Vizetek
ATIF BÜLTENİ 2023

Vizetek Yayıncılık olarak,
2023 yılında baskısını yaptığımız kitapların yer aldığı atıf bültenini bilgilerinize sunarız.
Saygılarımızla.

Vizetek Yayıncılık
Seyranbağları Mah. İncesu Cadd. 10/2 Çankaya/ANKARA
Tel: 0312 482 00 11 **GSM:** 0544 482 00 17
E-mail: vizetekyayincilik@gmail.com - **Web:** www.vizetek.com.tr

21. YÜZYIL DAVRANIŞLARI
(Öz Denetim, Atılganlık, Öz Güven)

Editör

Prof. Dr. Ahmet Ragıp ÖZPOLAT

...Geleceğin Fikirleri...

21. YÜZYIL DAVRANIŞLARI

(Öz Denetim, Atılganlık, Öz Güven)

Editör

Ahmet Ragıp ÖZPOLAT

Yazarlar

Ahmet Ragıp ÖZPOLAT - Ahmet Emin ARI

Uğur SARUHAN - Ezgi DEMİRCİ

ISBN: 978-625-99269-6-4

Copyright © Vizetek

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi'ne aittir. Vizetek Yayıncılık'ın izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Sayın okuyucularımız, bandrolsüz yayınları satın almamanızı diliyoruz.

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

Yayın Koordinatörü: Ferit RESULOĞULLARI

Kapak Tasarımı & Mizanpaj: Sadık HANGÜL

1. Baskı: Ankara|Eylül, 2023

vizetek

Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA

Tel.: (0312) 482 00 11

Web: www.vizetek.com.tr

E-mail: vizetekyayincilik@gmail.com

Yayıncı Sertifika No: 41575

Baskı: Vadi Grafik Tasarım ve Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420. Cad. No: 58/1 Yenimahalle/ANKARA,
Tel: 0 312 395 85 71

Matbaa Sertifika No: 47479

21. YÜZYIL DAVRANIŞLARI

(Öz Denetim, Atılganlık, Öz Güven)

Editör

Prof. Dr. Ahmet Ragıp ÖZPOLAT

Yazarlar

Prof. Dr. Ahmet Ragıp ÖZPOLAT

Uzm. Psk. Dnş. Ahmet Emin ARI

Öğr. Gör. Uğur SARUHAN

Öğr. Gör. Ezgi DEMİRCİ

vizetek

Bölümler ve Yazarlar

Editör Prof. Dr. Ahmet Ragıp ÖZPOLAT
Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Eğitim Fakültesi PDR ABD

1. Bölüm **21. Yüzyıl Davranışlarına Giriş**
Prof. Dr. Ahmet Ragıp ÖZPOLAT
Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Eğitim Fakültesi PDR ABD
ORCID ID: 0000-0002-2861-1490
e mail: ahmetozpolat@hotmail.com

2. Bölüm **Ergen Özgüven Ölçeğinin Geliştirilmesi**
Uzman Psikolojik Danışman Ahmet Emin ARI
Milli Eğitim Bakanlığı
ORCID ID: 0000-0003-3399-0920
e-mail: ahmet_emin143@hotmail.com

3. Bölüm **Ergenlerde Atılganlık Ölçeğinin Geliştirilmesi**
Öğr. Gör. Uğur SARUHAN
Gümüşhane Üniversitesi
SHMYO, Sağlık Bakım Hizmetleri Bölümü
ORCID ID: 0000-0002- 9919-0988
e mail: ugursaruhan@hotmail.com

4. Bölüm **Üniversite Öğrencilerinde Öz Denetim Ölçeğinin Geliştirilmesi**
Öğr. Gör. Ezgi DEMİRCİ
Iğdır Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu
ORCID ID: 0000-0002-3967-1296
e mail: pdezgidemirci @gmail.com

ÖNSÖZ

Bu çalışma lisansüstü yürütülen bir ders kapsamında ortaya konmuştur. Burada ele alınan kavramlar son dönem literatür taraması bağlamında seçilmiştir. 21. Yüzyılda dijitalleşen dünyada davranış biçimleri, düşünce biçimleri ve üretim biçimleri değişmektedir. Buna paralel olarak insan zihni ve yeteneklerinde de farklı özellikler ön plana çıkmaktadır. Özellikle yaratıcılık, eleştiri yapabilme ve eleştirel düşünme gibi özellikler günümüz dünyasında önem arz etmektedir.

Bu kitap kapsamında geliştirilen ölçekler 21. Yüzyıl davranışlarının görece ön koşulu olabilecek davranışları ölçmeyi amaçlayan ölçeklerdir.

Prof. Dr. Ahmet Ragıp ÖZPOLAT

Temmuz 2023

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM 1:
21. Yüzyıl Davranışlarına Giriş.....1
Prof. Dr. Ahmet Ragıp ÖZPOLAT

BÖLÜM 1:
Ergen Özgüven Ölçeğinin Geliştirilmesi.....5
Uzm. Psk. Dnş. Ahmet Emin ARI

BÖLÜM 1:
Ergenlerde Atılganlık Ölçeğinin Geliştirilmesi.....41
Öğr. Gör. Uğur SARUHAN

BÖLÜM 1:
Üniversite Öğrencilerinde Öz Denetim Ölçeğinin Geliştirilmesi 77
Öğr. Gör. Ezgi DEMİRCİ

BÖLÜM **1**

21. Yüzyıl Davranışlarına Giriş

Prof. Dr. Ahmet Ragıp ÖZPOLAT1

Dünyada 20. Yüzyıl çağı daha çok makineleşme ve madenlere yatırım yapılan bir ağ olmuştur. Bu bağlamda mühendislik becerileri 20. Yüz yılın önemli bileşenleri arasındaydı. Eğitim öğretim ortamlarında ise mühendislik becerilerini geliştirecek ve bu becerilere hitap edecek eğitsel yaklaşımlar sergilenmekteydi (Trilling & Fadel, 2009).

20. yüzyılın eğitim müfredatı, teknolojideki hızlı ilerlemeyi, dünya toplumunda çoğalmayı ya da İnternet'in küresel iletişimi neredeyse anında ve ucuz hale getirmesinin bu kadar hızlı olacağını öngöremezdi (Geisinger, 2016). Hızlı değişen bir dünya, insanların hızlı ve başarılı bir şekilde bu dünyaya uyum sağlaması için proaktif problem çözme ve girişimcilik becerileri olmasını gerektirmektedir.

21. yüzyıl becerileri, bilişsel beceriler, kişisel beceriler, kişilerarası beceriler ve teknik becerilere olarak ifade edilebilir. Bu becerilerden **Bilişsel beceriler** kendi içerisinde, problem çözme ve eleştirel düşünme becerilerini içerir. **Kişisel beceriler** ise, öz-yönetim, zaman yönetimi, öz-gelişim, **öz-denetim,** uyum sağlama gibi becerileri içermektedir. **Kişilerarası becerileri** ise karmaşık iletişim, işbirliği, takım çalışması, kültürel duyarlılık ve çeşitlilikle başa çıkma gibi sosyal becerilerden oluşur**. Teknik beceriler** ise, öncelikle araştırma ve bilgi akıcılığı becerileri ile **girişimcilik becerileri** ve finansal okuryazarlığa odaklanır **(**Geisinger, 2016).

1 Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, PDR ABD,
ORCID: 0000-0002-2861-1490, **e mail:** arozpolat@erzincan.edu.tr

KAYNAKÇA

Alberti R, ve Emmons M. (2002).Your Perfect Right, A Guide To Assertive Living. Kendinize Yatırım Yapın! Atılganlık. Çeviren: Katlan S, HYB Yayıncılık, Ankara.

Bandura, A. (1977). Toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological Review,* 84(2), 191–215. http://dx.doi.org/10.1037/0033-295X.84.2.191

Bourke, R. (2002). Gender in personality among adolescents. Psychology, Evaluation & Gender, 4, 31–41.

Kağıtçıbaşı, Ç., & Cemalcılar, Z. (2014). Dünden bugüne insan ve insanlar: Sosyal psikolojiye giriş. Evrim.

Kurt F. Geisinger (2016) 21st Century Skills: What Are They and How Do We Assess Them?, Applied Measurement in Education, 29:4, 245-249, DOI: 10.1080/08957347.2016.1209207

Muraven Mark And Baumeıster F. (2000). "Self-Regulation And Depletion Of Limited Resources: Does Self-Control Resemble A Muscle?", Psychological Bulletin, 2000, 126(2), 247-259.

Trilling, B., & Fadel, C. (2009). 21st century skills: Learning for life in our times. Jossey-Bass/Wiley.)

Sarkova, M., Bacikova-Sleskova, M., Orosova, O., Madarasova Geckova, A., Katreniakova, Z., Klein, D., ... & van Dijk, J. P. (2013). Associations between assertiveness, psychological well-being, and self-esteem in adolescents. Journal of Applied Social Psychology, 43(1), 147-154.

BÖLÜM **2**

Ergen Özgüven Ölçeğinin Geliştirilmesi

Uzm. Psk. Dnş. Ahmet Emin ARI[1]

Özet

Bu araştırmanın amacı, lise (14-18 yaş arası) öğrencilerinin özgüven düzeylerini belirlemeye yönelik geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı geliştirmektir. Araştırma, Erzincan merkezde yer alan üç devlet okulunda öğrenim gören öğrenciler ile yürütülmüştür. Çalışma iki aşamadan oluşmaktadır. Birinci aşamada geliştirilmek istenen ölçek ile ilgili maddelerin ve faktör yapısının ortaya konması, ikinci aşamada ise ortaya konan maddelerin ve faktör yapısının doğrulanması ve uyum indeks değerlerinin istenen düzeyde sağlanması . Birinci çalışmaya 300 kişi, ikinci çalışmaya 240 kişi ve toplamda bu çalışmaya 540 kişi katılmıştır. Ergen Özgüven Ölçeği'nin (EÖÖ) yapı geçerliliği AFA ve DFA yöntemiyle incelenmiştir. İçerik ve görünüş geçerliği için ise uzman yargısına başvurulmuştur. Ölçeğin KMO örneklem uygunluk katsayısı=.81 (KMO>.60), Bartlett's Sphericity $x2$=550.097 (p<.001, sd=55) düzeyinde anlamlı bulunmuştur. AFA sonucunda ölçeğin iki faktörlü ve 9 maddeli bir yapıya sahip olduğu ve faktörlerdeki maddelerin faktör yük değerlerinin .52 ila .82 arasında değiştiği saptanmıştır. Ölçekte Faktör 1 kendisiyle barışık olma, Faktör 2 ise kendini tanıma olarak adlandırılmıştır. Ölçeğin iki faktörlü yapısının doğrulanması amacıyla uygulanan DFA sonucu model uyum indeks değerleri (χ^2 =41.219, sd=24, χ^2/sd=1.72, p=.01, RMSEA=.055, SRMR=.045, GFI=.96, CFI=.95, NNFI=.92, TLI=.92, IFI=.95) olarak elde edilmiştir. Bu değerler doğrultusunda ölçek yapısı mükemmel uyum göstermektedir. AFA sonucu ölçeğin genelinden elde edilen

[1] Milli Eğitim Bakanlığı, **ORCID ID:** 0000-0003-3399-0920, **e-mail:** ahmet_emin143@hotmail.com

KAYNAKLAR

Akagündüz, N. (2006). *İnsan yaşamında özgüven kavramı*. İstanbul: Ümraniye Rehberlik ve Araştırma Merkezi Müdürlüğü Yayınları.

Akın, A. (2007). Özgüven ölçeği'nin geliştirilmesi ve psikometrik özellikleri. *AİBÜ, Egitim Fakültesi Dergisi, 7*(2), 165-175.

Akkuş, Z. (2015). *Ergenlerde psikolojik dayanıklılığın özgüven ve anne baba tutumları ile ilişkisi.* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Arbuckle, J. L. (2012). *IBM SPSS AMOS Users guide.* Crawfordville, Florida: Amos Development Corporation.

Arslan, A. (2019). *Instagram kullanan üniversite öğrencilerinin narsisizm ve özgüven ilişkisinin incelenmesi.* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Doğuş Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Baltaş, A. (2002). *Öz güven - özsaygı*. Aktiveline, 27, 24-26.

Baltaş, A. (2007). Özgüven mi? Özsaygı mı? http://www.baltas-baltas.com/makaleler.

Bandura, A. (1977). Toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological Review,* 84(2), 191–215. http://dx.doi.org/10.1037/0033-295X.84.2.191

Bandura, A. (1997). The exercise of control. New York: W. H. Freeman.

Barhate, B. ve Dirani, K. M. (2021). Career Aspirations of Generation Z: a Systematic Literature Review. *European Journal of Training and Development*, 1-19.

Benabou, R. ve Tirole, J. (2002). *Self-Confidence and Personal Motivation. The Quarterly Journal of Economics, 117(3), 871-915.* http://dx.doi.org/10.1162/003355302760193913

Berkup Baysal S. (2014). Working With Generations X And Y In Generation Z Period: Management Of Generations In Business Life. Mediterranean Journal of Social Sciences, Vol 5 No 19.

Bielen, M. ve Kubiczek, J. (2020). Response of the Labor Market to the Needs and Expectations of Generation Z. *e-mentor,* 4(86), 87-94.

Bilgin, O. (2011). *Ergenlerde özgüven düzeyinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.

Büyüköztürk, Ş. (2002). Faktör analizi: Temel kavramlar ve ölçek geliştirmede kullanımı. *Kuram ve uygulamada eğitim yönetimi, 32*(32), 470–483.

Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E.K., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2018). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri (25.bs.)*. Ankara: Pegem.

Cihangir Çankaya, Z. ve Meydan, B. (2018). "Ergenlik Döneminde Mutluluk ve Umut". *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(65): 207-222.

Comrey, A. L. ve Lee, H. B. (1992). *A First Course in Factor Analysis*. New York: Psychology Press.

Covington, M. (1984). *The self-worth theory of achievement motivation*: Findings and implications. The Elemantary School Journal, 85 (1), 4-20.

Cüceloğlu, D. (2000). "Yeniden İnsan İnsana", İstanbul, Remzi Kitabevi.

Çiçek, H. ve Ünlü, G. (2019). Z Kuşağının Kariyer Beklentileri: Lise Öğrencileri Üzerinde Bir Uygulama. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 22(2), 447-458.

Çokluk, O., Şekercioğlu, G. ve Büyüköztürk, S. (2010). Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik SPSS ve L1SREL uygulamaları1. Ankara: Pegem A.

Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. ve Büyüköztürk, Ş. (2021). *Sosyal Bilimler için Çok Değişkenli İstatistik SPSS ve LISREL Uygulamaları (6.bs.).* Ankara: Pegem.

Eldeleklioğlu, J. (2004). Çocuklarda Özgüven Gelişimi. *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi.* 24 (2), 111-121.

Ercan, İ. ve Kan, İ. (2004). Ölçeklerde güvenirlik ve geçerlik. *Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi, 30*(3), 211-216.

Erkuş, A. (2012). *Psikolojide Ölçme ve Ölçek Geliştirme -I Temel Kavramlar ve İşlemler*. Ankara: Pegem Yayıncılık.

Fabrigar, L. R. ve Wegener, D. T. (2012). *Exploratory factor analysis*. Guilford.

Feltz, D. L. (1988). Self-confidence and sports performance. *Exercise and Sport Science Reviews* 16, 423-457. http://dx.doi.org/10.1249/00003677-198800160-00016

Field, A. (2005). *Discovering statistics using SPSS*. London: SAGE

Gabriela, O. V., Guadalupe, A. T., Lagunes, R. ve Isabel, L. (2014). Development of an academıc self concept for adolescents (asca) scale. *Journal of Behavior*, 117-130.

Goretzko, D., Pham, T. T. H. ve Bühner, M. (2021). Exploratory factor analysis: Current use, methodological developments and recommendations for good practice. Current Psychology, 40(7), 3510-3521. https://doi.org/10.1007/s12144-019-00300-2

Govier, T. (1993). Self-Trust, Autonomy, and Self-Esteem. Hypatia, 8(1), 99–120. doi:10.1111/j.1527-2001.1993.tb00630

Graham, C. R., Burgoyne, N., Cantrell, P., Smith, L., St. Clair, L. ve Harris, R. (2009). TPACK Development in Science Teaching: Measuring the TPACK Confidence of Inservice Science Teachers, TechTrends, Special Issue on TPACK, 53(5), 70-79.

Gül, S. K. ve Güneş, İ. D. (2009). "Ergenlik Dönemi Sorunları ve Şiddet". *Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1):79-101.

Gürsu, O. (2016). "Narsizm ile Özgüven Arasındaki İlişkide İslami Eğilimin Aracı Rolü", *Ekev Akademi Dergisi*, 20(66): 551-562.

Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J. ve Anderson, R. E. (2010). Multivariate data analysis (7. bs.). Edinburg: Pearson Company.

Hanum, M. W. ve Wan, S. b. (2017). -cy and academic performance of secondary schools students in perak: an exploratory outlook. *International Journal of Academic Research in Progressive Education and Development, 6*(3), 41-55.

Hoe, S. L. (2008). Issues and Procedures in Adopting Structural Equation Modeling Technique. Journal of Applied Quantitative Methods, 3, 76-83.

Humphreys T. (2002). Çocuk Eğitiminin Anahtarı Özgüven. (Çev. Anapa T), İstanbul, Epsilon Yayınevi.

Jackson, D. L., Gillaspy Jr., J. A. ve Purc-Stephenson, R. (2009). Reporting practices in confirmatory factor analysis: An overview and some recommendations. *Psychological Methods, 14*(1), 6-23.

Kaiser, H.F. (1974) An index of factorial simplicity. Psychometrika, 39, 31-36. http://dx.doi.org/10.1007/BF02291575

Kalkan, A., Bakioğlu, F. ve Toprak, Y. (2020). Akademik Özgüven Ölçeğinin (AÖÖ) Geliştirilmesi: Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışması . Milli Eğitim Dergisi, 49 (225), 319-342.

Kalkan, M. (2011). Sosyal öğrenme kuramı. Özbay Y., Erkan S., Özbay Y., ve Erkan S. (Editorler). içinde, *Eğitim Psikolojisi*. İkinci Baskı, Ankara: Pegem Yayıncılık, s. 208.

Karagöz, Y. (2016). İİBF Öğrencilerine Yönelik Matematik Tutum Ölçeği Geliştirilmesi . Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 12 (2), 39-55.

Karamoy, K. Y., Wibowo, E. M. ve Jafar, M. (2018). The implementation of self-instruction and reframing group counselling techniques to improve students' self-confidence. *Jurnal Bimbingan Konseling*, 7 (1), 1-6.

Karasar, N. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemi.* Ankara: Nobel.

Kasatura, İ. (1998). *Kişilik ve özgüven*. İstanbul: Evrim Yayınları.

Kline, R. B. (2005). *Principles and practice of structural equation modeling* (2nd ed.). Guilford Press.

Kline, R. B. (2011). *An easy guide to factor analysis.* New York: The Guilford Press.

Kugle, C. L., Clements, R. O., ve Powell, P. M. (1983). Level and stability of self-esteem in relation to academic behavior of second graders. *Journal of Personality and Social Psychology,* 44(1), 201–207. http://dx.doi.org/10.1037/0022-3514.44.1.201

Lauster P. (2005). Özgüven Öğrenilebilir. (Çeviren: Lütfi Yarbaş), İzmir, İlya İzmir Yayınevi.

Lauster, P. (2000). *Kendine güven*, Ankara: Doruk Yayınları.

Lauster, P. (2010). *Özgüven öğrenilebilir* (Çev: L. Yarbaş). İzmir: İlya Yayınevi.

Metin, S. ve Kızıldağ, D. (2017). X ve Y Kuşaklarının Kariyer Beklentilerinin Farklılaşması: Otomotiv Sanayi Bölgesi Örneği. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(2), 927-945.

Mohammed, A. I., Dawakı, M. A., Idrıs, M., Abdulhameed, Z., Bello, H. ve Abdullahı, R. (2017). An assessement extra-curricular activities and primary school pupils' academic in gwale local government area, Kano State of Nigeria. *KIU Journal of Humanities, 2*(1), 295-304.

Ntoumanis, N. (2001). A self-determination approach to the understanding of motivation in physical education. *British Journal of Educational Psychology,71*(2), 225-242. https://doi.org/10.1348/000709901158497

Nunnally, J.C. ve Bernstein, I.H. (1994) The Assessment of Reliability. Psychometric Theory, 3, 248-292.

Özkan M. ve Solmaz, B. (2015). The Changing Face Of The Employees- Generation Z And Their Perceptions Of Work, Procedia Economics and Finance, 26. 476-483.

Özbey, Ç. (2004). Çocuk sorunlarına yapıcı çözümler: Aşağılık kompleksinden hiperaktiviteye, sosyal fobilerden otizme kadar çocuk sorunları ve ailelerin alması gereken önlemler. İstanbul: İnkılap.

Özdamar, K. (2013). *Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi*. (9.bs.). Eskişehir: Nisan Kitapevi

Pallant, J. (2007). *SPSS survival manual: A step by step guide to data analysis using SPSS.* Buckingham, UK: Open University Press.

Patır-Erkek, N. (2016). *Yatılı ve gündüzlü eğitim alan ortaöğretim öğrencilerinin şiddet eğilimleri ile özgüvenleri arasındaki ilişkinin incelenmesi.* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

People, H., (2016), "Marketing to Generation Z", 1-28, http://havaspeopleblog.tumblr.com/

Pervin, L. A. ve John, O.P. (2001). Personality, Theory and Research. Usa: John Wiley & Sons, Inc.

Sadeghi, A., Niayfar, G. H., Azizi, S. ve Nejad, D. A. (2016). Investigation of the role of the university in students' academic self confidence, university of guilan, faculty of humanities. *Scientific Research Publishing*, 130-139.

Schumacker, R. E. (2006). Teacher's corner: Conducting specification searches with Amos. *Structural Equation Modeling, 13*(1), 118-129.

Schunk, D. H. (2000). Learning Theories, Prentice hall, Third edition. The Gale encyclopedia of psychology / Bonnie R. Strickland, executive editor, Gale Group.

Sheldrake, R. (2016). Confidence as motivational expressions of interest, utility, and other Exploring under-confidence and over-confidence in science students at secondary school. *Elsevier- International Journal of Educational Research*, 50-65.

Shrauger, J. S. ve Schohn, M. (1995). Self-confidence in college students: Conceptualization, measurement, and behavioral ımplications. *Assessment, 2*(3), 255 - 278.

Sladek, S. ve Grabinger, A. (2014). "Gen Z Introducing the first Generation of the 21st Century Available at https://goo.gl/Iu5o2t

Soner, O. (1995). *Aile uyumu, öğrenci özgüveni ve akademik başarı arasındaki ilişkiler*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Soner, O. (2000). Aile uyumu, öğrenci özgüveni ve akademik başarı arasındaki ilişkiler. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 12, 249-260.

Şahin, Ş. ve Özçelik, Ç.Ç. (2016). "Ergenlik Dönemi ve Sosyalleşme". *Cumhuriyet Hemşirelik Dergisi*, 5(1): 42-49.

Şencan, H. (2005). Sosyal ve Davranışsal Ölçümlerde Güvenilirlik ve Geçerlilik. Ankara. Seçkin Yayıncılık.

Şimşek, Ö.F. (2007). Yapısal Eşitlik Modellemesine Giriş: Temel İlkeler ve LISREL Uygulamaları. Ankara: Ekinoks Yayınları.

Tabachnick, B. G. ve Fidell, L. S. (2015). Çok değişkenli istatistiklerin kullanımı. (Çev. Ed. Mustafa Baloğlu). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık

Tabachnick, B. G. ve Fidell, L. S. (2012). *Using multivariate statistics* (6. ed.). Pearson.

Tabachnick, B.G. ve Fidell, L.S. (2007). *Using multivariate statistics.* USA: Pearson Education, Inc.

Tabachnick, G. B. ve Fidell, L. S. (2013). *Using Multivariate Statistics* (6. bs.). London: Pearson.

Taber, K. S. (2018). The use of Cronbach's alpha when developing and reporting research instruments in science education. *Research in Science Education, 48*(6), 1273-1296.

Takkin, T. (2020). *Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet tutumlarının özgüven, kişilik özellikleri ve sosyo-demografik değişkenler ile ilişkisinin incelenmesi. (*Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Taş, Y., Demirdöğmez H., Mehmet ve Küçükoğlu M., (2017), "Geleceğimiz Olan Z Kuşağının Çalışma Hayatına Muhtemel Etkileri", OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 7(13): 1031-1048.

Taşar, B. ve Timur, M. F. (2011). The adaptation of the technological pedagogical content knowledge confidence survey into Turkish. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 839 -856.

Tavşancıl, E. (2010). Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi, Ankara: Nobel yayın dağıtım.

Tezbaşaran, A. (1996). *Likert tipi ölçek geliştirme kılavuzu.* Ankara: Psikologlar Derneği.

Turan-Başoğlu, S. (2007). *Sınav kaygısı ile özgüven arasındaki ilişkinin erinlik döneminde İncelenmesi.* **(**Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Usta, H. G. (2017). Examination of the relationship between teog score transition from basic to secondary education), self-confidence, and motivation level. *Journal of Education and Practice*, 36-47.

West, C., Ricks, J., Strachan, C., Iacono, J. ve Shay, C. (2019). Factors that Recruitment and Retention. *Williams Honors College, Honors Research Projects,* 980.

Worthington, R. L. ve Whittaker, T. A. (2006). Scale Development Research: A Content Analysis and Recommendations for Best Practices. The Counseling Psychologist, 34, 806-838. https://doi.org/10.1177/0011000006288127

Yardımcı, F. ve Başbakkal Z. (2010). Ortaokul öz-yeterlilik ölçeğinin geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Anadolu Psikiyatri Dergisi, 11*, 321-326.

Zellner, A. (2017). *Gender, self-ratıng and achıevement, and choıce of college major.* Texas USA: Department of Economics Texas Christian University.

BÖLÜM **3**

Ergenlerde Atılganlık Ölçeğinin Geliştirilmesi

Öğr. Gör. Uğur SARUHAN[1]

Özet

Bu çalışmada amaç ergenlerde atılganlık düzeyini tespit etmeye yönelik geçerli ve güvenilir bir ölçek geliştirmektir. Çalışma iki aşamadan oluşmaktadır. Birinci aşamada geliştirilmek istenilen ölçek ile ilgili maddelerin ve faktör yapısının ortaya konması, ikinci aşamada ise ortaya koyulan verilen doğrulanması amaçlanmaktadır. Çalışma sonunda 3 faktörlü ve 14 maddeden oluşan bir yapı ortaya çıkmıştır. Ölçeğin 1. faktörünün öz değeri 4,60; açıkladığı varyans %21,90, 2. faktörünün öz değeri 1,99; açıkladığı varyans %9,23, 3. faktörünün öz değeri 1,81; açıkladığı varyans %8,64 ve son olarak ölçeğin toplam açıkladığı varyans %39,77 olarak bulunmuştur. Ölçek maddelerinin ayırt edicilikleri tespit etmek için alt üst gruplar farkına bağımsız gruplar t testiyle bakılmış; ölçek maddelerinin ve ölçeğin ayırt edici olduğu görülmüştür. Ölçeğin geneli ile alt faktörler arasında pozitif yönde korelasyon bulunurken, madde toplam korelasyonları .20 üzerindedir. Ölçeğin güvenilir olup olmadığı tesit etmek için Cronbach alfa katsayılarına bakılmıştır. AFA sonucu oluşan Cronbach alfa kat sayısı Faktör-1; .77, Faktör-2; .72, Faktör-3; .60 ve ölçeğin tamamı için .75 olarak bulunmuştur. DFA sonucu oluşan Cronbach alfa kat sayısı Faktör-1; .58, Faktör-2; .46, Faktör-3; .66 ve ölçeğin tamamı için .59 olarak bulunmuştur. AFA sonucu oluşan yapıya Doğrulayıcı Faktör Analizi yapılmış, uyum indekslerinin dört değerinde kabul edilebilir uyum varken diğer üç değerde mükemmel uyum yakalanmıştır. Ölçek

[1] Gümüşhane Üniversitesi, SHMYO, Sağlık Bakım Hizmetleri Bölümü, **e mail:** ugursaruhan@hotmail.com, **ORCID ID:** 0000-0002- 9919-0988

KAYNAKÇA

Adana, F. (2004), "Lise Öğrencilerinin Atılganlık Düzeyi ve Benlik Kavramı Üzerine Atılganlık Eğitiminin Etkisi", Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Adana, F. (2009). Hemşirelik ve Sağlık Memurluğu Öğrencilerin Atılganlık Düzeylerinin Belirlenmesi, Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, 12(2), 51-56.

Alberti R, ve Emmons M. (2002).Your Perfect Right, A Guide To Assertive Living. Kendinize Yatırım Yapın! Atılganlık. Çeviren: Katlan S, HYB Yayıncılık, Ankara.

Alberti, R., Emmons, M. (1998). Atılganlık Hakkınızı Kullanın.(Çeviren: Katlan, S). Hekimler Yayın Birliği. Ankara.

Alberti, R.E., Emmons M.L. (1970). Your perfect right: A guide to assertive behavior. California: Impact Publishers.

Aracı, H. (2001). Öğretmenler Ve Öğrenciler İçin Okullarda Beden Eğitimi. Ankara: Nobel Yayın.

Arı, R., (1989). "Üniversite Öğrencilerinin Baskın ben Durumları ile Bazı Özlük Niteliklerinin, Ben Durumlarına, Atılganlık ve Uyum Düzeylerine Etkisi", Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ateş, B. (2011). Ortaöğretim öğrencilerinin algıladıkları sosyal destek ile atılganlıkları arasındaki ilişkinin incelenmesi (Tez No. 288275) [Yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi-Erzurum]. Yükseköğretim Kurumu Ulusal Tez Merkezi.

Aydın, B., (1991). Cinsiyet ve Cinsiyet Rolleri Açısından Atılganlık Seviyesinin İncelenmesi. Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi Dergisi. 3:25-36.

Bacanlı, H. (2014). Sosyal beceri eğitimi. *Ankara: Pegem Akademi*.

Bal, Ü. (2003). Hastanede çalışan hemşire ve diğer bayan sağlık personelinin benlik saygıları ve atılganlık düzeylerinin incelenmesi (Tez No. 124209) [Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi-İstanbul]. Yükseköğretim Kurumu Ulusal Tez Merkezi.

Baltaş, Acar (1990). Stresle Başa Çıkma Yolları. İstanbul: Remzi Kitabevi, 8. Baskı

Baugh, R. Assertive Behavior: Taking Action To Get Your, Germany, 1980.

Bayraktaroğlu, B. (2020). Atılganlık eğitimi programının ergenlik dönemindeki öğrencilerin atılganlık düzeyine etkisi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Antalya.

Biçer, U. (2014). Sosyal beceri eğitiminin ortaokul öğrencilerindeki internet bağımlılığı düzeyine etkisi (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 370863)

Büyüköztürk, Ş. (2002). Faktör analizi: Temel kavramlar ve ölçek geliştirmede kullanımı. Kuram ve uygulamada eğitim yönetimi, 32(32), 470-483.

Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E.K., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2018). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri (25.bs.)*. Ankara: Pegem

Calsbeek, H., Rijken, M., Bekkers, M. J. T. M., Dekker, J., Van Berge-Henegouwen, G. P. (2006). School and leisure activities in adolescents and young adults with chronic digestive disorders: Impact of burden of disease. International Journal of Behavioral Medicine , 13(2): 121 – 130.

Canbay, H. (2010). Lise Öğrencilerinin Öznel İyi Oluş Düzeyleri İle Sosyal Beceri Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Cüceloğlu, D. (2019). İnsan ve davranışı: psikolojinin temel kavramları (28. Baskı). Remzi.

Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. ve Büyüköztürk, Ş. (2021). *Sosyal Bilimler için Çok Değişkenli İstatistik SPSS ve LISREL Uygulamaları (6.bs.).* Ankara: Pegem

Demirdöken, S. (2019). Su Topu Sporcularının Atılganlık Düzeylerinin Belirlenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Hitit Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı. Çorum.

Demirelli, M. A. & Barut, Y. (2020). Atılganlık Eğitiminin Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Duygusal Öğrenme Becerilerine Etkisi . Yaşam Becerileri Psikoloji Dergisi , 4 (8) , 173-180 . DOI: 10.31461/ybpd.777410

Deryahanoğlu, G. (2014). Kick boks hakemlerinin karar verme ve atılganlık düzeylerinin algılanan mesleki yeterlilik üzerine etkisinin incelenmesi (Tez No. 377637) [Yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi-Sakarya]. Yükseköğretim Kurumu Ulusal Tez Merkezi.

Dinçer, F. & Öztunç, G. (2009). Hemşirelik ve Ebelik Öğrencilerinin Benlik Saygısı ve Atılganlık Düzeyleri. Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi, 16(2): 22-33.

Dönmez, M. M. (2007). Meslek Lisesi Öğrencilerinin Atılganlık Düzeylerine Göre Yaşam Doyumu ve Duygularını İfade Etme Eğilimlerinin Karşılaştırılması. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Ankara.

Erikson, E. H. (2014). İnsanın 8 Evresi (Akkaya, G., Çev.). İstanbul: Okuyanus Yayınları. (Çalışmanın orjinali 1982'de yayımlanmıştır.)

Erkuş, A. (2012). *Psikolojide Ölçme ve Ölçek Geliştirme -I Temel Kavramlar ve İşlemler*. Ankara: Pegem Yayıncılık.

Field, A. (2005). *Discovering statistics using SPSS*. London: SAGE

Gökalan, Z. B. (2000). İlköğretim okulu öğrencilerinin (12-14 yaş) benlik tasarımı, atılganlık ve kendini açma düzeyleri ile akademik başarıları arasındaki ilişki. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Gündoğdu, R. (2012). Yaratıcı Drama Temelli Atılganlık Programının Psikolojik Danışman Adaylarının Atılganlık Becerisine Etkisi. Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 12(2), 677-693.

Güneş, V. (2010). Spor lisesi ve farklı liselerdeki öğrencilerin atılganlık düzeyleri ile akademik başarılarının incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Fırat Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.

Jackson, D. L., Gillaspy Jr., J. A., & Purc-Stephenson, R. (2009). Reporting practices in confirmatory factor analysis: An overview and some recommendations. *Psychological Methods, 14*(1), 6-23.

Karagöz, Y. (2016). *SPSS 23 ve AMOS 23 uygulamalı istatistiksel analizler*. Nobel Akademik Yayıncılık.

Karakaş, A. S. (2011) Mobbinge Maruz Kalan Hemşirelere Verilen Atılganlık Eğitiminin Mobbingle Başetmeye Etkisi (Doktora Tezi). Atatürk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Karakaş, A. S. (2011). Mobbinge maruz kalan hemşirelere verilen atılganlık eğitiminin mobbingle başetmeye etkisi (Tez No. 191717) [Doktora tezi, Atatürk Üniversitesi Erzurum]. Yükseköğretim Kurumu Ulusal Tez Merkezi.

Karasar, N. (2013). *Bilimsel Araştırma Yöntemi.* Ankara: Nobel Yayın Dağıtım

Kavil, S. (2023) . Lise Öğrencilerinin Çatişma Çözme Stillerinin Atilganlik, Öz Güven ve Bazi Değişkenler ile İlişkilerinin İncelenmesi. Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi, Erzurum.

Ker-Dinçer, M., (2005). Kişilerarası İletişimde Sorun Çözücü Bir iletişim Becerisi Olarak Atılganlık. Edi: Gürüz D, Temel A. İletişime Yeni Yaklaşımlar. Nobel Basımevi, 1. Baskı, s.25- 56. İzmir.

Kılıç G. İlköğretim 7. Ve 8. Sınıf Öğrencilerinde Atılganlık Düzeylerinin Sosyal Kaygı ve Anne-Baba Tutumları Açısından İncelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin, 2005.

Kılınç H. İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Benlik Tasarımlarının Atılganlık Düzeyi ve Bazı Değişkenler Açısından Incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum, 2011.

Kline, R. B. (2005). *Principles and practice of structural equation modeling*. (2nd ed.). NY: Guilford Press.

Koçak-Torucu, B. (1994). Eğitim sürecinde, grupla danışma uygulamalarının gençle-

rin girişimcilik gelişimine etkisi (Yenişehir Sağlık Meslek Lisesinde deneysel bir uygulama) (Tez No. 36731) [Doktora tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi-İzmir]. Yükseköğretim Kurumu Ulusal Tez Merkezi.

Kutlu Y. (2009). Bir grup öğrenci hemşirede atılganlık eğitiminin etkinliği. Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi, 2(3). https://hdl.handle.net/20.500.12415/3581

Manesh, R.S., Fallahzadeh, S., Panah, M.S.E., Koochehbiuki, N., Arabi, A. and Sahami, M.A. (2015). The of Assertiveness Training on Social Anxiety of Health Volunteers of Yazd. Psychology, 6(06), 782.

Nunnally, J. C., & Bernstein, I. H. (1994). *Psychometric theory* (3rd ed.). New York: McGraw-Hill.

Onur, N. (2006). Lise öğrencilerinin bağlanma stilleri ile atılganlık düzeyleri arasındaki ilişki (Yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Öksüz, Y. (2004). Duyguların Açılması Eğitiminin Üniversite Öğrencilerinin Atılganlık Düzeylerine Etkisi. Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi, 5: 2147-2156.

Özcan,A. (1996),Hemşire-Hasta İlişkisinde İletişim. 1.Baskı, Saray Medikel Yayıncılık, İzmir.

Özcan,A.(2006),Hemşire-Hasta İlişkisi ve İletişim. 2. Baskı, Ankara, 229-256.

Özcivanoğlu M.E.T. (2010). Yapılandırılmıs Grupla Psikolojik DanıÇma Programı. Atılganlık Becerileri Abant İzzet Baysal Üniversitesi Dergisi,10(1), 12-19.

Özdamar K., (2002). Paket Programlar ile İstatistik Veri Analizi, Eskişehir: Kaan Kitapevi, 661-673.

Özdamar, K. (2013). *Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi*. (9.bs.). Eskişehir: Nisan Kitapevi

Phelps, S. & Austin, N. (1997). Atılgan kadın (S. Katlan, Çev. Ed.). Hekimler Yayın Birliği Yayınları. (Çalışmanın orijinali 1978'de yayımlanmıştır)

Ragozzino K, Resnik H, O'Brien M et al. (2003) Promoting academic achievement thorough social and emotional lerning. Educational Horizons ,Summer 169- 171.

Schumacker, R. E. (2006). Teacher's corner: Conducting specification searches with Amos. *Structural Equation Modeling, 13*(1), 118-129.

Şencan, H. (2005). Sosyal ve Davranışsal Ölçümlerde Güvenilirlik ve Geçerlilik. Ankara. Seçkin Yayıncılık.

Tabacknick, B. G. & Fidell, L.S. (2015). *Use of multivariate statistics* (M.Baloğlu, Tr. Ed.). Ankara: Nobel.

Tatlı, İ. (2004). Niğde ilinde ortaöğretimde okuyan lisanslı sporcular ile spor yapmayanların atılganlık, yalnızlık, depresyon ve akademik başarıları. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.

Tatlıdil H., (2002). Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistiksel Analiz, Ankara: Akademi Matbaası

Tavşancıl, E. (2010). *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi*. Ankara: Nobel

Terzi, Yüksel. (2017). Güvenilirlik Analizi. http://ist-fen.omu.edu.tr/tr/hakkimizda/ders-notlari/GA-2017y.pdf

Tiryaki, M.G., (1997). "Üniversite Öğrencilerinin Karar Verme Davranışlarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi". (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.

Torucu, B. K. (1994). "Eğitim Sürecinde, Gurupla Danışma Uygulamalarının Gençlerin Girişimcilik Gelişimine Etkisi (Yenişehir Sağlık Meslek Lisesinde Deneysel Bir Uygulama)". İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi.

Tosuntaş-Karakuş, F. (2006). Ergenlerde algılanan duygusal istismar ile sosyal beceri arasındaki ilişki. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Uğur, G. (1996). Üniversite öğrencilerinde atılganlık ile beden algısı ilişkisi (Yüksek lisans tezi). Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. İzmir.

Uzamaz, U. F. (2000). Ergenlerde sosyal beceriler ve değerlendirme yöntemleri. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *6*(6).

Ünal, S. (2007). Atılganlık becerileri eğitim programının ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin atılganlık düzeyi ve benlik saygısı üzerindeki etkisi (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Üstün, B. (1995). Hemşirelerin atılganlık ve tükenmişlik düzeyleri (Doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Voltan, N. (1980). Grupla atılganlık eğitiminin bireyin atılganlık düzeyine etkisi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 3, 62-66.

Voltan, N. (1980). Rathus Atılganlık Envanteri Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. Türk Psikoloji Dergisi. 10, 23-25

Voltan-Acar N (1985). Kolej Kendini Anlatma Ölçeği güvenirlik -geçerlik çalışması. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Dergisi 3 (1 -2): 47-51.

Whirter, J. M. C., Voltan A.N. (2005). Çocukla İletişim. Ġstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Whirter, J. M. C., Voltan A.N. (2005). Çocukla İletişim. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Whirter, J.M. ve Acar, N.V. (2000). Ergen ve Çocukla İletişim. Ankara: US-A Yayıncılık

Wolpe, J., Lazarus, A.A. (1966). Behavior therapy techniques. Elmsford, NY: Pergamon Press.

Yüksel, G. (1997). Sosyal beceri eğitiminin üniversite öğrencilerinin sosyal beceri düzeyine etkisi. Yayınlanmış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstütisi. Ankara.

Yüksel, G. (1998). Sosyal beceri envanterinin Türkçe'ye uyarlanması: Geçerlik ve güvenirlik çalışmaları. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, *2*(9), 39-48.

D.C. ve Fitzpatrick, D.K., (1995) "Depressive Personality Styles: Implications for Adult Attachment", Personal, Individ. Differ, 18: 253-265.

BÖLÜM **4**

Üniversite Öğrencilerinde Öz Denetim Ölçeğinin Geliştirilmesi

Öğr. Gör. Ezgi DEMİRCİ[1]

Özet

Bu çalışmada üniversite öğrencilerinin öz denetim düzeylerini ölçmek amacıyla geliştirilmiş olan Üniversite Öğrencilerinde Öz Denetim Ölçeği (ÜÖÖDÖ) tanıtılmıştır. Çalışmadaki amaç üniversite öğrencilerinin öz denetim düzeylerini tespit etmeye yönelik geçerli ve güvenilir bir ölçek geliştirmektir. Çalışma iki aşamadan oluşmaktadır, birinci aşamada geliştirilmek istenilen ölçek ile ilgili maddelerin ve faktör yapısının ortaya konması, ikinci aşamada ise ortaya çıkan maddelerin ve faktör yapısının doğrulanması ve uyum indeks değerlerinin istenen düzeyde sağlanması . Çalışma sonunda 3 faktörlü ve 12 maddeden oluşan bir yapı ortaya çıkmıştır. Ölçeğin 1. faktörün öz değeri 2.835; açıkladığı varyans %18,903, 2. faktörün öz değeri 2,79; açıkladığı varyans %18,597, 3.faktörün öz değeri 1,73; açıklanan varyans % 11,531'dir. Ölçeğin toplam açıkladığı varyans ise %49.031 olarak bulunmuştur. Ölçek maddelerinin ayırt ediciliklerini tespit etmek için alt-üst gruplar arasındaki fark, bağımsız gruplar t testiyle incelenmiş; ölçek maddelerinin ve ölçek toplam puanının ayırt edici olduğu görülmüştür. Ölçeğin geneli ile alt faktörler arasında pozitif yönde korelasyon bulunurken, madde toplam korelasyonları. 30'un üzerindedir. Ölçeğin güvenilirliği Cronbach Alfa testi ile incelenmiş olup sırasıyla ölçeğin genel Cronbach Alfa kat sayısı. 75, Faktör 1; .67 ve Faktör 2; .75, Faktör 3 ; .45 olarak elde edilmiştir. Son olarak oluşan yapıya Doğrulayıcı Faktör Analizi ya-

1 Iğdır Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, **e mail:** pdezgidemirci @gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-3967-1296

KAYNAKÇA

Aamodt, S. ve Wang, S. (2018). Çocuğunuzun beynine hoşgeldiniz-Doğum öncesi dönemden üniversite çağına kadar beyin gelişimi. (C. Duran, Çev.) İstanbul: İndigo.

Aksel, N. (2018). Ortaokul Öğrencilerinin Dijital Oyun Bağımlılığı ile Öz Denetim ve Sosyal Eğilimleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi.Yüksek Lisans Tezi.Ordu Üniversitesi,Ordu.

Aslan, M. F. (2020). Ergenlerde İyi Oluş Sosyal Kaygı ve Öz Denetim Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi,İstanbul.

Aspinwall, L. G., ve Taylor, S. E. (1997). A stitch in time: Self-regulation and proactive coping. Psychological Bulletin, 121, 417–436.

Baumeister, R. F. (2002). Yielding to temptation: Self-control failure, impulsive purchasing, and consumer behaviour. Journal of Consumer Research, 28(4), 670-676.Press. https://doi.org/10.1037/11193-000

Büyük, H., Öğülmüş, S., ve Kapçı, E. G., (2020). Academic self-control scale for secondary school students: Validity and reliability study. *Turkish Journal of Education*, *9*(4), 290-306. http://dx.doi.org/10.19128/turje.778117

Büyüköztürk, Ş., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., Demirel, F. ve Kılıç, E. (2013). Bilimsel araştırma yöntemleri. Ankara: Pegem Akademi

Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E.K., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2018). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri (25.bs.)*. Ankara: Pegem

Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. ve Büyüköztürk, Ş. (2021). *Sosyal Bilimler için Çok Değişkenli İstatistik SPSS ve LISREL Uygulamaları (6.bs.).* Ankara: Pegem

De Vellis, R. F. (2003). Scale Development: Theory and Applications (2nd ed., Vol. 26). Thousand Oaks, CA: Sage Publications.

Demirel,D.(2017). Psikosomatik Bozukluklar ve Öz-Denetim Arasındaki İlişkinin İncelenmesi.Yüksek Lisans Tezi.Haliç Üniversitesi,İstanbul.

Duyan, V., Gülden, Ç. ve Gelbal, S. (2012). Öz-Denetim Ölçeği - ÖDÖ: Güvenirlik ve geçerlik çalışması. *Toplum ve Sosyal Hizmet, 23*(1), 25-38.

Erkuş, A. (2012). *Psikolojide Ölçme ve Ölçek Geliştirme -I Temel Kavramlar ve İşlemler*. Ankara: Pegem Yayıncılık.

Field, A. (2005). *Discovering statistics using SPSS*. London: SAGE

Finkenauer C., Engels R.C.M.E. ve Baumester R.F. (2005). Parentng behavor and adolescent behavoral and emotonal problems: The role of self-control. Internatonal Journal of Behavoral Development, 29(1), 58-69.

Friese, M., ve Hofmann, W. (2009). Control Me or I Will Control You: Impulses, Trait Self-Control, and The Guidance of Behaviour, Journal of Research in Personality, 43, 795–805.

Gezici,Ç.(2022). Öz Denetim Becerileri ve Duygu Düzenleme Güçlüğü Arasındaki İlişkide Psikolojik Sağlamlığın Aracı Rolünün İncelenmesi.Yüksek Lisans Tezi.İstanbul Gedik Üniversitesi,İstanbul.

Harma, M. (2008). *The impact of parental control and marital on adolescents' self-regulation and adjustment* (Master's Thesis). Middle East Technical University, Ankara.

Kaiser, H. F. (1974). An index of factorial simplicity. Psychometrika, 39, 31–36. (6043 citations as of 4/1/2016).

Karasar, N. (2013). *Bilimsel Araştırma Yöntemi.* Ankara: Nobel Yayın Dağıtım

Kaygusuz, C. ve Özpolat A. R. (2015). An analysis of universitystudents' levels of self-controlaccordingtotheir ego states. Eurasian-Journal of EducationalResearch, 16(64): 197-212

Kendir,S.(2021). Üniversite Hazırlık Sınıfı Öğrencilerinde Öz Denetim, Dürtüsellik, Akıllı Telefon Bağımlılığı ve Obezite Arasındaki İlişkinin İncelenmesi.Yüksek Lisans Tezi.Ankara Üniversitesi,Ankara.

Kızıltaş, A. (2019). Üniversite Öğrencilerinin Öz Denetim, Stresle Başa Çıkma ve Sos-

yal Destek Algıları İle Alkol Ve Madde Kullanma Riskleri Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi.Yüksek Lisans Tezi.Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Kline, R. B. (2005). *Principles and practice of structural equation modeling*. (2nd ed.). NY: Guilford Press.

Kopp, C. B. (1982). Antecedents of self-regulation: a developmentalperspective. Developmental Psychology, 18(2), 199-214.

Küçük,B.(2022). Yetişkin Bireylerin Öz-Denetim Düzeyleri ve Bilişsel Duygu Düzenlemeleri İle Duygusal Yeme Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi.Yüksek Lisans Tezi.İstanbul Gedik Üniversitesi,İstanbul.

Mehta, R. (2010). Exploring self-control: Moving beyond depletion hypothesis. Advances in Consumer Research, 37. 174-178.

Muraven Mark And Baumeıster F. (2000). "Self-Regulation And Depletion Of Limited Resources: Does Self-Control Resemble A Muscle?", Psychological Bulletin, 2000, 126(2), 247-259.

Muraven, M., Baumeister, R. F., ve Tice, D. M. (1999). Longitudinal improvement of self-regulation through practice: building self-control strength through repeated exercise. The Journal of Social Psychology, 139(4), 446-457.

Ntoumanis, N. (2001). A self-determination approach to the understanding of motivation in physical education. *British Journal of Educational Psychology, 71*(2), 225–242. https://doi.org/10.1348/000709901158497

Nunnally, J.C. and Bernstein, I.H. (1994) The Assessment of Reliability. Psychometric Theory, 3, 248-292.

Odacı, H., ve Kınık, Ö. (2018). Evaluation of early adolescent subjective well-being in terms of submissive behavior and self-esteem. *Journal of Social Service Research*.

Özdamar, K. (2013). *Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi*. (9.bs.). Eskişehir: Nisan Kitapevi

Özgenç,G.(2022). Polislerde Öz Denetim, Sosyal Sorun Çözme Becerisi, Psikolojik Sağlamlık ve Duyguları İfade Etme Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi.Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Arel Üniversitesi,İstanbul.

Özgül,O.(2017).Lise Öğrencilerinde Öz Denetim ve Anne-Baba Tutumu Arasındaki İlişkinin Bazı Sosyo-Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi (Elazığ İli Örneği). Yüksek Lisans Tezi.Çağ Üniversitesi,Mersin.

Peker, N. (2012). Özdenetimin Sporcuların Performans ve Kaygı Düzeylerindeki Rolü. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 21, 39-48.

Rosenbaum, M. (1980). A Schedule for Assessing Self-Control Behaviors. Behaivor Therapy(11), 109-121

Rosenbaum, M. (1993). Thethreefunctions of self-controlbehavior: Redressive, Reformative, andexperiential. WorkandStress.

Sağır,R.(2019). Ergenlerde Dindarlık, Öz Denetim ve Hayat Memnuniyeti İlişkisi.Yüksek Lisans Tez.Marmara Üniversitesi,İstanbul.

Şencan, H. (2005). Sosyal ve Davranışsal Ölçümlerde Güvenilirlik ve Geçerlilik. Ankara. Seçkin Yayıncılık.

Tabachnick, B. G., ve Fidell, L. S. (2013). Using Multivariate Statistics (6th ed.). Boston, MA: Pearson.

Tabacknick, B. G. ve Fidell, L.S. (2015). *Use of multivariate statistics* (M.Baloğlu, Tr. Ed.). Ankara: Nobel.

Türkön,H.(2019). Ergenlerde (14-18) Bağlanma Stilleri İle Gelecek Beklentisi ve Öz-Denetim Düzeyi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Kayseri Örneği.Yüksek Lisans Tezi.Çağ Üniversitesi,Mersin.

Vygotsky, L. (1962). *Thought and language.* (E. Hanfmann ve G. Vakar, Eds.). MIT

İLKOKULLARDA ALTERNATİF EĞİTİM UYGULAMALARI

Editörler

Prof. Dr. Cihat YAŞAROĞLU

Dr. Öğr. Üyesi Erdal ZENGİN

...Geleceğin Fikirleri...

İLKOKULLARDA ALTERNATİF EĞİTİM UYGULAMALARI

Editörler: Cihat YAŞAROĞLU - Erdal ZENGİN

Yazarlar:

Cihat YAŞAROĞLU - Başak KASA AYTEN - Hamdi KARAKAŞ - Selçuk DEMİR - Yalçın KARALI
Erdal ZENGİN - Mehmet Akif BİRCAN - Necati ÇOBANOĞLU - Hilal UĞRAŞ - Kevser ERYILMAZ
Niymet DEMİRCİ - Abdulvahap DURANAY - Ebumüslüm AKSOY - Gökhan COŞANAY - Reşit BİÇER

ISBN: 978-625-94310-2-4

Copyright © Vizetek

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi'ne aittir. Vizetek Yayıncılık'ın izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Sayın okuyucularımız, bandrolsüz yayınları satın almamanızı diliyoruz.

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

Yayın Koordinatörü: Ferit RESULOĞULLARI

Kapak Tasarımı & Mizanpaj: Sadık HANGÜL

1. Baskı: Ankara|Aralık, 2023

vizetek

Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA

Tel.: (0312) 482 00 11

Web: www.vizetek.com.tr

E-mail: vizetekyayincilik@gmail.com

Yayıncı Sertifika No: 41575

Baskı: Vadi Grafik Tasarım ve Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420. Cad. No: 58/1 Yenimahalle/ANKARA,
Tel: 0 312 395 85 71

Matbaa Sertifika No: 47479

İLKOKULLARDA ALTERNATİF EĞİTİM UYGULAMALARI

Editörler
Prof. Dr. Cihat YAŞAROĞLU
Dr. Öğr. Üyesi Erdal ZENGİN

Yazarlar
Prof. Dr. Cihat YAŞAROĞLU
Doç. Dr. Başak KASA AYTEN
Doç. Dr. Hamdi KARAKAŞ
Doç. Dr. Selçuk DEMİR
Doç. Dr. Yalçın KARALI
Dr. Öğr. Üyesi Erdal ZENGİN
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Akif BİRCAN
Dr. Öğr. Üyesi Necati ÇOBANOĞLU
Öğr. Gör. Dr. Hilal UĞRAŞ
Dr. Kevser ERYILMAZ
Dr. Niymet DEMİRCİ
Abdulvahap DURANAY
Ebumüslüm AKSOY
Gökhan COŞANAY
Reşit BİÇER

vizetek

Editörler Prof. Dr. Cihat YAŞAROĞLU, *İnönü Ünv. Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0002-9574-1789

Dr. Öğr. Üyesi Erdal ZENGİN, *Fırat Ünv. Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0002-4771-0160

1. Bölüm **Türkiye'de Eğitime Etki Eden Coğrafi, Sosyal ve Ekonomik Faktörler**

Reşit Biçer, *Millî Eğitim Bakanlığı*
ORCID ID: 0000-0003-1503-4361

Prof. Dr. Cihat YAŞAROĞLU, *İnönü Ünv. Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0002-9574-1789

2. Bölüm **Taşımalı Eğitim Uygulaması**

Ebumüslüm AKSOY, *Millî Eğitim Bakanlığı*
ORCID ID: 0000-0003-3741-5464

3. Bölüm **PİO, YİBO ve YBO Uygulamaları**

Doç. Dr. Hamdi KARAKAŞ, *Sivas Cumhuriyet Ünv. Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0001-9209-4128

4. Bölüm **Birleştirilmiş Sınıf Kavramı ve Kapsamı**

Dr. Öğr. Üyesi Erdal ZENGİN, *Fırat Ünv. Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0002-4771-0160

5. Bölüm **Türkiye'de Birleştirilmiş Sınıfların Tarihsel Süreci**

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Akif BİRCAN, *Fırat Ünv. Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0003-2442-0600

6. Bölüm **Dünyada Birleştirilmiş Sınıf ve Benzeri Uygulama Örnekleri**

Prof. Dr. Cihat YAŞAROĞLU, *İnönü Ünv. Eğitim Fakültesi*

ORCID ID: 0000-0002-9574-1789

7. Bölüm **Birleştirilmiş Sınıflarda Eğitim Durumları**

Doç. Dr. Başak KASA AYTEN, *İnönü Ünv. Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0001-5926-3380

8. Bölüm **Birleştirilmiş Sınıflarda Planlama**

Öğr. Gör. Dr. Hilal UĞRAŞ, *Fırat Ünv. Karakoçan MYO*
ORCID ID: 0000-0002-9409-7709

Bölümler ve Yazarlar

9. Bölüm **Birleştirilmiş Sınıflarda Sınıf Yönetimi**

Dr. Öğr. Üyesi Necati ÇOBANOĞLU, *İnönü Ünv. Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0002-8469-2352

Doç. Dr. Selçuk DEMİR, *Şırnak Ünv. BESYO*
ORCID ID: 0000-0003-2904-6443

10. Bölüm **Birleştirilmiş Sınıflarda Değerlendirme Etkinlikleri**

Dr. Kevser ERYILMAZ, *Millî Eğitim Bakanlığı*
ORCID ID: 0000-0002-8096-770X

11. Bölüm **Birleştirilmiş Sınıflarda Öğretmenin Görev ve Sorumlulukları**

Abdulvahap DURANAY, *Millî Eğitim Bakanlığı*
ORCID ID: 0000-0002-3384-6155

12. Bölüm **Birleştirilmiş Sınıf Öğretmen Tecrübeleri**

Doç. Dr. Yalçın KARALI, *İnönü Ünv. Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0002-8977-5034

Gökhan COŞANAY, *Millî Eğitim Bakanlığı*
ORCID ID: 0000-0003-1767-2711

13. Bölüm **Birleştirilmiş Sınıflı İlkokullarda Görevli Öğretmenler İçin Tutulması Gereken Dosyalar ve Resmi Yazışma Örnekleri**

Dr. Niymet DEMİRCİ, *Millî Eğitim Bakanlığı*
ORCID ID: 0000-0002-2763-1879

Önsöz

Temel bir hak olan eğitim, ulusal ve uluslararası hukuk ile garanti altına alınmıştır. Ancak her insanın eğitim hakkından yararlanma düzeyi aynı olmamaktadır. Bu aşamada eğitimde fırsat eşitliği ya da herkes için eğitim kavramları ön plana çıkmaktadır. Eğitimde fırsat eşitliğini artırmak adına da çeşitli alternatif yöntemler takip edilmektedir. Örneğin birleştirilmiş sınıf uygulamaları, YİBO, pansiyonlu okul uygulamaları gibi. Birleştirilmiş sınıf uygulamaları, ülkemizin olduğu gibi diğer ülkelerde de uygulanmakta olan alternatif bir eğitim uygulaması olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu uygulama kimi zaman pedogojik amaçlarla uygulanmakta iken çoğu zaman da ekonomik gayeler veya ekonomik kısıtlamalardan kaynaklanmaktadır.

Bu çalışma, ilkokulda alternatif uygulamalar olan birleştirilmiş sınıf, YİBO, PİO gibi eğitim uygulamalarına odaklanmaktadır. Özellikle birleştirilmiş öğretimin kapsamı, ülkemizdeki ve diğer dünya ülkelerindeki tarihsel gelişimi ve mevcut durumu, bu tür eğitim durumları, planlama, sınama durumları, sınıf yönetimi, öğretmen ve müdür yetkili öğretmenlerin görev ve sorumlulukları, deneyim ve tecrübeleri, tutmaları gereken dosyalar ayrı bölümlerde ele alındı. Her bir bölümde kuramsal bilgiler kadar uygulama boyutlarına da değinildi.

Bölüm yazarı olarak katkı sunan çok değerli akademisyen ve öğretmenlerimize teşekkür ederiz. Sınıf öğretmeni adayları, birleştirilmiş sınıf okutan öğretmenlerimiz ve bu sahada çalışmalar yürüten araştırmacılar için faydalı olması umulmaktadır.

Prof. Dr. Cihat Yaşaroğlu
İnönü Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Erdal Zengin
Fırat Üniversitesi

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM 1:
TÜRKİYE'DE EĞİTİME ETKİ EDEN COĞRAFİ,
SOSYAL VE EKONOMİK FAKTÖRLER 1
Reşit BİÇER
Prof. Dr. Cihat YAŞAROĞLU

BÖLÜM 2:
TAŞIMALI EĞİTİM UYGULAMASI 15
Ebumüslüm AKSOY

BÖLÜM 3:
YATILI VE PANSİYONLU OKUL (YİBO, YBO, PİO) UYGULAMALARI 35
Doç. Dr. Hamdi KARAKAŞ

BÖLÜM 4:
BİRLEŞTİRİLMİŞ SINIF KAVRAMI VE KAPSAMI 53
Dr. Öğr. Üyesi Erdal ZENGİN

BÖLÜM 5:
TÜRKİYE'DE BİRLEŞTİRİLMİŞ SINIFLARIN TARİHSEL SÜRECİ 67
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Akif BİRCAN

BÖLÜM 6:
DÜNYADA BİRLEŞTİRİLMİŞ SINIF VE BENZERİ UYGULAMA ÖRNEKLERİ 81
Prof. Dr. Cihat YAŞAROĞLU

BÖLÜM 7:
BİRLEŞTİRİLMİŞ SINIFLARDA EĞİTİM DURUMLARI 101
Doç. Dr. Başak KASA AYTEN

BÖLÜM 8:
BİRLEŞTİRİLMİŞ SINIFLARDA PLANLAMA 123
Öğr. Gör. Dr. Hilal UĞRAŞ

BÖLÜM 9:
BİRLEŞTİRİLMİŞ SINIFLARDA SINIF YÖNETİMİ 145
Dr. Öğr. Üyesi Necati ÇOBANOĞLU – Doç. Dr. Selçuk DEMİR

BÖLÜM 10:
BİRLEŞTİRİLMİŞ SINIFLARDA DEĞERLENDİRME ETKİNLİKLERİ 163
Dr. Kevser ERYILMAZ

BÖLÜM 11:
BİRLEŞTİRİLMİŞ SINIFLARDA ÖĞRETMENİN GÖREV VE SORUMLULUKLARI 179
Abdulvahap DURANAY

BÖLÜM 12:
BİRLEŞTİRİLMİŞ SINIF ÖĞRETMEN TECRÜBELERİ 195
Doç. Dr. Yalçın KARALI – Gökhan COŞANAY

BÖLÜM 13:
BİRLEŞTİRİLMİŞ SINIFLI İLKOKULLARDA GÖREVLİ ÖĞRETMENLER İÇİN TUTULMASI GEREKEN DOSYALAR VE RESMİ YAZIŞMA ÖRNEKLERİ 213
Dr. Niymet DEMİRCİ

BÖLÜM **1**

TÜRKİYE'DE EĞİTİME ETKİ EDEN COĞRAFİ, SOSYAL VE EKONOMİK FAKTÖRLER

Reşit BİÇER
Prof. Dr. Cihat YAŞAROĞLU

Giriş

Süreç ucu açık, birikim gerektiren, tutarlı bir şekilde gelişen dinamik bir örüntü olarak tanımlanabilir. Bu boyutuyla düşündüğümüzde eğitim de açık bir sistemdir (Sönmez, 2019). Ayrıca okul, toplumun alt sistemlerinden birisidir (Şahin, 2012). Açık bir sistem olan eğitimde eğitimin niteliğini çok çeşitli faktörler belirlemektedir. Eğitim sisteminde okul yapıları da çeşitli faktörlerden etkilenerek farklılaşabilmektedir. Bu farklılaşmaları en aza indirmek, tüm bireylerin eğitime erişimini sağlamaya çalışmak hem ulusal hem de uluslararası eğitim faaliyetlerinin kapsamı içerisindedir. Ayrıca çeşitli uygulamalar ile eğitimde eşit fırsatların sunulması amaçlanmaktadır. Bu bölümde eğitimde farklı uygulamaların ortaya çıkmasına neden olan çeşitli faktörler ele alınacaktır.

Eğitim her bireyin temel hakkıdır. Ülkemizde nüfusun az ve dağınık olduğu bölgelerde merkezi eğitime göre farklı eğitim uygulamaları tatbik edilmektedir. Bölgenin arazi koşulu, yol durumu, iklim şartları, yerleşim yerindeki nüfusun azlığı, ailenin ekonomik durumu, yerleşim yerinde okulun olmayışı, bölgeye öğretmen göndermenin zorluğu, öğretmen ataması gibi sosyo-ekonomik ve coğrafi şartlar öğretim şekli ve okul yapısını da etkilemektedir. Örneğin kırsal kesimlerde

nüfusun az ve dağınık olması, fiziki olarak okulların yetersizliği veya olmaması, öğretmen atamasının az sayıda yapılması ya da yapılmamış olması gibi sebeplerden dolayı birleştirilmiş sınıf, taşımalı eğitim, yatılı ilköğretim okulu uygulamalar ortaya çıkabilmektedir. Bu uygulamaların temel sebebi, tüm bireylerin eğitimden yararlanma hakkını sağlayabilmektir.

Temel Bir Hak Olarak Eğitim

İnsanlar dünyaya eşit şartlar ve olanaklarla gelmemektedir. Mesela bazı çocuklar kişi başına düşen milli geliri yüksek bir ülkede doğarken bazıları da sürekli yoksulluk çeken bir ülkede doğabilmektedir. Bazılarının ailesi zengin, bazılarının ailesi ise zor geçinebilmektedir. Çocuklar engellilik, şehir merkezinde ya da köyde olma gibi farklı şartlar altında olabilir. Bu faktörlere bağlı olarak eşit şartlarda dünyaya gelmeyen ve eşit olanaklara sahip olmayan bireylerin okul öncesinden başlamak üzere ortak bilgi ve kültür düzeyine yükseltilmesi eğitimin temel amacı olarak neredeyse bütün ülkelerde kabul edilmiş evrensel gerçekler arasında yer almaktadır. Bu bağlamda eğitimin temel amacı farklı sosyo-ekonomik ve kültürel arka plana sahip çocukların ortak bilgi ve değer havuzunda hayata hazırlanmasıdır (Aslanargun, 2022).

Örnek vermek gerekirse dünyanın çeşitli ülkelerinde eğitime erişim oranları farklı olabilmektedir. 2006 yılına gelindiğinde dünya genelinde sadece 688 milyon çocuğun okula kaydı bulunmaktaydı. 2006 yılında Sahra Altı Afrika'daki ülkelerin yüzde altmışında net okullaşma oranı yüzde 80 veya daha azdı. Bölge genelinde okula gitmeyen 33 milyon çocuk olduğu tahmin edilmektedir (Mulkeen ve Higgins, 2009). Okullaşma oranlarında bazı artışlar görülmekle birlikte, 2012 yılında yaklaşık 58 milyon çocuk okula gitmemiştir. Erişimde kaydedilen ilerlemeye rağmen, okul terki bir sorun olmaya devam etmektedir: Yine çoğusu Sahra Altı Afrika'da olmak üzere 32 ülkede, okula kayıtlı çocukların en az %20'sinin son sınıfa ulaşamayacağı, yani okulu tamamlayamayacağı tahmin edilmektedir. 2015 son tarihine kadar, düşük ve orta gelirli ülkelerdeki her altı çocuktan biri - ya da yaklaşık 100 milyon - ilkokulu tamamlayamamış olacaktır (UNESCO, 2015). Bu oranlar da herkesin eğitime ulaşma veya eğitimi sürdürme oranlarının ve koşullarının eşit olmadığını göstermektedir. Dolayısıyla tüm bireylerin eğitime eşit şekilde erişimini sağlayabilmek adına eğitimde fırsat eşitliği ve herkes için eğitim kavramları karşımıza çıkmaktadır.

Dünya genelindeki ülkeler vatandaşlarının geleceklerinin inşası için çeşitli olanaklar sunmaktadır. Yetişen nesillerin nitelikli birer vatandaş olması en tabii bir durumdur. Bunu da devletler bünyesinde gerçekleştirme imkanı eğitim aracılığıyla olmaktadır. Ülkemizde yaşayan her birey, yaşam koşulları ne olursa olsun

Kaynakça

Aslanargun, E. (2022). Eğitimde fırsat eşitsizliğinin fırsat eşitsizliğinin nedeni olarak okul/öğretmen etkisizliği ve aile katılımı. *Alanyazın Eğitim Bilimleri Eleştirel İnceleme Dergisi*, *Özel Sayı*, 63-71.

Milli Eğitim Temel Kanunu, 1739 (1973).

Brunswic, É., & Valérien, J. (Ed.). (2004). *Multigrade schools: Improving access in rural Africa?* UNESCO.

Center for Education Policy Research. (2019). *Policy brief: Multi-grade teaching* .

ERG. (2009). *Türkiye'de eğitime erişimin belirleyicileri*.

Ergün, M. (t.y.). *Eğitim sosyolojisi*.

İnan, M., & Demir, M. (2018). Eğitimde Fırsat eşitliği ve kamu politikaları: Türkiye üzerine bir değerlendirme. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *20*(2), 337-359.

Köksal, K. (2002). *Birleştirilmiş da öğretim*. Pegem Yayınları

Little, A. W. (2006). *Education for all and multigrade teaching: Challenges and Opportunities* (A. W. LITTLE, Ed.). Springer Netherlands. https://doi.org/10.1007/1-4020-4591-3

Mulkeen, A. G., & Higgins, C. (2009). *Multigrade teaching in sub-Saharan Africa: lessons from Uganda, Senegal, and the Gambia* (C. 173). World Bank Publications.

ÖSYM. (2022). *Yükseköğretime Geçişte Öğrenci Hareketliliği*.

Robin, A. (2008). *Education For All, The Quality Imperative and the Problem of Pedagogy*. CREATE.

Sosyal Veri. (2022). *Bölgelere Göre İlköğretimde (İlkokul ve Ortaokul) Net Okullaşma Oranları (2017-2020)*.

Sönmez, V. (2019). *Program geliştirmede öğretmen el kitabı* (19. Baskı). Anı Yayıncılık.

Şahin, M. (2012). Eğitimi ve okulu etkileyen bazı sosyal değişimlerin kavramsal çözümlemesi. *Milli Eğitim*, *194*, 132-148.

Şişman, M. (Ed.). (2014). *Eğitim Tarihi*. Anadolu Üniversitesi.

Tezcan, M. (1996). *Eğitim sosyolojisi*. Feryal Matbaası.

TÜİK. (2023). *Gelir Dağılımı İstatistikleri, 2022*.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Kanun No. 2709 (1982).

UNESCO. (2015). *Education for All Global Monitoring Report 2015: Education for All 2000-2015 - Achievements and Challenges*.

BÖLÜM **2**

TAŞIMALI EĞİTİM UYGULAMASI

Ebumüslüm AKSOY

Giriş

Bu bölümde, eğitim sistemimizde çeşitli nedenlerden dolayı alternatif bir uygulama olarak kullanılan taşımalı eğitim uygulaması hakkında bilgi verilecektir. Taşımalı eğitim uygulamasının yasal dayanakları, gerekçeleri, avantajları açıklanmış ve taşımalı eğitimde yaşanan sorunlara değinilmiştir. Ayrıca Türkiye'de taşımalı eğitimin tarihçesi, gelişimi ve günümüzdeki durumu hakkında bilgi verilmiş, dünyada taşımalı eğitim uygulamaları hakkında kısaca bilgi verilmiştir.

Taşımalı Eğitim Uygulaması

Her devletin kendine has dinamiklerle oluşturduğu bir yapısı ve devleti yapılandıran milletin geçmişinden gelen ve zamanla geliştirdiği bir kültürü vardır. Devletler yeni yetişen nesilleri bu yapı ve kültür çerçevesinde birer iyi vatandaş olarak yetiştirmeyi amaçlarlar. Bu yüzden devletler eğitim sistemleri kurmuşlardır. Bu sistemlerin, toplumların kültürü ve yapısı gereği devlete özgü olması ve diğer devletlerin sisteminden farklı olması gerekmektedir. Türkiye devleti de ilgili hukuksal metinlerde, gelecekte okullar aracılığıyla yetiştirilmek istenen insanların nasıl olması gerektiğiyle ilgili ilkeler ve amaçları belirlemiştir (Töremen, 2011).

1739 sayılı Milli Eğitim Temel kanunun (1973) 2. maddede Türk Milli Eğitim sisteminin genel amacı ifade edilmiştir. Bu amaç, kısaca, toplumun bütün fertlerini, toplumun milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren devletine ve milletine derinden bağlı iyi bir yurttaş; kendini *beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu* yönlerinden geliştirmiş ve sağlam bir kişilik ve karakterde bilimsel düşünceye sahip, yeniliklere açık, yapıcı, üretici ve verimli birer kişi olarak yetiştirmektir. Milli Eğitim Temel Kanunu kapsamında, toplumun bütün fertlerinin eğitim öğretim imkânlarından yararlanması anayasal bir hak, toplumsal gereklilik ve bireyin toplumsal, kişisel ve bilişssel gelişimi için zorunlu olduğu görülmektedir. Bu bağlamda toplumdaki bütün bireylerin "fırsat ve imkan eşitliği" bağlamında devlet tarafından sunulan eğitim öğretim imkanlarına kavuşmaları sağlanmalıdır. Türkiye'de çeşitli nedenlerle eğitim öğretim imkânlarına ulaşmakta zorluk çeken bireyler için 1990 yılından beri uygulanan alternatif eğitim uygulamalarından biri de taşımalı eğitimdir.

Taşımalı ilköğretim önceleri yönetmeliklerde (Millî Eğitim Bakanlığı Taşımalı İlköğretim Yönetmeliği, 2000) "İlköğretim okulu bulunmayan veya eğitim-öğretime kapalı olanlar ile birleştirilmiş sınıf uygulaması yapan ilköğretim okullarındaki öğrencilerin seçilen merkezlerdeki ilköğretim okullarına günü birlik taşınarak eğitim-öğretim görmelerini sağlamak amacıyla yapılan uygulama" şeklinde ifade edilirken zamanla yaşanan taşımalı eğitimde yaşanan gelişmeler doğrultusunda taşımalı eğitim uygulaması (MEB, 2022) "Çeşitli nedenlerle birlikte okula erişimde sorunlar yaşayan ilkokul, ortaokul ve ortaöğretim öğrencilerinin belirlenen okullara günü birlik taşınarak eğitim ve öğretim görmelerini sağlamak amacıyla yapılan uygulama." şeklinde tanımlanmıştır. Taşıma Yoluyla Eğitime Erişim Yönetmeliğinde (2014) taşımalı eğitimin amacı, kanunlarda temel bir hak olarak belirlenen eğitim hakkından mahrum kalması ihtimal dâhilinde olan ilkokul, ortaokul, ortaöğretim ve özel eğitim ile yaygın eğitimden yararlanan özel eğitim kursiyerlerinin taşıma aracılığıyla eğitime erişimlerini sağlamak için resmi okul/kurumlara taşınması biçiminde ifade edilmektedir. Cumhuriyet tarihinden günümüze özellikle kırsal alanlarda eğitim öğretime erişim imkânlarını artırmak için köylere okullar yapılarak, öğrenci sayısı az olan yerlerde birleştirilmiş sınıf uygulaması ile bununla birlikte Yatılı İlköğretim Bölge Okulu [YİBO] ve pansiyonlu okullar gibi uygulamalarla eğitimde fırsat ve imkan eşitliği sağlanmaya çalışılmıştır. 1990'lı yıllardan bu yana alternatif bir uygulama olarak taşımalı eğitim uygulamasıyla bu ihtiyaç karşılanmaya çalışılmaktadır (Çavuşoğlu ve Dönmez, 2018).

Türkiye'de taşımalı eğitim uygulaması 2010 yılına kadar ilköğretim (ilkokul, ortaokul) öğrencilerine yönelik iken bu yıldan sonra kademeli olarak ortaöğretim öğrencileri de taşınmaya başlanmıştır. 2012 yılında 6287 sayılı "İlköğretim

Kaynaklar

Akman, D. (2023). Taşımalı ilköğretimin durumu, sorunları ve çözüm önerileri. *Socrates Journal of Interdisciplinary Social Studies,* 9, (31).

Arı, A. (2003). Taşımalı ilköğretim uygulaması Uşak örneği. *Gazi* Üniversitesi *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *23*(1), 101-115. Erişim adresi: http://static.dergipark.org.tr/article- download/imported/5000078860/5000073077.pdf. Erişim tarihi: 03.11.2023

Bayar, A. ve Bozoğlu, N. (2021). Taşımalı eğitimde karşılaşılan sorunlar. *International Academic Social Resources Journal*, *6*(23), 343-353.

Belcher, J., Britt, D., Granade, S., Powell, L. ve Schlessinger, P., (2005). Bus routing algorithms: Application to a rural school district, https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED491045.pdf (22/11/2023).

Bilek, E. ve Kale, M. (2012). Taşıma merkezi okullarda görev yapan öğretmenlerin görüşlerine göre, taşımalı eğitim uygulaması . *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 32*(3) , 609-632 .

Bulut, N. (2009). *Sanayi devriminden küreselleşmeye sosyal haklar*. İstanbul: XII Levha Yayınları.

Çavuşoğlu, D. ve Dönmez, B. (2018). Yönetici, öğretmen, öğrenci ve veli görüşlerine göre Pazarcık'ta taşımalı eğitim uygulaması . *Journal of Theoretical Educational Science* , 11 (4) , 646-675 .

Çelik, F. O. (2019). *Taşımalı eğitim veren ilkokullarda ve ortaokullarda risk ve risk yönetimi* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Yüzüncü Yıl Üniversitesi.

Çubuk Kaya, N. (2006). Taşımalı eğitim programındaki ilköğretim öğrencilerinin durumları: silopi köyleri örneğinde bir sosyal değerlendirme . *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi* , 46 (2) , 105-116 .

Demir, M. ve Eryaman, M.Y. (2021). Taşımalı ilkokul uygulaması ve karşılaşılan sorunlar: antalya ili korkuteli kırsalı örneği. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi, 15*(35), 213-247.

Ergüneş, Y. ve Altunsaray A. (1998). Taşımalı İlköğretim Uygulamasının Değerlendirilmesi, Cumhuriyetin 75. yılında İlköğretim I. Ulusal Sempozyumu, Tekışık Yayıncılık, s.189-200, Ankara. Güler, C., Güler, M., Güler, M. ve Akdoğan, M. (2022). Türkiye'de taşımalı eğitime ilişkin yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi. *Ulusal Eğitim Dergisi*, *2*(3), 514-525.

İçişleri Bakanlığı, (2023). https://www.e-icisleri.gov.tr/Anasayfa/MulkiIdariBolumleri.aspx. (Erişim Tarihi: 09/11/2023).

İlköğretim ve Eğitim Kanunu. (1961, 12 Ocak). *T.C. Resmi Gazete* (Sayı: 10705). 07/11/2023 tarihinde https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.4.222.pdf adresinden erişildi.

İlköğretim ve Eğitim Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (2012, 30 Mart). *T.C. Resmi Gazete* (Sayı: 28261). 02/10/2023) tarihinde https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/04/20120411-8.htm adresinden erişildi.

Karaca, C. ve Çam, Y. (2019). Türkiye'de sosyal adalet anlayışının değerlendirilmesi. *Maliye dergisi*, 176: 72-97.

Karakütük, M. (1996). Taşımalı ilköğretim ve sorunları (Sincan ilçesi örneği). [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Ankara Üniversitesi.

Karakütük, M. (1998). Taşımalı ilköğretim uygulaması ve sorunları: "Sincan ilçesi örneği". *Eğitim ve Bilim*, *22*(108), 16-21.

Kaya, D. ve Tüzel İşeri, E. (2023). Okul müdürlerinin görüşlerine göre taşımalı eğitim uygulamasında karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri. *International Social Sciences Studies Journal,9*(108), 5399- 5408.

Küçük, A. (2010). Taşımalı ilköğretim okullarında görev yapan yönetici ve öğretmenlerin karşılaştıkları sorunlar (Aksaray ili örneği). [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Selçuk Üniversitesi.

Küçükoğlu, A. ve Küçükoğlu, K. (2006). Taşımalı ilköğretim uygulaması üzerine bir

araştırma. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (13), 11-18 .

Memek, A. (2014). Taşımalı eğitim yapılan okullardaki yönetici ve öğretmenlerin taşımalı eğitim sürecinde karşılaştıkları sorunlara ilişkin görüşleri (Şanlıurfa ili örneği) [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Zirve Üniversitesi.

MEB. (1997). İlköğretim ve eğitim kanunu, milli eğitim temel kanunu, Çıraklık ve meslek eğitimi kanunu, milli eğitim bakanlığının Teşkilat ve görevleri hakkında kanun ile 24.3.1988 tarihli ve 3418 sayılı kanunda değişiklik yapılması ve bazı kağıt ve İşlemlerden eğitime katkı payı alınması Hakkında kanun.

MEB. (2002). Taşımalı eğitim ve İstanbul- Fenertepe İlköğretim Okulu, konulu Milli Eğitim Bakanlığı'nın Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'na gönderdiği 12.04.2002 tarih ve B.08.0.APK.0.03.05.00-03/1293 sayılı soru önergesi cevabı. 21.11.2023 tarihinde www5.tbmm.gov.tr/tutanak/dönem21/yıl4/bas/b087m.htm adresinden erişildi.

Milli Eğitim Temel Kanunu (1973, 24 Haziran). *T.C. Resmi Gazete* (Sayı: 14574). 20/10/2023 tarihinde https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1739.pdf adresinden erişildi.

Milli Eğitim Bakanlığı, (2023a). 27.11.2023 tarihinde https://www.meb.gov.tr/turkiyede-5-14-yas-araligindaki-okullasma-orani-yuzde-99a-ulasti/haber/29875/tr . adresinden erişildi.

Milli Eğitim Bakanlığı, İlköğretim Genel Müdürlüğü, (1991). 23 sayılı Genelge, (29 Mart 1991 tarih ve 350. Araş. Proj. Şb. Md./7397) sayılı Genelgesi, s.2.

Taşımalı İlköğretim Yönergesi. (1994). https://mevzuat.meb.gov.tr/dosyalar/272.pdf. (Erişim Tarihi: 07/11/2023).

Taşımalı İlköğretim Yönetmeliği (2000). 27.10.2023 tarihinde https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/24021.pdf. adresinden erişildi.

Taşıma Yoluyla Eğitime Erişim Yönetmeliği (2014). 27.10.2023 tarihinde https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/09/20140911-6.htm. adresinden erişildi.

Strateji Geliştirme Başkanlığı. (2022). *Milli eğitim istatistikleri,* örgün eğitim *2021/2022.* Ankara. 27.11.2023 tarihinde https://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2022_09/15142558_meb_istatistikleri_orgun_egitim_2021_2022.pdf adresinden erişildi.

Strateji Geliştirme Başkanlığı. (2023). *Milli eğitim istatistikleri,* örgün eğitim *2022/2023.* Ankara. 27.11.2023 tarihinde https://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2023_09/29151106_meb_istatistikleri_orgun_egitim_2022_2023.pdf. adresinden erişildi.

19 Mayıs İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, (11.05.2022). Taşımalı öğrenci modülüne giriş modülü giriş duyuusu. 28/11/2023 tarihinde https://ondokuzmayis.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2022_05/11150150_TAYIMALI_OYRENCY_MODULUNE_GYRYY_MODULU_GYRYY_DUYUUSU.mp4 adresinden erişildi.

Polatlı, B. (2023). Türkiye'de taşımalı eğitim alanında yapılmış lisansüstü tezlerin tematik analizi [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Bartın Üniversitesi.

Recepoğlu, E. (2013). Türkiye'de taşıma ve taşıma araçları ile ilgili sorunlara ilişkinyönetici, öğretmen, öğrenci ve araç sürücülerinin algıları. Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi, *2*(2), 123-144.

Şimşek, Y. (2017). The Evaluation of the application of transported education by teachers. *International Journal of Educational Research Review*, 2(1), 41-48.

Taşdemir, M. (2012). *Birleştirilmiş öğretim öğretmen el kitabı*. Pegem A Yayınevi.

Töremen, F. (2011). Türk eğitim sisteminin amaçları, temel ilkeleri ve genel yapısı. Vehbi Çelik (Ed.). (3. Baskı ss.2-16). *Türk eğitim sistemi ve okul yönetimi*. Ankara: PegemA Yayıncılık.

Turan, E. (2022). *Taşımalı eğitimde yaşanan sorunlar ve çözüm önerileri (Denizli ili - Buldan ilçesi)* [Eğitim bilimleri enstitüsü tezsiz yüksek lisans bitirme projesi]. Pamukkale Üniversitesi.

Tuzcu, G. (2021). *Eğitim ekonomisi* (1. baskı). Pegem Akademi Yayınevi.

TÜİK. (2023). 20.11.2023 tarihinde https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Kent-Kir-Nufus-Istatistikleri-2022-49755. adresinden erişildi.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, (1982). 9/11/1982 ,17863 (Mükerrer) sayılı Resmi Gazete. Erişim https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.2709.pdf.

Üstün, A., Bayar, A. ve Keskin, M. (2020). Taşımalı eğitim uygulamalarında öğrencilerin karşılaştıkları sorunlar ve çözüm önerileri: Mecitözü örneği. *International Social Sciences StudiesJournal, 6*(67). 3463-3468.

Yalçın, K. Y. (2006). Yerleşik ve taşımalı eğitim yapan ilköğretim okullarındaki öğrencilerin toplumsallaşmasında beden eğitimi ve sporun önemi: Kütahya ili örneği [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Dumlupınar Üniversitesi.

Yanbakar, E., Bulut, D., Mart, M. ve Yavuz, R. (2023). Taşımalı eğitim yapılan ilkokul ve ortaokullarda yönetici ve öğretmenlerin karşılaştığı sorunlar. *Spor, Eğitim ve Çocuk*. 3(1), 1-27.

Yeşilyurt, M., Orak, S., Tozlu, N., Uçak, A., Sezer, D. (2007). İlköğretimde taşımalı eğitim araştırması: Van il merkezi örneği. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, *6*(19), 197-213.

Yurdabakan, İ. ve Tektaş, M. (2013). Taşımalı ilköğretim öğrencilerinin taşımalı eğitime ilişkin görüşleri . *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* , 15 (3) , 511-527

BÖLÜM **3**

YATILI VE PANSİYONLU OKUL (YİBO, YBO, PİO) UYGULAMALARI

Doç. Dr. Hamdi KARAKAŞ

"2005-2008 yılları arasında sınıf öğretmeni olarak görev yaptığım Sivas Gölova Hasan Şakar Yatılı İlköğretim Okulu (YİBO) öğrencilerine ve öğretmen meslektaşlarıma ithafen…"

Giriş

Türkiye nüfusunun önemli bir bölümü ilçe, köy, mezra ve yayla gibi yerleşim yerlerinde yaşamakta ve bu bölgelerde tarım ve hayvancılıkla geçimlerini sağlamaktadır. Karadeniz, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde ise coğrafi engeller bu yerleşim alanlarındaki nüfus dağılımının daha da dağınık olmasına etki etmektedir. Hatta bazı bölgelerde terör olaylarının ve işsizliğin artmasıyla köyden kente göçlerin başlaması, bu bölgelerdeki nüfusu daha da azaltmıştır. Bu ve benzeri nedenlerden kaynaklı olarak bu bölgelerde zorunlu eğitim çağındaki öğrencilere eğitimin nasıl verileceği eğitim sistemimizin önemli sorunlarından birisi olmuştur (Demirel ve Kurt, 2021; Yıldırım, 2020). Bu duruma çare olarak Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) bölgelerin şartlarına göre ikili öğretim, taşımalı eğitim ve birleştirilmiş öğretim, yatılı bölge okulları ve pansiyonlu okullar gibi farklı uygulamalar geliştirmiştir (Demirel, 2014).

Terör, göç, coğrafi faktörler, ulaşım gibi nedenlerle nüfusun azalmasından kaynaklı yeteri kadar öğrencisi olmayan yerleşim bölgelerinde birleştirilmiş okulların çoğu kapanmaya başlamıştır (Almış, 2014). 1997 yılında sekiz yıl zorunlu ve kesintisiz ilköğretim uygulamasına geçilmesiyle birlikte nüfus yoğunluğu az olan tüm bölgelere okul inşa etmek ve öğretmen ataması yapmak ekonomik açıdan yararlı olmadığı gibi, bu yerlerdeki öğrencileri de daha büyük ve kalabalık yerlerdeki okullara taşımak da mümkün olamamıştır (Çetinkaya ve Gelişli, 2014). Aynı zamanda ülkemiz İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, Çocuk Hakları Bildirgesi, Çocuk Hakları Sözleşmesi, Paris Anlaşması gibi birçok uluslararası anlaşmayı kabul ederek tüm çocukların insan haklarına uygun, eşit ve nitelikli eğitim hakkı olan zorunlu eğitim kademesini en üst seviyede almalarını taahhüt etmiştir (Gülcan, 2019). Eğitim hizmetlerinden mahrum kalabilecek nüfus yoğunluğu az olan bölgelerdeki öğrencileri belirli bölgelerde toplayarak eğitim hizmetlerini en üst düzeyde sunmak . Milli Eğitim Temel Kanunu'nda (1973) yer alan "*eğitimde kadın, erkek herkese fırsat ve imkân eşitliği sağlanır, öğrencilerin en yüksek eğitim kademelerine kadar öğrenim görmelerini sağlamak amacıyla parasız yatılılık, burs, kredi ve başka yollarla gerekli yardımlar yapılır*" ilkesi gereği, bu bölgelerdeki öğrencilere fırsat ve imkân eşitliğini sağlamak amacıyla yatılı eğitim verilen okullar açılmıştır. Bu bölgelerdeki öğrencilerin her türlü eğitim-öğretim, barınma, kırtasiye, beslenme, harçlık gibi ihtiyaçlarının karşılanması da bu okulların fırsat ve imkan eşitliği ilkesi için bir gerekçe teşkil etmiştir (Bilyan, 2022; Sarıduman ve Kılıçoğlu, 2018). Böylece pansiyonlu ve yatılı okullar Türk Eğitim Sistemi içerisinde alternatif bir eğitim uygulaması olarak kendine yer bulmuştur. Kitabımızın bu bölümünde yatılı ve pansiyonlu okul uygulamaları hakkında bilgi verilecek, Türk Eğitim Sistemi içerisindeki tarihsel gelişimine ışık tutulacak ve bu uygulamanın olumlu ve olumsuz yönleri tartışılacaktır.

Ülkemizde Yatılı Okulların Tarihçesi

Devlet yardımıyla öğrencilerin eğitilmesi ve öğrencilere yatılı kalma imkânlarının sunulması akıllara geldiğinde medrese eğitim sistemini incelemek gerekir (Öztürk, 2014). Büyük Selçuklu Devleti döneminde medreseler devlet tarafından inşa edilmiş, parasız ve yatılı sistemde eğitim verilmeye başlanmıştır. Tuğrul Bey tarafından 1040 tarihinde Nişabur'da; büyük komutan Alparslan tarafından da 1067 yılında Bağdat'ta Nizamiye Medreseleri açılarak devletin her tarafından yatılı ve parasız (meccani) okullar yaygınlaştırılmıştır (Baltacı, 1976). Bu sitem yüzyıllar boyunca süregelmiş ve Osmanlı Devleti'nde de devam ederek ilk olarak 1330 yılında Orhan Bey zamanında İznik'te medreseler inşa edilmiştir. Bu medreselerde eğitim gören öğrenciler parasız yatılı şekilde kalmış olup eğitimlerini bitirdiklerinde devletin farklı kademelerinde istihdam edilmişlerdir (Şişman, 2006). Aynı zamanda Osman-

Kaynakça

Akuş, C. (2021). *Yatılı bölge okulunda okuyan öğrencilerin umut düzeyleri ile akademik özgüven düzeyleri arasındaki ilişki* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

Almış, S. (2014). Kapitalist toplumda "yatılı" olmanın anlamı: YİBO'lar üzerine eleştirel bir çözümleme. N. S. Baykal, A. Ural, A. ve Z. Alica (Ed.) *Eleştirel eğitim seçkisi* (ss: 211-231) içinde. Pegem Akademi. https://doi.org/10.14527/9786053647393.13

Aralpcan, H. (1998). Y*atılı ilköğretim bölge okulları'nın sayısal gelişimi ve hizmet sunduğu çevre* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Baltacı, C. (1976). *XV-XVI. Asırlarda Osmanlı medreseleri*. İrfan Matbaası.

Başarır, Ş. İ. (2009). *Yatılılık: Okul ev olunca*. Bağlam Yayınları.

Bilyan, S. (2022, Haziran, 24). *Yatılı bölge ortaokullarındaki fiziki yaşam kalitesi*. TRB2 Uluslararası Eğitim Bilimleri Kongresi, Van, Türkiye, https://trb2.yyu.edu.tr/

Binbaşıoğlu, C. (2005). *Türk eğitim düşüncesi tarihi*. Anı Yayıncılık.

Ceylan, F. A., ve Ünder, H. (2022). Başarı arttırıcı imkanları eşitlemede Yatılı Bölge Okulları'nın rolü. *Muş Alparslan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 2*(1), 171-194.

Cicioğlu, H. (1985). *Türkiye Cumhuriyeti'nde ilk ve ortaöğretim, tarihi gelişimi.* Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.

Çangır, E. (2019). *Yatılı bölge ortaokullarının sorunları ve çözüm önerileri* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çelik, N. (2017). Yatılı bölge ortaokulları ile diğer devlet okullarında çalışan öğretmenlerin iş tatmin düzeylerinin karşılaştırılması [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çetinkaya, M., ve Gelişli, Y. (2013). Yatılı ilköğretim bölge okulu öğrencilerinin yatılı ilköğretim bölge okullarının işleyişine ilişkin görüşleri. *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergis*i, 33, 1-8.

Çınkır, Ş. (2006). Yatılı ilköğretim bölge okulları ve pansiyonlu ilköğretim okulları yönetimi modülü. Milli Eğitim Bakanlığı Temel Eğitime Destek Programı.

Çokamay, G., Çavdar D., ve Koç, F. (2014). Yatılı ilköğretim bölge okulu (yibo) öğrencilerinin gelişim gereksinimleri ve yaşam koşulları: Öğretmen görüşlerine dayalı bir inceleme. *Ankara University, Journal of Faculty of Educational Sciences, 47*(1), 19-42. https://doi.org/10.1501/Egifak_0000001315

Dağlıoğlu, A. (2009). Çalışan çocukların yaşam koşulları ve örgün eğitim yoluyla topluma kazandırılması (Ankara ili
yatılı ilköğretim bölge okulu örneği) [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Demir, O. O., Saraçoğlu, S., ve Bektaş, O. (2021). Yatılı bölge ortaokulundaki öğrenci ve öğretmenlerin okul-aile iletişimine ilişkin bakış açıları. *Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi, 7*(1), 1-31. https://doi.org/10.47615/issej.810041

Demirel, H. S. (2014). Gölbaşı ortaöğretim kurumları pansiyonlarında kalan öğrencilerin hizmet kalitesi algı düzeyleri [Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi]. Türk Hava Kurumu Üniversitesi.

Demirel, N. (2013). Yatılı ilköğretim bölge okullarının sorunları ve çözümlerine ilişkin yöneticilerin, öğretmenlerin, öğrencilerin ve velilerin görüşleri: bir durum çalışması [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Demirel, T., ve Kurt, T. (2021). Eğitim eşitliği açısından yatılı bölge ortaokullarının değerlendirilmesi. *Journal of Qualitative Research in Education*, 26, 53-87.

Demirelli, G. (2022). Pansiyon öğrencilerinin öğrenmeye yönelik sorumluluk alma becerisinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi: Çankırı ili örneği [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Çankırı Karatekin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Eker-Kömürcü, Ş. (2021). Yatılı olarak okuyan öğrencilerin yeme tutumları, ayrılık anksiyeteleri, stresle baş etme yöntemleri ile gündüzlü okuyan öğrencilerin karşılaştırılması [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

E. (1961) Asylums: Essays on the social situation of mental patients and other ınmates. Aldine Transaction.

Gülcan, M. G. (2019). *Eğitim hukuku*. Pegem Akademi Yayıncılık. https://doi.org/10.14527/9786052419663

Gürlek, Y. (2010). Yatılı ilköğretim bölge okullarındaki yöneticilerin, öğretmenlerin ve diğer çalışanların sinerjik yönetime ilişkin görüşleri [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kafadar, O. (1997). *Türk eğitim düşüncesinde batılılaşma*. Vadi Yayınları.

Kaştan, Y., ve Demirel, N. (2017, Nisan 27). *Türkiye'de yatılı ilköğretim bölge okullarının tarihsel gelişimine analitik bakış.* Innovation and Global Isues in Social Sciences, Antalya, Türkiye, https://inglobe.org

Kaştan, Y., ve Demirel, N. (2022). Gündoğmuş Yatılı İlköğretim Bölge Okulu'ndaki yöneticilerin yaşadıkları problemler: Bir durum çalışması. *Journal of International Social Research, 15*(91). 81-111. https://doi.org/10.17719/jisr.2022.72299

Kızılgeçit, M., ve Güven, H. (2021). Yatılı Lise öğrencilerinin dindarlıklarındaki yurt iklimi fenomeni. *Kaçkar Sosyal Bilimler Dergisi, 2*(2), 71-100.

Kocabaş, S. (2002). Türkiye'de gizli tarih III: Misyonerlik ve misyonerler. Vatan Yayınları.

Kodaman, B. (1991). *Abdülhamid devri eğitim sistemi*. Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Milli Eğitim Bakanlığı [MEB]. (1973). *Mili eğitim temel kanunu*, https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.1739.pdf

Milli Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2002). İlköğretim okullarının sosyal etkilerinin değerlendirilmesi. MEB Projeler Koordinasyon Merkezi Başkanlığı.

Milli Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2008). Yatılı ilköğretim bölge okulları ve pansiyonlu ilköğretim okulları yönetici kılavuz kitabı. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Milli Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2012). *Millî eğitim bakanlığına bağlı okul pansiyonları yönetmeliği*, https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/3.5.836950.pdf

Milli Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2022). *Milli eğitim istatistikleri örgün eğitim*, https://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2022_09/15142558_meb_istatistikleri_orgun_egitim_2021_2022.pdf

Mitchell, T. (2001). Mısır'ın sömürgeleştirilmesi (Çev. Z. Altok). İletişim Yayınları.

Ömerli, O. (2017). *Eğitimde dezavantaj olarak 'yatılılık' olgusu/ Pierre Bourdıeu sosyolojisi perspektifinden bir analiz* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Özmen, F., ve Tonbul, T. (2010). Yatılı ilköğretim bölge okulları (yibo) disiplin sorunları ve baş etme yolları (Elâzığ ili örneği). *Education Sciences, 5*(3), 1328-1342.

Öztürk, E. (2020). *Pansiyonlarda kalan lise öğrencilerinin serbest zaman doyum düzeylerinin incelenmesi (Manisa ili örneği)* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Öztürk, K. (2014). Tarihi süreciyle yurt hizmetleri ve önemi. *Eğitime Bakış, 10*(30), 3-11.

Sarıduman, S., ve Kılıçoğlu, G. (2018). Yatılı ortaöğretim okullarının pansiyonlarında yaşanan sorunlara ilişkin yöneticilerin görüşlerinin incelenmesi: Nitel bir araştırma. *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 19*(1), 1045-1065. https://doi.org/10.29299/kefad.2018.19.029

Sarıoğlu, E. (2002). *Cumhuriyet öncesi ve sonrası azınlık okulları (1869-1994)* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Şenol, D., ve Yıldız, S. (2009). Yatılı ilköğretim bölge okullarında öğrenci-öğretmen ve aile etkileşimi: Diyarbakır ve Erzurum örneği. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Ens-

titüsü Dergisi, 18(1), 359-376.

Şişman, M. (2006). *Eğitim bilimine giriş (2. Baskı)*. Pegem A Yayıncılık.

Thomson, A., ve Lafortune, S. (1999). *Handbook of Canadian boarding schools*. Dundurn Press.

Türk Dil Kurumu [TDK] (2023). *Türkçe sözlük*. https://sozluk.gov.tr/

Uygar, İ., ve Sadık, F. (2010). Adana ili sınırları içerisindeki yatılı ilköğretim bölge okullarında bulunan öğrenci ve öğretmenlerin okul yaşam kalitesi algılarının incelenmesi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 20(2), 243-258.

Yaman, A. (2011). *Yatılı ilköğretim bölge okulları süreci iç denetim raporu (2011/2).* Milli Eğitim Bakanlığı İç Denetim Birimi Başkanlığı.

Yetim, R. (2001). *Yatılı ilköğretim bölge okullarının mevcut durumu ve öğrenci hizmetleri*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yıldırım, O. (2020). Yatılı okullarda görev yapan öğretmenlerin iş doyumlarının incelenmesi: Nitel bir araştırma. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 6*(3), 828-841. https://doi.org/10.31592/aeusbed.686646

BÖLÜM **4**

BİRLEŞTİRİLMİŞ SINIF KAVRAMI VE KAPSAMI

Dr. Öğr. Üyesi Erdal ZENGİN

Giriş

Çoklu yaş veya çok olarak da bilinen birleştirilmiş okullar, geleneksel özel sınıf kavramlarına meydan okuyan dinamik ve yenilikçi bir eğitim yaklaşımını temsil etmektedir. Bu öğrenme ortamlarında, farklı yaş ve sınıf seviyelerindeki öğrenciler ortak bir alanı paylaşarak işbirliğini, bireyselleştirilmiş öğrenmeyi ve topluluk duygusunu teşvik eden benzersiz bir eğitim ortamını teşvik eder.

Birleştirilmiş sınıf eğitimi kavramı, öğrencilerin yeteneklerindeki, öğrenme tarzlarındaki ve gelişim aşamalarındaki çeşitliliği kabul eder. Birleştirilmiş okullar, farklı yaş gruplarından öğrencileri bir araya getirerek, öğrencilerin kendi hızlarında ilerleyebilecekleri ve kişisel ilgi alabilecekleri kapsayıcı ve esnek bir atmosfer oluşturmayı amaçlamaktadır. Bu model özellikle küçük öğrenci popülasyonlarının veya kaynak kısıtlamalarının müstakil/bağımsız kurulmasını zorlaştırdığı bağlamlarda geçerlidir.

Birleştirilmiş okullar genellikle yenilikçi öğretim metodolojilerine güvenir ve eğitimcileri öğrencilerin farklı ihtiyaçlarını karşılayan uyarlanabilir öğretim stratejilerini benimsemeye teşvik eder. Bu yaklaşım yalnızca akademik başarıyı arttırmakla kalmaz, aynı zamanda öğrencilerin çeşitli yaşlardaki akranlarıyla etkileşime girmesiyle iletişim, işbirliği ve empati gibi önemli yaşam becerilerini de geliştirir.

Birleştirilmiş okullar, özellikle sınırlı kaynakların eğitim tesislerinin daha esnek ve verimli kullanımını gerektirebildiği çeşitli ve kaynakların kısıtlı olduğu ortamlarda yaygındır. Yaklaşım, öğrencilerin farklı öğrenme ihtiyaçlarını kabul eder ve öğretmenleri öğrenci merkezli, farklılaştırılmış bir öğretim yaklaşımı benimsemeye teşvik eder. Bu uyarlanabilirlik, birleştirilmiş eğitimin önemli bir özelliğidir ve eğitimcilerin öğretim yöntemlerini tek bir sınıftaki çeşitli öğrenme hızlarına ve stillerine uyum sağlayacak şekilde uyarlamalarına olanak tanır.

Birleştirilmiş veya karma yaş olarak da bilinen birleştirilmiş , geleneksel tek sınıf modelinin ötesine geçen benzersiz ve dinamik bir eğitim yaklaşımını temsil etmektedir. Birleştirilmiş farklı sınıf seviyelerindeki öğrenciler aynı sınıfta, tek bir öğretmen tarafından birlikte ders görürler. Bu eğitim yaklaşımı, öğrencilerin çeşitliliğini tanır ve benimser; her öğrencinin bireysel ihtiyaçlarını ve yeteneklerini karşılayan esnek ve kapsayıcı bir ortam sağlar.

Birleştirilmiş kapsamı, ilköğretimden ortaöğretime kadar çeşitli eğitim düzeylerini kapsamaktadır ve dünya çapında çeşitli ortamlarda uygulanmaktadır. Bu yaklaşım, öğrencilerin akademik, sosyal ve duygusal olarak farklı oranlarda ilerlediği gerçeğini kabul eder ve herkese uyan tek bir modelin, onların gelişimini beslemenin en etkili yolu olmayabileceğini kabul eder.

Birleştirilmiş işbirlikçi öğrenmeyi teşvik etmek, akran danışmanlığını teşvik etmek ve sınıf içinde topluluk duygusunu teşvik etmek gibi bir dizi fayda sunar. Dahası, kişiselleştirilmiş öğretime ve farklılaştırılmış öğrenme deneyimlerine izin vererek öğretmenlerin öğretim yöntemlerini her öğrencinin farklı öğrenme stillerine ve hızlarına uyum sağlayacak şekilde uyarlamalarına olanak tanır.

Ancak birleştirilmiş da kendine has zorlukları beraberinde getiriyor. Birleştirilmiş sınıf ortamlarındaki öğretmenler, farklı müfredatları yönetme, bireysel öğrenme ihtiyaçlarını karşılama ve destekleyici bir sınıf ortamı sağlama konusundaki karmaşıklıkları aşmak zorundadır. Bu zorluklara rağmen, birleştirilmiş potansiyel faydaları ve uyarlanabilirliği, onları öğrencilerinin farklı ihtiyaçlarını karşılamak için yenilikçi yaklaşımlar arayan eğitimciler için cazip bir seçenek haline getiriyor.

Birleştirilmiş kapsamını incelerken, bu eğitim modeliyle ilgili avantajlara, zorluklara ve stratejilere değineceğiz. Eğitimciler, birleştirilmiş benzersiz dinamiklerini anlayarak, her öğrencinin bireysel güçlü yönlerine ve ihtiyaçlarına hitap eden zenginleştirici öğrenme ortamları yaratma potansiyellerini kullanabilirler.

Kaynakça

Akbaş, N. (2021). Birleştirilmiş eğitimde politika savunuculuğu: Türkiye perspektifi. *Uluslararası Eğitim Politikası ve Liderlik Dergisi, 16*(2), 89-104.

Akgün, F. (2021). Birleştirilmiş veli katılımının akademik başarıya etkisi. *Eğitim Araştırmaları Dergisi, 10*(3), 112-125.

Akkuzu, N. (2018). Birleştirilmiş sınıf öğretiminin zorlukları ve fırsatları. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi, 6*(9), 100-109.

Alavinia, P., & Yaghoubi, J. (2018). The impact of collaborative learning on academic achievement of Iranian EFL learners. *Cogent Education, 5*(1), 1515537.

Alexander, R. (2015). *Towards a multigrade pedagogy*. Springer.

Algozzine, B., & Ysseldyke, J. (2006). *Teaching students with diverse needs in inclusive settings*. Pearson.

Anderson, J. (2015). Adapting curriculum for multigrade Classes. *Journal of Education Research, 40*(2), 123-140.

Anderson, J., & Martinez, S. (2018). Parental ınvolvement in homework: A review of current research and ıts ımplications for teachers. *Journal of Education Research, 42*(3), 287-302.

Arslan, A. ve Yıldırım, B. (2017). Teknolojinin birleştirilmiş entegrasyonu: Türkiye'den bir örnek olay. *Uluslararası Öğretim Dergisi, 10* (2), 109-126.

Aydın, F. (2015). Özel eğitim ve kapsayıcı eğitim: Türkiye'de dünü, bugünü ve geleceği. *Uluslararası Bütünsel Eğitim Dergisi, 11*(2), 34-51.

Baker, R., & Smith, A. (2018). Enhancing learning in multigrade classrooms: Strategies for teachers. *Educational Strategies Journal, 15*(2), 45-60.

Boud, D., Cohen, R., & Sampson, J. (1999). Peer learning and assessment. *Assessment & Evaluation in Higher Education, 24*(4), 413-426.

Brown, L., & Johnson, M. (2020). Policy ımplications for multigrade classrooms: A comprehensive review. *Educational Policy Analysis, 28*(4), 511-528.

Çetin, F. ve Yılmaz, A. (2019). Müfredatın birleştirilmiş sınıf öğretimine uyarlanması. *Avrupa Eğitim Araştırmaları Dergisi, 8* (2), 645-654.

Davis, L., & Martinez, K. (2019). Flexible assessment in multigrade settings: A case study analysis. *Journal of Educational Psychology, 48(*4), 521-536.

Demir, A. (2019). Birleştirilmiş iletişim kanallarının geliştirilmesi. *Okul-Ev İletişimi Dergisi, 8*(1), 45-58.

Dempsey, I. (2018). M*ultigrade teaching in Sub-saharan Africa: Lessons from Uganda, Senegal, and the Gambia.* Springer.

Erdem, İ. ve Tansuğ, A. (2020). Bilişsel gelişimde ebeveyn katılımının rolü: Birleştirilmiş sınıf perspektifi. *Uluslararası Ebeveyn Eğitimi ve Ebeveynlik Dergisi, 5*(2), 78-92.

Garcia, R., & Davis, K. (2021). Community engagement in multigrade education: A case study. *Journal of Community Development, 36*(1), 78-93.

Gay, G. (2018). *Culturally responsive teaching: Theory, research, and practice.* Teachers College Press.

Gonzalez, E., & Rodriguez, P. (2021). The ımpact of parental ınvolvement on student achievement in multigrade settings. *International Journal of Educational Research, 29*(5), 632-648.

Hall, A., & Turner, B. (2019). Advocating for multigrade education policies: A framework for action. *Journal of Educational Policy, 25*(3), 361-378.

Hargreaves, A. (2016). T*eaching in a knowledge society: Education in the age of ınsecurity.* Teachers College Press.

Hill, S., & Lee, J. (2016). Parent-teacher conferences in multigrade settings: A comparative analysis. *Journal of School-Community Relations, 20*(4), 410-427.

Jones, M., & Brown, K. (2019). Multigrade classrooms: A review of research and practice. *Frontiers in Education, 4*, 79.

Jones, C., & Brown, D. (2020). Adapting curriculum for multigrade classrooms: Strategies and challenges. *International Journal of Educational Development, 35*(2), 189-204.

Johnson, R. B. (2015). *Mixed-age grouping: advantages and disadvantages*. Education Masters.

Johnson, D. W. (2020). Cooperative learning: İmproving university ınstruction by basing practice on validated theory. *Journal on Excellence in College Teaching, 31*(2), 1-22.

Johnson, T., & Wang, L. (2017). Parental ınvolvement and classroom atmosphere in multigrade schools. *Educational Psychology Review, 31*(1), 89-104.

Katz, L. G. (1995). *Talks with teachers of young children: A collection*. ERIC.

Krause, K., & Bochner, S. (2010). *Researching across cultures: Issues of ethics and power*. Routledge.

Little, J. W. (2017). *Organizing schools for ımprovement: lessons from chicago*. University of Chicago Press.

Lorenzo, R. (2016). *Handbook of research on cross-cultural business education*. IGI Global.

McGillivray, L., & Conway, R. N. F. (2005). Rural schools: Challenges and opportunities for inclusive education. *Journal of Research in Rural Education, 20*(6), 1-11.

Miller, P. (2020). Challenges and opportunities in multigrade teaching: A comprehensive overview. *Journal of Educational Research, 38*(2), 205-220.

Mills, M., & Sandler, S. (2009). *Closing the achievement gap: Strategies for educating Latino, Black, and Asian students.* Teachers College Press.

Montessori, M. (1912). *The Montessori method*. Frederick A. Stokes Company.

OECD. (2019). *Teaching for the future: classroom practices to transform education*. OECD Publishing.

Özdemir, S. (2018). Öğretmen adaylarının kaynaştırma eğitimine yönelik tutumları. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi, 6*(3), 45-52.

Özgen, K. (2018). Birleştirilmiş sınıf öğretiminin zorlukları: Bir vaka çalışması. *Procedia - Sosyal ve Davranış Bilimleri*, 237, 1-8.

Özkan, M. (2019). Birleştirilmiş eğitime toplumsal bakış açıları. *Eğitim Sosyolojisi Dergisi, 12*(3), 210-225.

Özkan, Y. (2016). Birleştirilmiş okullardaki öğretmenler için sürekli mesleki gelişimin önemi. *Uluslararası Eğitim Gelişimi Dergisi, 46*, 106-112.

Peters, M. A. (2017). *Education, globalization, and the state in the age of terrorism*. Springer.

Robinson, J., & Harris, M. (2019). Building a strong school community: The role of parental ınvolvement. *Journal of School and Community, 22*(3), 287-302.

Scruggs, T. E., & Mastropieri, M. A. (1996). Teacher perceptions of mainstreaming/inclusion, 1958–1995: A research synthesis. *Exceptional Children, 63*(1), 59-74.

Sergiovanni, T. J. (2018). *Strengthening the heartbeat: Leading and learning together in schools*. Jossey-Bass.

Smith, A., & Johnson, B. (2018). Multigrade teaching: A review of the literature. *Journal of Educational Research, 42*(3), 267-283.

Smith, J. A., & Johnson, M. J. (2019). *Multigrade teaching in elementary schools*. Rowman & Littlefield.

Taylor, G., & White, L. (2017). Community-based ınitiatives for multigrade education: Lessons from successful programs. *International Journal of Community Education, 12*(4), 511-528.

Tomlinson, C. A. (2017). How to ınstruction in academically diverse classrooms. ASCD.

Turner, M., & Smith, J. (2019). Societal perspectives on multigrade education: A comparative analysis. *Comparative Education Review, 35*(2), 201-218.

Türk, S. (2020). Birleştirilmiş esneklik: Karşılaştırmalı bir analiz. *Uluslararası Birleştirilmiş Eğitim Dergisi, 8* (1), 76-90.

Türkmen, H. (2017). Birleştirilmiş ebeveyn katılımı: Türkiye kırsalında bir ör-

nek çalışma. *Uluslararası Eğitim Gelişimi Dergisi, 53*, 53-61.

UNESCO. (2007). *International handbook of education for the changing world of work*. Springer.

Veenman, S., Denessen, E., Van Hout-Wolters, B., & P. (2002). Metacognition and learning: Conceptual and methodological considerations. *Metacognition and Learning, 1*(1), 3-14.

Wentzel, K. R., & Wigfield, A. (2007). *Motivation and achievement in adolescence: A developmental perspective.* Cambridge University Press.

Westwood, P. (2010). What Teachers Need to Know about Learning ACER Press.

Yılmaz, R. ve Kılıç, A. (2016). Birleştirilmiş okullarda ebeveyn katılımının akademik başarıya etkisi. *Aile ve Okul Ortaklığı Dergisi, 4*(2), 78-92.

Yücel, Ç. ve Erdoğan, M. (2018). Birleştirilmiş geliştirilmiş iletişim yoluyla akademik sonuçların artırılması. *Uluslararası Eğitim İletişimi Dergisi, 2*(1), 34-48.

BÖLÜM **5**

TÜRKİYE'DE BİRLEŞTİRİLMİŞ SINIFLARIN TARİHSEL SÜRECİ

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Akif BİRCAN

Giriş

Eğitim hakkı, 1948 İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin kabul edilmesinden günümüze her bireyin sahip olması gereken, devredilemez ve vazgeçilemez temel insan haklarından biri olarak kabul edilmektedir (Altunya, 2018; Arıcı, 2015). Eğitim hakkı, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası tarafından da güvence altına alınan sosyal bir haktır (İspir ve Akan, 2023). Bu hak Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın "Sosyal ve Ekonomik Haklar ve Ödevler" bölümünde "eğitim ve öğrenim hakkı ve ödevi" olarak yer almaktadır. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının eğitim ve öğrenim hakkı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 42. Maddesi ile anayasal güvence altına alınmıştır. İlgili maddede ilköğretimin kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunlu ve devlet okullarında parasız olduğu ifade edilmektedir (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 1982). Bu ifadeden de anlaşılacağı üzere ilköğretim her Türk vatandaşı için hem bir hak hem de bir zorunluluktur.

İlköğretim, "kadın erkek bütün Türklerin milli gayelere uygun olarak bedeni, zihni ve ahlaki gelişmelerine ve yetişmelerine hizmet eden temel eğitim ve öğretimdir" şeklinde tanımlanmaktadır (MEB, 1961). İlköğretim, 6-14 yaş grubundaki çocukları kapsamaktadır. İlköğretim kurumları; dört yıl süreli ve zorunlu ilkokullar ile dört yıl süreli, zorunlu ve farklı programlar arasında tercihe imkân veren ortaokullar ile imam-hatip ortaokullarından oluşmaktadır (MEB, 1973).

Eğitimin bireyler için sosyal bir hak olmasının yanı sıra herkesin bu haktan eşit şekilde faydalanabilmesi de önemlidir. Yine 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nda herkese eğitimde fırsat ve imkân eşitliği sağlanacağından söz edilmektedir (MEB, 1973). Devlet her bir vatandaşına eğitim imkânı sunabilmek için farklı öğretim modelleri geliştirmektedir. Bu amaçla taşımalı eğitim, yatılı bölge okulları ve birleştirilmiş gibi alternatif eğitim uygulamaları geliştirilmiştir (Kurt, 2022).

İlkokul dönemi bireylerin eğitim süreçlerinde çok önemli bir yere sahiptir. Bu dönem ilk okuma yazma öğretimi, temel matematiksel becerilerin öğretimi ve temel yaşam becerilerinin kazandırılmasını kapsamaktadır. Bu öğretim süreci "bağımsız ve "birleştirilmiş olmak üzere iki farklı şekilde yürütülmektedir (Sağ ve Sezer, 2012).

Birleştirilmiş , tek bir öğretmenin birden fazla sınıfa aynı anda eğitim verdiği (Hargreaves, 2001). Binbaşıoğlu (1999) birleştirilmiş - da öğretimi ise "iki ya da daha çok sınıfın, bir grup teşkil ederek, bir öğretmen yönetiminde birlikte çalışması şeklinde yapılan öğretim" olarak tanımlamıştır. Bir başka ifade ile birleştirilmiş öğretim, farklı sınıf ve yaş seviyesindeki öğrencilerin aynı grup içinde öğretim almaları olarak tanımlanmaktadır (Little, 1994). Bu öğretim modeli daha çok köy ve kırsal yerleşim birimlerinde görülmektedir (Samancı, 2019). Bir yerleşim birimi olarak köy varlığını devam ettir-

Birleştirilmiş öğretim uygulaması ülkenin her yerine eğitim hizmetinin götürülebilmesi adına önemli bir uygulamadır. Bu öğretim uygulaması kimileri tarafından bir fırsat olarak görülürken kimileri tarafından da sınırlılıkları ve dezavantajları ön plana çıkarılarak uygulamadan kaldırılması gereken bir öğretim modeli olarak görülmektedir (Bayar, 2009). Bu öğretim modeli Batı'da gelişmiş ülkelerde daha çok eğitsel faydası ön planda tutularak, derslik, öğretmen ve öğrenci yetersizliği gibi zorunluluklara dayalı olmadan geleneksel sınıf modeline alternatif bir öğretim modeli olarak kabul görmektedir (Taşdemir, 2012).

Birleştirilmiş öğretim kırsalda yaşam devam ettiği sürece o bölgelerde yaşayan çocuklara eğitim hizmetinin götürülmesi için varlığını sürdürecek bir uygulamadır. Bu öğretim modelinin uygulanmasında tarihsel süreç içerisinde dönemin ihtiyaçlarına göre bazı değişiklikler yapılmıştır. Bunun yanı sıra kırsal yerleşim yerlerinde yaşanan demografik değişimlerle birlikte de birleştirilmiş sı- okulların sayılarında geçmişten günümüze ciddi oranda azalma yaşanmıştır. Bütün bu bilgilerin doğrultusunda Türkiye'de birleştirilmiş tarihçesi; milli eğitim şuraları, öğretim programları, öğretmen yetiştirme politikaları ve istatistikler bağlamında ele alınacaktır.

Kaynakça

Akyüz, Y. (2007). *Türk eğitim tarihi*. Pegem Yayıncılık

Altunya, N. (2003). Anayasa hukuku açısından Türkiye'de eğitim ve öğrenim hakkı. Millî Eğitim Basımevi.

Arıcı, F. (2015). *Birleştirilmiş da temel eğitim hakkının kullanılması*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi], Akdeniz Üniversitesi,

Aydın R., Şahin H., ve Topal T. (2008). Türkiye'de ilköğretime sınıf öğretmeni yetiştirmede nitelik arayışları. *T*ürkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, (2), 119–142.

Aydoğan, M. (2000). *Köy Enstitüleri ile ilgili yasalar: cilt:*I. Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları.

Aydoğan, M. (2007). *Tonguç'a mektuplarla köy enstitüsü yılları*. Köy Enstitüsü ve Çağdaş *Eğitim* Vakfı Yayınları.

Aygül, N. H. ve Demir, F. (2022). Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi ve tek parti dönemi maarif/ milli eğitim şûralarında ilkokul programlarının amaçlarına ilişkin alınan kararların incelenmesi (1920-1949). *SDU International Journal of Educational Studies*, 9 (2), 60-8.

Bayar, S. A. (2009). Sınıf öğretmenliği eğitimi anabilim dalı 4. Sınıf öğrencilerinin birleştirilmiş hakkındaki görüşleri: Gazi Üniversitesi örneği. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Bilir, A. (2008). Birleştirilmiş köy ilköğretim okullarında öğretmen ve öğretim gerçeği. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 41(2), 1-22.

Binbaşıoğlu, C. (1999). *Birleştirilmiş da öğretim*. Anı Yayıncılık.

Boz, İ., ve Baybaş, Z. (2023). Kırsal alandan kente göçü etkileyen faktörler: Sivas ili Gürün ilçesi örneği. *MAS Journal of Applied Sciences*, 8(2), 374-383.

Büyükkarcı, A. (2012). *Milli eğitim şuralarında okul öncesi eğitimi ile ilgili alınan kararlar ve uygulamaları*. Yayınlanmamış yüksek lisans Tezi, Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Çelik, F. O. (2019). *Taşımalı eğitim veren ilkokullarda ve ortaokullarda risk ve risk yönetimi*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi], Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Dağlı, A. (2007). Küreselleşme karşısında Türk eğitim sistemi. *D. Ü. Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi,* 9, 1-13.

Deringöl, Y. (2007). Türkiye'de Cumhuriyet döneminden günümüze ilköğretim öğretmenleri yetiştirilmesinin tarihsel boyutu ve eğitimcilerin görüşlerinin değerlendirilmesi üzerine bir araştırma. *HAYEF Journal of Education*, 4(2), 17-27.

Doğan, C. (2004). Türkiye'de sınıf öğretmeni yetiştirme politikaları ve öğretmenlerin sorunları. *Istanbul Journal of Sociological Studies*, 0(29), 143-162.

Durmaz, H. ve Haşıloğlu, M.A. (2022). Alternatif eğitim uygulamaları (Taşımalı eğitim yapan okullar ile yatılı bölge okulları avantaj ve dezavantajları). Kurt, M. (Editör), İlkokulda alternatif eğitim uygulamaları, 28-41.

Hargreaves, E. (2001). Assessment for learning in the multigrade classroom. *International Journal of Educational Development*, 21(6), 553-560. https://doi.org/10.1016/S0738-0593(01)00015-3

İspir, B., ve Akan, E. (2023). Birleştirilmiş sınıf öğretmenlerinin okula uyum süreci ve bu süreçte karşılaştıkları sorunlarla ilgili görüşlerinin incelenmesi. *Educational Academic Research*, (50), 14-27.

Kapluhan, E. (2014). 1921 Maarif Kongresi'nin Türk eğitim tarihindeki yeri ve önemi. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(8).

Karagöz, S. (2005). Kayseri- *Zincidere Köy Muallim Mektebi (1926- 1932)' nin Türkiye'de öğretmen yetiştirme tarihi içindeki yeri*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi], Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kayalıoğlu, S. (2020). 1948-2019 yılları arasında birleştirilmiş olan ve olmayan ilkokullarda görsel sanatlar dersi sürelerinin incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, *21*(1), 544-594.

Kılıç, Z., ve Güven, S. (2017). Türk milli eğitim şûralarında alınan kararların incelenmesi. *The Journal of International Social Research*, 10(53), 588-599.

Kiziroğlu, A. M. (2017). Türkiye'nin nüfus değişimine göre il bazında kentleşmesine bir bakış (1965-2014) . *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 9 (16) , 153-183.

Köklü, M. (2000). Birleştirilmiş yönetimi ve öğretim. Beta Yayınları

Köksal, K. (2005*). Birleştirilmiş da öğretim*. Pegem Akademi Yayıncılık

Kurt, M. (2022). İlkokulda alternatif eğitim uygulamaları. Pegem Akademi Yayıncılık

Küçükahmet, L. (2003). Öğretmenlik mesleğine giriş. Nobel Yayın Dağıtım.

Little, A. (1994). *Multi-grade teaching - A review of research and practice* – Education Research Paper. No. 12, 1994, 63 P.

Marım, Y., ve Sam, R. (2018). 1950-1960 arası Amerikalı uzman raporları bağlamında Türk eğitim sistemine çizilen yol haritası. *Bursa Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi,* (30), 11-33.

MEB, (1939). *Birinci milli eğitim şura kararları*. https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29164549_1_sura.pdf

MEB, (1949). *Dördüncü milli eğitim şura kararları*. https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29164715_4_sura.pdf

MEB, (1953). *Beşinci milli eğitim şura kararları*. https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29164807_5_sura.pdf

MEB, (1961). İlköğretim ve Eğitim Kanunu, https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.4.222.pdf

MEB, (1973). Milli Eğitim Temel Kanunu, https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.1739.pdf

MEB, (1974). *Dokuzuncu milli eğitim şura kararları*. https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29165045_9_sura.pdf

MEB, (1982). *On birinci milli eğitim şura kararları*. https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29165200_11_sura.pdf

MEB, (1986). İlkokul programı.

MEB, (1988). *On ikinci milli eğitim şura kararları.* https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29165252_12_sura.pdf

MEB, (1998). *Milli eğitim şura yönetmeliği*. https://www.mevzuat.gov.tr/anasayfa/MevzuatFihristDetayIframe?MevzuatTur=7&MevzuatNo=19846&MevzuatTertip=5

MEB, (2010). *On sekizinci milli eğitim şura kararları.* https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29170222_18_sura.pdf

Saadet, A. (2020). *Birleştirilmiş sınıf ile ilgili yapılan çalışmaların sistematik bir literatür incelemesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Niğde Ömer Halis Demir Üniversitesi.

Sağ, R., ve Sezer, R. (2012). Birleştirilmiş sınıf öğretmenlerinin mesleki eğitim ihtiyaçları. *İlköğretim Online*, *11*(2), 491-503.

Samancı, O. (2019). *Birleştirilmiş da öğretim*. Pegam Akademi Yayıncılık.

Taşdemir, M. (2012). *Birleştirilmiş öğretim*. Pegem Yayıncılık

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, (1982). https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa

TÜİK (2023). *Adrese dayalı nüfus kayıt sistemi sonuçları*. https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=nufus-ve-demografi-109&dil=1

Tokat İl Milli Eğitim Müdürlüğü, (2015). *Birleştirilmiş da öğretimin niteliği, sorunları ve çözüm önerileri çalıştayı raporu.* Erişim adresi: https://tokat.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2016_07/01105114_tokat_ki-

Tonguç, İ.H. (1947). *Eğitim yoluyla canlandırılacak köy*. Remzi Kitebevi.

Öztürk, N. (2007). Cumhuriyet'ten günümüze birleştirilmiş uygulaması. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28-35.

Uyar, B. (2000). *Tonguç'un eğitmenleri*. Aktaş Matbaası.

YÖK, (2007). Öğretmen yetiştirme ve eğitim fakülteleri (1982-2007). Erişim adresi: https://www.yok.gov.tr/Documents/Kurumsal/egitim_ogretim_dairesi/Ogretmen-Yetistirme/2.pdf

YÖK, (2018). *Sınıf öğretmenliği lisans programı*.Erişim adresi: https://www.yok.gov.tr/Documents/Kurumsal/egitim_ogretim_dairesi/Yeni-Ogretmen-Yetistirme-Lisans-Programlari/SSS.pdf

BÖLÜM 6

DÜNYADA BİRLEŞTİRİLMİŞ SINIF VE BENZERİ UYGULAMA ÖRNEKLERİ

Prof. Dr. Cihat YAŞAROĞLU

Giriş

Birleştirilmiş , günümüz dünyasının bir gerçeğidir. Az gelişmiş, gelişmekte olan ve gelişmiş ülkelerde çeşitli faktörlerden kaynaklı olarak birleştirilmiş sınıf (BS) uygulamalarına rastlanmaktadır. Bu bölümde ise çeşitli ülkelerdeki birleştirilmiş sınıf uygulama örnekleri incelenecektir.

Birleştirilmiş Sınıf Uygulamalarının Yaygınlığı

Birleştirilmiş sınıf modeli gelişmiş, gelişmekte olan ülkelerde ve sanayileşmiş ülkelerin kırsal bölgeleri (Little, 1995) ile az gelişmiş bir çok ülkede bir ilköğretim uygulaması olarak karşımıza çıkmaktadır (Yıldız, 2009). Bazı gelişmekte olan ülkelerde BS öğretimi, kırsal yerlerde eğitimin kalitesini artırma çabalarında önemli bir rol oynamaktadır (Mulryan-Kyne, 2007). Ancak çoğu zaman gelişmekte olan ülkelerde BS uygulamaları, çeşitli zorunluluklardan doğmaktadır. Mesela Peru, Sri Lanka ve Vietnam dahil olmak üzere gelişmekte olan birçok ülke bağlamında BS uygulamaları hemen hemen her zaman pedagojik tercihten ziyade zorunluluk nedeniyle birleştirilen ifade etmektedir (Hargreaves vd., 2001). Ancak şunu da belirtmek gerektir ki; BS uygulamaları bu kadar yaygın olmasına rağmen yetkililer tarafından etkili BS öğretimi için gerekli olan bilgi, öğretmen eğitimi gibi unsurların yeteri kadar önemsendiği söylenemez (Little, 1995).

Dünyada BS uygulamaları yaygınken kimi zaman bu durum istatistiklere yansımakta kimi zaman ise yansımamaktadır. Örneğin ülkemizde yaklaşık 2015 yılından bu yana BS ile ilgili düzenli istatistikler yayınlanmamaktadır. Bu durum diğer ülkelerin istatistikleri için de söz konusu olabilir. Zira birleştirilmiş istatistiklere yansıdığında bile bu istatistiklerin yorumlanmasında normal okullar ile birleştirilmiş arasında ayrım yapmak her zaman kolay olmayabilir (Brunswic ve Valérien, 2004).

Her ne kadar net istatistikler konusunda sorunlar olsa da BS uygulamalarının yaygınlığına şu şekilde örnekler verilebilir: Mesela Dünya Bankası verilerine göre dünyadaki çocukların % 30'undan fazlası birleştirilmiş eğitim görmektedir (Center for Education Policy Research, 2019). Yine kaynaklar Asya, Amerika ve Afrika'nın birçok bölgesinde BS uygulamalarının oldukça yaygın olduğunu belirtmektedir. Hatta uluslararası kuruluşlar tarafından özellikle uzak kırsal bölgelerde ilköğretimin yaygınlaşması için çaba gösterildikçe BS sayılarının artması da muhtemel görülmektedir (Mulryan-Kyne, 2007).

BS istatistikleri ile ilgili derli toplu verilere ulaşmak kimi zaman problem olabilmektedir. Tablo 1'de çeşitli kaynaklardan derlenen, ülkelere göre belirli tarihlerdeki birleştirilmiş sınıf oranları gösterilmektedir

Tablo 1. Çeşitli ülkelerde belirli yıllara ait BS istatistikleri [Kaynak (Autti ve Hyry-Beihammer, 2014; Berry ve Little, 2006; Checchi ve De Paola, 2018; Little, 2006; Mulkeen ve Higgins, 2009; Mulryan-Kyne, 2007; Smit vd., 2015; Taole ve Cornish, 2021)].

Ulke	Verinin ait olduğu yıl	Veri
İngiltere	2000	%25.4
İtalya	2015	% 1.5
Kanada (New Brunswick Eyaleti)	2003/2004	% 13.9
Hindistan	1996	Beş sınıflı ilkokulların % 84'ü
Hollanda	1994	Öğretmenlerin %53'ü birleştirilmiş sınıflarda ders vermiştir
İrlanda	2003	İlkokul sınıflarının %40'ı
İskoçya	2004	Tüm sınıfların %33'ü
Finlandiya	2012	% 16.4
Norveç	2002	İlkokulların %42'si
Avusturya	2015	% 15,3
Yunanistan	2002	İlkokul sınıflarının %31'i
Çek Cumhuriyeti	2002	İlkokulların %35'i
Avustralya	2021	Yaklaşık % 30
İspanya	2013-14	Tahmini % 4.2
Burkina Faso	2000	%36
İsviçre	2009/2010	% 24

Kaynakça

Akyüz, Y. (2018). *Türk eğitim tarihi*. Pegem Yayınları.

Ames, P. (2006). A Multigrade Approach to Literacy in the Amazon, Peru: School and community perspectives. Içinde *Education for All and Multigrade Teaching* (ss. 47-66). Springer.

Autti, O., & Bæck, U.-D. K. (2021). Rural teachers and local curricula. Teaching should not be a bubble disconnected from the community. *Scandinavian Journal of Educational Research*, *65*(1), 71-86. https://doi.org/10.1080/00313831.2019.1659399

Autti, O., & Hyry-Beihammer, E. K. (2014). School closures in rural Finnish communities. *Journal of Research in Rural Education*, *29*(1).

Benveniste, L. A., & McEwan, P. J. (2000). Constraints to Implementing Educational Innovations: The Case of Multigrade Schools. *International Review of Education*, *46*(1), 31-48. https://doi.org/10.1023/A:1003922321999

Benveniste, L., Marshall, J., & Santibanez, L. (2008). *Teaching in Lao PDR*.

Berry, C., & Little, A. W. (2006). Multigrade teaching in London, England. Içinde *Education for All and Multigrade Teaching* (ss. 67-86). Springer.

Blum, N., & Diwan, R. (2015). Small schools in rural India: 'Exclusion' and 'inequity' in hierarchical school system. *Policy Futures in Education*, *13*(2), 187-204. https://doi.org/10.1177/1478210315579971

Brown, B. A. (2010). Teachers' tccounts of the usefulness of multigrade teaching in promoting sustainable human-development related outcomes in rural South Africa. *Journal of Southern African Studies*, *36*(1), 189-207. https://doi.org/10.1080/03057071003607428

Brunswic, É., & Valérien, J. (Ed.). (2004). Multigrade schools: Improving access in rural Africa? UNESCO.

Center for Education Policy Research. (2019). *Policy brief: Multi-grade teaching* .

Checchi, D., & De Paola, M. (2018). The - ct of multigrade classes on cognitive and non- cognitive skills. Causal evidence exploiting minimum class size rules in Italy☆. *Economics of Education Review*, *67*, 235-253. https://doi.org/10.1016/j.econedurev.2018.10.003

Cornish, L. (2006). Parents' views of composite classes in an Australian primary school. *The Australian Educational Researcher*, *33*(2), 123-142. https://doi.org/10.1007/BF03216837

Cornish, L. (2021). History, Context and Future Directions of Multigrade Education. Içinde *Perspectives on Multigrade Teaching* (ss. 21-39). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-030-84803-3_2

Cornish, L., & Taole, M. J. (Ed.). (2021). *Perspectives on Multigrade Teaching*. Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-030-84803-3

Delgado, N. B., Alaban, M. A. C., Ariz, D. G. S., & Emboltura, F. S. (2019). Multigrade Team Teaching: How a Small Progressive Private School in a NonRural Philippine Set-Up Deviated from Monograde Teaching to Implement Its Age-Appropriate Inclusive School Program. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research, 388*.

Department of Basic Education. (t.y.). Report on the 2009/2010: Annual surveys for ordinary schools.

Hammler, K. (2017). The Columbian Escuela Nueva school model: Linking program implementation and learning outcomes [Dissertation]. Tulane University.

Hargreaves, E., Montero, C., Chau, N., Sibli, M., & Thanh, T. (2001). Multigrade teaching in Peru, Sri Lanka and Vietnam: an overview. *International Journal of Educational Development*, *21*(6), 499-520. https://doi.org/10.1016/S0738-0593(01)00013-X

Hyry-Beihammer, E. K., & Hascher, T. (2015). Multi-grade teaching practices in Austri-

an and Finnish primary schools. *International Journal of Educational Research*, *74*, 104-113. https://doi.org/10.1016/j.ijer.2015.07.002

Joubert, J. (2010). Multi-grade teaching in South Africa. *Commonwealth Education Partnerships*, *11*, 58-62.

Kalaoja, E., & Pietarinen, J. (2009). Small rural primary schools in Finland: A pedagogically valuable part of the school network. *International Journal of Educational Research*, *48*(2), 109-116. https://doi.org/10.1016/j.ijer.2009.02.003

Karlberg-Granlund, G. (2023). The Heart of the Small Finnish Rural School: Supporting Roots and Wings, Solidarity and Autonomy. Içinde *Living Well in a World Worth Living in for All* (ss. 47-67). Springer Nature Singapore. https://doi.org/10.1007/978-981-19-7985-9_4

Kazu, İ. Y., & Aslan, S. (2011). A Comparative Approach to Multigrade Class Implementation: Examples of Vietnam, Peru, Sri Lanka and Colombia. *International Online Journal of Educational Sciences*, *3*(3).

Kline, R. (2002). A Model for Improving Rural Schools: Escuela Nueva in Colombia and Guatemala. *Current Issues in Comparative Education*, *2*(2), 170-181.

Lindström, E., & Lindahl, E. (2011). The of Mixed-Age Classes in Sweden. *Scandinavian Journal of Educational Research*, *55*(2), 121-144. https://doi.org/10.1080/00313831.2011.554692

Little, A. (1995). Multi-Grade Teaching: A Review of Research and Practice. Education Research Paper. Department For International Development.

Little, A. W. (2006). Education for all: Multigrade realities and histories . Içinde A. W. Little (Ed.), *Education for all and multigrade teaching* (ss. 1-26). Springer.

Little, A. W., Pridmore, P., Bajracharya, H., & Vithanapathirana, M. (2006). Learning and Teaching in Multigrade Settings (LATIMS): a final report to DFID. *London, Institute of Education*.

McEwan, P. J. (2008). Evaluating multigrade school reform in Latin America. *Comparative Education*, *44*(4), 465-483. https://doi.org/10.1080/03050060802481504

Merriam-Webster. (2023). Multigrade. Içinde *Merriam-Webster.com Dictionary*.

Ministry of Education. (2009). *Senegal teacher's guide for multigrade classrooms*. University of Massachusetts Amherst.

Ministry of Education. (2023). *One Teacher School*. https://www.education.gov.in/one-teacher-school

Mulkeen, A. G., & Higgins, C. (2009). Multigrade teaching in sub-Saharan Africa: lessons from Uganda, Senegal, and the Gambia (C. 173). World Bank Publications.

Mulryan-Kyne, C. (2007). The preparation of teachers for multigrade teaching. *Teaching and Teacher Education*, *23*(4), 501-514. https://doi.org/10.1016/j.tate.2006.12.003

Patel, R., & Joshi, A. (2015). Design Opportunity for Learning Aid in Multi-grade Schools in Rural India. *Proceedings of the 7th International Conference on HCI, IndiaHCI 2015*, 68-73. https://doi.org/10.1145/2835966.2835975

Shikalepo, E. (2020). Challenges Facing Teaching at Rural Schools: A Review of Related Literature. *International Journal of Research and Innovation in Social Science* , *4*, 2454-6186.

Smit, R., Hyry-Beihammer, E. K., & Raggl, A. (2015). Teaching and learning in small, rural schools in four European countries: Introduction and synthesis of mixed-/multi-age approaches. *International Journal of Educational Research*, *74*, 97-103. https://doi.org/10.1016/j.ijer.2015.04.007

Stonecipher, E. E. (1947). A Brief History of the One-Teacher School. *Peabody Journal of Education*, *25*(3), 130-138. http://www.jstor.org/stable/1489051

Taole, M. J. (2014). Multi-grade teaching: A daunting challenge for rural teachers. *Studies of Tribes and Tribals*, *12*(1), 95-102. https://doi.org/10.1080/0972639X.2014.11886690

Taole, M. J., & Cornish, L. (2021). Breaking Isolation in Australian Multigrade Teaching Contexts Through Communities of Practice. Içinde *Perspectives on Multigrade Teaching* (ss. 95-117). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-030-84803-3_6

Tayoni, A., & Abocejo, F. (2023). The multigrade education program: A policy evaluation. 7, 1-6.

Ticaret Bakanlığı. (2021). *Laos ülke profili*.

Vithanapathirana, M. (2006). Adapting the primary mathematics curriculum to the multigrade classroom in rural Sri Lanka. Içinde *Education for all and multigrade teaching* (ss. 127-153). Springer.

Weber, E., & Chaka, T. (2021). Multigrade education in South Africa: Does it promote educational change and social development? Içinde *Perspectives on Multigrade Teaching* (ss. 41-55). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-030-84803-3_3

Western Cape Government. (2015). Multi-Grade strategy and basic education sector plan.

World Bank Jakarta. (2010). Investing in Multi-grade Teaching in Indonesia.

Yıldız, M. (2009). Birleştirilmiş sınıf uygulamasının dünyadaki durumu üzerine bir değerlendirme. *Milli Eğitim*, *38*, 167-177.

BÖLÜM **7**

BİRLEŞTİRİLMİŞ SINIFLARDA EĞİTİM DURUMLARI

Doç. Dr. Başak KASA AYTEN

Giriş

Eğitimle, nasıl bireyler yetiştirmeliyiz sorusuna cevap bulurken aslında bu bireyleri nerede, hangi koşullarda, hangi araç gereçleri, yöntem teknikleri kullanarak yetiştireceğimizi de düşünmeli buna göre eğitim planlamalıyız. Dünyada olduğu gibi ülkemizde de çok sayıda okul türüyle bireylere eğitim verilmeye çalışılmaktadır. Taşımalı eğitim, yatılı okullar, ikili eğitim, birleştirilmiş gibi birçok uygulama bireylere eğitimi ulaştırmak için düzenlenen yapılardır.

Birleştirilmiş az öğrencili köy veya kırsal bölgelerde yer alan okullarda birden fazla sınıfın birleştirilmesiyle oluşturulan ve farklı kademelerdeki öğrencilerinin birlikte öğrenim gördüğü ortamlardır. Öğrenci, öğretmen, sınıf gibi etmenlerin azlığı nedeniyle ortaya çıkan birleştirilmiş tek bir öğretmenle birden çok sınıf düzeyinin bir arada öğrenim görmesinden dolayı bazı zorluklarının olduğu düşünülebilir. Ancak öğrenci merkezli bir öğrenimin temel alındığı birleştirilmiş , akran öğrenme, iş birliğine dayalı öğrenme, bireysel ve grupla öğrenme gibi birçok yaklaşımı da içine alan çok yönlü bir yapıya sahiptir. Birleştirilmiş öğrenme öğretme süreci göz önüne alındığında işleyişte bağımsız göre bazı değişiklikler göstermektedir. Bu işleyişin öğretmen tarafından düzenlenmesi ve kontrol altına alınması birleştirilmiş sınıf-

larda öğrenim gören öğrencilerin başarıya ulaşmasını kolaylaştıracaktır. Bu kontrolün sağlanması için de eğitim durumlarının iyi düzenlemesi, öğrenme-öğretme sürecinin doğru planlanması gerekmektedir. Bu bağlamda bu bölümde birleştiril-

.

Birleştirilmiş Sınıflar ve Eğitim Durumları

Eğitim, bireyin ve toplumun ihtiyaçlarına göre şekillenir. Bu ihtiyaçlara uygun olarak öncelikle programlar geliştirilir. Bir eğitim programının amaç, içerik, eğitim durumları ve değerlendirme olmak üzere dört temel ögesi bulunmaktadır (Demirel, 2020:). Eğitim programları oluşturulurken öncelikle "Niçin?" sorusuna yönelik amaçlar belirlenir, sonrasında bu amaçlara yönelik ne verileceği konusunda içerik oluşturulur, içeriğin nasıl verileceğine yönelik eğitim durumları bir başka deyişle öğrenme öğretme süreci planlanır ve en sonda da amaca ne kadar ulaşıldığının kontrol edilmesi için değerlendirme yapılır. Öğrenme öğretme süreci bu anlamda eğitimin amaçlarının ve bu amaçlara uygun kazanımların hayat bulduğu süreci işaret etmektedir. Bu süreçte öğrenme öğretme etkinlikleriyle bireyin önceden planlanan kazanımları elde etmesi sağlanmaktadır. Eğitim durumlarına dikkat etmek ve bunları doğru planlamak bu anlamda önemlidir.

Gökalp'e (2019) göre eğitim durumları öğretme yolları, teknik ve yöntemleri, araç ve gereçleri, zaman, ipucu, öğrenci katılımı, pekiştireç, dersin işlenişi gibi konuları ele almaktadır. Başka bir deyişle eğitim durumları amaçları öğrenciye kazandırmak için uyarıcıların düzenlenip işe koşulmasını (Sönmez, 2020) ve bu süreçte bireye yol gösteren tüm etkinlikleri içermektedir (Güven ve Alan, 2020). Öğrenme öğretme sürecinde öğretmenlerin hazırladıkları tüm etkinlikler, kullandıkları strateji, yöntem, teknikler, öğrencilere sundukları uyarıcılar, kullandıkları materyaller, uyguladıkları sınıf yönetimi, amaçları ve programda yer alan kazanımları öğrenciye ulaştırmaları içindir.

Şekil 1. Eğitim Durumlarının Kapsadığı Değişkenler (Kaynak: Berkant, 2020: 285)

Kaynakça

Akbaşlı, S. ve Pilten, Ö. (1999). İlköğretim birleştirilmiş öğretim. Mikro Yayınları.

Aytaç, N. (2018). Öğretim ilke ve yöntemleri. (4. Baskı). Pegem Akademi Yayıncılık.

Berkant, H. G. (2020). Program geliştirme ve öğretme-öğrenme. H. G. Berkant (Ed.). *Kuramdan uygulama örneklerine eğitimde program geliştirme* içinde (s. 265-302). Anı Yayıncılık.

Biber, K. (2015). Birleştirilmiş öğretim stratejisi, yöntem ve teknikleri. Ç. Şahin (Ed.). *Birleştirilmiş da öğretim* içinde (s. 56-95). Pegem Akademi Yayıncılık.

Bloom, B. S. (2016). İnsan nitelikleri ve okulda öğrenme. (Çev. D. A. Özçelik). Pegem Akademi Yayıncılık.

Cengizhan, S. (2019). Öğretim yöntemleri. T. Yanpar Yelken ve C. Akay (Eds.). Öğretim ilke ve yöntemleri içinde (s. 223-256). Anı Yayıncılık.

Ceyhun, İ., Savaş, O. ve Tosun, A. V. (1999). *Birleştirilmiş da öğretim ve derslerin planlanması.* Aktif Yayınevi.

Çardak, Ç. S. (2023). Eğitim programının öğrenme-öğretme süreci boyutu. M. Güven ve S. Aslan (Eds.). Çağdaş gelişmeler ışığında eğitimde program geliştirme ve değerlendirme içinde (s. 240-277). Pegem Akademi Yayıncılık.

Demirel, Ö. (2017). Öğretim ilke ve yöntemleri: Öğretme sanatı. (23. Baskı). Pegem Akademi Yayıncılık.

Demirel, Ö. (2020). *Kuramdan uygulamaya eğitimde program geliştirme.* (29. Baskı). Pegem Akademi Yayıncılık.

Erdem, A. R. (2019). *Birleştirilmiş da öğretim.* (8. Baskı). Anı Yayıncılık.

Erişen, Y. (1997). Öğretim elemanlarının dönüt ve düzeltme davranışlarını yerine getirme dereceleri. *Eğitim Yönetimi,* 3(1), 45-61.

Evrekli, E. ve Balım, A. G. (2010). Fen ve teknoloji öğretiminde zihin haritası ve kavram karikatürü kullanımının öğrencilerin akademik başarılarına ve sorgulayıcı öğrenme becerileri algılarına etkisi. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi,* 1(2), 76-98.

Gökalp, M. (2019). Öğretim ilke ve yöntemleri. (4. Baskı). Pegem Akademi Yayıncılık.

Güven, M. (2015). Öğretme-öğrenme süreci. B. Duman (Ed.). Öğretim ilke ve yöntemleri içinde (s. 154-265). Anı Yayıncılık.

Güven, M. ve Alan, B. (2020). Eğitim durumlarının düzenlenmesi ve değerlendirmesi. B. Oral ve T. Yazar (Eds.). *Eğitimde program geliştirme ve değerlendirme* içinde (s. 334-366). Pegem Akademi Yayıncılık.

Kanadlı, S. (2019). Öğretim teknikleri. T. Yanpar Yelken ve C. Akay (Eds.). Öğretim ilke ve yöntemleri içinde (s. 257-310). Anı Yayıncılık.

Kaptan, F. (1998). Fen öğretiminde kavram haritası yönteminin kullanılması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* 14(14), 95-99.

Kesten, A., Palavan, Ö., Dicle A. N. ve Mercan, E. (2008). *Birleştirilmiş da eğitim-öğretim.* Kök Yayıncılık.

Koç, N. (2007). Birleştirilmiş öğretme-öğrenme süreci. M. Gültekin (Ed.). *Birleştirilmiş da öğretim* içinde (s. 65-84). Anadolu Üniversiteleri Yayınları (No:1771).

Köklü, M. (2000). Birleştirilmiş yönetimi ve öğretimi. Beta Basım Yayın Dağıtım.

Köksal, O. ve Atalay, B. (2017). Öğretim ilke ve yöntemleri: Çağdaş uygulamalarla yöntem ve teknikler. Eğitim Yayınevi.

MEB (2019). Birleştirilmiş köy okulları için etkinlik kitabı. Milli Eğitim Bakanlığı.

Ocak, G. (2020). Yöntem ve teknikler. G. Ocak (Ed.). Öğretim ilke ve yöntemleri içinde (s. 265-384). Pegem Akademi Yayıncılık.

Özbek, R. (2020). Öğrenme-öğretme süreci. G. Ocak (Ed.). Öğretim ilke ve yöntemleri içinde (s. 164-214). Pegem Akademi Yayıncılık.

Özkan, Ö. (2010). Örnek olay yönteminin hayat bilgisi dersi öğrenme ortamlarında kullanı-

mının etkililiği. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Marmara Üniversitesi.

Öztürk, H. İ. (2003). *Birleştirilmiş da öğretim.* HD Yayıncılık.

Samanlı, O. (2019). *Birleştirilmiş da öğretim.* (5. Baskı). Pegem Akademi Yayıncılık.

Selanik Ay, T. Öğretim yöntemleri. S. Dal ve M. Köse (Eds.). Öğretim ilke ve yöntemleri: Etkinlik ve ders planı örnekleriyle zenginleştirilmiş içinde (s. 243-265). Anı Yayıncılık.

Sönmez, V. (2020). *Program geliştirmede öğretmen elkitabı.* (19. Baskı). Anı Yayıncılık.

Sürmeli, H. ve Yıldırım, M. (2022). Öğretim teknikleri. S. Dal ve M. Köse (Eds.). Öğretim ilke ve yöntemleri: Etkinlik ve ders planı örnekleriyle zenginleştirilmiş içinde (s. 267-230). Anı Yayıncılık.

Vanides, J., Yin, Y., Tomita, M., & Ruiz-Primo, M. A. (2005). Concept maps. *Science Scope,* 28(8), 27-31.

Yıldırım, F. ve Amaç, Z. (2020). Sınıf öğretmeni adaylarının birleştirilmiş sınıf uygulamaları: Görüş ve önerileri. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* 30(2), 203-220.

BÖLÜM 8

BİRLEŞTİRİLMİŞ SINIFLARDA PLANLAMA

Öğr. Gör. Dr. Hilal UĞRAŞ

Giriş

Dünya genelinde birçok ülke, toplumun ihtiyaçları doğrultusunda eğitim sistemlerini şekillendirmektedir. Ülkelerin eğitim sistemleri, genellikle ekonomik ve sosyal gelişmişlik düzeylerinden oldukça etkilenmektedir. Olumsuz etkileri ortadan kaldırmak için eğitim ile ilgili atılan adımlar, bu olumsuzluk ve imkânsızlıkların üstesinden gelmeyi ya da pedagojik olarak en uygun uygulamaları hayata geçirmeyi amaçlamaktadır (Aksoy, 2008).

Gerçekleştirilen uygulamaların temel amacı, bireylerin bilgiyi yaratıcı bir şekilde kullanabilme, problemleri çözebilme yeteneklerini geliştirmelerini, eleştirel düşünmelerini, girişken ve kararlı olmalarını, etkili iletişim becerilerine sahip olmalarını, empati yapabilmelerini, toplumlarına ve kültürlerine katkı sağlayabilecek niteliklere sahip bireyler olarak yetişmelerini . Bu ulaşmak için öğretim programları, yalnızca bilgi aktarımını değil aynı zamanda bireysel farklılıkları dikkate alan, değer ve becerileri kazandırmayı bir yapıda tasarlanmıştır.

Programlar, farklı konu ve sınıf düzeylerinde tekrar eden araştırmalara ve açıklamalara odaklanırken aynı zamanda bireylere bütünsel ve tek seferde kazanılmayı amaçlayan öğrenme çıktıları sunmaktadır. Her iki gruptaki öğrenme

çıktıları ve bu çıktıları tanımlayan açıklamalar, ilgili disiplinlerin yetkin, güncel, geçerli ve eğitim öğretim sürecinde yaşamla ilişkilendirilebilecek niteliklerini taşıyan bir perspektife sahiptir. Bu öğrenme çıktıları ve açıklamalar, farklı sınıf seviyeleri ve eğitim aşamalarına hitap eden değerler, beceriler ve yetkinliklerin bütüncül bir yaklaşımını yansıtabilecek temel bir içeriğe odaklanmaktadır (MEB, 2018a). Eğitim-öğretim sürecinde bu içeriği uygulamak için doğru bir planlama yapılmalıdır.

Eğitimde Planlama

İnsan davranışlarını belirli amaçlar doğrultusunda kalıcı olarak farklılaştırma ve geliştirme süreci olarak tanımlanan eğitimin uzun vadeli, kalıcı ve sağlıklı olabilmesi için temel amacına hizmet edecek şekilde eğitimde planlanma yapılmalıdır (Ereş, 2004). Eğitimde planlama öğretene neyi, nasıl, ne zaman ve niçin yapacağımız konusunda yol gösteren bir rehberdir (Şahin, 2015). Planlar hazırlanırken eğitimin açıkça tanımlanmalı, öğrencilerin ön bilgileri ve hazırbulunuşluk düzeyleri göz önünde bulundurularak süreç düzenlenmelidir (Yılmaz ve Sünbül, 2003). Planlar sınırlı ve tek bir modele göre hazırlanmamalıdır (Büyükkaragöz ve Çivi, 1999). Bunu yerine çağdaş eğitim anlayışına uygun olarak, öğrenciyi merkeze almalı, farklı öğrenme modellerini içermeli, disiplinler arası bir yaklaşım benimsemeli ve uygulanabilir etkinliklere dayanmalıdır.

Eğitim-öğretim faaliyetlerinin etkili bir şekilde yürütülebilmesi için yapılan planlama çeşitli etkenler bir arada düşünülerek bütüncül bir yaklaşım benimsenerek gerçekleştirilmelidir. Öğretmen, planlamasını okulun bulunduğu bölgenin koşulları, öğrencilerin ve velilerin ilgi, ihtiyaç ve beklentileri doğrultusunda oluşturmalıdır (Doğan, 2000). Zira eğitim- öğretim faaliyetlerinin başarısı önemli ölçüde doğru ve etkili bir planlamayla ilişkilidir (Çelik ve Önal, 2005).

Etkili bir planlama yapabilmek için, eğitim faaliyetlerinin yürütüleceği sınıfın özellikleri dikkate alınmalıdır. Farklı sınıf özelliklerinin dikkate alınması gereken modellerden biri de birleştirilmiş . Birleştirilmiş , müstakil farklı özelliklere sahip, ilkokul çağındaki tüm çocuklara daha iyi bir eğitim erişimi sağlamak amacıyla birçok ilkokulda yaygın olarak hayata geçirilen uygulamalardan birisidir (Kivunja ve Wood, 2012; Miller, 1990).

Birleştirilmiş uygulanan öğretim planı, Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı resmî ve özel, örgün ve yaygın eğitim kurumlarında yürütülen eğitim ve öğretim çalışmalarının planlı bir biçimde yürütülmesi ve bu doğrultuda derslere hazırlıklı girilmesine için belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde düzenlenmiştir. Talim ve Terbiye Kurulunun 18.05.2000 tarih ve 122 sayılı kararıyla 2000–2001 eğitim öğretim yılından itibaren uygulamadan kaldırılan programların yerine,

Kaynakça

Akbaşlı, S. ve Pilten, Ö. (1999). İlköğretim birleştirilmiş öğretim. Mikro Yayınları.

Aksoy, N. (2008). Multigrade schooling in Turkey: An overview. *International Journal of Educational Development, 28*(2), 218-228.

Benveniste, L. A., & McEwan, P. J. (2000). Constraints to implementing educational innovations: The case of multigrade schools. *International review of education*, *46*, 31-48.

Büyükkaragöz, S. S. ve Çivi, C. (1999). *Genel öğretim metotları öğretimde planlama uygulama.* Beta Basım Yayım Dağıtım.

Caley, M. (2002). Teacher planning in a combined grade classroom: a case study.

Clark, C. M., & Yinger, R. J. (1980). The hidden world of teaching: ımplications of research on teacher planning. *Research Series, 77.*

Çelik, F. ve Önal A.S. (2005). Öğretimde planlama ve değerlendirme dersi öğretim programının değerlendirilmesi. *Pamukkale Üniversitesi Egitim Fakültesi*, (18), 39–59

Doğan, A. R. (2000). Birleştirilmiş eğitim öğretim. Uzun Yayınevi.

Erdem, A. R. (2006). Dünyadaki yükseköğretimin değişimi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15, 299-314.

Erdem A. R. (2019). Birleştirilmiş öğretim. Anı Yayıncılık

Ereş, F. (2004). Eğitim yönetiminde stratejik planlama. Eğitim yönetiminde stratejik planlama. *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi, 15,* 21–29.

Fidan, N. ve Baykul Y. (1997). *Birleştirilmiş sıda öğretim-öğretmen kılavuzu.* MEB İlköğretim Genel Müdürlüğü. UNICEF

Giannakos, M., & Vlamos, *P. (2012).* Using educational webcasts in small multigrade schools of isolated islands. *International Journal of Education and Development using ICT,* 8(2).

İnce, N. B., ve Şahin, A. E. (2016). Birleştirilmiş ve bağımsız çalışan sınıf öğretmenlerinin mesleki doyum ve tükenmişlik düzeylerinin karşılaştırılması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *31*(2), 391-409.

Karakuş, F. (2019). Birleştirilmiş öğretim dersine yönelik öğretim programı geliştirme çalışması [Yayımlanmamış Doktora Tezi). Çukurova Üniversitesi.

Karaçoban, F., ve Karakuş, M. (2022). Evaluation of the curriculum of the teaching in the multigrade classrooms course: *Participatory evaluation approach. Pegem Journal of Education and Instruction, 12(1)*, 84-99.

Kırtan, M. Ç., Efendioğlu, A. ve Karaçoban, F. (2022). Birleştirilmiş ve müstakil sınıfta görev yapan sınıf öğretmenlerinin türkçe dersinde aktif öğrenme tekniklerini kullanma durumlarının incelenmesi. Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi, 7(1), 297-344.

Kivunja, C., & Wood, D. (2012). Multigrade pedagogy and practice: Accelerating millennium development goals for Sub-Saharan Africa. *International Journal of Learning*, *18*(11), 17-32.

Köklü, M. (2000). Birleştirilmiş Yönetimi ve Öğretim. Beta Basım Yayım.

Köksal, K. (2009). Birleştirilmiş Öğretim. Pegem A Yayıncılık.

Mariano, L. T., & Kirby, S. N. (2009). Achievement of students in multigrade classrooms. *Institute of Education Sciences, RAND Education*.

Mason, D. A., & Burns, R. B. (1995). Teachers' views of combination classes. *The Journal of Educational Research, 89*(1), 36-45.

MEB, (2014a). Birleştirilmiş haftalık ders programları, Talim ve Terbiye Kurulunun 30/04/2014 tarih ve 15 sayılı kararı.

MEB, (2014b). Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Eğitim Kurumları Yönetici Ve Öğretmenlerinin Norm Kadrolarına İlişkin Yönetmelik.

MEB (2018a). Eğitim ve Öğretim Çalışmalarının Planlı Yürütülmesine İlişkin Yönerge. http://www.meb.gov.tr/ (Erişim Tarihi: 10.01.2023).

MEB (2018). İlköğretim Hayat Bilgisi Dersi 1, Ankara.

MEB (2022). Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim ve Öğretim Çalışmalarının Planlı Yürütülmesine İlişkin Yönerge. http://www.meb.gov.tr/ (Erişim Tarihi: 10.01.2023.

Miller, B. (1990). A review of the quantitative research on multigrade instruction. *Research in Rural Education*, *7*(1), 1-8.

Miller, B. (1991). *Teaching and learning in the multigrade classroom: student performance and instructional routines.* [Online]: Received from: http://www.ericdigests.org/pre-9221/teaching.htm

Morine-Dershimer, G. (1977). What's in a plan? Stated and unstated plans for lessons.

Mulkeen, A. G., & Higgins, C. (2009). Multigrade teaching in sub-Saharan Africa: lessons from Uganda, Senegal, and the Gambia. World Bank Publications.

Pridmore, P. (2007). Adapting the primary-school curriculum for multigrade classes in developing countries: a five-step plan and an agenda for change. *Journal of curriculum studies*, *39*(5), 559-576.

Sağ, R., Savaş, B. ve Sezer, R. (2009). Burdur'daki Birleştirilmiş Sınıf Öğretmenlerinin Özellikleri, Sorunları ve İhtiyaçları. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 17*, 37-56.

Samancı, O. (2019). *Birleştirilmiş da öğretim.* Pegem Yayıncılık.

Summak, M. S., Summak, A. E. G. ve Gelebek, M. S. (2011). Birleştirilmiş karşılaşılan sorunlar ve öğretmenlerin bakış açısından olası çözüm önerileri (Kilis ili örneği). *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *10*(3), 1221-1238.

Şahin, Ç. (Ed.). (2015). *Birleştirilmiş da öğretim*. Pegem Yayıncılık

Veenman, S. (1995). Cognitive and noncognitive of multigrade and multi-age classes: A best-evidence synthesis. *Review of educational research*, *65*(4), 319-381.

Yaşar, Ş. (2005). Öğretim etkinliklerinin planlanması. Öğretimde planlama ve değerlendirme (Editör: Gültekin, M). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları, 191-223.

Yıldırım, F. ve Amaç, Z. (2020). Sınıf öğretmeni adaylarının birleştirilmiş sınıf uygulamaları: Görüş ve öneriler. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 30*(2), 203-220.

Yıldırım, M. (2008). Birleştirilmiş ilköğretim okullarında ses temelli cümle öğretimi yöntemi ile ilk okuma yazma öğretimi sırasında karşılaşılan güçlükler **[**Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Çukurova Üniversitesi.

Yılmaz, H. ve Sünbül, A. M. (2003). Öğretimde Planlama ve Değerlendirme. Çizgi Kitabevi.

BÖLÜM 9

BİRLEŞTİRİLMİŞ SINIFLARDA SINIF YÖNETİMİ

Dr. Öğr. Üyesi Necati ÇOBANOĞLU – Doç. Dr. Selçuk DEMİR

Giriş

Örgün eğitimin temel özelliklerinden birisi, öğrencilerle yüz yüze ve toplu olarak yapılabilmesidir. Örgün eğitimin başlıca uygulanma özelliklerinden birisi de genellikle aynı yaş ve sınıf düzeyindeki öğrencilerin birlikte aynı derslikte eğitim almalarıdır. Bu durum, her sınıf düzeyinde öğrencilerin ayrı öğretmenler tarafından ayrı dersliklerde eğitim almaları anlamına gelmektedir. Eğitim için ideal olan durum da budur. Ancak bazı imkânsızlıklar veya kısıtlı durumlar bu ideal durumu zora sokmaktadır. Böylesi durumlarda iki veya daha fazla sınıf düzeyinde eğitim gören öğrencilerin aynı sınıfta bir araya getirilmesi gerekebilmektedir. Bu şekilde yapılan eğitim ve öğretime birleştirilmiş öğretim adı verilmektedir (Binbaşıoğlu, 1999; Ocakcı ve Samancı, 2019; Samancı, 2015). Bu

.

Birleştirilmiş Sınıflarda Öğretmen Olmak

Birleştirilmiş öğretmen olmak müstakil öğretmen olmaktan çok daha fazla çalışmayı gerektirmektedir. En basit ifadesi ile müstakil sınıfta öğretmen olmak sadece o sınıfın müfredatı kapsamında öğretimi planlamayı gerektirirken birleştirilmiş sınıf öğretmenleri bulunan tüm sınıf kademele-

rinde ayrı ayrı öğretim planları yapmak zorundadır (Doğan, 2000). Yine müstakil sınıf öğretmenleri günlük ders sürelerinin tamamında bir sınıf düzeyindeki öğrencileri ile ilgilenirken birleştirilmiş sınıf öğretmenleri günlük ders sürelerini öğretim yaptıkları sınıf sayısına bölmek ve aynı müfredatı da okutmak zorundadırlar (Gürel vd., 2014; Summak vd., 2011). Bunların dışında birleştirilmiş sınıf öğretmenlerinin çoğu aynı anda birkaç sınıf düzeyinde eğitim öğretim yaparken öğretmenlik görevlerinin dışında bir de okulun yönetim işleri ile de ilgilenmek zorundadırlar. Tek öğretmenli okulların hemen hemen hiç birinde birleştirilmiş sınıf öğretmeni dışında herhangi bir memur veya yardımcı hizmet personeli de bulunmamaktadır. Dolayısıyla bu okullarda memurların ve yardımcı hizmet personelinin yapması gereken işleri de birleştirilmiş sınıf öğretmeni yapmak zorunda kalmaktadır. Öğretmenliğin dışında sınıfın ısınması için odunları kırmak, sobayı yakmak, sınıfı temizlemek, okul bahçesindeki ağaçları sulamak gibi işleri de yapmak zorunda kalmaktadır (Doğan, 2000; Dursun, 2006; Summak vd. 2011).

Birleştirilmiş olduğu köy okullarında öğretmen olmak çoğu zaman aynı zamanda müdür yetkili öğretmen olmak demektir. Çünkü bu okullar genellikle uzak ve dağlık köylerde olduğundan dolayı öğretmenlerin çoğu görev yaptıkları köylerde ikamet etmektedirler. Bu okullarda / sınıf yönetimi sınıfın dışında köyde başlamaktadır. Birleştirilmiş sınıf öğretmenleri bu köylerde okumuş aydın kişi olarak görüldüklerinden dolayı birçok kişi tarafından farklı konularda danışılan kişi konumundadırlar (Sidekli vd. 2015). Ayrıca köyün öğretmeni olarak köydeki her türlü etkinlikte bulunması için davet edilmekte ve zaman zaman müsait olmasa bile katılmak durumundadır. Sınıfın yönetilmesinde okul aile ilişkilerinin güçlü tutulması açısından davet edilen programlara katılması önem arz etmektedir. Aile ile kurulan bu ilişkilerin sınıfın yönetiminde olumlu etkileri olacağı değerlendirilmektedir.

Sınıf Yönetimi Açısından Birleştirilmiş Sınıfların Yapısal Özellikleri

Sınıf yönetimi açısından birleştirilmiş yapısal özellikleri şöyle ifade edilebilir (Brunswic ve Valerien, 2004; Kazu ve Aslan, 2011; Köksal, 2006; Mathot, 2001):

- Genellikle iki veya daha fazla yaş grubu veya sınıf seviyesi bir arada aynı sınıfta bulunabilir. Örneğin, hem 3. sınıf hem de 4. sınıf öğrencileri aynı sınıfta olabilir.
- Birleştirilmiş öğrencilerin sınıf ve yaşları farklılık gösterdiğinden farklı öğrenme ihtiyaçları ve hızları olabilir. Öğretmenler, bu ihtiyaçları karşılamak için farklılaştırılmış öğretim stratejileri kullanmak durumundadır.

Kaynakça

Alpaltun, K. (2011). Birleştirilmiş okullarda görev yapan sınıf öğretmenlerinin öğretim materyalleri konusunda karşılaştıkları sorunlar ve çözüm önerileri. 11. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu, Rize Üniversitesi.

Arı, R., ve Saban, A. (1999). *Sınıf yönetimi.* Günay Ofset.

Arslan, C. (2013). Birleştirilmiş ilköğretim okullarında görev yapan müdür yetkili öğretmenlerin yönetimle ilgili sorunlarının incelenmesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Asal Özkan, R., Şahin, A., ve Nur Turan, B. (2022). *Investigation of scientific studies on the problems faced by primary school teachers.* Educational Academic Research, 45, 83-91.

Aydın, A. (2023). *Sınıf yönetimi* (22. Baskı). Pegem Akademi

Başar, H. (2005). *Sınıf yönetimi*. Anı Yayıncılık.

Binbaşıoğlu, C. (1999). *Birleştirilmiş da öğretim* (3. Baskı). Anı Yayıncılık.

Brunswic, E. & Valerien, J. (2004). *Multigrade schools: improving access in rural Africa.* UNESCO.

Doğan, A. R. (2000). *Birleştirilmiş da eğitim öğretim*. Uzun Yayınevi

Dursun, F. (2006). Birleştirilmiş eğitim sorunları ve çözüm önerileri. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 2, 33-57

Emmer, E. T., & Gerwels, M. C. (2005) Establishing classroom management for cooperative learning. Annual meeting of the american educational research association, Montreal, Canada Bildirisi, April 2005.

Erdem, A., Kamacı, S. ve Aydemir, T. (2005). Birleştirilmiş okutan sınıf öğretmenlerinin karşılaştıkları sorunlar: Denizli örneği. *Eğitimde Kuram ve Uygulama,1*(1-2), 3-13.

Erdoğan, İ. (2011). *Sınıf yönetimi* (14. Baskı). Alfa Yayınları.

Gönül, G. (2019). Birleştirilmiş görev yapan öğretmenlerin uygulamada karşılaştıkları sorunlara ilişkin görüşler [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]

Gözel, E., ve Halat, E. (2010). İlköğretim okulu öğretmenleri ve zaman yönetimi. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* (6), 73-89.

Gümüşeli, A. İ. (2014). *Eğitim ve öğretim yönetimi*. Pegem Akademi Yayınları.

Gürel, N., Çapar, D. ve Kartal, S. (2014). Birleştirilmiş sınıf uygulamalarına ilişkin öğretmen görüşleri: Nitel bir araştırma. *International Journal of Human Sciences, 11*(1), 1056-1076.

Kazu, İ.Y. ve Aslan, S. (2011). Birleştirilmiş sınıf uygulamasına karşılaştırmalı bir bakış: Vietnam, Peru, Sri Lanka ve Kolombiya örnekleri. *International Online Journal Of Educational Sciences, 3*(3), 1081-1108.

Köksal, K. (2006). *Birleştirilmiş da öğretim*. Pegem A Yayıncılık.

Little, A. W. (2001). Multigrade teaching: Towards an international research and policy agenda. *International Journal of Educational Development, 21*(6), 481-497.

Mathot G.B. (2001). *A handbook for teachers of multigrade classes*. UNESCO.

Ocakcı, E. ve Samancı, O. (2019). Birleştirilmiş sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetimi yeterlilikleri ve sınıf yönetimi ile ilgili görüşlerinin incelenmesi. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 19*(2), 604-620.

Oliver, R. M., Wehby, J. H., & Reschly, D. J. (2011). Teacher classroom management practices: on disruptive or aggressive student behavior. Paper presented at the Society for Research on Educational - tiveness Conference, Netherlands.

Özkılıç, N., ve Haşıl Korkmaz, N. (2004). Sosyal bilimler, fen bilimleri ve beden eğitimi spor öğretmenlerinin sınıfta zaman yönetimine ilişkin davranışları. *Eğitim Fakültesi Dergisi XVII* (2), 281-293.

Pala, Ş. (2022). Okul öncesi sınıf yönetim sürecinde başvurulabilecek disiplin modellerinin incelenmesi: Bir derleme çalışması. *Temel Eğitim Araştırmaları Dergisi, 2*(2), 133-143.

Samancı, O. (2015). *Birleştirilmiş da öğretim* (2. baskı). Pegem Akademi.

Samancı, O. (2019). *Birleştirilmiş da öğretim* (5. baskı). Pegem Akademi.

Selamet, Ç. (2015). Sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetimi konusunda okullardaki rehberlik servisinden beklentileri (Afyonkarahisar örneği) [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Afyon Kocatepe Üniversitesi.

Sidekli, S. , Coşkun, İ. ve Aydın, Y. (2015). Köyde öğretmen olmak: Birleştirilmiş sınıf. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 17*(1), 311-331.

Summak, S., Summak, A. ve Gelebek, M. (2011). Birleştirilmiş karşılaşılan sorunlar ve öğretmenlerin bakış açısından olası çözüm önerileri (Kilis İli Örneği). *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 10*(3), 1221 -1238.

Tabancalı, E. (2007). Sınıf ortamının fiziksel özellikleri. H. Kıran (Ed.), *Etkili sınıf yönetimi* İçinde (61-80). Anı Yayınıcılık.

Taş, S. (2010). İlköğretim okullarında sınıfta zaman kaybettiren etkinlikler. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2*(12), 73-93.

Turan, S. (2004). Yönetimle ilgili temel teori ve yaklaşımlar. S. Turan ve M. Şişman. (Ed.), *Sınıf yönetimi* İçinde (2-10). Pegem A Yayıncılık.

Yıldırım, F., ve Amaç, Z. (2020). Sınıf öğretmeni adaylarının birleştirilmiş sınıf uygulamaları: Görüş ve öneriler. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 30*(2), 203-220.

Yıldız, M., ve Köksal. K. (2009). Birleştirilmiş sınıf uygulamasına ilişkin öğretmen görüşlerinin değerlendirilmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi 17*(1), 1-14.

BÖLÜM **10**

BİRLEŞTİRİLMİŞ SINIFLARDA DEĞERLENDİRME ETKİNLİKLERİ

Dr. Kevser ERYILMAZ

Giriş

Öğrenme ve öğretme süreci sonunda öğrencilerin istenilen kazanımlara ulaşıp ulaşmadığı ortaya koyulmalıdır. Dolayısıyla öğretim programındaki amaçlara yönelik ölçme ve değerlendirme çalışmalarının yapılması gerekmektedir. Ölçme değerlendirme öğrencilere ve öğretmene, öğrenme süreci ve sonucu ile ilgili geri bildirimler veren eğitim öğretim süreçlerinin planlanan şekilde yürütülmesini sağlayan öğretim sürecinin önemli bir parçasıdır. Ardışık bir şekilde kazandırılması planlanan kazanımlara ulaşılıp ulaşılmadığına dair dönütler almak sürecin sistemli bir şekilde yürütülebilmesi, öğrencilerin eksikliklerinin belirlenmesi, geri bildirimlerle hatalarının giderilmesi için ölçme ve değerlendirme oldukça elzemdir.

Birleştirilmiş farklı seviyelerde öğrencilerin bir arada eğitim görmesinden kaynaklı, hem öğrencilere hem de öğretmenlere geri bildirim sağlanması, öğrenme ve öğretme sürecinin işleyişini takip etmek ve sürekli gözden geçirilmesini sağlamak için yapılan değerlendirmelerden elde edilecek bilgiler gereklidir. Bu doğrultuda değerlendirme aşamaları süreç öncesi, süreç ve sonuç değerlendirmelerinin seçilmesini içerir. Birleştirilmiş yapılacak öğretim etkinliklerine karar vermek ve yapılan etkinlikleri değerlendirmek için her dersin ve ünitenin başında, ünitenin işlenişi sırasında ve ünitenin sonunda gerekli

değerlendirmeleri yapmak oldukça önemlidir. Bu bölümde birçok eğitimci tarafından kullanılan geleneksel değerlendirme tekniklerinden daha çok birleştirilmiş uygun olarak ne gibi değerlendirme teknikleri ve araçlarının kullanılabileceğinden bahsedilecektir.

Birleştirilmiş Sınıflarda Geleneksel (Sonuç Odaklı-Özetleyici) Değerlendirme Teknikleri

Bu değerlendirme türünde ölçme ve değerlendirmeye konu olan duruma göre genellikle öğretim süreci sonunda çeşitli ölçme araçları kullanılmaktadır. Bunların başında ülkemizdeki sınav temelli eğitim nedeniyle ilk akla gelen başarıyı ölçmeye yönelik uygulanan klasik ya da geleneksel olarak da adlandırılan değerlendirme türüdür (Fer, 2015). Bu değerlendirme türünde ulaşma düzeyini ölçmek için kullanılan araç çeşitli sınavlardır. Örgün eğitimde bu sınavlarda en çok kullanılan soru türleri ise çoktan seçmeli, açık uçlu, kısa cevaplı, doğru-yanlış ve eşleştirme sorularıdır (Bakır, 2018; Şahin ve Kaya, 2020). Bu tür değerlendirmede çoğunlukla kâğıt kalem kullanılır ve öğrencilerin ilgili dersin kazanımlarına yönelik bilgisini ölçerek öğrencinin başarı düzeyinin ne olduğuna

.

İlkokulda 14.10.2023'de yapılan son düzenlemeler ile birlikte 4. da dahil olmak üzere öğrenciye not verme odaklı değil öğrencinin öğrenmesi odaklı bir yaklaşım olduğundan not verme amaçlı sınavların sıklıkla tercih edilmesi çok uygun görülmemektedir. Yönetmelikte *"öğrencilerin başarısı; gelişim düzeyleri dikkate alınarak öğretmen rehberliğinde gerçekleştirilen ders etkinliklerine katılımları, bireysel ve grupla yapılan etkinliklere katılım gözlem formları, oyun temelli değerlendirmeler ve verilen görevleri yerine getirme amaçlı ölçme araçları ile takip edilir"* şeklinde belirtilmektedir (MEB, 2023). Birleştirilmiş için zaten 2004-2005 öğretim yılından itibaren uygulanan ilköğretim programları öğretmenlere, geleneksel ölçme değerlendirme tekniklerinden daha çok programın felsefesine uygun olarak bireyin kendi deneyimlerinden yola çıkarak potansiyelini ortaya koyabileceği alternatif ölçme değerlendirme tekniklerinin kullanılmasını önermektedir (Samancı, 2019; Temizyürek ve Türktan, 2015). Buna göre öğrencilerin gelişimlerindeki eksiklikleri görme ve buna yönelik geri bildirim verme amaçlı yani süreci değerlendirmeye yönelik gözlem formu, performans değerlendirme gibi birden çok teknik ve araçla yapılacak değerlendirmelere daha fazla yer verilecektir. Bu yaklaşımla bu bölümde hem ilkokul seviyesi hem de birleştirilmiş açısından izleme ve biçimlendirmeye yönelik değerlendirme etkinliklerinin neler olabileceği açıklanmıştır. Burada alternatif değerlendirme etkinliklerinden zaman zaman izleme ve biçimlendirmeye yönelik değerlendirme etkinlikleri olarak da bahsedilecektir.

Kaynaklar

Akınoğlu, O. ve Baykın, Y. (2014). Dolaylı öğretime yönelik öğretim stratejileri. B. Acat (Ed.). G. D. Borich (Çev.). *Etkili öğretim yöntemleri araştırma temelli uygulama* (1. Baskı 284-320) içinde. Nobel Akademik Yayıncılık. (2014, 8. Baskıdan çeviri).

Bakır, E. (2018). *Fen bilimleri ders kitapları ünite sonu değerlendirme çalışmalarının yapısal ve bilişsel özellikleri açısından incelenmesi.* [Yüksek Lisans Tezi], Kastamonu Üniversitesi.

Barnes, R. (2017). Kahoot! in the classroom: student engagement technique. *Nurse Educator*, *42*(6), 280.

Başaran, M. (2020). Teknoloji kullanımı. E. Bay ve R. Kahramanoğlu, (Ed.), *Etkili öğretim stratejileri* (s.279-299) içinde. Pegem Akademi.

Çekengil, S. S., Aytaş, E., Güçlü, H., ve Akgül, İ. (2023). Birleştirilmiş sınıf uygulamasının eğitim öğretim süreçleri açısında değerlendirilmesi. *Ulusal Eğitim Dergisi*, *3*(2), 436-455.

Demir, S. (2021). *Uygulamalı örneklerle farklılaştırılmış öğretim yöntem ve teknikleri*. Eğiten Matbaacılık.

Demirel, Ö. (2012). *Eğitimde program geliştirme kuramdan uygulamaya.* Pegem Akademi.

Erdem, A. R. (2019). *Birleştirilmiş da öğretim* (8. Baskı). Anı Yayıncılık.

Fer, S. (2015). *Öğretim tasarımı* (3. Baskı). Anı Yayıncılık.

Kaliappen, N., Ismail, W. N. A., Ghani, A. B. A., & Sulisworo, D. (2021). Wizer. me and socrative as innovative teaching method tools: Integrating tpack and social learning theory. *International Journal of Evaluation and Research in Education*, *10*(3), 1028-1037.

MEB. (2021). *Fen bilimleri 4. sınıf ders kitabı*.

MEB. (2022). *Sosyal bilgiler 4. sınıf ders kitabı.* Tuna Matbaacılık.

MEB. (2023). Millî Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği (4. Bölüm) https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=19942& MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5 adresinden 10 Aralık 2023 tarihinde erişim sağlanmıştır.

Özdemir, C. ve Aydoğdu, E. (2023). Birleştirilmiş öğretmen olmanın zorlukları. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *36*(1), 310-343.

Romero, E., García, L., & Ceamanos, J. (2021). Moodle and Socrative quizzes as formative aids on theory teaching in a chemical engineering subject. *Education for Chemical Engineers*, *36*, 54-64.

Samancı, O. (2019). *Birleştirilmiş da öğretim* (5. Baskı). Pegem Akademi.

Sarıca, R. (2020). Geri bildirim. E. Bay ve R. Kahramanoğlu, (Ed.), *Etkili öğretim stratejileri* (s.251-278) içinde. Pegem Akademi.

Shana, Z. A., & Abd Al Baki, S. (2020). Using plickers in formative assessment to augment student learning. *International Journal of Mobile and Blended Learning (IJMBL)*, *12*(2), 57-76.

Sözbilir, M. ve Neacşu, I. M. (2014). *Alternatif ölçme değerlendirme yöntemleri öğretmenler için uygulama kılavuzu* (1. Baskı). Erzurum Milli Eğitim Müdürlüğü. Anıl-Fikir Yayınları.

Şad, S. N. ve Özer, N. (2019). Using Kahoot! as a Gamified Formative Assessment Tool: A case study. *International Journal of Academic Research in Education*, 5 (1-2), 43-57. DOI: 10.17985/ijare.645584

Şahin, Ç. ve Kaya, G (2020). Alternatif ölçme değerlendirme ile ilgili yapılan araştırmaların incelenmesi: Bir içerik analizi. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 10(2), *798*-812. DOI: 10.30783/nevsosbilen.783191

Şahin, A., Özkan, R. A., ve Turan, B. N. (2022). Sınıf öğretmenlerinin karşılaştıkları sorunlara ilişkin yapılmış bilimsel çalışmaların incelenmesi. *Educational Academic Research*, (45), 83-91.

Taşdemir, M. (2012). *Birleştirilmiş da öğretim öğretmen el kitabı* (6. Baskı). Pegem Akademi.

Taşlı, H. (2015). Birleştirilmiş ölçme ve değerlendirme. Ç. Şahin (Ed.) *Birleştirilmiş da öğretim* (4. Baskı). Pegem Akademi.

Temizyürek, F.ve Türktan, R. (2015). Yapılandırılmış grid test tekniğinin Türkçe eğitiminde kavram öğretimine katkısı. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11 (2).

Tomlinson, C. A. (2014). *Öğrenci gereksinimlerine göre farklılaştırılmış eğitim* (2. Baskı). Sev Yayıncılık.

Tuncel, İ. (2014). Program geliştirmenin kuramsal temelleri. H. Şeker, (Ed.), *Eğitimde program geliştirme kavramlar yaklaşımlar* (s. 19-70) içinde. Anı Yayıncılık.

Yunus, Ö., ve Kalaycı, S. (2022). Alternatif ölçme ve değerlendirme etkinliklerinin öğrenci başarısına etkisi: bitki ve hayvanlarda üreme, büyüme ve gelişme ünitesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *6*(10), 89-108.

BÖLÜM **11**

BİRLEŞTİRİLMİŞ SINIFLARDA ÖĞRETMENİN GÖREV VE SORUMLULUKLARI

Abdulvahap DURANAY

Giriş

Çocukların eğitim hakkı evrensel bir kabuldür. Bu nedenle eğitim öğretimin temel taşı olan ilkokullar ve okullara erişim hemen hemen bütün ülkelerin önem verdiği bir konudur. İlkokul çağına gelmiş çocukların okullaşma oranında her zaman en yüksek yüzdeler . Hatta dünyada birçok ülkede bu yasal bir yükümlülük olarak karşımıza çıkar.

Kent merkezlerinde ilkokullarda eğitim öğretim bağımsız yürütülür ve öğrenciler devam ettikleri kendi akranları ile okurlar. Ancak kırsal yerleşimlerde öğrenci sayılarının azlığı, öğretmen ve derslik sayısının yetersizliği gibi nedenler birleştirilmiş sınıf kavramını karşımıza çıkmasına neden olur. Genelde köy okullarında karşımıza çıkan bu durum birleştirilmiş görev yapan öğretmenlere ayrıca farklı görev sorumluluklar yükler.

Birleştirmiş görev yapan öğretmenler bu uygulamanın getirdiği farklılıklara göre hazırlıklı olmalıdır. Çünkü birleştirilmiş kendine özgü uygulama farklılıkları öğretmenin görev yaparken baş etmesi gereken sorunları da içerir. Bu bölümde öğretmenlikten okul yöneticiliğine kadar birçok sorumluluğu içeren birleştirilmiş sınıf öğretmenliğinin görev ve sorumlulukları incelenmeye çalışılmıştır.

Birleştirilme Şekillerinden Kaynaklı Birleştirilmiş Sınıflar ve Birleştirilmiş Sınıf Öğretmenleri

Yerleşim yerinin demografik, coğrafi ve sosyal şartlarından kaynaklı birleştirilmiş sınıf uygulamaları öğretmen, öğrenci ve derslik sayılarına göre farklı şekillerde oluşturabilmektedir. Genel uygulama olarak, öğrenci sayısı 10 ve üzerinde olan yerleşim birimlerinde birleştirilmiş sınıf uygulamalarına ağırlık verilmektedir. 10 öğrencinin altına düşüldüğünde taşıma merkezine yakın ve şartları uygun olan birleştirilmiş okullar kapatılır ve taşıma kapsamına alınır. Şartları uygun olmayan köylerde ise öğrenci sayısına bakılmaksızın birleştirilmiş sınıf uygulamasına devam edilir. Birleştirilmiş sınıf uygulamalarında öğrenci sayısı öğretmen normunu da etkileyen faktörlerin başında gelir.

Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Eğitim Kurumları Yönetici ve Öğretmenlerinin Norm Kadrolarına İlişkin Yönetmelik (2014) 16. Maddesinde sınıf öğretmeni norm kadrosu; (1) İlkokullarda, öğrenci sayısı 10'dan az olmamak şartıyla açılan her şube için 1 sınıf öğretmeni norm kadrosu verilir. (2) Birleştirilmiş sınıf uygulaması yapılan bir derslikli ilkokullarda öğrenci sayısı; a) 10-21'e kadar 1, b) 21 ve daha fazlası için 2, sınıf öğretmeni norm kadrosu verilir. (3) Birleştirilmiş sınıf uygulaması yapılan iki ve daha fazla derslikli ilkokullarda öğrenci sayısı; a) 10-21'e kadar 1, b) 21-41'e kadar 2, c) 41 ve daha fazlası için 3, sınıf öğretmeni norm kadrosu verilir. (4) Sağlık Bakanlığına bağlı eğitim ve araştırma hastanelerinde veya üniversite hastanelerinde yatarak tedavi gören öğrencilerin eğitimi için, uygun görülen ilkokullara ayrıca 2 sınıf öğretmeni norm kadrosu verilir. (5) Nüfusu az ve dağınık olan köy ve benzeri yerleşim yerlerinde açılan ilkokullara öğrenci sayısına bakılmaksızın 1 sınıf öğretmeni norm kadrosu verilir. Öğrenci sayısının 21 ve üzeri olması halinde 16. maddenin ikinci fıkra hükümleri uygulanır.

Yine öğrenci sayısı 41 ve üstü olursa ve derslik sayısı yeterli ise, her sınıfta 10 öğrenci mevcutsa dört sınıfa da ayrı öğretmen normu açılır ve okul müstakil programa döner. Ayrıca müstakil ilkokullarda; izin, uzun süreli rapor ve benzeri şartlardan dolayı da kısmi birleştirilmiş sınıf uygulaması yapılabilir.

Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 30/04/2014 tarih ve 15 sayılı kararı ile kabul edilen Birleştirilmiş Haftalık Ders Programları çizelgesinde birleştirilmiş oluşturma biçimleri; yalnızca bir öğretmenin bulunduğu birleştirilmiş 1, 2, 3 ve 4. sınıfta okuyan öğrenciler birleştirilerek tek öğretmenin olduğu sınıfta birlikte eğitim öğretim görürler. Sınıf yönetimi olarak zorluğu çok olan birleştirilmiş sınıf şeklidir. Çünkü bu şekildeki kazanımların hepsini içeren etkinlikleri düzenlemek diğer göre çok zordur. İki öğretmenin olduğu birleştirilmiş sınıf uygulamalarında genellikle

Kaynakça

Devlet Memurları Kanunu. (1965). T.C. Resmi Gazete (12056, 23 Temmuz 1965). https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=657&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5

DYS. (2023). Doküman yönetim sistemi. https://mebbis.meb.gov.tr/

EBA. (2023). Eğitim bilişim ağı. https://www.eba.gov.tr/

Eğitim Bilişim Ağı (EBA) Tanıtım Kılavuzu. (t.y.). https://luleburgazmesem.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/39/05/251085/dosyalar/2021_01/21234953_EBA_KULLANIM_KILAVUZU.pdf

E-OKUL. (2023). Milli eğitim bakanlığı bilişim sistemleri. https://mebbis.meb.gov.tr/

Erdem, A. R. (2019). *Birleştirilmiş da öğretim* (8. Baskı). Anı Yayıncılık.

Gözler, A. (2021). Birleştirilmiş öğretmenin rolü. İçinde N. Yıldız Yılmaz (Ed.), *İlkokulda alternatif eğitim uygulamaları* (ss. 171-183). Eğiten Kitap.

MEBBİS. (2023). Milli eğitim bakanlığı bilişim sistemleri. https://mebbis.meb.gov.tr/

MEBK12 PANEL. (2023). Milli eğitim bakanlığı okul web siteleri. https://mebbis.meb.gov.tr/

Millî Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği. (2014). T.C. Resmi Gazete (29072, 26 Temmuz 2014). https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/07/20140726-4.htm

Millî Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği. (2015). https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=19942&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5

Millî Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği. (2023). https://www.mevzuat.gov.tr/File/GeneratePdf?mevzuatNo=19942&mevzuatTur=KurumVeKurulusYonetmeligi&mevzuatTertip=5

Millî Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik. (2023). T.C. Resmi Gazete (32339, 14 Ekim 2023). https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2023/10/20231014-1.htm

Millî Eğitim Bakanlığı Ölçme ve Değerlendirme Yönetmeliği. (2023). T.C. Resmi Gazete (32304, 9 Eylül 2023). https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2023/09/20230909-2.htm

Millî Eğitim Bakanlığı Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği. (2020). T.C. Resmi Gazete (31213, 14 Ağustos 2020). https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/08/20200814-2.htm

Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı. (2014). Birleştirilmiş sı- haftalık ders programları. https://www.memurlar.net/common/news/docu- .pdf

Milli Eğitim Bakanlığı Temel Eğitim Genel Müdürlüğü. (2023). İlkokullarda Yetiştirme Programı. https://tegm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2020_11/11145958_iyep_tanYtYm_kitabY.pdf

Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Eğitim Kurumları Yönetici ve Öğretmenlerinin Norm Kadrolarına İlişkin Yönetmelik. (2014). https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/21.5.20146459.pdf

Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Eğitim Kurumlarına Yönetici Seçme ve Görevlendirme Yönetmeliği. (2021). T.C. Resmi Gazete (31386, 5 Şubat 2021). https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/02/20210205-1.htm

ÖBA. (2022). Öğretmen bilişim ağı. https://yegitek.meb.gov.tr/www/ogretmen-bilisim-agi-oba-acildi/icerik/3353

ÖBA. (2023). Öğretmen bilişim ağı. https://www.oba.gov.tr/

TEFBİS. (2023). Türkiye'de eğitimin finansmanı ve eğitim harcamaları bilgi yönetim sistemi. https://mebbis.meb.gov.tr/

BÖLÜM **12**

BİRLEŞTİRİLMİŞ SINIF ÖĞRETMEN TECRÜBELERİ

Doç. Dr. Yalçın KARALI – Gökhan COŞANAY

Giriş

Deneyim kavramı "bir kimsenin belli bir sürede veya hayat boyu edindiği bilgilerin tamamı; deney, tecrübe" (TDK, 2023) olarak tanımlanmaktadır. Deneyim, bireylerin yaşamlarına yön veren önemli bir olgudur. Bir konu ya da alanda deneyim sahibi olan bireyler o konu hakkında herhangi bir tecrübesi olmayan bireylere kıyasla hızlı ve doğru kararlar alabilmekte veya yaptıkları işi daha pratik yöntemlerle sonuçlandırabilmektedirler. Bireylerin gerek sosyal yaşamlarında gerekse de mesleki yaşamlarında edindikleri deneyimler bütünsel gelişimlerine katkı sağlayarak, yaşadıkları ortama daha kolay uyum sağlamalarını, günlük yaşamda karşılaştıkları problemlerin rahatlıkla üstesinden gelebilmelerini, komşuluk, sosyal arkadaşlık veya iş arkadaşlığı gibi ikili ilişkilerde pozitif yönlü iletişim kurmalarını, mesleki anlamda karşılaşacakları her türlü zorluğa daha kolay çözüm yolları üretebilmelerini sağlamaktadır.

Yeni bir bilgi veya davranış edinimi ya da davranış değiştirme süreci olarak tanımlanan öğrenme kavramının özünde, yaşanan bir deneyimin o anda veya daha sonra fark edilmesiyle davranışlarda değişikliğe sebep olması söz konusudur. Dolayısıyla öğrenme sürecinde bireylerin deneyimleri, olaylar ve olgular karşısında verecekleri tepkileri belirleyen önemli ölçütler olarak ifade edilebilir. Bu noktada öğretmenlerin sosyal ve mesleki yaşamlarında edindikleri deneyim-

ler hem bulundukları zaman dilimi ve yaşadıkları ortamları etkileyecek hem de sonraki yaşamlarına nasıl bir yön vermeleri gerektiği konusunda önemli bir referans kaynağı teşkil edecektir.

Yıllar geçtikçe mesleki deneyimleri derinleşen öğretmenler farklı okullarda çalıştıkça farklı tecrübeler edinebilmekte, görev yaptıkları her okul ya da karşılarına çıkan her meslektaştan farklı deneyimler kazanabilmektedirler. Bu açıdan bakıldığında müstakil okullarda görev yapan bir öğretmen ile birleştirilmiş okullarda görev yapan öğretmenin kişisel ve mesleki deneyimlerinin büyük oranda farklılık göstereceği söylenebilir. Brown (2010), birleştirilmiş -rın öğretmenden, müstakil göre daha fazlasını talep ettiğini ileri sürmektedir. Bu talep birleştirilmiş görev yapan öğretmenlerin deneyimlerini farklılaştırmakta ve tek öğretmenlere kıyasla daha fazla iş yükünü beraberinde getirmektedir. Benzer şekilde Mulaudzi (2016), birleştirilmiş görev yapan öğretmenlerin iş yükünün müstakil öğretmenlere göre daha fazla olduğunu belirtmektedir. Nitekim birleştirilmiş ders veren öğretmenler birden fazla öğretmenin işini yaptıkları için kendilerini aşırı iş yükü altında hissetmektedirler (Kivunja ve Sims, 2015).

Birden fazla öğretmenin işini yaptıkları algısına sahip olan birleştirilmiş sınıf öğretmenlerinin mesleki ve kişisel deneyimleri de yoğunlaşmaktadır. Örneğin; birleştirilmiş görev yapan öğretmenler birden fazla sınıf düzeyinin bir arada olduğu guruplarla eğitim-öğretim sürecini yürüttüğü için aynı ders saatinde farklı sınıf seviyelerine göre öğrenme yaşantıları düzenlemek zorundadırlar. Ayrıca aynı sınıfta farklı sınıf düzeylerinin birlikte olması öğrenme yaşantılarının yani etkinliklerin yürütülmesinin yanı sıra sınıf yönetimini de zorlaştırmaktadır. Çoğunlukla mesleğin ilk yıllarında eğitsel sürecin yanı sıra idari görevlerin de sınıf öğretmeni tarafından yerine getirilmesi süreci daha da zorlaştırmakta ve birleştirilmiş sınıf öğretmenlerinin iş yükünü artırmaktadır (Kivunja ve Sims, 2015).

Little (2004), iş yükünün ötesinde, birleştirilmiş sınıf öğretiminin kendine özgü yaşantıları olduğunu, bu yaşantıların öğretmenlerin kişisel ve mesleki deneyimlerine olumlu katkı sağladığını ifade etmektedir. Coğrafi şartlar, nüfus, ekonomik faktörler ve kültürel yapıya göre değişen bu yaşantılar birleştirilmiş okullarda görev yapmanın mesleki yaşamın yanı sıra barınma, beslenme, ulaşım ve iletişim gibi sosyal alanlarda farklı deneyimlerin yolunu açmaktadır. Sosyal ve mesleki yaşamda karşılaşılan zorluklar ve yoğun deneyimlerin yanında birleştirilmiş okullarda görev yapmak kalabalık ve doğa kirliliğinin inanılmaz boyutlara ulaştığı büyük kent merkezlerinden uzakta, doğal yaşamla iç içe, sosyal ve kültürel değerlerin daha fazla önemsenerek yaşanmaya devam ettiği Anadolu'nun sakin ve huzurlu kasabalarında veya köylerinde daha sakin bir hayat sürmeye olanak sağlamaktadır.

Kaynakça

Abay, S. (2006). Birleştirilmiş sınıf uygulamasında öğretmenlerin öğretme-öğrenme sürecinde karşılaştığı sorunlar [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi], Atatürk Üniversitesi.

Atasever, G. (2012). *Birleştirilmiş da Türkçe öğretiminin incelenmesi* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi], Atatürk Üniversitesi.

Bayar, S. A. (2009). Sınıf öğretmenliği eğitimi anabilim dalı 4. Sınıf öğrencilerinin birleştirilmiş hakkındaki görüşleri: Gazi üniversitesi örneği [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi], Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Beukes, F. C. (2008). Managing the of multi-grade teaching on learner performance in Namibia. University of Johannesburg (South Africa).

Brown, B. A. (2010). Multigrade teaching: A review of ıssues, trends and practices: ımplications for teacher education in South Africa. Centre for Education Policy Development (CEPD).

Chaux, E., & Castellanos, M. (2015). Money and age in schools: Bullying and power imbalances. *Aggressive Behavior*, 41, 280–293. https://doi. org/10.1002/ab.21558

Çiftçi, Ö. (2007). İlköğretim 5. Sınıf öğrencilerinin Türkçe öğretim programında belirtilen okuduğunu anlamayla ilgili kazanımlara ulaşma düzeyinin belirlenmesi [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi], Gazi Üniversitesi.

Doğan, A. R. (2000). *Birleştirilmiş da eğitim öğretim*. Selim Ofset.

Du Plessis, A., & B. Subramanien. 2014. Voices of despair: Challenges for multigrade teachers in a rural district in South Africa. *Educational Research for Social Change 3* (1): 20–36.

Dursun, F. (2006). Birleştirilmiş eğitim sorunları ve çözüm önerileri. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, *1*(2), 33-57.

Erdem, A. R. (2002). *Birleştirilmiş da öğretim*. Anı Yayıncılık.

Feng, J. (1994). Issues and trends in early childhood education. Unpublished manuscript. (ERIC Document Reproduction Service No. ED 372 841).

Fox, M. (1997). Strategies for developing multi-age classrooms. In annual convention of the National Association of Elementary School Principals Association, San Antonio, TX.

Hallion, A.M. (1994). Strategies for developing multi-age classrooms. Paper presented at the annual convention of the National Association of Elementary School Principals Association, Orlando, FL.

Jordaan, V. A. (2006). *Facilitators course on multi-grade teaching. Facilitators guide with resources.* Free State Department of Education.

Karalı, Y., ve Coşanay, G. (2022). Sınıf öğretmenlerinin 21. yüzyıl öğrenme becerilerinin incelenmesi. *Journal of Academic Social Science Studies, 15*(89).

Katz, L., Evangelou, D., & Hartman, J.A. (1990). The case for mixed-age grouping in early education. Washington, DC: National Association for the Education of Young Children.

Kılıç, D. ve Abay S. (2009). Birleştirilmiş sınıf uygulamasında öğretmenlerin öğrenme-öğretme sürecinde karşılaştığı problemlere ilişkin görüşleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7, 623-654.

Kivunja, C., and M. Sims. 2015. Perceptions of multigrade teaching: A narrative ınquiry into the voices of stakeholders in multigrade contexts in rural zambia. *Higher Education Studies 5* (2): 10–20. https://doi. org/10.5539/hes.v5n2p10

Köklü, M. (2000). Birleştirilmiş yönetimi ve öğretim, Beta Yayınları.

Köksal, K. (2002). *Birleştirilmiş da öğretim*, Pegem A Yayıncılık.

Little, A. W. 2004. Learning and teaching in multi-grade settings. *Paper prepared for the UNESCO 2005 EFA Monitoring Report*.

Miller, B.A. (1996). A basic understanding of multiage grouping. *School Administrator; 53*(1), 12-17.

Msimanga, M. R. (2020). Teaching and learning in multi-grade classrooms: The LEPO framework. *Africa Education Review*, *17*(3), 123-141.

Mulaudzi, M. S. (2016). Challenges experienced by teachers of multi-grade classes in primary schools at nzhelele east circuit [Unpublished thesis], University of South Africa.

McClellan, D., & Kinsey, S. (1996). Mixed-age grouping helps children develop social skills and a sense of belonging. *The MAGnet Newsletter on Mixed-Age Grouping in Preschool and Elementary Settings, 5*(1), 1-3.

Ocakcı, E. (2017). Birleştirilmiş öğretmenlerinin sınıf yönetimi yeterlilikleri ve sınıf yönetimi ile ilgili görüşlerinin incelenmesi [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi], Atatürk Üniversitesi.

Özben, K. (1997). *Birleştirilmiş sınıf uygulamasında karşılaşılan sorunlar* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi], Pamukkale Üniversitesi.

Tarım, K. (2015). İşbirlikli grup çalışması etkinliklerinin okul öncesi çocukların örüntü tanıma becerilerine etkisi. *Eğitim Bilimleri: Teori ve Uygulama*, *15* (6).

TDK. (2023). Güncel Sözlük.

Salmivalli, C. (2010). Bullying and the peer group: A review. *Aggression and Violent Behavior*, 15, 112–120. https://doi.org/10.1016/j.avb.2009.08. 007

Vincent, S. (1999). *The multigrade classroom: A resource handbook for small*, Rural Schools. Book 2: Classroom Organization.

Yıldız, N. (2011). Birleştirilmiş görev yapan öğretmenlerin çalıştıkları yerin kültürü ile etkileşiminin değerlendirilmesi [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi], Selçuk Üniversitesi.

Wallace, J. C., McNish, H., & Allen, J. (2001). *A handbook for teachers of multi-grade classes*. France: UNESCO.

BÖLÜM **13**

BİRLEŞTİRİLMİŞ SINIFLI İLKOKULLARDA GÖREVLİ ÖĞRETMENLER İÇİN TUTULMASI GEREKEN DOSYALAR VE RESMİ YAZIŞMA ÖRNEKLERİ

Dr. Niymet DEMİRCİ

Giriş

Birleştirilmiş öğretmenlik yapmak, normal öğretim yapan bağımsız sı- göre daha zordur. Özellikle tek öğretmenli bileştirilmiş köy ilkokullarında iş yükü dikkate alındığında bu zorluk daha artmaktadır. Çünkü bu okuldaki öğretmen, aynı zamanda müdür yetkili olarak okul yöneticisidir. Bir taraftan okul çağına girenleri okula kaydetmek, okulu öğretime hazırlamak, eğitim-öğretim için gerekli araçları sağlamak, demirbaşları kaydetmek, resmi yazışmaları yapmak gibi yönetimsel işleri yapmasıyla birlikte okuldaki öğrencilerin öğretmenliğini yapmak gibi görev ve sorumlulukları da yerine getirmek zorundadır. Bu da göstermektedir ki birleştirilmiş okullarda görev yapmakta olan sınıf öğretmenlerinin hem mesleki hem de alan bilgisi yönünden yeterli olma sorumluluğu fazladır. Bu sorumluluk hem okul yönetiminde hem de öğretmenlik yönünde kendini göstermektedir. Mezun olup da göreve başlayan sınıf öğretmenlerinden alınan dönütlere göre öğretmenlerin sınıf uygulamalarında yetersiz olmasıyla birlikte tutulması gereken dosyalar ve resmi yazışmalarda da zorlandıkları ve örnek dokümanlara ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir (Dursun, 2006; Erdem vd., 2005; Sağ vd., 2009; Uğur vd., 2021).

Etkili bir öğretmen sınıftaki bütün öğrencilerin gelişimlerini izlemeli bunları kayıt altına alarak dosyalamalı ve başarı anlamında düşük seviyede olan

öğrencilere yönelik alternatif uygulamalar üretmelidir. Bu durum birleştirilmiş çok daha önemlidir. Bu süreçte birleştirilmiş eğitim-öğretim yapan öğretmenlere gerekli rehberlik faaliyetlerinin ve yönlendirme sisteminin yapılmasını önemlidir (Yılmaz, 2019). Bu doğrultuda bu bölümde birleştirilmiş görevli öğretmenlerin müdür yetkili öğretmen ise resmi yazışma yapması gereken Göreve Başlama Yazısı, Okul Teslim Alma Tutanağı, Okul Teslim Etme Tutanağı, Okul Mührü Devir Teslim Tutanağı, Bayrak Devir Teslim Tutanağı ve Zümre Öğretmenler Kurulu Tutanağı ile birlikte Resmî Üst Yazı, Gelen Evrak Kayıt Defteri, Giden Evrak Kayıt Defteri, Karar Defteri dosyalar, Ek Ders Puantaj Cetveli, Öğrenci Künye Defteri, Belirli Gün ve Haftalar Çizelgesi, Veli Muvafakatnamesi ve Gezi Planı örnekleri başlıklar halinde sunularak öğretmenlere katkı sağlayacağı umulmuştur.

Müdür Yetkili Öğretmenlerin Resmi Yazışmada Dikkat Edeceği Unsurlar

Millî Eğitim Bakanlığı müdür yetkili öğretmenliği Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliğinin (2015) «Müdür Yetkili Öğretmen» başlıklı 63. maddesinde; "*Bağımsız müdürlüğü bulunmayan ilkokullarda sınıf öğretmenlerinden biri müdür yetkili öğretmen olarak görevlendirilir. Müdür yetkili öğretmen, müdürün görev, yetki ve sorumluluklarını üstlenir*" hükmüyle tanımlamıştır. Bu tanımdan yola çıkıldığında müdür yetkili öğretmenlerin görev, yetki ve sorumlulukları arasında resmi yazışmalar da yer almaktadır. Dolayısıyla bu bölümde birleştirilmiş ilkokullarda görevli öğretmenlerin tutması gereken resmi yazışma örneklerinden önce bir müdür yetkili öğretmen olarak yazışma yaparken nelere dikkat edeceği ve yazışma yapacağı makamların hangileri olduğu hakkında bilgi verilecektir.

Resmi yazışma; idarelerin kendi içlerinde, birbirleriyle veya gerçek ya da tüzel kişiler ile iletişim sağlamak amacıyla güvenli elektronik imza kullanarak elektronik ortamda ve zorunlu hâllerde, olağanüstü durumlarda el yazısıyla atılan imza ile fiziksel ortamda yürüttükleri süreci ifade eder (Kayalı vd., 2021). Resmi yazışma bir kurumdaki çalışanları kurumla ilgili çeşitli iç ve dış gelişmeler hakkında bilgilendirmek, onları bir hedefe yönlendirip harekete geçirmek için kullanılır (Tutar ve Ayyıldız, 2008). Resmi yazışmalarda uygulanacak usul ve esaslar oldukça önemlidir. Resmi yazışma usul ve esasları ilk olarak 1994 yılında yayımlanan Başbakanlığın 1994/9 sayılı mülga (belirli bir hukuki durumun ya da hukuki varlığın süresinin dolması) Genelgesi ile belirlenmiştir. 2004 ve 2015 yıllarında yayımlanan Yönetmelikler ile söz konusu usul ve esasların kapsamı genişletilmiştir. 10 Haziran 2020 tarih ve 31151 sayılı Resmî Gazete yayımlanarak son hali yürürlüğe girmiştir. Yeni yönetmelikle gelen yenilikler;

Kaynakça

Erdem, A., Kamacı, S., ve Aydemir, T. (2005). Birleştirilmiş okutan sınıf öğretmenlerinin karşılaştıkları sorunlar: Denizli örneği. *Eğitimde Kuram ve Uygulama, 1*(1-2), 3-13.

Eroğlu, M. ve Özbek, R. (2018). Zümre öğretmenler kurulu toplantılarının mesleki gelişim bağlamında incelenmesi. *Researcher Social Science Studies, 6*(3). 255-271

DYS, [Doküman Yönetim Sistemi], (2021). T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Doküman Yönetim Sistemi. Erişim adresi: http://dys.meb.gov.tr/MEBDYSWeb/index. jsp. Erişim Tarihi: 24.06.2023.

Dursun, F. (2006). Birleştirilmiş eğitim sorunları ve çözüm önerileri. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 1*(2), 33-57.

Kayalı, N., Şimşek, M. U., ve Uysal, M. (2021). Resmî yazışmalarda uygulanacak usul ve esaslar hakkında yönetmelik: Yeni uygulamaların ve hükümlerin bilgi ve belge yönetimi açısından değerlendirilmesi. *Arşiv Dünyası, 8*(1), 1-13.

Millî Eğitim Bakanlığı, (2019, 25 Aralık). 2023 Vizyonu. Ankara: Temel Eğitim Genel Müdürlüğü. Erişim adresi: http://tegm.meb.gov.tr/www/2023-vizyonu/icerik/23.

Millî Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği. (2015). https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=19942&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5

Sağ, R., Savaş, B., ve Sezer, R. (2009). Burdur'daki birleştirilmiş sınıf öğretmenlerinin özellikleri sorunları ve ihtiyaçları. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 10*(1), 37-56.

Toprak, B., ve Yakar, H. (2023). Okul yöneticilerinin doküman yönetim sistemi hakkındaki görüşlerinin incelenmesi. *Milli Eğitim, 52*(237), 437-468.

Tutar, H., ve Ayyıldız, F. (2008). *Örnekleriyle mesleki yazışma ve rapor hazırlama teknikleri*. Seçkin Yayıncılık.

Uğur, O., Yıldız, V. ve Malçok, H. (2021). Birleştirilmiş eğitim veren öğretmenlerin karşılaştığı sorunların farklı değişkenler açısından incelenmesi, *International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal, 7*(48): 1803-1814.

Yıldırım, R., Yılmaz, E. ve Balıkçı, A. (2018). Eğitim bürokrasisinde yeni bir uygulama: Doküman Yönetim Sistemi (DYS). *Turkish Studies. 13*(11), 1497-1515.

Yılmaz, S. B. (2019). Öğretmen yeterlilik ve tükenmişlik algıları: Birleştirilmiş sınıfta görev yapan sınıf öğretmenleri üzerinde bir inceleme. [Yüksek Lisans Tezi] Kafkas Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kars.

URL-1, https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/06/20200610.pdf (Erişim Tarihi: 10.10.2023)

URL-2, http://dys.meb.gov.tr/MEBDYSWeb/index_icin_gerekli/MEB_KILAVUZU_29_09_2012.pdf (Erişim Tarihi: 06.12.2023).

URL-3a, https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/21.5.2646.pdf

URL- 3b https://www.tccb.gov.tr/assets/dosya/resmiyazisma/dosyalar/kilavuz.pdf (Erişim Tarihi: 04.08.2023).

URL-4, https://kiziltepe.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_04/11105419_09131624_DYS_ KULLANIM_KLAVUZU.pdf (Erişim Tarihi: 10.12.2023).

URL-5, https://www.darphane.gov.tr/resmi-muhur-yonetmeligi (Erişim Tarihi: 07.08.2023).

URL-6, https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2019/07/20190710-6.htm (Erişim Tarihi: 07.07.2023).

URL 7, https://mevzuat.meb.gov.tr/dosyalar/1865.pdf (Erişim Tarihi: 07.07.2023).

URL-8, https://www.mevzuat.gov.tr/File/GeneratePdf?mevzuatNo=19942&mevzuatTur=KurumVeKurulusYonetmeligi&mevzuatTertip=5 (Erişim Tarihi: 15.08.2023).

URL-9, https://mevzuat.meb.gov.tr/dosyalar/469.pdf (Erişim Tarihi: 14.06.2023).

URL-10, https://ogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2019_09/25145204_SOSYAL_ ETKYNLYKLER_YON.pdf, (Erişim Tarihi: 14.06.2023).

Eklenen bütün linkler, kolaylıkla erişilmesi amacıyla,

QR kodla listelenmiştir.

APPROACHES AND PRINCIPLES
IN ENGLISH AS A FOREIGN LANGUAGE (EFL) EDUCATION

AUTHORS

AMANDA YEŞİLBURSA
ARDA ARIKAN
BELGİN AYDIN
BENA GÜL PEKER
BİLAL GENÇ
CEYLAN YANGIN ERSANLI
DERİN ATAY
ERDOĞAN BADA
ESER ÖRDEM
ESİM GÜRSOY
FERYAL ÇUBUKÇU
GONCA YANGIN EKŞİ
H. SEZGİ SARAÇ
H. GÜLRU YÜKSEL
İLKNUR YÜKSEL
İSMAİL ÇAKIR
İSMAİL HAKKI MİRİCİ
JENNA CUSHING LEUBNER
KENAN DİKİLİTAŞ
LEYLA HARPUTLU
MANUELA WAGNER
MARTHA BIGELOW
MEHMET DEMİREZEN
MUSTAFA CANER
MÜFİT ŞENEL
PERİHAN SAVAŞ
SERVET ÇELİK
SULTAN TÜRKAN
ŞEBNEM YALÇIN
YASEMİN BAYYURT KERESTECİOĞLU
YASEMİN KIRKGÖZ
YEŞİM KEŞLİ DOLLAR

FOREWORD BY MARTHA NYIKOS

EDITED BY SERVET ÇELİK

vizetek

Approaches and Principles in English as a Foreign Language (EFL) Education

Editör: Servet ÇELİK

ISBN: 978-605-7523-35-8

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

Copyright © Vizetek

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi'ne aittir. Vizetek izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Sayın okuyucularımız, bandrolsüz yayınları satın almamanızı diliyoruz.

Yayın Koordinatörü: Fulya ÖZÇELİK

Grafik Tasarım: Sadık HANGÜL

1. Baskı: 2014
2. Baskı: 2018
3. Baskı: Ankara - Eylül, 2020
4. Baskı: Ankara - Eylül, 2021
5. Baskı: Ankara - Ekim, 2023

Baskı:
Vadi Grafik Tasarım ve Reklamcılık Ltd. Şti.İvedik Org. San. 1420. Cad. No: 58/1
Yenimahalle/ANKARA
Tel: 0 312 395 85 71

Yayıncı Sertifika No: 41575
Matbaa Sertifika No: 47479

İletişim:
Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA
Tel.: (0312) 482 00 11
Web: www.vizetek.com.tr
E-mail: vizetekyayincilik@gmail.com

CONTENTS

Table of Abbreviations ..... **vi**

Foreword ..... **vii**

Martha Nyikos, *Indiana University-Bloomington, U.S.A.*

Preface & Introduction ..... **xi**

Servet Çelik, *Trabzon University, Turkey*

Part One

- **Chapter 1: The Grammar-Translation Method** **1**
  Arda Arikan, *Akdeniz University, Turkey*
- **Chapter 2: The Direct Method** **13**
  H. Sezgi Saraç, *Akdeniz University, Turkey*
- **Chapter 3: The Audio-Lingual Method** **27**
  Mehmet Demirezen, *Ufuk University, Turkey*
- **Chapter 4: The Silent Way** **39**
  İlknur Yüksel, *Osmangazi University, Turkey*
  Mustafa Caner, *Akdeniz University, Turkey*
- **Chapter 5: The Cognitive Approach** **55**
  H. Gülru Yüksel, *Yıldız Technical University, Turkey*
- **Chapter 6: The Natural Approach** **79**
  Yeşim Keşli-Dollar, *Texas Tech University, U.S.A.*
- **Chapter 7: Desuggestopedia** **97**
  Kenan Dikilitaş, *Stavanger University, Norway*
- **Chapter 8: Total Physical Response** **109**
  Esim Gürsoy, *Bursa Uludağ University, Turkey*
- **Chapter 9: Teaching Proficiency through Reading and Storytelling (TPRS)** **131**
  Feryal Çubukçu, *Dokuz Eylül University, Turkey*
- **Chapter 10: The Lexical Approach** **143**
  Gonca Yangın-Ekşi, *Gazi University, Turkey*
  Ceylan Yangın-Ersanlı, *Ondokuz Mayıs University, Turkey*

❖ **Chapter 11: Community Language Learning 163**
İsmail Çakır, *Ankara Yıldırım Beyazıt University, Turkey*

❖ **Chapter 12: Communicative Language Teaching 183**
Servet Çelik, *Trabzon University, Turkey*

❖ **Chapter 13: Content-based Instruction 201**
Yasemin Bayyurt Kerestecioğlu, *Boğaziçi University, Turkey*
Şebnem Yalçın, *Boğaziçi University, Turkey*

❖ **Chapter 14: Task-based Language Teaching.....225**
Yasemin Kırkgöz, *Çukurova University, Turkey*

Part Two

❖ **Chapter 15: Principled Eclecticism & the Holistic Approach to Language Teaching and Learning 245**
Jenna Cushing-Leubner, *University of Wisconsin-Whitewater, U.S.A.*
Martha Bigelow, *University of Minnesota, U.S.A.*

❖ **Chapter 16: Learning Strategy Training for Foreign Language Learners.....265**
Leyla Harputlu, *Dokuz Eylül University, Turkey*

❖ **Chapter 17: Cooperative Learning 277**
Müfit Şenel, *Ondokuz Mayıs University, Turkey*

❖ **Chapter 18: Teaching to Multiple Intelligences 297**
Derin Atay, *Bahçeşehir University, Turkey*

❖ **Chapter 19: Neuro Linguistic Programming (NLP) in Language Instruction.....323**
Bena Gül Peker, *Gazi University, Turkey*

❖ **Chapter 20: The Political Aspects of English as a Foreign Language Education: Empowering Learners through a Participatory Approach to Instruction.....349**
Erdoğan Bada, *Gazi University, Turkey*
Eser Ördem, *Adana Alparslan Türkeş Science and Technology University, Turkey*
Bilal Genç, *İnönü University, Turkey*

❖ **Chapter 21: Cultural Considerations in Foreign Language Education 359**
Manuela Wagner, *University of Connecticut, U.S.A.*

❖ **Chapter 22: Common European Framework of Reference for Languages (CEFR) and the European Language Portfolio (ELP).....379**
İsmail Hakkı Mirici, *Hacettepe University, Turkey*

❖ **Chapter 23: Digital Technologies and the Foreign Language Classroom 397**
Belgin Aydın, *TED University, Turkey*

❖ **Chapter 24: Assessment and Evaluation in EFL: Classroom Methods, Standardized Testing, and Preparing Learners for High-Stakes Exams 419**
Servet Çelik, *Trabzon University, Turkey*
Sultan Türkan, *Queen's University Belfast, U.K.*

❖ **Chapter 25: Classroom Management for EFL Teachers: Managing Self and Learners.....429**
Perihan Savaş, *Middle East Technical University, Turkey*

❖ **Chapter 26: Understanding Reflective Practice: Professional Development Strategies for EFL Teachers 449**
Amanda Yeşilbursa, *Bursa Uludağ University, Turkey*
Servet Çelik, *Trabzon University, Turkey*

Conclusion 471
Servet Çelik, *Trabzon University, Turkey*

TABLE OF ABBREVIATIONS

ALM	Audio-lingual Method
BICS	Basic Interpersonal Communication Skills
CALP	Cognitive and Academic Language Proficiency
CBI	Content-based Instruction
CCA	Cognitive-code Approach
CEFR	Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment
CL	Cooperative Learning
CLIL	Content and Language Integrated Learning
CLL	Community Language Learning
CLT	Communicative Language Teaching
CoE	Council of Europe
EFL	English as a Foreign Language
ELP	European Language Portfolio
ELT	English Language Teaching
ESL	English as a Second Language
FFI	Form-focused Instruction
GTM	Grammar Translation Method
L1	First Language
L2	Second/Foreign Language
LAC	Language Across Curriculum
MI	Multiple Intelligences
NLP	Neurolinguistic Programming
PPP	Present-Practice-Produce
SLA	Second Language Acquisition
TBL	Task-based Learning
TBLT	Task-based Language Teaching
TPR	Total Physical Response
TPRS	Teaching Proficiency through Reading and Storytelling

FOREWORD

Standing on the shoulders of giants, the authors and scholars of this volume tackle the Herculean task of bringing a fresh view to the many classical and contemporary teaching methods that encompass the behavioral, cognitive and sociocultural approaches to language teaching. The authors build on the writings of Larsen-Freeman and Richards and Rogers, taking these methods further into the 21st century by highlighting the key steps of each of these now-traditional approaches to language teaching. The reader is invited into a user-friendly interchange that allows access to the key components of good teaching--teaching that is informed by contemporary conditions in local classrooms in Turkey and in similar teaching contexts.

This work builds upon the evolution of scholarship in this field from its beginnings, when Edward Anthony (1963) of the University of Pittsburgh was first to draw a distinction between 'method,' 'approach' and 'technique,' through the paradigm shift of the late 1970s, which impelled language teachers to either go 'eclectic' (picking and choosing what worked for students) or to avoid the word *method* and use *approach* instead (note chapters 5, 6 and 10). This book helps navigate Richards and Rogers (1986), who offered different definitions for the critical terms first worked on by Anthony. *Approaches and Principles in English as a Foreign Language (EFL) Education* aims to unscramble this terminology, offering both background and the current ways that each method is being applied in language teaching in contemporary, transnational contexts.

With this move away from the search for "one true method" and any certainty that it could deliver fluent speakers of a language, the teaching profession began to broaden its theoretical scope while becoming more inclusive of understanding student needs and how learners managed their own learning through strategic approaches. Broader theories also moved from a narrow but necessary focus on behavioral and cognitive aspects to more social and learner-centered concerns. These trends are evident in this volume when addressing cooperative, task-based and participatory learning.

These well-researched chapters offer a strong background for each method and bring together many events and aspects of teaching in one place for readers to thoughtfully assess and decide on the aspects to 'harvest' for their own classrooms. Indeed, the chapters engage the reader with questions and challenges to think more deeply about the issues presented in the overview or in the accompanying method-specific lesson plans.

The provocative questions posed, quick overviews, and lists of practices make this an excellent text to use to explore teachers' and teacher-trainees' beliefs about language learning and teaching. Without getting bogged down in the minutiae of competing theoretical perspectives, readers can skim for the sections relevant to their teaching needs. For teacher educators like myself, there is much to choose from to help guide pre-service and practicing teachers in critically deciding

which aspects of these methods may work best for the language learning needs of students, given the different curricula, teaching contexts and types of learners we serve.

Much of current teacher education centers on ways to take the tacit knowledge of preservice teachers into operational, pedagogical content knowledge (Shulman, 1987). By critically assessing the language teaching methods presented here, teachers are invited to become more aware of the implicit knowledge they have and to use the organizing principle of pedagogical content knowledge to meld what they know about content with specific ways to organize, model and demonstrate material. In this manner, they are better able to accommodate students' ways of learning so that students are able to appropriate that knowledge and make it actively their own.

From a learning styles stance, this book will especially appeal to a more visually literate generation. Graphics, clip art, illustrations from ancient manuscripts and actual pages from historical language textbooks keep the reader engaged with the ideas and lessons. It is easy for readers to quickly access illustrative lesson plans and lists of key factors and steps, lending to the friendly approach taken by the authors of this inviting volume.

Reading about approaches and methods is the bedrock of our language teaching profession. In teacher education and applied linguistics, most programs focus on the key language teaching methods described in this volume. These methods continue to be reviewed for their historical perspectives, and more importantly, for their affordances in terms of specific techniques that can be harvested and wisely used when addressing students' language needs. The clear, engaging style of this work makes it an essential practical reference for students desiring to have a solid theoretical framework as well as an excellent guide to practical application of current language teaching methods.

It is my fervent hope that this essential reference work will be enjoyed and valued for its contributions to our understanding of engaging, effective and contemporary language teaching in our technological and transcultural community.

Martha Nyikos
Indiana University

References

Anthony, E. D. (1963). Approach, method, and technique. *English Language Teaching, 17,* 63-67.

Richards, J. C., & Rodgers, T. S. (1986). *Approaches and methods in language teaching: A description and analysis.* Cambridge, England: CUP.

Shulman, L. S. (1987). Knowledge and teaching: Foundations of the new reform. *Harvard Educational Review, 57*(1), 1-22.

PREFACE

Why another English language teaching methods book...?

The initial idea for this book came about as a result of a conversation with a colleague during a conference I attended in Antalya. I had recently taught a graduate-level course on English language teaching methodologies; and as we talked about one thing and another, it occurred to me that, among the existing texts on methodologies, few, if any of these, focus specifically on the considerations involved in the teaching of English in a *foreign* language context; i.e., in educational settings where English is not widely used as a primary or official language (as opposed to a *second* language context, where learners can expect to use the target language in the course of everyday life).

There are, of course, a number of worthy books handling this subject that have been authored by highly-regarded English language teaching professionals; and on the whole, this body of material leaves little to be desired in terms of the methods covered and the insights offered concerning the teaching of English. However, as I considered the matter further, I began to feel strongly that educators who have personally experienced the challenges related to English language instruction in foreign language contexts, not only as teaching professionals, but as former EFL learners themselves, would be able to offer a unique perspective that could prove invaluable to teacher trainees who are soon to find themselves in a similar position.

Upon talking the subject over with other professionals in the field, it emerged that I was not the only one who felt this way, and my belief in the need for such a work evolved into a determination to bring it about. This project was developed as a result, as I drew on the expertise of English language teaching professionals throughout Turkey and beyond in an effort to address the major foreign language teaching methods of the twentieth and twenty-first centuries. In considering these issues, I felt that it was important to account for the unique challenges and requirements that come with implementing these methods in EFL contexts in order to offer practical suggestions and concrete solutions that EFL teachers can apply across a wide range of educational settings. Accordingly, the text presented here consists of a collaborative work that blends the voices of influential Turkish educators with those of significant international authors and provides a detailed look at both the underlying theories of learning and the practical knowledge needed to frame an effective approach to foreign language instruction. In order to situate these methods within the context of the modern language classroom, current trends and critical social issues in foreign language education are also discussed in detail, as well as suggestions for utilizing digital and online technologies in language instruction.

Before continuing on with a description of the content and organization of the book, I would like to take the opportunity to offer my sincere thanks and appreciation to each of the contributing authors, who graciously extended not only their considerable knowledge and experience, but also their time, support and patience in bringing this project to completion.

Servet Çelik
Trabzon, Turkey

INTRODUCTION

Why learning about language teaching methods, past and present, is important...

Teaching a foreign language, as with teaching in general, is a complex enterprise which involves not only knowledge of the subject to be covered, but a multitude of social factors, including interpersonal dynamics; attitudes and beliefs toward learning (on the part of the teacher as well as of the students); and the particular educational context in which instruction takes place. These multifaceted and dynamic concerns cannot always be anticipated and dealt with in the course of a teacher education program. For this reason, it may seem counterintuitive that learning to teach according to a particular method could be of much value, as it is unlikely that a prescribed set of techniques and instructional practices could fit more than a handful of teaching situations.

It is true that teaching methods, as they are generally presented in a formative program, are decontextualized, and that a single method or collection of methods is unlikely to address all needs of all learners in any given educational setting. In addition, teacher trainees often exhibit a tendency to teach as they were themselves taught, drawing on their own experiences as learners and their fundamental assumptions about teaching to establish their identities as teachers. However, by internalizing the principles and methods outlined in this book, future teachers may be provided with a starting point for understanding *why* they do what they do in the classroom, in essence making the tacit explicit (Shulman, 1987) and drawing their attention to their decision-making process as they gain real-life teaching experience.

In addition, awareness of the current trends and issues related to language teaching will provide new teachers with a framework for reflection on their practice, enabling them to make informed decisions and rationalize their teaching, rather than simply reacting to challenges as they encounter them. Understanding the pedagogical, cultural and political concerns related to language instruction, as well as matters of educational policy, will help them to better conceptualize their role in helping learners progress from language students to competent users of English who are prepared to take their place in a rapidly globalizing, increasingly technology-oriented society.

Finally, as Larsen-Freeman and Anderson (2011) explain, “a study of methods is also a means of socialization into professional thinking and discourse that language teachers require in order to ... participate in their profession and to learn throughout their professional lives” (p. xi); thus, the material covered in this book may serve to ease the transition for novice teachers as they assimilate into a global community of language educators who will become a source of guidance, support and motivation throughout their teaching careers.

Organization of the book...

The material in this text is organized in two parts. In Part One, the major language teaching methods are introduced, beginning with the Grammar Translation Method that was prevalent in the early 20th century and progressing through the teaching methodologies that resulted from ongoing research in linguistics, as well as behavioral and cognitive psychology. We end this section with a review of the communicative approaches to language teaching and the more eclectic techniques that characterize the "post-methods" era. For each method, we provide the relevant historical information concerning how it was developed and the major figures that were involved, as well as the linguistic and educational theories on which it was grounded. Following this background information, we offer a discussion of how the method can be implemented on a practical level, as well as some of the considerations that are involved in applying the method in an EFL classroom. Where appropriate, sample lesson plans are provided, supplemented by suggestions for further exploration of the topic.

In Part Two, the discussion continues with some of the important pedagogical and socio-political issues that are integral to language teaching and learning. Consideration is given to teaching English to diverse types of learners, in addition to accounting for a variety of learning styles; and the use of digital and Internet technologies in the foreign language classroom is also explored. Finally, we draw attention to some of the cultural and political issues related to globalization and the English language, as well as matters of educational policy and professional development. As students work their way through the material covered in this book, they are encouraged to think critically about the topics that are raised, considering the context in which they expect to teach English as well as their own past learning experience, and to reflect on how each of these may inform their future practice.

Servet Çelik

Editor

References

Larsen-Freeman, D., & Anderson, M. (2011). *Techniques and principles in language teaching* (3rd ed.). Oxford, England: Oxford University Press.

Shulman, L. S. (1987). Knowledge and teaching: Foundations of the new reform. *Harvard Educational Review, 57*(1), 1-22.

REFERENCES

Balcı, S. (2006). *Osmanlı devletinde tercümanlık ve Bab-ı Ali Tercüme Odası* (Unpublished doctoral dissertation). Ankara University, Ankara, Turkey.

Balcı, S. (2008). Osmanlı Devleti'nde modernleşme girişimlerine bir örnek: Lisan mektebi. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi, 27*(44), 77-98.

Brown, H. D. (2001). *Teaching by principles: An interactive approach to language pedagogy* (2nd ed.). New York, NY: Longman.

Celce-Murcia, M. (1991). Language teaching approaches: An overview. In M. Celce-Murcia (Ed.), *Teaching English as a second or foreign language* (pp. 3-11). Boston, MA: Heinle & Heinle.

Chang, S.-C. (2011). A contrastive study of grammar translation method and communicative approach in teaching English grammar. *English Language Teaching, 4*(2), 13-24. doi: 0.5539/elt.v4n2p13

Demircioğlu, H. (1949). Bizde Latince öğrenimi ve öğretimi hakkında (Bir kitap vesilesiyle). *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, 7*(1), 179-189.

Harmer, J. (2007). *The practice of English language teaching* (4th ed.). New York, NY: Pearson Education.

Hişmanoğlu, M. (2005). Semiotic elements and difficulties in teaching vocabulary. *Dil Dergisi, 128*, 51-68.

Işıksalan, N. (1997). İdadilerde-Türkçe edebiyat öğretimi. *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, *8*, 151-182.

Larsen-Freeman, D., & Anderson, M. (2011). *Techniques and principles in language teaching* (3rd ed). Oxford, England: Oxford University Press.

Potter, H. F. (1907/1909). *A new method for Caesar*. Boston, MA: Sanborn.

Prator, C. H., & Celce-Murcia, M. (1979). An outline of language teaching approaches. In M. Celce-Murcia & L. McIntosh (Eds.), *Teaching English as a second or foreign language*. New York, NY: Newbury House.

Razmjoo, S. A. (2011). *Principles and theories of language teaching: A compact preparatory course*. Tehran, Iran: Rahnama Press.

Richards, J. C., & Rodgers, T. S. (2001). *Approaches and methods in language teaching* (2nd ed.). New York, NY: Cambridge University Press.

Rivers, W. M. (1981). *Teaching foreign language skills*. Chicago, IL: The University of Chicago Press.

Image Credits

1. **Latin Textbook.** Retrieved from http://ahundredyearsago.com/2012/09/06/page-from-latin-textbook-used-a-hundred-years-ago/
2. **Scholars.** Retrieved from http://englishclasses2011.blogspot.com/2011/08/methods.html

REFERENCES

Brown, H. D. (2001). *Teaching by principles: An interactive approach to language pedagogy* (2nd ed.). New York, NY: Pearson Education.

Byram, M. S. & Hu, A. (Eds.). (2012). *Routledge encyclopedia of language teaching and learning*. London, England: Routledge.

Harmer, J. (2007). *The practice of English language teaching* (4th ed.). New York, NY: Pearson Education.

Howatt, A. P. R. (2009). Principles of approach. In K. Knapp & B. Seidlehofer (Eds.), *Handbooks of applied linguistics (Vol. 6): Handbook of foreign language communication and learning* (pp. 467-490). New York, NY: Mouton de Gruyter.

Kalia, P. (2011). English language teaching: a comparative study of methods. *The IUP Journal of Soft Skills, 5*(2), 21-32.

Larsen-Freeman, D., & Anderson, M. (2011). *Techniques and principles in language teaching* (3rd ed.). Oxford, England: Oxford University Press.

Özsevik, Z. (2010*). The use of communicative language teaching (CLT): Turkish EFL teachers' perceived difficulties in implementing CLT in Turkey* (Unpublished master's thesis). University of Illinois, Urbana-Champaign, IL.

Richards, J. C., & Rodgers, T. S. (2001). *Approaches and methods in language teaching* (2nd ed.). New York, NY: Cambridge University Press.

Rivers, W. M. (1981). *Teaching foreign-language skills* (2nd ed.). Chicago, IL: The University of Chicago Press.

Sánchez, A. (1997). *Los métodos en la enseñanza de idiomas. Evolución história y análisis didáctico.* Madrid, Spain: SGEL, S. A.

Stern, H. H. (1991). *Fundamental concepts of language teaching*. Oxford, England: Oxford University Press.

Thornbury, S. (2000). *How to teach grammar*. Harlow, England: Longman.

Image Credits

1. **Communication.** Courtesy of http://office.microsoft.com.
2. **Classroom.** Courtesy of http://office.microsoft.com.
3. **Teacher reading to students.** Courtesy of http://office.microsoft.com.
4. **Three students writing homework and studying in a library.** Image No. MP900427825. Courtesy of office.microsoft.com. Retrieved from http://office.microsoft.com/en-us/images/results.aspx?qu=study&ex=1#ai:MP900427825|
5. **Jack O'Lantern.** Courtesy of office.microsoft.com.

REFERENCES

Ausubel, D. (1963). Cognitive structure and the facilitation of meaningful verbal learning. *Journal of Teacher Education, 14*, 217-221.

Beatty, K. (2003). *Teaching and researching computer-assisted language learning*. Harlow, England: Pearson Education.

Bloomfield, L. (1933) *Language.* New York, NY: Holt, Rinehart & Winston.

Bongers, H. (1947). *The history and principles of vocabulary control as it affects the teaching of foreign languages in general and of English in particular* (Vol. 2). Woerden, Netherlands: Wocopi.

Brown, H. D. (1994). *Teaching by principles: An interactive approach to language pedagogy* (2nd ed.). Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall Regents.

Brown, H. D. (2007). *Principles of language learning and teaching* (5th ed.). Pearson.

Chastain, K. (1988). *Developing second language skills* (3rd ed.). San Diego, CA: Harcourt Brace Jovanovich.

Chomsky, S. (1966). Linguistic theory. Reprinted in J. P. B. Allen & P. Van Buren (Eds.), *Chomsky: Selected readings* (pp. 152-159). London, England: Oxford University Press.

Harmer, J. (2001). *The practice of English language teaching* (3rd ed.). Essex, England: Pearson.

Howatt, A., & Widdowson, H. (2004). *A history of English language teaching*. New York, NY: Oxford University Press.

Johnson, K. (2001). *An introduction to foreign language learning and teaching.* Harlow, England: Pearson.

Kunze, E. (1929). The use of phonograph in language work. *The Modern Language Journal*, *13*(7), 538- 549.

Lado, R. (1957). *Linguistics across cultures.* Ann Harbor, MI: University of Michigan Press.

Larsen-Freeman, D., & Anderson, M. (2011). *Techniques and principles in language teaching* (3rd ed.). Oxford, England: Oxford University Press.

Mitchell, R., & Myles, F. (2004). *Second language learning theories.* London, England: Hodder Arnold.

Prator, C., & Celce-Murcia, M. (1979). An outline of language teaching approaches. In. M. Celce-Murcia & I. McIntosh (Eds.), *Teaching English as a second or foreign language* (pp. 1-29). Rowley, MA. Newbury House.

Richards, J., Platt, J., & Platt, H. (1992). *Longman dictionary of language teaching and applied linguistics* (2nd ed.). Harlow, England: Longman.

Richards, J. C., & Rodgers, T. S. (1986). *Approaches and methods in language teaching.* Cambridge, England: Cambridge University Press.

Richards, J. C., & Rodgers, T. S. (2001). *Approaches and methods in language teaching* (2nd ed.). New York, NY: Cambridge University Press.

Rivers, W. (1964). *The psychologist and the foreign language teacher*. Chicago, IL: University of Chicago Press.

Rivers, W. (1968). *Teaching foreign language skills.* Chicago, IL: University of Chicago Press.

Skinner, B. F. (1957). *Verbal behavior.* New York, NY: Appleton-Century Crofts.

Warschauer, M., & Healey, D. (1998). Computers and language learning: An overview. *Language Teaching, 31,* 57-71.

William, M., & Burden, R. (1997). *Psychology for language teachers.* Cambridge, England: Cambridge University Press.

Image Credits

1. **Microphone.** Courtesy of office.microsoft.com
2. **Choral drills.** Retrieved from www.scoopit.com.

REFERENCES

Benstein, P. (1995, May). Explaining concepts behind the silent way [Web log post]. Retrieved from http://www.uneeducationpourdemain.org/en/pedagogical-articles/silent-way/154-explaining-concepts-behind-the-silent-way-patricia-benstein

Brown, H. D. (1980). *Principles of language learning and teaching.* Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.

Bruner, J. (1966). *On knowing: Essays for the left hand.* New York, NY: Atheneum.

Cook, V. (2008). *Second language learning and language teaching.* London, England: Arnold.

Gattegno, C. (1976). *The common sense of teaching foreign languages.* New York, NY: Educational Solutions.

Gattegno, S. (1992, January 25). The silent way: An approach that humanizes teaching [Web log post]. Retrieved from http://www.uneeducationpourdemain.org/en/pedagogical-articles/silent-way/237-the-silent-way-an-approach-that-humanizes-teaching-shakti-gattegno

Larsen-Freeman, D., & Anderson, M. (2011). *Techniques and principles in language teaching* (3rd ed.). Oxford, England: Oxford University Press.

Richards, J., & Rodgers, T. S. (1986). *Approaches and methods in language teaching: A description and analysis.* Cambridge, England: Cambridge University Press.

Richards, J. C., & Rodgers, T. S. (2001). *Approaches and methods in language teaching.* New York, NY: Cambridge University Press.

Rivers, W. M. (1983). *Communicating naturally in a second language: Theory and practice in language teaching.* Cambridge, England: Cambridge University Press.

Stevick, E. W. (1980). *Teaching languages: A way and ways.* Rowley, MA: Newbury House.

Stevick, E. W. (1982). *Teaching and learning languages.* Cambridge, England: Cambridge University Press.

Stevick, E. W. (1990). *On "humanism" in language teaching. A critical perspective.* London, England: Oxford University Press.

Young, R. (2000). The silent way. In M. Byram (Ed.), *Routledge encyclopedia of language teaching and learning* (pp. 546-548). London, England: Routledge.

Young, R. (n. d.). Caleb Gattegno: Pedagogical Approach [Web log post]. Retrieved from http://www. uneeducationpourdemain.org/en/caleb-gattegno-en/325caleb-gattegno-pedagogical-approach-roslyn-young.

Image Credits

1. **Wordcharts.** Retrieved from http://www. teachsw.org/wordcharts
2. **Teacher.** Retrieved from http://www. grafikerler.net
3. **Materials.** Retrieved from https://sandymillin.wordpress.com/category/materials-activities-and-ideas/page/5/
4. **Cuisenaire rods.** Retrieved from http://www. saudicaves.com/silentway/
5. **Fidel chart.** Retrieved from http://www. uneeducationpourdemain.org/

REFERENCES

Alptekin, C. (2011). Beyond ENL norms in ELF use: A cognitive perspective on ELF output. *Australian Review of Applied Linguistics*, *34*(2), 148-165.

Anderson, J. R. (1980). *Cognitive psychology and its implications*. New York, NY: W. H. Freeman.

Anderson, R. C., Reynolds, R. E., Schallert, D. L.,& Goetz, E. T. (1977). Frameworks for comprehending discourse. *American Educational Research Journal*, *14*(4), 367-381. doi: 10.3102/00028312014004367.

Atkinson, R.C., & Shiffrin, R. M. (1968). Human memory: A proposed system and its control processes. In K. Spence & J. Spence (Eds.), *The psychology of learning and motivation: Advances in research and theory,* vol. 2 (pp. 90-195). New York, NY: Academic Press.

Ausubel, D. P. (1963). Cognitive structure and the facilitation of meaningful verbal learning 1. *Journal of Teacher Education*, *14*, 217-223. doi: 10.1177/002248716301400220.

Ausubel, D. P. (1971). *Educational psychology as a discipline for prospective teachers.* Paper presented at annual meeting, AERA, New York. (ERIC Identifier No: ED 046 900).

Bialystok, E. (1979). Explicit and implicit judgments of L2 grammaticality. *Language Learning, 29*(1), 81-104. doi: 10.1111/j.1467-1770.1979.tb01053.x

Brown, H. D. (1972). The psychological reality in the ESL classroom of 'Grammar'. *TESOL Quarterly*, *6*(3), 263-269.

Brown, H. D. (2000). *Principles of language learning and teaching* (4th ed.). New York, NY: Longman.

Brown, H. D. (2001). *Teaching by principles: An interactive approach to language pedagogy* (2nd ed.). New York, NY: Longman.

Brown, R. (1973). *A first language: The early stages*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Carroll, J. (1966). The contributions of psychological theory and educational research to teaching of foreign languages. In A. Valdman (Ed.) *Trends in language teaching* (pp. 93-106). New York, NY: McGraw-Hill.

Carroll, J. (1967). Foreign language proficiency levels attained by language majors near graduation from college. *Foreign Language Annals, 1*, 131-151.

Carroll, J. (1971). Current issues in psycholinguistics and second language teaching. *TESOL Quarterly*, *5*(2), 101-114.

Celce-Murcia, M. (1991). Grammar pedagogy in second and foreign language teaching. *TESOL Quarterly*, *25*(3), 459-480. doi: 10.2307/3586980

Chastain, K. (1970). *Behavioristic and cognitive approaches in programmed instruction.* Paper presented at the 23rd University of Kentucky Foreign Language Conference, Seminar on Programmed Learning, Lexington, Kentucky

Chastain, K. (1971). *The development of modern language skills: Theory to practice*. Philadelphia, PA: Center for Curriculum Development.

Chastain, K. (1976). *Developing second-language skills: Theory to practice*. Boston, MA: Houghton Mifflin.

Chastain, K. (1987). Examining the role of grammar explanation, drills, and exercises in the development of communication skills. *Hispania*, *70*(1), 160-166.

DeKeyser, R. M. (1998). Beyond focus on form: Cognitive perspectives on learning and practicing second language grammar. In C. J. Doughty & J. Williams (Eds.), *Focus on form in classroom second language acquisition* (pp. 313-348). Cambridge, England: Cambridge University Press.

DeKeyser, R. M. (2000). The robustness of critical period effects in second language acquisition. *Studies in Second Language Acquisition*, *22*(4), 499-533.

Demirel, Ö. (2003). *ELT Methodology* (2nd ed.). Ankara, Turkey: Pegem A Yay.

Diller, K. C. (1975). Some new trends for applied linguistics and foreign language teaching in the United States. *TESOL Quarterly, 9,* 65-73.

Diller, K. C. (1978). *The language teaching controversy*. Rowley, MA: Newbury House.

Dulay, H., & Burt, M. (1974). Natural sequences in child second language acquisition. *Language Learning*, *24*, 37-53.

Dulay, H., Burt, M., & Krashen, S. (1982). *Language two*. New York, NY: Oxford University Press.

Ellis, R. (1990). *Instructed second language acquisition.* Cambridge, England: Basil Blackwell.

Fachun, Z., & Jinxia, P. (2008). A cognitive teaching approach and its application in college English education. Retrieved from http://www.paper.edu.cn/en_releasepaper/content/23315

Felix, S. (1981). The effect of formal instruction on second language acquisition. *Language Learning, 31*, 87-112.

Field, J. (2003). *Psycholinguistics*. New York, NY: Routledge.

Flavell, J. H. (1985). *Cognitive development*. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall.

Fotos, S., & Ellis, R. (1991). Communicating about grammar: A task-based approach. *TESOL Quarterly, 25*(4), 605-628.

Gass, S. M., & Selinker, L. (2008). *Second language acquisition: An introductory course* (3rd ed.). New York, NY: Routledge.

Gatbonton, E., & Segalowitz, N. N. (1988). Creative automatization: Principles for promoting fluency within the communicative framework. *TESOL Quarterly, 22*(3), 473-492.

Gatbonton, E., & Segalowitz, N. N. (2005). Rethinking communicative teaching: A focus on access to fluency. *Canadian Modern Language Review, 61*(3), 235-253.

Hadley, A. O. (1993). *Teaching language in context*. Boston, MA: Heinle & Heinle.

Holme, R. (2012). Cognitive linguistics and the second language classroom. *TESOL Quarterly, 46*(1), 6- 29. doi: 10.1002/tesq.5

Hulstijn, J. (2002). Towards a unified account of the representation, processing and acquisition of second language knowledge. *Second Language Research, 18*, 193-223. doi: 10.1191/0267658302sr207oa.

Krashen, S., & Seliger, H. (1976). The role of formal and informal linguistic environments in adult second language learning. *International Journal of Psycholinguistics, 3*, 15-21.

Larsen-Freeman, D., & Anderson, M. (2011). *Techniques and principles in language teaching* (3rd ed.). Oxford, England: Oxford University Press.

Lenneberg, E. (1967). *Biological foundations of language*. New York, NY: Wiley.

Lightbown, P. M. (1983). Exploring the relationships between developmental and instructional sequences in second language acquisition. In H. Seliger & M. Long (Eds.), *Classroom language acquisition and use: New perspectives* (pp. 217-245). Rowley, MA: Newbury House.

Lightbown, P. M., & Spada, M. (2006). *How languages are learned* (3rd ed.). Oxford, England: Oxford University Press.

Logan, G. D. (1978). Attention in character classification: Evidence for the automaticity of component stages. *Journal of Experimental Psychology: General*, *107*, 32-63.

Logan, G. D. (1979). On the use of a concurrent memory load to measure attention and automaticity. *Journal of Experimental Psychology: Human Perception and Performance*, *5*, 189-207.

Long, M. (1983). Does second language instruction make a difference? A review of the research. *TESOL Quarterly, 17*, 359-382.

Long, M. (1988). Instructed interlanguage development. In L. Beebe (Ed.), *Issues in second language acquisition: Multiple perspectives* (pp. 115-141). New York, NY: Newbury House.

McLaughlin, B. (1987). *Theories of second-language learning*. London, England: Edward Arnold.

Mergel, B. (1998). Instructional design and learning theory. Retrieved from: http://www.usask.ca/education/coursework/802papers/mergel/brenda.htm

O'Grady, W. (2005). *How children learn language.* Cambridge, England: Cambridge University Press.

Oxford, R. L. (1990). *Language learning strategies: What every teacher should know*. Boston, MA: Heinle & Heinle.

Pica, T. (1983). Adult acquisition of English as a second language under different conditions of exposure. *Language Learning, 33*(4), 465-497.

Power, T. (2012). The cognitive approach. Retrieved from http://www.tedpower.co.uk/esl0312.html

Richards, J. C & Rodgers, T. S. (2001). *Approaches and methods in language teaching.* Cambridge, England: Cambridge University Press.

Rivers, W. M. (1981). *Teaching foreign-language skills*. Chicago, IL: University of Chicago Press.

Schiamberg, L. B. (1985). *Human development*. New York, NY: Macmillan.

Schneider, W., & Fisk, A. D. (1982). Degree of consistent training: Improvements in search performance and automatic process development. *Perception and Psychophysics*, *31*, 160-168.

Schneider, W., & Shiffrin, R. M. (1977). Controlled and automatic human information processing: I. Detection, search, and attention. *Psychological Review*, *84*, 1-66.

Shiffrin, R. M., & Schneider, W. (1977). Controlled and automatic human information processing: II. Perceptual learning, automatic attending, and a general theory. *Psychological Review*, *84*, 127-190.

Steinberg, D. D. (1982). *Psycholinguistics: Language, mind and world.* London, England: Longman.

Stern, H. H. (1983). *Fundamental concepts of language teaching.* Oxford, England: Oxford University Press.

Ullman, M. T. (2004). Contributions of memory circuits to language: The declarative vs. procedural model. *Cognition, 92*, 231–270.

VanPatten, B., & Oikennon, S. (1996). Explanation vs. structured input in processing instruction. *Studies in Second Language Acquisition*, *18*, 495–510.

Villiers, J.,& Villiers, P. (1973). A cross-sectional study of the acquisition of grammatical morphemes in child speech. Journal of Psycholinguistic Research, 2(3), 267-278.

Wadsworth, B. J. (1996). Piaget's theory of cognitive and affective development. Boston, MA: Pearson.

Image Credits

1. **Young girl with a book on her head.** Image No. MH900410070. Courtesy of office.microsoft.com. Retrieved from http://office.microsoft.com/en-us/images/results.aspx?qu=Academic#ai:MP900410070|
2. **Brain.** Image No. MP900439542. Courtesy of Lightspring/Shutterstock.com. Retrieved from http://alert.psychiatricnews.org/2013/01/cognitive-decline-in-teens-might-signal.html
3. **School.** Image No. MB900439545**.** Courtesy of office.microsoft.com. Retrieved from http://office.microsoft.com/en-us/images/results.aspx?qu=globe&ex=1#ai:MP900305797|
4. **Pencil case.** Image No. BU005268. Office clipart template
5. **Teacher cleaning the board.** Image No. MB900431743. Courtesy of office.microsoft.com. Retrieved from http://office.microsoft.com/tr-tr/images/results.aspx?qu=meslekler#ai:MP900431743|
6. **Young girl playing with paint.** Courtesy of office.microsoft.com. Retrieved from http://office.microsoft.com/en-us/images/results.aspx?qu=Academic#ai:MP900439321|
7. **Stack of books.** Courtesy of office.microsoft.com.
8. **Four students working on project work.** Image No. MP900439453. Courtesy of iStockphoto. Retrieved from http://office.microsoft.com/en-us/images/results.aspx?qu=diversity&ex=1#ai:MP900439453|

REFERENCES

Ackerman, M. (2005) *ESOL unit lesson plan.* Retrieved from http://cehd.gmu.edu/assets/docs/ESOL_Unit_Lesson_Plan_Ackerman.doc

Berne, J. E. (1990). A comparison of teaching for proficiency with the natural approach: Procedure design and approach. *Hispania*, *73*(4), 1147-1153.

Cook, M. A. (1975). *A more natural approach to L2 learning and use: Informal L1/L2 conversations between English-speaking Spanish learners and Spanish-speaking English learners* (Master's thesis). Retrieved from http://repositories.lib.utexas.edu/handle/2152/ETD-UT-2010-08-1647

DeKeyser, R. M. (1990). From learning to acquisition? Monitoring in the classroom and abroad. *Hispania*, *73*(1), 238-247.

Ellidokuzoğlu, H. (1997). How to apply the natural approach. Retrieved from http://naturalway.awardspace.com/articles/

Hutchins, M., & Engels, A. (2005). Foreign language instruction for students with learning difficulties: Rethinking the setting and structure of classes using the natural approach. *Modern Language Studies*, *35*(2), 71-81.

Jappinen, I. (1986). A natural approach to teaching the German subjunctive. *Die Unterrichtspraxis/Teaching German*, *19*(1), 84-94.

Krashen, S. D. (1985). *The input hypothesis: Issues and implications*. New York, NY: Longman.

Krashen, S. D. & Terrell, T. D. (1983). *The natural approach: Language acquisition in the classroom*. London, England: Prentice Hall Europe.

Nunan, D. (2003). *Practical English language teaching.* New York, NY: McGraw Hill.

Richards, J. C., & Rodgers, T. S. (1986). *Approaches and methods in language teaching: A description and analysis.* Cambridge, MA: Cambridge University Press

Richards, J. C., & Rodgers, T. S. (2001). *Approaches and methods in language teaching* (2nd ed.). New York, NY: Cambridge University Press.

Scheffler, P. (2008). The natural approach to adult learning and teaching of L2 grammar. *IRAL, 46*, 289-313.

Tang, J. (2002). Using L1 in the English classroom. *English Teaching Forum*, *40*(1), 36-43.

Terrell, T. D. (1977). A natural approach to the acquisition and learning of a language. *The Modern Language Journal, 61*, 325-336.

Terrell, T. D. (1985).The natural approach to language teaching: An update. *Canadian Modern Language Review, 41*(3), 461-479.

Terrell, T. D. (1986). Acquisition in the natural approach: The binding/access framework. *The Modern Language Journal, 70* (3), 213-227.

Terrell, T. D., & Krashen, S. D. (1983).*The natural approach: Language acquisition in the classroom.* San Francisco, CA: Alemany Press.

Valdez-Menchaca, M. C., & Whitehurst, G. J. (1988). The effects of incidental teaching on vocabulary acquisition by young children. *Child Development*, *59*(6), 1451-1459.

Young, D. J. (1991). Creating a low-anxiety classroom environemnt: What does language anxiety research suggest? *The Modern Langauge Journal*, *75*(4),426-439.

Image Credits

1. **Young students sitting in a class.** Image No. MB900439503. Courtesy of iStockphoto. Retrieved from http://office.microsoft.com/en-us/images/results. aspx?qu=. students&ex=#ai:MB900439503
2. **Young students in a classroom.** Image No. MP900305797. Courtesy of iStockphoto. Retrieved from http://office.microsoft.com/en-us/images/results.aspx?qu=. students&ex=#ai:MH900439573

3. **Smiling teacher carrying a stack of books and an apple.** Image No. MB900408984. Courtesy of iStockphoto.Retrieved from http://office.microsoft.com/en-us/images/results.aspx?qu=teacher&ex=1#ai:MB900408984|
4. **Students daydreaming in the class.** Image No. MP900439397. Courtesy of iStockphoto. Retrieved from http://office.microsoft.com/en-us/images/results.aspx?qu=.students&ex=#ai:MP900439397

REFERENCES

Bancroft, J. (1978). The Lozanov method and its American adaptations. *The Modern Language Journal*, *62*, 167-175.

Krashen, S. D. (1982). *Principles and practice in second language acquisition.* Oxford, England: Pergamon.

Larsen-Freeman, D., & Anderson, M. (2011). *Techniques and principles in language teaching* (3rd ed.). Oxford, England: Oxford University Press.

Lozanov, G. (1978). *Suggestology and outlines of suggestopedia.* New York, NY: Gordon & Breach.

Lozanov, G. (2005). *Suggestopaedia - Desuggestive learning.* Sofia, Bulgaria: Saint Kliment Ohridski University Publishing House.

Richards, J. C., & Rodgers, T. S. (2001). *Approaches and methods in language teaching* (2nd ed.). New York, NY: Cambridge University Press.

Image Credits

1. **Synapse.** Courtesy of www.office.microsoft.com

REFERENCES

Armstrong, A. (2008). Fluency and fun in Spanish through TPRS: An Action Research Project. *UW-L Journal of Undergraduate Research, 11,* 1-6.

Asher, J. J. (1969). The total physical response approach to second language learning. *The Modern Language Journal, 53*, 3-17.

Asher, J. J. (1977). *Learning another language through actions: The complete teacher's guide book* (2nd ed.). Los Gatos, CA: Sky Oaks Productions.

Asher, J. J. (2001). *Future directions for fast, stress-free learning on the right side of brain.* Retrieved from http://www.tpr-world.com

Asher, J. J. (2007). *TPR: After forty years still a very good idea.* Retrieved from http://www.tpr-world.com

Asher, J. J. (2009). *The total physical response (TPR): Review of the evidence.* Retrieved from http://www.tpr-world.com

Asher, J. J. (n. d.) *Research for TPR storytelling.* Retrieved from http://www.tpr-world.com

Asher, J. J., & Price, B. S. (1967). The learning strategy of the total physical response: Someage differences. *Child Development, 38,* 1219 - 1227.

Asher, J. J., Kusudo, J. A., & Torre, R. (1974). Learning a second language through commands: The second field test. *The Modern Language Journal, 58*, 24-32. doi: 10.1111/j.1540-4781.1974.tb05074.x

Asher, J. J., & Silvers, S. M. (n. d.). *How to TPR abstractions: The critical role of imagination.* Retrieved from http://www.tpr-world.com

Brown, H. D. (1994). *Principles of language learning and teaching* (3rd ed.). Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall Regents.

Brune, M. K. (2004). *Total physical response storytelling: An analysis and application*. (Unpublished M.A. thesis). University of Oregon, Eugene, Oregon.

Davidheiser, J. (2002). Teaching German with TPRS (total physical response storytelling). *Die Unterrichtspraxis/Teaching German, 35*, 25-35.

Ellis, R. (1995). Interpretation tasks for grammar teaching. *TESOL Quarterly, 29,* 87-105.

Gass, S. M., & Selinker, L. (2008). *Second language acquisition: An introductory course* (3rd ed.). New York, Routledge.

Gürsoy, E. (2012). Music and puppets. In E. Gürsoy and A. Arıkan (Eds). *Teaching English to young learners: An activity-based guide for prospective teachers.* Ankara, Turkey: Eğiten Kitap.

Gürsoy, E., & Akın, F. (2013). Is younger really better? A look at foreign language learning anxiety in Turkish children. *Social Behavior and Personality: An International Journal,41*, 827-842.

Gürsoy, E., & Çelik-Korkmaz, Ş. (2012). Teaching young learners: The role of theory on practice. *ELT Research Journal, 2*, 109-119.

Halliwell, S. (1992). *Teaching in English in the primary classroom*. London, England: Longman. Holleny, L. E. (2012). *The effectiveness of total physical response storytelling for language learning with special education students* (Unpublished master's thesis). Rowan University, Glassboro, NJ.

Horwitz, E. K., Horwitz, M. B., & Cope, J. (1986). Foreign language classroom anxiety. *The Modern Language Journal*, *70,* 125-132.

Johnson, K. (2008). *An introduction to foreign language learning and teaching* (2nd ed.). Harlow, England: Pearson Education.

Krashen, S. D. (1982). *Principles and practice in second language acquisition.* Oxford, England: Pergamon Press.

Krashen, S. D. (1998). TPR: Still a very good idea. *NovELTy, 5.* Retrieved from http://ipisun.jpte.hu/~joe/novelty/

Kunihira, S., & Asher, J. J. (1965). The strategy of the total physical response: An application to learning Japanese. *International Review of Applied Linguistics, IRAL, 3*, 277-289. doi: 10.1515/iral.1965.3.4.277

Larsen-Freeman, D. (1987). Recent innovations in language teaching methodology. *Annals of the American Academy of Political and Social Science, 490,* 51-69.

Larsen-Freeman, D., & Anderson, M. (2011). *Techniques and principles in language teaching* (3rd ed.). London, England: Oxford University Press.

Linse, C. T. (2007). *Practical English language teaching: Young learners*. New York, NY: McGraw-Hill.

Moon, J. (2000). *Children learning English.* Oxford, England: Macmillan-Heinemann

Richards, J. C., & Rodgers, T. S. (2001). *Approaches and methods in language teaching* (2nd ed.). New York, NY: Cambridge University Press.

Sano, M. (1986). How to incorporate total physical response into the English programme. *ELT Journal, 40,* 270-277.

Temel Eğitim Müdürlüğü. (2017). İngilizce dersi öğretim programı (2, 3, 4, 5, 6, 7, ve 8. Sınıflar). Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.

Wolfe, D. E., & James, G. (1982). Integrating total physical response strategies in a level 1 Spanish class. *Foreign Language Annals, 14,* 273-280.

Young, D. J. (1991). Creating a low anxiety classroom environment: What does language anxiety research suggest? *The Modern Language Journal*, *75*, 426-437.

Image Credits

1. **Anxiety.** Retrieved from http://cewilton.blogspot.com/2007/11/november-8-2007-no-test-anxiety.html
2. **Give me the ball.** Retrieved from http://www.novita.org.au/Content.aspx?p=63
3. **Left brain – right brain.** Retrieved from www.therightsideofnormal.com/2012/04/16/the-natural-learning-development-for-right-brained-children/
4. **Put your books on your head.** Retrieved from http://www.whatsonxiamen.com/ent3119.html
5. **Simon says.** Retrieved from http://rosmy-tiffy2010-rosty2010.blogspot.com/2010/07/total-physical-response.html
6. **Raise your hand.** Retrieved from http://justawordinthegrandstory.wordpress.com/2012/03/06/ tuesday-tricks-simon-says/
7. **Assessment.** Retrieved from http://www.examiner.com/article/san-francisco-test-anxiety-workshop
8. **Ying yang.** Retrieved from http://www.funderstanding.com/educators/right-brain-vs-left-brain-children-and-creativity/
9. **Touch your nose.** Retrieved from http://pearsonclassroomlink.com/articles/0310/0310_0101. htm
10. **Students raising hands in class.** Image No. MP900439377. Courtesy of office.microsoft.com. Retrieved from http://office.microsoft.com/en-us/images/results.aspx?qu=Academic&AxInstalled =copy&Download=MP900439377&ext=JPG&c=0#pg:4
11. **Five little monkeys.** Retrieved from http://bustoutyourcrayons.blogspot.com/2010/06/5-little-monkeys.html
12. **Children dancing around the mulberry bush.** Retrieved from http://www.childrenlovetosing.com/shop/Kids+MP3+Songs+Lyrics+%26+Actions/Action+Songs/The+Mulberry+Bush.html

REFERENCES

Beal, K. D. (2011).*The correlates of storytelling from the Teaching Proficiency through Reading and Storytelling (TPRS) method of foreign language instruction on anxiety, continued enrollment and academic success in middle and high school students* (Master's thesis). Retrieved from Proquest Digital Dissertations database. (3449943)

Beyer, F. (2008). *Impact of TPR on the preterit tense* (Master's thesis). Retrieved from Proquest Digital Dissertations database. (1453782)

Carter, R., & Long, M. N. (1991). *Teaching literature*. Harlow, England: Longman.

Garczynski, M. (2003). *Teaching proficiency through reading and short stories* (Master's Thesis). Retrieved from Proquest Digital Dissertations database. (EP30485)

Hill, J. (1994). *Using literature in language teaching*. London, England: Macmillan.

Hirvela, A., & Boyle, J. (1988). Literature courses and student attitudes. *ELT Journal*, *42,* 179-184.

Kramsch, C. (1993). *Context and culture in language teaching*. Cambridge, England: Cambridge University Press.

Krashen, S. (1982). *Principles and practice in second language acquisition.* Oxford, England: Pergamon Press.

Lazar, G. (1993). *Literature and language teaching.* Cambridge, England: Cambridge University Press.

Mason, B., Vanata, M., Jander, K., Borsch, R., & Krashen, S. (2009). The effects and efficiency of hearing stories on vocabulary acquisition by students of German as a second foreign language in Japan. *The Indonesian Journal of English Language Teaching, 5*(1), 1-14.

Mast, D. W. (2008). *The effects of learning and reading strategies upon Spanish vocabulary acquisition amongst middle school students*. (Master's thesis). Retrieved from ProQuest Digital Dissertations database. (3319976)

Melendez, B. (2011, September 10). The impact of gesturing on vocabulary acquisition [Web log post]. Retrieved from *brittanymelendez.files.wordpress.com.*

Richards, J., & Rogers, T. (2009) *Approaches and Methods in Language Teaching*. Cambridge, England, Cambridge University Press.

Spangler, D. E. (2009). *Effects of two foreign language methodologies, communicative language teaching and teaching proficiency through reading and storytelling, on beginning-level students' achievement, fluency, and anxiety* (Master's thesis). Retrieved from ProQuest Digital Dissertations database. (3396360)

Taulbee, A. M. (2008). *Twenty teaching proficiency through reading and storytelling (TPRS) lessons for the Spanish I classroom* (Master's thesis). Retrieved from ProQuest Digital Dissertations database. (1460842)

Watson, B. (2009). A comparison of TPRS and traditional foreign language instruction. *International Journal Of Foreign Language Teaching, 5*(1), 21-24.

Image Credits

1. **Multiple Intelligences.** Retrieved from http://www.21stcenturyschools.com/Multiple_Intelligences.htm
2. **Nasreddin Hodja 3974805.** Retrieved from http://www.123rf.com/photo_3974805_donkey-and-man-nasreddin-hodja.html
3. **The sun and the wind.** Retrieved from http://www.josimarie.com/short-story-the-wind-the-sun/

REFERENCES

Biber, D., Johansson, S., Leech, G., Conrad, S., & Finegan, E. (1999). *Longman grammar of spoken and written English.* London, England: Longman.

Biber, D., Conrad, S., & Cortes, V. (2004). If you look at ...: Lexical bundles in university teaching and textbooks. *Applied Linguistics*, *25*(3), 371–405.

Boers, F., Eyckmans, J., Kappel, J., Stengers, H., & Demecheleer, M. (2006). Formulaic sequences and perceived oral proficiency: Putting a lexical approach to the test. *Language Teaching Research, 10*(3), 245–261.

Holmes, J. (1988). Doubt and certainty in ESL textbooks. *Applied Linguistics, 9*(1), 21–44.

Hyland, K. (1994). Hedging in academic writing and EAP textbooks. *English for Specific Purposes, 13*(3), 239–256.

Hyland, K. (2008). As can be seen: Lexical bundles and disciplinary variation. *English for Specific Purposes*, *27*, 4–21.

Islam, C., & Timmis, I. (2003, July 1). What does the lexical approach look like? [Web log post]. Retrieved from http://www.teachingenglish.org.uk/articles/lexical-approach-1-what-does-lexical-approach-look

Krieger, D. (2003). Corpus Linguistics: What it is and how it can be applied. *Internet TESL Journal, 9*(3). Retrieved from http://iteslj.org/Articles/Krieger-Corpus.html

Lewis, M. (1993). *The Lexical Approach: The state of ELT and the way forward*. Hove, England: Language Teaching Publications.

Lewis, M. (1997). *Implementing the lexical approach: Putting theory into practice*. Hove, England: Language Teaching Publications.

Mindt, D. (1996). English corpus linguistics and the foreign language teaching syllabus. In J. Thomas & M. Short (Eds.), *Using corpora for language research: Studies in honour of Geoffrey Leech (pp. 232-247)*. London, England: Longman.

Moon, R. (1998). *Fixed expressions and idioms in English: A corpus-based approach.* Oxford, England: Oxford University Press.

Moudraia, O. (2001). *Lexical approach to second language teaching. ERIC Digest*. Retrieved from ERIC database. (EDOFL0-02)

Nattinger, J. R., & DeCarrico, J. S. (1992). *Lexical phrases and language teaching*. Oxford, England: Oxford University Press.

Pawley, A., & Syder, F. H. (1983). Two puzzles for linguistic theory: Nativelike selection and nativelike fluency. In J. C. Richards & R. W. Schmidt (Eds.), *Language and communication* (pp. 191–225). London, England: Longman.

Sinclair, J. (1991). *Corpus, concordance, collocation*. Oxford, England: Oxford University Press.

Taguchi, N. (2007). Chunk learning and the development of spoken discourse in a Japanese as a foreign language classroom. *Language Teaching Research*, *11*(4), 433-457.

Thornbury, S. (1998). The lexical approach: A journey without maps? *Modern English Teacher*, *7*(4), 7-13.

Widdowson, H. G. (1989). Knowledge of language and ability for use. *Applied Linguistics*, *10*, 128–137.

Williams, M. (1988). Language taught for meetings and language used in meetings: Is there anything in common? *Applied Linguistics, 9*(1), 45–58.

Willis, D. (1990). *The lexical syllabus: A new approach to language teaching*. London, England: Collins COBUILD.

Wulff, S., Swales, J. M., & Keller, K. (2009). We have about seven minutes for questions: The discussion sessions from a specialized conference. *English for Academic Purposes, 28*, 79–92.

REFERENCES

Akai, S. (2011). A new way of looking at the "community language teaching" approach: Action research in a Japanese language class. *The Canadian Association of Second Language Teachers*, *30*(3), 14-15.

Ariza, E. N. (2002). Resurrecting "old" language learning methods to reduce anxiety for new language learners: Community language learning to the rescue. *Bilingual Research Journal, 26*(3), 717-728.

Blair, R. W. (1991). Innovative approaches. In M. Celce-Murcia (Ed.), *Teaching English as a second or foreign language* (pp. 23-45). Boston, MA: Heinle-Heinle.

Bowen, D. J., Madsen, H.,& Hilferty, A. (1985). *TESOL Techniques and Procedures*. Rowley, MA: New House.

Brown, H. D. (1977). Some limitations of C-L/CLL models of second language teaching. *TESOL Quarterly, 11*(4), 365-372.

Brown, H. D. (2000). *Principles of language learning and teaching* (5th ed.). White Plains, NY: Longman.

Brown, H. D. (2007). *Principles of language learning and teaching* (6th ed.). New York, NY: Pearson Education.

Cook, V. (1991). *Second language learning and language teaching*, London, England: Edward Arnold.

Curran, C. A. (1972). *Counseling learning: A whole person model for education*. New York, NY: Grune and Stratton.

Curran, C. A. (1976). *Counseling-learning Counseling-learning in second languages*. Apple River, IL: Apple River Press.

Harmer, J. (2007).*The practice of English language teaching* (4th ed.). Harlow, England: Pearson Longman.

Koba, N., Ogawa, N., & Wilkinson, D. (2000). Using the community language learning approach to cope with language anxiety. *The Internet TESL Journal*, *6*(11). Retrieved from http://iteslj.org/Articles/Koba-CLL.html.

Kumaravadivelu, B. (2006). *Understanding language teaching: From method to post method*. New York, NY: Routledge.

La Forge, P. G. (1983). *Counseling and culture in second language acquisition*. Oxford, England: Pergamon Press.

Larsen-Freeman, D. (2003). *Teaching language: From grammar to grammaring*. Boston, MA: Heinle.

Larsen-Freeman, D., & Anderson, M. (2011). *Techniques and principles in language teaching* (3rd ed.). London, England: Oxford University Press.

Marshall, S., & Baker, J. (2000). Community language learning. *English Teaching Forum*, *16,* 37-39.

Oguro, S. (2011). Using the target language in beginner-level classrooms: The influence of learners' affective state on teachers' practice. *University of Sydney Papers in TESOL*, *6,* 1-20.

Prabhu, N. S. (1990). There is no best method-Why? *TESOL Quarterly*, *24*(2), 161-176.

Richards, J. C. (1984). The secret life of methods.*T ESOL Quarterly*, *18*(1), 7-23.

Richards, J. C., & Rodgers, T. S. (2002). *Approaches and methods in language teaching* (2nd ed.). New York, NY: CambridgeUniversity Press.

Rivers, M. W. (1981). *Teaching foreign language skills*. Chicago, IL: The University of Chicago Press.

Samimy, K. K. (1989). A comparative study of teaching Japanese in the audio-lingual method and the counseling-learning approach. *The Modern Language Journal*, *73*(2), 169-177.

Stevick, E. W. (1980). *Teaching languages: A way and ways*. Rowley, MA: Newbury House.

Swift, S. (2007, February 01). Community language learning: Part two. [Web log post]. Retrieved from http://eltnotebook.blogspot.com/2007/02/community-language-learning-part-two.html.

Image Credits

1. **Microphone.** Image No. MP900433836. Courtesy of office.microsoft.com. Retrieved from http://office.microsoft.com/en us/images/results.aspx?qu=microphon&ext=JPG&c=0#ai:MC900433836

2. **Teacher and students in class.** Image No. MP900439484 Courtesy of office.microsoft.com.http://office.microsoft.com/en us/images/results.aspx?qu=teacher+in+groups&ex=1#ai:MP900439484
3. **Teacher explaining something to the students.** Image No. MP900439522. Courtesy of office.microsoft.com. Retrieved from http://office.microsoft.com/en-us/images/results.aspx?qu=teacher&ex=2#ai:MP900439522|mt:2
4. **Teacher standing in front of the class.** Image No. MP900401966. Courtesy of office.microsoft.com. Retrieved from http://office.microsoft.com/en-us/images/results.aspx?qu=teacher&ex=1&Ax Installed=copy&Download=MP900401966&ext=JPG&c=0#ai:MP900401966
5. **Checklist and Pencil.** Image No. MC900432663. Courtesy of office.microsoft.com/en-us. Retrieved from http://office.microsoft.com/en-us/images/results.aspx?qu=CHECKLIST&ex=1#ai:MC900432663
6. **Woman in library holding books.** Image No. MP900439465 Courtesy of office.microsoft.com.Retrieved from http://office.microsoft.com/en-us/images/results.aspx?qu=research&ex=2#ai:MP900439465 mt:2
7. **Presentation.** Image No. MC900056937. Courtesy of office.microsoft.com. Retrieved fromhttp://office.microsoft.com/en-us/images/results. aspx?qu=presentation&ex=1#ai:MC900056937
8. **Mp3 Player and Headphone.** Image No. MC900441342 Courtesy of office.microsoft.com. Retrieved from http://office.microsoft.com/en-us/images/results.aspx?qu=mp3&ex=1#ai:MC900441342
9. **Emoticon on Laptop Computer.** Image No. MC900442038. Courtesy of office.microsoft.com.Retrieved fromhttp://office.microsoft.com/en-us/images/results.aspx?qu=computer&ex=1#ai:MC900442038

REFERENCES

Belchamber, R. (2007). The advantages of communicative language teaching. *The Internet TESL Journal, 13*(2). Retrieved from http://iteslj.org/Articles/Belchamber-CLT.html

Berns, M. S. (1990). *Contexts of competence: Social and cultural considerations in communicative language teaching.* New York, NY: Plenum.

Breen, M. (1987). Learner contributions to task design. In C. Candlin & D. Murphy (Eds.), *Language learning tasks* (pp. 23-46). Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.

Buttjes, D. (1991). Mediating languages and cultures: The social and intercultural dimension restored. In D. Buttjes & M. Byram (Eds.), *Mediating languages and cultures: Towards an intercultural theoryof foreign language education* (pp. 3-16). Clevedon, England: Multilingual Matters.

Guo, Y.-H., & Chang, T.-S. (2005). The effect of communicative language teaching on English oral communicative competence of the fifth-grade students. *Contemporary Education Research Quarterly, 13*(1), 135-164.

Chang, S.-C. (2011). A contrastive study of grammar translation method and communicative approach in teaching English grammar. *English Language Teaching, 4*(2), 13-24. doi: 0.5539/elt.v4n2p13

Chomsky, N. (1965). *Aspects of the theory of syntax.* Cambridge, MA: MIT.

Clarke, M., & Silberstein, S. (1977). Toward a realization of psycholinguistic principles in the ESL reading class. *Language Learning, 27*(1), 48-65.

Genesee, F. (1987). *Learning through two languages*. Rowley, MA: Newbury House.

Habermas, J. (1970). *Zur logik der socialwissenschaften.* Frankfurt am Main, Germany: Suhrkamp.

Harley, B., & Swain, M. (1984). The interlanguage of immersion students and its implications for second language teaching. In A. Davies, C. Criper, & A. Howatt (Eds.), *Interlanguage* (pp. 291-311). Edinburgh: Edinburgh University Press.

Hymes, D. (1971). Competence and performance in linguistic theory. In R. Huxley & E. Ingram (Eds.). *Language acquisition: Models and methods* (pp. 3-28). New York, NY: Academic Press.

Hymes, D. H. (1972). On communicative competence. In J. B. Pride & J. Holmes (Eds.), *Sociolinguistics. Selected Readings* (Part 2, pp. 269-293). Harmondsworth, England: Penguin.

İnceçay, G., & İnceçay, V. (2009). Turkish university students' perceptions of communicative and non-communicative activities in EFL classroom. *Proceedings of the World Conference on Educational Sciences, Nicosia, North Cyprus,* 618-622.

Kramsch, C. (1993). *Language and culture.* H. G. Widdowson, (Ed.). Oxford, England: Oxford University Press.

Larsen-Freeman, D., & Anderson, M. (2011). *Techniques and principles in language teaching* (3rd ed.). London, England: Oxford University Press.

Ma, T. (2009). An empirical study on teaching listening in ELT. *International Education Studies, 2*(2), 126-134.

Nunan, D. (1989). *Designing tasks for the communicative classroom.* Cambridge, England: Cambridge University Press.

Özsevik, Z. (2010*). The use of communicative language teaching (CLT): Turkish EFL teachers' perceived difficulties in implementing CLT in Turkey* (Unpublished master's thesis). University of Illinois, Urbana-Champaign, IL.

Richards, J. C. (2006). *Communicative language teaching today.* New York, NY: Cambridge University Press.

Richards, J. C., & Rodgers, T. S. (2001). *Approaches and methods in language teaching* (2nd ed.). New York, NY: Cambridge University Press.

Savignon, S. J. (1972). *Communicative competence: An experiment in foreign language teaching.* Philadelphia, PA: Center for Curriculum Development.

Savignon, S. J. (1991). Communicative language teaching: State of the art. *TESOL Quarterly, 25*(2), 261-277.

Savignon, S. J. (2002). Communicative language teaching: Linguistic theory and classroom practice. In S. J. Savignon (Ed.), *Interpreting communicative language teaching* (pp. 1-28). New Haven, CT: Yale University Press.

Spada, N. M. (1987). Relationships between instructional differences and learning outcomes: A process–product study of communicative language teaching. *Applied Linguistics, 8*(2), 137-161. doi: 10.1093/applin/8.2.137

Spada, N. M. (1997). Form-focused instruction and second language acquisition: A review of classroom and laboratory research. *Language Teaching*, *30*, 73-87.

Spada, N. M., & Lightbown, P. M. (1989). Intensive ESL programs in Quebec primary schools. *TESL Canada Journal*, 7, 11-32.

Spangler, D. E. (2009). *Effects of two foreign language methodologies, communicative language teaching and teaching proficiency through reading and storytelling, on beginning-level students' achievement, fluency, and anxiety* (Doctoral dissertation). Available from ProQuest Theses and Dissertations database (UMI No. 854554814)

Thuy, T. T. (2009). *Effects of communicative language teaching approach in the speaking skills of second year students of Vietnam Germany industrial college school year 2008- 2009* (Unpublished master's thesis). Laguna State Polytechnic University, Thai Nguyen City, Viet Nam.

Wenjie, C. (2009). *Using communicative language teaching (CLT) to improve speaking ability of Chinese non-English major students* (Unpublished master's thesis). University of Wisconsin, Platteville,, WI.

Widdowson, H. G. (1998). Context, community and authentic language. *TESOL Quarterly, 32*(4), 705-715.

Image Credits

1. **Telling a secret.** Image No. MP900448485. Courtesy of Fotolia. Retrieved from http://office.microsoft.com/en-us/images/results.aspx?qu=telling%20secrets&ex=2#ai:MP900448485|
2. **Photograph of globes for geography studies.** Image No. MP900305797. Courtesy of office.microsoft.com. Retrieved from http://office.microsoft.com/en-us/images/results.aspx?qu=globe&ex=1#ai:MP900305797|
3. **Globe with cutouts of figures.** Image No. MP900433193. Courtesy of iStockphoto. Retrieved from http://office.microsoft.com/en-us/images/results.aspx?qu=globe&ex=1#ai:MP900433193|
4. **Diverse young adults on a bench.** Image No. MP900439453. Courtesy of iStockphoto. Retrieved from http://office.microsoft.com/en-us/images/results.aspx?qu=diversity&ex=1#ai:MP900439453|
5. **Teacher.** Image No. MC900438963. Courtesy of office.microsoft.com. Retrieved from http://office.microsoft.com/en-us/images/results.aspx?qu=teachers#ai:MC900199006|mt:1|
6. **Three students writing homework and studying in a library.** Image No. MP900427825. Courtesy of office.microsoft.com. Retrieved from http://office.microsoft.com/en-us/images/results.aspx?qu=study&ex=1#ai:MP900427825|
7. **Young boy in classroom.** Image No. MP900439406. Courtesy of iStockphoto. Retrieved from http://office.microsoft.com/en-us/images/results.aspx?qu=child+in+classroom&ex=1#ai:MP900439406|
8. **Color crayon drawing a wavy line.** Image No. MC900013073. Courtesy of office.microsoft.com. Retrieved from http://office.microsoft.com/en-us/images/results.aspx?qu=crayon&ex=1#ai:MC900013073|
9. **A pirate treasure map.** Image No. MC900055651. Courtesy of office.microsoft.com. Retrieved from http://office.microsoft.com/en-us/images/results.aspx?qu=treasure+map&ex=1#ai:MC900055651|

REFERENCES

Alptekin, C., Erçetin, G., & Bayyurt, Y. (2007). The effectiveness of a theme-based syllabus for young L2 learners. *Journal of Multilingual and Multicultural Development, 28,* 1-17.

Anderson, J. R. (1990). *Cognitive psychology and its implications* (3rd ed.). New York, NY: W. H. Freeman.

Barik, H. C., & Swain, M. (1975). Three-year evaluation of a large scale early grade French immersion program: The Ottawa study. *Language Learning, 25*, 1-30.

Bayyurt, Y., & Alptekin, C. (2000). EFL syllabus design for Turkish young learners in bilingual school contexts. In J. Moon & M. Nikolov (Eds.), *Research into teaching English to young learners* (pp. 312–322). Pécs, Hungary: University of Pécs Press.

Brinton, D. M., Snow, M. A., & Wesche, M. J. (1989). *Content-based second language instruction.* New York, NY: Newbury House.

Burger, S. (1989). Content-based ESL in a sheltered psychology course: Input, output and outcomes. *TESL Canada Journal*, *6*, 45-57.

Burger, S., & Chrétien, M. (2001). The development of oral production in content-based second language courses at the University of Ottawa. *The Canadian Modern Language Review, 58,* 84–102.

Cantoni-Harvey, G. (1987). *Content-area language instruction: Approaches and strategies.* Reading, MA: Addison-Wesley.

Crandall, J. (1987). *ESL through content-area instruction.* Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.

Crandall, J. (1993). Content-centered learning in the United States. *Annual Review of Applied Linguistics, 13*, 111–126.

Cummins, J. (1980). The cross-lingual dimensions of language proficiency: implications for bilingual education and the optimal age issue. *TESOL Quarterly, 14,* 175–187.

Cummins, J. (1984) *Bilingualism and special education: Issues in assessment and pedagogy.* Clevedon, England: Multilingual Matters.

Cummins, J., & Swain, M. (1986). *Bilingualism in education.* London, England: Longman.

Dalton-Puffer, C. (2007). *Discourse in content and language integrated (CLIL) classrooms.* Amsterdam, the Netherlands: John Benjamins.

Doughty, C., & Williams, J. (1998). Pedagogical choices in focus on form. In C. Doughty & J. Williams (Eds.), *Focus on form in classroom second language acquisition* (pp. 1-11). Cambridge, England: Cambridge University Press.

Edwards, H., Wesche, M. B., Krashen, S., Clement, R., & Kruidenier, B. (1984). Second-language acquisition through subject-matter learning: A follow-up study at the University of Ottawa. *The Canadian Modern Language Review, 41,* 268–282.

Elgün-Gündüz, Z., Akcan, S., & Bayyurt, Y. (2012). Isolated form-focused instruction and integrated form-focused instruction in primary school foreign language classrooms in an EFL context. *Language, Culture and Curriculum, 25*(2), 157-171.

Ellis, R. (2001). Investigating form-focused instruction. *Language Learning, 51*, 1–46.

Erçetin, G., & Alptekin, C. (2007). Integrating language and content: An experimental study. In R. Wilkinson & V. Zegers (Eds.), *Researching content and language integration in higher education*, (pp. 172-178). Maastricht, Netherlands: Maastricht University Press.

Gaffield-Vile, N. (1996). Content-based second language instruction at the tertiary level. *ELT Journal*, *50,* 108-114.

Gajo, L. (2007). Linguistic knowledge and subject knowledge: How does bilingualism contribute to subject development? *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism, 10,* 563–581.

Genesee, F. (1987). *Learning through two languages: Studies of immersion and bilingual education.* Cambridge, England: Newbury House.

Grabe, W., & Stoller, F. L. (1997). Content-based instruction: Research foundations. In M. A. Snow & D. M. Brinton (Eds.), *The content-based classroom: Perspectives on integrating language and content* (pp. 5–21). White Plains, NY: Longman.

Harley, B. (1993). Instruction strategies and SLA in early French immersion. *Studies in Second Language Acquisition, 15*, 245-259.

Hauptman, P. C., Wesche, M. B., & Ready, D. (1988). Second language acquisition through subject-matter learning: A follow-up study at the University of Ottawa. *Language Learning, 38,* 433–475.

Hirschberg, S., & Hirschberg, T. (Eds). (1999). Reflections on Language. New York, NY: Oxford University Press.

Jappinen, A. (2005). Thinking and content learning of mathematics and science as cognitional development in content and language integrated learning (CLIL): Teaching through a foreign language in Finland. *Language and Education, 19,* 148–169.

Kaufman, D. & Crandall, J. A. (Eds.) (2005). *Content-based instruction in elementary and secondary school settings.* Alexandria, VA: TESOL.

Kramsch, C. (1993). *Context and culture in language teaching.* Oxford, England: Oxford University Press.

Krashen, S. (1982). *Principles and practices in second language acquisition*. NY: Pergamon Press.

Lightbown, P. M., & Spada, N. (2006). *How languages are learned* (3rd ed.). Oxford, England: Oxford University Press

Lyster, R. (2007). *Learning and teaching through content: A counterbalanced approach.* Amsterdam, Netherlands: John Benjamins.

Marsh, D. (2003). The relevance and potential of content and language integrated learning (CLIL) for achieving MT+2 in Europe. *ELC Information Bulletin, 9(4).*

Mehisto, P., Frigols, M. J., & Marsh, D. (2008). *Uncovering CLIL: Content and language integrated learning and multilingual education*. South Yarra, Australia: MacMillan.

Met, M. (1991). Learning language through content: Learning content through language. *Foreign Language Annals, 24*, 281–295.

Met, M. (1999). *Content-based instruction: Defining terms, making decisions.* NFLC Reports. Washington, DC: The National Foreign Language Center. Retrieved from http://www.carla.umn.edu/cobaltt/modules/principles/decisions.html

Navés, T. (2009). Effective content and language integrated programmes. In Y. Ruiz de Zarobe & R. M. Jimenez (Eds.), *Content and language integrated learning: Evidence from research in Europe* (pp. 22-40). Bristol, England: Multilingual Matters.

Norris, J., & Ortega, L. (2000). Effectiveness of L2 instruction: A research synthesis and quantitative meta-analysis. *Language Learning, 50,* 417-528.

Rogers, D. M. (2006). Developing content and form: Encouraging evidence from Italian content-based instruction. *The Modern Language Journal, 90,* 373–386.

Ruiz de Zarobe, Y., & Jimenez Catalan, R. M. (Eds.) (2009). *Content and language integrated learning: Evidence from research in Europe.* Bristol, England: Multilingual Matters.

Serra, C. (2007). Assessing CLIL at primary school: A longitudinal study. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism, 10, 582–602.*

Short, D. J. (1991). *How to integrate language and content instruction: A training manual.* Washington, DC: CAL.

Snow, M. A., & Brinton, D. (1997). *The content-based classroom: Perspectives on integrating language and content.* White Plains, NY: Longman.

Snow, M. A., & Brinton, D. M. (1988a). Content-based language instruction: Investigating the effectiveness of the adjunct model. *TESOL Quarterly, 22,* 553–574.

Snow, M. A., & Brinton, D. M. (1988b). The adjunct model of language instruction: An ideal EAP framework. In S. Benesch (Ed.), *Ending remediation: Linking ESL and content in higher education* (pp. 33–52). Washington, DC: TESOL.

Snow, M. A., Met, M., & Genesee, F. (1989). A conceptual framework for the integration of language and content in second/foreign language instruction. *TESOL Quarterly, 23,* 201–217.

Spada, N. (1997). Form-focused instruction and second language acquisition: A review of classroom and laboratory research. *Langauge Teaching, 30*, 73-87.

Stryker, S. B., & Leaver, L. L. (1997). *Content-based instruction in foreign language education: Models and methods.* Washington, DC: Georgetown University Press.

Swain, M. (1978). French immersion: Early, late or partial? *Canadian Modern Language Review, 34,* 577-585.

Swain, M. (1988). Manipulating and complementing content teaching to maximize second language learning. *TESL Canada Journal*, *6*, 68-83.

Swain, M. (1993). The output hypothesis: Just speaking and writing aren't enough. *Canadian Modern Language Review, 50*, 158-164.

Swain, M. (1996). Integrating language and content in immersion classrooms: Research perspectives. *The Canadian Modern Language Review*, *52*, 529-548.

Swain, M., & Lapkin, S. (1982). *Evaluating bilingual education: A Canadian case study.* Clevedon, England: Multilingual Matters.

Wesche, M. B., & Skehan, P. (2002). Communicative, task-based, and content-based language instruction. In R. B. Kaplan (Ed.), *The Oxford handbook of applied linguistics* (pp. 227–228). Oxford, England: Oxford University Press.

Williams, M., & Burden, R. (1997). *Psychology for Language Teachers: A social constructivist approach.* Cambridge, England: Cambridge University Press.

Wolff, D. (2009). Content and language integrated teaching. In K. Knapp & B. Seidlhofer (Eds.), *Handbook of foreign language communication and learning* (pp. 545–572). Berlin, Germany: Mouton de Gruyter.

Yalçın, Ş. (2012). Content-based instruction at tertiary level in Turkey. In Y. Bayyurt & Y. Bektaş-Çetinkaya (Eds.), *Research perspectives on teaching and learning English in Turkey: Policies and practices* (pp. 217-234). Frankfurt, Germany: Peter Lang.

Yalçın, Ş. (2007). *Exploring the effects of content-based instruction on skill-development, domain-specific knowledge and metacognition in the L2* (Unpublished master's thesis). Boğaziçi University, Istanbul, Turkey.

REFERENCES

Ellis, R. (2003). *Task-based language learning and teaching*. Oxford, England: Oxford Applied Linguistics.

Ellis, R. (2009). Task-based language teaching: sorting out the misunderstandings. *International Journal of Applied Linguistics, 19*(3), 221-246

Finch, A. (2006). Task-based supplementation: Achieving high school textbook goals through form-focused interaction. *English Teaching, 61*(1), 41-65.

Foster, P. (1999). Key concepts in ELT: Task-based learning and pedagogy. *ELT Journal, 53*(1), 69- 70.

Harmer, J. (2007). *How to teach English.* London: Pearson Education Limited.

Kumaravadivelu, B. (2006). Learner perception of learning tasks. *International Journal of Applied Linguistics, 152,* 121-151.

Lieve, V., & Verhelst, M. (2007). Opportunities for task-based language teaching. In K. Van den Branden, K. Van Gorp, & M. Verhelst (Eds.), *Tasks in action: Task-based language education from a classroom-based perspective* (pp. 285-319). Newcastle, England: Cambridge Scholars Publishing.

McDonough, K., & Chaikitmongkol, W. (2007). Teachers' and learners' reactions to a task based EFL course in Thailand. *TESOL Quarterly, 41*, 1071–1132

Moser, J., Harris J., & Carle, J. (2011). Improving teacher talk through a task-based approach. *ELT Journal, 66*(1), 12-15.

Norris, J. M., Brown, J. D., Hudson, T. D., & Yoshioka, J. K. (1998). *Designing second language performance assessment.* Honolulu: University of Hawai'i Press.

Nunan, D. (2004). *Task-based language teaching*. Cambridge, England: Cambridge University Press

Prabhu, N. S. (1982). *The Communicational Teaching Project South India.* Madras, India: The British Council.

Prabhu, N. S. (1987). *Second language pedagogy*. Oxford, England: Oxford University Press.

Richards, J., & Rodgers, T. (2001). *Approaches and methods in language teaching*. Cambridge, England: Cambridge University Press

Sachs, G. T. (2007). The challenges of adopting and adapting task-based cooperative teaching and learning in an EFL context. In K. Van den Branden, K. Van Gorp, & M. Verhelst (Eds.), *Tasks in action: Task-based language education from a classroom-based perspective* (pp. 235-264). Newcastle, England: Cambridge Scholars Publishing.

Weaver, C. (2007). Willingness to communicate: A mediating factor in the interaction between learners and tasks. In K. Van den Branden, K. Van Gorp, & M. Verhelst (Eds.), *Tasks in action: Task-based language education from a classroom-based perspective* (pp. 159-193). Newcastle, England: Cambridge Scholars Publishing.

Willis, J. (1996). *A framework for task-based learning.* Harlow, England: Longman.

Willis, D., & Willis, J. (2007). *Doing task-based teaching*. Oxford, England: Oxford University Press.

Yaman, Ş. & Esen, G. (2012). An investigation of EFL teachers. *Perception: Task-Based Language Teaching, 2*(1), 1-14.

Image Credits

1. **Communication.** Courtesy of office.microsoft.com
2. **Task.** Retrieved from http://www.google.com.tr/imgres?start=183&hl=tr&biw=1072&bih=515&tbm=isch&tbnid=MTuKUn8hWlOfGM:&imgrefurl=http://taskbasedlearning.com/tag/authentictasks&docid=v6Zvf_EFFHI0rM&imgurl=http://taskbasedlearning.com/wp-content/uploads/2012/10/task-based-learning.jpg&w=425&h=282&ei=E1xYUaX0OunL4ASE6YCQCA&zoom=1&iact=hc&dur=297&page=11&tbnh=140&tbnw=229&ndsp=23&ved=1t:429,r:85,s:100,i:259&tx=193&ty=81&vpx=394&vpy=67&hovh=183&hovw=27
3. **Information gap activity.** Retrieved from http://www.stevebolton.net/?cat=28
4. **Task-based framework.** Retrieved from http://www.google.com.tr/imgres?q=jane+willis+task+based+learning&start=128&hl=tr&sa=X&biw=1024&bih=565&tbm=isch&tbnid=LblRAgMeazIVlM:&imgrefurl=http://www.aiu.edu/publications/student/spanish/180-

207Teacher-Training-for-English-Teachers-in-Obregon-City-Sonora-Mexico.html&docid=exubIZa8pNTTUM&imgurl=http://www.aiu.edu/publications/student/spanish/180-207/images/Teacher-Training-for-English-Teachers-in-Obregon-City-Sonora-Mexico/1.gif&w=643&h=274&ei=ccZSUfTsJczBswaL5gE&zoom=1&iact=rc&dur=359&page=6&tbnh=110&tbnw=258&ndsp=27&ved=1t:429,r:30,s:100,i:9

5. **Pre-task.** Retrieved from https://www.google.com.tr/search?hl=tr&site=imghp&tbm=isch&source=hp&biw=1072&bih=515&q=langauge+task&oq=langauge+task&gs_l=img.12...1092.3760.0.6240.13.9.0.4.0.0.421.1529.0j5j1j0j1.7.0...0.0...1ac.1.7.img.ihgLd7mZFso
6. **Task cycle.** Retrieved from http://www.austincc.edu/syllabus/master-syllabi.php
7. **Task analysis.** Retrieved from http://www.thepowerofintroverts.com/2011/10/17/whatdo-you-think-about-group-work/
8. **Assessment.** Retrieved from http://www.swagarya.com/English.html
9. **Fruit basket.** Retrieved from http://www.hadayalebanon.com/index.php?main_page=product_info&products_id=608

PART TWO

- **Chapter 15: Principled Eclecticism & the Holistic Approach to Language Teaching and Learning**
  Jenna Cushing-Leubner, *University of Wisconsin-Whitewater, U.S.A.*
  Martha Bigelow, *University of Minnesota, U.S.A.*
- **Chapter 16: Learning Strategy Training for Foreign Language Learners**
  Leyla Harputlu, *Dokuz Eylül University, Turkey*
- **Chapter 17: Cooperative Learning**
  Müfit Şenel, *Ondokuz Mayıs University, Turkey*
- **Chapter 18: Teaching to Multiple Intelligences**
  Derin Atay, *Bahçeşehir University, Turkey*
- **Chapter 19: Neuro Linguistic Programming (NLP) in Language Instruction**
  Bena Gül Peker, *Gazi University, Turkey*
- **Chapter 20: The Political Aspects of English as a Foreign Language Education: Empowering Learners through a Participatory Approach to Instruction**
  Erdoğan Bada, *Gazi University, Turkey*
  Eser Ördem, *Adana Alparslan Türkeş Science and Technology University, Turkey*
  Bilal Genç, *İnönü University, Turkey*
- **Chapter 21: Cultural Considerations in Foreign Language Education**
  Manuela Wagner, *University of Connecticut, U.S.A.*
- **Chapter 22: Common European Framework of Reference for Languages (CEFR) and the European Language Portfolio (ELP)**
  İsmail Hakkı Mirici, *Hacettepe University, Turkey*
- **Chapter 23: Digital Technologies and the Foreign Language Classroom**
  Belgin Aydın, *TED University, Turkey*
- **Chapter 24: Assessment and Evaluation in EFL: Classroom Methods, Standardized Testing, and Preparing Learners for High-Stakes Exams**
  Servet Çelik, *Trabzon University, Turkey*
  Sultan Türkan, *Queen's University Belfast, U.K.*
- **Chapter 25: Classroom Management for EFL Teachers: Managing Self and Learners**
  Perihan Savaş, *Middle East Technical University, Turkey*
- **Chapter 26: Understanding Reflective Practice: Professional Development Strategies for EFL Teachers**
  Amanda Yeşilbursa, *Bursa Uludağ University, Turkey*
  Servet Çelik, *Trabzon University, Turkey*

REFERENCES

Adamson, B. (2004). 24 fashions in language teaching methodology. *The handbook of applied linguistics*, 604-622.

Adi, S. S. (2012). Communicative language teaching: Is it appropriate for Indonesian context?. *Instructional Technology, 8*(12), 81-88.

Akalın, S. (2011). Somebody is watching EFL classroom: A project on improving students' performance level with a monitoring system. *Journal of Language and Linguistic Studies*, *7*(1), 169-187.

Anderson, L. W., Krathwohl, D. R., & Bloom, B. S. (2005). *A taxonomy for learning, teaching, and assessing*. New York, NY: Longman.

Bell, D. M. (2003). Method and postmethod: are they really so incompatible? *TESOL Quarterly*, *37*(2), 325-336.

Cenoz, J., & Gorter, D. (2011). A holistic approach to multilingual education: Introduction. *The Modern Language Journal*, *95*(3), 339-343.

Çelik, S. (2008). Opening the door: An examination of mother tongue use in foreign language classrooms. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (H. U. Journal of Education) 34*, 75-85.

Dinçer, A., Yesilyurt, S., & Göksu, A. (2012). Promoting speaking accuracy and fluency in foreign language classroom: A closer look at English speaking classrooms. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *14*(1), 97-108.

Gao, L. (2011). Eclecticism or principled eclecticism. *Creative Education, 2(4), 363-369.*

İnözü, J. (2011). Developing learner autonomy in the language class in Turkey: Voices from the classroom. *Asia Pacific Education Review*, *12*(4), 523-531.

İnözü, J., Tuyan, S., & Sürmeli, E. Ç. (2007). Overcoming affective barriers for continuous language learning. *The Asian EFL Journal Quarterly, 9*(4), 175-188.

Khatib, M. & Fat'hi, J. (2012). Postmethod pedagogy and ELT teaching. *Journal of Academic and Applied Studies, 2*(2), 22-29.

Khresheh, A. (2012). Exploring when and why to use Arabic in the Saudi Arabian EFL classroom: Viewing L1 use as eclectic technique. *English Language Teaching*, *5*(6), 78-88.

Kratwohl, D. R. (2002). A revision of Bloom's taxonomy: An overview. *Theory into Practice*, *41*(4), 212-218.

Kumaravadivelu, B. (1991). Language learning tasks: Teacher intention and learner interpretation. *ELT Journal, 45*(2), 98-107.

Kumaravadivelu, B. (1994). The postmethod condition: (E)merging strategies for second/foreign language teaching. *TESOL Quarterly*, *28*(1), 27-48.

Kumaravadivelu, B. (2001). Toward a postmethod pedagogy. *TESOL Quarterly*, *35*(4), 537-560.

Kumaravadivelu, B. (2002). *Beyond methods: Macrostrategies for language teaching*. New Haven, CT: Yale University Press.

Kumaravadivelu, B. (2003). A postmethod perspective on English language teaching. *World Englishes*, *22*(4), 539-550.

Liu, J. (2004). Methods in the post-methods era: Report on an international survey on language teaching methods. *IJES, International Journal of English Studies*, *4*(1), 137-152.

Lochana, M., & Deb, G. (2006). Task based teaching: Learning English without tears. *The Asian EFL Journal Quarterly, 8*(3). 465-489.

Manzo, A., & Manzo, U. (1997). New eclecticism: An inclusive pedagogical perspective for literacy and learning. *Literacy Research and Instruction*, *36*(3), 191-198.

Mellow, J. D. (2002). Towards principled eclecticism in language teaching: The two-dimensional model and the centering principle. *TESL-EJ*, *5*(4), 1-1.

Mertler, C. A. (2008). *Action research: Teachers as researchers in the classroom*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.

Min, H. (2009). A principled eclectic approach to teaching EFL writing in Taiwan. *Bulletin of Educational Research, 55*(1), 63-95.

Moll, L. C., Amanti, C., Neff, D., & Gonzalez, N. (1992). Funds of knowledge for teaching: Using a qualitative approach to connect homes and classrooms. *Theory into Practice, 31*(2), 132-141.

Morrone, A. S., & Tarr, T. A. (2005). Theoretical eclecticism in the college classroom. *Innovative Higher Education*, *30*(1), 7-21.

Nakata, Y. (2011). Teachers' readiness for promoting learner autonomy: A study of Japanese EFL high school teachers. *Teaching and Teacher Education*, *27*(5), 900-910.

Panggabean, C. I. (2012). Enlightened, eclectic approach in English language teaching. *Proceedings of National Seminar on English Language Teaching: "The Best Method."* Tuban, East Java, Indonesia, 75-81.

Peirce, B. N. (1995). Social identity, investment, and language learning. *TESOL Quarterly*, *29*(1), 9-31.

Pennycook, A. (2006). Postmodernism in language policy. In J. W. Tollefson (Ed.), *Introduction to language policy: Theory and method* (pp. 60-76). Malden, MA: Blackwell.

Prabhu, N. S. (1990). There is no best method—why? *TESOL Quarterly*, *24*(2), 161-176.

Tsuda, A., & Nakata, Y. (2013). Exploring self-regulation in language learning: A study of Japanese high school EFL students. *Innovation in Language Learning and Teaching*, *7*(1), 72-88.

Whittlesea, B. W. A., & Wright, R. L. (1997). Implicit (and explicit) learning: Acting adaptively without knowing the consequences. *Journal of Experimental Psychology: Learning, Memory, and Cognition, 23*, 181-200.

Widdowson, H. G. (1990). *Aspects of language teaching*. Oxford University Press.

Wiggins, G., & McTighe, J. (2005). *Understanding by design* (2nd ed.). Alexandria, VA: Association for Supervision and Curriculum Development.

Yu, X. (2013). Learning text by heart and language education: The Chinese experience. *Theory and Practice in Language Studies*, *3*(1), 41-50.

REFERENCES

Akıncıoğlu, M. (2012). *Strategy training in second language acquisition (SLA): Learning theory and strategy training.* Unpublished manuscript, St. Andrews University, St. Andrews, Scotland.

Beckman, P. (2002). *Strategy Instruction. ERIC Digest.* Reston, CA: ERIC Clearinghouse on Disabilities and Gifted Education, Council for Exceptional Children. Retrieved from http://www.ericdigests.org/2003-5/strategy.htm

Chamot, A. U. (2004). Issues in language learning strategy research and teaching. *Electronic Journal of Foreign Language Teaching, 1*(1), 14-26.

Chamot, A. U., Meloni, C. F., & Keatley, C. (2004) *Sailing the 5 C's with learning strategies: A resources guide for secondary foreign language instructors.* Washington, D.C.: National Capitol Resource Center.

Chamot, A. U., & O'Malley, J. M. (1994). *The CALLA handbook: Implementing the cognitive academic language learning approach.* Reading, MA: Addison-Wesley.

Cohen, A. D. (1998). *Strategies in learning and using a second language*. New York, NY: Longman.

Cohen, A. D. (2003). The learners' sides of foreign language learning: Where do styles, strategies, and tasks meet? *International Review of Applied Linguistics in Language Teaching, 41*(4), 279-292.

Çelik, S. (2007). An investigation of research on gender and language learning strategies: What is the message for the classroom teacher? *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi, 7,* 89-108.

Ehrman, M., & Oxford, R. (1989). Effects of sex differences, career choice, and psychological type on adult language learning strategies. *Modern Language Journal*, *73,* 1–13.

Ehrman, M., & Oxford, R. (1990). Adult language learning styles and strategies in an intensive training setting. *Modern Language Journal*, *74,* 311–326.

Ellis, R. (1994).*The study of second language acquisition* (2nd ed.) London, England: Sage.

Farrell, T. F. C. (2001). Teaching reading strategies: 'It takes time!' *Reading in a Foreign Language, 13*(2), 631-646.

Grenfell, M., & Harris, V. (1999). *Modern languages and learning strategies*: *In theory and practice.* London, England: Routledge.

Hedge, T. (2000). *Teaching and learning in the language classroom*. Oxford, England: Oxford University Press.

Hsiao, T.-Y., & Oxford, R. L. (2002). Comparing theories of language learning strategies: A confirmatory factor analysis. *The Modern Language Journal, 86,* 368-383

Larsen-Freeman, D., & Anderson, M. (2011). *Techniques and principles in language teaching* (3rd ed.). Oxford, England: Oxford University Press.

McDonough, J., & Shaw, C. (2003). *Materials and methods in ELT (*2nd ed.). Oxford, England: Blackwell Publishing.

McIntyre, P. D., & Noels, K. (1996). Using social-psychological variables to predict the use of language learning strategies. *Foreign Language Annals*, *29*, 373–386.

Nation, I. S. P. (2001). *Learning vocabulary in another language.* Cambridge, England: Cambridge University Press.

Nyikos, M. (1991). Prioritizing student learning: A guide for teachers. In L. A. Strasheim (Ed.), *Focus on the foreign language learner: Priorities and strategies* (pp. 25-39). Lincolnwood, IL: National Textbook Company.

Olson, J. (1981). Teacher influence in the classroom. *Instructional Science, 10*, 259-751.

O'Malley, J. M. (1987). The effects of training in the use of learning strategies on learning English as a second language. In A. Wenden & J. Rubin (Eds.). *Learner strategies in language learning* (pp. 133-143). Cambridge, England: Prentice-Hall.

O'Malley, J. M., & Chamot, A. U. (1990). *Learning strategies in second language acquisition.* Cambridge, England: Cambridge University Press.

Oxford, R. L. (1989). Use of language learning strategies: A synthesis of studies with implications for strategy training. *System, 17*(2), 235-247.

Oxford, R. L. (1993). Language learning strategies in a nutshell: Update and ESL suggestions. *TESOL Journal, 2*(2), 18-22.

Peacock, M., & Ho, B. (2003). Student language learning strategies across eight disciplines.

International Journal of Applied Linguistics, *13*, 179–200.

Politzer, R. L. (1983). An exploratory study of self-reported language learning behaviors and their relation to achievement. *Studies in Second Language Acquisition, 6*, 54–67.

Rubin, J. (1975). What the "good language learners" can teach us. *TESOL Quarterly, 9*(1), 41-51.

Rubin, J. (1987). Learner strategies: Theoretical assumptions, research history and typology. In A. L. Wenden & J. Rubin (Eds.), *Learner strategies in language* (pp. 15-30). Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall International.

Weinstein, C., & Mayer, R. (1986). The teaching of learning strategies. In M. C. Wittrock (Ed.), *Handbook of research on teaching* (3rd ed.). New York, NY: Macmillan.

Wharton, G. 2000. Language learning strategy use of bilingual foreign language learners in Singapore. *Language Learning, 50*, 203-243.

Image Credits

1. **Research.** Retrieved from http://1.bp.blogspot.com/-ZhGMMZ3HC2g/Tx523S5TZoI/AAAAAAAAAJg/eIzscj8cCs0/s1600/ research+strategy.jpg

REFERENCES

Apple, T. M. (2006). Language learning theories and cooperative learning techniques in the EFL classroom. *Doshisha Studies for the Study of Language and Culture, 9*(2), 277-301.

Avşar, Z., & Alkış, S. (2007). The effect of learning "Jigsaw I" technique on student success in social studies course. *Elementary Education Online, 6*(2), 197-203.

Bejarano, Y. (1987). A cooperative small-group methodology in the language classroom. *TESOL Quarterly*, *21*, 483-450.

Chen, H. (1988). A comparison between cooperative learning and traditional whole-class methods teaching English in a junior high college. *Academic Journal of Kang-Ning, 3*, 69-82.

Cooper, J., & Mueck, R. (1990). *Student involvement in learning: Cooperative learning and college instruction. Journal on Excellence in College Teaching, 1*, 68-76.

Çaycı, B., Demir, M. K., Başaran, M., & Demir, M. (2007). Sosyal bilgiler dersinde işbirliğine dayalı öğrenme ile kavram öğretimi [Teaching of concepts through cooperative learning in a social studies class]. *Kastamonu Eğitim Dergisi [Kastamonu Education Journal], 15*(2), 619-630.

Çelik, S., Aytın, K., & Bayram, E. (2013). Implementing cooperative learning in the language classroom: opinions of Turkish teachers of English. *Procedia Social and Behavioral Sciences, 70*,1852-1859.

Felder, R. M., & Brent, R. (2001). Effective strategies for cooperative learning. *Journal of Cooperative and Collaboration in College Teaching, 10*(2), 69-75.

Fogarty, R. (1999). Architects of the intellect. *Educational Leadership, 57*(3), 76-78.

Holt, D. D., Chips, B., & Wallace, D. (1992). Cooperative learning in the secondary school: Maximizing language acquisition, academic achievement and social development. Washington, DC: National Clearinghouse for Bilingual Education. Retrieved from ERIC database. (ED350867)

Huss, J. A. (2006). Gifted education and cooperative learning: A miss or a match? *Gifted Child Today, 9*(4), 19-23.

Jacob, G. M. (2006). Issues in implementing cooperative learning. In S. G. McCafferty, G. M. Jacobs, & A. C. DaSilva Iddings (Eds.), *Cooperative learning and second language teaching* (pp. 30-46). New York, NY: Cambridge University Press.

Jacobs, G. M., & McCafferty, S. G. (2006). Connections between cooperative learning and second language learning and teaching. In S. G. McCafferty, G. M. Jacobs, & A. C. DaSilva-Iddings (Eds.), *Cooperative learning and second language teaching* (pp. 18-29). New York, NY: Cambridge University Press.

Johnson, D. W., & Johnson, R. T. (1994). *Learning together and alone: Cooperative, competitive, and individualistic learning* (4th ed.). Needham Heights, MA: Allyn & Bacon.

Johnson, D. W., & Johnson, R. T. (1996). Cooperation and the use of technology. In D. H. Jonassen (Ed.) *Handbook of research for educational communications and technology* (pp. 1017-1044). New York, NY: Macmillan.

Johnson, D. W., & Johnson, R. T. (1998). *Learning together and alone: Cooperative, competitive, and individualistic learning* (5th ed.). Boston, MA: Allyn & Bacon.

Johnson, D. W., Johnson, R. T., & Holubec, E. (1990). *Circles of learning: Cooperation in the classroom* (3rd ed.) Edina, MN: Interaction Book Company.

Johnson, D. W., Johnson, R. T., & Holubec, E. (1994). *Cooperative learning in the classroom* (4th ed.). Alexandria, VA: Association for Supervision and Curriculum Development.

Johnson, D. W., Johnson, R. T., & Holubec, E. (1998). *Cooperation in the classroom* (5th ed.). Boston, MA: Allyn & Bacon.

Kagan, S. (1994). *Cooperative learning.* San Clemente, CA: Kagan.

Kagan, S., & Kagan, M. (2009). *Kagan cooperative learning.* San Clemente, CA: Kagan.

Kessler, C. (1992). *Cooperative Language Learning.* Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall Regents.

Larsen-Freeman, D. (2000). *Techniques and principles in language teaching* (2nd ed.) Oxford, England: Oxford University Press.

Lavasani, M. G., Afzali, L., & Afzali, F. (2011). Cooperative learning and social skills. *Cypriot Journal of Educational Sciences, 4*, 186-193.

Liang, T. (2003). *Implementing cooperative learning in EFL teaching: Process and effects* (Doctoral Thesis). National Taiwan Normal University, Taipei, Taiwan.

Macpherson, A. (2009). *Cooperative learning group activities for college courses: A guide for instructors.*

Vancouver, BC: Kwantlen Polytechnic University.

McGroarty, M. (1989). The benefits of cooperative learning arrangements in second language instruction. *NABE Journal, 13,* 127-143.

Millis, B. J., & Cottell, P. G., Jr. (1998). *Cooperative learning for higher education faculty.* Phoenix, AZ: Oryx.

Olsen, R., & Kagan, S. (1992). About cooperative learning. In C. Kessler (Ed.), *Cooperative language learning: A teacher's resource book* (pp. 1-30). New York, NY: Prentice Hall.

Richards, J. C., & Rodgers, T. S. (2001). *Approaches and methods in language teaching* (2nd ed.). Cambridge, England: Cambridge University Press.

Sarıtaş, E. (2007). İlköğretim 1. devrede işbirlikli öğrenme yöntemi ile geleneksel öğrenme yöntemlerinin başarılı ve başarısız öğrenciler üzerindeki etkisi. *Pamukkale Üniversitesi Mühendislik Bilimleri Dergisi, 7*(1), 97-104.

Sharan, S. (Ed.). (1994). *Handbook of Cooperative learning methods*. Westport, CT: Greenwood Press.

Sharifi-Ashtiani, N. (2010). Effects of cooperative test-writing on students' learning English and their attitudes towards it. *Educational Innovations, 9*(34), 25-44.

Slavin, R. E. (1992). When and why does cooperative learning increase achievement? Theoretical and empirical perspectives. In R. Hertz-Lazorowitz & N. Miller (Eds.), *Interaction in cooperative groups*: *The theoretical anatomy of group learning* (pp. 145–173). Cambridge, England: Cambridge University Press.

Slavin, R. E. (1994). *Student team learning: A practical guide to cooperative learning.* Washington, D. C.: National Education Association.

Stenlev, J. (2003). Cooperative learning in foreign language teaching. *Sprogforum, 2,* 37-39.

Suwantarathip, O., & Wichadee, S. (2010). The impacts of cooperative learning on anxiety and proficiency in an EFL class. *The Journal of College Teaching and Learning, 7*(11), 51-57.

Şahan, A. (2005). Üniversite birinci sınıflarda işbirliğiyle İngilizce öğretimi. *Kastamonu Eğitim Fakültesi Dergisi*, *13*(1), 255–264.

Şenel, M. (2008). Enhancing reading courses in ESL/EFL classes through cooperative learning. *The Internet TESL Journal, 14*(2). Retrieved from http://iteslj.org/Lessons/Senel-EnhancingReading.html

Wang, H. M. (1992). Using cooperative learning in the EFL classroom. *National Taiwan Police College Bulletin*, *5*, 289-312.

Image Credits

1. **Classroom 1.** Image No. MP900439573. Retrieved from http://office.microsoft.com/en-us/images/results.aspx?qu=MP900439573&ex=1
2. **Classroom 2.** Image No. MP900443257. Retrieved from http://office.microsoft.com/en-us/images/results.aspx?qu=classroom&ex=1#pg:10|
3. **Evaluation.** Image No. MP900439513 Retrieved from http://office.microsoft.com/en-us/images/ results.aspx?qu=MP900439513&ex=1

REFERENCES

Armstrong, T. (1994). Multiple intelligences: Seven ways to approach curriculum. *Educational Leadership, 52*(3), 27.

Armstrong, T. (1999). *7 Kinds of smart: Identifying and developing your multiple intelligences* (2nd ed.). New York, NY: New American Library.

Armstrong, T. (2000). *Multiple intelligences in the classroom.* Washington, DC: Association of School Curriculum Development

Armstrong, T. (2003). *You are smarter than you think: A kid's guide to multiple intelligences.* Minneapolis, MN: Free Spirit Publishing.

Armstrong, T. A., Kennedy, T. J., & Coggins, P. (2002). Summarizing concepts about teacher education, learning and neuroscience. *Northwest Passage: NWATE Journal of Education Practices, 2*(1), 9-13.

Barrington, E. (2004). Teaching to student diversity in higher education: How multiple intelligence theory can help. *Teaching in Higher Education,9*(4), 421-434.

Brennan, P. K. (1984). *An analysis of the relationships among hemispheric preference and analytic/ global cognitive style, two elements of learning style, method of instruction, gender, and mathematics achievement of tenth-grade geometry students* (Doctoral dissertation). Retrieved from Dissertation Abstracts International. 3271A.

Campbell, L., Campbell, B., & Dickinson, D. (1996). *Teaching and learning through multiple intelligences.* Boston, MA: Allyn & Bacon.

Chan, D.W. (2003). Multiple intelligence and perceived self-efficacy among Chinese secondary school teachers in Hong Kong. *Educational Psychology: An international Journal of Experimental Educational Psychology*, *23*(5), 521-533

Chen, J. Q., & Gardner, H. (2005) Assessment based on multiple intelligences theory. In D. P. Flanagan (Ed.), *Contemporary intellectual assessment: Theories, test and issues* (pp. 77-102). New York, NY: Guilford Press.

Chapman, R. (1998). The arts improve students' performance. *Education Digest, 63*(8), 58.

Chuck, M. & Hess, D. (2003). *Improving student motivation through the use of multiple intelligences* (Unpublished master's thesis). Saint Xavier University, Chicago, IL.

Douglas, O., Burton, K. S., & Reese-Durham, N. (2008). The effects of the multiple intelligence teaching strategy on the academic achievement of eighth grade math students. *Journal of Instructional Psychology*, *35*(2), 182-187.

Gardner, H. (1983). *Frames of mind: The theory of multiple intelligence.* New York, NY: Basic Books.

Gardner, H. (1993). *Multiple intelligences: The theory into practice.* New York, NY: Basic Books.

Gardner, H. (1999a). *Intelligence reframed: Multiple intelligences for the 21st century.* New York, NY: Basic Books.

Gardner, H. (1999b). *The disciplined mind: What all students should understand.* New York, NY: Simon & Schuster.

Gardner, H. (2006). *The development and education of the mind: The selected works of Howard Gardner*. New York, NY: Routledge.

Haley, M. H. (2004). Learner-centered instruction and the theory of multiple intelligences with second language learners. *Teachers' College Record, 106*(1), 163-180.

Jensen, E. (1998). *Teaching with the brain in mind.* North Garden, VA: Association for Supervision and Curriculum Development.

Loori, A. A. (2005). Multiple intelligences: A comparative study between the preferences of males and females. *Social Behavior and Personality*, *33*(1), 77-88.

Mettetal, G., Jordan, C., & Harper, S. (1997). Attitudes towards a multiple intelligences curriculum. *Journal of Educational Research, 91,* 115-122.

Moran, S., Kornhaber, M., & Gardner, H. (2006). Orchestrating multiple intelligences. *Educational Leadership*, *64*(1), 22-27.

Murdoch, S. (2007). *IQ: A smart history of a failed idea*. Hoboken, NJ: John Wiley & Sons.

Nicholson-Nelson, K. (1998). *Developing students' multiple intelligences*. New York, NY: Scholastic.

Osciak, S. Y., & Milheim, W. D. (2001). Multiple intelligences and the design of web-based instruction. *International Journal of Instructional Media*, *28*(4), 355- 361.

Sarıcaoğlu, A., & Arikan, A. (2009). A study of multiple intelligences, foreign language success and some selected variables. *Journal of Theory and Practice in Education*, *5*(2), 110-122.

Snyder, S. (2001). Connection, correlation, and integration. *Music Educators Journal*, *87*(5), 32-39.

Spearman, C. E. (1927). *The abilities of man: Their nature and measurement*. New York, NY: Macmillan.

Williams, M., & Burden, R. (1997). *Psychology for language teachers*. Cambridge, England: Cambridge University Press.

Wu, S., & Alrabah, S. (2009). A cross cultural study of Taiwanese and Kuwaiti EFL students' learning styles and multiple intelligence. *Innovations and Education and Teaching International*, *46*(4), 393-403.

Image Credits

1. **Delusions of grandeur.** Retrieved from http://lolashandbag.blogspot.com/2010/04/delusions-of-grandeur.html
2. **Frames of mind.** http://www.neumind.org/neumind/neumind-integration-of-multiple-intelligences/index.html
3. **Girl writing.** http://www.rb-29.net/graa/GRAATMIPgm/TMIPgmPgs/eightwayspkg/08.00vli.htm
4. **Children solving a problem.** http://www.rb-29.net/graa/GRAATMIPgm/TMIPgmPgs/eightwayspkg/01.00lmi.htm
5. **Ballet dancer.** Retrieved from http://712educators.about.com/od/multipleint/p/Bodily-Kinesthetic-Intelligence.htm
6. **Spatial intelligence.** Retrieved from http://multipleintelligences2h.blogspot.com/2009/07/visual-spatial-intelligence.html
7. **Violin player.** Retrieved from https://k12teacherstaffdevelopment.com/tlb/harnessing-%E2%80%98musical-intelligence%E2%80%99-in-the-classroom/
8. **Group discussion.** http://commtech1023.blogspot.com/2012/10/examples-of-communication.html
9. **Nature.** Retrieved from puppylovepreschool.blogspot.com
10. **Who am I?** Retrieved from http://snuffyprincess.files.wordpress.com/2011/03/04c091.jpg
11. **Students in class.** Retrieved from http://www.thirteen.org/edonline/concept2class/mi/index_sub2.html
12. **Teacher.** Retrieved from www.jadominguez.com
13. **Intelligences.** Retrieved from http://engagingeducation.info/category/applying-psychology/

REFERENCES

Akyüz, H. (2005). *Teachers' classroom language and its effects on students in terms of change* (Unpublished master's thesis). Gazi University, Ankara, Turkey.

Alder, H. (1999). *Handbook of NLP: A manual for professional communicators*. Burlington, England: Gower.

Bandler, R., & Grinder, J. (1979). *The structure of magic* (Vols. 1 & 2). Palo Alto, CA: Science & Behaviour Books.

Brown, N. (2005). Meta programmers for identifying thinking preferences and their impact on accounting students' educational experience, *Journal of Accounting Education*, *23*(4), 232-247.

Carey, J., Churches, R., Hutchinson, G., Jones, J., & Tosey, P. (2010). *Neuro-linguistic programming and learning: teacher case studies on the impact of NLP in education*. Reading, PA: CfBT Education Trust.

Craft, A. (2001). Neuro-linguistic programming and learning theory. *The Curriculum Journal*, *12*(1), 125-136.

Damasio, A. (1999). *The feeling of what happens*. San Diego, CA: Harcourt.

Dilts, R. (1990). *Beliefs: Pathways to health and well-being*. Portland, OR: Metamorphous Press.

Dilts, R. R., Epstein, T., & Dilts, R. W. (1991). *Tools for dreamers: Strategies for creativity and the structure of innovation.* Capitola, CA: Meta Publications.

Dixon, P. N., Parr, G. D., Yarbrough, D., & Rathael, M. (1986). Neurolinguistic programming as a persuasive communication technique. *The Journal of Social Psychology, 126*(4), 545-550.

Garratt, T. (1999). *The effective delivery of training using NLP*. London, England: Kogan Page.

Gawain, S. (2002). *Creative visualization*. Novato, CA: Nataraj Publishing.

Gibran, K. (1984). *The prophet*. London, England: Heinemann.

Gül Peker, B. (2013a). *Preparatory English resource book for grade 6.* Ankara: Palme Publications.

Gül Peker, B. (2013b). *Preparatory English resource book for grade 7.* Ankara: Palme Publications.

Gül Peker, B. (2013c). *Preparatory English resource book for grade 8*. Ankara, Turkey: Palme Publications.

Gül Peker, B. (2010). A study of emotion in Turkish teacher education: Task appraisal styles. *Education and Science, 35*(157), 100-112.

Haley, J. (1986). *Uncommon therapy: The psychiatric techniques of Milton Erickson*. New York, NY: W. W. Norton.

Hamilton, R. (2003). The NLP spelling strategy: Teaching students to spell. *Modern English Teacher, 12*(1), 38-43.

Hannaford, C. (1995). *Smart moves: Why all learning is not in your head*. Arlington, Virginia: Great Ocean.

Helm, D. J. (1994). Neuro-linguistic programming: Establishing rapport between school administrators and the students, staff, and community. Education, *114*(4), pp. 625-640.

Holden, R. (2008). *Success intelligence*. London, England: Hay House.

Knight, S. (2005). *NLP at work: The difference that makes a difference in business*. London, England: Nicolas Brealey.

Konefal, J., & Duncan, R. C. (1998). Social anxiety and training in neuro linguistic programming. *Psychological Reports, 83,* 1115-1122.

Mehrabian, A., & Ferris, S. R. (1967). Inference of attitudes from nonverbal communication in two channels. *Journal of Consulting Psychology*, 31, 248-252.

Millrood, R. (2004). The role of NLP in teachers' classroom discourse. *ELT Journal, 58*(1), 28-37.

O'Connor, J. (1998). *Leading with NLP: Essential leadership skills for influencing and managing people.* London, England: Thorsons.

Ökçün, A. (2010). *An NLP-based teacher development program for enhancing EFL teachers' communication skills* (Unpublished master's thesis). Gazi University, Ankara, Turkey.

Özbek, A. (2006). *Creative problem solving in writing classes* (Unpublished master's thesis). Gazi University, Ankara, Turkey.

Puchta, H. (1999). Creating a learning culture to which students want to belong: The application

of Neuro-Linguistic programming. In J. Arnold (Ed.), *Affect in language learning* (pp. 28-42). Cambridge, England: Cambridge University Press.

Revell, J., & Norman, S. (1999). *Handing over: NLP-based activities for language learning*. London, England: Saffire Press.

Revell, J., & Norman, S. (1997). *In your hands: NLP in ELT*. London, England: Saffire Press.

Richards, J. C., & Rodgers, T. S. (2001). *Approaches and methods in language teaching*. Cambridge, England: Cambridge University Press.

Robbins, A. (2001). *Awaken the giant within*. London, England: Simon and Schuster.

Roderique-Davies, G. (2009). Neuro-linguistic programming: Cargo cult psychology? *Journal of Applied Research in Higher Education*, *1*(2), 58-63.

Rose, C., & Nicholl, M. J. (1997). *Accelerated learning for the 21st Century*. New York, NY: Dell.

Shakespeare, W. (1936). The Tragedy of Hamlet, Prince of Denmark. In G. L. Kittredge., (Ed.), *William Shakespeare: The complete tragedies* (pp. 267 – 315). New York, NY: Grolier.

Skinner, H., & Stephens, P. (2003). Speaking the same language: The relevance of neuro-linguistic programming to effective marketing communications. *Journal of Marketing Communication, 9*, 178-192.

Sıvananda Yoga Vedenta Center. (1998). *Yoga mind and body.* London, England: Dorling Kindersley.

Silman, L. (2007). *Developing preparatory school students' creative problem solving skills in post-reading using the Symptoms, Causes, Outcomes, Resources, Effects (SCORE) model* (Unpublished master's thesis). Gazi University, Ankara, Turkey.

Sousa, D. A. (2006). *How the brain learns.* Thousand Oaks, CA: Corwin Press.

Steinbach, A. (1984). Neurolinguistic programming: A systematic approach to change. *Canadian Family Physician*, *30*, 147-50.

Tomlinson, H. (2004). *Educational leadership: Personal growth for professional development.* London, England: Sage.

Tosey, P., & Mathison, J. (2011). Neuro-linguistic programming and learning theory: A response. *The Curriculum Journal*, *14*(3), 371 - 388.

Image Credits

1. **Coffee cup.** Courtesy of http://www.office.microsoft.com
2. **Stacked stones.** Retrieved from http://www.executivedimensions.com
3. **Eagle.** Courtesy of http://www.office.microsoft.com

REFERENCES

Byram, M. (2013). *Intercultural competence and the politics of foreign language education.* Retrieved from http://sedll.org/es/admin/uploads/congresos/15/act/114/Byram,_Michael.pdf

Canajagarah, S. (2008). The politics of English language teaching. In S. May & N. H. Hornerger (Eds.), *Encyclopedia of language and education. Volume 1: Language policy and political issues in education* (pp.213-227). New York, NY : Springer.

Crystal, D. (1997). *English as a global language.* Cambridge, England: Cambridge University Press.

Dieu, B. (2005). Some facts and figures about the English language. *The English Department.* Retrieved from http://the_english_dept.tripod.com/esc.html

Fairclough, N. (1989). *Language and power.* London, England: Longman

Falzon, C. (1998). *Foucault and social dialogue: Beyond fragmentation.* London, England: Routledge.

Foucault, M. (1978). Governmentality. In G. Burchell, C. Gordon, & P. Miller (Eds.), *The Foucault effect: Studies in governmentality* (pp. 87-104). Hempstead, England: Harvester.

Foucault, M. (1980). Truth and power. In C. Gordon (Ed.), Power knowledge (C. Gordon, L. Marshall, J. Mepham, & K. Soper, Trans.) (pp. 109-133). New York, NY: Pantheon Books.

Gee, J. P. (1999). *An ıntroduction to discourse analysis: Theory and method*. London, England: Routledge.

Giles, A., & Billings, A. C. (2005). Assessing language attitudes: Speaker evaluation studies. In A. Davies & C. Elder (Eds.), *The handbook of applied linguistics* (pp.11-17). London, England: Blackwell Publishing.

Hall, S. (1985). Signification, representation, ideology: Althusser and the poststructuralist debates. *Critical Studies in Mass Communication,* 2, 91-114.

Halliday, M. A. K. (1985). *An introduction to functional grammar.* London, England: Edward Arnold.

Matu, P. M., & Lubbe, H. J. (2007). Investigating language and ideology: A presentation of the ideological square and transitivity in the editorials of three Kenyan newspapers. *Journal of Language and Politics, 6*(3), 401-418.

Oktar, I. (2001). The ideological representation of representational processes in the representation of us and them. *Discourse and Society, 12*(3), 313-346.

Pennycook, A. (1994). *The cultural politics of English as an international language.* London, England: Longman.

Phillipson, R. H. L. (1992). *Linguistic imperialism.* Oxford, England: Oxford University Press.

Said, E. (1994). *Representations of the intellectual: The 1993 Reith lectures.* London, England: Vintage.

Schütz, R. (2010, July 3). English—the international language [Web log post]. Retrieved from http://www.sk.com.br/sk-ingl.html

Suarez, D. (2002).The paradox of linguistic hegemony and the maintenance of Spanish as a heritage language in the United States. *Journal of Multilingual and Multicultural Development, 23*(6), 512-530.

Van Dijk, T. A. (1993). Principles of critical discourse analysis. *Discourse and Society, 4*(2), 249-53.

Van Dijk, T. A. (1995). Discourse, semantics, ideology. *Discourse and Society, 6*(2), 243-59.

Woolard, K. A., & Gahng, T. J. (1990). Changing language policies and attitudes in autonomous Catalonia. *Language in Society, 1*9, 311-30.

REFERENCES

Abrams, Z. (2002, March). Surfing to cross-cultural awareness: Using Internet-mediated projects to explore cultural stereotypes. *Foreign Language Annals*, *35*(2), 141-160.

Atay, D., Kurt, G., Çamlıbel, Z., Ersin, P., & Kaşlıoğlu, Ö. (2009). The role of intercultural competence in foreign language teaching. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* 3(10), 123-125.

Byram, M. (1997).*Teaching and assessing intercultural communicative competence.* Thousand Oaks, CA: Sage.

Byram, M. (2008). *From foreign language education to education for intercultural citizenship.* Tonawanda, NY: Multilingual Matters.

Byram, M., Gribkova B., & Starkey, H. (2002). *Developing the intercultural dimension in language teaching*. Strasbourg, France: Council of Europe. Retrieved from http://www.coe.int/t/dg4/linguistic/source/guide_dimintercult_en.pdf

Byram, M., Perugini, D., & Wagner, M. (2013). The Development of Intercultural Citizenship in the Elementary School Spanish Classroom, *Learning Languages Journal, 18*(2), 16-31.

Council of Europe (2001). *Common European Framework of Reference for langue learning, teaching, assessment.* Cambridge, England: Cambridge University Press.

Çelik, S. (2005). Get your face out of mine: Culture-oriented distance in EFL context. A helpful guide for Turkish EFL teachers. *TÖMER Language Journal, 128,* 37-50.

Çelik, S. (2012). Teaching culture for young learners in the ESL/EFL classroom. In E. Gürsoy& A. Arıkan (Eds.), *Teaching English to young learners: An activity-based guide for prospective teachers* (pp. 355-375). Ankara, Turkey: Eğiten Kitap.

Çelik, S. (2013). Plurilingualism, pluriculturalism, and the CEFR: Are Turkey's foreign language objectives reflected in classroom instruction? *Procedia Social and Behavioral Sciences*, *70*, 1872-1879.

Çelik, S., & Erbay, Ş. (2013). Cultural perspectives of Turkish ELT coursebooks: Do standardized teaching texts incorporate intercultural features? *Education and Science, 38*(167), 336-351.

Dalton-Puffer, C.(2008). Outcomes and processes in Content and Language Integrated Learning (CLIL): Current research from Europe. In W. Delanoy & L. Volkmann (Eds.), *Future Perspectives for English Language Teaching* (pp. 139-157). Heidelberg, Germany: Carl Winter.

Delaney, M. (2012, October). What Is Web 3.0, really, and what does it mean for education? *EdTech Magazine*. Retrieved fromhttp://www.edtechmagazine.com/k12/article/2012/10/what-web-30-really-and-what-does-it-mean-education

Guilherme, M. (2006). *Critical citizens for an intercultural world: Foreign language education as cultural politics*. Clevedon, England: Multilingual Matters.

Jokikokko, J. (2005). Interculturally trained Finnish teachers' conceptions of diversity and intercultural competence. *Intercultural Education, 16,* 69-93.

Kramsch, C. (2009). Third culture and language education. In V. Cook & L. Wei (Eds.), *Contemporary applied linguistics (Vol. 1)* (pp. 233-254). London, England: Continuum.

Kramsch, C. (1998). *Language and culture*. Oxford, England: Oxford University Press.

Norton, B., & Toohey, K. (2004). *Critical pedagogies and language learning.* Cambridge, England: Cambridge University Press.

Osborn, T. A. (2000). *Critical reflection in the foreign language classroom*. Westport, CT: Bergin & Garvey.

Osborn, T. A. (2006). *Teaching world languages for social justice: A sourcebook of principles and practices*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.

Reagan, T., & Osborn, T. A. (2002). *The foreign language educator in society: Toward a critical pedagogy*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.

Schulz, R., & Tschirner, E. (Eds.). *Communicating across borders: Developing intercultural competence in German as a foreign language.* Munich, Germany: Iudicium.

Sen Gupta, A. (2002). Changing the focus. A discussion of the dynamics of the intercultural experience. In G. Alfred, M. Byram & M. Fleming (Eds.), *Intercultural experience and education* (pp. 155-178). Clevedon, England: Multilingual Matters.

Sercu, L. (2002). Implementing intercultural foreign language education. Belgian, Danish and

British teachers' professional self-concepts and teaching practices. *Evaluation and Research in Education*, *16*(3), 150-165.

Sercu, L., Bandura, E., Castro, P., Davcheva, L., Laskaridou, C., Lundgren, U., Mendez García, M., & Ryan, P. (2005). *Foreign language teachers and Intercultural Competence: An international investigation. Languages for Intercultural Communication and Education, 10.* Clevedon, England: Multilingual Matters.

Spitzberg, B. H., & Changnon, G. (2009). Conceptualizing intercultural competence. In D. K. Deardorff (Ed.), *The Sage handbook of intercultural competence* (pp. 2–52). Thousand Oaks, CA: Sage.

Türkan, S., & Çelik, S. (2007). Integrating culture into EFL texts and classrooms: Suggested lesson plans. *Novitas-ROYAL (Research on Youth and Language), 1*(1), 18-33.

Willems, G. M. (2002). Language teacher education policy promoting linguistic diversity and intercultural communication. In *Guide for the development of language education policies in Europe from linguistic diversity to plurilingual education* (pp. 1-22). Strasburg, France: Council of Europe.

The author wishes to thank Michael Byram for his insightful comments in the development of this chapter.

REFERENCES

Council of Europe (CoE). (1998). Learner autonomy in modern languages. Strasbourg, France: Council of Europe.

Council of Europe (CoE). (2003). *Common European Framework of Reference for Languages.* Cambridge, England: Cambridge University Press.

Council of Europe (CoE). (2005). *The European Language Portfolio: Introduction.* Strasbourg, France: Council of Europe, Modern Languages Division.

Çelik, S. (2013). Plurilingualism, pluriculturalism, and the CEFR: Are Turkey's foreign language objectives reflected in classroom instruction? *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 70, 1872-1879.

European Commission. (1997). *Multilingual Comprehension in Europe*. Proceedings of the Brussels Seminar, Brussels, Belgium.

Glover, P., Mirici, İ. H., & Aksu, M. B. (2005). Preparing for the European Language Portfolio: Internet connections. *TOJDE, 6*(1). Retrieved from http://tojde.anadolu.edu.tr/tojde17/articles/mirici.htm

Holec, H. (1994). *The autonomous learner: Some conceptual reference points.* Strasbourg, France: Council of Europe.

Little, D. (2005). The Common European Framework and the European Language Portfolio: Involving learners and their judgments in the assessment process. *Language Testing, 22*(3), 321-336.

Mirici, İ. H. (2004). European Language Portfolio: A tool for a common language education policy in Europe. *Journal of Interdisciplinary Education, 6*(1), 161-166.

Mirici, İ. H. (2007a). *Training multicultural and plurilingual children with an identity of European citizen.* Paper presented at the International Academic Conference on Children's Identity and Citizenship in the Visegrad Context, University of Prešov, Slovakia

Mirici, İ. H. (2007b). *The European Language Portfolio and the Common European Framework of Reference for Languages.* Paper presented at the WCCI North American Chapter on "Leading with Love: Creating a Just and Peaceful Society." Worcester, MA, U.S.A.

Mirici, İ. H. (2008). Development and validation process of a European Language Portfolio model for young learners. *TOJDE, 9*(2). Retrieved from http://tojde.anadolu.edu.tr/tojde30/editor/editorial.htm

Newby, D. (2012). *Insights into the European Portfolio for Student Teachers of Languages (EPOSTL).* Cambridge, England: Cambridge Scholars Publishing.

North, B. (2000). *The development of a common reference scale of language proficiency.* New York, NY: Peter Lang.

Schärer, R. (2008). *European Language Portfolio: Interim report 2007.* Strasbourg, France: Language Policy Division.

Van Ek, J. A., & Trim, J. L. M. (1991a). *Waystage.* Cambridge, England: Cambridge University Press.

Van Ek, J. A., & Trim, J. L. M. (1991b). *Threshold.* Cambridge, England: Cambridge University Press.

Van Ek, J. A., & Trim, J. L. M. (2003). *Vantage.* Cambridge, England: Cambridge University Press.

Weir, C. J. (2005). Limitations of the Common European Framework for developing comparable examinations and tests. *Language Testing, 22*(3), 1-20.

Image Credits

1. **CEFR.** Courtesy of www.britishcouncil.org. Zajednički okvir za jezike Savjeta Evrope
2. **Waystage 1990.** Courtesy of Amazon.com. 31eeZ1+tuBL.jpg
3. **ELP.** Courtesy of events.alte.org
4. **EPOSTL.** Courtesy of www.nclrc.org
5. **Europass.** Courtesy of norbertoojeda.blogspot.com. Europass_logo.gif

REFERENCES

Alastuey, M. C. B. (2011). Perceived benefits and drawbacks of synchronous voice-based computer-mediated communication in the foreign language classroom. *Computer Assisted Language Learning, 24*(5), 419-432.

Alm, A. (2009). Blogging for self-determination with L2 learner journals. In M. Thomas (Ed.), *Web 2.0 and second language learning* (pp. 202-222). Hershey, New York: Information Science Reference.

Baturay, M. H. (2007). *Effects of web-based multimedia annotated vocabulary learning in context model on foreign language vocabulary retention of intermediate level English language learners* (Unpublished doctoral thesis). Middle East Technical University, Ankara, Turkey.

Blake, R. J. (2008). Brave new digital classroom: Technology and foreign language learning. Washington, D.C.: Georgetown University Press.

Blattner, G., & Fiori, M. (2009). Facebook in the language classroom: Promises and possibilities. *International Journal of Instructional Technology and Distance Learning, 6*(1), 17-28.

Brussino, G. & Gunn, C. (2008). Australasian language learners and Italian web sites: A profitable learning partnership? In F. Zhang & B. Barber (Eds.), *Computer-enhanced language acquisition and learning* (pp. 1-19). Hershey, New York: Information Science Reference.

CDW-G. (2011). The 2011 CDW-G 21st-century classroom report (Research report). Retrieved from http://webobjects.cdw.com/webobjects/media/pdf/newsroom/CDWG-21st-Century-Classroom-Report-0611.pdf

Center for Digital Education and Converge. (2012). 2012 yearbook: Technology in innovation and education (Research report). Retrieved from http://images.erepublic.com/documents/CDE12+YB+Draft.pdf

Chaka, C. (2009). Portable handheld language learning: From CALL, MALL to PALL. In R. C. V. Marriot & P. L. Torres (Eds.), *Handbook of research on e-learning methodologies for language acquisition* (pp. 539-553). Hershey, New York: Information Science Reference.

Chao, Y. J. & Lo, H. (2011). Students' perceptions of Wiki-based collaborative writing for learners of English as a foreign language. *Interactive Learning Environments, 19*(4), 395-411.

Daloğlu, A., Baturay, M., & Yıldırım, S. (2009). Designing a constructivist vocabulary learning material. In R. C. V. Marriot & P. L. Torres (Eds.), *Handbook of research on e-learning methodologies for language acquisition* (pp. 186-203). Hershey, New York: Information Science Reference.

Dexter, S., Herring, M., & Thomas, T. (2012). Editorial: Technology leadership for the teacher education initiative. *Contemporary Issues in Technology and Teacher Education, 12*(2), 255-263.

Dörnyei, Z. (2001). *Teaching and researching motivation*. Edinburgh Gate, England: Pearson Education.

Dudeney, G., & Hockly, N. (2007). *How to teach English with technology*. Essex, England: Pearson Education Limited.

EFSmithsonian. (2012, March 15). What is 21st century education? [Video file]. Retrieved from http://youtu.be/Ax5cNlutAys

Elliot, D. (2009). Internet technologies and language teacher education. In M. Thomas (Ed.), *Web 2.0 and second language learning* (pp. 432-451). Hershey, New York: Information Science Reference.

Elola, I., & Oskoz, A. (2010). Collaborative writing: Fostering foreign language and writing conventions development. *Language Learning & Technology, 14*(3), 51-71.

Evans, M. (2009). *Foreign language learning with digital technology*. London, New York: Continuum International Publishing Group.

Facer, B. R., Abdous, M. & Camarena, M. M. (2009). The impact of podcasting on students' learning outcomes. In R. C. V. Marriot & P. L. Torres (Eds.), *Handbook of research on e-learning methodologies for language acquisition* (pp. 339-351). Hershey, New York: Information Science Reference.

Fernandez, C. (2011). Four L2 learning objectives to guide podcast design. In B. R. Facer & M. Abdous (Eds.), *Academic podcasting and mobile assisted language learning.* (pp. 21-36). Hershey, New York: Information Science Reference.

Hedge, T. (2000). *Teaching and learning in the language classroom*. Oxford, England: Oxford University Press.

Hegelheimer, V. & O'Bryan, A. (2009). Mobile technologies, podcasting and language education. In M. Thomas (Ed.), *Web 2.0 and second language learning* (pp. 331-349). Hershey, New York: Information Science Reference.

Illinois Online Network. (2013). What makes a successful online student?*Online Education Pedagogy and Learning Resources.* Retrieved from http://www.ion.uillinois.edu/resources/tutorials/pedagogy/StudentProfile.asp

Kennedy, F. (2008). Top 25 technology quotes. Retrieved from http://www.combobulate.com/techquotes.php

Koehler, M. J., & Mishra, P. (2009). What is technological pedagogical content knowledge? *Contemporary Issues in Technology and Teacher Education, 9*(1), 60-70.

Mayer, R. E. (2001). Multimedia learning. New York, NY: Cambridge University Press.

MEB Mevzuat Dokuzuncu Kalkınma Planı Stratejisi (2007-2013). Retrieved from http://mevzuat.meb.gov.tr/html/26167_0.html

Miller, D., & Glover, D. (2009). Interactive whiteboards in the Web 2.0 classroom. In M. Thomas (Ed.), *Web 2.0 and Second Language Learning* (pp. 506-525). Hershey, New York: Information Science Reference.

Mitchell, I. (2009). The potential of the internet as a language learning tool. In M. Evans (Ed.), *Foreign language learning with digital technology* (pp. 32-59). London, New York: Continuum.

Peachey, N. (2009). Using online sticky noticeboards. Retrieved from http://nikpeachey.blogspot.com/2009/04/using-online-sticky-noticeboards.html

Pegrum, M. (2009). Communicative networking and linguistic mashups on Web 2.0. In M. Thomas (Ed.), *Web 2.0 and second language learning* (pp. 20-41). Hershey, New York: Information Science Reference.

Prensky, M. (2001). Digital natives, digital immigrants. *On the Horizon*, *9*(5). Retrieved from http://www.marcprensky.com/writing/prensky%20-%20digital%20natives,%20digital%20immigrants%20-%20part1.pdf

Raith, T. (2009). The use of weblogs in language education. In M. Thomas (Ed.), *Web 2.0 and second language learning* (pp. 214- 291). Hershey, New York: Information Science Reference.

Schmid, E. C. (2009). The pedagogical potential of Interactive Whiteboards 2.0. In M. Thomas (Ed.), *Web 2.0 and second language learning* (pp. 491-505). Hershey, New York: Information Science Reference.

Simon, E. (2008). Foreign language faculty in the age of Web 2.0. *EDUCASE Quarterly, 3*, 6-7.

Solomon, G. (2013). *HP and Intel Web tools change learning and teaching*. Retrieved from http://www.intel.com/content/www/us/en/education/it-in-education/education-hp-tech-learning-web-based-tools-brief.html

Sturm, M., Kennel, T., McBride, R., & Kelly, M. (2009). The pedagogical implications of Web 2.0. In M. Thomas (Ed.), *Web 2.0 and second language learning* (pp. 367-384). Hershey, New York: Information Science Reference.

TESOL. (2008). *TESOL Standards Framework*. Retrieved from http://www.tesol.org/docs/books/bk_technologystandards_framework_721.pdf

Vallance, M. (2006). *The impact of synchronous inter-networked teacher training in ICT integration* (Doctoral theses). University of Durham, Durham, England.

Wang, J. (2009). Electronic strategies to improve Chinese reading skills. In R. C. V. Marriot & P. L. Torres (Eds.), *Handbook of Research on E-Learning Methodologies for Language Acquisition* (pp. 237-252). Hershey, New York: Information Science Reference.

Image Credits

1. **Baby Looking at Laptop.** Image ID: 100101973 Courtesy of stockphoto / FreeDigitalPhotos.net. Retrieved from http://www.freedigitalphotos.net/images/Computing_g368-Baby_Looking_Laptop_p101973.html
2. **Motivation.** Image ID: 25955151. Courtesy of dreamfinder. Retrieved from http://www.dreamstime.com/stock-image-motivation-concept-image25955151
3. **Social Media Wheel With Icons.** Image ID: 10090170. Courtesy of smarnad/ FreeDigitalPhotos.net. Retrieved from http://www.freedigitalphotos.net/images/Communications_and_N_g263-Social_Media_Wheel_With_Icons_p90170.html
4. **Like Button Concept Stock Image.** Image ID: 10054532. Courtesy of Master Isolated Images. FreeDigitalPhotos.net. Retrieved from http://www.freedigitalphotos.net/images/Internet_g170-Like_Button_Concept_p54532.html

5. **Social Media Network Concept.** Image ID: 100127343. Courtesy of bplanet/ FreeDigitalPhotos.net. Retrieved from http://www.freedigitalphotos.net/images/Communications_and_N_g263-Social_Media_Network_Concept_p127343.html
6. **Global Network Stock Image.** Image ID:10027205Courtesy ofFreeDigitalPhotos.net. Retrieved fromhttp://www.freedigitalphotos.net/images/Teamwork_g404-Global_Network_p27205.html
7. **Wordle Image.** Courtesy of Screenshot by Eddie Cho/CNET. Retrieved from http://howto.cnet.com/8301-11310_39-57367524-285/create-word-clouds-with-wordle/ http://asset2.cbsistatic.com/cnwk.1d/i/tim/2012/01/27/wordlesample_610x335.png
8. **Walwisher Image.** Courtesy of encrypted-tbn0.gstatic.com. Retrieved from https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcQxzK-LTQs0sBtBjfwvn_eGTwDbl4o_vQAt6KGN4CHOf22ByVHpyw
9. **Computer Training Stock Image.** Image ID: 10021884Courtesy of Renjith Krishnan Retrieved from:http://www.freedigitalphotos.net/images/Computers_g62-Computer_Training_p21884.html
10. **Coloring Picture Image.** Courtesy of Coloring Pages for Kids. Retrieved from http://www.coloring.ws/t.asp?b=m&t=http://www.coloring.ws/cartoons/barbie/8.gif
11. **Oscar Wordle Image.** Retrieved from http://www.wordle.net/delete?index=6352404&d=PTSJ

Some useful websites:

BBC Learning English http://www.bbc.co.uk/worldservice/learningenglish/ (Provides materials on all language skills and areas, podcasts, and quizzes.)

Breaking News English http://www.breakingnewsenglish.com (A free website for ready-to-print EFL/ESL lesson plans on current events)

Connexions http://cnx.org/ (Open learning materials like textbooks, courses, and journals are created and shared)

Educational Technology and Mobile Learning http://www.educatorstechnology.com/ (A resource of educational web tools and mobile applications for teachers and educators)

EnglishClub http://www.englishclub.com (ESL worksheets, handouts, activities, games, classroom ideas, lesson plans, teaching tips etc.)

English Online Teachers http://www.englishonline.org.cn/en/teachers(A website providing materials, ideas and workshops to enhance teaching practice and to conduct action research)

iSLCOLLECTIVE http://en.islcollective.com (A platform of teachers sharing worksheets to use in the language classroom)

Real-English http://www.real-english.com (Video-based examples from real interviews including basic structures and forms of English, as well as exercises and instructions)

Teacher Tube com http://teachertube.com/viewVideo.php?video_id=48486. Provides instructional videos for teachers.

Teflnet http://www.tefl.net (Presents ELT materials, e-books, games, CD-ROMs, lesson plans, worksheets, teaching tips etc.)

Top 100 Education Blogs http://oedb.org/library/features/top-100-education-blogs (A list of education blogs on various topics such as e-learning, technology, education news, library and research, etc.).

Websites for English educators http://www.goedonline.com/101-websites-for-english-teachers (A list of 101 web sites for English Educators)

REFERENCES

Alderson, J. C., & Wall, D. (1993). Does washback exist? *Applied Linguistics, 14,* 115-129.

American Educational Research Association, American Psychological Association, & National Council on Measurement in Education (1999). *Standards for educational and psychological testing*. Washington, D.C.: AERA.

Angelo, T. A., & Cross, P. (1993). *Classroom assessment techniques: A handbook for college teachers.* San Francisco, CA: Jossey-Bass.

Bachman, L. F. (1990). *Fundamental considerations in language testing*. New York, NY: Oxford University Press.

Bachman, L. F. (2002). Some reflections on task-based language performance assessment. *Language Testing, 19*, 453-476.

Bachman, L. F., & Palmer, A. S. (1996). *Language testing in practice.* New York, NY: Oxford University Press.

Canale, M., & Swain, M. (1980). Theoretical bases of communicative approaches to second language teaching and testing. *Applied Linguistics, 1*(1), 1-47.

Norris, J. M., Brown, J. D., Hudson, T., &Yoshioka, J. (1998). *Designing second language performance assessments*. (Technical Report #18). Honolulu, HI: University of Hawaii at Manoa, Second Language Teaching and Curriculum Center.

Piggin, G. (2012). What are our tools really made out of? A critical assessment of recent models of language proficiency. *Polyglossia, 12,* 79-87.

Scholastic (Ed.). (2000). *Scholastic literacy place, Assessment handbook, Grades 3-5.* New York, NY: Author.

Shohamy, E. (1998) Critical language testing and beyond. *Studies in Educational Evaluation*, *24*(4), 331-345.

Stiggins, R. J. (1999). Evaluating classroom assessment training in teacher education programs. *Educational Measurement: Issues and Practice*,*18*(1), 23-27.

West Virginia Department of Education. (n. d.). Examples of formative assessment [Online teaching resource]. Retrieved from http://wvde.state.wv.us/teach21/ExamplesofFormativeAssessment.html

Image Credits

1. **Test.** Courtesy of office.microsoft.com clipart.

REFERENCES

Ababneh, S. M. O. (2012). Towards a better English classroom: Implementing effective classroom management strategies. *International Journal of Education*, *4*(4), 300-311. doi:10.5296/ije.v4i4.2563

Cummings, C. (2000). *Winning strategies for classroom management.* Alexandria, VA: Association for Supervision and Curriculum Development.

Çelik, S., Arikan, A., & Caner, M. (2013). In the eyes of Turkish EFL learners: What makes an effective foreign language teacher?" *Porta Linguarum, 20*, 287-297.

Englehart, J. M. (2012). Five half-truths about classroom management. *The Clearing House: A Journal of Educational Strategies, 85*(2), 70-73.

Fenwick, D. T. (1998). Managing space, energy, and self: Junior high teachers' experiences of classroom management. *Teaching and Teacher Education, 14*(6), 619-631.

Garret, T. (2013). Classroom management: It's more than a bag of tricks. *The Education Digest*, *86,* 45-49.

Horwitz, E. K. (2005). Classroom management for teachers of Japanese and other foreign languages. *Foreign Language Annals*, *38*(1), 56-64.

Malmgren, K. W., Trezek, B. J., & Paul, P. V. (2013.). Models of classroom management as applied to the secondary classroom. *The Clearing House: A Journal of Educational Strategies, 79*(1), 36-39.

Mansor, A. N., Wong, K. E., Rasul, M. S., Mohd Hamzah, M. I., & Hamid, A. H. (2012). Effective Classroom Management. *International Education Studies*, *5*(5), 35-43. doi:10.5539/ies.v5n5p35

Oral, B. (2012). Student teachers' classroom management anxiety: A study on behavior management and teaching management. *Journal of Applied Social Psychology*, *42*(12), 2901-2916. doi:10.1111/j.1559-1816.2012.00966.x

Saban, A. I. (2009). Management of teaching and class control. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, *1*(1), 2111-2116. doi:10.1016/j.sbspro.2009.01.370

Wright, T. (2005). *Classroom management in language education*. New York, NY: Palgrave Macmillan.

Xenos, A. J. (2012). A point system approach to secondary classroom management. *The Clearing House: A Journal of Educational Strategies, 85*(6), 248-253.

Image Credits

1. All images used in the chapter are taken from *Microsoft Office Images Website*. Retrieved from http://office.microsoft.com/en-us/images/

REFERENCES

Akbari, R. (2007). Reflection on reflection: A critical appraisal of reflective practices in L2 teacher education. *System*, *35,* 192-207.

Boud, D. (2001). Using journal writing to enhance reflective practice. *New Directions for Adult and Continuing Education*, *90*, 9-17.

Bradbury, H., Frost, N., Kilminster, S., & Zukas, M. (Eds.) (2010). *Beyond reflective practice: New approached to professional development*. London, England: Routledge.

Brookfield, S. D. (1995). *Becoming a critically reflective teacher*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.

Clement, M., & Vanderberghe, R. (2001). How schools leaders can promote teachers' professional development: An account from the field. *School Leadership and Management*, *21*(1), 43-57.

Cochran-Smith, M., & Lytle, S. L. (2001). Beyond certainty: taking an inquiry stance on practice. In A. Lieberman & L. Miller (Eds.), *Teachers caught in the action: Professional development that matters*. New York, NY: Teachers College Press.

Conway, P. F. (2001). Anticipatory reflection while learning to teach: From a temporally truncated to a temporally distributed model of reflection in teacher education. *Teaching and Teacher Education*, *17,* 89-106.

Cornford, I. R. (2002). Reflective teaching: Empirical research findings and some implications for teacher education. *Journal of Vocational Education & Training*, *54*(2), 219-236.

Çelik, S., Bayraktar-Cepni, S., & İlyas, H. (2013). The need for ongoing professional development: Perspectives of Turkish university-level EFL instructors. Procedia Social and Behavioral Sciences, 70, 1860-1871.

Davis, E. A. (2006). Characterising productive reflection among preservice elementary teachers: Seeing what matters. *Teaching and Teacher Education*, *22,* 281-301.

Dewey, J. (1991/1933). *How we think*. Amherst, NY: Prometheus Books.

Edwards, G. & Thomas, G. (2010). Can reflective practice be taught? *Educational Studies*, *1*, 1-12.

Farrell, T.S.C. (2007). *Reflective language teaching: From research to practice*. London, England: Continuum.

Fendler, L. (2003). Teacher reflection in a hall of mirrors: Historical influences and political reverberations. *Educational Researcher*, *32*(3), 16-25.

Foord, D. (2009). *The developing teacher: Practical activities for professional development*. Surrey, England: DELTA.

Freeman, D. (2002). The hidden side of the work: Teacher knowledge and learning to teach. *Language Teaching*, *35*(1), 1-13.

Ganser, T. (2000). Professional development for web-based teaching: Overcoming innocence and resistance. *New Directions for Adult and Continuing Education*, *88*, 69-78.

Gebhard, J. G., & Oprandy, R. (1999). *Language teaching awareness*. New York, NY: Cambridge University Press.

Gelter, H. (2003). Why is reflective thinking uncommon? *Reflective Practice*, *4*(3), 337-344.

Glatthorn, A. (1995). Teacher development. In L. Anderson (Ed.), *International encyclopedia of teaching and teacher education* (2nd ed.) (pp. 41-45). London, England. Pergamon Press.

Hall, S. (1997). Forms of reflective teaching practice in higher education. In R. Pospisil & L. Willcoxson (Eds.), *Learning through teaching*. Proceedings of the 6th Annual Teaching Learning Forum, Murdoch University, Perth, Australia, 124-131.

Hatton, N., & Smith, D. (1995). Reflection in teacher education: Towards definition and implementation. *Teaching and Teacher Education*, *11*(1), 33-49.

Jay, J. K., & Johnson, K. L. (2002). Capturing complexity: A typology of reflective practice for teacher education. *Teaching and Teacher Education*, *18*, 73-85.

Koziol, S. M., & Burns, P. (1985). Using teacher self-reports for monitoring English instruction. *English Education, 17*(2), 113-120.

Kumaravadivelu, B. (2006). *Understanding language teaching: From method to postmethod*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.

Lieberman, A., & Grolnick, M. (1998). Educational reform networks: Changes in the forms of reform. In A. Hargreaves, A. Liberman, M. Fullan, & D. Hopkins (Eds.), *International handbook of*

educational change (pp. 710–729). Boston, MA: Kluwer Academic.

McLaughlin, M. V., & Zarrow, J. (2001). Teachers engaged in evidence-based reform: Trajectories of teachers' inquiry, analysis, and action. In A. Lieberman & L. Miller (Eds), *Teachers caught in the action: Professional development that matters*. New York, NY: Teachers College Press.

Osterman, K. F., & Kottkamp, R. B. (2004). *Reflective practice for educators*. Thousand Oaks, CA: Corwin Press.

Pennington, M. C. (1995). The teacher change cycle. *TESOL Quarterly, 29*(4), 705-732.

Richards, J. C. (2008). Second language teacher education today. *RELC Journal*, *39*(2), 158-177.

Richards, J. C., & Farrell, T. S. C. (2005). *Professional development for language teachers: Strategies for teacher learning*. New York, NY: Cambridge University Press.

Richards, J. C., Gipe, J. P., Levitov, J., & Speaker, R. (1989). *Psychological and personal dimensions of prospective teachers' reflective abilities.* Paper presented at the Annual Meeting of the American Educational Research Association, San Francisco, CA.

Richards, J. C., & Lockhart, C. (1996). *Reflective teaching in second language classrooms*. New York, NY: Cambridge University Press.

Russell, T. (2005). Can reflective practice be taught? *Reflective Practice*, *6*(2), 199-204.

Schön, D. A. (1991/1983). *The reflective practitioner: How professionals think in action*. New York, NY: Basic Books.

Stanley, C. (1998). A framework for teacher reflectivity. *TESOL Quarterly*, *32*(3), 584-587.

Ur, P. (1997). Teacher training and teacher development: A useful dichotomy? *The Language Teacher*, *21*(10). Retrieved from http://jalt-publications.org/tlt/articles/2218-teacher-training-andteacher-development-useful-dichotomy

Villegas-Reimers, E. (2003). *Teacher professional development: An international review of the literature*. Paris, France: International Institute for Educational Planning.

Wajnryb, R. (1992). *Classroom observation tasks: A resource book for language teachers and trainers*. Cambridge, England: Cambridge University Press.

Wallace, M. (1991). *Training foreign language teachers: A reflective approach*. Cambridge,England: Cambridge University Press.

Ward, J. R., & McCotter, S. (2004). Reflection as a visible outcome for preservice teachers. *Teaching and Teacher Education*, *20*(3), 243-257.

Yost, D. S., Sentner, S. M., & Forlenza-Bailey, A. (2000). An examination of the construct of critical reflection: Implications for teacher education programming in the 21st century. *Journal of Teacher Education*, *51*(1), 39-49.

Zeichner, K. M., & Liston, D. P. (1996). *Reflective teaching: An introduction*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.

Image Credits

1. **Teachers cooperating.** Retrieved from https://www.google.com/search?q=teachers+cooperating&client=firefox-a&hs=SaS&rls=org.mozilla:en-US:official&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ei=FYLgUdioFe7h4APE2oH4Ag&ved=0CAkQ_AUoAQ&biw=1366&bih=664

EĞİTİM ARAŞTIRMALARINDA TRENDLER

Editör

Doç. Dr. Şükrü İLGÜN - Doç. Dr. Fatma ERDOĞAN

vizetek

EĞİTİM ARAŞTIRMALARINDA TRENDLER

Editör

Şükrü İLGÜN - Fatma ERDOĞAN

Yazarlar

Serdal POÇAN - Fatma ERDOĞAN - Betül DEMİRBAŞ - Deniz ÖZEN ÜNAL - Neslihan GÜL
Şükrü İLGÜN - Kübra KÜP - Ebru KÜKEY - Cansu ULAKCI - Bekir BURAL - Sümeyye ULAŞ

Copyright © Vizetek

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi'ne aittir. Vizetek Yayıncılık'ın izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Sayın okuyucularımız, bandrolsüz yayınları satın almamanızı diliyoruz.

Kitapta yer alan bölümlerin içeriğinin tüm sorumluluğu bölüm yazarlarına aittir.

Yayın Koordinatörü: Ferit RESULOĞULLARI

Yayına Hazırlayan: Sadık HANGÜL

ISBN:
978-625-94017-9-9

Materyal Türü: Elektronik Kitap (Çevrim içi / Web tabanlı)

Yayım Tarihi: Ekim, 2023

Elektronik Yayın Formatı: PDF

Elektronik Yayın Tipi: Adobe Ebook Reader

İnternet Adresi: www.vizetek.com.tr

Yayınevi Sertifika No: 41575

vizetek

Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA

Tel.: (0312) 482 00 11

Web: www.vizetek.com.tr

E-mail: vizetekyayincilik@gmail.com

EĞİTİM ARAŞTIRMALARINDA TRENDLER

Editörler

Doç. Dr. Şükrü İLGÜN

Doç. Dr. Fatma ERDOĞAN

Yazarlar

Dr. Öğr. Üyesi Serdal POÇAN

Doç. Dr. Fatma ERDOĞAN

Betül DEMİRBAŞ

Dr. Öğr. Üyesi Deniz ÖZEN ÜNAL

Neslihan GÜL

Doç. Dr. Şükrü İLGÜN

Kübra KÜP

Dr. Öğr. Üyesi Ebru KÜKEY

Cansu ULAKCI

Dr. Öğr. Üyesi Bekir BURAL

Dr. Öğr. Üyesi Sümeyye ULAŞ

...Geleceğin Fikirleri...

Editörler Doç. Dr. Şükrü İLGÜN, *Kafkas Üniversitesi, Dede Korkut Eğitim Fakültesi*
Doç. Dr. Fatma EDROĞAN, *Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi*

1. Bölüm **Aritmetik ve Cebirsel Düşünme Üzerine Genel Bir Bakış**
Dr. Öğr. Üyesi Serdal POÇAN, *Bingöl Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0001-6901-0889

2. Bölüm **Eleştirel Düşünen Matematik Sınıflarının İnşasında Öğretmen Rolü**
Doç. Dr. Fatma ERDOĞAN, *Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0002-4498-8634
Betül DEMİRBAŞ
ORCID ID: 0009-0002-7181-7387

3. Bölüm **Ders İmecesi Modeli Ve Matematik Eğitiminde Kullanımı**
Dr. Öğr. Üyesi Deniz ÖZEN ÜNAL, *Aydın Adnan Menderes Ünv. Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0002-9279-3452

4. Bölüm **Genelleme: Matematiksel Üstün Yetenekliliğin Kilit Karekterlerinden Biri**
Doç. Dr. Fatma ERDOĞAN, *Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0002-4498-8634
Neslihan GÜL
ORCID ID: 0000-0003-2137-0206

5. Bölüm **Matematik Eğitiminin Yabancı Uyruklu Öğrencilerin ve Matematik Öğretmenlerinin Perspektiflerinde İncelenmesi: Kars Örneklemi**
Doç. Dr. Şükrü İLGÜN, *Kafkas Üniversitesi, Dede Korkut Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0002-2842-2032
Kübra KÜP
ORCID ID: 0009-0002-0197-0247

6. Bölüm **Matematiksel Düşünmede Formüllerin Rolü**
Dr. Öğr. Üyesi Ebru KÜKEY, *Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0002-2130-0884

Bölümler ve Yazarlar

7. Bölüm **7. Sınıf Öğrenci Velilerinin Matematik Eğitiminde Beklentilerinin Matematik Okuryazarlığı Ve Matematik Motivasyonu Perspektifinde İncelenmesi**

Doç. Dr. Şükrü İLGÜN, *Kafkas Üniversitesi, Dede Korkut Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0002-2842-2032

Cansu ULAKCI
ORCID ID: 0009-0005-7497-4208

8. Bölüm **Özel Gereksinimli Bireylerde Kavram ve Beceri Öğretimi**

Dr. Öğr. Üyesi Bekir BURAL, *Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0001-9151-7352

9. Bölüm **Okul Devam Problemleri ve Müdahale Yaklaşımları**

Dr. Öğr. Üyesi Sümeyye ULAŞ, *Atatürk Üniversitesi, Aşkale Meslek Yüksekokulu, Çocuk Gelişimi Programı*
ORCID ID: 0000-0003-3353-7448

10. Bölüm **Özel Eğitimde Etkili Sınıf Yönetimi**

Dr.Öğr.Üyesi Bekir BURAL, *Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0001-9151-7352

11. Bölüm **Travma Odaklı Bilişsel Davranışçı Terapiye Genel Bakış**

Dr.Öğr.Üyesi Sümeyye ULAŞ, *Atatürk Üniversitesi, Aşkale Meslek Yüksekokulu, Çocuk Gelişimi Programı*
ORCID ID: 0000-0003-3353-7448

ÖN SÖZ

Eğitim bilimleri fiziğin, biyolojinin, kimyanın ve tıp bilimlerinin tıp alanını konu edinmesine benzer şekilde eğitimle uğraşmaktadır. Yeni işe başlayan doktorun bilgisi ve görgüsü teorik ve bilimsel bilgilerle pekişmektedir. Eğitim alanında da benzer durum söz konusudur. Bilimsel araştırmaların sonuçlarını anlamayan ve sadece öğreticilik ve öğrencilik anlayışına dayanan bir eğitim sorumlusunun devri kapanmıştır. Gelecek zamanlarda eğitimle uğraşanlar yeni durumlarla karşılaşacak ve eğitimle ilgili ortaya çıkacak sorunlara yeni çözümler sunmak zorunda kalacaklardır. Eğitim bilimleri zaman ilerledikçe eğitimsel gelişmelerin en önemli araçlarından bir tanesini temsil edecektir. Eğitim bilimleri yanında pozitif bilimlerden olan matematiğin ne denli önemli olduğu ortadadır. Matematiğin tanımı hakkında çok çeşitli fikirler öne sürülmektedir. Bunun en temel sebebi matematiğin yapısının soyut olarak kabul edilmesidir. Matematik kimileri tarafından insan icadı olarak, kimileri tarafından bir soyutlama, kimileri tarafından modelleme ve tüm bilimlerin ortak dili şeklinde ele alınmaktadır. Matematik insanoğlunun günlük yaşamda en çok baş başa kaldığı kullanım aracıdır. Bu sebeple matematikle ilgili bütün olgular en temel eğitim basamağı olan ilköğretimden yükseköğretime ve de tüm hayat boyu hemen hemen her noktada karşımıza çıkmaktadır. Matematiğin bu girift tarafını aşmanın en temel noktası matematik eğitimi ve öğretiminin ne şekilde yapılacağıdır. Matematik öğretmenin en temel amacı kişinin günlük yaşamda karşılaştığı problem durumlarını çözüme kavuşturmaktır. Matematik insanlara doğru önermelerle uğraşmayı hedef kılar. Bugün akademik dünyada yer alan tüm matematik eğitimcileri büyük bir azimle matematiğin bu gizil tarafını çözmek için gayret göstermektedir. Akademide bulunan tüm matematik eğitimcileri problem cümlelerinin hemen hemen hepsini matematik öğretimde ele alınan konulara ayırmaktadırlar. Burada en temel beklenti matematiğin anlaşılabilir kılınmasıdır. Elbette matematiğin bu anlaşılmayan kısmını bir günde çözüme kavuşturmak mümkün değildir. Matematik eğitimcileri yapacakları yeni çalışmalarla yeni yaklaşımlar geliştirdikçe matematiğin çözümsüz çözümlü hale gelecektir. Biz matematik eğitimcileri ve eğitim bilimleri alanında çalışmakta olan eğitimciler bu kitapta yeni yaptığımız eğitim içerikli çalışmaları bir araya getirerek tüm okuyuculara yeni bir perspektif kazandırmayı umut ediyoruz. Çalışmanın alana katkı sunmasını temenni etmekteyiz.

Editör

Doç. Dr. Şükrü İLGÜN

Doç. Dr. Fatma ERDOĞAN

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM 1:
ARİTMETİK VE CEBİRSEL DÜŞÜNME ÜZERİNE GENEL BİR BAKIŞ.....1
Dr. Öğr. Üyesi Serdal POÇAN

BÖLÜM 2:
ELEŞTİREL DÜŞÜNEN MATEMATİK SINIFLARININ
İNŞASINDA ÖĞRETMEN ROLÜ 13
Doç. Dr. Fatma ERDOĞAN
Betül DEMİRBAŞ

BÖLÜM 3:
DERS İMECESİ MODELİ VE MATEMATİK EĞİTİMİNDE KULLANIMI..... 33
Dr. Öğr. Üyesi Deniz ÖZEN ÜNAL

BÖLÜM 4:
GENELLEME: MATEMATİKSEL ÜSTÜN YETENEKLİLİĞİN KİLİT
KARAKTERLERİNDEN BİRİ..... 43
Doç. Dr. Fatma ERDOĞAN - Neslihan GÜL

BÖLÜM 5:
MATEMATİK EĞİTİMİNİN YABANCI UYRUKLU ÖĞRENCİLERİN VE
MATEMATİK ÖĞRETMENLERİNİN PERSPEKTİFLERİNDEN
İNCELENMESİ: KARS ÖRNEKLEMİ.....61
Doç. Dr. Şükrü İLGÜN - Kübra KÜP

BÖLÜM 6:
MATEMATİKSEL DÜŞÜNMEDE FORMÜLLERİN ROLÜ 101
Dr. Öğr. Üyesi Ebru KÜKEY

BÖLÜM 7:
7. SINIF ÖĞRENCİ VELİLERİNİN MATEMATİK EĞİTİMİNDEN BEKLENTİLERİNİN
MATEMATİK OKURYAZARLIĞI VE MATEMATİK MOTİVASYONU
PERSPEKTİFİNDEN İNCELENMESİ.....115
Doç. Dr. Şükrü İLGÜN - Cansu ULAKCI

BÖLÜM 8:
ÖZEL GEREKSİNİMLİ BİREYLERDE KAVRAM VE BECERİ ÖĞRETİMİ.....131
Dr. Öğr. Üyesi Bekir BURAL

BÖLÜM 9:
OKUL DEVAM PROBLEMLERİ VE MÜDAHALE YAKLAŞIMLARI.....147
Dr. Öğr. Üyesi Sümeyye ULAŞ

BÖLÜM 10:
ÖZEL EĞİTİMDE ETKİLİ SINIF YÖNETİMİ.....167
Dr. Öğr. Üyesi Bekir BURAL

BÖLÜM 11:
TRAVMA ODAKLI BİLİŞSEL DAVRANIŞÇI TERAPİYE GENEL BAKIŞ.....181
Dr. Öğr. Üyesi Sümeyye ULAŞ

BÖLÜM **1**

ARİTMETİK VE CEBİRSEL DÜŞÜNME ÜZERİNE GENEL BİR BAKIŞ

Dr. Öğr. Üyesi Serdal POÇAN

GİRİŞ

Öğrencilerin çoğu, matematiği zor bir ders olarak algılamakta ve bundan dolayı olumsuz tutum geliştirebilmektedir. Bu durum zamanla öğrencilerde kaygı düzeylerinin artmasına neden olmakta ve öğrenciler kendilerine olan güvenlerini kaybedebilmektedir (Baykul, 2014). Matematiğin zor bir ders olarak görülmesinin birçok nedeni olabilir. Bireysel farklılıklar, öğretmede kullanılan yöntem ve teknikler, hazırbulunuşluk, konuların soyut ve fazla olması bunlardan bazılarıdır (Evirgen & Yıldız-İkikardeş, 2019; Yayla & Bangir-Alpan, 2019). Matematik öğrenme sürecinde ardışık ilerleme büyük önem taşır. Bu süreçte öğrencilerin her konu için sağlam bir temel oluşturması gerekmektedir. Çünkü matematik, bir konunun diğerine mantıklı bir şekilde bağlandığı bir yapıya sahiptir. Bu nedenle, yeni bir matematik konusuna geçerken öğrencilerin önceki konuların temel kavramlarını tam anlamıyla kavramaları oldukça önemlidir.

Matematik eğitimi alanındaki çalışmalarda soyut kavramların varlığı ve öğrencilerde ön bilgi eksikliği matematiğin zor bir ders olarak görülme nedenleri arasında sıklıkla ifade edilmektedir. Özellikle ilkokuldan ortaokula geçiş ile birlikte soyutlaşan matematikte aritmetikten cebire geçiş süreci dikkat çekici bir noktadır (Gürbüz & Akkan, 2008; Jiang & Cai, 2022). Dolayısıyla, aritmetikten cebire geçişi daha etkin ve sorunsuz hale getirmenin yollarını araştırmak önemlidir. Bu noktada aritmetik öğrenme sürecinde aynı zamanda cebirsel düşünmenin geliştirilmesi gerekmektedir. Çünkü cebiri aritmetik içinde görmek ve aritmetik-cebir arasındaki ilişkiyi kavramsallaştırmak yeni bir yaklaşımı temsil eder. Bu

KAYNAKÇA

Akkan, Y., & Baki, A. (2016). Ortaokul öğrencilerinin aritmetikten cebire geçiş süreçlerinin incelenmesi: Sembollerin kullanımı ve anlamı. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, *11*(2), 270-305. dergipark.org.tr/en/pub/befdergi/issue/28762/307843

Aktaş, F. N., & Argün, Z. (2021). Görme engelli bireylerin matematik eğitiminde ihtiyaçları ve sorunları: Cebir kavramları bağlamında. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, *22*(3), 1-25. https://doi.org/10.21565/ozelegitimdergisi.750682

Alibali, M. W., Knuth, E. J., Hattikudur, S., McNeil, N. M., & Stephens, A. C. (2007). A longitudinal examination of middle school students' understanding of the equal sign and equivalent equations. *Mathematical Thinking and Learning, 9*(3), 221-247. https://doi.org/10.1080/10986060701360902

Alibali, M. W., Phillips, K. M. O., & Fischer, A. D. (2009). Learning new problem-solving strategies leads tochanges in problem representation. *Cognitive Development, 24*, 89–101. https://doi.org/10.1016/j.cogdev.2008.12.005

Baiduri, B. (2015). Mathematics education students' understanding of equal sign and equivalent equation. *Asian Social Science, 11*(25), 15-24. https://doi.org/10.5539/ass.v11n25p15

Baykul, Y. (2014). *İlkokulda matematik öğretimi* (12. Baskı). Pegem Akademi.

Breiteig, T., & Grevholm, B. (2006). The transition from arithmetic to algebra: to reason, explain, argue, generalize and justify. In *Conference of the International Group for the Psychology of Mathematics Education: 17/07/2006-21/07/2006* (Vol. 2, pp. 225-232). PME, Charles University.

Carpenter, T., & Levi, L. (2000). *Developing conceptions of algebraic reasoning in the primary grades* (Research report No. 00-2). Madison, WI: National Center for Improving student Learning and Achievement in Mathematics and Science.

Dede, Y. (2004). Öğrencilerin cebirsel sözel problemleri denklem olarak yazarken kullandıkları çözüm stratejilerinin belirlenmesi. *Eğitim Bilimleri ve Uygulama*, *3*(6), 175-192.

Erdem, Ö., & Sarpkaya Aktaş, G. (2018). Ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin cebir öğrenme alanında yaşadıkları kavram yanılgılarının giderilmesinde etkinlik temelli öğretimin değerlendirilmesi. *Turkish Journal of Computer and Mathematics Education*, *9*(2), 312-338. https://doi.org/10.16949/turkbilmat.333612

Evirgen, O., & Yıldız İkikardeş, N. Y. (2019). 7. sınıf matematik dersinde zorlanılan konulara ilişkin öğrenci görüşlerinin incelenmesi. *Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, *21*(1), 416-435. https://doi.org/10.25092/baunfbed.548560

Gürbüz, R., & Akkan, Y. (2008). Farklı öğrenim seviyesindeki öğrencilerin aritmetikten cebire geçiş düzeylerinin karşılaştırılması: Denklem örneği. *Eğitim ve Bilim, 33*(148), 64-76.

Herscovics, N., & Linchevski, L. (1994). A cognitive gap between arithmetic and algebra. *Educational Studies in Mathematics*, *27*(1), 59-78.

Jiang, C., & Cai, J. (2022). Book Review: Seeing algebra in arithmetic in cross-cultural contexts. Meixia Ding (2021) Teaching early algebra through example-based problem solving: Insights from Chinese and US elementary classrooms. *Educational Studies in Mathematics, 111*, 177–184. https://doi.org/10.1007/s10649-021-10132-2

Kabadaş, H., & Yavuz-Mumcu, H. (2022). Aritmetikten cebire geçiş süreçlerinde model kullanmanın etkisi: Bir öğretim deneyi. *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergi-*

si, *11*(4), 624-637. https://doi.org/10.30703/cije.1083214

Kieran, C. (1981). Concepts associated with the equality symbol. *Educational Studies in Mathematics, 12*(3), 317–326. https://doi.org/10.1007/BF00311062

Kieran, C. (2004). Algebraic thinking in the early grades: What is it?. *The Mathematics Educator, 8*(1), 139-151.

Kieran, C. (2022). The multi-dimensionality of early algebraic thinking: background, overarching dimensions, and new directions. *ZDM–Mathematics Education, 54,* 1131–1150. https://doi.org/10.1007/s11858-022-01435-6

Kuzu, T. E. (2022). Pre-algebraic aspects in arithmetic strategies–The generalization and conceptual understanding of the 'Auxiliary Task'. *Eurasia Journal of Mathematics, Science and Technology Education*, *18*(12), Article em2192.

Lee, E., & Park, M. (2022). Exploring opportunities to develop algebraic thinking presented in elementary mathematics textbooks in Korea and the United States. *Journal of Educational Research in Mathematics*, *32*(3), 395-421. https://doi.org/10.29275/jerm.2022.32.3.395

Linchevski, L. (1995). Algebra with numbers and arithmetic with letters: A definition of pre-algebra. *The Journal of Mathematical Behaviour, 14,* 113-120.

Lim, M. (2022). An analysis of 3rd graders' problem solving strategies on early algebra. *Journal of Educational Research in Mathematics*, *32*(3), 249-270. https://doi.org/10.29275/jerm.2022.32.3.249

McNeil, N. M., Fyfe, E. R., Petersen, L. A., Dunwiddie, A. E., & Brletic-Shipley, H. (2011). Benefits of practicing 4 = 2 + 2: Nontraditional problem formats facilitate children's understanding of mathematical equivalence. *Child Development, 82*(5), 1620–1633. https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2011.01622.x

McNeil, N. M., & Alibali, M. W. (2004). You'll see what you mean: Students encode equations based on their knowledge of arithmetic. *Cognitive Science, 28*, 451–466. https://doi.org/10.1207/s15516709cog2803_7

Peker, B., & Acar, S. (2022). Algebra and algebraic thinking. In O. Tunaboylu & Ö. Akman (Eds.), *Current studies in social sciences 2022* (pp. 191-205). ISRES Publishing.

Pittalis, M. (2023). Young students' arithmetic-algebraic structure sense: an empirical model and profiles of students. *International Journal of Science and Mathematics Education*, *21*(6), 1865-1887. https://doi.org/10.1007/s10763-022-10333-y

Pratiwi, W. D., Kurniadi, E., & Astuti, P. (2019, February). Learning design for transition from arithmetic thinking to algebraic thinking. In *Journal of Physics: Conference Series* (Vol. 1166, No. 1, p. 012031). IOP Publishing.

Roos, A. K., & Kempen, L. (2022, February). Using the bar model to ease the transition from transforming arithmetic-numerical to algebraic equations: theoretical considerations and possible obstacles. In *Twelfth Congress of the European Society for Research in Mathematics Education (CERME12)*. Italy.

Sun, J. (2022). Building understanding of algebraic symbols with an online card game. *Mathematics Education Research Group of Australasia*.

Tabach, M., & Friedlander, A. (2008). The role of context in learning beginning algebra. In C. E. Greenes & R. Rubenstein (Eds.), *Algebra and algebraic thinking in school mathematics: Seventieth yearbook* (pp. 223– 232). National Council of Teachers of Mathematics.

Türk Dil Kurumu. (2023). *Güncel Türkçe sözlük*. https://sozluk.gov.tr/

Usiskin, Z. (1999) Conceptions of school algebra and uses of variables. In B. Moses (Ed.), *Algebraic thinking, grades 9-12: readings*

from nctm's school based journals and other publications (pp. 7–13). National Council of Teachers of Mathematics.

Van De Walle, J. A., Karp, K. S. ve Bay-Williams, J. M. (2016). *İlkokul ve ortaokul matematiği* (Çeviri Editörü: S. Durmuş). (7. Basımdan Çeviri). Nobel Akademik Yayıncılık.

Xie, S., & Cai, J. (2022). Fifth graders' learning to solve equations: the impact of early arithmetic strategies. *ZDM–Mathematics Education*, *54*(6), 1169-1179. https://doi.org/10.1007/s11858-022-01417-8

Xolocotzin, U., Medrano-Moya, A. M., & Rojano, T. (2022). Starting points: understanding children's pre-instructional intuitions about function tables. *ZDM–Mathematics Education*, *54*(6), 1363-1376. https://doi.org/10.1007/s11858-022-01424-9

Yayla, Ö., & Bangir-Alpan, G. (2019). Öğrencilerin matematikte zorlanma nedenlerine ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşleri. *Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergisi*, *6*(2), 401-425.

Zeller, M., & Barzel, B. (2010). of CAS and GC in early algebra. *ZDM Mathematics Education 42*, 775–788. https://doi.org/10.1007/s11858-010-0287-0

BÖLÜM **2**

ELEŞTİREL DÜŞÜNEN MATEMATİK SINIFLARININ İNŞASINDA ÖĞRETMEN ROLÜ

Doç. Dr. Fatma ERDOĞAN
Betül DEMİRBAŞ

GİRİŞ

Eğitimin tüm seviyelerindeki öğrenciler 21. yüzyılda bilgi yoğunluğu ve hızla gelişen teknoloji tarafından tetiklenen aşırı global rekabetin zorluklarıyla karşı karşıyadır. Bu durum karşısında eğitim sistemleri öğrencileri küreselleşme çağında ihtiyaç duyulan becerilerle donatma gereğini duymaktadır (Afandi vd., 2019). Dünya genelinde eğitim alanında geliştirilmesi beklenen birçok farklı yaşam becerisi bulunmaktadır. 21. yüzyıl becerileri için Amerika Birleşik Devletleri'nde çeşitli şirketler ve dernekler tarafından oluşturulan bir beceri çerçevesi geliştirilmiştir. Bu beceri çerçevesi, öğrencilerin kariyerlerinde ve yaşamlarında ihtiyaç duydukları yetkinlikleri ve nitelikleri tanımlamaktadır (Voogt ve Roblin, 2012) ve eleştirel düşünme üst düzey düşünme becerileri kapsamında yer almaktadır (Levy, 2010). Eleştirel düşünme 21. yüzyılın temel bir gerekliliği haline gelmiştir ve yaratıcı düşünme, yenilik, problem çözme, işbirliği, etkili iletişim, ortak karar verme, bilgi paylaşımı, çabukluk, bilgi, iletişim ve teknoloji okuryazarlığı gibi yaşam ve kariyer becerileri ile ilişkilidir (Chen vd., 2022).

Eleştirel düşünme "bir kişinin neye inanacağına karar vermek için düşünmesi" anlamına gelir (Ennis ve Norris, 1989). Eleştirel düşünme bireylere durumları mantıklı bir şekilde sorgulama ve farklı bakış açılarıyla ele alma yetisi kazandırarak, bireylerin sorunlara çözüm üretmelerini sağlar. Eleştirel düşünme gibi üst düzey düşünme becerilerinin geliştirilmesinde eğitim sistemlerinin rolü büyüktür. Bu nedenle, eleştirel düşünme becerisinin geliştirilmesi, eğitim alanında en önemli konulardan biri haline gelmiştir ve her eğitim seviyesinde vurgulanmaktadır (Facione, 1990; Miller, 2003).

Kaynakça

Abrami, P. C., Bernard, R. M., Borokhovski, E., Waddington, D. I., Wade, C. A., & Persson, T. (2015). Strategies for teaching students to think critically. *Review of Educational Research, 85*(2), 275–314.

Afandi, A., Sajidan, S., Akhyar, M., & Suryani, N. (2019). Development frameworks of the Indonesian partnership 21st-century skills standards for prospective science teachers: A delphi study. *Jurnal Pendidikan IPA Indonesia, 8*(1), 89-100.

Agoestanto, A., Sukestiyarno, Y. L., & Rochmad (2017). Analysis of mathematics critical thinking students in junior high school based on cognitive style. *Journal of Physics: Conference Series, 424*(1), Article 012052.

Aizikovitsh-Udi, E., & Cheng, D. (2015). Developing critical thinking skills from dispositions to abilities: mathematics education from early childhood to high school. *Creative education*, *6*(04), 455-462.

Angraini, L. M., & Wahyuni, A. (2021). The effect of concept attainment model on mathematical critical thinking ability. *International Journal of Instruction, 14*(1), 727-742.

Atnafu, M., & Michael, K. (2018). Perceptions of in-service mathematics teachers towards enhancing students' critical thinking skills in mathematics. *Ethiopian J. Educ., 38*(1), 37-71.

Bailin, S., Case R., Coombs J. R., & Daniels, L. B. (1999). Conceptualizing critical thinking. *Journal of Curriculum Studies, 31*(3), 285-302.

Barrie*, S.* (2004). A research-based approach to generic graduate attributes policy. *Higher Education Research and Development, 23*(3), 261–275.

Barrie, S. C., & Prosser, M. (2004). Generic graduate attributes: citizens for an uncertain future. *Higher Education Research & Development*, *23*(3), 243–246.

Barta, A., Fodor, L. A., Tamas, B., & Szamoskozi, I. (2022). The development of students' critical thinking abilities and dispositions through the concept mapping learning method – a meta-analysis. *Educational Research Review*, *37*, Article 100481. https://doi.org/10.1016/j.edurev.2022.100481

Bezanilla, M. J., Fernandez-Nogueira, D., Poblete, M., & Galindo-Domínguez, H. (2019). Methodologies for teaching-learning critical thinking in higher education: the teacher's view. *Thinking skills and creativity*, *33*, Article 100584.

Bird, T. D., & Rice, A. H. (2021). The - ce of CASE on agriculture teachers' use of inquiry-based methods. *Journal of Agricultural Education, 62*(1), 260–275. https://doi.org/10.5032/jae.2021.01260

Browne, M. N., & Keeley, S. M. (2004). *Asking the right questions: A guide to critical thinking*. Prentice Hall.

Butera, G., Friesen, A., Palmer, S. B., Lieber, J., Horn, E. M., Hanson, M. J., & Czaja, C. (2014). Integrating mathematics problem solving and critical thinking in to the curriculum. *YC Young Children, 69*(1), 70-77.

Carter Jr, R. A., Zhang, L., Hunt, T. L., Bloom, L., Wilder, T. L., Yang, S., & Parsons, C. (2023). Educator preparation: A multi-discipline analysis of standards to promote critical thinking. *Teachers and Teaching*, *29*(4), 422-438.

Chen, X., Zhai, X., Zhu, Y., & Li, Y. (2022). Exploring debaters and audiences' depth of critical thinking and its relationship with their participation in debate activities. *Thinking Skills and Creativity, 44,* Article 101035. https://doi.org/10.1016/j.tsc. 2022.101035

Choy, S. C., & Cheah, P. K. (2009). Teacher perceptions of critical thinking among students and its on higher education. *International Journal of Teaching and Learning in Higher Education, 20*(2), 198-206.

Davies, M. W., & Barnett, R. (Eds.) (2015). *The palgrave handbook of critical thinking in higher education.* Palgrave Macmillan.

Davies, M. J., & Willing, L. (2023). An examination of teachers' beliefs about critical thinking in New Zealand high schools. *Thinking Skills and Creativity, 48*, Article 101280.

Duron, R., Limbach, B., & Waugh, W. (2006). Critical thinking framework for any discipline. *International Journal of Teaching and Learning in Higher Education*, *17*(2), 160–166.

Dwyer, C. R., Hogan, M. J., & Steward, I. (2014). An integrated critical thinking framework for the 21st century. *Thinking Skills and Creativity, 12*, 43-52. http://dx.doi.org/10.1016/j.tsc.2013.12.004

Ennis, R. H. (1985). A logical basis for measuring critical thinking skills. *Educational Leadership*, *43*(5), 44–48.

Ennis, R. H. (1991). Critical thinking: a streamlined conception. *Teaching Philosophy, 14*(1), 5–25.

Ennis, R. H. (1992). Critical thinking and subject specificity: clarification and needed research. *Educational Researcher, 18*(3), 4–10.

Ennis, R. H. (2015). Critical thinking: a streamlined conception. In M. Davies & R. Barnett (Eds.), *The Palgrave handbook of critical thinking in higher education* (pp. 31–47). Palgrave Macmillan.

Ennis, R. H., & Norris, S. (1989). *Evaluating critical thinking*. Midwest Publications.

Enright, B. E., & Beattie, S. A. (1992). Assessing critical thinking in mathematics. *Assessment for Intervention, 17*(2), 137-144. https://doi.org/10.1177/153450849201700205

Facione, P. A. (1990). *Critical thinking: A statement of expert consensus for purposes of educational assessment and instruction*. *Executive summary "The Delphi Report"*. The California Academic Press.

Facione, P. A. (1991). *Critical thinking: a statement of expert consensus for purposes of educational assessment and instructio*n. Institute for Critical Thinking Resource Publication.

Facione, P. A. (2011). Critical thinking: what it is and why it counts. *Insight Assessment, 2007*(1), 1–23.

Facione, P. A., & Facione, N. C. (1996). *CCTDI: A disposition inventory*. The California Academic Press.

Franco, A. R., Costa, P. S., Butler, H. A., & Almeida, L. S. (2017). Assessment of undergraduates' real-world outcomes of critical thinking in everyday situations. *Psychological Reports, 120*(4), 707–720. https://doi.org/10.1177/0033294117701906

Fung, D. (2014). Promoting critical thinking through group work: A teaching intervention for Hong Kong primary school students. *International Journal of Educational Research*, *66*, 45–62. https://doi.org/10.1016/j.ijer.2014.02.002

Glassner, A., Weinstock, M., & Neuman, Y. (2005). "Pupils' Evaluation and Generation of Evidence and Explanation in Argumentation." *British Journal of Educational Psychology*, *75*(1), 105–118.

Halpern, D. F. (2014). *Thought and knowledge. An introduction to critical thinking* (5th ed). Psychology Press.

Hsu, F. H., Lin, I. H., Yeh, H. C., & Chen, N. S. (2022). of Socratic Prompts via video-based learning system on elementary school students' critical thinking skills. *Computers & Education*, *183*, Article 104497. https://doi.org/10.1016/j.compedu.2022.104497

Ikuenobe, P. (2001). Teaching and assessing critical thinking abilities as outcomes in an informal logic course. *Teaching in Higher Education, 6*(1), 19–35.

Innabi, H., & Sheikh, O. E. (2007). The change in mathematics teachers' perceptions of critical thinking after 15 years of educational reform in Jordan. *Educational Studies in Mathematics*, *64*(1), 45–68.

Jablonka, E. (2014). Critical thinking in mathematics education. In S. Lerman (Ed.), *Encyclopedia of mathematics education* (pp. 121–125). Springer.

Kahneman, D. (2011). *Thinking, fast and slow*. Allen Lane.

Lai, E. R. (2011). Critical thinking: a literature review. *Pearson's Research Reports, 6*(1), 40-41.

Levy, D. A. (2010). *Tools of critical thinking: metathoughts for psychology*. Waveland Press.

Lewis, A., & Smith, D. (1993). Defining higher order thinking. *Theory into Practice, 32*(3), 131-137.

Marcut, I. (2005). Critical thinking-applied to the methodology of teaching mathematics. *Educatia Matematica, 1*(1), 57-66.

Massa, S. (2014). The development of critical thinking in primary school: the role of teachers' beliefs. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 141, 387–392. https://doi.org/10.1016/j.sbspro. 2014.05.068

Mathews, S. R., & Lowe, K. (2011). Classroom environments that foster a disposition for critical thinking. *Learning Environments Research, 14*(1), 59–73. https://doi.org/10.1007/s10984-011-9082-2

Miller, A. S. (2003). *The development of critical thinking in adult learners using multilogical problems and dialogical instruction* [Unpublished doctoral dissertation]. Walden University.

Moore, T. (2013). Critical thinking: seven definitions in search of a concept. *Studies in Higher Education, 38*(4), 506–522. https://doi.org/10.1080/03075079.2011.586995

National Council of Teachers of Mathematics. (1989). *Curriculum and evaluation standards for school mathematics.* National Council of Teachers of Mathematics.

Norris, S. P. (1988). Research needed for critical thinking. *Canadian Journal of Education, 13*(1), 125–137.

Olivares, S. L., & Heredia Escorza, Y. (2012). Desarrollo del pensamiento crítico en ambientes de aprendizaje basado en problemas en estudiantes de educación superior. *Revista Mexicana de Investigacin Educativa, 17*(54), 759–778.

Onosko, J. J. (1990). Comparing teachers' instruction to promote students' thinking. *Journal of Curriculum Studies, 22*(5), 443–461.

Paul, R. (1990). *Critical thinking handbook: k-3rd grades. a guide for remodelling lesson plans in language arts, social studies & science*. Center for Critical Thinking and Moral Critique.

Paul, R., & Elder, L. (2001). *Critical thinking: tools for taking charge of your learning and your life*. Prentice Hall.

Paul, R., & Elder, L. (2006). Critical thinking: The nature of critical and creative thought, Part II. *Journal of Developmental Education, 30*(2), 34-35.

Peter, E. E. (2012). Critical thinking: Essence for teaching mathematics and mathematics problem solving skills. *African Journal of Mathematics and Computer Science Research, 5*(3), 39-43.

Piergiovanni, P. R. (2014). Creating a critical thinker. *College Teaching, 62*(3), 86–93. *https://doi.org/10.1080/87567555.2014.896775*

Pithers, R., & Soden, R. (2000). Critical thinking in education: a review. *Educational Researcher, 42*(3), 237–249.

Ridwan, M. R., Retnawati, H., Hadi, S., & Jailani. (2022). Teachers' perceptions in applying mathematics critical thinking skills for middle school students: A case of phe-

nomenology. *Anatolian Journal of Education, 7*(1), 1- 16. https://doi.org/10.29333/aje.2022.711a

Rott, B. (2021). Inductive and deductive justification of knowledge: Epistemological beliefs and critical thinking at the beginning of studying mathematics. *Educational Studies in Mathematics, 106*(1), 117–132. https://doi.org/10.1007/s10649-020-10004-1

Rott, B., Leuders, T., & Stahl, E. (2015). Assessment of mathematical competencies and epistemic cognition of pre-service teachers. *Zeitschrift für Psychologie*, *223*(1), 39–46.

Sasson, I., Yehuda, I., & Malkinson, N. (2018). Fostering the skills of critical thinking and question- posing in a project-based learning environment. *Thinking Skills and Creativity, 29,* 203–212. https://doi.org/10.1016/j.tsc.2018.08.001

Stanovich, K. E., & Stanovich, P. J. (2010). A framework for critical thinking, rational thinking, and intelligence. In D. Preiss & R. J. Sternberg (Eds.), *Innovations in educational psychology: Perspectives on learning, teaching and human development* (pp. 195–237). Springer.

Swartz, R., & Parks, S. (1994). *Infusing the teaching of critical and creative thinking into content instruction.* A Lesson Design Handbook for the Elementary Grades, Critical Thinking Books & Software.

Teo, P. (2019). Teaching for the 21st century: a case for dialogic pedagogy. *Learning, Culture and Social Interaction, 21,* 170–178. https://doi.org/10.1016/j.lcsi.2019.03.009

Thomas, K., & Lok, B. (2015). Teaching critical thinking: An operational framework. In M. Davies & R. Barnett (Eds.), *The Palgrave handbook of critical thinking in higher education* (pp. 93–105). Palgrave Macmillan.

Tirosh, D., & Tsamir, P. (2014). Intuition in mathematics education. In S. Lerman (Ed.), *Encyclopedia of mathematics education* (pp. 325-330). Springer.

T B. (2006). Expert teachers' beliefs about use of critical-thinking activities with high and low advantage learners. *Teacher Education Quarterly, 33*(2), 37–52. https://www.jstor.org/stable/23478933

Tsui, L. (2002). Fostering critical thinking through pedagogy. *The Journal of Higher Education, 73*(6), 740–763.

Tunçer, E., & Sapancı, A. (2021). Ortaokul matematik öğretmenlerinin eleştirel düşünme eğilim ve uygulama algıları arasındaki ilişki. *Asian Journal of Instruction, 9*(2), 55-74. https://doi.org/10.47215/aji.1000040

Voogt, J., & Roblin, N. P. (2012). A comparative analysis of international frameworks for 21st century competences: Implications for national curriculum policies. *Journal of curriculum studies, 44*(3), 299-321.

Walker, S. E. (2003). Active learning strategies to promote critical thinking. *Journal of Athletic Training, 38*(3), 263–367.

Walsh, D. & Paul, R. (1998). *The goal of critical thinking: from educational ideal to edecational reality*. Amerikan Federation of Teacher.

Wenglinsky, H. (2004). Facts of critical thinking skills? What NAEP results say. *Educational Leadership, 62*(1), 32-35.

Yuan, R., & Stapleton, P. (2020). Student teachers' perceptions of critical thinking and its teaching. *ELT Journal, 74*(1), 40–48. https://doi.org/10.1093/elt/ccz044

Zoller, U. (1993). Are lecture and learning compatible? Maybe for LOCS: Unlikely for HOCS. *Journal of Chemical Education*, *70*(5), 195-197. https://doi.org/10.1021/ed070p195

Zhang, L. (2001). Approaches and thinking styles in teaching. *The Journal of Psychology*, *135*(5), 547–561.

BÖLÜM **3**

DERS İMECESİ MODELİ VE MATEMATİK EĞİTİMİNDE KULLANIMI

Dr. Öğr. Üyesi Deniz ÖZEN ÜNAL

"narau yori nareyo"

Japonca'da "öğreneceğine alış" anlamına gelen bu atasözü, bir şeyi sadece teorik olarak öğrenmenin, onu tam anlamıyla öğrendiğimiz anlamına gelmediğini göstermektedir. Bu atasözü ile bir şeyi tam anlamıyla öğrenebilmek için teorik bilgileri sıklıkla pratiğe geçirmek gerektiği vurgulanmaktadır.

Teori ve pratiği birleştirme çabaları hemen hemen her zaman eğitim camiasında gündeme gelen önemli konulardan biri olmuş ve buna yönelik çabalar gerek öğretmenler, gerek öğretmen yetiştiren akademisyenler tarafından değerli bulunmuştur. Girişteki atasözünün, Japonya'daki öğretmenlerin eğitim araştırmalarına bakış açısını da açıklamaya ışık tuttuğu söylenebilir. Bir öğretmen olarak, hele de kendimizi geliştirmeye açık bir öğretmensek, eğitimle ilgili okuduğumuz teorik bilgileri sınıf ortamında uygulamaya çalışmamamız neredeyse imkansızdır. Bir araştırmacı gözüyle baktığımızda ise eğitim alanında teoriyle uygulamanın yan yana gelmesi, ancak öğretmenlerle işbirliği içerisinde yapılacak araştırmalar sayesinde gerçekleşebilir. İşte tam da bu noktada ders imecesi (lesson study) modeli araştırmacılarla, deneyimli ve deneyimsiz öğretmenleri veya öğretmen adaylarını bir araya getiren bir model olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ders imecesi öğretmenlerin bir araya gelerek öğrencinin öğrenmesini sağlayacak etkili bir dersi grupça planlanmasını, yürütmesini ve değerlendirmesini içermektedir (Murata, 2011, Baki vd., 2011). Ders imecesi (lesson study); Japoncada ders anlamına gelen 'jugyo' ve araştırma anlamına gelen 'kenkyu' kelimelerinin birleşiminden "jugyokenkyu" oluşmaktadır. Bu terimden de anlaşılacağı

Kaynaklar

Akalın, S., & Kılıç, A. (2022). Türkiyede ders imecesi modeli kullanılarak yapılan lisansüstü tezler üzerine bir meta sentez çalışması. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *32*(3), 1013-1025. https://doi.org/10.18069/firatsbed.1060134

Baki, M. (2012). *Sınıf öğretmeni adaylarının matematiği öğretme bilgilerinin gelişiminin incelenmesi: Bir ders imecesi (lesson study) çalışması* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Karadeniz Teknik Üniversitesi.

Baki, M., Baki, A., & Arslan, S. (2011). Prospective primary school teachers' knowledge of their students: the case of mathematics. In Proceedings of the 35th Conference of the International Group for the Psychology of Mathematics Education, Vol. 2, pp. 89-96.

Bayram, İ., & Bıkmaz, F. (2019). Ders imecesi modeli ve modelin öğretmen mesleki gelişimine katkısı üzerine bir inceleme. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, *52*(2), 577-610. https://doi.org/10.30964/auebfd.473958

Bilge, O., & Dede, Y. (2020). Matematik öğretmenlerinin ders imecesine ilişkin görüşleri. *Gazi Eğitim Bilimleri Dergisi*, *6*(1), 1-22. https://doi.org/10.30855/gjes.2020.06.01.001

Boran, E., & Tarım, K. (2016). Ortaokul matematik öğretmenlerinin ders imecesi hakkındaki görüşleri. *Turkish Journal of Computer and Mathematics Education (TURCOMAT), 7*(1), 259-273. https://doi. org/ 10.16949/turcomat.22182

Bütün, M. (2015). Öğretmenlik uygulaması dersinde ders imecesi modelinin değerlendirilmesi: Sorunlar ve çözüm önerileri. *Adıyaman University Journal of Educational Sciences, 5*(2), 136-167. https://doi.org/10.17984/adyuebd.07565

Cumhur, F. (2016). *Matematik öğretmeni adaylarının soru sorma davranışlarının gelişiminin incelenmesi: Bir ders imecesi çalışması* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Karadeniz Teknik Üniversitesi.

Fernandez, M. L. (2005). Learning through microteaching lesson study in teacher preparation. *Action in Teacher Education*, *26*(4), 37-47. https://doi.org/10.1207/s15327833mtl0704_1

Fernandez, C., & Yoshida, M. (2012). *Lesson study: A Japanese approach to improving mathematics teaching and learning*. Routledge.

Gorman, J., Mark, J., & Nikula, J. (2010). *A mathematics leader's guide to lesson study in practice*. EDC.

Gülhan, F. (2021). Ders araştırması (ders imecesi) modeli Türkiye'de nasıl uygulanıyor, ne ifade ediyor?: Bir sistematik derleme. *Karaelmas Eğitim Bilimleri Dergisi*, *9*(2), 230-242.

Güner, P., & Akyüz, D. (2017a). Ders imecesi (lesson study) mesleki gelişim modeli: Öğretmen adaylarının fark etme becerilerinin incelenmesi. *İlköğretim Online*, *16*(2), 428-452. https://doi. org/10.17051/ilkonline.2017.304709

Güner, P., & Akyüz, D. (2017b). Öğretmen adaylarının ders imecesi (lesson study) kapsamında matematiksel fark etmelerinin niteliği. *Ondokuz Mayis University Journal of Education Faculty*, *36*(1), 47-82. https://doi.org/10.7822/omuefd.327389

Hart, L. C., Alston, A., & Murata, A. (2011). *Lesson study research and practice in mathematics education*. Springer.

Isoda, M. (2010). Lesson study: Problem solving approaches in mathematics education as a Japanese experience. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, *8*, 17-27.

Kükey, H. (2018). *İlköğretim matematik öğretmen adaylarının 5. sınıf kesirler konusunda derse hazırlık süreçlerinin lesson study (ders imecesi) modeli kapsamında incelenmesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İnönü Üniversitesi.

Lesson Study Research Group [LSRG] (2001).

An overview of lesson study. www.tc.edu/lessonstudy

Lewis, C., & Tsuchida, I. (1998). A lesson is like a swiftly river. *American Educator, 22*(4), 12-17.

Lewis, C., Perry, R. ve Murata, A. (2006) How should research contribute to instructional improvement? The case of lesson study. *Educational Researcher*, *35*(3), 3-14.

Murata, A. (2011). Introduction: Conceptual overview of lesson study. *Lesson study research and practice in mathematics education: Learning together*, 1-12.

Özaltun Çelik, A., & Bukova Güzel, E. (2016). Bir matematik öğretmenin ders imecesi boyunca öğrencilerin düşüncelerini ortaya çıkaracak soru sorma yaklaşımları. *Turkish Journal of Computer and Mathematics Education*, *7*(2), 365-392. https://doi.org/10.16949/turcomat.93160

Özaltun-Çelik, A., & Bukova-Güzel, E. (2017). Matematik öğretmenlerinin ders imecesi kapsamında köklü ifadelerin öğretimine ilişkin oluşturdukları ders planı. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *13*(2), 561-594. https://doi.org/10.17860/mersinefd.336744

Özbek, K. N. (2019). *Ortaokul matematik öğretmenlerinin açılar konusunda kullandıkları öğretim yöntem ve tekniklerdeki gelişimleri ile ders imecesine yönelik görüşleri* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi.

Özdemir-Baki, G., & Işık, A. (2018). Öğrencilerin matematiksel düşünmelerine yönelik öğretmenlerin farkındalık düzeylerinin incelenmesi: ders imecesi modeli. *Turkish Journal of Computer and Mathematics Education (TURCOMAT)*, *9*(1), 122-146. https://doi.org/ 10.16949/turkbilmat.359103

Özen, D., & Köse, N. (2019). A lesson study to develop teachers' geometric habits of mind. *Croatian Journal of Education, 21*(4), 133-1179. https://doi.org/10.15516/cje.v21i4.3205

Özen, D. (2015). *Ortaokul matematik öğretmenlerinin geometrik düşünmelerinin geliştirilmesi: Bir ders imecesi* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Anadolu Üniversitesi.

Pehlivan, C., & Bukova-Güzel, E. (2020). Development of mathematics teachers' moves that support students' higher order thinking skills through lesson study. *Turkish Journal of Computer and Mathematics Education (TURCOMAT)*, *11*(3), 774-813. https://doi.org/10.16949/tu rkbilmat.683535

Stigler, J. W., & Hiebert, J. (1999). *The teaching gap: Best ideas from the world's teachers for improving education in the classroom.* Free Press/Simon & Schuster.

Takahashi, A., & Yoshida, M. (2004). Ideas for establishing lesson-study communities. *Teaching children mathematics*, *10*(9), 436-443. https://doi.org/10.5951/TCM.10.9.0436

University of Exeter Lesson Study Session. (2015) http://wwww.education.exeter.ac.uk/lessonstudy/

Yıldız, A. (2013). *Ders imecesinin matematik* öğretmenlerinin *problem* çözme *ortamlarında* öğrencilerinin üstbilişlerini *harekete geçirmeye yönelik davranışlarına etkisi* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Karadeniz Teknik Üniversitesi.

BÖLÜM **4**

GENELLEME: MATEMATİKSEL ÜSTÜN YETENEKLİLİĞİN KİLİT KARAKTERLERİNDEN BİRİ

Doç. Dr. Fatma ERDOĞAN - Neslihan GÜL

GİRİŞ

Dünya gündeminde küresel iklim değişikliği, salgın hastalıklar, gelir eşitsizlikleri, kontrol edilemeyen obezite gibi birçok problem vardır. Dünya bu problemlerin çözümüne katkı sunacak üstün yetenekli bireylere ihtiyaç duymaktadır (Stenberg vd., 2021). Onlarca yıldır, üstün yeteneklilik zekâ ve zekâ katsayısı *(intelligence quotient-IQ)* ile eş tutulmuştur. Ancak, son yıllarda, üstün yeteneklilik çok yönlü bir kavram olarak görülmekte ve zekâ üstün yeteneklilik boyutlarından biri olarak görülmektedir (Renzulli, 2005). Renzulli (2016), ortalamanın üzerinde yetenek, yaratıcılık ve görev bağlılığının üstün yetenekliliği oluşturan öğeler olduğunu öne sürerken, Nolte (2018) üstün yetenekliliği farklı alanlarda sistematik olarak gelişmiş sıra dışı olgunluk olarak belirtmiştir. Dolayısıyla, üstün yetenekliliğin nasıl kavramsallaştırılması gerektiği gündemde olan konulardan biridir. Ancak, kavramsallaştırma tartışmalarının yanı sıra üstün yetenekli öğrencilerin eğitimi, bu öğrencilerin potansiyellerinin değerlendirilmesi, onların topluma yaratıcı ve üretken bireyler olarak katkı sağlamalarına destek olmak öncelikli arasındadır (Davis ve Rimm, 2004; Singer vd., 2017).

Üstün yeteneklilik çalışmalarında alana özgü bir kavram olan matematiksel üstün yeteneklilik gittikçe üzerinde durulan kavramlardan biri haline gelmiştir. Çünkü gelişen teknolojiyle birlikte, matematik, fen ve teknoloji alanında yaratıcı ve yetenekli bireyler yetiştirilmesi ülkelerin gelişimleri açısından önemlidir 2018). Matematiksel üstün yeteneklilik artan ilgiye rağmen hala bazı konular tartışmaya açıktır. Matematiksel üstün yetenekliliğin net bir tanımı olma-

Kaynakça

Amit, M., & Neria, D. (2008). Rising to the challenge: Using generalization in pattern problems to unearth the algebraic skills of talented pre-algebra students. *ZDM, 40*(1), 111-129.

Assmus, D. (2018). Characteristics of mathematical giftedness in early primary school age. In F. M. Singer (Ed.), *Mathematical creativity and mathematical giftedness: Enhancing creative capacities in mathematically promising students* (pp. 145–167). Springer.

Assmus, D., & Fritzlar, T. (2022). Mathematical creativity and mathematical giftedness in primary school age— An interview study on creating figural patterns. *ZDM, 54,* 113–131.

Ball, D. L., & Bass, H. (2003). Making mathematics reasonable in school. In Kilpatrick, J., Martin, W. G., & Schifter, D. E. (Eds.), *A research companion to principles and standards for school mathematics* (pp. 27-44). National Council of Teachers of Mathematics.

Benedicto, C., Jaime, A., & Gutiérrez, A. (2015). Análisis de la demanda cognitiva de problemas de patrones geométricos. In C. Fernández, M. Molina, & N. Planas (Eds.) , *Investigación enEducación matemática XIX* (pp. 153–162). SEIEM.

Benölken, R. (2015). "Mathe für kleine Asse"-An enrichment project at the University of Münster. In F. M. Singer, F. Toader, & C. Voica (Eds.), *The 9th Mathematical Creativity and Giftedness International Conference: Proceedings* (pp. 140–145). Sinaia.

Blanton, M., Levi, L., Crites, T., & Dougherty, B. J. (2011). Developing essential understanding of algebraic thinking for teaching mathematics in grades 3–5. In B. J. Dougherty & R. M. Zbiek (Eds.), *Essential understandings series*. National Council of Teachers of Mathematics.

Brody, L. E. & Stanley, J. C. (2005). Youths who reason exceptionally well mathematically and/or verbally: Using the MVT: D4 model to develop their talents. In R. Sternberg & J. Davidson (Eds.), *Conceptions of giftedness* (pp.20-*37).* Cambridge University press.

Brousseau, G., & Gibel, P. (2005). Didactical handling of students' reasoning processes in problem solving situations. *Educ. Stud. Math., 59,* 13–58.

Carraher, D. W., Martinez, M. V., & Schliemann, A. D. (2008). Early algebra and mathematical generalization. *ZDM*, *40*, 3-22.

Cutts, N. E., & Moseley, N. (2001). *Üstün zekâlı ve yetenekli çocukların eğitimi* (Çev, İ. Ersevim). Özgür.

Davis, G. A., & Rimm, S. B. (2004). *Education of the gifted and talented*. Pearson Education Press.

Davydov, V. V. (1990). Types of generalisation in instruction: logical and phsycological problems in the structuring of school curricula. In J. Kilpactrick (Ed.), *Soviet studies in mathematics education,* (2). National Council of Teachers of Mathematics.

, W. (2008). En route from patterns to algebra: Comments and *ZDM Mathematics Education, 40,* 143–160.

, W. (1991). Forms and means of generalization in mathematics. In A. J. Bishop (Ed.), *Mathematical knowledge: Its growth through teaching* (pp. 63-85). Kluwer Academic Publishers.

Dreyfus, T. (1991). Advanced mathematical thinking processes. In D. Tall (Ed.), *Advanced mathematical thinking* (pp. 25–41). Kluwer.

Ellis, A. B. (2007). A taxonomy for categorizing generalizations: Generalizing actions and generalizations. *Journal of the Learning Sciences, 16*(2), 221–262.

Feldhusen, J. (1998) Conceptions of giftedness. In Van Tassel-Baska (Ed.), *Excellence in educating the gifted* (pp. 15–28). Love Publishing Company.

Fritzlar, T., & Karpinski-Siebold, N. (2012). Continuing patterns as a component of algebraic thinking—An interview study with primary school students. In Pre-proceedings of the *12th International Congress on Mathematical Education* (pp. 2022–2031). ICMI.

Gagné, F. (1991). Towards a model of giftedness and talent. In N. Colangelo & G. A. Davis (Eds.), *Handbook of gifted education* (pp. 65-80). Allyn and Bacon.

Galton, F. (2009). *Inquiries into human faculty and its development (1883).* Cornell University Library.

Goldberg, S. R. (2008). *An exploration of intellectually gifted students' conceptual views of mathematics* [Unpublished doctorate dissertation]. Columbia University, USA.

Greenes, C. (1981). Identifying the gifted student in mathematics. *Arithmetic Teacher, 28,* 14–18.

Gutierrez, A., Benedicto, C., Jaime, A., & Arbona, E. (2018). The cognitive demand of a gifted student's answers to geometric pattern problems. In F. M. Singer (Ed.), *Mathematical creativity and mathematical giftedness* (pp. 196-198). Springer.

Harel, G., & Tall, D. (1991). The general, the abstract, and the generic. *For the Learning of Mathematics, 11,* 38–42.

Hollingworth, L. S. (1926). *Gifted children: Their nature and nurture*. Macmillan.

Johnson, D. T. (2000). *Teaching mathematics to gifted students in a mixed-ability classroom.* Eric Clearinghouse.

Kaput, J. J. (1999). Teaching and learning a new algebra. In E. Fennema, & T. A. Romberg (Eds.), *Mathematics classrooms that promote understanding* (pp. 133–155). Lawrence ErlbaumAssociates.

Kilpatrick, J., J., & Findell, B. (Eds.) (2001). *Adding it up: Helping children learn mathematics.* National Academy Press.

Koshy, V., Ernest, P., & Casey, R. (2009). Mathematically gifted and talented learners: Theory and practice. *International Journal of Mathematical Education in Science and Technology, 40*(2), 213–228.

Koshy, V., & Robinson, N. M. (2006). Too long neglected: Gifted young children. *European Early Childhood Education Research Journal*, *14*(2), 113-126.

Krutetskii, V. A. (1968/1976). *The psychology of mathematical abilities in schoolchildren* [J. Teller, Trans.; J. Kilpatrick & I. Wirszup, Eds.]. The University of Chicago Press.

Kükey, E., Tutak, T., & Aslaner, R. (2019). A review of studies on mathematical thinking In Turkey. *Social Sciences and Education Research Review*, 6(1), 30-47.

Lannin, J. K. (2005). Generalization and justification: The challenge of introducing algebraic reasoning through patterning activities. *Mathematical Thinking and learning, 7*(3), 231-258.

Lannin, J., Barker, D., & Townsend, B. (2006). Algebraic generalisation strategies: factors student strategy selection. *Mathematics Education Research Journal*, *18*(3), 3-28.

Leikin, R. (2014). Giftedness and high ability in mathematics. In S. Lerman (Ed.), *Encyclopedia of mathematics education* (pp. 247-251). Springer.

Leikin, R. (2019). Developing mathematical talent in schoolchildren: Who, What, and How? In R. F. Subotnik, P. Olszewski-Kubilius, & F. C. Worrell (Eds.), *The psychology of high performance: Developing human potential into domain-specific talent* (pp. 173–192). American Psychological Association.

Leikin, R. (2021). When practice needs more research: the nature and nurture of mathe-

matical giftedness. *ZDM – Mathematics Education, 53,* 1579–1589. https://doi.org/10.1007/s11858-021-01276-9

Leikin, R., Koichu, B., Berman, A., & Dinur, S. (2017a). How are questions that students ask in high level mathematics classes linked to general giftedness? *ZDM-Mathematics Education, 49*(1), 65-80.

Leikin, R., Leikin, M., Paz-Baruch, N., Waisman, I., & Lev, M. (2017b). On the four types of characteristics of super mathematically gifted students. *High Ability Studies*, *28*(1), 107-125.

Leikin, R., & Sriraman, B. (2022). Empirical research on creativity in mathematics (education): From the wastelands of psychology to the current state of the art. *ZDM-Mathematics Education, 54*(1), 1–17.

Lobato, J. E. (2006). Alternative perspectives on the transfer of learning: History, issues, and challenges for future research. *The Journal of the Learning Sciences, 15*(4), 431-449.

Lubinski, D., & Benbow, C. P. (2006). Study of mathematically precocious youth after 35 years: uncovering antecedents for the development of mathscience expertise. *Perspect. Psychol. Sci., 1,* 316–345.

Mason, J., Burton, L., & Stacey, K. (1989). *Pensar matemáticamente* [Thinking mathematicaly]. Labor.

Miller, R. C. (1990). *Discovering mathematical talent*. Eric Clearinghouse on Handicapped and Gifted Children.

Milli Eğitim Bakanlığı. (2016). Bilim ve sanat merkezleri yönergesi https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2016_10/07031350_bilsem_yonergesi.pdf

Mitchelmore, M. C. (2002). *The role of abstraction and generalisation in the development of mathematical knowledge* [Conference session]. Paper presented at the 9th Southeast Asian Conference on Mathematics Education, Singapore.

Nolte, M. (2018). Twice-exceptional students: Students with special needs and a high mathematical potential. In F. M. Singer (Ed.), *Mathematical creativity and mathematical giftedness* (pp. 199-225). Springer.

Nolte, M., & Pamperien, K. (2017). Challenging problems in a regular classroom setting and in a special foster programme. *ZDM-Mathematics Education, 49*(1), 121–136.

Pajares, F., & Graham, L. (1999). -cy, motivation constructs, and mathematics performance of entering middle school students. *Contemp. Educ. Psychol., 24,* 124–139.

Paz-Baruch, N., Leikin, M., & Leikin, R. (2022). Not any gifted is an expert in mathematics and not any expert in mathematics is gifted. *Gifted and Talented International, 37*(1), 25-41.

Pólya, G. (1989). *Cómo plantear y resolver problemas?* [How to solve it?]. Trillas.

Radford, L. (2006). Algebraic thinking and the generalization of patterns: A semiotic perspective. In S. Alatorre, J. L. Cortina, M. Sáiz, & A. Méndez (Eds.), *Proceedings of the 28th conference of the International Group for the Psychology of Mathematics Education* (Vol. 1, pp. 2–21). PME.

Radford, L. (2010). Layers of generality and types of generalization in pattern activities. *PNA*, *4*(2), 37–62.

Radford, L. (2011). Students' non-symbolic algebraic thinking. In J. Cai, & E. Knuth (Eds.), *Early algebraization: A global dialogue from multiple perspectives* (pp. 323-366). Springer.

Reed, C. F. (2004). Mathematically gifted in the heterogeneously grouped mathematics classroom: What is a teacher to do? *J. Second. Gifted Educ., 15,* 89–95.

Renzulli, J. S. (1978). What makes giftedness? Reexamining a definition. *Phi Delta Kappan, 60*, 180–184.

Renzulli J. S. (2005). The three-ring conception

of giftedness: a developmental model for promoting creative productivity. In R. J. Sternberg, & J. E. Davidson (Eds.), *Conceptions of giftedness* (2nd ed., pp. 217–245). Cambridge University Press.

Renzulli, J. S. (2016). The role of blended knowledge in the development of creative productive giftedness. *International Journal for Talent Development and Creativity 4*(1), 13–24.

Rivera, F. D. (2018). Pattern generalization processing of elementary students: Cognitive factors the development of exact mathematical structures. *EURASIA Journal of Mathematics, Science and Technology Education, 14*(9), Article em1586.

Rivera, F. D., & Becker, J. R. (2016). Middle school students' patterning performance on semi-free generalization tasks. *The Journal of Mathematical Behavior, 43,* 53–69.

Russell, S. J. (1999). Mathematical reasoning in the elementary grades. In L. V. (Ed.), Developing mathematical reasoning in grades K-12 (pp. 1–12). National Council of Teachers of Mathematics.

Schindler, M., & Rott, B. (2017). Networking theories on giftedness-What we can learn from synthesizing Renzulli's domain general and Krutetskii's mathematics specific theory. *Education Science, 7*(1), 6.

L. J. (2018). Commentary paper: A on mathematical creativity and giftedness. In F. M. Singer (Ed.), *Mathematical creativity and mathematical giftedness* (pp. 405-428). Springer.

Singer, F. M., L. J., Freiman, V., & Brandl, M. (2016). *Research on and activities for mathematically gifted students.* Springer.

Singer, F. M., L. J., & Leikin, R. (2017). Advancements in research on creativity and giftedness in mathematics education: Introduction to the special issue. *ZDM Mathematics Education, 49*(1), 4-12.

Smedsrud, J. (2018) Mathematically gifted accelerated students participating in an ability group: A qualitative interview study. *Front. Psychol., 9,* 1-12.

Sowell, E. J., Zeigler, A. J., Bergwall, L., & Cartwright, R. M. (1990). Identification and description of mathematically gifted students: a review of empirical research. *Gifted Child Q., 34,* 147–154.

Sriraman, B. (2003). Mathematical giftedness, problem solving, and the ability to formulate generalizations: The problem-solving experiences of four gifted students. *Journal of Secondary Gifted Education*, *14*(3), 151-165

Sriraman, B. (2005). Are giftedness and creativity synonyms in mathematics. *The Journal of Secondary Education, 17*(1), 20–36.

Starko, A. J. (1999). Problem finding: A key to creative productivity. In A. S. Fishkin, B. Cramond, & P. Olszewski-Kubilius (Eds.), *Investigating creativity in youth* (pp. 75–96). Hampton.

Stephens, A., Ellis, A., Blanton, M. L., & Brizuela, B. M. (2017). A gebraic thinking in the elementary and middle grades. In J. Cai (Ed.), *Compendium for research in mathematics education* (pp. 386–420). National Council of Teachers of Mathematics.

Sternberg, R. J. (1985). Implicit theories of intelligence, creativity, and wisdom. *Journal of personality and social psychology*, *49*(3), 607-627.

Sternberg, R. J., Chowkase, A., Desmet, O., Karami, S., Landy, J., & Lu, J. (2021). Beyond transformational giftedness. *Education Sciences*, *11*(5), 192. https://doi.org/10.3390/educsci11050192

Strachota, S. (2016). Conceptualizing generalization. *International Mathematical Virtual Institute Open Mathematical Education Notes, 6*(1), 41-55.

Wagner, H., & Zimmermann, B. (1986). Identification and fostering of mathematically gifted students. In A. Cropley, K. Urban, H. Wagner & W. Wieczerkowski (Eds.), *Giftedness: A continuing world-wide challenge* (pp. 273-287). Trillium Pres.

Whitmore, J. R. (1980). *Giftedness, and underachievement*. Allyn and Bacon, Inc.

Young, A. E., & Worrell, F. C. (2018). Comparing metacognition assessments of mathematics in academically talented students. *The Gifted Child Quarterly, 63*(2), 259-275.

Ziegler, A. (2005). The actiotope model of giftedness. In R. J. Sternberg, & J. Davidson (Eds.), *Conceptions of giftedness* (2nd. ed., pp. 411–434). Cambridge University Press.

BÖLÜM **5**

MATEMATİK EĞİTİMİNİN YABANCI UYRUKLU ÖĞRENCİLERİN VE MATEMATİK ÖĞRETMENLERİNİN PERSPEKTİFLERİNDEN İNCELENMESİ: KARS ÖRNEKLEMİ

Doç. Dr. Şükrü İLGÜN - Kübra KÜP

GİRİŞ

Jeopolitik olarak önemli bir yere sahip olan Türkiye göç alan ülkeler arasındadır. Geçmişten günümüze kadar insanlar, ülkelerindeki bazı nedenler sonucunda başka ülkelere göç etmek zorunda kalmıştır (Sarıer, 2020). 2021 yılında yayınlanan Türkiye Göç ve İnsan Hareketlilikleri Yıllık Raporundaki TÜİK verilerine göre Türkiye'de 131 farklı uyruğa ait 1 milyon 796 bin 36 yabancı uyruklu insan bulunmaktadır (Sağıroğlu, Ünsal & Özenci, 2022). Fakat bu verilere geçici koruma kapsamında bulunan Suriye uyruklular dâhil değildir.

Yabancı uyruklu insanlar kendi ülkelerini bırakıp başka bir ülkeye gelmenin stresi, yorgunluğu ve travması ile başa çıkmaya çalışırken aynı zamanda kendi kültürlerinden farklı bir kültüre alışmak zorunda kalmaktadır. Yeni geldikleri ülkede barınma, beslenme, güvenlik gibi ihtiyaçlarının yanında, ülkenin kültürüne alışma sürecindeki ihtiyaçlarından biri olan eğitim ihtiyacı da hayatlarının normalleşmesi için önem taşımaktadır (Arslan & Ergül, 2022; Baysar & Çimşir, 2020; Burak & Amaç, 2021; Ertekin Yıldız, 2019; Keskinkılıç Kara & Şentürk Tüysüzer, 2017; Le Rose & Riccardi, 2016; Tanrıkulu, 2018; Sarıer, 2020). Eğitim sayesinde öğrenciler kendilerini, yeteneklerini keşfetmekte ve arkadaşlık ilişkileri kurarak sosyal anlamda kendilerini geliştirmektedir. Bu bağlamda yabancı uyruklu öğrencilerin yeni geldikleri ülkede eğitimlerine devam edebilmeleri büyük önem taşımaktadır.

KAYNAKÇA

Ağaç, G. ve Öztürk A. (2022). Classroom teachers' practices, competencies, and problems concerning inclusive mathematics education. *Dicle University Journal of Ziya Gokalp Education Faculty,* (42), 110-132.

Akdeniz, Y. (2018). *Türkiye'de yaşayan Suriyeli mülteci öğrencilerin uyum sorunları: Şanlıurfa ili örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.

Arslan, Ü., & Ergul, M. (2022). Mülteci Öğrencilerin Eğitimlerinde Yaşadıkları Sorunlar: Öğretmenlerin Perspektifinden Bir Delphi Çalışması. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (54), 1-31.

Aydeniz, S., & Sarıkaya, B. (2021). Göçmen Çocukların Eğitiminde Yaşanan Sorunlar Ve Çözüm Önerilerine İlişkin Öğretmen Görüşleri. *Milli Eğitim Dergisi*, *50*(1), 385-404.

Bahadır, E. (2021). Göçmen Öğrencilerin Matematik Eğitiminde Etnomatematik Yaklaşımının Kullanılması. *Milli Eğitim Dergisi*, *50*(1), 577-594.

Başar, M., Akan, D. & Çiftçi, M. (2018). Mülteci Öğrencilerin Bulunduğu Öğrenme Sürecinde Karşılaşılan Sorunlar. Kastamonu Eğitim Dergisi, 26 (5) , 1571-1578.

Baştuğ, E. (2022). *Suriyeli Öğrencilere Matematik Eğitimi Veren Öğretmenlerin Karşılaştıkları Zorluklar.* Yüksek Lisans Tezi. Gaziantep. Gaziantep Üniversitesi.

Baştürk, S. (2013). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Vize Yayıncılık.

Baysal, Z. N., & Çimşir, S. (2020). Türkiye'ye Göç İle Gelen Uluslararası İlkokul Öğrencilerinin Kendi Okulda Arkadaşlarıyla Yaşadıkları Sorunlar Ve Çözüm Önerileri. *Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *3*(2), 71-87.

Bengtsson, M. (2016). How to plan and perform a qualitative study using content analysis. *NursingPlus open*, *2*, 8-14.

Borlat, C. (2019). *1989 Zorunlu Göçü, Göçmenlerin Sosyal Entegrasyonu: Çanakkale* Şirinköy *Bulgaristan Göçmenleri Üzerine Bir Araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.

Burak, D., & Amaç, Z. (2021). "Mülteci Öğrenciler Kanadı Kırık Kuşlar Gibidir": Öğretmen Adaylarının Mülteci Öğrenci Algıları. *Milli Eğitim Dergisi*, *50*(1), 221-247.

Büyüköztürk, Ş., vd (2021). Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Pegem Akademi.

Cascella, C., & Giberti, C. (2022). Beyond text comprehension: exploring items' characteristics and their on foreign students' disadvantage in mathematics. *International Journal of Mathematical Education in Science and Technology*, *53*(6), 1588-1608.

Cascella, C., Giberti, C., & Viale, M. (2022). Investigating Foreign Students' Disadvantage İn Mathematics: A Mixed Method Analysis To İdentify Features Of İtems Favouring Native Students. *The Journal Of Mathematical Behavior*, *67*, 100990.

Çakmak, L. (2019). *Yabancı uyruklu öğrencilerin matematik öğreniminde karşılaştıkları sorunların belirlenmesi.* (Yüksek Lisans Tezi). Sivas Cumhuriyet Üniversitesi.

Çiftçi, E. (2021). *Türkiye'deki Ortaokul ve Liselerde Öğrenim Gören Suriyeli Öğrenciler İçin Matematik Terimleri Sözlüğü Oluşturma Çalışması*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

Dağlı, K. & Yüksel, S. (2022). Suriyeli Öğrencilerin Matematik Dersi Kazanımlarına Ulaşmaları Sürecinde İkinci Sınıf Öğretmenlerinin Karşılaştığı Sorunlar. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *35*(1), 1-27.

Delen, A., & Ercoşkun, M. H. (2019). Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Bulunduğu İlkokullarda İstenmeyen Öğrenci Davranışlarının Nitel Açıdan İncelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, *48*(223), 299-322.

Demir Başaran, S. (2021). Suriyeli Mülteci Öğrencilerin Öğretmeni Olmak: Öğretmenlerin Okul Deneyimleri. *Eğitim Ve Bilim*, *46*(206), 331-354.

Erdem, C. (2017). Sınıfında mülteci öğrenci bulunan sınıf öğretmenlerinin yaşadıkları öğretimsel sorunlar ve çözüme dair önerileri. *Medeniyet Eğitim Araştırmaları Dergisi*, *1*(1), 26-42.

Eren, Z. (2019). Yönetici Ve Öğretmen Görüşlerine Göre Göçmen Çocukların Eğitim Sorunları Ve Çözüm Önerileri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *19*(1), 213-234.

Ertekin Yıldız, S. (2019). Suriyeli Çocukların Eğitimi Konusunda Nitel Bir Araştırma: Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Middle East Journal of Refugee Studies,* 4 (2), 5- 32.

Giannelli, G. C., & Rapallini, C. (2016). Immigrant Student Performance İn Math: Does İt Matter Where You Come From?. *Economics Of Education Review*, *52*, 291-304.

Gorgorió, N., & Planas, N. (2005). Social representations as mediators of mathematics learning in multiethnic classrooms. *European Journal of Psychology of Education*, *20*(1), 91-104.

Keskinkılıç Kara, S. B. & Şentürk Tüysüzer, B. (2017). Sığınmacı öğrencilerin eğitimi sürecinde yaşanan sorunlara ilişkin yönetici, öğretmen ve veli görüşleri. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi/ASOS Journal*.

Kardeş, S., & Akman, B. (2018). Suriyeli Mültecilerin Eğitimine Yönelik Öğretmen Görüşleri. *İlköğretim Online*, *17*(3).

Karslı Çalamak, E., Olkun, S., & Sözen Özdoğan, S. (2022). Çok kültürlü Matematik Eğitimi: Öğretmen Uygulamaları Üzerine Bir İnceleme. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, *12*(1), 123-155.

Kara, K., & Bilge, S. (2017). Sığınmacı öğrencilerin eğitimi sürecinde yaşanan sorunlara ilişkin yönetici, öğretmen ve veli görüşleri. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi/ ASOS Journal*.

Kayacık, B. E. (2020). *Suriyeli öğrencilerin eğitimine yönelik öğretmen görüşleri.* Tezsiz Yüksek Lisans Projesi, Pamukkale Üniversitesi, Denizli.

Kuzu Jafari, K., Tonga, N. & Kışla, H. (2018). Suriyeli öğrencilerin bulunduğu görev yapan sınıf öğretmenlerinin görüşleri ve uygulamaları. *Academy Journal of Educational Sciences*, *2*(2), 134-146.

Le Rose, G., & Riccardi, V. (2016). Foreign Students and Achievement in Mathematics: Evidence from the Italian Case. *Italıan Journal Of Educatıonal Research*, (17), 143-168.

Máiquez, M. C. C., Fontes, R. A., & Martínez, J. L. (2017). The incorporation of foreign students into the classroom: assessment of teachers and families. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, *237*, 581-587.

Masudah, D. (2019). *Kültürlerarası adaptasyonda eğitim konumu ve anne katılımının rolü: Türkiye'deki Endonezyalı anneler örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli.

MEB (2014). *Temel Eğitim Genel Müdürlüğü. 2014/21sayılı yabancılara yönelik eğitim-öğretim hizmetleri genelgesi.* 22.01.2023 tarihinde http://mevzuat.meb.gov.tr/html/yabyonegiogr_1/yabyonegiogr_1.html internet adresinden alınmıştır.

Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. sage.

Öner, G. ve Dur, H. (2023). Yabancı uyruklu öğrencilerin okula uyum süreçlerine ilişkin yönetici ve öğretmen görüşleri. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (AUJEF), 7*(1), 285-307.

Sağıroğlu, A. Z., Ünsal, R., & Özenci, F. (2022). Türkiye Göç Ve İnsan Hareketlilikleri Yıllık Raporu-2021.

Santagati, M. (2021). Writing educational success. The strategies of immigrant-origin student in Italian Secondary schoola. *Social Sciences, 10(5),*180

Sarıahmetoğlu, H., & Kamer, S. T. (2020). Yabancı Uyruklu Ortaokul Öğrencilerinin Eğitim Sürecinde Karşılaştıkları Sorunlara İlişkin Görüşleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, *19*(76), 1611-1630.

Sarıahmetoğlu, H., & Kamer, S. T. (2021). Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Eğitimi ve Uyumu: Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *8*(2), 612-634.

Sarıer, Y. (2020). Türkiye'de Mülteci Öğrencilerin Eğitimi Üzerine Bir Meta-Sentez Çalışması: Sorunlar Ve Çözüm Önerileri. *Eğitimde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, *3*(1), 80-111.

Sarıtaş, E. , Şahin, Ü. & Çatalbaş, G. (2016). İlkokullarda Yabancı Uyruklu Öğrencilerle Karşılaşılan Sorunlar. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 208-229.

Smith, E. (2022). A teacher's positioning of a multilingual learner in the first month of the academic year. *Research in Mathematics Education*, 1-21.

Tanrıkulu, F. (2018). Suriye Krizi Sonrası Türkiye'deki Sığınmacıların Ve Göçmenlerin Eğitimi: Geçmiş, Bugün Ve Gelecek Pers- *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *11*(3), 2585-2604.

Tokunaga, T. (2019). Possibilities and constraints of immigrant students in the Japanese educational system. *Background Paper Commissioned for Global Education Monitoring Report*.

Yazıcı, E. Z. (2021). *Etnomatematik Uygulamalarında Kültür ve Matematiğin Gerçekçi Matematik Eğitimi Çerçevesinde İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Yenilmez, K., Çöplü, Ö. F. (2019) Göçmen Öğrencilerin Eğitiminde Öğretmenlerin Karşılaştığı Zorluklar. *Eğitim Ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 8(3), 26-36.

Yılmaz, M. (2020). *Suriyeli Mülteci Öğrencilerin Okul Ortamına Uyumu*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi, İstanbul.

Young-Loveridge, J., Taylor, M., Sharma, S., & Hāwera, N. (2006). Students' perspectives on the nature of mathematics. 583-590

BÖLÜM **6**

MATEMATİKSEL DÜŞÜNMEDE FORMÜLLERİN ROLÜ

Dr. Öğr. Üyesi Ebru KÜKEY

Giriş

Matematik eğitimi sürecinde öğrencilere sadece hesaplamaya dönük yeterlilikler verilmemekte, bunun yanında matematiksel yeterliliklerinin kazandırılması oldukça önemli bir konumu oluşturmaktadır (Umay, 2003). Bu yeterlilikler arasında matematiksel düşünme, akıl yürütme, modelleme ön plana çıkmaktadır (Niss ve Højgaard, 2019). Aynı zamanda matematiksel süreç becerilerine odaklanan matematik etkinlikleri de oldukça önemlidir (Reys ve ark., 2007). Tüm bunlar göz önünde bulundurulduğunda öğretim sürecinde ve günlük yaşamda matematiksel düşünme etkin bir konuma gelmektedir. Matematiksel düşünme sadece işlemleri öğrenmek olarak değil, formüllerin ve teorilerin ardında yatan anlamları da kavrayabilmeyi kapsamaktadır (Rutherford, 2021). Bu doğrultuda Mason ve arkadaşları (2010) matematiksel düşünmeyi, üstesinden gelinen düşünceleri birbiriyle ilişkili hale getirip karmaşık durumların anlaşılmasını kolaylaştıran dinamik bir süreç olarak ifade etmişlerdir.

Matematiksel düşünmenin gelişim süreci sabit deneyimler üzerine yeni deneyimler ekleme sürecinden daha farklı durumları ifade etmektedir. Günlük yaşamla elde edilen deneyimlerin zihinsel yapıları yeniden şekillendirdiği etkin bir süreç aracılığıyla dinamik bir yapıyı oluşturmaktadır (Tall, 2013). Bu süreçler araştırılırken matematiksel düşünme, çeşitli bileşenlerle açıklanmaya çalışılmıştır. Matematiksel düşünmenin bileşenlerinin belirlenmesinde problem çözme stratejilerini kullanabilmek, matematiksel bakış açısına sahip olmak, sahip olunan bilgiyi etkin şekilde kullanabilmek, matematiksel etkinliklerle uğraşmak,

Kaynaklar

Baykul, Y. (2014). İlkokulda matematik öğretimi (12. bs.). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Burton, L. (1984). Mathematical thinking: The struggle for meaning. *Journal for Research in Mathematics Education*, *15*(1), 35-49. https://doi.org/10.2307/748986

Bellini, D., Crescentini, A., Zanolla, G., Cubico, S., Favretto, G., Faccincani, L., Ardolino, P., & Gianesini, G. (2019). Mathematical competence scale (MCS) for primary school: The psychometric properties and the validation of an instrument to enhance the sustainability of talents development through the numeracy skills assessment. *Sustainability*, *11*(9), 2569. https://doi.org/10.3390/su11092569

Courant, R., Robbins, H., & Stewart, I. (1996). *What is mathematics?*. New York: Oxford University Press.

Creswell, J. W. (2013). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches.* SAGE Publications.

Grouws D. A. (1999). *Handbook of research on mathematics teaching and learning*. Shanghai Education Press, 356 - 382.

Liu, P. H. (2003). Do teachers need to incorporate the history of mathematics in their teaching?. *The Mathematics Teacher*, *96*(6), 416-421. https://doi.org/10.5951/MT.96.6.0416

Mason, J., Burton, L., & Stacey, K. (2010). *Thinking mathematically* (Second edition). Harlow England: Pearson Education Limited.

Miles, M. B., Huberman, A. M., & Saldaña, J. (2014). *Qualitative data analysis: A methods sourcebook*. (3rd ed.). Thousand Oaks: SAGE Publications, Inc..

Moreira, C. Q., & Contente, M. D. R. (1997). The role of writing to foster pupil's learning about area. E. Pehkonen (Ed.), *Proceedings of the 21st PME International Conference*, *3*, 256-263.

Mubark, M. (2005). *Mathematical thinking and mathematical achievement of students in the year of 11 scientific stream in Jordan*, Unpublished doctor's thesis, New Castle.

Niss, M., & Højgaard, T. (2019). Mathematical competencies revisited. *Educational Studies in Mathematics*, *102*(1), 9–28. https://doi.org/10.1007/s10649-019-09903-9

Novita, R., Zulkardi., & Hartono, Y. (2012). Exploring primary student's problem solving ability. *Journal on Mathematics Education*, *3*(2), 133-150. https://doi.org/10.22342/jme.3.2.571.133-150

Ojose, B. (2011). Mathematics literacy: Are we able to put the mathematics we learn into everyday use?. *Journal of Mathematics Education*, *4*(1), 89-100.

Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2013). PISA 2012 assessment and analytical framework: Mathematics, reading, science, problem solving and financial literacy. Paris: OECD Publishing.

Outhred, L. N., & Mitchelmore, M. C. (2000). Young children's intuitive understanding of rectangular area measurement. *Journal for Research in Mathematics Education*, *31*(2), 144-167. https://doi.org/10.2307/749749

Reys, R. E., Lindquist, M. M., Lambdin, D. V., & Smith, N. L. (2007). *Helping pupils learn mathematics*. New Jersey: John Wiley & Sons, Inc.

Rutherford, A. (2021). *Mathematical thinking: For people who hate math*. ARB Publications.

Schoenfeld, A. H. (1992). Learning to think mathematically: Problem solving, metacognition, and sense-making in mathematics. (Ed. D.A. Grouws). *Handbook of Research on Mathematics Teaching and Learning: A Project of The National Council of Teachers of Mathematics*. (pp.334-370). Newyork: Macmillan.

Tall, D. (2002). *Advanced mathematical thinking*. USA: Kluwer Academic Publishers. https://doi.org/10.1007/0-306-47203-1_1

Tall, D. (2013). *How humans learn to think mathematically: Exploring the three worlds of mathematics*. Cambridge University Press. https://doi.org/10.1017/CBO9781139565202

Tan Şişman, G., & Aksu, M. (2015). A study on sixth grade students' misconceptions and errors in spatial measurement: Length, area, and volume. *International Journal of Science and Mathematics Education*, *14*(7), 1293-1319. https://doi.org/10.1007/s10763-015-9642-5

Umay, A. (2003). Matematiksel muhakeme yeteneği. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *24*, 234-243.

Van Den Heuvel-Panhuizen, M. (2000). Mathematics education in the Netherlands: A guided tour. *Freudenthal Institute CD-rom for ICME9*, 1-32.

Zacharos, K. (2006). Prevailing educational practices for area measurement and students' failure in measuring areas. *Journal of Mathematical Behavior*, *25*, 224-239. https://doi.org/10.1016/j.jmathb.2006.09.003

BÖLÜM **7**

7. SINIF ÖĞRENCİ VELİLERİNİN MATEMATİK EĞİTİMİNDEN BEKLENTİLERİNİN MATEMATİK OKURYAZARLIĞI VE MATEMATİK MOTİVASYONU PERSPEKTİFİNDEN İNCELENMESİ

Doç. Dr. Şükrü İLGÜN - Cansu ULAKCI

GİRİŞ

Matematik, günlük hayatta karşılaşılabilecek problemleri çözebilmek amacıyla gereken bilgi ve donanımı sağlayan bir araçtır (Yıldırım, 2006). Dünyanın sürekli olarak değişip gelişmesi çağın gerektirdiği donanımda birey ihtiyacını doğurmuştur. Bu durumun giderilebilmesi de yapılan eğitim öğretim çalışmalarının sürekli olarak geliştirilmesini elzem kılmıştır (Erturan, 2007). Matematik eğitimi, eğitim ve öğretim çalışmalarında değişen dünyaya uygun nitelikte bireyler yetiştirmede önemli bir konuma sahiptir (Yıldırım, 2006). Matematik öğretimi ve öğrenimi sürecinde yapılan tüm çalışmalar matematik eğitimi olarak tanımlanır (Aydın, 1990). Matematik öğretimi bireylere yaşadıkları çevreyi keşfetmeleri, sosyal hayatlarını anlamaları için yeni bakış açıları kazandırmaktadır. Ayrıca bireylerin farklı deneyimleri analiz edip açıklayacakları olasılıklar üretebilecekleri ve problemleri çözmeleri için gerekli olan sistematik bilgiyi kalıcı olarak belleğe aktarmalarına yardımcı olmaktadır (Ocak ve Dönmez, 2010). Matematik öğretim programı zaman içerisinde yeni yaklaşımların etkisiyle yenilenip güncellenmiştir (Baykul, 2012). Güncellenmiş hali ile yeni matematik öğretim programı eğitim-öğretim sürecinde öğrenciyi merkeze alan bir yaklaşım benimsemiştir (Yenilmez, Sölpük 2014).

Günümüzde eğitim sadece okulda kalmayıp yaşamın her alanına yayılmıştır; eğitimin giderek genişleyen bir konuma ulaşması ve eğitimli olmanın hayatın her alanında bir ön şarta dönüşmesi, eğitimin insanların beklenti ve isteklerine karşılık verebilme ihtiyacını doğurmuştur (Küken, 2006). Eğitim sürecinde bir

KAYNAKÇA:

Aktan, S., & Tezci, E. (2013). Matematik Motivasyon Ölçeği geçerlik ve güvenirlik çalışması. International Journal of Social Science, 6(4), 57-77.

Altıntaş, E., Özdemir, A. Ş., & Kerpiç, A. (2012). Öğretmen adaylarının matematik okuryazarlığı öz yeterlik algılarının bölümlere göre karşılaştırılması. Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 2(2), 26-34.

Altun, M., & Bozkurt, I. (2017). Matematik okuryazarlığı problemleri için yeni bir sı- Eğitim ve Bilim, 42(190).

Aydın, Y. (1990). Matematik eğitimi. Eğitim ve Bilim ,14 (75).

Aytekin, C.& Baltacı, S.& Altunkaya, B.& Kıymaz, Y.& Yıldız, A. Matematik Eğitimi Veli Beklenti Ölçeğinin Geliştirilmesi (MEVBÖ): Geçerlilik ve Güvenirlik Çalışması, Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD), 17/3, Aralık,2016, 397-411

Baykul, Y., (2012), İlkokulda Matematik Öğretimi, Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara.

Baypinar, K., & Tarim, K. (2019). The development of mathematical literacy
scale for middle school: a reliability and validity study. Cukurova University Faculty of Education Journal, 48(1), 878-909.

Bomia, L., Beluzo, L., Demeester, D., Elander, K., Johnson, M., & Sheldon, B. (1997). The Impact of Teaching Strategies on Intrinsic Motivation.

Cleary, T. J., & Chen, P. P. (2009). Self-regulation, motivation, and math achievement in middle school: Variations across grade level and math context. Journal of school psychology, 47(5), 291-314.

Dede, Y., & Yaman, S. (2008). A questionnaire for motivation toward science learning: A validity and reliability study. Necatibey Faculty of Education Electronic Journal of Science and Mathematics Education, 2(1), 19-37.

Demir, M. K., & Budak, H. (2016). İlkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin öz düzenleme, motivasyon, biliş üstü becerileri ile matematik dersi başarılarının arasındaki ilişki. Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi, (41), 30-41.

Dinkelmann, I., & A. (2016). Children's and parents' perceptions of parental support and their on children's achievement motivation and achievement in mathematics. A longitudinal predictive mediation model. Learning and Individual - ces, 50, 122-132.

Doğan, B. (2021). Veli Katılımının Matematik Okuryazarlığı Eğitimi Sürecine Etkisinin Incelenmesi (Doctoral dissertation, Bursa Uludag University (Turkey)).

Duran, M. (2013). İlköğretim 7. sınıf öğrencilerinin görsel matematik okuryazarlığı hakkındaki görüşleri. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 2(2), 38-51.

Erturan, D. (2007). 7. sınıf öğrencilerinin sınıf içindeki matematik başarıları ile günlük hayatta matematiği fark edebilmeleri arasındaki ilişki (Yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Fan, W. ve Williams, CM (2010). Ebeveyn katılımının öğrencilerin akademik öz yeterliliği, katılımı ve içsel motivasyonu üzerindeki etkileri. Eğitim psikolojisi, 30 (1), 53-74

Fan, W., Williams, C. M., & Wolters, C. A. (2012). Parental involvement in predicting school motivation: Similar and across ethnic groups. The Journal of Educational Research, 105(1), 21-35.

Githua, B. N., & Mwangi, J. G. (2003). Students' mathematics self-concept and motivation to learn mathematics: relationship and gender among Kenya's secondary-school students in Nairobi and Rift Valley provinces. International Journal of Educational Development, 23(5), 487-499.

Glick, J. E., & White, M. J. (2004). Post-secondary school participation of immigrant and native youth: The role of familial resources and educational expectations. Social science research, 33(2), 272-299.

Green, C. L., Walker, J. M., Hoover-Dempsey, K. V., & Sandler, H. M. (2007). Parents' motivations for involvement in children's education: An empirical test of a theoretical model of parental involvement. Journal of educational psychology, 99(3), 532.

Grolnick, WS, Ryan, RM ve Deci, EL (1991). Okul başarısı için iç kaynaklar: Çocukların ebeveynlerine ilişkin algılarının motivasyonel aracıları. Eğitim psikolojisi dergisi, 83 (4), 508.

Hatipoğlu, A., & Kavas, E. (2016). Veli yaklaşımlarının öğretmen performansına etkisi. İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 5(4), 1012-1034.

İspir, O. A., Ay, Z. S. P., & Saygı, E. (2011). Üstün başarılı öğrencilerin özdüzenleyici öğrenme stratejileri, matematiğe karşı motivasyonları ve düşünme stilleri. Eğitim ve Bilim, 36(162).

Karasar, Niyazi. (2005). Bilimsel araştırma yöntemi. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım

Kesici, A., & Aşılıoğlu, B. (2017). Ortaokul öğrencilerinin matematiğe yönelik duyuşsal özellikleri ile temel eğitimden ortaöğretime geçiş teog sınavları öncesi yaşadıkları stresin matematik başarısına etkisi. Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 18(3), 394-414.

KÖYSÜREN, M. ve ÜZEL, D. (2018). Matematik Öğretiminde Teknoloji Kullanımının 6. Sınıf Öğrencilerinin Matematik Okuryazarlığına Etkisi. Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi, 12 (2).

Küken, G. (2006). Yeni ve yakın çağda eğitim felsefesi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.

Milli Eğitim Bakanlığı. [MEB]. (2005). Matematik dersi öğretim programı ve kılavuzu Ankara: Milli Eğitim Basımevi.

Nezahat Gülser, 7.Sınıf Öğrenci Velilerinin Matematik Eğitiminden Beklentilerinin Kaygı, Tutum ve Akademik Yılmazlık Açısından İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi,2022

Ocak, G., & Dönmez, S. (2010). İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin matematik etkinliklerine yönelik tutum ölçeği geliştirme.

OECD (2004). Learning For Tomorrow's World. First Result From PISA 2003, Programme For International Student Assessment, http://www.pisa.oecd.org/data-oecd/1/60/34002216.pdf, Erişim Tarihi: 21.03.2009

Satıcı, K. (2008). PISA 2003 sonuçlarına göre matematik okuryazarlığını belirleyen faktörler: Türkiye ve Hong Kong-Çin (Master's thesis, Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü).

Schickedanz, J. A. (2003). Family socialization and academic achievement. Journal of Education, 1, 17-34.

Sirvani, H. (2007). The of teacher communication with parents on students' mathematics achievement. American secondary education, 31-46.

Şengönül, T. (1995). İzmirde ortaöğretim kuruluşlarında öğrenci başarısını etkileyen sosyo-ekonomik faktörler (Master's thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü).

Taşkin, E., Ezentaş, R., & Altun, M. (2018). Altıncı sınıf öğrencilerine verilen matematik okuryazarlığı eğitiminin öğrencilerin matematik okuryazarlığı başarısına etkisi. Kastamonu Eğitim Dergisi, 26(6), 2069-2079.

Uysal, E., & Yenilmez, K. (2011). Sekizinci sınıf öğrencilerinin matematik okuryazarlığı düzeyi. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 12(2), 1-15.

Wijaya, A. (2016). Öğrencilerin bilgi okuryazarlığı: Matematik okuryazarlığından bir bakış açısı. Matematik Eğitimi Dergisi, 7 (2), 73-82.

Yaman, S., & Dede, Y. (2007). Examination of motivation level of students towards science and mathematics by some variables. Educational Administration: Theory and Practice, 52, 615-638.

Yenilmez, K., & Duman, Ö. A. (2008). İlköğretimde matematik başarisini etkileyen faktörlere ilişkin öğrenci görüşleri. Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 10(19), 251-268.

Yenilmez, K., & Sölpük, N. (2014). Matematik dersi öğretim programı ile ilgili tezlerin incelenmesi (2004-2013). Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi, 3(2).

Yenilmez, K., & Yıldız, M. N. Ö. V. Z. (2006). Velilerin çocuklarının matematik eğitimine karşı yaklaşım ve katkılarının incelenmesi üzerine bir araştırma. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 7(1).

Yıldırım, K. (2006). Çoklu zeka kuramı destekli kubaşık öğrenme yönteminin ilköğretim 4. sınıf öğrencilerinin matematik dersindeki erişilerine etkisi.

BÖLÜM **8**

ÖZEL GEREKSİNİMLİ BİREYLERDE KAVRAM VE BECERİ ÖĞRETİMİ

Dr. Öğr. Üyesi Bekir BURAL

1. Kavram Öğretimi

Kavram, bir grupta yer alan benzer olaylar, benzer düşünceler ya da nesnelerin . Eğitimsel anlayışla kavram, bireylerde ortak tepkiye yol açan ilişkili uyaranlar takımıdır (Özyürek, 2004). Kavramlar somut ve soyut olmak üzere iki grupta ele alınabilir: Gözlendiğinde adlandırılabilen kavramlar somut kavramlardır. Örneğin; masa, sıra, kalem, renkler, vb. Varlığı genel kabul gören, belli özelliklerine ilişkin bilgi ve kurallar aracılığıyla tanımlanan, kavramlar ise soyut kavramlardır. Soyut kavramların öğrenilmesi, o kavramın tanımlanması ve da bir dizi kuralın öğrenilmesini gerektirir. Örneğin; uzun, kısa, az, çok, sevmek, uzay, sıcaklık; dilde özne, yüklem; matematikte tam sayılar, vb. Kavrama ilişkin herhangi bir yaşantı yoksa kavramın ne olduğu bilinmeyebilir. Örneğin, bir öğrenci masa kelimesini okuyabilir, tekrarlayabilir. Ancak, kavram ile ilgili yaşantısı yoksa masanın ne olduğunu bilmeyebilir. Özellikle özel gereksinimli bireyler söz konusu olduğunda ve onların yaşantılarındaki sınırlılıklar düşünülürse, bu konuda yaşadıkları sorunlar daha açık bir şekilde fark edilebilir. Kavram öğretimine somut kavramdan başlamak gereklidir (Özyürek, 1984).

Varlıkları niteleyen kavramlar kendi arasında şu şekilde gruplandırılabilir:

1. Yer bildiren kavramlar: Üstünde –altında, önünde –arkasında, sağında – solunda gibi.
2. Zıtlık bildiren kavramlar: Temiz-kirli, sıcak-soğuk, açık kapalı gibi.

KAYNAKÇA

Alberto, P.A ve Troutman, A.C. (2015). Uygulamalı davranış analizi (Eğitimciler İçin). (Çev.Ed: Hakan Sarı). Ankara: Nobel Yayıncılık.

Demirkıran, V. (2003). Kavram öğretimi. (Editör: Adnan Kulaksızoğlu). Farklı Gelişen Çocuklar. İstanbul: Epsilon Yayıncılık.

Gallagher, J. J. (1989). The Application of Child Development Research to Exceptional Children. A.B.D: The Council for Exceptional Children.

Gürsel, M. (2003). Eğitimin hukuksal temelleri. (Editör: Musa Gürsel-Muhsin Hesapçıoğlu). Öğretmenlik mesleğine giriş. Konya: Eğitim Kitabevi Yayınları, 189-222.

Özak, H. (2013). Beceri ve kavram öğretimi. (Editör: Hasan Avcıoğlu). İlköğretimde özel eğitim. Ankara: Nobel Yayıncılık.

Özyürek, M. (1984). Kavram öğrenme ve öğretme (Concept Teaching And Learning). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 16, 347-366.

Özyürek, M. (2004). Sınıfta davranış değiştirme/ Uygulamalı davranış analizi. Ankara: Kök Yayıncılık.

Özyürek, M. (2011). Problem davranışları değiştirme. Ankara: Kök Yayıncılık.

Tekin-İftar, E. (2009). Sistematik öğretim. (Editör: Bülbin Sucuoğlu). Zihin Engelliler ve Eğitimleri. Ankara: Kök Yayıncılık.

Ünlü, E. (2017). Yeni davranışları öğretme. (Editör: Dilek Erbaş ve Şerife Yücesoy Özkan). Uygulamalı Davranış Analizi. Ankara: Pegem Akademi.

Varol, N. (1992). Zihinsel ve engelli çocuklara yönelik açık anlatım yöntemi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Varol, N. (2016). Beceri öğretimi ve özbakım becerilerinin kazandırılması. Ankara: Kök Yayıncılık.

Vuran, S., Çelik, S. (2008). Örneklerle kavram öğretimi. Ankara: Kök Yayıncılık.

Vuran, S. (2011). Özbakım becerilerinin gelişimi ve öğretimi. (Editör: E. Sema Batu). 0-6 Yaş Arası Down Sendromlu Çocuklar ve Gelişimleri. Ankara: Kök Yayıncılık.

Vuran, S., Çelik, S. (2012). Örneklerle kavram öğretimi. Ankara: Vize Yayıncılık.

BÖLÜM 9

OKUL DEVAM PROBLEMLERİ VE MÜDAHALE YAKLAŞIMLARI

Dr. Öğr. Üyesi Sümeyye ULAŞ

OKUL DEVAM PROBLEMLERİ

Okul devamı, genel anlamda bir öğrencinin sınıfta bulunması gereken zaman diliminde fiziksel olarak varlığını sürdürme iken okul devamsızlığı ise bir öğrencinin sınıfta bulunması gereken zaman diliminde sınıftaki fiziksel varlığının kesintiye uğramasına veya tamamen yokluğuna işaret etmektedir (Kearney, 2019). Okul devam sorunları çocuk ve ergenlerde görülen kısa veya uzun süreli olarak gözlenebilen okula geç kalma, herhangi bir dersi kaçırma, okuldan okul çıkış saatinden önce ayrılma vb. gibi durumlar olarak açıklanabilir. Bu noktada okul devamsızlıkları mazeretli olup olmama durumlarına göre gruplandırılabilir. Bu noktada öğrencilere yasal olarak tanınmış devamsızlıklar mazeretli iken öğrencinin okulda olması gereken durumlarda olmaması ise mazeretli olmayan devamsızlıklar olarak ele alınmaktadır. Ancak bu ayrım çocuğa her ne kadar haklı gerekçeleri olması durumunda okul devamsızlığı yapabileceği anlamına gelse de (örneğin aile seyahati gibi) bu durum çocuğun okuldan uzaklaşmasına ve akademik ve sosyal olarak geri kalmasına, uyum problemleri yaşamasında neden olabileceği değerlendirmesi yapılabilir (Kearney, 2016).

Finning vd. (2019a) tarafından yapılan çalışmada çocuk ve ergenlerin depresyon düzeyleri ile okul devamsızlıkları arasında bir ilişki olup olmadığı incelenmiştir. Bu noktada mazeretli veya mazeretli olmayan okul devamsızlığı ile depresyon düzeyi arasında bir ilişki olduğu bulunmuştur. Başka bir ifade ile okul devam sorunlarının depresyon anlamına gelebileceği değerlendirmesi yapılmıştır. Başka bir çalışmada ise okul devam sorunları ile kaygı arasındaki ilişki ele

Kaynakça

Aküzüm, C., Yavaş, T., Çetin, T. A. N., & Uçar, M. B. (2015). İlköğretim kurumu öğrencilerinin devamsızlık ve okul terki nedenleri. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 8*(2), 167-192.

Bahalı, K., & Tahiroğlu, A. Y. (2010). Okul reddi: Klinik özellikler, tanı ve tedavi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar. 2*(3):362.

Bayhan, G., & Dalgıç, G. (2012). Liseyi terk eden öğrencilerin tecrübelerine göre okul terki. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 13*(3), 107-130.

Berg, I., Butler, A., Franklin, J., Hayes, H., Lucas, C., and Sims, R. (1993). DSM-III-R disorders, social factors and management of school attendance problems in the normal population. *Journal of Child Psychology and Psychiatry,34*, 1187–1203. doi:10.1111/j.1469-7610.1993.tb01782.x

Biswas, H., & Sahoo, M. K. (2023). A study on psychiatric conditions in children with school refusal-A clinic based study. *Journal of Family Medicine and Primary Care, 12*(1), 160-164.

Elliott, J. G. (1999). Practitioner review: School refusal: Issues of conceptualisation, assessment, and treatment. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, 40*(7),1001- 1012. https://doi.org/10.1017/S0021963099004333

Elliot J. G., Place M. (2017). Practitioner review: School refusal: Developments in conceptualisation and treatment since 2000. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, 60*(1), 4–15. https://doi.org/10.1111/jcpp.12848

Erkut, Z., & Çağlar, S. (2018). Okul yaşamındaki bir sorun: Okul fobisi. *Uluslararası Hemşirelik Araştırmaları Dergisi 14, 128-142. doi:10.17371/UHD.2018.3.2*

Evans, L. D. (2000). Functional school refusal subtypes: Anxiety, avoidance, and malingering. *Psychology in the Schools, 37*(2), 183-191.

Finning, K., Ukoumunne, O. C., Ford, T., Danielsson-Waters, E., Shaw, L., Romero De Jager, I., Stentiford, L., & Moore, D. A. (2019a). The association between child and adolescent depression and poor attendance at school: A systematic review and meta-analysis. *Journal of Disorders*, *245*, 928-938. https://doi.org/10.1016/j.jad.2018.11.055

Finning, K., Ukoumunne, O. C., Ford, T., Danielson-Waters, E., Shaw, L., Romero De Jager, I., Stentiford, L., & Moore, D. A. (2019b). Review: The association between anxiety and poor attendance at school- a systematic review. *Child and Adolescent Mental Health, 24*(3), 205–216. https://doi.org/10.1111/camh.12322

Fujita, M., Fujiwara, J., Maki, T., Shibasaki, K., Shigeta, M., Nii, J., (2009). Pediatric Chronic Daily Headache Associated with School Phobia. *Pediatrics International,* 51,621-625 doi: 10.1111/j.1442-200X.2009.02804.x

García-Fernández, J. M., Martínez-Monteagudo, M. C., & Inglés, C. J. (2013). Cómo se relaciona la ansiedad escolar con el rendimiento académico?. *Revista Iberoamericana de psicología y salud, 4*(1), 63-76. https://www.redalyc.org/pdf/2451/245126428003.pdf

Güngör, G. (2019). Mesleki ve teknik ortaöğretimde okul terkinin nedenleri ve çözüm önerileri: Bütüncül bir program önerisi. (Doktora Tezi). Kocaeli Üniversitesi

Güngör, B. Ş., & Koçtürk, N. (2023). School refusal and cognitive behavioral therapy: A Review. *Current Approaches in Psychiatry, 15*(1)

Havik, T., & Ingul, J. M. (2021). How to Understand School Refusal. *Frontiers in Education*, 6. https://doi.org/10.3389/feduc.2021.715177

Heyne D, Sauter FM, Ollendick TH, Van Widenfelt BM, Westenberg PM. (2014). Developmentally sensitive cognitive behavioral therapy for adolescent school refusal: rationale and case illustration. *Clinical Child and Family Psychology Review.17*(2):191–215.

Heyne, D., Gren-Landell, M., Melvin, G., & Gentle-Genitty, C. (2019). - on Between School Attendance Problems: Why and How? *Cognitive and Behavioral Practice, 26*(1), 8-34. https://doi.org/10.1016/j.cbpra.2018.03.006

Heyne, D., King, N. J., & Tonge, B. (2004). *School refusal*. In T. H. Ollendick & J. S. March (Eds.), Phobic and anxiety disorders in children and adolescents: A clinician's guide to psychosocial and pharmacological interventions (s. 236 – 271). Oxford University Press.

Heyne, D.A., & Sauter, F.M. (2013). *School refusal*. In C.A. Essau & T.H. Ollendick (Eds.), The Wiley-Blackwell handbook of the treatment of childhood and adolescent anxiety (pp. 471–517). Chichester, UK: John Wiley & Sons Limited.

James, A.C., Reardon, T., Soler, A., James, G., & Creswell, C. (2020). Cognitive behavioural therapy for anxiety disorders in children and adolescents. Cochrane Database of Systematic Reviews, 11, CD013162.

Kearney, C. (2007). *Getting your child to say" yes" to school: A guide for parents of youth with school refusal behavior*. Oxford University Press.

Kearney, C. (2008). *Helping school refusing children and their parents: A guide for school-based professionals*. Oxford University Press.

Kearney, C. A. (2016). *Managing school absenteeism at multiple tiers: An evidence-based and practical guide for professionals*. Oxford University Press.

Kearney, C. A. (2019). *Helping families of youth with school attendance problems: A practical guide for mental health and school-based professionals*. New York: Oxford.

Kearney, C. A., & Albano, A. M. (2018). *When children refuse school: Parent workbook*. Oxford University Press.

Kearney, C. A., & Bensaheb, A. (2006). School absenteeism and school refusal behavior: A review and suggestions for school-based health professionals. *Journal of School Health, 76*(1), 3-7. https://doi.org/10.1111/j.1746-1561.2006.00060.x

Kearney, C. A., and Fornander, M. J. (2018). *School refusal behavior and absenteeism* in Encyclopedia of adolescence. 2nd Edn. ed. Levesque, R. J. R. (New York: Springer), 3298–3303.

Kearney, C. A., Gonzálvez, C., Graczyk, P. A., & Fornander, M. J. (2019). Reconciling Contemporary Approaches to School Attendance and School Absenteeism: Toward Promotion and Nimble Response, Global Policy Review and Implementation, and Future Adaptability (Part 1). *Frontiers in Psychology*, 10. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.02222

Kearney, C. A. (2001). *School refusal behavior in youth: A functional approach to assessment and treatment*. Washington, DC: American Psychological Association;

Kearney, C. A. (2008). School absenteeism and school refusal behavior in youth: A contemporary review. *Clinical Psychology Review*, 28, 451–471.

Lawrence, K. C., & Adebowale, T. A. (2023). Adolescence dropout risk predictors: Family structure, mental health, and self-esteem. *Journal of Community Psychology, 51*(1), 120-136. https://doi.org/10.1002/jcop.22884

Reid, K. (2002). *Truancy: Short and long-term solutions*. UK: Routledge Falmer.

Sahel R A. (1989) Group counselling/therapy as a technique to modify the undesirable school behaviour (school phobia) of child-

ren at elementary school level in the state of Kuwait. University College of North Wales.

Soysal, Ş., & Bodur, Ş. (2004). Bir büyüme masalı: Okul korkusu. *Türk Tabipler Birliği Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi, 13*(6), 234-236.

Strömbeck, J., Palmér, R., Sundberg Lax, I., Fäldt, J., Karlberg, M., & Bergström, M. (2021). Outcome of a multi-modal CBT-based treatment program for chronic school refusal. *Global Pediatric Health, 8*, 2333794X211002952.

Thastum M, Arendt K. (2017) Back2School. Manual til behandling af børn med bekymrende skolefravær [Back2School. Manual for treatment of youth with problematic school absenteeism]. Aarhus: Department of Psychology and Behavioral Sciences, Aarhus University.

Thastum, M., Johnsen, D. B., Silverman, W. K., Jeppesen, P., Heyne, D. A., & Lomholt, J. J. (2019). The Back2School modular cognitive behavioral intervention for youths with problematic school absenteeism: study protocol for a randomized controlled trial. *Trials,* 20, 1-12.

Zorbaz, O. (2018). *Lise öğrencilerinin okul terk risklerini etkileyen öğrenci ve okul düzeyindeki faktörler.* Hacettepe Üniversitesi. Doktora tezi

BÖLÜM **10**

ÖZEL EĞİTİMDE ETKİLİ SINIF YÖNETİMİ

Dr. Öğr. Üyesi Bekir BURAL

1. Sınıf Yönetiminin Tanımı ve Önemi

Sınıf, eğitim-öğretim faaliyetlerinin gerçekleştiği ve öğrencilerin ortaklaşa kullandıkları alanlardır. Yönetim, ortak bir hedefi gerçekleştirmek için var olan maddi ve insan kaynaklarının en akılcı biçimde kullanılmasıdır. Sınıf yönetimi, sınıf içinde öğretmenin fiziksel ortamı, ilişkileri, plan program etkinliklerini, davranış ve zaman yönetimini en iyi şekilde yapabilmesi sürecidir (Başar, 1999). Sınıf yönetiminin eğitim yönetiminin ilk ve en önemli basamağını oluşturduğu ve öğrencilerle iletişim, etkileşim ve davranış kazandırmanın üst düzeyde olduğu yerdir. Eğitimde beklenen kazanımların ilk kaynakları sınıfta olduğu gibi eğitim yönetiminin kalitesini de sınıf yönetiminin kalitesine bağlı olduğu görülmektedir (Başar, 2001, s.4). Eğitim yönetimi denilince en küçük ve en temel yönetim basamağını sınıf yönetimi akla gelmektedir. Sınıf yönetimi ise o sınıfın o anki öğretmeni tarafından yapılır. Bu anlamda sınıf yönetimi öğretmenin ve öğretmenliğin temel şartı ve en önemli yeterlik alanlarından biridir. Öğretmenlerin öğretmenlik görevlerini en iyi şekilde yapabilmeleri için öncelikle sınıfı çok iyi şekilde yönetebilmeleri gerekmektedir. Zira öğretmenlerin sınıf yönetimi yeterliklerinin öğrenme ve öğretmen ortamı oluşturulmasında çok önemlidir (Savran, Çakıroğlu ve Çakıroğlu, 2006).

, öğretmenlerin ve öğrencilerin okuldaki planlı ve örtük öğrenmelerin gerçekleştiği öğrenme ortamlarının en önemli parçasıdır. Öğretmen ve öğrencilerin okuldaki büyük bir zamanı sınıf içerisinde geçmektedir. Bu nedenle sınıfın iklimi kaliteli ve nitelikli bir eğitim yaşantısı için hem öğretmen hem de

KAYNAKÇA

Ada, S. (2000). Sınıf yönetimini etkileyen faktörler. M.Ü Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, (12), 1-8.

Aydın, A. (2013). Sınıf yönetimi. (16. baskı) Ankara: Pegem Akademi.

Aydın, A. (2015). Özel eğitim sınıf yönetimi. Ankara: Vize Yayıncılık.

Başar, H. (1997). Sınıf yönetimi. Ankara: Pegem Yayıncılık.

Başar, H. (2001). Sınıf Yönetimi. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Başar, H (2003). Sınıf Yönetimi. Geliştirilmiş 10. Baskı. Ankara: Anı Yayıncılık.

Can, N. (2014). Öğretmen Liderliği (4. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Dayı, E., Tavil, Y.Z. (2014). Sınıf yönetimi. (Editör: Emine Rüya Özmen). Zihin Engellilerde Öğretmenlik Uygulaması. Ankara: Pegem Akademi.

Demirtaş, H. (2016). Sınıf Yönetiminin Temelleri. H. Kıran ve K. Çelik, (Ed.). Etkili Sınıf Yönetimi (12. baskı). (s. 1-30) Ankara: Anı Yayıncılık

Diken, İ.H. (2012). Erken çocukluk döneminde davranış problemleriyle başetme. Ankara: Maya Akademi.

Dönmez, B. (2007). Sosyal bir sistem olarak sınıf. M. Şişman ve S. Turan (Ed.) Sınıf yönetimi (ss. 14–26). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık

Erden, M. (2005). Öğretmenlik mesleğine giriş. İstanbul: Epsilon Yayıncılık.

Evertson, C. M., & Emmer, E. T. (Eds.). (2016). Classroom management for elementary teachers (10. Edition). London: Pearson.

http://orgm.meb.gov.tr/alt_sayfalar/eupaciklamalar.html (Erişim Tarihi: 14.11.2018).

https://prezi.com/jw3m0oozwtai/sinif-yonetimi/ (Erişim Tarihi: 02.06.2018).

Karaçalı, A. (2006). Sınıf Yönetimini Etkileyen Fiziksel Değişkenlerin Değerlendirilmesi. Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 7 (1), 145-155.

Kargın, T. (2013). Okulöncesinde Öğretimin Bireyselleştirilmesi ve Öğretimsel Uygulamalar. (Editör: Bülbin Sucuoğlu, Hatice Bakkaloğlu). Okulöncesinde Kaynaştırma. Ankara: Kök Yayıncılık.

MEB. (2013). Bütünleştirme Kapsamında Eğitim Uygulamaları Öğretmen Kılavuz Kitabı. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

MEB, (2014). Çocuk Gelişimi ve Eğitimi. Özel Eğitim Kurumlarında Fiziksel Özellikler ve Personel. Ankara.

MEB, (2021). Özel eğitim hizmetleri yönetmeliği. http://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_09/13145613_Ozel_EYitim_Hizmetleri_YonetmeliYi_son.pdf. (Erişim Tarihi: 2021, 23 Aralık).

Milli Eğitim Bakanlığı. (2017). Mesleki Eğitim Merkezi Çerçeve Öğretim Programı, Ankara.

Milner, IV, H. R., Cunningham, H. B., Delale-O'Connor, L., & Kestenberg, E. G. (2019). "These Kids Are Out of Control": Why We Must Reimagine "Classroom Management for Equity. Dallas: Corwin.

Rosenberg, M.S.,Oshea, L., Oshea, D.J. (1998). Student Teacher To Master Teacher. A Practical Guide For Educating Student With Special Needs. New York: Merril Publishing Company.

Özyürek, M. (2010). Olumlu Sınıf Yönetimi. Ankara: Kök Yayıncılık.

Sadık, F.(2017). Lise eğitiminin sınıf yönetimine yönelik bakış açısını incelemesi. İnsan Bilimleri Dergisi, 14(2), 1441-1468.

Savran, A., Çakıroğlu, J., Çakıroğlu, E. (2006). Beliefs of Turkish pre-service elementary teachers regarding science teaching and classroom management. In K. Mutua & C. S. Sunal (Eds.), Crosscurrents and cros-

scutting themes. (pp. 213-227). NC: Information Age Publishing.

Springer, S., & Persiani, K. (Eds.). (2019). The organized teacher's guide to classroom management (2. Edition). New York: McGraw-Hill Education.

Tabancalı, E. (2016). Sınıf Ortamının Fiziksel Özellikleri. (Editör: Hüseyin Kıran ve Kazım Çelik). Etkili Sınıf Yönetimi. Ankara: Anı Yayıncılık.

Uyanık Balat, G. (2011). Sınıf yönetimi kavramı ve sınıf yönetimi modelleri. G. Uyanık Balat & H. Bilgin (Eds.), Okul öncesi eğitimde sınıf yönetimi içinde. Ankara: Eğiten.

Ünal, S. , Ada, S. (2000). Sınıf Yönetimi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi.

BÖLÜM **11**

TRAVMA ODAKLI BİLİŞSEL DAVRANIŞÇI TERAPİYE GENEL BAKIŞ

Dr. Öğr. Üyesi Sümeyye ULAŞ

TRAVMA ODAKLI BİLİŞSEL DAVRANIŞÇI TERAPİ NEDİR?

Travma odaklı bilişsel davranışçı terapi (TF-CBT) travmatik deneyimi olan çocuklar ve onların aileleri için sıklıkla tercih edilen kanıta dayalı bir terapi yöntemidir (Mannarino, Cohen, & Deblinger, 2014). Rubin (2012) ise TF-CBT'yi travmatik yaşantısı olan çocukların ve onların bu travmatik yaşantılarının sebebi olmayan ailelerin iyileştirilmesinde tercih edilen yaklaşımlar arasında altın standart olarak adlandırılmaktadır. Bu travmatik yaşantılara örnek olarak çocuk istismarı, şiddet ve doğal afetler verilebilir. Bu deneyimler sonucunda çocuğun Travma Sonrası Stres Bozukluğu yanı sıra anksiyete, depresyon, dışsallaştırılmış davranış problemleri vb. yaşaması olasıdır (Copeland vd. 2007). Bu doğrultuda kuramsal olarak bilişsel davranışçı terapi, psikodinamik yaklaşım (Fitzgerald & Cohen, 2012), aile sistemleri, gelişim teorisi, nörobiyoloji, bağlanma teorisi, danışan merkezli hümanist terapi (Mannarino, Cohen, & Deblinger, 2014) gibi çok çeşitli dayanaklarının olması terapiyi oldukça işlevsel ve etkili kılmaktadır.

TF-CBT 3-18 yaş aralığında birincil travma semptomları olan çocuklar için duygusal (korku, öfke vb. gibi), davranışsal (travma anımsatıcılarından kaçınma vb. gibi), biyolojik (travmadan kaynaklı somatik yakınmalar), bilişsel (bilişsel üçlüye dair çarpıtılmış düşünceler), sosyal (akran etkileşim problemleri vb. gibi) ve okulla ilişkili (dikkati odaklayamama gibi) yaşanan problemleri kapsayan yapılandırılmış bir terapi yaklaşımıdır (Fitzgerald & Cohen, 2012). Alan yazında terapi seanslarının yaşa göre veya problemin niteliğine göre değişken olabileceği değerlendirilmekle birlikte Fitzgerald ve Cohen'e (2012) göre 12-20 seans

Kaynakça

Allen, B., Riden, E., & Shenk, C.E. (2020). Trauma-focused cognitive behavioral therapy (TF-CBT). R. D. Friedberg & B. J. Nakamura (Eds.). In *Cognitive Behavioral Therapy in Youth: Tradition and Innovation (pp.91-108).* Springer Science+Business Media.

Cary, C. E., & McMillen, J. C. (2012). The data behind the dissemination: A systematic review of trauma-focused cognitive behavioral therapy for use with children and youth. *Children and youth services review*, *34*(4), 748-757.

Cohen, J. A., & Mannarino, A. P. (2019). Trauma-focused cognitive behavioral therapy for childhood traumatic separation. *Child Abuse & Neglect*, *92*, 179-195.

Cohen, J. A., Mannarino, A. P., & Deblinger, E. (2006). Treating trauma and traumatic grief in children and adolescents . New York: Guildford Press.

Copeland, W. E., Keeler, G., Angold, A., & Costello, J. (2007). Traumatic events and posttraumatic stress in childhood. Archives of General Psychiatry, 64, 577–584.

Deblinger, E., Cohen J. A., & Mannarino, A.P. (2012). Introduction. J. A. Cohen, A.P. Mannarino, & E. Deblinger (Eds.). In *Trauma-Focused CBT for Children and Adolescents Treatment Applications* (pp. 1-28). Guilford Publications, Inc.

Deblinger, E., Mannarino, A.P., Runyon, M.K., Pollio, E., Cohen, J. (2016). Trauma-Focused Cognitive Behavioral Therapy for Children in Foster Care: An Implementation Manual https://2a566822-8004-431f-b136-8b004d74bfc2.filesusr.com/ugd/631fe2_97d4f3215f254f41aed59e9256d9d091.pdf

Fitzgerald, M.M., & Cohen, J. (2012). Trauma-focused cognitive-behavioral therapy. P. Goodyear-Brown (Ed.). In *Handbook of Child Sexual Abuse Identification, Assessment, and Treatment (p.199-228).* John Wiley & Sons, Inc.

Hoch, A. L. (2009). Trauma focused cognitive behavioral therapy for children. A. Rubin & D. W. Springer (Eds.), In Treatment of traumatized adults and children (pp. 179–253). Hoboken, NJ: John Wiley & Sons.

Kliethermes, M. D., Drewry, K., & Wamser-Nanney, R. (2017). Trauma-focused cognitive behavioral therapy. M. A. Landolt, M. Cloitre, & U. Schnyder (Eds.). In *Evidence-Based Treatments for Trauma Related Disorders in Children and Adolescents*. Springer International Publishing AG

Konanur, S., Muller, R. T., Cinamon, J. S., Thornback, K., & Zorzella, K. P. (2015). - tiveness of trauma-focused cognitive behavioral therapy in a community-based program. *Child abuse & neglect*, *50*, 159-170.

Mannarino, A.P., Cohen J.A., & Deblinger, E. (2014). Trauma-focused cognitive-behavioral therapy. S. Timmer, & A. Urguiza (Eds.), In *Evidence-Based Approaches for the Treatment of Maltreated Children (p.165-186).* Springer Science+Business Media

Morina, N., Koerssen, R., & Pollet, T. V. (2016). Interventions for children and adolescents with posttraumatic stress disorder: A meta-analysis of comparative outcome studies. *Clinical psychology review*, *47*, 41-54.

Rubin, A. (2012). Trauma-focused cognitive behavioral therapy for children. A. Rubin (Ed.), In *The Clinician's Guide to Evidence-Based Practice Series Programs and Interventions for Maltreated Children and Families at Risk (p. 123-140).* John Wiley & Sons, Inc.

Spence, J., Titov, N., Johnston, L., Jones, M. P., Dear, B. F., & Solley, K. (2014). Internet-based trauma-focused cognitive behavioural therapy for PTSD with and without exposure components: a randomised controlled trial. *Journal of disorders*, *162*, 73-80.

Thielemann, J. F. B., Kasparik, B., König, J., Unterhitzenberger, J., & Rosner, R. (2022). A systematic review and meta-analysis of trauma-focused cognitive behavioral therapy for children and adolescents. *Child Abuse & Neglect*, *134*, 105899.

Zorzella, K. P., Muller, R. T., & Cribbie, R. A. (2015). The relationships between therapeutic alliance and internalizing and externalizing symptoms in Trauma-Focused Cognitive Behavioral Therapy. *Child Abuse & Neglect*, *50*, 171-181. https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2015.08.002

ÇAĞDAŞ SINIF YÖNETİMİ YAKLAŞIMLARI

İletişim, Disiplin, Teknoloji ve Düşünme Becerileri

Editör

Doç. Dr. Mehmet Akif ERDENER

...Geleceğin Fikirleri...

ÇAĞDAŞ SINIF YÖNETİMİ YAKLAŞIMLARI

İletişim, Disiplin, Teknoloji ve Düşünme Becerileri

Editör: Mehmet Akif ERDENER

Yazarlar:

Erdoğan TEZCİ - Ahmet Melih GÜNEŞ - Bilal YILDIRIM - Fahri SEZER - Mehmet Akif ERDENER
Neşe BÖRÜ - Soner YILDIRIM - Sümer AKTAN - Şenol SEZER - Eyup YÜNKÜL - Seçil Eda ÖZKAYRAN
Ünal DENİZ - Ayşe Ahsen TALU - Nur Hilal YILDIRIM

ISBN: 978-625-8499-70-4

Copyright © Vizetek

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi'ne aittir. Vizetek Yayıncılık'ın izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Sayın okuyucularımız, bandrolsüz yayınları satın almamanızı diliyoruz.

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

Yayın Koordinatörü: Ferit RESULOĞULLARI

Kapak Tasarımı & Mizanpaj: Sadık HANGÜL

1. Baskı: Ankara|Ekim, 2022

2. Baskı: Ankara|Ekim, 2023

vizetek

Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA

Tel.: (0312) 482 00 11

Web: www.vizetek.com.tr

E-mail: vizetekyayincilik@gmail.com

Yayıncı Sertifika No: 41575

Baskı: Vadi Grafik Tasarım ve Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420. Cad. No: 58/1 Yenimahalle/ANKARA,
Tel: 0 312 395 85 71

Matbaa Sertifika No: 47479

ÇAĞDAŞ SINIF YÖNETİMİ YAKLAŞIMLARI

İletişim, Disiplin, Teknoloji ve Düşünme Becerileri

Editör

Doç. Dr. Mehmet Akif ERDENER

Yazarlar

Prof. Dr. Erdoğan TEZCİ

Prof. Dr. Sümer AKTAN

Doç. Dr. Ahmet Melih GÜNEŞ

Doç. Dr. Bilal YILDIRIM

Doç. Dr. Fahri SEZER

Doç. Dr. Mehmet Akif ERDENER

Doç. Dr. Neşe BÖRÜ

Doç. Dr. Soner YILDIRIM

Doç. Dr. Şenol SEZER

Doç. Dr. Eyup YÜNKÜL

Dr. Öğr. Üyesi Seçil Eda ÖZKAYRAN

Dr. Ünal DENİZ

Arş. Gör. Ayşe Ahsen TALU

Nur Hilal YILDIRIM

vizetek

Editör Doç. Dr. Mehmet Akif ERDENER, *Balıkesir Üniversitesi*

1. Bölüm **Sınıf Yönetiminin Temelleri**
Dr. Ünal DENİZ, *Türkiye Maarif Vakfı, Denetim ve Rehberlik Başkanlığı*
ORCID ID: 0000-0001-7447-6050
Prof. Dr. Sümer AKTAN, *Balıkesir Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0003-2938-7782

2. Bölüm **Sınıf Yönetimini Etkileyen Etkenler**
Doç. Dr. Neşe BÖRÜ, *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-9363-1762

3. Bölüm **Sınıfın Fiziksel Özellikleri**
Dr. Öğr. Üyesi Seçil Eda ÖZKAYRAN, *Bartın Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-3238-7049

4. Bölüm **Öğretimin Yönetimi**
Prof. Dr. Sümer AKTAN, *Balıkesir Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0003-2938-7782
Dr. Ünal DENİZ, *Türkiye Maarif Vakfı, Denetim ve Rehberlik Başkanlığı*
ORCID ID: 0000-0001-7447-6050

5. Bölüm **Zaman Yönetimi**
Doç. Dr. Ahmet Melih GÜNEŞ, *Balıkesir Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-7484-5685

6. Bölüm **Sınıfta Öğretmen ve Öğrenci İletişimi**
Doç. Dr. Fahri SEZER, *Balıkesir Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-3092-7275

7. Bölüm **Sınıfta Motivasyon (Güdüleme) ve Öz Düzenleme**
Doç. Dr. Mehmet Akif ERDENER, *Balıkesir Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-1375-3963

Bölümler ve Yazarlar

8. Bölüm **Disiplin Oluşturma ve Kural Geliştirme**

Doç. Dr. Bilal YILDIRIM, *İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0001-6225-5859

Nur Hilal YILDIRIM, *Düzce Üniversitesi Doktora Öğrencisi*
ORCID ID: 0000-0002-5146-2083

Doç. Dr. Soner YILDIRIM, *Prizren 'Ukshin Hoti' Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0003-4720-0045

9. Bölüm **Sınıfta Sorun Davranışların Yönetimi**

Doç. Dr. Şenol SEZER, *Ordu Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0001-8800-6017

10. Bölüm **Sınıfta Öğretim Teknolojilerinin Kullanımı**

Doç. Dr. Eyup YÜNKÜL, *Balıkesir Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-6177-3766

11. Bölüm **Özel Grupların Yönetimi**

Doç. Dr. Fahri SEZER, *Balıkesir Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-3092-7275

Doç. Dr. Mehmet Akif ERDENER, *Balıkesir Üniversitesi*
ORCID ID: 000-0002-1375-3963

12. Bölüm **Sınıfta Düşünme Becerilerinin Geliştirilmesi**

Prof. Dr. Erdoğan TEZCİ, *Balıkesir Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0003-2055-0192

Arş. Gör. Ayşe Ahsen TALU, *Balıkesir Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-7515-5301

ÖN SÖZ

Sınıf, eğitim-öğretim etkinliklerinin gerçekleştiği ve yaşamımızda ailemizden sonra en önemli ilişkilerin kurulduğu bir yaşam alanıdır. Öğretmenin öğrencilerde istenen davranış değişikliğini oluşturma, uygun olmayan davranışları düzeltme, etkili bir iletişim geliştirme, sınıfta olumlu bir psiko-sosyal iletişim yaratma, verimli bir organizasyon oluşturma ve zamanı etkili kullanma etkinliklerini ise sınıf yönetimi olarak tanımlayabiliriz. Teknolojinin hayatımıza girmesi ile birlikte, bilgiye erişim de kolaylaşmıştır, haliyle öğretmene biçilen rol de değişmiştir. Öğretmen öğrencinin sadece bilgiye erişiminde değil aynı zamanda bilginin kullanılmasında da öğrencilerine rehber olmalıdır. Bu çalışma, sınıf yönetimini etkileyen etkenlerin anlaşılması, verimli bir öğretim için gerekli fiziksel ortamın oluşturulması, zamanın ve öğretimin etkili yönetimi, olumlu bir sınıf iklimi oluşturularak, sorunlu öğrenci davranışlarının en aza indirgenmesi ve öğretimin kolaylaştırılması için sınıfta kuralların oluşturulması ve disiplinin sağlanması gibi konuları içermektedir. Eğitim çalışmalarında kullanılmak üzere değerli meslektaşlarımız tarafından hazırlanmış pek çok sınıf yönetimi kitabı bulunmaktadır. Bu kitabın hazırlanmasındaki amaç günümüz şartlarına uygun, bilimsel araştırmalarla desteklenmiş sınıf yönetiminde kullanılacak bilgilerin kıymetli öğretmenlerimize ve öğretmen adaylarımıza ulaştırılmak istenmesidir.

Kitabın yazılmasına destek veren bütün akademisyen arkadaşlarıma, hazırlanması ve yayımlanmasında emeği geçen vizetek yayıncılık çalışanlarına teşekkür ederim. Bu değerli çalışmayı, hayatıma yön vermiş rahmetli matematik öğretmenim Cavit Kahveci ve bana bilimsel bakış açısı kazandırmış Prof. Dr. Russ Marion başta olmak üzere, meslek hayatı boyunca tek bir öğrencinin bile hayatına dokunabilmiş öğretmenlerimize ithaf ediyorum. Mahatma Gandhi'nin de dediği gibi "Dünyada görmek istediğin değişimin kendisi ol".

Saygılarımla

Doç. Dr. Mehmet Akif ERDENER
Balıkesir Üniversitesi
Necatibey Eğitim Fakültesi

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ vii

BÖLÜM 1: SINIF YÖNETİMİNİN TEMELLERİ 1

Dr. Ünal DENİZ

Prof. Dr. Sümer AKTAN

1. Giriş 1
   1.1. Sınıf Yönetimi Kavramı 2
   1.2. Sınıf Yönetiminin Boyutları 3
      1.2.1. Fiziki Ortamın Yönetimi 3
      1.2.2. Zaman Yönetimi 4
      1.2.3. Öğretimin Yönetimi 5
      1.2.4. Davranış Yönetimi 6
   1.3. Sınıf Yönetimi Modelleri 7
      1.3.1. Tepkisel Model 7
      1.3.2. Önlemsel Model 8
      1.3.3. Gelişimsel Model 8
      1.3.4. Bütünsel Model 9
   1.4. Sınıf Yönetimi Yaklaşımları 10
      1.4.1. Geleneksel Yaklaşım 10
      1.4.2. Çağdaş Yaklaşım 11
2. Sonuç 11
Kaynakça 13

BÖLÜM 2: SINIF YÖNETİMİNİ ETKİLEYEN ETKENLER 17

Doç. Dr. Neşe BÖRÜ

1. Giriş 17
   1.1. Psikolojik Etkenler 17
      1.1.1. Karar Alma 18
      1.1.2. Bireyin Gereksinimleri 19
   1.2. Sosyal Etkenler 21
      1.2.1. Modernizm ve Postmodernizm 21
      1.2.2. Liberalizm ve Neoliberalizm 23
      1.2.3. Endüstri 4.0 ve Transhümanizm 25
      1.2.4. Ailelerin Sosyal ve Ekonomik Düzeyi ve Öğrencilerin Sosyal Sermayesi 27

1.3. Eğitsel Etkenler 28
1.3.1. Eğitimin Niteliği 28
1.3.2. Okulun Fiziksel Durumu 30
Kaynakça 32

BÖLÜM 3: SINIFIN FİZİKSEL ÖZELLİKLERİ 35

Dr. Öğr. Üyesi Seçil Eda ÖZKAYRAN

1. Giriş 35
1.1. Eğitim Ortamının Özellikleri 35
1.2. Sınıfın Fiziki Ortamının İşlevleri 36
1.3. Fiziksel Ortamın Değişkenleri 37
1.3.1. Sınıf büyüklüğü, yeri ve öğrenci sayısı 37
1.3.2. Sınıfın Yerleşim/Oturma Düzeni ve Öğretmenin Sınıftaki Yeri 39
Klasik (Geleneksel-Sıralı-Sütun) Oturma Düzeni: 40
Bireysel Oturma Düzeni: 41
Tek Gruplu Oturma Düzeni: 42
Çok Gruplu (Küme) Oturma Düzeni: 43
1.3.3. Isı, Hava Kalitesi ve İklimlendirme 44
1.3.4. Aydınlatma 45
1.3.5. Renk 45
1.3.6. Temizlik ve Hijyen 47
1.3.7. Gürültü 48
1.3.8. Teknoloji 48
1.3.9. Güvenlik 49
Kaynakça 51

BÖLÜM 4: ÖĞRETİMİN YÖNETİMİ 53

Prof. Dr. Sümer AKTAN

Dr. Ünal DENİZ

1. Giriş 53
1.1. Sınıf Yönetimi: Karmaşa, Denge ve Düzen Etkileşimi 53
1.2. Öğretime İlişkin Temel Kavramlara Bakış 55
1.3. Etkili Öğretmen ve Etkili Öğretim 58
1.4. Etkili Öğretim İçin Gerekli Temel Yeterlilikler 59
1.4.1. Bir Birey Olarak Öğretmen 59
1.4.2. Sınıf Yönetimi ve Organizasyon 62

1.4.3. Öğretim Sürecinin Planlanması 64
1.4.4. Öğretimin Uygulanması 66
1.4.5. Öğrenci Gelişiminin İzlenmesi 68
2. Sonuç: Öğretimin Yönetimi ve Öğretmen 69
Kaynakça 70

BÖLÜM 5: ZAMAN YÖNETİMİ 73

Doç. Dr. Ahmet Melih GÜNEŞ
1. Giriş 73
1.1. Zaman Yönetimi ve Kendine Özgü Yönleri 73
1.2. Zaman Yönetiminde Temel Yaklaşımlar 75
1.2.1. Düzen (Kendini Toparla) Yaklaşımı 75
1.2.2. ABC Yaklaşımı (Önceliklerin Sıralanması ve Değerlerin Belirlenmesi) 75
1.2.3. Savaşçı Yaklaşımı (Zamana sahip çıkma) 75
1.2.4. Başarı Yaklaşımı 76
1.2.5. Akıntıya Bırakma (Uyum ve Doğal Ritimler) Yaklaşımı 76
1.2.6. Beceri (Zaman Yönetimi 101) Yaklaşımı 76
1.2.7. İyileştirme (Rehabilitasyon) Yaklaşımı 76
1.2.8. Sihirli Araç (Teknoloji) Yaklaşımı 77
1.3. Sınıfta Zaman Yönetimi 77
1.4. Sınıfta Etkili Zaman Yönetimi İçin Öneriler 79
1.4.1. Öğrenci 79
1.4.2. Yöntem ve Teknik 80
1.4.3. Sınıf Kuralları 80
1.4.4. Oyun ve Kitap 81
1.4.5. Ön Hazırlık ve Pekiştirme Süreci 81
Kaynakça 83

BÖLÜM 6: SINIFTA ÖĞRETMEN VE ÖĞRENCİ İLETİŞİMİ 85

Doç. Dr. Fahri SEZER
Bölümün Amacı 85
1. Giriş 85
1.1. İletişim Süreci 86
1.2. İletişim Türleri 88
1.2.1. Sözlü İletişim 88

a) Sözel İletişim 88
b) Yazılı İletişim 89
1.2.2. Sözsüz İletişim 89
1.2.2.1. Sözsüz İletişimin Özellikleri 90
1.2.2.2. Sözsüz İletişimin Öğeleri 91
1.2.3. Amaca ve Tarza Göre İletişim Türleri 92
1.2.3.1. Resmi (Formal) İletişim 92
1.2.3.2. Gayri Resmi (İnformal) İletişim 92
1.3. Dinleme 93
1.3.1. Dinleme Türleri 94
1.3.1.1. Pasif Dinleme 94
1.3.1.2. Aktif Dinleme 95
1.4. İletişim Engelleri 96
1.5. Eğitimde İletişim ve Sınıf İçi Etkileşim 98
1.5.1. Sınıf İçi İletişim Türleri 98
1.5.2. Sınıf İçi İletişimi Artırmanın Yöntemleri 100
1.5.3. Sınıf İklimi 102
1.5.3.1. Olumlu Sınıf İkliminin Amacı 102
1.5.3.2. Sınıf İklimini Etkileyen Faktörler 103
1.5.3.3. Sınıf İçi İletişimde Öğretmenin Rolü 104
Kaynakça 106

BÖLÜM 7: SINIFTA MOTİVASYON (GÜDÜLEME) VE ÖZ DÜZENLEME 109

Doç. Dr. Mehmet Akif ERDENER

1. Giriş 109
1.1. Motivasyonun Tanımı 109
1.2. Motivasyon Türleri 110
1.3. Motivasyon Kuramları 112
1.3.1. İnsancıl Kuram 113
1.3.2. Bilişsel Kuram 114
1.3.3. Davranışçı Kuram 114
1.3.4. Sosyal Öğrenme Kuramı 115
1.4. Sınıfta İçsel Motivasyon 115
1.4.1. Öğrencilerde İçsel Motivasyon Oluşturma 116
1.5. Akademik Öz Düzenleme 117
1.6. Neden Bazı Öğrenciler Daha Az Başarılıdır? 118

1.6.1. Öğrencilerin Yetenekleri, Öğrenmeleri ve Motivasyonları Hakkındaki Hatalı İnançları ... 118
1.6.2. Öğrenme ve Çalışma Davranışlarını Değiştirmeye Hazır Olmamaları ... 118
1.7. Akademik Öz Düzenlemenin Bileşenleri ... 119
1.7.1. Motivasyon ... 119
1.7.2. Öğrenme Yöntemleri ... 120
1.7.3. Zaman Yönetimi ... 120
1.7.4. Performansı İzleme ... 121
1.8. Motivasyonu Etkileyen Faktörler ... 122
1.8.1. Sosyokültürel Faktörler ... 123
1.8.1.1. Mali Kaynaklara Erişim Eksikliği ... 123
1.8.1.2. Aileye Karşı Yükümlülük Duygusu ... 124
1.8.1.3. Öğretmenlerin Rolü ve Çevresel Faktörler ... 124
1.8.2. İç Faktörler ... 125
1.8.2.1. Değer Yönelimi ... 125
1.8.2.2. Hedeflerim Nelerdir? ... 126
1.8.2.3. Akademik Başarısızlık Korkusunu Ortadan Kaldırmak ... 126
1.9. Ders İşlenişinde Motivasyon ... 128
Kaynakça ... 129

BÖLÜM 8: DİSİPLİN OLUŞTURMA VE KURAL GELİŞTİRME ... 133
Doç. Dr. Bilal YILDIRIM
Nur Hilal YILDIRIM
Doç. Dr. Soner YILDIRIM

1. Giriş ... 134
1.1. Disiplin ... 134
1.2. Okullarda Sık Karşılaşılan Disiplin Problemleri ... 134
1.3. Disiplin Sorunlarının Kaynakları ... 135
1.3.1. Sınıf İçi Etkenler ... 136
A- Öğretmenden kaynaklanan nedenler ... 136
B- Öğrenciden kaynaklanan nedenler ... 136
C- Sınıf ortamından kaynaklanan nedenler ... 136
1.3.2. Sınıf Dışı Etkenler ... 136
A- Yakın Çevre ... 136
B- Uzak Çevre ... 137
1.4. Sınıf Yönetimi Yaklaşımları ... 137

1.4.1. Geleneksel Modeller 137
1.4.1.1. Tepkisel Model 137
1.4.1.2. Önlemsel Model 138
1.4.2. Çağdaş Modeller 138
1.4.2.1. Gelişimsel Model 138
1.4.2.2. Bütünsel Model 138
1.4.3. Davranışsal Yaklaşımlar 138
1.4.4. Ekolojik Yaklaşımlar 140
1.4.5. Öz Düzenleme Yaklaşımları 143
1.4.6. Süreç-Sonuç Yaklaşımları 146
1.4.7. Destekleyici Yaklaşımlar 148
1.4.8. Toplumsal Yaklaşımlar 151
1.4.9. Bütüncül Okul Yaklaşımları 153
1.5. Sınıf İçi Kuralları 155
1.5.1. Kuralların Gerekliliği 155
1.5.2. Sınıf Kurallarının Planlanması 157
1.5.3. Sınıf Kurallarını Belirleme Ölçütleri 158
1.5.4. Kural Belirleme Sürecine Öğrencinin Katılımı 159
1.5.5. Sınıf Kurallarının Dayandığı Değerler ve Öğrenci Hakları 159
1.5.6. Kuralları Sunma 159
1.5.7. Sınıf Kurallarına Güven Duymanın Olumlu ve Olumsuz Sonuçları ... 160
1.5.8. Sınıf Kurallarının Geliştirilmesinde Temel Ölçütler 160
2. Sonuç 161
Kaynakça 162

BÖLÜM 9: SINIFTA SORUN DAVRANIŞLARIN YÖNETİMİ 167

Doç. Dr. Şenol SEZER

1. Giriş 167
1.1. Sınıf Ortamında Karşılaşılan Sorun Davranışlar 168
1.2. Sorun Davranışların Okul İçi ve Okul Dışı Etkenlere Bağlı Nedenleri 171
1.2.1. Sorun Davranışların Okul İçi Etkenlere Bağlı Nedenleri 172
1.2.2. Sorun Davranışların Okul Dışı Etkenlere Bağlı Nedenleri 175
1.3. Sorun Davranışların Yönetilmesine İlişkin Yaklaşımlar 177
1.3.1. Davranışı Sonuçları Belirler 177
1.3.2. Davranışı Duygular Belirler 181
1.3.3. Davranışı Düşünceler Belirler 183
1.4. Sorun Davranışların Önlenmesine İlişkin Farklı Yaklaşımlar 185

1.4.1. Önleyici Yaklaşım 185
1.4.2. Destekleyici Yaklaşım 186
1.4.3. Düzeltici yaklaşım 186
Kaynakça 188

BÖLÜM 10: SINIFTA ÖĞRETİM TEKNOLOJİLERİNİN KULLANIMI 191

Doç. Dr. Eyup YÜNKÜL

1. Giriş 191
1.1. Eğitim Teknolojisi 191
1.2. İnternet ve Eğitim 192
1.2.1. E-Öğrenme 193
1.2.1.1. E-Öğrenme Nasıl Gerçekleştirilmelidir? 194
1.3. Eğitimde Görsel ve İşitsel Öğelerin Önemi 195
1.4. Sınıfta Kullanılan Güncel Uygulamalar 196
1.4.1. Öğrenme Yönetimi Uygulamaları 197
1.4.2. Zaman ve Görev Yönetimi Uygulamaları 199
1.4.3. Öğrenci Katılımı ve Biçimlendirici Değerlendirme Uygulamaları 200
1.4.4. Davranış Yönetimi Uygulamaları 201
1.4.5. Öğrenci ve Veli İletişimi Uygulamaları 202
2. Sonuç 202
Kaynakça 203

BÖLÜM 11: ÖZEL GRUPLARIN YÖNETİMİ 207

Doç. Dr. Fahri SEZER

Doç. Dr. Mehmet Akif ERDENER

Bölümün Amacı 207
. Giriş 207
1.1. Okul Başarısızlığı Olan Öğrenciler 208
1.2. Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu Olan Öğrenciler 210
1.2.1. Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu Olan Çocukların Özellikleri 211
1.2.2. Sınıfta Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu Olan Öğrencilerin Yönetimi 211
1.3. Özel Öğrenme Güçlüğü Olan Öğrenciler 212
1.3.1. Özel Öğrenme Güçlüğü Olan Öğrencilerin Özellikleri 213
1.3.2. Sınıfta Öğrenme Güçlüğü Çeken Öğrencilerin Yönetimi 214
1.4. Görme Engelli Öğrenciler 215

1.4.1. Sınıfta Görme Engelli Öğrencilerin Yönetimi 215
1.5. İşitme Engelli Öğrenciler 216
1.5.1. Sınıfta İşitme Engelli Öğrencilerin Yönetimi 216
1.6. Dil ve Konuşma Yetersizliği Olan Öğrenciler 217
1.6.1. Sınıfta Dil ve Konuşma Yetersizliği Olan Öğrencilerin Yönetimi 217
1.7. Bedensel (Ortopedik) Engelli Öğrenciler 218
1.7.1. Sınıfta Bedensel Engelli Öğrencilerin Yönetimi 219
1.8. Uyum ve Davranış Bozukluğu Olan Öğrenciler 220
1.8.1. Sınıfta Uyum Bozukluğu Olan Öğrencilerin Yönetimi 220
1.9. Üstün Zekâlı ve Üstün Yetenekli Öğrenciler 221
1.9.1. Sınıfta Üstün Zekâlı ve Yetenekli Öğrencilerin Yönetimi 221
Kaynakça 223

BÖLÜM 12: SINIFTA DÜŞÜNME BECERİLERİNİN GELİŞTİRİLMESİ 225

Prof. Dr. Erdoğan TEZCİ

Arş. Gör. Ayşe Ahsen TALU

Özet 225
1. Giriş 226
1.1. Düşünmeyi Anlamak 228
1.2. Düşünme Becerilerinin Sınıflandırılması 230
1.3. Sınıfta Düşünme Becerisini Geliştirme 233
1.3.1. Düşünmenin Önündeki Engelleri Kaldırma 234
1.3.2. Uygun Bir Atmosfer Oluşturma 235
1.3.3. Düşünme ile İlgili Yanlış İnanışların Yıkılması 236
1.4. Düşünme Becerilerinin Öğretimi ve Gelişimini Desteklemede Bazı Adımlar 237
Kaynakça 243

BÖLÜM **1**

SINIF YÖNETİMİNİN TEMELLERİ

Dr. Ünal DENİZ - Prof. Dr. Sümer AKTAN

1. Giriş

Birey ve toplum ihtiyaçları sonucunda sosyal bir kurum olarak ortaya çıkan okul, bir öğretici rehberliğinde öğrenenlere yönelik planlı ve programlı eğitim ve öğretim faaliyetlerinin yürütüldüğü kurumdur. Sınıf ise bu faaliyetlerin gerçekleştiği en temel alandır (Reinke vd., 2008). Bu noktada eğitim ve öğretim faaliyetini yürüten kişi olarak öğretmenden beklenen, çağın ihtiyacı olan bilgi ve beceriye sahip nitelikli insan gücünün yetiştirilmesidir. Bunun gerçeklemesi için öğretmenden sınıf içerisinde etkili bir öğretim gerçekleştirmesi beklenmektedir. Etkili bir öğretimin gerçekleşmesi için sınıfın iyi bir şekilde yönetilmesi gerekmektedir (Aktan ve Sezer, 2018; Celep, 2004; Evertson ve Emmer, 2016).

Eğitim örgütlerinin başarıya ulaşması noktasındaki kritik işlevi sınıf yönetimini eğitim alanının odak noktalarından biri yapmıştır. Bu doğrultuda sınıf yönetimi ile ilgili ilk araştırmalar 20. yüzyılın başlarına kadar uzanmaktadır. Konu ile ilgili ilk araştırmalardan biri Bagley tarafından 1907 yılında yayımlanmış olan "Sınıf Yönetimi: İlkeleri ve Tekniği (Classroom Management: Its Principles and Technique)" adlı kitaptır. Bagley (1907)'ye göre okulun temel amacı, öğrencinin topluma hayatına ve yaşamına uyumlu hale getirilmesini sağlamaktır. Bu temel amaç, öğretmen tarafından sınıf içerisinde oluşturulan bir düzen ile aşamalı olarak gerçekleştirmelidir. Dolayısıyla öğretmenin temel görevi sınıf içerisindeki disiplini ve kontrolü sağlayarak öğrenci davranışlarını düzenlemektir.

Bagley'den sonra Breed 1933 yılında "Sınıf Düzenlenmesi ve Yönetimi (Classroom Organization and Management)" adlı kitabını yayımlamıştır. Breed (1933) bu çalışmasında daha çok öğretim programına ve sınıfın fiziksel özellik-

lerine odaklanmıştır. Bununla birlikte, sınıf yönetimi teorik açıdan asıl gelişimini 1950'li yıllardan sonra gerçekleştirmiştir. 1952 yılına gelindiğinde ise Brown (1952) "Sınıfı Yönetmek: Okul Yönetiminde Öğretmenin Rolü (Managing The Classroom: The Teacher's Part in School Administration)" adlı kitabında dini değerler, öğrenci merkezli öğretim, vatandaşlık bilinci gibi konuları ön plana almıştır. Brown (1952)'nin burada özellikle öğrenci merkezli öğretime yönelik yaptığı vurgu sınıf yönetiminin teorik temellerinin oluşumuna önemli katkılar sağlamıştır. Ayrıca yapılan bu vurgu bugün geleneksel diye tabir ettiğimiz model ve yaklaşımlara alternatif anlayışların ortaya çıkmasının önünü açmıştır. Sunulan bu kısa bilgiden sonra bu bölümde, sınıf yönetiminin kavramsal ve teorik temellerini oluşturan sınıf yönetimi kavramı, sınıf yönetimin boyutları, sınıf yönetimi modelleri ve sınıf yönetimi yaklaşımları ele alınmıştır.

1.1. Sınıf Yönetimi Kavramı

Sınıf yönetimi kavramının açık bir şekilde anlaşılabilmesi öncelikle sınıf kavramının ele alınmasını gerektirmektedir. Kavramsal olarak sınıf kelimesi en sade biçimde "belirli özellikler bakımından benzerlik gösteren insanların ya da varlıkların oluşturduğu grup" anlamına gelmektedir (Türk Dil Kurumu, 2022). Öğrencilerin oluşturduğu sınıf düşünüldüğünde her sınıftaki öğrenciler bilgi düzeyi, yaş gibi özellikler bakımından benzerdir (Başar, 2016). Bu bağlamda sınıf kavramı, bazı temel benzer özelliklere sahip öğrencilerin öğrenme süreçlerinin etkileşime dayalı olarak gerçekleştiği öğrenme alanı olarak ifade edilebilir. Sınıf, öğrencilerin bilgi ve beceri ediniminin yanı sıra eğitimsel kazanımların davranışa dönüştüğü yerdir (Balcı, 2022; Sarıtaş, 2003). Eğitim sisteminin ve eğitim yönetiminin en alt basamağı olarak yönetimi, eğitimin niteliğini belirleme noktasında ayrı bir önem taşımaktadır.

Geleneksel anlamda sınıf yönetimi, öğretmen otoritesinin ve disiplininin sınıf içerisinde hâkim kılınması anlamında kullanılmaktadır. Bu anlayış, insanın davranışlarının dış bir etken tarafından kontrolünü öngören yaklaşımlara dayanmaktadır (Çalık, 2012). Sonraki dönemlerde gelişen ve insan ilişkilerini merkeze alan çağdaş yaklaşımlar ise grup içi kontrol anlayışını ön planda tutmuştur (Turan, 2020). Bu anlayışa göre sınıf yönetimi, öğretmenlerin dersin amaçları doğrultusunda ders etkinliklerini ve öğrencilerin eylemlerini kontrol etmek için kullandıkları yöntemleri içeren genel bir süreç olarak adlandırılmaktadır (Balay, 2021; Uğurlu, 2016). Dolayısıyla sınıf yönetimi öğrenme etkinliklerinden bağımsız değildir ve bu nedenle, sınıf içerisindeki ortamın öğrenmenin en üst seviyede gerçekleşebileceği şekilde yönetilmesi arzu edilmektedir. Bunun yansımaları; sınıfın fiziksel düzeni, sınıf içi öğretim uygulamaları, öğretmen-öğrenci iletişimi, zaman yönetimi gibi pek çok konu üzerinde görülebilmektedir.

Kaynakça

Ağaoğlu, E. (2009). Sınıf yönetimi ile ilgili genel olgular. Z. Kaya (Ed.), *Sınıf yönetimi* içinde (ss. 1-42). Pegem Akademi Yayıncılık.

Akan, D. (2010). Temel kavramlar ve sınıf yönetiminin kapsamı. C. Gülşen (Ed.), *Kuram ve uygulamada sınıf yönetimi* içinde (ss. 1-19). Anı Yayıncılık.

Aktan, S., & Sezer, F. (2018). Sınıf yönetimi stilleri ölçeği'nin psikometrik özelliklerinin incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, *26*(2), 439-449.

Akman, B., Kükürtcü, S. K., Tarman, İ., & Şanlı, Z. S. (2017). Examining preschool and first grade teachers' opinions on the of school readiness to classroom management. *International Journal of Progressive Education*, *13*(1), 22-41.

Aydın, A. (2017). *Sınıf yönetimi*. Pegem Akademi Yayıncılık.

Babaoğlan, E., & Yıldırım, C. (2011). Sınıf öğretmenlerinin kullandığı sınıf yönetim modelleri. *E-Journal of New Torld Sciences Akademy*, *6(2),* 1635-1650.

Bagley, W. C. (1907). *Classroom management: Its principles and technique.* Macmillan.

Balay, R. (2021). *2000'li yıllarda sınıf yönetimi.* Pegem Akademi Yayıncılık.

Balcı, A. (2022). *Etkili okul ve okul geliştirme.* Pegem Akademi Yayıncılık.

Balyer, A. (2018). *Sınıf yönetimi.* Efe Akademi Yayınları.

Başar, H. (2016). *Sınıf yönetimi.* Anı Yayıncılık.

Breed, F. S. (1933). *Classroom organization and management.* World Book Company.

Brown, E. J. (1952). *Managing the classroom the teacher's part in school administration.* The Ronald Press Company.

Bulut Özsezer, M. S. (2018). Okul öncesi sınıflarında zaman yönetimi. Y. Aktaş Arnas & F. Sadık (Ed.), *Okul öncesinde sınıf yönetimi* içinde (ss. 103-123). Pegem Akademi Yayıncılık.

Burden, P. R. (2020). *Classroom management: Creating a successful K-12 learning community.* Jossey-Bass.

Celep, C. (2004). *Sınıf yönetimi ve disiplini*. Anı Yayıncılık.

Celep, C. (2014). *Sınıf yönetiminde kuram ve uygulama*. Nobel Akademik Yayıncılık.

Cüceloğlu, D. (2020). *Öğretmenim bir bakar mısın? Öğretmenin gücün üzerine.* Final Kültür Sanat.

Çalık, T. (2012). Sınıf yönetimi ile ilgili temel kavramlar. L. Küçükahmet (Ed.). *Sınıf yönetimi* içinde (ss. 1-16). Pegem Akademi Yayıncılık.

Çalık, T. (2021). Sınıf yönetimi ile ilgili temel kavramlar. T. Çalık & M. M. Arslan (Ed.), *Sınıf yönetimi* içinde (ss. 1-15). Pegem Akademi Yayıncılık.

Çelik, V. (2014). *Sınıf yönetimi.* Nobel Akademik Yayıncılık.

Demirel, Ö. (2004). *Planlamadan değerlendirmeye öğretme sanatı.* Pegem Akademi Yayıncılık.

Demirel, Ö. (2015). *Kuramdan uygulamaya eğitimde program geliştirme*. Pegem Akademi Yayıncılık.

Demirtaş, H. (2015). Sınıf yönetiminin temelleri. H. Kıran (Ed.), *Etkili sınıf yönetimi* içinde (ss. 1-30). Anı Yayıncılık.

Deniz, Ü., & Erdener, M. A., (2020). Levels of school administrators exhibiting instructional supervision behaviors according to perceptions of teachers. *Research in Educational Administration and Leadership, 5*(4), 1038-1081.

Doyle, T. (2011). Learner centered teaching: Putting the research on learning into practice. Stylus Publishing.

Edwards, C. H. (2012). *Classroom discipline and management.* John Wiley & Sons, Inc.

Ekici, G. (2011). Sınıfta zamanın etkili yönetimi. Ç. M. Özdemir (Ed.), *Sınıf yönetimi* içinde (ss. 155-177). Pegem Akademi Yayıncılık.

Ekşi, H. (2011). Sınıfta karşılaşılan davranış problemleri ve bunlara karşı geliştirilecek önlemler. M. Gürsel (Ed.), *Sınıf yönetimi* içinde (ss. 162-166). Eğitim Akademi Yayınları.

Ercoşkun, M. H. (2011). *Etkili sınıf yönetimi oluşturmada sınıf öğretmenlerinin yeni rollerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.

Erden, M. (2018). *Sınıf yönetimi.* Arkadaş Yayıncılık.

Erdener, M. A. (2016). Principals and teachers practices about parent involvement in schooling. *Universal Journal of Educational Research, 4*(12A), 151-159.

Erdener, M. A., & Gül, Ö., (2017). İlkokul öğretmenlerinin yaşam boyu öğrenmeye ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi (Elektronik), 11*(2), 545-563.

Erdener, M. A., Sezer, F., & Tezci, E. (2017a). Liselerde sık karşılaşılan öğrenci problemleri. *Turkish Studies, 12*(14), 151-166.

Erdener, M. A., Sezer, F., & Tezci, E. (2017b). Ortaokul öğrencilerinin problem alanlarının belirlenmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 19*(2), 303-320.

Erdoğan, İ. (2019). *Sınıf yönetimi: Ders, konferans, panel ve seminer etkinliklerinde başarının yolları.* Alfa Yayınları.

Erwin, M. A. C., Nelsen, J., & , R. A. (2019). *Positive discipline for preschoolers*. Harmony.

Evertson, C. M., & Neal, K. W. (2006). *Looking into learning-centered classrooms: Implications for classroom management.* National Education Association.

Evertson, C., & Emmer, E. (2016). *Classroom management for elementary teachers.* Pearson.

Fields, M. V., & Boesser, C. (2017). *Constructive guidance and discipline: Birth to age eight.* Pearson Education Inc.

Garrett, T. (2014). *classroom management: The essentials.* Teachers College Press.

Gürsel, M. (2011). Olumlu öğrenmeye uygun bir ortam oluşturma. M. Gürsel (Ed.), *Sınıf yönetimi* içinde (ss. 95-115). Eğitim Akademi Yayınları.

Haldeman, M. (2008). *The new teacher's guide to success.* Shell Education.

İlgar, L. (2005). *Eğitim yönetimi, okul yönetimi, sınıf yönetimi*. Beta Yayınları.

Işık, H. (2020). Öğrenme ortamlarının fiziksel düzeni. M. Şişman & S. Turan (Eds.) *Sınıf yönetimi* içinde (ss. 67-89). Pegem Akademi Yayıncılık.

Korkmaz, A. (2012). Sınıf organizasyonu. L. Küçükahmet, (Ed.), *Sınıf yönetimi* içinde (ss. 267-284). Nobel Akademik Yayıncılık.

Levin, J., & Nolan, J. F. (2013). *Principles of classroom management: A professional decision-making model.* Pearson/Allyn and Bacon.

Marzano R. J. (2007). *The art and science of teaching*. ASCD.

Marzano, R. J., & Marzano, J. S. (2003). The key to classroom management. *Educational Leadership, 57*(1), 6-13.

Marzano, R. J., Marzano, J. S., & Pickering, D. J., (2009). *Classroom management that works: Research-based strategies for every teacher.* ASCD.

Milner, IV, H. R., Cunningham, H. B., Delale-O'Connor, L., & Kestenberg, E. G. (2018). *"These kids are out of control": Why we must reimagine "Classroom Management" for equity*. Corwin.

Murdick, N. L., & Petch-Hogan, B. (1996). Inclusive classroom management: Using preintervention strategies. *Intervention in School and Clinic*, *31*(3), 172-176.

Nelsen, J., Escobar, L., Ortolano, K., , R., & Owen-Sohocki, D. (2019). *A'dan Z'ye olumlu disiplin: Öğretmen rehberi* (E. Davutoğlu, Çev.). Akılçelen Kitaplar.

Özden, Y. (2019). Sınıf içinde öğretme öğrenme ortamının düzenlenmesi. E. Karip (Ed.), *Sınıf yönetimi* içinde (ss. 35-69). Pegem Akademi Yayıncılık.

Özgün, Ö. (2018). Sınıfta istenmeyen davranışlar, nedenleri, yönetimi. Arnas, Y.A., & Sadık, F. (Ed.), *Okul öncesinde sınıf yönetimi* içinde (ss. 140-161). Pegem Akademi Yayıncılık.

Özyürek, M. (2007). *Olumlu sınıf yönetimi.* Kök Yayıncılık.

Reinke, W. M., Lewis-Palmer, T., & Merrell, K. (2008). The classroom check-up: A classwide teacher consultation model for increasing praise and decreasing disruptive behavior. *School Psychology Review*, *37*(3), 315-332.

Robinson, K. (2017). *Yaratıcı öğrenciler* (D. Boyraz, Çev.). Sola Unitas.

Sadık, F. (2018). Sınıf yönetiminde temel kavramlar. Arnas, Y.A., & Sadık, F. (Ed), *Okul öncesinde sınıf yönetimi* içinde (ss. 1-23). Pegem Akademi Yayıncılık.

Sarıtaş, M. (2003). Sınıf yönetimi ve disiplinle ilgili kurallar geliştirme. L. Küçükahmet (Ed.), *Sınıf yönetiminde yeni yaklaşımlar* içinde (ss. 43-84). Nobel Akademik Yayıncılık.

Seeman, H. (2010). *Preventing disruptive behavior in colleges.* Rowman & Littlefield Education.

Seifert, K. (2009). *Educational psychology*. The Saylor Foundation.

Sezer, F., Aktan, S., Tezci, E., & Erdener, M. A. (2017). Öğretmenlerin yaşam stilleri ve sınıf yönetim profillerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Turkish Studies, 12*(33), 167-184.

Sezer, F., Erdener, M. A., & Tezci, E. (2019). Eğitimcilerin öğrenci problemlerine ait farkındalık durumları ve bu problemlere ilişkin çözüm önerileri. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (45), 87-116.

Taşkaya, M. S. (2014). Sınıf yönetiminin temelleri. B. Dilmaç & H. Ekşi (Ed.). *Sınıf yönetimi* içinde (ss. 15-19). Pegem Akademi Yayıncılık.

Tezci, E., Erdener, M. A., & Atıcı, S., (2016). the of pre-service teachers epistemological beliefs on teaching approaches. *Universal Journal of Educational Research, 4*(12A), 205-215.

Turan, S. (2020). Sınıf yönetiminin temelleri. M. Şişman & S. Turan (Eds.), *Sınıf yönetimi* içinde (ss. 1-19). Pegem Akademi Yayıncılık.

Türk Dil Kurumu. (2022). *Türk Dil Kurumu sözlükleri*. 18 Mayıs 2022 tarihinde https://sozluk.gov.tr/ adresinden erişildi.

Uğurlu, C. T. (2016). *Sınıf yönetimi.* Anı Yayıncılık.

Ünal, S., & Ada, S. (2008). *Sınıf yönetimi.* Ege Basım.

Weinstein, C. S., & Novodvorsky, I. (2011). *Middle and secondary classroom management: Lessons from research and practice.* Mcgraw-Hill.

Yaka, A. (2006). Sınıf yönetimi yaklaşımları. M. Yılman (Ed.), *Sınıf yönetimi* içinde (ss. 39-44). Nobel Akademik Yayıncılık.

Yıldırım, R. (2014). Sınıfın fiziksel düzenini oluşturma. H. Arslan (Ed.), *Sınıf yönetimi* içinde (ss. 37-72). Paradigma Akademi Yayınları.

BÖLÜM **2**

SINIF YÖNETİMİNİ ETKİLEYEN ETKENLER

Doç. Dr. Neşe BÖRÜ

1. Giriş

19. Yüzyılda Immanuel Kant öğrenmeyi, beş duyu organıyla alınan verilerin zihnimizdeki boşlukları tamamlaması olarak tanımlar. Bu tanımla öğrenmenin ampirik ve rasyonel doğasına dikkat çeker, Kant'ın bu görüşü günümüz nörologlarının bilimsel bulgularıyla örtüşür (Günday, 2002) bireyin bu öğrenme serüveni onu hem dış çevresine hem de kendi bilişsel yeterliliklerine bağlı kılar. Bu sebeple öğretmenler de öğrenciler de hem dış çevrelerini tanımak hem de kendi bilişsel yeterliliklerinin farkında olmak durumundadır.

Sınıfını yönetmekle sorumlu olan öğretmenler hem bir öğretmeni hem de bir öğrencisidir. Bilinçlilik düzeyini arttırdıkça sınıfına olan bakışı değişecektir. Bilinçlilik düzeyimizin sınırlarına dair herhangi bir saptama henüz yoktur. Bu sebeple öğrencilik yaşam boyu devam eden bir süreçtir (Erdener, 2018). Bunun için çevresinde olup bitenleri irdeleyip tanımaya ve mantığını kullanmaya ihtiyaç duymakla birlikte beynin ötesinde kalbinin ya da vicdanın sesini dinlemeye ya da duyuşsal yeterliliklerini kullanmaya ihtiyaç duyabilir.

1.1. Psikolojik Etkenler

Yönetim bir karar alma eylemidir. Nasıl karar aldığımızın farkında olmak, sınıf içinde veya dışında öğretmenlerin kendi davranışlarını yönetme becerilerini geliştirecektir. Bu bağlamda bu bölüm bilincimizi, bilinçdışımızı ve gereksinimlerimizi tanımamızı ve bu bileşenlerin kararlarımız üzerinde etkili olduğunu fark etmek üzere inşa edilmiştir.

1.1.1. Karar Alma

Karar alma eyleminin gerçekleştiği yer olan zihinde yönetim bilincimiz ve bilinçdışımızın kontrolü altındadır. Önceleri bilinçdışının sıradan ve önemsiz işlerle meşgul olduğu, bilincin ise üst düzey düşünce ve bilgi süreçleme gibi işlerle meşgul olduğu görüşüne kabul verilmekteydi. Son zamanlarda bu düşünce köklü bir değişime uğramış ve bilinçdışının eylemlerimiz üzerindeki rolünün önemi ve gücüne dair kanılar giderek yaygınlaşmıştır (Sargut, 2015).

Amaçların belirlenmesi, uygulamaya konulması veya kişinin deneyimlerini değerlendirmesi gibi karar almaya ilişkin görevler daha önceleri bilinç tarafından gerçekleştiği düşünülmekteyken artık bu görevlerin bilinçdışı tarafından yapıldığı fikri araştırmalarca belirtilmektedir. Bilinçdışının kapsam alanı net olarak belirlenememekle birlikte, akılla ilgisi olduğu düşünülen pek çok alanın bilinçdışında yer aldığına olan inanç giderek artmıştır. Dahası bireylerin eylemlerini bilinçli iradeleri ile yaptığı fikrinin bir yanılsama olduğu, bilincin görevinin abartıldığına dair düşünceler öne sürülmektedir. Böylece, bu ikili sistemle yönetilen zihinde kişilerin bilinçli kararlarının altında bilinçaltlarından yansıyan duygu yüklü kodların rolünün önemi ortaya çıkar (Sargut, 2015).

Karar verilmesi gereken durumlar karmaşık olduğunda daha fazla ve çeşitli bilgiyi ihtiyaç duyulur, ancak bilincin bilgiyi işleme kapasitesi sınırlıdır. Ayrıca bilinç önyargılarıyla bilgiye ekstra yük yükler. Bilinç fazla ve çeşitli bilgi gerektiren durumlarla karşılaştığında sorunu çözümleme konusunda yetersiz kalır ve karar alma sürecini bilinçdışına bırakır. Psikologlar basit kararların bilincimizle, karmaşık kararlarımızın bilinçdışımızla verildiğini söyler. Bilinçdışımız, üst düzey düşünme becerisi gerektiren ve düşünecek vaktimizin olmadığı durumlarda adeta bir otomatik pilot gibi devreye girer (Sargut, 2015).

Bilinçdışı yaşanılan ortamı ölçüp tartan ve insanları tehlikeler karşısında uyarandır. Örneğin yeni tanıştığımız insanlarda, gerilim altında, yeni bir düşünceye ilk tepki verdiğimiz zamanlarda bilinçdışımız devreye girer ve hızlı bir şekilde karar verir. Nobel ödüllü Daniel Kahneman Sistem 1 ve Sistem 2 olmak üzere iki farklı düşünme biçiminden bahseder. Sistem 1 bilinçdışına denk gelirken, sistem 2 bilince denk gelir. Bu görüşe göre sistem 1, birinin sesinden düşmanlık sezmek, basit cümleleri anlamak, ani bir sese yönelmek, leb demeden sözcüğünü tamamlamak, korkunç bir resim gördüğünde yüzünü buruşturmak gibi işlevleri yerine getirir. Sistem 2 dikkate gereksinim duyar ve birinin telefon numarasını hatırlamak, sayfadaki A saymak, beyaz saçlı bir kadını aramak, daha hızlı bir yürüyüş temposu sürdürmek, dar bir yere arabanızı park etmek, iki farklı çamaşır makinesini kıyaslamak, karmaşık bir mantıksal tartışmanın geçerliliğini denetlemek gibi eylemleri yönetme üzerinde etkilidir (Sargut, 2015).

Kaynakça

Akkaya, M. Ş. (2018). Hümanizm'in çıkışı ve yayılışı. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, *5*(2).

Avcıoğlu, G. Ş. (2017). Emek, sibernetik ve toplum. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (37), 515-518.

Bauman, Z. (2000). *Postmodernite ve hoşnutsuzlukları.* Ayrıntı Yayınları.

Bauman, Z. (2003). *Modernlik ve müphemlik.* Ayrıntı Yayınları.

Bauman, Z. (2005). *Bireyselleşmiş toplum.* Ayrıntı Yayınları.

Börü, N. (2018). The factors teacher-motivation. *International Journal of Instruction. 11*(4), 761-776.

Börü, N. (2020). Yabancı uyruklu öğrencilere okuma yazma öğretimi. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, *7*(55), 1840-1849.

Börü, N., & Boyacı, A. (2016). Göçmen öğrencilerin eğitim-öğretim ortamlarında karşılaştıkları sorunlar: Eskişehir ili örneği. *Turkish studies, 11*(14), 123-158

Brieve, F. J. (1972). Secondary principals as instructional leaders. *NASSP Bulletin*, *56*(368), 11-15.

Chandrasekhar, C. (2011). Notes on neoliberalism and the future of the left. *Social Scientist,* (39), 30-34.

Crowder, K., & South, S. J. (2003). Neighborhood distress and school dropout: The variable significance of community context. *Social Science Research*, *32*(4), 659-698.

Curran, M. E. (2003). Linguistic diversity and classroom management. *Theory into Practice*, 42, 334-340.

Çelik, Ç. (2014). Sosyal sermaye, ebeveyn ağları ve okul başarısı. *Cogito*, 76, 265-289.

Dağ, A. (2017). Hümanizmin radikalleşmesi olarak transhümanizm. *Felsefî Düşün-Akademik Felsefe Dergisi*, (9), 46-68.

Damar, M. (2021). Metaverse Shape of Your Life for Future: A bibliometric snapshot. *Journal of Metaverse*, *1*(1), 1-8.

Dardot, P., & Laval, C. (2012). *Dünyanın yeni aklı: Neoliberal toplum üzerine deneme.* İstanbul Bilgi Üniversitesi.

Demir, A. (2018). Ölümsüzlük ve yapay zekâ bağlamında transhümanizm. *AJIT-e: Bilişim Teknolojileri Online Dergisi*, *9*(31), 95-104.

Deniz, Ü. (2021). Öğretmenlerin motivasyon etkenlerini yeniden keşfetmek: Sahadan sesler. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 22*(3), 2115-2139.

Deniz, Ü. (2022). Öğrencilere sunulan imkanlar ve fırsatlar açısından Türk Yükseköğretiminin değerlendirilmesi. *Üniversite Araştırmaları Dergisi, 5*(1), 119-129.

Deniz, Ü., & Demirkasımoğlu, N. (2022). The cultural dimensions of Pakistani teachers' zone of acceptance regarding school principals' authority. *International Journal of Leadership in Education,* 1-30. https://doi.org/10.1080/13603124.2022.2076288

Duan, H., Li, J., Fan, S., Lin, Z., Wu, X., & Cai, W. (2021). Metaverse for social good: A university campus prototype. *Proceedings of the 29th ACM International Conference on Multimedia* içinde (ss. 153-161).

Eagleman, D. (2011). *Incognito.* Domingo.

Erdener, K., Perkmen, S., Shelley, M., & Kandemir, M. A., (2022) Measuring perceived attributes of the ınteractive whiteboard for the mathematics class. *Computers in the Schools, 39*(1), 1-15.

Erdener, M. A. (2018). Conclusions. In M. A. Erdener & B. Yıldız, (Trans. Eds.). *How people learn* (233-247). Ankara: Nobel Yayınları

Erdener, M. A., & Knoeppel, R. C., (2018). Parents' perceptions of their involvement in schooling. *International Journal of Research in Education and Science, 4*(1), 1-13., doi: 10.21890/İjres.369197 (Yayın No: 3743331)

Erdener, M. A. (2016). Principals and teachers practices about parent ınvolvement in schooling. *Universal Journal of Educational Research, 4*(12A), 151-159., doi: 10.13189/ujer.2016.041319 (Yayın No: 2981226)

Fischer, M. J., & Kmec, J. A. (2004). Neighborhood socioeconomic conditions as moderators of family resource transmission: High school completion among at-risk youth. *Sociological Perspectives*, *47*(4), 507-527.

Foucault, M. (2007). *Cinselliğin tarihi*. Ayrıntı.

Gordon, G. L. (1999). Teacher talent and urban schools. *Phi Delta Kappan*, *81*(4), 304-307.

Göçoğlu, V. (2020). Kamu hizmetlerinin sunumunda dijital dönüşüm: Nesnelerin interneti üzerine bir inceleme. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, *9*(1), 615-628.

Gutek, G.L. (2017). *Eğitime felsefi ve ideolojik yaklaşımlar.* Ütopya Yayınevi.

Güler, N. (2013). Ölçme ve değerlendirme. Pegem akademi.

Günday, 2002). *Zihin felsefesi.* Asa Kitapevi.

Güngör, E. (2010). *Değerler psikolojisi üzerine araştırmalar.* Ötüken.

Harvey, D. (2021). *Neoliberalizmin* kısa tarihi. Sel yayıncılık.

Harvey, E. (2004). Leadership and ethics. *Executive Excellence, 8*(87), 13-25.

Haveman, R., Wolfe, B., & Spaulding, J. (1991). Childhood events and circumstances - encing high school completion. *Demography*, *28*(1), 133-157.

Hollins, P. (2022). *Hızlı öğrenme bilimi.* Yakamoz.

Howard, T. C. (2010). Why race and culture matter in schools: Closing the achievement gap in America's classrooms. Teachers College Press.

A. L., Gibbons, L. E., Rentz, D. M., Carvalho, J. O., Manly, J., Bennett, D. A., & Jones, R. N. (2011). A life course model of cognitive activities, socioeconomic status, education, reading ability, and cognition. *Journal of the American Geriatrics Society*, *59*(8), 1403-1411.

Jeynes, W. H. (2011). Parental involvement research: Moving to the next level. *School Community Journal*, *21*(1), 9.

Jimerson, S., Egeland, B., Sroufe, L. A., & Carlson, B. (2000). A prospective longitudinal study of high school dropouts examining multiple predictors across development. *Journal of School Psychology, 38*(6), 525–549.

Kahveci, H., & Sever, M. (2018). Öğretmen görüşlerine göre neoliberal bireyciliğin öğrencilere yansıması. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, *51*(2), 39-67.

Kuçuradi, İ. (1988). Özgürlük kavramı II. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *3*(1), 11-15.

Ladson-Billings, G. (1994). *The dreamkeepers: Successful teachers of African American children.* Jossey-Bass.

McCrory Calarco, J., Horn, I. S., & Chen, G. A. (2022). "You Need to Be More Responsible": The Myth of Meritocracy and Teachers' Accounts of Homework Inequalities. *Educational Researcher*, 0013189X221111337.

Mengüşoğlu, T. (1965). *Değişmez değerler ve değişen davranışlar: felsefi etnik için kritik bir hazırlık*. İstanbul Üniversitesi Yayınları.

Murphy, C., & Thorne, A. (2010). *Health and productivity benefits of sustainable schools: a review*. IHS BRE Press.

Olssen, M., Codd, J., & O'neill, A.-M. (2004). *Education policy: Globalization, citizenship and democracy.* Sage.

Özkan, M., Arzu, A. L., & Yavuz, S. (2018). Uluslararası politik ekonomi açısından dördüncü sanayi endüstri devriminin etkileri ve Türkiye. *International Journal of Political Science and Urban Studies*, *6*(2).

Reitz, H. J., Wall Jr, J. A., & Love, M. S. (1998). Ethics in negotiation: oil and water or good lubrication?. *Business Horizons*, *41*(3), 5-15.

Riggio, R. E. (2014). Followership research: Looking back and looking forward. *Journal of Leadership Education*, *13*(4).

Sargut, A. S. (2015). *Lider Yöneticinin Benliğine Yolculuk.* Beta.

Sezer, F., Erdener, M. A., & Tezci, E., (2019). Educators' awareness and solutions approaches regarding often encountered student problems. *The Journal of Social Sciences Institute, 45*(1), 87-116.

Siwatu, K. O., Putman, S. M., Starker-Glass, T. V., & Lewis, C. W. (2017). The culturally responsive classroom management self-efficacy scale: Development and initial validation. *Urban Education*, *52*(7), 862-888.

Tedin, K. L., & Weiher, G. R. (2011). General social capital, education-related social capital, and choosing charter schools. *Policy Studies Journal*, *39*(4), 609-629.

Ware, F. (2006). Warm demander pedagogy culturally responsive teaching that supports a culture of achievement for African American students. *Urban Education*, 41, 427-456.

Weinstein, C. S., Tomlinson-Clarke, S., & Curran, M. (2004). Toward a conception of culturally responsive classroom management. *Journal of Teacher Education. 55*(1), 25-38.

Wilson, W. J. (1987). The hidden agenda. W. J. Wilson (Ed.), *The truly disadvantaged: The inner city, the underclass and public policy* içinde (pp. 140–164). University of Chicago Press.

Wilson, W. J. (1996). *When work disappears: The world of the new urban poor*. Alfred A. Knopf.

Yeşilyaprak, B. (2018). Eğitim psikolojisi. PegemA Yayıncılık.

Yıldırım, C. (2005). *Bilim felsefesi.* Remzi kitabevi.

BÖLÜM **3**

SINIFIN FİZİKSEL ÖZELLİKLERİ

Dr. Öğr. Üyesi Seçil Eda ÖZKAYRAN

1. Giriş

Bu bölümün temel amacı, günün önemli bir kısmının içerisinde geçirildiği sınıf ortamına yönelik fiziksel düzenlemelerin ne kadar önemli olduğuna dikkat çekmektir. Bu amaç çerçevesinde, sınıf düzenlemesiyle ilgili temel ilkeleri belirleyerek, olumlu sınıf iklimi oluşumuna katkı sağlamanın önemi vurgulanmaktadır.

1.1. Eğitim Ortamının Özellikleri

Çevrenin insan davranışı üzerine etkisi yapılan birçok araştırma sonucunda görülmektedir. Bilindiği üzere gelişim, kalıtım ve çevrenin etkisi ile gerçekleşir. Kalıtsal özellikler, ne olursa olsun gelişimde tek başına etkili olamamakta, çevre unsurları da bunu desteklemekte veya engellemektedir. İnsan yaşantısının her alanında çevre oldukça önemlidir. Örneğin ruh hali, çalışma şekli, yeme alışkanlığı gibi durumlarda çevre önemli bir faktör olarak ele alınmaktadır.

Bu derece önemli olan unsurun eğitim-öğretim faaliyetlerinde de dikkate alınması gerekmektedir. Özellikle etkili bir sınıf yönetimi gerçekleştirilmesi isteniyorsa, fiziksel değişkenler oldukça önemlidir. Var olan koşullar en uygun şekilde düzenlenerek fiziksel değişkenlerin güdüleyici, ilgi çekici, öğrenmeyi kolaylaştırıcı ve etkileşimi arttırıcı şekilde düzenlenmesi gerekmektedir. Değişen ve gelişen eğitim anlayışı ile eğitim çevresi gerçek yaşam çevresi ile örtüşmelidir. z, gerçek hayatın küçük bir modeli olmalıdır. Bu nedenle çevrenin davranışlarımız üzerine etkisi, eğitim ortamının özellikleri ve önemi, sınıf düzenlenmesinin ilkeleri ve işlevleri ile fiziksel değişkenler sınıf yönetimi açısından dikkatli şekilde ele alınmalıdır.

Sınıf farklı kişisel ve sosyal özelliklere sahip bireylerin bir araya geldiği ortamlardır. Bu nedenle öğretmenin farklılıkların yönetimini çok iyi bilerek sürece destek olması gerekmektedir. Ancak öğretmenin sadece bunu bilmesi yeterli değildir. Bununla birlikte uygun öğrenme ortamlarının da hazırlanması gerekmektedir. Eğitimde etkin olmayı ve öğrenme çıktılarının geliştirilmesini sağlamak için eğitim-öğretim ortamlarının fiziksel olarak düzenlenmesi önemli bir boyut olarak görülmektedir (Ahmad ve Amirul, 2017; Deniz 2022). Örneğin okul öncesi eğitim veren bir kurumun okul bahçesindeki basketbol potasının yüksekliğinin standartlara uygun olmasından ziyade çocukların gelişim özelliklerine uygun olması daha önemlidir. Başka bir örnek ise, lise öğrencileri ile ilkokul öğrencilerinin oturdukları sıralar ile kullandıkları masalar aynı ölçüde olamaz. Çünkü boy ve kilo farklılıkları mevcuttur. Bununla birlikte renklerin insan psikolojisine etkisi her kademe için farklılık göstereceğinden bu etki dikkate alınmalıdır. Ayrıntı olarak görünmesine rağmen önemli olan bu ve benzeri fiziksel değişkenler düzenlenmelidir. Bu sayede öğrenciler kendilerini rahat, mutlu, var olduğu ortamı sahiplenmiş, en önemlisi bedenen ve ruhen sağlıklı bireyler olarak görebilirler. Gelişimsel özellikler dikkate alındığı ortamlarda hem iletişim kanalları daha açık olacak, hem de eğitim-öğretim faaliyetleri daha etkin olacaktır. Bu etmenler de daha etkili bir sınıf yönetimini beraberinde getirecektir. Yapılan araştırmalar fiziksel öğrenme çevresi ile öğrencilerin başarı, memnuniyet, konfor, sağlık ve eğlence açısından ilişkili olduğunu da ortaya çıkarmıştır (Ahmad vd., 2010; Erdener vd., 2017; Higgins vd., 2005).

1.2. Sınıfın Fiziki Ortamının İşlevleri

Sınıf eğitim-öğretim faaliyetlerinin olmasıyla birlikte altı temel işleve sahiptir. Bu işlevler; güvenlik ve korunma, sosyal ilişki, sembolik özdeşim, öğretim araçları, hoşnutluk ve gelişmedir.

Güvenlik ve korunma, var olması gereken fiziksel ve psikolojik güvenlik alanlarını belirtmektedir. Her sınıf, içerisinde yer alan bireylerin güvenliğini sağlar niteliklere sahip olmalıdır. Kullanılan materyallerin sağlam olmasıyla birlikte, olumlu sınıf iklimi oluşumu önemli görülmektedir.

Sosyal ilişki, her sınıfın içerisinde oluşan bir ilişki ağı bulunmaktadır. Özellikle öğrencilerin oturma düzeni bu ilişkide önemli bir belirleyicidir. Kalabalık ilişkiler normal göre zayıf olabilmektedir. Sosyal ilişkiler sadece öğrenciler arasında değil, öğretmen-öğrenci arasında da sağlanmalıdır. Bunun en kolaylaştırıcı unsuru ise güven duygusunu geliştiren öğretmen tutumudur.

Sembolik özdeşim, öğrencilerin sınıfta yer alan eşyaların ortak olmasını bilmelerinin yanında, eşyaları kişiselleştirmesi durumudur.

Öğretim araçları, sınıfta yer alan her aracın bir işlevi vardır. Ancak sorgulanması gereken bu araçların belli görevler ve ihtiyaçlar dışında da kullanılıp-kullanılmadığıdır.

Kaynakça

Ahmad, C. N. C., & Amirul, N. J. (2017). The of the physical learning environment on students' health, enjoyment and learning. *Jurnal Pendidikan Sains & Matematik Malaysia. 7*(1), 47-55

Ahmad, C. N. C., Osman, K. ve Halim, L. (2010). Physical and psychosocial aspect of science laboratory learning environment. *Procedia Social and Behavioral Sciences, 9*, 87-91.

Akbaşlı, S. (2012). Sınıf içi iletişim ve etkileşim. R. Sarpkaya (Ed.), *Sınıf Yönetimi* içinde. Anı Yayıncılık.

Aktekin, D. B., Şimşek, Y., & Kaplan, B. (2011). Renklerin duygular üzerine etkisi. *Maltepe Tıp Dergisi, 3*(1), 31-33.

Arnas-Aktaş, Y., & Sadık , F. (2008). *Okul öncesi eğitimde sınıf yönetimi.* Kök Yayıncılık.

Aydın, A. (2012). *Sınıf yönetimi.* Pegem Akademi.

Başar, H. (2016). *Sınıf yönetimi.* Anı Yayıncılık.

Brooks, D. C. (2011). Space matters: The impact of formal learning environments on student learning. *British Journal of Educational Technology, 42*(5), 719-726.

Celep, C. (2008). Öğrenme ortamı olarak okul ve sınıf. *Eğitime Bakış Dergisi, 11,* 3-10.

Celep, C. (2020). *Sınıf yönetiminde kuram ve uygulama.* Nobel Akademik Yayıncılık.

Chang, B., Xu, R., & Watt, T. (2018). *The impact of colors on learning.* Adult Education Research Conference. 20 Temmuz 2022 tarihinde https://newprairiepress.org/aerc/2018/papers/30 adresinden erişildi.

Çabuk, G. (2006). *İlköğretim binalarının renk açısından değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi, Adana.

Çelik, V. (2012). *Sınıf yönetimi.* Nobel Akademik Yayıncılık.

Deniz, Ü. (2022). Öğrencilere sunulan imkanlar ve fırsatlar açısından Türk Yükseköğretiminin değerlendirilmesi. *Üniversite Araştırmaları Dergisi, 5*(1), 119-129.

Dönmez, B. (2008). Okul ve sınıf ergonomisi ya da insanı öncelemek. *Eğitime Bakış Dergisi, 11*, 10-15.

Erdener, M. A., Sezer, F., & Tezci, E. (2017). Determination of frequent student problems areas in middle schools. *Erzincan Üniversitesi Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi, 19*(2), 303-320.

Gaines, K. S., & Curry, Z. D. (2011). The inclusive classroom: The of color on learning and behavior. *Journal of Family & Consumer Sciences Education, 29*(1).

Higgins, S. E., Hall, E., Wall, K., Woolner, P., & McCaughey, C. (2005). The impact of school environments: A literature review. The Design Council.

Işık, H. (2020). Öğrenme ortamlarının fiziksel düzeni. M. Şişman & S. Turan (Eds.), *Sınıf yönetimi* içinde (ss. 67-89). Pegem Akademi Yayıncılık.

Lee, S. C., & Chang, M. (1999). Indoor air quality investigations at five classrooms. *Indoor Air, 9*(2), 134-138.

McNeil, J., & Borg, M. (2018). Learning spaces and pedagogy: Towards the development of a shared understanding. *Innovations in Education and Teaching International, 55*(2), 228-238.

Özer, N. (2014). Sınıfın fiziksel ortamı ve yönetimi. T. Argon & Ş. S. Nartgün (Ed.), *Sınıf yönetimi* içinde. Maya Akademi.

TDK. (2022). 1 Haziran 2020 tarihinde https://sozluk.gov.tr/ adresinden erişildi.

Toprakçı, E. (2013). *Sınıf Yönetimi*. Pegem Akademi.

Tutkun, F. (2021). Sınıf düzeni. Z. Kaya (Ed.), *Sınıf yönetimi* içinde. Pegem Akademi Yayıncılık.

Ünal, S., & Ada, S. (2000). *Sınıf yönetimi*. Marmara Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi Matbaası.

Yıldırım, R. (2014). Sınıfın fiziksel düzenini oluşturma. H. Arslan (Ed.), *Sınıf yönetimi* içinde (ss. 37-72). Paradigma Akademi Yayınları.

BÖLÜM **4**

ÖĞRETİMİN YÖNETİMİ

Prof. Dr. Sümer AKTAN - Dr. Ünal DENİZ

1. Giriş

Sınıf yönetiminin temel gayesi etkili bir şekilde öğrencilere kazandırılması ve verimli bir öğrenme-öğretme sürecinin tesis edilmesidir. Bir diğer ifade ile sınıf yönetimin temel gayesi verimli, etkili ve kaliteli bir öğrenme-öğretme sürecinin sınıfta egemen olması, demokratik bir disiplin ile öğrencilerin eğitim programında yer alan kazanımları elde etmesine yardımcı olmaktır. Böyle bir ortamın oluşması, öğretim sürecinin niteliğinin yükseltilmesi kuşkusuz etkili bir sınıf yönetimini gerektirmektedir. Özetle sınıf yönetiminin en önemli boyutu öğretim sürecinin etkili bir şekilde yönetilmesidir denilebilir. Bu durum doğrudan doğruya etkili öğretim becerilerini akla getirdiği gibi öğretim lideri olan bir öğretmen tipolojisini de beraberinde getirmektedir. Bu başlık altında ilk olarak temel kavramlar irdelenecek ve ardından etkili öğretim ve etkili öğretmen imgesi tartışılacaktır. Daha sonra etkili öğretimde öğretmen davranışları incelenecektir. Çalışmanın son bölümünde ise öğretim yaklaşımlarına değinilecektir.

1.1. Sınıf Yönetimi: Karmaşa, Denge ve Düzen Etkileşimi

Eğitim bilimlerinin çalışma alanları içinde iç bünyesinde farklı paradoksları içeren en karmaşık alanlardan biri kuşkusuz sınıf yönetimidir. Öğretmenler belki de bu gerçekliğin farkında olduklarından dolayı sınıf yönetimi söz konusu olduğunda oldukça kaygılı ve gergin olurlar. Özellikle eğitim fakültesinde öğretmenlik stajı yapan ve göreve yeni başlayan öğretmenlerde bu durum sıklıkla görülür. Göreve yeni başlayan öğretmenlerin böyle bir duygu içine girmeleri aslında oldukça doğal karşılanmalıdır. Kendi içinde karmaşık paradokslar içeren bir alanda öğretmenlerin bu şekilde tepki vermeleri normaldir.

Sınıf, bir sosyal yapı olarak ele alındığında farklı toplumsal kesimlerden gelen öğrencilerin oluşturduğu bir bütün olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sosyal yapı içinde toplumun farklı ekonomik ve kültürel yapılarından gelen bireyler bir aradadır. Bu durum karmaşanın ilk boyutunu oluşturmaktadır. Farklı ekonomik ve kültürel altyapılardan gelen öğrencilerin bir arada olması öğretmen için ilk başta önemli bir dezavantajdır. Karmaşanın ikinci boyutu ise pedagojiktir. Sınıf, pedagojik açıdan farklı öğrenme geçmişlerine sahip, farklı ailevi eğitim sürecinden geçmiş öğrencilerin oluşturduğu bir bütündür. Öğretmen için çözülmesi gereken ikinci önemli problem bu pedagojik yapının bir bütün hâlinde istendik ve olumlu yönde davranış değişikliği sürecine tam olarak katılması, eğitim programında yer alan kazanımların ve becerilerin yetkinlik ile edinilmesini sağlamaktır. Sınıf aynı zamanda farklı sosyal ve duygusal geçmişe sahip bireylerden oluşan bir bütündür. Her bireyin farklı bir duygusal arka planı vardır ve öğretmene düşen, bu farklı sosyal duygusal gelişim hikâyesine sahip bireyleri dengeli bir sınıf ikliminde bir bütün olarak daha yüksek bir iyi oluş düzeyine, daha pozitif bir duygu durumuna doğru geliştirmektir. Bu perspektiften bakıldığında sınıf yönetimi ilk olarak karmaşık, heterojen ve çok çeşitlilik gösteren bir yapı olarak dikkat çeker.

Böyle karmaşık bir yapı içinde öğretmenin esas görevi, sınıfta kimsenin incinmeyeceği bir strateji ile belirli bir denge kurmak olmalıdır. Denge, sınıf yönetiminin anahtar kavramıdır. Öğretmen karmaşıklığın ve farklılığın olduğu sosyal bir ortamı öncelikle dengeye oturtarak işe başlamalı ve sınıf içinde farklılıkları belirli bir yapı içinde konumlandırmalıdır. Dengeyi sağlamanın temel yolları ise öğrencilerin sosyal duygusal yönlerine hitap etmek, açık ve net bir iletişim kurmak, diyalog kanallarını açık tutmak ve demokratik bir atmosferi sürekli olarak muhafaza etmektir. Öğretmenin bu perspektifi, kısa bir zaman içinde sınıfta bir ahenk ve uyumun doğmasına neden olacaktır. Ahenk ve uyum, beraberinde düzeni ve disiplini getirecektir.

Sınıf yönetiminde öğretmenin düzen ve beraberinde disiplini getirmesi sınıf yönetiminin başarısını gösterir. Öğretmen artık sınıfı uyum içinde yönetebilir bir duruma gelir. Böylelikle dersler verimli bir şekilde işlenebilir ve istenmeyen davranışların sınıf içinde yönetimi çok daha kolay bir şekilde gerçekleşebilir. Fakat bu durum -açıkçası- her zaman kolay bir şekilde gerçekleşmez. Öğretmenlerin sınıf yönetiminde başarılı olabilmeleri için çocuk ve ergen psikolojisi konusunda bilgi birikimine sahip olmaları, iletişime açık ve demokratik bir perspektife sahip olmaları kritik düzeyde önem taşımaktadır. Bugün öğrenmenin yeterli düzeyde olmadığı, öğrencilerin derslere yeterli düzeyde ilgi duymadıkları, motivasyonun yetersiz olduğu konularındaki şikâyetlerin büyük bir kısmının çözümü yukarıda sınıf yönetimi ile ilgili vurgulanan boyutlarda yatmaktadır.

Kaynakça

Aktan, S. (2018). *Curriculum studies in Turkey: A historical perspective.* Palgrave MacMillan.

Allen, M., Witt, P. L., & Wheeless, L. P. (2006). The role of teacher immediacy as a motivational factor in student learning: Using meta-analysis to test a causal model. *Communication Education, 55*(1), 21-31.

Auwarter, A. E., & Aruguete, M. S. (2008). The of student gender and socioeconomic status on teacher perceptions. *Journal of Educational Research*,101, 243-246.

Barney, D. (2005). Elementary physical education student teachers' interactions with students. *Physical Educator, 62*(3), 130-135.

Bettencourt, E. M., Gillett, M. H., Gall, M. D., & Hull, R. E. (1983). of teacher enthusiasm training on student on-task behavior and achievement. *American Educational Research Journal, 20*(3), 435-450.

Brekelmans, M., Sleegers, P., & Fraser, B. (2000. Teaching for active learning, in P.R.J. Simons, J.L. van der Linden & T. (Eds.) New Learning, pp. 227-242. Kluwer.

Brophy, J. (2000). *Teaching: Educational practices series 1*. International Bureau of Education.

Carless, D., & Boud, D. (2018). The development of student feedback literacy: enabling uptake of feedback. *Assessment & Evaluation in Higher Education, 43*(8), 1315-1325.

Cassidy, W., & Bates, A. (2005). "Drop-outs" and "push-outs": Finding hope at a school that actualizes the ethic of care. *American Journal of Education*, *112*, 66-101.

Charters, W. W., & Waples, D. (1929). *The commonwealth teacher – training study*. The University of Chicago Press.

Cooper, H., Robinson, J. C., & Patall, E. A. (2006). Does Homework Improve Academic Achievement? A Synthesis of Research, 1987-2003. *Review of Educational Research*, *76*(1), 1–62.

Cornelius-White, J. (2007). Learner-centered teacher-student relationships are A meta-analysis. *Review of Educational Research, 77*(1), 113-143.

Darling-Hammond, L., Hyler, M. E., & Gardner, M. (2017). *teacher professional development*. Learning Policy Institute.

Den Brok, P., Brekelmans, M., & Wubbels, T. (2004). Interpersonal teacher behaviour and student outcomes. *School and School Improvement, 15*(3-4), 407-442.

Deniz, Ü. (2021). Öğretmenlerin motivasyon etkenlerini yeniden keşfetmek: Sahadan sesler. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 22*(3), 2115-2139.

Deniz, Ü. (2022). What should we understand from teachers' professional identity? An overview of the literature. *Journal of Innovative Research in Teacher Education, 3*(2), 113-127.

Deniz, Ü., & Demirkasımoğlu, N. (2022). The cultural dimensions of Pakistani teachers' zone of acceptance regarding school principals' authority. *International Journal of Leadership in Education,* 1-30. https://doi.org/10.1080/13603124.2022.2076288

Deniz, Ü., & Erdener, M. A. (2020). Levels of school administrators exhibiting instructional supervision behaviors: Teachers' perspectives. *Research in Educational Administration & Leadership, 5*(4), 1038-1081.

Doyle, W. (1986) Classroom organization and management. M. Wittrock (Ed.), *Handbook on research on teaching* içinde (ss. 392-431). Macmillan.

Erdener, M. A., & Dalkıran, M., (2017). Job motivation level for elementary school teachers who made field changes. *European Journal of Education Studies 3*(11), 691-709. doi: 10.5281/zenodo.1095213

Erdener, M. A., & Knoeppel, R. C., (2018). Parents' perceptions of their ınvolvement in schooling. *International Journal of Research in Education and Science, 4*(1), 1-13., doi: 10.21890/İjres.369197 (Yayın No: 3743331)

Ertürk, S. (2013). *Eğitimde program geliştirme*. Edge Akademi.

Ferreira, M. W. (2000). *Caring teachers: Adolsecents' perspectives.* 14 Mayıs 2022 tarihinde https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED441682.pdf adresinden erişildi.

Fisher, D. (2009). The use of instructional time in the typical high school classroom. *The Educational Forum, 73*, 168-176.

Freiberg, H. J. (2013). Classroom management and student achievement. J. Hattie & E. M. Anderman (Ed.), *International guide to student achievement* içinde (ss. 228–230). Routledge/Taylor & Francis Group.

Furer, C., & Skinner, E. (2003). Sense of relatedness as a factor in children's academic engagement and performance. *Journal of Educational Psychology, 95*(1), 148-162.

Goe, L., Bell, C., & Little, O. (2008). *Approaches to evaluating teacher A research synthesis*. National Comprehensive Center for Teacher Quality.

Good, T. L., & Brophy, J. E. (1987). *Looking in classrooms*. Harper & Rowe.

Goodlad, J. I. (2004). *A place called school* (Special 20th anniversary edition). McGraw-Hill.

Gül, Ö., & Erdener, M. A., (2020). Investigation of elementary school teachers' perceptions about beliefs (İlkokul öğretmenlerinin özyeterlik inançlarina ilişkin görüşlerinin incelenmesi). *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 24*(45), 93-114.

Hamre, B. K., & Pianta, R. C. (2005). Can instruction and emotional support in the first grade classroom make a for children at risk of school failure? *Child Development, 76*(5), 949-967.

Hamre, B. K., Pianta, R. C., Burchinal, M., Field, S., Lo Casale-Crouch, J., Downer, J. T., & Scott-Little, C. (2012). A course on effective teacher-child interactions: on teacher beliefs, knowledge, and observed practice. *American Educational Research Journal, 49*(1), 88-123.

Hart, F. W. (1936). *Teachers and teaching: By ten thousand high school seniors*. MacMillan.

Hattie, J., & Yates, G. C. (2013). *Visible learning and the science of how we learn*. Routledge.

Hole, S., & McEntree, G. H. (1999). is at the heart of practice. *Educational Leadership, 56*(8), 34-37.

İsmail Hikmet [Ertaylan]. (1333). Fikret. *Muallim Mecmuası, 2*(14), 479-494.

Jay, J. K. (2003). *Quality teaching: as the heart of practice*. The Scarecrow Press.

Keller, M. M., Hoy, A. W., Goetz, T., & Frenzel, A. C. (2016). Teacher enthusiasm: Reviewing and redefining a complex construct. *Educational Psychology Review, 28*(4), 743-769.

Kratz, H. E. (1896). Characteristics of the best teacher as recognized by children, *The Pedagogical Seminary, 3*(3), 413-460.

Kunter, M., Frenzel, A., Nagy, G., Baumert, J., & Pekrun, R. (2011). Teacher enthusiasm: Dimensionality and context specificity. *Contemporary Educational Psychology, 36*(4), 289-301.

Lazarides, R., Gaspard, H., & Dicke, A. L. (2019). Dynamics of classroom motivation: Teacher enthusiasm and the development of math interest and teacher support. *Learning and Instruction, 60*, 126-137.

Lewis, R., Romi, S., Qui, X., Katz, Y. J. (2005). Teachers' classroom discipline and student misbehavior in Australia, China and Israel. *Teaching and Teacher Education, 21*, 729-741.

Lumpkin, A. (2007). Caring teachers: The key to student learning. *Kappa Delta Pi Record*, 43(4), 158-160.

Marzano, R J., Pickering, D. J., & Pollock, J. E. (2005). *Classroom instruction that work·: Research-based strategies for increasing student achievement*. Pearson.

Marzano, R. J. (2007). *The art and science of teaching: A comprehensive framework for instruction*. Association for Supervision and Curriculum Development.

Marzano, R. J., & Marzano, J. S. (2003). The key to classroom management. *Educational Leadership, 61*(1). 6-13.

Mayer, R. E. (2011). *Applying the science of learning*. Pearson Merrill Prentice Hall.

Midgley, C, Feldlaufer, H., & Eccles, J. S. (1989). Student/teacher relations and attitudes toward mathematics before and after the transition to junior high school. *Child Development, 60*, 981-992.

Nelson, P., Demers, J. A., & Christ, T. J. (2014). The responsive environmental assessment for classroom teaching (REACT): The dimensionality of student perceptions of the instructional environment. *School Psychology Quarterly, 29*(2), 182-197.

Noddings, N. (2006). Educational leaders as caring leaders. *School Leadership and Management, 26*(4), 339-345.

Ornstein, A. C., & Lasley II, T. J. (2000). *Stra-* . McGraw-Hill.

Panasuk, R., Stone, W., & Todd, J. (2002). Lesson planning strategy for mathematics teaching. *Education, 122*(4), 808-827.

Patrick, B. C, Hisley, J., Kempler, T., & College, G. (2000). What's everybody so excited about? The of teacher enthusiasm on student intrinsic motivation and vitality. *Journal of Experimental Education, 68*(3), 217-236.

Patrick, J., & Smart, R. M. (1998). An empirical evaluation of teacher The emergence of three critical factors. *Assessment and Evaluation in Higher Education, 32*(2), 166-178.

Rosenthal, R., & Jacobson, L. (1968). *Pygmalion in the classroom: Teacher expectation and pupils' intellectual development.* Holt, Rinehart and Winston, Inc.

Sezer, F., Aktan, S., Tezci, E., & Erdener, M. A., (2017). Öğretmenlerin yaşam stilleri ve sınıf yönetim profillerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Turkish Studies, 12*(33), 167-184. (Kontrol No: 3743175)

Sezer, F., Erdener, M. A., & Tezci, E., (2019). Educators' Awareness and Solutions Approaches Regarding Often Encountered Student Problems. The Journal of Social Sciences Institute, 45(1), 87-116.

Sims, S., & Fletcher-Wood, H. (2021). Identifying the characteristics of teacher professional development: A critical review. *School and School Improvement, 32*(1), 47-63.

Stronge, J. H. (2007). *Qualities of teachers*. Association for Supervision and Curriculum Development.

Stronge, J.H., Ward, T.H., & Grant, L.W. (2011) What makes good teachers good? A cross-case analysis of the connection between teacher and student achievement, *Journal of Teacher Education*, *62*(4), 339-355.

Teven, J. J. (2007). Teacher caring and classroom behavior: Relationships With students the perceptions of teacher competence and trustworthiness. *Communication Quarterly, 55*(4), 433-450.

Teven, J. J., & Hanson, T. L. (2004). The impact of teacher immediacy and perceived caring on teacher competence and trustworthiness. *Communication Quarterly, 52*(1), 39-53.

Tucker, P. D., & Stronge, J. H. (2005). *Linking teacher evaluation and student learning*. Association for Supervision and Curriculum Development (ASCD).

Walker, R. J. (2008). Twelve characteristics of an teacher: A longitudinal, qualitative, quasi-research study of in-service and pre-service teachers' opinions. *Educational Horizons, 87*(1), 61-68.

Warren, S. R. (2002). Stories from the classrooms: How expectations and of diverse teachers the academic performance of children in poor urban schools. *Educational Horizons*, 80, 109-116.

Wentzel, K. R. (1997). Student motivation in middle school: The role of perceived pedagogical caring. *Journal ofEducational Psychology*, *89*(3), 41 1-419.

BÖLÜM **5**

ZAMAN YÖNETİMİ

Doç. Dr. Ahmet Melih GÜNEŞ

1. Giriş

Bu bölümde, zaman yönetimi ve kendine özgü yönleri ile ilgili açıklamalarda bulunulmuş, zaman yönetiminde yararlanılan temel yaklaşımlara değinilmiş, sınıfta zaman yönetimi hakkında bilgiler verilmiş ve sınıfta etkili zaman yönetimi için öneriler sunulmuştur.

1.1. Zaman Yönetimi ve Kendine Özgü Yönleri

Günlerin, saatlerin, dakikaların çok kıymetli olduğu bir zamanda yaşıyoruz. Bizlere sunulmuş yirmi dört saati nasıl yaşadığımız ve yirmi dört saatte neler yaptığımız, günümüzün ya da yaptığımız işlerin verimliliğini etkilemektedir. Zaman hepimizin günlük hayatında kullandığı, dilimize pelesenk olmuş bir kelimedir. Hepimiz zamana adil ve eşit bir şekilde sahibiz. Zaman, kavram olarak çeşitli ifadelerle tanımlanmıştır. TDK [Türk Dil Kurumu] (2022) sözlüğünde zaman; bir işin, bir oluşun içinde geçtiği, geçeceği veya geçmekte olduğu süre, vakit olarak tanımlanmaktadır.

Zaman, arka arkaya dizilmiş olayların ve olguların algılanmasıdır. Olayları ölçebildiğimiz bir süreç olmakla birlikte alınıp satılamaz, biriktirilemez, üretilemez, çoğaltılamaz, depolanamaz ve değiştirilemez. Zamanı iyi kullanmak hayatı doğru kullanmak ve verimli sonuçlar alabilmektir. Başarılı insan zamanı iyi kullanan insandır ve bütün başarılı insanlar zamanın değerinin farkındadır (Büyükalan Filiz, 2015). Günümüzde iş, ev, temizlik, spor vb. birçok durumdan dolayı hızlı yaşam tarzıyla, yapmamız gereken her şeyi yapmak için neredeyse hiç zamanımız olmuyor. Günlük olarak yerine getirmemiz gereken rollerin sayısının fazlalığı, her gün onlarca görevle uğraşmamıza neden oluyor. Zamanımızı neye

harcadığımıza yakından bakar, önceliklerimizi belirler ve yapılacak işleri adım adım planlarsak, verimliliğimizi artırmamız kaçınılmazdır. Etkili zaman yönetimi, yaşam kalitesini iyileştirmenin anahtarıdır. Dolayısıyla zamanı daha etkin ve daha yaratıcı kullanmak için alışkanlıklarımızı kademeli olarak değiştirmek ve faaliyetlerimize öncelik vermemiz gerekmektedir (Olejniczak, 2013).

Her ne kadar soyut ama gerçek bir olgu olsa da zamanı etkili ve verimli bir biçimde değerlendirebilmek, zamanımızı yönetmek bir başka ifadeyle kendimizi-yaşamımızı kontrol altına almak demektir (Can, 2007). Zaman yönetimi kavramı, sanayi devrimi ile başlamış ve işleri etkin ve verimli bir şekilde yapmanın modern kavramı haline gelmiştir. Zaman yönetimi, hayatta başarılı olmak için gereken temel becerilerden birisidir. Çalışanların iş performanslarının ve üretkenliklerinin arkasında motive edici bir unsur olmakla birlikte örgütlerin genel performansının temeli olarak da önem kazanmıştır. Örgütlerin, ilerleyen bir zaman diliminde verimlilik sonuçlarına ulaşabilmeleri için çalışanlarını zaman yönetimi konusunda eğitmeleri önemli ve verimli bir hamle olarak ifade edilmektedir (Adebisi, 2013). Zaman yönetimi, elimizdeki zamanı olabildiğince verimli kullanmakla ilgilidir (Francis, 2018). Zaman, başarının vazgeçilmez ve yeri doldurulamaz tek kaynağıdır. Tüm başarılı zaman yöneticileri planlayarak başarıya ulaşırlar (Tracy, 2013).

Zaman yönetimi; bir işi yerine getirebilmek için harcanan zamanla ilgili kullandığımız bir dizi ilke, uygulama, beceri ve sistemleri ifade etmektedir (Kenneth, 2011). Zaman yönetimi, verimliliği ve üretkenliği artırmak için belirli faaliyetlere ayrılan zaman miktarı üzerinde bilinçli kontrol, planlama ve uygulama sürecidir. Zamanı yönetmek, programınıza mümkün olan en fazla sayıda şeyi sıkıştırmak değil, işleri verimli bir şekilde yapmakla ilgilidir. Daha önemli şeyler önce yapılırsa, işiniz basitleşir, zamandan tasarruf edersiniz ve stres seviyeniz azalır. İyi zaman yönetimi, hayatınızın her aşamasında ve çağında size yardımcı olacaktır (Reachivy, 2016). Dodd ve Sundheim (2005)'e göre de iyi zaman yönetimi tekniklerini uygulayan kişiler genellikle; daha üretken, başarmaları gereken şeyler için daha fazla enerjiye sahip olan, daha az stresli hisseden, istediklerini yapabilen, daha fazla iş yapan, başkalarıyla daha olumlu ilişkiler kuran ve kendilerini daha iyi hisseden (Chapman ve Rupured, 2012) kişilerdir.

Zamanı yönetebilme başarımız biz farkında olamasak da hayatımızın her anına etki etmektedir. Uyanma saatimiz, işe gitme vaktimiz, yemek saatlerimiz, hobilerimiz için ayırdığımız vakitler, arkadaşlarımıza ayırdığımız vakitler, uyku saatimiz günlük hayatımızdaki önemli rutinlerdir. Bu rutinlerin her birini gerçekleştirmek her birimiz için oldukça önemlidir. Gün içerisinde bu aktivitelerden birisinde meydana gelebilecek değişiklik ya da zaman sarkması gerçekleştirilecek olan diğer rutinleri de etkileyecektir. Bu süreçlerde planlı olmak, hangi gün,

Kaynakça

Adebisi, J. F. (2013). Time management practices and its on business performance. *Canadian Social Science, 9*(1), 165-168.

Altınay, Z., Dağlı, G., & Altınay, F. (2018). Yeni öğretim yılına hazırlık. F. Silman ve H. Avcıoğlu (Ed.), Çağdaş yaklaşımlarla sınıf yönetimi içinde (ss. 45-57). Eğiten Kitap.

Başar, H. (2016). *Sınıf yönetimi*. Anı Yayıncılık.

Büyükalan Filiz, S. (2015). Sınıfta zaman yönetimi. L. Küçükahmet (Ed.), *Sınıf yönetimi* içinde (ss. 212-231). Pegem Akademi.

Can, N. (2007). Eğitim çalışanlarının görüşlerine göre öğretmenin sınıfta zaman yönetimi davranışları. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi, 2*(1), 88-103.

Cangelosi, J. S. (2016). *Classroom management strategies*. Nobel Yayıncılık.

Chapman, S. W., & Rupured, M. (2012). *Time management, 10 strategies for better time management*. 30 Haziran 2022 tarihinde https://www.fcs.uga.edu/docs/time_management.pdf adresinden erişildi.

Deniz, Ü. (2022). What should we understand from teachers' professional identity? An overview of the literature. *Journal of Innovative Research in Teacher Education, 3*(2), 113-127.

Francis, S. (2018). *Time management for teachers*. 11 Haziran 2022 tarihinde https://www.happyschool.com.au/wp-content/uploads/Time-Management-for-Teachers-PREVIEW-Pages.pdf adresinden 20.07.2022 adresinden erişildi.

Güçlü, N. (2001). Zaman yönetimi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, 25*, 87-106.

Güneş, D., & Yünkül, E. (2021). Akıl ve zekâ oyunlarının ilkokul öğrencileri üzerindeki etkisinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *USBAD Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi 3*(5), 804-829.

Karslı, M. D. (2014). Sınıfta öğrenme zamanın yönetimi. M. Şişman ve S. Turan (Ed.), *Sınıf yönetimi* içinde (ss.148-162). Pegem Akademi.

Kenneth, A. (2011). Understanding the importance of time management to assistant registrar's in the registrars department of the university of education. *International Journal of Scientific & Engineering Research, 3*(12), 1-16.

Mehta, A. (2019). Strategies for time management in classroom. *International Journal of Research in Humanities, Arts and Literature, 7*(3), 249-252.

Olejniczak, A. (2013). time management-selected issues. *Marketing of Scientific and Research Organizations, 1*(7), 1-22.

Reachivy (2016). *Why is time management important?*. 12 Temmuz 2022 tarihinde https://www.reachivy.com/wp-content/uploads/2016/06/Why-Is-Time-Management-Important_-How-Can-I-Manage-My-Time_.pdf adresinden erişildi.

Sezer, F., Aktan, S., Tezci, E., & Erdener, M. A. (2017). Öğretmenlerin yaşam stilleri ve sınıf yönetim profillerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Turkish Studies, 12*(33), 167-184.

Sezer, F., Erdener, M. A., & Tezci, E., (2019). Educators' awareness and solutions approaches regarding often encountered student problems. *The Journal of Social Sciences Institute, 45*(1), 87-116.

Taş, S. (2010). İlköğretim okullarında sınıfta zaman kaybettiren etkinlikler. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 12*, 73-93.

TDK (2022). *Zaman*. 11 Temmuz 2022 tarihinde https://sozluk.gov.tr/ adresinden erişildi.

Tengilimoğlu, D., Tutar, H., Altınöz, M., Öztürk Başpınar, N., & Erdönmez, C. (2003). *Zaman yönetimi*. Nobel Yayın Dağıtım.

Tezci, E., Erdener, M. A., & Atıcı, S., (2016). The of pre-service teachers epistemological beliefs on teaching approaches. *Universal Journal of Educational Research, 4*(12A), 205-215., doi: 10.13189/ujer.2016.041326 (Yayın No: 2981218)

Tracy, B. (2013). *Time management*. American Management Association.

BÖLÜM 6

SINIFTA ÖĞRETMEN VE ÖĞRENCİ İLETİŞİMİ

Doç. Dr. Fahri SEZER

Bölümün Amacı

Bu bölümde iletişim sürecinin nasıl gerçekleştiği ve iletişim öğelerinin neler olduğu örneklerle açıklanmıştır. Bununla birlikte iletişim türlerinin neler olduğu, iletişim sürecinde yapılan hatalar ve iletişimde nelere dikkat edilmesi gerektiği ve iletişim engellerinin neler olduğu açıklanmıştır. Ayrıca iletişimde dinleme ve dinleme hatalarının neler olduğu, dinleme türleri örneklerle aktarılmıştır. Son olarak eğitim sürecinde iletişim ve öğretmene düşen rollerin neler olduğu açıklanmış, olumlu sınıf ikliminin nasıl sağlanacağı hususunda bilgiler aktarılmıştır.

1. Giriş

İletişim, bireyin düşünlerini, görüşlerini ve duygularını diğerleri ile paylaşması olarak tanımlanabilir (Luhmann, 1992). Bu paylaşım süreci entelektüel veya kişisel olarak yazılı ve sözlü şekilde gerçekleşebilir. İnsanoğlunun sosyal bir canlı olması nedeni ile grup olarak yaşaması onun duygu ve düşüncelerini diğerleri ile paylaşma ihtiyacını doğurmaktadır. Bu ihtiyaç ise iletişim yolu ile gerçekleşir.

Bu süreç iki yönlü gerçekleşir. İletişimin birinci yönü, bireyin kurduğu etkileşimi anlamlı kılmak ve kişinin kendini anlamasını sağlamaktır. Böylece birey ilişkilerinde motive olur, bilgilendirir, önerilerde bulunur, uyarır, emreder, davranışını değiştirir ve daha iyi ilişkiler kurma imkanı elde eder. İletişimin ikinci yönü ise bireyin yetkin, basit, açık, içten ve dinamik bir şekilde iletişim kuracak kadar etkili olduğunda kurduğu iletişimde kendini gösterir. İletişimi başlatan bireyin gönderdiği mesaj alıcı tarafından kabul edilirse, yani bir dinleyici veya okuyucu bu iletişimi anladığında, tepki verdiğinde, yanıt verdiğinde ve öğrenme davranışını şekillendirdiğinde, iletişim başarılı gerçekleşmiş demektir.

Bu yönü açısından yaşamımızın önemli bir kesitinde bulunan iletişim kelimesi, Latince "communis" kelimesinden türetilmiş olup "ortak", yani paylaşmak, değiş tokuş etmek, göndermek, iletmek, yazmak, ilişki kurmak anlamına gelmektedir. Literatürdeki farklı kaynaklarda ise 'iletişim'in, vermek veya katılmak anlamına gelen Latince 'communicare' teriminden türetildiği aktarılmıştır (Luhmann, 1992). İletişim kelimesi bu yönü ile genellikle farklı insanlar için farklı şeyleri ifade eme özelliği taşır. Kısaca özetlemek gerekirse iletişimi karşılıklı olarak fikir ve duyguları paylaşmak olarak tanımlayabiliriz.

Toplumsal yaşamda insanların yakın ilişkiler kurması ve herhangi bir ürün/malzeme veya düşüncenin bir yerden başka bir yere transferi için iletişim olmazsa olmaz bir gereklilik arz eder. Daha küçük toplumsal bir yapı olan bir sınıfta ise iletişimin anlamı, öğretme-öğrenme sürecini oluşturan mesajlar ve karşıt mesajlar ile ilgilidir. Bu süreç iletişimde, geri bildirim işlevi gören başlatma, karşılama ve tepkiyi içeren bir iletişim döngüsüdür. Bu döngünün nasıl gerçekleştiği daha iyi anlamak adına iletişim sürecinin nasıl gerçekleştiğini bilmemin önemi büyüktür.

1.1. İletişim Süreci

Daha önce de bahsedildiği gibi iletişim, sözel ve sözel olmayan mesajların değiş tokuş edilmesi sürecidir ve bu süreç iletişim devam ettikçe sürekliliğini korur. İletişim sürecinin başlamasının ön koşulu bir mesajın gönderilmesidir. Bu mesaj, alıcıya herhangi bir araç aracılığıyla iletilmelidir. Burada önemli olan husus gönderici tarafından gönderilen mesajın niyeti/içeriği ile alıcı tarafından algılanan mesajın niyeti/içeriğinin aynı olmasıdır. Yani gönderenin amaçladığı terimlerle alıcının mesajı alması önemlidir. Bunun için alıcının kısa bir süre içinde cevap vermesi önemlidir. Bu nedenle, iletişim iki yönlü bir süreçtir ve alıcıdan göndericiye mesajın kendisi tarafından ne kadar iyi anlaşıldığına dair bir geri bildirim olmadan eksik kalır (Lindblom, 1990). Sağlıklı bir iletişim sürecinin nasıl gerçekleştiğinin daha iyi anlaşılması için şekil 1'de belirtilen hususlara dikkat edilmesi gerekir.

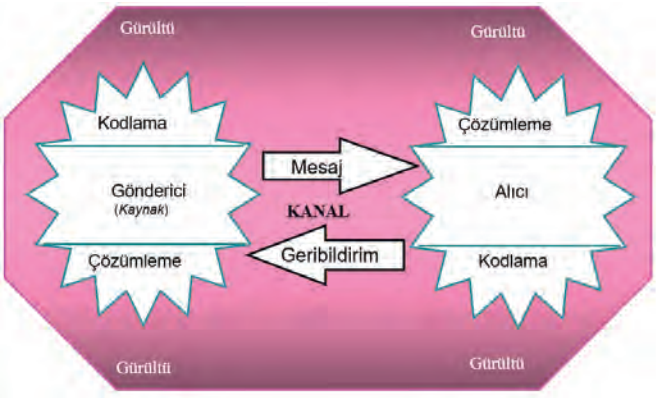

Şekil 1. İletişim döngüsü. (Velentzas ve Broni, 2014)

Kaynakça

Astin, A. W. (1993). Diversity and multiculturalism on the campus: How are students *Change: The Magazine of Higher Learning*, *25*(2), 44-49.

De Bot, K. (2001). Interaction in the classroom. *Tesol Quarterly*, *35*(4), 602-603.

Deniz, Ü. (2022). What should we understand from teachers' professional identity? An overview of the literature. *Journal of Innovative Research in Teacher Education, 3*(2), 113-127.

Deniz, Ü., & Erdener, M. A. (2020). Levels of school administrators exhibiting instructional supervision behaviors: Teachers' perspectives. *Research in Educational Administration & Leadership, 5*(4), 1038-1081.

Erdener, M. A., Sezer, F., & Tezci, E. (2017a). Determination of frequent student problems areas in middle schools. *Erzincan Üniversitesi Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi, 19*(2), 303-320.

Erdener, M. A., Sezer, F., & Tezci, E. (2017b). Liselerde sık karşılaşılan öğrenci problemleri. *Turkish Studies-International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-, 12(14), 151-166.*

Fraser, B. J., & Fisher, D. L. (1982). of classroom psychosocial environment on student learning. *British Journal of Educational Psychology*, *52*(3), 374-377.

Harmer, J. (2007). *The practice of English language teaching*. Pearson longman.

Jakobson, R. (1972). Verbal communication. *Scientific American*, *227*(3), 72-81.

Jalongo, M. R. (1995). Promoting active listening in the classroom. *Childhood education*, *72*(1), 13-18.

Johnson, J. D., Donohue, W. A., Atkin, C. K., & Johnson, S. (1994). between formal and informal communication channels. *The Journal of Business Communication (1973)*, *31*(2), 111-122.

Kealy, M. J., & Turner, R. W. (1993). A test of the equality of closed-ended and open-ended contingent valuations. *American Journal of Agricultural Economics*, *75*(2), 321-331.

Khan, D. A. (2019). A great way to give feedback: two stars and a wish. *Northwest Journal of Medical Sciences*, 4(1), 1-3.

Knapp, M. L., & Hall, J. A. (2002). Elements of nonverbal communication. *Nonverbal communication in human interaction*, 61-71.

Li, T., Han, L., Zhang, L., & Rozelle, S. (2014). Encouraging classroom peer interactions: Evidence from Chinese migrant schools. *Journal of Public Economics*, *111*, 29-45.

Lindblom, B. (1990). On the communication process: Speaker-listener interaction and the development of speech. *Augmentative and Alternative Communication*, 6(4), 220-230.

Littlewood, W., William, L., & Swan, M. (1981). *Communicative language teaching: An introduction*. Cambridge University Press.

Luhmann, N. (1992). What is communication? *Communication Theory*, *2*(3), 251-259.

Marion, R., Christiansen, J., Klar, H., Schreiber, C., & Erdener, M. A., (2016). Informal leadership, ınteraction, cliques and productive capacity in organizations: a collectivist analysis. *The Leadership Quarterly,27,* 242-260.

Matijevic, M., & Radovanovic, D. (2007). Communication technologies and the classroom teaching environment. *Online Submission Eric*. 11 Mayıs 2022 tarihinde https://eric.ed.gov/?id=ED520298 adresinden erişildi.

Miller, P. W. (1988). *Nonverbal communication. What research says to the teacher*. National Education Association Publication.

Nystrand, M. (1983). The role of context in written communication. *The Nottingham Linguistic Circular*, *12*(1), 55-65.

Rani, K. U. (2016). Communication barriers. *Journal of English Language And Literature*, *3*(2), 74-76.

Rost, M., & Wilson, J. J. (2013). *Active listening*. Routledge.

Roth, W. M. (2001). Gestures: Their role in teaching and learning. *Review of Educational Research*, *71*(3), 365-392.

Sezer, F. (2011). Ortaöğretim öğrencilerinin öznel iyi oluş durumlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, *41*(192), 74-85.

Sezer, F., Aktan, S., Tezci, E., & Erdener, M. A., (2017). Öğretmenlerin yaşam stilleri ve sınıf yönetim profillerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Turkish Studies, 12*(33), 167-184.

Sezer, F., Erdener, M. A., & Tezci, E., (2019). Educators' awareness and solutions approaches regarding often encountered student problems. *The Journal of Social Sciences Institute, 45*(1), 87-116.

Sezer, F., İşgör, İ. Y., Özpolat, A. R., & Sezer, M. (2006). Lise öğrencilerinin öz yeterlilik düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (13), 129-137.

Smith, H., & Higgins, S. (2006). Opening classroom interaction: The importance of feedback. *Cambridge Journal of Education*, *36*(4), 485-502.

Steele, C. M., & Aronson, J. (1995). Attitudes and social cognition. *Journal of Personality and Social Psychology*, *69*(5), 797-811.

Velentzas, J. O. H. N., & Broni, G. (2014). Communication cycle: Definition, process, models and examples. *Recent advances in financial planning and product development*, *17*, 117-131.

Waks, L. J. (2010). Two types of interpersonal listening. *Teachers College Record*, *112*(11), 2743-2762.

Walberg, H. J., & Anderson, G. J. (1968). Classroom climate and individual learning. *Journal of Educational Psychology*, *59*(61), 414.

Wang, Y., & Holland, S. K. (2014). Comparison of functional network connectivity for passive-listening and active-response narrative comprehension in adolescents. *Brain Connectivity*, *4*(4), 273-285.

Weiss, F. (1984). Types de communication et activités communicatives en classe. *In Le Français Dans Le Mond*ern, 183, 47-51.

BÖLÜM **7**

SINIFTA MOTİVASYON (GÜDÜLEME) VE ÖZ DÜZENLEME

Doç. Dr. Mehmet Akif ERDENER

1. Giriş

Bu bölümde, motivasyonun tanımı, sınıf yönetiminde motivasyonun önemi, motivasyon stratejilerinin başarılı bir şekilde kullanılmasının sosyal bağlamını oluşturan sınıf yönetimi, müfredat, öğretim ve öğretmen-öğrenci ilişkilerinin temel özellikleri açıklanmaktadır. Öğretim programı, öğrencilerin ilgi ve yeteneklerine uygun olduğunda, öğretmen uygulamalı etkinliklere ağırlık verdiğinde, öğrenme eğlenceli ve heyecan vericidir. En azından öğrencilerin ilgisini çeken konular doğru şekilde öğretildiğinde, öğrenciler kendi kendilerine motive olurlar. Öğrenciler öğrenmekten zevk almıyorsa, müfredatınızda ve öğretim yönteminizde bir sorun vardır. Okul, doğası gereği birçok öğrenci için sıkıcı ve sinir bozucudur. Öğrencilerin okula gelmelerini istiyoruz, sonra ihtiyaç görmedikleri ve anlamlı bulmadıkları bilgileri onlara öğretmeye çalışıyoruz. Bazı öğrenciler üst düzey öğrenme yaşantıları için hevesli olabilir, ancak öğretmenler en azından öğrencilerin kendi yaşamlarının sorumluluğunu almalarını sağlayacak kadar bilgi ve beceriye sahip olmaları için çabalamalıdır (Brophy, 2010).

1.1. Motivasyonun Tanımı

Motivasyon, davranışın özellikle amaca yönelik davranışın tercih edilmesini, başlangıcını, yönünü, yoğunluğunu, kalıcılığını sağlayan güç olarak tanımlanabilir (Deniz, 2021; Maehr ve Meyer, 1997). Güdüler, insanların davranışlarını neden yaptıklarını açıklamak için kullanılan varsayımsal yapılardır. Güdüler, ilgili amaçlardan (eylem dizilerinin acil amaçları) ve stratejilerden (amaçlara ulaşmak ve dolayısıyla güdüleri tatmin etmek için kullanılan yöntemlerden) ayırt edilir. Örneğin; bireyler açlığa (güdü) yiyecek almak (amaç) için bir restorana (strateji)

giderek tepki verirler. Güdüler, insanları amaçlı eylem dizileri başlatmaya teşvik eden nispeten genel ihtiyaçlar veya arzulardır. Buna karşılık, ve ilgili stratejiler daha spesifiktir ve belirli durumlarda eylem dizilerinin yönünü ve kalitesini açıklamak için kullanılır (Thrash ve Elliot, 2001). Sınıf bağlamında öğrenci motivasyonu, öğrencilerin öğretmenleri tarafından arzu edilen veya edilmeyen çeşitli arayışlara ne derece dikkat ve çaba sarf ettiğini açıklamak için kullanılır. Öğrenci motivasyonu, öğrencilerin öznel deneyimleri, özellikle de öğrenme etkinliklerine katılma istekleri ve bunu yapma nedenleri ile ilgilidir.

1.2. Motivasyon Türleri

Motivasyonu içsel ve dışsal motivasyon olarak iki kategoride inceleyebiliriz. Bireyin içinden gelen merak, ilgi, öğrenme ihtiyacı, gelişim duygusu ve yeterlik durumunu içsel motivasyon olarak tanımlayabiliriz (Deniz, 2021). Öğrencilerin günlük hayatta kullanabilecekleri veya herhangi bir yaşantıyla ilişkilendirebilecekleri öğretiler içsel motivasyonlarını harekete geçirebilir. Ayrıca öğrenilecek konunun gelecekte sağlayacağı yarar düşünüldüğünde de bu durum öğrencinin içsel motivasyonunu artırabilir. Dışsal motivasyon ise bir etkinlik ya da görevin tamamlanması nedeniyle öğrenciye sağlanan ödüllere bağlı olarak oluşan motivasyondur. Dışsal motivasyon ödül, ceza, baskı, rica, takdir edilme, sevilme ve kabul görme gibi dışsal uyarıcılara bağlı olarak ortaya çıkar (Deniz, 2021). Öğrenci başkaları tarafından kabul görmek veya takdir edilmek için kendine verilen görevleri yerine getirme eğilimindedir. Eğitimciler açısından düşünüldüğünde, öğrencilerin ihtiyaçlarının belirlenmesi ve bu doğrultuda içsel ve dışsal uyarıcıların dengeli ve doğru bir şekilde kullanılması gerekir. Çünkü daha önceden karşılanmış ihtiyaçların motive edici özelliği bulunmamaktadır (Ergün, 2014; Walker vd., 1997).

Öğrenme sürecinde motivasyon, hem dışsal pekiştirmeye dayalı motivasyon hem de içsel doyum odaklı motivasyondan herhangi biriyle aynı anda ortaya çıkabilir. Öğrenme motivasyonu ile dışsal motivasyon arasındaki fark, öğrenme ve performans arasındaki fark ile yakından ilişkilidir. Öğrenme, bireyin bilgi veya beceriler edinirken meydana gelen bilgi işleme, anlamlandırma, anlama veya ustalık kazanmalarını ifade eder ve performans gösterimi anlamına gelir. Bu bilgi veya beceriler kazanıldıktan sonra öğrencilerin öğrenme motivasyonunu teşvik etme stratejileri, sadece performans (ödevler veya testler üzerinde çalışmak) için değil; aynı zamanda içerik veya becerilerin öğrenilmesiyle ilgili bilgi işleme sürecinde de (derslere katılmak, anlamak için okumak, talimatları anlamak ve kendi sözleriyle ifade etmek gibi) geçerlidir. Bu bağlamda, öğrencilerin öğrenmeye motivasyonunu teşvik etmek, aynı zamanda onları bilgi işleme ve beceri geliştirme stratejilerini kullanmaya teşvik etmeyi içerir. Bu strateji, öğrencileri iyi performans göstermeye özendirmekten oldukça farklıdır.

Kaynakça

Brophy, J. (2010). *Motivating students to learn*. Routledge.

Castillo, L., Conoley, C. W., Choi-Pearson, C., Archuleta, D. J., & Phoummarth, M. J. (2006). University environment as a mediator of Latino ethnic identity and persistence attitudes. *Journal of Counseling Psychology*, *53*, 267–271.

Covey, S. R. (1997). *Etkili insanların 7 alışkanlığı (G. Sıuveren, Çev.)*. Varlık Yayınları.

Csikszentmihalyi, M. (2003). *Good business: Leadership, , and the making of meaning*. Viking.

Deci, E., Vallerand, R., Pelletier, L., & Ryan, R. (1991). Motivation and education: The self-determination perspective. *Educational Psychologist*, *26*, 325-346.

Deniz, Ü. (2020). Lisansüstü eğitimde gizli kriz: Öğrenciler neden okulu terk ediyor?. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 48,* 61-83.

Deniz, Ü. (2021). Öğretmenlerin motivasyon etkenlerini yeniden keşfetmek: Sahadan sesler. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 22*(3), 2115-2139.

Deniz, Ü. (2022). What should we understand from teachers' professional identity? An overview of the literature. *Journal of Innovative Research in Teacher Education, 3*(2), 113-127.

Deniz, Ü., & Erdener, M. A. (2016). Öğretmenlerin iş motivasyonlarını etkileyen etmenler. Ö. K. Tüfekçi (Ed.), *Sosyal bilimlerde stratejik araştırmalar* içinde (ss. 29-41). Saarbrücken, Germany: Lap Lambert Academic Publishing.

Deniz, Ü., & Erdener, M. A., (2020). Levels of school administrators exhibiting instructional supervision behaviors according to perceptions of teachers. *Research in Educational Administration and Leadership, 5*(4), 1038-1081.

Duckworth , A. L., & Seligman, M. E. P. (2005). Self-discipline outdoes IQ in predicting academic performance of adolescents. *Psychological Science*,*16*(12), 939–944.

Dweck, C., & Master, A. (2008). Self-theories motivate self-regulated learning. D. Schunk & B. Zimmerman (Eds.), *Motivation and self-regulated learning: Theory, research, and applications* içinde (ss. 31-51). Erlbaum.

Eccles, J. A. (2007). Motivational perspective on school achievement: Taking responsibility for learning and teaching. R. J. Sternberg & R. F. Subotnik (Eds), *Optimizing student success in schools with the new three Rs* içinde (ss. 199-202). Information Age.

Engle, J., & Tinto, V. (2008). *Moving beyond success: College for low-ıncome, first-generation students*. The Pell Institute.

Erdem, A. R. (2007). Sınıfta güdüleme. H. Kıran (Ed.). *Etkili sınıf yönetimi* içinde (ss.213-236). Anı Yayınları.

Erdener, M. A. (2016). Principals and teachers practices about parent involvement in schooling. *Universal Journal of Educational Research, 4*(12A), 151-159.

Erdener, M. A. (2018). *Conclusions.* M. A. Erdener & B. Yıldız, (Trans. Eds.). *How people learn* içinde (ss. 233-247). Nobel Yayınları.

Erdener, M. A., & Knoeppel, R. C., (2018). Parents' perceptions of their ınvolvement in schooling. *International Journal of Research in Education and Science, 4*(1), 1-13.

Ergün, M. (2014). Sınıfta motivasyon. E. Karip (Ed.), *Sınıf yönetimi* içinde (ss. 133-148). Pegem Akademi.

Hattie, J. A. C. & Donoghue, G. M. (2015). *Learning strategies: A synthesis and conceptual model.* Science of Learning Centre, University of Melbourne. 13 Ağustos 2022 tarihinde www.nature.com/articles/npjscilearn201613 adresinden erişildi.

Huitt, W. (2011). Motivation to learn: An overview. *Educational Psychology Interactive*. Valdosta State University. 29 Temmuz 2022 tarihinde http://www.edpsycinteractive.org/topics/motivation/motivate.html adresinden erişildi.

Jehangir, R. R. (2010).*Higher education and first-generation students: cultivating community, voice, and place for the new majority*. Palgrave Macmillan.

Jerome, N. (2013) Application of the maslow's hierarchy of need theory; Impacts and implications on organizational culture, human resource and employee's performance. *International Journal of Business and Management Invention 2*(3), 39-45.

Karabenick , S. A., & Newman , R. S. (Eds). (2011). *Help seeking in academic settings: Goals, groups, and contexts*. Routledge.

Landrum, T., & J. (2006). Behavioral approaches to classroom management. C. Evertson & C. Weinstein (Eds.), *Handbook of classroom management* içinde (ss. 47-71). Erlbaum.

Light , R. J. (2001). *Making the most of college: Students speak their minds*. Harvard University Press.

Locke, E. A., & Latham, G. P. (2013). *New developments in goal setting and task performance*. Routledge.

Maehr, M., & Meyer, H. (1997). Understanding motivation and schooling: Where we've been, where we are, and where we need to go. *Educational Psychology Review*, *9*, 371–409.

Marion, R., Christiansen, J., Klar, H., Schreiber, C., & Erdener, M. A., (2016). Informal Leadership, Interaction, Cliques and Productive Capacity in Organizations: A Collectivist Analysis. *The Leadership Quarterly,27,* 242-260.

Martin , A. (2010).*Building classroom success: Eliminating Academic fear and failure*. Continuum International Publishing Group.

Morales, E. (2010).*How protective factors mitigate risk and facilitate academic resilience among poor minority college students*. Nova Science Publishers.

Murray, E. (1964). *Motivation and emotion*. Prentice-Hall.

Ottens, A. J. (1991). *Coping with academic anxiety*. Rosen.

Oyserman, D., Bybee D., & Terry, K. (2006). Possible selves and academic outcomes: How and when possible selves impel action? *Journal of Personality and Social Psychology, 91*(1)*,* 188-204.

Seli, H., & Dembo, M. H., (2020). *Motivation and learning strategies for college success: a focus on self-regulated learning.* Routledge.

Sezer, F., Aktan, S., Tezci, E., & Erdener, M. A., (2017). Öğretmenlerin yaşam stilleri ve sınıf yönetim profillerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Turkish Studies, 12*(33), 167-184.

Sezer, F., Erdener, M. A., & Tezci, E., (2019). Educators' awareness and solutions approaches regarding often encountered student problems. *The Journal of Social Sciences Institute, 45*(1), 87-116.

Sezer, Ş. (2016). The of educational coaching on students' academic motivation, error-oriented motivation and educational stress. *The Turkish Online Journal of Educational Technology* (Special Issue), 850-855.

Sezer, Ş. (2018). Öğretmenlerin sınıf yönetimi tutumlarının öğrencilerin gelişimi üzerindeki etkileri: Fenomenolojik bir çözümleme. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 33*(2), 534-549.

Tezci, E., Erdener, M. A., & Atıcı, S., (2016). The of pre-service teachers epistemological beliefs on teaching approaches. *Universal Journal of Educational Research, 4*(12A), 205-215.

Thrash, T. & Elliot, A. (2001). Delimiting and integrating achievement motive and goal constructs. A. Efk lides, J. Kuhl, & R. Sorrentino (Eds.), *Trends and prospects in motivation research* içinde (ss. 3-21). Kluwer.

Walker, R. A., Pressick-Kilborn, K., Arnold, L. S., & Sainsbury, E. J. (2004). Investigating motivation in context: Developing sociocultural perspectives. *European Psychologist, 9*(4), 245–256.

Wannoy, S. W. (1997). *En büyük 10 armağan.* Boyner Holding Yayınları.

Zhao , C., & Kuh , G. (2004). Adding value: Learning communities and student engagement. *Research in Higher Education*, *45*, 115–118.

Zimmerman , B. J. (2011). Motivational sources and outcomes of self-regulated learning and performance. B. J. Zimmerman & D. H. Schunk (Eds), *Handbook of Self-Regulation of Learning and Performance* içinde (ss. 49–64).Taylor Francis.

Zimmerman , B. J. (2015).*Self-regulated learning: Theories, measures, and outcomes. International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences.* Elsevier. 18 Temmuz 2022 tarihinde www.sciencedirect.com/science/article/pii/B9780080970868260601 adresinden erişildi.

Zimmerman, B. J. & Martinez-Pons, M. (1986). Development of a structured interview for assessing student use of selfregulated learning strategies. *American Educational Research Journal*, *23*, 614-628.

Zimmerman, B. J. & Risemberg , R. (1997). Self-regulatory dimensions of academic learning and motivation. G. D. Phye (Ed.), *Handbook of academic learning: Construction of knowledge* içinde (ss. 105-125). Academic Press.

BÖLÜM **8**

DİSİPLİN OLUŞTURMA VE KURAL GELİŞTİRME

Doç. Dr. Bilal YILDIRIM - Nur Hilal YILDIRIM - Doç. Dr. Soner YILDIRIM

"Etkili eğitimciler, öğrenciyle didişme yerine onlarla işbirliği yaparak sınıfı kolayca yönetebilenlerdir."

Bazı Temel Sorular

1. Genel olarak düşünüldüğünde sınıf yönetimi yaklaşımları nasıl gruplandırılabilir?
2. Disiplin problemlerinin sebepleri nasıl sıralanabilir?
3. Sınıf yönetimi modellerinin farklı biçimlerde ortaya çıkmasının sebepleri neler olabilir?
4. Sınıf kurallarının gerekçeleri nasıl sıralanabilir?
5. Sınıf kuralları belirlenirken nelere dikkat edilmesi gerekmektedir?

Çağdaş dünyada çağdaş toplumların çağdaş bireyler yetiştirmesi çağdaş bilimsel gelişmelere ve uygulamalara yer vermesiyle mümkün olabilir. Bu da ancak çağdaş eğitim sistemiyle ve sürekli gelişmeye açık olan okullar aracılığıyla gerçekleştirilebilmektedir. Eğitim-öğretimin merkezinde yer alan öğrencilerin okulun, dersin amaçlarına uygun olarak yetiştirilmesi esastır. Sınıf ortamında sınıfın amaç ve işleyişine ters düşen ya da maça katkı sağlamayan her davranış istenmeyen davranış olarak kabul edilmektedir. Geleneksel ve çağdaş yaklaşımlar olarak adlandırılan yaklaşımlar zamanla farklı uygulama biçimleriyle zenginleşmiş ve çeşitlenmiştir. Bu yaklaşımlar, *Davranışçı yaklaşımlar, Ekolojik Yaklaşımlar, Öz Düzenleme Yaklaşımları, Süreç-Sonuç Yaklaşımları, Destekleyici Yaklaşımlar, Toplumsal Yaklaşımlar ve Bütüncül Yaklaşımlar* olmak üzere yedi grupta ele alınmaktadır. Sınıf yönetiminde yaklaşımlar kadar sınıf kurallarının belirlenmesi ve uygulanması süreci de önemlidir.

1. Giriş

Okullar birer toplumsal yapıdır ve çocukları ve gençleri topluma ve mesleğe hazırlayan en temel kurumlardır. Toplumsal yapılar formal olarak belirlenen kurallara göre düzenli bir işleyişe sahiptirler. Ancak resmi olmayan birçok anlaşma ve uzlaşma ile de bu düzen ve ahenk sürdürülmektedir. Birer toplumsal yapı özelliği taşıyan ancak amacı, işleyişi ve yapılanmasındaki farklılıklar sebebiyle okulların kendine özgü bir yapılanma ve yönetilme sisteminin olması kaçınılmazdır. Bu toplumsal yapı içerisinde, okulun üretim alt sistemi olan da kendine özgü yönleri bulunmaktadır. Sınıf yönetimine ilişkin çok sayıda teori ve uygulama bulunmaktadır. Sınıf içerisinde disiplin sağlamak ve sürdürmek, anlaşmazlıkları önlemek, çözmek ve onarmak durumunda kalan öğretmenlerin sınıf yönetimi konusunda da oldukça yetkin olması beklenir.

1.1. Disiplin

"Disiplin, kişilerin içinde yaşadıkları topluluğun genel düşünce ve davranışlarına uymalarını sağlamak amacıyla alınan önlemlerin tümü" (TDK, 2022) şeklinde tanımlanmaktadır. Disiplin, zihinsel yeteneklerle veya ahlaki değerleri, kurallara uymayı, kötü davranışları düzeltmek için yaptırımları düzenleyen, biçim veren ve değerleri mükemmelleştiren bir eğitimdir (Eggleton, 2001). Disiplin, düzeni hakim kılmayı amaçlayan ve bir topluluğun üyeleri için ortak davranış kurallarıdır (Türkeç, 1986). Disiplin kavramıyla, eğitim süreci içinde çocuğa kazandırılması gereken kurallar ve yetişkinlerin bu konudaki yaklaşımlarının anlaşılması öne çıkarılmaktadır (Fındıkçı, 1991). Disiplin, bireyin toplumsal çevreye uyum sağlayabilmesine destek olabilecek önlemlerin alınması ve bireylerin bunlara uymalarının sağlanması sürecidir. Genel anlamda disiplin kavramı, belirli amaçlarla bir araya gelen insanların düzenli ve uyum içinde yaşamasını sağlamak için konulmuş kuralları, kararları ve bunlara uyulması için alınan önlemleri ifade eder (Sarıtaş, 2000). Disiplin, bireye hangi davranışların iyi ve doğru, ya da kötü ve yanlış olduğunu öğretmek ve bireyin öğrendiklerine göre davranıp-davranmadığını denetlemektedir.

1.2. Okullarda Sık Karşılaşılan Disiplin Problemleri

Okullarda ortaya çıkan, eğitim-öğretime engel oluşturabilen, öğretmenler iş doyumunu etkileyebilen birtakım sorunlar olabilmektedir. Bunları, öğrencinin derse hazırlıksız gelmesi, derse ilgisizlik, söz almadan konuşma, o dersin dışında başka şeylerle ilgilenme, okula-derse geç gelme, yalan söyleme, gereksiz konuşma, nezaketsizlik, çevreye zarar verme, temizliğe ve kılık-kıyafete dikkat etmeme, kıskançlık, sürekli şikâyet, lakap takma, arkadaşlarını rahatsız etme, el şakası, hırsızlık, verilen görevi ve ödevi yapmama, öğretmene karşı gelme, sınıf kurallarına uymama gibi davranışlar şeklinde sıralamak mümkündür. Okullarda bu

Kaynakça

Akçadağ, T. (2006). Sorun davranışların yönetimi. H. Kıran *(Ed.), Etkili Sınıf yönetimi* içinde. *Anı Yayıncılık.*

Atıcı, M. (2007). A small-scale study on student teachers' perceptions of classroom management and methods for dealing with misbehaviour. *Emotional and Behavioural - culties, 12*(1), 15-27.

Barbetta, P. M., Norona, K. L., & Bicard, D. F. (2005). Classroom behavior management: A dozen common mistakes and what to do instead. *Preventing School Failure: Alternative Education for Children and Youth*, *49*(3), 11-19.

Battistich, V., Watson, M., Solomon, D., Lewis, C., & Schaps, E. (1999). Beyond the three R's: A broader agenda for school reform. *Elementary School Journal, 99*(5), 415-432.

Bilir, A. (2014). Sınıf yönetiminde başarının aracı: Önlemsel model. *Folklor/Edebiyat*, *20*(78), 203-214.

Blandford, S. (1998). Managing discipline in schools. Routledge.

Brophy, J. (1988). Educating teachers about managing classrooms and students. *Teaching and Teacher Education*, *4*(1), 1-18.

Brown, J. L., Roderick, T., Lantieri, L., & Aber, J. L. (2004). The Resolving Creatively Program: A school-based social and emotional learning program. *Building academic success on social and emotional learning: What does the research say*, 151-169.

Bucher, K. T., & Manning, M. L. (2007). Intellectual freedom for young adolescents. *Childhood Education*, *84*(1), 8-14.

Can, N. ve Ermeydan, M. (2017). Disiplin sorunları ve sınıf yönetimine ilişkin öğretmen ve yönetici görüşleri. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Eğitim Dergisi, 1*(1), 38-58.

Canter, L., & M. Canter. (2001). *Assertive discipline: Positive behavior management for today's classroom.* Lee Canter Associates.

Coloroso, B. (1994). *Kids are worth it: Giving your child the gift of inner discipline.* Morrow.

Coloroso, B. (2000). *Parenting through crisis: Helping kids in times of loss, grief, and change.* Harper Resource.

Çağlar, Ç. (2008). Sınıf yönetimini etkileyen etmenler. M. Çelikten (Ed.), *Sınıf yönetimi* içinde. Anı Yayıncılık.

Deniz, Ü., & Erdener, M. A., (2020). Levels of school administrators exhibiting instructional supervision behaviors according to perceptions of teachers. *Research in Educational Administration and Leadership (REAL), 5*(4), 1038-1081.

DeVries, R., & Zan, B. (1994). *Moral classrooms, moral children: Creating a constructivist atmosphere in early education.* Teachers College Press.

Dinkmeyer, D., & Dreikurs, R. (1963). *Encouraging children to learn*. Prentice Hall.

Doyle, W. (1985). Recent research on classroom management: Implications for teacher education. *Journal of Teacher Education*, *36*(3), 31-35.

Doyle, W., & Carter, K. (2003). Narrative and learning to teach: Implications for teacher-education curriculum. *Journal of Curriculum Studies*, *35*(2), 129-137.

Dreikurs, R. (1968). *Children: The challenge.* Harper & Row.

Dreikurs, R., & L. Grey. (1968). *A new approach to discipline: Logical consequences.* Hawthorne.

Dreikurs, R., Grunwald, B. B., & Pepper, F. C. (1971). *Maintaining sanity in the classroom: Illustrated teaching techniques.* Harper & Row.

Eggleton, T. (2001). Discipline in the schools. 9 Temmuz 2022 tarihinde https://eric.ed.gov/?id=ED451554 adresinden erişildi.

Erdener, M. A., & Knoeppel, R. C., (2018). Parents' perceptions of their ınvolvement in schooling. *International Journal of Research in Education and Science, 4*(1), 1-13., doi: 10.21890/İjres.369197 (Yayın No: 3743331)

Erdener, M. A., Sezer, F., & Tezci, E., (2017a). Determination of frequent student problems areas in middle schools. *Erzincan Üniversitesi Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi, 19*(2), 303-320.

Erdener, M. A., Sezer, F., & Tezci, E., (2017b). Liselerde sık karşılaşılan öğrenci problemleri. *Journal of Turkish Studies, 12*(14), 151-166.

Erdoğan, M., Kurşun, E., Şişman, G. T., Saltan, F., Gök, A., & Yıldız, İ. (2010). Sınıf yönetimi ve sınıf içi disiplin problemleri, nedenleri ve çözüm önerileri üzerine nitel bir araştırma: Bilişim teknolojileri dersi örneği. *Kuramdan Uygulamaya Eğitim Bilimleri–Educational Sciences: Theory & Practice*, *10*(2), 853-891.

Evertson, C. M., & Weinstein, C. S. (2006). Classroom management as a field of inquiry. C. M. Evertson, & C. S. Weinstein (Eds.), *Handbook of classroom management: Research, practice, and contemporary issues* içinde (ss. 3–15). Routledge.

Evertson, C., Emmer, E. T., & Worsham, M. E. (2000). *Classroom Management for elementary teachers.* Allyn & Bacom.

Fashola, O. S., & Slavin, R. E. (1998). Schoolwide reform models: What works? *Phi Delta Kappan, 79*(5), 370–379.

Fındıkçı, İ. (1991). Öğretmenlerin disiplin konusundaki tutumları. *Eğitimde Arayışlar I. Sempozyumu/Eğitimde Nitelik Geliştirme*, 94-95.

Freiberg, H. J. (1999). Consistency management and cooperative discipline: From tourists to citizens in the classroom. H. J. Freiberg (Ed.), *Beyond behaviorism: Changing the classroom management paradigm* içinde (ss. 75-97). Allyn & Bacon.

Freiberg, H. J., Prokosch, N., Treister, E. S., Stein, T., & Opuni, K. A. (1989). Turning around at-risk schools through Consistency Management. *Journal of Negro Education, 58* (3), 372–382.

Gettinger, M., & Kohler, K. M. (2006). Process-outcomes approaches to classroom management and teaching. Routledge.

Greenberg, M. T., & Kusché, C. A. (1998). preventive intervention for school-age deaf children: The PATHS curriculum. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education, 3*(1), 49–63.

Grossman, H. (2003). *Classroom behavior management for diverse and inclusive schools.* Rowman & Littlefield Publishers.

Gunes, A. M. (2020). Evaluation of classroom management skills of primary school teachers according to the views of students and teachers, *International Online Journal of Educational Sciences, 12*(1), 1-18.

Hardin, C. J. (2008). Adult students in higher education: A portrait of transitions. *New Directions for Higher Education*, *2008*(144), 49-57.

İmer, G. (2000). Öğretim ortamlarının düzenlenmesi. L. Küçükahmet (Ed.), *Sınıf yönetiminde yeni yaklaşımlar* içinde. Nobel Yayıncılık.

İnce, B. (2011). *Sınıfta istenmeyen davranışlara karşı öğretmenlerin disiplin uygulamalarıyla ilgili ilköğretim 5. sınıf öğrencilerinin görüşlerinin incelenmesi (İstanbul ili örneği)* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Johnson, D., & Johnson, R. (1999). The three C's of school and classroom management. H. Jerome Freiberg (Ed.), *Beyond behaviorism: Changing the classroom management paradigm* içinde (ss. 119–144). Allyn & Bacon.

Jones, F. H. (1973). The gentle art of classroom discipline. *Principal, 53*(3), 26–32.

Jones, F. H. (1987). *Positive classroom discipline.* McGraw-Hill.

Jones, F. H. (1996). Did not! Did, too! *Learning, 24*(6), 24–26.

Jones, F. H. (2007). *Tools for teaching: Discipline, instruction, and motivation.* Fredric H. Jones & Associations.

Jones, S. C., & Stoodley, J. (1999). Community of caring: A character education program designed to integrate values into a school community. *NASSP Bulletin*, *83*(609), 46-51.

Jones, V. F., & Jones, L. S. (2004). *Comprehensive classroom management: Creating communities of support and solving problems*. Pearson/Allyn and Bacon.

Karabay, Ş. O., & Ası, D. Ş. (2015). Okul öncesi öğretmenlerinin sınıfta uyguladıkları kurallar ve çocukların kurallara yönelik farkındalık düzeyleri. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *16*(3).

Keiper, R. W. (2004). Peacemakers: A Violence Prevention Program. *Kappa Delta Pi Record*, *40*(2), 91.

Killion, R. D. (1996). *Methods and resources used by administrators in Indiana secondary schools for handling student discipline* (Yayımlanmamış doktora tezi). Purdue University, Purdue.

H. M. (2000). Organizational development and strategic planning for the millennium: A blueprint toward school discipline, safety, and crisis prevention. *Psychology in the Schools, 37*(1), 17–32.

Kohn, A. (1996). *Beyond discipline: From compliance to community.* ASCD.

Kohn, A. (2004). Challenging students—And how to have more of them. *Phi Delta Kappan, 86*(3), 184–194.

Kounin, J. S. (1970). *Discipline and group management in classrooms.* Holt, Rinehart & Winston.

Kounin, J. S., & Gump, P. V. (1958). The ripple in discipline. *The Elementary School Journal*, *59*(3), 158-162.

Kounin, J. S., & Gump, P. V. (1974). Signal systems of lesson settings and the task-related behavior of preschool children. *Journal of Educational Psychology*, *66*(4), 554.

Kounin, J.S. (1970). *Discipline and group management in classrooms.* Holt, Rinehart & Winston.

Lantieri, L. (1995). Waging peace in our schools: Beginning with the children. *The Phi Delta Kappan, 76*(5), 386-388.

Lewis, T. J., & Sugai, G. (1999). behavior support: A systems approach to proactive schoolwide management. *Focus on Exceptional Children, 31*(6), 1924.

Manning, M. L., & Bucher, K. T. (2013). *Classroom management: Models, applications, and cases*. Pearson.

Marshall, M. (2004). Using a discipline system to promote learning: Part 1: Creating the system. *Phi Delta Kappan, 85*(7), 498–503.

Marshall, M. (2007). Discipline without Stress, punishments or rewards: How teachers and parents promote responsibility & learning. Piper Press.

McCaslin, M., Bozack, A. R., Napoleon, L., Thomas, A., Vasquez, V., Wayman, V., & Zhang, J. (2006). Self-regulated learning and classroom management: Theory, research and considerations for classroom practice. C. M. Evertson & C. S. Weinstein (Eds.), *Handbook of classroom management: Research, practice, and contemporary issues* içinde (ss. 223-252). Routledge.

Medikoğlu, O., & Dalaman, O. (2018). Öğretmenlerinin derste karşılaştıkları istenmeyen öğrenci davranışları ve bu davranışlara yönelik çözüm stratejileriyle ilgili öğretmen görüşlerinin belirlenmesi. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi*, *4*(3), 20-32.

Metallidou, P., & Vlachou, A. (2010). Children's self-regulated learning profile in language and mathematics: The role of task value beliefs. *Psychology in the Schools, 47*(8), 776–788.

Morris, R. C. (1996). Contrasting disciplinary models in education. *Thresholds in Education, 22*(4), 7–13.

Nucci, L. (2006). Classroom management for moral and social development. In C. M. Evertson & C. S. Weinstein (Eds.), *Handbook of classroom management: Research, practice, and contemporary issues* içinde (ss. 711-731). Routledge.

Power, C., Higgins, A., & Kohlberg, L. (1989). *Lawrence Kohlberg's approach to moral education.* Columbia University Press.

Pryor, D. B., & Tollerud, T. R. (1999). Applications of Adlerian principles in school settings. *Professional School Counseling, 2*(4), 299–304.

Roeser, R. W., & Peck, S. C. (2009). An education in awareness: Self, motivation, and self-regulated learning in contemplative perspective. *Educational Psychologist, 44*(2), 119–136.

B., Turkanis, C. G., & Bartlett, L. (2001). *Learning together: Children and adults in a school community.* Oxford University Press.

Sarıtaş, M. (2006). Öğretmen adaylarının değerlendirmelerine göre sınıfta istenmeyen öğrenci davranışlarını değiştirmek ve düzeltmek amacıyla yararlanılan stratejiler. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *19*(1), 167-187.

Sarpkaya, P. (2007). Yönetici, öğretmen, öğrenci ve velilere göre resmi liselerdeki öğrenci disiplin sorunlarının nedenleri. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 22*(22), 110-121.

Selfridge, J. (2004). The Resolving Creatively Program: How we know it works. *Theory Into Practice, 43* (1), 59–67.

Sezer, F., Aktan, S., Tezci, E., & Erdener, M. A., (2017). Öğretmenlerin yaşam stilleri ve sınıf yönetim profillerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Turkish Studies, 12*(33), 167-184.

Sezer, F., Erdener, M. A., & Tezci, E., (2019). Educators' awareness and solutions approaches regarding often encountered student problems. *The Journal of Social Sciences Institute, 45*(1), 87-116.

Shure, M. B. (1999). *Preventing violence: The problem-solving way*. US Department of Justice, of Justice Programs, of Juvenile Justice and Delinquency Prevention.

Simonsen, B., Fairbanks, S., Briesch, A., Myers, D., & Sugai, G. (2008). Evidence-based practices in classroom management: Considerations for research to practice. *Education and Treatment of Children, 31*(3), 351-380.

Sirkeci, B. (2010). *Özel ve devlet ilköğretim okulları birinci kademesindeki öğretmenlerin, sınıf yönetiminde karşılaştıkları disiplin sorunları ve yaklaşım biçimleri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.

Skinner, B. F. (1948). 'Superstition' in the pigeon. *Journal of Experimental Psychology, 38*(2), 168–172.

Skinner, B. F. (1971). Humanistic behaviorism. *Humanist*, *31*(3), 35.

Tanyu, M. (2007). Implementation of prevention programs: Lessons for future research and practice: A commentary on social and emotional learning: Promoting the development of all students, a chapter by Joseph E. Zins and Maurice J. Elias. *Journal of Educational and Psychological Consultation*, *17*(2-3), 257-262.

Tezci, E., Deniz, Ü., & Çoban, H. (2019). Eğitim felsefesi sarmalında vatandaşlık eğitimi. E. Tezci (Ed.), *Eğitim felsefesi: Temeller, ekoller ve kavramlar* içinde (ss. 239-254). Nobel Yayıncılık.

Tezci, E., Erdener, M. A., & Atıcı, S., (2016). The of pre-service teachers epistemological beliefs on teaching approaches. *Universal Journal of Educational Research, 4*(12A), 205-215.

Türkeç, A. (1986). *Orta dereceli okullardaki öğrencilerde görülen disiplinsiz davranışlar ve bunlara uygulanan yaptırımlar* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Türnüklü, A., & Galton, M. (2001). Students' misbehaviours in Turkish and English primary classrooms. *Educational Studies*, *27*(3), 291-305.

Watson, M. (2008). Developmental discipline and moral education. L. Nucci & D. Narvaez (Eds.), *Handbook of moral and character education* içinde (ss. 175-203). New York: Routledge.

Watson, M., & Battistich, V. (2006). Building and sustaining caring communities. C. M. Evertson & C. S. Weinstein (Eds.), *Handbook of classroom management: Research, practice, and contemporary issues* içinde (ss. 253-279). Routledge.

Watson, M., & Battistich, V. (2013). Building and sustaining caring communities. *Handbook of classroom management* içinde (ss. 263-290). Routledge.

Webster-Stratton, C., & Herman, K. C. (2010). Disseminating Incredible Years Series early-intervention programs: Integrating and sustaining services between school and home. *Psychology in the Schools*, *47*(1), 36-54.

Weishew, N. L., & Peng, S. S. (1993). Variables predicting students' problem behaviors. *The Journal of Educational Research*, *87*(1), 5-17.

Weisner, K., & Marshall, M. (2004). Using a discipline system to promote learning. *Phi Delta Kappan, 85*(7), 498-507.

Wemlinger, C. (2004). Classroom behavior management for diverse and inclusive schools. *Teachers College Record, 106*(12), 2381-2384.

Wolk, S. (1998). *A democratic classroom*. Heinemann.

Wolk, S. (2002). *Being good: Rethinking classroom management and student discipline.* Heinemann.

Yıldırım, M. C., & Dönmez, B. (2008). Yapılandırmacı öğrenme yaklaşımı uygulamalarının sınıf yönetimine etkileri üzerine bir çalışma. *İlköğretim Online*, *7*(3), 664-679.

BÖLÜM 9

SINIFTA SORUN DAVRANIŞLARIN YÖNETİMİ

Doç. Dr. Şenol SEZER

1. Giriş

Sınıf, kendine özgü dinamikleri olan, sosyal ve psikolojik yapısı ağır basan bir ilişkiler sistemidir. Bu bağlamda sınıf, yaşantıları, değer yargıları, kültürleri, ilgileri, yetenekleri, hazırbulunuşluk ve zekâ düzeyleri bakımından farklı özelliklere sahip öğrencilerden oluşan toplumsal bir grup olarak değerlendirilebilir (Öztürk, 2005). Bu heterojen yapı içerisinde yürütülen öğrenme-öğretme etkinlikleri sürecinde, öğrenciler farklı tutum ve davranışlar sergiler. Başka bir ifadeyle, bu heterojen yapı, sınıfta farklı öğrenci davranışları biçiminde kendini gösterir. Söz konusu davranışlar, bazı durumlarda sınıfın havasına güzel bir anı, hoş bir renk, katarken; bazı durumlarda ise sınıfın sosyal, psikolojik ve duygusal yapısına zarar vermektedir. Sınıfın sosyal, psikolojik ve duygusal yapısına zarar veren bu tür davranışlar, sorun davranışlar olarak nitelendirilir (Tertemiz, 2012). Sınıf, öğrencilerin etkin bir şekilde öğrenmesi için yapılandırılmış özel bir çevre olarak düşünüldüğünde, öğretmenin en önemli görev ve sorumluluğunun, öğrencilerin çevreyle sağlıklı bir şekilde etkileşimini sağlamak ve dersin önceden belirlenen amaçlarını gerçekleştirmek olduğu söylenebilir.

Sınıf ortamında içsel ve dışsal uyaranlar birlikte etkilidir. Çok sayıdaki dışsal uyaran, öğrencilerin dikkatlerini dağıtarak, öğrenme etkinliklerinden uzaklaşmalarına neden olabilmektedir. Derse ilgi ve odaklanma sorunu olan öğrencilerin sınıf içindeki tutum ve davranışları, dersin akışını bozmakta hem kendilerinin hem de arkadaşlarının düşük akademik performans sergilemelerine yol açmaktadır. Bu durum, genel olarak akademik başarı odaklı günümüz okullarında, öğrenci-öğretmen ilişkilerini bozmaktadır. Öte yandan, başarı odaklı ebeveynlerin

çocukları ile iletişim sorunları yaşamalarına neden olmaktadır. Okul yöneticileri öğretmenler ve veliler açısından ideal öğrenci, öncelikle yüksek notlarla temsil edilen yüksek akademik performans sergileyen, tüm okul etkinliklerinde rol alan ve sosyal beceriler açısından yeterli olan öğrencidir. Beklentileri karşılayamayan ya da mevcut normlara uymayan öğrencilerin davranışları, sorun davranış olarak tanımlanmaktadır. Bu anlamda, okul ve sınıf ortamında öğrencilerin sorun davranışlarının yönetimi hem yöneticiler hem de öğretmenler açısından uzmanlık ve beceri gerektiren önemli bir konudur.

1.1. Sınıf Ortamında Karşılaşılan Sorun Davranışlar

Günümüzde öğrenciler, çok sayıda uyaranın etkili olduğu bir dünyada yaşıyorlar. Artık öğrenciler, hızlı, renkli, heyecanlı uyarıcılarla dolu çevrelerinden uzaklaşarak, öğretmenlerin tek düze ve sıradan yöntemlerle işledikleri dersleri dinlemekte ve izlemekte zorlanmaktadır. Benzer şekilde, ailelerin TV, internet, cep telefonu vb. iletişim araçlarının etkisindeki çocuklarının davranışlarını istendik yönde değiştirme konusundaki çaresizliği artmış; öğretmenlerin işi daha da zorlaşmıştır (Yıldırım ve Aydın, 2019). Alanyazında, öğrencilerin sorun davranışlarını tanımlamak ve açıklamak için kullanılan birçok kavram bulunmaktadır. Bu kavramlardan bazıları, uygunsuz davranış, kabahat, disiplin ihlalleri, yıkıcı davranış ve sorunlu davranış şeklindedir (Erdener vd., 2017; Finn vd., 2008; Sezer, 2016; Thomson, 2009). Korkmaz (2007) bir davranışın sorun davranış olarak nitelendirilebilmesi için dört temel ölçütten söz etmektedir. Bunlardan *ilki*, davranışın öğrencinin kendisinin ya da sınıftaki arkadaşlarının öğrenmesini engellemesi; *ikincisi*, davranışın öğrencinin kendisinin veya arkadaşlarının güvenliğini tehlikeye atması; *üçüncüsü*, davranışın okulun araç gereçlerine ya da arkadaşlarının eşyalarına zarar vermesi; *sonuncusu* ise öğrenci davranışının öğrencinin sosyalleşmesini engellemesidir. Sorun davranışlar, öğretmenleri zor durumda bırakan, öğrenme sürecini kesintiye uğratan ve öğretmenin öğrenciye sürekli uyarılarda bulunmasına neden olan davranışlar şeklinde tanımlanmıştır (Haroun ve O'Hanlon, 1997; Houghton vd., 1988).

Öğrencilerin sınıf ortamında sergilediği sorun davranışlar, günümüz okullarının çözüm aradığı konulardan biridir. Çünkü bu tür davranışlar, sınıfın öğrenme ortamını bozmakta, öğretme-öğrenme etkinliklerinin yararını azaltmakta, öğrencilerde motivasyon eksikliği ve dikkat dağınıklığına neden olmaktadır. Sınıfta sorun davranışlar, öğrenmeyi engeller, öğretimi ve normal işleyişini kesintiye uğratır, öğretmenler ve öğrencilerin moralini bozar. Öte yandan, sorun davranışlar öğrencilerin mezun olma şansını veya üst eğitime devam etme olasılığını azaltıyorsa, öğrenciler için zararlı olabilir. Sonuç olarak, eğer sorun davranışlar okul ortamında bir rahatsızlık ya da korku atmosferi yaratıyorsa ya da okul yöneticileri sınıfta disiplin problemleriyle uğraşmak için çok fazla zaman

Kaynakça

Arbuckle, C., & Little, E. (2004). Teachers' perceptions and management of disruptive classroom behaviour during the middle years (years five to nine). *Australian Journal of Educational & Developmental Psychology, 4*, 59-70.

Atıcı, R. (2014). Sınıf içerisinde öğrenci davranışlarına etki eden etmenler. *International Journal of Social Science, 28*, 413-427.

Balkar, B. (2008). Öğrenciler arasındaki sosyal ve ekonomik farklılıkların öğrenci ilişkileri ve öğretim süreci üzerindeki etkisine ilişkin öğretmen görüşleri. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 17*(3), 29-46.

Balyer, A., & Gündüz, Y. (2013). Öğretim lideri olarak okul müdürlerinin öğrencilerin akademik başarısı üzerindeki etkisinin incelenmesi. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,16*(29), 107-128.

Başar, H. (2014). *Sınıf yönetimi*. Anı Yayıncılık

Bentham, S. (2006). *A teaching assistant's guide to managing behaviour in the classroom.* London: Routledge.

Cummings, C. B. (2000). *Winning strategies for classroom management*. ASCD Press.

Çelikkaleli, Ö., Balcı, F. A., Çapri, B., & Büte, M. (2009). İlköğretim öğretmenlerinin istenmeyen öğrenci davranışlarının nedenleri üzerine görüşleri. *İlköğretim Online, 8*(3), 625-636.

Deniz, Ü. (2021). Öğretmenlerin motivasyon etkenlerini yeniden keşfetmek: Sahadan sesler. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 22*(3), 2115-2139.

Deniz, Ü., & Demirkasımoğlu, N. (2022). The cultural dimensions of Pakistani teachers' zone of acceptance regarding school principals' authority. *International Journal of Leadership in Education,* 1-30. https://doi.org/10.1080/13603124.2022.2076288

Deniz, Ü., & Erdener, M. A. (2020). Levels of school administrators exhibiting instructional supervision behaviors: Teachers' perspectives. *Research in Educational Administration & Leadership, 5*(4), 1038-1081.

Dinçel, E. (2006). *Ergenlik dönemi gelişimsel ödevleri ve psikolojik problemler.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Dishion, T. J., & Tipsord, J. M. (2011). Peer contagion in child and adolescent social and emotional development. *Annual Review of Psychology, 62*, 189-214.

Dudley-Marling, C. (2007). Return of the deficit. *Journal of Educational Controversy, 2*(1), 1-12.

Edwards, C. H. (1997). *Classroom dicipline and management*. Prentice-Hall.

Elitok-Kesici, A., & Yengin-Sarpkaya, P. (2013). Lise öğrencilerinin sınıf içi istenmeyen davranışları. *Turkish Studies, 8*(12), 467-478.

Erden, M. (2008). *Sınıf yönetimi.* Arkadaş Yayınevi.

Erdener M.A., Sezer F., & Tezci E. (2017). Determination of Frequent Student Problems Areas in Middle Schools. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(2), 303-320.

Finn, J. D., Fish, R. M., & Scott, L. A. (2008). Educational sequelae of high school misbehavior. *The Journal of Educational Research, 101*(5), 259-274.

Goldstein, S., & Brooks, R. B. (2007). *Understanding and managing children's classroom behaviour*. John Wiley & Sons.

Gordon, T. (2019). *Etkili öğretmenlik eğitimi.* (Çev. Sermin Karakale). Profil Kitap.

Gorski, P. C. (2008). Peddling poverty for profit: Elements of oppression in Ruby Payne's framework. *Equity & Excellence in Education, 41*(1), 130-148.

Gregg, J. (1995). Discipline, control, and the school mathematics tradition. *Teaching and Teacher Education, 11*(6), 579-593.

Günbayı, İ. (2017). İstenmeyen davranışların yönetilmesi. İ. Günbayı (Ed.). *Sınıf yönetimi* içinde (ss.169-196). Lisans Yayıncılık.

Hackney, H., & Cormier, S. (2008). *Psikolojik danışma ilke ve teknikleri: Psikolojik yardım süreci el kitabı.* (Çev. T. Ergene, S. Aydemir-Sevim). Mentis Yayıncılık.

Hardin, C. J. (2004). *classroom management: Models nd strategies for today's classroom.* Pearson Education.

Haroun, R., & O'Hanlon, C. (1997). Teachers' perceptions of discipline problems in a Jordanian secondary school. *Pastoral Care in Education, 15*(2), 29-36.

Henley, M. (2009). *Classroom management: A proactive approach*. Pearson Publishing.

Houghton, S., Wheldall, K., & Merrett, F. (1988). Classroom behaviour problems which secondary school teachers say they find most troublesome. *British Educational Research Journal, 14*(3), 297-312.

Ilgar, L. (2005). *Eğitim yönetimi, okul yönetimi, sınıf yönetimi*. Beta Yayınları.

İşgör, İ.Y., & Sezer, F. (2011). Saldırgan tutumlar nedeniyle disiplin cezası alan lise öğrencileri üzerine bir incelenme. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(4), 111-134.

Kaplan, S., Kalman, M., & Akcan, E. (2021). Mesleğe yeni başlayan sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetiminde karşılaştıkları istenmedik davranışlara ve bu davranışlar karşısında uyguladıkları yaklaşımlara ilişkin görüşleri. *Journal of Innovative Research in Teacher Education, 2*(2), 132-146.

Korkmaz, İ. (2007). İstenmeyen davranışların önlenmesi. Z. Kaya (Ed.). *Sınıf yönetimi*. PegemA Yayıncılık.

Kuzgun, Y. (2019). *Rehberlik ve psikolojik danışma.* Nobel Akademik Yayıncılık.

Lewis, R. (2009). *Understanding pupil behaviour: Classroom management techniques for teachers*. Taylor & Francis Group.

Little, E. (2005). Secondary school teachers' perceptions of students' problem behaviors. *Educational Psychology, 25*(4), 369-377.

Mathegka, S. S. (2016). *Teachers' perceptions of parental involvement in children's education in rural Limpopo Province schools.* (Unpublished master's dissertation). University of South Africa, Pretoria, South Africa.

Mathews, L., Holt, C., & Arrambide, M. (2014). Factors the establishment and sustainability of professional learning communities: The teacher's perspective. *International Journal of Business and Social Science, 5*(11), 23-29.

Medikoğlu, O., & Dalaman, O. (2018). Öğretmenlerinin derste karşılaştıkları istenmeyen öğrenci davranışları ve bu davranışlara yönelik çözüm stratejileriyle ilgili öğretmen görüşlerinin belirlenmesi. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi, 4*(1), 20-32.

Muratori, P., Milone, A., Manfredi, A., Polidori, L., Ruglioni, L., Lambruschi, F., & Lochman, J. E. (2015). Evaluation of improvement in externalizing behaviors and callous-unemotional traits in children with disruptive behavior disorder: A 1-year follow up clinic-based study. *Administration and Policy in Mental Health and Mental Health Services Research, 44*(4), 452-462.

Nash, P., Schlosser, A., & Scarr, T. (2016). Teachers' perceptions of disruptive behavior in schools: A psychological perspective. *Emotional and Behavioural 21*(2), 167-180.

Okutan, M. (2006). Disiplin problemlerinin sürekliliği. E. Karip (Ed.). *Sınıf yönetimi* içinde (ss. 5-13). PegemA Yayıncılık.

Özdemir, İ. E. (2004). Sınıf ortamında istenmeyen davranışlar. Ş. Ş. Erçetin ve M. Ç. Özdemir (Ed.), *Sınıf yönetimi*. Asil Yayın Dağıtım.

Öztürk, B. (2005). Sınıfta istenmeyen davranışların önlenmesi ve giderilmesi. Emin Karip (Ed.), *Sınıf yönetimi* içinde (ss. 155-199). PegemA Yayıncılık.

Öztürk, M., & Yıldırım, A. (2013). Aday öğretmenlerin uyum sorunları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 28*(1), 294-307.

Özyürek, M. (2007). *Olumlu sınıf yönetimi.* Kök Yayıncılık.

Sadık, F. (2006). *Öğrencilerin istenmeyen davranışları ve bu davranışlarla baş edilme stratejilerinin öğretmen, öğrenci ve veli görüşlerine göre incelenmesi ve güvengen disiplin modeli temele alınarak uygulanan eğitim programının yöneticilerin baş etme stratejilerine etkisi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Sezer, F. (2016). Öğrenci gözüyle başarısızlığının nedenleri. *Journal of Human Sciences, 13(3), 4818-4830.*

Sezer, F. (2022). The Role of Social Support and Lifestyle in Pre-Service Teachers' Psychological Well-Being . *Educational Policy Analysis and Strategic Research*, 17(2), 225-245.

Sezer, F., & İşgör, İ.Y. (2010). İlköğretim ve ortaöğretim kurumlarındaki öğrencilerin problem alanlarının tespiti (Erzurum ili örneği). *Millî Eğitim Dergisi*, 39(186), 235-248.

Sezer, F., Aktan, S.,Tezci, E., & Erdener, M.A. (2017). Öğretmenlerin yaşam stilleri ve sınıf yönetim profillerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 12(33), 167-184.

Sezer, F., Erdener, M. A., & Tezci, E. (2019). Eğitimcilerin öğrenci problemlerine ait farkındalık durumları ve bu problemlere ilişkin çözüm önerileri. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* (45), 87-116.

Silo, N. (2011). Children's participation in waste management activities as a place-based approach to environmental education. *Children, Youth and Environments, 21*(1), 128-148.

Simovska, V. 2008. Learning in and as participation: a case study from health-promoting schools. In A. Reid, B. B. Jensen, J. Nikel ve V. Simovska (Eds), *Participation and learning: Perspectives on education and the environment, health and sustainability.* Springer.

Smith, C. J., & Laslett, R. (2002). *classroom management*. Taylor & Francis Group.

Tertemiz, N. (2012). Sınıf yönetimi ve disiplin modelleri. Leyla Küçükahmet (Ed.). *Sınıf yönetimi* içinde (ss. 109-135). Pegem Akademi Yayınları.

Thomas, D., Bierman, K., & Powers, C. (2011). The of classroom aggression and classroom climate on aggressive-disruptive behavior. *Child Development, 82*(3), 751-757.

Thomson, B. (2009). Disruptive behaviors in Barbadian classrooms: Implications for universal secondary education in the Caribbean. *Journal of Eastern Caribbean Studies, 34*(3), 39-58.

Tony, T. S. K. (2003). Locus of control, attributional style and discipline problems in secondary school. *Early Child Development And Care, 173*(5), 455-466.

Türnüklü, A., & Galton, M. (2001). Students' misbehaviours in Turkish and English primary classrooms. *Educational Studies, 27*(3), 291-305.

Uludağ, Z., & Odacı, H. (2002). Eğitim öğretim faaliyetlerinde fiziksel mekân. *Millî Eğitim Dergisi, 153-154*.

Ünal, A. (2012). Sınıfta istenmeyen davranışların yönetimi. R. Sarpkaya (Ed.). *Sınıf yönetimi* içinde (ss. 255-294). Anı Yayıncılık

Vatansever-Bayraktar, H., & Kaya, M. (2017). Okul yöneticilerinin okuldaki disiplin sorunlarıyla ilgili tutumlarının incelenmesi. *Journal of Human Sciences, 14*(1), 883-901.

Watts, I. E., & Erevelles, N. (2004). These deadly times: Reconceptualising school violence by using critical race theory and disability studies. *American Educational Research Journal, 20*(41), 271-299.

Willert, T. (2017). Survey: Student discipline monopolizes teachers' time. 27 Temmuz 2022 tarihinde https://www.seattletimes.com/nation-world/survey-student-discipline-monopolizes-teachers-time/ adresinden erişildi.

Yalçınkaya, M., & Küçükkaragöz, H. (2006). Sınıfta disiplin kuralları belirleme ve uygulaması. M. Yılman (Ed.), *Sınıf yönetimi* içinde (ss. 101-132). Nobel Yayınları.

Yaman, E. (2010). Kalabalık etkileri: Öğrenciler ne düşünüyor? *Kastamonu Eğitim Dergisi 18*(2), 403-414.

Yener, F. (2011). *Sorunlu öğrenci davranışlarının çözümünde yönetici ve öğretmenlerin rol model davranışlarının önemi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.

Yıldırım, B. (2003). Sosyolojik yapı ve öğretmenlik. M. D. Karslı (Ed.), *Öğretmenlik mesleğine giriş*. Öğreti Yayınları.

Yıldırım, İ. (2010). *Sınıf içi disiplin sorunları ile anne baba tutumları arasındaki ilişki* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Yıldırım, İ., & Aydın, N. (2019). Liselerde istenmeyen öğrenci davranışlarını konu edinen çalışmaların meta sentez yöntemiyle incelenmesi. *İlköğretim Online, 8*(4), 1574-1608.

BÖLÜM **10**

SINIFTA ÖĞRETİM TEKNOLOJİLERİNİN KULLANIMI

Doç. Dr. Eyup YÜNKÜL

1. Giriş

Bu bölümde, eğitim teknolojisi kavramı, eğitimde teknoloji kullanımı, internetin hayatımızdaki ve sınıftaki rolü, e-öğrenme ve görsel-işitsel araçların öneminden bahsedilmiştir. Ayrıca öğretmenlerin sınıf yönetimini ve öğrenmeyi destekleyebilecek teknolojik uygulamalara yer verilmiştir.

1.1. Eğitim Teknolojisi

Eğitim teknolojisi, öğrenme-öğretme süreçlerinin tasarlanması, uygulanması, değerlendirilmesi ve geliştirilmesi işidir (Alkan, 1998). Özkul ve Girginer (2001)'e göre ise, öğretme ve öğrenmeyi desteklemek için öğretim ortamını ve öğrenme materyallerini analiz etme, tasarlama, geliştirme, uygulama ve değerlendirme sürecini kapsayan ve araştıran bir çalışma alanıdır. Eğitim teknolojisinin amacını, kısaca eğitimi geliştirmek için süreçlerin verimlileştirilmesi olarak ifade edebiliriz (Özerbaş ve Güneş, 2015). Diğer bir deyiş ile eğitimin amaçları ve ihtiyaçları belirlendikten sonra teknoloji de dahil olmak üzere amaç öğrenciler için en etkili öğrenme ortamını tasarlamak olmalıdır (Kumar, 1996, s. 223).

Belirli bir öğretim disiplini kapsamında öğretimi geliştirme çalışmaları ise "öğretim teknolojisi" olarak tanımlanmaktadır (Earle, 2002). Öğretim teknolojisi, öğrenme-öğretmede karşılaşılan sorunları çözmeye odaklanır (Januszevski ve Molenda, 2008). Temel becerileri geliştirme, motivasyonu artırma, eleştirel düşünmeyi geliştirme ve disiplin problemlerine çözüm bulma gibi öğretimsel konular bu kapsamdadır ve Jonassen, 2013; Erdener, 2018; Erdener ve Gür, 2019; Perkmen ve Tezci, 2011). Bu süreçte öncelikle problem belirlenir, problem

alt problemlere ayrılarak analizi yapılır ve olası çözümler sunulur. Daha sonra öğrenci ihtiyaçları ve program analiz edilir. Bir sonraki adım, belirli durum için en uygun öğretim stratejilerini seçmektir. Daha sonra, içeriğe ve seçilen öğretim yöntemine uygun öğretim materyalleri ve kaynakları seçilir. Son olarak, okulda belirtilen ulaşmak için program gerektiği gibi uygulanır, değerlendirilir ve revize edilir (Martin vd., 2010).

Öğretimde teknoloji kullanımı öğretmenlere ek destek sağlayabilir ve - rında bir önemli bir unsur olarak hizmet edebildiğini gösteren çokça çalışmadan söz etmek mümkündür (Güneş ve Buluç, 2017; Tezci, 2002; Tezci ve Perkmen, 2013). Sınıfa teknoloji entegrasyonu söz konusu olduğunda önceden belirlenen bir standart ya da bir teorik çerçeve benimsenmelidir. Teknoloji doğrudan öğrenmeyi garanti etmez. Önemli olan bu teknolojilerden öğrenme sürecinde nasıl yararlanıldığıdır. Başka bir ifade ile nasıl tasarlandığıdır. Teknoloji entegrasyonu, öğrencilerin öğrenmesini sağlamak için teknolojinin bir öğrenme aracı olarak tasarımlanmasını ifade eder. (Bransford vd., 2018). Bu tasarım süreci öyle olmalıdır ki teknoloji olmadan bu şekilde öğretim yapmak mümkün olmasın anlamındadır (Perkmen ve Tezci, 2011). Uluslararası Eğitimde Teknoloji Derneği (ISTE) öğrencilerin öğrenmesini teknolojiyle nasıl destekleyebileceğini öğretmen ve öğrenci standartları ile belirtmiştir (ISTE, 2017). ISTE (2017), öğretmenlerin sınıfta hem "güçlendirilmiş profesyoneller" hem de "öğrenme katalizörleri" olmaları gerektiğini belirtmektedir. Güçlendirilmiş profesyonel kategorisi için ISTE, öğretmeni öğrenen, lider ve vatandaş olarak standartlar sağlar. Öğrenme katalizörü kategorisi için ISTE (2017), eğitimci için ortak çalışan, tasarımcı, kolaylaştırıcı ve analist olarak nitelendirir. Bu özellikler göz önünde bulundurulduğunda öğretmenin kendini güncelleyen, rehber, sınıfta yenilikçi olması ve teknolojiden mümkün olduğu kadar yararlanması beklenir. Teknoloji bu anlamda hem bir dizi görevlerin yapılmasını kolaylaştırır hem de öğrenciler için öğrenme-öğretme süreçlerine ayrılacak sürenin daha da verimli olarak kullanılmasında öğretmene destek sağlar (Perkmen ve Tezci, 2013).

1.2. İnternet ve Eğitim

İnternet, 20. yüzyılda hızlı bir şekilde bireylerin günlük yaşamına girmiş ve etkilemeye başlamıştır. Öyle ki on yıldan daha az bir sürede tüm dünyada yaygınlaşmıştır (Przemysław, 2009). Sadece dünyanın en büyük bilgi kaynağı olmakla kalmamış, aynı zamanda en hızlı iletişim aracı haline gelmiştir. Farklı ülkelerden insanlar oldukça kısa sürede birbirleriyle internet teknolojileri aracılığıyla iletişim kurma fırsatı bulmuşlardır. Böylece insanlar birbirlerini ve kültürlerini daha iyi tanıma şansı elde etmişlerdir (James ve Busher, 2012). Günlük yaşamın birçok alanında kolaylıklar sağlamış ve böylece yaşamın ayrılmaz, önemli bir parçası haline gelmiştir. Eğitim, ekonomi, iletişim, sağlık ve ticaret vb. birçok alanın

Kaynakça

Alenezi, A. (2020). The role of e-learning materials in enhancing teaching and learning behaviors. *International Journal of Information and Education Technology*, *10*(1), 48-56.

Alkan, C. (1998). Uzaktan eğitimin yapı ve işleyiş boyutu. *Uzaktan Eğitim*, *98*, 5-9.

Almujahid, M. A. A. (2021). Investigate students' perceptions of using the Internet for learning (*Unpublished doctoral dissertation). Departmental of Technical and Vocational Education (TVE), Islamic University of Technology (IUT),* Bangladesh.

Altınpulluk, H., & Kesim, M. (2021). Öğrenme yönetim sistemlerinin kullanımındaki eğilimlerin sistematik bir incelemesi. *Türk Çevrimiçi Uzaktan Eğitim Dergisi, 22*(3), 40–54.

Bransford, J. D., Brown, A. L., & Cocking, R. R. (2018). Teknoloji destekli öğrenme (Çeviren: Tezci, E., Yıldırım, S. ve Dilekli, Y.) *İnsanlar nasıl öğrenir: Beyin, akıl, tecrübe ve okul. (Çeviri Editörü: Erdener, Mehmet Akif) (ss. 206-232)*. Nobel Yayıncılık.

Bulut, İ., & Koçoğlu, E. (2012). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin akıllı tahta kullanımına ilişkin görüşleri (Diyarbakır ili örneği). *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, *19*(1), 242-258.

Chou, T. L., Wu, J. J., & Tsai, C. C. (2019). Research trends and features of critical thinking studies in e-learning environments: A review. *Journal of Educational Computing Research*, *57*(4), 1038-1077.

Craigh, M., & Kraemer, L. (2022). Technology as a classroom management asset. Alcruz, Joanna & Blair, Maggie (Ed.), *Student-centered classrooms: Research-driven and inclusive strategies for classroom management* içinde (ss. 153-178). Rowman & Littlefield.

Doğan, D., Duman, D., & Seferoğlu, S. S. (2011). E-öğrenme ortamlarında toplumsal buradalığın arttırılması için kullanılabilecek iletişim araçları. *Akademik Bilişim*, *11*, 2-4.

Dong, L., Gao, T., Zheng, W., Zeng, K., & Wu, X. (2021). E-Learning for continuing medical education of neurology residents. *Mind, Brain, and Education*, *15*(1), 48-53.

T. M., & Jonassen, D. H. (2013). Constructivism: New implications for instructional technology. *Constructivism and the Technology of Instruction* içinde (ss. 1-16). Routledge.

Earle, R. S. (2002). The integration of instructional technology into public education: Promises and challenges. *Educational Technology*, *42*(1), 5-13.

Ejdys, J., & Kozłowska, J. (2021). Acceptance of e-learnıng at unıversity level during the covid-19 pandemic situation-teachers'and students' perspective. *Polish Journal of Management Studies*, *23*(2), 106.

Erdener, K. (2018). Learning and Transfer. In M. A. Erdener & B. Yıldız, (Trans. Eds.). How People Learn (51-78). Ankara: Nobel Yayınları

Erdener, K., & Gür, H., (2019). Ortaokul matematik derslerinde dinamik geometri yazılımı Geometer's Sketchpad kullanımı ile ilgili öğrenci görüşleri. *Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi. 21*(1), 364-377.

Erdener, K. & Kandemir, M.A. (2019). Investigation of the reasons for students' attitudes towards the interactive whiteboard use in mathematics classrooms*. International Journal of Research in Education and Science (IJRES), 5*(1), 331-345.

Erdener, K., Perkmen, S., Shelley, M., & Kandemir, M. A., (2022) Measuring perceived attributes of the ınteractive whiteboard for the mathematics class. *Computers in the Schools, 39*(1), 1-15.

Erdener, K. (2018). *Öğrencilerin matematik dersinde etkileşimli tahta kullanımına yönelik tutumlarının nedenlerinin incelenmesi.* Yayınlanmamış doktora tezi. Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü

Ferdianto, F. (2019, October). Learning Management System (LMS) schoology: Why it's important and what it looks like. In *Journal of Physics: Conference Series* (Vol. 1360, No. 1, p. 012034). IOP Publishing.

Fuady, R., & Mutalib, A. A. (2018). Audio-visual media in learning. *Journal of K6 Education and Management*, *1*(2), 1-6.

Gedik, R. (2020). Sanal gerçeklik teknolojisinin ortaokul sosyal bilgiler dersi iklimler konusunda kullanılması üzerine öğrenci görüşleri. *Journal of Innovative Research in Social Studies*, *3*(1), 33-53.

Güneş, A. M., & Buluç, B. (2017). Sınıf öğretmenlerinin teknoloji kullanımları ve öz yeterlilik inançları arasındakı ilişki. *TÜBAV Bilim Dergisi*, *10*(1), 94-113.

Hogan, R. P., & Devi, M. (2019). A synchronous pedagogy to improve online student success. *International Journal of Online Pedagogy and Course Design (IJOPCD)*, *9*(3), 61-77.

Holman, C., Aguilar, S., & Fishman, B. (2013). GradeCraft: What can we learn from a game-inspired learning management system?. *Proceedings of the third international conference on learning analytics and knowledge* içinde (ss. 260-264). Association for Computing Machinery.

Iftakhar, S. (2016). Google classroom: what works and how. *Journal of Education and Social Sciences*, *3*(1), 12-18.

International Society for Technology in Education (ISTE). (2017). *ISTE Standards for Educators*. 3 Ağustos 2022 https://www.iste.org/standards/for-educators adresinden erişildi.

Ito, A., Watanabe, K., Fukuzawa, Y., Mitani, K., Fujimoto, S., Matsuda, T., ve Ban, N. (2021). Development of Kampo（traditional Japanese medicine） e-learning program: Evaluation of the classroom for medical students. *Medical Education Online*, *26*(1), 1938504.

James, N., & Busher, H. (2012). Internet interviewing. *The SAGE handbook of interview research: The complexity of the craft*, 177-192.

Januszewski, A., & Molenda, M. (2008). Chapter 1: Definition. *Educational technology: A definition with commentary.* Lawrence Erlbaum Associates.

Kokoç, M. (2019). Flexibility in e-learning: Modelling its relation to behavioural engagement and academic performance. *Themes in eLearning*, *12*(12), 1-16.

Kumar, K. L. (1996). *Educational technology*. New Age International.

Kumar, P., Saxena, C., & Baber, H. (2021). Learner-content interaction in e-learning-the moderating role of perceived harm of COVID-19 in assessing the satisfaction of learners. *Smart Learning Environments*, *8*(1), 1-15.

Likhitweerawong, N., Boonchooduang, N., Kittisakmontri, K., Chonchaiya, W., & Louthrenoo, O. (2020). Short-term outcomes of tablet/smartphone-based (OBEST) application among obese Thai school-aged children and adolescents: A randomized controlled trial. *Obesity Medicine*, *20*, 100287.

Maatuk, A. M., Elberkawi, E. K., Aljawarneh, S., Rashaideh, H., & Alharbi, H. (2022). The COVID-19 pandemic and E-learning: challenges and opportunities from the perspective of students and instructors. *Journal of Computing in Higher Education*, *34*(1), 21-38.

Marshman, E., DeVore, S., & Singh, C. (2020). Holistic framework to help students learn from research-validated self-paced learning tools. *Physical Review Physics Education Research*, *16*(2), 020108.

Martin, W., Strother, S., Beglau, M., Bates, L., Reitzes, T., & McMillan Culp, K. (2010). Connecting instructional technology professional development to teacher and student outcomes. *Journal of Research on Technology in Education*, *43*(1), 53-74.

Özerbaş, M. A., & Güneş, A. M. (2015). Sınıf öğretmenlerinin ilkokuma yazma öğretimi sürecinde eğitim teknolojilerini kullanmaya yönelik görüşleri. *Kastamonu Üniversitesi Kastamonu Eğitim Dergisi*, *23*(4), 1775-1788.

Özkul, A. E., & Girginer, N. (2001). Uzaktan eğitimde teknoloji ve etkinlik. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (3). 5 Temmuz 2022 tarihinde https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/115832 adresinden erişildi.

Papadopoulou, M. (2021). Pragmatism in online education. A case study based on the e-learning practices of three adult trainers. *Journal of Systemics, Cybernetics and Informatics*, *19*(1). 19 Ağustos 2022 tarihinde https://halshs.archives-ouvertes.fr/halshs-02357028 adresinden erişildi.

Perkmen, S., & Tezci, E. (2011). *Eğitimde teknoloji entegrasyonu*. PegemA Yayıncılık.

Przemysław, P. (2009). The internationalization of internet law. *The Internationalization of Law and Legal Education* (2), 191-210.

Raza, SA, Qazi, W., Khan, KA, & Salam, J. (2021). COVID-19 salgını sırasında Öğrenme Yönetim Sisteminin (LMS) sosyal izolasyonu ve kabulü: UTAUT modelinin genişletilmesi. *Eğitimsel Bilişim Araştırmaları Dergisi, 59* (2), 183-208.

Simanullang, N. H. S., & Rajagukguk, J. (2020, February). Learning Management System (LMS) based on moodle to improve students learning activity. *Journal of Physics: Conference Series* (Vol. 1462, No. 1, p. 012067). IOP Publishing.

So, W. W. M., Chen, Y., & Wan, Z. H. (2019). Multimedia e-learning and self-regulated science learning: A study of primary school learners' experiences and perceptions. *Journal of Science Education and Technology*, *28*(5), 508-522.

Soni, V. D. (2019). IOT connected with e-learning. *International Journal on Integrated Education*, *2*(5), 273-277.

Sun, Y., ve Nembhard, D. A. (2022). Static vs. dynamic representations and the mediating role of behavioral on e-learning outcomes. *International Journal of Human–Computer Interaction*, 1-12.

Şahin, İ. F., & Taşyürek, Z. (2016). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin derslerde kullanmış oldukları araç-gereçler hakkındaki görüşleri. *Doğu Coğrafya Dergisi*, *21*(36), 29-42.

Şentürk, C., & Ata, R. (2019). Ramifications of e-learning within education. In *Technology-Supported Teaching and Research Methods for Educators* içinde (ss. 228-246). IGI Global.

Tezci, E. (2002). *Oluşturmacı öğretim tasarım uygulamasının ilköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin yaratıcılıklarına ve başarılarına etkisi* (Yayınlanmamış doktora tezi). Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.

Tezci, E. (2009). Teachers' on ICT use in education: The Turkey sample. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, *1*(1), 1285-1294.

Tezci, E. (2011). Factors that pre-service teachers' ICT usage in education. *European Journal of Teacher Education*, *34*(4), 483-499.

Tezci, E., & Perkmen, S. (2013). Oluşturmacı perspektiften teknolojinin öğrenme-öğretme sürecine entegrasyonu. G. Yüksel ve Ç. Kürşat (Ed.), *Öğretim Teknolojilerinin Temelleri: Teoriler, Araştırmalar, Eğilimler, 2*, 193-217.

Toker, T., Akgün, E., Cömert, Z., & Sultan, E. D. İ. P. (2021). Eğitimciler için dijital yeterlilik ölçeği: uyarlama, geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Milli Eğitim Dergisi*, *50*(230), 301-328.

Wu, L., Hsieh, P. J., & Wu, S. M. (2022). Developing e-learning environments through e-learning use mediating technology and constructivist learning aspects for performance impacts: Moderator of learner involvement. *The Internet and Higher Education*, *55*, 100871.

Xue, E., Li, J., & Xu, L. (2022). Online education action for defeating COVID-19 in China: An analysis of the system, mechanism and mode. *Educational Philosophy and Theory*, *54*(6), 799-811.

Yalçınkaya, Ö. (2011). *Eğitilebilir zihinsel engelli bireyler için sosyal becerilerinin geliştirilmesinde öğretim teknolojilerinin kullanılması* (Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi). Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Edirne.

Yılmaz, F., & Şenden, Y. E. (2014). Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kalıp sözlerin etkinliklerle öğretimi. *Asya Öğretim Dergisi*, *2*(1 (Özel), 53-63.

BÖLÜM **11**

ÖZEL GRUPLARIN YÖNETİMİ

Doç. Dr. Fahri SEZER - Doç. Dr. Mehmet Akif ERDENER

Bölümün Amacı

Bu bölümde özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilerin özelliklerinin neler olduğu, eğitim süreçlerinin nasıl yönetilip, onlara uygun eğitim ortamının nasıl oluşturulacağı ve eğitim ihtiyaçlarının maksimum düzeyde nasıl karşılanacağı açıklanmaya çalışılmıştır. Bununla birlikte özel eğitime ihtiyaç duyan bireylerin eğitim ortamından maksimum düzeyde faydalanmaları için eğitimcilerin nelere dikkat etmesi gerektiği, engellerin ortadan kaldırılması amacı ile ne tür tedbirlerin alınması gerektiği açıklanmaya çalışılmıştır.

1. Giriş

Hem ülkemizde hem de dünyada eğitim, her ne kadar gruplarla eğitim şeklinde yapılıyor olsa da öğrencilerin bireysel özelliklerinden kaynaklı farklılıkları ve ihtiyaçlarından dolayı hiçbir zaman homojen gruplar oluşturulması mümkün olamamaktadır. Öğretmen ortak bir program ve içeriği akademik başarısı düşük, hiperaktif, öğrenme güçlüğü olan, dikkat eksikliği yaşayan, üstün zekâlı ya da bedensel engeli olan, özetle farklı özellikleri olan öğrencilere vermekle sorumludur (Fidan, 1996). Türk milli eğitiminin temel amaçları ve insan hakları açısından yaklaşıldığında eğitim öğretim hakkı doğuştan gelen bir hak olarak kabul edilmekle birlikte, hiçbir öğrencinin bu sistemin dışında bırakılmaması gereği vurgulanmaktadır (Sezer, 2012). Günümüz uygulamalarında yaygın kabul görülen bir görüşe göre de artık özel eğitim ihtiyacı olan belirli öğrencilerin de kaynaştırma programları kapsamında normal öğrencilerle bir arada eğitim görmelerinin eğitim açısından daha faydalı sonuçlar doğuracağı vurgulanmaktadır.

Kaynaştırma eğitimi ile şey, özel eğitim ihtiyacı olan bireyin normal akranları ile aynı ortamda mümkün olduğu kadar bağımsız olabilmesine imkân verecek çevrede yaşamlarına, öğrenimlerini sürdürmelerine ve çalışma yapmalarına imkân sağlayacak en az kısıtlayıcı ortamların sunulması amaçlanmaktadır (Özabacı, 2012).

Her ne şekilde olursa olsun farklı nedenlerle, bireysel özellikleri ve eğitim yeterlilikleri açısından akranlarına göre beklenilen düzeyden farklılık gösteren bireyler özel eğitim ihtiyacı olan bireyler olarak tanımlanmaktadır. Bu bireylerin ihtiyaçlarına uygun eğitim sunma görevi verilen kurumlara düşen görevler ise, bu bireylerin toplum içindeki rollerini yerine getirebilen, çevresi ile iyi ilişkiler kuran ve onlarla birliği içinde çalışabilen, uyumlu, üretici ve mutlu bir birey olarak yetişmelerini sağlamaktır. Bu sayede bu bireylerin kendi kendilerine yeterli bir duruma gelmeleri sağlanarak onlara uygun eğitim programları ile uzman personel ve araç-gereç kullanarak; ilgileri, ihtiyaçları, yetenekleri ve yeterlilikleri doğrultusunda üst öğrenime, iş ve meslek alanlarına ve hayata hazırlanmalarını sağlamaktır (Aksoy, 2016; Deniz, 2022a; Deniz, 2022b, Esmer vd., 2017).

Bu doğrultuda hizmet verilecek özel eğitim ihtiyacı olan bireylerin öncelikle sahip oldukları farklılıklar açısından gerekmektedir. Yapılacak bu a öğrencilerin bireysel özelliklerinin daha iyi bir şekilde belirlenmesine ve daha detaylı hizmetlerin bireye özgü sunulmasın imkân sağlayacaktır.

Eğitim ortamında özel eğitim ihtiyacı olan özel guruptaki öğrencileri şu şe-

1. Okul başarısızlığı olan öğrenciler,
2. Hiperaktivite bozukluğu ve dikkat eksikliği olan öğrenciler,
3. Özel öğrenme güçlüğü olan öğrenciler,
4. Görme engelli öğrenciler,
5. İşitme engelli öğrenciler,
6. Konuşma engelli öğrenciler,
7. Bedensel engelli öğrenciler,
8. Uyum ve davranış bozukluğu olan öğrenciler
9. Üstün nitelikli öğrenciler.

1.1. Okul Başarısızlığı Olan Öğrenciler

Okul başarısızlığı eğitim ortamında öğrencilerin yaşadığı en önemli sorunların başında yer almaktadır. "Başarısızlık" veya "düşük başarı" terimi, öğrencinin var olan kapasitesini kullanamadığını gösteren bir kavram olup öğrencinin mevcut kapasitesinden daha düşük performans sergilediği durumlarda, kullanılan bir kavramdır. Öğrencinin okul başarısızlığını ortadan kaldırmak ve öğrenciyi

Kaynakça

Aksoy, V. (2016). Özel eğitim. Pegem Akademi.

Aktan, S. (2019). Investigation of classroom teaching, and motivation in social studies classrooms. *International Journal of Research in Education and Science (IJRES), 5*(2), 639-656.

Aktan, S., & Tezci, E. (2013). Matematik motivasyon ölçeği (MMÖ) geçerlik ve güvenirlik çalışması. *The Journal of Academic Social Science Studies, 6*(4). 57-77.

Aslişen, E. H. T. (2020). Children with adaptation and behavior problems. N. Aral (Ed.), *Handbook of research on prenatal, postnatal, and early childhood development* içinde (ss. 117-138). IGI Global.

Asola, E., & Hodge, S. R. (2019). *Special education for young learners with physical disabilities*. In Special Education for Young Learners with Disabilities. Emerald Publishing Limited.

Bakioğlu, A. (2014). *Çağdaş sınıf yönetimi.* Nobel Yayıncılık.

Başaran, İ. E. (1994). *Eğitim psikolojisi: Modern eğitimin psikolojik temelleri.* Gül Yayınevi.

Biederman, J. (2005). Attention-deficit/hyperactivity disorder: A selective overview. *Biological Psychiatry, 57*(11), 1215-1220.

Cappelli, M. (1995). Social development of children with hearing ımpairments who are ıntegrated into general education classrooms. *Volta Review, 97*(3), 197-208.

Clark, B. (1997). *Growing up the gifted.* Prentice Hall.

Dağlı, A. (2007). Özel grupların yönetimi. H. Kıran (Ed.), *Etkili sınıf yönetimi içinde.* Anı Yayıncılık.

Damico, J. S., Müller, N., & Ball, M. J. (Eds.). (2010). *The handbook of language and speech disorders* içinde (ss. 317-336). Wiley-Blackwell.

Deniz, Ü. (2022a). Öğrencilere sunulan imkanlar ve fırsatlar açısından Türk Yükseköğretiminin değerlendirilmesi. *Üniversite Araştırmaları Dergisi, 5*(1), 119-129.

Deniz, Ü. (2022b). Main problems of higher education and quests for reform in Turkey. *Anatolian Journal of Education*, *7*(2), 173-192.

Deniz, Ü., & Erdener, M. A. (2020). Levels of school administrators exhibiting instructional supervision behaviors: Teachers' perspectives. *Research in Educational Administration & Leadership, 5*(4), 1038-1081.

Emmer, E. T., Evertson, C., & Worsham, M. E. (2000). *Classroom management for secondary teachers.* Allyn and Bacon.

Erdener, M. A. (2016). Principals and teachers practices about parent ınvolvement in schooling. *Universal Journal of Educational Research, 4*(12A), 151-159.

Erdener, M. A., & Knoeppel, R. C., (2018). Parents' perceptions of their ınvolvement in schooling. *International Journal of Research in Education and Science, 4*(1), 1-13.

Erdener, M. A., Sezer, F., & Tezci, E. (2017). Liselerde sık karşılaşılan öğrenci problemleri. *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, *12*(14), 151-166.

Esmer, B., Yılmaz, E., Güneş, A. M., Tarım, K., & Delican, B. (2017). Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma öğrencilerinin eğitimine ilişkin deneyimleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi, 25*(4), 1601-1618.

Fidan, N. (1996). *Okulda öğrenme ve öğretme*. Alkım Yayınevi.

Kirk, S. A., & Gallagher, J. J. (1989). *Educating exceptional children.* Cengage Learning.

Knutzen, K. M., Hamill, J., & Bates, B. T. (1985). Ambulatory characteristics of the visually disabled. *Human Movement Science*, *4*(1), 55-66.

Lourens, H., & Swartz, L. (2016). Experiences of visually impaired students in higher education: bodily perspectives on inclusive education. *Disability & Society, 31*(2), 240-251.

McDowell, M. (2018). Specific learning disability. *Journal Of Paediatrics And Child Health*, *54*(10), 1077-1083.

Meyen, E. L., & Skrtic, T. M. (1988). Exceptional children and youth. Love Publishing.

Moores, D. F., Weiss, K. L., & Goodwin, M. W. (1978). Early education programs for hearing-impaired children: Major findings. *American Annals of the Deaf, 123*(8), 925-936.

Öner, P., Öner, Ö., & Aysev, A. (2003). Dikkat eksikliği hiperaktive bozukluğu. *Sürekli Tıp Eğitim Dergisi*, *12*, 97-99.

Özabacı, N. (2004). Sınıfta sorunlu ve özel öğrencilerin yönetimi. M. Şişman & S. Turan (Ed.), *Sınıf yönetimi* içinde (ss.185-206). Pegem Akademi.

Özsoy, Y., Özyürek, M. & Eripek, S. (2002). *Özel eğitime giriş.* Karatepe Yayınları.

Razon, N. (1976). *Özel bir okuma bozukluğu*. İÜ Edebiyat Fakültesi Yayınları.

Rumjaun, A., & Narod, F. (2020). Social learning theory-Albert Bandura. B. Akpan & T. J. Kennedy (Ed.), *Science education in theory and practice* içinde (ss. 85-99). Springer.

Sezer, F. (2012). Engelli bireylere karşı olumlu tutum geliştirmeye yönelik önleyici rehberlik çalışması; deneysel bir uygulama. *Education Sciences, 7*(1), 16-26.

Sezer, F. (2016). Causes of failure from students' point of view. *Journal of Human Sciences, 13*(3), 4818-4830.

Sezer, F., Erdener, M. A., & Tezci, E. (2019). Eğitimcilerin öğrenci problemlerine ait farkındalık durumları ve bu problemlere ilişkin çözüm önerileri. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* (45), 87-116.

Yavuzer, H. (2000). *Okul çağı çocuğu*. Remzi Kitapevi.

Yavuzer, H. (2003). *Ana-baba ve çocuk.* Remzi Kitapevi.

Yavuzer, H. (2005). *Gençleri anlamak.* Remzi Kitapevi.

BÖLÜM **12**

SINIFTA DÜŞÜNME BECERİLERİNİN GELİŞTİRİLMESİ

Prof. Dr. Erdoğan TEZCİ - Arş. Gör. Ayşe Ahsen TALU

Özet

Düşünme insanoğlunun sahip olduğu önemli bir yetenektir. "Düşünme üzerine düşünme" ise geçmişten günümüze süregelmiştir. Düşünme, insanoğlunun günlük yaşamda rutinleşmiş davranışları dışında bir problemle karşılaşıldığında kullandığı ve kullanmak zorunda olduğu beceridir. Bu nedenle de eğitimin ilgi alanına girmektedir. Özelikle gittikçe karmaşık hale gelen ve gittikçe karmaşıklaşacağı öngörülen sosyal, politik, kültürel, ekonomik yaşamın yanı sıra bilgi ve iletişim teknolojilerinde görülen gelişmeler, bilginin hızla yayılması ile düşünme becerilerinin önemi daha da artmaya başlamıştır. Bu çerçevede gerek spesifik bir alana özgü ve o alanla ilişki bir şekilde düşünme becerilerine yönelik öğretim programları gerekse de eğitim programlarının tamamına yayılarak düşünme becerilerinin öğretimine ilişkin çalışmalar yapılmıştır.

Düşünme beceresi, oldukça karmaşık ve zihinsel bir süreçtir. Bu nedenle de düşünme kavramına ilişkin ortak bir tanıma ulaşılması da zordur. Düşünme becerileri, genel bir "şemsiye" kavramdır. Anlamı bulma gibi alt düzey becerileri ile birlikte eleştirel düşünme ve yaratıcılık gibi üst düzey düşünme becerilerini de kapsar. Düşünme becerilerinin farklı yaklaşımlar söz konusudur. Bunun nedeni düşünme becerilerinin karmaşık doğası ve bir düşünme becerisinin çok sayıda alt düşünme becerisini gerektirmesi olduğu söylenebilir. Bu çalışmada ise üst düzey düşünme becerileri; analitik düşünme, problem çözme, yaratıcı düşünme, eleştirel düşünme, yansıtıcı düşünme, üst bilişsel düşünme, tümevarım ve tümdengelimci düşünme olarak ele alınmıştır. Bu beceriler Bloom taksonomisinin analiz, sentez ve değerlendirme düzeyindeki davranışları içerir.

Üst düzey düşünme becerilerinin öğretimi ve geliştirilmesine sadece programlarda yer verilmiş olması yeterli değildir. Programda bu becerilere yer verilmiş olması bireylere kazandırılabileceğine ilişkin bir kesinlik sunmaz. Bu açıdan öğretmenlerin programda ele alınan düşünme becerilerini geliştirmeye odaklanması ve bunu sağlamak üzere destekleyici etkinliklere yer vermesi önemlidir. Ancak her şeyden önce öğretmenlerin bu becerilerin geliştirilebileceğine ilişkin inançlarının tam olması gerekir. Ayrıca kavramsal düzeyde de doğru bilgiye sahip olunması beklenir. Bu becerilerin geliştirilebilir olması, üst düzey düşünmenin doğası ve özelikleri hakkında yeterli ve doğru bilgiye sahip olunması düşünme becerilerinin öğretimi ve geliştirilmesi açısından önemlidir. Öğretmenlerin söz konusu ön bilgi ve inançları olmadan düşünme becerilerinin geliştirilmesi zordur.

Bu bölümde düşünme becerilerinin gerekliliği, üst düzey düşünme becerilerinin özelliği ve asından bahsedilmiştir. Ayrıca üst düzey düşünme becerisinin geliştirilmesinde sınıf yönetimi açısından önemli olduğu düşünülen bazı ilke, teknik ve uygulanabilir stratejiler üzerinde durulmuştur.

1. Giriş

Düşünme, insanoğlunun sahip olduğu en önemli beceridir. Sosyal, fiziksel, politik ve ekonomik yaşam içinde insanoğlu bu beceriye her zaman ihtiyaç duymuştur. Gelecekte de bu beceriye ihtiyaç duyulacağı açıktır. İnsanoğlunun dünyada var oluşundan itibaren düşünme becerisinden bahsedilebilir. Çünkü düşünme yaşamın bir parçasıdır. Birey çevreye adapte olabilmek, problemlerin üstesinden gelmek kısacası varoluşunu devam ettirebilmek için düşünme becerisine sahip olmak durumundadır. Düşünme becerisinin önemi yeni anlaşılan bir durum olmasa da düşünme becerisi üzerine yapılan çalışmalar nispeten yeni sayılır. Düşünme becerisi her zaman gerekli olsa da 21.yüzyıl vatandaşları için daha fazla gerekli olduğu söylenebilir. Çünkü politik, ekonomik, sosyal ve teknolojik yaşam gittikçe daha karmaşık bir hal almaya başlamış ve gittikçe daha da karmaşık bir hal alacağı öngörülmektedir. Ayrıca bilgi patlaması ile karakterize edilebilecek yüzyıl, bireylerin baş etmesi gereken önemli bir sorun haline gelmeye başlamıştır. İnsanlar bilgisayar ve internet teknolojileri sayesinde parmaklarının ucunda inanılmaz miktarda bilgiye saniyeler içinde ulaşabilmektedir. Hem çeşitliliği hem de miktarı dikkate alındığında muazzam ölçüde veriye erişim imkânı vardır. Bu muazzam veri bombardımanı bireyi bir seçimle karşı karşıya bırakır. Bu seçim verilerin analizi ve ayırt edilmesi noktasında büyük bir karmaşaya yol açar (Davidson, 1996; Tezci ve diğ., 2018). Bireyler güvenilir ve uygun veriyi seçmeli ve veri bombardımanı karşısında internette kaybolmadan, amaçtan sapmadan ilgili veriye ulaşabilmelidir. Elde edilen verinin yorumlanması, ilgili ve ilgisiz verinin

Kaynakça

Adey, P., & Shayer, M. (1994). *Really raising standards: Cognitive intervention and academic Achievement.* Routledge.

Aktan, S., & Tezci E. (2013). Matematikte öz düzenleyici öğrenme stratejileri ölçeğinin geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Education Sciences*, *8*(1), 46-62.

Anderson, T., Howe, C., Soden, R., Halliday, J., & Low, J. (2001). Peer interaction and the learning of critical thinking skills in further education students. *Instructional Science*, *29*(1), 1-32.

Beyer, B. K. (2010). What research tells us about teaching thinking skills. *The Social Studies, 99*(5), 223-232.

Blagg N., Bellinger M., & Gardner, R. (1988). *The Somerset thinking skills course*. Nigel Blagg Associates.

Callander, A., & Buttriss, J. (2010). *Thinking skills for SEN learners: Practical strategies for developing thinking and learning*. Optimus Professional.

Conklin, W. (2011). *Higher-order thinking skills to develop 21st century learners*. Teacher Created Materials.

Cüceloğlu, D. (1997). İyi düşün doğru karar ver. Sistem Yayınları.

Davidson, J. (1996). Choosing when it's confusing. *Vital Speeches, 63*(3), 84-90.

De Bono, E. (1991). *Teaching thinking.* Penguin Books.

Delen, İ. (2018). Öğretmen eğitimi. M. A. Erdener & B. Yıldız, (Çev. Ed.). How People Learn (2000) (190-205). Nobel Yayınları

Demirel, Ö. (2012). *Eğitim sözlüğü.* Pegem Akademi.

Deniz, Ü., & Demirkasımoğlu, N. (2022). The cultural dimensions of Pakistani teachers' zone of acceptance regarding school principals' authority. *International Journal of Leadership in Education,* 1-30. https://doi.org/10.1080/13603124.2022.2076288

DfES (2005). *Key stage 3 national strategy: leading in learning examplification in history.* Department for Education and Skills National Curriculum. HMSQ.

DfES (2008). Standards site. 1 Ağustos tarihinde www.standards.dfes.gov.uk/thinkingskills adresinden erişildi.

Dilekli, Y. (2015). Öğretmenlerin düşünmeyi öğretmeye yönelik yaptıkları sınıf içi uygulamaları, özyeterlik düzeyleri ve öğretim stilleri arasındaki ilişki (Yayınlanmamış doktora tezi). Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.

Dilekli, Y. (2019). *Etkinlerle düşünme öğretimi*. Pegem Akademi.

Dilekli, Y., & Tezci, E. (2016). The relationship among teachers' classroom practices for teaching thinking skills, teachers' - cacy towards teaching thinking skills and teachers' teaching styles. *Thinking Skills and Creativity*, *21*, 144-151.

Dilekli, Y., & Tezci, E. (2018). Adaptation of teachers' towards teaching thinking skills scale into English. *Journal of Education and Training Studies*, *6*(11), 260-270.

Dilekli, Y., & Tezci, E. (2019). Adaptation of teachers' teaching thinking practices scale into English. *European Journal of Educational Research*, *8*(4), 943-953.

Dilekli, Y., & Tezci, E. (2020). A cross-cultural study: Teachers' beliefs for teaching thinking skills. *Thinking Skills and Creativity*, *35*, 100624.

Duban, N., & Yelken, T. Y. (2010). Öğretmen adaylarının yansıtıcı düşünme eğilimleri ve yansıtıcı öğretmen özellikleriyle ilgili görüşleri. *Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *19*(2), 343-360.

Dwyer, C. P., Hogan, M. J., & Stewart, I. (2012). An evaluation of argument mapping as a method of enhancing critical thinking performance in e-learning environments. *Metacognition and Learning, 7*(3), 219–244.

Ellis, A. (1980). Rational-emotive therapy and cognitive behavior therapy: Similarities and *Cognitive Therapy and Research*, *4*(4), 325-340.

Ennis, R. H. (1989). Critical thinking and subject specificity: Clarification and needed research. *Educational researcher*, *18*(3), 4-10.

Erdener, K. (2018). Öğrenme ve öğrenmenin aktarılması. M. A. Erdener & B. Yıldız, (Çev. Ed.). How People Learn (2000) (51-78). Nobel Yayınları

Feuerstein, R., Rand. Y., M. B., & Miller. R. (1980). *Instrumental Enrichment: An intervention program for cognitive modifiability.* University Park Press.

Feurstein, R., Rand, Y., & Rynders, J. E. (1988). *Don't accept me as I am.* Plenum.

Fisher, A. (2005). *Thinking skills and admission to higher education*. 22 Mayıs 2022 tarihinde https://www.cambridgeassessment.org.uk/images/109736-thinking-skills-and-admission-to-higher-education.pdf adresinden erişildi.

Fisher, J., Nguyen, H., Mannava, P., Tran, H., Dam, T., Tran, H., ... & Luchters, S. (2014). Translation, cultural adaptation and field-testing of the thinking healthy program for Vietnam. *Globalization and Health*, *10*(1), 1-10.

Güneş, F. (2012). Öğrencilerin düşünme becerilerini geliştirme. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (32), 127-146

Halpern, D. F. (1998). Teaching critical thinking for transfer across domains: Disposition, skills, structure training, and metacognitive monitoring. *American Psychologist*, *53*(4), 449.

Halpern, D. F. (2003). *Thought and knowledge: An introduction to critical thinking*. Psychology Press.

Howie, D. (2011). *Teaching students thinking skills and strategies: A framework for cognitive education in inclusive settings*. Jessica Kingsley Publishers.

Hughes, P. (2001). Developing independent learning skills. *Implementing Skills Development in HE: Reviewing the Territory, University of Hertfordshire*, 11-12.

İşgör, İ. Y. (2018). Öğrenme ortamının tasarımı. M. A. Erdener & B. Yıldız, (Çev. Ed.). How People Learn (2000) (131-154). Nobel Yayınları

Johnson, S. (2010). Teaching thinking skills. Winch, C. (Ed.) *Teaching thinking skills* içinde (ss. 1-50). Bloomsbury Publishing.

Kazancı, O. (1989). *Eğitimde eleştirici düşünme ve öğretimi.* Kazancı Kitap.

Kember, D., & Kwan, K. P. (2002). Lecturers' approaches to teaching and their relationship to conceptions of good teaching. N. Hativa, & P. Goodyear (Ed.), *Teacher thinking, beliefs and knowledge in higher education* içinde (ss. 219-240). Kluwer.

Keyser, B. B., & Broadbear, J. T. (1999). The paradigm shift toward teaching for thinking: Perspectives, barriers, solutions and accountability. *The International Electronic Journal of Health Education, 2*(3), 111-117.

Kopzhassarova, U., Akbayeva, G., Eskazinova, Z., Belgibayeva, G., & Tazhikeyeva, A. (2016). Enhancement of students' ındependent learning through their critical thinking skills development. *International Journal of Environmental and Science Education*, *11*(18), 11585-11592.

Korkmaz, Ü. (2018). Çocuklar nasıl öğrenir. M. A. Erdener & B. Yıldız, (Çev. Ed.). How People Learn (2000) (79-113). Nobel Yayınları

Leming, J. S. (1998). Some critical thoughts about the teaching of critical thinking. *Social Studies, 89*(2), 61-66.

Lipman, M. (2003). *Thinking in education*. Cambridge University Press.

Mayer, R. E., & Wittrock, M. C. (2006). Problem solving. Alexander, P.A. & Winne, P. H. (Ed), *Handbook of educational psychology second edition* içinde (ss. 287-303). Routledge.

McGuinness, C. (1990). Talking about thinking: The role of metacognition in teaching thinking. K. J.Gilhooly, M. T. G. Keane, R. H. Logie, & G. Erdos (Ed), *Lines of thinking (Vol. 2*), içinde (ss. 301–312). Wiley.

McGuinness, C., & Nisbet, J. (1991). Teaching thinking in Europe. *British Journal of Educational Psychology, 61*(2), 174-186.

Milli Eğitim Bakanlığı [MEB] (2018). Öğretim programları. 9 Temmuz 2022 tarihinde http://mufredat.meb.gov.tr/Programlar.aspx adresinden erişildi.

Newble, D. I., & Jaeger, K. (1983). The of assessments and examinations on the learning of medical students. *Medical Education*, *17*(3), 165-171.

Newmann, F. M. (1990). Higher order thinking in teaching social studies: a rationale for the assessment of classroom thoughtfulness, *Journal of Curriculum Studies, 22*(1), 41-56.

Nickerson, R. S. (1988). On improving thinking through instruction. *Review of Research in Education, 15*(1), 3-57.

Nispet, D. J. (1993). The thinking curriculum. *Educational Psychology, 13*(3-4) 281–290.

Resnick, L.B, Michaels, S., & O'Connor, M. (2010). How (well-structured) talk builds the mind. D. D. Preiss & R. J. Sternberg (Eds.), *Innovations in educational psychology: Perspectives on learning, teaching, and human development* içinde (ss. 163–194). Springer Publishing Company.

Resnick, L.B. (1987). *Education and learning to think.* National Academy Press.

Ritchhart, R. & Perkins, N.D. (2004). Learning the think: The challenges of teaching thinking. K. Hoyak & Morrison, R. G. (Ed.), *The Cambridge handbook of thinking and reasoning* içinde (ss. 775-802). Cambridge University Press.

Robson, S. (2012). *Developing thinking and understanding in young children: an introduction for students*. Routledge.

Schrag, F. (1988). *Thinking in school and society*. Routledge & Kegan Paul.

Sezer, F. (2018). Öğrenme: Kuramdan bilime. M. A. Erdener & B. Yıldız, (Çev. Ed.). How People Learn (2000) (3-27). Nobel Yayınları

Sezer, F., Erdener, M. A., & Tezci, E., (2019). Educators' awareness and solutions approaches regarding often encountered student problems. *The Journal of Social Sciences Institute, 45*(1), 87-116.

Sezer, F., Aktan, S., Tezci, E., & Erdener, M. A. (2017). Öğretmenlerin yaşam stilleri ve sınıf yönetim profillerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 12/33,* 167-184.

Smith, J. (2010). *Talk, thinking and philosophy in the primary classroom*. Learning Matters.

Sukartiningsih, S., Sarmini, S., & Jacky, M. (2019). What is discovery learning can grow critical thinking skills? *The Indonesian Journal of Social Studies*, *2*(2), 87-94.

Swartz, J. R., & Parks, S. (1994). *Infusing the teaching of critical and creative thinking into content instruction: A lesson design handbook for the elementary grades.* Critical Thinking Books and Software.

Swartz, R., & Parks, S. (1994). *Infusing the teaching of critical and creative thinking into content ınstruction: A lesson design handbook for the elementary grades*. Critical Thinking Books and Software.

Şen, S. (2018). Akıl ve beyin. M. A. Erdener & B. Yıldız, (Çev. Ed.). How People Learn (2000) (114-127). Nobel Yayınları

Tezci, E., & Dilekli, Y. (2021). Düşünme becerileri. Ormancı, Ü. & Çepni, S. (Ed.) *Kuramdan uygulamaya 21. yüzyıl becerileri ve öğretimi* içinde (ss. 241-260). Nobel.

Tezci, E., Yıldırım, S. & Dilekli, Y. (2018). Teknoloji destekli öğrenme. M. A. Erdener & B. Yıldız, (Çev. Ed.). How People Learn (2000) (206-230). Nobel Yayınları

Tezci, E., Erdener, M. A., & Atici, S. (2016). The of pre-service teachers' epistemological beliefs on teaching approaches. *Universal Journal of Educational Research*, *4*(n12A), 205-215.

Tiruneh, D. T., Weldeslassie, A. G., Kassa, A., Tefera, Z., De Cock, M., & Elen, J. (2016). Systematic design of a learning environment for domain-specific and domain-general critical thinking skills. *Educational Technology Research and Development*, *64*(3), 481-505.

Topuzkanamış, E. (2018). Etkili öğretim: Tarih, matematik ve fen bilgisi örnekleri M. A. Erdener & B. Yıldız, (Çev. Ed.). How People Learn (2000) (155-189). Nobel Yayınları

Tuncer, M., & Kaysi, F. (2013). The development of the metacognitive thinking skills scale. *Development*, *3*(2), 70-76.

Türk Dil Kurumu [TDK] (2022). Türkçe sözlük. 18 Temmuz 2022 tarihinde https://sozluk.gov.tr/ adresinden erişildi.

Van Oers, B. (2012). Meaningful cultural learning by imitative participation: The case of abstract thinking in primary school. *Human Development, 55*(3), 136–158.

Winch, C. (2010). Afterword. C. Winch (Ed), *Teaching thinking skills* içinde (ss. 85-124). Continuum International Publishing Group.

Yenilmez, K., & Yolcu, B. (2007). Öğretmen davranışlarının yaratıcı düşünme becerilerinin gelişimine katkısı. *Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *9*(18), 95-105.

ÇAĞDAŞ SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİ

(GÜNCEL KONU VE ETKİNLİK ÖRNEKLERİYLE)

Editörler

Prof. Dr. Erdoğan KAYA

Dr. Öğr. Üyesi Fatih TIKMAN

Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin BAYRAM

Dr. Öğr. Üyesi Esat YILDIRIM

...Geleceğin Fikirleri...

ÇAĞDAŞ SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİ

(GÜNCEL KONU VE ETKİNLİK ÖRNEKLERİYLE)

Editörler: Erdoğan KAYA - Fatih TIKMAN - Hüseyin BAYRAM - Esat YILDIRIM

Yazarlar:

Erdoğan KAYA - Eyüp ARTVİNLİ - Zeynep BAŞCI NAMLI - Suat POLAT - Fatih TIKMAN
Hüseyin BAYRAM - Esat YILDIRIM - Mehmet ŞENTÜRK - Fatih KAYAALP - Leyla DÖNMEZ
Mehmet Ali ER - Mercan ACAR - Hayrettin ACAR

ISBN: 978-625-94017-8-2

Copyright © Vizetek

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi'ne aittir. Vizetek Yayıncılık'ın izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Sayın okuyucularımız, bandrolsüz yayınları satın almamanızı diliyoruz.

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

Yayın Koordinatörü: Ferit RESULOĞULLARI
Kapak Tasarımı & Mizanpaj: Sadık HANGÜL
1. Baskı: Ankara|Ekim, 2023

vizetek

Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA
Tel.: (0312) 482 00 11
Web: www.vizetek.com.tr
E-mail: vizetekyayincilik@gmail.com
Yayıncı Sertifika No: 41575

Baskı: Vadi Grafik Tasarım ve Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420. Cad. No: 58/1 Yenimahalle/ANKARA,
Tel: 0 312 395 85 71
Matbaa Sertifika No: 47479

ÇAĞDAŞ SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİ

(GÜNCEL KONU VE ETKİNLİK ÖRNEKLERİYLE)

Editörler

Prof. Dr. Erdoğan KAYA

Dr. Öğr. Üyesi Fatih TIKMAN

Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin BAYRAM

Dr. Öğr. Üyesi Esat YILDIRIM

Yazarlar

Prof. Dr. Erdoğan KAYA

Prof. Dr. Eyüp ARTVİNLİ

Doç. Dr. Zeynep BAŞCI NAMLI

Doç. Dr. Suat POLAT

Dr. Öğr. Üyesi Fatih TIKMAN

Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin BAYRAM

Dr. Öğr. Üyesi Esat YILDIRIM

Doç. Dr. Mehmet ŞENTÜRK

Doç. Dr. Fatih KAYAALP

Arş. Gör. Dr. Leyla DÖNMEZ

Öğr. Gör. Mehmet Ali ER

Öğrt. Mercan ACAR

Öğrt. Hayrettin ACAR

vizetek

Editörler Prof. Dr. Erdoğan KAYA, Dr. Öğr. Üyesi Fatih TIKMAN, Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin BAYRAM, Dr. Öğr. Üyesi Esat YILDIRIM

1. Bölüm **Sosyal Bilgiler Dersinin Tasarımı**
Prof. Dr. Erdoğan KAYA, *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi*

2. Bölüm **Dijitalleşen Dünyada Sosyal Bilgiler Öğretimi**
Dr. Öğr. Üyesi Fatih TIKMAN, *Kilis 7 Aralık Üniversitesi Kilisli Muallim Rıfat Eğitim Fakültesi*

3. Bölüm **Sosyal Bilgiler Öğretiminde Eğitsel Oyunlar: Eğlenceye Giden Yolda İlk Temas**
Dr. Öğr. Üyesi Esat YILDIRIM,
Kilis 7 Aralık Üniversitesi Kilisli Muallim Rıfat Eğitim Fakültesi

4. Bölüm **Sosyal Bilgiler Eğitiminde Oyunlaştırma: Coğrafi Oyunlar**
Arş. Gör. Dr. Leyla DÖNMEZ, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi*

5. Bölüm **Sosyal Bilgiler Dersinde Çocuk Hakları Eğitimi**
Öğr. Gör. Mehmet Ali ER,
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Mehmet Tanrıkulu Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu

6. Bölüm **Sosyal Bilgiler Dersinde Sürdürülebilir Kalkınma Eğitimi**
Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin BAYRAM,
Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Eğitim Fakültesi

7. Bölüm **Sosyal Bilgiler Dersinde Girişimcilik Eğitimi**
Öğrt. Mercan ACAR, *Millî Eğitim Bakanlığı*
Öğrt. Hayrettin ACAR, *Millî Eğitim Bakanlığı*

8. Bölüm **Sosyal Bilgiler Öğretiminde Drama: Eğlenceye Kapı Aralamak**
Dr. Öğr. Üyesi Esat YILDIRIM,
Kilis 7 Aralık Üniversitesi Kilisli Muallim Rıfat Eğitim Fakültesi

9. Bölüm **Sosyal Bilgiler Öğretiminde Öğrenme Amaçlı Yazma: Kuramsal Temel, Uygulama, Değerlendirme ve Etkinlik Örnekleri**
Doç. Dr. Fatih KAYAALP,
Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Ereğli Eğitim Fakültesi
Doç. Dr. Zeynep BAŞCI NAMLI
Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi

Bölümler ve Yazarlar

10. Bölüm **Aile Katılımlı Sosyal Bilgiler Öğretimi**
Öğr. Gör. Mehmet Ali ER,
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Mehmet Tanrıkulu Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu

11. Bölüm **Sosyal Bilgiler Öğretiminde Okul Dışı Öğrenme**
Doç. Dr. Mehmet ŞENTÜRK,
Kilis 7 Aralık Üniversitesi Kilisli Muallim Rıfat Eğitim Fakültesi

12. Bölüm **Sosyal Bilgiler Dersinde Çevre Eğitimi**
Doç. Dr. Suat POLAT,
Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Eğitim Fakültesi

13. Bölüm **Sosyal Bilgiler Eğitiminde Afetler Ve Afet Eğitimi: Gerçeklerle Yüzleşmenin Yolu**
Prof. Dr. Eyüp ARTVİNLİ, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi*
Arş. Gör. Dr. Leyla DÖNMEZ, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi*

Önsöz

Sosyal Bilgiler, adı ile geleneksel olarak toplumda kabul görmüş ve okullarda eğitim görmeleri nedeniyle herkes tarafından duyulmuş ders adlarının başında gelmektedir. Aslında bu yönüyle hayat bilgisi dersine de benzetilebilir. Birçok insanın bu dersler hakkında söyleyecek bir sözü vardır. Ancak bunlar sadece bir bilimin öğrenilmesine hizmet eden dersler midir? Hangi amaçlar için tasarlanmışlardır? Konu alanları nelerdir? Hangi çocukların eğitimi için tasarlanmışlardır? Nasıl bir eğitim felsefesine dayanmaktadırlar? gibi soruların yanıtlarını kaç kişi verebilir? Tabii ki "bunlar eğitim ve özellikle akademik çevrelerin işidir" düşüncesiyle konuya yaklaşanlar olabilir. Ancak bu bağlamda bile söz konusu derslere bilim gözüyle bakan çalışmalara rastlanmaktadır.

Sosyal Bilgiler, ilkokul ve ortaokul seviyesindeki öğrencilere günlük yaşama yönelik bilgi, beceri ve değerler kazandırmayı amaçlayan bir derstir. Günlük yaşam değişkenlerine bağlı olarak Sosyal Bilgiler dersinin içeriği kesintisiz biçimde değişmektedir. Nitekim Sosyal Bilgiler dersinin içeriği, sürekli değişen yaşam koşullarında öğrencilerin günlük yaşamdaki gereksinimlerini karşılamak üzere farklı konulara yönelik olabilmektedir. Bu durum, Sosyal Bilgilerin doğası açısından kaçınılmazdır. İçerik seçimindeki sihirli sözcük "sosyal bağlama uygunluktur". Bir başka anlatımla her olayın fen ve sosyal yönü vardır. Özellikle teknolojideki gelişmeler fen alanına temellendirilip yaşamı şekillendirirken insan ve toplumu da davranışsal olarak dönüştürmektedir. Bu nedenle Sosyal Bilgiler için yapılan içerik tasarımlarında fen bilgisi ile sınır net çizilmeli tekrar hatasına düşülmemelidir.

Bu kitapta 21. yüzyıl için önemli olan çeşitli konulara yer verilmiştir. Kitaptaki konuların işlenmesinde izlenen hiyerarşi; konuyu tanımlama, günlük yaşamadaki boyutunu açıklama, Sosyal Bilgiler öğretimiyle bağdaştırma ve Sosyal Bilgiler öğretimine yönelik örnek ders programı sunma biçiminde tasarlanmıştır. Kitabın içeriğinde Sosyal Bilgiler öğretiminde kullanılacak bazı güncel konular yer almaktadır. Bu bölümler şöyle sıralanabilir; Sosyal Bilgiler dersinin tasarımı, dijitalleşen dünyada Sosyal Bilgiler öğretimi, Sosyal Bilgiler öğretiminde eğitsel oyunlar, Sosyal Bilgiler eğitiminde oyunlaştırma, Sosyal Bilgiler dersinde çocuk hakları eğitimi, Sosyal Bilgiler dersinde sürdürülebilir kalkınma eğitimi, Sosyal Bilgiler dersinde girişimcilik eğitimi, Sosyal Bilgiler öğretiminde drama, Sosyal Bilgiler öğretiminde öğrenme amaçlı yazma, aile katılımlı Sosyal Bilgiler öğretimi, Sosyal Bilgiler öğretiminde okul dışı öğrenme, Sosyal Bilgiler dersinde çevre eğitimi. Böylece kitabın söz konusu dersin içeriğinin tasarımında güncel konuların göz önüne alınmasıyla ilgili farkındalık geliştirme çabasının bir ürünü olduğu söylenebilir. Ayrıca son yıllarda Sosyal Bilgiler dersinin günlük

yaşama yönelik olduğu ve güncel konulara odaklandığı görüşünün yaygınlaşması ve buna yönelik yayınların artıyor olması geleceğe yönelik ümitleri de artırmış gözükmektedir. Bu kapsamda kitaba emeği geçen değerli akademisyenlere; Prof. Dr. Eyüp ARTVİNLİ, Doç. Dr. Suat POLAT, Doç. Dr. Zeynep BAŞCI NAMLI, Dr, Öğr. Üyesi, Mehmet ŞENTÜRK, Dr. Fatih KAYAALP, Dr. Leyla DÖNMEZ, Öğr. Gör. Mehmet Ali ER, Öğrt. Mercan ACAR ve Öğrt. Hayrettin ACAR'a teşekkürlerimizi sunarız.

Başta Sosyal Bilgiler alanında çalışmakta olan öğretmen, öğretmen adayı ve akademisyenler olmak üzere tüm eğitimcilere katkısı olması ümidiyle…

Prof. Dr. Erdoğan KAYA
Dr. Öğr. Üyesi Fatih TIKMAN
Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin BAYRAM
Dr. Öğr. Üyesi Esat YILDIRIM

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM 1:
SOSYAL BİLGİLER DERSİNİN TASARIMI.....1
Prof. Dr. Erdoğan KAYA

BÖLÜM 2:
DİJİTALLEŞEN DÜNYADA SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİ..... 27
Dr. Öğr. Üyesi Fatih TIKMAN

BÖLÜM 3:
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE EĞİTSEL OYUNLAR:
EĞLENCEYE GİDEN YOLDA İLK TEMAS..... 55
Dr. Öğr. Üyesi Esat YILDIRIM

BÖLÜM 4:
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİNDE OYUNLAŞTIRMA: COĞRAFİ OYUNLAR.....71
Arş. Gör. Dr. Leyla DÖNMEZ

BÖLÜM 5:
SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE ÇOCUK HAKLARI EĞİTİMİ 87
Öğr. Gör. Mehmet Ali ER

BÖLÜM 6:
SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA EĞİTİMİ.....99
Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin BAYRAM

BÖLÜM 7:
SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE GİRİŞİMCİLİK EĞİTİMİ 117
Öğrt. Mercan ACAR - Öğrt. Hayrettin ACAR

BÖLÜM 8:
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE DRAMA:EĞLENCEYE KAPI ARALAMAK.....131
Dr. Öğr. Üyesi Esat YILDIRIM

BÖLÜM 9:
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE ÖĞRENME AMAÇLI YAZMA: KURAMSAL
TEMEL, UYGULAMA, DEĞERLENDİRME VE ETKİNLİK ÖRNEKLERİ.....147
Doç. Dr. Fatih KAYAALP - Doç. Dr. Zeynep BAŞCI NAMLI

BÖLÜM 10:
AİLE KATILIMLI SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİ 177
Öğr. Gör. Mehmet Ali ER

BÖLÜM 11:
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE OKUL DIŞI ÖĞRENME 195
Doç. Dr. Mehmet ŞENTÜRK

BÖLÜM 12:
SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE ÇEVRE EĞİTİMİ 211
Doç. Dr. Suat POLAT

BÖLÜM 13:
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİNDE AFETLER VE
AFET EĞİTİMİ: GERÇEKLERLE YÜZLEŞMENİN YOLU 227
Prof. Dr. Eyüp ARTVİNLİ - Arş. Gör. Dr. Leyla DÖNMEZ

BÖLÜM **1**

SOSYAL BİLGİLER DERSİNİN TASARIMI

Prof. Dr. Erdoğan KAYA

İçindekiler

1. Giriş

2. Sosyal Bilgiler Dersi Tasarımının Dayandığı Eğitim Felsefesi

3. Sosyal Bilgiler Dersinin Temel Dayanağı: Toplu Öğretim Sistemi

4. Sosyal Bilgiler Dersi ve Eğitiminin Tasarım İşlemleri

5. Sosyal Bilgiler Dersinin Tasarım Desenleri

6. Sosyal Bilgiler Dersinin Tasarlanmasında Toplulaştırmaya Kaynak Oluşturan Bilimler

Sonuç

Kaynakça

1. Giriş

Sosyal Bilgiler, bir konu alanı veya dersin adıdır. Ne yazık ki alanyazın incelendiğinde Sosyal Bilgiler için de yanlışlıkla bir bilim veya disiplin yazıldığına tanık olunmaktadır. Ancak bu dersin, çocukların öğrenme biçimine yönelik bir tasarım kaygısının ürünü olduğu görülmektedir. Özellikle küçük çocukların öğrenme özellikleri gözetilerek eğitim bilimciler tarafından tasarlanmış bir derstir. Bu dersin, bireylerin topluma uyumu amacıyla yine toplumu konu alan, araştıran sosyal bilimlerden yapılan toplulaştırmalarla oluşturulduğu görülmektedir. Bir başka anlatımla bireyi sosyalleştirme «teması» odağında bir eğitim programı oluşturulması planlanmış ve ürün olarak "Sosyal Bilgiler dersi" ortaya çıkarılmıştır. Sosyalleşme, toplumun inançları, kültürü ve değerlerinin özümsendiği bir süreçtir. Bu süreci şekillendiren faktörlerin başında, eğitim gelmektedir. Sosyalleşme açısından eğitim, toplumun sahip olduğu birikimin okul programları aracılığıyla öğrencilere aktarılmasına yöneliktir. Günümüzde sosyalleşme eğitimi bağlamında toplumsal yaşama yönelik bilgi ve becerilerin kazandırılması amacıyla ilkokul ve ortaokullarda Sosyal Bilgiler dersinden yararlanılmaktadır (Bayram, 2020, s.1993). **Sosyalleştirme odağında yukarıdaki özellikleri çocuklara kazandırmak için toplumun oluşturmuş olduğu kurumlar, zamansal birikim ve mekan çok değerlidir.**

Şekil 1. *Mekan ve zaman odaklı insan ve toplumları bütüncül ele alan ders; Sosyal Bilgiler.*
https://www.ccsoh.us/cms/lib/oh01913306/centricity/domain/207/humanities%209.pdf

Her ülkede her devlet tarafından bireylere okuma, yazma, sayma vb. becerilerin kazandırılması istenir. Bunlar için dersler tasarlanır. Sosyal uyumun sağ-

Kaynakça

Ata, B. (2013). Sosyal Bilgiler ünitesi kavramı üzerine bazı düşünceler. (Edt.) Turan, R. Sünbül, A.M. Akdağ, H. (ss.25-41). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Bayram, H. (2020). Drake'in toplu öğretimde kaynaştırma yaklaşımı ile sosyal bilgiler dersine yönelik ünite tasarlama ve değerlendirme. *Ekev Akademi Dergisi. 24(83),*471-489.

Baymur, A. (1932). *Toplu Tedris Nazariyat ve Tatbikatı*. Ankara: Ankara Muallimler Birliği Neşriyatı.

Baysal, N. Z. (2009). *Hayat Bilgisi: Toplumsal ve Doğal Hayata Bütüncül Bir Bakış. Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi: Yapılandırmacı Yaklaşım.* Ankara: PegemA Yayıncılık.

Binbaşıoğlu, C. (1995). *Türkiye'de Eğitim Bilimleri Tarihi*, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Ergün, M. ve Özdaş, A. (1997). *Öğretim İlke ve Yöntemleri.* İstanbul: Kaya Matbaacılık. Erişim: http://www.egitim.aku.edu.tr/metod02.htm 15.09.2013.

Kaya, E. (2020). Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler ve Fen Bilgisi Derslerinin Temeli. Ankara, Pegem Yayınları.

Koçoğlu, E. (2012). Cumhuriyetten günümüze insan hakları ve demokrasi kavramları açısından sosyal bilgiler dersi eğitim programının incelenmesi. Düsbed, 4(7),1-20.

Kostelnik, M. J. Soderman, A. K. Whiren, A.P. & Rupiper, M. Z. (2019) *Gelişime uygun eğitim programı erken çocukluk eğitiminde en iyi uygulamalar*. (Çev. E. Ahmetoğlu, İ. H. Acar). İstanbul: Nobel Yayıncılık.

Martinello, M. L. ve Cook, G. E. (2000). *Öğretme ve öğrenmede disiplinler arası sorgulama*. New Jersey: Merrill Prentice Hall.

McNeil, J. D. (2003). Curriculum: Th e Teacher's Initative. 3rd ed. New Jersey: Merrill Prentice Hall.

Michaelis, J. U. ve Garcia, J. (1996). *Social Studies for Children.* 11.ed. Boston: Allyn and Bacon.

Ocak, M. A. (2011). Öğretim tasarımı: kuramlar, modeller ve uygulamalar. Ankara: Anı Yayınları.

Özçağlar, A. (2000). *Coğrafyaya giriş: sistematik kavramlar yöntemler.* Ankara: Hilmi Usta Matbaacılık.

Öztürk, C. (2005). *İmparatorluktan Ulus Devlete Türk İnkılap Tarihi*. (1. Baskı.) Ankara: PegemA Yayıncılık.

Öztürk, C. ve Deveci, H. (2016). Farklı Ülkelerin Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının değerlendirilmesi. Farklı Ülkelerin Sosyal Bilgiler Öğretim Programları. Edt. Öztürk, C. Ankara; PegemA Yayınları.

Öztürk, C. ve Dilek, D. (2002). *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi.* (1. Baskı). Edt. C.Öztürk ve D.Dilek. Ankara: PegemA Yayıncılık.

Parker, W. C. (2018). İlkokul ve Ortaokullarda Sosyal Bilgiler Eğitimi. Çev. Edt. Zayimoğlu Öztürk F., Demir, B, S. PegemA yayınları,

Ravitch, D. (2003). A Brief History of Social Studies James Leming, Lucien Ellington, Kathleen Porter-Magee Where Did Social Studies Go Wrong? by Copyright ©2003-2006 The Thomas B. Fordham Foundation. All Rights Reserved. 08/01/2003 http://www.edexcellence.net/doc/Contrarians-Full.pdf

Seefeldt, C. Castle, S. V. ve Falconer, R. C. (2015). Okulöncesi ve ilkokul çocukları için Sosyal Bilgiler öğretimi. Çev. Edt. Keskin, S.C. Nobel yayıncılık, İstanbul.

Şahin, C. (1998). *Coğrafyaya giriş*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.

Seefeldt, C., Castle, S. ve Falconer, R. C. (2015). *Okulöncesi/İlkokul Çocukları için Sosyal Bilgiler Öğretimi*. 9. Baskı. (Çev. Edt: Coşkun Keskin, S.) Pearson, Nobel yayınları.

Watras, J. (2004). *Historians and Social Studies Educators, 1893-1998. Social Education in the Twentieth Century: Curriculum and Context fo Ctizenship.* Ed. Woyshner, Christine, Watras, Joseph ve Crocco, Margaret Smith. New York: Peter Lang Publishing. ss. 192-209.

Woyshner, C., Watras, J. ve Crocco, M. S. (2004). *Social Education in the Twentieth Century: Curriculum and Context fo Ctizenship.* Ed. Woyshner, Christine, Watras, Joseph ve Crocco, Margaret Smith. New York: Peter Lang Publishing.

Yıldırım, A. (1996). Disiplinlerarası Öğretim Kavramı ve Programlar Açısından Doğurduğu Sonuçlar, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12, 89-94.

BÖLÜM **2**

DİJİTALLEŞEN DÜNYADA SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİ

Dr. Öğr. Üyesi Fatih TIKMAN

İçindekiler

1. Giriş
2. Eğitim ve Öğretimde Teknoloji
   2.1. Sosyal bilgiler öğretiminde teknoloji
3. Dijitalleşen Dünyada Öğretmen (Yarının öğretmeni)
   3.1. Dijitalleşen dünyada sosyal bilgiler öğretmeni
4. Dijitalleşen Dünyada Öğrenci
5. Dijitalleşen Dünyada Öğrenme-Öğretme Ortamı
   5.1. Dijitalleşen dünyada sosyal bilgiler sınıflıları/laboratuvarları
6. Dijitalleşen Dünyada Öğrenme-Öğretme Materyalleri
   6.1. Dijitalleşen dünyada sosyal bilgiler öğretiminde materyaller

Etkinlik

Özet

Kaynakça

1. Giriş

Bilim ve teknoloji alanınıda geçekleşen hızlı gelişmeler, insanları yoğun ve değişken bir bilgi döngüsüyle karşı karşıya bırakmıştır. (Şentürk, 2016). Çağdaş dünyada ülkelerin başlıca görevi, küresel olarak rekabetçi bir araştırma üstü haline gelerek, toplum yararına bilgi yayılımını iyileştirmek için üst düzey istihdam becerilerini geliştirmektir (Ojokheta, 2012). Bilgi günümüzde en önemli güç konumuna gelmiştir. Ülkelerin kalkınma ve kendi kendine sürdürülebilir büyümeye gereksinimlerini karşılayabilmek için bu güce ihtiyacı vardır (Ojokheta, 2012). Bu nedenle bu yüzyılın toplumuna bilgi toplumu denilmektedir. Zaten bilgi toplumu da sanayi toplumunun varisi olarak görülmektedir (Ojokheta, 2012). İlgili toplumun oluşturulmasında eğitim önemli bir yere sahiptir. Toplumların gelişime uyum sağlayabilmeleri, varlıklarını sürdürebilmeleri ve küresel dünyanın gerekliliklerini yerine getirebilmeleri için eğitimin kalitesini artırmaları gerekmektedir (Bostanci, Artvinli & Dönmez, 2023). Ülkelerde bu perspektifte öğrenci yetiştirmeye odaklanmışlar; öğretim programlarını, eğitim kurumlarını ve öğretmen donanımlarını güncellemeye özen göstermeye çalışmışlardır.

Küreselleşen dünyada vatandaşlarına ulusal ve evrensel geçerliği olan yeterlikler kazandırmak birçok ülkenin öğretim amaçları arasında yer almaktadır. Eğitim ve öğretim sürecinde vatandaş yetiştirmeye yönelik girişimler ilkokul ve orta okulda yer alan derslerle gerçekleştirilmektedir (Şimşek, vd., 2017). Bu istendik ülke vatandaşı yetiştirmede sosyal bilgiler dersi önemli bir yere sahiptir. Çünkü sosyal bilgiler toplumsal hayatın temellerini ve ihtiyaçlarını öğrencilere kazandıran (Bayram, 2020a) ve onların sosyalleşmelerine yardımcı olan bir derstir (Bayram, 2021). Sosyal Bilgiler dersinin çocuğun (bireyin) sağlıklı bir şekilde sosyalleşmesinin sağlanması ihtiyacından doğduğu ifade edilebilir (Kaya, 2018). Zaten demokratik bir toplumda vatandaşların sosyalleşmesinin önemli olduğu düşünülmektedir (Polat, Özgül & Bayram, 2023).

Küreselleşme sürecinin hızlanmasında teknolojideki gelişmeler etkin rol oynamıştır. Bu gelişmeler eğitim alanında teknolojinin kullanımını arttırmıştır. Böylece sosyal bilgiler öğretiminde de teknoloji kullanımı artmaya başlamıştır. Farris, (2015)'e göre teknoloji, disiplinler arası öğretimin bir bileşeni olarak faydalı bir şekilde kullanılabilmektedir. Doğası gereği günümüzdeki Sosyal bilgiler dersi disiplinlerarası bir yaklaşım benimsenerek oluşturulmuştur. Bu yüzden sosyal bilgiler ve teknoloji disiplinlerarası bir bakış açısıyla birleştirilebilir. Doolittle ve Hicks (2003)'e göre Sosyal bilgiler öğretiminin gerçekleştirilmesinde teknolojinin oynayacağı etkin bir rol inkâr edilemez.

Kitabın bu bölümünde; eğitim teknolojisi, sosyal bilgiler öğretiminde teknoloji, dijitalleşen dünyada öğretmen, dijitalleşen dünyada sosyal bilgiler öğretme-

Kaynakça

Akdağ, H., & Kaymakçı, S. (2013). Sosyal bilgiler laboratuvarlarının sosyal bilgiler öğretiminde etkililiği üzerine bir çalışma. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, *12*(1), 164-177.

Alabay, A. ve Taşdelen, V. (2017). Ortaöğretim öğretmenlerinin ve öğrencilerinin EBA (eğitimde bilişim ağı) kullanımına ilişkin görüşleri üzerine bir araştırma. *İstanbul Aydın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Özel Sayı*, 27-29

Alam, T., & Benaida, M. (2020). Blockchain and internet of things in higher education. *Tanweer Alam, Mohamed Benaida." Blockchain and Internet of Things in Higher Education." Universal Journal of Educational Research*, *8*, 2164-2174. *doi: 10.13189/ujer.2020.080556*

Allen, I. E., & Seaman, J. (2013). *Changing course: Ten years of tracking online education in the United States*. Newburyport, MA: Sloan Consortium.

Apaydin, Ç., & Kaya, F. (2020). An analysıs of the preschool teachers'vıews on alpha generatıon. *European Journal of Education Studies*. *6* (11), 123-141.

Arslankara, V. B., & Usta, E. (2018). Sanal dünya risk algısı ölçeği (SDRAÖ)'nin geliştirilmesi. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 7*(1), 111-131.

Bariham, I. (2022). Senior high school teachers' and students' perception about the ıntegration of online learning and ıts ımpact on their application of technology in teaching and learning of social studies in Northern Region, Ghana. *Social Education Research*, 161-174. https://doi.org/10.37256/ser.3120221268

Bass, R. & Rosenzweig, R. (1999). Rewiring the history and social studies classroom: Needs, frameworks, dangers, and proposals. *Journal of Education*, *181*(3), 41-61.

Bayram, H. (2020a). Psikososyal gelişim kuramının sosyal bilgiler dersi kapsamında incelenmesi. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 8*(6), 1993-2001.

Bayram, H. (2020b). Türkiye'de sosyal bilgiler öğretimi ve dijital okuryazarlık. *Proceedıngs Book*, 204.

Bayram, H. (2021). Sosyal bilgiler öğretiminde sözlü ve yazılı edebiyat ürünlerinin kullanımı konusunda yapılmış lisansüstü tezlerin incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi, 10*(1), 349-369.

Beck, D. and Eno, J. (2012). Signature pedagogy: A literature review of social studies and technology research. *Computers in the Schools*, *29*(1-2), 70-94. https://doi.org/10.1080/07380569.2012.658347

Berson, M. J. and Balyta, P. (2004). Technological thinking and practice in the social studies: Transcending the tumultuous adolescence of reform. *Journal of Computing in Teacher Education, 20*(4), 141-150.

Berson, M., Diem, R., Hicks, D., Mason, C., Lee, J., & Dralle, T. (2000). Guidelines for using technology to prepare social studies teachers. *Contemporary issues in technology and teacher education*, *1*(1), 107-116.

Bostancı, S., Artvinli, E., & Dönmez, L. (2023). Sosyal bilgilerde öğretmen eğitimi: öğretmenlere göre hizmet öncesi eğitimin yeterlilik düzeyi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, *21*(1), 580-602.

Bransford, J. D., Brown, A. L., & Cocking, R. R. (2000). *How people learn* (Vol. 11). Washington, DC: National academy press.

Byker, E.J. (2014). Needing TPACK without knowing ıt: ıntegrating educational technology in social studies. *Social Studies Research and Practice 9*(3), pp. 106-117.https://doi.org/10.1108/SSRP-03-2014-B0008

Caena, F., & Redecker, C. (2019). Aligning teacher competence frameworks to 21st century challenges: The case for the European Digital Competence Framework for Educators (Digcompedu). *European journal of education*, *54*(3), 356-369.

Castañeda, L., Esteve-Mon, F. M., Adell, J., & Prestridge, S. (2022). International insights about a holistic model of teaching competence for a digital era: the digital teacher framework reviewed. *European Journal of Teacher Education*, *45*(4), 493-512.

Chai, C. S., & Kong, S.-C. (2017). Professional learning for 21st century education. *Journal of Computers in Education, 4*, 1–4.

Chandra, V., & Lloyd, M. (2008). The methodological nettle: ICT and student achievement. *British Journal of Educational Technology*, *39*(6), 1087-1098.

Cuban, L. (2001). *Oversofdand underused: Computers in the classroom*. Harvard University Press.

Çetin, M. and İşçi, T. G. (2022). Relationship between social studies teacher candidates' digital literacy levels and ınformation and communication technology competencies. *International Journal of Education and Literacy Studies*, *10*(2), 71-80.

Davis, N., Preston, C., & Sahin, I. (2009). Training teachers to use new technologies impacts multiple ecologies: Evidence from a national initiative. *British journal of educational technology*, *40*(5), 861-878.

DMAPS (2019). The State Educational Technology Directors Association (SETDA). https://dmaps.setda.org/glossary/

Doolittle, P. E. and Hicks, D. (2003). *Constructivism as a theoretical foundation for the use of technology in social studies. Theory & Research in Social Education, 31*(1), 72–104. https://doi.org/10.1080/00933104.2003.10473216

Duplass, J. A. (2020). The essence of teaching social studies: Methods for secondary and elementary teacher candidates. Routledge.

Earle, R. S. (2002). The integration of instructional technology into public education: Promises and challenges. *Educational technology*, *42*(1), 5-13.

Farris, P. J. (2015). Social studies and integrated instruction: A look at interdisciplinary instruction. P. J. Farris (Ed.), *Elementary and middle school social studies: An interdisciplinary, multicultural approach,* içinde (52-79). Waveland Press.

Freeman, A., Becker, S. A., & Cummins, M. (2017). *NMC/CoSN horizon report: 2017 K-12 Edition*. The New Media Consortium.

Friedman, A. M. and D. Hicks. (2006). Guest editorial: The state of the field: Technology, social studies, and teacher education. *Contemporary Issues in Technology and Teacher Education.* 6 (2): 246–258.

Heafner, T. (2004). Using technology to motivate students to learn social studies. *Contemporary issues in technology and teacher education, 4*(1), 42-53.

Hew, K. F., & Brush, T. (2007). Integrating technology into K-12 teaching and learning: Current knowledge gaps and recommendations for future research. *Educational Technology Research and Development, 55*(3), 223-252.

ISTE (2017). International Society for Technology in Education (ISTE) standards for educators.

İnel, Y., Üztemur, S., & Gökalp, A. (2018). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersliği Hakkındaki Görüşleri. *III. Uluslararası Sosyal Bilimler Araştırmaları Kongresi bildiri kitabı içinde (ss. 539-549). Ankara: ANKAD Yayınları*.

Kaya, E. (2012). Sosyal bilgiler öğretiminde" sosyal bilgiler dersliği" kullanımına ilişkin öğretmen görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri.12*(2),999-1021

Kaya, E. (2018). *Hayat bilgisi, sosyal bilgiler ve fen bilgisi derslerinin temeli toplu öğretim sistemi.* Pegem

Khoiron, M., Harmanto., Kasdi, A & Rizki, A. (2021). Development of Digital Social Studies Teaching Materials in The Era of Pandemic Emergency Learning. *The Indonesian Journal of Social Studies, 4*(1):36-44

Kormos, E. (2019). An examination of social studies educators to facilitate preservice teacher development of technology integration. *Contemporary Issues in Technology and Teacher Education (CITE Journal)*, *19*(1), n1.

Kurtdede Fidan, N., Erbasan, Ö. ve Kolsuz, S.

(2016). Sınıf öğretmenlerinin Eğitim Bilişim Ağı'ndan (EBA) yararlanmaya ilişkin görüşleri. *Journal of International Social Research*, *9*(45). https://doi.org/10.17719/jisr.20164520642

Lawless, K. A., & Pellegrino, J. W. (2007). Professional development in integrating technology into teaching and learning: Knowns, unknowns, and ways to pursue better questions and answers. *Review of educational research*, *77*(4), 575-614.

Lemley, J. B., Schumacher, G., & Vesey, W. (2014). What learning environments best address 21st-century students' perceived needs at the secondary level of instruction? *National Association of Secondary School Principals.NASSP Bulletin, 98(*2), 101-125.

Mandell, S., Sorge, D. H., & Russell, J. D. (2002). Tips for technology integration. *TechTrends*, *46*(5), 39-43.

Martorella, P. H. (1997). Technology and the social studies-or: Which way to the sleeping giant?. *Theory & Research in Social Education*, *25*(4), 511-514. *https://doi.org/10.1080/00933104.1997.10505828*

Mashhadi, V. Z., & Kargozari, M. R. (2011). of digital classrooms on education. *Procedia Computer Science*, *3*, 1178-1183.

Mason, C., Berson, M., Diem, R., Hicks, D., Lee, J. and Dralle, T. (2000). Guidelines for using technology to prepare social studies teachers. *Contemporary Issues in Technology and Teacher Education, 1*(1), 107-116.

McCrindle, M & Fell, A (2020) Understandıng Generatıon Alpha. McCrindle Research Pty Ltd. Australıa. 20.09.2023 tarihinde adresinden https://generationalpha.com/wp-content/uploads/2020/02/Understanding-Generation-Alpha-McCrindle.pdf

MEB (2018). Sosyal bilgiler dersi öğretim programı. http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/201812103847686-SOSYAL%20B%C4%B0LG%C4%B0LER%20%C3%96%C4%9ERET%C4%B0M%20PROGRAMI%20.pdf

Muktiarni, M., Widiaty, I., Abdullah, A. G., Ana, A., & Yulia, C. (2019, December). Digitalisation trend in education during industry 4.0. In *Journal of Physics: Conference Series* (Vol. 1402, No. 7, p. 077070). IOP Publishing.

National University (2022) Qualities of a good teacher: the 14 qualities that top our list https://www.nu.edu/blog/qualities-of-a-good-teacher/

NCSS (1994). *Expectations of excellence: Curriculum standards for the social studies.* Washington, D.C.: National Council for the Social Studies.

NCSS (2018). National standards for the preparation of social studies teachers. https://www.socialstudies.org/standards/national-standards-preparation-social-studies-teachers

Ng, W. (2015). *New digital technology in education conceptualizing professional learning for educators.* Springer.

Ojokheta, K. O. (2012). Re-Engineering Open and Distance Learning Institutional Development for Knowledge Society in Africa. In J.L. Moore & A. D. Benson (Eds.), *International Perspectives of Distance Learning in Higher Education* (pp. 3-12). IntechOpen.

Pala, Ş. M., & Başıbüyük, A. (2020). 10-12 Yaş Grubu Öğrencileri İçin Dijital Okuryazarlık Ölçeği Geliştirme Çalışması. *Akdeniz Egitim Arastirmalari Dergisi, 14*(33).

Pathak, R. P. (2012). *Teaching of social studies*. Pearson Education India.

Polat, S., Özgül, İ., & Bayram, H. (2023). How should citizenship education be given?: A study based on the opinions of social studies teachers. *International Journal of Assessment Tools in Education, 10*(1), 98-113.

Polly, D., Mims, C., Shepherd, C. E., & Inan, F. (2010). Evidence of impact: Transforming teacher education with preparing tomorrow's teachers to teach with technology (PT3) grants. *Teaching and teacher education*, *26*(4), 863-870.

Redecker, C. (2017). *European Framework for the Digital Competence of Educators: Di-*

gCompEdu, Edited by Y. Punie. Luxembourg: Publications of the European Union.

Remillard, J. T., & Heck, D. J. (2014). Conceptualizing the curriculum enactment process in mathematics education. ZDM Mathematics Education, *46*(5), 705-718.

Roblyer, M. (2016). *Integrating educational technology into teaching*. USA: Pearson.

Roblyer, M., & Doering, A. H. (2014). *Integrating educational technology into teaching* (*6th Edition)*. Pearson.

Roschelle, J. M., Pea, R. D., Hoadley, C. M., Gordin, D. N., & Means, B. M. (2000). Changing how and what children learn in school with computer-based technologies. *The future of children*, 76-101.

Rosyad, A. M., Sudrajat, J., & Loke, S. H. (2022). Role of social studies teacher to inculcate student character values. *International Journal of Science Education and Cultural Studies*, *1*(1), 1-15.

Sarımanoğlu, N. U. (2019). Öğretmenlerin sı- eğitim teknolojisi kullanımında karşılaştıkları güçlükler. Millî Eğitim Bakanlığı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü.https://yegitek.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2020_03/26131950_og- lanimindakarsilastiklariguclukler.pdf

Sariyatun, S., Hermanu J., & Akhyar, M. (2018). Teachers' perception on digital teaching material development in social science education. *Journal of Turkish Science Education, 15*(1), 13-21.

Schacter, J. (1999). The impact of education technology on student achievement: What the most current research has to say. https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED430537.pdf

Schleicher, A. (2019). *Helping our Youngest to Learn and Grow: Policies for Early Learning, International Summit on the Teaching Profession*, OECD Publishing. http://dx.doi.org/10.1787/9789264313873-en

Smaldino, S. E., Lowther, D. L., Mims, C., & Russell, J. D. (2019). Instructional technology and media for learning (12th Ed). Pearson.

Starkey, L. (2020). A review of research exploring teacher preparation for the digital age. *Cambridge Journal of Education*, *50*(1), 37-56.

Stobaugh, R. and Gandy, S. K. (2014). Seamless integration of technology into an Industrialization unit of study. *Social Studies Research and Practice, 9*(1), 146- 153.

Suryani, N., Sutimin, L. A., Abidin, N. F., & Akmal, A. (2021). The of Digital Learning Material on Students' Social Skills in Social Studies Learning. *International Journal of Instruction*, *14*(3), 417-432.

Şimşek, U., Tıkman, F., Yıldırım, E. & Şentürk, M. (2017). Sosyal bilgiler ve sınıf eğitimi öğretmen adaylarının gözünden vatandaşlık eğitimi: Nitel bir çalışma. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, (32), 913-925.

Tezci, E. (2010). Attitudes and knowledge level of teachers in ICT use: The case of Turkish teachers. *Journal of human sciences*, *7*(2), 19-44.

Tıkman, F. (2022a). 21. yüzyıl becerilerinin öğretilmesinde dijital öğretim teknolojileri ve dijital materyaller. İçinde M. Şentürk, U. Şimşek ve Y. Topkaya (edt.), *Yenilikçi yaklaşımlarla 21. yüzyıl becerileri eğitimi* (s.). Vizetek

Tıkman, F. (2022b). *Sosyal Bilgiler Öğretmen adaylarının dijital materyal tasarım deneyimlerinin çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi: Bir karma yöntem araştırması* (Tez No. 763941). [Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Torrez, C. A. (2010). "Because I was curious": Oral histories and web 2.0 in elementary social studies methods. *International Journal of Technology in Teaching and Learning, 6*(2), 146-156.

Underwood, J. J. (2022). *Teachers' technology and technology ıntegration in social studies classes in rural and non-rural schools*. Doctoral Dissertation. Arizona: Grand Canyon University.

UNESCO (2018). UNESCO ICT Competency Framework for Teachers https://unesdoc.

unesco.org/ark:/48223/pf0000265721

United Kingdom Department for Children, Schools and Families (2009). https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/324933/DCSF-Annual_Report_2009.pdf

Voogt, J., & Roblin, N. P. (2012). A comparative analysis of international frameworks for 21st century competences: Implications for national curriculum policies. *Journal of curriculum studies*, *44*(3), 299-321.

Whitworth, S. and Berson, M.J. (2002). Computer Technology in the Social Studies: An Examination of the Literature (1996-2001). *Contemporary Issues in Technology and Teacher Education, 2*(4), 471-508.

Wikramanayake, G. N. (2005). Impact of digital technology on education. http://archive.cmb.ac.lk:8080/xmlui/handle/70130/144

Yıldırım, E. (2022). Hayat bilgisi dersinde dijital destekli drama (DijiDrama) uygulamaları. İçinde V. Batdı ve Z.A. Yılmaz (edt.), *Eğitimde teknoloji destekli yönelimler* (s.71-95). Anı

Yıldırım, E., Tıkman, F., & Şentürk, M. (2022). Meta-analysis on the of using the drama approach in social studies course. *International Journal on Social and Education Sciences*, *4*(1), 17-33.

YÖK (2018). Sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programı. https://www.yok.gov.tr/Documents/Kurumsal/egitim_ogretim_dairesi/Yeni-Ogretmen-Yetistirme-Lisans-Programlari/Sosyal_Bilgileri_Ogretmenligi_Lisans_Programi09042019.pdf

Yu, C. & Franz, D. P. (2017). Visiting Technological Pedagogical and Content Knowledge (TPACK): Issues and Challenges for Teachers' Professional Development. In *Handbook of Research on Instructional Systems and Educational Technology* (pp. 380-391). IGI Global.

BÖLÜM **3**

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE EĞİTSEL OYUNLAR: EĞLENCEYE GİDEN YOLDA İLK TEMAS

Dr. Öğr. Üyesi Esat YILDIRIM

"Oyun oynamayan çocuk, çocuk değildir; oyun oynamayan insan ise içinde yaşayan çocuğu sonsuza dek yitirmiştir artık"

Pablo Neruda

İçindekiler

1.Giriş
2. Oyunun Tanımı ve Önemi
2.1. Oyunun özellikleri
2.2. Oyunların sınıflandırılması
3. Eğitsel Oyun Nedir?
3.1. Eğitsel oyunların özellikleri ve sağladığı olanaklar
3.2. Eğitsel oyunda dikkat edilmesi gereken noktalar
4. Sosyal Bilgiler ve Eğitsel Oyun
Etkinlik
Özet
Kaynakça

1. Giriş

Çocuk gibi oyun da evrensel bir olgudur. Dünya üzerindeki bütün kültürlerde farklı gelişim özelliklerine sahip bütün çocuklar oyun oynarlar. Çocuklar gerçek yaşam etkileşimini ve bu yaşamdaki ilk iletişimlerini oyunla kurarlar. Çocukların çoğu oyunlarla büyüyerek gelişim özelliklerini tamamlarlar. Doğdukları andan itibaren ihtiyaçlarını anlatmak için önceleri kendi kendine daha sonra etrafındaki nesnelerle oynayarak çevresini keşfederler. Bir bakıma çocuklar oyun oynayarak gerçek dünyayı tanır ve kendi potansiyellerinin farkına varır. Çocuklar oyun oynayarak gelişir ve oynadığı oyunlarla gelişimsel görevlerini yerine getirme olanağı yakalamaktadır. Çocuklar oyunu yaşamı anlama ve anlamlandırma için bir araç olarak kullanırlar (Aksoy ve Dere Çiftçi, 2019). Bebeklikten itibaren süre gelen ve geçmişi çok eskilere dayanan bu aktivite, hiç şüphesiz birçok bilim alanının dikkatini çekmiş ve birçok araştırmaya konu olmuştur. Niçin oyun oynanır? Oyun çocukların hoş vakit geçirdiği bir etkinlik mi sadece? Sadece çocuklar mı oyun oynar? Oyun evrensel bir olgu mudur? Oyun oynayarak öğrenmek mümkün müdür? bu soruların cevabını bulmak için öncelikle oyunun ne olduğuna ilişkin araştırmacılar tarafından yapılan tanımlara bakmak faydalı olacaktır.

Bu bölümde oyunun tanımı ve önemi, oyunun özellikleri ve oyunun - dırılması üzerine odaklanılmıştır. Daha sonra eğitsel oyunun tanımı, eğitsel oyunun özellikleri ve sağladığı olanaklar, eğitsel oyunlarda dikkat edilmesi gereken noktalar ve son olarak sosyal bilgiler dersinde eğitsel oyun kullanımı üzerinde durulacaktır.

2.Oyunun Tanımı ve Önemi

Asırlar boyunca Oyun nedir? Oyun denince akla ne gelmekte? İnsan neden oyun oynar? Niçin oyun oynarız? gibi sorular; felsefe, antropoloji, psikoloji, sosyoloji ve eğitim bilimleri gibi birçok bilim alanı tarafından farklı şekillerde ele alınmıştır. Eğitim, psikoloji, sosyoloji ve spor gibi farklı alanlar oyuna belli bir anlam yüklemiş ve buna bağlı olarak oyunu tanımlamışlardır. Çocuklar için vazgeçilmez bir yaşam tarzı olan oyunun pek çok aktiviteyi içeren geniş bir alanı ve çok çeşitli bilim dalına konu olması, oyuna getirilen tanımları da çeşitlendirmektedir.

Oyun ile ilgili genel kabul gören bir tanım olmamakla birlikte oyun için yapılan birçok tanımdan bahsetmek mümkündür. Türk Dil Kurumu (2012), oyunu "Yetenek ve zekâ geliştirici, belli kuralları olan, iyi vakit geçirmeye yarayan eğlence" olarak tanımlamaktadır. Ünlü Hollandalı tarihçi Johan Huizinga'ya (2010) göre oyun, özgürce razı olunan, ama tümüyle emredici kurallara uygun olarak belirli zaman mekân sınırları içinde gerçekleştirilen, amaçlı, gerilim ve sevinç duygusu ile alışılmış hayattan "başka türlü olmak" bilincinin eşlik ettiği, iradi bir

Kaynakça

Aamodt, S., and Wang, S. (2013). *Çocuğunuzun beynine hoş geldiniz*. (I. Baskı). (Çev. C. Duran). İstanbul: NTV Yayınları.

Adıgüzel, Ö. (2003). Oyun ve drama ilişkisi. A. Öztürk (Ed.), *Çocukta Yaratıcılık ve Drama* içinde (ss. 91-108). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları

Akandere, M. (2006). *Eğitici Okul Oyunları*. (2. Baskı). Ankara: Nobel Yayıncılık.

Akandere, M. (2013). *Eğitici okul oyunları.* (4. baskı). Ankara: Nobel Yayınları.

Aksoy, A.B. ve Dere-Çiftçi, H. (2019*). Erken Çocukluk Döneminde Oyun*. (4.Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Altınbulak, D., Emir, S. & Avcı, C. (2006). Sosyal bilgiler öğretiminde eğitsel oyunların erişiye ve kalıcılığa etkisi. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi, 2,* 35-51.

Altunbulak, D. (2004). *Sosyal bilgiler öğretiminde eğitsel oyunların erişiye ve kalıcılığa etkisi* (Tez No. 144061).[Yüksek Lisans Tezi,Abant İzzet Baysal Üniversitesi].Ulusal Tez Merkezi.

Altunel, S. (2022). *Sosyal bilgiler dersinde eğitsel oyunlar yoluyla kök değerlerin kazandırılması: Bir eylem araştırması* (Tez No.713748).[Yüksek Lisans Tezi, Kastamonu Üniversitesi].Ulusal Tez Merkezi.

And, M. (1974). *Oyun ve Bügü-Türk Kültüründe Oyun Kavramı*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.

Aral, N., Kandır, A. ve Can Yaşar, M. (2000). *Okul öncesi eğitim 2*. (I. Baskı). İstanbul: Ya-Pa.

Arsunar, F. (1955). *Türk Çocuk Oyunlarından Örnekler*. İstanbul: Maarif Basımevi.

Ayan, S. & Dündar, H. (2009). Eğitimde okulöncesi yaratıcılığın ve oyunun önemi. *Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi, 28,* 63-74.

Aykaç, M. ve Köğce, D. (2021). *Eğitsel oyunlarla matematik öğretimi: Okul Öncesi ve ilkokul kazanımları.* (2.baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Balcı, S. E. (2022). *Sosyal bilgiler dersinde uygulanan eğitsel oyunların ortaokul öğrencilerinin sosyal duygusal gelişimine etkisi* (Tez No.743863).[Yüksek Lisans Tezi, Amasya Üniversitesi].Ulusal Tez Merkezi.

Baran, M. (1993). *Çocuk Oyunları*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Başal, H. A. (2017). *Geçmişten günümüze Türkiye'de geleneksel çocuk oyunları*. (2. baskı). Ankara: Nobel Yayınları.

Baykoç-Dönmez, N. (1992). *Oyun kitabı.* İstanbul: Esin Yayınevi.

Bayram, H. (2021). Sosyal bilgiler öğretiminde sözlü ve yazılı edebiyat ürünlerinin kullanımı konusunda yapılmış lisansüstü tezlerin incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi, 10*(1), 349-369.

Biter, M.(2019). *Sosyal bilgiler dersinde eğitsel oyunlarla değerler eğitimi: Bir eylem araştırması* (Tez No. 648043).[Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi].Ulusal Tez Merkezi.

Boratav, P. N. (1973). *100 soruda Türk folkloru*. İstanbul: Fono Matbaası.

Burghardt, G. M. (2005). *The genesis of animal play: Testing the limits*. London: The MIT Press.

Caillois, R. (2001). *Man, play and games*. Urbana & Chicago: University of Illinois Press.

Colwell M.J, Lindsey E.W. (2005). Preschool Childrens' Pretend and Physical Play and Sex of Play Partner: Connections to Peer Competence. *Sex Roles, 52*(7/8), 497-509.

Coşkun, H., Akarsu, B., ve Kariper, İ.A. (2012). Bilim öyküleri içeren eğitsel oyunların fen ve teknoloji dersindeki öğrencilerin akademik başarılarına etkisi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi,13* (1), 93-109.

Çangır, M. (2008). *İlköğretim din kültürü ve ahlak bilgisi dersinde eğitsel oyun yönteminin uygulanma durumu (Tuzla Örneği)* (Tez No. 220551).[Yüksek lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi.]. Ulusal Tez Merkezi.

Demirel, Ö., Seferoğlu, S. ve Yağcı, E. (2003). *Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme*. (4. basım). Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Doğanay, A. (2007). *Öğretim ilke ve yöntemleri* (2. Baskı). Pegem A Yayıncılık.

Elkind, D. (2011). *Oyunun gücü.* Ankara: İmge Yayınları.

Er, H. & Karadeniz, O. (2022). Sosyal bilgiler öğretiminde eğitsel oyun kullanımı. O. Karadeniz ve H. Er (Eds.), *Eğitsel oyunlarla sosyal bilgiler öğretimi* İçinde (2. Baskı, ss. 1-32). Pegem Akademi.

Erkan, A. (2019). *İlkokul 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde kullanılan eğitsel oyun ve dijital oyun öğretiminin öğrencilerin başarı ve tutumlarına etkisi* (Tez No.567523).[Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi].Ulusal Tez Merkezi.

Fleer, M. (2014). Theorising Play in the early years, (First edition). USA: Cambridge University Press.

Gülhan, G. (2012). *10-12 yaş grubu ilköğretim öğrencilerinin sosyal beceri düzeyleri üzerine eğitsel oyunların etkisi* (Tez No.331665). [Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi.]. Ulusal Tez Merkezi.

Güneş, H. (2003). *Çocuk oyunları.* Ankara: Anı Yayıncılık.

Hazar, Z. ve Altun, M. (2018). Eğitsel Oyunlara Yönelik Öğretmen Görüşleri ve Yeterliliklerinin İncelenmesi. *CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, *13*(1), 52- 72.

Huizinga, J. (2010) *"Homo Ludens: Oyunun Toplumsal İşlevi Üzerine*". (Çev. M.Ali Kılıçbay). İstanbul: Ayrıntı yayınları.

Hurwitz S.C. (2003*).* To Be Successful-Let Them Play!.*Childhood Education, 79(2),101-102.*

Kandemir, K. (2023). *Dijital öykü ve eğitsel oyunla desteklenen ortaokul 6. sınıf sosyal bilgiler dersinin öğrencilerin akademik başarılarına, derse yönelik tutumlarına ve sosyal becerilerine etkisi* (Tez No.774964). [Doktora Tezi, Kastamonu Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.

Kılıçaslan, H. (2021). *İlkokul 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde oyunla kavram öğretimine yönelik bir eylem araştırması* (Tez No.680960).[Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.

Koka, V. (2018). *Sosyal bilgiler dersinde kullanılan bilgisayar destekli eğitsel oyunların öğrencilerin ders başarısına olan etkisi* (Tez No. 505026).[Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi].Ulusal Tez Merkezi.

MEB. (2018). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 4, 5, 6 ve 7. sınıflar).* MEB Yayınevi.

Mindivanlı Akdoğan, E., ve Bilgili, A. S. (2021). Eğitsel oyunlarla sosyal bilgiler öğretimi. R. Sever, M. Aydın ve E. Koçoğlu (Ed.), *Alternatif yaklaşımlarla sosyal bilgiler eğitimi* (6.baskı) içinde (ss.163-180). Ankara: Pegem Akademi.

Moyles, J. R. (1991). *Just playing?* Open University Press: Philadelphia.

Nichols B. (1990). *Moving and Learning, the Elemantary School Physical Education Experience*. St. Louis: Times Mirror IMosby College Publishing.

Oktay, A. (1999).Yaşamın Sihirli Yılları: Okul Öncesi Dönem. İstanbul: Epsilon.

Özdemir, N. (2006). *Türk çocuk oyunları, cilt-1*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Özhan, M. (1990). *Çocuk Oyunlarımız*. Ankara: Feryal Matbaası.

Parlett, D. (1992). *The Oxford dictionary of card games*. Oxford University Press.

Pehlivan, H. (1997). *Örnek olay ve oyun yoluyla öğretimin sosyal bilgiler dersinde öğrenme düzeyine etkisi* (Tez No.63857). [Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.

Pehlivan, H. (2005). *Oyun ve Öğrenme*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Piaget, J. (1951). *Play, dreams and imitation in childhood*. New York: Norton.

Salen, K., & Zimmerman, E. (2003). *Rules of play: Game design fundamentals*. MA: MIT Press, 4(1), 121-126.

Samur, Y. (2016). *Dijital oyun tasarımı.* İstanbul: Pusula Yayıncılık.

Schaefer, C. E., and DiGeromino, T. F. (2000). *Ages and stages: A parent's guide to normal Child- hood cevelopment.* USA: John Willy & Sons, Inc.

Schiller, F. (1990). *İnsanın Estetik Eğitimi Üzerine Bir Dizi Mektup*. (Çev. M. Özgü), İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Seyrek, H., Sun, M. (1991). *Çocuk Oyunları*. İzmir: Mey Yayınları.

Sheridan, M. D. (2010). Play in early childhood: from birth to six years (3rd). Londra: Routledge.

Şentürk, M. (2022). Sosyal bilgiler eğitiminde demokrasi, demokrasinin temel ilkeleri ve toplumsal yaşama etkilerine yönelik eğitim programı tasarısı. Bayram, H., Polat, S. ve Safalı, S. (Ed.), *Sosyal bilgiler dersine yönelik örnek eğitim programı tasarıları* içinde (ss. 221-244). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Tıkman, F. (2021). Sosyal bilgiler dersine yönelik disiplinlerarası bir toplu öğretim deseni tasarlama örneği. E. Kaya (Ed.), Sosyal Bilgiler Dersi ve Eğitiminin Tasarımı içinde (ss. 162-189). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Ünlü, Y., Kandemir, K., Yıldız, E., Şimşek, Ü., ve Kaymakcı, S. (2022). Türkiye'de Sosyal Bilgiler ve Fen Bilimleri Eğitimi Alanlarında Eğitsel Oyunlara İlişkin Yapılan Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi. *Sosyal Bilimler EKEV Akademi Dergisi*, (91), 297-318.

Varışoğlu, B., Şeref, İ., Gedik, M. ve Yılmaz, İ. (2013). Türkçe dersinde uygulanan eğitsel oyunlara yönelik tutum ölçeği: Geçerlilik ve güvenilirlik çalışması, *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Türkçenin Eğitimi Öğretimi Özel Sayısı, 6*(11), 1059-1080.

Winnicott, D. W (2007). *Oyun ve gerçeklik*. (II. Basım). (Çev. T. Birkan). İstanbul: Metis Yayınları.

Yavuzer, H. (2001). *Doğum Öncesinden Ergenlik Sonuna Kadar Çocuk Psikolojisi*. (20. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yeşilkaya, İ. (2013). *7. sınıf sosyal bilgiler dersi "zaman içinde bilim" ünitesinin eğitsel oyun yöntemi ile öğretimi* (Tez No.326663). [Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi.]. Ulusal Tez Merkezi.

BÖLÜM **4**

SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİNDE OYUNLAŞTIRMA: COĞRAFİ OYUNLAR

Arş. Gör. Dr. Leyla DÖNMEZ

"Yaşlandığımız için vazgeçmeyiz oyun oynamaktan.
Oyun oynamaktan vazgeçtiğimiz için yaşlanırız."

Bernard SHAW

İçindekiler

1. Giriş
2. Coğrafi Oyunlar ve 21. Yüzyıl Becerileri ile Yeterlikleri
3. Coğrafi Oyunlar ve Okuryazarlık Becerileri
   3.1. YouplaceIt
   3.2. Minecraft
   3.3. Project Lily Pad
   3.4. Simcity
   3.5. FarmVille
4. Coğrafi Oyunlara Ait Becerilerin Ölçülmesi ve Değerlendirilmesi
Etkinlik
Sonuç
Kaynakça

1. Giriş

Oyun kavramı geçmişten günümüze bütün toplumun çocuklarının eğlenirken öğrendiği, öğrenirken öğrenmenin çeşitli boyutlarına ulaşabildiği yetkinliğe sahip etkinlikler bütünüdür. Önceleri geleneksel yöntemlerle oynanan oyunlar zamanla, zamanın dijitalleşmesi ile yerini dijital oyunlara bırakmıştır. Dijital oyunlar, dijital yerliler diye tanımladığımız Z kuşağı için büyük bir önem taşımaktadır. Öyle ki dijital oyunlar ile bağlantılı olarak yeni diller geliştirip bu semboller üzerinden konuşmayı hatta bu ifade biçimlerini birer jargon haline getirdikleri göz önüne alınırsa dijital oyunların Z kuşağı üzerindeki etki ve tepkisi daha net ortaya çıkacaktır.

Oyunlaştırma kelimesi tarihi oldukça eskiye dayanan bir kelimedir. Zicherman ve Cunningham (2011) oyun kavramını, çocukların dikkatini çekmek ve probem çözmede kullanılması amacıyla kullanmışlardır.

Çocuklar oyun oynadıkları zaman geçmiş deneyimleri, hayata dair tecrübeleri belirginleşirken aynı zamanda düşünceleri de gelişip ilerleme kaydeder. Çocuk oyun aracılığıyla gerçek dünya ile iletişim kurabilir. Bunun üzerine tecrübelerini işe koşarak yeni deneyimler edinir. Böylece çocuk otokontrolünü sağlarken, kendi değerlerine sahip bir birey olarak geleceğe hazırlar kendini (Sevinç, 2009).

Oyun çocuğun bizzat yaşayarak öğrenmesini sağlayan, eğlence amacıyla içsel olarak güdülenen, bazen kuralları belirlenmiş ve bilinen, bazen de kendiliğinden ortaya çıkan, mutluluk, coşku, heyecan ve merak duygularını barındıran davranışlardan oluşan bir aktivite olarak tanımlamaktadır (Kumul, 2013).

Oyun ile ilgili Çalışmalar incelendiğinde, bu kavramın Batı dillerinin birçoğunda game ve play kelimeleri arasında ayrım yapılmadan kullanıldığı görülmektedir. Bu durum kafa karıştırıcı gibi görünse de, İngilizcede bu terimler hem isim hem de fiil olarak kullanılır. Play terimi genellikle oynamak anlamına gelen bir fiil olarak kullanılırken, game terimi ise genellikle bir isim olarak kullanılır. Portekizce (jogo), Fransızca (jeu), Almanca (spiel), ve İspanyolca (Juego)vb. terimler İngilizcedeki game ve play kavramlarının her ikisinin karşılığı olarak kullanılmaktadır (Frasca, 2007).

Literatürde oyun üzerine yapılan çalışmalara bakıldığında Johan Huizinga'nın (Huzinga, 2017) oyun kavramına ve oyun kültürüne yeni bir boyut kazandırdığı görülmektedir. Huizinga, eski çağlarda avlanma kültürünün öncesinde bir oyun olduğu görüşünü savunmaktadır.

Bununla birlikte, toplumların birbiriyle iletişim kurabilmek için oyun kültürünü kullanmaları, aynı zamanda da ilkel topluluklarda iyi ruhların güvenini kazanmak için oyunu yaşamlarına dahil ettikleri görülmektedir (Huizinga, 2017).

Geçmişten günümüze değişen koşullar ile birlikte oyun kavramı da kendisini güncellemiştir. Oyunun tarzı ve amacı değişmekle birlikte bunun yanında tekno-

Kaynakça

Adanalı, R. (2021). How Geogames Can Support Geographical Education? *Review of International Geographical Education, 11* (1), 215-235.

Akıncı, A., Sırakaya, M., Yıldırım, D., & Tüzün, H. (2010). Eğitsel bilgisayar oyunlarının eğitim ortamlarına entegrasyonu. 4th International Computer Education and Instructional Technologies Symposium Proceedings, Konya, Turkey (57-62).

Akpınar, E., Aktamış, H.,& Ergin Ö. (2005). Fen Bilgisi dersinde eğitim teknolojisi kullanilmasina ilişkin öğrenci görüşleri. *The Turkish Online Journal of Educational Technology, 4*(1), 93-100.

Akpınar, Y. (1999). Bilgisayar Destekli Öğretim ve Uygulamalar, Anı Yayıncılık, Ankara.

Andrade, B. D., Poplin, A., & Sena, S. D. (2020). Minecraft as a Tool for Engaging Children in Urban Planning: A Case Study in Tirol Town, Brazil. ISPRS International Journal of Geo-Information, 9(3), 170. doi:10.3390/ijgi9030170.

Artvinli, E. (2020). Coğrafi Sorgulama Becerisi. Ç. Öztürk Demirbaş (Ed.), Coğrafi beceriler içinde (1. baskı. ss. 81-140). Ankara: Nobel.

Artvinli, E. & Kaya, N. (2010). 1992 International charter on geographical education and its in Turkey. Marmara Coğrafya Dergisi, 22, 93-127. Retrieved from https://dergipark.org.tr/en/pub/marucog/issue/469/3792.

Artvinli, E. & Dönmez, L. (2021). GeoGames for Transition and Transformation in Environmental Education . *Osmangazi Journal of Educational Research , 8* (2) , 39-52 . https://dergipark.org.tr/tr/pub/ojer/issue/66053/971269

Baker, T. R., Battersby, S., Bednarz, S. W., Bodzin, A. M., Kolvoord, B., Moore, S.,& Uttal, D. (2015). A research agenda for geospatial technologies and learning. Journal of Geography, 114(3), 118-130. doi: 10.1080/00221341.2014.950684.

Bayırtepe, E. & Tüzün, H. (2007). Oyun tabanlı öğrenme ortamlarının öğrencilerin bilgisayar dersindeki başarıları ve öz-yeterlik algıları üzerine etkileri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33, 41-54.

Binark, M., Bayraktutan-Sütcü, G. & Fidaner, I.B. (2009). *Dijital oyun rehberi: Oyun tasarımı, türler ve oyuncu*. İstanbul: Kalkedon.

Bottino, R.M., Ferlino, L., Ott, M., & Travella, M. (2006). Developing strategic and reasoning abilities with computer games at primary school level. Computers & Education, doi:10.1016/j.compedu.

Buchman, D. D. & Funk, J. B.(1996). Video And Computer Games İn The ’90s: Children Time Commitment And Game Preferences. ChildrenToday, 24 (1), 12-16.

Can, G. (2003). *Perceptions of prospective computer teachers toward the use of computer games with educational features in education*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. METU, Ankara.

Can, M.Z. &Türkmen, B. (2017). Bilgisayar oyunlarının yabancı dil eğitimine katkısının araştırılması: Anadili Türkçe olan 100 yükseköğretim öğrencisi üzerinde yapılan araştırma örneği. *Tarih Okulu Dergisi, 10*(31), 399-435.

Çankaya, S. & Karamete, A. (2008). Eğitsel bilgisayar oyunlarının öğrencilerin matematik dersine ve eğitsel bilgisayar oyunlarına yönelik tutumlarına etkisi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(2), 115- 127.

Carbonell C., C., J. L., & Hess Medler, S. (2018). GO and improvement in spatial orientation skills. Journal of Geography, 117(6), 245-253. doi:10.1080/00221341.2018.1470663.

Ebner, M. & Holzinger, A. (2007). Successful implementation of user-centered game Based learning in highereducation: An examplefrom çivil engineering. Computers, Education, 49(3), 873-89.

Elkind, D. (2012). Oyunun Gücü, (Çev: Demet Erol Öngen), Ankara: İmge Kitabevi.

Frasca, G. (2001). Ludology Meets Narratology: Similitude and Between Games and Narrative, https://ludology.typepad.com/weblog/articles/ludology.htm/

Frasca, G. (2001). Rethinking agency and immersion: video games as a means of consciousness-raising. Digitall creativity, 12(3), 167-174. doi:10.1076/digc.12.3.167. 3225.

Frost, J. L.; Wortham, S. C.; Reifel, R. S. (2008). Play and Child Development, Upper Saddle River, N.J: Pearson/Merrill Prentice Hall.

Garris, R.Ahlers, R. & Driskell, J. G.(2002). Motivation and Learning: A researchand practise model. Simulation and Gaming, (33) 4, 441-467.

Gee, J.P.(2003). What video gameshavetoteach us aboutlearning and literacy? New York: Palgrave/Macmillan.

Grace, M.V. & Hall, J. (2008). Projecting Surveillance Entertainment. Presentation, ETech, SanDiego: CA.

Hong, J.C., Cheng, C.L., Hwang, M.Y., Lee, C.K. & Chang, H.Y. (2009). Assessing the educational values of digital games. *Journal of Computer Assisted Learning*, 25, 423-437.

Hostetter, O.(2002). Video Games - TheNecessity Of İncorporating Video Games As Part Of Constructivist Learning. Game research: The Art, Business and Science of Computer Games.

Hou, J. (2011). Uses and gratifications of social games: Blending social networking and gameplay.First Monday,16(7).

Huizinga, J. (2017). Homo Ludens: Oyunun Toplumsal İşlevi Üzerine Bir Deneme, (Çev: Mehmet Ali Kılıçbay), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

IBIS Capital (2016). *Global gaming investment review*. UK, London: Investment Banking. Erişim adresi http://www.ibiscap.com/files/7814/6537/5525/IBIS_Capital_Global_Gaming_Investment_Review.pdf

Kim, M. & Shin, J. (2016). The Pedagogical Benefits of SimCity in Urban Geography Education, Journal of Geography, 115 (2), 39-50, doi: 10.1080/00221341.2015. 1061585.

Kirriemuir, J., & McFarlane, A.(2004). Literature Review İn Games And Learning (Futurelab Series, Report 8). Bristol, UK: Futurelab.

Kukul, V. (2013). Oyunla ilgili tarihsel gelişimler ve yaklaşımlar. M. A. Ocak (Ed.), *Eğitsel dijital oyunlar: Kuram, tasarım ve uygulama* içinde (s.20-31). Ankara: Pegem Akademi.

Kylonen, P. C. (2012). *Measurement of 21st century skills within the common core state standards*. Paper presented at the Invitational Research Symposium on Technology Enhanced Assessments, May 7-8.

Lee, J. J. & Hammer, J. (2011). Gamification in Education: What, How, Why Bother? AcademicExchange.Quarterly, 15(2).

Mann, B. D., Eidelson, B. M., Fukuchi, S. G., Nissman, S. A., Robertson, S. & Jardines, L. (2002). The development of an interactive game-based tool for learning surgial management algorithms via computer. The American Journal of Surgery, 108, 305-308.

McDonald, M., Musson, R., & Smith, R. (2008). Using Productivity Games to Prevent Defects.In M. McDonald, R. Musson, and R. Smith, eds., The Practical Guide to DefectPrevention, Microsoft Press, Redmond, 2008, 79-95.

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) (2018). Lise Coğrafya Dersi Öğretim Programı. Ankara.

Mitchell, A. & Savill-Smith, C. (2004). The use of computer and video games for learning - A review of literature.

National Research Council. (2012). *Education for life and work: Developing transferable knowledge and skills in the 21st century*. Committee on Defining Deeper Learning and 21st Century Skills, James W. Pellegrino and Margaret L. Hilton, Editors. Board on Testing and Assessment and Board on Science Education, Division of Behavioral and Social Sciences and Education. Washington, DC: The National Academies Press.

Oblinger, D.G. (2006). Games and learning: Digital games have the potential to bring play back to the learningexperiences. *Educause Quarterly, 29*(3), 5–7.

Ocak, M. (2013). Eğitsel dijital oyunların eğitimde kullanımı. M. A. Ocak (Ed.). *Eğitsel*

dijital oyunlar: Kuram, tasarım ve uygulama içinde (s.54-55). Ankara: Pegem Akademi.

Ott, M., & Pozzi, F. (2009). Digital games as creativity enablers for children. *Behaviour & Information Technology, 31*(10), 1011-1019.

Orak, S. , Karademir, E. & Artvinli, E. (2016). Orta Asya'daki Zekâ ve Strateji Oyunları Destekli Öğretime Dayalı Uygulamaların Akademik Başarıya ve Tutuma Etkisi . *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi Eğitim Dergisi , 1* (1) , 1-18 . https://dergipark.org.tr/tr/pub/estudamegitim/issue/45352/595979

Özer, F. (2017). *Ciddi oyunların ilkokul 4.sınıf öğrencilerinin Fen Bilimleri dersi akademik başarılarına, derse yönelik motivasyonlarına ve problem çözme becerilerine etkisi* (Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Papastergiou, M. (2009). Digital game-based Learning in high school computer Science education: Impact on educational - ness and student motivation. *Computers & Education, 52*(1), 1-12.

Park, H. (2012). Relationship between motivation and student's activity on educational game. *International Journal of Grid and Distributed Computing, 5*(1), 101-114.

Partnership for 21st Century Learning (P21). (2007). *Framework for 21st century learning*. http://www.p21.org/our-work/p21-framework.

Poplin, A. & Vemuri, K. (2018). Spatial Game for Negotiations and Consensus Building in Urban Planning: YouPlaceIt! In O. Ahlqvist & C. Schlieder (Eds.), Geogames and Geoplay: Game-Based Approaches to the Analysis of Geo-Information (1st ed., pp. 63- 91). Cham, Switzerland: Springer International Publishing.

Prensky M. (2001). Digital Natives, Digital Immigrants.On the Horizon, MCB University Press. Vol.9 No. 5, pp.1-6.

Prensky, M. (2001a). Digital Game-Based Learning. New York: McGraw-Hill.

Prensky, M.(2001b). Fun, Play And Games: WhatMakes Games Engaging. Digital Game based learning.

Price, B. (2020). New Report Shows Percentage of Global Population that Plays Video Games, https://gamerant.com/3-billion-gamers-report/

Reinart, B.; Poplin, A. Games in urban planning—A comparative study. *Real Corp.* 2014, 1–10. Available online: https://repository.corp.at/296/

Şahin, Y.L. (2017). Çocuklar ve dijital oyunlar. (H.F. Odabaşı, Ed.). *Dijital yaşamda çocuk* içinde (s.177-191). Ankara: Pegem Akademi.

Schneider, J., Schaal, S., & Schlieder, C. (2017, September). Geogames in education for sustainable development: Transferring a simulation game in outdoor settings. In 2017 9th International Conference on Virtual Worlds and Games for Serious Applications (VS- Games), 79-86, Athens, Greece. doi: 10.1109/VS-GAMES.2017.8056574.

Sevinç, M. (2009). Erken Çocukluk Gelişimi ve Eğitiminde Oyun, İstanbul: Morpa Yayınları.

Stewart, J. & Misuraca, G. (2013). *The industry and policy context for digital games for empowerment and inclusion: Market analysis, future prospects and key challenges in videogames, serious games and gamification*. European Commission, JRC Scientific and Policy Reports.

Tomaszewski, B., Walker, A., Gawlik, E., Lane, C., Williams, S., Orieta, D., ... & Schwartz, D. (2020). Supporting Disaster Resilience Spatial Thinking with Serious GeoGames: Project Lily Pad. ISPRS International Journal of Geo-Information, 9(6), 405. doi:10.3390/ijgi9060405.

Trilling, B. & Fadel, C. (2009). *21st century skills: Learning for life in our times*. Francisco: Jossey-Bass.

Tüzün, H., Yılmaz, M., Karakuş, T., İnan, Y., & Kızılkaya, G. (2006). Bilgisayar oyunlarının öğrencilerin öğrenme ve motivasyonuna olan etkileri.

Ünlü, M. & Yıldırım, S. (2017). A geographical skill suggestion to geography teaching curriculum: Spatial thinking skill. Marmara Coğrafya Dergisi, 35, 13-20. doi: 10.14781/mcd.291018.

Xu, Y. (2011).Literature Review on Web Application Gamication and Analytics. CSDL Technical Report11-05.

Yağız, E. (2007). Oyun-Tabanlı Öğrenme Ortamlarının İlköğretim Öğrencilerinin Bilgisayar Dersindeki Başarıları ve Öz-yeterlilik Algıları Üzerindeki Etkileri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Yamu, C., Poplin, A., Devisch, O., & De Roo, G. (2017).The Virtual and the Real in Planning and Urban. Design: Perspectives, Practices and Applications; Routledge: Abingdon, UK, 2017.

Yang, Y. T. C. (2012). Building virtual cities, inspiring intelligent citizens: digital games for developing students' problem solving and learning motivation. *Computers & Education, 59*(2), 365-377.

Yang, Y. T. C. ve Chang, C.H. (2013). Empowering students through digital game authorship: Enhancing concentration, critical thinking and academic achievement. *Computers & Education*, 68, 334-344.

Zicherman, G. & Cunningham, C. (2011). Gamification by Design: Implementing Game Mechanics in Web and Mobile Apps (1st ed.). Sebastopol, California: O'Reilly Media.

BÖLÜM **5**

SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE ÇOCUK HAKLARI EĞİTİMİ

Öğr. Gör. Mehmet Ali ER

İçindekiler

1. Giriş
2. Çocuk Hakları
3. Çocuk Hakları Sözleşmesi
   3.1. Çocuğun Yüksek Yararının Korunması
   3.2. Ayrımcılığın Önlenmesi
   3.3. Yaşama ve Gelişme Hakkı
   3.4. Çocuğun Görüşlerine Saygı Gösterilmesi ve İfade Özgürlüğü
4. Sosyal Bilgiler Dersinde Çocuk Hakları Öğretimi
Etkinlik
Özet
Kaynakça

1. Giriş

Teknolojinin hızla gelişmesi ve buna bağlı olarak toplumların bu gelişime ayak uydurmaya çalışması beraberinde birtakım sorunlar meydana getirmektedir. Toplumun yarınları olan çocukların da bu durumdan etkilendiğini söylemek mümkündür. Üzerinde en çok durulması gereken konulardan biri de hızla gelişen dünyada çocukların bedensel, zihinsel, sosyal ve ahlaki gelişimlerinin tamamlanması için eğitsel birtakım önlemlerin alınması gerektiğidir. Çocuk haklarının belirlenmesi, çocuğun topluma birey olarak kazandırılması ve toplum içindeki yerinin düzenlenmesi gibi birtakım önem arz eden konuların sosyal bilimler tarafından kazandırılmaya çalışılması büyük önem arz etmektedir. Bu bağlamda bilgi ve iletişim çağına ayak uydurmuş, haklarını bilen bireylerin yetiştirilmesinde önemli rolü üstlenen sosyal bilimlerden birisi de Sosyal bilgilerdir.

Sosyal bilgiler dersi toplumla barışık, sağlıklı ve sosyal ilişkiler çerçevesinde bilgili olarak topluma katılan çocukların yetiştirilmesini bir derstir. Bireylerin çevreyle etkileşimini, geçmişten gümümüze var olan sorunlarla bireyin mücadelesini konu edinen bir derstir (Shamsi, 2004). Sosyal bilgiler dersinin çocuklara insan haklarını, çocuk haklarını ve vatandaşlık eğitimini vermeye çalışması onun geniş bir çerçeveye sahip olmasında rol oynamaktadır. Dolayısıyla sosyal bilgiler dersi vatandaşlık, insan hakları ve demokrasinin gelişmesinde önemli yeri olan bir derstir (Tezgel, 2008). Sosyal bilgiler, bireylerin etkin ve nitelikli bir vatandaş olmaları için onların sosyal görüşlerini geliştirmeyi he- toplumsal ve bireysel sorumluluklarının bilincinde, zihinsel ve ahlaki gelişim açısından yeterli olmalarını amaçlayan bir derstir 1957). Sosyal bilgiler; ilkokul 4., ortaokul 5, 6, ve 7. öğrenim gören öğrencileri günlük yaşamlarında karşılaşabilecekleri problemlere karşı hayata hazırlamaya yöneliktir (Deveci ve Bayram, 2022).

Sosyal bilgiler dersinin en önemli amaçlarından biri öğrencinin topluma kazandırılmasıdır. Topluma kazandırılacak bireyin sahip olabileceği en önemli özellik iyi bir vatandaş olmasıdır. İyi vatandaş görev ve sorumluluklarının farkında ve çevreyle etkileşim halinde kişidir (Sözer, 2008). Bu bağlamda sosyal bilgiler dersinin çocuklara kazandırmayı konulardan biri de çocuk haklarıdır (Bayram ve Ertuğrul, 2020). Hem kendi gelişimi hem toplum açısından bireyin sahip olduğu hakları bilmesi önemlidir. Hakların bilinmesi demokratik ortamın gerektirdiklerindendir.

Çocuklar kendi haklarının farkına vardıkça, bu hakların başka çocuklar için geçerli olduğunu fark ederek başkalarına karşı saygılı davranma ve sorumluluk bilinciyle hareket etme özelliğini kazanacaklardır. Çocukların demokratik değerleri özümsemesiyle sosyal uyum artacak, çatışmalarda ise azalma söz konusu olacak-

Kaynakça

Aktürk, S. (2006). *Avrupa birliği sürecinde Türkiye'de çocuk hakları ve güvenliği* (Yüksek Lisans Tezi). Mustafa Kemal Üniversitesi, Hatay.

Bakırcı, K. (2004). *Çocuk ve genç işçilerin haklarının korunması.* İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.

Bayram, H., & Ertuğrul, T. (2020, Aralık). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin çocuk haklarına ilişkin bilgi düzeylerinin incelenmesi. *4. Uluslararası İpek Yolu Akademik Çalışmalar Sempozyumu*'nda sunulmuş bildiri. Nevşehir.

Covell, K. & Howe, R. B. (2005). *Empowering children-children's rights education as a pathway to citizenship.* Toronto London: University of Toronto Press.

Deveci, H. ve Bayram, H. (2022). Sosyal bilgilerin tanımı, kapsamı ve önemi. Ö. Gürdoğan Bayır ve T. Selanik Ay (Editörler). *İlk ve Ortaokul Uygulama Örnekleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi* içinde (s.11-34). Vizetek Yayıncılık.

Dinç, B. (2015). Okulöncesi eğitim kurumuna devam eden çocukların ebeveynlerinin çocuk hakları eğitimi konusundaki görüşleri. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi-Journal of Qualitative Research in Education, 3*(1), 7-25.

Er, M. A. (2021). Değerlerin tanımı ve - dırılması. M. Turan ve E. Bozkurt (Eds.), *Karakter ve Değerler eğitimi.* (s. 51-81) içinde. Vizetek Yayıncılık.

Erwin, E. J., & Kipness, N. A. (1997). Fostering democratic values in inclusive early childhood settings. *Early Childhood Education Journal, 25*(1), 57-60.

Jones, G. A. (2005). Children and development: Rights, globalization and poverty. *Progress in Development Studies, 5*(4), 336-342.

Karaman Kepenekçi, Y., & Baydık, B. (2009). Zihinsel engelliler öğretmen adaylarının çocuk haklarına ilişkin tutumları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 42*(1), 329-350.

Mamur Işıkçı, Y. (2015). *Çocuk gözüyle Türkiye'de çocuk hakları sorunu*. Hegem Yayınları, Ankara.

Mendel, G. (1992). *Son sömürge çocuk.* Kabalcı Yayınları, İstanbul.

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2018). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı*. http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/201812103847686-SOSYAL%20B%C4%B0LG%C4%B0LER%20%C3%96%C4%9ERET%C4%B0M%20PROGRAMI%20.pdf adresinden alınmıştır.

M. P. (1957). *Sosyal bilgiler öğretimi*. (Çev. : N ORAN). İstanbul: Maarif Kitabevi.

Öz Akar, L. (2013). *Çocuk hakları bağlamında çocuklarda eğitim hakkı*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.

Shamsi, N. (2004). *Modern teaching of social studies*. New Delhi: Anmol Publications.

Sözer, E. (2008). Sosyal bilgiler dersinin tanımı, kapsamı ve ilköğretim programındaki yeri. Ş. Yaşar (Ed.). *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi* içinde. Eskişehir: Açıköğretim Fakültesi Yayınları.

Tezgel, R. (2008). *Yeni ilköğretim programlarında insan hakları vatandaşlık ve kentlilik eğitimi*. Ankara: Araştırma Yayınları.

Turanlı, K. (2004). *Birleşmiş milletler çocuk hakları sözleşmesi çerçevesinde çocuğun ekonomik sömürüden korunma hakkı* (Yüksek Lisans Tezi), Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir. (143964).

Uçuş, Ş. (2009). *Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin ilköğretim programlarındaki yeri ve sözleşme'ye yönelik öğretmenlerin ve okul yöneticilerin görüşleri* (Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara. (258334).

Ulaş, A. H. ve Er, M. A. (2021). Karakter ve Değer Eğitiminde Kullanılan Yaklaşımlar, Yöntemler ve Teknikler. M. Turan ve E. Bozkurt (Eds.), *Karakter ve Değerler Eğitimi* içinde. Vizetek Yayıncılık.

UNICEF. (1992). Çocuk Hakları Sözleşmesi, UNICEF. https://www.unicef.org/turkiye/%C3%A7ocuk-haklar%C4%B1na-dair-s%C3%B6zle%C5%9Fme adresinden yararlanılmıştır.

BÖLÜM **6**

SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA EĞİTİMİ

Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin BAYRAM

İçindekiler

1. Giriş
2. Sürdürülebilir Kalkınma
3. Sürdürülebilir Kalkınma Eğitimi
4. Sosyal Bilgiler Dersi ve Sürdürülebilir Kalkınma Eğitimi

Etkinlik

Özet

Kaynakça

1. Giriş

Yeryüzündeki yaşamın devamlılığının sağlanması için kaynakların özenli kullanılması gerekmektedir. Yaşam kalitesinin yükseltilmesi için kaynakların yaşamsal gereksinimleri karşılayacak biçimde kontrollü ve israf edilmeden kullanılması ayrıca bir gerekliliktir. Nitekim sonraki nesillerin de söz konusu kaynaklara gereksinim duyacağı göz önünde bulundurulmalıdır. Yaşam kalitesinin yükseltilmesi ayrıca dil, din, ırk, cinsiyet ve yaş gibi değişkenlere bağlı eşitsizliklerin de giderilmesiyle gerçekleşebilmektedir. Kaynakların gerektiği biçimde kullanılması ve eşitsizliklerin giderilmesi; toplumsal yaşama yönelik bilgi, beceri ve değerlere sahip olmakla ilişkilidir. Toplumsal yaşama yönelik bilgi, beceri ve değerler, kişisel deneyimlerin yanı sıra eğitim programları aracılığıyla da kazanılmaktadır. İlköğretim seviyesindeki eğitim programlarında toplumsal yaşama yönelik bilgi, beceri ve değerler sosyal bilgiler dersi aracılığıyla sunulmaktadır.

Sosyal bilgiler, sosyal bilimlerden derlediği içerik aracılığıyla ilköğretim seviyesindeki öğrencilere toplumsal yaşama yönelik bilgi, beceri ve değerler kazandırıp etkili bireyler olarak yetişmelerini ve dayanışma ve yardımlaşmayı amaçlayan bir derstir (Er, 2022; Evans, 2004). Türkiye'nin yanı sıra (Polat ve Aksoy, 2021; Yıldırım vd., 2022) Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Finlandiya, Almanya (Power, 2014) Güney Kore (Moon ve Koo, 2014) gibi ülkelerde de okutulan sosyal bilgiler dersinin içeriği; hem okutulduğu ülkenin tarihi, ekonomik, kültürel ve sosyal yapısıyla (Polat, 2017; Polat, 2020; Şentürk vd., 2017) hem de toplumsal yaşamı etkileyen ve tüm dünya açısından geçerli olan küresel durum, olay ve olgular itibarıyla biçimlenmektedir (Bragaw, 1993). 21. yüzyıl çok boyutlu koşulları açısından düşünüldüğünde (Tıkman vd., 2017) dünyada toplumsal yaşamı etkileyen olgulardan birinin sürdürülebilir kalkınma olduğu söylenebilir (Baker, 2015).

2. Sürdürülebilir Kalkınma

Sürdürülebilir kalkınma, sahip olunan kaynakların hem mevcut gereksinimleri hem de gelecek kuşakların gereksinimlerini karşılayacak biçimde dengeli olarak kullanılmasına yöneliktir (Elliot, 2012). Sürdürülebilir kalkınma, toplumsal ve bireysel tüketimin kaynakların devamlılığına zarar vermeyecek biçimde yapılmasını esas almaktadır (Rogers vd., 2012). Öte yandan sürdürülebilir kalkınma, insanların ve diğer canlıların yaşam kalitesinin artırılması ve aynı zamanda ekonomik, sosyal ve kültürel gelişimin kesintisiz biçimde devam ettirilmesiyle ilişkilidir (Blewitt, 2012). Bir başka deyişle sürdürülebilir kalkınma, yaşamın tüm boyutlarının devamlılığının sağlanarak insanın olabildiğince kaliteli bir yaşam devam ettirmesini sağlamaktır (Carley ve Christie, 2017).

Kaynakça

Acar, H. (2021). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarına yönelik sürdürülebilir kalkınma eğitimi önerisi.* (Yüksek Lisans Tezi). Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Antalya.

Agbedahin, A. V. (2019). Sustainable development, Education for Sustainable Development, and the 2030 Agenda for Sustainable Development: Emergence, , eminence, and future. *Sustainable Development, 27*(4), 669-680.

Asif, T., Guangming, O., Haider, M. A., Colomer, J., Kayani, S., & Amin, N. U. (2020). Moral education for sustainable development: Comparison of university teachers' perceptions in China and Pakistan. *Sustainability, 12*(7), 3014.

Aydoğan, A. (2010). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sürdürülebilir kalkınma konusuyla ilgili kazanımların öğretimine ilişkin görüşleri.* (Yüksek Lisans Tezi). Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.

Azrak, Y. (2022). Sosyal bilgiler dersinde sürdürülebilir kalkınma: Sosyal bilgiler öğretmenlerinin ve ortaokul öğrencilerinin görüşleri. *e-Kafkas Journal of Educational Research, 9*(3), 792-835.

Baker, S. (2015). *Sustainable development.* Philadelphia: Routledge.

Barr, R., Barth, J. L., & Shermis, S. S. (1978). *The nature of the social studies.* ETC Publications.

Bayram, F. Ö., & Çengelci Köse, T. (2023). Sosyal bilgiler ders kitaplarının sürdürülebilirlik bilinci açısından incelenmesi. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (AUJEF), 7*(3), 500-531.

Blewitt, J. (2012). *Understanding sustainable development.* Philadelphia: Routledge.

Bragaw, D. (1993). A century of secondary social studies: Looking backward and forward. Wilson, V. S., Litle, J. A., & Wilson, G. L. (Editörler), *Teaching social studies: Handbook of trends, issues, and implications for the future* içinde (ss.45-65). Connecticut: Greenwood Publishing Group.

Carley, M., & Christie, I. (2017). *Managing sustainable development.* Philadelphia: Routledge.

Chatzifotiou, A. (2006). Environmental education, national curriculum and primary school teachers. Findings of a research study in England and possible implications upon education for sustainable development. *The Curriculum Journal, 17*(4), 367-381.

Çobanoğlu, O., & Türer, B. (2015). Fen bilgisi ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin sürdürülebilir kalkınma farkındalıklarının belirlenmesi. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi,* (5), 235-247.

Dale, A., & Newman, L. (2005). Sustainable development, education and literacy. *International Journal of Sustainability in Higher Education, 6*(4), 351-362.

Elliott, J. (2012). *An introduction to sustainable development.* Philadelphia: Routledge.

Er, M. A. (2022). Sosyal bilgiler dersinde toplum içerisinde yaşayabilmek için farklılıklara dair ön yargıların sorgulanmasına yönelik eğitim programı tasarısı. H. Bayram, S. Polat ve S. Safalı (Editörler). *Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Örnek Eğitim Programı Tasarımları* içinde (ss. 45-60). Pegem Akademi.

Evans, R. W. (2004). *The social studies wars: What should we teach the children?.* New york: Teachers College Press.

Hopkins, C., & McKeown, R. (2002). Education for sustainable development: an international perspective. *Education and sustainability: Responding to the Global Challenge, 13,* 13-24.

Houser, N. O. (2014). Ecological democracy: An environmental approach to citizenship education. E. W. Ross (Editör). *The social studies curriculum: Purposes, problems, and possibilities* içinde (ss.25- 49). New York: Suny Press.

Kaya, M. F., & Tomal, N. (2011). Sosyal bilgiler dersi öğretim programının sürdürülebilir kalkınma eğitimi açısından incelenmesi. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 1*(2), 49-65.

Kaya, N., Tamer, M., & Artvinli, E. (Kasım, 2010). Sürdürülebilir kalkınma için Türkiye'de ve dünyada çevre eğitimi çalışmaları. 6. Ulusal Coğrafya Sempozyumu'nda sunulmuş bildiri.

Laurie, R., Nonoyama-Tarumi, Y., Mckeown, R., & Hopkins, C. (2016). Contributions of education for sustainable development (ESD) to quality education: A synthesis of research. *Journal of Education for Sustainable Development, 10*(2), 226-242.

Malik, R. S. (2018). Educational challenges in 21st century and sustainable development. *Journal of Sustainable Development Education and Research, 2*(1), 9-20.

McKeown, R., & Nolet, V. (2012). Education for sustainable development in Canada and the United States. R. McKeown & V. Nolet (Editörler) *Schooling for sustainable development in Canada and the United States* içinde (ss.3-21). Dordrecht: Springer Netherlands.

MEB (2005). *Sosyal Bilgiler 4. - 5. sınıf programı.* Ankara: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.

Mochizuki, Y., & Fadeeva, Z. (2008). Regional centres of expertise on education for sustainable development (RCEs): An overview. *International Journal of Sustainability in Higher Education, 9*(4), 369-381.

Mohanty, A., & Dash, D. (2018). Education for sustainable development: A conceptual model of sustainable education for India. *International Journal of Development and Sustainability, 7*(9), 2242-2255.

Moon, R. J., & Koo, J. W. (2011). Global citizenship and human rights: A longitudinal analysis of social studies and ethics textbooks in the Republic of Korea. *Comparative Education Review, 55*(4), 574-599.

O'Flaherty, J., & Liddy, M. (2018). The impact of development education and education for sustainable development interventions: A synthesis of the research. *Environmental Education Research, 24*(7), 1031-1049.

Pawłowski, A. (2008). How many dimensions does sustainable development have?. *Sustainable Development, 16*(2), 81-90.

Polat, S. (2017, Nisan). 5. sınıf sosyal bilgiler dersi kültür ve miras öğrenme alanında doğal ve kültürel varlıklarla iilgili kazanımların öğretmen görüşleri doğrultusunda incelenmesi. *VII. Uluslararası Türk Sanatı, Tarihi ve Folkloru Kongresi/Sanat Etkinlikleri Kongresi*'nde sunulmuş bildiri.

Polat, S. (2020). Examination of the relationship between prospective teachers'cultural intelligence levels and attitudes towards cultural herıtage. *International Journal of Eurasian Education and Culture, 5*(8), 418-467.

Polat, S., & Aksoy, B. (2021). Sosyal bilgiler öğretimi. S. Polat ve B. Aksoy (Editörler), *Sosyal bilgiler öğretiminde çağdaş öğrenme ve öğretme yaklaşımları* içinde (ss.1-19). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Power, J. (2014). *Migrant workers in western Europe and the United States: Pergamon international library of science, technology, engineering and social studies.* New York: Pergamon Press.

Rogers, P. P., Jalal, K. F., & Boyd, J. A. (2012). *An introduction to sustainable development.* Oxford: Earthscan.

Shulla, K., Filho, W. L., Lardjane, S., Sommer, J. H., & Borgemeister, C. (2020). Sustainable development education in the context of the 2030 Agenda for sustainable development. *International Journal of Sustainable Development & World Ecology, 27*(5), 458-468.

Şentürk, M., Şimşek, U., Tıkman, F., & Yıldırım, E. (2017). Sosyal bilgiler ve sınıf eğitimi öğretmen adaylarının gözünden vatandaşlık eğitimi: Nitel bir çalışma. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi,* (32), 913-925.

Tıkman, F., Yıldırım, E., & Şentürk, M. (2017). Göç metaforuna yolculuk: Bir fenomenolojik çalışma. *Kilis 7 Aralık Sosyal Bilimler Dergisi, 7*(14), 2146-4561.

Van Poeck, K., & Vandenabeele, J. (2012). Learning from sustainable development: Education in the light of public issues. *Environmental Education Research, 18*(4), 541-552.

Visser, W. (2017). Our common future ('The brundtland report') world commission on

environment and development (1987). *Top 50 sustainability books* içinde (ss.52-55). Cambridge: Routledge.

Yalçın, A. (2022). 21. yüzyılda sürdürülebilir kalkınma Türkiye'de sosyal bilgiler dersi öğretim programının yapısal olarak incelenmesi. *Harran Maarif Dergisi, 7*(1), 117-149.

Yıldırım, E., Tıkman, F., & Şentürk, M. (2022). Meta-analysis on the of using the drama approach in social studies course. *International Journal on Social and Education Sciences, 4*(1), 17-33.

İnternet Kaynakları:

https1: https://www.undp.org/tr/turkiye/projects/surdurulebilir-kalkinma-amaclari-yatirim-inisiyatifi

https2: https://www.undp.org/sustainable-development-goals

https3: https://www.trthaber.com/haber/gundem/2021de-dunya-dogal-afetlerle-sarsildi-639258.html

https4: https://ekolojibirligi.org/2020nin-ilk-6-ayinda-207-kuresel-dogal-afet-yasandi/

https5: https://www.ntv.com.tr/galeri/dunya/bm-uyardi-son-40-yilda-dunyada-yasanan-dogal-afetlerin-sayisi-5-kat-artti,SkKNscb4IUqn3X1dC7NjVg

https6: https://www.trthaber.com/haber/turkiye/turkiyede-yasanan-cig-felaketleri-459009.html

https7: https://bilgihanem.com/erozyon-nedir/

https8: https://www.trthaber.com/haber/cevre/yasamin-kaynagi-toprak-727121.html

BÖLÜM **7**

SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE GİRİŞİMCİLİK EĞİTİMİ

Öğrt. Mercan ACAR
Öğrt. Hayrettin ACAR

İçindekiler

1. Giriş
2. Girişimcilik
3. Girişimcilik Türleri
4. Girişimci Bireyin Özellikleri
5. Sosyal Bilgiler Dersinde Girişimcilik Eğitimi
Etkinlik
Özet
Kaynakça

1. Giriş

Toplumsal yaşam sürekli değişmekte ve yenilenmektedir. Bu değişim ve yenilenmeye bağlı olarak birey, günlük yaşamında yeni birtakım problemlerle karşılaşabilmektedir. Söz konusu problemlerle başa çıkmada gerek duyulan beceriler düşünüldüğünde toplumsal yaşama odaklanan ve bireye toplumsal yaşamla ilgili beceriler kazandırmayı amaçlayan sosyal bilimlerin içeriğinin toplum için önemli olduğu söylenebilir. Toplumu oluşturan bireylerin ihtiyaçları ve toplumun bireyden beklentileri arasındaki uyumun sağlanması için toplumsal yaşamı konu alan sosyal bilimlerdeki gelişmelerin okul programlarına yansıtılması gerekmektedir. İlgili uyumun sağlanması amacıyla bir toplulaştırma dersi olan sosyal bilgiler ortaya çıkmıştır. Sosyal bilgiler; ilkokul 4., ortaokul 5, 6, ve 7. öğrenim gören öğrencileri günlük yaşamlarında karşılaşabilecekleri problemlere karşı hayata hazırlamaya yöneliktir (Deveci ve Bayram, 2022). Sosyal bilgiler, sosyal bilimlere ait bilgileri ilk ve ortaokul seviyesine indirgeyerek öğreten bir derstir (Barr vd., 1978). Sosyal bilgiler, yaşama yönelik olayları ve olguları tanıtan, bu olay ve olguların oluş sebeplerini açıklayan, aynı zamanda bireylere hak ve sorumluluklarını öğretmeyi amaçlayan, toplumdaki birlikteliği ve dayanışmayı sağlayan bilgiler topluluğudur (Er, 2022; Dönmez, 2003; Polat ve Aksoy, 2020). Türkiye'de sosyal bilgiler dersine yönelik en geniş tanıma, 2005 sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer verilmiştir. Bu tanıma göre sosyal bilgiler;

> *Bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren, insanın sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir (MEB, 2005, s.51).*

Sosyal bilgiler dersinin ilkokul ve ortaokul öğrencilerine günlük yaşama ilişkin olarak kazandırmayı amaçladığı becerilerden biri girişimciliktir (MEB, 2018; Sever, Polat ve Özmen, 2021; Polat ve Çalış, 2019). Ekonomi alanında sıklıkla işlenen bir konu olan girişimcilik, özellikle 2000'li yılların başından itibaren eğitim alanında da işlenmeye başlanmıştır. Öyleki Avrupa Komisyonu, girişimciliğin yalnızca ekonomi alanına ait bir konu olmadığını, toplumsal yaşamdaki gelişmelere bağlı olarak yeni meslek alanlarının ortaya çıktığını ve bu bağlamda bireylerin istihdam edilmelerini sağlayacak gerekli bilgi ve becerilerle donatılmaları için girişimciliğin eğitim dahil tüm alanların konusu haline geldiğini vurgulamaktadır (European Commission, 2013). Zira hem dünyada (Rideout ve Gray, 2013; Mahlaole ve Malebana, 2021; Colombelli vd., 2022) hem de Türki-

Kaynakça

Aldrich, H. E. (2005). Entrepreneurship. *The Handbook of Economic Sociology,* 2, 451-477.

Barr, R., Barth, J. L. ve Shermis, S. S. (1978). *The nature of the social studies.* ETC Publications.

Başar, M. ve Seçkin, T. (2015). *Bir girişimcilik yolculuğu. Değer yaratımı ve girişimci düşüncenin temelleri.* Salmat Basım Yayıncılık.

Bayram, H. (2021). Probleme dayalı öğrenme. S. Polat ve B. Aksoy (Editörler). *Kuramdan uygulamaya sosyal bilgiler öğretiminde çağdaş öğrenme ve öğretme yaklaşımları* içinde (s.297-318). Pegem Akademi Yayıncılık.

Bayram, H. (2022). Examining social studies education in the context of migration and asylum: A study based on teachers' views. *International Journal of Psychology and Educational Studies,* 9, 866-881.

Bayram, H. ve Deveci, H. (2022). The of problem-based learning on students' entrepreneurship level in social studies course. *International Journal of Contemporary Educational Research, 9*(2), 359-377.

Bozkurt, Ö. ve Erdurur, K. (2013). Girişimci kişilik özelliklerinin girişimcilik eğilimindeki etkisi. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi, 8*(2), 33-56.

Casson, M. ve Buckley, P. J. (2010). *Entrepreneurship.* Edward Elgar Publishing.

Certo, S. T. ve Miller, T. (2008). Social entrepreneurship: Key issues and concepts. *Business Horizons, 51*(4), 267-271.

Colombelli, A., Loccisano, S., Panelli, A., Pennisi, O. A. M. ve Serraino, F. (2022). Entrepreneurship education: the of challenge-based learning on the entrepreneurial mindset of university students. *Administrative Sciences, 12*(1), 10.

Deveci, H. (2015). *Çocuklara girişimcilik kazandırmada sosyal bilgilerin rolü: Bir araştırma örneği.* Pegem Akademi Yayıncılık.

Deveci, H. ve Bayram, H. (2022). Sosyal bilgilerin tanımı, kapsamı ve önemi. Ö. Gürdoğan Bayır ve T. Selanik Ay (Editörler). *İlk ve ortaokul uygulama örnekleriyle sosyal bilgiler öğretimi* içinde (s.11-34). Vizetek Yayıncılık.

Dollinger, M. J. (2008). *Entrepreneurship.* Marsh Publications.

Dönmez, C. (2003). *Konu alanı ders kitabı inceleme kılavuzu. Sosyal bilgiler.* Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.

Er, M. A. (2021). Karakter ve değerler eğitiminde kullanılan yaklaşımlar, yöntem ve teknikler. M. Turan ve E. Bozkurt (Editörler), *Karakter ve değerler eğitimi* içinde (ss.51-80). Vizetek Yayıncılık.

Er, M. A. (2022). Sosyal bilgiler dersinde toplum içerisinde yaşayabilmek için farklılıklara dair ön yargıların sorgulanmasına yönelik eğitim programı tasarısı. H. Bayram, S. Polat ve S. Safalı (Editörler). *Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Örnek Eğitim Programı Tasarımları* içinde (ss. 45-60). Pegem Akademi.

Etemand, H. (2004). International enterprenurship as a dynamic adaptive system. *Journal of International Entrepreneurship, 2*(1-2), 5-59.

European Commission, (2013). *Entrepreneurship education, a guide for educators.* European Union Entrepreneurship and Social Economy Unit B-1049 Brussels.

Frederick, H., O'Connor, A. ve Kuratko, D. F. (2018). *Entrepreneurship.* Cengage AU.

Göçmen, S. (2007). *İşletmelerde girişimcilik özelliğini etkileyen faktörler: İç girişimcilik.* (Yüksek Lisans Tezi). Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Grebel, T. (2004). *Entrepreneurship.* Taylor & Francis.

Küçük, O. (2015). *Girişimcilik ve küçük işletme yönetimi.* Seçkin Yayıncılık.

Light, P. C. (2006). *Reshaping social entrepreneurship.* Stanford Social Innovation Review.

Mahlaole, S. T. ve Malebana, M. J. (2021). The of entrepreneurship education on students' entrepreneurial intentions at a South African university of technology. *Journal of Entrepreneurship Education,* 24, 1-16.

Mair, J. ve Marti, I. (2006). Social entrepreneurship research: A source of explanation, prediction and delight. *Journal of World Business, 41*(1), 36-44.

MEB (2005). *Sosyal bilgiler 4. ve 5. sınıf programı.* Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.

MEB (2018). *Sosyal bilgiler 4, 5, 6 ve 7. sınıf programı.* Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Morris, M. H. (1998). *Entrepreneurial Intensity: Sustaintable Advantages For Individuals, Organizations And Societies,* Greenwood Publishing Group.

Özbey, N. (2022). *Blok tabanlı öğretim programının bilişsel olmayan girişimcilik yetkinlikleri üzerine etkililiğinin incelenmesi* (Doktora Tezi). Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Polat, S. ve Aksoy, B. (2020). Sosyal bilgiler öğretimi. S. Polat ve B. Aksoy (Editörler). *Kuramdan uygulamaya sosyal bilgiler öğretiminde çağdaş öğrenme ve öğretme yaklaşımları* içinde (s.1-18). Pegem Akademi Yayıncılık.

Polat, S. ve Çalış, A. (2019). 6. Sınıf sosyal bilgiler dersindeki bazı kavramların algılanışları ve kavram yanılgıları. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 23*(4), 2057-2072.

Sever, R., Polat. S. ve Özmen, F. (2021). 4-5-6-7. sınıf sosyal bilgiler öğretim programında kullanılan kavramlar. R. Sever (Editör). *Sosyal bilgiler eğitiminde kavram öğretimi* içinde (s.79-100). Pegem Akademi Yayıncılık.

Soysal, A. (2010). Türkiye'de kadın girişimciler: Engeller ve fırsatlar bağlamında bir değerlendirme. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 65*(1), 83-114.

Tabaru Örnek, G. (2022). *Hayat Bilgisi dersinde yer temelli öğretim uygulamalarının öğrencilerin girişimcilik becerisi ve çevre okuryazarlığına etkisi* (Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Top, S. (2006). *Girişimcilik: Keşif süreci.* İstanbul: Beta Yayıncılık.

Ürper, Y. (2015). Girişimcilik kavramı, çeşitleri ve girişimcilikte etik. Y. Ürper (Editör), *Girişimcilik ve iş kurma* içinde (s. 2-16). Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları.

BÖLÜM **8**

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE DRAMA: EĞLENCEYE KAPI ARALAMAK

Dr. Öğr. Üyesi Esat YILDIRIM

"Yaratıcı drama çalışmaları, insan varlığının yaratıcı kılınması, yeni kuşakların geleceğe hazırlanması, daha nitelikli insan yetişimi, daha nitelikli istemlere yönelmek için evrensel bir gereksinmedir."

Ömer Adıgüzel

İçindekiler

1. Giriş
2. Neden Drama?
3. Dramada Planlama
4. Dramanın Yapılandırılması
   4.1. Isınma/Hazırlık Çalışmaları
   4.2. Canlandırma
   4.3. Değerlendirme/Tartışma
5. Drama Sık Kullanılan Teknikler
   5.1. Doğaçlama
   5.2. Rol oynama
   5.3. Dramatizasyon
6. Uzaktan Eğitimde Drama
7. Drama ve Sosyal Bilgiler

Etkinlik

Özet

Kaynakça

1. Giriş

Drama dinamik bir alandır ve kendi iç dinamiğinde sürekli ilerleme kaydederek değişmekte ve gelişmektedir. Alandaki güncel gelişmeler bize dramanın yöntem boyutundan artık daha ileri bir disiplin boyutuna da sahip olduğunu göstermektedir. Drama eğitimi alanında günümüzde iki farklı eğilimin olduğunu söyleyebiliriz. Bunlardan ilki günümüzde eğitimde dramanın, belli konuların öğretilmesinde bir öğretim yöntemi olarak (yöntem-araç) kullanılması; ikincisi ise dramanın öğrenenin kişilik gelişimi, estetik eğitimi için kendine özgü bir disiplin olarak (ders-amaç) kullanılmasıdır. Bazı araştırmacılar dramayı yöntem ve disiplin boyutu olarak isimlendirirken (Adıgüzel, 2019) bazıları da sanatsal ve eğitsel bir form olarak (Yeşil, 2020) isimlendirmişlerdir. Dramanın yöntem boyutu bir dersin herhangi bir konusunu öğretmek için kullanılırken, disiplin boyutu ise dramanın kendi alan bilgisinin (teknik, dramatik yapı, planlama, aşama) öğretilmesine dönük kullanılmasıdır. Şunu net bir şekilde ifade etmek gerekir ki drama her ne kadar iki boyutta değerlendirilmiş olsa da gerek dramanın disiplin boyutu gerekse dramanın yöntem boyutu drama uygulamalarında beraber işe koşulur. Çünkü herhangi bir konunun drama ile öğretimi ancak ve ancak dramanın alan bilgisinin (teknik, dramatik yapı, planlama, aşama vb.) işe koşulması ile mümkündür (Metinnam, 2020). Dramayı etkin, etkili, verimli, özgün kılan şey de budur. Drama derslerinin verimli işlenilebilmesi, dramanın bu iki boyutunun etkin bir şekilde beraber kullanılması ve uyumlu hale getirilmesine bağlıdır. Dramanın akademik düzleme yerleşmesinde, bu alanda son yıllarda yapılan yayınların önemi yadsınamaz. Elbette bu yayınların bir kısmında nitelik sorununun olduğu göze çarpsa da nicelik olarak azımsanmayacak kadar yayın olduğu söylenebilir. Türkiye'de drama çalışmaları 1980'lerin başlarında başladığı, akademik ortamda ilk tartışıldığı zemin olarak da 1985 yılının önemli olduğu söylenebilir (Adıgüzel, 2019).

Dramanın bakış açısını daha iyi anlayabilmek için drama kavramının geniş bir perspektifte tanımlanması gerekmektedir. Alanyazında yer yer farklı drama adlandırmalarına tanık olunsa da bu kavramlar (drama, eğitici drama, yaratıcı drama) nitelik, amaç ve kapsam açısından özünde aynı kavramlardır (Adıgüzel, 2019). Bu çalışmada da "drama" kavramı kullanımı uygun görülmüş olup çalışma boyunca "drama" kavramı kullanılmıştır.

Yaratıcı drama, yazılı bir metin olmadan, katılımcıların, özgün düşünceleri, öznel anları, bilgi ve deneyimlerine dayanarak kendi oluşturdukları eylem durumları, doğaçlama, rol oynama ve canlandırmaları içerir (San, 1990). Günümüzde bir öğretim yöntemi olarak yaratıcı dramanın birçok akademik çalışmada da kullanılan en yaygın tanımı şu şekildedir: "Yaratıcı drama, bir grubu oluşturan üyelerin yaşam deneyimlerinden yola çıkarak, bir amacın, düşüncenin, doğaçla-

Kaynakça

Adıgüzel, H. Ö. (2006*)*. Yaratıcı Drama Kavramı, Bileşenleri ve Aşamaları. *Yaratıcı Drama Dergisi 1*(1), 17-29.

Adıgüzel, Ö. (2019). *Eğitimde yaratıcı drama* (3.baskı). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Adıgüzel, Ö., Antepli, S., ve Özal Göncü, İ. (2019). *Etkinliklerle dramayı keşfet*. Ankara: İzge Yayıncılık.

Annarella, L. A. (1992). *Creative drama in Ihe classroom*. 10 Haziran 2023 ERİC No. Ed 391 206. adresinden alındı.

Aykaç, N. (2021). İlkokulda Drama: Kuramsal Temeller. N. Aykaç (Ed*.), İlkokulda Drama Uygulama Örnekleri* (ss. 1-26) içinde. Ankara: Pegem Akademi.

Baldwin, P. (2019). D*rama Yoluyla Okul Gelişimi: Tüm Sınıf ve Tüm Okulla Uygulanabilecek Yaratıcı Bir Yaklaşım*. Z. Özen ve İ. Metinnam (Çev. Ed.), Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Baldwin, P. (2020). *İlkokulda Drama El Kitabı: Dramaya Yeni Başlayanlar Öğretmenler İçin Uygulama Rehber.(*Çev. B. Akhun, N. Akkocaoğlu Çayır, P. Özdemir Şimşek). Ankara: Pegem Akademi.

Bayram, H. (2021a). Nitel araştırma yöntemleri: sosyal bilgiler lisansüstü öğrencilerinin algısına ilişkin fenomenolojik bir çalışma. *Üniversite Araştırmaları Dergisi, 4*(2), 108-118.

Bayram, H. (2021b). Sosyal bilgiler öğretiminde sözlü ve yazılı edebiyat ürünlerinin kullanımı konusunda yapılmış lisansüstü tezlerin incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi, 10*(1), 349-369.

Çelik, Ö. ve Buluç, B. (2018). Disiplinler Arası Yaklaşımla Değer Öğretiminde Yaratıcı Drama Yönteminin Kullanılması. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 20* (1) , 67-88.

Deveci, H. ve Selanik Ay, T. (2008). Vatandaşlık eğitimi bakımından sosyal bilgilerin toplumsal gücü. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Eğitim Fakültesi (30. Yıl özel sayısı)*, 97-109.

Erdem Zengin, E., ve Yalçınkaya, E. (2016). Yöntem olarak yaratıcı drama kullanımının ilkokul 4. sınıf sosyal bilgiler programındaki değerlere etkisi. *Mediterranean Journal of Humanities*, *1*(2), 221-236.

Er-Türküresin, H. (2020). The of using creative drama method on student achievement in the social studies course: A meta-analysis study. *International Online Journal of Education and Teaching (IOJET), 7*(4). 1881-1896.

Er, M. A. ve Ulaş, A. H. (2020). İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerine Yardımlaşma ve Saygı Değerlerinin Kazandırılmasında Drama Etkinliklerinin Etkililiği. *Ekev Akademi Dergisi*, 24(81), 209-228.

Gültekin, M., ve Özcan, E. (2022). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Öğretim Stratejileri ile Yöntem ve Teknikleri. C. Öztürk ve T. Kafadar (Ed.), *Sosyal Bilgiler Öğretimi: Etkili Vatandaşlık Eğitimi El Kitabı* içinde (ss.67-108). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Karabulut, Ö., & Gençtürk Güven, E. (2022). Sosyal Bilgiler Dersinde Yaratıcı Drama Yönteminin Öğrencilerin Eleştirel Düşünme ve Çevresel Duyarlıklarına Etkisi. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *19*(Özel Sayı), 295-322.

McCaslin, N. (2006). *Creative drama in the classroom and beyond (7th ed.).* Players Press, Inc.

Metinnam, İ. (2019). Sınıf Öğretmenliği Adaylarının Yaratıcı Drama Oturumu Planlama Sürecinde Yaşadıkları Sorunların İncelenmesi. *Yaratıcı Drama Dergisi*, *14*(2), 219-242.

Metinnam, İ. (2020). Yaratıcı Drama. E. Şen ve S. Karagül (Ed.), *Türkçe Eğitiminde Tiyatro ve Drama* içinde (ss. 251-277). Ankara: Eğiten Kitap

Meydan, A. (2010). Sosyal bilgiler disiplininde coğrafyanın yeri ve önemi. R. Turan ve K. Ulusoy (Ed.), *Sosyal bilgilerin temelleri* içinde (s. 65-83). İstanbul: Maya Akademi.

Morris, R. V., & Welch, M. (2004). Scripted Drama Assessment in a Middle School

Social Studies Class. *Canadian Social Studies*, *38*(2), Retrieved from https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1073913.pdf.

Nayci, Ö., ve Adıgüzel, Ö. (2017). Sosyal bilgiler dersinde yaratıcı drama'nın bir yöntem olarak kullanılmasının öğrenci başarısına etkisi. *Eğitim ve Bilim*, *42*(192), 349-365.

O'Neill, C. ve Lambert, A. (1991). *Drama structures: A practical handbookfor teachers*. Portsmougth: Heinemann Educational Books.

Öztürk, A. (2007). Dramada teknikler. A. Öztürk (Ed.), *İlköğretimde Drama* İçinde (ss. 125-142). Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları.

Öztürk, T., ve Sarı, D. (2018). Sosyal bilgilerde yaratıcı drama kullanımının öğrencilerin başarılarına, tutumlarına ve öğretimin kalıcılığına etkisi. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi [Journal of Theoretical Educational Science], 11*(3), 586- 605.

Polat, S., ve Bayram, H. (2021). Drama dersinin tasarım odaklı düşünme becerilerinin gelişimine katkısını araştıran bir durum çalışması. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 23*(2), 476-497.

Safran, M. ve Ata, B.(2003). Öğrencilerin tarih metinlerinden anlam çıkarmalarına yönelik araştırmalara genel bir bakış. C. Şahin (Ed.), *Konu alanı ders kitabı inceleme kılavuzu sosyal bilgiler* içinde (s.339-355). Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.

San, İ. (1990). Eğitimde Yaratıcı Drama. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 23*(2), 573-582.

San, İ. (2006). Yaratıcı drama 1985-1995 yazılar. H. Ö. Adıgüzel, (Ed.). *Yaratıcılığı geliştiren bir yöntem ve yaratıcı bireyi yetiştiren bir disiplin: Eğitsel yaratıcı drama* (ss. 342-363). Naturel.

Tıkman, F. (2021). Sosyal bilgiler dersine yönelik disiplinlerarası bir toplu öğretim deseni tasarlama örneği. E. Kaya (Ed.), Sosyal Bilgiler Dersi ve Eğitiminin Tasarımı içinde (ss. 162-189). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Tokmak, A., Karamık, M., ve İlhan, G. O. (2023). Sosyal bilgiler dersinde drama yöntemi ile çevresel bilincin geliştirilmesi. *Yaratıcı Drama Dergisi*, *18*(1), 21-40.

Üstündağ, T. (2018). *Yaratıcı Drama Öğretmeninin Günlüğü* (14. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Yeşil, A. E. (2020). *Kuramdan Uygulamaya Sanatsal ve Eğitsel Bir Form Olarak Drama & Eğitimde Kukla-Obje Kullanımı*. Ankara: Akademisyen Kitabevi

Yıldırım. E. (2022). Hayat Bilgisi Öğretiminde Dijital Destekli Drama (DijiDrama) Uygulamaları. V. Batdı, ve Z. A Yılmaz (Ed.), *Eğitimde Teknoloji Destekli Yeni Yönelimler* içinde (ss. 42-68). Ankara: Anı Yayıncılık.

Yılmaz, S. ve Ceylan, T. (2020). Sosyal bilgiler derslerinde drama yöntemiyle öğretimin sosyal beceri, empatik beceri ve akademik başarıya etkisi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi, 15*(30), 385-412.

Yildirim, E., Tikman, F., & Senturk, M. (2022). Meta-analysis on the of using the drama approach in social studies course. *International Journal on Social and Education Sciences (IJonSES), 4*(1), 17-33.

Zengin, E. ve Ulaş, H. (2021). Drama ile Eğitimin Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Motivasyonlarına ve Tutumlarına Etkisinin İncelenmesi. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori ve Uygulama, 12*(24), 353-376.

BÖLÜM **9**

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE ÖĞRENME AMAÇLI YAZMA: KURAMSAL TEMEL, UYGULAMA, DEĞERLENDİRME VE ETKİNLİK ÖRNEKLERİ

Doç. Dr. Fatih KAYAALP - Doç. Dr. Zeynep BAŞCI NAMLI

Öğretmenim dersimiz Türkçe dersi değil ki neden yazıyoruz?

İçindekiler

1. Giriş
2. Öğrenme Amaçlı Yazma
   2.1. Öğrenme amaçlı yazmanın öğrenme çıktılarına yansıması
   2.2. Öğrenme amaçlı yazma etkinliklerinin hazırlanması ve uygulanması
   2.3. Öğrenme amaçlı yazma etkinliklerinin öğrenme ürünlerine yansıması
   2.4. Öğrenme amaçlı yazma etkinliklerinin değerlendirilmesi
3. Sosyal Bilgiler Dersinde Öğrenme Amaçlı Yazma Etkinliklerinin Tasarımı
   3.1. Öğrenme amaçlı yazma ve kavram öğretimi
   3.2. Öğrenme amaçlı yazma ve sürdürülebilir çevre bilinci
   3.3. Öğrenme amaçlı yazma ve güncel ve tartışmalı konular
   3.4. Öğrenme amaçlı yazma ve 21. yüzyıl becerileri
   3.5. Öğrenme amaçlı yazma ve biyografiler
   3.6. Öğrenme amaçlı yazma ve tarihsel düşünme becerileri
   3.7. Öğrenme amaçlı yazma ve okul dışı öğrenme ortamları

Etkinlik

Özet Örnekleri

Kaynakça

1.Giriş

Öğretmen olarak görev yaptığımız dönemlerde yazmanın sosyal bilgiler dersinde anlamlı ve derin öğrenme sürecine önemli katkılar sağladığını düşünerek uzun yıllar derslerimizde yazıyı bir öğretim aracı olarak kullanmaktan vazgeçmedik. Ancak zaman içerisinde görev yaptığımız il, ilçe, okul, sınıf düzeyi değişse de değişmeyen *"Öğretmenim dersimiz Türkçe dersi değil ki neden yazıyoruz?"* sorusuna tanıklık ettik. Akademik araştırmalarımız sırasında yıllarca ısrarla devam ettirdiğimiz yazma etkinliklerinin yurt dışında tarihsel bir arka planı ve kuramsal temellerinin var olduğunu gördük. Bundan sonraki süreç sosyal bilgiler dersinde yazı ile olan ilişkimizi çok farklı noktalara taşıdı. Bu hususta öğrenme amaçlı yazmanın bilimsel yol ve yöntemlerini takip ederek yazıyı bilinçli ve belirli ilkeler doğrultusunda sosyal bilgiler dersine entegre etmek temel amacımız oldu. Bu doğrultuda yazının sosyal bilgiler dersinde öğrencilere sağladığı faydaların bilincinden hareketle çok sayıda çalışmayı literatüre kazandırdık. Yapılan bu çalışmaların odak noktası veya ana kaynağı; sosyal bilgiler dersi içerinde yazıyı sene sonu ödevlerinde zikredilen, tahtayı deftere aktarırken anılan (Birebir aynı biçimde aktarılması [biz buna bilginin nakliye edilmesi diyoruz]), ders kitabının kenar ve köşesine karalanan bir eylem olmadığına yönelik bilimsel bir taban oluşturmaktır.

Öğrenme amaçlı yazma pedagojisini sosyal bilgiler dersinde yer edindirme gayesiyle daha önce bağımsız konu ve başlıkları öğrenme amaçlı yazma üzerinden aktarma gayreti gösterdik. Bu bölümde ise sosyal bilgiler dersi içerisinde özellikle 2018 sosyal bilgiler dersi öğretim programında üzerinde durulan veya daha ön planda olan konuların kazandırılmasında öğrenme amaçlı yazma etkinliklerini bütüncül bir yaklaşımla farklı etkinlik örnekleri üzerinden ortaya koymayı amaçladık. Bu amaç doğrultusunda öncelikle öğrenme amaçlı yazmanın kuramsal temeli ve öğrenme amaçlı yazmanın öğrenme çıktılarına yansıması ele alınmıştır. Ardından öğrenme amaçlı yazma etkinliklerinin bir ders sürecine nasıl aktarılacağı, uygulanan etkinliklerin nasıl değerlendirileceğine yer verilmiştir. Son bölümde ise 2018 sosyal bilgiler dersi öğretim programında vurgulanan farklı hususlara (tartışmalı konular, tarihsel düşünme becerileri, sürdürülebilir çevre bilinci, okul dışı öğrenme ortamları, biyografiler, kavram öğretimi, 21. yüzyıl becerileri) yönelik öğrenme amaçlı yazma etkinlikleri tasarlanarak sunulmuştur.

2. Öğrenme Amaçlı Yazma

Hayatın içinde temel bir beceri olarak yazma (Müldür ve Yalçın, 2019) iletişim kurmaktan, bilgilerin kaydedilmesine, duyguların ifadesinden, ikna etmeye, eğlendirmekten hayali dünyalar kurmaya kadar (Graham, 2018) çeşitli

Kaynakça

Ainsworth, H. L., & Eaton, S. E. (2010). *Formal, Non-Formal and Informal Learning in the Sciences*.

Akçalı, A. A., & Aslan, E. (2016). Tarih öğretiminde yerel tarih kullanımının akademik başarıya ve tarihsel düşünme becerilerine etkisi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *36*(2).

Akıncı, B. G. (2011). *Temsili resim kullanımıyla tarihsel düşünme becerilerin gelişimi* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Aktepe, Z. T. (2020). *Dördüncü sınıf maddeyi tanıyalım ünitesinde öğrenme amaçlı yazma etkinliklerinin akademik başarıya etkisinin araştırılması* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Atatürk Üniversitesi, Erzurum.

Alharbi, F. (2015). Writing for learning to improve students' comprehension at the college level. *English Language Teaching*, *8*(5), 222-234. http://dx.doi.org/10.5539/elt.v8n5p222

Altun, A., & Kaymakçı, S. (2016). Zaman ve kronolojinin öğretiminde bir materyal: Zaman şeritleri. *Turkish History Education Journal*, *5*(1), 157-192.

Applebee, A. N. (1984). Writing and reasoning. *Review of Educational Research*, *54*(4), 577-596.

Atasoy, S., & Küçük, O. (2020). Development of eighth grade students' epistemological beliefs through writing-to-learn activities. *Journal of Science Learning, 3*(2), 57-66. https://doi:10.17509/jsl.v3i2.20573

Aydoğan, O., & Karabağ, G. (2020). Eğitsel bilgisayar oyunu ile desteklenmiş tarih öğretiminin öğrencilerin mekânı algılama ve kronolojik düşünme becerilerine etkisi. *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, *4*(1), 106-130.

Aytaş, Ç., & Uğurel, I. (2016). Bir matematik sınıfındaki yazma aktivitelerine dayalı öğretim uygulamasının öğrencilerin öğrenmeleri üzerindeki etkileri. *Milli Eğitim Dergisi*, *45*(211), 113-146.

Baaijen, V. M., & Galbraith, D. (2018). Discovery through writing: Relationships with writing processes and text quality. *Cognition and Instruction*, *36*(3), 199-223. https://doi. org/10.1080/07370008.2018.1456431

Bahadır, E. (2011). İlköğretim 8. sınıf "maddenin halleri ve ısı ünitesi'nin öğretiminde *işbirlikli* öğrenme temelli bilimsel mektupların kullanılmasının öğrencilerin tutum, başarı ve bilimsel okuryazarlıklarına etkisinin incelenmesi [Yayımlanmamış Yüksek Lisans tezi]. Erzincan Üniversitesi, Erzincan.

Bal, M. S. & Akış, A. (2010). Sosyal bilgiler dersi "insanlar ve yönetim" ünitesinde karşılaşılan kavram yanılgıları. *Education Sciences, 5*(4), 2061-2072.

Balgopal, M. M., Wallace, A. M., & Dahlberg, S. (2017). Writing from cultural contexts: How college students frame an environmental SSI through written arguments. *Journal of Research in Science Teaching*, *54*(2), 195-218. https://doi.org/10.1002/tea.21342

Bangert-Drowns, R. L., Hurley, M. M., & Wilkinson, B. (2004). The of school-based writing-to-learn interventions on academic achievement: A meta-analysis. *Review of Educational Research*, *74*(1), 29-58.

Başcı Namlı, Z., Meral, E., & Kayaalp, F. (2022). Kavram öğretimi sürecine öğrenme amaçlı yazmayı eklemlemek: Bir müdahaleli karma desen araştırması. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *24*(3), 499-518. https://doi.org/10.17556/ erziefd.1106345

Bozat, Ö. (2014). *5. Sınıf yaşamımızdaki elektrik ünitesinde öğrenme amaçlı yazma etkinliklerinden mektubun başarıya etkisi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Atatürk Üniversitesi, Erzurum.

Brewster, C., & Klump, J. (2004). Writing to learn, learning to write: revisiting writing across the curriculum in northwest secondary schools. By Request. *Northwest Regional Educational Laboratory NWREL*.

Carver, L., & Pantoja, L. (2022). Writing-to-learn. H. S. Atkins and L. Canver (Eds.). In *Writing is thinking: Strategies for all con-*

tent areas, Rowman & Littlefield Publishing Group: Itc

Caukin, N. S. (2010). *Science writing heurisitic: a writing-to-learn strategy and its on student's science achievement, science , and scientific epistemological view* (Unpublished Doctoral Dissertation). Tennessee State University, ABD.

Chen, Y. C., Hand, B. ve McDowell, L. (2013). The of writing-to-learn activities on elementary students' conceptual understanding: Learning about force and motion through writing to older peers. *Science Education*, *97*(5), 745-771. https://doi.org /10.1002/sce.21067

Chmarkh, M. (2021). Writing to learn research: A synthesis of empirical studies (2004-2019*). European Journal of Educational Research, 10*(1), 85-96. https://doi: 10.12973/eu-jer.10.1.85

Chowen, B. W. (2006*). Teaching historical thinking: What happened in a secondary school world history classroom* [Unpublished Doctoral Thesis]. The University of Texas at Austin, ABD.

Copur, A. & Demirel, M. (2016). Turkish social studies teachers' thoughts about the teaching of controversial issues. *JSSE-Journal of Social Science Education*, *15*(2), 80-95.

Çağır, S., & Oruç, Ş. (2020). Intelligence and mind games in concept teaching in social studies. *Participatory Educational Research, 7*(3), 139-160. https://doi.org/10. 17275/ per.20.39.7.3

Çicek-Şentürk, Ö., & Selvi, M. (2022). 21. Yüzyıl becerileri eğitiminde argumantasyon. M. Şentürk, U. Şimşek ve Y. Topkaya (Eds.) *Yenilikçi yaklaşımlarla 21. Yüzyıl becerileri eğitimi* içinde (ss. 21-32). Pegem Akademi.

Dalka, R. (2019). *Writing-to-Learn physics: Helping students understand energy systems* [Unpublished Doctoral Dissertation]. The University of Michigan, USA.

Demir, Y. (2022). 21. Yüzyıl becerileri eğitiminde alan gezileri. M. Şentürk, U. Şimşek ve Y. Topkaya (Eds.) *Yenilikçi yaklaşımlarla 21. Yüzyıl becerileri eğitimi* içinde (ss. 89-100). Pegem Akademi.

Deveci, T. (2018). Writing for and because of lifelong learning. *European Journal of Educational Research, 8*(1), 1-7. https://doi.org/10.12973/eu-jer.8.1.1

Doğan, E., & Koç, H.(2017). Sosyal bilgiler dersinde deprem konusunun dijital oyunla öğretiminin akademik başarıya etkisi. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, *2017*(8), 90-100.

Dummer, T. J., Cook, I. G., Parker, S. L., Barrett, G. A., & Hull, A. P. (2008). Promoting and assessing deep learning'in geography fieldwork: An evaluation of field diaries. *Journal of Geography in Higher Education, 32*(3), 459-479. https://doi.org/10.1080/03098260701728484

Elvan, Ö. (2012). *Sosyal bilgiler öğretiminde çalışma yaprakları kullanılmasının kavram yanılgılarını gidermeye etkisi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Ahi Evran Üniversitesi, Kırşehir.

Emig, J. (1977). Writing as a mode of learning. *College Composition and Communication, 28*(2), 122–128. https://doi.org/10.2307/356095.

Erdoğan, H. (2007). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi tarih konularının öğretiminde resimlendirilmiş öykülerin tarihsel düşünme becerilerinin gelişimine etkisi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Eşmekaya, F. (2019). *Zihin haritası tekniğinin sosyal bilgiler öğretiminde kullanılmasının akademik başarı ve kalıcılığa etkisi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Niğde Üniversitesi, Niğde.

Fakhruddin, M., & Soekardjo, M. (2021). The Dilemma of teachers in teaching controversial ıssues of ındonesian history. In *First International Conference on Science, Technology, Engineering and Industrial Revolution (ICSTEIR 2020)* (pp. 619-622). Atlantis Press.

Finkenstaedt Quinn, S. A., Halim, A. S., Kasner, G., Wilhelm, C. A., Moon, A., Gere, A. R., & Shultz, G. V. (2020). Capturing student conceptions of thermodynamics and kinetics using writing. *Chemistry Education*

Research and Practice, 21(3), 922-939. https://doi.org/10.1039/c9rp00292h

Flower, L., & Hayes, J. R. (1981). A cognitive process theory of writing. *College Composition and Communication,32*(4), 365-387. https://doi:10.2307/356600

Fry, S. W., & Villagomez, A. (2012). Writing to learn: Benefits and limitations. *College Teaching, 60*(4), 170-175. https://doi.org/10.1080/87567555.2012.697081

Gere, A. R., Limlamai, N., Wilson, E., MacDougall Saylor, K., & Pugh, R. (2019). Writing and conceptual learning in science: An analysis of assignments. *Written Communication, 36*(1), 99-135. https://doi.org/10.1177/0741088318804820

Getchell, K. M., & Pachamanova, D. A. (2022). Writing to learn: A framework for structuring writing assignments to support analytics course learning goals. *INFORMS Transactions on Education, 22*(2), 103-120.

Giroux, H. A. (1978). Writing and critical thinking in the social studies. *Curriculum Inquiry 8*(4), 291-310.

Graham, S. (2006). Writing. I P. Alexander& P. Winne (Eds*.), Handbook of educational psychology* (pp. 457–478). Mahwah,NJ: Erlbaum.

Graham, S. (2008). writing instruction for all students. *Renaissance learning*, 2-6.

Graham, S. (2018). A revised writer (s)-within-community model of writing. *Educational Psychologist*, *53*(4), 258-279. https://doi.org/10.1080/00461520.2018.1481406

Günel, M., Hand, B., & McDermott, M. A. (2009). Writing for audiences: on high-school students' conceptual understanding of biology. *Learning and Instruction, 19*(4), 354-367

Gupte, T., Watts, F. M., Schmidt McCormack, J. A., Zaimi, I., Gere, A. R., & Shultz, G. V. (2021). Students' meaningful learning experiences from participating in organic chemistry writing-to-learn activities. *Chemistry Education Research and Practice, 22*(2), 396-414. https://doi.org/10.1039/d0rp00266f

Hand, B., Wallace, W. C., & Yang, E. M (2004). Using a science writing heuristic to enhance learning outcomes from laboratory activities in seventh-grade science: quantitative and qualitative aspects. *International Journal of Science Education, 26*(2), 131-149. https://doi:10.1080/0950069032000070252

Hebert, M., Simpson, A., & Graham, S. (2013). Comparing of writing activities on reading comprehension: A meta-analysis. *Reading and Writing, 26*(1), 111-138. https://doi:10.1007/s11145-012-9386-3

Hensberry, K. K., & Jacobbe, T. (2012). The effects of Polya's heuristic and diary writing on children's problem solving. *Mathematics Education Research Journal*, *24*, 59-85.

Hobson, E. H., & Schafermeyer, K. W. (1994). Writing and critical thinking: Writing-to-learn in large classes. *American Journal of Pharmaceutical Education*, *58*(4), 423-426.

Hohenshell. M. L., & Hand, B. (2006) Writing- to-learn strategies in secondary school cell biology: A mixed method study. *International Journal of Science Education, 28*(2-3), 261-289. doi: 10.1080/09500690500336965

Hooey, C. A., & Bailey, T. J. (2005). Journal writing and the development of spatial thinking skills. *Journal of Geography*, *104*(6), 257-261.

İncili, Ö. F., & Tıkman, F. (2022). 21. Yüzyıl becerileri eğitiminde oryantiring. M. Şentürk, U. Şimşek ve Y. Topkaya (Eds.) *Yenilikçi yaklaşımlarla 21. Yüzyıl becerileri eğitimi* içinde (ss. 121-132). Pegem Akademi.

Karaçağıl, C. (2014). *Sosyal bilgiler derslerinde öğrenme amaçlı yazma etkinlikleri kullanımının öğrenci akademik başarısına etkisi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Muğla.

Karaçayır, F. (2022). *Ortaokul sosyal bilgiler derslerinde doğal afetlerin hareketli infografikler ile öğretiminin öğrenci başarısına ve dersin tutumuna etkisi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas.

Karataş, O. (2011). *İlköğretim I. Kademe sosyal bilgiler dersi doğal afet eğitiminde drama*

tekniğinin öğrencilerin başarılarına etkisi (Deneysel bir çalışma) [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Kafkas Üniversitesi, Kars.

Kayaalp, F. (2022). 21. Yüzyıl becerileri eğitiminde öğrenme amaçlı yazma pedagojisi. M. Şentürk, U. Şimşek ve Y. Topkaya (Eds.) *Yenilikçi yaklaşımlarla 21. yüzyıl becerileri eğitimi* içinde (ss.101-120). Pegem Akademi.

Kayaalp, F., Meral, E., & Başcı Namlı, Z. (2021). An analysis of the of writing-to-learn activities regarding students' academic achievement and self-regulation skills in writing. *Participatory Educational Research*, *9*(1), 324-348. https://doi. org/10.17275/per.22.18.9.1

Kayaalp, F., & Şimşek, U. (2020). Spoken words and wrıtten words remain (?) an analysis on the impacts of using writıng-to-learn activities in the social studies class on cognıtıve learning and students' views. *International Journal of Eurasian Education & Culture*, *5*(10), 1242-1314.

Kayaalp, F., & Şimşek, U. (2021). Sosyal bilgiler öğretiminde öğrenme amaçlı yazma. S. Polat ve B. Aksoy (Eds.), *Kuramdan uygulamaya sosyal bilgiler öğretiminde çağdaş öğrenme ve öğretme yaklaşımları* içinde (ss.47-69). Pegem Akademi.

Kaymakcı, S., & Er, H. (2013). Sosyal bilgiler öğretim programı ve ders kitaplarında biyografinin kullanımı. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *1*(25), 198-224.

Klein, P. D., & Boscolo, P. (2016). Trends in research on writing as a learning activity. *Journal of Writing Research, 7*(3), 311-350. https://doi.org/10.17239/jowr-2016.07.03.01

Külekçi, Z. (2018). *Hikâye yazmanın sekizinci sınıf öğrencilerinin maddenin yapısı ve özellikleri ünitesindeki akademik başarılarına ve tutumlarına etkisinin incelenmesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Giresun Üniversitesi, Giresun.

, K. A. (2014). *Writing in the elementary science classroom: Teacher beluefs and practices wıthın a narrowing currıculum* [Unpublished Doctoral Dissertation]. Ball State University, ABD.

Mason, L. ve Boscolo, P. (2000). Writing and conceptual change. What changes? *Instructi onal Science, 28*(3), 199-226.

Mason, L., & Boscolo, P. (2000). Writing and conceptual change. What changes?. *Instructional Science*, *28*, 199-226.

Mayer, R. E. (2002). *The promise of educational psychology: Vol. 2. Teaching for meaningful learning.* Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.

Myers, J. W. (1984). Writing to learn across the curriculum. Phi Delta Kappa Educational Foundation.

Müldür, M., & Yalçın, A. (2019). Öz düzenlemeye dayalı yazma eğitiminin ortaokul öğrencilerinin bilgilendirici metin yazma becerisine, yazmaya yönelik öz düzenleme becerisine ve yazma öz yeterlik algısına etkisi. *Ilkogretim Online*, *18*(4).

Newell, G. E., & Winograd, P. (1995). Writing about and learning from history texts: The of task and academic ability. *Research in the Teaching of English*, 133-163.

Nurnberg, D. (2017). Writing-to-learn in high-school chemistry: the of using the science writing heuristic to ıncrease scientific literacy [Unpublished Doctoral Dissertation]. The University of San Francisco, ABD.

Nückles, M., Hübner, S., Dümer, S., & Renkl, A. (2010). Expertise reversal in writing-to-learn. *Instructional Science, 38*(3), 237-258.

Nückles, M., Roelle, J., Glogger-Frey, I., Waldeyer, J., & Renkl, A. (2020). The self-regulation-view in writing-tolearn: Using journal writing to optimize cognitive load in self-regulated learning. *Educational Psychology Review, 32*(4), 1089-1126. https://doi.org/10.1007/s10648-020-09541-1

Parsons, M. R. (2011). *of writing to learn in pre-calculus mathematics on achievement and outcomes for students in a community college setting: A mixed methods approach* [Unpublished Doctoral dissertation]. Colorado State University, ABD.

Pine, K., Messer, D. ve St. John, K. (2001). Children's misconceptions in primary science: A survey of teacher'' views. *Research in Science ve Technological Education, 19*(1), 79-96. https://doi.org/10.1080/02635140120046240

Reaves, R. R., Flowers, J. L., & Jewell, L. R. (1993). of writing-to-learn activities on the content knowledge, retention, and attitudes of secondary vocational agriculture students. *Journal of Agricultural Education, 34*(3), 34-40.

Reilly, E. M. (2007). *Writing to learn mathematics: A mixed method study* [Unpublished doctoral dissertation]. Indiana University of Pennsylvania, Pennsylvania

Sedita, J. (2015). Learning to write and writing to learn. In Hougen, M.C. (Ed.) Foundamentals of literacy instruction and assessment: 6-12, (pp. 97-115). Baltimore, MD: Brooks Publishing Company.

C. K., & Washburn, E. K. (2015). The PEA strategy: One teacher's approach to integrating writing in the social studies classroom. *The Social Studies*, *106*(4), 178-185. https://doi.org/10.1080/00377996.2015.1043616

Sinaga, P., & Feranie, S. (2017). Enhancing critical thinking skills and writing skills through the variation in non-traditional writing task. *International Journal of Instruction*, *10*(2), 69-84.

Stradling, R. (1984). The teaching of controversial issues: an evaluation. *Educational Review*, *36*(2), 121-129. https://doi:10.1080/0013191840360202

Sunal, C. S. ve Haas, M. E. (2005). *Social studies for elementary and middle grades a constructivist approach* (2th ed.). Pearson Education.

Şahan, C., & Dinç, A. (2021). Simülasyon öğretim yönteminin ortaokul öğrencilerinin afetlere karşı hazırlık durumlarına etkisi. [The of simulation teaching method on middle school students' preparedness for disasters]. *Resilience*, *5*(1), 21-36.

Şahin, S. (2019). *Sosyal bilgiler derslerinde öğrenme amaçlı yazma etkinliklerinden ders günlüğü kullanımının öğrenci başarısına ve kalıcılığa etkisi* [Yayımlanmamış Yüksek lisan tezi]. Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Erzincan.

Şentürk, M. (2022). 21. Yüzyıl becerileri eğitiminde eğitici çizgi roman. M. Şentürk, U. Şimşek ve Y. Topkaya (Eds.) *Yenilikçi yaklaşımlarla 21. yüzyıl becerileri eğitimi* içinde (ss. 63-76). Pegem Akademi.

Tarchichi, R. M. (2016). *The impact of mathematics, science and language arts writing to learn strategies on the culture of learning in primary and secondary students* (Doctoral dissertation). Rowan University, ABD.

Tokcan, H. (2015). *Sosyal bilgilerde kavram öğretimi.* Pegem Akademi.

Tokcan, H., & Alkan, G. (2013). Sosyal bilgiler öğretiminde kavram karikatürlerinin öğrenci başarısına etkisi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 14*(2), 1-19.

Topkaya, Y., & Doğan, Y. (2019). 7. Sınıf sosyal bilgiler dersindeki "çevre sorunları ve çevreyle ilgili örgütler" konularının öğretilmesinde eğitici çizgi romanların etkisi: karma bir araştırma. *Eğitim ve Bilim, 45*(201).167-188. https//dx.doi.org/10.15390/EB.2019.8575

Uzoğlu, M., & Aktürk, F. (2019). Beşinci sınıf öğrencilerinin ısı ve sıcaklıkla ilgili kavram yanılgılarının belirlenmesinde mektup yazma aktivitesinin kullanılması1. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, *27*(5), 2043-2055.

Ünal, F., & Er, H. (2017). Öğretmen adaylarının sosyal bilgiler dersinde öğretimi zor olan soyut kavramlara ilişkin bilişsel yapılarının incelenmesi. *Bartın Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi 1*(1), 6-24.

Walker, B., Shippen, M. E., Alberto, P., Houchins, D. E., & Cihak, D. F. (2005). Using the expressive writing program to improve the writing skills of high school students with learning disabilities. *Learning Disabilities Research & Practice*, *20*(3), 175-183.

Walp, D. (2013). *writing* ın *a high-ability middle school social studies classroom* [Unpublished Master's Thesis]. Moravian College, Pennsylvania.

Washburn, E., C., & Golden, K. (2016). The use of a cognitive strategy to support argument-based writing in a ninth grade social studies classroom. *Literacy Research and Instruction*, *55*(4), 353-374.

Yasa, Ş., & Pamuk, A. (2017). Türk denizcilik tarihinin öğretiminde tarihsel romanların kullanımının tarihsel düşünme becerisine etkisinin incelenmesi: Bir eylem araştırması. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, *49*(49), 203-222.

Villalón, J., Kearney, P., Calvo, R. A., & Reimann, P. (2008, July). Glosser: Enhanced feedback for student writing tasks. In *2008 eighth IEEE international conference on advanced learning technologies* (pp. 454-458). IEEE.

Yasul. A.F. (2019). *Sosyal bilgiler dersinde kullanılan öğrenme amaçlı yazma etkinliklerinin akademik başarıya, öğrenmenin kalıcılığına ve yazmaya yönelik tutuma etkisi* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Atatürk Üniversitesi, Erzurum.

Yazıcı, H., & Samancı, O. (2003). İlköğretim öğrencilerinin sosyal bilgiler ders konuları ile ilgili bazı kavramları anlama düzeyleri, *Milli Eğitim Dergisi*, 158, 83-90.

Yazıcı, S. & Seçgin, F. (2010). A study on teaching controversial issues**.** *Journal of International Social Research*, *3*(12), 488-501.

Yesari, B. (2018). *Kavram bulmacalarının sosyal bilgiler 6. sınıf demokrasinin serüveni ünitesindeki öğrenci başarısına etkisi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Niğde.

Yıldırım, E. (2022). 21. Yüzyıl becerileri eğitiminde yaratıcı drama. M. Şentürk, U. Şimşek ve Y. Topkaya (Eds.) *Yenilikçi yaklaşımlarla 21. yüzyıl becerileri eğitimi* içinde (ss. 33-46). Pegem Akademi.

Yılmaz, K., & Çolak, R. (2012). Sosyal bilgiler öğretiminde kavram haritaları kullanımının öğrencilerin tutum, akademik başarı ve bilgilerinin kalıcılık düzeylerine etkisi. *Uluslararası Cumhuriyet Eğitim Dergisi, 1*(1), 1-16.

Yoho, R. F. (1986). of four concept teaching strategies on social studies concept acquisition and retention. *Theory & Research in Social Education, 14*(3), 211-223.

BÖLÜM **10**

AİLE KATILIMLI SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİ

Öğr. Gör. Mehmet Ali ER

"Çocuklarınızı daha iyi tanımakla işe başlayınız; çünkü onları hiç tanımıyorsunuz"

Rousseau

İçindekiler

1. Giriş
2. Aile Katılımlı Sosyal Bilgiler Öğretimi
   2.1. Aile
   2.2. Aile Katılımının Tanımı ve Önemi
   2.3. Aile Katılımının Amaçları
   2.4. Aile Katılımında Öğretmenlerin Sorumlulukları
   2.5. Aile Katılımında Ailelerin Sorumlulukları
   2.6. Aile Katılımı Modelleri
      2.6.1. Epstein aile katılım modeli
      2.6.2. Berger aile katılım modeli
      2.6.3. Hill ve Taylor aile katılım modeli
      2.6.4. Gordon aile katılım modeli
   2.7. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Aile Katılımı Sağlama Çalışmaları
      2.7.1. Aile iletişim etkinlikleri
      2.7.2. Aile eğitimi etkinlikleri
Etkinlik
Özet
Kaynakça

1. Giriş

Eğitim hayat boyu devam eden bir süreçtir. Eğitimle ilgili yapılan tanımlara bakıldığında eğitimin amaçları ve işlevleri arasında farklılık olsa da tümünde var olan ortak özellik insanı merkeze alan bir yaklaşımın olmasıdır. Ertürk (1972) tarafından eğitim, "Bireyin davranışında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme süreci" olarak tanımlanmaktadır. Türk Dil Kurumu'na göre eğitim, "Çocukların ve gençlerin toplum yaşayışında yerlerini almaları için gerekli bilgi, beceri ve anlayışları elde etmelerine, kişiliklerini geliştirmelerine okul içinde veya dışında, doğrudan veya dolaylı yardım etme; terbiye" (Türk Dil Kurumu [TDK], 2023) şeklinde ifade edilmektedir. Şişman (2011)'a göre eğitim, insanın belli bir süreç sonucunda kazandığı davranışlardır. Tanımlara bakıldığında ortak özellik olarak insanın merkeze alındığı ve bireye bilgi, beceri, tutum ve değerlerin kazandırılmasının amaçlandığı görülmektedir.

Toplumun sahip olduğu sosyo-kültürel değerlerin ve normların kazandırılmasında sosyal bilgiler dersi büyük önem arz etmektedir. Sosyal bilgiler öğretim programında şu şekilde tanımlanmaktadır;

Sosyal Bilgiler, bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren, insanın sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir (MEB, 2005).

Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi (NCSS) sosyal bilgiler dersinin temel amacını, toplumsal yarar doğrultusunda problem çözümünde mantıklı kararlar verebilme yeteneğini insanlara kazandırmak ve sorunlara duyarlılık şeklinde belirtmiştir (NCSS, 1993). Sosyal bilgiler dersinin amaçlarından biri de bireylerin düşünme ve bağımsız öğrenme becerilerini geliştirmelerine yardımcı olmaktır (Kısakürek, 1987). Sosyal bilgiler; ilkokul 4., ortaokul 5, 6, ve 7. öğrenim gören öğrencileri günlük yaşamlarında karşılaşabilecekleri problemlere karşı hayata hazırlamaya yöneliktir (Deveci ve Bayram, 2022). Sosyal bilgiler öğretiminin kazanımlarının ve amaçlarının en üst seviyede gerçekleşebilmesi için öğrencinin ilk örneklemi olan ebeveynlerin yani ailesinin desteğinin alınması gerekmektedir. Bu da aile katılımını zorunlu kılmaktadır. Sosyal bilgiler dersi aileyi ve aile katılımını konu edinen bir derstir. 2018 Sosyal bilgiler öğretim programında yer alan amaçlar incelendiğinde bu amaçların sosyal bilgiler öğretiminde aile katılımının sağlanmasını destekleyici nitelikte olduğu göze çarpacaktır (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2018). Dolayısıyla insanın eğitimini sadece belirli bir grup veya ku-

Kaynakça

Ahioğlu-Lindberg, E. N. ve Demircan, A. N. (2013). Ortaöğretim okullarında öğrenci görüşlerine göre aile katılımı: Bir ölçek uyarlaması. *Anadolu Journal of Educational Sciences International, 3*(1), 35-46.

Albez, C. (2019). Aile eğitimi katılım çalışmaları. (D. AKAN ed.). *Aile Eğitimi* içinde (s.86-106). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.

Aydoğan, Y. (2017). Okul öncesi eğitim programlarında aile katılımı. (T. Güler Yıldız, Ed.). *Anne Baba Eğitimi* (4. Baskı) içinde (s. 100-136). Ankara: Pegem Akademi.

Bauch, J. P. (1994). Categories in parent involvement. *The School Community Journal, 4*(1), 53-60.

Bayram, H. (2020). Psikososyal gelişim kuramının sosyal bilgiler dersi kapsamında incelenmesi. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 8*(6), 1993-2001.

Berger, E. H. ve Riojas Cortez, M. (2015). *Parents as partners in education: Families and schools working together.* Boston: Pearson.

Berger, H. E. (2008). *Parents as partners in education.* 7th edition. New Jersey: Pearson.

Budak, G. (1990). *Endüstrileşme süreci içinde ailenin yeri ve önemi.* 1. Aile Şurası Bildirileri, Ankara.

Coleman, M. , & Chirchill, S. (1997). *Challenges to family involvement.* Childhood Education.

Deveci, H. ve Bayram, H. (2022). Sosyal bilgilerin tanımı, kapsamı ve önemi. Ö. Gürdoğan Bayır ve T. Selanik Ay (Editörler). *İlk ve Ortaokul Uygulama Örnekleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi* içinde (s.11-34). Vizetek Yayıncılık.

Dinç, B. (2011). Eğitime ailenin katılımı. E. A. Küçükyılmaz (Ed.). *Okul, Aile ve Çevre İşbirliği* içinde (s.55-74). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

Driessen, G., Smit, F., & Sleegers, P. (2005). Parental involvement and educational achievement. *British Educational Research Journal, 31*(4), 509–532.

Eliason, C. ve Jenkins, L. (2003). *A practical guide to early childhood curriculum*, Upper Saddle River, N. J. : Merrill.

Epstein, J. L. (2010). *School, family and community partnership: Preparing educators and improving school*. Philadelphia: Westview.

Ertürk, S. (1972*). Eğitimde program geliştirme*. Ankara: Yelkentepe Yayınları.

Fitzgerald, D. (2004). *Parent partnership in the early years*. London: Continuum.

Hill, N. E. ve Taylor, L. C. (2004). Parental school involvement and children's academic achievement. *American Psychological Society, 13*(4), 161-164.

Hornby, G. (2011). *Parental involvement in childhood education*. New York: Springer.

Jeynes, W. H. (2005). A meta-analysis of the relation of parental involvement to urban elementary school student academic achievement. *Urban Education, 40*(3), 237–269.

Jeynes, W.H. (2005). Meta-Analysis of the relation of parental involvement to urban elementary school student academic achievement. *Urban Education, 4*(3), 237-269.

Kısakürek, M. A. ve Paykoç, F. (1987). *Sosyal bilgiler öğretimi*. Eskişehir.

MEB. (2005a). *Sosyal bilgiler 4.-5. sınıf programı*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi.

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2018). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı*. http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/201812103847686-SOSYAL%20B%C4%B0LG%C4%B0LER%20%C3%96%C4%9ERET%C4%B0M%20PROGRAMI%20.pdf adresinden alınmıştır.

NCSS. (1993). *The social studies professional.* Washington DC: National Council for the Social Studies, January-February.

Ömeroğlu, E., Yazıcı, Z. ve Dere, H. (2003). Okul öncesi eğitim kurumlarında ebeveynin eğitime katılımı. Sevinç M. (Ed). *Erken Çocuklukta Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar*. (s. 440-446). İstanbul: Morpa Yayınları.

Sayın, Ö. (1990). *Aile sosyolojisi - Ailenin toplumdaki yeri.* İzmir: Ege Üniversitesi Yayınları.

Şişman, M. (2011). *Eğitim bilimine giriş*. (9. Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.

TDK. (2023). https://sozluk.gov.tr/ adresinden alınmıştır.

Temel, Z. F., Aksoy, A. B. ve Kurtulmuş, Z. (2010). Erken çocukluk eğitiminde aile katılım çalışmaları. Z.F Temel(Ed.). *Aile Eğitimi ve Erken Çocukluk Eğitiminde Aile Katılım Çalışmaları.* (s. 327-361). Ankara: Anı Yayıncılık.

Tezel Şahin, F. ve Özyürek, A. (2009). Anne baba eğitimi ve okul öncesi eğitimde aile katılımı. İstanbul: Morpa Kültür Yayıncılık.

Tezel Şahin, F. ve Ünver, N. (2005). Okul öncesi eğitim programlarına aile katılımı. *Kastamonu Eğitim Dergisi, 13*(1), 123-30.

BÖLÜM **11**

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE OKUL DIŞI ÖĞRENME

Doç. Dr. Mehmet ŞENTÜRK

"Eğer bugün, dün öğrettiğimiz gibi öğretiyorsak çocuklarımızın geleceğinden çalıyoruz demektir"

John DEWEY

İçindekiler

1. Giriş
2. Okul Dışı Sosyal Bilgiler Öğretiminde Müzeler
3. Okul Dışı Sosyal Bilgiler Öğretiminde Doğa Eğitimi
4. Okul Dışı Sosyal Bilgiler Öğretiminde Coğrafi Çevre
5. Okul Dışı Sosyal Bilgiler Öğretiminde Tarihsel Çevre
6. Okul Dışı Sosyal Bilgiler Öğretiminde Bilim Merkezleri
7. Okul Dışı Sosyal Bilgiler Öğretiminde Hizmet Ederek Öğrenme
Etkinlik
Özet
Kaynakça

1. Giriş

Günümüzde toplumların eğitimi temel olarak okullarda, yani belirli bir zaman diliminde ve belirli bir mekânda yapılmakta, öğretmenler de bu süreçte belirli programlara uymaktadır. Ancak öğretmenlerin takip ettikleri öğretim programları genellikle okulun dışında olan ve belli bir mekânla sınırlandırılamayacak konuları içermektedir. Bu durum öğretim faaliyetlerinin amacına ulaşması önündeki engellerden biridir. Ancak bu güçlük karşısında okul dışı öğrenme, öğretmenlere ve öğrencilere sınıf içerisinde sahip olmaları güç fırsatlar vererek öğrenme sürecini desteklemektedir.

Okul dışı öğrenme, formal eğitimle bağlantılı şekilde sınıf duvarları dışında yapılan öğrenme etkinlikleridir (Şen, 2021). Bu tanıma göre hemen her yer okul dışı öğrenme ortamı olabilir. Burada temel ayrım öğrenme etkinliklerinin formal eğitim kapsamında uygulanan öğretim programları ile bağlantısına dayanmaktadır. Bu açıdan bakıldığında da okul dışı öğrenmenin non-formal eğitim özellikleri taşıdığı söylenebilir.

Okul dışı öğrenme, sınıf içinde öğretilen teorik bilgilerin gerçek yaşamla ilişkisinin kurulmasında zengin uygulama alanına ve yaparak yaşayarak öğrenme fırsatlarına sahiptir (Fang, Hassan & LePage, 2022). Okul dışı öğrenme süreçleri, öğrencilere öğrenilecek konuya ilişkin problemlerle problemin doğal ortamında başa çıkma ve konuya yönelik gözlem ve araştırma yapma fırsatı sağlar. Ayrıca öğrencilerin toplumla iç içe olmasına, onların toplumsal süreçlerde sorumluluk almasına destek olur (Seyhan, 2020; Fang, Hassan & LePage, 2022). Okul dışı öğrenme etkinlikleri farklı öğrenme süreçleri oluşturacağı için öğrencilere yeni öğrenme fırsatları sunar (Kubat, 2018). Öğrencilerin okul dışı öğrenme ortamlarındaki deneyimleri onların sorgulama, keşfetme ve araştırma becerilerini geliştirir (Ainsworth & Eaton, 2010). Burada dikkat edilmesi gereken nokta okul dışı öğrenme etkinliklerinin planlı bir şekilde yürütülmesidir (Kubat, 2018). Planlı bir şekilde dersin içeriği doğrultusunda yapılacak okul dışı öğrenme etkinlikleri

.

Eğitim faaliyetlerine sunduğu katkılar, okul dışı öğrenmeyi dikkat çekici hale getirmiş ve bunun kabul görmesini sağlamıştır. Öyle ki eğitim faaliyetlerinin içeriği hazırlanırken okul dışı öğrenmeye pay ayrılmaya başlanmıştır. Örneğin Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yayımlanan "Güçlü Yarınlar için 2023 Eğitim Vizyonu"nda okul dışı öğrenme ortamlarının desteklendiği görülmektedir. Bu eğitim vizyonunda yer alan bazı uygulama planları okul dışı öğrenmenin gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bunlara aşağıdaki maddeleri örnek olarak gösterebiliriz.

- *"Okulların, bölgelerindeki bilim merkezleri, müzeler, sanat merkezleri, teknoparklar ve üniversitelerle iş birlikleri artırılacaktır."*

Kaynakça

Ainsworth, H. L., & Eaton, S. E. (2010). *Formal, non formal and informal learning in the sciences.* Calgary. AB: Onate Press.

Akkuş, A., & Meydan, A. (2013). Sosyal bilgiler öğretiminde tarihi ve coğrafi mekân uygulamalarının değerlendirilmesi. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi, 13*(4), 14-30.

Artvinli, E., & Dönmez, L. (2021). GeoGames for Transition and Transformation in Environmental Education. Osmangazi Journal of Educational Research, 8(2), 39-52.

Ata, B. (2015). Okul dışı sosyal bilgiler öğretiminde müzeler. A. Şimşek ve S. Kaymakçı (Ed.), *Okul dışı sosyal bilgiler öğretimi* içinde (ss. 171-187). Pegem Akademi Yayıncılık.

Avcı, C., & Öner, G. (2015). Tarihi mekânlar ile sosyal bilgiler öğretimi: sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüş ve önerileri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 15*(USBES Özel Sayısı I), 108-133.

Balkan Kıyıcı, F., Atabek Yiğit, E., & Darçın, E. S. (2014). Doğa eğitimi ile öğretmen adaylarının çevre okuryazarlık düzeylerindeki değişimin ve görüşlerinin incelenmesi. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *4*(1), 17-27.

Bayram, H. (2023, Nisan). *Sosyal bilgiler eğitiminde okul dışı öğrenme ortamlarının öğrenci deneyimleri kapsamında irdelenmesi*. IV International Educational Sciences Conference'ta sunulmuş bildiri. Giresun, Türkiye.

Bengiç Çolak, G. (2015). Sosyal bilgiler öğretiminde hizmet ederek öğrenme. A. Şimşek ve S. Kaymakçı (Ed.), *Okul dışı sosyal bilgiler öğretimi* içinde (ss. 415-438). Pegem Akademi Yayıncılık.

Boland, B. M. (2002). Historic Places: Common Graund for Teachers and Historians. *OAH Magazine of History, 16*(2), 19-21.

Bozdoğan, A. E. (2011). Müzeler. C. Laçin Şimşek (Ed.), *Fen öğretiminde okul dışı öğrenme ortamları* içinde (ss. 25-49). Pegem Akademi Yayıncılık.

Bozdoğan, A. E. (2011). Bilim merkezleri. A. İ. Şen (Ed.), *Okul dışı öğrenme ortamları* içinde (ss. 47-68). Pegem Akademi Yayıncılık.

Buyurgan, S. (2017). Verimli bir müze gezisi nasıl gerçekleştirilir?. *Milli Eğitim Dergisi, 214,* 317-343.

Caspersz, D., & Olaru, D. (2017). The value of service-learning: The student perspective. *Studies in Higher Education, 42*(4), 685-700.

Çakır İlhan, A. (2021). Müzeler. A. İ. Şen (Ed.), *Okul dışı öğrenme ortamları* içinde (ss. 21-45). Pegem Akademi Yayıncılık.

Çubukçu, Z., & Gültekin, M. (2006). İlköğretimde öğrencilere kazandırılması gereken sosyal beceriler. *Bilig, 37,* 155-174.

Çulha Özbaş, B. (2015). Okul dışı sosyal bilgiler öğretiminde tarihsel alanlar. A. Şimşek ve S. Kaymakçı (Ed.), *Okul dışı sosyal bilgiler öğretimi* içinde (ss. 205-224). Pegem Akademi Yayıncılık.

Deveci, H., & Bayram, H. (2022). Sosyal bilgilerin tanımı, kapsamı ve önemi. Ö. Gürdoğan Bayır ve T. Selanik Ay (Ed.), İlk ve ortaokul uygulama örnekleriyle sosyal bilgiler öğretimi içinde (ss. 11-34). Vizetek Yayıncılık.

Erdoğan, M. (2011). Ekoloji temelli yaz doğa eğitimi programının ilköğretim öğrencilerinin çevreye yönelik bilgi, duyuşsal eğilimler ve sorumlu davranışlarına etkisi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 11*(4), 2223-2237.

Fang, W. T., Hassan, A. A., & LePage, B. A. (2022). Outdoor education. In W. T. Fang, A. A. Hassan & B. A. LePage (Eds.), *The living environmental education: sound science toward a cleaner, safer, and healthier future* (pp. 229-260). Springer Nature Singapore.

ICOM (2022). *Museum definition*. https://icom.museum/en/resources/standards-guidelines/museum-definition/

Karadeniz, C. (2009). *Dünyada çocuk müzeleri ile bilim, teknoloji ve kesif merkezlerinin incelenmesi ve Türkiye için bir çocuk müzesi modeli oluşturulması* [Yüksek Lisans Tezi]. Ankara Üniversitesi.

Karadeniz, O. (20159. Okul dışı sosyal bilgiler öğretiminde bilimsel ve sanatsal etkinlik-

ler. A. Şimşek ve S. Kaymakçı (Ed.), *Okul dışı sosyal bilgiler öğretimi* içinde (ss. 367-387). Pegem Akademi Yayıncılık.

Keçe, M. (2015). Okul dışı sosyal bilgiler resmi kurumlar. A. Şimşek ve S. Kaymakçı (Ed.), *Okul dışı sosyal bilgiler öğretimi* içinde (ss. 283-301). Pegem Akademi Yayıncılık.

Keleş, Ö., Uzun, N., & Uzun, F. V. (2010). Öğretmen adaylarının çevre bilinci, çevresel tutum, düşünce ve davranışlarının doğa eğitimi projesine bağlı değişimi ve kaleciliğinin değerlendirilmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, *9*(32), 384-401.

Keleş, Ö. (2011). Doğa eğitimleri. C. Laçin Şimşek (Ed.), *Fen öğretiminde okul dışı öğrenme ortamları* içinde (ss. 133-151). Pegem Akademi Yayıncılık.

Kubat, U. (2018). Okul dışı öğrenme ortamları hakkında fen bilgisi öğretmen adaylarının görüşleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 48,* 111-135.

Kuzgun, M., & İncili, Ö. F. (2016). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının tarih derslerinin işlenişine yönelik görüşleri. *Kilis 7 Aralık Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *6*(11), 158-175.

Küçük, A., & Yıldırım, N. (2021). Doğa eğitimi ve doğa okulları. A. İ. Şen (Ed.), *Okul dışı öğrenme ortamları* içinde (ss. 245-274). Pegem Akademi Yayıncılık.

Küçükoğlu, A. (2012). Öğretmen eğitiminde topluma hizmet uygulamaları deneyimsel bir öğrenme yaklaşımı. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi, 1*(4), 214–226.

Laçin Şimşek, C. (2011). C. Laçin Şimşek (Ed.), *Fen öğretiminde okul dışı öğrenme ortamları* içinde (ss. 1-23). Pegem Akademi Yayıncılık.

Laçin Şimşek, C., Öztuna-Kaplan, A., & Sever, T. (2022). Educational games in science center: Experiences of pre-service science teachers. *SAGE Open*, *12*(2), 1-15.

MEB. (2018a). *Güçlü Yarınlar İçin 2023 Eğitim Vizyonu*. https://kutahya.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_12/28084650_2023_Vizyon_ozet.pdf

MEB. (2018b). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (İlkokul ve ortaokul 4, 5, 6 ve 7. sını ar)*. http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/201812103847686-SOSYAL%20B%C4%B0LG%C4%B0LER%20%C3%96%C4%9ERET%C4%B0M%20PROGRAMI%20.pdf adresinden erişilmiştir.

Metin Göksu, M., & Sömen, T. (2022). Okul dışı öğrenme ortamlarının geliştirilmesi. A. Küçükoğlu ve H. İ. Kaya (Ed.), *Kuramdan uygulamaya okul dışı öğrenme ortamları* içinde (ss. 87-135). Pegem Akademi Yayıncılık.

Meydan, A., & Akkuş, A. (2014). Sosyal bilgiler öğretiminde müze gezilerinin tarihi ve kültürel değerlerin kazandırılmasındaki önemi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, *29*, 402-422.

Meydan, A. (2015). Okul dışı sosyal bilgiler öğretiminde doğa eğitimi. A. Şimşek ve S. Kaymakçı (Ed.), *Okul dışı sosyal bilgiler öğretimi* içinde (ss. 259-282). Pegem Akademi Yayıncılık.

Öner, G. (2015). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin 'okul dışı tarih öğretimi'ne ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Turkish History Education Journal*, *4*(1), 89-121.

Öner, G., & Öztürk, M. (2019). Okul dışı öğrenme ve öğretim mekânları olarak bilim merkezleri: Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının deneyimi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *20*, 1109-1135.

Öz, R. (2015). *Araştırma ve sorgulamaya dayalı etkinliklerle desteklenmiş bilim merkezi uygulamalarının 7. sınıf öğrencilerinin akademik başarılarına, bilim okuryazarlıklarına ve sorgulayıcı düşünme becerilerine etkisi* [Yüksek Lisans Tezi]. Marmara Üniversitesi.

Özenoğlu, H., Aladağ, E., & Arıkan, A. (2022). Doğa eğitimi etkinliklerinin öğrencilerin akademik başarılarına, sosyal becerilerine ve bilimsel bilgiye yönelik görüşlerine etkisi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *56,* 97-121.

Özgel, Z. T., Aydoğdu, M., & Güven Yıldırım, E. (2018). Doğa kampı destekli çevre eğitiminin çevre sorunlarına yönelik farkındalık ve

tutuma etkisi. *Ihlara Eğitim Araştırmaları Dergisi*, *3*(2), 90-106.

Resch, K., & Schrittesser, I. (2023). Using the Service-Learning approach to bridge the gap between theory and practice in teacher education. *International Journal of Inclusive Education*, *27*(10), 1118-1132.

Safran, M., & Ata, B. (2006). *Tarih eğitimi: makale ve bildiriler.* Gazi Kitabevi.

Salam, M., Awang Iskandar, D. N., Ibrahim, D. H. A., & Farooq, M. S. (2019). Service learning in higher education: A systematic literature review. *Asia Pacific Education Review*, *20*, 573-593.

Seyhan, A. (2020). Öğretmen adaylarına göre sosyal bilgiler dersinde okul dışı öğrenmenin etkililiği. *Turkish Journal of Educational Studies*, *7*(3), 27-51.

Şen, İ. H. (2021). Okul dışı öğrenme nedir?. A. İ. Şen (Ed.), *Okul dışı öğrenme ortamları* içinde (ss. 1-20). Pegem Akademi Yayıncılık.

Şimşek, U. (2015). Okul dışı sosyal bilgiler öğretiminde tarihsel şehitlik, anıt ve mezarlıkların kullanımı. A. Şimşek ve S. Kaymakçı (Ed.), *Okul dışı sosyal bilgiler öğretimi* içinde (ss. 225-232). Pegem Akademi Yayıncılık.

Tay, B., & Uçuş, Ş. (2015). Okul dışı sosyal bilgiler öğretiminde özel sektör kurumları. A. Şimşek ve S. Kaymakçı (Ed.), *Okul dışı sosyal bilgiler öğretimi* içinde (ss. 303-325). Pegem Akademi Yayıncılık.

Tıkman, F., & İncili, Ö. F. (2022). 21.yüzyıl becerileri eğitiminde oryantring. M. Şentürk, U. Şimşek ve Y. Topkaya (Ed.), *Yenilikçi yaklaşımlarla 21. yüzyıl becerileri eğitimi* içinde (ss.63-75). Vizetek Yayıncılık.

Tlili, A., Cribb, A., & Gewirtz, S. (2006). What becomes of science in a science centre? Reconfiguring science for public consumption. *The Review of Education, Pedagogy, and Cultural Studies*, *28*(2), 203-228.

Topçu, E. (2017). Sosyal bilgiler öğretiminde okul dışı öğrenme ortamları: öğretmen adayları ile fenomenolojik bir çalışma. *International Education Studies, 10*(7), 126-142.

TÜBİTAK. (2023). Bilim merkezleri. https://bilimmerkezleri.tubitak.gov.tr/Icerik/bilim-merkezi-nedir-140

Ulusoy, K., & Topçubaşı, T. (2019). Değerler eğitiminde hizmet ederek öğrenme yaklaşımı: hayat bilgisi dersinde örnek bir uygulama. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, *20*(3), 1509-1544.

Ünalan, Z. (2011). Bilim merkezleri. *Bilim ve Teknik, Ağustos, 31-41.*

Üztemur, S., Dinç, E., & Acun, İ. (2018). Sosyal bilgiler öğretiminde müze ve tarihi mekân kullanımının 7. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler algılarına etkisi: Bir eylem araştırması. *Journal of Theoretical Educational Science*, *11*(1), 135-168.

Wilczenski, F. L., & Coomey, S. M. (2007). *A practical guide to service learning: strategies for positive development in schools.* Springer Science ve Business Media.

Yeşilbursa, C. C. (2008). Sosyal bilgiler öğretiminde tarihi yerlerin kullanımı. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, *23*, 209-506.

Yıldırım, E. (2017). Müzelerin eğitimde kullanımına yönelik sınıf öğretmeni adaylarının görüşleri. *HAYEF Journal of Education*, *14*(2), 113-129.

BÖLÜM **12**

SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE ÇEVRE EĞİTİMİ

Doç. Dr. Suat POLAT

"Çevre, ben olmayan her şeydir."

Albert Einstein

İçindekiler

1. Giriş
2. Çevre Eğitimi
3. Sosyal Bilgiler Dersinde Çevre Eğitimi
   3.1. Sosyal bilgiler dersi özel amaçlarında çevre eğitimi
   3.2. Sosyal bilgiler dersinde yer alan beceri ve değerlerde çevre eğitimi
   3.3. Sosyal bilgiler dersi öğretim programının uygulanmasında dikkat edilecek hususlarda çevre eğitimi
   3.4. Sosyal bilgiler dersi öğretim programlarında yer alan öğrenme alanlarında çevre eğitimi
   3.5. Sosyal bilgiler dersi öğretim programlarında yer alan kazanımlarda çevre eğitimi

Etkinlik

Özet

Kaynakça

1. Giriş

İnsanoğlunun refah kaygısının doğaya yansıması her zaman olumsuz olmuştur. Kendi yaşamını iyileştirme, daha çok kazanma arzusu, insanların doğaya zarar vermesine sebep olmuştur. Çevreye müdahalelerde bulunan insan davranışlarından dolayı, iklim değişiklikleri, çevre sorunları ve doğal kaynakların tüketimi ciddi boyutlara ulaşmıştır. Bu durum ise, sürdürülebilir kalkınmanın öndeki en büyük engeli teşkil etmiştir. Sorumsuz insan davranışlarının sebep olduğu bu vahim tablo karşısında dünya genelinde birtakım önlemler alınmıştır. Uluslararası konferanslar ve sözleşmeler bu konuda atılan önemli adımlar olmakla birlikte, eğitim alanında da ciddi düzenlemeler yapılmıştır. İnsanların çevreye zarar vermelerini önlemek, yaşadıkları çevreyi koruyarak gelecek nesillere sağlıklı bir çevre bırakmalarını sağlamak için eğitim alanında birtakım düzenlemeler yapılmıştır. Bu doğrultuda, çocukluk döneminden başlayarak onları eğitmek ve bilinçlendirmek adına çevre eğitimi, müfredat programlarındaki yerini almıştır. Okul programlarında verilen çevre eğitimi, çevreye karşı bilinçli ve duyarlı nesiller yetiştirmeye odaklanmıştır.

Hava, su, toprak, gürültü ve ışık kirliliği, biyoçeşitliliğin azalması gibi sürdürülebilir yaşamı tehdit eden en önemli faktör, çevre sorunlarına sebep olan insan davranışlarıdır (Steg ve Vlek, 2007). Günümüzde giderek artan çevre sorunları, insanların yaşam kalitesini düşürmeye başlamıştır. Çevre sorunlarının yaşam kalitesini gittikçe düşürmesi, insanları biyolojik, psikolojik ve sosyolojik anlamda oldukça olumsuz etkilemiştir (Brause ve Wood, 1993; Flowers, 2007). Bu kapsamda, yaşamını bir çevre içinde sürdüren insanların çevre bilinci kazanması ve bu doğrultuda hareket etmesi önemli görülmektedir (Ocak ve Özpınar, 2013). Doğayı hunharca tahrip eden insanları bilinçlendirmek ve bu bilinci gelecek kuşaklara aktarmak önemli bir zorunluluk haline gelmiştir. Çünkü, insanların çevreye verdiği zararlar, hem kendilerinin hem de gelecek kuşakların yaşam alanlarını tehdit etmektedir. Bu konuda insanların bilinçlenmelerini sağlamak, çevreye karşı bilinçli ve duyarlı insan modelinin yaygınlaşmasını sağlayacaktır (Çabuk ve Karacaoğlu 2003). Çevreye karşı duyarlı ve bilinçli bireyler, çevre sorunlarına karşı duyarlı olacak ve bu durum ise, sağlıklı bir çevrenin inşasına katkı sağlayacaktır (Yücel vd., 2006). Tüm bu geçekleştirmenin en doğru yolu etkili ve verimli bir çevre eğitiminden geçmektedir.

2. Çevre Eğitimi

Çevre eğitimi, insanların küresel ve ulusal düzeyde birlikte düşünüp hareket etmelerine ve aynı zamanda çevre okuryazarlıklarını geliştirmelerine katkı sağlamaya hizmet etmektedir (Carleton Hug ve Hug, 2010). Woodward, (2004)'e göre

Kaynakça

Bayram, H. (2020). Psikososyal gelişim kuramının sosyal bilgiler dersi kapsamında incelenmesi. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 8*(6), 1993-2001.

Bayram, H. (2022). Sosyal bilgiler dersine yönelik eğitim programı tasarlama. Bayram, H., Polat, S. ve Safalı, S. (Ed.), *Sosyal bilgiler dersine yönelik örnek eğitim programı tasarıları* içinde (s. 11-22). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Brause, J. A. ve Wood, D. (1993). *Environmental education in the schools creating a program that works.* USA: Desktop Publishing.

Carleton-Hug, A. ve Hug, J. W. (2010). Challenges and opportunities for evaluating environmental education programs. *Evaluation and program planning, 33*(2), 159-164.

Chawla, L. (1992). Research priorities in enviromental education. *Children's Enviroment. 9*(1), 68- 71.

Çabuk, B. ve Karacaoğlu, Ö. C. (2003). Üniversite öğrencilerinin çevre duyarlılıklarının incelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi 36*(1-2), 189-198.

Çolakoğlu, E. (2010). Haklar söyleminde çevre eğitiminin yeri ve Türkiye'de çevre eğitiminin anayasal dayanakları. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 23*(88), 151-171.

Deveci, H. ve Bayram, H. (2022). Sosyal bilgilerin tanımı, kapsamı ve önemi. Ö. Gürdoğan Bayır ve T. Selanik Ay (Editörler). *İlk ve ortaokul uygulama örnekleriyle sosyal bilgiler öğretimi* içinde (s.11-34). Vizetek Yayıncılık.

Disinger, J.F. (1982). Environmental education research news. *The Environmentalist, 2,* 285-288.

Doğanay, A. (2005). Sosyal bilgiler öğretimi. *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi.* (Edt: C. Öztürk ve D. Dilek), Ankara: Pegem Akademi.

Eilam, E. ve Trop, T. (2012). Environmental attitudes and environmental behavior-which is the horse and which is the cart?. *Sustainability, 4*, 2210-2246.

Er, M. A. (2022, Ekim). Çevre eğitimi ve iklim değişikliği dersinin öğretim programındaki kazanımlarının kök değerler açısından incelenmesi *Ases III. International conference on social sciences*'ta sunulmuş bildiri.

Erten, S. (2004). Çevre eğitimi ve çevre bilinci nedir, çevre eğitimi nasıl olmalıdır. *Çevre ve İnsan Dergisi, Çevre ve Orman Bakanlığı Yayın Organı*. Sayı 65/66. 2006/25, 1-13.

Flowers, A. L. (2007). *An experiential environmental education: An exploration of grade eight students environmental attitudes, behaviors and emotions.* Doctoral Thesis, Dalhousie University.

Gülersoy, A. E., Dülger, İ., Dursun, E., Ay, D. ve Duyal, D. (2020). Nasıl bir çevre eğitimi? Çağdaş yaklaşımlar çerçevesinde bazı öneriler. *Turkish Studies, 15*(5), 2357-2398.

Haktanır, G., Güler, T. ve Kahriman Öztürk D. (2016). Education for sustainable development in Turkey, *International Research on Education for Sustainable Development in Early Childhood*, Siraj, J. Mogharreban, C. Park, E. (Ed.) Springer İnternational Publishing: Switzerland.

Huckle, J. (1993). Environmental education: a view from critical theory. In J. Fien (Ed.) *Environmental education: a Pathway to Sustainability.* Geelong: Deakin University Press.

Milli Eğitim Bakanlığı (2023). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı.* http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/2023428142532575-2023_sosyal_bilgiler.pdf adresinden 29.06.2023 tarihinde ulaşıldı.

NCSS (2020). *What is social studies?* https://www.socialstudies.org/about adresinden 30.06.2023 tarihinde alınmıştır.

Ocak, İ. ve Özpınar, D. (2013). İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin çevre sorunları hakkındaki düşünceleri ve bunlara etki eden faktörler (Afyonkarahisar İli Örneği) *Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen ve Mühendislik Bilimleri Dergisi, 13*(2), 1-15.

Özdemir, O. (2017). *Ekolojik okuryazarlık ve çevre eğitimi.* 2. Baskı, Ankara: Pegem Akademi.

Öztürk, C. ve Deveci, H. (2011). Farklı ülkelerin sosyal bilgiler öğretim programlarının değerlendirilmesi. Farklı ülkelerin *Sosyal Bilgiler öğretim programları.* (Edt: C. Öztürk) (1. Baskı), Ankara: Pegem Akademi.

Palmer, J. (1998). *Environmental education in the 21st century.* Routledge, Newyork.

Pooley, J.A. ve O'conner, M. (2000). Environmental education and attitudes emotions and beliefs are what is needed. *Environment and Behavior, 32*(5), 711-723.

Safran, M. (2014). Sosyal bilgiler öğretimine bakış. *Sosyal bilgiler öğretimi.* (Edt: B. Tay ve A. Öcal), (2. Baskı), Ankara: Pegem Akademi.

Sever, R. (2015). Sosyal bilgiler öğretimine giriş. *Sosyal bilgiler öğretimi.* (Edt: R. Sever), (1. Baskı), Ankara: Nobel Yayıncılık.

Stapp, W. B., Bennett, D., Bryan, W., Fulton, J., MacGregor, J., Nowak, P. ve Havlick, S. (1969). The concept of environmental education. *Journal of Environmental Education*, *1*(1), 30-31.

Steg, L. ve Vlek, C. (2009). Encouraging pro-environmental behaviour: An integrative review research agenda. *Journal of Environmental Psychology, 29*, 309-317.

Şimşekli, Y. (2004). Çevre bilincinin geliştirilmesine yönelik çevre eğitimi etkinliklerine ilköğretim okullarının duyarlılığı. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 17*(1), 83-92.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, (1982). www.mevzuat.gov.tr adresinden 27.06.2023 tarihinde ulaşıldı.

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı (2023). *Girişimci ve İnsani Dış Politika.* https://www.mfa.gov.tr/surdurulebilir-kalkinma.tr.mfa adresinden 27.06.2023 tarihinde ulaşılmıştır.

Ünal, S. ve Dımışkı, E. (1999). UNESCO-UNEP himayesinde çevre eğitiminin gelişimi ve Türkiye'de ortaöğretim çevre eğitimi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *17*(17), 142-154.

Woodward, D. M. (2004). *Changes in student's measures of environmental literacy as a result of instruction on environmental issues.* Doctoral Thesis, University of Minnesota: Minnesota

Yılmaz, A., Morgil, İ., Aktuğ, P. ve Göbekli, İ. (2002). Ortaöğretim ve Üniversite Öğrencilerinin Çevre, Çevre Kavramları ve Sorunları Konusundaki Bilgi ve Öneriler. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 22*, 156-162.

Yücel, M., Altunkasa, F., Güçray, S., Uslu, C. ve Say N. P. (2006). Adana'da çevre duyarlılığı düzeyinin ve geliştirme olanaklarının araştırılması. *Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 19*(2), 217-228.

BÖLÜM **13**

SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİNDE AFETLER VE AFET EĞİTİMİ: GERÇEKLERLE YÜZLEŞMENİN YOLU

Prof. Dr. Eyüp ARTVİNLİ - Arş. Gör. Dr. Leyla DÖNMEZ

Afet gelmeden önceki en büyük sığınağımız aldığımız eğitimdir.

İçindekiler

1. Giriş
2. Afet Nedir ve Neden Önemlidir?
3. Sosyal Bilgiler Eğitiminin Afet Bilinci Oluşturmadaki Rolü
4. Sosyal Bilgilerin Afet Farkındalığı Oluşturmadaki İşlevi
5. Sosyal Bilgilerin Afet Farkındalığı Oluşturmada Uygulamalı Yaklaşımları
6. Afet Eğitiminin Temel Prensipleri
7. Öğrencilerin Afet Bilinci Kazanmasında Temel Adımlar
8. İlk Yardım Eğitimi ve Acil Durum Planlaması: Hayat Kurtaran Adımlar
9. Toplumsal Dayanışmanın Afetlerdeki Önemi
10. Afet Eğitimiyle İlgili Güncel Yaklaşımlar
11. Afet Eğitiminde Simülasyonlar ve Tatbikatlar
12. Teknolojinin Afet Eğitimine Katkıları
13. Çevrimiçi Kaynaklar ve Eğitim Materyalleri
14. Sosyal Bilgiler Dersi İçinde Afet Eğitimi Nasıl Yer Almalı?
15. Öğrenci Katılımının Önemi ve Afet Eğitiminin Derinleştirilmesi
16. Ortaokul Afet Eğitiminde Grup Çalışmaları ve Proje Tabanlı Öğrenme
17. Afet Eğitimi İçin Ortaokulda Arazi Çalışmaları ve Alan Gezileri
18. Sosyal Bilgiler Afet Eğitiminde Gelecek Eğilimleri ve Gelişmeler
Sonuç
Kaynakça

1. Giriş

Afetler, ülkemizde yaşanan 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş depreminden sonra belki de gerek sosyal medya gerek devlet kurumları ve gerekse toplum nezdinde ilk kez bu kadar kapsamlı ve tüm paydaşlarıyla birlikte tartışılıyor. Özellikle Hatay'da ortaya çıkan Şekil 1'deki fotoğrafta yapıları depreme karşı denetlemekle yükümlü bir firmanın kendi ofisinin depremde yıkılmış olması afetler konusunda ülkemizin henüz yolun başında olduğu algısını bir kez daha gündeme getirmiştir.

***Şekil 1**. 6 Şubat Kahramanmaraş Depreminde, Hatay'da Yıkılan Bir Yapı Denetim Ofisi (Yeniçağ, 2023)*

Öyle ki o bölgede büyük bir deprem beklendiğini ve farklı paydaşların bu depreme hazır olup olmadığını sorgulayan yayınlar yapılmış olmasına rağmen (Tın, Kaya, Güzen, 2021) bu konudaki farkındalık ve duyarlılığın son derece düşük olduğu ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla bu depremle birlikte doğal ve beşerî afetlerden korunmanın en iyi, en sağlam, en ekonomik ve en uzun vadeli yolunun, toplumun üyelerini erken yaşlardan itibaren bu konuda eğitmek olduğu gerçeği bir kez daha gün yüzüne çıkmıştır. ünkü afetlere karşı çok iyi eğitim almış bir nesil gelecekte bu hataları yapmayacaktır.

Afetler, insanlık tarihi boyunca toplumları derinden etkileyen, yerleşim yerlerinden ekonomik yapıya kadar pek çok alanda değişimlere yol açan olaylardır. Bu olaylar, çoğu zaman önceden tahmin edilmesi zor ve beklenmedik şekillerde ger-

Kaynakça

Adanalı, R., Yıyın, F. T. & Özenel, N. (2022). Ortaokul öğrencilerinin afet bilinci. *lnternational Journal of Geography and Geography Education,* (47) , 56-81. https://doi.org/10.32003/igge.1122725

Akgüngör, Ç. (2013). Sarsıntı başladığında: Kitlesel afet eğitimi ve deprem anında birey davranışı örneği. *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 0* (49), 29-63. https://dergipark.org.tr/en/pub/iusiyasal/issue/631/6427

Alkan, N., Elmas, İ., Karakuş, M., Akkay, E. (2001). Doğal afetler sırasında karşılaşılan sorunlar: Bir anket çalışması. *Ulusal Travma Dergisi, 7*(3), 195- 199.

Amri, A., Haynes, K., Bird, D. K., Ronan, K. (2018). Bridging the divide between studies on disaster risk reduction education and child-centred disaster risk reduction: a critical review, *Children's Geographies, 16,* (3), 239-251. https://doi.org/10.1080/14733285.2017.1358448

Artvinli, E. (2007), *2005 Yılı 9. Sınıf Coğrafya Öğretim Programı: Öğretmenler Açısından Uygulanabilirlik Düzeyi*, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum.

Avcı, G. (2023). Afet Eğitiminde Afetlere Hazırlık: Üniversite Öğrencileriyle Tehlike Avı. *Afet ve Risk Dergisi, 6* (1), 84-100. https://doi.org/10.35341/afet.1149239

Aygül, M. (2020). *Ortaöğretim öğrencilerinin afet bilinci ve temel ilk yardım bilgi düzeylerinin belirlenmesi: Samsun-Havza örneği,* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gümüşhane Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gümüşhane.

Başbuğ Erkan, B. B., Özmen, B., & Güler, H., (2011). *Türkiye de Afet Zarar Azaltımını Sürdürülebilir Eğitimle Sağlamak.* 1.Türkiye Deprem Mühendisliği ve Sismoloji Konferansı, Ankara, Türkiye.

Başıbüyük, A. & Pala, Ş. M. (2023). Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler ve Coğrafya Dersi Öğretim Programları Kazanımlarının Afet Eğitimi Açısından İncelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, (erken görünüm)*. https://doi.org/10.17556/erziefd.1063242

Bhandari, R. K. (2014). *Disaster Education and Management*, Springer India, ISBN: 978-81-322-1565-3.

Birleşmiş Milletler Çocuk Fonu, Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü, (UNICEF ve UNESCO). (2012). *Disaster risk reduction in school curricula: case studies from thirty countries,* United Nations Children Fund, 978-92-3-001087-4, İspanya, https://www.preventionweb.net/files/26470_drrincurriculamapping30countriesfin.pdf

Çakır, U. & Kılcan, B. (2022). Senaryo Tabanlı Eğitimin Ortaokul Öğrencilerinin Afetlere İlişkin Bilgi ve Tutum Düzeylerine Etkisi. *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi, 6* (2), 183-205. https://doi.org/10.38015/sbyy.1175589

Çelik, A. A. & Gündoğdu, K. (2022). Öğretmenlerin afete hazırlık düzeyleri ile ilkokullardaki afet eğitimi uygulamalarına yönelik görüşleri. Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, *8* (1), 77-112. https://doi.org/10.31463/aicusbed.1057401

Çetinkaya, E. (2022). *İlköğretime yönelik afet haritaları tasarımı ve etkinliğinin ölçülmesi.* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü Harita Mühendisliği Anabilim Dalı, Konya.

Değirmenci, Y., İlter, İ. (2013). Coğrafya dersi öğretim programında doğal afetler. *Marmara Coğrafya Dergisi, 0* (28), 276-303. https://dergipark.org.tr/tr/pub/marucog/issue/475/3934

Değirmenci, Y., Kuzey, M. & Yetişensoy, O. (2019). Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Afet Bilinci ve Eğitimi. *E-Kafkas Journal of Educational Research, 6* (2), 33-46. https://doi.org/10.30900/kafkasegt.591345

Demirhan, N. (2021). *Sosyal Bilgiler Dersinde Afet Eğitimi ve Yönetimine İlişkin Öğretmen Görüşleri*, Yayınlanmamış yüksek lisans

tezi, Fırat Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elâzığ.

Dikmenli Y, & Gafa, İ. (2017). Farklı eğitim kademelerine göre afet kavram. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 0* (44), 21- 36. https://doi.org/10.21764/maeuefd.335007

Dikmenli, Y., & Yakar, H. (2019). Öğretmen Adaylarının Afet Bilinci Algı Düzeylerinin İncelenmesi. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 16*(1), 386- 416. https://doi.org/10.23891/efdyyu.2019.130

Dufty, N. (2020). *Disaster Education, Communication and Engagement*, Wiley Blackwell, UK.

Gezer, M., & Şahin, İ. F. (2022). Deprem eğitimi: sosyal bilgiler öğretmen adaylarının depreme ilişkin bilgi düzeyleri. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 24* (1), 97-106. https://doi.org/10.17556/erziefd.941878

Günay, B. Ünal, F. (2023, April 7-8). Ortaöğretim öğrencilerinin afet hazırbulunuşluk düzeyleri, Eurasia international congress of language, history and culture/ Sanliurfa, Türkiye, 1-13. https://www.euroasiacongress.org/_files/ugd/614b1f_ a1baac1fa83040e19c0d1bcc16688feb.pdf

Gündüz A (2021). Kur'an perspektifinden âfetler. *Tarih Okulu Dergisi, 14* (53), 3103-3123. https://doi.org/10.29228/Joh.51911

Harada, T., Shoji, M., & Takafuji, Y. (2023). Intergenerational spillover of school-based disaster education: Evidence from Indonesia, *International Journal of Disaster Risk Reduction, Volume 85,* 103505, https://doi.org/10.1016/j.ijdrr.2022.103505

Kadıoğlu, M. & Özdamar, E. (2008). (Editörler). *Afet zararlarını azaltmanın temel ilkeleri,* JICA Türkiye Ofisi Yayınları No: 2, Ankara

Karaca, Ö. F. (2022). *Afet konularının sosyal bilgiler ders kitaplarına yansımaları.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sosyal bilimler Enstitüsü, Aksaray Üniversitesi.

Karakuş, U. (2019). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının doğal afet kavramlarına ilişkin algılarının kelime ilişkilendirme testi aracılığıyla incelenmesi. *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi, 8* (3), 735-751. http://cije.cumhuriyet.edu.tr/tr/pub/issue/48894/546103

Kaya, N. (2022). *İklim değişikliği eğitimi.* Pegem Akademi, ISBN: 978-625-6357-57-0, Ankara.

Kırıkkaya, E. B., Ünver, A. O., & Çakın, O. (2011). İlköğretim fen ve teknoloji programında yer alan afet eğitimi konularına ilişkin öğretmen görüşleri. *Necatibey eğitim fakültesi elektronik fen ve matematik eğitimi dergisi, 5* (1), 24-42. https://dergipark.org.tr/tr/pub/ balikesirnef/issue/3372/46534

Koç, H., Şeker, G., Evci, N., & Doğan, M. (2020). Afet eğitimi konulu araştırmaların içerik analizi yöntemiyle değerlendirilmesi. *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi, 9* (2), 637-655. http://cije.cumhuriyet.edu.tr/tr/pub/issue/55146/679526

Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) (2018). *Sosyal Bilgiler Dersi (İlkokul ve Ortaokul 4, 5, 6 ve 7. öğretim programı.* Ankara. http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/2018120203724482-Cografya%20dop%20pdf.pdf

Önal, H. (2019). Temel eğitim ders kitaplarında afet olayları ile ilgili kavramlarda görülen eksiklikler. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 23* (1), 177- 192. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/695314

Öztürk M. K., (2013). Sınıf öğretmeni adaylarının deprem deneyimleri üzerine bir araştırma, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 28* (1), 308-319. https://efdergi.hacettepe.edu.tr/yonetim/icerik/makaleler/149-published.pdf

Proulx, K., & Aboud, F. (2019). Disaster risk reduction in early childhood education: Effects on preschool quality and child outcomes, *International Journal of Educational Development, Volume 66*, 1-7. https://doi.org/10.1016/j.ijedudev.2019.01.007

Rahma, A., Mardiatno, D., & Hizbaron, D. R. (2023). Developing a theoretical framework: school ecosystem-based disaster risk education, *International Research in Geographical and Environmental Education,* https://doi.org/10.1080/10382046.2023.2214041

Shaw, R., Shiwaku, K., & Takeuchi, Y. (2011). *Disaster Education,* Community, environment and disaster risk management, volume 7, Emerald Group Publishing Limited, UK, ISBN: 978-0-85724-737-7

Sözcü, U. & Aydınözü, D. (2019b). Öğretmen adaylarının doğal afet okuryazarlık düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *lnternational Journal of Geography and Geography Education,* (40) , 79-91 . https://doi.org/10.32003/iggei.566164

Sözcü, U. (2019). Doğal afetler ve doğal afet okuryazarlığı. Pegem Akademi: Ankara.

Sözcü, U., & Aydınözü, D. (2019a). Doğal afet okuryazarlığı bağlamında öğretim programlarındaki afetlerle ilişkili kazanımların incelenmesi. *Turkish Studies - Educational Sciences , 14*(5), 2639 - 2652. https://doi.org/10.29228/TurkishStudies.32675

Şahin, Ş. (2019). Türkiye'de Afet Yönetimi ve 2023 *Türk Deprem Araştırma Dergisi, 1* (2), 180-196. https://doi.org/10.46464/tdad.600455

Tekin, Ö., & Dikmenli, Y. (2021). Sınıf öğretmeni adaylarının afet bilinci algısı ve deprem bilgi düzeylerinin incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 7*(1), 258- 271. https://doi.org/10.31592/aeusbed.811043

Tın, Ö., Kaya, A., & Güzen, S. (2021). Öğretmenler beklenen büyük depreme hazır mı? *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 7*(3), 1066- 1085. https://doi.org/10.31592/aeusbed.907635

Torani, S., Majd, P. M., Maroufi, S. S., Dowlati, M., & Sheikhi, R. A. (2019). The importance of education on disasters and emergencies: A review article. *Journal of Education and Health Promotion, 8,* (85), 1-7. https://doi.org/10.4103/jehp.jehp_262_18

Wang, J. J. (2016). Study on the context of school-based disaster management. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 19, 224–234. https://doi.org/10.1016/j.ijdrr.2016.08.005

Yapı denetim kendini denetlememiş (2023, 13 Şubat), *Yeniçağ Gazetesi*, S.1. https://www.yenicaggazetesi.com.tr/yapi-denetim-kendini-denetlememis-628267h.htm

ÇOCUKTA KARAKTER VE DEĞER EĞİTİMİ

Editör

Dr. Öğr. Üyesi Fatih Selim ERDAMAR

...Geleceğin Fikirleri...

ÇOCUKTA KARAKTER VE DEĞER EĞİTİMİ

Editör: Fatih Selim ERDAMAR

Yazarlar:

Vehip Birlik - Ender ÖZEREN - Gülşen ÖZEREN - Yeliz BOLAT - Ayşenur KULOĞLU
Özge Ruken ERGÜN - Serdar ARCAGÖK - Aslınur ÖZATA ERSÖZ - Gazihan Mert ERGÜN
Hüseyin ÇAPUK - Hüseyin MERTOL - Nisa Gökden KAYA
Hande Hasibe ARSLAN

ISBN: 978-625-8499-96-4

Copyright © Vizetek

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi'ne aittir. Vizetek Yayıncılık'ın izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Sayın okuyucularımız, bandrolsüz yayınları satın almamanızı diliyoruz.

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

Yayın Koordinatörü: Ferit RESULOĞULLARI

Kapak Tasarımı & Mizanpaj: Sadık HANGÜL

1. Baskı: Ankara|Mart, 2023

vizetek

Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA

Tel.: (0312) 482 00 11

Web: www.vizetek.com.tr

E-mail: vizetekyayincilik@gmail.com

Yayıncı Sertifika No: 41575

Baskı: Bizim Dijital Matbaa

Ostim, Serhad Mah. Uzay Çağı Cad. 1128. Sk. No:6, Yenimahalle/Ankara

Tel: 444 9 296

Matbaa Sertifika No: 41356

ÇOCUKTA KARAKTER VE DEĞER EĞİTİMİ

Editör

Dr. Öğr. Üyesi Fatih Selim ERDAMAR

Yazarlar

Öğr. Gör. Vehip BİRLİK

Dr. Ender ÖZEREN

Öğretmen Gülşen ÖZEREN

Dr. Öğr. Üyesi Yeliz BOLAT

Doç. Dr. Ayşenur KULOĞLU

Dr. Özge Ruken ERGÜN

Doç. Dr. Serdar ARCAGÖK

Öğretmen Aslınur ÖZATA ERSÖZ

Öğretmen Gazihan Mert ERGÜN

Öğr. Gör. Hüseyin ÇAPUK

Doç. Dr. Hüseyin MERTOL

Dr. Öğr. Üyesi Nisa Gökden KAYA

Öğr. Gör. Hande Hasibe ARSLAN

vizetek

Editör Dr. Öğr. Üyesi Fatih Selim ERDAMAR, *Şırnak Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0001-7449-1437

1. Bölüm **Karakter ve Değerler ile İlgili Temel Kavramlar**

Öğr. Gör. Vehip BİRLİK, *Şırnak Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-9721-8465

2. Bölüm **Karakter ve Değer Eğitimi Yaklaşım ve Uygulamaları**

Dr. Ender ÖZEREN, *Dicle Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0003-4605-8120

Öğretmen Gülşen ÖZEREN, *MEB*
ORCID ID: 0009-0008-3144-6319

3. Bölüm **Okul Öncesi Eğitim Programında Karakter ve Değer Eğitimi**

Dr. Öğr. Üyesi Yeliz BOLAT, *Hitit Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-1661-1645

4. Bölüm **Karakter ve Değer Eğitiminde Kullanılabilecek Öğretim Yöntemleri ve Teknikleri**

Doç. Dr. Ayşenur KULOĞLU, *Fırat Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0003-0217-8497

5. Bölüm **Ailede Karakter ve Değer Eğitimi**

Dr. Özge Ruken ERGÜN, *Şırnak Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-1514-8599

6. Bölüm **Karakter ve Değer Eğitimi Yoksunluğunun Bir Sonucu Olarak Çocuklarda Saldırganlık**

Doç. Dr. Serdar ARCAGÖK, *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-4937-3268

Öğretmen Aslınur ÖZATA ERSÖZ, *MEB*
ORCID ID: 0000-0002-9888-3336

Bölümler ve Yazarlar

7. Bölüm **Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri ve Değer Eğitimi**

Öğretmen Gazihan Mert ERGÜN
ORCID ID: 0000-0002-6765-9008

8. Bölüm **Çocuklarda Dijital Bağımlılığın Karakter ve Değer Üzerine Etkisi**

Öğr. Gör. Hüseyin ÇAPUK, *Şırnak Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0003-0542-3152

9. Bölüm **Origami ve Storigami ile Karakter ve Değerler Eğitimi**

Doç.Dr. Hüseyin MERTOL, *Gaziosmanpaşa Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0001-8048-0814

Dr. Öğr. Üyesi Nisa Gökden KAYA, *Hitit Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-6969-371X

10. Bölüm **Oyun ve Değerler Eğitimi**

Öğr. Gör. Hande Hasibe ARSLAN, *Şırnak Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0001-7406-032X

11. Bölüm **Kültür, Karakter ve Değer Eğitimi**

Dr. Özge Ruken ERGÜN, *Şırnak Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-1514-8599

ÖN SÖZ

Çocuklar, yaşadığımız dünyada, geçmişten günümüze baktığımızda, hep en değerli varlık olarak görülmüştür. Yarının büyükleri olan çocuklarımızın bilgi, beceri, tecrübe ve teknolojiyle harmanlanmış bir eğitim alması her ebeveynin isteğidir. Çocuklara bilgi ve beceri aktarmak için okullar açılmış, buralarda eğitimler verilerek kültürlenmeleri sağlanmıştır. Okullarda verilen eğitim sonunda çocukların bilgi düzeylerini artırmalarının yanı sıra, hayatını idame ederken karakter, değer, beceri ve tutum gibi insani özellikleri de taşıması beklenir. Çünkü yaşadığımız dünyada sadece sahip olduğumuz bilgilerle tek boyutlu hareket edemeyiz. Olaylara çok boyutlu bakabilmemiz için toplumun sahip olduğu değer ve tutumları da bilmemiz ona göre davranışlarımızı şekillendirmemiz gerekir. Eğitim sistemimizin başarısı sadece derslerden alınan puanlarla ölçülemez. Eğitim süreci sonucunda çocuğun, karakterli olması, toplumun değerlerine saygılı ve uyumlu olması da istenip beklenmektedir. Çünkü eğitimin bir işlevi de istenmeyen davranışların ortadan kaldırılarak yeni ve istendik davranışların kazandırılmasını sağlamaktır.

En değerli hazinemiz olan çocuklarımızın maddi anlamda başarılarının yanı sıra, manevi anlamda da doygunluğa erişmeleri onların başarılarının yanında mutlu olmalarını da sağlayacaktır. Bu durumlardan yola çıkarak 21. Yüzyıl gereklilikleri olan bireyi çok boyutlu bilgiyle donanık yetiştirmek tabi ki çok önemlidir. Ama bunun yanında, bireyin yaşamından keyif alması yaptığı işi severek yapması, çevresiyle barışık olması, hoş görülü olması, iyiliksever olması, geleneklerine bağlı olması, tutarlı olması, açık fikirli olması, güvenilir olması, dürüst olması, doğayı ve insanları sevmesi gibi birçok değere sahip olarak yetişmesi de çok çok önemlidir. Çünkü bireyin toplumda kabul görüp onaylanması ve saygı duyulması daha çok insani değerlere dikkat etmesiyle ölçülür. Okul öncesi eğitim kademesi öğrencilerin davranışlarının şekillendirilmesinin en yoğun olduğu eğitim kademesidir. Bu yüzden karakter ve değer eğitiminin erken yaşlarda verilmesi öğrencinin davranışı pekiştirmesi ve içselleştirmesi bakımından önem arz etmektedir.

Bu eser, eğitimin çocuklara sadece bilgi yüklemekten ziyade karakter ve değer yönünden donatılmış çocukların yetiştirilmesini misyon edinmiş akademisyenler tarafından bu hedefe hizmet etmesi amacıyla hazırlanmıştır.

Birbirinden değerli birçok alan uzmanı hocamızın uzun soluklu çalışmalarının sunulduğu bu kitabın hazırlanmasında emeği geçen başta bölüm yazarı hocalarım olmak üzere Vizetek yayıncılık çalışanlarına da özverili çalışmalarından dolayı ayrı ayır çok teşekkür ediyorum.

Bütün okuyucularımıza fayda sağlaması dileğimle.

Editör

Dr. Öğr. Üyesi Fatih Selim ERDAMAR

Mart, 2023

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM 1:
KARAKTER VE DEĞERLER İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR.....1
Vehip BİRLİK

BÖLÜM 2:
KARAKTER VE DEĞER EĞİTİMİ YAKLAŞIM VE UYGULAMALARI 23
Ender ÖZEREN - Gülşen ÖZEREN

BÖLÜM 3:
OKUL ÖNCESİ EĞİTİM PROGRAMINDA KARAKTER VE DEĞER EĞİTİMİ.....39
Yeliz BOLAT

BÖLÜM 4:
KARAKTER VE DEĞER EĞİTİMİNDE KULLANILABİLECEK ÖĞRETİM YÖNTEMLERİ VE TEKNİKLERİ.....55
Ayşenur KULOĞLU

BÖLÜM 5:
AİLEDE KARAKTER VE DEĞER EĞİTİMİ 67
Özge Ruken ERGÜN

BÖLÜM 6:
KARAKTER VE DEĞER EĞİTİMİ YOKSUNLUĞUNUN BİR SONUCU OLARAK ÇOCUKLARDA SALDIRGANLIK.....79
Aslınur ÖZATA ERSÖZ – Serdar ARCAGÖK

BÖLÜM 7:
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMA HİZMETLERİ VE DEĞER EĞİTİMİ.....111
Gazihan Mert ERGÜN

BÖLÜM 8:
ÇOCUKLARDA DİJİTAL BAĞIMLILIĞIN KARAKTER VE DEĞER ÜZERİNE ETKİSİ.....123
Hüseyin ÇAPUK

BÖLÜM 9:
ORİGAMİ VE STORİGAMİ İLE KARAKTER VE DEĞERLER EĞİTİMİ 137
Hüseyin MERTOL – Nisa Gökden KAYA

BÖLÜM 10:
OYUN VE DEĞERLER EĞİTİMİ 149
Hande Hasibe ARSLAN

BÖLÜM 11:
KÜLTÜR, KARAKTER VE DEĞER EĞİTİMİ 163
Özge Ruken ERGÜN

BÖLÜM **1**

KARAKTER VE DEĞERLER İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

Vehip BİRLİK

Özet

Geçmişten günümüze Değer nedir, çocukların eğitiminde değer eğitimin önemi, huy nedir, kişilik nasıl oluşmuştur, karakter yaşamımızda neden hayati önemdedir, ahlak neden önemlidir ve toplumlara göre neden farklılık arz etmektedir vb. sorular insanların zihnini meşgul eder. Bu sorulardan yola çıkarak bu temel kavramların manaları soruşturulacaktır, fakat burada bir güçlüğün de olduğu açıktır. Çünkü insanlık tarihi kadar eski, derin manalara sahip bu temel kavramların neliği önümüzde bir engel olarak durur. Fakat bu konuda yazılmış binlerce kaynağa ulaşabilmemiz bu kavramların önemini belirten sebepler arasında da gösterilebilir. Ayrıca bu temel kavramlar toplumların, kültürlerin ve bakış açısına göre farklılık gösterdiği ve çok genel kavramlar olduğu için sadece *belli bir perspektiften çözümlemeye çalışılacaktır. Diğer taraftan farklı dinler, farklı toplumlar, farklı kültürler olmasına rağmen, özellikle ahlak, karakter, kavramlarının birçok kültürde ortak anlamlar içermesi konuyu kavramada daha büyük bir kolaylık* sağlayacağı düşünülür*. Bundan dolayı bu çalışmanın temel amacı; huy, kişilik, karakter, ahlak gibi kavramları tarihsel olarak açıklama ve anlamlandırmadır, bunun ötesinde yeni nesillere bir farkındalık kazandırmaktır. Çünkü modern dünya –Bilgi Çağı- denilen bu Teknoloji Çağında bu temel kavramlar unutulmuş, anlamları daralmıştır. Buradan yola çıkarak ister teknoloji çağı olsun veya daha ileride daha farklı dönemlerde olsun bu kavramları insandan bağımsız düşünmek mümkün görünmez. Bundan dolayı yeni gelecek kuşaklarda bu temel kavramlar hakkında bir farkındalık kazandırmak en temel meseledir. Farkındalığın ötesinde uygulamaya geçildiğinde ise daha iyi bir toplum yaratma imkânını yakalamanın daha kolay olacağı da aşikârdır. Kant'ın "aklını kullan" ifadesi ve bu temel kavramların Platon'dan filozofa kadar olan dönemin aksine bilinçlerde farkındalığını artırmıştır. Bu dönemden -1700'ler- sonra bu temel kavramlar farklı anlamlara ve anlam gelişmelerine evirilmiştir. Bu amaç doğrultusunda bu kavramların eksikliklerinin tespit edilmesi üzerine bu çalışmanın hazırlanması hâsıl olmuş ve bu alanda bu çalışmanın özellikle literatüre katkı sağlayacağı ön görülmüştür.*

1. ÇOÇUKLARIN EĞİTİMİNDE DEĞERİN ÖNEMİ

Milli ve manevi değerlerin korunması ve bunların yeni nesillere aktarılması ancak eğitimle mümkün olabilir. Çünkü değerler eğitimi sosyal yaşamı konu alan tüm bilimleri içermektedir. (Tulumcu, 2015, s. 536). Bundan dolayı değer eğitimine önem verilmesi ve eğitimin istikrarında bir yol haritası olarak görülmesi toplumsal yaşamın önemli ihtiyaçları arasında görülebilir. Neredeyse tüm alanları kapsayan disiplinlerin değerler eğitimine yönelmesi ve bu konuya gereken önemin verilmesi günümüz dünyasında yozlaşan ahlakın ve değerlerin yaşattığı olumsuzluklardan bir nebze de olsa bizi kurtarabilir.

Değerler; istenilen, arzu edilen, inanılan ve davranışlar için bir nevi terazi görevi gören olgular olarak ifade edilebilir. İlk defa Znaniecki aracılığıyla kavradığımız değer kavramı, Latincede güçlü, değerli manasına gelen ‘‘valere’’ kavramından doğmuştur. (Şen, 2008, s. 764). Türk Dil Kurumu’nun sözlüğünde “bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi ögelerin bütünü ve bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet, yüksek ve yararlı bir nitelik” (TDK, 2010) olarak tanımlanmıştır.

Başka bir şekilde ifade etmek gerekirse değer kavramı; toplumun veya kültürlerin işleyiş, istikrar ve devamlılığı için herkes –toplumun büyük bir çoğunluğu- tarafından kabul edilen ilkeler, inançlar ve ortak fikirlerin tümü olarak ifade edilebilir. Theodorson, değer kavramını hem sosyal olguları hem de bireylerin davranışlarını değerlendirmede esas ölçüt ve toplumu oluşturan bireylerin ortak duygularıyla meydana gelen, soyut ve genelleştirilmiş davranış ilkeleri olarak ifade eder. (Theodorson 1979’dan akt. Aydın, 2003). Welton ve Mallan’a (1990, s. 130) göre değer, eylemlerin, etkinliğin, estetiğin standartları olarak hizmet eden düşüncelerdir. Schwart (1992) değeri, insanların çevresindeki bireyleri ve karşılaştıkları olguları, olayları tartmak, bunlar neticesinde kararlar alarak bunu nesnel bir hale sokabilmek getirmek için kullandıkları ölçütler olarak tanımlamaktadır.

Halstead ve Taylor (2000, s.169) da değer kavramını, genel olarak eylemlere öncülük eden inanç ve ilkeler, davranışların iyi ve istenç olarak değerlendirildiği ölçü olarak ifade etmiştir. Turner (1999), değerleri karar mekanizmalarının çalışmasındaki ilkeler ve niteliklerin bir standarttı olarak açıklamaktadır. Turner’e göre değerler, duyguların kontrolünde veya olaylar esnasında gösterdiğimiz refleksleri belirmekte önemli etkenlerdir. Beill’e (2003) göre insanlar iyiyi, kötüyü veya doğru ve yanlışı gelenek, görenekler aracılığıyla şekillendirerek ahlaklı olmayı ilke edinir. Bundan dolayı da değerlerin bireylerin toplumdaki karşılıklı ilişkilerini düzenleme, ortak duygu ve ifadelerin değerlendirilmesinde önemli olduğu ifade edilebilir. Ayrıca bireylerin hayatlarını düzenlemede, yönlendirmede, erdem ve ahlakın gelişip serpilmesinde etkendir.

Kaynakça

Ağaoğulları, M. A. (1994). *Kent Devletinden İmparatorluğa*, Ankara: İmge Kitabevi

Akarsu, Bedia (1998). *Felsefi Terimler Sözlüğü,* 7. Baskı*,* İstanbul: İnkılap Yayınevi

Akarsu, Bedia (1998). *Mutluluk Ahlakı*, İstanbul: İnkılâp Kitapevi

Akiskal, H.S. Hirschfeld, M.A. & Yerevanian, B.I. (1983). The Relationship of Personality to

Disorders. *Arch Gen Psychiatry, 40*, 801-810.

Aristoteles. (1997). *Poetika*, (Ç. İ. Tunalı), İstanbul: Remzi Kitabevi.

Aydın, M. (2003). Gençliğin Değer Algısı: Konya Örneği. Değerler Eğitimi Dergisi. Cilt I, Sayı 3, 121-144.

Aristoteles. (1998). *Atinalıların Devleti*, (Ç. S.Y. Baydur), İstanbul: Cumhuriyet Kitabevi.

Beill, B. (2003). İyi Çocuk, Zor Çocuk "Doğru Davranışlar Çocuklara Nasıl Kazandırılır?" (Ç. Cuma Yorulmaz). Ankara. Arkadaş Yayınevi.

Bonnard, A. (2004). *Antik Yunan Uygarlığı*, (Ç. K.Kurtgözü), İstanbul: Evrensel BasımYayın.

Cevizci, Ahmet (2005). *Felsefe Sözlüğü*, İstanbul: Paradigma Yayınları

Cloninger, C. R. (1987). A systematic method for clinical description and classification of personality variants. *Archives of General Psychiatry, 44*(6), 573.

Cloninger, C. R. Svrakic, D. M. & Przybeck, T. R. (1993). A pychobiological model of temperament and character. *Archives of General Psychiatry, 50*(12), 975-990.

Cloninger, C.R. & Svrakic, D.M. (2000). Personality disorders. Sadock, B.J. & Sadock, V.A. (Ed.), *Comprehensive Textbook of Psychiatry* (7th ed.), (235-298). Baltimore: Williams & Williams.

Cloninger, C.R. (1994). A systematic method for clinical description and classication of personality varinats. *Arch Gen Psychiatry, 44*, 573-588.

Digman, J.M. (1990). Personality structure - emergence of the 5-factor model. *Annual Review of Psychology, 41*, 417- 440.

Doğan, M. (1994). *Büyük Türkçe Sözlük,* İstanbul: Ülke Yay.

Gardini, S. Cloninger, C. R. & Venneri, A. (2009). Individual inpersonality traits structural variance in specific brain regions. *Brain Research Bulletin, 79(*5), 265-270.

Haan, N. Millsap, R. Hartka, E. (1986). As time goes by: Change and stability in personality over 50 years. *Psyhol Aging, 1*:220-232.

Halstead, J. M. & Taylor, M. J. (2000). Learning and Teaching About Values: A Review of Recent Research. Cambridge Journal of Education, 30 (2), 169-203.

İdi T. F. ve Tulumcu F. M. (2015). İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Dersi Programlarında Yer Alan Değerler, Değerler Eğitimi Dergisi, Cilt 13, No. 29, 535 – 560.

Karaman H. (2002). Ebu Bekir er-Razi'nin Ahlak Felsefesi, *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi II*, s. 166.

Karaman, H. (2004). *Ebû Bekir Râzî'nin Ahlâk Felsefesi*, İstanbul: İz Yayıncılık.

Karatay, H. (2007). Dil Edinimi ve Değer Öğretimi Sürecinde Masalın Önemi ve İşlevi, Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 5(3), 463-475.

Kardaş, M. N. (2015b). Orhun Abidelerinin Türkçe Öğretiminde Değer Aktarımı Açısından Önemi II: Kül Tigin Abidesi, Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi, Hüseyin Hüsnü Tekışık Özel Sayısı Cilt 1, 133-149.

Kardaş, M. N. (2015a). Orhun Abidelerinin Türkçe Öğretiminde Değer Aktarımı Bakımından Önemi III: Bilge Kağan Abidesi, Türk & İslam Dünyası Araştırmalar Dergisi, Yıl: 2, Sayı: 2, 55-70.

Kaya, M. (1939). *Filozofça Yaşama*, (es-Siretül-Felsefiyye), Felsefe Arşivi, s. 191-201.

Kaya, M. (2008). İslam Felsefe Metinleri, "Filozofça Yaşama (Kitâbü's Siret'il-felsefiyye)", İstanbul: Klasik Yay.

Kılınç A. ve Akyol Ş. (2009). İlköğretim 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Sevgi Temasının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi, The First International Congress Of Educational Research, 1-3 May, Çanakkale.

Köse, S. Sayar, K. Ak, İ. Aydin, N. Kalelioğlu, Ü. Kirpinar, I. & Cloninger, C. R. (2004). Mizaç ve karakter envanteri: Geçerlik, güvenirliği ve faktör yapısı. *Klinik Psikofarmakoloji Bulteni, 14*(3).

KRANZ, W. (1994). *Antik Felsefe*, (Ç. S. Y. Baydur), İstanbul: Sosyal Yayınları.

Krugmann, R. (2004). İ*lyada*, (Ç. A. Dirim), Ankara: Yurt Kitap Yayınları.

Naylor, D. T. And Diem, R. (1987). Elementary and Middle School Social Studies. New York: Random House Press.

MacIntyre, A. (2001). *Erdem Peşinde*, (Ç. M. Özcan), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

MacIntyre, A. (2001). *Ethik'in Kısa Tarihi Homerik Çağdan Yirminci Yüzyıla*, (Ç. H. Hünler), İstanbul: Paradigma Yayınları.

E. D. Trompenaars, F. J. Van Heck G. L. Hodiamont, P. P. & De Vries, J. (2007). The relationship between dimensional personality models and quality of life in psychiatric outpatients. *Psychiatry Research, 149*, 81-88.

Özbay M. ve Karakuş Tayşi E. (2011). Dede Korkut Hikâyelerinin Türkçe öğretimi ve değer aktarımı açısından önemi. Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi,1(1),21-31.

Özgen, M. K. (2007). *Mutluluk Problemi*, İstanbul: Artus Yay.

Partridge, T. (2003), Temperament: Developmental and ecological dimensions. In J.R. Miller, R.M. Lerner, & L.B. Schiamberg (Eds.), Human ecology: An encyclopedia of children, families, communities, and environments, Santa Barbara, CA: ABC-Clio.

Razi, Ebû Bekir, *et-Tıbbu'r-Rûhânî, (Raseil-u Felsefiye içinde)*, nşr. Paul Kraus, Daru'l-Afaki'l-Cedide, Beyrut 1982, s. 15-96. (İngilizce çevirisi A. J. Arberry, The Spırıtual Phsick of Rhazes, Butler and Taner Ltd. London 1950.

Rokeach, M. (1973). The Nature of Human Values. New York, Free Press.

Rosenberg, D. (2003). Dünya Mitolojisi, (Ç. K. Akten, E. Cengiz, A. U. Cüce, K. Emiroğlu, T. Kenanoğlu, T. Kocayiğit, E. Kurhan, B. Odabaşı), Ankara: İmge Kitabevi.

Rosenbluth, M. Kennedy S. ve Bagby, R. M. (2005). Depression and personality: Conceptual and clinical challanges. London: American Psychiatric Inc.

Sallabaş, M.E. (2012) Ömer Seyfettin Hikâyelerinin Türkçe Öğretiminde Değer Aktarımı Bakımından İncelenmesi, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, s.59-68.

Sayın, A. & Aslan, S. (2005). Duygudurum bozuklukları ile huy, karakter ve kişilik ilişkisi. *Türk psikiyatri dergisi, 16*(4), 276-283.

Selçuk A. (2008). Kişilik, Huy ve Psikopatoloji, RCHP, Psikiyatride Derlemeler, *Olgular ve Varsayımlar Dergisi*, 2, s. 1–2.

Schwartz, S. H. (1992). Universals In The Content And Structure Of Values: Theory And Empirical Tests in 20 countries, M. Zanna (Ed.), Advances In Experimental Social Psychology in (25, 1-65). New York Academic Press. New York.

Somer, O. Korkmaz, M. & Tatar, A. (2004). *Kuramdan uygulamaya beş faktör kişilik modeli ve beş faktör kişilik envanteri.* İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.

Sophokles. (1992). *Kral Oidipus*, (Ç. B. Tuncel), İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Spranger, E. (1928) Tvpes of Men. Halle: Max Neimeyer.

Susar Kırmızı, F. (2014). 4. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Metinlerinde Yer Alan Değerler, Değerler Eğitimi Dergisi, Cilt 12, No. 27, 217-259.

Şen, Ü. (2008). Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin İlettiği Değerler Açısından İncelenmesi. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 1(5), 763-780.

Timuçin, A. (2004). "Erdem Nedir" *Felsefelogos*, Sayı. 23, İstanbul: Bulut Yayınları.

Turner, T. N. (1999). Essentials Of Elementary Social Studies. (2nd ed.). Boston: Allynand Bacon.

Welton, D. A. & Mallan, J. T. (1999). Children And Their World: Strategies For Teaching Social Studies. Boston: Houghton Company.

Uzun, E. UZUN, S. (2003). "Erdem", *Felsefe Sözlüğü*, Ankara: Bilim Sanat Yayın.

Watson, D.L. & Tharp, R.G. (1989). Self-directed behavior: Self-modification for personal adjustment. 5th ed. *Pacific Grove*, Calif: Brooks/Cole.

Yanbastı, G. (1991). Kişilik kuramları. İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.

Yancar, C. (2005). Madde bağımlılarında ikinci eksen komorbidite ve kişilik özelliklerinin bağımlılık şiddeti ve yaşam kalitesine etkisinin değerlendirilmesi, Uzmanlık tezi, Sağlık Bakanlığı Bakırköy Prof Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim Ve Araştırma Hastanesi 11. Psikiyatri Birimi, İstanbul.

Yazıcı, K. (2006). Değerler Eğitimine Genel Bir Bakış, TÜBAR-XIX-, SF 501 503.

Zerssen, Von D. (2002). Development of an ıntegrated model of personality, personality disorders and severe axis I disorders, with special reference to major disorders. *Journal of Disorders, 68*(2-3), 143-158.

BÖLÜM **2**

KARAKTER VE DEĞER EĞİTİMİ YAKLAŞIM VE UYGULAMALARI

Ender ÖZEREN - Gülşen ÖZEREN

1. GİRİŞ

Küreselleşen dünya birçok olumlu getirisine rağmen çok sayıda ahlaki ve kültürel dejenerasyonu da beraberinde getirmektedir. Değerlerin bireylerin hayatını yönlendiren mihverler olmaktan çık(arıl)masıyla yaşanan yoksunluk toplum hayatında derin yaralar açmaktadır.

Küreselleşme ile küçülen dünyada özellikle internet sayesinde bilgiye ulaşmanın kolaylaştığını bilmekteyiz. Medya ve reklâmlar aracılığıyla oluşturulan tüketim toplumunda satın alamamak ya da tüketememek sosyal ve ahlâkî sorunlara yol açmaktadır. Bilim ve teknoloji alanındaki gelişmeler, insanlığın yararına olmak yerine şiddete, savaş ve ölümlere hizmet eden bir yapıya büründürülmektedir. Belli bir yaşam standardına ulaşmış gençlik her türlü beslenme, eğitim ve sağlık imkânına sahip olsa da şiddet, uyuşturucu, alkol gibi kötülüklerin pençesine sürüklenmektedir. Küreselleşmenin ahlak ve değerler üzerindeki etkisine yönelik olarak yapılan özel alan araştırmaları, insanlığın geleceği adına pek iç açıcı verileri içermemektedir (Uysal, 2008).

Genç nesil arasında yaygın olarak gözlemlenen şiddet eğilimleri, büyüklerine karşı gelme, cinsel sapmalar, kendine zarar verme davranışları, madde bağımlılığı, intihar gibi olumsuz davranışlar değer eğitimi konusunda gerekli tedbirleri almak için birer uyarı mahiyeti taşımaktadır (Ekşi, 2003). Bu tedbirleri almak ve geleceğin teminatı olan gençlere doğru davranışları kazandırmak eğitimin temel

.

Eğitim, değerlerin algılanışı ve toplumsal yaşam üzerindeki etkisinden dolayı asırlardan beri her ülkenin öncelikli problemi olagelmiştir (Uysal, 2008). İlk çağ Sokrates'e göre insanın doğuştan iyi olduğu fikri "erdem bilgi-

dir" teziyle doğrudan bağlantılı olup diğer tarafından da ele alınmış bir konudur. Sokrates'in insanların erdemli olmalarının bilgili olmalarıyla paralel seyrettiği savı (Erdem, 2014), değerler eğitiminden mahrum bir eğitim anlayışının asıl amacına ulaşamayacağına dikkat çekmektedir. Eğitim sürecinde yer alan değer ve karakter eğitimi tam da bu amaç doğrultusunda geliştirilen kavramlar olarak ortaya çıkmaktadır.

Eğitimin merkezi olarak okullar, yalnızca akademik yönden başarılı bireyler yetiştirmekle yetinmeyip değer ve karakter eğitimi açısından da iyi insanlar yetiştirme hedef ve vizyonlarını çağın gerekleri doğrultusunda güncelleyebilmelidir. Değerler eğitimi odaklı bir eğitim anlayışında, eğitimciler ve velilerin tam bir iş birliği içerisinde taşıdıkları misyon ve sorumluluğun bilinci ile hareket etmeleri gerekmektedir. Bu sorumluluk, öğrencilerin kişisel ve toplumsal değerleri benimseyerek ahlak ve karakter bakımından iyi yetişmiş bireyler olarak toplum hayatına atılmalarını gaye edinen bir eğitimin gereği olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ekonomiden felsefeye, psikolojiden sosyolojiye, estetikten dini bilimlere varıncaya dek birçok alanda kullanılan değer kavramı, her disiplinde farklı tanım ve fonksiyona sahiptir (Kaymakcan ve Meydan, 2014). Ancak değer kavramının eğitim alanında giderek daha sık kullanıldığı görülmektedir. Davranışlardaki değişiklik süreci olarak tanımlanan eğitim kavramının davranışları yönlendiren unsurlar olarak ele alınan değer kavramıyla beraber anılması, değerler eğitimi terimini gündeme getirmektedir. Bu doğrultuda değerler eğitimi, eğitimin genel tanımından yola çıkılarak, bireylerin davranışlarını şekillendiren unsurlarda kendi yaşantısı vasıtasıyla ve kasıtlı şekilde istendik değişimler oluşturma süreci olarak tanımlanabilmektedir (Algur, 2017).

Değerler eğitimini, en genel anlamıyla seçilen programlarla öğrencilere empati, diğerkâmlık ve duyarlılık gibi yok olmaya yüz tutmuş insani ve temel değerleri kazandırmak ve kazanılan değerleri davranışa dönüştürerek uygulama gayretleri olarak tanımlamak mümkündür. Bu bakımdan değerler eğitimi ayrı bir program olmayıp, okulun tüm programlarına etki eden entegre bir program olarak şekillendirilmelidir (Ekşi, 2003). Daha çok duyuşsal alana odaklanan ve bu alanda kazanılmış özelliklerin davranışsal yapıya da yansımasını amaç edinen değerler eğitiminde hedefe ulaşmada bazen aksaklıklar yaşanabilmekle beraber (Huitt, 2004) doğru ve etkili şekilde uygulanan değerler eğitimi istenilen verimi sağlayabilecek potansiyeldedir.

Karakter eğitimine tarihsel süreçte baktığımızda değer eğitimi, karakter eğitimi ve ahlak eğitimi gibi yaklaşımların birbirleri yerine geçen girift bir yapıda olabildiğini söylemek mümkündür. Bu durum bahsi geçen yaklaşımların kavramsal açıdan da birbirlerinin yerine kullanımına yol açmaktadır. Yapılan tanımlar, karakter eğitiminin evrensel bir dünya vatandaşı yetiştirme düşüncesine hizmet

Kaynakça

Akbaş, O. (2008). Değerler eğitimine bir bakış. *Değerler Eğitimi Dergisi, 6*(16), 9-27.

Akbaş, O. (2015). Sosyal bilgilerde değerler ve öğretimi. B. Tay & A. Öcal (Ed.), Özel öğretim yöntemleriyle sosyal bilgiler öğretimi içinde (ss. 343-370). Ankara: Pegem Akademi.

Aktepe, V. (2014). Etkinlik temelli değer eğitiminin öğrencilerin yardımseverlik tutumlarına etkisi. *Researcher: Social Science Studies, 2*(2), 17-49.

Aktepe, V. ve Tahiroğlu, M. (2016). Değerler eğitimi yaklaşımları ve etkinlik örnekleri. *International Journal of Social Science,* 42, 361-384.

Algur, H. (2017). Değer eğitimi yaklaşımları. Ed: Mustafa Çakmak, İş ahlâkı ve değerler eğitimi içinde (ss.169-194). Ankara: Pegem Akademi.

Bacanlı, H. ve Dombaycı, M. A. (2015). Değer eğitiminde değer boyutlandırma yaklaşımı. Değerler ve Eğitimi-II Sempozyum Bildirileri Kitabı. (Ed. R. Kaymakcan, N. Tınaz, Z.Ş. Altın, M. Zengin, A.Y. Okudan ve H. Yiğit). II. Uluslararası Değerler ve Eğitimi Sempozyumu, 16-18.

Bolay, S. H. (2007). Değerlerimiz ve günlük hayat. *Değerler Eğitimi Merkezi Dergisi, 1*(1), 12-19.

Çelik, Z. (2014). İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin yardımseverlik tutumlarının çeşitli değişkenler açsından incelenmesi (Erzurum ili örneği). Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.

Doğanay, D.D.A. ve Sarı, A. M. (2004). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerine temel demokratik değerlerin kazandırılma düzeyi ve bu değerlerin kazandırılması sürecinde açık ve örtük programın etkilerinin karşılaştırılması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, 39*(39), 356-383.

Ekşi, H. (2003). Temel insanî değerlerin kazandırılmasında bir yaklaşım: Karakter eğitimi programları. *Değerler Eğitimi Dergisi, 1*(1), 79-96.

Fernandes, L. (1999). *Value personalisation: A base for value education.* https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED434880.pdf, 20.12.2022

Erdem, H.H (2014). Kitle iletişimi, etik ve eğitim. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *34*(1), 63-77.

Gündüz, M. (2014). İlköğretim 3. sınıf hayat bilgisi dersinde "sorumluluk" değerinin proje tabanlı öğrenme yaklaşımı ile öğretiminin akademik başarı ve tutuma etkisi. Doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

Halstead, J. M., & Taylor, M. J. (2000). Learning and teaching about values: A revievof recent research. *Cambridge Journal of Education, 30*(2), 169-202.

Huitt, W. (2004). Moral and character development. *Educational Psychology Interactive*. Valdosta, GA: Valdosta State University

İşcan, D.C. (2007). İlköğretim düzeyinde değerler eğitimi programının etkililiği. Doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Kaymakcan, R. ve Meydan, H. (2014). *Ahlak değerler ve eğitimi.* İstanbul: Dem Yayınları.

Korkmaz, M. (2019). Değerler eğitimi yaklaşımları. Ed. Mustafa Köylü, *Teoriden pratiğe değerler eğitimi* içinde (37-64). Ankara: Nobel Yayınları.

Lickona, T. (1991). *Educating for character how our schools can teach respect and responsibility.* New York: Bantam Books.

Meydan, H. (2014). Okulda değerler eğitiminin yeri ve değerler eğitimi yaklaşımları üzerine bir değerlendirme. *BEÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi, 1*(1), 93-108.

Naylor, D., & Diem, R. (1987). *Elementary and middle school social studies.* New York: Random House.

Simon, S. B., Leland, W H., & Kirschenbaum, H. (1972). *Values clarification a handbook of practical strategies for teachers and students.* New York: Hart Publishing Company, Inc.

Superka, D. P., & Johnson, P. L. (1975). *Values education: Approaches and materials.* https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED103284.pdf, 20.12.2022

Uysal, E. (2008). Çağımızda değer kaymalarının doğurduğu sonuçlar ve etik kimliğin korunması. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 17*(1), 67-79.

Welton, D. A., & Mallan, J. T. (1999). *Children and their world: strategies for teaching social studies.* Boston: Houghton Company.

Whitney, I. B. (1986). *The status of values education in the middle and junior high schools of tennesse.* Unpublished doctorate thesis, Tennesse State University

Yılmaz, F. (2021). Karakter eğitimi ve karakter eğitimi programları. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, 12*(1), 234-257. DOI: 10.51460/baebd.756333

Yorulmaz, B. (2017). *Ailede değerler eğitimi.* İstanbul: Erkam Yayınları.

Yüksel, S. (2005). Kohlberg ve ahlâk eğitiminde örtük program: Yeni ilköğretim programlarında yer alan ahlâki değerleri kazandırma için bir açılım. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi, 5*(1), 307-338.

Zengin, M. (2015). Herkes İçin Geçerli Uygun Değerleri Belirlemek ve Öğretmek Mümkün mü? Değer Eğitimi Yaklaşımları Bağlamında Bir Analiz. Uluslararası İnsani Değerlerin Yeniden İnşası Sempozyumu (19-21 Haziran 2014), Erzurum: Atatürk Üniversitesi. ss. 321-335.

Ziebertz, H.G. (2007). Çok kültürlü bir toplumda değerler eğitimi modelleri. R. Kaymakcan, S. Kenan, H. Hökelekli, Ş. Arslan ve M. Zengin (Editörler). Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu. İstanbul: DEM Yayınları, ss. 445-466.

BÖLÜM **3**

OKUL ÖNCESİ EĞİTİM PROGRAMINDA KARAKTER VE DEĞER EĞİTİMİ

Yeliz BOLAT

Giriş

Eğitim, bireylere amaçlar doğrultusunda bilgi, beceri ve tutum kazandırma süreci olarak açıklanabilir. Eğitimin düzenli olarak yürütülmesi için eğitim programlarına ihtiyaç vardır. Her eğitim programı, amaç, içerik, öğretme-öğretme süreci ve değerlendirme olmak üzere dört temel kısımdan oluşur. Okul öncesi dönemden, ilkokula, ortaokula, liseye ve yükseköğretime kadar her kademede verilen eğitimler bir eğitim programı çerçevesinde yapılır. Eğitim programlarında yer alan amaçlara ulaşmak için öğrencilere kazandırılacak bilgi, beceri ve tutumlar belirlenen içerikle aktarılır. Okul öncesi dönemde bireylere kazandırılacak karakter ve değerler eğitimi de okul öncesi eğitim programında yer alan amaçlar doğrultusunda kazandırılmaya çalışılmaktadır. Bu bölümde öncelikle eğitim programının ögeleri ve aralarındaki ilişki açıklanmış, Milli Eğitim Bakanlığı'nın ve Okul Öncesi Eğitimin amaçları ifade edilerek, bu amaçlarda karakter ve değerler eğitimi ilişkisinin analizi yapılmış, okul öncesi eğitim programında karakter ve değerler eğitimi üzerinde durulmuştur.

Okul Öncesi Eğitim

Okul öncesi ya da erken çocukluk dönemi evrensel olarak 0-8 yaş aralığını kapsamaktadır. Türkiye'deki eğitim sisteminde okul öncesi eğitimin 0-66 aylık çocukları ilköğretimin ise 6-13 yaşındaki çocukları kapsadığı görülmektedir. Okul öncesi dönem, çocukların tüm gelişim alanlarında gelişmelerini onlara zengin bir çevre sunan, kültürel değerleri ve özellikleri aktarmayı amaçlayan bir eğitimdir. Bu eğitimin sistematik ve planlı olarak yürütülebilmesi için eğitim programlarına ihtiyaç vardır.

Eğitim Programı

Program kavramı Türk Dil Kurumu (2023a) yedi farklı şekilde tanımlanmaktadır. Bu tanımlardan üçü eğitim alanı ile ilgilidir. Programın ilk anlamı; izlencedir. Diğer anlamları ise okullarda, haftanın belli günlerinde, belli saatlerde verilecek dersleri gösteren çizelge, eğitim bilimi anlamı olarak yapılacak bir işin bölümlerini, bölümlerin sırasını ve zamanını gösteren tasarı, yetişek olarak tanımlanmaktadır. Eğitim bilimciler de eğitim programı çeşitli şekillerde tanımlamaktadır. Oliva'ya göre (1988) eğitim programı (curriculum) "izlenen yol" demektir. Bu kavram 20. Yüzyıla kadar konular listesi anlamında kullanılmıştır. Caswell ve Campbell (1935; Akt. Oliva, 1988) eğitim programının öğrencilerin, öğretmenlerin rehberliğinde edindikleri yaşantıların tamamı olarak görülmesi gerektiğini belirtmektedir. Good (1973, Akt. Oliva, 1988) eğitim programının, bir çalışma alanında sertifika ya da diploma alabilmek için sistematik olarak sıralanması gereken dersler ya da konulardan oluşan bir liste olduğunu; Taba ise (1962, Akt. Oliva, 1988) bütün eğitim programlarının , hedef davranışlar, içeriğin seçilmesi ve düzenlenmesi, öğrenme öğretme süreci ve ulaşılmanın değerlendirilmesi olmak üzere dört ögesi olduğunu ifade etmektedir. Demirel (2005) ise eğitim programını öğrenene, okulda ya da okul dışında planlanmış etkinlikler yoluyla sağlanan yaşantılar düzeneği olarak tanımlamaktadır. Bu açıklamalara dayanarak eğitim programının dayandığı, bu ulaşmak için tasarlanan etkinliklerin yazılı olarak sunulduğu bir plan olduğu söylenebilir.

Eğitim programı birbirini etkileyen ve birbirinden etkilenen dört temel ögeden oluşur. Bu temel ögeler, amaçlar içerik, öğrenme-öğretme süreci ve değerlendirmedir (Şekil 1.).

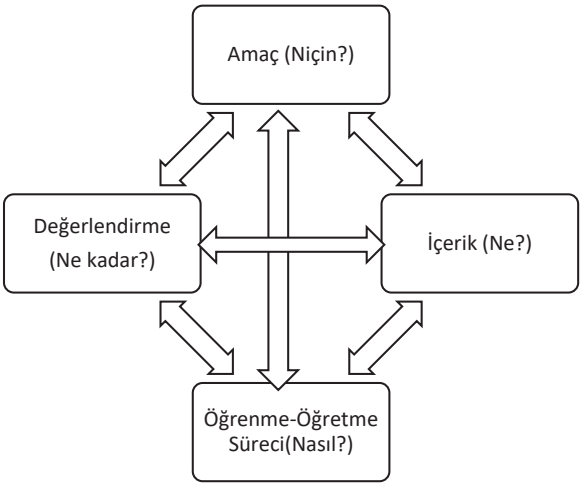

Şekil 1. Eğitim Programının Öğeleri

KAYNAKÇA

Aral, N., & Kadan, G. (2018). 2013 Okul öncesi eğitim programının değerler eğitimi bağlamında incelenmesi. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, *2*(1), 113-131.

Arıkan, A. (2012), Değerler Eğitiminin Tanımı, Önemi ve Kapsamı, A. Arıkan, A. F. Ersoy, T. Çengelci, B. Dinç, H. Z. İnan, M. Şen, et al. içinde, *Okul Öncesi Dönemde Değerler Eğitimi* (s. 1-28), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını

Arslan, K., & Özbey, S. A. İ. D. E. (2019). Okul öncesi öğretmenlerinin karakter eğitimi yetkinlik inançları üzerine bir inceleme. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, (36), 106-119.

Arslan, K. (2019). *Okul öncesi öğretmenlerinin karakter eğitimi yetkinlik inançları ile yaratıcılık düzeyleri ve iletişim becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Master›s thesis, Eğitim Bilimleri Enstitüsü).

Arweck, E., & Nesbitt, E. (2004). Values education: the development and classroom use of an educational programme 1. *British Educational Research Journal*, *30*(2), 245-261.

Bilsky, W., & Schwartz, S. H. (1994). Values and personality. *European journal of personality*, *8*(3), 163-181.

Demirel, Ö. (2005). *Kuramdan uygulamaya eğitimde program geliştirme*. Ankara: PegemA Yayıncılık.

Dwiningrum, S. I. (2013). Nation's character education based on the social capital theory. *Asian Social Science, 9*(12), 144-155

Ekşi, H. (2003). Temel insani değerlerin kazandırılmasında bir yaklaşım: Karakter eğitimi programları. *Değerler Eğitimi Dergisi, 1*(1), 79-96

Ersoy, F. (2013*). Sosyal Bilgiler Dersiyle Bütünleştirilmiş Aile Katılımlı Karakter Eğitimi Programının Geliştirilmesi.* Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Fatoni, A. (2017). The strategy of character education in globalization era. *International Journal of Scientific & Technology Research, 6*(4), 112-114.

Halstead, J. M. ve Taylor, M. J. (2000) Learning and Teaching about Values: A review of recent research, Cambridge Journal of Education, 30:2, 169-202, DOI: 10.1080/713657146

Hersh, R. H. (2015). Moral and character education: A ground-truth perspective. *Journal of Character Education, 11*(1), 67-69.

Katılmış, A. (2010). *Sosyal bilgiler derslerindeki bazı değerlerin kazandırılmasına yönelik bir karakter eğitimi programının geliştirilmesi*. Doktora tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Kocalar, E. (2019). *Okul Oncesi Egitim Programinin karakter egitimi acisindan degerlendirilmesi*). Doktora tezi, Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Kuşdil, M.E. ve Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). Türklerin değer yargılarını ve Schwartz değer kuramı Türk öğretmenlerinin değer yönelimleri ve Schwartz'ın değerler teorisi: Değerler. *Türk Psikoloji Dergisi, 15* (45), 59–80.

MEB, 1973 https://oygm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_11/08144011_KANUN.pdf

MEB. (2013). Okul öncesi eğitim programı. Milli Eğitim Bakanlığı Temel Eğitim Genel Müdürlüğü, Ankara. https://tegm.meb.gov.tr/dosya/okuloncesi/ooproram.pdf

Oliva, P. F. (1988). *Developing the Curriulum*. Boston : Allyn and Bacon.

Özbey, S., Türkoğlu, D. & Büyüktanır-Buldur, A. (2014). Okul öncesi öğretmenlerinin karakter eğitimi yetkinlik inançlarının öğretmenlerin çocuk sevme düzeyleri ve bazı değişkenler ile ilişkisinin incelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi, 12*(27), 323-344.

Türk Dil Kurumu (TDK), (2023a) https://sozluk.gov.tr/ https://sozluk.gov.tr/ adresinden 01.03.2023 tarihinde erilmiştir.

Türk Dil Kurumu (TDK), (2023b). https://sozluk.gov.tr/ adresinden 01.03.2023 tarihinde erilmiştir.

Uyanık Balat, G. (2012). Okul öncesi eğitimde değerler eğitimi. *Okul öncesi eğitimde değerler eğitimi ve etkinlik örnekleri* içinde (s. 1-36). Edt: Gülden Uyanık Balat. Pegem Akademi, Ankara.

Yalar, T. (2010), "İlköğretim Sosyal Bilgiler Programında Değerler Eğitiminin Mevcut Durumunun Belirlenmesi Ve Öğretmenlere Yönelik Bir Program Modülü Geliştirme". (Doktora Tezi). Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Mersin.

Yılmaz, F. (2021). Karakter eğitimi ve karakter eğitimi programları. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, *12*(1), 234-257.

BÖLÜM **4**

KARAKTER VE DEĞER EĞİTİMİNDE KULLANILABİLECEK ÖĞRETİM YÖNTEMLERİ VE TEKNİKLERİ

Ayşenur KULOĞLU

Giriş

Ülkemizde, son zamanlarda değerler eğitimi önemsenmeye başlamıştır. Çocuklara değerlerin nasıl aktarılacağı ve öğretileceği konusunda çalışmalar yapılmaktadır. Bu nedenle; saygı, sevgi, paylaşma, dürüstlük, hoşgörü, iş birliği, şiddetten kaçınma, önyargısız davranma vb. davranışları içeren eğitim programları geliştirilmeye başlanıldı. Bu eğitim programlarında amaçlanan; bu kavramlarla çocukları erken yaşlarda tanıştırmak, kendi grubu ile beraber çeşitli hikâye, masal ve grup etkinliklerinden de faydalanılarak bu kavramlar hakkında düşündürmektir (Aydın ve Gürler, 2012). Değer aktarımı, ilköğretimden yükseköğretime kadar yani örgün eğitimin her kademesinde önemlidir. Eğitim kurumlarının temel amaçlardan birisi de ortak kültürel ve ahlaki değerlerin öğretilmesi ve zenginleştirilmesidir. Çünkü birey toplumun kimliğine ve önemine bu değerler ile ulaşmaktadır. Örgün eğitimin kademeleri için hazırlanmış olan programlar, yaşanılan toplumun fikirlerini, ideal görüşlerini, değerlerini ve beklentilerini içermektedir (Çankırılı, 2015). Okullarda çocuklar için akademik olarak gelişim ne kadar önemliyse değerlerin öğretilmesi de o kadar önemlidir (Çağlayan, 2018). Çocuklar değerlerle öncelikle aile de sonrasında okulda karşılaşır ve değerleri de yaşadıkça öğrenir ve içselleştirir. Bu nedenle eğitim, değerlerden bağımsız olarak gerçekleştirilemez (Cevherli, 2014).

Değerler eğitiminin başarıya ulaşabilmesi için, sistemli bir program içerisinde yapılmalı ve teoride bırakılmamalıdır. Değerler eğitiminin uygulanması ve öğrenme aşamasında uygulanacak yöntem ve teknik ile önemli bir ilişkisi vardır. Belirlenmiş olan yöntem ve tekniklerin, öğrencilerin, yaşları, hazırbulunuşlukları, yetenekleri ve ilgilerine göre olması gerekir (Arslan Parlak, 2011; Çağlayan, 2005).

Değerler eğitimi verilirken çocukların seviyeleri göz önüne alınarak farklı yöntem ve teknikler kullanılabilir (Yel ve Aladağ, 2009). Değerler eğitimi, soyut kavramlardan oluşmaktadır. Çocukların ise bu soyut kavramları algılamaları ve içselleştirmeleri oldukça zordur. Bu sebeple, çocuklara aktarılacak değer etkinliklerle somutlaştırılarak verilebilir. Değerler eğitiminde soyut kavramların somutlaştırılması değerlerin çocuklarda daha kalıcı öğrenmesini sağlar. Öğrenmeyi ve öğretmeyi kolaylaştırır. Etkinlikler kullanılarak soyut kavram olan değerler, somutlaştırılarak çocuklar tarafından daha kolay öğrenilmiş olacaktır. Yaşanmış olan gerçek anılar, önemli şahsiyetler, öyküler, geziler, filmler gibi (Aktepe, 2010; Kara, 2017).

Karakter ve Değerler Eğitiminde Kullanılan Yöntem ve Teknikler

Çocukların isteyerek katılacakları yöntem ve tekniklere karar verilmesi çocukların merakını ve ilgisini artırır. Ayrıca çocuklar için, değerler noktasında da farkındalık uyandırır. Değer kazandırmada yöntem ve tekniklerin direkt veya dolaylı olarak etkisinden söz edilebilir. Değerler eğitimini öğretirken, çocukları öğrenme sürecinde aktif kılan yöntem ve teknikler kullanılmalıdır. Değerler öğrencilere öğretilirken yaratıcı drama, eğitsel oyun, örnek olay ve işbirliğine dayalı öğrenme gibi yöntemlerden de faydalanılabilir (akt. Çengelci, 2010; Özalp Kaplan, 2014; Yılmaz, 2014). Eğitim ve öğretim sürecinde yer alan faaliyetlerde öğrenmenin kalıcılığı artırmak, belirlenen kazanımlara ulaşabilmek amacıyla dersin işlenmesi sırasında, öğretmenlerin izlediği bir takım yol ve yöntemler bulunmaktadır. Bunlar strateji, yöntem ve tekniklerdir (Tokcan ve Demirkaya, 2015).

Öğretim stratejileri; öğretmenin sınıf içerisinde yapacağı bütün faaliyetlerin genel çerçevesi olarak tanımlanabilir (Şişman, 2008). Yöntem ile belirlenmiş olan teknikler ve materyaller derste kullanılarak öğretmenin ve öğrencilerin faaliyetlerinin planlanması (Fidan, 1996). Ünlü (2005) 'ye göre, yöntemle çalışıldığı zaman hem zamandan tasarruf sağlanır hem de daha verimli sonuçlara ulaşılabilir.

Teknik, bir öğretme yöntemini uygulayabilme biçimi veya sınıfta uygulanan işlemlerin bütünü; planlanan düşüncesinin uygulanması için izlenen yoldur (Demirel, 2017). Öğretim yöntemini ortaya koyma şekli veya işlemidir (Koçak, 2011).

1.1.Tartışma Yöntemi

Tartışma yöntemi; herkesi ilgilendiren bir konu üzerinde, bir başkanın yönetimi altında ve bir düzen içerisinde bir grup öğrencinin düşüncelerini geliştirmek için paylaşmalarını içeren bir süreçtir (Büyükkaragoz ve Çivi, 1999). Tartışma yönte-

KAYNAKÇA

Adıgüzel, Ö. (2013). *Eğitimde yaratıcı drama*. (8.Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Aktepe, V. (2010). İlköğretim 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde "yardımseverlik" değerinin etkin *lik temelli öğretim ve öğrencilerin tutumlarına etkisi.* Yayımlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi. Ankara.

Altıntaş, E. ve Kaya, H. (2012). Fen bilgisi öğretmen adaylarının drama yöntemiyle fen ve teknoloji dersinin işlenmesine yönelik öz-yeterlik ve tutumları. *Erciyes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 28(4), 287-295.

Arslan Parlak, E. (2011). *Ortaöğretim din kültürü ve ahlak bilgisi ders müfredatında ahlak ve değerler eğitimi.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi. İstanbul.

Arslan, A. ve Yanpar, T. (2006). Oluşturmacı yaklaşıma dayalı işbirliğine dayalı öğrenmenin ilköğretim sosyal bilgiler dersindeki etkileri. *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 6(24), 22-32.

Aydın, M. Z. ve Gürler Akyol, Ş. (2012). *Okulda değerler e*ğitimi. İstanbul: Nobel Yayınları.

Aykaç, N. (2005). *Aktif öğretim yöntemleri*. Ankara: Naturel Yayıncılık.

Bulut, G. (2010). *İlköğretim (6–7–8. Sınıf) fen ve teknoloji öğretmenlerinin öğretim yöntem ve tekniklerini kullanma alışkanlıkları (Hatay ili örneği)*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Fırat Üniversitesi. Elazığ.

Canbay, İ. (2012*). Matematikte eğitsel oyunların 7. sınıf öğrencilerinin öz-düzenleyici öğrenme stratejileri, motivasyonel inançları ve akademik başarılarına etkisinin incelenmesi.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Cevherli, K. (2014). *Okul öncesinde değerler eğitimi: Boğaziçi eğitim modeli.* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi. Sakarya.

Çağlayan, A. (2005). *Ahlak pusulası: Ahlak ve değerler eğitimi*. İstanbul: DEM Yayınları.

Çağlayan, E. (2018). *Değerler eğitimi ve uygulamalarına yönelik veli ve öğretmen tutumlarının değerlendirilmesi: Bingöl örneği* (Yüksek lisans tezi).Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bingöl.

Çam, F. , Özkan, E. ve Avinç, İ. (2009). Fen ve Teknoloji Dersinde Drama Yönteminin Akademik Başarı ve Derse Karşı İlgi Açısından Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi Köy ve Merkez Okulları Örneği . Gazi Üniversitesi *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi* , 29 (2) , 459-483 .

Çankırılı, A. (2015). *Ailede ve okulda değerler eğitimi* (1. Baskı). İstanbul: Zafer Yayınları.

Çengelci, T. (2010). İlköğretim Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitiminin Gerçekleşmesine İlişkin Bir Durum Çalışması. Yayımlamamış doktora tezi. Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir

Çifçi, T. (2015). Örnek olay yönteminin coğrafya ders kitaplarında kullanımı. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(5), 186–200.

Demir, M. K. (2007). Sınıf öğretmenlerinin hayat bilgisi ve sosyal bilgiler derslerinde gözlem gezisi yöntemini uygulama durumları. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(2), 323-343.

Demir, R. vd. (2011). Station technique: A sample lesson activity on cells. *Western Anatolia Journal of Educational Sciences (WAJES)*, Special Issues.

Demirel, Ö. (1993). *Yabancı dil öğretimi: İlkeler, yöntemler, teknikler.* Ankara: USEM Yayınları.

Demirel, Ö. (2014). *Öğretim ilke ve yöntemleri: Öğretme sanatı.* (20.Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Demirel, Ö. (2017) . *Eğitimde program geliştirme kuramdan uygulamaya*. (25. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Demirhan, G. (2006). *Spor Eğitiminin Temelleri*. Ankara: Bağırgan Yayınevi.

Doğanay, A. (2007). *Öğretim ilke ve yöntemleri* (2. basım). Ankara: Pegem Yayıncılık.

Fidan, N. (1996). *Eğitim psikolojisi: Okulda öğrenme ve öğretme*. Ankara: Alkım Yayınevi.

Göçen, G. (2016). *Yabancılar için hazırlanan Türkçe ders kitaplarındaki söz varlığı ile Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenlerin yazılı anlatımlarındaki söz varlığı*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Sakarya Üniversitesi. Sakarya.

Göğebakan, Y. (2008). Sanat tarihi öğretiminde gösteri yöntemi ile gezi-gözlem yönteminin bilginin kalıcılığı açısından karşılaştırılması (Eski Malatya Ulu Cami örneği). *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28(2), 197-220.

Gürcan, A., Özhan, S., ve Uslu, R. (2008). Dijital oyunlar ve çocuklar üzerindeki etkileri. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Ankara, 2008, 1-50.

Güngördü, E. (2002). *Eğitim Fakülteleri İçin Coğrafyada Öğretim Yöntemleri İlkeler ve Uygulamaları.* Nobel Yay.,Ankara.

Güveli, E. (2012). *Öğretim yöntemleri*. (ed. Mehmet Küçük ve Selami Yangın). Öğretim ilke ve yöntemleri. Ankara: Nobel Yayınları.

Güven, A. Z. (2014). *Değerler eğitimi ve Türkçe derslerinde değerlerin kullanımı*. Konya: Palet Yayınevi.

Harmandar, H. İ. (2004). *Beden eğitimi ve sporda özel öğretim yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Hatipoğlu, Y. Y. (2006). *İlköğretim 5. sınıf matematik dersi konularının öğretiminde drama yönteminin öğrenci başarısına etkisi.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi. Ankara.

Kaptan, F. ve Korkmaz, H. (2000). *İşbirliğine dayalı fen öğretiminin öğretmen adaylarının öz yeterlilik düzeylerine etkisi.* IV. Fen Bilimleri Eğitimi Kongresine Sunulmuş Bildiri.

Kara, B. (2017). İlköğretim okullarında değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin öğretmen görüşleri (Yüksek Lisans Tezi). Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.

Kara, Y. ve Çam, F. (2007). Yaratıcı drama yönteminin bazı sosyal becerilerin kazandırılmasına etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32, 145-155.

Koçak, R. (2011). *Temel Kavramlar. B. Oral (ed.). Öğrenme v*e öğretme kuram ve yaklaşımları. Ankara: Pegem Akademi.

Kurtoğlu Erden, M. ve Uslupehlivan, E. (2016). *Eğitim fakültesi öğrencilerinin dijital öykü kavramına yönelik algılarının incelenmesi*, International Conference on Quality in Higher Education Bildiriler Kitabı, Sakarya.

Küçükahmet, L. (1999). Öğretmenlik mesleğine g*iriş*. İstanbul: Alkım Yayınevi

Küçükahmet, L. (2004). *Öğretimde planlama ve değerlendirme*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Lazarowiz, R. vd. (1994). Learning science in a cooperative setting: Academic achievement and outcomes, *Journal of Research in Science Teaching*, 31(10), 1121-1131.

O'neill, C. and Lambert, A.(1995). *Drama structures: A practical handbook for teachers*. London: Hutchinson.

Ocak, G. (2014). *Yöntem ve teknikler*. G. Ocak (ed). Öğretim İlke ve Yöntemleri (8.Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayınları

Oruç, Ş. ve Çağır, S. (2018). Investigation of the use of drama method in 5th grade students social studies class, *International Journal of Social Science Research*, 7(1), 154-174.

Özalp Kaplan, N. (2014). *İlkokullarda değer eğitiminin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/

Robin B. R. (2016). The power of digital storytelling to support teaching and learning. *Digital Education Review*, 30, 17-29.

Somuncuğlu, Y. ve Yıldırım, A. (2000). Öğrenme stratejileri kullanımının çeşitli değişkenlerle ilişkisi. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 25(115), 57-64.

Sönmez, V. (2011). *Öğretim ilke ve yöntemleri*. (6. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.

Şişman, M. (2008). *Eğitim bilimine giriş* (4. Baskı). Ankara: Pegem Yayıncılık.

Tokcan, H. ve Demirkaya, H. (2015). *Sosyal bilgilerde strateji, yaklaşım, yöntem ve teknikler.* Safran, M. (ed.). Sosyal bilgiler ö*ğretimi. Ankara:* Pegem Akademi.

Ünlü, H. (2005), *Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Kullandıkları Öğretim Yöntemleri (Aksaray ve Kırşehir Örneği).* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Ütkür, N. (2016). Örnek olay yönteminin Hayat bilgisi dersinde uygulanmasına yönelik bir eylem araştırması. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Varol, G. (2007). Özel öğretim yöntemleri ve özel öğretim yöntemlerinin görsel sanatlar dersinde uygulanması. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.

Yel, S. ve Aladağ, S. (2009). *Sosyal bilgilerde değerlerin öğretimi*, Safran, M. (ed.). Sosyal bilgiler öğretimi. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Yıldız, E. , Şimşek, Ü. ve Araz, H. (2016). Dolaşım sistemi konusunda eğitsel oyun yönteminin kullanılmasının öğrencilerin akademik başarı ve fen öğrenimi motivasyonu üzerine etkisi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(36), 20-32.

Yılmaz, M. (2014). *Değerler eğitimi ve okul etkinlikleri*. İstanbul: Dem Yayıncılık.

Yüksel, P., Robin, B.R., & McNeil, S. (2011). *Educational uses of digital storytelling around the world*, In Proceedings of Society for Information Technology & Teacher Education International Conference, C. 1, S. 1, s. 1264-1271.

BÖLÜM **5**

AİLEDE KARAKTER VE DEĞER EĞİTİMİ

Özge Ruken ERGÜN

1. Değerler Eğitimi ve Amacı

Değerler ilkçağdan itibaren pek çok farklı bakış açısıyla irdelenmiştir. Aristoteles, iyi karakter alışkanlıklarını kazanmaları için bireylere değerlerin aşılanmasının öneminden bahsetmiştir. Ayrıca Aristoteles ve Konfüçyüs'ün "çocuğumuzun nasıl bir insan olmasını istiyoruz ve onları nasıl bu şekilde yetiştirip eğitebiliriz" sorusu karakter eğitimi ile bağlantılı bulunmuştur (Senemoğlu, 2015).

Rousseau ise çocukların günahsız doğduklarından yani doğaları gereği iyi olduklarından dolayı, çocuklara doğru eğitim verilirse geleceğe bozulmamış bir karakterle ulaşacaklarından bahsetmiştir (Tüfenkçi ve Çetin, 2017). Rousseau'nun fikirlerinden etkilenen Pestalozzi, eğitimin çocuğun sosyal yeterliliğini geliştirmek için bir araç olduğunu öne sürmüştür. Tüm bu fikirlere bakıldığı zaman değerler eğitimi, toplumdaki ortak değerlerin öğretilmesi ya da tercihlerin ortak yanlarının oluşturulması şeklinde ifade edilebilir (Bacanlı, 2011).

Değerler ve bireyler arasında karşılıklı bir döngü vardır. Değerler, toplumu oluşturan bireyleri ve yaşantıları oluştururken; oluşan bu değerler, toplum ve bireye rehberlik etmektedir. Bütün bunların sağlıklı bir biçimde var olması ve nesilden nesile aktarılması eğitimle gerçekleşir (Tokdemir, 2007). Belirlenen yönelik bireye sosyal ve kişisel anlamda bilgi, beceri, tutum ve değer kazandırma süreci ise örgün eğitim ile gerçekleşmektedir (Berkant, Efendioğlu ve Sürmeli, 2014; Altan, 2011; 2018). Değerler eğitimi vasıtasıyla kişiler yaşadığı çevreye uyum sağlamayı, toplumsallaşmayı ve kültürel anlamda o gruba ait olma hissine sahip olmayı öğrenmektedir (Gözel, 2018).

Dolayısıyla değer eğitiminin amacı, bireyin sadece bilişsel süreçlerine hitap etmek değil aynı zamanda duyuşsal süreçlerine, gelişim basamaklarına uygun

olarak bireye kendisi ve çevresiyle barışık bir eğitim alabilme imkânı sağlamaktır (Aydın ve Akyol Gürler, 2012; Yılmaz, 2010). Değerler eğitiminin uzun vadedeki amacı ise, dünyanın daha güvenli ve huzurlu hale gelmesinde katkısı olacak ahlaki, etik ve akademik becerileri bireylere kazandırmaktır (Altan, 2011).

2. Değerler Eğitiminde Ailenin Önemi

Aile; evlilik yoluyla birbirine bağlanmış, aynı geliri, mekanı paylaşan ve birbirine karşı sorumlulukları olan, yaşadıkları toplumun yapısı olan kültürü nesilden nesile aktaran toplumsal bir birimdir (Güler ve Ulutak, 1992). Türk Dil Kurumu (2019) ise aile sözcüğünü;

> *"1) Evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik; 2) Aynı soydan gelen veya aralarında akrabalık ilişkileri bulunan kimselerin tümü; 3) Birlikte oturan hısım ve yakınların tümü; 4) Halk ağzında: Eş; 5) Aynı gaye üzerinde anlaşan ve birlikte çalışan kimselerin bütünü ve 6) Temel niteliği bir olan dil, hayvan veya bitki topluluğu, familya."*

olarak tanımlamaktadır.

Aile kurumu zaman içerisinde değişime uğrasa dahi temel niteliklerini korumaktadır. Çocuk sahibi olmak, neslini sürdürmek hala aileler önemli bir olgudur. Aile çocuk sahibi olduğu ilk andan itibaren onları sosyal- duygusal, fiziksel, zihinsel yönden desteklemelidir. Aile çocuk bakımının yanı sıra okul ve diğer sosyal kuruma dahil olmuş olsa bile çocuğun eğitiminden de sorumludur (Oktay, 2002; Kurtbaş, 2019). Bu durum aileye belirli toplumsal sorumluluk da yüklemektedir. Sağlıklı bir aile ortamında yetişen çocuklar mutludur ve mutlu bireyler mutlu toplumların da temelini oluşturur. Mutlu bir aile ortamı öncelikle sağlıklı iletişim ile kurulur. Canel (2013)'e göre, ailede sağlıklı iletişim için olmazsa olmaz olan noktalar; aile bireylerinin birbirini dinlemesi, anlaması ve saygı duymasıdır. Ebeveynler çocuklarını bir birey olarak görür ve onlara değer verirler. Ortaya çıkan sorunlara birlikte çözüm ararlar. Ailede sağlıklı temeller üzerine kurulan iletişim sayesinde çocuk yaşamdan keyif alır ve aileye ait hissetmesinin yanı sıra mutlu da olur. Ailede sağlıklı iletişim bireyin iyi oluşu açısından oldukça önemlidir (Demirci, 2019). Demokratik ebeveyn tutumları sergileyerek çocuklarına güven verirler. Çocukların sosyal- duygusal gelişimini desteklemek için onlarla çeşitli etkinlikler aracılığıyla nitelikli bir şekilde zaman geçirmeye çalışırlar (Alpan ve Kandır, 2008).

Değerler eğitimi çocuğun dünyaya gelmesiyle başlamaktadır. Aile bireyin

Kaynakça

Akın, Z. ve Öztürk, E. (2021). Değer eğitimi sürecinde okul – aile işbirliği: bir nitel çalışma. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 19(42), 73-112.

Aktepe, V. (2010). İlköğretim dördüncü sınıf sosyal bilgiler dersinde yardımseverlik *değerinin etkinlik temelli öğretimi ve öğrencilerin tutumlarına etkisi.* Yayımlanmış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Aktepe, V. (2014). *Ailede değerler eğitimi ve program ihtiyacı*. R. Turan ve K. Ulusoy (Ed.). Farklı yönleriyle değerler eğitimi içinde (s.77-94). Ankara: Pegem Akademi.

Alpan, Y., ve Kandır, A. (2008). Okul Öncesi Dönemde Sosyal-Duygusal Gelişime Anne- Baba Davranışlarının etkisi. *Aile ve Toplum*, 4(14), 37.

Altan, M., Z. (2011). Çoklu zekâ kuramı ve değerler eğitimi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 1 (4), 54- 57.

Aydın M, ve Akyol Güler Ş. (2012). *Okulda değerler eğitimi yöntemler-etkinlikler kaynaklar.* Ankara: Nobel Yayınları.

Aydın, M. Z. (2007). *Ailede çocuğun ahlak eğitimi*. (5. Baskı). Nobel Yayın Dağıtım.

Bacanlı, H. (2011). Değer, değer midir?, *Eğitime Bakış*, 7 (19), 18-21.

Balat, G. U. ve Dağal A. B. (2009). *Okul öncesi dönemde değerler eğitimi etkinlikleri*. (2. Baskı) Kök Yayıncılık.

Bektaş, F., Nalçacı, A. ve Karadağ, E. (2014). İlköğretim okulu öğrencilerinin algıladıkları evrensel değerlerin bir yordayıcısı olarak okul iklimi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 281- 293.

Berkant, H., G., Efendioğlu, A. ve Sürmeli, Z. (2014). Değerler eğitimine yönelik öğretmen görüşlerinin incelenmesi, *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic,* 9 (5), 427- 440.

Canel, A. N. (2013). *Aile Yaşam Becerileri.* İstanbul: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı.

Cüceloğlu, D. (2016). *Geliştiren Anne Baba.* İstanbul: Remzi Yayınevi

Çağlayan, E. (2018). *Değerler eğitimi uygulamalarına yönelik veli ve öğretmen tutumlarının değerlendirilmesi: Bingöl örneği.* Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bingöl.

Demirci, Z. (2019). *Okul Öncesi Öğrencilerinin Değer Algıları ile Annelerinin Aile İlişkilerine Dair Görüşleri Üzerine Nitel Bir Araştırma*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul.

Ekin, A., İ. (2019). Öğretmenlerin değerler eğitimi öz yeterlilik algılarının incelenmesi, *Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi*. Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siirt.

Ekşi, H. (2003). Temel insani değerlerin kazandırılmasında bir yaklaşım: Karakter eğitimi programları. *Değerler Eğitimi Dergisi,* 79-96.

Gonzalez, A., Greenwood, G. ve WenHsu, J. (2001). Undergraduate students' goal orientations and their relationship to perceived parenting styles, *Collages Student Journal*, 35, 182-193.

Gözel, Ü. (2018). *Hayat bilgisi dersi öğretim programının değerler eğitimi açısından* öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.

Grolnick, W. S. (2003). *The Psychology of Parental Control. How well-meant parenting backfires*. London: Lawrence Erlbaum Associates.

Güler, D. ve Ulutak, N. (1992). Aile kavramının tarihsel gelişimi ve Türk toplum yaşantısında aile. *Kurgu Dergisi,* 11, 51-76.

Kaya, A., Bozaslan, H. ve Genç, G. (2012). Üniversite öğrencilerinin anne-baba tutumlarının problem çözme becerilerine, sosyal kaygı düzeylerine ve akademik başarılarına etkisi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18, 208-225.

Kaymakcan, R. ve Meydan, H. (2016). *Ahlak, değerler ve eğitimi*. (2. Baskı). Dem Yayınları.

Köylü, M. (2016). *Ailede değerler eğitimi. (Ed. M. Köylü) içinde, Teoriden Pratiğe Değerler Eğitimi.* 105-129. Ankara: Nobel Akademi.

Kurtbaş, F. (2019). *Okul Öncesi Dönem Değerler Eğitimi Uygulamalarında Aile Katılımının Etkisine Yönelik Öğretmen Görüşleri.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Onsekiz Mart Üniversitesi. Çanakkale.

Neslitürk, S. ve Çeliköz, N. (2015). Okul öncesi değerler ölçeği aile ve öğretmen formunun geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*(24), 19-42 .

Oktay, A. (2002). *Yaşamın sihirli yılları: Okul öncesi dönem*. İstanbul: Epsilon Yayıncılık.

Özkan, R. (2010). Türk eğitim sisteminde himayeci değerler: İlköğretim ders kitapları örneği. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi,* 7 (1), 1303- 5134.

Sayar, K. (2015). *Yavaşla* (12. Baskı). İstanbul: Timaş.

Senemoğlu, N. (2015). *Gelişim öğrenme ve öğretim (kuramdan uygulamaya).* (24. Baskı). Yargı Yayınevi.

Tillman, D. (2000). Living values activities for children ages 8-14. *Deerfield Beach, Fla: Health Communications.*

Tüfenkçi, S., ve Çetin, M. (2017). Rousseau'da İnsan Doğası Ve Değerler Eğitimi. *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi,* 487-506.

Ulusoy, K., ve Dilmaç, B. (2018). *Değerler Eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Uyanık Balat, G. (2007). İlköğretime başlayan çocukların anne babalarının çocuk yetiştirme tutumlarının okul öncesi eğitimden yararlanma düzeylerine göre incelenmesi. *Eğitim ve Bilim,* 32(143), 89-99.

Yavuzer, H. (2001). *Yaygın ana-baba tutumları, ana-baba okulu* (9. Basım), Remzi Kitabevi, Ankara.

Yılmaz, M. (2010). *Ergenlerde şiddetin önlenmesinde din eğitiminin rolü.* Yayımlanmamış doktora tezi. Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Yörükoğlu, A.(2000). *Değişen Toplumda Aile ve Çocuk*, Özgür Yayıncılık, İstanbul.

N. (2018). Teacher's role in the ımplementation of character education on students. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*, 340-342. doi:https://doi.org/10.2991/iccite-18.2018.71

https:// www.tdk.gov.tr.html. Aile. Mart 2023' de alınmıştır.

BÖLÜM 6

KARAKTER VE DEĞER EĞİTİMİ YOKSUNLUĞUNUN BİR SONUCU OLARAK ÇOCUKLARDA SALDIRGANLIK

Aslınur ÖZATA ERSÖZ – Serdar ARCAGÖK

Giriş

Karakter eğitimi, bireyin evrensel, kültürel ve insani değerleri okulda planlı ve programlı şekilde edinme sürecidir (Er Türküresin, 2022). Kişilerin sosyal ve duygusal becerilerinin gelişimi, olumlu davranış ve tutum kazanmaları değerlerin öğrenimi ile gerçekleşmektedir. Değerleri benimsemiş bireylerin yetiştirilmesinde okullara ve okuldaki eğitmenlere önemli roller düşmektedir (Öztürk Samur ve Deniz, 2011). Sosyal ve duygusal becerilerini okul ve sınıf ortamında geliştiremeyen bireyler arasında anlaşmazlık ve çatışmalar oluşmaktadır. Bunların sonucunda ortaya çıkan sorunlar ise bireyin kişisel ve sosyal yaşamına olumsuz yansımaktadır (Türnüklü, 2004). Bu sorunları gidermede karakter eğitimi işlevsel bir araçtır. Karakter eğitimini kapsayan programların okullarda doğru uygulamalarla gerçekleştirildiğinde öğrencilerin farkındalıkları artmakta, böylece davranışları olumlu yönde değişmekte ve akademik başarıları artmaktadır. Bu kapsamdaki eğitimler okullardaki disiplin olaylarını da azaltarak öğrencilerdeki şiddet ve saldırganlığın önlenmesine, sosyal becerilerinin gelişmesine katkıda bulunmaktadır. (Avcı, 2010). Karakter ve değer eğitiminin olumsuz yansımalarından biri olarak ortaya çıkan saldırgan davranışları tanımlamak, kuramsal çerçeve bağlamında türlerini, gelişimini ve eğitimdeki konumunu incelemek faydalı olacaktır. Bu araştırmanın bu bağlamda saldırganlık konusunun eğitimdeki olumsuz etkilerinin giderilmesine de katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

Saldırganlık Tanımları

Saldırganlık, Türk Dil Kurumuna (2019) göre kişinin fikir ve davranışlarını dıştaki direnmelere karşı, zorla karşısındaki kişiye benimsetme çabasıdır. Hermann

(2019), bir kişinin gruptaki başka bir kişiyle karşı karşıya gelerek sosyal bir kavga sergilemesini saldırganlık olarak tanımlamaktadır.

Saldırganlık, çeşitli boyutlara sahip ve temelinde zarar verme tepkilerinden meydana gelen bir davranış olarak da ifade edilmektedir (Camadan ve Yazıcı, 2017). Kişinin diğer bireylere, hayvanlara veya nesnelere kasıtlı olarak doğrudan veya dolaylı yönden fiziksel zarar vermeyi davranış biçimidir (Alp, 2016; Şahin, 2006).

Tremblay vd. (2005) saldırganlığı; çeşitli öncüllerin, ifadelerin ve sonuçların dikkatli şekilde incelenmesini gerektiren dinamik, çok yönlü bir sosyal-duygusal süreç olarak tanımlamaktadırlar. Saldırganlık kavramı; sıklığı, şiddeti, işlevi ve başladığı yaşın yanında gelişimi açısından da önemli oranda farklılık gösterebilen çok sayıda davranış modelini tanımlamak için de kullanılmaktadır (Edens, 1999).

Geen ve Donnerstein (1998) saldırganlığın bilimsel bir terim olmadığını söylemişlerdir. Onlara göre saldırganlık başka bir bireye zarar veren fonksiyonel bir dizi davranıştır. Hakimiyet kurmak amacıyla kuvvetli, etkileyen bir hareket, eylem işlemi; bir işi bozarak, engelleyerek, boşa çıkarmaya karşı düşmanca, yaralayıcı veya yıkıcı amaç taşıyan davranış olarak da ifade edilmektedir (Erten ve Ardalı, 1996: 143). Bu çerçevede saldırganlık, bir kişiye fiziksel veya psikolojik yönden zarar vermek amacıyla sergilenen fiziksel ya da sözel davranışların tümüdür (Berkowitz, 1988).

Bandura (1973) saldırgan davranışı; fiziksel veya sözel güç yoluyla bireylerin değerli kaynakları elde edebilmesi, kontrolü ele geçirerek başkalarına boyun eğdirebilmesi, kuralları kendi çıkarları doğrultusunda değiştirebilmesi, kendilerini olumsuz yönde etkileyebilecek koşulları veya ulaşmasını engelleyen durumları ortadan kaldırabilmesi olarak ifade etmiştir.

Saldırgan davranış bireyin başka bir bireye jest ve mimikleri ile düşmanca veya kışkırtıcı dil kullanması; fiziksel zarar verme ya da bu konuda tehdit etmesidir (Walters vd., 1957). Saldırganlıkla ilgili tanımlar yıllar içerisinde değişmekle birlikte çoğu psikolog saldırganlığı başkalarına bedensel zarar vermeyi amaçlayan tüm davranışlar olarak da tanımlamaktadır (Huber vd., 2011).

Saldırganlığın Kaynağı Nedir?

Saldırganlık diğer bireyleri incitmeyi veya zarar vermeyi amaçlayan davranış tarzı olarak tanımlanmaktadır. Bu kavram farklı kuramcılar tarafından farklı şekillerde ele alınarak açıklanmıştır (Çelik ve Otrar, 2009).

Eroğlu (2009) saldırgan davranışların sebepleri ve kaynaklarının neler olduğunu açıklamak amacıyla da çeşitli görüşler ortaya çıkmıştır. Genel olarak bu görüşler saldırganlığın nedenlerini iki başlık altında incelemektedir;

KAYNAKÇA

Adams, C. (2013). Character education seen as student-achievement tool. https://www.edweek.org/leadership/character-education-seen-as-student-achievementtool/2013/02.

Avcı, A. (2010). *Eğitimde Şiddet Olgusu Lise Öğrencilerinde Şiddet, Saldırganlık ve Ahlaki Tutum İlişkisi Küçükçekmece* İlçesi Örneği. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlahiyat Anabilim Dalı, İstanbul.

Akçay, D. ve Özcebe, H. (2012). Televizyonun okul öncesi dönemdeki çocukların saldırganlık davranışına etkisi. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, *55* (2), 82-87.

Alink, L. R., Mesman, J., Van Zeijl, J., Stolk, M. N., , F., Koot, H. M., Bakermans-Kranenburg, M. J. and Van IJzendoorn, M. H. (2006). The early childhood aggression curve: Development of physical aggression in 10-to 50-month-old children. *Child Development*, 77 (4), 954-966. http://dx.doi.org/10.1111/j.1467-8624.2006.00912.x.

Alisinanoğlu, F. ve Kesicioğlu, O. S. (2010). Okul öncesi dönem çocuklarının davranış sorunlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi (Giresun ili örneği). *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 3 (1), 93-110.

Alkan, T. (1983). *Saldırganlık, Önyargı ve Yabancı Düşmanlığı*. Hil Yayın: İstanbul.

Alp, H. (2016). Okul öncesi dönemdeki çocukların saldırgan davranışları ve sosyalleşme süreçlerine akran eğitimi ve oyun etkinliklerinin etkisi. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, *2* (2), 788-813.

Amodei, N. and Scott, A. A. (2002). Psychologists' contribution to the prevention of youth violence. *The Social Science Journal, 39* (4), 511-526. http://dx.doi.org/10.1016/s0362-3319(02)00226-4.

Anderson, C. A. and Bushman, B. J. (2002). Human aggression". *Annual Review of Psychology*, *53* (1), 27–51.

Archer, J. (1991). The of testosterone on human aggression. *British Journal of Psychology*, 82 (1), 1-28.

Archer, J. and Coyne, S. M. (2005). An integrated review of indirect, relational, and social aggression. *Personality and Social Psychology Review, 9* (3), 212–230. http://dx.doi.org/10.1207/s15327957pspr0903 2.

Atmaca, R. N., Gültekin Akduman, G. ve Şepitci Sarıbaş, M. (2020). Okul öncesi dönem çocuklarının sosyal beceri düzeylerinin bazı demografik özelliklere göre incelenmesi. *Uluslararası Eğitim Bilim ve Teknoloji Dergisi*, *6* (2), 157-173. http://dx.doi.org/10.47714/uebt.768067.

August, E. G., Stack, D. M., Martin-Storey, A., Serbin, L. A., Ledingham, J. and Schwartzman, A. E. (2015). Emotion regulation in at-risk preschoolers: Longitudinal associations and of maternal histories of risk. *Infant and Child Development*, *26* (1), e1954. http://dx.doi.org/10.1002/icd.1954.

Bailey, A. A. and Hurd, P. L. (2005). Finger length ratio (2D:4D) correlates with physical aggression in men but not in women". *Biological Psychology*, *68* (3), 215-222. http://dx.doi.org/10.1016/j.biopsycho.2004.05.001.

Bandura, A. (1973). *Aggression: A Social Learning Analysis*. Prentice-Hall: USA.

Barnow, S., Lucht, M. & Freyberger, H. J. (2005). Correlates of aggressive and delinquent conduct problems in adolescence. *Aggressive Behavior: Journal of the International Society for Research on Aggression*, *31* (1), 24-39.

Baron, R. A. & Richardson, D. R. (2004). *Human aggression*. Springer Science & Business Media: Berlin.

Bayrak Çelik, S. (2020). "Okul öncesi eğitime devam eden çocukların televizyon izlemelerine yönelik ebeveynlerin görüşlerinin incelenmesi". *Kesit Akademi Dergisi*, 6 (24), 224-231. http://dx.doi.org/10.29228/kesit.45960.

Bender, P. K., Plante, C. & Gentile, D. A. (2018). "The of violent media content on aggression". *Current Opinion in Psychology*, 19, 104-108. http://dx.doi.org/doi:10.1016/j.copsyc.2017.04.003.

Beresin, E. V. (2017). The impact of media violence on children and adolescents: Opportunities for clinical interventions. Retrieved: December 22, 2020, https://www.aacap.org/aacap/Medical_Students_and_Residents/Mentorship_Matter s/DevelopMentor/The_Impact_of_Media_Violence_on_Children_and_Adolescents _Opportunities_for_Clinical_Interventions.aspx.

Berkowitz, L. (1988). Frustrations, appraisals, and aversively stimulated aggression. *Aggressive Behavior*, *14* (1), 3-11.

Björkqvist, K. (2018). Gender in aggression. *Current Opinion in Psychology*, 19, 39–42. http://dx.doi.org/10.1016/j.copsyc.2017.03.030.

Blandon, A. Y., Calkins, S. D., Grimm, K. J., Keane, S. P. and O'Brien, M. (2010). Testing a developmental cascade model of emotional and social competence and early peer acceptance. *Development and Psychopathology*, 22 (4), 737-748. http://dx.doi.org/10.1017/S0954579410000428.

Bohnert, A. M., Crnic, K. A. and Lim, K. G. (2003). Emotional competence and aggressive behavior in school-age children. *Journal of Abnormal Child Psychology, 31* (1), 79–91. http://dx.doi.org/10.1023/a:1021725400321.

Bonica, C., Arnold, D. H., Fisher, P. H., Zeljo, A. and Yershova, K. (2003). Relational aggression, relational victimization, and language development in preschoolers. *Social Development*, 12 (4), 551-562.

Boxer, P. and Tisak, M. S. (2003). Adolescents' attributions about aggression: An initial investigation. *Journal of Adolescence*, 26 (5), 559-573. http://dx.doi.org/10.1016/S0140-1971(03)00056-3.

Boxer, P. and Tisak, M. S. (2005). Children's beliefs about the continuity of aggression. *Aggressive Behavior*, *31* (2), 172-188. http://dx.doi.org/10.1002/ab.20056.

Brame, B., Nagin, D. S. and Tremblay, R. E. (2001). Developmental trajectories of physical aggression from school entry to late adolescence. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, *42* (4), 503-512.

Bushman, B. J. and Huesmann, L. R. (2006). Short-term and long-term of violent media on aggression in children and adults. *Archives of Pediatrics and Adolescent Medicine*, *160* (4), 348-352.

Camadan, F. ve Yazıcı, H. (2017). Üniversite öğrencilerinde gözlenen saldırganlık eğilimlerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, *7* (2), 225-234. http://dx.doi.org/10.5961/jhes.2017.202.

Camodeca, M. and Goossens, F. A. (2005). Aggression, social cognitions, anger and sadness in bullies and victims. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, *46* (2), 186-197. http://dx.doi.org/10.1111/j.1469-7610.2004.00347.x.

Cantekin, D. ve Akduman, G. G. (2020). "Duyguları yönetme becerileri eğitim programının çocukların duyguları yönetme ve bakış açısı alma becerilerine etkisinin incelenmesi". *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, *18* (2), 273-294.

Cantor, J. and Wilson, B. J. (2003). Media and violence: Intervention strategies for reducing aggression. *Media Psychology*, 5 (4), 363-403. http://dx.doi.org/10.1207/S1532785XMEP050403.

Clark, R., Menna, R., McAndrew, A. J. and Johnson, E. M. (2020). Language, aggression, and self-regulation in young children. *Journal of Emotional and Behavioral Disorders*, *29* (3), 1-13. http://dx.doi.org/10.1177/1063426620937691.

Comstock, G. and Strasburger, V. C. (1990). Deceptive appearances: Television violence and aggressive behavior. *Journal of Adolescent Health Care*, *11* (1), 31-44.

Connor, D. F. (2004). *Aggression and Antisocial Behavior in Children and Adolescents: Research and Treatment*. Guilford Press: U.S.A.

Coplan, R. J., Bullock, A., Archbell, K. A. and Bosacki, S. (2014). Preschool teachers' attitudes, beliefs, and emotional reactions to young children's peer group behaviors. *Early Childhood Research Quarter-*

ly, *30*, 117-127. http://dx.doi.org/10.1016/j.ecresq.2014.09.005.

Côté, S. M., Vaillancourt, T., Barker, E. D., Nagin, D. & Tremblay, R. E. (2007). The joint development of physical and indirect aggression: Predictors of continuity and change during childhood. *Development and Psychopathology*, *19* (1), 37-55. http://dx.doi.org/10.1017/S0954579407070034.

Cote, S., Vaillancourt, T., LeBlanc, J. C., Nagin, D. S. and Tremblay, R. E. (2006). The development of physical aggression from toddlerhood to pre-adolescence: A nation wide longitudinal study of Canadian children. *Journal of Abnormal Child Psychology*, *34* (1), 68-82. http://dx.doi.org/10.1007/s10802-005-9001-z.

Coyne, S. M., Nelson, D. A., Lawton, F., Haslam, S., Rooney, L., Titterington, L., Trainor, H., Remnant, J. and Ogunlaja, L. (2008). The of viewing physical and relational aggression in the media: Evidence for a cross-over *Journal of Experimental Social Psychology, 44* (6),1551–1554. http://dx.doi.org/10.1016/j.jesp.2008.06.006.

Crick, N. R. and Grotpeter, J. K. (1995). Relational aggression, gender, and social-psychological adjustment. *Child Development*, *66* (3), 710-722.

Crick, N. R., Grotpeter, J. K. and Bigbee, M. A. (2002). Relationally and physically aggressive children's intent attributions and feelings of distress for relational and instrumental peer provocations. *Child Development*, *73* (4), 1134-1142.

Crick, N. R., Ostrov, J. M., Burr, J. E., Cullerton-Sen, C., Jansen-Yeh, E. and Ralston, P. (2006). A longitudinal study of relational and physical aggression in preschool. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 27 (3), 254-268. http://dx.doi.org/10.1016/j.appdev.2006.02.006.

Çelik, H. ve Otrar, M. (2009). Saldırganlık envanterinin Türkçeye uyarlanması: Geçerlik ve güvenirlik çalışmaları. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi,* (*29*), 101-120.

Çiftci Topaloğlu, Z. (2013). 4-*5 Yaş Çocuklarının Sosyal Yetkinlik, Saldırganlık, Kaygı Düzeyleri İle Anne Babalarının Ebeveyn Özyeterliği Algısı Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı, Denizli.

Dodge, K. A. (1991). The Structure and Function of Reactive and Proactive Aggression. D. Pepler and K. Rubin (eds.) in: *The development and treatment of childhood aggression* (s. 201-218). Lawrence Erlbaum Associates: Hillsdale.

Doğan, K. (2020). *Okul Öncesi Dönemde Çocuğun Saldırganlığının Ebeveyn Tutumları Açısından İncelenmesi.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klinik Psikoloji Anabilim Dalı, Lefkoşa.

Edens, J. F. (1999). Aggressive children's self-systems and the quality of their relationships with significant others. *Aggression and Violent Behavior*, *4* (2), 151-177. http://dx.doi.org/10.1016/s1359-1789(97)00050-5.

Erdinç, S. (2009). Okul Öncesi *Dönem Çocuklarında Fiziksel ve İlişkisel Saldırganlığın Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı, Ankara.

Eroğlu, S. E. (2009). *Saldırganlık Davranışının Boyutları ve İlişkili Olduğu Faktörler: Lise ve Üniversite Öğrencileri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Çalışma*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler ve Tanıtım Ana Bilim Dalı, Konya.

Ersan, C. (2017). *Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Saldırganlık Düzeylerinin Duygu İfade Etme ve Duygu Düzenleme Açısından İncelenmesi.* Yayınlanmamış Doktora Tezi. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı, Pamukkale.

Erten, Y. ve Ardalı, C. (1996). Saldırganlık, şiddet ve terörün psikososyal yapıları. *Cogito Kış-Bahar*, 143-164.

Er Türküresin, H. (2022). Okulda Değerler ve Karakter Eğitimi. *Eğitimde Güncel Yaklaşımlar*. Efe Akademi: İstanbul.

Estrem, T. L. (2005). Relational and physical aggression among preschoolers: The of language skills and gender. *Early Education and Development*, *16* (2), 207-232. http://dx.doi.org/10.1207/s15566935eed1602_6.

Feshbach, N. D. (1969). Sex in children's modes of aggressive responses toward outsiders. *Merrill-Palmer Quarterly of Behavior and Development*, *15* (3), 249-258.

Furlong, M. and Morrison, G. (2000). "The school in school violence: Definitions and facts". *Journal of Emotional and Behavioral Disorders*, 8 (2), 71–82.

Geen, R. G. & Donnerstein, E. D. (Eds.). (1998). *Human aggression: Theories, research, and implications for social policy*. Academic Press: U.S.A.

Geen, R. G. & O'Neal, E. C. (Eds.). (2013). *Perspectives on aggression*. Academic Press: U.S.A.

Gentile, D. A., Coyne, S. & Walsh, D. A. (2010). Media violence, physical aggression, and relational aggression in school age children: A short-term longitudinal study. *Aggressive Behavior, 37* (2), 193–206. http://dx.doi.org/10.1002/ab.20380.

Gimenez, C. & Blatier, C. (2004). "Étude de l'agressivité physique chez le jeune enfant: Comparaison d'une population française et d'une population canadienne". *Neuropsychiatrie de l'Enfance et de l'Adolescence*, 52 (2), 104-111. http://dx.doi.org/10.1016/j.neurenf.2003.09.008.

Girard, L. C., Pingault, J. B., Falissard, B., Boivin, M., Dionne, G. & Tremblay, R. E. (2014). Physical aggression and language ability from 17 to 72 months: Cross-lagged in a population sample. *Plos One*, *9* (11), e112185. http://dx.doi.org/10.1371/journal.pone.0112185.

Goldstein, S. E., Young, A. and Boyd, C. (2008). Relational aggression at school: Associations with school safety and social climate. *Journal of Youth and Adolescence*, *37* (6), 641-654. http://dx.doi.org/10.1007/s10964-007-9192-4.

Graham, P. & Arshad-Ayaz, A. (2016). "Learned unsustainability: Bandura's Bobo Doll revisited". *Journal of Education for Sustainable Development*, *10* (2), 262-273. http://dx.doi.org/10.1177/0973408216650954.

Gülay, H. (2011). Annelerin tutumları ile 5-6 yaş çocuklarının saldırganlık, olumlu sosyal davranış ve akran şiddetine maruz kalma düzeyleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *1* (1), 31-48.

Hanish, L. D., Eisenberg, N., Fabes, R. A., Spinrad, T. L., Ryan, P. & Schmidt, S. (2004). The expression and regulation of negative emotions: Risk factors for young children's peer victimization. *Development and Psychopathology*, *16* (2), 335-353. http://dx.doi.org/10.10170S0954579404044542.

Hart, K. E., Scholar, F., Kritsonis, W. A., Lecturer, V. & Alumnus, D. (2006). Critical analysis of an original writing on social learning theory: Imitation of film-mediated aggressive models by: Albert Bandura, Dorothea Ross and Sheila A. Ross. In *National Forum of Applied Educational Research Journal*, *19* (3), 1-7.

Hasta, D. ve Güler, M. E. (2013). Saldırganlık: Kişilerarası ilişki tarzları ve empati açısından bir inceleme". *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *4* (1), 64-104. http://dx.doi.org/10.1501/sbeder_0000000051.

Hay, D. F. (2006). "Yours and mine: Toddlers' talk about possessions with familiar pers". *British Journal of Developmental Psychology*, 24 (1), 39-52. http://dx.doi.org/10.1348/026151005X68880.

Hay, D. F., Payne, A. and Chadwick, A. (2004). Peer relations in childhood. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 45 (1), 84-108.

Helmsen, J., Koglin, U. and Petermann, F. (2012). Emotion regulation and aggressive behavior in preschoolers: The mediating role of social information processing. *Child Psychiatry Human Development*, *43* (1),

87-101. http://dx.doi.org/10.1007/s10578-011-0252-3.

Hermann, H. R. (2019). İnsanlarda ve Hayvanlarda Baskınlık ve Saldırganlık. Görkem Bir (çev.). The Kitap Yayınları: İstanbul.

Hill, L. G. & Werner, N. E. (2006). - tive motivation, school attachment, and aggression in school". *Psychology in the Schools*, *43* (2), 231-246. http://dx.doi.org/10.1002/pits.20140.

Hubbard, J. A. (2001). Emotion expression processes in children's peer interaction: The role of peer rejection, aggression, and gender. *Child Development*, *72* (5), 1426–1438. http://dx.doi.org/10.1111/1467-8624.00357.

Huber, R., Bannasch, D. & Brennan, P (Eds). (2011). *Agression* (75 Cilt). Academic Press: U.S.A.

İkiz, S. (2015). *Okul Öncesi Dönem Çocuklarında Fiziksel ve İlişkisel Saldırganlığın Ebeveyn Tutumları Açısından İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı, Aydın.

Juliano M., Werner, R. S. & Cassidy, K. W. (2006). "Early correlates of preschool aggressive behavior according to type of aggression and measurement". *Journal of Applied Developmental Psychology*, 27 (2006). 395-410. http://dx.doi.org/10.1016/j.appdev.2006.06.008.

Kadan, G. (2010). *Okul Öncesi Dönem Çocuklarında (4-6 Yaş) Saldırganlık Davranışını Etkileyen Faktörlerin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Ana Bilim Dalı, İstanbul.

Kamphuis, J., Meerlo, P., Koolhaas, J. M. & Lancel, M. (2012). Poor sleep as a potential causal factor in aggression and violence. *Sleep Medicine*, *13* (4), 327–334. http://dx.doi.org/10.1016/j.sleep.2011.12.006.

Karahan, T. F., Özcan, K. ve Ağlamaz, T. (2009). Lise öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin anne babanın birliktelik durumu, öz üvey oluşu ve yaşamda öncelikli en önemli değer algısı açısından incelenmesi. *Eğitim Fakültesi Dergisi*, *22* (1), 211-229.

Kawabata, Y. & Crick, N. R. (2016). - tial associations between maternal and paternal parenting and physical and relational aggression. *Asian Journal of Social Psychology*, *19* (3), 254-263. http://dx.doi.org/10.1111/ajsp.12139.

Kaya, İ. (2020). Okul öncesi dönemdeki çocukların fiziksel ve ilişkisel saldırganlıklarının mizaç özellikleriyle ilişkisinin incelenmesi. İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, *9* (5), 3361-3378.

Kaymak Özmen, S. (2004). Aile içinde öfke ve saldırganlığın yansımaları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, *37* (2). 27-39.

Keltikangas Järvinen, L. (2001). Aggressive behaviour and social problem-solving strategies: A review of the findings of a seven-year follow-up from childhood to late adolescence. *Criminal Behaviour and Mental Health*, *11* (4), 236-250.

Krohn, M. D., Lizotte, A. J. & Hall, G. P. (Eds.). (2009). *Handbook on crime and deviance*. Springer-Verlag: New York.

Kumar, R., Ojha, A. K., Malmasi, S. & Zampieri, M. (2018). Benchmarking aggression identification in social media. In *Proceedings of the First Workshop on Trolling, Aggression and Cyberbullying*. August 25, Santa Fe, 1-11.

Lansford, J. E., Malone, P. S., Dodge, K. A., Crozier, J. C., Pettit, G. S. & Bates, J. E. (2006). A 12-year prospective study of patterns of social information processing problems and externalizing behaviors. *Journal of Abnormal Child Psychology*, *34* (5), 709-718.

Lansford, J. E., Skinner, A. T., Sorbring, E., Giunta, L. D., Deater-Deckard, K., Dodge, K. A., Malone, P. S., Oburu, P., Pastorelli, C., Tapanya, S., Uribe Tirado, L. M., Zelli, A., Al-Hassan, S. M., Alampay, L. P., Bacchini, D., Bombi, S. A., Bornstein, M. H. & Chang, L. (2012). "Boys' and girls' relational and physical aggression in nine countries". *Aggressive Behavior*, *38* (4), 298-308. http://dx.doi.org/10.1002/ab.21433.

LaPrairie, J. L., Schechter, J. C., Robinson, B. A. and Brenn, P. A. (2011). Perinatal risk factors in the development of aggression and violence. *Advances in Genetics*, *75*, 215-253. http://dx.doi.org/10.1016/B978-0-12-380858-5.00004-6.

S. S., Power, T. J., Manz, P. H., Costigan, T. E. & Nabors, L. A. (2001). School-based aggression prevention programs for young children: Current status and implications for violence prevention. *School Psychology Review*, *30* (3), 344-362. http://dx.doi.org/10.1080/02796015.2001.12086120.

Liu, J. (2004). Concept analysis: Aggression. *Issues in Mental Health Nursing*, *25* (7), 693-714.

Loeber, R. and Hay, D. (1997). "Key issues in the development of aggression and violence from childhood to early adulthood". *Annual Review of Psychology*, 48 (1), 371-410.

Loudin, J. L., Loukas, A. & Robinson, S. (2003). Relational aggression in college students: Examining the roles of social anxiety and empathy. *Aggressive Behavior: Journal of the International Society for Research on Aggression*, *29* (5), 430-439.

Lussier, P., Corrado, R. & Tzoumakis, S. (2012). Gender in physical aggression and associated developmental correlates in a sample of Canadian preschoolers. *Behavioral Sciences and the Law*, *30* (5), 643-671. http://dx.doi.org/10.1002/bsl.2035.

Marcus, R. F. and Kramer, C. (2001). Reactive and proactive aggression: Attachment and social competence predictors. *The Journal of Genetic Psychology*, *162* (3), 260-275. http://dx.doi.org/10.1080/00221320109597483.

Martins, N., Weaver, A. J., Yeshua-Katz, D., Lewis, N. H., Tyree, N. E. & Jensen, J. D. (2013). A content analysis of print news coverage of media violence and aggression research. *Journal of Communication*, *63* (6), 1070-1087. http://dx.doi.org/10.1111/jcom.12052.

Mazefsky, C. A. & Farrell, A. D. (2005). The role of witnessing violence, peer provocation, family support, and parenting practices in the aggressive behavior of rural adolescents. *Journal of Child and Family Studies*, *14* (1), 71-85. http://dx.doi.org/10.1007/s10826-005-1115-y.

McEvoy, M. A., Estrem, T. L., Rodriguez, M. C. & Olson, M. L. (2003). Assessing relational and physical aggression among preschool children: Intermethod agreement. *Topics in Early Childhood Special Education*, *23* (2), 51-61.

Mitscherlich, A. (2000). *Barış Düşüncesi ve Saldırganlık*. Hüsen Portakal (çev.). Cem Yayınevi: İstanbul.

Monks, C., Ortega Ruiz, R. & Torrado Val, E. (2002). Unjustified aggression in preschool. *Aggressive Behavior*, *28* (6), 458–476. http://dx.doi.org/10.1002/ab.10032.

Morine, K. A., Crothers, L. M., Schreiber, J. B., Kolbert, J. B., Hughes, T. L. & Schmitt, A. J. (2011). Relational aggression in preschool students: An exploration of the variables of sex, age, and siblings. *Child Development Research*, 1-6. http://dx.doi.org/10.1155/2011/931720.

Nangle, D. W., Hansen, D. J., Erdley, C. A. & Norton, P. J. (2010). *Practitioner's Guide to Empirically Based Measures of Social Skills*. Springer-Verlag: New York.

Nelson, D. A., Robinson, C. C. & Hart, C. H. (2005). Relational and physical aggression of preschool-age children: Peer status linkages across informants. *Early Education and Development*, *16* (2), 115-140. http://dx.doi.org/10.1207/s15566935eed1602_2.

Ngee Sim, T. & Ping Ong, L. (2005). Parent physical punishment and child aggression in a Singapore Chinese preschool sample. *Journal of Marriage and Family*, *67* (1), 85-99.

Ogelman, H. G. ve Özyürek, A. (2020). Koruyucu ve biyolojik aileye sahip okul öncesi çocukların ego sağlamlıklarının karşılaştırılması. *Current Research in Social Sciences*, *6* (2), 161-169. http://dx.doi.org/10.30613/curesosc.758158.

Ostrov, J. M. & Keating, C. F. (2004). Gender in preschool aggression during free play and structured interactions: An observational study. *Social Development*, *13* (2), 255-277.

Ostrov, J. M., Crick, N. R. & , K. (2006). Relational aggression in sibling and peer relationships during early childhood. *Journal of Applied Developmental Psychology*, *27* (3), 241-253. http://dx.doi.org/10.1016/j.appdev.2006.02.005.

Ostrov, J. M., Murray-Close, D., Godleski, S. A. & Hart, E. J. (2013). Prospective associations between forms and functions of aggression and social and processes during early childhood. *Journal of Experimental Child Psychology*, *116* (1), 19-36. http://dx.doi.org/10.1016/j.jecp.2012.12.009.

Ostrov, J. M., Woods, K. E., Jansen, E. A., Casas, J. F. & Crick, N. R. (2004). An observational study of delivered and received aggression, gender, and social-psychological adjustment in preschool: This white crayon doesn't work. *Early Childhood Research Quarterly*, *19* (2), 355-371. http://dx.doi.org/10.1016/j.ecresq.2004.04.009.

Öner, D. (2020). A virtual internship for developing technological pedagogical content knowledge. *Australasian Journal of Educational Technology*, *36* (2), 27-42.

Özdemir, S. (2014). *Okul Öncesi Çocuklarda Görülen Saldırgan Davranışların İncelenmesi.* Yayınlanmamış Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çocuk Gelişimi ve Ev Yönetimi Eğitimi Anabilim Dalı, Konya.

Özdevecioğlu, M. (2003). Algılanan örgütsel adaletin bireylerarası saldırgan davranışlar üzerindeki etkilerinin belirlenmesine yönelik bir araştırma . *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (21). 77-96.

Özmen, S. K. (2004). Aile içinde öfke ve saldırganlığın yansımaları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, *37* (2), 27-39.

Öztürk Samur, A. ve Deniz, M. (2014). Değerler eğitimi programının 6 yaş çocuklarının sosyal ve duygusal gelişimlerine etkisi. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi, 7* (4), 463-481

Pakaslahti, L. (2000). Children's and adolescents' aggressive behavior in context: The development and application of aggressive problem-solving strategies. *Aggression and Violent Behavior*, *5* (5), 467-490. http://dx.doi.org/10.1016/s1359-1789(98)00032-9.

Pellegrini, A. D. & Roseth, C. J. (2006). "Relational aggression and relationships in preschoolers: A discussion of methods, gender and function. *Journal of Applied Developmental Psychology*, *3* (27), 269-276. http://dx.doi.org/10.1016/j.appdev.2006.02.007.

Perry, D., Perry, L. & Rasmussen, P. (1986). Cognitive social learning mediators of aggression. *Society for Research* in *Child Development*, *57* (3), 700-711.

Portakal, H. (2015). *Eğitimde Özgürlük ve Saldırganlık*. Cem Yayınevi: İstanbul.

Raine, A. (2002). Annotation: The role of prefrontal deficits, low autonomic arousal and early health factors in the development of antisocial and aggressive behavior in children. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, *43* (4), 417- 434.

Rodkin, P. C. & Hodges, E. V. E. (2003). Bullies and victims in the peer ecology: Four questions for psychologists and school professionals. *School Psychology Review*, *32* (3), 384-400. http://dx.doi.org/10.1080/02796015.2003.12086207.

Rowell Huesmann, L. (1988). An information processing model for the development of aggression. *Aggressive Behavior*, *14* (1), 13-24.

Ruh Linder, J. & Werner, N. E. (2012). Relationally aggressive media exposure and children's normative beliefs: Does parental mediation matter?. *Family Relations*, *61* (3), 488-500. http://dx.doi.org/10.1111/j.1741-3729.2012.00707.x.

Sayın, U. (2014). *48-72 Aylık Çocuklardaki Saldırganlık Davranışlarına Müdahale Yöntemi Olarak Ebeveyn Eğitim Programı Geliştirilmesi ve Etkililiğinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara.

Stack, D. M., Serbin, L. A., Enns, L. N., Ruttle, P. L. & Barrieau, L. (2010). Parental

on children's emotional development over time and across generations. *Parental Effects on Child Emotional Development*, *23* (1), 52-69.

Stein, A. (1997). *Saldırgan Çocuk*. Nükhet Polat (çev.). Güncel Yayıncılık: İstanbul.

Strayer, J. & Roberts, W. (2004). Empathy and observed anger and aggression in five-year-olds. *Social Development*, *13* (1), 1-13.

Sullivan, T. N., Helms, S. W., Kliewer, W. & Goodman, K. L. (2010). "Associations between sadness and anger regulation coping, emotional expression, and physical and relational aggression among urban adolescents". *Social Development*, *19* (1), 30-51. http://dx.doi.org/10.1111/j.1467-9507.2008.00531.x.

Şahin, H. (2006). Öfke denetimi eğitiminin çocuklarda gözlenen saldırgan davranışlar üzerindeki etkisi, *VIII. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi*, 21-23 Eylül 2005, Marmara Üniversitesi, İstanbul. 47-61.

Tremblay, R. E. (2013). Development of antisocial behavior during childhood. *Development of Antisocial Behavior During Childhood*, 3-19. http://dx.doi.org/10.1007/978-1-4614-5113-6_1.

Tremblay, R. E., Gervais, J. & Petitclerc, A. (2008). Early learning prevents youth violence. *Centre of Excellence for Early Childhood Development*, Retrieved: March 02, 2021, https://iamnotscared.pixel-online.org/data/database/publications/408_Tremblay_AggressionReport_ANG.pdf.

Tremblay, R. E., Hartup, W. W. & Archer, J. (2005). *Developmental Origins of Aggression.* Guilford Press: U.S.A.

Tremblay, R. E., Japel, C., Perusse, D., P., Boivin, M., Zoccolillo, M. and Montplaisir, J. (1999). The search for the age of 'onset'of physical aggression: Rousseau and Bandura revisited. *Criminal Behaviour and Mental Health*, *9* (1), 8-23.

Tremblay, R. E., Nagin, D. S., Se´guin, J. R., Zoccolillo, M., Zelazo, P. D., Boivin, M., Pe´russe D. and Japel, C. (2004). Physical aggression during early childhood: Trajectories and predictors. *Pediatrics*, *114* (1), 43-50.

Tuzcuoğlu, N., Cengiz, Ö. ve Küsmüş, G. İ. (2020). Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimleri ile annelerinin ilgi düzeylerinin belirlenmesi. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, *4* (1), 3-28. http://dx.doi.org/10.24130/eccd-jecs.1967202041145.

Türnüklü, A. (2004). Okullarda sosyal duygusal öğrenme. *Kuram ve Uygulamalarda Eğitim Yönetimi Dergisi, 37,* 136-152.

Uçar, E. (2017). *Okul Öncesi Dönem (48-72 Ay) Çocuklarında İlişkisel ve Fiziksel Saldırganlığın Mizaç ve Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul.

Ural, G., *Gültekin-Akduman, G.* ve Şepitci-Sarıbaş, M. (2020). Okul öncesi dönem çocuklarının öz düzenleme becerilerinin bazı *değişkenlere göre incelenmesi*. *Ekev Akademi Dergisi*, *24* (83), 323-342.

Uysal, H. ve Dinçer, Ç. (2013). Okul öncesi dönemde karşılaşılan fiziksel ve ilişkisel saldırganlığın bazı değişkenler açısından incelenmesi, *I. Ulusal Okul Öncesi Eğitim Kongresi*, 1-3 Haziran 2011, İstanbul. 329-345.

Uzbaş, A. (2010). Okul psikolojik danışmanlarının okulda saldırganlık ve şiddete yönelik görüşlerinin değerlendirilmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (18), 90-110.

Vitaro, F., Brendgen, M. and Barker, E. D. (2006). Subtypes of aggressive behaviors: A developmental perspective. *International Journal of Behavioral Development*, *30* (1), 12-19. http://dx.doi.org/10.1177/0165025406059968.

Vlachou, M., Andreou, E. & Botsoglou, K. (2014). Bully/victim problems among preschool children: Naturalistic observations in the classroom and on the playground. *The International Journal of Learning: Annual Review*, *20*, 78-93.

Vlachou, M., Andreou, E., Botsoglou, K. & Didaskalou, E. (2011). Bully/victim problems among preschool children: A review of current research evidence. *Educational Psychology Review*, *23* (3), 329–358. http://dx.doi.org//10.1007/s10648-011-9153-z.

Walters, J., Pearce, D. & Dahms, L. (1957). Affectional and aggressive behavior of preschool children. *Child Development*, *28* (1), 15-26.

Wilson, B. J. (2008). Media and children's aggression, fear, and altruism. *The Future of Children*, 18 (*1*), 87-118.

Yavuzer H. (2015). Çocuğunuzun İlk 6 Yılı. Remzi Kitabevi: İstanbul.

Zhang, Q., Tian, J., Cao, J., Zhang, D. & Rodkin, P. (2016). Exposure to weapon pictures and subsequent aggression during adolescence. *Personality and Individual ences*, *90*, 113–118. http://dx.doi.org/10.1016/j.paid.2015.09.017.

BÖLÜM **7**

REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMA HİZMETLERİ VE DEĞER EĞİTİMİ

Gazihan Mert ERGÜN

Giriş

Toplumda sosyal bir varlık olarak yer edinen insan kendi hayatını ve toplumla olan bağını birtakım değerler üzerinden oluşturur. Bu değerler hem toplumu hem de içinde yaşayan her bir ferdi temsil eder. Toplumun devamı için de bu değerlerin sürekli olarak ön planda tutulması gerekmektedir. Bu nedenle değerler eğitimi nesiller arasındaki köprüyü oluşturacak olan sistem olarak ön plana çıkmaktadır. Kısaca toplumsal hayatın devam ettirilmesi ve düzenlenmesinde değerin, ahlakın ve karakterin bireylere düzenli olarak kazandırılması son derece önem arz etmektedir. Değerler eğitimi de bu kazanımların gerçekleştirilmesinde temel yapı taşını oluşturmaktadır (Keskin ve Yazar, 2018). Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetinin temel amacı bireyin kendini gerçekleştirmesine ve kendi potansiyeline ulaşmasına yardımcı olmaktır. Aynı zamanda bireyler rehberlik hizmetleri ile kendisini ve çevresini tanıyarak, toplumla ve toplumsal değerler ile güçlü ilişkiler

.

1. Değer Eğitimi

Değer eğitimi; biricikliği temel alıp kişiye özgü özellikleri ön planda tutarak insanların yaşam amaçlarını uygun şekilde gerçekleştirebilecek duruma gelmelerine yardımcı olmayı sağlamayı ve bunun yanı sıra bireyin yaşam durumlarına yönelik oluşturduğu davranış ve duyguları ortaya çıkararak bunları biçimlendirmeyi amaçlayan etkinlikleri kapsamaktadır (Kuçuradi, 1985). Diğer bir tanımlamaya göre ise değerler eğitimi; topluma oluşturan kişilerce benimsenmiş, kişileri etkileyip onların yaşamlarına yön veren temel amaçlar olarak da ifade edilmektedir (Aydın ve Gürler, 2012).

Değerler eğitimi bireylerin var olan iyi yönlerini ortaya çıkararak kişileri topluma kazandırmayı ektedir. Bireylerin iyi yönlerinin ortaya çıkarılmasında ve geliştirilmesinde etkili olan değerler eğitimi aynı zamanda ideal insan ve ideal toplum yapısına da katkıda bulunmayı amaçlamaktadır (Aydın ve Gürler, 2012). İyi ve güzel ahlak eğitimi kazanımını gerçekleştiren bireyler toplumsal ideallerin yanı sıra evrensel ahlak kurallarına da uygun davranmayı ve bunu sürdürebilmeyi öğrenmektedirler (Sridhar, 2001). Aynı zamanda değerler eğitimi bireylerin potansiyellerini ve olumlu ortaya çıkararak onların kişisel ulaşmasına da yardımcı olmaktadır. Bu amaçla toplum tarafından getirilen ve onaylanan değerleri bireylere aktararak onlara toplumsal barışı ve iyi

Birey ve toplum arasında sorumluluk oluşturmayı amaçlayan değerler eğitimi kişilerin kendi öneminin farkına varmasını sağlayarak toplum içerisinde kendine ait bir kişilik oluşturmasına hizmet etmektedir. Toplum da değerler eğitimi ile bu kişileri kendi yapısına uygun hale getirmeyi amaçlamaktadır. Bu nedenle insanların topluma, kültüre, sosyal yapıya vb. ögelere aidiyet oluşturabilmesi ve bunu sürdürmesi ancak değerler eğitimi ile mümkündür (Ulusoy ve Arslan, 2014). Bu açıdan bakıldığında toplumsal düzenin ve yaşantının devam ettirilmesine katkı sağlayan değerler eğitimi, toplumsal kazanımların sonraki kuşaklara da aktarılmasına öncülük etmektedir. Bu nedenle değerler eğitimi gerek kuşaklar arası gerek de toplumlar arası bir iletişim kaynağı görevi görür. Ayrıca değerler eğitimi işlevsel olmayan değerlerin değiştirilmesini ve düzenlenmesini de mümkün kılarak değerlerin revize edilmesi veya işlevsiz hale getirilmesini de sağlamaktadır (Singh, 2011).

Değerler eğitimine ait diğer amaçlardan biri de bireylerin kendisi ve çevresine karşı var olan sorumluluklarını fark etmesini sağlayarak bireylerin iş yaşamı, okul, ev vb. alanlarda toplumsal yaşam ile uyumlu bir hayat sürmesine yardımcı olmaktır (Yılmaz, 2010). Bu nedenle değerler eğitimi toplum ve yaşama ilişkin hem teorik bilgiyi hem de bu bilgilerin tutum ve davranışlara dönüştürülebilmesini içermektedir. Yani değerlerin bilinmesi önemlidir ancak yeterli değildir. Değerleri içselleştirip uygun alanlarda ortaya çıkararak davranışa dönüştürmek gerekmektedir. Özetle değerler eğitimine ait birden fazla boyut bulunmaktadır. Bu boyutlar bilgi, duygu ve davranış boyutları ile ifade edilmektedir. Bilgi boyutu değerlerin tanımları, nitelikleri ve genel özelliklerini kapsamaktadır. Duygu boyutu değerleri önemseme, içselleştirme, kabullenme gibi süreçleri içerir. Davranış boyutu ise bilgi ve duygu boyutların edilen bilgi ve tutumların gözlemlenebilir hale dönüştürülmesini ifade eder (Güngör, 2000).

Sonuç olarak değerler eğitimi birey ve toplum arasında bir köprü oluşturarak karşılıklı bir öğreti sürecini ifade etmektedir. Bu öğretiler hem bireylere, hem

Kaynakça

Akbaş, O. (2004). *Türk Milli Eğitim Sisteminin Duyuşsal Amaçlarının İlköğretim II. Kademedeki Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Programları ve Öğretimi Bilim Dalı, Ankara.

Avcı, N. (2007). *Toplumsal Değerler ve Gençlik.* Ankara: Siyasal Kitabevi.

Avcıoğlu, G. Ş. (2011). *Küresel Bilgi Teknolojileri ve Toplumsal Değerler.* Konya: Çizgi Kitabevi.

Aydın, M. Z. ve Gürler, Ş. A. (2012). *Okulda Değerler Eğitimi: Yöntemler, Etkinlikler, Kaynaklar*. Ankara: Nobel Yayınları.

Bobaroğlu, M. (2002). *Aydınlanma Sorunu ve Değerler.* İstanbul: Ayna Yayınevi.

Cesur, S. ve Paker, O. (2007). Televizyon Ve Çocuk: Çocukların Tv Programlarına İlişkin Tercihleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 6*(19), 106-125.

Cihan, N. (2014). Okullarda Değerler Eğitimi Ve Türkiye'deki Uygulamaya Bir Bakış. *Electronic Turkish Studies*, 429-436.

Dicle, A. N. ve Gençoğlu, C. (2020). Karakter ve değer eğitimi. Genç, S. Z. ve Beldağ, A. (Eds.), *Değer Eğitiminde Psikolojik Danışma ve Rehberlik* (ss.237-249). Pegem Akademi.

Doğan, İ. (2007). Türk Eğitim Sisteminde Değer Sorunu. *Değerler ve eğitimi*, 615-634.

Giesecke, H. (2005). *Wernt man Werte?* Grundlagen der Sozialerziehung; Juventus-Verlag.

Gümüş, S. (2019). Bir medya aracı olarak sinemanın din eğitiminde kullanımı: Baudrillard'ın simülasyon teorisi bağlamında bir değerlendirme. *Değerler Eğitimi Dergisi, 17*(38), 7- 40.

Güngör, E. (2000). *Değerler Psikolojisi Üzerine Araştırmalar*. İstanbul: Ötüken Yayınları.

Günindi, Y. (2010). *Anasınıfına Devam Eden Altı Yaş Çocuklarına Uygulanan Sosyal Uyum Beceri Eğitimi Programının Çocukların Sosyal Uyum Becerilerinin Gelişimine Etkisi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.

Halstead, J. M. (2012). Değerlerin Gizli Müfredat Aracılığıyla Öğrenilmesi. *Değerler ve Eğitimi II,* 37-56.

Kepçeoğlu, M. (1992). *Psikolojik Danışma Ve Rehberlik.* Ankara Yayınevi.

Keskin, İ. ve Yazar, T. (2018). Milli Eğitim Şuralarında Değer, Ahlak Ve Karakter Eğitimi İle İlgili Alınan Kararların Değerlendirilmesi. *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 4 (8),* 386-405.

Keskin, S. C.ve Söylemez, H. (2012). Değer Eğitiminde Okul Aile İşbirliğinde Veliler Eğitimin Neresinde? *Değerler ve Eğitimi II,* 301-352.

Kızıler, H. ve Canikli, İ. (2016). *Değerler eğitimi.* Karabük: Denem Yayınları.

Kuçuradi, İ. (1985). *Felsefi Açıdan Eğitim Ve Türkiye'de Eğitim*. İstanbul.

Mathewson, R. H. (1962). *Guidance Policy And Practice*. Harper and Row, Publishers.

Milli Eğitim Bakanlığı, Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü. (2020). *Milli Eğitim Bakanlığı Rehberlik Ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği*, Ankara.

Özoğlu, S. Ç. (1982). *Eğitimde Rehberlik Ve Psikolojik Danışma*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi.

Parlakyıldız, H. (1999). *İlkokulların 4.ve 5. Türkçe Ders Kitaplarındaki Çocuk Edebiyatı Metinleri Üzerine Bir İnceleme.* Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Sanchez, T. R. (1998). Using Stories About Heroes To Teach Values. ERIC Clearinghouse For Social Studies/Social Science Education.

Sevinç, M. (2006). Evrensel Ve Yerel Değerlerin Eğitime Yansımaları. *Küreselleşme Ahlâk ve Değerler*.(Ed. Yurdagül Mehmedoğlu ve Ali Ulvi Mehmedoğlu). İstanbul: Littera Yayıncılık.

Singh, A. (2011). Evaluating The İmpacts Of Value Education: Some Case Studies. ınternational *Journal of Educational Planning & Administration*. (1), 1-8.

Sridhar, Y. N. (2001). Value Development National Council For Teacher Education (NCTE). *New Delhi Two Four-Day Residential Courses in Value Orientation in Teacher Education*, *18*, 21.

Şahin, C. (Ed.). (2016). *Psikolojik Danışma Ve Rehberlik*. Ankara: Pegem Akademi.

Şahin, R. N. (2019). *TRT'nin Çocuklara Yönelik Çizgi Filmlerinin Türkçe Öğretimi ve Değer Aktarımı Açısından İncelenmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Tillman, D. (2014). *Yaşayan Değerler Eğitimi.* (V. Aktepe, Çev.) Konya: Eğitim Kitabevi Yayınları.

Ulusoy K, ve Arslan A. (2016). Değerli Bir Kavram Olarak "Değerler Eğitimi". R.Turan ve K.Ulusoy (Ed.). *Farklı yönleriyle değerler eğitimi* içinde. Ankara: Pegem Akademi.

Ulusoy, K., ve Dilmaç, B. (2014). *Değerler Eğitimi.* Ankara: Pegem Akademi.

Yağlı, A. (2013). Çocuğun Eğitiminde Ve Sosyal Gelişiminde Çizgi Filmlerin Rolu: Caılou Ve Pepee Örneği. *Electronic Turkish Studies, 8*(10), 707-719.

Yılmaz, M. (2010). *Ergenlerde Şiddetin Önlenmesinde Din Eğitiminin Rolü.* Yayımlanmamış doktora tezi. Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

BÖLÜM **8**

ÇOCUKLARDA DİJİTAL BAĞIMLILIĞIN KARAKTER VE DEĞER ÜZERİNE ETKİSİ

Hüseyin ÇAPUK

"Ev yapa yapa mimar, kitara çala çala kitaracı oluruz; tıpkı böyle, adil eylemler yaparak adil oluruz, hazda ölçülü eylemler yaparak hazda ölçülü oluruz."

~ Aristoteles..

Giriş

Dijital bağımlılık Türkiye'de ve dünyada her geçen gün biraz daha büyüyen bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Dünyada hızla gelişen dijital araçların özellikleri çocuklar üzerinde hem olumlu hem de birçok olumsuz tarafı bulunmaktadır. Dijital teknoloji ile ekran başından ayrılmayan çocuklar fiziksel, sosyal ve psikolojik sorunlar yaşamakta ve bunun sonucunda davranışsal bağımlılıklar ortaya çıkmaktadır. Çocuklar akıllı telefon, sosyal medya ve çeşitli oyun türleri kullanmaları ile benlik yapılarında değişimler yaşanmakta ve bu hızlı değişimler sonucunda toplumsal değerlerimiz zarar görmektedir.

Bu bölümde dijital bağımlılık nedir ve dünyada ve ülkemizde kullanım durumu hakkında kısaca bilgi verdikten sonra dijital bağımlılık, internet bağımlılığı, sosyal medya bağımlılığı, akıllı telefon bağımlılığı, oyun bağımlılığının karakter ve değer üzerine etkisi açıklanacaktır.

Çocuklarda Dijital Bağımlılığın Karakter ve Değer Üzerine Etkisi

Dünya çapında hızla yayılan dijitalleşmeyle birlikte, teknolojik cihazların (bilgisayar, tablet, akıllı telefon, televizyon v.b) çocukların günlük yaşamlarına girmesi

ile bilişsel, duygusal ve sosyal gelişimlerini etkilediği aşikardır. Bu teknolojik araçlar ile çocukların dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerileri gelişmektedir. Aynı zamanda bu dijital araçlar sayesinde oynama, keşfetme ve öğrenme gibi birçok fırsatlardan yararlanmaktadır (Kanter, 2020). Şüphesiz ki gelişen teknolojiye hızlı bir şekilde uyum sağlayan en çok çocuklar olmuştur. Buna istinaden teknoloji ve eğitim, teknoloji ve çocuk gibi birçok çalışmada yeni nesil çocuklar için "dijital yerliler" ifadesi kullanılmıştır. Dijital yerliler, akıllı teknoloji cihazlarını kullanma konusunda ileri düzeyde bilgiye sahiptir, özellikle doğumdan sonra çeşitli akıllı cihazlara maruz kalmalarından ötürü dijital içeriklerle kolayca etkileşime girebilmektedirler. Çocukların dijital araçlara aşinalık durumu, süreçle beraber günlük sosyal ilişkilerine ve etkileşimlerine zarar verecek muhtemel bir "dijital bağımlılık" sebep olabilmektedir (Ünal, 2022). Dijital bağımlılık teknolojik cihazlara ve ortamlara sürekli bağlı olma isteği olarak kendini gösterir. Dijital bağımlılık, internet olmadan sürekli bilgi arama, internet olmadığında paniğe kapılma, endişe ve stres gibi bilinçsiz tutum ve davranışlara sebep olabilmektedir (M. Çakır, Kocagöz, & Karakuş, 2021).

Bağımlılık, dijital çağda sıklıkla karşılaştığımız bir kavramdır. Bağımlılık denilince yakın zamana kadar insanların aklına sadece beyin kimyasını değiştiren alkol ve uyuşturucu bağımlılığı geliyordu. Ancak 20. yüzyılın sonlarında yapılan araştırmalara göre madde kullanımı içermeyen davranışlar da bağımlılığa yol açabilmektedir (Biricik, 2022). Davranışsal bağımlılığı kapsamında inceleyen dijital bağımlılık kavramı, kişisel bilgisayarlar, akıllı TV, akıllı telefon, tabletler, sosyal medya vb. teknolojik araçların aşırı kullanımına bağlı olarak bilinçsizce kullanılması sonucu oluşmaktadır (Altınok, 2021). Yapılan çalışmalarda dijital bağımlılık sonucu akademik performansta düşüklük, sosyalleşme ve eğlence etkinliklerinde azalma, ilişkilerde bozulma, kötü ebeveynlik, depresyon, hareketsiz bir yaşam nedeniyle birçok fiziksel hastalık ve uyku bozukluğu gibi birçok sorunu ortaya çıkarmıştır (Altınok, 2021; Biricik, 2022).

Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre 6-15 yaş aralığındaki çocukların %64.4'ü cep telefonu, %55.6'sı bilgisayar (masaüstü/dizüstü/tablet) ve en fazla kullanılan bilgisayar türü ise %57.2'si tablet bilgisayar olduğu tespit edildi (Türkiye İstatistik Kurumunu, 2021). Sosyal medya ve internet kullanım istatistiklerine bakıldığında internet kullanımı neredeyse çocukluk döneminde başlıyor. We are social (2019) raporuna göre; 0-12 yaş arası çocukların %22'sinin internet kullandığını belirtilmektedir (Vardar, 2022). Dijital araçlarının kullanımının artması birçok sorunu beraberinde getirdi ve ailelerin çocukların dijital araçlarının kullanımı üzerinde endişeleri artmaya devam etmektedir.

Amerikan Pediatri Akademisi tarafından 2016 yılında yapılan ve çocukların ekran karşısında çok fazla zaman geçirme kaygısını gidermeyi amaçlayan bir

Kaynakça

Aarseth, E., Bean, A. M., Boonen, H., Colder Carras, M., Coulson, M., Das, D., . . . Van Rooij, A. J. (2017). Scholars' Open Debate Paper on the World Health Organization ICD-11 Gaming Disorder proposal. *J Behav Addict, 6*(3), 267-270. doi:10.1556/2006.5.2016.088

Al-Khani, A. M., Saquib, J., Rajab, A. M., Khalifa, M. A., Almazrou, A., & Saquib, N. (2021). Internet Addiction in Gulf Countries: A Systematic Review and Meta-Analysis. *J Behav Addict, 10*(3), 601-610. doi:10.1556/2006.2021.00057

Alp, İ., & Levent, F. (2020). Dijital Dönüşümün Öğrencilerin Değerleri Üzerindeki Etkisine İlişkin Öğretmen Görüşleri. *Turkish Studies, 15*(3), 1611-1633.

Altınok, M. (2021). Lise Öğrencilerinin Dijital Bağımlılık ve Yaşam Doyumunun İncelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 19*(1), 262-291.

Aral, N. (2022). Dijital Dünyada Çocuk Olmak. *TRT Akademi Dergisi, 7*(16), 1134-1153.

Arğın, E. (2019). Z Kuşağının Sosyal Medya Bağımlılığı Ve Narsist Eğilimler: Elazığ İli Örneği. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 6*(6), 166-183.

Arslan, A. (2020). Üniversite Öğrencilerinin Dijital Bağımlılık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *International e-Journal of Educational Studies, 4*(7), 27-41.

Avcılar, M. Y., & Atalar, S. (2019). Narsistik Kişilik Özelliklerinin Sosyal Medya Bağımlılık Düzeyi Ve Gösterişçi Tüketim Eğilimleri Üzerine Etkisinin Tespiti. *OPUS International Journal of Society Researches, 11*(18), 1373-1407.

Aydoğdu, F. (2021). 4-6 Yaş Çocukların Dijital Oyun Bağımlılıklarında Kardeş Etkisi: Nomofobi, Akıllı Telefon Kullanma, Dijital Oyun Oynama. Çocuk ve Gelişim Dergisi, 4(7), 34-49.

Biricik, Z. (2022). Dijital Bağımlılıklar Ve Dijital Bağımlılıklardan Kurtulma Yolu Olarak Dijital Minimalizm. *Turkish Online Journal of Design Art and Communication, 12*(3), 897-912.

Cabir, F. B. (2019). *Adölesanlarda Oyun Bağımlılığı Ve Sağlıklı Yaşam Biçimi Davranışları.* (Yüksek Lisans). Marmara Universitesi, İstanbul.

Cabral, J. (2011). Is Generation Y Addicted To Social Media. *The Elon Journal of Undergraduate Research in Communications, 2*(1), 5-14.

Choi, Y., Lee, D. Y., Lee, S., Park, E. J., Yoo, H. J., & Shin, Y. (2021). Association Between Screen Overuse and Behavioral and Emotional Problems in Elementary School Children. *Soa Chongsonyon Chongsin Uihak, 32*(4), 154-160. doi:10.5765/jkacap.210015

Coşkun, S. (2006). *Uçucu Madde Kullanan Ergenlerde Bilinçlendirme Eğitiminin Etkinliği.* (Doktora Tezi). Marmara Universitesi (Turkey), İstanbul.

Cudo, A., Mącik, D., & M. D. (2023). The Relationship Between Early Maladaptive Schemas And Problematic Facebook Use: The Indirect Of Perceived Stress. *Int J Environ Res Public Health, 20*(4). doi:10.3390/ijerph20042969

Çakır, M., Kocagöz, E., & Karakuş, F. N. (2021). Çocuklarda Dijital Bağımlılık: Ebeveynlerle Nicel Bir Araştırma. *PRESENTATION TYPE*, 71.

Çakır, Y., & Turan, N. (2021). Adölesanlarda Teknolojik Oyun Bağımlılığı İle Karakter Gelişimi Arasındaki İlişki. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, 13*(Ek 1), 270-280.

Çapuk, H. (2022). Gelişim Dönemlerine Göre Karakter Gelişimi. *Anatolıan Journal of Health Research, 3*, 157-158. doi:https://anatoljhr.org/files/anatoljhr/6c1949e7-b8a1-4d43-a0a6-fcbba597f54c.pdf

Derin, S., & Bilge, F. (2016). Ergenlerde İnternet Bağımlılığı ve Öznel İyi Oluş Düzeyi. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal, 6*(46), 35-51.

Dresp-Langley, B., & Hutt, A. (2022). Digital Addiction and Sleep. *Int J Environ*

Res Public Health, 19(11). doi:10.3390/ijerph19116910

Dünya Sağlık Örğütü. (2018). Addictive Behaviours: Gaming Disorder. Retrieved from https://www.who.int/news-room/questions-and-answers/item/addictive-behaviours-gaming-disorder Son Erşim Tarihi 09.03.2023

Ektiricioğlu, C., Arslantaş, H., & Yüksel, R. (2020). Ergenlerde Çağın Hastalığı: Teknoloji bağımlılığı. *Arşiv Kaynak Tarama Dergisi, 29*(1), 51-64.

Eraslan, L. (2018). *Sosyal Medya Ve Algı Yönetimi: Sosyal Medya İstihbaratına Giriş*.

Güney, M., & Taştepe, T. (2020). Ergenlerde Sosyal Medya Kullanımı Ve Sosyal Medya Bağımlılığı. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi, 9*(2), 183-190.

Güvendi, B., Demir, G. T., & Keskin, B. J. O. I. J. o. S. R. (2019). Ortaokul Öğrencilerinde Dijital Oyun Bağımlılığı Ve Saldırganlık. *11*(18), 1194-1217.

Kanter, A. (2020). Dijital Bağımlılığın Okul Öncesi Dönemdeki Çocuklarda Problem Davranışlarına Etkisi. *Researcher, 8*(2), 207-221.

Karahancı, P. (2018). Üniversite Öğrencilerinde Akıllı Telefon Bağımlılığı İle Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişki. (Yüksek Lisans). İstanbul Gelişim Üniversitesi İstanbul.

Kim, D., Nam, J. K., & Keum, C. (2022). Adolescent Internet Gaming Addiction And Personality Characteristics By Game Genre. *PLoS One, 17*(2), e0263645. doi:10.1371/journal.pone.0263645

Kuss, D. J., & M. D. (2011). Online Social Networking And Addiction--A Review Of The Psychological Literature. *Int J Environ Res Public Health, 8*(9), 3528-3552. doi:10.3390/ijerph8093528

Lane, H. Y., Chang, C. J., Huang, C. L., & Chang, Y. H. (2021). An Investigation into Smartphone Addiction with Personality and Sleep Quality Among University Students. *Int J Environ Res Public Health, 18*(14). doi:10.3390/ijerph18147588

Nguyen, T. T. P., Nguyen, T. T., Do, H. N., Vu, T. B. T., Vu, K. L., Do, H. M., . . . Ho, R. C. M. (2022). Parent-Child Relationship Quality and Internet Use in a Developing Country: Adolescents' Perspectives. *Front Psychol, 13*, 847278. doi:10.3389/fpsyg.2022.847278

Noroozi, F., Hassanipour, S., Eftekharian, F., Eisapareh, K., & Kaveh, M. H. (2021). Internet Addiction on Quality of Life: A Systematic Review and Meta-Analysis. *ScientificWorldJournal, 2021*, 2556679. doi:10.1155/2021/2556679

Okumuş, V., & Parlar, H. (2018). Çocukların Sosyal Medya Kullanım Amaçları Ve Ebeveyn Tutumları.

Oyman, N. (2016). Sosyal Sedya Dindarlığı. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*(28), 125-167.

Rachubińska, K., Cybulska, A., Szkup, M., & Grochans, E. (2021). Analysis Of The Relationship Between Personality Traits And Internet Addiction. *Eur Rev Med Pharmacol Sci, 25*(6), 2591-2599. doi:10.26355/eurrev_202103_25422

Romero-Rodríguez, J. M., Aznar-Díaz, I., Marín-Marín, J. A., Soler-Costa, R., & Rodríguez-Jiménez, C. (2020). Impact of Problematic Smartphone Use and Instagram Use Intensity on Self-Esteem with University Students from Physical Education. *Int J Environ Res Public Health, 17*(12). doi:10.3390/ijerph17124336

Tokuç, H., & Duyan, V. (2021). Sosyal Medya, Aile ve Çocuk Etkileşiminin Çocuk Hakları Bağlamında İncelenmesi. *Disiplinlerarası Çocuk Hakları Araştırmaları Dergisi, 1*(1), 46-66.

Türkiye İstatistik Kurumunu. (2021). Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması Retrieved from https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Cocuklarda-Bilisim-Teknolojileri-Kullanim-Arastirmasi-2021-41132 (Son Erişim Tarihi 05.03.2023)

Ünal, F. P. (2022). Erken Çocukluk Döneminde Dijital Bağımlılığın Alanyazın Değerlendirilmesi. *Uygulamada Eğitim ve Yönetim Bilimleri Dergisi, 2*(1), 62-77.

Vardar, O. (2022). Dijital Bağımlılığın ve Dijital Oyunların Toplumsal Cinsiyet Perspektifi ile İncelenmesi *Akdeniz Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Dergisi, 5*(1), 159-177.

Woods, H. C., & Scott, H. (2016). Sleepyteens: Social Media Use İn Adolescence İs Associated With Poor Sleep Quality, Anxiety, Depression And Low Self-Esteem. *J Adolesc, 51*, 41-49. doi:10.1016/j.adolescence.2016.05.008

Xiong, S., Xu, Y., Zhang, B., Zhu, L., & Xie, J. (2021). Smartphone Addiction and Eysenck's Personality Traits Among Chinese Adolescents: A Meta-Analysis. *Front Psychol, 12*, 794112. doi:10.3389/fpsyg.2021.794112

Yaman, E., Sönmez, Z. J. O. J. o. T. A., & Cyberbullying. (2015). Ergenlerin siber zorbalık eğilimleri. *2*(1), 18-31.

Yektaş, Ç. (2021). Teknoloji Bağımlılığı: Çocuk ve Ergenlerde Tanı, Epidemiyoloji ve Klinik Özellikler. In A. Özçetin (Ed.), *Teknoloji Bağımlılığı* (pp. 50-57). Ankara: Türkiye Klinikleri.

Young, K. (2009). Understanding Online Gaming Addiction And Treatment İssues For Adolescents. *The American journal of family therapy, 37*(5), 355-372.

Yu, S., & Sussman, S. (2020). Does Smartphone Addiction Fall on a Continuum of Addictive Behaviors? *Int J Environ Res Public Health, 17*(2). doi:10.3390/ijerph17020422

BÖLÜM **9**

ORİGAMİ VE STORİGAMİ İLE KARAKTER VE DEĞERLER EĞİTİMİ

Hüseyin MERTOL – Nisa Gökden KAYA

Origami ve Storigami

Günümüzde eğitim alanında da yaygın olarak kullanılan origaminin ortaya çıkışı çok eski tarihlere dayanmaktadır. Krier, (2007) origaminin ilk olarak kağıdın icat edildiği Çin'de ortaya çıktığını ve 6. yüzyılda Budist rahipler tarafından Japonya'ya getirildiğini belirtmektedir. Origaminin bir kağıt katlama sanatı olarak gelişmesi de Japonya'da gerçekleşmiştir. Origami sözcüğü Japonca "ori" (katlama) ve "kami" (kâğıt) sözcüklerinin birleşimidir (Katz, 2015).

Geçmiş dönemde Japon kültüründe origami yapımında kağıdın kesilmesi veya yapıştırılması ölümcül günah olarak görülmüş, bu nedenle sadece kağıt katlanması ile çeşitli şekiller oluşturulmuştur (Dündar, 2022). Klasik origami olarak adlandırılan bu origami türüne, daha sonra tüm dünyada yaygınlaşmasıyla farklı yapım özellikleri olan origami çeşitleri eklenmiştir. Gelişen (2016) origaminin başlıca türlerini klasik origami, modüler origami ve ıslak origami olduğunu belirtmektedir. Klasik origami, çoğunlukla kare şeklindeki bir kağıdı katlayarak yapılmaktadır. Parçalı origami olarak da adlandırılan modüler origamide ise parçalar birbirine eklenerek üç boyutlu şekiller oluşturulmaktadır. Islak origamide ise kuru kağıda şekil vermek zor olduğu için kağıt ıslatılarak şekil verilmektedir. Aşağıdaki görsellerde origami çeşitlerine örnekler verilmiştir.

Görsel 1. Klasik origami

(Kaynak: Büyükyılmaz, 2019)

Görsel 2. Modüler origami

Görsel 3. Islak origami

(Kaynak: Büyükyılmaz, 2019)

Önceleri kağıt pahalı bir malzeme olduğu için varlıklı kişiler tarafından çeşitli törenlerde hediye olarak kullanılmış sonra çocukların eğitiminde bir teknik olarak kullanılmaya başlamıştır. Nishida (2019) origaminin Japonya'da 140 yıldan beri erken çocukluk eğitiminde kullanıldığını ifade etmektedir. Origami, İpek Yolu sayesinde Uzak Doğu'dan Avrupa'ya götürülmüştür. Avrupa ülkelerinden ilk olarak İspanya'da kullanılmıştır (Tuğrul ve Kavici, 2002). Daha sonra ise tüm dünyada yaygınlaşarak mimarlık, moda tasarımı ve eğitim gibi çeşitli alanlarda kullanılmaya başlanmıştır (Burns ve Vuruşkan, 2019). Ayrıca sanat terapisi olarak da origaminin kullanıldığı ve yararlı sonuçlar verdiği araştırmalar da mevcuttur. Arslan (2012) remisyondaki 26 kanser hastası üzerinde bir araştırma yürütmüştür. Araştırmaya katılan kanser hastalarına 2 ay boyunca düzenli egzersiz, origami ve grup terapisini içeren Yaşam Kalitesi Destek Programı uygulanmıştır. Programın hastaların yaşam kalitesi, hasta tatmini ve umut düzeylerin arttırdığı, anksiyete ve depresyon düzeylerini azalttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Günümüzde origami tüm dünyada özellikle okul öncesi eğitimde, matematik ve geometri eğitiminde kullanılmaktadır (Kaya vd., 2022). Özellikle bireyin var olan bilgileri ile yeni öğrenmeleri arasında bağ kurarak bilgiyi yapılandırmasına dayanan ve öğrenenin aktif olduğu yapılandırmacı öğrenme yaklaşımında kullanılması uygundur. Genellikle kare şeklindeki bir kağıdı katlayarak çeşitli şekiller oluşturma şeklindeki öğretim tekniği, malzeme olarak sadece kağıt kullanılmasından dolayı ekonomik olarak avantaj sağlamaktadır.

Mastin (2007) temel eğitim matematik öğretiminde origami eşliğinde hikâye anlatma tekniğini oluşturmuş ve bu tekniği "storigami" olarak adlandırmıştır. Storigaminin bir eğitim tekniği olarak çocukları motive ettiği, dinleme becerilerini ve hafızalarını geliştirdiği bulunmuştur. Bu bağlamda storigaminin, erken çocukluk döneminde matematik okuryazarlığı kazandırmak amacıyla kullanılabileceği belirtilmektedir (Yaşar Ekici vd., 2018). Bir öğretim tekniği olarak çocukların yaratıcılığını ve dil gelişimini destekleyen storigami, aynı zamanda özgüveni de arttırmaktadır (Faiz ve Mertol, 2022).

Kaynakça

Akan-Sağgöz, D. (2008). İlköğretim 6. -daki kesirler konusunun origami yardımıyla öğretimi. Yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.

Alimcan, D. & Şam, E. A. (2017). Sosyal Bilgiler Dersi Boyutunda Değerler Eğitiminin Önemi Ve Medyanın Değerler Üzerindeki Etkisi. *Milli Eğitim Dergisi, 46* (215) , 239-259.

Arıcı, S. (2012). Origami temelli öğretimin 10.sınıf öğrencilerinin uzamsal görselleştirme, geometri başarısı ve geometrik akıl yürütmeleri üzerine etkisi. Yüksek lisans tezi, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul.

Arslan, D. (2012). *Düzenli Egzersiz, Sanat (Origami) ve Grup Terapisinin, Remisyondaki Kanser Hastalarının Yaşam Kalitesi, Anksiyete, Depresyon, Hasta Tatmini ve Umut Düzeylerine Etkisi.* Yayınlanmamış Yan Dal Uzmanlık Tezi. Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi İç Hastalıkları Anabilim Dalı Tıbbi Onkoloji Bilim dalı, Antalya.

Bayraktar-Kurt, E. (2012). İlköğretim geometri öğretiminde geometrik şekiller ve cisimlerin origami yardımı ile birbirine dönüştürülmesi. Yüksek lisans tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.

Birinci-Kara, N. (2019). Ortaokul 7. sınıf matematik programındaki geometrik kavramların origami ile modellenmesi ve öğrenme sürecine etkisi. Yüksek lisans tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.

Burns, A. & Vuruşkan, A. (2019). Using origami for Creative Desing and Pattern Development in fashion education, *Tekstil ve Mühendis, 26* (113), 86-96.

Büyükyılmaz, N. (2019). *Utılısıng Orıgamı For Packagıng Desıgn: A Survey For Analysıng User Preferences.* Yüksek lisans tezi, İzmir Yüksek Teknoloji Üniversitesi, İzmir.

Çakmak, S. (2009). An ınvestitigation of the of origami-based ınstruction on elementary students' spatial ability in mathematics. Yüksek lisans tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.

Dağdelen, M. G. (2012). İlköğretim 5. Sınıf geometri öğretiminde özel dörtgenlerin kavratılmasında origaminin etkisi. Yüksek lisans tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.

Dündar, B. (2022). *5. sınıf alan ve uzunluk ölçme konusunun origami oyunları ile öğretiminin başarıya etkisi.* Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.

Faiz, M. & Mertol, H. (2022). Storigami ve Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanımı, (Ed. Y. Değirmenci, C. Çevik Kansu) İlkokullarda Uygulama Temelli Sosyal Bilgiler Öğretimi içinde (171 -184). Nobel.

Gelişen, A. (2017). *9. Sınıfta üçgenlerin öğretiminde origami ve sözsüz ispatların kullanılması ile ilgili bir öğretim deneyi.* Yüksek lisans tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas.

Güney, E. (2018). *Ortaöğretim 9.sınıf üçgenler konusunda origami yardımıyla düzenlenen etkinliklerin Van Hiele geometrik düşünme düzeylerine etkisi.* Yüksek lisans tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van.

Harsismanto, J., Fredrika, L., Wati, N., Padila, Suryani, D., Yandriza. (2021).
of playing origami intervention on improvement of fine motor development preschool children. *Indian Journal of Forensic Medicine and Toxicology, 15*(1), 1107–1112.

İnce, B. (2023). *Otizm spektrum bozukluğu olan 48-60 ay çocuklarda origami eşliğinde hikaye anlatımının sosyal beceri üzerine etkisinin incelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.

İnce, B., Mertol, H., & Kaya, N. G. (2021). *Origaminin Eğitimde Kullanımı*. XI. UMTEB International Congress On Vocational & Technical Sciences(Proceeding Book).

İnce, B., Mertol, H., & Kaya, N. G. (2021). *Origaminin tarihi gelişimi ve yararları*. XI. UMTEB International Congress On Vocational & Technical Sciences(Proceeding Book).

Kandil, S. (2016). *Origami etkinlikleriyle zenginleştirilmiş sorgulama temelli öğretimin ortaokul yedinci sınıf öğrencilerinin yansıma simetrisi konusundaki başarıları,*

geometri dersine yönelik tutumları ve geometriye yönelik öz yeterlik algıları üzerine etkisinin incelenmesi. Yüksek lisans tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.

Kartal, P. B. (2019). İlköğretim matematik eğitiminde origami destekli rehberli sorgulamaya dayalı öğretimin öğrenme sürecine etkisi. Yüksek lisans tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.

Katz, R. (2015). Origami http://www.origamiwithrachelkatz.com/origami/origami.php adresinden 03.03.2023 tarihinde erişilmiştir.

Kavici, M. (2005). *Gelişimsel Origami Eğitim Programı'nın okulöncesi dönem çocuklarının çok boyutlu gelişimlerine etkilerinin incelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Kaya, N. G.; Mertol, H., & İnce, B. (2022). *Storigaminin Okul Öncesi Dönemde Özel Gereksinimli Çocukların Eğitiminde Kullanımı.* USBILIM 2nd International Conference on Education Studies - Conference Book.

Kaymakcan, R. & Meydan, H. (2012). *Ahlaki Karakter ve Eğitimi.* II. Uluslararası Değerler ve Eğitimi Sempozyumu, Ensar Vakfı Değerler Eğitimi Merkezi, 16-18 Kasım, İstanbul.

Koylahisar-Dündar, T. (2012). İlköğretim 8.sınıf öğrencilerinin özdeşlikleri modelleme becerilerinin incelenmesi: Origami ile modellenmesi. Yüksek lisans tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.

Krier, J.L. (2007). Mathematics and origami: The ancient arts unite. https://pdfs.semanticscholar.org/1c1a/397eb31a69dfd2671cb61326491115b779d0.pdf?ga=2.166839994.540568362.1596278948-25170096.1596278948 adresinden 03.03.2023 tarihinde erişilmiştir.

Levenson, G. (2002). *The Educational benefits of origami,* http://www.informeddemocracy.com/sadako/fold/edbens.html

Mastin, M. (2007). Storytelling + origami = storigami mathematics. *Teaching Children Mathematics, 14*(4), 206-212.

Nishida, Y. (2019). Something old, something new, something borrowed, and something Froebel? The development of origami in early childhood education in Japan, *Paedagogica Historica,* 55:4, 529-547, DOI: 10.1080/00309230.2018.1546330

Özçelik, B. (2014). *6. sınıf matematik dersinde geometri öğrenme alanında origamiye yer vermenin ders başarısına ve kalıcılığına etkisi*. Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

Sze, S. (2004). Sze's Model and theoretical framework of origami. Unpublished manuscript.

Şimşek, M. (2012). *Geometrik cisimler konusunun origami destekli etkinlikler ile öğretiminin başarıya etkisi.* Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Samsun.

Takıcak, M. (2012). Origami etkinliklerine dayalı ilköğretim 8. Sınıf öğrencilerinin üçgenler ünitesindeki akademik başarılarına ve geometriye yönelik tutumlarına etkisi. Yüksek lisans tezi, Kastamonu Üniversitesi, Kastamonu.

Tuğrul, B., & Kavici, M. (2002). Kağıt Katlama Sanatı Origami ve Öğrenme. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 11*(11), 1-17.

Uçar-Kaplan, E. (2016). Origami etkinliklerinin okul öncesi öğrencilerinin uzamsal görselleştirme ve zihinsel çevirme becerilerine etkisinin incelenmesi, Yüksek lisans tezi, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.

Usta, B. (2019). *Ortaokul öğrencilerinin üçgenlerin temel kavramları kavrama düzeyleri ve origami etkinliklerine dayalı öğretimin akademik başarılarına etkisi.* Yüksek lisans tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.

Uzun-Gürle, A. ve Güleç, H. (2017). Okul öncesinde aile katılımlı ve strogami destekli matematik programının matematiksel kavram becerilerine etkisi 7. Uluslararası eğitimde araştırmalar kongresi, 27-29 Nisan 2017. Bildiri özeti kitabı. ISBN: 978-605^222-53-7, Çanakkale, Türkiye.

Yaşar Ekici, F., Bardak, M. & Yousef Zadeh, M. (2018). Erken Çocukluk Döneminde STEM. K. A. Kırkıç & E. Aydın (Eds.) içinde, Merhaba STEM Yenilikçi Bir Öğretim Yaklaşımı (s. 51-78). Konya: Eğitim Yayınevi.

Yiğittir, S. & Keleş, H. (2011). Sosyal bilgiler dersinde değer eğitimine ilişkin öğretmen görüşleri. *Eğitim ve Sosyal Bilimler Dergisi,* 40(189), 144-155.

Yuzawa, M.,Bart, W., Kinne, L.J., Sukemune, S. and Kataoka, M. (1999). The of "origami" practice on size comparison strategy among young Japanese and American children. *Journal of Research in Childhood Education, 13*(2), 133-143.

Yuzawa, M. and Bart, W. (2002). Young children's learning of size strategies: of origami exercises. *The Journal of Genetic Psychology, 163*(4), 459-478.

BÖLÜM **10**

OYUN VE DEĞERLER EĞİTİMİ

Hande Hasibe ARSLAN

GİRİŞ

Çocuğun mevcut potansiyelinin en üst düzeye çıkarılabilmesi için, gelişimine destek olmak, kaliteli süreçler geçirmesini sağlamak ve bu süreçte çocuğa çeşitli beceriler kazandırmak önemlidir (Kadim, 2012: 11). İnsanların hayatının ilk yılları 0-8 yaş grubunun erken çocukluk dönemi olarak isimlendirildiğini belirtmek gerekir (Güven, Ahi, Tan ve Karabulut, 2013: 26). Söz konusu dönemde bireylerin gelişimi oldukça hızlıdır. Çocuklar bu süreç içinde aile, arkadaş, toplumdaki diğer kişiler ve okulla karşılaşırlar. Çocuk, beceri ve yeteneklerini bu kişi ve ortamlarla keşfederek; geliştirmektedir. Özellikle doğum öncesiyle başlayan bu dönemin ardından ilk karşılaştığı eğitim ortamı okul öncesi eğitim kurumları ile ilkokul eğitiminin ilk yıllarını kapsamaktadır (MEB, 2013).

Okul öncesi eğitimin, amaç ve çocuğun gelişim özelliklerine bakıldığında oyunun önemli bir öğrenme aracı olduğu görülmektedir. Oyunla beraber çocukların birçok sisteminin düzenli çalıştığı; motor ve fiziksel gelişimleri bakımından birçok beceri kazandığı ve çocukların birçok duygusal tepkilerini rahatça ifade ettiği görülmektedir. Bunun yanında zihinsel süreçlerin hızlanmasında yarar sağlayarak bilişsel yeteneklerin ve sözcüklerle ifade etme yeteneğinin gelişmesine yardımcı olduğunu da belirtmek gerekir (Bozan, 2014). Çalışmanın bu bölümünde değerler eğitimi açısından çocuk oyunları ele alınacaktır.

Oyun Kavramı ve Kapsamı

Çocuk denildiğinde şüphesiz akla ilk oyun ve oyuncak gelmektedir. Oyun ve oyuncağın geçmişine bakıldığında, insanlık tarihi kadar eski olduğu görülmektedir. Bugün bilinen birçok oyunun oldukça eski çağlarda bilindiğini kanıtlayan

bulgular ve belgelerin olduğunu söylemek gerekir. Oyun ve oyuncağın geçmişinin insanın var olduğu dönemlere kadar dayandığı görülmektedir. Uygarlığın sanat, mimari, bilim ve giysi gibi bir alandaki gelişmesi çocukların oyun ve oyuncaklarını da etkilemiştir (Dönmez, 1992: 14). Oyun, çocukların en büyük ihtiyaçlarından biri olmasının yanında gelişimin bütün alanlarına katkı sağlamaktadır (Toran ve Dilek, 2017: 41-54).

Hurwitz (2003: 101-102), oyunun diğer etkinliklerden ayrılmasını sağlayan beş temel özellikten bahsetmektedir:

1. Oyun bir süreci ifade etmektedir; Sonuç ve süreç kadar önemli olmadığı ifade edilmektedir.
2. Oyun çocuklar tarafından ve onların seçtiği zaman oynanmaktadır.
3. Oyun esnasında her şey olabilmektedir.
4. Oyun mantıklı olan/olmayan kuralları deneyebilmek için bir arenayı ifade etmektedir. Kurallar oyun içinde ortaya çıkabilmekte veya yok olabilmektedir. Zor veya basit olabilmekte, çocukların tecrübelerinden yeni kurallar belirebilmektedir.
5. Oyun zekâ işidir ve çocuk oyun esnasında keşfetmekte ve sorgulamaktadır.

Oyun, çocukların eylemsel olarak katıldıkları, duygu ve düşüncelerini ifade edebildikleri, meraklarını gideren gözlem ve araştırma yapma fırsatı buldukları, yeni yaptıkları, kişi ve nesnelerle etkileşim kurdukları haz verici bir etkinlik olarak tanımlamaktadır (Şahin, 2018: 67). Başka bir değişle, oyun çocuklara başkalarının öğretmediği konuları, kendi tecrübeleriyle öğrenme yöntemidir. Oyun, sonucunu düşünmeden eğlenmek için yapılan hareketler olarak ifade edilebilir. Ayrıca, işin karşıtı şeklinde de düşünülmektedir. Oyunu, içsel anlamda güdülenen belli bir amaç olmaksızın, yetişkinlerden ziyade, çocuğun koymuş olduğu kurallara göre kendiliğinden gelişen ve zevkli davranışlardan oluşan bir etkinlik olarak görmek mümkündür (MEB, 2012: 3). Görüldüğü üzere, oyunun kavramsal olarak tanımlanması konusunda bazı farklılıklara rastlamak mümkündür. Ancak ortak bir noktanın olduğunu da belirtmek gerekir. Bu da oyunun çocuklar için önemli bir uğraş olduğudur.

Oyunun Önemi

Çocuklar fiziksel olduğu gibi zihinsel ve psikolojik açıdan da yetişkinlerden farklıdırlar. Onların kendilerine özgü bir dünyaları bulunmaktadır. Olaylara bakışları, değerlendirişleri ve hayallerinin kendilerine mahsus olduğu görülmektedir. Bu anlamda oyun, çocukların temel ihtiyaçlarından biridir. Bu ihtiyaçlara bağlı bir

KAYNAKÇA

Açа, M. (2018). Trabzon Yöresi Geleneksel Çocuk Oyunlarından Bazılarının Halk Bilimsel İncelemesi. Motif Akademik Halk Bilimi Dergisi, 11 (22), 49-68.

Akyüz Y., (2013). Türk Eğitim Tarihi. Ankara: Pegem Akademi.

Arslan, F. (2000). 1-3 Yaş Dönemindeki Çocuğun Oyun Ve Oyuncak Özelliklerinin Gelişim Kuramları İle Açıklanması, C.Ü. Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi, 2000, 4 (2), 40-43.

Başal, H. A. (2007). Geçmiş yıllarda Türkiye'de çocuklar tarafından oynanan çocuk oyunları. Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,20(2), 243-266.

Benson T. (2008). Dramatic Play:Bring It Back, Texas Child Care, 32(2), 24-31

Bodrova E, Leong DJ. (2005). The Importance of Play: Why Children Need to Play, Early Childhood Today, 20(1), 6-7.

Bornstein, M.H., Haynes, O.M., Pascual, L., Painter, K.M. and Galperin, C. (1999). Play in two societies: pervasiveness of process, specifcity of structure. Child Development,70 (2), 317-331.

Bozan, N. (2014). Okul öncesi eğitiminde oyunun öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.

Cirhinlioğlu, F. G. (2001). Çocuk ruh sağlığı ve gelişimi. Ankara: Nobel Yayıncılık

Çankaya, G. (2014). Çocukların oynadıkları oyunlara göre empati ve saldırganlık düzeylerinin incelenmesi (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Çoban B, Nacar E. (2006). Okul Öncesi Eğitimde Eğitsel Oyunlar, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım.

Çoban, B. ve Nacar, E. (2006). Okul öncesi eğitimde eğitsel oyunlar. Ankara: Nobel Basımevi.

Dönmez, N. B. (1992). Oyun Kitabı. İstanbul: Esin Yayınları.

Emine Topçu Saygı, 2019. Öğretmenlerin Erken Çocukluk Döneminin Son Bölümü Olan 5-7 Yaş Grubu Çocukların Eğitiminde Oyunu Kullanması Üzerine Bir Durum Çalışması Yüksek Lisans Tezi, Trabzon Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü. Trabzon Temmuz, 2019.

Fekonja U, Umek LM, Kranjc S. (2005). Free Play and Other Daily Preschool Activities as a Context for Child's Language Development, Studia Psychologia, 47(2), 103-118.

Gökşen, C. (2014). Oyunların Çocukların Gelişimine Katkıları Ve Gaziantep Çocuk Oyunları, A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi [TAED], 52(1), 229-259.

Güven, G., Ahi, B., Tan, S. ve Karabulut, R. (2013). Okul öncesi öğretmenlerinin kullandıkları öğretim yöntemleri hakkındaki görüşleri. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 34, 25-49.

Hurwitz SC. (2003). To Be Successful-Let Them Play!, Childhood Education, 79(2): 101-102

Kadim, M. (2012). Okul öncesi öğretmenlerinin oyun öğretimine yönelik öz yeterliklerinin incelenmesi (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.

Kandır, A. ve Şahin F. (2011), Okul Öncesi Dönemde Oyuncak ve Oyun Materyalleri Eğitici Oyuncaklar, İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

Karadağ, E. ve Çalışkan, N. (2005). Kuramdan uygulamaya ilköğretimde drama "oyun ve işleniş örnekleriyle". Ankara: Anı Yayıncılık.

Kim M. (2002). Parents' Perceptions and Behaviors regarding Toys for Young Children's Play in Korea, Education, 122(4): 793-807.

Leung, C. H. (2014). Validation of the penn interactive peer play scale with preschool children in low-income families in Hong Kong. Early Child Development and Care, 184(1),118-137.

Milli Eğitim Bakanlığı, (2012). Çocuk Gelişimi Ve Eğitimi, Oyun Etkinliği-I Ankara: MEB yayınları.

Milli Eğitim Bakanlığı, (2013). Okul öncesi eğitim programı. Ankara: MEB yaynları.

Pekdoğan, S. (2016). Oyun kuramları. A.Ulutaş (Ed.), Okul öncesi eğitimde oyun içinde (s. 11-16). Ankara: Eğiten Kitap.

Poyraz, H. (2003). Okul öncesi dönemde oyun ve oyuncak. Ankara: Anı Yayıncılık.

Sapsağlam, Ö. (2016). Okul Öncesi Dönemde Karakter ve Değerler Eğitimi (Ed.: E. Ömeroğlu). Ankara: Pegem.

Sevinç, M. (2004). Erken çocukluk gelişimi ve eğitiminde oyun. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

Smith, P. K. (2009). Children and play. United Kingdom: Wiley-Blackwell.

Sümbüllü, Y. Z. ve Altınışık, M. E. (2016). Geleneksel Çocuk Oyunlarının Değerler Eğitimi Açısından Önemi. Erzurum Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1(2), 73-85.

Toran, M. ve Dilek, A. (2017). Çocuklar ve kitaplar: Piaget'nin oyun kuramına göre bir değerlendirme. Yaşadıkça Eğitim, 31(1),41-54

Ünüvar, P. (2016). Geleneksel çocuk oyunlarımız ve oyuncaklarımız. H. G. Ogelman (Ed.), Yaşamın ilk yıllarında oyun: Oyuna çok yönlü bakış içinde (2. basım). Ankara: Pegem Akademi.

Wentzel, K. R. (1999). Socio-emotional processes and interpersonal relationships: Implications for understanding motivation at school. Journal of Educational Psychology, 91(1),76–97.

BÖLÜM **11**

KÜLTÜR, KARAKTER VE DEĞER EĞİTİMİ

Özge Ruken ERGÜN

1. Kültür Kavramı ve Özellikleri

Kültür, doğanın verdiklerinden ayrı olarak insanın da doğaya ne kattığına verilen genel bir isimdir. Kültür, topluluk oluşturan bir grup insanda, yani tüm yaratımlarından beklenen davranış örüntülerini içeren bir dizi organize davranış, düşünce ve duyumdur (Vatandaş, 2002; Kongar, 1999). Kültürler o toplumların sistematik belleğidir. Fındıkoğlu'na göre; öğrenilenlerin, okunanların ve duyulanların zihninde kalan kalıntılarıdır. Bu kalıntının kaynağı nerede olursa olsun, artık benimsenmiş ve zihne tahsis edilmiştir (Güngör, 1991). Kültürün bugün kabul edilebilecek en ünlü ve kapsamlı anlatımı 1871 yılında Tylor tarafından ortaya atılmıştır. Tylor'a göre bilgi, inanç, sanat, gelenek, gelenek ve benzeri yetenekler, beceriler ve alışkanlıklar kültür ve medeniyet arasında yer almaktadır. Bir toplumun üyesi olarak insanın kazandığı karmaşık özellikler bütünüdür (Özdemir, 1998, Güngör, 1991).

Taylor, üç temel kategoride kültürü tartışır:

Sosyal Organizasyon: Bir grup insanın kendilerini farklı türden gruplar halinde organize etme ve gelenekler ve kurumlar içerisinde faaliyetlerini sergileme şekli.

Teknoloji: Kültürün maddi ürünleri, kültürel sanat eserleri ve teknik.

İdeolojik Sistemler: Kültür için belirleyici semboller, inanç ve değerler (Balı, 2001).

Kültür ile ilgili tanımlamalarda yapılan ortak vurgu; öğrenilmiş davranışların nesilden nesile aktarılmasıdır. Aktarılan semboller ve bu sembollerin anlamları, bir grubun davranışında çeşitliliğe neden olan deneyimler, ortaya konulan bir dizi

fikir, norm, anlam ve uygulama davranışlardan oluşan bir sistem, parçalar üzerinde kapsamlı bir etkiye sahip olan bir üst düzen, birbiriyle ilişkili ve karmaşık bir şekilde birbirine bağlanan bir parçalar bütünü olmasıdır (Kağıtçıbaşı, 1998; Balı, 2001).

Tüm bu tanımlamalar doğrultusunda kültürün özellikleri aşağıdaki şekilde belirtilmiştir;

- Geçmiş ile gelecek arasındaki dinamik bağların ve ilişkilerin sağlayıcısıdır.
- Bir oluşumu ifade eder. Prosedüreldir. Bu özelliğinden dolayı tarihseldir.
- Sürekli değişime uğradığı için değişkendir.
- Nesilden nesile aktarıldıkça kültür değişir. Kültürler, zamanla çevresel değişime uyum sağlar.
- Yığılarak ilerler. Bir kez yaratılan hiçbir kültür ürünü yok olmaz. Değişim kuralı gereği kültürel oluşum sürecinde diğer unsurlar ve belirleyicilerle karışarak yeni kültürel ürünlere dönüşür.
- Öğrenilebilir ve öğretilebilir bir ağdır. Öğrenilebilirlik, kültürü belli bir coğrafyada tutmanın imkansız olduğunu gösterir.
- Kültürel kalıplar, sosyal süreçte geçmişten miras alınmıştır.
- Kendi içerisinde çelişkiler ve çatışmalar, karşıt çabalar ya da bu çabaların değerlerini ve değersizliğini içerir.
- Toplumun ortak ürünüdür ve sosyal yapı ile yakından bağlantılıdır (Yediyıldız, 2003; Kula, 1992).

1.1. Kültürü Oluşturan Unsurlar

Maddi ve manevi olarak bir toplumun veya milletin tüm ürünlerinin birleşimi kültürdür. Toplumların yaşam tarzları ve içinde yaşadıkları çevre farklı olduğu için kültürel unsurların da farklı olması normaldir. Tüm kültürler, din, maddi değerler, dil, sosyal organizasyon, eğitim, inanç ve tutumlar, estetik değerler ve siyasi yaşam gibi temel kültürel unsurlara sahiptir. Söz konusu unsurlara ek olarak nüfus ve doğal çevre de eklenebilir (Karacan, 2003).

Kültürü oluşturan değerler ise;

Din: Din, insanların sosyal ilişkilerinde her zaman en etkili faktörlerden biri olmuştur. Din, bireylerin güç ve üstün varlıkla olan ilişkisini temsil eder. Dini kurallar mutlaktır. Toplumsal koşulların değişmesiyle ortaya çıkan ihtiyaçlara cevap verebilmek adına özüne dokunmadan yorumlanabilirler. Dolayısıyla din diğer kültürlerle yayılması sebebiyle bağlantı kurar (Karacan, 2003; Akyüz ve Çapçıoğlu, 2012).

Kaynakça

Akman, B. (2011). *Okulöncesi dönem değerler eğitiminde ailenin rolü. A. Arıkan (Ed.). Okul öncesi dönemde değerler eğitimi içinde* (s.149-164). Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi.

Akyüz, N. ve İhsan Ç.(2012). *Din Sosyolojisi*, Grafiker Yayınları, Ankara.

Aydın, M. Z. ve Gürler, A. Ş. (2014). *Okulda değerler eğitimi* (4. baskı). Ankara: Nobel.

Bacanlı, H. (2017). *Değer bilinçlendirme yaklaşımı*. İstanbul: Çizgi Kitabevi.

Balat, U. G. (2012). *Okul öncesinde değerler eğitimi ve etkinlik örnekleri.* Ankara: Pegem.

Balı, Ş. A.(2001). Çok Kültürlülük ve Sosyal Adalet, "Öteki" İle Barış İçinde Yaşamak, Çizgi Kitabevi, Konya.

Cooper, D. (2014). *Character education: A study of an elementary school leadership Academy*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Wilmington University, USA.

Çağlar, A. (2005). *Okul Öncesi Dönemde Değerler Eğitimi. M. Sevinç (Yay. Haz.). Erken Çocuklukta Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar*. İstanbul: Morpa Kültür.

Çapcıoğlu, İ. (2011). *Modernleşen Türkiye'de Din ve Toplum*, Otto Yayınları, Ankara.

Çötok, A. N. (2010). Çokkültürlülük*, kültürlerarasılık ve entegrasyon tartışmaları bağlamında Alman eğitiminde Türk öğrenciler: Bremen örneği*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.

Demirel, T. E. Ve Tikici, M.(2004). Kültürün Girişimciliğe Etkisi, *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları.*

Doğan, İ. (2004). *Sosyoloji kavramlar ve sorunlar*. Ankara: Pegem A Yayınları

Döring, A.K. (2010). Assessing children's values: An explotary study. *Journal of Psychoeducational Assessment*, 28(6), 564-577.

Durkheim, E. (2010). *Ahlak eğitimi* (2. Baskı). (Çev. O. Adanır). İstanbul: Say Yayınları. (Eserin orijinali 1934'te yayımlanmıştır).

Ekşi, H. (2012). *"Karakter Eğitimi",Karatahtayı Aşmak: Öğrenci Merkezli Öğretmenlik*,(Ed. HaticeIşılak-Alpaslan Durmuş). İstanbul: Edam yayıncılık.

Eraslan, L. (2013). Değerlerin eğitiminde sivil toplum katılımı ve sivil toplum kuruluşlarının rolü. *Uluslararası değerler eğitimi sempozyumu bildiri kitabı içinde* (s.108-131). Antalya: Antalya İl Milli Eğitim Müdürlüğü.

Erol, N.(2011). "Toplumsal Değişme ve Eğitim: Temel İlişkiler, Çelişkiler, Tartışmalar", *Akademik Bakış*, Cilt: 5, Sayı: 9, İstanbul.

Fichter, J. H. (2016). *Sosyoloji nedir* (3. Baskı). (Çev. Nilgün Çelebi). Ankara: Anı Yayıncılık. (Eserin orijinali 1990'da yayımlanmıştır).

Glazer, N. (1998). We are all multiculturalists now: Harvard University Press.

Güngör, N.(1991). Kültür-Eğitim-Dil Üzerine Görüşleri İle Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu, Kültür Bakanlığı Yayınları, *Kültür Eserleri Dizisi*/167, Ankara.

Güven, S. (1999). *Toplum Bilim*. Bursa: Ezgi Kitapevi

Güvenç, B.(1995). *Kültür ve Demokrasi*, Gündoğan Yayınları, İstanbul, 1995.

Hançerlioğlu, O. (2005). *Felsefe Ansiklopedisi Kavramlar ve Akımlar*, Cilt 1, İstanbul: Remzi Kitabevi.

Hökelekli, H. ve Gündüz T. (2007). Üstün Yetenekli Çocukların Değer Yönelimleri ve *Eğilimleri*, R. Kaymakcan, S. Kenan, H. Hökelekli, Z. Ş. Arslan, M Zengin (Editörler). Değerler ve Eğitimi. İstanbul. Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları, 371- 396.

Hökelekli, H. (2011). *Ailede, Okulda, Toplumda Değerler Psikolojisi ve Eğitimi*, İstanbul: Timaş Yayınları.

İçli, G. (2015). *Sosyolojiye Giriş*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Kağıtçıbaşı, Ç.(1998). *Kültürel Psikoloji*, Yapı Kredi Kültür Sanat Yayınları, İstanbul.

Kağıtçıbaşı, Ç. ve Kuşdil, M. E. (2000). Türk Öğretmenlerinin Değer Yönelimleri ve Schwartz Değer Kuramı. *Türk Psikoloji Dergisi*, 15(45). (59–76).

Karacan, E.(2003). Örgütsel Kültür Farklılıklarının Performans Değerlendirme *Uygulamaları Üzerindeki Etkisi ve Bir Uygulama*,

(Yayınlanmamış Doktora Tezi) Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Kaymakcan, R. ve Meydan, H. (2012). Yerel-evrensel ikileminde ilköğretim din kültürü ve ahlak bilgisi ve sosyal bilgiler öğretim programında değerler. *Kuram ve Uygulamada* Eğitim Bilimleri, 12(2), 1573-1591.

Koçak, Y. ve Terzi, E.(2012). Türkiye'de Göç Olgusu, Göç Edenlerin Kentlerine Etkileri ve Çözüm Önerileri, *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt: 3, Sayı: 3, Kars.

Kongar, E.(1999). *Kültür Üzerine*, Remzi Kitabevi, İstanbul.

Kuçuraadi, İ.(2018). İnsan ve Değerleri. Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu.

Kula, B. O.(1992). *Demokratikleşme Süreci, Eleştirel Kültür Bilinci*, Gündoğan Yayınları, Ankara.

Özdemir, S.(1998). *Medya Emperyalizmi ve Küreselleşme*, Timaş Yayınları, İstanbul.

Parekh, B. C. (2002). *Rethinking multiculturalism: Cultural diversity and political theory*: Harvard University Press.

Porzig, W.(1990). *Dil Denen Mucize II*, çev. Vural Ülkü, Kültür Bakanlığı Yayınları: 631, Ankara.

Race, R. (2011). *Multiculturalism and education.* New York, NY: Continuum International Publishing Group.

Sagiv, L. (2002). Vocational interests and basic values. *Journal Career Assess*. 10(2), 233-257.

Schaefer, M. P. (2012). *Determining methods for teaching character education in elementary schools*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Northcentral University, Arizona.

Schwartz, S.H. (1994). Are there universal aspects in the structure and content of human values? *Journal Social Issues*, 50(4), 19-45.

Snarey, J. ve Samuelson, P. L. (2014). Lawrance Kohlberg's revolutionary ideas. In L. Nucci, T. Krettenauer, & D. Narváez (Eds.), *Handbook of moral and character education* (2nd ed.) (pp. 61-83). Routledge.

Tezcan, M. (1999). *Eğitim sosyolojisi* (12. Baskı). Ankara: Şafak Matbaacılık.

Ünalan, Ş.(2005). *Dil ve Kültür*, Nobel Yayınları, Ankara.

Vatandaş, C.(2002). Çok Kültürlülük, Değişim Yayınları, İstanbul.

Yediyıldız, B.(2003). *Dil, Kültür ve Çağdaşlaşma*, Hacettepe Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Ankara.

Yılmaz, H. (2003).*Din Eğitimi ve Sosyal Barış*. İstanbul: İnsan yayınları

Yılmaz, M. (2010). *Ergenlerde şiddetin önlenmesinde din eğitiminin rolü.* Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yörükoğlu, A.(1998). Çocuk ruh sağlığı. İstanbul: Özgür Yayınları.

ÇOKKÜLTÜRLÜLÜK VE OKUL ÖNCESİ EĞİTİM

Editörler

Dr. Öğr. Üyesi İmray NUR

Doç. Dr. Mustafa KALE

Prof. Dr. Artin GÖNCÜ

...Geleceğin Fikirleri...

ÇOKKÜLTÜRLÜLÜK VE OKUL ÖNCESİ EĞİTİM

Editörler: İmray NUR - Mustafa KALE - Artin GÖNCÜ

Yazarlar:

Artin GÖNCÜ - Müdriye YILDIZ BIÇAKCI - Durmuş ASLAN - Belma TUĞRUL - Müge ARTAR
Aysel KÖKSAL AKYOL - Berrin AKMAN - Ebru AKTAN ACAR - Ümit DENİZ - Mustafa KALE
Özge Metin ASLAN - Ceren GÜNERÖZ - Servet KARDEŞ - Yahya Han ERBAŞ - Ebru DERETARLA GÜL
Tringa SHPENDİ ŞİRİN - İmray NUR - Buket ŞEN - Zeynep APAYDIN DEMİRCİ - Sebahat AYDOS
Burcu Sultan ABBAK KAÇAR - Mehmet GÜLTEKİN - Hazel Sıla MENTEŞ TANAYDIN

ISBN: 978-625-94130-8-2

Copyright © Vizetek

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi'ne aittir. Vizetek Yayıncılık'ın izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Sayın okuyucularımız, bandrolsüz yayınları satın almamanızı diliyoruz.

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

Yayın Koordinatörü: Ferit RESULOĞULLARI
Kapak Tasarımı & Mizanpaj: Sadık HANGÜL
Kapak Resmi: Hazel Sıla MENTEŞ TANAYDIN
1. Baskı: Ankara|Aralık, 2023

vizetek

Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA
Tel.: (0312) 482 00 11
Web: www.vizetek.com.tr
E-mail: vizetekyayincilik@gmail.com
Yayıncı Sertifika No: 41575

Baskı: Vadi Grafik Tasarım ve Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420. Cad. No: 58/1 Yenimahalle/ANKARA,
Tel: 0 312 395 85 71
Matbaa Sertifika No: 47479

ÇOKKÜLTÜRLÜLÜK VE OKUL ÖNCESİ EĞİTİM

Editörler

Dr. Öğr. Üyesi İmray NUR
Doç. Dr. Mustafa KALE
Prof. Dr. Artin GÖNCÜ

Yazarlar

Prof. Dr. Artin GÖNCÜ
Prof. Dr. Müdriye YILDIZ BIÇAKCI
Prof. Dr. Durmuş ASLAN
Prof. Dr. Belma TUĞRUL
Prof. Dr. Müge ARTAR
Prof. Dr. Aysel KÖKSAL AKYOL
Prof. Dr. Berrin AKMAN
Prof. Dr. Ebru AKTAN ACAR
Prof. Dr. Ümit DENİZ
Doç. Dr. Mustafa KALE
Doç. Dr. Özge Metin ASLAN
Doç Dr. Ceren GÜNERÖZ
Doç. Dr. Servet KARDEŞ
Doç. Dr. Yahya Han ERBAŞ
Doç. Dr. Ebru DERETARLA GÜL
Dr. Öğr. Üyesi Tringa SHPENDİ ŞİRİN
Dr. Öğr. Üyesi İmray NUR
Dr. Öğr. Üyesi Buket ŞEN
Öğr. Gör. Dr. Zeynep APAYDIN DEMİRCİ
Öğr. Gör. Dr. Sebahat AYDOS
Öğr. Gör. Dr. Burcu Sultan ABBAK KAÇAR
Dr. Mehmet GÜLTEKİN
Doktorant Hazel Sıla MENTEŞ TANAYDIN

vizetek

Editörler Dr. Öğr. Üyesi İmray NUR, *Osmaniye Korkut Ata Ünv. Çocuk Gelişimi*
Doç. Dr. Mustafa KALE, *Çağ Ünv. Çocuk Gelişimi*
Prof. Dr. Artin GÖNCÜ, *University of Illinos at Chicago, Eğitim Psikolojisi*

1. Bölüm **Başlarken: Çokkültürlülük ya da Birlikte Yaşamak**
Prof. Dr. Artin GÖNCÜ, *University of Illinos at Chicago, Eğitim Psikolojisi*
ORCID ID: 0000-0003-1066-1956

2. Bölüm **Okul Öncesi Eğitimde Çokkültürlü Eğitim Politikaları**
Öğr. Gör. Dr. Zeynep APAYDIN DEMİRCİ, *Bilecik Şeyh Edebali Ünv. Çocuk Gelişimi*
ORCID ID: 0000-0001-9788-1585
Prof. Dr. Müdriye YILDIZ BIÇAKCI, *Ankara Ünv. Çocuk Gelişimi*
ORCID ID: 0000-0002-8506-1616

3. Bölüm **Çokkültürlü Eğitimde Okul Öncesi Eğitim Kurumları ve Okul**
Dr. Mehmet GÜLTEKİN *University of Arkansas, Fayetteville, Okul Öncesi Öğretmenliği*
ORCID ID: 0000-0002-8040-2936

4. Bölüm **Çokkültürlülük ve Öğretmen Eğitimi**
Doç. Dr. Mustafa KALE, *Çağ Ünv. Çocuk Gelişimi*
ORCID ID: 0000-0002-1764-2224
Prof. Dr. Durmuş ASLAN, *Çukurova Ünv. Okul Öncesi Eğitimi*
ORCID ID: 0000-0001-5204-7749

5. Bölüm **Çokkültürlü Eğitim ve Okul Öncesi Eğitim Programları**
Prof. Dr. Belma TUĞRUL, *İstanbul Aydın Ünv. Okul Öncesi Öğretmenliği*
ORCID ID: 0000-0002-4487-4514
Dr. Öğr. Üyesi Tringa SHPENDİ ŞİRİN, *İstanbul Aydın Ünv. Özel Eğitim Öğretmenliği*
ORCID ID: 0000-0002-1942-7923

6. Bölüm **Okul Öncesi Eğitimde Çokkültürlü Eğitim Uygulama Örnekleri**
Doç. Dr. Özge METİN ASLAN,*Alanya Alaaddin Keykubat Ünv. Okul Öncesi Eğitimi*
ORCID ID: 0000-0002-37196970

7. Bölüm **Çokkültürlülük ve Okul Dışı Öğrenme**
Prof. Dr. Müge ARTAR, *Kapadokya Ünv. Psikoloji*
ORCID ID: 0000-0002-9988-3362
Doç Dr. Ceren GÜNERÖZ, *Ankara Ünv. Müzecilik Bölümü*
ORCID ID: 0000-0001-5773-8557

Bölümler ve Yazarlar

8. Bölüm **Çokkültürlü Okul Öncesi Eğitimde Değerlendirme**

Öğr. Gör. Dr. Sebahat AYDOS, *Ankara Ünv. Çocuk Gelişimi*
ORCID ID: 0000-0002-4587-3353

Prof. Dr. Aysel KÖKSAL AKYOL, *Ankara Ünv. Çocuk Gelişimi*
ORCID ID: 0000-0002-1500-2960

9. Bölüm **Çokkültürlü Okul Öncesi Eğitimde Sınıf Yönetimi**

Dr. Öğr. Üyesi İmray NUR, *Osmaniye Korkut Ata Ünv. Çocuk Gelişimi*
ORCID ID: 0000-0002-1905-1655

Doç. Dr. Servet KARDEŞ, *Van Yüzüncü Yıl Ünv. Okul Öncesi Eğitimi*
ORCID ID: 0000-0002-4230-6628

10. Bölüm **Çokkültürlü Okul Öncesi Eğitim Sınıflarında Akran İlişkileri**

Prof. Dr. Berrin AKMAN, *Hacettepe Ünv. Okul Öncesi Eğitimi*
ORCID ID: 0000-0001-5668-4382

Doktorant Hazel Sıla MENTEŞ TANAYDIN, *Hacettepe Ünv. Okul Öncesi Eğitimi*
ORCID ID: 0000-0003-4524-4335

11. Bölüm **Sığınmacı ve Mülteci Çocukların Eğitimi**

Doç. Dr. Yahya Han ERBAŞ, *Çanakkale Onsekiz Mart Ünv. Eğitimin Felsefi Sosyal ve Tarihi Temelleri*
ORCID ID: 0000-0003-0802-4536

Prof. Dr. Ebru AKTAN ACAR, *Çanakkale Onsekiz Mart Ünv. Okul Öncesi Eğitimi*
ORCID ID: 0000-0002-9944-9013

12. Bölüm **Özel Gereksinimli Çocuklar ve Eğitimi**

Öğr. Gör. Dr. Burcu Sultan ABBAK KAÇAR, *Çukurova Ünv. Çocuk Gelişimi*
ORCID ID: 0000-0003-4963-3143

Doç. Dr. Ebru DERETARLA GÜL, *Çukurova Ünv. Okul Öncesi Eğitimi*
ORCID ID: 0000-0002-6241-8109

13. Bölüm **Çokkültürlü Okul Öncesi Eğitim ve Toplumsal Cinsiyet**

Dr. Öğr. Üyesi Buket ŞEN, *Munzur Ünv. Çocuk Gelişimi*
ORCID ID: 0000-0002-7285-7770

Prof. Dr. Ümit DENİZ, *Gazi Ünv. Okul Öncesi Eğitimi*
ORCID ID: 0000-0001-5338-8254

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM 1:
BAŞLARKEN: ÇOKKÜLTÜRLÜLÜK YA DA BİRLİKTE YAŞAMAK.....1
Artin GÖNCÜ

BÖLÜM 2:
OKUL ÖNCESİ EĞİTİMDE ÇOKKÜLTÜRLÜ EĞİTİM POLİTİKALARI.....13
Zeynep APAYDIN DEMİRCİ
Müdriye YILDIZ BIÇAKCI

BÖLÜM 3:
ÇOKKÜLTÜRLÜ EĞİTİMDE OKUL ÖNCESİ EĞİTİM KURUMLARI VE OKUL 39
Mehmet GÜLTEKİN

BÖLÜM 4:
ÇOKKÜLTÜRLÜLÜK VE ÖĞRETMEN EĞİTİMİ.....61
Mustafa KALE
Durmuş ASLAN

BÖLÜM 5:
ÇOKKÜLTÜRLÜ EĞİTİM VE OKUL ÖNCESİ EĞİTİM PROGRAMLARI 85
Belma TUĞRUL
Tringa SHPENDİ ŞİRİN

BÖLÜM 6:
OKUL ÖNCESİ EĞİTİMDE ÇOKKÜLTÜRLÜ EĞİTİM UYGULAMA ÖRNEKLERİ..113
Özge METİN ASLAN

BÖLÜM 7:
ÇOKKÜLTÜRLÜLÜK VE OKUL DIŞI ÖĞRENME 137
Müge ARTAR
Ceren GÜNERÖZ

BÖLÜM 8:
ÇOKKÜLTÜRLÜ OKUL ÖNCESİ EĞİTİMDE DEĞERLENDİRME.....159
Sebahat AYDOS
Aysel KÖKSAL AKYOL

BÖLÜM 9:
ÇOKKÜLTÜRLÜ OKUL ÖNCESİ EĞİTİMDE SINIF YÖNETİMİ 181
İmray NUR
Servet KARDEŞ

BÖLÜM 10:
ÇOKKÜLTÜRLÜ OKUL ÖNCESİ EĞİTİM SINIFLARINDA AKRAN İLİŞKİLERİ 205
Berrin AKMAN
Hazel Sıla MENTEŞ TANAYDIN

BÖLÜM 11:
SIĞINMACI VE MÜLTECİ ÇOCUKLARIN EĞİTİMİ 231
Yahya Han ERBAŞ
Ebru AKTAN ACAR

BÖLÜM 12:
ÖZEL GEREKSİNİMLİ ÇOCUKLAR VE EĞİTİMİ 251
Burcu Sultan ABBAK KAÇAR
Ebru DERETARLA GÜL

BÖLÜM 13:
ÇOKKÜLTÜRLÜ OKUL ÖNCESİ EĞİTİM VE TOPLUMSAL CİNSİYET 277
Buket ŞEN
Ümit DENİZ

BÖLÜM **1**

BAŞLARKEN: ÇOKKÜLTÜRLÜLÜK YA DA BİRLİKTE YAŞAMAK

Artin GÖNCÜ

Giriş

Çokkültürlülük ve çokkültürlülüğün eğitimdeki önemi konusunda hazırladığımız kitabımızın alana sağlayacağı katkıları gözler önüne sermek amacıyla kaleme aldığım bu giriş bölümüne üç örnekle başlamak istiyorum. İlk örneği, ABD'de kültür ve eğitim arasındaki ilişkiye odaklanan alanyazından aldım. Latin kökenli, Orta ve Güney Amerika'dan ABD'ye göçmen olarak gelen ailelerden çocukların yaşadığı uyum sorunlarından birisi, okulun talep ettiği iletişim kalıplarına uymamalarıydı. Bunun en büyük sebebi ise bu çocukların kültürel geleneklerinin ABD'li öğretmenler tarafından bilinmiyor olmasıydı (Rivera & Adkinson, 1997). Bildiğimiz geleneksel öğretim hayatı sözeldir ve soru-cevap kalıbına uyan bir iletişim gerektirir. Yani, öğretmen soru sorar, çocuk cevap verir. Bu iletişim sırasında, genellikle, çocuk ve öğretmenin göz göze bakıyor olmaları da beklenir. Birçok Latin çocuğun bu tarz bir iletişimde zorluk çekmesi ilk zamanlar onların "pasif" oldukları şeklinde yorumlanmıştı. Daha sonraları, Latin kökenli bilim insanlarının kendi kültürlerindeki aile geleneklerini Batılı eğitimcilere tanıtmasıyla birlikte, bu zorluğun çocukların pasif ya da engelli olmasından değil, bir kültür farkından kaynaklandığı görüldü. Anlaşıldı ki, özellikle kırsal kesimden gelen

göçmen Latin ailelerde, tıpkı Anadolu'nun kırsal kesimlerindeki ailelerde görüldüğü gibi, çocukların yetişkinlerle göz göze gelmeleri ve onlarla sözel iletişime geçmeleri saygısızlık ifadesiydi. Nasıl ki bizler için söz gümüş sükût altın ise, bu çocuklar için de öyle olduğu görüldü. Okul ve çocuğun yetiştiği kültür arasındaki bu farklar anlaşıldığında, çocuklardan beklenenler değişmiş ve çocukların okula daha başarılı uyum sağlayabilmeleri için okulun beklentilerinin çocukların anlayacağı bir dille anlatılması önerilmiştir. Bu sayede idareciler ve öğretmenler, çocuklar ve okul arasındaki bağın yalnızca çocuğun okula uyumuyla değil aynı zamanda okulun da çocuğa uyumuyla gerçekleşeceğini görmüşlerdir.

İkinci örnek kendi tecrübelerimden geliyor: Bir gün Sikago'daki mahalli bir okul müdüründen telefon geldi ve bir Türk çocuk ve ailesini de ilgilendiren, kendilerinin içinden çıkamadıkları bir konuda danışmanlık yapmam istendi. İlk olarak öğretmen ve müdürle görüştüm ve sorunun, küçük kız çocuğunun öğretmenini çok sevdiği için her gün sarılmak ve onu yanaklarından öpmek istemesi olduğunu öğrendim. Öğretmen "selamlaşmak anlamında sarılmak güzel bir şey ama öpülmek benim için yabancı ve bu sizin de bildiğiniz gibi öğretmenlik mesleğinde olmaması gereken bir şey" dedi. "Biliyorum" dedim. ABD'de öğrencileri kucaklamak bile ancak belli yaş seviyelerinde ve belli durumlarda kabul edilebilir. Ayrıca, bizim kültürümüzden farklı olarak, bir dostunuzla bile sarıldığınız zaman yanaklarından öpmezsiniz, yanak yanağa bile gelmezsiniz. Kısaca, ABD kültürü insan ilişkilerinde kişiye bizim kültürümüzden daha fazla yer ve alan tanır. Örneğin, selamlaşırken sarılıp öpüşülmediği gibi, yüz yüze sohbet ederken dahi iki kişi arasındaki fiziksel mesafenin sınırları korunur. Konuşurken bizdeki kadar yakın olmak kişisel alana saldırı gibi algılanır. Öğretmen ve müdürü dinledikten sonra aile ile de görüştüm ve tahmin ettiğim gibi oldukça geleneksel bir Anadolu ailesi ile karşılaştım. Kendilerini dinlediğimde gördüm ki, çocuklarının öpme istediğini öğretmenin reddetmesini çocuğu yadsımak biçiminde algılamışlar ve bu duruma kırılmışlar. "Bizim kızımızda diğer çocuklar gibi temiz, tertipli ve öğretmenini çok seviyor" dediler. Öğretmenin kendi kültüründen dolayı kaçındığı durum, ailenin kendi kültüründen dolayı arzuladığı bir durum olarak ortaya çıktı. Aile, okul idaresi, öğretmen ve üniversite temsilcisi olarak ben bir toplantı yaptık. Toplantıda durumun ne olduğunu, yetişkinlerin neler hissettiğini ve çocuğa nasıl anlatılması gerektiğini konuştuk ve soruna birlikte çözüm aradık. Bu sayede herkes fark etti ki çocukların sınıftaki çalışmaları ve ilişkileri okul, aile ve üniversite gibi toplum kurumlarının birlikte oluşturduğu bir zeminde gelişmektedir. Çocuk, aile ve okul arasındaki sağlıklı ilişkiler oluşturulabilmesi ancak aile ve okuldaki sorumluların katıldığı bir müzakere ortamında özneler arasılık kurmakla, başka bir ifadeyle paydaşların bireysel ve öznel deneyimlerinin diğerleri tarafından anlaşılması ile mümkün oluyor (Göncü, 2019).

Kaynaklar

Derman-Sparks, L. & Edwards, J. E (2019). Understanding anti-bias education: Bringing the four core goals to every facet of your curriculum. *Young Children, 74*(5), 6–13.

Farver, J. , Kim, Y., & Lee, Y. (1995). Cultural in Korean- and Anglo-American preschoolers' social interaction and play behavior. *Child Development, 66,* 1089–1099.

Friedman, S., Wright, B. L., Masterson, M. L., Willer, B., & Bredekamp, S. (2021). *Developmentally appropriate practice in early childhood programs serving children from birth through age 8.* National Association for the Education of Young Children, Washington, D.C.

González, N., Moll, L. C., & Amanti, C. (Eds.). (2006). Funds of knowledge: Theorizing practices in households, communities, and classrooms. Routledge.

Göncü, A. (2019). *Oyunda büyümek*. Koç Üniversitesi Yayınevi.

Göncü, A., & Main, C. (2023). Early childhood teacher narratives on constructivism. *Mind, Culture, and Activity, 30*(1), 42–56.

Rivera, B. D., & Adkinson, D. R. (1997). Culturally sensitive interventions: Social skills training with children and parents from culturally and linguistically diverse backgrounds. *Intervention in School and Clinic, 33*(2), 75–80.

BÖLÜM **2**

OKUL ÖNCESİ EĞİTİMDE ÇOKKÜLTÜRLÜ EĞİTİM POLİTİKALARI

Zeynep APAYDIN DEMİRCİ
Müdriye YILDIZ BIÇAKCI

Giriş

Eğitim kurumlarının okul öncesi eğitim kademesinden itibaren amacı, çocukların olumlu sosyal yaşantılarını ve gelişimlerini destekleme, olumlu anlayış ve farklılıklara saygı duyma ve etkili etkileşim becerilerini geliştirmektir. Günümüzde birçok ülkede bu beceriler çokkültürlü eğitim kavramı içinde desteklenmektedir (Kart & Şimşek, 2020). Çokkültürlü eğitim; tüm çocukların bir toplumda etkin bir şekilde yer edinebilmeleri için gereken bilgi, tutum ve becerileri kazandırır ve farklı kültürel özelliğe sahip çocuklar için eşit eğitim fırsatları yaratmaktadır (Banks & Banks, 2013). Bir çocuğun kendi kültürüne ve diğer kültürlere yönelik tutumlarının okul öncesi yıllarda oluşmaya başladığı (Ramsey, 1982), ilk kültürel ve etnik tercihlerin 3 veya 4 yaşında ortaya çıktığı düşünüldüğünde çocukların temel etnik ve kültürel tutumlarını desteklemek için çokkültürlü eğitime erken dönemde başlanılmasının önemi daha da artmaktadır (Ramsey, 2015; Rhedding-Jones, 2010). Araştırmacılar, erken çocukluk dönemine yönelik eğitim programlarında etnik ve kültürel çeşitliliğe daha fazla vurgu yapılmasını (Comber, 2003) ve kültürel çeşitliliğin desteklenmesi gerektiğini belirtmektedirler (Siraj & Clarke, 2000). Bu nedenle okul öncesi eğitimin başlangıcından itibaren

çokkültürlü eğitim yaklaşımının benimsenmesinin ve bu doğrultuda eğitim politikalarının oluşturulmasının gerekli olduğu düşünülmektedir. Bu düşünce ile bu bölümde; çokkültürlü eğitim politikalarının amacı, çokkültürlü eğitim politikalarında ilkeler ve okul öncesi eğitimde çokkültürlü eğitim politikaları, çokkültürlü eğitimin bileşenleri (okul, öğretmen eğitimi, anadili koruma ve aile katılımı) ve farklı ülkelerin çokkültürlü eğitim politikalarına genel bakış konularına yer verilecektir.

Çokkültürlü Eğitim Politikalarının Amacı ve İlkeleri

Farklı kültürel özellikteki grupları içerisinde barındıran toplumlar, bireylerin gelişimine destek olabilmek ve onların çoklu bakış açıları kazanabilmelerini sağlamak için, çokkültürlü eğitim uygulamalarına gereksinim duymaktadırlar (Cırık, 2008). Gay'a (1994) göre çokkültürlü eğitim; etnik ve kültürel farklılıklara saygı duyan, tüm çocuklara eşit akademik olanaklar sunmayı amaçlayan ve çoğulculuk esasına dayalı eğitim politikalarının oluşturulması esasına dayalı kendine özgü değerleri ve kuralları olan bir eğitim politikasıdır. Aslında çokkültürlü eğitimin temel amacı, eğitim kurumlarını reforme etmektir. Aynı zamanda eşitsizliği en aza indirgemek, çeşitli ırk, etnik ve sosyal sınıf gruplarından gelen çocuklar için eğitimde fırsat eşitliği sağlamaktır (Polat & Kılıç, 2013). Farklı bir ifadeyle çokkültürlü eğitim, sadece çocukların akademik başarılarını artırmayı amaçlamayan, bunun yanı sıra kültürel duyarlılığı destekleyerek farklı kültürlere karşı önyargıları azaltmayı, çokkültürlü topluma uyum sağlamalarını, farklı kültürel özellikteki çocuklara eğitimde eşit fırsatlar sunmayı ve bu farklı grupların kendi kültürlerini yaşayabilmeleri için destek sunmayı amaçlamaktadır (Usta & Demir, 2020).

Çokkültürlü eğitimin temel taşlarını, felsefesini içeren ve çokkültürlü eğitim programları hazırlarken göz önünde bulundurulması gereken temel ilkeler bulunmaktadır. Bu ilkeler öğrenme programlarının hazırlanması ve eğitim ortamlarının düzenlenmesini sağlamada büyük önem arz etmektedir. Çokkültürlü eğitimin temel ilkelerine göz atıldığında; ön yargı, ırkçılık, cinsiyet ayrımı ve diğer ayrımcılıklara son vererek tüm çocuklar için eğitim eşitliğini sağlamanın önemli olduğu görülmektedir (Banks vd., 2001; Bennett, 2001). Bu doğrultuda eğitim ortamlarında farklı kültürlere yer vermenin gerekli olduğu, farklı kültürel özelliklere sahip çocuklar için okulda öğrenilenler ile günlük yaşantılar arasında bağlantılar kurmanın önemi (Cırık, 2008; Gay,1994) ve farklı kültürlerin birleşimi için bilimsel araştırmalar yapmanın gerekli olduğu görülmektedir (Gay,1994; Polat & Kılıç, 2013). Ayrıca öğretmenlerin, etnik grupların özelliklerinin göz önünde bulundurduğu ve farklı kültürdeki çocukların davranışlarını anlamalarına yardım eden eğitim programların oluşturulması çokkültürlü eğitimin temel ilkelerinden biridir. Bu bağlamda Poureslami vd. (2013), erken çocukluk programlarının çok

Kaynaklar

Arslan, S. (2016). Çokkültürlü eğitim ve Türkiye: Mevcut durum, beklentiler, olasılıklar. *Electronic Journal of Social Sciences*, *15*(57), 412-428.

Aydın, H. (2013a). Literature-based approaches on multicultural education. *The Journal of Anthropologist,* 16 (1-2), 31-44.

Aydın, H. (2013b). *Dünya ve Türkiye'de çokkültürlü eğitim tartışmaları ve uygulamaları.* Nobel Yayıncılık.

Banks, J. A. (1999). *An introduction to multicultural education (2nd ed.).* Allyn and Bacon

Banks, J. A. (2010). Approaches to multicultural curriculum reform*.* In Banks, J. A. & Banks, C. A. M. (Eds), *Multicultural education ıssues and perspectives*. John Wiley and Sons Inc.

Banks, J. A., & Banks, C. A. M. (2013).*Multicultural education: Issues and perspectives.* Wiley & Sons Inc.

Banks, J. A., Cookson, P., Gay, G., Hawley, W. D., Irvine, J. J., Nieto, S. vd. (2001). *Diversity with inunity: Essential principles for teaching and learning in a multicultural society.*Phi Delta Kappan, 196-203.

Barry, N. H., & Lechner, J. V. (1995). Preservice teachers' attitudes about and awareness of multicultural teaching and learning. *Teaching and Teacher Education, 11*(2), 149-161.

Başbay, A., & Kağnıcı, Y. (2011). Çokkültürlü yeterlik algıları ölçeği: Bir ölçek geliştirme çalışması. *Eğitim ve Bilim, 36*, 199-212.

Bennett, T. (2001). *diversities transversal study on the theme of cultural policy and cultural diversity*. Council of Europe Publishing.

Bingöl, H. M. (2019). *İngiltere'de göçmen öğrenciler için geliştirilen eğitim politikalarının incelenmesi.*(Yüksek Lisans Tezi).Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bursa.

Carlson, M., Rabo, A., & Gök, F. (2011). *Çok kültürlü toplumlarda eğitim.* İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Chan, A. (2011). Critical multiculturalism: Supporting early childhood teachers to work with diverse immigrant families. *International Research in Early Childhood Education, 2*(1), 63-75.

Cırık, İ. (2008). Çok kültürlü eğitim ve yansımaları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (H. U. Journal of Education),34*, 27-40.

Comber, B. (2003). Critical literacy: Power and pleasure with language in the early years. *The Australian Journal of Language and Literacy, 24*(3), 168-181.

Coşkun, İ., Ökten, C. E., Dama, N., Barkçin,M., Zahed, S., Fouda, M., Toklucu, D., & Özsarp, H. (2017). *Engelleri aşmak Türkiye'de suriyeli çocukları okullaştırmak*. Seta Yayınları

Çapçı, S. (2020). *Okul öncesi öğretmenlerinin çok kültürlü yeterlik algıları ve çok kültürlü eğitim uygulamaları.* (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Dere, İ. & Demirci, E. (2021). Göçmenlerin ülkeye ve eğitime entegrasyonu: Almanya ve Kanada'nın politikalarının karşılaştırılması. *Milli Eğitim Dergisi, Türkiye'de ve Dünyada Göçmen Eğitimi*, 1055-1080.

Doherty, G., Friendly, M., & Beach, J. (2003). *OECD Thematic review of early childhood education and care.* Canadian Background Report.

Doytcheva, M. (2009). Çokkültürlülük (Çeviren: Tuba Akıncılar Onmuş). İletişim Yayınları.

Duran, M., & Taştekin, A.N. (2020). Finlandiya erken çocukluk eğitimi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* 17 (2), 600-624.

Dördüncü Demokratik Eğitim Kurultayı (2004). *Çok dilli, çok kültürlü toplumlarda eğitim.* Eğitimsen Yayınları.

Eyüp, B., & Güler, B. (2020). İki dilli Türk çocukların dil tercihleri ve bu tercihlerinin sebepleri: Londra örneği. *Researcher, 8*(3),1-24.

Ezer, H., Millet, S. H., & Patkin D. (2006). Multicultural perspectives in the curricula of two colleges of education in Israeli. The curriculum is a cruel mirror of our society. *Teachers and Teaching*, *12*(4), 391- 406.

FNBE (Finnish National Board of Education). (2016). *National Core Curriculum for Pre-primary Education*. Publications.

Gay, G. (1994). A synthesis of scholarship in multicultural education. http://www.ncrel.org/sdrs/areas/ issues/educatrs/leadrshp/le-0gay.htm

Graham, R., & Young, J. (1998). Curriculum, identity, and experience in multicultural teacher education. *Alberta journal of educational research, 44*(4).

Guo, K. (2005). Asian immigrant parents' and New Zealand early childhood teachers' views of parent-teacher relationships. *NZ Research in Early Childhood Education*, *8,* 125-135.

Guo, K. (2010). *Chinese immigrant children in new zealand early childhood centres.*(Unpublished PhD thesis). Wellington: the University of Victoria.

Hakuta, K. (1986). *Mirror of language: The debate on bilingualism*. Basic Books

Han, H. S., & Thomas, M. S. (2010). No child misunderstood: Enchancing early childhood teachers' multicultural responsiveness to the social competence of diverse children. *Early Childhood Education, 37*, 469-476.

Hammar, T. (1985). *European immigration policy. A comparative study.* Cambridge University Press.

Hamurcu, H., & Demirçelik, E. (2015). Çokkültürlü ortaöğretim okulu yönetici ve öğretmenlerinin yönetim- öğretim sürecinde karşılaştıkları güçlüklerin incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi, 45*(207) , 24-39.

Hidalgo, F., Chávez Chávez, R., & Ramage, J. (1996). Multicultural education: Landscape for reform in the twenty-first century. (Senior Ed.John Sikula)Handbook of teacher education. Macmillan.

Işıkçı-Başkaya, G., Alisinanoğlu, F., Demircan, H. Ö., & Tahta, F. (2020). Erken çocukluk dönemi öğretmenlerinin çokkültürlülüğe dair bakış açıları ve uygulamaları üzerine bir inceleme. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi, 4*(2), 9-29.

Kaçar, G. (2023). Çok kültürlü eğitim uygulamalarının karşılaştırılması: Almanya, Amerika Birleşik Devletleri, Finlandiya ve Türkiye örneği. *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi, 8*(1), 15-36.

Kalkan, E. (2010). Dünyada anne baba eğitimi ve aile katılımı: Amerika Birleşik Devletleri örneği. T. Güler (Ed.). *Aile eğitimi ve katılımı* içinde. Pegem Akademi.

Kart, M., & Şimşek, H. (2019). Çokkültürlü eğitim mümkün mü?. *Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Kapadokya Sosyal Bilimler Öğrenci Kongresi Özel Sayısı , 1-11.

Kostis, T., & Efthymia, P. (2009). Responsive classroom management in a multicultural school context. *Synergies Sud-Est européen,* 2,169-176.

Kurtuluş, F. (2018). Çokkültürlü bazı ülkelerde eğitim politikaları ve öğretmen eğitimi. *Anadolu University Journal of Education Facult , 2*(3) , 178-195.

Liu, X. (2020).Comparing multicultural education in China and Finland: From policy to practice. *Asian Ethnicity, 23*(1), 165-185.

MacNaughton, G., & Hughes, P. (2007). Teaching respect for cultural diversity in Australian early childhood programs: A challenge for professional learning.*Journal of Early Childhood Research, 5*(2), 189-204.

Mahtani, M. (2004). "*Mixed race", women, ıdentity, and Canada's multicultural polic.* Ceris, Policey Matters, April.

Majhanovich, S. (1992). Multicultural education: A Canadian Perspective. A Paper Presented at the Annual Meeting of the Education (San Antonio, TX, February 25-28,1992).

Marangoz, G. (2014). *Okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin çokkültürlü eğitime karşı algısı.*(Yüksek Lisans Tezi). Bahçeşehir Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Teknolojileri Anabilim Dalı.

MEB, (2013). *Okul öncesi eğitim programı.* Ankara: Meb Basımevi.

MOER, (2022). National Action Plan to implement the European Child Guarantee https://www.government.se/contentassets/f98ada2ce9ec47559cfd4bbc8d04a46f/national-action-plan-to-implement-the-european-child-guarantee

Najeemah M. Y., Abdullah, A. C., & Ahmad, N. (2014). Multicultural education practices in malaysian preschools with multiethnic or monoethnic environment. *International Journal of Multicultural and Multireligious Understanding (IJMMU), 1*(1), 12-23.

Naylor, D. T., & Diem, R. (2001). *Elementary and middle school social studies.* McGraw Hill.

Nilsson, J.,& Bunar, N. (2016). Educational responses to newly arrived students in Sweden: Understanding the structure and - ence of post-migration ecology. *Scandinavian journal of educational research, 60*(4), 399-416.

Nirmala, K. (2004). *Identifying training needs for multicultural education of pre-school teachers: A Singapore case study.* (Doctoral thesis). Durham University.

Norberg, K. (2000). Intercultural education and teacher education in Sweden. *Teaching and Teacher Education, 16*(4), 511-519.

Obondo, M. A., Lahdenperä, P., & Sandevärn, P. (2016). Educating the old and newcomers: Perspectives of teachers on teaching in multicultural schools in Sweden. *Multicultural Education Review, 8*(3), 176-194.

Ogletree, Q., & Larke, P. J. (2010). Implementing multicultural practices in early childhood education. *Natıonal Forum Of Multıcultural Issues Journal,* 7(1), 1-9.

Ojala M., Spodek, B., & Shirakawa, Y. (2008) *Educational reform and child raising in Finland. International Center for Child Studies*, 10. Japan: Konan Women's University, Center for Child Studies.

Özen-Altınkaynak, Ş., & Yanıklar, C. (2014). Anne ve babaların okul öncesi eğitimden çocuklarının gelişimine yönelik beklentileri .*Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 1*(30), 56-72 .

Polat, İ., & Kılıç, E. (2013). Türkiye'de çokkültürlü eğitim ve çokkültürlü eğitimde öğretmen yeterlilikleri. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *10*(1), 352-372.

Porter, N. (2019). *Early childhood teacher educator's perception of their own critical reflection on race, ethnicity, and culture*. (Doctoral dissertation). University of the Pacific: Stockton, CA.

Poureslami, I., Nimmon, L., Ng, K., Cho, S., Foster, S., & Hertzman, C. (2013). Bridging immigrants and refugees with early childhood developmentservices: partnership research in the development of an - ve servicemodel. *Early Child Development and Care, 183*(12), 1924-1942.

PSNC. (2010). North Carolina essential standards kindergarten social studies. http://www.ncpublicschools.org/docs/acre/standards/new-standards/social-studies/k-2.pdf

Rabo, A. (2007). Teacher training in «multicultural» Sweden. *EMIGRA working papers,* (7), 0001-12.

Ramsey P. (1982). Multicultural education in early childhood. *Young Children, 37*(2), 13-24.

Ramsey P. (2015). *Teaching and learning in a diverse world: Multicultural education for young children*. 4th ed. Teachers College Press.

Rhedding-Jones, J. (2010). Critical multicultural practices in early childhood education. In *Critical Multiculturalism* (pp. 79-90). Routledge.

Robinson, K., & Jones-Diaz, C. (2006). *Diversity and ence in early childhood education*. Berks: Open University Press.

Saklan, E. (2020). Seçilmiş bazı ülkelerde sığınmacı eğitim politikaları ve uygulamalarına bir bakış. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi,* 8 (14), 52-78.

Schofield, A. (2007). An investigation into the practices of a class of field-based student educators working in linguistically diverse early childhood centres. *Australasian Journal of Early Childhood*, *32*(2), 23-27.

Schweitzer, T., Crocker, R., & Gilliss, G. (1995). *The state of education in canada, canada: ınstitute for research on public policy.* (Ed. S.T.Easton). Montreal: The Institute for Research on Public Policy.

Siraj-Blatchford, I., & Clarke, P. (2000). *Supporting identity, diversity and language in the early years*. McGraw-Hill Education.

Skolverket (2014). Utbildningsstatistik. Slutbetyg i grundskolan våren. *Korrigerad,* 1 (13), 28.

Stonehouse, A. (2002). *NSW curriculum framework for children's services*. NSW Department of Community Services: of Childcare.

Sue, D.W., & Sue D. (2003). *Counseling the culturally diverse: Theory and practice* (4th Ed.). Wiley.

Susar-Kırmızı, F., Özcan, E., & Şencan, D. (2016). Türkçenin az konuşulduğu bölgelerde ilk okuma yazma sürecinde karşılaşılan sorunlara ilişkin öğretmen görüşleri. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi, 5*(1), 412-445.

Swick, K. J., Boutte, G., & Scoy, I. (1994). Multicultural learning through family involvement. *Dimensions, 22*(4), 17-21.

Taştekin, E., Bozkurt Yükçü, Ş., İzoğlu, A., Güngör, İ., Işık Uslu, E. A., & Demircioğlu, H. (2016). Okul öncesi öğretmenlerinin çokkültürlü eğitime yönelik tutumlarının ve algılarının incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Araştırmaları Dergisi (HÜNER), 2*(1), 1-20.

Temel, Z. F., Aksoy, A. B., & Kurtulmuş, Z. (2010). Erken çocukluk eğitiminde aile katılım çalışmaları. Z. F. Temel (Ed.). *Aile eğitimi ve erken çocukluk eğitiminde aile katılım çalışmaları içinde* (s. 328-361). Anı Yayınları.

Topcu, İ. (2013). *Okulu geliştirmede velilerin rolü (Sivas il merkezinde bir durum çalışması).*(Doktora Tezi). İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Malatya.

Training and Development Agencyfor Schools, corpcreator. (2008) *Guidance on the national occupational standards for supporting teaching andl earning in schools.*

Tümkaya, S., & Çopur, E. (2021). Suriyeli ebeveynlerin ilkokulda aile katılımına ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *OPUS International Journal of Society Researches*, *18*(39), 348-381.

Usta, M., & Demir, E. (2020). Eğitimde çokkültürlülük: ilkokul hayat bilgisi ve sosyal bilgiler kitapları üzerinden nitel bir inceleme. *Journal Of Social, Humanities and Administrative Sciences, 6*(34), 2178-2198.

Välijärvi, J.,Kupari, P., Linnakylä, P., Reinikainen, P., Sulkunen, S., Törnroos, J., & I. (2007). The Finnish Succes in PISA and Some Reasons Behind It 2: PISA 2003. Jyväskylä-Finland: Kirjapaino Oma Oy. http://ktl.jyu.fi/img/portal/8302/PISA_2003_screen.pdf.

Varhaiskasvatussuunnitelman Perusteet (2018). Sosiaali- ja terveysalan tutkimusja kehittämiskeskus Stakes Oppaita 56, Saarijärvi, Gummerus Kirjapaino. Oy, Helsingissä. [Erken çocukluk eğitiminin temelleri planı]

Villegas, A. M., & Lucas, T. (2002). *Educating culturally responsive teachers. A coherent approach.* State University.

Zakin, A. (2012). Hand to hand: Teaching tolerance and social justice one child at a time. *Childhood Education, 88*(1), 3-13.

Zhang, H. (2012). Collaborative learning as a pedagogical tool to develop intercultural competence in a multicultural class. *China Media Research*, *8*(2), 107-112.

BÖLÜM **3**

ÇOKKÜLTÜRLÜ EĞİTİMDE OKUL ÖNCESİ EĞİTİM KURUMLARI VE OKUL

Mehmet GÜLTEKİN

Giriş

Bu bölüm okul yöneticilerinin ve liderlerinin çokkültürlü eğitimde ne tür liderlik özelliklerine sahip olmaları gerektiğini incelemektedir. Okul yönetiminin çocuklarla geçirdikleri zamanın kısıtlı olması yöneticilik modellerinin çokkültürlülük bağlamında incelenmesini zorlaştırmaktadır. Çoğu okul liderleri/yöneticileri çocukları yeterince tanımamakta, onların ihtiyaçlarını ve isteklerini karşılayamamaktadır. Bunun en önemli nedenleri ise yöneticilerin girmiyor olması ve yönetimle ile ilgili iş yoğunluğudur (Yalçınkaya, 2002). Bu iş yoğunluğundan dolayı birçok yönetici okulun bulunduğu sosyokültürel yapıyı tanımak için yeterli zaman bulmakta zorlanmaktadır. İkinci ve daha da önemli bir neden ise liderlerin/yöneticilerin lisans eğitimi sırasında çokkültürlülük konusunda yeterli eğitim almamaları ve kültüre duyarlılık hakkında yeterli bilgiye sahip olmadan mezun olmalarıdır (Aksu, 2009). Farklı kültürel yapılardan gelen çocuklar okul öncesi kurumlarında sorun yaşamakta ve yöneticiler de bu durumlarda etkili bir liderlik sergilemekte zorlanmaktadır (Çek, 2011). Bundan dolayı çokkültürlü yöneticilik/liderlik okul öncesi kurumlarda önem arz etmekte ve çocukların kendi kimlikleriyle birlikte var olabilmesini desteklemeyi amaçlamaktadır.

Kimlik, ontolojik olarak ele alındığında bir var olma şekli olarak karşımıza çıkmaktadır. Kimlik sayesinde kişi kim olduğunu (bilmek), neden var olduğunu (iddia etmek) ve sahip olduğu özelliklerin neden önemli olduğunu sorgulamaya (tanımak) yönelir (Chryssochoou, 2003). Örneğin, din, dil, ırk, cinsiyet vb. kimlikler kişinin hayata karşı nasıl yaşaması gerektiği, varoluşu ve benlik bilinci hakkında ontolojik bir perspektif sunar (Muhammad, 2015). Toplumda kimliğinden dolayı ötekileştirilmeyi deneyimleyen çocuklar, okul sisteminde de sorunlarla karşılaşabilmektedirler. Özellikle, Amerika Birleşik Devleti'nde, erken çocukluk döneminde ırk, cinsiyet, sosyal sınıf, LGBTQQ+, özel gereksinimli çocuklar ve daha birçok alanda araştırmalar yapılmaktadır. Çocukların bu farklılıklara olabildiğince deneyimleyebilmesi için çeşitli etkinlikler düzenlenmektedir. Örneğin, farklılıkları içeren çocuk kitapları; Yerli Amerikalı Miras Ayı (Kasım ayı boyunca kutlanmaktadır) (Smith, 2018); Siyahilerin Tarihi Ayı (Şubat ayı boyunca kutlanmaktadır) (Sesay, 1996) gibi etkinliklerle erken çocukluk dönemindeki çocukların çokkültürlü bir ortamda eğitime devam etmelerine fırsatlar sunulmaktadır.

Amerika Birleşik Devletinde çokkültürlülüğü desteklemek üzere yapılan bu etkinlikler düşünüldüğünde Türkiye'de okul öncesi eğitim kurumlarında okul yönetimine birçok sorumluluk düşmektedir. Bu sorumlulukların başında çokkültürlülüğe saygı duyan bir lider olmak ve okul iklimini etkili bir şekilde yönetmek gelmektedir. Okul öncesi eğitim kurumlarında liderler ötekilerin haklarını da gözetmeli, onların topluma uyum sürecine katkı sağlamak için elinden geleni yapmalıdırlar. Bu bölümde, ötekileştirilen okul yöneticileri ve okul öncesi çocuklarının kendi kimlikleriyle var olmasını ve yaşamasını sağlamak için (ontolojik olarak), okul öncesi eğitim kurumlarında çokkültürlü liderlik hakkında bir yol çizilmiş, James Banks' in vatandaşlık tipolojisi,çokkültürlü liderlik/yöneticilik konusuna uyarlanmıştır.Bu sayede okul öncesi eğitim kurumlarında çokkültürlü liderlik çerçevelenmiştir.

Yukarda belirtilen amaç doğrultusunda bu bölümde öncelikle liderlik çeşitleri ve daha sonra okul öncesinde liderlik ile ilgili bilgi verilmiştir. Çokkültürlü bir ortamda liderliğin nasıl olması gerektiği açıklanmış ve ardından James Banks'in vatandaşlık tipolojisi yer verilmiştir. Çokkültürllük ve farklılıklar örnek senaryolarla birlikte Banks'in vatandaşlık tipolojisi ile açıklanmaya çalışılmıştır.

Liderlik ve Yönetim Çeşitleri

Birçok araştırmacı, liderliği farklı şekilde tanımlamış ve farklı alt başlıklar altında . Örneğin, Sethuraman ve Suresh'a (2014) göre lider, bir veya daha fazla takipçiyi etkileme ve onları belirli bir hedefe ulaşmaları için yönlendirme sorumluluğuna sahip bir kişidir. Lider, birini ya da topluluğu etkilemenin

Kaynaklar

Abdo, G. (2005). Islam in America: Separate but unequal. *The Washington Quarterly, 28*(4), 7-17.

Aksu, A. (2009). Krizi yonetimi ve vizyoner liderlik. *Yasar Universitesi E-Dergisi, 4*(15), 2435-2450.

Avcı, A. (2015). Investigation of transformational and transactional leadership styles of school principals, and evaluation of them in terms of educational administration. *Educational Research and Review, 10*(20), 2758-2767.

Banks, J. (2017). Failed citizenship and transformative civic education. *Educational Leadership,* 46*(7),* 366-377.

Banks, J. A. (2003). *Teaching strategies for ethnic studies.* New York, NY: Allyn & Bacon.

Bordas, J. (2007). *Salsa, soul, and spirit: Leadership for a multicultural age.* San Francisco, CA: Berrett-Koehler Publisher.

Byers-Heinlein, K., & Werker, J. F. (2009). Monolingual, bilingual, trilingual: Infant's language experience the development of a word-learning heuristic. *Developmental Science, 12*(5), 815-823.

Can, E., & Kılıç, S. (2019). Okul öncesi eğitim: Temel sorunlar ve çözüm önerileri. *Milli Eğitim Dergisi, 48*(1), 483-519.

Canen, A. G., & Canen, A. (2007). Multicultural leadership: Thecosts of its absence in organizational management. *International Journal of Management, 19*(1), 4-19.

Çek, F. (2011). Bağımsız anaokulu ve ilköğretim okulu müdürlerinin kültürel liderlik davranışları ile okul öncesi öğretmenlerinin iş doyumu arasındaki ilişki [Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi]. Dokuz Eylül Üniversitesi Kurumsal Akademik Açık Arşivi. http://acikerisim.deu.edu.tr:8080/xmlui/handle/20.500.12397/7183

Chryssochoou, X. (2003). Studying identity in social psychology: Some thoughts on the definition of identity and its relation to action. *Journal of Language and Politics, 2*(2), 225-241.

Collins, P. H. (2015). Inter sectionality's definitional dilemmas. *The Annual Review of Sociology, 41*, 1-20.

Çiftçi, Y. A., & Aydın, H. (2014). Türkiye'de çok kültürlü eğitim gerekliliği üzerine bir çalışma. *SDU Sosyal Bilimler Dergisi, 33*, 197-218.

Davran, M. K., Sevinç, M. R., & Seçer, A. (3-5 Eylül, 2014). Türkiye'de mevsimlik tarım isçisi çocuklar, *XI. Ulusal Tarım Ekonomisi Konferansı, Samsun*.

Eagley, A. H., & Chin, J. L. (2010). Diversity and leadership in a changing world. *.American Psychologist Association, 65*(3), 216-224.

Eğitim İzleme Raporu (2019). Türkiye'de okul müdürleri ve öğretmenler kimlerdir. https://www.egitimreformugirisimi.org/wp-content/uploads/2010/01/Egitim-%C4%B0zleme-Raporu-2019_Ogretmenler_.pdf

Gardiner, M. E., & Enomoto, E. K. (2015). Urban school principles and their roles as multicultural leaders, *Urban Education*, *41*(6), 560-584.

Glock, S., & Schucrat, C. (2020). The ethnic match between students and teachers: Evidence from a vignette study. *Social Psychology of Education, 23*, 27-50.

Gorski, P. C. (2012). Perceiving the power of poverty and schooling: Deconstructing the class stereotypes that misshape education practice an dpolicy. Equity & Excellence in Education, *45*(2), 302-319.

Gökdemir, M. (2006). İfade hürriyeti kapsamanda Türkiye'de dini azınlıkların durumu. Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi) Gazi-osmanpaşa Üniversitesi, Tokat.

Heikka, J., & Waniganayake, M. (2011). Pedagogical leadership from a distributed perspective within the context of early childhood education. *International Journal of Leadership in Education: Theory and Practice, 14*(4), 499-512.

Ho, D. (2012). The paradox of power in leadership in early childhood education. *Peabody Journal of Education, 87*, 37-41.

Ho, D. C. W. (2014). Identifying leadership roles for quality in early childhood education programs. *International Journal of Leadership in Education: Theory and Practice, 14*(1), 37-41.

D. L., & Mitchell, S. N. (2008). Insearch of leaders: Gender factors in school administration. *Advancing Women in Leadership, 26*(2), 1-19.

Hujala, E., & Eskelinen, M. (2013). *Leadership tasks in early childhood education.* Finland: Tampere University Press.

Jogulu, U. D. (2010). Culturally linked leadership styles. *Leadership & Organization Development Journal, 31*(8),705-719.

Kandır, A., & Orçan, M. (2009). Alt ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerin beş - altı yaş çocuklarının erken öğrenme becerilerinin bazı değişkenler yönünden incelenmesi. *Kurumsal Eğitimbilim, 2*(1), 1-13.Karataş, A., & Kınalıoglu, I. H. (2018). Köy okullarında çalışan sınıf öğretmenlerinin sorunları. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 11*(3), 207-220.

Kızıltan, K. (2007). *Dini çoğulculuk ve din eğitimi.* Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, Bursa.

Küçük, A. (2009). AB üyesi bazı ülkeler ile ABD ve Türkiye'de din eğitim ve öğretiminin hukuki çerçevesi*, Liberal Düşünce, 14*(55), 61-92.

Ladson-Billings, G., & Tate, W. F. (1995). Toward a critical race theory of education. *Teachers College Record, 97*(1), 48-68.

Le, K., & Nguyern, M. T. (2019). Racial/ethnic match and student-teacher relationship, *MPRA Paper, 105390*.

Lorber, J. (1994). The social construction of gender. In D. B. Grusky & S. Szelenyi (Eds.), *The inequality reader: Contemporary and foundation reading in race, class, and gender* (pp. 276-283). Boulder, CO: Westview Press.

Memurlar.net. https://www.memurlar.net/haber/990265/memura-zam-hesabinda-surpriz-fark.html.

Muhammad, G. E. (2015). African American Muslim girls reading and writing for social change. *Written Communication, 32*(3), 286-316.

Muijs, D., Aubrey, C., Harris, A., & Briggs, M. (2004). How do they manage? A review of theresearch on leadership in early childhood. *Journal of Early Childhood Research, 2*(2), 15v7-169.

Nieto, D. (2009). A brief history of bilingual education in the United States. *Perspectives on Urban Education, 6*(1), 61-72.

Nieto, S. (1992). We speak in many tongues: Language diversity and multicultural education. In C. Diaz (Ed.) *Multicultural education in 21st Century* (pp. 112-136). National Education Association: DC.

Okutan, E., & Turgut, R. (2018). çocuk yoksulluğunun farkli bir etnik grup olan roman çocuklari açisindan değerlendirilmesi. Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 5(8), 132-146.

Purdue, K. (2006). Children and disability in early childhood education: "Special" or inclusive education?. *New Zealand Council for Educational Research, 10,* 165-172.

Sarıtaş, E. Sahin, U. & Çatalbaş, G. (2016). İlkokullarda yabancı uyruklu öğrencilerle karşılaşılan sorunlar. *Pamukkale Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 1, 208-229.

Sesay, A. A. (1996). Black History Month: Its origins and significance in our multicultural society. *The Negro Educational Review, 47*(3), 140.

Sethuraman, K., & Suresh, J. (2014). leadership styles. *International Business, 7*(9),165-172.

Smith, G., Minor, M., Brashen, H., & Remaly, K. (2017). Successful instructional leadership styles in education. *Journal of InstructionalResearch, 6,* 46-52.

Smith, M. M. (2018). Native American Heritage Month, *Presentations.* https://tigerprints.clemson.edu/lib_pres/128/

Stamopoulos, E. (2012). Reframing early childhood leadership.*Australasian Journal of Early Childhood, 37*(2), 42-48.

Strehmel, P. (2016). Leadership in early childhood education: Theoretical and empirical approach. *Journal of Early childhood Education Research, 5*(2), 344-355.

Taras, R. (2013). 'Islamophobia never stands still': Race, religion, and culture. *Ethnic and Racial Studies, 36*(3), 417-433.

Through the Doors 1963-2013 (2013). President John F. Kennedy. The University of Alabama. http://throughthedoors.ua.edu/president-john-f-kennedy.html

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (9 Kasım, 1982). II Cumhuriyeti Nitelikleri, Madde 2. https://www.icisleri.gov.tr/kurumlar/icisleri.gov.tr/IcSite/illeridaresi/Mevzuat/Kanunlar/Anayasa.pdf.

Ulutaşdemir, N. (2007). Engelli çocukların eğitimi. Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi, 2(5), 119-130.

Ünlü-Kaynakçı, F. Z., & Mesutoğlu, C. (2018). Göçebe mevsimlik tarım işçiliğinde çocuklar: Ekolojik sistem yaklaşımına dayalı bir değerlendirme. *Zonguldak Karaelemas Eğitim Bilimleri Dergisi*, *6,* 116-126.

Uygun, S. (2012). Basında öğretmen sorunları, *Milli Eğitim Dergisi,194,* 72-90.

Webb, L. Darling, J., & Alvey, N. (2014). Multicultural leadership development in the 21st century. *Encompass (whitepaper),* 1-20.

West, C., & Zimmerman, D. H. (1987). Doing gender. *Gender & Society, 1* (125), 125-151.

Yalçınkaya, M. (2002). Çağdaş okulda etkili liderlik. *Ege Eğitim Dergisi, 1*(2), 109-119.

Yeung, S. A., Lee, Y., & Yue, K. W. R. (2006). Multicultural leadership, sustainable total school environment. *Education alfo Research Policy Prac,* 5, 121-131.

Zembylas, M., & Iasonos, S. (2010). Leadership styles and multicultural education approaches: An exploration of their relationship. *International Journal of Leadership in Education,13*(2), 1464-5092.

BÖLÜM **4**

ÇOKKÜLTÜRLÜLÜK VE ÖĞRETMEN EĞİTİMİ

Mustafa KALE
Durmuş ASLAN

Giriş

Anadolu, tarihten günümüze kadar farklı kültür, inanç ve dillere sahip toplulukların birlikte yaşadığı bir coğrafyadır. Buna ek olarak, son yıllarda tüm dünyada yaşanan uluslararası insan hareketliliği Anadolu coğrafyasının doğasında var olan çokkültürlü sosyal yapıyı daha da çeşitlendirmiştir. Geçmişten günümüze çokkültürlü toplum yapısına sahip olmamıza rağmen, çokkültürlü eğitim anlayışı ne yazık ki ülkemizde yeteri kadar yer bulamamıştır. Oysa çokkültürlülüğe sahip bir toplumda var olan tüm farklılıklar, çocuklar ve öğretmenler aracılığıyla ve doğal bir biçimde okullara ve eğitim sistemine yansımaktadır. Bu noktada, okulların ve özellikle öğretmenlerin çokkültürlü okullara ne denli hazır oldukları önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Ülkemizde gerçekleştirilen araştırmalar, öğretmenlerin çokkültürlülüğe ilişkin olumlu bir algıya sahip olmalarına rağmen çokkültürlü eğitim uygulamaları açısından yetersiz olduklarını ortaya koymaktadır (Dereobalı & Ünver, 2009; Taştekin vd., 2016).

Çokkültürlülük ve eğitim söz konusu olduğunda, araştırmacılar ve uygulayıcılar çoğunlukla sınıfa ve çocuklara odaklanmaktadır. Oysa sınıfa ve çocuklara odaklanmanın yanı sıra, daha geriye doğru bir adım atılmalı ve çokkültürlü eği-

timin geliştirilmesi için başlangıç ve odak noktası öğretmen eğitimi olmalıdır. Öğretmenler toplumun geleceğe ilişkin planlamalarını gerçekleştirecek ve gelecekteki toplumu oluşturacak nesillerin eğitilmesinde en önemli aktörler olduğundan öğretmen eğitimi, toplumun gelecekle ilgili planlamalarının temel taşı olarak ele alınabilir. Bilindiği üzere, toplumlarda sosyal ve kültürel farklılıklara bağlı krizler genellikle sosyal çevrede mevcut olan eşitsizliklere bağlı boşluklardan kaynaklanmaktadır. Bu nedenle, çokkültürlü toplumlarda olası eşitsizlikleri ve eşitsizliklere bağlı çatışmaları azaltmanın ve farklılıklara rağmen birlikte yaşamayı kolaylaştırmanın yolu ancak çokkültürlülüğe duyarlı bir eğitim sistemiyle mümkündür. Bir ülkenin eğitim sisteminde bu dönüşümü yaratmak için en önemli bileşen ise öğretmenlerdir. Bu gerekçeyle, çokkültürlü toplumlarda öğretmenlerin hizmet öncesi ve hizmet süreçlerinde eğitimleri büyük önem taşımaktadır. Bu bölümünde, okul öncesi eğitim sürecinde anahtar role sahip öğretmenlerin hizmet öncesi ve hizmet sürecinde çokkültürlülük temelinde eğitimleri ve yeterlilikleri, çokkültürlülük bağlamında beklenti ve öğretmen-çocuk ilişkileri ve son olarak çokkültürlü öğretmenlerin kullanabilecekleri stratejilere yer verilmiştir.

Çokkültürlülük Bağlamında Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi

Bilinenin aksine, çokkültürlülük sadece kültürle ilgili bir olgu olmayıp, bir toplumda var olan tüm farklılıkların kabulü ve bu farklılıklara insan hakları temelinde saygının içselleştirilmesini ifade etmektedir. Bu yolla eşitliğin varlığına inanan, birbirine saygı duyan ve kabul eden sosyal bilinç eğilimi yaratılabilir (Barajas, 2015; Ladson-Billings, 1995). Ancak, günümüzde tüm toplumlar çokkültürlü sosyal yapıya doğru bir eğilim içinde olsa da, ne yazık ki birçok toplumda hâlihazırda öğretmen eğitimi egemen kültüre odaklı olarak devam etmektedir. Bu durum, öğretmenlerin herhangi bir farkındalıkları, bilgileri ve hazırlıkları ol-

.

Öğretmen adayları neden çokkültürlü eğitime hazırlanmalıdır?

Öğretmen adayları, eğitim sürecine kendi sosyokültürel geçmişleri ve buna bağlı olarak biçimlenmiş inançlarıyla dâhil olmaktadırlar. Öğretmen adaylarının kendi kültürel inançları, eğitim uygulamaları sırasında farklı kültürlerden gelen çocuklar ve ailelerine yönelik tutumlarına yansıyabilmektedir (Harkness vd., 2007). Bu nedenle çokkültürlü bir topluma öğretmenlerin hazırlanmasında en temel basamak öncelikle öğretmenlerin kendi kültürlerini tanımalarından geçmektedir. Öğretmen adaylarının kendi kültürlerinin farkında olmaları, diğer kültürleri ta-

Kaynaklar

Acar-Ciftci, Y. (2019). Multicultural education and approaches to teacher training. *Journal of Education and Learning, 8*(4), 136-152.

Acquah, E. O., & Commins, N. L. (2015). Critical as a keycomponent in promotingpre-service teachers' awareness of cultural diversity. *Practice*, *16*(6), 790–805.

Akkan, B. E., Deniz, M. B., & Ertan, M. (2011). Poverty and social exclusion of Roma in Turkey. Project for Developing Comprehensive Social Policies for Roma Communities, November, Istanbul.

Aktepe, V. (2005). Eğitimde bireyi tanımanın önemi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, *6*(2), 15–24.

Aikens, N. L., & Barbarin, O. (2008). Socioeconomic in reading trajectories: The contribution of family, neighborhood, and school contexts. *Journal of Educational Psychology, 100*(2), 235–251.

Arbeau, K. A., Coplan, R. J., & Weeks, M. (2010). Shyness, teacher-child relationships, and socio-emotional adjustment in grade 1. *International Journal of Behavioral Development, 34*(3), 259–269.

Arndt, S. (2018). Early childhood teacher cultural otherness and belonging. *Contemporary Issues in Early Childhood*, *19*(4), 392–403.

Barajas, M. S. (2015). Pedagogical approaches to multicultural education within teacher preparation programs (Doktora Tezi). Western Michigan University.

Barrera, I., Corso, R. M., & Macpherson, D. (2003). *Skilled dialogue: Strategies for responding to cultural diversity in early childhood*. Brookes Publishing.

Başbay, A., & Bektaş, Y. (2010). Çokkültürlülük bağlamında öğretim ortamı ve öğretmen yeterlikleri. *Eğitim ve Bilim*, *34*(152).

Bernal, D. D. (2002). Critical Race Theory, Latino Critical Theory, and Critical Raced-Gendered Epistemologies: Recognizing students of color as holders and creators of knowledge. *Qualitative Inquiry*, *8*(1), 105–126.

Bradley, R. H., & Corwyn, R. F. (2002). Socioeconomic status and child development. *Annual Review of Psychology, 53*(1), 371–399.

Brown, G. K. (2011). The of education on violent and peace: Inequality, opportunity and the management of diversity. *PROSPECTS, 41(2), 191–204.*

Carter, R. T., & Goodwin, A. L. (1994). Racial identity and education. In L. Darling-Hammond (Ed.), *Review of research in education*, Vol. 20 (pp. 291–336). AERA.

Cochran-Smith, M. (2003). The multiple meanings of multicultural teacher education: A conceptual framework. *Teacher Education Quarterly*, *30*(2), 7–26.

Collins, B. A., O'Connor, E. E., Supplee, L., & Shaw, D. S. (2017). Behavior problems in elementary school among low-income boys: The role of teacher–child relationships. *Journal of Educational Research*, *110*(1), 72–84.

Çağlayan, E. (2021). Türkiye'deki dezavantajlı grupların ve Roman vatandaşların eğitimi hakkında yapılan çalışmaların analizi/incelenmesi. *Roman Dili ve Kültürü Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, 2*(1), 1–15.

de Boer, H., Bosker, R. J., & van der Werf, M. P. C. (2010). Sustainability of teacher expec long-term student performance. *Journal of Educational Psychology, 102*(1), 168–179.

Den Brok, P., & Levy, J. (2005). Teacher–student relationships in multicultural classes: Reviewing the past, preparing the future. *International Journal of Educational Research, 43*(1–2), 72–88.

Dereobalı, N., & Ünver, G. (2009). Okulöncesi öğretmenliği lisans programı derslerinin öğretim elemanları tarafından genel bir bakış açısıyla değerlendirilmesi. İnönü Üniversitesi Eğitim *Fakültesi Dergisi*, *10*(3), 161–182.

Diktaş, A., Deniz, Ç. A., & Balcıoğlu, M. (2016), Uşak'ta yaşayan Romanların Türk eğitim sistemi içerisinde yaşadıkları problemler.

İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi, 5(4), 1121–1142.

Farmer, L. (2010). Culturally-sensitive e-learning practices for teacher education. In D. Gibson & B. Dodge (Eds.), *Proceedings of SITE 2010—Society for Information Technology & Teacher EducationInternational Conference* (pp. 469-476). Association for the Advancement of Computing in Education (AACE). https://www.learntechlib.org/primary/p/33381/

Gay, G. (2002). Preparing for culturally responsive teaching. *Journal of Teacher Education, 53*(2), 106–116.

Gay, G. (2010). *Culturally responsive teaching: Theory, research, and practice* (2nd ed.). Teachers College Press.

Grant, C., & Sleeter, C. (2007). *Doing multicultural education for achievement and equity*. Routledge.

Gollnick, D. M., & Chinn, P. C.(1990). *Multicultural education in a pluralistic society* (3rd ed.). Merrill Pub.Co.

Gorski, P. C., & Dalton, K. (2020). Striving for critical in multicultural and social justice teacher education: Introducing a typology of approaches. *Journal of Teacher Education*, *71*(3), 357–368.

Greeley, A. T., Garcia, V. L., Kessler, B. L., & Gilchrest, G. (1992). Training multicultural groupcounselors: Issues for a group training course. *Journal for Specialists in Group Work, 17*(4), 196– 209.

Gültekin, M. (2020). Değişen toplumda eğitim ve öğretmen nitelikleri. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, *10*(1), 654–700.

Hall, A., & Bishop, R. (2001). Teacher ethics, professionalism and cultural diversity. *New Zealand Journal of Educational Studies*, *36*(2), 187–202.

Hamre, B. K., & Pianta, R. C. (2001). Early teacher–child relationship sand the trajectory of children's school outcomes through eighth grade. *Child Development, 72*(2), 625–638.

Harkness, S.,Blom, M., Oliva, A., Moscardino, U., Zylicz, P. O., Bermudez, M. R., … & Super, C. M. (2007). Teachers' ethnotheories of the "ideal student" in five western cultures. *Comparative Education, 43*(1), 113–13.

Harris, D. N., & Tim R. S. (2011). Teacher training, teacher quality, and student achievement. *Journal of Public Economics, 95*, 798–812.

Heuchert, L. (1989). Materialien zur ***Interkulturellen Erziehung*** im *Kindergarten*. Zweisprachıgkeit, Herausgegebenvon der Robert. BoschStiftung, Band 3, VWB-Verlagfür Wissenschaftund Bildung.

Hernández-Torrano, D., Prieto, M. D., Ferrándiz, C., Bermejo, R., & Sáinz, M. (2013). Characteristics leading teachers to nominate secondary students as gifted in Spain. *Gifted Child Quarterly, 57*(3), 181–196.

Kale, M., & Aslan, D. (2021) Barriers to Yuruk Turkmen preschoolers' access to education and participation processes: Does inclusive education include pastoral nomadic children? *Education 3-13*, *49*(6), 745–760.

Keengwe, J. (2010). Fostering crosscultural competence in preservice teachers through multicultural education experiences. *Early Childhood Education Journal, 38,* 197–204.

Kunter, M., Klusmann, U., Baumert, J., Richter, D., Voss, T., & Hachfeld, A. (2013). Professional competence of teachers: on instructional quality and student development. *Journal of Educational Psychology*, *105*(3), 805.

Ladson-Billings, G. (1995). Toward a theory of culturally relevant pedagogy. *American Educational Research Journal, 32*(3), 465–491.

Ladson-Billings, G. (2009). *The dream keepers: Successful teachers of African American children* (2nd ed.). Jossey-Bass.

LeChasseur, K., Macaulay, C. D., & Fernández, É. (2020). Professionalism and Parents: A New Frame for Color-Blind Racism in Schooling. *Critical Sociology*, *46*(7–8), 1075–1091.

Lin, M., & Bates, A. (2014). Who Is in My Classroom? Teachers Preparing to Work with Culturally Diverse Students. *International Research in Early Childhood Education*, *5*(1), 27–42.

May, S., & Sleeter, C.E. (2010). *Critical multiculturalism: Theory and praxis*. Routledge.

McAllister, G., & Irvine, J. J. (2000). *Cross cultural competency and multicultural teacher education. Review of Educational Research, 70*(1), 3.

McKinnon, R. D., Friedman-Krauss, A., Roy, A. L., & Raver, C. C. (2018). Teacher-child relationships in the context of poverty: the role of frequent school mobility. *Journal of children & poverty*, *24*(1), 25–46.

McKown, C., & Weinstein, R. S. (2008). Teacher expectations, classroom context and the achievement gap. *Journal of School Psychology, 46*, 235–261.

Middleton, V. A. (2001). Increasing preservice teachers' diversity beliefs and commitment. *The Urban Review, 33*(4), 343–361.

Pianta, R. C., & Stuhlman, M. W. (2004). Teacher-child relationships and children's success in the first years of school. *School Psychology Review, 33*(3), 444–458.

Polat, İ., & Kılıç, E. (2013). Türkiye'de çokkültürlü eğitim ve çokkültürlü eğitimde öğretmen yeterlilikleri. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *10*(1), 352–372.

Reis, S. M., & McCoach, D. B. (2000). The under achievement of gifted students: What do we know and where do we go? *Gifted Child Quarterly, 44*(3), 152–170.

Robinson, N. M., Lanzi, R. G., Weinberg, R. A., Ramey, S. L., & Ramey, C. T. (2002). Family factors associated with high academic competence in former Head Start children at third grade. *Gifted Child Quarterly*, *46*(4), 278–290.

Rubie-Davies, C. M. (2006). Class level teacher expectations: Patterns and outcomes. Paper presented at the American Educational Research Association Annual Meeting, San Francisco.

Rubie-Davies, C. M. (2007). Classroom interactions: Exploring the practices of high and low expectation teachers. *British Journal of Educational Psychology, 77*, 289–306.

Rubie-Davies C. M. (2010). Teacher expectations and perceptions of student attributes: Is there a relationship?. *The British journal of educational psychology*, *80*(Pt 1), 121–135.

Saracho, O. N. (1991) Teacher expectations of students' performance: A review of the research. *Early Child Development and Care, 76*(1), 27–41.

Saraç, E., Kale, M., & Özpoyraz, N. (2023). Culturagram of the development and education processes of children in seasonal agricultural worker familie. *Psycho-Educational Research Reviews*, *12*(1), 69–80.

Seeberg, V., & Minick, T. (2012). Enhancing cross-cultural competence in multicultural teacher education: Transformation in global learning. *International journal of multicultural education*, *14*(3).

Slee, R. (2001). Social justice and the changing directions in educational research. *International Journal of Inclusive Education*, 5, 167–177.

Sleeter, C. E. (1995). An analysis of the critiques of multicultural education. In J. A. Banks & C. A. Banks (Eds.), Handbook of research on multicultural education (pp. 81–94). MacMillan.

Soydan, T. (2008). İnsan Sermayesi Kuramı. F. Başkaya & A. Ördek (Editörler), *Ekonomik kuramlar ve kavramlar sözlüğü* içinde (s.535–544). Türkiye ve Ortadoğu Forumu.

Şenel, E., & Buluş, M. (2016). Okul öncesi öğretmenlerinde tükenmişlik döngüsü ve tükenmişlik döngüsünde öz yeterliğin aracılık rolü. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, *42*, 1–23.

Tanış, İ. & Özgün, Ö. (2022). Sığınmacı çocuklarla çalışan okul öncesi öğretmenlerinin deneyimleri: Çokkültürlü bir bakış açısı. Ege Eğitim Dergisi, 7. Uluslararası Okul Öncesi Eğitim Kongresi Özel Sayısı, 23–39.

Taştekin, E., Bozkurt-Yükçü, Ş., İzoğlu, A., Güngör, İ., Işık Uslu, E. A., & Demircioğ-

lu, H. (2016). Okul öncesi öğretmenlerinin çokkültürlü eğitime yönelik tutumlarının ve algılarının incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 1–20.

Taylor, G. M., & Quintana, S. M. (2003) Teachers' multicultural competencies: K-12. In D. B. Pope-Davis, H. L. K. Coleman, W. M. Liu, & R. L. Toporek (Eds.), Handbook of multicultural competencies in counseling and psychology (pp. 511-527). SAGE Publications.

Tunca, E., Kesbiç, K., & Gencer, E. G. (2021). Eğitim izleme raporu 2021: Öğrenciler ve eğitime erişim. *Eğitim Reformu Girişimi*. https://www.egitimreformugirisimi.org/egitim-izleme-raporu 2021- ogrenciler-ve-egitime-erisim/

Valiente, C., Swanson, J., & Lemery-Chalfant, K. (2012). Kindergartners' temperament, classroom engagement, and student–teacher relationship: Moderation by control. *Social Development, 21*(3), 558–576.

Villegas, A. M., & Lucas, T. (2002). Preparing culturally responsive teachers: Rethinking the curriculum. *Journal of teacher education, 53*(1), 20–32.

Wahlström-Smith, Å. (2020). Beyond colour-blind intercultural education: Operationalising the concept of culture for future preschool teachers. *Kritisk Etnografi: Swedish Journal of Anthropology*, *3*(2), 37–53.

Yaşar, M.Y., & Amaç, Z. (2018). Öğretmen adaylarının dezavantajlı öğrencilere eğitim verme deneyimleri: Zorluklar ve fırsatlar. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 14*(2), 611–634.

Yow, W. Q., Tan, J. S., & Flynn, S. (2018). Code-switching as a marker of linguistic competence in bilingual children. *Bilingualism: Language and* Cognition, 21(5), 1075–1090.

Zeichner, K. M. (1994). Teacher socialization for cultural diversity. In J. Sikula, T. Buttery, & E. Guyton (Eds.), *Handbook of research on teacher education* (pp. 329–348). Macmillan.

Zembylas, M. (2010). Teachers' emotional experiences of growing diversity and multiculturalism in schools and the prospects of an ethic of discomfort. *Teachers and Teaching: Theory and Practice*, *16*(6), 703–716.

YÖK (2008). Eğitim fakültelerinde uygulanacak yeni programlar hakkında açıklama. 2008. https://www.yok.gov.tr/Documents/Kurumsal/egitim_ogretim_dairesi/Ogretmen-Yetistirme/okul oncesi.pdf

BÖLÜM **5**

ÇOKKÜLTÜRLÜ EĞİTİM VE OKUL ÖNCESİ EĞİTİM PROGRAMLARI

Belma TUĞRUL
Tringa SHPENDİ ŞİRİN

Giriş

Erken çocukluk dönemi çocukların farklılıkları anlamaları ve kabul edebilmeleri için önemli bir dönem olarak kabul edilmektedir (Aboud, 1988). Çocukların farklı kültürlerden olan akranlarıyla bir arada olması ve tecrübelerini paylaşmaları onların çokkültürlülüğe karşı bakış açılarının gelişmesine ve ayıca tutumlarını olumlu yönde şekillenmesine yardımcı olacaktır. Erken çocukluk döneminde çokkültürlülüğü aşılamak adına müfredat, okul programları ve sınıf içi etkinliklerde uyarlamaların yapılması çocukların bu fırsatları elde etmesini ve diğer insanlara farklılıklarını gözetmeksizin saygı duymalarını ya da farklı durumlarda onlarla empati kurmalarını sağlayacaktır (Derman-Sparks & Ramsey, 2015). Çokkültürlükle ilgili sınıf içinde yapılan uyarlamaların yanı sıra sınıf dışında yapılan etkinliklerde de uyarlamalar yapmamız, çocukların çokkültürlülüğe yönelik tutum oluşumunun devamlılığını sağlayacak, bunun yanı sıra farklılıkları olan çocuklara karşı olumlu tutumlarının gelişimini destekleyecektir (Favazza vd., 2000). Sınıf içerisinde yaptığımız uyarlamaları sınıf dışına da taşıyabilmemiz için aileleri de bu uyarlamaların parçası yapmak önemlidir. Buradan yola çıkarak öğretmenlerin yanı sıra ailelerin de çocuklarla çokkültürlüğü desteklemek adına yapabilecekleri etkinlikler sunmamız gereklidir.

Bu bölümde erken çocukluk döneminde çokkültürlülükle ilgili uygulanan müfredat, eğitim programları ve sınıf için etkinliklerde yapılan uyarlamalara, bunun yanı sıra öğretmenlerin ve ailelerin yaralanabileceği etkinliklere yer verilmiştir.

Çokkültürlük ve Okul Öncesi Eğitim Programları

Kültür, çocukların kim olduklarına ve nereye ait olduklarına dair benlik algılarının inşasında ve kültürel kimliklerinin gelişmesinde, temel yapı taşıdır. Dünyanın her yerine erişimin çok kolay olduğu günümüz koşullarında, çocukların kendilerini çevreleyen kültürlerin, ırkların ve etnik kökenlerin çeşitliliğini takdir ve saygıyla karşılayarak büyümeleri önemlidir. Bu yüzden, erken çocukluk eğitimcileri ve aileler çocukların farklılık ve çeşitlilik anlayışını teşvik ederek, çevreleriyle olumlu ilişkiler kurmalarına öncülük edebilirler. Erken çocukluk eğitimcileri, ailelerin ve toplumun çeşitliliğine ve çocukların bu çeşitliliğe gösterdiği ilgiye saygı duyduklarında, çocukların öğrenme motivasyonunu teşvik edebilirler ve kendilerini yetkin öğreniciler olarak algılamalarını güçlendirebilirler.

Çokkültürlüğü konu edinen kuramlar içinde, örneğin, Erken Yıllar Öğrenme Çerçevesi (Early Years Learning Framework, [EYLF]), kapsamında eğitimciler, kültürel çeşitliliğe saygıyı öğreterek çocukların hayatlarına şu katkıları sunmayı

- Kültürel özgeçmişleri hakkında bilgi edinmek ve güçlü bir öz kimlik duygusu geliştirmek
- Kendi kültürleri dışındaki kültürleri ve gelenekleri öğrenerek, farklılıkları takdir etmek
- Farklılıklardan zevk almayı ve saygı duymayı öğrenmek ve hepimizin paylaştığı dünyaya ait evrensel özellikleri tanımak
- Irksal önyargı hakkında bilgi edinerek, bu ayrışmaya, dışlanmaya neden karşı çıkılması gerektiğini anlamak ve bunu hayatının bir değeri olarak benimsemek (The National Quality Standard, 2012).

Bu çerçeve doğrultusunda diyebiliriz ki, kültürel çeşitlilik insanların hayatında nesnel bir gerçeklik olarak değerlendirilen çokkültürlü eğitim vizyonu olarak yorumlanabilir (Banks, 2002; Hernandez & Hernández, 2001). Çokkültürlü eğitim vizyonu, hoşgörülü ve kapsayıcı bir eğitim kültürü oluşturma açısından çok önemlidir. Çokkültürlüğü yaygınlaştırmak ve erken çocukluk döneminin önemli bileşenlerinden birsi yapmak için uygun uyarlamaların yapılaması gerekmektedir. Söz konusu uyarlamalar çocukların doğrudan ya da dolaylı bir şekilde yeni tecrübeler deneyimlemelerini sağlayacaktır. Bunun yanı sıra oyunlar, kitaplar, ayrıca aile, öğretmen ve çocuk etkileşimleri sayesinde çocuklara farklılıkları ka-

Kaynaklar

Aboud, F. E. (1988). *Children and prejudice.* New York, NY: Basil Blackwell.

Aboud, F. E., & Doyle, A. B. (1995). The development of in-group pride in Black Canadians. *Journal of Cross-Cultural Psychology, 26*(3), 243–254. https://doi.org/10.1177/00220 22195 26300 2.

Aktan-Acar, E., & Çetin, H. (2017). ımproving preschool teachers attitude towards the persona doll approach and determining the of persona doll training procedures. *International Journal of Progressive Education 13*(1).

Alaca, B., & Pyle, A. (2018). Kindergarten teachers' perspectives on culturally responsive education. *Canadian Journal of Education, 41*(3),753-782. https://www.jstor.org/stable/26570567

Aronson, B., & Laughter, J. (2016). The theory and practice of culturally relevant education: A synthesis of research across content areas. *Review of Educational Research, 86*(1), 163–206. https://doi.org/10.3102/0034654315582066

Aukrust, V. G., & Rydland, V. (2009). 'Does it matter?' talking about ethnic diversity in preschool and first grade classrooms. *Journal of Pragmatics*, *41*(8), 1538-1556. https://doi.org/10.1016/j.pragma.2007.03.009

13; Australian Children's Education and Care Quality Authority. 'QualityArea 1 –Educational program andpractice',

Banks, J. A., & Banks, C. A. M. (Eds.). (2019). *Multicultural education: Issues and perspectives.* John Wiley&Sons.

Banks, J. A. (2002). *An Introduction to Multicultural Education (3rd ed.).* Boston Allyn & Bacon.

Beneke, M.. R., & Cheatham, G. A. (2017). Race talk in preschool classrooms: Academic readiness and participation during shared-book reading. *Journal of Early Childhood Literacy*, *19*(1), 107-133. https://doi.org/10.1177/1468798417712339

Biersteker, L., & Ngwevela, B. (2002). What do young children understand about anti bias in the curriculum? early childhood development building societies through partnership. *World Organisation for ECD (OMEP) Conference,*Durban, South Africa.

Cansoy, R. (2018). Uluslararası çerçevelere göre 21.yüzyıl becerileri ve eğitim sisteminde kazandırılması. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları* Dergisi. 7(4), 3112- 3134.

Charon, J. (1989), *Symbolic Interactionism (3rd ed.).* New Jersey, Prentice- Hall.

Clark, K. B., & Clark, M. K. (1939). The development of consciousness of self and the emergence of raciali dentification in Negro preschool children. *The Journal of Social Psychology, 10*(4), 591–599. https://doi.org/10.1080/00224545.1939.9713394

Clark, K. B., & Clark, M. P. (1947). Raciali dentification and preference in Negro children. In T. M. Newcomb & E. L. Hartley (Eds.), *Readings in social psychology* (pp. 169–178) New York, NY: Holt, Rinehart& Winston.

Corson, P. (2000). Laying the foundation for literacy: An anti-bias approach. *Childhood Education*, *76*(6), 385-389. https://doi.org/10.1080/00094056.2000.10521187

Derman-Sparks, L., & Olsen-Edwards, J. (2010). *Anti-bias education for young children and ourselves.* Washington, DC: NAEYC

Derman-Sparks, L., & Ramsey, P. G. (2015). *What if all the kids are white. Anti-bias multicultural education with young children and families (2nd ed)*. Teachers College Press.

Durden, T. R., Escalante, E., & Blitch, K. (2014). Start with us! Culturally relevant pedagogy in the preschool classroom. *Early Childhood Education Journal*, *43*(3), 223-232. https://doi.org/10.1007/s10643-014-0651-8

Escayg, K. (2019). "Who's got the power?": A critical examination of the anti-bias curriculum. *International Journal of Child Care and Education Policy*, *13*(1). https://doi.org/10.1186/s40723-019-0062-9

Favazza, P. C., Ostrosky, M., & Mouzourou, C. (2016). *The makingatüre program: Suppor-*

tingacceptance in your K-2 classroom. Brookes Publishing Company.

Favazza, P. C., Ostrosky, M., & Mouzourou, C. (2020). *Arkadaş Edinme Programı: Anaokulu, Birinci, İkinci Sınıflarda Kabulü Destekleme* (E. Ahmetoğlu, & T. Shpendi-Şirin, Trans.). Nobel Akademik Yayıncılık.

Favazza, P. C., Phillipsen, L., & Kumar, P. (2000). Measuring and promoting acceptance of young children with disabilities. *Exceptional Children*, *66*(4), 491-508. https://doi.org/10.1177/001440290006600404

Gay, G. (1975). Organizing and designing culturally pluralisti ccurriculum. *Educational Leadership, 33*(3), 176–183.

Gay, G. (1980). Ethnic pluralism in social studies education: Where to from here? *Social Education, 44*(1), 52–55.

Gay, G. (2010). *Culturally responsive teaching: Theory, research, and practice (2nd ed.).* New York, NY: Teachers College Press.

Hernandez, H.., & Hernández, H. (2001). *Multicultural education: A teacher's guide to linking context process, and content*. Prentice Hall.

Holmes, R. M. (1995). *How young children perceiverace.* Thous and Oaks, CA: Sage.

Kuh, P. K., Lee-Keenan, D., Given, H., & Beneke, R. B. (2016). Preschool through grade 2: Moving beyond anti-bias activities: Supporting the development of anti-bias practices.*YC Young Children 71*(1), 58-65. https://www.jstor.org/stable/ycyoungchildren.71.1.58

Ladson-Billings, G. (1995a). Toward a theory of culturally relevant pedagogy. *American Educational Research Journal, 32*(3), 465–491. https://doi.org/10.3102/00028312032003465

Ladson-Billings, G. (1995b). But that's just good teaching! The case for culturally relevant pedagogy. *Theory into Practice, 34*(3), 159–165. https://doi.org/10.1080/00405849509543675

Ladson-Billings, G. (2009). *The Dream keepers: Successful teachers of African American children*. John Wiley&Sons.

Ladson-Billings, G. (2021). *Culturally relevant pedagogy: Asking a ent question*. Teachers College Press.

Lewis, C., Enciso, P., & Moje, E. B. (2007). *Reframing sociocultural research on literacy: Identity, agency, and power*. Routledge.

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2013). *Okul Öncesi Eğitim Programı.* Ankara.

NAEYC. (2021). *Developmentally appropriate practice in early childhood program sserving children from birth through age 8 (Fully revised and updated)* (4th ed.).

Nikawanti, G. (2017). Multicultural education for early childhood. *Proceedings of the 3rd International Conference on Early Childhood Education (ICECE 2016)*. https://doi.org/10.2991/icece-16.2017.40

Nowak-Fabrykowski, K., & Johnson, S. (2012). An application of the "Seven Steps" in implementing multicultural education in Preschool and kindergarten. *Issues in Early Childhood, 3*(18), 29-36.

Paris, D. (2012). Culturally sustaining pedagogy. *Educational Researcher*, *41*(3), 93-97. https://doi.org/10.3102/0013189x12441244

Park, C. C. (2011). Young children making sense of racial and ethnic A sociocultural approach. *American Educational Research Journal, 48*(2), 387–420. https://doi.org/10.3102/00028 31210 38288 9.

Pollock, M (2004a). Race wrestling: Struggling strategically with race in educational practice and research. *American Journal of Education, 111*, 25–67.

Pollock, M, (2004b). Race bending: 'Mixed' youth practicing strategic racialization in California. *Anthropology and Education Quarterly, 35*, 30–52.

The cultural natüre of human development. Oxford University Press.

Rolstad, K., Swadener, B. B., & Nakagawa, K. (2008). Verde—Sometimes We Call It Green: Construal of Language and Power in a Preschool Dual Immersion Program. *International Journal of Equity and Innovation in Early Childhood, 6*(2), 73-93.

Samuels, J., Sardien, T., & Shefer, T. (1996). *Anti-Oppression: An Integrated, Contextual Approach.* Cape Town: Early Learning Resource Unit.

Shpendi-Şirin, T. (2019). *Okul öncesi dönem kaynaştırma ve bütünleştirme öğrencilerinin sosyal kabulüne "Arkadaş Edinme" programının etkisi* (Doktora tezi). Trakya Üniversitesi. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=MrqVir_t_cg1NK2jHO2CMg&no=bzDE4VQQe-oCW4-fBaYoKQ

Taylor L., & Whittaker C. (2009), Bridging multiple worlds. Case studies of diverse educational communities (2nd ed.). New York, Pearson.

The National Quality Standard (2012). *Being, belonging and becoming: The early years learning framework for Australia*. Australian Government Department of Education and Training. for the Council of Australian Governments. https://www.acecqa.gov.au/sites/default/files/2018-02/belonging_being_and_becoming_the_early_years_learning_framework_for_australia.pdf

Trawick-Smith, J. W. (1997). *Early childhood development: A multicultural perspective*. Prentice Hall.

Villegas, A. M., & Lucas, T. (2002). Preparing culturally responsive teachers: Rethinking the curriculum. *Journal of Teacher Education, 53*(1), 20–32. https://doi.org/10.1177/0022487102053001003

Vygotsky, L. (1980). *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Harvard University Press.

Wink, J., & Putney, L. (2002). *A vision of Vygotsky.* Boston, MA: Allynand Bacon.

Wolfberg, P. J., Zercher, C., Lieber, J., Capell, K., Matias, S., Hanson, M., & Odom, S. L. (1999). "Can I play with you?" peer culture in inclusive preschool programs. *Journal of the Association for Persons with Severe Handicaps*, *24*(2), 69-84. https://doi.org/10.2511/rpsd.24.2.69

BÖLÜM 6

OKUL ÖNCESİ EĞİTİMDE ÇOKKÜLTÜRLÜ EĞİTİM UYGULAMA ÖRNEKLERİ

Özge METİN ASLAN

Giriş

Çok kültürlülük kavramını; birçok farklı topluluk ve geçmişten gelen insanların kültürlerinin bir arada bulunması ve bu durumu ayrımcılıktan ve tekile indirgemekten uzak, eşit ve adil bir ortamda süregelmelerinin sağlanması olarak tanımlamak mümkündür. Çokkültürlü eğitim uygulamalarında ayrımcılık ve ön yargıdan uzak bir şekilde, bireysel ve/veya toplulukların kültür kaybını engellememe, farklı kültürleri tek bir çatı altında bütünleştirmekten ziyade her birini olduğu gibi kabul etme, farklı görmeme amacı güden içeriklerin olması önemlidir. Okul öncesi eğitimin, çocukların açık fikirli, ön yargıdan uzak, kendine ve parçası olduğu topluma yararlı bir birey olarak gelişmesinin temelini oluşturduğu düşünüldüğünde bu dönemde çok kültürlü eğitim ayrıca önem kazanmaktadır. Erken çocukluk döneminde çok kültürlü eğitim, ön yargısız bir temel de hem çocuklarda hem de ailelerde dönüştürücü bir rol sunabilir. Çok kültürlü bağlamlar; çocukları, aileleri ve toplulukları güçlendiren öğrenme ve yaşama olanakları için önemli bir potansiyele sahiptir. Bu bağlamlar aynı zamanda baskın olmayan söylemlerin ve ana akım olmayan uygulamaların uygun pedagoji ile birlikte çokkültürlü bir yaklaşımla yeniden düzenlenmesi için fırsat sunar.

Bu bölümde erken çocukluk döneminde çokkültürlülük uygulamalarında programın özellikleri, öğretmenlerin rolünün nasıl olması gerektiği, çokkültürlülüğün öğrenme süreçlerinde ve uygulamalarında nasıl yer bulacağı ve çokkültürlüğün renkli yapısını eğitim ortamına yansıtabilmek için izlenebilecek yol ve uygulama pratiklerine yer verilmesi amaçlanmıştır.

Erken Çocukluk Döneminde Çokkültürlü Programların Başlıca Özellikleri

Genel bağlamda çokkültürlü eğitimin İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 26. maddesiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Madde 26'da eğitim bağlamının; herkesin eğitim hakkına sahip olduğu, eğitimin en azından ilk ve temel eğitim aşamasında parasız ve ilköğretimin zorunlu olduğu ve eğitimin, "tüm uluslar, ırklar ve dinsel topluluklar arasında anlayış, hoşgörü ve dostluğu" özendirecek, dolayısıyla ötekileştirmeyi engelleyecek bir nitelikte yapılandırılması gerektiği açıklanmaktadır. Türkiye Cumhuriyet'i Anayasası'nda da, herkesin eğitim ve öğretim hakkının olduğu (Madde 42) açıkça ifade edilmektedir. 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nda; kadın ve erkeklerin eğitimde eşit fırsatlara sahip olduğunu (Madde 8), eğitim kurumlarının dil, din, cinsiyet ve ırk ayrımı gözetilmeksizin herkese açık olmakla birlikte; eğitimde kimseye (kişiye, aileye, sınıfa, zümreye vb) ayrıcalık tanınamayacağı (Madde 4) belirtilmektedir. Bu bağlamda gerek insan hakları bildirgesinde gerekse anayasada da yer alan maddelerle ilişkili olan çokkültürlü eğitim pratiklerinin temel yapısı aynı zamanda erken çocukluk eğitimi programlarının temel yapısını da yansıtmalıdır.

Çokkültürlü eğitimin, hali hazırda uygulanan programa eklenerek, programın kendi içeriğiyle bir bütün haline getirilmesi gerektiği; çokkültürlü eğitimin bütünsel olarak uygulanan programın ayrılmaz bir parçası olduğu vurgulanmıştır (Banks, 2013; Derman-Sparks & Task-Force, 1989). Çokkültürlü eğitim içerikleri, tüm gelişim aşamalarında, programla bütünleştirilerek dahil edilmelidir. Bu eğitim içerikleri eğitim programlarıyla bütünleştiğinde, tüm kültürel geçmişlerden gelen çocuklar kültürel duyarlılık ve anlayış geliştirir ve kendilerine de değer verildiğini görür (Laughlin & Nganga, 2009). Erken çocukluk döneminde çocuklar, kendi kültürlerini benimseyen erken çocukluk programlarından büyük ölçüde faydalanırlar. Erken çocukluk döneminden başlayan çokkültürlü eğitim, çocukların kendilerine olan saygılarını arttıran ve farklı kültürlere sahip insanlara karşı da saygılı, hoşgörülü ve empati kurabilen bireyler olabilmelerini - ken; eğitimde fırsat eşitliği sağlayarak, tüm çocukları içine alan bir eğitim süreci oluşturmaktadır (Banks, 2013).

Kaynaklar

Aktan Acar, E. ve Çetin, H. (2017). Kimlikli bebeklerle farklılıklarda buluşmak: Erken çocuklukta başlayan bir düş. E. Aktan Acar (Ed.), *Erken* çocukluk eğitimi mozaiği: büyük düşünceler/fikirler,modeller ve yaklaşım*lar* içinde (s. 285-305). Nobel.

Alaska Native Knowledge Network. (1998). *Alaska standards for culturally responsive schools.* Author.

Banks, J. A. (2013). Multicultural education: Characteristics and goals. In J. A. Banks & C. A. M. Banks (Eds.), *Multicultural education: Issues and perspectives* (pp. 3–23). Wiley.

Berk, L. E. (2006). *Child development* (7th ed.). Allyn & Bacon.

Blair, D. V., & Kondo, S. (2008). Bridging musical understanding through multicultural musics. *Music Educators Journal*, (94) 5, 50-55.

Bohn, A. P., &Sleeter, C. E. (2000). *Multicultural education and the standards movement*: A Report from the *Field. Phi Delta Kappan, 82*(2), 156–159.

Boles, M. (2006). *The of multicultural literature in the classroom*. (Senior Honors Theses, Eastern Michigan University). https://commons.emich.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1061&context=honors

Brown, M. R. (2007). Educatingall students: Creating culturally responsive teachers, classrooms, and schools. *Intervention in School and Clinic, 43*(1), 57–62.

Brown, B. (1998). *Unlearning discrimination in the early years*. Trentham Books Limited

Brown, B., Harris, D., Egedal, D., & vanKeulen, A (1998). *Dolls with stories to tell*. European Education with out Prejudice Project, London.

Biersteker, L.,& Ngwevela, B. (2002). *What do young children understand about anti-bias in the curriculum? Early Childhood Development Building Societies through Partnership*. World Organisation for ECD (OMEP) Conference, Durban, South Africa.

Chan, A. (2011). Critical multiculturalism: Supporting early childhood teachers to work with diverse immigrantfamilies. *International Research in EarlyChildhood Education, 2*(1), 63–75.

Copple, C., & Bredekamp, S. (2006). *Basics of developmentally appropriate practice: An introduction for teachers of children 3 to 6.* National Association for the Education of Young Children.

Damm, R. J. (2006). Education through collaboration: Learning the arts while celebratingculture. *Music Educators Journal, 93*(2), 54–58.

Derman-Sparks, L., & the A.B.C. Task Force (1989). *Anti-bias curriculum: Tools for empowering young children*. National Association for the Education of Young Children.

Divrengi, M., & Aktan, E. (2010). *Farkındayım farklılıklara saygılıyım*. Eğiten Kitap Yayınevi.

García, O. (2009). Education, multilingualism and translanguaging in the 21st century. In T. Skutnabb-Kangas, R. Phillipson, A. Mohanty & M. Panda (Eds.), *Social justice through multilingual education* (pp. 140–158). Bristol, Blue Ridge Summit: Multilingual Matters. https://doi.org/10.21832/9781847691910-011.

Gauvain, M., & Parke, R.D. (2009). Child psychology: A contemporary view point, 7th td. McGraw Hill Companies, Inc.

Gay, G. (1994). *A synthesis of scholarship in multicultural education*. Urban Monograph Series.

Gay, G. (2010). *Culturally responsive teaching: Theory, research, and practice*. Teachers College Press,

Gerrity, R. (2003). Responding to the cultural and linguistic diversity of refugeebabies, toddlers and their families. *The First Years Ngā Tau Tuatahi-New Zealand Journal of Infant and Toddler Education*, 5(2).

Gong, K. A. (2015). *Multicultural tointer cultural art education.* James Madison University.

Hohensee, J. B., & Derman-Sparks, L. (1992). Implementing an anti-biascurriculum in early childhood classrooms. ERIC Digests, 1–-3.

Jesuvadian, M., & Wright, S. (2011). Dolltales: Foregrounding children's voices in research. *Early Child Development and Care, 18*1(3), 277–285.

Jones, E., & Derman-Sparks, L. (1992). Meeting the challenge of diversity. *Young children, 47*(2), 12–18.

Kass, B. J. (2007). *Multicultural boks bring the world to your child*. http://www.thealliance-forec.org/ library.php?c=2&news=48

Ladson-Billings, G. (1995). Toward a theory of culturally relevant pedagogy. *American Educational Research Journal*, *32*(3), 465–491.

Laughlin, P., & Nganga, L. (2009). Interdisciplinary ways of knowing: A collaborative teacher education Project for culturally responsive pedagogy in rural White America. Spaces for *An Interdisciplinary Journal, 1*(2), 96–125.

MacNaughton, G. (1997), Look! I'm Barbie and we're at Pizza Hut: the comodification of young children's identities. Paper presented to the National Conference of the Crèche-and Kindergarten Association of Queensland, Brisbane.

MEB, (2013). *Okul Öncesi Eğitim Programı.* Meb Basımevi.

Mendoza, J., & Reese, D. (2001). Examining multicultural picture boks for the early childhood classroom: Possibilities and pitfalls. *Early Childhood Research & Practice, 3,* 1–38.

Meyer, C. F., & Rhoades, E. K. (2006). Multiculturalism: Beyond food, festival, folklore, and fashion. *Kappa Delta Pi Record*, Winter, 82–87.

Ming, K., & Dukes, C. (2006). Fostering cultural competence through school-based routines. *Multicultural Education, 11*(3), 42-48.

Nieto, S. (1996). diversity: The sociopolitical context of multicultural education (2nd ed.). Longman.

Ragnarsdóttir, G. (2007). Teaching an Icelandic student with autism to read by combining direct in struction and precision teaching. *European Journal of Behavior Analysis, 8*(2), 289-304

Ramsey, P. (1982). Multicultural education in early childhood. In J. Brown (Ed.), *Curriculum planning for young children* (pp.131–142). NAEYC.

Ramsey, P. (1987). *Teaching and learning in a diverse world: Multicultural education for young children*. Teachers College Press.

Rey, G. A. (1991). *Teaching with a multicultural perspective*. http://www.ericdigests.org/1992-5/perspective.htm

Pattnaik, J. (2003). Learning about the other: Building a case for inter cultural understanding among minority children. Childhood Education, 79(4), 204–211.

Seefelt, C. (1997). *Social studies for the pre-school- primary child*. Merrill.

Sevik, H. K., & Acar, E. A. (2021). Kimlikli Bebekler Yaklaşımı'nın okul öncesi dönem çocuklarının (4-6 Yaş) duygusal okuryazarlık eğitimlerinde kullanılması: Bir eylem araştırması, Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi, 15(35), 18–53.

Silva, C. S. (2012). *Multiculturalidade e diversidade cultural : projeto de intervenção na educação pré-escolar através da educação musical*. Universidade do Minho.

Smith, C. (2009). Persona dolls and anti-bias curriculum pratice with young children: A case study of early childhood development teachers (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). University of Cape Town Department of Education, South Africa

Srinivasan, P., & Cruz, M. (2015). Children colouring: Speaking "colour with diversity dolls. *Pedogogy, Culture & Society, 23*(1), 21–43.

Souto-Manning, M. (2013). *Multicultural teaching in the early childhood classroom: Approaches, strategies and tools, preschool-2nd grade*. Teachers College Press.

Tabors, P.O. (1998). What early childhood educators need to know: developing

programs forl inguistically and culturally diverse children and families. *Young Children*, *53*, 20–26.

Taus, K. (1987). *Teachers as story tellers for justice.* Unpublished doctoral dissertation, Pacific OaksCollege, Pasadena, CA.

The Learning Child (2021). *Cultural diversity*. https://child.unl.edu/cultural-diversity

Ting, R. I. (2017). Accessibility of diverse literature for children in libraries: A literature review. *SLIS Student Research Journal, 6*(2/4), 1–8.

Wahl, C. (2014). *Multicultural music education resources*. The Honor College.

Weidknecht, M. K. (2009). *Multicultural music education: Building an appreciative audience*. Paperpresented at the annual meetingof the American Educational Research. Massachusetts, USA.

Yaya, Y. T., & Yousif, T. H. (2014). *The role of multicultural art education in a cultural diversified society*. (Master of Communication Thesis, University of Gothenburg, 2014). https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/38262/1/gupea_2077_38262_1.pdf.

BÖLÜM **7**

ÇOKKÜLTÜRLÜLÜK VE OKUL DIŞI ÖĞRENME

Müge ARTAR
Ceren GÜNERÖZ

Giriş

Çokkültürlü öğrenme süreçlerinde okul dışı öğrenme ortamlarını kullanmak, çağımızda bilgiye ulaşma konusunda çeşitliliğin sağlanması bağlamında sıkça başvurulan bir yöntemdir. Okul dışı öğrenme ortamları farklı kültür gruplarına ait bireylerin bir arada yaşayabilme becerisini sürdürmelerini, birlikte öğrenmelerini ve kültürel çeşitlilik arz eden ortamlara bu becerileri aktarmalarını amaçlar. Bu amaca ulaşmak için de okul dışı öğrenme ortamları, yeni edinilen bilgilerin organize edilmesi, çoklu öğrenme ortamlarını kullanma becerisinin geliştirilmesi ve öğrenmeyi öğrenme becerilerinin artırılması konularına odaklanır (Allard & Larouche, 1998, Eshach, 2007).

Eğitim söz konusu olduğunda, unuttuğumuz bir gerçek şudur ki bir çocuğun günlük hayatındaki her deneyim öğrenmeye yol açar ve bu öğrenmelerin çoğunluğu programlanmış öğrenme ortamlarının yani okulların dışında gerçekleşir. Halı dokumaktan saç kesmeyi öğrenmeye, din derslerinden keman kurslarına kadar birçok ortam, okul dışında kimi zaman formal, kimi zaman informal eğitim sağlamaktadır. Elbette, bu tür eğitimlere odaklanmak, okulların bireysel ve kitlesel öğrenme üzerindeki etkisini azımsamak değildir. Temelde, okul dışı öğrenme

ortamlarının kullanımı, okul öğrenmelerinin formal yapılarının bu dış yaşamsal yani bağlamsal öğrenme alanları ile pekiştirilmesi veya öğrenme etkinliklerinin çocukların kültürel öğrenme deneyimlerinin dikkate alınarak hazırlanması ve uygulanması olarak algılanmalıdır (Duncan & Andrade, 2007; Gutstein, 2003). Örneğin, geçim kaynağı pamuk olan bir toplulukta çocukların doğal olarak öğrendikleri pamuğun yetiştirilmesi ya da satılmasını içeren bilgilerin okuldaki doğal bilimler ve matematikte kapsanan konuların içinde yer alması gerekmektedir.

Eğitimciye düşen okul ve okul dışı öğrenme ortamları arasındaki bağı kazanımlar doğrultusunda kurgulamak ve okul dışı öğrenme ortamlarını eğitim planlarının içine yerleştirmektir. Bu bölümde amaç, çokkültürlü, evrensel bir dünya vatandaşı olarak yetişecek bireylerin öğrenme deneyimlerini daha kalıcı ve eğlenceli kılabilecek okul dışı öğrenme alanlarının akademik olarak tartışılmasını sağlamaktır. Bu doğrultuda ilk olarak okul dışı öğrenme ortamlarından dijital yapılar ele alınmıştır. Ardından çokkültürlülk ve okul dışı öğrenme, mekânlar ve son olarak çokkültürlü eğitimde önemli bir yeri olduğu düşünülen müzeler ve sanat eğitimi uygulama örnekleri ile birlikte ayrıntılı bir şekilde açıklanmaya çalışılmıştır.

Okul Dışı Öğrenme Ortamları: Dijital Yapılar

Günümüzde gelişmekte ve eğitim sürecine girmekte olan kuşağın en önemli özelliklerinden birisi bu kuşağın dijital yapısıdır. Çocuklar evde, okulda ve toplumda büyük bir hızla kültürün araçları haline gelen dijital teknolojilerin içine doğup büyümektedirler (Rideout vd., 2011). Dijital teknoloji birçok çocuğun hayatında çok önemli bir yer aldığı ve hatta dijital hayatin kendisi okul dışı bir öğrenme ortamı olduğu için bu bölümde ilk olarak çağdaş bir öğrenme ortamı olan dijital hayati betimlemek amaçlanmıştır.

Kuşak çalışmacılarına göre, 21'inci yüzyılda doğmuş bireyleri kapsayacak ilk nesil dijital nesildir. Bu nesilde yer alanlar günümüzdeki okul ve okul öncesi çağındakiler, bebekler ve elbette henüz doğmamış olanları kapsamaktadır. Birçok çocuğun dijital teknolojiye ulaşımı söz konusu olmadığı için her ne kadar tartışmaya açık olsa da, 2010 yılından sonra dünyaya gelen herkes bu neslin bir parçası olarak görülmektedir (Sterbenz, 2015). Bu nesil, "şimdiye kadar ki en resmi eğitimli, teknolojik gelişmeler tarafından gelişimi sağlanan ve dünyanın en zengin nesli" olarak tasvir edilmektedir (Alwin, 2002; Golovinski, 2011; Williams, 2015).

Bu neslin dijital yapısı gelişmekte olan bireylerin, ebeveynler, eğitimciler ve diğer pek çok sosyal kuruluşla kendine özgü bir iletişim halinde olmasını sağlar. Etkileşim günlük hayatlarının önemli bir parçası olduğu için "bağlantı" kavra-

Kaynaklar

Ambrose, T., & Paine, C. (2006). *Museum basics: The international handbook.* Routledge.

Allard, M., & Larouche, M. C. (1998). Experimental modelling of museum education in a context of cultural diversity. ICOM/CECA Conference Papers, Interpreting Natural and Cultural Diversity, 12-14 October, International Council of Museums, Committee of Education and Cultural Action, Melbourne.

Alwin, D. F. (2002). Generations X, Y and Z: Are they changing America. *American Sociological Association, Contexts, 42*(1), 42–51.

Ascher, M. (2005), *Etnomatematik: Matematik dünyasına çokkültürlü bir bakış* **(Çev.: B. Ercan). Okyanus Yayınevi.**

Bahadır, E. (2021). Göçmen öğrencilerin matematik eğitiminde etnomatematik yaklaşımının kullanılması. *Milli Eğitim Dergisi,* 577–594.

Bandura, A., & Wood, R. (1989). of perceived controllability and performance standards on self-regulation of complex decision making. *Journal of Personality and Social Psychology, 56*(5), 805–814.

Black, L. A. (1990). Applying learning theory in the development of a museum learning environment. ASTC, What Research Says About Learning in Science Museums, vol 1, Washington, DC, 23–25.

Bodo, S., Gibbs, K., & Sani, M. (2009). *Museums as places for intercultural dialogue: Selected practices from Europe.* UK: Map-for ID Group. https://www.nemo.org/fileadmin/Dateien/public/service/Handbook_MAPforID_EN.pdf

Center for the Future of Museum (2008). *Museum and society 2034: Trends and potential futures.* https://www.aam-us.org/wp-content/uploads/2017/12/Museums-Society-2034-Trends-and-Potential-Futures.pdf

Chalmers, G. (1996). *Celebrating pluralism: Art, education and cultural diversity*. The Getty Education Institutefor the Arts.

Colby, S. (2011). Multicultural arts education in the post-secondary context?: Creating installation and performance art in surrey. *International Journal of Multicultural Education, 13*(1), 1–11.

Duncan, B., & Andrade, J. (2007). Gangstas, wankstas, andridas: Defining, developing, and supporting teachers in urban schools. *International Journal of QualitativeStudies in Education*, *20*, 617–638.

Eshach, H. (2007). Bridging in-school and out-of-school learning: Formal, non-formal, and informal education. *Journal of Science Education and Technology,16,* 171–190.

Falk, J., & Dierking, L. (1992). *The museum experience*. Whalesback Books.

Golovinski, M. (2011). *Event 3.0: How generation Y & Z are re-shaping the eventsindustry*. Newtonstrand.

Göncü, A. (2019). *Oyunda büyümek: Çocuk gelişimi ve eğitimine sosyokültürel bakış.* Koç Üniversitesi Yayınları.

Göncü, A., & Gauvain, M. (2012). Sociocultural approaches to educational psychology: Theory, research, and application. In K. R. Harris, S. Graham, T. Urdan, C. B. McCormick, G. M. Sinatra, & J. Sweller (Eds.), APA educational psychology handbook, Vol. 1. Theories, constructs, and critical issues (pp. 125–154). American Psychological Association.

Gutstein, E. (2003). Teaching and learning mathematics for social justice in an urban, Latino school. *Journal for Research in Mathematics Education, 34*(1), 37–73.

Hein, G., (1998). *Learning in the Museum*. Routledge.

Heinecke, W., & Blasi, L. (2001). Research methodsfor educational technology: Methods of evaluating educational technology. IAP Information Age Publishing.

Hooper-Greehill, E, (1995). Counting visitors or visitors who count?. In R. Lumley (Ed), *The Museum time machine* (pp. 213-232). Routledge.

ICOM. (2007). *Museum definition*. https://icom.museum/en/resources/ standards-guidelines/museum definition/#:~:-text=%E2%80%9CA%20museum%20is%20a%20non,of% 20education%2C%20study%20and%20enjoyment

ICOM Museums and Cultural Diversity: Policy Statement. (1997). International council of museums. Paris: ICOM. http://archives.icom.museum/diversity.html adresinden 23.07.2019 tarihinde edinilmiştir.

ICOM. (2022). *Museum definition*. https://icom.museum/en/resources/standards-guidelines/museum-definition/, 25.07.2022.

İmamoğlu, Y. (2021). *Etnomatematik: Farklı kültürlerde matematik*. TUBİTAK Genç Bilim. https://bilimgenc.tubitak.gov.tr/makale/etnomatematik-farkli-kulturlerde-matematik

Karadeniz, C. (2015). Çağdaş müze ve kültürel çeşitlilik: Arkeoloji müzesi uzmanlarının kültürel çeşitliliğe ilişkin yaklaşımlarının değerlendirilmesi (Doktora tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Karadeniz, C. (2018). *Müze, kültür, toplum.* İmge Kitabevi Yayınları.

Kreps, F. C. (2008). Appropriate museology in theory and practice. *Museum Management and Curatorship, 23*(1), 23–41.

Kozma, R. B., & Anderson, R. E. (2002). Qualitative case studies of innovative pedagogical practices using ICT. *Journal of ComputerAssisted Learning, 18*(4). 387–394.

Latham, K. F., & Jaede, K. F. (2021). Take that COVID! Positive documents emerging from the museum sector. *Proceedings from the Document Academy, 8*(2), 1–19.

Lee, I., Arcodia, C., & Lee, T. J. (2012). Benefits of visiting a multicultural festival: The case of South Korea. *Tourism Management, 33*, 334–340.

Litvin, S. W., & Fetter, E. (2006). Can a festival be too successful? A review of spoleto, USA. *International Journal of Contemporary Hospitality Management, 18*(1), 41–49.

Levent, N., & Pascual-Leone, A. (2014). *The multisensory museum: Cross-disciplinary perspectives on touch, sound, smell, memory, and space*. Harvard Uni. Press

Louvre Abu Dhabi. (2023). https://www.louvreabudhabi.ae/en/art/online-content-gaugin-hiroshige

Malik, K. (2010). *Multiculturalism undermines diversity*. https://www.theguardian.com/commentisfree /2010/mar/17/multiculturalism-diversity-political-policy

Mason, R. (2005). Museums, galleries and heritagesites of meaning making and communication. In G. Corsane (Ed.), *heritage, museums and galleries* (pp.200–214). Routledge.

McDonnel, I., Johnny, A., & O'Toole, W. (1998). *Festival and special event management*. John Wiley & Sons Australia Ltd.

Morin, E. (2010). *Geleceğin eğitimi için yedi bilgi* (3. Baskı). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Museum With No Frontiers. (2023). https://www.museumwnf.org

National Gallery Singapore. (2023). https://artsandculture.google.com/partner/national-gallery-singapore

National Museum of Natural History. (2023). https://naturalhistory.si.edu/visit/virtual-tour

Onur, B. (2014). *Yeni müzebilim: Demokratik toplumu yaratmak*. İmge Kitabevi.

Parekh, B. (2002). Çokkültürlülüğü yeniden düşünmek. (Çev. B. Tanrıseven). Phoenix Yayınevi.

Philips, W. K. (2014). *How diversity makes us smarter.* Scientific American, October issue. http://www.scientificamerican.com/article/how-diversity-makes-us-smarter/

Race and Ethnicty Inclusion Report (2021). Chicago children's museum race and ethnicty inclusion report. https://www.chicagochildrensmuseum.org/race-and-ethnicity-inclusion

Petrone, R. (2020). An interview with Dr. Barbara about perspectives on learning. *Literacy Research: Theory, Method, and Practice, 69*(1), 45–57.

Rideout, V. J., Lauricella, A., & Wartella, E. (2011). *Children, media, and race: Media use among White, Black, Hispanic, and Asian American children.* Evanston, IL: Center on Media and Human Development, School of Communication, Northwestern University. http://web5.soc.northwestern.edu/cmhd/wp-content/uploads/2011/06/ SOC-confReportSingleFinal-1.pdf

B., Coppens, A. D., Alcalá, L., Aceves-Azuara, I., Ruvalcaba, O., López, A., & Dayton, A. (2017). Noticing learners' strengths through cultural research. *Perspectives on Psychological Science, 12*(5), 876–888.

Seglow, J. (2003). Multiculturalism. In R. Bellamy & A. Mason (Eds.), *Political concepts* (pp. 156-168). Manchester University Press.

Sterbenz, C. (2015). *Here's who comes after generation Z - and they're going to change the world forever.* https://www.businessinsider.in/Heres-who-comes-after-Generation-Z-and-theyre-going-to-change-the-world-forever/articleshow/50060434.cms

Tootell, H., Freeman, M., & Freeman, A. (2014). *Generation alpha at the intersection of technology, play and motivation.* 47th Hawaii International Conference on System Sciences, Waikoloa, HI, USA, pp. 82-90, doi: 10.1109/HICSS.2014.19.

Tootell, H., Plumb, M., Hadfield, C., & Dawson, L. (2013). *Gestural interface technology in early childhood education: A framework for fully-engaged communication*. Hawaii International Conference on System Sciences (HICSS).

Turner, T. (2009). Beginning with change resources for building diversity in museums. *Journal of the Museum Education, 34* (3), 271–280.

UNESCO (2009). *Investing in cultural diversity and intercultural dialogue.* https://unesdoc.unesco.org/ark:/ 48223/pf0000185202

UNESCO (2021). *UNESCO Kültürel Çeşitlilik Evrensel Bildirgesi*. https://www.unesco.org.tr/pages/180/17

Wang, F., & Hannafin, M. J. (2005). Design-based research and technology-enhanced learning environments. *ETR & D, 53*, 5–23.

Watson, D. M. (2001). Pedagogy before Technology: Re-thinking the relationship between ICT and teaching. *Education and Information Technologies 6,* 251–266.

Williams, A. (2015). *Move over, millennials, here comes generation Z.* The New York Times, https://www.nytimes.com/2015/09/20/fashion/move-over-millennials-here-comes-generation-z.html https://narst.org

BÖLÜM **8**

ÇOKKÜLTÜRLÜ OKUL ÖNCESİ EĞİTİMDE DEĞERLENDİRME

Sebahat AYDOS
Aysel KÖKSAL AKYOL

Giriş

Okul öncesi dönemde değerlendirme konusunda birçok farklı görüşle karşılaşılsa da değerlendirme; bireyi tanımak, gelişim özelliklerini bilmek, özel durumlarını, gereksinimlerini tespit etmek, gelişim ve öğrenme sürecine katkı sağlamak, bireye kendi farkındalığını kazandırmak ve uygun olanaklar sunmak için çeşitli kaynaklardan bilgi edinme ve bir yargıya varma süreci olarak özetlenebilir. Okul öncesi eğitimde ölçme ve değerlendirme kavramları "gelişimsel değerlendirme" çerçevesinde ele alınır ve okul öncesi dönemde değerlendirme, toplanan verilerden çıkarımda ve yorumda bulunarak çocukla ya da eğitimiyle ilgili karar verme süreci olarak açıklanabilir (Işıkoğlu-Erdoğan & Canbeldek, 2017, Üstün & Uzun, 2020). Tüm okul öncesi eğitim programları, her çocuğun güçlü yönlerini, gelişimini ve ilerlemesini izlemek için sürekli değerlendirmeyi içerisinde barındırmalıdır (López vd., 2005).

Irksal ve etnik gruplar, sosyal sınıf ve cinsiyet gibi ortak değerleri ve gelenekleri paylaşmalarına rağmen, her çocuğun çoklu kültürel deneyimlerden oluşan benzersiz bir gelişim süreci vardır. Bu nedenle kültür kavramını çocuklar üzerinde bir dış etki olarak görmek yerine, kültürün çocukların günlük deneyimlerini anlam-

landırmak için yorumlanması gereken bir süreç olarak değerlendirilmesi gerekir. Doğası gereği kültür, insanların başkalarıyla ve çevreyle etkileşime girmeleri nedeniyle sürekli değişir ve gelişir. Kültürü sabit bir değerler ve gelenekler kümesi olarak görmek anlayışı yerine çocukların dünyayı anlamak için kullandıkları ve kullandıkça farklı şekilde uygulayıp yorumladıkları, bu şekilde değişen ve gelişen bir süreç olarak algılama anlayışı giderek yaygınlaşmaktadır (López vd., 2005; Reid vd., 2019). Okul öncesi eğitim kurumlarında diğer eğitim düzeylerinde olduğu gibi farklı gelişim özelliklerine sahip, farklı ailelerden ve çevrelerden gelen çocuklar bir arada eğitim alır. Bu nedenle eğitim programının planlanması ve uygulanmasında olduğu gibi değerlendirme sürecinde de aynı grupta eğitim alan çocukların bireysel özelliklerinin ve geldikleri kültüre özgü özelliklerin dikkate alınması elzemdir. Çocuğa yönelik etiketlemenin ve ötekileştirmenin olmadığı değerlendirmenin, etkili eğitim etkinliklerinin planlanmasında ve çocuğun bütüncül gelişiminde anlamlı katkılarının olacağı bir gerçektir. Bu bölümde kültür, gelişim ve öğrenme bağlamı, okul öncesi eğitimde değerlendirme ve kültür ilişkisi, standart ve alternatif değerlendirme yöntemleri, farklı kültürlerde standart değerlendirme yöntemlerinin kullanılmasının dezavantajları, çokkültürlü değerlendirmede aile ve öğretmenin önemi konuları üzerinde durulacaktır.

Kültür, Gelişim ve Öğrenme Bağlamı

Çocuğu çevreleyen kültür ve kültürün beraberinde getirdiği yaşam koşulları çocuğun gelişim seyrini etkiler ve öğrenme deneyimlerinde kritik rol oynar (Bernhard, 1995; Reid vd., 2019). Bu durum da çok kültürlü
azınlık kültürden olan çocukların, baskın kültüre ilişkin deneyim eksiklerinden kaynaklı sıkıntı yaşamalarına neden olabilir. Yapılan araştırmalarda, farklı kültürlerden gelen çocukların, bulundukları sınıf normlarını karşılamadıklarına dair birçok kanıt ortaya konulmuştur. Batılı ülkelere bakıldığında, uzun zamandır çok sayıda göçmen aldıkları ve öğretmenlerin de buna bağlı olarak farklılaşan bir popülasyonla karşı karşıya geldikleri bilinmektedir. Bu çocuklar için de var olan sistemsel normların uygulanıyor olması çeşitli sosyo-eğitimsel zorlukları beraberinde getirir. Baskın kültürün normlarını karşılamayan çocukların da okul bırakma ihtimalleri diğer çocuklara göre daha yüksektir (Bernhard, 1995). Maalesef genel olarak okul öncesi dönemden itibaren çocuklar baskın kültüre asimile olma eğilimindedir. Ancak bu asimilasyonun da ne kadar gerçekleştiği ve gerçekleşmesinin ne kadar doğru olduğu tartışma konusudur. Bu durumu bir örnekle açıklayacak olursak, Kanada'da bir dönem Aborjin çocuklar kiliseler ve hükümet tarafından belirlenen okullarda standart eğitim modelleri ile yetiştirildiler. Ancak bu eğitim sisteminde çocuklar hem yerli kültürlerinden mahrum kaldılar hem de baskın kültüre yabancı oldular (Bernhard, 1995). Ülke olarak bizim de bu

Kaynaklar

Alaca, B. (2017). *Kindergarten teachers' perspectives on culturally responsive education* (Doctoral dissertation). University of Toronto.

Aydos, S., & Köksal Akyol, A. (2019). Kültür ve erken çocukluk döneminde gelişim. In M. Kale, D. Aslan & İ. Nur (Eds.), Çocuk ve Kültür. Pegem Akademi.

Bennett, R. E. (2011). Formative assessment: A critical review. *Assessment in Education: Principles, Policy & Practice, 18*(1), 5-25.

Bernhard, J. K. (1995). Child development, cultural diversity, and the Professional training of early childhood educators. *Canadian Journal of Education,* 415-436.

Black, P., Harrison, C., & Lee, C. (2003). *Assessment for learning: Putting it into practice*. McGraw-Hill Education.

Brown, C. L. (2004). Reducing the over-referral of culturally and linguistically diverse students (CLD) for language disabilities. *NABE Journal of research and practice*, *2*(1), 225-243.

Boston, C. (2002). The concept of formative assessment. Practical Assessment, *Research, and Evaluation, 8*(1), 9.

Carter, D. J. (2008). On spotlighting and ignoring racial group members in the classroom. In M. Pollock (Ed.), *Every day antiracism: Getting real about race in school* (pp.230-234). New Press.

Cross, B. E. (2003). Learning or unlearning racism: Transferring teacher education curriculum to classroom practices. *Theory into practice*, *42*(3), 203-209.

Dreeban, R., & Gamoran, A. (1986). Race, instruction, and learning. *American Sociological Review*, 660-669.

Durden, T. R., Escalante, E., & Blitch, K. (2015). Start with us! Culturally relevant pedagogy in the preschool classroom. *Early Childhood Education Journal*, *43*(3), 223-232.

Espinosa, L. M. (2005). Curriculum and assessment considerations for young children from culturally, linguistically, and economically diverse backgrounds. *Psychology in the Schools*, *42*(8), 837-853.

Göncü, A. (1999). Children's and researchers' engagement in the world. In A. Goncu (Ed.), *Children's engagement in the world: Sociocultural perspectives* (pp. 3–22). Cambridge University Press.

Gullo, D. F., & Hughes, K. (2011). Reclaiming kindergarten: Part I. Questions about the oryand practice. *Early Childhood Education Journal*, *38*(5), 323-328.

Harlen, W. (2005). Teachers" summative practices and assessment for learning tensions and synergies. *The Curriculum Journal, 16*(2), 207–223.

Hills, T. W. (1992). Reaching potentials through appropriate assessment. Reaching potentials: *Appropriate curriculum and assessment for young children, 1,* 43-63.

Holcomb-McCoy, C. (2004). Assessing the multicultural competence of school counselors: A checklist. *Professional School Counseling*, 178-186.

Işıkoğlu-Erdoğan, N., & Canbeldek, M. (2017). Erken çocukluk eğitiminde ölçme ve değerlendirme. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 17*(3), 1306-1327.

Karaman, P., & Karaman, A. (2017). Öğretmen adaylarının biçimlendirici değerlendirme uygulamalarının incelenmesi: Eylem araştırması modeli. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, *25*(6), 2385-2400.

Kargın, T. (2007). Eğitsel değerlendirme ve bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlama süreci. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, *8*(01), 1-15.

Lareau, A. (1987). Social class in family-school relationships: The importance of cultural capital. *Sociology of education*, 73-85.

Lee, J. (2004). Multiple facets of inequity in racial and ethnic achievement gaps. *Peabody Journal of Education, 79*(2), 51-73.

López, E. J., Salas, L., &Flores, J. P. (2005). Hispanic preschool children: What about assessment and intervention?. *Young Children*, *60*(6), 48.

Luo, R., Tamis-LeMonda, C. S., & Song, L. (2013). Chinese parents' goals and practices in early childhood. *Early Childhood Research Quarterly, 28*(4), 843-857.

Marotta, L., Tramonte, L., & Willms, J. D. (2015). Equivalence of testing instruments in Canada: Studying item bias in a cross-cultural assessment for preschoolers. *Canadian Journal of Education, 38*(3), 1-23.

Mejía-Arauz, R., B., Dexter, A., & Najafi, B. (2007). Cultural variation in children's social organization. *Child Development, 78*(3), 1001–14.

Meller, P. J., & Ohr, P. S. (2008). Family-Oriented, Culturally Sensitive (FOCUS) Assessment of Young Children. In L. A. Suzuki & J. G. Ponterotto (Eds.), *Handbook of multicultural assessment: Clinical, psychological, and educational applications* (pp. 565–593). Jossey-Bass/Wiley.

Moll, L. C. (2019). Elaborating funds of knowledge: Community-oriented practices in international contexts. *Literacy Research: Theory, Method, and Practice, 68*(1), 130-138.

Ng, F. F., Tamis-LeMonda, C. S., Godfrey, E. B., Hunter, C. J., & Yoshikawa, H. (2012). Dynamics of mothers' goals for children in ethnically diverse populations across the first three years of life. *Social Development, 21*(4), 821–48.

Palut, B. (2005). Dinamik ölçme ve değerlendirme. *Eğitim ve Bilim*, *30*(138).

Paris, D. (2012). Culturally sustaining pedagogy: A needed change in stance, terminology, and practice. *Educational Researcher*, *41*(3), 93-97.

Price, C. L., & Steed, E. A. (2016). Culturally responsive strategies to support young children with challenging behavior. *Young Children*, *71*(5), 36-43.

Reid, J. L., Scott-Little, C., & Kagan, S. L. (2019). Diverse children, uniform standards. *Young Children*, *74*(5), 46-54.

Schwartz, M., & Gorbatt, N. (2017). "There is no need for translation: She understands": Teachers' mediation strategies in a bilingual preschool classroom. *The Modern Language Journal*, *101*(1), 143-162.

Tatar, N., & Murat, S. (2011). Öğretmen adaylarının değerlendirmeye yönelik algıları. *E-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, *2*(4), 70-88.

Taylor, L. R. (1997). Assessment of exceptional students: Educational and psychological procedures. (4th ed.). Allyn and Bacon.

Topuz, G. Y. (2016). Okulöncesi eğitim öğretmenlerinin çocukları tanıma ve değerlendirme amaçlı yapılan çalışmalara ilişkin görüşleri [Yayınlanmamış doktora tezi]. Anadolu Üniversitesi.

UNICEF (2004). Çocuk Haklarına Dair Sözleşme. https://www.unicefturk.org/public/uploads/files/UNICEF_ CocukHaklarina-DairSozlesme.pdf

Üstün, B. G., & Uzun H. (2020). Okul öncesi eğitiminde değerlendirme sürecine ilişkin öğretmen tutumlarının incelenmesi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *39*(2), 64-80.

White, K. K., Zion, S., & Kozelski, E. (2005). Cultural identity and teaching, National Institute for urban school improvement Newsletter. https://www.researchgate.net/profile/Shelley-Zion-2/publication/296706752_Cultural_Identity_and_Teaching/links/56da04f608aee73df6cf68ef/Cultural-Identity-and-Teaching.pdf

Volante, L. (2008). Equity in multicultural student assessment. *The Journal of Educational Thought (JET)/Revue de la Pensée Educative*, 11-26.

BÖLÜM **9**

ÇOKKÜLTÜRLÜ OKUL ÖNCESİ EĞİTİMDE SINIF YÖNETİMİ

İmray NUR
Servet KARDEŞ

Giriş

Öğretmenler etkinliklerini kolaylıkla yürütmek, tüm çocuklar için güvenli ve iyi düzenlenmiş öğrenme ortamları oluşturmak, öğrenme için çocukları motive etmek ve öğrenmeyi anlamlı kılmak isterler. Ancak mesleğe yeni başlayan öğretmenler kadar pek çok tecrübeli öğretmenin de en yaygın endişelerinden biri çocuklarla dolu bir sınıfı nasıl yöneteceğidir. Çocukların ara sıra sergiledikleri problemli davranışlar, çocuklar arasındaki çatışmalar ve çocukların öğrenmeye ya da etkinliklere karşı isteksizliği gibi gün içinde karşılaşılan pek çok sorun nedeniyle sınıf yönetimi zorlaşır ve öğretmenler hayal kırıklığı yaşarlar. Özellikle çocukların dilleri, deneyimleri, sosyoekonomik durumları, ilgileri, yönelimleri, etnik kökenleri, dinleri ve yeteneklileri gibi farklılıkların söz konusu olduğu çokkültürlü sınıf ortamlarında sorunlar daha da artar (Milner, 2010). Çokkültürlü

Merve öğretmenin lisans eğitimi sonrası ilk göreve başladığı okul Roman ailelerin yaşadığı bir bölgede bulunuyordu. Merve öğretmen, henüz çocuklar ve ailelerle tanışmadan önce, okuldaki diğer öğretmenlerin Roman aileler ve çocuklar hakkındaki olumsuz konuşmalarından oldukça tedirgin olmuştu. Yine de heyecanlıydı ve bir şeyleri değiştirebileceğini düşünüyordu. Okul açılmadan önce sınıfını

düzenlemiş, çocuklar için pek çok hazırlık yapmıştı. Yaklaşık iki ay sonra tüm çabalarına rağmen kendini oldukça çaresiz ve tükenmiş hissediyordu. "Aileler çocukların eğitimine önem vermiyor, okula devamı sağlayamıyorum, çocuklar bir gün geliyorsa bir hafta gelmiyorlar" diyordu. Okula gelen çocuklar ise etkinliklere katılmak istemiyorlardı ve sınıfta sürekli bir karmaşa oluyordu. Sadece müzik, tiyatro ya da gezi gibi etkinlikler sorunsuz işliyor gibi görünüyordu. Merve öğretmen, Roman ailelerin eğlenmekten başka bir amaçlarının olmadığını ve bunu çocuklarına da aktardıklarını düşünüyordu.

Yukarıdaki örnekte Merve öğretmenin sınıfında olduğu gibi, öğretmenler çokkültürlü sınıf ortamlarıyla karşılaştıklarında, tüm çocuklar için güvenli ve üretken ortamlar yaratmak genel sınıf yönetimi alanyazınında önerilen stratejilerden daha fazlasını kullanmayı gerektirmektedir. Kültürün sınıf yönetimindeki rolünü anlamak, birçok kültür hakkındaki değerleri ve bilgileri tamamen bilmek değil, kültürün öğrenme ve eğitimle ilgili inançları nasıl şekillendirdiğini görmek anlamına gelmektedir. Öğretmenler kültürel farklılıkları anladıklarında sınıf yönetimini daha etkili bir hale getirmek için sınıf ortamını yeniden incelemeye ve tasarlayamaya başlayabilirler. Bu bölümde ilk olarak etkili bir sınıf yönetimin nasıl olması gerektiği incelenmiştir. Ardından, farklı kültürlerden çocuklar bulunan öğretmenler için kültüre duyarlı sınıf yönetiminin bileşenleri ele alınmıştır. Öğretmenlerin hem kendilerinin hem de çocukların kültürünü tanıması, içinde bulundukları sosyokültürel ve tarihsel bağlam hakkında bilgi sahibi olması ve öğretmenlerin tüm bu bilgileri kullanarak kültüre duyarlı sınıf yönetimi stratejilerini kullanmaktaki yeteneği ve istekliliğinin önemi literatür ışığında tartışılmıştır. Son olarak, kültüre duyarlı sınıf yönetimi stratejileri örneklerle açıklanmış, farklı kültürel inançlar ve değerlerin sınıf yönetimi uygulamalarına yansımaları ile ilgili bir çerçeve çizmeye çalışılmıştır.

Etkili Sınıf Yönetiminin Özellikleri

Sınıf yönetimi, öğretmenlerin sınıfta akademik ve sosyal/duygusal öğrenmeyi desteklemek ve kolaylaştırmak için kullandıkları stratejileri kapsayan geniş bir terimdir (Everston & Weinsten 2006). Etkili sınıf yönetimi, çocukların etkinliklere katılmaya teşvik edildiği, öğrenmeye ve prososyal olmaya motive edildiği ve öğrenmeye zararlı ve yıkıcı davranışların sakin bir şekilde ele alındığı bir öğrenme ortamı yaratır (Sullivan vd., 2014). Bu ortamlarda çocukların sınıfa nasıl girdiği, sınıfa girdiklerinde ne yapmaları gerektiği (örneğin, günaydın demek, güne başlama zamanına katılmak, öğrenme merkezlerinde oynamak), merkezlerin ve masaların nasıl düzenlendiği, diğer çocuklarla ve yetişkinlerle iletişim kurma ve sürdürme yolları, işbirliği yapılacak alanlar gibi pek çok konuda beklentiler oluşturulmuş ve çocukların sürece dahil olmasına imkân sağlanmıştır. Etkili sınıf yö-

Kaynaklar

Alabay, E., & Ersal, H. (2020). farklı kültürden çocuk olan okul öncesi öğretmenlerinin uyguladıkları eğitim programına ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 4*(1), 107–134.

Angus, M., McDonald, T., Ormond, C., Rybarcyk, R., Taylor, A., & Winterton, A. (2009) *The Pipeline Project: Trajectories of classroom behaviour and academic progress: A study of engagement*. Edith Cowan University.

Au, K. H., & Kawakami, A. J. (1994). Cultural congruence in instruction. In E. R. Hollins, J. E. King, & W. C. Hayman (Eds.), *Teaching diverse populations: Formulating a knowledge base* (pp. 5-23). State University of New York Press

Aysu, B., & Aral, N. (2016). An investigation of the preschool teachers' views and practices on learning centers . Kastamonu Eğitim Dergisi, 24(5), 2561–2574.

Baker, T., & J. Clark. (2010). Cooperative learning – A double-edged sword: A coorperative learning model for use with diverse student groups. *Intercultural Education, 21*(3), 257–68.

Banks J. (2001). *Cultural diversity and education*. Allyn and Bacon.

Barbetta, P., Norona, K., & Bicard, D. (2005). Classroom behavior management: A dozen common mistakes and what to do instead. *Preventing School Failure, 49*(3), 11–19.

Benedict, E. A., Horner, R. H., & Squires, J. K. (2007). Assessment and implementation of positive behavior support in preschools. Topics in Early Childhood Special Education, 27(3), 174–192.

Bondy, E., Ross, D. D., Gallingane, C., & Hambacher, E. (2007). Creating environments of success and resilience: Culturally responsive classroom management and more. *Urban Education, 42*, 326–348.

Bredekamp, S. (2015). Erken çocukluk eğitiminde etkili uygulamalar. practices in early childhood education, 2nd Edition). (Çev. Hatice Zeynep İnan ve Taşkın İnan). 343–345. Nobel Yayıncılık.

Brown, D. (2003). Urban teachers' use of culturally responsive management strategies. *Theory into Practice, 42*(4), 277–282.

Butterworth, D., & Candy, J. (1998). Quality early childhood practice for young Aboriginal children, *Australian Journal of Early Childhood*, *23*(2), 20–25.

Carter, K., & Doyle, W. (2011). Classroom management in early childhood and elementary classrooms. In C. M. Evertson & C. S. Weinstein (Eds.), *Handbook of classroom management research, practice, and contemporary issues* (pp. 373–407). Routledge.

Carter, D., & Pool, J. (2012). Appropriate social behavior: Teaching expectations to young children. *Early Childhood Education Journal, 40*(5), 315–321.

Catron, E. C., & Allen, J. (2008). *Early chilhood cirriculum: A creative-play model.* Merill Prentice Hall.

Chen, D. W., Nimmo, J., & Fraser, H. (2009). Becoming a culturally responsive early childhood educator: A tool to support - ction by teachers embarking on the anti-bias journey. *Multicultural Perspectives, 11*(2), 101–106.

Chen, X., Rubin, K. H., Liu, M., Chen, H., Wang, L., Li, D., . . . Li, B. (2003). Compliance in Chinese and Canadian toddlers: A cross-cultural study. *International Journal of Behavioral Development*, *27*, 428–436.

Chrispeels, J. H., & Rivero, E. (2001). Engaging Latino families for student success: How parent education can reshape parents' sense of place in the education of their children. *Peabody Journal Of Education, 76*(2), 119–169.

Coelho, E. (1998). *Teaching and learning in multicultural schools. An integrated approach*. Multilingual Matters Ltd.

Conroy, M., Sutherland, K., Snyder, A., & Marsh, S. (2008). Classwide interventions: Effective instruction makes a *Teaching Exceptional Children, 40*(6), 24–30.

Copple, C. (2003). *A world of ence: Readings in teaching young children in a diverse society*. NAEYC.

Çabuk, B., Er, B., Karageyik, S., & Tokgöz, K. (2018). Okul öncesi dönemdeki iki dilli olan ve olmayan çocukların okuma yazmaya hazırlık becerileriyle ilgili öğretmen algılarının incelenmesi. *Karabuk University Journal of Institute of Social Sciences, 8*(4), 12–43.

Curran, M. E. (2003). Linguistic diversity and classroom management. *Theory into Practice, 42*(4), 334–340.

Delpit, L. (1995). *Other people's children: Cultural in the classroom*. The New Press

Dodge, D. T., Colker, L. J., & Heroman, C. (2005). *The creative curriculum for preschool* (4th ed.). Teaching Stategies Inc.

Doumen, S., Verschueren, K., Buyse, E., Germeijs, V., Luyckx, K., & Soenens, B. (2008). Reciprocal relations between teacher-child and aggressive behavior in kindergarten: A three-wave longitudinal study. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology, 37*, 588–599.

Evertson, C., & Weinstein, C. (2006). Classroom management as a field of inquiry. In C Everston & C Weinstein (Eds.), *Handbook of classroom management* (pp. 3-15). Routledge.

Feeney S., Christensen D., & Moravcik E. (2010). Who am I in the lives of children? An introduction to early childhood education (8th edn). Pearson Education.

Ford, D. Y., & Kea, C. D. (2009). Creating culturally responsive instruction: For students' and teachers' sakes**.** *Focus on Exceptional Children, 41*(9), 1–16.

Freiberg, H., & Lamb, S. (2009). Dimensions of person-centered classroom management. *Theory into Practice, 48*(2), 99–105.

Fuller, M. L., & Olsen, G. (1998). *Home-school relations: Working successfully with parents and families*. Allyn and Bacon.

Gangal, M., & Öztürk Y. (2019). Okul öncesi öğretmenlerinin istenmeyen davranışlar ve başa çıkma yolları. *Egitimde Nitel Araştırmalar Dergisi, 7*(3), 1100–1118.

Gay, G. (2000). *Culturally responsive teaching: Theory, research, & practice.* Teachers College Press.

Gay, G. (2002). Preparing for culturally responsive teaching. *Journal of Teacher Education* 53(2), 106–116.

Gay, G. (2006). Connections between classroom management and culturally responsive teaching. In C. M. Evertson & C. S. Weinstein (Eds.), *Handbook of classroom management: research, practice, and contemporary issue*s (pp. 343–370). Routledge.

Gay, G. (2010). Culturally responsive teaching: Theory, research, and practice (2nd ed.). Teachers College Press.

Good, T. L., & Nichols, S. L. (2001). Expectancy in the classroom: A special focus on improving the reading performance of minority students in first-grade classrooms. *Educational Psychologist, 36,* 113–12.

Graves, S., & Howes, C. (2011). Ethnic - rences in social–emotional development in preschool: The impact of teacher child relationships and classroom quality. *School Psychology Quarterly, 26*, 202–214.

Gülay-Ögelman, H., & Karakuzu, E. (2016). MEB 2013 okul öncesi eğitim programı'nda belirtilen öğrenme merkezlerinin uygulamaya yansımalarının incelenmesi: Aydın ili örneği. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 6*(2) , 73–98.

Hollins, E. R. (1996). *Culture in school learning: Revealing the deep meaning.* Lawrence Erlbaum Associates.

Johns, K. M., & Espinoza, C. (1996). *Management strategies for culturally diverse classrooms*. Phi Delta Kappa Educational Foundation.

Kale, M., & Aslan, D. (2021). Barriers to Yuruk Turkmen preschoolers' access to education and participation processes: Does inclusive education include pastoral nomadic children? *Education 3-13*, *49*(6), 745–760.

Kale, M., Sığırtmaç, A., Nur, İ., & Abbak, B. S. (2016). Okul öncesi öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimi uygulamalarına ilişkin

görüşlerinin incelenmesi. *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi, 1*(2), 35–45.

Kaya, Ö. M., & Aytar, A. G. (2012). Okul öncesi eğitim öğretmenlerinin çocuk merkezli yaklaşım uygulamalarının değerlendirilmesi. *Journal of Academic Studies, 14*(53), 27–75.

Kern, L., & Clemens, N. (2007). Antecedent strategies to promote appropriate classroom behavior. *Psychology in the Schools, 44*(1), 65–75.

Koçyiğit, S. (2015). Ana kaynaştırma eğitimi uygulamalarına ilişkin öğretmen-rehber öğretmen ve ebeveyn görüşleri. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi, 4*(1), 391–415.

Korpershoek, H., Harms, T., de Boer, H., van Kuijk, M., & Doolaard, S. (2014). *classroom management strategies and classroom management programs for educational practice: A meta-analysis of the of classroom management strategies and classroom management programs on students' academic, behavioural, emotional, and motivational outcomes*. Groningen: RUG/GION.

Ladson-Billings, G. (1994). *The dream keepers: Successful teachers of African-American children.* Jossey-Bass.

Ladson-Billings, G. (2000). Fighting for our lives: Preparing teachers to teach African American students. *Journal of Teacher Education, 51*(3), 206–214.

Ladson-Billings, G. (2001). Crossing over to Canaan: The journey of new teachers in diverse classrooms. Jossey-Bass.

Levy, J., Wubbels, T., Brekelmans, M., & Morganfield, B. (1997). Language and cultural factors in students' perceptions of teacher communication style. International Journal of Intercultural Relations, 21(1), 29–56.

Li, Y., Xie, H., & Shi, J. (2012). Chinese and American children's perceptions of popularity determinants: Cultural and behavioral correlates. *International Journal of Behavioral Development*, *36*, 420–429.

Medina, J. A. S., Lozano, V. M., & Goudena, P. P. (2001). management in pre-schoolers: A cross-cultural perspective. *International Journal of Early Years Education*, *9*, 153–160.

Mercan-Uzun, E., & Bütün, E. (2016). Okul öncesi eğitim kurumlarındaki Suriyeli sığınmacı çocukların karşılaştıkları sorunlar hakkında öğretmen görüşleri. *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi, 1*(1), 72-83.

Milner, H. R. (2010). What does teacher education have to do with teaching? Implications for diversity studies. *Journal of TeacherEducation*, *61*(1-2), 118–131.

Mishne, J. (2000). *Multiculturalism and the therapeutic process*. Guilford Press.

Montuoro, P., & Lewis, R. (2018). Personal responsibility and behavioral disengagement in innocent bystanders during classroom management events: The moderating of teacher aggressive tendencies. *Journal of Educational Research, 111*(4), 439–445.

Nieto, S. (1994). Lessons from students on creating a chance to dream. *Harvard Educational Review, 64*(4), 392–426.

Nieto, S. (2000). *diversity: The sociopolitical context of multicultural education* (3rd ed.). Longman.

NSW-CESE (2020).*Classroom management: Creating and maintaining positive learning environments.* New South Wales Government: NSW Department of Education.

Özsırkıntı, D., Akay, C., & Bolat, E. (2014). Okul öncesi öğretmenlerinin okul öncesi eğitim programı hakkındaki görüşleri Adana ili örneği. Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 15(1), 313–331 .

Powell, S., & Tod, J. (2004). *A systematic review of how theories explain learning behaviour in school contexts.* EPPI-Centre, Social Science Research Unit, Institute of Education.

Ramazan, O., Arslan Çiftçi, H., & Tezel, M. (2018). Okul öncesi öğrenme merkezlerinin durumunun belirlenmesi ve

öğretmenlerin öğrenme merkezleri hakkındaki görüşlerinin incelenmesi. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi, 2*(2), 213–233.

Randi, J. (2004). Teachers as self-regulated learners. *Teacher College Record, 106*(9), 1825–1853.

Rodríguez-Izquierdo, R. M. (2018). Researching the links between social-emotional learning and intercultural education: Strategies for enacting a culturally relevant teaching. *Intercultural Education, 29*(5-6), 609–623.

Saraç, E., & Kale, M., & Özpoyraz, N.(2023). Culturagram of the development and education processes of children ın seasonal agricultural worker families. *Psycho-Educational Research Reviews, 12*(1), 69–80.

Sheets, R. H. (1996). Urban classroom Studentteacher perception: Ethnic integrity, solidarity, and resistance. *Urban Review, 28*(2), 165–183.

Sullivan, A., Johnson, B., Owens, L., & Conway, R. (2014). Punish them or engage them? Teachers' views of unproductive student behaviours in the classroom. Australian Journal of Teacher Education, 39(6), 43–56.

Tal, C. (2010). Case studies to deepen understanding and enhance classroom management skills in preschool teacher training. *Early Childhood Education Journal, 38,* 143–152.

Thompson, G. L. (2004). *Through ebony eyes: What teachers need to know but are afraid to ask about African American students*. Jossey-Bass.

T G., Friedlmeier, W., & Mayer, B. (2007). Sympathy, distress, and prosocial behavior of preschool children in four cultures. *International Journal of Behavioral Development*, *31*, 284–293.

Trumbull, E., Diaz-Meza, R., Hasan, A., & Rothstein-Fisch, C. (2001).*The bridging cultures project five-year report: 1996–2000*. WestEd.

Trumbull, E., Rothstein-Fisch, C., Greenfield, P. M., & Quiroz, B. (2001). Bridging cultures between home and school: A guide for teachers: With a special focus on immigrant Latino families. Lawrence Erlbaum Associates Publishers.

Vincent, C. G., Randall, C., Cartledge, G., Tobin, T. J., & Swain-Bradway, J. (2011). Toward a conceptual integration of cultural responsiveness and schoolwide positive behavior support. *Journal of Positive*

Walker, J. M. T., & Hoover-Dempsey, K. V. (2006). Why research on parental involvement is important to classroom management. In C. M. Evertson & C. S. Weinstein (Eds.), *Handbook of classroom management: Research, practice, and contemporary issues* (pp. 665–684). Lawrence Erlbaum Associates.

Weinstein, C., Curran, M., & Tomlinson-Clarke, S. (2003). Culturally responsive classroom management: Awareness into action. *Theory Into Practice, 42*(4), 269–276.

Weinstein, C., Tomlinson-Clarke, S., & Curran, M. (2004). Toward a conception of culturally responsive classroom management. *Journal of Teacher Education, 55*(1), 25–38.

BÖLÜM **10**

ÇOKKÜLTÜRLÜ OKUL ÖNCESİ EĞİTİM SINIFLARINDA AKRAN İLİŞKİLERİ

Berrin AKMAN
Hazel Sıla MENTEŞ TANAYDIN

Giriş

Akran ilişkileri, çocukların aynı gelişim düzeyinde bulunan yaşıtları ile etkileşimi sonucu ortaya çıkan; kültür, bireysel seçimler, değerler, sosyal ve fiziksel çevreden etkilenen bir süreç olarak tanımlanmaktadır. Bu ilişkilerin gelişiminde kültürel bağlam önemli bir rol oynar. Vygotsky' a göre (1978), zihinsel işleyiş sosyal dünyadaki bağlamdan ayrı düşünülemez. Akranlarla ve yetişkinlerle kurulan sosyal ilişkiler ve içinde bulunulan toplumun kültürü anlam oluşturmada önemli aracılar olarak karşımıza çıkar. Sosyokültürel bakış açısının yanı sıra ekolojik kurama göre de çocukların akran ilişkileri kültürel topluluklarda gömülüdür (Bronfenbrenner, 1995; Kale, 2019). Önemli kültürel topluluklardan biri, farklı (akademik hazırlık, sosyal beceri eğitimi gibi), farklı inanç ve uygulamaları (güne başlama zamanı, mola gibi disiplin yaklaşımları) olan okul öncesi eğitim ortamlarıdır. Çocuklar, gerçekleşen etkinlikler sırasında var olan gelenekleri ve değerleri benimseme, uyum sağlama veya kendi koşullarına göre gelenek ve değerleri düzenleme arasında sürekli olarak seçim yaparlar. Bu esnada sosyal etkileşimlere, değerlendirmelere ve akran etkileşimlerine yönelik kendi kültürlerini ve normları oluşturmaya aktif olarak katılırlar (Corsaro & Nelson, 2003). Okul öncesi topluluklarında oluşturulan veya sürdürülen kültürel değerler

ve inançlar, belirli davranışların yorumlanmasına (saldırganlık, girişkenlik, utangaçlık vb.) ve bu davranışların uygunluğuna ilişkin yargılara temel oluşturarak arkadaşlık, sosyal ağlar, akran gruplarında reddedilme veya kabul edilme de dahil olmak üzere çocukların akran ilişkilerinin her seviyesine yansır ve etkileşimleri etkiler.

Çocukların tüm gelişim alanları etkileyebilecek güce sahip olan zengin akran ilişkileri ve etkileşimlerine girebilmeleri için eşit fırsatları olmayabilir. Örneğin göçmen çocuklar, eğitime başlamadan önce okul kültürüne veya evde eğitim diline genellikle daha az maruz kalırlar (Souto-Manning & Mitchell, 2010). Eğitim ortamları sayesinde çocuklar farklı tür sosyal etkileşimlere girebilir ve farklı tür ilişkiler (olumlu veya olumsuz) geliştirebilirler. Özellikle okul öncesi eğitim ortamları, genellikle çocukların farklı ve tanıdık olmayan kültürel topluluklarla temas kurdukları ilk sosyal ortam olmaktadır. Bu ortamların çokkültürlü yapısı çocukların akran ilişkilerini doğrudan etkilemektedir. Bu bağlamda Vygotsky'ı temel alan anti ayrımcı, kültüre duyarlı, aidiyet duygusuna ve çeşitliliğe değer veren programlar yurtdışında oldukça ilgi görmekte ve olumlu sonuçları araştırmalar ile ortaya konulmaktadır. Önemli bir kuruluş olan NAEYC (Ulusal Küçük Çocukların Eğitimi Derneği), yüksek nitelikli erken çocukluk eğitim programları için 10 standart yayınlamıştır. Bu standartlarda hem öğretmen hem de çocuklar arası ilişkilere ve aidiyete oldukça önem verilmektedir. Müfredattan ortama, aile ilişkilerine, öğrenmenin değerlendirmesine kadar uzanan geniş bir yelpazede kültüre ve dile duyarlı, gelişimsel olarak uygun uygulamalar vurgulanmıştır [NAEYC, 2023]. Biz de bu bölümde, kültüre bağlı olarak akran ilişkilerinden, arkadaşlıkların nasıl şekillendiğinden, oyunun bu ilişkilerdeki rolü ve son olarak eğitim ortamlarında kültürün etkisini dikkate alarak ilişkileri geliştirme adına neler yapılabileceğinden kanıt temelli bir yol izleyerek bahsedeceğiz.

Kültür ve Akran İlişkileri

Literatürde genel olarak akran kabulü, reddi ve zorbalığı olarak üçe ayrılan akran ilişkileri, erken çocukluktan itibaren sosyal hayatın ayrılmaz bir parçasıdır. Çocuklar akran ilişkilerini geliştirirken sürekli olarak sosyal olarak dışlama ve içerme hakkında kararlar alırlar (Killen vd., 2011). Çocukların olumlu akran ilişkileri geliştirebilmeleri için, akranları tarafından kabul görmeleri, sosyal ağlara entegre olmaları, başkalarıyla belirli arkadaşlık bağları kurabilmeleri ve bu ilişkileri sürdürebilme becerileri önemlidir. Akran kabulü, bir çocuğun akranları tarafından sevilme-sevilmeme derecesi olarak tanımlanmakla beraber çocukların sosyal ve akademik esenliği ile doğrudan bağlantılıdır (Denham, 2006). Olumlu akran ilişkileri, çocukların paylaşım ve işbirliği gibi kişilerarası becerileri, problem çözme becerileri, başa çıkma stratejileri, toplumsal değer ve kuralları, işbirliği, yardım-

Kaynaklar

Abacıoğlu, C. S., Isvoranu, A. M.., Verkuyten, M., Thijs, J., & Epskamp, S. (2019). Exploring multicultural classroom dynamics: A network analysis. *Journal of School Psychology*, *74*, 90–105.

Aboud, F. E. (2003). The formation of in-group favoritism and out-group prejudice in young children: Are they distinct attitudes?. *Developmental Psychology*, *39*(1), 48–60.

Aboud, F., Mendelson, M., & Purdy, K. (2003). Cross-race peer relations and friendship quality. *International Journal of Behavioral Development*, *27*(2), 165–173.

Akman, B., Topçu, Z., Şirin, E., Baydemir, G., Şahin, S., & Arslan, A. Ç. (2011). 6 yaş grubu çocukların sosyal becerilerinin oyun arkadaşı tercihleri üzerindeki etkisi. *Education Sciences, 6*(2), 1548–1560.

Aktaş-Arnas, Y., & Sarıbaş, Ş. (2020). An investigation of pre-school children's and their parents' outdoor play experiences. *Pegem Journal of Education and Instruction*, *10*(2), 373–398.

Asher, C. J., Reghenzani, J. R., Robards, K. H., & Tribe, D. E. (1990). Rare earths in Chinese agriculture. *Report of an Australian Mission which visited China from 31. March-15. April*, 54.

Atış-Akyol, N., Yıldız, C., & Akman, B. (2018). Öğretmenlerin akran zorbalığına ilişkin görüşleri ve zorbalıkla baş etme stratejileri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 33*(2), 439–459.

Aubert, A., Molina, S., Schubert, T., & Vidu, A. (2017). Learning and inclusivityvia Interactive Groups in early childhood education and care in the Hopeschool, *Learning, Culture and Social Interaction, 13*, 90–103.

Avşar, A. U. (2019). *Okul öncesi dönem çocuklarının saldırgan davranışları ile sosyal konumları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Burdur.

Bagwell, C. L., & Schmidt, M. E. (2011). The friendship quality of overtly and relationally victimized children. Merrill-Palmer Quarterly, 57(2), 158–185.

Bağçeli-Kahraman, P., & Arabacıoğlu, B. (2020). Türk ve Suriyeli beş yaş çocukların oyunlarının çizimleri yoluyla incelenmesi. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi,*320–337.

Barbarin, O. A. (2007). Mental health screening of preschool children: Validity and reliability of ABLE. *American Journal of Orthopsychiatry,77*(3), 402–418.

Bayrakdar, U., & Akman, B. (2020). Anti ayrımcı programların okul öncesi uygulanmasının avantaj ve sınırlılıkları. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *22*(2), 959–976.

Bennett, S. V., Gunn, A. A., Gayle-Evans, G., Barrera, E. S., & Leung, C. B. (2017). Culturally responsive literacy practices in an early childhood community. *Early Childhood Education Journal, 46*(2), 241–248.

Bergeron, N., & Schneider, B. H. (2005). Explaining cross-national in peer-directed aggression: A quantitative synthesis. *Aggressive Behavior: Journal of the International Society for Research on Aggression*, *31*(2), 116–137.

Bodrova, E., & Leong, D. J. (2007). *Tools of the mind: The Vygotskian approach to early childhood education* (2nd ed.). Pearson/ Prentice Hall.

Borner, K. B., Gayes, L. A., & Hall, J. A. (2015). Friendship during childhood and cultural variations. *International Encyclopedia of the Social &Behavioral Sciences,* 442–447.

Bozan, M. A., Akçay, A. O., & Karahan, E. (2021). İlkokullarda eğitim gören Suriyeli öğrencilerin uyum sürecinin incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, *50*(1), 309–335.

Bredekamp, S., & Joseph, G. E. (2015). *practices in early childhood education: Building a foundation.* Pearson.

Bronfenbrenner, U. (1995). Developmental ecology through space and time: A future perspective. In P. Moen, G. H. Elder, Jr., & K. Lüscher (Eds.), Examining lives in context: Perspectives on the ecology of human development (pp. 619–647). American Psychological Association.

Bulotsky-Shearer, R. J., Manz, P. H., Mendez, J. L., McWayne, C. M., Sekino, Y., & Fantuzzo, J. W. (2012). Peer play interactions and readiness to learn: A protective for African American preschool children from low-income households. *Child Development Perspectives*, *6*(3), 225–231.

Castelli, L., De Amicis, L., & Sherman, S. J. (2007). The loyal member On the preference for in group members who engage in exclusive relations with the in group. *Developmental Psychology*, *43*(6), 1347–1359.

Chen, X. (2010). Socio emotional development in Chinese children. In M. H. Bond (Ed.), *Handbook of Chinese psychology* (pp. 37–52). Oxford University Press.

Chen, X., & Tse, H. C. (2008). Social functioning and adjustment in Canadian-born children with Chinese and European backgrounds. *Developmental Psychology, 44,* 1184–1189.

Chen, X., French, D. C., & Schneider, B. H. (Eds.). (2006). *Peer relationships in cultural context*. Cambridge University Press.

Chen, X., Kaspar, V., Zhang, Y., Wang. L., & Zheng, S. (2004). Peer relationships among Chinese and North American boys: A cross-cultural perspective. *Adolescent Boys in Context* (pp. 197–218). New York.

Chen, X., Rubin, K. H., & Li, B. (1995). Depressed mood in Chinese children: Relations with school performance and family environment. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 63*(6), 938–47.

Chen, X., &Wang, Z. (2006). Social and cultural changes and the development of social functioning. Presented at Bienn. Meet. Int. Soc. Study-Behav. Dev., 19th, Melbourne, Australia.

Cırıt-Karaağaç, F., & Güvenç, H. (2019). Resmi ilkokullara devam eden suriyeli mülteci öğrencilerin eğitim sorunları .*OPUS International Journal of SocietyResearches , 11* (18) , 530–568 .

Cohen, J. S., & Mendez, J. L. (2009). Emotion regulation, language ability, and the stability of preschool children's peer play behavior. *Early Education and Development*, *20*(6), 1016–1037.

Corsaro, W. A. (1994). Discussion, debate, and friendship processes: Peer discourse in US and Italian nursery schools. *Sociology of Education*, 1–26.

Corsaro, W. A., & Nelson, E. (2003). Children's collective activities and peer culture in early literacy in American and Italian preschools. *Sociology of Education*, 209–227.

D'angelo, A. M., & Dixey, B. P. (2001). Using multicultural resources for teachers to combat racial prejudice in the classroom. *Early Childhood Education Journal*, *29*(2), 83–87.

Deci, E. L., & Ryan, R. M. (1995). *Human autonomy: The basis for true self-esteem. In Efficacy, agency, and self-esteem* (pp. 31-49). Springer US.

Denham, S. A. (2006). Social-emotional competence as support for school readiness: What is it and how do weassess it?.*Early Education and Development, 17*(1), 57–89.

Dickinson, D. K., & Tabors, P. O. (2015). *Beginning literacy with language: Young children learning at home and school.* Brookes Publishing.

Dunham, Y., Baron, A. S., & Carey, S. (2011). Consequences of "minimal" group - ons in children. *Child Development*, *82*(3), 793–811.

Dunn, J. (2008). Play, drama and literacy in the early years. *Desirable literacies: Approaches to Language and Literacy in the Early Years*, 162–182.

Eisenberg, N., Eggum-Wilkens, N. D., & Spinrad, T. L. (2015). The development of prosocial behavior. In D. A. Schroeder & W. G. Graziano (Eds.), *The Oxford handbook of prosocial behavior* (pp. 114–136). Oxford University Press.

Ellison, C. G., & Powers, D. A. (1994). The contact hypothesis and racial attitude samong Black Americans. Social Science Quarterly, 75(2), 385–400.

Erol, A., & Ogelman, H. G. (2020). Çocukların saldırganlık ve akran şiddetine maruz kalma düzeylerinin akranları tarafından sevilme düzeyleri üzerindeki yordayıcı etkisi. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim*

Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 11(1), 14–21.

Ezmeci, F., Akgül, E., & Akman, B. (2020). Çocukların oyunlarındaki akran etkileşimleri ve ortaya çıkan sorunlarda öğretmen müdahalelerinin incelenmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 33*(1), 67–-86.

Fabes, R. A., Martin, C. L., & Hanish, L. D. (2003). Young children's play qualities in same-, other-, and mixed-sex peer groups. *Child Development*, *74*(3), 921–932.

Farver, J. A. M., Kim, Y. K., & Lee, Y. (1995). Cultural in Korean-and Anglo-American preschoolers' social interaction and play behaviors. *Child Development*, *66*(4), 1088–-1099.

Fink, E., & Hughes, C. (2019). Children's friendships. *Pychologist, 32*, 28–31.

Fishbein, H. D., & Imai, S. (1993). Preschoolers select playmates on the basis of gender and race. *Journal of Applied Developmental Psychology*, *14*(3), 303–316.

French, D. C., Lee, O., & Pidada, S. (2006). Friendships of Indonesian, South Korean, and US youth: Exclusivity, intimacy, enhancement of worth, and In X. Chen, D. C. French, & B. H. Schneider (Eds.), Peer relationships in cultural context (pp. 379–402). Cambridge University Press.

French, D. C., Pidada, S., & Victor, A. (2005). Friendships of Indonesian and United States youth. *International Journal of Behavioral Development*, *29*(4), 304–313.

Gaskins, S. (2008). Children's daily lives among the Yucatec Maya. In R. A. LeVine & R. S. New (Eds.), *Anthropology and child development: A cross-cultural reader* (pp. 280–289). Blackwell Publishing.

Gest, S. D., Graham-Bermann, S. A., & Hartup, W. W. (2001). Peer experience: Common and unique features of number of friendships, social network centrality, and sociometric status. *Social Development*, *10*(1), 23–40.

Girouard, N., Stack, D. M., & O'Neill-Gilbert, M. (2011). Ethnic during social interactions of preschoolers in same-ethnic and cross-ethnic dyads. *European Journal of Developmental Psychology*, *8*(2), 185–202.

GonzáLez, Y. S., Moreno, D. S., & Schneider, B. H. (2004). Friendship expectations of early adolescents in Cuba and Canada. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, *35*(4), 436–445.

Gosso, Y., & Carvalho, A. M. A. (2013). Play and cultural context. *Encyclopedia on Early Childhood Development*, 1-7.

Göncü, A., & Gaskins, S. (2012). Comparing and extending Piaget's and Vygotsky's understandings of play. In A. D. Pellegrini (Ed.), *The Oxford Handbook of the development of play* (pp. 48–57). Oxford University.

Göncü, A., Jain, J., & Tuermer, U. (2007). Children's play as cultural interpretation. In In A. Göncü & S. Gaskins (Eds.), Play and development: Evolutionary, sociocultural, and functional perspectives (pp. 155–178). Lawrence Erlbaum Associates Publishers.

Graham, S., Taylor, A., & Ho, A. (2009). Race and ethnicity in peer relations research. In K. Rubin, W. M. Bukowski & B. Laursen (Eds.), *Handbook of peer interactions, relationships, and groups* (394–413). Guilford Press.

Greenfield, P. M., & Suzuki, L. K. (1998). Culture and Human Development: Implications for Parenting, Education, Pediatrics and Mental Health. In W. Damon, I. E. Sigel, & K. A. Renninger (Eds.), Handbook of child psychology: Child psychology in practice (pp. 1059–1109). John Wiley & Sons, Inc..

Grütter, J., & Meyer, B. (2014). Inter group friendship and children's intentions for social exclusion in integrative classrooms: The moderating role of teachers' diversity beliefs. *Journal of Applied Social Psychology*, *44*(7), 481–494.

Gudykunst, W. B. (1998). Applying anxiety\ uncertainty management (AUM) Theory to intercultural adjustment training. *International Journal of Intercultural Relations*, *22*(2), 227–250.

Hamm, J. V., Bradford Brown, B., & Heck, D. J. (2005). Bridging the ethnic divide: Student and school characteristics in African American, Asian-descent, Latino, and White adolescents' cross-ethnic friend nominations. *Journal of Research on Adolescence*, *15*(1), 21–46.

Hartman, S., & Manfra, L. (2016). Change in child behaviour concerns associated with child care quality features among a sample of low-income Latino children. *Early Child Development and Care, 186*(9), 1378–1391.

Hartup, W. (1996). The company they keep: Friendships and their developmental significance. Child Development 67, 1–13.

Hennig, K., & Kirova, A. (2012). The role of cultural artefacts in play as tools to mediate learning in an intercultural preschool programme. *Contemporary Issues in Early Childhood*, *13*(3), 226–241.

Howes, C. (2009). Friendship in early childhood. In K. H. Rubin, W. M. Bukowski, & B. Laursen (Eds.), Handbook of peer interactions, relationships, and groups (pp. 180–194). The Guilford Press.

Howes, C., & Wu, F. (1990). Peer interactions and friendships in an ethnically diverse schools etting. *Child Development*, *61*(2), 537–541.

Howes, C., Sanders, K., & Lee, L. (2008). Entering a new peer group in ethnically and linguistically diverse child care classrooms. *Social Development*, *17*(4), 922–940.

Howes, C., Wishard-Guerra, A., Fuligni, A., Zucker, E., Lee, L., Obregon, N. B., et al. (2011). Classroom dimensions predictearly peer interaction when children are diverse in ethnicity, race, and home language. *EarlyChildhoodResearchQuarterly, 26*(4), 399–408.

Johnson, S. R., Seidenfeld, A. M., Izard, C. E., & Kobak, R. (2013). Can classroom emotional support enhance prosocial development among children with depressed caregivers? *Early Childhood Research Quarterly, 28*(2), 282–290.

Kale, M. (2019). *Okul öncesi eğitim çağında konargöçer yörük Türkmen çocukların gelişimsel ve eğitimsel refahlarının ekokültürel teori bakış açısıyla incelenmesi* (Doktora Tezi). Çukurova Üniversitesi, Adana.

Kawabata, Y., & Crick, N. R. (2015). Direct and interactive links between cross-ethnic friendships and peer rejection, internalizing symptoms, and academic engagement among ethnically diverse children. *Cultural Diversity and EthnicMinority Psychology*, *21*(2), 191–200.

Kawabata, Y., Crick, N. R., & Hamaguchi, Y. (2010). The role of culture in relational aggression: Associations with social-psychological adjustment problems in Japanese and US school-aged children. *International Journal of Behavioral Development*, *34*(4), 354–362.

Khalfaoui, A., García-Carrión, R., & Villardón-Gallego, L. (2020). Bridging the gap: engaging Roma and migrant families in early childhood education through trust-based relationships. *European Early Childhood Education Research Journal*, *28*(5), 701–711.

Khalfaoui, A., García-Carrión, R., & Villardón-Gallego, L. (2021). A systematic review of the literature on aspects positive classroom climate in multicultural early childhood education. *Early Childhood Education Journal*, *49*(1), 71–81.

Killen, M., Rutland, A., & Ruck, M. D. (2011). Promoting equity, tolerance, and justice in childhood. *Social Policy Report. 25*(4), 1–25.

Kim, S. J. (2016). The role of peer relationships and interactions in preschool bilingual children's responses to Picture books. *Journal of Early Childhood Literacy, 16*(3), 311–337.

Kirova, A. (2010). Children's representations of cultural scripts in play: Facilitating transition from home to preschool in an inter cultural early learning program for refugee children. *Diaspora, Indigenous, and Minority Education*, *4*(2), 74–91.

Knörr, J. (2005). *Childhood and migration: From experience to agency* (p. 228). Transcript Verlag.

Kupersmidt, J. B., DeRosier, M. E., & Patterson, C. P. (1995). Similarity as the basis for children's friendships: The roles of sociometric status, aggressive and with drawn behavior, academic achievement and demographic characteristics. *Journal of Social and Personal Relationships*, *12*(3), 439-452.

Lee, L., Howes, C., & Chamberlain, B. (2007). Ethnic heterogeneity of social Networks and cross-ethnic friendships of elementary school boys and girls. *Merrill-Palmer Quarterly (1982-)*, 325–346.

Leont'ev, A. N. (1981). Activity, consciousness and personality. In J. V. Wertsch (Ed.), *The concept of activity in Soviet psychology* (pp. 37–71). Sharpe.

Levy, G. D. (2000) Individual in race schematicity as predictors of African American and white children's Race-relevant memories and peer preferences, *The Journal of Genetic Psychology: Research and Theory on Human Development,161*(4), 400–419.

Li, A. K. (1992). Peer relations and social skills training: Implications for the multicultural classroom. *Journal of Educational Issues of Language Minority Students*, *10*(1), 67–78.

Menteş-Tanaydın, H. S. & Aktaş-Arnas, Y. (2021). Okul öncesi kaynaştırma sınıfındaki otizmli bir çocuğun akran ilişkilerinin incelenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi* ,(52) , 439–464.

McCandless, B. R., & Hoyt, J. M. (1961). Sex, ethnicity, and play preferences of preschool children. *The Journal of Abnormal and Social Psychology*, *62*(3), 683–685.

Mendez, J. L., & Fogle, L. M. (2002). Parental reports of preschool children's social behavior: Relations among peer play, language competence, and problem behavior. *Journal of Psycho educational Assessment*, *20*(4), 370–385.

Mendez, J. L., Fantuzzo, J., & Cicchetti, D. (2002). Profiles of social competence among low–income African American preschool children. *Child Development*, *73*(4), 1085–1100.

Moen, A. L., Sheridan, S. M., Schumacher, R. E., & Cheng, K. C. (2019). Early childhood student-teacher relationships: What is the role of classroom climate for children who are disadvantaged? *Early Childhood Education Journal, 47*(3), 331–341.

Moody, J. (2001). Race, school integration, and friendship segregation in America. *American Journal of Sociology 107(*3), 679–716.

Murphy, B. C., & Eisenberg, N. (2002). An integrative examination of peer Children's reported goals, emotions, and behaviors. *Social Development*, *11*(4), 534–557.

NAEYC (2023). *National association for the education of young children*. https://www.naeyc.org/our-work/families/10-naeyc-program-standards

Nieto, S. (2004). *diversity: The socio political context of multicultural education* (4th Edition). Allyn & Bacon.

Nur, İ. (2020). Okul öncesi çocuklarının ebeveynleri, öğretmenleri ve arkadaşları ile ilişkilerinde sahip oldukları zihinsel temsillerinin okula uyumla ilişkisi, *(Doktora tezi).* Çukurova Üniversitesi, Adana.

Olweus, D. (1991). Victimization among school children. *Advances in Psychology*, *76*, 45–102.

Pettigrew, T. F., & Tropp, L. R. (2000). Does inter group contact reduce prejudice? Recent meta-analytic findings. In S. Oskamp (Ed.), *Reducing prejudice and discrimination* (pp. 93–114). Erlbaum.

Piaget, J. (1945). Play, dreams and imitation in childhood (Vol. 25). Routledge.

Putallaz, M., & Sheppard, B. H. (1990). Children's social status and orientations to limited resources. *Child Development*, *61*, 2022–2027.

Reid, J. L. (2014). The racial and ethnic composition of pre-kindergarten classrooms and children's language development. *Penn State Low Review, 119*, 645–685.

Reid, J. L., Kagan, S. L., Hilton, M., & Potter, H. (2015). *A Better Start. Why classroom diversity matters in early education.* The

Century Foundation and the Poverty & Race Research Action Council.

Reyes, M. R., Brackett, M. A., Rivers, S. E., White, M., & Salovey, P. (2012). Classroom emotional climate, student engagement, and academic achievement. *Journal of Educational Psychology*, *104*(3), 700–712.

Robins, K. N., Lindsey, R. B., Lindsey, D. B., & Terrell, R. D. (Eds.). (2005). *Culturally proficient instruction: A guide for people who teach*. Corwin Press.

Rodkin, P. C., Farmer, T. W., Pearl, R., & Van Acker, R. (2000). Heterogeneity of popular boys: Antisocial and prosocial configurations.*Developmental Psychology*, *36*, 14–24.

Romero, S., Perez, K., Pasnak, R., & Lehman, E. (2009). The selection of friends by preschoolc hildren. *NHSA DIALOG*, *12*(4), 293–306.

Roopnarine, J. L., Johnson, J. E., & Hooper, F. H. (Eds.). (1994). *Children's play in diverse cultures*. SUNY Press.

Rubin, K. H., Bukowski, W., & Parker, J. G. (2006). Peer interactions, relationships, and groups. In N. Eisenberg (Ed.), *Handbook of child psychology: Vol 3. Social, emotional, and personality development*, (pp. 571–645). Wiley.

Rubin, K. H., Burgess, K. B., & Coplan, R. J. (2002). Social with drawal and shyness. In P. K. Smith & C. H.Hart (Eds.), *Blackwell Handbook of Childhood Social Development* (pp. 330–52). Blackwell Sci.

Rubin, K. H., Bukowski, W. M., & Bowker, J. C. (2015). Children in peer groups. In M. H. Bornstein & T. Leventhal (Eds.), Handbook of child psychology and developmental science, Vol. 3, *Ecological settings and processes* (7th Ed.) (pp. 175–222). Wiley.

Rubin, K., Fredstrom, B., & Bowker, J. (2008). Future directions in… Friendship in childhood and early adolescence. *Social Development (Oxford, England)*, *17*(4), 1085–1096.

Russell, A., Hart, C. H., Robinson, C. C., & Olsen, S. F. (2003). Children's sociable and aggressive behaviour with peers: A comparison of the US and Australia, and contributions of temperament and parenting styles. *International Journal of Behavioral Development*, *27*(1), 74–86.

Rutland, A., Cameron, L., Bennett, L., & Ferrell, J. (2005). Interracial contact and racial constancy: A multi-site study of racial inter group bias in 3–5 year old Anglo-British children. *Journal of Applied Developmental Psychology*, *26*(6), 699–713.

Rychly, L., & Graves, E. (2012). Teacher characteristics for culturally responsive pedagogy. *Multicultural Perspectives*, *14*(1), 44-49.

Sanders, K. E., Molgaard, M., & Shigemasa, M. (2019). The relationship between culturally relevant materials, emotional climate, ethnic composition and peer play in preschools for children of color. ournal for Multicultural Education, 13(4), 338–351.

Sanders, K., & Downer, J. (2012). Predicting acceptance of diversity in pre-kindergarten classrooms. *Early Childhood Research Quarterly*, *27*(3), 503–511.

Saraç, E. (2021). *Mevsimlik tarım işçisi aileler ve çocukların günlük yaşam süreçlerinin incelenmesi: Kültüragram örneği,* (Yüksek Lisans Tezi). Çağ Üniversitesi, Mersin.

Sinan, F. N. (2019). *Türkiye'de ilkokula devam eden Suriyeli çocukların akran ilişkilerinin incelenmesi* (Doktora tezi). Bursa Uludağ Üniversitesi.

Souto-Manning, M., & Mitchell, C. H. (2010). The role of action research in fostering culturally-responsive practices in a preschool classroom. *Early Childhood Education Journal*, *37*(4), 269–277.

Titzmann, P. F., & Silbereisen, R. K. (2009). Friendship homophily among ethnic German immigrants: A longitudinal comparison between recentand more experienced immigrant adolescents. *Journal of Family Psychology*, *23*(3), 301–310.

Tobisch, A., & Dresel, M. (2017). Negatively or positively biased? Dependencies of teachers' judgments and expectations based on students' ethnic and social backgrounds. *Social Psychology of Education*, *20*(4), 731–752.

Uzun, E. M., & Bütün, E. (2016). Okul öncesi eğitim kurumlarındaki Suriyeli sığınmacı çocukların karşılaştıkları sorunlar hakkında öğretmen görüşleri. *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi,1*(1), 72–83.

Valls, R., & Kyriakides, L. (2013). The power of interactive roups: How diversity of adults volunteering in classroom groups can promote inclusion and success for children of vulnerable minority ethnic populations. *Cambridge Journal of Education*, *43*(1), 17–33.

Vygotsky, L. S. (1978). *Mind and society: The development of higher mental processes.* Harvard University Press.

Yanık, B., & Kozandağı, H. (2021). Okul öncesindeki Suriyeli ve Türk çocukların oyunları ve oyundaki ilişkileri. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* (51), 299–326.

Zeng, Z., & Xie, Y. (2008). A preference-opportunity-choice framework with applications to inter group friendship. *American Journal of Sociology*, *114*(3), 615–648.

BÖLÜM **11**

SIĞINMACI VE MÜLTECİ ÇOCUKLARIN EĞİTİMİ

Yahya Han ERBAŞ
Ebru AKTAN ACAR

Giriş

Küresel olarak her yıl milyonlarca insan, diğer ulus devletlerde güvenli bir hayat sürebilmek için kendi ülkelerini terk etmektedirler. Bu göç hareketlerinin ekonomik sebeplerden olması mümkün olduğu kadar, can güvenliğini sağlama adına yapılanları da bulunmaktadır. Yaşam şartlarını daha iyi hale getirmek ya da tehditleri bertaraf etmek adına göç hareketlerinde bulunan insanlara göçmen, sığınmacı veya mülteci gibi tanımlamalar yapılmaktadır. Can güvenliği noktasında yapılan göç hareketlerinden dolayı mülteci olarak adlandırılan bu insanların ırkı, inancı, etnik kimliği, siyasi düşüncesi veya belirli bir sosyal gruba üyelik nedeniyle baskıya uğrama konusunda çeşitli kaygılar yaşadıklarını bilmekteyiz. Yaşadıkları devletleri yönetenlerin, yaşanan insan hakları ihlallerine karşı haklarını korumamaları, insanları bu tür yasa dışı göç hareketlerine zorlamaktadır (Karakaş & Erbaş, 2018; Thomas, 2016; Ünal, 2014).

Göçmenlik, sığınmacılık ve mültecilik kavramları, her ne kadar alanyazında sıklıkla birbirlerinin yerine kullanılsalar da aslında bu kavramlar birbirinden ayrı anlamlar taşımaktadır. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'ne (BMMYK; 2016) göre göçmen ve göçmenlik kavramının uluslararası boyutta

üzerinde uzlaşılmış tam bir tanımı bulunmamaktadır. Bununla beraber, BMMYK'ya (2016) göre göçmenler "…İş bularak hayatlarını iyileştirmek için veya bazı durumlarda eğitim, aile birleşmesi veya doğal felaketler, kıtlık veya aşırı fakirlikten dolayı ortaya çıkan aşırı zor şartları azaltma amacıyla da yer değiştirip ülkelerini terk eden, genel olarak uluslararası hukuk çerçevesinde, mülteci olarak tanımlanmayan" (s.2) kişilerdir. Uluslararası hukuk tarafından tanımlanması, koruması ve yasal çerçevesi belirlenmiş olan mültecilik kavramı ise göçmenlik kavramından farklıdır. 1951 Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesinin 1. maddesine göre mülteci şu şekilde tanımlanmaktadır:

> *Irkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen şahıs. (s. 2)*

Tanımlarda da görüldüğü üzere, mültecilik statüsü elde eden bireyler, başlarına gelen olumsuz durumlardan ötürü bu statüyü elde etmektedirler. Oysa göçmenlik kavramında olumlu durumların varlığı da söz konusudur. Bunlara ek olarak, sığınmacı kavramı, mülteci kavramının bir alt statüsü gibi algılanabilir. Mülteciler yasal olarak gittikleri ülkede bulunma hakkı elde etmiş kişilerden oluşmaktayken, sığınmacı kişiler gittikleri ülkede henüz mültecilik hakkı elde etmemiş kişiler olarak tanımlanmaktadır. Gereken izinler kendilerine verilmediği durumlarda sığınmacılar bulundukları ülkeyi terk etmekle yükümlüdürler (Çakran & Eren, 2017).

BMMYK'ya göre son yüzyıldaki en yeni ve en büyük göç dalgalarından birini Suriyelilerin göç hareketi oluşturmaktadır (Erdoğan & Çorabatır, 2019). Ortadoğu olarak adlandırılan coğrafi bölgenin büyük bir bölümünü etkisi altına alan, 2010 yılında Tunus'ta başlayan Arap Baharı, 2011 yılında Suriye'ye sıçradığı andan itibaren, milyonlarca insan yurtlarını terk ederek, komşu ülkelere, Avrupa'ya hatta Amerika kıtasına göç ederek sığınmacılık talebinde bulunmuşlardır. Bu göç dalgalarından en çok etkilenen ülkelerden biri de şüphesiz ki Türkiye Cumhuriyeti olmuştur (Erbaş, 2021). Başta Suriyeliler olmak üzere, büyük kitleler halinde Türkiye'ye gelen bu sığınmacılar, uluslararası hukuk kurallarına göre "Geçici Koruma" denen kapsamda ele alınmaktadırlar. 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 91'inci maddesine göre 13 Ekim 2014 tarihinde çıkarılan Geçici Koruma Yönetmeliği ile bu statü Suriyeli sığınmacılara verilmiştir (Göç İdaresi Başkanlığı [GİB], t.y.).

Kaynaklar

Alkan, B. (2020). *Türkiye'de Ana Okuluna Devam Eden Suriyeli Çocukların İletişim Becerileri: Bir Durum Çalışması*(Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.

Avcı, F. (2019). Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden mülteci öğrencilerin sınıf ortamında karşılaştıkları sorunlara ilişkin öğretmen görüşleri. *Language Teaching and Educational Research, 2* (1), 57-80. https://doi.org/10.35207/later.537817

Avrupa Konseyi (1950). *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi*. https://www.yargitay.gov.tr/documents/AIHM.pdf

Aydın, S., & Kurtulmuş, Z. (2018). Okul öncesi öğretmenlerinin göçmen çocukların eğitim sorunları hakkındaki görüşlerininincelenmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 22, 231–250.

Başar, M., Akan, D. & Çiftçi, M. (2018). Mülteci öğrencilerin bulunduğu öğrenme sürecinde karşılaşılan sorunlar. *Kastamonu Eğitim Dergisi, 26*(5), 1571-1578. https://doi.org/10.24106/kefdergi.427432

Birleşmiş Milletler (1948). *İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi*. https://dspace.ceid.org.tr/xmlui/ bitstream/handle/1/612/ekutuphane2.1.1.3.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (2016).*Mülteci ve Göçmen? Sözcük seçimi önemlidir*. https://www.unhcr.org/cy/wp-content/uploads/sites/41/2018/02/UNHCR_Refugee_or_Migrant_TR.pdf

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Türkiye Temsilciliği (t.y.). *Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme*. https://www.unhcr.org/tr/wp-content/uploads/sites/14/2020/01/Multecilerin-Hukuki-Durumuna-Iliskin-Sozlesme.pdf

Bourgonje, P. (2010). *Education for refugee and asylum seeking children in OECD countries: Case studies from Australia, Spain, Sweden and the United Kingdom*. http://download.ei-ie.org/Docs/WebDepot/EIResearch_Paloma_Eng_final_med.pdf

Can Yaşar, M., Uyanık Aktulun, Ö., Hamiden Karaca, N., & Teke, H. (2018). Okul öncesi eğitimin 48-66 aylar arasındaki Suriyeli çocukların gelişimine etkisi. *Electronic Turkish Studies, 13*(27), 341–366. https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.14599

Crawley, H. (2006). *Child first, migrant second: Ensuring that every child matters*. https://www.researchgate.net/profile/Heaven-Crawley/publication/318943097_Child_First_Migrant_Second_Ensuring_that_Every_child_Matters/links/5986e40545851560584cd535/Child-First-Migrant-Second-Ensuring-that-Every-child-Matters.pdf

ÇABA Çok Amaçlı Erken Çocukluk Eğitimi Merkezi (t.y.). *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi ÇABAÇAM "Çok Amaçlı Erken Çocukluk Egitimi Merkezi*". http://cokamaclimerkez.comu.edu.tr/

Çelebioğlu-Morkoç, Ö., &Aktan-Acar, A. (2014). 4-5 yaş grubu çocuklarına yönelik Çok Amaçlı Erken Müdahale Programı'nın etkililiğinin belirlenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 14*(5), 1835–1860.

Çelebioğlu, Ö. (2017). Hayata eşit başlangıç için erken müdahale programları. E. Aktan Acar (Ed.), *Erken Çocukluk Eğitimi Mozaiği: Büyük Düşünceler/Fikirler, Modeller ve Yaklaşımlar* (ss. 129–147). Nobel.

Dunst, C. (1995). *Key characteristics and features of Community-Based Family Support Programs.* Family Resource Coalition.

Erbaş, Y.H. (2021). Migration and mobility in youth (Turkey). In *Bloomsbury Education and Childhood Studies*. Bloomsbury Academic.

Erbas, Y.H. (2019). Dimensions of multicultural education: Pedagogical practices knowledge of graduate students towards multicultural education in Turkey. Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi, 13(27), pp. 142–181. https://doi.org/10.29329/mjer.2019.185.7

Erdemir, E., &Diri, A. (2019). *Erken Çocukluk Eğitimi Yaz Anaokullarının Suriyeli çocuklar ile Bölge çocukları üzerindeki etkileri: Değerlendirme raporu*. İstanbul: AÇEV.

Erdoğan, M. M.,&Çorabatır, M. (2019). *Demographical development of the Syrian refugee population and its potential impactson the education, employment and municipality services in Turkey in near future*." UDRA Programme Research Panel, October18. https://igamder.org/uploads/belgeler/QUDRA_TURKEY%20RESEARCHREPORT_TR.pdf

Eren, V., & Çakran, Ş. (2017). Mülteci politikası: Avrupa Birliği ve Türkiye karşılaştırması. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 14*(39), 1–30.

Göç İdaresi Başkanlığı (t.y.). *Geçici korumanın unsurları*. https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma

Hamilton, R. (2003). Schools, teachers and the education of refugee children. In *Educational interventions for refugee children* (pp. 97-110). Routledge.

Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü. (2022). *2021-2022 Eğitim-öğretim yılı verileri*. https://hbogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2022_01/26165737_goc2022sunu.pdf

Hukuk ve Sosyal Politika Merkezi. (n.d.). I*mmigrant children and families*. https://www.clasp.org/issues/children-youth-families/immigrant-children-and-families

Karakaş, H., & Erbaş, Y. H. (2018). Öğretmen adaylarının çokkültürlü deneyimleri ve (Türkiye'deki) kültürel ve sosyal gruplara yönelik düşünceleri. *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi, 5*(9), 59–81.

Kınık-Kılıç. E. & Aktan-Acar, E. (2020). Tüm çocuklar eşit şansı hakeder: Head Start programı. İçinde E. Aktan-Acar (Ed.), *Erken çocukluk eğitimi* (ss. 199-209). Ankara: Nobel Dağıtım.

Kiremit, R. F., Akpınar, Ü. & Tüfekci Akcan, A. (2018). Suriyeli öğrencilerin okula uyumları hakkında öğretmen görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi, 26* (6), 2139-2149. https://doi.org/10.24106/kefdergi.428598

McNamara, K. (2016). *Dual language learners in Head Start: The promises and pitfalls of new reforms*. Washington DC: Migration Policy Institute.

Mercan-Uzun, E., &Bütün, E. (2016). Okul öncesi eğitim kurumlarındaki Suriyeli sığınmacı çocukların karşılaştıkları sorunlar hakkında öğretmen görüşleri. *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Araştırmaları Dergisi, 1*(1), 72-83.

Morland, L., Ives, N., McNeely, C., & Allen, C. (2016). *Providing a head start: Improving access to early childhood education for refugees*. Washington, DC: Migration Policy Institute.

Neidell, M., & Waldfogel, J. (2009). Program participation of immigrant children: Evidence from the local availability of Head Start. *Economics of Education Review, 28*(6), 704-715.

Özger, B. Y., & Akansel, A. (2019). Okul öncesi sınıfındaki Suriyeli çocuklar ve aileleri üzerine bir etnografik durum çalışması: Bu sınıfta biz de varız!. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi, 7*(3), 942-966.

Polat, E. B., Özbey, S., Gözeler, M. K., & Türkmen, S. (2021). Okul öncesi dönemdeki göçmen çocuklarda benlik algısı: sosyal uyum ve beceri eğitiminin etkisi. *Göç Dergisi, 8*(2), 291-309.https://doi.org/10.33182/gd.v8i2.781

Sarıtaş, E., Şahin, Ü. & Çatalbaş, G. (2016). İlkokullarda yabancı uyruklu öğrencilerle karşılaşılan sorunlar. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* (Ek1), 208-229.

Thomas, R. L. (2016). The right to quality education for refugee children through social inclusion. *Journal of Human Rights and Social Work, 1*(4), 193-201.

Türker-Üçüncü, Ş. (2019). *Erken çocukluk döneminde sığınmacı ve Türk asıllı çocukların okula uyum sürecinin analizi (ÇABAÇAM örneği).* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.

UK Border Agency Department for Children, Schools and Families, (2009). *Every child matters*. https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/257876/change-for-children.pdf

UNHCR, (2016). *Positive of innovative early childhood development programs on refugee youth resilience*. https://www.unhcr.org/584696994.pdf

UNHCR, UNICEF, & IOM. (2019). Access to education for refugee and migrant children in Europe. https://www.unhcr.org/neu/wp-content/uploads/sites/15/2019/09/Access-to-education-europe-19.pdf

UNHCR, (t.y.). Global compact on refugees: Promoting integration of Syrian kids into the Turkish education system (PIKTES). https://globalcompactrefugees.org/good-practices/promoting-integration-syrian-kids-turkish-education-system-piktes

Ünal, S. (2014). Türkiye'nin beklenmedik konukları: "Öteki" bağlamında yabancı göçmen ve mülteci deneyimi. *Journal of World of Turks, 6*(3), 65-89.

BÖLÜM **12**

ÖZEL GEREKSİNİMLİ ÇOCUKLAR VE EĞİTİMİ

Burcu Sultan ABBAK KAÇAR
Ebru DERETARLA GÜL

Giriş

Özel gereksinim kavramı, tanı ve tedavi süreci nedeniyle sağlıkla ilişkili gibi görünse de aslında kültürel bir kavramdır. Çokkültürlü dünya yapısını düşündüğümüzde her toplumun bu kavramı farklı yorumladığı ve bu yoruma dayalı olarak bireyin toplumsal statüsünün belirlendiği söylenebilir. Özel gereksinimli olmak, toplum içinde tek başına bir dezavantaj yaratırken farklı kültürden özel gereksinimli olmak ikinci bir dezavantaj daha yaratmaktadır. Oysaki erken çocukluk eğitiminde farklı kültürden özel gereksinimli çocuklar ile çalışmak ayrımcılığın ortadan kalkması, farklılıklara saygı duyulması, aidiyet geliştirilmesi, sorumluluk bilincinin artması ve ön yargıların yıkılmasına yardımcı olabilir. Ancak ülkemizde yapılan çokkültürlü eğitim uygulamalarına bakıldığında farklı kültürden özel gereksinimli çocuklar için derin uygulamaların yapılmadığı, eğitimin genel kaynaştırma uygulamaları ile sürdürülmeye çalışıldığı görülmektedir. Sahip olduğu özel nedenlerden dolayı topluma uyum ve eğitim sürecinde problem yaşayan farklı kültürden özel gereksinimli çocuklar için kaynaştırma ortamlarının kapsayıcı eğitim ilkeleri göz önünde bulundurularak kültüre duyarlı programlar ve uyarlamalar ile yürütülmesi gerekmektedir.

Bu bölümde çokkültürlü eğitim programının özel gereksinimli çocuklar için önemine değinilmiş, engel kavramının kültürel yapısı açıklanmış ve farklı kültürden özel gereksinimli çocuk ile çalışan öğretmenlere çerçeve plan önerisi sunulmuştur. Öğretmenlerin farklı kültürden özel gereksinimli çocuğa sahip olan aileler ile nasıl çalışabileceği, neleri dikkate alması gerektiğine ilişkin örneklere yer verilmiştir. Bununla birlikte sınıf ortamında kültüre uyumlu programların nasıl oluşturulabileceği, ne tür düzenlemeler yapılabileceği, eğitim uygulamalarında tüm çocukların sürece dâhil edilmesinde nasıl bir yol izleneceği ve değerlendirme sürecine ilişkin açıklamalar sunulmuştur.

Farklı Kültürden Özel Gereksinimli Çocuklar için Çokkültürlü Eğitim Programının Önemi

Farklı kültürden özel gereksinimli çocuklar için planlanan eğitim ortamlarının çocuğu merkeze alan kültüre duyarlı programları, özel gereksinim durumunun gerektirdiği ihtiyaçları ve kişiler arası ilişkilere önem veren bir yapı içermesi önem taşımaktadır. Bu noktada öğretmenlere büyük sorumluluklar düşmektedir ve sürecin yöneticisi olan öğretmenlerin son derece hassas ve objektif bir yaklaşım sergilemesi gerekmektedir. Çünkü öğretmenin yaklaşımı ve hazırlayacağı program özel gereksinimli çocukların gelişim alanları ve sosyal kabullerinin gerçekleşmesinde rol oynamaktadır.

Öğretmenler, farklı kültürden özel gereksinimli çocuklar ile çalışırken çokkültürlü eğitim programının öneminin farkında olarak, özel eğitim alanlarına ilişkin karşılaşılabilecek dört ana problemi göz önünde bulundurmalı ve buna göre hareket etmelidir. Çokkültürlü eğitim programının uygulanmasında karşılaşılabilecek problemler farklı kültürden özel gereksinimli bireylerin orantısız temsili, bu guruba yönelik kültürel yanlış anlamalar, ev okul arası ilişkilerin niteliği ve sahip olunan sınırlı kaynaklardır. Öğretmenler bu olası problemleri düşünerek eğitim programını uyarlamalıdır. Aşağıda bu problemlere ilişkin açıklamalara yer verilmiştir.

Orantısız Temsil

Özel gereksinimli bireyler söz konusu olduğunda bu gruptaki çocukların eğitim fırsatlarından faydalanma durumları akranları ile karşılaştırıldığında daha sınırlı görünmektedir. Türkiye'de 2021-2022 eğitim öğretim yılı içerisinde okul öncesi eğitim, ilköğretim ve ortaöğretim düzeyinde 9 milyon 928 bin 304'ü erkek, 9 milyon 227 bin 267'si kız olmak üzere toplam 19 milyon 155 bin 571 öğrenci örgün eğitim almıştır. Türkiye'de özel gereksinimli kişi sayısı Türkiye İstatistik Kurumu ([TÜİK], 2021) verilerine göre 2.511.950'dir ve bu kişilerin 775.012'si

Kaynakça

Abbak-Kaçar, B. S. (2019). *Okul öncesi kaynaştırma sınıfında akran ilişkilerinin geliştirilmesine yönelik durum çalışması: Akran aracılı eğitim.* Doktora tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (2022). *Engelli ve yaşlı istatistik bülteni* (Eylül 2022). https://www.aile.gov.tr/media/120191/ey-hgm_istatistik_bulteni_eylul2022.pdf

Antonak, R.F., & Livneh, H. L. (2000). *Measurement of attitudes towards persons with disabilities. Disability and Rehabilitation*, *22*(5), 211–224.

Ataman, H. (2008). *Eğitim hakkı ve insan hakları eğitimi.* İnsan Hakları Gündemi Derneği.

Bal, A., Sullivan, A., & Harper, J. (2014). A situated analysis of special education dispropotionality for systemic transformation in an urban school district. *Remedial and Special Eductaion, 35*(1), 3–14.

Banks, J. A. (2004), Multicultural education: Historical development, dimensions, and practice. In J. Banks and C. A. M. Banks (Eds.), *Handbook of research on multicultural education* (pp.3-29). Jossey-Bass.

Banks, J., A. (2008). *An introduction to multicultural education* (4th edition). Pearson.

Banks, J. A. (2014). Çokkültürlü eğitime giriş. Anı Yayınları.

Banks, L.M., Kuper, H., & Polack, S. (2018) Correction: Poverty and disability in low- and middle-income countries: A systematic review. *PLoS ONE, 12*(12): e0204881.

Barbarin, O., Downer, J., Odom, E., & Head-Reeves, D. (2010). Home-school in beliefs, support, and control during public pre-kindergarten and their link to children's kindergarten readiness. *Early Childhood Research Quarterly, 25,* 358–372.

Barrera, I., & Kramer, L. (2009). *Using skilled dialogue to transform challenging interactions: Honoring identity, voice and connection*. Paul H. Brookes.

Bennet, T., Eatman, J., Garcia, G. E., Halle, J., McCollum, J., Ostrosky, M. vd. (2001). *Cross-culturel considerations in early childhood special education* (Tec. Report 14). Uiversity of Illinois, Culturelly and Linguistically Appropriate Services (CLAS).

Beyazkürk, D., Anliak, Ş., & Dinçer, Ç. (2007). Çocuklukta akran ilişkileri ve arkadaşlık. *Eurasian Journal of Educational Research (EJER), 26*, 13–26.

Bradshaw, W. (2013). A framework for providing culturally responsive early intervention services. Young Exceptional Children, *16*(1), 3–15.

Bredekamp, S. (2015). *Erken çocukluk eğitiminde etkili uygulamalar* **(Çev. Doç.Dr. Hatice Zeynep İnan ve Yrd. Doç. Dr. Taşkın İnan). Nobel.**

Bronfenbrenner, U. (2004). *Making human beings human: Bioecological perspectives on human development.* Sage.

Burcu, E. (2002).Üniversitede okuyan özürlü öğrencilerin sorunları: Hacettepe-Beytepe Kampüsü öğrencileri örneği. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 19*(1), 83–103.

Burcu, E. (2006). Özürlülük kimliği ve etiketlemenin kişisel ve sosyal söylemleri. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 23*(2), 61–83.

Burcu, E. (2011). Türkiye'deki engelli bireylere ilişkin kültürel tanımlamalar: Ankara örneği. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 28*(1), 37–54.

Brandon, R. R., & Brown, M. R. (2009). African American families in the special education process: In creasing their level of involvement. *Intervention in School and Clinic. 45*(85), 85–90.

Brewer, J. A. (2004). *Introduction to early childhood education: Preschool through primary grades* (Fifth edition). Pearson Allyn and Bacon.

Campbell, J., Gilmore, L., & Cuskelly, M. (2003). Changing student teachers' attitudes towards disability and inclusion. *Journal of Intellectual and Developmental Disability, 28*(4), 369–379.

Crais, E. R., Roy, V. P., & Free, K. (2006). Parents' and professionals' perceptions of the implementation of family-centered practices in child assessments. *American Journal of Speech-Language Pathology, 15,* 365–377.

Darch, C., Miao, Y., & Shippen, P. (2004). A model for involving parents of children with learning and behavior problems in the school. *Preventing School Failure, 48*(3), 24–34.

Derman-Sparks, L. D., & Edwards, J. O. (2010). *Anti-bias education for young children and ourselves.national association for the education of young children.* Printed in the United States of America.

Diken, İ. H., & Aksoy, V. (2021). Çocuklarda özel eğitim uygulamaları. Ş. S. Başgül, (Ed.). Özel gereksinim ve ruhsal bozukluklar (1. Baskı, pp. 5–11). Türkiye Klinikleri.

Downer, J. T., Goble, P., Myers, S. S., Pianta, R. C. (2016). Teacher-child racial/ethnic match within pre-kindergarten classrooms and children's early school adjustment. *Early Childhood Research Quarterly, 37,* 26–38.

Dunn, J., & Cutting, A. L. (1999). Understanding others, and individual in friendship interactions in young children. *Social Development, 8*(2), 201–219.

Durand, T. M. (2010). Celebrating diversity in early care and education settings: Moving beyond the margins. *Early Child Development and Care, 180*, 835–848.

Dünya Sağlık Örgütü (2011). Dünya engellilik raporu. https://www.engellilerkonfederasyonu.org.tr/wp-content/uploads/2020/04/D%C3%BCnya-Engellilik-Raporu-2011.pdf

Egalite, A. J., Kisida, B., & Winters, M. A. (2015). Representation in the classroom: The of own-race teachers on student achievement. *Economics of Education Review, 45*, 44–52.

Erbil-Erdugan, F. (2010). *Türkiye'de özürlü yoksulluğu ve mücadele politikalarının değerlendirilmesi: Ankara-Keçiören örneği*. T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı Yayınları.

Ersoy, Ö. (2003). Aile katılım çalışmaları. Esra Ömeroğlu (Ed). *Yıllık plan örnekleri ve aile katılım çalışmaları* içinde (s. 116–229). Morpa Kültür Yayınları.

Ewing, A. R., & Taylor, A. R. (2009). The role of child gender and ethnicity in teacher–child relationship quality and children's behavioral adjustment in preschool. *Early Childhood Research Quarterly, 24,* 92–105.

Fitzgerald, L., & Göncü, A. (1993). Parent involvement in urban early childhood education: A Vygotsky approach. In S. Reifel (Ed.), *Advances in early education and day care*, (pp. 197212). JAI Prrss.

Gay, G. (2000). *Culturally responsive teaching: theory, research and practice.* Teachers College Press.

Glover, N., & Blankenship, C. J. (2007). Mexican and Mexican Americans' beliefs about God in relation to disability. *Journal of Rehabilitation, 73(*4), 41–50.

Göncü, A., Mistry, J., & Mosier, C. (2022). Çocuk oyunlarında kültürel varyasyon. Göncü, A. (Ed). *Oyunda büyümek çocuk gelişimi ve eğitimine sosyokültürel bakış* içinde (s. 121-139). Koç Üniversitesi Yayınları.

Harry, B. (2002). Trends and issues in serving culturally diverse families of children with disabilities. *Journal of Special Education, 36*, 132–140.

Hoş, G. (2011). Farklı kültürel altyapıdan gelen aileler ile çalışma. Yaşare Aktaş Arnas (Ed). *Aile eğitimi ve okul öncesinde aile katılımı* içinde (ss. 209-222). Vize yayıncılık.

Hornby, G. (2000). *Comprehensive classroom management: Creating communities of support and solving problems* (8th Ed.).Allyn and Bacon Pub.

L. C., Mehlinger, S. L., Kerivan, A. S., Cavanugh, D. A., Lippitt, J., & Moyo, O. (2001). *to a good start: Research on the risk factors for early school problems and selected federal policies children's social and emotional development and their readiness for school.* Foundations and Agencies Workgroup.

Işıkhan, V. (2005). Zihinsel engelli çocuğa sahip annelerin psiko-sosyal ve sosyoekonomik

sorunları. *Toplum ve Sosyal Hizmet, 16*(2), 35–52.

Kale, M., Deretarla-Gül, E., & Tohma, M. (2023). Cultural literacy of preschool teachers teaching children from cultures. *Early Child Development and Care, 193*(4),506–518.

Kale, M., & Dikici Sığırtmaç, A. (2021). The participation of children in caregiving of their siblings with special needs and peer relationship in rural Turkey. *Early Child Development and Care, 191*(9), 1392–1400.

Kalyanpur, M., & Harry, B. (1997). A posture of reciprocity: A practical approach to collaboration between professionals and parents of culturally diverse backgrounds. *Journal of Child and Family Studies, 6,* 487–509.

Kalyanpur, M., & Harry, B. (2004). Impact of the Social Construction of LD on Culturally Diverse Families: A Response to Reid and Valle. Journal of Learning Disabilities, 37(6), 530–533.

Kargın, T., Baydık, B. (2002). Kaynaştırma ortamındaki işiten öğrencilerin işitme engelli akranlarına yönelik tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. Özel Eğitim Dergisi, 3(2), 27–39.

Kea, C. D. (2009). Connecting rural african american families with home learning instruction for their preschoolers. *Rural Special Education Quorleriy, 28*(4), 10–20.

Kimzan, İ., & Arıkan, A. (2018). Examination of early childhood teacher candidates' attitudes towards multicultural education. *Inonu University Journal of the Faculty of Education, 19*(3), 670–686.

Kendall, F. E. (1983). *Diversity ın the classroom: A multicultural approach to the education of young children (Early childhood education series).* Teacher College Press.

Kendal, F. E. (1996). *Diversity in the classroom new approaches to the education of young children.* Teachers College Press.

Kurtoğlu-Zorlu, Ö. (2018). Türkçe ve İngilizce atasözlerinde ötekilik. *International Journal of Social Sciences and Education Research, 4*(3), 483–500.

Lee, H., Ostrosky, M. M., Bennett, T., & Fowler, S. A. (2003). Perspectives of early intervention professionals about culturally-appropriate practices. *Journal of Early Intervention, 25*, 281–295.

Lustig, D. C., & Strauser, D. R. (2007). Causal relationships between poverty and disability. *Rehabilitation Counseling Bulletin, 50*(4), 194–202.

Lynch, E. W., & Hanson, M. J. (Eds.). (2011). *Developing cross-cultural competence: A guide for working with children and their families*. Paul H. Brookes.

Marom, M., Cohen. D., & Naon, D. (2007). Changing disability-related attitudes and self- of Israeli children via the Partners to Inclusion Programme. *International Journal of Disability, Development and Education, 54*(1), 113–127.

McConkey, R., Dowling, S., Hassan, D., & Menke, S. (2013). Promoting social inclusion through unified sports for youth with intellectual disabilities: a five-nation study. *Journal of intellectual disability research, 57*(10), 923–935.

McDougall, J., Dewit, D. J., King, G., Miller, L. T., & Killip, S. (2004). High school-aged youth's attitudes toward their peers with disabilities: The role of school and student interpersonal actors. *International Journal of Disability, Development and Education, 51*(3), 287–313.

McKown, C., Weinstein, R. S. (2008). Teacher expectations, classroom context, and the achievement gap. *Journal of School Psychology, 46*(3), 235–261.

Milli Eğitim Bakanlığı (2013). *Okul öncesi eğitim programı.* Ankara: Meb Basımevi.

Milli Eğitim Bakanlığı (2018). Özel eğitim hizmetleri yönetmeliği. http://mevzuat.meb.gov.tr

Milli Eğitim Bakanlığı (2022). https://www.meb.gov.tr/2021-2022-orgun-egitim-istatistikleri-aciklandi/haber/27552/tr

Mitra, S., Posarac, A., & Vick, B. (2013). Disability and poverty in developing countries: A multidimensional study. *World Development, 41*, 1–18.

Mengi, A. (2020). Engelli bireylerin gözüyle özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerindeki eğitim durumlarının incelenmesi. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi, 9*(1), 19–33.

Mogro-Wilson, C. (2011). Resilience in vulnerable and at-risk Latino families. *Infants and Young Children, 24*, 267–279.

Moore, K. A. (2006). *Defining the term " at risk" (Research to results briefs).* Child Trends.

Morris, Z. A., & Zaidi, A. (2020). Estimating the extra costs of disability in European countries: Implications for poverty measurement and disability-related decommodification. *Journal of European Social Policy, 30*(3), 339–354.

Nazlı A. (2012). Öteki beden: Bir ötekilik biçimi olarak engelli beden ve engellilik. *Sosyoloji Dergisi, 27,* 17–32.

ÖZİDA (2009). *Toplum özürlülüğü nasıl anlıyor?.* Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı.

Özmen, D., & Çetinkaya, A. (2012). Engelli çocuğa sahip ailelerin yaşadığı sorunlar. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi, 28*(3), 35–49.

Pinilla-Roncancio, M., & Alkire, S. (2021). How poor are people with disabilities? Evidence based on the Global Multidimensional Poverty Index. *Journal of Disability Policy Studies, 31*(4), 206–216.

The cultural nature of human development. Oxford University Press.

A., & Göncü, A. (2022). Erken çocukluk bağlamında ailenin okula katılımını incelemek. Göncü, A. (Ed). *Oyunda Büyümek Çocuk Gelişimi ve Eğitimine Sosyokültürel Bakış* içinde (s. 267-279). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.

Purutçuoğlu, E., & Doğan, İ. (2017). Engelli yakınlarının engelli yoksulluğuna ilişkin düşünceleri ve inançları: Ankara Keçiören örneği. *Journal of International Social Research, 10*(49), 348–361.

Sanders, M. G. (2002). *School, family, and community partnerships: Your handbook for action* (2nd ed., pp. 30–39). Corwin Press.

Siebers, T. (2001). Disability in theory: From social constructionism to the new realism of the body. *American Literary History, 13*(4), 737–754.

Smith, T. E. C., Gartin, B. C., Murdick, N. L., & Hilton, A. (2006). *Families and children with special needs.* Merrill Prentice Hall.

Sylva, J. (2005). Issues in early intervention: The impact of cultural diversity on service delivery in the natural environments. *Multicultural Education, 13*(2), 26–29.

Thomas, C. (2011). Sakatlık kuramı: Kilit fikirler, meseleler ve düşünürler. D. Bezmez , S. Yardımcı & Y. Şentürk (Eds.). *Sakatlık çalışmaları (Sosyal bilimlerden bakmak*) (Çev. F. Aydar) içinde (ss. 31–50). Koç Üniversitesi Yayınları.

Toran, M., Etgüer, D., & Ünsever, Ö.(2017). Ebeveynlerin özel gereksinimli çocuklara yönelik algılarının incelenmesi. *H.Ü. Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi, 4*(3), 15–30.

Tissington, L. (2008). A Bronfenbrenner ecological perspective on the transition to teaching for alternative cerfitication. *Journal of Instructional Psychology, 34*(4), 106–110.

Turaşlı, N. K. (2012). Intercultural approach in early childhood education, *Journal of Education and Future, 1,* 37–47.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2021). https://www.aile.gov.tr/media/95543/eyhgm_istatistik_bulteni_ kasim_2021.pdf

Varol, Ç. (2010). İlköğretim okullarındaki kaynaştırma uygulamalarının değerlendirilmesi. Millî Eğitim Bakanlığı, Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı (EARGED), MEB Kaynak Kitaplar Dizisi.

Waitoller, F. R., & Artiles, A. J. (2013). A decade of professional developmant research for inclusive education: A critical review and notes for a research program. *Review of Educational Research, 83*(3), 319–356.

Withrow, R. L. (2008). Early intervention with Latino families: Implications for practice. *Journal of Multi-Cultural Counseling and Development, 36,* 245–256.

Wopperer, E. (2011). Inclusive literature in the library and the classroom. *American Library Association, 39*(3), 26–34.

World Health Organization. (1980). *International classification of ımpairments, disabilities, and handicaps.* https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/41003/9241541261_eng.pdf;jsessionid=5F3518E02AA98C4003ABE03275BB8B86?sequence=1

BÖLÜM **13**

ÇOKKÜLTÜRLÜ OKUL ÖNCESİ EĞİTİM VE TOPLUMSAL CİNSİYET

Buket ŞEN
Ümit DENİZ

Giriş

Cinsiyet farklılıklarına bağlı eşitsizlikler, eğitim alanının her kademesinde önemli bir konu haline gelmiştir. Cinsiyet temelinde eğitim sürecinde yaşanan bu eşitsizlikler, Batı kültürüne nazaran özellikle Doğu kültüründe inanç, yaşam biçimi gibi faktörlere bağlı olarak daha da derinleşebilmektedir. Bu kültüre bağlı farklılaşma, içinde yaşanılan kültürün bireyin biyolojik cinsiyeti temelinde, toplumsal yaşamda nasıl davranması, neleri yapıp yapamayacağına ilişkin belirgin rol ve sorumluluk kalıplarından kaynaklanır. Kültür, çocukluktan itibaren cinsiyete bağlı bu rol ve sorumlulukları cinsiyet şemalarıyla bireye empoze etmektedir. Toplumsal cinsiyet adı verilen bu sosyal kültürel ve politik yapı bireylerin cinsiyeti üzerine atfedilen roller, tutum ve davranışlarını biçimlendirmektedir (Blaise, 2005; Davies, 2003; Marsh, 2000).

Toplumsal cinsiyet rolü, bireylerin kendi cinsiyetleri ile alakalı davranışları tercih etmesi veya benimsemesi gibi farklı şekillerde tanımlanmaktadır. Erken çocuklukta toplumsal cinsiyet rolü, çocukların akran tercihleri, oyuncak seçimleri, hayali oyun rolleri gibi çeşitli değişkenler üzerinden tartışılmaktadır (Ruble & Martin, 1998; Vonk & Ashmore, 2003). Erken çocukluk dönemindeki toplumsal

cinsiyet araştırmaları, konunun eğitimsel boyutunun gözler önüne serilmesi bağlamında önemli görülmektedir. Çünkü araştırmalarda, okul öncesi öğretmenlerinin eğitim ortamında kullandığı toplumsal cinsiyet söylemleri (Mac-Naughton, 2000; Surtees & Gun, 2010), pedagojik içeriğe sahip kitap ve eğitici materyaller (Blaise, 2007; Davies, 2003), oyuncaklar ve kıyafetler gibi farklı konular yer almaktadır. Böylelikle, okul öncesi eğitimde toplumsal cinsiyet anlayışının nasıl ifade edildiği ve ne tür fikirlerin uygulamaya koyulduğu yönünde önemli bilgiler elde edilmiştir. Örneğin, okul öncesi eğitim kurumlarında çocukların cinsiyete dayalı oyunları oynamayı daha çok tercih ettikleri ve günlük yaşam deneyimlerinden edindikleri toplumsal cinsiyet algısını oyunlarına yansıttıkları yurt dışında yapılmış bazı araştırma sonuçlarında yer almaktadır (Browne, 2004; Davies, 2003; MacNaughton, 2000; Thorne 1993). Ülkemizde yapılan çalışmalar incelendiğinde benzer sonuçlar görülmektedir. Okul öncesi eğitim çağı çocuklarına yönelik fSTEM içerikli çocuk kitaplarında toplumsal cinsiyet kalıpyargılarının yer aldığı (Akıncı-Coşgun & Yılmaz, 2022; Salman-Erden, 2019), öykülerin içeriğinin toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını pekiştirdiği (Köseler, 2009; Pekşen, 2012; Sezer, 2010), 36-72 aylık çocukların oyuncak tercihlerinde seçimlerini cinsiyete göre gruplandırdıkları (Aydilek-Çiftçi & Erden, 2016; Ünsal, 2022) belirlenmiştir.

Okul öncesi eğitimin önemli unsurları olan öğretmenler ve okul yöneticileri ile çocukların en yakın çevresi olarak anne babaların da çocukların toplumsal yaşamındaki yeri önemli görülmektedir. Çocuklar, toplumsal cinsiyet rollerini ve kalıpyargılarını en yakın sosyal çevreden edinmektedir. Bu bağlamda Türkiye'de 2010 yılında yapılmış bir çalışmada, toplumun kadın ve erkek cinsiyetinden beklenen rol ve sorumluluklarının eğitim ortamlarında çocuklara bilerek ya da bilmeyerek öğretmenler tarafından aktarıldığı, devam ettirildiği ve pekiştirildiği sonucuna ulaşılmıştır (Polat, 2010). Bir başka çalışmada, okul öncesi dönem çağındaki çocukların oyuncak tercihleri ile anne babalarının cinsiyet rolleri algısı arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, anne babaların dişil ve eril rol algısı ile çocuklarının oyuncak tercihleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Çiftçi, 2011). Erken çocukluk dönemindeki çocukların eğitim alanında ve sosyal çevresinde karşı karşıya kaldığı sosyal yapı, yukarıda bahsi geçenlerin yanı sıra farklı toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini de içerisinde barındırmaktadır. Bu bağlamda, toplumların kültürel yapısı, sosyo-ekonomik durumlar, kültürel bileşenler ve anlayışlar erken yaşlardan itibaren cinsiyet eşitsizliğinin belirleyicisi olmaktadır. Toplumun cinsiyetlere atfettiği rol ve kalıpyargılar, yoksulluk, sosyal baskı gibi unsurlar toplumun ve ailenin çocuğa bakışını farklılaştırarak çocukların erken yaşlarda evlendirilmelerine yol açmaktadır. Kız ve erkek çocuklarının sağlık, eğitim, oyun ve yaşam gibi birçok hakkı çocuğun elin-

Kaynaklar

Acar-Çiftçi, Y., & Aydın, H. (2014). Türkiye'de çokkültürlü eğitimin gerekliliği üzerine bir çalışma. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *33*, 197–218.

Acar-Erdol, T. (2019). Practicing gender pedagogy: The case of Egalia. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi – Journal of QualitativeResearch in Education, 7*(4), 1365–1385.

Akıncı-Coşgun, A., & Yılmaz, T. P. (2022). STEM içerikli resimli çocuk kitaplarında toplumsal cinsiyet rollerinin sunumu. *Ihlara Eğitim Araştırmaları Dergisi*, *7*(2), 139–148.

Aktepe, E., & Atay, İ. M. (2017). Çocuk evlilikleri ve psikososyal sonuçları. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 410-420.

Aydın, H. (2013). *Dünyada ve Türkiye'de çokkültürlü eğitim tartışmaları ve uygulamaları.* Nobel Akademik.

Aydilek-Çiftçi, M., & Erden, Ş. (2016). Oyun oyuncak ve toplumsal cinsiyet. S. Yağan Güder (Ed.), *Erken çocuklukta cinsel eğitim ve toplumsal cinsiyet* içinde (161–173). Eğiten Kitap Yayınevi.

Balay, R. (2004). Küreselleşme, bilgi toplumu ve eğitim. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, *3*(2), 61–82.

Banks, J. A. (2001). Multicultural education: Goals, possibilities and challenges. In C. F. Diaz (Ed.), *Multicultural education in the 21st century* (pp. 11–22). Addison-Wesley.

Blaise, M. (2005). Playing it straight: Uncovering gender discourses in the early childhood classroom. Routledge.

Blaise, M. (2007). Show and tell: Showing power and telling gender. *Redress, 16*(1), 28–32.

Browne, N. (2004). *Gender equity in the early years*. Maidenhead, Berkshire: Open University Press.

Çiftçi, M. (2011). *Öğretmenlerin ve farklı sosyoekonomik düzeye sahip anne-babaların cinsiyet rolleri algısının 60-72 ay arası çocukların oyuncak tercihlerini ve akran etkileşimleri ile ilişkisinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Davies, B. (2003). *Frogs and snails and feminist tales: Preschool children and gender*. Hampton Press.

Demir, Y., Özel, C., & Sütçü, S. (2022). Erken yaşta evliliklerin bireysel ve toplumsal sonuçları. *Disiplinlerarası Çocuk Hakları Araştırmaları Dergisi, 2*(3), 49–62.

Durden, T. R., Escalante, E., & Blitch, K. (2015). Start with us! Culturally relevant pedagogy in the preschool classroom. *Early Childhood Education Journal, 43*(3), 223–232.

Egalia. (2018). About us. http://www.sodermalmsforskolor.se/egalia/extern/english.htm

Ekici, A. (2018). Çocuk gelin olarak evlilik yapmış kadınların ruh sağlığının araştırılması (Yüksek lisans tezi). Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.

Gay, G., & Kirkland, K. (2003). Developing cultural critical consciousness and - tion in preservice teacher education. *Theory intopractice*, *42*(3), 181–187.

Gorski, P. C. (2009). What we're teaching teachers: An analysis of multicultural teacher education course worksyllabi. *Teaching and Teacher Education, 25*, 309–318.

Gümüşoğlu, F. (2008). Ders kitaplarında cinsiyetçilik. *Toplum ve Demokrasi, 2*(4), 39–50.

Gündüz-Şentürk, S. (2015). *Okul öncesi dönem çocukları için basılan resimli öykü kitaplarının toplumsal cinsiyete ilişkin kalıpyargılar yönünden incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Ege Üniversitesi, İzmir.

Jenkins, L. D. (2003). Identity andidentification in India: Defining the disadvantaged. Routledge.

Kim, E. (2011). Conceptions, critiques and challenges in multicultural education reform in the U.S. *KEDI Journal of Educational Policy, 8*(7), 201–218.

Köseler, F. (2009). *Okul öncesi öykü ve masal kitaplarında toplumsal cinsiyet olgusu* (Yüksek Lisans Tezi). Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.

Lind-Valdan, A. B. (2014). *The feminist preschool? Swedish policy and practice* (Unpublished doctoral **d**issertation). The State University of New Jersey, New Jersey, USA.

Mac-Naughton, G. (2000). *Rethin kinggender in early childhood education*. Allen &Unwin.

Marsh, J. (2000). But I want to too!: Girls and superhero play in the infant classroom. *Gender and education*, *12*(2), 209–220.

Martin, K. (2005). William wants a doll. Can he have one? Feminists, child care advisors and gender-neutral child rearing. *Gender & Society, 19*(4), 456–479.

MEB (2011). *21. yüzyıl öğrenci profili*, Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı, Ankara.

MEB (2013). *Okul öncesi eğitim programı*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Odrowąż-Coates, A. (2015). Is gender neutrality a post-human phenomenon? The concept of 'genderneutral' in Swedish education. *Journal of Gender and Power*, *3*(1), 113–133.

Pekşen, S. (2012). Children's literature as a tool for gender appropriation. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, 52*(2),151–166.

Polat, S. (2010). Eğitimde ve sınıf içi süreçlerde cinsiyetçi yaklaşımlar (Yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Ramsey, P. G. (2008). Children's responses to *NHSA Dialog*, *114*(4), 225–237.

Reardon, B. A. (2001). *Educationfor a culture of peace in a gender perspective*. Paris: UNESCO.

Ruble, D. N., & Martin, C. L. (1998). Gender development. In N. Eisenberg (Ed.), The handbook of child psychology (5th ed.): Vol. 3. Social, emotional, and personality development (pp. 933–1016). Wiley.

Salman-Erden, Y. T. (2019). Resimli çocuk kitaplarındaki toplumsal cinsiyet olgusunun incelenmesi (Yüksek Lisans Tezi). Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.

Sandström, M., Stier, J., & Sandberg, A. (2013). Working with gender pedagogics at 14 Swedish preschools. *Journal of Early Childhood Research*, *11*(2), 123-132.

Scott, K. (2017, September 28). These schools want to wipe away gender stereoypes from an early age. *CNN.* https://edition.cnn.com/2017/09/28/health/sweden-gender-neutralpreschool/index.html

Sezer, M. Ö. (2010). *Masallar ve toplumsal cinsiyet*. Evrensel Basım Yayın.

Skolverket. (2011). *Curriculum for the preschool Lpfö 98 revised 2010*. Stockholm: Skolverket. https://www.skolverket.se/publikationsserier/styrdokument/2011/curriculum-for-the-preschool-lpfo-98-revised-2010

Surtees, N., & Gunn, A. C. (2010). (Re) marking hetero normativity: Resisting practices in early childhood education contexts. *Australasian Journal of Early Childhood*, *35*(1), 42–47.

Tantekin-Erden, F. (2016). Okul öncesi eğitim kurumları okul öncesi öğretmeni ve toplumsal cinsiyet. S. Yağan Güder (Ed.). *Erken çocuklukta cinsel eğitim ve toplumsal cinsiyet* içinde (s. 177-198). Eğiten Kitap.

Thorne, B. (1993). *Gender play: Boys and girls in school*. Open University Press.

UNESCO (2000). *The Dakar frame work for action education for all: meeting our collective commitments*. Paris:UNESCO.https://sustainabledevelopment.un.org/index.php?page=view&type=400&nr=1681&menu=885

UNESCO (2003). *Gender and education for all: the leapto equality*. EFA, Global Monitoring Report 2003-2004. Paris: UNESCO.

UNESCO. (2015). *A guide for gender equality in teacher education: Policy and practices*. ttp://unesdoc.unesco.org/images/0023/002316/231646e.pdf

UNICEF (2004). Çocuk haklarına dair sözleşme. https://www.unicef.org/turkiye/%C3%A7ocuk-haklar%C4%B1na-dair-s%C3%B6zle%C5%9Fme

UNICEF (2019). Çocuk yaşta evlilik. https://www.unicef.org/turkiye/%C3%A7ocuk-ya%C5%9Fta-evlilik

UNICEF (2020a). *Annual report 2019*. UNICEF. https://www.unicef.org/turkey/en/reports/unicef-turkey-annual-report-2019

UNICEF (2020b). Child early and forced marriage and unions, https://plan-international.org/uploads/2022/02/glo-cefmu_policy_brief-final-io-eng-jan21-1.pdf

Ünsal, S. (2022). *Televizyondaki oyuncak reklamlarının toplumsal cinsiyet açısından analizi ve 48-72 aylık çocukların oyuncak tercihlerine ilişkin görüşlerinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi), Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.

Word Economic Forum (2021). *Global gender gap report.* https://www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_ 2021.pdf

Vonk, R., & Ashmore, R. D. (2003). Thinking about gender types: Cognitive organization of female and male types. *British Journal of Social Psychology, 42*, 257–280.

Zhupa, A. (2016, March). The students work, the teacher guides. In *Conference Proceeding. New Perspectives in Scienze Education* (p. 78). Libreriauniversitaria, Edizioni.

OKUL ÇAĞINDAKİ ÇOCUKLARI DİJİTAL BAĞIMLILIKTAN KURTARMA REHBERİ EBEVEYN EL KİTABI

Dr. Feyyaz ÖZTOP

...Geleceğin Fikirleri...

OKUL ÇAĞINDAKİ ÇOCUKLARI DİJİTAL BAĞIMLILIKTAN KURTARMA REHBERİ EBEVEYN EL KİTABI

Yazar
Feyyaz ÖZTOP

ISBN: 978-625-94130-6-8

Copyright © Vizetek

Özgün bilimsel eser niteliğindeki bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi'ne aittir. Vizetek Yayıncılık'ın izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Sayın okuyucularımız, bandrolsüz yayınları satın almamanızı diliyoruz.

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

Yayın Koordinatörü: Ferit RESULOĞULLARI

Kapak Tasarımı Dr. Feyyaz ÖZTOP

Mizanpaj: Sadık HANGÜL

1. Baskı: Ankara|Kasım, 2023

vizetek

Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA

Tel.: (0312) 482 00 11

Web: www.vizetek.com.tr

E-mail: vizetekyayincilik@gmail.com

Yayıncı Sertifika No: 41575

Baskı: Bizim Dijital Matbaa

Ostim, Serhad Mah. Uzay Çağı Cad. 1128. Sk. No:6, Yenimahalle/Ankara

Tel: 444 9 296

Matbaa Sertifika No: 41356

OKUL ÇAĞINDAKİ ÇOCUKLARI DİJİTAL BAĞIMLILIKTAN KURTARMA REHBERİ EBEVEYN EL KİTABI

Dr. Feyyaz ÖZTOP

vizetek

Yazar Hakkında

Yazar, lisans eğitimini Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sınıf Öğretmenliği Programında tamamlamıştır. Yüksek lisans eğitimini Kırıkkale Üniversitesi İlköğretim Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalında tamamlamıştır. Doktora eğitimini ise Gazi Üniversitesi Sınıf Eğitimi Bilim Dalında tamamlamıştır. Yazarın ulusal ve uluslararası alanda birçok yayını bulunmaktadır. Akademik çalışmalarını sürdürmekte olan yazar başta "okul çağında dijital bağımlılıkla mücadele" ve "dijital teknoloji ile okul derslerine çalışmada dikkat edilmesi gerekenler" olmak üzere çalışma alanı ile ilgili konularda velilere, öğrencilere ve öğretmenlere konferans, seminer ve eğitimler vermektedir.

İletişim: feyyazoztop@gmail.com

Çocuklarımızı dijital bağımlılıktan kurtarmaya hemen çabalamalıyız çünkü bu bağımlılıkla geçirilen her vakit onların sağlıklı, mutlu ve başarılı yarınlarından çalmaktadır.

Ön Söz

Günümüzde dijital teknoloji hayatın her alanında yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Bireyler doğumundan itibaren ister istemez kendilerini dijital araçların karşısında bulmaktadırlar. Örneğin birçok ailede çocuklara yemek yedirmek için video açıldığına, çocukların susmaları/oyalanmaları için televizyon karşısına oturtulduklarına ve uyumaları için dijital araçtan müzik dinletildiğine şahit olunmaktadır.

Çocukların erken yaşlardan itibaren dijital teknolojiyle büyümeleri, onların okul çağına geldiklerinde de dijital teknolojiye karşı ilgi göstermelerine ve dijital teknolojiden kopamamalarına yol açabilmektedir. Hatta okul çağındaki bazı çocukların dijital araçları gereğinden fazla ve kontrolsüz bir şekilde kullandıkları görülmektedir. Okul çağındaki dijital bağımlılık ya da bağımlılığın riskleri çocukların sağlıklarını, gelişimlerini ve akademik başarılarını olumsuz yönde etkilemektedir. Ayrıca bu bağımlılık çocukların iyi bir geleceğe sahip olmalarına engel teşkil etmektedir.

Çocukların sağlıklı, mutlu ve başarılı bir gelecek sahibi olabilmeleri için dijital bağımlılıkla mücadele edilmesi gerekmektedir. Diğer taraftan dijital bağımlılıkla mücadelede izlenecek yollar diğer bağımlılıklara göre farklılaşabilmektedir. Örneğin dijital bağımlılıkla mücadelede diğer bağımlılık türlerinde olduğu gibi bağımlı olunan nesnenin tamamen uzaklaştırılması yoluna gidilememektedir. Çünkü çocuklar okul derslerine çalışmak ve bilgi edinme amaçlı olarak sürekli dijital teknolojiyi kullanmak zorunda kalmaktadırlar. Ayrıca sadece dijital teknoloji kullanım süresinde kısıtlamaya giderek çocukları dijital bağımlılıktan kurtarma çabaları da çocuk-

ların gerçek hayattaki fiziksel aktivitelerle daha fazla vakit geçirmelerini sağlamak için yeterli olamamaktadır. Bunlara ek olarak dijital bağımlılığa sahip çocukların sağlıklı karar vermekte ve kendilerini kontrol etmekte güçlük çektikleri de bilinmektedir. Anlatılanlar ışığında okul çağındaki çocukları dijital bağımlılıktan kurtarmak için en büyük sorumluluğun ebeveynlere düştüğü şüphesiz ortadadır ve ebeveynlerimizin dijital bağımlılığı tanımalarının ve bağımlılıkla mücadelede yapabilecekleri hakkında bilgi sahibi olmalarının gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Bu doğrultuda bu kitap ebeveynlerin dijital bağımlılığı daha iyi tanımalarını ve çocuklarını bu bağımlılıktan kurtarmak için başvurabilecekleri yollar hakkında bilgi sahibi olmalarını sağlamak için bir rehber olarak hazırlanmıştır.

İÇİNDEKİLER

Ön Söz vii

1. BÖLÜM

BAĞIMLILIK VE DİJİTAL BAĞIMLILIK 1

1.1 Bağımlılık Nedir? 1

1.2. Beyin Nasıl Bağımlı Oluyor? 2

1.3. Dijital Bağımlılık Nedir? 5

2. BÖLÜM

OKUL ÇAĞINDA DİJİTAL BAĞIMLILIK 9

2.1. Okul Çağında Dijital Bağımlılık ve Belirtileri 9

2.2. Dijital Bağımlılığın Zararları 14

3. BÖLÜM

OKUL ÇAĞINDA DİJİTAL BAĞIMLILIKLA MÜCADELE 21

3.1. Çocukları Dijital Teknoloji Kullanımına İten Faktörler 22

3.2. Okul Çağında Dijital Bağımlılıkla Mücadele İçin Yapılabilecekler 36

Kaynakça 63

1. BÖLÜM

BAĞIMLILIK VE DİJİTAL BAĞIMLILIK

1.1. Bağımlılık Nedir?

Bağımlılık, maddelerin ya da davranışların beynin işlevlerinin bozulmasına yol açtığı bir beyin hastalığı olarak bilinmektedir.[1, 2] Bağımlılık bireyin kontrolsüz ve hayatını olumsuz etkileyecek şekilde sürekli bir maddeyi tüketmesi ya da bir davranışı gerçekleştirilmesi durumunu ifade etmektedir. Buradan anlaşıldığı gibi bağımlılık belirli bir maddenin tüketimine dayalı ya da davranışa dayalı olabilir. Bağımlı birey, keyif verdiği için o maddeyi kullanmayı ya da o davranışı gerçekleştirmeyi bırakamamaktadır.

1

Madde tüketimine dayalı bağımlılıklara sigara bağımlılığı, alkol bağımlılığı, kokain bağımlılığı, esrar bağımlılığı ve eroin bağımlılığı örnek verilebilir. Öte yandan davranışsal bağımlılıklara da alışveriş bağımlılığı, kumar bağımlılığı, iliş-

1 Kenneth Blum ve diğerleri, "Understanding that Addiction Is a Brain Disorder Help and Hope," Health, 14, s.6. (2022), s. 684-695. doi: 10.4236/health.2022.146050.

2 Markus Heilig ve diğerleri, "Addiction As A Brain Disease Revised: Why İt Still Matters, And The Need For Consilience, Neuropsychopharmacology," 46, (2021), s.1715-1723. doi: 10.1038/s41386-020-00950-y

2. BÖLÜM

OKUL ÇAĞINDA DİJİTAL BAĞIMLILIK

2.1. Okul Çağında Dijital Bağımlılık ve Belirtileri

Okul dönemi, öğrencilerin günlük ve mesleki hayatı için temel oluşturan bir dönemdir. Öğrencilerin bu dönemde edindikleri bilgi ve beceriler hayatlarının her alanı için büyük önem taşımaktadır. Çocukların bu dönemde başarılı olmaları da öğrenme süreçlerinin verimli geçmesine bağlıdır. Yüksek düzeydeki akademik başarı için çocukların öğrenmelerinin önündeki engellerin kaldırılması gerekmektedir.

9

İçinde bulunduğumuz dijital çağda çocukların etkili öğrenmelerinin önündeki en büyük engellerden biri dijital bağımlılıktır. Dijital bağımlılık veya riskleri çocukların okuldaki ve evdeki öğrenme süreçlerini olumsuz yönde etkilemektedir.

Çocuklar evde dijital teknolojiyi eğlence amaçlı gereksiz, aşırı ve kontrolsüz kullanımları nedeniyle okul derslerine çalışmaya çok az zaman ayırmakta ya da okul derslerini çalışmayı aksatmaktadırlar.

3. BÖLÜM

OKUL ÇAĞINDA DİJİTAL BAĞIMLILIKLA MÜCADELE

Bir önceki bölümde dijital bağımlılığın öğrencilerin sağlığına, gelişimine ve öğrenme performansına zararlarından bahsedilmişti. Bu durumda çocukların dijital bağımlılıktan erkenden kurtulmasının sağlanmasının onların daha iyi bir hayat sürmeleri ve daha iyi bir geleceğe sahip olmaları için yararlı olacağı tartışılamaz bir gerçektir. Ayrıca dijital teknolojiye bağımlı olan çocukların kendilerini kontrol edemedikleri ve sağlıklı karar veremedikleri önceki bölümlerde ifade edilmişti. Dolayısıyla dijital bağımlılıkla mücadele etme sürecinde anahtar kişinin ebeveyn olduğunu söylemek yerinde bir ifade olacaktır.

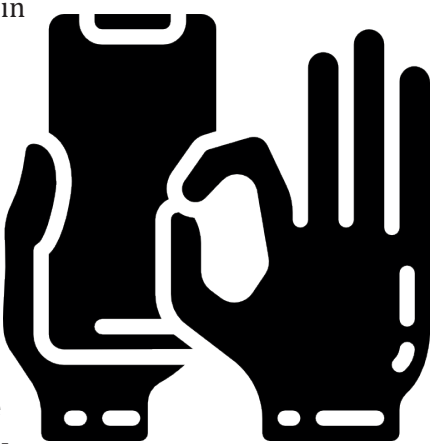

21

Diğer taraftan ilk bölümde de detaylı olarak bahsedildiği gibi çocukların fiziksel ortam aktivitelerine göre dijital teknolojiyi kullanırken daha çok keyif almaları, çocukların bu araçları artan sıklıkla kullanmalarına ve bağımlı olmalarına yol açmaktadır. O halde çocukların dijital teknoloji kullanımı-

Kaynakça

Abc News, Instagram Warning After Tourist Taking Photos Plunges to His Death At The Gap in Albany, 18 Ekim 2023 tarihinde erişildi, https://www.abc.net.au/news/2018-05-18/instagram-warning-to-tourists-in-quest-for-perfect-holiday-snap/9776060

Anadolu Ajansı, Uzun süre televizyon, tablet, bilgisayara maruz kalan çocuklarda obezite riski artıyor, 18 Ekim 2023 tarihinde erişildi, https://www.aa.com.tr/tr/saglik/uzun-sure-televizyon-tablet-bilgisayara-maruz-kalan-cocuklarda-obezite-riski-artiyor/2903051

Blum, Kenneth, Bowirrat, Abdalla, Baron, David, Badgaiyan, Rajendra D., Thanos, Panayotis K, Elman, Igor, Braverman, Eric R., ve Gold, Mark S., "Understanding that Addiction Is a Brain Disorder Offers Help and Hope," *Health*, 14, s.6. (2022), s. 684-695. doi: 10.4236/health.2022.146050.

Bernardia, Silvia ve Pallanti, Stefano, "Internet Addiction: A Descriptive Clinical Study Focusing on Comorbidities and Dissociative Symptoms,", *Comprehensive Psychiatry*, 50 (2009) 510–516, doi: 10.1016/j.comppsych.2008.11.011

Bipeta, Rajshekhar, SRR Yerramilli, Srinivasa, Karredla, Ashok Reddy ve Gopinath, Srinath "Diagnostic stability of Internet addiction in obsessive-compulsive disorder: Data from a naturalistic one-year treatment study." *Innovations in Clinical Neuroscience* 12.3-4 (2015): 14-23. https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4420165/

Bordeaux, Patrick ve Koob, George F. *Escaping Addiction: Resetting the Brain for Success*. (Londra: Rowman & Littlefield, 2023).

Camardese, Giovanni, Leone, Beniamino, Walstra, Coco, Janiri, Luigi ve Guglielmo, Riccardo, "Pharmacological Treatment of Internet Addiction" içinde *Internet Addiction Neuroscientific Approaches and Therapeutical Interventions* ed. Montag, Christian ve

Reuter, Martin, (Springer International Publishing Switzerland, 2015) https://www.netaddiction.com/wp-content/uploads/2012/10/Montag-Reuter-2015-Internet-Addiction-Springer.pdf#page=152

Camardese, Giovanni, De Risio, Luisa, Di Nicola, Marco, Pizi, Giusy ve Janiri, Luigi, "A Role for Pharmacotherapy in the Treatment of ''Internet Addiction'',," *Clinical Neuropharmacology*, 35, no 6, (2012), doi: 10.1097/wnf.0b013e31827172e5

Cnntürk, Cep Telefonlarınız Eklemlerinizi Hasta Edebilir, 18 Ekim 2023 tarihinde erişildi, https://www.cnnturk.com/saglik/cep-telefonlariniz-eklemlerinizi-hasta-edebilir

Demiröreen Haber Ajansı, Uzun Süre Telefon Kullanmak Kubital Tünel Sendromuna Neden Olabilir, 18 Ekim 2023 tarihinde erişildi, https://www.dha.com.tr/saglik-yasam/uzun-sure-telefon-kullanmak-kubital-tunel-sendromuna-neden-olabilir-1859353

Gebauer, Line, Kringelbach, Morten L. ve Vuust, Peter, "Ever-Changing Cycles of Musical Pleasure: The Role of Dopamine and Anticipation," *Psychomusicology: Music, Mind, and Brain*, 22, No. 2,(2012) 152-167. doi: 10.1037/a0031126

Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü Sağlıklı Beslenme ve Hareketli Hayat Dairesi Başkanlığı, Obezitenin Yol Açtığı Sağlık Problemleri, 18 Ekim 2023 tarihinde erişildi, https://hsgmdestek.saglik.gov.tr/tr/obezite/obezitenin-yol-actigi-saglik-problemleri.html

Heilig, Markus ve diğerleri, "Addiction As A Brain Disease Revised: Why İt Still Matters, And The Need For Consilience, Neuropsychopharmacology," 46, (2021), s.1715-1723. doi: 10.1038/s41386-020-00950-y

Huffpost, Hilarious Video Of People Falling Over While Walking and Texting Has A Truly Shocking Ending, 18 Ekim 2023 tarihinde erişildi, https://www.huffingtonpost.co.uk/entry/hilarious-video-texting-shock_uk_5968c997e4b0d6341fe84d2f

Hürriyet, Telefonu Elinden Düşürmeyenler Dikkat! Serçe Parmağınız Sinyal Veriyor Olabilir..., 18 Ekim 2023 tarihinde erişildi, https://www.hurriyet.com.tr/gundem/telefonunu-elinden-dusurmeyenler-dikkat-parmaklariniz-sinyal-veriyor-olabilir-41929753

Hürriyet, Teknoloji Bağımlılığı Omurga Sağlığını Olumsuz Etkiliyor, 18 Ekim 2023 tarihinde erişildi, https://www.hurriyet.com.tr/aile/teknoloji-bagimliligi-omurga-sagligini-olumsuz-etkiliyor-41605901

Hürriyet, Obezitenin yol açtığı 10 hastalık, 18 Ekim 2023 tarihinde erişildi, https://www.hurriyet.com.tr/aile/obezitenin-yol-actigi-10-hastalik-41757991

Kaur, Kirandeep, Gurnani, Bharat, Nayak, Swatishree, Deori, Nilutparna, Kaur, Savleen, Jethani, Jitendra, Singh, Digvijay, Agarkar, Sumita, Hussaindeen, Jameel Rizwana, Sukhija, Jaspreet ve Mishra, Deepak, "Digital Eye Strain- A Comprehensive Review", *Ophthalmology and Therapy*, 11, (2022), s. 1655-1680. doi: 10.1007/s40123-022-00540-9

Łukawskia, Krzysztof, Rusek, Marta ve Czuczwar, Stanisław J., "Can Pharmacotherapy Play A Role in Treating Internet Addiction Disorder?" *Expert Opinion on Pharmacotherapy*, 20, no 11, (2019), 1299–1301. doi: 10.1080/14656566.2019.1612366

Meng, Shi-Qiu, Cheng, Jia-Lu, Li, Yang-Yang, Yang, Xiao-Qin, Zheng, Jun-Wei, Chang, Xiang-Wen, Shi, Yu, Chen, Yun, Lu, Lin, Sun, Yan, Bao, Yan-Ping ve Shi, Jie "Global Prevalence of Digital Addiction in General Population: A Systematic Review and Meta-Analysis," *Clinical Psychology Review*, 92, sayı 102128 (2022), doi: 10.1016/j.cpr.2022.102128

Milliyet, Bakan Tekin: Dijital Bağımlılık ile Mücadele Edeceğiz. 18 Ekim 2023 tarihinde erişildi, https://www.milliyet.com.tr/gundem/bakan-tekin-dijital-bagimlilik-ile-mucadele-edecegiz-7003739

Nasar, Jack L. ve Troyer, Derek, "Pedestrian Injuries Due To Mobile Phone Use in Public Places", *Accident Analysis and Prevention*, 57(2013), 91-95. doi: 10.1016/j.aap.2013.03.021

National Institute on Drug Abuse (NIDA), "Drugs and the Brain" (2020), https://nida.nih.gov/publications/drugs-brains-behavior-science-addiction/drugs-brain

Przepiorka, Aneta Małgorzata, Blachnio, Agata, Miziak, Barbara ve Czuczwar, Stanisław Jerzy, "Clinical Approaches to Treatment of Internet Addiction," Pharmacological Reports, 66 (2014), doi: 10.1016/j.pharep.2013.10.001

Powledge, Tabitha M. "Addiction And The Brain: The Dopamine Pathway Is Helping Researchers Find Their Way Through The Addiction Maze," *BioScience*, 49, sayı 7, (1999), Pages 513–519, doi: 10.2307/1313471

Smahel, David, Wright, Michelle F. ve Cernikova, Martina, "The İmpact of Digital Media on Health: Children's Perspectives," *International Journal of Public Health*, 60, (2015), 131-137. doi: 10.1007/s00038-015-0649-z

Substance Abuse and Mental Health Services Administration (US); Office of the Surgeon General (US). "The neurobiology of substance use, misuse, and addiction" içinde Facing Addiction in America: The Surgeon General's Report on Alcohol, Drugs, and Health [Internet]. (Washington (DC): US Department of Health and Human Services, 2016). https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK424849/

Taber, Katherine H. Black, Deborah N., Porrino, Linda J. ve Hurley, Robin A., "Neuroanatomy of Dopamine: Reward and Addiction," *The Journal of Neuropsychiatry and Clinical Neurosciences*, 24 Sayı 1, (2012), S. 1-4. doi: 10.1176/appi.neuropsych.24.1.1

Tirayoh, Nicolas Chally ve Dja'far, Veri Hardinansyah, "Increased Myopia Prevalence in Youngsters As A Result of Online Learning," *Transformational Language, Literature, and Technology*

Overview in Learning(Transtool), 1 sayı 1 (2021), sayfa 39-46. doi: 10.55047/transtool.v1i1.106

TRT Haber, Çocuklara Ekran Eşliğinde Yemek Yedirmek Neden Tehlikeli?, 4 Kasım 2023 tarihinde erişildi, https://www.trthaber.com/haber/cocuk/cocuklara-ekran-esliginde-yemek-yedirmek-neden-tehlikeli-798271.html

TRT Haber, Dijital Bağımlılık En Sık Okul Çağındaki Çocuklarda Görülüyor, 18 Ekim 2023 tarihinde erişildi, https://www.trthaber.com/haber/saglik/dijital-bagimlilik-en-sik-okul-cagindaki-cocuklarda-goruluyor-436964.html

TRT Haber, Obezite 10 yılda yaklaşık yüzde 30 arttı, 18 Ekim 2023 tarihinde erişildi, https://www.trthaber.com/haber/saglik/obezite-10-yilda-yaklasik-yuzde-30-artti-769276.html

Türkiye İstatistik Kurumu, Çocuklarda Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması, 18 Ekim 2023 tarihinde erişildi, https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Cocuklarda-Bilisim-Teknolojileri-Kullanim-Arastirmasi-2021-41132#:~:text=%C3%87ocuklar%C4%B1n%20%64%2C4'%C3%BC,i%C3%A7in%20%63%2C0%20oldu.

Winkler, Alexander, Dörsing, Beate, Rief, Winfried, Shen, Yuhui ve Glombiewski, Julia A., "Treatment of Internet Addiction: A Meta-Analysis,", *Clinical Psychology Review*, 33 (2013), 317-329, https://doi.org/10.1016/j.cpr.2012.12.005

Wölfling, Klaus, Beutel, Manfred E., Dreier, Michael ve Müller, Kai W. "Bipolar spectrum disorders in a clinical sample of patients with Internet addiction: Hidden comorbidity or differential diagnosis?." *Journal of Behavioral Addictions* 4.2 (2015): 101-105. doi: 10.1556/2006.4.2015.011

Vishwakarma, Maneesha, "Social Media: An Addiction in Disguise," *Rajasthan Journal of Sociology*, 14, (2022), 85-97. http://www.rsaraj.org/rsa/Rajasthan%20Journal%202022%20Vol.%2014%20FINAL%20Mail.pdf#page=91

Volkow, Nora, Wang, Gene-Jack, Fowler, Joanna S., Tomasi, Dardo, Telang, Frank ve Baler, Ruben, "Addiction: Decreased Reward Sensitivity And İncreased Expectation Sensitivity Conspire To Overwhelm The Brain's Control Circuit," *Bioessays*. 32 sayı 9, (2010), 748–755. doi: 10.1002/bies.201000042

Xu, Lin-xuan ve diğerleri, "A Review of Psychological Interventions For Internet Addiction," *Psychiatry Research*, 302, sayı 114016 (2021), 1-13. doi: 10.1016/j.psychres.2021.114016

Kullanılan Görsellerin Kaynakları

Ön Kapak Çerçeve: https://www.freepik.com/free-vector/realistic-tablet_785542.htm Freepik tarafından tasarlandı.

1. Görsel: https://www.freepik.com/icon/obsession_1192750 Freepik tarafından tasarlandı.

3. Görsel: https://www.freepik.com/icon/brain_10299673 Freepik tarafından tasarlandı.

5. Görsel: https://www.freepik.com/icon/dejected_9922420 Freepik tarafından tasarlandı.

7. Görsel: https://www.freepik.com/icon/mobile-phone_7038066 Freepik tarafından tasarlandı.

9. Görsel: https://www.freepik.com/icon/computer_9982681 Freepik tarafından tasarlandı.

10. Görsel: https://www.freepik.com/icon/sleep_5557965 Freepik tarafından tasarlandı.

11. Görsel: https://www.freepik.com/icon/phone_9982285 Freepik tarafından tasarlandı.

13. Görsel: https://www.freepik.com/icon/brain_5941320 Freepik tarafından tasarlandı.

14. Görsel: https://www.freepik.com/icon/phone_9991995 Freepik tarafından tasarlandı.

15. Görsel: https://www.freepik.com/icon/dazed_136110 Freepik tarafından tasarlandı.

16. Görsel: https://www.freepik.com/icon/sleepless_9737481 Freepik tarafından tasarlandı.

17. Görsel: https://www.freepik.com/icon/injury_6670376 Freepik tarafından tasarlandı.

18. Görsel: https://www.freepik.com/icon/overweight_5557991 Freepik tarafından tasarlandı.

19. Görsel: https://www.freepik.com/icon/business-meeting_8940945 Freepik tarafından tasarlandı.

20. Görsel: https://www.freepik.com/icon/washing-hands_2998972 Freepik tarafından tasarlandı.

21. Görsel: https://www.freepik.com/icon/smartphone_1093376 Freepik tarafından tasarlandı.

23. Görsel: https://www.freepik.com/icon/people_10046314 Freepik tarafından tasarlandı.

24. Görsel: https://www.freepik.com/icon/superhero_2485744 Freepik tarafından tasarlandı.

25. Görsel: https://www.freepik.com/icon/hand_10172033 Freepik tarafından tasarlandı.

26. Görsel: https://www.freepik.com/icon/standing_4766718 Freepik tarafından tasarlandı.

27. Görsel: https://www.freepik.com/icon/touchscreen-technology_48584 Freepik tarafından tasarlandı.

28. Görsel: https://www.freepik.com/icon/tablet_6890527 Freepik tarafından tasarlandı.

29. Görsel: https://www.freepik.com/icon/mobile-phone_2934453 Freepik tarafından tasarlandı.
31. Görsel: https://www.freepik.com/icon/relax_10051509 Freepik tarafından tasarlandı.
32. Görsel: https://www.freepik.com/icon/child_9998171 Freepik tarafından tasarlandı.
33. Görsel: https://www.freepik.com/icon/classroom_2103288 Freepik tarafından tasarlandı.
34. Görsel: https://www.freepik.com/icon/discussion_517246 Freepik tarafından tasarlandı.
35. Görsel: https://www.freepik.com/icon/discussion_7445599 Freepik tarafından tasarlandı.
36. Görsel: https://www.freepik.com/icon/search_6556747 Freepik tarafından tasarlandı.
37. Görsel: https://www.freepik.com/icon/teamwork_2583242 Freepik tarafından tasarlandı.
38. Görsel: https://www.freepik.com/icon/heart-screen_11348 Freepik tarafından tasarlandı.
39 Görsel: https://www.freepik.com/icon/people_10049317 Freepik tarafından tasarlandı.
40. Görsel: https://www.freepik.com/icon/champion_9718419 Freepik tarafından tasarlandı.
41. Görsel: https://www.freepik.com/icon/sprint_94148 Freepik tarafından tasarlandı.
42. Görsel https://www.freepik.com/icon/social-addict_1993399 Freepik tarafından tasarlandı.
44. Görsel: https://www.freepik.com/icon/flag_8420687 Freepik tarafından tasarlandı.
45. Görsel: https://www.freepik.com/icon/talking_10048281 Freepik tarafından tasarlandı.
47. Görsel: https://www.freepik.com/icon/agreement_8898501 Freepik tarafından tasarlandı.
48. Görsel: https://www.freepik.com/icon/round_10048583 Freepik tarafından tasarlandı.
49. Görsel: https://www.freepik.com/icon/anger_198161 Freepik tarafından tasarlandı.
50. Görsel: https://www.freepik.com/icon/collaboration_1441147 Freepik tarafından tasarlandı.
51. Görsel: https://www.freepik.com/icon/teamwork_3131489 Freepik tarafından tasarlandı.
53. Görsel: https://www.freepik.com/icon/family_4446358 Freepik tarafından tasarlandı.
54. Görsel: https://www.freepik.com/icon/boy_9930159 Freepik tarafından tasarlandı.
55. Görsel: https://www.freepik.com/icon/running-test_3880667 Freepik tarafından tasarlandı.
56. Görsel: https://www.freepik.com/icon/woman_9960782 Freepik tarafından tasarlandı.
57. Görsel: https://www.freepik.com/icon/advanced_7723576 Freepik tarafından tasarlandı.
58. Görsel: https://www.freepik.com/icon/mother_4273196 Freepik tarafından tasarlandı.
59. Görsel: https://www.freepik.com/icon/aquarium_8115541 Freepik tarafından tasarlandı.
60. Görsel: https://www.freepik.com/icon/watering_8616220 Freepik tarafından tasarlandı.
61. Görsel: https://www.freepik.com/icon/table_10048402 Freepik tarafından tasarlandı.
62. Görsel: https://www.freepik.com/icon/sign_4070616 Freepik tarafından tasarlandı.
63. Görsel: https://www.freepik.com/icon/waiting_4556934 Freepik tarafından tasarlandı.
64. Görsel: https://www.freepik.com/icon/time_7570654 Freepik tarafından tasarlandı.
65. Görsel: https://www.freepik.com/icon/food-tray_1392514 Freepik tarafından tasarlandı.
66. Görsel https://www.freepik.com/icon/bed_185528 Freepik tarafından tasarlandı.
67. Görsel: https://www.freepik.com/icon/internet-security_8911666 Freepik tarafından tasarlandı.

68. Görsel: https://www.freepik.com/icon/slideshare_1532469 Freepik tarafından tasarlandı.

69. Görsel: https://www.freepik.com/icon/computer_9997528 Freepik tarafından tasarlandı.

71. Görsel: https://www.freepik.com/icon/businessman-improving-graphic_46730 Freepik tarafından tasarlandı.

72. Görsel: https://www.freepik.com/icon/reading_3743530 Freepik tarafından tasarlandı.

73. Görsel: https://www.freepik.com/icon/police_9998209 Freepik tarafından tasarlandı.

74. Görsel: https://www.freepik.com/icon/playing-phone_9924936 Freepik tarafından tasarlandı.

75. Görsel: https://www.freepik.com/icon/phone_9926847 Freepik tarafından tasarlandı.

76. Görsel: https://www.freepik.com/icon/advisory_7075876 Freepik tarafından tasarlandı.

THE ORIGINALS
DİL BİLGİSİ SORU BANKASI

Eyüp GÜNDÜZ

...ideas for the future...

THE ORIGINALS DİL BİLGİSİ SORU BANKASI

Authors: Eyüp GÜNDÜZ

ISBN: 978-625-8499-88-9

All responsibility for the content of the book belongs to author.

Copyright © Vizetek
All rights reserved. No part of this book may be reproduced or utilized in any form or by any means, electronic or mechanical, including photocopying and recording, or by any information storage and retrieval system, without permission in writing from the publisher.

Publications Coordinator: Ferit RESULOĞULLARI

Graphic Design: Duygu KOCABAŞ ATILGAN

1. Edition: İzmir - April, 2021
2. Edition: Ankara - April, 2022
3. Edition: Ankara - January, 2023

Printing:
Vadi Grafik Tasarım ve Reklamcılık Ltd. Şti.İvedik Org. San. 1420. Cad. No: 58/1
Yenimahalle/ANKARA
Tel: 0 312 395 85 71

Publisher Certificate No: 41575
Printing Certificate No: 47479

Communication:
Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA
Phone: (0312) 482 00 11
Web: www.vizetek.com.tr
E-mail: vizetekyayincilik@gmail.com

THE ORIGINALS
DİL BİLGİSİ
SORU BANKASI

Eyüp GÜNDÜZ

vizetek

ÖNSÖZ

Son yıllarda üniversitelerin dil bölümlerini tercih eden aday sayısında artış görülmüştür ve akademik anlamda yükselmek isteyen ve yüksek lisans ve doktora yapmak isteyen kişilerin sayısında da büyük oranda artış olmuştur. Bu artışın sonucunda ise bir eleme kriteri olarak dil sınavlarının artık daha da zorlaştığını söylemek pek de yanlış bir yorum olmayacaktır. Dolayısıyla soru kalitesi ve içeriği anlamında da günceli yakalamak bu doğrultuda büyük önem kazanmıştır.

YDS, YÖKDİL ve YKSDİL sınavlarına hazırlanan adayların en çok sorun yaşayabilecekleri bölüm olan dil bilgisi soruları bu kaynakla birlikte artık bir sorun olmaktan çıkacaktır. Özellikle soruların bölümlere göre kategorize edilmesi ve her soru tipinden önce konu ile ilgili özet tabloların ve önemli bilgilerin verilmesi bu kitabı eşsiz kılan özelliklerden birisidir. Sorular hazırlanırken genel olarak kolaydan zora doğru bir gidişat izlenmiştir ve adayları yormayacak şekilde her bölümde 16 sorudan oluşan testler oluşturulmuştur. Kitap içeriğinde bazı karşılaştırmalı bölümler ise yine bu kitaba çalışmayı keyifli hale getirecektir.

THE ORIGINALS DİL BİLGİSİ SORU BANKASI kitabı içeriği, soru kalitesi, göz yormayan tasarımı ve sınav formatındaki yazı tipi ve puntosu ile sınava hazırlanan adaylara gerçek bir sınav deneyimi yaşatacaktır. Bu kitabı verimli bir şekilde kullanan adayların sınavda da benzer bir perfomans sergileyeceğinden hiç şüphem yoktur.

Son olarak, adayların bu kitaba çalışarak hedeflerine ulaşacağını umut ediyorum.
Hepinize başarılar dilerim.

Eyüp GÜNDÜZ

İÇİNDEKİLER

YDS DİLBİLGİSİ SORU TİPLERİ VE SAYILARI 11
YÖKDİL DİLBİLGİSİ SORU TİPLERİ VE SAYILARI 12
YKS-DİL (YDT) DİLBİLGİSİ SORU TİPLERİ VE SAYILARI 13

BÖLÜM 1 TENSES IN ENGLISH / İNGİLİZCE'DE ZAMANLAR 15
ZAMANLAR ÖZET TABLO 17
QUICK TEST 1 19
QUICK TEST 2 21
QUICK TEST 3 23
QUICK TEST 4 25

BÖLÜM 2 MODALS / KİPLER 27
PRESENT MODALS ÖZET TABLO 29
MODAL PERFECTS ÖZET TABLO 30
QUICK TEST 5 31
QUICK TEST 6 33
QUICK TEST 7 35
QUICK TEST 8 37

BÖLÜM 3 PASSIVE VOICE / EDİLGEN YAPILAR 39
PASSIVE VOICE ÖZET TABLO 41
QUICK TEST 9 43
QUICK TEST 10 45
QUICK TEST 11 47
QUICK TEST 12 49

BÖLÜM 4 TENSE & MODALS & PASSIVE 51
TENSE & MODALS & PASSIVE SORULARI İÇİN PRATİK BİLGİLER 53
QUICK TEST 13 63
QUICK TEST 14 65
QUICK TEST 15 67
QUICK TEST 16 69
QUICK TEST 17 71
QUICK TEST 18 73

BÖLÜM 5 IF CLAUSES / ŞART CÜMLECİKLERİ 75
IF CLAUSES ÖZET TABLO 77
IF CLAUSE SORULARI ÇÖZÜM İPUÇLARI 78
QUICK TEST 19 79
QUICK TEST 20 81
QUICK TEST 21 83
QUICK TEST 22 85

BÖLÜM 6 NOUN CLAUSES / İSİM CÜMLECİKLERİ 87
NOUN CLAUSES ÖZET TABLO 89
QUICK TEST 23 91
QUICK TEST 24 93
QUICK TEST 25 95
QUICK TEST 26 97

BÖLÜM 7 ADJECTIVE CLAUSES / SIFAT CÜMLECİKLERİ 99
ADJECTIVE CLAUSES ÖZET TABLO 101
ADJECTIVE CLAUSE SORULARI ÇÖZÜM İPUÇLARI 102
QUICK TEST 27 103
QUICK TEST 28 105
QUICK TEST 29 107
QUICK TEST 30 109
QUICK TEST 31 111
QUICK TEST 32 113

BÖLÜM 8 ADJECTIVE CLAUSES vs NOUN CLAUSES 115
QUICK TEST 33 117
QUICK TEST 34 119
QUICK TEST 35 121
QUICK TEST 36 123

BÖLÜM 9 REDUCTION IN ADJECTIVE CLAUSES / SIFAT CÜMLECİKLERİNDE KISALTMA 125
ADJECTIVE CLAUSE REDUCTION SORULARI ÇÖZÜM İPUÇLARI 127
REDUCTIONS ÖZET TABLO 129
QUICK TEST 37 131
QUICK TEST 38 133
QUICK TEST 39 135

BÖLÜM 10 REDUCTIONS & PARTICIPLES / GERUNDS & INFINITIVES 137
REDUCTION & PARTICIPLES / GERUNDS & INFINITIVES SORULARI ÇÖZÜM İPUÇLARI 139
QUICK TEST 40 147
QUICK TEST 41 149
QUICK TEST 42 151
QUICK TEST 43 153
QUICK TEST 44 155

BÖLÜM 11 CONJUNCTIONS & ADVERB CLAUSES / BAĞLAÇLAR VE ZARF CÜMLECİKLERİ 157
BAĞLAÇLAR ÖZET TABLO 159
QUICK TEST 45 165
QUICK TEST 46 167
QUICK TEST 47 169
QUICK TEST 48 171
QUICK TEST 49 173
QUICK TEST 50 175
QUICK TEST 51 177

QUICK TEST 52 179
QUICK TEST 53 181
QUICK TEST 54 183
QUICK TEST 55 185
QUICK TEST 56 187
QUICK TEST 57 189
QUICK TEST 58 191
QUICK TEST 59 193

BÖLÜM 12 PREPOSITIONS / EDATLAR (İLGEÇLER) 195
1. VERB + PREPOSITION / FİİL + EDAT YAPILARI 197
2. ADJECTIVE + PREPOSITION / SIFAT + EDAT YAPILARI 203
3. NOUN + PREPOSITION / İSİM + EDAT YAPILARI 207
4. DİĞER ÖNEMLİ EDATLI YAPILAR 210
QUICK TEST 60 215
QUICK TEST 61 217
QUICK TEST 62 219
QUICK TEST 63 221
QUICK TEST 64 223
QUICK TEST 65 225

BÖLÜM 13 CLOZE TESTS 227
QUICK TEST 66 229
QUICK TEST 67 230
QUICK TEST 68 231
QUICK TEST 69 232
QUICK TEST 70 233
QUICK TEST 71 234
QUICK TEST 72 235
QUICK TEST 73 236
QUICK TEST 74 237
QUICK TEST 75 238
QUICK TEST 76 239
QUICK TEST 77 240
QUICK TEST 78 241
QUICK TEST 79 242
QUICK TEST 80 243
QUICK TEST 81 244
QUICK TEST 82 245
QUICK TEST 83 246
QUICK TEST 84 247
QUICK TEST 85 248
QUICK TEST 86 249
QUICK TEST 87 250
QUICK TEST 88 251
QUICK TEST 89 252

QUICK TEST 90 253
QUICK TEST 91 254
QUICK TEST 92 255
QUICK TEST 93 256
QUICK TEST 94 257
QUICK TEST 95 258
QUICK TEST 96 259
QUICK TEST 97 260
QUICK TEST 98 261
QUICK TEST 99 262
QUICK TEST 100 263

BÖLÜM 14 GRAMMAR REVIEW 265
GRAMMAR REVIEW 1 267
GRAMMAR REVIEW 2 273
GRAMMAR REVIEW 3 279
GRAMMAR REVIEW 4 285
GRAMMAR REVIEW 5 291

CEVAP ANAHTARI 297

YDS DİLBİLGİSİ SORU DAĞILIMI		
SORU TÜRÜ		**SORU SAYISI**
KELİME BİLGİSİ	İSİM	**6**
	SIFAT	
	ZARF	
	FİİL	
	PHRASAL VERB	
ZAMANLAR (TENSES) **PASSIVE** **MODAL** **REDUCTIONS & PARTICIPLES** **GERUNDS & INFINITIVES**		**3**
EDAT (PREPOSITION)		**2**
BAĞLAÇLAR VE ZARF CÜMLELERİ **(CONJUNCTIONS AND ADVERB CLAUSES)**		**5**
CLOZE TEST **(2 x 5)**	KELİME BİLGİSİ	**2**
	ZAMANLAR (TENSES) PASSIVE MODAL REDUCTIONS & PARTICIPLES GERUNDS & INFINITIVES	**2**
	EDAT (PREPOSITION)	**2**
	BAĞLAÇLAR VE ZARF CÜMLELERİ (CONJUNCTIONS AND ADVERB CLAUSES)	**3 / 4**
	ADJECTIVE CLAUSES & NOUN CLAUSES	**0 / 1**
TOPLAM		**26**

YÖKDİL DİLBİLGİSİ SORU DAĞILIMI		
SORU TÜRÜ		**SORU SAYISI**
KELİME BİLGİSİ	İSİM	**6**
	SIFAT	
	ZARF	
	FİİL	
	PHRASAL VERB	
ZAMANLAR (TENSES) **PASSIVE** **MODAL** **REDUCTIONS & PARTICIPLES** **GERUNDS & INFINITIVES**		**2**
EDAT (PREPOSITION)		**3**
BAĞLAÇLAR VE ZARF CÜMLELERİ **(CONJUNCTIONS AND ADVERB CLAUSES)**		**8**
ADJECTIVE CLAUSES & NOUN CLAUSES		**1**
CLOZE TEST **(2 x 5)**	KELİME BİLGİSİ	**2**
	ZAMANLAR (TENSES) PASSIVE MODAL REDUCTIONS & PARTICIPLES GERUNDS & INFINITIVES	**2**
	EDAT (PREPOSITION)	**2**
	BAĞLAÇLAR VE ZARF CÜMLELERİ (CONJUNCTIONS AND ADVERB CLAUSES)	**3 / 4**
	ADJECTIVE CLAUSES & NOUN CLAUSES	**0 / 1**
TOPLAM		**30**

YKS -DİL (YDT) DİLBİLGİSİ SORU DAĞILIMI		
SORU TÜRÜ		**SORU SAYISI**
KELİME BİLGİSİ	İSİM	**5**
	SIFAT	
	ZARF	
	FİİL	
	PHRASAL VERB	
ZAMANLAR (TENSES) **PASSIVE** **MODAL** **REDUCTIONS & PARTICIPLES** **GERUNDS & INFINITIVES**		**3**
EDAT (PREPOSITION)		**2**
BAĞLAÇLAR VE ZARF CÜMLELERİ **(CONJUNCTIONS AND ADVERB CLAUSES)**		**4**
MİKTAR SIFATLARI (QUANTIFIERS) **BELGİSİZ ZAMİRLER (INDEFINITE PRONOUNS)** **ADJECTIVE CLAUSE & NOUN CLAUSE**		**1**
CLOZE TEST **(1 x 5)**	KELİME BİLGİSİ	**1**
	ZAMANLAR (TENSES) PASSIVE MODAL REDUCTIONS & PARTICIPLES GERUNDS & INFINITIVES	**1**
	EDAT (PREPOSITION)	**1**
	BAĞLAÇLAR VE ZARF CÜMLELERİ (CONJUNCTIONS AND ADVERB CLAUSES)	**2**
TOPLAM		**20**

BÖLÜM 1

TENSES IN ENGLISH

İNGİLİZCE'DE ZAMANLAR

ZAMANLAR ÖZET TABLO

TENSE	KULLANIM	SIK KULLANILAN ZAMAN İFADELERİ	ÖRNEK CÜMLE
Simple Present ⌘ **V1**	• Bilimsel doğrular • Genel yargılar • Rutinler • Alışkanlıklar • Film & kitap özetleri • Program saatleri	ALWAYS OFTEN USUALLY SOMETIMES RARELY NEVER NOW TODAY STILL IN MODERN TIMES	I **wash** the dishes.
Present Continuous ⌘ **am / is / are + Ving**	• Konuşma anında gerçekleşen eylemler • Devam eden ve bitmemiş eylemler • Gelecek zaman zarfı ile planlanmış eylemler	NOW RIGHT NOW AT THE MOMENT AT PRESENT CURRENTLY NOWADAYS THESE DAYS	I **am washing** the dishes.
Simple Past ⌘ **V2**	• Geçmişte belirli bir zamanda gerçekleşmiş eylemler • Geçmişteki rutin ve alışkanlıklar	GEÇMİŞ TARİH IN THE PAST AGO LAST UNTIL RECENTLY ONCE ANCIENT	I **washed** the dishes.
Past Continuous ⌘ **was / were + Ving**	• Geçmişte belirli bir zaman diliminde devam eden eylemler • Geçmişte aynı anda devam eden iki eylem	GEÇMİŞ TARİH WHILE WHEN	I **was washing** the dishes.
Present Perfect ⌘ **have / has + V3**	• Geçmişte başlamış ve şu anda devam eden eylemler • Yakın zamanda meydana gelmiş ve tarihi belli olmayan eylemler • Şu ana kadar bir süreç içerisinde belirtilen eylemler	SINCE FOR OVER DURING THE LAST IN THE LAST WITHIN THE LAST RECENTLY LATELY YET SO FAR UNTIL NOW TILL NOW UP TO NOW ALREADY LONG EVER NEVER	I **have washed** the dishes.

Present Perfect Continous **have / has been + Ving**	• Geçmişte başlamış ve şu anda devam eden eylemler	SINCE FOR OVER DURING THE LAST IN THE LAST WITHIN THE LAST	I **have been washing** the dishes.
Past Perfect **had + V3**	• Geçmişte öncelik sonralık durumlarında daha önce gerçekleşmiş eylemler	AFTER BEFORE AS SOON AS ONCE UNTIL BY THE TIME WHEN	I **had washed** the dishes.
Past Perfect Continuous **had been + Ving**	• Geçmişte öncelik sonralık durumlarında daha önce gerçekleşmiş eylemler ve bu eylemin ne kadar süredir devam ettiğinin vurgulandığı durumlar	FOR	I **had been washing** the dishes.
Simple Future **will + V_0**	• Gelecek zamana dair tahminler, öngörüler • Söz verme, uyarıda bulunma, istek, rica, teklif durumları	NEXT LATER IN / WITHIN IN THE COMING YEARS	I **will wash** the dishes.
Future Continuous **will be + Ving**	• Gelecek zamanda belirli bir dönemde gerçekleşecek eylemler	NEXT LATER IN / WITHIN IN THE COMING YEARS	I **will be washing** the dishes.
Future Perfect **will have + V3**	• Gelecekteki belli bir olay ya da zamandan önce tamamlanmış olacak eylemler	BY BY THE TIME WHEN ON / UPON	I **will have washed** the dishes.
Future Perfect Continuous **will have been + Ving**	• Gelecekte belirli bir döneme kadar belirli bir süreyle yapılan eylemler	FOR	I **will have been washing** the dishes.
Future in the Past **would + V_0**	• Geçmişte bahsedilen durumdan sonra gerçekleşecek olan ve şimdiki zamana göre geçmişte kalmış bir eylemden bahsedilirken	GEÇMİŞ TARİH Özne + simple past + that + would	I **would wash** the dishes. I **was going to wasth** the dishes.

QUICK TEST 1

1. Steve Jobs of Apple, who died from pancreatic cancer, ---- the company to consider the changing technological world and people's existing daily habits.

A) encouraged
B) will encourage
C) has encouraged
D) encourages
E) had encouraged

2. For hundreds of thousands of years, people ---- for food and clothing.

A) hunt
B) are hunting
C) have hunted
D) had hunted
E) had been hunting

3. The Korean peninsula ---- a long history of invasion and occupation by its two powerful neighbors, China and Japan.

A) had
B) has had
C) is having
D) has
E) had had

4. Between 10,000 and 18,000 years ago, humans ---- to domesticate animals such as dogs, goats, sheep, and chickens as beasts of burden and as food.

A) have begun
B) began
C) would begin
D) will begin
E) had begun

5. Contemporary organizations, faced with dynamic and fast-moving markets, ---- flexible and multiskilled employees.

A) will have supported
B) supported
C) are supporting
D) have been supporting
E) had supported

6. In the second century BC, the Greek scientist Galen ---- some of the first medical experiments on living animals.

A) has been conducting
B) had conducted
C) would conduct
D) conducted
E) will have been conducted

7. Since World War II, the number of scientific experiments involving animals ---- dramatically.

A) increases
B) increased
C) is increasing
D) will be increasing
E) has increased

8. By the late 1980s, nearly every country in Africa ---- its independence.

A) would gain
B) had gained
C) has been gaining
D) gains
E) has gained

BÖLÜM 2

MODALS

KİPLER

PRESENT MODALS ÖZET TABLO

Yetenek Yapabilirlik	Can Be able to	V_0
Olasılık İhtimal	Can Could May Might Be likely to Be bound to	V_0
Çıkarım	Must	V_0
	Might May Could	V_0
	Can't	V_0
İzin Rica	Can May Could	V_0
	Would you mind Do you mind	Ving
	Would you mind Do you mind	If + Simple Past If + Simple Present
Zorunluluk Gereklilik	Must Have to Need to Be to Be / Feel obliged to	V_0
Tavsiye	Should Ought to Had better	V_0
Beklenti	Be supposed to Be expected to Be to	V_0
Alışkanlık	Used to Would	V_0
	Be used to Get used to	Ving
Tercih	Would rather Would prefer to Would sooner Would just as soon	V_0
İstek & Nezaket	Would	V_0
Cesaret	Dare	V_0

MODAL PERFECTS ÖZET TABLO

Çıkarım / Olasılık / Tahmin (Güçlü) *(yapmış olmalı / büyük ihtimalle yapmıştır)*	Must have V3
Çıkarım / Olasılık / Tahmin (Zayıf) *(yapmış olabilir / belki de yapmıştır)*	May have V3 Might have V3 Could have V3
İmkan / Fırsat *(yapabilirdi ama yapmadı)*	Could have V3
Eleştiri / Tavsiye *(yapmalıydı ama yapmadı)*	Should have V3 Shouldn't have V3
İhtimal verememe *(yapmış olamaz, mümkün değil)*	Couldn't have V3 Can't have V3
İsteğin yerine gelmemesi *(yapardım / yapacaktım)*	Would have V3
Gerek kalmama *(yapmasına gerek yoktu / boşuna yaptı)*	Needn't have V3
Tercih *(yapmayı tercih ederdim)*	Would rather have V3

** Bu yapılar genellikle geçmiş zaman olarak kullanılır*
** "Can't have V3" yapısı günlük kullanıma daha uygundur*

QUICK TEST 5

1. Coastal waters ---- dangerous for many creatures because of rocks and tides.

A) need to be
B) had to be
C) must be
D) used to be
E) can be

2. People who eat snack throughout the day ---- more frequently to clear away food debris and bacteria that accumulate after eating.

A) would brush
B) should brush
C) are able to brush
D) had to brush
E) needed to brush

3. A new generation, growing up after the horrors of World War II, looked forward with optimism and the belief they ---- the world.

A) could change
B) have to change
C) should change
D) may change
E) would rather change

4. Large buildings ---- hundreds of homes or offices, so they need much more power than individual homes.

A) must contain
B) would contain
C) had to contain
D) might contain
E) should contain

5. Unlike cats and dogs, which can wolf down large chunks of food, human beings ---- food before swallowing it.

A) could chew
B) needed to chew
C) have to chew
D) are likely to chew
E) used to chew

6. The United Nations suggest that everyone ---- access to at least 50 liters of freshwater a day in order to maintain a healthy life.

A) could have
B) would have
C) should have
D) had to have
E) may have

7. People ---- of the Universe as a giant sphere, but we now know that things are not so simple.

A) may think
B) must think
C) had to think
D) need to think
E) used to think

8. Animals living 5,000 meters under the sea ---- the huge pressure created by the weight of the water above.

A) were able to withstand
B) must be able to withstand
C) have been able to withstand
D) used to be able to withstand
E) would be able to withstand

BÖLÜM 3

PASSIVE VOICE

EDİLGEN YAPILAR

PASSIVE VOICE ÖZET TABLO

TENSE	ACTIVE	PASSIVE
Simple Present	Melih **teaches** the students.	*am / is / are V3* The students **are taught** by Melih.
Present Continuous	Melih **is teaching** the students.	*am / is / are being V3* The students **are being taught** by Melih.
Present Perfect	Melih **has taught** the students.	*have / has been V3* The students **have been taught** by Melih.
Simple Future (will)	Melih **will teach** the students.	*will be V3* The students **will be taught** by Melih.
Simple Future (be going to)	Melih **is going to teach** the students.	*am / is / are going to be V3* The students **are going to be taught** by Melih.
Future Perfect	Melih **will have taught** the students.	*will have been V3* The students **will have been taught** by Melih.
Simple Past	Melih **taught** the students.	*was / were V3* The students **were taught** by Melih.
Past Continuous	Melih **was teaching** the students.	*was / were being V3* The students **were being taught** by Melih.
Past Perfect	Melih **had taught** the students.	*had been V3* The students **had been taught** by Melih.
Present Modals	Melih **should teach** the students. Melih **can teach** the students.	*present modal + be V3* The students **should be taught** by Melih. The students **can be taught** by Melih.
Modal Perfects	Melih **may have taught** the students. Melih **must have taught** the students.	*perfect modal + been V3* The students **may have been taught** by Melih. The students **must have been taught** by Melih.

QUICK TEST 9

1. For at least 2,500 years, animals ---- in circuses and other forms of entertainment.

A) are used
B) had been used
C) used
D) have used
E) have been used

2. Today, scientists ---- with energy sources, called renewable resources, that will not run out.

A) are experimented
B) are experimenting
C) were experimented
D) experimented
E) will have experimented

3. The first modern credit cards ---- by Diners' Club, Inc. in the 1950s.

A) were introduced
B) have been introduced
C) introduced
D) would introduce
E) had been introduced

4. Sunlight ---- the energy to make plants grow and keep all living things alive.

A) provided
B) is provided
C) provides
D) will be provided
E) has been provided

5. Mammals and birds ---- warm-blooded animals because they can maintain a high body temperature even in cold conditions.

A) call
B) are called
C) have called
D) will be called
E) are calling

6. Throughout history, musical instruments ---- in many shapes and sizes to make distinctive sounds.

A) have created
B) had created
C) have been created
D) had been creating
E) have been creating

7. An underground mystery unique to Philadelhia ---- in 2005 by using GPR.

A) was finally revealed
B) has been finally revealed
C) finally revealed
D) had been finally revealed
E) had finally revealed

8. The Normans, descendants of the Vikings, quickly ---- England into a Norman kingdom in 1066, building castles to defend their conquests, as well as churches, monasteries, and cathedrals.

A) were transformed
B) transform
C) have transformed
D) transformed
E) were being transformed

BÖLÜM 4

TENSE

MODALS

PASSIVE

TENSE & MODALS & PASSIVE SORULARI İÇİN PRATİK BİLGİLER

1. Sınavların favori tense konuları:

» Simple Present Tense (V1)
» Simple Past Tense (V2)
» Present Perfect Tense (Have / Has + V3)

2. Cümle başındaki zaman ifadesi / zaman zarfı ana cümlenin zamanını belirler.

SORU 1

Recently, two engineers ---- planes from the very beginning combining fuel efficiency, aerodynamics and the necessities of goods, passengers and fuel storage.

A) had redesigned
B) will have redesigned
C) have redesigned
D) would have redesigned
E) could have redesigned

"Recently" zaman zarfı son zamanlarda anlamındadır ve Present Perfect Tense gerektirir. Bu nedenle "C" seçeneği doğru cevaptır.

SORU 2

For a long time, scientists ---- aware that the Earth's atmosphere is not static but in constant motion, producing areas of ever-changing pressure around the globe, but from 1700 onward, scientists ---- to discover how and why large-scale atmospheric movements occur.

A) had been / have begun
B) would have been / had begun
C) have been / began
D) would be / were beginning
E) were / would have begun

"For along time" = "Uzun süredir" zaman zarfı Present Perfect Tense gerektirir. İkinci kısımda ise geçmiş zaman zarfı verildiği için Simple Past gerekir. Cevap "C" seçeneğidir.

SORU 3

In 1793, the Louvre ---- as a public museum in France, and, the next year, the French painter Louis David ---- as its director.

A) had been opened / has been appointed
B) could be opened / is appointed
C) might be opened / may be appointed
D) was opened / was appointed
E) has been opened / had been appointed

Cümle başındaki "In 1793" Simple Past gerektiren bir yapıdır ve ilk cümlenin yüklemini Simple Past yapar. İkinci kısımdaki "the next year" yani "ertesi yıl" 1794 yılından bahsetmekte ve yine Simple Past Tense'i gerektirmektedir. Cevap "D" seçeneğidir.

SORU 4

Today, a company's own website ---- the centre of its online marketing, and so ---- by search engine or e-mail marketing as well as social media marketing.

A) is considered / should be promoted
B) used to be considered / is being promoted
C) was being considered / had to be promoted
D) would be considered / was promoted
E) was considered / could be promoted

Cümle başındaki "Today" "present" gerektiren bir yapıdır ve şıklarda bunu karşılayan sadece A şıkkında Simple Present Tense bulunmaktadır. Cevap "A" seçeneğidir.

3. Soruyu okuduktan sonra cümle "Present" bir yapı mı yoksa "Past" bir yapı mı, öncelikle buna karar vermek gerekir. Present ise past yapıları elemek gerekir, eğer past ise present yapıları eleyerek Simple Past yapısına öncelik vermek gerekir.

SORU 5

For the first time, doctors ---- that temporarily opening the protective barrier of the human brain ---- to boost the delivery of cancer medication to brain tumors.

A) are showing / helped
B) have shown / help
C) showed / is helping
D) will have shown / was helping
E) will be showing / has been helping

Geçmiş zamanla ilgili herhangi bir zaman ifadesi olmadığı için "past" yapılar elenir. E şıkkındaki "Perfect continuous" süreç belirten zaman zarfı gerektirdiği için elenir. Cevap "B" seçeneğidir.

SORU 6

The use of general anesthesia in dentistry ---- in 1844, when Horace Wells first ---- the chemical compound nitrous oxide during a dental procedure.

A) had begun / use
B) began / used
C) has begun / was using
D) begins / had used
E) was beginning / has used

"1844" yılı Simple Past gerektirir. Tarih sonrası gelen "when" sıfat cümlesidir ve 1844 yılı hakkında bilgi verdiği için ikinci tarafın da past olması gerekir. Past içermeyen A, C, D ve E şıkları elenir. Cevap "B" seçeneğidir.

4. Genel yargılar, bilimsel gerçeklikler sadece Simple Present ister:

- ❒ Vücudumuzdaki organların özellikleri ve işlevleri
- ❒ Güneş'in dünya etrafında dönmesi
- ❒ İnsan davranışı, psikolojisi vb. konular
- ❒ Tanım cümleleri

▶ Huge collections of stars are called galaxies, and like all galaxies the Milky Way is unimaginably vast.

(Büyük yıldız kümelerine galaksi adı verilir ve tüm galaksiler gibi Samanyolu Galaksisi de hayal edilemeyecek kadar büyüktür.)

▶ The snailfish are the deepest dwelling vertebrates on Earth – with some living more than 5 miles beneath the surface.

(Salyangoz balığı, dünyadaki en derin yaşayan omurgalılardır - bazıları yüzeyden 5 mil daha altta yaşar.)

▶ The organs and tissues that make up your body are organized into groups that doctors call systems.

(Vücudunuzu oluşturan organlar ve dokular, doktorların sistem adını verdiği gruplara ayrılır.)

5. Geçmişte yapılsa da günümüzde de kabul gören bilimsel deneylerin sonuçları Simple Present Tense gerektirir.

▶ Albert Einstein discovered how tiny amounts of matter can be turned into vast quantities of energy.

(Albert Einstein, küçük miktardaki maddenin ne kadar büyük miktarlarda enerjiye dönüştürülebileceğini keşfetti.)

▶ English scientist Isaac Newton was the first person to realize why moons and planets travel in orbits.

(İngiliz bilim insanı Isaac Newton, uyduların ve gezegenlerin neden yörüngeler halinde seyahat ettiğini fark eden ilk kişiydi.)

6. Sınavlarda özellikle aşağıdaki gibi soru başlangıçlarına dikkat etmek gerekir:

Scientists **Researchers** **Studies** **Philosophers** **Experts** **Scholars**	ESTIMATE PREDICT THINK BELIEVE SUGGEST SHOW INDICATE ARGUE ASSUME AGREE	**that**

⌘ Bu tür "Özne ---- that" başlangıçlarında yukarıdaki fiiller şıklarda sorulabilir. 'That' kısmına kadar geçmiş zamanla ilgili herhangi bir zaman yapısı verilmediği durumda özellikle ***"Simple Present," "Present Perfect" veya "Present Continous"*** yapılarını seçmek gerekir:

BÖLÜM 5

IF CLAUSES

ŞART CÜMLECİKLERİ

IF CLAUSES ÖZET TABLO

TYPE	IF CLAUSE	MAIN CLAUSE
0 (Present Possibility)	Simple Present	Simple Present
0 Devrik	Should + Özne + V_0	Simple Present
1 (Present Possibility)	Simple Present Present Continuous Present Perfect Can	Future Tense Present Modal (can / may / should / have to) Imperative
1 Devrik	Should + Özne + V_0	Future Tense Present Modal (can / may / should / have to) Imperative
2 (Unreal Present)	Simple Past Past Continuous Could + V_0	Would + V_0 (Would be + Ving) Could + V_0 (Could be + Ving) Might + V_0 (Might be + Ving)
2 Devrik	Were + Özne (durum cümlesi) Were + Özne + to V_0 (eylem cümlesi)	Would + V_0 (Would be + Ving) Could + V_0 (Could be + Ving) Might + V_0 (Might be + Ving)
3 (Unreal Past)	Past Perfect Past Perfect Continuous Could have + V3	Would have + V3 Could have + V3 Might have + V3
3 Devrik	Had + Özne + been (durum cümlesi) Had + Özne + V3 (eylem cümlesi)	Would have + V3 Could have + V3 Might have + V3
Mixed 1	Type 3	Type 2 (now, today, at the moment)
Mixed 2	Type 2	Type 3

IF CLAUSE SORULARINI ÇÖZERKEN DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN NOKTALAR
1. Soru kökünde ipucu yoksa şıklardan tip uyumuna gidilir ve uyumsuz yapılar elenerek doğru cevaba ulaşılabilir.
2. "If" yapısının olduğu kısımda yani yan cümlede "will" ya da "would" ifadelerinin gelmeyeceğine dikkat edilmesi gerekir.
3. "If" cümlesinde modal yapılardan sadece "can" (Tip 1), "could + V1" (Tip2) ve "could have + V3" (Tip 3) kullanılabilir.
4. Soru kökünde herhangi bir tarafta (ana cümle ya da if cümlesi) geçmiş zamana dair bir ifade verilmişse, gerçek zamanlı bir past durum olduğu için o tarafın "Tip 3" olması gerekir. Bu durumda cümlenin gidişatına göre diğer taraf "Tip 2" ya da "Tip 3" olur.
5. Her iki taraf aynı anda (ana cümle ve yan cümle) "Present Perfect", "Simple Past" ya da "Past Perfect" zamanları olamaz.
6. Verilen soru köküne bakarak zaman uyumu arandığında, her iki tarafın ana yüklemi arasında zaman uyumu olması gerektiği unutulmamalıdır. Çünkü bazen 'if' sorularında verilen boşluğun biri 'isim cümlesi' ya da 'sıfat cümlesi' olabilir. Bu durumda ana cümlelerin yüklemine dikkat edilmelidir.

QUICK TEST 19

1. Some drugs, such as antihistamines for treating allergies, ---- more quickly if they ---- directly into the bloodstream through a needle and syringe.

A) worked / would be injected
B) work / are injected
C) will work / were injected
D) have worked / have been injected
E) would work / would be injected

2. The state of modern psychotherapy ---- different today if everyone in psychology and psychiatry ---- Freud's theories about the nature and treatment of psychological disorders.

A) will be / simply accepts
B) could have been / simply accepted
C) would have been / has simply accepted
D) could be / will simply accept
E) would be / had simply accepted

3. If someone suddenly ---- consuming caffeine, he ---- flu-like symptoms, fatigue, headache and difficulty in concentrating.

A) had stopped / could experience
B) has stopped / has experienced
C) stopped / will experience
D) stops / may experience
E) will stop / experienced

4. If the dog ----, we ---- there was someone in the garden.

A) had not barked / would not have known
B) does not bark / will not know
C) did not bark / should not know
D) would not bark / did not know
E) will not bark / may not know

5. Should global warming ---- uncontrolled, it ---- a drastic effect on so many animal and plant species as well as polar ice.

A) continued / might have
B) continue / may have
C) would continue / should have
D) had continued / would have
E) will continue / could have

6. The cancerous cells grow uncontrollably and settle in one place, and if they ---- to other parts of the body, it --- metastasis.

A) have spread / would be called
B) could spread / has been called
C) spread / is called
D) should spread / was called
E) would spread / would have been called

7. Some of the sources ---- renewable, but others run the risk of being exhausted if we ---- them properly.

A) will be / have not used
B) were / cannot use
C) would be / did not use
D) could have been / had not used
E) can be / do not use

8. The Egyptians thought that if they ---- their bodies after death, they ---- forever.

A) preserved / would live
B) will preserve / had lived
C) preserve / have lived
D) had preserved / would live
E) would preserve / are living

BÖLÜM 6

NOUN CLAUSES

İSİM CÜMLECİKLERİ

NOUN CLAUSES ÖZET TABLO

1. Bütün isim cümlecikleri (if ile başlayanlar hariç) bir cümlenin öznesi olarak kullanılabilirler.

► **That they had never been to Sivas** made the problem bigger.
► **Whether you are from Ankara or not** isn't very important for us.

2. Bütün isim cümlecikleri (if ile başlayanlar da dahil) bir cümlede fiilin nesnesi olarak kullanılabilirler.

► The government **ordered that people decrease their gasoline use**.
► The people around us **can't understand how we can expect to win this match**.

3. (That ve if ile başlayanlar hariç) Noun Clause'lar bir edatın nesnesi olarak kullanılabilirler.

► He is writing a book **about how some animals disappeared.**
► As a dentist, I now have a problem **of whether I try to save the tooth or extract it out.**

4. (If ile başlayanlar hariç) Noun Clause'lar "be + Noun Clause" şeklinde özneyi açıklayıcı ifade olarak kullanılabilirler.

► The explanation **was that they needed to obtain certain materials for the windmill.**
► The problem **is whether my parents will let me study abroad.**

5. İsim cümlecikleri belirli sıfatlardan sonra o sıfatların anlamını tamamlamak ya da açıklamak için kullanılabilirler.

► The people weren't **sure how the thieves robbed the house.**
► Every worker was **pleased that Hakan was chosen the representative of the union.**

6. 'That' ile başlayan isim cümlecikleri eğer özne olarak değil de etken bir fiilin nesnesi olarak kullanılıyorsa, isim cümlesinin başındaki 'that' yazılmayabilir, ancak diğer bütün Noun Clause yapan ifadeler yazılmalıdır.

► Everyone believes (that) we will win the match.
► I know (that) there is a problem.

► That he lives in Monaco is a well-known fact. (That yazılmalıdır.)
► Nobody knows what he plans for the future. (What yazılmalıdır.)

7. Özne olarak kullanılan isim cümlecikleri yerine "it" zamiri kullanılıp bu zamir cümle sonunda aynı isim cümlesi tarafından açıklanabilir.

► How some people can live much longer than others has been under discussion.
► It has been under discussion how some people can live much longer than others.

► Whether Lipitor passes into breast milk is not declared.
► It is not declared whether Lipitor passes into breast milk

Kaynak: Perfect Grammar, Sedat BAY.

QUICK TEST 23

1. Advocates of the biological perspective suggest ---- much of human and animal behavior can be explained in terms of the bodily structures and biochemical processes.

A) where
B) whether
C) that
D) what
E) which

2. No matter ---- quiet or calm it might seem, nothing in our world is ever still.

A) when
B) that
C) where
D) why
E) how

3. ---- the Greeks learned the myth from Hittite merchants or simply inherited the myth from a common background is unknown.

A) That
B) If
C) Why
D) Whom
E) Whether

4. Scientists are not sure how animals know ---- to migrate, especially young animals that have never made the journey before.

A) if
B) what
C) where
D) that
E) whom

5. Immanuel Kant questioned ---- a government has a role in promoting the happiness of its people.

A) whether
B) whose
C) whom
D) which
E) however

6. Learning processes, such as classical conditioning and observational learning, have a great deal of influence on both ---- people eat and ---- they eat.

A) why / how many
B) when / who
C) that / how long
D) what / how much
E) how / that

7. The Universe is the biggest thing we can imagine, but the secrets of ---- it formed may be locked inside the smallest things – atoms and the tiny particles packed inside them.

A) how
B) that
C) what
D) whose
E) whenever

8. If you have a broken bone, an X-ray allows your doctor to see ---- is happening beneath the skin.

A) whether
B) what
C) which
D) that
E) where

BÖLÜM 7

ADJECTIVE CLAUSES

SIFAT CÜMLECİKLERİ

ADJECTIVE CLAUSES ÖZET TABLO

kişi	**WHO**	Fiil (+ nesne) Özne + Aktif Fiil
kişi	**WHOM**	Özne + Aktif Fiil
cins isim	**WHICH**	Fiil (+ nesne) Özne + Aktif Fiil
kişi / cins isim	**THAT**	Fiil (+ nesne) Özne + Aktif Fiil
yer ismi	**WHERE**	Özne + Fiil (+ nesne)
her türlü isim	**WHOSE**	Özne + Fiil İsim + Özne + Fiil
tarih zaman bildiren isim	**WHEN**	Özne + Fiil (+ nesne)
the reason the explanation	**WHY**	Özne + Fiil (+ nesne)
cins isim	**Edat + WHICH**	Özne + Fiil (+ nesne)
kişi	**Edat + WHOM**	Özne + Fiil (+ nesne)
cins isim	**MİKTAR SIFATI + OF WHICH**	Özne + Fiil (+ nesne) Fiil (+ nesne)
kişi	**MİKTAR SIFATI + OF WHOM**	Özne + Fiil (+ nesne) Fiil (+ nesne)

ADJECTIVE CLAUSE SORULARINI ÇÖZERKEN DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN NOKTALAR

1. Boşluktan önceki ismin ne tür bir isim olduğunu, insan mı, insan dışı bir varlık mı, yoksa yer, zaman, ya da sebep bildiren bir isim olduğunu belirleyiniz.

2. Boşluktan sonra cümle mi yoksa fiil mi olduğunu belirleyiniz. Eğer fiil ise WHERE, WHEN, WHY, WHOM ilgi zamirlerinin mutlaka cümle alması gerektiğini unutmayın.

3. Boşluktan sonra fiil geliyorsa EDAT + WHOM, EDAT + WHICH, kısaca EDAT + İLGİ ZAMİRİ'nin mutlaka kendisinden sonra cümle alması gerektiğini, bunun tek istisnasının ONE OF WHOM, ONE OF WHICH gibi sayı ya da miktar bildiren bir ifade olduğunu unutmayalım.

4. Eğer boşluktan sonra cümle var ise THAT, WHO, WHOM ve WHICH ilgi zamirlerinden sonra cümle geldiğinde o cümlede bir nesne eksikliğinin mevcut olması gerektiğini unutmayalım.

5. Eğer boşluktan sonra cümle varsa ve şıklarda EDAT + İLGİ ZAMİRİ varsa bu edatın Sıfat Cümleciği içinde geçen fiilin aldığı edat olabileceği gibi boşluktan önce gelen ismin önüne gelen bir edat olabileceğini unutmayalım.

6. THAT ilgi zamirinin virgülden sonra kullanılmayacağını unutmayalım.

7. WHOSE + İSİM yapısının Sıfat Cümleciği'nde hem özne hem de nesne olarak kullanılabileceğini, yani bu yapıdan sonra hem fiil hem de cümle gelebileceğini unutmayalım.

8. Eğer boşluktan sonra isim geliyorsa WHOSE kullanabilmemiz için bu ismin boşluktan önce gelen isme ait bir şeyi ifade etmesi gerektiğini ve WHOSE ilgi zamirinin her türlü isimden sonra kullanılabileceğini unutmayalım.

9. WHOSE ile kendisinden sonra gelen isim arasına bir iyelik sıfatı (my, her, their, vb.), bir zamir, bir article (a, an, the) ya da özel isim gelemeyeceğini unutmayalım.

Kaynak: *Perfect Grammar, Sedat BAY*

QUICK TEST 27

1. The most common type of rockets are chemical rockets, ---- may use liquid or solid fuels and oxidizers.

A) that
B) whether
C) which
D) who
E) where

2. Many countries, like the UK, have a king or queen ---- acts as head of state but does not govern the country.

A) what
B) who
C) on which
D) which
E) whom

3. The reason ---- the temperatures are so high in the stratosphere is that most of the ozone is in this layer.

A) why
B) which
C) when
D) whose
E) how

4. Antibiotic resistance is on the rise, and we are potentially facing a time ---- standard antibiotics simply won't work anymore.

A) which
B) how
C) where
D) when
E) why

5. There are a number of chemicals ---- harmful effects have not been proved.

A) which
B) how
C) whose
D) where
E) why

6. Turkey offers a range of exciting outdoor activities, particularly in the Black Sea and Eastern Anatolian regions, ---- visitors can walk, hike, sail, ride horse, ski and more.

A) when
B) that
C) who
D) what
E) where

7. Food is digested in a quite complicated way ---- requires simple molecules to circulate in the body.

A) that
B) who
C) where
D) in which
E) how

8. Schools are one of the most important agents of socialization ---- peer groups and teachers have a major impact.

A) at which
B) from which
C) during which
D) which
E) on which

BÖLÜM 8

ADJECTIVE CLAUSES

NOUN CLAUSES

QUICK TEST 33

1. Scientists believe that there is oil beneath the surface of the Arctic and Antarctica, ---- makes them a target for prospectors.

A) where
B) in which
C) to which
D) that
E) which

2. Although fire has been used for millions of years, it was only nine thousand years ago when people discovered ---- to make it.

A) when
B) which
C) that
D) how
E) whose

3. Sezen Aksu, ---- powerful voice and rich repertoire have made her one of the famous pop singers, has composed more than a hundred songs.

A) whose
B) which
C) whom
D) why
E) that

4. Fast-moving objects appear blurred because light travels much faster than our brain takes to interpret ---- we are seeing.

A) whether
B) who
C) what
D) when
E) how

5. In the 17th century, scientists began to investigate ---- light had a finite, measurable speed or not.

A) to which
B) who
C) whether
D) which
E) whose

6. It is not only the old philosophers but also the contemporary ones ---- think that Plato regarded philosophy as a distinct method of thinking.

A) whom
B) who
C) which
D) what
E) where

7. No matter ---- types of genes are omitted or added, genetic engineering may lead to harmful effects threatening an animal's health.

A) who
B) how
C) that
D) what
E) when

8. In The Division of Labor in Society, sociologist Émile Durkheim suggests ---- divisions in work are essential for maintaining economic, moral, and social order.

A) that
B) which
C) who
D) how
E) if

BÖLÜM 9

REDUCTION IN ADJECTIVE CLAUSES

SIFAT CÜMLELERİNDE KISALTMA / İNDİRGEME

ADJECTIVE CLAUSE SORULARINI ÇÖZERKEN DİKKAT EDİLMESİ GEREKENLER

1. Boşluktan önce bir isim varsa;

a) öncelikle bir sıfat cümlesi kısaltması olarak alınabilir
b) cümlenin nesne alıp almadığına bakarak aktif ya da pasif olduğuna karar verilmelidir
c) ana cümle ile yan cümle arasında zaman farkı olup olmadığına bakılmalıdır

SORU 1

The rules ---- public access to mountainous areas need to be reconsidered.

A) to allow
B) being allowed
C) to have allowed
D) allowed
E) allowing

Soru kökünde boşluktan önce gelen "the rules" bir isimdir dolayısıyla bu bir adjective clause indirgeme sorusudur. "To" gerektiren bir durum olmadığı için A ve C şıkları elenir. Boşluk sonrasında "halkın dağlık bölgelere erişimi" dendiği için yani nesne olduğu için mutlaka aktif bir yapı gelmelidir. Dolayısıyla cevap E şıkkıdır.

SORU 2

Cancers ---- to have a hereditary link are breast cancer, colon cancer, ovarian cancer, and uterine cancer.

A) known
B) to know
C) having known
D) knowing
E) to be known

Soru kökünde boşluktan önce gelen "Cancers" bir isimdir dolayısıyla bu bir adjective clause indirgeme sorusudur. "To" gerektiren bir durum olmadığı için B ve E şıkları elenir. Şıklarda verilen "know" fiili kanserin kendisinin bildiği bir şeyi değil "bir şey ile bilindiğini" anlattığı için mutlaka pasif bir yapı olmalıdır. Dolayısıyla cevap A şıkkıdır.

2. Boşluktan önce "superlative", "the first / the second, vb." veya "the only" varsa;

a) bu bir sıfat cümlesi kısaltmasıdır ve şıklarda "to" ile başlayan bir yapı aranmalıdır
b) cümlenin nesne alıp almadığına bakarak aktif ya da pasif olduğuna karar verilmelidir
c) ana cümle ile yan cümle arasında zaman farkı olup olmadığına bakılmalıdır

SORU 3

English scientist Isaac Newton was the first person ---- why moons and planets travel in orbits.

A) realizing
B) to be realized
C) to realize
D) having realized
E) to have been realized

Soru kökünde boşluktan önce gelen "the first person" yapısından dolayı bu sorunun adjective clause indirgemesi olduğu ve mutlaka bir "to infinitive" yapısı alması gerektiği anlaşılır. Bu nedenle A ve D şıkları elenir. Boşluktan sonra gelen yapı ise "noun clause" yani realize fiilinin nesnesi olduğu için aktif bir yapıda olmalıdır. Dolayısıyla cevap C şıkkıdır.

SORU 4

Some "pro-life" advocates have asserted that the best way ---- the debate about abortion is to frequently use the words kill and baby in the same sentence.

A) to be won
B) being won
C) having won
D) winning
E) to win

Soru kökünde boşluktan önce gelen "the best way" yapısından dolayı bu sorunun adjective clause indirgemesi olduğu ve mutlaka bir "to infinitive" yapısı alması gerektiği anlaşılır. Bu nedenle B, C ve D şıkları elenir. Şıklardaki kazanmak eylemi ve boşluktan sonra gelen "debate" yani kazanmak fiilinin nesnesine bakıldığında bunun aktif bir yapı olması gerektiği anlaşılır. Dolayısıyla cevap E şıkkıdır.

3. Boşluk cümle başında verilmişse;

a) bu bir zarf cümlesi indirgeme sorusu olabileceği gibi sıfat cümlesi kısaltması cümle başına alınmış bir soru da olabilir ve "to infinitive" ile başlayan bir yapı gelemez
b) ilk cümlenin öznesi ile ikinci cümlenin öznesi aynıdır
c) cümlenin nesne alıp almadığına bakarak aktif ya da pasif olduğuna karar verilmelidir
d) ana cümle ile yan cümle arasında zaman farkı olup olmadığına bakılmalıdır

(Cümle başında "to infinitive" genellikle amaç bildiren durumlarda "in order to / so as to" anlamında kullanılır.)

SORU 5

---- from the space shuttle in 1990, the space probe Ulysses completed its first orbit around the Sun in 1997..

A) Launching
B) Having launched
C) To launch
D) Launched
E) To be launched

Soru kökünde ilk cümle boşlukla başladığı için ve ilk cümleden sonra virgülle ayrılıp ana cümleye geçildiği için "to" alan C ve E şıkları elenir. Özneler aynı olmak zorunda olduğu için cümlemizin öznesi "uzay mekiği Ulysses" olması sebebiyle fırlatma eyleminin mutlaka pasif olması gerekir. Yani "fırlatılan uzay mekiği". Dolayısıyla cevap D şıkkıdır.

SORU 6

---- by the Romans first and then by Arabs, Crete ---- by the Ottomans in the 17th century.

A) Taking over / had been conquered
B) Having been taken over / had conquered
C) Having taken over / conquered
D) Taken over / was conquered
E) To be taken over / was being conquered

Cümle başında verilen boşluk bir sıfat cümlesini gerektirmektedir ve bu yapı "to" ile başlayamaz. Ayrıca boşluk sonrası "Romalılar tarafından" ifadesi cevabı edilgen (passive) yapar. B ve D şıkları bu duruma uymaktadır. İkinci kısımda yine "Osmanlılar tarafından" denildiği için o kısmın da edilgen olması gerekir. Dolayısıyla doğru cevap D şıkkıdır.

REDUCTIONS ÖZET TABLO

Zaman farkı yoksa		
Active	Ving	
Passive	V3	being V3
Zaman farkı vurgulanmak isteniyorsa		
Active	having V3	
Passive	having been V3	

Zaman farkı yoksa		
Active	to V_0	to be Ving
Passive	to be V3	
Zaman farkı vurgulanmak isteniyorsa		
Active	to have V3	
Passive	to have been V3	

** Sıfat cümleciklerinde nitelenen ismin önünde "the first / the second", "superlative" ya da "the only" yapılarından herhangi biri varsa kısaltma işlemi "to" ile yapılır.*

QUICK TEST 37

1. The interior of Greenland is covered by an enormous ice sheet, ---- to a height of 10,000 ft (3,000 m).

A) risen
B) to rise
C) rising
D) having risen
E) to be risen

2. In the British empire, India was the first colony ---- its independence soon after World War II.

A) winning
B) to be won
C) to win
D) having won
E) won

3. The earliest deodorants were powerful perfumes ---- unwanted odours.

A) to be masked
B) being masked
C) masking
D) masked
E) to have been masked

4. Without the help of bats, ---- huge quantities of insects, farmers may have to use more insecticide, raising environmental worries and pushing up food prices.

A) to consume
B) consuming
C) being consumed
D) to be consumed
E) consumed

5. Endorphins, special chemicals ---- while exercising, strengthen our muscles as well as making us happier by reducing pain.

A) producing
B) to produce
C) having produced
D) produced
E) to be produced

6. Nuri İyem, ---- for his portraits of women, each telling a different story, is one of Turkey's extraordinarily talented painters.

A) having known
B) knowing
C) to have known
D) to be known
E) known

7. ---- as a small town in the 1700s, Sao Paulo grew rapidly due to the production of coffee which developed thanks to the high altitude and fertile soil.

A) To found
B) Having founded
C) To be founded
D) Founded
E) Founding

8. Understanding the chronic inflammation, ---- to heart disease and a variety of other diseases, may be important in identifying the unknown causes of cancer.

A) contributing
B) being contributed
C) to contribute
D) contributed
E) to be contributed

BÖLÜM 10

REDUCTIONS & PARTICIPLES

GERUNDS & INFINITIVES

BU TÜR SORULARDA KARŞIMIZA ŞU YAPILAR ÇIKABİLİR:

1. SIFAT CÜMLESİ KISALTMASI *(ADJECTIVE CLAUSE REDUCTION)*

Boşluk öncesi isim geldiği ve diğer ihtimallerin elendiği durumda, bu soru öncelikli olarak sıfat cümlesi indirgemesi sorusu olarak değerlendirilebilir ve sıfat cümlesi indirgeme kuralları esas alınarak soru çözümüne yaklaşılmalıdır:

SORU 1

Five of the Solomon Islands ---- whole by rising sea levels, ---- a glimpse into the future of other low-lying nations, such as the Netherlands and Italy.

A) are being swallowed / having offered
B) had been swallowed / being offered
C) will be swallowed / having been offered
D) were swallowed / offered
E) have been swallowed / offering

İkinci boşluk öncesinde virgül gelmesi bu kısmın "sıfat cümlesi kısaltması" olduğunu gösterir. Boşluk sonrası nesne gelmiştir ve cevabın aktif yapıda olması gerekir. Bu duruma uyan sadece A ve E seçenekleri var. A seçeneğindeki "having offered" anlamca ana cümleye geçmiş zaman olduğunu gösteren bir yapıdır ancak geçmiş zamanla ilgili bir durum yoktur. Cevap "E" seçeneğidir.

SORU 2

In 1517, the Italian physician Girolamo Fracastoro was probably the first person ---- that fossils are animal remains; however, it was not until the 18th century that scientists ---- to realise that fossils can tell us a great deal about the history of living things.

A) suggesting / had begun
B) being suggested / were beginning
C) to have suggested / have begun
D) to suggest / began
E) having suggested / were going to begin

Boşluk öncesi gelen "the first person", bu boşluğun hem bir sıfat cümlesi indirgemesi olduğunu gösterir, hem de "the first" yapısından dolayı "to" ile başlayan şıklara öncelik verilmesini sağlar. Bu kriteri karşılayan sadece C ve D şıkları vardır. Bu durumda ikinci kısma bakıldığında "it was not until the 18th century" zaman ifadesi olayın geçmişte kaldığını belirtir, dolayısıyla cevap "D" seçeneğidir.

SORU 3

The Great Barrier Reef is one of the longest reefs in the world, ---- more than 2000 kilometres along the northeastern coast of Australia.

A) to have extended
B) to extend
C) having been extended
D) extending
E) having extended

Boşluk öncesinde virgül gelmesi bu kısmın "sıfat cümlesi kısaltması" olduğunu gösterir. Bu durumda "to" ile başlayan yapılar atılır. Boşluk sonrası nesne gelmiştir ve cevabın aktif yapıda olması gerekir. Bu nedenle geriye D ve E seçenekleri kalır. İlk cümlede herhangi bir geçmiş zaman durumu olmadığı için cevap "D" seçeneğidir.

2. NOUN CLAUSE PASSIVE *(IMPERSONAL PASSIVE)*

Boşluk öncesi passive (edilgen) bir fiil verildiğinde bu durum "noun clause" yapısının passive versiyonudur ve boşlukta "to" ile başlayan bir yapı aranmalıdır. Bu durumda aktif yapılarda "to + V_0" ya da zaman farkı varsa "to have + V3"; passive yapıda ise "to be + V3" ya da zaman farkı varsa "to have been + V3" aranmalıdır:

SORU 4

Gray cats are said ---- to Europe from Syria during the Crusades, and by the 18th century, one of these cats called 'Charteux' ---- well-established.

A) having been brought / would become
B) to have brought / was to become
C) to be brought / has become
D) being brought / became
E) to have been brought / had become

Birinci boşluk öncesi gelen "are said" edilgen olduğu için boşlukta "to" ile başlayan bir yapı aranmalıdır. Bu durumu B, C ve E şıkları karşılar. Soruda "Gri kedilerin Suriye'den Avrupa'ya getirildiği söyleniyor" anlamı çıktığı için edilgen yapılara bakılmalıdır ve B şıkkı elenir. C ve E şıkkının ikinci kısımlarına bakıldığında "by the 18th century" geçmiş zaman zarfı olduğu için ve C şıkkı bunu karşılamadığı için "E" şıkkı doğru cevaptır.

3. AMAÇ BİLDİREN "TO"

Amaç bildiren "in order to / so as to" gibi yapıların kısaltılmış versiyonu "to" şeklinde yazılır. Bu durumda soruyu iyi anlamak ve soruda herhangi bir "için / amacıyla" anlamının olup olmadığı kontrol edilmelidir. Amaç belirten yapılarda aktif durumda "TO + V_0", passive durumda ise "TO BE + V3" aranmalıdır:

SORU 5

A new type of airport X-ray scanner ---- lately by an innovative company ---- the contents of bottles.

A) has been built / to detect
B) was built / to have detected
C) will be built / being detected
D) had been built / having detected
E) is built / to be detected

İlk boşluktan hemen sonra gelen "lately" zaman zarfı bu boşluğun yükleminin zamanının "perfect tense" olmasını sağlar. Şıklarda bunu karşılayan sadece A şıkkı vardır. Ayrıca ikinci kısıma bakıldığına "şişedekilerin içindekileri tespit edecek olan" şirket olamaz. Bu nedenle ikinci boşluk bir "reduction (indirgeme)" sorusu değildir. Bu noktada "-ing" ile başlayan C ve D şıkları doğru cevap olamaz. Amaç belirten durumda "to have + V3" olmayacağı için B şıkkı da elenir. Bu nedenle doğru cevap "A" şıkkıdır.

4. BAZI FİİLLERLE OLUŞTURULAN KALIP YAPILAR

Özellikle bazı fiillerle oluşturulan deyimsel yapılar vardır. Bu fiiller kendisinden sonra bir zamir ya da isim alabilir ve devamında "to infinitive" ya da "bare infinitive (yalın hali) ile devam eder. Bunlar arasında en önemli yapılar şunlardır:

ENABLE SB **TO DO** STH
ALLOW SB **TO DO** STH
PERMIT SB **TO DO** STH
FORCE SB **TO DO** STH
WAIT SB **TO DO** STH
TELL SB **TO DO** STH

HELP SB **DO / TO DO** STH
ASK SB **TO DO** STH
WANT SB **TO DO** STH
LEAD SB **TO DO** STH
ENCOURAGE SB **TO DO** STH
MAKE SB **DO** STH / **LET** SB **DO** STH

Cümlenin akışında boşluk öncesi gelen nesnenin önünde bu fiiller varsa bu duruma göre "TO + V_0" ya da "V_0" yapısı aranmalıdır. "To" gerektiren durumlar için aktif durumda "TO + V_0", passive durumda ise "TO BE + V3" aranmalıdır:

SORU 6

The Internet provides a platform which enables new products ---- more rapidly since it is possible ---- new ideas and concepts through online research.

A) being developed / testing
B) to develop / to have tested
C) developing / to be tested
D) to be developed / to test
E) having developed / being tested

Soru dikkatli okunduğunda birinci boşluk öncesinde gelen kelimeden önce "enable" fiiline dikkat edildiğinde "enable sb to do sth" kalıbı hatırlanmalıdır. Bu durumda şıklarda "to" ile başlayan B ve D şıklarına gidilmelidir. "Yeni ürünlerin geliştirilmesine imkan veren bir platform" anlamı çıktığı için bu boşluğun "passive (edilgen)" bir yapı olması gerekir. Bunu D şıkkı karşılar. Ayrıca ikinci boşluk öncesinde "possible" sıfatı olduğu için "sıfat + to" mantığından hareketle cevap "D" şıkkıdır.

SORU 7

Disease or injury ---- nerves from sending appropriate signals or force them ---- inappropriate ones.

A) should prevent / being sent
B) might prevent / to have sent
C) could prevent / sending
D) must prevent / having sent
E) may prevent / to send

İkinci boşluktan önce bir zamir gelmiştir ve zamir öncesinde ise "force" fiili var. Bu durum "force sb to do sth" yapısını akla getirmektedir. Dolayısıyla "to" yapısını karşılayan sadece B ve E seçenekleri var. Ancak bu yapılarda "to have + V3" yapısı yoktur ve Cevap "E" seçeneğidir.

BÖLÜM 11

CONJUNCTIONS & ADVERB CLAUSES

BAĞLAÇLAR & ZARF CÜMLECİKLERİ

BAĞLAÇLAR ÖZET TABLO

ZITLIK / KARŞILAŞTIRMA BİLDİREN YAPILAR		
Although **Even though** **Though** **Much as** **Despite the fact that** **In spite of the fact that** *-e rağmen* *-e karşın* *-olsa da*	**While** **Whereas** *-e rağmen* *-iken* *-e karşın* *-olsa da* *oysa ki* *halbuki*	**But** **However** **Yet** *ama* *fakat* *ancak*
Even if *-sa bile*	**Nevertheless** **Nonetheless** **Still** **All the same** *yine de* *buna rağmen*	**Despite** **In spite of** **Albeit** **In the face of** *-e rağmen* *-e karşın* *-olsa da*
Unlike **Contrary to** **In contrast to** **In contrast with** **In opposition to** **As opposed to** *aksine*	**On the contrary** **In contrast** **By contrast** **Conversely** *aksine*	**Otherwise** **Or (else)** *aksi takdirde*
Regardless of **Irrespective of** *-e bakılmaksızın* *-e aldırmadan* *ne olursa olsun*	**Even so** *böyle olsa bile* *fakat* *yine de*	**Instead** **Instead of** **Rather than** **In place of** *bunun yerine* *-in yerine* *-den ziyade*
However + sıfat / zarf *-e rağmen* *-dığı halde* *her ne kadar...*	**No matter + soru kelimesi** *-e rağmen* *-dığı halde* *her ne kadar...*	**On the other hand** *öte yandan*
In comparison to / with **By comparison with** **Compared to / with** *-e kıyasla* *-ile karşılaştırıldığında* *-e nazaran* *-in aksine*	**Notwithstanding** *-e rağmen* *fakat* *yine de*	**For all** *-e rağmen*

SEBEP BİLDİREN YAPILAR		
Because **Since** **As** **For** **Because of the fact that** **Due to the fact that** **Owing to the fact that** *çünkü* *-den dolayı* *-dığı için*	**Because of** **Due to** **Owing to** **Thanks to** **In view of** **On account of** **On the grounds of** **As a result of** **As a consequence of** *-den dolayı* *-dığı için* *-in yüzünden* *-in sayesinde* *-in sonucu olarak*	**Now that** **In that** **Given (that)** **Seeing that** **Seeing as** **Inasmuch as** **For the reason that** *madem ki* *-dığına göre* *-dığı için*
On the grounds that *-gerekçesiyle* *-mesi sebebiyle* *-e dayanarak*		

SONUÇ BİLDİREN YAPILAR		
So **Therefore** **Thus** **Hence** **Consequently** **As a consequence** **As a result** **Accordingly** **For this reason** **That is why** **Thereby** *böylece* *bu nedenle* *bu yüzden* *sonuç olarak*	**So + sıfat / zarf + that** *o kadar... ki...* *öylesine... ki...*	**Such (+ sıfat) + isim + that** *o kadar... ki...* *öylesine... ki...*

AMAÇ BİLDİREN YAPILAR		
So that **In order that** *amacıyla* *-mek için* *-sın diye*	**So as to** **In order to** **In an attempt to** **In an effort to** **In a bid to** *amacıyla* *-mek için* *-sın diye*	**With the intention of** **With the aim of** **With the purpose of** **With a view to** *amacıyla* *-mek için* *-sın diye*

EKLEME (AYNI FİKRİ DEVAM ETTİREN) YAPILAR		
In addition **Furthermore** **Moreover** **Besides** **Additionally** **What's more** *bunun yanı sıra* *ayrıca* *üstelik* *ek olarak*	**As well as** **In addition to** **Besides** **Apart from** **Along with** **Together with** *-in yanı sıra* *-e ek olarak* *-ile birlikte*	**Similarly** **Likewise** **In the same way** *aynı şekilde* *benzer biçimde*
Also *-de, -da* *ayrıca* *üstelik*	**And** *ve*	

HARİÇ / DIŞINDA ANLAMI VEREN YAPILAR	
Except (for) **Other than** **Excluding** **Apart from** **With the exception of** **Saving** *hariç* *-den başka* *-in dışında*	**Except that** *hariç* *-den başka* *-in dışında*

ÖZET BİLDİREN BAĞLAÇLAR
In short **In summary** **In brief** **In conclusion** **To sum up** **All in all** *kısacası* *özetle*

BÖLÜM 12

PREPOSITIONS

EDATLAR / İLGEÇLER

1. VERB + PREPOSITION / FİİL + EDAT YAPILARI

1	**Accuse sb of sth**	*Birini bir şeyle suçlamak*	He accused her of stealing the money.
2	**Adapt to**	*Uyum sağlamak*	They adapted to the new culture.
3	**Add to**	*Eklemek*	She added milk to the grocery list.
4	**Adhere to**	*Bağlı kalmak* *Sadık olmak*	I'm adhering to my principles.
5	**Adjust to**	*Alışmak* *Ayarlamak*	They adjusted to their new environment.
6	**Agree on**	*Anlaşmak* *Hemfikir olmak*	We agreed on the price.
7	**Agree with**	*Biriyle aynı fikirde olmak*	I agree with you.
8	**Apologize to** sb **for** sth	*Birinden bir şey için özür dilemek*	I apologized to her from being rude.
9	**Appeal to** sb **for** sth	*Birine bir şey için başvurmak*	The nation appealed to the UN for assistance.
10	**Apply to / for**	*Başvurmak* *Müracaat etmek*	They applied for the job.
11	**Approve of**	*Onaylamak*	I don't think her mother will approve of that.
12	**Argue with** sb **about / over** sth	*Bir şey için biriyle tartışmak*	The customer argued with the salesman about the store's return policy.
13	**Arrest** sb **for** sth	*Birini bir şey için tutuklamak*	The police arrested the man for stealing the car.
14	**Arrive in / at**	*Varmak* *Ulaşmak*	They arrived at home.
15	**Ask for**	*İstemek* *Talep etmek*	She asked for help.
16	**Base on**	*Temel almak* *Dayandırmak*	Green politics are based on the belief that the resources of the planet are finite.
17	**Beg for**	*Bir şey için yalvarmak*	The boy was screaming and begging for mercy.
18	**Begin with**	*-ile başlamak*	The competition began with one of the teams being disqualified.
19	**Believe in**	*İnanmak*	She used to say she didn't believe in marriage.
20	**Belong to**	*-e ait olmak*	The car belongs to woman next door.
21	**Benefit from**	*Faydalanmak*	Patients have benefited greatly from this treatment.
22	**Blame** sb **for** sth	*Birini bir şeyle suçlamak*	They blamed us for stealing the money.
23	**Care about**	*İlgilenmek* *Önemsemek*	He doesn't care about what his children are watching on TV.
24	**Care for**	*Bakımını üstlenmek* *Büyütmek*	Teach your children how to care for their pets.

25	**Charge** sb **with** sth	*Birini bir şeyle suçlamak*	The police charged him with murder.
26	**Collide with**	*Çarpışmak*	The truck collided with parked cars.
27	**Comment on**	*Yorum yapmak*	I'm not in a position to comment on the matter.
28	**Communicate with**	*İletişim kurmak*	They communicate with each other via email.
29	**Compare to / with**	*Karşılaştırmak*	Please compare the car that has been cleaned with the others.
30	**Compete with**	*Yarışmak*	We're too small to compete with a company like that.
31	**Complain about**	*Şikayet etmek*	They complained about the service in the restaurant.
32	**Concentrate on**	*Odaklanmak* *Dikkatini vermek*	Stop talking and concentrate on your work.
33	**Consist of**	*-den oluşmak*	My role consists of standing and smiling at people.
34	**Contribute to**	*Katkıda bulunmak* *Neden olmak*	The scandal certainly contributed to their defeat at the last election.
35	**Convict** sb **of** sth	*Birini bir şeyden mahkum etmek*	Robinson was convicted of the murder of his mother and brother.
36	**Cope with**	*Başa çıkmak* *Üstesinden gelmek*	Electronic safety systems were designed to cope with engine failure.
37	**Count on**	*Güvenmek* *Bel bağlamak*	You can always count on him for good advice.
38	**Deal with**	*İlgilenmek* *Üstesinden gelmek*	The government must now deal with the problem of high unemployment.
39	**Dedicate** sth **to** sb	*Adamak* *Sunmak*	Lynne has dedicated the novel to her friend Norma.
40	**Depend on / upon**	*Güvenmek* *Bel bağlamak*	How much money you get depends entirely on your individual circumstances.
41	**Deprive of**	*Yoksun bırakmak*	As a child he had been deprived of love an attention.
42	**Derive from**	*-den türemek* *-den almak*	Their fear derives from a belief that these people have supernatural powers.
43	**Devote to**	*Adamak* *Zaman / Kaynak ayırmak*	Few people are able devote themselves fully to their career.
44	**Differ from**	*-den ayrılmak* *Farklılık göstermek*	English differs from Spanish as it is not pronounced as it is written.
45	**Dream about**	*Rüya görmek*	I was dreaming about a black cat.
46	**Dream of**	*Hayalini kurmak*	She had always dreamed of going to Africa.
47	**Emerge from**	*-den ortaya çıkmak* *-den çıkmak*	The country is slowly emerging from a recession.
48	**Escape from**	*Kaçmak*	His family escaped from Germany and arrived in Britain in 1938.

49	**Exchange for**	*Değiştirmek* *Dönüştürmek*	The tokens can be exchanged for goods in any of our shops.
50	**Exclude** sb/sth **from** sth	*Dışında bırakmak*	The committee now has to decide whether to exclude him from the competition.
51	**Excuse** sb **for** sth	*Birinden bir şey için özür dilemek*	He excused me for his rude behaviour.
52	**Explain** sth **to** sb	*Birine bir şey açıklamak*	The doctor explained the risks to me before the operation.
53	**Forget about**	*Unutmak* *Boş vermek*	Did you forget about our agreement?
54	**Forgive** sb **for** sth	*Affetmek*	She eventually forgave him for forgetting her birthday.
55	**Gaze at**	*Gözünü dikmek* *Dik dik bakmak*	We gazed at the scene in wonder before us.
56	**Get rid of**	*Kurtulmak* *Başından atmak*	We're moving, so we have to get rid of a lot of our furniture.
57	**Grieve for**	*Birisi için üzülmek* *Yas tutmak*	He's still grieving for his wife.
58	**Guess at**	*Tahminde bulunmak*	It's difficult even to guess at the figures.
59	**Happen to**	*Birinin başına bir şey gelmek / olmak*	This is the best thing that's ever happened to me.
60	**Hear about / of** sth	*Haberi olmak* *Duymak*	I was shocked to hear of his death.
61	**Hear from** sb	*Birinden haber almak*	The police would like to hear from anyone who witnessed the accident.
62	**Hide from**	*Birinden gizlenmek / saklanmak*	I wanted to hide his present from him until his birthday.
63	**Hope for**	*Ümit etmek* *Beklemek*	It wouldn't be sensible to for immediate success.
64	**Insist on**	*Israr etmek*	He has insisted on his innocence from the beginning.
65	**Interact with**	*Etkileşimde olmak*	In large classes, children feel that they cannot interact with the teacher properly.
66	**Interfere in**	*Müdahale etmek* *Karışmak*	I don't think your mother has the right to interfere in our affairs.
67	**Interfere with**	*Engel olmak*	The defective gene interferes with normal body processes.
68	**Introduce to**	*Tanıştırmak* *Piyasaya sürmek*	Chocolate was introduced to Europe from Mexico.
69	**Invest in**	*Yatırım yapmak*	He began investing in the stock market at an early age.
70	**Involve in**	*Karıştırmak* *Müdahil etmek*	The goal is to involve workers in the decision-making process.
71	**Joke about**	*Dalga geçmek*	You shouldn't joke about such serious things.
72	**Keep on**	*Yapmaya devam etmek / Sürdürmek*	My sister kept on asking me question after question.

BÖLÜM 13

CLOZE TESTS

QUICK TEST 66

Although many of the mechanisms of human brain development remain secrets, neuroscientists are beginning to **(1)----** some of these complex steps through studies of the roundworm, fruit fly, frog, zebrafish, mouse, rat, chicken, cat and monkey. Many initial steps in brain development are similar across species, **(2)----** later steps are different. **(3)----** studying these similarities and differences, scientists **(4)----** how the human brain develops and how brain abnormalities, **(5)----** mental retardation and other brain disorders, can be prevented or treated.

1. A) prevent
B) attain
C) compete
D) reveal
E) yield

2. A) because
B) while
C) when
D) so
E) after

3. A) On
B) With
C) For
D) In
E) By

4. A) can learn
B) had learned
C) are to learn
D) would learn
E) was learning

5. A) instead of
B) because of
C) such as
D) in case of
E) as opposed to

QUICK TEST 67

When Thomas A. Edison introduced a moving-picture machine in 1894, only one person at a time could watch his Kinetoscope. **(1)----**, soon, movies were being projected onto a large screen **(2)----** large audiences. The earliest movies were silent. Words **(3)----** on the screen between scenes to give dialogue or to help explain the action. Movie theaters often used a pipe organ to provide live music. The first feature film was The Great Train Robbery, a 10- minute action movie **(4)----** in 1903. Audiences were thrilled with this story of the holdup of a moving train. Some people even fainted during the final scene **(5)----** an actor turned and fired his gun at the camera.

1. A) In addition
B) For instance
C) However
D) Furthermore
E) In short

2. A) for
B) in
C) with
D) over
E) from

3. A) declined
B) protected
C) utilized
D) appeared
E) eliminated

4. A) to make
B) making
C) made
D) having made
E) to be made

5. A) whereas
B) provided
C) although
D) whether
E) when

QUICK TEST 68

There are about 6,800 different languages spoken in the world today and many of them have their own letters or characters when written down. **(1)----** there are many localized styles of writing in the world, there are five main types that dominate. Chinese is one of the oldest written texts in the world, and it uses pictograms called characters. Latin writing evolved about 2,600 years ago, and it is the most **(2)----** used alphabet in the world. Bengali script is syllabic— rather than letters, it has symbols for consonants and vowels. Cyrillic is used by many Slavic people **(3)----** Russians. It is thought **(4)----** from the older Greek script. The Arabic alphabet just uses consonants; vowels are indicated **(5)----** signs above or below the consonants. Arabic is read from right to left.

1. A) Just as
B) Since
C) As long as
D) Although
E) After

2. A) randomly
B) widely
C) intimately
D) abruptly
E) vitally

3. A) by means of
B) due to
C) in terms of
D) owing to
E) such as

4. A) to have evolved
B) evolving
C) to be evolved
D) being evolved
E) evolved

5. A) onto
B) across
C) by
D) above
E) towards

BÖLÜM 14

GRAMMAR REVIEW

1. Changes in appetite and eating habits are commonly accepted as a major ---- to chronic stress.

A) threat
B) deficit
C) reduction
D) facility
E) pattern

2. Learning to respect others and resolve conflicts in positive ways are ---- to the social learning environment.

A) flexible
B) susceptible
C) constant
D) fundamental
E) extensive

3. Wind is one of the most promising renewable energy resources, because it is ---- safe and clean.

A) separately
B) deliberately
C) randomly
D) adversely
E) relatively

4. Prevention efforts have done little to ---- suicide rates in most countries, in part because it is often so difficult to tell if someone is planning to do it.

A) accompany
B) grant
C) promote
D) thrive
E) decline

5. According to a study, a high prevalence of positive emotions and strong engagement in mentally ---- work and recreation reduce one's risk for Alzheimer's disease.

A) redundant
B) dedicated
C) challenging
D) irrelevant
E) defensive

6. In the 18th century, Europe's agricultural production could not ---- its population growth, and the end of the century saw greatly increased grain prices.

A) pass through
B) keep up with
C) hand down
D) go through
E) cut down on

7. The alphabet ---- in English and other European languages ---- on the Roman alphabet, which had 23 letters.

A) to use / was based
B) used / is based
C) to have used / would be based
D) using / has been based
E) to be used / will be based

8. Researchers ---- evidence that drug-resistant superbugs, also known as "nightmare bacteria", ---- faster inside the US hospitals than previously thought.

A) find / were spreading
B) will find / must spread
C) had found / spread
D) may find / had spread
E) have found / are spreading

9. In the Kelvin-Helmholtz theory, the energy ---- the falling surface of the Sun gets converted ---- heat and radiation.

A) from / above
B) out / with
C) of / into
D) between / on
E) at / down

10. Most of Latin America had little direct involvement ---- World War II but continued to suffer ---- the impact of the Great Depression.

A) in / from
B) at / through
C) to / upon
D) on / out
E) for / with

11. Millions who've experienced asthma symptoms in the past carry around inhalers, ---- a new study shows that a lot of them might not actually need to do so.

A) as
B) if
C) but
D) so
E) unless

12. ---- natural gas burns, it releases lots of energy, which makes it suitable for use in cooking, heating, and cooling.

A) Even though
B) Unless
C) As though
D) When
E) Just as

13. During the late Stone Age, nomadic tribes of hunters settled down permanently, and built farms and houses ---- living on the move.

A) instead of
B) in addition to
C) because of
D) in spite of
E) prior to

14. People who take other medications should check with their doctors before taking antihistamines ---- antihistamines can exacerbate symptoms or interfere with the actions of other drugs.

A) although
B) unless
C) whereas
D) by the time
E) because

15. Bacteria can't multiply in freezers, ---- food stays fresh for months or even years.

A) as long as
B) but
C) so
D) until
E) even if

16. Education cannot create equality ---- all students are given an opportunity to master academic genres and participate in the production of knowledge.

A) though
B) unless
C) once
D) because
E) so that

17. Pregnant women are more vulnerable to infection and can pass the infection to their unborn babies ---- the changes that take place in their body under the influence of the hormones of pregnancy.

A) in spite of
B) such as
C) as opposed to
D) due to
E) in terms of

18. The first personal computers were large, heavy machines that had very little memory ---- today's models.

A) except for
B) including
C) compared to
D) in spite of
E) in view of

THE ORIGINALS // EYÜP GÜNDÜZ

19. In ancient Athens, the authority of city administrators was ---- great ---- their decisions on government matters were final.

A) either / or
B) whether / or
C) as / as
D) so / that
E) both / and

20. A person ---- kidneys have been damaged by disease or physical injury requires some artificial method for cleansing her or his blood.

A) whom
B) that
C) what
D) in which
E) whose

İLKOKULDA DRAMA UYGULAMALARI

Doç. Dr. Şükran CALP - Doç. Dr. Demet ŞAHİN KALYON
Doç. Dr. Pınar BULUT - Doç. Dr. Yasemin KUŞDEMİR

...Geleceğin Fikirleri...

İLKOKULDA DRAMA UYGULAMALARI

Yazarlar: Şükran CALP - Demet ŞAHİN KALYON
Pınar BULUT - Yasemin KUŞDEMİR

ISBN: 978-605-7523-41-9

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

Copyright © Vizetek

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi'ne aittir. Vizetek izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Sayın okuyucularımız, bandrolsüz yayınları satın almamanızı diliyoruz.

Yayın Koordinatörü: Ferit RESULOĞULLARI

Kapak Tasarımı & Mizanpaj: Sadık HANGÜL

1. Baskı: Ankara - Eylül, 2016
2. Baskı: Ankara - Aralık, 2017 (Genişletilmiş)
3. Baskı: Ankara - Ekim, 2020 (Güncellenmiş)
4. -5. - 6. Baskı: Ankara - Ekim, 2021
7. Baskı: Ankara - Eylül, 2022
8. Baskı: Ankara - Eylül, 2023

Baskı:
Vadi Grafik Tasarım ve Reklamcılık Ltd. Şti. İvedik Org. San. 1420. Cad. No: 58/1
Yenimahalle/ANKARA
Tel: 0 312 395 85 71

Yayıncı Sertifika No: 41575
Matbaa Sertifika No: 47479

İletişim:
Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA
Tel.: (0312) 482 00 11
Web: www.vizetek.com.tr
E-mail: vizetekyayincilik@gmail.com

İLKOKULDA DRAMA UYGULAMALARI

Yazarlar
Doç. Dr. Şükran CALP
Doç. Dr. Demet ŞAHİN KALYON
Doç. Dr. Pınar BULUT
Doç. Dr. Yasemin KUŞDEMİR

vizetek

Yazarlara ait ORCID ID numaraları

Yazarlar

Doç. Dr. Şükran CALP
ORCID ID: 0000-0001-6297-9056

Doç. Dr. Demet ŞAHİN KALYON
ORCID ID: 0000-0002-4321-4880

Doç. Dr. Pınar BULUT
ORCID ID: 0000-0003-0709-855X

Doç. Dr. Yasemin KUŞDEMİR
ORCID ID: 0000-0002-8687-3229

ÖN SÖZ

Hem kendini, hem dünyayı tanımanın, keşfetmenin adıdır drama. Yaşayarak öğrenmenin, öğrenirken eğlenmenin, eğlenirken öğrenmenin adıdır. Özgürdür, gönüllü bir uğraştır. Bir maceradır drama; sonunu katılımcının yazdığı gizemli bir serüven... Başkalarına ilham verirken onlardan öğrenmektir. Anlaşılmazların, soyut kavramların anlamlı hale getirildiği bir yolculuktur. Zaten var olana işaret etmek ya da sunulan seçeneklerden sadece birini tercih etmek zorunda olmanın ötesindedir. Yazmaktır, okumaktır ve doyasıya anlatmaktır. Bazen sessizliğinle, bazen çok sesliliğinle anlatmak... Bazen sözlerle, bazen gözlerle, bazen bedeninle anlatmaktır. Paylaşmaktır drama, "biz" olmaktır ama aynı zamanda tüm benliğinle "ben" olduğunu, var olduğunu, birey olduğunu bilmektir. Yaşamak, yaşatmak, dinlemek ve hissetmek… Drama hayatın ta kendisidir.

Bilgi, üstünüzde iğreti duran bir kıyafet gibi değil de ruhunuza dokunan bir nağme olduğunda anlamlı ve değerlidir. Bilginin içselleştirilmesi ve günlük yaşamla ilişkilendirilmesi, kalıcılık için son derece önemlidir. Okul ortamında kalıcı bilgi, dayanışmanın, paylaşmanın, işbirliğinin olduğu aktif ve katılımcı bir öğrenme ikliminde edinilir, işlenir ve inşa edilir. İşte drama, bu temel düşünceye hizmet eden en etkili yöntemlerden biri olarak görülmektedir.

Başlı başına bir disiplin olmasının yanı sıra aynı zamanda etkili bir yöntem olması, dramayı, eğitim amaçlı kullanmayı mümkün kılmaktadır. Eğitim Fakültelerinin bazı bölümlerinde zorunlu bir ders olarak okutulmasına rağmen, alanda yetişmiş yeteri kadar öğretim elemanı olmaması, bu dersin verimliliğini düşürmekte, hatta öğrencilerin dramanın gerçekte ne olduğuyla ilgili sahibi bile olamadan mezun olmasına sebebiyet vermektedir. Elbette arzu edilen, dramayı okullarda eğitim amaçlı kullanacak herkesin, uygulamalı bir eğitim alarak en azından temel aşama düzeyinde bilgi sahibi olmasıdır. Ancak ülkemizdeki çoğu öğretmen ve öğretmen adayı için çeşitli sebeplerle bu dahi mümkün olamamaktadır. Bu durumda kendilerini yetiştirmek ve öğrenmek isteyen eğitimciler için bu alanda yazılmış teorik ve uygulamalı kitaplara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu kitap, bu ihtiyaçtan hâsıl düşüncenin eseridir.

Yazarlar olarak kitabın mükemmel olduğuyla ilgili bir iddiaya sahip değiliz. Zira böyle bir iddianın, mükemmelliğe hudut koymak, hayal etmeyi hiçe saymak demek olduğunun bilincindeyiz. Önüne geçilemeyen en iyiye, en mükemmele ulaşma arzusunun, insanları yaşamları boyunca sıradan kalmaya, adım atamamaya mecbur etmesi muhtemeldir. "En iyi" de, "en mükemmel" de son derece .
Bizler, her zaman "daha iyi"nin peşinde olarak, dramanın özünde var olan yaratıcılığa gölge düşmesine meydan vermemek adına, yazdığımız her atölyenin

ihtiyaçlara, yönelimlere, tercihlere ve kişisel özelliklere göre değiştirilip geliştirilebileceğini söylemeyi zorunluluk addediyoruz. Bu anlamda eserimize yöneltilecek her türlü eleştiri, dönüt ve düzeltme, tarafımızda minnettarlıkla karşılık bulacaktır.

Yazılması çok uzun zamandır tasarlanan bu eser için yazarlar olarak kapsamlı araştırma ve incelemeler yapmış olmanın yanında merkezi Ankara'da bulunan Çağdaş Drama Derneğinde çok aşamalı eğitimler de almış bulunmaktayız. Söz konusu eğitimler için katıldığımız her atölyenin, her etkinliğin, tanıştığımız her katılımcının ve birlikte çalıştığımız her liderin anlamlı ve özel izler bırakmasının hoşnutluğuyla Çağdaş Drama Derneğine ve onun nezdinde bahsi geçen herkese teşekkürü bir borç biliriz. Teşekkürün büyüğü, yürütmüş olduğumuz Drama dersleri yoluyla bize kendimizi değerlendirme, geliştirme, yeniden keşfetme ve eksikliklerimizi tamamlama fırsatı verdiği için fakültedeki öğrencilerimize. Son olarak bizi binbir emekle bu günlere getiren ailelerimiz, değerli görüşleriyle ışık tutan kıymetli hocalarımız, bize değen, dokunan, varlıklarıyla ısıtan dostlarımız iyi ki varsınız.

…

Elinizdeki kitapta, uzun yıllarını Gazi Eğitim Fakültesi, K-Blok, "B-15" numaralı küçük bir odada dört masa dört sandalye etrafında geçirmiş dört kafadarın hikâyesi var. Bu kitapta o küçük odanın sıcaklığı, samimiyeti, masumiyeti, hüznü, endişesi, sevinci, coşkusu, sitemi var. O küçük odanın çıkmazları, kaçamakları, sancıları, kaygıları… Bu kitapta o odanın ruhu var: B-15 ruhu. Kelimeler, cümleler, renkler, semboller ruhumuza değip vücut buldu bu kitapta. Bu yönüyle elinizdeki kitapta "insan" var, "hayat" var, "duygu" var, "biz" varız. Biz dört kafadar, okuyucuyu ya da uygulayıcıyı bizimle beraber anlamaya, sorgulamaya, düşünmeye ve her bir atölyeye kendinden bir şeyler katarak onu yeniden inşa etmeye davet ediyoruz. Bu kitaba değen herkes, dört sandalyeli B-15'in Hoş geldiniz! Başımızın üstünde yeriniz var.

Doç. Dr. Şükran CALP
Doç. Dr. Demet ŞAHİN
Doç. Dr. Pınar BULUT
Doç. Dr. Yasemin KUŞDEMİR

İKİNCİ BASIM İÇİN ÖN SÖZ

Biz dört kafadar heybemize minneti, şükrü, vefayı alarak birlikte bir yola çıktık. Öğrendiğimizi öğrettiğimize katık ettik, paylaştık. Düşündük ki paylaşılınca anlamlı her bilgi. Kitabımıza yöneltilen her türlü eleştiriyi öğüt belledik. Düşündük ki işitilince kıymetli her öğüt.

İkinci basım için gücümüz yettiğince düzeltme ve güncellemeler yaptık, yeni atölyeler ekledik. Okuyucunun gözünden bir kez daha, bir kez daha okuduk. Ama yine de kitabın en iyi hali, henüz okumadığınız, görmediğiniz ve hatta basılmamış hali. Daha biz bile koklamadık onu… Kim bilir, belki bir sonraki yolculuk ona doğru olur. Bu heyecan verici yolda el veren, yol açan, ikram eden, yer gösteren herkese sonsuz teşekkürler…

Doç. Dr. Şükran CALP
Doç. Dr. Demet ŞAHİN KALYON
Doç. Dr. Pınar BULUT
Doç. Dr. Yasemin KUŞDEMİR

ÜÇÜNCÜ BASIM İÇİN ÖN SÖZ

Bir gün bir kitap alsam elime, koklasam şöyle içime çekerek, dolaşsam sayfaların enginliğinde ve sonra tüm renklerim değişse… Ben değişsem, zaman değişse, yer değişse… Mesela pembe oluverse gökyüzü ya da ağaçlar mavi… Belki turuncu, mor, yeşil… Sarsa etrafı rengârenk olmanın mis gibi kokusu… Daha önce hiç duymadığım sesleri dinlesem ve gözlerimin göremediği her yer görünür olsa. Kendimi de alsam giriversem içeri... Herkes sussa, herkes konuşsa, herkes gülse, herkes donsa, herkes dursa, herkes koşsa ve sonra hiç kimse herkes olmasa…

Sözler havada uçuşsa, yazı sessizce oturup kalsa… Şarkılar seni, beni, onu, bizi söylerken dinlese… Film oluverse hayatlar ve şiirler yeniden yazılsa... Değişse hikâyenin son sayfası, masal kahramanları başka masallara olsa... Neşe ikram edilse, hüzünler paylaşılsa... Gönüller bir olsa, birler bütün… Mesafeler azalsa, uzaklar yakın... Sonra bir ses, akşam geceye teslim olurken… Telefonuna gelen bir mesaj seni sana getirse…

B15 “Birlikte çok güzeliz.”:

“Arkadaşlar kaçta toplanıyoruz? Nil Sevi’yi uyutayım, 22:00 iyi mi? (Demet) Benim dersim var. Bitmiyor o saate. Hocaya ayıp olur (Yasemin). Dostlar Hamza’ya ablaları bakacak ama yine de 22:00’den sonra olsun (Pınar). Benim uykum gelir, çok geç o saat, biliyorsunuz yoldan geldim. Uyursam uyandırın (Şükran).”

Birkaç saat sonra, B15 “Birlikte çok güzeliz.”:

“Organ bağışı gibi toplumsal duyarlılığa dikkat çeken atölyeler hazırlayalım. (Demet). Drama teknikleri kısmını genişletelim ve aşamalardan daha ayrıntılı bahsedelim (Yasemin). Bence içeriği görsellerle daha da zenginleştirelim, yenilerini ekleyelim (Pınar). Yaşam becerileri ya da “öz”le ilgili yeni atölyeler tasarlayalım. Kitabın dilini yeniden ele alalım (Şükran).”

Üçüncü basım için ön söz yazdığımız bugün, B15 “Birlikte çok güzeliz.”:

“Yazarlar olarak tanışıklığımızı yıllar anlatıyor, dostluğumuzu birlikte yürüdüğümüz yollar. İlkokulda Drama Uygulamaları kitabı için çıktığımız yolda birlikte çok mesafe katettik. Yeni her baskı ayrı bir heyecan, ayrı bir mutluluk. Hayal ettiğimiz ne varsa sizinle paylaşmaya devam ediyoruz. Bizler değişiyoruz, dünya değişiyor.”

Doç. Dr. Şükran CALP
Doç. Dr. Demet ŞAHİN KALYON
Doç. Dr. Pınar BULUT
Doç. Dr. Yasemin KUŞDEMİR

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ ..... **V**
İKİNCİ BASIM İÇİN ÖN SÖZ ..... **VII**
ÜÇÜNCÜ BASIM İÇİN ÖN SÖZ ..... **IX**

Dramaya Genel Bakış **1**
Doç. Dr. Yasemin KUŞDEMİR
1. Drama Sürecinin Temel Bileşenleri **5**
2. Dramada Kullanılan Teknikler **7**
3. Dramada Uygulama Aşamaları ve Planlama **11**
Kaynakça **17**

İlk Okuma ve Yazma Öğretiminde Drama Uygulamaları **21**
Doç. Dr. Pınar BULUT
Doç. Dr. Yasemin KUŞDEMİR
1. ATÖLYE: Çizgi Çalışmaları 21
2. ATÖLYE: "a" Sesi 25
3. ATÖLYE: "k" Sesi 28
4. ATÖLYE: "t" Sesi 31
5. ATÖLYE: "ü" Sesi 33
6. ATÖLYE: Hece Çalışması 37
7. ATÖLYE: Cümle Oluşturma 40
8. ATÖLYE: Hikâye Oluşturma 42
9. ATÖLYE: Cümle Kurma - Okuma 46
10. ATÖLYE: Hikâye Oluşturma - Okuma 49

Türkçe Öğretiminde Drama Uygulamaları **53**
Doç. Dr. Pınar BULUT
1. ATÖLYE: Haydi Yazalım 53
2. ATÖLYE: Makineler Canlanıyor 56
3. ATÖLYE: Masal Yazıyoruz 58
4. ATÖLYE: Karagöz ve Hacivat Bizimle 60
5. ATÖLYE: Noktalama İşaretlerini Öğrenelim 63

6. ATÖLYE: Harflerden Kelimelere, Kelimelerden Metinlere 66
7. ATÖLYE: Gazete Haberleri 68
8. ATÖLYE: Fabl Okuyoruz 70
9. ATÖLYE: Şiir Okuyalım 73
10. ATÖLYE: Deyimleri Öğrenelim 76
11. ATÖLYE: Ürün Etiketlerini Okuyalım 78
12. ATÖLYE: Konuşma Kurallarını Öğrenelim 80
13. ATÖLYE: Eş Sesli Kelimeleri Öğrenelim 82
14. ATÖLYE: Kuşlar 84
15. ATÖLYE: Atasözlerini Öğrenelim 86
16. ATÖLYE: Gerçek ve Mecaz Anlamlı Kelimeler 89

Hayat Bilgisi Öğretiminde Drama Uygulamaları 91
Doç. Dr. Şükran CALP
1. ATÖLYE: Ortak ve Farklı Yanlarımız 91
2. ATÖLYE: Meslekler 96
3. ATÖLYE: Duygularımız 100
4. ATÖLYE: Çözüm Arıyorum 108
5. ATÖLYE: Dayanışma: Bir Elin Nesi Var, İki Elin Sesi Var? 112
6. ATÖLYE: Doğal Afetlerden Korunma 116
7. ATÖLYE: Geçmiş Şimdi Gelecek 121
8. ATÖLYE: Cumhuriyetimizi Korumak 126
9. ATÖLYE: Mevsimler 129
10. ATÖLYE: Ailemiz 132
11. ATÖLYE: Meyve ve Sebzeler 135

Matematik Öğretiminde Drama Uygulamaları 139
Doç. Dr. Demet ŞAHİN KALYON
1. ATÖLYE: Doğal Sayılar 139
2. ATÖLYE: Doğal Sayılar 144
3.ATÖLYE: Geometrik Cisimler ve Şekiller 147
4. ATÖLYE: Uzamsal İlişkiler 151
5. ATÖLYE: Zaman Ölçme 154
6. ATÖLYE: Uzunluk Ölçme 157

7. ATÖLYE: Doğal Sayılar....160
8. ATÖLYE: Kesirler....163
9. ATÖLYE: Geometrik Cisimler ve Şekiller....167
10. ATÖLYE: Örüntü ve Süslemeler....171
11. ATÖLYE: Uzamsal İlişkiler....173
12. ATÖLYE: Veri....175

Fen Bilimleri Öğretiminde Drama Uygulamaları....181
Doç. Dr. Demet ŞAHİN KALYON
1. ATÖLYE: Duyu Organları ve Görevleri....181
2. ATÖLYE: Varlıkların Hareket Özellikleri....184
3. ATÖLYE: Maddeyi Niteleyen Özellikler....187
4. ATÖLYE: Çevremizdeki Sesler....191
5. ATÖLYE: Dünya'nın Şekli....193
6. ATÖLYE: Işığın Görmedeki Rolü....196
7. ATÖLYE: Destek ve Hareket....200
8. ATÖLYE: Soluk Alıp Verme....203
9. ATÖLYE: Madde ve Cisim....205
10. ATÖLYE: Saf Madde ve Karışım....208
11. ATÖLYE: Maddenin Halleri....210
12. ATÖLYE: Besinler ve Özellikleri....213
13. ATÖLYE: Organ Bağışı....216

Sosyal Bilgiler Öğretiminde Drama Uygulamaları....219
Doç. Dr. Şükran CALP
1. ATÖLYE: İhtiyaç mı İstek mi?....219
2. ATÖLYE: Saygı....224
3. ATÖLYE: Müzede Güzel Bir Gün....230
4. ATÖLYE: Kahraman Türk Kadınları....235
5. ATÖLYE: İzci Kampındayız....241
6. ATÖLYE: Hayatımızda Teknoloji....245
7. ATÖLYE: Topluma Hizmet Veren Gönüllüler....250
8. ATÖLYE: Yerel Yönetimler....253
9. ATÖLYE: Alışveriş....256

10. ATÖLYE: Empati 260
11. ATÖLYE: Milli Mücadele.....262
12. ATÖLYE: Dünya Ülkeleri.....266
13. ATÖLYE: Özgüven.....270

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretiminde Drama Uygulamaları 277
Doç. Dr. Pınar BULUT
1. ATÖLYE: Selam Vermenin Önemi..... 277
2. ATÖLYE: Temiz Olmak.....279
3. ATÖLYE: Hz. Muhammed'i Tanımak 282
4. ATÖLYE: Sevgi, Dostluk ve Kardeşlik 285
5. ATÖLYE: Aile ve Din.....288

Dramaya Genel Bakış

Doç. Dr. Yasemin KUŞDEMİR
Kırıkkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümü Sınıf Eğitimi Anabilim Dalı
yaseminkusdemir@kku.edu.tr

Okul öncesi eğitimden başlayarak ilkokul, ortaokul ve lise eğitiminde öğrencilerin yaparak-yaşayarak öğrenmesi, öğrenme sürecinin merkezinde olması ve yeni

.

Drama, Yunanca bir kelime olarak "*eylemek; icra etmek; bir şey yapmak"* gibi anlamlarda kullanılmakta; Türk Dil Kurumu Sözlüğünde *"sahnede oynanmak üzere konuşmalar ve hareketlerle gelişen, karşıt oluşların çalışmasıyla sonuçlanan oyun"* olarak izah edilmektedir (www.tdk.gov.tr). İçinde eylem olan, bir ya da birden çok insanın birbiriyle, doğayla ya da başka nesnelerle etkileşerek yaşadığı içsel ve dışsal devinimler ve yaşam durumlarını geniş ölçüde içeren etkinlikler (Adıgüzel, 2012: 3) olarak ifade edilen drama, yaşamdaki gerçek (imgesel de olabilen), dramatik (çatışma ve gerilim içeren) anların, uzmanlar tarafından, bir grup çalışması içinde (drama sosyal bir alandır), oyunsu süreçlerle (oyuna benzeyen), tiyatro tekniklerini de kullanarak yeniden canlandırılması, oynanmasıdır (Okvuran, 2003). Drama, önceden yazılı bir metin olmadan, katılımcıların özgün buluş ve düşünceleri anıları ve bilgilerine dayalı olarak oluşturdukları eylem durumları ve doğaçlamalardır (San, 199: 268).

Kavram olarak drama, zaman zaman oyun ve tiyatro ile karıştırılabilmektedir. Drama, oyundan farklıdır. Oyun, sosyal bir kuruluş, çocuğun gelişimini sağlayan ideal ortam ve deney yoluyla düşünmedir (Uluğ Ormanlıoğlu, 2013: 17). Oyun, bilişsel, duyuşsal ve bedensel etkinliklerin birbiriyle sıkıca ilişkili olduğu tüm beceri ve deneyimlerin bütünleştirildiği, olgunlaştığı ve yaşama uyum sağlayıcı davranışların geliştiği ciddi bir uğraştır (Ömeroğlu, Ersoy, Şahin Tezel, Kandır ve Turla, 2007: 11). Oyunun en belirgin özellikleri şu şekilde özetlenebilir:

Kaynakça

Abacı, S., Tepeli, K., Erbay, F.(2015).Yaratıcı drama eğitiminin ergenlerin sosyal becerilerine etkisi. *Yaratıcı Drama Dergisi*, *10(2), 191-200.* Erişim Adresi:www.yader.org/index.php/yader

Adıgüzel, Ö. (2012). *Eğitimde yaratıcı drama* (2. Baskı). Ankara: Natürel Yayıncılık.

Adıgüzel, Ö. (2006).Yaratıcı drama kavramı, bileşenleri ve aşamaları. *Yaratıcı Drama Dergisi, 1(1):17-27.* Erişim Adresi: www.yader.org/index.php/yader

Akar Vural, R., Somers, J. W. (2012). *Hümanist ilköğretim programları için ilköğretimde drama: kuram ve uygulama* (2. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Akkuş, Ç. (2013). İlköğretim birinci sınıf hayat bilgisi dersindeki fen kavramlarının drama yöntemiyle öğretiminin öğrenmedeki başarı ve kalıcılığa etkisi (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Alataş, F. (2019). Yaratıcı dramanın ilköğretim 4. sınıf insan hakları, yurttaşlık ve demokrasi dersinde kullanılması (Yüksek Lisans Tezi). Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Rize.

And, M. (2012). Oyun ve Bügü Türk Kültüründe Oyun Kavramı (3. Baskı). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Aral, N., Baran, G., Pedük, Ş., Erdoğan, S. (2003). Eğitimde Drama. (2. Baskı). İstanbul: Ya-Pa Yayın Pazarlama.

Aral N., Baran, G., Bulut, Ş., Çimen, S.(2000). Drama (1. Baskı). İstanbul: Ya-Pa Yayın Pazarlama.

Arbay, B., Önalan Akfırat, F. (2012). Yaratıcı drama yöntemi ile işitme engelli çocuklarda sosyal beceri geliştirme. *Yaratıcı Drama Dergisi, 7(14), 48-62.*

Arslan, Ü. (2015). Dramada Teknikler. Edt: T. Erdoğan içinde *Drama* s.1-19. Ankara: Eğiten Kitap Yayıncılık.

Ataman, M. (2009). Türkçe Derslerinde Kullanılabilecek Yaratıcı Etkinlikler ve Yaratıcı Yazma Örnekleri (Yaratıcı Drama Yöntemi ile) (1. Baskı). Ankara: Kök Yayıncılık.

Baldwin, P. (2020). İlkokulda drama el kitabı. Çev. B. Akhun-N. Akkocaoğlu Çayır P.Özdemir Şimşek. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Baldwin, P. ve Fleming, K. (2003). Teaching Literacy Through Drama Creative Approaches. New York: Routledge Falmer (Taylor & Francis e-Library).

Barcın, F. (2018). İlkokul 4. sınıf değerler eğitiminde yaratıcı drama yönteminin etkisi (Yüksek Lisans Tezi). Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitü, Gaziantep.

Başcı, Z., Gündoğdu, K. (2011). Öğretmen adaylarının drama dersine ilişkin tutumları ve görüşleri: Atatürk Üniversitesi Örneği. İlköğretim Online, 10(2): 454-467. Erişim Adresi: http://ilkogretim-online.org.tr

Bayram, E., Özgül, E., Kaplan, G., Ünal, H. A., Yapağılı, H., Demir, K. (1999). İlköğretim İçin Drama. (1.Baskı). Ankara: Devlet Kitapları.

Bilen, M.(1993). *Plandan uygulamaya öğretim*. Ankara: Takav Matbaacılık.

Ceylan, H. (2014). *6.Sınıf matematik dersi eşitlik ve denklem konusunun drama yöntemi kullanılarak anlatılmasının öğrenci tutumlarına etkisi* (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Çelik, Ö. (2016). *Disiplinlerarası yaklaşımla değer öğretiminde yaratıcı drama yönteminin kullanılması* (Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Çopur, T. (2014). Mekanik Konularının Öğretiminde Yaratıcı Drama Yönteminin Uygulanması ve Değerlendirilmesi. (Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Demir, G. (2013). *Bir eğitim yöntemi olarak yaratıcı drama ve john somers yaklaşımı.(*Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Dirim, A. (1998). *Okul öncesi eğitiminde yaratıcı drama*. İstanbul: Esin Yayınevi.

Duman Yegen, G. (2019). İlkokul 3. sınıf öğrencilerinin yaratıcı yazma becerilerinin yaratıcı drama yöntemiyle geliştirilmesine yönelik bir eylem araştırması (Yüksek Lisans Tezi). Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Burdur.

Erdem Zengin, E. (2014). *Yöntem olarak yaratıcı drama kullanımının ilkokul 4. sınıf sosyal bilgiler öğretim programındaki değerlere etkisi* (Yüksek Lisans Tezi). Niğde Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Niğde.

Erdoğan, T.(2016).Türkçe Öğretiminde Yaratıcı Drama Uygulamaları (2. Baskı) Ankara: Eğiten Kitap

Erem, E. (2015). Drama ve sanatlar eğitimi. Edt. T. Erdoğan içinde *Drama* s.55-74 Ankara: Eğiten Kitap

Hamurculu, Ü. H. (2016). *Ankara'daki müzelerde yaratıcı drama etkinlikleri ve Ankara resim ve heykel müzesinde yaratıcı drama önerisi* (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilgiler Enstitüsü, Ankara.

Horasan Doğan, S. Özdemir Şimşek, P. (2017). Yaratıcı drama ile üstbilişsel farkındalığın geliştirilmesi. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 6(3): 804–816.*

Gedik, Ö. (2014). Yaratıcı Drama Yönteminin Matematik Dersinde Öğrencilerin Farklı Öğrenme Düzeylerine ve Öz- Yeterlik Algılarına Etkisi (Yüksek Lisans Tezi). Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Muğla.

Güven, İ. (2003). Drama öğrenme-öğretme. Çocukta Yaratıcılık ve Drama içinde s.141-160. Edt. A. Öztürk, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları.

Ilgar, M. Z., Ilgar, S. C. (2014). Empatinin psikolojik danışma sürecinde motivasyonel bir güç olarak kullanılması: Kuramsal bir bakış. İZÜ Sosyal Bilimler Dergisi, 4, 51-74.

İspir, E., Üstündağ, T.(2008). Ortaöğretim 9. sınıf kimya dersi ve yaratıcı drama yöntemi. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 3(6): 1-15. 15.05.2016 tarihinde www.yader.org/index.php/yader adresinden ulaşılmıştır.

Kaf, Ö. (2000). Hayat bilgisi dersinde bazı sosyal becerilerin kazandırılmasında yaratıcı drama yönteminin etkisi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, *6(6): 173-184.* Erişim adresi http://dergipark.ulakbim.gov.tr

Kara, Ö. T. (2014). Drama lideri olarak Türkçe öğretmeni. *Kastamonu Eğitim Dergisi, 22 (1), 339-360.*

Kara, Ö.T. (2010). *Dramayla öykü oluşturma yönteminin ilköğretim ikinci kademe Türkçe öğretimine etkisi* (Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Kara, Y., Çam, F. (2007).Yaratıcı drama yönteminin bazı sosyal becerilerin kazandırılmasına etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *32: 145-155*.

Karadağ, E., Çalışkan, N. (2008). İlköğretimde drama (2. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.

Karadağ, E. ve Çalışkan, N. (2006). İlköğretim birinci kademesi öğrencilerinin drama yöntemine karşı tutumlarının değerlendirilmesi *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 19(19), 45-57*.

Karadağ, E. (2005). *Eğitim yönetimi ve öğretim yöntemleri ilişkisi kapsamında drama yönteminin değerlendirilmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilgiler Enstitüsü, İstanbul.

Kıbrıs, İ. (2000). Çocuk edebiyatı. Ankara: Eylül Kitap ve Yayınevi

Kırkar, A. ve Yılmaz, N. (2010). İlköğretim Okullarında Yaratıcı Drama Uygulamaları. İstanbul: Çınar Yayınları

Kiziroğlu, C. (2010). Çocuklara eğlenceli drama uygulamaları. Ankara: Murat Kitabevi

Kocayörük, A. (2004). *Duygusal zekâ eğitiminde drama etkinlikleri*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Kurudayıoğlu, M., Özden, A.(2015).Türkçe öğretiminde drama. *Ana Dili Eğitimi Dergisi, 3(4): 26-40*.

Kuyumcu, N. (2012).Halk eğitiminde "forum tiyatro" yöntemlerinin kullanılması. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi, 1(3), 254-260*. Erişim Adresi: http://www.jret.org/FileUpload/ks281142/File/27a.kuyumcu.pdf

Küçükahmet, L., Borçbakan, H., Karamanoğlu, S. Sadi. (2001). İlköğretimde drama. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Maden, S. (2017). *Drama ile Dil Öğretimi Kuram-Uygulama*. Ankara: Nobel Bilimsel Eserler.

Maley, A. ve Duff, A. (2005). Drama Techniques A Resource Book Of Communication Activities For Language Teachers. United Kingdom: Cambridge University Press.

Moroğlu, M.(2017). Nitelikli çocuk edebiyatı ve yaratıcı drama ilişkisi. Edt. T. Erdoğan içinde *Yaratıcı Drama İle Çocuk Kitaplarına Yolculuk* s.1-4.Ankara: Eğiten Kitap.

Oğuz, A. (2015). Drama. Edt: T. Erdoğan *Drama* içinde s. 1-19. Ankara: Eğiten Kitap Yayıncılık.

Okvuran, A. (2003). Drama öğretmeninin yeterlilikleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 36 (1-2): 81-87*.

Ömeroğlu, E., Ersoy, Ö., Şahin Tezel, F., Kandır, A. ve Turla, A. (2007). Okul Öncesi Eğitimde Drama Teoriden Uygulamaya. Ankara: Kök Yayıncılık.

Önder, A. (2012). Yaşayarak Öğrenme İçin Eğitici Drama. (9. Baskı) Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Özarpalı, Ö. (2020). Sosyal bilgiler dersinde yaratıcı drama yönteminin öğrencilerin eleştirel düşünme becerisine ve çevresel duyarlılığına etkisi (Yüksek Lisans Tezi). Trabzon Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Trabzon.

Özgül, V. (2015). *10. Sınıflarda yabancı dil öğretiminde eğitici dramanın yeri ve önemi* (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul Üniversitesi.

Özsoy, N.(2010). Matematik Öğretiminde Alternatif Etkinlikler. Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi Yayınları. Erişim Adresi:http://adudspace.adu.edu.tr

Öztürk, A. (2007). Dramada teknikler. Edt. A. Öztürk İlköğretimde Drama içinde s.125-142. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını

Peker, Ş. (2015). *Yazılı anlatım becerilerinin geliştirilmesinde yaratıcı drama tekniklerinden özel mülkiyet tekniğinin yaratıcı yazma yaklaşımı ile karşılaştırılması* (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Selçioğlu Demirsöz, E. (2010). *Yaratıcı dramanın öğretmen adaylarının demokratik tutumları, bilişüstü farkındalıkları ve duygusal zekâ yeterliklerine etkisi* (Doktora Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Soylu Makas, F. (2017). *Yaratıcı dramanın ilkokul dördüncü sınıf matematik dersindeki başarı, tutum ve öğrenmenin kalıcılığına etkisi* (Yüksek Lisans Tezi). Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bursa.

Süküt, E. (2020). İlkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin yaratıcı drama ile yapılandırılmış argümantasyona dayalı besinlerimiz ünitesindeki argümanları ve derse ilişkin görüşleri (Yüksek Lisans Tezi). Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Rize.

Sünbül, A. M.(2014). Öğretim ilke ve yöntemleri (6. Baskı). Konya: Eğitim Yayınevi.

Şahin, Y. İ. (2016). *Drama tekniği ile zenginleştirilmiş 5e öğretim modelinin öğrenci başarı ve tutumlarına yönelik etkileri: Maddenin tanecikli yapısı ve karışımlar* (Yüksek Lisans Tezi). Giresun Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Giresun.

Şarlak, D. (2017). Psikodrama temelli bir müdahale programının hafif düzey depresyonu olan üniversite öğrencilerinin umutsuzluk ve intihar eğilim düzeyleri üzerine etkisi (Doktora Tezi). İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Şek Balandı, Ş. (2017). *Yaratıcı drama etkinliklerinin ilkokul 4.sınıf öğrencilerinin duygusal zekâ gelişimine etkisi* (Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.

Thompson, G., Evans, H. (2005). *Thinking It Through Linking Language Skills, Thinking Skills and Drama*. London: David Fulton Publishers.

Tuzcuoğlu, S. (2019). Forum tiyatronun yaratıcı drama bileşenleri(Eğitmen-konu-grup-mekân) açısından incelenmesi.(Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Uluğ Ormanlıoğlu, M. (2013). Niçin Oyun? Çocuğun Gelişiminde ve Çocuğu Tanımada Oyunun Önemi (2. Baskı). İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık.

Ulutaş, A. (2011). Okul öncesi dönemde drama ve oyunun önemi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 4(6): 232-242.*

İlk Okuma ve Yazma Öğretiminde Drama Uygulamaları

Doç. Dr. Pınar BULUT
Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümü Sınıf Eğitimi ABD,
pnrbulut06@gmail.com

Doç. Dr. Yasemin KUŞDEMİR
Kırıkkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümü Sınıf Eğitimi ABD,
yaseminkusdemir@kku.edu.tr

1. ATÖLYE

Konu	Çizgi Çalışmaları
Süre	80 dakika
Grup	İlkokul 1. sınıf öğrencileri
Lider	Sınıf öğretmeni
Mekân	Derslik ya da geniş bir salon (drama salonu)
Teknikler	Rol oynama
Araç-Gereç	Çalışma kâğıdı, kalem, bilgisayar, renkli bant
Kazanımlar	• Boyama/çizgi çalışmaları yapar.

UYGULAMA

A. HAZIRLIK/ISINMA

1. Etkinlik: Havada Çiziyoruz

Öğrenciler çember olurlar. Öğretmen öğrencilere *"Şimdi size bazı cümleler söyleyeceğim. Benim söylediklerimi dikkatle dinleyerek havada çizme çalışması yapın."* der. Öğretmen tarafından çizgi çalışmalarına uygun olarak bazı cümleler söylenir ve öğrencilerle beraber havada uygun şekiller çizilir. Örneğin;

Türkçe Öğretiminde Drama Uygulamaları

Doç. Dr. Pınar BULUT
Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümü Sınıf Eğitimi ABD,
pnrbulut06@gmail.com - ptasdemir@gazi.edu.tr

1. ATÖLYE

Konu	Haydi Yazalım (Yazma Etkinliği)
Süre	80 dakika
Grup	İlkokul 1. sınıf öğrencileri
Lider	Sınıf öğretmeni
Mekân	Sınıf ya da geniş bir salon (drama salonu)
Teknikler	Rol oynama, doğaçlama, fotoğraf karesi
Araç-Gereç	Hayvan resimleri, kalem, kâğıt
Kazanımlar	• Anlamlı ve kurallı cümleler yazar. • Yazdıklarını paylaşır. • Yazma çalışmaları yapar.

UYGULAMA

A. HAZIRLIK/ISINMA

1. Etkinlik: En Sevdiğim, En Korktuğum

Öğrencilerin mekânda serbest devinimde bulunmaları sağlanır. Her öğrencinin en sevdiği hayvanı düşünmesi ve mekânda dolaşırken onun gibi davranması istenir. Ardından öğrencilerin olduğu yerde durmaları ve işaret edilen öğrencilerin en sevdiği hayvanı canlandırmaları istenir. Diğer öğrenciler arkadaşlarını izlerler. Öğretmen öğrencilerin yine mekânda serbest devinimde bulunmalarını ama bu

Hayat Bilgisi Öğretiminde Drama Uygulamaları

Doç. Dr. Şükran CALP
Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü Sınıf Eğitimi ABD
demetsukran_calp@hotmail.com

1. ATÖLYE

Konu	Ortak ve Farklı Yanlarımız
Süre	120 dakika
Grup	İlkokul 2. sınıf öğrencileri
Lider	Sınıf öğretmeni
Mekân	Drama salonu ya da derslik
Teknikler	Rol oynama
Araç-Gereç	Parmak kuklalar, kâğıt, boya kalemleri, çeşitli , hareketli sözsüz bir müzik
Kazanımlar	• Kendini farklı özellikleriyle tanıtır. • Bireysel farklılıklara saygı duyar.

UYGULAMA

A. HAZIRLIK/ISINMA

1. Etkinlik: Benim Adım Benim Tarzım

Öğrenciler çember şeklinde sıralanır. Öğretmen, çemberdekilere ismini ilk önce kendisinin söyleyeceğini daha sonra da herkesin sırayla devam edeceğini belirtir. Bu ilk "isim söyleme" turu tamamlandıktan sonra öğrenciler bu kez isimlerini yüksek sesle tekrar tekrar söyleyerek çemberde istedikleri başka birisinin yanına yürür. O kişinin yerini alır ve yerine geçilen kişi çemberde istediği başka birine yürür.

Matematik Öğretiminde Drama Uygulamaları

Doç. Dr. Demet ŞAHİN KALYON
Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümü Sınıf Eğitimi ABD
demet.sahin@gop.edu.tr

1. ATÖLYE

Konu	Sayılar ve İşlemler/Doğal Sayılar
Süre	120 dakika
Grup	İlkokul 1.sınıf öğrencileri
Lider	Sınıf öğretmeni
Mekân	Derslik ya da geniş bir salon (drama salonu)
Teknikler	Rol oynama, liderin role girmesi
Araç-Gereç	Rakam kartları, müzik çalar , zarf içine koyulacak görseller
Kazanımlar	• Rakamları okur ve yazar.

UYGULAMA

A. HAZIRLIK/ISINMA

1. Etkinlik: Rakam Dansı

Bu etkinlikte öğrencilerin dans edebileceği bir müzik belirlenir ve açılır. Daha sonra öğretmen hangi rakamı öğretmek istiyorsa (Örneğin 4) öğrencinin o sayı kadar önce dört adım öne, sonra dört adım arkaya, daha sonra dört adım yana gitmesi, son olarak dört adım diğer yana gitmesi sağlanır[1]. Etkinlik öğrenciler ile birkaç defa yapılır. Müzik bitmeden önce tüm öğrencilerin el ele tutuşmaları sağlanır ve müzik durduğunda yere oturmaları gerektiği söylenir. Müzik sona erince başka bir etkinliğe başlanacağı belirtilir.

[1] Eğer öğrenciler yön kavramını biliyor ise sağ, sol komutları da kullanılabilir.

Fen Bilimleri Öğretiminde Drama Uygulamaları

Doç. Dr. Demet ŞAHİN KALYON
Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümü Sınıf Eğitimi ABD
demet.sahin@gop.edu.tr

1. ATÖLYE

Konu	Duyu Organları ve Görevleri
Süre	80 dakika
Grup	İlkokul 3.sınıf öğrencileri
Lider	Sınıf öğretmeni
Mekân	Derslik ya da geniş bir salon (drama salonu)
Teknikler	Rol oynama, doğaçlama
Araç-Gereç	, zarf içine koyulacak bilgi kartları(duyu organları ve görevleri)
Kazanımlar	• Duyu organlarının önemini fark eder. • Duyu organlarının temel görevlerini açıklar.

UYGULAMA

A. ISINMA/HAZIRLIK

1. Etkinlik: Duyu Organları Konuşuyor

Sınıfın ortasına üzerinde duyu organlarının isimlerinin yazılı olduğu ve katlanmış olan renkli kâğıtlar koyulur ve öğrencilerin mekânda serbest dolaşması sağlanır. Bu esnada enstrümantal ve çok hareketli olmayan bir müzik açılır ve aşağıdaki hikâye anlatılır.

> *Bir gün kulak, burun, göz, ağız ve deri kavga etmeye başlarlar. Kulak; "Ben olmasaydım inanlar hiçbir ses duyamazdı." der. Bunun üzerine burun; "Ben de çok iyi koku alırım. Kimse benden iyi koku alamaz. Ben olmasam o güzel yemeklerin kokusunu nasıl alacak bu insanlar?" diye karşılık*

Sosyal Bilgiler Öğretiminde Drama Uygulamaları

Doç. Dr. Şükran CALP
Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümü Sınıf Eğitimi ABD
demetsukran_calp@hotmail.com

1. ATÖLYE

Konu	İhtiyaç mı İstek mi?
Süre	120 dakika
Grup	İlkokul 4. sınıf öğrencileri
Lider	Sınıf öğretmeni
Mekân	Drama salonu ya da derslik
Teknikler	Rol oynama, doğaçlama, öykü oluşturma
Araç-Gereç	Doğa seslerinden oluşan sözsüz bir müzik parçası, kalemler, çeşitli boyutlarda kâğıtlar, çeşitli objeler (oyuncak, çanta, kalem, top, balon, dondurma külahı…)
Kazanımlar	• İstek ve ihtiyaçlarını ayırt ederek ikisi arasında bilinçli seçimler yapar.

UYGULAMA

A. HAZIRLIK/ISINMA

1. Etkinlik: Issız Ada

Öğretmen öğrencilerden mekânda sessizce yürümelerini, kendilerini ıssız bir adada hayal etmelerini ve söyleyeceklerini dikkatle dinlemelerini ister. Bu sırada öğrencilere, doğada su kenarında bir yerlerde oldukları hissini uyandıran sözsüz bir müzik eşlik edebilir.[1]

[1] Örneğin "Rain Sound and Rainforest Animals Sound-Relaxing Sleep" isimli parça olabilir

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretiminde Drama Uygulamaları

Doç. Dr. Pınar BULUT
Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümü Sınıf Eğitimi ABD,
pnrbulut06@gmail.com

1. ATÖLYE

Konu	Selam Vermenin Önemi
Süre	80 dakika
Grup	İlkokul 4. sınıf öğrencileri
Lider	Sınıf öğretmeni
Mekân	Derslik ya da geniş bir salon (drama salonu)
Teknikler	Doğaçlama, rol oynama
Araç-Gereç	Renkli fon kartonları, boya kalemleri
Kazanımlar	• Selamlaşmanın iletişimdeki önemini fark eder.

UYGULAMA

A. HAZIRLIK/ISINMA

1. Etkinlik: Selam Ver Mutlu Ol

Öğrenciler alanda serbest dolaşırlar. Öğrencilerin bu süreçte sadece gözleriyle mümkün olduğu kadar çok kişiye selam vermeleri istenir. Öğrenciler serbest dolaşmaya devam eder. Bu kez sadece başlarıyla birbirlerini selamlamaları istenir. Daha sonra sırasıyla sadece sözle ardından da sadece tokalaşarak selam vermeleri istenir. En sonda ise bunların hepsini birlikte kullanarak yani gözle, sözle, tokalaşarak ve başla selam vermeleri istenir.

2. Etkinlik: Benim Selamım

Öğrenciler çember olurlar. Öğretmen herkesin bir selam şekli (hareketi) düşünmesini ister. Herkes tek tek düşündüğü selam şeklini diğer arkadaşlarına gösterir.

DÜŞÜNME BECERİLERİ VE UYGULAMA ÖRNEKLERİ KILAVUZ KİTABI

Editör

Prof. Dr. Gülay EKİCİ

...Geleceğin Fikirleri...

DÜŞÜNME BECERİLERİ VE UYGULAMA ÖRNEKLERİ KILAVUZ KİTABI

Editör: Prof. Dr. Gülay EKİCİ

Yazarlar:

Adem SEZER - Gülay EKİCİ - Sevilay KARAMUSTAFAOĞLU - Süleyman YAMAN
Ahmet DURMAZ - Ahmet Zeki GÜVEN - Aysun GÜR - Bülent ÖZDEN - Cahit ERDEM
Cennet ŞANLI - Davut SARITAŞ - Emin Tamer YENEN - Erdi ERDOĞAN - Gürol YOKUŞ
Uğur AKPUR - Volkan DURAN - Yılmaz KARA - Büşra KARTAL - Mustafa POLAT
Oktay KIZKAPAN - Sabahattin YEŞİLÇINAR - Selcen GÜLTEKIN - Tuba AKPOLAT
Eylem ORUÇ - H. Mustafa DÖNMEZ - Merve KOCAGÜL - Aynur Elif BULUT
Eda Yalçın İNCİK - Esra SELVİ - Güneş KORKMAZ - Şefika TATAR - Bahar Cansu KARA

ISBN: 978-625-8499-97-1

Copyright © Vizetek

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi'ne aittir. Vizetek Yayıncılık'ın izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Sayın okuyucularımız, bandrolsüz yayınları satın almamanızı diliyoruz.

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

Yayın Koordinatörü: Ferit RESULOĞULLARI
Kapak Tasarımı & Mizanpaj: Sadık HANGÜL
1. Baskı: Ankara|Mart, 2023

vizetek

Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA
Tel.: (0312) 482 00 11
Web: www.vizetek.com.tr
E-mail: vizetekyayincilik@gmail.com
Yayıncı Sertifika No: 41575

Baskı: Bizim Dijital Matbaa
Ostim, Serhad Mah. Uzay Çağı Cad. 1128. Sk. No:6, Yenimahalle/Ankara
Tel: 444 9 296
Matbaa Sertifika No: 41356

DÜŞÜNME BECERİLERİ VE UYGULAMA ÖRNEKLERİ KILAVUZ KİTABI

Editör

Prof. Dr. Gülay EKİCİ

Yazarlar

Prof. Dr. Adem SEZER - Prof. Dr. Gülay EKİCİ

Prof. Dr. Sevilay KARAMUSTAFAOĞLU - Prof. Dr. Süleyman YAMAN

Doç. Dr. Ahmet DURMAZ - Doç. Dr. Ahmet Zeki GÜVEN

Doç. Dr. Aysun GÜR - Doç. Dr. Bülent ÖZDEN - Doç. Dr. Cahit ERDEM

Doç. Dr. Cennet ŞANLI - Doç. Dr. Davut SARITAŞ

Doç. Dr. Emin Tamer YENEN - Doç. Dr. Erdi ERDOĞAN

Doç. Dr. Gürol YOKUŞ - Doç. Dr. Uğur AKPUR - Doç. Dr. Volkan DURAN

Doç. Dr. Yılmaz KARA - Dr. Öğr. Üyesi Büşra KARTAL

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa POLAT - Dr. Öğr. Üyesi Oktay KIZKAPAN

Dr. Öğr. Üyesi Sabahattin YEŞİLÇINAR - Dr. Öğr. Üyesi Selcen GÜLTEKIN

Dr. Öğr. Üyesi Tuba AKPOLAT - Öğr. Gör. Dr. Eylem ORUÇ

Öğr. Gör. Dr. H. Mustafa DÖNMEZ - Arş. Gör. Dr. Merve KOCAGÜL

Dr. Aynur Elif BULUT - Dr. Eda Yalçın İNCİK - Dr. Esra SELVİ

Dr. Güneş KORKMAZ - Dr. Şefika TATAR

Doktora Öğrencisi Bahar Cansu KARA

vizetek

Editör ve Yazarlara ait ORCID ID numaraları

Editörü

Prof. Dr. Gülay Ekici

ORCID ID: 0000-0003-2418-1929

Yazarlar

Prof. Dr. Adem SEZER - ORCID: 0000-0001-9057-3897

Prof.Dr. Gülay EKİCİ - ORCID: 0000-0003-2418-1929

Prof. Dr. Sevilay KARAMUSTAFAOĞLU - ORCID: 0000-0002-2852-7061

Prof. Dr. Süleyman YAMAN - ORCID: 0000-0001-5152-4945

Doç. Dr. Ahmet DURMAZ - ORCID: 0000-0002-9744-2547

Doç. Dr. Ahmet Zeki GÜVEN - ORCID: 0000-0002-4922-7535

Doç. Dr. Aysun GÜR - ORCID: 0000-0002-9385-3816

Doç. Dr. Bülent ÖZDEN - ORCID: 0000-0002-8000-2123

Doç. Dr. Cahit ERDEM - ORCID: 0000-0001-6988-8122

Doç. Dr. Cennet ŞANLI - ORCID: 0000-0003-3285-0950

Doç. Dr. Davut SARITAŞ - ORCID: 0000-0002-5108-4801

Doç. Dr. Emin Tamer YENEN - ORCID: 0000-0003-2359-3518

Doç. Dr. Erdi ERDOĞAN - ORCID: 0000-0002-3921-575X

Doç. Dr. Gürol YOKUŞ - ORCID: 0000-0002-4849-5829

Doç. Dr. Uğur AKPUR – ORCID:0000-0002-6888-5752

Doç. Dr. Volkan DURAN - ORCID: 0000-0003-0692-0265

Doç. Dr. Yılmaz KARA - ORCID: 0001-0001-6897-3245

Dr. Öğr. Üyesi Büşra KARTAL - ORCID: 0000-0003-2107-057X

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa POLAT - ORCID: 0000-0002-6905-0087

Dr. Öğr. Üyesi Oktay KIZKAPAN - ORCID: 0000-0001-6781-9879

Dr. Öğr. Üyesi Sabahattin YEŞİLÇINAR - ORCID: 0000-0001-6457-0211

Dr. Öğr. Üyesi Selcen GÜLTEKİN - ORCID: 0000 0001 8668 4543

Dr. Öğr. Üyesi Tuba AKPOLAT - ORCID: 0000-0001-5907-6972
Öğr. Gör. Dr. Eylem ORUÇ - ORCID: 0000-0003-2707-8986
Öğr. Gör. Dr. H. Mustafa DÖNMEZ - ORCID: 0000-0002-3062-7010
Arş. Gör. Dr. Merve KOCAGÜL -0000-0002-1152-9220
Dr. Aynur Elif BULUT - ORCID: 0000 0002 8408 8155
Dr. Eda Yalçin İNCİK - ORCID: 0000-0001-5636-5373
Dr. Esra SELVİ - ORCID: 0000-0003-4850-1704
Dr. Güneş KORKMAZ - ORCID:0000-0002-9060-5972
Dr. Şefika TATAR -ORCID: 0000-0001-86997451
Dr. Öğrencisi Bahar Cansu KARA - ORCID: 0000-0002-3363-7724

Bu kitabı;

Cumhuriyetimizin 100. yılı sebebiyle başta Ulu Önderimiz Gazi Mustafa Kemal ATATÜRK olmak üzere, silah arkadaşlarına ve tüm şehitlerimize ithaf ediyoruz...

ÖN SÖZ

Je pense, donc je suis (Düşünüyorum, öyleyse varım)

René Descartes

Düşünme insan zihninin sınırsız becerilerinden biridir. Bu becerinin gelişim sürecinin oluşturulması anne karnında başlarken doğumla birlikte çok hızlı ve bilinçli bir gelişim göstermektedir. Her bireyin bu süreçte başarılı düşünebildiği ve düşünme becerisini istenilen düzeyde/nitelikte geliştirebildiği söylenemez. Ancak düşünme becerilerinin kazanılmış olması, düşünmenin niteliğini, bireyin başarılarını, bireyin yaşam kalitesini ve yaşam mutluluğunu etkilemektedir. Bu nedenle düşünme becerilerinin tespit edilmesi/geliştirilmesi/ etkili kullanılabilmesi için öncelikli sorumluluklar öğretmenlere düşmekle birlikte geleceğin öğretmenleri olacak olan öğretmen adaylarının da bu sorumluluğu alabilecek şekilde yetiştirilmeleri önemlidir. Bu eser öğretmenlerin, öğretmen adaylarının ve konuya ilgisi olan tüm okuyucuların kullanımı yönünde hazırlanmış olan kapsamlı bir çalışmadır.

Kitap toplam 30 farklı düşünme becerisinin sunulduğu ana bölümlerden oluşmaktadır. Bu bölümlerin her biri kendi içinde aynı alt başlıklar altında düzenlenmiştir. Oldukça titiz çalışma gerektirmesi noktasında, kitabın hazırlanmasında editörlük görevi üstlenmenin epeyce zor olduğunu söylemem gerekiyor. Çünkü ilgili literatürde klasik düşünme becerileri olarak ifade edilen düşünme becerilerinin olması, 21yy. becerileri kapsamında pek çok düşünme becerisinin yer alması ve her alana özel spesifik düşünme becerilerinin olması kitap bölümlerinin belirlenmesinde oldukça iyi analiz yapılmasını gerektirmiştir. Ayrıca tüm bölümlerin aynı şablona göre hazırlanmış olması kitabın sistematik bir düzen içermesini sağlamıştır. Hem ben editör olarak hem de bölümleri hazırlayan yazar akademisyenlerin bu duyarlılığı göstermemiz sonucunda böylesine kapsamlı bir kitap tamamlanabilmiştir. Kitabın, geniş konu/yazar yelpazesiyle ve detaylı bilgiler sunmasıyla, ilgili literatürdeki Türkçe kaynak ihtiyacını önemli ölçüde karşılaması beklenmektedir. Bu kitap Lisans öğrencileri için bir DERS KİTABI, Alan uygulamacıları için bir YARDIMCI KİTAP, Yüksek Lisans /Doktora öğrencileri için bir KAYNAK KİTAP ve alanla ilgili herkes için temel bir BAŞVURU KİTABI olmaya adaydır.

Kitabın hazırlanmasında emeği geçen tüm akademisyenlere ve kitabın hazırlanmasının her aşamasında yardımcı olan tüm VİZETEK çalışanlarına çok teşekkür ediyorum.

"***Düşünme Becerileri ve Uygulama Örnekleri Kılavuz Kitabı***" adlı eserin düşünme becerileri konusuyla ilgilenen tüm okuyucuların yararlanabilecekleri önemli referans kaynaklarından biri olacağını düşünüyorum.

Editör

Prof. Dr. Gülay EKİCİ

Mart 2023, Ankara

SUNUŞ[1]

Doç. Dr. Davut SARITAŞ'ın Bakış Açısından "Düşünme Becerileri ve Uygulama Örnekleri Kılavuz Kitabı"

"İnsan varlığıyla değil, varlığıyla birlikte aklı ile insandır.
Varlıklar arasında bulunan düzenliliği düşünmek aklın görevidir"

Averroes (İbn Rüşd)

Düşünmenin tarihi aynı zamanda insanlığın tarihidir. Bu tarihin başlangıcından itibaren karmaşıklığı ve işlevselliği sürekli gelişen insan beyni, gelişmiş düşünme becerilerinin ortaya çıkmasına imkân sağladı. Bilimsel bulgulara göre birkaç milyon yıl önce ortaya çıkan ilk insanlar (homo habilis) alet kullanma becerilerine sahipti. Daha sonra yaşamış olanlar ise (homo erectus), ateş yakma ve avlanma teknikleri geliştirerek daha karmaşık düşünme becerileri sergilediler. Bunlar insanın "düşünme" yetisinin eseri olan bir dünya inşa etmesinde ilk adımlarıydı. Asıl gelişme, modern insanın atası olarak kabul edilen ve düşünme yetisine gönderme yapılarak bilimsel ismi verilen homo sapiens'in karmaşık dil kullanma, soyut düşünme ve yaratıcılık gibi daha gelişmiş düşünme becerileri göstermesiydi. Bu beceriler insanlığın daha gelişmiş medeniyetler, kültürler ve teknolojiler yaratmasını sağladı.

İnsanların düşünme becerilerinin gelişiminde, beynin anatomik ve fizyolojik özelliklerinin yanı sıra çevresel faktörler de önemli bir rol oynar. Örneğin, eğitim, kültür, sosyal etkileşimler, deneyimler ve beslenme, insanların zihinsel veya düşünme becerilerinin gelişimine katkıda bulunur. Bu nedenle eğitim ve kültür başta olmak üzere, insanın düşünme becerilerinin eseri olan dış etkenlerin aynı zamanda düşünme becerilerinin gelişmesine ve türleşmesine de neden olduğu söylenebilir. Bu karşılıklı etkileşim tarihsel olarak kesin sınırlarla ayrılması mümkün olmayan bir süreçte devam edegelmiştir. İnsanın zihinsel tekamülü, karmaşık bir süreçtir ve bu süreçte belirli bir düşünme türü ya da becerisinin ortaya çıkışı kesin bir sıralamaya tabi tutulamaz. Ancak kabaca ve genel olarak, insan düşünmesinin tarihi aşağıdaki dönemlere ayrılabilir:

1. ***İlk Düşünsel Dönem:*** Bu dönem, İnsanın (özellikle homo sapiensin) ortaya çıkışından MÖ 5000 yıllarına kadar olan süreci kapsar. Bu dönemde insanlar, temel ihtiyaçlarını karşılamak için doğaya uyum sağlamaya çalışıyordu. Bu süreçte, insanlar daha çok somut ve pratik düşünce tarzına uygun beceriler göstermekteydi.
2. ***Antik Dönem:*** Bu dönem, MÖ 5000 yıllarından başlayarak, MÖ 500'lere kadar devam eden bir süreci kapsar. Bu dönemde, insanların zihinsel evrimin-

1 İlgili alanda uzun zamandır çalışmalar hazırlayan kıymetli öğrencim Doç. Dr. Davut SARITAŞ'ın konuyla ve kitapla ilgili görüşlerini paylaşması kitabımıza önemli bir bakış açısı kazandırması yönünden önemlidir. Teşekkür ederim.

de büyük bir atılım gerçekleşti. İnsanlar, doğayı sorgulamaya ve dünyanın doğasını anlamaya başladı. Antik Yunanistan'da düşünme becerileri filozoflar eliyle, mantık ve kuramsal bir yapı arz eden doğa felsefesi konularına yönelikti.

3. ***Ortaçağ Dönemi:*** Bu dönem, bilim tarihinde Roma dönemi olarak adlandırılan süreçte dahil edilirse, MÖ 500›lü yıllardan MS 1453 yılına kadar olan süreci kapsar. Bu dönemde, özellikle Avrupa'da dini inançlar düşünsel gelişmeleri etkiledi. Bu nedenle, düşünme becerileri teolojik konulara yönelik olarak mantık temelinde ve Aristoteles felsefesinin etkisindeydi.
4. ***Rönesans Dönemi***: Bu dönem, MS 1453'ten başlayarak 1600'lü yıllara kadar olan süreci kapsar. Bu dönemde, Avrupa'da bir yeniden doğuş yaşandı. Bilim ve sanat alanlarındaki gelişmelerle birlikte, insanların düşünsel gelişmelerinde de bir ivme kazanıldı. Akıl yürütme ve mantık konularında yeniden canlanma yaşandığı bir dönemdir.
5. ***Aydınlanma Dönemi:*** Bu dönem, 1600'lü yıllardan 1800'lü yıllara kadar olan süreci kapsar. Aydınlanma Dönemi, insanların özgür düşünce, ampirik bilimsel yöntemler ve rasyonalizm konularına daha fazla ilgi duymaya başladığı bir dönemdir. Bu dönemde, düşüncelerin özgürce ifade edilmesi ve sorgulanması teşvik edildi. Filozoflar ve bilim adamları, matematiksel mantık sistemleri ve doğa yasalarının keşfi ile düşünme becerileri konusunda daha sistemli bir yaklaşım benimsediler.
6. ***Modern Dönem:*** Bu dönem, 1800'lerden günümüze kadar olan süreci kapsar. Modern Dönemde, bilimsel gelişmeler, teknolojik ilerlemeler ve küreselleşme gibi faktörler, insanların düşünsel gelişimlerini etkiledi. Düşünme, akıl yürütme ve mantık konuları, matematiksel mantık sistemlerinin gelişmesiyle birlikte daha da gelişti. Bu sistemler, sembolik mantık adı verilen bir yaklaşımla işaret edilerek, matematiksel formüllerin yardımıyla sonuçlar elde edildi.
7. ***Bugün,*** düşünme becerileri hala felsefe, matematik, bilim ve diğer disiplin ve uğraşlarda önemli bir konudur.

Bu aşamalar ile ifade edebildiğimiz insanlık tarihinde ilk ortaya çıkan düşünme becerisinin hangisi olduğunu söylemek için yeterli bir bilgiye sahip değiliz. Ancak arkeolojik kanıtlar, yukarıda bahsedilen ilk insanların (homo habilis ve homo erectus) alet kullanma gibi somut ürünleri olan veya somut nesnelerle yürütülen düşünme becerilerine sahip olduklarını göstermektedir. Bununla birlikte avlanma teknikleri geliştirme ve kullanma gibi daha soyut ve karmaşık düşünme becerileri gerektiren aktiviteler yaptıkları da bilinmektedir. Dolayısı ile insanların ilk düşünme becerilerini bugünün penceresinden literatüre dayalı olarak tanımlamak ve kavramsallaştırmak, sınıflamak çok zordur. Bu zorluğa rağmen bu kitabın içeriğini oluşturan düşünme becerilerini yukarıda verilen çok kısa tarihsel gelişim özelinde yeniden değerlendirebiliriz.

Kitapta yer alan düşünme becerilerinin bazıları çok tanınan beceriler olarak eski yazılı eserlerde yer almaktadır. Örneğin; tümevarım, tümdengelim ve analitik düşünme becerilerini kapsayan mantıksal düşünme; antik Yunan döneminde Aristoteles, Platon, Sokrates gibi ünlü filozoflarca sistematikleştirilmeye başlanmış, sonrasında Ortacağ'da ve Rönesans'ın başlangıcına kadar olan dönemde İbn Rüşd, Thomas Aquinas, Bacon gibi filozof ve bilim insanlarınca yeniden ele alınmıştı. Benzer şekilde, eleştirel, argümantasyona dayalı ve analojik düşünme becerileri de benzer şekilde antik Yunan döneminden günümüze kadar güncelliğini korudu. Bu düşünme becerilerine Aristoteles'in mantık ve retorik çalışmalarında, Kant'ın eleştirel felsefesinde, Hume'un insan anlayışına ilişkin eserlerinde ve güncel eğitim bilim çalışmalarında sıklıkla rastlanan Toulmin'in argüman modelinde rastlanabilir. Yine, sezgisel düşünme Platonun idealar kuramında ve modern zamanda Bergson'un felsefesinde karşımıza çıkar.

Bunlarla birlikte modern dönemde ve günümüze yakın zamanlarda öne çıkarak tanımlamalarını kazanan düşünme türleri de bu kitapta beceri olarak yer almıştır. Modern bilimlerin doğuşu sonrasında özellikle fen bilimleri ve matematik alanları üzerine yapılan epistemolojide tanımlanmış Popper'ci hipotetik düşünme, Peirce'in abdüktif düşünme sistemi ile sosyal bilimlerde zemin bulan Kant' tarafından vurgulanan kronolojik düşünme ve Husserl'in tanımladığı fenomenolojik düşünme bunlara örnek olarak verilebilir. Benzer şekilde son yüzyılda iyice gelişen psikoloji ve onun eğitim üzerindeki etkisi ile tanımlanan düşünme becerilerine de bu kitapta kapsamlıca yer verilmiştir. Örneğin; Dewey'in eğitim felsefesi ile açık ilişkili olan yansıtıcı düşünme, Novak'ın kuramsal yaklaşımını yansıtan haritalamalı düşünme, Bruner'in öğrenme kuramı ile yakın ilişkili olan öyküsel düşünme, Pierce'in temsiller ile ilgili kuramında yer alan ikonik düşünme bunlardan bazılarıdır. Yakın zamanlarda modern psikoloji, sinir bilim, epistemoloji, teknoloji bütünlüğünde yapılan çalışmalarla bilimsel olarak tanımlanan ve eğitim çalışmalarında yer bulan birçok düşünme becerisine de bu kitapta ayrıca yer verilmiştir. Örneğin; yakınsak-ıraksak, uzamsal, mekânsal, yaratıcı, yenilikçi, hesaplamalı düşünme becerileri bunlara örnek verilebilir.

Tüm bu düşünme becerilerinin mevcut bilgiler ışığındaki tarihsel gelişimleri bazı durumlarda iç içe olsa da bunların bazılarının yukarıda bahsedilen bilimlerin gelişmiş yöntemsel imkânlarının ve geliştirilen kuramlarının etkisi ile yakın zamanda tanımlanabilmiş olmaları, bunların ilk insanlarda olmadığı anlamına gelmez. Sadece bunların ilk insanlardan günümüze kadar hangi sıralamayla geliştiği konusunda net bir şey söylemeyi zorlaştırır. Bununla birlikte bir bireyin düşünsel gelişimine benzer şekilde insan türünün bilişsel tekâmülünün somut ve görsel düşünmeden, soyut ve sembolik düşünmeye doğru ilerlediği düşünülmektedir. Ancak bu ilerleme basit bir doğrusallıkla, aynı anda farklı düşünme türlerinin kullanımıyla gerçekleşmiş olabilir. Örneğin; tarihsel süreçte insanlar hem somut düşünerek pratik sorunlara çözümler üretmişler hem de soyut düşünerek din, felsefe gibi soyut kavramları ele aldılar. Bu açıdan bir fikir vermesi adına bu kitapta bahse-

dilen bazı düşünme becerilerini, somut/realist düşünme şeklinden soyut/sembolik düşünme şekline doğru sıralamak, aralarındaki bazı örtüşmeler, sınırlandırmalar ve kategoriler içerisindeki kaymalar olabileceği dikkate alınarak, şu şekilde mümkün görünüyor. Somut/Realist düşünme; *Uzamsal, Mekânsal düşünme, Yakınsak-ıraksak düşünme, Kronolojik düşünme* vb. (2) Geçişli; *Yansıtıcı düşünme, Fenomenolojik düşünme, Eleştirel düşünme* vb. (3) Soyut/Sembolik düşünme; *Tümdengelim düşünme, Tümevarım düşünme, Yaratıcı düşünme, Yenilikçi düşünme, Eleştirel düşünme, Mantıksal düşünme, Hipotetik düşünme* vb.

Özetle, bu kitapta büyük ve tiziz bir emeğin ürünü olarak, insanlığın yukarıda bahsedilen tarihsel sürecinde bir şekilde tanımlanmış ve literatürde yer almış düşünme becerilerini ve bunların eğitimini ele almaktadır. Elinizde tutuğunuz bu kitap, yukarıda ifade edilen bağlamda insanı ve onun yarattığı medeniyetin temelini teşkil eden eşsiz bir yetinin ayrıntılı tanıtılmasına ve bunu eğitim mahareti ile nasıl geliştirilebileceğine odaklanmaktadır. Bu nedenle eğitimin olmazsa olmaz temel amaçlarından biri olan düşünme eğitiminde eğiticilere ve konuyla ilgilenen tüm okuyuculara yol göstereceği umulmaktadır.

Kitabın hazırlanmasının her aşamasında, editör olarak özveriyle nitelikli katkılar sağlayan değerli hocam Prof. Dr. Gülay EKİCİ olmak üzere tüm yazar akademisyenlerin emeklerine sağlık.

Doç. Dr. Davut SARITAŞ

Mart 2023, Nevşehir

Prof. Dr. Gülay EKİCİ

Lisans: Ankara Üniversitesi, Fen Fakültesi, Biyoloji Bölümü.

Yüksek Lisans: Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Program Geliştirme Bölümü.

Yüksek Lisans Tezi: Biyoloji öğretmenlerinin öğretimde kullandıkları yöntemler ve karşılaştıkları sorunlar.

Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Suat PEKTAŞ

Doktora: Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim dalı.

Doktora Tezi: Öğrenme stiline dayalı biyoloji öğretiminin analizi.

Danışmanı: Prof. Dr. Ülker AKKUTAY

2010 yılında Eğitim Programları ve Öğretim alanında doçent unvanımı aldım.

Halen Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim dalında görevimi sürdürmekteyim.

Çalışma alanımı, genel olarak "Öğrenciler nasıl daha iyi öğrenebilirler?, Öğretmenler nasıl daha iyi öğretebilirler? ve "Nitelikli eğitim-öğretim için neler yapılabilir?" sorularının cevapları olarak tanımlayabilirim. Bu konularla ilgili yayınlanmış pek çok makalem, bildirilerim, kitap bölümlerim ve kitap editörlüklerim bulunmaktadır.

Aşağıda ilgili konularda hazırladığım, bölüm yazdığım ve editörlüğünü yaptığım kitaplar hakkında bilgiler yer almaktadır.

Kitap ve Kitap Editörlüklerim

Ekici, G. (2022). (Edt.). Etkinlik örnekleriyle güncel öğrenme-öğretme yaklaşımları-V. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Ekici, G. (2021). (Edt.). Bilimin teknolojideki uygulamaları. Ankara: Vize Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi,

Ekici, G. & Özdemir, S.M. (2021). (Edt.). Çağdaş bakış açısıyla eğitimde program geliştirme ve değerlendirme. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Ticaret Limited Şirketi.

Ekici, G. (2021). (Edt.). Öğretim teknolojileri. Ankara: Vize Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi, 2021.

Denzin, N.K. & Lincoln, Y.S. (2021). SAGE nitel araştırmalar kılavuz kitabı. G. Ekici ve S. Yeşilçınar (Çev. Edit). Ankara: VİZETEK Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi.

Ekici, G. (2020). (Edt.). Eğitim psikolojisi. Ankara: VİZE Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi.

Ekici, G. (2020). (Edt.). Etkinlik örnekleriyle güncel öğrenme-öğretme yaklaşımları-IV. Ankara: PEGEM Akademi Yayıncılık.

Ekici, G. (2020). (Edt.). Öğrenme-öğretme kuramları ve uygulamadaki yansımaları. Ankara: VİZETEK Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi.

Ekici, G. (2020). (Edt.). Eğitime giriş. Ankara: VİZETEK Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi.

Ekici, G. (2018). (Edt.). Biyolojide özel konular. Çanakkale: Paradigma Akademi Yayınları.

Ekici, G. (2017). (Edt.). Eğitim bilimine giriş. Çanakkale: Paradigma Akademi Yayınları.

Ekici, G. (2016). (Edt.). Öğrenme-öğretme kuramları ve uygulamadaki yansımaları. Ankara: PEGEM Yayıncılık.

Ekici, G. (2015). (Edt.). Etkinlik örnekleriyle güncel öğrenme-öğretme yaklaşımları-III. Ankara: PEGEM Yayıncılık.

Ekici, G. (2015). (Edt.). Etkinlik örnekleriyle güncel öğrenme-öğretme yaklaşımları-II. Ankara:PEGEM Yayıncılık.

Ekici, G. (2014). (Edt.). Etkinlik örnekleriyle güncel öğrenme-öğretme yaklaşımları-I. Ankara: PEGEM Yayıncılık.

Ekici, G. (2014). (Edt.). Öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı. Edirne: Paradigma Akademi Yayınları.

Ekici, G. & Güven, M. (2013). (Edt.). Yeni öğrenme-öğretme yaklaşımları ve uygulama örnekleri. Ankara: PEGEM Yayıncılık.

Ekici, G. (2003). Öğrenme stilleri. İstanbul: Hikmet Neşriyat Ltd. Şti.

Ekici, G. (2003). Öğrenme stiline dayalı öğretim ve biyoloji dersi öğretimine yönelik ders planı örnekleri. Ankara: Gazi Kitabevi.

Kitap Bölümlerim

Somuncu Demir, N. & Ekici, G. (2022). Fen öğretiminde disiplinlerarası tarım temelli uygulamalar. E. Kızılay ve M. Çevik (Edt.). Disiplinlerarası fen öğretimi. Ankara: Eğiten Kitap Yayıncılık Organizasyon Ticaret Limited Şirketi.

Duran, V. & Ekici, G. (2022). Semantik (Anlamsal) haritalama temelli öğrenme- öğretme yaklaşımı. G. Ekici (Edt.). Etkinlik örnekleriyle güncel öğrenme-öğretme yaklaşımları-V Ankara: PEGEM Akademik.

Duran, V. & Ekici, G. (2021). Değişik Fiziksel sensörler ve nanoteknoloji. Bilimin teknolojideki uygulamaları. G. Ekici (Edt.). Ankara: VİZE Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi.

Duran, V. & Ekici, G. (2021). Etkili iletişim ve öğretim. M. Tuncer (Edt.).Öğretim ilke ve yöntemleri. Konya: Eğitim Yayınevi.

Ekici, G. & Duran, V. (2021). Bilim merkezlerinde STEM eğitimi. B. Bakioğlu ve M. Çevik (Edt.). Okul dışı öğrenme ortamlarında uygulamalı STEM eğitimi. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Ticaret Limited Şirketi.

Duran, V. & Ekici, G. (2021). Türkiye'de ve Dünya'da dijital öğretim teknolojilerinin kullanım durumu. G. Ekici (Edt.) Öğretim teknolojileri. Ankara: Vize Basın Yayın Eğitim Öğretim Pazarlama Sanayi Ticaret Limited Şirketi.

Ekici, G. & Duran, V. (2021). Öğretim materyallerinin etkinlik durumuna ilişkin araştırmalar. G. Ekici (Edt.). Öğretim teknolojileri. Ankara: Vize Basın Yayın Eğitim Öğretim Pazarlama Sanayi Ticaret Limited Şirketi.

Ekici G. (2021). Eğitim programı okuryazarlığı. G. Ekici ve S.M. Özdemir (Edt.) Çağdaş bakış açısıyla eğitimde program geliştirme ve değerlendirme. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Ticaret Limited Şirketi.

Yeşilçınar, S. & Ekici, G. (2021). Görüşme. İçinde N.K. Denzin ve Y.S. Lincoln, SAGE nitel araştırmalar kılavuz kitabı. Ankara: VİZETEK Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi.

Ekici, G. & Yeşilçınar, S. (2021). Çeşitleme (Triangulation). İçinde N.K. Denzin ve Y.S. Lincoln, SAGE nitel araştırmalar kılavuz kitabı. Ankara: VİZETEK Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi.

Otuz, B. & Ekici, G. (2020).İnsancıl (Hümanist) yaklaşımlar ve öğrenme G. Ekici (Edt.). Eğitim psikolojisi. Ankara: VİZE Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi.

Ekici, G. . (2020). Öğrenme stili modelleri ve öğrenme stiline dayalı eğitim-öğretim, G. Ekici (Edt.). Eğitim psikolojisi. Ankara: VİZE Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi.

Duran, V. & Ekici, G. (2020). Program geliştirme ve ders içerikleri. H. G. Berkant (Edt.). Eğitimde program geliştirme: Kuramdan uygulama örneklerine. Ankara: Anı Yayıncılık.

Ekici, G. (2020). 21. Yüzyıl becerileri ve eğitim alanındaki yansımaları", H. Ünsal (Edt.). Eğitime giriş Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Yeşilçınar, S., Kartal, G. & Ekici, G. (2020). Görev temelli öğrenme-öğretme yaklaşımı. G. Ekici (Edt.). Etkinlik örnekleriyle güncel öğrenme-öğretme yaklaşımları-IV. Ankara: PEGEM Akademik, 2020.

Ekici, G. (2020). Bilgiyi işleme kuramı. G. Ekici. (Edt.). Öğrenme-öğretme kuramları ve uygulamadaki yansımaları. Ankara: VİZETEK Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi.

Ekici, G. (2020). Zihin alışkanlıklarına göre öğrenme-öğretme yaklaşımı. G. Ekici. (Edt.). Öğrenme öğretme kuramları ve uygulamadaki yansımaları. Ankara: VİZETEK Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi.

Ekici, G. (2020). 21. Yüzyılda eğitim biliminde yönelimler. G. Ekici (Edt.). Eğitime giriş. Ankara: VİZETEK Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi.

Duran, V. & Ekici, G. (2019). Sürdürülebilir çevre (ss.140-167). N. Özgen ve M. Kahyaoğlu (Edt.) Sürdürülebilir kalkınma. Ankara: Pegem Akademi.

Gökmen, A., Solak, K. & Ekici, G. (2019). Eğitim ve sürdürülebilirlik (ss.72-89). N. Özgen ve M. Kahyaoğlu (Edt.) Sürdürülebilir kalkınma. Ankara: Pegem Akademi.

Ekici, G. (2019). Öğrenme türleri-öğrenme stilleri. A. Ataman (Edt.). Eğitim psikolojisi. Ankara: Vizetek Yayıncılık.

Ekici, G. & Duran, V. (2019). The investigation of teacher's views on teaching profession: An example of drawing technique (pp.28-58). S. Baskın and Y. Aktaş (Edt.) Current research examples on educational sciences in Turkey. Mauritius: LAP Lambert Academy Publishing.

Duran, V. & Ekici, G. (2019). The reasoning styles model (pp.59-91). S. Baskın and Y. Aktaş (Edt.) Current research examples on educational sciences in Turkey. Mauritius: LAP Lambert Academy Publishing.

Ekici, G. & Öztürk, Z. (2018). İlkokul öğrencilerinin dünya kavramına yükledikleri duygusal semantic değerlerin analizi (ss.771-786). A. İşcan (Edt.). Eğitim bilimlerinde örnek araştırmalar. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti.

Ekici, G. & Öztürk, Z. (2018). İlkokul öğrencilerinin "zaman" kavramına ilişkin bilişsel yapıları: Nitel bir analiz örneği (ss.787-806). A. İşcan (Edt.). Eğitim bilimlerinde örnek araştırmalar. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti.

Kayabaşı Görkaş, B. & Kayabaşı, E. & Ekici, G. (2018). Meslek yüksekokulu öğrencilerinin meslek etiği dersine ilişkin metaforik algıları: Bolvadin örneği (ss.1415-1450). M. Güler & C. Kayahan (Edt.). Bolvadin araştırmaları. Konya: Eğitim Yayınevi.

Akdeniz, H. & Duran, M. & Ekici, G. (2018). (Edt.). Biyolojide nanoteknolojinin kullanımı (ss.199-240). G. Ekici (Edt.). Biyolojide özel konular. Çanakkale: Paradigma Akademi Yayınları.

Ekici, G. (2017). 21. Yüzyılda eğitim biliminde yönelimler. G. Ekici (Edt.). Eğitim bilimine giriş. Çanakkale: Paradigma Akademi Yayınları.

Ekici, G. & Kurt, H. (2016). Bilgiyi işleme kuramı. G. Ekici. (Edt.). Öğrenme-öğretme kuramları ve uygulamadaki yansımaları. Ankara: PEGEM Yayıncılık.

Ekici, G. (2016). Zihin alışkanlıklarına göre öğrenme-öğretme yaklaşımı. G. Ekici. (Edt.). Öğrenme öğretme kuramları ve uygulamadaki yansımaları. Ankara: PEGEM Yayıncılık.

Ekici, G. & Kurt, H. (2014). Kolb öğrenme stili modeli ve öğretim etkinlikleri. G. Ekici (Edt.). Öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı. Edirne: Paradigma Akademi Yayınları.

Ekici, G. & Kurt, H. (2013).Bireysel farklılıklar ve öğretime yansımaları. G. Ekici & M. Güven. (Edt.). Yeni öğrenme-öğretme yaklaşımları ve uygulama örnekleri. Ankara: PEGEM Yayıncılık.

Ekici, G. (2013). Kuantum öğrenme yaklaşımı. G. Ekici & M. Güven. (Edt.) Yeni öğrenme-öğretme yaklaşımları ve uygulama örnekleri. Ankara: PEGEM Yayıncılık.

Ekici, G. (2011). Sınıfta zamanın etkili yönetimi. Ç. Özdemir (Edt.). Sınıf yönetimi. Ankara: PEGEM Yayıncılık.

Ekici, G. (2003). Öğrenme türleri-öğrenme stilleri. A. Ataman (Edt.). Gelişim ve öğrenme. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.

Ekici, G. (2002). Öğretim yönetimi. E. Karip (Edt.). Sınıf yönetimi. Ankara: Pegem-A Yayıncılık Tic.

gulayekici@yahoo.com & gekici@gazi.edu.tr

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM 1 :
ABDÜKTİF DÜŞÜNME BECERİSİ 1
Dr. Öğr. Üyesi Tuba AKPOLAT

BÖLÜM 2 :
ANALİTİK DÜŞÜNME BECERİSİ 27
Doç. Dr. Yılmaz KARA

BÖLÜM 3 :
ANALOJİK DÜŞÜNME BECERİSİ 59
Dr. Eda YALÇIN İNCİK

BÖLÜM 4 :
ANLAMLI-NEDENSEL DÜŞÜNME BECERİSİ 99
Dr. Güneş KORKMAZ

BÖLÜM 5 :
ARGÜMANTASYONA DAYALI DÜŞÜNME BECERİSİ 117
Doktora Öğrencisi Bahar Cansu KARA

BÖLÜM 6 :
BİLGİ-İŞLEMSEL DÜŞÜNME BECERİSİ 145
Öğr. Gör. Dr. H. Mustafa DÖNMEZ

BÖLÜM 7 :
ÇAĞRIŞIMSAL DÜŞÜNME BECERİSİ 175
Dr. Öğr. Üyesi Büşra KARTAL

BÖLÜM 8 :
DÖNÜŞÜMSEL DÜŞÜNME BECERİSİ 213
Doç. Dr. Cahit ERDEM

BÖLÜM 9 :
ELEŞTİREL DÜŞÜNME BECERİSİ 237
Dr. Öğr. Üyesi Selcen GÜLTEKİN

BÖLÜM 10:
FENOMENOLOJİK DÜŞÜNME 265
Doç. Dr. Aysun GÜR

BÖLÜM 11 :
GİRİŞİMCİ DÜŞÜNME BECERİSİ 293
Prof. Dr. Süleyman YAMAN

BÖLÜM 12 :
HARİTALAYARAK DÜŞÜNME BECERİSİ 333
Doç. Dr. Volkan DURAN - Prof.Dr. Gülay EKİCİ

BÖLÜM 13 :
HESAPLAMALI DÜŞÜNME BECERİSİ 365
Dr. Aynur Elif BULUT

BÖLÜM 14:
HİPOTETİK DÜŞÜNME BECERİSİ 393
Arş. Gör. Dr. Merve KOCAGÜL

BÖLÜM 15 :
İKONİK DÜŞÜNME BECERİSİ 417
Doç. Dr. Volkan DURAN - Prof. Dr. Gülay EKİCİ

BÖLÜM 16 :
YAKINSAK-IRAKSAK DÜŞÜNME BİÇİMLERİ 451
Doç. Dr. Uğur AKPUR

BÖLÜM 17 :
KRONOLOJİK DÜŞÜNME BECERİSİ 489
Dr. Esra SELVİ

BÖLÜM 18 :
MANTIKSAL DÜŞÜNME BECERİSİ 513
Prof. Dr. Sevilay KARAMUSTAFAOĞLU

BÖLÜM 19 :
MEKANSAL DÜŞÜNME BECERİSİ 547
Doç. Dr. Cennet ŞANLI - Prof. Dr. Adem SEZER

BÖLÜM 20 :
ÖYKÜSEL DÜŞÜNME BECERİSİ 579
Doç. Dr. Emin Tamer YENEN - Doç. Dr. Ahmet DURMAZ

BÖLÜM 21 :
SEZGİSEL DÜŞÜNME BECERİSİ 607
Doç. Dr. Gürol YOKUŞ

BÖLÜM 22 :
STRATEJİK DÜŞÜNME BECERİSİ 631
Dr. Öğr. Üyesi Mustafa POLAT

BÖLÜM 23 :
TÜMDENGELİM DÜŞÜNME BECERİSİ 657
Doç. Dr. Davut SARITAŞ - Dr. Öğr. Üyesi Oktay KIZKAPAN

BÖLÜM 24 :
TÜMEVARIM DÜŞÜNME BECERİSİ 683
Doç. Dr. Davut SARITAŞ

BÖLÜM 25 :
UZAMSAL DÜŞÜNME BECERİSİ 711
Dr. Şefika TATAR

BÖLÜM 26 :
UZMANCA DÜŞÜNME BECERİSİ 753
Öğr. Gör. Dr. Eylem ORUÇ

BÖLÜM 27 :
YANAL DÜŞÜNME BECERİSİ 769
Doç. Dr. Erdi ERDOĞAN

BÖLÜM 28 :
YANSITICI DÜŞÜNME 797
Doç. Dr. Bülent ÖZDEN

BÖLÜM 29 :
YARATICI DÜŞÜNME BECERİSİ 835
Doç. Dr. Ahmet Zeki GÜVEN

BÖLÜM 30 :
YENİLİKÇİ (İNOVATİF) DÜŞÜNME BECERİSİ 869
Dr. Öğrt. Üyesi Sabahattin YEŞİLÇINAR

BÖLÜM 1

ABDÜKTİF DÜŞÜNME BECERİSİ

Dr. Öğr. Üyesi Tuba AKPOLAT[1]

İÇİNDEKİLER

Amaçlar
Kavram Haritasında Yolculuk
GİRİŞ
1. ABDÜKTİF DÜŞÜNME BECERİSİNİN KURAMSAL TEMELLERİ
2. ABDÜKTİF DÜŞÜNME BECERİSİNE SAHİP BİREYLERİN ÖZELLİKLERİ
3. EĞİTİM-ÖĞRETİMDE ABDÜKTİF DÜŞÜNME BECERİSİ
A. Abdüktif Düşünme Becerisinin Farklı Alanlarda Öğretimi
B. Öğretim Programları ve Abdüktif Düşünme
C. Abdüktif Düşünme Öğretiminde Öğrenme Ortamı Tasarımı
D. Abdüktif Düşünme Becerisinin Öğretiminde Kullanılabilecek Araç-Gereçler ve Öğretim Yaklaşımları
E. Abdüktif Düşünme Becerisinin Öğretiminde Kullanılabilecek Etkinlikler
F. Abdüktif Düşünme Becerisinin Geliştirilmesinde Öğretmene Düşen Sorumluluklar
G. Abdüktif Düşünme Becerisinin Geliştirilmesinde Öğrenciye Düşen Sorumluluklar
4. ABDÜKTİF DÜŞÜNME BECERİSİNİN ÖLÇÜLMESİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ
5. ABDÜKTİF DÜŞÜNME BECERİSİNE GÖRE HAZIRLANMIŞ ETKİNLİK ÖRNEĞİ PLANI "MATEMATİK DERSİ ÖRNEĞİ"
6. ARAŞTIRMACILARA ÖNERİLER
Bölüm Sonu Özeti
Kaynakça
Yazar Bilgisi

1 Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

Amaçlar

Bu bölümü çalışmayı tamamladıktan sonra;

- *Abdüktif akıl yürütmeyi tanımlayabilir,*
- *Abdüktif düşünme becerisine sahip kişi özelliklerini açıklayabilir,*
- *Abdüktif düşünmenin uygulama alanlarını bilir,*
- *Eğitim-öğretimde abdüktif düşünme becerisinin geliştirilmesi süreçlerini bilir.*
- *Abdüktif akıl yürütme becerisinin nasıl değerlendireceğini bilir.*

Kavram Haritasında Yolculuk

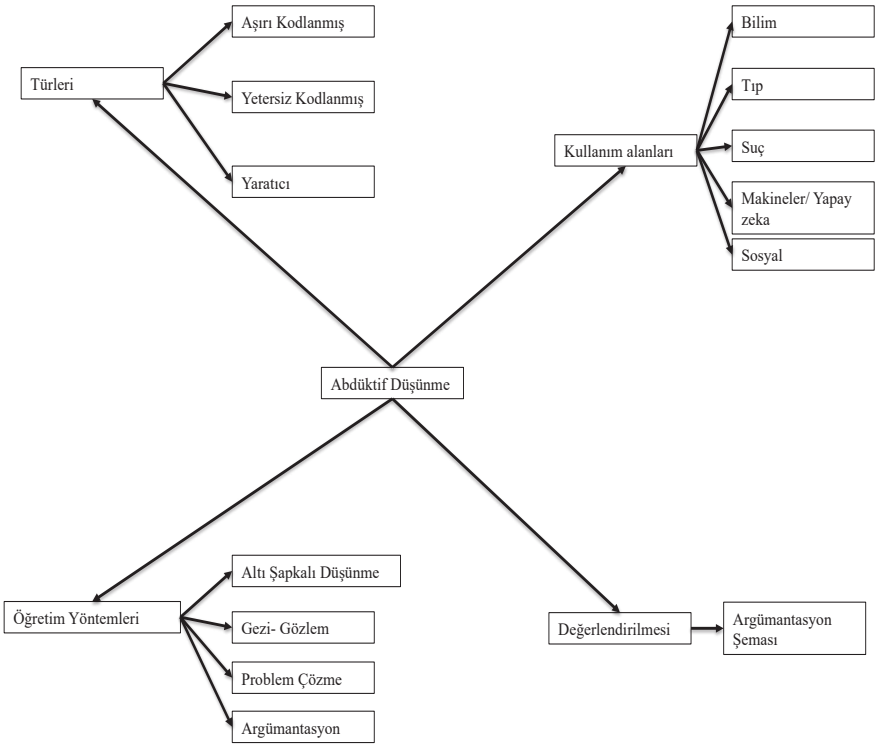

GİRİŞ

İnsanlar için belirsizlik kaygı verici bir durumdur. Bu nedenle insanlar, belirsizliklerin üstesinden gelebilmek adına var olan kurallar ile kendilerinin ya da başkalarının deneyimleri üzerinden düşünce geliştirirler ve çıkarımlar yaparlar. Çıkarım basitçe "bilinen gerçekler veya kanıtlar yardımıyla oluşturulan sonuç veya görüş" (Merriam-Webster, 2021) olarak tanımlanabilir. Mantık bilimi çerçevesinde ise çıkarımlar, kabul edilmiş öncül önermeler yoluyla argümanlardan, sonuç önermeye ulaşma sürecidir (İnönü, 2006). Dolayısıyla çıkarımlar, muhakemenin bir sonucudur ve insan muhakemesi, yeni sonuçlara ulaşmak için verilen bilgilerin manipülasyonunu da içeren zihinsel bir aktivite olarak tanımlanabilir (Goswami, 2011). Çıkarımlar genellikle tümdengelim ve tümevarım çıkarımları olarak iki grupta incelenmektedir. Akıl yürütme yöntemleri olarak kabul edilen tümdengelim ve tümevarım, öncül önermelerin sonucu doğru kılmasına ilişkin zorunluluk açısından yarattıkları fark bağlamında birbirinden ayrılmaktadır.

Tümdengelim akıl yürütmelerinde öncül önerme tümeldir ve bu önermeye dayanarak zorunlu olarak tümel ya da tikel geçerli çıkarımlar yapılacaktır (Anlı, 2011). Tümdengelim, tanım gereği doğru olduğu kesin olan argümanları ifade eder. Felsefi mantık ve matematiği içerir. Kanıt için ampirik kanıt gerekmez (Ormerod, 2010). Tümdengelimli akıl yürütme problemleri, gerçek dünya bilgisi gerekmeksizin ya da ona rağmen çözülebilirdir. Tümel bir öncül önermenin varlığı aynı zamanda problem durumunun çözümünü içerdiğinden mantıksal olarak zorunlu tek bir çıkarım yapılabilecektir. Söz konusu bu çıkarım, gerçek dünya inançları ile çelişik olsa bile mantıksal olarak geçerli olacaktır. Örneğin bir çocuğa "Tekir bir kedidir. Bütün kediler havlar. Tekir havlar mı?" sorusunu sorduğunuzda, doğru çıkarım Tekirin havlaması gerektiği olacaktır. Gerçek dünyada kediler havlamasa bile çıkarım mantıksal olarak geçerlidir (Goswami, 2011). Tümdengelimli akıl yürütmede odak öncül önermeler üzerinedir. Duruma ilişkin yapılacak çıkarım, öncül önermelerin doğruluğu ya da yanlışlığı ile sınırlıdır. Tümdengelim çıkarımı için yaygın olarak kullanılan aşağıdaki örneğe baktığımızda;

"Tüm insanlar ölümlüdür."

"Sokrates bir insandır."

"Sokrates ölümlüdür."

Tüm insanların ölümlü olduğuna ve bununla birlikte Sokrates'in insan olduğuna ilişkin sahip olunan bilgi, Sokrates'in ölümlü olduğu sonucunun çıkarılmasını zorunlu kılacaktır. Söz konusu başlangıçtaki iki önerme ile üçüncü önermenin çıkarılması, edinilen bilginin de artmasını sağlamıştır (Robert & Aitken, 2014).

Tümevarım akıl yürütmeleri ise mevcut bilgilere dayanarak yeni durumlar hakkında tahminlerde bulunmayı içerir. Bu tahminler mutlaka olasılıklıdır (Hayes, Heit & Swendsen, 2010). İnsanlar günlük yaşam deneyimlerini gelecekteki benzer durumları yordamak için kullanırlar. Elbette söz konusu yordama her zaman kesin

Kaynakça

Aliseda, A. (2006). *Abductive reasoning logical ınvestigations into discovery and explanation.* Springer.

Anlı, Ö. F. (2011). Aristoteles ve yöntem-tümevarım ve tümdengelim. https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/60332/mod_resource/content/0/Aristoteles%20ve%20Yöntem.pdf

Atalay, M., & Çelik, E. (2017). Büyük veri analizinde yapay zekâ ve makine öğrenmesi uygulamaları. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(22), 155-172.

Bertilsson, T. M. (2004). The elementary forms of pragmatism: On different types of abduction. *European Journal of Social Theory,* 7(3), 371-389.

Bourdieu, P. (2000). *Pascalian mediations.* Stanford University Press

Bozbuğa, M. (2016). Klinik tanıda geri çıkarım kullanılması. V. Kamer & Ş. Ural (Ed.). *VI. Mantık çalıştayı kitabı* (ss.59-66). Mantık Derneği Yayınları.

Cevizci, A. (1999). *Paradigma felsefe sözlüğü.* Paradigma Yayınları, İstanbul.

Durhan, G. (2020). Günlük yaşamda kullanılan bir düşünme biçimi olarak abdüktif akıl yürütme. *Beytulhikme: An International Journal of Philosophy*. 10(2), 663-667. Doi: 10.18491/beytulhikme.1538

Duschl, R. A., Schweingruber, H. A & Shouse, A. E., (2007). *Taking science to school: Learning and teaching science in grades K-8,* National Academic Press.

Dündar, S. (2019). Türk jandarması olay yeri inceleme vakalarında kullanılan temel teknikler ve bir öneri olarak "abduction" (geriçıkarım) örneği. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi.

Eco, U. 1983. Horns, Hooves, Insteps, U. Eco & T.A Sebeok (Eds.), *The sign of three* (pp. 199-219*)*. Indiana University Press.

Fahsing, I. A. (2016). The Making of an Expert Detective: Thinking and Deciding in Criminal Investigations (Unpublised PhD Thesis). University of Gothenborg, Sweden.

Fer, S. & Cırık, İ. (2007). *Yapılandırmacı öğrenme: Kuramdan uygulamaya.* Morpha.

Flach, P. (1996, August). Abduction and induction: Syllogistic and inferential perspectives. In *Abductive and inductive reasoning workshop notes* (pp. 31-35). University of Bristol.

Garfinkel, H. (1967). *Ethnomethodology.* Englewood Cliffs.

Genç, E. (2021). Program geliştirmede öğrenme-öğretme süreçleri. H. Sucuoğlu, M. G. Baltaoğlu (Ed.). *Eğitimde program geliştirme.* (ss. 173-202). Lisans Yayıncılık.

Goswami, U. (2011). Inductive and deductive reasoning. U. Goswami (Eds.), *The Wiley-Blackwell handbook of childhood cognitive development* (pp. 399–419). Wiley-Blackwell.

Gönültaş, B. M. (2021). Polis uygulamalarının koordinasyonu ve suç soruşturmasının etkinleştirilmesinde bilgi yönetiminin önemi ve bu süreçlerin yapay zekâyla desteklenmesi. *Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 45*(1), 109-128.

Gülener, E. M. (2017). Epistemik Adaletsizlik Üzerine Bir Tartışma, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Sakarya: Sakarya Üniversitesi.

Habermas, J. (1998). *Bilgi ve insansal ilgiler.* (Çev. C. Kanat), Küyerel Yayınları.

Hayek F.A. (2006). *The constitution of liberty. ıntroduction: ı.m. stelzer.* Routledge Classics, Oxon.

Hayes, B. K., Heit, E., & Swendsen, H. (2010). Inductive reasoning. *Wiley Interdisciplinary Reviews: Cognitive Science*, 1(2), 278-292.

Heit, E. (2000). Properties of inductive reasoning. *Psychonomic Bulletin & Review, 7*(4), 569-592.

Hoffmann, M. (1999). Problems with Peirce's concept of abduction. *Foundations of Science*, 4(3), 271-305.

Inoue, K., Furukawa, K., Kobayashi, I., & Nabeshima, H. (2009, July). Discovering rules by meta-level abduction. In *International conference on ınductive logic programming* (pp. 49-64). Springer, Berlin, Heidelberg.

İnönü, N. (2006). Yeni bir çıkarım türü: Geriçıkarım. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi.

Kaya, O. N. (2005). Tartışma teorisine dayalı öğretim yaklaşımının öğrencilerin maddenin tanecikli yapısı konusundaki başarılarına ve bilimin doğası hakkındaki kavramalarına etkisi. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi.

Khambete, P. (2019). Adaptation of Toulmin's Model of Argumentation for Establishing Rigour and Relevance in Design Research. In *Research into Design for a Connected World* (pp. 3-13). Springer, Singapore.

Kolko, J. (2010). Abductive thinking and sensemaking: The drivers of design synthesis. *Design Issues, 26*(1), 15-28.

Magnani, L. (2009). *Abductive cognition: The epistemological and eco-cognitive dimensions of hypothetical reasoning (*Vol. 3). Springer Science & Business Media.

Merriam-Webster (2021). *Definition of inference.* https://www.merriam-webster.com/dictionary/inference

Novak, B. (2014). *Hitler and abductive logic: The strategy of a tyrant.* Lexington Books.

Ormerod, R. J. (2010) Rational inference: deductive, inductive and probabilistic thinking, *Journal of the Operational Research Society,* 61 (8), 1207-1223, DOI: 10.1057/jors.2009.96

Patokorpi, E. (2009). What could abductive reasoning contribute to human computer interaction? A technology domestication view. *PsychNology Journal*, 7(1), 113-131.

Peirce, C. S. (1974). *Collected papers of charles sanders peirce* (Vol. 2). Harvard University Press.

Peirce C.S. (1998). Pragmatism as the logic of abduction (Lecture VII – Harvard Series). N. Houser (Eds). *The essential peirce: selected philosophical writings – Volume 2 (1893–1913)*, pp. 226–241. Indiana University Press.

Polya, G. (1954). *Induction and analogy in mathematics* (Vol I.) Princeton University Press.

Raholm, M.B. (2010) Abductive reasoning and the formation of scientific knowledge within nursing research. *Nursing Philosophy 11*, 260–270.

Roberts, P., & Aitken, C. (2014). The logic of forensic proof: inferential reasoning. http://www.rss.org.uk/Images/PDF/influencing-change/rss-inferential-reasoning-criminal-evidence-forensic-

Shamiyeh, M. (2016). Designing from the Future. W. Brenner, F. Uebernickel (Eds). *design thinking for innovation* (pp. 193-219). Springer, Cham.

Thagard, P. (2007). Abductive inference: From philosophical analysis to neural mechanisms. A. Feeney & E. Heit (Eds). *Inductive reasoning: Experimental, developmental, and computational approaches,* (pp. 226-247), Cambridge University Press.

Toulmin, S. (1958), *The uses of argument.* Cambridge University Press.

Wirth, U. (1995). Abduktion und ihre anwendungen, *Zeitschrift für Semiotik,* 17: 405–424.

Bölümdeki görsellerin alındığı adresler:

https://www.pngegg.com/tr/png-bcziv

https://www.mynet.com/galeri/supermarketteki-hirsiz-kim-en-aldatici-bulmacalar-110104026876/5

https://www.basaktecer.com/dogru-sorulari-mi-soruyorsunuz/

https://www.krkariyerrehberlik.com/felsefe/elestirel-dusunme-nedir-ne-ise-yarar-ozellikleri-nelerdir.aspx

Günlük plan hazırlanırken yararlanılan kaynaklar:

Güneş, S. (2013). Matematik eğitiminde argümantasyon ve kanıt süreçlerinin analizi ve karşılaştırılması. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara

BÖLÜM 2

ANALİTİK DÜŞÜNME BECERİSİ

Doç. Dr. Yılmaz KARA[1]

İÇİNDEKİLER

Amaçlar
Kavram Haritasında Yolculuk
GİRİŞ
1. ANALİTİK DÜŞÜNME BECERİSİNİN KURAMSAL TEMELLERİ
2. ANALİTİK DÜŞÜNME BECERİSİNE SAHİP BİREYLERİN ÖZELLİKLERİ
3. EĞİTİM-ÖĞRETİMDE ANALİTİK DÜŞÜNME BECERİSİ
A. Analitik Düşünme Becerisinin Farklı Alanlarda Öğretimi
B. Öğretim Programları ve Analitik Düşünme
C. Analitik Düşünme Öğretiminde Öğrenme Ortamı Tasarımı
D. Analitik Düşünme Becerisinin Öğretiminde Kullanılabilecek Araç-Gereçler ve Öğretim Yaklaşımları
E. Analitik Düşünme Becerisinin Öğretiminde Kullanılabilecek Etkinlikler
F. Analitik Düşünme Becerisinin Geliştirilmesinde Öğretmene Düşen Sorumluluklar
G. Analitik Düşünme Becerisinin Geliştirilmesinde Öğrenciye Düşen Sorumluluklar
4. ANALİTİK DÜŞÜNME BECERİSİNİN ÖLÇÜLMESİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ
5. ANALİTİK DÜŞÜNME BECERİSİNE GÖRE HAZIRLANMIŞ ETKİNLİK ÖRNEĞİ PLANI "FEN BİLİMLERİ DERSİ ÖRNEĞİ"
6. ARAŞTIRMACILARA ÖNERİLER
Bölüm Sonu Özeti
Kaynakça
Yazar Bilgisi

1 Bartın Üniversitesi

Amaçlar

Bu bölümü çalışmayı tamamladıktan sonra;

- *Analitik düşünme becerisini açıklayabilecek,*
- *Analitik düşünme becerisine sahip olan bireyin özelliklerini belirleyebilecek,*
- *Analitik düşünme becerisinin eğitim sürecindeki yerini kavrayabilecek,*
- *Analitik düşünme becerisini değerlendirme süreçlerini tanıyacak,*
- *Analitik düşünme becerisini hedef alan etkinlikler tasarlayabilecek,*
- *Analitik düşünme becerisi konusunda yapılabilecek araştırmalar üzerine düşüneceksiniz.*

Kavram Haritasında Yolculuk

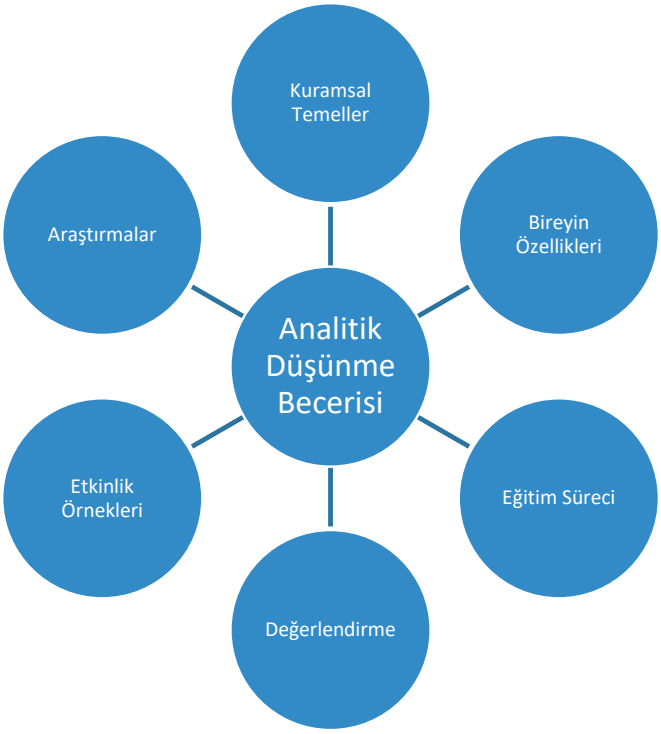

Günlük hayatta sıklıkla incelemek anlamında kullandığımız analiz etme düşüncesinden farklı olarak analitik düşünme becerisi bütünü oluşturan parçaların belirlenmesi olarak tanımlanmaktadır. Bütün kendini oluşturan birimlere ayrılabilir ve birimlerin tanımlanması bütünün anlaşılmasını kolaylaştırır. Yine, bütünü oluşturan birimlerin birbiri ile olan ilişkilerinin belirlenmesi de analitik düşünme becerisinin konusudur. Örneğin, insan organizmasını oluşturan sistemlerin, sistemleri oluşturan organların, organları oluşturan dokuların ve aynı görev için bir araya gelen benzer özellikteki hücrelerin organizasyonunu anlamak analitik düşünme becerisinin kullanılmasını gerektirir. Son olarak, parçaların altında yatan anlamın açığa çıkarılması analitik düşünme becerisinin ürünüdür. Analitik düşünme becerisi öğretilebilir, geliştirilebilir ve değerlendirilebilir bir beceridir.

GİRİŞ

İnsan, deneyimlediği nesne, olay ve kişileri tanıma, anlama ve bu sayede bilgiye dönüştürme gücüne sahip karmaşık bir donanıma sahiptir. Deneyimin bilgiye dönüşümü bilişsel süreçlerin işe koşulmasını zorunlu kılar. Başka bir ifade ile zihnimiz nesne, olay ya da kişileri ele alır, onları bilişsel olarak işlem yapabileceği kalıplara çevirir. Kalıplar önceki kalıplarla karşılaştırılır. Karşılaştırma sırasında benzerlik ve farklılıklar ortaya çıkarılmaya çalışılır. Kalıp bir seferde işlenemeyecek kadar büyükse daha küçük birimlere ayrıştırılır. Böylece, her birim tek tek incelenebilir. Birimler tanımlanabilir, benzerlik ya da farklılıkları belirlenebilir. Bütün içindeki yerleri ya da işlevleri ortaya çıkarılabilir. Eksik ya da fazla birimler belirlenebilir. Bir birimden hareketle başka bir birim ortaya konabilir. Böylece bir probleme çözüm üretilebilir, olayların daha iyi anlaşılması sağlanabilir ya da birimler arası ilişkiler açığa çıkarılabilir. Bütünü oluşturan birimler organize edilebilir. Tüm bu işlemler analitik düşünme gücüyle insanın zihninde gerçekleşir. Bu bölümde analitik düşünme becerileri ele alınacaktır.

1. ANALİTİK DÜŞÜNME BECERİSİNİN KURAMSAL TEMELLERİ

Bu bölümde analitik düşünme becerisinin tanımı, sınıflandırılması, kısa tarihçesi ve kuramsal temellerine yer verilmiştir.

Tanım

Analiz, bir şeyin unsurlarını, ne yapıldığını, nasıl monte edileceğini ve bağıl bileşenlerin nasıl bağlanacağını bulmak için parçalara ayırmak anlamına gelir. Analitik düşünme becerisi ise bir şeyin veya herhangi bir maddenin çeşitli unsurlarını ayırt etme ve olanların gerçek nedenini bulmak için bu unsurlar arasındaki makul ilişkileri belirleme yeteneği olarak tanımlanabilir. Alan yazın incelendiğinde, araştırmacıların farklı yollardan analitik düşünmeyi tanımladıkları görülmektedir. Tablo 1'da araştırmacıların yaptıkları bazı tanımlamalara yer verilmiştir (Olça, 2015).

Kaynakça

Abraham, A., & Windmann, S. (2007). Creative cognition: The diverse operations and the prospect of applying a cognitive neuroscience perspective. *Methods,* 42(1), 38-48.

Akar, Ü. (2007). Öğretmen adaylarının bilimsel süreç becerileri ve eleştirel düşünme beceri düzeyleri arasındaki ilişki. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi) Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi.

Amer, A. (2005). Pathways to higher education http://www.pathways.cu.edu.eg/subpages/training_courses/C10-1%20Analytical%20Thinking.pdf sayfasından 16.06.2020 tarihinde erişilmiştir.

Anderson, L.W., Krathwohl, D.R., Airasian, P.W., Cruikshank, K.A., Mayer, R.E., Pintrich, P.R., Raths, J., & Wittrock, M.C. (2001). *A taxonomy for learning, teaching, and assessing: A revision of Bloom's Taxonomy of Educational Objectives.* New York: Longman.

Barrouillet, P. (2011). Dual-process theories of reasoning: The test of development. *Developmental Review*, 3, 151–179.

Bloom, B. (1974). *Taxonomy of educational objectives: The classification of educational goals.* New York: David McKay Company.

Bloom, B. S., Engelhart, M. D., Furst, E. J., Hill, W. H., & Krathwohl, D. R. (1956). *Taxonomy of educational objectives: Handbook I: Cognitive domain.* New York, NY: David McKay.

Bochenski, J. M. (1996). *Felsefece düşünmenin yolları* (Çev. Dinçer, K.). Ankara: Bilim ve sanat yayınları.

Brookhart, S. M. (2010). *How to assess higher-order thinking skills in your classroom.* Alexandria, VA: ASCD.

Burden, R. (1998). How can we best help children to become effective thinkers and learners?; the case for and against thinking skills programmes. *Thinking Through The Curriculum,*1-27.

Chaffee, J. (1990). *Thinking critically.* Houghton Mifflin Company, Boston, MA.

Çakır, N. (2013). Üniversite Eğitiminin Üst Düzey Düşünme Becerilerinin Gelişimine Etkisi. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi.

De Neys, W., & Glumicic, T. (2008). Conflict monitoring in dual process theories of thinking. *Cognition,* 106, 1248-1299.

Dewey, J. (1997). *How we think*. Mineola, NY: Dover.

Elder, L., & Paul, R. (2007). The thinker's guide to analytic thining: how to take thinking apart and what to look for when you do, the elements of thinking and standards they must meet. Foundation for critical thinking. http://www.criticalthinking.org/ sayfasından 27. 06. 2020 tarihinde ulaşılmıştır.

Erden, M., & Akman, Y. (1997). *Eğitim psikolojisi: Gelişim-öğrenme-öğretme.* (5. baskı) Ankara: Arkadaş Yayınevi.

Evans, J. St. B. T. (2005). Deductive reasoning. K. J. Holyoak & R. J. Morrison (Ed). *The Cambridge handbook of thinking and reasoning.* (s. 169-184). New York: Cambridge University Press.

Glassner, A., & Schwartz, B. (2007). What stands and develops between creative and criatical thinking? Argumentation. *Thinking Skills and Creativity,* 2(1), 10–18.

Gozzi, M., Cherubini, P., Papagno, C., & Bricolo, E. (2011). Recruitment of intuitive versus analytic thinking strategies affects the role of working memory in a gambling task. *Psychological Research,* 75, 188-201.

HayGroup. (2010). Raising achievement in our schools: Models of excellence for headteachers in different settings. http://www3.nccu.edu.tw/~mujinc/teaching/9-101principal/refer9-1%28kpool-hay-models-of-excellence-parts-1-2%29.pdf sayfasından 17.06.2020 tarihinde erişilmiştir.

Hong, E., & Milgram, R. M. (2008). *Preventing talent loss.* New York: Routledge.

Järvelä, S. (2006). Personalised Learning? New insights into fostering learning capacity. OECD. http://www.oecd.org/dataoecd/51/37/41176687.pdf sayfasından 17.06.2020 tarihinde erişilmiştir.

Kayalı, Ş. (2015). An exploratory study to assess analytical and logical thinking skills of the software practitioners using a gamification perspective. (Unpublished Doctoral Dissertation). Ankara: Çankaya University.

Konyalihatipoğlu, M. E. (2016). Ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin analitik ve bütüncül düşünme stillerinin solo taksonomisi ile incelenmesi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Rize: Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi.

Langrehr, J. (2008). *Learn to Think (Thinking lessons).* London: Routledge.

Macchi, L. & Bagassi, M. (2012). Intuitive and analytical processes in insight problem solving: A psychorhetorical approach to the study of reasoning. *Mind and Society,* 11, 53–67

Malloy, C., & Jones, M. (1998). An ınvestigation of african american students' mathematical problem solving. *Journal for Research In Mathematics Education,* 29(2), 143–164.

Marzano, R. J. (2011). The art and science of teaching; Teaching argument. *Educational Leadership,* 70(1), 80-81.

Miron-Spektor, E., Efrat-Treister, D., Rafaeli, A., & Schwarz-Cohen, O. (2011). Others' anger makes people work harder not smarter: The effect of observing anger and sarcasm on creative and analytic thinking. *Journal of Applied Psychology,* 96(5), 1065–1075.

Olça, M. (2015). Probleme dayalı öğrenme yönteminin öğrencilerin analitik düşünme becerileri, kavramsal anlamaları ve fene yönelik tutumları üzerine etkisi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.

Pennycook, G., Cheyne, J. A., Barr, N., Koehler, D. J., & Fugelsang, J. A. (2014). The role of analytic thinking in moral judgements and values. *Thinking & Reasoning,* 20(2), 188–214.

Ruetten, M. K. (1997). *Developing composition skills: Rhetoric and grammar.* Boston, MA: Heinle & Heinle Publishers.

Ruggiero, V. R. (2004). The art of thinking: A guide to critical and creative thought. 7. Edition, ABD: Pearson Longman.

Saifer, S. (2018). *HOT skills: developing higher-order thinking in young learners.* MN: Redleaf Press

Seferoğlu, S. S., & Akbıyık, C. (2006). Eleştirel düşünme ve öğretimi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* 30, 193-200.

Sloman, S. A., & Lagnado, D. A. (2005). The problem of ınduction. K. J. Holyoak & R. J. Morrison (Ed). *The cambridge handbook of thinking and reasoning* (s. 95-116). New York: Cambridge University Press.

Sternberg R. J. (2006). The rainbow project: Enhancing the SAT through assessments of analytical, practical, and creative skills. *Intelligence,* 34, 321–350

Tsalapatas, H., Heidmann, O., Alimisi, R., Tsalapatas, S., Florou, C., & Houstis, E. (2011). Visual programming towards the development of early analytical and critical thinking. Int. Conference on Future of Education Konferansında Sunulan Bildiri. Floransa, İtalya.

TTKB (2006). İlköğretim *fen ve teknoloji dersi (6, 7 ve 8. sınıflar)* öğretim *programı*. Ankara: MEB.

TTKB (2013). İlköğretim *kurumları* (İlkokullar ve Ortaokullar) *fen bilimleri dersi (3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar)* öğretim programı. Ankara: MEB.

TTKB (2016). *Düşünme eğitimi dersi (7 ve 8. sınıflar) öğretim programı*. Ankara: MEB.

TTKB (2018). *Fen bilimleri dersi öğretim programı (İlkokul ve Ortaokul 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar)*. Ankara: MEB.

Uçar, O. (2019). Çağdaş sınıf yönetiminde düşünme becerilerinin üst düzeye çıkarılmasında, öğretmen ve okul yöneticilerinin rolünün öğretmen görüşlerine göre incelenmesi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Okan Üniversitesi.

Bölümdeki görsellerin alındığı adresler:

URL1: https://ekoegitim.com.tr/urunler/kurbaga-gelisim-katli-yapboz/

URL2: https://sonria.com/aristoteles-descartes/

URL3: https://rasyonalizm.nedir.org/

URL4: https://miesofficial.com/blog/analitik-dusunme-nedir/

URL5:https://astrobites.org/2017/08/12/boys-girls-and-the-pursuit-of-science/

URL6: https://www.edweek.org/ew/articles/2015/08/19/minecraft-fueling-creative-ideas-analytical-thinking-in.html

URL7: http://kolej.gazi.edu.tr/posts/view/title/hucre-modeli-sergisi-193250

URL8: https://ptaourchildren.org/science-literacy/

URL9: https://www.abccevre.com/trabzon-ilinde-cevre-cezalari.html

BÖLÜM 3

ANALOJİK DÜŞÜNME BECERİSİ

Dr. Eda YALÇIN İNCİK[1]

İÇİNDEKİLER

Amaçlar
Kavram Haritasında Yolculuk
GİRİŞ
1. ANALOJİK DÜŞÜNME BECERİSİNİN KURAMSAL TEMELLERİ
2. ANALOJİK DÜŞÜNME BECERİSİNE SAHİP BİREYLERİN ÖZELLİKLERİ
3. EĞİTİM-ÖĞRETİMDE ANALOJİK DÜŞÜNME BECERİSİ
A. Analojik Düşünme Becerisinin Farklı Alanlarda Öğretimi
B. Öğretim Programları ve Analojik Düşünme
C. Analojik Düşünme Öğretiminde Öğrenme Ortamı Tasarımı
D. Analojik Düşünme Becerisinin Öğretiminde Kullanılabilecek Araç-Gereçler ve Öğretim Yaklaşımları
E. Analojik Düşünme Becerisinin Öğretiminde Kullanılabilecek Etkinlikler
F. Analojik Düşünme Becerisinin Geliştirilmesinde Öğretmene Düşen Sorumluluklar
G. Analojik Düşünme Becerisinin Geliştirilmesinde Öğrenciye Düşen Sorumluluklar
4. ANALOJİK DÜŞÜNME BECERİSİNİN ÖLÇÜLMESİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ
5. ANALOJİK DÜŞÜNME BECERİSİNE GÖRE HAZIRLANMIŞ ETKİNLİK ÖRNEĞİ PLANI "FEN BİLİMLERİ DERSİ ÖRNEĞİ"
6. ARAŞTIRMACILARA ÖNERİLER
Bölüm Sonu Özeti
Kaynakça
Yazar Bilgisi

1 Mersin Üniversitesi

Amaçlar

Bu bölümü çalışmayı tamamladıktan sonra;

- *Analoji ve analojik düşünme kavramlarını tanımlayabilecek,*
- *Analojileri sınıflandırabilecek,*
- *Analojik düşünmenin kuramsal temellerini açıklayabilecek,*
- *Analojik düşünme becerisine sahip bireylerin özelliklerini sıralayabilecek,*
- *Analojik düşünme becerisinin farklı alanlardaki yerini tartışabilecek,*
- *Analojik düşünme becerisinin öğretiminde kullanılabilecek analoji öğretim modellerini açıklayabilecek,*
- *Analojik düşünme becerisinin öğretiminde kullanılabilecek araç-gereçleri sıralayabilecek,*
- *Analojik düşünme becerisinin öğretiminde öğretmenin sorumluluklarını tartışabilecek,*
- *Analojik düşünme becerisinin değerlendirilmesini açıklayabileceksiniz.*

Kavram Haritasında Yolculuk

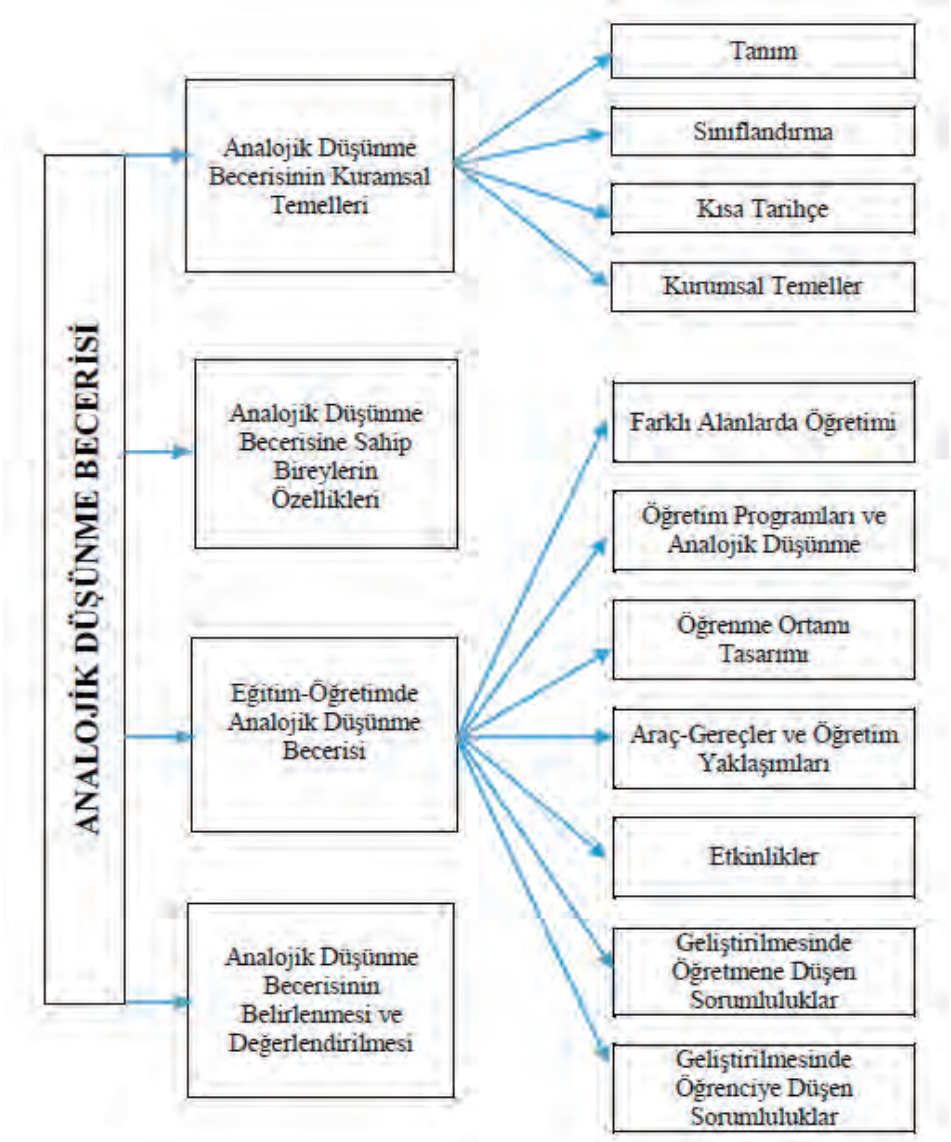

GİRİŞ

21. yüzyılın anahtar kavramı bilgidir. Ancak bilgi sahibi olmak günümüzde tek başına yeterli bir nitelik olarak kabul edilmemektedir. Bilginin teori olmaktan çıkarılarak gerçek hayatta pratiğe dökülmesi önemlidir. İçinde bulunduğumuz yüzyıl nitelikli bireyi kendi öğrenme sürecini tanıyan, bilgiye ulaşan, elde ettiği bilgiyi etkin kullanarak yeni bilgiler üreten; bu süreçte sorgulama, değerlendirme, problem çözme davranışlarını sergileyen yaratıcı, yenilikçi ve girişimci kişilik özelliklerine sahip kişi olarak tanımlamaktadır. Bireylerin söz konusu davranışları sergilemesi ve belirtilen becerilere sahip olabilmesi için doğuştan gelen bazı özellikler ve kişilik yeterli değildir. Bu noktada bilgi edinme sürecinin önemli bir bileşeni olan düşünme ve düşünme becerileri önemli bir rol üstlenmektedir.

Eğitim düşünme becerilerinin öğrenilmesinde ve nitelikli bir şekilde geliştirilmesinde önemli bir etkendir. Bu nedenle eğitim programlarında düşünme becerilerinin öğretimine ve geliştirilmesine yer verilmeli, öğrenme-öğretme süreçlerinde öğrencilerin düşünme becerilerini sergileyeceği öğrenme durumları oluşturulmalıdır.

Bu bölümde analojik düşünme becerisi ele alınmıştır. Bu kapsamda öncelikle *"Analoji ve analojik düşünme nedir?"* sorularına cevap aranmış, analojik düşünmenin kısa tarihçesine ve kuramsal temellerine değinilmiştir. Eğitim-öğretimde analojik düşünme becerisi ele alınarak bir ders planı örneğine yer verilmiş ve son olarak araştırmacılara öneriler sunularak analojik düşünme becerisine ilişkin bütünsel bir bakış sağlayacak bir kurgu oluşturulmuştur.

1. ANALOJİK DÜŞÜNME BECERİSİNİN KURAMSAL TEMELLERİ

Tanım

Analoji anlamlandırmak, çıkarımda bulunmak, yeni soyutlamalar öğrenmek için kullanılan, kavramsal değişimi sağlayan kuvvetli bilişsel bir mekanizma ve akıl yürütme yöntemidir (Brown, 1992; Gentner & Holyauk, 1997; Holyoak, Gentner & Kokinov, 2001). Analoji, bilinmeyen bir kavramın/olayın/olgunun bilinen bir kavrama/olaya/olguya benzetilerek açıklanmasıdır (Blanchette & Dunbar 2001; Duit 1991; Glynn, 1994; Harrison & Treagust 2006). Bilinmeyen kavram/olay/olgu hedef, bilinen kavram/olay/olgu ise kaynaktır. Analoji ise kaynak kavramdaki özelliklerin hedef kavrama uygulanmasıdır. Hedef ve kaynak arasındaki ilişki Şekil 1'de sunulmuştur.

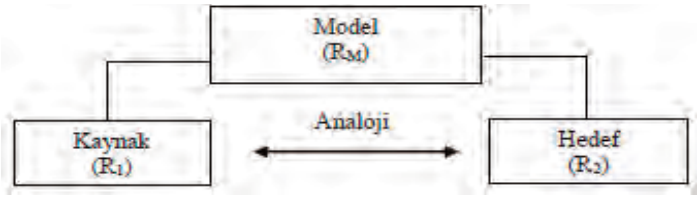

Şekil 1. Analoji (Duit, 1991)

Kaynakça

Alkın-Şahin, S., & Tunca, N. (2013). Düşünme becerileri, düşünmeyi destekleyen sınıf ortamı ve öğretmen davranışları. G. Ekici ve M. Guven (Edt.) *Öğrenme-öğretme yaklaşımları ve uygulama örnekleri*. Ankara: PegemA

Apostolatua, I. (2012). On the history of the concept of «analogy». The Greek-Latin antiquity. *Procedia-Social and Behavioral Sciences, 63*, 331-342.

Arkan-Sezgin, K., Çarıkçı, S., & Öntaş, T. (2018). İlkokul programlarında yer alan düşünme becerilerinin incelenmesi. *International Anatolia Academic Online Journal / Sosyal Bilimler Dergisi, 2*,24-42.

Aykutlu, I., & Şen, A. İ. (2011). Lise öğrencilerinin elektrik akımı konusundaki kavram yanılgılarının belirlenmesinde ve giderilmesinde analojilerin kullanılması. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi (EFMED),* 5(2), 221-250.

Aykutlu, I. & Şen, A. İ. (2012). Üç aşamalı test, kavram haritası ve analoji kullanılarak lise öğrencilerinin elektrik akımı konusundaki kavram yanılgılarının belirlenmesi. *Eğitim ve Bilim, 37*(166), 275-288.

Blanchette, I., & Dunbar, K. (2001). Analogy use in naturalistic settings: The influence of audience, emotion, and goals. *Memory & Cognition, 29*(5), 730-735.

Boden, M. A. (1994). *Dimensions of creativity.* Cambridge, MA: MIT Press.

Boden, M. A. (2004). *The creative mind: Myths and mechanisms*. London: Routledge.

Brown, D. E,. & Clement, J. (1989). Overcoming misconceptions via analogical reasoning: Abstract transfer versus explanatory model construction. *Instructional Science*, *18*, 237-261.

Brown, D. E. (1992). Using examples and analogies to remediate misconceptions in physics: factors influencing conceptual change, *Journal of Researche in Sience Teaching 29*(1), 17-34.

Brown, S., & Salter, S. (2010). Analogies in science and science teaching. *Advance in Physiology Education, 34*(4), 167-169.

Bryce, T., & MacMillan, K. (2005). Encouraging conceptual change: The use of bridging analogies in the teaching of action-reaction forces and the 'at rest' condition in physics. *International Journal of Science Education, 27*(6), 737-763.

Chuang, M. H., & She, H. C. (2013). Fostering 5th grade students' understanding of science via salience analogical reasoning in on-line and classroom learning environments. *Educational Technology & Society, 16*(3), 102-118.

Christie, S., & Gentner, D. (2010). Where hypotheses come from: Learning new relations by structural alignment. *Journal of Cognition and Development*, *11*, 356-373.

Clement, J. K. (1982). Analogical reasoning patterns in expert problem solving. *Fourth Annual Conference of The Cognitive Science Society*. Ann Arbor, MI.

Crowley, J. K. (2002). *Analogies constructed by students in a selective high school Erişim adresi:* https://espace.curtin.edu.au/bitstream/handle/20.500.11937/1315/13465_Crowley%20J%202002.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Curtis, R.V., & Reigeluth, C.M. (1984). The use of analogies in written text. *Instructional Science, 13*(2), 99-117.

Çıray, F., & Erişti, B. (2014). Disiplinlerarası analoji tabanlı öğretimin farklı düzeylerde akademik başarılı ilköğretim öğrencilerinin fen ve teknoloji dersi öğrenme düzeyleri üzerindeki etkisi. *İlköğretim Online,* 13(3), 1049-1064.

Dagher, Z. R. (1995). Analysis of analogies used by science teachers. *Journal of Research in Science Teaching, 32,* 259-270.

Dagher, Z. R. (2005). The case for analogies in teaching science for understanding. J. J. Mintzes, J. H. Wandersee, & J. D. Novak (Ed.), *Teaching science for understanding; a constructivist view* içinde (s. 195-211). Elsevier Academic Press.

Davis, G. A., Rimm, S. B., & Siegle, D. (2014). *Education of the gifted and talented* (6th Ed.). Pearson Education Limited.

De Bono, E. (1976). *Teaching thinking.* England: Penguin Books Ltd.

Dilber, R., & Düzgün, B. (2008). Effectiveness of analogy on students' success and elimination of misconception. *Latin-American Journal of Physics Education, 2*(3), 174-183.

Doğanay, A., & Sarı, M. (2012). Düşünme dostu sınıf ölçeği (DDSÖ) geliştirme çalışması. *İlköğretim Online,* 11(1), 214-229.

Duit, R. (1991). On the role of analogies, methapors in learning science. *Science Education,75,* 649-672.

Dunbar, K. (2001). The analogical paradox: Why analogy is so easy in naturalistic settings, yet so difficult in the psychological laboratory. D. Gentner, K. J. Holyoak, & N. Kokinov (Ed.), *The analogical mind: Perspectives from cognitive science* içinde (s. 313-334). Cambridge, MA: MIT Press.

Dunbar, K., & Fugelsang, J. (2004). Scientific thinking and reasoning. K. J. Holyoak & R. Morrison (Ed.), *Cambridge handbook of thinking & reasoning* içinde (s. 705-726). England, Cambridge University Press.

English, L. (2004) Mathematical and analogical reasoning in early childhood education. L. English (Ed.), *Mathematical and analogical reasoning of young learners* içinde (s. 1-21). London. Lawrence Erlbaum Associates Pulishers.

Erol-Şahin, A. N. (2021). *Tarih derslerinde analoji temelli etkinliklerle öğretim*. Ankara: İksad Yayınevi.

Fischer, O. (2019). *Analogy in language and linguistics.* Oxford University Press. DOI: 10.1093/OBO/9780199772810-0238

Gentner, D. (1983). Structure-mapping: a theoretical framework for analogy. *Cognitive Science, 7,* 155-170.

Gentner, D., & Rattermann, M. J. (1991). Language and the career of similarity. S. A. Gelman & J. P. Byrnes (Eds), *Perspectives on thought and language: Interrelations in development* içinde (s. 225-277). London: Cambridge University Press.

Gentner, D., Brem, S., Ferguson, R.W., Wolff, P., Markman, A.B.& Forbus, K.D. (1997). Analogy and creativity in the works of Johannes Kepler. T. B. Ward, S.M. Smith, & J. Vaid, (Ed.), *Creative though: an investigation of conceptual structures and processes* içinde (s. 403-459). Washington, DC: American Psychological Association.

Gentner, D., & Holyoak, K. J. (1997). Reasoning and learning by analogy. *American Psycholojist, 52*(1), 32-34.

Gentner, D. (1998). Analogy. W. Bechtel & G. Graham (Ed.), *A companion to cognitive science* içinde (s. 107-113). Oxford: Blackwell.

Gentner, D., & Medina, J. (1998). Similarity and the development of rules. *Cognition, 65*, 263-297.

Gentner, D., & Colhoun, J. (2010). Analogical processes in human thinking and learning. B.M. Glatzeder, V. Goel, & A. Müller (Ed), *Towards a theory of thinking building blocks for a conceptual framework* içinde (s. 35-48). New York: Springer

Gentner, D., & Smith, L. (2012). Analogical reasoning. V. S. Ramachandram (Ed.), *Encyclopedia of human behavior* içinde (s. 130-136). Oxford, UK: Elsevier.

Gick, M. L. & Holyoak K.J. (1980). Analogical problem solving. *Cognitive Psychology 12*(3), 306-355.

Glynn, S. M. (1989). The teaching with analogies model: explaining concepts in expository texts. K. D. Muth (Ed.), C*hildren's comprehension of narrative and expository text: research into practice* içinde (s. 185-204). Neward, DE: International Reading Association.

Glynn, S. M. (1994). *Teaching science with analogies: A strategy for teachers and textbook authors.* National Reading Research Center Athens, GA.

Glynn, S. M., & Takahashi, T. (1998). Learning from analogy-enhanced science text. *Journal of Research in Science Teaching, 35*(10), 1129-1149.

Güneş, F. (2012). Öğrencilerin düşünme becerilerini geliştirme. *Türklük Bilimi Araştırmaları, 32,* 127-146.

Harrison, A. G., & Treagust, D. F. (1993). Teaching with analogies: A case study in grade-10 optics. *Journal of Research in Science Teaching, 30*(10), 1291-1307.

Harrison, A.G., & Treagust, D.F. (2006). Teaching and learning with analogies: Friend or foe?. P.J. Aubusson, A.G. Harrison, & S.M. Ritchie (Ed.), *Metaphor and analogy in science education* içinde (s. 11-24). Netherlands: Springer.

Heywood, D. (2002). The place of analogies in science education. *Cambridge Journal of Education, 32*(2), 233-247.

Hofstadter, D. R. (1985). *Metamagical themas: Questing for the essence of mind and pattern.* London: Viking.

Hofstadter, D. R. (2001). Epilogue: Analogy as the core of cognition. D. Gentner, K. J. Holyoak, & B. N. Kokinov (Eds.), *The analogical mind: Perspective from cognitive science* içinde (s. 499-538). Cambridge, MA: MIT Press.

Hofstadter, D. R., & Sander, E. (2013). *Surfaces and essences: Analogy as the fuel and fire of thinking.* New York: Basic Books.

Holyoak, K.J., & Thagard, P. (1995). *Mental leaps: Analogy in creative thought*. Cambridge, MA: MIT Press.

Holyoak, K.J., Gentner, D., & Kokinov, B.N. (2001). Introduction: the place of analogy in cognition. D. Gentner, K.J. Holyoak, & B.N. Kokinov (Ed.), *The analogical mind: Perspectives from cognitive science* içinde (s. 1-19). Cambridge, MA: MIT Press.

Kao, C. (2014). Exploring the relaitionships between analogical, analitical and creative thinking. *Thinking Skills and Creativity, 13*, 80-88.

Kılıç, D. (2007). *Analojilerle öğretim modelinin 9.sınıf öğrencilerinin kimyasal bağlar konusundaki yanlış kavramalarının giderilmesi üzerine etkisi* (Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi.

Kobal, S.(2011). *İlköğretim ikinci kademe fen ve teknoloji dersinde analojilere dayalı öğretimin başarı, tutum ve hatırda tutma düzeyi üzerindeki etkisinin araştırılması* (Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi). Denizli: Pamukkale Üniversitesi.

Kolodner, J.L. (1997). Educational implications of analogy: A view from case-based reasoning. *American Psychologist, 52*(1), 57-66.

Koyuncu Şahin, M, & Akman, B. (2018). Erken çocukluk döneminde düşünme becerilerinin gelişimi. *Milli Eğitim, 218,* 5-20.

Kuru, H. (2012). *Ortaöğretim 9. sınıf öğrencilerinin analojik düşünme durumlarının saptanması ve biyoloji öğretiminde analoji kullanımının öğrenci başarısına etkisi* (Yayımlanmamış Y*üksek lisans tezi).* Ankara: Gazi Üniversitesi.

Maguire, L.G. (2019). Analogical thinking: a method for solving problems. [Blog yazısı] Erişim adresi: https://larrygmaguire.com/analogical-thinking/

Matlen, B. J., Vosniadou, S., Jee, b. D., & Ptouchkina, M. (2011). Enhancing the comprehension of science text through visual analogies. *Proceedings of the Annual Meeting of the Cognitive Science Society, 33*, 2910-2915.

Mehrotra, P. (2018, 3 Aralık). How to boost analogical reasoning [Blog yazısı] Erişim adresi: https://edcircuit.com/how-to-boost-analogical-reasoning/

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2018). *Fen bilimleri dersi öğretim programı (İlkokul ve Ortaokul 3,4,5,6,7,8. sınıflar)*. Ankara.

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) (2016). *Düşünme eğitimi dersi eğitim programı (7. ve 8. sınıflar)*. Ankara.

Nedim-Bal, P., Murat, M., & Erkan, B. (2020). Soyut düşünme becerileri açısından hikâyeler üzerinde analojik düşünme. *The Journal of International Education Science, 25*(7), 29-55.

Newmann, F.M. (1991). Classroom thoughtfulness and students' higher order thinking: common ındicators and diverse social studies courses. *Theory and Research in Social Education, 19*(4), 410-433.

Paris, N.A. (1999). Biology by analogy. *The Science Teacher,* 66 (8), 38-41.

Perkins, D.N. (1997). Creativity's Camel: The role of analogy in invention. T.B. Ward, S. M. Smith, & J. Vaid, (Ed.), *Creative thought an investigation of conceptual structures and processes* içinde (s. 523-538), Washington, DC: American Psychological Association.

Pittman, K.M. (1999). Student-generated analogies: *Another way of knowing? Journal of research in science teaching, 36*(1), 1-22.

Polya, G. (1954). *Mathematics and plausible reasoning*. Princeton, NJ: Princeton University.

Ritchhart, R., & Perkins, D.N. (2008). Making thinking visible. *Educational Leadership, 65*(5), 57-61.

Richland, L.E., Morrison, R.G., & Holyoak, K.J. (2006). Children's development of analogical reasoning: Insights from scene analogy problems. *Journal of Experimental Child Psychology, 94,* 249-273.

Richland, L.E., & McDonough, I. M. (2010). Learning by analogy: Discriminating between potential analogs. *Contemporary Educational Psychology, 35*, 28-43.

Richland, L.E., & Hansen, J. (2013). Reducing cognitive load in learning by analogy. *International Journal of Psychological Studies, 5*(4), 69-80

Richland, L. E., & Simms, N. (2015). Analogy, higher order thinking, and education. *Wiley Interdisciplinary Reviews: Cognitive Science, 6*(2), 177-192.

Runco, M.A. (2006). *Creativity theories and themes: Research, development, and practice*. San Diego, CA: Academic Press.

Sawyer, R.K. (2006). *Explaining creativity: The science of human innovation.* Oxford: Oxford University Press.

Senemoğlu, N. (2005). *Gelişim öğrenme ve öğretim kuramdan uygulamaya*. Ankara: Gazi Kitapevi.

Swearingen, J. (2016). An idea that stuck: how George de Mestral invented the velcro fastener. [Blog yazısı] Erişim adresi: https://nymag.com/vindicated/2016/11/an-idea-that-stuck-how-george-de-mestral-invented-velcro.html

Şahin, F. (2000). *Okul öncesinde fen bilgisi öğretimi ve aktivite örnekleri*. İstanbul: YaPa Yayınları.

Vendetti, M.S., Matlen, B.J., Richland, L.E., & Bunge, S.A. (2015). Analogical reasoning in the classroom: İnsights from cognitive science. *Mind, Brain, and Education, 9*(2), 100-106.

Yılmaz, S., Eryılmaz, A., & Geban, Ö. (2002). Birleştirici benzetme yönteminin lise öğrencilerinin mekanik konularındaki kavram yanılgıları üzerindeki etkisi. *V. Ulusal Fen Bilimleri ve Matematik Eğitimi Kongresi* içinde (627- 633). Ankara.

Zeitoun, H.H. (1984). Teaching scientific analogies: A proposed model. *Research in Science & Technological Education, 2*(2), 107-125.

Zembat, R., Şahin, F., Çağlak, S., & Polat, Ö. (1999). Okul öncesinde analojilerin yeri. *4. Ulusal Fen Bilimleri Kongresi* içinde (370-377). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Bölümdeki görsellerin alındığı adresler:

https://www.google.com.tr/imghp?hl=tr&tab=wi

http://office.microsoft.com/trtr/images/??Origin=EC790014051055&CTT=6&ver=12&app=winword.exe

BÖLÜM 4

ANLAMLI-NEDENSEL DÜŞÜNME BECERİSİ

Dr. Güneş KORKMAZ[1]

İÇİNDEKİLER

Amaçlar
Kavram Haritasında Yolculuk
GİRİŞ
1. ANLAMLI-NEDENSEL DÜŞÜNME BECERİSİNİN KURAMSAL TEMELLERİ
2. ANLAMLI-NEDENSEL DÜŞÜNME BECERİSİNE SAHİP BİREYLERİN ÖZELLİKLERİ
3. EĞİTİM-ÖĞRETİMDE ANLAMLI-NEDENSEL DÜŞÜNME BECERİSİ
A. Anlamlı-Nedensel Düşünme Becerisinin Farklı Alanlarda Öğretimi
B. Öğretim Programları ve Anlamlı-Nedensel Düşünme Becerisi
C. Anlamlı-Nedensel Düşünme Öğretiminde Öğrenme Ortamı Tasarımı
D. Anlamlı-Nedensel Düşünme Becerisinin Öğretiminde Kullanılabilecek Araç-Gereçler ve Öğretim Yaklaşımları
E. Anlamlı-Nedensel Düşünme Becerisinin Öğretiminde Kullanılabilecek Etkinlikler
F. Anlamlı-Nedensel Düşünme Becerisinin Geliştirilmesinde Öğretmene Düşen Sorumluluklar
G. Anlamlı-Nedensel Düşünme Becerisinin Geliştirilmesinde Öğrenciye Düşen Sorumluluklar
4. ANLAMLI-NEDENSEL DÜŞÜNME BECERİSİNİN ÖLÇÜLMESİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ
5. ANLAMLI-NEDENSEL DÜŞÜNME BECERİSİNE GÖRE HAZIRLANMIŞ ETKİNLİK ÖRNEĞİ PLANI "SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA VE EĞİTİM DERSİ ÖRNEĞİ"
6. ARAŞTIRMACILARA ÖNERİLER
Bölüm Sonu Özeti
Kaynakça
Yazar Bilgisi

1 Özel Ege Lisesi

Amaçlar

Bu bölümü çalışmayı tamamladıktan sonra;

- *Anlamlılık ve nedensellik kavramlarının tanımını yapabilecek,*
- *Anlamlı-nedensel düşünme becerisinin kuramsal temelleri hakkında farkındalık kazanacak,*
- *Anlamlı-nedensel düşünme becerisine sahip bireylerin özelliklerini açıklayabilecek,*
- *Anlamlı-nedensel düşünme becerisinin öğretimine yönelik etkinlikler planlayabilecek,*
- *Anlamlı-nedensel düşünme becerisinin öğretiminde kullanılabilecek yöntem ve teknikler hakkında farkındalık kazanacak,*
- *Anlamlı-nedensel düşünme becerisinin ölçülmesi ve değerlendirilmesi hakkında farkındalık kazanacak,*
- *Anlamlı-nedensel düşünme becerisinin geliştirilmesinde öğretmene ve öğrenciye düşen sorumlulukları açıklayabileceksiniz.*

Kavram Haritasında Yolculuk

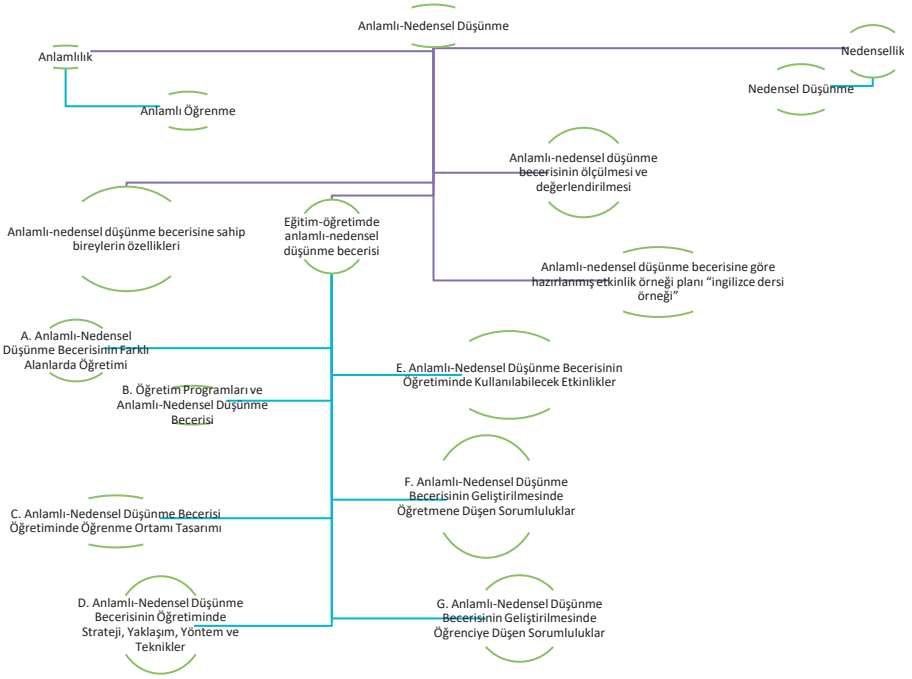

GİRİŞ

1. ANLAMLI-NEDENSEL DÜŞÜNME BECERİSİNİN TANIMI VE KURAMSAL TEMELLERİ

Düşünme, beynimizi kullanarak çevremizde gerçekleşen olayları anlamak ve bu olaylara nasıl karşılık ya da tepki vereceğimize karar vermek ile ilgili süreci kapsayan bilişsel bir etkinliktir. Bilişsel kapasite gerektiren bu süreci gerçekleştirebilme biz insanlara yönelik bir özelliktir. Bu bölümde yer alan anlamlı nedensel düşünme becerisi de üst düzey bilişsel düşünme ile ilişkili bir başka beceriyi ifade etmektedir. Bu bağlamda, anlamlı-nedensel düşünme becerisi kavramının diğer düşünme becerileri ile benzer ve farklı yönlerinin kavranabilmesi ve kavramın daha iyi anlaşılabilmesi için içerisinde yer alan "anlamlılık" ve "nedensellik" kavramlarının bu bölümde gözden geçirilmesi yerinde olacaktır.

"Anlamlılık" kavramı bireyin bilgiyi kendi yaşantısına uygun şekle getirdiği, önceki öğrenmelerini kendi duygu ve düşüncelerine göre yapılandırdığı düzeyi ifade etmektedir. Diğer bir deyişle, bireyler bilgilere kendilerine göre anlam yükleyerek bilgiyi anlamlı kılarlar. Bilgiyi anlamlı kılma çabası, bireyin var olan duygu, düşünce ve deneyimleri ile ilişkilidir. Özetle, "anlamlı" bilgi yeni bilginin önceki bilgilerle etkileşimi sonucunda ortaya çıkar (Agra ve diğerleri, 2019). Bu kavram, Amerikalı psikolog David Ausubel'in literatüre kazandırdığı anlamlı öğrenme kuramı ile ilgilidir (Sexton, 2020; Wajner, 2019) ve öğrenenin edindiği yeni bilgiler kendi bilişsel yapısında var olan ön bilgilerle etkileşim içerisine girdiğinde gelişeceğini, zenginleşeceğini ve yeni bir anlam kazanacağını ifade eder (Polman, Hornstra & Volman, 2020). Bu bağlamda, her bilginin birey için anlamlı olması beklenemeyeceği gibi, herkesin bir şeye aynı anlamı yüklemesi de mümkün değildir. Bu durum, bireyin öğreneceği bilgiye verdiği önem derecesine göre değişmektedir (Apino & Retnawati, 2017; Daley, Durning & Torre, 2016; Polman, Hornstra & Volman, 2020). Dolayısıyla, bireylerin var olan bilgileri ve yeni edinecekleri bilgiler arasında anlamlı bir bağ kurmasına ek olarak öğrenilecek bilgiyi önemsemesi de gerekir.

"Nedensellik" kavramı ise en genel anlamda "neden-sonuç ilişkisi kurabilme durumu" olarak ifade edilebilir (Berkant, 2009). Nedensellik için; aynı şartlar altında aynı nedenlerin aynı sonuçları doğurması veya birbirini zorunlulukla takip eden iki durum gibi birçok açıklama veya tanım yapmak mümkündür. Örneğin; ateş, yanıcı bir maddeyle temas ettiğinde yakar, bir topa vurduğumuzda top hareket eder, bir metal ısınınca genleşir. Örneklerde görüldüğü gibi, bir A olayını her zaman aynı B olayının takip etmesi nedensellik olarak adlandırılır (Bal, 2019). Kavram, düşünme becerisi açısından düşünüldüğünde, belirli bir konu hakkında açıklama yapabilme, akıl yürütme, neden ile sonuç arasındaki ilişkileri analiz edebilme ve karar verme sürecidir (Zhang, Schölkopf, Spirtes & Glymour, 2018). Doğanay (2002) ise bu kavramı neden ve sonuç arasında ilişki kurabilmeyi içeren düşünme sürecinde kullanılan yollardan biri olarak tanımlamıştır. Nedensellik bilimsel araştırma süre-

Kaynakça

Abrami, P. C., Bernard, R. M., Borokhovski, E., Waddington, D. I., Wade, C. A., & Persson, T. (2015). Strategies for teaching students to think critically: A meta-analysis. *Review of Educational Research*, *85*(2), 275-314.

Adeyemo, D. A., & Adetona, M. O. (2007). A path analytic study of the personality factors affecting students' learning outcomes in Mathematics. *European Journal of scientific research*, *18*(1), 118-133.

Agra, G., Formiga, N. S., Oliveira, P. S. D., Costa, M. M. L., Fernandes, M. D. G. M., & Nóbrega, M. M. L. D. (2019). Analysis of the concept of Meaningful Learning in light of the Ausubel's Theory. *Revista Brasileira De Enfermagem, 72*(1), 248-255.

Ajogbeje, O. J., & Omirin, M. S. (2013). A causal Model of selected Non-cognitive learner s variables and Achievement in Junior Secondary school mathematics. *Journal of Education and Practice*, *4*(12), 1-9.

Aktın, K., & Dilek, G. (2014) Tarih/sosyal bilgiler öğretim programlarında okul öncesi dönemde tarih öğretimi: ABD örneği. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, *5*(16), 36-56.

Anlıak, Ş., & Dinçer, Ç. (2005). Okul öncesi dönemde kişiler arası bilişsel problem çözme becerilerinin geliştirilmesi. *Eğitim Araştırmaları, 20*, 122-134.

Apino, E., & Retnawati, H. (2017). Developing instructional design to improve mathematical higher order thinking skills of students. *Journal of Physics: Conference Series*, 812(1), 1-7.

Arnold, K. F., Berrie, L., Tennant, P. W., & Gilthorpe, M. S. (2020). A causal inference perspective on the analysis of compositional data. International journal of epidemiology. *International Journal of Epidemiology*, 49(4), 1307–1313.

Bal, M. (2019). David Hume'da nedensellik ve insanın özgürlüğü problemi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Malatya: İnönü Üniversitesi.

Bauer, J. R. (2018). Exploring the fundamentals of early causal reasoning (Unpublished doctoral dissertation). The University of Texas at Austin, Faculty of The Graduate School.

Bauer, J. R., & Booth, A. E. (2019). Exploring potential cognitive foundations of scientific literacy in preschoolers: Causal reasoning and executive function. *Early Childhood Research Quarterly*, *46*, 275-284.

Berkant, G. (2009). Öğrencilerin anlamlı nedensel düşünme becerilerinin akademik başarı, okuduğunu anlama ve cinsiyet açısından incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, *9*(3), 1125-1165.

Berkant, H. G. (2007). *Dokuzuncu sınıf biyoloji dersinde yapıcı öğrenme temelli hazırlanan anlamlı nedensel düşünmeye dayalı öğretimin öğrencilerin anlamlı nedensel düşünmelerine, akademik başarılarına, kalıcılığa ve günlük yaşam davranışlarına etkisi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Adana: Çukurova Üniversitesi.

Bozkurt Altan, E., Yamak, H., & Buluş Kırıkkaya, E. (2016). FeTeMM eğitim yaklaşımının öğretmen eğitiminde uygulanmasına yönelik bir öneri: Tasarım temelli fen eğitimi. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 6*(2), 212-232.

Bozloğan, R. (2010). Sürdürülebilir gelişme düşüncesinin tarihsel arka planı. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, (50), 1011-1028.

Carlson, S. M., & Moses, L. J. (2001). Individual differences in inhibitory control and children's theory of mind. *Child development, 72*(4), 1032-1053.

Chirico, A., Glaveanu, V. P., Cipresso, P., Riva, G., & Gaggioli, A. (2018). Awe enhances creative thinking: an experimental study. *Creativity Research Journal*, *30*(2), 123-131.

Daley, B. J., Durning, S. J., & Torre, D. M. (2016). Using concept maps to create meaningful learning in medical education. *MedEdPublish*, 1-29.

Doğan Altun, Z., & Ekinci Vural , D. (2017). Okul öncesi dönemde düşünme becerileri: Öğretmen görüşleri. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi, 44*, 214-224.

Doğanay, A. (2002). Öğretimde kavram ve genellemelerin geliştirilmesi. C. Öztürk ve D. Dilek (Ed.), *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi* içinde, (ss. 227-255). Ankara: Pegem.

Dunbar, K., & Fugelsang, J. (2005). Scientific thinking and reasoning. *The Cambridge handbook of thinking and reasoning,* 705-725.

El Soufi, N., & See, B. H. (2019). Does explicit teaching of critical thinking improve critical thinking skills of english language learners in higher education? a critical review of causal evidence. *Studies in Educational Evaluation, 60*, 140-162.

Galea, S., & Hernán, M.A. (2020). Win-Win: Reconciling Social Epidemiology and Causal Inference. *American Journal of Epidemiology*, 189(3), 167–170.

Gramling, M. D., & Grotzer, T. (2016). *Whole-Group Question-Asking in Two Classrooms During a Complex Causal Science Curricular Intervention.*

Heywood, D. (2015). A crisis of meaning: promoting new directions in science education. *Cultural Studies of Science Education*, *10*(2), 505-514.

Kara, Y., & Özgün-Koca, S. A. (2004). Buluş yoluyla öğrenme ve anlamlı öğrenme yaklaşımlarının matematik derslerinde uygulanması:" İki terimin toplamının karesi" konusu üzerine iki ders planı. *Elementary Education Online*, *3*(1), 2-10.

Karadoğan, S. (2016). Eğitimde sınıf-okul dışı öğrenme uygulamaları ve yaşanan sorunlar. R. Aksu (Ed.), Türkiye'de *eğitim sorunlarına yönelik akademik değerlendirmeler ve çözüm önerileri* içinde (ss. 47-84). Ankara: Maya Akademi.

Keleş, S., & Yurt, Ö. (2019). Erken çocukluk eğitiminde düşünmeyi görünür kılmak: Görünür düşünme yaklaşımı. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, *3*(1), 117-138.

Kılınç, H. S. (2018). Fen bilgisi öğretmenlerinin ve öğretmen adaylarının bilimsel süreç becerilerine sahip olma düzeylerinin incelenmesi: ölçek geliştirme ve uygulama çalışması. (Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi). Mersin: Mersin Üniversitesi.

Korkmaz, G. (2020). Yenilenen öğretmen yetiştirme lisans programlarının sürdürülebilir kalkınma için eğitim bağlamında incelenmesi. *Journal of Advanced Education Studies, 2*(2), 1-22. doi: 10.48166/ejaes.742200.

Köse, E. (2019). Karar verme stilleri ile sorun çözme becerileri arasındaki ilişkinin araştırılması. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 11*(4), 49-60.

Nurmadiah, N., Rokhmat, J., & Ayub, S. (2018). The Influence of causal thinking with scaffolding type 2a and 2b on optics problem-solving ability. *Jurnal Pendidikan Fisika Indonesia*, *14*(2), 65-72.

Özer, İ. (2003). *Sosyolojiye giriş*. Ankara: Martı Yayınevi.

Parker, J. (2004). The synthesis of subject and pedagogy for effective learning and teaching in primary science education. *British Educational Research Journal*, *30*(6), 819-839.

Polman, J., Hornstra, L., & Volman, M. (2020). The meaning of meaningful learning in mathematics in upper-primary education. *Learning Environments Research*, 1-18.

Rokhmat, J., Marzuki, H., & Verawati, N. N. S. P. (2017). The causal model in physics learning with a causaliticthinking approach to ıncrease the problem-solving ability of pre-service teachers. *Pertanika Journal of Social Science and humanities jssh,* 25, 153-168.

saçlı, f. (2013). *yaratıcı drama eğitiminin aday beden eğitimi öğretmenlerinin eleştirel düşünme becerileri ve eğilimleri üzerine etkisi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi.

Saka, A. (2019). Development of preservice biology teachers' skills in the causal process concerning photosynthesis. *Journal of Education and Training Studies*, *7*(4), 51-62.

Sexton, S. S. (2020). Meaningful learning—David P. Ausubel. In *Science Education in Theory and Practice* (pp. 163-175). Springer, Cham.

Sönmez, Ö. F., & Sevim, M. (2019). Sosyal bilgiler öğretiminde anlamlı öğrenme yaklaşımına göre hazırlanan etkinliklerin akademik başarıya ve kalıcılığa etkisi. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi*, *5*(3), 447-457.

Şahin, Ç., & Çakmak, N. (2016). Altı Şapkalı düşünmeye ve örnek olaya dayalı çalışma yapraklarının eleştirel düşünme becerisi açısından incelenmesi: Isı ve sıcaklık. *Türkiye Kimya Derneği Dergisi Kısım C: Kimya Eğitimi, 1*(1), 31-62.

Thomas, E. (1981). *A longitudinal study of casual thinking in British middle school children*. Doctoral dissertation, Institute of Education, University of London.

Tiberghien, A., Psillos, D., & Koumaras, P. (1994). Physics instruction from epistemological and didactical bases. *Instructional Science*, *22*(6), 423-444.

Wajner, D. F. (2019). Learning for Legitimacy: The Gaza Flotilla Case of Meaningful Learning in Foreign-Policy Strategic Planning. *Foreign Policy Analysis, 15*(4), 548-569.

Weisberg, D. S., & Gopnik, A. (2013). Pretense, counterfactuals, and Bayesian causal models: Why what is not real really matters. *Cognitive Science, 37*(7), 1368-1381.

Yıldız Yılmaz, N., & Taş Mentiş, A. (2017). İlkokul sosyal bilgiler öğretiminde başarılı zekâ kuramına dayalı etkinliklerin düşünme becerilerine etkisi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 26*, 647-678.

Yeşilyurt, E. (2019). Kuramsal temelleri açısından öğretim stratejilerinin temel özellikleri: Bir derleme çalışması. *Disiplinlerarası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, *3*(5), 57-78.

Yücel, C., & Uluçınar, U. (2013). Lise öğrencilerinin öğrenme stillerinin eleştirel düşünme eğilimlerini yordama düzeyi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi, 3*(4), 83-96.

Zhang, K., Schölkopf, B., Spirtes, P., & Glymour, C. (2018). Learning causality and causality-related learning: some recent progress. *National Science Review, 5*(1), 26-29.

Zohar, A., & Tamir, P. (2010). Assessing students' difficulties in causal reasoning in biology-a diagnostic ınstrument. *Journal of Biological Education, 25*(4), 302-307.

Bölümdeki görsellerin alındığı adresler:

https://terraingallery.org/aesthetic-realism/art-criticism/auguste-rodin/

https://www.google.com/url?sa=i&url=https%3A%2F%2Fevrimagaci.org%2Fetiket%2Fdamar1401&psig=AOvVaw1khHaSXjAbtvNijqS5qzy2&ust=1614207098631000&source=images&cd=vfe&ved=0CAIQjRxqFwoTCNiS-0ZeMge8CFQAAAAAdAAAAABAm

Günlük plan hazırlanırken yararlanılan kaynaklar:

Bozloğan, R. (2010). Sürdürülebilir gelişme düşüncesinin tarihsel arka planı. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, (50), 1011-1028.

BÖLÜM 5

ARGÜMANTASYONA DAYALI DÜŞÜNME BECERİSİ

Doktora Öğrencisi Bahar Cansu KARA[1]

İÇİNDEKİLER

Amaçlar
Kavram Haritasında Yolculuk
GİRİŞ
1. ARGÜMANTASYONA DAYALI DÜŞÜNME BECERİSİNİN KURAMSAL TEMELLERİ
2. ARGÜMANTASYONA DAYALI DÜŞÜNME BECERİSİNE SAHİP BİREYLERİN ÖZELLİKLERİ
3. EĞİTİM-ÖĞRETİMDE ARGÜMANTASYONA DAYALI DÜŞÜNME BECERİSİ
A. Argümantasyona Dayalı Düşünme Becerisinin Farklı Alanlarda Öğretimi
B. Öğretim Programları ve Argümantasyona Dayalı Düşünme
C. Argümantasyona Dayalı Düşünme Öğretiminde Öğrenme Ortamı Tasarımı
D. Argümantasyona Dayalı Düşünme Becerisinin Öğretiminde Kullanılabilecek Araç-Gereçler ve Öğretim Yaklaşımları
E. Argümantasyona Dayalı Düşünme Becerisinin Öğretiminde Kullanılabilecek Etkinlikler
F. Argümantasyona Dayalı Düşünme Becerisinin Geliştirilmesinde Öğretmene Düşen Sorumluluklar
G. Argümantasyona Dayalı Düşünme Becerisinin Geliştirilmesinde Öğrenciye Düşen Sorumluluklar
4. ARGÜMANTASYONA DAYALI DÜŞÜNME BECERİSİNİN ÖLÇÜLMESİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ
5. ARGÜMANTASYONA DAYALI DÜŞÜNME BECERİSİNE GÖRE HAZIRLANMIŞ ETKİNLİK ÖRNEĞİ PLANI "OKULÖNCESİ GRUBU ANADİL DERSİ ÖRNEĞİ"
6. ARAŞTIRMACILARA ÖNERİLER
Bölüm Sonu Özeti
Kaynakça
Yazar Bilgisi

1 Trakya Üniversitesi

Amaçlar

Bu bölümü çalışmayı tamamladıktan sonra;

- *Argümantasyona dayalı düşünme becerisinin amaçlarını ifade eder.*
- *Argümantasyona dayalı düşünme becerisini tanımlar.*
- *Argümantasyona dayalı düşünme becerisinin tarihsel yaklaşımını bilir.*
- *Argümantasyona dayalı düşünme becerisinin kuramsal temellerini kavrar.*
- *Argümantasyona dayalı düşünme becerisine sahip bireylerin özelliklerini açıklar.*
- *Argümantasyona dayalı düşünme becerisinin öğretilmesinde öğrenme ortamı tasarımı ve kullanılan araç-gereçler hakkında bilgi verir.*
- *Argümantasyona dayalı düşünme becerisinin geliştirilmesinde öğretmenin rolünü açıklar.*
- *Argümantasyona dayalı düşünme becerisinin çocuklar üzerindeki etkilerinin önemini anlar.*
- *Argümantasyona dayalı düşünme becerisinin geliştirilmesinde öğrenciye düşen sorumlulukları ifade eder.*
- *Argümantasyona dayalı düşünme becerisinin ölçme ve değerlendirmesini yapar.*
- *Argümantasyona dayalı düşünme becerisinin geliştirilmesi için etkinlik planlar.*

Kavram Haritasında Yolculuk

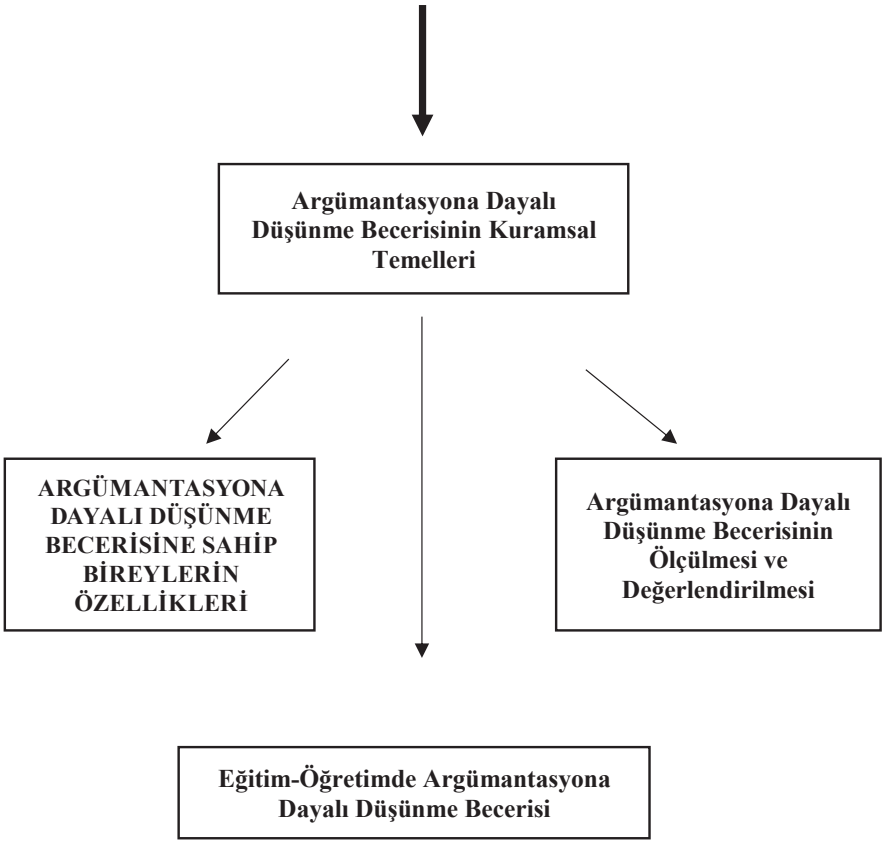

Düşünme becerilerini geliştiren eğitim programlarının ortak amacı, çocukların gelişimine ve eğitimine destek sağlamaktır. Bu sebeple de, argümantasyona dayalı düşünme becerilerini geliştirmenin amaçları, eğitim ve öğretimin her kademesinde olan bilimsel düşünceyi geliştirme, özgür düşünceyi destekleme, bilişsel gelişime katkı sağlama, çatışan iddiaları nasıl değerlendireceğimizi, kanıtları ve araştırma yöntemlerini kullanarak özgür düşüncelerimizi oluşturma; bunları doğru, anlaşılır ve eleştirel şekilde ifade etmeyi öğrenirken değerlendirmeyi de öğrenmemiz olarak belirlenmiştir.

GİRİŞ

Bilim insanları, ampirik yöntemler kullanarak, diğer bilim adamlarının kanıtları ve verileri yeniden incelemesini, deneyleri tekrarlamasını, araştırma sonuçlarını tekrar etmesini ve açıklamaları onaylamasını veya reddetmesini mümkün kılar. Bilim insanları, aynı çalışma alanındaki diğer bilim insanlarının yöntemlerini gözden geçirmelerini ve sonuçlarını sorgulamalarını ister. Niye? Çünkü halk ve bilim topluluğu, ancak diğer nitelikli bilim insanları çalışmalarının geçerli olduğuna karar verdikten sonra açıklamalarına güvenebileceklerdir.

Bilimsel bir argüman, bilim insanlarının araştırma faaliyetlerine rehberlik etmek için takip ettikleri bir süreçtir. Bilim insanlarının, nihai amacı bilimsel açıklamaları ve deneysel tasarımları iyileştirmek ve geliştirmek olan diğerlerinin argümanlarındaki zayıflıkları ve sınırlamaları belirler. Bu süreç kanıta dayalı argümantasyon olarak bilinir. Kanıta dayalı argümantasyon, bilimsel okuryazarlığın geliştirilmesi ve bilim temelli uygulamaların önünün açılmasına fırsat sunarak bilimsel düşünceyi desteklemektedir.

Bilimsel bir argümanın üç temel bileşeni vardır: iddia (veya açıklama), kanıt (veya gözlemler) ve gerekçe (veya akıl yürütme). İddia, Kaya ve Kılıç (2008)'a göre verilerle ortaya konulan sonuçlarken, Cirit-Gül ve diğerleri (2018)'ne göre soru veya probleme çözüm olarak öne sürülen açıklayıcı önermeler şeklinde ifade edilmektedir ve ancak veriler tarafından desteklenen iddialar kuvvetlidir (Aldağ, 2006). Kanıt, iddiaların doğruluğunu gösterir. Gerekçeler, veriler ve iddialar arasındaki ilişkinin doğruluğunu sağlayarak kanıtlanmasına yardımcı olan nedenlerdir (Kaya & Kılıç, 2008). Gerekçeler, verilerin iddiayı nasıl desteklediğini gösteren nitelikte, gerekçeyi destekleyen bilgiler bileşenini oluşturur (Çelik ve diğerleri, 2017). Buna ek olarak ise, gerekçeler verilerin iddiayı nasıl desteklediğini ve iddiayı nasıl oluşturduğunu da gösterir (Cirit-Gül ve diğerleri, 2018).

Özetle, bilimsel düşünceyi desteklemeyi amaçlayan argümantasyon, bilim insanlarının iddialarını (belirli bir fikir veya açıklama lehinde veya aleyhinde) gözlem veya deney yoluyla toplanan kanıtlarla desteklemelerini ve ardından bu kanıtların iddialarını neden desteklediğini doğrulamak için mantık ve akıl kullanmalarını gerektirir. Bilimsel argümanlar, bir iddiayı desteklemek için inanç veya görüş yerine kanıt ve verileri kullanır, çünkü kanıtlar ve veriler ampirik olarak yeniden incelene-

Kaynakça

Aldağ, H. (2006). Toulmin tartışma modeli. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 15(1), 13-34.*

Apaydın, Z.& Kandemir, M.A. (2018). İlkokulda sınıf öğretmenlerinin fen bilimleri dersinde argümantasyon yöntemi kullanımına ilişkin görüşleri. *Journal of Computer and Education Research,* 6(11), 106-122.

Aydın, Ö. & Kaptan, F. (2014). Fen-teknoloji öğretmen adaylarının eğitiminde argümantasyonun biliş üstü ve mantıksal düşünme becerilerine etkisi ve argümantasyona ilişkin görüşler. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 4 (2), 163-188. http://ebad-jesr.com/

Braund, M., Scholtz, Z., Sadeck, M., & Koopman, R. (2013). First steps in teaching argumentation: A South African study. *International Journal of Educational Development,* 33, 175–184.

Chowning, J.T., Griswold, J.C., Kovarik, D.N., & Collins, L.J. (2012). Fostering critical thinking, reasoning, and argumentation skills through bioethics education. *PLoS ONE* 7(5): e36791. doi:10.1371/journal.pone.0036791

Convertini, J. (2021). An interdisciplinary approach to investigate preschool children's implicit inferential reasoning in scientific activities. *Research in Science Education,* 51, 171–186.

Çelik, T., Gökçe, S., Aydoğan-Yenmez, A., & Özpınar, İ. (2017). Online argümantasyon: Eleştirel okuma özyeterlik algısı. *Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi,* 3(2), 117-134.

Çıkrıkçı, N. (1992). Watson-glaser eleştirel akıl yürütme gücü ölçeğinin (form ym) lise öğrencileri üzerindeki ön deneme uygulaması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* 25(2), 559-569.

Çıkrıkçı, N. (1996). Eleştirel düşünme: Bir ölçme aracı ve bir araştırma. III. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi, 15-16 Haziran 1996; Çukurova Üniversitesi Adana.

Cirit-Gül, A., Apaydın, Z., Omca-Çobanoğlu, E.& Tağrikulu, P. (2018). Fen öğretiminde Toulmin argümantasyon modelinin sınıf dışı (outdoor) eğitim süreci ile bütünleştirilmesi: örnek etkinlikler. *Türkiye Bilimsel Araştırmalar Dergisi (TÜBAD),* 3(2), 103-120.

De, Bono E. (1985). *Six thinking hats.* Key Porter Books.

Demiral, Ü. (2014) .*Fen bilgisi öğretmen adaylarının sosyobilimsel bir konudaki argümantasyon becerilerinin eleştirel düşünme ve bilgi düzeyleri açısından incelenmesi: GDO örnegi. (*Yayımlanmamış Doktora Tezi). Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi.

Deveci, A. (2009). İlköğretim *yedinci* sınıf *öğrencilerinin maddenin yapısı konusunda sosyobilimsel argümantasyon, bilgi seviyeleri* ve *bilişsel düşünme becerilerini geliştirmek*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi.

Doğan, N. (2013). Eleştirel düşüncenin ölçülmesi. *Cito Eğitim: Kuram ve Uygulama,* 22, 29-42.

Driver, R., Newton, P.& Osborne, J. (2000). Establishing the norms of scientific argumentation in classrooms. *Science Education,* 84, 287–312.

Er, S.& Kırındı, T. (2020). Argümantasyon tabanlı fen öğretiminin öğrencilerin bilimsel süreç becerileri ve akademik başarılarına etkisi. *Gazi Eğitim Bilimleri Dergisi (GEBD),* 6(3), 317-343.

Faize, F.A., Husain, W.& Nisar, F. (2018). A critical review of scientific argumentation in science education. *EURASIA Journal of Mathematics, Science and Technology Education*, 14(1), 475-483.

Foong, C.C.& Daniel, E.G.S. (2013). Students' argumentation skills across two socio-scientific ıssues in a confucian classroom: Is transfer possible? *International Journal of Science Education,* 35(14), 2331-2355.

Kaya, O. N.& Kılıç, Z. (2008). Etkin bir fen öğretimi için tartışmacı söylev. Ah*i Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD),* 9(3), 89–100.

Kuhn, D., Wang, Y.& Li, H. (2010). Why argue? developing understanding of the purposes and values of argumentive discourse. *Discourse Processes*, 48(1), 26-49.

Kurnaz, A. (2007). *İlköğretim beşinci sınıf sosyal bilgiler dersinde beceri ve içerik temelli eleştirel düşünme becerileri, erişi ve tutumlarına etkisi. (*Yayımlanmamış Doktora Tezi). Konya: Selçuk Üniversitesi.

Mitchell, S. (1997). Improving the quality of argument in higher education: interim report. London: Middlesex University, School of Lifelong Learning and Education.

Mitchell, S., & Riddle, M. (2000). Improving the quality of argument in higher education: final report. London: Middlesex University, School of Lifelong Learning and Education.

Nussbaum, E. M. (2002). Scaffolding argumentation in the social studies classroom. *The Social Studies,* 93(2), 79-83.

Nussbaum, E. M. (2008). Using argumentation vee diagrams (AVDs) for promoting argument counterargument integration in reflective writing. *Journal of Educational Psychology*,100(3), 549- 565.

Özdemir, D. (2006). *Sosyal bilgiler dersinin düşünme becerilerini kazandırma düzeyine ilişkin öğretmen görüşleri, (*Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

Öztürk, M. (2013). *Argümantasyonun kavramsal anlamaya, tartışmacı tutum ve özyeterlik inancına etkisi.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Denizli: Pamukkale Üniversitesi.

Riddle, M. (2000). Improving argument by parts. Mitchell, S. & Andrews, R. (eds.), *in Learning to Argue in Higher Education (pp.53-64)*.

Simon, S., Erduran, S.& Osborne, J. (2006). Learning to teach argumentation: Research and development in the science classroom. *International Journal of Science Education,* 28 (2-3), 235-260.

Semerci, N. (2000). Kritik düşünme ölçeği. *Eğitim ve Bilim*. 25(116), 23-26.

Toulmin, S. E. (1958). *The Uses of Argument*. Cambridge: Cambridge University Press.

Tümay, H., & Köseoğlu, F. (2010). Kimya öğretmen adaylarının argümantasyon odaklı öğretim konusunda anlayışlarının geliştirilmesi. *Türk Fen Eğitimi Dergisi,* 8(3), 105-119.

Yılmaz-Özcan, N. (2019). *Argümantasyon temelli sosyal bilgiler öğretiminin öğrencilerin akademik başarı, tutum ve eleştirel düşünme becerisine etkisi.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ordu: Ordu Üniversitesi.

Ders planı hazırlanırken yararlanılan kaynaklar:

https://www.dvusd.org/cms/lib/AZ01901092/Centricity/Domain/1318/Disability%20Awareness%20Packet%202.pdf

https://hiehelpcenter.org/disability-awareness-class-lessons/

https://educators4sc.org/topic-guides/teaching-about-disability/

https://classroom.synonym.com/activities-teaching-preschoolers-disability-awareness-12131972.html

https://digitalcommons.csumb.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1246&context=caps_thes_all

https://montessorifortoday.com/a-guide-to-montessori-lessons-plus-example-lesson-plans/

BÖLÜM 6

BİLGİ-İŞLEMSEL DÜŞÜNME BECERİSİ

Öğr. Gör. Dr. H. Mustafa DÖNMEZ[1]

İÇİNDEKİLER

Amaçlar
Kavram Haritasında Yolculuk
GİRİŞ
1. BİLGİ-İŞLEMSEL DÜŞÜNME BECERİSİNİN KURAMSAL TEMELLERİ
2. BİLGİ-İŞLEMSEL DÜŞÜNME BECERİSİNE SAHİP BİREYLERİN ÖZELLİKLERİ
3. EĞİTİM-ÖĞRETİMDE BİLGİ-İŞLEMSEL DÜŞÜNME BECERİSİ
A. Bilgi-İşlemsel Düşünme Becerisinin Farklı Alanlarda Öğretimi
B. Öğretim Programları ve Bilgi-İşlemsel Düşünme
C. Bilgi-İşlemsel Düşünme Öğretiminde Öğrenme Ortamı Tasarımı
D. Bilgi-İşlemsel Düşünme Becerisinin Öğretiminde Kullanılabilecek Araç-Gereçler ve Öğretim Yaklaşımları
E. Bilgi-İşlemsel Düşünme Becerisinin Öğretiminde Kullanılabilecek Etkinlikler
F. Bilgi-İşlemsel Düşünme Becerisinin Geliştirilmesinde Öğretmene Düşen Sorumluluklar
G. Bilgi-İşlemsel Düşünme Becerisinin Geliştirilmesinde Öğrenciye Düşen Sorumluluklar
4. BİLGİ-İŞLEMSEL DÜŞÜNME BECERİSİNİN ÖLÇÜLMESİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ
5. BİLGİ-İŞLEMSEL DÜŞÜNME BECERİSİNE GÖRE HAZIRLANMIŞ ETKİNLİK ÖRNEĞİ PLANI "İLKÖĞRETİM 2. SINIF İNGİLİZCE DERSİ ÖRNEĞİ"
6. ARAŞTIRMACILARA ÖNERİLER
Bölüm Sonu Özeti
Kaynakça
Yazar Bilgisi

1 Eskişehir Osmangazi Üniversitesi

GİRİŞ

Günümüzde eğitimciler sıklıkla şöyle bir soru ile karşı karşıya kalmaktadırlar: "Kendilerinden bilgi ve iletişim çağının gerekliliklerıyle başa çıkmaları beklenen günümüz öğrenenleri hangi niteliklere sahip olmalıdır?" Bu, her ne kadar bir çırpıda cevaplaması kolay bir soru olmasa da, üretken bireyler yetiştirebilmenin ilk şartının bu bireyleri doğru düşünme araçlarıyla donatmak olduğuna dair genel bir fikir birliği olduğu söylenebilir. Albert Einstein, "Yarattığımız dünya, düşüncelerimizin bir ürünüdür. Düşünce şeklimizi değiştirmeden bu dünyayı değiştiremeyiz" demektedir (1921, akt. Suominen, Halvari & Jussila, 2019). Einsten'in sözleri bugün geçerliliğini halen koruyor olsa da, insanoğlunun yaşantısının bu cümlelerin ilk sarf edildiği zamanlardan bu yana derin bir şekilde değişikliğe uğradığı da yadsınamaz bir gerçektir. Günümüz toplumunda veri aktarımına büyük önem atfedilmekte ve tüm kurumlarıyla toplum, yaratıcı ve esnek çalışabilecek bireylere ihtiyaç duymaktadır. Doğal olarak, karşılaştıkları problemleri çözme sürecinde bol miktarda veriyi yeni fikirler üretmek için özümseyebilen ve kullanabilen bireyler, bunu yapamayanlardan daha fazla tercih edilmektedir. Bu anlamda, içinde bulunduğumuz bilgi ve iletişim çağının, insanlığın gelişimini sürdürebilmesi için ihtiyaç duyulan yeni fikir ve beceriler edinme çabasında ulaştığı yeni bir aşamaya işaret ettiği söylenebilir.

Son yıllarda, birçok kurumun düşünme becerilerini öğretim programlarına dahil ettiği, hatta merkezine yerleştirmeye çabaladığı gözlenmektedir. Peki, gerçekten düşünmeyi öğretebilir miyiz? Daha da önemlisi düşünce becerileri nelerdir? Öğrencilerimizin düşünme becerileri edinmelerini sağlayabilir miyiz? Ve eğer öyleyse, nasıl? Bu sorulara cevap bulma hedefiyle yola çıkan kitabımızın bu bölümünde, 21. Yüzyıl becerilerinden biri olarak gösterilen (Demir & Seferoğlu, 2017; Gülbahar, Kert & Kalelioğlu, 2019; International Society for Technology in Education [ISTE], 2020; Wing, 2011) ve sadece bilgisayar bilimi alanındaki araştırmacıları ya da matematik ve bilgisayar kullanımı gerektiren benzer alanlardaki uygulayıcıları değil, bilgi toplumunun tüm bireylerini yakından ilgilendiren bir beceri olarak kabul edilen (Wing, 2006, 2011) bilgi-işlemsel düşünme (BİD) becerisi açıklanmaktadır.

Bu kapsamda öncelikle BİD becerisinin dayandırıldığı kuramsal temeller ele alınmaktadır. BİD becerisinin tanımının ve sınıflandırmasının yapıldığı ve kısa tarihçesinin açıklandığı bu başlığın ardından bu beceriye sahip bireylerin özelliklerine değinilmektir. Daha sonra BİD becerisinin öğretim programları ve ortamları, eğitsel araç-gereçler ve etkinlikleri, öğretmen ve öğrenci sorumlulukları ve ölçme-değerlendirme bağlamında eğitim-öğretime yansımaları açıklanmaktadır. Bölümün sonunda BİD becerisine dayalı bir uygulama örneği vermek amacıyla İlköğretim 2. Sınıf İngilizce dersi için BİD becerisine göre hazırlanmış bir etkinlik planı da sunulmaktadır. Özetle, bu bölümde BİD becerisinin öğretilmesi ve değerlendirilmesine yönelik olarak bilimsel araştırmalara ve alanyazına dayalı bir çerçeve sunulması hedeflenmektedir.

Kaynakça

Agalianos, A., Whitty, G., & Noss, R. (2006). The social shaping of Logo. *Social Studies of Science, 36*(2), 241-267.

Allsop, Y. (2019). Assessing computational thinking process using a multiple evaluation approach. *International Journal of Child-computer Interaction, 19*, 30-55.

Alsancak-Sırakaya, D. (2019). Programlama öğretiminin bilgi işlemsel düşünme becerisine etkisi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, *23*(2), 575-590.

Angeli, C., Voogt, J., Fluck, A., Webb, M., Cox, M., Malyn-Smith, J., & Zagami, J. (2016). A K-6 computational thinking curriculum framework: Implications for teacher knowledge. *Journal of Educational Technology & Society, 19*(3), 47–57.

Barack, L. (2019). How to emphasize, teach and use computational thinking. *Education Dive*. Dec. 18. 2019. Retrieved from https://www.educationdive.com/news/how-to-emphasize-teach-and-use-computational-thinking/568715/

Barr, V., & Stephenson, C. (2011). Bringing computational thinking to K–12: What is involved and what is the role of the computer science education community? *Acm Inroads, 2*(1), 48–54. doi:10.1145/1929887.1929905

Basawapatna, A. R., Repenning, A., & Lewis, C. H. (2013, March). *The simulation creation toolkit: an initial exploration into making programming accessible while preserving computational thinking*. Paper presented at the 44th ACM Technical Symposium on Computer Science Education. Colorado, USA.

Bell T., Rosamond F., & Casey N. (2012a). Computer science unplugged and related projects in math and computer science popularization. Bodlaender H.L., Downey R., Fomin F.V., Marx D. (Eds). *The multivariate algorithmic revolution and beyond. Lecture notes in computer science*. Berlin: Springer.

Bell, T., Newton, H., Andreae, P., & Robins, A. (2012b, November). *The introduction of computer science to NZ high schools: an analysis of student work*. Paper presented at the 7th Workshop in Primary and Secondary Computing Education. Hamburg, Germany.

Bers, M. U. (2010). The TangibleK Robotics program: Applied computational thinking for young children. *Early Childhood Research & Practice, 12*(2), 1-20.

Bers, M. U. (2017). *Coding as a playground: Programming and computational thinking in the early childhood classroom*. Chicago: Routledge.

Booth, W. A. (2013). Mixed-methods study of the impact of a computational thinking course on student attitudes about technology and computation (Doctoral dissertation). Texas: Baylor University.

Bower, M., Wood, L. N., Lai, J. W., Howe, C., Lister, R., Mason, R., ... & Veal, J. (2017). Improving the computational thinking pedagogical capabilities of school teachers. *Australian Journal of Teacher Education, 42*(3), 4.

Brennan, K., & Resnick, M. (2012, April). *New frameworks for studying and assessing the development of computational thinking*. Paper presented at the 2012 Annual Meeting of The American Educational Research Association. Vancouver, Canada.

Brown, N. C. C., Sentance, S., Crick, T., & Humphreys, S. (2014). Restart: The resurgence of computer science in UK schools. Transactions on Computing Education. (2), 1-22, doi:10.1145/2602484.

Carroll, J. B. (1963). A model of school learning. *Teachers College Record, 64*, 722–733.

Carroll, J. B. (1989). The Carroll model: A 25-year retrospective and prospective view. *Educational Researcher, 18*(1), 26–31.

Cator, K., Angevine, C., Weisgrau, J., Waite, C., & Roschelle, J. (2017). *Computational thinking for a computational world*. Retrieved from www.digitalpromise.org.

Computer Science Teachers Association (2017). CSTA K-12 Computer Science Standards, Revised 2017. Retrieved from http://www.csteachers.org/standards.

Csizmadia, A., Curzon, P., Dorling, M., Humphreys, S., Ng, T., Selby, C., & Woollard, J. (2015). *Computational thinking-A guide for teachers*. Swindon: Computing at School.

Cuny, J., Snyder, L., & Wing, J. M. (2010). Demystifying computational thinking for non-computer scientists. Unpublished manuscript in progress, referenced in http://www.cs.cmu.edu/~ CompThink/resources/TheLinkWing.pdf'den.

Curzon, P., McOwan, P. W., Plant, N., & Meagher, L. R. (2014, November). *Introducing teachers to computational thinking using unplugged storytelling*. Paper presented at the 9th Workshop in Primary and Secondary Computing Education. Berlin, Germany.

Çatlak, Ş., Tekdal, M., & Baz, F. (2015). Scratch yazılımı ile programlama öğretiminin durumu: bir doküman inceleme çalışması. *Journal of Instructional Technologies and Teacher Education, 4*(3), 13-25.

Çiftci, S., Çengel, M., & Paf, M. (2018). Bilişim öğretmeni adaylarının programlama ilişkin öz-yeterliklerinin yordayıcısı olarak bilişimsel düşünme ve problem çözmeye ilişkin yansıtıcı düşünme becerileri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 19*(1), 321-334.

Demir, Ö., & Seferoğlu, S. S. (2017). Yeni kavramlar, farklı kullanımlar: Bilgi-işlemsel düşünmeyle ilgili bir değerlendirme. H. F. Odabaşı, B. Akkoyunlu, & A. İşman (Eds.), *Eğitim teknolojileri okumaları*. Adapazarı: TOJET and Sakarya Üniversitesi, 801–830.

Denning, P. J. (2009). The profession of IT Beyond computational thinking. *Communications of the ACM, 52*(6), 28-30.

Dr. Scratch. (2020). Dr. Scratch: Analyze your Scratch project here. Retrieved from http://drscratch.org/.

Ellison N., (2020). Seymour Papert South African-Born Mathematician And Computer Scientist. Retrieved from https://www.britannica.com/biography/Seymour-Papert

Falkner, K., Vivian, R., & Falkner, N. (2014). Falkner, K., Vivian, R., & Falkner, N. (2014, January). *The Australian digital technologies curriculum: challenge and opportunity*. Paper presented at the Sixteenth Australasian Computing Education Conference. Auckland, New Zealand,

Fisher, L. M. (2016). A decade of ACM efforts contribute to computer science for all. *Communications of the ACM, 59*(4), 25-27, doi:10.1145/2892740

Furber, S. (2012). *Shut down or restart? The way forward for computing in UK schools*. Technical report. London: The Royal Society.

Gonzalez, M. R. (2015). *Computational thinking test: Design guidelines and content validation*. Paper presented at EDULEARN15. Barcelona, Spain.

Google. Exploring Computational Thinking. Retrieved from http://www.google.com/edu/computational-thinking/

Grover, S., & Pea, R. (2013). Computational thinking in K-12: A review of the state of the field. *Educational Researcher, 42*, 38-43.

Grover, S., Pea, R., & Cooper, S. (2015, April). *Systems of assessments for deeper learning of computational thinking in K-12*. Paper presented at the 2015 Annual Meeting of the American Educational Research Association. Chicago, USA.

Gülbahar, Y., Kert, S. B., & Kalelioğlu F. (2019). Bilgi işlemsel düşünme becerisine yönelik öz yeterlik algısı ölçeği: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Türk Bilgisayar ve Matematik Eğitimi Dergisi 10*(1), 1-29.

Gülbahar, Y., Kalelioğlu, F., Doğan, D., & Karataş, E. (2020). Bilge kunduz: enformatik ve bilgi işlemsel düşünmeyi kavram temelli öğrenme yaklaşımı. *Egitim Bilimleri Fakultesi Dergisi, 53*(1), 241-272.

Halpern, D. F. (1998). Teaching critical thinking for transfer across domains: Disposition, skills, structure training, and metacognitive monitoring. *American Psychologist, 53*(4), 449.

Hemmendinger, D. (2010). A plea for modesty. *ACM Inroads, 1*(2), 4-7.

International Society for Technology in Education (ISTE). (2020). ISTE Standards for Educators: A guide for teachers and other professionals. Retrieved from https://www.iste.org/standards/for-educators.

Kong, S. C. (2016). A framework of curriculum design for computational thinking development in K-12 education. *Journal of Computers in Education, 3*(4), 377-394.

Korkmaz, Ö., Çakır, R., & Özden, M. Y. (2015). Bilgisayarca düşünme beceri düzeyleri ölçeğinin (bdbd) ortaokul düzeyine uyarlanması. *Gazi Eğitim Bilimleri Dergisi, 1*(2), 143-162.

Lavigne, H. J., Lewis-Presser, A., & Rosenfeld, D. (2020). An exploratory approach for investigating the integration of computational thinking and mathematics for preschool children. *Journal of Digital Learning in Teacher Education, 36*(1), 63-77.

Lee, I., Martin, F., Denner, J., Coulter, B., Allan, W., Erickson, J., Malyn-Smith, J. & Werner, L., 2011. Computational thinking for youth in practice. *Acm Inroads, 2*(1), 32-37.

Lockwood, J., & Mooney, A. (2018). Computational thinking in education: Where does it fit? A systematic literary review. *International Journal of Computer Sciences and Engineering Systems, 2*(1), 41-60.

Lye, S. Y., & Koh, J. H. L. (2014). Review on teaching and learning of computational thinking through programming: What is next for K-12? *Computers in Human Behavior, 41*, 51-61,

Milli Eğitim Bakanlığı. (2020). Bilgisayar bilimi, fen bilimleri ve matematik ders müfredatları. http://mufredat.meb.gov.tr/Programlar.aspx.

Özçınar, H., & Öztürk, E. (2018). Hesaplamalı düşünmenin öğretimine ilişkin özyeterlik algısı ölçeği: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 30*, 173-195.

Paniagua, A., & Istance, D. (2018). *Teachers as designers of learning environments: The importance of innovative pedagogies*. Educational Research and Innovation. Paris: OECD Publishing.

Papert, S. (1980). *Mindstorms. Children, computers and powerful ideas*. New York: Basic Books.

Papert, S. (1990). *A critique of technocentrism in thinking about the school of the future: Epistemology and Learning Group,* MIT Media Laboratory.

Papert, S., & Harel, I. (1991). Situating constructionism. *Constructionism, 36*(2), 1-11.

Perković, L., Settle, A., Hwang, S., & Jones, J. (2010, June). *A framework for computational thinking across the curriculum*. Paper presented at the Fifteenth Annual Conference on Innovation and Technology in Computer Science Education. New York, USA.

Rich, K. M., Yadav, A., & Larimore, R. A. (2020). Teacher implementation profiles for integrating computational thinking into elementary mathematics and science instruction. *Education and Information Technologies, 25*, 3161–3188.

Sousa, D. A., & Pilecki, T. (2013). *From STEM to STEAM: Using brain-compatible strategies to integrate the arts*. Thousand Oaks, CA: Corwin.

Stoilescu, D. (2019, June). *Views and tendencies of introducing computational thinking in Australian schools*. Paper presented at the 2019 Informing Science+ IT Education Conferences. Israel.

Suominen, A. H., Halvari, S., & Jussila, J. (2019). World Heritage meets Smart City in an Urban-Educational Hackathon in Rauma. *Technology Innovation Management Review, 9(*9), 44-54.

Swartz, R., & Mcguinness, C. (2014). Developing and assessing thinking skills. Final report part 1: Literature review and evaluation framework. Report for the International Baccalaureate Organisation, Queen's University, Belfast.

Swartz, R., Costa, A. L., Beyer, B. K., Reagan, R., & Kallick. B. (2007). *Thinking-based learning: Activating students' potential*. Norwood, MA: Christopher Gordon.

Sysło, M. M., & Kwiatkowska, A. B. (2013). Informatics for all high school students: A computational thinking approach. I. Diethelm, & R. T. Mittermeir (Eds.), *Informatics in schools: Situation, evolution, and perspectives*. Heidelberg: Springer. 43–56

Şahiner, A., & Kert, S. B. (2016). Komputasyonel düşünme kavramı ile ilgili 2006-2015 yılları arasındaki çalışmaların incelenmesi. *Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi 5*(9), 38-43.

Üzümcü, Ö., & Bay, E. (2018). Eğitimde yeni 21. yüzyıl becerisi: Bilgi işlemsel düşünme. *Uluslararası Türk Kültür Coğrafyasında Sosyal Bilimler Dergisi, 3*(2), 1-16.

Vivian, R., Falkner, K., & Falkner, N. (2014). Addressing the challenges of a new digital technologies curriculum: MOOCs as a scalable solution for teacher professional development. *Research in Learning Technology, 22*, 1-19. Retrieved from https://doi.org/10.3402/rlt.v22.24691.

Werner, L., Denner, J., & Campe, S. (2012). *The fairy performance assessment: Measuring computational thinking in middle school*. Paper presented at the 43rd ACM Technical Symposium on Computer Science Education. North Carolina, USA.

Wilson, C., & Guzdial, M. (2010). How to make progress in computing education. *Communications of the ACM, 53*(5), 35- 37.

Wing, J. M. (2006). Computational thinking. *Communications of the ACM, 49*(3), 33-35.

Wing, J. M. (2011). Research notebook: Computational thinking—what and why? *The Link*, Carnegie Mellon University. Retrieved from http://people.cs.vt.edu/~kafura/CS6604/Papers/CT-What-And-Why.pdf

Wing, J. M., (2014). *Computational thinking benefits society. In 40th Anniversary Blog of Social Issues in Computing.* New York: Academic Press.

Yadav, A., Mayfield, C., Zhou, N., Hambrusch, S., & Korb, J. T. (2014). Computational thinking in elementary and secondary teacher education. *ACM Transactions on Computing Education (TOCE), 14*(1), 1-16.

Yeni, S. (2017). Bilgi işlemsel düşünme becerisi nasıl değerlendirilir? Yasemin. Gülbahar (Ed.), *Bilgi işlemsel düşünmeden programlamaya*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 359-391.

Yüksek Öğretim Kurulu (2020). Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi. Tez merkezi arama sonucu. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp'den

Günlük plan hazırlanırken yararlanılan kaynaklar:

Milli Eğitim Bakanlığı İngilizce Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar). http://mufredat.meb.gov.tr/'den alınmıştır.

BÖLÜM 7

ÇAĞRIŞIMSAL DÜŞÜNME BECERİSİ

Dr. Öğr. Üyesi Büşra KARTAL[1]

İÇİNDEKİLER

Amaçlar
Kavram Haritasında Yolculuk
GİRİŞ
1. ÇAĞRIŞIMSAL DÜŞÜNME BECERİSİNİN KURAMSAL TEMELLERİ
2. ÇAĞRIŞIMSAL DÜŞÜNME BECERİSİNE SAHİP BİREYLERİN ÖZELLİKLERİ
3. EĞİTİM-ÖĞRETİMDE ÇAĞRIŞIMSAL DÜŞÜNME BECERİSİ
A. Çağrışımsal Düşünme Becerisinin Farklı Alanlarda Öğretimi
B. Öğretim Programları ve Çağrışımsal Düşünme
C. Çağrışımsal Düşünme Öğretiminde Öğrenme Ortamı Tasarımı
D. Çağrışımsal Düşünme Becerisinin Öğretiminde Kullanılabilecek Araç-Gereçler ve Öğretim Yaklaşımları
E. Çağrışımsal Düşünme Becerisinin Öğretiminde Kullanılabilecek Etkinlikler
F. Çağrışımsal Düşünme Becerisinin Geliştirilmesinde Öğretmene Düşen Sorumluluklar
G. Çağrışımsal Düşünme Becerisinin Geliştirilmesinde Öğrenciye Düşen Sorumluluklar
4. ÇAĞRIŞIMSAL DÜŞÜNME BECERİSİNİN ÖLÇÜLMESİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ
5. ÇAĞRIŞIMSAL DÜŞÜNME BECERİSİNE GÖRE HAZIRLANMIŞ ETKİNLİK ÖRNEĞİ PLANI "DÖRTGENLERİN SINIFLANDIRILMASI DERSİ ÖRNEĞİ"
6. ARAŞTIRMACILARA ÖNERİLER
Bölüm Sonu Özeti
Kaynakça
Yazar Bilgisi

1 Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi

Amaçlar

Bu bölümü çalışmayı tamamladıktan sonra;

- *Çağrışımsal düşünme becerisini ve önemini açıklayabilecek,*
- *Çağrışımsal düşünme becerisinin barındırdığı temel kavramları açıklayabilecek,*
- *Çağrışımsal düşünme becerisi ve diğer düşünme biçimleri arasındaki ilişkiyi açıklayabilecek,*
- *Çağrışımsal düşünme becerisinin geliştirilebilmesi için öğretmen ve öğrenci üzerine düşen sorumlulukların neler olduğunu ve öğrenme ortamının nasıl olması gerektiğini açıklayabilecek,*
- *Çağrışımsal düşünme becerisinin ölçülmesi ve değerlendirilmesi için kullanılabilecek araçları ve bu araçların fayda ve sınırlılıklarını açıklayabilecek.*

Kavram Haritasında Yolculuk

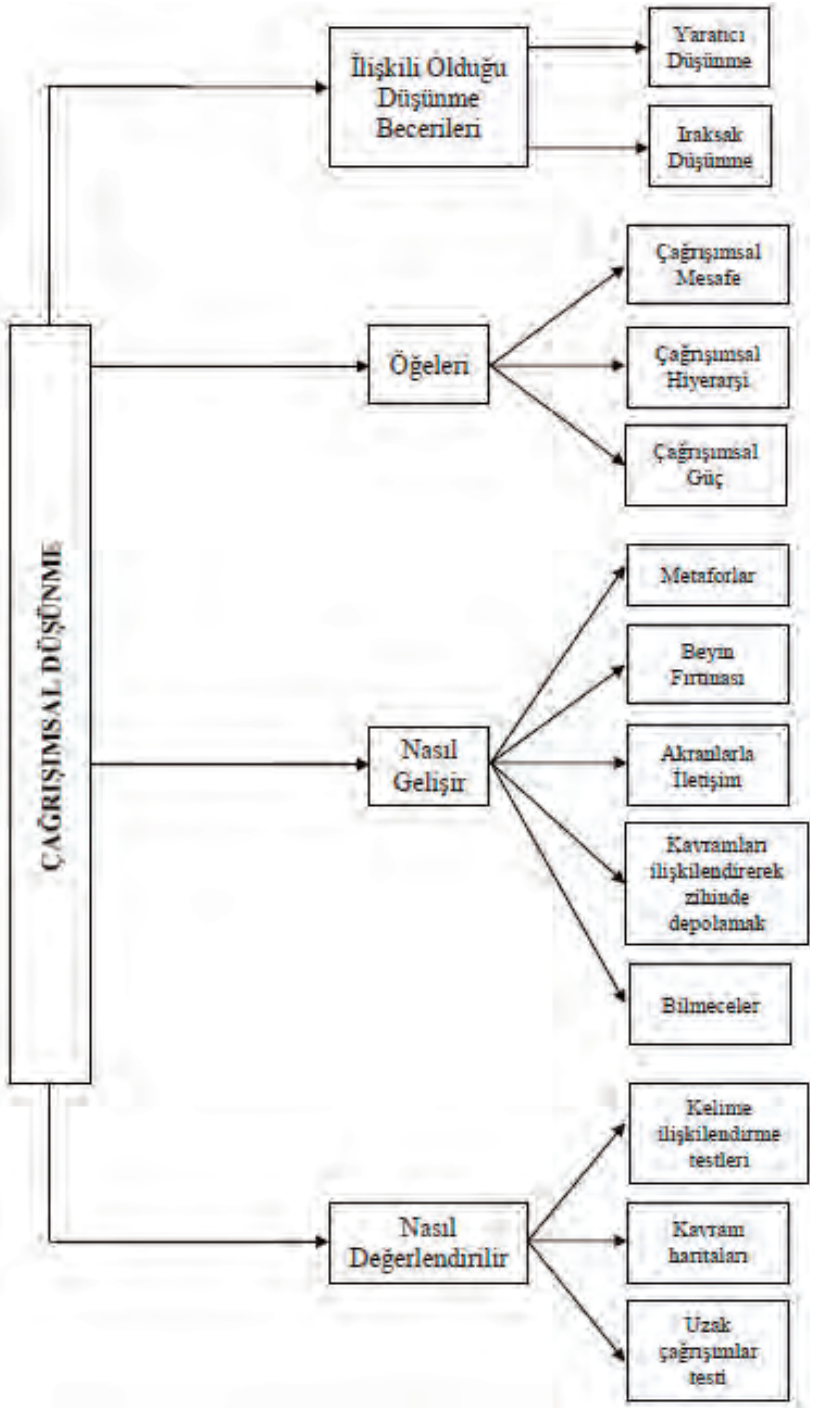

GİRİŞ

1. ÇAĞRIŞIMSAL DÜŞÜNME BECERİSİNİN KURAMSAL TEMELLERİ

A. Çağrışımsal Düşünme Becerisinin Tanımı

Modern ve gelişmiş ülkelerin yeni eğitim yaklaşımlarında özellikle vurguladıkları çağrışımsal düşünme bireylerin sahip olması gereken önemli bir zihinsel beceri olarak tanımlanabilir (Altunbay, 2014). Çağrışımsal düşünme adından da anlaşılacağı üzere düşünme sürecinde çağrışımların kullanıldığı bir düşünme becerisidir. Çağrışım Türk Dil Kurumu (TDK) tarafından "Davranışlar, düşünceler ve kavramlar arasında yer ve zaman birliğinin etkisiyle kurulan bağlantılar sonucu, bilinç alanına bunlardan birisi girdiğinde ötekini de bilince çekmesi olayı" olarak tanımlanmaktadır. Birbiri ile uzaktan ilişkili iki bilgi veya kavram arasında ilişki kurabilmenin tek yolu çağrışımlardır. Çağrışımlar iki bilgiyi ya da kavramı da kullanarak yeni bilgiyi/kavramı yapılandırmayı ve bu iki bilgi/kavram arasında ilişki kurabilmeyi sağlamaktadır (Sak, 2014). Örneğin okul kelimesini duyduğu zaman bireylerin aklına sadece eğitim-öğretimin gerçekleştiği bir bina gelmeyebilir. Öğretmen, öğrenciler, sınavlar, arkadaşlar, kantin vb. gibi daha pek çok çağrışım üretilebilir.

Öğrenme ve hafızaya alma gibi süreçler esnasında çağrışımlar aracılığıyla farklı kavramlar arasında ilişki kurmak bilişin temelini ve düşünme sürecini oluşturmaktadır (Harel, Tennyson, Fava & Bar, 2016). McGraw & Hill bilimsel ve teknik terimler sözlüğünde çağrışımsal düşünme bir düşünce veya fikir ile başka bir düşünce veya fikir arasında bağlantı kurma süreci olarak tanımlanmaktadır (Parker & Parker, 1994). APA psikoloji sözlüğünde ise çağrışımsal düşünme, hayal ve serbest çağrışım sırasında olduğu gibi öğelerin birbirileriyle olan bağlantılarına bağlı olarak zihnin öğeler arasında belirli bir yöne gitmediği nispeten kontrolsüz bir bilişsel etkinlik olarak tanımlanmaktadır (VandenBos, 2007). Serbest çağrışım ise geçmiş deneyimlere dayanmadan, belirli bir konu ile ilgili tüm mevcut faktörler arasında ilişki kurmayı sağlayan zihinsel bir süreçtir (Parker & Parker, 1994). Tanımlardan da görüldüğü üzere, insan zihninde kavram, fikir veya olgular arasında kurulan bağlantılar çağrışımsal düşünme becerisinin temelini oluşturmaktadır.

Çağrışımsal düşünce bazı ortak özellikleri olan veya ilişkili olan ancak tam olarak tesadüfi bir biçimde bağlantılı olmayan kavram ve fikirler arasındaki dolaylı veya güç algılanan çağrışımları ortaya çıkarmaya olanak sağlayan özgüdümlü, sezgisel, ayrıntılı ve sınırlandırılmamış bir düşünce olarak ele alınabilir (Veloz, Gabara, Eyjolfson & Aerts, 2011) veya bir bireyin bir kavrama ilişkin geçmiş yaşantısı, düşüncesi veya tecrübesiyle bağlantılı olarak diğer kavramları hatırlaması süreci olarak da tanımlanabilir (Altunbay, 2014). Bireylerin geçmiş yaşantı, tecrübe ve düşünceleri birbirinden farklı olduğundan bir kavrama ilişkin düşünceleri ve bu kavramın çağrıştırdığı diğer kavramların da birbirinden farklı olması muhtemeldir. Okul örneğinde geçtiği gibi kimilerinin zihninde öğretmen kelimesi canlanırken kimilerinin zihninde arkadaş kelimesi canlanabilir.

Kaynakça

Acar, S., & Runco, M. A. (2014). Assessing associative distance among ideas elicited by tests of divergent thinking. *Creativity Research Journal*, *26*(2), 229-238.

Altunbay, A. G. M. (2014). Yaratıcı ve çağrışımsal düşünmeyi geliştirmesi bakımından Türk halk bilmeceleri. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, *(35)*, 11-29.

Associational Thinking (t,y). Erişim Adresi: http://www.cerecore.com/associationalThinking.php. 9.11.2019 tarihinde erişilmiştir.

Associative Thinking: A necessary skill for creativiy (2017). Erişim Adresi: https://steemit.com/business/@lordjames/associative-thinking-a-necessary-skill-for-creativity-73bdfcaf2365b.

Bar, M. (2009). A cognitive neuroscience hypothesis of mood and depression. *Trends in cognitive sciences*, *13*(11), 456-463.

Beaty, R. E., Silvia, P. J., Nusbaum, E. C., Jauk, E., & Benedek, M. (2014). The roles of associative and executive processes in creative cognition. *Memory & cognition*, *42*(7), 1186-1197.

Benedek, M., & Neubauer, A. C. (2013). Revisiting Mednick's model on creativity-related differences in associative hierarchies. Evidence for a common path to uncommon thought. *The Journal of creative behavior*, *47*(4), 273-289.

Benedek, M., Könen, T., & Neubauer, A. C. (2012). Associative abilities underlying creativity. *Psychology of Aesthetics, Creativity, and the Arts, 6*(3), 273–281.

Benton, A. L., & Hamsher, K. (1978). *Multilingual aphasia examination manual*. Iowa City, IA: University of Iowa.

Borkowski, J., Benton, A., & Spreen, O. (1967). Word fluency and brain damage. *Neuropsychologia, 5*, 135–140.

Casakin, H. (2011). Associative thinking as a design strategy and its relation to creativity. In *DS 68-7: Proceedings of the 18th International Conference on Engineering Design (ICED 11), Impacting Society through Engineering Design, Vol. 7: Human Behavior in Design, Lyngby/Copenhagen, Denmark, 15.-19.08. 2011*.

Craig, M., & Manis, M. (1962). Prediction of scores of on the Remote Associates Test by size of response repertoire. Unpublished manuscript, 1960, cited in S. A. Mednick, The associative basis of the creative process. *Psychological Review, 69*, 220–232.

Cramer, P. (1968). *Word association*. New York: Academic Press.

DeHaan, R. L. (2011). Teaching Creative Science Thinking. *Science*, *334*(6062), 1499-1500.

Doolittle, J.H. (1991). *Dr. DooRiddles*. Pacific Grove, CA: Critical Thinking Press & Software.

Ericsson, K. A., & Simon, H. A. (1998). How to study thinking in everyday life: Contrasting think-aloud protocols with descriptions and explanations of thinking. *Mind, Culture, and Activity, 5*(3), 178-186.

Fire Up Your Writing Brain (2018). Erişim Adresi: https://fireupyourwritingbrain.com/2018/02/08/associative-thinking-daydreaming-and-self-reflection-key-to-creativity-study-reveals/ 8.11.2019 tarihinde erişilmiştir.

Forbach, G. B., & Evans, R. G. (1981). The remote associates test as a predictor of productivity in brainstorming groups. *Applied Psychological Measurement*, *5*(3), 333-339.

Friedman, R. S., & Förster, J. (2008). Activation and measurement of motivational states. *Handbook of Approach and Avoidance Motivation* (pp. 235–248). New York, NY: Psychology Press.

Gasper, K., & Middlewood, B. L. (2014). Approaching novel thoughts: Understanding why elation and boredom promote associative thought more than distress and relaxation. *Journal of Experimental Social Psychology, 52*, 50-57.

Gilhooly, K. J., Fioratou, E., Anthony, S. H., & Wynn, V. (2007). Divergent thinking: Strategies and executive involvement in generating novel uses for familiar objects. *British Journal of Psychology, 98*, 611–625.

Glen, R., Suciu, C., & Baughn, C. (2014). The need for design thinking in business schools. *Academy of Management Learning & Education*, *13*(4), 653-667.

Harel, E. V., Tennyson, R. L., Fava, M., & Bar, M. (2016). Linking major depression and the neural substrates of associative processing. *Cognitive, Affective, & Behavioral Neuroscience*, *16*(6), 1017-1026.

Isen, A. M., & Daubman, K. A. (1984). The influence of affect on categorization. *Journal of personality and social psychology*, *47*(6), 1206-1217.

Isen, A. M., Daubman, K. A., & Gorgoglione, J. M. (1987). The influence of positive affect on cognitive organization: Implications for education. *Aptitude, learning, and instruction*, *3*, 143-164.

İlhan, T., & Şahin, F. (2015). Yaratıcı sürecin çağrışımsal temelleri. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *8*(2), 149-160.

Jacobson, S., Seavey, J., & Mueller, R. (2016). Integrated science and art education for creative climate change communication. *Ecology and Society*, *21*(3).

Juska, J. M. (1989). *An evaluation of the effectiveness of word association exercises for training programs in creativity.* Unpublished doctoral dissertation. Illinois: Northwestern University.

Kanlı, E. (2014a). Bilimsel yaratıcılığın çağrışımsal temelleri: Model önerisi. *Türk Üstün Zekâ ve Eğitim Dergisi*, *4*(1), 37-50.

Kanlı, E. (2014b). *Yaratıcı bilimsel çağrışımlar testinin geliştirilmesi ve testin psikometrik özelliklerinin araştırılması*. (Yayımlanmamış doktora tezi) İstanbul: İstanbul Üniversitesi.

Kaufman, S. B., DeYoung, C. G., Gray, J. R., Brown, J., & Mackintosh, N. (2009). Associative learning predicts intelligence above and beyond working memory and processing speed. *Intelligence, 37*, 374-382.

Keating, D. P. (1978). A search for social intelligence. *Journal of Educational Psychology*, *70*(2), 218.

Kosslyn, S. M., & Osherson, D. N. (1995). *An invitation to cognitive science, Volume 2., Visual cognition*. MIT Press, Cambridge, MA.

Lee, C. S. (2012). *The cognitive underpinnings of creative thought: A latent variable analysis exploring the roles of intelligence and executive functions in associative, divergent, and convergent thinking processes*. University of Florida, Gainesville, Florida.

Lee, C. S., & Therriault, D. J. (2013). The cognitive underpinnings of creative thought: A latent variable analysis exploring the roles of intelligence and working memory in three creative thinking processes. *Intelligence*, *41*(5), 306-320.

Malaga, R. A. (2000). The effect of stimulus modes and associative distance in individual creativity support systems. *Decision Support Systems*, *29*(2), 125-141.

Maltzman, I., Bogartz, W., & Breger, L. (1958). A procedure for increasing word association originality and its transfer effects. *Journal of experimental psychology*, *56*(5), 392.

Mason, M. F., & Bar, M. (2012). The effect of mental progression on mood. *Journal of Experimental Psychology: General, 141*, 217–221.

Mednick, M. T., Mednick, S. A., & Mednick, E. V. (1964). Incubation of creative performance and specific associative priming. *The Journal of Abnormal and Social Psychology*, *69*(1), 84.

Mednick, S. (1962). The associative basis of the creative process. *Psychological Review, 69*, 220–232.

Merten, T., & Fischer, I. (1999). Creativity, personality and word association responses: associative behaviour in forty supposedly creative persons. *Personality and Individual Differences*, *27*(5), 933-942.

Meyer, A. A., & Lederman, N. G. (2013). Inventing creativity: An exploration of the pedagogy of ingenuity in science classrooms. *School Science and Mathematics, 113*(8), 400–409.

Nussinson, R., Häfner, M., Seibt, B., Strack, F., & Trope, Y. (2012). Approach/avoidance orientations affect self-construal and identification with in-group. *Self and Identity, 11*(2), 255-272.

Ochse, R. (2009). *Before the Gates of Exellence: The determinants of creative genius.* (3rd Ed.). Cambridge University Press, Edinburgh, UK.

Özen, G., Doğan, A., & Cinan, S. (2015). Uzak bağlantılar testi: Norm ve güvenirlik çalışması. *Psikoloji Çalışmaları/ Studies in Psychology*, *35*(2), 25-46.

Parker, S. P., & Parker, S. (1994). *McGraw-Hill dictionary of scientific and technical terms* (No. 503/P247). New York et al.: McGraw-Hill.

Rossman, E., & Fink, A. (2010). Do creative people use shorter associative pathways? *Personality and Individual Differences, 49*, 891–895.

Sak, U. (2014). *Yaratıcılık gelişimi ve geliştirilmesi*. Ankara: Vize Yayıncılık

Scott, G., Leritz, L. E., & Mumford, M. D. (2004). The effectiveness of creativity training: A quantitative review. *Creativity research journal*, *16*(4), 361-388.

Shanks, D. R. (1995). *The psychology of associative learning* (Vol. 13). New York: Cambridge University Press.

TDK. Erişim Adresi: https://sozluk.gov.tr/. 10.11.2019 tarihinde erişilmiştir.

VandenBos, G. R. (2007). *APA dictionary of psychology*. American Psychological Association.

Veloz, T., Gabora, L., Eyjolfson, M., & Aerts, D. (2011, June). Toward a formal model of the shifting relationship between concepts and contexts during associative thought. In *International Symposium on Quantum Interaction* (pp. 25-34). Springer, Berlin, Heidelberg.

Vexliard, A. (1996). Yaratıcılık teorileri ve eğitim. (N. Hızır, Çev. Ed). *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Felsefe Bölümü Dergisi*, *4*, 107-153.

Volle, E. (2018). Associative and controlled cognition in divergent thinking: Theoretical, experimental, neuroimaging evidence, and new directions. In R. E. Jung, & O. Vartanian (Eds.). *The Cambridge handbook of the neuroscience of creativity*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.

Ward, W. C. (1969). Rate and uniqueness in children's creative responding. *Child Development, 40*, 869–878.

Yang, K. K., Lee, L., Hong, Z. R., & Lin, H. S. (2016). Investigation of effective strategies for developing creative science thinking. *International Journal of Science Education*, *38*(13), 2133-2151.

Bölümdeki görsellerin alındığı adresler:

https://www.google.com.tr/imghp?hl=tr&tab=wi

http://office.microsoft.com/trtr/images/??Origin=EC790014051055&CTT=6&ver=12&app=winword.exe

Günlük plan hazırlanırken yararlanılan kaynaklar:

http://www.matematik.us/dortgenlerin-dunyasi.html

BÖLÜM 8

DÖNÜŞÜMSEL DÜŞÜNME BECERİSİ

Doç. Dr. Cahit ERDEM[1]

İÇİNDEKİLER

Amaçlar
Kavram Haritasında Yolculuk
GİRİŞ
1. DÖNÜŞÜMSEL DÜŞÜNME BECERİSİNİN KURAMSAL TEMELLERİ
2. DÖNÜŞÜMSEL DÜŞÜNME BECERİSİNE SAHİP BİREYLERİN ÖZELLİKLERİ
3. EĞİTİM-ÖĞRETİMDE DÖNÜŞÜMSEL DÜŞÜNME BECERİSİ
A. Dönüşümsel Düşünme Becerisinin Farklı Alanlarda Öğretimi
B. Öğretim Programları ve Dönüşümsel Düşünme
C. Dönüşümsel Düşünme Öğretiminde Öğrenme Ortamı Tasarımı
D. Dönüşümsel Düşünme Becerisinin Öğretiminde Kullanılabilecek Araç-Gereçler ve Öğretim Yaklaşımları
E. Dönüşümsel Düşünme Becerisinin Öğretiminde Kullanılabilecek Etkinlikler
F. Dönüşümsel Düşünme Becerisinin Geliştirilmesinde Öğretmene Düşen Sorumluluklar
G. Dönüşümsel Düşünme Becerisinin Geliştirilmesinde Öğrenciye Düşen Sorumluluklar
4. DÖNÜŞÜMSEL DÜŞÜNME BECERİSİNİN ÖLÇÜLMESİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ
5. DÖNÜŞÜMSEL DÜŞÜNME BECERİSİNE GÖRE HAZIRLANMIŞ ETKİNLİK ÖRNEĞİ PLANI "MATEMATİK DERSİ ÖRNEĞİ"
6. ARAŞTIRMACILARA ÖNERİLER
Bölüm Sonu Özeti
Kaynakça
Yazar Bilgisi

1 Afyon Kocatepe Üniversitesi.

Amaçlar

Bu bölümü çalışmayı tamamladıktan sonra;

- *Piaget'in bilişsel gelişim aşamalarını açıklayabilecek,*
- *Korunum kavramını açıklayabilecek,*
- *Dönüşümsel düşünme becerisini tanımlayabilecek,*
- *Korunumla ilişkili diğer beceriler ile dönüşümsel düşünme becerisini ilişkilendirebilecek,*
- *Dönüşümsel düşünme becerisinin zihinsel ve sosyal bağlamda kullanım düzeylerini karşılaştırabilecek,*
- *Dönüşümsel düşünme becerisinin çeşitli derslerde kullanımını örneklendirebilecek,*
- *Öğretim programlarında dönüşümsel düşünme ile ilgili kazanımları sıralayabilecek,*
- *Dönüşümsel düşünme becerisi ile ilgili etkinlik aşamalarını uygulayabilecek,*
- *Dönüşümsel düşünme becerisinin öğretilmesinde öğretmene düşen sorumlulukları ifade edebilecek,*
- *Dönüşümsel düşünme becerisinin edinilmesinde öğrenciye düşen sorumlulukları hakkında yorum yapabileceksiniz.*

Kavram Haritasında Yolculuk

Dönüşümsel düşünme becerisi, Piaget tarafından geliştirilmiş olan bilişsel gelişim aşamalarından somut işlemler döneminde kazanılan korunum kavramının edinilebilmesi için gerekli üç beceriden biridir. Dönüşümleri anlayabilme becerisi olarak ifade edilebilecek olan bu beceri sadece fiziki dönüşümler ile sınırlı değildir; bireyin zihinsel ve sosyal gelişiminde önemli rol oynayan bir beceridir. Daha çok matematik dersi ile ilişkilendirilen bu beceri birçok ders kapsamında çeşitli düzeylerde desteklenebilir.

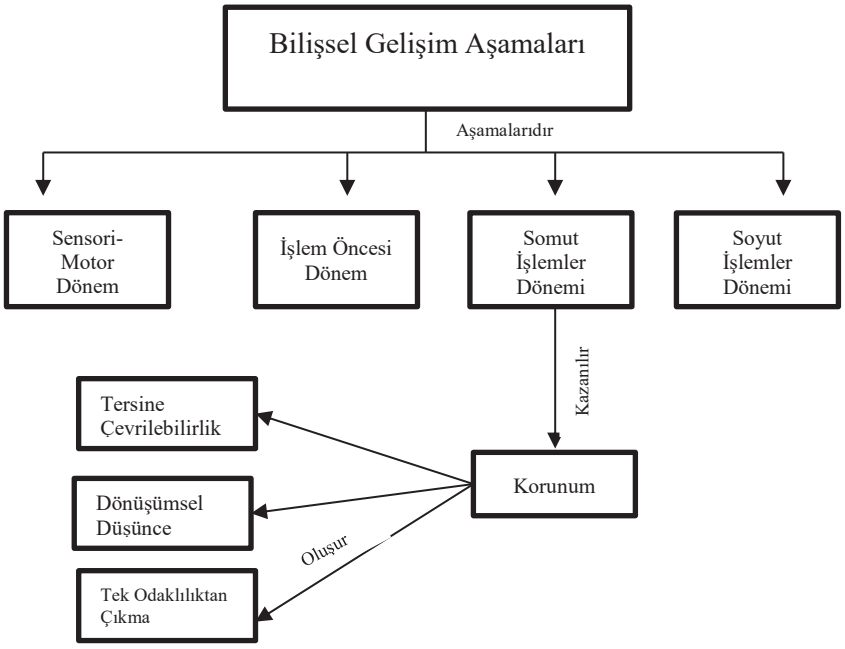

GİRİŞ

1. DÖNÜŞÜMSEL DÜŞÜNME BECERİSİNİN KURAMSAL TEMELLERİ

Düşünme, bir hedefe ulaşmak, bir sorunu çözmek ya da dünyayı anlamak gibi amaçlarla kasıtlı, planlı ve örgütlü zihinsel etkinliklerde bulunma süreci olarak tanımlandığında, düşünme becerileri de bu süreçte kullanılan özel bilişsel işlemler olarak değerlendirilebilir (Alkın Şahin & Tunca, 2013). İnsanoğlunun varoluşuyla beraber başlayan düşünmenin tarihi göz önüne alındığında düşünme becerilerinin son yüzyılda çok daha fazla anlam kazandığı görülecektir. Son dönemde bireylerin hayatlarının daha karmaşık hale gelmesi, bireylerin kısa süre içerisinde önemli kararlar alma gerekliliği, düşünme süreçlerini etkileyen hızlı ve manipüle edilmiş bilgi bombardımanına maruz kalma gibi çeşitli nedenlerle düşünme becerileri üzerinde daha fazla durulması ve okullarda bu becerilerin çeşitli yollarla öğretilmeye çalışılması bir gereklilik halini almıştır. Üst düzey düşünme becerilerinin bireylere kazandırılması hedeflendiğinden alanyazındaki çalışmalar daha çok eleştirel düşünme, karar verme, problem çözme ve yaratıcı düşünme gibi düşünme becerileri üzerinde yoğunlaşmaktadır. Diğer yandan, daha küçük yaşlarda edinilen ve her bireyin bir şekilde kazandığı düşünülen çeşitli beceriler üzerinde ise yeterince yoğunlaşılmamaktadır. Ancak bu tür beceriler bireylerin hayatlarını doğrudan etkilemekte ve üst düzey düşünme becerileri için temel oluşturmaktadır. Bu bölümde bu tür becerilerden birisi olan dönüşümsel düşünme becerisi üzerinde durulmuştur.

Dönüşümsel düşünme becerisi (transformational thought) (dönüşümsel düşünce) Piaget'in bilişsel gelişim kuramında yer alan somut işlemler döneminde kazanılması gereken bir beceridir. Dönüşümsel düşünme dönüşümleri anlayabilme becerisidir. Başka bir ifade ile, suyun bir kaptan başka bir kaba aktarılmasında olduğu gibi nesnelerin bir durumdan başka bir duruma geçiş süreçlerini anlama becerisidir (Sigelman & Rider, 2018). Dönüşümsel düşünme becerisini daha iyi anlamak için Piaget'in bilişsel gelişim kuramını ve bu kuramda yer alan somut işlemler dönemini incelemek gerekmektedir.

Piaget ismi her ne kadar biliniyor olsa da ve gelişim psikolojisi derslerinde yer veriliyor olsa da Piaget'nin eserlerinin tam olarak anlaşıldığını ifade etmek oldukça güçtür. 1984 yılında seksen dört yaşında ölen Piaget, 60 yıldan fazla süren kariyeri boyunca kırktan fazla kitap ve yüzlerce makale kaleme almıştır. Bütün bu kaynaklarının okunmasının zorluğunun yanı sıra, eserlerin yayınlandığı tarihlerde mevcut bilgiler ile çelişen ancak daha sonra büyük kısmı doğrulanan bilgileri anlamak oldukça zorlayıcı olmuştur. Ayrıca eserlerin Fransızca dilinde yazılmış olması ve benmerkezcilik ya da korunum gibi kavramları bilinen anlamlarının dışında kullanmış olması da bu duruma katkı sunmuştur. Eserleri İngilizceye çevrildikten sonra Piaget'nin ve eserlerinin daha yaygın hale geldiği söylenebilir (Singer & Revenson, 1996). Ölümünün üzerinden 35 yıldan fazla süre geçmesine rağmen Piaget'nin teorilerinin hala tam olarak bilindiğini söylemek güçtür. Özellikle Türkçe alanyazında

Kaynakça

Alkın Şahin, S. & Tunca, N. (2013). Düşünme becerileri ve düşünmeyi destekleyen sınıf ortamı/öğretmen davranışları. G. Ekici ve M. Güven (Ed.) *Yeni öğrenme-öğretme yaklaşımları ve uygulama örnekleri* içinde (s.392-426). Ankara: Pegem Akademi.

Borst, G., Simon, G., Vidal, J. & Houde, O. (2013). Inhibitory control and visuo-spatial reversibility in Paiget's seminal number conservation task: a high density ERP study. *Frontiers in Human Neauroscience, 7*, 1-12.

Flavell, J.H. (1963). *The developmental pscyhology of Jean Piaget.* New York: D. Van Nostrand Company.

Gillibrand, R., Lam, V. & O'Donnell, V.L. (2016). *Developmental psychology.* Pearson.

Harel, F. & Sowder, L. (2005). Advanced mathematical-thinking at any age: Its nature and development. *Mathematical Thinking and Learning, 7*, 27-50.

Karniol, R., Galili, L., Shtilerman, D., Naim, R., Stern, K., Manjohc, H. & Silverman, H. (2011). Why superman can wait: Cognitive self-transformation in the delay of gratification paradigm. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology, 40*(2), 307-317.

Karniol, T. (2010). *Social development as preference management: How infants, children, and parents get what they want from one another.* New York: Cambridge University Press.

Mert, A. (2018). Eğitim psikolojisi. A. Arı (Ed.) *Eğitim bilimine giriş* içinde. Konya: Eğitim Yayınevi.

Piaget, J. (1970). *Genetic epistemology.* New York: Columbia University Press.

Shaffer, D.R. & Kipp, K. (2014). *Developmental psychology: Childhood & adolescence.* Belmont: Wadsworth Cengage Learning.

Sigelman, C.K. & Rider, E. A. (2018). *Life-span human development.* Boston: Cengage Learning.

Singer, D. G. & Revenson, T.A. (1996). *A Piaget primer: How a child thinks*. New York: Penguin Books.

Slavin, R.E. (2013)*Eğitim psikolojisi* (Çev. Ed.: Galip Yüksel). Ankara: Nobel.

Sprinthall, N.A. & Sprinthall, R.C. (1990). *Educational psychology: A developmental approach.* New York: McGraw Hall Inc.

Thornburg, H.D. (1984). *Introduction to educational psychology.* Minnesota: West Publishing Co.

Woolfolk, A. (2004). *Educational psychology.* Boston: Pearson.

Zgourides, G. (2000). *Developmental psychology.* Foster City: IDG Books.

Bölümdeki görsellerin alındığı adresler:

https://www.alamy.com/stock-photo-a-child-looks-at-identical-glasses-filled-with-the-same-amount-of-50505031.html

BÖLÜM 9

ELEŞTİREL DÜŞÜNME BECERİSİ[1]

Dr. Öğr. Üyesi Selcen GÜLTEKİN[2]

İÇİNDEKİLER

Amaçlar
Kavram Haritasında Yolculuk
GİRİŞ
1. ELEŞTİREL DÜŞÜNME BECERİSİNİN KURAMSAL TEMELLERİ
2. ELEŞTİREL DÜŞÜNME BECERİSİNE SAHİP BİREYLERİN ÖZELLİKLERİ
3. EĞİTİM-ÖĞRETİMDE ELEŞTİREL DÜŞÜNME BECERİSİ
A. Eleştirel Düşünme Becerisinin Farklı Alanlarda Öğretimi
B. Öğretim Programları ve Eleştirel Düşünme
C. Eleştirel Düşünme Öğretiminde Öğrenme Ortamı Tasarımı
D. Eleştirel Düşünme Becerisinin Öğretiminde Kullanılabilecek Araç-Gereçler ve Öğretim Yaklaşımları
E. Eleştirel Düşünme Becerisinin Öğretiminde Kullanılabilecek Etkinlikler
F. Eleştirel Düşünme Becerisinin Geliştirilmesinde Öğretmene Düşen Sorumluluklar
G. Eleştirel Düşünme Becerisinin Geliştirilmesinde Öğrenciye Düşen Sorumluluklar
4. ELEŞTİREL DÜŞÜNME BECERİSİNİN ÖLÇÜLMESİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ
5. ELEŞTİREL DÜŞÜNME BECERİSİNE GÖRE HAZIRLANMIŞ ETKİNLİK ÖRNEĞİ PLANI "ÖĞRETİM İLKE VE YÖNTEMLERİ DERSİ ÖRNEĞİ"
6. ARAŞTIRMACILARA ÖNERİLER
Bölüm Sonu Özeti
Kaynakça
Yazar Bilgisi

1 Bu bölüm yazılırken Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Selcen Gültekin tarafından hazırlanan "Eleştirel Düşünmeye Dayalı Öğretim İlke ve Yöntemleri Dersi Program Tasarısının Öğrenme Ürünlerine Etkisi" konulu tezden yararlanılmıştır.

2 Balıkesir Üniversitesi

GİRİŞ

1. ELEŞTİREL DÜŞÜNME BECERİSİNİN KURAMSAL TEMELLERİ

Eleştirel Düşünme Tanım ve Tarihçesi

1980'lerde gerçekleşen eğitimde reform hareketlerinde geleceğin bilgi toplumu için öğrencilerin düşünme becerilerinin geliştirilmesine vurgu yapılmıştır (Costa, 1987). Bu reform hareketleri ile birlikte eleştirel düşünmenin popüler hale geldiği ve eğitimin hedefler listesindeki yerini aldığı görülmektedir (Ennis, 1987:40).

Eleştiri kelimesi kökeni sorgulama, anlamlandırma, analiz edebilme anlamlarına gelen Yunanca kritikos kavramına dayanmaktadır. Eleştiri yani kritikos, sorgulama yolu ile çevredeki olguları ve insanları anlamak-anlamlandırmak ve başkalarının düşünme süreçleri kadar insanın kendi düşünme süreçlerini de analiz ederek incelemek anlamına gelmektedir. Ancak ne yazık ki, eleştiri kavramı çoğu kez yalnızca insanın düşünme sürecini kesintiye uğratma olarak kullanılmıştır (Chaffee, 1988:37, akt: Dutoğlu & Tuncel, 2008:13). Oysaki eleştirinin amacı "karşı çıkmak değil, anlamak, açığa çıkarmaktır. Bir problemi açığa çıkarmak, o problemin özüne inerek olumlu ve olumsuz yanlarını aydınlatmak demektir" (İpşiroğlu, 1992:9, akt. Dutoğlu &Tuncel, 2008:13).

Eleştiri kavramı için Türkçe sözlüğe bakıldığında şu tanımla karşılaşılmaktadır:

> Bir insanı, bir eseri, bir konuyu doğru ve yanlış yanlarını bulup göstermek amacıyla inceleme işi, tenkit: *edebiyat* Bir edebiyat veya sanat eserini her yönüyle değerlendirerek anlaşılmasını sağlamak amacıyla yazılan yazı türü, tenkit, kritik. *felsefe* Özellikle bilginin temellerini ve doğruluk durumunu inceleme, sınama, yargılama (TDK, 2015).

Eleştirel düşünme ile ilgili alanyazın incelendiğinde akademik bir disiplin olarak bu alanın psikoloji ve felsefe gibi iki temel disipline dayandığı görülmektedir. Bu temel iki akademik disipline, Sternberg (1986) tarafından üçüncü temel disiplin olarak eğitim eklemiştir (Lewis & Smith, 1993, akt. Lai, 2011). Bu bağlamda psikoloji, felsefe ve eğitimin eleştirel düşünmenin dayandığı güçlü üç saç ayağı olduğu söylenebilir. Bu nedenle eleştirel düşünme eğitim araştırmalarının vazgeçilmez değişkenlerinden biri durumuna gelmektedir.

İlk olarak eleştirel düşünmeye değinen filozoflar: Sokrates, Platon, Aristo, Bacon, Hume ve özellikle John Stuart Mill, Dewey ve son dönemlerde ise Lipman ve Paul'dür (Ennis, 2011; Lai, 2001). Düşünürler bu yaklaşımlarda kuramsal olarak eleştirel düşünenin davranış ve hareketlerinden çok karakterine ve özelliklerine odaklanmıştır (Lai, 2001).

Üstündağ eleştirel düşünmeyi; "belli ölçütleri, düşünsel açıdan kuşku duymayı ve bu doğrultuda bilgi toplamayı içeren bir süreç" olarak görmektedir (Üstündağ, 2009:97). Bu bağlamda eleştirel düşünme "bireyin düşünce sistemindeki yapıları

Kaynakça

Bailin, S. (1998). Critical thinking and drama education. *Research in Drama Education,* 3(2), 145-153.

Başar, H. (2013). *Nasıl düşünelim.* Ankara: Pegem.

Beşoluk, Ş. & Önder, İ. (2010). Öğretmen adaylarının öğrenme yaklaşımları, öğrenme stilleri ve eleştirel düşünme eğilimlerinin incelenmesi. *İlköğretim Online*, 92 (679), 679 – 693.

Beydoğan, Ö.H. (2003). Öğretim sürecinde düşünme becerilerinin geliştirilmesi. *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 4* (1), 157-165.

Costa, L.A. (1987*). Thinking skills: concept and technques. Heima,marcia, slomianko, joshua* (ed.). National Education Association Of United States 16-23. Washington. DC: National Education Association.

Cüceloğlu, D. (1993). İnsan ve *davranışı.* İstanbul: Remzi Kitapevi.

Demirel, Ö. (2004). *Eğitim sözlüğü*. Ankara: Pegem.

Dutoğlu, G., & Tuncel, M. (2008). Aday öğretmenlerin eleştirel düşünme eğilimleri ile duygusal zeka düzeyleri arasındaki ilişki. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 8 (1), 11-32.

Ennis. H.R. (1987). Thinking skills: concept and technques. H. Marcia and S. Joshua (Ed.). *National Education Association of United States (40-48). Washington*. DC: National Education Association.

Ennis H. R. (2011). Inquıry critical thinking across the disciplines. *Sam Houston Univesity,* Spring, 26 (1).

Ertürk, S. (1994). *Eğitimde program geliştirme*. Ankara: Meteksan AŞ.

Ertürk, S. (1986), *Türkiye'deki bazı eğitim sorunları üzerine düşünceler.* Ankara: Yelkentepe Yayınları

Gözütok, D. & Karacaoğlu Ö.C. (2007, Mayıs). Öğretmen yeterliliklerini belirleme ve öğretmen yeterlilikleri ölçeği. Uluslararası Öğretmen Yetiştirme Politikaları ve Sorunları Sempozyumu. Bakü

Güven, M. & Kürüm, D. (2004,Temmuz). Öğrenme stilleri ve eleştirel düşünme arasındaki ilişkiye genel bir bakış. XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı, İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi. Malatya

Gültekin, S. (2016). *Eleştirel düşünmeye dayalı öğretim ilke ve yöntemleri dersi program tasarısının öğrenme ürünlerine etkisi.* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi.

Halpern, D.F. (1999). Teaching for critical thinking: helping college students develop the skills and dispositions of a critical thinker. *New Directions for Teaching and Learning,* 80, 69-74.

İpşiroğlu, Z. (2002). *Düşünme korkusu düşünmeyi öğrenme ve öğretmenin temelleri.* İstanbul: Papirüs Yayınevi.

Judge, B.J. & McCreery, P. E. (2009). *Critical thinking skills for education students.* London: SAGE Publications, Ltd

Karadeniz, A. (2006). *Liselerde eleştirel düşünme eğitimi*. (Yayımlanmamış Yüksel Lisans Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi.

Koç, C. (2007). *Aktif öğrenmenin okuduğunu anlama, eleştirel düşünme ve sınıf içi etkileşim üzerindeki etkileri.* (Yayımlanmamış doktora tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.

Kökdemir, D. (2003). *Belirsizlik durumlarında karar verme ve problem çözme.* (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi.

Lai, E. R. (2011). *Critical thinking:* A literature review. Research Report, June.

Leicester, M. (2010). *Teaching critical thinking skills.* London: Continuum İnternational Publishing Group.

Ornstein, A.C. & Hunkins, F. P. (2014). *Eğitim programı temeller, ilkeler ve sorunlar.* Konya: Eğitim Yayınevi.

Özdemir, S. M. (2005). Üniversite öğrencilerinin eleştirel düşünme becerilerinin çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi,* 3 (3), 297-316

Paul, R. (1985). *Critical thinking*. http:// www.criticalthinking.org/ pages / richard-paul-anthology/1139

Paul, R. & Elder, L. (XXXX). *Minik eleştirel düşünme kılavuzu kavramlar ve araçlar*. (Çev: Fidan, Merih Bektaş). https:// www. critical thinking.org /files/Turkish_CT_Concepts_Tools.pdf

Richard, P. (1985*). Bloom's taxonomy and critical thinking instruction*. http:// www.ascd.org/ASCD/pdf/journals/ ed_lead/el_198505_paul.pdf

Saylan, N. (1991). Yansıtıcı düşünmenin geliştirilmesinde öğretmenin rolü. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 5 (2). 133-137

Saylan, N. (1992). Öğretmen yetiştirme eğitim-öğretim planlarının geliştirilmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7 (2), 43-50

Saylan, N. (1995). *Eğitimde program tasarısı temelleri–prensipleri– kriterler.* Balıkesir: İnce Ofset.

Seferoğlu, S. & Akbıyık, C. (2006). Eleştirel düşünme ve öğretimi. *Hacettepe Üniversitesi. Eğitim Fakültesi Dergisi,* 20, 193-200.

Slavin, R. E. (2013). *Eğitim psikolojisi kuram ve uygulama* (Çev. G. Yüksel). Ankara: Nobel Yayıncılık.

Sönmez, V. (1994). *Program geliştirmede öğretmen el kitabı*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Şahinel, S. (2002). *Eleştirel düşünme*. Ankara: PegemA Yayıncılık.

Şenşekerci, E. & Bilgin, A. (2008). Eleştirel düşünme ve öğretimi. Uludağ Üniversitesi. *Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi,* 9 (14). 15-43.

TDK. (2015). *Türk dil kurumu sözlüğü*. www.tdk.gov.tr.

Tümkaya, S. & Aybek, B. (2008). Üniversite öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimlerinin sosyo-demografik özellikler açısından incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 17(2), 387-402.

Üstündağ, T. (2009). *Yaratıcılığa yolculuk*. Ankara: Pegem Akademi

Varaki, B, S. (2006). A reflection on three web-based teaching critical thinking: toward a compromise approach. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Science,* 39 (2), 177-191.

Vural, R. A. & Kutlu, O. (2004). Eleştirel düşünme: ölçme araçlarının incelenmesi ve bir güvenirlik çalışması. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13 (2), 189-200.

Yılmaz, K. (2019). *Eleştirel ve analitik d*üşünme. Ankara: Pegem Akademi

BÖLÜM 10

FENOMENOLOJİK DÜŞÜNME

Doç. Dr. Aysun GÜR[1]

İÇİNDEKİLER

Amaçlar
Kavram Haritasında Yolculuk
GİRİŞ
1. FENOMENOLOJİK DÜŞÜNME BECERİSİNİN KURAMSAL TEMELLERİ
2. FENOMENOLOJİK DÜŞÜNME BECERİSİNE SAHİP BİREYLERİN ÖZELLİKLERİ
3. EĞİTİM-ÖĞRETİMDE FENOMENOLOJİK DÜŞÜNME BECERİSİ
A. Fenomenolojik Düşünme Becerisinin Farklı Alanlarda Öğretimi
B. Öğretim Programları ve Fenomenolojik Düşünme
C. Fenomenolojik Düşünme Öğretiminde Öğrenme Ortamı Tasarımı
D. Fenomenolojik Düşünme Becerisinin Öğretiminde Kullanılabilecek Araç-Gereçler ve Öğretim Yaklaşımları
E. Fenomenolojik Düşünme Becerisinin Öğretiminde Kullanılabilecek Etkinlikler
F. Fenomenolojik Düşünme Becerisinin Geliştirilmesinde Öğretmene Düşen Sorumluluklar
G. Fenomenolojik Düşünme Becerisinin Geliştirilmesinde Öğrenciye Düşen Sorumluluklar
4. FENOMENOLOJİK DÜŞÜNME BECERİSİNİN ÖLÇÜLMESİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ
5. FENOMENOLOJİK DÜŞÜNME BECERİSİNE GÖRE HAZIRLANMIŞ ETKİNLİK ÖRNEĞİ PLANI "REHBERLİK DERSİ ÖRNEĞİ"
6. ARAŞTIRMACILARA ÖNERİLER
Bölüm Sonu Özeti
Kaynakça
Yazar Bilgisi

1 Aydın Adnan Menderes Üniversitesi

Amaçlar

Bu bölümü çalışmayı tamamladıktan sonra;

- *Fenomenolojik düşünmenin anlamını ve tanımını kavrayabilecek,*
- *Fenomenolojik düşünmenin felsefi arka planını açıklayabilecek,*
- *Fenomenolojik düşünmenin amacını, temel kavramlarını ve tarihini açıklayabilecek,*
- *Fenomenolojik düşünme becerisine sahip bireylerin özelliklerini açıklayabilecek,*
- *Fenomenolojik düşünme becerisinin eğitim-öğretime yansımalarını açıklayabileceksiniz.*

Kavram Haritasında Yolculuk

GİRİŞ

Bu bölümde Edmund Husserl,'in (1859-1938) fenomenoloji anlayışı bağlamında, fenomenolojik düşünme de diyebileceğimiz felsefe yapma tarzı tanıtılacaktır. Konunun, felsefe eğitimi almayanlar tarafından bilinmemesi ihtimali yüksektir. Dolayısıyla burada öncelikle, bu kişilerin fenomenolojik düşünceyle tanışması amaçlanmıştır. Fenomenoloji çok zor ve derin bir alan olmakla birlikte, burada ayrıntılara girilmeyecek ve fenomenolojik düşünme sadece genel tanıtılacaktır.

Düşünelim

1. Fenomenolojik düşünmeyi hazırlayan felsefi düşünceler nelerdir?

2. Fenomenolji hangi felsefi sorunları çözmeye çalışır?

3. Fenomenolojik düşünmenin ayırdedici özellikleri nelerdir?

4. Fenomenolojik düşünme, düşünmeye dair hangi imkanları açar?

5. Eğitim ve öğretimde fenomenolojik düşünmeye nasıl yer açabiliriz?

FENOMENOLOJİK DÜŞÜNMENİN KURAMSAL TEMELLERİ

Bu bölümde, fenomenolojik düşünmenin yeni bir yöntem ve yeni bir felsefe yapma tarzı olarak ortaya çıkışı anlatılacaktır. Bu sebeple önce onun tanımı, ardından hangi felsefi koşullarda geliştiği, amacının ve temel kavramlarının neler olduğu söylenecektir. Son olarak da, fenomenolojinin kısa bir tarihçesi verilecektir.

A. Tanım

"Şeylere dönme" çağrısıyla şekillenen fenomenoloji, nesnenin ağırlığına, nadirliğine veya kimyasal bileşimine odaklanmak yerine, nesnenin kendini gösterme veya sergileme biçimiyle, yani nasıl göründüğüyle ilgilenir. Fiziksel bir nesnenin, bir aletin, bir sanat eserinin, bir melodinin, bir sayının veya bir insanın kendini sunma veya verme biçimleri arasında önemli farklılıklar vardır. Dahası, bir ve aynı nesnenin, farklı şekillerde ortaya çıkması da mümkündür (Zahavi, 2019: 9-10). Dolayısıyla fenomenoloji, şeylerin bilgisine, modern bilimin yaptığı gibi yani ölçüm yapma ve hesaplama yöntemleriyle ulaşmamaktadır. Fenomenoloji, adı üstünde, fenomenlere yönelmektedir. Fenomen ise, o şeyin kendini bilince gösterdiği halin adıdır. Husserl, bu yöntem temelinde felsefenin, "tüm tür ve bilme biçimlerini açıklığa kavuşturabilen" titiz bir bilim olarak kurulabileceğine inanır; çünkü böylece, tüm bilinç edimlerindeki ortak olan yapılar keşfedilebilir (Wrathall & Dreyfus, 2006: 2-3). Öyleyse fenomenoloji sadece şeylerin kendini gösterme biçimleriyle ilgilenmez. Aynı zamanda, bilincin onları görme biçimleriyle de ilgilenir. Bu haliyle fenomenoloji, birinci şahıs perspektifinden deneyimlendiği şekliyle bilincin özünün bilimidir

Kaynakça

Achenbach, G. B. (1988) https://www.achenbach-pp.de/de/philosophischepraxis_text_Grundregel.asp?bURL=de/philosophischepraxis_text_online.asp

Audi, R. (1999). *The Cambridge Dictionary of Philosophy, Second Edition*, New York: Cambridge University Press.

Breyer, T., & Gutland, C. (2016). Introduction, *phenomenology of thinking philosophical ınvestigations ınto the character of cognitive experiences.* London: Routledge.

Crowell, S. (2016). What ıs ıt to think?, *Phenomenology of thinking philosophical ınvestigations ınto the character of cognitive experiences. In* T. Breyer & C. Gutland (Edt), Introduction, *phenomenology of thinking philosophical ınvestigations ınto the character of cognitive experiences.* London: Routledge.

Delacampagne, C. (2014). *20. Yüzyıl felsefe tarihi*. D. Çetinkasap (Çev.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Husserl, E. (1982). *Cartesian meditations: An ıntroduction to phenomenology*. D. Cairns (Trans). The Hague: Martinus Nijhoff .

Husserl, E. (2010). *Fenomenoloji üzerine beş ders*.H. Tepe (Çev.). Ankara: Bilgesu Yayıncılık.

Husserl, E. (1976) *Ideen zu einer reinen phänomenologie und phänomenologischen philosophie erstes buch, Allgemeine einführung in die reine phänomenologie*. Husserl, iana Den Haag: Martinus Nijhoff.

Husserl, E. (1997). *Kesin bir bilim olarak felsefe*. A. Kaygı (Çev.). Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu.

Kockelmans, J. J. (2007). *Edmund Husserl ve fenomenoloji*. *Cogitosayı 50: Bellek: Öncesiz sonrasız*. İstanbul: Yapı Kredi Yayıncılık.

Lewis, M. & Staehler, T. (2019). *Fenomenoloji*. O. B. Kaplan, M. Demirhan, M. Türkan, N. Şahankaya, M. B. Gürsoy (Çev.). Ankara: Fol Kitap.

Mohanty, J. N. (2006). Intentionality: *A companion to phenomenology and existentialism*. M.A. Wrathall and H. L. Dreyfus (Edt.). Oxford: Blackwell.

Moran, D. (2005). *Edmund Husserl, founder of phenomenology*. Cambridge: Polity Press.

Smith, D.W. (2016). Thinking about *this* ındividual, *phenomenology of thinking philosophical ınvestigations ınto the character of cognitive experiences.* T. Breyer and C. Gutland (Edt.). London: Routledge.

Wrathall, M.A. & Dreyfus, H. L. (2006). A brief ıntroduction to phenomenology and existentialism: *A companion to phenomenology and existentialism.* Oxford: Blackwell.

Zahavi, D. (2019). *Phenomenology the basics.* Newyork: Routledge.

BÖLÜM 11

GİRİŞİMCİ DÜŞÜNME BECERİSİ

Prof. Dr. Süleyman YAMAN[1]

İÇİNDEKİLER

Amaçlar
Kavram Haritasında Yolculuk
GİRİŞ
1. GİRİŞİMCİ DÜŞÜNME BECERİSİNİN KURAMSAL TEMELLERİ
2. GİRİŞİMCİ DÜŞÜNME BECERİSİNE SAHİP BİREYLERİN ÖZELLİKLERİ
3. EĞİTİM-ÖĞRETİMDE GİRİŞİMCİ DÜŞÜNME BECERİSİ
A. Girişimci Düşünme Becerisinin Farklı Alanlarda Öğretimi
B. Öğretim Programları ve Girişimci Düşünme
C. Girişimci Düşünme Öğretiminde Öğrenme Ortamı Tasarımı
D. Girişimci Düşünme Becerisinin Öğretiminde Kullanılabilecek Araç-Gereçler ve Öğretim Yaklaşımları
E. Girişimci Düşünme Becerisinin Öğretiminde Kullanılabilecek Etkinlikler
F. Girişimci Düşünme Becerisinin Geliştirilmesinde Öğretmene Düşen Sorumluluklar
G. Girişimci Düşünme Becerisinin Geliştirilmesinde Öğrenciye Düşen Sorumluluklar
4. GİRİŞİMCİ DÜŞÜNME BECERİSİNİN ÖLÇÜLMESİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ
5. GİRİŞİMCİ DÜŞÜNME BECERİSİNE GÖRE HAZIRLANMIŞ ETKİNLİK ÖRNEĞİ PLANI "MATEMATİK, FEN BİLİMLERİ, SOSYAL BİLİMLER VB. DERSİ ÖRNEĞİ"
6. ARAŞTIRMACILARA ÖNERİLER
Bölüm Sonu Özeti
Kaynakça
Yazar Bilgisi

1 Ondokuz Mayıs Üniversitesi

GİRİŞ

1. GİRİŞİMCİ DÜŞÜNME BECERİSİNİN KURAMSAL TEMELLERİ

Tanım

Girişimcilik, girmek fiilinden türeyen bir kavramdır. Bu kelimenin orijini Fransızca *entrepreneur* kelimesinden gelmektedir. Büyük Türkçe Sözlükte girmek fiilinin anlamları girişmek ve başlamak olarak da ifade edilmiştir. *Girişim*; bir işe girişme, teşebbüs veya üst üste binme gibi farklı anlamlara sahiptir (Türk Dil Kurumu [TDK], 2019). Marangoz'a (2012) göre ise girişim; mal ve hizmet üretimi yoluyla kar elde etme amacı güden, hukuki ve finansal kişiliğe sahip bir yapıdır. *Girişimci*; üretim için bir işe girişen, kalkışan kimse, müteşebbis şeklinde tanımlanırken girişimcilik, girişimci olma durumu olarak ifade edilmektedir (TDK, 2019). Ayrıca geçmişte kullanılan teşebbüs ve müteşebbis kavramları yerine bugün daha çok girişim ve girişimci kavramları tercih edilmektedir (Aytaç & İlhan, 2007). Buradan da görüldüğü gibi bu kavramı tanımlarken yine kavramın kökeni olan *girmek* fiili kullanılmaktadır. *Girişmek* ise aynı sözlükte; bir işi ele almak, başlamak, kalkışmak, birbirine karışmak gibi ifadelerle açıklanmıştır. Kelime anlamları dikkate alındığında bu tanımların, girişimcilik kavramına yönelik algıyı açıklamak için yeterli olmadığı söylenebilir. Çünkü *girişimci* kelimesi, başlamak, teşebbüs etmek, kalkışmaktan daha öte anlamlara sahipmiş gibi algılanmaktadır. Girişimcilikte yenilik, fırsatları hemen görmek, değerlendirmek, ticari faaliyetleri yürütmek, büyük karlar etmek, kısa zamanda zengin veya ünlü olmak gibi bir anlamlar yüklenmektedir. Çünkü girişimcilik, uzmanlık gerektiren bir beceri, iş veya görev olarak görülmektedir (Ericsson & Charness, 1994). Bu nedenle bu kavramların kökenleri ve bilimsel tanımları üzerinde durmakta yarar vardır.

Sınıflandırma

Girişimcilik kavramı, bilimsel anlamda ilk defa iktisat/ekonomi alanında kullanılmıştır. Fransız ekonomist Richard Cantillon (1680-1734) bu kavramı risk alma kavramı ile birlikte kullanmıştır. Cantillon girişimci kişileri, henüz netleşmemiş bir bedelle satmak için üretim girdilerini ve hizmetlerini satın alan ve üreten kişi olarak tanımlamıştır (Tosunoğlu, 2003). Cantillon'un bu yaklaşımı, girişimci kişilerin yenilikçiliği yanında risk aldıkları ve öngörüsüz oldukları anlamına gelmektedir. Çünkü bir buğdayı belirli fiyattan alan bir girişimci, bu ürünü hangi fiyata satacağını tam olarak bilemez, yani satış fiyatı belirsizdir; fakat kendisini bu alım satımdan elde edeceği kârla motive eder. Yani Cantillon'a göre piyasadaki belirsizlik, girişimci kişiler için önemli bir motivasyon kaynağıdır (Hébert & Link, 2007).

Kaynakça

Abazaoğlu, İ., & Taşar, M. F. (2016). Fen bilgisi öğretmen özelliklerinin öğrenci fen başarısı ile ilişkisi: TIMSS 2011 verilerine göre bir durum analizi: Singapur, Güney Kore, Japonya, İngiltere, Türkiye. *Elementary Education Online, 15*(3), 922-945.

Anderson, S., Leventhal, T., Newman, S., & Dupéré, V. (2014). Residential mobility among children: A framework for child and family policy. *A Journal of Policy Development and Research, 16*(1), 5-36.

Armağan Erbil, B., & Şimşek, S. (2018). İlkokul 4. sınıf öğrencileri için bir ölçek geliştirme çalışması: Sosyal girişimcilik niyetleri ölçeği. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 11*(59), 710-718.

Aytaç, Ö. (2006). Girişimcilik: Sosyo-kültürel bir perspektif. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 15,* 139-160.

Aytaç, Ö., & İlhan, S. (2007). Girişimcilik ve girişimci kültür: Sosyolojik bir perspektif. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 18*, 101-120.

Bacigalupo, M., Kampylis, P., Punie, Y., & Van den Brande, G. (2016). *EntreComp: The entrepreneurship competence framework.* Luxembourg: Publication Office of the European Union.

Başer, H., & Büber, R. (2012). İş kurma amacı olan adayların girişimcilik özelliklerinin ölçülmesi: Aydın ilinde bir uygulama. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi, 4*(1), 135-143.

Bozkurt, B. Ü. (2016). Türkiye'de okuma eğitiminin karnesi: PISA ölçeğinden çıkarımlar. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 16*(4), 1673-1686.

Çetinkaya Bozkurt, Ö. (2011). *Dünya'da ve Türkiye'de girişimcilik eğitimi: Başarılı girişimciler ve öğretim üyelerinden öneriler.* Ankara: Detay Yayıncılık.

Daniel, A. D. (2016). Fostering an entrepreneurial mindset by using a design thinking approach in entrepreneurship education. *Industry and Higher Education, 30*(3), 215–223. DOI: https://doi.org/10.1177/0950422216653195.

Davoudi, A. (2017). *The relationship between childhood characteristics and the involvement in entrepreneurial activities and new ventures*. Master's Thesis, University of Twente, Enschede, The Netherlands.

Deng, C. P., Amstrong, P. I., & Rounds, J. (2007). The fit of Holland's RIASEC model to US occupations. *Journal of Vocational Behaviour*, *71,* 1-22.

Drucker, P. F. (1995). *Innovation and entrepreneurship*. London: Butterworth Heinemann.

Er, P. H. (2013). Girişimcilik ve yenilikçilik kavramlarının iktisadi düşüncedeki yeri: Joseph A. Schumpeter. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 29*, 75-85.

Ericsson, K.A., & Charness, N. (1994). Expert performance. *American Psychologist, 49*(8), 725-747.

Europa Commission. (2017). *Promoting entrepreneurship*. Erişim Tarihi: 03.04.2019, Erişim Adresi: https://ec.europa.eu/growth/smes/promoting-entrepreneurship_en.

Ferguson, D. M. (2013). Designing an introductory entrepreneurial thinking course. *120th ASEE Annual Conference & Exposition*, June 23-26, Atalanta, USA.

Filion, L. J. (1998). From entrepreneurship to entreprenology: The emergence of a new discipline. *Journal of Enterprising Culture, 6*(01), 1-23.

Hébert, R. F., & Link, A. N. (2007). Historical perspectives on the entrepreneur. *Foundations and Trends in Entrepreneurship, 2*(4), 261-408.

Karabey, C. N. (2013). Girişimsel düşünceyi anlamak: Düşünme tarzı ve risk tercihinin girişimsel özyetkinlik ve girişimcilik niyeti ile ilişkisi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 18*(3), 143-159.

Kaygın, E., & Güven, B. (2015). *Girişimci olmayı belirleyen faktörler*. E. Kaygın ve B. Güven (Ed.). Girişimcilik: Temel kavramlar, girişimcilik türleri, girişimcilikte güncel konular (s. 35-47). Ankara: Siyah İnci Akademi.

Kolcu, R. (2018). *Girişimcilik ve kişilik özellikleri: Geleneksel ve sosyal girişimcilerin kişilik özellikleri arasındaki farklara ilişkin bir araştırma*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi.

KOSGEB. (2020). *Girişimcilik destek programı*. Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı, Erişim Tarihi: 12.04.2020, Erişim Adresi: https://www.kosgeb.gov.tr/site/tr/genel/destekdetay/1231/girisimcilik-destek-programi

Köybaşı, F., & Dönmez, B. (2017). Okul yöneticisi girişimcilik ölçeği: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 18*(1), 235-247.

Marangoz, M. (2012). *Girişimcilik*. İstanbul: Beta Yayıncılık.

MEB. (2018a). *Bilim uygulamaları dersi öğretim programı: Ortaokul ve imam hatip ortaokulu 5, 6, 7 ve 8. sınıflar.* Erişim Tarihi: 12.11.2019, Erişim Adresi: http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=406.

MEB (Millî Eğitim Bakanlığı). (2018b). *Fen bilimleri dersi öğretim programı: İlkokul ve ortaokul 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar.* Erişim Tarihi: 12.11.2019, Erişim Adresi: http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=325.

MEB. (2018c). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı İlkokul ve ortaokul 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar.* Erişim Tarihi: 14.11.2019, Erişim Adresi: http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=354.

MEB. (2020). *Mesleğim hayatım*. Erişim Tarihi: 06.01.2020, Erişim Adresi: https://meslegimhayatim.meb.gov.tr/.

Morris, M. H., & Kuratko, D. F. (2002). *Corporate entrepreneurship: Entrepreneurial development within organizations*. Orlando, Fl: Harcourt College Publishers.

Gold, T., & Rodriguez, S. (2018). *Measuring entrepreneurial mindset in youth: Learnings from NFTE's entrepreneurial mindset index.* Network for Teaching Entrepreneurship.

Mueller, S. L., & Thomas, A. S. (2000). Culture and entrepreneurial potential: A nine country study of locus of control and innovativeness. *Journal of Business Venturing,* 16, 51–75.

Özdemir, Ş., Yılmaz, N., Arsu, T., & Polat, Y. (2016). Türkiye'de girişimcilik eğitimi üzerine bir inceleme. *International Journal of Human Sciences, 13*(1), 569-581. DOI: https://doi.org/10.14687/ijhs.v13i1.357

Özkul, G. (2007). Kapitalist sistemin sürükleyici aktörleri: ekonomik teoride girişimciler. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 12*(3), 343-366.

Ripsas, S. (1998). Towards an interdisciplinary theory of entrepreneurship. *Small Business Economics, 10*(2), 103-115.

Schmidt, J. J., Soper, J. C., & Facca, T. M. (2012). Creativity in the entrepreneurship classroom. *Journal of Entrepreneurship Education, 15*, 123-131.

Sciascia, S., & De Vita, R. (2004). *The development of entrepreneurship research*. Liuc Papers, No: 146, Serie Economia Aziendale.

Selanik Ay, T. & Acar, Ş. (2016). Sınıf öğretmenlerinin girişimcilik becerisi kazandırmaya ilişkin görüşleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 15*(58), 960-976.

Şahin, N., & Sarı, M. (2016). Ortaokullardaki eğitim ortamlarının düşünme dostu sınıf özellikleri açısından incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Egitim Yönetimi Dergisi, 22*(4), 565-592.

URL1. (2020, 2 Ocak). *How to think outside the box with your entrepreneurship lesson plans.* Erişim Adresi: https://www.aeseducation.com/blog/2015/05/entrepreneurship-lesson-plans, Erişim Tarihi: 2 Ocak 2019.

URL2. (2020, 3 Ocak). *2019'da ülkem için bir fikrim var*. Erişim Adresi: https://www.iletisim.gov.tr/turkce/ulkem, Erişim Tarihi: 03.01.2020.

URL3. (2020, 24 Şubat). *Proje hakkında*. Erişim adresi: http://sosyalgirisim.org//content/detail.aspx?cid=54, Erişim Tarihi: 24.02.2020.

URL4. (2020, 25 Şubat). *Yeni iş fikirleri*. Erişim Adresi: http://www.yeniisfikirleri.net/tag/sosyal-girisimcilik-projeleri/, Erişim Tarihi: 25 Şubat 2020.

T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2019). Türkiye girişimcilik stratejisi ve eylem planı: 2015-2018. Erişim Tarihi: 17.12.2019, Erişim Adresi: http://www.sp.gov.tr/upload/xSPTemelBelge/files/n4JRw+GISEP_2015-2018.pdf.

Yalçın İncik, E., & Uzun, N. B. (2017), Bireysel girişimcilik algı ölçeği geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 14*(39), 471-485.

Yaman, S. (2003). *Fen bilgisi eğitiminde probleme dayalı öğrenmenin öğrenme ürünlerine etkisi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi.

Yılmaz, E., & Sünbül, A. M. (2009). Üniversite öğrencilerine yönelik girişimcilik ölçeğinin geliştirilmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 21*, 195-203.

Bölümdeki görsellerin alındığı adresler:

http://movealongnownothingtoseehere1.rssing.com/chan-22707505/ all_p7.html

http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=325

http://office.microsoft.com/trtr/images/??Origin=EC790014051055&CTT=6&ver=12&app=winword.exe

https://blog.fabrikator.io/tr/uretim-planlama-ozelligi-yayinda/

https://blog.luz.vc/en/What-is/mindset-entrepreneur/

https://egov.kz/cms/en/articles/business_registration/individual_entrepreneurship

https://forum.shiftdelete.net/threads/problem-cozmede-sade-dusunce-teknigi.130705/

https://kipasonerisistemi.com/bir-fikrim-var/

https://www.atlasnetwork.org/news/article/beyond-greed-and-envy-beyond-right-and-left

https://www.bilim.org/yaraticilik-kulturle-bagdasiyor/

https://www.entre-ed.org/lesson-kickstarters

https://www.google.com.tr/imghp?hl=tr&tab=wi

https://www.google.com/search?q=giri%C5%9Fimci&tbm=isch&ved=2ahUKEwj8g6ag3PvnAhXH2OAKHTqyAUoQ2-cCegQIABAA&oq=giri%C5%9Fimci&gs_l=img.3..35i39l2j0j0i131j0l6.206402.207941..208474...0.0..0.125.1091.0j9.....0....1..gws-wiz-img.....0i67.KHfR2hxZVdg&ei=jfJcXryJBsexgwe65IbQBA&bih=937&biw=1920#imgrc=H2Q7KW2Cz-SWF6M

https://www.teachersareterrific.com/2019/02/the-best-stem-tower-ever.html

https://yeacademy.org/

Günlük plan hazırlanırken yararlanılan kaynaklar

https://www.entre-ed.org/lesson-kickstarters

BÖLÜM 12

HARİTALAYARAK DÜŞÜNME BECERİSİ

Doç. Dr. Volkan DURAN[1]

Prof.Dr. Gülay EKİCİ[2]

İÇİNDEKİLER

Amaçlar
Kavram Haritasında Yolculuk
GİRİŞ
1. HARİTALAYARAK DÜŞÜNME BECERİSİNİN KURAMSAL TEMELLERİ
2. HARİTALAYARAK DÜŞÜNME BECERİSİNE SAHİP BİREYLERİN ÖZELLİKLERİ
3. EĞİTİM-ÖĞRETİMDE HARİTALAYARAK DÜŞÜNME BECERİSİ
A. Haritalayarak Düşünme Becerisinin Farklı Alanlarda Öğretimi
B. Öğretim Programları ve Haritalayarak Düşünme
C. Haritalayarak Düşünme Öğretiminde Öğrenme Ortamı Tasarımı
D. Haritalayarak Düşünme Becerisinin Öğretiminde Kullanılabilecek Araç-Gereçler ve Öğretim Yaklaşımları
E. Haritalayarak Düşünme Becerisinin Öğretiminde Kullanılabilecek Etkinlikler
F. Haritalayarak Düşünme Becerisinin Geliştirilmesinde Öğretmene Düşen Sorumluluklar
G. Haritalayarak Düşünme Becerisinin Geliştirilmesinde Öğrenciye Düşen Sorumluluklar
4. HARİTALAYARAK DÜŞÜNME BECERİSİNİN ÖLÇÜLMESİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ
5. HARİTALAYARAK DÜŞÜNME BECERİSİNE GÖRE HAZIRLANMIŞ ETKİNLİK ÖRNEĞİ PLANI "MATEMATİK DERSİ ÖRNEĞİ"
6. ARAŞTIRMACILARA ÖNERİLER
Bölüm Sonu Özeti
Kaynakça
Yazar Bilgisi

1 Iğdır Üniversitesi
2 Gazi Üniversitesi

GİRİŞ

1. HARİTALAYARAK DÜŞÜNME BECERİSİNİN KURAMSAL TEMELLERİ

Tanım

Haritalayarak düşünme becerisi kavramları belirli ilişkiler içerisinde somutlaştırmayı içeren bir düşünme türüdür. Kavram haritaları, ağlar gibi pek çok araç haritalayarak düşünmede kullanılabilir. Bununla beraber, zihin haritaları bu konuda en çok ön plana çıkan araçlardır. Bir zihin haritası, beyin fırtınası yapmak için kullanılabilecek düşüncelerin ve kavramların grafiksel bir temsilidir. Başka bir deyişle, bilginin yapısına yardımcı olan, yeni fikirleri daha etkili bir şekilde değerlendirmenize, yorumlamanıza, sentezlemenize, hatırlamanıza ve geliştirmenize olanak sağlayan görsel bir düşünme aracıdır. Her parlak fikirde olduğu gibi bu konseptin sadeliği, gücüdür. Zihin haritaları, standart not alma veya doğrusal metinlerin aksine, bilgileri, diğer iki yöntemden herhangi birine göre beyninizin gerçekten çalışma şekliyle çok daha yakın hizada olacak şekilde düzenler. Doğası gereği hem analitik hem de yaratıcı olduğundan, tüm bilişsel görevlerinde ona yardımcı olduğundan, beyninizi diğer egzersizlerden çok, çok daha dolu bir seviyede içerir. Ve en önemlisi, keyifli bir araç olarak kullanılabilir[1].

Şekil 2. Bir zihin (beyin) haritası örneği[2]

1 https://litemind.com/what-is-mind-mapping/ Erişim Tarihi: 16.02.2022
2 https://www.kisiselgelisim.com/beyin-haritalari-teknigi-zihin-haritalari-teknigi/ Erişim Tarihi: 16.02.2022

Kaynakça

Alabdala, A., & El-Seidy, E. (2019). A group from Hackenbush game. *Journal* of the *Egyptian Mathematical Society,* 27, 13 https://doi.org/10.1186/s42787-019-0013-1

Almeida, L. S., Prieto, L. P., Ferrando, M., Olivera, E., & Ferrandiz, C. (2008). Torrance test of creative thinking: The question of its construct validity. *Thinking Skills and Creativity,* 3, 53-58. doi:10.1016/j.tsc.2008.03.003

Arulselvi, E. (2017). Mind maps in classroom teaching and learning. *The Excellence in Education Journal,* 6 (2), 50-65.

Budd, J.W. (2004). Mind maps as classroom exercises. *The Journal of Economic Education*, 35(1), 35-46

Buzan, T. (2018). *Mind map mastery: The complete guide to learning and using the most powerful thinking tool in the universe*. Watkins Publishing, USA.

Buzan, T. (2011). *Mind mapping: Scientific research and studies*. ThinkBuzan Ltd.

Chusni, M.M., Saputro, S., Suranto, M., & Rahardjo, S.B. (2020). The potential of discovery learning models to empower students' critical thinking skills. *Journal of Physics: Conference Series,* Volume 1464, The 1st International Conference on Education and Technology (ICETECH) 8 August 2019, Madiun, Indonesia, 1464 012036

Demey, L. (2018). The porphyrian tree and multiple ınheritance: A rejoinder to tylman on computer science and philosophy. *Found Science,* 23, 173–180 https://doi.org/10.1007/s10699-017-9531-1

Erickson, H.L. (2012). Concept based teaching and learning. http://www.ibmidatlantic.org/Concept_Based_Teaching_Learning.pdf

Goodnough, K., & Woods, R. (2002). Student and teacher perceptions of mind mapping: A middle school case study. The Annual Meeting of the American Educational Research Association, New Orleans, LA (1-5 April).

Michalko, M. (2008). *Yaratıcı dehanın sınırları.* İstanbul: Koridor Yayınları.

Mona, I.A. Khalick, F. A. (2008). The Influence of Mind Mapping on Eighth Graders' Science Achievement, https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1949-8594.2008.tb17843.x

Paul, R., & Elder, L. (2016). *Kritik düşünce.* Ankara: Nobel Yayınları.

Sinanoğlu, O. (2009). *Yeni ufuklara bilim 1 matematiğin haritası.* İstanbul: Engin Yayınları.

Stinner, A. (2003). Scientific method, ımagination, and the teaching of physics. *La Physıque Au Canada*, 59 (6), 335-346.

Bölümdeki görsellerin alındığı adresler:

https://www.google.com.tr/imghp?hl=tr&tab=wi

http://office.microsoft.com/trtr/images/??Origin=EC790014051055&CTT=6&ver=12&app=winword.exe

Günlük plan hazırlanırken yararlanılan kaynaklar:

Berlekamp, E.R., Conway, J.H., Guy, R. K. (2001). Winning ways for your mathematical plays, Volume 1, A K Peters, USA.

BÖLÜM 13

HESAPLAMALI DÜŞÜNME BECERİSİ

Dr. Aynur Elif BULUT[1]

İÇİNDEKİLER

Amaçlar
Kavram Haritasında Yolculuk
GİRİŞ
1. HESAPLAMALI DÜŞÜNME BECERİSİNİN KURAMSAL TEMELLERİ
2. HESAPLAMALI DÜŞÜNME BECERİSİNE SAHİP BİREYLERİN ÖZELLİKLERİ
3. EĞİTİM-ÖĞRETİMDE HESAPLAMALI DÜŞÜNME BECERİSİ
A. Hesaplamalı Düşünme Becerisinin Farklı Alanlarda Öğretimi
B. Öğretim Programları ve Hesaplamalı Düşünme
C. Hesaplamalı Düşünme Öğretiminde Öğrenme Ortamı Tasarımı
D. Hesaplamalı Düşünme Becerisinin Öğretiminde Kullanılabilecek Araç-Gereçler ve Öğretim Yaklaşımları
E. Hesaplamalı Düşünme Becerisinin Öğretiminde Kullanılabilecek Etkinlikler
F. Hesaplamalı Düşünme Becerisinin Geliştirilmesinde Öğretmene Düşen Sorumluluklar
G. Hesaplamalı Düşünme Becerisinin Geliştirilmesinde Öğrenciye Düşen Sorumluluklar
4. HESAPLAMALI DÜŞÜNME BECERİSİNİN ÖLÇÜLMESİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ
5. HESAPLAMALI DÜŞÜNME BECERİSİNE GÖRE HAZIRLANMIŞ ETKİNLİK ÖRNEĞİ PLANI "BİYOLOJİ DERSİ BİYOİNFORMATİK ÖRNEĞİ: HESAPLAMALI DÜŞÜNMEYİ KULLANARAK GENOMUN MODELLENMESİ"
6. ARAŞTIRMACILARA ÖNERİLER
Bölüm Sonu Özeti
Kaynakça
Yazar Bilgisi

1 MEB Ankara Fen Lisesi

GİRİŞ

1. HESAPLAMALI DÜŞÜNME BECERİSİNİN KURAMSAL TEMELLERİ

Bilgisayarların modern dünyanın her yerinde olduğu ve hayatın ya da toplumun hemen hemen her yönünü değiştirip dönüştürdüğü düşünüldüğünde, bu çağa doğan çocukların değişime ayak uydurabilmesi ve bu beceri konusunda yetkinlik kazanabilmesi önemlilik arz etmektedir. Bu bağlamda öğretmenlerden, öğrencilerini küresel dünyaya ve çağımıza uygun bireyler şeklinde yetiştirmek ve gelişimlerine mentörlük ederek onları yaşama hazırlamaları beklenmektedir (Zhang & Nouri, 2019). Bu hazırlık sürecinde öne çıkan becerilerden bir tanesi olan hesaplamalı düşünme becerisi, çok disiplinli bir eğitim ortamında hem öğrencilerin hem de eğitmenlerin aktif ve deneyimsel davranışlarını gerektirdiğinden önemli bir beceri olarak algılanmaktadır. Öte yandan hesaplamalı düşünme becerisi, sunduğu düşünme biçimi süreçleri ile öğrencilerin bir problem durumuna çözüm üretme, yaşantılarındaki gerçekliklerden doğru çıkarımlarda bulunma ve bilgi edinme sürecine de yön vermektedir.

Hesaplamalı düşünme becerisi, geçmiş yıllarda sadece bilgisayar veya matematik bölümlerince kullanılan bir beceri olarak düşünülmüştür. Oysa hesaplamalı düşünme becerisi, en basit tanımı ile günlük yaşantılarımızda karşılaştığımız problemleri çözüme ulaştırabilmek için yaptığımız bir planlama becerisidir ve her alanda kullanılabilmektedir. Wing'e (2006) göre bu durum eğitim bilimcilere büyük bir görev yüklemektedir. Günümüzde öğretmen, Z kuşağına hesaplama mantığını ve bileşenlerini kullanarak, karmaşık bir problemi çözüme ulaştırabilme becerisini geliştirmesine mentörlük edebilme ile karşı karşıya kalmaktadır.

Hesaplamalı düşünme, yaşantılar sırasında karşılaşılan bir probleme karşı çözüm geliştirirken problemi öncelikle formüle etmek ve anlaşılır hale getirmek, çözüm bulabilmek için çeşitli adımlar oluşturmak ve bu adımları ifade etmek için algoritmik bir model oluşturma süreci olarak tanımlanmaktadır. Bir problemi, yönetilebilir ve baş edilebilir daha küçük alt problemlere ayrıştırmak, problemdeki karmaşıklığı anlaşılır hale getirebilmek için doğru soyutlamaları tanımlamak, benzer problemler ve çözüm yolları üzerinden uyarlanabilecek hâlihazırda mevcut modelleri bulmak, problemi çözüm sürecinde bir algoritma oluşturmak gibi problem çözme yöntemlerinin kullanıldığı önemli bir düşünme becerisi olarak açıklanmaktadır (Nouri, ve diğerleri, 2020).

Papert tarafından 1980 lerde ilk temelleri atılan bu hesaplamalı düşünme becerisi; bir problem çözme becerisi olduğu kadar aynı zamanda da bir analitik düşünme becerisi olarak da ifade edilmektedir (Wing, 2008).

ISTE (2015) tarafından 21. Yüzyıl becerilerinden öğrencilerin kazanması gereken yetkinlikler içerisinde sınıflandırılan hesaplamalı düşünme; yaratıcılık, algoritmik düşünme, eleştirel düşünme, problem çözme ve işbirliğinin bir birleşimi

Kaynakça

Ater-Kranov, A., Bryant, R., Orr, G., Wallace, S., & Zhang, M. (2010). Developing a community definition and teaching modules for computational thinking: Accomplishments and challenges. *Proceedings of the 2010 ACM conference on Information technology education* (pp. 143-148). ACM.

Brennan, K., & Resnick, M. (2012). New frameworks for studying and assessing the development of computational thinking. *Paper presented at the Annual American Educational Research Association meeting*, Vancouver, BC, Canada.

Czerkawski, B. (2013). Instructional Design for Computational Thinking. *In R. McBride & M. Searson (Eds.), Proceedings of SITE 2013--Society for Information Technology & Teacher Education International Conference (pp. 10-17)*. New Orleans, Louisiana, United States: Association for the Advancement of Computing in Education (AACE).

Czerkawski, B. C., & Lyman III, E. W. (2015). Exploring issues about computational thinking in higher education. *TechTrends,* 59(2), 57-65.doi:10.1007/s11528-015-0840-3.

Gonzalez, M. R. (2015). Computational thinking test: Design guidelines and content validation. *Proceedings of EDULEARN15 Conference* (pp. 2436-2444). Barcelona, Spain.

Grover, S. (2015). "Systems of Assessments" for deeper learning of computational thinking in K-12. *Paper presented at the Annual Meeting of the American Educational Research Association (AERA 2015)*. Chicago, USA.

Grover, S., & Pea, R. (2013). Computational thinking in K-12: A review of the state of the field. *Educational Researcher*, 42, 38-43. doi: 10.3102/0013189X12463051

ISTE (2015). *Computational thinking leadership toolkit* (First Edition). [Çevrimiçi:https://www.iste.org/explore/articleDetail?articleid=152&category=Solutions&article=Computational-thinking-for-all, Erişim tarihi: 16.11.2016.]

ISTE (2016). *ISTE standards for students.* [Çevrim-içi: https://www.iste.org/standards/standards/ for-students-2016, Erişim tarihi: 10.11.2016.]

ISTE-CSTA. (2011). *Computational thinking: Teacher resources* (2. edition) (Grant No: CNS- 1030054). [Çevrim-içi: https://www.iste.org/explore/articleDetail?articleid=152&category =Solutions&article=Computational-thinking-for-all, Erişim tarihi: 04.01.2017.]

Kalelioğlu, F., Gülbahar, Y., & Kukul, V. (2016). A framework for computational thinking based on a systematic research review. *Baltic Journal Modern Computing*, 4(3), 583-596.

Kazimoglu, C., Kiernan, M., Bacon, L., & MacKinnon, L. (2011). Understanding computational thinking before programming: Developing guidelines for the design of games to learn introductory programming through game-play. *International Journal of Game-Based Learning, 1(3), 30-52*. doi:10.4018/ijgbl.2011070103.

Kong, S., Abelson, H. (2019) *Computational Thinking Education*. Springer Book. Hong Kong

National Research Council. (2011). *Report of a Workshop of Pedagogical Aspects of Computational Thinking*. Washington, D.C.: The National Academies Press

NGSS Lead States (2013). *Next Generation Science Standards: For States, By States.* Washington, DC: The National Academies Press. https://www.nap.edu/catalog/18290/next-generation-science standards-for-states-by-states sayfasından erişilmiştir.

Nouri, J., Zhang, L., Mannila, L., & Norén, E. (2020). Development of computational thinking, digital competence and 21st century skills when learning programming in K-9. *Education Inquiry*, 11(1), 1-17.

Papert, S. (1996). An exploration in the space of mathematics educations. *International Journal of Computers for Mathematical Learning*, 1(1), 95–123.

Wing, J. M. (2006). Computational thinking. Communications of the *Association for Computing Machinery*. 49(3), 33-35.

Wing, J. M. (2008). Computational thinking and thinking about computing. *Philosophical Transactions of the Royal Society*, 366, 3717-3725. doi:10.1098/rsta.2008.0118.

Wing, J. M. (2011). *Research notebook: Computational thinking—What and why? The Link Magazine, Spring.* Carnegie Mellon University, Pittsburgh. [Çevrim-içi: https://www. cs.cmu. edu/link/research-notebook-computational-thinking-what-and-why, Erişim tarihi: 09.11.2016.]

Wing, J. M. (2016). *Computational thinking 10 Years later.* Microsoft Research Blog. [Çevrimiçi:https://www.microsoft.com/en-us/research/blog/computational-thinking-10 yearslater/, Erişim tarihi: 12.11.2016.]

Yadav, A. et al. (2014) Computational thinking in elementary and secondary teacher education. *Association for Computing Machinery Transactions on Computing Education*, 14 (1). 1–16.

Yadav, A., Stephenson C., Hong, H. (2017). Öğretmen Eğitimi için Hesaplamalı Düşünme. *Association for Computing Machinery*, Nisan 2017. Vol. 60 No. 4, Sayfalar 55-62

Zhang, N., & Biswas, G. (2017). Assessing students' computational thinking in a learning by modeling environment. *In S.-C. Kong (Ed.), The Education University of Hong Kong,* Hong Kong (pp. 11–16).

Zhang, L., & Nouri, J. (2019). A systematic review of learning computational thinking through Scratch in K-9. *Computers & Education,* 141, 103607.

Günlük plan hazırlanırken yararlanılan kaynaklar:

Next Generation Science Standarts ve Australian Curriculum, Assessment and Reporting Authority (ACARA).

BÖLÜM 14

HİPOTETİK DÜŞÜNME BECERİSİ

Arş. Gör. Dr. Merve KOCAGÜL[1]

İÇİNDEKİLER

Amaçlar
Kavram Haritasında Yolculuk
GİRİŞ
1. HİPOTETİK DÜŞÜNME BECERİSİNİN KURAMSAL TEMELLERİ
2. HİPOTETİK DÜŞÜNME BECERİSİNE SAHİP BİREYLERİN ÖZELLİKLERİ
3. EĞİTİM-ÖĞRETİMDE HİPOTETİK DÜŞÜNME BECERİSİ
A. Hipotetik Düşünme Becerisinin Farklı Alanlarda Öğretimi
B. Öğretim Programları ve Hipotetik Düşünme
C. Hipotetik Düşünme Öğretiminde Öğrenme Ortamı Tasarımı
D. Hipotetik Düşünme Becerisinin Öğretiminde Kullanılabilecek Araç-Gereçler ve Öğretim Yaklaşımları
E. Hipotetik Düşünme Becerisinin Öğretiminde Kullanılabilecek Etkinlikler
F. Hipotetik Düşünme Becerisinin Geliştirilmesinde Öğretmene Düşen Sorumluluklar
G. Hipotetik Düşünme Becerisinin Geliştirilmesinde Öğrenciye Düşen Sorumluluklar
4. HİPOTETİK DÜŞÜNME BECERİSİNİN ÖLÇÜLMESİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ
5. HİPOTETİK DÜŞÜNME BECERİSİNE GÖRE HAZIRLANMIŞ ETKİNLİK ÖRNEĞİ PLANI "COĞRAFYA DERSİ ÖRNEĞİ"
6. ARAŞTIRMACILARA ÖNERİLER
Bölüm Sonu Özeti
Kaynakça
Yazar Bilgisi

1 Pamukkale Üniversitesi

GİRİŞ

1. HİPOTETİK DÜŞÜNME BECERİSİNİN KURAMSAL TEMELLERİ

Tanım

Hipotetik düşünme becerisinin tanımını yapmadan önce "düşünme" kavramının tanımına bakalım. Eğitim bilimi bağlamında düşünme terimi, "*Zihnin bir konuyla ilgili bilgileri karşılaştırıp aralarındaki bağlantıları inceleyerek bir yargıya ya da karara varması*" şeklinde tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu [TDK], 2020).

Sözlük anlamı olarak söz konusu kavramı oluşturan kelimelerin tek başlarına ne anlama geldiklerine bakıldığında, "hipotetik" kelimesinin "*varsayımsal*", "düşünme" kelimesinin "*karşılaştırmalar yapma, ayırma, birleştirme, bağlantıları ve biçimleri kavrama yetisi*" ve "beceri" kelimesinin ise "*Kişinin yatkınlık ve öğrenime bağlı olarak bir işi başarma ve bir işlemi amaca uygun olarak sonuçlandırma yeteneği, maharet*" şeklinde tanımlandığı görülmektedir (TDK, 2020). Buradan hareketle sözlük anlamı olarak hipotetik düşünme becerisinin, varsayımsal durumlar üzerinde karşılaştırmalar yapma, bağlantı ve biçimleri kavrayabilme başarısını gösterme şeklinde tanımlandığı söylenebilir. Bu yüzden "eğer….olursa, ne olur?" cümle kalıbı, hipotetik düşündüğümüzün en önemli göstergesidir. Örneğin, "Eğer Ay, Dünya'nın çevresinde daha yavaş dönmeye başlarsa ne olur?" şeklinde bir soruya verilen cevap hipotetik düşünmenin ürünüdür. Bu sebepledir ki, Evans (2007) hipotetik düşünmeyi, bir durumun gerçekleşme olasılıklarının hayal edilmesi ve zihinsel simülasyon yoluyla bu durumun sonuçlarının keşfedilmesi olarak tanımlamıştır. Hecker, Simms ve Newcomb (2015) ise hipotetik düşünmeyi çeşitli yolları görebilme becerisi şeklinde ifade etmiştir. Hipotetik düşünmenin daha açıklayıcı bir tanımı Stanovich, West ve Toplak (2011) tarafından öne sürülmüştür. Onlara göre hipotetik düşünme, çevrede gözlemlenen olgulara ilişkin geçici bir model oluşturma ve oluşturulan bu modeli ya da modelleri zihinde simüle edilen bir dünyada test etmektir.

Düşünelim

- Sizce hipotetik düşünme nedir? Tartışınız.

Hipotetik Düşünme Teorisi

Araştırmacılar tarafından öne sürülen tanımlamalardan hareketle, hipotetik düşünmenin olası alternatif dünyaların sistematik ve nesnel bir şekilde oluşturulmasını ve değerlendirilmesini, bu süreç sonunda elde edilen bilgiler ışığında da gerçek dünyanın yorumlanmasını gerektirdiği söylenebilir. Bununla birlikte pek çok

Kaynakçaa

Amsel, E. (2011). Hypothetical thinking in adolescence: Its nature, development and applications. In E. Amsel ve J. Smetana (Eds.), *Adolescent vulnerabilities and opportunities: Developmental and constructivist perspectives (Interdisciplinary Approaches to Knowledge and Development, pp. 86-114)*. Cambridge: Cambridge University Press. https://doi.org/10.1017/CBO9781139042819.007

Bowkett, S. & Hitchman, T. (2019). *Developing thinking skills through creative writing: Story steps for 9-12 years*. Routledge: New York.

Brophy, D. R. (2001). Comparing the attributes, activities and performance of divergent, convergent and combination thinkers. *Creativity Research Journal*, 13 (3-4), 439-455. https://doi.org/10.1207/S15326934CRJ1334_20

Choi, S., Shepardson, D., Niyogi, D. & Charusombat, U. (2010). Do earth and environmental science textbooks promote middle and high school students" conceptual development about climate change?: Textbooks' consideration of students' conceptions. *Bulletin of the American Meteorological Society*, *91* (7), 889-898. https://doi.org/10.1175/2009BAMS2625.1

Durksen, V. & McCord, B. (1990). *Teaching thinking: Enhancing learning A resource book for schools ECS to Grade 12*. Alberta Education Curriculum Branch: Alberta.

Evans, J. S. B. T. (1984). Heuristic and analytic processes in reasoning. *British Journal of Psychology*, *75*, 451-468.

Evans, J. S. B. T. (2007). *Hypothetical thinking: Dual processes in reasoning and judgement. Essays in cognitive psychology*. Taylor & Francis Routledge: New York.

Evans, J. S. B. T., Over, D. E. & Handley, S. J. (2003). A theory of hypothetical thinking. In D. Hardman ve L. Macchi (Eds). *Thinking: Psychological perspectives on reasoning, judgment and decision making (pp.1-21)*. England: John Wiley & Sons Inc. https://doi.org/10.1002/047001332X

Flavell, J. H. (1979). Metacognition and cognitive monitoring: A new area of cognitive development enquiry. *American Psychologist*, *34*, 906-911.

Gilbert, J. K. & Reiner, M. (2000). Thought experiments in science education: Potential and current realization. *International Journal of Science Education, 22*(3), 265-283. https://doi.org/10.1080/095006900289877

Hecker, L., Simms, J. A. & Newcomb, M. L. (2015). *Teaching reasoning: Activities and games for the Classroom*. Marzano Research: United States of America.

iSTAR Assessment. (2010). *iSTAR Assessment: inquiry for scientific thinking and reasoning*. http://www.istarassessment.org/

Kelly, P. (2005). *Using thinking skills in the primary classroom*. Paul Chapman Publishing: London.

Koszowski, M. (2017). Multiple functions of analogical reasoning in science and everyday life. *Polish Sociological Review*, *197*, 3-19.

Kowang, T. O., Albakri, K. B. M., Yew, L. K., Fei, G. C. & Long, C. S. (2018). Characteristics of creative students versus academic performance. *International Journal of Human Resource Studies, 8* (2), 69-79.

Kuhn, D. (2009). Adolescent thinking. In R. Lerner ve L. Steinberg (Eds.), *Handbook of adolescent psychology, Vol 1: Individual bases of adolescent development (3rd ed.)*(pp. 152-186). USA: John Wiley & Sons Inc.

Larey, T. S., & Paulus, P. B. (1999). Group preference and convergenttendencies in small groups: A content analysis of group brainstormingperformance. *Creativity Research Journal*, *12*, 175-184

McMahon, M. & Ewing, A. (2015). Promoting creativity through explicit teaching strategies, *eCulture*, *7*, 1-11.

Miller, D., Linn, R. L., & Gronlund, E. (2009). *Measurement and assessment in teaching (10thEd.)*. Pearson: Upper Saddle River, NJ.

Milli Eğitim Bakanlığı (2018). *Fen bilimleri dersi öğretim programı: İlkokul ve Ortaokul 3,4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar*. Ankara.

Milli Eğitim Bakanlığı (2018). *Görsel sanatlar dersi öğretim programı: İlkokul ve Ortaokul 1,2,3,4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar*. Ankara.

Milli Eğitim Bakanlığı (2018). *Matematik dersi öğretim programı: İlkokul ve Ortaokul 1,2,3,4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar*. Ankara.

Milli Eğitim Bakanlığı (2018). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı: İlkokul ve Ortaokul 4, 5, 6 ve 7. Sınıflar*. Ankara.

Milli Eğitim Bakanlığı (2018). *Türkçe dersi öğretim programı: İlkokul ve Ortaokul 1,2,3,4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar*. Ankara.

Milli Eğitim Bakanlığı (2018). *Yazarlık ve yazma becerileri dersi öğretim programı: Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar*. Ankara.

Milli Eğitim Bakanlığı (2018). *Ortaöğretim biyoloji dersi (9, 10, 11 ve 12. Sınıflar) öğretim programı.* Ankara.

Milli Eğitim Bakanlığı (2018). *Ortaöğretim felsefe dersi (10. ve 11. Sınıflar) öğretim programı.* Ankara.

Milli Eğitim Bakanlığı (2018). *Ortaöğretim fizik dersi (9, 10, 11 ve 12. Sınıflar) öğretim programı.* Ankara.

Milli Eğitim Bakanlığı (2018). *Ortaöğretim kimya dersi (9, 10, 11 ve 12. Sınıflar) öğretim programı.* Ankara.

Milli Eğitim Bakanlığı (2018). *Ortaöğretim matematik dersi (9, 10, 11 ve 12. Sınıflar) öğretim programı.* Ankara.

Morgan, H. & York, K. C. (2009). Examining multiple perspectives with creative think-alouds. *The Reading Teacher*, *63* (4), 307-311. https://doi.org/0.1598/RT.63.4.5

Piaget, J. (1972). Intellectual evolution from adolescence to adulthood. *Human Development, 15* (1), 1-12. https://doi.org/10.1159/000271225

Pinhasi-Vittorio, L. &Vernola, S. (2013). The arts to encourage multiple perspectives and promote social justice. *Journal of Language & Litearcy Education*, *9* (1), 54-72.

Reber, A. S. (1989). Implicit learning and tacit knowledge. *Journal of Experimental Psychology: General*, *118* (3), 219-235.

Schimek, C. M. (2012). *The effectiveness of scaffolding treatment on college students' epistemological reasoning about how data are used as evidence*. PhD dissertation, Texas A&M University.

Stanovich, K. E. (2000). Who is rational? Studies of individual differences in reasoning. *Informal Logic*, *20* (3), 291-301.

Stanovich, K. E., West, R. F. &Toplak, M. E. (2011). The complexity of developmental predictions from dual process models. *Developmental Review*, *31*, 103-118.

Swartz, R. & McGuinness, C. (2014). *Developing and assessing thinking skills: The International Baccalaureate Project Final Report (Part 1), Literature review and evaluation framework*. https://doi.org/10.13140/RG.2.1.4917.6163

Thomason, S. G. (1991). Thought experiments in linguistics. In T. Horowitz ve G. J. Massey (Eds.). Thought experiments in science and philosophy (pp. 247-258). Rowman & Littlefield Publishers.

Thompson, V. A. (2009). Dual-process theories: A metacognitive perspective. In J. Evans ve K. Frankish (Eds.), *In two minds: Dual processes and beyond.* Oxford, New York: Oxford University Press. https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199230167.001.0001

Torrance, E. P. (1965). Scientific views of creativity and factors affecting its growth. *Daedalus*, *94* (3), 663-681.

Türk Dil Kurumu. (2020). *Türk Dil Kurumu Online Sözlük*. http://www.tdk.gov.tr/index.php? option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.53e-931082ed485.88786145 adresinden 25.06.2020 tarihinde edinilmiştir.

Ulleberg, I. & Solem, I. H. (2018). Which questions should be asked in classroom talk in mathematics? Presentation and discussion of a questioning model. *Acta Didactica Norge, 12*(1), Article 3. http://dx.doi.org/10.5617/adno.5607

Wason, P. C. & Evans, J. S. B. T. (1975). Dual processes in reasoning? *Cognition*, *3* (2), 141-154.

Wilkes, K. V. (1988). *Real people: Personal identity without thought experiments.* Oxford: Clarendon Press

BÖLÜM 15

İKONİK DÜŞÜNME BECERİSİ

Doç. Dr. Volkan DURAN[1]
Prof. Dr. Gülay EKİCİ[2]

İÇİNDEKİLER

Amaçlar
Kavram Haritasında Yolculuk
GİRİŞ
1. İKONİK DÜŞÜNME BECERİSİNİN KURAMSAL TEMELLERİ
2. İKONİK DÜŞÜNME BECERİSİNE SAHİP BİREYLERİN ÖZELLİKLERİ
3. EĞİTİM-ÖĞRETİMDE İKONİK DÜŞÜNME BECERİSİ
A. İkonik Düşünme Becerisinin Farklı Alanlarda Öğretimi
B. Öğretim Programları ve İkonik Düşünme
C. İkonik Düşünme Öğretiminde Öğrenme Ortamı Tasarımı
D. İkonik Düşünme Becerisinin Öğretiminde Kullanılabilecek Araç-Gereçler ve Öğretim Yaklaşımları
E. İkonik Düşünme Becerisinin Öğretiminde Kullanılabilecek Etkinlikler
F. İkonik Düşünme Becerisinin Geliştirilmesinde Öğretmene Düşen Sorumluluklar
G. İkonik Düşünme Becerisinin Geliştirilmesinde Öğrenciye Düşen Sorumluluklar
4. İKONİK DÜŞÜNME BECERİSİNİN ÖLÇÜLMESİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ
5. İKONİK DÜŞÜNME BECERİSİNE GÖRE HAZIRLANMIŞ ETKİNLİK ÖRNEĞİ PLANI "FELSEFE VE MATEMATİK DERSİ ÖRNEĞİ"
6. ARAŞTIRMACILARA ÖNERİLER
Bölüm Sonu Özeti
Kaynakça
Yazar Bilgisi

1 Iğdır Üniversitesi
2 Gazi Üniversitesi

GİRİŞ

İkon kelimesi İngilizce olarak bir resim veya bir şeyi temsil eden resim olarak, bir benzerlik veya analoji sayesinde nesnesini temsil eden bir işaret veya temsil olarak ya da saygı duyulan bir kişi veya şey anlamında bir modelin resmi olarak kullanılmaktadır[1]. Türkçe 'de ise genelde bilgisayarda kullanılacak herhangi bir programı simgeleyen küçük resim anlamında kullanılmaktadır[2]. Antik dönemlerden beri ikonlar insan zihninde önemli bir yere sahip olmuştur çünkü insanı belki de en çok etkileyen duyum organı görme olmuştur. Bunun bir sebebi de aslında gündelik hayatımızda çoğunlukla veriyi görseller ve imgeler üzerinden işlememizdir. Düşünme süreçlerinde görsellik o kadar önemli bir etkiye sahiptir ki insanlar binlerce yıl kendi yaptıkları ve ürettikleri ikonlara tapmışlar ve bunlara kutsallık atfetmişlerdir. Günümüzde bile bu durum etkisini sürdürmektedir. Pop müzik ikonları, mankenler, siyasiler, youtuberlar, sosyal medya fenomenleri aslında birçok insanın bilişsel dünyasında olmak istedikleri modellerin birer ikonudur. Belki de bu nedenledir ki sembolik düzlemde ortaya çıkan tek tanrıcı anlayışla ikonik putperestlik arasındaki çatışma en şiddetli olarak dini alanda kendini göstermiştir. Aslında bu ikona karşıtı durumu ironik bir şekilde Tevfik Fikret şöyle ifade etmiştir: "Beşerin böyle dalâletleri var. Putunu kendi yapar, kendi tapar." Bu noktada ikon ve imgelerin salt birer resim olmadığını belirtmekte fayda vardır. Karabulut ve Daşdemir (2020)'nin vurguladığı gibi "İmge, duyu organlarıyla algılanabilen biçimlerde nesneyi somutlaştırmayı amaç edinse de bir varlığın düşsel kopyası olarak da tanımlanmaktadır. Gerçek bir nesnenin zihinsel süreçlerle yeniden oluşumuna yönelik tasarımlamadır.". O halde imge aslında bir görüntünün -ki bu görüntü bir görüntüler kümesi ya da zaman içerisindeki bir görüntü hareketi de olabilir- belirli bir sureti (görünüşü) üzerinden çeşitli duyumlarla, duygularla, fikirlerle ve sezgilerle ilişkilendirilerek yaratıcı bir şekilde harmanlanmış hali olarak ele alabiliriz. Can Yücel'in Suret şiirini bu noktada suretin görüntüden farkını düşünmek için kullanmakta yarar olabilir[3]:

Suret

Sen değildin görüş günü tel örgüden görünen,
Boncuklarla işlediğim suretindi o senin;
Gölgenin güneşe nisbeti, leylim
Hem seni ben, seni görmekle görmüş değilim,
Görmedikçe gözlerinin gördüğünü tekmil;
Sabahları çarşıya giderken, örneğin,
Gece dışarıda kalmış

Can Yücel

1 https://www.dictionary.com/browse/icon Erişim Tarihi: 24.02.2022
2 https://sozluk.gov.tr/?q=ikon&aranan= Erişim Tarihi: 24.02.2022
3 https://www.canyucel.org/suret.html

Kaynakça

Ajayi, Victor. (2017). Misconceptions. https://www.researchgate.net/publication/320172303_Misconceptions Erişim Tarihi: 26.02.2022

Alnoori, Bushra. (2021). Storytelling techniques. https://www.researchgate.net/publication/349759776_Storytelling_Techniques Erişim Tarihi: 26.02.2022

Altın, E., & Yıldız Demirtaş, V. (2013). 6 Yaş çocukları için hazırlanan bilim ve bilim insanı öğretim programı'nın etkililiği. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* 13 (27), 67 – 97

Bal, A. A.(2021). Mitolojik imgenin dönüşümü; Teşup'un izdüşümü olarak Hacı Bektaş. https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1852866 Erişim Tarihi: 26.02.2022

İlhan, A. (1996). *Hangi Batı?* İstanbul: Bilgi Yayınevi.

Karabulut, N., & Daşdemir, F. (2020). İmge, imgelem ve imgeleme kavramları bağlamında sanat eserinin oluşumu. *EKEV Akademi Dergisi,* 24 (82), 231-244.

Margaliot, A., & Magit, N. (2020). The role of creative thinking in the process of forming teachers' professional identity. *Creative Education*, 11 (7), https://www.scirp.org/journal/paperinformation.aspx?paperid=101525

Patten, B.M. (1973). Visually mediated thinking: A report of the case of Albert Einstein, https://doi.org/10.1177/002221947300600702 Erişim Tarihi: 26.02.2022

Perry, B., & Edwards, M. (2019). Innovative arts-based learning approaches adapted for mobile learning. *Open Praxis,* 11(3), 303-310.

Polat, M. (2014). Beyin temelli öğrenmenin açılımı nedir? *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*,3 (2), 265-274.

Przyborski, A., & Slunecko, T. (2012). Learning to think iconically in the human and social sciences: iconic standards of understanding as a pivotal challenge for method development. *Integrative psychological & behavioral science*, *46*(1), 39–56. https://doi.org/10.1007/s12124-011-9159-6

Sochański, M. (2018). What is diagrammatic reasoning in mathematics? *Logic and Logical Philosophy*, 27, 567–581.

Tatlıoğlu, S.S. (2021). Öğrenmeye sosyal-bilişsel bir bakış: Albert Bandura. *Sosyoloji Notları,* 5 (1), 15-30.

BÖLÜM 16

YAKINSAK-IRAKSAK DÜŞÜNME BİÇİMLERİ

Doç. Dr. Uğur AKPUR[1]

İÇİNDEKİLER

Amaçlar
Kavram Haritasında Yolculuk
GİRİŞ
1. IRAKSAK-YAKINSAK DÜŞÜNME BECERİLERİNİN KURAMSAL TEMELLERİ
2. IRAKSAK-YAKINSAK DÜŞÜNME BECERİLERİNE SAHİP BİREYLERİN ÖZELLİKLERİ
3. EĞİTİM-ÖĞRETİMDE IRAKSAK-YAKINSAK DÜŞÜNME BECERİLERİ
A. Iraksak-Yakınsak Düşünme Becerilerinin Farklı Alanlarda Öğretimi
B. Eğitim Programları ve Iraksak-Yakınsak Düşünme Becerileri
C. Iraksak-Yakınsak Düşünme Becerilerinin Öğretiminde Öğrenme Ortamı Tasarımı
D. Iraksak-Yakınsak Düşünme Becerilerinin Öğretiminde Kullanılabilecek Araç-Gereçler ve Öğretim Yaklaşımları
E. Iraksak-Yakınsak Düşünme Becerilerinin Öğretiminde Kullanılabilecek Etkinlikler
F. Iraksak-Yakınsak Düşünme Becerilerinin Geliştirilmesinde Öğretmene Düşen Sorumluluklar
G. Iraksak-Yakınsak Düşünme Becerilerinin Geliştirilmesinde Öğrenciye Düşen Sorumluluklar
4. IRAKSAK VE YAKINSAK DÜŞÜNME BECERİLERİNİN ÖLÇÜLMESİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ
5. IRAKSAK VE YAKINSAK DÜŞÜNME BECERİLERİNE GÖRE HAZIRLANMIŞ ETKİNLİK ÖRNEĞİ PLANI "FEN BİLİMLERİ VE SOSYAL BİLİMLER DERSLERİ ÖRNEĞİ"
6. ARAŞTIRMACILARA ÖNERİLER
Bölüm Sonu Özeti
Kaynakça
Yazar Bilgisi

1 Yıldız Teknik Üniversitesi

Kaynakça

Agbulu, O. N., & Idu, E. E. (2008). The impact of participatory and expository approaches on learning of agricultural science in senior secondary schools in Benue State. *Journal of Social Sciences,* 16(3), 245-249.

Akers, T. W. (2008). Divergent thinking. In N. J. Salkind (Ed.), *Encyclopedia of educational psychology*, Los Angeles: Sage Publications.

Antonietti, A. (2012). Analogy-based learning. In N.M. Seel (Ed.), *Encyclopedia of the sciences of learning*. New York: Springer. Antonietti, A., & Colombo, B. (2012). Measurement of creativity. In. N. M. Seel (Ed.), *Encyclopedia of the sciences of learning,* New York: Springer.

Baykal, A. (2009). *Yaratıcılık: E*ğilimi *ve eğitimi.* II. Eğitim Sempozyumu. 18-19 Nisan 2009. İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi.

Bilen, M. (1999). *Plandan uygulamaya öğretim.* Ankara: Anı Yayıncılık.

Bilen, M. (2010). Eğitimde ilke ve yöntemler. M. Bilen (Ed.), *Öğretim, öğretme Yöntemleri.* Ankara: Betik Kitap.

Brophy, D. R. (1998). Understanding, measuring, and enhancing individual creative problem-solving efforts. *Creativity Research Journal,* 11(2), 123-150.

Cabra, J. F., & Uribe-Larach, D. (2013). Creative behavior. In E. G. Carayannis (Ed.), *Encyclopedia of creativity, invention, innovation, and entrepreneurship,* Washington, DC: Springer Reference.

Christ, T. T., & Thorndike, R. M. (2008). Intelligence tests. In N. J. Salkind (Ed.), *Encyclopedia of educational psychology*, Los Angeles: Sage Publications.

Clapham, M. M. (2011). Testing/measurement/assessment. In M. A. Runco & S. R. Pritzker (Eds.), *Encyclopedia of Creativity,* Cambridge: Academic Press.

Cropley, A. (2006). In praise of convergent thinking. *Creativity Research Journal*, 18 (3), 391-404.

Cropley, D. H., & Westwell, M., & Gabriel, F. (2017). Psychological and neuroscientific perspectives on mathematical creativity and giftedness. In R. Leikin & B. Sriraman (Eds.), *Creativity and giftedness*, Switzerland: Springer.

De Bono, E. (1999). *Six thinking hats.* New York: Back Bay Books.

De Vries, H., & Lubart T. I. (2017). Scientific creativity: Divergent and convergent thinking and the impact of culture. *The Journal of Creative Behavior*, 53 (2), 145-155.

Dempsey, N. S. (2007). *The challenges of divergent thinking in curriculum.* (Unpublished Master's Thesis). Manitoba: University of Manitoba.

Drago, V., & Heilman, K. M. (2012). Creativity. In V. S. Ramachandran (Ed.), *Encyclopedia of Human Behavior,* Cambridge: Academic Press.

Eker, A., & Sak, U. (2016). Social validity of the CREACT (Creative reversal act). *Turkish Journal of Giftedness and Education*, 6(2) 71-87.

Foster, C. (2015). The convergent–divergent model: An opportunity for teacher–learner development through principled task design. *Educational Designer, 2*(8), 1-25.

Guilford, J.P. (1967). *The nature of human intelligence*. New York: McGraw-Hill.

Guilford, J. P. (1958). Can creativity be developed? *Art Education*, 11 (6), 3-18.

Guilford J. P. (1950). Creativity. *American Psychologist,* 5, 444-445.

Han, W., Zhang, M., Feng, X., Gong, G., Peng, K., & & Zhang, D. (2018). Genetic influences on creativity: An exploration of convergent and divergent thinking. *PeerJ* 6:e5403.

İslim, Ö. F. (2011). *SCAMPER (Yönlendirilmiş beyin fırtınası tekniği).* 5th International Computer & Instructional Technologies Symposium, 22-24 September 2011 Fırat University, Elazığ-Turkey.

Jones, E., & Cooper, R. M. (2006). *Playing to get smart.* New York: Teachers College Press.

Jones, L. L., & Estes, Z. (2015). Convergent and divergent thinking in verbal analogy. *Thinking & Reasoning,* 21 (4), 473-500.

Kim, K. H., & Pierce, R. A. (2013). Convergent versus divergent thinking. In E. G. Carayannis (Ed.), *Encyclopedia of creativity, invention, innovation, and entrepreneurship,* Washington, DC: Springer Reference.

Kneller, G. F. (1971). *Introduction to the philosophy of education*. New York: Wiley.

Kuhn T. (1962). *The structures of scientific revolutions.* Chicago: University of Chicago Press.

Lubart T. (2016). Creativity and convergent thinking: Reflections, connections and practical considerations. *Journal of Psychology and Pedagogics, 4*, 7-15.

Medyna, G., Coatane'a, E., Christophe, F., Bakhouya, M., Choulier, D., & Forest, J. (2013). Creativity from design and innovation perspectives. In E. G. Carayannis (Ed.), *encyclopedia of creativity, invention, innovation, and entrepreneurship,* Washington, DC: Springer Reference.

Monica, A. (2017). Brainstorming: Thinking - problem solving strategy. *Er. Manoj Kumar. International Journal of Engineering Research and Application*, 7(3), 33-37.

Özaşkın, A. G. & Bacanak, A. (2016). Eğitimde yaratıcılık çalışmaları: Neler biliyoruz? *Eğitim ve* Öğretim *Araştırmaları Dergisi, 5*, Özel Sayı, 212-224.

Pathan, R., Khwaja, U., Reddy, D., & Kamat, V. V. (2016). *Teaching and learning of divergent & convergent thinking skills using DCT*. 2016 IEEE Eighth International Conference on Technology for Education (T4E). 2- 4 Dec. 2016.

Rawlinson, J. G. (2017). What is brainstorming? In. G. Rawlinson (Ed.), *Creative thinking and brainstorming,* London: Routledge.

Razumnikova, O. M. (2012). Divergent thinking and learning. In. N. M. Seel (Ed.), *Encyclopedia of the sciences of learning,* New York: Springer.

Razumnikova, O. M. (2013). Divergent versus convergent thinking. In E. G. Carayannis (Ed.), *Encyclopedia of creativity, invention, innovation, and entrepreneurship*, Washington, DC: Springer Reference.

Reddy, P. D., Iyer, S., & Sasikumar, M. (2016). *Teaching and learning of divergent and convergent thinking through open-problem solving in a data structures course.* 2016 International Conference on Learning and Teaching in Computing and Engineering. 31 March-3 April 2016.

Runco, M. (2013). Divergent thinking. In E. G. Carayannis (Ed.), *Encyclopedia of creativity, invention, innovation, and entrepreneurship*. Washington, DC: Springer Reference.

Runco, M. A., & Acar, S. (2012) Divergent thinking as an indicator of creative potential. *Creativity Research Journal,* 24(1), 66-75.

Serrat, O. (2017). The SCAMPER Technique. In: *Knowledge solutions,* Singapore: Springer.

Stamovlasis, D., Kypraios, N., & Papageorgiou, G. (2015). A SEM model in assessing the effect of convergent, divergent and logical thinking on students' understanding of chemical phenomena. *Science Education International,* 26(3), 284-306.

Şahan, H. H., Işıtan, S., & Uyangör, N. (2014). Öğretim stratejileri. B. Oral (Ed.), Öğrenme öğretme kuram ve yaklaşımları. Ankara: Pegem Akademi.

Tatlı, C. E. (2017). *Çocuklarda yaratıcı düşünme becerilerinin saptanması ve okulpsikolojik danışmanlarının farkındalığının incelenmesi***.** (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi.

Villalba, E. (2011). Critical thinking. In M. A. Runco & S. R. Pritzker (Eds.), *Encyclopedia of creativity*, London: Academic Press.

Wheeler, S., Waite, S. J., & Bromfield, C. (2002). Promoting creative thinking through the use of ICT. *Journal of Computer Assisted Learning,* 18, 367-378.

Bölümdeki görsellerin alındığı adresler:

https://imaginationsoup.net/quiz-yourself-examples-of-divergent-and-convergent-thinking/

https://www.doctorsalarkhan.com/divergent-and-convergent-thinking-leaders/

http://blog.mindantix.com/tag/divergent-thinking/

http://purplecentre.com/tag/convergent-thinking/

https://thriveglobal.com/stories/ingredients-of-effective-leadership-to-foster- creativity-and-innovation-in-your-business/

https://hrdailyadvisor.blr.com/2016/04/25/youre-doing-it-wrong-the-proper-way-to-approach-creative-thinking-2/

https://makeamarkstudios.com/fostering-divergent-thinking-skills-in-your- art-class/

https://www.eviminaltintopu.com/sevimli-yavru-hayvanlar-etkinlikleri/

BÖLÜM 17

KRONOLOJİK DÜŞÜNME BECERİSİ

Dr. Esra SELVİ[1]

İÇİNDEKİLER

Amaçlar
Kavram Haritasında Yolculuk
GİRİŞ
1. KRONOLOJİK DÜŞÜNME BECERİLERİNİN KURAMSAL TEMELLERİ
2. KRONOLOJİK DÜŞÜNME BECERİLERİNE SAHİP BİREYLERİN ÖZELLİKLERİ
3. EĞİTİM-ÖĞRETİMDE KRONOLOJİK DÜŞÜNME BECERİSİ
A. Kronolojik Düşünme Becerilerinin Farklı Alanlarda Öğretimi
B. Eğitim Programları ve Kronolojik Düşünme Becerileri
C. Kronolojik Düşünme Becerilerinin Öğretiminde Öğrenme Ortamı Tasarımı
D. Kronolojik Düşünme Becerilerinin Öğretiminde Kullanılabilecek Araç-Gereçler ve Öğretim Yaklaşımları
E. Kronolojik Düşünme Becerilerinin Öğretiminde Kullanılabilecek Etkinlikler
F. Kronolojik Düşünme Becerilerinin Geliştirilmesinde Öğretmene Düşen Sorumluluklar
G. Kronolojik Düşünme Becerilerinin Geliştirilmesinde Öğrenciye Düşen Sorumluluklar
4. KRONOLOJİK DÜŞÜNME BECERİLERİNİN ÖLÇÜLMESİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ
5. KRONOLOJİK DÜŞÜNME BECERİSİNE GÖRE HAZIRLANMIŞ ETKİNLİK ÖRNEĞİ PLANI "TARİH DERSİ ÖRNEĞİ"
6. ARAŞTIRMACILARA ÖNERİLER
Bölüm Sonu Özeti
Kaynakça
Yazar Bilgisi

1 Edirne Büyükşehir Belediyesi

GİRİŞ

Kronolojik Düşünme sistemi tarihi olaylar arasında bağlantı kurmamızı sağlayan, tarihi olayları öğrenmede kolaylık sağlayan bir öğrenme metodudur. Bugün artık eğitim öğretimde ezbere dayalı öğrenme yerini anlayarak, sorgulayarak kalıcı öğrenmeye bırakmıştır. Geçmişte meydana gelen olayların oluş sıralarını anlayarak ve yorum yaparak öğrenme kişinin analiz becerisini geliştirmekle kalmaz farklı alanlarda öğrenilen bilgileri bir araya getirerek yorumlayabilme becerisinin de gelişmesine katkı sağlar. Kronolojik düşünme sistemin gelişmesi eğitim öğretim ortamlarında, farklı materyallerin kullanılması ve eğitime destek verecek harita, zaman şeridi gibi etkinliklerle desteklenmesi kalıcı öğrenmenin gerçekleşmesi için önemlidir.

1. KRONOLOJİK DÜŞÜNME BECERİSİNİN KURAMSAL TEMELLERİ

Tanım

Tarihsel bilgi tabanının en önemli unsurlarından biri zaman bilgisi ya da kronolojidir. Dolayısıyla geçmişi anlamlandırma noktasında Kronoloji merkezi bir konuma sahiptir (Şimşek, 2010: 77).

Kronoloji, basitçe zaman bilgisi veya buna karşılık gelen olaylar dizisi anlamına gelen Yunanca bir kelimedir (Stow & Haydn, 2002:6; Williams, 2016:3). Kronolojik düşünme becerileri, öğrencilerin tarihsel zaman bilgilerini uygulama becerisi olarak tanımlanır(Şimşek, 2006: 111).

Düşünelim

- Kronolojik Düşünme sistemi daha çok hangi alanlarda kullanabileceğimizi tartışalım

Sınıflandırma

Toplumsal bir varlık olan ve toplum içinde yaşayan insanoğlunun koordineli bir hayat sürdürebilmeleri için ortak bir zaman anlayışına sahip olmaları gerekir. İnsanların hayatlarını düzenleyebilmeleri, geçmişten günümüze olay ve olguları sağlıklı bir şekilde algılayabilmeleri için zamanı ve kronolojiyi bilmek önemlidir.

Sağlam, Tınmaz ve Hayal (2015) kronoloji düşünme becerisini "*Zaman ve kronoloji becerileri sayesinde öğrenciler, olaylar dizisini belli bir düzen içinde sıralarken, tarihte meydana gelen olayları nedensellik ilişkisi içinde açıklayabilirler. Öğrenciler tarihsel olaylara dayalı olarak zaman, kronoloji ve tarih arasında anlamlı bağlantılar kurabilirler*" olarak tanımlamıştır

Kaynakça

Ablak, Ö. Ü. S., & Aksoy, B. (2021). Sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan zaman ve kronolojiyi algılama becerisine ilişkin öğrenci algılarının incelenmesi. *Kalem Uluslararası Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergis,* 11 (11), 41-73.

Akbaba, B. (2020). Ortaöğretimin eğitiminin kronolojik düşünülmesinin incelenmesi. *Eğitim ve Bilim,* 45 (203).

Akça Berk, N. & Şengül Bircan, T. (2009). *Tarih öğretimi için yaratıcı ortamlar.* I. Uluslararası Eğitim Araştırmaları Kongresi Bildirileri, 20-30.

Akengin, H. (2015). Tarih öğretiminde kullanılan haritalar üzerine bir değerlendirme. *Türk Tarih Eğitimi Dergisi (TUHED)*, 4 (1), 122-155.

Aktın K. & Dilek G. (2014). Tarih/sosyal bilgiler öğretim programlarında okul öncesi dönemde tarih öğretimi: ABD örneği. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(5), 35-56.

Altun, A.& Kaymakçı, S. (2016). Zaman ve kronolojinin öğretiminde bir materyal: Zaman şeritleri. *Turkish History Education Journal*, *5*(1), 157-192.

Ata, B. (1999). İngiltere'de Piaget ve Bruner'in görüşlerinin ilköğretimde tarih öğretimine yansıması üzerine bir araştırma. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6 (Özel sayı).

Ata, B. (2000b). Atatürk, tarih öğretimi ve müzeler. *Türk Yurdu,* 160, 85-90.

Ata, B. (2001). Çanakkale Savaşlarını nasıl öğreteceğiz? http://www.acikarsiv.gazi.edu.tr/index.php?menu=2&secim=10&YayinBIK=61 sayfasından erişilmiştir.

Ata, B. (2007). Kıdemli ve aday tarih öğretmenlerinin tarih dersini sevmeyen lise öğrencisine yönelik yaklaşımları. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(2), 29-42.

Ata, B. (2009). Tarihçi Faik Reşit Unat'ın millî eğitime ve tarih eğitimine katkıları. *Türk Yurdu Dergisi*, 260, 94-101.

Aydın, H. (2006). Postmodernizmin eğitimdeki izdüşümü: Yapılandırmacılık. *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*, 4 (16), 4-15.

Baloğlu N. & Üzen A.T. (2017). Dijital zaman çizelgesi hakkında Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin görüşleri. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*,44, 225-236.

Baymur A. F. (1941). *Tarih* öğretimi. Ankara: Recep Ulusoğlu Basımevi.

Bickford III, J. H., & Rich, C. W. (2014). Historical thinking and common core: facilitating adolescents' scrutiny of the credibility of slave narratives. Faculty Research and Creative Activity. 28. http://thekeep.eiu.edu/eemedu_fac/28

Coltham, J. B., & Fines, J. (1971). *Educational objectives for the study of history: A suggested framework*. Historical Association.

Cooper, H.(1992).Young children's thinking in history. *Teaching history*, (69), 8-13.

Demircioğlu, İ. H. (2005). *Tarih öğretiminde öğrenci merkezli yaklaşımlar.* Ankara: Anı Yayıncılık.

Demircioğlu, İ.H. (2005). Sekizinci sınıf öğrencilerinin tarih öğretiminde kullanılan zaman ve kronolojiyle ilgili bazı kavramları anlama düzeyi. *Eurasian Journal of Educational Research*, 19, 155-163.

Demircioğlu İ.H. & Akengin H. (2009). Zaman ve mekâna ilişkin becerilerin öğretimi. Mekânı algılama. C. Öztürk (Edt.). *Sosyal bilgiler öğretimi. Demokratik vatandaşlık eğitimi*, *1*, 203-220.

Demircioğlu, İ.H. (2009). Tarih öğretmenlerinin tarihsel düşünme becerilerine yönelik görüşleri. *Milli Eğitim Dergisi*, 39(184), 228- 239.

Demircioğlu, İ. H. (2010). *Tarih öğretiminde öğrenci merkezli yaklaşımlar: Tarih bölümü özel öğretim yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Demircioğlu, İ. H. (2014). *Tarih öğretiminde öğrenci merkezli yaklaşımlar.* Ankara: Anı Yayıncılık.

Dilek, D. (2000). Öğrencilerde tarih düşüncesinin gelişimi: Tarih derslerinde öğrenme ve anlama. *Milli Eğitim Dergisi,* 145, 50-54.

Dilek, D. (2002). *Tarih derslerinde öğrenme ve düşünce gelişimi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Dilek, D. (2007). *Tarih derslerinde öğrenme ve düşünce gelişimi.* Ankara: Nobel Yayıncılık..

Erdem, S. (2019). *Tarih eğitiminde dijital oyunların kullanılması: Civilization VI örneği.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi.

Güna, H. & Kaya, R. (2012). Tarih Öğretmenlerinin Yapılandırmacı Yaklaşım Uygulamaları Hakkındaki Görüşleri (Erzurum Örneği). Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 22(2), 0-0.

https://dergipark.org.tr/tr/pub/firatsbed/issue/45179/565659

Güngör Akıncı, B. & Dilek, D. (2012). Sosyal bilgiler öğretiminde temsili resim kullanımıyla tarihsel düşünme becerilerinin geliştirilmesi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, *36*(36), 5-27.

Keçe, M. (2015). Tarihsel düşünme becerileri ile tarih okuryazarlığı becerilerinin karşılaştırılması. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, *7*(03), 108-122.

Keleş, H. & Kiriş, A. (2010). Tarihsel tartışma ve tarihsel tartışma metni yazma. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11 (1), 187-205.

Kekeç, M. (2018). *Zaman ve kronoloji becerisinin kazandırılmasında modelleme tekniğinin kullanılması* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi

Kurtulgan, K. & Köstüklü, N (2010). İlköğretim II. kademe sosyal bilgiler dersi tarih konularının öğretiminde, öğretmen ve müfettiş görüşlerinin değerlendirilmesi. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi,* 29,173-196.

MEB (2007). Ortaöğretim 9. sınıf Tarih dersi öğretim programı. Ankara: MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı. [Online]: http://ttkb.meb.gov.tr/program2.aspx?islem=1&kno=98

MEB (2009). Ortaöğretim 11. sınıf Tarih dersi öğretim programı. Ankara: MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı. [Online]: http://ttkb.meb.gov.tr/program2.aspx?islem=1&kno=97

MEB (2018a). Hayat Bilgisi dersi öğretim programı. http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=326 sayfasından erişilmiştir.

MEB (2018b). Çağdaş Türk ve Dünya Tarihi dersi öğretim programı. http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?-PID=337 sayfasından erişilmiştir.

MEB (2018c). 9, 10 ve 11. Sınıf Tarih dersi öğrenim programı. http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?-PID=344 sayfasından erişilmiştir.

MEB (2018d). Türk Kültür ve Medeniyet Tarihi dersi öğretim programı http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=345 sayfasından erişilmiştir.

MEB (2018e). T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi öğretim programı. http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=346 sayfasından erişilmiştir.

MEB (2018f) Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı. http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=354 sayfasından erişilmiştir.

MEB (2018g). 8.sınıf İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi öğretim programı http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=355 sayfasından erişilmiştir.

MEB. (2017). T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Öğretim Programı (Ortaokul 8. Sınıf).

Monis, H. (2019). *Düşünce yapısının değişiminde tedebbür ayetlerinin kronolojik olarak incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Şırnak: Şırnak Üniversitesi.

Oymak, İ. (2007). *Ortaöğretim kurumlarında tarih öğretiminde zaman kavramının öğretilmesinde karşılaşılan sorunlar ve bu konuda tarih öğretmenlerinin görüşleri (Aksaray ili örneği)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi.

Özden, Y. (1999). *Eğitimde dönüşüm-eğitimde yeni değerler.* Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Özmen, C. & Hançer, Ö. (2020). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kronolojik düşünme becerilerinin değerlendirilmesi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *17*(1), 64-84.

Parmaksız, R.Ş. (2015) Üst düzey düşünme becerilerinin öğretimi. (Edt., T. Yanpar Yelken). Öğretim *ilke ve yöntemleri.* Ankara: Anı Yayıncılık.

Pollard, A.F. (1940). Chronology synchronology and hıstory. *History*, *25*(99), 193-207.

Safran, M. (1993). Tarih öğretiminin eğitimsel amaçları. *Belleten*, *57*(220), 827-842.

Safran, M. & Ata, B. (1996). Barışçı tarih üzerine çalışmalar: Türkiye'deki tarih ders kitaplarında Yunanlılara ilişkin ifadelere yönelik öğrenci görüşleri. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi,* 1, 11- 26.

Safran, M. & Şimşek, A. (2006). İlköğretim öğrencilerinde tarihsel zaman kavramının gelişimi. *Elementary Education Online*, 5(2), 87-109.

Safran, M. (2006). Tarih programları nasıl düzenlenmelidir? M. Safran (Edt), Tarih eğitimi makaleler ve bildiriler (s.19-26), Ankara: Gazi.

Safran M. & Şimşek, A. (2009). Çocuklarda zaman algısının gelişimi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(6), 542 – 548.

Sağlam, H., Tınmaz, E. & Hayal, M. (2015). Sınıf öğretmenlerinin "zaman ve kronolojiyi algılama" becerisini öğretme deneyimlerine fenomonolojik bir bakış. *Turkish History Education Journal,* 4(1), 49-66.

Stow, W. & Haydn, T. (2000). Issues in the teaching of chronology. *Issues in history teaching*, *83*, l.

Şengül Bircan, T. (2013). *Animasyon destekli haritalarla tarih öğretiminin öğrencilerin akademik başarılarına ve mekân algılarına etkisi.* (Yayınlanmamış doktora tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi.

Şimşek, A. (2006). *İlköğretim öğrencilerinde tarihsel zaman kavramının gelişimi ve öğretimi.* (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi.

Şimşek, A. (2008). Tarih öğretiminde sorgulamacı yaklaşım çerçevesinde soru sorma becerisi ve lise tarih ders kitaplarının durumu. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, *5*(1), 1-15.

Şimşek, A. (2010). Kronoloji ve zaman algısı. *Tarih nasıl öğretilir*, 77-82.

Şimşek, A. & Bal, M.S. (2010). Tarih şeridi aracılığıyla öğretmen adaylarının tarihsel zaman algılarının incelenmesi. *Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 124-151.

Şimşek, A., & Pamuk, A. (2010). Tarih yazıcılığının dünü, bugünü ve yarını üzerine kısa bir bakış. *Tarih nasıl öğretilir*, 21-26.

Şimşek, N. (2014). Sosyal bilgilerde ölçme ve değerlendirme. M. Safran (Edt.), *Sosyal bilgiler öğretimi* içinde (s.613-666). Pegem A Yayıncılık.

Şimşek, H. (2021). Osmanlı İmparatorluğu'nda muhasebe eğitimine kronolojik bir bakış. *Bilge Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi,* 5(1), 28-32.

Varlikgörücüsü, N. & Çalışkan, M. (2020). Zaman ve kronolojiyi algılama becerisini nasıl geliştirebilirim? *Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, *2*(2), 194-209.

VanSledright, B. A. (2010). *The challenge of rethinking history education: On practices, theories, and policy*. New York: *Routledge*.

Vella, Y. (2001). Yaratıcı tarih öğretimi. (Çev. B. Ata) *Milli Eğitim Dergisi*, 150.

Yeşil, R. (2010). Tarih derslerinde yapılan bazı öğretim uygulamalarına göre öğrencilerin öz ilgi ve öz yetenek algıları. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30, 63-80.

Williams, S. (2016). Teaching history: Effective teaching for learning history-chronological vs. thematic approaches to student historical comprehension. master of education program theses. Retrieved fromPhttps://digitalcollections.dordt.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=https://scholar.google.com/&httpsredir=1&article=1104&context=med_theses.

Bölümdeki görsellerin alındığı adresler:

https://www.google.com.tr/imghp?hl=tr&tab=wi

http://office.microsoft.com/trtr/images/??Origin=EC790014051055&CTT=6&ver=12&app=winword.exe

https://bpakman.wordpress.com/turk-dunyasi/eski-turk-devletleri-turk-yurtlari-turk-topluluklari/on-turkler/turklerin-ana-yurdu/turk-dunyasinin-fotografi/

https://tr.pinterest.com/pin/370984088024965003/

Günlük plan hazırlanırken yararlanılan kaynaklar:

https://tarih34.com/2020-2021-egitim-ogretim-yili-tarih-dersi-yillik-unite-planlari_h2210.html

BÖLÜM 18

MANTIKSAL DÜŞÜNME BECERİSİ

Prof. Dr. Sevilay KARAMUSTAFAOĞLU[1]

İÇİNDEKİLER

Amaçlar
Kavram Haritasında Yolculuk
GİRİŞ
1. MANTIKSAL DÜŞÜNME BECERİLERİNİN KURAMSAL TEMELLERİ
2. MANTIKSAL DÜŞÜNME BECERİLERİNE SAHİP BİREYLERİN ÖZELLİKLERİ
3. EĞİTİM-ÖĞRETİMDE MANTIKSAL DÜŞÜNME BECERİSİ
A. Mantıksal Düşünme Becerilerinin Farklı Alanlarda Öğretimi
B. Eğitim Programları ve Mantıksal Düşünme Becerileri
C. Mantıksal Düşünme Becerilerinin Öğretiminde Öğrenme Ortamı Tasarımı
D. Mantıksal Düşünme Becerilerinin Öğretiminde Kullanılabilecek Araç-Gereçler ve Öğretim Yaklaşımları
E. Mantıksal Düşünme Becerilerinin Öğretiminde Kullanılabilecek Etkinlikler
F. Mantıksal Düşünme Becerilerinin Geliştirilmesinde Öğretmene Düşen Sorumluluklar
G. Mantıksal Düşünme Becerilerinin Geliştirilmesinde Öğrenciye Düşen Sorumluluklar
4. MANTIKSAL DÜŞÜNME BECERİLERİNİN ÖLÇÜLMESİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ
5. MANTIKSAL BECERİSİNE GÖRE HAZIRLANMIŞ ETKİNLİK ÖRNEĞİ PLANI "FEN BİLGİSİ DERSİ ÖRNEĞİ"
6. ARAŞTIRMACILARA ÖNERİLER
Bölüm Sonu Özeti
Kaynakça
Yazar Bilgisi

1 Amasya Üniversitesi

Amaçlar

Bu bölümü çalışmayı tamamladıktan sonra;

- *Mantıksal düşünmenin ne olduğunu kavrayacak,*
- *Mantıksal düşünme becerilerinin etkileyen faktörleri açıklayabilecek,*
- *Mantıksal düşünme becerilerinin gelişimi için yapılması gerekenleri analiz edebilecek,*
- *Mantıksal düşünme becerilerini diğer düşünme becerilerinden ayırt edebilecek,*
- *Mantıksal düşünme becerisi kazandırmak için etkinlik geliştirebilecek,*
- *Mantıksal düşünme becerilerini öğrencilere kazandırmada öğretmene düşen görevleri açıklayabilecek,*
- *Mantıksal düşünme becerilerini öğrencilere kazandırmada öğrencilere düşen görevleri açıklayabilecek*
- *Mantıksal düşünme becerilerinin ölçülmesinde kullanılabilecek veri toplama araçlarının seçimini yapabilecek,*
- *Mantıksal düşünme becerilerinin kuram ve uygulamalarını kavrayabilecek,*
- *Farklı düşünme becerileri, olaylar arasındaki ilişkileri, bir olaya etki eden faktörleri belirleyebileceksiniz.*

GİRİŞ

2004 yılından beri ülkemizde tüm derslerin öğretim programlarında köklü değişiklikler yapılmıştır. Öğretim programlarının hedef boyutunda öğrencilere kazandırılması düşünülen davranışlar arasına beceri boyutu ilave edilmiştir. Bu boyutta düşünme becerilerinden biri olan mantıksal düşünme becerisi bulunmaktadır. Mantıksal düşünme becerisi 21. Yüzyıl becerileri arasında bulunan becerilerden biridir. Uluslararası düzeyde gerçekleştirilen sınavlarda öğrencilerimizde bu becerilerde problemler olduğu belirlenmiştir. Bu bakımdan mantıksal düşünme becerisi kazandırmak ve bu becerileri geliştirmek için öğretmenlere büyük görevler düşmektedir. Bunun için öğretim sürecinde mantıksal düşünme ve becerilerini kazandırmaya yönelik etkinlikler, öğrenme ortamları hazırlayan öğretmenlerle bu beceriler istenildiği gibi kazandırılabilir. Bu düşünme becerisini kazanan birey sağlıklı düşünebilen, kritik eden, araştıran ve sorgulayan bireydir. Böylece ülkemizin öğrencileri gerçekleştirilen uluslararası sınavlarda istenilen düzeye ulaşabilecekler ve daha güzel bir gelecek için ülkelerine yardımcı birey olacaklardır.

Ülkelerin ilerlemesi; sürekli üreten, teknolojik gelişmelere ayak uyduran, toplumların ihtiyaçlarına yönelik yenilikçi düşünebilen bireyler yetiştirmesiyle ilişkilidir. Farklı problemlerin çözümünde farklı yollardan yararlanabilen kişiler her zaman kendi ayakları üzerinde durabilen, başarılı ve mutlu kişilerdir. Daha küçük yaşlardan itibaren çocuklara farklı düşünme etkinlikleri yaptırılmalıdır. Küçük yaşlarda çocuklar çok soru sormakta ve dünyayı keşfetmeye çalışmaktadır. Bu bakımdan çocukların soruları cevapsız kalmamalı, gerektiğinde cevap verilmeli, gerektiğinde cevap buldurulmalıdır. Bunun için çocuklar cesaretlendirilmelidir. Kendi kendine problem çözme becerisi kazandırılmalıdır. Problemin çözümünde, probleme etki eden faktörleri kritik etmeli, olumlu, olumsuz özellikleri belirlemeli, amaçlarını, önceliklerini belirlemeli, alternatif B planlarını geliştirmeli ve karar vermelidir. Problemini mantıksal düşünme becerilerini kullanarak kendisi çözdüğünde bundan sonraki problemlerinin de üstesinden gelmiş ve topluma faydalı kişiler kazandırılmış olur. Bu yüzden özellikle okullarda öğrencilere mantıksal düşünme becerileri kazandırılmalı ve öğretmelerin öğrenci merkezli çalışmalarla bu becerilerini geliştirici etkinliklerle çalışmalarını yürütmeleri gerekmektedir.

Z kuşağı olarak adlandırılan 21. Yüzyıl çocukları için teknolojiyi kullanarak öğrenme, kendi yaparak deneyim kazanarak öğrenme, olaylara yönelik problemleri çözerken geniş bir açıdan bakıp çözebilme, büyük resmi görebilme yetenekleri için mantıksal düşünebilme olaylar arasında ilişki kurabilme yeteneğine sahip olmaları gerekmektedir. Bu ihtiyacı karşılayabilmek için de bu yüzyılda eğitim sistemlerinde öğrencilerin bu özelliklere sahip bireyler olarak yetiştirilmeleri öğretim programlarının amaçları arasına konulması gerekliliğini ortaya çıkarır. Öyleyse yeni yüzyıl programlarının mantıksal kararlar alabilen, yaratıcı, üretken, bilinçli tüketici, sorumluluklarını bilen, etik ve ahlak değerlere saygılı ve kullanabilen bireyler yetiştirmeyi amaçlaması ve bu becerilerin kazandırılması için öğretmenlerin bil-

Kaynakça

Adey, P. (1991). *Cognitive acceleration through science education*. In S. Maclure, P. Davies (Eds.), Learning to think : thinking to learn. Pergamon Press.

Başarer, D. (2017). Bir düşünme türü olarak mantıksal düşünme. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi,* 5(41), 433-442.

Başerer, D. (2017). Bir düşünme türü olarak mantıksal düşünme. *The Journal of Academic Social Sciences, 5(*41), 433-442.

Beyer, B. (1987). *Practical strategies for the teaching of thinking*. Boston: Allyn and Bacon.

Çakır, N. (2013). Üniversite eğitiminin üst düzey düşünme becerilerinin gelişimine etkisi. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi.

Çıbık Sert, A., & Emrahoğlu, N. (2008). Proje tabanlı öğrenme yaklaşımının fen bilgisi dersinde öğrencilerin mantıksal düşünme becerilerinin gelişimine etkisi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 17(2), 51-66.

Demirel, Ö. (2003). P*lanlamadan değerlendirmeye öğretme sanatı*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Gardner, H. (1993). *Multiple Intelligence: The theory in practice.* New York: Basic Books

Garnett, P. J., & Tobin, K. (1984). Reasoning patterns of preservice elementary and middle school science teachers. *Science Education, 68*(5), 621-631.

Garnett, P. J., & Tobin, K. (1984). Reasoning patterns of preservice elementary and middle school science teachers. *Science Education, 68* (5), 621-631.

Greene, M. (1991). The passion of thoughtfulness: Arts humanities and the life of the mind. S. Maclure & P. Davies (Eds.), *Learning to think : Thinking to learn.* Pergamon Press.

Gültekin, M. (2011). *Çocuklarda düşünme becerilerini geliştirme.* Bursa: Aile Akademisi.

Hacıömeroğlua, E. S., & Hacıömeroğlub, G. (2018). Öğretmen adaylarının mantıksal düşünme becerilerinin incelenmesi: Longeot bilişsel gelişim testi. *Turkish Journal of Computer and Mathematics Education (TURCOMAT)*, *9*(3), 413-448.

Howe, Ann C., & Jones, L. (1993). Engaging children in science. Macmillan Publishing Company, New York.

http://www.kisiselgelisim.com/cocuklarda-dusunme-becerileri-nasil-gelistirilir/ (Erişim tarihi 12.10.2019)

Incikabi, L., Tuna, A., & Biber, A. C. (2013). An analysis of mathematics teacher candidates' critical thinking dispositions and their logical thinking skills. *Journal of International Education Research*, *9*(3), 257.

Inhelder, B.& Piaget, J. (1958). *The growth of logical thinking from childhood to adolescence.* New York: Basic Books.

Johnson, M. A., & Lawson, A. E. (1998). What are the relative effects of reasoning ability and prior knowledge on biology achievement in expository and ınquiry classes? *Journal of Research in Science Teaching, 35* (1), 89-103.

Karplus, R. (1977). Science teaching and the development of reasoning. *Journal of Research in Science Teaching, 14* (2), 169-175.

Kazancı, O. (2003). Eğitimde ne düşünmek mi nasıl düşünmek mi? *Çağdaş Eğitim Dergisi, 14*(145), 19-24.

Krutetskii, V.A. (1976). *The psychology of mathematical abilities in schoolchildren.* Chicago: University of Chicago Press.

Lawson, A. E. (1978). The development and validation of classroom test of formal reasoning. *Journal of Research in Science Teaching, 15*(1), 11-24.

Lawson, A. E. (1985). A review of research on formal reasoning and science teaching. Journal *of Research in Science Teaching, 22, 569-617*.

Lazear, D. (2000). *The ıntelligent curriculum.* USA: Zephyr Pres.

Leat, D. (1999). Rolling the stone uphill: Teacher development and the implementation of thinking skills programs. *Oxford Review of Education, 25* (3) 387-404.

Lipman, M. (2003). *Thinking in education*. Cambridge University Press,Cambridge.

Oliva, J. M. (2003). The structural coherence of students' conceptions in mechanics and conceptual change. *International Journal of Science Education, 25* (5), 539-561.

Presseisen, Z. (1991). *Thinking skills: meanings and models revisited (ed. Arthur costa), developing minds: a source book for teaching thinking,* pp.56-62, Association For Supervision And Curriculum Development, Virginia.

Presseisen, B. Z. (1985). *Thinking skills: Meanings, models, materials. A. Costa (Ed.), Developing Minds* (s. 43-48). Alexandria, VA: Association for Supervision and Curriculum Development.

Presseisen, B. Z. (1991). Thinking skills: Meanings and models revisited (Ed. Arthur Costa), Developing minds: A source book for teaching thinking, pp.56-62, Association For Supervision And Curriculum Development, Virginia.

Ritchhart, R., & Perkins, D. N. (2004). Learning the think: The challenges of teaching thinking (Eds. K.J. Holyoak; R.G. Morrison), The Cambridge handbook of thinking and reasoning, pp. 775-802, Cambridge University Press, UK.

Roadrankgka, V., Yeany R. H., & Padilla M. J. (1983).The construction and validation of group assessment of logical thinking(GALT). Paper Presented at the Annual Meeting of The National Association for Research in Science Teaching, Dallas, TX.

Savant, N. L. (1997). Statements and definitions. *Logical Thinking*, pp.54- 107.

Talu, N. (1999). Çoklu zeka kuramı ve eğitime yansımaları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *15*(15).

Tobin, K. G.,& Capie, W. (1981). The development and validation of a group test of logical thinking. *Educational and Psychological Measurement, 41*, 413-423.

Yenilmez, A., Sungur, S., & Tekkaya, C. (2005). Investigating students' logical thinking abilities: the effects of gender and grade level. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *28*(28), 219-225.

Yıldırım, A.(1994). Teachers' theoretical orientations toward teaching thinking. *Journal of Educational Research, 88* (1), 28-36.

Bölümdeki görsellerin alındığı adresler:

https://www.google.com/search?q=ele%C5%9Ftirel+d%C3%BC%C5%9F%C3%BCnme+%C3%B6zellikleri&tbm=isch&source=iu&ictx=1&fir=aTgEZALHDaZjPM%253A%252CrPc4GFDTGpXfqM%252C%252Fm%252F01pfjq&vet=1&usg=AI4_-kQjLevIqC-jQ5OPcFa6XN5I0sAGPQ&sa=X&ved=2ahUKEwjx2qbt_sfhAhXm-yoKHQLODI0Q_h0wDHoECAwQDA#imgdii=fA1fA2hgdwM9bM:&imgrc=aTgEZALHDaZjPM:&vet=1

https://www.google.com/search?q=ele%C5%9Ftirel+d%C3%BC%C5%9F%C3%BCnmeyi+etkileyen+fakt%C3%B6rler&tbm=isch&tbs=rimg:Cd8VZwCEAjurIjgtdLdlt3qNfJxoAFLWgz3Cd73Zc1sAmLXpcOB4LK8FfL7e_1b8gyv7nhqL4pYc0gdfeWxUOMAp90yoSCS10t2W3eo18Eddxn0c9PCXDKhIJnGgAUtaDPcIRywbMbqT-NogqEgl3vdlzWwCYtRG5ICUV0yoPuioSCelw4HgsrwV8EZLuWJfz1ftYKhIJvt79vyDK_1ucR9nUlOgdzt_1gqEgmGovilhzSB1xGfMsmIhJ7dJSoSCd5bFQ4wCn3TEe6FZAACFAjv&tbo=u&sa=X&ved=2ahUKEwi5rqbRhcjhAhWR-aQKHX69B2QQ9C96BAgBEBs&biw=1366&bih=657&dpr=1#imgdii=73oUJecHVeRlvM:&imgrc=7uTxKk_ygBzRlM:

https://www.google.com/search?q=ele%C5%9Ftirel+d%C3%BC%C5%9F%C3%BCnmeyi+etkileyen+fakt%C3%B6rler&tbm=isch&tbs=rimg:Cd8VZwCEAjurIjgtdLdlt3qNfJxoAFLWgz3Cd73Zc1sAmLXpcOB4LK8FfL7e_1b8gyv7nhqL4pYc0gdfeWxUOMAp90yoSCS10t2W3eo18Eddxn0c9PCXDKhIJnGgAUtaDPcIRywbMbqT-NogqEgl3vdlzWwCYtRG5ICUV0yoPuioSCelw4HgsrwV8EZLuWJfz1ftYKhIJvt79vyDK_1ucR9nUlOgdzt_1gqEgmGovilhzSB1xGfMsmIhJ7dJSoSCd5bFQ4wCn3TEe6FZAACFAjv&tbo=u&sa=X&ved=2ahUKEwi5rqbRhcjhAhWR-aQKHX69B2QQ9C96BAgBEBs&biw=1366&bih=657&dpr=1#imgdii=Zeicc_dK8Jb_RM:&imgrc=10wjkitxQC-egM:

https://www.google.com/search?q=ele%C5%9Ftirel+d%C3%BC%C5%9F%C3%BCnmeyi+etkileyen+fakt%C3%B6rler&tbm=isch&tbs=rimg:CddMI5IrcUAvIjitFshZN1t6uI5HerbPwbtj1yyACbeYngFdPwAJh5M84qL4Lf_1VR70YZeicc_1dK8JZkIJZ6V7G3MioSCa0WyFk3W3q4EbYxeoYGVantKhIJjkd6ts_1Bu2MRt37U-kwv5aoqEgnXLIAJt5ieARFrM8iEH-NwaCoSCV0_1AAmHkzziEYN-ElZsewvJKhIJovgt_19VHvRgRp1fyp9GR_14QqEgll6Jxz90rwlhFDTVPZ2huVwSoSCWQglnpXsbcyEfXtbVsUjVpq&tbo=u&sa=X&ved=2ahUKEwi326iMh8jhAhUK66QKHQIgAzkQ9C96BAgBEBs&biw=1366&bih=657&dpr=1#imgrc=-0Gy1gv856B9zyM:

https://www.google.com/search?biw=1366&bih=657&tbm=isch&sa=1&ei=ejevXMneDp6GjLsP2OQb&q=critical+thinking&oq=critical+&gs_l=img.1.1.0j0i67j0l8.422994.426133..428518...0.0..1.161.1343.0j9.....2....1..gws-wiz-img.....0.gTbAzkS7xoo#imgdii=K9OOWCSmSNzl8M:&imgrc=nMgXKWWXlSp6XM:

BÖLÜM 19

MEKANSAL DÜŞÜNME BECERİSİ

Doç. Dr. Cennet ŞANLI[1]

Prof. Dr. Adem SEZER[2]

İÇİNDEKİLER

Amaçlar
Kavram Haritasında Yolculuk
GİRİŞ
1. MEKANSAL DÜŞÜNME BECERİSİNİN KURAMSAL TEMELLERİ
2. MEKANSAL DÜŞÜNME BECERİSİNE SAHİP BİREYLERİN ÖZELLİKLERİ
3. EĞİTİM-ÖĞRETİMDE MEKANSAL DÜŞÜNME BECERİSİ
A. Mekansal Düşünme Becerilerinin Farklı Alanlarda Öğretimi
B. Eğitim Programları ve Mekansal Düşünme Becerisi
C. Mekansal Düşünme Becerisinin Öğretiminde Öğrenme Ortamı Tasarımı
D. Mekansal Düşünme Becerisinin Öğretiminde Kullanılabilecek Araç-Gereçler ve Öğretim Yaklaşımları
E. Mekansal Düşünme Becerisinin Öğretiminde Kullanılabilecek Etkinlikler
F. Mekansal Düşünme Becerisinin Geliştirilmesinde Öğretmene Düşen Sorumluluklar
G. Mekansal Düşünme Becerisinin Geliştirilmesinde Öğrenciye Düşen Sorumluluklar
4. MEKANSAL DÜŞÜNME BECERİSİNİN ÖLÇÜLMESİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ
5. MEKÂNSAL DÜŞÜNME BECERİSİNE GÖRE HAZIRLANMIŞ ETKİNLİK ÖRNEĞİ PLANI "COĞRAFYA DERSİ ÖRNEĞİ"
6. ARAŞTIRMACILARA ÖNERİLER
Bölüm Sonu Özeti
Kaynakça
Yazar Bilgisi

1 Pamukkale Üniversitesi
2 Uşak Üniversitesi

GİRİŞ

1. MEKÂNSAL DÜŞÜNME BECERİSİNİN KURAMSAL TEMELLERİ

Tanım

Mekânsal düşünme becerisini diğer düşünme becerilerinden ayıran en önemli faktör "mekân" kavramının varlığıdır. İnsanlar, doğal ve beşeri unsurlar ile birlikte bir mekânda yer alırlar ve birbirleriyle sürekli etkileşim halinde bulunurlar. Mekânsal düşünme, bu etkileşimde hem gerçek hem de hayal edilen alanları organize etmemize, bunlar hakkında akıl yürütmemize ve zihinsel olarak karar vermemize izin veren bilişsel becerimizdir.

Mekânsal düşünme, insanların dünyayı modelleyerek, problemleri yapılandırmasına, cevaplar bulmasına ve çözümleri ifade etmesine imkân verir. Bu beceri, mekân-zaman üzerindeki nesneler arasındaki ilişkileri, bu ilişkileri zihinsel olarak görselleştirmeyi ve ilişkiler hakkında akıl yürütmeyi içerir (National Research Council [NRC], 2006). Mekânsal düşünme günlük hayatın ve iş yaşantısının ayrılmaz bir parçasıdır. Örneğin, ayakkabı bağı bağlama, montaj talimatına göre bir mobilyayı kurma, çekmecelerin içini düzenleme, okul çantasını hazırlama, hava limanında uçağa binilecek kapıyı bulma gibi birçok eylemde mekânsal düşünme becerisi işe koşulur. Bu anlarda mekânda yer alan nesneler birbirleriyle veya mekânla ilişkilendirilir ve sonrasında kararlar alınır. Bu nedenle, mekânsal düşünmeye konu olmayan bir olgu ya da olaydan bahsetmek güçtür (Şanlı, 2019; Tosun, 2022). Günümüzde mekânsal düşünmenin pek çok bilim alanına (mimari, coğrafya, astronomi, biyokimya, biyoloji, kimya, haritacılık, mühendislik, jeoloji, matematik, müzik ve fizik gibi) konu olması da bahsedilen bu durumdan kaynaklanmaktadır.

Düşünelim

- Mekânsal düşünme nedir? Tanımlayınız.

Mekânsal Düşünme Becerisinin Kısa Tarihçesi

Mekânsal düşünme, 1920'li yıllardan bu yana araştırmacıların ilgi odağında olan bir konudur (Gagnon, 1985). Bu kavram, mekânsal yetenek türlerini tanımlayan French'in (1951) zekâ ölçümü ve testinin psikometrik geleneğinden türemiş (NRC, 2006) ve bilişsel psikoloji çalışmalarında sıklıkla kullanılmıştır (Golledge & Stimson, 1997; McGee 1979). Ancak mekânsal düşünmenin tarihsel sürecine ilişkin kesin bir başlangıç noktası belirtmek güçtür. Bu durum mekânsal düşünmenin farklı söylemlerle karşımıza çıkan bir beceri olmasından kaynaklanmaktadır. Nitekim literatürde mekânsal düşünme becerisi *"mekânsal algılama, mekânsal zekâ,*

Kaynakça

Allen, G. L. (2003). Functional families of spatial abilities: Poor relations and rich prospects. *International Journal of Testing*, 3(3), 251-262.

Bednarz, R., & Lee, J. (2019). What improves spatial thinking? evidence from the spatial thinking abilities test. *International Research in Geographical and Environmental Education*, 28(4), 262-280.

Bednarz, S., Heffron, S., & Huynh, N. (2013). A road map for 21st century geography education. Geography Education Research (A Report from the Geography Education Research Committee of the Road Map for 21st Century Geography Education Project). Washington, DC, 36.

Burnet, S. A., & Lane, D. M. (1980). Effects of academic instruction on spatial visualization. *Intelligence,* 4(3) 233-242.

Carroll, J. B. (1993). *Human cognitive abilities: a survey of factoranalytic studies.* Cambridge: Cambridge University Press.

Çetin, T. Kuş, Z. & Karatekin, K. (2010). Sınıf ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin gezi-gözlem yöntemine ilişkin görüşleri. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi,* 2, 158-180.

Ekstrom, R. B., French, J. W. & Harmann, H. H. (1976), *Manual for kit of factorreferenced cognitive tests*. Princeton, N.J: Educational Testing Service.

Eliot, J. & Smith I. M. (1983). *An international directory of spatial tests.* Windsor, UK: NFER-Nelson.

Gagnon, D. (1985). Videogames and spatial skills: An exploratory study. *Educational Communication and Technology*, 33(4), 263-75.

Gauvain, M. (2008). Vygotsky's sociocultural Theory, in M. M. Haith, & J. B. Benson (Eds.), *Encyclopedia of infant and early childhood development* (pp. 404-413) Oxford, UK: Elsevier.

Gersmehl, P. J. & Gersmehl. C. A. (2007). Spatial thinking by young children: Neurologic evidence for early development and "educability". *Journal of Geography*, 106 (5), 181-191.

Goldstein, D., Haldane, D., & Mitchell, C. (1990). Sex differences in visual-spatial ability: the role of performance factors. *Memory & Cognition*, 18(5), 546-550.

Golledge, R. G., & Stimson, R. J. (1997). *Spatial behavior: A geographic perspecitve.* New York, NY: The Guildford Press.

Golledge, R. G., Marsh., M. & Battersby, S. (2008). Matching geospatial concepts with geographic educational needs. *Geographical Research* 46 (1), 85-98.

Guay, R. (1977*). Purdue spatial visualization test - visualization of rotations.* W. Lafayette, IN. Purdue Research Foundation.

Huynh, N. T. & Sharpe, B. (2013). An assessment ınstrument to measure geospatial-thinking expertise. *Journal of Geography*, 112(1), 3-17

Janelle, D.G., & M.F. Goodchild. (2009). Location across disciplines: Reflection on the CSISS experience, in *Geospatial Technology and the Role of Location in Science,* H. J. Scholten, N. Van Manen, and R. V.D. Velde (Eds), (pp. 15-29). Dordrecht, Netherlands: Springer.

Jo, I. (2007). *Aspects of spatial thinking in geography textbook questions*. (Unpublished Master's thesis). Texas A & M University, USA.

Jo, I. & Bednarz, S. W. (2009). Evaluating geography textbook questions from a spatial perspective: Using concepts of space, tools of representation, and cognitive processes to evaluate spatiality. *Journal of Geography*, *108*(1), 4-13.

Jo, I. & Bednarz, S. W. (2014a). Developing pre-service teachers' pedagogical content knowledge for teaching spatial thinking through geography. *Journal of Geography in Higher Education*, *38*(2), 301-313.

Jo, I., & Bednarz, S. W. (2014b). Dispositions toward teaching spatial thinking through geography: conceptualization and an exemplar assessment. *Journal of Geography* 113(5), 198-207.

Jo, I., Hong, J. E., & Verma, K. (2016). Facilitating spatial thinking in world geography using Web-based *GIS. Journal of Geography in Higher Education*, 40(3), 442-459.

Kılıç, S., Horzum, M. B. & Çakıroğlu, Ü. (2016). Çevrimiçi eşzamanlı öğrenme ortamlarında öğrencilerin öğretimsel, sosyal ve bilişsel buradalık algılarının belirlenmesi. *Türk Bilgisayar ve Matematik Eğitimi Dergisi*, 7(2), 350-364.

Kim, M.,& Bednarz, R. (2013). Development of critical spatial thinking through GIS learning. *Journal of Geography in Higher Education 37*(3), 350-366.

Kim, M., Bednarz, R. S., & Kim, J. (2012). The ability of young children to use spatial representations. *International Research in Geographical and Environmental Education*, 21(3), 261-277.

Kompridis, N. (2010). So we need something else for reason to mean. *International Journal of Philosophical Studies*, 8(3), 271-295.

Lohman, D.F. (1988). Spatial abilities as traits, processes, and knowledge in R.J. Steinberg (Ed.), *Advances in the psychology of human intelligence* (Vol. 4). Hillsdale, N J: Erlbaum

Lee, J. & Bednarz, R. (2009). Effect of GIS learning on spatial thinking. *Journal of Geography in Higher Education,* 33(2), 183-198.

Lee, J. & Bednarz, R. (2012) Components of spatial thinking: Evidence from a spatial thinking ability test, *Journal of Geography*, 111 (1), 15-26.

Lee, J. Jo, I., Xuan, X. & Zhou, W. (2017). Geography preservice teachers' disposition toward teaching spatial thinking through geography: A comparison between China and Korea. *International Research in Geographical and Environmental Education,* 27(2), 135-148.

Linn, M., & Petersen, A. (1985). Emergence and characterization of sex differences in spatial ability: A meta-analysis. *Child Development*, 56, 1479-1498.

Maier, P. H. (1998). Spatial geometry and spatial ability, in *How to make solid geometry solid?* Elmar Cohors-Fresenborg, K. Reiss, G. Toener, and H.G. Weigand, (Eds), (pp. 63-75), Selected Papers from the Annual Conference of Didactics of Mathematics 1996, Osnabrueck.

McGee, M. G. (1979). Human spatial abilities: Psychometric studies and environmental, genetic, hormonal, and neurologicalin fluence. *Psychological Bulletin* 86 (5), 889-918.

Millî Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2018). *Coğrafya dersi öğretim programı.* . http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/2018120203724482-Cografya%20dop%20pdf.pdf

Millî Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2018). *Hayat bilgisi dersi öğretim programı* http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/2018122171428547-HAYAT%20

B%C4%B0LG%C4%B0S%C4%B0%-C3%96%C4%9ERET%C4%B0M%20PROGRAMI.pdf

Millî Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2018). *Matematik dersi öğretim programı* (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar). http://mufredat.meb. gov.tr/Dosyalar/201813017165445-MATEMAT%C4%B0K%20%C3%96%C4%9ERET%C4%B0M%20PROGRAMI%202018v.pdf

Millî Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2018). *Matematik dersi öğretim programı* (9,10,11 ve 12. Sınıflar). http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/201821102727101OGM%20MATEMAT%C4%-B0K%20PRG%2020.01.2018.pdf

Millî Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2018). *Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı.* (İlkokul ve Ortaokul 4, 5, 6 ve 7. Sınıflar) *http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/201812103847686-SOSYAL%20B%C4%B0LG%C4%B0LER %20%C3%96%C4%9ERET%C4%B0M%20PROGRAMI%20.pdf*

Montello, D.R. (1998). A new framework for understanding the acquisition of spatial knowledge in large-scale environments, in *Spatial and temporal reasoning in geographic information* systems, M. J. Egenhofer & R. G. Golledge (Eds.), (pp. 143-154). New York: Oxford University

National Research Council. [NRC] (2006). Learning to think spatially: GIS as a support system in the K-12 curriculum. Washington, DC: The National Academies Press

Newcombe, N. S. (2000). So, at last we can begin. *Developmental Science,* 3(3), 276-278.

Newcombe, N. S., & Huttenlocher, J. (2003). *Making space: The development of spatial representation and reasoning*. Cambridge, MA: MIT Press.

Newcombe, N., & Dubas, J. S. (1992). A longitudinal study of predictors of spatial ability in adolescent females. *Child Develo*pment, 63(1),37-46.

Olkun, S. & Altun, A. (2003). İlköğretim öğrencilerinin bilgisayar deneyimleri ile uzamsal düşünme ve geometri başarıları arasındaki ilişki. *The Turkish Online Journal of Educational Technology-TOJET*, 2(4), 86-91

Özçakır-Sümen, Ö. (2022). Dördüncü sınıf geometri kazanımlarının görselleştirilmesinde dinamik geometri yazılımlarının kullanılması. *Sivas Cumhuriyet University Educational Sciences Institute Journal,* 1(1), 10-18.

Patterson, T. C. (2007). Google Earth as a (not just) geography education tool. *Journal of Geography*, 106, 145-152.

Pınar, A. (2017). Coğrafya öğretiminde CBS kullanımı, Coğrafya öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı içinde, A. Sezer (Edt.), (ss.211-239). Ankara: Pegem Akademi

Piaget, J., & Inhelder, B. (1948). *A child's conception of space. English edition:* Langdon, F. J. & Lunzer, J. L. (1967) New York: Norton.

Shepard R. N.& Metzler J. (1971). Mental rotation of threedimensional objects. *Science*, 171,701-703.

Shin, E. E., Milson, A. J. & Smith, T. J. (2016). Future teachers' spatial thinking skills and attitudes. *Journal of Geography*, 115(4), 139-146.

Sorby, S. (2009). Developing spatial cognitive skills among middle school students. *Cognitive Processing, 10* (Suppl. 2), 312-315

Şanlı, C. (2019). Coğrafya öğretmen adaylarının mekânsal düşünme becerisine ilişkin görüşleri. *Anadolu Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 3(3), 215-233.

Şanlı, C. (2021). Mekânsal düşünme becerisi testinin geliştirilmesi, *International Journal of Eurasia Social Sciences (IJOESS)*, 12(43), 1-18.

Şanlı, C. & Jo, I. (2020). Examining preservice geography teachers' dispositions to teach spatial thinking skills, *International Journal of Eurasian Education and Culture,* 11, 2069-2102.

Şanlı, C., & Sezer, A. (2019). Coğrafya derslerinde mekânsal düşünme öğretimi ölçeği: Türkçe'ye uyarlama geçerlik ve güvenirlik çalışması, *Ege Coğrafya Dergisi,*28(2), 213-225.

Tartre, L.A.(1990). Spatial orientation skill and mathematical problem solving. *Journal for Research in Matehmatics Education,* 21 (3), 216-229.

Thornburg, D., Thornburg, N. & Armstrong, S. (2014). The invent to learn guide to 3D printing in the classroom: Recipes for success. Illinois, IL: Constructing Modern Knowledge Press

Thurstone, L. L. (1958). Manual for the SRA primary mental abilities. Chicago: Science Research Associates.

Topuz, F., & Birgin, O. (2020). Yedinci sınıf "çember ve daire" konusunda geliştirilen GeoGebra destekli öğretim materyaline ve öğrenme ortamına ilişkin öğrenci görüşleri. *Journal of Computer and Education Research*, 8(15), 1-27.

Tosun, A. (2022). Özel yetenekli öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde mekânsal düşünme becerilerinin geliştirilmesi: Eğitim modülü.(Yayınlanmamış doktora tezi). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

Uttal, D. H. (2000). Seeing the big picture: Map use and development of spatial cognition. *Developmental Science*, 3(3), 247-264.

Uttal, D. H., Miller, D. I. & Newcombe, N. S. (2013). Exploring and enhancing spatial thinking: Links to achievement in science, technology, engineering, and mathematics? *Current Directions in Psychological Science*, *22*(5), 367-373.

Ünlü, M. & Yıldırım, S. (2017). Coğrafya dersi öğretim programına bir coğrafi beceri önerisi: Mekânsal Düşünme Becerisi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 35, 13-20.

Vandenberg, S. G. & Kuse, A. R. (1978). Mental rotations, a group test of three-dimensional spatial visualization. *Perceptual and Motor Skills*, 47:599–604.

Vonderwell, S., Liang, X., & Alderman, K. (2007). Asyncronous discussion and assesment in online learning. *Journal of Research on Technology in Education,* 39(3), 309-328.

Witkin, H. A. (1950). Perception of the upright when the direction of the force acting on the body is changed. *Journal of Experimental Psychology, 40*(1), 93–106.

Yamada, M. (2009). The role of social presence in learner-centered communicative language learning using synchronous computermediated communication: Experimental study. *Computers & Education,* 52, 820-833.

Yurt, E., & Tünkler, V. (2016). A study on the spatial abilities of prospective social studies teachers: A mixed method research. *Educational Sciences: Theory & Practice*, 16, 965-986.

Yazar Bilgileri

Doç. Dr. Cennet ŞANLI

İlk, orta ve lise öğrenimini Aydın, Artvin, Kayseri, Hatay ve Konya illerinde tamamladı. Lisans eğitimine 1998 yılında Marmara Üniversitesinde başladı, Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Coğrafya Öğretmenliği Bölümü'nden 2004 yılında mezun oldu. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde yüksek lisans, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünde doktora eğitimini tamamladı. Lisansüstü eğitimi süresince Türkiye'nin farklı illerinde MEB'e bağlı okullarda coğrafya öğretmenliği yaptı. 2017 yılında Pamukkale Üniversitesinde Dr. Öğretim Üyesi olarak çalışmaya başladı. 2022 yılında Coğrafya Eğitimi alanında Doçent unvanı aldı. Halen Pamukkale Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümünde görevine devam etmektedir. Çalışma alanları arasında coğrafya eğitimi, mekânsal düşünme ve ölçme-değerlendirme araçları gibi konular yer almaktadır.

cennet2011@gmail.com

Prof. Dr. Adem SEZER

İlk, orta ve lise öğrenimini Manisa ilinin Demirci ilçesinde tamamladı. Lisans, Yüksek Lisans ve Doktora Eğitimini Selçuk Üniversitesinde tamamladı. 2012 yılında coğrafya eğitimi alanında Doçent unvanı almıştır. 2017 yılında Profesör Ünvanını almıştır. 1995-2007 yılları arasında Niğde Üniversitesinde, 2008-2011 yılları arasında Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesinde görev yaptı. Halen Uşak Üniversitesi Eğitim Fakültesinde görev yapmaktadır. Coğrafya eğitimi ve coğrafya öğretim teknolojileri alanında akademik çalışmaları bulunmaktadır.

adem.sezer@usak.edu.tr

BÖLÜM 20

ÖYKÜSEL DÜŞÜNME BECERİSİ

Doç. Dr. Emin Tamer YENEN[1]

Doç. Dr. Ahmet DURMAZ[2]

İÇİNDEKİLER

Amaçlar
Kavram Haritasında Yolculuk
GİRİŞ
1. ÖYKÜSEL DÜŞÜNME BECERİSİNİN KURAMSAL TEMELLERİ
2. ÖYKÜSEL DÜŞÜNME BECERİSİNE SAHİP BİREYLERİN ÖZELLİKLERİ
3. EĞİTİM-ÖĞRETİMDE MEKANSAL ÖYKÜSEL BECERİSİ
A. Mekansal Düşünme Becerilerinin Farklı Alanlarda Öğretimi
B. Eğitim Programları ve Mekansal Düşünme Becerisi
C. Mekansal Düşünme Becerisinin Öğretiminde Öğrenme Ortamı Tasarımı
D. Mekansal Düşünme Becerisinin Öğretiminde Kullanılabilecek Araç-Gereçler ve Öğretim Yaklaşımları
E. Mekansal Düşünme Becerisinin Öğretiminde Kullanılabilecek Etkinlikler
F. Mekansal Düşünme Becerisinin Geliştirilmesinde Öğretmene Düşen Sorumluluklar
G. Mekansal Düşünme Becerisinin Geliştirilmesinde Öğrenciye Düşen Sorumluluklar
4. ÖYKÜSEL DÜŞÜNME BECERİSİNİN ÖLÇÜLMESİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ
5. ÖYKÜSEL DÜŞÜNME BECERİSİNE GÖRE HAZIRLANMIŞ ETKİNLİK ÖRNEĞİ PLANI
6. ARAŞTIRMACILARA ÖNERİLER
Bölüm Sonu Özeti
Kaynakça
Yazar Bilgisi

1 Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi
2 Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

bölüm sonuç bölümüdür. Bu bölümde durumun getirdiği faydalar ve sınırlılıkları, olay örgüsünün zincirleme olarak sebep-sonuç ilişkisi içerisinde incelenmesi ve çıkarımlarda bulunulması yer almaktadır. Burada öyküsel düşünen bireylerin olayı kendi cümleleriyle yorumlaması ve "ben olsam ne yapardım?" şeklinde akıl yürütmesi gereklidir.

GİRİŞ

1. ÖYKÜSEL DÜŞÜNME BECERİSİNİN KURAMSAL TEMELLERİ

"Kalp, kelimelerin asla bilmeyeceği sözlerle konuşur"

La Rochfoucauld

Tanım

Öykü, insanların başından geçen olay ya da olayların kurgusal olarak anlatılmasıdır (Erden, 2000). Öyküler, ayrıntılarıyla anlatılan olaylardır (TDK, 2019). Öyküler (anlatılar), bilinç deneyiminin içeriğini düzenleyen hikâyelerdir (Beach & Bissell, 2016). Ancak öykülerin başkalarına anlattığımız ya da bize anlattıkları oldukça basit, eşleştirilmiş hikâyelerden daha karmaşık olduklarını belirten Beach ve Bissell (2016: 49) öyküleri şöyle tanımlamıştır: İçsel, özel anlatılarımız bir roman ya da gazete makalesi gibi sadece kelimelerden ibaret değildir. Hiçbiri bir film ya da TV gibi kelime ve resimlerin birleşimi değildir. Ayrıca, bir arkadaşınızın size bir şey söylediği gibi sadece kelimeler ve jestler değildir. Bunun yerine, anıların, diğer bilişsel imgelerin görsel ve işitsel olarak zengin bir karışımıdır, hepsi bağlamları ve anlamlarını yakalama adına kelime ve görsel imgelerin ötesinde bir karışım oluşturmak için duygularla bir araya getirilir.

Öykü, olayları anlamlandırma olanağı ve sosyo-kültürel uygulama bağlamında kendine veya başkalarına anlamın açıklanması olarak tanımlanmaktadır (Cwenar, 2014). Van der Veen ve Poland (2012:108), öyküyü, sosyo-kültürel uygulamalardaki insan deneyimlerine gerçeğe ve maddeye tutarlı bir anlam veren bir araç olarak tanımlamaktadır. Cwenar (2014), çocukların öykülerinin, genellikle ilgi alanlarına, gereksinimlerine, isteklerine, nesnelere, insanlara ve olaylara göre şekillendiğini belirtir. Öyküler, çocukların kendi kişisel tutarlı hikâyelerini belli bir gerekçeyle, kişinin kendi bakış açısıyla, kendine özgü rolüyle, sosyo-kültürel uygulamalar olarak ve dil kullanımıyla yakından ilişkili bir şekilde oluşmaktadır (Cwenar, 2014; Egan, 2006).

Van der Veen ve Poland (2012), öyküler olmadan bir kimlik kurulamadığını öne sürmektedir. Benzer şekilde Menary (2008) de, bilincin öykü sürecinde ortaya çıkması halinde benlik duygusunun inşa edildiğini savunmaktadır. Bruner (1996:42), inşa edilen ve ilişkili düşünme süreçlerinin öykü niteliğinin, kültür ve toplumdaki yerini bulmak için merkezi bir öneme sahip olduğunu savunur. Vygotsky (1987), kavramlarda düşünmenin sözlü düşünmenin yokluğunda mümkün olmadığını iddia eder. "Çok merkezli konuşma", "kendi kendine konuşma" ile yüksek sesle ve

Kaynakça

Akdoğan, D. (2018). Öyküleyici *metinlerin 7. sınıf öğrencilerinin okuma motivasyonuna etkisi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi.

Alkın-Şahin, S. & Tunca, N. (2013). *Düşünme becerileri ve düşünmeyi destekleyen sınıf ortamı ve öğretmen davranışları*. G. Ekici ve M. Güven (Ed.), Öğrenme-öğretme yaklaşımları ve uygulama örnekleri, (s.392-426). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Arpacı, Ö. (2006). Çocuk kitaplarında iletiler ve iletilerin aktarım biçimi (Sevim Ak Örneği). (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Mersin: Mersin Üniversitesi.

Bateson, G. (1980): *Mind and nature*. London: Fontana.

Beach, L. R. (2009). Narrative thinking and decision making: How the stories we tell ourselves shape our decisions, and vice versa. *Online publication: www. LeeRoyBeach. com*.

Beach, L. R., & Bissell, B. L. (2016). *A new theory of mind: The theory of narrative thought*. Cambridge Scholars Publishing.

Bhangaonkar, S., Chu, S. L., & Quek, F. (2016, May). Thinking in Stories: Narrative-based design for higher-level thinking. In Proceedings of the *2016 CHI Conference Extended Abstracts on Human Factors in Computing Systems* (pp. 2782-2789). ACM.

Bloom, B. S. (1956). *Taxonomy of educational objectives*. Vol. 1: Cognitive domain. New York: McKay, 20-24.

Branigan, E. (2013). *Narrative comprehension and film*. Routledge.

Bruner, J. S. (1986) *Actual minds, possible worlds*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.

Bruner, J. S. (1990) *Acts of meaning*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.

Bruner, J.S. (1996) *The Culture of education*. Cambridge. MA: Harvard University Press.

Cwenar, S. (2014). *An exploration of teacher-pupil communication, narrative thinking and learning* (Doctoral dissertation). Liverpool: Liverpool Hope University.

Darling-Hammond, L. (2006). Constructing 21st-century teacher education. *Journal of Teacher Education, 57*(3), 300-314.

Dewey, J. (1997). *How we think*. Courier Dover Publications.

Doğan, N. (2011). *Yaratıcı düşünme ve yaratıcılık*. Ö. Demirel (Ed.), Eğitimde yeni yönelimler, (s. 167-198). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Egan, K. (2006). *Teaching literacy: Engaging the imaginations of new readers and writers.* Thousand Oaks, CA: Corwin Press.

Engel, S. (1999). *Context is everything: The nature of memory*. New York: W.H: Freeman.

Entwistle, N. J. (2012). *Styles of learning and teaching: An integrated outline of educational psychology for students, teachers and lecturers.* New york: David Fulton Publishers.

Erden, A. (2000). Öyküde şiirsellik boyutu üzerine. *Anadili (Dil ve Edebiyat Dergisi), 19*, 67–86.

Goldie, P. (2009). Narrative thinking, emotion, and planning. *The journal of aesthetics and art criticism*, *67*(1), 97-106.

Güneş, F. (2012). Öğrencilerin düşünme becerilerini geliştirme. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (32), 127-146.

Herman, D. (2013). *Storytelling and the sciences of mind*. MIT press.

Hesapçıoğlu, M. (2011). *Öğretim ilke ve yöntemleri: Eğitim programları ve öğretim.* Ankara: Nobel Akademi.

Hopper, T., Sanford, K., & Fu, H. (2016). Finding the connective tissue in teacher education: Creating new spaces for professional learning to teach. *McGill Journal of Education/Revue des sciences de l'éducation de McGill, 51*(3), 1013-1035.

Kagan, D. M. (1992). Professional growth among preservice and beginning teachers. *Review of Educational Research, 62*(2), 129-169.

Kara, Ö. T. (2013). Dramayla oluşturulmuş öykülerin Türkçe eğitiminde kullanılması. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *2013*(11), 659-699.

Kaya, A. (2017). *Eğitim psikolojisi.* Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Kerby, A. (1993). *Narrative and the self.* Bloomington: Indiana University Press.

Korthagen, F., Loughran, J., & Russell, T. (2006). Developing fundamental principles for teacher education programs and practices. *Teaching and Teacher Education, 22*, 1020-1041.

Labov, W. (1972). *Language in the inner city*. Philadelphia, PA: University of Pennsylvania Press.

Mayer, R. (1992). *Thinking, problem solving, cognition*. New York: W. H. Freeman.

Meister, J. C. (2012). *Crowd sourcing true meaning: A collaborative mark-up approach to textual interpretation*. W. McCarty & M. Deegan (eds.) Festschrift for Harold Short. Surrey: Ashgate Publishers.

Menary, R. (2008). Embodied narratives. *Journal of Consciousness Studies, 15*, 63-84.

Moseley, D., Elliot, J., Gregson, M., & Higgins, S. (2005). Thinking skills framework for the use in education and traning. *British Education Reseach Journal, 31*(3), 367-390.

Palamut, İ. (2008). *Hikâye okumanın ilköğretim öğrencilerinin yaratıcılık düzeylerine ve akademik başarılarına etkisi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.

Phipps, J. J. (2005). E-journaling: Achieving interactive education online. *Educause Quarterly, 28*(1), 62-65.

Presseisen, B.Z.(1991). *Thinking skills: Meanings and models revisited*. In A L. Costa (Ed.), *Developing minds-A resource book for teaching thinking* (pp. 56-62). Alexandria, VA: Association for Supervision and Curriculum Development.

Slobin, Dan I. (2005). *Linguistic representations of motion events: What is signifier and what is signified*? C. Maeder, C. O. Fischer & W. J. Herlofsky (eds) Outside-In-Inside-Out, pp. 307-322. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins. Springer: Guilford Press.

Steen, F. F. (2005). The paradox of narrative thinking. *Journal of Cultural and Evolutionary Psychology*, *3*(1), 87-105.

Taşdelen, V. (2015). Sözlü gelenek ve eğitim: Dede Korkut hikâyeleri örneği. *International Online Journal of Educational Sciences,* 7(1), 219-229.

Taşdemir, M., Taşdemir, F., & Geçer, Y. (2016). Öğretmen adaylarının düşünme türleri bilgi düzeyleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 17*(3), 377-395.

TDK, (2019). Öykü. http://sozluk.gov.tr/ adresinden 25.07.2019 tarihinde alınmıştır.

Tican, C. (2013). *Yansıtıcı düşünmeye dayalı öğretim etkinliklerinin öğretmen adaylarının yansıtıcı düşünme becerilerine, eleştirel düşünme becerilerine, demokratik tutumlarına ve akademik başarılarına etkisi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi.

TTKB, (2022). *Düşünme eğitimi dersi eğitim programı*. http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/2021916102920316-018.pdf

Ülken, H.Z. (2004). *Türk tefekkürü tarihi*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları

Ünveren-Kapanadze, D. (2018). 2018 Türkçe öğretim programındaki kazanımların üst düzey düşünme becerileri bağlamında incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi, 48*(223), 83-112.

Van der Veen, C. & Poland, M. (2012) Dynamic assessment of narrative competence. B. van Oers, (ed.) *Developmental education for young children. concept, practice, and implementation*. Dordrecht: Springer.

Vygotsky, L.S. (1987) Thinking and speech. Translated by N. Minick. In: R.W. Rieber and A.S. Carton, (eds.) The collected works of L. S. Vygotsky: Vol. 1. *Problems of general psychology* pp. 39-285. New York: Plenum Press.

Walsh, G., Murphy, P., & Dunbar, C. (2007). *Thinking skills in the early years: A guide for practitioners.* Stranmillis University College.

BÖLÜM 21

SEZGİSEL DÜŞÜNME BECERİSİ

Doç. Dr. Gürol YOKUŞ[1]

İÇİNDEKİLER

Amaçlar
Kavram Haritasında Yolculuk
GİRİŞ
1. SEZGİSEL DÜŞÜNME BECERİSİNİN KURAMSAL TEMELLERİ
2. SEZGİSEL DÜŞÜNME BECERİSİNE SAHİP BİREYLERİN ÖZELLİKLERİ
3. EĞİTİM-ÖĞRETİMDE SEZGİSEL DÜŞÜNME BECERİSİ
A. Sezgisel Düşünme Becerilerinin Farklı Alanlarda Öğretimi
B. Eğitim Programları ve Sezgisel Düşünme Becerisi
C. Sezgisel Düşünme Becerisinin Öğretiminde Öğrenme Ortamı Tasarımı
D. Sezgisel Düşünme Becerisinin Öğretiminde Kullanılabilecek Araç-Gereçler ve Öğretim Yaklaşımları
E. Sezgisel Düşünme Becerisinin Öğretiminde Kullanılabilecek Etkinlikler
F. Sezgisel Düşünme Becerisinin Geliştirilmesinde Öğretmene Düşen Sorumluluklar
G. Sezgisel Düşünme Becerisinin Geliştirilmesinde Öğrenciye Düşen Sorumluluklar
4. SEZGİSEL DÜŞÜNME BECERİSİNİN ÖLÇÜLMESİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ
5. SEZGİSEL DÜŞÜNME BECERİSİNE GÖRE HAZIRLANMIŞ ETKİNLİK ÖRNEĞİ PLANI "FEN BİLİMLERİ DERSİ ÖRNEĞİ"
6. ARAŞTIRMACILARA ÖNERİLER
Bölüm Sonu Özeti
Kaynakça
Yazar Bilgisi

1 Sinop Üniversitesi

GİRİŞ

"Sezgisel düşünme kutsal bir armağandır; rasyonel düşünme ise sadık bir hizmetkardır. Biz ne yaptık? Hizmetçiye değer verip, armağanı unutan bir toplum olduk."

Bob Samples

Sokrates ve Platon gibi ilkçağ düşünürlerinden, Farabi ve İbn Sina gibi orta çağ düşünürlerine ve modern dönemlerde Einsten'a dek pek çok önemli düşünür ve bilim insanı tarafından üzerinde dikkatle durulan sezgisel düşünme becerisi, 21. yüzyıl dünyası için hala gizemini sürdürmeye devam etmektedir. Bununla birlikte, insan beyni ve zihinle ilgili yapılan çalışmalar sayesinde sezgisel düşünme ile ilgili insanın bu tahmin edilmesi zor ve etkileyici yanı daha iyi anlaşılmaya başlandı. Sezgisel düşünmenin salt bir duygusallık türü olmadığı, aksine duygularla olduğu kadar rasyonellikle de basitçe çözülemeyecek kadar iç içe geçmiş bir ilişkisi olduğu görüldü. Sezgisel düşünmenin insan bireyleri için en gizemli yanı bu karmaşık yapısında yatmaktadır. En temel haliyle ifade edilecek olursa sezgisel düşünme, *mantığa ve bir çözümleme sürecine başvurmadan, içerisinde bulunulan o andaki gerçekliği kavramamızı sağlayan pratik ve çevik bir düşünme becerisidir*. Bu düşünme becerisi bazen rasyonel düşünme ile birebir aynı sonuçlara ulaşırken, bazen de rasyonel olanın dışına çıkıp gerçekliğin başka türlü olduğunu kavramayı sağlamaktadır.

1.SEZGİSEL DÜŞÜNME BECERİSİNİN KURAMSAL TEMELLERİ

Sezgi yetisi ve sezgisel düşünmenin son yıllarda psikoloji ve eğitim bilimleri gibi sosyal bilimler alanında oldukça popüler bir konu haline gelmesi oldukça dikkat çekicidir. Sezgi, insan düşüncesinin ayrılmaz bir parçası, bilinçli akıl yürütme ile birlikte düşüncenin temel bileşenlerinden biridir (Raami, 2013). Araştırmacıların sezgiyi açıklarken genellikle analitik akıl yürütme kullanmadan karar verme yeteneği sunan bir zihinsel sürece atıfta bulundukları görülmektedir. Bu açıklama psikologlar tarafından yaygın olarak kabul görmesine rağmen, araştırmacılar hala sezgi hakkında nesnel veriler toplama noktasında geçerli ve güvenilir bir ölçme aracından yoksundurlar (https://www.livescience.com).

Sezgisel düşünme rasyonel düşünmeden daha karmaşık olmakla birlikte ilk bakışta sanıldığı gibi sadece duygularla düşünmek anlamına gelmemektedir. Sezgisel düşünme kişinin yaşamdan aldığı izlenimlerini, sinyalleri ve içgüdülerini algılayabilmesidir. Genel anlamda sezgisel düşünmenin rasyonel düşünmeden çok daha hızlı bir şekilde kişiye bilgi ulaştırdığı görülmektedir. Raami'ye (2013) göre zihnimiz çoğunlukla otomatik olarak bu iki farklı fakülte arasında gidip gelmektedir. Vizyon oluşturma ve karmaşık problemleri çözme gibi zorlu bilişsel görevlerle çalışırken bunları bütünleştirmemiz gerekmektedir. Sadler-Smith'e (2010) göre, hem atalarımızdan aldığımız miras hem de kendi deneyimlerimizden oluşturduğumuz sezgilerimiz sayesinde hızlıca karar verebiliyor ve bu yolla hayatın karmaşık yapısıyla baş edebiliyoruz. Üstelik sezgilerimizi çok sık kullandığımız için karma-

Kaynakça

Amit, A., Mentser, S., Arieli, S., & Porzycki, N. (2021). Distinguishing deliberate from systematic thinking. *Journal of personality and social psychology, 120*(3), 765.

Andersen, J. A. (2000). Intuition in managers: Are intuitive managers more effective?. *Journal of managerial Psychology, 15*(1), 46-67.

Bruner, J.S. (1960). *The process of education*. New York: Harvard University Press.

Burke, L.A., & Sadler-Smith, E. (2006). Instructor intuition in the educational setting. *Academy of Management Learning & Education, 5* (2), 169-181.

Buss, D. (2000). The evolution of happiness. *American Psychologist, 55*, 15-23.

Chopra, A. (2021). Understanding intuitive thinking in the classroom of the 21st century learner. *Turkish Journal of Computer and Mathematics Education, 12*(10), 6625-6633.

Dijksterhuis, A. (2004). Think different: The merits of unconscious thought in preference development and decision making. *Journal of Personality and Social Psychology, 87*, 586–598.

Epstein, S. (2003). Cognitive-experiential self-theory of personality. T. Milton, & M.J. Lerner (Ed.), *Comprehensive Handbook of Psychology* içinde (pp. 159-184). Wiley & Sons.

Fischbein, E. (1987). *Intuition in science and mathematics: An educational approach*. Dordrecht: Kluwer Academic.

Freeman, D., Evans, N., & Lister, R. (2012). Gut feelings, deliberative thought, and paranoid ideation: A study of experiential and rational reasoning. *Psychiatry research, 197*(1-2), 119-122.

Hamilton, K., Shih, S. I., & Mohammed, S. (2016). The development and validation of the rational and intuitive decision styles scale. *Journal of personality assessment, 98*(5), 523-535.

Harlan, D. (1986). *The role of intuition in the teaching/learning process*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Massachusetts Amherst Üniversitesi, Massachusetts, Amerika Birleşik Devletleri. https://scholarworks.umass.edu/dissertations_1/4090 adresinden erişilmiştir.

Jung, C. G. (2016a). *İnsan ruhuna yöneliş*. E. Büyükinal (çev.). İstanbul: Say Yayınları.

Kahneman, D. (2003). A perspective on judgment and choice: Mapping bounded rationality. *American Psychologist, 28,* 697–72.

Kahneman, D. (2011). *Thinking, fast and slow*. Kanada: Random House of Canada.

Kautz, W. (2005). *Opening the inner eye. Explorations on the practical application of intuition in daily life and work*. Bloomington: iUniverse Publishing.

Kaya, E. (2003). Uilizing intuitive thinking over social studies teaching. J*ournal of Educational Sciences & Practices, 2*(3), 79-89.

Kurniawati, L., Kusumah, Y.S., Sumarmo, U., & Sabandar, J. (2014). Enhancing students' mathematical intuitive-reflective thinking ability through problem-based learning with hypnoteaching method. *Journal of Education and Practice, 5*(36), 130–135.

Leykin, Y., & DeRubeis, R. (2010). Decision making style and depressive symptomology: Development of the decision styles questionnaire. *Judgement and Decision Making, 5*, 506-515.

Norris, P., & Epstein, S. (2011). An experiential thinking style: Its facets and relations with objective and subjective criterion measures. *Journal of Personality, 79*, 1043-1080.

Park, J., & Song, J. (2020). How is intuitive thinking shared and elaborated during small-group problem-solving activities on thermal phenomena?. *Research in Science Education, 50*(6), 2363-2390.

Pilard, N. (2018). Jung and intuition: From the mindscape of the paranormal to the heart of psychology. *Journal of Analytical Psychology, 63*(1), 65-84.

Raami, A. (2013). Experiences on developing intuitive thinking among university-level teachers. *Intuition Unleashed EKSIG 2013 Conference*, 221, Loughborough Üniversitesi, İngiltere.

Root-Bernstein, R. S., & Root-Bernstein, M. M. (1999). *Sparks of genius: the thirteen thinking tools of the world's most creative people.* Boston: Houghton Mifflin Co.

Sadler-Smith, E. (2010). *The intuitive mind: Profiting from the power of your sixth sense.* West Sussex: John Wiley & Sons.

Simon, D. P., & Simon, H. A. (1978). Individual differences in solving physics problems. R.S. Siegler (ed.), *Childrens' thinking: What develops?* içinde (ss. 325-278), Newyork: Lawrence Erlbaum Associate.

Stevenson, S. S., & Hicks, R. E. (2016). Trust your instincts: The relationship between intuitive decision making and happiness. *European Scientific Journal, 12*(11), 463-483.

Şen, N. (2010). *İlköğretim altıncı sınıf matematik dersinde bilgisayar destekli sezgisel düşünme kontrollü olasılık öğretiminin öğrencilerin akademik başarı ve sezgisel düşünme düzeylerine etkisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Adana: Çukurova Üniversitesi.

Taber, K.S., & Franco, A.G. (2009). *Intuitive thinking and learning chemistry*. https://edu.rsc.org/feature/intuitive-thinking-and-learning-chemistry/2020171.article adresinden erişilmiştir.

Tversky, A., & Kahneman, D. (1974). Judgment under uncertainty: Heuristics and biases. *Science, 185*(4157), 1124-1131.

Weimer, M. (2013). *Understanding the role of intuition in teaching*. https://www.facultyfocus.com/articles/academic-leadership/understanding-the-role-of-intuition-in-teaching/ adresinden erişilmiştir.

Witteman, C.L.M., & Van den Bercken, J.H.L. (2007). Intermediate effects in psychodiagnostic classification. *European Journal of Psychological Assessment, 23*, 56–61.

Witteman, C., van den Bercken, J., Claes, L., & Godoy, A. (2009). Assessing rational and intuitive thinking styles. *European Journal of Psychological Assessment, 25*(1), 39-47. https://www.livescience.com/54825-scientists-measure-intuition.html adresinden erişilmiştir.

https://www.wisdomtimes.com/blog/5-fun-intuition-exercises-to-boost-your-awareness/ adresinden erişilmiştir.

BÖLÜM 22

STRATEJİK DÜŞÜNME BECERİSİ

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa POLAT[1]

İÇİNDEKİLER

Amaçlar
Kavram Haritasında Yolculuk
GİRİŞ
1. STRATEJİK DÜŞÜNME BECERİSİNİN KURAMSAL TEMELLERİ
2. STRATEJİK DÜŞÜNME BECERİSİNE SAHİP BİREYLERİN ÖZELLİKLERİ
3. EĞİTİM-ÖĞRETİMDE STRATEJİK DÜŞÜNME BECERİSİ
A. Stratejik Düşünme Becerilerinin Farklı Alanlarda Öğretimi
B. Eğitim Programları ve Stratejik Düşünme Becerisi
C. Stratejik Düşünme Becerisinin Öğretiminde Öğrenme Ortamı Tasarımı
D. Stratejik Düşünme Becerisinin Öğretiminde Kullanılabilecek Araç-Gereçler ve Öğretim Yaklaşımları
E. Stratejik Düşünme Becerisinin Öğretiminde Kullanılabilecek Etkinlikler
F. Stratejik Düşünme Becerisinin Geliştirilmesinde Öğretmene Düşen Sorumluluklar
G. Stratejik Düşünme Becerisinin Geliştirilmesinde Öğrenciye Düşen Sorumluluklar
4. STRATEJİK DÜŞÜNME BECERİSİNİN ÖLÇÜLMESİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ
5. STRATEJİK DÜŞÜNME BECERİSİNE GÖRE HAZIRLANMIŞ ETKİNLİK ÖRNEĞİ PLANI "GİRİŞİMCİLİK DERSİ ÖRNEĞİ"
6. ARAŞTIRMACILARA ÖNERİLER
Bölüm Sonu Özeti
Kaynakça
Yazar Bilgisi

1 Karabük Üniversitesi

GİRİŞ

1. STRATEJİK DÜŞÜNME BECERİSİNİN KURAMSAL TEMELLERİ

Bilişsel bir eylem olarak değerlendirildiğinde "bir sonuca varmak amacıyla bilgileri incelemek, karşılaştırmak ve aradaki ilgilerden yararlanarak düşünce üretmek, zihinsel yetiler oluşturmak, muhakeme etmek" ya da "duyum ve izlenimlerden, tasarımlardan ayrı olarak aklın bağımsız ve kendine özgü durumu" olarak tanımlanan düşünme (Türk Dil Kurumu, 2020), insanı diğer canlılardan ayıran en belirleyici özelliklerden birisidir. Tarihsel süreç içerisinde incelendiğinde bazı araştırmacıların düşünme sürecine dahil olan zihinsel süreçlere atıfta bulunmak için "beceri" terimini kullanma konusunda çekinceler ifade ettikleri, beceri terimini algısal motor beceriler, okuma becerileri veya aritmetik becerileri gibi biliş biçimleriyle (forms of cognition) sınırlandırmayı tercih ettikleri, diğer bazı araştırmacıların ise düşünme süreci ile ilişkili tanımlamalar yaparken, düşünme stratejileri, üst düzey düşünme, düşünme eylemleri, düşünme eğilimleri gibi bir takım farklı kavramları kullandıkları görülmüştür (McGuinnes, 1999).

Konuya ilişkin eğitim bilimleri bağlamında getirilen tanımlar ve kavramsal açıklamalar incelendiğinde düşünme becerilerinin bireylerin öğrenme sürecine etkin bir biçimde katılımına olanak sunan, bu süreçte öğrenme sorumluluğu almalarını teşvik eden, bireylerin öğrenmeleri üstündeki kalıcılık düzeyini artıran ve bireylere araştırma yapma sürecinde yöntem ve teknikler kazandıran temel beceriler olduğu ifade edilmiştir (Dağlıoğlu & Çakır, 2007).

Öte yandan konu stratejik düşünme becerisi bağlamında özele indirgendiğinde ve günümüzde bireylerin eğitim ve çalışma hayatında başarılı olabilmesi için sahip olması gereken bilgi, beceri ve karakter özellikleri olarak ifade edilen 21. yüzyıl becerileri kapsamında da sıklıkla atıfta bulunulan bir beceri alanı olarak ele alındığında ise kavramın tanımında odağa alınan noktalar ve araştırmacıların bakış açıları bağlamında alanyazında pek çok farklı tanımın bulunduğu görülmektedir. Bir diğer ifadeyle, alanyazında stratejik düşünme ve stratejik düşünme becerisi kavramlarına yönelik getirilen tanımlarda çok farklı açıklamalar sunulmuş, yapılan tanımların her biri çalışma alanına göre kavramın farklı boyutlarına odaklanmış ancak bunların hiçbiri tüm boyutları kapsayacak biçimde ortak bir uzlaşma noktasında buluşmamıştır. Bu tür durumlarda, stratejik düşünme ve stratejik düşünme becerisine yönelik olarak geliştirilen tanımların yanı sıra kavramın doğasını ve karakteristik özelliklerini araştırmak ve böylece kavrama farklı perspektiflerden bakışları yansıtarak bütüncül bir yaklaşımı benimsemek tercih edilmiştir.

Gerek uluslararası gerek ulusal alanyazın incelendiğinde stratejik düşünme ve stratejik düşünme becerisi kavramlarının tarihsel süreç içerisinde öncelikli ve ağırlıklı olarak yönetim, siyaset, askeri ve ekonomi alanlarında kullanıldığı ve araştırmaların büyük çoğunluğunun bu alanlarda gerçekleştirildiği görülmüştür.

Kaynakça

Acar, G. (2008). Enformasyon sistemlerinin stratejik önemi ve planlanması. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, *6*(1), 53-75.

Adzeh, K. J. (2017). Strategic leadership: An empirical study of factors influencing leaders' strategic thinking. *American Journal of Business and Management*, *6*(1), 1-15.

Ames, C. & Archer, J. (1988). Achievement goals in the classroom: Students' learning strategies and motivation processes. *Journal of Educational Psychology, 80*(3), 260-267.

Aşcı, B. (2017). Stratejik yönetici stratejik düşünür mü: Sistem yaklaşımı bağlamında cevap arayışı. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, *4*(11), 11-26.

Barton, J., & Haslett, T. (2007). Analysis, synthesis, systems thinking and the scientific method: Rediscovering the importance of open systems. *Systems Research and Behavioral Science, 24*(2), 143-155.

Bonn, I. (2001). Developing strategic thinking as a core competency. *Management Decision, 39*(1), 63-71.

Bonn, I. (2005). Improving strategic thinking: A multilevel approach. *Leadership & Organization Development Journal, 26*(5), 336-354.

Bowman, N., (2016). *4 ways to improve your strategic thinking skills*. https://store.hbr.org/product/4-ways-to-improve-your-strategic-thinking-skills/H03CY1 adresinden 17.02.2022 tarihinde erişilmiştir.

Casey, A. J., & Goldman, E. F. (2010). Enhancing the ability to think strategically: A learning model. *Management Learning, 41*(2), 167-185.

Covington, M. V. (1985). Strategic thinking and the fear of failure. J. W. Segal, S. F. Chipman & R. Glaser (Ed.), *Thinking and learning skills* içinde (ss. 398-416). Hillsdale: Erlbaum.

Çiçek, M. (2011). *Stratejik düşüncenin belirleyicileri olarak eleştirel ve yaratıcı düşünce*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi.

Dağlıoğlu, H. E. & Çakır, F. (2007). Erken çocukluk döneminde düşünme becerilerinden planlama ve derin düşünmenin geliştirilmesi. *Eğitim ve Bilim, 32*(144), 28-35.

Dhir, S., Dhir, S., & Samanta, P. (2018). Defining and developing a scale to measure strategic thinking. *Foresight*, *20*(3), 271-288.

Efklides, A. (2006). *Meta cognition, affect, and conceptual difficulty*. J. Meyer & R. Land (Ed.) Overcoming barriers to student understanding: Threshold concepts and troublesome knowledge içinde (pp: 48-69). London: Routledge.

Goldman, E. F. (2008). The power of work experiences: Critical characteristics to developing expertise in strategic thinking. *Human Resource Development Quarterly 19*(3), 217-239.

Goldman, E. F., & Casey, A. (2010). Building a culture that encourages strategic thinking. *Journal of Leadership & Organizational Studies, 17*(2), 119-128.

Goldman, E., Cahill, T., Filho, R. P. & Merlis, L. M. (2009). Experiences that develop the ability to think strategically. *Journal of Healthcare Management, 54*(6), 403-417.

Haycock, K., Cheadle, A., & Bluestone, K. S. (2012). Strategic thinking lessons for leadership from the literature. *Library Leadership & Management*, *26*(3/4), 1-23.

Heracleous, L. (1998). Strategic thinking or strategic planning?. *Long Range Planning, 31*(3) 481-487.

Kara Öztürk, E, & Erdil, O. (2017). The effects of strategic thinking and political skills on transformational leadership. *Research Journal of Business and Management 4*(4), 496-513.

Karğın, S., & Aktaş, R. (2012). Strategic thinking skills of accountants during adoption of IFRS and the new Turkish commercial code: A survey from Turkey. *Procedia - Social and Behavioral Sciences,* 58, 128-137.

Kolb, D. A. (1984) *Experiential learning: Experience as the source of learning and development.* Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.

Krogerus, M., & Tschappeler, R. (2012). *The Decision Book: 50 Models for Strategic Thinking*. London: Norton and Company.

Liedtka, J.M. (1998a). Linking strategic thinking with strategic planning. *Strategy & Leadership, 26*(4), 30-35.

Liedtka, J.M. (1998b). Strategic thinking: Can it be thought?. *Long Range Planning*, *30*(1), 120-129.

Marsick, V. J. & Watkins, K. E. (2001). Informal and incidental learning. *New Directions for Adult and Continuing Education,* 89, 25–34.

McGuinness C (1999) *From thinking skills to thinking classrooms: A review and evaluation of approaches for developing pupil's thinking.* Nottingham: DfEE Publications.

Meyer, J.H.F. & Land, R. (2005). Threshold concepts and troublesome knowledge: Epistemological considerations and a conceptual framework for teaching and learning. *Higher Education,* 49, 373-388.

Mintzberg, H. (1994). *The rise and fall of strategic planning*. Hertfordshire: Prentice Hall International.

Naghani, Y., & Soltani, I. (2014). Investigating the role of strategic thinking in human resource development in the central insurance organizatıon of Iran. *Indian Journal of Scientific Research, 4*(6), 42-47.

Nathan, L. M. (2015). Strategic teaching of strategic thinking. *Universal Journal of Management, 3*(9), 364-371.

Nuntamanop, P., Kauranen, I., & Igel, B. (2013). A new model of strategic thinking competency. *Journal of Strategy and Management, 6*(3), 242-264.

Ohmae, K. (1982). *The mind of the strategist: The art of Japenese business.* USA: McGraw-Hill.

Pisapia, J., Morris, J., Cavanaugh, G., & Ellington, L. (2011). *The strategic thinking questionnaire: Validation and confirmation of constructs*. The 31st SMS Annual International Conference, Miami, Florida November 6-9, 2011.

Pisapia, J., Reyes-Guearra, D., & Coukos-Semmel, E. (2005). Developing leader's strategic mindset: Establishing the measures. *Leadersihp Review*, 5, 41-46.

Ridgley, S. K. (2012). *Strategic thinking skils course guidebook.* USA: The Teaching Company.

Rowe, A.J., Mason, R.O., & Dickel, K.E. (1986). *Strategic management – A methodological approach*. Boston, MA: Addison-Wesley Publishing Company.

Rumelt, R. (2011). *Good strategy/bad strategy: The difference and why it matters.* New York: Crown Business.

Sandelands, L., & Singh, H. (2017). *Strategic thinking: Theory & practice.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Lund: Lund University.

Stevens, D.R. (1997). *Strategic thinking: Success secrets of big business projects*. New York: McGraw-Hill.

Sykes, S. (2011). *Promoting strategic thinking skills in middle-school students using set:The family game of visual perception* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Oakland, CA, USA: Holy Names University.

Taş, A., Hızıroğlu, M. Ersoy, A. Y., Özer, K. O. (2017). Kutadgu Bilig'de stratejik düşünmenin izini sürmek. *Bilig,* 80, 147-178.

Thompson, A. J., & Strickland, A.J. (1996). *Strategic Management – Concepts & Cases*. Homewood, IL: Irwin International.

Thompson, J. L. (2001). *Understanding corporte strategy.* Australia: Thomson Learning.

Türk Dil Kurumu. (2020). *Türk Dil Kurumu sözlükleri.* https://sozluk.gov.tr/ adresinden 21.11.2020 tarihinde erişilmiştir.

BÖLÜM 23

TÜMDENGELİM DÜŞÜNME BECERİSİ

Doç. Dr. Davut SARITAŞ[1]
Dr. Öğr. Üyesi Oktay KIZKAPAN[2]

İÇİNDEKİLER

Amaçlar
Kavram Haritasında Yolculuk
GİRİŞ
1. TÜMDENGELİM DÜŞÜNME BECERİSİNİN KURAMSAL TEMELLERİ
2. TÜMDENGELİM DÜŞÜNME BECERİSİNE SAHİP BİREYLERİN ÖZELLİKLERİ
3. EĞİTİM-ÖĞRETİMDE TÜMDENGELİM DÜŞÜNME BECERİSİ
A. Tümdengelim Düşünme Becerisinin Farklı Alanların Öğretimindeki Yeri
B. Öğretim Programları ve Tümdengelim Düşünme
C. Tümdengelim Düşünmenin Geliştirilmesinde Öğrenme Ortamı Tasarımı
D. Tümdengelim Düşünme Becerisinin Öğretiminde Kullanılabilecek Öğretim Yaklaşımları
E. Tümdengelim Düşünme Becerisinin Öğretiminde Kullanılabilecek Etkinlikler
F. Tümdengelim Düşünme Becerisinin Geliştirilmesinde Öğretmene Düşen Sorumluluklar
G. Tümdengelim Düşünme Becerisinin Geliştirilmesinde Öğrenciye Düşen Sorumluluklar
4. TÜMDENGELİM DÜŞÜNME BECERİSİNİN ÖLÇÜLMESİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ
5. TÜMDENGELİM DÜŞÜNME BECERİSİNE GÖRE HAZIRLANMIŞ ETKİNLİK ÖRNEĞİ PLANI "FİZİK DERSİ ÖRNEĞİ"
6. ARAŞTIRMACILARA ÖNERİLER
Bölüm Sonu Özeti
Kaynakça
Yazar Bilgisi

1 Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi
2 Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

GİRİŞ

Düşünme türlerini birbirinden ayıran en temel unsur dayandıkları akıl yürütme türüdür. Bir düşünme türü ona belirli bir biçimsel form veren bir akıl yürütme ile yapılır. Bu akıl yürütmelerden birisi tümdengelimdir (*deduction*). Bu nedenle tümdengelim düşünme becerisi temelde tümdengelim akıl yürütmeye dayanmaktadır.

1. TÜMDENGELİM DÜŞÜNME BECERİSİNİN KURAMSAL TEMELLERİ

Tümdengelim, tümel bir önermeden tikel bir önermeye, yasalardan olaylara, etkenden etkiye geçme yolu olarak tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu, 2020). Ayrıca tümdengelim kabul edilmiş genel geçer nitelikte bir bilgiyi (örneğin; kural, genelleme vb.) örneklendirmek anlamında kuralları uygulamak demektir (Shye, 1998). Bu nedenle tümdengelim terimi bütünden parçaya, genelden özele doğru bir çıkarım yapmak veya genel bir bilgiden daha az genel bir bilgiye ulaşmak için yapılan bir akıl yürütmeyi de nitelemektedir.

Tümdengelimin Mantıksal Niteliği

Düşünmenin niteliğini anlamanın en makul yollarından birisi onun altında yatan akıl yürütmenin mantıksal açıdan analiz edilmesidir. Tümdengelim akıl yürütmenin mantıksal yapısında, tümel (belli bir genelliğe sahip) öncül önermelerden yola çıkarak tekil (bir olay veya olgu hakkındaki) veya tikel (bir sınıfın belli bir kısmı hakkındaki) bir sonuç önermesine ulaşmak söz konusudur. Verilen öncüllerden hareketle bazı hükümler çıkarma veya ispat etme yöntemi olarak da tanımlanabilen (Grünberg, 2005) tümdengelimin bahsedilen formel yapısı en basit hali ile şu şekilde gösterilebilir;

Ön bilgiler; *X'in bir sınıfa giren olguları, Y 'de bir özelliği ifade etmektedir. Bilinen tüm X'lerin Y' özelliğini gösterdiğine ilişkin bir bilgi de mevcuttur. Ayrıca Y özelliğine sahip bir olgu da bilinmektedir veya gözlenmiştir (U).*

Buna göre elimizde şu öncüller vardır;

Bütün X'ler Y özelliğine sahiptir.

U, Y özelliğine sahiptir.

Sonuç;

O halde*, şu sonuca ulaşılabilir, U, X türünden bir olgudur.*

Tümdengelim mantıksal açıdan en geçerli aklı yürütme türü olarak bilinmektedir (Çüçen, 2006). Nitekim tümdengelimde tümel öncül veya öncüllerin/önermelerin (Örnek; yukardaki 1. ve 2. önermeler) doğru olması durumunda, eğer çıkarım mantık kurallarına göre yapılmış ise sonuçlar da zorunlu olarak doğrudur. Bu durum bir örnekle şu şekilde somutlaştırılabilir;

Kaynakça

Anderson, K. C., & Leinhardt, G. (2002). Maps as representations: Expert novice comparison of project understanding. *Cognition & Instruction, 20*, 283–322.

Atta, M. A., Ayaz, M., & Nawaz, Q. (2015). Comparative study of inductive & deductive methods of teaching mathematics at elementary level. *Gomal University Journal of Research*, *31*(1), 20-28.

Ausubel, D. P. (2000). *The acquisition and retention of knowledge: A cognitive view*. Dordrecht: Springer Science+-Business Media.

Cosmides, L. (1989). The logic of social exchange: Has natural selection shaped how humans reason? Studies with the Wason selection task. *Cognition, 31*, 187–276.

Çıkrıkçı, N. (1993). Watson-Glaser eleştirel akıl yürütme gücü ölçeğinin (form YM) lise öğrencileri üzerindeki ön deneme uygulaması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, *25*(2), 559-569.

Çüçen, A. K. (2006). *Mantık*. Bursa: Asa Kitabevi.

Dias, M. G., & Harris, P. L. (1990). The influence of the imagination on reasoning by young children. *British Journal of Developmental Psychology, 8*(4), 305-318

Emre, D. (2015). *The effects of inductive and deductive approach on written output*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi.

Engin, A. O. (2018). Öğretim yöntemleri. M.N. Gömleksiz, (Ed.), Öğretim *ilke ve yöntemleri* (Birinci Baskı) içinde (s. 101-141). Ankara: ASOS Yayınları.

Evans, J. St. B. T., & Lynch, J. S. (1973). Matching bias in the selection task. *British Journal of Psychology, 64*, 391–397.

Evans, J. St. B. T., & Over, D. E. (1996). *Rationality and reasoning*. Hove, UK: Psychology Press.

Goswami, U. (2011). Inductive and deductive reasoning. In U. Goswami (Ed.), *The Wiley-Blackwell handbook of childhood cognitive development* (2nd ed.). (pp. 399–419) New York: Wiley.

Grünberg, T. (2005). *Felsefe ve felsefi mantık*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları

Hawkins, J., Pea, R. D., Glick, J., & Scribner, S. (1984). Merds that laugh don't like mushrooms: Evidence for deductive reasoning by preschoolers. *Developmental Psychology*, *20*(4), 584–594.

Hempel, C. G. (1965). *Aspects of scientific explanation and other essays in the philosophy of science*. New York: Free Press

Hendriani, S. (2018). Grammar teaching method preferred by Indonesian students. *The Asian EFL Journal, 20*(11), 83-96.

Johnson-Laird, P. N. (1980). Mental models in cognitive science. *Cognitive science*, *4*(1), 71-115.

Johnson-Laird, P. N., & Bara, B. G. (1984). Syllogistic inference. *Cognition, 16*, 1–61.

Jonhson-Laird, P. N., Legrenzi, P.. & Sonino-Legrenzi, M., (1972). Reasoning and a sense of reality, *British Journal of Psychology*, 63, 395–400.

Kuhn, D. (2001). Why development does (and does not) occur: Evidence from the domain of inductive reasoning. In J. L. McClelland & R. Siegler (Eds.), *Mechanisms of cognitive development: Behavioral and neural perspectives* (pp. 221–249). Hillsdale, NJ: Erlbaum.

Kuhn, D. (2011). What is scientific thinking and how does it develop? In U. Goswami (Ed.), *The Wiley-Blackwell handbook of childhood cognitive development* (2nd ed.). (pp. 497–523) New York: Wiley.

Lawson, A.E. (2005). What is the role of induction and deduction in reasoning and scientific inquiry. *Journal of Reseach in Science Teaching,* 42 (6), 716-740.

Lee, H. S., & Park, J. (2013). Deductive reasoning to teach Newton's law of motion. *International Journal of Science and Mathematics Education*, *11*(6), 1391-1414.

Leevers, H. J., & Harris, P. L. (1999). Persisting effects of instruction on young children's syllogistic reasoning with incongruent and abstract premises. *Thinking and Reasoning,* 2, 145–173.

Leevers, H. J., & Harris, P. L. (2000). Counterfactual syllogistic reasoning in normal 4-year-olds, children with learning disabilities, and children with autism. *Journal of Experimental Child Psychology* 76**,** 64–87.

Leighton, J.P. (2006) Teaching and assessing deductive reasoning skills, *The Journal of Experimental Education, 74*(2), 107-136.

Luria, A.R. (1976). *Cognitive development: Its cultural and social foundations*. Cambridge, MA: Harvard University Press

Miller, P.H. (2011). Piaget's theory: Past, present, and future. In U. Goswami (Ed.), *The Wiley-Blackwell handbook of childhood cognitive development* (2nd ed.). (pp. 649–672) New York: Wiley.

Milli Eğitim Bakanlığı, (2018). *Fen Bilimleri Dersi (3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar) Öğretim Programı*. 22.09.2020 tarihinde http://mufredat.meb.gov.tr/Programlar.aspx adresinden erişilmiştir.

National Center for Education Statistics. (2003). *Overview and inventory of state education reforms: 1990–2000*. 23 Eylül 2020 tarihinde http://nces.ed.gov/pubs2003/2003020.pdf adresinden erişilmiştir.

Noice, T., & Noice, H. (2002). Very long-term recall and recognition of well-learned material. *Applied Cognitive Psychology, 16,* 259–272.

Park, J. & Han, S. (2002) Using deductive reasoning to promote the change of students' conceptions about force and motion. *International Journal of Science Education, 24*(6), 593-609.

Ranalli, J. M. (2001). *Consciousness-raising versus deductive approaches to language instruction: a study of learner preferences*. (Unpublished Master's thesis). The Centre for English Language Studies, University of Birmingham, Birmingham, United Kingdom.

Rips, L. J. (1994). *The psychology of proof*. Cambridge, MA: MIT Press.

Sarıtaş, D. (2013). *Periyodik sistemin öğretim sürecinde oluşan rasyonel bilginin üretimi, epistemolojisi ve metodolojisi* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi.

Shaffer, C. (1989). A comparison of inductive and deductive approaches to teaching foreign languages. *The Modern Language Journal*, *73*(4), 395-403.

Shye, S. (1988). Inductive and deductive reasoning: A structural reanalysis of ability tests. *Journal of Applied Psychology,* 73**,** 308–311.

Şık, K.(2015).Tradition or modernism in grammar teaching: Deductive vs. inductive approaches. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, *197*, 2141-2144.

Tandoğan, M. (1985). Ausubel'in öğrenme-öğretim teorisi. *Eğitim ve Bilim*, (9), 53, 8-11.

Türk Dil Kurumu. (2020). *Tümdengelim*. https://sozluk.gov.tr/

Ventura, P., Pattamadilok, C., Fernandes, T., Klein, O., Morais, J., & Kolinsky, R. (2008). Schooling in western culture promotes context-free processing. *Journal of Experimental Child Psychology, 100*(2), 79-88.

Wason, P. C., & Johnson-Laird, P. N. (1972). *Psychology of reasoning: Structure and content*. Harvard University Press.

Widodo, H. (2006). Approaches and procedures for teaching grammar. *English teaching*, *5*(1), 121.

Yıldırım, C. (1985). *Bilim felsefesi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yıldırım, C. (2008). *Bilimsel düşünme yöntemi*. Ankara: İmge Kitabevi.

Yuen, T. H. (2009). *Effects of inductive and deductive teaching on grammar accuracy in writing in the diploma English program in Hong Kong* (Master's thesis). ProQuest Dissertations and Theses, Hong Kong, China.

Bölümdeki görsellerin alındığı adresler:

https://www.google.com.tr/imghp?hl=tr&tab=wi

http://office.microsoft.com/trtr/images/??Origin=EC790014051055&CTT=6&ver=

2&app=winword.exe

Günlük plan hazırlanırken yararlanılan kaynaklar:

Lee, H. S., & Park, J. (2013). Deductive reasoning to teach Newton's law of motion. *International Journal of Science and Mathematics Education*, *11*(6), 1391-1414.

BÖLÜM 24

TÜMEVARIM DÜŞÜNME BECERİSİ

Doç. Dr. Davut SARITAŞ[1]

İÇİNDEKİLER

Amaçlar
Kavram Haritasında Yolculuk
GİRİŞ
1. TÜMEVARIM DÜŞÜNME BECERİSİNİN KURAMSAL TEMELLERİ
2. TÜMEVARIM DÜŞÜNME BECERİSİNE SAHİP BİREYLERİN ÖZELLİKLERİ
3. EĞİTİM-ÖĞRETİMDE TÜMEVARIM DÜŞÜNME BECERİSİ
A. Tümevarım Düşünme Becerisinin Farklı Alanlardaki Yeri ve Öğretimi
B. Öğretim Programları ve Tümevarım Düşünme
C. Tümevarım Düşünmenin Geliştirilmesinde Öğrenme Ortamı Tasarımı
D. Tümevarım Düşünme Becerisinin Öğretiminde Kullanılabilecek Öğretim Yaklaşımları
E. Tümevarım Düşünme Becerisinin Öğretiminde Kullanılabilecek Etkinlikler
F. Tümevarım Düşünme Becerisinin Geliştirilmesinde Öğretmene Düşen Sorumluluklar
G. Tümevarım Düşünme Becerisinin Geliştirilmesinde Öğrenciye Düşen Sorumluluklar
4. TÜMEVARIM DÜŞÜNME BECERİSİNİN ÖLÇÜLMESİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ
5. TÜMEVARIM DÜŞÜNME BECERİSİNE GÖRE HAZIRLANMIŞ ETKİNLİK ÖRNEĞİ PLANI " FEN BİLİMLERİ VE OKUL ÖNCESİ ALANINDAN ETKİNLİK ÖRNEKLERİ"
6. ARAŞTIRMACILARA ÖNERİLER
Bölüm Sonu Özeti
Kaynakça
Yazar Bilgisi

1 Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

GİRİŞ

"Düşünmek" ve "beceri" günlük yaşantımızda sıkça kullandığımız sözcüklerdir. Düşünme; "bir sonuca varmak amacıyla bilgileri incelemek, karşılaştırmak ve aradaki ilgilerden yararlanarak düşünce üretmek…", beceri ise "…bir işi başarma ve bir işlemi amaca uygun olarak sonuçlandırma yeteneği, maharet" olarak tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu, 2019). Bu açıdan "düşünme becerisi" terimi; *"bir sonuca ulaşmak için bilgileri incelemeyi, karşılaştırmayı ve aradaki ilgi ve ilişkilerden yararlanarak düşünce üretmeyi amacına uygun olarak sonuçlandırma yeteneği"* şeklinde tanımlanabilir. Bu tanımdan yola çıkılırsa düşünme becerisinin genel bir kavrama karşılık geldiği, bazı alt türlerinin olduğu görülür. Nitekim bilgiler arası ilgileri kullanmanın, başka bir ifade ile düşünme sürecinde yapılan zihinsel işlemlerin farklı biçimleri vardır. Akıl yürütme/muhakeme (*resoning*) de denilen bu işlemlerin belirli bir mantığa göre yapılması düşünme türlerini oluşturmaktadır (Güneş, 2012). Düşünme türlerinin farklılaşması da farklı düşünme becerilerini ortaya çıkarır. Bu çerçeveden hareketle belirli düşünme türlerinin belirli biçimsel formları olan akıl yürütmelerle yapıldığı söylenebilir. Bunlardan birisi de tümevarım düşünmedir ve tümevarım akıl yürütmeye dayanır.

1. TÜMEVARIM DÜŞÜNME BECERİSİNİN KURAMSAL TEMELLERİ

Tümevarım en genel hali ile olgulara ilişkin genel geçer nitelikte bilgileri (ör. kuralları, genellemeleri vb.) tespit etme işlemi olarak tanımlanabilir. Tümevarım, kuralları uygulamak anlamına gelen tümdengelimin aksine kuralları oluşturmak demektir (Shye, 1998). Tümevarım düşünmeyi anlamak için öncelikle tümevarım akıl yürütme (*resoning*) ile tümevarım çıkarımı (*inferring*) birbirinden ayırmak gereklidir. Klauer, Willmes ve Phye (2002)'e göre, tümevarım akıl yürütme *gözlemlenen* olgulara yönelik genellemeleri tespit etme işidir, çıkarım ise tespit edilen genellemelerin *gözlenmemiş* veya *gözlenemeyen* olgu alemini de içerebilir şekilde genişleterek bir sonuca ulaşmaktır. Bu nedenle tümevarım çıkarım deneyimin kapsamının ötesine uzanır. Bu açıdan bakıldığında, tümevarım akıl yürütme olguları gözlemleme sürecinde etkin olan tümevarım düşünmenin biçimsel yapısına karşılık gelir ve sürecin niteliğini belirler. Tümevarım çıkarım ise süreçle elde edilen ve dilsel olarak, önermeler ile ifade edilen bir üründür.

Tümevarımın Mantıksal Niteliği

Bir düşünme sürecindeki etkin olan akıl yürütmelerin ve onun bir ürünü olan çıkarımların mantık sayesinde tanımlanan belirli formal yapıları vardır (Doğan, 2007; Holyoak & Morrison 2005). Mantığın bu yapıları çözümlemesi için öncelikle düşünme sürecinin önermeler halinde somutlaştırılması gerekir. Buna göre; akıl yürütme sürecinde birey olgulara yönelik hükümler üretir ve bunları önermeler (hüküm bildiren cümleler) şeklinde ifade edebilir. Mantık ise bu önermeler arasındaki kanıtlama bağlantısını inceleyerek akıl yürütmenin niteliğini çözümler. Bu bağlamda akıl yürütme veya sonundaki çıkarım, bir veya birkaç önermeden yeni bir önerme üret-

Kaynakça

Ataman, A. (2005). *Gelişim ve öğrenme*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık

Ayas, A. (2006). *Fen bilgisi öğretiminde laboratuvar kullanımı*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Ayas, A., Çepni, S., Johnson D., & Turgut, F. (1997*). Kimya öğretimi*. Ankara: YÖK/ Dünya Bankası Milli Eğitimi Geliştirme Projesi Hizmet öncesi Öğretmen Eğitimi.

Aydın, A. (1999). *Gelişim ve öğrenme psikolojisi*. İstanbul: Alfa Yayınları

Bayazit, D., & Y. Aksoy. (2009). Matematiksel problemlerin öğrenimi ve öğretimi. E. Bingölbali ve F. Özmantar (Eds.), *İlköğretimde karşılaşılan matematiksel zorluklar ve çözüm önerileri* (s.287-312).Ankara: Pegem Akademi.

Bildiren, A., & Korkmaz, M. (2018). TONİ-3 zekâ testinin üstün yetenekli çocuklarda güvenirlik ve geçerlilik incelemesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 19 (3), 403-421.

Bransford, J.D., Brown, A.L., & Cocking, R.R. (Eds). (2000). *How people learn: Brain, mind, experience, and school.* Washington, D.C.: National Academy Press.

Bruner, J. S. (1991). *Bir öğretim kuramına doğru* (Çev. F. Varış ve T. Gürkan). Ankara: A. Üniversitesi Basımevi.

Cañadas, M. C., & E. Castro. (2007). A proposal of categorisation for analysing inductive reasoning. *Revista de Investigación en Didáctica de la Matemática*,1 (2), 67-78.

Cathcart, W. G., Pothier, V. M., Vance T. H., & Bezuk N. S. (2003). *Learning mathematics in elementary and middle schools*. River, N. J: Merrill/ Prentice Hall.

Csapó, B. (1997). Development of inductive reasoning: Cross-sectional measurements in an educational context. *International Journal of Behavioural Development,* 20 (4), 609–626.

Çüçen, A. K. (2001). *Bilgi felsefesi*. Bursa: Asa Kitabevi.

Çüçen, A. K. (2006). *Mantık*. Bursa: Asa Kitabevi.

De Koning, E. (2000). *Inductive reasoning in primary education: Measurement, teaching, transfer*. Zeist: Kerckebosch

De Koning, E., Hamers, Jo H.M, Sijtsma, K., & Vermeer, A. (2002). Teaching inductive reasoning in primary education. *Developmental Review*, 22, 211–241. Retrieved by http://doi:10.1006/drev.2002.0548

Demir, Ö. (2000). *Bilim felsefesi*. Ankara: Vadi Yayınları.

Doğan, Ö. (2007). *Mantık: klasik/sembolik mantık, mantık felsefesi* (9. Baskı). İstanbul: İnkılap Kitapevi.

Emiroğlu,İ.(2007). *Klasik mantığa giriş.* Ankara: Elis yayınları.

Emre, D. (2015). *The effects of inductive and deductive approach on written output* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi.

Erol, G. (2019). *Ortaöğretim öğrencilerinin tümevarımsal muhakeme becerilerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi.

Fidan, N. (2012). *Okulda öğrenme ve öğretme*. Ankara: Pegem Akademi.

Güler G., Özdemir, E., & Dikici, R. (2012). Öğretmen adaylarının matematiksel tümevarım yoluyla ispat becerileri ve matematiksel ispat hakkındaki görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20 (1), 219-236.

Güneş, F. (2012). Öğrencilerin düşünme becerilerini geliştirme. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 32, 127-146.

Güneş, F. (2013). Dil bilgisi öğretiminde yeni yaklaşımlar. *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 2(7), 71-92.

Heit, E. (2000). Properties of inductive resoning. *Psychonomic Bulletin & Review,* 7 (4), 569-592.

Holyoak, K.J, & Morrison , R. G. (2005). *The cambridge handbook of thinking and reasoning*. (1st. Ed.). New York: Cambridge University Press.

Hume, D. (1976). *İnsanın anlama yetisi üzerine bir soruşturma* (Çev. O. Aruoba). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları. (Eserin orjinali 1751'de yayımlandı).

Jacobsen, D. A., Eggen, P., & Kauchak, D. (2002). *Methods for teaching: Promoting student learning*. Newyork: Merrill-Prentice Hail.

Joyce, B., Weil M., & Calhoun E. (2003). *Models of teaching* (7th Edition). Boston: Allyn and Bacon.

Karadere, M.E., Yavuz, K., Kayran, İ. E., Şafak, Y., Yücens, B., Kuru, E., & Türkçapar, M.H. (2013). Tümevarımsal Kanıtlarla Akıl Yürütme Testi: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Bilişsel Davranışçı Psikoterapi ve Araştırmalar Dergisi,* 2, 156-161.

Klauer, K. J. (1989). *Denktraining für kinder I.* Göttingen: Hogrefe.

Klauer, K. J. (1993). Über den einfluss eines trainings zum induktiven denken auf den erwerb und die nutzung der lernstrategie des "Networking". *Zeitschrift für Entwicklungspsychologie und Pädagogische Psychologie*, 25, 333–352.

Klauer, K.J., & Phye (2008). Inductive reasoning: A training approach. *Review of Educational Research*, 78 (1), 85–123.

Klauer, K.J., Willmes, K., & Phye, G.D. (2002). Inducing inductive reasoning: Does it transfer to fluid intelligence. *Contemporary Educational Psychology*, 27, 1-25. Retrieved by https://doi:10.1006/ceps.2001.1079.

Lawson, A. E. (2009). *Basic inferences of scientific reasoning, argumentation, and discovery.* Wiley InterScience. Retrieved by http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/sce.20357/pdf.

Lawson, A.E. (1978). Development and validation of the classroom test of formal reasoning. *Journal of Research in Science Teaching,* 15 (1), 11-24.

Lawson, A.E. (2005). What is the role of induction and deduction in reasoning and scientific inquiry. *Journal of Reseach in Science Teaching,* 42 (6), 716-740.

Lecourt, D. (2006). *Bilim felsefesi* (Çev. I. Ergüden). Ankara: Dost Kitabevi. (Eserin orjinali 2001'de yayımlandı)

Maggee, B. (1993). *Karl Popper'ın bilim felsefesi ve siyaset kuramı* (Çev. M. Tuncay). İstanbul: Remzi Kitabevi. (Eserin orjinali 1973'de yayımlandı).

Marx, E. (2009). Does fostering inductive reasoning promote children's language acquisition*? Educational & Child Psychology,* 26(3), 40-58.

Molnár, G, Greiff S, & Csapó, B. (2013). Inductive reasoning, domain specific and complex problem solving: Relations and development. *Thinking Skills and Creativity*, 9, 35-45. Retrieved by http://dx.doi.org/10.1016/j.tsc.2013.03.002

Musgrave, A. (2009). Popper and hypothetico-deductivism. S. Hartmann and J. Woods.(Eds.), D.M. Gabbay, P. Thagard and J. Woods (Gen. Eds.), *Handbook of the history of logic; Inductive logic (pp.*205-235). Elsevier BV.

Navruz, V. (2012). *İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin matematiksel problemlerin çözümünde sergiledikleri tümevarımsal düşünce süreçlerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tez). Kayseri: Erciyes Üniversitesi.

Özden, Y. (2000). *Öğrenme ve öğretme* (8.Basım) Ankara: Pegem Yayıncılık

Özem, H. (2004). Fen öğretiminde öğrenme teorileri ve teknoloji destekli yapılandırmacı (constructivist) öğrenme. *The Turkish Online Journal of Educational Technology*, 3 (1), 100-111.

Piaget, J. (1950). *The psychology of intelligence* (Trans. M. Piercy and D. E. Berlyne) London: Routledge & Kegan Paul. (Orginal work published 1947).

Prince, M. J., & Felder, R. M. (2006). Inductive teaching and learning methods: Definitions, comparisons, and research bases. *Journal of Engineering Education*, 95 (2), 123-138.

Sarıtaş, D. (2013). *Periyodik sistemin öğretim sürecinde oluşan rasyonel bilginin üretimi, epistemolojisi ve metodolojisi* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi.

Sarıtaş, D., & Tufan, Y. (2012). Periyodik sistemin öğretiminde epistemolojik bilgi üretme yöntemlerinden birisi olan tümevarımın kullanımı. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20 (1), 203-218.

Sarıtaş, D., & Tufan, Y. (2017). Bilim felsefinde bilimin rasyonalitesi sorunu bağlamında fen eğitiminde bilimi anlamada akıl yürütme yöntemlerinin önemi üzerine. *Maarif Mektepleri Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi,* 1, 13-23.

Senemoğlu, N. (2007). *Gelişim öğrenme ve öğretim kuramdan uygulamaya*. Ankara: Gönül Basımevi

Shye, S. (1988). Inductive and deductive reasoning: A structural reanalysis of ability tests. *Journal of Applied Psychology,* 73**,** 308–311.

Topdemir,H.G. (1999). Francis Bacon'ın bilim anlayışı. *Felsefe Dünyası*, 2 (30), 51-68.

Türk Dil Kurumu (TDK). (2019). "*Düşünme"* ve *"Beceri"*. Retrieved by https://sozluk.gov.tr/

Yeşilyurt, E. (2019). Kuramsal temelleri açısından öğretim stratejilerinin temel özellikleri: bir derleme çalışması. *Disiplinlerarası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 3(5), 57-78.

Yuen, H.Y. (2009). *Effects of inductive and deductive teaching on grammar accuracy in writing in the diploma English program in Hong Kong*. (Unpublished Master's thesis). Retrieved from ProQuest Dissertations and Theses (1484372.)

Bölümdeki görsellerin alındığı adresler:

https://www.google.com.tr/imghp?hl=tr&tab=wi

http://office.microsoft.com/trtr/images/??Origin=EC790014051055&CTT=6&ver=12&app=winword.exe

Günlük plan hazırlanırken yararlanılan kaynaklar:

https://www.montessorietkinlikler.com/ciz-bul-oyunu/

BÖLÜM 25

UZAMSAL DÜŞÜNME BECERİSİ

Dr. Şefika TATAR[1]

İÇİNDEKİLER

Amaçlar
Kavram Haritasında Yolculuk
GİRİŞ
1. UZAMSAL DÜŞÜNME BECERİSİNİN KURAMSAL TEMELLERİ
2. UZAMSAL DÜŞÜNME BECERİSİNE SAHİP BİREYLERİN ÖZELLİKLERİ
3. EĞİTİM-ÖĞRETİMDE UZAMSAL DÜŞÜNME BECERİSİ
A. Uzamsal Düşünme Becerisinin Farklı Alanlardaki Yeri ve Öğretimi
B. Öğretim Programları ve Uzamsal Düşünme
C. Uzamsal Düşünmenin Geliştirilmesinde Öğrenme Ortamı Tasarımı
D. Uzamsal Düşünme Becerisinin Öğretiminde Kullanılabilecek Öğretim Yaklaşımları
E. Uzamsal Düşünme Becerisinin Öğretiminde Kullanılabilecek Etkinlikler
F. Uzamsal Düşünme Becerisinin Geliştirilmesinde Öğretmene Düşen Sorumluluklar
G. Uzamsal Düşünme Becerisinin Geliştirilmesinde Öğrenciye Düşen Sorumluluklar
4. UZAMSAL DÜŞÜNME BECERİSİNİN ÖLÇÜLMESİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ
5. UZAMSAL DÜŞÜNME BECERİSİNE GÖRE HAZIRLANMIŞ ETKİNLİK ÖRNEĞİ PLANI "MATEMATİK DERSİ ÖRNEĞİ"
6. ARAŞTIRMACILARA ÖNERİLER
Bölüm Sonu Özeti
Kaynakça
Yazar Bilgisi

1 Milli Eğitim Bakanlığı

GİRİŞ

"Bilgi çağı" olarak adlandırılan 21. yüzyıl, bilimsel yöntemlerin gelişmesi ve teknolojik yeniliklerin ortaya çıkması ile birlikte yeni bir insan modelinin oluşmasına yol açmıştır. Tüm bu teknolojik yenilikler ve bilimsel gelişmelere uyum sağlaması gereken insanın eğitimine verilen önem de insanlık tarihinde hiç olmadığı kadar ön plana çıkmıştır. Zira teknolojinin ve bilginin hem üreticisi hem de tüketicisi konumunda olan insanı en doğru şekilde yetiştirmek sadece eğitim ile mümkündür. Bilgi çağının gerektirdiği soran, araştıran, tartışan, bilgiyi keşfeden, üreten ve ürettiği bilgiyi kullanan bireyler yetiştirmek için öncelikle küçük yaşlardan itibaren düşünme becerileri eğitimi verilmesi gerekmektedir (Sünbül &Kurnaz, 2012). Düşünme becerileri; bilgiyi elde etmekten onu düzenleme, analiz etme ve bilgiden sonuç çıkarmaya; beyin fırtınası ve problem çözmeden, amaçları oluşturma ve planlamaya kadar birçok beceriyi kapsar. Bu beceriler, bireyin neyi nasıl bileceğinin farkında olarak kendi düşünme süreçlerini organize etmesini gerektirir (McGuinness, 1999).

Öğrencilerin sahip olması gereken düşünme becerilerinden birisi de uzamsal düşünme becerisidir. Uzamsal düşünme becerisi insanın içinde yaşadığı çevreye uyumu için gerekli becerilerden biridir. Çünkü insanın içine doğduğu dünya geometrik şekiller, üç boyutlu nesneler ve bunların birbiri arasındaki ilişkilerle örülüdür. Bir odadaki eşyaların yerlerini değiştirirken, bir mobilyayı kurulum şemasına bakarak kurarken veya haritaya bakarak yön bulmaya çalışırken herkes uzamsal düşünme becerisini kullanır. Aynı zamanda koyulan bir hedefe yaklaşmak ya da birisini içeriden (aileden) biri olarak tanımlamak gibi konumsal olmayan durumları tanımlamak için de uzamsal düşünme becerisi kullanılır (Newcombe, 2010). Günlük hayatta ihtiyaç duyulan uzamsal düşünme becerisinin yanı sıra mimarlık, mühendislik, grafikerlik ve ressamlık gibi bazı meslek grupları uzamsal düşünme becerisine profesyonel olarak ihtiyaç duyarlar. Bu alanların yanı sıra daha bir çok uzmanlık alanının uzamsal düşünme becerisi gerektirdiğine yönelik çalışmalar mevcuttur (Rauscher ve diğerleri, 1993; Rafi ve diğerleri, 2006; Tartre, 1990; Yıldız, 2009; Yolcu, 2008).

Öğrencileri uzamsal düşünme gerektiren birçok meslek ve uzmanlık alanının yanı sıra günlük hayattaki bazı becerilere hazırlamak zorunlu hale gelmiştir. Kitabın bu bölümünde uzamsal düşünme becerisinin kuramsal temelleri, uzamsal düşünme becerisine sahip bireylerin özellikleri, eğitim-öğretimde uzamsal düşünme becerisinin yeri, uzamsal düşünme becerisinin ölçülmesi ve değerlendirilmesi gibi başlıklar altında bu düşünme becerisi ayrıntılı olarak ele alınacak ve son olarak bu beceriye göre hazırlanmış bir etkinlik planı örneği sunulacaktır.

Kaynakça

Adanez, G.P., & Velasco, A.D. (2002). Predicting academic success of engineering students in technical drawing from visualization test scores. *Journal for Geometry and Graphics*, 6 (1), 99-109.

Amorim, M. A., Isableu, B., & Jarraya, M. (2006). Embodied spatial transformations: "body analogy" for the mental rotation of objects. *Journal of Experimental Psychology: General*, 135(3), 327–347.

Anderson, J.R. (1983). *The architecture of cognition*. Harvard University Press: Cambridge, MA.

Baker, T. R. (2015). WebGIS in education. In O. Muniz-Solari, A. Demirci, & J. Van Der Schee (Eds.), *Geospatial technologies and geography education in a changing world: Geospatial practices and lessons learned* (105–115). Japan: Springer.

Barnea, N., & Dori, Y.J. (1999). Computerized molecular modeling: The new technology for enhancing model perception among chemistry educators and learners. *Chemistry Education*, 1, 109-120.

Battista, M.T., Wheatley, G.H., & Talsma, G. (1982). The importance of spatial visualization and cognitive development for geometry learning in preservice elemantary teachers. *Journal for Research in Mathematics Education*, 13 (5), 332-340.

Battista, M.T., Wheatley, G., & Talsma, G., (1989). Spatial visualization, formal reasoning, and geometric problem-solving strategies of preservice elementary teachers, *Focus on Learning Problems in Mathematics* 11(4), 17-30.

Battista, M.T. (2007). Applications of mental rotation figures of the Shepard and Metzler type and description of a mental rotation stimulus library. *Brain and Cognition*, 66(3), 260-264.

Bednarz, S. W. (2011). *Maps and spatial thinking skills in the* AP *Human Geography classroom*. New York: College Board AP Central, http://apcentral.collegeboard.com/apc/public/courses/teachers_corner/151317.html.

Caldera, Y. M., McDonald Culp, A., O'Brien, M., Truglio, R. T., Alvarez, M., & Huston, A. C. (1999). Children's play preferences, construction play with blocks, and visual-spatial skills: Are they related*? International Journal of Behavioral Development*, 23, 855–872.

Caplan, P.J., MacPherson, G.M., & Tobin, P. (1985). Do sex-related differences in spatial abilities exist? A multilevel critique with new data. *American Psychologist*, 40, 786-799.

Carroll, J.B. (1993). *Human cognitive abilities: A survey of factor-analytic studies.* Cambridge University Press:New York

Cherney, I.D., & Neff,N.L. (2004). The role of strategies and prior exposure in mental rotation. *Perceptual & Motor Skills*, 2 (3), 1269.

Christou, C., Pittalis, M., Mousoulides, N., Pitta, D., Jones, K., Sendova, E. & Boytchev, P. (2007). Developing an active learning environment for the learning of stereometry. *8th International Conference on Technology in Mathematics Teaching (ICTMT8)*. http://www.elica.net/download/papers/DevActEnv.pdf.

Clements, D., & Battista, M. (1992). Geometry and spatial reasoning. In D. A. Grouws (Ed.), *Handbook of research on mathematics teaching and learning*, 420-464, Macmillan: Toronto

Clements, D.H., & McMillen, S. (1996). Rethinking "concrete" manipulatives. *Teaching Children Mathematics,* 2(5), 270-279.

Clements, D. H. (1998). *Geometric and spatial thinking in young children.* National Science Foundation, Arlington, VA. Eric Document Number: 436232.

Clements, D.H. (1999). Concrete manipulatives, concrete ideas. *Contemporary Issues in Early Childhood*, 1(1), 45-60.

Clements, D. H. (2004). Geometric and spatial thinking in early childhood education. In D.H. Clements, J.Sarama, (Eds.), *Engaging young children in mathematics*, 267-297. New Jersey: Lawrence Erlbaum.

Cohen, C. A., & Hegarty, M. (2007). Sources of difficulty in imagining cross sections of 3D objects. D. S. McNamara & J. G. Trafton (Eds), *Proceedings of the twenty-ninth annual conference of the cognitive science society*, 179-184, Austin TX: Cognitive Science Societ.

Cohrssen, C., Quadros-Wander, B., Page, J., & Klarin, S. (2017). Between the big trees: A project-based approach to investigating shape and spatial thinking in a kindergarten program. *Australasian Journal of Early Childhood*, 42 (1), 94-104.

Contero, M., Naya, F., Company, P., Saorin, J. L., & Conesa, J. (2005). Improving visualization skills in engineering education. *IEEE Computer Graphics and Applications*, 25(5), 24-31.

Croos, C. T., Woods, T. A., & Schweingruber, H. (2009). *Mathematics learning in early childhood*. National Academies: Washington, DC.

Çevik, E. E.; Helvacı, S. C.; Bozdemir, H.; & Kurnaz, M. A. (2019). Fen bilgisi öğretmeni adaylarının uzamsal yeteneklerinin incelenmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14 (27), 165-176.

Eisenberg,T.A., & McGinty,R.L. (1977). On spatial visualization in college students. *The Journal of Psychology: Interdisciplinary and Applied*, 95(1),99-104.

Ekstrom, R.B., French, J.W., & Harman, H.H. (1976). *Manual for kit of factor referenced cognitive tests.* Educational Testing Service: Princeton, NJ.

Fennema, E., & Sherman, J.A. (1978). Sex-related differences in mathematics achievement and related factors: A further study. *Journal for Research in Mathematics Education*, 7 (3), 189-203.

Fischer, U., Moeller, K., Bientzle, M., Cress, U., & Nuerk, H. C. (2011). Sensori-motor spatial training of number magnitude representation. *Psychonomic Bulletin & Review*, 18(1), 177–183.

Fowler,S., O'Keeffe, L., Cutting, C., & Leonard, S. (2019). The mathematics proficiencies: A doorway into spatial thinking. *APMC*, 24(1).

French, J.W., Ekstrom,R.B., & Price,L.A. (1963). Manual for kit of reference tests for cognitive factors. Educational Testing Service: New Jersey, Princeton. http://www.dtic.mil/dtic/tr/fulltext/u2/410915.pdf.

Gagnon, D. (1985). Videogames and spatial skills: An exploratory study. *Educational Communication and Technology*, 33 (4), 263-275.

Gardner, H. (1983). *Frames of mind: The theory of multiple intelligence.* Basic Books: New York

Garg, A.X., Norman,G.R., Eva, K.W., Spero, L., & Sharan, S. (2002). Is there any real virtue of virtual reality? the minor role of multiple orientations in learning anatomy from computers. *Academic Medicine*, 77 (10), 97- 99.

Ginn, S. R., & Pickens, S. J. (2005). Relationships between spatial activities and scores on the mental rotation test as a function of sex. Perceptual and motor skills, 100, 877–881.

Gittler, G., & Glueck, J. (1998). Differential transfer of learning: Effects of instruction in descriptive geometry on spatial test performance. *Journal for Geometry and Graphics*, 2(1), 71-84.

Goldstein, D., Haldane, D., & Mitchell, C. (1990). Sex differences in visual-spatial ability: The role of performance factors. *Memory & Cognition*, 18 (5),546–550.

Gorska, R., Sorby, S.A., & Leopol, C. (1998). Gender differences in visualization skills: An international perspective. *Engineering Design Graphics Journal,* 62 (3), 9- 18.

Guay, R. (1977). *Purdue spatial visualization test: Rotations*. Modernization of the Engineering Design Graphics Curriculum. West Lafayette, IN, Purdue Research Foundation, Austin, TX, 89-94.

Guay, R.B., & McDaniel, E.D. (1977). The relationship between mathematics achievement and spatial abilities among elementary school children. *Journal for Research in Mathematics Education*, 8(3), 211-215.

Hall-Wallace, M. K., & McAuliffe, C. M. (2002). Design, implementation, and evaluation of GIS-based learning materials in an introductory geoscience course. *Journal of Geoscience Education,* 50 (5), 14.

Hegarty, M., Keehner, M., Cohen, C.,Montello,D.R., & Lippa, Y. (2007). *The role of spatial cognition in medicine: Applications for selecting and training professionals*. G. Allen (Ed.), Lawrence Erlbaum Associates. New Jersey.

Hetland, L. (2000). Learning to make music enhances spatial reasoning. *Journal of Aesthetic Education*, 34, 179-238.

Ionescu, T., & Vasc, D. (2014). Embodied cognition: Challenges for psychology and education. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 128, 275–280.

Jirout, J. J., & Newcombe, N. S. (2015). Building blocks for developing spatial skills evidence from a large, representative U.S. sample. *Psychological Science*, 26, 302– 310.

July, R.A., (2001). *Thinking in three dimensions: Exploring students' geometric thinking and spatial ability with the geometer's sketchpad*. (Unpublished Doctoral Dissertation). Florida: Florida International University, College of Education.

Kastens, K. A., & Ishikawa, T. (2006). Spatial thinking in the geosciences and cognitive sciences: A cross-disciplinary look at the intersections of the two fields. C. A. Manduca & D. W. Mogk (Eds.), In *Earth and mind*, 53-76. Boulder, CO: Geological Society of America.

Kimura, D. (1999). *Sex and cognition*, (1.ed). MIT Press, Mass: Cambridge.

Kozhevnikov, M., Motes, M.A., & Hegarty, M. (2007). Spatial visualization in physics problem solving, *Cognitive Science*, 31, 549–579.

Kök, B. (2012). Üstün zekâlı ve yetenekli öğrencilerde farklılaştırılmış geometri öğretiminin yaratıcılığa, uzamsal yeteneğe ve başarıya etkisi. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul: İstanbul üniversitesi.

Kyllonen, P.C., Lohman, D.F., & Snow,R.E. (1984). Effects of aptitudes, strategy training, and task facets on spatial task performance. *Journal of Educational Psychology*, 76 (1), 130- 145.

Leung H.K. and Man Y.K. (2005). *Teaching transformational geometry via dynamic geometry software.* Department of Mathematics, The Hong Kong Institute of Education. https://www.researchgate.net/publication/251621573_Teaching_transformational_geometry_via_dynamic_geometry_software.

Link, T., Moeller, K., Huber, S., Fischer, U., & Nuerk, H. C. (2013). Walk the number line: An embodied training of numerical concepts. *Trends in Neuroscience and Education*, 2(2), 74–84.

Linn, M. C., & Petersen, A. C. (1985). Emergence and characterization of gender differences in spatial abilities: A meta-analysis. *Child Development, 56,* 1479-1498.

Lohman, D. F. (1979). *Spatial ability: A review and reanalysis of the correlational literature*. Technical Report No.8, Aptitude Research Project, School of Education, Stanford University.

Lohman, D.F. (1988). Spatial Abilities as Traits, Processes and Knowledge. In R.J. Sternberg (Ed.), *Advances in the psychology of human intelligence* (Vol. 4). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.

Lohman, D.F. (1993). *Spatial ability and g*. Paper presented at the first Spearman seminar, University of Plymouth, July 21, 1993.

Lubojacky B., Duzi P. & Tercova M. (1999). *Some ways of acquiring space perception*. Paper Presented at the International Conference on Engineering Education, Educational Resources Information Center (ERIC).

Macnab, W., & Johnstone, A.H. (2010). Spatial skills which contribute to competence in the biological sciences. *Journal of Biological Education*, 24 (1), 37- 41.

Martin, B.L. (1968). Spatial visualization abilities of prospective mathematics teachers. *Journal of Research in Science Teaching*, 5, 11-19.

MEB (Milli Eğitim Bakanlığı) (2009). 1-5. sınıf matematik dersi öğretim programı

MEB (2013). 5-8. sınıf matematik dersi öğretim programı

MEB (2015). 1-4. sınıf matematik dersi öğretim programı

MEB (2017). 1-8. sınıf matematik dersi öğretim programı

McGuinness, C. (1999) *From thinking skills to thinking classrooms: A Review and evaluation of approaches for pupil's thinking*. DfEE Report No.115. Norwich:HMSO.

Middaught, D.J. (1980). *Spatial ability and its relationship to the mathematical performance of adolescents*. (Unpublished Doctoral Dissertation). Kent State University.

Mitchell, C.E. & Burton, G.M. (1984). Developing spatial ability in young children. *School Science and Mathematics*, 84, 395-405.

Moeller, K., Fischer, U., Link, T., Wasner, M., Huber, S., Cress, U., & Nuerk, H. C. (2012). *Learning and development of embodied numerosity*. *Cognitive Processing*, 13(1), 271–274.

Mohler, J.L. (2006). *Examining the spatial ability phenomenon from the student's perspective*. (Unpublished Doctoral Dissertation). Indiana: Purdue University,

Moreau, D., Clerc, J., Mansy-Dannay, A., & Guerrien, A. (2012). Enhancing spatial ability through sport practice. *Journal of Individual Differences*, 33(2), 83–88.

Mullis, I. V. S., Martin, M. O., Foy, P., & Hooper, M. (2016). TIMSS 2015 international results in mathematics. Chestnut Hill, MA: Boston College, TIMSS & PIRLS International Study Center. http://timssandpirls.bc.edu/ timss2015/internationalresults.

National Council of Teachers of Mathematics [NCTM]. (2000). *Principles and standards for school mathematics*. Reston, VA: National Council of Teachers of Mathematics.

NCTM (2008). *Geometry standard*. http://standards.nctm.org/-document/appendix/geom. htm.

National Research Council [NRC] (2006). Learning to think spatially: GIS as a support system in the K-12 curriculum. Washington, DC: National Academies Press.

Ness, D. (2001). *The development of spatial thinking, emergent geometric concepts and architectural principles in the everday contex*t. (Unpublished Doctoral Dissertation). Columbia University, Graduate School of Art Sciences.

Newcombe, N., Bandura, M. M., & Taylor, D. G. (1983). Sex differences in spatial ability and spatial activities. *Sex Roles*, 9, 377–386.

Newcombe, N. S. (2010). Increasing math and science learning by improving spatial thinking. American Educator, 34 (2) , 29-35.

Newcombe, N. S. (2013).Seeing relationships using spatial thinking to teach science, mathematics, and social studies. 37 (1), 26-31.

Newcombe N., & Shipley T. (2015). Thinking about spatial thinking: New typology, new assessments. In Gero J. (Ed), *Studying visual and spatial reasoning for design creativity*. Springer, Dordrecht.

Olkun, S. (2003). Making connections: Improving spatial abilities with engineering drawing activities. *International Journal of Mathematics Teaching and Learning*, *3*(1), 1-10.

Olkun, S., & Altun, A. (2003). İlköğretim öğrencilerinin bilgisayar deneyimleri ile uzamsal düşünme ve geometri başarıları arasındaki ilişki. *TOJET*, 2 (4), 86-91.

Pape, S. J., & Tchoshanov, M. A. (2001). The role of representation(s) in developing mathematical understanding. *Theory Into Practice*, 40(2), 118–127.

Paivio, A. (1971). *Imagery and verbal processes*. New York: Holt, Rinehart and Winston.

Pandiscio, E.A. (1994). *Spatial visualization and mathematics achievement: A correlational study between mental rotation of objects and geometric problems*. (Unpublished Doctoral Dissertation). Austin: The Graduate School of The University Texas.

Pellegrino, J. W., Alderton, D. L., & Shute, V. J. (1984). Understanding spatial ability. *Educational Psychologist*, 19 (4), 239-253.

Peters, M., Chisholm, P. & Laeng, B. (1995). Spatial ability, student gender, and academic performance. *Journal of Engineering Education*, 84, 69–73.

Peters, M., Laeng, B., Latham, K., Jackson, M., Zaiyouna, R., & Richardson, C. (1995). A redrawn Vandenberg & Kuse mental rotations test: Different versions and factors that affect performance. *Brain and Cognition*, 28, 39-58.

Pittalis, M., & Christou, C. (2010). Types of reasoning in 3D geometry thinking and their relation with spatial ability. *Educational Studies in Mathematics, 75*(2), 191-212.

Pribyl, J.R., & Bodner, G.M. (1987). Spatial ability and its role in organic chemistry: A study of four organic courses. *Journal of Research in Science Teaching*, 24(3), 229-240.

Pruden, S. M., Levine, S. C., & Huttenlocher, J. (2011). Children's spatial thinking: Does talk about the spatial world matter? *Developmental Science*, 14, 1417–1430.

Quaiser-Pohl, C. (2003). The mental cutting test "Schnitte" and picture rotation test: Two new measures to assess spatial ability. *International Journal of Testing*, 3 (3), 219- 231.

Rafi, A., Samsudin, K. A., & Ismail, A. (2006). On improving spatial ability though computer-mediated engineering drawing instruction. *Educational Technology & Society*, 9(3), 149-159.

Rauscher, F.H., Shaw, G.L., & Ky, K.N. (1993). *Music and Spatial task performance*. Nature, 365, 611.

Rauscher, F. H., Shaw,G.L., Levine, L. J., Wright, E. L.,Dennis, W. R.,& Newcomb,R.L. (1997). Music training causes long-term enhancement of preschool children's spatial-temporal reasoning. *Neurological Research*, 19, 2-8.

Robinson, S. O. (1994). The effect of the availability of the geometer's sketchpad on locus-motion problem-solving performance and strategies. *Dissertation Abstracts International*, 56, 280.

Sevimli, E. (2009). *Matematik öğretmen adaylarının belirli integral konusundaki temsil tercihlerinin uzamsal yetenek ve akademik başarı bağlamında incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi.

Shavalier, M.E. (1999). *A study of the effects of structured activities using CAD-Like software on the spatial ability of fourth, fifth and sixth grade students*. (Unpublished Doctoral Dissertation). Graduate School of The University of Wyoming.

Shepard, R.N., & Metzler, J. (1971). Mental rotation of three- dimensional objects. *Science, New Series*, 171, 701- 703.

Sherman, J. A. (1967). Problem of sex differences in space perception and aspects of intellectual functioning. *Psychological Review*, 74, 290–299.

Smith, G.G. (1998). *Computers, computer games, active control and spatial visualization strategy*. (Unpublished Doctoral Dissertation). The USA: Arizona State University.

Solem, M., Cheung, I., & Schlemper, M. B. (2008). Skills in professional geography: An assessment of workforce needs and expectations. *The Professional Geographer,* 60 (3), 356-373.

Sorby, S., Veurink, N., Dulaney, A., & Casey, B. (2013). The role of spatial training in improving spatial and calculus performance in engineering students. *Learning and Individual Differences*. 26. 20-29.

Sowell, E.J. (1989). Effects of manipulative materials in mathematics instruction. *Journal for Research in Mathematics Education*, 20, 498-505.

Stumpf, H. (2006). STB: Spatial Test Battery Manuel. Center for Talented Youth, USA: John Hopkins University. https://cty.jhu.edu/talent/testing/about/stb.html.

Suzuki, K., Shiina, K., Makino, K., Saito, T., Jingu, T., Tsutsumi, N., Kashima, S., Shibata, M., Maki, H., Tsutsumi, E., & Isoda, H. (1992). *Evaluation of student's spatial abilities by a mental cutting test*. Proceedings 5th ASEE International Conference ECGDG, Melbourne, Australia.

Szechter, L. E., & Liben, L. S. (2004). Parental guidance in preschoolers' understanding of spatial-graphic representations. *Child Development*, 75, 869–885.

Sünbül, M., & Kurnaz, A. (2012). Yansıtıcı düşünme ve öğretim. Z. Kaya (Ed), Öğrenme ve öğretme: Kuramlar, yaklaşımlar, modeller, 281-292. Ankara: Pegem Akademi.

Tartre, L.A. (1990). Spatial orientation skill and mathematic problem solving. *Journal for Research in Mathematical Education*. 21 (3), 216-229.

Thurstone, L. L. (1950). Some primary abilities in visual thinking (Report No. 59). Chicago: University of Chicago, Psychometric Laboratory.

Thurstone, T.G., & Thurstone, L.L. (1949). Mechanical aptitude II, description of group tests. The Psychometric Laboratory, The University of Chicago. Number, 54. Defense documentatıon center for scientific and technical information. Cameron station, Alexandria, Virginia.

Turğut, M. (2007). İlköğretim II. kademede öğrencilerin uzamsal yeteneklerinin incelenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.

Turğut, M., & Yılmaz, S. (2012). İlköğretim 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin uzamsal yeteneklerinin incelenmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19, 69-79.

Vandenberg, S.G., & Kuse, A.R. (1978). Mental Rotations: A group test of three-dimensional spatial visualization. *Perceptual and Motor Skills*, 47(2), 599-604.

Voyer, D., Voyer, S.D., & Bryden, M.P. (1995). Magnitude of sex differences in spatial abilities: A meta-analysis and consideration of critical variables. *Psychological Bulletin*, 117, 250–270.

Wheatley, G.W. (1990). Spatial Sense and Mathematics Learning. *Arithmetic Teacher*, 37(6), 10-11.

Whyte, J. C., & Bull, R. (2008). Number games, magnitude representation, and basic number skills in preschoolers. *Developmental Psychology*, 44(2), 588–596.

Winter, J. W., Lappan, G., Fitzgerald, W., & Shroyer, J. (1989). Middle grades mathematics project: Spatial visualization. NY: Addison-Wesley.

Witkin, H.A., Moore, C.A., Goodenough, D.R. & Cox,P.W. (1977). Field-dependent and Field-independent cognitive styles and their educational implications. *Review of Educational Research*, 47 (1), 1-64,

Wu, H.K., & Shah, P. (2004). Exploring visuospatial thinking in chemistry learning. *Science Education*, 88 (3), 465-492.

Yolcu, B. (2008). *Altıncı sınıf oğrencilerinin uzamsal yeteneklerini somut modeller ve bilgisayar uygulamaları ile geliştirme calışmaları*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Eskişehir: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi.

Yıldız, B. (2009). Üç-boyutlu sanal ortam ve somut materyal kullanımının uzamsal görsel*leştirme ve zihinsel d*öndürme becerilerine etkileri. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi): Ankara: Hacettepe üniversitesi.

Yıldız, B., & Tüzün, H. (2011). Effects of using three-dimensional virtual environments and concrete manipulatives on spatial ability. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* (41), 498-508.

Bölümdeki görsellerin alındığı adresler

Gökkuşağı: https://tr.depositphotos.com/23033764/stock-illustration-vector-illustration-of-colorful-rainbow.html

Ev modeli: www.eğitimhane.com

Uçurtma: https://www.artikeldeko.com.tr/kb-338-ucurtma-tuz-boyama-bulut-puffy

Köpek : https://pixabay.com/tr/illustrations/%C3%A7izim-k%C3%B6pek-renk-renkli-%C3%A7ocuklar-4320529/

Çocuk: https://www.istockphoto.com/tr/vekt%C3%B6r/sevimli-k%C3%BC%C3%A7%C3%BCk-%C3%A7ocuk-%C3%A7izim-gm941216600-257258761

Güneş: https://tr.depositphotos.com/25383665/stock-illustration-vector-illustration-of-sun.html

Bulut: https://www.istockphoto.com/tr/vekt%C3%B6r/renkli-rogue-ve-sevimli-bulut-kawaii-hava-durumu-gm902946650-249047200

Lego: https://abapsikoloji.com/uzamsal-akil-yurutme-nedir-gelistirilebilir-mi/

(https://www.elyapimlari.com/hm/ev-maketleri-ciftlik-maketi-mukava-ve-kartondan-el-emegi-bahceli-ciftlik-evi_elisi_12799

Soru işareti: https://tr.depositphotos.com/107422250/stock-illustration-human-head-icon-with-question.html

BÖLÜM 26

UZMANCA DÜŞÜNME BECERİSİ

Öğr. Gör. Dr. Eylem ORUÇ[1]

İÇİNDEKİLER

Amaçlar
Kavram Haritasında Yolculuk
GİRİŞ
1. UZMANCA DÜŞÜNME BECERİSİNİN KURAMSAL TEMELLERİ
2. UZMANCA DÜŞÜNME BECERİSİNE SAHİP BİREYLERİN ÖZELLİKLERİ
3. EĞİTİM-ÖĞRETİMDE UZMANCA DÜŞÜNME BECERİSİ
A. Uzmanca Düşünme Becerisinin Farklı Alanlardaki Yeri ve Öğretimi
B. Öğretim Programları ve Uzmanca Düşünme
C. Uzmanca Düşünmenin Geliştirilmesinde Öğrenme Ortamı Tasarımı
D. Uzmanca Düşünme Becerisinin Öğretiminde Kullanılabilecek Öğretim Yaklaşımları
E. Uzmanca Düşünme Becerisinin Öğretiminde Kullanılabilecek Etkinlikler
F. Uzmanca Düşünme Becerisinin Geliştirilmesinde Öğretmene Düşen Sorumluluklar
G. Uzmanca Düşünme Becerisinin Geliştirilmesinde Öğrenciye Düşen Sorumluluklar
4. UZMANCA DÜŞÜNME BECERİSİNİN ÖLÇÜLMESİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ
5. UZMANCA DÜŞÜNME BECERİSİNE GÖRE HAZIRLANMIŞ ETKİNLİK ÖRNEĞİ PLANI "PSİKOLOJİ DERSİ ÖRNEĞİ"
6. ARAŞTIRMACILARA ÖNERİLER
Bölüm Sonu Özeti
Kaynakça
Yazar Bilgisi

1 Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi

GİRİŞ

1. UZMANCA DÜŞÜNME BECERİSİNİN KURAMSAL TEMELLERİ

A. Tanım

Uzmanca düşünme becerisi bir alandaki çözümü zor olan problemlerin nasıl ele alınacağının bilinmesi olarak tanımlanmaktadır (Winkelen & McDermott, 2010). Uzmanca düşünme becerisinin problem çözme yaklaşımı, iyi tanımlanmış problemlerde veri temelli mantık yürütme ve iyi bir şekilde tanımlanmamış problemlerde hipotez temelli mantık yürütmeyi içermektedir (Hmelo, 1998). Uzmanca düşünme yaklaşımı, problemi nitel olarak incelemeye uzun bir süre ayırarak problemleri daha semantik seviyede temsil etme eğilimindedir (Glaser & Chi, 1988). Uzmanca düşünme becerisinin özellikleri şu şekilde sıralanmaktadır (Ericsson &Smith, 1991).

- Bir alandaki geniş anlamlı yapıların algılanması ve yeniden üretilmesi becerisi
- Prosedürlerin hızlı bir şekilde gerçekleştirilmesi
- Kapsamlı, zengin, düzenlenmiş, birbirine bağlı ve kolay ulaşılabilir bilgi yapılarının kullanılması
- Üst düzey kısa ve uzun süreli belleğe sahip olma
- Zengin problem çözme stratejilerine sahip olma
- Problem çözme stratejilerinin değerlendirilmesi ve uygulanmasında uygun mekanizmalar kullanma

B. Uzmanca Düşünme Becerisinin Tarihçesi

Düşünme ve karar verme süreçleriyle ilgili araştırmalar, uzmanlığın doğasını, nasıl ilerlediğini ve uzmanca öğrenmenin nasıl gerçekleştiğini anlamaya yönelik zengin bir bakış açısı sağlamaktadır (Winkelen & McDermott, 2010). Uzmanlık bir alana özgü bilgileri ve problemlerin çözümünde bu bilginin kullanılması için gereken becerileri kapsamaktadır (Bereiter & Scardamalia, 1993). Ericsson ve diğerleri (2007) uzmanlığı sadece bilmek değil aynı zamanda bildiklerini uygulama becerisi olarak tanımlamaktadır. Hoffman ve Lintern'e (2006) göre ise uzmanlık alana özgü bilgi ve uygulamada kullanılmak üzere becerilerin yanında sezgiyi de içinde barındırmaktadır. Son olarak, uzmanlık bilinç dışı, duruma özgü ve ifade edilmesi zor olan örtük bilgiyi (tacit knowledge) kullanmayı gerektirmektedir (McAdam ve diğerleri,, 2007). Uzmanlık açık ve örtük olmak üzere iki tür bilginin edinimini, saklanmasını ve kullanılmasını içermektedir. (Ericsson ve Smith, 1991; Sternberg, 1998). Bu anlamda, uzmanlığın eklektik bir tanımı yapılmak istenirse, alan bilgisi, uygulama becerisi, sezgi ve örtük bilgiyi kullanma durumu olarak tanımlanabilir.

Uzmanlık için deneyim tek başına yeterli değildir. Uzmanlık geliştirmek için bu deneyimleri doğru bir şekilde yapılandıracak bilişsel becerilere ihtiyaç duyulmak-

Kaynakça

Adams, W. K. & Wieman, C. E (2011) Development and validation of ınstruments to measure learning of expert-like thinking. *International Journal of Science Education*, 33:9, 1289-1312, DOI: 10.1080/ 09500693.2010.512369

Adams, W. K. & Wieman, C. E. (2008). Teaching expert thinking. ErişimAdresi http://www.cwsei.ubc.ca/resources/files/Teaching_ Expert_Thinking.pdf

Bandura, A. (1971). *Social learning theory, general learning press*, New York, NY.

Bereiter, C. & Scardamalia, M. (1993) *Surpassing ourselves* Open Court, Chicago, IL

Berends, J.J., Debackere, K., Garud, R., & Weggeman, M.C.D.P. (2004). *Knowledge integration by thinking along,* working paper, Eindhoven Centre for Innovation Studies, Eindhoven.

Bradley, J.H., Paul, R., Seeman, E. & Bradley, J.H. (2006),. Analyzing the structure of expert knowledge. *Information and Management*, 43, 77-91.

Carter, C., Cushing, K., Sabers, D., Steın, P. & Berliner, D. (1988). Expert-novice differences in perceiving and processing visual classroom information. *Journal of Teacher Education,* 39(30), 25–31.

Ericsson, K. & Smith, J. (1991). Prospects and limits of the empirical study of expertise: An introduction. In K. Ericsson & J. Smith (Eds.), *Toward a general theory of expertise: Prospects and limits* (pp. 1-38). Cambridge, MA: Cambridge

Ericsson, K. A., Charness, N., Feltovich, P. J., & Hoffman, R. R. (2006). *The Cambridge handbook of expertise and expert performance.* New York: Cambridge University Press.

Ericsson, K.A., Prietula, M.J. & Cokely, E.T. (2007). The making of an expert. *Harvard Business Review*, 85,(7/8), 114-21.

Glaser, R., & Chi, M. (1988). Overview. In M. Chi, R. Glaser, & M. Farr (Eds.), The nature of expertise (pp. xv-xxviii).Hillsdale, NJ: Erlbaum.

Hammerness, K. & Darling-Hammond, L. (2002). Meeting old challenges and new demands: the redesign of the Stanford teacher education program. (Issues in Teacher Education), 11(1), 17–30.

Hmelo, C. (1998). Problem-based learning: Effects on the early acquisition of cognitive skill in medicine. *The Journal for the Learning Sciences,* 7, 173-208.

Hoffman, R. and Lintern, G. (2006). Eliciting and representing the knowledge of experts, in Ericsson, K.A., Charness, N., Feltovich, P. and Hoffman, R. (Eds), The *cambridge handbook of expertise and expert performance, cambridge university press,* Cambridge.

Hammerness, K., Darling-Hammond, L. & Shulman, L. (2002). Toward expert thinking: how curriculum case writing prompts the development of theorybasedprofessional knowledge in student teachers, *Teaching Education*, 13 (2), 219-243.

Klein, G. (1997). Developing expertise in decision making. *Thinking and Reasoning*, 3 (4), 337-52.

Lave, J., & Wenger, E. (1991). *Situated learning: Legitimate peripheral participation*. New York: Cambridge University Press.

McAdam, R., Mason, B. & McCrory, J. (2007). Exploring the dichotomies within the tacit knowledge literature: towards a process of tacit knowing in organizations. *Journal of Knowledge Management,* 11 (2), 43-59.

Reilly, R. C. (2006). The use of public reflection to promote workplace learning and expert thinking skills. *The International Journal of Learning: Annual Review*, 12(9), 17–32.

Schwartz, D. L., Bransford, J. D. & Sears, D. (2005). *Efficiency and Innovation*. Transfer of Learning from a Modern Multidisciplinary Perspective edited by Jose Mestre. Information Age Publishing; North Carolina (1-52)**.**

Shavelson, R. J., & Ruiz-Primo, M. A. (2000). On the psychometrics of assessing science understanding. In J. Mintzes, J. H. Wandersee, & J. D. Novak (Eds.), *Assessing science understanding* (pp. 304–341). San Diego, CA: Academic Press.

Sternberg, R. (1998). Abilities are forms of developing expertise. *Educational Researcher*, 27(3), 11-20.

Vygotsky, L. (1978). Mind in society: The development of higher psychological processes. M. Cole, V. John-Steiner, S. Scribner, & E. Souberman (Eds.) Cambridge, MA: Harvard University Press.

Vygotsky, L. (1987). *Thought and language*. (A. Kozulin, Ed.). Cambridge, MA: MIT Press.

Winkelen, C. V., & Mcdermott, R. (2010). Learning expert thinking processes: using KM to structure the development of expertise. *Journal of Knowledge Management*, *14*(4), 557–572.

Yarnall, L., Haertel, G., & Gallager, L. (2009). Measuring how a college education lays the foundation for "thinking like an expert." SRI International, Menlo Park, CA.

Günlük plan hazırlanırken yararlanılan kaynaklar:

Adams, W. K. & Wieman, C. E. (2008). Teaching Expert Thinking. Erişim Adresi http://www.cwsei.ubc.ca/resources/files/Teaching_ Expert_ Thinking.pdf

BÖLÜM 27

YANAL DÜŞÜNME BECERİSİ

Doç. Dr. Erdi ERDOĞAN[1]

İÇİNDEKİLER

Amaçlar
Kavram Haritasında Yolculuk
GİRİŞ
1. YANAL DÜŞÜNME BECERİSİNİN KURAMSAL TEMELLERİ
2. YANAL DÜŞÜNME BECERİSİNE SAHİP BİREYLERİN ÖZELLİKLERİ
3. EĞİTİM-ÖĞRETİMDE YANAL DÜŞÜNME BECERİSİ
A. Yanal Düşünme Becerisinin Farklı Alanlardaki Yeri ve Öğretimi
B. Öğretim Programları ve Yanal Düşünme
C. Yanal Düşünmenin Geliştirilmesinde Öğrenme Ortamı Tasarımı
D. Yanal Düşünme Becerisinin Öğretiminde Kullanılabilecek Öğretim Yaklaşımları
E. Yanal Düşünme Becerisinin Öğretiminde Kullanılabilecek Etkinlikler
F. Yanal Düşünme Becerisinin Geliştirilmesinde Öğretmene Düşen Sorumluluklar
G. Yanal Düşünme Becerisinin Geliştirilmesinde Öğrenciye Düşen Sorumluluklar
4. YANAL DÜŞÜNME BECERİSİNİN ÖLÇÜLMESİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ
5. YANAL DÜŞÜNME BECERİSİNE GÖRE HAZIRLANMIŞ ETKİNLİK ÖRNEĞİ PLANI "SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÖRNEĞİ"
6. ARAŞTIRMACILARA ÖNERİLER
Bölüm Sonu Özeti
Kaynakça
Yazar Bilgisi

1 Kırıkkale Üniversitesi

GİRİŞ

Düşünme kavramı ve düşünme süreci birçok bilim dalı tarafından çalışılan bir konu alanıdır. Sinirbilimcilerden eğitimcilere değin birçok araştırmacı bu konu alanına odaklanmıştır. Çünkü düşünme kavramı oldukça karmaşıktır ve insanın doğası gereği düşünme süreci de kişiden kişiye farklılaşmaktadır. Böylece kavramın tanımına ulaşma ve farklılıkların nedenlerinin saptanması isteği farklı bilim dallarında merak uyandırmaktadır. Fakat tüm bu çabalara ve düşünme kavramının birçok bilim dalında sıkça kullanılıyor olmasına rağmen kavram hakkında kesin bir tanıma ulaşmak sanıldığı kadar kolay değildir (Dewey, 2017). Felsefi düşünüş sürecindeki bazı özel kavramlarda olduğu gibi özellikle düşünmenin ne olduğu üzerine de mutabakata varılamamıştır. Kavramın soyut olması, kültüre, geleneklere, yaşam biçimlerine ve ilgilenilen bilimsel alana göre farklılaşması bu sorunun sebepleri arasında sayılmaktadır. Bu durumu bir örnekle açıklamak gerekirse, bir sinirbilimci düşünmenin biyolojik boyutuyla ilgilenmekte, eğitimci ise düşünme eyleminin nelerden etkilendiğini ve nasıl geliştirilebileceğini irdelemektedir. Bu farklı yaklaşımlar düşünmenin farklı boyutlarla ele alınmasını sağlamıştır. Genel olarak her ne kadar düşünmenin, insanı diğer canlılardan ayırt eden bir özellik olduğu belirtilse de kavramın alt yapısı bu derece basit değildir. Bunun üzerine bir de bu sürecin farklı biçimlerde gerçekleşebileceğine dair bilimsel altyapının oluşturulması, düşünme kavramının özel ve çok boyutlu olduğunu gözler önüne sermiştir. Fakat uzlaşım olmamasına rağmen düşünmeyi açıklama sürecinde iki görüşün öne çıktığı görülmektedir. Bunlar, düşünmeyi bir ürün, yani çıktı olarak kabul eden görüş ile düşünmenin kesin ve tek bir sonuç değil, bir süreç olduğunu kabul eden görüştür. Bu görüşlerden ilki davranışçı kuramın destekçileri, ikincisi ise çoğunlukla geştalt ve bilişsel kuramcılar tarafından sahiplenilmiştir (Doğan, 2010). Düşünme, bireylerin zihinsel işlem süreçlerini harekete geçiren bir eylemdir. Böylece karar verme, problem çözme ve kavramlaştırma gibi becerilerinin gelişimine destek olmaktadır (Güneş, 2012).

Bu niteliği kazanmak ise doğuştan gelen bir lütuftan ziyade bireyin kendi yaşam yolculuğunda geliştirebileceği bir yeti olarak karşımıza çıkmaktadır. Bireylerin düşünme kapasiteleri doğuştan belirli bir düzeyde olmasına rağmen bu kapasite farklı yöntemler kullanılarak geliştirilebilme olanağını barındırmaktadır. Bu durumu anlatan dikkat çekici bir örnek de Bono (1993:57) tarafından sunulmuştur. Araştırmacı düşünme ve bisiklet sürme karşılaştırmasını yaparak düşünmenin geliştirilebilir olduğunu belirtmiştir. Bu kapsamda düşünmenin de bisiklet sürme becerisinde olduğu gibi kendi doğamızdan gelen belirli bir düzeyi olduğunu savunmuştur. De Bono, tıpkı bisiklet sürme eyleminde yapabileceğimiz gibi düşünme sürecinde de bireyleri farklı yöntemlerle eğitirsek kişilerin eski düzeylerinden çok daha ileri gidebileceklerini ifade etmiştir. Bu durum bize belirli bir kapasitenin uygun süreçler izlenerek arttırılabileceğini göstermektedir.

Kaynakça

Altıkulaç, A., & Akhan, N. E. (2010). 8. Sınıf İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Dersinde yaratıcı drama yöntemi ve altı şapkalı düşünme tekniğinin kullanılmasının öğrenci başarı ve tutumlarına etkisi. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 11*(3), 225-247.

Aslan, A. E. (2001). Kavram boyutunda yaratıcılık. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 2*(16), 15-21.

Ayaz-Can, H., & Semerci, N. (2007). Altı şapka düşünme tekniğinin ilköğretim sosyal bilgiler dersinde öğrencilerin akademik başarısına etkisi. *Eğitim ve Bilim, 32*(145), 39-52.

Aydın, Ş. (2012). *On birinci sınıf öğrencilerinde yanal (lateral) düşünme ve uygulama tekniklerinin kullanımı eğitiminin problem çözme becerileri üzerindeki etkisi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Erzurum:Atatürk Üniversitesi.

Bacanlı, H., Dombaycı, M. A., Demir, M., & Tarhan, S. (2011). Quadruple thinking: Creative thinking. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, *12*, 536-544.

Bezir, Ç., & Baran, B. (2014). Second Life ortamında altı şapka düşünme tekniğinin dil öğretimi sürecine katkısı. *Eğitim ve Bilim*, *39*(171), 392-406.

Burgh, G. (2016). Creative and lateral thinking: Edward de Bono. D. C. Phillips (Ed.), *Encyclopedia of educational theory and philosophy* içinde (s. 186–188). Thousand Oakes, CA: Sage.

Burnard, P., & White, J. (2008). Creativity and performativity: Counterpoints in British and Australian education. *British Educational Research Journal, 34*(5), 667-682.

Butler, S.A. (2010). Solving business problems using a lateral thinking approach. *Management Decision, 48*(1), 58-64.

De Bono, E. (1977). *Lateral thinking: A textbook of creativity.* Penguin Books.

De Bono, E. (1992). *Serious creativity: Using the power of lateral thinking to create new ideas*. New York: HarperCollins.

De Bono, E. (1993). *Teach your child how to think*. Penguin Books.

De Bono, E. (1997). *Altı* şapkalı düşünme tekniği. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Dewey, J. (2017). *How we think*. United States of America: Loki's Publishing.

Dingli, S. (2008). Thinking outside the box: Edward de Bono's lateral thinking. T. Rickards, M. A. Runco & S. Moger (Ed.), *The Routledge Companion to Creativity* içinde (s. 338–351). Oxford: Routledge.

Doğan, N. (2010). Yaratıcı düşünme ve yaratıcılık. Ö. Demirel (Ed.), *Eğitimde yeni yönelimler içinde***.** Ankara: Pegem Akademi.

Fisher, J. R. (2000). The need for lateral thinking in the new century. *National Productivity Review, 19*(2), 1-12.

Fisher, R. (2005). *Teaching children to think*. London: Nelson Thornes.

Göçmen, Ö., & Coşkun, H. (2019). The effects of the six thinking hats and speed on creativity in brainstorming. *Thinking Skills and Creativity, 31*, 284-295.

Gretsov, A.G. (2008). *Creativity training for upper-form pupils and students*. St. Petersburg: St. Pete.

Güneş, F. (2012). Öğrencilerin düşünme becerilerini geliştirme. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, *32*, 127-146.

Hernandez, J.S., & Varkey, P. (2008). Vertical versus lateral thinking. *The Physician Executive*, 26-28.

Hornby, A.S. (2005). *Oxford advanced learner's dictionary of current English*. Oxford, England: Oxford University Press

Jeffrey, B., & Craft, A. (2001). Introduction: The universalization of creativity. A. Craft, B. Jeffrey & M. Leibling (Ed.), *Creativity in Education* içinde (s. 1-13). London: Continuum.

Joubert, M. M. (2001). The art of creative teaching: NACCCE and Beyond. Craft A. Jeffrey B. & Leibling, M (Ed.), *Creativity in education* içinde (s. 17-34). London: Continuum.

Kivunja, C. (2015). Using de Bono's six thinking hats model to teach critical thinking and problem solving skills essential for success in the 21st century economy. *Creative Education, 6,* 380-391.

Lawrence, A.S.A., & Xavier, S.A. (2013). Lateral thinking of prospective teachers. *Journal of Educational Reflection, 1*(1), 28-32.

Mcaleer, F. F. (2007). A thinking strategy of for tomorrow's gifted leaders: Six thinking hats. *Gifted Education Press Quarterly, 21*(2), 10-13.

Milli Eğitim Bakanlığı. (2018a). *Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı*. Ankara: Devlet Kitapları Basımevi.

Milli Eğitim Bakanlığı. (2018b). *Fen Bilimleri dersi öğretim programı*. Ankara: Devlet Kitapları Basımevi.

Milli Eğitim Bakanlığı. (2018c). *Medya okuryazarlığı dersi öğretim programı*. Ankara: Devlet Kitapları Basımevi.

Mustofa, R.F., & Hidayah, Y.R. (2020). The effect of problem-based learning on lateral thinking skills. *International Journal of Instruction*, *13*(1), 463-474.

Orhan, S., Kırbaş, A., & Topal, Y. (2012). Görsellerle desteklenmiş altı şapka düşünme tekniğinin öğrencilerin konuşma becerilerini geliştirmesine etkisi. *Turkish Studies, 7*(3), 1893-1909.

Semerci, Ç. (2016). Developing a lateral thinking disposition (LATD) scale: A validity and reliability study. *Journal of Theory and Practice in Education, 12*(1), 358-371.

Sloane, P., & MacHale, D. (1994). *Great lateral thinking puzzles*. New York: Sterling.

Spicer, M.W. (2005) Public administration enquiry and social science in the postmodern condition: Some implications of value pluralism. *Administrative Theory & Praxis, 27*(4), 669-688.

Starko, A.J. (2001). *Creativity in the classroom schools of curious delight*. London: Lawrence Erlbaum Associates.

Tatlı, C. E. (2017). Çocuklarda yaratıcı düşünme becerilerinin saptanması ve okul psikolojik danışmanlarının farkındalığının incelenmesi (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi.

Toivanen, T., Halkilahti, L., & Ruismäki, H. (2013). Creative pedagogy - Supporting children's creativity through drama. *The European Journal of Social & Behavioural Sciences. 7,* 1168–1179.

Ünveren-Kapanadze, D. (2018). Türkçe öğretim programındaki kazanımların üst düzey düşünme becerileri bağlamında incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, *48*(223), 83-112.

Vernon, D., & Hocking, I. (2014). Thinking hats and good men: Structured techniques in a problem construction task. *Thinking Skills and Creativity, 14*, 41-46.

Waks, S. (1997). Lateral thinking and technology education. *Journal of Science Education and Technology 6*(4), 245-255.

Wong, Y. L., & Siu, K. W. M. (2012). A model of creative design process for fostering creativity of students in design education. *International Journal of Technology and Design Education*, *22*(4), 437-450.

Bölümdeki görsellerin alındığı adresler:

https://pngtree.com/so/question

BÖLÜM 28

YANSITICI DÜŞÜNME

Doç. Dr. Bülent ÖZDEN[1]

İÇİNDEKİLER

Amaçlar
Kavram Haritasında Yolculuk
GİRİŞ
1. YANSITICI DÜŞÜNMENİN KURAMSAL TEMELLERİ
2. YANSITICI DÜŞÜNME SÜRECİNDEKİ BECERİLER VE ÖZELLİKLER
3. EĞİTİM ve ÖĞRETİMDE YANSITICI DÜŞÜNME
A. Yansıtıcı Düşünme Becerisinin Farklı Alanlardaki Yeri ve Öğretimi
B. Öğretim Programları ve Yansıtıcı Düşünme
C. Yansıtıcı Düşünmenin Geliştirilmesinde Öğrenme Ortamı Tasarımı
D. Yansıtıcı Düşünme Becerisinin Öğretiminde Kullanılabilecek Öğretim Yaklaşımları
E. Yansıtıcı Düşünme Becerisinin Öğretiminde Kullanılabilecek Etkinlikler
F. Yansıtıcı Düşünme Becerisinin Geliştirilmesinde Öğretmene Düşen Sorumluluklar
G. Yansıtıcı Düşünme Becerisinin Geliştirilmesinde Öğrenciye Düşen Sorumluluklar
4. YANSITICI DÜŞÜNME BECERİSİNİN ÖLÇÜLMESİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ
5. YANSITICI DÜŞÜNME BECERİSİNE GÖRE HAZIRLANMIŞ ETKİNLİK ÖRNEĞİ PLANI "FEN BİLİMLERİ DERSİ ÖRNEĞİ"
6. ARAŞTIRMACILARA ÖNERİLER
Bölüm Sonu Özeti
Kaynakça
Yazar Bilgisi

1 Marmara Üniversitesi

GİRİŞ

Gerek günlük gerekse iş yaşamımızda karşılaştığımız problemleri çözmek için farklı beceriler işe koşarız. Yansıtıcı düşünme de bu süreçte kullandığımız beceriler arasında yer almaktadır. Yansıtıcı düşünme sayesinde eylemlerimiz, problemlerimiz ve bunların çözümü sonunda ulaştığımız sonuçlar üzerinde daha aktif, disiplinli ve sistematik düşünürüz.

Yaratıcı düşünme, eleştirel düşünme, vb düşünme becerilerinin geliştirilmesi gibi yansıtıcı düşünme de uygun stratejiler, yöntem ve teknikler kullanılarak geliştirilebilmektedir. Temelinde var olan düşüncelerin Soktaretes'e kadar dayandırıldığı yansıtıcı düşünme sürecine yönelik bilgiler özellikle Dewey'in ve Schön'ün çalışmaları ile şekillenmiştir. Bu bölümde yansıtıcı düşünmenin kuramsal temelleri, bu süreçte kullanılan beceriler ve yansıtıcı düşünmenin geliştirilmesinde kullanılabilecek strateji, yöntem ve teknikler ele alınacaktır.

1. YANSITICI DÜŞÜNME SÜRECİNİN KURAMSAL TEMELLERİ

Yansıtıcı düşünme becerilerine yönelik yapılan bilimsel çalışmalarda hep bir mesleğin daha verimli bir şekilde icra edilebilmesi için bu becerilerin araştırıldığı görülmektedir. Özellikle, öğretmen eğitiminde yansıtıcı düşünme becerilerinin işe koşulduğu uygulamaların mesleki gelişime katkı sağladığı ortaya konmuştur. Ancak sadece öğretmenlerin mesleki gelişimini desteklemek değil, farklı kademelerde öğrenim gören öğrencilerin öğrenme yollarını tanımaları ve anlamlı öğrenmelerin düzeyini arttırmak için de yansıtıcı düşünme becerilerinden yararlanılabilmektedir.

Yansıtıcı düşünme sürecinin ne olduğu ve bu süreçte kullanılan becerilerin neler olduğunu açıklamadan önce "Yansıtma" kavramına açıklık getirmek daha doğru olacaktır. Bu yüzden bu başlık altında öncelikle yansıtma kavramına daha sonra ise yansıtıcı düşünme sürecine yer verilmiştir.

Yansıtma

Yansıtma kavramını günlük kullanımda daha çok iletmek, duyurmak veya aksettirmek anlamında kullanırız (TDK, 1998). Yaşadığımız, düşündüğümüz veya hissettiğimiz şeyleri bir başkasına iletmek, duyurmak veya aksettirmek istediğimizde yansıtma yaparız. Bunu yaparken yansıtılan şey üzerinde sistematik bir akıl yürütmeden daha çok düşünülenleri, hissedilenleri ve yaşananları sadece betimleme ve tanımlama çabası içinde oluruz.

Son yıllarda eğitim bilimdeki araştırmalara konu olan ve program geliştirme çabalarında, öğrencilerin geliştirmeleri için öngörülen becerilerden biri olarak program kazanımlarına dahil edilen yansıtıcı düşünme yukarıda bahsedilen iletme, duyurma veya aksetme çabalarından daha üst düzeyde yer alan eylemleri içermektedir.

Kaynakça

Alsina, _A., S. Ayll_on, Colomer, J., Fern_ andez-Pe~na, R., Fullana, J., Pallisera, J., _erez-Burriel, M. P., & Serra, L. (2017). Improving and evaluating reflective narratives: A rubric for higher education students. *Teaching and Teacher Education 63*, 148–158

Atalay Öcal, B. (2018). *Scaffolding stratejilerinin müzik öğretmeni adaylarının çalgı öğretme ve yansıtıcı düşünme becerilerine etkisi.* (Yayımlanmamış doktora tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi.

Ball, A. F. (2009). Towards a theory of generative change in culturally and linguistically complex classrooms. *American Educational Research Journal*. *46*(1), 45-72.

Basol, G., & Evin Gencel, I. (2013). Reflective thinking scale: A validity and reliability study. *Educational Sciences: Theory and Practice*, *13*(2), 941–946.

Beceren, S. (2018). *Video kayıtlarının bir öz-denetim aracı olarak kullanılmasının hizmet öncesi İngilizce öğretmen adaylarının yansıtıcı düşünme ve öğretmenlik bilgisi üzerine olası etkileri*. (Yayımlanmamış doktora tezi). İstanbul Yeditepe Üniversitesi.

Call, P.E. (2000). Reflective questioning: A strategy to review notes. *Journal of Adolescent & Adult Literacy*, *43*(5), 487-488

Canas, A. J., Reiska, P., & Möllits, A. (2017). Developing higher-order thinking skills with concept mapping: A case of pedagogic frailty. *Knowledge Management & E-Learning, 9*(3), 348–365

Choy, C. S., Lee Y. M. & Sedhu, D. S., (2019). Reflective thinking among teachers: Development and preliminary validation of reflective thinking for teachers questionnaire. *Alberta Journal of Educational Research, 65*(1), 37-50

Copeland, W.D., Birmingham, C., De La Cruz, E., & Lewin, B. (1993). The reflective practioner in teaching: Toward a research agenda. *Teaching &Teacher Education*, *9*(4), 347-359

Çimen, O. (2017*). Öğretmen adaylarına uygulanan geribildirim modelinin motivasyon ve yansıtıcı düşünme eğilimlerine etkisi.* (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi.

Denton, D. (2011). Reflection and learning: Characteristics, obstacles and implications. *Educational Philosophy and Theory,43*(8), *838-852*.

Dewey, J. (1998). *How we think?* Houghton Mifflin Company: New York.

Feraro, J., M., (2000). Reflective practice and professional development. *Eric digest*, ED449120.

Flavell, J. H. (1979) Metacognition and cognitive monitoring: A new area of cognitivedevelopmental inquiry. *American Psychologist*, *34*, 906–911

Frank, T., & Scharff, L.V. (2013). Learning contracts in undergraduate courses: Impacts on student behaviors and academic performance. *Journal of The Scholarship of Teaching & Learning*, *13*(4), 36-53.

Gelter, H. (2003). Why is reflective thinking uncommon? *Reflective Practice 4*(2), 337-344.

Gibbs, G. (1998). *Learning by doing: A guide to teaching and learning*. Further Educational Unit: London.

Gustafson, K., & Bennett, J. (2002) *Promoting Learner Reflection: Issues and difficulties emerging from a three-year study. https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/ADA472616.pdf*. adresinden 18.05.2018 tarihinde alınmıştır

Holcombe, M., & Shonka, A. (1993). Conceptual mapping: A tool for self-reflection. The *Clearing House*, *67*(2).

Hole, S., & McEntee, G.H. (2003). Reflection is at the heart of practice. McEntee ve diğerleri. *At the heart of teaching: a guide for reflective practice* (50-55). Teachers College Press: New York.

Kember, D., Leung, D. Y., Jones, A., Loke, A. Y., McKay, J., Sinclair, K., ... & Yeung, E. (2000). Development of a questionnaire to measure the level of reflective thinking. *Assessment & evaluation in higher education*, *25*(4), 381–395

Koç Deniz, H. (2019). *Matematik dersinde oyun ve etkinlik destekli ters yüz sınıf modelinin öğrenci başarısına, problem çözme ve problem çözmeye yönelik yansıtıcı düşünme becerilerine etkisi.* (Yayımlanmamış doktora tezi). Elazığ: Fırat Üniversitesi.

Korathagen, F.; Wubbes, T. (2008). *Characteristics of reflective teachers education*. Korathagen, F. (Ed.), *Linking practice and theory: the pedagogy of realistic teacher education* (133-144). Lawrance Erlbaum: New Jersey.

McAlpine L., Weston C. (2002) *Reflection: Issues related to ımproving professors' teaching and students' learning*. Hativa N., Goodyear P. (Ed.) T*eacher thinking, beliefs and knowledge in higher education*. Springer: Dordrecht.

Moon, J., A. (2004). *A handbook of reflective and experiential learning: Theory and practice*. RoutledgeFalmer: New York.

Norton, J. L. (1994). Creative thinking and reflective practitioner**.** *Journal of Instructional Psychology*, *21*(2), 139-148.

Özdemir, İ. (2018). *Müfettiş rehberliğinde öz-değerlendirme uygulamalarının öğretmenlerin öz değerlendirme, yansıtıcı düşünme ve öğretim becerilerine etkisi.* (Yayımlanmamış doktora tezi). Antalya: Akdeniz Üniversitesi.

Paris, S.G. & Winograd, P. (1990). *How metacognition can promote academic learning and instruction*. B.F. Jones & L. Idol (Eds.), *Dimensions o f thinking and cognitive instruction* (pp. 15-51). Hillsdale. Lawrence Erlbaum Associates: New York.

Perkins, D. N. (1992). *Smart schools – better thinking and learning for every child*. Free Press.: New York.

Pollard, A. (2005). *Reflective teaching: evidence-informed professional practice*. Continuum: New York.

Reis, N.K., & Villaume, S.K. (2002) The benefits, tensions and visions of portfolios as a wide-scale assessment for practitioner education. *Action in Practitioner Education*, *23*(4), 149-175.

Rolfe, G., Freshwater, D., & Jasper, M. (2001). *Critical reflection for nursing and the helping professions: A user's guide*. Palgrave Macmillan: London.

Ross, D.D. (1989). First steps in developing a reflective approach. *Journal of Teacher Education 40*(2), 22-30

Savran Gencer A. (2008). *Professional development of preservice biology teachers through reflective thinking*. The degree of doctor of philospophy in secondary science and mathematics education, Middle East Technical University.

Schön, D. A. (1983). *The reflective practitioner.* Basic Books: New York.

Semerci, Ç. (2007). Öğretmen ve öğretmen adayları için yansıtıcı düşünme eğilimi (YANDE) ölçeğinin geliştirilmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 7*(3). 1351-1378

Sparks-Langer, G. M., Simmons, J. M., Pasch, M., Colton, A., & Starko, A. (1990). Reflective pedagogical thinking: How can we promote ıt and measure ıt? *Journal of Teacher Education*, 41(5), 23–32

Taggart, G. L., & Wilson, A. P. (2005). *Promoting reflective thinking in teachers: 50 action strategies.* Corwin Press: California.

Taşkın Can, B., Yıldırım, C. (2014). The instrument for determining the levels of reflective thinking among elementary school students. *Educational Research and Reviews, 9*(1), 9-16.

Terzioğlu, F., Boztepe, H., Duygulu, S., Tuna, Z., Kapucu, S., & Özdemir, L. (2013). Similasyon eğitiminin önemli bir bileşeni: Çözümleme. *Cumhuriyet Hemşire Dergisi*, *2*(2), 57-63.

Tokaç Kan, A. (2018). *Kavram-temelli okuma öğretiminin İngilizce öğretiminde kullanılmasının öğrencilerin okuduğunu anlama ve yansıtıcı düşünme becerilerine etkisinin incelenmesi.* (Yayımlanmamış doktora tezi). Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi

Töman, U. (2015). *Öğretmen adaylarının yansıtıcı düşünme becerilerindeki gelişimin öğretim süresi boyunca incelenmesi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi.

Tümen Akyıldız, S. (2015). *Bilişsel koçluk destekli yansıtıcı öğretim yaklaşımının İngilizce öğretiminde öğrencilerin akademik başarısına, kalıcılığa, yansıtıcı düşünme ve üstbiliş becerilerine etkisi.* (Yayımlanmamış doktora tezi). Elazığ: Fırat Üniversitesi.

Van Manen, M. (1977). Linking ways of knowing with ways of being practical. *Curriculum Inquiry*, *6*(3), 205-228.

Bölümdeki görsellerin alındığı adresler:

https://www.google.com.tr/imghp?hl=tr&tab=wi

http://office.microsoft.com/trtr/images/??Origin=EC790014051055&CTT=6&ver=12&app=winword.exe

BÖLÜM 29

YARATICI DÜŞÜNME BECERİSİ

Doç. Dr. Ahmet Zeki GÜVEN[1]

İÇİNDEKİLER

Amaçlar
Kavram Haritasında Yolculuk
GİRİŞ
1. YARATICI DÜŞÜNME BECERİSİNİN KURAMSAL TEMELLERİ
2. YARATICI DÜŞÜNME BECERİSİNE SAHİP BİREYLERİN ÖZELLİKLERİ
3. EĞİTİM-ÖĞRETİMDE YARATICI DÜŞÜNME BECERİSİ
A. Yaratıcı Düşünme Becerisinin Farklı Alanlarda Öğretimi
B. Öğretim Programları ve Yaratıcı Düşünme
C. Yaratıcı Düşünmenin Geliştirilmesinde Öğrenme Ortamı Tasarımı
D. Yaratıcı Düşünme Becerisinin Öğretiminde Kullanılabilecek Öğretim Yaklaşımları
E. Yaratıcı Düşünme Becerisinin Öğretiminde Kullanılabilecek Etkinlikler
F. Yaratıcı Düşünme Becerisinin Geliştirilmesinde Öğretmene Düşen Sorumluluklar
G. Yaratıcı Düşünme Becerisinin Geliştirilmesinde Öğrenciye Düşen Sorumluluklar
4. YARATICI DÜŞÜNME BECERİSİNİN ÖLÇÜLMESİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ
5. YARATICI DÜŞÜNME BECERİSİNE GÖRE HAZIRLANMIŞ ETKİNLİK ÖRNEĞİ PLANI "TÜRKÇE DERSİ ÖRNEĞİ"
6. ARAŞTIRMACILARA ÖNERİLER
Bölüm Sonu Özeti
Kaynakça
Yazar Bilgisi

1 Akdeniz Üniversitesi

Kaynakça

Adams, J. L. (2001). *Conceptual blockbusting: A guide to better ideas.* Addison Wesley Publising Company Inc., Reading: USA.

Adorno, T.W., Frenkel-Brunswik, E., Levinson, D. J., Sanford, R. N. (1950). *The Authoritarian Personality*. Harpers & Row: New York.

Aktamış, H. (2007). *Fen eğitiminde bilimsel süreç becerilerinin bilimsel yaratıcılığa etkisi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.

Amabile, T.M., Hill, K.G., Hennessey, B.A., Tighe, E.M. (1994). The work preference inventory: Assessing ıntrinsic and extrinsic motivational orientations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 66(5), 950-967.

Arenofsky, J. (2000). How to put creativity into your work life. *Career World, 29(1)*, 24-29.

Aslan, A. E. (1994). *Yaratıcı düşünce yeteneğine sahip ergenlerin danışmanlığa ihtiyaç duydukları problem alanları üzerine bir araştırma. (*Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul**:** Marmara Üniversitesi.

Atkinson, R., & Atkinson, L., Smith, R.C., Bem, E. E, Nolen, D.J. (1996). *Psikolojiye giriş*. Ankara: Arkadaş Yayınları.

Ausubel, D.P. (1964). Some psychological and educational limitations of learning by discovery. *The arithmetic teacher* 11 (5), 290-302.

Aydın, B. (2020).*Yaratıcı düşünmenin yaratıcı yazmaya etkisi.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi.

Ayıran, N. (1984). *Mimari tasarlama sürecine ve yapma çevrenin insan ve toplum üzerindeki etkilerine yaratıcılık bakış açısından bir yaklaşım.* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi.

Cachia, R., Ferrari, A., Ala-Mutka, K., Punie, Y. (2010*). Creative learning and innovative teaching: Final report on the study on creativity and innovation in education in the EU member states*. Luxembourg: European Union.

Caffrey, E., Fuchs, D., Fuchs, L. S. (2008). The predictive validity of dynamic assessment: A review. *Journal of Special Education*, *41* (4), 254-270.

Davis, G.A., & Rimm, S.B. (1989). *Education of the gifted and talented* (2nd ed.). Prentice-Hall, Inc.

Demirci, C. (2007). Fen bilgisi öğretiminde yaratıcılığın erişi ve tutuma etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 32*, 65-75.

Doğan N. (2008). Yaratıcı düşünme ve yaratıcılık. Ö. Demirel (Ed.) *Eğitimde yeni yönelimler.* Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Doğanay, A. (2000). Yaratıcı öğrenme. A. Şimşek (Ed.), *Sınıfta demokrasi*, Ankara: Eğitim Sen Yayınları.

Duyar, M. (2019). Türk dili ve edebiyatı öğretmenlerinin yaratıcı düşünme becerilerine ilişkin görüşleri. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi.

Ellis, S., & Barrs, M. (2008). The assessment of creative learning. In J. Sefton-Green (Ed.), *Creative learning*. London: Creative Partnerships.

Fautley, M., & Savage, J. (2007). *Creativity in the secondary education.* Birmingham, UK, University of Central England. British Library Cataloguing in Publication Data A CIP record for this book is available from the British Library.

Fisher, R. (1995). *Teaching children to think*. United Kingdom: Stanley Thorners Publisher.

Güngör, İ. (2007). Anadolu Lisesi öğrencilerinin yaratıcı düşünme düzeylerinin kişisel uyum, sosyal uyum, genel yetenek ve akademik başarı ile ilişkisi. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi.

Harris, R. (1998). *Introduction to creative thinking,* (Akt. Doğanay, 2007). www.virsualsalt.com/crebooksl.htm adresinden 12.12.2003 tarihinde alınmıştır.

https://erorhan.wordpress.com/2016/11/22/okul-oncesi-donem-yarraticilik/ (E.T. 28.06.2020).

İşler, A.Ş. & Bilgin, A. (2002). Eğitim fakültesi sınıf öğretmenliği adaylarının yaratıcılık hakkındaki düşünceleri. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* 15, 133-152.

Kale, N. (1994). Eğitim ve yaratıcılık. *Yasadıkça Eğitim Dergisi, 37*, 4-6.

Kaufman, J.C., & Baer, J. (Ed.). (2006). *Creativity and reason in cognitive development*. Cambridge University Press.

Kaufman, J.C., Kaufman, S.B., Beghetto, R.A., Burgess, S.A., Persson, R.S. (2009). *Creative giftedness: Beginnings, developments, and future promises*. In L. V. Shavinina (Ed.), International Handbook On Giftedness. New York, NY: Springer.

Kaygın, B., & Çetinkaya, Ç. (2015). Yaratıcılığın değerlendirilmesinde yeni yaklaşımlar. *Üstün Zekalılar Eğitimi ve Yaratıcılık Dergisi, 2(1),* 1-11.

Kırışoğlu, O.T. (2002). *Sanatta eğitim görmek, öğrenmek, yaratmak. Ankara:* Pegem A Yayınları.

Kıymaz, Y. (2009). Ortaöğretim matematik öğretmen adaylarının problem çözme durumlarındaki matematiksel yaratıcılıkları üzerine nitel bir araştırma. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Anlara: Gazi Üniversitesi.

Lin, C., Hu, W., Adey, P., & Shen, J. (2003). The Influence of CASE on Scientific Creativity. *Research in Science Education, 33*, 143-162.

Makel, M.C., & Plucker, J.A. (2008). *Creativity*. In S. I. Pfeiffer (Ed.), Handbook of giftedness in children: Psychoeducational theory, research, and best practices (pp. 247–270). New York, NY: Springer.

MEB. (2006). *İlköğretim Türkçe Dersi (1. 5. Sınıflar) Öğretim Programı.* Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.

MEB. (2006). *İlköğretim Türkçe Dersi (6., 7., 8. Sınıflar) Öğretim Programı.* Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.

MEB. (2012). *Yaratıcı Düşünme Dersi (1- 8. Sınıflar) Öğretim Programı.* Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.

MEB. (2019). *Türkçe Dersi (1.-8. Sınıflar) Öğretim Programı.* Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.

Ömeroğlu, E., & Turla, A. (2001). Okulöncesi dönemde yaratıcılık eğitimi ve desteklenmesi, *Milli Eğitim Dergisi, 151*, 49-53.

Özden, Y. (1998). *Eğitimde dönüşüm yeni değer ve oluşumlar*. Ankara: Pegem A Yayınları.

Özden, Y. (2003). *Öğrenme ve öğretme*. Ankara: Pegem A Yayınları.

Parsıl, Ü. (2012). *Sanatta yaratıcılık. İstanbul:*An Kitap.

Piffer, D. (2012). Can creativity be measured? An attempt to clarify the notion of creativity and general directions for future research. *Thinking Skills and Creativity, 7*, 258– 264.

Rhodes, M. (1961). *An analysis of creativity. Phi Delta Kappan,* 42, 305–310.

Rıza, E.T. (2000). *Kalıplaşma ve yaratıcılık*. *Yaşadıkça Eğitim,* 65, 4-7.

Richards, R. (2007). Everyday creativity: Our hidden potential. In R. Richards (Ed.), Everyday creativity and new views of human nature. *American Psychological Association*, 25-54.

Ruggiero, V.R. (1988). *Teaching thinking across the cirriculum*. Harper and Row Publications: New Yok.

Runco, M.A. & Charles, R. (1997). *Developmental trends in creativity*, Cresskill: New Jersey.

San, İ. (1985). *Sanat ve eğitim*. (2. Baskı). Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.

San, D. (2007). *Çocukta yaratıcılık ve drama*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

San, İ. (2004). *Sanat ve eğitim* (3. Baskı). Ankara: Ütopya Yayınevi.

Schon, D. A. (1995). Educating the reflective legal practitioner. *Clinical L. Rev.* 2: 231-249.

Simonton, D.K. (2000). Creativity: Cognitive, personal, developmental, and social aspects. *American psychologist 55*(1), 151-158.

Starko, A.J. (1995). *Theories and models of creativity*. Creativity in the classroom, 21-59.

Sternberg, R.J. (2005). Intelligence, competence, and expertise. In A. J. Elliot & C. S. Dweck (Ed.), *Handbook of competence and motivation*. Guilford Publications.

Sternberg, R.J. & Lubart, T.I. (1999). The concept of creativity: Prospects and paradigms. *Handbook of creativity* 1, 3-15.

Sungur, N. (1997). *Yaratıcı düşünce*. İstanbul: Evrim Yayınları.

Sungur, N. (2001). *Yaratıcı okul ve düşünen sınıflar*. İstanbul: Evrim Yayınları.

Torrance, E.P. (1963). İçinde Vernon, PE. (1989). *The natura nurture problem in creativity. Handbook of creativity.* Plenum Press: New York.

Torrance, E.P. (1965). *Revarding creative behavior: Experiments in classroom creativity*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.

Torrance, E.P. (1966). *Torrance Test of Creative Thinking norms technical manual researcy edition*. Personel Pres Inc.: New Jersey.

Torrance, E.P. (1972). *Torrance tests of creative thinking, directions manual and scoring guide.* Massachusetts: Personel Pres.: USA.

Torrance, E.P. (1986). Teaching creative and gifted learners. In M.C.Wittrock (Ed.) *Handbook of Research on Teaching*. New York:McMillan.

Van Tassel-Baska, J., & MacFarlane, B. (2009). *Enhancing creativity in curriculum*. In L. Shavinina, (2009). The International Handbook on Giftedness. Springer: London.

Vernon P. E. (1989). *The nature-nurture problem in creativity*. (Edit. John A. Glover ve digerleri). Handbook of Creativity. Plenum Press: New York and London.

Wakefield, J. F. (1992). *Creative thinking-problem solving skills and the arts orientation.* Ablex Publishing Corporation: New Jersey.

Yavuzer, Y. H. (1989). *Yaratıcılık*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.

Yeloğlu, H.O. (2007). Örgüt, birey, grup bağlamında yenilik ve yaratıcılık tartışmaları. *Ege Akademik Bakış*, *7*(1).133-152.

Yontar, A. (1993). *İnsanda yaratıcılığın gelişimi*. Yaratıcılık ve Eğitim, Türk Eğitim Derneği, Eğitim Dizisi No: 17, XVII. Eğitim Toplantısı, 25-26 Kasım, Şafak Matbaacılık: Ankara.

Young, J. (1985). What is creativity. *Journal of Behaviour, 19* (2). 77-87.

BÖLÜM 30

YENİLİKÇİ (İNOVATİF) DÜŞÜNME BECERİSİ

Dr. Öğrt. Üyesi Sabahattin YEŞİLÇINAR[1]

İÇİNDEKİLER

Amaçlar
Kavram Haritasında Yolculuk
GİRİŞ
1. YENİLİKÇİ DÜŞÜNME BECERİSİNİN KURAMSAL TEMELLERİ
2. YENİLİKÇİ DÜŞÜNME BECERİSİNE SAHİP BİREYLERİN ÖZELLİKLERİ
3. EĞİTİM-ÖĞRETİMDE YENİLİKÇİ DÜŞÜNME BECERİSİ
A. Yenilikçi Düşünme Becerisinin Farklı Alanlarda Öğretimi
B. Öğretim Programları ve Yenilikçi Düşünme
C. Yenilikçi Düşünmenin Geliştirilmesinde Öğrenme Ortamı Tasarımı
D. Yenilikçi Düşünme Becerisinin Öğretiminde Kullanılabilecek Öğretim Yaklaşımları
E. Yenilikçi Düşünme Becerisinin Öğretiminde Kullanılabilecek Etkinlikler
F. Yenilikçi Düşünme Becerisinin Geliştirilmesinde Öğretmene Düşen Sorumluluklar
G. Yenilikçi Düşünme Becerisinin Geliştirilmesinde Öğrenciye Düşen Sorumluluklar
4. YENİLİKÇİ DÜŞÜNME BECERİSİNİN ÖLÇÜLMESİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ
5. YENİLİKÇİ DÜŞÜNME BECERİSİNE GÖRE HAZIRLANMIŞ ETKİNLİK ÖRNEĞİ PLANI "İNGİLİZCE DERSİ ÖRNEĞİ"
6. ARAŞTIRMACILARA ÖNERİLER
Bölüm Sonu Özeti
Kaynakça
Yazar Bilgisi

1 Muş Alparslan Üniversitesi

Kaynakça

Abrami, P., Poulsen, C., & Chambers, B. (2007). Teacher motivation to implement an educational innovation: Factors differentiating users and non-users of cooperative learning (2004) Educational Psychology, 24. *Angelides, P., Stylianou, T., Leigh, J., The efficacy of collaborative networks in preparing teachers*, 135-149.

Ackerman, D., & Perkins, D. N. (1989). Integrating thinking and learning skills across the curriculum. *Interdisciplinary curriculum: Design and implementation*, *1*(2), 77-96.

Alismail, H. A., & McGuire, P. (2015). 21st century standards and curriculum: Current research and practice. *Journal of Education and Practice*, *6*(6), 150-154.

Aras, B. (2020). *Ortaokul öğrencilerinin inovatif (yenilikçi) düşünme düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek Lisans Tezi). Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi

Axtell, C. M., Holman, D. J., Unsworth, K. L., Wall, T. D., Waterson, P. E., & Harrington, E. (2000). Shopfloor innovation: Facilitating the suggestion and implementation of ideas. *Journal of occupational and organizational psychology*, *73*(3), 265-285.

Barak, M., & Usher, M. (2019). The innovation profile of nanotechnology team projects of face-to-face and online learners. *Computers & Education*, *137*, 1-11.

Barak, M., Watted, A., & Haick, H. (2020). Establishing the validity and reliability of a modified tool for assessing innovative thinking of engineering students. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, *45*(2), 212-223.

Clydesdale, G. (2006). Creativity and competition: The beatles. *Creativity Research Journal*, *18*(2), 129-139.

Dewey, J. (1997). *How we think*. Courier Corporation.

Dyer, J. H., Gregersen, H. B., & Christensen, C. (2008). Entrepreneur behaviors, opportunity recognition, and the origins of innovative ventures. *Strategic Entrepreneurship Journal*, *2*(4), 317-338.

Fennimore, T.F., & Tinzmann, M.B. (1990). *What ıs a thinking curriculum?* North Central Regional Educational Laboratary.

Foray, D., & J. Raffo (2012). *Business-driven ınnovation: Is it making a difference in education? An analysis of educational patents*. OECD Education Working Papers, No. 84, OECD Publishing, Paris,

Herrington, J., & Kervin, L. (2007). Authentic learning supported by technology: 10 suggestions and cases of integration in classrooms. *Educational Media International, 44*(3), 219-236.

Hurt, H. T., Joseph, K., & Cook, C. D. (1977). Scales for the measurement of innovativeness. *Human Communication Research*, *4*(1), 58-65.

Jacobsen, M. (2001). Building different bridges: Technology integration, engaged student learning, and new approaches to professional development. *Educational Research Association, Seattle, WA, 1*(3), 29.

Kaewpradit, A. (2002). *Educational technology: Principles and concept to practices*. Bangkok, Thailand: Thaksin University.

Khammani, T. (2013). *Teachers' pedagogy: Knowledge and the teaching profession*. Bangkok, Thailand: Chulalongkorn University Press.

Kharatova, S. K., & Ismailov, T. X. O. G. L. (2022). Use of innovative technologies in the educational process. *Science and Education*, *3*(3), 713-718.

Kılıçer, K. (2011). *Bilgisayar ve öğretim teknolojileri eğitimi öğretmen adaylarının bireysel yenilikçilik profilleri*. (Yayınlanmamış doktora tezi). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

Kirton, M. (1976). Adaptors and innovators: A description and measure. *Journal of applied psychology*, *61*(5), 622.

Koçak, B. (2018). Soyal bilgiler öğretmen adaylarının inovasyon kavramına yönelik algıları. *Journal of Innovative Research in Social Studies, 1*(2), 80-87.

Könings, K. D., Brand-Gruwel, S., & Van Merrienboer, J. J. (2007). Teachers' perspectives on innovations: Implications for educational design. *Teaching and teacher education*, *23*(6), 985-997.

Lombardi, M. M. (2007). Authentic learning for the 21st century: An overview. *Educause Learning Initiative, 23*(1), 240-241.

MEB, Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (İlkokul ve Ortaokul 4, 5, 6 ve 7. sınıflar), Ankara, 2018

Morad, S., Ragonis, N., & Barak, M. (2021). The validity and reliability of a tool for measuring educational innovative thinking competencies. *Teaching and Teacher Education*, *97*, 103193.

Najatbekovna, Q. D. (2022). Formatıon of innovative thinking skills in preschool chıldren on the basis of personally education. *World Bulletin of Social Sciences*, *7*, 70-72.

Nakano, T. D. C., & Wechsler, S. M. (2018). Creativity and innovation: Skills for the 21 st Century. *Estudos de Psicologia (Campinas)*, *35*, 237-246.

Orakcı, Ş., Dilekli, Y., & Erdağ, C. (2020). The structural relationship between accountability felt and responsible teaching in Turkish teachers: The mediating effect of innovative thinking. *Thinking Skills and Creativity*, *36*, 100662.

Özgür, H. (2013). Bilişim teknolojileri öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimleri ile bireysel yenilikçilik özellikleri arasındaki ilişkinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 9*(2), 409-420.

Passig, D., & Cohen, L. (2014). Measuring the style of innovative thinking among engineering students. *Research in Science & Technological Education*, *32*(1), 56-77.

Phumipak, C. (2006). Diffusion of innovation. *Communication Technology, 13*(1), 109-128.

Rogers, E. M., Singhal, A., & Quinlan, M. M. (2014). Diffusion of innovations. In *An integrated approach to communication theory and research* (pp. 432-448). Routledge.

Roelofs, E., & Terwel, J. (1999). Constructivism and authentic pedagogy: State of the art and recent developments in the Dutch national curriculum in secondary education. *Journal of Curriculum Studies*, *31*(2), 201-227.

Scott, S. G., & Bruce, R. A. (1994). Determinants of innovative behavior: A path model of individual innovation in the workplace. *Academy of management journal*, *37*(3), 580-607.

Seechaliao, T. (2017). Instructional strategies to support creativity and innovation in education. *Journal of education and learning*, *6*(4), 201-208.

Simplicio, J. S. (2004). Today's teachers struggle to educate a generation of students unlike any that has ever been seen before. *Journal of Instructional Psychology*, *31*(1).

Sintapanon, S. (2009). *Educational Innovation to develop youth's quality* (3rd ed.). Bangkok, Thailand: 9119 Technic Printing.

Şanlı, S., & Demirkaya, H. (2021). Sosyal bilgiler ders kitaplarında yenilikçi düşünme. *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, (16), 171-189.

The Royal Institute. (2012). *Dictionary of education*. Bangkok, Thailand: The royal institute.

Watts-Hooge, F. W., Marin-Garcia, J. A., Carbonell, A. G., & Mas, L. E. A. (2012). Validation of a rubric to assess innovation competence. *WPOM*, *3*(1), 61-70.

West, M. A., & Anderson, N. R. (1996). Innovation in top management teams. *Journal of Applied psychology*, *81*(6), 680.

West, M. A., Borrill, C. S., Dawson, J. F., Brodbeck, F., Shapiro, D. A., & Haward, B. (2003). Leadership clarity and team innovation in health care. *The leadership quarterly*, *14*(4-5), 393-410.

Bölümdeki görsellerin alındığı adresler:

https://pixabay.com

EĞİTİM SOSYOLOJİSİ

Editörler

Prof. Dr. Mehmet SAĞLAM

Doç. Dr. Ejder ÇELİK

...Geleceğin Fikirleri...

EĞİTİM SOSYOLOJİSİ

Editörler:

Mehmet SAĞLAM - Ejder ÇELİK

Yazarlar:

Mehmet SAĞLAM - Esra GEDİK - Ayşe SOYLU - Burcu GEZER ŞEN - Ejder ÇELİK
Mümtaz Levent AKKOL - Hasan Yücel ERTEM - Yahya Han ERBAŞ - Enver DURUALP
M. Emir RÜZGAR - A. Samet DEMİRKAYA - İbrahim AKSAKAL - Arzu DERYA DAŞCI - Ayşenur AKTAŞ

ISBN: 978-625-8499-07-0

Copyright © Vizetek

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi'ne aittir. Vizetek Yayıncılık'ın izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Sayın okuyucularımız, bandrolsüz yayınları satın almamanızı diliyoruz.

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

Yayın Koordinatörü: Ferit RESULOĞULLARI

Kapak Tasarımı & Mizanpaj: Sadık HANGÜL

1. Baskı: Ankara|Eylül, 2021
2. Baskı: Ankara|Ekim, 2021
3. Baskı: Ankara|Eylül, 2022
4. Baskı: Ankara|Eylül, 2023

vizetek

Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA
Tel.: (0312) 482 00 11
Web: www.vizetek.com.tr
E-mail: vizetekyayincilik@gmail.com
Yayıncı Sertifika No: 41575

Baskı: Vadi Grafik Tasarım ve Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420. Cad. No: 58/1 Yenimahalle/ANKARA,
Tel: 0 312 395 85 71
Matbaa Sertifika No: 47479

EĞİTİM SOSYOLOJİSİ

Editörler

Prof. Dr. Mehmet SAĞLAM

Doç. Dr. Ejder ÇELİK

Yazarlar

Prof. Dr. Mehmet SAĞLAM

Doç. Dr. Esra GEDİK

Doç. Dr. Ayşe SOYLU

Doç. Dr. Burcu GEZER ŞEN

Doç. Dr. Ejder ÇELİK

Doç. Dr. Mümtaz Levent AKKOL

Doç. Dr. Hasan Yücel ERTEM

Doç. Dr. Yahya Han ERBAŞ

Dr. Öğr. Üyesi Enver DURUALP

Dr. Öğr. Üyesi M. Emir RÜZGAR

Dr. Öğr. Üyesi A. Samet DEMİRKAYA

Dr. Öğr. Üyesi İbrahim AKSAKAL

Öğr. Gör. Arzu DERYA DAŞCI

Ayşenur AKTAŞ

vizetek

Editörler Prof. Dr. Mehmet SAĞLAM, *Yozgat Bozok Ünv., Eğitim Fakültesi*

Doç. Dr. Ejder ÇELİK, *Yozgat Bozok Ünv., Fen Edebiyat Fakültesi*

1. Bölüm **Eğitim Sosyolojisinin Temel Kavramları**

Doç. Dr. Ejder ÇELİK, *Yozgat Bozok Ünv., Fen Edebiyat Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0001-5948-0609

2. Bölüm **Sosyolojik Düşüncenin Öncüleri**

Öğr. Gör. Dr. İbrahim AKSAKAL, *Erzincan Binali Yıldırım Ünv., Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0002-3367-3194

3. Bölüm **Eğitim Sosyolojisinde Yöntem ve İlkeler**

Dr. Öğr. Üyesi Enver DURUALP, *Bartın Ünv., Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0002-9979-5506

4. Bölüm **Sosyolojik Kuramlar ve Eğitim**

Doç. Dr. Ayşe SOYLU, *Niğde Ömer Halisdemir Ünv., Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0002-7791-325X

5. Bölüm **Toplumsal Süreçler ve Eğitim**

Öğr. Gör. Arzu DERYA DAŞCI, *Kafkas Ünv., Dede Korkut Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0003-3667-2020

6. Bölüm **Toplumsal Kurumlar ve Eğitim**

Doç. Dr. Burcu GEZER ŞEN, *Fırat Ünv., Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0003-3782-2377

7. Bölüm **Kültür ve Eğitim**

Doç. Dr. Mümtaz Levent AKKOL, *Yozgat Bozok Ünv., Fen Edebiyat Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0003-0545-1348

8. Bölüm **Toplumsal Bir Sistem Olarak Okul**

Doç. Dr. Hasan Yücel ERTEM, *Zonguldak Bülent Ecevit Ünv., Ereğli Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0001-9058-641X

9. Bölüm **Okul ve Şiddet**

Dr. Öğr. Üyesi M. Emir RÜZGAR, *Aksaray Ünv., Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0001-6372-1233

10. Bölüm **Eğitim ve Toplumsal Cinsiyet**

Doç. Dr. Esra GEDİK, *Yozgat Bozok Ünv., Fen Edebiyat Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0003-3192-2107

11. Bölüm **Türkiye'de Eğitim Sosyolojisinin Gelişimine Katkıda Bulunan Türk Aydınları**

Doç. Dr. Yahya Han ERBAŞ, *Çanakkale 18 Mart Ünv., Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0003-0802-4536

Ayşenur AKTAŞ, Yüksek Lisans Öğrencisi, *Çanakkale 18 Mart Ünv.,*
ORCID ID: 0000-0002-9139-4724

12. Bölüm **Türkiye'de Eğitim ve Toplumsal Değişim**

Prof. Dr. Mehmet SAĞLAM, *Yozgat Bozok Ünv., Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0002-7166-7393

13. Bölüm **Eğitim Sistemlerini Etkileyen Güncel Gelişmeler**

Dr. Öğr. Üyesi Abdül Samet DEMİRKAYA,
Burdur Mehmet Akif Ersoy Ünv., Eğitim Fakültesi
ORCID ID: 0000-0001-6704-3898

ÖNSÖZ

Eğitim, birey ve toplumu etkileyen, diğer toplumsal kurumlar ile etkileşimde bulunarak hem toplumu biçimlendiren hem de toplumsal değişim ve gelişmelere bağlı olarak oluşan toplumsal taleplerden etkilenen önemli bir toplumsal kurumdur. İnsan olma kimliği, eğitimin sağladığı toplumsallaşma süreci ile oluşmakta ve birey eğitim aracılığıyla aynı zamanda birtakım bilgi ve becerileri kazanarak kendi gelişiminin yanı sıra toplumsal talepler doğrultusunda bazı meslekler edinmektedir. Sosyolojinin bir alt çalışma alanı olan eğitim sosyolojisi, toplumsal kurumların ve bu kurumlardaki bireylerin deneyimlerinin eğitim süreçlerini ve toplumsal gelişimi nasıl etkilediği ve bireyden toplumsal ve eğitim kurumları arasındaki ilişkilerin yapısına kadar çeşitli analiz düzeylerini inceler. Ayrıca kamu kurumlarının ve bireysel deneyimlerin eğitimi ve sonuçlarını nasıl etkilediğinin incelenmesi de eğitim sosyolojisinin çalışma kapsamına girer.

Aslında eğitim sosyolojisi sanayi devrimi sonrası şekillenen, gelişen ve bugünkü halini alan eğitim sistemlerinin ortaya çıkışı kadar eskiye gitmektedir. Bu alanın gelişimine başlangıçta E. Durkheim, Max Weber ve P. Jakard vb. gibi öncü sosyologlar ve daha sonra da P. Bourdieu, L. Althusser, S. Bowles ve R. Collins vb. gibi pek çok düşünür katkı sunmuşlardır. Türkiye'de eğitim sosyolojisinin serüveni, Osmanlı Devleti'nin yıkılış sürecinde Ziya Gökalp, P. Sabahattin, Ali Suavi gibi dönemin sorunlarına kapsamlı analizlerle çözümlemeler sunan aydınların görüşleri ile vücut bulmuştur. Cumhuriyet döneminde bu alana İ. H. Baltacıoğlu, N. Köymen, H. F. Kanad, M. Turhan, M. Tezcan ve M. Tan'ın gibi önemli isimler görüş ve kapsamlı analizler ile katkı sunmuştur.

Eğitim sosyolojisi, dönem dönem öğretmen yetiştiren eğitim kurumları ve eğitim fakültelerinde ders olarak okutulmuştur. Günümüzde ise bu ders, eğitim fakültelerinin tüm programlarının müfredatlarında bulunmaktadır. Toplumun ve eğitim kurumlarının önemli kesimini oluşturan, toplumda bir ölçüde öncü işlevini yerine getiren öğretmen adayları ve öğretmenlerin eğitim sosyolojisi dersini almış olmaları; onların kendilerini, toplumdaki diğer bireyleri, onların kültürlerini ve kültürel farklılıklarını daha iyi tanımalarına olanak sağlamanın yanı sıra toplum ve onu oluşturan farklı toplumsal gruplarla daha etkili ve verimli bir iletişim kurmalarına imkan tanır. Öğretmenlik mesleğinde iletişim o mesleğin layıkıyla yerine getirilmesinde anahtar bir role sahiptir. Toplumu, kültürü, bireyi, toplum-kültür, birey-kültür, okul-toplum-kültür ilişkisini vs. anlama becerilerine sahip olmadan sağlıklı bir iletişim sürecini işlevsel kılmak kolay değildir. Eğitim sosyolojisi dersi, eğitim psikolojisi, felsefesi, tarihi vb. gibi öğretmenlik mesleğinin gelişimine bu anlamda önemli katkılar sunar.

Eğitim sosyolojisi adlı çalışma, farklı üniversitelerde görev yapan akademisyenlerin kapsamlı ve özverili çabalarının ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Çalışma, özgün ve alana katkı sağlayacak nitelikte ve eğitim sosyolojisi konularına ilgi duyacak her okuyucuya yol gösterici detaylı bilgileri içermektedir. Mevcut çalışma, sosyoloji ve eğitimin temel kavramları, sosyolojik düşüncenin öncüleri, eğitim sosyolojisinde yöntem ve ilkeler, sosyolojik kuramlar ve eğitim, toplumsal süreçler ve eğitim, toplumsal kurumlar ve eğitim, kültür ve eğitim, toplumsal bir sistem olarak okul, okul ve şiddet, toplumsal cinsiyet ve eğitim, Türkiye'de eğitim sosyolojisinin gelişimi, Türkiye'de eğitim ve toplumsal değişim ve eğitim sistemlerini etkileyen güncel gelişmeler gibi önemli konu başlıklarını tartışmaktadır.

Çalışma, eğitim ile diğer toplumsal kurumlar arasındaki etkileşim ve bu etkileşim süreçlerinin okul içi pratiklerine yansıması, tüm makro ve mikro gelişmelerin eğitim çıktılarına yansımalarını anlama kaygısına sahip ve bu konulara ilgi duyan herkes için önemli bir kaynaktır. Elbette her çalışma gibi bu çalışma da titizlikle hazırlanılmış olsa bile, bu, çalışmanın birtakım eksikliklerini tamamen gideremeyecektir. Bu kaygıyla, her kesimden okuyucunun eleştiri ve değerlendirmeleri kıymetlidir. Eğitim sosyolojisi kitabının alana, kıymetli öğrenci, akademik çevre ve tüm okuyuculara katkı sunmasını dilerim.

Çalışmanın olgunlaşması ve bir yayına dönüşmesine katkıda bulunan kıymetli yazarlar ve Vizetek Yayıncılık çalışanlarına teşekkür ederiz.

Prof. Dr. Mehmet SAĞLAM

Doç. Dr. Ejder ÇELİK

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ vii

BÖLÜM 1:
Eğitim Sosyolojisinin Temel Kavramları 1
Doç. Dr. Ejder ÇELİK

BÖLÜM 2:
Sosyolojik Düşüncenin Öncüleri 27
Öğr. Gör. Dr. İbrahim AKSAKAL

BÖLÜM 3:
Eğitim Sosyolojisinde Yöntem ve Teknikler 51
Dr. Öğr. Üyesi Enver DURUALP

BÖLÜM 4:
Sosyolojik Kuramlar ve Eğitim 73
Doç. Dr. Ayşe SOYLU

BÖLÜM 5:
Toplumsal Süreçler ve Eğitim 103
Öğr. Gör. Arzu DERYA DAŞCI

BÖLÜM 6:
Toplumsal Kurumlar ve Eğitim 129
Doç. Dr. Burcu GEZER ŞEN

BÖLÜM 7:
Kültür ve Eğitim 149
Doç. Dr. Mümtaz Levent AKKOL

BÖLÜM 8:
Toplumsal Bir Sistem Olarak Okul 165
Doç. Dr. Hasan Yücel ERTEM

BÖLÜM 9:
Okul ve Şiddet 181
Dr. Öğr. Üyesi M. EMİR RÜZGAR

BÖLÜM 10:
Eğitim ve Toplumsal Cinsiyet 207
Doç. Dr. Esra GEDİK

BÖLÜM 11:
Türkiye'de Eğitim Sosyolojisinin Gelişimine
Katkıda Bulunan Türk Aydınları 219
Doç. Dr. Yahya Han ERBAŞ
Ayşenur AKTAŞ

BÖLÜM 12:
Türkiye'de Eğitim ve Toplumsal Değişim 243
Prof. Dr. Mehmet SAĞLAM

BÖLÜM 13:
Eğitim Sistemlerini Etkileyen Güncel Gelişmeler 267
Dr. Öğr. Üyesi Abdul Samet DEMİRKAYA

BÖLÜM **1**

Eğitim Sosyolojisinin Temel Kavramları

Doç. Dr. Ejder ÇELİK

1. Giriş

Eğitim sosyolojisi, eğitimin toplumsal konumunu, etkileşimini, işlevlerini, yapı ve değişimini sosyolojinin yöntem, ilke ve kuramlarıyla açıklayan sosyoloji dalıdır. Dolayısıyla kişinin toplumsallaşma sürecinde eğitimin farklı biçimlerde nasıl etkiler yaptığını ve bunun için nasıl kurumsallaştığını inceler. Modern toplumda eğitimin sosyolojik anlamda aldığı yeni biçimlenişleri üzerinde çalışmaların yürütüldüğü bir alandır (Bakırcıoğlu, 2012).

John Dewey "mektep ve cemiyet" aslı eseriyle Eğitim Sosyolojisinin bilimsel temellerini atmıştır. Emile Durkheim ve Max Weber, eğitim sosyolojisinin öncüleridir. Durkheim eğitime sosyolojik çerçeveden bakmış ve eğitimin toplumsal yönlerini vurgulamıştır (Çelikkaya, 2014: 39).

Eğitim sosyolojisi, sosyolojinin tarihsel gelişimi içerisinde başından itibaren sosyolojik karakteri ile tanımlanmış ve bu bilim dalının önemli bir alt alanı olarak görülmüştür. Yapısı gereği sosyolojinin kavram kadrosunu kullanarak inceleme ve analizlerini gerçekleştirmiştir. Bu bölümde eğitim sosyolojisinde kullanılan temel kavramlar üzerinde durulacaktır.

2. Toplumsal Değişme

Toplumsal değişme kültürel sembollerdeki, davranış kurallarındaki, sosyal organizasyonlardaki veya değer sistemlerindeki değişikliklerle karakterize edilen, toplumsal yapı içindeki mekanizmaların değişmesidir (Tezcan, 2012: 209).

Değişme durumunun toplumlarda süreklilik ortaya koymasının temel sebebi insanların değişiklikle gelecek olan yeniliklere olan ihtiyacı ve değişme yönündeki isteğidir. Değişim ihtiyacı her zaman için nesnel dünya ve teknoloji yönünde olmamakta, toplumsal ilişkilerde tutum ve davranışlar yönünde de değişim isteği ortaya çıkmaktadır.

Toplumsal yapı bünyesinde çok farklı unsurları ve ilişkileri taşır. Bu unsurlar sürekli bir etkileşim ve dönüşüm halindedir. Dolayısıyla değişme toplumsal yapının temel özelliğidir. Söz konusu toplumsal unsurlar, aile, ekonomi, hukuk, din ve eğitim gibi toplumsal kurumları, toplumsal statü ve rol gibi konumlanmalar ile konumsal eylemleri, gelenek, görenek, örf gibi davranış kalıplarını ifade etmektedir. Bir başka içinde söyleyecek olursak, toplumsal yapılar, toplumsal davranış örnekleri, toplumsal sistemler, toplumsal kurallardaki ortaya çıkan değişmelerdir. Bu değişimler yapısal ve işlevsel yönde gerçekleşir ve devamlılık gösterir (Eisenstadt: 1970: 3).

Toplumsal değişme karmaşık toplumlarda ilkel toplumlara göre daha yüksek hızda ve boyutta gerçekleşir. Bu farklılaşmada etkili olan toplumların maddi ve soyut kültürlerinin birikimidir. Sürekli yeniliklerin, buluşların, kültürel temasların, göç ve savaşların yaşandığı toplumlar dinamik ve birikimseldir. Her kuşağın yeni şeyler eklemesiyle kültür içerisindeki argümanların sayısının artması etkileşim oranlarını etkilemekte ve dinamizm sürekli bir değişimi doğurmaktadır (Kongar, 2019).

Değişme kavramı toplumsal açıdan ele alındığında ilerleme, yenileşme, gelişme, kalkınma, çağdaşlaşma, bozulma, dağılma, bütünleşme kavramlarıyla birlikte ele alınır. Toplumsal değişme aslında tüm bu farklılaşma biçimlerinin bütününü ifade eder. Bu kavramlarla ifade eden hareketlilik, siyasal, ekonomik, kültürel, teknolojik boyutlarda gerçekleşebilir.

Sosyoloji biliminin kuruluşundan itibaren düşünürlerin doğrudan veya dolaylı olarak analiz ettikleri ve kuram olarak ortaya koydukları fenomen aslında "değişme" olmuştur. Auguste Comte'un üç hal yasası başlığı altında ortaya koyduğu dönemler inanç ve akıl eksenli bir toplumsal değişmeyi ifade eder. Comte, ilkel fetişizm inancından pozitif düşünce evresine kadar uzanan bir değişimi ortaya koymuştur. Durkheim toplumsal değişmenin ana ekseni olarak dayanışma biçimlerini görmüş ve mekânik dayanışmadan, organik dayanışmaya doğru karmaşıklaşarak değişen toplum yapılarını kategorize etmiştir. Herbert Spencer toplum yapıları için evrimsel bir değişme modeli ortaya koymuştur. Spencer'ın bakışıyla biyolojik yapılar ve insan aynı doğa yasalarına bağlıdır. Dolayısıyla aynı evrim sürecine tabidirler. Daha homojen ve belirsiz olan bir yapıdan daha heterojen ve tutarlı bir yapıya doğru evrilirler (Chirot, 2000).

Kaynakça

Aktan, C. ve Tunç, M. (1998) "Bilgi Toplumu ve Türkiye", *Yeni Türkiye Dergisi*, 118-134.

Albrow, M. and King, E. (1990*). Globalization, Knowledge and Society*. London: Sage.

Athay, M. and Darley, J. (1982). Social Roles as Interaction Competencies (Ed. W. Ickes and E. S. Knowles). *Personality, Roles, and Social Behavior* içinde, 55-83.

Bakırcıoğlu, R. (2012). *Ansiklopedik Eğitim ve Psikoloji Sözlüğü*, Ankara: Anı Yayıncılık.

Baudrillard, J. (2002). Çılgınlığı *Globalizm Üretiyor*. Röportaj: Romain Leick, http://arsiv.ntv.com.tr/news/130583.asp (Erişim: 20.06.2021).

Bauman, Z. (1999). *Küreselleşme: Toplumsal Sonuçları*. (Çev. A. Yılmaz). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Bayar, F. (2008). Küreselleşme Kavramı ve Küreselleşme Sürecinde Türkiye. *Dışişleri Bakanlığı, Uluslararası Ekonomik Sorunlar Dergisi*, 32, 25-34.

Berleur, J. and Clement, A. (1990). *The Information Society: Evolving Landscapes*. New York: Springer Publishing.

Biddle, B. J. (1986). Recent Developments in Role Theory. *Annual Review of Sociology*. 12, 67-92.

Bourdieu, P. (1977). Cultural Reproduction and Social Reproduction, Knowledge. *Education, and Cultural Change*, 487-511, London: Routledge.

Bravo, A. (2010). Growth Dynamics: Exploring Business Growth and Contraction in Europe and the US, *Research Report*. London: Fora and Nesta,

Brown, D. (1991). *Human Universals*, New York: McGraw Hill Publishing.

Carmichael, J. T. (2012). Social Control, (Ed. J. Manza). *In Oxford Bibliographies Online* içinde: Sociology. New York: Oxford University Press.

Castells, M. (2014). Network Society, (Ed. F. Webster). *Theories of the Information Society* içinde 105-136, New York: Routledge.

Chamlin M. B. and Liska, A. E. (1992). Social Structure and Crime Control Revisited: The Declining of Intergroup Threat, (Ed. A. Lisa). *Social Threat and Social Contro*l içinde, 103-113, Albany: State University of New York Press.

Chirot, D. (2000). *How Societies Change*. California: Sage Publishing.

Croft, W. and Cruse, A. D. (2004). *Cognitive Linguistics*, New York: Cambridge University Press.

Cooley, C. H. (1902). *Human Nature and the Social Order*. New York: Scribner's Publication.

Creedy. J. and Field, K. (1988). Job Mobility and Earnings an İnternal Labour Market Analysis, (Ed. Creedy. J.). *Labour mobility. Earnings and Unemployment* içinde, 100-117. Cheltenham: Edward Elgar Publishing,

Crow, Graham (2002) *Social Solidarities: Theories, Identities and Social Change*. Buckingham, UK: Open University,

Çelik, V. (1995). Küreselleşme Sürecinde Avrupa'da Eğitim Yönetimi, *Eğitim Yönetimi Dergisi* 1(4), 557-568.

Çelikkaya, H. (2014). *Fonksiyonel Eğitim Sosyolojisi*, Ankara: Nobel Yayıncılık.

Dewey, J. (2008). *Okul ve Toplum*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Doğan, İ. (2002). *Sosyoloji*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Dönmezer, S. (1994). *Toplumbilim*. İstanbul: Beta Yayıncılık.

Drucker, P. F. (1992). *Yeni Gerçekler* (Çev. B. Karanakçı). Ankara: Türkiye İş Bankası.

Durkheim, E. (1951). *Suicide, a Study in Sociology*. New York: Free Press.

Eisenstadt, S. N. (1970). Social Change and Development. (Ed. S. N. Eisenstadt). *Readings in Social Evolution and Development* London: Pergamon Press.

Elias, J. L. (1994). *Paulo Freire: Pedagogue of Liberation*, Melbourne: Krieger Publishing.

Erdem, O. (2009). Küreselleşme ve Ulus Devletlere Etkileri, *e-Journal of New Sciences Academy*. 4-3, 241-255.

Erdoğan, İ ve Alemdar K. (2005). *Popüler Kültür ve İletişim*. İstanbul: Erk Yayıncılık.

Ergil, D. (1987). *Toplum ve İnsan*, Ankara: Turkuaz Kitabevi Yayınları.

Erkal, M. (2011). *Sosyoloji*, İstanbul: Der Yayınları.

Erkan, H. (1993). *Bilgi Toplumu ve Ekonomik Gelişme*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Eskicumalı, A. (2001). Eğitim ve Sosyal Değişme: Türkiye'nin Değişim Sürecinde Eğitimin Rolü. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(1), 109-128.

Facey, P. W. (1945). Social Control and Pressure Group. *The American Catholic Sociological Review*, 6(4), 224-231.

Fındıkçı, İ. (1998). Enformasyon Bilgi Toplumu Dosyası; Bilgi Toplumunda Eğitim ve Öğretmen. *Bilgi ve Toplum Dergisi*, 1, 83–84.

Ficher, J. (2019). *Sosyoloji Nedir?*. (Çev. N. Çelebi), Ankara: Anı Yayıncılık.

Frank, A. G. (1998). *Global Economy in the Asian Age*. Berkeley: University of California Press.

Gane, Nicholas (2005). Max Weber as Social Theorist: Class, Status, Party. *European Journal of Social Theory*, 8(2), 211-226.

Giddens, A. (2002). S*ociology*. Cambridge: Polity Publishing.

Giddens, Anthony (2012). *Sosyoloji*, (Çev. E. Rızvanoğlu). İstanbul: Kırmızı Yayınları.

Gillin, P. (2007). *The New A Marketer's Guide to the New Social Media*. California: Word Dancer Press.

Gurvitch, G (1947). *The Sociology of Law*. London: Routledge & Kegan Paul.

Haveman, R. and Smeeding, T. (2006). The Role of Higher Education in Social Mobility. *The Future of Children*, 16 (2), 125–50.

Heckman J. and Mosso, S. (2014). The Economics of Human Development and Social Mobility. *Annual Review of Economics*. 6, 689–733.

Hesapçıoğlu, M. (2001). *Postmodern/Küresel Toplumda Eğitim, Okul ve İnsan Hakları. 21. Yüzyılda Eğitim ve Türk Eğitim Sistemi.* İstanbul: Serdar Eğitim Araştırma Yayıncılık.

Hodkinson, P. (2011). *Media, Culture and Society.* London: Sage Publication.

Hollingshead, A. B. (1941). The Concept of Social Control. *American Sociological Review*, 6(2), 217-224.

İnal, K. (2004). *Eğitim ve İktidar*: *Türkiye'de Ders Kitaplarında Demokratik ve Milliyetçi Değerler*, Ankara: Ütopya Yayınevi.

Janowitz, M. (1975). Sociological Theory and Social Control. *American Journal of Sociology*, 81(1), 82-108.

Karaboğa, M. T. (2018). Küreselleşme Sürecinin Eğitim Kurumları Üzerindeki Etkilerine Yönelik Bir Tartışma. *Akademik Bakış Dergisi*, 66, 134-144.

Karlsen, G. E. (2002). Eğitim Yönetişimi Küreselleşme ve Demokrasi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(1), 93-104.

Kellner, D. (2002). Yeni Teknolojiler/Yeni Okur-Yazarlıklar: Yeni Bin Yılda Eğitimin Yeniden Yapılandırılması (Çev. A. Taşkent). *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 2(1), 105-132.

Kızılçelik, S. ve Erjem, Y. (1994). *Sosyoloji Terimler Sözlüğü*, Ankara: Atilla Kitabevi.

Kongar, Emre (2019). *Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Ger*çeği. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Korkmaz, D. (2011). Sosyal Hareketlilik: Eğitim ve Mesleğinin Sosyal Hareketliliğe Etkisi. İstanbul *Journal of Sociological Studies* , (31), 79-92.

Linton, R. (1936). *The Study of Man: An Introduction*. New York: Appleton Century Company.

Macionis, J. J., Gerber, L. M. (2011). *Sociology*. Toronto: Pearson Prentice Hall.

Marshall, G. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*. (Çev. O. Akınbay ve D. Kömürcü). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

Merton, R. K. (1957). The role set: Problems in Sociological Theory. British Journal of Sociology, 8, 106–120.

Modelski, G., Devezas, T., Thompson and William R. (2007). *Globalization as Evolutionary Process: Modeling Global Change*. London: Routledge.

Nadel, S. F. (1968), Social Control and Self-Regulation, (Ed. Walter Buckley). *Systems Research for Behavioral Sciencesystems Research*. London: Routledge.

Nazimuddin, S. K. (2014). Social Mobility and Role of Education in Promoting Social Mobility. *International Journal of Engineering and Research*, 3(7), 176-179.

Nutini, Hugo G. (2011). Acculturation, (Ed. D. Carrasco). *The Oxford Encyclopedia of Mesoamerican Cultures* içinde, Oxford: Oxford University Press.

Oberg, K. (1960). Culture Shock: Adjustment to New Cultural Environments. *Practical Anthropology*, 7, 177-182.

, J. (2019). Herbert Spencer, Sociologcal Theory and the Professions*, Frontiers in Sociology*, https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fsoc.2019.00077/full (Erişim Tarihi: 02.06.2021)

Oktik, N. (2002). Globalleşme ve Yüksek Öğrenim. *Doğu Batı Dergisi*, 5(18), 197.

Ridgeway, C. L. and Correll, S. (2006). Consensus and the Creation of Status Beliefs. *Social Forces*, 85: 431-453.

Rifkin, J. (1996). New Technology and the End of Jobs, *In the Case Against the Global Economy*, San Fransisco: Sierra Club, 108-125.

Robertson, R. (1992). *Globalization, Social Theory and Global Culture*. London: Sage Publishing.

Ross, E. A. (2009). *Social Control: A Survey of the Foundations of Order*, New York: Routledge.

Sauder, M., Lynn, F., Podolny, J. (2012). Status: Insights from Organizational Sociology. *Annual Review of Sociology*, 38: 267–283.

Sayılan F. (2007). Küreselleşme ve Eğitimdeki Değişim, (Ed. E. Oğuz, A. Yakar). *Küreselleşme ve Eğitim* içinde, 59-82, Ankara: Dipnot Yayınları.

Sharp, R., Green, A., Sharp, L. J., Green, R., and Lewis, J. (2017). *Education and Social Control: A Study in Progressive Primary Education*. London: Routledge.

Shor, I. (1987). *Educating the educators: A Freirean Approach to the Crisis in Teacher Education*, Portsmouth: Boyton/Cook Publishers.

Simmel, G. (1971*). Georg Simmel on* İndividuality *and Social Forms: Selected Writings.* Chicago: University of Chicago Press.

Sorokin, P. A (1927). Social Mobility, New York: The Free Press.

Standish, A. (2014). What is Global Education and Where Is It Taking Us?. *The Curriculum Journal*. 25(2), 166–186.

Şaylan, G. (2016). *Değişim, Küreselleşme ve Devletin Yeni* İslevi. Ankara; İmge Yayınevi.

Tezcan, M. (1990). *Eğitim Sosyolojisi*. Ankara: A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayınları.

Tezcan, M. (1993). *Eğitim Sosyolojisinde Çağdaş Kuramlar ve Türkiye*, Ankara: A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.

Tezcan, M. (2012). *Sosyolojiye Giriş*, Ankara: Anı Yayıncılık.

Wallace, R. A. and Wolf A. (2020). Çağdaş Sosyoloji Kuramları, (Çev. L. Elburuz ve M. R. Ayas). İstanbul: Doğu Batı Yayınları.

BÖLÜM **2**

Sosyolojik Düşüncenin Öncüleri

Öğr. Gör. Dr. İbrahim AKSAKAL

1. Giriş

Skolastik düşüncenin hâkim olduğu Orta Çağ Avrupa'sında inanç merkezli eğitim sistemi benimsendiği için eğitim hizmetleri kilise ve manastırlar tarafından yürütülmüştür. Rönesans ve Reform Dönemlerinde değişim süreci başlamış, Aydınlanma Çağı'ndan itibaren akılcı ve özgür düşünceye dayalı eğitim politikaları benimsenerek eğitim reformları yapılmıştır. Bu dönemden sonra Avrupalı devletler eğitim politikalarında pozitivist anlayışı benimsemiştir. Ayrıca batılı devletlerin eğitim politikalarını etkileyen bir başka unsur da dönemin sosyal, siyasal ve ekonomik koşulları olmuştur.

Osmanlı'da ise eğitim sistemi 19. yüzyıla kadar inanç merkezli yürütülmüştür. Tanzimat ve Meşrutiyet Dönemi ile birlikte eğitim reformları yapılmış ve çağdaş eğitim sistemi inşa edilmeye çalışılmıştır. Türk eğitim sisteminde çağdaşlaşma çalışmaları Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasından sonra hız kazanmış ve çeşitli eğitim reformları yapılarak eğitim sistemi kurumsallaştırılmıştır.

Bu kısa tarihi bilgi bir taraftan Türk eğitim sisteminin bu gününü anlamak diğer taraftan da bu ünitede ele alacağımız sosyologların eğitim görüşlerini doğru analiz edebilmek için önemlidir. On dokuzuncu yüzyılda başta batılı devletlerde olmak üzere birçok dünya devletinde sanayileşme süreci yaşanmış ve geleneksel yaşam biçimi hızlı bir şekilde terkedilmeye başlanmıştır. Yine bu dönemde bir taraftan ulus devlet politikaları hız kazanırken diğer taraftan da eşitlik, özgürlük, demokrasi, insan hakları vb. kavramlar tartışılmaya devam edilmiştir. Sanayileşme, sekülerleşme, pozitivizmin yayılması ve siyasal yapıların değişmesi gibi süreçler hem birbirleriyle ilişkilidir hem de çağdaş eğitim sisteminin yapılandı-

rılması ve kurumsallaşmasında önemli derecede etkili olmuştur. Yani dönemin eğitim politikaları, yine dönemin ekonomik yaşam biçimiyle, bilim anlayışıyla ve devlet politikalarıyla ilişkilidir ve bu ilişki günümüzde de devam etmektedir.

Bu nedenle dönemin Avrupalı düşünürleri, sosyal, siyasal ve ekonomik hususlarla birlikte eğitim sistemleri hakkında da çeşitli fikirler beyan etmiştir. Başta Ziya Gökalp olmak üzere Türk sosyologları da Avrupalı düşünürlerin fikirlerinden etkilenerek geliştirdikleri eğitim paradigmalarıyla Türk Devleti'nin eğitim politikasında doğrudan veya dolaylı olarak etkili olmuştur.

Özetle, burada ele alacağımız sosyologların eğitim paradigmaları, yaşadıkları dönemin toplumsal koşullarıyla biçimlenmiştir. Bu eğitim paradigmalarını bilmek, alternatif bakış açılarına sahip olmamızı ve bugünün eğitim sistemlerinin temellerinin atıldığı koşulları doğru anlayabilmemizi sağlayacak; ayrıca düşünce zenginliğimizi güçlendirecektir. Bunun yardımıyla eğitim problemlerini daha iyi analiz edebilecek, eğitimin dünü, bugünü ve yarını ile ilgili çok yönlü bir bakış açısına sahip olabileceğiz.

2. İbn-i Haldun (1332-1406)

On dördüncü yüzyıl düşünürlerinden olan İbn-i Haldun tarih, siyaset ve sosyoloji alanlarında çeşitli çalışmalar yapmış, sosyoloji biliminin öncü isimlerindendir. Mukaddime adlı eserinde toplum, ekonomi, siyaset, asabiyet, tarih ve din konuları üzerinde durmuş ve çalışmalarına *ümran bilimi* adını vermiştir. Toplumların büyüme, gelişme ve çöküş olmak üzere üç farklı aşamadan geçtiğini düşünmesi nedeniyle organizmacı toplum anlayışına sahiptir.

İbn-i Haldun, insanın toplumsal bir varlık olduğunu ve varlığını sürdürebilmek için buna mecbur olduğunu söyler. Birey, toplumun diğer üyeleriyle birlik olup toplumsal dayanışma sistemini geliştirmek zorundadır. Aksi taktirde doğayla mücadele edemez, ihtiyacı olan savunma gücüne sahip olamaz ve varlığını sürdüremez. Bu nedenle İbn-i Haldun'a göre toplumsallaşma zorunlu bir ihtiyaçtır (Yavuz, 2013). İnsanların bir arada yaşama ve dayanışma ihtiyacı onu asabiyet kavramına götürmüştür. *Asabiyet,* insanlar arasındaki dayanışma bağıdır ve bu bağ çevresel koşullardan doğmaktadır. İnsanlar, tehditlerden korunabilmek için kendileriyle aynı kaderi paylaşan kişilerle güç birliği yapar ve bir dayanışma duygusu geliştirir. Bu dayanışma, onların zor şartlarda ayakta kalmasını sağlar ve zamanla grup bilinci veya diğer bir ifadeyle *kolektif bilinç* oluşturur. Bu sayede toplumlar bir bütün halinde hareket etmeye başlar. Yine bu bağ sayesinde insanlar arasında millet veya ümmet gibi bilinçler oluşur. Bu bağ *nesep asabiyeti* ve *sebep asabiyeti* olmak üzere iki şekilde ortaya çıkar. Nesep asabiyeti, aynı soydan gelen insanlar arasındaki dayanışma türüdür ve irade dışı

Kaynakça

Aksakal, İ. (2021). Durkheim'in Ahlak Eğitimi ve İdeal Vatandaş Modeli. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*.

Althusser, L. (2000). *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları.* İstanbul: İletişim Yayınevi.

Aron, R. (2000). *Sosyolojik Düşüncenin Evreleri.* Ankara: Bilgi Yayınevi.

Aslan, B., & Topçu, İ. (2010). Politeknik Eğitimin Ortaya Çıkışı Ve Uygulamaları. *E-International Journal Of Educational Research 1(2)*, 17-34.

Bourdieu, P. (1997). *Toplumbilim Sorunları.* İstanbuş: Kesit Yayıncılık.

Bourdieu, P. (2015). *Devlet Üzerine.* İstanbul: İletişim Yayınevi.

Bourdieu, P., & Passeron, J.-C. (2014). *Varisler - Öğrenciler ve Kültür.* Ankara: Heretik Yayınevi.

Durkheim, E. (2016). *Ahlak Eğitimi.* İstanbul: Cem Yayınevi.

Eagleton, T. (2011). *Marx Neden Haklıydı?* İstanbul: Yordam Kitap.

Freund, J. (2014). Max Weber Zamanında Alman Sosyolojisi. T. Bottomore, & R. Nispet içinde, *Sosyolojik Çözümlemenin Tarihi* (s. 175). İstanbul: Kırmızı Yayınevi.

Giddens, A. (2012). *Sosyoloji.* İstanbul: Kırmızı Yayınları.

Haldun, İ.-i. (2004). *Mukaddime.* Ankara: Yeni Şafak Kültür Armağanı.

İpek, F. (2012). İbn-İ Haldûn'un Eğitim Anlayışında Bir Değer Olarak İnsan. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori ve Uygulama*, (6), 19-30.

Kızılçelik, S. (2016). *Sosyoloji Tarihi 3* . Ankara: Anı Yayıncılık.

Kızılçelik, S. (2018). *Çağdaş Sosyal Teorisyenler.* Ankara: Anı Yayıncılık.

Kale, M., & Nur, I. (2016). Karl Marx Ve Marksist Teori Açısından Eğitim Ve Toplumsal Cinsiyet. *Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 13(1)*, 40-55 .

Kaymak, M. (2019). Max Weber Toplum Kuramı ve Eğitime Dair Görüşleri. *Eleştirel Pedegoji (62)*, 46-51.

Marks, K., & Engels, F. (2003). *Kominist Parti Manifestosu.* İstanbul: Eriş Yayınları.

Meriç, C. (2012). *Saint-Simon ilk Sosyolog ilk Sosyalist.* İstanbul: İletişim Yayınları.

Meriç, C. (2015). *Umrandan Uygarlığa.* İstanbul: İletişim Yayınları.

Palabıyık, A. (2020). Pierre burdieu Sosyolojisinde Habitus, Sermaye ve Alan Üzerine. *Habitus Toplum Bilim Dergisi (1)*, 1-22.

Ritzer, G. (2008). *Modern Sosyoloji Kuramları.* Ankara: Deki Yayıncılık.

Ritzer, G. (2013). *Klasik Sosyoloji Kuramları.* Ankara: De Ki Yayınevi.

Slattery, M. (2008). *Sosyolojide Temel Fikirler.* İstanbul: Sentez Yayıncılık.

Sorokin, P. A. (1994). *Çağdaş Sosyoloji Kuramları.* Ankara: Türkiye Cumhuriyeti Kültür Bakanlığı.

Spencer, H. (2020). *Zihin, Ahlak ve Beden Eğitimi.* Ankara: Pegem Yayınevi.

Swartz, D. (2011). *Kültür Ve İktidar Pierre Bourdieu'nün Sosyolojisi.* İstanbul: İletişim Yayınevi.

Swingewood, A. (1998). *Sosyolojik Düşüncenin Kısa Tarihi.* Ankara: Bilim ve Sanat Yayınevi.

Swingewood, A. (2014). *Sosyoljik Düşüncenin Kısa Tarihi.* İstanbul: Agora Kitaplığı.

Şavran, T. G. (2013). Sosyolojide İlk Dönem Gelişmeler. S. Suğur içinde, *Klasik Sosyoloji Tarihi* (s. 32-61). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Tan, M. (1990). Eğitim Sosyolojisinde Değişik Yaklaşımlar: İşlevsel Paradigma ve Çatışmacı Paradigma. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi 23(2)*, 557-571.

Tezcan, M. (1981). *İbn-i Haldun›un Eğitime İlişkin Görüşleri.* Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 14 (1), 1981, 2 .

Tezcan, M. (1984). *Eğitim Sosyolojisi Kuram ve Sorunlar.* Ankara: Çağ Yayınevi.

Tezcan, M. (2012). *Sosyoloji.* Ankara: Anı Yayıncılık.

Tezcan, M. (2015). *Eğitim Sosyolojisi.* Ankara: Anı Yayıncılık.

Wallace, R. A., & Wolf, A. (2012). *Çağdaş Sosyoloji Kuramları.* Ankara: Doğu Bayı Yayınevi.

Waters, M. (2009). *Modern Sosyoloji Kuramları.* İstanbul: Gündoğan Yayınevi.

Weber, M. (1993). *Sosyoloji Yazıları.* İstanbul: Hürriyet Vakfı Yayınları.

Yaşa, A. G. (2018). Herbert Spencer Sosyolojisinde Sosyal Evrimcilik Ve Liberalizm Etkileri. *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 10 (19): 593-605.

Yaşar, Ö. (2020). Öncü, Kurucu ve Modern Sosyologların Eğitim Görüşleri. M. Avcı, & A. Özalp içinde, *Eğitim Sosyolojisi* (s. 39-75). İstanbul: Lisans Yayıncılık.

Yanıklar, C. (2010). Kültürel Sermaye, Eğitim Ve Toplumsal Tabakalaşma: Pierre Bourdieu'nün Yeniden Üretim Kuramına Eleştirel Bir Bakış. *Sosyoloji Dergisi (22)*, 121-138.

Yavuz, S. (2013). İlm-i Umran'ın Konusu ve Yöntemi Üzerine Bir Litaratür Analizi. *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (40), 319-347.

Zincirkıran, M. (2015). *Sosyoloji.* Bursa: Dora Yayıncılık.

BÖLÜM **3**

Eğitim Sosyolojisinde Yöntem ve Teknikler

Dr. Öğr. Üyesi Enver DURUALP

1. Giriş

Modern dünyaya ait girişim olarak ortaya çıkan sosyal bilimler, 19. yüzyıl Avrupası'nda "insan" ve "toplum" ile ilgili sorunları çözmek amacıyla modern bilimin temel ilkeleri üzerinde inşa edilmişti. De Saint-Simon (1760-1825) ve Auguste Comte (1798-1857) bu ilkeleri sosyal bilimlere sistemli bir biçimde uygulayıp beşerî ve toplumsal olayları inceleyerek doğru bilgiye ulaşmak için doğa (deneysel) bilimlerinin yöntemlerini kullanmışlardı. Ancak bu yaklaşım birçok yönden eleştirilse de günümüzde dahi etkisini yitirmemiş, sosyal bilimlerin kurumsallaşmasında oldukça etkin bir rol oynamıştı. Hem pozitivizminin en önde gelen temsilcisi hem de modern sosyolojinin kurucusu olarak kabul edilen Auguste Comte, sosyolojinin doğa bilimleri üzerinde şekillendirilmesi gerektiğini düşünmüş ve Fransız Devrimi'nden sonra ortaya çıkan toplumsal karmaşayı yeni bir toplumsal düzenleme ve reform ile ortadan kaldırmayı amaçlamıştı (Dağtaşoğlu, 2016:362-365; Giddens, 2012:19; Sönmez, 2010:161).

Kuşkusuz 19. yüzyıl büyük kırılmaların, toplumsal ve siyasal dönüşümlerin yaşandığı; Batı dünyasının sanayi ortak paydasında bir araya gelerek Doğu toplumları üzerinde egemenlik kurmaya başladığı çağdır. Bu zaman zarfında özellikle Batı Avrupa'da yaşanan Sanayi Devrimi ve Fransız Devrimi modern sosyoloji açısından dönüm ve kırılma noktalarını oluşturur. Bu dönemde Avrupa, bir yandan Sanayi Devrimi ile zenginlik birikimini sermayeye dönüştürürken diğer yandan Fransız Devrimi ile uluslaşma sürecine giren toplumlar ulus devlet olma yolunda önemli adımlar atmışlardı (Köktürk, 2021:81). Batı Avrupa'nın içinde bulunduğu tarihsel ve toplumsal koşullara bağlı olarak ortaya çıkan bu toplumsal

değişim ve dönüşümler, Avrupa'da toplumsal sorunların, buhran ve çalkantıların önemli nedenlerinden biri olmuştu. Büyük ölçüde Sanayi Devrimi ile sanayileşmenin neden olduğu ve özellikle Batı Avrupa toplumlarını uzunca bir süre meşgul eden toplumsal sorun, buhran ve çalkantıların toplum üzerindeki olumsuz etkilerinin azaltılmasına yönelik çözüm arayışı, sosyolojinin bilimsel bir disiplin olarak bilinçli bir şekilde ortaya çıkmasıyla sonuçlanmıştı (Sucu, 2019:24).

19. yüzyılın klasik sosyologları kuramsal olarak kendi sistemlerini geliştirirken makro sosyolojik bir yaklaşım benimseyerek eğitim olgusuyla da ilgilenmişlerdi. Eğitim sosyolojisinin kurucuları arasında sayılan Emile Durkheim sosyolojinin "kesin bir bilim" olarak inşa edilmesi için çalışmıştı. Eğitimi bir "toplumsal olay" olarak kabul edip tıpkı doğa bilimlerinde olduğu gibi hem sosyolojide hem de eğitimde bilimsel yöntemin kullanılabileceğinde ısrarcı olmuştu (Tezcan, 1985:5-6). "Sosyolojik Yöntemin Kuralları" adlı eserinde toplumsal olgu ve olaylar arasında çok genel bağlar bulunduğunu öne sürmüş ve toplumsal olay ve olguları birer "şey" (nesne) olarak bütün önsel düşünceleri sistematik olarak dışarıda bırakmak suretiyle dışsal şeylermiş gibi dışarıdan sadece empirik gözlemle incelemek gerektiğini ifade etmişti. Ayrıca toplumsal olay ve olgulara yönelik fazla bireysel olma ihtimali taşıyan soyut verilerin elenmesi gerektiğini belirtmişti (Durkheim, 2016:60-73). Durkheim'ın özellikle yöntem konusunda sağladığı katkılar, sosyolojinin müstakil bir bilim dalı olarak kurumsallaşmasını sağlamıştı.

Sosyoloji müstakil bir sosyal bilim dalı olarak bilimsel yöntem kullanır. "Kanıtlanmış bilgi elde etmek için izlenen yol" şeklinde tanımlanan bilimsel yöntem (Düztepe, 2004:50), tanım, gözlem ve sistemleştirme aşamalarından meydana gelir (Doğan, 2021:16). Birinci aşama planlama aşamasıdır. Bu aşamada bir kurama dayalı olarak varsayım/sorun tanımlaması ile birlikte bir araştırma projesi hazırlanır. İkinci aşama hazırlanan bu projeye göre araştırmanın gerçekleştirilmesi aşamasıdır. Bu aşamada uygulamalar, izlemeler ve değerlendirmeler yer alır. Üçüncü aşama ise araştırma raporunun yazım aşamasıdır. Bu aşamada da sistemli bir şekilde belirli bir sıranın izlenmesi, metodolojiye uyulması gerekir. Metodolojik olarak bir araştırmada veriler toplanır, analiz edilir, yorumlanır ve değerlendirilir. Bu sürecin sonunda veriler bilgi haline getirilmiş olur. Araştırmanın verileri araştırmanın yöntem ve tekniklerine göre değerlendirilir (Usta, 2011:177-178).

Temel nitelikleri yukarıdaki paragrafta belirtilen bilimsel yöntemin aşamaları ise şu şekildedir (Düztepe, 2004:50):

- Güçlüğün sezilmesi (bir ihtiyacın ortaya çıkması).
- Güçlüğün araştırılacak bir problem olarak tanımlanması.

Kaynakça

Aksu, H. H. (2009). Questionnaries and Interviews in Educational Researches. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,13(1): 201-216.

Arıkan, R. (2018). Anket Yöntemi Üzerinde Bir Değerlendirme. Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,1(1), 97-159.

Arslan, Y. (2017). Tarih ve Sosyoloji Bölümleri için Yeni Arayışlar: Geronto–Tarih ve Geronto-Sosyoloji. Uluslararası Anadolu Sosyal Bilimler Dergisi,1(1), 5-15.

Batman, H. Ç. (2014). Eğitim Kurumlarında Yaşanan Çatışmaların Örnek Olaylarla Çözümü. Akademik Bakış Dergisi, (46), 132-145.

Bilik, E. (2016). Psikodramada İnanç ve İnancın Ele Alınması 'İnanıyorum Öyleyse Varım'. Uluslararası Grup Psikoterapiler ve Psikodrama E-Dergisi, (3), 24-31.

Birkök, M. C. (1998). Sosyolojik Düşünme ve Metodolojisi. Erişim Adresi: [http://dlc.dlib.indiana.edu/dlc/bitstream/handle/10535/24/Birkok_Metodoloji.pdf;jsessionid=8D2B7659C09D0B2FE4E3F0090847BE9F?sequence=1]. Erişim Tarihi: 20.08.2021.

Büyüköztürk, Ş. (2004). Anket Geliştirme. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi,3(2), 133-151.

Cohen, L., Manion, L. and Morrison, K. (2007). Research Methods in Education. UK: Routledge.

Cole, N. L. (2019). Ne Nomotetik ve İdiografik Anlam ve Araştırmada Neden Önemlidir?. Erişim Adresi: [https://www.greelane.com/tr/bilim-teknoloji-matematik/sosyal-bilimler/nomothetic-3026355/]. Erişim Tarihi: 24.08.2021.

Çelikkaya, H. (2019). Fonksiyonel Eğitim Sosyolojisi. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Çulhaoğlu, M. (2019). İki Yaklaşım Üzerine. Erişim Adresi: [https://ilerihaber.org/yazar/iki-yaklasim-uzerine-102267.html]. Erişim Tarihi: 24.08.2021.

Dağtaşoğlu, A. E. (2016). Sosyal Bilimlerin Epistemolojik Temelleri. Kutadgubilig Felsefe-Bilim Araştırmaları Dergisi, (32), 361-376.

Denis, P. (2008). Introduction. P. Denis and R. Ntsimane (Eds.), Oral History in a Wounded Country: Interactive Interviewing in South Africa. (ss.1-21). South Africa Republic: University Of KwaZulu-Natal Press.

Doğan, İ. (2021). Eğitim Sosyolojisi Kavramlar ve Sorunlar. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Dorak, N. (2016). Sosyometrik Bağlamda Reddedilen, İhmal Edilen ve Popüler Olan 9-10 Yaş Çocuklarının Depresyon ve Sosyal Anksiyete Düzeylerinin İncelenmesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çağ Üniversitesi, Mersin, Türkiye.

Danacıoğlu, E. (2007). Geçmişin İzleri Yanıbaşımızdaki Tarih İçin Bir Kılavuz. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Durkheim, E. (2016). Sosyolojik Yöntemin Kuralları (Ö. Doğan, Çev.). Ankara: Doğu Batı Yayınevi.

Düztepe, Ş. (2004). Araştırmalarda Bilimsel Yöntemin Kullanılması ve Araştırmanın Temel Aşamaları. Havacılık ve Uzay teknolojileri Dergisi,1(3), 49-53.

Erdoğan, A. (2013). Sosyometrinin Doğuşu ve Gelişimi. Sosyoloji Dergisi,3(27), 387-414.

Erginer, G. (1980). Monografi Yönteminin Ana Nitelikleri (Halk Biliminde Monografik Çalışmalar). Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Antropoloji Dergisi, (12), 257-267.

Erten, H. (2014). Nitel Araştırma Teknikleri (Gözlem, Doküman İnceleme). N. Ataç (Ed.), Araştırma Yöntem ve Teknikleri. (ss. 1-30). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.

Giddens, A. (2012). Sosyoloji: Kısa Fakat Eleştirel Bir Giriş (Ü. Y. Battal, Çev.). Ankara: Siyasal Kitabevi.

Güçlü, M. (2013). Eğitim Tarihi Araştırmalarında Sözlü Tarih Uygulaması. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi,11(1), 100-113.

Haydari, A. N. (2015). Gözlem. Erişim Adresi: [https://www.academia.edu/12783061/G%C3%B6zlem_Y%C3%B6ntemi]. Erişim Tarihi: 29.08.2021.

İbanoglu, E. , Çetin, S. , Soydal Darıcı, G. , Kuloğlu, B. ve Çobanoğlu, G. (2019). Psikodramanın "Karşılaşma, Eşleme, Gerçeklik ve Artı Gerçeklik" Temel Kavramları ile Küçük Prens Kitabının İncelenmesi. Kriz Dergisi,27(1), 28-43.

Kaner, S. (1989). Psikodrama-Kuram, Teknik ve Araçlar. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi,23(2), 457-480.

Kılıç, M. (2019). Psikodrama Grup Terapisinin Eş Bağımlıların Psikopatolojileri, Stresle Başa Çıkma Biçimleri, Benlik Saygıları, Algılanan Sosyal Destek ve Eş Bağımlılığa Etkisi (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ege Üniversitesi, İzmir, Türkiye.

Kızıloluk, H. (2013). Eğitimin Toplumsal Temelleri. Ankara: Anı Yayıncılık.

Köklü, N. (1994). Örnek Olay Çalışma Metodları. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 27(2), 771-779.

Köktürk, G. V. (2021). Tarihsel Gelişim Süreci İçerisinde Türk Sosyolojisi. Sosyolojik Bağlam Dergisi,2(1), 77-92.

Kuzu, A. (2013). Veri Toplama Yöntem ve Araçları. A. A. Kurt (Ed.), Bilimsel Araştırma Yöntemleri. (ss. 93-115). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.

Moreno, J. L. (1961). Sosyometrinin Temelleri (N. Ş. Kösemihal, Çev.). İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi,2(16), 63-90.

Neuman, W. L. (2014). Social Research Methods: Qualitative and Quantitative Approaches. USA: Pearson Education Limited.

Özmen, M. ve Timur, N. (2009). Müşteri Değeri Üzerine Etnografik Bir Örnek Olay İncelemesi. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, (24). Erişim Adresi: [https://dergipark.org.tr/tr/pub/dpusbe/issue/4766/65531]. Erişim Tarihi: 24.08.2021.

Özsoy, M. (2021). Toplumsal Tarihe Sinema Penceresinden Bir Bakış: Bir Sözlü Tarih Çalışması (Yayınlanmamış Doktara Tezi). Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Ankara, Türkiye.

Sağlam, M. (2015a). 12th September Coup d'etat and the Madia in the Narratives of Primary School Students as their Educational Experiences in the 1980s' Turkey. Journal for Critical Education Policy Studies, 13,(1), 124-147.

Sağlam, M. (2015b). Primary School Students of 1980s' Turkey Remembering their Teachers. Educational Research and Reviews, 10, (6), 761-768.

Sak, R. , Şahin Sak, İ. T. , Öneren Şendil, Ç. ve Nas, E. (2021). Bir Araştırma Yöntemi Olarak Doküman Analizi. Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi,4(1), 227-256.

Salman-Yıkmış, M. (2016). Sözlü Tarihin Radikal Potansiyeli. ViraVerita E-Dergi, (3), 28-40.

Sammut-Bonnici, T. and McGee, J. (2014). Case Study. C. L. Cooper (Ed.), Wiley Encyclopedia of Management Volume 12 Strategic Management., (ss. 45-46). United Kingdom: Wiley.

Sönmez, V. (2010). Auguste Comte (1798-1857) Pozitivizm (Olguculuk). Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi,3(3), 161-163.

Sönmez, V. ve Alacapınar, F. G. (2016). Örneklendirilmiş Araştırma Yöntemleri. Ankara: Anı Yayıncılık.

Subaşı, M. ve Okumuş, K. (2017). Bir Araştırma Yöntemi Olarak Durum Çalışması. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,21(2), 419-426.

Sucu, İ. (2019). Sosyolojinin Doğuşuna Devrimin Etkisi: Endüstri ve Fransız Devrimleri. İçtimaiyat Sosyal Bilimler Dergisi, (1), 23-46.

Şatıroğlu, A. (2012). J. L. Moreno ve Sosyometri Üzerine. İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi,3(5), 111-126.

Şenel, A. (2013). 50 Soruda Bilim ve Bilimsel Yöntem. İstanbul: Bilim ve Gelecek Kitaplığı.

Tekin, H. H. (2006). Nitel Araştırma Yönteminin Bir Veri Toplama Tekniği Olarak Derinlemesine Görüşme. İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi,3(13), 101-116.

Tezcan, M. (1985). Eğitim Sosyolojisi. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.

Tokmak, M. (2016). Sözlü Tarih ve Derinlemesine Görüşme. Ardahan Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,2(3), 83-98

Ulupınar-Alıcı, S. (2008). Psikodrama I: Geçmişlten Geleceğe, Rüyadan Gerçeğe. Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi,5(2), 5-8.

Usta, A. (2011). Bilimsel Araştırmalarda Problematik: Projelendirme ve Raporlaştırma. Akademik Yaklaşımlar Dergisi,2(2), 176-197.

Wall, J. (2011). Can Democracy Represent Children? Toward a Politics of
Rytgers University, Sage, https://chd.sage.pub.com/content/19/1/86.full.pdf+html.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2000). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yıldırım-Becerikli, S. (2003). Halkla İlişkilerde Eleştirel Bir Yaklaşım; Örgüt İçi Halkla İlişkilerde Sosyodrama Kullanımı ve İş Doyum Düzeyi Arasındaki İlişki: İlkokul Öğretmenleri Üzerinde Bir Araştırma (Yayınlamamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara, Türkiye.

Yıldırım-Becerikli, S. (2006). Örgütlerde Sosyodrama Kullanımı ve İşdoyumu Düzeyi Arasındaki İlişki: İlkokul Öğretmenleri Üzerinde Bir Araştırma. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (15), 113-135.

Yıldırım-Becerikli, S. (2014). Kurum İçi Halkla İlişkiler Faaliyetleri İçin Alternatif Bir Yöntem: Sosyodrama. Selçuk İletişim,2(3), 138-148.

Yıldız, H. (tarihsiz). Sosyal Bilimlerde Yöntem. Erişim Adresi: [http://auzefkitap.istanbul.edu.tr/kitap/isletme_ue/sosyalbilimlerdey%C3%B6ntem.pdf]. Erişim Tarihi: 29.08.2021.

Yücedağ, A. (1992). Anket Geliştirilmesi ve Uygulanması. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi,26(2), 443-454.

Yüksel, A.N. (2020). Nitel Bir Araştırma Tekniği Olarak: Görüşme. International Social Sciences Studies Journal,6(56), 547-552.

BÖLÜM **4**

Sosyolojik Kuramlar ve Eğitim

Doç. Dr. Ayşe SOYLU

1. Giriş

Sosyoloji kuramlarında hem tarihsel sıralanım hem topluma ve insana bakış açısından iki farklı temel yaklaşım söz konusudur. Bunlar makro ve mikro sosyolojik yaklaşımlar olarak tanımlanmaktadır. Makro sosyolojik yaklaşımlar toplumu bir bütün olarak ele alıp yapısal çözümlemelerle ilgilenir. Buna göre merkezde bireyler değil sosyal sistemler vardır. Mikro sosyolojik yaklaşımlar ise insan davranışlarını ve sosyal sistemleri anlamak için, toplumu onu oluşturan bireylerin öznelliği üzerinden değil de bu bireyleri nesneleştiren ve yapıyı ön plana çıkaran makro sosyolojik kuramların pozitivizmden esinlenen bu yapısına ilişkin bir eleştiriden doğmakta ve insanların gündelik yaşamlarına, gündelik yaşamlarındaki sorunlarına, öznelliğine ve etkileşimlerine odaklanılması gerektiğini savunmaktadır. Makro sosyolojik çalışmalara göre daha küçük ölçekli olan bu yaklaşım bireylerin yaşamlarını daha küçük bağlamlarda inceleme eğilimindedir. Makro sosyolojik yaklaşımlar topluma yukarıdan, kuş bakışı gibiyken, mikro sosyolojik yaklaşım şehrin bir caddesindeki sosyal etkileşime karşılık gelmektedir (Bahar, 2009). İnsan ve topluma ilişkin betimleme biçimlerine göre İşlevselcilik ve Çatışmacılık makro sosyolojik kuramlar olarak tanımlanırken, Simgesel Etkileşimcilik, Fenomenoloji ve Etnometodoloji mikro sosyolojik kuramlar olarak tanımlanmaktadır.

Sosyoloji kuramlarının insana ve topluma bakış açısındaki makro düzlemden mikro düzleme doğru ilerleyişi eğitim sosyolojisine de yansımış ve eğitim sosyolojisinin gündemi ve araştırma odağı 1960'lardan itibaren değişmeye başlamıştır (Tan, 1993). Makro sosyolojik yaklaşım çerçevesinde eğitim sosyolojisinde iki temel paradigma söz konusudur: İşlevselci ve çatışmacı paradigma. İşlevselci

kuram üzerinden gelişen yaklaşım toplumu birbiriyle ilişkili parçalardan oluşan bir organizma gibi tanımlar ve toplumu oluşturan üyelerin belirli normlar ve değerler çerçevesinde bir uzlaşı içinde olmasının önemi üzerinde dururlar. Buna göre eğitimin işlevi bireyi içine doğduğu toplumsal bağlamda sosyalleştirmektir. Çatışmacı paradigma ise toplumda eğitimin yerini güç ilişkileri bağlamında açıklama girişimindedir. İşlevselci ve çatışmacı yaklaşımların belirlenimci olması ve öznelliği yok sayması, özellikle çatışmacı kuramın eğitim süreçleri ve eğitimin içeriği konusunda sessiz kalması ve okulların iç sisteminin kara bir kutu gibi görülmesi şeklindeki makro sosyolojinin eksikliğinden doğan yorumcu paradigma çerçevesinde yeni eğitim sosyolojisi yaklaşımları gelişmiştir (Pink ve Noblet, 1995). Makro sosyolojik yaklaşımın etkileşime vurgu yapmaması da eğitim sistemini anlamak için gerekli olan simgesel etkileşimcilik, fenomenoloji, etnometodoloji ve eleştirel eğitim gibi alternatif yaklaşımlara kaynaklık etmiştir.

Eğitim sosyolojisinde makro kuramlardan mikro kuramlara geçişin ana akım sosyolojideki değişime koşut örüntüsü beraberinde eğitime ve okula ilişkin yeni sorgulamalar getirmiştir. Makro kuramların belirlenimci yaklaşımına karşı eğitim kurumlarından ilişkilerin insanlar tarafından nasıl yapılandırdığı, okulların toplumu nasıl değiştirdiği ya da yeniden ürettiği soruları (Pink ve Noblet, 1995), bireylerin çevrelerindeki olayları ve durumları nasıl gördüğü, bunlara nasıl tepki verdikleri, eğitim özelinde sınıf içi etkileşim süreçleri, bilginin kullanımı ve yönetimi ve öğretim programlarının içeriği (McKenzie, 2001) gibi konular merkeze alınmıştır. Bu paradigmalar hem kendisine kaynaklık eden sosyoloji kuramlarının temel argümanları hem eğitim sosyolojisi paradigması olarak eğitimi ele alış biçimleri açısından bu bölümde detaylıca sunulmuş olmakla birlikte, konuya giriş amacıyla genel bir çerçeve sunmak önemli görülmüştür. Aslında yorumcu paradigma temelinde şekillenen eleştirel pedagoji çatışmacı yaklaşımın argümanları üzerinden geliştiği için çatışmacı yaklaşımla birlikte sunulmuştur. Simgesel etkileşimcilik, fenomenoloji ve etnometodoloji yaklaşımları da işlevselci ve çatışmacı yaklaşımlar gibi bağımsız eğitim sosyolojisi paradigmaları şeklinde olmadıkları için eğitim çerçevesinde ele alınış biçimleri birlikte değerlendirilmiştir.

2. İşlevselcilik

İşlevselcilik bir toplumsal kurumun toplumdaki işlevini ve diğer toplumsal özelliklerini inceleyen ve bunu da toplumsal bütünlük açısından değerlendiren sosyolojik yaklaşımdır (Sciortino, 2009). Buna göre toplum bir zincir gibi kabul edilir ve zincirin her bir halkası toplumsal bir kurumu temsil eder. Bu halkaların herhangi birinde ortaya çıkabilecek bir bozulma zincirin tamamının dağılmasına neden olacaktır. Dolayısıyla toplumun hiçbir kısmı bütünden ayrı anlaşılamaz, tamamı birbiriyle karşılıklı ilişki ve etkileşim içindedir. İşlevselciliğin kökeni-

Kaynakça

Adorno, T. W. (2020). *Kültür endüstrisi kültür yönetimi* (Çev. M. Tüzel & N. Ülner). İstanbul: İletişim Yayınları

Adorno, T. W. & Horkheimer, M. (1995). *Aydınlanmanın diyalektiği*. (Çev. N. Ülner & E. Ö. Karadoğan). İstanbul: Kabalcı Yayınları

Apple, M. W. (2009). Müfredatın ve eğitimin yeniden yapılandırılması. *Eleştirel pedagoji söyleşileri* içinde (45-90 ss.). İstanbul: Kalkedon Yayınları

Apple, M. W. (2012). *Eğitim ve iktidar* (Çev. E. Bulut). İstanbul: Kalkedon

Assoun, P. L. (2012) *Frankfurt okulu* (Çev. I. Ergüden). Ankara: Dost Yayınevi

Bahar, H. İ. (2009). *Sosyoloji.* Ankara: USAK yayınları

Ballantine, J. H., Hammack, F. M. & Stuber, J. (2017). The sociology of education: A systematic analysis. Oxon: Routledge

Bernstein, B. (1973a). *Class, Codes and Control, Theoretical Studies Towards a Sociology of Language,* Vol:1. London, Routledge & Kegan Paul.

----------(1973b*). Class, Codes and Control, Applied Studies Towards a Sociology of Language,* Vol: 2. London, Routledge & Kegan Paul.

----------(1975). *Class, Codes and Control, Towards a Theory of Educational Transmission,* Vol:3. London: Routledge & Kegan Paul.

----------(1990). *Class, Codes and Control, The Structuring of Pedagogic Discourse*. London: Routledge & Kegan Paul.

Best, S. (2003). *A beginner's guide to social theory*. London: SAGE publications

Bourideu, P. ve Passeron, J. C. (2015). *Yeniden Üretim: Eğitim Sistemine İlişkin Bir Teorinin İlkeleri*. Heretik Yayınları: Ankara

Bowles, S. and Gintis, H. (1976). *Schooling in Capitalist America*. New York: Basic Books.

Coulon, A. (2015). *Etnometodoloji* (Çev. Ümit Tatlıcan). İstanbul: Küre Yayınları

Durkheim, E. (2014). *Toplumsal İşbölümü* (Çev. Ö. Ozankaya). İzmir: Cem yayınevi

Durkheim, E. (2015). İntihar. (Çev. Z. İlkgelen). İstanbul: Pozitif yayınları

Durkheim, E. (2016). *Eğitim ve sosyoloji* (Çev. P. Ergenekon). İstanbul: Pinhan yayıncılık

Ellsworth, E. (1989). Why Doesn't This Feel Empowering? Working through the Repressive Myths of Critical Pedagogy. *Harvard Educational Review,* 59 (3), 297-324.

Ferguson, H. (2003). Phenomenology and social theory. Ed. G. Ritzer & B. *Smart Handbook of social theory* içinde (232-248 ss). London: SAGE Publishing

Flaherty, M. G. (2009). Phenomenology. B. S. Turner (Ed.) *Social theory* içinde (218-234 ss.). Sussex: Blackwell Publishing

Freyer, H. (2012). *Sosyoloji kuramları tarihi* (Çev. T. Çağatay). Ankara: Doğubatı yayınları

Garfinkel, H. (2014). *Etnometodolojide Araştırmalar* (Çev. Ü. Tatlıcan). Ankara: Heretik Yayınları.

Giddens, A. (2009). *Sosyoloji*. İstanbul: SayYayınları.

Giroux, H. A. (2014*). Eğitimde kuram ve direniş*. (Çev. S. Demiralp). Ankara: Dost Yayınevi

E. (2014). *Günlük yaşamda benliğin sunumu* (Çev. B. Cezar). İstanbul: Metis Yayınları

Gramsci, A. (1992). *Selections from prison notebooks*. (Çev. Q. Hoare & G. N. Smith). New York: International Publishers.

Hilbert, R. A. (2009). Ethnometodology and social theory. B. S. Turner (Ed.) *Social theory* içinde (159-178 ss.). Sussex: Blackwell Publishing

Hurn, C. (2016). *Okulun İmkan ve Sınırları: Eğitim Sosyolojisine Giriş*. (Çev. Edt. Mustafa Sever). Ankara: PegemA

Husserl, E. (2015). *Fenomenoloji üzerine beş ders* (Çev. H. Tepe). Ankara: BilgeSu Yayıncılık

Löwith, K. (2003). *Max Weber and Karl Marx.* London: Routledge

Manning, P. & Smith, G. (2010). Symbolic Interactionism. Ed. A. Elliot, *The Routledge companion to social theory* içinde (37-55 ss.). Oxon: Routledge

McKenzie, J. (2001). *Changing education: A Sociology of education since 1944*. Manchester: Pearson

Mead, G. H. (2012). The self. Ed. W. Longhofer & D. Winchester, *Social Theory re-wired* içinde (423-438 ss.) New York: Routledge

Merton, R. K. (1968). *Social theory and social structure.* London: MacMillan Publishin

Natanson, M. (Eds) (1962). Introduction. A. Schutz, *The problem of social Reality: Collected papers I.* içinde. Boston: Martinus

Parsons, T. (1966). *The structure of social action.* New york: The Free Press

Parsons, T. ve Smelser, N.J. (2005). *Economy and society*. Taylor & Francis e-Library

Pink, W. T. & Noblet, G. W. (1995). *Continuity and contradiction: The futures of the sociology of education.* New York: Hampton Press

Poloma, M. M. (1993). Çağdaş Sosyoloji Kuramları. (Çev. H. Erbaş). Gündoğan Yayınları

Sarup, M. (2012). *Marxism and education*. New York: Routledge.

Schutz A., Luckmann T. (1989). *The structures of the life-world- II*. Evanston: Northwestern University Press.

Schutz, A. (1996). *Collected papers IV.* Springer Science+Business Media.

Sciortino, G. (2009). Functionalism and social systems theory. B. S. Turner (Ed.) *Social theory* içinde (106-123 ss.). Sussex: Blackwell Publishing

Sever, M. (2012). Positive social transformation in critical qualitative research in education. *Journal of Human Sciences*, *9* (1), 608–626.

Sever M. & Aypay, A. (Ed.) (2014). Öğretmenlik *halleri: Türkiye'de* öğretmen *olmak* üzerine *nitel bir araştırma.* Ankara: PegemA

Sever, M. (2015). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2014-2015 eğitim-öğretim yılı bahar dönemi Sosyal Teori dersi

Sever, M., Soğuksu, A. F., Türe, E., Koçmar, Y., Olgun, M., Üçüncü, N. & Öztürk, İ. (2016). What does **it** mean to be a student in - rent types of high schools in Turkey through the eyes of students?. *Educational Science: Theory & Practice*, 16 (1), 231-260. DOI 10.12738/estp.2016.1.0157

Sharrock, W. (2003). Fundamentals of ethnometodology. Ed. G. Ritzer & B. *Smart Handbook of social theory* içinde (249-259 ss). London: SAGE Publishing

Smith, P. (2007). *Kültürel Kuram.* (Çev. S. Güzelsarı & İ. Gündoğdu). İstanbul: Babil Yayınları

Soylu, A. (2018). Özel okullarda okul içi süreçlerin ayrıcalıklı kimliğin kurulumunda ve yeniden üretimindeki rolü [*Doktora Tezi*] Ankara Üniversitesi, Ankara.

Sultana, R. G. (1989). Transition education, student contestation and the production of meaning: possibilities and limitations of resistance theories. *British Journal of Sociology of Education*, 10(3), 287-309.

Tan, M. (1993). Eğitim sosyolojisinde değişik yaklaşımlar: Yorumcu paradigma. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi,* 26 (1).

Tucker, K. H. (2001). *Classical social theory: A contemporary approach*. Blackwell Publishing

Wallace, R. A: ve Wolf, A. (2004). Çağdaş sosyoloji kuramları: Klasik geleneğin geliştirilmesi (Çev. L. Elburuz & M. R. Ayas). Ankara: Doğubatı yayınları

Weber, M. (2011). *Protestan Ahlakı ve Kapitalizmin Ruhu* (Çev. M. Köktürk). Ankara: BilgeSu Yayıncılık

Wexler, P. (1976). *The sociology of education: Beyond Equality*. Indianapolis: Bobbs-Merrill Company.

BÖLÜM **5**

Toplumsal Süreçler ve Eğitim

Öğr. Gör. Arzu DERYA DAŞCI

1. Giriş

İnsanın sadece biyolojik bir varlık değil, hayatını devam ettirebilmek için daima etrafındaki insanlara muhtaç olan toplumsal bir varlık olduğu gerçeğinden yola çıkılarak bu bölümde öncelikle toplumsallaşma kavramı ele alınmıştır. Toplumsallaşma süreci insanın yaşamını kuşatan birçok faktörden etkilenmektedir. Toplumsallaşma sürecini ve bu sürecin insan üzerindeki olası sonuçlarını daha iyi anlayabilmek için ise aileden başlayarak bireyi çevreleyen toplumsallaşma araçlarının neler olduğuna yer verilmiştir. Ardından bütün toplumların geçmişten günümüze kendi içinde oluşturduğu hiyerarşik yapı olan toplumsal tabakalaşma kavramına, tabakalaşma tiplerine ve her bir tabakalaşma tipinin eğitime yükledikleri anlamlara değinilmiştir. Bu noktadan hareketle toplumsal tabakalaşmaya dair en önemli özelliklerden biri olan toplumsal hareketlilik konusu irdelenmiş ve eğitimin toplumsal hareketlilik üzerindeki etkisine vurgu yapılmıştır. Bölümün sonuna doğru ise toplumun dinamik bir varlık olmasından kaynaklanan ve dünyadaki gelişmelere bağlı olarak kendi yapı, sistem, kural ve değerlerinde meydana gelen değişimleri de kapsayan toplumsal değişme kavramına, toplumsal değişmeyi etkileyen faktörlere ve eğitim ile toplumsal değişme arasındaki ilişkiye vurgu yapılmıştır.

2. Toplumsallaşma

Toplumsallaşma kavramı her ne kadar günlük dilde insanların zorlanmadan ifade edebildikleri bir kelime gibi görünse de akademik olarak ifade edilmeye çalışıldığında aslında derin güçlükleri olan sosyal bir olgudur. Sosyolojik açıdan toplum-

sallaşma, zamana ve mekâna bağlı olarak insanoğlunun varlığı ile birlikte ortaya çıkan, ilkel toplumlardan günümüz modern toplumlarına kadar her toplum için geçerliliğini korumaktadır. Çünkü biyolojik bir varlık olarak dünyaya gelen insan ancak toplumsallaşma aracılığı ile yaşadığı toplumun değerlerini, kurallarını, bilgi birikimini içselleştirerek ona ait bir üye haline gelmektedir. Böylelikle insan sahip olduğu bireysel farklılıklara rağmen yaşadığı toplumla bütünleşmeyi, topluma uyumlu bir kimlik kazanmayı, toplumun kendine has belirlediği davranış ve düşünce kalıplarına uygun biçimde davranmayı öğrenmektedir (Coştu, 2009).

Özkalp (1993) ise toplumsallaşmayı insanın, insana yakışır davranışları öğrenmesi süreci şeklinde ifade etmektedir. Çocuğun dünyaya gelmesi ile başlayan bu süreç onun dilini, içinde bulunduğu kültürünü öğrenmesini ve öğrendiklerini gelecek kuşaklara aktarmasını içerir. Böylelikle insan yaşadığı toplum içinde bir kişilik kazanır. Toplumsallaşma, topluma dâhil olan yeni bireylere o toplumda var olan yerleşik, görgü, değer, tutum ve davranışların ne olduğunu ve bunlara ayak uydurmanın ve öğrenmenin yollarını gösterir. Bu bakımdan toplumsallaşma, sosyal ve kültürel mirasın gelecek kuşaklara iletilmesi ve kişilik gelişimine katkısı ile iki tamamlayıcı süreci temsil eder. Çocukluk, gençlik, yetişkinlik ve yaşlılık bu sürecin tipik evreleridir.

Toplumsallaşmanın, bireysel ve toplumsal olmak üzere iki boyuttaki etkilerinden bahsetmek mümkündür. Bireysel açısından bakıldığında, kişiliğin gelişmesi ve kendini gerçekleştirme, biyolojik bir varlığın insanileşmesi, benliğin teşekkülü ve kimlik edinimi gibi pek çok etkilerinin olduğu söylenebilir. Toplumsal açıdan bakıldığında ise, kuşaklararası kültür aktarımını sağlama, topluma yeni dâhil olan bireylerin toplumun müşterek yaşamına katılımı ve sağlıklı bir biçimde içselleştirmelerine katkıda bulunur. Böylelikle insanlar bir yandan yaşadıkları toplumun norm ve değerlerini özümsemeyi, diğer yandan da topluma ait rolleri (işçi, arkadaş, yurttaş, vb. olarak) yerine getirmek suretiyle de toplumun üyesi olmayı öğrenmektedir (Marshall, 2005; Özdemir, 2016). Diğer bir ifade ile toplumsallaşma makro düzeyde kültürün kuşaklararası hareketliliğini sağlarken, mikro düzeyde ise kişiliğin oluşumunda önemli rol oynamaktadır (Zencirkıran, 2017).

Giddens (2012) ise toplumsallaşmayı, yardıma ihtiyacı olan bir bebeğin, zamanla doğduğu kültürün becerilerini edinerek kendinin farkına varması, bilgi sahibi bir birey haline gelmesi süreci olarak ifade etmektedir. Bu süreçte, özellikle hayatın ilk yıllarında, çocukların yaşlıların davranış biçimlerini öğrendiklerini böylelikle de onlara ait değerler, norm ve toplumsal pratikleri devam ettirdiklerini vurgulamaktadır. Bu noktada toplumların hemen hepsinin uzun zaman dilimleri boyunca, bireyleri ölüm ve doğum yoluyla değişse dahi varlığını devam ettiren bir özelliğe sahip olduğunu vurgulamaktadır.

Kaynakça

Arvasi, A. (1999). *Eğitim sosyolojisi.* Burak Yayınevi.

Akyüz, Y. (2012). *Türkiye'de öğretmenlerin toplumsal değişmedeki etkileri:(1839-1950)* (2. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Beşirli, H. (2016). Bireyin toplumsallaşması sürecinde spor. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (UKSAD)*, *2*(1), 25-31.

Can, N., (2008). Gençlik sorunlarında medyanın etkisi. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, *3* (2), 62-76.

Canbay Tatar, H. & Tatar, T. (2019). Toplumsal süreçler ve eğitim. M.Ç. Özdemir & A. S. Arslangilay (Ed.), *Eğitim sosyolojisi* içinde (1.baskı, *ss* .144-167). Ankara: Pegem Akademi.

Coştu, Y. (2009). Toplumsallaşma Kavramı Üzerine Sosyolojik Bir Değerlendirme. *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi,* 9(3), 117-140.

Çalık, T. (2016). Eğitim biliminin diğer bilimlerle ilişkisi ve işlevleri. L. Küçükahmet (Ed.), *Eğitim bilimine giriş* içinde (11. baskı, *ss.* 69-159). Ankara: Nobel Yayın.

Çetin, A. & Gül, M. (2020). Toplumsal değişim sürecinde eğitim. S. Ünsal & A. Çetin (Ed.), *Eğitim sosyolojisi* içinde (3. baskı, *ss.* 94-115). Ankara: Nobel Yayın.

Çiftçi, O. (1991). Çocuğun sosyalleşmesinde ailenin rolü. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, *2*(2).

Dinçer, M. (2003). Eğitimin toplumsal değişme sürecindeki gücü. *Ege Eğitim Dergisi*, *3* (1). https://dergipark.org.tr/en/pub/egeefd/issue/4922/67338 adresinden edinilmiştir.

Doğan, İ. (2012). *Eğitim sosyolojisi*. Ankara: Nobel Yayın.

Dönmezer, S. (1994). *Toplumbilim.* İstanbul: Beta Yayınları.

Erjem, Y., & Çağlayandereli, M. (2006). Televizyon ve gençlik :Yerli dizilerin gençlerin model alma davranışı üzerindeki etkisi. *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi, 30* (1). 15-30.

Ergün, M. (1994). *Eğitim sosyolojisi.* Ankara: Ocak yayınları.

Erkal, M. (1982). Sosyal değişme ve sosyal gelişmeye çağdaş bir yaklaşım. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, (31), 297-328. https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/9639 adresinden edinilmiştir.

Erol, N. (2011). Toplumsal değişme ve eğitim: Temel ilişkiler, çelişkiler, tartışmalar. *Gazi Akademik Bakış*, (09), 109-122.

Ertürk, D. & Öztürk, M. (2020). Toplumsal tabakalaşma ve hareketlilik. S. Ünsal & A. Çetin (Ed.), *Eğitim sosyolojisi* içinde (3. baskı, *ss.* 94-115). Ankara: Nobel Yayın.

Esgin, A. (2016). Sosyalleşme. M. Ç. Özdemir (Ed.), *Eğitim sosyolojisi* içinde (2. baskı, *ss.* 68-103). Ankara: Pegem Akademi.

Eskicumalı, A.(2001). Eğitim ve sosyal değişme: Türkiye' nin değişim sürecinde eğitimin rolü. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (1). 109-128.

Fichter, J. (2001). *Sosyoloji nedir?* (N. Çelebi, çev. ed.). Ankara: Attila Kitabevi. (Çalışmanın orijinali 1957' de yayımlanmıştır.)

Giddens, A. (2012). *Sosyoloji* (C. Güzel, çev. ed.). İstanbul: Kırmızı Yayınları.

Hatipler, M. & Köksalan, N. (2021). COVID-19 salgını sürecinin bir gerçeği olarak dijital göç. *5. International Paris Conference on Social Sciences.*

İnce, M., (2017). Toplumsal tabakalaşma ve eşitsizlik. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *19*(1), 294-319.

İşçi, M. (2013). *Sosyal yapı ve sosyal değişme*. İstanbul: Der Yayınları.

Kara, S. (2017). Teknoloji ve toplumsal değişim ilişkisinin sosyal inşa kuramı bağlamında incelenmesi. *Dört Öge*, (12) , 117-132. https://dergipark.org.tr/en/pub/dortoge/issue/40213/478855 adresinden edinilmiştir.

Karaboğa, M. T. (2018). Üniversite öğrencilerinin bir sosyalleşme alanı olarak sosyal medya hakkındaki görüşleri. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *14*(3), 912-936. doi: 10.17860/mersinefd.475515

Karagülle, A. E., & Çaycı, B. (2014). Ağ toplumunda sosyalleşme ve yabancılaşma. *The Turkish Online Journal of Design Art and Communication*, *4*(1), 1-9.

Kaya, Y. (2003). *Sosyal ve kültürel değişme*. İstanbul: Turan Yayıncılık.

Kaya, K., & Tuna M., (2008). İlköğretim çağındaki çocukların sosyalleşmesinde televizyonun etkisi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (17), 159-182.

Kıncal, R. Y. (2009). *Eğitim bilimine giriş*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Koç S., & Tatar M., (2020). Öğretmen adaylarının bakış açılarıyla ailenin sosyalleşme sürecindeki yeri ve etkisi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi 10*(3), 516-523. doi: 10.5961/jhes.2020.411.

Koçak, H. (2016). Teknoloji ve toplumsal değişme. *Ayrıntı Dergisi*, *4*(44).

Koçak, H., & Köse, Z. (2014). Ergenlerin bilgisayar oyunu oynama alışkanlıkları ve sosyalleşme süreçleri üzerine bir araştırma (Kütahya ili örneği). *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21-32.

Marshall, G. (2005). *Sosyoloji sözlüğü* (O. Akınhay & D. Kömürcü, çev. *ed.*). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

Ünsal, S. (2015). Sosyalleşmede değişen roller: Kitle iletişim araçları ve informal eğitimin artan önemi. *Kesit Akademi Dergisi*, (2), 59-72.

Özdemir, S. M. (2011). Toplumsal değişme ve küreselleşme bağlamında eğitim ve eğitim programları: kavramsal bir çözümleme. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, *12*(1), 85-110. https://dergipark.org.tr/en/pub/kefad/issue/59498/855234 adresinden edinilmiştir.

Özkalp, E. (1993). *Sosyolojiye giriş*. Anadolu Üniversitesi Eğitim, Sağlık ve Bilimsel Araştırmalar Vakfı.

BÖLÜM 6

Toplumsal Kurumlar ve Eğitim

Doç. Dr. Burcu GEZER ŞEN

1. Giriş

Toplumsal kurum kavramı, geleneksel olarak sosyolojide öne çıkan kavramlardan biridir. Kurumlar, sembolik sistemler şeklinde değerlendirilerek yapısalcı bir bakış açısı geliştirilmiştir. Bu bakış açısı kurumların bireyleri etkileyen sembolik sistemler olduğu fikrini beraberinde getirmektedir. Kurumlar genellikle toplumsal yapıların sistemleri olarak kabul edilir. Kurumlar toplumsal hayatta birbirinden farklı, ancak birbiriyle ilişkili roller oynayan çeşitli bileşenlere sahiptir. Bu yaklaşıma ait tanımlamalar kurumları açık bir şekilde sistemler veya sosyal yapı kümeleri olarak ele alır (Gräbner & Ghorbani 2019).

Toplumsal kurum, ortak irade tarafından oluşturulan ve bir takım toplumsal ihtiyaçlara hizmet eden bütünsel bir insan ilişkileri modeli şeklinde tanımlanabilir. Bu tanım, toplumun bütünselliğine, yaşamsal ihtiyaçlarına ve bireyler arasındaki etkileşime odaklanıldığının göstergesidir. Toplumsal ihtiyaçlar her toplumsal kurumun kendine özgü bir yapısı olmasını gerekli kılmaktadır. Toplumsal kurumlar, kendine özgü doğası gereği toplumsal ihtiyaçlar doğrultusunda bir takım faaliyetlerin düzenlendiği ve gerçekleştirildiği bir dizi resmi ve resmi olmayan kural ve düzenlemeyi içeren bir yapıya sahiptir (Avinash Dukare 2019).

Toplum, toplumsal kurumların çok yönlü unsurlarından oluşan karmaşık ve dinamik bir sistemdir. Her toplum kendine özgü bir yapıya ve işleyiş mekanizmasına sahiptir. Toplumun kendine özgü yapısı kurumlar arası etkileşimleri belirlemektedir. Toplumsal kurumların birbirleriyle ilişki kurma biçimi, o toplumun örgütlenme tarzı hakkında bilgi verir. En sade toplumlar bile birden çok toplumsal kurumdan oluşur (Bondarenko 2020).

Sosyologların toplumsal kurum tanımında yer verdiği en evrensel tema dayanıklılıktır. Bir kurum kalıcıdır, geçici değildir. Sosyologlar, bir toplumun var olması için temel toplumsal ihtiyaçları veya karşılayan belirli bir kurumlar dizisinin gerekli olduğunu belirtmektedir. Aile, din, eğitim, hukuk, siyaset, ekonomi ve kitle iletişim araçları gibi toplumsal kurumların yerine getirdiği işlevler ve diğer toplumsal kurumlarla etkileşimi toplumsal yapıyı şekillendirir. Bazı sosyologlar kurumların uyumlu ve yardımsever olduğunu, ahlaki ve etik bir kaliteye sahip olduğunu, kendi içinde tutarlı, çatışmasız, sabit ve değişmez olduğunu savunurken, bazıları ise kurumsal özellikler olarak güç, eşitsizlikler, ayrıcalık ve dezavantajın yanı sıra çatışmalara, iç tutarsızlıklara ve değişime odaklanır (Martin 2004).

Toplumsal kurumlar sabit değildir, sürekli bir akış halindedir ve yavaş da olsa zamanla değişir. Ayrıca toplumsal kurumlar açısından genellikle ülkeler, bölgeler ve topluluklar arasında önemli farklılıklar söz konusudur. Toplumsal kurumlar, bütünleştirici bir yapıya sahip olabileceği gibi, kimi zaman kültürün etkisiyle ayrımcı bir yapıya bürünerek bazı sosyal grupların haklarını kısıtlayabilmektedir. Örneğin bazı toplumsal kurumlar, kadınları ve kız çocuklarını kısıtlayan veya dışlayan ve sonuç olarak onların fırsatlara, kaynaklara ve güce erişimlerini kısıtlayan kurumlar haline gelebilmektedir. Kamusal alanda, ekonomik alanda ve ailenin özel alanında kız ve erkek çocukları arasında, kadınlar ve erkekler arasında eşit olmayan güç dağılımının etkisiyle, ayrımcı toplumsal kurumlar kadınları ve kız çocuklarını fırsatlardan yararlanma açısından kısıtlar ve dışlar. Ayrıca, ayrımcı toplumsal kurumlar, eğitim başarısını çeşitli şekillerde olumsuz etkileyebilir. Erken evlilik veya taciz gibi etkenler kızların eğitimlerini erken sonlandırmalarına neden olabilmektedir (Cerise vd. 2013).

Toplum yapısının güçlenmesinde ve toplumsal hayatın sağlıklı bir biçimde sürdürülmesinde eğitim kurumu önemli bir role sahiptir. Toplum açısından önemli kabul edilen çocukların yetiştirilmesi ve kişiliğinin geliştirilmesine yönelik he- eğitim kurumunun temel arasında yer almaktadır. Eğitim kurumunun bu ve işlevleri yerine getirebilmesi, aile dahil olmak üzere diğer toplumsal kurumlarla koordinasyon sağlandığı zaman mümkün olabilmektedir. Tüm toplumsal kurumlar bireylerin gelişiminde rol oynamaktadır ve kurumların birbirleriyle koordinasyonu gelişimi destekleyici etkiye sahiptir. Eğitmenler, psikologlar ve sosyologlar çocukların okul ortamındaki birçok sosyal ve davranışsal sorununun kökenini aile ortamındaki mevcut davranış kalıplarına kadar ayrıntılı olarak takip etmektedir. Ailenin eğitimdeki baskın rolü, sosyolojik açıdan genel kabul görmüş ve bireyin her yaşta hayatında belirgin bir öneme sahip olduğu benimsenmiştir. Ailelerin eğitim konusundaki ihmali veya bilgisizliği psikolojik ve sosyal birçok zarara neden olabilmektedir. Bunun yanında aile, bilinçli yakla-

Kaynakça

Aran, Hamid & Maryam Nayebkabir. 2018. "Role of Parents in Religious and Social Education of Children." *International Journal of Multicultural and Multireligious Understanding* 5(3):180–91. doi: 10.18415/ijmmu.v5i3.347.

Armstrong, Elizabeth A. & Mary Bernstein. 2008. "Culture, Power, and Institutions: A Multi-Institutional Politics Approach to Social Movements." *Sociological Theory* 26(1):74–99. doi: 10.1111/j.1467-9558.2008.00319.x.

Avinash Dukare, Dakshata. 2019. "Library as a Social and Knowledge Institution: An Overview." *IP Indian Journal of Library Science and Information Technology* 4(2):51–53. doi: 10.18231/j.ijlsit.2019.015.

Banakar, Reza. 2000. on the Methodological Issues of the Sociology of Law." *Journal of Law and Society* 27(2). doi: 10.1111/1467-6478.00154.

Beyers, Jaco. 2011. "Religion, Civil Society and What Is It That Religion Does for and to Society?" *HTS Teologiese Studies / Theological Studies* 67(3):2–8. doi: 10.4102/hts.v67i3.949.

Bondarenko, Dmitri M. 2020. "Social Institutions and Basic Principles of Societal Organization." Pp. 51–78 in *The Evolution of Social Institutions: Interdisciplinary Perspectives*.

Cerise, Somali, Francesca Francavilla, Estelle Loiseau & Michele Tuccio. 2013. *Why Discriminatory Social Institutions Adolescent Girls Matter*.

Dermott, Esther & Tim Fowler. 2020. "What Is a Family and Why Does It Matter?" *Social Sciences* 9(5). doi: 10.3390/SOCSCI9050083.

Dillon, Michele. 2003. "The Sociology of Religion in Late Modernity." Pp. 3–14 in *Handbook of the Sociology of Religion*. Cambridge University Press.

Erikson, Robert. 2014. "Sociology of Families and Inequality of Educational Opportunity: The Role of Performance and Choice." *European Review* 28:1–12. doi: 10.14965/afs.39.155.

Gräbner, Claudius & Amineh Ghorbani. 2019. *Defining Institutions-A Review and a Synthesis*. 89.

John. 2017. "What Is Sociology of Law? (On Law, Rules, Social Control and Sociology)." *Journal of Legal Pluralism and Law* 49(2):93–142. doi: 10.1080/07329113.2017.1340057.

Hjarvard, Stig. 2008. "The Mediatization of Society." *Nordicom Review* 29(2):105–34. doi: 10.1515/nor-2017-0181.

Imbachi, Carlos Andr s. 2020. *Chapter 3: Sociology of Religion and Religious Education*.

Karimova, Aigul, Liassat Alekeshova, Meiramgul Yesengulova, Bakit Kulbaeva & Marat Sarkulov. 2015. "The Social Role Approach of Family Education in Adolescents Development." Pp. 4–10 in *The European Proceedings of Social & Behavioural Sciences*.

Kasuga, Willy. 2019. "The of Politics in Curriculum Change and Innovation." *European Journal of Education Studies* 5(12):22–45.

Konietzka, Dirk & Michaela Kreyenfeld. 2021. "Life Course Sociology: Key Concepts and Applications in Family Sociology." Pp. 73–87 in *Research Handbook on the Sociology of the Family*.

Krihtova, Tatiana M. 2019. "Sociology of Family and Childhood in the Work of James Bossard." *Sotsiologicheskiy Zhurnal* 25(3):84–98. doi: 10.19181/socjour.2019.25.3.6677.

Kurjenoja, Anne Kristiina & Ileana Azor Hernández. 2015. "Cultural Processes, Social Change and New Horizons in Education." *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 174:3405–12. doi: 10.1016/j.sbspro.2015.01.1011.

Landim, Ilana, Roberto Alves Banaco & Juliane Callegaro Borsa. 2020. "What Does Family Mean to You? Children's View on the Concept of the Family." *Avances En Psicologia Latinoamericana* 38(2):1–15. doi: 10.12804/revistas.urosario.edu.co/apl/a.7178.

Liu, Shuiyun, Liangliang Cai & Xia Zhao. 2019. "The Role of Mass Media in Education Policies: A Chinese Case Study." *Journal of Higher Education Policy and Management* 41(2):186–203. doi: 10.1080/1360080X.2018.1554548.

Lotova, Irina P. 2016. "Sociology of Parenthood as a Separate Subject Area of Sociology of the Family." *Statistics and Economics* (2). doi: 10.21686/2500-3925-2016-2-2-5.

Lundy, Laura & Gabriela Martínez Sainz. 2018. "The Role of Law and Legal Knowledge for a Transformative Human Rights Education: Addressing Violations of Children's Rights in Formal Education." *Human Rights Education Review* 1(2):4–24. doi: 10.7577/hrer.2560.

Maltseva, L. V., P. B. Snaksaryov & K. N. Matter. 2019. "The Role of Education in Sociaety (Revival of the Cossak Traditions)." *The Scientific Heritage* 31:43–47.

Martin, Patricia Yancey. 2004. "Gender as Social Institution." *Social Forces* 82(4):1249–73. doi: 10.1353/sof.2004.0081.

Muljadi, Aldo Ravellio. 2020. "Analysis of the of Legal Sociology with Law Located in Society." *International Journal of Research* 7(11):138–45. doi: 10.29121/granthaalayah.v7.i11.2020.344.

Naldini, Manuela. 2017. "The Sociology of Families." in *The Cambridge Handbook of Sociology*. Vol. 1.

Nath, Shanjendu. 2015. "Religion and Its Role in Society." *IOSR Journal Of Humanities And Social Science Ver. IV* 20(11):82–85.

Ndayambaje, Edmond, Yvette Umwari & Ayriza Yulia. 2020. "The Impact of Family on Children Education." *International Journal of Pedagogy and Teacher Education* 4(2):105–18. doi: 10.20961/ijpte.v4i2.43123.

Nesterenko, Olena & Roman Oleksenko. 2020. "Social Philosophical of the Individual Legal Education Philosophy as the Basis for the Democratic Society Functioning." *Humanities Studies* 4(81):165–81. doi: https://doi.org/10.26661/hst-2020-4-81-10.

Ohamobi, I. N., G. C. Osegbue & I. F. Manafa. 2018. "Perceived of Politics on Personnel Management in Secondary Schools in Anambra State." *American Academic & Scholarly Research Journal* 10(3):1–11.

Poepsel, Mark. 2018. *Media, Society, Culture and You: An Introductory Mass Communication Text*.

Preeti. 2014. "Education and Role of Media in Education System." *International Journal of Scientific Engineering and Research* 2(3):174–77.

Rahmatova, D. N. 2019. "The Role of Parents in the Family in Child Education." *EurasianUnionScientists* 7(69):76–78. doi: 10.31618/esu.2413-9335.2019.7.69.517.

Refrigeri, Luca & Gabriella Aleandri. 2014. "The Economics of Education as Educational Science." *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 116:2059–63. doi: 10.1016/j.sbspro.2014.01.519.

Rizza, Roberto. 2006. "The Relationship between Economics and Sociology: The Contribution of Economic Sociology, Setting out from the Problem of Embeddedness." *International Review of Sociology* 16(1):31–48. doi: 10.1080/03906700500485465.

Roux, Cornelia. 2000. "The Need for the Transformation ofreligion in Education: Towards anunderstanding of Democratic Values." Pp. 109–14 in *Democratic Transformation of Education in South Africa*.

Shelomovska, Oksana, Liudmyla Sorokina, Maryna Romaniukha, Natalya Sorokina & Iryna Machulina. 2019. "E-Learning E-Learning and STEM Education." Pp. 671–89 in *E-learning E-learning and STEM Education*.

Singh, Ravi Nandan, Anushka Goel, Nabanipa Bhattacharjee & Urmi Bhattacharyya. 2019. "Sociology of Religion Today: Practices of Thought and Learning." *Journal of Human Values* 25(3):190–201. doi: 10.1177/0971685819862672.

Smelser, Neil J. & Richard Swedberg. 2010. "Introducing Economic Sociology." Pp. 3–25 in *The Handbook of Economic Sociology*.

Thornhill, Chris. 2018. "The Sociology of Law and Global Sociology." *Zeitschrift Fur Soziologie* 47(6):375–401. doi: 10.1515/zfsoz-2018-0124.

Tomalin, Emma. 2007. *Sociology, Religion and Development: Literature Review*. International Development Department, University of Birmingham.

Trakšelys, Kęstutis. 2018. "Education Sociological Paradigms Importance of Education Sciences." *Pedagogika* 129(1):5–14. doi: 10.15823/p.2018.01.

Vakhitova, Tina & Landysh Gadelshina. 2015. "The Role and Importance of the Study of Economic Subjects in the Implementation of the Educational Potential of Education." *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 191:2565–67. doi: 10.1016/j.sbspro.2015.04.690.

Visković, Ivana & Maja Ljubetić. 2019. "The Expert Opinion on Quality of Family Functioning in Croatia." *International Journal of Cognitive Research in Science, Engineering and Education* 7(3). doi: 10.5937/IJCRSE-E1903001V.

Vyalykh, N. A. 2020. "Sociology of the Family: Interdisciplinary Connection and Problem-Subject Field' Specifity." *Vestnik NSUEM* (2):259–70. doi: 10.34020/2073-6495-2020-2-259-270.

Zafirovski, Milan. 2001. "Sociology of Economics or Sociology of Economy? Theoretical-Methodological Arguments for Sociological Economics." *Forum for Social Economics* 31(1):27–58. doi: 10.1007/bf02746859.

BÖLÜM **7**

Kültür ve Eğitim

"Sanat Eğitimi Üzerinden Bir Değerlendirme"

Doç. Dr. Mümtaz Levent AKKOL

1. Giriş

Toplumun en önemli bileşenlerinden biri kültürdür (Köktürk, 2013) en önemli kurumlarından biri de eğitimdir. Toplum, eğitim ve kültür kavramlarının buluştuğu en geniş alandır. Bu kavramların her ikisi de toplumsal öneme sahip kavramlardır. O halde kültür ve eğitim kavramlarını toplumsal önemleri bağlamında değerlendirerek bu kavramlar arasında bütünlük sağlanması mümkündür. Sanat eğitimi, kültür ve eğitim kavramları arasındaki toplumsal bütünlüğü güçlendirmektedir. Sanat eğitimi kültürü besleyerek eğitimin toplumsal ilerlemeye katkısını en üst düzeye taşımaktadır.

Kültür olmadan toplumdan, toplum olmadan da kültürden söz etmek mümkün değildir. Kültürü toplum oluşturmakta, toplumlar da kültürleri ile var olmaktadır. Sanat, kültür içerisinde anlatım gücü ve anlam taşıyıcılığı özellikleri ile önemli bir yere sahiptir. Sanat bu özellikleri ile kültürün aktarılmasındaki en etkili araçtır. Eğitimin toplumsal görevlerinden biri kültürün aktarılmasıdır. Sanat eğitimi eğitimin bu görevi için en elverişli alandır.

Kültür kelimesinin etimolojik araştırmanın sonucunda birbiri ile bağlantılı çok sayıda anlam taşıdığı görülmüştür. Kültür kelimesi Fransızca kökenli bir kelimedir. Kültürün Fransızcadaki ilk karşılığı ekip biçme ve üretimdir. Bu sürecin eğitimle ilişkilendirilebilecek yanı ekip biçme ve üretim sürecinin bilgiye ve tecrübeye dayalı olmasıdır. Eğitim sürecinde bilgi ekilir ve bilginin ürünleri alınır, bilgi üretilir ve bu süreçte tecrübe edinilir. Bu haliyle eğitim tarıma benzer. Diğer tüm bilgi türleri gibi tarımsal bilgi de nesilden nesile taşınır, öğretilir ve öğrenilir. Toprağı işlemeye yönelik bilgi ve tecrübenin aktarılması doğrudan eğitim ile

ilişkilidir. İlk toplumların tarım toplumları olması toplum kavramının da kültür kavramı gibi toprağa bağlı olduğunu göstermektedir. Hem kültür ve eğitim hem de kültür ve toplum ilişkileri insanın toprakla olan emek ve üretim ilişkisi üzerine kurulmuştur. Benzer bir durum sanat için de geçerlidir. Sanatın ortaya çıkmasında bir arada çalışmanın rolü vardır. Toprağın işlenmesi bir arada çalışma etkinliklerinden biridir. Kültür gibi sanatın da insanın toprakla kurduğu ilişki ile bağlantısı vardır.

Kültür aktarımının bilginin öğretilmesine bağlı olan ayağı geleneksel toplumlarda plansız bir şekilde okul dışında gerçekleşmiştir. Aydınlanma Çağı ile birlikte bilgi önem kazanmış, eğitim biçim değiştirmiş bilginin öğretilmesi eğitim ile planlı hale gelmiştir. Bu dönemde bilgi sürekli kendini yenileyen ve geliştiren bir hal almıştır. Bilginin yenilenerek geliştirilmesi kültürün dinamik yapısını desteklemiştir. Hem eğitim hem de kültür bu dinamik yapı sayesinde sürekli gelişim göstermektedir. Eğitim ve kültürün bu yapısal ortaklığı toplumsal gelişimin kaynağını oluşturmaktadır. Toplumların gelişimi, eğitim ve kültürün gelişim potansiyellerinin korunmasına ve verimli kullanılmasına bağlıdır.

Sanatın gelişimi Aydınlanma Çağı ile birlikte bilginin gelişimine benzer bir biçimde olmuştur. Bu dönemde düşünce özgürlüğü ve teknolojik gelişmeler sanatı olumlu yönde etkilemiştir. Sanattaki gelişmeler eğitim ve kültürün etki gücünü arttırmış, kültürel alanda yaşanan değişim toplumun geneline etki eder boyuta ulaşmıştır. Toplum yapısındaki değişimi hızlandırmak adına en etkili alan eğitim, özellikle de sanat eğitimi olmuştur.

Eğitimin kültür ile olan ilişkisi bilginin aktarımı ile sınırlı değildir. Hem eğitim hem de kültür bünyesinde ahlak ve sanatı barındırır. Ahlak manevi kültürün, sanat ise maddi kültürün oluşturulması ve taşınmasında vazgeçilmez birer araçtır. Eğitim özelinde kültürün işlenmesi adına ahlak ve sanat eğitimi öne çıkmaktadır. Ancak bu iki eğitim alanında sanat eğitiminin ayrı bir önemi vardır. Bunun için eğitim ve kültürün bir arada incelenmesinde sanat eğitimine özellikle yer verilmelidir.

2. Kültür Nedir?

Türk Dil Kurumu sözlüğünde kültürün tarihsel ve toplumsal gelişme sürecinde yaratıldığı ifade edilmiştir. Tarihsel ve toplumsal gelişme süreçlerinde kültürü; aklı/düşüncesi ve emeğiyle yaratan insandır. Dolayısı ile kültür insani bir üretimdir (Alver, 2013: 185). Bu süreçte yaratılmış kültürün insanlığın en değerli mirası olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Kültür, insanlığın ve toplumların eseri olarak geçmişten günümüze, nesilden nesillere taşınmıştır. Kültür, geçmiş nesillerden bu güne kalmış ve gelecek nesillere bırakılacak olan bir mirastır. Bu miras insan düşüncesi ve emeğinin yanı sıra tecrübelerle yaratılmıştır.

İnsan doğduğu kültür ortamında kültürü öğrenmekte, bu ortamda yaşadıkça kültürü dönüştürmekte, değiştirmekte ve gelişimine katkıda bulunmaktadır

Kaynakça

Althusser, L. (2008). İdeoloji *ve devletin ideolojik aygıtları.* Çev. Tümertekin A. .İstanbul: İthaki Yayınları.

Alver, K. (2013). Siyasal eylem alanı olarak kültür. K. Alver, N. Doğan (Ed.), *Kültür Sosyolojisi* içinde (185-197). Ankara: Hece Yayınları.

Aydın, M. (2013). Kültür sosyolojisinin temel kavramları. K. Alver, N. Doğan (Ed.), *Kültür Sosyolojisi* içinde (47-68). Ankara: Hece Yayınları.

Barbieri, N. (2015). Culture and education: Towards a comprehensive approch. *The State of Culture and the Arts* içinde (35-39). Barcelona: Universitad Autonoma de Barcelona.

Bates, M. (2018). The connection between culture and education. *Montessori Mad Man,* montessorimadmen.com, erişim.15.06.2021.

Behrens, R. (2011). *Adorno sözlüğü.* İstanbul: Versus Kitap

Durmuş, İ. (2014). Türk kültür çevresinde kültür adlandırmaları. *Gazi Akademik Bakış,* 8(15), Kış 2014, 269-298.

Gürses, H. (2013). Kültür kavramı üzerine. K. Alver, N. Doğan (Ed.), *Kültür Sosyolojisi* içinde (151-171). Ankara: Hece Yayınları.

Köktürk, M. (2013). Kültür sosyolojisinin temel meseleleri. K. Alver, N. Doğan (Ed.), *Kültür Sosyolojisi* içinde (13-46). Ankara: Hece Yayınları.

Lebron, A. (2013). What is culture. *Merit research Journal of Education and Review.* 1(6). 126-132.

Marshall, G. (2009). *Sosyoloji sözlüğü.* Çev. Akınhay O., Kömürcü D. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları

Milner, H. R. (2010). *Culture, curriculm and identitiy in education.* New York: Palgrave MacMillan.

Nieto, S. (2008). Culture and education. *Yearbook of the National Society for the Study of Education,* 107(1), 127-142.

Nişancı, Z. N. (2012). Toplumsal kültür – örgüt kültürü ilişkisi ve yönetim üzerine yansımaları. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi.* 1(1), 1279-1293.

Obanya, P. (2005). Culture in education and education in culture. *5. Conference of African Ministers of Culture.* December 2005, Nairobi, Kenya.

Soysaldı, A. (2018). Kültür, sanat, beşeriyet ilişkisi. *Sanat ve Tasarım Dergisi,* Sayı:22, 305-315.

Şahin, M. (2019). Kültür değişimleri ve eğitim. *Eğitim Kuram ve Ugulama Araştırmaları Dergisi,* 5(3), 458-466.

TDK. Türkçe Sözlük.

Tezcan, M. (1978). Kültür ve eğitim ilişkileri. *Eğitim ve Bilim,* 3(15), 5-16.

Timuçin, A. (2012). *Estetik bakış.* İstanbul: Bulut Yayınları

BÖLÜM **8**

Toplumsal Bir Sistem Olarak Okul

Doç. Dr. Hasan Yücel ERTEM

1. Giriş

2018-2019 eğitim-öğretim yılı itibariyle uygulamaya geçen Eğitim Fakülteleri yeni müfredatında Eğitim Sosyolojisi dersi birinci sınıf öğrencilerine zorunlu meslek bilgisi ders olarak koyulmuştur. Toplumsal bir sistem olarak tanımlanan okul, bu dersi içerisinde önemli bir içerik olarak yer almıştır. Bu bağlamda kitabın bu bölümünde okul kavramı ele alınmıştır. Okulun sadece öğretmen ve öğrenciler için değil, veliden çevreye kadar tüm paydaşlar için önemli olduğu vurgulanmıştır. Bilim insanlarının ve eğitim araştırmacılarının okula yüklediği anlamlar modeller üzerinden açıklanmıştır. Eğitimin bir kamu hizmeti olmasının yanında ve özel işletmelerin de okula yaklaşımı irdelenmiştir. Sona doğru okuldaki ilişkileri ve davranışları betimlemeye yönelik olarak okul iklimi kavramı incelenmiştir. Bölümün sonunda ise okula giriş ve kademeler arası geçiş fırsat eşitliği ve eğitim politikaları gibi kavramlar üzerinden tartışılmıştır.

2. Okul ve Önemi

Okullar; coğrafya, kültür, dil, din, ırk ve benzeri hiçbir nitelik ayırt etmeksizin dünyanın her tarafından insanların vakitlerinin önemli bir bölümünü geçirdikleri kurumlardır. Bunun temel nedeni birçok toplumda zorunlu olan eğitim-öğretim etkinliklerinin okulda gerçekleşiyor olmasıdır. Shields (2005) insanların en az 10 yıllarını okullardaki eğitime ayırdıklarını ve başarı için neye ihtiyaç duydukları ile amaçlarını en iyi nasıl gerçekleştirebileceklerini okullar sayesinde edindiğini ifade etmektedir.

Okullar öğrenci, öğretmen ve yöneticilere ek olarak veliler ve çevre için de büyük önem arz etmektedir. Karşılıklı bağlılık, çoklu ilişkiler ve kendine has bir kültürü olan okullar tüm paydaşlar için sosyal bir ortam sunmaktadır (Sezgin, 2013). Okul paydaşlarının birbirleriyle bağımlı olması ve aralarındaki eşgüdüm eğitimin amaçlarına ulaşma noktasında elzemdir. Taymaz (2003) okul etkinliklerinin aile ve toplum tarafından desteklendiği ölçüde okulda başarıya ulaşılacağına dikkat çekmektedir. Kavgacı (2010) da okulda sağlıklı bir öğrenme için okul, aile ve çevre arasındaki işbirliğine vurgu yapmaktadır. Çocukların gelişimi noktasında okul ve çevrenin işbirliği alan yazında araştırmacılar tarafından sıklıkla kaleme alınmıştır. Örneğin; Genç (2005) çalışmasında çocukların evde aile ile geçirdiği zamanı, Akbaba-Altun ve Samancı (2003) veli katılımının başarıyı artırıp disiplin problemlerini azalttığını ve Bozkurt, Üstün ve Bayar (2018) ise okul yöneticilerinin okul-çevre ilişkilerinde rollerini vurgulamıştır.

Türkiye'de okullarda gözlenen problemler ve problemleri çözmeye yönelik öneriler araştırmacıların üzerine yoğunlaştığı alanların başında gelmektedir. Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) 2013 yılında yayımladığı raporda köyden kente göç, büyük sınıf mevcudiyetleri, ikili öğretim, kaynak yetersizliği, okulların aşırı kalabalıklığı, düşük akademik başarı, yüksek öğretmen terk oranları ve düşük kız öğrenci oranının önemli problemler olduğunu ortaya koymuştur. Aynı raporda velilerin ve toplumun ciddi bir kısmının eğitim-öğretim etkinlikleri yerine merkezi sınavları daha çok önemsediği dile getirilmiştir. Okul paydaşları arasındaki iletişim kopukluğunun öğrencilerin akademik başarısı ve sosyal ilişkilerini olumsuz etkilediği belirtilmiştir. Rapor, bu tür problemlerin çözülmesi için okul koşullarının düzeltilmesini, yönetici ve öğretmenlerin geliştirilmesini ve okul ve toplum ilişkilerinin iyileştirilmesini önermiştir.

3. Okul Modelleri

Geçmişten günümüz okullara yüklenen anlamların farklılaşması okullarla ilgili farklı modellerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Tarihsel gelişim içinde okullar incelendiğinde beş temel akım dikkat çekmektedir. Bunlardan ilki eski çağlarda temel anlayış olan ve okulun öğretmen ve öğrenci arasında bilgi alışverişinin yapıldığı yer olarak nitelendirildiği akımdır (Akyüz, 2018). Bu akıma göre öğretmen otorite kuran ve bilgiyi veren kaynakken öğrenci ise bilgiyi alan ve öğretmene tabi olan unsurdur. Diğer bir deyişle, öğretmen her şeye egemendir, gözetim ve denetim onun hakkıdır.

Yeniçağ ile birlikte okulun yapısında değişimler meydana gelmiştir. Okul, öğretmen ve öğrenci arasındaki etkileşimden sıyrılarak etrafına ışık saçan ve bilgi yayan bir anlayışla ele alınmaya başlamıştır. Eski çağlarda otorite olan öğretmen geride kalmış ve asıl olan otorite bilgi haline gelmiştir. Diğer bir deyişle, bu okul

Kaynakça

Abazaoğlu, İ., *& Taşar, M. F. (2016). Fen bilgisi öğretmen özellikl*erinin öğrenci fen başarısı ile ilişkisi: TIMSS 2011 verilerine göre bir durum analizi (Singapur, Güney Kore, Japonya, İngiltere, Türkiye). *Elementary Education Online*, *15*(3), 922-945.

Akbaba-Altun, S., & Samancı, O. (2004). *İlköğretimde veli-öğretmen görüşmelerinin değerlendirilmesi*. Paper presented at the meeting of XII. Eğitim Bilimleri Kongresi*,* Ankara.

Aksu, G., Güzeller, C. O., & Eser, M. T. (2017). Analysis of maths literacy performances of students with hierarchical linear modeling (hlm): The case of PISA 2012 Turkey. *Education and Science*, *42*(191), 247-266.

Akyüz, H. (2018). *Eğitim sosyolojisi.* Ankara: Pegem Akademi

Akyüz, Y. (2016). *Türk eğitim tarihi*. Ankara: Pegem Akademi

Altun, S. A., & Çakan, M. (2008). Öğrencilerin Sınav Başarılarına Etki Eden Faktörler: LGS/ÖSS Sınavlarındaki Başarılı İller Örne*ği. Ilkogretim Online*, *7*(1), 157-173.

Ardıç, K., & Polatcı, S. (2007). *İşgören* refahı ve örgütsel etkinlik kavramlarına bütüncül bir bakış: örgüt sağliği. *İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi/Journal of Economics and Administrative Sciences*, *21*(1), 137-154.

Aslan, G. (2017). Öğrencilerin temel eğitimden ortaöğretime geçiş (TEOG) sınav başarılarının belirleyicileri: Okul dışı değişkenlere ilişkin bir analiz. *Eğitim ve Bilim*, *42*(190), 211-236.

Atar, H. Y. (2014). Öğretmen niteliklerinin TIMSS 2011 fen başarısına çok düzeyli etkileri. *Eğitim ve Bilim*, *39*(172), 121-137.

Atılgan, H. (2018). Türkiye'de kademeler arası geçiş: dünü-bugünü ve bir model önerisi. *Ege Eğitim Dergisi*, *19*(1), 1-18.

Bakan-Kalaycıoğlu, D., & Kelecioğlu, H. (2011). Öğrenci Seçme Sınavı'nın madde yanlılığı açısından incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, *36*(161), 3-13.

Berberoğlu, G., & Kalender, İ. (2005). Öğrenci başarisinin yillara, okul türlerine, bölgelere göre incelenmesi: öss ve pisa analizi. *Journal of Educational Sciences & Practices*, *4*(7), 21-35.

Bhai, M., & Horoi, I. (2019). Teacher characteristics and academic achievement. *Applied Economics*, *51*(44), 4781-4799.

Boocock, S. S. (1973). The school as a social environment for learning: Social organization and micro-social process in education. *Sociology of Education*, 15-50.

Bozkurt, E., Bayar, A., & Üstün, A. (2018). School administrators' problems about school environment relations and their solutions. *Hitit University Journal of Social Sciences Institute*, *11*(3), 2561-2575.

Bozyiğit, S. (2017, October). Özel okullarin eğitim hizmetlerine ilişkin veli beklentisi ve algisi: Nitel bir araştirma. In *ICPESS (International Congress on Politic, Economic and Social Studies)* (No. 2).

Buldur, S., & Acar, M. (2019). Ortaokul öğretmenlerinin merkezi sınavlara yönelik görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, *27*(1), 319-330.

Cansız, M., Ozbaylanlı, B., & Çolakoğlu, M. H. (2019). Okul türünün öğrenci başarısı üzerindeki etkisi. *Eğitim ve Bilim*, *44*(197), 275-314.

Cohen, J., Mccabe, E. M., Michelli N. M., & Pickeral, T. (2009). School climate: Research, policy, practice, and teacher education. *Teachers College Record, 111*(1)*,* 180-213.

Çalık, T., Tabak, H., ve Yavuz-Tabak B. (2019). Eğitim sisteminde sinif büyüklüğünün planlama açisindan değerlendirmesi: Ankara örneği*. Gazi* Üniversitesi *Eğitim Fakültesi Dergisi, 39*(3), 1581-1599.

Çelen, F. K., *Çelik*, A., & Seferoğlu, S. S. (2011). *Turkish education system and PISA results. Paper presented at XIII.* Conference on Academic Informatics, *İnönü* University, Malatya.

Çetin, A., & Ünsal, S. (2018). Merkezi sınavların öğretmenler üzerinde sosyal, psikolojik etkisi ve öğretmenlerin öğretim programı uygulamalarına yansıması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *34*(2), 304-323.

Demir, V., & Yıldırım, B. (2017). Sanatla terapi programinin üniversite sinavina hazirlanan öğrencilerin depresyon, anksiyete ve stres belirti düzeylerine etkililiği. *Ege Eğitim Dergisi*, *18*(1), 311-344.

Demirtaş, H. (1999). Sınıf İçinde Öğretmen Davranışları. *Öğretmen Dünyası, 238,* 32-35.

Denison, D. R. (1996). What is the between organizational culture and organizational climate? A native's point of view on a decade of paradigm wars. *Academy of Management Review*, *21*(3), 619-654.

Dinç, E., Uzun, C., & Çoban, O. (2014). Eğitimde kademeler arası geçişle ilgili öğretmen görüşlerinin incelenmesi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *7*(3), 209-235.

Dinç, E., Dere, İ., & Koluman, S. (2014). Kademeler arası geçiş uygulamalarına yönelik görüşler ve deneyimler. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 7*(17), 397-423.

Doğan, E. (2015). Examination of the relation between teog score and school success in terms of various variables. *Journal of Education and Training Studies*, *3*(5), 113-121.

Dönmez, S. M. K., & Dede, Y. (2020). Ortaöğretime Geçiş Sınavları Matematik Sorularının Matematiksel Yeterlikler Açısından İncelenmesi. *Başkent University Journal of Education*, *7*(2), 363-374.

Durkheim, E. (1961) *Moral education: a study in the theory and application of the sociology of education.* New York: The Free Press.

Durkheim, E. (1977). *The evolution of educational thought*, trans. D.F. Pocock. London: Routledge.

Eğitim Reformu Girişimi. (2018), Eğitim İzleme Raporu, 28.02.2021 tarihinde http://www.egitimreformugirisimi.org/egitim-izleme-raporu-2017-18-2/ adresinden erişilmiştir.

Erdoğan, İ., Meşeci-Giorgetti, F., & *Çifçili*, V. (2011). Seviye belirleme sınavı yordayıcıları ve eğitim imkânlarında eşitlik sorunu. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, *11*(1), 215-228.

Garipağaoğlu, B.Ç. (2015). Özel okul sektörü ve etik dişi başari mühendisliği uygulamalari, *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 16*(3), 181-200.

Genç, S. Z. (2005). İlköğretim 1. kademedeki okul-aile işbirliği ile ilgili öğretmen ve veli görüşleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, *3*(2), 227-243.

Gürler, M. (2020). Devlet okuluyla özel okul arasindaki farklar. *Kapadokya Eğitim Dergisi, 1*(1), 1-6.

Hallinger, P. & Heck, R. H. (1998). Exploring the principal's contribution to school - ness: 1980-1995. *An International Journal of Research, Policy and Practice, 9(2),* 157-191.

Halpin, A. W., & Croft, D. B. (1963). *The organizational climate of schools* (Vol. 11). Chicago, IL: Midewest Administration Center.

Hoy, W. K., & Clover, S. I. (1986). Elementary school climate: A revision of the OCDQ. *Educational Administration Quarterly*, *22*(1), 93-110.

Hoy, W. K., Miskel C. G. (1987). *Educational administration: Theory, research, and practice*, *3rd edition*. New York: Random House.

Hoy, W. K., & Miskel, C. G. (1991). *Educational administration: Theory, research, and practice, 4th edition*. New York: McGraw-Hill.

Hoy, W. K., Tarter, C. J., & Kottkamp, R. B. (1991). *Open schools, healthy schools: Measuring organizational climate*. Newbury Park, CA: Sage Publications.

Kandemir, Y. (2015). *Devlet okulu* öğretmenlerinin özel *okullara ilişkin tutumlarinin incelenmesi,* Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Karataş, S., & Güleş, H. (2013). Öğretmen atamalarında esas alınan merkezi sınavın (KPSS) öğretmen adaylarının görüşlerine göre de*ğerlendirilmesi. Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, *6*(1), 102-119.

Kavgacı, H. (2010). *İlköğretimde örgütsel iklim ve okul-aile ilişkileri (*Master's thesis). Gazi University, Ankara. Retrieved from tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi.

Koç, A.F. (2019). *Okul kültürünün özel okullarda ve devlet okullarinda* çalişan *sosyal bilgiler öğretmenlerinin uygulamalarina etkisi,* Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.

Köse, M. R. (1990). Aile sosyo ekonomik durumu, lise özellikleri ve üniversite sınavlarına hazırlama kurslarının eğitimsel başarı üzerine etkileri. *Eğitim ve Bilim*, *14*(78).

Köse, M. R. (2007). Aile sosyoekonomik ve demografik özellikleri ile okul ve özel dershanenin liselere giriş sınavına katılan öğrencilerin akademik başarıları üzerindeki etkileri. *Eğitim Bilim Toplum*, *5*(17), 46-77.

Kumandaş, H., & Kutlu, Ö. (2014). Yükseköğretime öğrenci seçmede ve yerleştirmede kullanılan sınavların oluşturduğu risk faktörlerinin okul başarısı üzerindeki etkileri. *Türk Psikoloji Dergisi*, *29*(74), 15-31.

Lunenburg, F. C., & Ornstein, A. C. (2011). *Educational administration: Concepts and practices.* Wadsworth Publishing.

Mercik, V. (2015). *The relationship between the equality of opportunity in education, general social success, and justice: The comparison of Finland and Turkey experiences within the scope of PISA project*. (Unpublished master's thesis). Balıkesir University, Balıkesir.

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2019a). 2023 Eğitim Vizyonu. http://2023vizyonu.meb.gov.tr/ adresinden alınmıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2019b). Liselere Geçiş Sistemi (LGS) Kapsamında İlk Yerleştirme Sonuçları Ön. http://www.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2019_07/22084102_LGS_2019_yerlestirme_22temmuz.pdf adresinden alınmıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2020a).LGS'de ek kapasite oluşturuldu. https://www.meb.gov.tr/2020-lgsde-ek-kapasite-olusturuldu/haber/20330/tr adresinden alınmıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2020b). 2020 ortaöğretim kurumlarına ilişkin merkezi sınav. http://www.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2020_07/17104126_2020_Ortaogretim_Kurumlarina_Iliskin_Merkezi_Sinav.pdf adresinden alınmıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2021).Milli eğitim istatistikleri örgün eğitim 2019-2020. https://sgb.meb.gov.tr/www/icerik_goruntule.php?KNO=396 adresinden alınmıştır.

Nartgün, Ş. & Kaya, A. (2016). Özel okul velilerinin beklentileri doğrultusunda okul imaji oluşturma, *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi, 5*(2), 153-167.

Organization for Economic Cooperation and Development (OECD). (2013): *Education policy outlook: Turkey.*

Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM). (2020a). 2020 YKS sayısal bilgiler. https://dokuman.osym.gov.tr/pdfdokuman/2020/YKS/sayisalbilgiler26082020.pdf.

Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM). (2020a). 2020 KPSS sayısal bilgiler. https://dokuman.osym.gov.tr/pdfdokuman/2020/KPSS/LISANS/sayisalbilgiler22102020.pdf.

Özden, M., Akgün, A., Çinici, A., Sezer, B., Yıldız, S., & Taş, M. M. (2014). Merkezi sistem ortak sınav fen bilimleri sorularının Webb'in bilgi derinliği seviyelerine göre analizi. *Adıyaman Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, *4*(2), 91-108.

, T. J. (2003). School climate and teacher attitudes toward upward communication in secondary schools. *American Secondary Education, 31(2),* 49-70.

Sackney, L. (1988). *Enhancing school learning climate: Theory, research and practice*. Saskatchewan School Trustee's Association, Research Centre.

Sarier, Y. (2010). Ortaöğretime Giriş Sınavları (OKS-SBS) ve PISA Sonuçları Işığında Eğitimde Fırsat Eşitliğinin Değerlendirilmesi. *Journal of Kirsehir Education Faculty*, *11*(3), 107-129.

Sezgin, F. (2013). *Sosyal bir system olarak okul*. In S. Özdemir (Ed.), Eğitim yönetiminde kuram ve uygulama (pp.63-98). Ankara: Pegem Akademi.

Shields, C. M. (2005). School leadership in the 21st century. In W. K. Hoy and C. G. Miskel (Ed.), *Educational Leadership and Reform* (pp. 77-116). Information Age Publishing.

Taymaz, H. (2003). *Okul yönetimi* (7. baskı). Ankara: PegemA Yayınları

Tuzlukaya, S. (2019). 8. Sınıf türkçe dersi merkezî sınav sorularının PISA okuma becerileri yeterlilikleri açısından incelenmesi. *The Journal of International Lingual Social and Educational Sciences*, *5*(1), 92-100.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası. (1982). Anayasa. https://www.tbmm.gov.tr/anayasa.htm adresinden erişilmiştir.

Uzun, G., & Çokluk-Bökeoğlu, Ö. (2019). Akademik başarının okul, aile ve öğrenci özellikleri ile ilişkisinin çok düzeyli yapısal eşitlik modellemesi ile incelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 52*(3), 655-684.

Yavuz, S., Odabaş, M., & Özdemir, A. (2016). Öğrencilerin sosyoekonomik düzeylerinin TEOG matematik başarısına etkisi. *Eğitimde ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Dergisi*, *7*(1), 85-95.

Varlack, G. A. (2008). *The impact of school climate on student achievement in an Maryland suburb*. ProQuest.

Welsh, W. N. (2000). The of school climate on school disorder. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science, 567(88),* 88-107.

Whitaker, B. (1997). Instructional leadership and principal visibility. *The Clearing House: A Journal of Educational Strategies, Issues and Ideas*, *70*(3), 155-156.

Yıldırım, K. (2012). Basic factors determining success of educational quality in Turkey by PISA 2006. *Journal of Turkish Educational Sciences*, *10*(2), 229-255.

Yılmaz, S., & Bülbül, T. (2017). Merkezi sınavların okul kültürüne yansımalarının değerlendirilmesi. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *7*(2), 578-617.

Yüksel, G. (2001). Öğretmenlerin sahip olmaları gereken davranış olarak sosyal beceri. *Milli Eğitim Dergisi*, *150,* 6-10.

BÖLÜM 9

Okul ve Şiddet

Dr. Öğr. Üyesi M. Emir RÜZGAR

1. Giriş

Nobel ödüllü Fransız yazar Albert Camus, *Korku Çağı (Yüzyılı)* isimli yazısında 17. yüzyılın Matematik, 18. yüzyılın Fizik, 19. yüzyılın Biyoloji çağı olduğunu ve yazısını yazdığı dönemde içinde bulunduğu 20. yüzyılın ise korku çağı olduğunu öne sürmüştür (Camus, 1991). Benzeri bir mantık burada uygulanarak, en azından günümüze kadar olan kısmıyla, 21. yüzyılın şiddet çağı olduğunu dile getirmek olası mı? Bu konuda Steven Pinker, *Doğamızın İyilik Melekleri-Şiddet Neden Azaldı* isimli yapıtında farklı coğrafyalarda şiddetin tüm biçimlerinin geçmiş dönemlerden günümüze azaldığını tartışmıştır. Pinker'ın açıklamalarına karşın herhangi bir televizyon kanalındaki haber bültenlerinde, herhangi bir gazetenin sayfalarında, sosyal medyadan takip edilen gönderilerde, yakın çevreyle gerçekleştirilen sohbetlerde şiddet yaygın bir konu başlığı olarak göze çarpmaktadır.

Bireysel ve toplumsal yaşamın neredeyse tamamında etkisini duyumsattıran şiddet, sınıf ve okullar gibi eğitsel ortamları da olumsuz yönde etkilemektedir. Şiddetin etkilerinin daha iyi anlaşılması ve önlenmesi amacıyla, bu bölümde sosyolojik bir bakış açısıyla öncelikle şiddet tanımlanmaya çalışılacak, ardından şiddet türleri incelenecek ve son olarak da eğitim ve şiddet ilişkisi irdelenecektir.

2. Şiddet

Türk Dil Kurumu, Güncel Türkçe Sözlük'te şiddetin farklı anlamları arasında "karşıt görüşte olanlara kaba kuvvet kullanma" tanımına yer verilmiştir ("Şiddet," 2021). Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) ise şiddeti daha kapsamlı bir şekilde ele alarak "kişinin kendine, başka birine, bir grup yahut topluluğa karşı, tehdit dü-

zeyinde veya gerçekleşmiş bir eylem olarak, yaralanma, ölüm, psikolojik zarar, gelişim bozukluğu veya yoksunluk ile sonuçlanan veya sonuçlanması büyük olasılık olan bedensel kuvvet veya gücün bilinçli olarak kullanılması" olarak tanımlamıştır (Krug, Dahlberg, Mercy, Zwi ve Lozano, 2002, s. 5). Şiddetin bu şekilde tanımlanmasında en önemli husus, eylemin şiddet olarak tanımlanabilmesi için onun bilinçli olarak gerçekleştirilmesi gerektiğidir. Diğer bir deyişle, gerçekleştirilen eylemin amacının karşıdaki kişiye kasıtlı olarak fiziksel, ruhsal yahut başka boyutlarda zarar vermeye yönelik olması veya zarar verme olasılığının olmasıdır. Bu tanımda bir eylemin şiddet olarak tanımlanabilmesi için bilinçli güç kullanımı ve zarar verme olasılığının bulunmasına yönelik vurgu, şiddeti kasıtsız yapılan ve kazara zarar doğuran durumlardan ayırır. Örneğin, yaşadıkları apartman dairesinde ayaklarını sürekli yere vurarak alt komşuları rahatsız eden ve defalarca uyarmasına karşın ayaklarını yere vurmaya devam eden çocuğunu kollarından tutarak sallayıp ve böylece davranışı durdurmayı amaçlayan bir ebeveyn, çocuğa aslında zarar verme amacı taşımıyor olsa bile gerçekleştirdiği eylemin çocuğa zarar verme olasılığının yüksek olması nedeniyle çocuğuna şiddet uygulamış olarak görülebilir. Ancak çocuğuyla oyun oynarken oyun gereği çocuğunu havaya fırlatan bir ebeveynin onu yanlışlıkla düşürmesi, fiziksel zararla sonuçlanmış olsa bile kasıt eksikliği söz konusu olduğu için şiddet olarak görülmez.

Öte yandan, Olweus'a göre şiddet "bireyin veya failin başka bir kişiyi yaralamak veya rahatsızlık vermek için kendi vücudunu veya (silah dahil) bir nesneyi kullandığı saldırgan davranış"tır (1999, s. 12). Şiddeti uygulayan kişinin mağdura yönelttiği saldırgan davranış, mağdurda birçok olumsuz etki doğurur ve yaşam niteliğini düşürür. Değinilen tanımlardan görülebileceği üzere şiddet yalnızca fiziksel bir eylem değildir, farklı türleri bulunmaktadır. Şiddet kavramının daha iyi anlaşılması için şiddet türlerinin incelenmesi gerekir.

3. Şiddet Kategori ve Türleri

DSÖ, 1996 yılında gerçekleşen 49. toplantısında şiddeti, etkisi giderek artan bir küresel halk sağlığı sorunu olarak tanımlamıştır (Dünya Sağlık Örgütü, 1996). Bu küresel sorunun daha iyi anlaşılması ve çözülmesi amacıyla DSÖ, hazırladığı farklı yayınlarda şiddet kategori ve türlerini içeren bir tipoloji hazırlamıştır. Bu tipolojiye göre kendine yönelik (öz yönelimli), kişilerarası ve ortaklaşa olmak üzere üç şiddet kategorisi bulunur. Bunun dışında fiziksel, psikolojik (duygusal), ekonomik, ruhsal (dini), cinsel ve kadına yönelik olmak üzere belli başlı şiddet türleri de vardır. Sözü edilen tipolojiye şiddet kategorilerinin görsel bir temsili Şekil 1'de sunulmuştur.

Kaynakça

Aliyev, R. (2019). Sosyal bilişsel öğrenme. Şerife Işık (Ed.), Eğitim Psikolojisi içinde (ss. 407-432). Ankara: Pegem Akademi.

Anderson, C. A., Bushman, B. J., Donnerstein, E., Hummer, T. A. ve Warburton, W. (2015). SPSSI research summary on media violence. *Analyses of Social Issues and Public Policy, 15*(1), 4-19.

Aslan, A., Turgut, Y. E., Göksu, İ. ve Aktı Aslan, S. (2019). Çocukların medya okuryazarlık düzeylerinin ve kullanım alışkanlıklarının demografik değişkenler açısından incelenmesi. *GEFAD, 39*(2), 793-815.

Aydın, M., Hacımusalar, Y. ve Hocaoğlu, Ç. (2019). İntihar Davranışının Nörobiyolojisi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches in Psychiatry, 11*(1), 1-23. doi: 10.18863/pgy.382119

Aydoğan, A. ve Aydoğan, S. (2013). *Tıp Çeviri Sözlüğü (Medical Translation Dictionary)*. Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınevi.

Barling, J. (1996). The prediction, experience, and consequences of workplace violence. G. R. Vanden Bos ve E. Q. Bulatao (Eds.), *Violence on the job: Identifying risks and developing solutions* içinde (ss. 29–49). Washington, DC: American Psychological Association.

Çalık, T., Özbay, Y., Özer, A., Kurt, T. ve Kandemir, M. (2009). İlköğretim okulu öğrencilerinin zorbalık statülerinin okul iklimi, prososyal davranışlar, temel ihtiyaçlar ve cinsiyet değişkenlerine göre incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, 15*(60), 555-576.

Camus, A. (1991). *Between hell and Reason* (çev. A. de Gramont). Middletown, CT: Wesleyan University Press. (Yazının orijinali 1946 yılında yayımlandı).

Can Gürkan, Ö. ve Coşar, F. (2009). Ekonomik şiddetin kadın yaşamındaki etkileri. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi, 2*(3), 124-129.

Center for Disease Control and Prevention, CDC. (2016). Understading school violence-Fact sheet. https://www.cdc.gov/violenceprevention/pdf/school_violence_fact_sheet-a.pdf adresinden erişilmiştir.

Christenson, S. L., Rounds, T., ve Gorney, D. (1992). Family factors and student achievement: An avenue to increase students' success. *School Psychology Quarterly, 7*(3), 178-206.

Çınkır, Ş. ve Kepenekçi, Y. K. (2003). Öğrenciler arası zorbalık. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, 34*, 236-253.

Çocuğa Karşı Şiddeti Önlemek için Ortaklık AğI. (2017). *Türkiye'de çocuğa karşı şiddet durum raporu*. Ankara.

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ). (1996). Dünya Sağlık Kurulu, *Resolution WHA49.25 Prevention of violence: a public health priority*. Forty-Ninth World Health Assembly. Geneva: World Health Organization.

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ). (2002). *World report on violence and health*. Geneva: World Health Organization.

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ). (2019). *School-based violence prevention: A practical handbook*. Geneva: World Health Organization.

Dwyer, K., Osher, D. ve Warger, C. (1998). *Early warning, timely response: A guide to safe schools*. Washington, DC: US Department of Education.

Erdur-Baker, Ö. ve Kavşut, F. (2007). Akran zorbalığının yeni yüzü: Siber zorbalık. *Eurasian Journal of Educational Research, 27*, 31-42.

Eskin, M. (2017). Gençler arasında intihar düşüncesi, girişimi ve tutumları. *Türk Psikoloji Dergisi, 32*(80), 93-111.

Furlong, M. ve Morrison, G. (2000). The *school* in school violence: Definitions and facts. *Journal of emotional and behavioral disorders, 8*(2), 71-82.

Glaubke, C. R., Miller, P., Parker, M. A., ve Espejo, E. (2001). Fair Play? Violence, Gender and Race in Video Games. California: Children NOW.

Gökkaya, V. B. (2011). Türkiye'de kadına yönelik ekonomik şiddet. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 12*(2), 101-112.

Gottfredson, G. D., Gottfredson, D. C., Payne, A. A., ve Gottfredson, N. C. (2005). School climate predictors of school disorder: Results from a national study of delinquency prevention in schools. *Journal of Research in Crime and Delinquency, 42*(4), 412-444.

Gözütok, F. D., Er, K. O. ve Kocaoğlu, Ö. C. (2006). Okulda dayak (1992 ve 2006 Yılları Karşılaştırması) (1). Toplumsal bir Sorun Olarak Şiddet sempozyumunda sunulan bildiri (ss. 227-236). https://egitimsen.org.tr/wp-content/uploads/2016/11/Okulda-Dayak.pdf adresinden erişilmiştir.

Güvenli İnternet Merkezi. (2019). Dijital oyunlar raporu 2019. https://www.guvenliweb.org.tr/dosya/RjARy.pdf adresinden erişilmiştir.

Henry, S. (2000). What is school violence? An integrated definition. *The annals of the American academy of political and social science*, *567*(1), 16-29.

Huesmann, L. R. (2007). The impact of electronic media violence: Scientific theory and research. *Journal of Adolescent health, 41*(6), S6-S13. Doi: 10.1016/j.jadohealth.2007.09.005.

Johnson, B. R. ve Barton-Bellessa, S. M. (2014). Consequences of school violence: Personal coping and protection measures by school personnel in their personal lives. *Deviant Behavior, 35*(7), 513-533. DOI: 10.1080/01639625.2013.859047

Kahya, Y. (2018). Medyanın gençler üzerinde sosyal sapma ve şiddet bağlamında etkileri. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 45*, 43-57.

Kandel, E., ve Mednick, S.A. (1991). Perinatal complications predict violent *Criminology, 29*, 519–529.

Karagöz, S. (2016). Opinions and suggestions regarding various subjects on the educational guidance in the second constitutional era. *Journal of Family Counseling and Education, 1*(1),1-9.

Karagöz, S. (2018). Cumhuriyet öncesi dönem gençlik ve eğitimi üzerine bazı düşünceler", *Opus- Uluslararası Toplum ve Araştırmaları Dergisi, 8*(1), 398-413.

Karagöz, S. (2018). İkinci *Meşrutiyetten Harf* İnkilabına *süreli yayınlarda eğitim.* Ankara: Vize Yayıncılık.

Karagöz, S. (2019). *Cumhuriyet D*önemi *e*ğitimine *yön veren yerli ve yabancı uzman raporları* (2. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Krug, E.G., Dahlberg, T. T., Mercy, J. A., Zwi, A. B., Lozano, R. (2002). (Eds.). *World report on violence and health*, World Health Organization, Geneva.

McGee, R.A. ve Wolfe, D.A. (1991). Psychological maltreatment: Toward an operational definition. *Development and Psychopathology, 3*, 3-18.

Mercy, J. A., Hillis, S. D., Butchart, A., Bellis, M. A., Ward, C. L., Fang, X. ve Rosenberg, M. L. (2017). Interpersonal violence: global impact and paths to prevention. C.N. Mock, R. Nugent, O. Kobusingye, K.R. Smith (Eds.), *Injury Prevention and Environmental Health* içinde. Washington, DC: The International Bank for Reconstruction and Development/The World Bank.

Multicare. (t.y.). Facts and figures about our TV habit. https://www.multicare.org/file_viewer.php?id=8353&title=Screen+Time+-Facts adresinden erişilmiştir.

National Crime Prevention Council (t.y.). A dozen things teachers can do to stop school violence. http://archive.ncpc.org/resources/files/pdf/school-safety/teacher12.pdf adresinden erişilmiştir.

Olweus, D. (1993). *Bullying at school: What we know and what we can do?* Oxford and Cambridge, MA: Blackwell Publishers.

Olweus, D. (1999). Sweden, in P.K. Smith, Y. Morita, J. Junger-Tas, D. Olweus, R. Catalano and P. Slee (eds), *The Nature of School Bullying*. London: Routledge. ss. 7–27.

Özdemir, S. (2014). Okul ve Şiddet. M. Çağatay Özdemir (Ed.), *Eğitim Sosyolojisi* içinde (ss. 353-390). Ankara: Pegem Akademi.

Özgür, G., Yörükoğlu, G. ve Baysan Arabacı, L. (2011). Lise öğrencilerinin şiddet algıları, şiddet eğilim düzeyleri ve etkileyen faktörler. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi, 2*(2), 53-60.

Özkan, G. (2017). Kadına yönelik şiddet-Aile içi şiddet ve konuya ilişkin uluslararası metinler üzerine bir inceleme. *Hacettepe HFD, 7*(1), 533–564.

Pekasıl, A. N. (2019). Kendine zarar verme davranişinda bulunan gençler üzerine bir araştirma. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Ankara.

Pinker, S. (2011). *The better angels of our nature: Why violence has declined*. New York, NY: Viking Adult.

Przybylski, A. K. ve Weinstein, N. (2019). Violent video game engagement is not associated with adolescents' aggressive behaviour: Evidence from a registered report. *Royal Society Open Science, 6*, 1-16. Doi: http://dx.doi.org/10.1098/rsos.171474

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK). (2018). Televizyon izleme eğilimleri araştırması 2018. https://www.rtuk.gov.tr/assets/Icerik/AltSiteler/televizyonizlemeegilimleriarastirmasi2018.pdf adresinden erişilmiştir.

Rigby, K. (2007). *Bullying in schools: And what to do about it (Revised and Updated)*. Camberwell: ACER Press.

Rivara, F., Adhia, A., Lyons, V., Massey, A., Mills, B., Morgan, E., Simckes, M. ve Rowhani-Rahbar, A. (2019). The of violence on health. *Health 38*(10), 1622-1629.

Saint Paul Public Schools (t.y.). Things parents can do to prevent school violence. https://www.spps.org/cms/lib010/MN01910242/Centricity/domain/6547/safe%20schools/Things%20parents%20can%20do%20to%20prevent%20school%20violence2.pdf adresinden erişilmiştir.

Şiddet. (2021). Türk Dil Kurumu (Güncel Türkçe Sözlük). https://sozluk.gov.tr adresinden erişilmiştir.

Türkiye İstatistik Kurumu-TÜİK (2019). Hanehalkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Araştırması. https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-(BT)-Kullanim-Arastirmasi-2019-30574 adresinden erişilmiştir.

Türkiye İstatistik Kurumu. (TÜİK). (t.y). İntihar sayısı ve kaba intihar hızı. https://tuikweb.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist adresinden 19.05.2021 tarihinde erişilmiştir.

UNICEF-Türkiye. (2010). Türkiye'de Çocuk İstismarı ve Aile İçi Şiddet Araştırması-Özet Rapor.

United Nations Children's Fund. (2018). *An everyday lesson #ENDviolence in school*. New York: UNICEF.

United Nations, Educational, Scientific and Cultural Organization. (2019). *Behind the numbers: Ending school violence and bullying*. UNESCO.

Walsh, B. W. ve Rosen, P. M. (1988). *Self-mutilation: Theory, research, and treatment*. New York: Guilford Press.

Worth, K. A., Chambers, J. G., Nassau, D. H., Rakhra, B. K., ve Sargent, J. D. (2008). Exposure of US adolescents to extremely violent movies. *Pediatrics, 122*(2), 306-312.

Yılmaz, N. (2020, February 26). *İntihar dosyası II: Türkiye'de intiharlar: Teyit*. https://teyit.org/intihar-dosyasi-ii-turkiyede-intiharlar.

BÖLÜM **10**

Eğitim ve Toplumsal Cinsiyet

Doç. Dr. Esra GEDİK

1. Giriş

Eğitim konusu, ilk çağlardan beri tüm toplumları ilgilendiren ve toplumsal yaşamda önemli rol oynayan bir süreçtir. Eğitim, günümüz dünyasındaki hızlı değişim ve gelişim sürecine uyum sağlama konusunda anahtar kavramdır. Bu nedenle günümüzde bir toplumun bireylerine vereceği eğitimin niteliği, toplumun tüm kesimlerini içine alması açısından büyük önem taşımaktadır. Bu bölümün amacı, eğitimde toplumsal cinsiyet anlayışını incelemektir. Bu amaçla, son yıllardaki gelişmeler ve alandaki yeni değişiklikler incelenecektir. Alandaki değişiklikler ve devam eden tartışmaları, zaman içinde eğitimde toplumsal cinsiyet araştırmalarını tartışmak için güncel toplumsal cinsiyet teorilerini feminist eğitim araştırmaları perspektifinden ele alacağım.

2. Toplumsal Cinsiyet Kavramı

Toplumsal cinsiyet ve eğitim ilişkisini inceleyebilmek için öncelikle toplumsal cinsiyet kavramını anlamamız gerekiyor. Toplumsal cinsiyet tartışmalarının temelinde, 'biyolojik cinsiyet' (*sex*) ile 'toplumsal cinsiyet' (*gender*) arasındaki ayrım kullanılmaktadır. 'Biyolojik Cinsiyet' kavramı, kadınlar ile erkekler arasındaki biyolojik farklılıklara dayanan . Farklı üreme organları

.

'Toplumsal Cinsiyet' ise kültürel ve sosyal olarak belirlenen cinsiyet rollerine karşılık gelir. Toplumsal cinsiyet, biyolojiye bağlı değildir, toplumda var olan kültürel, dini, ideolojik sistemlerin güçlendirdiği geniş bir toplumsal işbölümünün sonucu olarak ortaya çıkar. Kavram, kadınlarla erkekler arasındaki toplum-

sal, kültürel, siyasal, dinsel kurgulara vurgu yapar. Hasılı biyolojik cinsiyetin aksine toplumsal cinsiyet fiziksel ve biyolojik farklılıklardan öte; kadın ve erkek olarak toplumun bizi nasıl gördüğü, nasıl algıladığı ile ilgilidir (Bora, 2012). Bu anlamda, toplumsal cinsiyet insan bebekleri için içinde yaşanılan toplumun değer, norm ve sembollerine uygun kadın ve erkek kurgulamanın sonucunda ortaya çıkan görev ve rolleri içerir.

Toplumsal cinsiyet rejimi/dili/söylemi kadınları olduğu kadar erkekleri de belli tanımların içine hapseder. Örneğin, kadınların, kadın olarak doğdukları için yemek yapmak, çocuk bakmak gibi işlerden sorumlu tutulması. Öte yandan, erkeklerin, erkek olarak doğdukları için evi geçindireni para kazanan olarak tanımlanması gibi. Başka bir deyişle, toplumsal cinsiyet yalnızca kadınları değil erkekleri de tanımlar. Connell'ın tanımladığı hegemonik erkeklik kavramına göre bir toplumda toplumun geneli tarafından kabul edilen erkeklik halleri bulunmaktadır. Bu erkeklik halleri hem bu hallere uymayan erkekleri hem de kadınları toplum içinde ikincil konuma sokarak hegemonik erkeklerin kadınlar ve diğer erkekler üzerinde tahakküm kurmalarına yardım eder (Connell ve Messerschmidt, 2005). Bu nedenle, toplumda kadınların ve erkeklerin yapabilecekleri, yapamayacakları,

.

İnsan bebeklerinin doğduğu andan itibaren biyolojik niteliklerinin üzerine inşa edilen kültürel unsurlar ortaya çıkmaktadır. Bu kültürel unsurlar toplumdan topluma değişse de bazı temel unsurlar baki kalmaktadır. Erkeklerin fiziksel yapıları gereği kadınlardan farklı olmasından doğan erkeklerin koruyucu olduğu kadınların narin olması fikri örnek verilebilir. Buna bağlı olarak erkeklerin rasyonel kadınların duygusal varsayılması gibi. İnsan bebeklerinin doğdukları andan itibaren farklılaştırılması ve biyolojik farklılıkların toplumsal farklılıklar olarak normalleştirilmesi görülmektedir. Örneğin,

Erkekler: Güçlü, mert, savaşçı, cesur, dayanıklı, vb.

Kadınlar: Narin, zayıf, nazlı, duygusal, fedakâr, vb.

Kız isimleri: Nazlı, Çiçek, Gül, Buket, Naz.

Erkek isimleri: Yiğit, Yağız, Doruk, Mert.

Bahsedilen bu örnekler kadınların ve erkeklerin doğuştan getirdiği unsurlar olmamasına rağmen kültür içinde normalleştirildikleri için hiç sorgulanmadan günümüzde hala devam etmektedir. Bu özelliklere baktığımızda çoğu zaman, fiziksel özelliklerle kültürel ve sosyal koşullanmalardan kaynaklanan anlamlar yüklendiği ortaya çıkmaktadır. Bunun sonucu olarak, özel alan= Kadın olarak var sayılmaktadır. Eve ait olan tüm işler; temizlik, tertip, yemek yapmak, çocukların bakımı, eşin bakımı, işgücü olarak ertesi güne yeniden hazırlanması ve annelik.

Kaynakça

Acker, S. (1987). Feminist theory and the study of gender and education. *International review of education*, *33*(4), 419-435.

Arnot, M. (1982). Male hegemony, social class and women's education. *Journal of Education*, 64-89.

Bora, A. (2012). Toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılık. *Ayrımcılık Çok Boyutlu Yaklaşımlar*, 175-187.

Connell, R. W., & Messerschmidt, J. W. (2005). Hegemonic masculinity: Rethinking the concept. *Gender & society*, *19*(6), 829-859.

Engin-Demir, C., & Cobanoglu, R. (2012). Kizlarin Okullulasmasinin önündeki engeller ve çözüm önerileri: alan arastirmasi. *Milli Egitim Bakanlıgı ERG (Egitim Reformu Girisimi). 2011. Egitim Izleme Raporu 2011*.

Gedik, E ve Turgut, S. T. (2021), Consequences of school lockdown on education during the COVID-19 pandemic. ESA 2021 Abstract Book.

Milli Eğitim Bakanlığı, (2016). Eğitimde Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Geliştirilmesi Projesi (ETCEP) Araştırma Sonuçları.

Oakley, A. (2016). *Sex, gender and society*. Routledge.

O'Brien, M. 'Feminism and Education: A Critical Review Essay'.*Resources for Feminist Research*. 12 (1983), No. 3, pp. 3–16.

Subrahmanian, R. (2005). Gender equality in education: Definitions and measurements. *International Journal of Educational Development*, *25*(4), 395-407.

Thompson, A. (2003). Caring in context: Four feminist theories on gender and education. *Curriculum Inquiry*, *33*(1), 9-65.

Weiler, H. N. (1988). The politics of reform and nonreform in French education. *Comparative education review*, *32*(3), 251-265.

Weiner, G. 'Feminist Education and Equal Opportunities: Unity or Discord?'*British Journal of Sociology of Education*. 7 (1986), No. 3, pp. 265–274.

Younger, M., & Warrington, M. (2008). The gender agenda in primary teacher education in England: fifteen lost years?. *Journal of Education Policy*, *23*(4), 429-445.

BÖLÜM **11**

Türkiye'de Eğitim Sosyolojisinin Gelişimine Katkıda Bulunan Türk Aydınları

Dr. Öğretim Üyesi Yahya Han ERBAŞ
Ayşenur AKTAŞ

1. Giriş

Toplumların ihtiyaçlarına cevap verebildiği sürece eğitim kurumlarının varlığını sürdürebilmesi mümkün olmaktadır. Gelişen ve değişen dünyayı takip etmek, eğitim sistemlerini bu değişim ve gelişmelere göre yeniden planlamak devletlerin öncelikli görevlerinden biridir. Anadolu coğrafyasında da bu değişimlere ve gelişmelere uyum sağlama istek ve çabalarının 18. yy. Osmanlı Devleti'yle başladığını görmekteyiz. Kuruluş döneminde eğitim ve bilim alanında gelişim göstermeye dair ciddi çabalar gösteren bir yapıya sahip olan Osmanlı Devleti, daha sonraki yıllarda özellikle batı dünyasındaki eğitim, kültür ve bilim alanlarındaki gelişmeleri istenilen düzeyde takip etmediği bilinmektedir (Güven,2018). Bu değişimlere uyum gösterme süreci, Osmanlı'da ilk önce askeri okullarda daha sonra ise sivil okullarda başlayarak devam etmiştir. Özellikle Tanzimat döneminde batıya eğitim almak için gönderilen bireylerin ortaya koyduğu çalışmalarla batılı düşünce yapısının, eğitim sistemine girmesi amaçlanmıştır (Kılıç, 2019).

Yenileşme döneminden başlayarak Tanzimat dönemi ve II. Meşrutiyet ile devam eden eğitimde yeni fikirlerin kabulü ve uygulaması, Türk eğitim anlayışının şekillenmesinde büyük rol oynamıştır (Öztürk, 2018). Bu dönemlerde yaşayan ve Cumhuriyetin ilanından itibaren eğitim düşüncesine katkıda bulunmuş önemli Türk eğitimcileri, düşünürleri, yazarları ve devlet adamları eğitim meselelerine ilişkin birçok görüş ve düşünce ortaya koymuşlardır. Kitabımızın bu bölümünde, bugünkü Türk eğitim anlayışımızın şekillenmesine katkıda bulunmuş ünlü düşünür, eğitimci, bilim insanı ve devlet adamlarından bahsedeceğiz.

1.1. Mustafa Sâtı Bey (1880-1968)

Osman Devleti'nin sınırlarından Arap dünyasına kadar birçok yerde adını duyurmuş, hatta "Arap milliyetçiliğinin babası" olarak anılan; II. Meşrutiyet döneminin reformist pedagoglarından biri olarak bilinen Mustafa Sâtı Bey (Arap dünyasında Satı El-Husri olarak bilinir), görev aldığı İstanbul Darülmuallimin'de yapmış olduğu ıslahat hareketleriyle okulu Avrupa'daki eş okullarla aynı seviyeye çıkarmayı başarmıştır. Küçük yaşlardan itibaren matematiğe yatkın bir kişiliğe sahip olmasından dolayı "Arşimet" lakabıyla anılmıştır. Çok yönlü kişiliği ve öğrenme aşkı sayesinde ana dilleri Türkçe ve Arapça dışında Fransızca, Ermenice, Rumca, İngilizce ve Farsçayı da konuşabilen dönemin önemli aydınlarındandır. O zamanki yaşanan milliyetçi hareketlerin Osmanlıcılık fikrinin yok olmaya başladığını gören Mustafa Sâtı Bey, Arap dünyasında baş gösteren bağımsızlık hareketlerine destek vermiştir. Suriye'nin bağımsızlığını ilan etmesinden sonra Maarif Müsteşarı olarak görev yapmıştır. 1968'de Bağdat'ta hayata gözlerini kapamıştır (Başar, 2003; Şanal, 2001).

1.1.1. Mustafa Sâtı Bey'in Eğitim ile İlgili Görüşleri

İstanbul Darülmuallimin'de görev yaptığı sırada yüzyıllardır öğretmen eğitiminde tekrar eden öğretim yöntemlerinin dönemin ihtiyaçlarına yanıt vermediği ve ezberci yöntemden kurtularak daha modern özel öğretim ilke ve yöntemlerinin kullanılması gerektiği sonucuna ulaşmıştır. Özellikle ilk mekteplerden başlanarak eğitimin yeniden yapılanmasını, batıda uygulanmakta olan yöntemlerin Osmanlı topraklarında da uygulanabileceğini göstermiş ve bu konuda da başarılı olmuştur (Korkmaz, 2007; Şanal, 2003). Yazmış olduğu eserlerinin büyük çoğunluğunda öğretmenlik mesleğinin temel özelliklerine sıklıkla değinmiştir. Mustafa Satı Bey'e göre öğretmende olması gereken özellikler başlıca şunlardır (Şanal ve Çelikten, 2006):

- Öğrenci merkezli öğretim faaliyetinde bulunmalıdır.
- Psikoloji ilmini bilmelidir.
- Her öğrencinin öğrenme düzeylerinin birbirlerinden farklı olduğu için öğretim faaliyeti esnasında bunu mutlaka dikkate almalıdır.
- Öğrencilere yeni şeyler öğretirken geçmiş yaşantı ve tecrübeleri ile çevrelerinde olup biten olaylardan yararlandırmalıdır.
- Çocukların günlük yaşamda aşina oldukları ve daha önceden bildikleri şeyleri rahatlıkla ve kolayca öğrendiklerinin farkında olmalıdır.
- Öğrencilerin öğrendikleri şeyleri ne derecede ve nasıl öğrendiklerini tespit etmelidir.
- Yararlanması gereken önemli tekniklerden biri "Soru-Cevap Tekniği" olmalıdır.

Kaynakça

Acar, F. (2011). *Nurettin Topçu ve Mümtaz Turhan'ın eğitim düşünceleri üzerine karşılaştırmalı bir araştırma* [Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü]. https://openaccess.firat.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/11508/16589/285877.pdf?sequence=1

Adanalı, A. H. (2004). Ziya Gökalp'in eğitim felsefesi ve yüksek eğitim hakkındaki görüşleri. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, *45*(1), 57-70.

Akyüz, H. (2019). *Eğitim sosyolojisi* (4. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Alkan, C. (1987). Eğitimci Ziya Gökalp. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 20*(1), 232-244. https://doi.org/10.1501/Egifak_0000001057

Alp, H. (2018). Halil Fikret Kanat'ın Muallimler Mecmuasında yayınlanmış iki yazısı: Mekteplerimizin yeni teşkilatı hakkında 1-2. *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları, 17*(34), 337-358.

Alparslan, M.C. (2003). Anadolu'nun Rönesans Güneşiydi, O. *Bütün Dünya 2000*(Mayıs 2003/ 5), 29-31. Eylül 2021 tarihinde http://openaccess.marmara.edu.tr/bitstream/handle/11424/160920/001524803006.pdf?sequence=3 adresinden alındı

Altın, H. (2008). Ethem Nejat ve eğitim tarihimizdeki yeri. *Turkish Studies, 3*(4), 73-96.

Altın, H. (2010). Ziya Gökalp'in eğitim tarihimiz açısından önemi. *History Studies, 2*(2), 2010, 493- 509.

Altın, H. (2014). II. Meşrutiyetten Cumhuriyete İsmail Hakkı Baltacıoğlu ve onun eğitim ve eğitimci kavramları ile ilgili düşünceleri. *Tarih Araştırmaları Dergisi*, *33*(55), 219-252.

Arnas, P.B., (2020). T*arih, kültür ve eğitim yazıları*. Akademik Düşünce Yayınları.

Aycan, N. & Aycan, Ş. (2018). Eğitim ütopyacısı İsmail Hakkı Tonguç'un sanat eğitimine katkısı. *Akademia Sosyal Bilimler Dergisi*(Özel Sayı 1), 207-214.

Aydoğdu, H. (2009). "Ahlâk filozofu" ve "Hareket adamı" olarak Nurettin Topçu. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, *16*(40), 439-462.

Ayhan, S. (1990). İsmail Hakkı Baltacıoğlu (1886 -1978) ve halk eğitimi ile ilgili görüşleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 23(1), 285-306. https://doi.org/10.1501/Egifak_0000000839

Aytaç, Ö. (2018). Türk sosyolojisinde bir öncü isim: Prens Sabahattin. Çekmece İZÜ Sosyal Bilimler Dergisi, 6(12), 75-120.

Bakır, K. (2020). Mülkiye'den maarif'e seçkin bir mütefekkir: Emrullah Efendi. A.F. Arıcı (Ed.), *Büyük Eğitimciler* kitabının içinde (ss, 171-182).

Baltacıoğlu, T. (1998). *Yeni adam günleri*. Yapı Kredi Yayınları.

Başar, H. (2003). Sâtı Bey ve eğitimle ilgili görüşleri. *Değerler Eğitimi Dergisi, 1*(2) , 47-67.

Bayraktar, B. (1996). Günümüzde yeniden değerlendirilmesi gereken bir düşünür: Prens Sabahattin Bey. *Tarih Araştırmaları Dergisi, 18*(29), 51-61. https://doi.org/10.1501/Tarar_0000000103

Cihan, M. (2016). Nurettin Topçu ve ahlak eğitimi. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, 0* (56) , 1387-1398 .

Çakmak, F. (2010). İsmail Hakkı Tonguç›un düşüncesinde iş ve üretime eğitim ve bunun Türk köyüne olan yansımaları. *Aramızdan Ayrılışının 50. Yıldönümünde İsmail Hakkı Tonguç ve Okul Öncesinden Yüksek Öğretime Eğitim Sorunları, Çözüm Önerileri* (s. 627-639). İzmir: Yeni Kuşak Köy Enstitüleri Derneği Yayınları. Eylül 2021 tarihinde https://ataturkilkeleri.deu.edu.tr/ai/uploaded_files/file/fevzi/ISMAIL_HAKKI_TONGUCUN_DUSUNCESINDE_%20IS_URETIME_YONELIK_EGITIM_BUNUN_TURK_KOYUNE_OLAN_YANSIMALARI.pdf adresinden alındı.

Çetin, T.,Oruç, Ş. ve Tokcan, H. (2006). Halil Fikret Kanad ve coğrafya eğitimi üzerine Bir eseri: Coğrafya'nın tedris usulü. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 26*(3), 1-16.

Demirel, F. (2019). John Dewey ve İsmail Hakkı Tonguç'un düşüncelerine göre insan doğasının eğitimle ilişkilendirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 52*(3), 967-987. https://doi.org/10.30964/auebfd.538572

Dural, A. B. (2006). Nurettin Topçu'da eğitim düşüncesi. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *8*(2), 48-70.

Dural, A.B. (2017). Genç Osmanlı döneminde ulusal iktisat politikaları- Ploretarya- Köylü ve Ethem Nejat Bey. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Kongresi (USAK'17)* (s. 178-186). İstanbul: İndense Eğitim ve Dış Kaynak Hizmetleri Ltd. Şti. Eylül 2021 tarihinde http://www.usbik.com/FileUpload/as878960/File/usbik_2021_mart_tam_metin_full_text_e-book_test_yayin.pdf#page=127 adresinden alındı.

Ergün, M. (1982). Emrullah Efendi, hayatı, görüşleri, çalışmaları. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, 30*(1-2), 7-36.

Ergün, M. (2008). "Prens" Sabahattin Bey'in eğitim üzerine düşünceleri. *Kuramsal Eğitimbilim, 1*(2), 1-9.

Göçer, Ş.N.(2020). Glokal liderlik özellikleri: Halil Fikret Kanat örneği. *Uluslararası Liderlik Çalışmaları Dergisi: Kuram ve Uygulama, 3*(Özel Sayı: 1), 51-57.

Görgülü, D. (2020). Türkiye'de sosyolojinin ve eğitim sosyolojisinin gelişimi. R. Küçükali (Ed.), *Eğitim Sosyolojisi* kitabının içinde (s. 87). Ankara: Anı Yayıncılık.

Güçlü, M. (2013). Cumhuriyetin öncü eğitimcilerinden Dr. Halil Fikret Kanad'ın süreli yayınlarda yayımlanan yazılarının değerlendirilmesi. *Turkish Studies, 8*(11), 113-129.

Gümüşoğlu, F. (2014). İsmail Hakkı Tonguç'un mektupları ve klasik eğitime karşı özgürleştirici eğitim. *MSGSÜ Sosyal Bilimler* (10), 129-148.

Güngör, M. (2008). Çağının önünde koşan bir aydın: İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *4*(1), 54-64.

Güven, İ. (2018). *Türk eğitim tarihi* (7. baskı). Pegem Akademi.

Hamarat, E. (2010). Türk Milli Eğitim düşüncesinde Ziya Gökalp. *Balıkesir Eğitim Fakültesi Dergisi, 12*(22), 56-60.

Işık, Z. (1997). İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun eğitim yaklaşımı. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 9*(9), 255-261.

Kanar, H. (1999). Tonguç, imece, dayanışma. Çeşitli Yönleriyle Tonguç (s. 229-240) içinde Ankara: Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları.

Karagöz, S. (2016). Cumhuriyet öncesi dönem eğitim ve öğretim programları ile ilgili görüş ve öneriler. *OPUS – Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 6*(11), 651-676.

Karakaş, M. (2013). Sosyoloji ve liberalizm bağlamında Prens Sabahattin'e. *TYB Akademi Dil ve Edebiyat Sosyal Bilimler Dergisi, 3*(9), 9-40.

Keklik, E. (2020). Maarif Nazırı Emrullah Efendi ve Tuba Ağacı nazariyesi: Eğitim reformuna nereden başlamalı?. Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, *11*(2), 79-96.

Keskin, Ü. (2020). İsmail Hakkı Tonguç›un liderliği üzerine bir analiz. *Uluslararası Liderlik Çalışmaları Dergisi: Kuram ve Uygulama, 3*(Özel Sayı 1), 26-41.

Kılıç, D. (2019). Türkiye'de eğitim sosyolojisinin gelişimi. E. Köse, S.Z. Genç (Eds), *Eğitim Sosyolojisi* içinde, Ankara: Pegem Akademi, 96-114

Kılıç, M. (2010). Türk siyasal hayatında bir muhalif isim ve hareket: Prens Sabahattin ve meslek-i içtima. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (12), 1-14.

Korkmaz, Ş. (2007). Mustafa Sâtı Bey ve tarih öğretimi üzerine görüşleri. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi, 2*(1), 152-163.

Okan, O. (2008). Prens Sabahattin literatürü üzerine. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, 6*(11), 477-498.

Omurtak, G: (2020). Türkiye'de Eğitim Sosyolojisinin Gelişimi. B. V. Nurgün Oktik (Ed.) i, *Eğitim Sosyolojisi* kitabının içinde, (s. 86). Ankara: Pegem Akademi.

Özsoy, S. (2011). Türkiye'den bir eğitim ütopyacısı: İsmail Hakkı Tonguç (1893-1960). *Eğitim Bilim Toplum, 25*(7), 107-142.

Öztürk, F. (2018). *Türk eğitim düşüncesinin tarihsel temelleri* (1. baskı). Pegem Akademi.

Polat, M. & Arabacı, İ. B. (2015). Emrullah Efendi ve Satı Bey'den günümüze: Eğitimde yenileşme sorunsalı. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (21), 35-43.

Sağlam, M. (2019). Türkiye'de Sosyoloji ve Eğitim Sosyolojisinin Gelişimi, Nazmi Avcı ve Yaşar Erjem (Eds), *Eğitim Sosyolojisi* içinde, İstanbul: Lisans Yayıncılık, 75-114.

Saydam, S: (2003). İsmail Hakkı Tonguç. *Bütün Dünya 2000*(Mayıs 2003/5), 16-23. Eylül 2021 tarihinde http://openaccess.marmara.edu.tr/bitstream/handle/11424/160920/001524803006.pdf?sequence=3 adresinden alındı.

Sezen, L. (2012). Prof. Dr. Mümtaz Turhan'ın millî kültür ve halk kültürü ile ilgili görüş ve önerileri . *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi , 0* (48) , 147-154 .

Şanal, M. & Çelikten, M. (2006). Mustafa Satı Bey'e göre öğretmenlik mesleği. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1*(21), 339-348.

Şanal, M. (2001). Mustafa Sâtı Bey'in öğretmenlere önermiş olduğu öğretim yöntemleri. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *1*(11), 1-14.

Tezcan, M. (2020). *Eğitim sosyolojisi* (20. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.

Tonguç, E. (2003). Babam İsmail Hakkı Tonguç. *Bütün Dünya 2000*(Mayıs 2003/5), 24-28. Eylül 2021 tarihinde http://openaccess.marmara.edu.tr/bitstream/handle/11424/160920/001524803006.pdf?sequence=3 adresinden alındı.

Tonguç, E. (2007). *Bir eğitim devrimcisi İsmail Hakkı Tonguç yaşamı, öğretisi, eylemi.* İzmir: Yeni Kuşak Köy Enstitüler Derneği Yayınları.

Topçu, N. (2018). *Türkiye'nin maarif davası*. Dergah yayınları.

Turhan, M. (1959). Garplılaşmanın Neresindeyiz?, Türkiye Basımevi, İstanbul 1959.

Türk Eğitim Derneği (TED). (2002). *Halil Fikret Kanat yaşamı ve hizmetleri* (Yayına Hazırlayan: Cavit Kavcar). Ankara: TED Yayınları.

Ulu, Y.S. (2019). Türkçü ve eğitimci bir aydın Ethem Nejat'ın bilinmeyen öyküleri üzerine. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 12*(67), 151-164. http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2019.3708.

Zabun, B. (2020). Türkiye'de eğitim sosyolojisinin gelişimi. M. Ç. Özdemir, & A. S. Bingöl (Ed.), *Eğitim Sosyolojisi* kitabının içinde (s. 119-121). Ankara: Pegem Akademi.

BÖLÜM **12**

Türkiye'de Eğitim ve Toplumsal Değişim

Prof. Dr. Mehmet SAĞLAM

1. Giriş

Eğitim ve toplumsal değişim insanlık tarihi ile özdeş ve karşılıklı etkileşim içerinde olan kavramlardır. Bu kavramlar, hem içerik hem de biçim bakımından geçmişten günümüze değişim göstererek toplumlar için varlık ve önemlerini sürdürmüşlerdir. Bu bölümde Türkiye'de eğitim ve toplumsal değişim konusu incelenmeye çalışılacaktır. Öncelikle eğitim, toplumsal değişim ve bu kavramların birbirileriyle olan ilişkisi irdelenecek ve daha sonra da eğitim ile toplumsal değişim arasındaki ilişkinin Türkiye serüveni üç alt başlık şeklinde ortaya konulmaya çalışılacaktır. Bu alt başlıklar, 1923-1950, 1950-1980 ve sonrası dönemleri kapsayacaktır. Türkiye'de toplumsal değişim salt eğitim aracılığıyla gerçekleşen bir süreç olarak değerlendirilemez. Bu yüzden toplumsal değişim sürecinde dikkate alınması gereken okullaşma, demografik değişimler, kentleşme, işsizlik, istihdam, ekonomik ve siyasi faaliyetler vs. gibi pek çok detay önem arz etmektedir. Çünkü bu detayların eğitimle iç içe geçmiş karmaşık bir durumu bulunmaktadır. Bu yüzden Türkiye'de toplumsal değişim ve eğitim ilişkisine değinilirken bahsi geçen süreçler de dikkate alınacaktır.

Toplumsal yeterlik ve bireysel gelişmeyi en üst düzeyde geliştirmeyi sağlayan ve bilimsel, psikolojik, politik, sosyal, ekonomik ve kültürel amaçları olan eğitim, toplumsal boyutu olan çok yönlü bir süreçtir (Dinçer, 2003: 105). Pek çok eğitimci temele aldıkları amaçlar doğrultusunda eğitime farklı tanımlar getirmişleridir Örneğin, Tezcan'a (2012, 4) göre eğitim, *bireyin toplumsal yeteneğinin ve en elverişli düzeyde kişisel gelişmesinin elde edilmesi için seçilmiş ve denetimli bir çevreyi içine alan toplumsal bir süreçtir.* Cevizci eğitimi şöyle ifade etmektedir: *eğitim*

*toplumun genç bireylerini kendi yaşantılarına ve bu arada aktarılan değerlerle bilgilere dayalı olarak önceden belirlenen doğrultuda değiştirme ve dönüştürme faaliyeti*dir (Cevizci, 2010: 165). Daha yaygın tarifiyle eğitim, bireyde kendi yaşantısı yoluyla, kasıtlı olarak istendik kalıcı izli davranış değişikliği meydana getirme süreci olarak tanımlanabilir (Ertürk, 1975: 12, Demirel, 1993: 36).

Tarihsel süreç içerisinde eğitim belli başlı değişikliklere bağlı olarak günümüze kadar değişim ve dönüşüm yaşamıştır. Bir toplumsal kurum olan eğitim, yüzlerce yıl geleneksel ve çoğunlukla informal (gayri resmi) bir biçimde toplumların yaşamında yer edinirken sanayi devrimine bağlı olarak farklı boyut kazanarak formal (resmi, örgün) biçime evrilmiştir. Toplumsal devamlılıkta toplumsallaşma ve örgün eğitim önemliyken, kültürel devamlılıkta ise örgün eğitimin yanında informal eğitim de önemli olmakta ve kültürel devamlılık iletim teknikleri, beceri, bilgi, soyut, estetik, etkili ve bilişsel yönleri kapsamaktadır. Örgün eğitim, sosyal ve kültürel düzenin temel yönlerini sürdürerek devamlılığı sağlar. Sosyalleşmeyle aktarılan bilgi, sosyal düzenin meşrulaştırılmasına yönelik unsurları da içerir (Burns, 2002:22, 23).

Sanayi devrimi sonrası dönemde modernist bir bakış açısıyla devletler eğitimi kendi politikalarının merkezine almaya ve eğitime önemli misyonlar yüklemeye başlamışlardır. Devletlerin doğası ulus devleti modeline evrilirken eğitimin milli, laik, karma, bilimsel ve zorunlu olması önem arz etmeye başlamıştır. Aslında eğitim toplumsal değişim dönüşüm süreçlerinin en temel aygıtı haline gelmiştir (Tezcan, 2012:198, Sağlam, 2020: 171). Toplumların ayakta kalabilmesi, toplumsal ihtiyaçlarının karşılanabilmesi ve geleceklerinin öngörülebilir düzeyde planlanabilmesi o toplumların nasıl bir eğitim sistemine ve bu eğitim sistem veya biçiminin toplumsal değişimle ne kadar uyumlu olduğuyla da ilişkilidir (Akyüz,2018: 26).

Değişme, toplum ve ona özgü kültürün doğasında var olan tüm nesne ve olayların önceki durum ve davranışlarından nicel ve nitel anlamda farklılık göstermesidir (Dinçer, 2003: 104). Ozankaya'ya göre değişme *bütün nesne ve olayların her türlü devimi ve etkileşmeyi, bir durumdan başka bir duruma her türlü geçişi dile getiren en genel varoluş* biçimidir. Ona göre toplumsal değişme ise *toplumun herhangi bir dönemindeki düzenine özgü yerleşik özdeksel ve tinsel öğelerinde yeni özelliklerin oluşması*dır (Ozankaya, 1995: 36, 133). Tan (1981: 102), toplumsal değişmeyi *toplumsal ilişkilerde, kurumlarda ve yapıda belirli bir durumdan ya da varlık biçiminden başka bir durum ya da biçime geçiş* diye ifade etmektedir. Tezcan (1994: 191) toplumsal değişimi, *toplumsal yapının ve onu oluşturan toplumsal ilişkiler ağının ve bu ilişkileri belirleyen toplumsal kurumların değişmesi* olarak görür. Toplumsal değişim, devingen bir yapıya sahip olan toplum doğası gereği toplumun yapısı ve o yapıyı oluşturan toplumsal kurum-

Kaynakça

AKŞİN, S. (2005), Siyasi Tarih (1950-1960) Sina AKŞİN içinde *Türkiye Tarihi 4,* Çağdaş Türkiye 1950-1980, İstanbul: Cem Yayınevi, 213-224.

AKYOL, B. (2018), Türkiye'de Gelir Dağılımı, Yoksulluk ve Sosyal Politika, Mustafa AYKAÇ içinde *Türkiye'nin Toplumsal Yapısı*, İstanbul Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi, 217-243.

AKYÜZ, H. (2018), *Eğitim Sosyolojisi*, Ankara: Pegem Akademi.

AKYÜZ, Y. (2019), *Türk Eğitim Tarihi*, Ankara: Pegem Akademi.

ALTHUSSER, L. (2003). İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları, (Çeviren, Alp TÜMERTEKİN), İstanbul: İthaki Yayınları.

APPLE, M. W. (2006), *Eğitim ve İktidar*, (Çeviren, Ergin BULUT), İstanbul: Kalkedon Yayınları.

APPLE, M., WEIS, L. (1983), Ideology and Practice in Schooling: A Political and Conceptual Introducation, in Michael W. APPLE and Lois WEIS, *Ideology & Practice in Schooling,* Philadelphia: Temple University Press, 3-33.

AVCI, M. G. (2018), Toplumsal Kurumlar ve Eğitim, Nazmi AVCI ve Yaşar ERJEM içinde *Eğitim Sosyolojisi*, İstanbul: Lisans Yayıncılık, 175-196.

BAŞGÖZ, İ. (1995), *Türkiye'nin Eğitim Çıkmazı ve Atatürk*, Ankara: Başbakanlık Basımevi.

BİNBAŞIOĞLU, C. (2014), *Başlangıçtan Günümüze Türk Eğitim Tarihi*, Ankara: Anı Yayıncılık.

BORATAV, K. (2005), *Türkiye İktisat Tarihi,* Ankara: İmge Kitabevi.

BORATAV, K. (1991), *1980'li Yıllarda Türkiye'de Sosyal ve Bölüşüm,* İstanbul: Gerçek Yayınevi.

BURNS, R. J. (2002), Education and Spocial Change: A Proactive or Reactive role?, *International Review of Education*, 48 (1/2), 21-43.

CELKAN, H. (2014), Eğitim ve Toplum, Çağatay ÖZDEMİR içinde Eğitim Sosyolojisi, 39-66.

CEM, İ. (1970), *Türkiye'de Geri Kalmışlığın Tarihi*, İstanbul: Cem Yayınevi.

CEVİZCİ, A. (2010), *Eğitim Sözlüğü*, İstanbul: Say Yayınları.

CHAKRABORY, S. (2018), *Education as an Instrument of social Change and Enhancing Teaching-Learning Process with the Help of Technological Development*, 19 Nisan 2021 tarihinde https://www.researchgate.net/publication/325143953 adresinden alınmıştır.

COŞKUN, A. E. Eğitim ve Toplumsal Değişim, Aynur Erdoğan Coşkun içinde *Eğitim Sosyolojisi*, 13.04.2021 tarihinde https://cdnacikogretim.istanbul.edu.tr/auzefcontent/20_21_Bahar/egitim_sosyolojisi/7/index.html adresinden alınmıştır.

DEMİREL, Ö. (1993), *Eğitim Terimleri Sözlüğü*, Ankara: USEM Yayınları-10.

DEMİRTAŞ, B. (2016), 1923-1960 Döneminde Türk Eğitimi, Güray KIRPIK, Uğur ÜNAL vd içinde *Türk Eğitim Tarihi*, Ankara: Grafiker Yayınları, 191-256.

DERETARLA, G.E. (2018), Türkiye'de Okul Öncesi Eğitim, Gelengül HAKTANIR içinde *Erken Çocukluk Eğitimine Giriş,* Ankara: Anı Yayıncılık, 111-118.

DİNÇER, M. (2003), Eğitimin Toplumsal Değişme Sürecindeki Gücü, *Ege Bilim Dergisi*, 3 (1), 102-112.

ERDAL, İ. (2013), *Halkevlerinin Kuruluşu, Yapısı ve Yozgat Halkevi (1932-1951)*, Ankara: Siyasal Kitabevi.

ERDOĞAN COŞKUN, A. (2021), *Eğitim Sosyolojisi*, 13 Nisan 2021 tarihinde https://cdn-acikogretim.istanbu.edu.tr/auzefcontent/20_21_Bahar/egitim_sosyolojisi/7/index.html adresinden alınmıştır.

ERKAN, R. (2004), *Kentleşme ve Sosyal Değişme*, Ankara: Bilimadamı Yayınları.

EROL, N. (2011), Toplumsal Değişme ve Eğitim: "Temel İlişkiler, Çelişkiler, Tartışmalar", *Akademik Bakış*, 5 (9), 109-122.

ERTÜRK, S. (1975), *Eğitimde Program Geliştirme*, Ankara: Yelkentepe Yayınları.

ESKİCUMALI, A. (2003), Eğitim ve toplumsal Değişme: Türkiye'nin Değişim Sürecinde Eğitim Rolü, 1923-1946, *Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 19 (2), 15-29.

GÜMÜŞ, İ. (2018), Türkiye'nin Nüfus Yapısı, Mustafa AYKAÇ içinde Türkiye'nin Toplumsal Yapısı, İstanbul Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi, 197-216.

GÜVEN, İ. (2015), Türk Eğitim Tarihi, Ankara: PegemAkademi.

GÜVEN, İ. (2014), *Türk Eğitim Tarihi*, Ankara: PegemAkademi.

HUNT, E. F. (1972), *Social Science: An Introduction to the Study of Society*, New York: The Macmillan Company.

IBANEZ, I. P. (2018), Dewey's Thought on Education and social Change, *Journal of Thought*, 52 (3), 19-31.

IŞIK, Ş. (2005), Türkiye'de Kentleşme ve Kentleşme Modelleri, *Ege Coğrafya Dergisi*, 14, 57-71.

KAMAT, A. R. (1982), Education and Social Change: A Conceptual Framwork, *Economic and Political Weekly,* 17 (31), 1237-1244.

KARAVAR, H. (2018), Tek Parti Döneminde Eğitim, Emrah ÇETİN & Özgür YILDIZ içinde *Türk Eğitim Tarihi*, İstanbul: Lisans Yayıncılık, 295-318.

KAZAMIAS, a. M. (1966), *Education and the Quest for Modernity in Turkey*, London: George Allen & Unwin LTD.

KENAN, S. (2015), Modern Üniversitenin Oluşum Süreci, *Osmanlı Araştırmaları*, XLV, 333-367.

KEYDER, Ç. (2003), İktisadi Gelişme ve Bunalım 1950-1980, İrvin Cemil SCHICK & Ertuğrul Ahmet TONAK içinde *Geçiş Sürecinde Türkiye*, İstanbul: Belge Uluslararası Yayıncılık, 310-325.

KÜÇÜKALİ, A. (2014), Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Yapının Kadınların Çalışma Hayatı Üzerine Etkileri: Erzurum Örneği, *Sosyal Bilimler Araştırmalar Dergisi,* 1, 1-19.

KÜTÜK, Ş. (2014), Göç ve Eğitim, Çağatay Özdemir içinde *Eğitim Sosyolojisi*, Ankara: Pegem Akademi, 215-246.

LIEBERMAN, C. (1977), Education and Social Change, *American Secondary Education*, 7 (3), 42-48.

MCLAREN, P. (1994), *Life in Schools: An Introduction to Critical Pedagogy in the Foundations of Education,* New York: Longman.

MARSHALL, G. (1999) *Sosyoloji Sözlüğü*, (Çeviren: Osman Akınhay ve Derya Kömürcü), Ankara: Bilim Sanat Yayınları.

OZANKAYA, Ö. (1995), *Temel Toplumbilim Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Cem Yayınevi.

ÖZBEY, K. (2018), Temel Toplumsal Süreçler ve Eğitim, Nazmi AVCI ve Yaşar ERJEM içinde *Eğitim Sosyolojisi*, İstanbul: Lisans Yayıncılık, 115-136.

ÖZKAN, S. (2019), *Türk Eğitim Tarihi*, Ankara: Nobel.

PAMUK, Ş. (2019), *Türkiye'nin 200 Yıllık İktisadi Tarihi*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

SAĞ, V. (2003), Toplumsal Değişim ve Eğitim Üzerine, *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 27 (1), 11-25.

SAĞLAM, M. (2020), Eğitim ve Siyaset, Ali ARSLAN içinde *Siyaset Bilimi*, Çanakkale: Paradigma Akademi, 169-188.

SAĞLAM, M. (2020), 1980 Sonrası Eğitim Alanındaki Gelişmeler, Emrah ÇETİN VE Özgür YILDIZ içinde *Türk Eğitim Tarihi,* İstanbul: Lisans Yayıncılık, 349-375

SAĞLAM, M. (2020), 1997-2017 Yılları Arasında Türkiye'de Milli Eğitim Bakanlığı'na Ayrılan Bütçe ve Okullaşma Oranları, Dilşat PEKER ÜNAL & Fatih DEMİR içinde *Eğitime Adanmış Yarım Asır Prof. Dr. Tayip DUMAN'a Armağan,* Ankara: Pegem Akademi, 657-669.

SAĞLAM, M. (2014), *Sözlü Tarih Yöntemiyle 1970'ler İlkokul Öğrencileri*, Ankara: Gece Kitaplığı.

SİNGER, A., PEZONE, M., *Education for Social Change: From Theory to Practice*, 19 Nisan 2021 tarihinde https://louisville.edu/journal/workplace/issue5p2/singerpezone.html adresinden alınmıştır.

SOLMAZ, E., AVCI, M. (2011), Ekonomik Krizler ve İşsizlik: 1980 Sonrası Türkiye Deneyimleri, *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar*, 48 (551), 35-50.

SUNAR, L. (2010), *Değişim Sosyolojisi*, 13 Nisan 2021 tarihinde http://auzefkitap.istanbul.edu.tr/kitap/sosyoloji_lisans_ao/degisim_sosyolojisi.pdf adresinden alınmıştır.

ŞAHİN, H. (2000) *Türkiye Ekonomisi,* Bursa: Ezgi Kitabevi.

TALAS, M. (2018), EĞİTİMDE Güncel Değişmeler ve Gelişmeler, Nazmi AVCI & Yaşar ERJEM içinde *Eğitim Sosyolojisi,* İstanbul: Lisans Yayıncılık, 273-302.

TAN, M. (1990), Eğitim Sosyolojisinde Değişik Yaklaşımlar: İşlevci Paradigma ve Çatışmacı Paradigma, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi,* 23 (2), 557-571.

TAN, M. (1981), *Toplumbilimine Giriş: Temel Kavramlar*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.

TAŞ, H. Y., AKYOLİ Y. (2015), Türkiye Çalışma Hayatında, Hukuksal Olarak Kadınlara Sağlanan Avantajlar ve Yansımaları, *HAK-İŞ Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 4 (9), 136-155.

TEZCAN, M. (2012), *Eğitim Sosyolojisi*, Ankara: Anı Yayıncılık.

TEZCAN, M. (1994), *Toplumsal Değişme ve Eğitim*, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, 182.

TOKGÖZ, E. (2004), *Türkiye'nin İktisadi Gelişim Tarihi (1914-2004)*, Ankara: İmaj Yayınevi.

TÜRK, A. (2018), Türkiye'de Eğitim, Mustafa AYKAÇ içinde *Türkiye'nin Toplumsal Yapısı*, İstanbul Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi, 154-180.

ULUDAĞ, İ., ARICAN, E. (2003), *Türkiye Ekonomisi (Teori-Politika ve Uygulama),* İstanbul: der Yayınları.

URAS, M. (2016), Eğitim Sosyolojisi, Erdal TOPRAKÇI içinde *Eğitimbilim*, Ankara: Ütopya, 217-269.

URL1, *Köy Enstitüsü*, Vikipedi, 18.04.2021 tarihinde https://tr.wikipedia.org/wiki/Köy_enstitüsü adresinden alınmıştır.

URL2, (20-22 Şubat, 2008), Türkiye'de 1980 Sonrası İşsizlik-Büyüme İlişkisi ve İşgücü piyasasına Genel Bir Bakış, *2.Ulusal İktisat kongresi*, İzmir, Türkiye, 25. 04. 2021 tarihinde debis.deu.edu.tr/userweb/iibf_kongre/dosyalar/gündem.pdf adresinden alınmıştır.

ÜNAL, A. Z. (2011), *Toplumda Tabakalaşma ve Hareketlilik*, Ankara: Birleşik.

WILLIAMSON, B. (1987), *Education and Social Change*, London: The Macmillian Press Ltd.

YERASİMOS, S. (2005), *Azgelişmişlik Sürecinde Türkiye*, (Çeviren: Babür KUZUCUOĞLU), İstanbul: Belge Uluslararası Yayıncılık.

BÖLÜM **13**

Eğitim Sistemlerini Etkileyen Güncel Gelişmeler

Dr. Öğr. Üyesi Abdul Samet DEMİRKAYA

1. Giriş

Dünya 20. yüzyılın son çeyreği ve 21. yüzyılda teknolojik, ekonomik, politik, kültürel ve toplumsal olarak büyük bir değişim göstermiştir (Göksoy, 2020; Kamer, 2019). Teknolojinin hızlı gelişimi, ekonominin yeniden yapılandırılmasına, meslek ve istihdam alanlarının değişim göstermesine, kitle iletişim araçlarının küresel ölçekte yaygınlaşmasına sebep olmuştur (Kamer, 2019; Karataş, 2015). Tüm bu değişimler ile eş zamanlı olarak dünya giderek küreselleşmiş, teknoloji ve küreselleşmenin karşılıklı etkisi altında toplumsal değerlerde hızlı bir değişim meydana gelmiş, çok çeşitli alanlarda toplumsal etkileşim ve işbirliği artmıştır (Göksoy, 2020; Karataş, 2015; Tezcan, 2019). Ekonomik, teknolojik, toplumsal değişim ve gelişimlerin, küreselleşmenin, ülkelerin eğitim sistemlerini, eğitim felsefe, politika ve uygulamalarını da etkilediği bir gerçektir ve etkilemeye devam edeceği öngörülmektedir (Ateş ve Aytekin, 2020; Göksoy, 2020; Spring, 2015).

2. Küreselleşme ve Eğitim

2.1. Küreselleşme

Küreselleşme, siyasi, ekonomik, kültürel, vb. çeşitli sebeplerle toplumlar arası artan etkileşim ve bu doğrultuda mal, kültür, teknoloji, insan ve bilginin uluslararası paylaşım ve dolaşımındaki artışın sonucu olarak ortaya çıkan dünya düzenidir (Canbay Tatar ve Tatar, 2014; Göksoy, 2020; Şişman, 2018). Toplumlar arası etkileşim ve işbirliği aslında tarihin her döneminde gerçekleşmiştir, ancak bilgi ve iletişim teknolojileri ve sağladığı olanaklar, toplumlar arası etkileşim ve işbirliğini

tarihin hiçbir döneminde olmadığı kadar artırmış, sınırların ortadan kalktığı, hızla küreselleşen bir dünya düzeni ortaya çıkarmıştır (Canbay Tatar ve Tatar, 2014; Çınar, 2009; Karaman, 2010; Tezcan, 2019). Küreselleşme sonucu artan toplumlar arası etkileşim, toplumsal hareketlilik, teknoloji ve medyanın etkisiyle birey ve bireyin öz farkındalığı da değişmektedir (Karataş, 2015; Smith, 2008). Küreselleşme, değişen dünya karşısında bir taraftan bireyin kendini yenilemesini zorunlu kılmakta, diğer taraftan bireye, yeni bir toplumsal düzen ve yaşam olanağı sunmakta, özgür söylem hakkı tanımakta, bireyin toplumsal sisteme bağımlılığını azaltmakta ve bireye toplumsal inisiyatif hakkı tanımaktadır (Doğan, 2004; Karaman, 2010).

Küreselleşmenin bilgi, iletişim, teknolojik etkileşim ve işbirliği kapsamı dışında siyasi ve ideolojik yönleri de göz ardı edilmemelidir (Canbay Tatar ve Tatar, 2014). Bu bağlamda bireylerin küreselleşme olgusuna ve etkilerine yönelik algı ve tutumları farklı olabilmektedir (Göksoy, 2020). Küreselleşmeye ve amaçlarına yönelik farklı bakış açılarına sahip olmaları sebebiyle bazı kişi ve gruplar küreselleşmeye karşı çıkarken, bazıları ise küreselleşmeyi desteklemektedir. Bir grup küreselleşmeyi dayatma olarak görüp toplumlar açısından olumsuzluklarına vurgu yaparken, bir grup kaçınılmaz olarak görmekte ve küreselleşmeyi savunmaktadır (Canbay Tatar ve Tatar, 2014; Şişman, 2018). Dolayısıyla küreselleşemeye yönelik bakış açıları, küreselleşmenin etkilerinin yorumlanmasını, olumlu ve olumsuz çıktılarının yönetimini etkilemektedir (Göksoy, 2020).

2.2. Küreselleşmenin Eğitime Etkileri

Eğitim, bilimsel, teknolojik gelişmeler, küreselleşmenin etkileri ve toplumsal değişimler doğrultusunda, bir değişime maruz kalmaktadır (Kamer, 2019). Eğitimi etkileyen ve dönüştüren çok çeşitli faktörler arasında küreselleşme, eğitim politikalarını ve eğitim paydaşlarını oldukça etkilemekle birlikte, 21. yüzyıl becerileri ve küresel vatandaşlık gibi yeni kuram ve kavramların ortaya çıkmasına, göç, iklim değişikliği, vb. gibi küresel öneme sahip bazı konuların öğretimini ve bu bağlamda tutum, davranış ve becerilerin kazandırılmasını zorunlu kılmaktadır (Ateş ve Aytekin, 2020; Göksoy, 2020). Eğitimin küreselleşmesi ayrıca, yerel eğitim politika ve uygulamalarını etkileyen dünya çapındaki ağlar, süreçler ve kurumların ortaya çıkmasına da sebep olmuştur (Spring, 2015; Şişman, 2018). Uluslararasılaşma ve özelleşme gibi çeşitli eğilimlerin giderek daha fazla gündeme gelmesine neden olmaktadır (Karaman, 2010; Şişman, 2018).

Birçok ülke, küresel ekonomide rekabetçi olabilmek için eğitim politikalarını şekillendirirken küreselleşmeyi göz önünde bulundurmak durumunda kalmaktadır (Spring, 2015). Küreselleşme, eğitime ilişkin algıların, yetiştirilecek insan tipinin, eğitim felsefelerinin ve eğitim uygulamalarının değişmesine sebep olmakta, eğitim kurum ve paydaşlarının rol ve yeterliklerinin bilim, teknoloji ve

Kaynakça

Akçay, C. (2013). *Türk eğitim sistemi ve okul yönetimi.* İstanbul: Kriter Yayınevi.

Akkutay, E. A. (2017). Yükseköğretimde küreselleşme ve yansımaları. *Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergisi, 4*(1), 1-16.

Akyürek, M. İ. (2020). Uzaktan eğitim: Bir alanyazın taraması. *Medeniyet Eğitim Araştırmaları Dergisi, 4*(1), 1-9.

Arslan, S. (2016). Çokkültürlü eğitim ve türkiye: Mevcut durum, beklentiler, olasılıklar. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, *15*(57), 412-428.

Aslan, S. ve Aybek, B. (2019). *Uygulama örnekleriyle çokkültürlü eğitim ve değerler eğitimi.* Ankara: Anı Yayıncılık.

Ateş, E. ve Aytekin, H. (2020). Küreselleşen dünyada çokkültürlülük ve yabancı dil eğitimi. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 15*(26), 4563-4579.

Aydın, C. ve Biroğul, S. (2008). E-öğrenmede açık kaynak kodlu öğretim yönetim sistemleri ve Moodle. *Bilişim Teknolojileri Dergisi, 1*(2). 31-36.

Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu. (2021, 13 Temmuz). Hayat Boyu Öğrenme Programı. Erişim adresi: https://www.avrupa.info.tr/tr/hayat-boyu-ogrenme-programi-187

Bacanak, A., Karamustafaoğlu, O. ve Köse, S. (2003). Yeni bir bakış: Eğitimde teknoloji okuryazarlığı. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 14*(14), 191-196.

Banks, J. A. (2020). Multicultural education: Characteristics and goals. J. A. Banks ve C. A. M. Banks (Ed.) *Multicultural education: Issues and perspectives* (s. 3-24). Indianapolis: John Wiley & Sons.

Ballantine, J. H., Hammack, F. M. ve Stuber, J. (2017). The sociology of education: A systematic analysis. (8. bsk.) New York: Routledge.

Başaran, İ. E. (2007). *Eğitim bilimine giriş.* Ankara: Ekinoks Kitabevi.

Başbay, A. ve Bektaş, Y. (2010). Çokkültürlülük bağlamında öğretim ortamı ve öğretmen yeterlikleri. *Eğitim ve Bilim, 34*(152), 30-43.

Bozkurt, A. (2017). Türkiye'de uzaktan eğitimin dünü, bugünü ve yarını. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi, 3*(2), 85-124.

Canbay Tatar, H. ve Tatar, T. (2014). Küreselleşme ve eğitim. M. Ç. Özdemir (Ed.) *Eğitim sosyolojisi* (s. 312-352) içinde. Ankara: Pegem Akademi.

Cırık, İ. (2008). Çok kültürlü eğitim ve yansımaları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 34*(34), 27-40.

Çayır, K. (2016). Türkiye'de ulusal kimliği yeniden tanımlama yolunda özcülük, çokkültürlülük ve kültürlerarası eğitim. *Eğitim Bilim Toplum, 14*(55), 77-101.

Çelik, Z., Gümüş, S. ve Gür, B. S. (2017). Moving beyond a monotype education in Turkey: Major reforms in the last decade and challenges ahead. Y. Cha, J. G. Seung, H. Ham, M. Lee (Ed.) *Multicultural education in glocal perspectives: Policy and institutionalization* (s. 103-119). Singapore: Springer.

Çınar, İ. (2009). Küreselleşme, eğitim ve gelecek. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi, 2*(1). 14-30.

Dağlı, A. (2007). Küreselleşme karşısında türk eğitim sistemi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, (9), 1-13.

Devran, Y. ve Elitaş, T. (2017). Uzaktan eğitim: fırsatlar ve tehditler. *AJIT-e: Bilişim Teknolojileri Online Dergisi, 8*(27), 31-40.

Dikbayır, A. ve Engin, G. (2017). Küreselleşme ve eğitim. S. Z. Genç (Ed.) *Değişen değerler ve yeni eğitim paradigması* (s. 23-44) içinde. Ankara: Pegem Akademi.

DomNwachykwu, C. S. (2010). *An introduction to multicultural education: From theory to practice.* Lanham: Rowman & Littlefield Publishers.

Doğan, İ. (2004). *Toplum ve eğitim: Sorunları üzerine felsefi ve sosyolojik tahliller.* Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Doğan, İ. (2018). *Eğitim sosyolojisi: Kavramlar ve sorunlar*. Ankara: Nobel Yayın.

Ekici, S. ve Yılmaz, B. (2013). FATİH Projesi üzerine bir değerlendirme. *Türk Kütüphaneciliği, 27*(2), 317-339.

Erişti, B. (2010). Eğitimde dönüşümler. H. F. Odabaşı (Ed.) *Bilgi ve iletişim teknolojileri ışığında dönüşümler* (s. 1-18) içinde. Ankara: Nobel Yayın.

Eser, E. (2014). Küreselleşme süreci ve eğitime etkisi. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2(*2), 211-224.

Fer, S. (2020). *Eğitimde program geliştirme: Kuramsal temellere bakış*. (3. bsk.). Ankara: Pegem Akademi.

Gilster, P. (1997). *Digital Literacy.* New York: John Wiley.

Göksoy, S. (2020). Kreselleşme ve eğitime yansımaları. *Uluslararası Liderlik Eğitimi Dergisi, 1*(I), 1-10.

Güner, F. (2017). Çokkültürlülük ve eğitim: Çokkültürlü eğitim. S. Z. Genç (Ed.) *Değişen değerler ve yeni eğitim paradigması* (s. 45-72) içinde. Ankara: Pegem Akademi.

Gürlen, E., Demirkaya, A. S. ve Doğan, N. (2019). Uzmanların Pisa ve Timms sınavlarının eğitim politika ve programlarına etkisine ilişkin görüşleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (52), 287-319. DOI: 10.21764/maeuefd.599615

İşman, A. (2015). Öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı. (5. bsk.) Ankara: Pegem Akademi.

Kaçan, A. ve Gelen, İ. (2020). Türkiye'deki uzaktan eğitim programlarına bir bakış. *Uluslararası Eğitim Bilim ve Teknoloji Dergisi, 6*(1), 1-21.

Kamer, S. T. (2019). *Eğitimin sosyal ve kültürel temelleri: Kavramlar olaylar ve olgular*. Ankara: Pegem Akademi.

Karaman, K. (2010). Küreselleşme ve eğitim. *Zeitschrift für die Welt der Türken/Journal of World of Turks, 2*(3), 131-144.

Karataş, İ. H. (2015). Eğitimin toplumsal temelleri. S. Turan ve Y. Özden (Ed.) *Eğitim bilimine giriş* (6. bsk, s. 109-128) içinde. Ankara: Pegem Akademi.

Kellner, D. (2001). New technologies/new literacies: Reconstructing education for the new millennium. *International Journal of Technology and Design Education*, 11, 67-81.

Kızılkaya, H. (2014). Postmodern felsefe ışığında türk eğitim sistemi sorunlarının değerlendirilmesi. (Yüksek lisans tezi). Erişim adresi: http://acikerisim.aku.edu.tr/xmlui/handle/11630/2768

Korkmaz, F. ve Ünsal, S. (2018). Küreselleşme ve postmodernizmin eğitime yansımaları. S. Ünsal ve A. Çetin (Ed.) *Eğitim sosyolojisi* (s. 181-206) içinde. Ankara: Nobel Yayın.

Kurt, A. A. (2020). Öğretim Teknolojilerinin Temelleri. Ankara: Nobel Yayınevi.

Kurudayıoğlu, M. ve Tüzel, S. (2010). 21. yüzyıl okuryazarlık türleri, değişen metin algısı ve Türkçe eğitimi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (28). 283-298.

McIntosh, P. (2009) Gender perspectives on educating for global perspectives. D. J. Flinders ve S. J. Thornton (Ed.) *The curriculum studies reader* (3. bsk, s. 385-398) içinde. New York: Taylor & Francis.

McLoughlin, C. ve Lee, M. J. (2010). Personalised and self regulated learning in the Web 2.0 era: International exemplars of innovative pedagogy using social software. *Australasian Journal of Educational Technology, 26*(1). 28-43.

Molu, E. (2015). Eğitimi etkileyen sosyal etmenler. A. Bakioğlu (Ed.) *Eğitim bilimine giriş* (2. bsk, s. 205-218) içinde. Ankara: Nobel Yayın.

Moore, M. G. (2007). Web 2.0: Does it really matter?. *The American Journal of Distance Education, 21*(4),177-183.

Nieto, S. (2017). Re-imagining multicultural education: New visions, new possibilities. *Multicultural Education* Review, *9*(1), 1-10.

Özbay, Ö. (2015). Dünyada ve Türkiye'de uzaktan eğitimin güncel durumu. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi,* (5), 376-394.

Özdemir, İ. (2014). Postmodern düşüncenin türkiye'de eğitim sistemine yansımaları. *Milli Eğitim Dergisi, 44*(204), 18-41.

Polat, İ. ve Kılıç, E. (2013). Türkiye'de çokkültürlü eğitim ve çokkültürlü eğitimde öğretmen yeterlilikleri. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 10*(1), 352-372.

Perkmen, S. ve Tezci, E. (Ed.) (2011). Eğitimde teknoloji entegrasy*onu: Materyal geliştirme ve çoklu ortam tasarımı.* Ankara: Pegem Akademi.

Sağlam, P., Özüdoğru, O. ve Çıray, F. (2011). Avrupa birliği eğitim politikaları ve türk eğitim sistemi'ne etkileri. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 8*(1) , 87-109.

Sever, D., Baldan, B., Hamzaj, Y. A., Tuğlu, B., ve Kabaoğlu, K. (2018). Küreselleşme sürecinde eğitim alanında atılan adımlar: Türkiye ve eğitimde başarılı ülke örnekleri. *Ilkogretim Online, 17*(3). 1583-1603.

Smith, D. G. (2009) Curriculum and teaching face globalization. D. J. Flinders ve S. J. Thornton (Ed.) *The curriculum studies reader* (3. bsk, s. 368-384) içinde. New York: Taylor & Francis.

Sözer, M. A. (2007). Eğitimin toplumsal temelleri. E. Karip (Ed.) *Eğitim bilimine giriş* (s. 151-171) içinde. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Spring, J. (2015). *Globalization of education: An introduction*. (2. bsk.). New York: Routledge.

Şad, S. N. ve Yokuş, G. (2020) Eğitimin teknolojik temelleri. G. Ekici (Ed.) *Eğitime giriş* (3. bsk, s. 313-350). İçinde. Ankara: Vizetek Yayıncılık.

Şahin, Y. L. ve Kuzu, E. B. (2010). Öğrencilikte dönüşümler. H. F. Odabaşı (Ed.) *Bilgi ve iletişim teknolojileri ışığında dönüşümler* (s. 19-39) içinde. Ankara: Nobel Yayın.

Şişman, M. (2018). *Eğitime giriş*. (17. bsk.). Ankara: Pegem Akademi.

Tekin, A. ve Polat, E. (2014). Technology policies in education: Turkey and several other countries. *Eğitimde Kuram ve Uygulama, 10*(5). 1254-1266.

Tezcan, M. (1998). *Toplumsal değişme ve eğitim.* Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

Tezcan, M. (2002). *Postmodern ve küresel toplumda eğitim.* Ankara: Anı Yayıncılık.

Tezcan, M. (2019). *Eğitim sosyolojisi*. (19. bsk.). Ankara: Anı Yayıncılık.

Topsakal, C. (2006). Avrupa birliği'nin eğitim politikaları ve türk eğitim sistemi'nin uyumu. Ş. Ş. Erçetin ve N. Tozlu (Ed*.) Eğitim bilimine giriş* (s. 411-432) içinde. Ankara: Hegem Yayınları.

Topuz, A. ve Göktaş, Y. (2015). Türk eğitim sisteminde teknolojinin etkin kullanımı için yapılan projeler: 1984-2013 dönemi. *Bili*şim Teknolojileri Dergisi, 8(2), 99-110.

Uslu Çetin, O. (2015). Küreselleşmenin eğitimin farklı boyutları üzerindeki etkileri. Çağdaş Yönetim Bilimleri Dergisi, 2(1), 75-93.

Uşun, S. (2006). *Uzaktan Eğitim*. Ankara: Nobel Yayınları

Yamaç, K. (2009). *Bilgi toplumu ve üniversiteler*. Ankara: Efil Yayınevi.

Yazıcı, E. ve Düzkaya, H. (2016). Endüstri devriminde dördüncü dalga ve eğitim: Türkiye dördüncü dalga endüstri devrimine hazır mı. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori ve* Uygulama, 7(13), 49-88.

Yılmaz, E. A. (2019). Uluslararası beyin göçü hareketleri bağlamında Türkiye'deki beyin göçünün durumu. *LAÜ Sosyal Bilimler Dergisi, 10*(2), 220-232.

EĞİTİM FELSEFESİ

Editör

Mustafa Yunus ERYAMAN

...Geleceğin Fikirleri...

EĞİTİM FELSEFESİ

Editör:

Mustafa Yunus ERYAMAN

Yazarlar:

Nebahat GÖÇERİ - Gürol YOKUŞ - Koray KASAPOĞLU - Mustafa ÖNDER
Mustafa YILDIRIM - Doç. Dr. Şenol ORAKCI - Dilşat PEKER ÜNAL
Arzu DERYA DAŞÇI - İbrahim SÖZCÜ

ISBN: 978-625-8499-10-0

Copyright © Vizetek

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi'ne aittir. Vizetek Yayıncılık'ın izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Sayın okuyucularımız, bandrolsüz yayınları satın almamanızı diliyoruz.

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

Yayın Koordinatörü: Ferit RESULOĞULLARI

Kapak Tasarımı & Mizanpaj: Sadık HANGÜL

1. Baskı: Ankara|EKİM, 2021

2. Baskı: Ankara|Eylül, 2022

3. Baskı: Ankara|Eylül, 2023

vizetek

Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA

Tel.: (0312) 482 00 11

Web: www.vizetek.com.tr

E-mail: vizetekyayincilik@gmail.com

Yayıncı Sertifika No: 41575

Baskı: Vadi Grafik Tasarım ve Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420. Cad. No: 58/1 Yenimahalle/ANKARA,
Tel: 0 312 395 85 71

Matbaa Sertifika No: 47479

EĞİTİM FELSEFESİ

Editör

Prof. Dr. Mustafa Yunus ERYAMAN

Yazarlar

Prof. Dr. Nebahat GÖÇERİ

Doç. Dr. Gürol YOKUŞ

Doç. Dr. Koray KASAPOĞLU

Doç. Dr. Mustafa ÖNDER

Doç. Dr. Mustafa YILDIRIM

Doç. Dr. Şenol ORAKCI

Doç. Dr. Dilşat PEKER ÜNAL

Öğr. Gör. Arzu DERYA DAŞÇI

Araş. Gör. İbrahim SÖZCÜ

vizetek

Editör Prof. Dr. Mustafa Yunus ERYAMAN,
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi
ORCID ID: 0000-0002-4214-1202

Bölüm 1: **Eğitim Felsefesine Giriş: Felsefe Nedir? Felsefenin Alanları, Felsefe-Eğitim İlişkisi, Eğitim Felsefesi Nedir? Eğitim Felsefesinde Araştırma Yöntemleri**
Doç. Dr. Mustafa YILDIRIM, *Bartın Ünv., Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0002-2560-9758

Bölüm 2: **Temel Felsefi Akımlar ve Eğitim**
Doç. Dr. Koray KASAPOĞLU, *Afyon Kocatepe Ünv., Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0003-2663-2244

Bölüm 3: **Temel Eğitim Felsefesi Akımları**
Öğr. Gör. Arzu DERYA DAŞCI, *Kafkas Ünv., Dede Korkut Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0003-3667-2020

Bölüm 4: **Eğitim ve İdeoloji**
Prof. Dr. Nebahat GÖÇERİ, *Sivas Cumhuriyet Ünv., Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0001-6374-4734

Bölüm 5: **Doğudan Batıya ve Batıdan Doğuya Filozoflar Geçidi: Önemli Felsefecilerin Eğitime İlişkin Görüşleri**
Doç. Dr. Gürol YOKUŞ, *Sinop Ünv., Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0002-4849-5829

Bölüm 6: **Türk Eğitim Sisteminin Dayandığı Felsefi Akımlar ve Eğitim Felsefesi Akımları**
Doç. Dr. Mustafa ÖNDER, *Sivas Cumhuriyet Ünv., Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0002-9624-0716

Bölüm 7: **Eğitimde Radikal Yaklaşımlar**
Ar. Gör. İbrahim SÖZCÜ, *Aksaray Ünv., Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0001-8328-7390

Bölüm 8: **Eğitimde Yeni Anlayış ve Yönelimler**
Doç. Dr. Şenol ORAKCI, *Aksaray Ünv., Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0003-1534-1310

Bölüm 9: **Eğitimde Bireysel Farklılıklar**
Doç. Dr. Dilşat PEKER ÜNAL, *Yozgat Bozok Ünv., Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0002-1370-4950

ÖNSÖZ

Bu kitap, eğitim felsefesine ilgi duyanların özellikle de yöneticilerin, politika yapıcıların, öğretmenlerin, eğitim fakültelerinde okuyan öğretmen adaylarının ve lisansüstü öğrencilerin eğitimin doğası üzerine derinlemesine düşünmelerine ve sorular sormalarına olanak sağlamayı amaçlamaktadır. Felsefe ve eğitim tarihi boyunca önemli izler bırakmış olan filozoflardan, günümüzün küresel problemlerine çözüm önerileri ortaya koyan çağdaş eğitim paradigmalarına kadar geniş bir yelpazeye sahip olan kitap, okuyucularına düşünce yolculukları süresince yol gösterebilecek eğitime dair sorular ve örnek olaylar da sunmaktadır. Eğitimi düşünmenin konusu yapma hedefindeki kitap, okuyucularına belirli bir eğitim paradigmasını ya da ideolojisini dikte etmeyi değil, onların farklı kavramsal çerçevelerden yararlanarak eğitim üzerine kendi bakış açılarını inşa etmelerine olanak sağlamayı amaçlamaktadır.

Sapere aude!

Editör

Prof. Dr. Mustafa Yunus ERYAMAN

Editörden: Eğitim Felsefesine Genel Bir Bakış

Bu kitabı yayına hazırlamamızdaki temel hedefimiz eğitim felsefesine ilgi duyanların özellikle de yöneticilerin, politika yapıcıların, öğretmenlerin, eğitim fakültelerinde okuyan öğretmen adaylarının ve lisansüstü öğrencilerin eğitimin doğası üzerine derinlemesine düşünmelerine ve sorular sormalarına olanak sağlamaktır. Okuyucularımıza bu düşünce yolculuğu süresince yol gösterebileceğini düşündüğümüz soruların bazıları şu şekilde sıralanabilir:

> Eğitim nedir? Eğitimin amacı nedir? Bu amaçlar kimler tarafından belirlenir ve kimlerin ihtiyaçlarına yöneliktir? Eğitimde gizil amaçlar var mıdır? Bu gizil amaçlar nasıl tespit edilir? Kimler, nasıl eğitilmelidir? Herkes aynı eğitimi mi almalıdır? Bireyler ve toplumlar neden eğitilmelidir? Eğitimle iyi, doğru ve güzele nasıl ulaşılabilir? Eğitsel bilginin kaynağı nedir? Öğrenene aktarılabilecek değişmez gerçeklikler var mıdır? Neyin öğretileceğine ve hangi kaynakların kullanılacağına kimler karar vermelidir? Bireylerde kendi doğrularını inşa edebilecek yetkinlik var mıdır? Hangi değerler eğitim aracılığı ile aktarılmalıdır? Bunlar kimlerin değerleridir? İdeolojiler eğitim süreçlerini nasıl etkiler, şekillendirir? Devlet / resmi ideoloji eğitime ne düzeyde müdahil olmalıdır? Eğitsel başarının ilkeleri nelerdir ve bunlar nasıl değerlendirilirler? Öğrenme-öğretme ve değerlendirme süreçleri sosyal adaletsizlik ve fırsat eşitsizliğine sebep olur mu? Eğitimle toplumsal ayrımcılıklar ve eşitsizlikler engellenebilir mi? Eğitimde "Pozitif Ayrımcılık" uygulanmalı mıdır? Gelenekler, diller ve inançlar bireylere nasıl öğretilmelidir? Kimlerin değerleri, dilleri ve inançları öğretilmelidir? Bireye estetik ve yaratıcı bilinç eğitim aracılığı ile kazandırılabilir mi? Göç, küresel ısınma, küresel salgınlar, yapay zeka gibi güncel konular hakkında eğitim ve eğitim felsefesi nasıl yol gösterici olabilir?

Felsefe tarihi boyunca yukarıda belirtilen sorulara filozoflar tarafından içinde yaşamış oldukları çağın nesnel koşullarının da etkisi ile farklı bakış açıları ile cevaplar bulunulmaya çalışılmıştır. Eğitim felsefesi alan yazınını incelediğimizde bu sorulara yönelik olarak 2 temel paradigmanın ön plana çıktığını görmekteyiz: 1- Geleneksel/ Klasik Paradigma, 2- Gelenek Sonrası Paradigma

Tablo 1'de de görüleceği üzere "Gelenek Sonrası" paradigma kendi içerisinde 4 alt paradigmada incelenebilir:

a. Yorumsal/Birey Merkezli Paradigma
b. İlerlemeci/Demokratik Toplum Merkezli Paradigma
c. Eleştirel Paradigma
d. Post-modern Paradigma

Kaynakça

Dewey, J. (1900). *The School and Society*. Chicago: The University of Chicago Press

Dewey, J. (1916). *Democracy and education: An introduction to the philosophy of education*. New York: MacMillan

Eryaman, M. Y. (2007). From reflective practice to practical wisdom: Toward a post-foundational teacher education. International Journal of Progressive Education, 3(1), 87-107.

Eryaman, M.Y. (2008). Teaching as practical philosophy. Saarbrücken, Germany: VDM Verlag Dr. Müller.

Freire, P. (1970). *Pedagogy of the oppressed*. New York: Continuum.

McLaren, P. (2011). *Okullarda Yaşam Eleştirel Pedagojiye Giriş*. M. Y. Eryaman, & H. Arslan (trans.). Ankara: Anı yayıncılık.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ v

Editörden: Eğitim Felsefesine Genel Bir Bakış vii

BÖLÜM 1: Eğitim Felsefesine Giriş: Felsefe Nedir? Felsefenin Alanları, Felsefe-Eğitim İlişkisi, Eğitim Felsefesi Nedir? Eğitim Felsefesinde Araştırma Yöntemleri ... 1

Doç. Dr. Mustafa YILDIRIM

BÖLÜM 2: Temel Felsefi Akımlar ve Eğitim 37

Doç. Dr. Koray KASAPOĞLU

BÖLÜM 3: Temel Eğitim Felsefesi Akımları 75

Öğr. Gör. Arzu DERYA DAŞCI

BÖLÜM 4: Eğitim ve İdeoloji 103

Prof. Dr. Nebahat GÖÇERİ

BÖLÜM 5: Doğudan Batıya ve Batıdan Doğuya Filozoflar Geçidi: Önemli Felsefecilerin Eğitime İlişkin Görüşleri 165

Doç. Dr. Gürol YOKUŞ

BÖLÜM 6: Türk Eğitim Sisteminin Dayandığı Felsefi Akımlar ve Eğitim Felsefesi Akımları 203

Doç. Dr. Mustafa ÖNDER

BÖLÜM 7: Eğitimde Radikal Yaklaşımlar 227

Arş. Gör. İbrahim SÖZCÜ

BÖLÜM 8: Eğitimde Yeni Anlayış ve Yönelimler 251

Doç. Dr. Şenol ORAKCI

BÖLÜM 9: Eğitimde Bireysel Farklılıklar 277

Doç. Dr. Dilşat PEKER ÜNAL

BÖLÜM **1**

Eğitim Felsefesine Giriş: Felsefe Nedir? Felsefenin Alanları, Felsefe-Eğitim İlişkisi, Eğitim Felsefesi Nedir? Eğitim Felsefesinde Araştırma Yöntemleri

Doç. Dr. Mustafa YILDIRIM

Giriş

Tarih, siyaset bilimi, iktisat, psikoloji, fen ya da doğa bilimleri gibi neredeyse bütün akademik disiplinlerin kendi felsefeleri ya da genel yönlendirici ilkeleri ve teorik çerçeveleri vardır. Elbette bu durum eğitim bilimleri için de geçerlidir. Aslında felsefe tarihinde eğitimle ilişkili oldukça etkili felsefi anlayışların hem Batı'da, hem de Doğu'da savunulduklarına şahit oluruz ki bu durum günümüzde de sürmektedir (Dash, 2015: 2). Daha doğrusunu söylemek gerekirse eğitim üzerine felsefi olarak düşünmenin tarihi oldukça eskilere dayanır. Ancak eğitim felsefesinin akademik bir disiplin olarak ortaya çıkışı önemli ölçüde yirminci yüzyılda gerçekleşmiştir. Günümüzde eğitim alanında çalışan bütün insanların eğitim felsefesini ve eğitime ilişkin teorileri bilmesi gereklidir. Dünyanın her yerindeki eğitim uygulamaları ve eğitim planlaması, eğitim felsefesinden, eğitime ilişkin teorilerden ve toplumlarca önemsenen ve eğitimle kazandırılmak istenen değerlerden önemli ölçüde etkilenir (Dash, 2015: 2). Dolayısıyla, felsefenin ne olduğu, hangi branşları olduğu, eğitim ile felsefe arasındaki ilişkinin doğası, onun bir branşı olarak eğitim felsefesinin temel ilgileri ve diğer alanlarla ilişkileri ve hatta eğitim ile felsefe arasındaki ilişki gibi konulara odaklanarak sizlere felsefe ve eğitim felsefesini tanıtmaya çalışacağız. Çalışmamızın amaçlarını şu şekilde sıralayabiliriz:

- Felsefenin anlamını, önemini ve değerini anlatıp branşlarını tanıtmak
- Eğitimin felsefeyle olan karşılıklı ilişkisini göstermek
- Eğitim felsefesinin ne olduğunu, temel ilgilerinin neler olduğunu ve felsefenin diğer branşlarıyla ne türden ilişkilerinin olduğunu belirlemek
- Felsefede kullanılan araştırma yöntemlerini ele almak.

Felsefe Nedir?

Felsefe kökleri oldukça eskiye dayanan, tanımı kolayca yapılamayan ve insanlık tarihinin en kapsamlı disiplinidir. En genel anlamıyla felsefe, bir kimsenin temel inançlarının, sahip olduğu bilgilerin, kanaatlerin, görüşlerin tamamını ifade eder. Her insan çevresindeki fiziksel nesnelere, doğaya, canlı ya da cansız varlıklara, evrene, yaşamın anlamına, Tanrı'ya, sonsuzluğa, ölüme, doğruya, yanlışa, iyiye, kötüye, güzele, çirkine, diğer insanlara vb. konulara ilişkin pek çok fikre sahiptir. Bu fikirler farklı şekillerde ya da değişik yollarla elde edilirler ve bu fikirlerin çoğu muğlak, anlaşılması güç ve kafa karıştırıcı olabilirler (Dash, 2015: 2). İşte böylesi bir ortamda felsefe insanlar için bir rehberdir ve zorlu problemlerle mücadele edebilmenin anahtarını sunar. Hayatın gerçekten anlam kazanabilmesinin yolu felsefeden geçmektedir. Antik Yunan döneminin en etkileyici filozoflarından birisi olan Sokrates, "sorgulanmamış bir yaşam, yaşanmaya değmez" diyerek yaşamın sorgulanmasında ve onun değer kazanmasında felsefeye önemli bir görevin düştüğüne inanır. Aslında felsefi düşünmenin insan yaşamının her aşamasında belirleyici ve yön gösterici olduğunu gözden uzak tutmamak gerekir.

Filozoflar sürekli çeşitli sorularla uğraşırlar ve felsefede cevaplardan ziyade, soruların daha önemli olduğunu görürüz. Bir filozofun bir soruyu cevaplamak için göstermiş olduğu gayret, yeni soruların gündeme gelmesiyle sonuçlanır. Felsefe sürekli merakın ve hayretin giderilmesi amacına hizmet ederken, aslında bu merak ve hayret duygusunun bitimsiz olması ve filozofların sürekli yeni sorularla zihinlerini meşgul etmeleri söz konusudur. Nitekim Platon'un *Theaetetus* diyaloğunda, Sokrates, "hayret etmek bir filozofun hissidir ve felsefe hayret etmekle başlar" (Platon, *Theaetetus*, 150c) diyerek hayretin, hayranlığın ve merakın felsefe için ne kadar önemli olduğuna vurgu yapar. Merakını, hayretini ve şaşma duygusunu gidermek için sorular sormaya ve bu soruların cevaplarını aramaya yönelen insanoğlu, hayatı boyunca hakikatin ve doğruluğun peşine düşer. Bu durumu, Aristoteles, *Metafizik* başlıklı eserinde, "bütün insanlar doğal olarak bilmek ister" (Aristoteles, *Metafizik*, 980a-21) ifadesiyle ölümsüz bir şekilde ifade eder. Filozofların asırlardır cevabını aradıkları sorulardan bazıları şunlardır: Ben kimim? Bizi yaratan üstün bir varlık var mıdır? Doğa ile insan arasında nasıl bir ilişki vardır? Yaşamın anlamı nedir? Duyularımız gerçek bilginin ya da hakikatin elde edilmesinde yeterli ve güvenilir midir? Biz dünya ya da başka şeyler hakkında nasıl bilgi sahibi olabiliyoruz? Zihnimiz ve bedenimiz arasında ne türden bir ilişki vardır? Bilinç nedir? Biz varlıkların kendilerini algılıyoruz yoksa bize göründükleri biçimleri mi algılıyoruz? Nasıl bir yaşam, yaşanmaya değerdir? Mutluluk ya da erdem nedir? Devletler ya da sivil toplumlar nasıl oluşmaktadır? Ortak duyu ya da sağduyu nedir? Doğru bir ifadeyi yanlış bir ifadeden ayırt edebilmenin yolu ya da yöntemi nedir? Yaşadığımız dünya gerçekten var mıdır? Bir rüyada ya da matrix gibi sanal bir dünyada mı yaşıyoruz?

Kaynakça

Acet, M. (2018). "Hermeneutik (Yorumbilgisi): Kısa Bir Tarihçe." Erişim adresi: https://medium.com/t%C3%BCrkiye/hermeneuti%CC%87k-yorumbi%CC%87lgi%CC%87si%CC%87-kisa-bi%C-C%87r-tari%CC%87h%C3%A7e-82a27cce371a.

Aristoteles. (1996). *Metafiizik*. Ahmet Arslan (Çev.). İstanbul: Sosyal Yayınları.

Arslan, A. (2010). *Felsefeye Giriş* (13. Baskı). Ankara: Adres Yayınları.

Arslanoğlu, İ. (2020). *Eğitim Felsefesi* (4. Baskı). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Aytış, A. & Özgen, K. (2014). "Varlık Felsefesi". Hüseyin Subhi Erdem & Abamüslim Akdemir (Ed.), *Felsefe* içinde (s. 132-184). İstanbul: Lisans Yayıncılık.

Bernstein, R. J. (1985). *Beyond Objectivism and Relativism: Science, Hermeneutics and Praxis*, Philadelphia: University of Pennsylvania Press.

Brezinka, W. (1992). *Philosophy of Educational Knowledge*. J. S. Brice & Raoul Eshelman (Trans.). Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.

Büyükdüvenci, S. (2019a). *Eğitim Felsefesine Giriş*. Ankara: Fol Kitap.

Büyükdüvenci, S. (derl.). (2019). *Felsefece Eğitişim/ Eğitim Felsefesi Yazıları*. Ankara: Fol Kitap.

Cevizci, A. (2012). *Eğitim Felsefesi* (2. Baskı). İstanbul: Say Yayınları.

Cevizci, A. (2014). *Etik-Ahlak Felsefesi*. İstanbul: Say Yayınları.

Dash, S. N. R. (2015). *Philosophical Foundation of Education*. Bhubaneswar: Utkal University Directorate of Distance & Continuing Education Press.

"Diyalektik Düşüncenin Kökenleri." (2019, 15 Şubat). Erişim adresi: https://www.evrensel.net/haber/373706/diyalektik-dusuncenin-kokenleri.

Erdem, H. S. (2014). "Felsefeyi Tanıma: Felsefe İle İlgili Temel Kavramlar". Hüseyin Subhi Erdem & Abamüslim Akdemir (Ed.), *Felsefe* içinde (s. 14-67). İstanbul: Lisans Yayıncılık.

Felsefe (1975). *TDK Felsefe Terimleri Sözlüğü*. Erişim: 01.09.2021, https://sozluk.gov.tr.

Felsefe. (2021). *TDK Genel Türkçe Sözlük*. Erişim: 01.09.2021, https://sozluk.gov.tr.

Frankena, W. (1965). "Introduction". W. Frankena (Ed.), *The Philosophy of Education* (2. Baskı) içinde, New York: Macmillan.

Freire, P. (2008). *Ezilenlerin Pedagojisi*. Dilek Hattatoğlu ve Erol Özbek (Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Fullerton, G. S. (2005). *An Introduction to Philosophy*. The Project Gutenberg eBook.

Günay, M. (2010). *Metinlerle Felsefeye Giriş* (2. Baskı). Adana: Karahan Kitabevi.

Günay, M. (2020). *Eğitimde Ahlak ve Etik*. Konya: Çizgi Kitabevi.

Haro, S. de. (2000). "Science and Philosophy: A Love-Hate Relationship". *Foundations of Science*, 25, 297-314.

Hirst, P. H. & Peters, R. S. (1998). "Education and Philosophy". P. H. Hirst & P. White (Ed.), *The Philosophy of Education: Major Themes in the Analytic Tradition* içinde (s. 27-39). London: Routledge.

Ibanga, D. A. (2020). *A Guide to Philosophical Research*. Abuja: Krispolis.

Jaspers, K. (2010). *Felsefe Nedir?*. İsmet Zeki Eyuboğlu (Çev.). İstanbul: Say Yayınları.

Kant, I. (1993). *Arı Usun Eleştirisi*, Aziz Yardımlı (Çev.). İstanbul: İdea Yayınları.

Keklik, N. (1978). *Felsefe*. İstanbul: Çağrı Yayınları.

Koç, E. (2009). "Felsefe Nedir?". *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3, ss. 221-231.

Laertios, Diogenes. (2007). Ünlü Filozofların Yaşamları ve Öğretileri (3. Baskı). Candan Şentuna (Çev.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Marinoff, L. (2004). *Felsefe Terapisi*. Erhan Sökmen (Çev.). İstanbul: Gendaş Yayınları.

Noddings, N. (2020). *Eğitim Felsefesi*. Raşit Çelik (Çev.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Önal, M., Gezer Şen, B. & Yıldırım, M. (2014). "Bilgi Felsefesi (Epistemoloji)". Hüseyin Subhi Erdem & Abamüslim Akdemir (Ed.), *Felsefe* içinde (s. 70-111). İstanbul: Lisans Yayıncılık.

Palmer, R. E. (2002). *Hermenötik*. İbrahim Görener (Çev.). İstanbul: Anka Yayınları.

Platon. (2005). *Devlet*. Cenk Saraçoğlu & Veysel Atayman (Çev.). İstanbul: Bordo Siyah Yayınları.

Platon. (2018). *Theaitetos.* Furkan Akderin (Çev.). İstanbul: Say Yayınları.

Randall, J. H. Jr. & Buchler, J. (2014). *Felsefeye Giriş* (3. Baskı). Ahmet Arslan (Çev.). Ankara: BigBang Yayınları.

Reichling, M. J. (1996). "On the Question of Method in Philosophical Research". *Philosophy of Music Education Review*, 4 (2), pp. 117-127.

Sarup, M. (2010). *Post-Yapısalcılık ve Postmodernizm. Eleştirel Bir Giriş.* Abdülbaki Güçlü (Çev.). İstanbul: Kırk Gece Yayınları.

Scheffler, I. (2019). "Epistemoloji ve Eğitim". Sabri Büyükdüvenci (Derl. ve Çev.), *Felsefece Eğitişim/Eğitim Felsefesi Yazıları* içinde (s. 45-56). Ankara: Fol Kitap.

Siegel, H. (2009). "Introduction: Philosophy of Education and Philosophy". Harvey Siegel (Ed.) *The Oxford Handbook of Philosophy of Education* içinde. Oxford: Oxford University Press.

Störig, H. J. (2011). *Dünya Felsefe Tarihi*. Nilüfer Epçeli (Çev.). İstanbul: Say Yayınları.

Taşdelen, D. (2018). "Estetik ve Sanat Felsefesinde Temel Konular". Ahmet İnam (Ed.), *Estetik ve Sanat Felsefesi* içinde (s. 2-30). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Tekin, H. (1982). *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*. Ankara: Yargı Yayınevi.

Ülken, H. Z. (2013). *Eğitim Felsefesi* (3. Baskı). Ankara: Doğu Batı Yayınları.

Varış, F. (1985). *Eğitim Bilimine Giriş*. Ankara: A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.

Yazıcı, A. (2018). "Antik Çağ ve Orta Çağda Estetik ve Sanat Felsefesi". Ahmet İnam (Ed.), *Estetik ve Sanat Felsefesi* içinde (s. 74-97). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Yazıcı, S. (2017). *Felsefeye Giriş* (7. Baskı). İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi.

Yıldırım, C. (2019). *Mantık*. Ankara: Fol Kitap.

BÖLÜM **2**

Temel Felsefi Akımlar ve Eğitim

Doç. Dr. Koray KASAPOĞLU

1. Giriş

Felsefi akımlar, ya birbirini etkileyerek ya da birbirine tepki olarak ortaya çıkmıştır (Ergün, 2005). Başlıca felsefi akımlar; idealizm, realizm, natüralizm, ampirizm, rasyonalizm, pragmatizm, varoluşçuluk, analitik felsefe, diyalektik materyalizm (Marksizm) ve postmodernizmdir.

2. İdealizm ve Eğitim

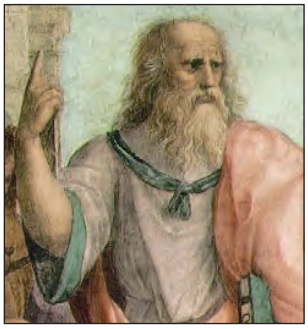

İdealizmi formüle etmekle anılan en eski savunuculardan biri Eflatun'dur. Alman filozof Hegel'in tarihsel dünya görüşü idealizme dayanır. Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) ise Emerson ve Thoreau idealist bir gerçeklik anlayışına sahiptirler. Eğitimde Froebel, anaokulunun kurucusu olarak idealist pedagojiyi savunur. Okul müfettişi iken anaokulu hareketini yaygınlaştıran Harris, yönetim felsefesinin temelini idealizme dayandırır. Çoğu eğitimciye göre Butler, ABD'de idealizmin önde gelen savunucusudur. Ancak değerlere ve erdemlere olan güçlü inancıyla Bennett, daha iyi tanınan bir idealisttir (Ornstein & Hunkins, 2018).

ABD'deki idealistler, büyük ölçüde Eflatun ve Augustine'den etkilenmişler, nihai amacın gerçek ve değişmez değerler aramak olduğu konusunda görüş birliğine

varmışlardır. Eflatun'a göre fikirler, evrensel kavramlara ve anlamlı bir bütüne entegre edilebilirler. Gerçekliğe akıl yürütme ve sezgi ile ulaşılabilir. Ancak Kant gibi bazı idealistlere göre mutlak veya evrensel gerçekliklere ulaşmak mümkün değildir. Hegel ise tez ve antitezin sürekli sentezlenmesiyle anlayışın daha yüksek düzeylerine ve gerçekliğe ulaşılabileceğini düşünür (Ornstein & Hunkins, 2018). Descartes, kendi varoluşu da dahil olmak üzere her şeyden şüphe eder ve şüphe götürmez fikirler arar. Şüphe götürmez fikirleri keşfedebildiğinde diğer gerçek fikirleri bunların üzerine inşa edebileceğini düşünür. Descartes, şüphe ettiğinden veya düşündüğünden şüphe duymadığını fark eder. Hatta şüphe ettiğinden şüphelense bile düşündüğünden şüphelenmez. Kartezyen yöntem ile en iyi bilinen ilkesine, "cogito"ya ulaşır. Pek çok felsefi görüşü etkileyen "Düşünüyorum, öyleyse varım" (Cogito, ergo sum) ilkesi, özellikle modern idealizmi destekler çünkü insan-dünya ilişkisinin merkezinde zihnin olduğu onaylanır. Düşündüğünden şüphe etmeyen Descartes, bir fikrin diğerine atıfta bulunması gerektiğini fark eder. Ancak Mükemmel Varlık fikri dışında kendisinden başka bir şeye atıfta bulunmayan herhangi bir fikre ulaşamaz. Descartes, Mükemmel Varlığa ulaşarak, her şeyin kaynağı olan Yaratıcı ile karşılaşır. Böylece sistemini dayandırdığı diğer ilkeye ulaşır: Tanrı. Descartes'in bu iki ilkesi de bu iki ilkeye ulaşma yolu da felsefeye yeni bir soluk getirir ve pek çok felsefeyi etkiler. Kartezyen yöntem, doğa bilimleri de dâhil pek çok alanda kullanılmaya başlar (Ozmon & Craver, 2003).

Materyalizme (maddecilik) tepki olarak doğan bir felsefi akım olarak idealime göre gerçeklik, ruhsal ve düşünseldir. İdealizm, fiziksel gerçekliği inkâr etmez. İdealizme göre fiziksel gerçeklik, ikincil bir gerçekliktir ve ruhsal gerçekliğin bir görüntüsünden ibarettir. İdealizmin babası olarak görülen Eflatun, duyu organları ile algılanan gerçekliğin, gerçekliğin kendisi olmadığını, gerçekliğin bir gölgesi olduğunu belirtir. İdealizm, insanı akıllı bir havyan olarak ele alır. Ölümlü olan bedeni maddeler dünyasında, ölümsüz olan ruhu ise idealar dünyasındadır. Ruhun maddeler dünyasından uzaklaşıp idealar dünyasına gittiği, sonra maddeler dünyasına geri döndüğü ve idealar dünyasında gördüklerini hatırladığı kabul edilir (Ergün, 2005).

Eflatun, "Mağara Alegorisi"nde karanlık bir mağarada zincire vurulmuş mahkûmları ve mahkûmların gerçeklik olarak sadece mağara duvarındaki gölgelerini gördüklerini betimlemiştir. Bu mahkûmlardan birinin zincirlerinden kurtulduğunun, dik bir yokuştan yukarıya ve Güneş ışığına doğru ilerlediğinin, sonunda Güneşi görebildiğinin ve onu gerçek bir ısı ve ışık kaynağı olarak anladığının hayal edilmesini istemiştir. Şanslı olan bu mahkûmun, gerçekliğin bilgisinden mutlu olacağını ve bunu daha da düşünmek isteyeceğini belirtmiştir. Bu mahkûm mağaradaki arkadaşlarını hatırlayıp onlara dışarıdaki gerçek dünyayı anlatmak için mağaraya geri döndüğünde, arkadaşlarının, artık gölgeler konusunda onlarla rekabet edemeyen bi-

13. Kaynakça

Arslan, A. (2018). Eğitimin felsefi temelleri. A. R. Akdeniz & M. Küçük (Ed.), *Eğitime giriş* (3. basım, ss. 43-64). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Arslanoğlu, İ. (2018). *Eğitim felsefesi* (Geliştirilmiş 2. basım). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Berkel, A. (1952). Kurşun kalem sanayiimiz ve ham madde istekleri. İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, *2*(2), 22-31.

Bozkurt-Avcı, İ. (2016). Jean-Paul Sartre'ın varoluşçu düşüncesinin izlerini modern sinemada aramak: Çölde Çay filmi. *Selçuk İletişim, 9*(3), 321-342.

Dal, S. (2017). Eğitimin felsefi temelleri. F. Susar Kırmızı & N. Duban (Ed.), *Eğitim bilimine giriş* (2. baskı, ss. 77-114). Ankara: Anı Yayıncılık.

Demirhan, G. (1997). Beden eğitimi ve sporda öğretme-öğrenme etkinlikleri ve felsefe. *Spor Bilimleri Dergisi, 8*(1), 4-16.

Epçaçan, C. (2018). Eğitimin felsefi temelleri. A. Arslan (Ed.), *Eğitime giriş* (2. basım, ss. 119-141) içinde. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Ergün, M. (2005). Eğitimin felsefi temelleri. Ö. Demirel & Z. Kaya (Ed.), *Öğretmenlik mesleğine giriş* (6. baskı, ss. 47-71) içinde. Ankara: Pegem Akademi.

Evin Gencel, İ. (2020). Eğitimin felsefi temelleri. G. Ekici (Ed.), *Eğitime giriş* (3. baskı, ss. 77-110) içinde. Ankara: Vizetek Yayıncılık.

Hesapçıoğlu, M. (2009). Türkiye'de Cumhuriyet döneminde eğitim politikası ve felsefesi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 29,* 121-138.

Karatoprak, H. İ. (2017). Descartes ve Bacon bağlamında modern bilincin epistemolojik çıkmazı olarak rasyonalizm ve ampirizm. *Turkish Studies – International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 12*(31), 169-181.

Kumral, O. (2014). Eğitsel düşünce ve uygulamalar (EDU) ölçeğinin geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 4*(2), 131-144.

Kutlu, H. İ. (2017). Batı'nın ve Doğu'nun zihin tarihinde eğitime sanat algısıyla bakmak: Artes liberales ve 'ulûmü'l- meşhur. *Başkent University Journal of Education, 4*(1), 38-49.

Noddings, N. (2016). *Eğitim felsefesi* (3. baskı). (R. Çelik, Çev.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Ornstein, A. C., & Hunkins, F. P. (2018). *Curriculum: Foundations, principles, and issues* (7th ed.). Harlow, England: Pearson Education Limited.

Ozmon, H. A., & Craver, S. M. (2003). *Philosophical foundations of education* (7th ed.). Upper Saddle River, NJ: Pearson Education, Inc.

Özsoy, S. (2015). Anlamın resim kuramından dil oyunlarına: Ludwig Wittgenstein. *Mavi Atlas, 4,* 145-154.

Söğütlü, İ. (2008). İki farklı epistemoloji iki farklı siyaset: Rasyonalist ve ampirist siyasetin felsefi kökenleri. *Liberal Düşünce Dergisi, 52,* 197-214.

Sönmez, V. (Ed.). (2009). *Eğitim bilimine giriş* (6. baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.

Tezcan, M. (1993a). *Eğitim sosyolojisinde çağdaş kuramlar ve Türkiye.* Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

Tezcan, M. (1993b). Postmodernizm ve eğitim. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 26*(1), 39-50.

Yalçın. Ş. (2016). Neyi bilebiliriz? İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, *5*(2), 7-20.

14. Görsellere İlişkin Elektronik Kaynaklar

İdealizm ve Eğitim, Eflatun, https://tr.wikipedia.org/wiki/Platon#/media/Dosya:Plato-raphael.jpg

İdealizm ve Eğitim, Yedi Özgür Sanat, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Septem-artes-liberales_Herrad-von-Landsberg_Hortus-deliciarum_1180.jpg

Realizm ve Eğitim, Aristo, https://tr.wikipedia.org/wiki/Aristoteles#/media/Dosya:Aristotle_Altemps_Inv8575.jpg

Pragmatizm ve Eğitim, John Dewey, https://tr.wikipedia.org/wiki/John_Dewey#/media/Dosya:John_Dewey_cph.3a51565.jpg

Egzistansiyalizm (Varoluşçuluk) ve Eğitim, Summerhill Okulu, https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Summerhill_School#/media/File:SummerhillSchool.jpg

Egzistansiyalizm (Varoluşçuluk) ve Eğitim, Jean-Paul Sartre, https://tr.wikipedia.org/wiki/Jean-Paul_Sartre#/media/Dosya:Jean-Paul_Sartre_FP.JPG

Natüralizm ve Eğitim, Jean-Jacques Rousseau, https://commons.wikimedia.org/wiki/Jean-Jacques_Rousseau?uselang=tr#/media/File:Jean-Jacques_Rousseau_(painted_portrait).jpg

Rasyonalizm (Akılcılık, Usçuluk) ve Eğitim, René Descartes, https://commons.wikimedia.org/wiki/Ren%C3%A9_Descartes?uselang=tr#/media/File:Frans_Hals_-_Portret_van_Ren%C3%A9_Descartes.jpg

Ampirizm (Deneycilik) ve Eğitim, Francis Bacon, https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Francis_Bacon?uselang=tr#/media/File:Somer_Francis_Bacon.jpg

Analitik Felsefe ve Eğitim, Ludwig Wittgenstein, https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Ludwig_Wittgenstein?uselang=tr#/media/File:Ludwig_Wittgenstein.jpg

Diyalektik Materyalizm (Marksizm) ve Eğitim, Karl Marx, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Karl_Marx_001.jpg

Postmodernizm ve Eğitim, Peter McLaren, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:PeterMclaren.jpg

BÖLÜM **3**

Temel Eğitim Felsefesi Akımları

Öğr. Gör. Arzu DERYA DAŞCI

1. Giriş

Tarihsel süreç içinde, Platon' dan bu yana eğitimin genel felsefe içinde yer aldığı ve birçok filozofun eğitim sorunları ile ilgilendiği görülmektedir. Felsefenin başlıca konularının değer, bilgi ve gerçeğin doğası olduğu düşünüldüğünde, felsefe ve eğitimin arasında çok yakın ilişki olduğunu söylemek mümkündür. Felsefi öğretilerin hemen hemen hepsinde çocuğun yetiştirilmesi, bedensel ve ruhsal yönden gelişimi, sanatsal ve ahlaki davranışlarının mükemmelleştirilmesi yer almaktadır (Ercan,2012:52) Antik Yunan'dan günümüze kadar eğitimin temel amacı, toplumsal yapının korunmasını, sürdürülmesini ve var olan değerlerin yeni kuşaklara aktarılmasını sağlamaktır. Sanayi toplumuna geçiş ve ulus devlet anlayışı ile birlikte meydana gelen ekonomik, siyasi ve yaşam tarzındaki değişiklikler, yetiştirilmek istenen insana dair hedeflerin de değişmesine neden olmuştur. Bir diğer ifade ile ortaya çıkan modern ve kurumsal eğitim fikri yetiştirilen nesillerin disiplinli, dakik ve seri üretim için gereken becerilere sahip olmasının yanı sıra ulus devletin ihtiyaç duyacağı milli duygulara da sahip olmasını amaçlamıştır (Uçak & Erdem, 2020).

Eğitim felsefesinin ayrı bir felsefi disiplin olması da tam bu süreçte yani sanayi devriminin ve modernleşme hareketlerinin bir parçası olarak ortaya çıkmıştır. Üstelik eğitim felsefesinin yirminci yüzyılda eğitim fakültelerinin üniversite kapsamında kendilerine bir yer edinmeye başladıklarında bağımsız bir felsefi disiplin haline geldiği söylenebilir. Buradan yola çıkarak, nasıl ki felsefenin epistemolojik, ontolojik, etik ve siyaset felsefesi bakımından teorik ve pratik dalları mevcut ise eğitim felsefesi de benzer şekilde epistemolojik, ontolojik, etik ve politik boyutlara sahiptir. Bu noktada

öğretmen ve öğrenciler varlıkları ile eğitim felsefesinin ontolojik (varlık) boyutunu, eğitim öğretim faaliyetleri sırasında öğrenciye kazandırılması düşünülen bilgi, öğrenme kuramları, kullanılan öğretim yöntemleri ise epistemolojik (bilgi) boyutuna hizmet eder. Bunlara ek olarak tüm eğitim öğretim faaliyetleri esnasında uyulması gereken kurallar, ilkeler ve değerlerin ne olması gerektiği ise eğitim felsefesinin etik boyutunu oluşturur. Etik boyuta ek olarak, eğitimin toplumu biçimlendirme noktasında belirlediği misyonu, demokrasi ve çok kültürlülük gibi ideallere verdiği pozitif destekte eğitim felsefesinin politik boyutu içinde değerlendirilir (Cevizci, 2012: 12-13).

Eğitim felsefesi ayrıca, eğitime dair düşünce ve sorunların felsefi bir bakış açısı ile ele alınmasını, incelenmesini, değerlendirilmesini, eleştirilmesini kapsamaktadır. Bu açıdan değerlendirildiğinde eğitim felsefesi, eğitime yön veren amaçları biçimlendirir ve eğitim faaliyetlerine yol gösterir, eğitim çalışmalarını yönlendirir ve bireylerin hangi amaçlar için nasıl eğitilmesi gerektiği hakkında belirleyici rol üstlenir. Tam da bu noktada hedeflerin ne olması gerektiği yönündeki karara varabilmek için felsefeye başvurulur. Eğitim felsefesi, eğitim programlarının geliştirilmesi sürecinde hedeflerin belirlenmesi, içeriğin tespit edilmesi, kullanılacak yöntem ve tekniklere karar verilmesi süreçlerinde önemli rol oynamaktadır. Başka bir ifade ile temele alınan eğitim felsefesi akımının öne sürdüğü ölçütlere uygun amaç, içerik, yöntem ve ölçme değerlendirme durumları geliştirilmektedir (Kaygısız, 1997; Varlıkgörücüsü & Şahin, 2018). Buradan hareketle, eğitim felsefesinin eğitim, kuram ve uygulamaları açısından ne kadar değerli bir disiplin olduğu göstermektedir. Özellikle, eğitimci ve öğretmenler açısından, eğitim uygulamalarına geniş bir bakış açısı ile bakmalarını ve bu doğrultuda gerçekleştirdikleri eğitim öğretim faaliyetlerini değerlendirmelerini sağlamaktadır (Köse, 2019). Bu noktada temel eğitim felsefesi akımlarının öğrenilip içselleştirilmesi hem eğitimin sosyo ekonomik, politik ve pedagojik misyonunun anlaşılmasını hem de eğitim öğretim faaliyetleri ve öğretim programlarının hazırlanması, faaliyete geçirilmesi ve değerlendirilmesinde bir bakış açısı sağlayacaktır.

Bu amaç doğrultusunda hazırlanan bölüm içeriğinde, temel eğitim felsefeleri olarak daimicilik (perennializm), esasicilik (özcülük, essentialism), ilerlemecilik (progressivizm), yeniden kurmacılık (reconstructionism) akımları eğitime atfettikleri anlama değinilerek ve eğitim programının öğeleri (amaç, içerik, öğrenme öğretme süreci, değerlendirme, öğretmen ve öğrenci) açısından ele alınmışlardır. Temel eğitim felsefesi akımlarının yanı sıra marksizim, eleştirel felsefe, feminizm ve postmodernizm akımlarının eğitimdeki izdüşümlerinden bazıları olan eleştirel pedagoji, feminist pedagoji ve çokkültürlü eğitim çağdaş eğitim felsefesi akımlarına da değinilmiştir.

8. Kaynakça

Acar-Erdol, T. (2018). Eğitim felsefeleri. F. Manav (Ed.), *Eğitim felsefesi* içinde (1. baskı, *ss.* 93-106). Ankara: Pegem Akademi.

Aktan, S. (2016). 20. Yüzyılda ilerlemeci bir filozof: William H. Kilpatrick. *Journal of Turkish Studies.,* 11 (19), 31-48.

Aktan, S. (2019). Çağdaş pedagoji bağlamında ilerlemeci eğitim düşüncesi. E. Tezci (Ed), *Eğitim felsefesi* içinde (1.baskı, *ss.* 99-112). Ankara: Nobel Yayın.

Arslantaş, H. İ. (2009). Eğitimin felsefi temelleri A. Ç. Sağlam (Ed.), *Eğitim bilimine giriş* içinde (s. 83-105). Ankara: Maya Akademi.

Aydın, M. (2003) Birlikte yaşama bağlamında Çokkültürlülük. *Tezkire Dergisi,* Cilt.1,Sayı. 35.

Bakır, K. (2012). *Demokratik eğitim: John Dewey'in* eğitim felsefesi üzerine (2. baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Bartlett, S. & Burton, D. (2014). Eğitim bilimine giriş (B. Aybek, çev. ed.). Ankara: Anı Yayıncılık. (Çalışmanın orijinali 2012' de yayımlanmıştır.)

Bilgi, S. (2019). Eğitimsel özcülük: Değer, bilgi ve beceri sorunsalı. E. Tezci (Ed.), *Eğitim felsefesi* içinde (1. baskı, *ss.* 63-84). Nobel Yayın.

Bircan, H. (2018). Eğitimin doğal / insani, toplumsal ve felsefi temeli. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (40), 157-172. https://dergipark.org.tr/en/pub/yyusbed/issue/43698/536119 adresinden edinilmiştir.

Cevizci. A. (2012). *Eğitim felsefesi.* İstanbul: Say Yayınları.

Cırık, İ. (2008). Çok kültürlü eğitim ve yansımaları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *34*(34), 27-40.

Çalık, T. (2016). Eğitim biliminin diğer bilimlerle ilişkisi ve işlevleri. L. Küçükahmet (Ed.), *Eğitim bilimine giriş* içinde (11. baskı, *ss.* 69-159). Nobel Yayın.

Çelik, R. (2016). Bakım/özen etiği ve eğitim felsefesinde feminizm temelli bir yaklaşım. *Fe Dergi 8* (2), 73-85.

Çelikkaya, H. (2009). *Eğitim bilimlerine giriş:(eğitimcilik ve öğretmenlik)*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Demirel, Ö. (2014). *Eğitimde program geliştirme: Kuramdan uygulamaya.* Ankara: Pegem Akademi.

Dewey, J. (1996) *Demokrasi ve Eğitim* (M.S. Otaran, çev. ed.). İstanbul: Başarı Yayınları.

Dewey, J. (2013) *Deneyim ve eğitim* (S. Akıllı, çev. ed.). Ankara: Odtü Yayıncılık.

Dewey, J. (2014). *Günümüzde eğitim (Ed. J. Ratner). Pedagojik inançlarım* (B. Ata & T. Öztürk, çev. *ed*). Ankara: Pegem Akademi.

Ellis, A. K. (2015). *Eğitim programı modelleri.* (A. Arı, çev. ed.). Konya: Eğitim Kitabevi.

Ercan, R. (2012). Eğitimin felsefi temelleri, N. Saylan (Ed.) *Eğitim bilimine giriş* içinde (6. Baskı, *ss.*39-71). Ankara: Anı Yayıncılık.

Erdener, M. A. (2019). Seçkinlerin eğitimi: Daimici eğitim düşüncesi. E. Tezci (Ed), *Eğitim felsefesi* içinde (*ss.* 87-97). Ankara: Nobel Yayın.

Ergün, M. (2009). *Eğitim felsefesi* (5. baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Erkılıç, T. A. (2013). Felsefi Akımlar ve Eğitim, A. Boyacı (Ed.) *Eğitim felsefesi* İçinde (19-45), T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2278, Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 1275.

Freire, P. (2010). *Ezilenlerin pedagojisi* (D. Hattatoğlu & E. Özbek, çev. ed.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Giroux, H. A. (2009). *Dil/kültürel incelemeler alanında eleştirel pedagojinin bir rolü var mıdır? Eleştirel pedagoji söyleşileri* (E. Ç. Babaoğlu, çev. ed.). İstanbul: Kalkedon Yayınları.

Gutek, G. L. (2006). *Eğitim felsefesi ve ideolojik yaklaşımlar* (N. Kale, çev. ed.). Ankara: Ütopya Yayınevi.(Çalışmanın orijinali 1988' de yayımlanmıştır.)

Kaya. İ. ve Aydın. H.(2014). *Çoğulculuk Çokkültürlü ve Çokdilli Eğitim*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Kaygısız, İ. (1997). Eğitim felsefesi ve Türk eğitim sisteminin felsefi temelleri. *Eğitim ve Yaşam*, *8*, 5-15.

Kıncal, R. Y. (2004). *Eğitim bilimine giriş*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Köse, E. (2019). Eğitim felsefesi ve eğitim akımları. R.Y.Kıncal (Ed.), *Eğitim felsefesi içinde (1.baskı, ss.73-95). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım*

McCusker, G. (2017). A Feminist teacher's account of her attempts to achieve the goals of feminist pedagogy g*ender and education,* 29 (4), 445-460. doi: 10.1080/09540253.2017.1290220

Mısırlı, M. (2011). Eğitimin felsefi temelleri. A. Tanrıöğen & R. Sarpkaya (Ed.), *Eğitim bilimine giriş* içinde (3. baskı, ss. 45-71). Ankara: Anı Yayıncılık.

Noddings, N. (2016). *Eğitim felsefesi*. Ankara: Nobel Yayınları.

Oliva, P. F. (2005). *Developing the curriculum*.(6. Baskı). Boston: Pearson.

Ornstein, A.C ve Hunkins, F.P. (2016). *Eğitim programı. Temeller, ilkeler ve sorunlar* (A. Arı, çev. ed.). Konya: Eğitim Yayınevi.

Öztürk, F. (2011). Eğitimin felsefi temelleri. Y. Özden & S. Turan (Ed.), *Eğitim bilimine giriş* içinde (1. baskı, *ss.* 126-144). Ankara: Pegem Akademi.

Topdemir, H. G. (2008). *Felsefe.* Ankara: Pegem Akademi.

Tozlu, N. (2003). *Eğitim felsefesi.* Ankara: MEB Yayınları.

Tuncel, İ. (2012). Program geliştirmenin kuramsal temelleri. H. Şeker (Ed). *Eğitimde program geliştirme kavramlar yaklaşımlar* içinde (1.baskı, *ss.* 19-67). Ankara: Anı yayıncılık.

Uçak, S. & Erdem, H. (2020). Eğitimde yeni bir yön arayışı bağlamında "21. yüzyıl becerileri ve eğitim felsefesi". *Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 76-93. doi: 10.29065/usakead.690205.

Sarpkaya, R. (2007). Eğitimin felsefi temelleri. C. Celep (Ed.), *Eğitim bilimine giriş* içinde (s. 157-201). Ankara: Anı Yayıncılık.

Sayılan, F. (2017). Eleştirel Pedagoji Sözlüğü-Feminist Pedagoji. Eleştirel Pedagoji, 49, 60- 61. http://www.elestirelpedagoji.com/FileUpload/ks7397/File/elestirel_pedagoji_sayi_49.pdf adresinden edinilmiştir.

Shrewsbury, C. M. (2014). *Feminist Pedagoji Nedir?* (Y. Esen, çev. ed.) 31 (1). Erişim Adresi: https://www.bpwankara.org/cms-uploads/elestirel-pedagoji.pdf adresinden edinilmiştir.

Sönmez, V. (2019). *Eğitim felsefesi*. (15. baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.

Tuncel, G. (2010). Öğretmenlerin kendi eğitim felsefelerini inşa etmeleri üzerine. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi,* 10, 223-242. https://dergipark.org.tr/tr/pub/ataunikkefd/issue/2771/37070 adresinden edinilmiştir.

Varlıkgörücüsü, N., & Şahin, M. (2018). Radikal felsefe, eleştirel pedagoji ve okulsuz toplum. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi* 7(3) http://www.jret.org/FileUpload/ks281142/File/07.nurcan_varlikgorucusu.pdf

Yünkül, E. (2019). Bir sosyoekonomik ve kültürel yapılanma olarak yeniden kurmacılık. E. Tezci (Ed), *Eğitim felsefesi* içinde (1.baskı, *ss.* 113-124). Ankara: Nobel Yayın.

BÖLÜM **4**

Eğitim ve İdeoloji

Prof. Dr. Nebahat GÖÇERİ

Giriş

"İdeoloji" kavramını anlamak için bu kavramın ortaya çıktığı zaman dilimine bakmak gerekir. İdeoloji kavramı 18.yüzyılda Avrupa'da Aydınlanma döneminde ortaya çıkmıştır. 19. Yüzyılda Sanayi Devrimi döneminde ideoloji kavramı birbiri ile çatışan birkaç ideoloji içinde incelenmiştir. 20.yüzyıl ve sonrası için ise ideolojilerin çökeceği ve ortadan kalkacağı yönünde bir tahminde bulunulmuştur.

İdeoloji çok kısa bir tanımla "düşünce bilimi" anlamına gelir. Aydınlanma devrinde düşünceyi "ruh veya zihin" gibi maddi temeli olmayan bir açıklamaya terk etmemek, fizik gibi maddi bir temele dayandırarak felsefi değil yani akılcı bir yolla "gerekçelendirmekle" değil bilimsel bir temele dayandırmak amacıyla ortaya çıkarılmış modern bir kavramdır. İdeoloji başlangıçta "deney ve gözlem" gibi bilimsel yöntemlerle "düşünce bilimini" belirlemek amacıyla geliştirilmiştir. İlk kullanıldığı zaman olumlu bir anlam taşıyan ideoloji kelimesi kısa bir süre sonra boş ve anlamsız düşünceler üreterek insanların kafalarını karıştırmak, bilim dışına düşerek yanlı (taraflı) bir takım kavramlar oluşturmak anlamında kullanılmıştır. Bu kavrama en önemli eleştiriyi ise sonraki yüzyılda Karl Marks (1818-1883) yapmıştır.

Eğitimde çocuğu merkeze alan "yeni pedagoji" anlayışı gibi "ideoloji" sözcüğü de özellikle Fransız İhtilali döneminde ortaya çıkmıştır. Tarihsel sürece bakıldığında ideolojinin bir terim olarak kullanılması ilk kez Avrupa'da 18. yüzyılda Aydınlanma Devri'nde olmuştur. O devirden itibaren ortaya çıkan ideolojiler de modern devre yani insanlığın son birkaç yüzyılına damga vurmuştur. O günden itibaren pek çok ideoloji ortaya çıkmıştır. Sözcüğü ilke kez terim (terminoloji) olarak kullanan ise Fransız materyalist felsefeci Antoine Louis Claude Destutt de Tracy (1796) olmuştur. (Mardin, 1993, s. 22)

Kavramın ortaya çıkışında "Liberalizm" denen öncelikle siyasi, daha sonra ise ekonomik temeli olan düşünce akımı etkili olmuştur. Liberalizm bir anlamda hem bir felsefedir, bir anlamda da bir ideolojidir. Liberal düşünce zaman içinde bir iktisadi sistem olarak Kapitalizmi doğurmuştur. Liberal temellere dayanan Kapitalizm zaman içinde Avrupa toplumlarının siyasal ve toplumsal yapısını şekillendirmiştir. Bunun yanında eğitim kurumlarının ve eğitim anlayışlarının da değişmesini mecbur kılmıştır. Kapitalizm bir süre sonra daha önce Avrupa toplumlarında olmayan bir sosyal sınıf olarak "burjuvazi" denen bir "orta sınıf"ı (middle class) doğurmuştur. Bu gelişmelerin bir sonucu olarak sermaye birikiminin sağlanmış olması nedeniyle de 19. yy.da Sanayi Devrimi ortaya çıkmıştır. Buhar gücünün makinelerde kullanılmasının esas olduğu bu ekonomik sistem içinde sanayi gelişmiş, fabrikalar kadın-erkek önemli bir işgücünün (işçi sınıfı) ortaya çıkmasına neden olmuştur. Kapital yani "sermaye sahipleri"nin ekonomik anlamda elde ettikleri gücü kaybetmek istememesi nedeniyle yapıp ettikleri yüzünden de Avrupa'da çok ciddi siyasal ve toplumsal tepkiler ortaya çıkmıştır. O zamana kadar modern anlamda "işçi sınıfı" olmayan Avrupa toplumunda işveren (çoğunlukla burjuvazi mensupları) ile işgören (işçi sınıfları) arasındaki "üretim ilişkisi" siyasal ve toplumsal yapılar üzerinde belirleyici olmuştur. Bu anlamda Kapitalizm'e karşı bir tepki hareketi olarak Marksizm ortaya çıkmış ve işçi haklarını savunmuştur. 19. yüzyılda bunun gibi çok sayıda ve en önemli nedeni ekonomik olan toplumsal hareketler ortaya çıkmıştır. En sonunda bu hareketlerin de çok önemli siyasal sonuçları olmuştur. Köyden ve kasabadan göç edenlerin oluşturduğu yerleşim yerleri olarak eskiden olmayan büyük sanayi şehirleri ortaya çıkmıştır. Şehirlere göç eden insanların varlığı siyasal gücü elinde bulunduran yöneticileri de yeni arayışlara itmiştir. Artık Ortaçağ devletlerinden farklı olan ve adına "modern devlet" denen teşkilat (organizasyon, aygıt) yeniden yapılandırılmak istenmiştir. Bu dönemde siyasal gücü elinde bulunduran yöneticiler başta toplumsal sorunlar olmak üzere eğitim meseleleriyle de ilgilenmek zorunda kalmışlardır. Toplum-eğitim ilişkilerini gündemlerine almışlardır. Yine o dönemde yani 19.yy.da Sanayi Devrimi'nin bir sonucu olarak ulus-devletler ortaya çıkmaya başlamıştır. Yeni kurulan ulus-devletler kendi toprakları üzerinde yaşayan insanları (ahali, halk) bir yandan "vatandaş", öte yandan "meslek sahibi" insan olarak yetiştirme görevini üstlenmiştir. Bu görev devletin bir "beka sorunu" yani "var olma veya yok olma meselesi" olarak kabul edilmiştir. İşte bu aşamada geniş halk kitlelerinin ve toplumsal sınıfların devletin istediği şekilde yetiştirilmeleri söz konusu edilmiştir. Bu ulus-devletlerin de "vatandaşlık" ve "meslek eğitimi"ni öne çıkaran bir ideolojiyi benimseyip uygulamaya koymaları bir zorunluluk haline gelmiştir. Bu arayışların en tipik örneği 20. yüzyıl başında ortaya çıkan "yeni eğitim akımları"dır. Modern dönemde devlet aygıtının hemen her kurumu yeniden yapılandırılmıştır. Devlet kurumlarının geleceklerini teminat altına almaları da "ideoloji" denen "düşünce bilimi" yoluyla yapılmıştır. Ama bu düşünme

Kaynakça

Alkan, C. (1983). *Eğitim felsefesi.* Bursa: Uludağ Üniversitesi Basımevi.

Altaş, N. (2003). *Çokkültürlülük ve din eğitimi* (Birinci b.). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Aydın, M. (1987). Kültür ve eğitim. *Eğitim sosyolojisi* (s. 19-48). içinde Ankara: Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi.

Aytaç, K. (1992). *Avrupa eğitim tarihi, antik çağdan 19. yüzyılın sonlarına kadar.* İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları nu: 58.

Badavan, Y. (1987). Eğitimin toplumsal işlevleri. *Eğitim sosyolojisi* (s. 73-101). içinde Ankara: Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi.

Başkaya, F. (2006). *Paradigmanın iflası resmi ideolojinin eleştirisine Giriş* (11 b.). (T. v. Vakfı, Dü.) Ankara: Özgür Maki Basın Yayın Üniversite Kitaplığı.

Binbaşıoğlu, C. (2005). *Türk eğitim düşüncesi tarihi.* Ankara: Anı Yayıncılık.

Bolay, S. H. (1987). *Felsefi doktrinler sözlüğü.* Ankara: Akçağ.

Cançelik, & Kırkbir. (2020). *Küresel ve yerel bağlamda siyaset ticaret ve muhasebe.* Ankara: İksad.

Cevizci, A. (2017). *Felsefeye giriş* (6. b.). Ankara: Nobel.

Cevizci, A. (2019). *Eğitim felsefesi* (7 b.). İstanbul: Say.

Çaha, Ö. (2008). *Siyasi düşüncelere giriş.* İstanbul: DEM.

Dağlı, A. (2010). Türkiye eğitim sisteminin örgüt ve yönetim yapısı. *Türk eğitim sistemi ve okul yönetimi* (3 b., s. 49-73). içinde Ankara: Pegem Akademi.

Donovan, J. (1997). *Feminist teori.* İstanbul: İletişim Yayınları.

Evre, B. (June 2011 Haziran). *Geç modern veya postmodern bağlamda değişen siyasetin yeni biçim(ler)i.* EUL Journal of Social Sciences (2:1) LAÜ Sosyal Bilimler Dergisi.

Göçeri, N. (2010). *Kadın hareketi tarihi.* Ankara: Bizim Büro.

Göçeri, N. (2010). *Kadın hareketi tarihi.* Ankara: Bizim Büro.

Gutek, G. L. (2001). *Eğitime felsefi ve ideolojik yaklaşımlar* (2. b.). (N. Kale, Çev.) Ankara: Ütopya.

Güven, A. (2019). *Hakikatin yitimi olarak post-truth: bir kavramsallaştırma denemesi* (Cilt Yıl/Year 7, Sayı/ Issue 23, Kış/Winter 2020). İNSAN&İNSAN.

Kaymakcan, R. (2006). *Çokkültürlülük, eğitim, kültür ve din eğitimi* (Birinci b.). İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları (DEM).

Mardin, Ş. (1993). *İdeoloji* (3. b.). İstanbul: İletişim.

Mc Laren, P. (2011). *Okullarda yaşam eleştirel pedagojiye giriş.* (M. Eryaman, & H. Aslan, Çev.) Ankara 2011: Anı Yayıncılık.

Oğuzkan, F. (1993). *Eğitim terimleri sözlüğü* (Gözden geçirilmiş ve genişletilmiş üçüncü b.). Ankara: Emel Matbaacılık.

Oğuzkan, F., & Alaylıoğlu, R. (1968). *Ansiklopedik eğitim sözlüğü.* İstanbul: Garanti Matbaası.

Rosenthal, M., & Yudin, P. (1997). *Felsefe sözlüğü.* (A. Çalışlar, Çev.) İstanbul: Sosyal yayınlar.

Sönmez, V. (1994). *Eğitim felsefesi* (3. b.). Ankara: pegem.

Şimsek, K. T. (2012). Cumhuriyet dönemi eğitim politikalarının ideolojik temelleri. *Turkish Studies, 7*(4), 2810-2823.

Yakut Özek, B. (2019). Eleştirel Kuram (Frankfurt Okulu) Bağlamında İdeoloji ve Eğitim İlişkisinin Çözümlenmesi. *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi / GUJGEF 39(3)*, 1535-1557.

BÖLÜM **5**

Doğudan Batıya ve Batıdan Doğuya Filozoflar Geçidi: Önemli Felsefecilerin Eğitime İlişkin Görüşleri

Doç. Dr. Gürol YOKUŞ

Kaynak: Yazma ve Nadide Eserler Başkanlığı

Kaynak: Raffaello, Atina okulu

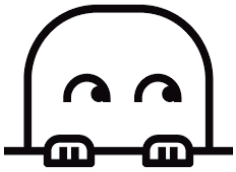

Dikkat kavramları

Akıl, arayış, sezgi, değerler, seçimler ve sorumluluklar, doğaya uygun eğitim, aklın ve ahlakın yetkinleşmesi, mârifetullah, yaşamın kendisi olarak okul, laboratuvar-okul, okulsuz toplum.

Öğrenme kazanımları

Bu üniteyi tamamladıktan sonra;

- Batı medeniyetinde eğitimin dayandığı felsefeleri açıklar.
- Batı medeniyetinde yetişen filozoflara örnekler verir.
- Batı medeniyetinde yetişen filozofların eğitime dair görüşlerini yorumlar.
- Türk-İslam medeniyetinde eğitimin dayandığı felsefeleri açıklar.
- Türk-İslam medeniyetinde yetişen filozoflara örnekler verir.
- Türk-İslam filozoflarının eğitime dair görüşlerini yorumlar.
- Türk-İslam ve Batı medeniyetindeki filozofların benzerlik ve farklılıklarını bilir.
- Türk-İslam medeniyeti ve Batı medeniyetindeki filozofların çağdaş eğitime ışık tutan düşüncelerini tartışır.

Senaryo örneği

Eğitim felsefelerinin tanım ve kapsamının belirlenmesinde filozofların etkisi büyüktür. Birbirinden farklı felsefeler ortaya koymuş olsalar da filozofların modern okulların gelişimine ve çağdaş eğitime katkıları yadsınamaz. Her filozof esas olarak yaşamı, insanı ve insanın eğitilmesini açıklamaya çalışmaktadır.

"Filozof Balık"

Bir zamanlar büyük bir deryada bir filozof balık yaşarmış. Etrafında onunla birlikte yaşayan balık dostları varmış. Bu dostlarının aklını kurcalayan bir soru bulunuyormuş. Adına derya denen harikulade bir yerin adını işitmişler. Balıklar bu konuyu ne kadar tartışsalar da işin içinden çıkamadıkları için, filozof balığa sormaya karar verip yanına gitmişler ve: "Derya denilen bir yerden bahsediliyor, oranın güzelliğinden dem vuruluyor. Güneye, kuzeye, batıya, doğuya her tarafa gittik, her yeri aradık ama orayı bulamadık. Bize deryayı göster." demişler. Filozof balık hayatını, şimdiki anını, geçirdiği tüm tecrübeleri anımsayıp tebessüm ettikten sonra onlara şu cevabı vermiş:

"Siz bana deryadan başka bir şey gösterin ki ben size deryayı göstereyim!".

Cihan-ârâ cihan içindedir, arayı bilmezler,
Ol mâhiler ki derya içredir, deryayı bilmezler.

Hayâlî

6. Kaynakça

Akyüz, H. (2019). *Kutadgu Bilig'te sosyo-pedagojik ve siyasal söylem*. Ankara: Pegem Akademi.

Aristoteles (1993). *Politika.* (Çev. M. Tunçay), İstanbul: Remzi Kitabevi.

Arslan, M. (1986). Kutadgu bilig'teki ahlak ve siyaset felsefesi. *Sosyoloji Konferansları Dergisi*, *0*(21), 23-49.

Badamchi, D. K. (2017). Jean-Jacques Rousseau'nun eğitim anlayışının temelleri: Birey Emile mi, vatandaş Emile mi?. *Beytulhikme: An International Journal of Philosophy*, *7*(1), 107-127.

Bakır, K. (2007). *John Dewey ve demokratik eğitim*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Bayar, M. (2018). Erzurumlu İbrahim Hakkı'nın eğitim anlayışı. *AKRA Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi, 6*(16), 39-66.

Bayrakdar, M. (1997). Farabi'nin şiir sanatının kanunları adlı risalesi. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 36*(1), 45-65.

Bender, M.T. (2005). John Dewey'in eğitime bakışı üzerine yeni bir yorum. *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, *6*(1), 13-19.

Çam, F. B. (2016). Eğitim sisteminin ortaya çıkışı ve antik Yunan eğitim anlayışının temelleri. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *5*(2), 629-643.

Çelikel, B. (2020). Din eğitimini sosyoloji gözüyle okumak. *Türkiye Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 9, 33-50.

Dam, H. (2020). Farabi. M. Köylü & A. Koç (ed.). *Klasik İslam eğitimcileri* İçinde (ss. 38-86), İstanbul: Rağbet Yayınları.

Davidson, T. (1902). *Aristotle and ancient educational ideals*. New York: Platanus Publishing.

Değirmençay, V. (2011). *Erzurumlu İbrahim Hakkı eserlerinden seçmeler*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları.

Demirci, F. (2007). İki siyasal eğitim modeli: Sokrates ve Platon'un eğitim ve insan anlayışları. *38.Uluslararası Asya Ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi*, 10-15 Eylül, Ankara.

Dewey, J. (1939). *Türkiye maarifi hakkında rapor.* İstanbul: Maarif Vekaleti.

Dewey, J. (2008). *Okul ve Toplum*. (H. A. Başman ve S. Kaymakçı, Çev.), Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Dewey, J., ve Ratner, J. (1939). *Intelligence in the modern world: John Dewey's Philosophy*. Newyork: Penguin Random House.

Dodurgalı, A. (2020). *İbn-i Sina felsefesinde eğitim*. İstanbul: M.Ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları.

Doğramacı, İ. (1983). İbn Sina, yaşamının ve çalışmalarının bazı yönleri. *Uluslararası İbn Sina Sempozyumu bildirileri*, 17-20 Ağustos, Ankara Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Kütüphane Yayınları Toplantı Bildirileri Dizisi.

Durakoğlu, A., ve Zabun, B. (2018). Ivan Illich'in yabancılaşma anlayışı bağlamında modern üniversite eleştirisi. *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, *8*(2), 441-457.

Eby, F.(1964).*Çağdaş eğitimin gelişimi*. New Delhi: Prentice - Hall Of India Pvt. Ltd.

Efendioğlu A., Berkant H. G., ve Arslantaş Ö. (2010). *1.Ulusal Eğitim Programları ve Öğretim Kongresi,*13-15 Mayıs, Balıkesir Üniversitesi Necatibey Eğitim Fakültesi, Balıkesir.

Farabi (1987). *Fusulün Müntezea*. [Siyaset felsefesine dair görüşler]. (H. Özcan, Çev.), İzmir: İstiklal Matbaası.

Fazlurrahman (1997). *İslam geleneğinde sağlık ve tıp*. (A. B. Baloğlu ve A. Çiftçi, Çev.), Ankara: Ankara Okulu Yayınları.

Gazâlî, Ebû Hâmid Muhammed (2008*). İhyâ'u Ulûmi'd-Dîn*, (S. Gülle, çev.), İstanbul: Huzur Yayınevi.

Graves, F. (1938). *Üç asırlık büyük eğitimciler.* New York: Macmillan Şirketi.

Gutek, G. L. (1997). *Eğitime felsefi ve ideolojik yaklaşımlar* (N. Kale, Çev.), Ankara: Pegem Yayınları.

Güçlü, A., Uzun, E., Uzun, S., ve Yolsal, Ü. (2003). *Felsefe sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

Günay, C. A. (2019*).* Okulsuz toplum. *Akademik Matbuat, 3*(2). 93-101.

Gündüz, M. (2013). Kültür ve medeniyet bağlamında batı merkezci eğitim ve eleştirisi. *İnsan & Toplum*, *3*(6), 223-243.

Hern, M. (2008). *Alternatif eğitim- hayatımızın okulsuzlaştırılması*. İstanbul: Kalkedon Yayınları.

Hızlı, M. (2008). Osmanlı eğitim tarihinin arşiv ve yazma kaynakları. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, 6*(12), 577-592.

Illich, I. (2016). *Okulsuz toplum.* (M. Özay, Çev.), İstanbul: Şule Yayınları.

Kansu, N. A. (1952). *Pedagoji tarihi*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Kantarcı, Z. (2013). Sokrates ve eğitim felsefesi. *Mavi Atlas*, 1, 78-90.

Kâsım, M. (1988). İmam Gazâlî ve J.J. Rousseau arasında eğitim hakkında bir karşılaştırma (S. Parladır, Çev.). *İslâmî Araştırmalar*, *2*(6), 47-53.

Kaya, M. (1995). *Farabî.* İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi.

Kaya, U. (2020). Yusuf Has Hacib. M. Köylü & A. Koç (ed.) *Klasik İslam eğitimcileri* İçinde (ss.256-282). İstanbul: Rağbet Yayınları.

Korkmaz, M., ve Öktem, G. (2014). Rousseau'nun eğitim anlayışı. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Derneği, 3*(1),174-186.

Maboçoğlu, M. (1990). *Jean-Jacques Rousseau'nun eğitim felsefesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Nasr, S. H. (1985). *Üç müslüman bilge*. (A. Ünal, Çev.), İstanbul: İnsan Yayınları.

Okçu, V., ve Bingöl, Ş. (2019). Erzurumlu İbrahim Hakkı Hazretlerinin esasicilik eğitim felsefesine dayanan eğitim görüşleri. *UBAK Sempozyum Sosyal ve Eğitim Bilimleri*, 1-3 Kasım, Şanlıurfa.

Olguner, F. (1987). *Farabi.* Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.

Özdemir, Ş. ve Karateke, T. (2016). Ali b. Hüseyin el Amasi. M. Köylü ve A. Koç (ed.), *Klasik İslam Eğitimcileri* İçinde, İstanbul: Rağbet Yayınları.

Özsoy, S. (2017). Antikçağ'daki evren anlayışı: Aristoteles'ten Kopernik'e farklı evren modelleri. *Journal of International Social Research*, *10*(50). 420-427.

Özyılmaz, Ö. (2002). *Osmanlı medreselerinin eğitim programları*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Platon. (2017). *Devlet.* (S.Eyüboğlu ve M.A. Cimboz, Çev.), İstanbul: Remzi Kitabevi.

Rousseau, J. J. (1762). *Emile yahut terbiyeye dair* (H. Z. Ülken, A. R. Ülgener ve S. Güzel, Çev.). İstanbul: Türkiye Yayınevi.

Rowe, A. J. (2004). *Yaratıcı zekâ*. (Ş. Gülmen, Çev.), İstanbul: Prestij Yayınları.

Sarıtaş, D. (2017). Modern dünyanın bunalımı karşısında radikal bir eleştiri ve alternatif çözümler: Ivan Illich. *Sosyal Bilimler Dergisi, 4*(12), 559-582.

Selvi, K., Sönmez, B., ve Özüdoğru, F. (2011). John Dewey: Okul, toplum ve eğitim. *I. Uluslararası Eğitim Programları ve Öğretim Kongresi,* 5-8 Ekim, Eskişehir.

Smith, M. K. (1997-2011). Ivan Illich: deschooling, conviviality and the possibilities for informal education and lifelong learning. *The encyclopedia of pedagogy and informal education,* http://www.infed.org/thinkers/et-illic.htm

Şeker, M. (2002). *Alî bin Hüseyin El-Amasî ve Tarîku'l-Edeb'i*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.

Şimşek, E. (2016). Erzurumlu İbrahim Hakkı. M. Köylü ve A. Koç (ed.), *Klasik İslam Eğitimcileri* İçinde, İstanbul: Rağbet Yayınları.

Tan, Ç., Akpınar, B., ve Gezer, Y. (2015). İbrahim Hakkı'nın talim, terbiye ve irşada yönelik görüşlerinin eğitim bilim perspektifinden değerlendirilmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi, 10*(2)*,* 193-209.

Toprak, S. (2020). Erzurumlu İbrahim Hakkı üzerine bir değerlendirme. *Iğdır Üniversitesi İfder, 15,* 109-123.

Türer, C. (2015). *Doğudan batıya düşüncenin serüveni*. İstanbul: İnsan yayınları

Westbrook, R. B. (1993). John Dewey. *Prospects*, *23*(1-2), 277-291.

Yeşiltaş, N.K. (2007). John Dewey'in eğitim anlayışı ve sosyal bilgiler öğretimi. B. Ata ve İ. Bağcı (ed.), *Sosyal bilgiler eğitimi açısından eğitim klasikleri incelemeleri* İçinde, Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Yeşiltaş, N. K., ve Kaymakcı, S. (2009). John Dewey'nin eğitim anlayışı ve sosyal bilgiler eğitimine yönelik bazı örnek uygulamaları. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4, 227-242.

Yusuf Has Hacip (1988). *Kutadgu Bilig.* (R. R.

Arat, Çev.), Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Bölümdeki görsellerin alındığı adresler:

https://ataturk.org.au/gazete-makaleleri/cengiz-ozakinci/john-deweyden-ataturke-ogrenci-andi-ve-yurttaslik

http://www.yazmanadir.yek.gov.tr/Home/ShowLink?LINK_CODE=15

https://mozartcultures.com/felsefeyi-yuruyerek-anlatan-filozof-aristoteles-retorik-ve-siir/

BÖLÜM 6

Türk Eğitim Sisteminin Dayandığı Felsefi Akımlar ve Eğitim Felsefesi Akımları

Doç. Dr. Mustafa ÖNDER

1. Giriş

Türkiye'de eğitim sisteminin temellerini şekillendiren anlayışı kavramak büyük ölçüde Osmanlı'nın son dönemlerindeki düşünce akımları ve bu akımların görüşlerine bakılarak mümkün olabilir. Çoğu Osmanlı aydını devletin içinde bulunduğu durumdan ve geri kalmışlıktan nasıl kurtulacağına dair görüşler ortaya koymaya, kurtuluş reçeteleri üretmeye başlamışlardı. Yaşanan problemler ve başarısızlıkların kaynağı olarak askeri ve politik alandaki başarısızlıkların yanında, temel sebebin eğitim alanındaki yetersizlik olduğu konusunda bütün düşünür ve akımlar hemfikirdi. Elbette sorun sadece eğitim, askeri ve politik alanlarla sınırlı değildi. Toplumsal, dinsel ve siyasal alanlarda da aynı manzara söz konusu idi. (Öztürk, 2018:1). Pozitivist Batı tesirinin etkilerini eğitim alanında da görüyoruz. Osmanlı'nın genel olarak modernleşme çabaları eğitimi de içermektedir. Cumhuriyete geçiş yıllarının aynı zamanda eğitime daha fazla önem verilen yıllar olduğunu söyleyebiliriz. Tanzimat döneminde daha ziyade Osmanlıcılık, II. Abdülhamid döneminde İslamcılık, II. Meşrutiyet döneminde Türkçülük, Cumhuriyet döneminde ise Cumhuriyet ideolojisi öne çıkmıştır. Aslında siyasi tarihimiz ile eğitim politikalarımız arasında bir bağdan bahsedilebilir. Modernleşme süreci devam ederken yukarıda saydığımız fikir akımları arasındaki mücadeleyi de dikkate almalıyız (Orman, 2018.245). Bu akımları her ne kadar birbirinden kesin hatlarla ayırmak mümkün değilse de, aralarında ciddi görüş ayrılıkları bulunmaktadır.

Osmanlı'da modernleşme süreci öncelikle eğitim alanında, askeri alanda ve hukuki düzenlemelerde kendini göstermektedir. Bu sürecin sadece felsefi akımlar üze-

rinden değil, siyasi akımlar üzerinden tartışıldığını görmekteyiz. Osmanlı'nın zor günlerinde çöküşünü engellemek amacıyla ortaya çıkan İslamcılık, Osmanlıcılık, Batıcılık ve Türkçülük akımlarının farklı alanlardaki etkileri Cumhuriyetin kuruluşu ve sonrası dönemde çok daha net olarak görülmektedir. Elbette bu akımları sadece bahse konu dört akımla sınırlandıramayız. Bunların yanında Liberalizm, Sosyalizm, Kapitalizm, Devletçilik ve Adem-i Merkeziyetçilik gibi ekonomi referanslı; Pozitivizm, Materyalizm ve Anti Materyalizm gibi edebiyat referanslı akımlardan da söz etmek mümkündür (Orman, 2018:245,246). Bu akımların içinde aktif olarak yer alan kişilerin ortak özelliği Osmanlı'nın neden geri kaldığı ve bu durumdan nasıl kurtulacağı konusunda fikirler, çözüm önerileri ortaya koymalarıdır. 1.Dünya Savaşının olumsuz sonuçları, Balkanlar, Hicaz ve Filistin'in kaybı, imzalanan antlaşmalar sadece maddi değil, ciddi anlamda manevi travmaların yaşanmasına da sebep olmuştu (Bolay, 1996:49,50). Genel olarak II. Mahmut döneminde başlayan batılılaşma hareketi, bu hareketi savunan reformcular ile gelenekçiler arasında bir mücadeleye sahne olmuştur. Yapılan önemli hukuki ve siyasi düzenlemeler de yaşanan problemlere çözüm olmamıştır.1839 yılında Tanzimat'ın ilanı, 1856 yılında ilan edilen Islahat Fermanı ve 1877 yılında ilan edilen Meşrutiyet düzenlemeleri Batıcılık, Osmanlıcılık ve İslamcılık akımlarının devleti kurtarmaya yetecek ölçüde başarılı fikirler ve uygulamalar geliştiremediklerini de göstermiş oldu. 1908 yılından sonra ortaya çıkan Türkçülük akımının etkileri bu dönemde ağırlıklı olarak hissedilmektedir.

1839 tarihli Tanzimat Fermanı Avrupa'da Rönesans'tan sonra başlayan düşünce akımlarının Osmanlıda da etkisini gösterdiği bir dönemdir. Bununla birlikte Avrupa etkisiyle oluşan akımlara ve kurumlara karşı İslam kültürünü önceleyen akım ve kurumların oluştuğunu, bu iki gurup arasındaki mücadelenin Cumhuriyetin kuruluşuna kadar devam ettiğini biliyoruz. Reformcular Avrupa'nın yönetim biçimini, kurumlarını örnek alırken siyasi ve kültürel sistemini de kabul etmiş oluyorlardı. Bu unsurların öğrenilmesi, içselleştirilmesi, uygulanması birliğin sağlanması eğitimle mümkündü. Ortaya iki kutuplu bir aydınlar zümresi ile birlikte eğitimin ideolojik olarak yorumlanması çıkıyordu (Orman, 2018:248). Osmanlı İmparatorluğu Tanzimat Fermanını ilan ederken tüm vatandaşlarını kanun önünde eşit saymış, can ve mal güvenliklerini teminat altına almış ve bu yolla kopmaları önleyerek bir Osmanlı Milleti bilinci oluşturmaya, bu ideali okullarda öğretmeye çalışmış, ancak başarılı olamamıştır (Gencer, 2008:357).

Özellikle 1. Abdülhamid döneminde Avrupa'ya öğrencilerin gönderilmesi, bu öğrencilerin Fransız devrimini hazırlayan fikirlerden etkilenmeleri, çöküş sürecinin durdurulmasında bir çözüm olarak görülmüş; açılan Batı tipi okullar (Tıp-Galatasaray-Robert) Batı düşüncesinin etkisini arttırmıştır (Gencer, 2008. 354). Batı tipi modern okulların açılması, okul sayılarının çoğalması problemi bitirmemiş; program, ders kitabı, derslerin dini ağırlıklı olması gibi pek çok sebep eğitimde moder-

Kaynakça

Aksanyar, N. (1999). Türk Toplumunda Batıcılık Akımı, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S.2, 229-244.

Akyüz, Y. (2013). *Türk Eğitim Tarihi*, Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Arığ, A.S. (2014). *Atatürk Döneminde Yabancı Okulla 1923-1938r*, Ankara: TTK Yayınları.

Atay, H. (1983). *Osmanlılarda Yüksek Din Eğitimi*, İstanbul. Dergâh Yayınları.

Ayas, N. (1948). *Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitimi*, Ankara: MEB Yayınları.

Ayhan, H. (2004). *Türkiye'de Din Eğitimi*, İstanbul: Dem Yayınları.

Bakır, K. (2019). *Eğitim Felsefesi*, Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Baltacıoğlu, İ.H. (1942). *İçtimai Mektep*, Ankara: Maarif Matbaası.

Başgöz, İ. (1995). *Türkiye'nin Eğitim Çıkmazı ve Atatürk*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Berber, Ş. (2018). İsmail Hakkı Baltacıoğlu, *Eğitim Felsefesi*, Ed: Faruk Manav, Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Berkes, N. (2016). *Türkiye'de Çağdaşlaşma*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Biçer, B. (2018). Türk Eğitim Sisteminin Felsefi Temelleri, *Eğitim Felsefesi*, Ed: Faruk Manav, Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Bilgin, B. (1983). Atatürk ve Din, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C.XXVI, 265-274.

Bilgin, B. (1995). *Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi*, Ankara: Yeni Çizgi Yayınları.

Bilgin, B. (1998). İslam'ı Yeniden Anlamak ve Anlatmak, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi,* 75.Yıl Özel Sayısı, 23-25.

Binbaşıoğlu, C. (2014). *Başlangıçtan Günümüze Türk Eğitim Tarihi*, Ankara: Anı Yayıncılık.

Bolay, S. H.; İsen, Mustafa; Cafoğlu, Zühal; Erdoğan, İrfan; Kabasakal, Öner; Türköne, Mümtaz'er (1996). *Türk Eğitim Sistemi Alternatif Perspektif*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Büyükdüvenci, S. (1987). *Eğitim Felsefesi*, Ankara: Yargıçoğlu Matbaası.

Çağrıcı, M. (2018). Maturidi Toplantılarının Hatırlattıkları, *Karar Gazetesi*, 07.11.2018.

Çağrıcı, M. (2021). Doğruyu Bulmak Yanlışı Görmekten Başlar, *Karar Gazetesi*, 07.07.2021.

Doğan, R. (1999). İslamcıların Eğitim ve Öğretim Görüşleri, Ankara: Bizim Büro Basımevi.

Ergin, O. (1977). *Türkiye Maarif Tarihi I-V*, İstanbul: Eser Matbaacılık.

Gencer, M. (2008). Osmanlı-Türk Modernleşmesi Sürecinde Kültür, Din ve Siyaset İlişkileri, *Turkısh Studies Dergisi*, S.3 (2), Spring, 354-369.

Genç, R. (2005). *Türkiye'yi Laikleştiren Yasalar*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.

Güven, İ. (2014). *Türk Eğitim Tarihi*, Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Hanioğlu, M. Ş. (2012). Türkçülük Maddesi, *TDVİA*, C. 41, 551-554, İstanbul: TDV Yayınları.

Kaçmazoğlu, H. B. (2015). *Türk Sosyoloji Tarihi* I-II, İstanbul. Doğu Kitabevi.

Kara, İ. (1986). *Türkiye'de İslamcılık Düşüncesi I-II*, İstanbul. Risale Yayınları.

Orman, T. F. (2018). Türkiye'de Modernleşme Sürecinde Etkili Olan Düşünce Akımları ve Eğitim, *Eğitim Felsefesi*, Ed: Faruk Manav, Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Önder, M. (2012). Milli Mücadele Yıllarında Atatürk, Dini Yayınlar ve Din Adamları, *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S.17/1, 75-83.

Önder, M. (2013). Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretiminin Temelleri Üzerine, *AİBÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi,* 1/1, 24-40.

Önder, M. (2014). *Türk Eğitim Tarihi*, Ankara: Anı Yayıncılık.

Önder, M. (2020). Değişen Dünyada Çocuk ve Din Eğitimi, *Değişen Dünyada Çocuk*, Ed: Mehmet Kanak-Mustafa Ersoy, Ankara: Eğiten Kitap Yayınları.

Önder, M. (2021). *Eğitim Biliminin Temelini Atan Düşünür: İbn-i Sina,* Ankara: Sonçağ Yayınları.

Özcan, A. (2001). İslamcılık Maddesi, *TDVİA*, C.23, 62-65, İstanbul: TDV Yayınları.

Özcan, A. (2007). "Osmanlıcılık" Maddesi, *TDVİA*, C.33, 485-487, İstanbul: TDV Yayınları.

Öztürk, F. (2018). *Türk Eğitim Düşüncesinin Tarihsel Temelleri*, Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Sarınay, Y. (1990). *Atatürk'ün Millet ve Milliyet Anlayışı*, Ankara: Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü Yayınları.

Sungu, İ. (1938). Tevhid-i Tedrisat, *Belleten Dergisi*, C.II,S.7-8, .397-431.

Sünney, F. Hürrem (2018). İlerlemecilik, *Eğitim Felsefesi*, Ed: Faruk Manav, Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Tekeli, İ. ve İlkin, S. (1993). *Osmanlı İmparatorluğunda Eğitim ve Bilgi Üretim Sisteminin Oluşumu ve Dönüşümü*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Tosun, C. (2012). *Din Eğitimi Bilimine Giriş*, Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Tunaya, T. Z. (2016). *Türkiye'nin Siyasi Hayatında Batılılaşma Hareketleri*, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Turgut, İ. (1995). *Eğitim Üzerine Felsefi Bir Deneme*, İzmir: Anadolu Matbaası.

Uçman, A. (2007). Prens Sabahaddin Maddesi, *TDVİA*, C. 34, 341,342, İstanbul: TDV Yayınevi.

Ülken, H. Z. (1967). *Eğitim Felsefesi*, İstanbul: MEB Yayınları.

Vahapoğlu, H. (1990). *Osmanlıdan Günümüze Azınlık ve Yabancı Okulları*, Ankara. Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.

Zabun, B. (2018). Ziya Gökalp ve Eğitim, *Eğitim Felsefesi*, Ed: Faruk Manav, Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

BÖLÜM 7

Eğitimde Radikal Yaklaşımlar

Arş. Gör. İbrahim SÖZCÜ

1. Giriş

Politik, ekonomik, kültürel, toplumsal alanlarda değişimlerin ve dönüşümlerin yaşandığı günümüz dünyasında bireyler ve toplumsal kurumlar kendini bu değişim ve dönüşüme uyarlamak durumunda kalmıştır. Toplumun her alanında ortaya çıkan bu değişim ve dönüşümler eğitim sistemlerini ve dolayısıyla eğitim kurumlarını da etkilemiş; bu da eğitim kavramında yeni bir ses yeni bir tanım ihtiyacını gündeme getirmiştir. Özellikle endüstri ve sanayi devrimi ile birlikte geleceğini yeni nesil üzerine inşa etme düşüncesine sahip ülkeler için bu devrimlerin gerektirdiği nitelikte insan yetiştirme ve dönüşüme uyum sağlama bir ihtiyaç olarak görülmüştür (Karagöz, 2018).

Nitekim insan davranışlarını istendik yönde değiştirmek için düzenlenip işe koşulan bir sistem ve bireyin davranışlarında istendik, kasıtlı yönde değişiklikler meydana getirme süreci (Ertürk, 1972) olarak karşımıza çıkan eğitim tanımlarının çeşitli eleştirilere maruz kaldığı ve eğitimin bu eleştirilerden ve farklı disiplinlerden beslenen yeni tanımlara, yaklaşımlara ihtiyaç duyduğu bilinen bir durumdur. Başlangıçta felsefi bir akım olarak ortaya çıkan, daha sonraki süreçlerde ise kendine eğitim alanında da bir uygulama alanı bulan eleştirel kuram bu bağlamda ortaya çıkan yaklaşımlardan biridir. Bireye dair güçlü, etik bir ilgi, egemenlik, adaletsizlik, ötekileştirmeye dair bütün olası engellerin reddi ve daha iyi bir dünya özlemi ile mevcut ve gelişen formlarıyla topluma karşı eleştirel bir duruş olarak tanımlanan eleştirel kuramın, kuramcılar ve eğitimin geliştirici rolünü ciddiye alan eğitimciler arasında bir uyum yaratması ve eğitimcilerde eleştirel kurama yönelik bir ilgi uyandırması doğaldır (Blake ve Masschelein, 2003).

Marksizm ve Frankfurt Okulu'ndan beslenen, eğitim ve toplumsal kurumlar arasındaki ilişkileri felsefe, sosyoloji, politika gibi çeşitli disiplinlerde disiplinler arası bir bağlamda ele alan ve Freire, Apple, McLaren, Giroux gibi günümüz eleştirel eğitimcileri ile ses bulan eleştirel pedagoji, 1970'lerde eğitimi ve pedagojiyi dönüştürme girişimleriyle ortaya çıkmış ve egemen kültürü ve baskıyı dönüştürmeyi hedefleyen hümanist ve özgürlükçü pedagojinin yeni bir sentezini üretmeyi amaçlamıştır.

En genel anlamıyla eleştirel pedagoji, eğitim sorunlarını tartışan bir eğitim yorumu olarak düşünülebilir. Eleştirel pedagoji, özde eğitimin ne olduğu ile ilgili sorgulamalar ve yapılan tanımlar etrafında örülmüş bir projedir. Dolayısıyla eleştirel pedagojide önemli olan, çoğu kez görmezlikten gelinen; yaptıklarımızı neden yapıyoruz ve niçin bilinen geleneksel yollarla yapıyoruz?, devlet eğitim-öğretimi kimin çıkarına hizmet ediyor? gibi sorulara verilen yanıtlar doğrultusunda örgütlenmiş bir olgudur (Giroux, 2004). Bu anlamda eleştirel pedagoji eğitim ve toplumsal kurumlar arasındaki ilişkileri ve ortaya çıkan sorunları felsefi, sosyolojik, ideolojik ve politik boyutlarıyla tartışan bir kuramdır (McLaren, 2001). Giroux'a göre (2009) eleştirel pedagojinin amacı; öğretmenlerin ve öğrencilerin kuram ile uygulama, eleştirel çözümleme ile sağduyu, öğrenme ile toplumsal dönüşüm arasındaki ilişkiyi etkin olarak sorgulayabilecekleri, tartışabilecekleri bir ortam yaratma hedefiyle eğitsel uygulamaları dönüştürmek ve okulları bu amaç için dönüştürmektir. Farklı felsefi geleneklerden gelen birçok yazar ve düşünür eleştirel pedagoji alanı içerisinde kendine yer bulmaktadır. Bu sebeple geleneksel eğitim anlayışına karşı çıktıkları noktalar ve önerdikleri çözümler yer yer farklılık göstermektedir. Ancak bu isimler süregelen eğitim anlayışına dair eleştirilerinde belirli ortak noktalarda bir araya geldiklerinden dolayı eleştirel pedagoji alanı içerisinde kendilerine yer bulmuşlardır.

2. Eleştirel Pedagojinin Temel Özellikleri

2.1. Eğitimin Politik İşlevi

Eleştirel yaklaşımı benimseyen eğitimciler pedagojiyi bir iktidar pratiği olmakla birlikte siyasal gücün tesis edilip meşrulaştırılmasında önemli bir etken olarak görmektedirler (İnal, 2010). Eleştirel yaklaşımcı pedagoglar ortaya çıkan farklı sesleri tanımak için mevcut eğitim felsefeleri ve eğitim sisteminin pek de yeterli olmadığını vurgulamaktadırlar. Bundan dolayı daha etkili bilincin ortaya çıkabilmesi için mevcut pedagojinin yeni bir anlam arayışına girip eğitimde ciddi dönüşümler gerçekleştirerek pedagojinin demokratikleştirilmesinin gerekliliği kendini göstermektedir (İnal, 2010). Giroux'in (2007) ifade ettiği gibi eğitim, hem politik hem de sınıfsal bir anlama sahiptir. Politik yüzünü her ne kadar açığa çıkarmasa da özellikle öğretmen ve öğrencileri biçimlendiren gizli ideolojik bir aygıt olarak durmaktadır. Özellikle eğitim materyallerinden öğretim programı, öğretmen ve öğrencileri yönlendiren politik

Kaynakça

Aktan Kerem, E. (2004). Erken Çocukluk Eğitiminde Bir Peri Masalı: Waldorf Okulları. *Çoluk Çocuk Dergisi*, *35*, 22-25.

Apple, M. W. (2001). *Educating The "Right" Way: Markets, Standards, God, And* İnequality. New York: Routledge-Falmer.

Apple, M. W. (2009). *Müfredatın ve eğitimin yeniden yapılandırılması / Neo-liberalizmin ve yeni-muhafazakarlığın* gündemi. Eleştirel pedagoji söyleşileri (Çev. E. Ç. Babaoğlu). İstanbul: Kakedon Yayınları.

Baker, C. (1996). *Zorunlu Eğitime Hayır* (Çev. Ayşegül Sönmezay Erol) İstanbul: Ayrıntı Yayınları

Banks, J. A., Cookson, P., Gay, G., Hawley, W. D., Irvine, J. J., Nieto, S., ... & Stephan, W. G. (2001). Diversity within unity: Essential principles for teaching and learning in a multicultural society. *Phi Delta Kappan*, *83*(3), 196-203.

Blake, N., Masschelein, J. (2003). *Critical Theory And Critical Ped*agogy. Blackwell Publishing: UK.

Bohn, A.P., & Sleeter, C.E. (2000). Multicultural education and the standards movement: A report from the field. *Phi Delta Kappan*, 82(2), 156–161.

Cantzen, R. (2000). *Daha Az Devlet Daha Çok Toplum,* (Çev.: Veysel Ataman), İstanbul:Ayrıntı Yayınları.

Cırık, İ. (2008). Çok kültürlü eğitim ve yansımaları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34, 27-40

Ertürk, S. (1972). *Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: Yelkentepe Yayınları.

Freire, P. (2019). *Ezilenlerin pedagojisi*. (Çev. D. Hattatoğlu ve E. Özbek) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Freire, P. (2017). *Kültür İşçileri Olarak Öğretmenler* (Çev. Çağdaş Sümer) İstanbul: Yordam Kitap

Furman, G. C. & Shields, C. M. (2003). How can educational leaders promote and support social justice and democratic community in schools? *Paper presented at Annual Meeting of the American Educational Research Association*, Chicago, USA.

Giroux, H. (2004). Critical pedagogy and a postmodern/modern divide: Towards a pedagogy of democratization. *Teacher Education Quarterly,* 31 (1), 31-47

Giroux, H. A. (2007). *Eleştirel pedagoji ve neoliberalizm.* (Çev. B. Baysal). İstanbul: Kalkedon yayınları

Giroux, H. A. (2009). *Dil/kültürel incelemeler alanında eleştirel pedagojinin bir rolü var mıdır? Eleştirel pedagoji söyleşileri* (Çev. E. Ç. Babaoğlu). İstanbul: Kalkedon Yayınları.

Hein, E., G., CECA (International Committee of museum Educators) Conference, Jerusalem Israel, 15-22 October 1991 (www.exploratorium.edu)

Illich, I. (2000). *Okulsuz Toplum* (Çev. Mehmet Özay). İstanbul: Şule Yayınları

İmamoğlu, B. (2002). Montessori Okulları, Özgür ve Bilge Dergisi, 1(9), 27-33

İnal, K. (2010). *Eğitim ve İktidar*. Ankara: Ütopya Yayınevi.

Jackson, S. (1997). Crossing Borders and Changing Pedagogies: From Giroux and Freire to Feminist Theories of Education. *Gender and Education,* 9(4), 457-467.

Johnston, R. J., Gregory, D., & Smith, D. M. (1994). *The dictionary of human geography* (3rd ed.). USA: Blackwell Reference.

Karagöz, S. (2018). Cumhuriyet Öncesi Dönem Gençlik Ve Eğitimi Üzerine Bazı Düşünceler. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, *8*(1), 398-413.

Kaya, İ. (2005). Identity and space: The case of Turkish Americans. *Geographical Review*, 95(3), 425-440.

Kincheloe, J. L. (2004a). *Critical Pedagogy Primer*. New York: Peter Lang Publishing, Inc.,

Korkmaz, E. (2006). *Montessori Metodu*. Ankara: Algı Yayınları

Kurt, M. (2009). Postmodern Eğitim: eleştirel ve sınırsal eğitim bilimi. *Cypriot Journal of Educational Sciences*, *1*(2), 84-93.

Leiff, J. , Rustin, G. (1974). *Pedagoji Doktrinleri Açısından Genel Pedagoji*, (Çev.: Nejat Yüzbaşıoğulları), Ankara: Millî Eğitim Basımevi.

Manicom, A. (1992). Feminist Pedagogy: Transformations, Standpoints, and Politics. *Canadian Journal of Education* 17(3) 365-389.

Marshall, P. (2003). *Anarşizmin Tarihi* (Çev.: Yavuz Alogan), Ankara: İmge Kitabevi.

McCusker, G.(2017). A Feminist Teacher's Account of Her Attempts to Achieve the Goals of Feminist Pedagogy. *Gender and Education* 29(4)445-460.

McLaren, P. (2001). Che Guevara, Paulo Freire, and the politics of hope: Reclaiming critical pedagogy. *Critical Methodologies*, 1 (1), 108-131.

Öz, S. Z. , İmamoğlu, B. (2002). Ev Okulları, Özgür ve Bilge Dergisi, Temmuz.

Özkaya, Z. (2005). Ev Okulu Uygulaması, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*, Eğitimde Kalite Yaklaşımları Dokümanı.

Rapp, D. (2002). Social justice and the importance of rebellious imaginations. *Journal of School Leadership*,12(3), 226–245.

Smith R. , Standish P. (2002) *Guide to the Philosophy of Education* Blackwell Publishing: UK.

Spring, J. (1997). Özgür Eğitim, (Çev.: Ayşen Ekmekçi), İstanbul: AyrıntıYayınları. Şahin, İ. (2004). Alternatif Okullar: Demokratik Değerler Okulu, *XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı, 6-9 Temmuz 2004* İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Malatya.

Şahin, İ. (2005). Hümanizm ve Eğitim. *Kocaeli Üniversitesi Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(11), s.47-55.

Tezcan, M. (1993). Postmodernizm ve Eğitim. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 26(1), ss. 39-50.

BÖLÜM 8

Eğitimde Yeni Anlayış ve Yönelimler

Doç. Dr. Şenol ORAKCI

1. Giriş

Nelson Mandela'nın, eğitimin önemini vurgulayan "eğitim, dünyayı değiştirmek için kullanabileceğiniz en güçlü silahtır." sözleri, dünyayı değiştirmek için iyi bir eğitim alabilmenin önemine işaret etmektedir. Peki, eğitim kurumları dünyayı değiştirmek için gelecek neslin gerçekten eğitim alabilmesini sağlayabiliyor mu?

Yıllardır eğitim, öğretmenin rolünün hangi beceri veya bilgiyi vereceğini seçmek olduğu pedagojik bir öğretmen-öğrenci ilişkisi olarak görülmüştür. Bunun yanında, çok sayıda verinin kısa bir zaman dilimiyle programlara sıkıştırıldığı geleneksel eğitim yaklaşımı, öğrencileri anlamadan büyük miktarlarda bilgiyi ezberlemeye, sadece sınavları geçmeye zorlayan bir yaklaşım olarak karşımıza çıkmaktadır. Sonuç olarak, öğrencilerin çok az bilgiyle ve yaratıcılıktan yoksun bir şekilde mezun oldukları üzücü bir gerçekliğe sahibiz. Eğitimde yeni anlayış ve yönelimlerin ortaya çıkmasının bu kadar önemli olmasının nedeni budur.

Teknolojik ilerlemeden dolayı, geleneksel eğitim yaklaşımı artık yeterli olmamakta, bu da eğitim yollarını geliştirme ihtiyacını gerektirmektedir. Bu durum, geleneksel eğitim yaklaşımının tamamen etkisiz olduğu anlamına gelmemelidir. En azından, geleneksel eğitim sistemleri devlet başkanları, avukatlar, doktorlar ve o kadar çok büyük profesyoneli yetiştirdi ki, bu eğitim sistemine "etkisiz" demek mantıksız olurdu. Yine de toplumumuz, sürekli bir değişim geçirdiği için eğitim de bu değişime ayak uydurmak ve eğitimde yeni anlayış ve yönelimlere odaklanmak zorunda kalmıştır.

Geleneksel eğitim sistemine kıyasla modern eğitim sisteminin avantajlarına bakarsak aşağıdaki özellikler karşımızı çıkmaktadır:

1. **Daha İyi Öğretim Materyalleri:** Ders kitabına dayalı geleneksel yöntemlerin aksine, modern eğitim sistemi, öğrenme sürecini kolaylaştırmak için çok çeşitli öğretim materyalleri sunmaktadır. Bunlara videolar, grafikler, sesler, sanal gerçeklik deneyimi vb. dâhildir. Günümüzün modern sınıfları, öğrencilerin öğretilenleri daha iyi görselleştirip anlamalarına yardımcı olmak için akıllı tahtalar, projeksiyonlar ve düz ekran TV'lerle donatılmıştır. Bunun yanında, akıllı tahtalar ise; tarayıcılar, PowerPoint, medya oynatıcılar ve daha pek çok özelliklerle donatılmıştır (Demssie, Wesselink, Biemans ve Mulder, 2019; Scott, 2015).
2. **Çalışma Konusunda İyileştirme:** Öğrencileri teknolojik olarak ilerlemiş olan bu çağa hazırlamak için, nanoteknoloji, video oyun tasarımı ve robotik mühendisliği gibi yeni alanlar eğitim sistemine dâhil oldu. Söz konusu bu alanlar, gençlerin bilgisayar kullanım becerilerinin temelini oluşturmalarına yardımcı olmakta ve yeni keşfedilen alanların geliştirilmesine katkıda bulunmaktadır (Figueiró ve Raufflet, 2015).
3. **Konuları Daha İyi Anlama:** Öğrencilerin anlamadan büyük hacimli bilgileri doldurmak zorunda olduğu geleneksel yaklaşımın aksine, modernize edilmiş yaklaşım, öğrencilerin konuyu gerçekten kavramalarına yardımcı olmak için tasarlanmış birçok gelişmiş araç sunmaktadır. Birçok öğrenci, daha iyi öğretim materyalleri ve tekniklerine tabi olmaktalar. Bunun yanında, İnternetteki bilgi akışı çok fazla olduğundan günümüzde bilinçli ve öğrenme farkındalığına sahip öğrencilerin büyük kısmı, ödevlerini nasıl yapacaklarını anlamak için İnternete erişebilme fırsatına sahip olup konuları daha iyi içselleştirebilmektedirler (Berkes, Colding ve Folke, 2000).
4. **İnternet ve Sosyal Medyanın Öğretim Aracı Olarak Kullanımı:** Bugünlerde öğrencilerin büyük çoğunluğu bilgisayar ve İnterneti nasıl kullanacaklarını bilmekteler ve düşüncelerini paylaşmak ve birbirlerini desteklemek için sosyal medya ağlarını kullanmaktadırlar. Günümüz yenilikçi eğitimcilerinin çoğu, öğrencileriyle iletişim kurmanın, düşüncelerini paylaşmanın yanında, öğretim aracı olarak için İnternetin ve sosyal medyanın gücünden nasıl yararlanacaklarını bilmektedirler (Crofton, 2000; Sherman ve Burns, 2015).
5. **Zihni ve Yaratıcılığı Geliştirmek:** Modern öğretme ve öğrenme tekniklerinin kullanılması öğrencilerin zihinlerini geliştirmeye yardımcı olmaktadır. Bunun nedeni, eğitimde yeni anlayış ve yönelimlerin öğrenci merkezli olmasıdır. Örneğin, işbirliğine dayalı öğrenme yöntemi, öğrencilere problemleri çözerken gruplar halinde çalışma fırsatı vermektedir. Bu da, öğrencileri çözümlerle besleyen biriyle yetinmek yerine problem çözücü olarak geliştirir.

2.9. Kaynakça

Affouneh, S., Salha, S., N., ve Khlaif, Z. (2020). Designing quality e-learning environments for emergency remote teaching in coronavirus crisis. *Interdisciplinary Journal of Virtual Learning in Medical Sciences*, *11*(2), 1–3.

Alonso, F., López, G., Manrique, D., ve Viñes, J. M. (2005). An instructional model for web-based e-learning education with a blended learning process approach. *British Journal of Educational Technology*, *36*(2), 217-235.

Alvarez, B. (2012). Flipping the classroom: Homework in class, lessons at home. *Education Digest, 77*(8), 18–21.

Ayebi-Arthur, K. (2017). E-learning, resilience, and change in higher education: Helping a university cope after a natural disaster. *E-Learning and Digital Media*, *14*(5), 259–274.

Bazler, J., ve Van Sickle, M. (2017). *Cases on STEAM Education in Practice*. IGI Global.

Bergmann, J., ve Sams, A. (2008) Remixing chemistry class. *Learning and Leading with Technology, 36*(4), 24-27.

Bergmann, J., ve Sams, A. (2012). *Flip your classroom: Reach every student in every class every day.* Washington: International Society for Technology in Education.

Berkes, F., Colding, J., ve Folke, C. (2000). Rediscovery of traditional ecological knowledge as adaptive management. *Ecological Applications*, *10*(5), 1251–1262.

Berrett, D. (2012). How 'flipping' the classroom can improve the traditional lecture. *The chronicle of higher education, 58*(25), 16–18.

Bers, M. U. (2008). *Blocks to robots: Learning with technology in the early childhood classroom*. New York, NY: Teachers College Press.

Blanson, K.L., Ntuli, E., ve Blankson, J. (2020). *Handbook of research on creating meaningful experiences in online courses*. Hershey, PA, USA: IGI Global.

Brandy, J. (2014). STEM is incredibly valuable, but if we want the best innovators we must teach the arts, https://www.washingtonpost.com/news/innovations/wp/2014/09/05/stem-is-incredibly-valuable-but-if-we-want-the-best-innovators-we-must-teach-thearts/.

Brophy, S., Klein, S., Portsmore, M., ve Rogers, C. (2008). Advancing engineering education in P-12 classrooms. *Journal of Engineering Education*, *97*(3), 369-387.

Burnard, P. (1999). Carl Rogers and postmodernism: Challenged in nursing and health sciences. *Nursing and Health Sciences*, *1*(4), 241-247.

Chen, X., Xie, H., Zou, D., ve Hwang, G. J. (2020). Application and theory gaps during the rise of artificial intelligence in education. *Computers and Education: Artificial Intelligence*, 2.

Costantino, T. (2018). STEAM by another name: Transdisciplinary practice in art and design education. *Arts education policy review*, *119*(2), 100-106, 2018.

Crofton, F.S. (2000). Educating for sustainability: Opportunities in undergraduate engineering. *Journal of Cleaner Production*, 8, 397–405.

Dabbagh, N. (2005). Pedagogical models for e-Learning: A theory-based design framework. *International Journal of Technology in Teaching and Learning*, *1*(1), 25-44.

Davey, K.B. (1999). Distance learning demystified. *National forum*, *79*(1), 44- 46.

Demssie, Y. N., Biemans, H. J. A., Wesselink, R., ve Mulder, M. (2020). Combining ındigenous knowledge and modern education to foster sustainability competencies: Towards a set of learning design principles. *Sustainability, 12*(17), 1-20.

Demssie, Y.N., Wesselink, R., Biemans, H.J.A., ve Mulder, M. (2019). Think outside the european box: Identifying sustainability competencies for a base of the pyramid context. *Journal of Cleaner Production*, *221*, 828–838.

Dewey, J. (1933). *How we think: A restatement of the relation of reflective thinking to the educational process*. Lexing ton, MA: Heath.

Donlevy, J. (2003). Teachers, technology and training: Online learning in virtual high school. *International Journal of Instructional Media*, *30*(2), 117-121. Retrieved from http://search.proquest.com/docview/204262673?accountid=27700

Dringus, L.P., ve Seagull, A.B. (2014). A five-year study of sustaining blended learning initiatives to enhance academic engagement in computer and information sciences campus

courses. In A. Picciano, C. Dziuban, and C. Graham (Eds.), *Blended learning: Research perspectives*, Routledge

Dünya Ekonomik Forumu (WEF) (2020). *Mesleklerin Geleceği*, http://www3.weforum.org/docs/WEF_Future_of_Jobs_2020.pdf

Dziuban, C. D., Hartman, J. L., ve Moskal, P. D. (2004). Blended learning. *EDUCAUSE Research Bulletin*, *7*, 1–12.

Dziuban, C., Hartman, J., Cavanagh, T., ve Moskal, P. (2011). Blended courses as drivers of institutional transformation. In A. Kitcheham (Ed.), *Blended learning across disciplines: Models for implementation*, (pp. 17–37). Hershey: IGI Global.

Ekiz, D. (2003). *Eğitimde araştırma yöntem ve metodlarına giriş: Nitel, nicel ve eleştirel kuram metodolojileri.* Ankara: Anı Yayıncılık

Evans, L. (1996). Understanding teacher morale and job satisfaction. *Teaching and Teacher Education*, *13*(8), 831– 845

Faik, R. (2021). Artificial Intelligence and its Philosophy. *International Journal of Swarm Intelligence and Evolutionary Computation*, *10*(4), 1-2.

Farrell, T. S. (2012). Reflecting on reflective practice: (re)visiting Dewey and Schön. *TESOL Journal*, *3*(1), 7-16

Figueiró, P.S., ve Raufflet, E. (2015). Sustainability in higher education: A systematic review with focus on management education. *Journal of Cleaner Production*, 106, 22–33.

Freire, P. (1997). *Pedagogy of the heart*. New York: The Continuum Publishing Company.

Friend, M., ve Bursuck, W. (2012). *Including students with special needs: A practical guide for classroom teachers*. Allyn and Bacon.

Fulton, K. (2012). Upside down and inside out: Flip your classroom to improve student learning. *Learning & Leading with Technology*, *39*(8), 12–17.

Garrison, D. R., ve Vaughan, N. D. (2013). *Blended learning in higher education*, (1st ed.,). San Francisco: Jossey-Bass Print.

Gredler, M. E. (1997). *Learning and instruction: Theory into practice*. Upper Saddle River, NJ: Prentice-Hall.

Grierson, A., ve Gallagher, T. (2009). Seeing is believing: Creating a catalyst for teacher change through a demonstration classroom professional development initiative. *Professional Development in Education*, *35*(4), 567-584.

Hoover, W. A. (1996). The practice implications of constructivism. *SEDLetter*, *9*(3), 7-26.

Jensen, E. (2008). *Brain-based learning: The new paradigm of teaching*. Corwin Press.

Johansen, B., ve Euchner, J. (2013). *Navigating the VUCA world.* https://professionallearning.education.gov.scot/media/1318/lsc-navigating-thevuca-world. pdf.

Kuo, Y. C., Walker, A. E., Schroder, K. E. E., & Belland, B. R. (2014). Interaction, Internet self-efficacy, and self-regulated learning as predictors of student satisfaction in online education courses. *Internet and Higher Education*, *20*, 35-50.

Kuprenko, V. (2020). *Artificial Intelligence in Education: Benefits, Challenges, and Use Cases All You Need to Know About AI in Education*. https://medium.com/towards-artificial-intelligence/artificial-intelligence-in-education-benefits-challenges-and-use-cases-db52d8921f7a

Kwik, J. (2018). 10 Steps To Improve Your Memory – Jim Kwik | London Real – YouTube, https://www.youtube.com/watch?v=hfi0OiMuXcM.

Lage, M.J. , Platt, G.J., ve Treglia, M (200). Inverting the classroom: A gateway to creating an inclusive learning environment. *The Journal of Economic Education, 31*(1), 30–43

Lave, J., ve Wenger, E. (1991). *Situated learning: Legitimate peripheral participation*. New York: Cambridge University Press.

Levy, D. (2009). The ethical treatment of artificially conscious robots. *Int. J. Soc. Robot.*, *1*, 209–216.

Manzotti, R., & Chella, A. (2018). Good old-fashioned artificial consciousness and the intermediate level fallacy. *Frontiers in Robotics and AI*, *5*(39), 1-10.

McBrien, J. L., Cheng, R., ve Jones, P. (2009). Virtual spaces: Employing a synchronous online classroom to facilitate student engagement in online learning. *The International Review of Research in Open and Distributed Learning*, *10*(3), 1–17.

McMahon, M. (1997). Social constructivism and the World Wide Web-A paradigm for learning. *Paper presented at the ASCILITE conference*. Perth, Australia. http://www.ascilite.org.au/conferences/perth97/papers/Mcmahon/Mcmahon.html.

Merrill, J. E. (2015). *The flipped classroom: An examination of veteran teacher'practices when flipping their classrooms for the first time*, (Yayınlanmamış doktora tezi). Texas A&M University.

Miller, P. (2011). *Theories of developmental psychology*. New York: Worth.

Mukhopadhyay, S. (2014). Botswana primary school teachers' perception of inclusion of learners with special educational needs. *Journal of Research in Special Educational Needs*, *14*(1), 33-43

Norton, J. L. (1997). Locus of control and reflective thinking in preservice teacher, *Education*, *117*(3), 401-408.

Oknisih, N., & Suyoto, S. (2019). Penggunaan Aplen (Aplikasi Online) Sebagai Upaya Kemandirian Belajar Siswa. In Seminar Nasional Pendidikan Dasar (Vol. 1, No. 01)

Palincsar, A. S. (1998). Social constructivist perspectives on teaching and learning. *Annual Review of Psychology*, *49*, 345-375.

Pandit, P. (2017). Philosophy of inclusion – problems and challenges. *International Journal of Academic Research and Development, 2*(5), 665-673.

Pekbay, C. (2017). *Fen teknoloji mühendislik ve matematik etkinliklerinin ortaokul öğrencileri üzerindeki etkileri* (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Petrou, A., Angelides, P., ve Leigh, J. (2009). Beyond the difference: from the margins to inclusion. *International Journal of Inclusive Education*, *13*(5), 439-448.

Pollard, A., Anderson, J., Maddock, M., Swaffield, S., Warin, J., ve Warwick, P. (2008). *Reflective Teaching. Evidence-informed Professional Practice*. (3rd ed.). London: Continuum.

Porter G., ve Towell, D. (2017). *Advancing inclusive education: Keys to transformational change in public education systems. Inclusive Education Canada*. http://inclusiveeducation.ca/2017/04/21/advancing-inclusive-education/

Prawat, R. S., ve Floden, R. E. (1994). Philosophical perspectives on constructivist views of learning. *Educational Psychology*, *29*, 37– 48.

Richardson, V. (1998). How teachers change. *Focus on basics: National Center for the Study of Adult Learning and Literacy*, *2*(C), 7-12.

Schunk, D. H. (2000). *Learning theories: An educational perspective*. New Jersey: Merrill.

Scott, C. L. (2015). *The futures of learnıng 2: What kind of learning for the 21st century?.* UNESCO Education Research and Foresight, Paris. [ERF Working Papers Series, No. 14].

Scruggs, T., ve Mastropieri, M. (1996). Teacher perceptions of mainstreaming/inclusion, 1958-1995: A research synthesis. *Exceptional Children*, *63*(1), 59-74.

Segarra, V. A., Natalizio, B., Falkenberg, C. V., Pulford, S., ve Holmes, R. M. (2018). STEAM: Using the arts to train well-rounded and creative scientists. *Journal of microbiology & biology education*, *19*(1), 1-7.

Semerci, Ç. (2007). Öğretmen ve öğretmen adayları için yansıtıcı düşünme eğilimi (YANDE) ölçeğinin geliştirilmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, *7*(3), 1351-1377.

Sherman, J.D.B., ve Burns, H.L. (2015) Radically different learning: Implementing sustainability pedagogy in a university peer mentor program. *Teaching Higher Education, 20*(3), 231–243

Shön, D.A. (1983). *The reflective practitioner: How professional think in action*. New York: Basic Books.

Sousa, D. A., ve Pilecki, T. (2018). *From STEM to STEAM: Using brain-compatible strategies to integrate the arts*. Corwin Press.

Sun, S. Y. H. (2014). Learner perspectives on fully online language learning. *Distance Education*, *35*(1), 18-42.

Surkhali, B., ve Garbuja C.K. (2020). Virtual learning during COVID-19 pandemic: Pros and cons. *Journal of Lumbini Medical College*, *8*(1), 154-155.

Swenson, P., & Taylor, N. A. (2012). The virtual classroom: A dynamic learning environment. In *Online teaching in the digital age*. (pp. 1-12). Thousand Oaks, CA: SAGE Publications, Inc.

Tarnoff, J. (2011). STEM to STEAM. *Recognizing the Value of Creative Skills in the Competitive*. Huffpost

Taylor, P. G. (2000). Changing expectations: Preparing students for flexible learning. *The International Journal of Academic Development, 5*(2), 107–115.

Thomson, L. D. (2010). Beyond the classroom walls: Teachers' and students' perspectives on how online learning can meet the needs of gifted students. *Journal of Advanced Academics*, *21*(4), 662-712. http://joa.sagepub.com.pluma.sjfc.edu/content/21/4/662.full.pdf+html

UNESCO (2009). *Policy guidelines on inclusion in education*. Programme and Meeting Document, Paris.

Ünver, G. (2003). *Yansıtıcı Düşünme*. Ankara: PEGEM Yayıncılık.

Winzer, M. A. (1993). *The history of special education: From isolation to integration*. Gallaudet University Press.

Yang, J. H. S., Ogata, H., Matsui, T., ve Chen, N.S. (2021). Human-centered artificial intelligence in education: Seeing the invisible through the visible. *Computers and Education: Artificial Intelligence*, 2, 1-5.

Yang, S. J. H. (2019, December 4). Precision education: New challenges for AI in education [conference keynote]. In the 27th International Conference on Computers in Education (ICCE), XXVII-XXVIII. Kenting, Taiwan: Asia-Pacific Society for Computers in Education (APSCE).

Yang, S. J. H. (2021). Guest Editorial: precision education - a new challenge for AI in education. *Educational Technology & Society, 24*(1), 105–108.

Yarbro, J., Arfstrom, K.M., McKnight, K., ve McKnight, P. (2014). *Extension of a Review of Flipped Learning*. [Online]: http://www.flippedlearning.org/cms/lib07/VA01923112/Centricity/Domain/41/ Extension%20of%20FLipped%20Learning%20LIt%20Review%20June%2020 14.pdf

BÖLÜM **9**

Eğitimde Bireysel Farklılıklar

Doç. Dr. Dilşat PEKER ÜNAL

İnsanlar kendilerinin ne olduğunu anladıklarıdır.
İnsan, olduğudur.
(Oakeshott,'tan aktaran Büyükdüvenci, 2019, 119)

Giriş

Eğitim felsefesi ders kitabında eğitimde bireysel farklılıklar başlıklı bir bölümün yer almasının pek çok nedeni vardır. Bu nedenlerden en önemlisi; felsefe ve eğitimin temel ilgi alanının insan olmasıdır. İki disiplin de insanı geliştirmek, olumlu yönde değiştirmek, düşündürmek, hayata hazırlamak amacıyla çalışmalar yürütmektedir. Eğitimin yaygın kullanılan tanımlarına bakıldığında kullanılan öznenin "İnsan, birey, öğrenci" olduğu görülecektir (Ertürk, 1986; Varış, 1998; Demirel, 2003; Şahin, 2010). Tanımlar; bireyde kendi yaşantıları yoluyla, bilişsel, duyuşsal ya da psiko-motor davranış değişikliği oluşturma sürecine vurgu yapmaktadır. Diğer bir ifade ile bireye akademik bilgilerin yanında, duyguların, hislerin, tutumların, farkındalıkların ya da bazı becerilerin kazandırılması sürecinden söz edilmektedir. Bu davranış değiştirme sürecinde bireye yol gösterecek, davranış değişikliğini kolaylaştıracak, öğrenmeye rehberlik edecek uzmanın "insan"ı tanıması önem taşımaktadır. Çünkü insanın yapısı, doğası, öğrenme biçimi bilinirse belirlenen davranışların kazandırılması daha kolay olacaktır. Başka bir ifade ile davranış değişikliği yapacağımız bireyi tanırsak, ona ulaşmamız, onun zihnine hitap etmemiz daha kolay ve etkili olacaktır.

Bireyin doğasının tanınması, anlaşılması, ona ulaşma yollarının belirlenmesi pek çok disiplinin üzerinde çalıştığı bir konudur. Psikoloji, felsefe, güzel sanatlar, tarih, edebiyat; bireyi tanıma konusunda yol gösteren disiplinlerdendir. Bu disiplinler arasında felsefe; doğru soru sormayı, düşünmeyi, ulaştığımız verileri tutarlı biçimde ilişkilendirmeyi ve günlük yaşamda kullanmayı sağladığı için önemlidir. Psikoloji de bireyin hem kendisini hem başkalarını tanımasını, anlamasını sağlayan bir disiplin olduğu için iki disiplinin kesişim noktasında yer alan "insan"ın tanınması, "insan doğası"nın anlaşılması psikoloji ve felsefenin verileri ile daha kolay olmaktadır. Büyükdüvenci (2019) insan doğasını "insana özgü olan, insanın niteliği olan" olarak tanımlamakta ve vücudumuzdaki kan örneğini vermektedir. Vücudumuzdaki kan insan doğasının bir parçası değildir, çünkü hayvanlarda da bulunmaktadır, ancak bir dili konuşmayı öğrenmek insan doğasının bir parçasıdır. Büyükdüvenci (2019) "süreklilik, evrensellik" kavramlarının da insan doğasının tanınmasında yol gösterici olduğunu belirtmiştir. Eğer bir niteliğimiz süreklilik gösteriyorsa diğer bir ifade ile sonradan kazanılmamışsa insan doğasına aittir. Örneğin köpekten korkma; insan doğasına ait değildir, çünkü köpek korkusu öğrenilmiştir, bu korku insanın doğumundan itibaren sürekli olarak görülmemektedir. Benzer şekilde bir niteliğimiz evrensel olarak bütün insanlarda görülüyorsa; örneğin düşme korkusu, bunun insan doğasının bir parçası olduğunu belirtmektedir.

Filozofların insan doğası ile ilgili olarak sorduğu sorular;

- İnsan doğası nedir? Kaynağı nedir? İnsan doğasının oluşmasını etkileyen faktörler nelerdir?
- İnsanın doğası hangi nitelikleri kapsamaktadır?
- İnsanın doğası neden bilinmeli, neden incelenmelidir?
- Bir dönemde belli bir mekânda birlikte yaşayan bütün insanlar benzer nitelikler sergiler mi, yoksa bu insanların bireysel farklılıkları var mıdır? Bireysel farklılıklar varsa insan doğası nasıl tanımlanmalıdır?
- İnsan doğası değişir mi? şeklindedir. Bu sorulara verilen yanıtlar; insan doğasının tanınmasını sağlamaktadır. Bu yanıtlardan eğitim sisteminde yer alan öğrencilerin tanınması sağlanmakta ve öğretilecek içerik öğrencilerin yapılarına uygun olarak düzenlenmektedir. Bu nedenle eğitim felsefesi konulu bir kitapta/içerikte insan doğası konusunun işlenmesi önemli ve gereklidir.

1. İnsan Doğası Nedir?

İnsan doğası insanların temel ve değişmez özelliklerini ifade eden bir kavramdır ve insanların doğuştan getirdikleri özelliklerine vurgu yapmaktadır (Heywood, 2012). Öncül (2000, 614) insan doğası kavramını; tüm insanlara özgü ortak özellikler ya da söz konusu olan insan topluluğuna özgü özellikler; beden biçimi dışına bizi insan

KAYNAKÇA

Abudukelimu, B. (2011). *Çin kaynaklarına göre Taozim*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.

Adler, M. (2012) İnsan doğası, eğitim ve kültür. (Görkem Birinci Çev.). *Atılım Sosyal Bilimler Dergisi.* 2(2). 54-66.

Akalın, Ş. H. (2019). *Türkçe Sözlük*. 11. Baskı-Tıpkıbasım. Ankara: Türk Dil Kurumu.

Aktay, M. (2018). Spinoza'nın conatus, arzu, sevinç, keder ve özgür irade kavramları ile insan doğası üzerine bir inceleme. *Motif Akademi Halkbilim Dergisi.* 11(24). 448-466.

Balaban Salı, J. (2020). *Öğrenmede Güdülenme*. Yıldız Kuzgun ve Deniz Deryakulu (Der.). *Eğitimde Bireysel Farklılıklar* içinde (167-194). Ankara: Nobel Yayıncılık.

Birinci, A. (2016). *Din Kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenleri ve imam hatip lisesi meslek dersleri öğretmenlerinin insan doğasına ilişkin tutumları.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Recep Tayip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Rize.

Boyraz, B. (2020). Machiavelli'nin insan doğası düşüncesinin siyaset kuramına etkisi. *Akdeniz İİBF Dergisi*. 20 (1). 90-100.

Burkaz, V. (2014). Platon ve Rousseau'da insan doğası bağlamında eğitim. *Anemon Muş Alpaslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi.* 2 (2). 101-112.

Büyükdüvenci, S. (2019). *Eğitim felsefesine giriş.* Ankara: Fol Kitap

Demirel, Ö. (2003). *Öğretimde planlama ve değerlendirme. Öğretme sanatı*. Ankara: Pegem Yayıncılık.

Ertürk, S. (1986). *Eğitimde program geliştirme*. Ankara: Yelkentepe Yayınları.

Hançerlioğlu, O. (1989). *Felsefe sözlüğü (geliştirilmiş yedinci basım).* İstanbul: Remzi Kitabevi

Heywood, A. (2012). *Siyaset Teorisine giriş.* (H. M. Köse Çev.) İstanbul: Küre yayınları

Güçlü, M. (2019). *Eğitim Felsefesi*. 2. Baskı. Ankara: Pegem Akademi.

Gültekin, M., Yaşar, E. (2020). *İnsan doğası bireysel farklılıklar ve eğitim*. Eğitim felsefesi içinde (Editörler; Mustafa Ergün, Ahmet çoban). 2. Baskı. Ankara: Pegem Akademi.

İşler, E. (2019). *Thomas Hobbes ve J. J. Rousseau'da insan doğası ve barışın olanağı.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) T. C. Maltepe üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul

Kaba, B. (2018). *Abraham Maslow ve Din.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Eskişehir Osmangazi Üniversitesi. Sosyal bilimler enstitüsü. Eskişehir.

Karadeniz, S. (2007). *Postmodernitenin insan anlayışı: Eleştirel bir analiz.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.

Kart, B. (2008). Günümüz düşünürleri ve Habermas'ta insan doğası. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Felsefe Bölümü Dergisi* 19. 67-82.

Kolay, M. (2015). *Kant ve Rousseau'nun insan doğası ve eğitim anlayışları*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Kütahya.

Kuzgun, Y. (2020). *Zeka ve yetenekler.* Yıldız Kuzgun ve Deniz Deryakulu (Der.). *Eğitimde bireysel farklılıklar* içinde (13-70). Ankara: Nobel Yayıncılık.

Kuzgun, Y. ve Deryakulu, D. (Der.). (2020). *Eğitimde bireysel farklılıklar*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

Locke, J. *İnsan Anlığı Üzerine Bir Deneme*, (V.Hacıkadiroğlu, Çev.) İstanbul: Kabalcı Yayınları

Milli Eğitim Temel Kanunu (1973, 14 06). Resmi Gazete (Sayı:14574). Erişim adresi: https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1739.pdf

Morris, V. C. (2019). Felsefe ve Eğitim. Sabri Büyükdüvenci (Der.). Felsefece Eğitişim içinde. (25-27). Ankara: Fol.

Ozankaya, Ö. (1975). *Toplumbilim Terimleri Sözlüğü*. Türk Dil Kurumu Yayınları. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

Öncül, R. (2000). *Eğitim ve eğitim bilimleri sözlüğü.* İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı yayınları

Öztürk, M. (2008). *John Dewey'in eğitim felsefesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.

Platon (2010). *Devlet*. Ankara: Öteki Yayınları

Rousseau, J. J. (2000). *Emile ya da çocuk eğitimi üzerine*. Erzurum: Babil Yayınları.

Senemoğlu, N. (2000). Gelişim Öğrenme ve Öğretim. Kuramdan Uygulamaya. Ankara: Gazi Kitabevi.

Şahin, A. E. (2010). *Eğitimle ilgili temel kavramlar*. Veysel Sönmez (Der.). Eğitim Bilimine Giriş içinde. (1-24). Ankara: Anı Yayıncılık.

Tombak, B. (2016). *Jean Jacques Rousseau'nun felsefesinde insan doğası ve eğitime yansımaları*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi) Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.

Tuncel, G. ve İçen, M. (2018). Eğitim felsefesinde insan doğasının rolü. *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*. 2 (1). 62-69.

Tüfenkçi, S. (2016). *Din felsefesi açısından insan doğası*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Samsun.

Tüfenkçi, S. ve Çetin, M. (2017). Rousseau'da insan doğası ve değerler eğitimi. *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 2017/2. 16 (32). 487-506.

Varış, F. (1998). Temel kavramlar. Fatma Varış (Der.). Eğitim Bilimine Giriş içinde. (1-22). İstanbul: Alkım yayınları.

Yazar, M. (2020). *Eğitimle düzeltilebilir insan doğası ve insan hakları.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). T.C. Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü. İstanbul.

Eğitim Yönetiminin Temelleri

Eğitimciler için Başvuru Kitabı

Doç. Dr. Sadık AĞAR

...Geleceğin Fikirleri...

Eğİtim Yönetiminin Temelleri

Eğitimciler için Başvuru Kitabı

Yazar
Sadık AĞAR

ISBN: 978-625-94017-1-3

Copyright © Vizetek

Özgün bilimsel eser niteliğindeki bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi'ne aittir. Vizetek Yayıncılık'ın izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Sayın okuyucularımız, bandrolsüz yayınları satın almamanızı diliyoruz.

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

Yayın Koordinatörü: Ferit RESULOĞULLARI

Kapak Tasarımı & Mizanpaj: Sadık HANGÜL

1. Baskı: Ankara|Eylül, 2023

vizetek

Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA

Tel.: (0312) 482 00 11

Web: www.vizetek.com.tr

E-mail: vizetekyayincilik@gmail.com

Yayıncı Sertifika No: 41575

Baskı: Vadi Grafik Tasarım ve Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420. Cad. No: 58/1 Yenimahalle/ANKARA,
Tel: 0 312 395 85 71

Matbaa Sertifika No: 47479

Eğitim Yönetiminin Temelleri

Eğitimciler için Başvuru Kitabı

Doç. Dr. Sadık AĞAR

vizetek

Kitabımda desteklerini sunan değerli üniversite rektörümüz Dr. David Lecarnu'a, dekanımız Prof.Dr. Bilal Semih Bozdemir'e, dekan yardımcımız Prof.Dr. Kürşat Şahin Yıldırımer'e, Milli Eğitim Bakan danışmanımız Yüksel Aslan'a, beni büyüten yetiştiren sevgili halam Türkan Eğilli'ye ve çalışmalarımda desteklerini esirgemeyen çok kıymetli eşim Sema Ağar'a teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

Eğitim Yönetimini Anlamak 9
Eğitimde Yönetimin Rolü 26
Etkin Eğitim Yönetiminin Temel İlkeleri 44
Eğitim Kurumlarında Liderliğin Önemi 56
Eğitim Yönetimindeki Zorluklar 70
Başarılı Eğitim Yönetimi Stratejileri 104
Eğitim Yönetiminin Öğrenci Performansına Etkisi 119
Eğitim Yönetiminde Trendler ve Yenilikler 125
Eğitim Yönetiminde Gelecek Yönelimler 131

Eğitim Yönetimini Anlamak

Eğitim, insan kaynaklarının kalitesinin verimli bir şekilde yönetilmesi, yaratılması ve geliştirilmesi için temel oluşturduğundan insan yaşamında çok önemli bir rol oynar. Purwanti'nin (2019) belirttiği gibi, bir üniversitede akademik derslere kaydolmak, bireylerin bilgi ve beceri kazanması için geçerli bir yaklaşım olarak görülmektedir. Eğitim, bireylerin kişisel gelişim ve başarı için hayati önem taşıyan bilgi, yeterlilik ve yetenekleri edinmelerini sağlayan temel olarak hizmet eder. Ayrıca eğitim doğumdan başlayarak yetişkinliğe kadar devam eden yaşam boyu bir süreçtir. Eğitim, bireylerin sosyal zorluklarla etkili bir şekilde mücadele etmek ve onlarla etkin bir şekilde mücadele etmek için gerekli bilgi ve becerileri kazanabilecekleri ve dolayısıyla küresel ölçekte anlamlı bir etkiye sahip olmalarını sağlayacak temel yol olarak hizmet eder. Eğitim, bireyin genel yaşam kalitesinin şekillenmesinde önemli bir role sahiptir. Eğitim olanaklarının yokluğu, bireylerin olgunluğa ulaşmasını ve yeteneklerinin maksimumunu gerçekleştirmesini engelleyecektir. Geleneksel sınırları

Eğitimde Yönetimin Rolü

Eğitim programlarının gözetimi ve koordinasyonunda idarenin rolü çok önemlidir. Bu iddianın eğitim alanında özel bir önemi vardır. Müfredatın amaç ve ile kurumun daha geniş amaç ve vizyonu arasında uyum sağlanmasının sorumluluğu eğitim kurumu yöneticilerine aittir. Yöneticilerin, öğretim personeli ve diğer paydaşlarla etkili iş birliği kurma ve sürdürme sorumluluğu vardır. Bu iş birliği, yalnızca öğrenci nüfusunun ihtiyaçlarını karşılamakla kalmayıp aynı zamanda en son akademik araştırma ve endüstri standartlarını da içeren bir müfredat geliştirmek amacıyla gereklidir. Ayrıca yöneticiler, müfredatın uygulanmasını destekleyecek kaynakların koordinasyonu ve tahsisinde önemli bir rol oynamaktadır. Öğrencilerin öğrenmesini geliştirmek için, eğitim kurumlarının erişilebilirliği teşvik etmek amacıyla öğretim materyalleri, teknoloji ve destek hizmetleri de dahil olmak üzere yeterli öğrenme kaynaklarının kullanılabilirliğini sağlaması esastır. Ayrıca eğitim programı içerisinde yüksek kalite standartlarının oluşturulması ve sürdürülmesinden de yöneticiler sorumludur. Bu bağlamda, "değerlendirme için yönergelerin belirlenmesi" ifadesi, müfredatın akreditasyon gerekliliklerini karşılamasını sağlama ve öğretim yöntem ve stratejilerinin etkililiğini denetleme eylemiyle ilgilidir. Özetle, yükseköğretimde müfredatın başarılı yönetimi,

Etkin Eğitim Yönetiminin Temel İlkeleri

1. *Hizalama kavramı, öğelerin belirli bir bağlam veya sistem içinde düzenlenmesini veya konumlandırılmasını ifade eder. Çeşitli bileşenlerin sağlanmasını içerir veya müfredat yönetimi için müfredat ile kurumun eğitim yanı sıra öğrencilerin bireysel ihtiyaçları ve tercihleri arasında uyumun sağlanması önemlidir. Müfredatın materyalinin, öğrenme ve öğretim metodolojilerinin titiz bir şekilde planlanması ve düzenlenmesi, tutarlılığını ve uygunluğunu sağlamak için esastır.*
2. *Sürekli İyileştirme: Müfredatın devam eden yönetimi, öğrencilerden, öğretmenlerden ve diğer ilgili dan gelen geri bildirimlere göre düzenli değerlendirmeler ve değişiklikler içeren tutarlı ve yinelenen bir yaklaşım gerektirir (Ubudiyah ve diğerleri, 2022). Bu yöntem sürekli ilerlemeyi kolaylaştırır ve müfredatın eğitim ulaşmada etkili olmasını sağlarken aynı zamanda öğrencilerin ihtiyaçlarına da cevap verir.*
3. *İş birliği akademik çalışmanın önemli bir unsurudur. Müfredatın başarılı bir şekilde yönetilmesi, okul yöneticileri, eğitmenler, öğrenciler, veliler ve toplum üyeleri gibi birçok paydaş arasında güçlü iş birliğinin ve iletişim*

Eğitim Kurumlarında Liderliğin Önemi

Eğitim kurumlarında profesyonel liderliğin vazgeçilmez rolünün yanı sıra müfredatın etkili yönetimi de büyük önem taşımaktadır. Eğitim kurumlarında etkili liderliğin varlığı, elverişli ve verimli bir öğrenme ortamının geliştirilmesini kolaylaştırmak, yenilikçiliği ve dönüştürücü süreçleri teşvik etmek, profesyonellerin gelişimini beslemek ve hem öğrencilerin hem de öğretmenlerin genel başarısını garanti etmek açısından çok önemlidir. Eğitim kurumlarında liderlik, öğretme ve öğrenme faaliyetlerinin kolaylaştırılmasında görev alan tüm bireylere ve gruplara engelsiz bir vizyon, rehberlik ve yardım sağlamayı içerir. Eğitim kurumlarında etkili liderliğin varlığı, elverişli ve verimli bir öğrenme ortamının kolaylaştırılması, yaratıcılığın teşvik edilmesi ve dönüştürücü değişimin desteklenmesi, eğitimcilerin büyümesinin ve ilerlemesinin desteklenmesi ve sonuçta hem öğrencilerin hem de öğretim üyelerinin genel başarısının garanti edilmesi açısından çok önemlidir. Eğitim kurumlarında liderlik, öğretme ve öğrenme sürecine dahil olan herkese engelsiz bir vizyon, rehberlik ve yardım sağlama sorumluluğunu içerir. Eğitim kurumlarında liderliği etkili bir şekilde yürütmek için hem öğrenci nüfusuna hem de öğretim üyelerine ilham verme ve motive etme kapasitesine sahip ortak bir vizyonun geliştirilmesi önemlidir. Eğitim kurumlarında etkili liderliğin var-

Eğitim Yönetimindeki Zorluklar

Eğitim kurumlarının yönetiminde yapısal liderliğin varlığı hayati öneme sahiptir; ancak bu kuruluşlardaki liderler, dikkat edilmesi ve çözümlenmesi gereken çeşitli sorunlarla karşı karşıyadır. Sınırlı kaynakların etkili bir şekilde yönetilmesi önemli bir husustur. Ülkedeki pek çok eğitim kurumu sıklıkla yeterli finansman, iş gücü ve diğer kaynakların eksikliğiyle karşı karşıya kalıyor ve bu durum, yüksek standartta eğitim sağlama yeteneklerini engelliyor. Eğitim kurumlarında liderlik, kaynakların etkinliğini ve verimliliğini optimize edecek şekilde tahsis etmek için yenilikçi stratejiler geliştirme ve aynı zamanda tahsis edilen bütçenin kısıtlamaları dahilinde öğrencilerin ihtiyaç ve taleplerini karşılama sorumluluğunu içerir. Eğitim yönetiminin üstesinden gelmesi gereken ek zorluklardan biri de sürekli değişen teknoloji ortamına ayak uydurma ihtiyacıdır. Teknolojinin katlanarak genişlemesi nedeniyle, eğitim kurumları teknolojik yenilikleri etkili bir şekilde entegre etmek ve bunlara uyum sağlamak için pedagojik yaklaşımlarını ve öğretim yöntemlerini uyarlamak zorunda kalıyor. Eğitim yöneticilerinin en son teknolojik gelişmeler ve trendler hakkında güncel bilgi sahibi olmaları ve aynı zamanda öğretim üyelerine teknolojiyi öğretim uygulamalarına etkili bir şekilde dahil etmeleri için gerekli kaynakları ve eğitimi sağlamaları önem-

Başarılı Eğitim Yönetimi Stratejileri

Eğitim kurumlarını etkili bir şekilde yönetmek için yapısal liderlik de dahil olmak üzere liderliğin tüm alanlarını içeren etkili stratejilerin uygulamaya konulması çok önemlidir. Bu hedefe ulaşma yolundaki en önemli adımlardan biridir. Cheng'in yapısal liderlik fikri, açık ve politikaların tanımlanmasını, çeşitli görevler için kabul edilebilir bir organizasyon yapısının oluşturulmasını, personelin sonuçlardan sorumlu tutulmasını ve politikaların planlanması ve uygulanması için yeterli teknik yardımın sağlanmasını içerir. Bütün bunların yapılması gerekiyor. Eğitim yönetimi profesyonellerinin, eğitim kurumlarında yapısal liderliği başarılı bir şekilde yürütmek için kullanmayı düşünebilecekleri bazı yollar şunlardır: 1. Açık ve Politikalar belirleyin Eğitim yönetiminde çalışan profesyonellerin, bu uyumlu, net ve politikalar belirlemesi kritik öneme sahiptir. Kurumun genel amacı ve vizyonu. Tüm personelin ve diğer paydaşların bu kural ve haberdar olmasını sağlamak önemlidir; çünkü bu, herkesin aynı fikirde olmasını ve aynı nihai hedefe doğru çalışmasını sağlayacaktır.

Verimli çalışabilmesi için iyi tanımlanmış bir organizasyon yapısına sahip olması şarttır. Uygun Bir Organizasyon Yapısı Oluşturmak için, iyi tanımlanmış bir organizasyon yapısına sahip

Eğitim Yönetiminin Öğrenci Performansına Etkisi

Eğitim kurumlarının yönetimi, öğrencilerin başarısı ve akademik sonuçları üzerinde önemli etkisi olan çok önemli bir faktördür. Eğitimin başarılı yönetimi, öğrencilere yüksek kalitede eğitim verilmesini, gerekli kaynaklara adil erişim sağlanmasını, akademik ve kişisel gelişim çabalarına kapsamlı destek sağlanmasını sağlar. Eğitim yöneticileri, etkili liderlik çerçevelerinin uygulanması yoluyla öğrenci başarısına olanak sağlayan üretken ve destekleyici bir öğrenme ortamını teşvik etme kapasitesine sahiptir.

Öğrenci performansının iyileştirilmesi, kapsamlı bir çerçevenin uygulanmasını ve yeterli yardımın sağlanmasını gerektirir; bunların her ikisi de eğitim yönetiminde etkili yapısal liderlik ile kolaylaştırılabilir. Bu yaklaşımın kullanılması, öğrencilerin ulaşmak istediği eğitim gereksinimleri ve istekleriyle uyumlu açık amaç ve oluşturulmasını sağlar. Ayrıca, eğitim yöneticileri yapısal liderliğin uygulanması yoluyla düzenleme ve prosedürler oluşturma kapasitesine sahiptir, böylece tüm öğrencilerin kaynaklara ve fırsatlara eşit erişimi sağlanır. Bu, ilgili tüm arasında etkili iletişimi kolaylaştıran, personel arasında iş birliğini teşvik eden ve başarılı eğitim çabalarının başarılmasını kolaylaştıran, açıkça tanımlanmış bir organizasyonel çerçevenin oluşturul-

Eğitim Yönetiminde Trendler ve Yenilikler

Eğitim yönetimi alanı, eğitim organizasyonlarının artan karmaşıklığına ve çağdaş öğrenenlerin değişen taleplerine yanıt olarak sürekli olarak gelişmekte ve yeni stratejiler uygulamaktadır. Teknolojinin okul yönetiminin birçok yönüne entegrasyonu artık eğitim yönetimi alanında öne çıkan bir eğilimdir.

Teknolojinin gelişmesi eğitim kurumlarının yönetiminde önemli bir dönüşümü beraberinde getirmiştir. Bu dönüşümün temel nedeni, geleneksel kâğıt tabanlı idari süreçlerin elektronik formatlara dönüştürülmesini kolaylaştıran dijital araçların kullanıma sunulmasıdır. Ek olarak, çevrimiçi öğrenme platformlarının ortaya çıkışı, eğitim yönetimi uygulamalarındaki bu değişime daha da katkıda bulunmuştur. Bu geliştirmelerin bir sonucu olarak, yalnızca idari işler kolaylaştırılmakla kalmaz, aynı zamanda öğrenciler, eğitimciler ve ebeveynler için iletişim, iş birliği ve kaynak erişilebilirliği de geliştirilir. Verilerin karar vermede baskın kaynak olarak kullanılması, okul yönetimi alanında ilave bir gelişmedir. Eğitim liderleri arasında, karar verme süreçlerini bilgilendirmek ve yönlendirmek için verileri kullanma yönünde giderek artan bir eğilim var. Bu, eğitimcilerin kullandıkları tekniklerin ve müdahalelerin ampirik verilere dayandığını ve öğrenci sonuçları üzerinde en büyük potansiyel etkiye sahip olduğunu tespit etmelerini sağlar.

Eğitim Yönetiminde Gelecek Yönelimler

Eğitim yönetimi alanında, gelecekte kapsayıcı eğitimin ve etkili liderliğin ilerletilmesi için umut vaat eden çeşitli potansiyel yörüngeler bulunmaktadır. Gelecekte izlenebilecek potansiyel yollardan biri, merkezi idari ekiplerle merkezi olmayan liderliğin benimsenmesidir. Bu yaklaşım, gücün ve karar alma süreçlerinin merkezileşmesini kolaylaştırır, dolayısıyla liderlik sorumluluklarının okul topluluğu içindeki çeşitli paydaşlar arasında dağıtılmasına olanak tanır. Bu tür dağınık liderlik, öğretmenlerin, ebeveynlerin ve diğer personelin karar alma sürecine aktif katılımını kolaylaştırdığından, farklı bakış açılarının dahil edilmesini ve kapsayıcı politikaların uygulanmasını sağlama kapasitesine sahiptir. Gelecekte, eğitim liderleri arasında sürekli mesleki gelişim arayışı ek bir yol olarak görülecektir. Eğitim liderlerinin sürekli mesleki gelişime aktif katılımı, kapsayıcı eğitim alanındaki en son araştırma sonuçlarına ve örnek yaklaşımlara ilişkin güncel bilgilerinin sağlanması açısından büyük önem taşımaktadır.

Kapsayıcı liderliğin ilkeleri ve uygulamalarına odaklanan konferanslara, seminerlere ve eğitim oturumlarına katılmak dahil ancak bunlarla sınırlı olmamak üzere çeşitli faaliyetlere aktif katılım sağlamaktır. Ayrıca eğitim liderlerinin kapsayıcı eğitime ilişkin mevcut düzenleme ve kanunları kapsamlı bir şekilde anlamayı

Referanslar

Abdullahi, NJ K. (2022, 31 Temmuz). Nijerya'da Müfredat Yönetim Stratejileri ve Evrensel Temel Eğitimin Etkin Uygulanması. https://scite.ai/reports/10.23917/ppd.v9i1.18016

Hurtado, I G., Morales, RA V., González-Falcón, I. ve Vargas, FJ. (2021, 13 Ekim). Kapsayıcı Liderlik: Okullarda Kültürel Çeşitliliğe Yönelik İyi Yönetim Uygulamaları. https://scite.ai/reports/10.17645/si.v9i4.4611 243

Pamuji, Z. (2022, 31 Ocak). Medrese İbtidaiyah'da Sınıfı Çocuk Dostu Yönde Yönetmede Öğretmenin Rolü. https://scite.ai/reports/10.46963/mpgmi.v8i1.371

Purwanti, S. (2019, 1 Ocak). Öğrencilerin 4.0 Çağı Eğitimine Hazırlanması İçin Teknolojiye Dayalı Doğa Bilimleri Öğrenimi. https://scite.ai/reports/10.2991/iconprocs- 19.2019.59

Ramsey, L. ve Flanagan, E. (2019, 30 Aralık). Yükseköğretimde Öğrencilerin Dijital Etkileşimli Öğrenme ve Öğretme Deneyimleri. https://scite.ai/reports/10.20533/licej.2040.2589.2 019.0431

Sakallı, Ö., Tlili, A., Altınay, F., Karaatmaca, C., Altınay, Z., & Dağlı, G. (2021, 1 Ekim). Çeşitlilik Yönetiminde Hoşgörü Eğitiminin Rolü: Kültürel Tarihsel Etkinlik Teorisi Perspektifi. https://scite.ai/reports/10.1177/215824402110608 31

Sunaengsih, C., Thahir, M., Tamam, B. ve Safitri, B. (2020, 6 Ocak). İLKÖĞRETİMDE KALİTE GELİŞİMİNİN YÖNETİM YÖNETİMİNİN ANALİZİ. https://scite.ai/reports/10.17509/earr.v2i2.22476

Syaputra, A., Hidayati, D. ve Hasanah, E. (2023, 31 Ocak). Ortaokul Uzaktan Eğitim Programı Matematik Müfredat Yönetimi. https://scite.ai/reports/10.31980/mosharafa.v12i1. 1955

Tejeiro, F. (2022, 18 Kasım). Dağıtılmış Liderlik ve Kapsayıcı okullar. https://scite.ai/reports/10.17583/ijelm.10997

Ubudiyah, K., Ramadhan, R. ve Mesry, E. (2022, 15 Aralık). Medrese QITA Malang'da SKU (Ubudiyah Yeterlilik Standardı) Aracılığıyla Karakter Eğitimi Tabanlı Müfredat Yönetimi. https://scite.ai/reports/10.31958/jaf.v10i2.6996 245

Wang, Q., Wang, J., Zhou, X., Li, F. ve Wang, M. (2020, 1 Aralık). &izin vermek; domuzluk Kapsayıcı Liderlik Takipçinin Sorumluluk Almasını Geliştirir: Duygusal Bağlılığın Aracılık Rolü ve Gelenekselliğin Düzenleyici Rolü</p> https://scite.ai/reports/10.2147/prbm.s280911

Zhang, H. (2022, 9 Ağustos). Kimlik ve Yönetim Becerilerinin Öğretmenlerin Refahı Üzerindeki Etkisi: Halk Sağlığı Perspektifi. https://scite.ai/reports/10.1155/2022/3156133

EĞİTİMDE DEĞERLENDİRME

Editörler

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Kemal AYDIN

Dr. Öğr. Üyesi Metin KUŞ

...Geleceğin Fikirleri...

EĞİTİMDE DEĞERLENDİRME

Editörler: Mehmet Kemal AYDIN - Metin KUŞ

Yazarlar:

Mehmet KUTLU - Celal TAŞKIRAN - Ahmet KOÇ - Ali SEMERCİ - Mehmet Kemal AYDIN
Metin KUŞ - Turgut YILDIRIM - Mehmet İsmail TOSUN - Hayrettin DEMİRCİOĞLU
Mert AYRANCI - Ceylan KILIÇ - Özge TOSUN - Yasemin SERBEST

ISBN: 978-625-94017-7-5

Copyright © Vizetek

Özgün bilimsel eser niteliğindeki bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi'ne aittir. Vizetek Yayıncılık'ın izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Sayın okuyucularımız, bandrolsüz yayınları satın almamanızı diliyoruz.

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

Yayın Koordinatörü: Ferit RESULOĞULLARI
Kapak Tasarımı & Mizanpaj: Sadık HANGÜL
1. Baskı: Ankara|Ekim, 2023

vizetek

Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA
Tel.: (0312) 482 00 11
Web: www.vizetek.com.tr
E-mail: vizetekyayincilik@gmail.com
Yayıncı Sertifika No: 41575

Baskı: Vadi Grafik Tasarım ve Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420. Cad. No: 58/1 Yenimahalle/ANKARA,
Tel: 0 312 395 85 71
Matbaa Sertifika No: 47479

EĞİTİMDE DEĞERLENDİRME

Editörler

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Kemal AYDIN

Dr. Öğr. Üyesi Metin KUŞ

Yazarlar

Prof. Dr. Mehmet KUTLU

Doç. Dr. Celal TAŞKIRAN

Doç. Dr. Ahmet KOÇ

Doç. Dr. Ali SEMERCİ

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Kemal AYDIN

Dr. Öğr. Üyesi Metin KUŞ

Dr. Turgut YILDIRIM

Arş. Gör. Mehmet İsmail TOSUN

Hayrettin DEMİRCİOĞLU

Mert AYRANCI

Ceylan KILIÇ

Özge TOSUN

Yasemin SERBEST

vizetek

Editörler Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Kemal AYDIN, *Hitit Ünv. Spor Bilimleri Fakültesi*
Dr. Öğr. Üyesi Metin KUŞ, *Hitit Ünv. Spor Bilimleri Fakültesi*

1. Bölüm **Değerlendirmeye Giriş: Temel Kavramlar**
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Kemal AYDIN, *Hitit Ünv. Spor Bilimleri Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0002-5611-5515

2. Bölüm **Eğitimde Öğrenci Başarısının Değerlendirilmesi**
Doç. Dr. Ali SEMERCİ, *EGM*
ORCID ID: 0000-0002-8495-0147

3. Bölüm **Eğitimde Hedeflerin Değerlendirilmesi**
Arş. Gör. Mehmet İsmail TOSUN, *Hitit Ünv. Spor Bilimleri Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0003-3158-3942

Özge TOSUN, *Millî Eğitim Bakanlığı*
ORCID ID: 0009-0001-5012-0022

4. Bölüm **Eğitimde Program İçeriklerinin ve Öğretim Süreçlerinin Etkililiğinin Değerlendirilmesi**
Hayrettin DEMİRCİOĞLU, *Millî Eğitim Bakanlığı*
ORCID ID: 0000-0002-7974-8745

5. Bölüm **Eğitimde Ölçme Değerlendirme Yöntemlerinin Değerlendirilmesi**
Dr. Turgut YILDIRIM, *Millî Eğitim Bakanlığı*
ORCID ID: 0000-0003-1391-6942

Ceylan KILIÇ, *Millî Eğitim Bakanlığı*
ORCID ID: 0000-0003-0362-9296

6. Bölüm **Eğitimde Geleneksel Değerlendirme Yöntemleri**
Doç. Dr. Ahmet KOÇ, *İstanbul Ünv. İlahiyat Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0001-6165-4401

7. Bölüm **Eğitimde Alternatif Değerlendirme Yöntemleri**
Doç. Dr. Ahmet KOÇ, *İstanbul Ünv. İlahiyat Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0001-6165-4401

Bölümler ve Yazarlar

8. Bölüm **Eğitimde Değerlendirme Modelleri**

Mert AYRANCI, *Hitit Ünv. Spor Bilimleri Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0003-4289-3049

9. Bölüm **Değerlendirmede Nitel Yöntemler**

Dr. Öğr. Üyesi Metin KUŞ, *Hitit Ünv. Spor Bilimleri Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0002-7292-825X

10. Bölüm **Değerlendirmede Nicel Yöntemler**

Prof. Dr. Mehmet KUTLU, *Hitit Ünv. Spor Bilimleri Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0002-2481-010X

Doç. Dr. Celal TAŞKIRAN, *Hitit Ünv. Spor Bilimleri Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0001-8941-4987

11. Bölüm **Uzaktan Eğitimde Değerlendirme**

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Kemal AYDIN, *Hitit Ünv. Spor Bilimleri Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0002-5611-5515

Yasemin SERBEST, *Hitit Ünv. Spor Bilimleri Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0001-8078-4826

Önsöz

Eğitim, toplumların gelişiminde temel bir rol oynamaktadır. Eğitim sistemi, öğrencilerin bilgi, beceri ve değerlerini geliştirmek amacıyla karmaşık bir yapı içerisinde işlemektedir. Bu süreç içerisinde, eğitimciler ve öğrenciler arasındaki etkileşimi anlamak ve ölçmek, eğitim alanında kritik bir öneme sahiptir. Bu kitap, on bir bölümden oluşmakta ve eğitimde değerlendirme konusuna odaklanmaktadır. Eğitimde değerlendirme ile ilgili temel kavramları, yöntemleri, modelleri ve uygulamaları ele almaktadır. Bölümler, eğitimde değerlendirmenin farklı yönlerini ve boyutlarını açıklamak amacıyla özenle tasarlanmıştır. Kitabın ilk bölümü, okuyuculara eğitimde değerlendirmenin temel kavramlarını tanıtmaktadır. Ardından, "Eğitimde Öğrenci Başarısının Değerlendirilmesi" bölümünde, öğrencilerin performansını ölçmek için kullanılan yöntemleri ve bu sürecin nasıl gerçekleştirileceğini ele almaktadır. "Eğitimde Değerlendirilmesi" başlıklı üçüncü bölüm, eğitim belirlenmesi ve bu ne ölçüde başarıldığının değerlendirilmesi konusunu incelemektedir. Dördüncü bölüm, "Eğitimde Program İçeriklerinin ve Öğretim Süreçlerinin Etkililiğinin Değerlendirilmesini ele alarak eğitim materyali ve öğretim yöntemlerinin değerlendirilmesinin önemini vurgulamaktadır. "Eğitimde Ölçme Değerlendirme Yöntemlerini Değerlendirmesi" bölümü, çeşitli ölçme değerlendirme yöntemlerini inceleyerek okuyuculara bu yöntemlerin avantajlarını ve dezavantajlarını sunmaktadır. "Eğitimde Geleneksel Değerlendirme Yöntemleri" ve "Eğitimde Alternatif Değerlendirme Yöntemleri" başlıklı iki ayrı bölüm, geleneksel ve alternatif değerlendirme yöntemlerini ayrıntılı olarak ele almaktadır. "Eğitimde Değerlendirme Modelleri" başlıklı sekizinci bölüm, farklı değerlendirme modellerini tanıtırken, "Değerlendirmede Nitel Yöntemler" ve "Değerlendirmede Nicel Yöntemler" bölümleri, nitel ve nicel araştırma yöntemlerinin eğitimdeki rolünü açıklamaktadır. Son olarak, "Uzaktan Eğitimde Değerlendirme" başlıklı on birinci bölüm, uzaktan eğitimde değerlendirme süreçlerini ele almakta ve bu alandaki özel gereksinimleri tartışmaktadır. Bu kitap, eğitimde değerlendirmenin önemini vurgulamak ve eğitimcilerin bu alandaki bilgi ve becerilerini geliştirmelerine yardımcı olmak amacıyla hazırlanmıştır. Her bir bölüm, uzmanlar tarafından kaleme alınmıştır ve güncel bilgilere dayanmaktadır. Bu kitabın okuyuculara eğitimde değerlendirme konusunda derinlemesine bir anlayış kazandırmasını ve eğitimde daha etkili değerlendirme süreçleri oluşturmalarına yardımcı olmasını umuyoruz. Ayrıca kitabın içeriği, eğitimde değerlendirmenin karmaşıklığına ve önemine ışık tutucu niteliktedir. Son olarak, bu kitabın hazırlanmasına katkıda bulunan tüm yazarlara teşekkür ederiz. Ayrıca, kitabın basımında büyük emekleri olan VİZETEK yayıncılık sahibi Ferit Resuloğulları ve çalışanlarına içten teşekkürlerimizi sunarız.

Alana katkı sağlaması dileğiyle…

Editörler: *Dr. Öğr. Üyesi M. Kemal AYDIN & Dr. Öğr. Üyesi Metin KUŞ*

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM 1:
DEĞERLENDİRMEYE GİRİŞ: TEMEL KAVRAMLAR 1
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Kemal AYDIN

BÖLÜM 2:
EĞİTİMDE ÖĞRENCİ BAŞARISININ DEĞERLENDİRİLMESİ 17
Doç. Dr. Ali SEMERCİ

BÖLÜM 3:
EĞİTİMDE HEDEFLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ 31
Arş. Gör. Mehmet İsmail TOSUN - Özge TOSUN

BÖLÜM 4:
EĞİTİMDE PROGRAM İÇERİKLERİNİN VE ÖĞRETİM SÜREÇLERİNİN ETKİLİLİĞİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ 49
Hayrettin DEMİRCİOĞLU

BÖLÜM 5:
EĞİTİMDE ÖLÇME DEĞERLENDİRME YÖNTEMLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ 83
Dr. Turgut YILDIRIM - Ceylan KILIÇ

BÖLÜM 6:
EĞİTİMDE GELENEKSEL DEĞERLENDİRME YÖNTEMLERİ 101
Doç. Dr. Ahmet KOÇ

BÖLÜM 7:
EĞİTİMDE ALTERNATİF DEĞERLENDİRME YÖNTEMLERİ 129
Doç. Dr. Ahmet KOÇ

BÖLÜM 8:
EĞİTİMDE DEĞERLENDİRME MODELLERİ 161
Doktora Öğrencisi Mert AYRANCI

BÖLÜM 9:
DEĞERLENDİRMEDE NİTEL YÖNTEMLER. 191
Dr. Öğr. Üyesi Metin KUŞ

BÖLÜM 10:
DEĞERLENDİRMEDE NİCEL YÖNTEMLER 211
Prof. Dr. Mehmet KUTLU - Doç. Dr. Celal TAŞKIRAN

BÖLÜM 11:
UZAKTAN EĞİTİMDE DEĞERLENDİRME 225
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Kemal AYDIN - Yasemin SERBEST

BÖLÜM **1**

DEĞERLENDİRMEYE GİRİŞ: TEMEL KAVRAMLAR

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Kemal AYDIN

Öğrenme Çıktıları

1. Değerlendirme kavramını açıklar.
2. Değerlendirmenin amaçlarını açıklar.
3. Değerlendirme ilkelerini açıklar.
4. İyi bir değerlendirmenin özelliklerini analiz eder.
5. Değerlendirmede etik ilkeleri yorumlar.

Giriş Soruları

1. Değerlendirme nedir? Neden önemlidir?
2. Değerlendirme türleri nelerdir?
3. Değerlendirmenin amacı nedir?
4. Değerlendirme ilkeleri nelerdir?
5. İyi bir değerlendirme nasıl olmalıdır özelliklerini açıklayınız?
6. Değerlendirmede etik hususları açıklayınız?

Giriş

Değerlendirme günlük hayatın her alanında yer alan önemli bir kavramdır. Değerlendirme sonuçları bazen basit kararlar almada bazen de önemli kararlar almada yol gösterici ve ışık tutucu nitelikte olabilir. Örneğin bir kalem, defter, bilgisayar, araba ya da ev satın alacağımız zaman alterna arasından yapacağımız seçimler çoğunlukla farkında olmasak da bir değerlendirme sürecidir. Alkin'e (2011) göre, bunlar ürün değerlendirmeye birer örnektir. Benzer şekilde, bir arkadaş seçimi veya eş seçimi de birer değerlendirme örneğidir. Ancak bunlar çoğunlukla sistematik ve bilimsel olmayan yöntemlerle ve genellikle duygularla ya da iç görülerle gerçekleştirilen değerlendirmelerdir. Bu gibi durumlarda belki de bilinçsizce yaptığımız tercihler aslında sonuçlarından bağımsız ele alınamayacak kararlar gerektiren ve bir değerlendirme sürecine işaret eden tercihlerdir. Ancak bu tarz değerlendirmeler genellikle sistematik ve bilimsel bir yaklaşımla ele alınmayan daha çok informel değerlendirmeler olarak adlandırılan değerlendirmelerdir.

Bu kitabın başlığında ve içindeki bölümlerde ele alınan değerlendirme kavramı daha çok sistematik ve bilimsel bir değerlendirme sürecine işaret eden formel ya da profesyonel değerlendirmeleri kapsayacak şekilde kullanılmıştır. Benzer nitelikteki çalışmalarda ve alanyazında değerlendirme kavramı daha çok ölçme-değerlendirme şeklinde kullanılmaktadır. Ancak "Testing and Assessment" ya da "Measurement and Assessment" terimlerinin karşılığı olarak Türkçe alanyazında kullanılan "Ölçme-Değerlendirme" kavramı her ne kadar birbirinden bağımsız ele alınması güç olan iki önemli kavramı ve aralarındaki ilişkiyi yansıtacak şekilde kullanılıyor olsa da gerek öğretmen yetiştirme lisans programlarında verilen Eğitimde Ölçme-Değerlendirme derslerinde, gerekse de KPSS Eğitim Bilimleri testlerinde daha çok ölçme kavramını öne çıkaran ve ölçme odaklı bir yaklaşım benimsenmiştir. Bu durum okullarda ve hatta öğretmenler ve veliler gibi eğitimin önemli paydaşları arasında da bu şekilde algılanmakta ve kullanılmaktadır. Hatta zaman zaman bazı öğretmenler ve öğretim elemanları hazırladıkları sınavların "mükemmelliğiyle" övünebilmektedirler. Ancak değerlendirme ölçme araçlarından ve onların kalitesinden çok daha fazlasıdır.

Dolayısıyla, eğitimde ölçmeden ziyade değerlendirme kavramını öne çıkarmayı amaçlayan bu eser bir nebze de olsa bu bakış açılarını değiştirmeye dönük bir çaba olarak değerlendirilebilir. Ancak bu durum bu eserde eğitimde ölçmenin öneminin ve yerinin inkâr edildiği anlamına gelmez. Tam aksine değerlendirmenin öğretme-öğrenme sürecindeki ve eğitim programları açısından öneminden bahsettikten sonra değerlendirme kararlarına esas teşkil edecek ölçme sürecine de gereken önemi vermektedir. Eğitimde ve dolayısıyla insanların eğitim haya-

Kaynakça

Alkin, M. C. (2011). *Evaluation essentials from A to Z*. Guilford Press.

American Evaluation Association. (2018). *Guiding Principles*. Erişim tarihi 05 Eylül 2023, gönderen https://www.eval.org/About/Guiding-Principles

Bovill, C., Aitken, G., Hutchison, J., Morrison, F., Roseweir, K., Scott, A., … & Sotannde, S. (2010). Experiences of learning through collaborative evaluation from a masters programme in professional education. *The International Journal for Academic Development, 15*(2), 143-154. https://doi.org/10.1080/13601441003738343

Chism, N., Angelo, T., & Cross, K. (1995). Classroom assessment techniques: a handbook for college teachers. *The Journal of Higher Education, 66*(1), 108. https://doi.org/10.2307/2943957

Cunningham, G. K. (2005). *Assessment in the classroom: Constructing and interpreting texts*. London: Falmer Press.

Estaji, M. (2011). Ethics and validity stance in educational assessment. *English Language and Literature Studies*, *1*(2), 89-99. http://dx.doi.org/10.5539/ells.v1n2p89

Fitzpatrick, J. L., Sanders, J. R., & Worthen, B. R. (2012). *Program Evaluation Alternative Approaches and practical Guidelines*. Boston: Pearson.

Gronlund, N. E. (1981). *Measurement and Evaluation in Teaching.* Macmillan Publishing Company.

Hincks, C., Miller, A., & Pauls, M. (2013). The grande prairie pact program evaluation: discrepancy between model evaluation practice and constrained real world evaluation of crime prevention in small communities. *International Journal of Child Youth and Family Studies, 4*(1), 136. https://doi.org/10.18357/ijcyfs41201311850

Karaağaçlı, M. (2002). *Değerlendirme Süreci. Mesleki Eğitim ve Teknoloji Eğitimde Özel Öğretim Yöntemleri* (31-47). Ankara, Nobel.

Kizlik, B. (2012). *Measurement, assessment, and evaluation in education*. *Retrieved October*, *10*, 2015

Knauss, L. K. (2001). Ethical issues in psychological assessment in school settings. *Journal of Personality Assessment*, 77(2), 231-241. http://dx.doi.org/10.1207/S15327752JPA7702_06

Kyaruzi, F., Strijbos, J.-W., Ufer, S., & Brown, G. T. L. (2018). Teacher AfL perceptions and feedback practices in mathematics education among secondary schools in Tanzania. *Studies in Educational Evaluation, 59*, 1-9. https://doi.org/10.1016/j.stueduc.2018.01.004

Lacy, A. C., & Williams, S. M. (2018). *Measurement and evaluation in physical education and exercise science*. Routledge.

Need, A. and Jong, U. (2001). Educational in the Netherlands. *Rationality and Society*, *13*(1), 71-98. https://doi.org/10.1177/104346301013001003

Olivia, P., & Gordon, W. R. (2013). *Developing the Curriculum***.** Boston: Pearson.

Ornstein, A. C., & Hunkins, F. P. (2013). *Curriculum: Foundation, Principles and Issues***.** Boston: Pearson.

Patton, M. Q. (2011). *Developmental evaluation: Applying complexity concepts to enhance innovation and use*. Guilford Press.

Rao, N. J., & Banerjee, S. (2023). Classroom Assessment in Higher Education. *Higher Education for the Future, 10*(1), 11-30. https://doi.org/10.1177/23476311221143231

Scriven, M. (1967). The Methodology of Evaluation. In R. W. Tyler, R. M. Gagne, & M. Scriven (Eds.), *Perspectives of Curriculum Evaluation Chicago* (pp. 39-83). Rand McNally.

D. L., & Shinkfield, A. J. (2007). *Evaluation Theory Models and Application* (1st edition). Jossey-Bass.

D.L.& Zhang, G. (2017). *The CIPP Evaluation Model: How to Evaluate for Improvement and Accountability*. Guilford Press.

Stukalina, Y. (2012). Addressing service quality issues in higher education: the educational environment evaluation from the students'

perspective. *Technological and Economic Development of Economy, 18*(1), 84-98. https://doi.org/10.3846/20294913.2012.658099

Şişman, M., &Turan, S. (2001). *Eğitimde Toplam Kalite Yönetimi***.** Ankara: Pegem Yayıncılık.

Tyler, R.W. (1949). *Basic Principles of Curriculum and Instruction*. Chicago: University of Chicago. Press.

Uşun, S. (2012). *Eğitimde Program Değerlendirme: Süreçler, Yaklaşımlar ve Modeller.* Ankara: Anı Yayıncılık.

Williams, P., Lathers, C., Smith, C., Payer, A., & Volle, R. (2001). Evaluation of student achievement and educational outcomes. *The Journal of Clinical Pharmacology, 41*(12), 1259-1270. https://doi.org/10.1177/00912700122012841

Yarbrough, D.B., Shula, L.M., Hopson, R.K., & Caruthers, F.A. (2010). *The Program Evaluation Standards : A guide for evaluators and evaluation users* (3rd. ed). Thousand Oaks, CA: Corwin Press.

BÖLÜM **2**

EĞİTİMDE ÖĞRENCİ BAŞARISININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Doç. Dr. Ali SEMERCİ

Öğrenme Çıktıları

1. Değerlendirme ile ilgili temel kavramları açıklar.
2. Öğretme-öğrenme sürecinde değerlendirmenin önemini açıklar.
3. Eğitim sisteminin ögelerini açıklar.
4. Değerlendirme türleri arasındaki ilişkileri açıklar.
5. Teşhis edici, biçimlendirici ve düzey belirleyici değerlendirme arasındaki benzerlik ve farklılıkları karşılaştırır.

Giriş Soruları

1. Öğrenci başarısının değerlendirilmesi neden gereklidir?
2. Eğitim sisteminin ögeleri nelerdir?
3. Eğitim sisteminin okulla ilgili girdileri nelerdir?
4. Amaca göre değerlendirme türleri nelerdir?
5. Teşhis edici (diagnostik) değerlendirme nedir?
6. Biçimlendirici (formatif) değerlendirme hangi durumlarda kullanılır?
7. Düzey belirleyici (summatif) değerlendirme ne şekilde yapılır?

Giriş

Eğitimde öğrenci başarısının değerlendirilmesi öğretme-öğrenme sürecinin önemli bir aşamasını oluşturmaktadır. Değerlendirme, süreç öncesi belirlenen he- ne kadar ulaşıldığını göstermesi, öğrenme eksikliklerinin tespiti, güçlü ve zayıf yönlerin ve bu çerçevede geliştirilmesi gereken hususların belirlenmesi gibi çeşitli açılardan önem taşımaktadır. Öğrencilerin öğretme-öğrenme sürecinde be- lirlenen ulaşma düzeylerini ve bu kapsamda bilgi, becerileri ve tutum düzeyleri ile süreçteki genel performans durumlarını ölçmek ve yönlendirmek amacıyla farklı değerlendirme türleri kullanılmaktadır.

Bu bölümde, eğitimde sistem yaklaşımı çerçevesinde ele alınan eğitim siste- minin girdi, süreç ve çıktıları kısaca açıklandıktan sonra değerlendirmenin tanı- mı, amacı ve önemi, amaca göre değerlendirme kapsamında; teşhis edici (diag- nostik), biçimlendirici (formatif) ve düzey belirleyici (summatif) değerlendirme türlerine açıklanacaktır. Bölümde son olarak, ölçüte dayalı değerlendirme yön- temlerinden mutlak ve bağıl değerlendirme tartışılacaktır.

Değerlendirme Tanımı, Amacı ve Önemi

Değerlendirme Nedir?

Değerlendirmeye ilişkin alanyazında çok farklı tanımlamalar bulunmaktadır. Ty- ler (1950) değerlendirmeyi, öğrencilerin eğitim ne ölçüde ulaşıldığını belirleyen sistematik bir süreç olarak tanımlamıştır. Değerlendirme; ölçmeden farklı ve daha geniş bir kavram, ölçüm ile ölçütün karşılaştırılmasını içeren bir yargılama işlemidir (Tekin, 1991). Değerlendirme, program geliştirme sürecinde belirlenen öğrenme e ne derece ulaşıldığının belirlenmesi amacıyla ya- pılır. Bu nedenle eğitim programları açısından kritik öneme sahiptir.

Değerlendirmenin Amacı

Değerlendirme, öğrencilerin önceden belirlenen eğitim ulaşma duru- mu, öğretimin genel niteliğinin arttırılmasına yönelik faaliyetler, öğretim - nin süreç sonrası yeniden gözden geçirilmesi ve gerekli iyileştirmelerin yapılması amacıyla program ve ders içeriklerinin güncellenmesi açılarından önem arz etmek- tedir. Önceden belirlenmiş öğretme-öğrenme süreci sonrası ne derece ula- şıldığını göstermek için yapılan değerlendirmede bazı değerlendirme unsurlarının gözönünde bulundurulması gerekir. Buna göre, bir değerlendirme planı geliştirilir. Değerlendirme ölçütü, değerlendirme aracı ve puanlama sistemi gibi hususlar çer- çevesinde başarıya, bir başka ifade ile belirlenen ulaşılıp ulaşılmadığına

Kaynakça

Adem, M. (1997). Ulusal Eğitim Politikamız Nasıl Olmalıdır? *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 52-(01). DOI: 10.1501/SBFder_0000002002

Akgün, A. (1987). Temel Sistem Teorisi ve Sağlık Sistemi. Çağdaş Eğitim, 12 (123), 30-36.

Alkan, C. ve diğerleri (1987). *Eğitim Teknolojisi,* Eskişehir: A.Ü. Açıköğretim Fakültesi.

Cuhadar, I., & Gelbal, S. (2021). An evaluation of pass/fail decisions through norm- and criterion-referenced assessments. *International Journal of Assessment Tools in Education, 8*(1), 9-20. https://doi.org/10.21449/ijate.747105

Fer, S. (2020). Öğretim Tasarımı, (4. Baskı), Ankara: Anı Yayıncılık.

Fidan, N., ve Erden, M. (1985). Eğitime Giriş, Ankara: Alkım Yayınevi.

Livingston, S. (1972). Criterion-referenced applications of classical test theory 1, 2. *Journal of Educational Measurement, 9*(1), 13-26. https://doi.org/10.1111/j.1745-3984.1972.tb00756.x

Sezgin, İ. (1989). *Mesleki ve Teknik Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: Gazi Üniversitesi Yayınları.

Sönmez, V. (1985). *Program Geliştirme ve Öğretmen El Kitabı*, Ankara: Öğretmen Yayınları.

Sternberg, R., Chowkase, A., Parra-Martinez, F., & Landy, J. (2022). Criterion-referenced assessment of intelligence as adaptation to the environment: is it possible, plausible, or practical ?. *Journal of Intelligence, 10*(3), 57. https://doi.org/10.3390/jintelligence10030057

Şahinkesen, A. (1990). Sistem yaklaşımı, analiz ve program hazırlama. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 23 (2), 645-676.

Tekin, H. (1991). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme*. Ankara: Yargı Yayınevi.

BÖLÜM **3**

EĞİTİMDE HEDEFLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Arş. Gör. Mehmet İsmail TOSUN - Özge TOSUN

Öğrenme Çıktıları

1. Bilişsel, duyuşsal ve devinişsel alan ile ilgili temel kavramları tanımlar.
2. Bilişsel, duyuşsal ve devinişsel alan hedeflerini ayırt eder.
3. Bilişsel, duyuşsal ve devinişsel alanda kullanılan değerlendirmesinde kullanılan metot ve araçları açıklar.
4. Bloom taksonomisini ve diğer taksonomileri yorumlar.

Giriş Soruları

1. Bilişsel hedeflerin değerlendirilmesi için geleneksel sınav ve testlerin haricinde metotlar var mıdır?
2. Duyuşsal hedeflerin değerlendirilmesi öğrenciye neler katabilir?
3. Devinişsel alan gelişimi ve bu alanda hedeflerin değerlendirilmesi sadece sporla ilgili öğrenciler için mi önemlidir?

Giriş

Eğitim, kişilerin potansiyellerini gerçekleştirmelerine destek olan bir süreçtir. Ancak eğitim sürecinin etkililiğinin değerlendirilmesi ve öğrenme başarıyla ulaşılıp ulaşılmadığının belirlenmesi hem bireyin hem de eğitim sisteminin gelişimi açısından önemlidir (Miller, 2005). Eğitimde değerlendirilmesi çıktıların anlamlı hale gelmesi için önem taşımaktadır. Bloom Taksonomisi, öğrenme ve düzenlemek için eğitimde kullanılan bir çerçevedir, 1950'lerde Benjamin Bloom ve bir grup eğitimci tarafından geliştirilmiştir (Krathwohl, 2002). Taksonomi, seviyelerin birbirinin önkoşulu olduğu, varlıkların basitten karmaşığa doğru ilerleyen bir . Bloom Taksonomisi' ne göre her hedef düzeyi, bir önceki hedefe dayalı olarak bir sonraki hedefe hazırlık niteliğindedir (SeventhQueen, 2021).

Bilişsel alan, öğrencilerin bilgi ve zihinsel becerilerini kapsar. Eğitimde değerlendirilmesi, bilişsel alanın ölçülmesi ve analizi için temel bir araçtır. Öğrencilerin bilişsel ulaşıp ulaşmadığını belirlemek, öğrenme sürecinin etkinliğini değerlendirmek için önemlidir (Huitt, 2011; Reigeluth & Moore, 1999). Bununla birlikte, bilişsel alanın değerlendirilmesi sadece ezberci bilgi testleriyle sınırlı olmamalıdır. Derinlemesine anlama, eleştirel düşünme ve problem çözme gibi üst düzey bilişsel becerilerin değerlendirilmesine de odaklanılmalıdır. Bilişsel değerlendirilmesi için çeşitli yöntemler kullanılabilir. Geleneksel sınavlar ve testler, öğrencilerin bilişsel becerilerini ölçmek için yaygın olarak kullanılan araçlardır (Mumford vd., 2017; Royer vd., 1993). Bununla birlikte, alternatif değerlendirme yöntemleri de önemli bir rol oynar, performans ödevleri öğrencilerin gerçek dünya uygulamalarında bilişsel becerilerini sergilemelerine olanak tanıyan örneklerden sayabiliriz. Gerçekçi ve bağlamsal bilişsel değerlendirme yaklaşımları da öğrencilerin bilgiyi gerçek hayatta nasıl kullanacaklarını göstermek açısından önemlidir. Eğitim, sadece akademik bilginin aktarılmasından ibaret değildir; aynı zamanda duyuşsal gelişimi desteklemek ve kişisel değerleri şekillendirmek için bir fırsattır (Lidyasari vd., 2022). Duyuşsal alan, öğrencilerin tutumlarını, değerlerini, motivasyonlarını, empati yeteneklerini ve sosyal ilişkilerini kapsar (Hyland, 2014; Lomas vd., 2012). Bu nedenle, eğitimde değerlendirilmesi sadece bilişsel alana odaklanmamalı, aynı zamanda duyuşsal alanı da içermelidir. Duyuşsal hedef değerlendirmesi, öğrenci tutumlarını ve değerlerini yargılamak, motivasyon düzeylerini ölçmek ve empatiyi değerlendirmek gibi yöntemleri içerir (Ögrenme 2023). Devinişsel alan, öğrencilerin iş birliği, liderlik, iletişim ve problem çözme gibi becerilerini kapsar. Eğitimde değerlendirilmesi, devinişsel alanın değerlendirilmesi için önemli bir araçtır. Öğrencilerin devinişsel ulaşıp ulaşmadığını

Kaynakça

Domain—Bloom's Taxonomy. (2023). Retrieved 28 September 2023, from https://thepeakperformancecenter.com/educational-learning/learning/process/doma-

Allen, K. N., & Friedman, B. D. (2010). - ve learning: A taxonomy for teaching social work values. Journal of Social Work Values and Ethics, 7(2), 1-12.

Popham, W. J. (2008). Classroom Assessment– What Teachers Need to Know (5:11)

Pellegrino, J., Chudowsky, N., & Glaser, R. (2001). Knowing What Students Know: The Science and Design of Educational Assessment: Washington. DC: National Research Council.

Sirem, Ö., Sarıoğlu, S. & Adıgüzel, A. (2018). Öğretmenlerin öğrenci başarısını ölçme yöntemlerine ilişkin görüşleri. Okuma Yazma Eğitimi Araştırmaları, 6 (2), 82-95. Retrieved from https://dergipark.org.tr/tr/pub/oyea/issue/42065/444196

Black, P., & Wiliam, D. (1998). Inside the black box: Raising standards through classroom assessment. Granada Learning.

Spray, J. A. (1987). Recent Developments in Measurement and Possible Applications to the Measurement of Psychomotor Behavior. Research Quarterly for Exercise and Sport, 58(3), 203–209. https://doi.org/10.1080/02701367.1987.10605449

Jones, D., Innerd, A., Giles, E. L., & Azevedo, L. B. (2020). Association between fundamental motor skills and physical activity in the early years: A systematic review and meta-analysis. Journal of sport and health science, 9(6), 542-552.

Thys, E., Sabbe, B., & De Hert, M. (2014). The assessment of creativity in creativity/psychopathology research–a systematic review. Cognitive neuropsychiatry, 19(4), 359-377.

Anderson, L. W., & Krathwohl, D. R. (2001). A taxonomy for learning, teaching, and assessing: A revision of Bloom's taxonomy of educational objectives: complete edition. Addison Wesley Longman, Inc..

Anderson, L. W., & Krathwohl, D. R. (2001). A taxonomy for learning, teaching, and assessing: A revision of Bloom's taxonomy of educational objectives: complete edition. Addison Wesley Longman, Inc..

Ashman, A., & Conway, R. (2002). An introduction to cognitive education: Theory and applications. Routledge.

Begam, A. A. A., & Tholappan, A. (2018). Psychomotor domain of Bloom's taxonomy in teacher education. Shanlax International Journal of Education, 6(3), 11-14.

Biggs, J., Tang, C., & Kennedy, G. (2022). Ebook: Teaching for Quality Learning at University 5'e. McGraw-hill education (UK).

Black, P., & Wiliam, D. (1998). Inside the black box: Raising standards through classroom assessment. Granada Learning.

Bloom, B. S., & Krathwohl, D. R. (2020). Taxonomy of educational objectives: The classification of educational goals. Book 1, Cognitive domain. longman.

Bloom, B. S., Engelhart, M. D., Furst, E. J., Hill, W. H., & Krathwohl, D. R. (1956). Handbook I: cognitive domain. New York: David McKay.

Bloom's Taxonomy Revised: An Open Source Resource Guide And Collaboration. (2013, March 3). https://www.onecommunityglobal.org/blooms-taxonomy/

Bloom's Taxonomy: Revised Levels, Verbs for Objectives [2023]. (2023, May 17). Valamis. https://www.valamis.com/hub/blooms-taxonomy

Brackett, M. A., Rivers, S. E., & Salovey, P. (2011). Emotional intelligence: Implications for personal, social, academic, and workplace success. Social and personality psychology compass, 5(1), 88-103.

Brookhart, S. M. (2010). How to assess higher-order thinking skills in your classroom. Ascd.

Byrnes, J. P., & Fox, N. A. (1998). The educational relevance of research in cognitive neuroscience. Educational Psychology Review, 10, 297-342.

Costa, N. T., de Almeida, D. J., Oliveira, G. P., & Fernandes, M. A. (2022). Customized Pedagogical Recommendation Using Automated Planning for Sequencing Based on Bloom's Taxonomy. International Journal of Distance Education Technologies (IJDET), 20(1), 1-19.

Darling-Hammond, L., & Snyder, J. (2000). Authentic assessment of teaching in context. Teaching and teacher education, 16(5-6), 523-545.

Darling-Hammond, L., Ancess, J., & Falk, B. (1995). Authentic assessment in action: Studies of schools and students at work. Teachers College Press.

Darling-Hammond, L., Adamson, F., & Abedi, J. (2010). Beyond basic skills: The role of performance assessment in achieving 21st century standards of learning (p. 52). Stanford Center for Opportunity Pollcy in Education.

Datt, S. (2021). Theoretical Basis for Evolving Taxonomy of the Domain. i-Manager's Journal on Educational Psychology, 15(2), 10.

Davis, M. H. (1983). Measuring individual - rences in empathy: Evidence for a multidimensional approach. Journal of personality and social psychology, 44(1), 113.

Durlak, J. A., Weissberg, R. P., Dymnicki, A. B., Taylor, R. D., & Schellinger, K. B. (2011). The impact of enhancing students' social and emotional learning: A meta-analysis of school-based universal interventions. Child development, 82(1), 405-432.

El-Sayed, M., & El-Sayed, J. (2012). Importance of psychomotor development for innovation and creativity. International Journal of Process Education, 4(1), 89-94.

Fan, L., & Kaeley, G. S. (2000). The of textbooks on teaching strategies: An empirical study. Mid-Western Educational Researcher, 13(4), 2.

Gökler, Z. S., Asım, A. R. I., & Aypay, A. (2012). İlköğretim İngilizce dersi kazanımları SBS soruları ve yazılı sınav sorularının yeni Bloom taksonomisine göre değerlendirilmesi. Eğitimde Politika Analizi, 1(2), 114-133.

Gömleksiz, M. N., & Kan, A. Ü. (2012). Eğitimde duyuşsal boyut ve duyuşsal öğrenme. Electronic Turkish Studies, 7(1).

Güven, S. (2006). Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme Dersinin Kazandırdığı Yeterlikler Yönünden Değerlendirilmesi (İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Örneği). Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 4(2), 165-179.

Harlen, W., & James, M. (1997). Assessment and learning: and relationships between formative and summative assessment. Assessment in education: Principles, policy & practice, 4(3), 365-379.

Haubenstricker, J., & Seefeldt, V. (1986). Acquisition of motor skills during childhood. Physical activity and well-being, 1986, 41-92.

Huitt, W. (2011). Bloom et al.'s taxonomy of the cognitive domain. Educational psychology interactive, 22, 1-4.

Hyland, T. (2014). Mindfulness-based interventions and the domain of education. Educational Studies, 40(3), 277-291

R. (2022). Teaching Fundamental Movement Skills through Play-Based Pedagogy. Journal of Physical Education, Recreation & Dance, 93(8), 28–33. https://doi.org/10.1080/07303084.2022.2108171

Krathwohl, D. R. (2002). A Revision of Bloom's Taxonomy: An Overview. Theory Into Practice, 41(4), 212-218. https://doi.org/10.1207/s15430421tip4104_2

Larsen, T. M., Endo, B. H., Yee, A. T., Do, T., & Lo, S. M. (2022). Probing Internal Assumptions of the Revised Bloom's Taxonomy. CBE—Life Sciences Education, 21(4), ar66.

Li, Y., Rakovic, M., Poh, B. X., Gaševic, D., & Chen, G. (2022). Automatic Classification of Learning Objectives Based on Bloom's Taxonomy. In International Educational Data Mining Society. International Educational Data Mining Society. https://eric.ed.gov/?id=ED624058

Lidyasari, A. T., Rachmawati, I., Costa, A. D., & Wanyi, P. (2022). How are the Cognitive,

and Psychomotor Levels of Primary School Learners Living in Suburban Area of Yogyakarta based on Career Development. Jurnal Prima Edukasia, 10(2), 130-137.

Linnenbrink-Garcia, L., & Pekrun, R. (2011). Students' emotions and academic engagement: Introduction to the special issue. Contemporary Educational Psychology, 36(1), 1-3.

Lomas, G., Grootenboer, P., & Attard, C. (2012). The domain and mathematics education. Research in mathematics education in Australasia 2008–2011, 23-37.

Marzano, R. J., & Kendall, J. S. (Eds.). (2006). The new taxonomy of educational objectives. Corwin Press.

Masia, B. B., & Bloom, B. S. (1964). Taxonomy of educational objectives: The classification of educational goals: Handbook II: - ve domain.

Mayer, J. D., Salovey, P., & Caruso, D. R. (2008). Emotional intelligence: New ability or eclectic traits?. American psychologist, 63(6), 503.

Metzler, M. (2017). Instructional models in physical education. Taylor & Francis.

Miller, M. (2005). Teaching and learning in - ctive domain. Emerging perspectives on learning, teaching, and technology. Retrieved March, 6, 2008.

Mumford, M. D., Todd, E. M., Higgs, C., & McIntosh, T. (2017). Cognitive skills and leadership performance: The nine critical skills. The Leadership Quarterly, 28(1), 24-39.

National Research Council. (2012). Education for life and work: Developing transferable knowledge and skills in the 21st century. National Academies Press.

Ögrenme (2023). Ögrenme Ortamlarında Ögretim Duyuşsal Alan Ögrenme Ortamlarında Ögretim blogspot.com/p/duyussal-alan-sevgihoslanma-sayg-gibi.html

Özen, Y. (2011). Öğrenmede kişisel sorumluluğu artırmaya yönelik bir öğrenme ve değerlendirme yaklaşımı: portfolyo değerlendirme. Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori ve Uygulama, (4), 109-132.

Pekrun, R., Goetz, T., Titz, W., & Perry, R. P. (2002). Academic emotions in students' self-regulated learning and achievement: A program of qualitative and quantitative research. Educational psychologist, 37(2), 91-105.

Pellegrino, J., Chudowsky, N., & Glaser, R. (2001). Knowing What Students Know: The Science and Design of Educational Assessment: Washington. DC: National Research Council.

Powell, K. E., King, A. C., Buchner, D. M., Campbell, W. W., DiPietro, L., Erickson, K. I., ... & Whitt-Glover, M. C. (2018). The scientific foundation for the physical activity guidelines for Americans. Journal of Physical Activity and Health, 16(1), 1-11.

Reigeluth, C. M., & Moore, J. (1999). Cognitive education and the cognitive domain. Instructional-design theories and models: A new paradigm of instructional theory, 2, 51-68.

Romiszowski, A. (2013). The development of physical skills: Instruction in the psychomotor domain. In Instructional-design theories and models (pp. 457-481). Routledge.

Royer, J. M., Cisero, C. A., & Carlo, M. S. (1993). Techniques and procedures for assessing cognitive skills. Review of educational research, 63(2), 201-243.

Schutte, N. S., J. M., Thorsteinsson, E. B., Bhullar, N., & Rooke, S. E. (2007). A meta-analytic investigation of the relationship between emotional intelligence and health. Personality and individual - ces, 42(6), 921-933.

Schutz, P. A., & Pekrun, R. E. (2007). Emotion in education. Elsevier Academic Press.

SeventhQueen. (2021, October 13). Bloom Taksonomisi Nedir? - Abdulkadir Özbek. https://abdulkadirozbek.com.tr/bloom-taksonomisi-nedir/

Simpson, E. J. (1966). The classification of educational objectives, psychomotor domain.

Stiggins, R. J., Arter, J. A., & Chappuis, J. (2004). Classroom assessment for student learning: Doing it right, using it well. Assessment Training Institute.

Stodden, D. F., Goodway, J. D., Langendorfer, S. J., Roberton, M. A., Rudisill, M. E., Garcia, C., & Garcia, L. E. (2008). A developmental perspective on the role of motor skill competence in physical activity: An emergent relationship. Quest, 60(2), 290-306.

Trilling, B., & Fadel, C. (2009). 21st century skills: Learning for life in our times. John Wiley & Sons.

Using Bloom's Taxonomy to Write Learning Outcomes | Teaching Innovation and Pedagogical Support. (2023). Retrieved 27 September 2023, from https://tips.uark.edu/using-blooms-taxonomy/

BÖLÜM **4**

EĞİTİMDE PROGRAM İÇERİKLERİNİN VE ÖĞRETİM SÜREÇLERİNİN ETKİLİLİĞİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Hayrettin DEMİRCİOĞLU

Öğrenme Çıktıları

1. Programın öğelerinden içerik öğesi ile ilgili temel kavramları açıklar.
2. İçerik seçiminde kullanılan temel ölçütleri açıklar.
3. İçeriğin düzenlenmesinde temel ilkeleri açıklar.
4. İçerik düzenleme yaklaşımları arasında ilişki kurar.
5. İçerik değerlendirmesinin özelliklerini kavrar.
6. Programın öğelerinden eğitim durumları ile ilgili temel kavramları açıklar.
7. Eğitim durumlarının düzenlenmesindeki temel ilkeleri açıklar.
8. Eğitim durumlarını etkileyen değişkenleri açıklar.
9. Öğretim stratejileri özelliklerini açıklar.
10. Eğitim durumlarının değerlendirmesinin özelliklerini kavrar.

Giriş Soruları

1. İçerik seçiminde hangi ölçütler dikkate alınmalıdır?
2. İçerik düzenleme yaklaşımları nelerdir?
3. İçerik değerlendirmesi nasıl yapılabilir?
4. Eğitim durumunu etkileyen değişkenler nelerdir?
5. Öğretim stratejisi nedir?
6. Eğitim durumlarının değerlendirmesi nasıl yapılabilir?

Giriş

Günümüzde bilgi ve bilgiyi işleme yapısı sürekli gelişmektedir. Bu gelişmeler hiç kuşkusuz eğitimi de etkilemektedir. Eğitim programları bu yeniliklere cevap üretmek durumundadır. Bu cevabı nitelikli şekilde verebilmek için eğitimde programların değerlendirmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Program değerlendirmesi eğitim programı ile ilgili verilerin toplanabilmesini, işlenebilmesini ve analizinin yapılmasını gerektirir. Analizler neticesinde program değerlendirmenin sürekli yapılması ve iyileştirilmesi önemlidir. Eğitim programlarının öğelerinden olan program içeriğinin ve öğretim yaşantılarının da belirlenmesi program değerlendirmeye bütünlük kazandırır.

İçerik

Eğitim programlarının dört öğesi bulunmaktadır. Bu öğelerden birisi de içeriktir. İçerik eğitim programlarında karar verildikten sonra bu ulaşmak için "ne öğretelim" sorusuna karşılık gelmektedir. Bu yönüyle içerik bağlı olarak belirlenir. Dolayısıyla içerik; kapsayacak şekilde temaların, ünitelerin, konuların düzenlemesi olarak ele alınabilir. İçerik ve hedef arasındaki bağ kurulmalı, bu bağda içerik araç olarak düşünülmelidir. Ne yazık ki birçok eğitim programında içerik öğesi araç olma durumundan koparılıp amaç olma durumuna getirilmiştir. Eğitim sistemimiz içinde içerik öğesi Millî Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanıp yapılandırılmış biçimde verilmektedir. İçeriğe karar verilirken birtakım ölçütler bulunmakta ve bu ölçütlere göre içerik tasarımı yapılmalıdır. Bu ölçütler şunlardır (Demirel, 2004; Karacaoğlu, 2011; Küçükahmet, 2009; Ornstein & Hunkins,1988; Özdemir, 2015; Sönmez, 2010; Varış, 1996) Güvenirlik ve geçerlik, bilimsellik, yararlılık, anlamlılık/önemlilik, ilgililik, kendi kendine yeterlilik, düzeye uygunluk (öğrenilebilirlik), ekonomiklik, bireylerin ilgi ve ihtiyaçlarını karşılama, kaynaşıklık, sosyal gerçeklerle tutarlılık.

İçerik Seçilirken Dikkat Edilecek Hususlar

Güvenirlik ve Geçerlik: Bilimsel açıdan bilgiler amaca uygun ve doğru olmalıdır. İçeriğin geçerli olabilmesi için uygun olması, doğru bilgileri kapsaması ve kullanışlı olması gerekmektedir. İçerik açısından güvenirlik bilgilerin tutarlılığını ifade etmektedir. Tutarlı olmayan bilgi güvenilir olamaz (Yağar & Dökme, 2018).

Bilimsellik: Bilimsel gerçeklerle uyumlu olmalı, güncel gelişmeleri, bilimde yaşanan son değişimleri içermelidir.

Kaynakça

Adıgüzel, O. C. (2015). Development of a Scale to Evaluate the Pedagogical Formation Program Implemented with Turkish Prospective Teachers. *Education Research and Review, 10*(2), 101-110.

Arslan, A. (2016). Öğretim stratejileri ve öğrenme stratejileri. T. Y. Yelken, (Ed.), Öğretim ilke ve yöntemleri (4. baskı) içinde (185-222). Ankara: Anı Yayıncılık

Aydın, F. ve Güngördü, E. (2015). Coğrafya eğitiminde özel öğretim yöntemleri (1. baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Aydıner, N. (2016). Eğitim Programı ve Öğretim. Öğretim İlke ve Yöntemleri. Ed: Saracaloğlu, A.S. ve Küçükoğlu, A. 2. Baskı. Pegem A yayınları, Ankara.

Aykaç, N. (2011). Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuruluşundan Günümüze Sosyal Bilgiler Programının Eğitim Programı Öğeleri Açısından Değerlendirilmesi. İlköğretim Online, 10 (2), 406-420.

Baş, G. (2016). Eğitim Programlarını Değerlendirme Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. Turkish Journal of Educational Studies, 3 (1)

Baykara Özaydınlık, K. (2019). Eğitimde Program Geliştirme Kavramlar Yaklaşımlar. Hasan Şeker (Ed.), İçeriğin ve Eğitim Durumlarının Düzenlenmesi içinde (ss. 163-181). Ankara: Anı Yayıncılık.

Bentham, S. (2004). A Teaching_Asistant's Guide to Child Development and Psychology in the Classroom. New York: Tyler&Francis Group.

Bilen, M. (1990). Plandan Uygulamaya Öğretim. Ankara: Takav Matbaacılık.

Brooks, N. J. (2010). "Spiral Curriculum" Encylopedia of Curriculum Studies. (Ed. Craig Kridel). California: Sage Publication.

Çelebi Uzgur, B. Ve Aykaç, N. (2016). Bilişim Teknolojileri ve Yazılım Dersi Öğretim Programının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Ege Bölgesi Örneği) / The Evaluation of Information Technologies and Software Course's Curriculum According to the Teacher's Ideas . Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 13 (34).

Çelenk, S. (2016). Eğitimde Program Tasarlama ve Geliştirme Süreci. Öğretim İlke ve Yöntemleri. Ankara: Pegem Akademi.

Çıtak, E. (2016). Cumhuriyet dönemi felsefe öğretim programlarının program geliştirmenin temel öğeleri kapsamında değerlendirilmesi. Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Çiltaş, A. & Akıllı, M. (2011). Öğretmenlerin Pedagojik Yeterlilikleri. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 0 (4), 64-72.

Demirel, Ö. (1996). Genel Öğretim Yöntemleri. Ankara: USEM Yayınları.

Demirel, Ö. (2004). Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme. Pegem A Yayınları, Ankara.

Demirel, Ö. (2004). Öğretimde Planlama ve Değerlendirme- Öğretme Sanatı. Ankara: Pegem Yayıncılık.

Demirel, Ö. (2008). Eğitimde Program Geliştirme Kuramdan Uygulamaya. Pegem Akademi Yayınları, Ankara.

Demirel, Ö. (2012). Eğitimde Program Geliştirme Kuramdan Uygulamaya. Pegem Akademi Yayınları, Ankara.

Demirel, Ö. (2013). Eğitimde Program Geliştirme (20. bs.). Ankara: Pegem Akademi.

Demirel, Ö. (2020). Eğitimde Program Geliştirme Kuramdan Uygulamaya (29. bs.). Pegem Akademi Yayınları, Ankara.

Demirtaş, Z. (2017). Eğitimde Program Değerlendirme Yaklaşımlarına Genel Bir Bakış. Sakarya University Journal of Education, Vol: 7 No: 4 (Special Issue), 756-768.

Duran, V. ve Ekici, G. (2020). Eğitimde Program Geliştirme Kuramdan Uygulama Örneklerine. Hasan Güner Berkant (Ed.), Program Geliştirme ve Ders İçerikleri içinde (ss. 203-264). Ankara:Anı Yayıncılık.

Ertürk, S. (2013). Eğitimde "Program" Geliştirme (6. bs). Ankara: Edge Akademi.

Fidan, N. (1986). Okulda Öğrenme ve Öğretme. Ankara: Kadıoğlu Matbaası.

Güven, M. ve Alan, B. (2020). Eğitimde Program Geliştirme ve Değerlendirme. Behçet Oral ve Taha Yazar (Ed.), Eğitim Durumlarının Düzenlenmesi ve Değerlendirilmesi içinde (ss. 334-362). Ankara:Pegem .

Karacaoğlu, Ö. C. (2011). Online Eğitimde Program Geliştirme. Ankara: İhtiyaç Yayıncılık.

Karaman, P. (2019). Hayat Bilgisi Öğretim Programındaki Öğelerin Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi. Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, (17), 347-368.

Kaya, M. F. (2015). Öğretim ilke ve yöntemleri (Ed: S. Güven & M. A. Özerbaş), Öğrenme-öğretme stratejileri ve modelleri (ss. 179-236). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Kubat, U. (2015). Beşinci sınıf fen bilimleri öğretim programının içerik ve kazanım ilişkisinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi, International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 10(11), 1061-1070.

Kula, S. (2015). Öğretim Stratejileri, Yusuf Budak (Ed.), Öğretim İlke ve Yöntemleri İçinde (s. 327-356). Ankara: Pegem.

Küçükahmet, L. (2000). Öğretimde Planlama ve Değerlendirme. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Küçükahmet, L. (2009). Program Geliştirme ve Öğretim. Ankara: Nobel yayınları.

Külahçı, Ş.G. (1985). Kendi Kendine Öğretim-Programlı Öğretim. Eğitim ve Bilim, 10(58), 10-20.

Maviş, F. Ö. (2015). İngilizce Dersi Öğretim Programı ile Türkçe Dersi Öğretim Programı arasında hedef, içerik, öğrenme/öğretme durumu ve değerlendirme süreçleri uyumu. Turkish Studies, 10(11), 1083-1098.

Merter, F., Kartal, Ş. ve Çağlar, İ. (2012). Ortaöğretim İngilizce Dersi Yeni Öğretim Programının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 1 (23), 43-58.

Millî Eğitim Bakanlığı. (2012). Ortaöğretim Projesi Eğitim Programları Reformu Yararlanıcı Değerlendirme Araştırması, Dünya Bankası ve Millî Eğitim Bakanlığı Ortak Projesi Raporu. MEB Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü Yayınları. Nisan, Ankara.

Ornstein, A.C. ve Hunkins, F.P. (1988). Curriculum: Foundations, Principles, and Issues. New Jersey, Englewood Prentice Hall.

Pilli, O. (2016). Öğretim stratejileri. S. Çelenk, (Ed.), Öğretim ilke ve yöntemleri (1. baskı) içinde (107-121). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık

Özçelik, D. A. (2010). Eğitim Programları ve Öğretim. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Özdemir, S. M. (2015). Eğitimde Program Geliştirme ve Program Geliştirme Süreçlerinin Unsurları. Öğretim İlke ve Yöntemleri. Ocak, G. (Ed). 8. Baskı. Ankara: Pegem Akademi, 57-117.

Senemoğlu, N. (2009). Gelişim, Öğrenme ve Öğretim. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Senemoğlu, N. (2013). Gelişim, Öğrenme ve Öğretim. Kuramdan uygulamaya. Ankara: Yargı.

Sönmez, V. (2008). Öğretim ilke ve yöntemleri. Ankara: Anı Yayıncılık.

Sönmez, V. (2010). Program Geliştirmede Öğretmen El Kitabı.16. Baskı. Ankara: Anı Yayıncılık.

Taş, H., ve Kıroğlu, K. (2018). 2017 ilkokul sosyal bilgiler dersi öğretim programı'nın öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. İlköğretim Online, 17(2), 697-716.

Taşdemir, M. (2013). Öğretimin Planlanması. Bilal Duman (Ed.), Öğretim İlke ve Yöntemleri içinde (ss. 151-264). Ankara: Anı Yayıncılık.

Varış, F. (1996). Eğitimde Program Geliştirme. "Teori ve Teknikler". 6. Baskı. Ankara: Alkım Kitapçılık Yayıncılık.

Yağar, F. & Dökme, S. (2018). Niteliksel Araştırmaların Planlanması: Araştırma Soruları, Örneklem Seçimi, Geçerlik ve Güvenirlik. Gazi Sağlık Bilimleri Dergisi, 3 (3), 1-9

Yaşar, Ş. (1998). Fen bilgisi öğretiminde kullanılan strateji, yöntem ve teknikler. Şefik Yaşar (Ed.), Fen Bilgisi Öğretimi içinde (s. 61-73). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Yeşilyurt, E. (2019). Kuramsal Temelleri Açısından Öğretim Stratejilerinin Temel Özellikleri: Bir Derleme Çalışması. Disiplinlerarası Eğitim Araştırmaları Dergisi, 3 (5), 57-78.

BÖLÜM **5**

EĞİTİMDE ÖLÇME DEĞERLENDİRME YÖNTEMLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Dr. Turgut YILDIRIM - Ceylan KILIÇ

Öğrenme Çıktıları

1. Okuldaki öğrenmeleri neden ölçüyoruz sorusunu cevaplayabilir.
2. Eğitimde ölçme ve değerlendirmenin önemini açıklar.
3. Eğitimde ölçmenin amacı ve eğitimin hedeflerini listeler.
4. Eğitimde kullanılan ölçek türlerini karşılaştırır.
5. Ölçmede güvenirlik ve geçerlik kavramlarının önemini açıklar.
6. Eğitimde değerlendirme bileşenlerini açıklar.

Giriş Soruları

1. Okulda gerçekleşen eğitimin amacını ve önemi neler olabilir?
2. Eğitimde konulan hedeflerin sahip olması gereken özellikleri açıklayınız?
3. Okulda öğrenmenin, okul dışında gerçekleşen öğrenmeden farkı nelerdir?
4. Eğitim süreci içinde ölçme ve değerlendirme gerekli midir?
5. Eğitimde kullanılan ölçme türleri nelerdir?

Giriş

En genel anlamıyla eğitim, bireyleri belirli amaçlar için yetiştirme sürecidir. Eğitim, bilgi, beceri, tutum ve değerler yoluyla gerçekleşir. Günümüzde okullar eğitim sürecinin önemli bir parçasıdır. Günümüzde okullar, eğitim sürecinin en önemli kısmını oluştururken okullarda verilen eğitim amaçlıdır, planlıdır ve önceden hazırlanmış bir program çerçevesinde öğretmenler tarafından planlanır, uygulanır ve izlenir. Öğretmenlerin gerek öğretimin etkinliğini arttırmak gerekse öğrenciler hakkında isabetli kararları verebilmek için bazı ölçme ve değerlendirme etkinliklerinde bulunmaları gerekir.

Eğitimde ölçme ve değerlendirme, öğrencilerin öğrenmelerini sistematik olarak izleme ve değerlendirme sürecidir. Bu süreç, öğrencilerin öğrenmelerini anlamamıza, öğretimi daha etkili hale getirmemize ve öğrencilerin başarılarını izlememize yardımcı olur. Ölçme ve değerlendirme, eğitim sürecinin ayrılmaz bir parçasıdır. Bu süreçte, çeşitli ölçme araçları ve yöntemleri kullanılır. Bu araçlar ve yöntemler, öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve psikomotor becerilerini ölçmek için tasarlanmıştır. Bilişsel beceriler, öğrencilerin bilgi, beceri ve anlayış düzeyini ifade eder. Duyuşsal beceriler, öğrencilerin duygu, tutum ve değerlerini ifade eder. Psikomotor beceriler ise öğrencilerin fiziksel hareketleri ve becerilerini ifade eder. Öğrencilerin hangi konularda güçlü ve zayıf olduklarını belirlemek için ölçme ve değerlendirmeden yararlanılarak elde edilen bilgiler, öğretimi daha etkili hale getirmek için kullanılır.

Bu bölümde, eğitim ve okul, eğitimde ölçme ve değerlendirmenin önemi, ölçme araçları, iyi bir ölçme aracının özellikleri, eğitimde değerlendirme bileşenleri hakkında bilgiler verip, neden ve nasıl kullanılması gerektiğini olası avantajlarını açıklayacağız.

Eğitim ve Okul

Eğitim

Eğitim "bireyin davranışlarında istendik yönde değişiklik meydana getirme sürecidir" şeklinde tanımlanmaktadır. Bu süreç, bireye bilgi, beceri ve tutum kazandırmayı amaçlarken, bireyin kendini geliştirmesini, topluma uyum sağlamasını ve yaşamını daha iyi bir şekilde sürdürmesini yardımcı olur (Fidan & Erden,1993). Eğitim, formal ve informal olmak üzere iki şekilde gerçekleşir. Okul veya benzeri eğitim kurumların da verilen eğitim formal eğitim, günlük hayatta ve okul dışında edinilen eğitim ise informal eğitimdir (Ertürk, 2022).

Kaynakça

Arslan, M. (2022). *Eğitim Bilimine Giriş* (2. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Bacanlı, H. (2021). *Eğitim Psikolojisi* (28. Baskı). Ankara: Pegem Akademi

Büyüköztürk, Ş., Kılıç, K., Akgün, Ö.E., Karadeniz, S., & Demirel, F. (2019). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (29. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Demirel, Ö., Kaya, Z., & Kıroğlu, K. (2020). *Eğitime Giriş.* (18. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Demirel, Ö. (2022). *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme* (24. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Ertürk, S. (2022). *Eğitim Bilimine Giriş* (10. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.

Erkan, S. & Gömleksiz, M. (2022). *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme* (6. Baskı). Ankara: Nobel Yayıncılık.

Fidan, N. & Erden, M. (1993). *Eğitime Giriş.* Ankara: Meteksan Yayıncılık.

Karasar, N. (2022). *Bilimsel Araştırma Yöntemi* (32. Baskı). Ankara: Nobel Yayıncılık.

Kaplan, D. B. (2020). *Bilişsel Öğrenme ve Değerlendirme*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık

Kocabaş, S. (2019). *Eğitimde* Ölçme *ve Değerlendirme* (18. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.

Onur, B. (1997). *Gelişim psikolojisi.* Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.

Özçelik, D. A. (1992). Ölçme ve Değerlendirme (2. Baskı). Ankara: ÖSYM Yayınları.

Spector, P. E. (2006). *The Nature of Psychological Measurement* (2nd edition). Sage.

Solso, R.L., Maclin, M. K., Maclin, O.H. (2013). *Bilişsel Psikoloji* (5. Baskı). İstanbul: Kitabevi

Tan, Ş. (2007). Öğretimi Planlama ve Değerlendirme (11. Baskı). Ankara: Pegem Yayıncılık

Taşar, S. (2022). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme* (15. Baskı). Ankara: Nobel Yayıncılık.

Ünsal, A.Y. (2022). *Eğitim psikolojisi*. Ankara: Pegem Akademi.

BÖLÜM 6

EĞİTİMDE GELENEKSEL DEĞERLENDİRME YÖNTEMLERİ

Doç. Dr. Ahmet KOÇ

Öğrenme Çıktıları

1. Geleneksel değerlendirme yöntemlerinin türlerini ve özeliklerini açıklar.
2. Geleneksel değerlendirme yöntemlerinin üstünlüklerini ve sınırlılıklarını karşılaştırır.
3. Eğitim ortamında uygun ve etkili değerlendirme yöntemini tasarlar.
4. Geleneksel değerlendirme yöntemlerinin geçerlilik, güvenilirlik ve yanlılık gibi etik boyutlarını analiz eder.
5. Değerlendirme alanındaki yenilikçi uygulamaları araştırır.

Giriş Soruları

1. Geleneksel değerlendirme yöntemlerinin eğitimdeki değerlendirme sürecinin vazgeçilmezleri arasında olmasının sebepleri nelerdir?
2. Geleneksel değerlendirme yöntemleri, öğretim programının hedefleriyle ve öğrenme amaçlarıyla nasıl uyum sağlar?
3. Geri bildirim sağlamak ve öğrenci gelişimini desteklemek için geleneksel değerlendirme yöntemlerini etkili şekilde kullanmanın yolları neler olabilir?
4. Geleneksel değerlendirme yöntemleri, öğrencilerin farklı ihtiyaç ve yeteneklerini nasıl karşılar?
5. Geleneksel değerlendirme yöntemleri ile alternatif değerlendirme yöntemleri arasındaki benzerlikler ve farklılıklar nelerdir?

Giriş

Geleneksel değerlendirme yöntemleri, geçmişten günümüze eğitimde ölçme ve değerlendirmenin temelini oluşturmuş ve en yaygın kullanılan yöntemlerin başında gelmiştir. Bu yöntemlerin tercih edilmesinin başlıca nedenleri olarak, öğrenme çıktılarının ölçülmesini sağlaması, öğrencilerin ilerlemesi hakkında geri bildirim vermesi, öğrenciler, eğitim programları ve eğitim kurumları ile ilgili karşılaştırmaya imkan vermesi, eğitimde hesap verilebilirliğe, kalite güvencesine ve sürdürülebilirliğe katkı sunması, değerlendirme sürecinde yanlılığı ve öznelliği azaltması, uzun süredir kullanılır olması sebebiyle öğrenci ve öğretmenlerde devamlılık ve bilinirlik özelliklerine sahip olması gösterilebilir.

Geleneksel değerlendirme yöntemleri, genellikle kâğıt-kalem testleri olarak da bilinir ve kısa bir zaman içinde geniş bir konu alanının değerlendirilmesine imkân veren sonuç odaklı değerlendirmeler yapmak için tercih edilir. Geleneksel değerlendirme için "*klasik değerlendirme, standart değerlendirme, formal değerlendirme, nesnel değerlendirme*" gibi tanımlar da kullanılmaktadır. Geleneksel değerlendirme yöntemleri, öğrencilerin dönem başında hazır bulunuşluk düzeylerini öğrenmek (tanılayıcı), dönem içinde öğrenme eksiklerini tespit etmek ve bunlara yol açan sebepleri ortadan kaldırmak (biçimlendirici), dönem sonunda ise öğrenme düzeylerini belirlemek (düzey belirleyici) amacıyla farklı zamanlarda uygulanabilir.

Geleneksel değerlendirme yöntemleri genel olarak sözlü sınav, yazılı yoklama, kısa cevaplı sorular, doğru-yanlış soruları, eşleştirme soruları ve çoktan seçmeli testler olarak . Bu soru türlerinin ortak özelliklerine bakıldığında, bireyin özelliklerini ölçmek için hazırlanan ve onu kullanan herkes için belli sayıda soru veya işlemden oluşan araçlardır. Geleneksel değerlendirme yöntemleri, özellikle eğitimde başarının ölçülmesinde sıklıkla tercih edilen yöntemlerdir.

Bu bölümde geleneksel değerlendirme yöntemlerinden her birinin özellikleri, üstünlükleri, sınırlılıkları ve uygulanırken dikkat edilmesi gerekenler ayrı başlıklar altında sunulmuştur.

Sözlü Sınav

Sözlü sınav, öğrencinin bilgisinin, anlayışının ve iletişim becerilerinin sözlü sorularla test edildiği bir ölçme ve değerlendirme yöntemidir. Genellikle sınavı yapan öğretmen ile sınava giren öğrenci arasında yüz yüze bir etkileşimi içerir. Sözlü sınav, eğitimde kullanılan en eski sınav türü olarak bilinir. Kökeninin milattan önceye dayandığı ifade edilen bu sınav türü günümüzde de yaygın olarak kullanılmaktadır (Çetin, 2008; Yılmaz, 2015).

Kaynakça

Atılgan, H. (2013). Doğru-yanlış testleri. İçinde Atılgan H. (ed.), *Eğitimde ölçme ve değerlendirme (ss. 203-222).* Anı Yayıncılık.

Çakan, M. (2011). Eğitim sistemimizde yaygın olarak kullanılan test türleri. İçinde Tekindal S. (ed.), *Eğitimde ölçme ve değerlendirme (ss. 91- 126).* Pegem Akademi Yayınları.

Çam, Ö., Bayraklı, B. ve Dodurgalı, A. (1998). *İmtihan pedagojisi ve ölçme-değerlendirme teknikleri*. Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları.

Çetin, B. (2008). Bilişsel alan davranışlarının ölçülmesi. Erkan, S. ve Gömleksiz, M. (ed.), *Eğitimde ölçme ve değerlendirme (ss. 71-142).* Nobel Yayınları.

Doğan, N. (2013a). Çoktan seçmeli testler. İçinde Atılgan H. (ed.), *Eğitimde ölçme ve değerlendirme (ss. 223-268).* Anı Yayıncılık.

Doğan, N. (2013b). Kısa yanıtlı sınavlar. İçinde Atılgan H. (ed.), *Eğitimde ölçme ve değerlendirme (ss. 189-202).* Anı Yayıncılık.

Doğan, N. (2013c). Sözlü sınavlar. İçinde Atılgan H. (ed.), *Eğitimde ölçme ve değerlendirme (ss. 169-188).* Anı Yayıncılık.

Doğan, N. (2013d). Yazılı yoklamalar. İçinde Atılgan H. (ed.), *Eğitimde ölçme ve değerlendirme (ss. 146-168).* Anı Yayıncılık.

Geçit, Y. (2012). Geleneksel ölçme araçları ve özellikleri. İçinde Küçük M. ve Yılmaz Geçit, Y. (ed.), *Eğitimde ölçme ve değerlendirme (ss. 107-152).* Nobel Akademi Yayıncılık.

Gömleksiz, M., ve Erkan, S. (2010). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme*. Nobel Yayınları.

Güler, N. (2023). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme*. Pegem Akademi Yayıncılık.

Karadağ, N., ve Usta İ. (2019). *Öğretimde planlama ve değerlendirme.* Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Koç, A. (2022). *Din öğretiminde alternatif ölçme ve değerlendirme teknikleri*. Necmettin Erbakan Üniversitesi Yayınları.

Koç, A. (2023). Din öğretiminde teknoloji destekli ölçme ve değerlendirme teknikleri. *Talim,* 7(1).

Kumar, H., Kumar Rout, S., Dalabh, M., Ahmad, J., Khan, A., Chandan, JS., Kothari, CR., ve Koul, L. (2016). *Measurement and evaluation in education*. Vikas Publishing House.

Öcal, M. ve Ay, M. E. (1994). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme.* Uludağ Üniversitesi Basımevi.

Öncü, H. (1995). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme.* TDFO Yayıncılık.

Tan, Ş. (2021). Öğretimde *ölçme ve değerlendirme KPSS el kitabı.* Pegem Akademi Yayıncılık.

Tekin, H. (1991). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme*. Yargı Kitap ve Basımevi.

Turgut, M. F. (1995). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme metotları.* Yargıcı Matbaası.

Turgut, M. F. ve Baykul, Y. (2012). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme*. Pegem Akademi Yayıncılık.

Yılmaz, A. (2015). Ölçme-değerlendirmede testler. İçinde Karip E. (ed.), *Ölçme ve değerlendirme (ss. 153-162).* Pegem Akademi Yayınları.

Yılmazer, U. (2015). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme.* Teorem Yayıncılık.

BÖLÜM **7**

EĞİTİMDE ALTERNATİF DEĞERLENDİRME YÖNTEMLERİ

Doç. Dr. Ahmet KOÇ

Öğrenme Çıktıları

1. Alternatif değerlendirme yöntemlerinin türlerini ve özeliklerini açıklar.
2. Alternatif değerlendirme yöntemlerinin üstünlüklerini ve sınırlılıklarını listeler.
3. Alternatif değerlendirme yöntemleri ile geleneksel değerlendirme yöntemlerini karşılaştırır.
4. Alternatif değerlendirme yöntemlerinin geçerlilik, güvenilirlik ve yanlılık gibi etik boyutlarını analiz eder.
5. Alternatif değerlendirme yöntemlerini öğrenme ortamında uygular.

Giriş Soruları

1. Geleneksel değerlendirme yöntemlerinin sınırlılıklarının üstesinden gelmek için ne tür alternatif değerlendirme yöntemleri geliştirilebilir?
2. Alternatif değerlendirme yöntemleri öğrenciyi öğrenmeye nasıl teşvik eder?
3. Öğrencilerin yaratıcılığını ve eleştirel düşünme becerilerini geliştirmek için değerlendirme alanında hangi alternatif yöntemler kullanılabilir?
4. Alternatif değerlendirme yöntemlerinin sınıf ortamında uygulanmasıyla ilgili deneyimleriniz nelerdir?
5. Alternatif değerlendirme yöntemlerini uygularken karşılaşılan zorluklar neler olabilir ve bu zorlukları aşmanın yolları nelerdir?

Giriş

Sürekli gelişen eğitim ortamında, öğrencilerin öğrenimini ölçme ve değerlendirme şeklimiz, onların eğitim yolculukları üzerinde derin bir etkiye sahiptir. Geleneksel olarak, değerlendirme yöntemlerine, öncelikle bilgilerin ezberlenmesi ve yeniden canlandırılması üzerine odaklanan standartlaştırılmış testler ve sınavlar hâkim olmuştur. Bununla birlikte, eğitimciler ve araştırmacılar öğrenmenin karmaşıklığını daha derinlemesine araştırdıkça, öğrenci yeteneklerinin çok yönlü doğasını yakalamayı ve daha derin, daha anlamlı öğrenme deneyimlerini teşvik etmeyi amaçlayan alternatif bir değerlendirme yaklaşımı ortaya çıkmıştır.

Alternatif değerlendirme, geleneksel yaklaşımların sınırlılıklarının ötesine geçerek öğrenci öğrenimi ve başarısına ilişkin daha kapsamlı bir yaklaşımı benimser. Yaratıcılığa, eleştirel düşünmeye, problem çözme becerilerine, iş birliğine ve gerçek dünya uygulamalarına değer veren çok çeşitli değerlendirme stratejilerini kapsar. Alternatif değerlendirme yöntemleri, eğitimde herkese uyan tek bir yaklaşım anlayışına meydan okur. Öğretmenlere, her öğrencinin benzersizliğini kabul ederek ve bireysel yetenekleri öne çıkararak, öğrencilerin öğrenmesini çeşitli yollarla değerlendirmek için farklı yöntemler sağlar. Dolayısıyla günümüz eğitim ortamlarında, alternatif değerlendirme yöntemlerini anlamak ve benimsemek çok önemli hale gelmiştir.

Bu bölümde, alternatif değerlendirme yönteminin ne olduğunu ve niçin kullanılması gerektiğini tartışıp, geleneksel değerlendirme yöntemi ile karşılaştıracağız. Ardından alternatif değerlendirme yöntemleri içindeki portfolyo, performans görevi, proje, yapılandırılmış grid, tanılayıcı dallanmış ağaç, kelime ilişkilendirme testi, öz-akran-grup değerlendirmeleri, sunum, gözlem formu, kontrol listesi, dereceleme ölçeği şeklindeki değerlendirme yöntemlerini keşfedeceğiz. Bu yöntemlerin her birinin özelliklerini, üstünlüklerini, sınırlılıklarını ve uygulanırken dikkat edilmesi gerekenleri inceleyeceğiz. Bunu yaparken farklı derslerden örnek sorular vererek bu yöntemlerin ne şekilde uygulanabileceğini göstereceğiz.

Alternatif Değerlendirme Yöntemi

Alternatif değerlendirme yöntemi, geleneksel değerlendirme yöntemlerinin dışındaki hemen her türlü değerlendirme uygulamasını içine alan kapsamlı bir terimdir (Çepni, 2015). Literatürde alternatif değerlendirme yerine "*otantik değerlendirme, informal değerlendirme, performans değerlendirme, betimleyici değerlendirme ve tamamlayıcı değerlendirme*" gibi farklı isimler de kullanılmaktadır (Hamayan, 2008). Alternatif değerlendirme ile otantik, anlamlı ve öğrenci merkezli öğrenme yaklaşımları vurgulanarak geleneksel değerlendirme yöntemlerinin sınırlılıklarının ötesine geçmek amaçlanmaktadır.

Kaynakça

Alıcı, D. (2011). Öğrenci performanslarının değerlendirilmesinde kullanılan diğer ölçme araç ve yöntemleri. İçinde Tekindal, S. (Ed.). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme (ss. 127-168).* Pegem Akademi Yayınları.

Atılgan, H. (2009). Değerlendirme ve not verme. İçinde Atılgan H. (Ed.). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme (ss. 350-396).* Anı Yayıncılık.

Bahar, M, H. Johnstone, A. ve R. (1999). Investigation of students' cognitive structure in elementary genetics through Word Association Tests. *Journal of Biological Education,* 33(3), 134-141.

Bahar, M., Nartgün, Z., Durmuş, S. ve Bıçak, B. (2015). *Geleneksel-tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme teknikleri öğretmen el kitabı.* Pegem Akademi Yayıncılık.

Bahar, M. ve Özatlı, S. N. (2003). Kelime iletişim test yöntemi ile lise 1. sınıf öğrencilerinin canlıların temel bileşenleri konusundaki bilişsel yapılarının araştırılması. *Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi,* 5, 75-85.

Bıçak, B. (2008). Performans değerlendirme. İçinde Erkan, S. ve Gömleksiz M. (Ed.). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme (198-240).* Nobel Yayıncılık.

Büyükyavuz, O. (2014). Alternatif bir değerlendirme sınavı olarak branşla ilgili sözlü sunum. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 32, 181-193.

Çepni, S. (2015). Performansların değerlendirmesi. İçinde Karip, E. (Ed.). *Ölçme ve değerlendirme (ss. 233-292).* Pegem Akademi Yayınları.

Çetin, B. (2005). Portfolyo değerlendirme: tanımı, özellikleri, uygulanması, üstünlükleri ve sınırlılıkları. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* 5(2), 175-187.

Gelbal, S. (2013). *Ölçme ve değerlendirme.* Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Gibson, D. (2006). E-portfolio decisions and dilemmas. İçinde Jafari, A., ve Kautman, C. (Ed.). *Handbook of Research one Portfolios (ss.135-145),* Curve Shift.

Gill, D., ve Lucas, D. (2013). Using alternative assessments in business and foreign language classes. *Journal of International Education Research*, 9(4), 359-370.

Hamayan, E. V. (2008). Approaches to alternative assessment. *Annual Review of Applied Linguistics* 15, 212-226. https://doi.org/10.1017/S0267190500002695

Hermann, J. L., Aschbacher P. A. ve Lynn Winters, L. (1992). *A practical guide to alternative assessment.* ASCD Publication.

Kan, A. (2009). Ödev ve projeler. İçinde Atılgan H. (Ed.). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme (ss. 269-292).* Anı Yayıncılık.

Kılıç, D. ve Güneş, P. (2016). Dereceli puanlama anahtarı ile öz, akran ve öğretmen değerlendirmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* 1(39), 58-69. https://doi.org/10.21764/ efd.93792

Kocaarslan, M. (2012). Tanılayıcı dallanmış ağaç tekniği ve ilköğretim 5. sınıf fen ve teknoloji dersi maddenin değişimi ve tanınması adlı ünitede kullanımı. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 9(18), 269-279.

Koç, A. (2022). *Din öğretiminde alternatif ölçme ve değerlendirme teknikleri*. Necmettin Erbakan Üniversitesi Yayınları.

Koç, A. (2023). Din öğretiminde teknoloji destekli ölçme ve değerlendirme teknikleri. *Talim,* 7-36(1), .

Kutlu, Ö., Doğan, D. C. ve Karakaya, İ. (2010). *Öğrenci başarısının belirlenmesi, performansa ve portfolyoya dayalı durum belirleme.* Pegem Akademi Yayınları.

MEB, Millî Eğitim Bakanlığı. (2007). Millî Eğitim Bakanlığı İlköğretim Kurumları Yönetmeliği. *Resmî Gazete (26619, 20 Ağustos 2007).*

MEB, Millî Eğitim Bakanlığı. (2010). Millî Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgiler Dersi 9-12. Öğretim Programı.

MEB, Millî Eğitim Bakanlığı. (2016). Millî Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği. *Resmî Gazete (29871, 28 Ekim 2016).*

Oosterhof, A. (2003). *Developing and Using Classroom Assessment.* Prentice Hall.

Paulson, F.L., Paulsen, P.R. ve Meyer, C.A. (1991). What makes a portfolio? *Educational Leadership, 48(5),* 60-63.

Shavelson J. R. ve Baxter, G. P. (1992). What we've learned about assessing hands-on science. *Educational Leaderish,* 49(8), 20-25.

Southerland, S. A., Smith, M. U. ve Cummins, C. L. (2005). What do you mean by that?" using structured interviews to assess science understanding. İçinde Mintzes, J.J, Wandersee, J. H. ve Novak, J. D. *Educational Psychology, Assessing Science Understanding (ss. 71-93).* Academic Press.

Şahin, Ç. ve Kaya, G. (2020). Alternatif ölçme değerlendirme ile ilgili yapılan araştırmaların incelenmesi: Bir içerik analizi. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi* 10(2), 798-812.

Şimşek, N. (2021). Sosyal bilgilerde ölçme ve değerlendirme. İçinde Safran, M. (Ed.). *Sosyal bilgiler öğretimi (ss. 613-666).* Pegem Akademi Yayınları.

Tan, Ş. (2012). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme.* Pegem Akademi Yayınları.

Tezci, E. (2016). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme.* Detay Yayıncılık.

BÖLÜM **8**

EĞİTİMDE DEĞERLENDİRME MODELLERİ

Doktora Öğrencisi Mert AYRANCI

Öğrenme Çıktıları

1. Hedef Yönelimli Değerlendirme Modelini açıklar.
2. Yönetim Yönelimli Değerlendirme Modelini açıklar.
3. Uzmanlık Yönelimli Değerlendirme Modelini açıklar.
4. Katılımcı Yönelimli Değerlendirme Modelini açıklar.
5. Postmodern Değerlendirme Modelini açıklar.
6. Eğitimde değerlendirme modellerini analiz eder.
7. Eğitimde değerlendirme modellerini karşılaştırır.

Giriş Soruları

1. Hedef Yönelimli Değerlendirme modelinin özelliklerini açıklayınız?
2. Yönetim Yönelimli Değerlendirme modelinin özelliklerini açıklayınız?
3. Uzmanlık Yönelimli Değerlendirme modelinin özelliklerini açıklayınız?
4. Katılımcı Yönelimli Değerlendirme modelinin özelliklerini açıklayınız?
5. Postmodern Değerlendirme Modelinin özelliklerini açıklayınız?

Giriş

Program değerlendirme, öğretimin etkinliğini artırmak ve derslerin kalitesini geliştirmek amacıyla kullanılan çok önemli bir araçtır. Bu nedenle, program değerlendirmesinde dikkat edilmesi gereken unsurlar vardır. Öncelikle, program değerlendirmesi sürecinin amacını ve hedefi doğru belirlemek gerekir. Ayrıca, program değerlendirmesi süreci esnasında toplanan verilerin doğruluk ve güvenilirlik derecesi de önemlidir. Bununla birlikte, sonuçlar doğru yorumlanmalı ve uygun çözümler geliştirilmelidir. Son olarak, etkin program değerlendirmesi için organize bir yaklaşım ve planlama önem arz etmektedir. Program değerlendirmesi sürecinin başarıyla tamamlanması için her aşamasında uygun adımlar atmak son derece önemlidir (Fitzpatrick vd., 2019).

Değerlendirmenin amacı, program değeriyle ilgili kararlarda kullanılacak verileri başarıyla toplamak ve analiz etmektir. (Wood, 2001). Eğitimsel değerlendirmenin amacı eğitimcilere ve öğrencilere bilgi sağlamaktır. Program değerlendirme, eğitim programlarına ilişkin verilerin toplanmasını, işlenmesini ve yorumlanmasını gerektirir. Değerlendirmenin bütünüyle yapılabilmesi için iki türde veri toplanması gerekmektedir. İlk olarak, programın amaçları, öğrenme çevresi, personeli, yöntemleri, içeriği ve çıktıları nesnel olarak açıklanmalıdır. İkinci olarak, bu amaçların öğrenim ortamının uygulanabilirliği ve kalitesi ile ilgili kişisel görüşler ve yargılar alınmalıdır. Bir değerlendirmeci, öğrencilerin ihtiyaç duyduğu becerileri, belirlenmiş amaçların toplumsal değerini ve çalışmanın maliyetini belirleyerek, belirlenmiş karşı eğitim kurumunun çıktılarını karşılaştırmalı olarak değerlendirmelidir. Bu çabalar, daha iyi kararlar alınmasını, daha iyi programların geliştirilmesini ve eğitim programının daha etkin bir şekilde kullanılmasını sağlamak için gereklidir (Stake, 1967). Cronbach (1964) nitelikli öğretimin olası nedenlerini ve etkilerini incelemek için değişkenlerle birlikte ele alınması gerektiğini vurgulamıştır. Değerlendirmenin ana hedefi, gelecekteki eğitim programlarına rehberlik etmek amacıyla sürekli ilişkileri açıklamaktır. Öğrencilerin başarılı olabilmesi için öğretimin niteliğinin ve öğretim ile başarı arasındaki ilişkinin de açıklanması gerekir. Değerlendirme, genel olarak eğitim uygulamaları hakkında genellemeler yapmayı içerir (Stake, 1977). İnsanlar değerlendirmenin farklı amaçlarını gerçekleştirmeyi umut ederler. Bu arasında olayların kaydedilmesi, öğrencilerdeki değişikliklerin belgelenmesi, organizasyonel gereksinimlerin belirlenmesi, sorundan sorumlu kişinin bulunması, yönetime karar vermede yardımcı olunması, düzeltici eylemin kolaylaştırılması ve öğretme ve öğrenme anlayışının geliştirilmesi yer almaktadır.

Değerlendirme yaparken her hedefin kendine özgü veriler gerektirdiğinin farkına varmak önemlidir (Stake, 2000). Bu nedenle, programın değerlendirilmesi için aşağıdaki amaçlar belirlenebilir:

Kaynakça

Aslan, M. & Çıkar, İ. (2017). 4. Sınıf Matematik Öğretim Programının Tyler'ın Hedefe Dayalı Program Değerlendirme Modeline Göre Değerlendirilmesi. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi*, 11 (2), 172-196. DOI: 10.17522/balikesirnef.373149

Ayan, C. (2018). İlkokul 4. sınıf insan hakları, yurttaşlık ve demokrasi dersi öğretim programının CIPP modeli ile değerlendirilmesi (Master's thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü).

Bennett, J. (2003). *Evaluation methods in research*. Bloomsbury Publishing.

Cowin, E. (2011). *The evolution of US corporate logos a semiotic analysis*.

Cox, G. B. (1982). Program evaluation. *Handbook on mental health administration*, 338-351.

Cronbach, L. J. (1964). Learning research and curriculum development. *Journal of Research in Science Teaching*, *2*(3), 204-207.

Cronbach, L. J. (1964). Learning research and curriculum development. *Journal of Research in Science Teaching*, *2*(3), 204-207.

Danju, İ (2017) *Ortaöğretim Çağdaş Türk ve Dünya Tarihi Öğretim Programının Bağlam Girdi Süreç Ürün Değerlendirme Modeli ile Değerlendirilmesi*. Yakın Doğu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Entitüsü, Doktora Tezi, Lefkoşa.

Demirel, Ö. (2005). *Eğitimde program geliştirme: Kuramdan uygulamaya* (29. bs). Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Eisner, E. W. (1970). Curriculum development: Sources for a foundation for the field of curriculum. *Curriculum Theory Network*, *2*(5), 3-15.

Erden, M. (1998). *Eğitimde Program Değerlendirme* (3. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.

Fishman, D. B. (1992). Postmodernism comes to program evaluation: A critical review of Guba and Lincoln's fourth generation evaluation. *Evaluation and Program Planning*, *15*(3), 263-270.

Fitz-Gibbon, C. T., & Morris, L. L. (1987). *How to design a program evaluation*. Sage.

Fitzpatrick, J. L., Sanders, J. R., & Worthen, B. R. (2019). *Program Değerlendirme Alternatif Yaklaşımlar ve Uygulama Rehberi* (MK Aydın ve B. Bavlı, Çev. Ed). Ankara: Pegem Akademi.

Gilchrist, R. S. (1974). *Curriculum Development: A Humanized System Approach.*

Gorsuch, G. (2009). Investigating second language learner and future expectancy of second language use for high-stakes program evaluation. *Foreign Language Annals, 42*(3), 505-540.

Guba, E. G., & Lincoln, Y. S. (1989). *Fourth generation evaluation*. Sage.

Guba, E. G., & Lincoln, Y. S. (1994). Competing paradigms in qualitative research. *Handbook of qualitative research*, *2*(163-194), 105.

Hammond, R. L. (1967). *Evaluation at the Local Level*.

Kandemir, A. & Tok, Ş. (2017). İlkokul 2. Sınıf İngilizce Öğretim Programının Katılımcı Odaklı Program Değerlendirme Yaklaşımıyla Değerlendirilmesi. *Milli Eğitim Dergisi, 46* (215), 27-67. Retrieved from https://dergipark.org.tr/en/pub/milliegitim/issue/36134/405892

Karagöl, İ., & Adıgüzel, O. C. (2023). Hammond's Evaluation Model. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 13*(1), 1433-1448.

Karataş, H. (2007). *Yıldız Teknik Üniversitesi Modern Diller Bölümü İngilizce Iı Dersi Öğretim Programının Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerine Göre Bağlam, Girdi, Süreç ve Ürün (Cıpp) Modeli ile Değerlendirilmesi*. Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.

Kayhan, E. (2019). Türkçe Öğretim Programı (2017)'nın (CIPP) Modeline Göre Değerlendirilmesi. *Türkiye Eğitim Dergisi, 4* (1), 48-67. Retrieved from https://dergipark.org.tr/tr/pub/turkegitimdergisi/issue/46280/548711

Köse, E. (2005). 2005 İlköğretim Matematik Programının Eğitsel Eleştiri Modeline Göre Değerlendirilmesi. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, *2*(2), 1-11.

Kumral, O., & Saracaloglu, A. S. (2011). Eğitsel Eleştiri Modeli ile Sınıf Öğretmenliği Meslek Bilgisi Dersleri Programının Değerlendirilmesi. *Education Sciences, 6*(1), 106-118.

Madaus, G. F., Scriven, M. S., D. L., & Tyler, R. W. (1983). A rationale for program evaluation. *Evaluation models: Viewpoints on educational and human services evaluation*, 67-78.

Mager, R. F. (1962). *Preparing instructional objectives*.

Mehta, N., End, C., Kwan, J. C., Bernstein, S., & Law, M. (2022). Adapting medical education during crisis: Student–Faculty partnerships as an enabler of success. *Medical Teacher*, *44*(6), 688-689.

Musal, B. (2002). Program Değerlendirme. *Tıp Eğitimi Dünyası*, *99*(99).

Orhan-Karsak, H. G. (2018). Eğitimde Program Değerlendirme Kapsamında Uzman Yönelimli Değerlendirme Modeli'ne Genel Bir Bakış. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl: 6, Sayı: 66, s. 161-176.

Ornstein, A. C. ve Hunkins, F. P. (1988). *Curriculum: Foundations, Principles and Issues*. USA, N.J.: Prentice-Hall.

Özdemir, S. M. (2009). Eğitimde program değerlendirme ve Türkiye'de eğitim programlarını değerlendirme çalışmalarının incelenmesi (ss. 126-149). *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *6*(2), 126-149.

Parlett, M., & Hamilton, D. (1972). " *Evaluation as Illumination: A New Approach to the Study of Innovatory Programs*". Occasional Paper.

Ross, S. J. (2009). Program evaluation. *The handbook of language teaching*, 756-778.

Sabella, S. A., Anderson, C. A., Scott, K., & Higginbotham, D. (2023). Program Evaluation. *Reimagining Research: Engaging Data, Research, and Program Evaluation in Social Justice Counseling*, 197.

Stake, R. E. (1967). Toward a Technology Fort He Evaluation of Educational Programs. R. Tyler, R. Gagne ve M. Scriven (eds.), *Perspectives of Curriculum Evaluation* (ss. 1-12) İçinde, Chicago: Rand McNally.

Stake, R. E. (1977). The Countenance of Educational Evaluation. A. A. Bellack ve H. M. Kliebard (eds.), *Curriculum and Evaluation* (ss. 372-390) İçinde, Berkeley: CA McCutchan.

Stake, R. E. (2000). Program Evaluation, Particularly Responsive Evaluation. D. L. G. F. Madaus ve T. Kelleghan (eds.), *Evaluation Models* (ss. 341-362) İçinde, Boston: Kluwer Academic Publishers.

Stake, R. E. (2011). Program evaluation particularly responsive evaluation. *Journal of MultiDisciplinary Evaluation*, *7*(15), 180-201.

D. L. (2000). The CIPP model for evaluation. *Evaluation models: Viewpoints on educational and human services evaluation*, 279-317.

Sunay, C., & Taşgın, A. (2020). Ortaöğretim Tc İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Öğretim Programının Eğitsel Eleştiri Modeli Bağlamında Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (41), 315-334.

Şen, E. Ö. & Peker Ünal, D. (2021). Matematik Dersi Öğretim Programının Eisner Eğitsel Eleştiri Modeline Göre Değerlendirilmesi. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18 (2), 605-632. DOI: 10.33711/yyuefd.1029100

Taufik, M., & Firdaus, E. (2021). Saylor, Alexander and Lewis's Curriculum Development Model for Islamic Education in Schools. *Islamic Research*, *4*(2), 91-98.

Tyler, R. W. (1980). A Brief Overview of Program Evaluation. *Journal of Cooperative Education*, *16*(3), 7-15.

Tyler, R. W. (1991). Chapter I: General Statement on Program Evaluation. *Teachers College Record*, *92*(6), 3-17.

Varış, F. (1988). *Eğitimde program geliştirme*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

Vedung, E. (2017). *Public policy and program evaluation*. Routledge.

Wood, B. B. (2001). Stake's Countenance Model: Evaluation an Environmental Education Professional Development Course. *The Journal of Environmental Education, 32*(2), 18-27.

Worthen B R, Sanders J R (1987) *Educational Evaluation: Alternative Approaches and Practical Guidelines.* Longman, New York.

Worthen, B. R., Sanders, J. R., & Fitzpatrick, J. L. (1997). Program evaluation. *Alternative approaches and practical guidelines*, *2*, 42-47.

Yavuzarslan, H., Arslan, A., & Arslan, Ş. (2020). Program Değerlendirmeye Nesilsel Yaklaşım. *Karaelmas Eğitim Bilimleri Dergisi, 8(*2), 359-365.

BÖLÜM **9**

DEĞERLENDİRMEDE NİTEL YÖNTEMLER

Dr. Öğr. Üyesi Metin KUŞ

Öğrenme Çıktıları

1. Nitel paradigmanın dayandığı temel varsayımları açıklar.
2. Nitel paradigmanın dayandığı temel felsefeyi açıklar.
3. Nitel paradigmada kullanılan veri toplama araçlarını analiz eder.
4. Nitel paradigmada kullanılan veri analizi sürecini analiz eder.
5. Nitel paradigmanın geçerlilik, güvenilirlik, araştırmacının rolü ve yanlılık gibi etik boyutlarını analiz eder.
6. En yaygın kullanılan nitel değerlendirme yöntemlerini uygular.

Giriş Soruları

1. Nitel paradigmanın dayandığı temel varsayımlar nelerdir?
2. Nitel paradigmanın dayandığı temel felsefeyi açıklayınız?
3. Nitel paradigmada ne tür veri toplama araçları kullanılmaktadır açıklayınız?
4. Nitel paradigmanın veri analizi süreci nasıldır açıklayınız?
5. Nitel paradigmada geçerlilik, güvenilirlik, araştırmacının rolü ve etik kavramlarını açıklayınız?
6. Nitel paradigmada en yaygın kullanılan yöntemleri açıklayınız?

Giriş

21. yüzyılın başlarına kadar sosyal bilimciler genellikle (zekâ, tutum vb.) doğrudan ölçülemeyeni ölçülebilir hale getirmeye çalıştıklarından dolayı nicel yaklaşımlar egemen paradigma olarak varlığını sürdürmüştür. Bu egemenliğin altında pozitivizm ve determinizm bulunmaktadır. Pozitivist paradigmada, gerçeklik basit olarak kabul edilir. Evrenin işleyişi mekanik olarak görülür ve değişkenlere ait verilere sahipsek geleceği tahmin etmek mümkün olabilir. Evrenin işleyişinde nedensellik ilkesi hakimdir ve nesnellik bir gerekliliktir. Bununla birlikte, değişkenlerin kontrol edilip ölçülebilir hale getirilmesi ve olgular arasında rakamsal ilişkiler kurulması kolay değildir. Bu zorluklar göz önüne alındığında bilim dünyasında, 21. yüzyılın başlarından itibaren nitel yaklaşımlar yükselen paradigmanın resmi olarak öne çıkmaya başlamıştır. Nitel paradigma, genellikle nicel yöntemlerle zor elde edilen daha fazla insan davranışının nedenlerini ve nasıl gerçekleştiğini anlamaya çalışan bir değerlendirme yaklaşımıdır. Nitel paradigmada ana hedef genelleme yapmak değil, araştırmacının olayları ve olguları yakından izlemesi ve katılımcı bir tutum benimsemesidir. Merriam'a göre (2009) nitel paradigma, bireylerin dünyaya ve kendi tecrübelerine yükledikleri anlamla ilgili yaklaşımdır. Nitel değerlendirme, katılımcı gözlem ve örnek olay yöntemlerini kullanarak anlam oluşturma süreçlerini kapsamaktadır (Parkinson & Dislane, 2011). Nitel değerlendirme, gözleme dayalı ve gözlemcilerin gerçek dünyayı nasıl anladıklarını ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Nitel paradigma, doğal ve anlam yüklü yaklaşımları gerçek dünyaya uygular. Nitel araştırmacılar, olguları doğal ortamda gözlemleyerek anlam oluştururlar (Denzin & Lincoln, 2005). Nitel değerlendirmeye dair farklı bakış açılarını incelersek, nitel değerlendirmenin insan davranışlarının kökenlerini ve nasıl gerçekleştiğini açıklamaya odaklandığını, katılımcı gözlem yoluyla gerçek dünyayı anlamlandırmaya çalıştığını söylemek mümkündür. Doğa bilimlerindeki araştırmalar, gözlem ve ölçme esasına dayanmaktadır. Gözlem ve ölçmenin nesnel ve tekrarlanabilir olması, nicel paradigmada temel zorunluluktur. Öte yandan, nitel paradigma genellikle insan davranışlarının kökenlerini ve nasıl gerçekleştiğini daha derinlemesine incelemeye odaklanır. Bireylerin iç dünyası, duyguları ve algıları gibi öznel özelliklerle ilgilenir. Bir olguyu, onun doğal ortamını ve doğal oluşumunu anlatmayı amaçlar. İnsan davranışının ortaya çıktığı sosyal, kültürel ve fiziksel ortamlardaki deneyimleri anlamak için görsel, işitsel ve yazılı metinsel veriler kullanılmaktadır. Nitel değerlendirme en yaygın kullanılan yöntemler: katılımcı gözlem, bireysel ve odak grup görüşmesi ve doküman analizidir. Nitel değerlendirmenin en temel özelliği tümevarımsal ve esnek yapısıdır. Bir diğer önemli özelliği ise açık uçlu ve tümevarımsal sorulardan oluşması ve doğrudan gözlem yapılmasıdır. Nitel paradigmaya göre gerçeklik düşünüldüğünden daha karmaşıktır. Evren mekanik değil halografiktir, gelecek belirsizdir. Bu nedenle olasılıklar bilinse bile kesin

Kaynakça

Akkaş, S. Ö. (2003). *"Giambattista Vico'nun Yeni Bilim Adlı Eserinin Felsefe Tarihindeki Yeri"*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi, Ankara.

Berg, B. L. Lune, H. (2015). *Qualitative Research Methods for the Social Sciences.* New Jersey: Pearson Education.

Bogdan, R. C. Biklen, S.K. (1997). *Qualitative Research for Education*. Boston: Allyn Bacon.

Bryman, A. (2012). *Social Research Methods*. New York: Oxford University Press.

Charmaz, K. (2006). *Grounded theory: A practical guide through qualitative analysis*. Thousand Oaks, CA: Sage.

Corbin, J., & Strauss, A. (2008). *Basics of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory*. Thousand Oaks, CA: Sage.

Creswell, J. W. (2007). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches*. Sage.

Creswell, J. W. (2009). *Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches*. Thousand Oaks: Sage Publication.

Creswell, J. W. (2012). *Educational Research: Planning, Conducting and Evaluating Quantitative and Qualitative Research.* Boston: Pearson.

Denzin, K.N., Lincoln, S.Y. (2005). *Handbook of Qualitative Research.* Thousand Oaks, CA: Sage.

Dey, I. (1993) *Qualitative Data Analysis: A User-Friendly Guide for Social Scientist.* Routledge. Taylor & Francis Group.

Eisner, E. W. (1991). *The Enlightened Eye***.** Newyork: Macmillan Publishing.

Eisner, E. W. (1994). *The Educational Imagination: On the Design and Evaluation of School Programs*. New York: Macmillan Publishing.

Fetterman, D. (2009). *Ethnography: Step-by-step* (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.

Forster, Neil. 1995. The analysis of Company Documentation. Qualitative Methods in Organizational Research: A practical Guide. London: Sage Publications.

Guba, E. G. Lincoln, Y. S. (1994). *Competing Paradigms in Qualitative Research.* Thousand Oaks, CA: Sage

Guest, G., MacQueen, K., & Namey, E. (2012). *Applied thematic analysis*. Thousand Oaks, CA: Sage.

Holcomb, M.. J. (1995). *A Multiple Case Study: Middle School Teachers' Perceptions and Practices of Multicultural Education* (Unpublished doctoral dissertation). Nevada University, Nevada.

Krefting, L. (1991) Rigor in Qualitative Research: The Assessment of Trustworthiness. *The American Journal of Occupational Therapy,* 45(3). 214-222.

Lichtman, M. (2006). *Qualitative Research in Education. A User's Guide*. Thousand Oaks, CA: Sage.

Maxwell, J. A. (2013). *Qualitative Research Design: An Interactive Approach.* Thousand Oaks: Sage Publications

Merriam, S. B. (1998). *Qualitative Research and Case Study Applications in an Education*. San Francisco: Jossey-Bass.

Merriam, S. B. (2009). *Qualitative Research: A Guide to Design and Implementation*. San Francisco: Jossey-Bass.

Moustakas, C. (1994). *Phenomenological research methods*. Thousand Oaks, CA: Sage.

Parkinson, G., Drislane, R. (2011). *Qualitative Research*. In Online Dictionary of the Social Sciences

Patton, M. Q. (1990). *Qualitative Evaluation and Research Methods*. Beverly Hills, CA: Sage.

Patton, M. Q. (2002). Qualitative Evaluation and Research Methods. Newbury Park: Sage.

Saldaña, J. (2014). *The Coding Manual for Qualitative Researchers*. London: Sage Publication.

Smith, J., Flowers, P., & Larkin, M. (2009). *Interpretive phenomenological analysis: Theory, method and research*. Thousand Oaks, CA: Sage.

Stake, R. E. (1995). The Art of Case Study Research. Thousand Oaks, CA: Sage.

Stake, R. E. (2010). *Qualitative Research: Studying How Things Work*. Newyork:The Guilford Press.

Strauss, A.L., & Corbin J. M. (1990). *Basics of Qualitative Research. Grounded Theory Procedures and Techniques*. Sage Publications.

Uşun, S. (2012). *Eğitimde Program Değerlendirme: Süreçler, Yaklaşımlar ve Modeller.* Ankara: Anı Yayıncılık.

Wolcott, H. F. (1994). *Transforming Qualitative Data Description, Analysis and Interpretation.* University of Oregon, Emiritus.

Yıldırım, A.& Şimşek, H. (2013) *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri.* Ankara: Seçkin Yayınevi. 9. Baskı.

Yin, R. (2011). *Case study research: Design and methods*. Thousand Oaks, CA. Sage.

BÖLÜM **10**

DEĞERLENDİRMEDE NİCEL YÖNTEMLER

Prof. Dr. Mehmet KUTLU - Doç. Dr. Celal TAŞKIRAN

Öğrenme Çıktıları

1. Nicel paradigmanın dayandığı temel varsayımları açıklar.
2. Nicel paradigmanın dayandığı temel felsefeyi açıklar.
3. Nicel paradigmada kullanılan veri toplama araçlarını analiz eder.
4. Nicel paradigmada kullanılan veri analizi sürecini analiz eder.
5. Nicel paradigmanın geçerlilik, güvenilirlik, araştırmacının rolü ve yanlılık gibi etik boyutlarını analiz eder.
6. En yaygın kullanılan nicel değerlendirme yöntemlerini uygular.

Giriş Soruları

1. Nicel paradigmanın dayandığı temel varsayımlar nelerdir?
2. Nicel paradigmanın dayandığı temel felsefeyi açıklayınız?
3. Nicel paradigmada ne tür veri toplama araçları kullanılmaktadır açıklayınız?
4. Nicel paradigmanın veri analizi süreci nasıldır açıklayınız?
5. Nicel paradigmada geçerlilik, güvenilirlik, araştırmacının rolü ve etik kavramlarını açıklayınız?
6. Nicel paradigmada en yaygın kullanılan yöntemleri açıklayınız?

Giriş

Nicel paradigma, sosyal ve fiziksel dünyanın aynı yöntemle incelenebileceğini savunarak, bu nedenle sosyal olguların doğa bilimlerinde kullanılan yöntemle incelenmesi gerektiğini ileri süren pozitivist yaklaşıma dayanır. Nicel paradigma, sayısal verilerin istatistiksel analizleri aracılığıyla sosyal olguları inceleyen ve bu olgular arasındaki neden-sonuç ilişkilerini belirleyerek sosyal düzenin yasalarını keşfetmeyi amaçlayan araştırmalardır. Başka bir deyişle, önceden oluşturulan hipotezleri test etmek amacıyla geniş örneklem gruplarından nicel veri toplayan, bu verileri istatistiksel olarak çözümleyen ve sonuçlarını genelleme amacı taşıyan araştırmalardır. Nicel veriler, laboratuvar ortamında gerçekleştirilen deneylerden veya gözlemlerden elde edilebileceği gibi, alan araştırmalarında yapılan gözlemler, anketler veya yapılandırılmış görüşmeler yoluyla da elde edilebilirler. Nicel değerlendirme yöntemleri, bilimsel bir yaklaşımı temsil eder ve verilerin sayısal olarak toplanması, analiz edilmesi ve yorumlanması sürecini içerir. Bu yöntemler, araştırmacılara nesnel veriler elde etme ve sonuçları istatistiksel olarak çözümleme fırsatı sunar. Nicel paradigma, birçok farklı disiplinde, sosyal bilimlerden doğa bilimlerine kadar, geniş bir yelpazede kullanılır. Bu yöntemler, ilişkileri incelemek, neden-sonuç ilişkilerini anlamak, tahminlerde bulunmak ve hipotezleri test etmek için önemlidir (Creswell, 2012). Nicel paradigmanın amacı, hipotezleri sınayarak sosyal olgular arasındaki nedensellik ilişkilerini açıklamak, bulgularını genellemek, böylece sosyal yaşamı düzenleyen kültürden ve zamandan bağımsız sosyal kanunları ortaya koymak, sosyal olgu ve olaylar hakkında tahminlerde bulunmayı mümkün kılmaktır. Bu bölümde nicel paradigmaya ilişkin genel bir giriş yapıldıktan sonra sırasıyla; nicel paradigmanın dayandığı temel varsayımlar, temel felsefe, veri toplama araçları, veri analizi süreci, geçerlik ve güvenirlik, araştırmacının rolü ve en yaygın kullanılan nicel değerlendirme yöntemleri ele alınacaktır.

Nicel Paradigmanın Dayandığı Temel Varsayımlar

Nicel paradigma perspektifine göre, gerçeklik nesnel bir şekildedir. Hem fiziksel hem de sosyal gerçekler, bireylerin kişisel bakış açısından ve bilincinden bağımsız olarak varlığını sürdürür. Gerçeklik, kültür veya zaman dilimine bağlı olarak değişmez, evrensel bir nitelik taşır ve keşfedilmeyi bekler. Araştırmacı, olaylar ve olgular üzerine dışsal bir gözle bakar ve nesnel bir tutum benimser. Değişkenler net bir şekilde tanımlanabilir ve bu değişkenler arasındaki ilişkiler ölçülebilir. Nicel Paradigmanın ana hedefi genelleme yapmaktır. Değişkenler arasındaki nedensel ilişkileri etkileyebilecek çevresel koşulların kontrol altına alınması son derece kritiktir. Olguların kontrol edilebilir bir ortamda incelenmesi, hipotezlerde

Kaynakça

American Psychological Association, & National Council on Measurement in Education. (2014). Standards for Educational and Psychological Testing. American Educational Research Association.

Anastasi, A., & Urbina, S. (1997*). Psychological Testing.* Pearson.

Babbie, E. R. (2016). *The Practice of Social Research* (14th ed.). Boston: Cengage Learning.

Balcı, A. (2013). *Sosyal bilimlerde araştırma: Yöntem, teknik ve ilkeler*. Ankara: Pegem.

Borenstein, M., Hedges, L. V., Higgins, J. P., & Rothstein, H. R. (2010). A basic introduction to and models for meta-analysis. *Research synthesis methods,* 1(2), 97-111.

Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., Demirel, F. (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Yayıncılık.

Creswell, J. W. (2012). *Educational Research: Planning, Conducting and Evaluating Quantitative and Qualitative Research.* Boston: Pearson

DeVellis, R. F. (2016). *Scale Development: Theory and Applications*. Sage Publications

Dillman, D. A., Smyth, J. D., & Christian, L. M. (2014). *Internet, phone, mail, and mixed mode surveys: The tailored design method* (4th ed.). John Wiley & Sons Inc.

Erkuş, A. (2005). *Bilimsel Araştırma Sarmalı*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Fowler F.J. (2013). *Survey Research Methods*. Sage Publications.

Fraenkel, J. R., Wallen, N. E., & Hyun, H. H. (2012). *How to desIgn and evaluate research In educatIon* (8th ed.). New York: Mc Graw HIll.

Field, A. (2018). *Discovering Statistics Using IBM SPSS Statistics* (5th ed.). Sage Publications.

Garip, S. (2023). Sosyal Bilimlerde Nicel Araştırma Geleneği Üzerine Kuramsal Bir İnceleme. *International Journal of Social Science Research*, 12(1), 1 19.

https://dergipark.org.tr/tr/pub/ijssresearch

Gürbüz, S.& Şahin, E. (2018). *Sosyal Bilimlerde araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Groves, R. M., Fowler Jr, F. J., Couper, M. P., Lepkowski, J.

M., Singer, E., & Tourangeau, R. (2009). *Survey Methodology*. John Wiley & Sons.

Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2018). *Multivariate Data Analysis* (8th ed.). Cengage Learning.

Neuman, W. L. & Robson, K. (2014). *Basics of social research*. Toronto: Pearson Canada.

Nunnally, J. C., & Bernstein, I. H. (1994). *Psychometric Theory*. McGraw-Hill Education.

Özgüven, İ.E. (1994). *Psikolojik Testler*. Ankara: Yeni Doğuş Matbaası.

Peca, K. (2000). *Positivism in Education: Philosophical, Research and Organizational Assumption*. U.S. Department of Education.

Sağlam, M. ve Yüksel, İ. (2007). Program Değerlendirmede Meta- Analiz ve Meta- Değerlendirme Yöntemleri. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimleri Dergisi*, 18, 175-188.

Shadish, W. R., Cook, T. D., & Campbell, D. T. (2002). *Experimental and quasi-experimental designs for generalized causal inference.* .

Uşun, S. (2012). *Eğitimde Program Değerlendirme, Süreçler Yaklaşımlar ve Modeller*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Yıldırım, A.& Şimşek, H. (2013) *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri.* Ankara: Seçkin Yayınevi. 9. Baskı.

BÖLÜM **11**

UZAKTAN EĞİTİMDE DEĞERLENDİRME

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Kemal AYDIN - Yasemin SERBEST

Öğrenme Çıktıları

1. Uzaktan eğitimle ilgili temel kavramları tanımlar.
2. Uzaktan eğitim uygulamalarının dünyadaki gelişimini açıklar.
3. Uzaktan eğitimin kuramsal temellerine ilişkin kuramları sınıflandırır.
4. Uzaktan eğitimde değerlendirme çalışmalarının mevcut durumunu açıklar.
5. Çevrimiçi Öğrenmeye Yönelik Bütünleştirici Öğrenme Tasarımı Çerçevesi Modelini açıklar.

Giriş Soruları

1. Uzaktan eğitim nedir?
2. Uzaktan eğitimin dünyada ilk uygulaması nasıl yapılmıştır?
3. Uzaktan eğitimin gelişim evreleri nelerdir?
4. Uzaktan eğitim uygulamaları hangi pedagojik yaklaşımlara dayanmaktadır?
5. Çevrimiçi Öğrenmeye Yönelik Bütünleştirici Öğrenme Tasarımı Çerçevesi Modelinin üç temel aşaması nedir?

Giriş

Bilgi çağı ve hızla gelişen bilgi işlem teknolojileri, insanları ve toplumsal yaşamı derinden etkilemektedir. Teknolojik gelişmeler, toplumsal yaşamla birlikte birçok hizmet sektörü üzerinde de etkilidir. Bu sektörlerin en başında teknolojik gelişmelerden doğrudan etkilenen eğitim sektörü gelmektedir. Bu bağlamda bakıldığında eğitim sektörüne teknolojinin entegre edilmesi 2020 yılında yaşanan pandemi sürecinde uygulanan uzaktan eğitim faaliyetleriyle ivme kazanmıştır. Yaşanan pandemi süreciyle ülkemizde hemen her kademede eğitim-öğretim faaliyetleri uzunca bir süre uzaktan eğitim uygulamalarıyla sürdürülmüştür. Ancak yaşanan süreçte uzaktan eğitim kavramının tanımlanması ve kapsamı noktasında bir karışıklık olduğu görülmektedir. *Dijital eğitim, senkron/asenkron eğitim ve çevrim içi öğrenme/e-öğrenme, mektupla eğitim, acil uzaktan eğitim* gibi kavramlar çoğunlukla karıştırılan ve birbiri yerine kullanılan kavramlardır. Bu nedenle bu bölümde öncelikle bu kavramlar açıklanacak ardından uzaktan eğitimin tarihsel gelişimine, uzaktan eğitimin kuramsal temellerine, uzaktan eğitim ve değerlendirme araştırmalarının [performans analizi (yıllara, yazarlara, ülkelere, dergilere ve kuruluşlara göre dağılımı) ve etki analizi (en etkili yazar, en etkili yayın ve araştırma trendlerine göre dağılımı)] dağılımına değinilecektir. Son olarak da uzaktan eğitimde değerlendirme süreçleriyle ilgili bir model önerisi sunulacaktır.

Uzaktan Eğitime Kavramsal Bir Bakış

Günümüzde teknolojik gelişmelerin etkisiyle eğitime ve eğitim kurumlarına olan bakış açısı değişmektedir. Bilgisayar, internet ve diğer bilişim sistemlerinde yaşanan önemli gelişmeler eğitim kurumlarının toplumda süregelen sabit rolünü dönüştürmüştür. Özellikle toplumsal yaşamı ve eğitim sektörünü derinden etkileyen COVID-19 salgın süreciyle birlikte eğitimde zaman ve mekân sınırları anlayışı çok farklı bir bakış açısı kazanmıştır. Pandemi süreciyle yaşanan gelişmelerle ulusal ve uluslararası düzeyde her kademede uzaktan eğitim zorunlu hale gelmiştir.

Uzaktan eğitim konusunda yapılan çalışmalar incelendiğinde farklı tanımların olduğu görülmekle beraber bazı temel ortak noktaların olduğu görülmektedir. Bu bağlamda Holmberg (1989), uzaktan eğitimi bir mekân içerisinde öğreticilerin sürekli olarak öğrenenleri gözetim altında tutmadığı, öğretimi sağlayan kurumun sunduğu planlama, rehberlik ve öğretim faaliyetlerinden yararlanmaya dayalı bir eğitim -öğretim uygulaması olarak tanımlamıştır. Bir başka tanımda Moore ve Kearsly (1996) uzaktan eğitimi; özel organizasyonların ve uygulamaların yapılmasının yanı sıra, ayrıca özel bir ders planı ve özel öğretme teknikleri olan, elektronik olan/olmayan sistemlerin kullanıldığı, alışılmışın dışında iletişim yöntemleri olan normal öğretme/öğrenme faaliyetlerini farklı ortamlarda sunan

Kaynakça

Anderson, T., ve Dron, J. (2011). Three generations of distance education pedagogy. International Review of Research in Open ve Distance Learning, 12(3).

Aslan, Ö. (2006). Öğrenmenin yeni yolu: E-öğrenme. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* 16(2), 121-131.

Aytaç, Tufan (2000), "Geleceğin öğrenme biçimi: e-öğrenme", *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi*.

Barut Tuğtekin, E. (2022). Açık ve Uzaktan Öğrenme Kuramlarının Öğrenenler, Öğrenme Ortamları ve Etkileşim Açısından İncelenmesi. *Eğitim Bilim ve Araştırma Dergisi*, *3*(1), 118-137. https://doi.org/10.54637/ebad.1059890

Bozkurt, A. (2016). *Bağlantıcı kitlesel açık çevrimiçi derslerde etkileşim örüntüleri ve öğreten-öğrenen rollerinin belirlenmesi*. Doktora Tezi. Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uzaktan Eğitim Anabilim Dalı. Eskişehir.

Bozkurt, A. (2017). Türkiye'de uzaktan eğitimin dünü, bugünü ve yarını. *Açık öğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 85-124.

Bozkurt, A., Hamutoğlu, N. B., LiMan Kaban, A., Taşçi, G., & Aykul, M. (2021). Dijital bilgi çağı: Dijital toplum, dijital dönüşüm, dijital eğitim ve dijital yeterlilikler. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, *7*(2), 35-63. https://doi.org/10.51948/auad.911584

Çoban, S., (2012). Uzaktan ve teknoloji destekli eğitimin gelişimi. *Retrieved*, 2013.

Dabbagh, N., & Bannan-Ritland, B. (2005). *Online learning: Concepts, strategies, and application*. New Jersey: Pearson Education, Inc.

Driscoll, M. (2000). *Psychology of Learning for Instruction.* Needham Heights, MA, Allyn & Bacon.

Duran, N., Önal, A., Kurtuluş, C. (2006). E-öğrenme ve kurumsal eğitimde yeni yaklaşım öğrenim yönetim sistemleri, Bilgi Teknolojileri Kongresi IV, Akademik Bilişim, Bildiriler Kitabı, 97-101.

Elitaş, T. (2017). Uzaktan Eğitim Lisans Sürecinde Yeni İletişim Teknolojileri: Atatürk Üniversitesi Uzaktan Eğitim Merkezi. *Yayımlanmamış Doktora Tezi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi. SBE.

Holmberg, B. (1989). Theory and practice of distance education. Londra ve New York: Routledge.

İşman, A. (2003). *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme* (1.b.). Ankara: Değişim Yayınları.

Kantar, M., İbili, E., Bayram, F., Hakkâri, F., & Doğan, M. (2008). Uzaktan eğitim yönetim sistemlerinde yazılım ve içerik oluşturma, *II. Uluslararası Gelecek İçin Öğrenme Alanında Yenilikler Konferansı*, İstanbul.

Kaya Z. (2002). *Uzaktan eğitim*, Pegem Yayınları, 1. Baskı, Mayıs.

Kırık, A. M. (2014). Uzaktan Eğitimin Tarihsel Gelişimi ve Türkiye'deki Durumu. *Marmara İletişim Dergisi*. 21,73-94.

Moore, M. G., Kearsly, G. (1996). *Distance Education A systems View.* Belmont, C. A. Wadsworth Publishing Company.

Serbest, Y., Aydın, M. K., & Kuş, M. (2023). Üniversite dijital eğitim ortamını değerlendirme ölçeği (ÜDEODÖ): uyarlama, geçerlilik ve güvenirlik çalışması. Journal of Computer and Education Research, (21), 129-161. https://doi.org/10.18009/jcer.1218275

Sezgin, S. (2021). Acil Uzaktan Eğitim Sürecinin Analizi: Öne Çıkan Kavramlar,Sorunlar ve Çıkarılan Dersler. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 21*(1), 273-296.

Siemens, G. (2005). Connectivism: a learning theory for the digital age. International Journal of Instructional Technology ve Distance Learning, 2(1), 1-8.

Toker Gökçe, A. (2008). Küreselleşme sürecinde uzaktan eğitim, *D.Ü.Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11, 1-12.

Türk Dil Kurumu. (2023). https://sozluk.gov.tr/. Erişim Tarihi: 22.09.2023

United States Distance Learning Association (USDLA). (2004). https://usdla.org/. Erişim Tarihi: 25.09.2023

Uşun, S. (2006). *Uzaktan Eğitim*. (1.baskı) Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Uşun, S. (2006). Uzaktan eğitim. Ankara: Nobel.

EĞİTİME GİRİŞ

Editör

Doç. Dr. Etem YEŞİLYURT

...Geleceğin Fikirleri...

EĞİTİME GİRİŞ

Editör: Etem YEŞİLYURT

Yazarlar

Ahmet KAYA - İsmail SEÇER - Adem BAYAR - Cemal AKÜZÜM - Emine GÜMÜŞ - Etem YEŞİLYURT
Ferhat BAHÇECİ - İsa YILDIRIM - Emel BAYRAK ÖZMUTLU - Mehtap SARAÇOĞLU - Rafet AYDIN
Zübeyde YARAŞ - Aziz TEKE - Fatmanur ÇİMEN - Memiş ULUDAĞ

ISBN: 978-625-8499-46-9

Copyright © Vizetek

Özgün bilimsel eser niteliğindeki bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi'ne aittir. Vizetek Yayıncılık'ın izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Sayın okuyucularımız, bandrolsüz yayınları satın almamanızı diliyoruz.

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

Yayın Koordinatörü: Ferit RESULOĞULLARI

Kapak Tasarımı & Mizanpaj: Sadık HANGÜL

1. Baskı: Ankara|Eylül, 2022

2. Baskı: Ankara|Ekim, 2022

3. Baskı: Ankara|Eylül, 2023

4. Baskı: Ankara|Ekim, 2023

vizetek

Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA

Tel.: (0312) 482 00 11

Web: www.vizetek.com.tr

E-mail: vizetekyayincilik@gmail.com

Yayıncı Sertifika No: 41575

Baskı: Vadi Grafik Tasarım ve Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420. Cad. No: 58/1 Yenimahalle/ANKARA,
Tel: 0 312 395 85 71

Matbaa Sertifika No: 47479

EĞİTİME GİRİŞ

Editör

Doç. Dr. Etem YEŞİLYURT

Yazarlar

Prof. Dr. Adem BAYAR
Prof. Dr. Ahmet KAYA
Prof. Dr. Cemal AKÜZÜM
Prof. Dr. İsmail SEÇER
Doç. Dr. Emine GÜMÜŞ
Doç. Dr. Etem YEŞİLYURT
Doç. Dr. Ferhat BAHÇECİ
Doç. Dr. İsa YILDIRIM
Doç. Dr. Zübeyde YARAŞ
Dr. Öğr. Üyesi Aziz TEKE
Dr. Öğr. Üyesi Emel BAYRAK ÖZMUTLU
Dr. Öğr. Üyesi Mehtap SARAÇOĞLU
Dr. Öğr. Üyesi Rafet AYDIN
Uzman Fatmanur ÇİMEN
Uzman Memiş ULUDAĞ

Not: *Unvan ve alfabetik sıraya göre listelenmiştir.*

vizetek

Editör: Doç. Dr. Etem YEŞİLYURT – *Akdeniz Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-7340-7536

Bölüm 1: **Eğitim Biliminin Temel Kavramları**

Doç. Dr. Etem YEŞİLYURT – *Akdeniz Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-7340-7536

Bölüm 2: **Eğitimin Tarihsel Temelleri**

Dr. Öğr. Üyesi Rafet AYDIN – *Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-7613-3798

Uzman Memiş ULUDAĞ - *Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-7597-4905

Bölüm 3: **Eğitimin Felsefi Temelleri**

Doç. Dr. Etem YEŞİLYURT – *Akdeniz Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-7340-7536

Bölüm 4: **Eğitimin Sosyal Temelleri**

Prof. Dr. Adem BAYAR – *Amasya Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-8693-9523

Bölüm 5: **Eğitimin Psikolojik Temelleri**

Uzman Fatmanur ÇİMEN – *Atatürk Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0001-6068-430X

Prof. Dr. İsmail SEÇER – *Atatürk Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0003-0932-1903

Bölüm 6: **Eğitimin Ekonomik Temelleri**

Prof. Dr. Ahmet KAYA – *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0001-8899-9178

Bölüm 7: **Eğitimin Politik Temelleri**

Doç. Dr. Zübeyde YARAŞ – *Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0001-6510-2655

Bölüm 8: **Eğitimin Hukuksal Temelleri**

Prof. Dr. Cemal AKÜZÜM – *Dicle Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0001-8011-6027

Dr. Öğr. Üyesi Mehtap SARAÇOĞLU – *Siirt Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-2460-9529

Bölümler ve Yazarlar

Bölüm 9: **Eğitimin Teknolojik Temelleri**
Doç. Dr. Ferhat BAHÇECİ – *Fırat Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0001-6363-4121

Bölüm 10: **Eğitimin Bilimsel Temelleri**
Dr. Öğr. Üyesi Emel BAYRAK ÖZMUTLU – *Ordu Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-1222-3557

Bölüm 11: **Türk Eğitim Sisteminin Örgüt ve Yönetim Yapısı**
Doç. Dr. İsa YILDIRIM – *Atatürk Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0003-0365-3480

Bölüm 12: **Bir Meslek Olarak Öğretmenlik**
Doç. Dr. Emine GÜMÜŞ – *Maltepe Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0003-0973-0600

Bölüm 13: **Eğitimde Yeni Yönelimler ve Uygulamalar**
Dr. Öğr. Üyesi Aziz TEKE – *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0003-4026-9015

"Eğitimdir ki bir milleti ya hür, bağımsız, şanlı, yüksek bir topluluk hâlinde yaşatır ya da esaret ve sefalete terk eder."

Gazi M. K. ATATÜRK

Bu kitap; bu toprakları "vatan" yapan, bu toprakların "vatan" olarak kalmasını sağlayan şehit ve gazilerimiz ile kendilerini tüketerek geleceğimizin teminatı olan çocuklarımıza ışık veren şehit öğretmenlerimize hüzün, rahmet, şükran ve saygıyla ithaf edilmiştir…

ÖN SÖZ

Siz, geçmişi insanlık tarihi kadar eski, önemi ve işlevi ise her geçen dönem daha da artan bir meslek olan "öğretmenlik mesleğini" seçtiniz ve bu mesleğe ilk adımınızı attınız. Eğitim sisteminin temel paydaşları olan öğretim programları, ders kitapları, okul yöneticileri, veliler, öğrenciler ve bir okulun fiziki imkânları ne kadar iyi ve yeterli olursa olsun eğitim sisteminin niteliği öğretmenin niteliğiyle, öğretmenin niteliği ise onun nitelikli hizmet öncesi eğitim sürecini yaşamasıyla doğrudan ve yakından ilgidir.

Bu süreçte göreceğiniz dersleri "genel kültür ve yetenek dersleri", "alan bilgisi dersleri" ve "öğretmenlik meslek bilgisi dersleri" şeklinde üç grupta ele almak mümkündür. Hizmet öncesi öğretmen eğitim sürecini yaşamaya başlayan siz değerli meslektaş adaylarımız, öğretmenlik meslek bilgisi derslerinden elde edeceği davranış değişikliği ve kazanımlarla "öğretmen" sıfatını kazanacak, "öğretmen gömleğini" giyinecek, "öğretmen" unvanıyla atanmak için pedagojik ve akademik yeterliğe sahip olacaksınız.

Öğretmenlik meslek bilgisi dersleri nasıl, ne şekilde öğrencinin gelişim dönemi ve özelliklerini dikkate alalım; davranışları ölçelim ve değerlendirelim; okulu ve sınıfı yönetelim; öğrenme ve öğretme model, yaklaşım, strateji, ilke, yöntem ve tekniği kullanalım; öğretim programı geliştirelim, kısaca nasıl, ne şekilde öğrenelim ve öğretelim sorusunun cevabı olan davranışları sizlere kazandırmaktadır. Bu derslerden biri de "Eğitime Giriş" dersidir. Dersin adıyla aynı adı taşıyan bu kitap bir yandan eğitimle ilgili temel kavramları kazanmanıza yardımcı olurken diğer yandan da öğretmenlik meslek bilgisi derslerinin temelini oluşturmaktadır.

Bu kitap, farklı üniversitelerde görev yapan, yazdıkları bölümlerin alan uzmanı olan bir ekibin iş birliği ve özverili çalışmasıyla hazırlanmıştır. Bu nedenle kıymetli meslektaşlarımı yürekten kutlar her birine, kitabın basımını ve dağıtımını üstelenen Vizetek Yayınevi'ne teşekkür ederim. Eğitime Giriş kitabımızın siz değerli meslektaş adaylarımıza, meslektaşlarımıza ve eğitim alanına katkı sunmasını temenni ederim.

Sevgi ve saygılarımla…

Doç. Dr. Etem YEŞİLYURT

Antalya, Eylül 2022

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ xi

BÖLÜM 1
Eğitim Biliminin Temel Kavramları 1
Doç. Dr. Etem YEŞİLYURT

BÖLÜM 2
Eğitimin Tarihsel Temelleri 33
Dr. Öğr. Üyesi Rafet AYDIN
Uzman Memiş ULUDAĞ

BÖLÜM 3
Eğitimin Felsefi Temelleri 67
Doç. Dr. Etem YEŞİLYURT

BÖLÜM 4
Eğitimin Sosyal Temelleri 89
Prof. Dr. Adem BAYAR

BÖLÜM 5
Eğitimin Psikolojik Temelleri 117
Uzman Fatmanur ÇİMEN
Prof. Dr. İsmail SEÇER

BÖLÜM 6
Eğitimin Ekonomik Temelleri 151
Prof. Dr. Ahmet KAYA

BÖLÜM 7
Eğitimin Politik Temelleri 175
Doç. Dr. Zübeyde YARAŞ

BÖLÜM 8
Eğitimin Hukuksal Temelleri 199
Prof. Dr. Cemal AKÜZÜM
Dr. Öğr. Üyesi Mehtap SARAÇOĞLU

BÖLÜM 9
Eğitimin Teknolojik Temelleri 229
Doç. Dr. Ferhat BAHÇECİ

BÖLÜM 10
Eğitimin Bilimsel Temelleri 261
Dr. Öğr. Üyesi Emel BAYRAK ÖZMUTLU

BÖLÜM 11
Türk Eğitim Sisteminin Örgüt ve Yönetim Yapısı.....291
Doç. Dr. İsa YILDIRIM
BÖLÜM 12
Bir Meslek Olarak Öğretmenlik 323
Doç. Dr. Emine GÜMÜŞ
BÖLÜM 13
Eğitimde Yeni Yönelimler ve Uygulamalar 353
Dr. Öğr. Üyesi Aziz TEKE

Bölüm 1

Eğitim Biliminin Temel Kavramları

Doç. Dr. Etem YEŞİLYURT

- Prof. Dr. Selahattin Turan
- Hazırlık Soruları
- Köken Açısından Eğitim
- Tanım ve Tanımın Açılımı Açısından Eğitim
- Türü ve Hiyerarşik Yapısı Açısından Eğitim
- Temel Kavramlar Açısından Eğitim
- Sistem Yaklaşımı Açısından Eğitim
- Yönetim Açısından Eğitim
- Program Açısından Eğitim
- Özet
- Değerlendirme Soruları
- Uygulamalar
- Kaynak Önerileri
- Kaynakça

"Geleceğin güvencesi sağlam temellere dayalı bir eğitime, eğitim ise öğretmene dayalıdır."

Gazi M. K. Atatürk

Prof. Dr. Selahattin TURAN

Prof. Dr. Selahattin Turan

Lisans eğitimini, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesinde, Eğitim Yönetimi ve Politikaları alanında; yüksek lisans ve doktora çalışmalarını, ABD'de Ohio Üniversitesi - Gladys W. and David H. Patton Eğitim Fakültesinde, Uygulamalı Davranış Bilimleri ve Eğitimde Liderlik alanında tamamladı. Harvard Üniversitesi Eğitim Fakültesi Mesleki Eğitim Programları Okul Hukukunda Yeni Gelişmeler Enstitüsü; Dünya Bankası tarafından desteklenen ve Orta Doğu Teknik Üniversitesi Eğitim Fakültesinde düzenlenen Bilişim Teknolojileri Eğiticilerin Eğitimi sertifika programlarına katıldı. 2004-2006 yılları arasında, Amerikan Eğitim Araştırmaları Derneği Yönetim, Liderlik ve Organizasyon Bölümünün Uluslararası Komite ve 2003-2007 yılları arasında Uluslararası Eğitim Planlaması Derneği›nin başkan yardımcılığı ve başkanlığını yürütmüştür. 2010-2012 yılları arasında Ekonomik İşbirliği Teşkilatı Eğitim Enstitüsü Kurucu başkanlığını, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi dekanlığını, Eğitim Fakülteleri Dekanlar Konseyi başkanlığını ve Öğretmen Yetiştirme Çalışma Grubu üyelikleri gibi birçok akademik ve idari görevlerde bulundu. Sn. Turan, birçok ulusal, uluslararası yayınevleri ve dergilerde editörlük, hakemlik yapmakta olup şimdiye kadar yayımlamış olduğu 135 bildirisi; 15 kitabı; çeviri ve telif eserleri dâhil 40 kitap bölümü ve 65 makalesi bulunmaktadır. Sn. Turan, şimdiye kadar 65 lisansüstü tez danışmalığı yapmıştır; Google Akademik ve açık kaynak verilerine göre akademik çalışmalarına 8500'den fazla atıf yapılmıştır. Halen Bursa Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümünde öğretim üyesi olarak görevine devam etmektedir.

Kaynak: *Prof. Dr. Selahattin Turan, https://avesis.uludag.edu.tr/selahattint, Erişim Tarihi: 26.03.2022. Sn. Turan'ın da oluru alınarak bölüm yazarı tarafından hazırlanmıştır.*

Hazırlık Soruları

1. "2022-2023 Eğitim-Öğretim Yılı" ifadesinde yer alan "eğitim" ve "öğretim" kavramları neyi vurguluyor, anlatıyor, açıklıyor?
2. Eğitimin belirli bir yeri, zamanı, mekânı, planı, programı vb. var mıdır, gerekli midir, neden?
3. Kime eğitimli insan denir ve bu insan hangi özelliklere sahiptir?
4. Öğrencinin herhangi bir dersin içeriğini tam öğrenememesinin nedenleri nelerdir?
5. Noktalama işaretlerini Türkçe öğretmeni, açıları matematik öğretmeni öğretmektedir. Peki, ahlâklı ve şahsiyetli birey olması için saygı, sevgi, hoşgörü, paylaşım, etik, empati gibi değerleri öğrencilere kazandırmak hangi öğretmenin veya kimlerin görevidir?
6. Saat, telefon, ev, otomobil vb. nesneler değiştirilebilir, davranış değiştirilebilir mi?
7. "Beşikten mezara kadar eğitim" sözü neyi ifade eder ve bu sözün önemi nedir?
8. Okulunuzda özel eğitim veya kaynaştırma eğitimi alan öğrenci var mıydı, ne hissettiniz?
9. Türkiye'de taşımalı ve birleştirilmiş okul ve bu okullardaki öğrenci sayısı kaç olabilir?
10. "Eğitim" ile ilgili olan kavramlar ve paydaşlar nelerdir?
11. Fabrikalar ile okulların işleyişi arasında benzerlik ve farklılık var mıdır?
12. Para, zaman, maç vb. yönetilir; sınıf, okul ve eğitim yönetilebilir mi?
13. Daha önce gidilmeyen bir yere araçla giderken yol haritası, navigasyon, Google harita vb. kullanılır, neden? Peki, eğitim sisteminde ve sürecinde yol gösterici ögeler ne olabilir?
14. Okul öncesi öğretim kademesinden bugüne kadar olan öğrenme-öğretme sürecinizi genel olarak göz önüne aldığınızda "Ben öğretmen olsaydım şöyle davranırdım" ya da "Ben öğretmen olsaydım ben de aynı şekilde davranırdım." dediğiniz ve doğru-yanlış, iyi-kötü, haklı-haksız vb. bakımdan karşılaştığınız durum/örnek olay vb. varsa yorumlar mısınız?

KÖKEN AÇISINDAN EĞİTİM

Eğitimin Latince Kökeni

İngilizcede "*education"* sözcüğünün karşılığı olan "eğitim" sözcüğü Latince "educare" ve "educere" kelimelerinden türetilmiştir. Bu iki kavramın, Billington (2021) tarafından yapılan açıklamasına aşağıda yer verilmiştir.

Educare

Öğrenmekte olan birini belirli bir beceriyle donatmak anlamına gelir. Söz konusu bu beceri, genellikle fiziksel bir beceridir: bir mühendisin ya da cerrahın, teknisyen ya da sıvacının el becerisi; dansçı ya da futbolcunun ayak becerisi gibi. Ancak "eğitim" için hesap kitap, mantık ya da dilbilimsel analiz gibi becerilere de sahip olmak gerekmektedir. Bu örnekler "educare" yaklaşımının genelde belirli bir zanaat ya da meslekle ilintilendirildiğini göstermektedir. Yani bir kişi muhasebeci, sistem analisti, sıhhi tesisatçı, alet yapımcısı, hemşire vb. olarak "eğitilecektir." Bu yaklaşım, öğrencileri hali hazırda mevcut bir sistemin içerisine yerleştirme bağlıdır. Konuyla ilgili sertifika, diploma ya da derece formunda yazılı/resmî bir niteliğe/sonuca ulaşmak genel/temel amaçtır. Öğrenci, bu gömleği giymek için yıllarını formal eğitime harcar. Eğitime "educare" yaklaşımının iki önemli sonucu bulunmaktadır. Bunlar:

- Okullarda öğretilen konulara duyulan itibar, büyük ölçüde devletin ya da toplumun ihtiyaçları tarafından belirlenir. Öğretmenin ve öğrencinin birincil motivasyon kaynağı, o konunun bilgisinin öğrenene belirli bir işi yapabilecek biçimde nitelik kazandırmasıdır. Bu durum, iş bulma fırsatının yüksek olduğu alanlara ve bu alanlardaki becerilerin kazanımına yüksek önceliğin verilmesini doğurur. Bu yaklaşımda eğitim, devletin ekonomi politikasının bir parçası; eğitime iştirak edenler de devletin hizmetkârı olarak görülür.
- Eğitimde (tedrisatta) bir konunun/alanın "önemli" olarak değerlendirilmesi, onun "faydalı" olmasıyla ilişkilendirir. Örneğin, Matematik öğrenmeye değer derstir. Çünkü bu alanda beceri sahibi olan insanlara geniş bir iş yelpazesinde sürekli ihtiyaç vardır. Ancak örneğin, Güzel Sanatlar, ilginç ve dar bir iş yelpazesinde önemli olsa da çalışma sahasında doğrudan uygulaması bulunmadığından öncelikler listesinde ikinci sıradadır.

Educere

Bu kavramın farklı anlamları vardır. Baş olan "e" ve "ex"in "x" harfinin dönüştürülmüş halidir ve "dışarı", "-den", "-dan" anlamına gelir. Örneğin,

KAYNAKÇA

Açıkalın, A. (1995). 2020 yılında benim okulum. *Kuram ve Uygul*amada *Eğitim Yönetimi,* l(l), 7-21.

Açıkalın, A. (1998). *Toplumsal, kurumsal ve teknik yönleriyle okul yöneticiliği.* Ankara: Pegem Yayıncılık.

Aker, G. (2014). *Öğretmen adaylarının kaynaştırma eğitimi hakkındaki tutumları.* Yüksek lisans tezi, Trakya Üniversitesi: Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Akyüz, Y. (2014). *Türk eğitim tarihi.* Ankara: Pegem Akademi.

Altıntaş, M. E. (2018). Yüksek din öğretiminde karma ya da tek cinsiyete dayalı eğitim üzerine nitel bir araştırma. *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 17(34), 373-406.

Altunçekiç, A. (2021). Uzaktan eğitim: Öğrenci, öğretmen, teknoloji, kurum ve pedagoji. *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi,* 22(1), 417- 443.

Bakırcıoğlu, R. (2012). *Ansiklopedik eğitim ve psikoloji sözlüğü.* Ankara: Anı Yayıncılık.

Bakioğlu, A. & Can, E. (2014). *Uzaktan eğitimde kalite ve akreditasyon.* Ankara: Vize Yayıncılık.

Balyemez, S. (2019). Eğit-, eğitim kelimelerinin yapısı ve Türkiye Türkçesine girme süreci. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi,* (47), 41-52.

Banar, K. & Fırat, M. (2015). *Bütüncül bir bakıştan açık ve uzaktan eğitim: Türkiye özeli.* Ankara: Yeğitek Uzaktan Eğitim Özel Sayısı, 18-23.

Başaran, İ. E. (1984). *Eğitime giriş.* Ankara: Sevinç Matbaası.

Başaran, İ. E. (2008). *Örgütsel davranış: İnsanın üretim gücü.* Ankara: Siyasal Basın Yayın.

Billington, R. (2021). *Yaşayan felsefe: Ahlak düşüncesine giriş* (Çev: K. Tanrıyar). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Binbaşıoğlu, C. (1999). *Birleştirilmiş da öğretim.* Ankara: Anı Yayıncılık.

Bursalıoğlu, Z. (2013). *Okul yönetiminde yeni yapı ve davranış.* Ankara: Pegem Akademi.

Büyükalan Filiz, S. (2011). Eğitimle ilgili temel kavramlar (Ed. M. Ç. Özdemir), *Eğitim bilimine giriş* (ss. 1-29). Ankara: Pegem Akademi.

Can, H., Akgün, A. & Kavuncubaşı, Ş. (1995). *Kamu ve özel kesimde personel yönetimi.* Ankara: Siyasal Kitabevi.

Coşkun, Y. D. & Demirel, M. (2010). *Lifelong learning tendency scale: The validity and reliability. Procedia-Social and Behavioral Sciences,* 5(2010), 2343-2350.

Çalık, T. (2009). Eğitim bilimiyle ilgili temel kavramlar (Ed. L. Küçükahmet), *Eğitim bilimine giriş* (ss. 15-22). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Çelik, V. (2008). *Sınıf yönetimi.* Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Çınar, İ., (2004). Birleştirilmiş ilköğretim okullarında ilkokuma yazma öğretimine ilişkin bir araştırma. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 5*(7), 31-45.

Demirel, Ö. (2012). *Eğitimde program geliştirme*. Ankara: Pegem Akademi.

Driscoll, M. P. (2005). *Psychology of learning for instruction* (Öğretim süreçleri ve öğrenme psikolojisi; Çev. Ö. F. Tutkun, S. Okay & E. Şahin, 2012). Ankara: Anı Yayıncılık.

Erden, M. (1998). *Öğretmenlik mesleğine giriş.* İstanbul: Alkım Yayınları.

Ertürk, S. (1972). *Eğitimde program geliştirme.* Ankara: Yelkentepe Yayınları.

Fidan, N. (2012). *Okulda öğrenme ve öğretme.* Ankara: Pegem Akademi.

Güneş, F. (2014). Öğretim ilke ve yöntemleri (Ed. F. Güneş), *Tanım ve kavramlar* (ss. 1-22). Ankara: Pegem Akademi.

Kaya, Y. K. (1986). *Eğitim yönetimi, kuram ve Türkiye'deki uygulama.* Ankara: Bilim Yayınları.

Keskin, S. (2010). *Cumhuriyet dönemi örgün eğitim kurumlarında ahlak eğitimi.* Doktora tezi, Ankara Üniversitesi: Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Koç Akran, S. (2021). Öğretmen adaylarının *"hibrit eğitim" kavramına ilişkin algılarının belirlenmesi:* bir metafor analizi çalışması. *International Journal of Humanities and Education,* 7(16), 432-463.

KODA (2019). 2018-2019 faaliyet raporu. https://4carma.com/sites/default/files/annual_report/Koda%202018%202019.pdf, Erişim Tarihi: 30.03.2022.

Küçükahmet, L., Değirmencioğlu, C., Er Uğuzman, T., Öksüzoğlu, A. F., Özdemir, İ. E. & Korkmaz, A. (2002). Öğretmenlik mesleğine giriş. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

MEB (2007). Özel öğretim kurumları kanunu. https://www. mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5580-20140301.pdf, Erişim Tarihi: 11.04.2022.

MEB (2010). *Hizmet içi eğitim enstitülerinin hizmet kalitesinin değerlendirilmesi.* https://www.meb.gov.tr/earged/earged/ hiz_ ici_eg_ens_hizm_kalite_deg.pdf, Erişim tarihi: 29.03.2022.

MEB (2010a). *Okullarımızda neden niçin nasıl kaynaştırma: Yönetici, öğretmen ve aile kılavuzu.* https://orgm.meb.gov.tr/alt_sayfalar/yayimlar/kaynastirma/kaynastirma.pdf, Erişim Tarihi: 29.03.2022.

MEB (2012). *Birleştirilmiş haftalık ders programları.* https://www.memurlar.net/common/news/documents/288521/25105720_14043746_birg.pdf, Erişim Tarihi: 30.03.2022.

MEB (2014). *Türkiye hayat boyu öğrenme strateji belgesi ve eylem planı, 2014-2018.* http://hbogm.meb.gov.tr/ meb_iys_dosyalar/2015_04/20025555_hbostratejibelgesi_2014_2018.pdf, Erişim Tarihi: 16.03.2022.

MEB (2018). *Türk eğitim sistemi,* http://sgb.meb.gov.tr/eurydice/kitaplar/Turk_Egitim_Sistemi_2018/TES_2018.pdf, Erişim Tarihi: 30.03.2022.

MEB (2021). *Millî Eğitim istatistikleri: Örgün eğitim.* https://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_09/10141326_meb_istatistikleri_orgun_egitim_2020_2021.pdf, Erişim Tarihi: 30.03.2022.

MEB (2022). *Mevzuat: Milli Eğitim Temel Kanunu,* https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1739.pdf, Erişim Tarihi: 29.03.2022.

Özcan, M. (2014). *Eğitim yönetimi denetimi planlaması ve ekonomisi yüksek lisans programının verimliliğinin ve etkililiğinin değerlendirilmesi.* Doktora tezi, Marmara Üniversitesi: Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Özyüreka, A., Begdeb, Z., Yavuz, N. F. & Özkan, İ. (2016). Uzaktan eğitim uygulamasının öğrenci bakış açısına göre değerlendirilmesi. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 6(2), 592-605.

Resmi Gazete (2017). *Millî Eğitim Bakanlığı Kurum Açma, Kapatma ve Ad Verme Yönetmeliği.* 24 Haziran 2017 Cumartesi, Sayı: 30106.

Seçer, İ. (2020). Öğrenmede klasik ve güncel yaklaşımlar (Ed: İ. Seçer & S. Ulaş), *Öğrenmenin doğası ve temel kavramlar* (ss. 1-22). Ankara: Vizetek Yayıncılık.

Senemoğlu, N. (2010). *Gelişim öğrenme ve öğretim.* Ankara: Gazi Kitabevi.

Sönmez, V. (2007). *Program geliştirmede öğretmen elkitabı,* Ankara: Anı Yayıncılık.

Şişman, M. (2012). *Türk eğitim sistemi ve okul yönetimi.* Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Taşpınar, M. (2012). *Öğretim ilke ve yöntemleri.* Ankara: Elhan Kitap Yayın Dağıtım.

Taymaz, H. (1985). *Uygulamalı okul yönetimi.* Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları.

Taymaz, H. (2003). *Okul yönetimi.* Ankara: Pegem A Yayıncılık.

TDK (2022a, b, c, d). *Eğitim, öğretim, pedagoji, program.* https://sozluk.gov.tr/, Erişim Tarihi: 27.03.2022.

Tecim, V. (2004). Sistem yaklaşımı ve soft sistem düşüncesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,* 19(2), 75-100.

Türkmen, F. (2002). *Eğitimin ekonomik ve sosyal faydaları ve Türkiye'de eğitim ekonomik büyüme ilişkisinin araştırılması*. Ankara: DPT Yayınları.

Türkoğlu, D. (2016). *Türkiye'de eğitim sisteminin yönetsel yapısı ve eğitim yöneticisi yetiştirme sürecinin tarihsel gelişimi.* Doktora tezi, İnönü Üniversitesi: Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

TÜSEB (2019). *Türk eğitim sistemi, eğitim yaş aralıkları ve zorunlu eğitimin tarihsel gelişimi.* İstanbul: Türkiye Anne, Çocuk ve Ergen Sağlığı Enstitüsü.

Uşun, S. (2016). *Eğitimde program değerlendirme.* Ankara: Anı Yayıncılık.

Varış, F. (1996). *Eğitimde program geliştirme.* Ankara: Alkım Yayınevi.

Yayla, A. (2005). Eğitim kavramının etik açıdan analizi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi,* II(1), 1-13.

Yeşilyurt, E. (2019). Kuramsal temelleri açısından öğretim stratejilerinin temel özellikleri: Bir derleme çalışması. *Disiplinlerarası* Eğitim Araştırmaları Dergisi, 3(5), 57-78.

Yeşilyurt, E. (2020). Eğitimin analizi, (Ed: E. Yeşilyurt), *Eğitim sosyal ve beşeri bilimlerine multidisipliner bakış,* (ss. 10-48). İstanbul: Güven Plus Grup A.Ş. Yayınları.

Yeşilyurt, E. (2021a). Koronavirüs (Covid-19) pandemisinin açık bir sistem olarak eğitime yansıması, *INSAC International Congress on Scientific Developments for Social and Education Sciences,* Proceedings Book (pp. 114-127). Konya.

Yeşilyurt, E. (2021b). Eğitim programının temel kavramları (Ed. E. Yeşilyurt), *Eğitimde program geliştirme ve değerlendirme* (ss. 1-37). Ankara: Vizetek Yayıncılık.

ŞEKİLLER WEB KAYNAKÇASI

Ana sayfa

https://tr.depositphotos.com/6951947/stock-photo-books.html, Erişim Tarihi: 26.03.2022. Yazar tarafından yeniden biçimlendirilmiştir.

Şekil 1.

https://favpng.com/png_view/brain-brain-education-png/7XUx2Lkw,Erişim Tarihi: 17.05.1019

Şekil 2.

https://pixabay.com/tr/vectors/hipnoz-sarmal-yuvarlak-dairesel-154466/, Erişim Tarihi: 11.03.1019

Şekil 6.

https://slideplayer.biz.tr/slide/14460458/, Erişim Tarihi: 02.04.2022

Bölüm 2

Eğitimin Tarihsel Temelleri

Dr. Öğr. Üyesi Rafet AYDIN
Uzman Memiş ULUDAĞ

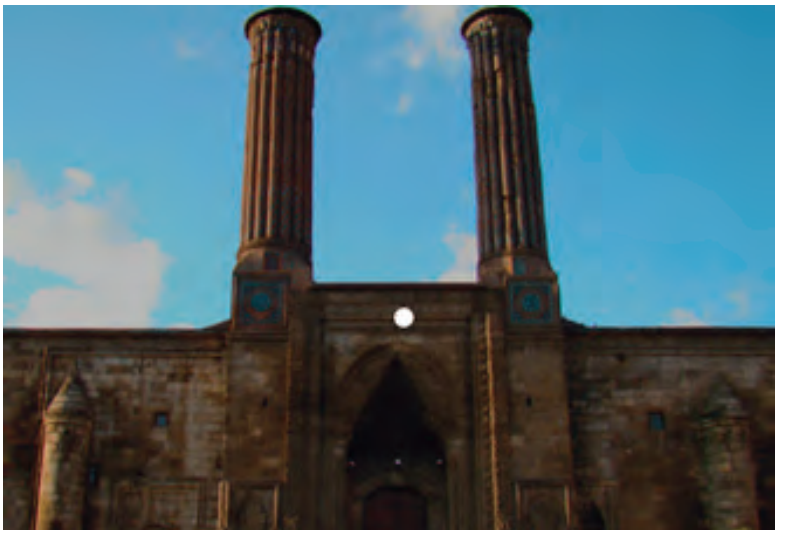

- Prof. Dr. Yahya Akyüz
- Hazırlık Soruları
- Giriş
- Eğitime Tarihsel Bir Bakış
  - İlk Çağ'da Eğitim
  - Orta Çağ'da Eğitim
  - Yeni ve Yakın Çağ'da Eğitim
- Türk Toplum ve Devletlerinde Eğitim
  - İslamiyet Öncesi Dönemde Türklerde Eğitim
  - İslamiyet'in Kabulünden Sonraki Türk Devlet ve Toplumlarında Eğitim
- Özet
- Değerlendirme Soruları
- Uygulamalar
- Kaynak Önerileri
- Kaynakça

"Tarih; okuyana kendi gözünün görme derecesine göre yol gösteren bir kılavuzdur."

J. J. Rousseau

Hazırlık Soruları

1. Tarihsel süreç ve/veya şahsınız açısından ilk öğretmen kimdir ve ilk okul neresidir?
2. Eğitim ve tarih arasında nasıl bir ilişki olabilir?
3. Eğitimin tarihsel temellerini bilmek; öğretmen, öğretmen adayı ve eğitimin diğer paydaşlarına ne kazandırabilir?
4. Eğitimin amacı, niteliği ve işlevi; çağlara, toplumlara ve medeniyetlere göre nasıl bir değişim göstermektedir?
5. Tarihsel süreçte "öğretmen" unvanı/sıfatı yerine kullanılan kavramlar nelerdir?
6. Devletler ve medeniyetler ilk oluşum/kuruluş sürecinde ve varlığının her döneminde "eğitimi" neden öncelemektedir?
7. İnsan tipolojileri (nasıl bir insan?) çağlara, toplumlara ve medeniyetlere göre nasıl bir değişim gösterir?
8. Size bir fırsat verilse ve denilse ki "Okul öncesi, ilkokul, ortaokul, lise ve üniversite öğretim kademelerinizdeki (eğitim-öğretim tarihinizdeki) deneyimlerinizi dikkate alarak ilgili öğretim kademelerini güncelleyebilirsiniz." Neyi, niçin/neden, nasıl/ne şekilde güncellerdiniz?

GİRİŞ

Ülkelerin ekonomik, sosyal ve kültürel özellikleri eğitim sistemlerine de yansımaktadır (Duman, 1991). Bu özelliklerin ülkelerin eğitimlerini ve eğitim sistemlerini nasıl etkilediğini inceleyen bilim dalı da "Eğitim Tarihi"dir (Kamer & Şimşek, 2016). İlk büyük medeniyetlerin kurulduğu Antik Çağ'da toplumlar yerleşik hayata geçmişlerdir. Bu toplumlarda kent devletleriyle beraber cinsiyete ve statüye dayalı farklılaşmalar, eğitimi ve eğitimin işlevlerini de biçimlendirmiştir (Sönmez, 2006: 26) çünkü eğitimin amaçları, işlevlerine göre şekillenmektedir. Antik Çağ temelleri üzerine kurulan Orta Çağ'da ise eğitim daha çok dini inanışlar üzerine inşa edilmiştir. Bu dönemin baskıcı anlayışına tepki olarak ortaya çıkan Rönesans ve Reform hareketleri sonucunda Orta Çağ'da hüküm süren dogmatizmin yerini bilim ve sanat temelli bir anlayış almıştır (Güven, 2010: 8). Eğitim, Endüstri Çağı olarak da ifade edilen Yakın Çağ'da insanların daha çok maddi olarak feraha kavuşması yönünde değişikliğe uğramıştır (Celkan, 2011: 60). Eğitimin, yirmi birinci yüzyılda ise daha insancıl, bireyi ve bireyin farklılıklarını, ilgilerini dikkate alan çağdaş bir eğitim anlayışına doğru geliştirildiği görülmektedir (Stoel, Logtenberg & Nitsche, 2022; Drennan, 2022).

Diğer toplumların eğitiminde meydana gelen gelişmeler genel hatlarıyla Türk toplumuna ve Türk eğitim sistemine de yansımıştır. Türk eğitim tarihinin bilinen ilk Türk toplumları ile başladığı Akyüz (2021: 1) tarafından ifade edilmiştir. İhtiyaçlar, yaşam biçimleri, inanç sistemleri ve yönetim şekillerindeki değişimlerin, her toplumda olduğu gibi Türk toplumlarında da eğitimin farklı biçimlerde algılanmasına ve uygulanmasına yol açtığı söylenebilir. Bu değişimlerin sonucu olarak Türk eğitimini İslamiyet öncesi ve sonrası olarak iki bölümde incelemek mümkündür.

İslamiyet Öncesi Dönem Eski Türkler Dönemi olarak da bilinmekte olup Hun, Göktürk ve Uygur devletlerinin yaşadığı dönemleri içermektedir (Güven, 2010: 13). İslamiyet Etkisindeki Dönem, Türklerin geniş topluluklar halinde Müslümanlığı kabul ettiği Karahanlılar Dönemi'nde başlamaktadır. Yine bu dönem, Selçuklular, Anadolu Beylikleri, Osmanlılar ve Türkiye Cumhuriyeti dönemlerini içermektedir. Osmanlılarda özellikle Tanzimat ve Meşrutiyet dönemlerinde başlayan çağdaş eğitim, 1923'te Cumhuriyet'in ilanından sonra daha geniş çerçevede Türk eğitimine yansımıştır. Küreselleşme ile birlikte sınırlarının daha da daraldığı günümüz dünyasında; bilgiye ulaşabilen, onu kullanabilen, yorumlayabilen ve üreten insan tipine ihtiyaç duyulmaktadır (Akyüz, 2021: 327-331). Buna uygun insanları yetiştirecek olan da eğitimdir. Tüm bunlardan hareketle günümüzde eğitimin yukarıda bahsedilenin insan tipini yetiştirmeye yönelik olduğu söylenebilir.

KAYNAKÇA

Akyüz, Y. (1987). Atatürk'ün Türk eğitim tarihindeki yeri. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, *4*(10), 71-90.

Akyüz, Y. (2011). Osmanlı döneminden cumhuriyete geçilirken eğitim-öğretim alanında yaşanan dönüşümler. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, *1*(2), 9-22.

Akyüz, Y. (2021). *Türk eğitim tarihi*. Ankara: Pegem Akademi.

Ata, B. (2007). Eğitimin tarihsel temelleri (Ed: E. Karip), *Eğitim bilimine giriş* (ss. 57-83). Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Aydın, İ. (2015). *Alternatif okullar*. Ankara: Pegem Akademi.

Aydın, R. (2007). *Türkiye'de eğitimle ilgili yapılan bilimsel toplantılarda ve Milli Eğitim şûralarında ele alınan öğretmen sorunları ile Milli Eğitim Bakanlığı'nın politika ve uygulamalarının değerlendirilmesi (1980-2004).* Doktora tezi, Ankara Üniversitesi: Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Aydın, R. (2009). Türkiye'de öğretmen sorunları açısından milli eğitim şuralarının değerlendirilmesi (1980–2000). *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 42*(2), 199-237.

Celkan, H. Y. (2011). Eğitim bilimine giriş (Ed: M. Ç. Özdemir), *Eğitimin tarihsel gelişimi* (ss. 54-78). Ankara: Pegem Akademi.

Demircioğlu, İ. H. (2008). Türk eğitim tarihi (Ed: S. Arıbaş & Mehmet Koçer), *Tek parti döneminde eğitim* (ss. 211-235). Ankara: Arı Matbaacılık.

Demirel, Ö. (2015). *Eğitimde program geliştirme*. Ankara: Pegem Akademi.

Doğan, İ. (2010). *Türk eğitim tarihinin ana evreleri*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

Drennan, J. F. (2022). *A history of education in Bendigo, 1851-1862*. Melbourne: Monash.

Duman, T. (1991). *Türkiye'de ortaöğretime öğretmen yetiştirme*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.

Erden, M. (2011). *Eğitim bilimlerine giriş*. Ankara: Arkadaş Yayınevi.

Ergün, M. (1996). *II. Meşrutiyet döneminde eğitim hareketleri*. Ankara: Ocak Yayınlar.

Ergün, M. (1997). *Türk eğitim tarihi*. Ankara: Ocak Yayınları.

Güven, İ. (2010). *Türk eğitim tarihi*. Ankara: Natural.

İlköğretim ve Eğitim Kanunu. (1961). T.C. Resmî Gazete, 10705, 12 Ocak 1961.

Kamer, S. T. & Şimşek, A. S. (2016). Türk eğitim tarihi dersine yönelik öğretmen adaylarının tutumlarının ölçülmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, *17*(2), 663-678.

Karagöz, S. & Şanal, M. (2015). İkinci meşrutiyet dönemi kadın gözüyle kadın eğitimi. *Journal of International Social Research*, *8*(39), 679-692.

Karataş, S. (2008). Türk eğitim tarihi (Ed: S. Arıbaş & M. Koçer), *1. Meşrutiyet ve Abdülhamit döneminde eğitim* (ss. 131-158). İstanbul: Arı Matbaacılık.

Koçer, M. (2008). Türk eğitim tarihi (Ed: S. Arıbaş & M. Koçer), *Tanzimat dönemi Osmanlı eğitimi ve eğitim kurumları* (ss. 115-129). İstanbul: Arı Yayıncılık.

Kodaman, B. (1988). *Abdülhamit devri eğitim sistemi*. İstanbul: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Köprülü, M. F. (2009). *Osmanlı imparatorluğunun kuruluşu*. Ankara: Akçağ.

Köprülü, M. F. (2009). *Türk edebiyatı tarihi*. Ankara: Akçağ.

Milli Eğitim Temel Kanunu (1973). T.C. Resmî Gazete, 1739, 24 Haziran 1973.

Öntuğ, M. M. (2008). Türk eğitim tarihi (Ed: S. Arıbaş & M. Koçer), *II. Meşrutiyet dönemi eğitimi* (ss. 159-174). İstanbul: Arı Matbaacılık.

Özodaşık, M. (1999). *Cumhuriyet dönemi yeni bir nesil yetiştirme çabaları.* Konya: Çizgi Kitabevi.

Schuster, S. (2022). *History and education in* Colombia: Public.

Silver, H. (2007). *Education as history*. New York: Routledge.

Sönmez, V. (2006). Eğitim bilimine giriş (Ed: V. Sönmez), *Eğitimin tarihsel temelleri* (ss. 25-60). Ankara: Anı Yayıncılık.

Stoel, G., Logtenberg, A. & Nitsche, M. (2022). Researching epistemic beliefs in history education: A review. *Historical Encounters*, *9*(1), 11-34.

Şenkaloğlu, S. (2020). Cumhuriyet dönemi Türk eğitim sistemi ve sorunları. *AJER- Academia* Eğitim Araştırmaları Dergisi, 6(1), 24-36.

Şimşek, H. (2011). Prof. Dr. Yahya Akyüz'e armağan Türk eğitim tarihi araştırmaları, eğitim ve kültür yazıları (Ed: C. Öztürk & İ. Fındıkçı), *19. yüzyılda Osmanlı toplumunda çocukluk anlayışı ve çocuk hakları üzerine* (ss. 1159-1181). Ankara: Pegem Akademi.

Tyler, R. (2014). *Eğitim programlarının ve öğretimin temel ilkeleri* (Çev: M. Emir Rüzgar & Berna Aslan). Ankara: Pegem Akademi.

Varlıkgörücüsü, N. (2018). Radikal felsefe, eleştirel pedagoji ve okulsuz toplum. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi, 7*(3), 75-83.

Bölüm 3

Eğitimin Felsefi Temelleri

Doç. Dr. Etem YEŞİLYURT

- John Dewey
- Hazırlık Soruları
- Giriş
- Felsefi Yaklaşımlar
  - İdealizm
  - Realizm
  - Natüralizm
  - Pragmatizm
  - Varoluşçuluk
- Eğitim Felsefesi Akımları
  - Daimicilik
  - Esasicilik
  - İlerlemecilik
  - Yeniden Kurmacılık
- Özet
- Değerlendirme Soruları
- Uygulamalar
- Kaynak Önerileri
- Kaynakça

"Felsefe, aklımızın dille büyülenmesine karşı verilen bir savaştır."

L. Wittgenstein

Hazırlık Soruları

1. İnsanı diğer canlılardan ayıran özellikler nelerdir?
2. Yemek, içmek, nefes almak, dinlenmek, uyumak vb. bedenin gıdasıdır. Peki, ruh, akıl, zihin, bellek vb. canlı mıdır, eğer canlı ise bunların yaşaması için hangi gıdalara ihtiyaç vardır?
3. Bilimsel gelişme varlığını neye borçludur ya da bilimsel gelişme olması için sağlanması gereken koşullar neler olabilir?
4. Öğretmen merkezli eğitim, öğrenci merkezli eğitim, sonuç merkezli eğitim, süreç merkezli eğitim vb. kavramların ortaya çıkması veya uygulanması bir tesadüf müdür yoksa düşünme ürünü müdür?
5. "Bana felsefe yapma" sözü neyi ifade ediyor, neyi ifade etmelidir?
6. Düşünür, merak eder, sorgular, araştırır mısınız? Neden?
7.
8. Felsefeci olunur mu, felsefeci doğulur mu?

GİRİŞ

Felsefe: "Yunanca; seviyorum, peşinden koşuyorum, arıyorum anlamlarına gelen *"phileo"* ve bilgi, bilgelik anlamlarına gelen *"sophia"* sözcüklerinden türeyen terimin işaret ettiği entelektüel faaliyet ve disiplin" anlamına gelmektedir (Cevizci, 2011). Felsefe kendi kendini eşeleyebilen, kendi kendine yönelebilen, belli bir çerçeve içerisindeki soruları arayıp bulan, bunların sınırını çizmeye çalışan ve ilk bulduğuyla da yetinmeyen bir düşünce faaliyetidir." (Koç Aydın & Çıtak, 2017). Diğer alanlarda olduğu gibi eğitimin de felsefi temeli bulunmaktadır. Felsefe temeller, eğitim politikaları ve uygulamalarına yön veren varsayım, inanç, karar ve ölçütleri inceler, bunları tutarlılık ve anlam yönünden kontrol eder. Eğitim sistemlerinin temelinde yatan insan anlayışlarını değerlendirir (Ergün, 2011). Genel kabul edilirlik açısından dört ana / temel felsefi yaklaşım bulunmaktadır. Bunlar: İdealizm, realizm, pragmatizm ve varoluşçuluk yaklaşımlarıdır.

FELSEFİ YAKLAŞIMLAR

İdealizm

Batı idealizminin kurucusu *Platon*, varlığı ve dolayısıyla dünyayı, görünüşler ve idealar dünyası olarak iki farklı şekilde ele almıştır. Platon'a göre, gerçeklik idealar dünyasındadır. İnsanın yüzleştiği ve gerçek zannettiği her şey aslında idealaların birer yansımasıdır. Onlara ait bilgilerin doğruluğu da gerçeği ile uyuşma ölçütüne bağlıdır. İnsanın gözlemlediği ve deneyimlediği dünya, görünüşlerden ve gölgelerden ibaret olduğundan bu gözlem ve deneyimler hiçbir zaman tam olarak gerçekliğin doğru bilgisini veremez. Asıl gerçekliğin, yani ideaların bilgisine akıl yoluyla ulaşılabilir. Dolayısıyla idealizm, ideal değerlerin ve ideaların bilgisinin genel geçer, evrensel olduğunu ve eğitimde bunlara ağırlık verilmesi gerektiğini önceler. İyi, doğru, güzel, birbiriyle sıkı bir ilişki içerisindedir ve özünde değişmeyen evrenin daimî unsurlarıdır. Bu sebeple içeriği felsefi, dini, tarihi, sanatsal ve edebi eserlerden elde edilecek doğrulardan oluşan eğitim programına öncelik verilmelidir. Çünkü eğitim, insan zihnindeki doğuştan gelen doğru bilgilerin hatırlanması için bir uyarılma sürecidir. Öğretmen ise ahlâkî ve kültürel bir model, evrensel değerlerin taşıyıcısıdır. Platon'a göre eğitim bireyin ve devletin yapısını düzeltecek en yetkin yöntemdir. Bilginin kaynağı akıldır. Bundan dolayı eğitimde, insanın doğuştan getirdiği (apriori) bilgilerin ve yetilerinin farkına vararak bunları kullanması ve gerçekliğe ilişkin tasarımlar ortaya koymasını sağlayacak yöntemlere başvurulması gerekmektedir. Ayrıca, her birey ruhuna egemen olan yetenek doğrultusunda eğitilmelidir. En iyi değerlere sahip kişiler kötü bir eğitime tabi tutulurlarsa kötünün de kötüsü olurlar. Tıpkı kötü bir toprağa ekilmiş iyi

KAYNAKÇA

Akpınar, B. (2017). Eğitimde program geliştirme ve değerlendirme (Ed: B. Oral & T. Yazar), *Program geliştirmenin felsefi temelleri* (ss. 43-83). Ankara: Pegem Akademi.

Bakır, K. (2016). *Natüralist eğitim: Jean- Jacques Rousseau'da eğitimin toplumsal ve ahlâki temelleri.* Ankara: Pegem Akdemi Yayıncılık.

Bakır, K. (2019). *Eğitim felsefesi.* Ankara: Pegem Akademi.

Bakır, K. (2021). Eğitimde program geliştirmenin felsefi temelleri (Ed: E. Yeşilyurt), *Eğitimde program geliştirme ve değerlendirme* (ss. 219-240). Ankara: Vizetek Yayınclık.

Cevizci, A. (2011). *Eğitim felsefesi.* İstanbul: Say Yayıncılık.

Demirel, Ö. (2012). *Eğitimde program geliştirme: Kuramdan uygulamaya.* Ankara: Pegem Akdemi.

Ergün, M. (2011). Eğitim bilimine giriş (Ed. M. Çağatay Özdemir), *Bir bilim olarak eğitimin felsefi temelleri* (ss. 177-202). Ankara: Pegem Akademi.

Ergün, M. (2015). *Eğitim felsefesi.* Ankara: Pegem Akademi.

Ertürk, S. (1994). *Eğitimde program geliştirme.* Ankara: Meteksan Yayınları.

Koç Aydın, A. & Çıtak, E. (2017). 2009 felsefe öğretim programının program geliştirmenin temel öğeleri kapsamında değerlendirilmesi. *Dört Öge*, 4(8), 67-90.

Oliva, P. F. & Gordon II, W. R. (2018). Developing the curriculum / Program geliştirme (8. Baskıdan Çeviri, Çeviri Editörü: K. Gündoğdu, 2018), *Eğitim felsefesi ve* (ss. 167-210; Çev: A. O. Engin). Ankara: Pegem Akademi.

Sönmez, V. (2009). *Eğitim felsefesi.* Ankara: Anı Yayıncılık.

Tozlu, N. (2012). *Eğitim felsefesi.* Ankara: MEB Yayınları.

Tuncel, İ. (2017). Eğitimde program geliştirme: Kavramlar yaklaşımlar (Ed: H. Şeker), *Program geliştirmenin kuramsal temelleri* (ss. 19-70). Ankara: Anı Yayıncılık.

Bölüm 4

Eğitimin Sosyal Temelleri

Prof. Dr. Adem BAYAR

- Prof. Dr. Sevet Özdemir
- Hazırlık Soruları
- Giriş
- Toplum, Kültür, Sosyoloji ve Eğitim Sosyolojisi
- Kurum, Eğitim Kurumu ve Diğer Sosyal Kurumlar
  - Eğitim Kurumları
  - Eğitim ve Aile
  - Eğitim ve Politika
  - Eğitim ve Din
  - Eğitim ve Ekonomi
  - Eğitim ve Hukuk
- Eğitim ve Sosyal Olgular
  - Eğitim ve Sosyalleşme
  - Eğitim ve Sosyal Sınıf
  - Eğitim ve Sosyal Hareketlilik
  - Eğitim ve Sosyal Sorumluluk
  - Eğitim ve Sosyal Kontrol
  - Eğitim ve Demografi
  - Eğitim ve Özel Gereksinimli Öğrenciler
  - Eğitim ve Kültür
  - Eğitim ve Toplumsal Değişme
- Eğitim Kurumlarının İşlevleri
  - Eğitimin Açık İşlevleri
  - Eğitimin Gizil İşlevleri
- Özet
- Değerlendirme Soruları
- Uygulamalar
- Kaynak Önerileri
- Kaynakça

"Toplum sevgi ile kaynaşır, adaletle yaşar, dürüst çalışmakla ayakta kalır."

Farabi

Hazırlık Soruları

1. Bir insan güçlü olduğu için mi yalnız kalır, yalnız kaldığı için mi güçlü olur?
2. "Kalabalıklar içindeki yalnızlık" söyleminden ne anlıyorsunuz?
3. Toplumsal bir varlık olarak kabul edilen insan, toplumsallaştıkça çevresindekilere karşı bağımlı bir kişi haline mi dönüşmektedir?
4. Okul bireyin toplumsallaşması için bir araç mıdır? Her okulda her birey eşit derecede sosyalleşebilmekte midir?
5. Okul dışı toplumsallaşma araçlarınız nelerdir? Örneklerle anlatınız.
6. T
7. Ivan Illich'in Okulsuz Toplum eserini toplumsallaşma açısından değerlendiriniz.
8. Homeschooling (Evde eğitim) akımını bireylerin toplumsallaşmaları açısından düşündüğünüzde evde eğiitim alan bireyler okul olmadan nasıl toplumsallaşabilirler?
9. Teknoloji, internet ve sosyal medya bireylerin toplumsallaşmasını nasıl şekillendirmektedir?
10. Çocukken arkadaşlarınızla oynadığınız ve toplumsallaşmanıza ciddi katkılar sağlayan bir oyunu bizimle paylaşır mısınız?

GİRİŞ

Dünyaya gelmeden çevresiyle iletişim ve etkileşime geçmeye başlamasıyla dikkat çeken insan, yaratılış gereği sosyal bir varlıktır. Özellikle dünyaya gelmesiyle birlikte çevresiyle hızlı bir etkileşime giren insanoğlu bu etkileşimin doğal bir sonucu olarak öğrenmeye başlar. Bu bağlamda insanın toplumsallaşmasının ilk başladığı yer olan aile, yine insanın ilk öğrenmesinin gerçekleştiği yer olarak dikkat çekmektedir (Özdemir, 2007).

Eğitimi bireyin çevresiyle uyum süreci olarak görmek yanlış olmaz. Bununla ilgili olarak Yücel (2010) *"Eğitim yeryüzünde zihnin var olduğu andan itibaren var olan ve düşünen varlıkların yok olacağı ana kadar devam edecek bir uyum sürecidir."* diyerek eğitimi bir uyum süreci olarak görmüştür. Eğitim bir taraftan toplumsal kültürü kororken diğer taraftan toplumsal değişime ışık tutar (Sağ, 2003). Dolayısıyla eğitimin bireye ve topluma birçok katkısının olmasının temelinde, bireyin önce kendini tanıması ve bunun sonucu olarak sadece kendisine karşı değil; aynı zamanda topluma karşı da uyumlu ve hem kendisiyle hem de toplumla barışık kişiler oluşturması nihai öneme sahiptir. Kısacası, birey eğitim sayesinde toplumsallaşmayı öğrenir (Tanrıöğen, 2006). Bireyler eğitim sayesinde toplumun kurallarına uygun hareket etmeyi öğrenerek ve etrafındaki bireylere örnek olarak toplumsal bütünleşmeye doğrudan ve dolaylı olarak katkıda bulunmuş olacaklardır. Unutulmamalıdır ki tüm toplumlar eğitimle birlikte toplumsal bütünleşmeyi gerçekleştirmeyi amaçlarlar (Genç, 2018). Dolayısıyla "Düşünüyorum öyleyse varım!" yerine "Uyumluyum çünkü eğitimliyim" demek yanlış olmaz.

Günümüz dünyasında eğitim kişisel boyutta kişiye daha düzenli bir meslek ve gelir sağlayıcı bir araç olmasının ötesinde, toplumsal düzeyde kişilerde toplumsal barış ve düzeni sağlamak ve korumak için gerekli bir araç olarak da kabul edilmektedir. Bu doğrultuda Yeşilyaprak (2000) çağdaş eğitimin amaçlarını, bireyi kendisi için ve toplum için yetiştirmek olmak üzere iki gruba ayırmıştır. Toplumsal açıdan ele alındığında, eğitimin amacı bir toplumun mensubu olan bireyleri topluma yararlı hale getirmektir (Genç, 2018).

Bu bağlamda dünyadaki her ülke kendisini oluşturan toplumdaki bireyleri eğitimli kılma adına birçok çaba içerisinde hareket eder. Ancak burada yıllardır tartışılan bir soru akla gelmektedir. Bu soruyu, tarihin altın sayfalarına sadece mensubu oldukları millet ya da ülkeye değil; tüm dünyaya katkı sağlamış insanlar yine kendilerine yakışan az ama özlü deyişleriyle dile getirmişlerdir. Örneğin Einstein, "Öğrenmemi engelleyen tek şey, almış olduğum eğitimdir." diyerek ya da William Hull *"Eğer çocuklara konuşmayı biz öğretmeye çalışsaydık, asla öğrenemezlerdi."* sözleriyle kaliteli eğitimin önemini vurgulamışlardır. Dolayısıyla

KAYNAKÇA

Akcaoğlu, M. Ö. (2020). Eğitimin sosyal ve kültürel temelleri (Ed: A. Bayar), *Eğitime giriş* (s. 103-140). Ankara: Pegem Akademi.

Arslanoğlu, İ. (2017). *Sosyolojiye giriş*. Ankara: Akçağ Yayınevi.

Aslan, A. K. (2001). Eğitimin toplumsal temelleri. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 4*(5), 16-30.

Aybek, B. (2014). Eğitimin doğası. (Çev. Ed: B. Aybek) *Eğitim bilimine giriş*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Bahar, H. H. (2018). Temel kavramlar. (Ed: M. Kağan & S. Yalçın), *Eğitime giriş* (s. 1-37) Ankara: Pegem Akademi.

Balıkçı, A. (2020). Okul yöneticileri ve öğretmenlere göre okulun anlamlandırılması. *OPUS-Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 16*(30), 2426-2447.

Balıkçı, A. (2020). Okul ve okulu etkileyen faktörler (Ed: A. Bayar), *Eğitime giriş,* (s. 413-444). Ankara: PegemA Yayınları.

Bayar, A. Williams, M. S. & Kerns, J. H. (2013). *The expectations of teachers about their students from ent background.* The 9th International Globalization, Diversity, and Education Conference, USA.

Baydu, M. M., Kaplan, O. & Bayar, A. (2012). Facing the of poverty on graduation rates in publichigh schools*. 3rd World Conference on Psychology, Counselling and Guidance, 84*, 233-237.

Başaran, İ. E. (1989). *Eğitime giriş*. Ankara: Sevinç Matbaası.

Başaran, İ. E. (1993). *Türkiye eğitim sistemi*. Ankara: Gül Yayınevi

Bostancı, N. (2002). Toplum ve kültür. (Ed: İ. Sezal), *Sosyolojiye giriş* (s. 129-159). Ankara: Mantı Yayınları.

Bostancı, N. (2010). Toplum ve kültür (Ed: İ. Sezal), *Sosyolojiye giriş* (s.106-132). İstanbul: Beta Basım A.Ş.

Cacciattolo, K. (2015). *An analysis of the combination of qualitative and quantitative research methods to understand social phenomenon.* Malta: University of Malta.

Celep, C. (2014). *Eğitimin toplumsa işlevi* (Ed: C. Celep) *Eğitim bilimine giriş* (s. 203-230). Ankara: Anı Yayıncılık.

Celkan, H. Y. (1993). *Eğitim sosyolojisi*. Erzurum: Atatürk Ünv. Yay.

Celkan, H. Y. (2006). Eğitimin sosyal temelleri (Ed: Ş. Ş. Erçetin & N. Tozlu), *Eğitim bilimine giriş* (s. 45-64). Ankara: Hegem Yayınları.

Celkan, H. Y. (2014). Eğitim ve toplum (Ed: M. Ç. Özdemir), *Eğitim sosyolojisi* (s. 40-68). Ankara: Pegem Akademi.

Cox, S. R. (1995). *Demography*. UK: Cambridge Universty Press.

Çelikkaya, H. (1998). *Eğitim sosyolojisi.* İstanbul: Alfa Basın Yayın.

Demirel, Ö. (2005). *Eğitim sözlüğü*. Ankara: Pegem Akademi.

Doğan, İ. (2011). *Eğitim sosyolojisi*. Ankara: Nobel Yayınları.

Doğan, S. (2014). Eğitim işlevleri (Ed: C.T. Uğurlu), *Eğitim bilimine giriş* (s. 39-54). Ankara: Eğiten Kitap Yayınları.

Erden, M. (1998). *Öğretmenlik mesleğine giriş*. İstanbul: Alkım Yay.

Fidan, N. & Erden, M. (1993). *Eğitime giriş*. Ankara: Metaksan Mat.

Fidan, N. & Erden, M. (1994). *Eğitime giriş*. Ankara: Metaksan An. Şirk.

Fidan, N. & Erden, M. (1998). *Eğitime giriş*. Ankara: Kadıoğlu Matbaası.

Gedik, Ş. (2020). Eğitimin amaçları ve işlevleri (Ed: A. Bayar), *Eğitime giriş* (s. 215-239). Ankara: Pegem Akademi.

Genç, S. Z. (2018). Eğitimin sosyal ve kültürel temelleri (Ed: K. Kıroğlu & C. Elma), *Eğitime giriş* (s. 75-94). Ankara: Pegem Akademi.

Gülaçtı, F. & Yılmaz, M. F. (2018). Eğitimin toplumsal-sosyolojik temelleri (Ed: M. Kağan & S. Yalçın), *Eğitime giriş* (s. 69-84) Ankara: Pegem Akademi.

Jarvis, S. (2007). *Globalization, lifelong learning and the learning society.* Sociological perspectives: Routledge.

Heckman, J. J. & Mosso, S. (2014). The economics of human development and social mobilty. *Annual Review Economy, 6*(1), 689-733.

Hoşgörür, V. (2001). Eğitimin toplumsal temelleri (Ed: Ö. Demirel & Z. Kaya), *Öğretmenlik mesleğine giriş* (s.129-160). Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Kaya, Y. K. (1984). *İnsan yetiştirme düzenimiz*. Ankara: Hacettepe Üniv.

Kefela, D. & Ghirmai, T. (2008). Human capital investment is a continus preposition: A study of north east African states. *Journal of Management and Social Sciences, 2*(1), 54-70.

Koçel, T. (2001). *İşletme yöneticiliği*. İstanbul: Beta Yayınevi.

Kıncal, R. Y. (2006). *Eğitim bilimine giriş*. Ankara: Nobel Yayın Dağ.

Kızılçelik, S. & Erjem, Y. (1994). *Açıklamalı sosyoloji terimler sözlüğü*. Ankara: Atilla Kitabevi.

Li, Z. & Qiu, Z. (2018). How does family background children's educational achievement? Evidence from Contemporary China.*The Journal of Chinese Sociology, 5*(1), 13.

Little, W., Vyain, S., Scaramuzzo, G., Cody-Ryzdzewski, S., H., Strayer, E. & Keirns, N. (2014). *Introduction to sociology. 1st Canadian edition*. BC Open Textbook Project.

Lott, B. (2001). Low-income parents and the public schools. *Journal of Social Issues, 57*(2), 247-259.

Odum, H. W. (1920). Advanced study-projects: I. Educational sociology. *The High School Journal, 3*(7), 205-207.

Oğuzkan, A. E. (1981). *Eğitim terimleri sözlüğü*. Ankara: TDK Yayını.

Özdemir, Ç. M. (2007). Toplumsal değişme karşısında aile ve okul. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 5*(2), 185-198.

Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, T.C. Resmi Gazete, 23111, 06 Haziran 1997.

Parsons, T. (2008). The school class as a school system. School and society. *A sociological aprroach to education,* 80-85.

Sağ, V. (2003). Toplumsal değişim ve eğitim üzerine. *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi, 27*(1), 11-25.

Senemoğlu, N. (2012). *Gelişim, öğrenme ve öğretim: Kuramdan uygulamaya*. Ankara: Pegem Akademi.

Tanrıöğen, A. (2006). Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi etkili vatandaş yetiştirme (Ed: A. Tanrıöğen), *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi* (s. 12-20). İstanbul: Arı Matbaacılık.

Tezcan, M. (2000*).* Eğitimin toplumsal temelleri (Ed: V. Sönmez) *Öğretmenlik mesleğine giriş* (s. 75-101). Ankara: Anı Yayıncılık

Yasuda, S. (1964). A methodological inquiry into social mobility. *American Sociologial Review, 29*(1), 16-23.

Yavuz, M. (2018). Eğitimle ilgili temel kavramlar (Ed: M. Yavuz), *Eğitim bilimine giriş* (s. 1-26). Ankara: Anı Yayıncılık.

Yeşilyaprak, B. (2000). *Eğitimde rehberlik hizmetleri*. Ankara: Nobel.

Yıldız, R. (2006). Eğitimin işlevleri (Ed: Ş. Ş. Erçetin & N. Tozlu), *Eğitim bilimine giriş* (s. 275-310). Ankara: Pegem Yayınları.

Yücel, C. (2010). *Eğitim bilimine giriş*. Ankara: Anı Yayınları.

ŞEKİLLER WEB KAYNAKÇASI

Ana sayfa

https://tedmem.org, Erişim Tarihi: 17.05.2022.

Bölüm 5

Eğitimin Psikolojik Temelleri

Uzman Fatmanur ÇİMEN
Prof. Dr. İsmail SEÇER

- Prof. Dr. Nuray Senemoğlu
- Hazırlık Soruları
- Eğitimin Psikolojik Temelleri
- Gelişim Psikolojisi
- Gelişimle İlgili Temel Kavramlar
- Gelişimin İlkeleri
- Gelişimi Etkileyen Etmenler
- Gelişim Alanları
  - Fiziksel Gelişim
  - Bilişsel Gelişim
  - Dil Gelişimi
  - Kişilik Gelişimi
  - Ahlak Gelişimi
- Öğrenme Psikolojisi
- Öğrenme İle İlgili Temel Kavramlar
- Öğrenme Kuramları
  - Bilişsel Kuramlar
  - Davranışçı Kuramlar
- Özet
- Değerlendirme Soruları
- Uygulamalar
- Kaynak Önerileri
- Kaynakça

"Eğitim, çocukları ait oldukları toplumda var olan yetişkinlere dönüştürmeye çalışmaktan ibarettir."

J. Piaget

Hazırlık Soruları

1. Gelişim ve öğrenme süreçlerinin birbirleri üzerinde nasıl bir etkisi olabilir?
2. İnsan boyu belirli bir yaşa kadar sürekli uzar ve kilomuz hayat boyu farklılık gösterebilir. Peki, boyun uzaması veya kilo alıp vermek değişim ve gelişim kavramları açısından nasıl açıklanabilir? Her değişim bir gelişim midir?
3. Gelişim belirli bir yol izleyerek mi, yoksa gelişigüzel birbirinden bağımsız alanlar olarak mı ilerler? Neden?
4. "Bana rastgele bir bebek verin, soyu-sopu, yetenekleri, eğilimleri, becerileri vs. ne olursa olsun ondan istediğim şeyi yaratayım: Bir doktor, avukat, hatta bir hırsız, bir katil." sözüne katılır mısınız, Neden?
5. Birey ve çevrenin öğrenme sürecindeki rolü nedir?
6. "Ağaç yaşken eğilir" sözü neyi ifade eder ve bu görüşe katılır mısınız?
7. "Bir gördüğümü bir daha asla unutmam" diyen birinin hafıza süreci nasıl işlemektedir, hafızadakilerin kalıcı hale gelmesini sağlayan faktörler nelerdir?
8. Kendi öğrenmelerinizi düşündüğünüzde öğrenme süreciniz üzerinde etkili olan faktörler nelerdir?
9. Öğrenmelerinizde uyguladığınız bireysel yöntemleriniz var mıdır, süreci kolaylaştıran ve zorlaştıran faktörler nelerdir?

EĞİTİMİN PSİKOLOJİK TEMELLERİ

Eğitim psikolojisi, eğitimde karşılaşılabilecek sorunları öngörebilmek, oluşan sorunları çözümlemek, geleceğe bakış açısı sağlamak için eğitimi ve psikolojiyi içeren bilim dalıdır. Dolayısıyla eğitimde verilen kararlar için birey lehine işleve sahiptir. Eğitimin en önemli öğesi olan insanın gelişimsel özelliklerini ve öğrenme fonksiyonlarını ele alarak eğitim için etkili ve verimli ortam sağlamada etkilidir. Bunun için de en önemli konu alanları gelişim ve öğrenme psikolojisidir (Sürücü, 2016). Gelişim psikolojisi doğumdan ölüme kadar olan hayat süreci içerisinde bireyin fiziksel, bilişsel, duyuşsal açılardan gelişimini ve değişimini konu edinir. Öğrenme psikolojisi ise insanın öğrenme sürecini ele alarak çeşitli teoriler ile bu süreci açıklamaya çalışır. Bunun için kitabın bu bölümünde gelişim ve öğrenme psikolojisi temelinde eğitim psikolojisi ele alınacaktır.

GELİŞİM PSİKOLOJİSİ

Gelişimle İlgili Temel Kavramlar

- ***Büyüme,*** bireyde boy, kilo, hacim olarak gerçekleşen niceliksel artıştır. Büyüme, fizikseldir yani dışardan gözlenebilir değişimleri ifade etmektedir. Örneğin bir çocuğun daha önce ulaşamadığı bir rafa artık tek başına yardımsız ulaşabilmesi bir büyüme göstergesidir.
- ***Olgunlaşma,*** bireyin kendinden beklenen fonksiyonları yapabilecek hale gelmesidir. Öğrenmenin etkisi yoktur ve kalıtımsal olarak bireyin doğuştan getirdiği potansiyeli zamanı geldiğinde ortaya koyabilmesini ifade etmektedir. Örneğin çocuğun yürüyebilmesi veya kalemi tutabilmesi için kas ve kemik yapısının yeterli düzeye gelmesidir.
- ***Öğrenme,*** hem biyolojik hem çevresel unsurları kapsayarak bireyde yaşantı sonucunda gerçekleşen nispeten kalıcı izli davranış değişimleridir. Bir çocuğun bisiklet sürmeyi bilmiyor iken gerekli olgunlaşma süreçlerinin de yardımıyla bisikletini kendi başına sürmeye başlaması bir öğrenmedir. Ancak, belli bir madde veya durumun etkisi ile ortaya çıkan geçici nitelikli davranış değişimleri öğrenme olarak değerlendirilmez.
- ***Gelişim,*** doğumdan ölüme kadar olan süreçte bireyin bilişsel, duyuşsal ve fiziksel olarak kaydettiği düzenli, sürekli bir değişim ve bu özelliklerin birbiri

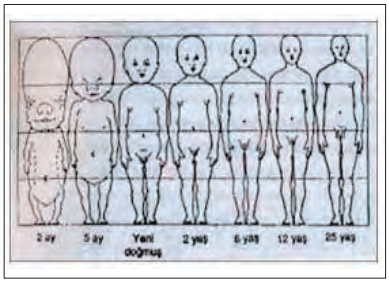

Şekil 1. *Doğum öncesi ve doğum sonrası beden oranındaki değişimler*

KAYNAKÇA

Aydoğan, D. (2015). Gelişimle ilgili temel kavramlar (Ed. Ş. I. Terzi), *Eğitim psikolojisi (2. Baskı)* (s. 26-40). Ankara: Pegem Akademi.

Barut, Y. (2020). Eğitimin psikolojik temelleri (Ed: K. Kıroğlu & C. Elma), *Eğitime giriş (9. Baskı)* (s. 109-128). Ankara: Pegem Akademi.

Demirezen, M. (2003). Yabancı dil ve anadil öğreniminde kritik dönemler. *TÖMER Dil Dergisi*, 1-15.

Dibble, E. D. & Cohen, D. J. (1981). Personality development in identical twins: The first decade of life. *The Psychoanalytic Study of the Child*, 36(1), 45-70.

Erginsoy Osmanoğlu , D. (2020). Eğitimin psikolojik temelleri (Ed: G. Ekici), *Eğitime giriş (3. Baskı)* (s. 147-236). Ankara: Vizetek.

Gençtarım-Kurt, D. & Çetinkaya-Yıldız, E. (2017). *Kişilik kuramları.* Ankara: Pegem Akademi.

Gündoğdu, R. (2016). Gelişim psikolojisi (Ed: C. Şahin), *Eğitim psikolojisi* (s. 29-45). Ankara: Nobel.

Kabasakal, Z. T. (2021). Bilgiyi işleme kuramı (Ed: A. Kaya), *Eğitim psikolojisi (13. Baskı)* (s. 379-404). Ankara: Pegem Akademi.

Karataş, Z. (2016). Kişilik gelişimi (Ed: C. Şahin), *Eğitim psikolojisi* (s. 119-144). Ankara: Nobel.

Öztemel, K. (2016). Öğrenme psikolojisi (Ed: C. Şahin), *Eğitim psikolojisi* (s. 159-173). Ankara: Nobel.

Senemoğlu, N. (2015). *Gelişim, öğrenme ve öğretim: Kuramdan uygulamaya (24. Baskı)*. Ankara: Yargı Yayınevi.

Sürücü, A. (2016). Eğitim psikolojisine giriş (Ed: C. Şahin), *Eğitim psikolojisi* (s. 5-22). Ankara: Nobel .

Ulus , İ. Ç. (2020). Eğitimin psikolojik temelleri (Ed: A. Bayar), *Eğitime giriş* (s. 141-173). Ankara: Pegem Akademi.

ŞEKİLLER WEB KAYNAKÇASI

Ana Sayfa	https://successfulstudent.org/best-educational-psychology-graduate-programs/ Erişim Tarihi: 17.05.2022. Yazar tarafından yeniden biçimlendirilmiştir.
Şekil 1.	https://www.nkfu.com/wp-content/uploads/2017/01/gelisim-ilkeleri.jpg, Erişim Tarihi: 12.01.2022.
Şekil 2.	https://www.bilimveyaratilisagaci.com/1storage/embryonic-and-foetal-development-don-kuing-e1609489874371.jpg, Erişim Tarihi: 10.01.2021.
Şekil 3.	https://youtu.be/IhcgYgx7aAA, Erişim Tarihi: 10.01.2022.
Şekil 4.	https://slideplayer.biz.tr/slide/2896712/10/images/7/Topografik+Model+-3.jpg, Erişim Tarihi: 10.01.2022.
Şekil 5.	https://youtu.be/aYCBdZLCDBQ, Erişim Tarihi: 10.01.2022.
Şekil 6.

Bölüm 6

Eğitimin Ekonomik Temelleri

Prof. Dr. Ahmet KAYA

- Prof. Dr. Haydar Taymaz
- Hazırlık Soruları
- Eğitim Ekonomisine İlişkin Temel Kavramlar
- Eğitim Ekonomisi
- Eğitim, Büyüme ve Kalkınma İlişkisi
- Eğitim Arzı-Talebi ve Özellikleri
- İnsanî Gelişim
- İnsan Sermayesi Kuramı
- Eğitim Finansmanı
- Eğitimde İstihdam
- Toplumsal Dönüşüm
- Eğitimde Özelleştirme
- Eğitimin Getirileri
- Eğitimin Dışsallıkları
- Özet
- Değerlendirme Soruları
- Uygulamalar
- Kaynak Önerileri
- Kaynakça

"Siyasî ve askerî zaferler ne kadar büyük olursa olsun, iktisadî zaferle taçlandırılmazsa husule gelen zaferler payidar olamaz, az zamanda söner."

Gazi M. K. Atatürk

Hazırlık Soruları

1. Ekonomiye ilişkin kavramlar ve paydaşlar nelerdir?
2. Eğitim, ekonomi ve ekonomik büyüme arasında sizce nasıl bir ilişki vardır?
3. Eğitim, kalkınma ve insanî gelişme arasında sizce nasıl bir ilişki vardır?
4. Eğitimin sizce nasıl bir yatırım özelliği vardır?
5. "Ekonomik kalkınma, Türkiye'nin hür ve bağımsız, yaşamasının bel kemiğidir." Sözünden ne anlıyorsunuz.
6. Tαm bağımsızlık ancak ekonomik bağımsızlıkla olur. Sözünden ne anlıyorsunuz.
7. "Hiçbir medenî devlet yoktur ki ordu ve donanmasından evvel, ekonomisini düşünmüş olmasın." Sözünden ne anlıyorsunuz.

EĞİTİM EKONOMİSİNE İLİŞKİN TEMEL KAVRAMLAR

Günümüzde bireyin ve toplumun eğitimden beklentilerinin giderek artmasıyla birlikte nitelikli insan gücünü yetiştirebilmek amacıyla toplumlar, eğitime daha fazla önem vermeye ve daha fazla ekonomik kaynak ayırmaya başlamışlardır (Erdem, 2005). Eğitim; felsefî, psikolojik, toplumsal, kültürel, hukuksal, siyasal ve ekonomik işlevleri olan bir süreçtir ve bu süreç sonunda; özünde iyi, karakter-

.

Eğitim; bireysel, toplumsal, ekonomik ve siyasal işlevleri açısından önemli bir güce sahiptir (Sarıbaş & Babadağ). Ekonomi ise özü itibariyle sınırsız insan ihtiyaçlarını kıt kaynaklarla etkin ve verimli şekilde karşılamaya çalışan bir disiplindir. Eğitim ve ekonomi kavramları birbirlerini karşılıklı etkileyen ve birbirleriyle iç içe geçmiş sistem ve toplumsal olgu özelliği taşıyan kavramlardır. Ayrıca eğitim ve ekonomi toplumun, varlığını sürdürmesi için yapılandırdığı toplumsal kurumların da en önemlilerindendir (Turhan, 2019). Eğitim sektörü, kalkınma çabalarında ekonominin ihtiyaç duyduğu insan gücünü yetiştirir (Korkmaz, 2006). Eğitim, ekonominin ihtiyaç duyduğu nitelikli insan gücünü yetiştirmeyi -
ken ekonomi ise buna ilişkin olarak eğitim sürecine kaynak ayırmaktadır (Oğuz, 2021). Ekonomik kalkınmada fizikî sermayeye anlam katan en önemli unsur nitelikli insan gücüdür ve bu bağlamda insanın nitelikli olabilmesi için nitelikli bir eğitim sürecinden geçmesi şart olarak görülmektedir.

Ekonomi ile eğitim arasındaki yukarıda bahsi geçen tüm bu ilişki ağları ekonomistlerin ve eğitim bilimcilerin ilgisini çekmiş ve bu nedenle iki alanın kesiştiği alan olan "Eğitim Ekonomisi"ne ilişkin bilimsel çalışmalara son yıllarda ağırlık verilmeye başlanmıştır. Eğitim ekonomisi; eğitim, büyüme ve kalkınma ilişkisi, eğitimin yatırım ve tüketim özelliği, eğitimde talep ve arz, ekonomik kuramlar, insan sermayesi kuramı, eğitim maliyeti ve finansmanı, eğitim yatırımları, eğitimde özelleştirme, eğitimin dışsallıkları… vb. konuları kendisine inceleme alanı yapan özetle eğitimin ekonomik gelişme ve kalkınmadaki rolünü inceleyen bir bilimsel çalışma alanıdır. Ünite boyunca bu konuya ilişkin kavramlar genel hatlarıyla irdelenecektir.

EKONOMİYE İLİŞKİN GENEL BAKIŞ

Ekonomi, etimolojik köken olarak Antik Yunancadan türetilmiş bir kavram olup evin yönetimi, dağıtmak, tahsis etmek manalarını içeren geniş bir anlama sahiptir. Ekonomi, süreç olarak mal ve hizmetlerin üretilmesi, bunların dağıtımının, ticaretinin ve tüketiminin yapılması aşamalarından oluşur. Genel bir ifade ile ekonomi, kıt kaynakların sınırsız insan ihtiyaçlarının tatmini için üretimi, kullanımı

KAYNAKÇA

Akgün, N. & Yılmaz, Ö. (2021). Eğitim ekonomisi ile temel kavramlar. (Ed: İ. Kocabaş), *Eğitim ekonomisi* (s. 32). Elazığ: ASOS Yay.

Aktan, C. C. & Tunç, M. (1998). Bilgi toplumu ve Türkiye. *Yeni Türkiye Dergisi,* Ocak-Şubat, s.118-134.

Aktaş, M. (2020). Toplumsal dönüşüm ve bilgi toplumu. *International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal, 6*(35), 1605-1621.

Anadolu Ajansı (2022) *Türkiye insani gelişmede en yüksek yerini korudu* https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/turkiye-insani gelismede-en-yuksek-kategorideki-yerini-korudu/2077016, Erişim Tarihi: 29.03.2022.

Carnoy, M. & Tural, N. (2019). Eğitim ve ekonomi ilişkisi. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, *22*(1), 485-504.

DİE (1994). HGDA Sonuçları, Devlet İstatistik Enstitüsü 1994 yılı hane halkı gelir dağılımı ve tüketim harcaması anketi sonuçları.

Dinçer, D. M. Z. (2009). *Mikro ekonomi.* İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi Yayını.

Dsosyal, (2020). Türkiye'de eğitimin özelleştirilmesinin kısa tarihi, https://dsosyal.com/makale/turkiyede-egitiminozellestiril mesinin-kisa-tarihi/, Erişim Tarihi: 31.03.2022.

Eğitim Reformu Girişimi (ERG), (2019). Eğitim izleme bülteni-eğitimin finansmanı, https://www.egitimreformugirisimi. org/wp-content/uploads/ 2010/01/E%C4%9Fitim-%C4%B0zleme-B%C3%BClteni-E%C4%9Fitimin-Finansman%C4%B1.html, Erişim Tarihi: 29.03.2022.

Erdem, A. R. (2005). *Etkili ve verimli (nitelikli) eğitim.* Ankara: Anı Yayıncılık.

Ertürk, S. (1977). *Eğitimde program geliştirme.* Ankara: Yelkentepe Yayınları.

Gölpek, F. (2012). Eğitim getirilerinin özel ve sosyal açıdan incelenmesi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *14*(1), 43-53.

Gürses, D. (2009). İnsanî gelişme ve Türkiye. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 12*(21), 339-350.

Kaya, A. (2013). Eğitimin ekonomik temelleri. (Ed: F. Töremen), *Eğitim bilimine giriş* (ss. 231-268). İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık.

Korkmaz, A. (2006). Eğitim ve ekonomi arasındaki ilişkiler. (Ed: L. Küçükahmet) *Eğitim bilimine giriş* (ss. 96-97). Ankara: Nobel Yayınevi.

Kurul, N. (2012). *Eğitim finansmanı.* Ankara: Siyasal Kitabevi.

MEB, Resmî İstatistikler, http://sgb.meb.gov.tr/www/resmi-istatistikler/icerik/64, Erişim Tarihi: 30.03.2022.

Mıhçı, H. (1996). Kalkınma: Bir terim neyi anlatır?. *Ekonomik Yaklaşım, 7*(23), 65-86.

Millî Eğitim Temel Kanunu, Kanun Numarası: 1739 Kabul Tarihi: 14/6/1973 Yayımlandığı R. Gazete: Tarih: 24/6/1973 Sayı: 14574 Yayımlandığı Düstur: Tertip: 5 Cilt: 12 Sayfa: 2342.

Metin, B. (2003). Türkiye'de işgücü piyasasının genel görünümüne ilişkin sorunlar ve çözüm önerileri. *Kamu İş*, *7*(2).

Oğuz, E. (2021). Eğitimin ekonomik temelleri. (Ed: C. Alma). *Eğitime giriş* (ss. 184–204). Ankara: Pegem.

Rius, E. R. G. (2018). *Çizgilerle ekonomi.* (Çev: B. Yıldırım). İstanbul: Yordam Yayınları.

Sarıbaş, S. & Babadağ, G. (2015). Temel eğitimin temel sorunları. AJELI - *Anatolian Journal of Educational Leadership and Instruction*, *3*(1), 18-34.

Serin, N. (1979). *Eğitim ekonomisi.* Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.

Suiçmez, H. (2015). Verimlilik ekonomisi ve politika arayışları. *Verimlilik Dergisi*, (4), 33-77.

Taşpınar, M. (2012). Eğitim ve ekonomi. (Ed: M. Taşpınar), *Eğitim bilimine giriş.* Ankara: Elhan Yayınları.

Tural, N. (1999). Eğitim yatırımlarının getirileri ve eğitimde kaynak dağılımı. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, *32* (1).

Turhan, M. (2019). Eğitim ekonomisi. (Ed: M. B. Özkan, & T. Y. Özdemir), *Eğitime giriş* (s. 191-208). Elazığ: ASOS Yayınları.

Tuzcu, G. (2021). *Eğitim ekonomisi.* Ankara: Pegem.

TÜİK (2020). Eğitim Harcamaları, https://data.tuik.gov.tr/ Bulten/Index?p=Egitim-Harcamalari-Istatistikleri-2020-37199, Erişim Tarihi: 30.03.2022.

Türkmen, F. (2002). *Eğitimin ekonomik ve sosyal faydaları ve Türkiye'de eğitim ekonomik büyüme ilişkisinin araştırılması.* (Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü) DPT – Uzmanlık Tezleri Yayın No: DPT: 2655.

Yılmaz, S. (1989). Eğitim sektöründe arz-talep analizi. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası.* 47, 379-387.

Verger, A., Fontdevila, C. & Zancajo, A. (2016). *The privatization of education: A political economy and global education reform.* Columbia University Press.

Bölüm 7

Eğitimin Politik Temelleri

Doç. Dr. Zübeyde YARAŞ

- Prof. Dr. Halil İnalcık
- Hazırlık Soruları
- Eğitim ve Politika
  - Politika
  - Eğitim Politikası
  - Eğitim ve Demokrasi
  - Eğitim ve İdeoloji
- Eğitim Politikaları ve Politika Belgeleri
  - Eğitim Politikaları ve Kalkınma Planları
  - Eğitim Politikaları ve Millî Eğitim Şûraları
  - Eğitim Politikaları ve Uluslararası Sözleşmeler
- Cumhuriyet Dönemi Eğitim Politikalarının Değerlendirilmesi
  - 1921-1945 Yılları Arası
  - 1945-1970 Yılları Arası
  - 1970-1990 Yılları Arası
  - 1990-2010 Yılları Arası
  - 2010 Yılı ve Sonrası
  - MEB 2023 Vizyon Belgesi
- Özet
- Değerlendirme Soruları
- Uygulamalar
- Kaynak Önerileri
- Kaynakça

"Bir topluluk ulus olabilmek için mutlaka eğiticilere, öğretmenlere muhtaçtır. Onlardır ki toplumu gerçek bir ulus haline getirirler."

Gazi M. K. Atatürk

Hazırlık Soruları

1. Ülkeler için eğitim, nasıl bir değişim gücünü gerçekleştirmektedir?
2. Politika sizin için ne anlam ifade etmektedir?
3. Politika size göre bir yol haritası mıdır?
4. Eğitim ve politika arasındaki ilişki nasıl açıklanabilir? Bu ilişkiyi bir "metafor" temelinde açıklayabilir misiniz?
5. Eğitim amaçları nasıl eğitim politikalarına dönüşebilir? Düşününüz.
6. Politika ve vizyon arasında ilişki var mıdır?
7. İdeolojilerin eğitim sistemleri üzerindeki etkisini açıklayınız.
8. Vizyoner bir bakış politikaların geleceği için nasıl bir öneme sahiptir?
9. Değişim hızı eğitim politikalarını nasıl etkilemektedir?
10. Eğitim politikalarının aktörleri size göre kimlerdir?
11. Kalkınma planları ile eğitim politikaları nasıl şekillenmektedir?

EĞİTİM VE POLİTİKA

Politika

Türk Dil Kurumu'na göre kelime kökeni olarak İtalyanca' dan dilimize geçtiği ifade edilmiş olan politika *"Devletin etkinliklerini amaç, yöntem ve içerik olarak düzenleme ve gerçekleştirme esaslarının bütünü, siyaset, siyasa"* olarak tanımlanmıştır (TDK, 2022a). Politika, hükümetin ana ve önceliklerini içeren geniş kapsamlı bir ifadedir (UNESCO, 2013). Politika, karar vericilerin alacakları kararları yönlendiren ilkelerin birleşimini oluşturan plan olarak da tanımlanmıştır (Balcı, 2019; Bursalıoğlu, 2019). Aynı zamanda politikanın karar vericiler için bir rehber niteliği taşıdığı da söylenebilir (Bursalıoğlu, 2019). Politikanın farklı tanımları olmasına rağmen bu tanımların bazı ortak noktaları içerdiği söylenebilir. Bu ortak noktalar aşağıdaki gibi ifade edilebilir (Delaney, 2017);

- *Politika, formal bir eylemdir.*
- *Politikanın ortak bir uzlaşıya varılmış bir amacı bulunmaktadır.*
- *Politika, resmî makamlar veya yetkili otoriteler tarafından onaylanmıştır.*
- *Politika, performans ölçümü için bir tür standart sağlar.*

Politikaların uygulanabilirliğini sınırlandıran bazı faktörler bulunmaktadır. Bu nedenle politikaların oluşum aşamasında sorulması gereken sorular bulunmaktadır. Bu sorular (UNESCO, 2013);

- *Politikayı uygulamak için yeterli kurumsal kapasite ve insan kaynağı bulunmakta mıdır?*
- *Yönetim yapıları uygun mudur?*
- *Politika hedefine ulaşılmasını sağlamak için yeterli mali kaynak bulunmakta mıdır?*

Politikaların etkililiğinin belirlenmesinde ve yapılan politik analizlerde; hükümetlerin politika belgelerinde dikkate alınan sorunlara odaklanılma sebebi, politikaların neden değiştirildiği veya uzun yıllar değiştirilmeden uygulamada kalması, bireylerin ve grupların politikaları nasıl etkilediği dikkate alınmaktadır (Smith & Larimer, 2009). Peki, politika hangi özellikleri taşımalıdır? Bu sorunun cevabı ise aşağıda yer almaktadır (Kurul & Karakütük, 1991):

Yasalara uygunluk: Politika var olan kanunlara uygun olarak oluşturulmuş olmalıdır. Çünkü politika yapıcılar alınan kararların ve bu kararların yaratacağı düşünülen etkilerin kendi içlerinde meşru olduğundan emin olmalıdır (Matti, 2009).

Açıklık ve anlaşılırlık: Belirlenen politikalar açık ve herkes tarafından anlaşılması kolay olmalıdır.

KAYNAKÇA

Akça, Y, Şahan, G. & Tural, A. (2017). Türkiye'nin kalkınma planlarında eğitim politikalarının değerlendirilmesi. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (UKSAD), 3*(Özel Sayı 2), 394-403.

Akyeşilmen, N. (2014). Uluslararası insan hakları düzenlemeleri ve eğitim: Eğitime hak temelli bir bakış. *Milli Eğitim Dergisi, 44*(201), 5-16.

Akyüz, Y. (2020). *Türk eğitim tarihi.* (Genişletilmiş 33. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Altınışık, İ. & Peker, H. S. (2012). Eğitimim ekonomik kalkınmaya etkisi. *Sosyoteknik Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi, 2*(4), 1-13.

Aslaner, N. (2008). *Milli eğitim şûraları ve eğitim politikaları*, Yüksek Lisans Tezi. Gazi Ünv. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ay, İ. C. (2012). II. Dünya savaşı ulusal planlama faaliyetleri: 1946 ivedili sanayi planı ve 1947 Türkiye iktisadi kalkınma planı'nın karşılaştırmalı analizi. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası, 62*(1), 147-172.

Ayaz, F. M. (2015). Turgut Özal dönemi eğitim politikaları ve günümüze yansımaları. *Akademik Bakış Dergisi, 50*, 325- 338.

Balcı, A. (2019). *Açıklamalı eğitim yönetimi terimleri sözlüğü. (4. Baskı).* Ankara: Pegem Akademi.

Balcı, E. (2020). Türkiye'de Eğitim Politikaları (1923- 1980). Ankara: Pegem Akademi.

Budak, Ş. (2003). Atatürk'ün eğitim felsefesi ve geliştirdiği eğitim sisteminin değiştirilmesi. *Millî Eğitim Dergisi*, 160.

Bursalıoğlu, Z. (2019). *Okul yönetiminde yeni yapı ve davranış (20.basım).* Ankara: Pegem Akademi.

Büyükboyacı, Ş. (2015). Süleyman Demirel dönemi (1965-1971) eğitim politikaları ve uygulamalarının Türk basınındaki yankıları. *Ulakbilge, 3*(6),19-57.

Çakır, C. (2017). Geçmişten günümüze Türk eğitim sistemindeki gelişmeler: Bir kamu politikası aktörü olarak milli eğitim şuraları özelinde bir değerlendirme. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi, 9*(2), 31-48.

Çakmak, Ö. (2008). Eğitimin ekonomiye ve kalkınmaya etkisi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11, 33-41.

Çetin, K. & Gülseren, H. Ö. (2003). Cumhuriyet dönemi eğitim stratejileri. *Millî Eğitim Dergisi,* 160, 1-20.

Delaney, J. G. (2017). *Education policy: Bridging the divide between theory and practice* (2 nd Ed.). Canada: Brush Education.

Demirtaş, Z. (2019). Uluslararası antlaşmalar çerçevesinde engellilerin eğitim hakkı. *Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Akademik Dergisi,* 2, 39-59.

Deniz, M. (2001). *Milli eğitim şûralarının tarihçesi ve eğitim politikalarına etkileri.* Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniv., Sosyal Bilimleri Enstitüsü.

Eren, E. (2020). 1960 sonrası Türk eğitim politikalarında eğitim ve öğrenim 679 hakkı ve ödevi. *Mülkiye Dergisi, 44* (4), 679-709.

Erkeç, A. B. (2018). *Tarihçilerin kutbu: Halil İnalcık.* https://www.aa.com.tr/tr/kultur-sanat/tarihcilerin-kutbu-halilinalcik/1212128, Erişim Tarihi: 10.05.2022.

Gülcan, M. G. (2019). *Eğitim hukuku*. Ankara: Pegem Akademi

Gümüş, A. T. (2012). Eğitim hakkının dönüşümü. *Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi, 3*(1), 119-134.

Güven, İ. (2018). *Türk eğitim tarihi.* (7. Baskı). Ankara: Pegem Yayıncılık.

Hâkimler ve Savcılar Kurulu (HSK) (2022). İnsan hakları evrensel beyannamesi. https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/Dosyalar/ 9a3b-fe74-cdc4-4ae4-b876-8cb1d7eeae05.pdf. Erişim Tarihi: 18.03.2022.

Hardee, K., Feranil, I., Boezwinkle, J. & Clark, B. (2004). *The policy circle: A framework for analyzing the components of family planning, reproductive health, maternal health, and hıv/aıds policies.* Polıcy Working Paper Series No. 11. Washington DC: Futures Group, Polıcy Project.

Kapluhan, E. (2014). 1921 Maarif Kongresi'nin Türk eğitim tarihindeki yeri ve önemi. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi,5*(8),123-134.

Karakütük, H. (2021). Türk basınında 1921 Maarif Kongresi. *Troy Academy, 6*(3), 751-776.

Karakütük, K. (2012). *Eğitim planlaması*. Ankara: Elhan Kitap Yayın Dağıtım.

Kartal, S. (2018). Tek parti döneminde toplanan milli eğitim şuralarında alınan kararların eğitimin siyasi işlevi açıdan analizi. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 5*(11), 196-203.

Keser, H. & Yayla, H. G. (2021). Fatih projesi uygulanan okullardaki öğretmenlerin bilgi güvenliği farkındalık düzeylerinin incelenmesi. *Millî Eğitim Dergisi, 50* (229), 9-40.

Knill, C. & Tosun, J. (2008). Policy making (Ed: D. Caramani), *Comparative Politics* (pp. 495-519). Oxford: Oxford University Press.

Maboçoğlu, M. (1999). Demokrasi eğitimi nasıl olmalıdır? *Eğitim ve Bilim, 23*(111), 56-59.

Matti, S. (2009). *Exploring public policy legitimacy a study of belief-system correspondence in Swedish environmental policy*. Doctoral Thesis. Lulea University of Technology.

MEB (2018). *Millî Eğitim Bakanlığı 2023 vizyonu.* https://www.gmka. gov.tr/dokumanlar/yayinlar/2023_E%C4%9Fitim%20Vizyonu.pdf. Erişim Tarihi:01.04.2022.

MEB (2022). 20. *Millî eğitim şûra kararlarının uygulanmasına yönelik ilk rapor yayımlandı.* https://www.meb.gov.tr/20-mill-egitim-sra-kararlarinin-uygulanmasina-yonelik-ilk-rapor-yayimlandi/haber/25447/tr. Erişim Tarihi: 22.03.2022.

Mingat, A., Tan, J. P. & Sosale, S. (2003). *Tools for education policy analysis.* The International Bank for Reconstruction and Development The World Bank Washington DC.

Okçu, Ö. (2007). Eğitim hakkı ve tarihsel gelişimi. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,4*(1), 45-59

Ömürlüoğlu, G. (2020). Ak Parti döneminde eğitim sisteminin ideolojik temelleri. *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi (SKAD, 6*(12),75-102.

Özyurt, H. (1981). Atatürk dönemi, birinci ve ikinci beş yıllık sanayileşme planları ve Türk ekonomisindeki yapı değişikliğine etkileri (1933-1938). *İstanbul Journal of Sociological Studies,* 19,119-148.

Polatoğlu, M. (2017). İkinci beş yıllık sanayi planı (1938-1942). *Atatürk Dergisi, 6*(1), 55-87.

Sarıhan, Z. (2019). *1921 Maarif Kongresi.* İstanbul: Tarihçi Yayınevi.

Shestack, J. J. (2006). İnsan haklarının felsefi temelleri. *Liberal Düşünce, 11*(43), 87-119.

Smith, K. & Larimer, C. (2009). *The public policy theory primer. Boulder.* Westview Press.

Şenel Uzunkaya, S. (2020). Türkiye ekonomisi'nde 1923-1977 yılları arasındaki sanayi ve kalkınma planlarının değerlendirilmesi. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Prof. Dr. Sabri Orman Özel Sayısı, 14-30.

Şenkaloğlu, S. (2021). Türkiye'de cumhuriyet dönemi Türk eğitim sistemi ve sorunları. *Academia Eğitim Araştırmaları Dergisi, 6*(1), 24-36.

Şişman, M. (2010). *Eğitim bilimine giriş* (7. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

T.C. Resmî Gazete (1933). Maarif vekâleti merkez teşkilâtı ve vazifeleri hakkında kanun. https://www.resmigazete. gov.tr/arsiv/2434.pdf. Erişim Tarihi: 24.03.2022.

T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2022) *Kalkınma planları.* https://www.sbb.gov.tr/kalkinma-planlari/. Erişim Tarihi: 10.03.2022.

Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (2022). *Geçmişten Günümüze Millî Eğitim Şûraları.* http://ttkb.meb.gov.tr/www/gecmisten-gunumuze-mill-egitim-sralari/icerik/328 Erişim Tarihi: 24.03.2022.

Tan, N. (2016). *Prof. Dr. Halil İbrahim İnalcık.* https://tdk.gov.tr/ wpcontent/uploads/2016/09/z_%20yitirdiklerimiz%20Nail%20TAN_EYLUL_2016.pdf. Erişim Tarihi: 09.05.2022.

Tangülü, Z. (2012). Demokrat parti dönemi eğitim politikaları (1950-1960). *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 10*(2), 389-410.

Tanır, E. D., & Aslan, C. (2019). Birinci heyet-i ilmiye ve çalışma esasları. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES),52*(1), 251-276.

TDK (2022a, b, c, d). *Politika, demokrasi, ideoloji, şûra.* https://sozluk.gov.tr/, Erişim Tarihi: 17.02.2022.

Tural, N., & Karakütük, K. (1991). Eğitim politikası. *Eğitim ve Bilim, 1*(15), 16-24.

Turhan, M. (2009). Eğitimin hukuksal ve siyasal temelleri (Ed. M. Arslan) *Eğitim bilimine giriş* (ss.189-210). Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.

Tutar F. & Demiral, M. (2007). Yerel ekonomilerin yerel aktörleri: Bölgesel kalkınma ajansları. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi, 2*(1), 65-83.

UNESCO (2013). UNESCO handbook on education policy analysis and programming, vol 1: Education policy analysis. UNESCO Bangkok: Asia and Pacific Regional Bureau for Education.

Yazar, T. & Keskin, İ. (2018). Millî eğitim şûralarında yaşam boyu öğrenme, halk eğitimi, yetişkin eğitimi ve yaygın eğitimi ile ilgili kararların değerlendirilmesi. *HAYEF: Journal of Education,* 15, 63-83.

Yıldız, O. & Yıldız, T. (2016). Türkiye Cumhuriyeti eğitim politikaları. *Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergisi,3*(1), 24-41.

ŞEKİLLER KAYNAKÇASI

Ana Sayfa

Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Şekil 1.

Harde ve diğ., (2004), kaynağı dikkate alınıp yazar tarafından oluşturulmuştur.

Şekil 2.

UNESCO (2013), kaynağı dikkate alınıp yazar tarafından oluşturulmuştur.

Şekil 3.

Akyeşilmen (2014), Eren (2020), Gülcan (2019), kaynakları dikkate alınıp yazar tarafından oluşturulmuştur.

Şekil 4.

MEB (2018), kaynağı dikkate alınıp yazar tarafından oluşturulmuştur.

Bölüm 8

Eğitimin Hukuksal Temelleri

Prof. Dr. Cemal AKÜZÜM
Dr. Öğr. Üyesi Mehtap SARAÇOĞLU

- Prof. Dr. Emine Akyüz
- Hazırlık Soruları
- Eğitim ve Hukuk
- Milli Eğitimin Hukuksal Temelleri
- Milli Eğitim Yasal Dayanakları
- Türk Milli Eğitim Sistemini Düzenleyen Genel Esaslar
- Eğitimin Uluslararası Yasal Dayanakları
- Devlet ve Eğitim
- Türkiye Yeterlikler Çerçevesi
- Öğretmen Andı
- Özet
- Değerlendirme Soruları
- Uygulamalar
- Kaynak Önerileri
- Kaynakça

"Eğitimden yoksun olan insanlar, ölünceye kadar şahsiyetsiz kalmaya mahkûmdurlar."

Z. Gökalp

Hazırlık Soruları

1. "Eğitim" bir insan hakkı mıdır, neden?
2. Devletler neden vatandaşlarına eğitim verme ihtiyacı duyar?
3. Eğitim ve hukuk arasında bir ilişki var mıdır?
4. Demokratik toplumlarda eğitimin yeri ve önemi nedir?
5. Her insanın eğitim görme hakkı var mıdır?
6. Uluslararası yasal metinlerde eğitim konusuna neden yer verilmiştir?
7. Devletlerin siyasal sistemleri ve eğitim anlayışları arasında bir ilişki var mıdır?
8. Hastaneye gittiğinizde "hasta hakları" başlıklı bilgilendirici tablo görürsünüz. Peki, okula giden bir öğrencinin hakları neler olabilir?

EĞİTİM VE HUKUK

Hukuk kavramı etimolojik köken olarak, Arapça "hak" kelimesinin çoğulu olarak dilimize geçmiştir. *Hukuk,* devletin yetkili organları tarafından toplumsal ilişkileri düzenlemek amacıyla konulan, maddi yaptırıma bağlanmış olan ve uyulması zorunlu kuralların oluşturduğu sistemdir.

Eğitim ve hukuk kurumları arasında sıkı bir ilişki vardır. Eğitimin olmadığı bir yerde hukuktan, hukukun olmadığı bir yerde de eğitimden söz edilemez. Eğitim, insanların davranışlarını ve ilişkilerini şekillendirmeye çalışır; hukuk ise bu davranışları ve ilişkileri düzenlemeye çalışır (Bingöl, 2012). Kişinin öğrenme ihtiyacı eğitimle; hak ve özgürlük ihtiyaçları ise hukukla sağlanır. Bir toplumda eğitim olmadan hukuksal düzen sağlanamaz ve eğitimin hukuka dayanması gerekir (Akyüz, 2021). Bu nedenle eğitim-öğretim kurumlarında görev yapan bütün çalışanların eğitimin hukuksal dayanakları hakkında bilgi sahibi olması gerekir.

Hukuk sisteminin sağlıklı bir şekilde işleyebilmesi için kişilerin toplumsal yaşamın gereği olarak hem sahip oldukları hak ve özgürlüklerin hem de üstlendikleri ödev ve sorumlulukların bilincine sahip olmaları gerekir. Bireylere bu bilincin kazandırılması ancak eğitim aracılığıyla sağlanabilir. Bireylerin eğitim düzeyindeki artış ile toplumda düzenin sağlanacağı ve dolayısıyla hukuk kurallarına uygun davranmanın gerçekleşeceği ileri sürülebilir.

Eğitim hukuku, bir ülkedeki vatandaşların eğitim hakkını, durumunu ve eğitime ilişkin ilişkileri düzenleyen hukuk dalıdır. Bir ülkede eğitimle ilgili olarak devletin ve bireylerin uyması ve uygulaması gereken kurallar eğitim hukukunu oluşturur (Başaran, 1996). Eğitim hukuku, devletin eğitime ilişkin hizmetleri yürütmesini ve eğitim hizmetlerinden kimin nerede, ne zaman, ne kadar ve hangi koşullar altında yararlanacağını düzenler. Eğitim hukukunun kapsamına, eğitimi düzenlemek amacıyla konulmuş hukuk kurallarını incelemek, açıklamak, yorumlamak, boşlukları gidermek, aksayan yönlerine ilişkin eleştirilerde bulunmak için yapılan tüm çalışmalar girer (Akyüz, 2021). Ayrıca eğitim hukuku, eğitim örgütlerinin işleyişini düzenlemeye amaçlayan hukuk kurallarının eleştirilmesi, değerlendirilmesi, yorumlanması ve tartışılması gibi yollarla bu alandaki kuralların daha iyiye ulaşmasına ve gelişmesine yardımcı olur.

Her toplum varlığını korumak ve geliştirmek amacıyla eğitim kurumlarından yararlanır. Eğitim kurumlarının amaçları ve ilkeleri yasalar tarafından belirlenir ve korunur. Eğitim-öğretim kurumlarında çalışan yöneticilerin ve öğretmenlerin, öğrenim gören öğrencilerin hakları ve sorumlulukları yasalar ve yönetmelikler tarafından belirlenmiştir. Bu yasalar eğitimin hukuksal temellerini oluşturur. Her vatandaşın eğitim hakkının ne olduğunu, bunun hangi yasalarla koruma altına

KAYNAKÇA

Akyüz, E. (2021). *Çocuk hukuku: Çocukların hakları ve korunması.* Ankara: Pegem Akademi.

Asli Devlet Memurluğuna atananların yemin merasimi yönetmeliği. (1982). Resmî Gazete Tarih 30.11.1982 ve Resmî Gazete Sayı: 17884. https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/17884.pdf Erişim tarihi: 15.03.2022.

Başaran, İ. E. (1996). *Eğitime giriş.* Ankara: Yargıcı Matbaası.

Başaran, İ. E. (2006). *Türk eğitim sistemi ve okul y*önetimi. Ankara: Ekinoks Yayınları.

Bingöl, B. (2012). Türkiye için bir eğitim hukuku teorisinin gerekliliği. *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, 2*(2) , 25-38.

Çetin, H. (2001). Devlet, ideoloji ve eğitim. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 25*(2), 201-211.

Çocuk Hakları Sözleşmesi (1989). https://www.unicef.org/turkey /%C3%A7ocuk-haklar%-C4%B1na-dair-s%C3%B6zle%C5%9 Fme Erişim Tarihi: 29.03.2022.

Gökçe, F. (2009). *Devlet ve eğitim.* Ankara: Pegem A Yayınları.

İlköğretim ve Eğitim Kanunu, 222 sayılı kanun. Resmî Gazete Tarih 12.01.1961 ve Resmî Gazete Sayı: 10705. https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.4.222.pdf Erişim Tarihi: 05.03.2022.

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (1948). https://www.resmigazete. gov.tr/arsiv/7217.pdf Erişim Tarihi: 05.03.2022.

Milli Eğitim Temel Kanunu, 1739 sayılı kanun. Resmî Gazete Tarih 24.06.1973 ve Resmî Gazete Sayı: 14574. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1739.pdf Erişim Tarihi: 01.03.2022.

MYK (Mesleki Yeterlilik Kurumu). (2015). *Türkiye yeterlilikler çerçevesi.* Ankara. https://www.myk.gov.tr/index.php/tr/turkiye-yeterlilikler-cercevesi Erişim Tarihi: 12.03.2022.

Tevhid-i Tedrisat Kanunu, 430 sayılı kanun. Resmî Gazete Tarih 06.03.1340 (6 Mart 1924) ve Resmî Gazete Sayı: 63. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.430.pdf Erişim Tarihi: 1.03.2022.

1982 Anayasası, 2709 sayılı kanun. Resmî Gazete Tarih 09.11.1982 ve Resmî Gazete Sayı: 17863. https://www.mevzuat.gov.tr/#anayas a Erişim Tarihi: 02.03.2022.

Bölüm 9

Eğitimin Teknolojik Temelleri

Doç. Dr. Ferhat BAHÇECİ

- Prof. Dr. Ö. Cevat Alkan
- Hazırlık Soruları
- Giriş
- Teknoloji
- Eğitim ve Teknolojinin Tarihi
- Eğitim Teknolojisi
- Öğretim Teknolojisi
- Eğitim ve Öğretim Teknolojileri Arasındaki Farklar
- Teknopedagojik Eğitim
- Uzaktan Eğitim
- Teknoloji Temelli Yeni Eğitim Modelleri
- Teknoloji Okuryazarlığı
- Özet
- Değerlendirme Soruları
- Uygulamalar
- Kaynak Önerileri
- Kaynakça

"Teknolojiyi tümüyle yermek, tuzdan arındırılmış deniz suyu ile yeşeren bahçeleri görmezlikten gelmek, onu gözü kapalı övmek ise Hiroşima'yı unutmak demektir."

S. Chase

Hazırlık Soruları

1. Açıköğretim Fakültesinin eğitim süreci ile Eğitim Fakültesinin eğitim süreci arasında ne gibi farklar vardır?
2. Teknolojik ürünlerin günlük yaşamanıza olan olumlu ve olumsuz etkileri nelerdir? Olumsuz etkileri gidermek veya azaltmak için hangi önlemler alınabilir?
3. Teknoloji ekonomik, sosyal ve kültürel hayatı nasıl etkilemektedir?
4. Teknolojik ürünleri kullanmada kendinizi nasıl değerlendirirsiniz?
5. Eğitim teknolojisi ve öğretim teknolojisi kavramları neyi ifade eder?
6. Bilgisayar, projeksiyon vb. araç-gereçlerin kullanılarak işlenen derslerden mi yoksa sadece öğretmen anlatımıyla işlenen derslerden mi daha fazla kalıcı izli öğrenirsiniz, neden?
7. Teknolojik ürünler eğitim sürecini olumlu mu yoksa olumsuz mu etkilemektedir?
8. Genelde 2000'li yıllardan önce kar yağışı, sel, yangın, salgın hastalıklar vb. nedenlerden dolayı okullar zaman zaman kapalı tutulur ve eğitim süreci kesintiye uğrardı. Günümüzde de bunlar yaşanmasına rağmen öğrenci evinden de eğitim sürecine katılmakta ve eğitim süreci fazla kesintiye uğramamaktadır. Bu durumun nedeni veya kolaylaştırıcı faktörleri neler olabilir?

GİRİŞ

Bilimsel yaklaşımın ve eleştirel bakışın geliştiği günümüzde her alanda yenilikler meydana gelmektedir. Yeni bir bin yılın içinde bulunduğumuz şu günlerde teknoloji artık hayatımızın vazgeçilmez bir parçası haline gelerek günlük yaşamımızda birçok alanda kullanılmaktadır. Bilgi ve iletişim teknolojileri hayatımızın odak noktası olmuştur. Gelişmiş toplumlar, kıtalar ve gezegenler arası iletişim sağlamanın dışında, teknolojinin bu gücü her alanda kullanılmaktadır. Teknoloji, 21. yy'da birey ve toplum dâhil sosyal hayatı ve kurumları değiştirmektedir. Bu değişimlerden zorunlu olarak etkilenen en önemli sistem ise eğitim olmuştur.

Bilgi çağı; eğitim sistemini, politikalarını, plan ve programlarını ve öğrenme-öğretme ortamlarını bilimsel esaslara dayandırmıştır. Bu esaslara dayandırılmayan eğitim, ferdin ve toplumun ihtiyaçlarına cevap verememektedir. Televizyon, bilgisayar, uydu, web 2.0 teknolojileri, sanal ve artırılmış gerçeklik, sosyal ağlar vb. iletişim araçlarının eğitim ortamlarında kullanılması ve kullanılmaya devam etmesi, okulların başarılı olmasında önemli bir etkendir. Tarih boyunca eğitim ve teknoloji gerek Türkiye'de gerekse Dünya'da çeşitli aşamalardan geçmiştir. Her zaman birbirini tamamlayan ve etkileyen iki kavram olmuştur. Günümüz ve gelecek için eğitimde teknolojinin kullanılması son derece önemlidir. Bu durumda birbiriyle etkileşim halinde olan teknoloji ve eğitim kavramlarının Dünya'da ve Türkiye'de tarih boyunca gelişimleri, eğitimin temelleri ile teknoloji temellerinin ilişkisel olarak incelenmesi gerekmektedir.

TEKNOLOJİ

Teknoloji; araştırma, geliştirme, üretim, pazarlama, satış ve satış sonrası hizmeti kapsayan bir sanayi sürecinin, etkin ve verimli bir biçimde gerçekleştirilmesi için kullanılabilecek bilgi ve becerilerin tümüdür (Şenel & Gençoğlu, 2003). Başka bir tanıma göre ise bireylerin kendi yararları doğrultusunda araç-gereç, teknik süreç, personel, yönetim gibi sistemleri kapsayan materyalleri kullanarak çevrelerini düzenlemeleridir.

Bilgi ve teknolojideki hızlı değişimler ülkeleri yarışa sokmuş, yeni teknoloji gelişimini ayrıcalık değil zorunluluk haline getirmiştir. Teknoloji, hayatın her alanına girmiş ve sektörlerin vazgeçilmez parçası olmuştur. Küresel dünyada etkin olmak için teknolojik yenilikler tek belirleyici unsur olarak görülmeye başlamıştır. Gelişmiş ülkeler teknolojiyi doğru kullanan, teknoloji üretebilecek bireyler yetiştiren, teknoloji bilinci geliştiren ülkelerdir.

Teknoloji ekonomik, sosyal ve kültürel hayatı da etkilemektedir ve toplumların sosyal gelişimini sağlayan temel faktördür. Hem sosyal değişimin üreticisi

KAYNAKÇA

Akkoç, S. (2012). An empirical comparison of conventional techniques, neural networks and the three stage hybrid Adaptive Neuro Fuzzy Inference System (ANFIS) model for credit scoring analysis: The case of Turkish credit card data. *European Journal of Operational Research*, *222*(1), 168-178.

Aksoy, H. H. (2003). Eğitim kurumlarında teknoloji kullanımı ve etkilerine ilişkin bir çözümleme. *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*, *1*(4), 4-23.

Aksu, H. (2018). *Dijitopya-dijital dönüşüm yolculuk rehberi*. İstanbul: Pusula Yayınları.

Alakoç, Z. (2003). Matematik öğretiminde teknolojik modern öğretim yaklaşımları. *The Turkish Online Journal of Educational Technology, 2*(1), 43-49.

Alkan, C. (1997). *Eğitim teknolojisi.* Ankara: Anı Yayıncılık.

Alkan, C., Deryakulu, D. & Şimşek, N. (1995). *Eğitim teknolojisine giriş.* Ankara: Önder Matbaacılık.

Alpar, D., Batdal, G. & Avcı, Y. (2007). Öğrenci merkezli eğitimde eğitim teknolojileri uygulamaları. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi-HAYEF*, *7*(1), 19-31.

Aydın, F. & Silik, Y. (2018). Teknoloji okuryazarlığı: Tarihsel bir betimleme. *Ihlara Eğitim Araştırmaları Dergisi, 3*(2), 107-126.

Baki, A. (2002). Bilişim ve iletişim teknolojileri ile entegre olmuş üniversitelerde değişen öğrenme ve öğretme pratikleri. Eskişehir: *Uluslararası Katılımlı Açık ve Uzaktan Eğitim Sempozyumu,* Anadolu Üniversitesi.

Balcı, B. & Eşme, İ. (2001). Teknoloji eğitimi, *Yeni Binyılın Başında Fen Bilimleri Eğitimi Sempozyumu,* 7-8 Eylül, Maltepe Üniversitesi, İstanbul, 214-220.

Baytekin, Ç. (2004). *Materyal geliştirme.* Ankara: Anı Yayıncılık.

Beaudin, L. & Hadden, C. (2004). Developing technopedagogical skills in preservice teachers. *In Proceedings of World Conference on E-Learning in Corporate, Government, Healthcare, and Higher Education,* 492-498.

Boyraz, Z. (2008). *Türk eğitim sisteminde eğitim teknolojisinin eğitim - öğretim kalitesine etkisi.* Yüksek lisans tezi. Ankara: Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Cunningham, D. & Krishack, M. (1998). Sanal gerçeklik, rehabilitasyonda görsel ve bilişsel işlevi destekler. *SiberPsikoloji ve Davranış*, *2*(1), 19-23.

Çakır, R. & Yıldırım, S. (2009). Bilgisayar öğretmenleri okullardaki teknoloji entegrasyonu hakkında ne düşünürler? İlköğretim Online, 8(3), 953–964.

Çakır, R. (2013). Öğretim teknolojilerinin temelleri: Teoriler, araştırmalar, eğilimler (Ed: K. Çağıltay & Y. Göktaş), Okullarda teknoloji entegrasyonu, teknoloji liderliği ve teknoloji planlaması (ss. 457-472). Ankara: Pegem A Akademi.

Çepni S., Ayvacı H. Ş., Bakırcı, H. & Kara, Y. (2014). Öğretim elemanları gözüyle velilerin bilgisayar okuryazarlık düzeylerinin web tabanlı performans değerlendirme programına yansımaları. *Journal of Instructional Technologies & Teacher Education, 3*(1), 1-9.

Çetinkaya, M. & Taş, E. (2016). Web destekli ve etkinlik temelli ölçme değerlendirme materyali geliştirilmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, *5*(1), 21-28.

Çifçi, M. (2006). *Türkçenin çağdaş sorunları* (Ed: G. Gülsevin & E. Boz), Türkçe öğretiminin sorunları (ss. 77-134). Ankara: Gazi Kitabevi.

Çilenti, K. (1998). *Eğitim teknolojisi ve öğretim*. Ankara: Kadıoğlu Matbaası.

Çoklar, A. N., Vural, L. & Şahin, Y. L. (2009). Öğretmen adaylarının uygulayabilecekleri ölçme-değerlendirme yaklaşımları ile ölçme değerlendirme amaçlı teknoloji kullanım öz yeterlikleri. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2*(3), 35-54.

Demirel, M. (1993). Öğrenme stratejilerinin öğretimi. *Eğitim ve Bilim*, *17*(88), 52-59.

Demirel, Ö. & Altun, E. (2007). Öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Demirel, Ö., Seferoğlu, S. S. & Yağcı, E. (2004). *Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Dündar, S., Candemir, Ö., Demiray, E., Genç Kumtepe, E., Öztürk, S., Sağlık Terlemez, M. & Ulutak, İ. (2017), Anadolu Üniversitesi çalışanlarının açık ve uzaktan öğretime ilişkin tutumları*, Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırma Dergisi,* III(4),187-227.

Elçiçek, M. & Kahyaoğlu, M. (2022). Postgraduate theses on digital literacy in Turkey: A content analysis study. *Journal of Learning and Teaching in Digital Age*, *7*(1), 30-41.

Elçiçek, M. (2022). Uzaktan eğitim engelleri: Bir meta-sentez çalışması. *Üniversite Araştırmaları Dergisi*, *5*(1), 35-45.

Eroğlu, E. (2002). Örgütsel iletişim kalitesi için toplam motivasyon yönetimi. *Kurgu Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Uluslararası Hakemli İletişim Dergisi, 19*(19), 163-168.

Ersoy, B. G. (2021). Türkçe öğretiminde eğitsel oyun kullanımı: Bir meta-tematik çalışması analizi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, *9*(2), 510-530.

Ersoy, H. (2010). Kültürel çevrenin girişimcilik tercihine etkisi. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, *2*(1), 71-77.

Ertmer, P. A. (1999). Değişimin önündeki birinci ve ikinci dereceden engellerin ele alınması: teknoloji entegrasyonu için stratejiler. *Eğitim Teknolojisi Araştırma ve Geliştirme*, *47*(4), 47-61.

Ertürk, S. (1972). *Eğitimde program geliştirme.* Ankara: Yelkentepe Yayınları.

Gaytan, J. & McEwen, B.C. (2007). online instructional and assessment strategies. *The American Journal of Distance Education*, *21*(3), 117-132.

Gündüz, S. & Odabası, F. (2004). Bilgi çağında öğretmen adaylarının eğitiminde öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme dersinin önemi. *The Turkish Online Journal of Educational Technology*, *3*(1), 43-48.

Güneş, E. P. U. (2016). Toplumsal değişim, teknoloji ve eğitim ilişkisinde sosyal ağların yeri. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, *2*(2), 191-206.

Gürsul, F. & Tozman, G. B. (2010). Which one is smarter? Teacher or board. *Procedia Social and Behavioral Sciences, 2,* 5731-5737.

Hannafin, R. D. & Savenye, W. C. (1993). Technology in the classroom: The teacher's new role and resistance to it. *Educational Technology, 33*(6), 26-31.

Hızal, A. (1993). *Bilgisayar eğitimi ve bilgisayar destekli öğretime ilişkin öğretmen görüşlerinin değerlendirilmesi,* Eğitim Bilimleri Birinci Ulusal Kongresi, Ankara: Milli Eğitim Basımevi.

İçli, G. (2001). Eğitim, istihdam ve teknoloji. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *9*(9), 65-71.

İşman, A. (2005), *Uzaktan eğitim (Genişletilmiş 2. Baskı),* Ankara: Öğreti Pegem A Yayınları.

Kaya, M. F. (2019). İlkokul öğretim programlarının teknoloji entegrasyonu bakımından incelenmesi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* 20(Özel sayı), 1063-1091.

Kaya, Z. (2002), *Uzaktan eğitim.* Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Keleş, E. & Güntepe, E. T. (2018). Eğitim fakültesi öğretim elemanlarının teknolojiyi öğrenme-öğretme sürecine entegrasyonu. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 8*(3), 142-157.

Kim, C., Kim, M. K., Lee, C., Spector, J. M. & DeMeester, K. (2013). Teacher beliefs and technology ıntegration*. Teaching and Teacher Education, 29*, 76-85.

Kolburan Geçer, A. & Bakar Çörez, A. (2020). Ortaöğretim öğretmenlerinin BİT kaynaklarından yararlanma durumları ve yaşadıkları sorunlar: Kocaeli örneği. *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama, 10*(1), 1-24.

Koşar, E., Yüksel, S., Özkılıç, R., Avcı, U., Alyaz, Y. & Çiğdem, H. (2003). Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Kulik, J. A. & Kulik, C. L. C (1987). Bilgisayar temelli öğretimle ilgili son araştırma literatürünün gözden geçirilmesi. *Çağdaş Eğitim Psikolojisi*, *12*(3), 222-230.

Kurnaz, S. C. (2003). Production of fibre reinforced Zn-Al (ZA 12) based metal matrix composites using infiltration technique and study of their properties. *Materials Science and Engineering: A*, *346*(1-2), 108-115.

McRel, M. (2012). *What we know about mathematics teaching and learning.* Solution Tree.

MEB (2006). Öğretmenlik mesleği genel yeterlikleri. *Tebliğler Dergisi, 2590*, 1491-1540.

MEB (2014). *Fatih projesi.* http://fatihprojesi.meb.gov.tr/tr/icerik incele.php?id=6, Erişim tarihi: 04.06.2022.

Oral, B. (2004). Öğretmen adaylarının internet kullanma durumları. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, *3*(10), 1-10.

Öğüt, H., Altun, A., Sulak, S. & Koçer, H. (2003). İnternet erişimli eğitim cd'si ile e-eğitim. In *International XII. Turkish Symposium on Artificial Intelligence and Neural Networks TAINN*.

Ömrüuzun, I. (2019). *Okul öncesi öğretmenlerinin teknoloji kullanımlarını etkileyen faktörler: bir yol analizi çalışması.* Yüksek lisans tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Özen, E. (2019). Eğitimde dijital dönüşüm ve eğitim bilişim ağı (EBA). *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi, 5*(1), 5-9.

Öztürk, Y. A. & Şahin, Ç. (2014). Alternatif ölçme değerlendirme yöntemlerinin akademik başarı, kalıcılık, özyeterlilik algısı ve tutum üzerine etkisi. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, *10*(4), 1022-1046.

Roblyer, M. D. & Doering, A. H. (2013). *Netiquette: Rules of behavior on the internet.* http://armstrongcomputech.weebly.com/netiquette.html, Erişim tarihi: 06.05.2022.

Shackelford, R. (2007). *Technological literacy: A new basic for* ınclusion *in the university's core curriculum.* University College Cork, Ireland.

Şenel, A. & Gençoğlu, S. (2003). Küreselleşen dünyada teknoloji eğitimi. *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi, 11*(12), 45-65.

Şimşek, N. (2002). BİG 16 öğrenme biçemleri envanteri. *Eğitim Bilimleri ve Uygulama*, 1(1), 33-47.

Tan, F. G., Yüksel, A. S., Aydemir, E. & Ersoy, M. (2021). Derin öğrenme teknikleri ile nesne tespiti ve takibi üzerine bir inceleme. *Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi*, (25), 159-171.

Tor, H. & Erden, O. (2004). İlköğretim öğrencilerinin bilgi teknolojilerinden yararlanma düzeyleri üzerine bir araştırma. *The Turkish Online Journal of Educational Technology*, *3*(1), 120-130.

Türker, M. S. (2019). Yabancı dil olarak Türkçe öğretenlerin eğitim teknolojisi standartları özyeterlik algılarının incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi, 7*(3), 574-596.

TÜSİAD. (2020). *Stem.* https://tusiad.org/tr/stem-cg, Erişim tarihi: 04.06.2022.

Uşun, S, (2006*), Uzaktan eğitim*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Yanpar, T. (2006). *Materyal tasarımı*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Bölüm 10

Eğitimin Bilimsel Temelleri

Dr. Öğr. Üyesi Emel BAYRAK ÖZMUTLU

- Prof. Dr. Selçuk Şirin
- Hazırlık Soruları
- Bilim ve Araştırma
- Bilgi Kaynakları ve Bilimsel Bilgi
- Araştırmayı Deneyimden Ayıran Özellikler
- Bilimin İşlevleri
- Klasik ve Yeni Bilim Anlayışı
- Bilim ve Eğitim
- Bilimsel Araştırma Süreci
- Bilimsel Araştırma Yöntemleri
- Veri Toplama Envanterleri
- Araştırma Süreci ve Etik
- Özet
- Değerlendirme Soruları
- Uygulamalar
- Kaynak Önerileri
- Kaynakça

"Bilimi anlamak güç olabilir. Ancak gözden kaçırılmaması gereken bize armağanlar sunduğudur."

C. Sagan

Hazırlık Soruları

1. Medeniyetimiz neden bilimsel araştırmalara önem vermektedir? Bu çerçevede eğitim araştırmalarının gerekçesinin neler olabileceğini düşünüyorsunuz?
2. Eğitim ve bilim arasında nasıl bir ilişki olabilir?
3. Bir eğitim araştırmacısı olsaydınız hangi alanlarda araştırmalar gerçekleştirmek isterdiniz? Neden?
4. Eğitim araştırmalarının, eğitim sorunlarının çözümü konusunda etkili olduğunu düşüyor musunuz? Açıklayınız.
5. Öğretmenlik mesleği ile araştırmacılık arasında bir ilişki olduğunu düşünüyor musunuz? Açıklayınız.
6. Eğitim araştırmaları ile acilen çözüm bulması gerektiğini düşündüğünüz problemler neler? Gerekçeleri ile açıklar mısınız?
7. Daha önce eğitim alanında bir bilimsel yayın ile karşılaştınız mı? Bu yayının diğer yazın türlerinden nasıl farklılaştığını düşüyorsunuz?
8. Eğitim araştırmalarına kimler ihtiyaç duyar? Bu araştırma bulguları kimler tarafından ve hangi amaçla kullanılabilir?
9. Öğretmenlerin ve velilerin eğitim araştırmalarından yeteri kadar yararlanabildiğini düşünüyor musunuz? Bu durumu nedenleri çerçevesinde tartışabilir misiniz?
10. Toplumumuzun eğitim bilimleri araştırmalarından daha fazla haberdar olmasının gerekli olduğunu düşünüyor musunuz? Gerekçeleri ile açıklar mısınız?

BİLİM VE ARAŞTIRMA

Bilim, fiziksel ve sosyal dünyanın yapı ve davranışlarının gözlem ve deney aracılığıyla sistemli bir şekilde incelendiği entelektüel ve uygulamaya dayalı bir süreçtir. Bilimsel bilgi, bilimsel bir araştırma sürecinin adımlarının titizlikle izlenmesi yoluyla elde edilir. Bu açıdan bilimsel araştırma süreci bilme ve anlamanın bir yolu olarak karşımıza çıkmaktadır. Araştırma, sistematik olarak toplanan veriler üzerinde gerçekleştirilen analizler ile bulgulara ulaşıldığı ve ulaşılan bulguların ilgili konu üzerinde daha önce gerçekleştirilmiş araştırma bulguları ile yorumlandığı sistematik bir bilgi elde etme sürecine karşılık gelmektedir. Bilimsel araştırma sürecinin ürünü olan bilimsel bilgi, ilgili araştırma alanının örüntüsüne eklenmektedir. İlgili alanın bilimsel birikimine eklenen bu bilgi diğer araştırmacılar tarafından tekrar tekrar sınanmakta ve eleştirilmektedir.

Bilimsel araştırma girişiminin nedeni sosyal bir fenomenin anlaşılması, tanımlanması, tahmin edilmesi ve kontrol edilmesidir. Bu bilgiler şüphesiz insanoğlunun sosyal gerçeklik içindeki hareketlerinin daha öngörülebilir bir alanda gerçekleştirmesinin yolunu açacaktır. Bu bağlamda eğitim araştırmaları eğitim ile ilgili her türlü fenomen üzerinde yürütülebilir. Eğitim araştırmalarından elde edilen bilimsel bilgiler eğitim alanında atılacak her adımı daha öngörülebilir hale getirir. Bilimin birikimsel doğası gereğince araştırmalar sayesinde sosyal gerçekliklere yönelik türümüzün kavrayışı giderek daha derinleşmekte ve gelişmektedir.

Bir araştırma, bir dizi planlı eylemden oluşan sistematik bir süreçtir. Bu süreç araştırma problemi veya hipotezin geliştirilmesi ile başlar. Bundan sonraki her adım bu problemin yanıtının bulunması ve/veya hipotezin sınanması amacıyla gerçekleştirilir. Araştırmacı araştırma sorularının cevabını bulmak için belirlediği katılımcılardan ve kaynaklardan sistematik olarak veri toplar, verilerini analiz eder, ulaştığı sonuçları alandaki diğer araştırmaların bulguları ışığında tartışır, yorumlar, birtakım çıkarımlarda bulunur ve bu temelde birtakım öneriler getirir. Ardından gerçekleştirdiği tüm süreci raporlar. Bu tür ampirik araştırmalar makale, bildiri, tez ve proje raporları olarak basılı ya da çevrim içi biçimde bize ulaşır.

BİLGİ KAYNAKLARI VE BİLİMSEL BİLGİ

İnsanoğlu için bilgi elde etmek bir zorunluluktur. Bu zorunluluk temel gereksinimlerini karşılamaktan kendini gerçekleştirmeye kadar geniş bir ihtiyaç yelpazesi içinde değerlendirilebilir. Mouly (1978) insanın bilgi elde etmek için kullandığı araçları deneyim, akıl yürütme ve araştırma olarak ifade etmiştir. Bu kategoriler belli yerlerde birbirini tamamlar ve örtüşür. Bu nedenle
kullanılan kategorileri birbirinden bağımsız birimler olarak yorumlamak doğru

KAYNAKÇA

Baş, T. (2010). *Anket. Nasıl hazırlanır? Nasıl uygulanır? Nasıl değerlendirilir?* Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Borg, W. R. (1963). *Educational research: An introduction.* London: Longman Publishing.

Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal, 9*(2), 27-40.

Burrell, G. & Morgan, G. (1979*) Sociological paradigms and organisational analysis.* London: Heinemann Educ. Books.

Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemleri.* Ankara: Pegem Akademi.

Cohen, L., Manion, L. & Morrison, K. (2000). *Research methods in education* (5 ed.). London: Routledge Falmer.

Cohen, R. J. & Swerdlik, M. E. (2013). *Psikolojik test ve değerleme-testlere ve ölçmeye giriş. Test geliştirme* (Çev: A. Kan) Ankara: Nobel Yayınları.

Corbin, J. & Strauss, A. (2008). *Basics of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory*. Los Angeles, CA: Sage.

Creswell, J. W. (2017). *Nitel araştırmacılar için 30 temel beceri* (Çev: H. Özcan). Ankara: Anı Yayıncılık.

Creswell, J. W. (2013). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.

deMarrais, K. (2004). Elegant communications: Sharing qualitative research with communities, colleagues, and critics. *Qualitative Inquiry, 10*(2), 281-297.

Fraenkel R. J. & Wallen E. N. (2006) *How to design and evaluate research in education.* NY: McGraw-Hill,

Güler, A., Halıcıoğlu, M. B. & Taşğın, S. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri.* Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Hitchcock, G. & Hughes, D. (1995) *Research and the teacher* (2 ed.). London: Routledge.

Hovardaoğlu, S. (2007). *Davranış bilimleri için araştırma teknikleri*. Ankara: Hatiboğlu Yayınları.

Johnson, R. B. & Onwuegbuzie, A. J. (2004). Mixed methods research: A research paradigm whose time has come. *Educational Researcher, 33*(7), 14-26.

Kerlinger, F. N. (1970) *Foundations of behavioral research.* NY: Holt, Rinehart & Winston

Leech, N. L. & Onwuegbuzie, A. J. (2009). A typology of mixed methods research designs. *Quality & Quantity*, *43*(2), 265-275.

Miles, M. B. & Huberman, A. M. (2016). *Genişletilmiş bir kaynak kitap: Nitel veri analizi* (Çev. Ed: S. Akbaba Altun & A. Ersoy). Ankara: Pegem Akademi.

Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma: Desen ve uygulama için bir rehber* (Çev. Ed: S. Turan). Ankara: Nobel Yayın.

Morin, E. (2013). *Geleceğin eğitimi için gerekli yedi bilgi* (Çev. H. Dilli). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Morrison, K. R. B. (1998). *Management theories for educational change.* London: Paul Chapman Publishing.

Mouly, G. J. (1978). *Educational research: The art and science of investigation*. Boston: Allyn & Bacon.

Odabaşı, Y. (1999). Anket yöntemi (Ed: A. A. Bir). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri* (ss. 81-97). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Privitera, G. J. & Ahlgrim-Delzell, L. (2018). *Research methods for education.* Sage Publications.

Resnik, D. B. (2020). *What is ethics in research & why is it important?* https://www.niehs.nih.gov/research/resources/bioethics/whatis/a, Erişim Tarihi: 10.08.2022.

Shamoo, A. E. & Resnik, D. B. (2015). *Responsible conduct of research*. (3. baskı). NY: Oxford University Press.

Singleton, R. A., Straits, B. C. & Straits, M. M. (2005). *Approaches to social sciences*. Oxford University Press.

Stewart, C. J. & Cash, W. B. (1985). *Interviewing: Principler and practices* (4. baskı). Dubuque, IO: Wm. C. Brown Pub.

Tashakkori, A. & Creswell, J. W. (2007). The new era of mixed methods. *Journal of Mixed Methods Research, 1*(1), 3-7.

Tavşancıl E. (2002). *Tutumların ölçülmesi ve SPSS ile veri analizi*. Ankara: Nobel Yayınevi.

Van Maanen, J. (1979). Qualitative methodology. *Administrative Science Quarterly Ithaca, 24*(4), 519-671.

Yıldırım, A. & Şimşek, H. 2011. *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Bölüm 11

Türk Eğitim Sisteminin Örgüt ve Yönetim Yapısı

Doç. Dr. İsa YILDIRIM

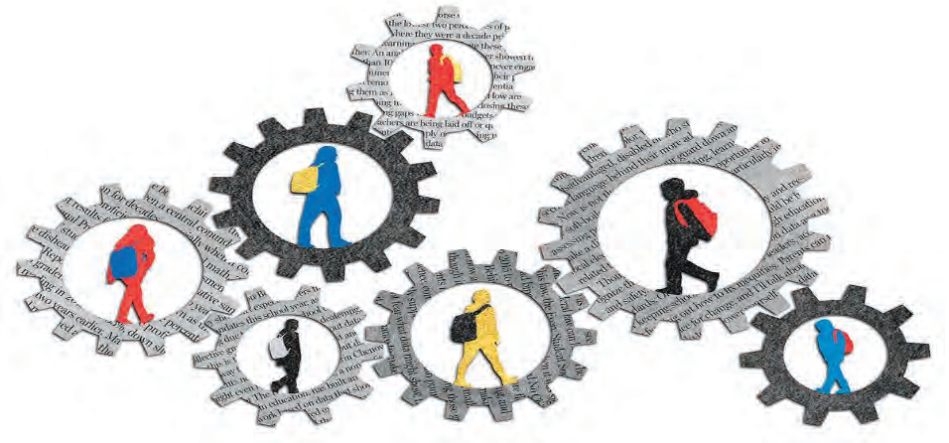

- Prof. Dr. Ziya Bursalıoğlu
- Hazırlık Soruları
- Eğitimde Örgütlenme İhtiyacı
- Türk Eğitim Sisteminin Genel Yapısı
  - Örgün Eğitim
  - Yaygın Eğitim
- Millî Eğitim Bakanlığının Örgüt ve Yönetim Yapısı
  - MEB Merkez Örgütü
  - MEB Taşra Örgütü
  - MEB Yurtdışı Örgütü
- Bir Eğitim Kurumu Olarak Okul
- Özet
- Değerlendirme Soruları
- Uygulamalar
- Kaynak Önerileri
- Kaynakça

"Eğitimin kalitesi, hiç bir zaman öğretmenin kalitesini aşamaz. Okul, öğretmenleri kadar iyi olabilir; ne fazla ne eksik."

D. Cüceloğlu

Hazırlık Soruları

1. Sistem kavramının size düşündükleri nelerdir?
2. Her ülkede bir eğitim sistemi olmalı mı? Neden?
3. Herhangi bir olguyu açıklamak için kuramsal bir çerçeve gerekli midir? Neden?
4. Eğitim ve okulu açıklamak için günümüzde hangi kuramsal veya kavramsal çerçeveler kullanılmaktadır. Bunun faydaları nelerdir?
5. Örgütler neden birer açık sosyal sistem olarak tanımlanıyor?
6. Öğretimin kademelendirilmesine ihtiyaç var mıdır? Neden?
7. Millî Eğitim Bakanlığı Merkez, Taşra ve Yurt Dışı Örgütlenmeleri size neyi anımsatıyor?
8. Eğitim yaşantınızda çok önemli bir yeri olan ders kitapları, eğitim programları, ders araç gereçleri vb. kimler tarafından oluşturulmalı? Neden?
9. Türkiye'de bir eğitim bakanlığı olmasaydı eğitim sistemi nasıl çalışırdı?
10. Yurt dışındaki Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının eğitim haklarını hangi ülke sağlamalıdır? Neden?
11. Okul ile yaşam arasında nasıl bir ilişki vardır?
12. Okul yönetimlerinin öğrenci başarısında rolü var mıdır?

EĞİTİMDE ÖRGÜTLENME İHTİYACI

Eğitim; yaşam boyu devam eden, insanın hayatının tamamını kapsayan bir süreçtir. Hayatı boyunca insanların çevresindeki canlılar ve nesneler, düşünce, duygu ve davranışlarında bir takım değişiklikler meydana getirebilir. Bu süreçte herkes bir şeyler öğrenirken, aynı zaman da diğerleri için bir rol modelidir. İfade edilen bu öğrenme ve öğretme sürecinin bir *amaca yönelik olarak, sistemli, planlı, programlı ve düzenli* bir şekilde gerçekleştirilmesi ise eğitimin kurumsallaşarak, eğitim ve okul sistemlerinin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bu nedenle her ülke sosyalleşmeyi, toplumun sürekliliğini ve istikrarını sağlamak, kültürünü korumak ve geliştirmek için kendi *eğitim sistemlerini ve kurumlarını* oluşturmuştur (Şişman, 2015).

Sistem kısaca, dayanışma içerisinde birbirini sürekli olarak etkileyen öğelerden oluşan bir bütün olarak tanımlanabilir. Sistemler girdilerini aldığı, çıktılarını verdiği ve etkileşime girdiği sistemlerden oluşan bir çevre içerisinde varlığını devam ettirmektedir. *Eğitim sistemi* ise devletin belirlediği eğitim amaçlarına ulaşmak ve toplumun eğitim gereksinimi karşılamak için kurduğu okulları bütünleştiren bir yapı olarak tanımlanabilir (Başaran, 1996). Eğitim yönetimi, amaçlarını gerçekleştirirken eğitim örgütlerini birer araç olarak kullanmaktadır.

İnsanlar tek başlarına gerçekleştiremedikleri amaçlarını, oluşturdukları iş birliği sistemi aracılığıyla gerçekleştirmeye çalışırlar. Bu sistemsel yapıya ise örgüt denir. Örgü*t (sistem) bir yapıyı,* insanlar ve kaynaklar aracılığıyla örgütsel he- ulaşma süreci olarak tanımlanan *yönetim ise bu yapıyı harekete geçiren* süreci ifade etmektedir. Eğitimde örgütlenmenin amacı eğitimin yönetim sürecini kolaylaştırıp, işlevlerin yerine getirilmesini sağlayacak bir yapı oluşturmaktır (Başaran, 1996; Bateman & Snell, 2016).

Devletin temel işlevlerinden birisi olarak eğitim, devletin gözetimi ve denetimi altında yapılmaktadır. Türk eğitim sisteminin yapısı ve işleyişinde *Anayasa, eğitim ve öğretimi düzenleyen yasalar, kalkınma planları, hükümet programları, Millî* Eğitim Şurası kararları ve uluslararası anlaşmalardan doğan yükümlülükler esas alınmaktadır (Akan & Yıldırım, 2018).

TÜRK EĞİTİM SİSTEMİNİN GENEL YAPISI

1739 Sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'na (1973) göre Türk Millî eğitim sistemi, örgün eğitim ve yaygın eğitim olmak üzere, iki ana bölümden oluşmaktadır. Örgün eğitim, *okul öncesi eğitimi, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim kurumlarını*, yaygın eğitim ise örgün eğitim yanında veya dışında düzenlenen eğitim *faaliyetlerinin tümünü* kapsamaktadır. Türk eğitim sistemine ilişkin şema şekil 1'de sunulmuştur (MEB, 2021).

KAYNAKÇA

1 No'lu cumhurbaşkanlığı kararnamesi (2018). https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/07/20180710-1.pdf, Erişim Tarihi: 24.03.2022 .

2547 Sayılı yükseköğretim kanunu (1981). https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2547.pdf , Erişim Tarihi: 19.04.2022.

5442 Sayılı il idaresi kanunu [İİK] (1949). https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.5442.pdf, Erişim Tarihi: 19.04.2022.

Açıkalın, A. (1998). *Toplumsal kurumsal ve teknik yönleriyle okul yöneticiliği*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Akan, D. & Yıldırım, İ. (2018). Türk eğitim sisteminin örgüt ve yönetim yapısı (Ed: M. Kağan & S. Yalçın), *Eğitim bilimine giriş* (ss.183-215). Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Armağan, S. & Armağan, İ. (1988). *Toplumbilim.* İzmir: Barış Yayınları

Atabay, S. (2014). Mekân ve mimarinin eğitimde başarıya etkisi. *Vitra Çağdaş Mimarlık Dizisi 3- Eğitim Yapıları,* 3, 36-40.

Aydın, M. (2005). *Eğitim y*önetimi. Ankara: Hatipoğlu Yayınları

Balcı, A. (2011). *Etkili okul ve okul geliştirme* (5. baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Başar, H. (2014). *Sınıf y*önetimi (19. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık

Başaran, İ. E. (1996). *Eğitim y*önetimi. Ankara: Yargıcı Matbaası.

Başaran, İ. E. (2004). *Yönetimde insan ilişkileri* (3. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Bateman, T. & Snell, S. (2016). *Yönetim* (Çev: S. Besler & C. Erbil).Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

, L. & Sutherland, J.W. (1974). *General systems theory: Foundations, developments, and applications*. New York: Braziller.

Bursalıoğlu, Z. (2011). *Okul yönetiminde yeni yapı ve davranış* (16. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık

Dündaralp, B. (2018). *21. yüzyılın okul mimarisi ve öğrenme mekanları*. https://www.egitimpedia.com/21-yuzyilin-okul-mimarisi-ve-ogrenme-mekanlari, Erişim tarihi:11.04.2022,

Eren, E. (2006). *Stratejik y*önetim. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları

Hoy, W. K. & Miskel, C. G. (2012). *Eğitim yönetimi* teori araştırma ve uygulama (Çev: S. Turan).Ankara: Nobel Yayınları.

İçişleri Bakanlığı [İB] (2022). *Mülki idare birimleri.* https://www.e-icisleri.gov.tr/Anasayfa/MulkiIdariBolumleri.aspx , Erişim tarihi: 22.03.2022.

Katz, D. & Kahn, R. L. (1997). Örgütlerin toplumsal psikolojisi (Çev: H. Can & Y. Bayar). Ankara: Doğan Basımevi.

Kıral, B. (2021). Millî Eğitim Bakanlığı taşra teşkilatı yöneticileri: Millî eğitim müdürleri üzerine nitel bir çalışma. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, *10*(1), 98-122.

MAİ (2019). *Osmangazi kaymakamlığı Mehmet Aker İlkokulu müdürlüğü stratejik planı.* https://mehmetakerilkokulu.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/16/15/737322/dosyalar/2021_05/11163504_Stratejik_Plan_2023.pdf?CHK=86d9e3d738f5ec314040ed5923fac337, Erişim Tarihi: 16.04.2022.

MEB (2021). *Millî eğitim istatistikleri örgün eğitim 2020/21.* http://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_09/10141326_meb_istatistikleri_orgun_egitim_2020_2021.pdf, Erişim Tarihi: 09.04.2022

MEB(2022). *Millî eğitim bakanlığı teşkilat şeması.* http://www.meb.gov.tr/meb/teskilat.php, Erişim Tarihi: 19.04.2022

Millî eğitim bakanlığı Avrupa birliği ve dış ilişkiler genel müdürlüğü [ABDİGM] (2022). http://abdigm.meb.gov.tr/ , Erişim Tarihi: 19.04.2022

Millî eğitim bakanlığı il ve ilçe millî eğitim müdürlükleri yönetmeliği [İİMEMY] (2012). https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/11/20121118-2.htm, Erişim Tarihi: 24.03.2022

Millî eğitim bakanlığı il ve ilçe millî eğitim müdürlükleri yönetmeliği'nde değişiklik yapılmasına dair yönetmelik (2015). https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/09/20150920-2.htm, Erişim Tarihi: 24.03.2022

Millî eğitim bakanlığı il ve ilçe millî eğitim müdürlükleri yönetmeliği'nde değişiklik yapılmasına dair yönetmelik (2018). https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/10/20181020-2.htm Erişim Tarihi: 24.03.2022

Millî Eğitim Temel Kanunu (1973). https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/14574.pdf, Erişim Tarihi: 24.03.2022

Mott, P. E. (1972). *The characteristics of - ve organizations*. Newyork: Haper&Row.

Sarıcaoğlu, R. (2008). *21. yüzyıl okul tasarımı.* https://www.gazetevatan.com/yazarlar/rifat-saricaoglu/21-yuzyil-okul-tasarimi-181954, Erişim tarihi 10.04.2022

Sarpkaya, R. (2016).Türk eğitim sisteminin amaçları ve temel ilkeleri (Yayına Haz: R. Sarpkaya). *Türk eğitim sistemi ve okul yönetimi* (s. 2-27). Ankara: Pegem Akademi

Schlechty, P. C. (2006). *Okulu yeniden kurmak.* (***Çev. Y. Özden***). Ankara: Nobel

Şişman, M. (2015). *Türk eğitim sistemi ve okul yönetimi* (9. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

TÜBİTAK (2022a). *Doktora sonrası yurt içi araştırma burs programı.*https://www.tubitak.gov.tr/tr/burslar/doktora-sonrasi/arastirma-burs-programlari/icerik-2218-yurt-ici-doktora-sonrasi-arastirma-burs-programi, Erişim Tarihi: 09.04.2022

TÜBİTAK (2022b). *Doktora sonrası yurt dışı araştırma burs programı.*https://www.tubitak.gov.tr/tr/burslar/doktora-sonrasi/burs-programlari/2219-a/icerik-destek-kapsami-0 ,Erişim Tarihi: 09.04.2022

YYEGM (2022). *Yurt dışı eğitim ve öğretim daire başkanlığı görevleri.* https://yyegm.meb.gov.tr/www/yurt-disi-egitim-ve-ogretim-daire-baskanligi/icerik/30, Erişim Tarihi: 10.04.2022

YYEGM (2022a). *Eğitim ataşesi.* https://yyegm.meb.gov.tr/meb_ iys_dosyalar/2017_03/27133746_Yurt_DYYY_TeYkilatYna_SYrekli_GYrevlendirilecek-Fatih_KUZU-Hakan_YENER.ppt ,Erişim Tarihi: 10.04.2022

ŞEKİLLER WEB KAYNAKÇASI

Ana sayfa

*A culture of accountability can keep schools focused on education.*https://www.dallasnews.com/opinion/commentary/2020/10/04/during-this-covid-school-year-testing-can-help-keep-schools-focused-on-education/ Erişim Tarihi: 30.03.2022 .

Şekil 1.

TC Millî Eğitim Bakanlığı Teşkilat Şeması. http://www.meb.gov.tr/meb/teskilat.php Erişim Tarihi: 16.03.2022.

Bölüm 12

Bir Meslek Olarak Öğretmenlik

Doç. Dr. Emine GÜMÜŞ

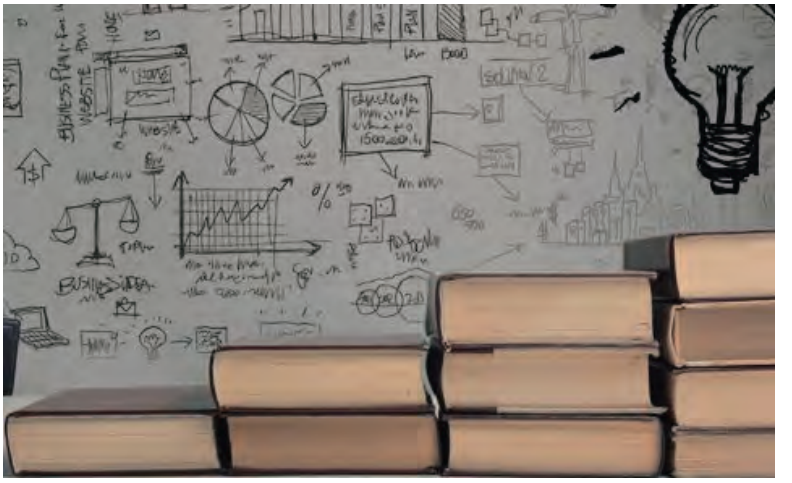

- Dr. Nurettin Topçu
- Giriş
- Meslek ve Meslekleşme Koşulları
- Bir Meslek Olarak Öğretmenlik
- Türkiye'de Öğretmenlik Mesleğinin Tarihçesi
- Öğretmenlik Mesleğinin Statüsü
- Öğretmenlik Meslek Etiği İlkeleri
  - MEB'e Göre Etik İlkeler
  - Aydın'a Göre Etik İlkeler
- Öğretmenlik Mesleğinin Yeterlik Alanları
- Öğretmenlerin Sahip Olması Gereken Nitelikler
  - Kişisel Nitelikler
  - Mesleki Nitelikler
- Öğretmenlik Mesleği ve İletişim
- Özet
- Değerlendirme Soruları
- Uygulamalar
- Kaynak Önerileri
- Kaynakça

"Öğretmenler! Yeni nesil sizlerin eseri olacaktır."

Gazi M. K. Atatürk

Hazırlık Soruları

1. Öğretmen denilince aklına gelen ilk üç cümle nedir?
2. Öğretmenlik sizce bir meslek midir? Neden?
3. Hayatınızda iz bırakan bir öğretmen oldu mu?
4. Aklınızda hangi öğretmen veya öğretmeler kaldı, neden?
5. Bir öğretmeni başarılı, sevecen, takdir edilir kılan özellikler nelerdir?
6. Öğretmen denilince kılık-kıyafet, görünüş, hitap, güven, saygınlık vb. konularda aklınıza nasıl bir imaj gelmektedir? Aklınızdaki öğretmen imajı ile gerçek hayattaki öğretmen imajı arasında fark var mıdır?
7. İletişim kurmakta zorlandığınız ve zorlanmadığınız öğretmenleri dikkate aldığınızda kolay ve etkili iletişim kurduğunuz öğretmenin özellikleri nelerdir?
8. Öğretmenlik mesleğinin ortadan kalkması mümkün müdür? Neden?
9. Nasıl bir öğretmen olmak istersiniz?
10. Öğretmenlik mesleğinin statüsü hakkında ne düşünüyorsunuz?

GİRİŞ

Öğretmenlik mesleği, toplumun fertlerinin geleceğini planlamaktan ve onların içinde bulunulan çağın gerektirdiği bilgi, beceri ve donanımlara sahip bireyler olarak yetiştirilmesinden sorumlu özel ve önemli bir uzmanlık alanıdır. Eğitim-öğretim sürecinde kalitenin sağlanması sürecinin önemli aktörlerin başında öğretmenler gelmekte, eğitim faaliyetleri sürecinde yeni nitelikli nesillerin yetişmesinde aktif bir rol oynamaktadırlar. (Gürsoy, 2003). Bir ülkenin gelişmesinde, nitelikli insan gücünün yetiştirilmesinde, toplumda huzurun ve güvenin sağlanmasında, bireylerin topluma hazırlanmasında, kültür ve değerlerin sonraki kuşaklara aktarılmasında öğretmenlerin önemi yadsınamaz bir gerçektir (Özden, 1999).

Günümüzde öğretmenlik, eğitim ile ilgili olmak üzere sosyal, kültürel, ekonomik, bilimsel ve teknolojik boyutlar ile uzmanlık bilgi becerisine sahip olan ve mesleki yeterlilik gerektiren bir uğraş alanı olarak kabul görmektedir (Şişman & Acat, 2003). Son yıllarda öğrencilerin akademik ve sosyal başarılarının artırılması için yapılan çalışmaların büyük çoğunluğunun öğretmenlerin bu süreçteki kritik rolü üzerine odaklandığı görülmektedir (Seferoğlu, 2004). OECD (2005), öğretmenlerin mesleki açıdan geliştirilmesi ile ilgili yayımladığı bir raporda, öğrenci performansını ve başarısını belirleyen en önemli faktörlerden birisinin öğretmen kalitesi olduğunun altını çizmiştir. Dolayısıyla, günümüz öğretmenlerinden 21. yüzyılın gerektirdiği becerilerle donanmış öğrenciler yetiştirebilecek yeterlikte ve nitelikte olmaları beklenmektedir. Bir öğretmenin nitelikli olarak tanımlanabilmesi için sorumluluklarını, haklarını, mesleğe ait etik ilkeleri, mesleği ile ilgili kanun ve yönetmelikleri, toplumsal statüsünü bilmeli, bunun yanında mesleğe ait yeterlik alanlarının gerektirdiği davranış ve rolleri benimsemelidir (Abazaoğlu, Yıldırım & Yıldızhan, 2014).

MESLEK VE MESLEKLEŞME KOŞULLARI

İlgili alanyazın incelendiğinde meslek kavramını açıklamaya odaklanmış birçok tanımın mevcut olduğu görülmektedir. Örneğin; Seyyar (2015: 386) mesleği; "belirli düzeyde kabiliyet, tecrübe, teorik-pratik-teknik bilgi, eğitim ve icazet (diploma) gerektiren, niteliği toplumdan topluma değişmekle beraber, yüksek statü, prestij ve gelir kazandıran iş" şeklinde ifade etmektedir. Ataünal (2000)'a göre meslek; bireylerin sahip oldukları bilgi ve becerileri vasıtasıyla hayatlarını kazanabilecekleri ve böylelikle bir parçası oldukları toplum içerisinde sorumluluk sahibi olabilecekleri bir olgudur. Türk Dil Kurumu'nun (2021) tanımına göre ise meslek; "belirli bir eğitim ile kazanılan sistematik bilgi ve becerilere dayalı, insanlara faydalı mal üretmek, hizmet sunmak ve karşılığında para kazanmak

KAYNAKÇA

Abazaoğlu, İ., Yıldırım, O. & Yıldızhan, Y. (2014). Türkiye'nin öğretmen profili. *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 9*(2), 1-20.

Abazoğlu, İ., Yıldırım, O. & Yıldızhan, Y. (2016). Geçmişten günümüze Türk eğitim sisteminde öğretmen yetiştirme. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 2016*(6), 143-160.

Akdemir, A. S. (2013). Türkiye'de öğretmen yetiştirme programlarının tarihçesi ve sorunları. *Electronic Turkish Studies*, *8*(12), 15- 28.

Akyüz, H. (2001). *Eğitim sosyolojisinin temel kavram ve alanları üzerine bir araştırma*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Akyüz, Y. (2001). *Başlangıçtan 2001'e Türk Eğitim Tarihi.* İstanbul: ALFA Basım Yayım.

Akyüz, Y. (2012). *Türkiye'de öğretmenlerin toplumsal değişmedeki etkileri* (2. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Akyüz, Y. (2014). *Türk eğitim tarihi*. Ankara: Pegem Akademi.

Atanur-Başkan, G. (2001*). Öğretmenlik mesleği ve öğretmen yetiştirmede yeniden yapılanma*. Ankara: Ritm İletişim Hiz.

Atanur-Başkan, G., Aydın, A. & Madden, T. (2006). Türkiye'deki öğretmen yetiştirme sistemine karşılaştırmalı bir bakış. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *15*(1), 35-42.

Ataünal, A. (2000). Öğretmenlik *mesleğine giriş veya nasıl bir insan?* Ankara: 20 Mayıs Eğitim, Kültür ve Sosyal Dayanışma Vakfı Yayınları.

Atmaca, T. (2020). Öğretmenlerin toplumsal saygınlık ve imajlarına olumsuz etki eden faktörlerin incelenmesi. *Yaşadıkça Eğitim, 34*(1), 152-167.

Aydın, İ. (2003). *Eğitim ve öğretimde etik*. Ankara: Pegem.

Aydın, İ. (2012). *Eğitim ve öğretimde etik*. Ankara: Pegem Akademi.

Balcı, A. (2021). Okul yöneticiliğinin meslekleşmesi. *Uluslararası Liderlik Çalışmaları Dergisi: Kuram ve Uygulama, 4*(2), 62-78.

Başar, M., Doğan, M. C., Şener, N., Uzun, Ö. & Topal, H. (2018). İlkokulda öğretmen öğrenci iletişimi. *Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, *4*(1), 1-17.

Başaran, İ. E. (1996). *Türkiye eğitim sistemi*. Ankara: Yargıcı Matbaa.

Bayhan, G. (2011). Öğretmenlerin *profesyonelliğinin incelenmesi.* Doktora tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi.

Bellm, D. (2005). *Establishing teacher competencies in early care and education: A review of current models and options for california. building california's preschool for all workforce.* A Series of Policy Briefs. Center for the Study of Child Care Employment, University of California at Berkeley.

Bilir, A. (2011). Türkiye'de öğretmen yetiştirmenin tarihsel evrimi ve istihdam politikaları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 44*(2), 223-246.

Birnbaum, L. A. (1985). *The relationship of occupational image to work role, work attitudes, and work behavior.* Doktora tezi, New York: University of New York.

Blanton, L., Sindelar, P. T., Correa, V., Hardman, M., McDonnell, J. & Kuhel, K. (2003). *Conceptions of beginning teacher quality: Models of conducting research. (COPSSE-Document Number RS-6).* Gainesville, FL: University of Florida, Center on Personnel Studies in Special Education.

Bozbayındır, F. (2019). Öğretmenlik mesleğinin statüsünü etkileyen unsurların öğretmen görüşleri temelinde incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 18*(72), 2076-2104.

Buldu, M. (2014). Öğretmen yeterlik düzeyi değerlendirmesi ve mesleki gelişim eğitimleri planlanmasi üzerine bir öneri. *Milli Eğitim Dergisi*, *44*(204), 114-134.

Celep, C. (2007). Meslek olarak öğretmenlik (Ed: C. Celep) *Eğitim bilimine giriş* (ss.23-49). Ankara: Anı Yayıncılık.

Çeliköz, N. (2004). Bir meslek olarak öğretmenlik ve etiği (Ed: M. Ç. Özdemir), Öğretmenlik mesleğine giriş (ss. 333- 394). Ankara: Asil Yayın Dağıtım.

Çelikten, M., Şanal, M. & Yeni, Y. (2005). Öğretmenlik mesleği ve özellikleri. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 19* (2), 207-237.

De Wet, C. (2016). The status of teaching as a profession in South Africa. Paper presented at the annual international Conference of the Bulgarian Comparative Education Society, Sofia.

Demirel, M. (2002). Türk eğitiminin modernleşmesinde rüşdiye mektepleri (Ed: H. C. Güzel, K. Çiçek & S. Koca), *Türkler* (ss. 44-63). Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.

Demirel, Ö. (1999). Öğretme s*anatı*: *Planlamadan değerlendirmeye* Ankara: Pegem A.

Demirel, Ö. (2002). Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Devlin, M. (2014). Avrupa'da gençlik çalışması, profesyonellik ve profesyonelleşme (Ed: Y. Kurtaran & L. Yurttagüler), *Gençlik* çalışmaları tarihi (ss. 127-140). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Doğan, Ö. (2020). *Öğretmenlerin görüşlerine göre öğretmenlik mesleğinin imajı*. Doktora tezi Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

Ekici, K. M. (2013). *Meslek etiği.* Ankara: Savaş Kitap ve Yayınevi.

Erdem, Y. T. (2013). *II. Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e kızların eğitimi.* Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Erden, M. (1995). Öğretmen adaylarının öğretmenlik sertifikası derslerine yönelik tutumları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* 11(11), 99-105.

Erden, M. (2007). Öğretmenlik mesleğine giriş. Ankara: Arkadaş Yayınevi.

Eroğlu, F. (2011). *Davranış bilimleri*. İstanbul: Beta Basım Yayım.

Fındıklı, R. (2000). Polislik mesleğinin özellikleri ve mesleki kimlik olgusu. *Polis Bilimleri Dergisi*, *2*(5-6), 1-16.

Fwu, B. J. & Wang, H. H. (2002). The social status of teachers in Taiwan. *Comparative Education, 38*(2), 211-224.

Gelen, İ. & Özer, B. (2008). Öğretmenlik mesleği genel yeterliklerine sahip olma düzeyleri hakkında öğretmen adayları ve öğretmenlerin görüşlerinin değerlendirilmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *5*(9), 39-55.

Goe, L. & Stickler L.M. (2008). *Teacher quality and student achivement: making the most of recent research.* Washington: National Comprehensive Center for Teacher Quality.

Gökçe, E. (2003). *Gelişmiş* ülkelerde sınıf öğretmeni yetiştirme uygulamaları, uluslararası dünya öğretmen eğitimi konferansı (27 Ağustos-2 Eylül 1995), Ankara, MEB Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimi Genel Müdürlüğü.

Göker, S. D. & Gündüz, Y. (2017). Dünya ölçeğinde öğretmenlerin saygınlık statüsü ve özlük hakları. *Milli Eğitim Dergisi, 46*(213), 177-196.

Gökırmak, A. (2006). Öğretmen statüleri üzerine bir çalışma. Yüksek lisans tezi, İstanbul: Yeditepe Üniversitesi.

Güçlü, N. (1998). Sınıfta etkili öğrenci-öğretmen iletişiminin kurulması. *Gazi* Eğitim Fakültesi Dergisi, 18(2), 61-64.

Gültekin, M. (2020). Değişen toplumda eğitim ve öğretmen nitelikleri. *AJESI - Anadolu Journal of Educational Sciences International, 10*(1), 654-700

Gündüz, H. B. (2005). Öğretmenlik *mesleğine giriş.* Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Gürsoy, H. (2003). Öğretmen yetiştirmede sorunlar ve öneriler. Çağdaş Eğitim Dergisi, 28(299), 28-35.

Helvacı, M. A. (2015). Öğretmenlik mesleğinin özellikleri (Ed: N. Saylan), *Eğitim bilimine giriş* (ss. 271- 286). Ankara: Anı Yayıncılık

Ingersoll, R. M. & Collins, G. J. (2018). The status of teaching as a profession (Ed: J. Ballantine, J. Spade & J. Stuber), *Schools and society: A sociological approach to education* (pp. 199-213) CA: Pine Forge Press/ Sage Publications.

Işık, S. (2014). 2000'lerde öğretmenler ve anti entelektüalizm (Ed: A. Yıldız), Öğretmenliğin dönüşümü (ss. 27-57). İstanbul: Kalkedon Yayınevi

İçli, G. (2002). *Sosyolojiye giriş*. Ankara: Anı Yayıncılık.

İlhan, S. (2004). Bazı temel işlevleri ve artan önemi açısından meslek. *Fırat Üniversitesi Doğu Araştırmaları Dergisi*, *3*(1), 132-137.

Karasu, K. (2001). *Profesyonelleşme olgusu ve kamu yönetimi (Cilt 11)*. Ankara: Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları Tezler Dizisi.

Kavcar, C. (2002) Cumhuriyet döneminde dal öğretmeni yetiştirme. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 35*(1-2),7-14.

Kaya, A. (2012). *Kişiler arası ilişkiler ve etkili iletişim*. Ankara: Pegem Akademi.

Kepenek, Y. (1995). *1923-1993 Döneminde uygulanan ilköğretime* öğretmen yetiştirme modellerinin değerlendirilmesi, Yüksek lisans tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi.

Koçyiğit, M., Erdem, C. & Eğmir, E. (2020). Öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleği genel yeterliklerine ilişkin öz değerlendirmeleri. *Cumhuriyet International Journal of Education, 9*(3), 774-799.

Kuçuradi, I. (2003). Etik ve etikler. *Türkiye Mühendislik Haberleri, 423*(1), 7-9.

Küçükahmet, L. (2000). Öğretmenlik *mesleğine giriş.* Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

MEB (2002). Öğretmen yeterlikleri. Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimi Genel Müdürlüğü, Ankara: Millî Eğitim Basımevi.

MEB (2006). Öğretmenlik *mesleği genel yeterlikleri.* https://oygm.meb. gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_12/13161921_YYretmenlik_MesleYi_Genel__YETERLYKLERi_onaylanan.pdf, Erişim Tarihi: 23.03.2020.

MEB (2017). Öğretmenlik mesleği genel yeterlikleri. Ankara: Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü.

OECD (2005). *Teachers Matter: Attracting, developing and retaining teachers*. Paris: OECD.

Öz, A. (2017). Kaynak ve alıcı yönünden etkili iletişimin odak noktaları ve bunların dini iletişime etkileri. *Bilimname*, (33), 119-139.

Özden, Y. (1999). *Eğitimde dönüşüm eğitimde yeni değerler.* Ankara: Pegem A Yayınları.

Özsoy, G., Özsoy, S., Özkara, Y. & Memiş, A. D. (2010). Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğini tercih etmelerinde etkili olan faktörler. *İlköğretim Online*, *9*(3), 910-921.

Öztürk, C. (2005). *Türkiye'de dünden bugüne öğretmen yetiştiren kurumlar.* İstanbul: Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Page, M. T. (2015). Common pressures, same results? Recent reforms in professional standards and competences in teacher education for secondary teachers in England, France and Germany, *Journal of Education for Teaching. 41*(2), 180-202.

Rivkin, S. G. Hanushek, E. A. & Kain, J. F. (2005). Teachers, schools, and academic achievement. *Econometrica,* 73(2), 417-458.

Seçer, Ş. (2009). Mesleki yaşam modelinin oluşturulması ve mesleki analizlerde kullanımı. *Sosyal Bilimler, 7*(1), 35-56.

Seferoğlu, S. S. (2004). Öğretmen yeterlikleri ve mesleki gelişim. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim, (58*) 40-45.

Seyyar, A. (2015). *Ahlak terimleri.* İstanbul: Rağbet Yayınları.

Smak, M. & Walczak, D. (2017). The prestige of the teaching profession in the perception of teachers and former teachers. *Edukacja: An Interdisciplinary Approach, (5*), 22-40.

Sunar, L. & Kaya, Y. (2018). Türkiye'de değişen sosyo-ekonomik yapı içerisinde meslekler (Ed: L. Sunar), *Türkiye'de toplumsal tabakalaşma ve eşitsizlik* (ss. 1-52). Ankara: Nobel Yayınevi.

Şahin, A. E. (2004). Öğretmen yeterliklerinin belirlenmesi. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi, 5*(58), 58-62.

Şanal, M. & Alaca, E. (2020). *Türk eğitim tarihi. Orta Asya'dan günümüze*. Ankara: Pegem Akademi.

Şişman, M. (2002). Öğretmenliğe giriş. Ankara: Pegem Yayıncılık.

Şişman, M. & Acat, B. (2003). Öğretmenlik uygulaması çalışmalarının öğretmenlik mesleğinin algılanmasındaki etkisi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 13*(2), 235-250

Taşkaya, S. M. (2012). Nitelikli bir öğretmende bulunması gereken özelliklerin öğretmen adaylarının görüşlerine göre incelenmesi. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *1*(33), 283-298.

TEDMEM (2014). Öğretmen gözüyle öğretmenlik mesleği, Ankara: TEDMEM rapor dizisi: 3.

Thompson, W. E. & Hickey, J. V. (2011). *Society in focus: An introduction to sociology.* Boston: Pearson.

Topal, T. (2021). Darülmuallimin nizamnamesi'nin günümüz öğretmen yetiştirme sistemine yansımaları. *Journal of Current Approaches and Reviews in Education*, *1*(1), 48-53.

Tosuntaş, Ş. B. (2020). Öğretmenlik mesleği genel yeterliklerinin incelenmesi. *Academy Journal of Educational Sciences, 4*(1), 53-61.

Tuna, Y. (2012). İletişim kavramı ve iletişim süreci (Ed: İ. Vural), İletişim (ss. 2- 23). Ankara: Pegem Yayıncılık.

Tutar, H., Yılmaz, M. K. & Erdönmez, C. (2003). *Genel ve teknik iletişim*. Ankara: Nobel Yayınları.

Türer, A. (2006). Türkiye'de öğretmen yetiştirme ve sorunlar. *ABECE Dergisi*, 235-236.

Uğurlu, C. & Polat, S. (2011). Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları. *Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 35*(1), 68-74.

Ünal, U. & Birbudak, T. S. (2013). İstanbul *dârulmuallimîni (1848-1924).* Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.

Ünsal, S. (2018). Türkiye'de öğretmenlik mesleğinin statüsüne ilişkin bir pareto analizi. *Sakarya University Journal of Education, 8*(2), 111-130.

Woolfolk, A. (1998). *Educational psychology.* Boston: Allan and Bacon Inc.

Yeşilyurt, E. (2011). Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğinin genel yeterliklerine yönelik yeterlik algıları. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, *9*(1), 71-100.

Yıldız, K., Akgün, N. & Yıldız, S. (2013). İşe yabancılaşma ile örgütsel sinizm arasındaki ilişki. *International Journal of Social Science,6*(6), 1253-1284.

Yurdakul, S., Gür, B. S., Çelik, Z., Kurt, T. & Olçum, A. (2016). Öğretmenlik mesleği ve mesleğin statüsü. *Ankara: Eğitim-Bir-Sen Stratejik Araştırmalar Merkezi*, *70*(13), 1-121.

YÖK (1998). *YÖK dünya bankası milli eğitimi geliştirme projesi hizmet öncesi öğretmen eğitimi. Fakülte-okul işbirliği kılavuzu*. Ankara: Öğretmen Eğitimi Dizisi.

YÖK (2007). *YÖK eğitim fakültesi öğretmen yetiştirme lisans programları*.https://www.yok.gov.tr/Documents/Yayinlar/Yayinlarimiz/egitim-fakultesi-ogretmen-yetistirme-lisans-programlari.pdf, Erişim Tarihi: 10.03.2020.

YÖK (2018). Öğretmen *yetiştirme lisans programları.* http://www.yok.gov.tr/documents/10279/41805112/AA_Sunus_+Onsoz_Uygula ma_Yonergesi.pdf, Erişim Tarihi: 11.03.2020

Bölüm 13

Eğitimde Yeni Yönelimler ve Uygulamalar

Dr. Öğr. Üyesi Aziz TEKE

- Prof. Dr. Fatma Varış
- Hazırlık Soruları
- 21. Yüzyıl Becerileri ve Eğitim
- Eğitimde Alternatif Görüşler
- Alternatif Okul Anlayışı
- Yaşam Boyu Öğrenme
- Okulsuz Toplum
- Öğrenci Merkezli Eğitim
- Üst Düzey Düşünme Becerileri
- Küreselleşme ve Eğitim
- Eğitimde Disiplinlerarasıcılık
- Aktif Öğrenme
- Eğitimde Standartlaşma ve Akreditasyon
- Göç ve Çok Kültürlülük
- Özet
- Değerlendirme Soruları
- Uygulamalar
- Kaynak Önerileri
- Kaynakça

"Eğitim, öğrenilen her şey unutulduktan sonra geriye kalandır."

B. F. Skinner

Hazırlık Soruları

1. 21. yüzyılda insanoğlunun eğitimle ilgili yeni yönelimleri neler olabilir?
2. 21. yüzyılda bireyler başarılı bir eğitim hayatı ve sonrası için ne tür becerilerle donatılmalıdır?
3. Sizce okulda öğrendiğiniz bilgiler hayatınız boyunca size yeterli gelecek midir?
4. Öğrenmeyi öğrenmek sizce nedir?
5. Sizce okulların olmadığı bir evrende bireyler nasıl eğitim alırdı?
6. Akreditasyon kavramı size neyi çağrıştırıyor?
7. İç ve dış göçlerin eğitime etkileri neler olabilir?

21. YÜZYIL BECERİLERİ VE EĞİTİM

20. yüzyılın geride bırakılmasının ardından özellikle teknoloji dünyasındaki gelişmelerle birlikte yeni bir çağın kapısı açılmıştır. Bu gelişmeler insanoğlunun hayatını sosyal, siyasi, ekonomik ve daha birçok alanda etkilemiştir. Bu alanlar içinde belki de en önemlisi eğitimdir. Eğitim, insanların kendilerini ve geleceklerini bir adım öteye taşımadaki en önemli araçlarıdır. Bilme, keşfetme, öğrenme ihtiyacı ilk çağlardan beri zirvede olan insanoğlunun çevresi; içinde yaşadığımız çağda bu ihtiyaca en nitelikli şekilde cevap bulabileceği imkânlarla donatılmıştır. Bu imkânlardan eğitim dünyasının ne şekilde yararlanabileceği çeşitli tartışma ve fikirleri de beraberinde getirmiştir. Böylece 21. yüzyılda eğitimde yeni yönelimlerin ortaya çıktığı söylenebilir.

21. yüzyılda okullar günbegün öğrencilere bilgi ve becerilerin aktarıldığı bir kurum ya da bina olmaktan ziyade, toplum hayatını şekillendiren ve toplumsal kalkınmaya öncülük eden bir kuruma evrilmektedir (Uçak & Erdem, 2020). Bunun sonucunda geleneksel öğretim yöntem ve içerikleri tartışmaya açılmıştır. Eğitim programlarının geliştirilmesi aşamasında cevaplanması gereken "Ne öğretelim?", "Nasıl öğretelim?" gibi soruların yanında "Öğrencileri bu çağda ne gibi becerilerle donatalım?" gibi daha kapsamı dar ancak önemi büyük sorular da yer almaya başlamıştır. Bu soruların cevabı eğitim bilimcilerin 21. yüzyıl becerileri adını verdiği becerilerden oluşmaktadır. 21. yüzyıl becerilerinin farklı farklı listeler şeklinde sıralandığı alanyazında görülse de üzerinde anlaşmaya varılmış açık ve net beceriler şu şekilde listelenebilir (Kylonen, 2012; Trilling & Fadel, 2009):

- Bilişsel beceriler (*eleştirel düşünme, problem çözme, yaratıcılık*)
- Kişilerarası beceriler (*iletişim becerileri, sosyal beceriler, ekip çalışması, kültürel duyarlılık, zorluklarla baş etme*)
- İçsel beceriler *(öz yönetim, öz düzenleme, zaman yönetimi, kişisel gelişim, yaşam boyu öğrenme, uyumluluk*)

Bilişsel beceriler öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerini geliştirilmesini katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Bu noktada analizler, çıkarımlar, tümevarım ve tümdengelimi ön plana çıkaran eleştirel düşünme (Facione, Facione & Giancarlo, 2000) becerisini edinen öğrenciler gerçek hayat problemlerine de hem geleneksel hem de çağdaş yollarla çözüm yolları bulmayı öğrenmektedir. Kişilerarası becerilerden iletişim başlığından bahsedilecek olursa; çeşitli iletişim becerilerini etkili biçimde kullanabilme, nasıl bir dinleyici olması gerektiğini bilme gibi donatılara sahip öğrenciler bu çağda hiç şüphesiz akranlarından bir adım ileride olacaktır. (Trilling & Fadel, 2009). İçsel beceriler ise belki de 21. yüzyıl becerilerinin te-

KAYNAKÇA

Ananiadou, K. & M. Claro (2009), "21st century skills and competences for new millennium learners in OECD countries", OECD Education Working Papers, No. 41, OECD Publishing.

Aydede, M. N. & Matyar, F. (2009). Fen bilgisi öğretiminde aktif öğrenme yaklaşımının bilişsel düzeyde öğrenci başarısına etkisi. *Journal of Turkish Science Education*, 6(1), 115-127.

Aydın, İ. (2012). *Alternatif okullar*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Aydın, İ. P. & Pehlivan, Z. (2000). Ev okulu uygulaması: Amerika Birleşik Devletleri örneği. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 33(1), 91-97.

Can, T. (2011). *Yaşam boyu öğrenme bağlamında yabancı dil olarak İngilizce ders kitaplarında strateji kullanımı.* Doktora tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Chapman, J. & Aspin, D. (1999). Schools and the learning community: Laying the basis for learning across the lifespan (Ed: D., Chapman, J., Hatton, M. & Y. Sawono). *International handbook on lifelong learning*. Dordecht: Kluwer Press International.

Cırık, İ. (2008). Çok kültürlü eğitim ve yansımaları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34(34), 27-40.

Coşkun, Y. D. & Demirel, M. (2012). Üniversite öğrencilerinin yaşam boyu öğrenme eğilimleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 42(42), 108-120.

Çalık, T. & Sezgin F. (2005). Küreselleşme, bilgi toplumu ve eğitim. *Kastamonu Eğitim Dergisi,* 13(1), 55-66.

Çankaya, İ. H. (2011). Zorunlu eğitime alternatif bir yaklaşım. *Eğitim-Öğretim ve Bilim Araştırma Dergisi*, 7(21), 59-60.

Dewey, J. (1933). *How we think.* Newyork: Prometheus Books.

Dinevski, D. & Dinevski, I. V. (2004). The concepts of university lifelong learning provision in Europe. *Transition Studies Review*, 11(3), 227-235.

Erakkuş, Ö. (2015). Alternatif okul yaklaşımlarında din ve değerler eğitimi. Doktora tezi, Uludağ Üniversitesi.

Ergün,E. & Kurnaz, F. B. (2017). Çevrimiçi öğrenme ortamlarında sınıf topluluğu hissi ve öğrenci bağlılığı arasındaki ilişki. *Kastamonu Eğitim Dergisi,* 25(4), 1515-1532.

Facione, P. A., Facione, N. C. & Giancarlo, C. A. (2000). The disposition toward critical thinking: Its character, measurement, and relationship to critical thinking skill. *Informal Logic*, 20(1), 61-84.

Gay, G. (1994). *A Synthesis of scholarship in multicultural education.* Urban Monograph Series.

Gezer, İ. (2007). *Nasıl bir eğitim*. İstanbul: Bakış Yayınları.

Gezer, İ. (2012). *Değişen dünyada eğitim*. İstanbul: Bilsam Yayınları.

Günay, C. A. (2019). Okulsuz Toplum. *Akademik MATBUAT*, 3(2), 93-101.

Güneş, F. (2012). Öğrencilerin düşünme becerilerini geliştirme. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (32), 127-146.

Holmes, A. (2002). *Lifelong learning*. Oxford: Capstone Publishing.

Ibrahim, H. A. H. (2014). Quality assurance and accreditation in education. *Open Journal of Education*, 2(2), 106-110.

Illich, I. (2005). *Okulsuz toplum* (Çev. M. Özay). İstanbul: Şule Yayınları.

İncik, E. Y. & Tanrıseven, I. (2012). Eğitim fakültesi öğretim elemanlarının ve öğretmen adaylarının öğrenci merkezli eğitime ilişkin görüşleri (Mersin Üniversitesi örneği). *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(3), 172-184.

Jarvis, P. (2004). *Adult education and lifelong learning: Theory and practice* (3rd ed.). London: RoutledgeFalmer.

Jarvis, P. (2010). *The Routledge international handbook of lifelong learning*. USA: Routledge Publishing

Johnson, R. T. & Johnson, D. W. (2008). Active learning: Cooperation in the classroom. *The annual report of educational psychology in Japan*, 47, 29-30.

Karaman, K. (2010). Küreselleşme ve eğitim. *Zeitschrift für die Welt der Türken/Journal of World of Turks*, 2(3), 131-144.

Kayalı, S. (2019). *Okulsuz Toplum Teorisi Üzerinden Alternatif Eğitim Okullarının Sosyalleşme Açısından İncelenmesi.* 2. Uluslararası Eğitimde Yeni Arayışlar Kongresi. 26-28 Ekim. Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Knowles, M. (1975). *Self-directed learning: A guide for learners and teachers*. New York: Associated Press.

Korkmaz, H. E. (2005). *Montessori metodu ve Montessori okulları: Türkiye`de montessori okullarının yönetim ve finansman bakımından incelenmesi,* Yüksek lisans tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Kökdemir, D. D. K. & Demirutku, K. (2000). *Psikoloji derslerinde tümdengelim yönteminin kullanılması, internet uygulamaları ve notlandırma sistemi*. XI. Ulusal Psikoloji Kongresi, 19-22 Eylül. Ege Üniversitesi, İzmir.

Kulich, J. (1982) Lifelong education and the universities: A Canadian perspective. *International Journal of Lifelong Education,* 1(2), 123–142.

Kylonen, P. C. (2012). *Measurement of 21st century skills within the common core state standards*. Paper presented at the Invitational Research Symposium on Technology Enhanced Assessments, May 7-8.

Lange, C. M. (1998). Characteristics of alternative schools and programs serving at-risk students. *High School Journal*, 4(81), 183-198.

Lee, H. J. (2005). Understanding and assessing preservice teachers' thinking. *Teaching and Teacher*, 21 (1), 699-715.

Mayer, R. E. (2004). Should there be a three-strikes rule against pure discovery learning? *American psychologist,* 59(1), 14.

Memduhoğlu, H. B., Mazlum, M. M. & Alav, Ö. (2015). Türkiye'de alternatif eğitim uygulamalarına ilişkin öğretmenlerin ve öğretim üyelerinin görüşleri. *Eğitim ve Bilim*, 40(179).

Meyers, C. & Jones, T. B. (1993). *Promoting active learning. strategies for the college classroom*. Jossey-Bass Inc., Publishers, 350 Sansome Street, San Francisco, CA 94104.

Moye, J. J. (2010). Making your classes come alive. *Techniques: Connecting Education and*

Nar, B. (2008). *Göçün eğitime ve eğitim yönetimine etkileri: Dilovası örneği,* Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi.

Neill, A. S. (2000). *Özgürlük okulu*, (Çev: N. Şarman). İstanbul: Payel Yayınevi.

Newell, W.H. (1994), Designing interdisciplinary courses, *New Directions for Teaching and Learning*, 58, 35-51.

Oral, Ş. B. (2013). Eğitimde disiplinlerarası çalışmalara bütünleyici yaklaşım. *International Journal of Educational Researchers*, 4(1), 1-12.

Özdemir, S. M. (2005). Üniversite öğrencilerinin eleştirel düşünme becerilerinin çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(3), 297-316.

Özden, Y. (2000). *Öğrenme ve öğretme*. (4. Baskı), Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Özpolat, V. (2013). Öğretmenlerin mesleki önceliklerinde öğrenci merkezli eğitim yaklaşımının yeri. *Milli Eğitim Dergisi*, 43(200), 5-27.

Reimer, M. S. & Cash, T. (2003). Alternative schools: Best practices for development and evaluation - strategies for school ımprovement - Alternative schooling, (ERIC Document Reproduction Service No. ED481475).

Schreglmann, S. (2019). Eğitim fakültesinde görevli akademisyenlerin alternatif eğitim/okul hakkındaki görüşleri. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(1), 1218-1247.

Stevens, M. L. (1996). Transitioning from content centered instruction to student centered learning,

Taş, A.M. (2005). Öğretmen eğitiminde aktif öğrenme. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(2), 177-184.

The Paideia School, (2015). *Take a closer look at paideia history.* https://www.paideiaschool.org/about-paideia/history Erişim Tarihi: 02.03.2022.

Thornburg, D. (1995). Student-centered learning. *Electronic Learning*, 14(7),18-19.

Tösten, R. & Elçiçek, Z. (2013). Alternatif okullar kapsamında ev okullarının durumu. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, (20), 37-49.

Trilling, B. & Fadel, C. (2009). *21st century skills: Learning for life in our times*. Francisco: Jossey-Bass.

Uçak, S. & Erdem, H. H. (2020). Eğitimde yeni bir yön arayışı bağlamında "21. yüzyıl becerileri ve eğitim felsefesi". *Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 6 (1), 76-93.

Ulusoy, G. (2007). Değisim çağında yüksek öğretim: Global trendler – paradigmal yönelimler (Ed: C. C. Aktan) *Disiplinler Arası Araştırma ve Eğitim* (ss. 389-398). İzmir: Yasar Üniversitesi.

Varlıkgörücüsü, N. & Şahin, M. (2018). Radikal felsefe, eleştirel pedagoji ve okulsuz toplum. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 7(3), 75-82.

White, J. P. (1982). *The aims of education re-stated.* London: Routledge & Kegan Paul.

Wilbrandt, E. Ç. (2011). *Maria Montessori yöntemiyle çocuk eğitimi sanatı*, 2. Baskı. İstanbul: Sistem Yayıncılık.

Wilson-Hail, C. K., Hurst, B., Chang, C. W. & Cooper, W. (2019). Accreditation in education: One institution's examination of faculty perceptions. *Critical Questions in Education*. Yayımlanmamış doktora tezi. Oregon State University, Oregon.

Yenilmez, K. & Yolcu, B. (2007). Öğretmen davranışlarının yaratıcı düşünme becerilerinin gelişimine katkısı. *Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(18), 95-105.

Yeşilyurt, E. (2021). Eleştirel düşünme ve öğretimi: Tüm boyut ve ögelerine kavramsal bir bakış. *Journal of International Social Research*, 14(77), 815-828.

Yeşilyurt, E. (2021). Yansıtıcı düşünme: Tüm boyut ve ögelerine kavramsal bir bakış. *Uluslararası Türk Kültür Coğrafyasında Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2), 236-256.

Yücesan, Y. & Özyürek, A. (2017). Montessori eğitimi alan ve almayan okul öncesi dönem çocukların problem davranışlarının incelenmesi. *LAÜ Sosyal Bilimler Dergisi (VIII-II)*, 215-226.

ŞEKİLLER WEB KAYNAKÇASI

Ana sayfa

https://tr.depositphotos.com/6951947/stock-photo-books.htmlhttps://ssir.org/preparing_todays_youth_for_tomorrows_world & https://tr.pinterest.com/bayhanbilge2121/soru-i%C5%9Fareti/, Erişim Tarihi: 19.05.2022. Yazar tarafından birleştirilmiştir.

Etkinlik Temelli

ÇEVRE EĞİTİMİ

Editörler

Doç. Dr. Taner Çifçi - Dr. Öğr. Üyesi Aycan Buldur

...Geleceğin Fikirleri...

Etkinlik Temelli ÇEVRE EĞİTİMİ

Editörler: Taner Çifçi - Aycan Buldur

Yazarlar: Ahmet Turan Orhan - Taner Çifçi - Ensar Yıldız - Muammer Kalkan - Asuman Bilbay - Şenel Elaldı - Hamdi Karakaş -Nevra Atış Akyol - Aysel Korkmaz Serkan Buldur - Ayla Arseven - Aycan Buldur

ISBN: 978-605-7523-36-5

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

Copyright © Vizetek

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi'ne aittir. Vizetek izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Sayın Okuyucularımız, bandrolsüz yayınları satın almamanızı diliyoruz.

Yayın Koordinatörü: Ferit RESULOĞULLARI

Kapak Tasarımı & Mizanpaj: Sadık HANGÜL

1. Baskı: Ankara - Eylül, 2020
2. Baskı: Ankara - Ekim, 2020
3. Baskı: Ankara - Ekim, 2023

Baskı:
Vadi Grafik Tasarım ve Reklamcılık Ltd. Şti.İvedik Org. San. 1420. Cad. No: 58/1
Yenimahalle/ANKARA
Tel: 0 312 395 85 71

Yayıncı Sertifika No: 41575
Matbaa Sertifika No: 47479

İletişim:
Harbiye Mah. Hürriyet Cad. No: 56/A Dikmen Çankaya/ANKARA
Tel.: (0312) 482 00 11
Web: www.vizetek.com.tr
E-mail: vizetekyayincilik@gmail.com

Etkinlik Temelli

ÇEVRE EĞİTİMİ

Editörler

Doç. Dr. Taner Çifçi - Dr. Öğr. Üyesi Aycan Buldur

Yazarlar

Doç. Dr. Ahmet Turan Orhan

Doç. Dr. Taner Çifçi

Arş. Gör. Ensar Yıldız

Arş. Gör. Muammer Kalkan

Öğr. Gör. Asuman Bilbay

Doç. Dr. Şenel Elaldı

Dr. Öğr. Üyesi Hamdi Karakaş

Arş. Gör. Dr. Nevra Atış Akyol

Arş. Gör. Dr. Aysel Korkmaz

Doç. Dr. Serkan Buldur

Doç. Dr. Ayla Arseven

Dr. Öğr. Üyesi Aycan Buldur

vizetek

Editör ve yazarlara ait ORCID ID numaraları

Editörler

Doç. Dr. Taner Çifçi
ORCID ID: 0000-0002-2057-7136
Dr. Öğr. Üyesi Aycan Buldur
ORCID ID: 0000-0001-7040-3284

Bölümler ve Yazarlar

Bölüm 1 : Doç. Dr. Ahmet Turan Orhan
ORCID ID: 0000-0001-9613-3761
Bölüm 2 : Doç. Dr. Taner Çifçi
ORCID ID: 0000-0002-2057-7136
Bölüm 3 : Arş. Gör. Ensar Yıldız
ORCID ID: 0000-0003-3741-1121
Arş. Gör. Muammer Kalkan
ORCID ID: 0000-0002-3902-6940
Bölüm 4 : Öğr. Gör. Asuman Bilbay
ORCID ID: 0000-0002-3301-9846
Bölüm 5 : Doç. Dr. Şenel Elaldı
ORCID ID: 0000-0003-0780-4207
Bölüm 6 : Dr. Öğr. Üyesi Hamdi Karakaş
ORCID ID: 0000-0001-9209-4128
Bölüm 7 : Arş. Gör. Dr. Nevra Atış Akyol
ORCID ID: 0000-0003-4697-847X
Arş. Gör. Dr. Aysel Korkmaz
ORCID ID: 0000-0003-1216-0397
Bölüm 8 : Doç. Dr. Serkan Buldur
ORCID ID: 0000-0002-0733-4287
Bölüm 9: Doç. Dr. Ayla Arseven
ORCID ID: 0000-0003-3051-7441
Bölüm 10 : Dr. Öğr. Üyesi Aycan Buldur
ORCID ID: 0000-0001-7040-3284
Bölüm 11: Dr. Öğretim Üyesi Hamdi Karakaş
ORCID ID: 0000-0001-9209-4128

ÖN SÖZ

Ortak geleceğimiz ve kaygımız çevre…

Günümüzde sıklıkla üzerinde durulan konulardan biri çevre sorunları ve bireylerin bu sorunlar karşısında sergilediği davranış, tutum ve aldığı tedbirlerdir. Nüfus artışı ve sanayinin gelişmesine paralel olarak çevre sorunları da büyük ölçüde artmıştır. Yaşanılan çevre sorunlarının azaltılması noktasında çevre eğitimi büyük bir önem taşımaktadır. Çevre eğitimi, erken çocukluk döneminde başlamakta ve hayat boyu sürmektedir. Çevre eğitiminin özellikle küçük yaşlarda başlaması çocukların çevreye yönelik davranışlarını, tutumlarını, algılarını ve farkındalıklarını şekillendirmektedir. Bu dönemde çocuklar çevrelerini sürekli gözlemlerken adeta bir bilim insanı gibi meraklı ve sorgulayıcıdırlar. Bu bağlamda son yıllarda özellikle çevre eğitimine verilen önem ve etkili çevre eğitimi uygulamalarına duyulan ihtiyaç; ilgili alanda yapılan çalışmaların ve yayınların artmasını sağlamıştır. Bahsedilen gelişmenin bir mahsulü olan bu kitap da çevre eğitimi konusunda güncel yaklaşım ve bilgiler dikkate alınarak hazırlanmıştır. Kitabımızda hem çevre ile ilgili teorik konular yer almakta hem de çevre eğitimi ile ilgili pratiğe yönelik etkinlik örnekleri bulunmaktadır. Kitabımız 11 bölümden oluşmaktadır. Kitap bölümleri oluşturulurken öğrenme çıktıları, hedef sorular, anahtar kelimeler, etkinlikler, bilgi notları, uygulamalar, bölüm özetleri ve okuma önerilerine de yer verilmiştir. Ayrıca her bölümün sonunda yer alan "Kendini Dene" kısımlarında okuyucuların ilgili bölümle alakalı öğrenme düzeylerini belirlemelerini sağlamak amacıyla bazı sorulara ve cevap anahtarlarına yer verilmiştir.

Bu kitabın ortaya çıkmasına katkı sağlayan tüm arkadaşlarımıza içten teşekkürlerimizi sunuyoruz. Ümidimiz bu kitabın sadece öğretmen ve öğretmen adayları için değil bütün anne-baba, eğitimci ve yöneticiler için bir rehber niteliği taşıması, alanına ve alandaki çalışmalara küçük de olsa bir katkı sağlayıp faydalı olması yönündedir.

Editörler

Doç. Dr. Taner Çifçi

Dr. Öğr. Üyesi Aycan Buldur

KİTABIN KULLANIMINA DAİR İPUÇLARI

Öğrenme Çıktıları

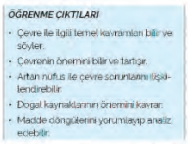

Bölüm içinde hangi bilgi, beceri ve yeterlikleri kazanacağınızı ifade eder.

Anahtar Kelimeler

Bölümü en kısa ve en açık şekilde yansıtan kelime ya da kelime grubu ifadeleri yer alır.

Hedef Sorular

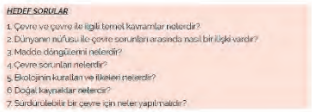

Bölümün ulaşmaya çalıştığı amaçları gösterir.

Notlar

"Notlar" ile bölüm içinde geçen önemli bilgiler; kavramlar, tanımlar, örnekler vb. verilir.

Bölüm Özeti

Bölümün kısa özetini gösterir.

Kendini Dere ve Yanıt Anahtarı

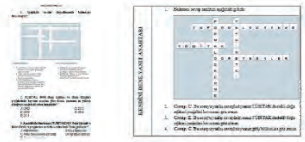

Bölüm içeriğine ilişkin sorular ve yanıtları paylaşır.

Ek Okuma Önerileri

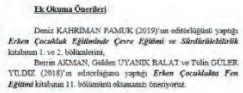

Okuyucuya bölümle ilgili farklı kaynaklar tavsiye edilir.

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM 1: TEMEL KAVRAMLAR 1
Ahmet Turan ORHAN

GİRİŞ 2
ÇEVRENİN ÖNEMİ 2
ÇEVRE İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR 4
MADDE DÖNGÜLERİ 11
BÖLÜM ÖZETİ 14
KENDİNİ DENE 15

BÖLÜM 2: ÇEVRE SORUNLARI 19
Taner ÇİFÇİ

GİRİŞ 20
ÇEVRE SORUNLARININ ORTAYA ÇIKIŞ SEBEPLERİ 20
GENEL ÇEVRE SORUNLARI 22
ÇEVRE SORUNLARININ ÇÖZÜMÜNDE ÇEVRE EĞİTİMİNİN ÖNEMİ 29
BÖLÜM ÖZETİ 31
KENDİNİ DENE 32

BÖLÜM 3: ÇEVRE EĞİTİMİ VE ERKEN ÇOCUKLUK DÖNEMİNDEKİ YERİ 37
Ensar YILDIZ - Muammer KALKAN

GİRİŞ 38
ÇEVRE EĞİTİMİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ 39
TÜRKİYE'DE ÇEVRE EĞİTİMİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ 45
ÇEVRE OKURYAZARLIĞI 46
EKOLOJİK OKURYAZARLIK 48
ÇEVRE EĞİTİMİNİN ÖNEMİ 49
ERKEN ÇOCUKLUK DÖNEMİNDE ÇEVRE EĞİTİMİNİN ÖNEMİ 51

ÇEVRE EĞİTİMİNİN AMACI 52
ERKEN ÇOCUKLUK DÖNEMİNDE ÇEVRE EĞİTİMİNİN AMACI 54
BÖLÜM ÖZETİ 56
KENDİNİ DENE 57

BÖLÜM 4: SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK VE SÜRDÜRÜLEBİLİR ÇEVRE EĞİTİMİ-EKOLOJİK AYAK İZİ 65
Asuman BİLBAY

SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK VE SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA 66
ÇEVRESEL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK 68
SÜRDÜRÜLEBİLİR GELİŞME İÇİN ÇEVRE EĞİTİMİ 72
EKOLOJİK AYAK İZİ 75
EKOLOJİK AYAK İZİ BİLEŞENLERİ 82
TÜRKİYE'NİN EKOLOJİK AYAK İZİ VERİLERİ 83
BÖLÜM ÖZETİ 88
KENDİNİ DENE 89

BÖLÜM 5: ÇEVRE POLİTİKALARI VE ÇEVRE EĞİTİMİ YAKLAŞIMLARI 95
Şenel ELALDI

ÇEVRE EĞİTİMİ YAKLAŞIMLARI 96
ÇEVRE EĞİTİMİNDE DİSİPLİNLERARASI YAKLAŞIMLAR 109
HÜKÜMET DIŞI KURULUŞLAR VE ÇEVRESEL FAALİYETLERİ 123
BÖLÜM ÖZETİ 125
KENDİNİ DENE 126

BÖLÜM 6: ÇEVRE EĞİTİMİNDE KULLANILAN YÖNTEM VE TEKNİKLER....135
Hamdi KARAKAŞ

GİRİŞ....136
EĞİTSEL OYUN....137
DRAMA....138
ANALOJİ....139
METAFOR....141
KAVRAM HARİTALARI....142
KAVRAM KARİKATÜRLERİ....144
ALTI ŞAPKA DÜŞÜNME TEKNİĞİ....145
BEYİN FIRTINASI TEKNİĞİ....146
ARGÜMANTASYON YÖNTEMİ....147
ÖRNEK OLAY YÖNTEMİ VE SOSYOBİLİMSEL KONULAR....151
GEZİ VE GÖZLEM....153
BÖLÜM ÖZETİ....156
KENDİNİ DENE....158

BÖLÜM 7: OKUL DIŞI ÖĞRENME ORTAMLARINDA ÇEVRE EĞİTİMİ, EKO-OKULLAR VE ORMAN OKULLARI....165
Nevra Atış AKYOL - Aysel KORKMAZ

OKUL DIŞI ÖĞRENME ORTAMLARI İLE ÇEVRE EĞİTİMİ....166
EKO-OKULLAR....173
ORMAN OKULLARI....183
BÖLÜM ÖZETİ....187
KENDİNİ DENE....189

BÖLÜM 8: DOĞA EĞİTİMİ YOLUYLA ÇEVRE EĞİTİMİ 195
Serkan BULDUR

GİRİŞ.....196

DOĞA EĞİTİMİ YOLUYLA ÇEVRE EĞİTİMİ.....196

DOĞA EĞİTİMİ FAALİYETLERİNİN ÖĞRENCİLERİN ÇEVREYLE İLGİLİ BİLİŞSEL VE DUYUŞSAL ÖZELLİKLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ.....197

TÜBİTAK DESTEKLİ DOĞA EĞİTİMİ PROJELERİ 200

TÜBİTAK DESTEKLİ BİR DOĞA EĞİTİMİ PROJESİ ÖRNEĞİ: ÜÇÜ BİR YERDE: SAĞLIK, KÜLTÜR VE EKOLOJİ TEMELLİ DOĞA EĞİTİMİ III.....204

BÖLÜM ÖZETİ.....212

KENDİNİ DENE.....215

BÖLÜM 9: ÖĞRETİM PROGRAMLARINDA ÇEVRE EĞİTİMİ.....219
Ayla ARSEVEN

GİRİŞ.....220

OKUL ÖNCESİ EĞİTİM PROGRAMI KAZANIM ve GÖSTERGELERİNDE ÇEVRE EĞİTİMİ.....221

OKUL ÖNCESİ EĞİTİM PROGRAMI ETKİNLİKLERİNDE ÇEVRE EĞİTİMİ 226

İLKOKUL EĞİTİM PROGRAMLARINDA ÇEVRE EĞİTİMİ 227

TARTIŞMA VE SONUÇ.....239

BÖLÜM ÖZETİ.....243

KENDİNİ DENE.....244

BÖLÜM 10: OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE ÇEVRE EĞİTİMİ ETKİNLİKLERİ 249
Aycan BULDUR

GİRİŞ.....250

OKUL ÖNCESİ EĞİTİM PROGRAMINDA YER ALAN ETKİNLİK ÇEŞİTLERİ ..250

ETKİNLİK ÖRNEKLERİ.....251

BÖLÜM ÖZETİ....269
KENDİNİ DENE....271
KAYNAKÇA....271

BÖLÜM 11: İLKOKULDA ÇEVRE EĞİTİMİ ETKİNLİKLERİ....273
Hamdi KARAKAŞ

GİRİŞ....274
5E ÖĞRENME MODELİ....274
ETKİNLİK ÖRNEKLERİ....277
BÖLÜM ÖZETİ....289
KENDİNİ DENE....290

BÖLÜM 1

TEMEL KAVRAMLAR

Ahmet Turan ORHAN

Doç. Dr., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü

BÖLÜMDE NELER VAR?

- Çevrenin Önemi
- Çevre ile İlgili Temel Kavramlar
  - *Çevre, Ekoloji ve Ekosistem*
  - *Doğal Kaynaklar ve Sürdürülebilirlik*
  - *Çevre Sorunları*
  - *Çevre ile ilgili Diğer Temel Kavramlar...*
- Madde Döngüleri

ÖĞRENME ÇIKTILARI

- Çevre ile ilgili temel kavramları bilir ve söyler.
- Çevrenin önemini bilir ve tartışır.
- Artan nüfus ile çevre sorunlarını ilişkilendirebilir.
- Doğal kaynaklarının önemini kavrar.
- Madde döngülerini yorumlayıp analiz edebilir.

ANAHTAR KELİMELER

Çevre,
Ekoloji,
Ekosistem,
Doğal Kaynaklar,
Sürdürülebilirlik,
Eko Okul,
Çevre Okuryazarlığı,
Geri Dönüşüm,
Çevre Sorunları,
Biyolojik Çeşitlilik,
Habitat,
Popülasyon,
Komünite,
Ekolojik Niş,
Biyosfer,
Fauna,
Flora.

HEDEF SORULAR

1. Çevre ve çevre ile ilgili temel kavramlar nelerdir?
2. Dünyanın nüfusu ile çevre sorunları arasında nasıl bir ilişki vardır?
3. Madde döngülerini nelerdir?
4. Çevre sorunları nelerdir?
5. Ekolojinin kuralları ve ilkeleri nelerdir?
6. Doğal kaynaklar nelerdir?
7. Sürdürülebilir bir çevre için neler yapılmalıdır?

GİRİŞ

Çevre eğitimi konusunda sahip olduğumuz bilinç ve farkındalık son derce önemli olup öğretmenlerimizin bu konudaki bilgi, beceri, tutum, davranış ve öz yeterlik algıları daha da değer kazanmaktadır. Erken yaşlardaki eğitim-öğretim faaliyetlerinin önemi dikkate alındığında ise okul öncesi öğretmenlerine ve sınıf öğretmenlerine düşen görev yadsınamaz. Bu çerçeveden bakıldığında öğretmen yetiştirme lisans programları içerisinde yer alan dersler ve içerikleri önemli fırsatlar sunabilir. Çevre eğitimi konusu; güncel lisans programları dikkate alındığında sınıf öğretmenliği lisans programı birinci sınıf ikinci dönemde alan eğitimi dersi olarak "Çevre Eğitimi" dersinde, meslek bilgisi seçmeli ders yelpazesi arasında "Sürdürülebilir Kalkınma ve Eğitim" dersinde ve üçüncü sınıf ilk dönem dersi olarak da "Fen Öğretimi" dersi içerisinde direk ya da dolaylı olarak karşımıza çıkmaktadır.[27] Benzer şekilde güncel okul öncesi öğretmenliği lisans programında çevre eğitimi konusu; alan eğitimi dersi olarak üçüncü sınıf ikinci döneminde "Erken Çocukluk Dönemi Çevre Eğitimi" dersinde, meslek bilgisi seçmeli dersleri arasında "Sürdürülebilir Kalkınma ve Eğitim" dersinde ve ikinci sınıf birinci dönemde "Erken Çocuklukta Fen Eğitimi" dersi ile kendisine yer bulmaktadır.[26]

Bilginin son derece hızlı gelişim gösterdiği dünyamızda temel bilgi ve kavramların altı daha kalın puntolarla çizilmelidir. Bu anlamda kitabın ilk bölümünde özellikle eğitim fakültesi lisans öğrencileri dikkate alınarak çevre eğitimi açısından çevre ve çevre ile ilgili temel kavramlar yer almaktadır.

ÇEVRENİN ÖNEMİ

2020 yılı itibarı ile dünya nüfusu yaklaşık olarak 7.8 milyardır. Tablo 1, 1970-2020 yılları arasında dünya nüfus bilgilerini ve değişimini göstermektedir.[23]

Yıl	Dünya Nüfusu	Yıllık Nüfus Değişim Yüzdesi	Yıllık Nüfus Artışı	Kentsel NüfusYüzdesi	Kentsel Nüfus
2020	7.794.798.739	1,05	81.330.639	56,2	4.378.993.944
2019	7.713.468.100	1,08	82.377.060	55,7	4.299.438.618
2018	7.631.091.040	1,10	83.232.115	55,3	4.219.817.318
2017	7.547.858.925	1,12	83.836.876	54,9	4.140.188.594
2016	7.464.022.049	1,14	84.224.910	54,4	4.060.652.683
2015	7.379.797.139	1,19	84.594.707	54,0	3.981.497.663
2010	6.956.823.603	1,24	82.983.315	51,7	3.594.868.146
2005	6.541.907.027	1,26	79.682.641	49,2	3.215.905.863

KAYNAKÇA

1. Aydede, M. N., Deveci, Ü. ve Gönen, Ç. (2019). Çevre okuryazarlığı ve sürdürülebilirlik. H. Gamze Hastürk (Ed.). Çevre eğitimi, (s. 249-276) içinde. Ankara: Anı Yayıncılık.
2. Başal, H. A. (2005). Çocuklar için uygulamalı çevre eğitimi. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
3. Baykal, H. ve Baykal, T. (2008). Küreselleşen dünya'da çevre sorunları. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergis*i, 5(9),1-17.
4. Çabuk, B. (2019). Çevre eğitimi. D. Kahriman Pamuk (Ed.), Erken çocukluk döneminde çevre eğitimi ve sürdürülebilirlik, (s. 1-49) içinde. Ankara: Anı Yayıncılık.
5. Çepel. N. (2006). *Ekoloji, doğal yaşam dünyaları ve insan*. Ankara: Palme Yayıncılık.
6. Çepel. N. (2008). *Ekolojik sorunlar ve çözümleri* (3. Baskı). Ankara: TÜBİTAK Popüler Bilim Kitapları.
7. Eames, C. ve Birdsall, S. (2019) Teachers' perceptions of a co-constructed tool to enhance their pedagogical content knowledge in environmental education, *Environmental Education Research*, 25(10), 1438-1453.
8. Ercan, S. (2009). *Yapılandırmacı öğrenme yaklaşımı 5e öğretim modelinin madde döngüleri konusunun öğretilmesine etkisi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
9. Güler Yıldız, T. (2019). Çevre eğitimi. B. Akman, G. Uyanık Balat ve T. Güler Yıldız (Eds.). Erken çocukluk döneminde fen eğitimi (7. Baskı), (s.267-289) içinde. Ankara: Anı Yayıncılık.
10. Hamalosmanoğlu, M. (2014). *Besin zinciri ve besin ağı*. İçinde Çevre Eğitimi (Ed. O. Bozkurt), s:35-64, Ankara: Pegem Akademi.
11. Karaaslan Semiz, G. ve Yılmaz, S. (2018). *Erken çocuklukta çevre* eğitimi. Asiye Parlak Rakap (Ed.). Erken çocuklukta fen eğitimi. Ankara: Eğiten Kitap.
12. Kaşot, N. (2018). *Erken çocukluk döneminde çevre eğitimi.* A. T. Orhan (Ed.), Erken çocuklukta fen eğitimi, (s.369-412) içinde. Ankara: Eğiten Kitap.
13. Keleş, R. ve Hamamcı, C. (2002). *Çevrebilim* (4. Baskı). Ankara: İmge Kitabevi.
14. MEB. (2018). *Fen bilimleri dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 3, 4, 5, 6, 7 ve 8.* . Ankara: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
15. Orhan, A. T. (2018). *Erken çocukluk dönemi fen eğitiminde sıklıkla kullanılan materyaller*. A. T. Orhan (Ed.), Erken çocuklukta fen eğitimi, (s.487-508) içinde. Ankara: Eğiten Kitap.
16. Önder, A. ve Özkan, B. *(2013). Sürdürülebilir çocuk gelişimi, okul önsesinde etkinliklerle çevre eğitimi.* Ankara: Anı Yayıncılık.
17. Özdemir, O. (2016). *Ekolojik Okuryazarlık ve Çevre Eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.
18. 18.Saka, A. (2019). *Sürdürülebilir çevre* eğitimi. Murat Kurt (Ed.). Çevre eğitimi, (s. 21-49) içinde. Ankara: Eğiten Kitap.
19. Sürmeli, H. (2017). *Fen öğretiminde çevre* öğretimi. M. Ergun (Ed.). Fen bilimleri öğretiminde yeni yaklaşımlar, (s.189-215) içinde. Ankara: Nobel Yayıncılık.

20. Tatar, N. ve Şaşmaz Ören, F. (2005). *Canlı toplulukları ve çevre* . M. Aydoğdu ve K. Gezer (Eds.). Canlılar bilimi, (s.179-191) içinde. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

21. TÜRÇEV. (2020). *Eko okullar programının 7 adımı*. http://www.ekookullar.org.tr/ s/ es/7%20 Ad%C4%B1m%20G%C3%B6rseli.pdf adresinden edinilmiştir (erişim tarihi:13.04.2020).

22. Ünal, S., Mançuhan, E. ve Sayar, A. S. (2001). Çevre bilinci, bilgisi ve eğitimi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Yayınları.

23. Worldometers, (2020). *Current world population.* İnternet erişim adresi: https://www.worldometers.info/world-population/ (06.04.2020 tarihinde ziyaret edildi).

24. Yayla Ceylan, Ş. ve Ülker, P. (2014). Okul öncesi dönem çocuklarında çevre eğitimi neden önemlidir?. Hülya Gülay Ogelman (Ed.). Küçük çocuklar ve çevre eğitimi el kitabı, (s. 37-58) içinde. Ankara: Eğiten Kitap.

25. Yıldız, K., Sipahioğlu,Ş. ve Yılmaz,M, (2008). Çevre bilimi ve eğitimi. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.

26. YÖK. (2018a). Okulöncesi öğretmenliği lisans programı. https://www.memurlar.net/common/news/documents/749268/okul_oncesi_ogretmenligi_lisans_programi.pdf adresinden edinilmiştir (erişim tarihi: 09.04.2020).

27. YÖK. (2018b). Sınıf öğretmenliği lisans programı. https://www.memurlar.net/common/news/documents/749268/sinif_ogretmenligi_lisans_programi.pdf adresinden edinilmiştir (erişim tarihi: 09.04.2020).

Web Kaynakları

Web-1. https://rezanozger.wordpress.com/2019/05/14/orman-ekosistemi/ adresinden 15.03.2020 tarihinde erişilmiştir.

BÖLÜM 2

ÇEVRE SORUNLARI

Taner ÇİFÇİ

Doç. Dr., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü

BÖLÜMDE NELER VAR?

- Çevre Sorunlarının Ortaya Çıkış Sebepleri
- Genel Çevre Sorunları
  - *Hava Kirliliği*
  - *Su Kirliliği*
  - *Toprak Kirliliği*
  - *Gürültü Kirliliği*
  - *Işık Kirliliği*
  - *Besin Kirliliği*
  - *Flora ve Fauna Kirliliği*
  - *Radyoaktif Kirlenme*
- Çevre Sorunlarının Çözümünde Çevre Eğitiminin Önemi

ÖĞRENME ÇIKTILARI

- Çevre sorunlarının ortaya çıkış sebeplerini bilir.
- Genel çevre sorunlarının neler olduğunu söyler.
- Çevre sorunlarının çözüm yollarını açıklar.
- Çevre sorunlarının çözümünde çevre eğitiminin önemini en az beş cümleyle açıklar.

ANAHTAR KELİMELER

Çevre Eğitimi, Çevre Sorunları, Çevre Kirliliği.

HEDEF SORULAR

1. Çevre sorunlarının ortaya çıkış sebepleri nelerdir?
2. Genel çevre sorunları nelerdir?
3. Hava, su, toprak, gürültü, ışık, besin, flora ve fauna kirliliği nedir?
4. Radyoaktif kirlenme nedir?
5. Çevre sorunlarının çözümünde çevre eğitimi nasıl etki etmektedir?

"Çevremizi o kadar çok değiştirdik ki, şimdi bu çevreye uyabilmek için kendimizi de değiştirmek gerekiyor."

Albert Camus

GİRİŞ

Kitabın bu bölümünde; genel çevre sorunları, çevre sorunlarının ortaya çıkış sebepleri ve bu sorunların çözümü noktasında çevre eğitiminin önemi ele alınacaktır. İçinde bulunduğumuz yüzyılda sanayileşme, kentleşme, hızlı nüfus artışı, enerji sorunu, tarımsal sorunlar ve akabinde meydana gelen iklim değişiklikleri, canlı türlerinin yok olması, ormansızlaşma, çoraklaşma ve kuraklık gibi olumsuz durumlar dünyamızın en önemli çevre sorunları haline gelmiştir.[33] Bu sorunlardan kurtulmak için, toplumun her kesiminde çevre bilinci oluşturma ve çevre duyarlılığı kazandırma çalışmaları yapılarak insanlara çevre eğitimi verilmesi gerekmektedir.

Çevre sorunları hakkında birçok tanım yapılmıştır. Yapılan tanımlara baktığımızda genel bir ifade ile çevre sorunlarını; "İnsanın çeşitli faaliyetleri sonucu, çevreyi oluşturan canlı ve cansız bütün varlıklar üzerinde meydana gelen ve hayatı olumsuz etkileyen problemler ve bozulmalar bütünü" olarak tanımlayabiliriz.[15,40]

İnsanoğlunun çevre sorunlarıyla nasıl baş ettiğini, ondan kurtulmak için nasıl bir yol izlediğini ve ne tür çözümler getirdiklerini öğrenebilmemiz için tarihin tozlu sayfalarına bir göz atmamız gerekmektedir. Bunun için de çevre sorunlarının ortaya çıkış sebeplerini bilmemiz gerekmektedir.

ÇEVRE SORUNLARININ ORTAYA ÇIKIŞ SEBEPLERİ

İnsanoğlu yaratılışından günümüze kadar geçen zaman diliminde doğadan faydalanmış ve zaman zaman da onunla mücadele içine girerek iç içe yaşadığı doğayı kontrol altına almaya çalışmıştır. Bunu yaparken de çevresine karşı bencil tavırlar içerisinde bulunmuş, menfaatleri uğruna acımasız davranmış ve düzeltilmesi çok zor olan tahribatlar vermiştir. Doğa ise kendini yenileyebilme gücünün üstünde kendisinden faydalanıldığında, günden güne tükenmeye başlamış ve kendini yenileyebilmek için uzun zamanlara ihtiyaç duymuştur.[13]

Doğaya yönelik tahribatların ilkine baktığımızda, insanların ateşi bulması ve onu avlanmak için kullanması karşımıza çıkmaktadır. Ateş ile çevresini şekillen-

KAYNAKÇA

1. Akman, Y., Ketenoğlu, O., Evren, H., Kurt L. ve Düzenli, S. (2000). *Çevre Kirliliği* (Çevre Biyolojisi). Ankara: Palme Yayıncılık.
2. Aksu, Y. (2009). *Fen ve Teknoloji ile Sınıf Öğretmenlerinin Çevre Sorunlarına Yönelik Tutumlarının Belirlenmesi Burdur İli Örneği* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Fen Bilimleri Enstitüsü Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
3. Ayyıldız, M. (2014). *Yükselen Ekonomilerde Tarım ve Çevre Kirliliği Arasındaki Etkileşim ve Çok Yönlü Sürdürülebilirlik Durumu* (Yüksek Lisans Tezi). Gaziosmanpaşa Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Tokat.
4. Beck, M. J. (1990). *Çevre ve Üçüncü Dünya*. İstanbul: Endülüs Yayınları.
5. Cansaran, A. ve Yıldırım, C. (2014). *Su ve Toprak Kaynakları: Çevre Eğitimi (4. Baskı).* Ankara: Pegem Akademi.
6. Çabuk, B. ve Karacaoğlu, C. (2003). Üniversite öğrencilerinin çevre duyarlılıklarının incelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 36* (1-2), 189-198.
7. Çepel, N. (2008). *Ekolojik Sorunlar ve Çözümleri*. Ankara: TÜBİTAK Yayınları.
8. Demircioğlu, N. ve Yılmaz, H. (2005). Işık kirliliği, ortaya çıkardığı sorunlar ve çözüm önerileri. *Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, *36*(1), 117-123.
9. Demirkaya, H. (2006). Çevre eğitiminin Türkiye'deki coğrafya programları içerisindeki yeri ve çevre eğitimine yönelik yeni yaklaşımlar. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 16*(1), 207-222.
10. Doğan, F. (1998). *Uygulamalı Çevre Bilimi ve Çevre Epidemolojisi*. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.
11. Doğanay, H. (1989). *Coğrafya Araştırmaları*. Ankara: Pegem Akademi.
12. Ekim, T. (1995). Türkiye ve endemikleri. *Yeni Türkiye*, *5*(1), 417-432.
13. Ergün, M. (2009). *Eğitim Felsefesi*. Ankara: Pegem Akademi.
14. Erinç, S. (1984). *Ortam Ekolojisi Degradasyonal Ekosistem Değişiklikleri.* İstanbul: İstanbul Üniversitesi Deniz Bilim ve Coğrafya Enstitüsü Yayınları.
15. Erten, S. (2004). Çevre eğitimi ve çevre bilinci nedir, çevre eğitimi nasıl olmalıdır? *Çevre ve İnsan Dergisi, Çevre ve Orman Bakanlığı Yayın Organı, 65(66).*
16. Erten, S. (2005). Okul öncesi öğretmen adaylarında çevre dostu davranışların araştırılması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *28,* 91-100.
17. Ertürk, H. (1994). *Çevre Bilimlerine Giriş*. Bursa: Uludağ Üniversitesi Güçlendirme Vakfı Yayınları.
18. Ertürk, H. (2009). *Çevre Bilimleri.* Bursa: Ekin Yayınları.
19. Görmez, K. (2015). *Çevre Sorunları*. Ankara: Nobel Yayınları.
20. Gülay, H. ve Ekici, G. (2010). *MEB Okul Öncesi Eğitim Programının Çevre Eğitimi Açısından Analizi.* Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Denizli, Gazi Üniversitesi, Teknik Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Ankara.
21. Güler, Ç. ve Çobanoğlu, Z. (1997). *Toprak Kirliliği*. Ankara: Barok Yayınları.

22. Gülüm, K. (2008). Çevre kirlenmesi, çevre eğitimi ve yerel yönetimlerin rolü. *Yerel Siyaset, 35,* 22-26.
23. Güney, E. (2004). *Çevre Sorunları Coğrafyası.* Ankara: Gündüz Eğitim Yayıncılık.
24. Güney, E. (2004). *Türkiye Çevre Sorunları.* Ankara: Nobel Yayıncılık.
25. Hayta, A. B. (2006). Çevre kirliliğinin önlenmesinde ailenin yeri ve önemi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, *7*(2), 359-376.
26. Kalpaklı, F. (2009). *Çevre sorunlarına alternatif bir çözüm önerisi: Toprak etiği.* http://yunus.hacettepe.edu.tr/~ozdag/fatma_kalpakli_review.pdf adresinden 05.03.2020 tarihinde erişilmiştir.
27. Karabağ, S. (2002). *Mekânın Siyasallaşması*. Ankara: Nobel Yayınları.
28. Karataş, A. (2011). Çevre bilincinin geliştirilmesinde Doğa Tarihi Müzeleri'nin rolü. *Akademik Bakış Dergisi, 27*, 1-15.
29. Kavruk, S. B. (2002). *Türkiye'de Çevre Duyarlılığının Arttırılmasında Çevre Eğitiminin Rolü ve Önemi* (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
30. Kaya, Y. ve Aksakal, Ö. (2005). Endemik bitkilerin dünya ve Türkiye'deki dağılımı. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi, 7*(1).
31. Keleş, R. (1997). *İnsan, Çevre ve Toplum*. Ankara: İmge Yayınları.
32. Özdağlar, İ. (1995). Çevre sorunları okyanusunda bir gezinti. *Yeni Türkiye, 5*(1), 135-145.
33. Özey, R. (2009). *Çevre Sorunları.* İstanbul: Aktif Yayınevi.
34. Öztürk, Ö. (2017). *Çevre Kirliliği ve Hukuki Sorumluluk* (Yüksek Lisans Tezi). Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
35. Timur, S. ve Yılmaz, M. (2013). Çevre davranış ölçeğinin Türkçe'ye uyarlanması. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *33*(2), 317-333.
36. Titiz, T. (1995). Çevre sorunları mı yoksa çevrede kristalleşen sorunlar mı?. *Yeni Türkiye Dergisi, 1*(Çevre Özel Sayısı), 1-5.
37. Tümertekin, E. (1994). *Beşeri Coğrafya'ya Giriş*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Basımevi.
38. UNCED. (1992). *United Nations Conference on Environment and Development.* Rio de Janeiro, Brazil, June.
39. Uslu, İ. (1995). *Çevre Sorunları.* İstanbul: İnsan Yayınları.
40. Yıldız, K., Sipahioğlu, Ş. ve Yılmaz, M. (2009). *Çevre Bilimi ve Eğitimi.* Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
41. Yücel, S. A. ve Morgil, İ. F. (1998). Yükseköğretimde çevre olgusunun araştırılması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 14,* 84-91.

Web Kaynakları

Web-1. https://tr.vector.me/browse/680371/water_pollution adresinden 07.04.2020 tarihinde erişilmiştir.

Web-2. https://noisepollutioncbslkamp.weebly.com/ adresinden 09.04.2020 tarihinde erişilmiştir.

Web-3. https://e-okul.org/isik-kirliliginin-nedenleri.html adresinden 15.05.2020 tarihinde erişilmiştir.

Web-4. http://aleynacan05.blogspot.com/2017/11/ adresinden 27.02.2020 tarihinde erişilmiştir.

Web-5. http://ozleemaydin.blogspot.com/2018/05/cevre-kirliligi-butun-canllarn-uyum.html adresinden 12.03.2020 tarihinde erişilmiştir.

BÖLÜM 3

ÇEVRE EĞİTİMİ VE ERKEN ÇOCUKLUK DÖNEMİNDEKİ YERİ

Ensar YILDIZ[1] - Muammer KALKAN[2]

[1]Arş. Gör., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü
[2]Arş. Gör., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü

BÖLÜMDE NELER VAR?

- Çevre Eğitimi
- Çevre Eğitiminin Tarihsel Gelişimi
- Türkiye'de Çevre Eğitiminin Tarihsel Gelişimi
- Çevre Okuryazarlığı
- Ekolojik Okuryazarlık
- Çevre Eğitiminin Önemi
- Çevre Eğitiminin Erken Çocukluk Döneminde Önemi
- Çevre Eğitiminin Amacı
  - *Erken Çocukluk Döneminde Çevre Eğitiminin Amacı*

ÖĞRENME ÇIKTILARI

- Çevre eğitiminin tanımını bilir.
- Çevre eğitiminin tarihsel sürecini açıklar.
- Erken çocukluk döneminde çevre eğitiminin önemini en az beş cümle ile özetler.
- Erken çocukluk döneminde çevre eğitiminin amacına uygun davranışlar gösterir.

ANAHTAR KELİMELER

Çevre Eğitimi, Ekolojik Okuryazarlık, Erken Çocukluk Dönemi.
Çevre Okuryazarlığı, Tiflis Konferansı,

HEDEF SORULAR

1. Çevre eğitimi nedir?
2. Dünyada ve Türkiye'de çevre eğitimi ile ilgili neler yapılmıştır?
3. Çevre okuryazarlığı ve ekolojik okuryazarlık nedir?
4. Erken çocukluk döneminde çevre eğitiminin önemini nasıl açıklarız?
5. Erken çocukluk döneminde çevre eğitiminin amaçları nelerdir?

"Doğaya karşı işlenen bir suçun öcü, insan adaletinden daha zorlu olur."

Dostoyevski

GİRİŞ

Kitabın ilk bölümünde çevre kavramı ve bu kavramla ilgili diğer kavramlar ifade edilmişti. Şimdi ise çevrenin eğitimdeki yerini daha iyi kavrayabilmek adına "çevre" ile "eğitim" ilişkilendirilerek "çevre eğitimi" kavramı ifade edilecektir. Bu kavramı açıklamaya çalışırken öncelikli olarak çevre eğitimi için yapılan tanımlara tarihsel süreç göz önünde bulundurularak yer vereceğiz. Geçmişten günümüze doğru çevre eğitimi kavramı için yapılan tanımlar şu şekilde ifade edilmiştir:

Stapp (1969), çevre eğitimini çevre ve çevreyle alakalı problemler hakkında bilgi sahibi olan, bu problemlere çözüm bulma noktasında nasıl hareket etmesi gerektiğini bilen ve sorunların çözümünde çaba göstermeye hazır ve istekli kişiler yetiştirmeye yönelik bir süreç olarak tanımlamıştır.[51] Doksanlı yıllara geldiğimizde Türkiye Çevre Vakfı (1993), çevre eğitimini insanların ve tüm canlı varlıkların içinde yaşadıkları çevreyi daha iyi tanımaları, korumaları ve daha sağlıklı yaşayabilmeleri için gösterdikleri çaba ve etkinliklerin tümü olarak adlandırmıştır.[59] Bu noktada, çevre eğitiminin zihinsel ve duyuşsal alanlardaki amaçları karşımıza çıkmaktadır. Amaçlara baktığımızda zihinsel alandaki amaçlar arasında kişileri daha çevre okur-yazar yapmaya yönlendirme çabası bulunmaktadır. Duyuşsal alandaki amaçlara baktığımızda ise bireylerde çevreye ve çevre sorunlarına karşı değer ve tutumlar oluşturma çabası karşımıza çıkmaktadır.[56] Palmer ve Neal (1996) ise çevresel kalite bağlamında çevre eğitiminin bireylerin kendi davranışlarını kontrol altında tutarak düzen verebilme ve karar alabilme süreci içerdiğini belirtmişlerdir. Bunu yaparken de bireylerin birtakım tutum ve beceriler geliştirme gayesiyle kavramlar belirlediklerini ve değerleri fark etmeye başladıklarını söylemişlerdir. Palmer ve Neal tüm bu süreci çevre eğitimi olarak ifade etmişlerdir.[44] Doğan (1997), çevre eğitimini kişilerin sosyal ve çevresiyle alakalı kavramların, tutum ve değerlerin ayırt edilerek tanınması olarak ifade etmiştir.[12] 2000'li yıllarda yapılan tanımlardan devam edecek olursak; Çevre ve Orman Bakanlığı (2003), çevre eğitimini; toplum içerisinde yaşayan her bireyde çevre bilinci oluşturma, çevresine karşı son derece duyarlı olma, sosyal, kültürel, tarihi ve doğal değerlerine sahip çıkma, çevre çalışmalarına aktif bir şekilde katılım sağlama ve çevre problemlerinin çözüm noktasında görev alarak

KAYNAKÇA

1. Akkurt, N. D. (2007). *Aktif Öğrenme Tekniklerinin Lise 1.Sınıf Öğrencilerinin Ekoloji ve Çevre Kirliliği Konusunu Öğrenme Başarılarına ve Çevreye Yönelik Tutumlarına Etkisi* (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
2. Alım, M. (2006). Avrupa Birliği üyelik sürecinde Türkiye'de ve ilköğretimde çevre eğitimi. *Kastamonu Eğitim Dergisi, 14*(2), 599-616.
3. Aydoğdu, M. ve Gezer, K. (2006). Çevre Bilimi. Anı Yayıncılık, Ankara.
4. Aydın, F. (2012). Çepni O. ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin çevreye yönelik tutumlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi,* (18), 189-207.
5. Bramwell, A. (1989). *Ecology in the 20th Century.* London: Yale University Press.
6. Bülbül, Y. (2007). *Ortaöğretim Çevre ve İnsan Dersinde* İşbirlikli Öğrenme Yöntem*inin Çevreye Yönelik Tutumlara ve Erişiye Etkisi* (Doktora Tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
7. Clair, R. S. (2003). Words for the World: Creating Critical Environmental Literacyfor Adults. *New Directions for Adult and Continuing Education, 99,* 67-78.
8. Çevre ve Orman Bakanlığı. (2003). Çevre El Kitabı. Ankara: Çevre Bakanlığı Yayını.
9. Çevre ve Orman Bakanlığı. (2004). *Türkiye Çevre Atlası.* Ankara: Çevre Envanteri Dairesi Başkanlığı.
10. Çetinkaya, E., Üstündağ, S., Kirman Çetinkaya, E. (2012). İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Çevresel Tutumlarının İncelenmesi: Sakarya İli Akyazı İlçesi Örneği. X. Ulusal Fen Bilimleri ve Matematik Eğitimi Kongresi, Niğde.
11. Devlet Planlama Teşkilatı. (1973). Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973-1977). Ankara. DPT. http://www.dpt.gov.tr/DPT.portal adresinden 11.03.2020 tarihinde erişilmiştir.
12. Doğan, M. (1997). *Ulusal Çevre Eylem Planı: Eğitim ve Katılım.* http://ekutup.dpt.gov.tr/cevre/eylempla/doganm.pdf adresinden 10.04.2020 tarihinde erişilmiştir.
13. Doğan, F. (1998). *Uygulamalı Çevre Bilimi ve Çevre Epidemolojisi.* İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.
14. Durmaz, M. (2019). *Türkiye'de Çevre Eğitiminin Sosyolojik Çözümlemesi* (Yüksek Lisans Tezi). Yozgat Bozok Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yozgat.
15. Elder, J. L. (2003). A Field Guide to Environmental Literacy: Making Strategic Investments in Environmental Education. (Washington, DC, Environmental Education Coalition).
16. Erdoğan, A. ve Cerrah Özsevgeç, L. (2012). Çevre İçin Eğitimde «Sera Etkisi ve Küresel Isınma *Kavramlarına Yönelik Öğretim Etkinliklerinin Uygulanabilirliği ve Öğrenci Başarısına Etkisi.* X. Ulusal Fen Bilimleri ve Matematik Eğitimi Kongresi, Niğde.
17. Erten, S. (2004). Çevre eğitimi ve çevre bilinci nedir, çevre eğitimi nasıl olmalıdır?. Çevre ve İnsan Dergisi, Çevre ve Orman Bakanlığı Yayın Organı, 65(66), 1-13.
18. Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO). (2018). Food and Agriculture Organization of

the United Nations. http://www.fao.org adresinden 28.05.2020 tarihinde erişilmiştir.

19. Genç, M., ve Genç, T. (2013). Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin çevreye yönelik tutumlarının belirlenmesi. *Asya Öğretim Dergisi, 1*(1), 9-19.
20. Gigliotti, L. M. (1990). Environmental Education: What went wrong? What can be done?. *The Journal of Enviromental Education, 22* (1), 9-12.
21. Güler Yıldız, T. (2018). Çevre Eğitimi. (Ed. Akman, B., Uyanık Balat, G. ve Güler Yıldız, T.), *Erken Çocuklukta Fen* Eğitimi içinde (s. 267-287). Ankara: Anı Yayıncılık.
22. Gülay, H. (2011). Ağaç yaş iken eğilir: Yaşamın ilk yıllarında çevre eğitiminin önemi. *Tübav Bilim Dergisi, 4*(3), 240-245.
23. 23.Haktanır, G., Güler, T. ve Kahriman-Öztürk, D. (2016). Education for Sustainable Development in Turkey. (Ed.) J. Siraj-Blatchford, C. Mogharrebanand E. Park. *In International Research on Education for Sustainable Development in Early Childhood* içinde (s. 139-153). Switzerland: Springer.
24. Hares, M., Eskonheimo, A., Myllyntaus, T. ve Luukkanen, O. (2006). Environmental literacy in interpreting endangered sustainability case studies from Thailand and The Sudan. *Geoforum, 37,* 128-144.
25. Howe, R W. ve Disinger, J. F. (1988). *Environmental Education That Makes A Difference - Knowledge to Behavior Changes.* ERIC/SMEAC Environmental Education Digest No. 4, U.S., Ohio.
26. Joseph, B. (2009). *Environmental Studies* (Second Edition). New Delhi: Tata McGraw-Hill.
27. Kahriman Pamuk, G. (2019). Erken Çocukluk Eğitiminde Çevre Eğitimi. Kahriman Pamuk, G. (Ed.), *Erken Çocukluk Eğitiminde Çevre Eğitimi ve Sürdürülebilirlik* içinde *(s. 50-56).* Anı Yayıncılık.
28. Karakoçan, E. (2016). *Sınıf Öğretmenlerinin Çevre Eğitimine Yönelik Farkındalıkları* (Yüksek Lisans Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
29. Karaismailoğlu, S. E. (2018). Öğretmenlerin Çevre Bilinci Düzeyinin *Belirlenmesi: Ankara Etimesgut Örneği* (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
30. Kısa, A. (2008). *Türkiye'deki Sivil Toplum Kuruluşlarının Çevre ve Ormancılık Politikalarındaki Yeri* (Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
31. Kışoğlu, M. (2009). Öğrenci *Merkezli Öğretimin Öğretmen Adaylarının Çevre Okuryazarlığı D*üzeyine Etk*isinin Araştırılması* (Doktora Tezi). Atatürk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ortaöğretim Fen ve Matematik Alanları Eğitimi Anabilim Dalı, Erzurum.
32. Knapp, C. E. (1972). Attitudes and values in environmental education. *The Journal of Environmental Education, 3*(4), 26-29.
33. Knapp, D. (2000). Memorable experiences of a science trip. *School Science and Mathematics, 100* (2), 65-72.
34. Kocalar, A. O., (2012). *Coğrafyada Çevre Eğitimi ve Sorunları* (Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
35. Korkmaz, A. (1996). *III. Çevre Şûrası, 4-6 Aralık.* Belek-Antalya.

36. Louv, R. (2018). *Doğadaki Son Çocuk (6. Baskı b.). (C. Temürcü, Çev.)* Ankara: Tübitak.

37. Lubomira, D. (2004). Environmental education at pre-school. *International Research in Geographical and Environmental Education, 13*(3), 258-263.

38. Mengi Us, F. (2019). *Sürdürülebilir Gelişme için Çevre Eğitimi Aracılığıyla Ortaokul* Öğrencilerinde Çevre *Bilinci ve Eleştirel Düşünme Becerisi Geliştirmeye Yönelik Bir Eylem Araştırması* (Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

39. McBride, B. B., Brewer, C. A., Berkowitz, A. R. ve Borrie, W. T. (2013). Environmental literacy, ecological literacy, ecoliteracy: What do we mean and how did we get here? *Ecosphere, 4*(5), 1-20.

40. Moseley, C. (2000). Teaching for environmental literacy. *Journal of Environmental Education, 74*(1), 23-24.

41. O'Brien, S. R. M. (2007). *Indications of Environmental Literacy: Using a New Survey Instrument to Measure Awareness.* Knowledge and Attitudes of University-Aged Students. Master Dissertation, Program of Study Committee, Iowa State University, Iowa.

42. Orr, D. W. (1992). *Ecological Literacy: Education and The Transition to a Postmodern World.* Albany, NY: SUNY Press.

43. Önder, T. (2003). *Ekoloji, Toplum ve Siyaset.* Ankara: Odak Yayınları.

44. Palmer, J. ve Neal P. (1996). *The Handbook of Environmental Education.* London: Routledge.

45. Palmer, A. J. (1998). *Environmental Education in the 21st Century.* Routledge, Newyork.

46. Ripple, W. J.,Wolf, C., Galetti, M., Newsome, T. M., Alamgir, M., Crist, E., Mahmoud, M. I. ve Laurance, W. F. (2017). World scientists' warning to humanity: A second notice. *Bio Science, 67*(12), 1026-1028.

47. Roth, C. E. (1968). Curriculum Owerwiev For Developing Environmentally Literate Citizens.

48. Roth, C. E. (1992). *Environmental Literacy: Its Roots, Evolution and Directions in the 1990s.* Columbus, OH: ERIC Clearing House for Science, Mathematics and Environmental Education.

49. Roth, C. (2002). A Questioning Framework for Shaping Environmental Literacy (US, Earthlore Asociates ve The Center for Environmental Education of Antioch New England Institute).

50. Russo, S. (2001). Promoting attitudes towards environmental education depends on early childhood education. *Australian Primary and Junior Science Journal, 17*(4), 34-36.

51. Stapp, W. B. (1969). The concept of environmental education. *Journal of Environmental Education, 1*(3), 31-36.

52. Ogelman, G. H., Önder A., Öznacar, M. D., Güllaç, E. T. ve Durkan, N. Y. (2015). Çocukların Toprakla Eğlenceli Serüveni, *Tipitop ve Arkadaşları ile Toprağı Tanıyoruz – 5. Öğretmen ve Anne-Baba El Kitapları.* Pegem Akademi.

53. Öztürk, E. (2013). *Uluslararası Bir Çevre Eğitimi Projesinin Fen ve Teknoloji Öğretmen Adaylarının Çevre Bilincine Etkisi* (Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

54. Tecer, S. (2007*). Çevre için Eğitim: Balıkesir İli İlköğretim Öğrencilerinin Çevresel Tutum, Bilgi, Duyarlılık ve Aktif Katılım Düzeylerinin Belirlenmesi Üzerine Bir Çalışma (*Yüksek Lisans Tezi). Zonguldak Karaelmas Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Çevre Mühendisliği Anabilim Dalı, Zonguldak.

55. The North American Association for Environmental Education (NAAEE). (2010). Early childhood environmental education programs: guidelines for excellence. *USA*. 1-57.

56. Tosunoğlu, C. (1993). *A Study On The Dimensions and Determinants of Environmental Attitudes* (Doktora Tezi). ODTÜ, Ankara.

57. Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2002). *MEB Okul Öncesi Eğitimi Genel Müdürlüğü 36-72 Aylık Çocuklar i*çin Okul Öncesi Eğitim Programı. Ankara: Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) Basımevi.

58. Türkiye Cumhuriyeti Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK). (2018). *Okulöncesi Öğretmenliği Lisans Programı.* http://www.yok.gov.tr adresinden 01.04.2020 tarihinde erişilmiştir.

59. Türkiye Çevre Vakfı. (1993). Çevre Eğitimi - Çevre için Eğitim. Ankara: Türkiye Çevre Vakfı Yayını.

60. Türkiye Erozyonla Mücadele, Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı (TEMA). (2018). *TEMA Eğitim Programları.* http://www.tema.org.tr adresinden 24.02.2020 tarihinde erişilmiştir.

61. UNESCO. (1978). *Final Report,* İntergovernmental *Conference On Environmental Education. Organized by UNESCO in cooperation with UNEP, Tbilisi.* http://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000032763 adresinden 13.04.2020 tarihinde erişilmiştir.

62. UNESCO. (1980). *Environmental Education in the Light,* Tbilisi Conference.

63. UNCED. (1992). *United Nations Conference on Environment and Development.* Rio de Janeiro, Brazil, June.

64. Ünal, S. ve Ebru, D. (1999). UNESCO-UNEP himayesinde çevre eğitiminin gelişimi ve Türkiye›de ortaöğretim çevre eğitimi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 16*(17), 142-154.

65. 65.Ünal, S., Mancuhan, E. ve Sayar, A. A. (2001). Ç*evre Bilinci Bilgisi ve Eğitimi.* İstanbul: Marmara Üniversitesi, Teknik Eğitim Fakültesi Matbaası.

66. United Nations (UN). (2015). *United Nations Millennium Development Goals.* https://www.un.org/sustainabledevelopment/blog/2015/12/sustainable-development-goals-kick-off-with-start-of-new-year adresinden 27.04.2020 tarihinde erişilmiştir.

67. United Nations Environment Programme Agency (UNEP) and World Meteorological Organization (WMO). (2010). *Assessment of Ozone Depletion 2010 Report.*

68. Yıldız, K., Sipahioğlu, Ş. ve Yılmaz, M. (2009). Çevre Bilimi ve Eğitimi *(2. Baskı)*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.

69. Wilson, R. A. (1996). Starting Early: Environmental Education During The Early Childhood Years. 20.02.2020 tarihinde ERIC veri tabanından alınmıştır (ED402147).

70. Zeren, O. (2019). *Okul Öncesi Döneminde Çevre Bilincinin Çevre Mühendisi Edinilmesine Yönelik Yaklaşımların Performansının Değerlendirilmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.

Web Kaynakları

Web-1. http://www.yenislayt.com/materyal/15887-clipart-temiz-dunyaya-sarilan-cocuklar adresinden 17.03.2020 tarihinde erişilmiştir.

Web-2. http://www.yenislayt.com/ma-

adresinden 22.04.2020 tarihinde erişilmiştir.

Web-3. http://www.yenislayt.com/materyal/15889-clipart-geri-donusum-icin-pet-sise-toplayan-cocuklar adresinden 02.03.2020 tarihinde erişilmiştir.

BÖLÜM 4

SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK VE SÜRDÜRÜLEBİLİR ÇEVRE EĞİTİMİ-EKOLOJİK AYAK İZİ

Asuman BİLBAY

Öğr. Gör., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü

BÖLÜMDE NELER VAR?

- Sürdürülebilirlik
- Sürdürülebilir Kalkınma
- Çevresel Sürdürülebilirlik
- Sürdürülebilir Gelişme İçin Çevre Eğitimi
- Ekolojik Ayak İzi
- Ekolojik Ayak İzi Bileşenleri
- Türkiye'nin Ayak İzi Verileri

ÖĞRENME ÇIKTILARI

- Sürdürülebilirlik kavramını bilir.
- Sürdürülebilir kalkınmanın tanımını bilir.
- Sürdürülebilir çevre kavramını açıklar.
- Sürdürülebilir gelişme için çevre eğitiminin tanımını bilir.
- Ekolojik ayak izi kavramını bilir.
- Ekolojik ayak izini küçültmek için yapılması gerekenleri açıklar.

ANAHTAR KELİMELER

Sürdürülebilirlik,
Çevresel Sürdürülebilirlik,
Sürdürülebilir Gelişme için Çevre Eğitimi,
Ekolojik Ayak İzi.

HEDEF SORULAR

1. Sürdürülebilirlik nedir?
2. Çevresel sürdürülebilirlik nedir? Çevrenin sürdürülebilir kalkınmadaki fonksiyonu nedir?
3. Sürdürülebilir gelişme için çevre eğitiminin amaçları nelerdir?
4. Ekolojik ayak izi kavramı nedir?
5. Ekolojik ayak izinin dünya ve ülkemiz için çevresel etkileri nelerdir?
6. Ekolojik ayak izini azaltmak için neler yapılabilir?

"İnsan vicdanının nihai testi, teşekkür sözleri duyulmayacak gelecek nesiller için bugün bir şeyler feda etme isteği olabilir."

Gaylord Nelson

SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK VE SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA

Sürdürülebilirlik kavramının İngilizce karşılığı olan sustainability; sürdürülebilir, güçlendirilebilir, devam ettirilebilir gibi anlamlara gelmektedir.

Kavram; bugünkü anlamıyla ilk kez 1700'lü yıllarda Alman Hans Carl von Carlowitz'in "Sylvicultura Oeconomica" isimli eserinde, ormanların kullanımında gelecek nesillerin de göz ardı edilmemesi gerektiğine ilişkin olarak kullanılmıştır. Sonrasında sürdürülebilirlik kavramı, ekonomik büyüme ve çevre koruma ile ilişkilendirilerek kullanılmaya devam etmiştir.[28] Günümüzde; çevreden ekonomiye, kamu maliyesine, sivil toplum kuruluşlarından, özel şirketlere kadar gündelik hayatın pek çok alanında karşılaşılan bir kavram haline gelmiştir.[29]

Sürdürülebilirlik kavramı; geçmişe, günümüze ve yarına yönelik bir kavramdır. Günümüz nesillerinin ihtiyaçlarını karşılarken, gelecek nesillerin ihtiyaçlarını da göz önüne almaya dikkat çeker. Sürdürülebilirlik; durağan değil, sürekli değişim içinde olan bir kavramdır. Zaman içinde değişmiş ve gelişmiştir. Sürdürülebilirlik kavramının bu kadar önem kazanmasının gerekçesi, günümüz dünyasında artan ve çeşitlenen ihtiyaçları karşılamak konusunda kaynakların yetersiz kalmasıdır. Sürdürülebilirliğin gündeme gelmesi çevresel duyarlılığı artırmıştır.[29] Sürdürülebilirlik; ekonomik büyüme ve çevrenin korunması arasında dikkatli bir dengeye duyulan ihtiyacı yansıtmaktadır.[30]

Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu'nca 1987 yılında hazırlanan Brundtland Raporu'nda "Bugünün ihtiyaçlarının, gelecek kuşakların ihtiyaçlarını karşılama becerisinden taviz vermeksizin karşılandığı kalkınma" sürdürülebilir kalkınma kavramı olarak ilk kez yer almış ve sonrasında kavramın kullanımı yaygınlık kazanmaya başlamıştır.[41]

Sürdürülebilir kalkınma; bazı ülkelerde maddi olarak konforlu bir yaşam biçiminin, küresel ölçekte muhtemel nüfus artışından dolayı sürdürülemeyeceği korkusundan kaynaklanmıştır. Sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma aynı kavramlar değildir, ancak çoğu zaman birbirlerinin yerine kullanılmaktadır. Birincisi bir ekosistemin veya bir kaynağın kullanımıdır ve sürekli talepleri; ikincisi, gelecekteki artacak nüfusun refahı ve yaşam tarzlarını iyileştirmek için artan talepleri ifade eder. Bir kavram olarak, sürdürülebilir kalkınma, genellikle karşıt olan iki entelektüel geleneğe dayanır: biri doğanın insanlara sunduğu sınırlarla, diğeri ise

KAYNAKÇA

1. Akıllı, H., Kemahlı, F., Okudan, K., ve Polat, F. (2008). Ekolojik ayak izinin kavramsal içeriği ve Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'nde bireysel ekolojik ayak izi hesaplaması. *Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi,* 15, 1-2.
2. Baker, S. (2006). *Sustainable development*. New York: Routledge.
3. Barrow, C. J. (2006). *Environmental management for sustainable development.* (2. Edition). New York: Routledge.
4. Bonnett, M. (1999). Education for sustainable development: a coherent philosophy for environmental education? *Cambridge Journal of Education* 29(3), 313-324
5. Costanza, R., Cumberland, J., Daly, H., Goodland, R. & Norgaar, R. (1997). *An ıntroduction to ecological economics.* USA: CRC Press.
6. Erden, C. E. ve Dinç, A. (2016). Sürdürülebilir kalkınma ve ekolojik ayak izi. *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar,* 53(619), 35-55.
7. Global Footprint Network, 2019. Ecological Footprint. https://www.footprintnetwork.org/our-work/ecological-footprint/
8. Goosen, M. F. A., Laboy-Nieves, E. N., Schaffner, F. C. & Abdelhadi, A. H. (2009). The environment, sustainable development and human well-being: An overview. Laboy-Nieves, E. N., Schaffner, F. C., Abdelhadi, A. H., Goosen, M. F. A. (Ed.) *Envıronmental Management, Sustaınable Development and Human Health* içinde (ss.3-31). London: CRC Press.
9. Harris, J. M. (2000). *Basic principles of sustainable development.* Global Development and Environment Institute Working Paper. Tufts University.
10. Hoşkara, E. (2007). *Ülkesel koşullara uygun sürdürülebilir yapım için stratejik yönetim modeli.* Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
11. Kahyaoğlu, M.ve Demirkol, M. (2019). Ekolojik Ayak İzimiz. N. Özgen ve M. Kahyaoğlu (Ed.), *Sürdürülebilir Kalkınma* içinde (ss. 37-52). Ankara: Pegem Akademi.
12. Karakaş, H., Doğan, A., ve Sarıkaya, R. (2016). Etkinlik temelli eğitimin üstün yetenekli öğrencilerin ekolojik ayak izi farkındalığına etkisi. *Turkish Studies,* 11(3), 1365-1386.
13. Karbon ayak izi. http://www.karbonayakizi.com/
14. Kaya, M. F. ve Tomal, N. (2011). Sosyal bilgiler dersi öğretim programının sürdürülebilir kalkınma kalkınma eğitimi açısından incelenmesi. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 1 (2), 49-65.
15. Kaypak, Ş. (2013). Ekolojik ayak izinden çevre barışına bakmak. *Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi*, 6(1), 154-159.
16. Keleş, Ö. ve Özsoy, S. 2010. Türkiye'ye özgü ekolojik ayak izi hesaplama aracı. *Bilim ve Teknik.* 88-91.
17. Lopez, R. & Toman, M. A. (2006). Over view sustainable development: towards a broader policy agenda. R. Lópezand M. A. Toman (Ed.), *Economic Development and Environmental Sustainability. New Policy Options* içinde (ss:1-22). USA: Oxford University Press.
18. MacDonald, M. (2002). *Agendas for sustainability: environment and deve-*

lopment into the century. London: Routledge.

19. Martins, A. A., Mata, T. M. & Costa, C. A. V. (2006). Education for sustainability: Challenges and trends. *Clean Technologies and Environmental Policy.* 8: 31–37.
20. McKinnon, A. (2010). Environmental sustainability: a new priority for logistics manager A. McKinnon, S. Cullinane, M. Browne & A. Whiteing (Ed.), *Green Logistics Improving the Environmental Sustainability of Logistics* içinde (ss: 3-31). USA: Kogan Page Limited.
21. Meadows, D., Randers, J. & Meadows, D. (2006). *Limits grow the 30-year update*. London: Earthscan.
22. Meyer, V. (2004). The ecological footprints as an environmental education tool for knowledge, attitude and behavior changes towards sustaniable living (MS Thesis), University of South Africa, Africa.
23. Özdemir, O. (2007). Yeni bir çevre eğitimi "Sürdürülebilir gelişme amaçlı eğitim". *Eğitim ve Bilim.* 32(145), 23-39.
24. Özgen, N. (2019). Sürdürülebilirlik kavramı ve kullanım alanları. N. Özgen ve M. Kahyaoğlu (Ed.), *Sürdürülebilir Kalkınma* içinde (ss. 1-36). Ankara: Pegem Akademi.
25. Ruževičius, J. (2010). Ecological footprint as an ındıcator sustainable development. *Economics and Management,*15, 711-718.
26. Sachs, J. D., (2015). *The age of sustainable development.* New York: Columbia University Press.
27. Sauvé, L. (1996). Environmental education and sustainable development: a furter appraisal. *Canadian Journal Environmental Education,* 1(1), 7-34.
28. Süt Göker, Ç. (2018). *Sürdürülebilir Çevre Enerjinin Vergilendirilmesi.* Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
29. Şen, H., Kaya, A. & Alpaslan, B. (2018). Sürdürülebilirlik üzerine tarihsel ve güncel bir perspektif. *Ekonomik Yaklaşım* 29(107), 1-47.
30. Todaro, M. P. & Smith, S. C. (2012). *Economic development* (11. Edition). USA: Addison-Wesley Pearson Education.
31. Tosunoğlu, B. T. (2014). Sürdürülebilir küresel refah göstergesi olarak ekolojik ayak izi. *Hak- İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 3(5), 132-149.
32. Ulucak, R. (2015). *Ekonomik Büyüme Modellerinde Çevre: Ekolojik Ayak İzini Esas Alan Bir Uygulama.* Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
33. UNCED (1992). Agenda 21 - Program of Action for Sustainable Development: Rio Declaration on Environment and Development, United Nation Conference on Environment and Development, Rio de Janeiro, Brazil. New York: United Nations.
34. UNECE (2003). BM Avrupa Ekonomik Konseyi (UNECE) Sürdürülebilir Kalkınma İçin Eğitim Stratejisi Vizyonu. https://www.unece.or - min/DAM/env/esd/strategytext/strategyTurkish.pdf.
35. UNESCO, (1977). Intergovernmental Conference on Environmental Education, Tbilisi, USSR, 14-26 October 1977: Final Report. https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000032763

36. Wackernagel, M. & W. E., Rees (1996). *Our ecological footprint: reducing human ımpact on the earth.* Gabriola Island, BC: New Society Publishers.

37. Wackernagel, M. ve Yount J. D. (2000). Footprints for sustainability: the next steps. *Environment, Development and Sustainability* 2: 21–42

38. Wackernagel, M., Monfreda, C., Moran, D. Wermer, P., , S., Deumling, D. & Murray, M. (2005). National Footprint and Biocapacity Accounts 2005: The underlying calculation method. *Global Footprint Network*. Oakland: USA.

39. Wackernagel,M., Moran, D., White, S. & Murray, M. (2006). Ecological Footprint accounts for advancing sustainability: Measuring human demands on nature P. Lawn (Ed.). *Sustainable Development Indicators in Ecological Economics* içinde (ss.246-267). Current Issues in Ecological Economics. Edward Elgar: USA.

40. Wilson, J. & Anielski, M. (2005). Ecological Footprints of Canadian Municipalities and Regions. Canadian Federation of Canadian Municipalities

41. WCED (1988). Our Common Future Report of the World Commission on Environment and Development. England: Oxford University Press. https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf

42. WWF (2012). Türkiye'nin Ekolojik Ayak İzi Raporu. Dünya Doğayı Koruma Vakfı (WWF Türkiye). http://www.wwf.org.tr/?14

43. WWF (2014). *Ekolojik Ayak İzi.* Yaşayan Gezegen Raporu 2014. https://www.wwf.org.tr/basin_bultenleri/raporlar/yaayan_gezegen_raporu/yasayangezegenraporu2014/ekolojikayakizi/

44. WWF (2018). The *Living Planet Report 2018*: Aiming higher. https://wwf.panda.org/knowledge_hub/all_publications/living_planet_report_2018/

BÖLÜM 5

ÇEVRE POLİTİKALARI VE ÇEVRE EĞİTİMİ YAKLAŞIMLARI

Şenel ELALDI

Doç. Dr., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü

BÖLÜMDE NELER VAR?

- Çevre Eğitimi Yaklaşımları
  - *Doğacı, Korumacı/Kaynakçı, Problem Çözme Odaklı, Sistemik, Bilimsel, Hümanist, Değer Merkezli, Bütüncül, Biyo-bölgeci, Uygulamalı, Sosyal Açıdan Eleştirel, Feminist, Etnografik, Eko-Eğitimci, Sürdürülebilir Gelişme Yaklaşımları*
  - *Çevre Eğitiminde Disiplinlerarası Yaklaşımlar*
- Dünyada ve Türkiye'de Çevre Politikaları
  - *Uluslararası Çevre Politikalar*
  - *Türkiye'de Çevre Politikaları*
- Hükümet Dışı Kuruluşlar ve Çevresel Faaliyetleri

ÖĞRENME ÇIKTILARI

- Çevre eğitimi yaklaşımlarının tanımını bilir.
- Çevre eğitimi yaklaşımlarını kavrar.
- Çevre eğitimi yaklaşımlarının gerekliliğini fark eder.
- Çevre eğitimi yaklaşımlarının önemini açıklar.
- Uluslararası düzeyde çevre politikalarını kavrar.
- Türkiye'de çevre politikalarını örnek vererek açıklar.

ANAHTAR KELİMELER

Çevre Eğitimi Yaklaşımları, Disiplinlerarası Yaklaşım Hükümet Dışı Kuruluşlar. Ekoloji Pedagojisi, Çevre Politikaları,

HEDEF SORULAR

1. Çevre eğitiminde yaklaşımların önemi nedir?
2. Çevre eğitimi "Bütüncül Yaklaşım "da nasıl ele alınır?
3. Çevre eğitiminde disiplinlerarası ve multi-disipliner yaklaşımların avantaj ve dezavantajları nelerdir?
4. Uluslararası çevre politikalarında etkili organlar nelerdir?
5. Türkiye'de hükümet dışı kuruluşlardan olan Tema Vakfı'nın yürüttüğü çevresel faaliyetleri açıklayınız?

"Bir ağaç, herhangi bir prensten daha soyludur."

Alexander Pope

ÇEVRE EĞİTİMİ YAKLAŞIMLARI

Çevre eğitimi, uygulamalı deneyimler yoluyla bireylerin doğal çevre bilincini geliştirmelerine, çevre sorunlarına yönelik uygun kararlar alabilmelerine, yerinde davranış sergileyebilmelerine ve çevreye karşı duyarlı olmalarına yardımcı olmak için verilen eğitim sürecini kapsar.[14]

Dolayısıyla çevre eğitiminin en önemli amacı çevre sorunları ve alternatif yaklaşımlar hakkında eğitim vermek, toplumun tüm kesimini çevre konusunda bilinçlendirmek, bireylerin içinde bulundukları çevreye karşı farkındalık düzeylerini artırmak ve olumlu davranış değişikliği kazandırarak onların aktif katılımlarını sağlamaktır.[49]

Çevre eğitiminin diğer bir amacı ise çevre bilincine sahip, dünyanın karşı karşıya kaldığı mevcut sorunlara karşı farkındalığı yüksek, bu sorunlara çözüm önerileri üretmeye gönüllü bireyler yetiştirmektir.[43] Başka bir ifade ile çevre okuryazarı bireyler meydana getirmektir.[87] Bireylerde ancak çevre duyarlılığının artırılması ve çevre bilincinin kazandırılması ile gelecek nesillere temiz, yaşanabilir bir çevre bırakılabilir.[74]

Çevre eğitiminde "yaklaşım" kavramı; çevre eğitimi faaliyetlerinin "zihinde tasarlanarak uygulamaya konulmasında izlenen genel yol" olarak tanımlanır.[90] Alanyazında çevre eğitimi konusunda farklı yaklaşımların benimsendiği ve eğitim faaliyetlerinin öncelikli ve işlevlerinin de bu yaklaşımlara göre farklılaştığı görülmektedir. Bu durum çevre eğitiminin çok uzun bir geçmişe sahip olmamasından kaynaklanmaktadır. Çoğu çevre eğitimcisi kendi öğretim programlarını ve yaklaşımlarını kullanmak zorunda kalmıştır. Bu da yaklaşımlarda hem çeşitlilik ve yeniliklerin ortaya çıkmasına hem de tekrarlama, tutarsızlıklar gibi zayı görülmesine sebep olmuştur.[37] Ancak, her bir yaklaşımın tek bir kategoriden oluşmadığı, birçok öneri ve çeşitliliği barındırdığı aşikârdır. Bu yüzden bazı durumlarda ele alınan faaliyetlerin iki ya da üç yaklaşımla da ilişkilendirilebildiği görülmektedir. Başka bir ifadeyle, her ne kadar yaklaşımlar kendilerini diğer yaklaşımlardan ayıran bir takım özellikleri içlerinde barındırsalar da ortak bir veya birden fazla paralel özelliğe sahip olabilmektedirler.

Sauvé (2005) tarafından çevre eğitimi alanında on beş (15) yaklaşım önerilmiştir. Bu yaklaşımlar hem geleneksel hem de yakın zamanda ortaya çıkan akımları içermektedirler (Bkz. Tablo 1).[90]

KAYNAKÇA

1. Aho, L. (2000). Children's learning by inquiry in environmental activities. Em H.,Bayrhuber& J., Mayer (Eds.). *Empiricalresearch on environmental education in Europe* (ss. 145-154). New York: Waxmann.
2. Aksu, C. (2011). *Sürdürülebilir kalkınma ve çevre* . Denizli: Güney Ege Kalkınma Ajansı.
3. 3.Aktan, C. C. (2000). *Haklar ve özgürlükler antolojisi*. Ankara: Hak-İş Yayınları.
4. Alada, A. B., Gürpınar, E. ve Budak, S. (2012). Rio Konferansı üzerine düşünceler. İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 93-108.
5. Albala-Bertrand, L. (1992). *Reshaping education towards sustainable development*. Paris: United Nations Educational, and Cultural Organization (UNESCO).
6. Atay, D. Y. (2003). Öğretmen eğitiminin değişen *yüzü*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
7. Aytuğ, H. (2004). Sürdürülebilir su kullanımı açısından Avrupa Birliği çevre politikalarına Türkiye'nin uyumu. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, *10*(2),1-18.
8. Baharçiçek, A. (2008). Hükümetdışı örgütler (NGO's) ve demokratikleşme. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 18*(2), 297-307.
9. Benzer, (2010). *Proje tabanlı öğrenme yaklaşımıyla hazırlanan çevre* eğitim dersinin fen bilgisi öğretmen adaylarının çevre okuryazarlığına etkisi (Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
10. Berry, W. (1997). *Unsettling of America: Culture and agriculture*. San Francisco: Sierra Club.
11. Bilgin, E. (2019). Çevre sorunlarıyla mücadelede kamu politikaları: Türkiye – seçili AB ülkeleri üzerine bir inceleme (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Şanlıurfa.
12. Bıyıklı, G. (2009). *Avrupa Birliği çevre politikaları ve Türkiye* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
13. Bogner, F. X. ve Wiseman, M. (2004) Outdoor ecology education and pupils' environmental perception in preservation and utilization. *Science Education International, 15*(1), 27–47.
14. Bonnett, M. ve Williams, J. (1998). Environmental education and primary children's attitudes towards natüre and the environment. *Cambridge Journal of Education*, *28*(2), 159-174. http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/0305764980280202
15. Bozkurt, Y. (2010). *Avrupa Birliği'ne uyum sürecinde Türkiye'de çevre politikalarının dönüşümü.* Bursa: Ekin Kitabevi Yayınları.
16. Bögeholz, S. (2006). Nature experience and its importance for environmental knowledge, values and action: Recent German empirical contributions. *Environmental Education Research, 12*(1), 65-84.
17. Budak, S. (2000). *Avrupa Birliği ve Türk çevre politikası*. İstanbul: Büke Yayınları, 436-438.
18. Caduto, M. J. & Bruchac, J. (1988). *Keepers of theearth: Native American stories and environmental activities for children.* Golden, CO: Fulcrum Inc.
19. Callenbach, E. (2011). *Ekoloji* (E. Özkan, Çev.). Ankara: Sinek Sekiz

20. Cekulvakfı (2020). http://www.cekulg.tr/ adresinden erişildi.
21. Cevreorman (2009). http://www.cevreorman.gov.tr/, 2009 adresinden erişildi.
22. Clover, D.E.,Follen, S., ve Hall, B. (2000). *Thenature of transformation: Environmental adult education*. Toronto: Ontario Institute for Studies in Education/University of Toronto
23. Cohen, S. (1992). Promoting ecological awareness in children. *Childhood Education, 68*(5), 258-260.
24. Commission of the European Communities (1990). *Green Paper on the Urban Environment*, Brussels
25. Craplet, M. (1997). The role of non-governmental organizations. *Addiction, 92*(3), 103-108.
26. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (1995). *Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı*. http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Yedinci-Be%C5%9FY%C4%B1ll%C4%B1k-Kalk%C4%B1nma-Plan%C4%B1-19962000%E2%80%8B.pdf.
27. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2000). *Uzun Vadeli Strateji ve Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı*. http://www.sbb.gov.tr/wpcontent/uploads/2018/11/Sekizinci-Be%C5%9F-Y%C4%B1ll%C4%B1kKalk%C4%B1nma-Plan%C4%B1-2001-2005.pdf.
28. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2006). *Dokuzuncu Kalkınma Planı.* http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/DokuzuncuKalk%C4%B1nmaPlan%C4%B1-2007-2013%E2%80%8B.pdf
29. Çepel, N. (1996). Çevre koruma ve ekoloji terimleri sözlüğü. İstanbul: TEMA Vakfı Yayınları.
30. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı. (2019). *OECD çevresel performans incelemesi: Türkiye raporu.* https://csb.gov.tr/oecd-cevresel-performans-incelemesi-turkiyeraporu-aciklandi-bakanlik-faaliyetleri-26470
31. Çiçek, A. (2006). Çevre sağlığı. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Yayın No: 1695.
32. Demirayak, F. (2002). *Biyolojik çeşitlilik-Doğa koruma ve sürdürülebilir kalkınma*. TUBITAK (ss.4–30). http://www.tubitak.gov.tr/tubitak_content_
33. Dönmez İnce, V. (2019). *Avrupa Birliği'ne giriş sürecinin Türkiye'nin kentleşme ve çevre politikalarına etkileri* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.
34. Duru, B. (2007). *Avrupa Birliği çevre politikası-Avrupa Birliği politikaları*. (ss.169–188). Çağrı Erhan; Deniz Senemoğlu (Ed.). Ankara: İmaj Yayınevi.
35. Egeli, G. (1996). *Avrupa Birliği ve Türkiye'de çevre politikaları*. Ankara: Türkiye Çevre Vakfı Yayını.
36. Ekeman, E. (1998). *Avrupa Birliği ve Türkiye'nin çevre politikalarının karşılaştırılmalı incelenmesi*. İstanbul: İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları, Nr.53.
37. Elder, J.L. (2003). *A guide to environmental literacy: Making strategic investments in environmental education*. Rock Spring: Environmental Education Coalition.
38. Emrealp, S. (2005). *Türkiye yerel gündem 21 programı: Yerel gündem 21 uygulamalarına yönelik kolaylaştırıcı bilgiler el kitabı*. İstanbul: IULA-EMME (UCLG-MEWA) Yayını.

39. Eren, E. (2019). *Almanya'nın Avrupa Birliği politikalarının çevresel güvenlik kapsamında incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yalova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yalova.

40. Ertürk, H. (2009). Çevre bilimleri. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.

41. European Commission (2018). *Aggravating Resource Scarcity*.

42. Evans, T. (1992). Regime theory and the English school of international relations: A comparison. *Millennium, 21*, 329-351.

43. Fisman, L. (2005). The effects of local learning on environmental awareness in children: An empirical investigation, *TheJournal of Environmental Education, 36*(3), 39-50.

44. Fontaine, P. (2007). *12 Derste Avrupa, Avrupa Komisyonu*. Brüksel: Basın ve İletişim Genel Müdürlüğü Yayınları.

45. French, H. F. (1995). *Yeni küresel ortaklığın sağlamlaştırılması* (Ed. Lester R. Brown). Dünyanın Durumu. World Watch Enstitüsü Raporu.

46. 46.Geray, C. (2002). Çevre bilinci ve duyarlığı için halkın eğitimi. İstanbul: Halk Eğitimi, İmaj Yay.

47. González-Gaudiano, E. (1999). Environmental education and sustainable consumption: *Thecase of Mexico. Canadian Journal of Environmental Education, 4*, 176-187.

48. Göktürk, A. ve Kavili, S. (2000). *Yerel gündem 21 ve katılım*. Yerel Yönetimler Sempozyumu Bildirileri Kitabı (237-249). Ankara: TODAİE.

49. Göregenli, M. (2015). Çevre psikolojisi: İnsan mekân ilişkileri (3. Baskı). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.

50. Greenall-Gough, A. (1993). *Founders in environmental education.* Geelong: Deakin University Press.

51. Greenpeace Türkiye. (2005a). *Temel değerlerimiz*. http://www.greenpeace.org/turkey/tr/about/corevalues/ adresinden erişildi.

52. Greenpeace Türkiye. (2005b). *Başarılar.* http://www.greenpeace.org/turkey/tr/about/history/basarilar/#a1 adresinden erişildi.

53. Gruenewald, David A. (2005). More than one profound truth: Making sense of divergent criticalities. *Educational Studies*,206–214.

54. Gürseler, İ. G. (2008). İnsan hakları, çevre , anayasa. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, *75,* 199-208.

55. Güven, E. (2012). *Disiplinler arası yaklaşıma dayalı çevre* eğitiminin İlköğretim 4. sınıf öğrencilerinin çevreye yönelik tutumlarına ve davranışlarına etkisinin incelenmesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.

56. Harris, J.M. (2000). Çeviren: Özmete, E. *Sürdürülebilir kalkınmanın temel prensipleri*. Erişim Adresi http://www.sdergi.hacettepe.edu.tr/makaleler/EmineOzmet2eviri.pdf.

57. Hobikoğlu, E. H. (2007). Türkiye'de çevre politikaları ve sürdürülebilir kalkınma ilişkisi. *Sosyal Bilimler Dergisi, 2,* 71-91.

58. Hoffmann, N. (1994). Beyond constructivism: A Goethean approach to environmental education. *Australian Journal of Environmental Education, 10*, 71-90.

59. Horkheimer, M. (1982). *Critical Theory.* New York: Seabury Press.

60. Hungerford, H. R. ve Peyton, R. B. (1994). *Procedures for develo-*

ping an environmental education curriculum (revised): a discussion guide for UNESCO training seminars on environmental education. UNESCO-UNEP International Environmental Education Programme, Environmental Education Series 22. http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001304/130454eo.pdf

61. Jensen, B.B. (2002). Knowledge, action and pro-environmental behaviour. *Environmental Education Research, 8*(3), 325-334.
62. Karluk, S. R. (2003). *Avrupa Birliği ve Türkiye* (7.Baskı). İstanbul: Beta Yayınları.
63. Keating, M. (1993). *Yeryüzü zirvesinde değişimin gündemi.* Ankara: UNEP Türkiye Komitesi Yayını.
64. Keleş, R.ve Hamamcı C. (1998). Çevrebilim. Ankara: İmge Kitabevi.
65. Kılıçoğlu, P. (2005).*Türkiye'nin çevre politikalarında sürdürülebilir gelişme*. Ankara: Turhan Kitabevi Yayınları.
66. Kırımhan, S. (2005). Çevre yönetimi: Nüfus, kaynak ve çevre *ilişkileri.* Ankara: Ofset Matbaacılık, 289.
67. Krasner, S. (1991). *Structural causes and regime consequences. International regimes* (ss.43487). Ed. Stephen D. Krasner. London: Cornell UniversityPress.
68. List, M. ve Rittberger, V. (1991). *Regime theory and international environmental management. The international politics of the environment* (ss.85-109). Ed. Andrew Hurrell ve Benedict Kingsbury. Oxford: Clarendon Press.
69. Lozzi, L. A. (1989). What research says to the educator. *TheJournal of Environmental Education, 20*(4), 6-13, Doi: 10.1080/00958964.1989.9943033.
70. Madsen,P. (1987). *Single European Act.* https://www.britannica.com/topic/Single-European-Act.
71. Mansbridge, J.,Bohman, J., Chambers, S., Christiano, T., Fung, A., Parkinson, J., Thompson, D. F. ve Warren, M. E. (2012). *Deliberative systems-deliberative democracy at the large scale*. http://www.cambridge.org/aus/catalogue.
72. Mengi, A.ve Algan N., (2003). *Küreselleşme ve yerelleşme çağında bölgesel sürdürülebilir gelişme: AB ve Türkiye Örneği*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
73. Mills, G. E. (2003). *Action research: A guide for the teacher researcher*. Upper Saddle River, NJ: Merrill/PrenticeHall.
74. Nagel, M. (2005). Constructingapathy: How environmentalism and environmental education may be fostering "learned hopelessness" in children. *Australian Journal of Environmental Education, 21*, 71-80.
75. Nohutçu, A. (2016). *Kamu yönetimi*. Ankara: Savaş Yayınevi.
76. OECD- Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü. (2008). *Sürdürülebilir Kalkınma: Ekonomi, Toplum ve Çevre İlişkileri.* https://www.oecd.org/insights/41774515.pdf.
77. OECD- Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü. (2012). *OECD Environmental Outlook to 2050: The Consequences of Inaction.* https://www.oecd.org/env/indicatorsmodelling-outlooks/49846090.pdf.
78. Ogunbiyi, J., O., ve Ajiboye, J. (2009). Pre-service teachers' knowledge of and attitudes to some environmental education conceptsusing value edu-

cation strategies. *The Anthropologist, International Journal of Contemporary and Applied Studies of Man, 11* (4), 293-301.

79. Orhan, G. (2013). Türkiye'de çevre politikaları: Değişen söylemler değişmeyen öncelikler. *Memleket, Siyaset, Yönetim, 19* (20), 1-24.
80. Orr, D. (1996). *Re-ruralizing education.* W. Vitek& W. Jackson (Eds.), Rooted in theland: Essays on community and place içinde (ss. 226- 234). London: Yale University Press.
81. Ozaner, S. (2004). Çevre (Doğa Eğitimi). Çevre sorunlarına çağdaş yaklaşımlar-ekolojik, ekonomik, politik ve yönetsel . İstanbul: Betaş Yay. 1. Baskı.
82. Ökmen, M., ve Parlak, B. (2001). *Türkiye'de kentsel çevre politikalarının kalkınma planlarındaki yeri ve geleceği üzerine projeksiyonlar*. Türk Sosyal Bilimler Derneği 7. Ulusal Sosyal Bilimler Kongresi, (s. 1-15). Ankara.
83. Özdağlar, İ (1995). Çevre sorunları okyanusunda kısa bir gezinti. *Yeni Türkiye Dergisi, 5*, 134–149.
84. Özdemir, O. (2007). Yeni bir çevre eğitimi Sürdürülebilir gelişme amaçlı eğitim. *Eğitim ve Bilim, 32*(145), 23-39.
85. Özkan, Ö. (2016). *Sürdürülebilir kalkınma ve Türkiye'de çevre politikalarının değerlendirilmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
86. Robottom, I. ve Hart, P. (1993). *Research in environmental education: Engaging the debate.* Geelong, Australia: Deakin University Press.
87. Roth, C.E. (1992). *Environmental literacy: Its roots, evolution and directions in the 1990*s. (ERIC Document Reproduction Service No. ED348235).
88. Saatçi, M. ve Dumrul, Y. (2011). Çevre kirliliği ve ekonomik büyüme ilişkisi: Çevresel Kuznets Eğrisinin Türk ekonomisi için yapısal kırılmalı Eş-Bütünleşme yöntemiyle tahmini. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 37*, 65-86.
89. Sarıkaya, H. (2004). Avrupa Birliği uyum sürecinde çevre politikaları ve uygulamaları. *Su Kirlenmesi Kontrolü Dergisi, 14*(1), 1-10.
90. Sauvé, L. (2005). Currents in environmental education: mapping a complex and evolving pedagogical *Canadian Journal of Environmental Education, 10*(1), 11-37.
91. Sencar, P. (2007). *Türkiye'de çevre koruma ve ekonomik büyüme ilişkisi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
92. Seventh Environment Action Programme. (2020). https://www.eea.europa.eu/policy-documents/7th-environmental-action-programme adresinden erişildi.
93. Sezer, Ö. (2007). *Küresel konferanslar ve çevre sorunları çevre kalkınma ve etik açısından eleştirel bir değerlendirme*. 38. Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi (ss. 761-780), Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, İ.İ.B.F. Kamu Yönetimi Bölümü, Zonguldak. 10 Eylül 2007.
94. Sönmezoğlu, F. ve Bayır, Ö. (2012). Çevre sorunlarına ilişkin uluslararası rejimler. İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, *47,* 247-289.

95. Stokes, E.,Edge, A. ve West, A. (2001). *Environmental Education in the Educational Systems of the European Union. Final Report*. http://www - les&aID=56.

96. Talu, N. (2006). *Avrupa Birliği uyum sürecinde Türkiye'de çevre politikaları*. Ankara: Türkiye Çevre Mühendisleri Odası Yayınları.

97. TEMA Vakfı (05.2015). *Tema V Ekosiyaset Bildirgesi*. http://ser tema.org.tr/_Ki/CevreKutuphanesi/Documents/2015-Eko-SiyasetBildirgesi.pdf adresinden erişildi.

98. TEMA Vakfı (18.06.2018). *TEMA Vakfi'ndan Siyasete Ekolojik Çağrı.* http://www.tema.org.tr/web_149662_1/entitialfocus.aspx?primary_id=2012&type=2&target=-categorial1&detail=single &sp_table=&sp_primary=&sp_table_extra adresinden erişildi.

99. TEMA Vakfı (01.2019). İklim Politikaları. http://www.tema.org.tr/web_149662_1/neuralnetwork.aspx?type=69 adresinden erişildi.

100. Terzi, S. (2017). *Sürdürülebilir kalkınma çerçevesinde Türkiye'de uygulanan çevre politikası araçlarının değerlendirilmesi.* Ankara: T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı.

101. Tunçer, P. (2015). Türkiye'de kentleşme politikaları. *The Journal of Academic Social Science Studies, 37,*275-290.

102. Turgut, N.Y. (2009). Çevre politikası ve hukuku. Ankara: İmaj Yayınevi.

103. van Matre, S. (1990). *Earth education: A new beginning*. Warrenville, Greenville IL, the U.S.A: The Institute for Earth Education. Cedar Cove.

104. Yalçın, A. (2009). Küresel çevre politikalarının küresel kamusal mallar değerlendirilmesi. *Balıkesir Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 12*(21),288-309.

105. Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (8. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

BÖLÜM 6

ÇEVRE EĞİTİMİNDE KULLANILAN YÖNTEM VE TEKNİKLER

Hamdi KARAKAŞ

Dr. Öğr. Üyesi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü

BÖLÜMDE NELER VAR?

- Eğitsel Oyun
- Drama
- Analoji
- Metafor
- Kavram Haritaları
- Kavram Karikatürleri
- Altı Şapka Düşünme Tekniği
- Beyin Fırtınası
- Argümantasyon
- Örnek Olay Yöntemi ve Sosyobilimsel Konular
- Gezi ve Gözlem

ÖĞRENME ÇIKTILARI

- Çevre eğitiminde kullanılan yöntem ve tekniklerin özelliklerini tanımlar.
- Çevre eğitiminde kullanılan yöntem ve teknikleri özelliklerine göre karşılaştırır.
- Çevre eğitiminde kullanılan yöntem ve tekniklere uygun etkinlik tasarlar.

ANAHTAR KELİMELER

Çevre Eğitimi,
Yöntem ve Teknik,
Okul Öncesi için Örnek Etkinlik,
İlkokullar için Örnek Etkinlik.

HEDEF SORULAR

1. Öğretim yöntemi ve öğretim tekniği kavramlarını açıklayınız?
2. Okul öncesi ve ilkokullarda kullanılabilecek öğretim yöntem ve tekniklerinin hangi özellikte olması beklenir?
3. Çevre Eğitiminde kullanılan yöntem ve tekniğe göre öğretmenin rolü nasıl olmalıdır?
4. Okul öncesine/ilkokula yönelik belirlenen bir yöntem veya tekniğe göre nasıl bir etkinlik tasarlarsınız?

GİRİŞ

Kitabın bu bölümünde çevre eğitiminde var olan kuramsal bilgilerin okul öncesi ve ilkokul öğrencilerine, farklı yöntem ve tekniklerle nasıl aktarılabileceği üzerinde durulmuştur. Ayrıca çevre eğitiminde kullanılabilecek her yöntem ve teknik açıklandıktan sonra öğretmen ve öğretmen adaylarının kullanabilecekleri etkinlik örnekleri sunulmuştur. Literatürde birçok yöntem ve teknik olmasına karşın özellikle öğrencilerin ders içi ve ders dışı etkinliklerle çevreyi gözlemleyebilecekleri, uygulama yapabilecekleri, doğal kaynakları koruma adına düşünecekleri ve akranlarıyla tartışabilecekleri etkinlikler temel alınmıştır. Bu yöntem ve teknikler sonrasında sunulan örnek etkinliklerin, okul öncesi öğretmenlerinin, sınıf öğretmenlerinin ve mesleğe hazırlanan öğretmen adaylarının mesleki gelişimine katkı sağlayacağı öngörülmüştür.

Öğrencilerde çevre bilinci ve duyarlılığı oluşturmak isteniyorsa, okul içi ve dışı etkinlikler temelinde sağlanması gerekir. Bu etkinliklerin öğrencilerin motive olacakları, isteyerek katılacakları, aktif, düşünen, sorun çözen rolde olacakları bir yapıda olması önemli görülür. Çevre eğitiminde kullanılacak etkinlikler, öğretmence uygun yöntem ve teknikler belirlenerek etkili bir şekilde planlanmalıdır.

Çevre eğitiminde kullanılabilecek yöntem ve tekniklere geçmeden önce "öğretim yöntemi" ve "öğretim tekniği" kavramlarına kısaca değinmek gerekir. Öğretim yöntemi, dersin ulaşmak için öğrenme öğretme sürecinde izlenen yol olarak ifade edilirken; öğretim tekniği, yöntemin uygulama biçimi olarak tanımlanabilir.[21] Öğretim yönteminde öğretmence tasarım ve planlama yapılırken, öğretim tekniğinde doğrudan uygulama yapılır. Çevre eğitimi açısından düşünülürse, bir çevre sorununu öğrencilere hissettirmek ve onu çözmek adına öğretmenlerin bilinçli olarak tasarladıkları ve planladıkları etkinlikler, öğretim yöntemi kavramını ifade eder. Bu planlanan etkinliklerin sınıfta birebir uygulanması ise öğretim tekniği gerçekleşir.

Çevre eğitimi açısından okul öncesi ve ilkokullarda kullanılabilecek yöntem ve teknikler, etkinlik örnekleri ile birlikte sunulmuştur. Bu yöntem ve teknikler şu şekilde sıralanmıştır:

- Eğitsel Oyun,
- Drama,
- Analoji,
- Metafor,
- Kavram Haritaları,
- Kavram Karikatürleri,
- Altı Şapka Düşünme Tekniği,
- Beyin Fırtınası,
- Argümantasyon,
- Gezi ve Gözlem,
- Örnek Olay Yöntemi ve Sosyobilimsel Konular.

KAYNAKÇA

1. Aktaş, T. (2017). *Argümana dayalı sorgulama öğretiminin 7. Sınıf öğrencilerinin kuvvet ve enerji ünitesindeki akademik başarılarına ve argümantasyon seviyelerine etkisi.* Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
2. Aktepe, V., Cepheci, E., Irmak, S. ve Palaz, Ş. (2017). Hayat bilgisi dersinde kavram öğretimi ve kavram öğretiminde kullanılabilecek teknikler üzerine kuramsal bir çalışma. *Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi, 3*(1), 33-50.
3. Arıcı, F. (2016). *Altı şapkalı düşünme tekniğinin 7. sınıf öğrencilerinin akademik başarılarına etkisi.* Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
4. American Association for the Advancement of Science (1990). *Science for all Americans*. New York: Oxford University Press.
5. Aydın, Ö. ve Aykaç, N. (2016). The effect of the education ımplemented by the creative drama method on the environmental awareness of pre-school students. *Creative Drama Journal, 11*(1), 1-16.
6. Bailey, S. ve Watson, R. (1998). Establishing basic ecological understanding in younger pupils: A pilot evaluation of a strategy based on drama/ role play. *International Journal of Science Education*, 20, 139-152.
7. Balım, A. G., Ormancı, Ü., Evrekli, E., Kaçar, S. ve Türkoğuz, S. (2016). Fen derslerinde kavram karikatürü kullanım örnekleri ve kavram karikatürlerine yönelik öğrenci ve öğretmen görüşleri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 16*(3), 773-791.
8. Bertiz, H. (2010). *Dramanın çevre bilinci oluşturmadaki rolü ve etkililiği.* Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
9. Bilaloğlu, G. R. (2005). Erken çocukluk döneminde fen öğretiminde analoji tekniği. Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 2(30), 72-77.
10. Chen, C. H. ve She, H.C. (2012). The impact of recurrent on-line synchronous argumentation on students' argumentation and conceptual change. *Educational Technology & Society,15*(1), 197–210.
11. Crammond, J. G.(1998). The uses and complexity of argument structures in expert and student persuasive writting. *Written Communication, 15*(2), 230-268.
12. Çavuş, R. (2013). *Farklı epistemolojik inanışlara sahip 8. Sınıf öğrencilerinin sosyobilimsel konulara bakış açıları.* Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
13. Çınar, B. T. (2016). *Argümantasyona dayalı öğretimin ilköğretim öğrencilerinin başarıları kavramsal anlamaları ve eleştirel düşünme becerileri üzerine etkisi: Yaşamımızdaki Elektrik ünitesi.* Doktora tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
14. Çilci, N. (2019). *Scamper (yönlendirilmiş beyin fırtınası) tekniğinin 5 ve 6. Sınıf öğrencilerinin yaratıcı yazıları üzerindeki etkisi.* Yüksek Lisans Tezi, Ordu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ordu.
15. De Bono, E. (2015). *Altı şapkalı düşünme tekniği* (E. Tuzcular, Ed. Çev.). İstanbul: Remzi Kitabevi.

16. Driver, R., Newton, P. ve Osborne, J. (2000). Establishing the norms of argumentation in classrooms. *Science Education, 84*(3), 287–312.
17. Erduran, S. (2007). *Methodogical foundations in the study of argumentation in science*. In S. Erduran ve M.P. Jimenez-Aleixandre (Eds.), Argumentation in science education. Dordrecht: Springer.
18. Ekici, G. ve Akdeniz, H. (2018). Öğretmen adaylarının "sınıfta disiplin sağlamak" kavramına ilişkin algılarının belirlenmesi: Bir metafor analizi çalışması. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33, 26-37.
19. Ekici, E., Aydın, F. ve Ekici, F. (2007). Fen bilgisi derslerinde benzeşimlerin (analoji) kullanılabilirliğine ilişkin öğretmen adaylarının görüşleri ve örnekleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 8*(1), 95-113.
20. Furtak, E. M. (2006). The problem with answers: An exploration of guided inquiry teaching. *Science Education, 90*(3), 453-467.
21. Gündüz. M. (2015). İlkokul derslerinde kullanılan öğretim stratejileri. İçinde G. Saygılı (Ed.) İlkokulda Kullanılan Strateji, Yöntem ve Teknikler (ss: 1-12), Ankara: Pegem Akademi.
22. Güzel, B. Y., Erduran, S. ve Ardaç, D. (2009). Aday kimya öğretmenlerinin kimya derslerinde bilimsel tartışma (argümantasyon) tekniğini kullanımları. *Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Dergisi, 26*(2), 33-49.
23. Ho, J. W. Y. (2005). Metaphorical construction of self in teachers' narratives. *Language and Education, 19*(5), 359-379.
24. Hudson, R. A. (2010). *Statistical argumentation in project-based learning environments.* Doctoral Dissertation, Indiana University, USA.
25. Karataş, S., Akçayır, G. ve Gün, E. T. (2016). Yaratıcı düşünme becerisinin geliştirilmesinde ters beyin fırtınası tekniğinin etkililiği üzerine nitel çalışma. *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama, 6*(1), 42-58.
26. Kaya, O. N., ve Kılıç, Z. (2008). Etkin bir fen öğretimi için tartışmacı söylev. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 9*(3), 89-100.
27. Kılınç, A. (2007). Bir öğretim stratejisi olarak kavram haritalarının kullanımı. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 4*(2), 21-48.
28. Koray, Ö. (2005). Altı düşünme şapkası ve nitelik sıralama tekniklerinin fen derslerinde uygulanmasına yönelik öğrenci görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, 43*(43), 379-400.
29. Korkut, T. Y., ve Ören, F. Ş. (2019). Kavram karikatürleriyle desteklenmiş bilimsel hikâyelerin öğrencilerin akademik başarıları, tutumları ve motivasyonları üzerine etkisi. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, 9*(1), 38-52.
30. Lakoff, G. ve Johnson, M. (2005). *Metaforlar hayat, anlam ve dil* (G. Y. Demir, Çev.). İstanbul: Paradigma.
31. Lin, S. S, ve Mintzes, J. J. (2010). Learning argumentation skills through instruction in issues: The effect of ability level. *International Journal of Science and Mathematics Education*, 8, 993-1017.
32. McNaughton, M. J. (2004). Educational drama in the teaching of education for sustainability. *Environmental Edu-*

cation Research, 10(2), 139-155.

33. MEB (2018). İlköğretim Kurumları Fen Bilimleri Dersi (3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Öğretim Programı. Ankara: MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
34. Midgley, W. ve Trimmer, K. (2013). *Walking the labyrinth: A metaphorical understanding of approaches to metaphors for, in and of education research*. In W. Midgley, K. Trimmer, & A. Davies (Eds.). Metaphors for, in and of Education Research (pp.1-9). UK: Cambridge Scholars Publishing.
35. National Research Council (2012). *A framework for k-12 science education: Practices, crosscutting concepts, and core ideas*. Washington DC: The National Academic Press.
36. Özgürbüz, İ. E. (2013). *Coğrafya ders kitaplarındaki analojilerin ve metaforların analizi.* Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
37. Sadler, T. D. (2003). *Informal reasoning regarding SSI: The of morality and content knowledge.* Doctoral Dissertation, ProQuest Dissertations And Theses; Thesis (Ph.D.), University of South Florida.
38. Sağlam, H. İ. (2016). Öğretmen adaylarının nükleer enerji kullanımına yönelik informal muhakemeleri üzerine karma yöntem araştırması. Yüksek Lisans Tezi, Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı, Aksaray.
39. , I. (1979). *Beyond the letter: A philosophical inquiry into ambiguity, vagueness, and metaphor in language*. London: Routledge and Kegan Paul.
40. Simon, S., Erduran, S. ve Osborne, J. (2006). Learning to teach argumentation: Research and development in the science classroom. *International Journal of Science Education, 28*(2-3), 235-260.
41. Simon, S. (2008). Using toulmin‟s argument pattern in the evaluation of argumentation in school science. *International Journal of Research ve Method in Education, 31*(3), 277-289.
42. Şahin, F. (2000). *Okulöncesinde fen bilgisi öğretimi ve aktivite örnekleri.* İstanbul: Ya-Pa Yayınları.
43. Şahin, M. (2015). *Oyunlaştırılmış oyun temelli öğrenmenin öğrencilerin fen bilimleri dersi başarılarına ve derse yönelik tutumlarına etkisi.* Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
44. Şaşmaz F. Ö. (2009). Öğretmen adaylarının kavram karikatürü oluşturma becerilerinin dereceli puanlama anahtarıyla değerlendirilmesi. *Education Sciences,4*(3), 994-1016.
45. Topçu, M. S. (2010). Development of attitudes towards issues scale for undergraduate students. *Evaluation ve Research in Education, 23*(1), 51-67.
46. Torun, F. (2017). *Sosyal bilgiler öğretiminde argümantasyon yönteminin kullanımı.* İçinde R. Turan ve H. Akdağ (Ed), Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar III, (ss: 150-166). Ankara: Pegem Akademi.
47. Toulmin, S. (1958). *The uses of argument.* Cambridge: Cambridge University Press.
48. Tüzün, Y. Ö. (2013). Fen derslerinde sosyobilimsel konuların işlenişine yönelik kuramsal ve uygulamalı yaklaşımlar. *Cito Eğitim: Kuram ve Uygulama,* 22, 9-20.

49. Yazar, T., Özekinci, B. ve Lala, Ö. (2017). Öğretmen ve okul yöneticilerinin değerler eğitimi kavramına ilişkin metaforik algıları. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi, 5*(3), 245-269.

50. Yener, D. (2017). İnformal öğrenme ortamı olarak bilim merkezleri. İçinde Güney, A. (Ed.), Her yönüyle bilim merkezi bilim merkezlerine dair kavramsal bir okuma (ss: 173-189). Konya: Çizgi.

51. Yener, D., Aksüt, P., Kiras, B. ve Yener, Y. (2018). Fen bilgisi öğretmen adaylarının bilim gezisi ve fen-teknoloji-toplum-çevre konusundaki görüşleri: Müzede bilim örneği. *Başkent University Journal of Education, 5*(2), 212-224.

52. Yıldız, E., Şimşek, Ü., ve Aras, H. (2017). Eğitsel oyun yönteminin öğrencilerin sosyal becerileri, okula ilişkin tutumları ve fen öğrenimi kaygıları üzerine etkisi. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi, 11*(1), 281-400.

53. Yıldızlı, H., Erdol, T. A., Baştuğ, M. ve Bayram, K. (2018). Türkiye'de öğretmen kavramı üzerine yapılan metafor araştırmalarına yönelik bir meta-sentez çalışması. *Eğitim ve Bilim, 43*(193), 1-43.

BÖLÜM 7

OKUL DIŞI ÖĞRENME ORTAMLARINDA ÇEVRE EĞİTİMİ, EKO-OKULLAR VE ORMAN OKULLARI

Nevra Atış AKYOL[1] - Aysel KORKMAZ[2]

[1]Arş. Gör. Dr., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü

[2]Arş. Gör. Dr., Yozgat Bozok Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü

BÖLÜMDE NELER VAR?

- Okul Dışı Öğrenme Ortamları
- Çevre Eğitimi Bağlamında Okul Dışı Öğrenme Ortamlarının Kullanımı
- Okul Dışı Öğrenme Ortamları ile Uygulanacak Öğretim Faaliyetlerinde İzlenmesi Gereken Adımlar
- Eko-Okullar Programı
- Eko-Okullar Programı ve Sürdürülebilirlik için Eğitim
- Eko-Okullar Programının Faydaları
- Eko-Okullar Programının Yedi Adımı ve Yeşil Bayrak
- Eko-Okullar Programında Ele Alınan Temalar
- Eko-Okullarla İlgili Yapılan Çalışmalar
- Orman Okulları Yaklaşımı ve Felsefesi
- Orman Okulu Yaklaşımının Temel Prensipleri

ÖĞRENME ÇIKTILARI

- Genel hatları ile okul dışı eğitimin ve okul dışı öğrenme ortamlarının neler olduğunu kavrama.
- Okul dışı öğrenme ortamlarında çevre eğitimi konusu hakkında bilgi sahibi olma.
- Okul dışı öğrenme faaliyetlerinde izlenmesi gereken aşamaları kavrama.
- Eko-Okullar Programı hakkında bilgi edinme.
- Eko-Okullar Programından sürdürülebilirlik için eğitim hakkında bilgi sahibi olma.
- Eko-Okullar Programının yedi adımını ve temalarını kavrama.
- Orman okulları ve orman okullarının faydalarını kavrama.

ANAHTAR KELİMELER

Çevre Eğitimi,
Okul Dışı Öğrenme Ortamları,
Eko-Okullar Programı,
Orman Okulları Yaklaşımı.

HEDEF SORULAR

1. Okul dışı öğrenme ortamları nelerdir?
2. Okul dışı öğrenme ortamları ile çevre eğitimi nedir, nasıl uygulanır, izlenmesi gereken adımlar nelerdir?
3. Eko-Okullar programı nedir?
4. Eko-Okullar programının 7 adımı ve temaları nedir?
5. Orman okulları ve faydaları nelerdir?

"Doğanın çocuklar üzerinde sihirli bir iyileştirici etkisi vardır."

Richard Louv

OKUL DIŞI ÖĞRENME ORTAMLARI İLE ÇEVRE EĞİTİMİ

Okul Dışı Öğrenme Ortamları

Okul dışı öğrenme ortamlarında gerçekleştirilen aktiviteler çocuklara daha zengin deneyim fırsatları sunarak onların gelişimlerine kalıcı ve anlamlı etkiler bırakmaktadır.

Eğitimin etkililiğini artırmak için okullarda gerçekleştirilen öğrenme yaşantılarına ek olarak okul dışı öğrenme yaşantılarının da kullanımının yaygınlaşması gerekmektedir. Bu konunun önemi son yıllarda sıklıkla belirtilmekte ve okul dışı öğrenme ortamlarına yönelik faaliyetler desteklenmektedir. Örneğin, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 2023 Eğitim Vizyonunda okul dışı öğrenme ortamları ile ilişkili hedef ve eylemlere yer verilmektedir. Temel Eğitim Temasının 2. 2. Eyleminde "Yenilikçi Uygulamalara İmkân Sağlanacak" ve "Okulların, bölgelerindeki bilim merkezleri, müzeler, sanat merkezleri, teknoparklar ve üniversitelerle iş birlikleri artırılacaktır" denilmektedir. Ayrıca Ortaöğretim Temasının 2. 3. Eyleminde "Akademik Bilginin Beceriye Dönüşmesi Sağlanacak" ve "Doğal, tarihî ve kültürel mekânlar ile bilim-sanat merkezleri ve müzeler gibi okul dışı öğrenme ortamlarının, eğitim/öğretim programlarında yer alan kazanımlar doğrultusunda daha etkili kullanılması sağlanacaktır" denilmektedir.[39] Bu kapsamında hem bakanlık tarafından hem de il müdürlükleri tarafından okul dışı öğrenme ortamları kılavuzları yayınlanarak öğretmenlere okul dışı öğrenme ortamları ve eğitimde kullanımına yönelik bilgiler sunulmaktadır. Ayrıca okul dışı ortamların kullanımına yönelik uluslararası düzeyde vakıf destekli kampanyalarda düzenlenmektedir. Bu bağlamda yakın dönemde ülkemizde AÇEV (Anne Çocuk Eğitim Vakfı) tarafından da desteklenen ve birçok ülkede kabul gören "Okul Dışarıda Günü" (ODG) adı

KAYNAKÇA

1. Amus, G. (2012). An alternative journey into forest kindergartens and the Reggio Emilia approach. *Reports and Studies in Education, Humanities, and Theology, 7*(1), 5-26.
2. Arık, İ. (2014). Examining 7th Grade Turkish Eco-School Student Models of Greenhouse Effect (Published Master's Thesis). ODTU, Ankara, Türkiye.
3. Armağan, B. (2015). İlkokul dördüncü sınıf fen öğretiminde okul dışı öğrenme ortamları: Bir eylem araştırması, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi) Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
4. Bajd, B., & Lescanec, T. (2011). The of the eco-school and healthy school projects on environmentally responsible behaviour of primary school pupils. *School and Health, 21,* 79-84.
5. Bell, S., Ward Thompson, C., & Travlou, P. (2004). Contest edviews of freedom and control: Teenagers and urban fringe woodland in Central Scotland. *Urban Forestryand Urban Greening, 2*, 87–100.
6. Bilton, H. (2010). Outdoor learning in the early years: Management and innovation. Routledge: United Kingdom
7. Boeve-de Pauw, J., & Van Petegem, P. (2013). The effect of eco-schools on children's environmental values and behaviour. *Journal of Biological Education, 42*(2), 96-103. doi: 10.1080/00219266.2013.764342
8. Boeve-de Pauw, J., & Van Petegem, P. (2018) Eco-school evaluation beyond labels: the impact of environmental policy, didactics and nature at school on student outcomes. *Environmental Education Research, 24*(9), 1250-1267. doi :10.1080/13504622.2017.1307327
9. Borge, A. I., Nordhagen, R., & Lie, K. K. (2003). Children in the environment: Forest day-care centers: Modern day care with historical antecedents. *The History of the Family, 8*(4), 605-618.
10. Bozdoğan, A. E. (2007). *Bilim ve teknoloji müzelerinin fen öğretimindeki yeri ve önemi* (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara
11. Bozdoğan, A. E. (2016). Development of belief scale for planning and organizing educational trips to out of school settings. *Journal of Theoretical Educational Science/ Kuramsal Eğitim Bilim Dergisi, 9*(1), 111-129.
12. Can, S. N. (2019). *Geri dönüşüm ve çevreye etkileri konusunda okul dışı öğrenme ortamları etkinliklerinin ilkokul öğrencilerinde farklı değişkenler açısından incelenmesi.* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Erzincan Binalı Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzincan.
13. Çevreve Orman Bakanlığı (2004*). Türkiye Çevre Atlası (1. Baskı).* Çevreve Orman Bakanlığı Yayını: Ankara.
14. Cincera, J., & Krajhanzl, J. (2013). Eco-Schools: what factors pupils'action competence for pro-environmental behaviour? *Journal of Cleaner Production, 61*(2013), 117-121. doi: 10.1016/j.jclepro.2013.06.030
15. Davis, B., & Waite, S. (2005). Forest Schools: An Evaluation of the Opportunities and Challenges in Early Years. Final Report. Erişim adresi: https://www.plymouth.ac.uk/uploads/production/document/path/6/6761/Forests-
16. DEMOS. (2007). Seen and heard: Reclaiming the public realm with children

and young people. Publication for Play England: London.

17. Dilli, R. (2014). Doğa tarihi müzelerinin eğitimdeki rolü. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* (40), 81-96.
18. Eko-Okullar. (2020). Eko-Okullar. Erişim adresi: http://www.ekookullar.org.tr/
19. Erdoğan, M. (2011). Ekoloji temelli yaz doğa eğitimi programının ilköğretim öğrencilerinin çevreye yönelik bilgi, duyuşsal eğilimler ve sorumlu davranışlarına etkisi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 11*(4), 2223-2237.
20. Erten, S. (2004). Çevre eğitimi ve çevre bilincinedir, çevre eğitimi nasıl olmalıdır? Çevre ve İnsan Dergisi, 65(66), 1-13.
21. FEE (2017). Eco-Schools International Handbook: For International schools. Erişim adresi: https://static1.squarespace.com/static/552bcd30e4b02ed06b97c76d/t/592400cae3df2882304889dd/1495531746218/Eco-Schools+Handbook+v2-0.pdf.
22. FEE (2020). Eco-Schools. Erişim adresi: https://www.ecoschools.global/
23. Fjørtoft, I. (2004). Landscape as playscape: The effects of natural environments on children's play and motor development. *Children, Youth and Environments 14*, 23–44.
24. Gan, D., Gal, A., Könczey, R., & Varga, A. (2019). Do eco-schools really help implementation of ESD?: A comparison between eco-school systems of Hungary and Israel. *Hungarian Educational Research Journal, 9*(4), 628-653. doi: 10.1556/063.9.2019.4.53
25. Hallfreðsdóttir, S. (2011). Comparison of Environmental Knowledge, Attitude and Actions between Students in Environmentally Schools and Traditional Schools in Icelend (Published Master's Thesis). LundsUnıversity, Sweden.
26. Hannu S. (1993). Centre education motivation and learning in informal education (Doctoral Dissertation), Helsinki University, Department of Teacher Education, Finland.
27. Hargrave J. (2003). *Take it outside: administrators perspectives on the role of nature in outdoor schools* (Master thesis) University of North Carolina at Chapel Hill, ABD.
28. Higgins, P., & Loynes, C. (1997). On thenature of outdoor education. A guide for out door educators in Scotland. Erişim adresi: http://www.docs.hss.ed.ac.uk/education/outdoored/guide_for_oe_in_scotland.pdf
29. Huz, Ç. (2015). *Eko-Okullar etiketi bulunan ve eko-okullar etiketi bulunmayanan aokullarının bahçe özellikleri* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi, Denizli.
30. Igbokwe, B. (2016). Environmental literacy assessment: Assessing the strength of an environmental education program (ecoschools) in Ontario Secondary Schools for environmental literacy acquisition (Unpublished Dostoral Dissertation). University of Windsor, Canada.
31. Kahriman-Pamuk, D. ve Olgan, R. (2019). Eko ve eko olmayan okul öncesi eğitim kurumlarında görev yapan öğretmenlerin sürdürülebilir gelişim için eğitim uygulamalarını yordayan değişkenlerin karşılaştırılması. *Eğitim ve Bilim*, 1-19. doi: 10.15390/EB.2019.8774
32. Karakaya, Ç. (2016). *"İnsan ve Çevre" Ünitesi için sınıf dışı öğretim uygulamasının çevre okuryazarlığı üzerine etkisi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.

33. Knapp, D., & Barrie, E. (2001). Content evaluation of an environmental science trip. Journal of Science Education and Technology, 10(4), 351-357.
34. Knight, S. (2013). Forest School and Outdoor Learning in the Early Years. Sage Publication: London
35. Korkmaz, A., & Güler-Yıldız, T. (2017). Assessing preschools using the Eco-Schools program in terms of educating for sustainable development in early childhood education. *Europen Early Childhood Education Research Journal, 25*(4), 595-611. doi: 10.1080/1350293X.2017.1331074
36. Koyuer, M. (2017). *Doğa okulları: eko turizm bağlamında bir inceleme ve Türkiye için pilot okul önerisi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
37. Koyuncu, M. (2019). *Okul öncesi eğitimde alternative yaklaşim: orman okullarında öğretmen, veli ve yönetici görüşlerinin incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
38. Louv, R. (2005). Last child in the woods: Saving our children from nadisorder. Atlantic Books: Great Britain.
39. Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) (2019). Millî Eğitim Bakanlığı Okul Dışı Öğrenme Ortamları Kılavuzu. Ankara.
40. Murray, R., & E. O'Brien (2005). Such enthusiasm – a joy to see: An evaluation of Forest School in England. Report to the Forestry Commission by the New Economics Foundation and Forest Research. Erişim adresi: Users/TR/Downloads/ForestSchoolEnglandReport.pdf
41. O'brien, l. (2009). Learning outdoors: the forest school approach. *Education 3–13, 37*(1), 45-60.
42. Okul disarida günü (2020). Erişim aresi: https://okuldisaridagunu.org/
43. Orion, N., Hofstein, A., Tamir, P. & Giddings, G. J. (1997). Development and validation of an instrument for assessing the learning environment of outdoor science activities. *Science Education, 81*(2), 161-171.
44. Özdemir, O. (2010). Doğa deneyimine dayalı çevre eğitiminin ilköğretim öğrencilerinin çevrelerine yönelik algı ve davranışlarına etkisi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 27*(27), 125-138.
45. Park, J. C, Chung, M. H., & Rhee, E. K. (2011). Field survey on the indoor environment of elementary schools for planning of environment friendly school facilities. *Journal ofAsian Architecture and Building Engineering, 10*(2), 461-468. doi: 10.3130/jaabe.10.461
46. Rudmann, C. L. (1994). A review of the use and implementation of science trips. *School Science and Mathematics, 94*(3), 138-141.
47. Sağdıç, A. (2013). *A closer look into turkish elementary teachers regarding education for sustainable development* (Unpublished Master's Thesis). ODTU, Ankara, Türkiye.
48. Şimşek, C. L., Şen, A. İ., Bozdoğan, A. E., Yiğit, E. A., Kıyıcı, F. B., Uzun, F. V., ... & Keleş, Ö. (Eds.). (2011*). Fen öğretiminde okul dış ıöğrenme ortamları.* Pegem Akademi: Ankara.
49. Tal, T., & Morag, O. (2009). - tive practice as a means for preparing to teach outdoors in an ecological garden. *Journal of Science Teacher Education, 20*(3), 245-262.
50. Tantekin Erden, F. ve Yalçın F. (2017). Doğanın kalbinde oyun temelli Eğitim:

Orman Okul Yaklaşımı. E. Aktan Acar (Ed.), *Erken Çocukluk Eğitimi Mozaiği* (s.371-386). Ankara: Nobel yayıncılık.

51. Tatar, N., & Bağrıyanık, K. E. (2012). Fen ve Teknoloji dersi öğretmenlerinin okul dışı eğitime yönelik görüşleri. İlköğretim Online, 11(4), 883-896.
52. Taylor, E. W., & Caldarelli, M. (2004). Teaching beliefs of non-formal environmental educators: A perspective from state and local parks in the United States. *Environmental Education Research, 10*(4), 451-469.
53. Tidball, K. G., & Krasny, M. E. (2010). Urban environmental education from a social-ecological perspective: Conceptual frame work for civic ecology education. Citiesandthe Environment (CATE), 3(1), 11.
54. Tilbury, D., Coleman, V., & Garlick, D. (2005). A National review of environmental education and its contribution to sustainability in Australia: school education. (A National Review of Environmental Education and its Contribution to Sustainability in Australia). Canberra, ACT: Department of the Environment and Heritage.
55. United Nations Educational, and Cultural Organization (UNESCO). (1992). United Nations Sustainable Development.Erişim adresi: https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/Agenda21.pdf
56. United Nations Educational, and Cultural Organization (UNESCO) (2015). UNESCO and Sustainable Development Goals. Erişim adresi:https://en.unesco.org/sdgs
57. United Nations Educational, and Cultural Organization (UNESCO). (2020), What is ESD?. Erişim adresi: https://en.unesco.org/themes/education-sustainable-development/what-is-esd
58. Ward Thompson, C., Aspinall, P., Bell, S., Findlay, C., Wherrett J., & Travlou, P. (2004). Open space and social inclusion: Local wood landuse in central Scotland. Report to the Forestry Commission: Edinburgh.
59. Ward Thompson, C., Aspinall, P., & Montarzino, A. (2008). The childhood factor: Adults visits to green places and the of childhood experience. *Environment and Behaviour, 40*, 111–143.
60. World Summit on Sustainable Development (WSSD) (2002). World Summit on Sustainable Development (Johannesburg)–An assessment for IISD. Erişim adresi: http://www.iisd.org/pdf/2002/wssd_assessment.pdf
61. Yavuz M. (2012). *Fen eğitiminde hayvanat bahçelerinin kullanımının akademik başarı ve kaygıya etkisi ve öğretmen-öğrenci görüşleri* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
62. Yavuz, M., & Balkan-Kıyıcı, F. (2012). İnformal öğrenme ortamlarının ilköğretim öğrencilerinin fene karşı kaygı düzeylerinin değişmesine ve akademik başarılarına etkisi: Hayvanat bahçesi örneği. X. Ulusal Fen Bilimlerive Matematik Eğitimi Kongresi Özet Kitabı. Niğde Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Niğde, 1(1).
63. Yüksel, Y. (2019). okullar ile eko-okullar ve yeşil bayraklı eko-okulların sürdürülebilirlik bilinci açısından karşılaştırılması. Researchgate.net, 36, 50-62.

BÖLÜM 8

DOĞA EĞİTİMİ YOLUYLA ÇEVRE EĞİTİMİ

Serkan BULDUR

Doç. Dr., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Fakültesi,
Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Bölümü

BÖLÜMDE NELER VAR?

- Çevre Eğitimi
- Doğa Eğitimi Yoluyla Çevre Eğitimi
- TÜBİTAK Destekli Doğa Eğitimi Projeleri
- Bir Doğa Eğitimi Projesi Örneği

ÖĞRENME ÇIKTILARI

- Öğrenme türlerini bilir.
- Okul dışı öğrenme ortamlarını bilir.
- Doğa eğitimini bilir.
- TÜBİTAK destekli doğa eğitimi projelerini bilir.

ANAHTAR KELİMELER

Yaygın Öğrenme,
Okul Dışı Öğrenme Ortamları,
Doğa Eğitimi,
Çevre Eğitimi,
TÜBİTAK.

HEDEF SORULAR

1. Öğrenme türleri nelerdir?
2. Doğa eğitimi nedir?
3. TÜBİTAK destekli doğa eğitimi projesi nedir?
4. Doğa eğitimi faaliyetlerinin öğrencilerin çevreyle ilgili bilişsel ve duyuşsal özellikleri üzerindeki etkileri nelerdir?

GİRİŞ

Okullarda gerçekleştirilen planlı, amaçlı ve sistematik şekilde yürütülen öğrenme faaliyetleri formal öğrenmeler olarak tanımlanmaktadır. Bunun yanı sıra okullardaki örgün eğitim faaliyetlerinin yanında ya da örgün eğitimin dışında düzenlenen eğitim faaliyetleri ise yaygın öğrenme olarak ele alınmaktadır. Diğer yandan hayat boyunca devam eden, kendi kendine ortaya çıkan gelişigüzel öğrenmeler ise informal öğrenme olarak değerlendirilmektedir. Bu bağlamda öğrenme türlerini okullarda gerçekleştirilen formal öğrenmeler ve ayrıca okul dışında gerçekleştirilen yaygın (non-formal) ve informal öğrenmeler olarak - rabiliriz.[8]

Öğrenme Türleri Nelerdir?
Formal öğrenmeler
Yaygın (non-formal) öğrenmeler
İnformal öğrenmeler

Son yıllarda okul dışı öğrenme ortamlarının öğretim faaliyetlerine sağlayacağı potansiyel katkılardan hareketle öğretim programları güncellenmiş ve örneğin Türkiye'de 2018 yılında güncellenerek uygulamaya başlanan Fen Bilimleri Dersi öğretim programında okul dışı öğrenme ortamlarının da öğretim süreçlerine dâhil edilmesi özellikle vurgulanmıştır.[13] Diğer taraftan 2023 Eğitim Vizyonu kapsamında, 2019 yılında Milli Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Genel Müdürlüğünün 81 ilde uygulamaya geçirdiği projeyle; bilim ve sanat merkezleri, tarihi ve kültürel mekânlar, müzeler, kütüphaneler, ören yerleri ve doğal sit alanları, ziyarete açık endüstriyel kuruluşlar ile üniversiteler gibi birçok okul dışı öğrenme ortamının okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim eğitim/öğretim programlarıyla ilişkilendirilmesi istenmiştir. Ayrıca okul dışı öğrenme ortamlarının daha etkin ve verimli kullanılması amacıyla öğretmen kılavuz kitaplarının üretilmesi planlanmış tüm illerde bu yöndeki çalışmalar yürütülmüştür. Bu çabalar ve çalışmalarda son yıllarda okul dışı öğrenme ortamlarına verilen önemi yansıtmaktadır. Okul dışı öğrenme ortamlarında gerçekleştirilen önemli eğitim faaliyetlerden birisi de doğa eğitimleri olarak ele alınabilir.

DOĞA EĞİTİMİ YOLUYLA ÇEVRE EĞİTİMİ

Günümüzde çevreyle ilgili birçok problem yaşanmakla birlikte bu problemlerin önemli bir kısmının insanlardan kaynaklandığı söylenebilir. Bu problemlerin insanların çevreye yönelik bilgilerinin eksik olmasından, olumsuz tutumlarından ve sorumsuz davranışlardan kaynaklandığı düşünülmektedir. İnsanın doğal çevre üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmak için doğa dostu bireylerin yetiştirilmesi gerekmektedir. Bu nedenle çevre okuryazarı bireylerin yetiştirilmesi gerekliliği oldukça açıktır. Bu bağlamda çevreye yönelik yeterli bilgi ile birlikte olumlu

KAYNAKÇA

1. Ballantyne, R., Fien, J., & Packer, J. (2001). Program effectiveness in facilitating intergenerational in environmental education: Lessons from the *The Journal of Environmental Education, 32*(4), 8-15.
2. Ballantyne, R., & Packer, J. (2002). Nature-based excursions: School students' perceptions of learning in natural environments. *International Research in Geographical and Environmental Education, 11*(3), 218-236.
3. Balkan-Kıyıcı, F., Atabek-Yiğit, E., & Darçın, E. (2014). Doğa eğitimi ile öğretmen adaylarının çevre okuryazarlık düzeylerindeki değişimin ve görüşlerinin incelenmesi. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 4*(1), 17-27.
4. Buldur, S., Bursal, M., Yücel, E., & Erik, N. Y. (2018). Disiplinler arası bir doğa eğitimi projesinin ortaokul öğrencilerinin çevreye yönelik duyuşsal özelliklerine ve çevre bilinçlerine etkisi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 7(5), 284-303.
5. Carrier, S. J. (2009). The effects of outdoor science lessons with elementary school students on preservice teachers' . *Journal of Elementary Science Education, 21*(2), 35-48.
6. Erten, S. (2004). Çevre eğitimi ve çevre bilinci nedir, çevre eğitimi nasıl olmalıdır? *Çevre ve İnsan Dergisi,* 65/66.
7. Farmer, J., Knapp, D., & Benton, G. M. (2007). An elementary school environmental education trip: Long-term effects on ecological and environmental knowledge and attitude development. *The Journal of Environmental Education, 38*(3), 33-42.
8. Gerber, B. L., Cavallo, A. M. L., & Marek, E. A. (2001). Development of an informal learning opportunities assay. *International Journal of Science Education, 23*(6), 569–583.
9. Güler, T. (2009). Ekoloji temelli bir çevre eğitiminin öğretmenlerin çevre eğitimine karşı görüşlerine etkileri. *Eğitim ve Bilim, 34*(151), 30-43.
10. Kahyaoğlu, M. (2016). Türkiye'de doğa eğitimi üzerine yapılan çalışmalarının analizi: Bir meta sentez çalışması. *Academia Eğitim Araştırmaları Dergisi, 1*(1), 1-14.
11. Keleş, Ö., Uzun, N., & Uzun, F. V. (2010). Öğretmen adaylarının çevre bilinci, çevresel tutum, düşünce ve davranışlarının doğa eğitimi projesine bağlı değişimi ve kalıcılığının değerlendirilmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 32*(32), 384-401.
12. Köse, S. (2014). Çevre eğitimi projesinin öğrencilerin bilişsel yapıları üzerine etkisi. International Conference on Education in Mathematics, Science, Technology. 16-18 Mayıs (s. 407), Konya.
13. MEB (2017*). Fen bilimleri dersi öğretim programı (İlkokul ve Ortaokul 3, 4, 5, 6, 7 ve 8.* Milli Eğitim Bakanlığı: Ankara.
14. Ozaner, S. (2004). Kaçkarlar'da doğanın dilini öğrenme sanatı. *Bilim ve Teknik, Ekim,* 64-65.
15. Özdemir, O. (2010). Doğa deneyimine dayalı çevre eğitiminin ilköğretim öğrencilerinin çevrelerine yönelik algı ve davranışlarına etkisi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 27,* 125-138.

16. Özgel, Z., Aydoğdu, M., & Güven-Yıldırım, E. (2018). Doğa kampı destekli çevre eğitiminin çevre sorunlarına yönelik farkındalık ve tutuma etkisi. *Ihlara Eğitim Araştırmaları Dergisi, 3*(2), 90-106.
17. Palmberg, I. E., & Kuru, J. (2000). Outdoor activities as a basis for environmental responsibility. *The Journal of Environmental Education, 31*(4), 32-36.
18. Stevenson, R. B. (2007). Schooling and environmental/sustainability education: From discourses of policy and practice to discourses of professional learning. *Environmental Education Research,, 13*(2), 265-285.
19. Stewart, A. (2008). Whose place, whose history? Outdoor environmental education pedagogy as 'reading'the landscape. *Journal of Adventure Education & Outdoor Learning, 8*(2), 79-98.
20. Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu [TÜBİTAK]. (2019a). 14. doğa eğitimi ve bilim okulları bilgilendirme sunumu. Erişim adresi: https://www.tubitak.gov.tr/sites/default/files/303/4004_bilgilendirme_sunumu.pdf
21. Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu [TÜBİTAK]. (2019b). 14. doğa eğitimi ve bilim okulları çağrı metni. Erişim adresi: https://www.tubitak.gov.tr/sites/default/files/303/4004_cagri_metni_2019.pdf

BÖLÜM 9

ÖĞRETİM PROGRAMLARINDA ÇEVRE EĞİTİMİ

Ayla ARSEVEN

Doç. Dr., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü

BÖLÜMDE NELER VAR?

- Okul öncesi programında çevre eğitimi
  - *Okul Öncesi Eğitim Programı Kazanım ve Göstergelerinde Çevre Eğitimi*
  - *Okul Öncesi Eğitim Programı Etkinliklerinde Çevre Eğitimi*
  - *Okul Öncesi Eğitim Programının Değerlendirilmesinde Çevre Eğitimi*
- İlkokul öğretim programlarında çevre eğitimi
  - *Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı*
  - *Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programı*
  - *Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Program*
  - *Türkçe Dersi Öğretim Programı*
  - *Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı*
  - *Beden Eğitimi ve Oyun Dersi Öğretim Programı*
  - *Matematik Dersi Öğretim Programı*

ÖĞRENME ÇIKTILARI

- Okul öncesi eğitim programının öğelerinde çevre eğitimi konusunun işlenişini açıklar.
- İlkokul öğretim programlarının (Hayat Bilgisi, Fen Bilimleri vb. derslerde) öğelerinde çevre eğitimi konusunun işlenişini açıklar.
- İlkokul derslerinin öğretim programlarını çevre eğitimi konusunun işlenişi açısından karşılaştırır.
- Okul öncesi ve ilkokul öğretim programlarında çevre eğitiminin nasıl işlenmesi gerektiğine ilişkin öneriler geliştirir.

ANAHTAR KELİMELER

Çevre Eğitimi,
Okul Öncesi Eğitim Programı,
İlkokul Dersleri Eğitim Programları.

HEDEF SORULAR

1. Okul öncesi ve ilkokul döneminde çevre eğitiminin önemi nedir?
2. Okul öncesi eğitim programında çevre eğitimi konusunun işlenişini değerlendiriniz.
3. İlkokul öğretim programlarında (Hayat Bilgisi, Fen bilimleri dersi vb.) çevre eğitimine nasıl yer verilmiştir? Değerlendiriniz.
4. Okul öncesi ve ilkokul öğretim programlarında çevre eğitimi konusunun işlenişine ilişkin önerileriniz nelerdir?

GİRİŞ

Ülkemizde çevre eğitiminin gelişimi 1982 anayasasında "Herkes sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir" maddesiyle başlamıştır diyebiliriz. Bireylere çevre eğitiminin verildiği öğretim programları geliştirilmiştir. Okul öncesi eğitim programında çevre eğitimi kapsamında; etkinlikler yoluyla, ilkokul programlarında çevre eğitimi, zorunlu olarak okutulan Hayat Bilgisi, Fen Bilimleri ve Sosyal Bilgiler dersleri ile öğretim programlarında ilgili kazanımların doğrudan ya da dolaylı ilişkilendirmeleriyle çevre içerikli bilgi ve beceriler kazandırılması .[19] Ülkemizde ilkokul programlarında çevre eğitimi adı altında seçmeli ya da zorunlu bir ders bulunmamaktadır. Çevre eğitimine ilişkin öğrenci kazanımları zorunlu üç ders olan Hayat bilgisi, Sosyal Bilgiler ve Fen ve Teknoloji dersleri başta olmak üzere Görsel Sanatlar dersi, Beden Eğitimi ve Oyun dersi gibi derslerde farklı ünitelerde yer alan kazanımlarla iç içe geçmiş olarak sunulmaktadır. Bu derslerde çevre eğitimi ya da sürdürülebilirlik başlıklı ayrı bir ünite yer almamaktadır.[22] Okul öncesi eğitim programında kazanımlarda ve kavramlarda yer almaktadır.

Türkiye'de geliştirilen okul öncesi eğitim programları incelendiği zaman 1989, 1994, 2002, 2006 ve 2013 programlarını sayabiliriz. 1994 yılında yürürlüğe giren Okul Öncesi Eğitim Programında, 1989 programından farklı olarak 0-3 yaş, 4-5 yaş ve 6 yaş çocukları için ayrı gelişim programları hazırlanmıştır. Daha sonra 2002 yılında 36-72 aylık çocuklara yönelik olarak yaratıcılığı ön plana çıkaran Okul Öncesi Eğitim Programı geliştirilmiştir. 2006 yılında ise bilimsel gelişmelerin de etkisiyle Okul Öncesi Eğitim Programı yenilenmiştir. 2013 yılında ise son programın güncellemesi yapılmıştır.[16]

MEB Temel Eğitim Genel Müdürlüğü tarafından okul öncesi öğretmenleri için 2013 yılında Etkinlik Kitabı hazırlanmıştır. Bu kitapta aynı kazanım, gösterge ve kavram için birden fazla etkinlik planı örneği bulunmaktadır. Öğretmen, çocukların gelişim özellikleri, gereksinimleri, ilgileri, hazırbulunuşluk düzeyleri, eğitim ortamı, eğitim materyalleri ve diğer olanakları dikkate alarak hazırladığı aylık planına uygun etkinlikleri belirler. Belirlenen etkinlikler üzerinde gerekli uyarlamalar yapıldıktan sonra günlük eğitim akışı içerisinde kullanılır.

Günümüzde uygulanan birçok okul öncesi eğitim yaklaşımı kapsamında çevre eğitiminin öneminin vurgulandığı görülmektedir. Montessori'ye göre bahçeleri, tarlaları, hayvanları bulunan okullar kurulmalıdır ki çocuklar canlı varlıkların gelişmelerini gözlemleyebilsin ve bu gözlemleri sırasında bitki ve hayvanlara ilgi, özen ve bakım göstermeyi öğrenebilsinler. Regio Emilia Yaklaşımı da, çevre eğitimine önem veren okul öncesi eğitim yaklaşımlarından birisidir. Bu yaklaşımın uygulandığı okullarda, canlı çiçek ve bitkilerin varlığı, açık hava oyunlarının yaklaşımda önemli bir yere sahip olması, tırmanma tepeleri ve çok çeşitli tür ve

KAYNAKÇA

1. Akınoğlu, O. ve Sarı, A. (2009). İlköğretim programlarında çevre eğitimi. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi,* (30), 5-29.
2. Gülay, H. ve Ekici, G. (2010). MEB Okul Öncesi Eğitim Programın çevre eğitimi açısından analizi. *Türk Fen Eğitim Dergisi. 7* (1).
3. Gülay Ogelman, H. ve Güngör, H. (2015). Türkiye'deki okul öncesi dönem çevre eğitimi çalışmalarının incelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 12* (32), 180-194.
4. MEB. (2018). *Beden Eğitimi ve Oyun Dersi Öğretim Programı (İlkokul 1,2,3, ve 4,* Ankara. http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=443 adresinden 14.03.2020 tarihinde erişilmiştir.
5. MEB. (2018). *Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 3,4,5,6,7, ve 8.* Ankara. http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=325 adresinden 15.03.2020 tarihinde erişilmiştir.
6. MEB. (2018). *Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 1,2,3,4,5,6,7, ve 8.* Ankara. http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=358 adresinden 14.03.2020 tarihinde erişilmiştir.
7. MEB. (2018). *Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı (İlkokul 1,2, ve 3. Sınıf)*, Ankara. http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=326 adresinden 14.03.2020 tarihinde erişilmiştir.
8. MEB. (2018). *Matematik Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 1,2,3,4,5,6,7, ve 8.* Ankara. http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=329 adresinden 15.03.2020 tarihinde erişilmiştir.
9. MEB. (2015). *Ortaokul Çevre Eğitimi Dersi Öğretim Programı.*
10. MEB. (2018). *Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 4,5,6, ve 7.* Ankara. http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=354 adresinden 14.03.2020 tarihinde erişilmiştir.
11. MEB. (2019). *Temel Eğitim Genel Müdürlüğü Etkinlik Kitabı-Okul Öncesi Eğitimi,* orgm.meb.gov.tr adresinden 20.04.2020 tarihinde erişilmiştir.
12. MEB. (2013). *Temel Eğitim Genel Müdürlüğü Okul Öncesi Eğitim Programı,* Ankara. https://tegm.meb.gov.tr/ adresinden 15.03.2020 tarihinde erişilmiştir.
13. MEB. (2018). *Türkçe Dersi Öğretim Programı. (İlkokul ve Ortaokul 1,2,3,4,5,6,7, ve 8.* Ankara. http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=663 adresinden 16.03.2020 tarihinde erişilmiştir.
14. Oğuz, D., Çakcı, I. ve Kavas, S. (2011). Yükseköğretimde öğrencilerin çevre bilinci. *SDÜ Orman Fakültesi Dergisi,* (12), 34-39.
15. Özdemir, O. (2010). Doğa deneyimine dayalı çevre eğitiminin ilköğretim öğrencilerinin çevrelerine yönelik algı ve davranışlarına etkisi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* (27), 125-138.
16. Öztürk, Y., Gangal, M. ve Aydın, Z. N. (2017). *Okul Öncesi Eğitim Programı ve İlkokula Hazırlık. T. Erdoğan Editör, İlkokula Hazırlık ve İlkokul Programları.* Ankara: Eğiten Kitap.
17. Öztürk, T. ve Sayimoğlu Öztürk, F. (2009). Sosyal Bilgiler Öğretim

Programının çevre eğitimi açısından analizi. *Kastamonu Eğitim Dergisi, 24* (3), 1533-1550.

18. Sarıgöz, O. (2013). Ortaöğretim öğrencilerinin çevre ile ilgili davranış ve düşüncelerinin değerlendirilmesi. *YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi. 10* (1), 87-105. http://efdergi.yyu.edu.tr
19. Sert Çıbık, A. (2019). Öğretim Programlarında Çevre Eğitimi. H. G. Hastürk Editör, Çevre Eğitimi (277-345). Ankara: Anı Yayıncılık.
20. Shukla, B. C. (2016). Environmental Education in School Curriculum an Overall Perspective. http://www.pioneershiksha.com/news/3202-environmental-education-in-school-curriculum-an-overall-perspective.html adresinden 16.03.2020 tarihinde erişilmiştir.
21. Şeker, P. T., Gürcan, N., Arar, B. ve Alaca, G. (2018). Okul öncesi dönem çocuklarının çevre ile ilgili görüşlerine Minik Tema Programının etkisinin incelenmesi. *Gelecek Vizyonlar Dergisi, 2*(2), 22-31. DOI: 10.29345/futvis
22. Tanrıverdi, B. (2009). Sürdürülebilir Çevre Eğitimi açısından ilköğretim programlarının değerlendirilmesi. *Eğitim ve Bilim, 34* (151).

BÖLÜM 10

OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE ÇEVRE EĞİTİMİ ETKİNLİKLERİ*

Aycan BULDUR

Dr. Öğr. Üyesi., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü

BÖLÜMDE NELER VAR?

- Giriş
- Okul öncesi eğitim ve okul öncesi eğitim programında yer alan etkinlik çeşitleri
- Etkinlik Örnekleri

ÖĞRENME ÇIKTILARI

- Okul öncesi dönemde etkinlik çeşitlerini bilir.
- Okul öncesi dönemde çevre eğitimine yönelik planlanacak etkinliklerin özelliklerini bilir.
- Beş gelişim alanına göre okul öncesi dönemde çevre eğitimi ile ilgili etkinlik örnekleri hazırlar.

ANAHTAR KELİMELER

Okul Öncesi Dönemde Çevre Eğitimi,
Çevre Eğitimi Etkinliği.

HEDEF SORULAR

1. Okul öncesi eğitimde çevre eğitimi etkinlikleri hangi özellikler dikkate alınarak planlanmalıdır?
2. Okul öncesi eğitimde etkinlik çeşitleri nelerdir?
3. Okul öncesi eğitimde beş gelişim alanına göre yazılan kazanım ve göstergeleri seçerken nelere dikkat edilmelidir?

* Bu bölüm, bölüm yazarının 2018 yılında hazırlamış olduğu "Çoklu ortamlar ile desteklenen çevre eğitim programının çocukların çevreye yönelik tutum ve farkındalıklarına etkisinin incelenmesi" başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

GİRİŞ

Bu bölümde, okul öncesi eğitimde uygulanabilecek çevre eğitimi ile ilgili etkinlik örnekleri sunulmuştur. Bu etkinlikler beş gelişim alanına göre MEB (2013)Okul Öncesi Eğitim Programında yer alan kazanım ve göstergeler temel alınarak hazırlanmıştır. Her bir etkinlik türünden ve gelişim alanından etkinlik örnekleri sunulmuştur. Hazırlanan etkinlik örneklerinin okul öncesi öğretmenlerinin ve öğretmen adaylarının mesleki gelişimine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Küçük yaştan itibaren tüm bireyleri çevre sorunlarına karşı bilinçlendirmek, çevre eğitimine yönelik olumlu tutum geliştirmek ve bireyleri çevre eğitimi ve sorunları açısından bilgilendirmek önemlidir. Bu nedenle de erken yaşlardan itibaren çevre eğitimine önem verilmelidir.

Okul öncesi eğitim süreci, bireylerin bir bütün olarak gelişimi için çok kritiktir çünkü bu dönemde kazanılan beceri ve davranışların yaşam için etkili olduğu düşünülmektedir.[2]

OKUL ÖNCESİ EĞİTİM PROGRAMINDA YER ALAN ETKİNLİK ÇEŞİTLERİ

Çocuklara okul öncesi dönemde uygulanacak çevre eğitimi programları onların içinde bulundukları gelişim özelliklerini dikkate alınarak uygulanmalı ve çocukların tüm gelişim alanlarını desteklemelidir.[1] Okul öncesi dönemde verilecek çevre eğitimi çocuğun yaşadığı alana uyum sağlamasına ve çevreye karşı olumlu tutum geliştirmesine katkıda bulunmaktadır.[7] Çocukların çevreye karşı olumlu tutum geliştirmelerinde de çevre eğitiminin oldukça önemli bir etkisi olduğu söylenebilir.[5]

Okul öncesi eğitimde; Türkçe, Sanat, Drama, Müzik, Hareket, Oyun, Fen, Matematik, Okuma Yazmaya Hazırlık ve Alan Gezileri olmak üzere 10 adet etkinlik türü vardır. Etkinlikler bireysel ya da grup etkinlikleri şeklinde uygulanabilir ve etkinlikler tek olarak planlanıp uygulanabileceği gibi birden fazla etkinlik türü bir araya getirilip birleştirilerek bütünleştirilmiş olarakta uygulanabilir. Etkinlikler sınıf içinde yapılabileceği gibi açık havada da yapılabilir.[4]

Okul öncesi eğitim programı çocukların beş gelişim alanına odaklanmaktadır ve programda açıklanan gelişim alanlarına göre kazanım ve göstergeler vardır. Bu kazanım ve göstergelere göre etkinlikler planlanıp uygulanmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından öğretmenlere rehber olması amacıyla "MEB Öğretmenler için Okul Öncesi Eğitimi Etkinlik Kitabı (2013)" hazırlanmıştır. Bu örnek etkinlik kitabında çevre eğitimine yönelik etkinliklere de yer verilmiştir. Ayrıca MEB (2013) Okul Öncesi Eğitim Kitabında çevre eğitimi ile ilgili beş gelişim alanında kazanım ve göstergeler bulunmaktadır. Ayrıca programdaki her bir kazanımda bir çok göstergeyle açıklanmaktadır.

KAYNAKÇA

1. Dinçer, Ç. (2005). *Okul öncesi eğitimde güncel konular*. Prof. Dr. Ayla Oktay ve Dr. Özgül Polat Unutkan (Eds.). Çocukların yaşam değişikliklerine uyumu. İstanbul: Morpa Kültür.
2. Güler-Yıldız, T., Özdemir-Şimşek, P., Eren, S., & Aydos, E. H. (2017). An analysis of the views and experiences of children who are 48–66 months old, their parents, and teachers about "Sustainable development. *Educational Sciences: Theory & Practice, (17)*, 653–677.
3. Güler, T. (2009). Ekoloji temelli bir çevre eğitiminin öğretmenlerin çevre eğitimine karşı görüşlerine etkileri. *Eğitim ve Bilim, 34*(151), 30-43.
4. MEB (2013). *Okul öncesi eğitim programı*.https://tegm.meb.gov.tr/dosya/okuloncesi/ooproram.pdf
5. Palmer, J. A. (1995). Environmental thinking in the early years: Understanding and misunderstanding of concepts related to waste management. *Environmental Education Research, 1*(1), 35–45.
6. Poortinga, W., Steg, L., & Vlek, C. (2004). Values, environmental concern, and environmental behavior: A study into household energy use. *Environment and Behavior, 36*(1), 70-93.
7. Smith, A. (2001). Early childhood- A Wonderful time for science learning. *Australian Primary & Junior Journal, 17*(2), 52-55.
8. Taşkın, Ö. & Şahin, B. (2008). Çevre kavramı ve altı yaş okul öncesi çocuklar. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 1*(23), 1-12.

BÖLÜM 11

İLKOKULDA ÇEVRE EĞİTİMİ ETKİNLİKLERİ

Hamdi KARAKAŞ

Dr. Öğr. Üyesi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü

BÖLÜMDE NELER VAR?

- Giriş
- 5E Öğrenme Modeli
  - *5E Öğrenme Modeli Aşamaları*
- Etkinlik Örnekleri
  - *Örnek Etkinlik (Fen Bilimleri)*
  - *Örnek Etkinlik (Sosyal Bilgiler)*
  - *Örnek Etkinlik (Hayat Bilgisi)*

ÖĞRENME ÇIKTILARI

- 5E Öğretim Modelinin aşamalarını açıklar.
- Çevre eğitimi konularının işlenişi açısından 5E Öğretim Modelinin aşamalarını karşılaştırır.
- 5E Öğretim Modelinde çevre eğtimi konularına yönelik etkinlikler tasarlar.

ANAHTAR KELİMELER

İlkokullarda Çevre Eğitimi,
5E Öğrenme Modeli,
Çevre Eğitimi Etkinlik Örnekleri.

HEDEF SORULAR

1. İlkokullardaki çevre eğitimi etkinlikleri hangi özellikler dikkate alınarak planlanmalıdır?
2. 5E Öğrenme Modeli nedir? Aşamaları nelerdir?
3. İlkokullarda 5E Öğrenme Modeline göre çevre eğitimi etkinlikleri nasıl planlanır?
4. İlkokullarda 5E Öğrenme Modeline göre nasıl bir çevre eğitimi etkinlikleri tasarlarsınız?

GİRİŞ

Bu bölümde, ilkokullarda uygulanabilecek çevre eğitimi ile ilgili etkinlik örnekleri sunulmuştur. Bu etkinlikler fen eğitiminde sıklıkla kullanılan 5E Öğrenme Modeli temel alınarak hazırlanmıştır. Hayat Bilgisi, Fen Bilimleri ve Sosyal Bilgiler derslerine yönelik 5E Öğrenme Modeline uygun ders süreçleri örnek olarak hazırlanmış ve bu modelin aşamalarında birden fazla etkinlik örnekleri sunulmuştur. Hazırlanan etkinlik örneklerinin sınıf öğretmenlerinin ve mesleğe hazırlanan öğretmen adaylarının mesleki gelişimine katkı sağlayacağı düşünülmüştür.

İlkokullarda çevre bilincinin gelişmesindeki amaç, öğrencilere çevre bilgisini verirken çevreye karşı olumlu tutum ve davranışlar geliştirmesini sağlamaktır. Çevre bilincinin oluşmasıyla birlikte öğrenciler çevreye yönelik duygularını, çevre sorunlarına karşı görüşlerini daha rahat belirtirler ve bu sorunlara çözüm bulma arayışında çevre duyarlılığı oluştururlar.[13] Bu çevre bilincinin ve duyarlılığının temelinde de etkili bir çevre eğitimi yatar. Çevre eğitiminde ekolojik sistemin varlığı ve doğası keşfedilir, doğayı ve doğal kaynakları koruma gerekliliği ve doğayla nasıl uyum içinde yaşanılacağı öğretilir.[8] Çevre eğitimi bir yandan ekosistemlerin işleyişi ile ilgili konuları kapsarken bir yandan da toprak, su, orman gibi doğal kaynakları geliştirme ve koruma faaliyetlerini içerir.

Küçük yaşlardan itibaren verilen çevre eğitimi öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve psiko-motor alanlarına hitap etmesi ve çevreye yönelik tutumlarını geliştirmesi beklenir. Bu tutumların sonrasında davranışa dönüşmesi amaçlanır.[6] Böylece öğrenciler çevre yönetiminde yetenekli ve istekli katılımcılar haline gelirler.[11] İlkokulda kazanılan bilgi ve becerilerin diğer kademelerin temelini oluşturması nedeniyle müfredat programlarına uygun sınıf içi ve dışı etkinliklere yoğunlaşması gerekir.[2] Bu bağlamda, çevre eğitiminde planlı ve sistematik öğretim modellerden hareketle etkinlikler planlaması önemlidir. 5E Öğrenme Modeli temelinde hazırlanacak çevre etkinlikleri ilkokullarda sınıf öğretmenlerinin işini kolaylaştırabilmektedir.

5E ÖĞRENME MODELİ

5E Öğrenme Modeli; Bybee tarafından ortaya atılmış, yapılandırmacı yaklaşımı temel alarak fen eğitimindeki etkinlikleri kapsayan bir öğretim modelidir.[4] Yapılandırmacı yaklaşıma göre bilgi, bireyler tarafından aktif bir biçimde inşa edilir ve öğrenciler yaparak-yaşayarak bu bilgiyi öğrenebilirler dayanır.[7] Bu yaklaşımda öğretim sürecinde başkaları oluşturduğu ya da ürettiği bilgilerin olduğu gibi öğrencilere aktarılması yerine, kendi kendilerine bu bilgileri öğrencilerin yapılandırması gerektiği görüşü benimsenmiştir.[1] 5E Öğrenme Modelinde

KAYNAKÇA

1. Ayvacı, H. Ş. ve Bakırcı, H. (2012). Fen ve teknoloji öğretmenlerinin fen öğretim süreçleriyle ilgili görüşlerinin 5e modeli açısından incelenmesi. *Türk Fen Eğitimi Dergisi, 9*(2), 132-154.
2. Bozdoğan, A. E. ve Altunçekiç, A. (2007). Fen bilgisi öğretmen adaylarının 5E öğretim modelinin kullanılabilirliği hakkındaki görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi, 15*(2), 579-590.
3. Dorlay, O. (2018). *5e öğrenme modeline uygun yaratıcı yazma etkinliklerinin ortaokul öğrencilerinin yazma becerisi üzerine etkisi.* Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.
4. Eisenkraft, A. (2003). Expanding the 5e model. *The Science Teacher, 70*(6), 56-59.
5. Ergin, İ. (2006). *Fizik eğitiminde 5e modelinin öğrencilerin akademik başarısına, tutumuna ve hatırlama düzeyine etkisine bir örnek: "İki boyutta atış hareketi".* Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
6. Kaya, E., Akıllı M. ve Sezek, F. (2009). Lise öğrencilerinin çevreye karşı tutumlarının cinsiyet açısından incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 9*(18), 43-54.
7. Keser, Ö. F. (2003). *Fizik eğitimine yönelik bütünleştirici bir öğrenme ortamı tasarımı ve uygulaması.* Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
8. Peyton, B., Campa, H., Peyton, M.D. ve Peyton, J.V. (1995). *Biological diversity for secondary education.* UNESCO - UNEP - IEEP: Environmental Education Module.
9. Saraç, H. (2017). 5e öğrenme modelinin öğrencilerin öğrenme ürünlerine etkisi: Meta analiz çalışması. *Sınırsız Eğitim ve Araştırma Dergisi, 2*(2), 16 – 49.
10. Ültay, Ç. ve Çalık M. (2011). Asitler ve bazlar konusu ile ilgili örnekler üzerinden 5e modelini ve REACT stratejisini ayırt etmek. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi, 5*(2), 199-220.
11. Ünal, S. ve Dımışkı, E. (1999). Unesco-Unep himayesinde çevre eğitiminin gelişimi ve Türkiye'de ortaöğretim çevre eğitimi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* 16-17, 142-154.
12. Yıldız, E. (2008). *5e modelinin kullanıldığı kavramsal değişime dayalı öğretimde üst bilişin etkileri: 7. sınıf kuvvet ve hareket ünitesine yönelik bir uygulama.* Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
13. Yılmaz, V., Çelik, H. E. ve Arslan, S. T. (2010). Enerji çeşitleri ve geri dönüşüme karşı tutumların çevresel davranışa etkisi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 20*(2), 323-342.

İLKÖĞRETİMDE ETKİNLİK TEMELLİ MATEMATİK ÖĞRETİMİ

Prof. Dr. Sinan Olkun

Prof. Dr. Zülbiye TOLUK UÇAR

...Geleceğin Fikirleri...

İLKÖĞRETİMDE ETKİNLİK TEMELLİ MATEMATİK ÖĞRETİMİ

Yazarlar

Prof. Dr. Sinan Olkun - Prof. Dr. Zülbiye TOLUK UÇAR

ISBN: 978-605-7523-03-7

Copyright © Vizetek

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi'ne aittir. Vizetek Yayıncılık'ın izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Sayın okuyucularımız, bandrolsüz yayınları satın almamanızı diliyoruz.

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

Yayın Koordinatörü: Ferit RESULOĞULLARI

Kapak Tasarımı & Mizanpaj: Sadık HANGÜL

8. Baskı: Ankara|Ekim, 2018 (Güncellenmiş)

9. Baskı: Ankara|Ekim, 2020

10. Baskı: Ankara|Eylül, 2022

11. Baskı: Ankara|Nisan, 2023

vizetek

Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA

Tel.: (0312) 482 00 11

Web: www.vizetek.com.tr

E-mail: vizetekyayincilik@gmail.com

Yayıncı Sertifika No: 41575

Baskı: Bizim Dijital Matbaa

Ostim, Serhad Mah. Uzay Çağı Cad. 1128. Sk. No:6, Yenimahalle/Ankara

Tel: 444 9 296

Matbaa Sertifika No: 41356

ÖNSÖZ

Son yıllarda gerek eğitime gerekse matematiğe ve matematik eğitimine bakış açılarında önemli değişiklikler olmuştur. Eğitim artık sadece bilen değil, sürekli öğrenen, eleştirel düşünen, sorgulayan, yenilik getiren ve yeniliklere ayak uyduran, örneğin hem teknoloji üreten hem de teknolojiyi kullanan insanlar yetiştirmeyi hedeflemektedir.

Benzer şekilde matematik eğitimi de salt matematik bilen değil, bildiklerini uygulayan, matematik üreten, problem çözen, iletişim kuran ve bunları yapmaktan haz duyan insanlar yetiştirmeyi hedeflemektedir. Böyle bir hedef ister istemez hem içerikte hem de işlenişte bir takım değişikleri de zorunlu hale getirmiştir. Örneğin içerikte kâğıt-kalem hesap becerileri yerine daha çok zihinden yaklaşık hesap yapma, tahmin etme, veri toplama, veri düzenleme, veriyi yorumlama, akıl yürütme ve bunlara dayalı karar verme becerileri ön plana çıkmaktadır. Diğer yandan işleniş açısından ise; anlatan öğretmen yerine öğrencinin aktif olarak birtakım fiziksel ve zihinsel eylemleri ile öğrenme işinin içinde olduğu bir yaklaşımı gerektirmektedir.

Bu kitabın temel felsefesi etkinliğe dayalı yani matematiksel etkinlik yaparak, matematiksel düşüncenin geliştirilebileceği ve böylece matematik öğrenilebileceği üzerinedir. Bu nedenle küçük yaştan itibaren çocuklardaki matematiksel düşüncenin gelişimi varolan araştırma bulguları ışığında tartışılmakta ve matematiksel etkinliğe dayalı olarak bu düşüncenin nasıl geliştirileceği örnek etkinliklerle sunulmaktadır.

Bu amaçla, her konunun başında öğretmeni ya da öğretmen adayı öğrencileri güdüleyecek, onların konu hakkındaki düşüncelerini ortaya çıkaracak, zihinlerinde bir hareketlilik yaratarak yeni konuya hazırlayacak tartışma soruları bulunmaktadır. Daha sonra matematiksel kavram, işlem veya becerinin anlam ve önemi ile bunların geliştirilmesine uygun etkinliklerle konu sunulmaktadır. Kitabın faydalı olabilmesi için etkinlikler her öğrenci tarafından mutlaka yapılmalı ve ders içerisinde problemlerin çeşitli çözüm yolları, etkileri ve bunların matematiksel değerleri üzerine tartışılmalıdır. Çünkü, bizim düşüncemize göre matematik, yaparak öğrenilir ve paylaşılarak çoğalır.

Bu kitapla, Eğitim Fakülteleri Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalında okutulmakta olan Matematik Öğretimi I ve II ders içeriğine yeni ve çağdaş bir bakış açısı getirilmeye çalışılmıştır. Kitabın kullanılmasıyla sınıf öğretmeni ve sınıf öğretmenliği adayı öğrenciler hem kendi matematiksel temel kavramlarını irdeleyerek tazeleyecekler hem de ilkokul öğrencilerinin nasıl matematik öğrendiği üzerine bilinçleneceklerdir. Ayrıca, Matematik Öğretmenliği öğrencilerinin de ilkokul çocuğunun matematiksel düzeyini anlama ve onu geliştirmede kitabın yol gösterici olacağını düşünüyoruz ve umuyoruz. Kitabın tüm öğretmen ve öğretmen adaylarına faydalı olmasını diliyoruz.

Kitabın daha da gelişmesi için önerilerinizi lütfen bildiriniz. Teşekkürler.

Sinan OLKUN
sinanolkun@gmail.com

Zülbiye TOLUK UÇAR
ztoluk@yahoo.com

5. BASKIYA ÖNSÖZ

Milli Eğitim Bakanlığı'nın 2003 yılı sonunda girmiş olduğu ilköğretim programlarını değiştirme çabası içerik ve yöntem konusunda meydana gelen yeni gelişmelerin programlara yansıtılabilmesi fırsatını doğurmuştur. Aşırı parçalanmış hedef ve davranışlara dayalı olarak öğretmeyi ön planda tutan davranışçı yaklaşım, eğitimde artık bütün dünyada terk edilmeye başlanmış ve yerini öğretme yerine öğrenmeyi ön plana çıkaran oluşturmacı, yapılandırmacı yaklaşımlara bırakmıştır.

Yapılandırmacı yaklaşımın eğitim ortamlarına aktif öğrenme, öğrenci merkezli eğitim, etkinlik temelli eğitim, proje tabanlı eğitim gibi çeşitli öğretim yöntem ve teknikleri olarak yansıtılmaya başlandığını görmekteyiz.

Yaklaşım ve yöntemlerdeki bu değişimlerle eş zamanlı olarak bazı matematiksel bilgi ve becerilere verilen önemde de değişmeler olmaktadır. Örneğin kâğıt kalemle yapılan uzun toplama, çıkarma, bölme, çarpma gibi rutin işlemsel bilgilere verilen önem azalırken sayı hissi, zihinden yaklaşık işlem yapma, tahmin etme, veriye dayalı karar verme, bilginin çoklu temsilleri, bilgisayara dayalı temsiller oluşturma gibi bilgi ve becerilere verilen önem artmaktadır. Bu önem artışının temelinde bu becerilerin günümüzde daha yaşamsal olduğu düşüncesi yatmaktadır.

Bilgi ve pratiğin çok hızlı değiştiği günümüzde biz de bu değişiklikleri öğretmen ve öğretmen adaylarına ulaştırmak istedik. Yeni baskı ile birlikte kitapta, özellikle ilköğretim programında öngörülen öğrenme alanları, alt öğrenme alanları ve öğrenci kazanımlarının gerçekleşmesi için nasıl yollar izlenebileceğine ilişkin kuramsal bilgilerin yanı sıra örnek etkinliklere de yer verilmektedir.

Uygulanmaya başlayan yeni programın getirdiği yeniliklerden birisi öğretmenin rollerindeki değişmelerle ilgilidir. Öğretmen artık öğrencileri için etkinlikler tasarlayacak ya da en azından mevcut etkinliklerden en iyi ve öğrencisine en uygun olanını seçme becerisine sahip olacaktır. Öğretmen bilginin çoklu temsilleri, çeşitli çözüm yolları ve hatta çeşitli düzey matematiksel anlamalar konusunda bilgili ve duyarlı olmak durumundadır.

Yeni programın öngördüğü 5 ana öğrenme alanı ve bunların alt alanları öğretmenin büyük resmi görmesini ve öğrencisinin bu resim açısından ne durumda olduğunu anlaması bakımından iyi bir düzenleme içermektedir. Ölçme ve değerlendirme artık ünite sonlarında ya da sınavlarda düşünülmesi gereken bir konu olmaktan çıkmış, sürecin tamamına yayılmış ve öğrenmeyi destekleyen, yönlendiren bir araç haline gelmiştir. İlköğretim 1-5 sınıfları için faydasız bir yük olduğu anlaşılan kümeler konusu programdan çıkarılmış bunun yerine örneğin sayı ve şekillerle örüntüler gibi daha güncel, daha yaşamsal bilgi ve beceriler eklenmiştir.

Sürecin tamamında edinilen bilgi kadar kazanılan beceriler de önemlidir. Yeni programla birlikte problem çözme, akıl yürütme, iletişim ve ilişkilendirme gibi süreç becerileri hemen her konunun önemli bir ayağı haline getirilmiştir. Bütün bu gelişmelerin ilköğretimde matematik eğitimi açısından öğretmen eğitimine yansımaları olması doğaldır. Kitabın bu amaca hizmet etmesini diliyoruz.

Sinan OLKUN
sinanolkun@gmail.com

Zülbiye TOLUK UÇAR
ztoluk@yahoo.com

7. Baskıya Önsöz

Matematik, neden bazı kişilere çok zor gelirken bazıları için çok kolaydır? Bu sorunun yanıtının önemli ölçüde ***sayı hissi*** denilen bir çeşit matematik algısı ya da sezgisi ile yakından ilgili olduğu söylenebilir. Görme, işitme, dokunma, tat alma, koku alma duyularımızın olduğunu artık herkes biliyor. İşte bir de sayı hissimizin olduğuna dair güçlü deliller bulunmaktadır. Sayı hissinin göstergeleri her yaş ve matematiksel düzey için farklı farklıdır. Bu baskıda ilköğretim öğrencileri için (ana sınıfından 8. sınıfa kadar) sayı hissi deyince ne anlamamız ve bu hissiyatın geliştirilmesi için ne yapmamız gerektiğini de kitaba eklemiş bulunuyoruz. Konuyu hem kuramsal hem de uygulamalı etkinliklerle desteklemeye çalıştık.

Sayı hissini kısaca, sayısal içerikli problemlerin çözümü esnasında ***sayının esnek ve akıcı bir şekilde kullanılması*** olarak tanımlayabiliriz. Özellikle **tahmin ve zihinden yaklaşık hesap yapma becerileri** ile hem gelişen hem de bu becerilerin gelişmesine katkı sağlayan bir sezgidir, sayı hissi. Sayının göreceli büyüklüğünü ve sayının bir bağlam içindeki büyüklüğünü ya da anlamını kavrama ve buna uygun kararlar verebilme de yine sayı hissinin kapsamı içerisine girmektedir. Sayı hissinin bir başka göstergesi de **bir sayıyı başka sayılardan oluşacak şekilde** (örneğin; 10= 6+4, 10=8+2 veya 2x6 = 4x3 =12 gibi) görebilmektir. Yani sayılar arası ilişkileri hızlıca fark edebilmektir. Bu örnekte bahsedilen sayı hissi temelde doğal sayılarla işlemlere dayalıdır. Ancak sınıflar ilerledikçe tam sayı, kesir ve ondalık sayılar için de uyarlamalar yapılması olanaklıdır. Örneğin, insan büyük sayılarla ya da çok basamaklı ondalık kesirlerle işlem yaparken onları önce en yakın tam sayıya yuvarlayıp, onu küçük sayılar gibi düşünerek işlem yapmakta sonra gerekli basamak ayarlamasını yapmaktadır. Bu nedenle sayı hissi temellerinin iyi atılması ileri matematik öğrenmek için de gereklidir.

Çocuklarımızın yaparak yaşayarak matematik öğrenebilmeleri için etkinliklerin sayısını artırdık. Daha çok yaparak-düşünerek (Hands-on, Minds-ON) tarzı etkinliklere yer verdik. Herkesin daha anlamlı daha işlevsel bir matematik öğrenme şansı bulabilmesi dileklerimizle.

Kitabın daha da gelişmesi için önerilerinizi lütfen bildiriniz. Teşekkürler.

Sinan OLKUN
sinanolkun@gmail.com

Zülbiye TOLUK UÇAR
ztoluk@yahoo.com

8. Baskıya Önsöz

Sevgili öğretmenlerimiz;

Öncelikle belirtelim ki; 8. Baskı 7. Baskıdan farklı değil. Ancak 7. Baskıda hedef daha çok sınıf öğretmenliği programlarında öğrenim görmekte olan öğretmen adayları iken 8. Baskı daha çok alanda fiilen çalışan öğretmenlerimize düşünülerek yapıldı. Biliyor-sunuz, her çocuk farklıdır. İlkokul 1. Sınıfta size gelen çocuklardan bazıları okul öncesi eğitim almış, bazıları almamış olabilir. Bazıları iyi bir program izlemiş olabilir, bazıları ise zamanlarını farklı etkinliklerle geçirmiş olabilirler. Ailesel ve anlayış farklılıkları olabileceğini de düşünecek olursak sınıfınızda bulunan öğrencilerin çok farklı potansi-yel, deneyim ve bilgi birikimlerine sahip olabilecekleri aşikârdır. Bizim işimiz tek başına ne en öndekileri alıp götürmek ne geride kalanları yetiştirmeye çalışmak ne de uçları boş verip ortadaki çoğunlukla ilgilenmek. Bizim görevimiz bunları bir hizaya getirmek de değil.

Bizim görevimiz her çocuğun ilgi ve potansiyeli ölçüsünde bulunduğu noktadan gidebildiği kadar ileri gitmesini sağlamaktır.

Peki; bu mümkün mü? Her çocuğa potansiyeli ölçüsünde ayrı hitap etmeyi nasıl başaracağız? İşte elinizdeki bu kitap sizin bu soruya aradığınız yanıtta sizinle birlikte olacak ve size destek olacak. Etkinliğe dayalı matematik öğrenme derken bunu kastediyoruz. Öğrencilere zaman zaman bireysel, zaman zaman da küçük-büyük grup olarak yaptıracağınız etkinliklerle onları hem bedenen hem de zihnen aktif hale getirmiş ola-caksınız. Anlatıma dayalı derslerde herkese birden hitap edebilme imkânsız değilse bile çok zordur. Ancak farklı (homojen-heterojen, küçük-büyük vb) gruplar etkinliklerle uğ-raşırken aralarında gezerek herkesin doğrudan ihtiyacı olan yönlendirmeleri yapabilir-siniz. Her öğrencinin sayı hissi duyarlılığı farklıdır. O nedenle bireysel ya da küçük grup etkinlikleri kullanmak her çocuğu işin içine katmak anlamına gelmektedir. Eğer 5 kişi halterci olacak ise birisi halteri kaldırıp diğerleri seyredemez. Eğer hepsinin kasları geliş-sin isteniyorsa hepsinin de ayrı ayrı halteri kaldırması gerekir. Benzer şekilde matema-tiği anlamak isteyen birey mutlaka ona kafa yormalı, zorluklarla mücadele etmeli ki bu konudaki bilgi ve becerileri gelişsin.

Sayı hissini kısaca, sayısal içerikli problemlerin çözümü esnasında sayının esnek ve akıcı bir şekilde kullanılması olarak tanımlayabiliriz. Özellikle tahmin ve zihinden yaklaşık hesap yapma becerileri ile hem gelişen hem de bu becerilerin gelişmesine katkı sağlayan bir sezgidir, sayı hissi. Sayının göreceli büyüklüğünü ve sayının bir bağ-lam içindeki büyüklüğünü ya da anlamını kavrama ve buna uygun kararlar verebilme de yine sayı hissinin kapsamı içerisine girmektedir. Sayı hissinin bir başka göstergesi de bir sayıyı başka sayılardan oluşacak şekilde (örneğin; 10= 6 +4, 10=8+2 veya 2x6 = 4x3 =12 gibi) görebilmektir. Yani sayılar arası ilişkileri hızlıca fark edebilmektir. Bu ör-nekte bahsedilen sayı hissi temelde doğal sayılarla işlemlere dayalıdır. Ancak sınıflar ilerledikçe tam sayı, kesir ve ondalık sayılar için de uyarlamalar yapılması olanaklıdır.

Çocuklarımızın yaparak yaşayarak matematik öğrenebilmeleri için etkinliklerin sayı-sını artırdık. Daha çok yaparak-düşünerek (Hands-on, Minds-ON) tarzı etkinliklere yer verdik. Herkesin daha anlamlı daha işlevsel bir matematik öğrenme şansı bulabilmesi dileklerimizle.

Kitabın daha da gelişmesi için önerilerinizi lütfen bildiriniz. Teşekkürler.

Sinan OLKUN
sinanolkun@gmail.com

Zülbiye TOLUK UÇAR
ztoluk@yahoo.com

YAZARLAR HAKKINDA

Prof. Dr. Sinan OLKUN

1965 yılında Merzifon'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Merzifon'da tamamladı. 1981-85 yılları arasında Marmara Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi Makine Bölümü'nde lisans eğitimi gördü. 1986-95 yılları arasında Ankara'da öğretmenlik yaptı. Aynı zamanda 1992-95 yılları arasında Orta Doğu Teknik Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü'nde Yüksek Lisans yaptı. Aynı bölümde doktora derslerine devam ederken 1996 yılında Matematik Eğitimi alanında doktora yapmak üzere Amerika Birleşik devletlerine gitti. 1999 yılında Arizona Eyalet Üniversitesi'nde İlköğretim Matematik Eğitimi alanında doktora derecesi aldı. 2000 yılında Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Matematik Öğretmenliği Anabilim Dalında öğretim üyesi olarak göreve başladı. 2004 yılında Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, İlköğretim Bölümü Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalına geçiş yaptı. Aynı yıl Matematik Eğitiminde doçent 2010 yılında da profesör ünvanını aldı. Yazarın ilköğretim okul matematiğinin sayı, aritmetik, geometri, ölçme ve uzamsal görselleştirme alanları ile sayı hissi ve hesaplama güçlükleri alanında çeşitli araştırma ve yayınları bulunmaktadır. Yazarın kendi geliştirmiş olduğu **SahiBingo** ve **TreMino** adlı oyunlar 5-8 yaş aralığındaki çocukların sayı hislerini geliştirmeyi amaçlamaktadır.

Prof. Dr. Zülbiye TOLUK UÇAR

1968 yılında Kayseri'de doğdu. İlk ve orta öğrenimini Kayseri'de tamamladı. 1985-90 yılları arasında Orta Doğu Teknik Üniversitesi Eğitim Fakültesi Fen Bilimleri Eğitimi Bölümü Matematik Öğretmenliği'nde lisans eğitimini birincilikle bitirdi. 1990-96 yılları arasında Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nin aynı bölümünde araştırma görevliliği yaparken, Yüksek Lisans yaptı. 1996 yılında doktora yapmak üzere Amerika Birleşik devletlerine gitti. Arizona Eyalet Üniversitesi'nde İlköğretim Matematik Eğitimi alanında başladığı doktorasını 1999 yılında bitirdi. Halen Abant İzzet Baysal Üniversitesi İlköğretim Bölümü Matematik Öğretmenliği Anabilim Dalında öğretim üyesi olan Zülbiye Toluk'un rasyonel sayılar, kesir, cebir, problem çözme ve aritmetik alanlarında çeşitli araştırma ve yayınları bulunmaktadır.

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM 1

MATEMATİK ÖĞRETİMİNİN KURAMSAL TEMELLERİ 1

1. ÖĞRENME KURAMLARI 2

1.1. Davranışçı Yaklaşım 2

1.1.1. Yeni-Davranışçı: Robert Gagné 3

1.1.2. Davranışçı Yaklaşımının Değerlendirilmesi 5

1.2. Bilişsel Yaklaşım 6

1.3. Yapılandırmacı (Oluşturmacı) Yaklaşım 7

1.4. Çağdaş yaklaşımlara katkı yapmış bilimciler 9

1.5. Gerçekçi Matematik Eğitimi (GME) 24

BÖLÜM 2

MATEMATİK ve ÖĞRETİMİ 29

2.1. MATEMATİK NEDİR? 30

2.2. MATEMATİKSEL BİLGİ 34

2.3. MATEMATİKTE MODELLER 38

2.4. MATEMATİKTE ÖNEMLİ BECERİLER 42

2.4.1. İletişim 42

2.4.2. İlişkilendirme 43

2.4.3. Matematiksel Akıl Yürütme ve Kanıt Becerisi 47

2.4.4. Matematiksel Bilgiyi Çeşitli Biçimlerde Temsil Etme 48

2.4.5. Problem Çözme 50

2.4.6. Tahmin Becerileri 60

2.4.7 Zihinden İşlem Yapma Becerileri 61

2.4.8. Sayı Hissi 62

2.5. ETKİLİ ÖĞRETMENİN GENEL ÖZELLİKLERİ 64

2.6. ETKİLİ MATEMATİK ÖĞRETİMİ 65

2.6.1. Bir Oluşturmacı Öğrenme Etkinliği Nasıl Hazırlanır? 65

2.6.2. Çocukların Matematiksel Düşüncelerinin Öğretimde Kullanılması 68

2.6.2.1. Düşünceyi Ortaya Çıkarma 68

2.6.2.2. Öğrencilerin Kavramsal Anlamalarını Destekleme 69

2.6.2.3. Öğrencilerin Düşüncelerinin Devamını Sağlama - Derinleştirme70
2.6.2.4. Matematiksel Akıl Yürütmeye Yönlendirecek Sorgulama Yapma 71
2.7. MATEMATİK EĞİTİMİNDE TEKNOLOJİ 73

BÖLÜM 3

3. MATEMATİKSEL KAVRAMLAR VE İŞLEMLER 77
3.1. SAYI KAVRAMI..... 78
3.2.1. Basmak Değeri 96
3.2.2. Sayı Doğrusu 106
3.2. ÖRÜNTÜLER..... 107
3.3. ARİTMETİK İŞLEMLER 116
3.3.1. Saymaktan Toplama ve Çıkarmaya Geçiş 117
3.3.2. Toplama ve Çıkarma İşlemlerinin Standart Sözel Problemlerden Çıkarılan Anlamları..... 119
3.3.3. Çarpma İşlemi ve Çeşitli Anlamları 134
3.3.4. Bölme İşlemi ve Çeşitli Anlamları 138
3.3.5. Çarpma ve Bölme İşlemlerinin Sözel Problemlerden Çıkarılan Anlamları 140
3.3.6.İşlemlerin Birbirleri İle Olan İlişkileri..... 141
3.3.7.İşlemlerin Özellikleri 141
3.4. RASYONEL SAYILAR VE KESİRLER..... 147
3.4.1. Rasyonel Sayıların Çeşitli Anlamları 148
3.4.2. Kesir Öğretiminde Kullanılabilecek Modeller..... 152
3.4.3. Kesir Çeşitleri 160
3.4.4. Kesirlerin Denkliği ve Sıralama 165
3.4.5. Kesirlerle Toplama ve Çıkarma İşlemleri..... 171
3.4.6. Bir Çokluğun Verilen Kesir Kadarını Bulma 176
3.4.7. Kesirlerle Çarpma İşlemi 179
3.4.8. Kesirlerle Bölme İşlemi 182
3.5. ONDALIK KESİRLER 196
3.5.1. Ondalık Sayıların Öğretiminde Bazı Güçlükler..... 199
3.5.2.Ondalık Sayılarla Dört İşlem 202

3.6.ORAN –ORANTI 209
3.6.1.Oran Bulma 212
3.7. YÜZDE 217
3.7.1.Bir Bütünün Parçasını Yüzde Olarak İfade Etme 218
3.7.2.Bir Miktarı Başka Bir Miktarın Yüzdesi Olarak İfade Etme 220
3.8. GEOMETRİ 222
3.8.1.Çocukta Geometrik Düşüncenin Gelişimi 222
3.8.2. Dönüşüm Geometrisi ve Geometrik Dönüşümler 250
3.8.3. Üç Boyutlu Geometrik Cisimler ve Uzay Geometri 257
3.9. ÖLÇME VE ÖLÇÜLER 264
3.10. VERİ 284
3.10.1. Şekil Grafiği 285
3.10.2. Sütun Grafiği 286
3.10.3. Çizgi Grafiği 286
3.10.4. Daire Grafiği 287

BÖLÜM 4

4. ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME 291
4.1. ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME NEDİR? 292
4.2. MATEMATİK EĞİTİMİNDE ÖLÇMEDE GENEL İLKELER 293
4.3. GELENEKSEL ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME YÖNTEMLERİ 294
4.4. ALTERNATİF ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME YÖNTEMLERİ 294
4.4.1. Görüşme 295
4.4.2. Gözlem 296
4.4.3. Öğrenci Ürün Dosyası 297
4.4.4. Günlük 298
4.4.5. Proje 298
4.4.6. Performans Değerlendirme 299
4.5.ÇEŞİTLİ MATEMATİKSEL BİLGİ VE BECERİLER İLE MATEMATİĞE KARŞI TUTUMUN ÖLÇÜLMESİ 300
4.5.1.Matematiksel bilgi ve becerileri ölçülmesi 300
4.5.2. Matematiğe karşı duyusal özelliklerin ölçülmesi 301
KAYNAKÇA 304

Bölüm 1

MATEMATİK ÖĞRETİMİNİN KURAMSAL TEMELLERİ

Bu bölümde eğitimi etkilemiş ve ona yön vermiş felsefi akım ve öğrenme kuramlarından ve kuramcılarından bahsedilecektir. Daha sonra davranışçı, bilişsel ve oluşturmacı (yapılandırmacı) öğrenme yaklaşımları ve gerçekçi matematik eğitimi gibi matematik öğrenme ve öğretmeyi etkileyen öğrenme kuramları ile öğrenme kuramcılarının katkılarına ilişkin çeşitli düşüncelere ve etkinliklere yer verilecektir.

Derse hazırlanalım:
Derse gelmeden önce Pavlov'un yapmış olduğu deneyler (özellikle elips deneyi) hakkında araştırma yapınız. Bu konuda edindiğiniz bilgi ve yorumlarınızı 1 sayfayı geçmeyecek şekilde özetleyerek sınıfa getiriniz.

Bölüm 2

MATEMATİK ÖĞRETİMİ

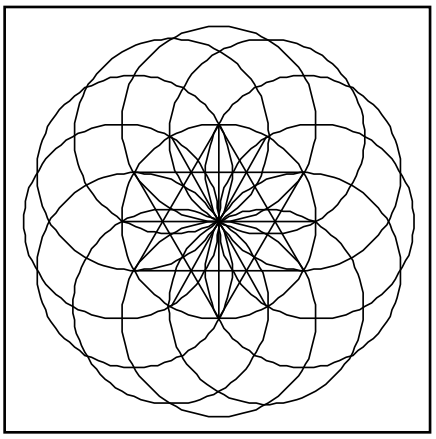

Bu bölümde matematiğin ne olduğuna dair görüşler, matematiksel bilginin boyutları ve çeşitli önemli matematiksel beceriler tartışılmaktadır. Ayrıca Etkili Matematik öğretiminde gerekli öğretmen becerileri, çocuklarda matematiksel düşünmeyi geliştirmede öğretmenin yapması gereken etkinlikler ile sorgulamalardan ve ilköğretimde matematik öğretiminde teknoloji kullanımına ilişkin düşünce ve uygulamalara yer verilmektedir.

Bölüm 3

MATEMATİKSEL KAVRAMLAR VE İŞLEMLER

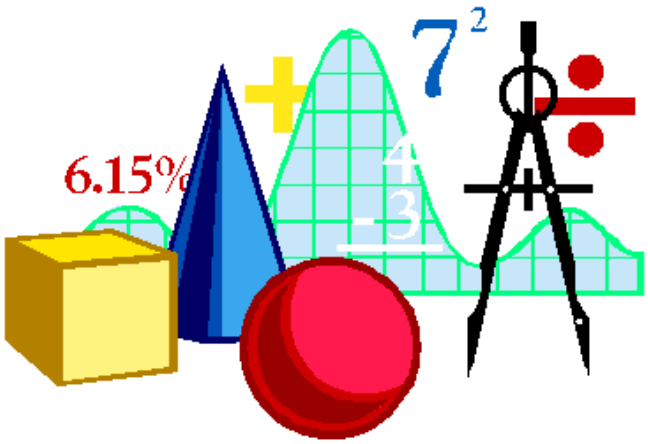

Bu bölümde sayı, aritmetik işlemler, kesirler, geometri, ölçme, grafikler ve örüntüler ile ilgili matematiksel kavram ve işlemlerin ilköğretimin birinci kademesinde öğretiminde nasıl bir yol izlenebileceği ve ne derinlikte ele alınacakları açıklanmaktadır.

Matematiksel kavramlar ele alınırken öncelikle erken yaşlarda bu kavramların nasıl oluşmaya başladığı, hangi tür okul öncesi etkinliklerinde hangi matematiksel kavramların, nasıl temellerinin atıldığı ve çocuklar tarafından yapılan bu kavramsallaştırmanın okul yıllarında nasıl derinleşerek devam ettiği açıklanmaktadır. Daha sonra okul yıllarında çocuklardaki matematiksel öğrenmelerin anlamlı ve kapsamlı olması için öğretmenlerin neler yapabilecekleri örnek etkinliklerle sunulmaktadır.

3.1. SAYI KAVRAMI

Tartışma sorusu:

1) **Kavram** ile **işlem** arasında sizce anlam bakımından bir fark var mıdır? Varsa bu farklar nelerdir? Örneklerle açıklayınız.
2) İlköğretim 1. Sınıf matematik programının ilk kazanımı nedir? Bu kazanımın ön koşul becerileri neler olabilir?

Tarihçe

İnsanların ilk olarak çoklukları göstermek için çizgiler kullandığına dair bilgimiz, 20.000 –35.000 yıl öncesine kadar dayanır. Sümerliler ilk kez basamak kavramı yerine başka nesneler kullanmıştır. Örneğin, 10 için bir bilye, 60 için bir koni kullanmışlardır. M.Ö. 4000 li yıllarda Elamlılar 10'luk sistemi geliştirmişlerdir. Birler basamağı için bir çubuk, onlar basamağı için bir bilye, yüzler basamağı için bir küre kullanmışlardır. M.Ö. 3200 yıllarında ise tarihin en eski rakamları olarak bilinen Sümer rakamları ortaya çıkmıştır.

İlköğretimin birinci kademesi genellikle doğal sayılar ve doğal sayılarla yapılan işlemlerden oluşur. Doğal sayılar kümesinde karşılaşılan matematik kavramları diğer sayılarda da karşılaşıldığından, doğal sayılar ve doğal sayılarla yapılan işlemlerinin öğretimi diğer sayı kümelerinin öğretimi için temel teşkil eder.

Doğal sayılar kümesinin küme kavramına dayalı olarak oluşturulmasında denklik ve denklik sınıfından yararlanılır. Denk kümelerin çoklukları aynıdır ve denk kümelerin oluşturduğu bir kümeye de denklik sınıfı denir. Bir denklik sınıfındaki bütün kümelerin çokluklarının aynı olması bu sınıftaki kümelerin ortak özelliğidir. Bu ortak özellik ise sayı kavramını oluşturur. Diğer bir deyişle bir denklik sınıfı bir doğal sayı belirtir. Örneğin, bir elemanlı denk kümeler, 1 doğal sayısını, iki elemanlı denk kümeler 2 doğal sayısını gösterir.

Sayı Kavramının Çocukta Gelişimi

Bu bölüme başlamadan önce aşağıdaki deneyleri çocuklarla yaparak geliniz. Birinci deney Piaget'nin çocuklarla yapmış olduğu bir deneydir. İkinci deney ise, çocuğun sayı kavramına göre hangi aşamada olduğunu belirlemeyi amaçlamaktadır.

Çocukta sayı kavramının gelişmesi uzun bir süreyi ve genellikle de belli bir sırayı izler. Bu sıralamada bazı adımların atlanmış olması çocuğu bir üst adımda zora sokar ve onu ezbere öğrenmeye sevk eder. Örneğin; geleneksel eğitimde öğrenciler

Bölüm 4

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Bu bölümde Matematik Öğretiminin ayrılmaz bir parçası olan ölçme ve değerlendirmenin önemi ve ölçme değerlendirmede kullanılan bazı teknikler tartışılacaktır.

EĞİTİM SİSTEMİMİZ

Herkes dahidir. Ama eğer bir balığı ağaca tırmanma yeteneğiyle sınarsanız tüm hayatını bir aptal olduğuna inanarak yaşayacaktır.

KAYNAKÇA

Aksu, M. (1991). Matematik Öğretiminde yöntemler. (B. Özer Ed.) Matematik Öğretimi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları. Yayın No: 401.

Ashcraft, M. H. & Faust, M. W. (1994). Mathematics anxiety and mental arithmetic performance: An exploratory investigation, Cognition & Emotion, 8(2), 97-125.

Aşkar, P. (1986). Matematik dersine yönelik tutumu ölçen likert tipi bir ölçeğin geliştirilmesi, *Eğitim ve Bilim*, 11(62).

Bassarear, T. (1997). Mathematics for Elementary School Teachers. Boston, NY: Houghton Mifflin.

Baykul, Y. (1990). "İlkokul beşinci sınıftan lise ve dengi okulların son sınıflarına kadar matematik ve fen derslerine karşı tutumda görülen değişmeler ve öğrenci seçme sınavındaki başarı ile ilişkili olduğu düşünülen bazı faktörler" Ankara:ÖSYM yayınları.

Bishop, A. J. (1989) Review of research on visualization in mathematics education. *Focus on Learning Problems in Mathematics, 11*(1), 7-16.

Bloom, B. S. (2012). İnsan nitelikleri ve okulda öğrenme (Çev. D. A. Özçelik). Ankara: Pegem Akademi.

Chambers, D. L. (1993). Integrating assessment and instruction. In N. Webb & A. F. Coxford (Eds) *Assessment in the mathematics classroom, The NCTM 1993 Yearbook,* pp. 17-25.

Clements, D. H., Battista, M. T., Sarama, J. & Swaminathan, S. (1997). Development of studets' spatial thinking in a unit on geometric motions and area. *The Elementary School Journal, 98*(2), 171- 186.

Cooney, T. J.; Badger, E. & Wilson, M. R. (1993). Assessment, understanding mathematics, and distinguishing visions from mirages.In N. Webb & A. F. Coxford (Eds) *Assessment in the mathematics classroom, The NCTM 1993 Yearbook,* pp.239-247

Driscoll, Marcy P. (1994). *Psychology of Learning for Instruction*. Needham, Ma: Allyn && Bacon

Eisenberg, T. & Dreyfus, T. (1989) Spatial visualization in the mathematics curriculum. *Focus on Learning Problems in Mathematics, 11*(1), 1-5.

Elida V. Laski, ve Siegler, R. S. (2007). Is 27 a Big Number? Correlational and Causal Connections Among Numerical Categorization, Number Line Estimation, and Numerical Magnitude Comparison. *Child Development, 78*(6), 1723 - 1743

Ellis, A. K., (1992). Planning for Mathematics Instruction. In T. R. Post (ed.), p. 49-88. Teaching Mathematics in Grades K-8: Research Based Methods. Needham Hides, Massachusetts: Allyn and Bacon.

Empson, S. (1996). Equal sharing, and shared meaning. *Cognition & Insruction,* 17(3). 283-342.

Flores, A. (1997). *Teaching Mathematics in the Middle Grades* (Class notes). Arizona State University.

Fraivilig, J. L. (2001). Strategies for advancing Children's Mathematical thinking. *Teaching Children Mathematics*, 454-459.

Fraivilig, J. L., Murphy, L. A. ve Fuson, C. Karen, (1999). Advancing children's mathematical thinking in everyday mathematics classrooms. *Journal for Research in Mathematics Education*, 30(2), 148-170.

Fuson, K. C. & Briars, D. J., (1990). Using a base-ten blocks learnin/teaching approach for first- and second-grade place-value and multidigit addition and subtraction. *Journal for Research in Mathematics Education, 21*, 180-206.

Goldenberg, E. P., Cuoco, A. A. & Mark, J. (1998). A role for geometry in general education. In R. Lehrer & D. Chazan (Eds.), *Designing Learning Environments for Developing Understanding of Geometry and Space*, (pp. 3-44), Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.

Kamii, C. & Joseph, L. L. (1989). *Young children continue to reinvent arithmetic.* New York: Teachers College.

Mack, N. (1990). Learning fractions with understanding: The case of informal knowledge. *Journal for Research in Mathematics Education, 21*(1), 16-33.

McCown, R., Driscoll, M. Ve Roop, P. G., (1995). Educational Psychology: A Learning-centered approach to classroom practice. Needham Hides, Massachusetts: Allyn and Bacon

McLeod, D. B. (1992). Research on affect in mathematics education: A reconceptualization. In D. Grouws (Ed.), Handbook of research on mathematics teaching and learning (pp. 575–596). New York, NY: Macmillan.

Moser, J. M., (1992). Arithmetic operations on whole numbers: Addition and Subtraction. In T. R. Post (ed.), p. 123-156. *Teaching Mathematics in Grades K-8: Research Based Methods*. Needham Hides, Massachusetts: Allyn and Bacon.

Nolting, P.D. (2010). Math study skills workbook: Your guide to reducing test anxiety and ımpoving study strategies. United States of America: Brooks/Cole, Cengage Learning

Olkun, S. & Toluk, Z. (2001). "İlköğretim 1-5 sınıfları Matematik Ders Kitaplarının Aritmetik İşlemlerin Çeşitli Anlamları Açısından incelenmesi: Toplama ve Çıkarma" X. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi'nde sunulmuş bildiri, 7-8 Haziran 2001, Abant İzzet Baysal Üniveristesi, Bolu.

Orton, A. ve Frobisher, L. (1996). *Insights into Teaching Mathematics.* Cassel: London.

Ott, J. (1994). Alternative assessment in the mathemetics classroom. New York: McGraw-Hill.

Polya, G. (1957). *How to solve it: A new aspect of mathematical method*. Princeton, NJ: Princeton University Press (Orijinal olarak 1945 de yayınlanmıştır).

Post, T., (1992). Some notes on the nature of mathematical learning. In T. R. Post (ed.), p. 1-22. *Teaching Mathematics in Grades K-8: Research Based Methods*. Needham Hides, Massachusetts: Allyn and Bacon.

Pothier, Y. and Sawada, D. (1983). Partitioning: The emergence of rational number ideas in young children. *Journal for Research in Mathematics Education*, 14, 307-317.

Putnam, R. T., Lampert, M., & Peterson, P. L., (1990). Alternative Perspectives on Knowing mathematics in elementary schools. In. C. B. Cazden (ed.), p 57-150. *Review of Research in Education, 16*. American Educational Reserch Association, Washington:DC.

Ramirez, G., Gunderson, E. A., Levine, S. C., & Beilock, S. L. (2013). Math anxiety, working memory, and math achievement in early elementary school. Journal of Cognition and Development, 14(2), 187-202.

Schielack, J. F., Chancellor, D. ve Childs, K. M. (2000)Designing questions to encourage children's mathematical thinking. *Teaching Children Mathematics*, 398-402.

Toluk, Z. & Olkun, S. (2001). "İlköğretim birinci kademe ders kitaplarının problem çözme becerilerinin geliştirilmesi açısından incelenmesi." X. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi'nde sunulmuş bildiri, 7-8 Haziran 2001, Abant İzzet Baysal Üniveristesi, Bolu.

Van de Walle, J. A. (1998). *Elementary School Mathematics: Teaching Developmentaly*. Second edition. Longman: New York.

Van Hiele, P. M. (1986). *Structure and Insight: A Theory of Mathematics Education*. Academic Press, Inc.: Orlando, Florida.

Vygotsky, L.S. (1978). *Mind and society: The development of higher mental processes*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Wheatley, G. H. (1997). Reasoning with images in mathematical activity. In L. D. English (Ed.) *Mathematical Reasoning: Analogies, metaphors, and images*, (pp. 281- 297), Hillsdale, NJ: LEA Publishers.

Wynn, K. (1992). Addition and subtraction by human infants. *Nature, 358*, 749-750.

Zimmerman, W. & Cunningham, S. (1991). Editors' introduction: What is mathematical visualization? In Zimmerman and Cunningham (Eds.), *Visualization in Teaching and Learning Mathematics,* (pp. 1-8). The Mathematical Association of America.

THE ORIGINALS YÖKDİL FEN BİLİMLERİ DENEME SINAVLARI

Authors: Eyüp GÜNDÜZ & Anıl BAYSAL

ISBN: 978-605-72552-7-3

All responsibility for the content of the book belongs to authors.

Copyright © Vizetek

All rights reserved. No part of this book may be reproduced or utilized in any form or by any means, electronic or mechanical, including photocopying and recording, or by any information storage and retrieval system, without permission in writing from the publisher.

Publications Coordinator: Ferit RESULOĞULLARI

Graphic Design: SADIK HANGÜL

1.Edition: Ankara- June, 2023

Printing:
Bizim Dijital Matbaa
Ostim, Serhad Mah. Uzay Çağı Cad. 1128. Sk. No:6 Yenimahalle/ANKARA
Tel: 444 9 296

Publisher Certificate No: 41575
Printing Certificate No: 41356

Communication:
Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA
Phone: (0312) 482 00 11
Web: www.vizetek.com.tr
E-mail: vizetekyayincilik@gmail.com

İLKOKULDA TEMEL FEN BİLİMLERİ

Editör

Doç. ,Dr. Murat OKUR

...Geleceğin Fikirleri...

İLKOKULDA TEMEL FEN BİLİMLERİ

Editör

Murat OKUR

Yazarlar:

Ahmet Turan ORHAN - Aslı EŞME - Gökhan UYANIK - Mustafa ÇEVİK
Mustafa Şahin BÜLBÜL - Cüneyt ÇAPRAZ - Muhammet ÖZDEMİR - Murat OKUR - Nazlı BARIŞ

ISBN: 978-605-7523-52-5

Copyright © Vizetek

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi'ne aittir. Vizetek Yayıncılık'ın izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Sayın okuyucularımız, bandrolsüz yayınları satın almamanızı diliyoruz.

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

Yayın Koordinatörü: Ferit RESULOĞULLARI

Kapak Tasarımı & Mizanpaj: Sadık HANGÜL

1. Baskı: Ankara|Şubat, 2021

2. Baskı: Ankara|Şubat, 2021

3. Baskı: Ankara|Ekim, 2021

4. Baskı: Ankara|Ekim, 2023

vizetek

Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA

Tel.: (0312) 482 00 11

Web: www.vizetek.com.tr

E-mail: vizetekyayincilik@gmail.com

Yayıncı Sertifika No: 41575

Baskı: Bizim Dijital Matbaa

Ostim, Serhad Mah. Uzay Çağı Cad. 1128. Sk. No:6, Yenimahalle/Ankara

Tel: 444 9 296

Matbaa Sertifika No: 41356

İLKOKULDA TEMEL FEN BİLİMLERİ

Editör

Doç. Dr. Murat OKUR

Yazarlar

Doç. Dr. Ahmet Turan ORHAN

Doç. Dr. Aslı EŞME

Doç. Dr. Gökhan UYANIK

Doç. Dr. Mustafa ÇEVİK

Doç. Dr. Mustafa Şahin BÜLBÜL

Dr. Öğr. Üyesi Cüneyt ÇAPRAZ

Dr. Öğr. Üyesi Muhammet ÖZDEMİR

Doç. Dr. Murat OKUR

Öğretmen Nazlı BARIŞ

vizetek

Bölümler ve Yazarlar

Editör Doç. Dr. Murat OKUR, *Sivas Cumhuriyet Ünv. Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0003-2502-2276

1. Bölüm **Fen Bilimlerinin Konusu, İlkeleri ve Önemi**

Doç. Dr. Murat OKUR, *Sivas Cumhuriyet Ünv. Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0003-2502-2276

2. Bölüm **Fen Bilimlerinde Temel Kavramlar**

Dr. Öğr. Üyesi Muhammet ÖZDEMİR, *Zonguldak Bülent Ecevit Ünv. Ereğli Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0001-7764-8655

3. Bölüm **Fen Bilimlerinin Diğer Bilimler Arasındaki Yeri ve Tarihi Gelişimi**

Doç. Dr. Mustafa ÇEVİK, *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0001-5064-6983

Öğretmen Nazlı BARIŞ, *Ankara Keçiören Bilim ve Sanat Merkezi*
ORCID ID: 0000-0003-3974-6056

4. Bölüm **Fen Bilimleri Öğretiminin Amaçları**

Doç. Dr. Ahmet Turan ORHAN, *Sivas Cumhuriyet Ünv. Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0001-9613-3761

5. Bölüm **İlkokul Programlarında Yer Alan "Dünya ve Evren" Konu Alanı ve Özellikleri**

Doç. Dr. Mustafa Şahin BÜLBÜL, *Kafkas Ünv. Dede Korkut Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0003-1524-6575

6. Bölüm **İlkokul Programlarında Yer Alan "Canlılar ve Yaşam" Konu Alanı ve Özellikleri**

Doç. Dr. Gökhan UYANIK, *Kastamonu Ünv. Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0002-5653-6475

7. Bölüm **İlkokul Programlarında Yer Alan "Fiziksel Olaylar" Konu Alanı ve Özellikleri**

Doç. Dr. Aslı EŞME, *Kocaeli Ünv. Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0003-2573-306X

8. Bölüm **İlkokul Programlarında Yer Alan "Madde ve Doğası" Konu Alanı ve Özellikleri**

Dr. Öğr. Üyesi Cüneyt ÇAPRAZ, *Alanya Alaaddin Keykubat Ünv. Eğitim Fakültesi*

ORCID ID: 0000-0002-4668-5805

ÖN SÖZ

Türkiye, jeopolitik ve stratejik konumu gereği dünyanın merkezinde yer almaktadır. Avrupa ve Asya arasında bir köprü olması, zengin maden yataklarına sahip olması ve dünyanın enerji üssü olma yolunda ilerlemesi gibi örnekler ülkemizin ne kadar önemli bir coğrafyada yer aldığına verilecek sadece birkaç örnekten birisidir. Bu durum, diğer devletlerin ülkemiz üzerindeki hâkimiyet kurma isteğini ortaya çıkarmaktadır. Ülkemiz, "Büyük ve güçlü Türkiye" yürürken önündeki engelleri aşmak için savunma sanayi, teknoloji ve uzay araştırmaları gibi kritik öneme sahip konulara ayrı bir önem vermektedir. Bu bağlamda, yüksek nitelikli insan gücüne sahip bireylerin yetiştirilmesi yadsınamaz bir ihtiyaç olup, bilimsel süreç becerilerine sahip, analitik düşünebilen ve girişimci kişiliğe sahip bireylerin yetiştirilmesi gerekmektedir. Bu donanıma sahip bireylerin yetiştirilmesinde fen bilimleri ve teknoloji alanındaki eğitimin önemi büyüktür.

YÖK, 2018 yılında yenilediği sınıf öğretmenliği programı ile genel genel kimya ve genel biyoloji gibi ileri düzeyde bilgilerin verildiği dersleri müfredattan çıkarıp yerine temel düzeyde bilgilerin yer aldığı temel fen bilimleri dersini koymuştur. İlkokul 3. Sınıf da ilk defa fen kavramları ile tanışan küçük beyinlere, fene karşı olumlu tutum geliştirilmesi ve fen okuryazarlığının kazandırılması için sınıf öğretmenliği anabilim dalında öğrenim gören öğretmen adaylarının mesleki gelişimlerinin desteklenmesi gerekmektedir. Bu kitap, yenilenen sınıf öğretmenliği müfredatına paralel olarak sınıf öğretmenliği öğretmen adaylarının mesleki gelişimlerine katkı sağlamak amacı ile ülkemizin farklı üniversitelerinin eğitim fakültelerinde görev yapan akademisyenlerin titiz ve özverili çalışmaları neticesinde oluşturulmuştur. Sınıf öğretmenliği bölümüne yönelik olarak tasarlanan kaynak kitap 8 bölümden oluşmaktadır. Kitabın ilk 4 bölümünde fen bilimlerinin temel ilkeleri, fen bilimlerindeki temel kavramlar, fen bilimlerinin diğer bilimler ile ilişkisi ve tarihçesi ile fen bilimlerinin amaçlarından bahsedilmektedir. Sonraki 4 bölümde ise, "Dünya ve Evren", "Canlılar ve Yaşam", "Fiziksel Olaylar" ile "Madde ve Doğası" konu alanları ile ilgili temel bilgilere ve örneklere yer verilmiştir. Kitabın, üniversitelerin sınıf öğretmenliği anabilim dalında temel fen bilimleri dersini veren öğretim elemanlarına kaynak, sınıf öğretmenleri ve sınıf öğretmenleri adaylarına hem kaynak olarak kullanmalarına hem de mesleki gelişimlerine destek olacağını temenni ederim. Bu vesile ile kitabın oluşturulmasında emeğini esirgemeyen, gecesini gündüze katan çok değerli bilim insanlarına teşekkürü bir borç bilirim. Saygılarımla…

Editör

Doç. Dr. Murat OKUR

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM 1

Fen Bilimlerinin Konusu, İlkeleri ve Önemi.....1

Murat OKUR

Giriş 2

Fen Bilimlerinin Konusu ve İlkeleri 2

Bölüm Özeti 10

BÖLÜM 2

Fen Bilimlerinde Temel Kavramlar.....15

Muhammet ÖZDEMİR

Giriş 16

Bilimin Üç Alanı 16

Bölüm Özeti 35

BÖLÜM 3

Fen Bilimlerinin Diğer Bilimler Arasındaki Yeri ve Tarihi Gelişimi 39

Mustafa ÇEVİK - Nazlı BARIŞ

Giriş 40

Bilim Nedir? 40

Bilimin Doğası 41

Bilimde Temel Disiplinler 44

Fen Bilimlerinin Doğuşu 45

Fen Bilimleri Tarihi ve Önemi 47

Bölüm Özeti 61

BÖLÜM 4

Fen Bilimleri Öğretiminin Amaçları 65

Ahmet Turan ORHAN

Giriş 66
Fen Bilimleri Öğretim Programlarında Fen Okuryazarlığı 67
İlkokulda Fen Bilimleri Dersinin Amaçları 68
İlkokul Fen Bilimleri Dersinde İdeal Öğretmen Özellikleri 70
İlkokul Fen Bilimleri Dersinde Ölçme ve Değerlendirme 71
Bölüm Özeti 73

BÖLÜM 5

İlkokul Programlarında Yer Alan "Dünya ve Evren" Konu Alanı ve Özellikleri 75

M. Şahin BÜLBÜL

Giriş 76
Dünya ve Evren Konu Alanındaki Üniteler ve İçerikleri 76
Bölüm Özeti 98

BÖLÜM 6

İlkokul Programlarında Yer Alan "Canlılar ve Yaşam" Konu Alanı ve Özellikleri 101

Gökhan UYANIK

Giriş 103
Duyu Organlarımız 103
Canlı ve Cansız Varlıklar 116
Çevre ve Çevrenin Önemi 119
Besinlerimiz 122
İnsan Sağlığına Zararlı Maddeler 130
Hayat İçin Gerekli Kaynaklar 131
Bölüm Özeti 137

BÖLÜM 7

İlkokul Programlarında Yer Alan "Fiziksel Olaylar" Konu Alanı ve Özellikleri 141

Aslı EŞME

Giriş 143

Fen Bilimlerinde Fiziksel Büyüklükler, Ölçme ve Birim Sistemleri 143

Hareket ve Kuvvet 150

Elektrik 166

Işık 179

Ses 187

Bölüm Özeti 191

BÖLÜM 8

İlkokul Programlarında Yer Alan "Madde ve Doğası" Konu Alanı ve Özellikleri 195

Cüneyt ÇAPRAZ

Giriş 196

Madde ve Doğası 196

Maddeyi Niteleyen Özellikler 210

Maddenin Hâlleri 212

Bölüm Özeti 215

BÖLÜM 1

Fen Bilimlerinin Konusu, İlkeleri ve Önemi

Murat OKUR

Dr. Öğr. Üyesi. Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü

BÖLÜMDE NELER VAR?

- Fen Nedir?
- Fen ve bilim arasında nasıl bir ilişki vardır?
- Fen biliminin temel ilkeleri nelerdir?
- Fen bilimleri neden önemlidir?

ÖĞRENME ÇIKTILARI

- Fen bilimlerini tanımlar.
- Fen ve bilim kavramlarını ilişkilendirebilir.
- Fen bilimlerinin ilkelerini açıklar.
- Fen bilimlerinin önemini bilir ve tartışır.

ANAHTAR KELİMELER

- Fen Bilimleri
- Doğa Bilimleri
- Fen Bilimi İlkeleri
- Fizik
- Mekanik
- Enerji
- Elektrik
- Manyetizma
- Kimya
- Organik Kimya
- İnorganik Kimya
- Biyoloji
- Botanik
- Zooloji
- Genetik
- Astronomi
- Yer Bilimi
- Çevre Bilimi

HEDEF SORULAR

1. Fen bilimleri nedir?
2. Bilim ve fen arasında nasıl bir ilişki vardır?
3. Fen bilimlerinin konusu ve önemi nelerdir?
4. Fen bilimlerinin ilkeleri nelerdir?
5. Fen bilimlerinin alt dalları nelerdir?
6. Neden fen bilimleri öğrenmeliyiz?

GİRİŞ

Uzun yıllardan bu yana gelişim ve değişimle devam eden bilim hakkında yapılan çeşitli tanımlamalardan fen bilimlerinin ne olduğu hakkında oluşmaktadır. Bu nedenle fen bilimlerinin tanımlamaları, fen bilimlerinin konusu ve fen bilimlerinin temel ilkeleri hakkında açıklamalar bu bölümde yer almaktadır.

FEN BİLİMLERİNİN KONUSU VE İLKELERİ

Fen Nedir?

Evrenin oluşumundan bu yana geçen zamanda insanoğlunun varlığı kısa bir zaman dilimi olarak görülmektedir. İnsanlar, varoluşunun ilk zamanlarından itibaren günümüze kadar olan süreçte, evrendeki ve yaşadığı Dünya'daki olguları ve sırları merak etmiş, anlamlandırmaya çalışmış, araştırmış, üretmiş ve düşüncelerini geliştirmiştir. Tüm bu süreçlerde, birçok problemle karşılaşmış ve karşılaştığı bu problemlere farklı çözümler üretmiştir. İnsanoğlu tüm bu süreçlerde aslında "bilim"i kullanmıştır.

Bilim, çok geniş bir kapsama sahip olsa da aslında üç ana başlıkta toplanabilir. Bunlar matematik ve mantık alanlarını araştıran pozitif bilimler, insanları, sosyal, psikoloji, ekonomi, inanç vb. alanlarda inceleyen beşeri bilimler ve evrende gerçekleşen olayları ve canlıları inceleyen doğa bilimleridir.[6]

Türkçede "bilim" denildiğinde akla daha çok "Fen Bilimleri (Doğa Bilimi)" gelmektedir.[8,15] Aslında Fen bilimleri, bilimin daha çok gözlem ve deneylerle sonuca ulaşılıp açıklamalarda bulunduğu deneysel bilimler olarak da adlandırılabilir.[9] Doğayı ve doğada gerçekleşen olay ve olguları belirli bir sistemle araştırma, inceleme ve henüz gözlemlenmeyen durumlar hakkında çıkarımda bulunabilme çabası olarak farklı bir tanımlama da yapılabilir.[1,4,16]

Fen bilimleri içerisinde birçok alt dalı barındırsa da genellikle bireyler tarafından formüllerle ifade edilen bilgi bütünü gibi görünmektedir. Ancak fen bilimleri genel olarak günlük hayatın içinde, hemen hemen her alanda karşılaştığımız, bilimin bir alanıdır.[3]

MEB (2004), fen bilimlerini, deneyleri barındıran, bireyleri mantıksal düşünmeye sevk eden, merak duygularını geliştiren ve araştırma-sorgulamayı temele alan düşünme yolu olarak tanımlamaktadır. Fen bilimleri kendi içerisinde bilimsel metotlar olan; gözlem yapma, hipotez kurma, hipotezleri test etme, veri toplama, verileri yorumlama, bulgulara ulaşma ve sunma süreçlerini de barındırır.

Bilimsel bilgiye ulaşmak için gözlem yapmak önemlidir. Bilimsel bilgi için ön adım olan gözlemler sonucunda bilim insanları gözlem yaptığı konu hakkında

Kaynaklar

1. Aydoğdu, M. ve Teoman K. (2005). İlköğretimde Fen ve Teknoloji Öğretimi. Ankara: Anı Yayıncılık.
2. Bell, R. L., Lederman, N. G., & Abd El Khalick, F. (2000). Developing and acting upon one's conception of the nature of science: A follow up study. *Journal of Research in Science Teaching: The Journal of the National Association for Research in Science Teaching*, *37*(6), 563-581.
3. Çakmak, M. (2018). İstasyon tekniğinin 6. sınıf madde ve ısı ünitesindeki öğrenci başarısına etkisi ve öğrencilerin tekniğe ilişkin görüşleri. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi) Dicle Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Diyarbakır.
4. Çepni, S. (2007). Araştırma ve proje çalışmalarına giriş (Genişletilmiş 3. baskı). Trabzon: Celepler Matbaacılık.
5. DeBoer, GE (2000). Bilimsel okuryazarlık: Tarihsel ve güncel anlamlarına ve fen eğitimi reformuyla ilişkisine başka bir bakış. *Fen Öğretiminde Araştırma Dergisi: Ulusal Fen Öğretimi Araştırmaları Derneği Resmi Gazetesi* , *37* (6), 582-601.
6. Dündar, S. (2012). Eğitimde bilim teorisi. Ankara: Nobel Akademi Yayıncılık.
7. Flick, LB ve Lederman, NG (2004). *Bilimsel araştırma ve bilimin doğası* . Kluwer Academic Publishers.
8. Güler, M. P. (2017). Fen bilimleri öğretimi. Ankara: Pegem Akademi.
9. Kaptan, F. (1999). Fen bilgisi öğretimi. öğretmen kitapları. İstanbul: Milli Eğilim Basımevi.
10. Lederman, N. G. (1992). Students' and teachers' conceptions of the nature of science: A review of the research. Journal of Research in Science Teaching, 29, 331-359.
11. Lederman, N.G & Abd-el-Khalick, F & Bell, R. L & and Schwartz, R.S. (2002). Views of Nature of Science Questionnaire: Toward Vaild and Meaning Fulassessment of learners Conceptions of Nature of Science. Journal of Research in Science Teaching, 39 (6), 467-521 .
12. McComas, W. F., Clough, M. P., & Almazroa, H. (2000). The role and the character of the nature of science. Bulunduğu eser: WF McComas (ed), The Nature of Science in Science Education: Rationales and Strategies (331-350).
13. McComas, W., & Olson, J. (1997). The nature of science as expressed in international science education standards documents: A qualitative consensus analysis. *The nature of science in science education: Rationales and strategies*.
14. Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) (2004). İlköğretim Fen ve Teknoloji Dersi Öğretim Programı. Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, Ankara
15. Sarı, M. (2013). İlköğretim fen ve teknoloji dersinde yer alan konularının öğretiminde laboratuvarın yeri ve basit araç-gereçlerle yapılan deneylerinin öğretmen adaylarının görüşlerinden yararlanarak değerlendirilmesi. Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi, 2 (2), 115-121.
16. Temizyürek, K. (2003). *Fen öğretimi ve uygulamaları*. Nobel.

Web Kaynakları

17. URL-1

Anorganik Kimya.

Erişim Tarihi: 02.01.2021. http://www.tubaterim.gov.tr/ATS/index.php/w_anasayfa/search/?q=anorganik+kimya&arama_options=2&szl=20%2C23%2C32&lng=1%2C2%2C3&relational_search=/

18. URL-2

Astronomi.

Erişim Tarihi: 02.01.2021. http://www.tubaterim.gov.tr/ATS/index.php/w_anasayfa/search/?q=astronomi&arama_options=2&szl=20%2C23%2C32&lng=1%2C2%2C3&relational_search=/ .

19. URL-3

Biyoloji.

Erişim Tarihi: 02.01.2021. http://www.tubaterim.gov.tr/ATS/index.php/w_anasayfa/search/?q=biyoloji&arama_options=2&szl=20%2C23%2C32&lng=1%2C2%2C3&relational_search=/ .

20. URL-4

Çevre Bilimi.

Erişim Tarihi: 02.01.2021. http://www.tubaterim.gov.tr/ATS/index.php/w_anasayfa/search/?q=%C3%A7evre+bilimi&arama_options=2&szl=20%2C23%2C32&lng=1%2C2%2C3&relational_search=/ .

21. URL-5

Elektrik.

Erişim Tarihi: 02.01.2021. http://www.tubaterim.gov.tr/ATS/index.php/w_anasayfa/search/?q=elektrik&arama_options=2&szl=20%2C23%2C32&lng=1%2C2%2C3&relational_search=/ .

22. URL-6

Enerji.

Erişim Tarihi: 02.01.2021. http://www.tubaterim.gov.tr/ATS/index.php/w_anasayfa/search/?q=enerji&arama_options=2&szl=20%2C23%2C32&lng=1%2C2%2C3&relational_search=/

23. URL-7

Fizik.

Erişim Tarihi: 02.01.2021. http://www.tubaterim.gov.tr/ATS/index.php/w_anasayfa/search/?q=fizik&arama_options=2&szl=20%2C23%2C32&lng=1%2C2%2C3&relational_search=/ .

24. URL-8

Genetik.

Erişim Tarihi: 02.01.2021. http://www.tubaterim.gov.tr/ATS/index.php/w_anasayfa/search/?q=kal%C4%B1t%C4%B1mbilim&arama_options=2&szl=20%2C23%2C32&lng=1%2C2%2C3&relational_search=/ .

25. URL-9

Kimya.

Erişim Tarihi: 02.01.2021 http://www.tubaterim.gov.tr/ATS/index.php/w_anasayfa/search/?q=kimya&arama_options=2&szl=20%2C23%2C32&lng=1%2C2%2C3&relational_search=/ .

26. URL-10

Manyetizma.

Erişim Tarihi: 02.01.2021. http://www.tubaterim.gov.tr/ATS/index.php/w_anasayfa/search/?q=manyetizma&arama_options=2&szl=20%2C23%2C32&lng=1%2C2%2C3&relational_search=/ .

27. URL-11

Mekanik.

Erişim Tarihi: 02.01.2021. http://www.tubaterim.gov.tr/ATS/index.php/w_anasayfa/search/?q=mekanik&arama_options=2&szl=20%2C23%2C32&lng=1%2C2%2C3&relational_search=/ .

28. URL-12

Organik Kimya.

Erişim Tarihi: 02.01.2021. http://www.tubaterim.gov.tr/ATS/index.

php/w_anasayfa/search/?q=organik+-kimya&arama_options=2&szl=20%-2C23%2C32&lng=1%2C2%2C3&re-lational_search=/

29. URL-13

Yer Bilimi.

Erişim Tarihi: 02.01.2021. http://www.tubaterim.gov.tr/ATS/index.php/w_anasayfa/search/?q=yer+bi-limi&arama_options=2&szl=20%-2C23%2C32&lng=1%2C2%2C3&re-lational_search=/

BÖLÜM 2

Fen Bilimlerinde Temel Kavramlar

Muhammet ÖZDEMİR

Dr. Öğr. Üyesi, Zonguldak Bülent Ecevit Ünv., Ereğli Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü

BÖLÜMDE NELER VAR?

- Bilginin Yapısı
  - Olgu
  - Kavram
  - Teori
  - Kanun
- Bilimsel Süreç Becerileri
- Bilimsel Bilginin Özellikleri
- İlkokul Fen Bilimleri Öğretim Programı Kavramları

ÖĞRENME ÇIKTILARI

- Teori ve kanun arasındaki farkları-benzerlikleri bilir ve tartışır.
- Bilimsel süreç becerilerini bilir.
- İlkokul Fen Bilimleri Öğretim Programının kavramlarını bilir.

ANAHTAR KELİMELER

- Bilim
- Kanun
- Olgu
- Bilimsel süreç becerileri
- Kavram
- İlkokul Fen Bilimleri Öğretim Programı
- Teori

HEDEF SORULAR

1. Kanun ve teori arasındaki farklılıklar nelerdir?
2. Bilimsel süreç becerilerinden hipotez oluşturmayı örnek vererek açıklayınız.
3. Flojiston teorisini bilimsel bilginin özelliklerine göre açıklayanız.
4. Bilim insanlarının önceki bilgileri yeni elde edilen verileri yorumlamalarını nasıl etkilemektedir?
5. Bilimsel bilginin zamanla değişmesine örnek vererek açıklayınız.
6. İlkokul Fen Bilimleri Öğretim Programı 4. sınıf maddenin özellikleri ünitesinde yer alan kavramlar nelerdir?

GİRİŞ

İnsanın en ilginç özelliklerinden biri de meraktır. Bilim, insanoğlunun merak duygusuyla başlar; merak ettikten sonra ise soru sormaya, araştırma yapmaya ve gözlem yapmaya başlarız. İnsan doğayı gözlemlediğinde ilk olarak güneş ve ay tutulmalarını, gök gürültüsünü, yıldırım, şimşek, deprem, sel gibi gözle görülebilen doğa olaylarını gözlemleyerek nedenlerini araştırmış ve böylece fen bilimlerinin temelleri oluşturulmaya başlanmıştır. Bilim, dünyayı anlamak için insanlar tarafından oluşturulan, durağan olmayan, dinamik, hipotetik (kurgusal) ve yöntemli bir bilgi sistemidir. Genellikle insanoğlunun doğaya hâkim olma çabası olarak tanımlanmasına rağmen, bilim aslında insanoğlunun doğayı ve doğa üzerindeki yaşayışı anlamlandırma çabasıdır. Bilim, tümevarımcı çıkarımların bir sonucu olarak ortaya çıkmaz; bilim insanları tarafından bilimsel gerçeklere anlam vermek yoluyla oluşturulur.

Einstein'a göre bilim her türlü düzenden yoksun duyu verileri ile mantıksal olarak düzenli düşünme arasında uygunluk sağlama; Russell'a göre ise gözlem ve gözleme dayalı muhakeme yoluyla önce dünyaya ilişkin olguları, sonra bu olguları birbirine bağlayan yasaları bulma çabasıdır.[32,7] 17.yy-21. yy arasında etkili olan pozitivist (klasik) anlayışa göre bilim; olgusaldır, önyargısızdır, objektiftir, mantıksaldır ve bilimsel bilgi deneye dayanmaktadır. 21. yy'ın ilk yarısıyla birlikte bilim anlayışı değişmiş; bilim artık bilim insanları tarafından belirlenen bilimsel prensiplere dayalı olarak üretilmeye başlanmış ve bilimsel bilgiyi oluşturan olguların, teorilerin ve kanunların tanımları ve özellikleri de değişmiştir. Popper, bilimsel bilginin; yeni gözlemler ile var olan gözlemlerin yeniden yorumlanması, bilimsel bilginin güvenilir ve uzun süreli olmasına rağmen tam doğru ya da kesin olmayışı ve içerdiği gerçeklerin, teorilerin ve kanunların yeni kanıtlar, yeni teknolojik avantajlarla yeniden yorumlanması sebeplerinden dolayı değişebildiğini belirtmektedir.[8] Bilimdeki bu değişimin eğitime yansıması bilimin doğasını anlamak ve öğretmek anlamına gelmektedir.

BİLİMİN ÜÇ ALANI

Bilim Şekil.1'de yer alan üç alanın; bilginin yapısı, bir dizi yöntemler/süreçler ve bilginin yolunun birbirleriyle karşılıklı ilişki içerisinde olmasıyla dinamik bir yapıya sahiptir.

Kaynaklar

1. Abd-El-Khalick, F. (2001). Embedding Nature of Science Instruction in Preservice Elementary Science Courses: Abandoning Scientism, But. *Journal of Science Teacher Education*, *12*(3), 215-233.
2. Anagün, Ş.S.; Yaşar, Ş. (2009). İlköğretim Beşinci Sınıf Fen ve Teknoloji Dersinde Bilimsel Süreç Becerilerinin Geliştirilmesi. İlköğretim Online, 8(3), 843-865.
3. Aronson, B., Arık, N., & Brunelle, L. (1995). *Bilimsel doğruya giden eğri yolda serüvenler*. Ankara: Tübitak Yayınları.
4. Azizoğlu, N. & Dönmez, F. (2010). Meslek liselerindeki öğrencilerin bilimsel süreç beceri düzeylerinin incelenmesi: Balıkesir örneği. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi*, *4*(2), 79-109.
5. Bell, R. L. (2009). *Teaching the nature of science: Three critical questions (best practices in science education monograph).* Carmel, CA: National Geographic School Publishing
6. Chen, S. (2006). Development of an Instrument to assess Views on Nature of Science and Attitudes Toward Teaching Science. *Science Education*, 90(5), 803-819.
7. Çelik, S., Bayrakçeken, S., & Erçetin, Ş. Ş. , (2007). *Bilimin Doğası ve Öğretmen Adaylarının Bilimin Doğasına Yönelik Anlayışları*. ICENAS 38, International Congress of Asian and North African Studies, Atatürk Culture, Language and History High Foundation (pp.61-76). Ankara, Turkey
8. Bora, N. D. (2005). *Türkiye genelinde ortaöğretim fen branşı* öğretmen ve öğrencilerinin bilimin doğası üzerine görüşlerinin araştırılması. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, Türkiye.
9. Duruk, Ü. (2017). Üst bilişsel stratejilere dayalı bağlam temelli doğrudan yansıtıcı bilimin doğası öğretimi yaklaşımının fen bilimleri öğretmen adaylarının bilimin *doğası anlayışlarına ve bu anlayışların kalıcılığına etkisi.* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Adıyaman.
10. Irez, S. ve Turgut, H. (2008). *Fen Eğitimi Bağlamında Bilimin Doğası. Fen Eğitimi Bağlamında Bilimin Doğası*. Fen ve teknoloji öğretiminde yeni yaklaşımlar (Taşkın, Ö., Ed.), Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık. pp.234-263.
11. Kan, M. & Temiz, B. M. (2003). Fen öğretiminde bilimsel süreç becerilerinin yeri ve önemi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1 (13) 89-101.
12. Kaptan, F. (1998). Fen Öğretiminde Kavram Haritası Yönteminin Kullanılması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14, ss 95-99.
13. Kasar, Y. (2019). *Bilimin doğası öğretiminde sosyobilimsel konuların kullanılmasının fen bilimleri öğretmen adaylarının bilimin doğasını anlamalarına etkisi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana, Türkiye.
14. Khishfe, R. & Abd-El-Khalick, F. (2002). of explicit and - ctive versus implicit inquiry-oriented instruction on sixth graders' views of nature of science. *Journal of Research*

in Science Teaching, 39(7), 551578

15. Kurnaz, F. B. (2013). İlkokul 4. sı- için hazırlanan bilimsel süreç becerileri programının etkililiğinin belirlenmesi. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
16. Lederman, N. G. (1998). The state of science education: Subject mater without content. *Electronic Journal of Science Education*, 3, 1– 12.
17. Lederman, N. G., Abd-El-Khalick, F., Bell, R. L., Schwartz, R. S. (2002) Views of Nature of Science Questionnaire: Toward Valid and Meaningful Assessment of Learners‟ Conceptions of Nature of Science. *Journal of Research in Science Teaching,* 39, 6, (2002), 497-521.
18. Karabacak, N., Küçük, A., & Küçük, M. (2019). Turkish Elementary Teachers' Value Perceptions: A Sample of Rize. *International Journal of Progressive Education*, *15*(4), 259-279.
19. McComas, W. F. (1996). Ten myths of science: Reexamining what we think we know about the nature of science, *School Science and Mathematics*. Bowling Green, 96 (1), p.10.
20. McComas, W. (1998) The principal elements of the nature of science: dispelling the myths, In McComas, W. F. (Ed.), *The nature of science in science education: Rationales and strategies* (pp. 53-72). The Netherlands, Kluwer Academic Publishers.
21. McComas, W. F. (2005, July). Teaching the nature of science: What illustrations and examples exist in popular books on the subject. *In Eighth International History, Philosophy & Science Teaching (IHPST) Conference*, Leeds, UK (July 15-18).
22. Monhardt, L. & Monhardt, R. (2006). Creating a context for the learning of science process skills through picture books. *Early Childhood Education Journal*, *34*(1), 67-71.
23. Özlem, D. (2016). *Bilim Felsefesi*, 3. Basım, İstanbul: Notos Kitap.
24. Padilla, M. J. (1990). The science process skills. *Research Matters-to the science Teacher*, *9004*.
25. Palmquist, B. C. & Finley, F. N. (1997). Preservice teachers' views of the nature of science during a post-baccalaureate science teaching program. *Journal of Research in Science Teaching: The Journal of the National Association for Research in Science Teaching*, *34*(6), 595-615.
26. Popper, K.R. (1963). *Conjectures and refutations: the growth of knowledge*, New York: Harper and Row.
27. Sandoval, W. A. & Morrison, K. (2003). High school students' ideas about theories and theory change after a biological inquiry unit. *Journal of Research in Science Teaching: The Journal of the National Association for Research in Science Teaching*, 40(4), 369-392.
28. Schwartz, R. S., Lederman, N. G. and Crawford, B. A. (2004). Developing Views of Nature of Science in an Authentic Context: An Explicit Approach to Bridging the Gap Between Nature of Science and Inquiry. *Science Education*, 88(4), 610-645.
29. Senemoğlu,N.(2001). *Kuramdan Uygulamaya Gelişim ve Öğrenme.* Ankara: Gazi Kitabevi.
30. Sheeba, M. N. (2013). An anatomy of science process skills in the light of the challenges to realize science inst-

ruction leading to global excellence in education. *Educationia Confab*, *2*(4), 108-123.

31. Tarhan, L., Kayalı, H., A. & Kavakçıoğlu, B. (2009) Biyoteknoloji Alanındaki Kadın Araştırmacılar, F. Çoban Döşkaya (Ed), *21. Yüzyılın Eşiğinde Kadınlar Değişim ve Güçlenme, Uluslararası Multidisipliner Kadın Kongresi* (s.32-40), Dokuz Eylül Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türkiye.
32. Yıldırım, C. (2011). *Bilim Felsefesi*, 15. Basım, İstanbul: Remzi Kitabevi.
33. Ülgen, G. (2004). *Kavram geliştirme*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
34. Turgut, F., Baker, D., Cunninghem, R., ve Piburn, M., (1997). İlköğretim Fen Bilgisi Öğretimi. Ankara: YÖK Yayınları.

BÖLÜM 3

Fen Bilimlerinin Diğer Bilimler Arasındaki Yeri ve Tarihi Gelişimi

Mustafa ÇEVİK

Doç. Dr., Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Bölümü

Nazlı BARIŞ

Öğretmen, Ankara Keçiören Bilim ve Sanat Merkezi

BÖLÜMDE NELER VAR?

- Bilim Nedir.?
- Bilimin Doğası
- Bilimde Temel Disiplinler
- Fen Bilimlerinin Doğuşu
- Fen Bilimleri Tarihi ve Önemi
- Fen bilimlerinin diğer bilimler arasındaki yeri

ÖĞRENME ÇIKTILARI

- Bilimin ne olduğunu kavrar.
- Bilimin doğasının farkına varır.
- Bilimde temel disiplinlerin neler olduğunu öğrenir.
- Fen bilimlerinin gelişim tarihini kavrar.
- Fen bilimlerinin diğer bilimlerle olan ilişkisini öğrenir.
- Fen bilimlerinin diğer bilimler içerisindeki yerini kavrar.

ANAHTAR KELİMELER

- Bilim
- Bilimin doğası
- Temel disiplinler
- Fen bilimlerinin tarihi
- Fen bilimlerinin önemi

HEDEF SORULAR

1. Bilim nedir ve nereden, nasıl çıkmıştır?
2. Bilimin doğasında neler vardır?
3. Bilimi oluşturan temel disiplinler hangileridir?
4. Fen bilimlerinin tarihi nereye dayanır?
5. Fen bilimlerinin geldiği son durum nedir?
6. Fen bilimlerinin diğer disiplinlerle ilişkisi nedir?

GİRİŞ

"İnsan doğası gereği merak eder." diyen Aristo bu sözüyle bilimin çıkış noktasını da tespit etmiştir, 'Merak'. Bilimin yolculuğu insanoğlunun yeryüzündeki varoluşuyla birlikte başlar. Bilim, bilim insanının tarif edilmesi zor bir terim olduğunu savunsa da bilim için doğanın insanoğlunda uyandırdığı merak ve bu merakı gidermek için gerçekleştirdiği eylemlerin hepsi diyebiliriz. İlk insanların yaşamlarını sürdürebilmek için geliştirdikleri aletlerden ve belki de kendilerini vahşi yaşamdan korumak için geliştirdikleri birçok keşiften tutun da, 18 Şubat 2021 tarihinde henüz bu kitap yazılırken NASA (Ulusal Havacılık ve Uzay Dairesi)'nın 'Perseverance' adlı aracın Mars'ta incelemelerde bulunmak üzere başarılı bir şekilde inişine değin uzanan maceraların bize bilim yolculuğunun ne kadar uzun ve yorucu olduğunu göstermektedir.

Salt doğru bilgileri edinme yolu olarak da kullanılan bilim, içerisinde birçok alt disiplinleri de barındırmaktadır. Günlük yaşamda karşılaşılan problemlerin analitik basamaklarla çözme misyonuna sahip olan bilim, 21.yy'da çoklu disiplinler yaklaşımını benimsemiştir. Böylece çağımızda karşılaşılan karmaşık problemlerin çözümünde disiplinlerarası yaklaşımdan disiplinler ötesi yaklaşıma geçiş zorunlu olmuştur. Kendi güneşimizi yapmak istiyorsak, Galaksiler arası yolculuklar yapılacaksa, farklı gezegenlerde koloniler kurulacaksa veya Nikola Tesla'nın üzerinde çalıştığı "ışınlanma" olayını insanlık için kullanacaksak, bilim disiplinlerinin birlikte çalışmadan bahsedilen yapması imkansızdır. Bugün disiplinlerarası çalışmalarda bilim dallarının ortaklaşa gerçekleştirdikleri çalışmaların birçoğunun içerisinde fen bilimlerinin merkezde yer aldığını görüyoruz. Çünkü fen bilimleri günlük hayatın bir parçasıdır. Pratik hayattaki karşılaşılan problemlerin büyük çoğunluğu fen bilimleri olmaksızın çözülemez. Araştıran, sorgulayan, analitik düşünebilen, tasarım yapabilen, bilim ve teknoloji okuryazarı olan bireylerin yetiştirilmesinde fen bilimlerine olan ihtiyacımız her zamankinden daha fazladır. Bunun önemini kavramak ve fen bilimlerinde nereden nereye geldiğimizi öğrenmek için bir bilim yolculuğuna çıkmaya hazır mısınız?

BİLİM NEDİR?

Varoluşun en temel dürtülerinden biri olan merak, sorgulama temelli bir yönlendirme ile bilimin yapı taşları olan bilginin oluşumunu desteklemektedir. Evrenin veya olayların bir bölümünü, deneysel yöntemler ve gerçeklikten faydalanarak anlamlandırmaya çalışan düzenli bilgi birikimi bilim olarak tanımlanmaktadır.[39] Merak ile işe koşulan eylemler bilimin ortaya çıkmasını sağlamaktadır. İnsanın varoluşundan bugüne bilgi birikimi "doğayı anlama ve açıklama çabası"[46] sonucu elde edilmiştir. İnsanoğlu doğayı anlama ve açıklama çabası içinde

Kaynaklar

1. Aslan, O., Yalçin, N., ve Taşar, M. F. (2009). Fen ve teknoloji öğretmenlerinin bilimin doğası hakkındaki görüşleri. *Journal of Kirsehir Education Faculty, 10*(3), 1-8.
2. Atkins, R. (2006). Restructuring the sciences: Peirce's categories and his of the sciences. *Transactions of the Charles S. Peirce Society, 42*(4), 483-500.
3. Bachelard, G., (1938). *Bilimsel zihnin oluşumu*. Çeviri: Alp Tümertekin(2013). İthaki Yayınları. İstanbul.
4. Bertman, S. (2005). *Handbook to life in ancient Mesopotamia*. Oxford University Press, UK.
5. Cartwright, M. (2017). *Ancient greek inventions*. Ancient History Encyclopedia.Canada.https://www.ancient.eu/article/1165/ancient-greek-inventions/
6. Çevik, M., ve Azkın, Z. (2020). STEM anlayışının ve görselleştirilmesinin zeka alanlarıyla ilişkisinde proje tabanlı öğretime dayanan STEM yaklaşımının (STEM PTÖ) Rolü. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi, 14*(34), 1-44.
7. Çilenti, K. (1975). İlköğretim seviyesindeki fen eğitimini geliştirmede eğitim teknolojisinin yeri. TÜBİTAK V. Bilim Kongresi BAYG Tebliğleri. Ankara: TÜBİTAK.
8. Feynman, R. (1965). *Fizik yasaları üzerine*. Çeviri: Nermin Arık (2015). Alfa Bilim. İstanbul.
9. Foucault, M. (2001). *Kelimeler ve şeyler* (2. Baskı), Çev. Mehmet Ali Kılıçbay, Ankara: İmge Kitabevi.
10. Gardet, L., & Boumrane, C. (1984). Panorama de la pensée Islamique, Terc. Hüseyin Şimşek, İstem, 7(14), 383-396.
11. Gücüm, B., ve Kaptan, F. (1992). Dünden bugüne ilköğretim fen bilgisi programları ve öğretim . *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8 (8), 249-258.
12. Hançerlioğlu, O. (1995). *Dört Bin Yıllık Düsünce, Sanat ve Bilim Tarihinin Klasik Yapıtları Üzerine Eleştirel İnceleme*. 6. Baskı. Remzi Yayınevi.
13. İnam, A. (1993). *Teknoloji benim neyim oluyor?:* Ankara: Alamuk Yayınları.
14. Kanlı, U. (2007). *7e modeli merkezli laboratuvar yaklaşımı ile doğrulama laboratuvar yaklaşımlarının öğrencilerin bilimsel süreç becerilerinin gelişimine ve kavramsal başarılarına etkisi.* Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara. (Yayımlanmış Doktora Tezi).
15. Kaptan, F. (1999). *Fen bilgisi öğretimi, öğretmen kitapları dizisi*, Milli Eğitim Basımevi.
16. Kaya, G., ve Yılmaz, S. (2016). Açık sorgulamaya dayalı öğrenmenin öğrencilerin başarısına ve bilimsel süreç becerilerinin gelişimine etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 31*(2), 300-318.
17. Khun, T. S. (1970). *Bilimsel devrimlerin yapısı*. The University of Chicago Press. Çeviri: Nilüfer Kuyaş (2019). Kırmızı Yayınları. İstanbul.
18. Kılıç, G. B., Haymana, F., ve Bozyılmaz, B. (2010). İlköğretim fen ve teknoloji dersi öğretim programı'nın bilim okuryazarlığı ve bilimsel süreç becerileri açısından analizi. *Eğitim ve Bilim, 33*(150), 52-63.
19. Korkutata, F., ve Toprak, Z. F. (2013). El-Cezerî ile ilgili yapılan çalışmaların değerlendirilmesi. *Dicle Üniversi-*

tesi Mühendislik Fakültesi Mühendislik Dergisi, 4(1), 37-49.

20. Köseoğlu, F., Tümay, H., ve Budak, E. (2008). Bilimin doğası hakkında paradigma değişimleri ve öğretimi ile ilgili yeni anlayışlar. *Gazi University Journal of Gazi Educational Faculty (GUJGEF),* 28(2), 221-235.
21. Kramer, S. N. (1988). History begins at Sumer. University of Pennsylvania Press, USA.
22. Lederman, J., Lederman, N., Bartels, S., & Jimenez, J. (2019). An international collaborative investigation of beginning seventh grade students' understandings of inquiry: establishing a baseline. *Journal of Research in Science Teaching, 56*(4), 1-30.
23. Lederman, N. G. (1992). Students' and teachers' conceptions of the nature of science: a review of the research. *Journal of Research in Science Teaching, 29*(4), 331- 359.
24. Ledermann, N. G., Lederman J. S., & Bell, R. L. (2004). *Constructing science in elementary classrooms.* USA, Pearson Education, Inc.
25. Lindsay, R. B. (1963). *The Role of science in civilisation.* Harper & Row; First Edition Stated, U.S.A.
26. Mark, J. J. (2016). *Ancient Egyptian science & technology* Ancient. History Encyclopedia, Canada.
27. Mccomas, W. F. (1998). The principal elements of the nature of science: Dispelling The yths. In W. F. Mccomas (Ed.), *The Nature of Science in Science Education: Rationales and Strategies*. Netherlands: Kluwer Academic Publishers.
28. MEB-TTKB. (2018a). Fen bilimleri dersi öğretim programı (3, 4, 5, 6, 7 ve Ankara: MEB.
29. MEB-TTKB. (2018b). Teknoloji ve tasarım dersi öğretim programı (orta- Ankara: MEB.
30. MEB-TTKB. (2018c). Bilişim teknolojileri ve yazılım dersi öğretim programı (ortaokul 5. ve 6. Ankara: MEB.
31. NRC. (1996). National science education standarts. Washington, DC: National Academy Press.
32. Özmen, İ., ve Buluş, A. (2017). Başlangıçtan devrime Çin'i anlamak (Mı)? *Medeniyet ve Toplum*, *1*(1), 9-33.
33. Ronan, C. A. (2003), *Bilim Tarihi: Dünya kültürlerinde bilimin tarihi ve gelişmesi,* (Çev. İhsanoğlu, E., Günergün, F.), Ankara, Tübitak Akademik Dizi.
34. Sakız, G. (2018). *Fen Bilimlerinin Diğer Disiplinler Arasındaki Yeri ve Tarihsel Gelişimi.* Ed. Ayvacı, H. Ş. İlkokulda Temel Fen Bilimleri. Pegem Akademi.
35. Saraç, C. (1943). Eski Mısırda bilim ve teknik. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi,* 1(5), 103-113.
36. Schwartz, R. S., Lederman, N., & Lederman, N. (2008, March). An instrument to assess views of inquiry: The VOSI questionnaire. *Paper presented at the international conference of the. Baltimore*, MD.
37. Sezgin, F. (2007). İslam'da bilim ve teknik. Çev.: Abdurrahman Aliy; Eckhard Neubauer'in katkılarıyla; Yay. Haz.: Hayri Kaplan, Abdurrahman Aliy. Türkiye Bilimler Akademisi.
38. Tanilli, S. (2010). *Uygarlık tarihi*, İstanbul: Cumhuriyet Kitapları.
39. TDK, (2021). *Türkçe sözlük.* https://sozluk.gov.tr/ . Erişim tarihi: 1 Şubat 2021.

40. TÜBİTAK Bilim ve Teknik Dergisi (2012) https://e-dergi.tubitak.gov.tr/edergi/yazi.pdf;jsessionid=ovxf8lPH-7h1Hp3xPlY2qR96J?dergiKodu=4&-cilt=45&sayi=779&sayfa=72&yazi-id=33516.

41. Unat, Y. (2017). Bilim tarihinden örneklerle genç bilim insanlarına öneriler. *Journal of Gifted Education and Creativity, 4*(1), 13-26.

42. Vukobratovic M., (2009). *Robot environment dynamic ınteraction survey and future trends.* Mihailo Pupin Institue, Belgrade, Serbia.

43. Yıldırım, C. (2005). *Bilim felsefesi* (10. basım). İstanbul: Remzi Kitapevi.

44. Yıldırım, C. (2006). *Bilim tarihi.* İstanbul: Remzi Kitabevi.

45. Yörükoğulları, E. (2013). *Tarih öncesi çağlarda bilim ve teknoloji.* E.Yörükoğulları ve E.İhsanoğlu (Eds) Bilim ve Teknoloji Tarihi. (2-27).Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını.

46. Yürümezoğlu, K. (2019). *Bilimin doğası ve gözlem*. Yenice, N.(Ed.), *Bilimin Doğası Gelişimi ve Öğretimi* (s. 129-151). Ankara: Anı Yayıncılık.

Görsellere İlişkin Kaynaklar

1. URL -1. https://www.timetoast.com/timelines/auguste-compte

2. URL-2. http://www.petergh.f2s.com/archaeology.html

3. URL-3. https://www.idesign.wiki/the-iron-age/

4. URL-4.https://www.ancient.eu/image/2830/rotating-device-of-a-potters-wheel/

5. URL-5. https://www.ancient.eu/image/2287/map-of-the-world-from-sippar-mesopotamia/

6. URL-6. https://en.wikipedia.org/wiki/Corbel_arch#/media/File:Ugarit_Corbel.jpg

7. URL-7. URL-6. https://www.ancient.eu/Egyptian_Obelisk/ (dikilitaş)

8. URL-8. https://www.greecehig - nition.com/blog/ancient-greek-technology-inventions-ancient-greece

9. URL-9. https://www .com/photos/quinet/39154211154(Thomas Quine)

10. URL-10. https://theconversation.com/jesuits-as-science-missionaries-for-the-catholic-church-47829

11. URL-11. https://istoriiregasite wordpress.com/2015/04/ballista.png

12. URL-12. https://islamansiklopedisi.org.tr/matbaa

13. URL-13. https://edergi.tubitak.gov.tr/edergi/yazi.pdf;jsessionid=ovxf8lPH-7h1Hp3xPlY2qR96J?dergiKodu=4&-cilt=45&sayi=779&sayfa=72&yazi-id=33516

14. URL-14. http://www.leonardo-da-vinci.net/inventions/

15. URL-15. https://mars.nasa.gov/resources/24999/mars-2020-rover-and-helicopter-lithograph/

BÖLÜM 4

Fen Bilimleri Öğretiminin Amaçları

Ahmet Turan ORHAN

Doç. Dr., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümü

BÖLÜMDE NELER VAR?

- İlkokulda Fen Bilimleri Öğretiminin Amaçlarına Giriş
- Fen Bilimleri Öğretim Programlarında Fen Okuryazarlığı
- İlkokulda Fen Bilimleri Dersinin Amaçları
- İlkokul Fen Bilimleri Dersinde İdeal Öğretmen Özellikleri
- İlkokul Fen Bilimleri Dersinde Ölçme ve Değerlendirme

ÖĞRENME ÇIKTILARI

- İlkokulda fen bilimleri öğretiminin önemini kavrar.
- Fen okuryazarlığına önem gösterir.
- İlkokulda fen bilimleri dersinin amaçlarını bilir.
- İlkokul fen bilimleri dersinde ideal öğretmen davranışları sergiler.
- İlkokul fen bilimleri dersine amaçlarına yönelik uygun sınama durumları gerçekleştirir.

ANAHTAR KELİMELER

- Fen Bilimleri
- Öğretim Programı
- Fen Okuryazarlığı
- İdeal Sınıf Öğretmeni
- Ölçme ve Değerlendirme

HEDEF SORULAR

1. İlkokulda fen bilimleri dersi neden önemlidir?
2. Fen okuryazarı bir bireyin özellikleri nelerdir?
3. İlkokulda fen bilimleri dersinin temel amaçları nelerdir?
4. İlkokulda fen bilimleri dersinde öğrenciye kazandırılması istenen hedef davranışlar nelerdir?
5. İlkokul fen bilimleri dersinde ideal öğretmen özellikleri nelerdir?
6. İlkokul fen bilimleri dersinde ölçme ve değerlendirme anlayışı nasıldır?

GİRİŞ

Fen; doğayı anlamaya çalışma gayretidir. Bu gayret doğayı anlamamıza yardımcı olurken aynı zamanda olabilecek olayları tahmin etmemize ve çözümlememize yardımcı olur. Örneğin deprem anlamaya çalıştığımız bir fen olgusudur. Sismik haritalar, erken uyarı sistemleri, depreme dayanıklı mühendislik uygulamaları gibi birçok durum bu olgunun çözümlenmeye çalışılmasında gelecekle ilgili tahminlerin ürünüdür. Yağmurun yağmasından kelebeğin oluşumuna kadar birçok olay geniş bir fen yelpazesi içerisinde yer alır.

Erken yaşlarda fen eğitimi için çaba harcamak çok kıymetlidir. Okul öncesinde fen etkinliklerinin ve uygulamalarının çocuktaki birçok gelişim alanına katkısı olmakla birlikte sonrasındaki ilkokul dönemi için de fen eğitiminin son derece büyük bir öneme sahiptir. Çocuğun doğayı anlamdırma gayreti içerisinde sayısız sorusu ve yeni vardır. Bu ve temel fen kavramlarının oluşmasında, güncel eğitim sistemimize göre ilkokul öğretmenlerinin 3. sınıf ve 4. sınıftaki fen bilimleri dersindeki bilgi, beceri ve tutumları büyük bir role sahiptir.

Fen eğitiminde; içerik, pedagoji, değerlendirmenin rolü ve öğretmenlerin fen öğretimi için nasıl hazırlandıkları ile ilgili bir dizi soru içerisinde ilkokulda fen eğitimine yoğunlaşmak ve sağlam bir fen için çok değerlidir.[5]

Birçok ülke fen eğitimini sorgularken uluslararası karşılaştırma yaparak değerlendirmeler yapmakta ve yeni düzenlemeler yapmaktadır. Ülkemizin de katıldığı üç yılda bir yapılan "Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı (PISA)" ve dört yılda bir yapılan "Uluslararası Matematik ve Fen Eğilimleri (TIMSS)" gibi sınavları mercek altına almakta ve üst sıraları zorlamak için büyük gayretler göstermektedir.

Türkiye, 2019 yılı TIMSS dördüncü sınıf düzeyinde ülkelerin fen başarıları dikkate alındığında 526 ortalama puanı ile 58 katılımcı arasında 19. sırada yer almış ve TIMSS ölçek orta noktasının (500 puan) üzerinde bulunan 32 ülke arasında yer almıştır.[16] Benzer şekilde sekizinci sınıf düzeyinde de önemli bir başarı göstererek 515 puan alarak ortalama puanı geçmiş ve 39 ülke arasından 15. olmuştur.[16] Fen başarısı açısından her iki seviyede de 1999 yılından günümüze katıldığımız her sınavda ortalama puanımızı artırmakla birlikte ilk defa 2019 yılında TIMSS ölçek orta noktasının üzerinde yer aldığımız görülmektedir. Bu durum fen eğitimi gayretleri açısından çok değerlidir. 2018 yılı PISA sınavı dikkate alındığında ise katılan 79 ülkenin fen alanındaki ortalama puanının 458, Türkiye'nin ise 468 puanla ortalamayı geçtiği ve fen alanında 39. sırada yer aldığı görülmektedir.[15] Her iki sınav dikkate alındığında daha başarılı bir fen eğitimi ile ülke sıralamasını çok

.

Kaynaklar

1. Appleton, K., & Kindt, I. (1999). Why teach primary science? - ences on beginning teachers' practices. *International Journal of Science Education, 21*(2), 155-168. doi:10.1080/095006999290769
2. Arends, R. I. (2012). *Learning to teach* (9th Ed.). New York: The McGraw-Hill Companies, Inc.
3. Celep, C. (2004). *Meslek olarak öğretmenlik*. C. Celep (Ed.), Meslek olarak öğretmenlik (s. 23-49) içinde. Ankara: Anı Yayıncılık.
4. Çepni, S. (2019). *Bilim, fen, teknoloji kavramlarının eğitim programlarına yansımaları*. S. Çepni (Ed.). Kuramdan uygulamaya fen ve teknoloji eğitimi öğretimi (14. Baskı, s. 1-49) içinde. Ankara: Pegem Akademi.
5. De Vries, M. J., Van Keulen, H., Peters, S., & Van der Molen, J. W. (2012). *Professional development for primary teachers in science and technology* (Vol. 9): Springer Science & Business Media.
6. Demirel, Ö. (2010). *Kuramdan uygulamaya eğitimde program geliştirme* (12. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
7. Ergün, A. (2019). *Fen öğretiminin amaçları. N*. Koşat (Ed.). İlkokulda fen öğretimi (s. 25-37) içinde. Ankara: Eğiten Kitap.
8. Kelly, A. V. (2009). *The curriculum theory and practice* (6th Ed.). London: SAGE.
9. Martin, D. J. (1997). *Elementary science methods: a constructivist approach.* USA: Delmar Publishers, An International Thomson Publishing Company.
10. MEB. (2000). İlköğretim okulu fen bilgisi dersi öğretim programı. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
11. MEB. (2005). İlköğretim fen ve teknoloji dersi (4, 5, 6, 7. ve 8. öğretim programı. Ankara: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
12. MEB. (2013). İlköğretim kurumları (ilkokullar ve ortaokullar) fen bilimleri dersi (3, 4, 5, 6, 7 ve 8. öğretim programı. Ankara: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
13. MEB. (2017). Öğretmenlik mesleği genel yeterlikleri. https://oygm.meb.gov.tr/www/ogretmenlik-meslegi-genel-yeterlikleri/icerik/486 (erişim tarihi 23/01/2021).
14. MEB. (2018). *Fen bilimleri dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 3, 4, 5, 6, 7 ve 8.* Ankara: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
15. MEB. (2019). *PISA 2018 Türkiye ön raporu.* http://pisa.meb.gov.tr/wp-content/uploads/2020/01/PISA_2018_Turkiye_On_Raporu.pdf (erişim tarihi 31/01/2021).
16. MEB. (2020). *TIMSS 2019 Türkiye ön raporu.* http://www.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2020_12/10173505_No15_TIMSS_2019_Turkiye_On_Raporu_Guncel.pdf (erişim tarihi 31/01/2021).
17. Murphy, C., Neil, P., & Beggs, J. (2008). Primary science teacher con- revisited: ten years on. *Educational Research, 49*(4), 415-430. doi:10.1080/00131880701717289
18. Orhan, A. T. (2018). *Erken çocukluk dönemi fen eğitiminde sıklıkla kullanılan materyaller*. A. T. Orhan (Ed.), Erken çocuklukta fen eğitimi, (s.487-508) içinde. Ankara: Eğiten Kitap.
19. Smaldino, S. E., Lowther, D. L., Mims, C. & Russell, J.D. (2015). Öğretim teknolojileri ve öğrenme araçları, (Çev. Ed. Arı, A.). Konya: Eğitim Yayınevi.
20. Uluçınar, U. ve Karademir, E. (2017). *Fen öğretiminde progam ve beceri ilişkisi.* E. Karademir (Ed.), Örnek ve uygulama destekli fen öğretiminde disiplinlerarası beceri etkileşimi (s. 87-166) içinde. Ankara: Pegem Akademi.

BÖLÜM 5

İlkokul Programlarında Yer Alan "Dünya ve Evren" Konu Alanı ve Özellikleri

M. Şahin BÜLBÜL

Doç. Dr. Kafkas Üniversitesi, Dede Korkut Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü

BÖLÜMDE NELER VAR?

- Dünya, Ay ve Güneş'in yapıları
- Dünya, Ay ve Güneş'in dönme ve dolanma hareketleri
- Güneş sistemi
- Gezegenler
- Yıldızlar
- Gökadalar
- Mevsimlerin oluşumu

ÖĞRENME ÇIKTILARI

- Uzay ve Dünya ile ilgili bazı gösterimlerin yanlış olabileceğini fark eder.
- Yıldız ve gezenler arasındaki farkları tartışır.
- Mevsimlerin nasıl oluştuğunu kavrar.
- Karadelikler ve nötron yıldızlarının nasıl oluştuğunu kavrar.
- Ay'ın evrelerini söyler.

ANAHTAR KELİMELER

- Ay
- Dünya
- Güneş
- Gökadalar
- Takımyıldızlar Asteroitler
- Meteorlar
- Gök taşları
- Güneş sistemi
- Gezegenler
- Karadelikler
- Mevsimler
- İklimler

HEDEF SORULAR

1. Yıldızlar ile gezegenler ve uydular arasındaki farklar ve benzerlikler nelerdir?
2. Dünya dışında yaşam olabilir mi?
3. Güneş ve Ay tutulmaları hangi sıklıkta gerçekleşir?

GİRİŞ

İnsanlık tarihinin başlangıcını insanın göğü incelemesi ile başlatmak büyük bir hata olmaz. Gökyüzü insanı o kadar etkilemiştir ki yeryüzünde yaşadıklarını bile ilişkilendirmiştir. Bilim insanları için en kusursuz çalışan sistemler olarak göksel sistemler, gözlem ve hesaplama yoluyla gelişen bir bilim olmuştur. Takvimler, mevsim çalışmaları ve günlük hayatta da kullanabileceğimiz uzay teknolojileri hep insanın bu uzay merakının bir sonucudur. Böyle önemli bir alan olan astronomi eğitimi genelde orta kademe düzeyinde ve kavram yanılgıları ekseninde çalışılmıştır. [4]

Öğrencilerin Dünya ve Uzay ile ilgili kelime dağarcıkları, zihinsel modeller sınıf düzeyi ilerledikçe artmaktadır.[1] Bu nedenle öğretim programları basitten karmaşığa ve yakından uzağa doğru tasarlanmalıdır ama bu basitleştirme çabası çoğu zaman gerçek olmayan temsili görsellere gerek duymamıza neden olur. Bu nedenle 2013 Fen bilimleri öğretim programında yer alan kayaçlar 5. sınıf düzeyinde iken 2018 fen bilimleri öğretim programında 4. sınıfa indirilmiştir.[3] 2018 fen bilimleri öğretim programının en önemli özelliği mühendislik becerilerinin olduğu bir yaklaşımın ve girişimciliğin programa eklenmesidir. [3] Bu eklemleme ile Dünya ve Evren alanı için bazı modeller oluşturur iken girişimcilik ve mühendislik boyutlarını da düşünmek artık gerekmektedir. Somuttan soyuta doğru hazırlanması gereken içerik yaşamının içinde olmayan gezegenler, fosiller, kayaçlar ve Dünya'nın katmanları gibi konuları öğrencilerin daha soyut düşünebildiği beşinci sınıfa doğru ele alınması tartışılmalıdır.[2]

Öğretmenler, Dünya ve Evren konu alanının öğrencinin ne kadar ilgisini çektiğini biliyor ve sorulan değişik sorular karşısında bazen yetersiz hissediyor ve görsel destekli yürütmek için video, belgesel ve animasyonlardan faydalanmaya çalışıyor.[6] Dersi daha etkili hale getirmek için öğretmenler; 3D modeller, 2D çizim ve resimler, öğrenci ödevleri, planetaryum ve uzay kampı gezileri, eğitim sitelerinin simülasyonları, açık erişim internet siteleri,kitap, dergi ve gazete gibi basılı kaynaklar ile iyi yazılmış bilim-kurgu hikâyeleri kullanabilmektedir.[6]

DÜNYA VE EVREN KONU ALANINDAKİ ÜNİTELER VE İÇERİKLERİ

Gezegenimizi Tanıyalım

Bu ünite 3. sınıfın ilk ünitesidir. Bu ünitede 5 kazanım bulunmaktadır ve toplam 9 ders saati ayrılmıştır. Temel olarak iki konu ele alınır; Dünya'nın şekli ve yapısı. Dünya'nın şeklinin küreye benzediğinin farkına varıp geçmiş görüşleri değerlendirir. Dünya modelleri hazırlayıp katmanlarını tanır. Böylece yakından uzağa doğru Evren'i tanıma süreci üçüncü sınıfta başlamış olur.

Kaynaklar

1. Arıkurt, E., Durukan, Ü., & Şahin, Ç. (2015). Farklı Öğrenim Seviyesindeki Öğrencilerin Astronomi Kavramıyla İlgili Görüşlerinin Gelişimsel Olarak İncelenmesi. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *4*(1), 66-91.
2. Çeken, R. (2020). Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programı ile Fen Bilgisi Öğretmenliği Programı Dersleri İçerisinde Yer Alan Dünya ve Evren ile İlgili İçeriklerin Karşılaştırılması. *Akademik Platform Eğitim ve Değişim Dergisi*, *3*(2), 169-178.
3. Deveci, İ. (2018). Türkiye'de 2013 ve 2018 yılı fen bilimleri dersi öğretim programlarının temel öğeler açısından karşılaştırılması. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *14*(2), 799-825.
4. Doğru, M., Satar, C., & Çelik, M. (2019). Astronomi eğitiminde yapılan çalışmaların analizi. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, *6*(7), 235-251.
5. Laçin Şimşek, C. (2019). *Fen öğretiminde kavram yanılgıları tespiti ve giderilmesi*. Pegem Akademi: Ankara.
6. Yılmaz, E., & Laçin Şimşek, C. (2017). Güneş sistemi ve ötesi: Uzay bilmecesi öğretmenler bu üniteyi nasıl işliyor. *Sakarya University Journal of Education*, *7*(2), 252-267.

BÖLÜM 6

İlkokul Programlarında Yer Alan "Canlılar ve Yaşam" Konu Alanı ve Özellikleri

Gökhan UYANIK

Doç. Dr. Kastamonu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü

BÖLÜMDE NELER VAR?

- Duyu Organlarımızla İlgili Temel Kavramlar
- Beş Duyu Organımız
- Göz • Kulak • Burun • Dil • Deri
- Canlı ve Cansız Varlıklar
- Çevre ve Çevrenin Önemi
- Besinlerimiz • Besin Türleri
- Enerji Verici Besinler
- Yapıcı ve Onarıcı Besinler
- Düzenleyiciler
- İnsan Sağlığına Zararlı Maddeler
- Hayat için Gerekli Kaynaklar
- Atıklar • Geri Dönüşüm

ÖĞRENME ÇIKTILARI

- Canlılar ve yaşam öğrenme alanının temel kavramlarını bilir
- Beş duyu organımızın genel yapısını kavrar
- Canlı ve cansız varlıkları tanır
- Çevre ve çevrenin önemini idrak eder
- Besinlerimizi ve bunların vücudumuz için farklı görevlerini açıklar
- İnsan sağlığına zararlı maddeleri tanır
- İnsan ve çevre arasındaki ilişkiyi açıklar
- Yaşam için gereken temel kaynakları bilir
- Geri dönüşüm ve atıklara ilişkin farkındalık kazanır

ANAHTAR KELİMELER

- Duyu Organlarımız
- Canlılar ve Yaşam
- Canlı ve Cansız Varlıklar
- Besinlerimiz
- Çevre
- Geri Dönüşüm

HEDEF SORULAR

1. Beş duyu organımızın yapısı ve görevleri nelerdir?
2. Canlı ve cansız varlıklar nelerdir?
3. Çevrenin korunması neden önemlidir?
4. Besin türleri ve insan sağlığı açısından önemleri nelerdir?
5. İnsan sağlığına zarar veren maddeler nelerdir?
6. İnsan ve çevre arasında nasıl bir ilişki vardır?
7. Atık nedir?
8. Geri dönüşüm nedir?
9. Geri dönüşümün faydaları nelerdir?

Kaynaklar

1. Çaycı, B. (2019). İlkokulda Temel Fen Bilimleri. (Editör: Nihal Yıldız Yılmaz. Bölüm: Canlılar ve Yaşam). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
2. Çimen, O. ve Yılmaz, M. (2014). Dönüşümsel öğrenme kuramına dayalı çevre eğitiminin biyoloji öğretmen adaylarının çevre sorunlarına yönelik algılarına etkisi. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 3*(1), 339-359.
3. Deniş, H. ve Genç, H. (2007). Çevre bilimi dersi alan ve almayan sınıf öğretmenliği öğrencilerinin çevreye ilişkin tutumları ve çevre bilimi dersindeki başarılarının karşılaştırılması. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 8*(13), 20-26.
4. Erten, S. (2003). 5. sınıf öğrencilerinde "Çöplerin Azaltılması" bilincinin kazandırılmasına yönelik bir öğretim modeli. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi.* (25).
5. Kiziroğlu, İ. (1994). *Genel Biyoloji*. Ankara: Desen Yayınları.
6. Oweini, A., & Houri, A. (2006). Factors affecting environmental knowledge and attitudes between Lebanese college students. *Applied Environmental Education and Communication, 5,* 95-105.
7. Uyanık, G. (2016). Farklı lisans programlarındaki öğretmen adaylarının hava kirliliğine ilişkin algılarının ve duyarlılıklarının incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi, 24*(4), 1571-1588.

Görsellere İlişkin Web Kaynakları

8.URL-1
Duyu Organlarımız.
Erişim Tarihi: 17. 12. 2020 https://www.dilbilgisi.net/somut-soyut-anlamli-kelimeler-konu-anlatimi/

9. URL-2
Duyularımızın Beyindeki Algılama Merkezleri.
Erişim Tarihi: 17. 12. 2020 https://maddelerhalinde.com/bilim/bes-duyu-organimiz-nedir maddeler-halinde/

10.URL-3
Gözün Yapısı.
Erişim Tarihi: 18. 12. 2020
https://www.fenehli.com/7-sinif-fen-bilimleri-duyu-organlarimiz-goz-konu-anlatimi/)

11.URL-4
Görme Olayının Gerçekleşmesi Aşamaları.
Erişim Tarihi: 18. 12. 2020 https://www.fenokulu.net/yeni/Fen-Konulari/Konu/Gorme-Olayi-Nasil-Gerceklesir_0_1630.html

12.URL-5
Görme Olayı.
Erişim Tarihi: 18. 12. 2020 http://www.fensinif.com/gorme-olayi-nasil-gerceklesir.html

13.URL-6
Kulağın Yapısı.
Erişim Tarihi: 20. 12. 2020
https://www.bilgial.com/nasil-duyariz-kulak-nasil-calisir-dis-kulak-orta-kulak-ve-ic-kulak/

14.URL-7
Burnumuzun Bölümleri Erişim Tarihi: 20. 12. 2020
https://www.eokultv.com/burun-nedir-yapisi-ve-bolumleri-6-sinif/24547

15.URL-8
Dilimizin Bölümleri.
Erişim Tarihi: 20. 12. 2020 https://www.fenkurdu.gen.tr/dil-ve-yapisi-konu-ozeti

16.URL-9
Derimizin Bölümleri.
Erişim Tarihi: 21. 12. 2020 https://www.yenibiyoloji.com/deri-ve-dokunma-duyusu-derinin-yapisi-kisimlari-tabakalari-gorevleri-3603/

17.URL-10
Canlı ve Cansız Varlıklar.
Erişim Tarihi: 22. 12. 2020 https://testimiz.com/konutesti/3_sinif/fen/canli-cansiz-varliklar.html

18.URL-11
Bitkiler.
Erişim Tarihi: 22. 12. 2020 https://nenasil.com/hobi/bahcemizde-yetistirilmesi-mumkun-olan-bitkiler/

19.URL-12
Hayvanlar.
Erişim Tarihi: 22. 12. 2020 https://gaiadergi.com/tesekkurler-sermelik-5-hayvan/

20.URL-13
Doğal Çevre.
Erişim Tarihi: 23. 12. 2020 http://www.tukcev.org.tr/dunyada-doga-ve-cevre

21.URL-14
Yapay Çevre.
Erişim Tarihi: 23. 12. 2020 https://www.ilkokuldokumanlari.com/3-sinif-ben-ve-cevrem/

22.URL-15
Karbonhidratlar.
Erişim Tarihi: 23. 12. 2020 https://www.supplementler.com/bilgi-bankasi/karbonhidrat-iceren-yiyecekler-nelerdir

23.URL-16
Yağlar.
Erişim Tarihi: 23. 12. 2020 http://www.biyolojisitesi.net/uniteler/yasam-bilimi/yaglarin-cesitleri.html

24.URL-17
Proteinler.
Erişim Tarihi: 24. 12. 2020 https://ilkokul.com/mod/page/view.php?id=767

25.URL-18
Vitaminler.
Erişim Tarihi: 27. 12. 2020 http://www.biyolojidefteri.com/index.php/vitaminler

26.URL-19
Mineraller.
Erişim Tarihi: 27. 12. 2020 https://www.dersnotlari.com/2017/07/minerallerin-canlilar-icin-onemi.html

27.URL-20
Su.
Erişim Tarihi: 27. 12. 2020 http://www.biyolojisitesi.net/uniteler/yasam-bilimi/su.html

28.URL-21
Geri Dönüşüm.
Erişim Tarihi: 30. 12. 2020 https://www.enerjiportali.com/geri-donusum-nedir-nasil-yapilir/

29.URL-22
Doğa Görseli.
Erişim Tarihi: 31. 12. 2020 https://tr.phoneky.com/wallpapers/?id=w37w748170

30.URL-23
Bütün Canlıların Ortak Yuvası Dünya.
Erişim Tarihi: 15. 12. 2020 http://dogaekosistem.blogspot.com/2016/05/butun-canllarn-ortak-yuvas-dunya.html

BÖLÜM 7

İlkokul Programlarında Yer Alan "Fiziksel Olaylar" Konu Alanı ve Özellikleri

Aslı EŞME

Doç. Dr. Kocaeli Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü

BÖLÜMDE NELER VAR?

Fen bilimlerinde Fiziksel Büyüklükler, Ölçme ve Birim Sistemleri

- Uzunluk, Kütle ve Zaman Standartları
- Ölçme
- Birim Sistemleri
  - *SI sisteminde bilimsel yazılış*
- Skaler ve Vektörel Büyüklükler
  - *Vektör Bileşenleri*

Hareket ve Kuvvet

- Hareket
  - *Hareket Çeşitleri*
  - *Konum*
  - *Yerdeğiştirme*
  - *Ortalama Hız ve Ortalama Sürat*
- Kuvvet
  - *Bir Kuvvetin Şiddetinin Ölçülmesi*
  - *Bileşke Kuvvetin Bulunması*
- Kuvvetin Etkileri
- Newton' un Hareket Kanunları
  - *Newton'un birinci yasası - Eylemsizlik ilkesi*
  - *Newton'un ikinci yasası (Dinamiğin Temel Kanunu)*
  - *Newton'ın Üçüncü Hareket Yasası: Etki-Tepki Prensibi*

ÖĞRENME ÇIKTILARI

- Kütle ve ağırlığı tanımlayarak hangi aletler ile ölçüldüğünü öğrenir.
- Konum, yerdeğiştirme ve ortalama hız, ortalama sürat kavramlarını tanımlayabilir aralarındaki farkları açıklayabilir.
- Kuvveti ve bileşke kuvveti tanımlayarak yönünü doğrultusunu ve büyüklüğünü analiz edebilir ve hesaplayabilir.
- Kuvvetin cisimler üzerinde etkilerini öğrenir.
- Mıknatıslar konusunda bilgi sahibi olur.
- Elektriklenme olayını anlar, çeşitlerini öğrenir ve günlük hayattaki karşılaştığı elektriklenme olaylarının mantığını anlar.
- Basit bir elektrik devresinin elemanlarını sembolleriyle göstermeyi ve devre kurmayı öğrenir.
- Seri ve paralel bağlı devrelerdeki direnç, akım, gerilim olaylarını inceleyerek aralarındaki farkları yorumlar.
- Işığın doğrusal olarak yayıldığını anlar ve maddeyle etkileşmesi durumunda neler olabileceğiniz açıklar.
- Saydam, yarı saydam ve opak maddeleri tanıyarak yansıma olayının nasıl oluştuğunu görür.
- Işığın kırılması ile ilgili bilgi sahibi olur.
- Sesin maddesel ortamlarda yayılabildiğini ve hangi özelliklere sahip olduğunu bilir.

- Sürtünme Kuvveti
- Mıknatısların Uyguladığı Kuvvet

Elektrik
- Elektrik Yükü
- Elektriklenme
  - *Sürtünme ile Elektriklenme*
  - *Dokunma ile Elektriklenme*
  - *Etki ile Elektriklenme*
- Elektriksel Kuvvet (Coulomb Kanunu)
- Gerilim (Potansiyel Fark)
- Akım
- Direnç
- Basit Elektrik Devresi
- OHM Kanunu
- Elektrik Devreleri
  - *Seri Bağlı Elektrik Devreleri*
  - *Paralel Bağlı Elektrik Devreleri*
- Elektriğin Zararlı Etkileri

Işık
- Işığın Yapısı
- Işık Kaynakları
- Işık Yayılması
  - *Tam gölge ve Yarı gölge*
- Işık Şiddeti
  - *Işık Akısı*
  - *Aydınlanma şiddeti*
- Işığın Yansıması
- Işığın Kırılması
- Aydınlatma Teknolojileri
- Işık Kirliliği

Ses
- Ses Dalgalarının Özellikleri
- Ses Teknolojileri
- Ses (Gürültü) Kirliliği

ANAHTAR KELİMELER

- Ölçme, temel-türetilmiş büyüklükler, skaler - vektörel büyüklükler
- Konum, yerdeğiştirme, ortalama hız, ortalama sürat, kuvvet, ağırlık, sürtünme kuvveti, etki-tepki kuvvetleri, mıknatıs,
- Elektrik yükü, iletken-yalıtkan maddeler, elektrostatik, Coulomb Kanunu, devre elemanları,
- Saydam, yarı saydam ve saydam olmayan (opak) maddeler, tam gölge, yarı gölge, aydınlanma, yansıma kanunları,
- Sesin yayılması, dalgaboyu, frekans, genlik.

HEDEF SORULAR

1. Enerji neden temel büyüklük değildir?
2. Kütle ve ağırlık arasındaki farklar nelerdir?
3. Kütle çekim kuvveti ile Coulomb kuvveti arasındaki fark nedir?
4. Şimşek, yıldırım ve gök gürültüsü doğa olayları nasıl oluşur?
5. Topraklama olayını nedir? Nerelerde kullanılır?
6. Devre elemanları nelerdir? Kaç çeşit devre vardır?
7. Ampermetre ve voltmetre nedir? Karşılaştırınız.
8. Güneş ve ay tutulmasını tanımlayarak, bu kavramları temsil eden nasıl modeller oluşturursunuz?
9. Saydam olmayan maddelerdeki görüntü oluşumunda etkili olan ışık olayları nelerdir?

GİRİŞ

Ülkemizdeki eğitim sisteminde öğrencilerin bilgiyi anlamaları ve yeniden yapılandırmalarını sağlayan üst düzey zihinsel becerilerin kazandırıldığı derslerden biri olan fen bilimleri; çevremizde gerçekleşen doğal olayları planlı bir şekilde araştırma, henüz belirlenmemiş olayları tahmin etme çabası olarak tanımlanabilir[15]. Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın 01.02.2013 tarih ve 7 sayılı kararı ile İlköğretim Kurumlarındaki araştırma-sorgulamaya dayalı öğrenme yaklaşımını temel alan Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programı, 2014-2015 öğretim yılından itibaren 3. başlanılarak okutulmakta ve kademeli olarak uygulanmaktadır[17]. Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programı' nda öğrenme alanları bilgi, beceri, duyuş ve fen-teknoloji-toplum-çevre olmak üzere dört gruba ayrılarak öğrencilerin fen okuryazarlığını geliştirmek amaçlanmaktadır. Ayrıca Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programı' nın amaçlarından biri de öğrencilere kimya, biyoloji, astronomi, yer ve çevre bilimleri ile fen ve mühendislik uygulamaları hakkında temel bilgiler kazandırmaktır.

Günümüzde bilimsel ve yaratıcı düşünme, bilgiyi ön bilgileri ile karşılaştırıp analiz ve sentez gibi becerileri kullanma, problem çözme yeteneği gibi üst düzey becerilerin öğrencilere kazandırılması için öncelikli olarak öğretmenlerin bu yeterliliklere sahip olma gereksinimini ortaya çıkarmaktadır. Bu bağlamda ülkemizde öğretmen yetiştirme rolü üstlenen eğitim fakültelerinin lisans dersleri; alan eğitim dersleri, meslek bilgisi dersleri ve genel kültür dersleri olmak üzere üç ana başlık altında toplanarak Yükseköğretim Kurulu tarafından 2018-2019 eğitim-öğretim yılından itibaren değiştirmiştir. 2018-2019 eğitim öğretim yılında güncellenen sınıf öğretmenliği lisans programında yer alan, sınıf öğretmeni adaylarının fen okuryazarlığı becerilerinin gelişiminde büyük öneme sahip olan İlkokulda Temel Fen Bilimleri dersi 2. Yarıyılda 3 kredilik zorunlu ders olarak okutulmaktadır.

Kitabın bu bölümünde eğitim fakültesi sınıf öğretmenliği öğrencileri için ilkokul fen bilimleri dersi öğretim programında yer alan konu alanı olan "Fiziksel Olaylar" ile ilgili genel bilgiler, günlük hayattaki karşılıkları ve kullanım alanlarına ilişkin bilgiler verilmektedir.

FEN BİLİMLERİNDE FİZİKSEL BÜYÜKLÜKLER, ÖLÇME VE BİRİM SİSTEMLERİ

Uzunluk, Kütle ve Zaman Standartları

Günlük hayatta, "bugün hava kış mevsimine göre sıcak", "motosikletler otomobillere göre daha hızlı giderler", "ben bu kutuyu senden daha kolay kaldırırım"…

Kaynaklar

1. Ansari, B. K. (2013). Işık Kirliliği (Karanlık Kirliliği) ve Çevreye Olan Etkileri. *J.Agric. Fac. Ç.Ü., 28 (1)*, 11 - 22.
2. Ateş, F. M., Teber, A. ve Güngör O. (2019). Study on First Aid and Essential Precautions Against Electrical Accidents. *Bayburt Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi (BUFBD)*, 2-2, 337-347.
3. Aybar, E., Taçyıldız, S., Özkan, H. A. ve Fidan, M. (2018), Devre Analiz. Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını.
4. Ayvacı H. Ş., Çekbaş, Y., Değirmenci, S., Erdemir, M., Kara, M. ve Toprak, Ş. (2011). *Genel ve teknolojinin bilimsel ilkeleri* (5. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
5. Birişçi, T. (2013). Ekolojik Bir Sorun Olarak Işık Kirliliği. EÜZF Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Peyzaj Ekolojisi, Ders Notları (Yayınlanmamış), Bornova.
6. Demircioğlu, N. ve Yılmaz, H. (2005). Işık Kirliliği, Ortaya Çıkardığı Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Atatürk Üniv. Ziraat Fak. Derg., 36 (1)*, 117-123.
7. Dürüşken, Ç. (1994). *Antikçağ'da Psykhe Kavramına Genel Bir Bakış I* (Ayrı Basım). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Basımevi.
8. Floyd, T. L., Buchla, D. M. (2021). *Elektrik devrelerinin temelleri*. Metin Öztürk, Haluk Gözde, İbrahim Baran Uslu (Çevirmenler.). Ankara: Palme yayınevi-Akademik Kitaplar.
9. Gayral, B. (2017). LEDs for lighting: Basic physics and prospects for energy savings. *Comptes Rendus Phys., 18 (7-8)*, 453-461.
10. Hepdoğru, F. D. (2018-2019). *Ortaöğretim Fizik 9 ders kitabı*. Ankara: Tutku Yayıncılık.
11. https://services.tubitak.gov.tr/edergi/sayi.htm?dergiKodu=4&sayiId=578&yil=2008&ay=1. Erişim Tarihi: 29.12.2020.
12. https://services.tubitak.gov.tr/edergi/yazi.pdf?dergiKodu=4&cilt=42&sayiid=644&yil=2009&ay=10&mod=-tum. Erişim Tarihi: 29.12.2020.
13. Kaderoğlu, A., Kaya, N., Karaaslan, V. E. ve Koç, Y. S. (2019). *Ortaöğretim Fizik 10 ders kitabı*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
14. Kamer A. C. F., (2011). 18.Ve 19. Yüzyıllarda Optik Kuramlar. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Namık Kemal Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Tekirdağ.
15. Kaptan, F. ve Korkmaz, H. (2001). Fen Eğitiminde Probleme Dayalı Öğrenme Yaklaşımı. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *20*, 185-192.
16. Karaoğlu, B. (2015). Üniversiteler için (3. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
17. MEB. (2013). *Fen Bilimleri Dersi () Öğretim Programı (İlkokullar ve ortaokullar 3., 4., 5., 6., 7. ve 8.* . Ankara: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
18. Özbey, Ş. (2016). *Elektrik Devre Analizi-1*. Ankara: Seçkin yayıncılık San. Ve Tic. A.Ş.
19. Özdemir, M. (2018). Ultrasonogra- Eğitimi İçin Balistik Jelatin Esaslı Fantom Geliştirilmesi ve Özelliklerinin Araştırılması. Yayınlanmış Yükseklisans Tezi, Tobb Ekonomi Ve Teknoloji Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

20. Payzanoğlu, G. (1998). Cam Katkılı Tikel Aydınlatma Elemanları. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, İstanbul.
21. Polat, S., ve Buluş-Kırıkkaya, E. (2007). İlk ve ortaöğretim okullarındaki ses düzeyleri. *İzalasyon Dergisi, 66*, 78-82.
22. Rheindt, F. E. (2003). The İmpact Of Roads On Birds: Does Song Frequency Play a Role in Determining Susceptibility to Noise Pollution?. *Journal für Ornithologie, 144.3*, 295- 306.
23. Salmon, M., Tolbert, M.G., Painter, D.P. ve ark. (1995). Behavior of logger-. headseaturtles on an urban beach. II. Hatchlingorientation. *J. Herpetol., 29*, 568-576.
24. Serway, R. A. and Beichner, R. J. (2007). *Fen ve Mühendislik için Fizik 1*. (5. Baskıdan Türkçe Çeviri). Prof. Dr. Kemal Çolakoğlu (Çeviri Ed.). Ankara: Palme Yayıncılık.
25. Serway, R. A. and Beichner, R. J. (2011). *Fen ve Mühendislik için Fizik 2*. Prof. Dr. Kemal Çolakoğlu (Çeviri Ed.). Ankara: Palme Yayıncılık.
26. Sorensen, M., (2014). Combined Effects of Road T Noise and Ambient Air Pollution in Relation to Risk for Stroke?. *Environmental Research, 133*, 49-55.
27. Speaks, C. E. (1994). Introduction to sounds (3rd Edition). San Diego, London: Singular TÜBİTAK Popüler Bilim Kitapları.
28. Stansfeld, S. A. and Clark, C. (2011). Mental Health Effects of Noise. 683-684.
29. Tekşam, Ö., Bayrakcı, B. (2007). Çevresel Aciller. *Turkiye Klinikleri Journal of Surgical Medical Sciences*. 3, 112-125.
30. Yükselen, M. (2018). Ankara İlindeki Konutlarda Aydınlatma Teknolojisi. Tercihleri, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Çevre Mühendisliği Anabilim Dalı, Ankara.

BÖLÜM 8

İlkokul Programlarında Yer Alan "Madde ve Doğası" Konu Alanı ve Özellikleri

Cüneyt ÇAPRAZ

Dr. Öğr. Üyesi, Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü

BÖLÜMDE NELER VAR?

- Kimya Nedir?
- Atom ve Yapısı
- Periyodik Sistem
- Kimyasal Bağlar
- Kimyasal Tepkimeler
- Madde Nedir?
- Maddenin Sınıflandırılması
- Maddeyi Niteleyen Özellikler
- Maddenin Halleri

ÖĞRENME ÇIKTILARI

- Atom ve yapısını bilir.
- Periyodik sistemi bilir.
- Kimyasal bağlar ve kimyasal tepkimeleri sınıflandırır.
- Maddeyi bilir.
- Maddeyi özelliklerine göre sınıflandırır.
- Maddeyi niteleyen özellikleri bilir ve söyler.
- Maddenin hallerini bilir.

ANAHTAR KELİMELER

- Atom
- Madde
- Element
- Bileşik
- Periyodik sistem
- Karışım
- Kimyasal Bağlar
- Kimyasal Türler
- Katı
- Sıvı
- Gaz

HEDEF SORULAR

1. Kimya ve Atom nedir?
2. Atom modelleri nelerdir?
3. Periyodik sistemde elementler nasıl sınıflandırılır?
4. Kimyasal bağlar nelerdir?
5. Kimyasal tepkimeler kaça ayrılır?
6. Madde nedir?
7. Madde hangi başlıklar altında sınıflandırılır?
8. Yaygın olarak kullanılan bileşikler ve yaygın adları nedir?
9. Karışımlar kaça ayrılır?
10. Maddeyi niteleyen özellikler nelerdir?

GİRİŞ

Fen, yaşamımızın ayrılmaz bir parçasıdır. Çünkü insan hep yaşadığı çevreyi anlayıp yorumlama bilgi ve becerilerini edinme uğraşı içerinde olmuştur. Bu edindiği bilgiler doğrultusunda çevresindeki maddeleri kendi yaranına dönüştürmüş ve kullanmıştır. Fen bilgisi eğitimi ile, havanın, suyun, toprağın, elektriğin, güneşin, ağacın, bitkinin, hayvanların, kalemin, kitabın birer madde olduğu ve özellikleri öğretilmektedir. Bu sayede çocuğa Dünya'yı, çevresini tanımasına ve sevmesine katkıda bulunulur. Çevreleri ile iletişim kurmaları ve günlük hayatta karşılaştıkları problemleri çözmeleri daha kolay olur ve kendi öğrenmelerini düzenleyebilirler.

Günümüzde bilimsel bilgi çok hızlı bir değişim göstermektedir. Çağın gereği olarak değişen bilimsel bilginin edinilmesi bir zaruret haline gelmiştir. Ancak bunun için bilgiyi alıp kullanan değil, bilgi üreten bireyler yetiştirmek gerekmektedir. Fen eğitimi ile çocuklara bilgiyi alıp kullanmaktan ziyade bilgiyi oluşturmaları için sormaları gerek ''nasıl olur'' sorusu ve ''neden'' sorusunun cevabını bulmalarına yarayan araştırma, sorgulama, inceleme ve sonucu varma fırsatları sunulmaktadır.

Bu bölümde, ilkokul 3. ve 4. sınıf Fen Bilimleri dersi içerisinde yer alan Madde ve Doğası ünitesindeki konulara yer verilmiştir.

MADDE VE DOĞASI

Kimya Nedir?

Kimya, maddenin yapısını, özelliklerini, tepkimelerini, bileşimlerini ve dönüşümlerini inceleyen bir bilim dalı olarak tanımlanır. Çevremizde gördüğümüz ve sık kullandığımız hemen her şey kimyasal bir maddedir. Örneğin, evlerde kullandığımız temizlik malzemeleri, ilaçlar, böcek öldürücüler vb. birçok madde kimyasal yollarla elde edilebilir. Yine çevremizde gördüğümüz birçok şey kimyasal tepkimeler yoluyla gerçekleşir. Örneğin, yemeğin pişmesi, odunun yanması, besinlerin çürümesi, benzinin yanması vb. kimyasal tepkimler sonucu oluşur. Kimya ile ilgili ilk çalışmalar, camın sırlanması, çömlek yapımı, madenlerin eritilip metal haline getirilmesi, bitkilerden boya eldesi ve kumaş boyama, peynir ve sabun yapımıdır. Bu nedenle, kimya hayatımızın bir parçasıdır ve insanın uğraştığı birçok alanla doğrudan ilgilidir. Bundan dolayı kimya merkez bilim olarak adlandırılır. [2,3,4]

Kaynaklar

1. Apaydın, S., ve Şimşek, A. (2014). Genel kimya. Eğitim Yayınevi.
2. Chang, R. (2011). Genel Kimya: Temel Kavramlar (Çev. Ed.: Uyar, T., Aksoy, S. ve İnam, R., dürdüncü baskıdan çeviri). Ankara Palme Yayıncılık.
3. Mortimer, C. E. (2004). Modern Üniversite Kimyası (Çeviri: Altınata, T. vd.). *İstanbul: Çağlayan Yayıncılık.*
4. Petrucci, R. H., Herring, F. G., Bissonnette, C., ve Madura, J. D. (2012). Genel Kimya İlkeler ve Modern Uygulamalar. (Çeviri Ed. Uyar, T., Aksoy, S. ve İnam R.). Palme Yayıncılık: Ankara.
5. Sert Çıbık, A. (2018). Kimya laboratuvarı: Madde ve ortak ayırt edici özellikleri. H. Gamze Hastürk (Ed.) Teorik bilgiler ışığında fen bilimleri laboratuvar uygulamaları (pp. 217-287), Ankara: PegemA.

FEN ÖĞRETİMİNDE "FİZİKSEL OLAYLAR" ÖĞRENME ALANI ETKİNLİKLERİ I VE II

Editör

Prof. Dr. Hatice GÜNGÖR SEYHAN

Yazar

Doç. Dr. Murat OKUR

vizetek

FEN ÖĞRETİMİNDE "FİZİKSEL OLAYLAR" ÖĞRENME ALANI ETKİNLİKLERİ I VE II

Editör

Hatice Güngör SEYHAN

Yazarlar

Murat OKUR

Copyright © Vizetek

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi'ne aittir. Vizetek Yayıncılık'ın izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Sayın okuyucularımız, bandrolsüz yayınları satın almamanızı diliyoruz.

Kitapta yer alan bölümlerin içeriğinin tüm sorumluluğu bölüm yazarlarına aittir.

Yayın Koordinatörü: Ferit RESULOĞULLARI

Yayına Hazırlayan: Sadık HANGÜL

ISBN:
978-625-94310-6-2

Materyal Türü: Elektronik Kitap (Çevrim içi / Web tabanlı)

Yayım Tarihi: Aralık, 2023

Elektronik Yayın Formatı: PDF

Elektronik Yayın Tipi: Adobe Ebook Reader

İnternet Adresi: www.vizetek.com.tr

Yayınevi Sertifika No: 41575

vizetek

Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA

Tel.: (0312) 482 00 11

Web: www.vizetek.com.tr

E-mail: vizetekyayincilik@gmail.com

FEN ÖĞRETİMİNDE "FİZİKSEL OLAYLAR" ÖĞRENME ALANI ETKİNLİKLERİ I VE II

Editör

Prof. Dr. Hatice GÜNGÖR SEYHAN

Yazar

Doç. Dr. Murat OKUR

vizetek

Editör ve Yazar Bilgileri

Editör Prof. Dr. Hatice GÜNGÖR SEYHAN,
Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Fakültesi
ORCID ID: 0000-0001-5116-7845

Yazar Doç. Dr. Murat OKUR, *Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0003-2502-2276

ÖNSÖZ

Hızla gelişen ve sürekli değişen teknolojinin diğer pek çok alanı etkilediği gibi eğitim ve öğretimi de etkilediği bilinmektedir. Top-lumun muasır medeniyet seviyesine yükselmesi ve bilgiyi sürekli kullanabilen bir toplum haline gelebilmesi toplum bireylerinin eğitimiyle de ilişkili olduğu bilinmektedir. Hızla değiş-en bu gelişmeleri takip edebilmek amacıyla eğitimin kalitesi de artmak zorundadır. Bilim ve teknolojide yaşanan bu hızlı değişim, bireyin ve dolayısıyla toplumun değişen ihtiyaçları, öğrenme-öğretme ortamlarında güncel yaklaşımlardaki yenilikler ve sürekli gelişmeler bireylerden beklenen rolleri de doğrudan etkilemekte-dir. Bütün bireylerin fen okuryazarı olarak yetişmesini amaçlayan Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programı, problem çözebilen, eleştirel düşünen, girişimci, kararlı, iletişim becerilerine sahip, empati ya-pabilen, topluma ve kültüre katkı sağlayan vb. niteliklerdeki bir bireyden bahsetmektedir. Fen Bilimleri Dersi Öğretim Progra-mı'nın temel amaçları arasında; *astronomi, biyoloji, fizik, kimya, yer ve çevre bilimleri ile fen ve mühendislik uygulamaları hakkın-da temel bilgiler kazandırma ve günlük yaşam sorunlarına ilişkin sorumluluk alınmasını ve bu sorunları çözmede fen bilimlerine ilişkin bilgi, bilimsel süreç becerileri ve diğer yaşam becerilerinin kullanılmasını sağlama* yer almaktadır.

Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programının belirlediği bu temel amaçlardan hareketle, öğrencilere, günlük hayatlarında karşılaştık-ları, kullandıkları ve gözlemledikleri birçok durumu fen bilimleri disiplinleri ile ilgili olduğunu sadece anlatmanın yetmediği, onlara bu ilişkinin somut olarak da gösterilmesinin önemli olduğu düşü-nülerek "Fen Öğretiminde Kimya Laboratuvarı I ve II" olarak ba-sılan kitabın devamı niteliğindeki bu kitapta da Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programında yer alan öğrenme alanlarından birisi olan "Fiziksel Olaylar" öğrenme alanına ait etkinliklere yer verilmiştir. Bu kitapta tasarlanan etkinlikler, ortaokul fen bilimleri dersi öğre-tim programında "Fiziksel Olaylar" öğrenme alanında 5.- 8. sınıf seviyeleri arasındaki yer alan bilişsel kazanımların sıra-lamasına göre düzenlenmiştir. Her bir etkinlik içeriğinde; etkinlik-lerin hangi bilişsel kazanım(lar)a ait olduğu, gerekli araç-gereçlerle nasıl gerçekleştirileceği, etkinliklere ait görseller ve etkinliklere ait verilere yönelik sonuçların değerlendirilmesinde öğrencilerden nelere cevaplar vermelerinin istendiği değerlendirme soruları da bulunmaktadır.

Bu kitaptan Eğitim Fakültelerinin Fen Bilgisi Öğretmenliğinde okuyan öğretmen adayları ve Fen Bilgisi öğretmenleri faydalana-bilir. Kitap içeriğinde tespit edilen yanlış kavrama ve/ya eksiklik-lerin tarafımıza bildirilmesinin bizleri mutlu edeceğinden şüpheniz olmasın.

Kitabın hazırlanmasında emeğini esirgemeyen yazarımıza teşekkür ederim.

Editör

Prof. Dr. Hatice GÜNGÖR SEYHAN

18/12/2023

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ v

BÖLÜM I:

Laboratuar İle İlgili Genel Bilgiler 1

1. FEN ÖĞRETİMİNDE LABORATUVAR ETKİNLİKLERİNİN ÖNEMİ 1
2. LABORATUVARDA GÜVENLİK ÖNLEMLERİ 2
   - 2.1. Genel Önlemler 3
     - 2.1.1. Laboratuvarda genel güvenlik önlemleri 3
   - 2.2. Laboratuvarda Okulların Denetimi 4
   - 2.3. Laboratuvarda Öğretmen Denetimi 4
   - 2.4. Laboratuvarda Öğrenci Kuralları 5
3. "FİZİKSEL OLAYLAR" ÖĞRENME ALANINA YÖNELİK ETKİNLİKLERİN GERÇEKLEŞTİRİLDİĞİ LABORATUVARLARDA SIKLIKLA KULLANILAN ARAÇ-GEREÇLER 6
4. İLK YARDIM 12
   - 4.1. Laboratuvardaki Kazaların Nedenleri 12
   - 4.2. İlk Yardım Kiti 13

BÖLÜM II:

"Fiziksel Olaylar" Öğrenme Alanı Etkinlikleri 15

- Atık Malzemelerle Basit Bir Dinamometre Yapımı 15
- Sürtünme Kuvveti 18
- Işığın Doğrusal Yayılması 22
- Işığın Yansıması 24
- Işığın Madde ile Karşılaşması 26
- Gece Lambası Tasarımı 31
- Ampul Parlaklığı 33
- Bileşke Kuvvet 35
- Sabit Süratli Hareket 37
- Sesin Yayılması 39
- Sesin Farklı Ortamlarda Yayılması 42
- Sesin Sürati 44
- Ses Yalıtımı 47
- İletkenlik mi Yalıtkanlık mı? 49
- Ampul Parlaklığını Etkileyen Faktörler 52
- Kinetik/Potansiyel Enerji 54
- Enerji Dönüşümü 58

Hava Direncini Azaltacak Araç Tasarlama 60
Işığın Soğurulması 62
Beyaz Işık 64
Güneşten Elektrik Enerjisi Elde Etme 67
Aynalarda Görüntü 69
İnce ve Kalın Kenarlı Merceklerde Görüntü 72
Görüntüleme Aracı Tasarlama 75
Seri ve Paralel Devre 78
Katı Basıncı 81
Sıvı Basıncı Nelere Bağlıdır? 84
Sıvı Basıncına Etki Eden Faktörler 87
Açık Hava Basıncı 89
Basit Makineler 93
Elektriklenme Çeşitleri 96
Elektrik Enerjisinden Isı Enerjisi Elde Etme 100

KAYNAKÇA 103

BÖLÜM I

Laboratuar İle İlgili Genel Bilgiler

1. FEN ÖĞRETİMİNDE LABORATUVAR ETKİNLİKLERİNİN ÖNEMİ

Laboratuvar eğitiminin fen bilimi öğretiminin ve öğreniminin bazı amaçlarını gerçekleştirmek için etkili ve verimli bir öğretme ortamı olduğu bilinmektedir (Güngör Seyhan, 2022). Fen bilimleri dersi öğretim programının temel amacı, bireylerin eleştirel düşünme, araştırma ve sorgulama becerisi, günlük hayatla fen konuları arasında ilişki kurma ve problem çözme becerisi gibi 21. yy becerilerinin yüksek olmasının iyi bir göstergesi olan fen okuryazarlığı yüksek bireylerden oluşan bir toplum yaratmaktır (MEB, 2018). Fen öğretimi bu temel amaç doğrultusunda laboratuvar gibi öğrenme-öğretme ortamları ile desteklenmelidir. Laboratuvarlar, deney gözlem ve araştırmaların yapıldığı ölçümlerin kontrollü koşullarda gerçekleştirildiği, deney ve araştırmalara yardımcı alet ve cihazların bulunduğu yerlerdir. Laboratuvarda gözlem veya soyut algılamalar somutlaştırarak anlam kazanır (Polat, Özcan ve Özgü, 2023).

Yeterli laboratuvar etkinlikleri, öğrencilerin bilgi kazanımlarında (Tobin, 1990; Gunstone, 1991) sorgulama ve problem çözme becerilerini geliştirmelerine yardım etmede etkili olabilmektedir. Psikomotor becerilerin gelişimine de katkıda bulunabilmektedir (MEB, 2018). Ayrıca öğrenmeye karşı pozitif tutumlar geliştirme ve işbirliği ile iletişim becerileri geliştirmede fırsatlar sağladığı da literatürde sıklıkla vurgulanmaktadır (Lunettta, 1998; Bybee, 2000; Hofstein ve Lunetta, 2003). Bu bilgilerden hareketle, fen bilimi laboratuvarları gibi öğrenme-öğretme ortamlarında eğitimcilere kendi öğrenme yöntem ve tekniklerini güncellemeleri ve öğrencilere yaparak-yaşayarak öğrenme becerileri sağlamak için fırsatlar sağlanabilmektedir (Güngör Seyhan, 2022). Her ne kadar fen laboratuvarına fen eğitiminde ayrı bir rol verilse de yapılan birçok incelemelerde, araştırmanın genelde laboratuvardaki deneyimler ile öğrenci öğrenmeleri arasında çok basit bir ilişki görülmesiyle yetersiz kaldığı şeklindedir. İlgili literatürler, pek çok öğretmenin

fen laboratuvarlarını etkili kullanamadığını göstermektedir (Okur, 2014, Güngör Seyhan, 2008). Ayrıca pek çok öğretmen fen laboratuvarlarında öğrencilerinin performanslarını ve anlayışlarını değerlendirmede kullanacakları değerlendirme yöntemlerini bilmemektedirler (Yung, 2001).

Laboratuvar etkinlikleri Fen Bilimleri dersi öğretim programının temel fen eğitimi amaçlarını desteklemektedir. Bu amaçlar öğrencinin; (a) bilimsel kavramları anlaması, (b) motivasyon ve ilgisinin artması, (c) bilimsel pratik yeteneklerin ve problem çözme becerilerinin gelişmesi, (d) zihnin bilimsel yapısının geliştirilmesi ve € bilimin doğasının anlaşılmasıdır. Laboratuvar aktiviteleri için belirlenen amaçlar genellikle bu sayılanlarla paralellik gösterir (Güngör Seyhan, 2022). Öğrenmeyi ve öğretmeyi yönlendirebilmek için, öğrencilerin ve öğretmenlerin sınıfta yapılanların genel ve özel amaçlarını bilmeleri önemlidir. Chang ve Lederman (1994) ve Wilkenson ve Ward (1997) öğrencilerin fen laboratuvarında çalışırken yaptıkları çalışmanın genel ve özel konusunda açık fikirlere sahip olmadıklarını ortaya çıkarmışlardır. Diğer çalışmalar, genellikle öğrencilerin laboratuvar uygulamalarının amaçlarının talimatları takip etmek ve sorulara doğru cevaplar vermek olarak algılandığını göstermektedir. Eğitimin amacına ulaşabilmesi için öğrencilerin bu amaçları anlaması gerektiğinden, Wilkenson ve Ward (1997) laboratuvar çalışmalarında öğretmenlerin öğrencilere amaçları anlayabilmeleri için yardım etmeleri gerektiğini belirtmektedirler.

Laboratuvardaki genel işleyişin ve çalışmaların sorunsuz bir şekilde devam edebilmesi için laboratuvar güvenlik kurallarının da bilinmesi gerekmektedir.

2. LABORATUVARDA GÜVENLİK ÖNLEMLERİ

Son yıllarda özellikle ortaokullarda fen öğrenimi ve öğretiminin açık uçlu araştırma ve deneysel yaklaşımlara çok daha fazla önem vermesi yönünde hızlı bir değişim geçirmektedir. Bu nedenle fen bilgisi öğretmenlerinin, laboratuvar teknisyenlerinin ve öğrencilerin laboratuvarda çalışırken veya bir saha çalışması sırasında güvenlik önlemlerine dikkat etmeleri daha da önemlidir. Okullar da laboratuvarda güvenli bir öğrenme ve çalışma ortamı sağlamak için gerekli tüm güvenlik önlemlerini almakla sorumludurlar.

Ortaöğretim okullarında benimsenen güvenlik önlemlerinin düzgün bir şekilde uygulanmasını ve fen laboratuvarında meydana gelen acil durumların etkili ve verimli bir şekilde ele alınmasına sağlamak için her okulda laboratuvar güvenliği standardını izlemek, bir acil durum planı hazırlamak ve uygulamak ve okulda düzenli olarak denetim ve tahliye tatbikatları yapmak için etkili bir güvenlik yönetim sistemi bulunmalıdır.

KAYNAKÇA

Bybee, R. (2000). Teaching science as inquiry, In Minstrel, J. and. Van Zee, E.H, (Eds.), *Inquiring into inquiry learning and teaching in science* (pp. 20–46), Wasington, DC: American Association for the Advancement of Science (AAAS).

Chang, H. P., ve Lederman, N. G. (1994). The of levels of cooperation within physical science laboratory groups on physical science achievement, *Journal of Research in Science Teaching, 31*(2), 167–181.

Güngör Seyhan, H. (2008). *Kimya eğitiminde sorgulamaya dayalı öğrenci deneylerinin geliştirilmesi ve sonuçlarının tartışılması*. Yayınlanmış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Güngör Seyhan, H. (2022). Fen öğretiminde kimya laboratuvar Uygulamaları I ve II. (M. Okur, Ed., *Fen Öğretiminde Kimya Laboratuvar Uygulamaları I ve II* kitabı içinde), Vizetek Yayıncılık, Ankara.

Hofstein, A. ve Lunetta, V. N. (2003). The laboratory in science education: Foundation for the 21st century, *Science Education, 88*, 28-54.

MEB (2018). *Fen bilimleri dersi öğretim programı (İlkokul ve ortaokul 3, 4, 5, 6, 7 ve 8.* . Ankara.

Okur, M. (2014). *Mobil teknolojilerin laboratuvar ortamlarında kullanılmasına yönelik rehber materyallerin geliştirilmesi ve etkililiğinin değerlendirilmesi: genel fizik laboratuvarı-II örneği*. Yayınlanmış Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.

Polat, G., Özcan, M., ve Özgü, M. (2023). *Fen bilimleri laboratuvarı öğretmen rehber kitabı*, T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, Ortaöğretim Genel Müdürlüğü, Ankara

Tobin, K. (1990). Research on science laboratory activities: In pursuit of better questions and answers to improve learning, *School Science and Mathematics, 90*(5), 403-418.

URL-1, https://www.youtube.com/@DPEducationScience/featured

URL-2, https://www.youtube.com/watch?v=-6GwQjlyF75I

URL-3, https://philoid.com/ncert/chapter/hesc113

URL-4, https://www.youtube.com/watch?v=rfmcCaieTcI

Wilkenson, J. W., ve Ward, M. (1997). The purpose and percei-ved of laboratory work in secondary schools, *Australian Science Teachers Journal, 43*(2), 49–55.

Yung, B. H. W. (2001). Three views of fairness in a school-based assessment scheme of practical work in biology. *International Journal of Science Education, 23*, 98

FİLOZOFLARIN ERDEMLERİYLE DEĞERLER EĞİTİMİ

Doç. Dr. Çiğdem KAN

...Geleceğin Fikirleri...

FİLOZOFLARIN ERDEMLERİYLE DEĞERLER EĞİTİMİ

Yazar
Çiğdem KAN

ISBN: 978-625-94130-5-1

Copyright © Vizetek
Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi'ne aittir. Vizetek Yayıncılık'ın izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.
Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.
Sayın okuyucularımız, bandrolsüz yayınları satın almamanızı diliyoruz.
Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

Yayın Koordinatörü: Ferit RESULOĞULLARI
Kapak Tasarımı & Mizanpaj: Sadık HANGÜL
1. Baskı: Ankara|Kasım, 2023

vizetek

Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA
Tel.: (0312) 482 00 11
Web: www.vizetek.com.tr
E-mail: vizetekyayincilik@gmail.com
Yayıncı Sertifika No: 41575

Baskı: Vadi Grafik Tasarım ve Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420. Cad. No: 58/1 Yenimahalle/ANKARA,
Tel: 0 312 395 85 71
Matbaa Sertifika No: 47479

FİLOZOFLARIN ERDEMLERİYLE DEĞERLER EĞİTİMİ

Doç. Dr. Çiğdem KAN

vizetek

Çiğdem KAN

1971 yılında Elazığ iline bağlı Keban ilçesinde doğdu. 1993 yılında İstanbul Üniversitesi'nden mezun olduktan sonra, 1999 yılında Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı'nda göreve başlamıştır. Yükseköğretim Kurumu tarafından, Yüksek Lisans ve Doktora eğitimini tamamlamak üzere 2000 yılında Gazi Üniversitesi'nde görevlendirilmiştir. 2002 yılında, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı'nda "Problem Çözme Yönteminin İlköğretim İkinci Kademe Sosyal bilgiler Dersinde Öğrenci Başarısına Etkisi" adlı teziyle yüksek lisansını tamamlamıştır. 2009 yılında ise, "Sosyal Bilgiler öğretmen Adaylarının Küresel Sorunlarla İlgili Tutumları ve Ders Programlarına Yönelik Önerileri" adlı doktora teziyle aynı üniversitede doktora eğitimini tamamlamıştır. Halen, Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler bölümünde Doçent Doktor olarak görevini sürdürmektedir. Araştırmacının çok sayıda ulusal ve uluslararası düzeyde yayını bulunmaktadır.

İletişim:Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Bölümü Sosyal bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı, *ckan@firat.edu.tr* , ORCID: *0000-0001-8513-7740*

ÖN SÖZ

Küresel gelişme ve değişmelerle birlikte daha maddiyatçı ve egoları ön planda olan insan profilinin topluma ve dünyaya zarar vereceği bir gerçektir. İnsanların, sadece kendilerini düşündükleri bir dünya bir gün yaşanmaz hale gelecektir. Bu gerçekten hareketle, yeniden erdemleri olan bir vatandaş ve toplum inşasında eğitime önemli görevler düşmektedir. Bilişsel ve duyuşsal yönleriyle erdemleri içselleştirmiş olan vatandaşların yetiştirilmesi bu nedenle önemlidir.

Karakter ve değerler eğitimine yönelik amaç doğrultusunda ilk ve ortaöğretim programlarında gerekli etkinlik ve uygulamalar yapılmaktadır. Bunların daha etkili olması için karakter ve değerler eğitimi konusunda lisans programları daha nitelikli olmalıdır. 2018-2019 öğretim yılından itibaren, yenilenmiş olan öğretmenlik lisans programlarında Karakter ve Değerler Eğitimi adında bir derse de yer verilmiştir. Bu kapsamda, kitabın içeriğinin Karakter ve Değerler Eğitimi dersine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Kitabın hedef kitlesi olarak öğretmen, öğretmen adayları, araştırmacılara katkı sunmayla birlikte, bir kişisel gelişim kitabı olarak her bireyin öğrenmesi gereken tarihsel birikimi özet niteliğinde sunmaktadır.

Kitap için öncelikle eğitimim süresince benden hiçbir fedakârlığı esirgemeyen aileme teşekkür ederim. Ayrıca, eğitimime katkı sunan bütün öğretmenlerime şükranlarımı sunarım. Fikir alışverişinde bulunduğum meslektaşlarıma ve birer öğretmen adayı olan öğrencilerime teşekkür ederim.

Doç. Dr. Çiğdem KAN

KİTAP HAKKINDA GENEL BİLGİ

Değerler, toplumu ayakta tutan temel yapı taşlarıdır. Değerleri olmayan bir toplum, toplum olma niteliklerini henüz kazanmamıştır. Eğitimin temel işlevlerinden birisi de, kültürel değerleri teknolojik gelişmelere uygun olarak yeniden dönüşüm sürecine katarak topluma aktarmaktır. Değerler eğitimiyle bütünleşmiş olan derslerden birisi de sosyal bilgilerdir. Sosyal bilgiler, hem içerik zenginliği hem de programda yer alan temel değerlerle olmazsa olmaz derslerden birisidir.

Kitabın birinci bölümünde genel olarak erdem, değerler, karakter eğitimi ve sosyal bilgiler konuları üzerinde durulmuştur. Toplumdan topluma değişmeyen evrensel insani değerlere erdem denir. Erdem için kişinin ahlaki olgunluğa ulaşmasıdır da denilebilir. Bazı düşünürlere göre, erdem aslında bir idealdir. Hiçbir zaman gerçek anlamda erdemli olunamaz. başlıca ortak erdemleri

.

Değerler eğitiminde, çocuğun dünyaya bakış açısını şekillendiren ilk kurum olan ailenin ve daha sonraki süreçte okulun işlevi oldukça önemlidir. Yapılan araştırmalar, değerler eğitiminde bazı sorunların yaşandığını göstermektedir. Bu sorunlar, aile kaynaklı olduğu gibi okulun alt yapı sorunları ve program kaynaklı olabilmektedir. Küreselleşme sürecinin de, değerler eğitimine olumlu ve olumsuz yansımaları olmuştur.

Karakter eğitimi ise, erdemlerin bireye bilinçli olarak öğretilmesidir. Daha nitelikli bir toplum için iyi karakter özellikleri taşıyan erdemli bireylerin yetiştirilmesi gerekir. Son dönemlerde insanlar arasında sevgi, saygı, güven duygularının azaldığı görülmektedir. Toplumların geleceğinin ise her açıdan kendini iyi yetiştirmiş, karakterli ve erdemli insanlara bağlı olduğu söylenebilir.

Kitabın ikinci bölümünde Sokrates'ten önceki ahlak görüşleri ile Sokrates, Stoa'lılar, Platon, Aristoteles, Yahya İbn Adi, İslam dünyası, Yusuf Has Hacip, El-Kindi, Zekeriyya Er Razi, Farabi, İbn-i Sina, İbn Miskeveyh, İbn Bâcce, İbn Rüşt, İbn Haldun, Gazali, Kınalızade, Mevlana'nın erdem ya da fazilet hakkındaki düşünceleri sunulmuştur.

Erdemli insan konusunda batı ve şark mütefekkirlerinin görüşlerini genel olarak incelediğimizde; Sokrates'den önceki Demokritos'a göre, yaşamın zevklerine kendini kaptıran insan mutlu olamaz ve ruh dinginliğine ulaşamaz. Sofistlere göre, erdem tüm insanların öğrenebileceği ve öğretebileceği bir şeydir. Onların bu düşünceleri Yunan toplumunun, kişilerin siyasi iktidara sahip olabilmeleri için belli bir sınıf ya da soya mensup olmaları gerektiği konusundaki inançları üzerinde sarsıcı bir etki yaratmıştır. Sokrates'e göre, iyiyi kötü olan şeyden ayıran kimse erdemlidir. Bilge insan, kendini tanır

neyi bilip neyi bilmediğini bilir, başkaları konusunda da bu ayırımı yapabilir ve bu şekilde yanlışlığa düşmez. Stoa'lılara göre bilge olanda bir budalalığa, budala olanda da bir erdemliliğe rastlanılamaz. Sadece bilge özgürdür, güzeldir, zengin ve mutludur. Platon'a göre erdem, insanın üst düzeyde taşıması gereken niteliklerdir. Ona göre, insanların sadece doğuştan iyi olması yeterli değildir, iyi insan yetiştirmek için eğitime ihtiyaç vardır. Aristoteles'e göre, erdemsizliğin nedeni bilgisizlik olamaz, insanlar bilinçli olarak erdemi ya da erdemsizliği seçerler. Yahya İbn Adi'ye göre, yetkin insan herhangi bir reziletle kirlenmemiş faziletli olan kimsedir.

İslam'da erdem ya da fazilet, kavramı insanı mutlu eden iyiliktir. İnsan-ı kâmil, ahlak olarak rol model olan kişiliği temsil eder. Yusuf Has Hacib, Kutadgu Bilig'de, erdemleri zıtlarıyla birlikte değerlendirerek hem yapılması hem de kaçınılması gerekenleri okuyucuya birlikte sunmuştur. El-Kindi'ye göre, insan erdemli davranışlar konusunda yaratıcıyı örnek almalıdır. İnsan, maddi isteklerinden kurtulur ve varlığın hakikatini bulmaya çalışırsa yaratıcıya benzer ve iyi insan olur. Razi'ye göre, akıllı insan kendi doğasından kaynaklanan çirkin davranışlardan uzaklaşabilir. Farabi'ye göre, sadece belli özelliklere sahip olan toplumun fertleri erdemli olabilir. Yani erdemli olmak için, erdemli bir toplumda yaşamak gerekir. İbn-i Sina'ya göre, erdemli bir yaşam sürebilmek için insanın bilgiyle nefsine egemen olması gerekir. İbn Miskeveyh'e göre, ahlakın en yüksek amacı Allaha yakın olmaktır. Allaha yakın olmak için, ona benzer işleri yapacak yüce bir ruha sahip olmak gerekir. İbn İbn Bâcce'ye göre erdemli bir birey, insanların çok fazla dünyevileştiği ve maddiyatın ön planda olduğu bir toplumda değerlerini korumak için yanlızlığı tercih etmelidir. Yalnız adam, bilimle uğraşmalı ve başka bir yere göç etmelidir. Bu yanlızlık, kötü eylemlerden kaçınmak amaçlı iradi bir yanlızlıktır. İbn Rüşd'e göre, devletin temel görevi vatandaşlar arasındaki erdemlerin yaygınlaşmasını sağlamaktır. Bu amaçla devlette biri ikna (eğitim), diğeri de zorlama olmak üzere iki yol takip edilebilir. İbn Haldun, insanın yaşadığı ortamın sosyo-ekonomik yapısından ahlakının etkilendiğini belirtmiştir. Bu etki, insanla ilgili bütün yapıları belirleyecek düzeyde etkilidir. Gazali'ye göre, yetkinleşmenin amacı Allah rızasını kazanmak ve ona layık bir kul olmaktır. Kınalızade'ye göre, insanın mutluluğa ulaşması için iki şeye sahip olması gerekir. Birincisi iyi bir itikada sahip olmaktır. Bunun için ilahiyat ilmini almak gerekir. İkincisi ise, iyi ahlak sahibi olmak ve güzel işler yapmaktır. Mevlana'ya göre, insan kendi değerinin farkına vardığında, Allah'ın yüceliği karşısında saygıyla eğilip onu sevecektir. Kendisini tanıyan insanın, diğerlerine karşı davranış ve tutumlarının olumlu olacağını, onların kusurlarıyla uğraşmayacağını dile getirmiştir.

Kitabın üçüncü bölümünde, gelişen ve değişen bir dünyada eğitim sistemlerinin yeniden kendisini sorgulaması ve daha verimli bir süreç için yeniden gözden

geçirilmesi konusu üzerinde durulmuştur. Ayrıca, sosyal bilgiler dersinde kazandırılması gereken erdemler açıklanmıştır.

Eğitim, daha yaşanabilir bir dünyayı inşa etme amacında olmalıdır. Toplumsal olarak benimsediğimiz ve uyguladığımız iyi değerleri, gelecek nesillere de benimsetmek temel görevlerimizden birisidir. İnsanların, daha fazla bireysel düşündükleri ve biz bilinci yerine ben bilinciyle hareket ettikleri günümüzde, toplumsal bilince sahip ve değerleri içselleştirmiş olan fertlere daha fazla ihtiyaç duyulmaktadır. Sadece akademik anlamda başarılı olma yeterli değildir. Önemli olan her anlamda kendisini geliştirmiş erdemli bireyleri topluma kazandırmaktır. Karakter ve değerler eğitiminin amaçlarından birisi de budur.

Bu eser öğretmen yetiştirme lisans programlarında yer alan Karakter ve Değerler Eğitimi dersi için bir kaynak niteliği taşımaktadır. Kitap, penceresinden herkesin rahatlıkla okuyup anlayabileceği ve yaşantısında uygulayabileceği bir erdemler derlemesi niteliğindedir. Kitabın hedef kitlesi olan öğretmen adaylarına, öğretmenlere, araştırmacılara ve herkese faydalı olmasını dileriz.

Kitabın, erdemli yaşamayı içselleştirmiş bir insanlık ve daha yaşanabilir bir dünyaya katkı sağlayacağı umuduyla…

Doç. Dr. Çiğdem KAN

Kasım 2023, Elazığ

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ v
KİTAP HAKKINDA GENEL BİLGİ vii

I. BÖLÜM

1. Giriş 1
   1.1. Erdem, Ahlak ve Vicdan Kavramları 2
   1.2. Değer kavramı ve özellikleri 6
   1.3. Değerler Eğitiminin İki Taşıyıcısı: Okul ve Aile 10
   1.4. Değerler Eğitiminde Yaşanan Sorunlar 11
   1.5. Karakter Eğitimi 15
   1.6. Sosyal Bilgiler 19
   1.7. Sosyal Bilgilerde Değerler Eğitimiyle İlgili Yapılan Araştırmalar 21

II. BÖLÜM

2. Batı Filozoflarının Erdem Hakkındaki Görüşleri ve İslam Dünyası 27
   2.1. Demokritos (M.Ö. 460-370) 27
   2.2. Sofistler 28
   2.3. Sokrates (469-399) 30
   2.4. Stoacı Apathia 35
   2.5. Platon (M.Ö. 427-347) 38
   2.6. Aristoteles (384-322) 45
   2.7. Yahya İbn Adi (896-974) 53
   2.8. İslam Dünyası 55
   2.9. İslam'da Olgun İnsan (İnsan-ı Kâmil) 58
   2.10. Kur'anı Kerime Göre Üstün İnsan Nitelikleri 63
   2.11. Yusuf Has Hacib ve Kutadgu Bilig 66
   2.12. El-Kindi (185-252) 71
   2.13. Zekeriyya Er-Razi (865-924) 75
   2.14. Farabi (870-950) 80
   2.15. İbn Sîna (980- 1037) 88
   2.16. İbn Miskeveyh (932-1030) 93
   2.17. İbn Bâcce (1077-1138) 98
   2.18. İbn Rüşd (1126 - 1198) 102
   2.19. İbn Haldun (1332 - 1406) 104
   2.20. Gazali (1058 - 1111) 108

2.21. Kınalızade (1510-1572) 111
2.22. Mevlana (1207-1273) 115

II. BÖLÜM

3. Eğitim ve Etik 121
3.1. Erdemli İnsan ve Sosyal Bilgiler 123

KAYNAKÇA 127

I. BÖLÜM

Bu bölümde erdem, ahlak ve vicdan kavramları ile değer kavramı ve özellikleri, değerler eğitiminin iki taşıyıcısı okul ve aile, değerler eğitiminde yaşanan sorunlar, karakter eğitimi, sosyal bilgiler, sosyal bilgilerde değerler eğitimiyle ilgili yapılan araştırmalara yer verilmiştir.

1. Giriş

Eğitimin temel işlevlerinden birisi olan bireyi sosyalleştirme, yüzyıllardır tüm toplumlarda eğitim kurumlarına yüklenen en önemli misyondur. Burada hedeflenen bütün toplumların, sosyal sistemlerini meydana getiren değer, beceri ve yetkinliklerle donanmış bireylerin yetiştirilmesine özen göstermesidir. Çünkü her bireyin, içinde yaşadığı toplumun kültürünü gelecek nesillere taşıyarak onları güçlendirerek sürdürmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu da sosyal değerlerin varlığının muhafaza edilmesine yardımcı olmaktadır. Dolayısıyla eğitim faaliyetlerinin planlı şekilde yürütülebilmesi tüm devletlerin öncelik verdiği bir konudur.

İfade edildiği üzere, sosyal bilgiler genel anlamda öğrencileri hem ait oldukları toplumla hem de dünya ile sağlıklı şekilde bütünleştirmeyi ve onları geleceğe hazır hale getirmeyi amaçlamaktadır. Bu hedef doğrultusunda sosyal bilgiler dersi, çok sayıda sosyal bilim alanıyla zenginleştirilmiştir. Ders, öğrencilerin zihnine salt bilgi yerleştirmek yerine, onların mevcut toplumsal davranış kalıpları ve asgari normları edinmiş olmalarına, sosyal hayata daha kolay adapte olmalarına ve dolayısıyla çevreleriyle olumlu ilişkiler kurmalarına yardımcı olma noktasında önemli bir yapıya sahiptir. Çünkü sosyal bilgiler vizyonu ve misyonu gereği doğrudan yaşamla iç içe bir ders olma özelliği göstermektedir.

Bu kapsamda sosyal bilgiler, ders programının zenginliği ve hitap ettiği yaş grubu ile birlikte erdemli bireyler yetiştirme konusunda oldukça uygun olduğu söylenebilir. Konuyla alakalı 2023 tarihli Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik değerlerine "kök değerler" olarak yer verildiği görülmüştür. Buna göre bu on kök değerin, öğretim süreci boyunca, hem kendi başlarına hem ilişkide bulunduğu alt değerler ile hem de diğer kök değerler ile birlikte inceleneceği belirtilmiştir (Milli Eğitim Bakanlığı, 2023, 4). Bu kök değerler, üzerine inşa edilecek değerler eğitiminin temelini sağlamlaştırmayı niteliktedir. Ayrıca yine 2023 yılında yayınlanan Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Prog-

II. BÖLÜM

Bu bölümde Sokrates'ten önceki ahlak görüşleri ile Sokrates, Stoa'lılar, Platon, Aristoteles, Yahya İbn Adi, İslam dünyası, Yusuf Has Hacip, El-Kindi, Zekeriyya Er Razi, Farabi, İbn-i Sina, İbn Miskeveyh, İbn Bâcce, İbn Rüşt, İbn Haldun, Gazali Kınalızade, Mevlana'nın erdem ya da fazilet hakkındaki düşünceleri sunulmuştur.

2. Batı Filozoflarının Erdem Hakkındaki Görüşleri ve İslam Dünyası

Sokrates'ten önceki Demokritos, doğru yaşamanın dayanakları üzerinde durur. İnsanın içinde bulunan tutkularla savaşmak gerektiğini ve bununda ancak bilgelikle başarılabileceğini açıklar. Sofistler ise, erdemin sadece soylularda değil herkeste eğitimle geliştirilebileceğini açıklamışlardır.

2.1. Demokritos (M.Ö. 460-370)

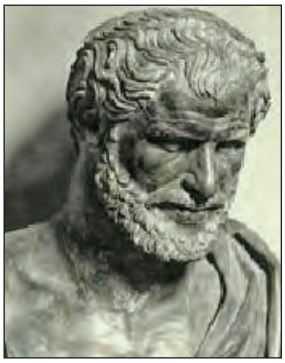

Platon ve Sofistlerin çağdaşı olan Demokritos, M.Ö. 460'da Trakya'nın Teos şehrinde doğmuş, yaklaşık yüzyıl kadar sonra M.Ö. 370 yılında ise Abdera kentinde yaşama gözlerini yummuştur. Kendisinin varlıklı bir ailede dünyaya gözlerini açtığı ve tüm malvarlığını daha fazla bilgiye sahip olabilme arzusuyla Mısır, İran ve Hindistan gibi farklı coğrafyalara yaptığı seyahatlerle tükettiği bilinmektedir. Çok sayıda eseri olmasına rağmen bunlardan yalnızca çok küçük bir kısmı bugüne ulaşmıştır. Bunların isimleri ile günümüze ulaşan fragmentlerden anlaşıldığı üzere Demokritos, fizik, botanik, müzik, matematik, edebiyat, psikoloji, kozmoloji vb. gibi çok çeşitli alanlarda çalışmalar yapmıştır. Keza Aristoteles de onun "her şey üzerine düşünmüş göründüğü"nü beyan etmiştir (Arslan, 2006, 313-314).

Sofistlerle aynı çağda yaşamış olan Demokritos'da insan sorunu üzerinde düşünmüş ve doğru yaşamanın dayanakları nedir? Sorusunu araştırmıştır. İnsanın içinde bazı tutkular vardır. Bu tutkularla savaşmak gerekir. Bunu da, ancak akıl başarabilir. İlacın hastayı iyileştirdiği gibi bilgelikte ruhu tutkulardan kurtarır. Aklın olmadığı yerde insan yaşamdan zevk alamaz ve özellikle ölüm karşısındaki

III. BÖLÜM

Bu bölümde eğitim ve etik konusu açılanarak, sosyal bilgiler dersi kapsamında erdemli insanın özellikleri belirtilmiştir.

3. Eğitim ve Etik

Gelişen ve değişen bir dünyada eğitim sistemlerinin yeniden kendisini sorgulaması ve daha verimli bir süreç için yeniden gözden geçirilmesi gerekir. Öncelikle dünyayı tehdit eden sorunlara karşı yeni çözümler üretilebilmeli, eğitimin verimliliği sorgulanmalı, eğitimde teori kadar pratiğe de önem verilmeli, daha yaşanabilir bir dünya için ekolojik sorumlulukların bilincinde olunmalı ve eğitim bilinç seviyesi yüksek vatandaşları devlete ve dünyaya kazandırmalıdır.

Yeni eğitim sisteminin temel özellikleri;

Yeniden düşünmek: yeni binyılda insanlığın karşılaştığı sorunlar bütün ekosistemi tehdit etmektedir. Bu küresel sorunlar, biran önce ya da yakın bir gelecekte çözüm üretilmesini beklemektedir. Bu sorunların çözümündeki herhangi bir gecikme bütün insanlık için bir felaket olabilir.

Daha fazla eğitim yerine daha verimli eğitim: genel bir anlayış olarak insanların ne kadar çok eğitim alırlarsa o kadar sorunlara çözüm üretebilecekleri şeklinde düşünülürdü. Alınan bilgilerin çok azı bireyin kendisini anlamasına, çevresindeki insanlarla uyum içinde yaşamasına yetmektedir. Bir bütün olarak ülke, insani toplum ve tabiat hakkında bilgi sahibi olunması gerekmektedir (Köylü, 2006: 195).

Yaşam için öğrenme: Eğitimin amacı sadece akademik disiplinlerde ilerlemek değildir. Her konu kişinin kendisini, toplumu ve doğayı anlama ve geliştirme konusunda birer araç olmalıdır. Yani eğitim, teori ve pratiğin bir bileşimi şekilde olmalıdır. Bir öğrenme programının içeriği uygulamaya aktarılmadıkça bitmiş olmaz. Gündelik yaşamda teknolojinin sorumsuz bir şekilde kullanılması ve insanlığa zarar vermesine (Asit yağmurları, çölleşme gibi) karşılık, insanlara sorumluluk ve insani değerler bilinci kazandırılmadığında felaketlerin de sayısı artacaktır (Köylü, 2006: 196-197).

Ekolojik sorumluluk: eğitim, ekolojik sorumluluğu arttırmalıdır. Çevreyi ve doğanın korunması gerektiğinin bilincinde olunmalıdır. Herhangi bir disiplini öğrenmek örneğin ekonomiyi öğrenmek, üretilen ürünlerin çevreye vereceği zararları dikkate alınmadığında faydalı değil zararlı bir eğitim olacaktır (Köylü, 2006: 197).

KAYNAKÇA

Ada, S. & Baysal, Z. N. & Korucu, S. (2005). Sınıf Öğretmenlerinin Sınıf İçi Olumsuz Davranışlara Gösterdikleri Tepkilerin Karakter Eğitimi ve 2005 İlköğretim Programı Açısından Değerlendirilmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi, 3*(10), 7-18.

Afşar, E. (2019). Aristoteles ve İbn-i Sina'da Erdem (Fazilet). (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ankara.

Ağgül, M. (2019). İbn Haldun Toplum, Devlet ve Medeniyet Tasarımı. Ankara: Dorlion Yayınları.

Akarsu, B. (1998). *Mutluluk Ahlakı.* İstanbul: İnkılap Kitabevi.

Akbaş, O. (2012). Reasons for high school students to mistrust most people: A study in context of values education. *Educational Sciences: Theory & Practices, 12*(2), 603-608.

Akçetin, N.Ç. (2018). *Felsefî Düşüncenin İslam Dünyasındaki Yansımaları.* İstanbul: Hiperyayın.

Akgün, M. (1997). Kutatgu Bilig'te İnsan ve Kamil İnsan. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* 3, 1-9.

Akhan, N. E. & Çiçek, S. & Mert, H. (2019). Cumhuriyetten Günümüze Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Değişen İyi Vatandaşlık Algısı. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 7*(2), 9-19.

Aksoy, H. (2022). Kınalızade Ali Efendi. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 25,* 416-417.

Aktepe, V. & Keser, H. & Şeref, Ş. E. (2020). Sınıf Öğretmenlerinin Perspektifinden Değerler ve Değerler Eğitimi Uygulamalarının Değerlendirilmesi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 22*(4), 897-918.

Akyol, A. (2015). Ebu Bekir Razi ve Üç Temel Erdem-Değer Eğitimi Açısından Bir Okuma. *Adam Akademi, 5*(2), 61-83.

Alan, Y. (2014). Değerler Eğitimi Açısından Kur'an Kıssalarının Türkçe Ders Kitaplarında Kullanılması. *Sosyal Bilimler Dergisi, 4*(8), 60-76.

Alper, Ö. A. (1999). İbn Sina. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 20*, 319-322.

Altıntaş, H. (1997). İslam Ahlakı ve İnsani Davranışlar. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 36,* 15-27.

Altuntaş, A. (2020). Kur'an Kıssaları Bağlamında Karakter İnşasında Temel Unsurlar. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 18*(36), 65-100.

Aristoteles. (2012). *Aristoteles Nikomakhos'a Etik.* (Yunancadan Çev. Babür). Ankara: Bilgesu Yayıncılık.

Arslan, A. (2006). İlkçağ Felsefe Tarihi 1: Sokrates Öncesi Yunan Felsefesi. (1. Baskı). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Arslan, A. (2008*). İlkçağ Felsefe Tarihi 2: Sofistlerden Platon'a.* İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Arslan, A. (2016). İlkçağ Felsefe Tarihi 3: Aristoteles (5. Baskı). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Arslan, M. (2011). Kutadgu Bilig'de Ahlak ve Siyaset Felsefesi. *Sosyoloji Konferansları, 21,* 23-49.

Aslan, M. (2011). İlköğretimde Karakter Eğitimi ve Öğrencilere Kazandırılması Gereken Değerler. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Atay, H. (1967). İslam'da Olgun İnsan (İnsan-ı Kâmil). *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 15,* 155-171.

Aydın, İ. H. (2008). İbni Sina'da Erdemli Yaşam. *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 29,* 1-22.

Aydın, M. Z. & Gürler, Ş. A. (2014). *Okulda Değerler Eğitimi Yöntemler, Etkinlikler, Kaynaklar.* Ankara: Nobel Akademi Yayıncılık.

Aydınlı, Y. (1999). "İbn Bacce". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, 19*, içinde (s.299-306). (Çev. Şamil Öçal - Hasan Tuncay Başoğlu). İstanbul: Açılım Kitap.

Balcı F. A. & Yelken, T. Y. (2013). İlköğretim Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan De-

ğerler ve Değer Eğitimi Uygulamaları Konusunda Öğretmen Görüşleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 14*(1), 195-213.

Bardakçı, M. N. (2008). Mevlana'ya Göre İnsanın Mahiyeti ve Kâmil İnsan Olma. *Erdem-İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi, 50*, 1-14.

Bardakoğlu, A. (1999). İbn Rüşd. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 20,* 254-257.

Baş, E. (2018). Kişilik ve Karakter İnşasında Kur'anın Sunduğu Güzel İnsan Modeli. *Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 6*(2), 277-296.

Batak, K. (2016). Aristoteles'te Entelektüel Erdemler - Bir Erdem Epistemolojisi Örneği. *Felsefe Dünyası,* (63), 20-47.

Batmaz, O. & Erdoğan, T. (2019). Sınıf Öğretmenlerinin Değerler Eğitimine Yönelik Görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi, 27*(6), 2681-2692.

Bayrak, B. ve Akdemir, A. (2021). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Bakış Açısından Etik Değer Olarak Merhamet Kavramı. *Uluslararası Türkçe, Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi, 10*(1), 370-383.

Bayrakdar, M. (1999). İbn Miskeveyh. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, 20*, 201-208.

Bayraklı, B. (2000). *Farabi'de Devlet Felsefesi.* İstanbul: Şehir Yayınları.

Bayraktaroğlu, H. C. & Özcan, Z. (2020). Nikomakhos'a Etik Bağlamında Aristoteles'in Erdem Etiği. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 29*(1), 277-296.

Berkant, H. G. & Efendioğlu, A. & Sürmeli, Z. (2014). Değerler Eğitimine Yönelik Öğretmen Görüşlerinin İncelenmesi. *Turkish Studies, 9*(5), 427-440.

Bhardwaj, D. & Tiyagi, H. K. & Ameta, D. (2015). A Study On The Role Of School Curriculum And Teachers İn İnculcation Of Values Among Elementary School Students. *Journal of Education and Practice, 6*(31), 33-37.

Bolay, S. H. (1987). *Felsefi Doktrinler Sözlüğü*. (4. Baskı) Ankara: Akçağ Yayınları.

Bozkurt, D. K. & Köçer, M. (2019). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Karakter Eğitimine İlişkin Öz-Yeterliklerinin İncelenmesi. *Eğitimde Yeni Yaklaşımlar Dergisi, 2*(2), 1-30.

Can, M. (2020). Platon'un Düşüncesinde Etik-Politik Bir Sorun Olarak Adalet. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 24*(1), 145-160.

Capelle W. (1995). Sokrates'ten Önce Felsefe-II. (Çev. Oğuz Özügül), İstanbul: Kabalcı Yayınevi.

Cevizci, A. (2005). *Paradigma Felsefe Sözlüğü.* İstanbul: Paradigma Yayıncılık.

Cevizci, Ahmet. (2008). *Etiğe Giriş.* İstanbul: Paradigma Yayıncılık.

Ceylan, T. (2006). Siyaset Felsefesinin Temel Problemlerinden Biri ve Birlikte Yaşamanın Koşulu Olan Adalet (Platon). *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi,* (14), 159-176.

Çağlar, E. (2018). Bir Değer Tasnifi Denemesi ve Mevlana'nın Mesnevisinde Değerler. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzincan.

Çağıran, L. (1995). Kutadgu Bilig'de Eğitim ve Öğretim. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Çağlıyan, E. A. (2019). Aristoteles Nikomakhos'a Eik: Ahlak ve Siyaset Üzerine Bir İnceleme. *Sinefilozofi Dergisi, 4*(8), 366-374.

Çakır, O. & Doğan, M. C. (2022). Kişiliğin Ahlaki Yönüne Fenomenolojik Bir Yaklaşım: İlkokul Öğretmenlerinin Karakter Eğitimine Yönelik Görüşleri. *Uluslararası Liderlik eğitimi Dergisi, 6*(2), 43-68.

Çakmak, M. İş Ahlakı ve *Değerler Eğitimi.* Ankara: Pegem Akademi.

Çelikkaya, T. & Filoğlu, S. (2014). Attitudes of social studies teachers toward value and values education. *Educational Sciences & Theory and Practice, 14*(4), 151-1556.

Çubukçu, İ. A. (1989). İ*slâm Düş***ünürler***i.* Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 137.

Çubukçu, İ. A. (1994). *Ahlâk Tarihinde Görüşler.* Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları.

Demirci, F. (2007). İki Siyasal Eğitim Modeli: Sokrates ve Platon'un Eğitim ve İnsan Anlayışları (Sokratik ve Platonik Eğitim). 38. ICANAS (Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi, 105-127). Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu.

Demircioğlu, A. (2020). İbni Sina ve Gazali'nin Bazı Değer Kavramları Yönünden Karşılaştırılması. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 16*(28), 1563-1584.

Demirel, D. (2014). Farabi'nin İdeal Devleti: Erdemli Şehir. *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 7*(1), 358-369.

Demirutku, K. (2017). *Değerlerin Edinilmesinde Ailenin Rolü.* Ankara: T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı.

Deniz, G. (2014). İbni Sina'nın Ahlaka Ait Risalesi (Risalei fi'l birr ve'l-İsm). *Diyanet İlmi Dergi, 50*(1), 244-229.

Doğan, M. (2009). İbn Sina'nın Ahlak Risaleleri ve Ahlak Felsefesi. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Durgu, H. (2010). Gazali'nin Yetkinlik Anlayışı. (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Ebû Bekir Er-Razi (Ö.925). *Felsefe Risaleleri.* (2016). (Çev. Mahmut Kaya). İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları: 67.

Eliopoulos, P. (2018). İmparatorluk Dönemi Stoa Anlayışında Bireycilik ve Kozmopolitanizm. *Dokuz Eylül Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 5*(2), 69-81.

Elmas, M. F. (2022). İyiyle dönüşmek, İyiye Dönüşmek: Platonda İyinin Yüksekliği Üzerine Bir İrdeleme. *Dört Öge, 11*(21), 67-87.

Erbaş, A. A. & Başkurt, İ. (2020). Sınıf Öğretmenlerinin Hayat Bilgisi Derslerinde Kullandıkları Değerler Eğitimi Yaklaşımları. İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 21 (2), 926-941.

Erdem, S. (1999). *Liseler İçin Felsefe Ders Kitabı*. İstanbul: Fil Yayınevi.

Ereş, F. (2015). Vatandaşlık Eğitimi ve Karakter Eğitimi Politikalarının Değerlendirilmesine Yönelik Nitel Bir Çalışma. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,36*, 120-136.

Ergül, N. (2015). İnsan-ı Kamil Güzel Ahlak İlişkisi. *International Journal of Social Sciences, 35*(1), 259-270.

Eroğul, N. (2012). Değerler Eğitiminde Aile ve Okul Etkileşiminin Önemi. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim,150-151,* 19-25.

Ersoy, F. & Şahin. T. (2012). Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Değerler Eğitimi Yaklaşımları Açısından İncelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 12*(2), 1335-1558.

Farabi. (1989). Şark İslam Klasikleri El-Medinetü'l Fâzıla. (Çev. Nafiz Danışman). İstanbul: MEB Yayınları.

Fındıkoğlu, Z. F. (1939). İbni Haldun'un Hukuka Ait Fikirleri ve Tesiri. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, 5, 138- 155.

Gökberk M. (1993). *Felsefe Tarihi*, İstanbul: Remzi Kitabevi.

Görkaş, İ. (2013). Farabi'nin İnsan Tasavvuru. A.Ü. *Türkiyat Araştırmaları Dergisi (TAED),* 291-305.

Göz, K. (2020). Kınalızade'nin Aile Ahlakına Bakışı. *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 7*(1), 1-25.

Gul, S. B. A. (2017). Teacher and Value Education: An Exploratory Study. *Inquiry, 37,* 1-7.

Guthrie, W.K.C. (1999). İlkçağ Felsefesi Tarihi. (Çev. Ahmet Cevizci). İstanbul: Gündoğan Yayınları.

Güngör, E. (2000). *Ahlak Psikolojisi ve Sosyal Ahlak.* (4. Baskı). İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Haçat, S. O. & Topal, M. (2023). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinden Din Okuryazarlığına Bakış. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 65,* 71-94.

Ilgaraoğlu, M. C. (2019). İbni Haldun Düşüncesinde Sosyo-Ekonomik Değişme ve Ahlak. *Al-Farabi International Journal On Social Sciences, 3*(1), 10-16.

Inati, Ş. (2007). "İbn Sina". S.H. Nasr & O. Leaman (Ed.). *İslâm Felsefe Tarihi- I* içinde (s. 277-286). (Çev. Şamil Öçal-Hasan Tuncay Başoğlu). İstanbul: Açılım Kitap.

İbn Haldun. Mukadime I, (Çev. Süleyman Uludağ). İstanbul: Dergah Yayınları.

İbn Bacce. (2017). *Tedbîrül Mütevahhit* (Çev. Mevlüt Uyanık, Aygün Akyol). Ankara: Elis Yayınları.

İbn Miskeveyh. (1983). Ahlakı Olgunlaştırma (1. Baskı), (Çev. Abdülkadir Şener, Cihad Tunç, İsmet Kayaoğlu). Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, No: 528. Ankara: Başbakanlık Basımevi.

İnce, Z. & Ayyıldız, Y. (2021). Karahanlılar Dönemi Farabi ve İbni Sina'nın Eğitim Öğretim Anlayışı. *Iksad Journal, 7*(26), 96-108.

Kabapınar, Y. (2014). *Kuramdan Uygulamaya Sosyal Bilgiler Öğretimi.* Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Kant, I. (2003). *Ethica-Etik Üzerine Dersler.* (Çev. Oğuz Özügül). (2. Baskı). İstanbul: Pencere Yayınları.

Kaplan, Y. (2019). Erdemli Bir Toplumu İnşasında Retorik Sanatı. İbni Sina Retoriği Bağlamında Bir İnceleme. Y. Araz ve diğerleri (Ed.). *I. Uluslararası Din ve İnsan Sempozyumu: Din, Dil ve İletişim (10-12 Ekim 2019)* içinde (s.867-875) Tebliğler Kitabı, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Yayınları (1.Baskı), No: 337.

Karaduman, H. & Köse, T. Ç. & Eryılmaz, Ö. (2017). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarına Göre Sosyal Medyada Değerler. *Turkish Online journal of Qualitatif İnquiry, 8*(2), 250-271.

Karakaya, M. (2018). Fârâbî'de Erdemli Toplumun Erdemsizleri/Nevâbit. *Felsefe Dünyası Dergisi, 68,*135-156.

Karakaya, M. (2019). Erdem Ahlakındaki Erdemler İle İslam Ahlakındaki Güzel Davranışlar Arasındaki Uyum. *Ağrı İslami İlimler Dergisi, 5*, 88-120.

Karakuş, M. (2020). Kindi'nin Eğitim Felsefesi. *Felsefe Dünyası Dergisi, 71,* 208-231.

Katılmış, A. (2017). Values Education as Perceived by Social Studies Teachers İn Objectives and Practice Dimensions. *Educational Sciences: Theory and Practice, 17,* 1231-1254.

Kaya, M. (2007). Razi, Ebu Bekir. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, 34,* 479-485.

Kaya, R. (2021). Kur'an-ı Kerim'de İnsanı Kâmil. *Kocatepe İslami İlimler Dergisi, 4*(2), 410-434.

Kaya, U. (2017). Kutadgu Bilig ve Yusuf Has Hacib'in Eğitimle İlgili Görüşleri. *Düzce Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 1*(1), 1-26.

Kayan, M. F. (2022). Yükselen Bir Değer: Karakter Eğitimi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 15* (40), 256-280.

Kayışlı, B. & Önal, M. (2013). Mevlana'da Aşk Felsefesi ve Kendini Gerçekleştirme. *Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 10*(2), 528-541.

Keskin, Y. & Öğretici, B. (2013). Sosyal Bilgiler Dersinde Duyarlılık Değerinin Etkinlikler Yoluyla Kazandırılması: Nitel Bir Araştırma. *Değerler Eğitimi Dergisi, 11*(25), 143-181.

Keskin, Y. (2015). Tarih Dersi Öğretim Programı ve Ders Kitaplarında Değerler Öğretimi. *Turkish Studies, 10*(7), 659-674.

Kılıç, C. (2015). İslam Felsefesi Tarihi. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Kılıç, E. (2016). Platon'un Devlet Diyaloğu Bağlamında Eğitim Anlayışı. *Felsefe Arkivi, 45,* 67-84.

Kılıç, Ö. Ö. & Ayaz, C. Ö. (2018). 5-6 Yaş Grubu Çocukların Değerlere Yönelik Farkındalık Düzeylerini Arttırmada Değerler Eğitimi Programının Etkisi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 11*(59), 818-824.

Kınalızade Ali Efendi (Tarihsiz). Devlet ve Aile Ahlakı Kınalızade Ali Efendi-Tercüman 1001 Temel Eser. (Çev. Ahmet Kahraman). Ankara: Kervan Kitapçılık.

Kızıler, H. ve Canikli, İ. (2018). *Değerler Eğitimi* (3. Baskı). Karabük: Deneme Yayınları.

Kim, K. & Harris, C. J. & Pham, L. (2018). How character education impacts teachers. *International Journal of Multidisciplinary Perspectives in Higher Education, 3*(1), 45-67.

Kindi (Ö.866). *Felsefî Risaleler* (Çev. Mahmut Kaya) (2015). İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı: 66.

Kocalar, E. & Bay, E. (2021). Okulöncesi Ethosferinde Karakter eğitimine İlişkin Mevcut Durumunun Öğretmen Görüşlerine Göre Analizi. *Bolu Abant İzzet Baysal üniversitesi eğitim Fakültesi Dergisi*, *21*(2), 360-374.

Kovalyova, G. (1994). "Peace education, social responsibility and cooperation" in learnin peace: the promise of ecological and cooperative education. (Ed: Betty Reardon and Eva Nordland, Albany, N.Y.). State University of New York Press; 169-188. Aktaran: Köylü, M. (2006). *Küresel Ahlak Eğitimi.* İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.

Köylü, M. (2006). *Küresel Ahlak Eğitimi.* İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.

Kutadgu Bilig I. (1979). (Çev: Reşit Rahmeti Arat) Ankara: TDK Yayını: 458. Aktaran: Çağıran, L. (1995). Kutadgu Bilig'de Eğitim ve Öğretim. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Kutadgu Bilig II. (1985). (Çev: Reşit Rahmeti Arat) Ankara: Atatürk Dil ve Tarih Kurumu Yayını (3. Baskı). Aktaran: Çağıran, L. (1995). Kutadgu Bilig'de Eğitim ve Öğretim. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Lakhassî, A. (2007). "İbn Haldun". S.H. Nasr & O. Leaman (Ed.). *İslâm Felsefe Tarihi- I* içinde (s. 413-419). (Çev. Şamil Öçal-Hasan Tuncay Başoğlu). İstanbul: Açılım Kitap.

Leaman, O. (2007). "İbn Miskeveyh". S.H. Nasr & O. Leaman (Ed.). *İslâm Felsefe Tarihi- I* içinde (s.299-306). (Çev. Şamil Öçal-Hasan Tuncay Başoğlu). İstanbul: Açılım Kitap.

Lukman & Marsigit & Istiyono, E. & Kartowagiran, B. and others. (2021). teachers' personality in strengthening character education*. International Journal of Evaluation and Research in Education,* 10 (2), 512-521.

Macun, B. K. & Kurtlu, Y. (2018). Kutadgu Bilig'e Göre Yönetici Nitelikleri. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 10* (28), 60-96.

MEB (Milli Eğitim Bakanlığı). (2005). İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi 4-5. Öğretim Programı ve Klavuzu. Ankara: MEB Yayınları.

MEB (Milli Eğitim Bakanlığı). (2018). *Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 4,5,6,7.* Ankara: MEB Yayınları.

MEB (Milli Eğitim Bakanlığı). (2023). *Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 4,5,6,7.* Ankara: MEB Yayınları.

Mevlâna Bibliyografyası. (2007). T. Acar, S. Akıncı (Ed.). Milli Kütüphane Başkanlığı Yayınları, 3084 (1). Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Mutluel, O. & Eşmeli, İ. (2018). Kindi Düşüncesi İle Mecusi İnancı Arasında Nefsin/Ruhun Arınması Açısından Bir Kıyaslama. *Pamukkale Üniversite İlahiyat Fakültesi Dergisi, 5*(10), 225-247.

Ocak, H. (2012).Kınalızade Ali Efendide Mutluluk Ahlakı Kavramının Felsefi Temelleri. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,1,*115-136.

Oladipo, S. E. (2009). Moral Education of The Child: Whose Responsibility?. *Journal of Social Sciences, 20(2*), 149–56.

Önal, M. (2006). Sokrates'e Göre Erdem ve Erdem Eğitimi. *Felsefe Dünyası, 2*(44), 133-145.

Öngören, R. (2004). Mevlânâ Celâleddîn-î Rûmî. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, 29*, 441-448.

Öz, N. (2019). Kimlik ve Karakter Oluşumunda Okulun Rolü. *Diyanet İlmi Dergi, 55* (1), 197-215.

Özer, M. & Aktaş, B. Ç. (2019). Değerler Eğitimi Devamlılığı: Okul Öncesi Eğitim Programından Hayat Bilgisi Öğretim Programına. İlköğretim Online, 18(1), 389-405.

Özgen, M. K. (2018). Hoca Ahmet Yesevî'de Hikmet-Erdem ve Ahlak İlişkisi. *Temaşa Felsefe Dergisi, 9,* 60-87.

Özkan, F. (2013). Sokrates'in Entelektüalist Ahlakı. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 4,* 35-53.

Polat, M. (2017). *Toplumsal Yaşam Bilinci Olarak Değer Konuya Değerler Sosyolojisi ve Değerler Eğitimi Bağlamında Bir Yaklaşım.* Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Polat, M. (2017). Yunus Emre Düşüncesinde Bir Eğitim Modeli Olarak İnsan-ı Kâmil: Konuya Öğretim Programlarının Kültürel ve Felsefi Temelleri Bağlamında Bir Yaklaşım. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,17*(1), 29-42.

Rahim, A. B. A. (2020). İslam Ahlakı ve Onun Karakter İnşasındaki Önemini Anlamak (Çev. Tuğrul Kütükçü). *Mîzânül Hak İslami İlimler Dergisi, 10,* 237-251.

Sancaklı, S. (2006). Hz. Peygamberin Erdemli İnsan Yetiştirme Bağlamında İsar/ Diğergamlık Kavramına Verdiği Anlam. *Tasavvuf: İlmi ve Akademik Araştırma Dergisi, 7(*17), 29-56.

Saraçoğlu, E. (2022). Aristoteles'te İnsanın Doğası ve Erdem Etiği Tartışması. *Felsefe Dünyası Dergisi, 75*, 400-418.

Sarıoğlu, H. (2018). "İbn Rüşd: Bir Denge Filozofu" C. Kaya (Ed.). İslâm Felsefesi Tarih ve Problemler içinde (s.365-395). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Selçuk, H. (1998). Mevlâna'nın Hayatı ve Eserleri. *Kur'an Mesajı İlmi Araştırmalar Dergisi, 3*. 68-79.

Sinanoğlu, A. (2008). İslam Düşüncesinde "İnsan-I Kâmil" Anlayışı ve Allah ile İlişkilendirilmesinin Teolojik Değeri. *Kelam Araştırmaları, 6*(2), 93-114.

Skirbekk, G. & Gilje, N. (1999). *Antik Yunan'dan Modern Döneme Felsefe Tarihi.* (Çev. Emrullah Akbaş, Şule Mutlu). İstanbul: Üniversite Kitabevi Yayınları.

Süngü, A. (2009). İbn Haldun'un Eğitim Felsefesi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.

Şimşek, H. İ. (2015). Tasavvufta Kalbin Kirlenmesi ve Temizlenmesi Konusu. *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 14*(28), 35-48.

Şimşek, O. (2013). *Yeni Ahlak Toplumu İnşası.* Ankara: Gazi Kitabevi.

Şirin, A. & Ulaş, E. (2015). Ortaokul Öğrencilerin Öznel İyi Oluş Düzeyleri İle Karakter Eğitimi Uygulamaları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi, 12*(30), 279-307.

Taylan, N. (2006). *Anahatlarıyla İslam Felsefesi.* İstanbul: Ensar Neşriyat.

Tekin, Ö. G. & Bedir, G. (2019). Ortaokul Öğretim Programlarındaki Kazanımların Karakter Eğitimi Analizi. *Değerler Eğitimi Dergisi, 17*(38), 139-169.

Topakkaya, A. (2008). Adalet Kavramı Bağlamında Aristoteles-Platon Karşılaştırması. *FLSF Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi,* (6), 27-46.

Topkaya, Y. (2016). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Değer Aktarım Yaklaşımları Hakkındaki Görüşlerine Ait Nitel Bir Çalışma. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD), 17*(1), 637-652.

Tuğral, S. (2008). *Kur'anda Değerler Sistemi.* Ankara: Ankara Okulu Yayınları.

Turan, R. (2015). İbn Miskeveyh'de Erdem Kavramı ve Temel Erdemler. *Namık Kemal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 1*(2), 7-35.

Turan, R. (2016). Farabi Düşüncesinde Adalet: Dağıtıcı Ve Düzeltici Adalet Kavramlarının Yansımaları. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 11*(1), 53-71.

Turan, R. (2018). Ebubekir Er Razi'nin Adalet Anlayışı. *Bilimname, 36*(2), 293-311.

Türe, H. & Ersoy, A. F. (2014). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Hoşgörü Algısı. *Journal Of Social Studies Education Research, 5*(2), 31-56.

Türkeri, M. (2014). *Etik Değer Açısından Eğitim, Siyaset, Kamu, Çalışma Hayatı ve Bilim.* İstanbul: Lotus Yayınevi.

Tüzen, M. A. (2022). Stoa Felsefesinde Ahlaki Bir Model Olarak Doğa. *Temaşa Felsefe Dergisi,18*, 114-129.

Uker, H. & Gurbetoğlu, A. (2020). Farabi Felsefesinin Temellerinde Karakter Eğitimi. *Academic Platform Journal of Education and Change, 3*(2), 275-287.

Ulusoy, K. (2007). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarih ve Ahlak Eğitimi İlişkisi Üzerine Görüşleri (Sakarya İl Örneği). *Değerler Eğitimi Dergisi, 5*(13), 155-177.

Uslu, N. B. (2018). Farabi ve Aristoteles'te Mutluluk Ahlakı. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 8*(2), 469-480.

Usta, M. (1989). Mesnevi'de Mevlana'nın Eğitim Anlayışı. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Uysal, E. (2013). Ahlaki Varlık Olarak İnsan. (1. Baskı). Bursa: Emin Yayınları

Ünlü, İ. ve Kaşkaya, A. (2018). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Değer Eğitimine İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Eğitim Kültür Dergisi, 7*(4), 2656-2679.

Xenophon, M. (1960). Golmann, Verl, Münchhen. Aktaran: Akarsu, B. (1998). Mutluluk Ahlakı. İstanbul: İnkılap Kitabevi.

Yahya İbn Adi. (Ö. 974). Tehzibül Ahlak (Ahlak Eğitimi). (2013). (Çev. Harun Kuşlu). İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı.

Yalçın, E. (2019). Mesneviye Göre İnsanı Kâmilin Kalbi V *Bitlis İslamiyet Dergisi, 1*(1), 1-23.

Yaman, E. (2014). *Değerler Eğitimi*. (3. Baskı). Ankara: Eğitimde Yeni Ufuklar.

Yaran, C.S. (2010). *Ahlak ve Etik: Doğu Batı ve İslam Ahlak Felsefesi Yazıları.* İstanbul: Rağbet Yayınları.

Yaşar, Ş. & Gültekin, M. & Bayır, Ö.G. (2013). Sınıf Öğretmenlerinin Bakış Açısıyla Küreselleşmenin Değerlere ve Değerler Eğitimine Yansıması. *Değerler Eğitimi Dergisi, 11*(26), 339-369.

Yıldırım, A. (2018). İslam Düşüncesinde Felsefi Ve Dini Bir Etkinlik Olarak Ahlak. İnsan *Ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 7*(2), 1228-1239.

Yıldırım, Y. (1990). İbni Haldun'un Metodu ve Umran Teorisi. (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Yıldız, A. (2007). İmam Gazali'ye Göre Nefis Ve Nefis Eğitimi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Yiğittir, S. & Öcal, A. (2010). İlköğretim 6. Sınıf Öğrencilerinin Değer Yönelimleri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 24*, 407-416.

Yumuk, R. (1978). İbn Haldun'da Devlet Görüşü (Birinci Kısım). *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 3*(1-2).

Yusuf Has Hacib (1985). Kutadgu Bilig. Çev: Reşit Rahmeti Arat. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi. Aktaran: Macun, B.K. ve Kurtlu, Y. (2018). Kutadgu Bilig'e Göre Yönetici ve Nitelikleri. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 10*(28), 60-96.

Zengin, B. (2019). Din Eğitiminde Çocuklar için Felsefe Yoluyla Bireysel Yetkinleşme-İbn Bacce'nin Mütevahhit İnsan Örneği. *Journal of İslamic Research, 30*(3), 422-440.

Zurqoni & Retnawati, H. & Arlinwibowo, J. & Apino, E. (2018). Strategy and ımplamentation of character education in senior high schools and vocational high schools. *Journal of Social Studies Education Research, 9*(3), 370-397.

Wikipedia Özgür Ansiklopedi. https://tr.wikipedia.org/

Türk Dil Kurumu Sözlüğü. https://sozluk.gov.tr/.

Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. https://islamansiklopedisi.org.tr/

ETKİNLİK ÖRNEKLERİYLE
FİNANSAL OKURYAZARLIK ÖĞRETİMİ

Editör
Dr. Burcu SEL

...Geleceğin Fikirleri...

ETKİNLİK ÖRNEKLERİYLE FİNANSAL OKURYAZARLIK ÖĞRETİMİ

Editör:
Burcu SEL

Yazarlar:
Ahmet Oğuz AKÇAY - M. Arif BOZAN - Kevser ERYILMAZ - Tuğba DÖNMEZ - Elif Büşra UZUN
Burcu SEL - Fadime AKGÜL ÇOBANOĞLU - Çınar KILIÇ - İpek YILMAZ

ISBN: 978-625-94017-5-1

Copyright © Vizetek

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi'ne aittir. Vizetek Yayıncılık'ın izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Sayın okuyucularımız, bandrolsüz yayınları satın almamanızı diliyoruz.

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

Yayın Koordinatörü: Ferit RESULOĞULLARI
Kapak Tasarımı & Mizanpaj: Sadık HANGÜL
1. Baskı: Ankara|Ekim, 2023

vizetek

Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA
Tel.: (0312) 482 00 11
Web: www.vizetek.com.tr
E-mail: vizetekyayincilik@gmail.com
Yayıncı Sertifika No: 41575

Baskı: Vadi Grafik Tasarım ve Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420. Cad. No: 58/1 Yenimahalle/ANKARA,
Tel: 0 312 395 85 71
Matbaa Sertifika No: 47479

ETKİNLİK ÖRNEKLERİYLE FİNANSAL OKURYAZARLIK ÖĞRETİMİ

Editör

Dr. Burcu SEL

Yazarlar

Doç. Dr. Ahmet Oğuz AKÇAY

Dr. Öğr. Üyesi M. Arif BOZAN

Dr. Kevser ERYILMAZ

Dr. Tuğba DÖNMEZ

Dr. Elif Büşra UZUN

Dr. Burcu SEL

Arş. Gör. Fadime AKGÜL ÇOBANOĞLU

Uzm. Çınar KILIÇ

Uzm. İpek YILMAZ

vizetek

Editör Dr. Burcu SEL, *Milli Eğitim Bakanlığı*

1. Bölüm **Finansal Okuryazarlık Kavramına Giriş**
Dr. Burcu SEL, *Milli Eğitim Bakanlığı*
ORCID No: 0000-0002-7663-0434

2. Bölüm **Ders Kitaplarında Finansal Okuryazarlık**
Dr. Kevser ERYILMAZ, *Milli Eğitim Bakanlığı*
ORCID No: 0000-0002-8096-770X

3. Bölüm **Öğretim Programlarında Finansal Okuryazarlık**
Arş. Gör. Fadime AKGÜL ÇOBANOĞLU, *Muş Alparaslan Üniversitesi*
ORCID No: 0000-0003-3539-2027

4. Bölüm **Türkçe Dersi Bağlamında Finansal Okuryazarlık Öğretimi: Çocuk Edebiyatından Yararlanma**
Dr. Öğr. Üyesi M. Arif BOZAN, *İstanbul Aydın Üniversitesi*
ORCID No: 0000-0003-3554-4828

5. Bölüm **Sosyal Bilgiler Dersi Bağlamında Finansal Okuryazarlık Öğretimi: Güncel Olaylardan Yararlanma**
Dr. Tuğba DÖNMEZ, *Milli Eğitim Bakanlığı*
ORCID No: 0000-0003-3554-4828

6. Bölüm **Fen Bilimleri Dersi Bağlamında Finansal Okuryazarlık Öğretimi: Sosyobilimsel Konulardan Yararlanma**
Uzm. Çınar KILIÇ, *Milli Eğitim Bakanlığı*
ORCID No: 0000-0002-4004-6906

7. Bölüm **Matematik Dersi Bağlamında Finansal Okuryazarlık Öğretimi: Matematiksel Modellemeden Yararlanma**
Uzm. İpek YILMAZ
ORCID No: 0000-0002-8791-0933
Doç. Dr. Ahmet Oğuz AKÇAY, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi*
ORCID No: 0000-0003-2109-976X

8. Bölüm **Hayat Bilgisi Dersi Bağlamında Finansal Okuryazarlık Öğretimi: Bağlam Temelli Öğrenme Yaklaşımından Yararlanma**
Dr. Elif Büşra UZUN, *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi*
ORCID No: 0000-0001-9447-6664

Yazarlara ait Özgeçmiş Bilgileri

Burcu SEL

Lisans eğitimini 2010 yılında Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği bölümünde tamamladı. 2016 yılında Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümünde yüksek lisans eğitimini, ardından 2020 yılında yine aynı bölümde doktora eğitimini tamamladı. Halen Milli Eğitim Bakanlığında görev yapan yazarın çalışma alanları arasından sosyal adalet, politik eğitim, finansal eğitim, vatandaşlık eğitimi yer almaktadır. Ayrıca yayınlanmış çok sayıda ulusal ve uluslararası makaleleri, kitap bölümleri ve bildirileri bulunmaktadır.

Kevser ERYILMAZ

Lisans eğitimini 2007 yılında Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği bölümünde tamamladı. 2011 yılında Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi'nde yüksek lisans eğitimini, 2016 yılında Gaziantep Üniversitesi Eğitim Programları ve Öğretimi bölümünde doktora eğitimini tamamladı. 2007-2018 yılları arasında Kahramanmaraş'ta 11 yıl sınıf öğretmeni ve müdür yardımcısı olarak çalıştı. Son 5 yıldır Gaziantep'te sınıf öğretmeni olarak görev yapmaktadır. Ayrıca yayınlanmış ulusal ve uluslararası makaleleri, kitap bölümleri ve bildirileri bulunmaktadır.

Fadime AKGÜL ÇOBANOĞLU

Lisans eğitimini 2017, yüksek lisans eğitimini ise 2021 yılında Hacettepe Üniversitesi Sınıf Eğitimi Bölümü'nde tamamladı. Yüksek lisans eğitimini tamamladıktan sonra 2021 yılında Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Eğitimi Bölümü'nde başladığı doktora eğitimine halen devam etmektedir. Muş Alparslan Üniversitesi'nde 2021 yılında yerleştiği araştırma görevliliği kadrosunda aktif olarak görev yapmakta olan yazarın çalışma alanları arasında özel gereksinimli çocuklar, çocuk katılımı, sözcük dağarcığı, dijital okuryazarlık ve finansal okuryazarlık yer almaktadır. İlgili konu alanlarında çeşitli yayınları bulunmaktadır.

Mehmet Arif BOZAN

Lisans eğitimini 2015 yılında Kırıkkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği programında tamamladı. 2018 yılında Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sınıf Öğretmenliği Programında yüksek lisans eğitimini, ardından 2022 yılında yine Hacettepe Üniversitesi Sınıf Öğretmenliği Programında doktora eğitimini tamamladı. Halen İstanbul Aydın Üniversitesi Sınıf Öğretmenliği Programında görev yapan yazarın çalışma alanları arasından Türkçe öğretimi, mülteci öğrenciler, eğitsel oyunlar yer almaktadır. Belirtilen alanlarda hem yurt içi hem de yurt dışı destekli projelerde görev almıştır. Ayrıca yayınlanmış çok sayıda ulusal ve uluslararası makaleleri, kitap bölümleri ve bildirileri bulunmaktadır.

Tuğba DÖNMEZ

Lisans eğitimini 2012 yılında Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği bölümünde tamamladı. 2015 yılında Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümünde yüksek lisans eğitimini, ardından 2022 yılında yine aynı bölümde doktora eğitimini tamamladı. Halen Milli Eğitim Bakanlığında görev yapan yazarın çalışma alanları arasında çocuk hakları, vatandaşlık eğitimi, güncel olay, yaratıcı drama yer almaktadır. Ayrıca yayınlanmış çok sayıda ulusal ve uluslararası makaleleri, kitap bölümleri ve bildirileri bulunmaktadır.

Yazarlara ait Özgeçmiş Bilgileri

Çınar KILIÇ

Lisans eğitimini 2009 yılında Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Fen Bilgisi Öğretmenliği bölümünde tamamladı. 2018 yılında Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Fen Bilgisi Eğitimi Bölümünde yüksek lisans eğitimini tamamlayan yazar, yine aynı bölümde doktora eğitimine devam etmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı'nda Fen Bilimleri Öğretmeni olarak görev yapan yazarın çalışma alanları arasında ölçek geliştirme ve uyarlama, başarı testi geliştirme, tutum, çevre eğitimi, tersyüz öğrenme, teknoloji destekli öğretim ve artırılmış gerçeklik uygulamaları yer almaktadır. Ayrıca yayınlanmış makaleleri, kitap bölümleri ve bildirileri bulunmaktadır.

İpek YILMAZ

Lisans eğitimini 2019 yılında Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sınıf Öğretmenliği programında tamamladı. Ardından 2023 yılında Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sınıf Eğitimi alanında yüksek lisansını tamamladı. 2019 itibarıyla 4 yıl özel bir kolejde sınıf öğretmenliği görevini gerçekleştirmesinin ardından bağımsız araştırmacı olarak akademik hayatına devam etmektedir. Çalışma alanları arasında güncel olarak matematik eğitimi, teknoloji entegrasyonu, çocuk edebiyatı yer almaktadır.

Ahmet Oğuz AKÇAY

Lisans eğitimini 2007 yılında Selçuk Üniversitesi Sınıf Öğretmenliği programında tamamladıktan sonra bir yıl Kars ilinde bir köy okulunda öğretmenlik yapmıştır. Ardından Amerika'da yüksek lisans eğitimini 2011 yılında ve doktora eğitimini ise 2016 yılında tamamlamıştır. Halen Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sınıf Eğitimi Anabilim Dalında görev yapmakta olan yazarın çalışma alanları arasından matematik öğretimi, STEM eğitimi, eğitim teknolojileri yer almaktadır. Belirtilen alanlarda çalışmaları olan yazarın yayınlanmış çok sayıda ulusal ve uluslararası makaleleri, kitap bölümleri ve bildirileri bulunmaktadır. Ayrıca yazar ulusal proje yürütücülüğü yapmış ve ulusal ve uluslararası projelerde görev almıştır.

Elif Büşra UZUN

Lisans eğitimini 2011 yılında Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği bölümünde tamamladıktan sonra Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Eğitim Fakültesinde araştırma görevlisi olarak çalışmaya başladı. Gazi Üniversitesinde yüksek lisans eğitimine başlamasının ardından Gazi Üniversitesine görevlendirilerek Gazi Eğitim Fakültesinde çalışmaya devam ederken aynı zamanda Sınıf Öğretmenliği doktora programını tamamladı. Halen Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesinde görev yapan yazarın çalışma alanları arasında sosyal bilgiler öğretimi, eleştirel düşünme becerisi, değer öğretimi yer almaktadır.

Önsöz

Hızla değişen finansal süreçlerde bireylere hayatları boyunca finansal planlama ve yatırım yapma, kaynakları etkin harcama, finansal güvenliklerini sağlama, finansal risklere karşı hazırlıklı olma gibi konularda geçmişe kıyasla daha fazla sorumluluk düşmektedir. Son dönemde bireylere sunulan geniş finansal ürün ve tercih yelpazesi, finansal güvenlik kaygıları, finansal karar alma süreçlerinin giderek zorlaşması gibi sebeplerden dolayı finansal okuryazarlık diğer pek çok ülkede olduğu gibi Türkiye'de de araştırmacıların ve politika yapıcıların dikkatini çekmektedir. Özellikle çocukluk döneminin önemli bir finansal sosyalizasyon süreci olduğu göz önünde bulundurulduğunda finansal eğitim ve finansal okuryazarlığa ilişkin eğitsel girişimler önemli hâle gelmektedir. Bu kitapta özellikle finansal sosyalizasyon sürecinde önemli olan ilkokul dönemi temele alınarak; öncelikle teorik açıdan finansal eğitim ve finansal okuryazarlık kavramlarının doğası tartışılmış, mevcut ders kitapları ve öğretim programları üzerinden bir perspektif sunulmaya çalışılmıştır. Ardından uygulamaya yönelik olarak Türkçe, sosyal bilgiler, matematik, hayat bilgisi ve fen bilimleri olmak üzere dört mihver ders kapsamında finansal okuryazarlık ele alınarak okuyucuya etkinlik örnekleri sunulmuştur. Bu doğrultuda finansal okuryazarlık bağlamında Türkçe dersinde çocuk edebiyatı, sosyal bilgiler dersinde güncel olaylar, matematik dersinde matematiksel modelleme, hayat bilgisi dersinde bağlam temelli öğrenme ve fen bilimleri dersinde sosyobilimsel konular işe koşulmuştur.

Kitabın bölüm yazarlığını işbirliği ve koordine içerisinde gerçekleştiren Kevser ERYILMAZ'a, Fadime AKGÜL ÇOBANOĞLU'na, Mehmet Arif BOZAN'a, Tuğba DÖNMEZ'e, Çınar KILIÇ'a, Ahmet Oğuz AKÇAY'a, İpek YILMAZ'a ve Elif Büşra UZUN'a teşekkür ederim.

Özellikle finansal okuryazarlık kapsamında ulusal alanyazına mütevazi bir katkı sağlayacağı düşünülen bu kitabın gerek üniversite eğitimi alan hizmet öncesindeki öğretmen adaylarına, gerek uygulama süreçlerinin içerisinde olan öğretmenlere, gerekse bu alanda çalışacak araştırmacılara eğitsel bir zemin hazırlaması önemlidir. Son olarak alanyazına katkı sağlaması; dikkatli, etkin ve tarafsız

Dr. Burcu SEL

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM 1:
FİNANSAL OKURYAZARLIK KAVRAMINA GİRİŞ 1
Burcu SEL

BÖLÜM 2:
DERS KİTAPLARINDA FİNANSAL OKURYAZARLIK 23
Kevser ERYILMAZ

BÖLÜM 3:
ÖĞRETİM PROGRAMLARINDA FİNANSAL OKURYAZARLIK 59
Fadime AKGÜL ÇOBANOĞLU

BÖLÜM 4:
TÜRKÇE DERSİ BAĞLAMINDA FİNANSAL OKURYAZARLIK ÖĞRETİMİ: ÇOCUK EDEBİYATINDAN YARARLANMA 89
Mehmet Arif BOZAN

BÖLÜM 5:
SOSYAL BİLGİLER DERSİ BAĞLAMINDA FİNANSAL OKURYAZARLIK ÖĞRETİMİ: GÜNCEL OLAYLARDAN YARARLANMA 113
Tuğba DÖNMEZ

BÖLÜM 6:
FEN BİLİMLERİ DERSİ BAĞLAMINDA FİNANSAL OKURYAZARLIK ÖĞRETİMİ: SOSYOBİLİMSEL KONULARDAN YARARLANMA 133
Çınar KILIÇ

BÖLÜM 7:
MATEMATİK DERSİ BAĞLAMINDA FİNANSAL OKURYAZARLIK ÖĞRETİMİ: MATEMATİKSEL MODELLEMEDEN YARARLANMA 175
İpek YILMAZ - Ahmet Oğuz AKÇAY

BÖLÜM 8:
HAYAT BİLGİSİ DERSİ BAĞLAMINDA FİNANSAL OKURYAZARLIK ÖĞRETİMİ: BAĞLAM TEMELLİ ÖĞRENME YAKLAŞIMINDAN YARARLANMA 193
Elif Büşra UZUN

BÖLÜM **1**

FİNANSAL OKURYAZARLIK KAVRAMINA GİRİŞ

Burcu SEL

Anahtar Kavramlar: Finansal okuryazarlık, finansal eğitim, finansal sosyalizasyon, sosyal bilgiler.

Amaçlar: Bu bölümün sonunda okuyucuya kazandırılması amaçlar şu şekildedir:

- Finansal okuryazarlık kavramının tanımını ve kapsamını bilir.
- Finansal okuryazarlık kavramının bileşenlerini açıklar.
- Finansal sosyalizasyon süreçlerinde etkili olan unsurları kavrar.
- Finansal okuryazarlık kapsamında finansal eğitimin gerekçelerini ve kazanımlarını sıralar.
- Sosyal bilgiler öğretimi kapsamında finansal eğitim ve finansal sosyalizasyon süreçlerini değerlendirir.

İçindekiler:

Giriş
Finansal Okuryazarlık Kavramına Giriş
Finansal Okuryazarlık Kapsamında Finansal Bilgi
Finansal Okuryazarlık Kapsamında Finansal Davranış
Finansal Okuryazarlık Kapsamında Finansal Beceri
Finansal Sosyalizasyon
Finansal Sosyalizasyon Süreçlerinde Aile
Finansal Sosyalizasyon Süreçlerinde Finansal Eğitim, Okul ve Sosyal Bilgiler
Özet
Kaynakça

1.1. Giriş

Günümüzde bireyler marketteki günlük alışveriş rutinlerinden bankadaki ipotek işlemlerine, aylık fatura ödemelerinden, borsadaki yatırım araçlarına karar vermeye kadar çok sayıda finansal işlem ve finansal ürünle karşı karşıya kalmakta; söz konusu işlem ve ürünler giderek daha karmaşık bir hâl almaktadır. Hızla gelişen ve değişen finansal unsurlar bireylerin etkin vatandaş olarak farklı finansal geliştirmelerini zorunlu kılmakta ve geçmişe nazaran finansal sorumluluklarını artırmaktadır. Bu bağlamda özellikle çocukluk döneminin önemli bir finansal sosyalizasyon süreci olduğu göz önünde bulundurulduğunda, bu dönemde kazanılacak nitelikli bir finansal okuryazarlık becerisinin gelecekte hem mikro hem de makroekonomik anlayışlar açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Çocuklar tarafından finansal okuryazarlık becerisinin elde edilmesinde ise finansal eğitimin nitelikli bir şekilde inşa edilmesi önemli hâle gelmektedir. Özellikle finansal okuryazarlık, finansal eğitim ve finansal sosyalizasyon süreçlerinin oluşturduğu ortak paydanın anlaşılmasının bu sürece destek olacağı ve sağlam bir eğitsel zemin sunacağı düşünülmektedir. Bu kapsamda bu bölümde öncelikli olarak finansal okuryazarlık kavramının tanımına ve kapsamına; ardından finansal okuryazarlık becerisinin önemli bileşenlerinden olan finansal bilgiye, finansal davranışa ve finansal beceriye yer verilmiştir. Son olarak finansal sosyalizasyon süreçleri aile, okul ve çocukluk dönemi kapsamında değerlendirilmiş; bu bağlamda özellikle sosyal bilgiler dersi kapsamında finansal eğitimin gereklilikleri ve kazanımları ele alınmıştır.

1.2. Finansal Okuryazarlık Kavramına Giriş

Düşün ve Tartış

“Düşük finansal okuryazarlık düzeylerinin bireysel ve toplumsal bağlamda etkilerinin neler olabileceğini tartışınız…”

Son dönemde bireylere sunulan geniş finansal ürün ve tercih yelpazesi, finansal güvenlik kaygıları, finansal karar alma süreçlerinin giderek zorlaşması gibi sebeplerden dolayı finansal okuryazarlığa ilişkin gerek ulusal gerekse uluslararası düzeyde artan bir ilgi söz konusudur. Özellikle bireyler yeni ve karmaşık finansal ürünlerle karşılaşmakta, yatırım fırsatları ulusal sınırları aşmakta, yatırım türleri çeşitlenmekte, geleneksel ve geleneksel olmayan borçlanma fırsatları artmaktadır (de Bassa Scheresberg, 2013, s.1). Son dönemlerde dijital finansal süreçlere geçiş, finansal kurumlara duyulan güvene ilişkin endişeler, finansal dolandırıcılık gibi olumsuz deneyimlerden dolayı herhangi bir finansal ürünü almaya karar ver-

Kaynakça

Abreu, M., & Mendes, V. (2010). Financial literacy and portfolio diversification. *Quantitative finance*, *10*(5), 515-528.

Adams, E. C. (2019). Economics and the civic mission of social studies education: Two critiques of neoclassicism. Citizenship, Social and Economics Education, 18(1), 16-32.

Ahmad, N. W., Ripain, N., Bahari, N. F., & Shahar, W. S. S. (2016, Mayıs). The impact of financial literacy on financial behavior: A literature study. In *2nd International Conference on Economics & Banking* (s.302-309).

Akhan, N. E. (2013). Economy literacy step by step: The alternative ways for the social studies lessons. Adıyaman University Journal of Social Sciences Institute, 6(14), 1-36.

Allgood, S., & Walstad, W. B. (2016). The - cts of perceived and actual financial literacy on financial behaviors. *Economic inquiry*, *54*(1), 675-697.

Amagir, A., Groot, W., Maassen van den Brink, H., & Wilschut, A. (2018). A review of financial-literacy education programs for children and adolescents. *Citizenship, Social and Economics Education*, *17*(1), 56-80.

Ameer, R., & Khan, R. (2020). Financial socialisation, financial literacy, and financial behavior of adults in New Zealand. *Journal of Financial Counseling and Planning, 31*(2), 313–329.

Andarsari, P. R., & Ningtyas, M. N. (2019). The role of financial literacy on financial behavior. *Journal of Accounting and Business Education*, *4*(1), 24-33.

Aprea, C., Wuttke, E., Breuer, K., Koh, N. K., Davies, P., Greimel-Fuhrmann, B., & Lopus, J. S. (2016). *International handbook of financial literacy*. Singapore: Springer.

Arofah, A. A., Purwaningsih, Y., & Indriayu, M. (2018). Financial literacy, materialism and financial behavior. *International Journal of Multicultural and Multireligious Understanding*, *5*(4), 370-378.

Atkinson, A., & Messy, F.-A. (2012). Measuring Financial Literacy: Results of the OECD/ International Network on Financial Education (INFE) Pilot Study. Oecd, 15, 1–73. https://doi.org/https://doi.org/10.1787/ bb2cd70c-en sayfasından erişilmiştir.

Balaza, E. J. M., Diama, K. C., Torrenueva, J. L. A., Alicaya, A., Ortiz, M. N., & Inocian, R. B. (2021). Financial literacy integration in the K to 12 social studies curricula in the Philippines: Basis for a Contextualized COVID-19 Teaching Model. *Psychology and Education Journal*, *58*(3), 802-813.

Bartholomae, S., & Fox, J. J. (2016). Advancing financial literacy education using a framework for evaluation. In *Handbook of consumer finance research* (pp. 45-59). Springer.

Batty, M., Collins, J. M., & Odders-White, E. (2015). Experimental evidence on the effects of financial education on elementary school students' knowledge, behavior, and attitudes. *The Journal of Consumer 49*(1), 69–96.

Braunstein, S., & Welch, C. (2002). Financial literacy: An overview of practice, research, and policy. *Federal Reserve Bulletin, 88,* 445–457.

Bucciol, A., & Veronesi, M. (2014). Teaching children to save: What is the best strategy for lifetime savings?. *Journal of Economic Psychology*, *45*, 1-17.

Bucher-Koenen, T., & Lusardi, A. (2011). Financial literacy and retirement planning in Germany. *Journal of Pension Economics & Finance*, *10*(4), 565-584.

Capuano, A., & Ramsay, I. (2011). *What causes suboptimal financial behaviour? An exploration of financial literacy, social and behavioural economics,* Financial Literacy Project, Research Report, The Universitiy of Melbourne.

Chen, H., & Volpe, P. R. (1998). An analysis of personal financial literacy among college students. *Financial Services Review, 7*(2), 107– 128.

Cole, S., T. Sampson, & B. Zia. (2009). *Financial literacy, financial decisions, and the demand for financial services: Evidence from India and Indonesia.* Harvard Business School Working Paper.

Danes, S. M., & Haberman, H. R. (2007). Teen financial knowledge, , and behaviour: A gendered view. *Financial Counselling and Planning, 18*(2), 48-60.

Davidson, O., & Kilgore, J. (1971). A model for evaluating the of economic education in primary grades. *Journal of Economic Education, 3,* 17–25.

Davies, P. (2006). Educating citizens for changing economies. Journal of Curriculum Studies, 38(1), 15-30.

de Bassa Scheresberg, C. (2013). Financial literacy and financial behavior among young adults: Evidence and implications. *Numeracy*, *6*(2), 1-21.

Deng, H. T., Chi, L. C., Teng, N. Y., Tang, T. C., & Chen, C. L. (2013). of financial literacy of teachers on financial education teaching in elementary schools. *International Journal of e-Education, e-Business, e-Management and e-Learning*, *3*(1), 68-73.

Dewi, V. I., Febrian, E., N., Anwar, M., & Nidar, S. R. (2020). Financial literacy and its variables: The evidence from Indonesia. *Economics & Sociology*, *13*(3), 133-154.

Fernandes, D., Lynch Jr, J. G., & Netemeyer, R. G. (2014). Financial literacy, financial education, and downstream financial behaviors. *Management science*, *60*(8), 1861-1883.

FODER (2019). Türkiye finansal okuryazarlık araştırmasında 120. sırada https://www.fo-der.org/en/turkiye-finansal-okuryazarlik-arastirmasinda-120-sirada/ sayfasından erişilmiştir.

Frisancho, V. (2020). The impact of financial education for youth. *Economics of Education Review*, *78*, 1-9.

Gaurav, S., & Singh, A. (2012). An inquiry into the financial literacy and cognitive ability of farmers: Evidence from rural India. *Oxford Development Studies*, *40*(3), 358-380.

Grody, A. D., Grody, D. D., Kromann, E., & Sut- J. (2008). A financial literacy and financial services program for elementary school grades-results of a pilot study. *https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1132388* sayfasından erişilmiştir.

Grohmann, A., & L. (2015). School, parents, and financial literacy shape future financial behavior. *DIW Economic Bulletin*, *5*(30/31), 407-412.

Grohmann, A., Kouwenberg, R., & L. (2015). Childhood roots of financial literacy. Journal of Economic Psychology, 51, 114–133.

Grohmann, A. (2018). Financial literacy and financial behavior: Evidence from the emerging Asian middle class. *Pacific-Basin Finance Journal*, *48*, 129-143.

Henager, R., & Cude, B. J. (2016). Financial literacy and long-and short-term financial behavior in age groups. *Journal of Financial Counseling and Planning*, *27*(1), 3-19.

Hogarth, J. M., & Hilgert, M. A. (2002). Financial knowledge, experience and learning preferences: Preliminary results from a new survey on financial literacy. *Consumer Interest Annual*, *48*(1), 1-7.

Huang, J., Nam, Y., & Sherraden, M. S. (2013). Financial knowledge and child development account policy: A test of financial capability. *Journal of Consumer - irs*, *47*(1), 1-26.

Hung, A., Parker, A. M., & Yoong, J. (2009). Defining and measuring financial literacy. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1498674 sayfasından erişilmiştir.

Huston, S. J. (2010). Measuring financial literacy. *Journal of Consumer* , *44*(2), 296-316.

Kezar, A., & Yang, H. (2010). The importance of financial literacy. *About Campus*, *14*(6), 15-21.

Khan, M. N., Rothwell, D. W., Cherney, K., & Sussman, T. (2017). Understanding the financial knowledge gap: A new dimension

of inequality in later life. *Journal of Gerontological Social Work*, *60*(6-7), 487-503.

Khusaini, K., Mardisentosa, B., Bastian, A. F., Taufik, R., & Widiawati, W. (2022). The impact of financial education and socioeconomic status on the undergraduate students' financial literacy. *Media Ekonomi Dan Manajemen*, *37*(1), 55-76.

Kim, J., & Chatterjee, S. (2013). Childhood financial socialization and young adults' financial management. *Journal of Financial Counseling and Planning*, *24*(1), 61.

Kim, J., LaTaillade, J., & Kim, H. (2011). Family processes and adolescents' financial behaviors. *Journal of Family and Economic Issues*, *32*, 668-679.

Lusardi, A. (2008). Household saving behavior: The role of financial literacy, information, and financial education programs. http://www.nber.org/papers/w13824 sayfasından erişilmiştir.

Lusardi, A. (2015). Financial literacy skills for the 21st century: Evidence from PISA. *Journal of Consumer* , *49*(3), 639-659.

Lusardi, A. (2019). Financial literacy and the need for financial education: evidence and implications. *Swiss Journal of Economics and Statistics*, *155*(1), 1-8.

Lusardi, A., Mitchell, O. S., & Curto, V. (2010). Financial literacy among the young. *Journal of Consumer* , *44*(2), 358-380.

Mason, C. L. J. & Wilson, R. M. S. (2000). *Conceptualising financial literacy.* Loughborough: Business School Loughborough University.

MEB, (2018). Öğretim programları. http://mufredat.meb.gov.tr/Programlar.aspx sayfasından erişilmiştir.

Mishra, D. M. K. (2019). Financial literacy and education for ımproving financial skills. *https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3488670* sayfasından erişilmiştir.

OECD. (2017). What do 15-year-olds really know about money? https://www.oecd-ilibrary.org/education/what-do-15-year-olds-really-know-about-money_21dc1a9a-en sayfasından erişilmiştir.

OECD (2020). OECD/INFE 2020 International Survey of Adult Financial Literacy www.oecd.org/financial/education/launchoftheoecdinfeglobalfinancialliteracysurveyreport.htm sayfasından erişilmiştir.

Remund, D. L. (2010). Financial literacy explicated: The case for a clearer defi nition in an increasingly complex economy. *Journal of Consumer* (2), 276–295.

Roos, V., Chiroro, P., van Coppenhagen, C., Smith, I., van Heerden, E., Abdoola, R. E., et al. (2005). Money adventures: Introducing economic concepts to preschool children in the South African context. *Journal of Economic Psychology, 5,* 243–254.

Schug, M., 1987. Children's understanding of economics. *Elementary School Journal 87,* 507-518.

Sherraden, Margaret S., Johnson, Lissa, Guo, Baorong, & Elliott, William. (2011). Financial capability in children: of participation in a school-based financial education and savings program. *Journal of Family & EconomicIssues,32*(3), 385–399.

Shih, T. Y., & Ke, S. C. (2014). Determinates of financial behavior: insights into consumer money attitudes and financial literacy. *Service Business*, *8*(2), 217-238.

Shim, S., Barber, B. L., Card, N. A., Xiao, J. J., & Serido, J. (2010). Financial socialization of first-year college students: The roles of parents, work, and education. *Journal of Youth and Adolescence*, *39*, 1457-1470.

T.C. Merkez Bankası (2011). Dünyada ve Türkiye'de finansal hizmetlere erişim ve finansal eğitim. https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/362bbf12-7d95-47eb-9d4d-13039893ce5e/finansal_egitim.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=ROOTWORKSPACE-362bbf12-7d95-47eb-9d4d-13039893ce5e-m3fBalY sayfasından erişilmiştir.

TEDMEM (2016). Temel bir yaşam becerisi: finansal okuryazarlık. https://tedmem.org/mem-notlari/degerlendirme/temel-bir-yasam-becerisi-finansal-okuryazarlik sayfasından erişilmiştir.

Tokar Asaad, C. (2015). Financial literacy and financial behavior: Assessing knowledge and confidence. *Financial Services Review*, *24*(2), 101-117.

Twumasi, M. A., Jiang, Y., Adhikari, S., Gyamfi, C. A., & Asare, I. (2021). Financial literacy and its determinants: The case of rural farm households in Ghana. *Agricultural Finance Review, 82*(4), 641-656.

Van Rooij, M. C., Lusardi, A., & Alessie, R. J. (2011). Financial literacy and retirement planning in the Netherlands. *Journal of Economic Psychology*, *32*(4), 593-608.

Webley, P., & Nyhus, E. K. (2006). Parents' on children's future orientation and saving. *Journal of Economic Psychology*, *27*(1), 140-164.

Wentworth, D. R., & Schug, M. C. (1993). Fate vs. choices: What economic reasoning can contribute to social studies? Social Studies, 84(1), 27-31

Widdowson, D., & Hailwood, K. (2007). Financial Literacy and its Role in Promoting a Sound Financial System. Bulletin Reserve Bank of New Zeland, 70(2), 37-47.

BÖLÜM **2**

DERS KİTAPLARINDA FİNANSAL OKURYAZARLIK

Kevser ERYILMAZ

Anahtar Kavramlar: Finansal okuryazarlık becerisi, finansal kavramlar, ders kitapları

Amaçlar: Bu bölümün sonunda okuyucuya kazandırılması amaçlar şu şekildedir:

- Ders kitaplarının finansal okuryazarlık becerilerini kazandırmadaki yerini ve önemini bilir.
- Finansal okuryazarlık becerisinin mevcut ders kitaplarına (Hayat Bilgisi, Matematik, Türkçe, Sosyal Bilgiler ve Fen Bilimleri) yansımalarını açıklar.
- Mevcut ders kitaplarını (Hayat Bilgisi, Matematik, Türkçe, Sosyal Bilgiler ve Fen Bilimleri) finansal okuryazarlık öğretimi açısından değerlendirir.

İçindekiler:

Giriş
Ders Kitaplarının Öğretim Sürecindeki Yeri ve İşlevleri
Ders Kitaplarının Finansal Okuryazarlık Öğretimindeki Yeri
Finansal Okuryazarlığın Ders Kitaplarına Yansımaları
Hayat Bilgisi Ders Kitapları Kapsamında Finansal Okuryazarlık
Sosyal Bilgiler Ders Kitapları Kapsamında Finansal Okuryazarlık
Türkçe Ders Kitapları Kapsamında Finansal Okuryazarlık
Matematik Ders Kitapları Kapsamında Finansal Okuryazarlık
Fen Bilimleri Ders Kitapları Kapsamında Finansal Okuryazarlık
Özet
Kaynakça

2.1. Giriş

Bilindiği üzere ekonomi ve para ile ilgili konular hem Dünya'da hem ülkemizde her geçen gün daha çok tartışılan bir konuya dönüşmüştür. İnsanlar; karmaşık finansal ürünler, zorlayıcı finansal tercihler, alım gücünün azalması ile bireysel olarak kendine yetebilmenin ve nitelikli finansal kararlarla yaşamanın yollarını ararken tasarruf, israf, bütçe kontrolü gibi kavramları hayatının merkezine yerleştirmek zorunda kalmıştır. Her yaşam becerisinde olduğu gibi finansa ilişkin bir yaşam becerisinin küçük yaşlardan itibaren öğrenilmesi bireyin hayatta karşılaşacakları gerçek yaşam durumlarına hazır olması açısından önemlidir. Bahsedilen bu beceri finansal okuryazarlık becerisidir. Finans bilgisine sahip ve bu bilgiyi davranışlarına ve tutumlarına yansıtarak doğru kararlar alabilme (Bozkurt, Toktaş ve Altıner, 2019) olarak tanımlanan finansal okuryazarlık becerisi, uzun yıllar sadece yetişkin bireylerin kazanabilecekleri bir beceri olarak kabul edilmiş ve ekonominin tasarruf, birikim, bütçeleme, tüketim gibi alt boyutlarının özellikle eğitime olan yansımaları sonucunda, bu alanlardaki temel bilgi ve becerilere sahip olma anlamında da kullanılmaya başlanmıştır. Son birkaç yılda finansal beceriler giderek artan bir şekilde kamuoyunun dikkatini üzerine toplamaktadır (Frühauf ve Retzmann, 2016). Finansal okuryazarlık becerisi oldukça geniş bir alana sahip ve altında birçok kavramı barındıran ve gerçek yaşam durumlarıyla başa çıkmada gerekli bir beceri olarak ön plana çıkmaktadır. Finansal okuryazarlıkla bireyler karmaşıklaşan ekonomide karar alma süreçlerini daha sağlıklı bir şekilde yönetebileceklerdir. Bu nedenle finansal okuryazarlık her birey için sahip olunması gereken bir bilgi olmanın ötesine geçmiş ve hem toplumsal hem de bireysel açıdan önemli bir ihtiyaca dönüşmüştür.

Finansal okuryazarlık becerisinin bireyler tarafından kazanılmasında en önemli unsurlardan biri finansal eğitimdir. Finansal eğitim bağlamında finansal okuryazarlık becerisinin gelişiminde etkili olan okul, aile, öğretmen yeterlilikleri, ders kitapları, eğitsel materyaller gibi çok sayıda unsur söz konusudur. Bu önemli unsurlardan biri olan ders kitaplarına öğretim programlarında yer alan finansal okuryazarlık becerisine yönelik kazanımların aktarılması kapsamında büyük iş düşmektedir. Sınıf ortamında bilginin aktarıcısı öğretim programlarının uygulayıcısı durumunda olan öğretmenler ve ders kitaplarıdır. Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerini geliştirmek için öğretim programlarını ve öğretmen gelişimini temele almanın yanı sıra ders kitaplarının finansal okuryazarlıkla olan ilişkilerinin bilgi ve becerilerin kazandırılmasında etkili olduğu bilinmektedir (Tural Sönmez ve Topcal, 2022). Finansal okuryazarlık ile ilgili uygulamaların eğitimde mevcut derslere entegre edilmesi dikkate alındığında; öğrencilere finansal okuryazarlık becerisini kazandırmak için öğretmenlerin sınıftaki diğer

Kaynakça

Altay, N. (2020). Ortaokul sosyal bilgiler ders kitaplarının beceriler açısından incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi,* (41), 276-297.

Altun, M., Arslan, Ç., & Yazgan, Y. (2004). Lise matematik ders kitaplarının kullanım şekli ve sıklığı üzerine bir çalışma. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(2), 131-147.

Arıkan, İ., (2021). *Sosyal Bilgiler dersinde bağlam temelli öğrenme yaklaşımının öğrencilerin akademik başarısına, finansal okuryazarlık becerilerine ve öğrenmenin kalıcılığına etkisi.* Doktora Tezi, Fırat Üniversitesi.

Bakır, E. (2018). *Fen Bilimleri ders kitapları ünite sonu değerlendirme çalışmalarının yapısal ve bilişsel özellikleri açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Kastamonu Üniversitesi.

Batmaz, O. (2022). Sınıf öğretmenlerinin gözünden Hayat Bilgisi ders kitapları. *TEBD*, 20(2), 342-367.

Bekdemir, Ü., & Polat, S. (2016). 2005 Sosyal Bilgiler öğretim programı ile 2015 Sosyal Bilgiler taslak öğretim programı üzerine karşılaştırmalı bir çalışma. *Electronic Turkish Studies,* 11(19).

Bozkurt, E., Toktaş, Y. & Altıner, A. (2019). Türkiye'de tasarruf ve finansal okuryazarlık üzerine bir araştırma. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi,* 18 (72), 1580-1605.

Çelikkaya, T., Başarmak, U., Filoğlu, S. & Şahin, B. (2013). levels of values to be gained explicitly in secondary schools on textbooks. *The Online Journal of New Horizons in Education*, *3*(2), 8-20.

Frühauf, F., & Retzmann, T. (2016). Financial literacy in Germany. *International Handbook of Financial Literacy*, 263-276.

Gökçınar, B. (2022). *Sosyal bilgiler ders kitaplarının temel vatandaşlık değerleri ve becerileri açısından değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Gür, B. (2022). *Finansal okuryazarlık araştırmaları üzerine bir inceleme*. Yüksek Lisans Tezi, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi.

Kaya, D., ve Keşan, C. (2022). İlköğretim matematik öğretmeni adaylarının matematiksel modelleme süreçleri: Su israfı örneği. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *19*(3), 1068-1097.

Keser, H. ve Sarı, M. H. (2023). İlkokul matematik ders kitaplarında yer alan doğal sayılarda basamak değeri kavramının farklı boyutlarda incelenmesi. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 13(1), 665-686.

Köroğlu, H. (2021). *Ortaokul öğrencilerinin finansal okuryazarlık becerilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kılıç A. Ve Seven S., (2007). Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi, Ankara: Pegem A Yayıncılık.

MEB, (2021). Millî Eğitim Bakanlığı Fen Bilimleri 4. Sınıf Ders Kitabı, Ankara.

MEB, (2022). Millî Eğitim Bakanlığı Hayat Bilgisi 1. Sınıf Ders Kitabı, Ankara: Kök-e Yayıncılık Eğitim Tic. Ltd. Şti.

MEB, (2021). Millî Eğitim Bakanlığı Hayat Bilgisi 2. Sınıf Ders Kitabı, Ankara.

MEB, (2021). Millî Eğitim Bakanlığı Hayat Bilgisi 3. Sınıf Ders Kitabı, Ankara.

MEB, (2021). Millî Eğitim Bakanlığı Matematik 1. Sınıf Ders Kitabı, Ankara.

MEB, (2021). Millî Eğitim Bakanlığı Matematik 2. Sınıf Ders Kitabı, Ankara.

MEB, (2021). Millî Eğitim Bakanlığı Matematik 3. Sınıf Ders Kitabı, Ankara.

MEB, (2021). Millî Eğitim Bakanlığı Matematik 4. Sınıf Ders Kitabı, Ankara.

MEB, (2022). Milli Eğitim Bakanlığı Sosyal Bilgiler 4. Sınıf Ders Kitabı, Ankara: Tuna Matbaacılık.

MEB, (2022). Milli Eğitim Bakanlığı Türkçe 2. Sınıf Ders Kitabı, Ankara: Ada Matbaacılık.

MEB, (2021). Millî Eğitim Bakanlığı Türkçe 4. Sınıf Ders Kitabı, Ankara.

MEB, (2019). Millî Eğitim Bakanlığı Türkçe Dersi Öğretim Programı, Ankara.

OECD (2013), *PISA 2012 Assessment and analytical framework: mathematics, reading, science, problem solving and financial literacy*, PISA, OECD Publishing, Paris, http://dx.doi.org/10.1787/9789264190511-en. (Erişim Tarihi:27 Haziran 2023).

OECD (2014), "PISA 2012 Results: students and ort financial literacy skills ort he 21st century (Volume VI)", *PISA 2012 Results*, Vol. VI, http://www.oecd.org/pisa/keyfindings/PISA-2012-results-volume-vi.pdf (Erişim Tarihi:2 Temmuz 2023).

Oyetoro, O. S., ve Ojo, O. E. (2017). Empirical validation of indices for consideration in the revision of recommended senior school financial accounting textbooks in Southwestern Nigeria. *IAFOR Journal of Education*, *5*(3), 45-63.

Önlen, M. (2022). *Sosyal Bilgiler dersinde matematiksel modelleme etkinlikleriyle finansal okuryazarlık becerisinin geliştirilmesi*. Doktora Tezi, Kastamonu Üniversitesi.

Özata Yücel, E. Ve Kanyılmaz, B. M. (2018). Fen Bilimleri dersi öğretim programında yer alan yaşam becerilerinin ilkokul öğrencilerine kazandırılmasına yönelik öğretmen görüşlerinin değerlendirilmesi. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 6(3), 10-33.

Özdemir, S. (2019). *Kuramdan uygulamaya türkçe ders kitabı incelemeleri.* Ankara: Anı Yayıncılık.

Sel, B. (2022). Action research on interdisciplinary teaching of financial literacy in elementary schools. *Turkish Journal Of Education*, *11*(4), 222-241.

Sumer, S. & Gövdeli, T. (2020). Finansal okuryazarlık ve finansal davranış üzerine bir çalışma. *Oltu Beşeri ve Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi,* 1(1), 86-98.

Sönmez, M. T. (2019). Yedinci sınıf matematik ders kitabında yer alan problemlerin finansal okuryazarlığı bağlamında incelenmesi. *Cumhuriyet International Journal of Education*, *8*(1), 1-23.

Sönmez, M. T. (2022). Erken dönemlerde finansal farkındalığın gelişmesi ve finansal okuryazarlık konularının matematik dersine entegresi. *Yaşadıkça Eğitim*, *36*(2), 569-589.

Sönmez, M. T ve Topcal, B. (2022). Ortaokul Matematik ders kitaplarındaki finansal okuryazarlık ilişkilendirme içeriklerinin sınıf seviyesine göre incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi,* 23(3), 2596-2630.

Yiğitbaş, Ş., Temeloğlu, E. & Şimşek, A. (2020). Ortaöğretim çağındaki gençlerde finansal eğitimin finansal okuryazarlık üzerindeki etkisi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, 2020 Special Issue, 411-432.

Yüksel, S., & Taneri, A. (2020). Hayat Bilgisi ders kitaplarının anahtar yetkinlikler açısından incelenmesi. *Gazi Eğitim Bilimleri Dergisi, 6*(2), 185-209.

BÖLÜM **3**

ÖĞRETİM PROGRAMLARINDA FİNANSAL OKURYAZARLIK

Fadime AKGÜL ÇOBANOĞLU

Anahtar Kavramlar: Öğretim programı, finansal okuryazarlık, ilkokul.

Amaçlar: Bu bölümün sonunda okuyucuya kazandırılması amaçlar şu şekildedir:

- Erken dönemde sunulan finansal eğitimin finansal okuryazarlık becerisinin gelişimindeki rolünü açıklar.
- Finansal okuryazarlık becerisinin öğretim programlarındaki genel durumunu bilir.
- Finansal okuryazarlık becerisinin ilkokul öğretim programlarına yansımalarını açıklar.
- Finansal okuryazarlık becerisinin ilkokul öğretim programlarına yansımalarına ilişkin karşılaştırmalar yapar.

İçindekiler:

Giriş

Erken Dönemde Sunulan Finansal Eğitimin Finansal Okuryazarlık Becerisinin Gelişimindeki Rolü

Finansal Okuryazarlık Becerisinin Öğretim Programlarındaki Genel Durumu

Finansal Okuryazarlık Becerisinin Öğretim Programlarına Yansımaları

Sosyal bilgiler dersi öğretim programı kapsamında finansal okuryazarlık

Hayat bilgisi dersi öğretim programı kapsamında finansal okuryazarlık

Fen bilimleri dersi öğretim programı kapsamında finansal okuryazarlık

Matematik dersi öğretim programı kapsamında finansal okuryazarlık

Türkçe dersi öğretim programı kapsamında finansal okuryazarlık

Özet

Kaynakça

3.1. Giriş

Finansal bilgi, beceri ve davranışlar yalnızca yetişkinlerin okuryazarlığa dönüştürebileceği yeterlilikler değil; küçük yaştaki çocukların da geleceğin etkili vatandaşları olabilmeleri için kazanmaları gereken yeterliliklerdir. Bu gerekçeyle, sistemli bir eğitim sunma fırsatı tanıyan örgün eğitim kurumu olan okullarda öğrencilere ilkokuldan itibaren çeşitli stratejilere bağlı finansal eğitimler sunulmalıdır. Finansal eğitimin daha sistematik ve planlı yürütülebilmesi için finansal alanda yetkinliğe sahip çeşitli paydaşlar tarafından oluşturulacak öğretim programları dâhilinde sunulması önemlidir. Öğretim programları, finansal eğitimin planlı bir şekilde sürdürülmesinde faydalanılabilecek unsurlardan biridir. Yine öğretim programları öğretmenlerin bir dersin öğretimini nitelikli bir şekilde gerçekleştirebilmeleri için derse ilişkin özel amaçları, yetkinlikleri, değerleri, becerileri, kazanımları, ölçme-değerlendirme yaklaşımlarını, öğrencilerin bireysel gelişim özelliklerine göre programın nasıl uygulanacağını ve uygulamada dikkat edilecek hususları bilmelerini sağlar. Böylece öğretim programları, öğretmenlerin derslerde neyin öğretimini yapacaklarına dair öğretim kılavuzluğu rolünü üstlenirler. Ayrıca öğretim programları tarihsel, toplumsal, psikolojik, bireysel, felsefi, konu alanı ve ekonomik temeller dikkate alınarak hazırlanır. Bir başka ifadeyle, öğretim programları toplumsal ihtiyaçlara göre hazırlanır. Bu bilgiler ışığında, öğretim programlarında toplumun sürekli değişen finansal ihtiyaçlarına değinilmesi ve finansal ihtiyaçlarına uygun eğitim içeriklerinin sunulması olağandır. Özellikle finansal sosyalizasyonun önemli bir süreci olan ilkokuldan itibaren çocukların finansal yaşama hazırlanmaları, öğretim programlarının sunacağı finansal bilgi, beceri ve davranışlarla sağlanabilir. Bu kapsamda bu bölümde, finansal okuryazarlık becerisinin gelişiminde erken dönemde sunulan finansal eğitimin rolü, finansal okuryazarlık becerisinin ilkokul öğretim programlarındaki genel durumu, yansımaları ve bu yansımalara yönelik karşılaştırmalar ele alınmıştır.

3.2. Erken Dönemde Sunulan Finansal Eğitimin Finansal Okuryazarlık Becerisinin Gelişimindeki Rolü

Dikkat

“Çocukluk adı verilen süreçte, ailenin ekonomik durumu, alınan finansal eğitimler ve bunların niteliği, paraya dair sağlanmış finansal sosyalleşme deneyimleriyle edinilen aritmetik bilgi düzeyinin finansal okuryazarlık becerisinin gelişimini olumlu yönde etkilediği bilinmektedir (Yıldırım ve Özbek, 2021).”

Düşün ve Tartış

“İlkokul düzeyinde verilmesi gereken finansal eğitimin geciktirilmesinin ne gibi toplumsal sonuçlar doğuracağını tartışınız…”

Kaynakça:

Adalar, H., & Ata, B. (2021). Alanla ilişkilendirilmiş finansal okuryazarlık eğitimi modelinin sosyal bilgiler öğretmen adaylarının finansal okuryazarlıkları ve finansal tutumlarına etkisi. *Journal of History School, 52,* 2266-2304.

Ahmetoğulları, K., & Öcel, Y. (2021). Finansal okuryazarlık ile yaşam tarzı arasındaki ilişkinin irdelenmesi. Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi, 56(4), 2477-2497.

Akçay A. O., & Semercioğlu, M. S. (2021). Sınıf öğretmenlerinin matematik okuryazarlığı öz-yeterlikleri ve finansal okuryazarlık tutum ve davranış düzeyleri arasındaki ilişki. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi, 12*(3), 1223-1233.

Akcay, A., Semercioglu, M., & Güllü, H. (2022). The relationship between pre-service primary school teachers' perception of 21st-century skills, mathematical literacy , and financial literacy attitudes and behaviors. *Mimbar Sekolah Dasar, 9*(1), 81-97. https://doi.org/10.53400/mimbarsd.v9i1.41270.

Akhan N. E. (2010). *İlköğretim sosyal bilgiler öğrencilerinde ekonomi okuryazarlığının durumu ve geliştirilmesi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Akınoğlu, O. (2002). Hayat bilgisi öğretimi. C. Öztürk ve D. Dilek (Eds.), *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi içinde* (ss.1-13). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Aktaş, V., & Tokmak, A. (2023). Temel bir beceri olarak finansal okuryazarlığın sosyal bilgiler dersine yansıması. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 23*(1), 449-470. https://dx.doi.org/10.17240/aibuefd.2023..-1166093

Allgood, S., & Walstad, W. B. (2016). The - cts of perceived and actual financial literacy on financial behaviors. *Economic Inquiry, 54,* 675–697.

Amagir, A., Groot, W., Maassen van den Brink, H., & Wilschut, A. (2018). A review of financial-literacy education programs for children and adolescents. *Citizenship, Social and Economics Education, 17*(1), 56- 80. https://doi.org/10.1177%2F2047173417719555

Anıl, D., Özer Özkan, Y., & Demir, E. (2015). *PISA 2012 araştırması ulusal nihai rapor.* Ölçme Değerlendirme ve Sınav Hizmetleri Genel Müdürlüğü: Ankara.

Arıkan, İ., & Çakmak, Z. (2023). Sosyal bilgiler dersinde bağlam temelli öğrenme yaklaşımının öğrencilerin akademik başarısına, finansal okuryazarlık becerilerine ve öğrenmelerin kalıcılığına etkisi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 59,* 153-183.

Atik, S., & Aykaç, N. (2019). Hayat bilgisi öğretim programlarının değerlendirilmesi (1926-2018). *Trakya Eğitim Dergisi, 9*(4), 708-722.

Atkinson, A., & Messy, F. (2013). "Promoting financial ınclusion through financial education: oecd/ınfe evidence, policies and practice". *OECD Working Papers on Finance, Insurance and Private Pensions,* No. 34, OECD Publishing. http://dx.doi.org/10.1787/5k3xz6m88smp-en

Aydın, A. D. (2018). Türkiye'de finans eğitimi ve finansal okuryazarlık üzerine eleştirel bir değerlendirme. *Ekonomi Maliye İşletme Dergisi, 1*(1), 12-20.

Barış, S. (2016). Finansal okuryazarlık ve bütçeleme davranışı: Üniversite öğrencileri üzerine bir araştırma. *TESAM Akademi Dergisi, 3*(2), 13-38.

Batty, M., Collins J. M., & Odders-White, E. (2015). Experimental evidence on the effects of financial education on elementary school students' knowledge, behavior, and attitudes. *Journal of Consumer 49*(1), 69-96.

Bayram, S. S. (2015). *Finansal okuryazarlık ve para yönetimi davranışları: Anadolu Üniversitesi öğrencileri üzerine bir uygulama* (Yüksek lisans tezi). Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.

Baysa, E., & Karaca, S. S. (2016). Finansal okuryazarlık ve banka müşteri segmentasyonları üzerine bir uygulama. *Muhasebe ve Finansman Dergisi, 71,* 109-126.

Bektaş, M., Sellum, F. S., & Polat, D. (2019). 2018 hayat bilgisi dersi öğretim programı'nın 21. yüzyıl öğrenme ve yenilikçilik becerileri açısından incelenmesi. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 9*(1), 129-147.

Björklund, M. (2019). Teaching financial literacy: competence, context and strategies among swedish teachers. *Journal of Social Science Education 18*(2): 28–48.

Bozdemir, R., Çimen, Z., Kaya, M., & Demir, O. (2015). Sınıf öğretmenlerinin beden eğitimi ve spor dersinde karşılaştıkları problemler (Tokat İli Örneği). *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 5,* 221-234.

Brown, A.M., Collins, J.M., Schmeiser, M.D., & Urban, C. (2014). *State mandated financial education and the credit behavior of young adults. Divisions of research & statistics and monetary federal reserve board finance and economics discussion series, (2014- 68).* Washington, DC.

Bulaç, E., & Kurt, M. (2019). Öğretmen adaylarının yaşam boyu öğrenme eğilimlerinin incelenmesi. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 8*(1), 125-161.

California Department of Education. (2015). *Financial literacy and mathematics education. of the mathematics framework for california public schools: Kindergarten through grade twelve.* California Department of Education.

Canbazoğlu, H.B., & Tarım, K. (2019). Sınıf öğretmenlerinin ve sınıf öğretmeni adaylarının matematiksel dil becerilerine ilişkin farkındalıkları. *Elemantary Education Online, 18*(4), 1919-1937.

Çelik, Y. (2021). Sosyal bilgiler öğretim programında yer alan bazı becerilerin kazandırılmasına yönelik öğretmen görüşleri. *Van Yüzüncü Yıl Eğitim Fakültesi Dergisi, 18*(1), 733-765.

Demirezen, S., & Hasgül, M. (2022). Sosyal bilgiler dersi öğretim programında ve ders kitaplarında okuryazarlık becerilerinin incelenmesi. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi, 9* (33), 213-247.

Dere, İ., & Aktaşlı, İ. (2019). 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında bilinçli tüketicilik. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 42,* 283-302.

Ekinci, T. (2022). *Hanehalkının finansal okuryazarlık düzeylerini belirlemeye yönelik bir araştırma: Konya ili örneği* (Yüksek lisans tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Er, T. (2019). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının finansal okuryazarlık düzeylerinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Niğde**.**

Er, B., & Çetintaş, M. (2018). İşçilerde finansal okuryazarlık: finansal bilgi, tutum ve davranış eksenli bir araştırma. *Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1*(2), 61-71.

Er, F., Temizel, F., Özdemir, A., & Sönmez, H. (2014). Lisans eğitim programlarının finansal okuryazarlık düzeyine etkisinin araştırılması: Türkiye örneği. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 14*(4), 113-126.

FONA International. (2014). *Purchasing power of teens.* https://www.fona.com/purchasing-power-teens/

Güleç, S., & Alkış, S. (2003). İlköğretim birinci kademe öğrencilerinin derslerdeki başarı düzeylerinin birbiriyle ilişkisi. İlköğretim Online, 2(2), 19-27.

Gültekin, M., Atalay, N., & Ay, Y. (2014). İlköğretimde serbest etkinliklere yönelik sınıf öğretmeni ve öğrenci görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi, 22*(2), 419-437.

Güvenç, H (2015). *Finansal okuryazarlık: PISA ve Jump$tart koalisyonu bireysel finans eğitimi standartlarının karşılaştırılması.* II. International Eurasian Educational Research Congress/ 2. Uluslararası Avrasya Eğitim Araştırmaları Kongresi 8-10 Haziran Ankara.

Güvenç, H. (2017). Öğretim programlarımızda finansal okuryazarlık. *Elementary Education Online, 16*(3), 935-948. https://doi.org/10.17051/ilkonline.2017.330233

Hawthorne, S., Rodgers, Y., & Wheeler, R. C. (2003). *Economic literacy among pri-*

*mary-grade student*s. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/228288978_Economic_Literacy_Among_PrimaryGrade_Students.

Henager-Greene, R., & Cude, B. (2016). Financial literacy and long- and short-term financial behavior in age groups. *Journal of Financial Counseling and Planning, 27*(1), 3-19.

Herawati, N. T., Candiasa, I. M., Yadnyana, I. K., & Suharsono, N. (2018). Factors that financial behavior among accounting students in Bali. *International Journal of Business Administration, 9,* 30-38.

Hurtado, O.G., Casallas, W.P., & Thiriat, W.G. (2022). Teaching financial mathematics with plausible reasoning. *Journal of Language and Linguistic Studies, 18*(4), 1178-1185

Jablonka, E. (2003). *Mathematical literacy.* In Second international handbook of mathematics education (pp. 75-102). Springer Netherlands.

Karabatak, S. (Ed.). (2022). *Eğitim & bilim 2022-III.* Efe Akademi Yayınları: İstanbul.

Kartal, Y. (2019). *Üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık, finansal tutum ve davranış düzeylerini belirlemeye yönelik bir araştırma: Necmettin Erbakan Üniversitesi örneği* (Yüksek lisans tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Kavan, N., & Akın, E. (2018). 6. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin değerler eğitimi açısından incelenmesi (Eksen Yayıncılık). *The Journal of Academic Social Science Studies, 73,* 105-122.

Kıran, F., Çetinkaya Bozkurt, Ö., & Tunç, H. (2018). Finansal okuryazarlık ve girişimcilik niyeti arasındaki ilişki: Üniversite öğrencileri üzerine bir araştırma. *Bucak İşletme Fakültesi Dergisi, 1*(1), 29-51.

Kim, H. W., Chan, H. C., & Kankanhalli, A. (2012). What motivates people to purchase digital items on virtual community websites? The desire for online selfpresentation. *Information Systems Research, 23,* 1232–1245.

Kim, K. T., & Yuh, Y. (2018). Financial knowledge and household saving: Evidence from the survey of consumer finances. *Family and Consumer Sciences Research Journal, 47*, 5–24.

Köylüoğlu, A. S., & Doğan, M. (2020). Tüketicilerin kredi kartına yönelik tutumu ile finansal okuryazarlık düzeyi arasındaki ilişki. *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 5*(4), 770-778.

Kramer, M. M. (2016). Financial literacy, confidence and financial advice seeking. *Journal of Economic Behavior & Organization, 131*(1), 198-217.

Kuzma I., Chaikovska H., Levchyk I., & Yankovych, O. (2022) 'Formation of financial literacy in primary school students'. *Journal on and Responsibility in Education and Science, 15*(3), 142-155. http://dx.doi.org/10.7160/eriesj.2022.150302

Lovšin Kozina, F., & Metljak, M. (2022). Integrating the contents of financial literacy in the teaching process: Teachers' perspectives. *European Journal of Educational Research, 11*(4), 2265-2273. https://doi.org/10.12973/eu-jer.11.4.2265

Lusardi, A., & Mitchell, O. S. (2014). The economic importance of financial literacy: Theory and evidence. *Journal of Economic Literature, 52*(1), 5–44. https://doi.org/10.1257/jel.52.1.5

Mammadova, G. (2020). Öğrencilerin ilk ve orta öğretim programlarındaki kazanımlarda finansal okuryazarlığa ilişkin tutum ve görüşleri (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

Mammadova, G., Gökalp, M., & Hatunoğlu, B. Y. (2021). İlkokul ve ortaokul öğretim programlarındaki kazanımlarda finansal okuryazarlıkla ilgili öğrencilerin tutum ve görüşleri. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 18*(39), 589-626.

Mandell, L. (2008). *The financial literacy of young American adults: Results of the 2008 National Jump $tart Coalition survey of high school seniors and college students.* Washington, DC: The Jump $ tart Coalition for Personal Financial Literacy.

McCrone, S. S., & Dossey, J. A. (2007). Mathematical literacy-ıt's become fundamental. *Principal Leadership*, 7(5), 32-37.

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2019a).*Türkçe dersi öğretim programı (İlkokul ve ortaokul* Ankara.

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2018a). *Hayat bilgisi dersi öğretim programı (İlkokul 1, 2* Ankara.

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2018b). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (İlkokul ve* Ankara.

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2018c). *Matematik dersi öğretim programı (İlkokul ve ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8.* Ankara.

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2018d). *Fen bilimleri dersi öğretim programı (İlkokul ve* Ankara.

OECD (2005). *Improving financial literacy: Analysis of ıssues and policies.* OECD Publishing. doi: 10.1787/9789264012578-en.

OECD. (2012). *Financial education in schools.* OECD Publishing.

OECD. (2013). *PISA 2012 assessment and analytical framework: Mathematics, reading, science, problem solving and financial literacy: mathematics, reading, science, problem solving and financial literacy.* OECD Publishing.

OECD. (2014). *PISA 2012 results: Students and money (Volume VI) financial literacy skills for the 21st century: Financial literacy skills for the 21st century.* OECD Publishing.

OECD. (2016). *New vision for education: fostering social and emotional learning through technology*. World Economic Forum.

Oğuz Hacat, S., & Demir, F. B. (2019). Sürdürülebilir kalkınma eğitimi açısından sosyal bilgiler dersi öğretim programının değerlendirilmesi. *Diyalektolog-Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, 22,* 211-225.

Oktay, A.(2010). *21. Yüzyılda yeni eğilimler ve eğitim.* 21. Yüzyılda Eğitim ve Türk Eğitim Sistemi Editörler: Oğuz, O,O., Ayhan, H. Ankara: Pegem Ayayınevi (2. Basım)1-19.

O'Neil-Haight, M. (2010). Educator teams up to teach finance to young children. *Journal of Family and Consumer Sciences, 102*(2), 43-47.

Ontario. (2010). *A sound ınvestment financial literacy education in Ontario schools.* Ministry of Education Ontario Working Group on Financial Literacy, Canada.

Otter, D. (2010). *Teaching financial literacy in K-12 schools: A survey of teacher beliefs and knowledg*e [Doctoral Dissertation, The University of New Mexico Albuquerque]. ProQuest. https://bit.ly/3xaqx4b

Otuz, B., Kayabaşı, G. B., & Ekici, G. (2018). 2017 Sosyal bilgiler dersi öğretim programının beceri ve değerlerinin anahtar yetkinlikler açısından analizi. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi [Journal of Theoretical Educational Science], 11(*4), 944-972.

Öncüler, İ. (2018). Üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerini belirlemeye yönelik bir araştırma: İstanbul Gelişim Üniversitesi örneği. İstanbul Gelişim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Özkale, A., & Özdemir Erdoğan, E., (2017). Finansal okuryazarlık ve Türkiye matematik öğretim programlarındaki konumu. *Journal of Human Sciences, 14*(4), 4869-4883. doi:10.14687/jhs.v14i4.5038

Özkale, A. (2018). *Finansal okuryazarlık ve matematiksel okuryazarlık perspektifinde Türkiye ve Kanada (Ontario) öğretim programlarının incelenmesi ve bir model önerisi* (Yayınlanmamış doktora tezi). Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Öztürk, E., & Demir, Y. (2015). Finansal okuryazarlık ve para yönetimi: Süleyman Demirel Üniversitesi akademik personel üzerine bir uygulama. *Muhasebe ve Finansman Dergisi, 68,* 113-134.

Öztürk, F., & Kurt, İ. (2023). Küresel rekabet gücü ve ihracat performansı ilişkisi: OECD ülkeleri örneği. *Fiscaoeconomia, 7*(2), 1291-1308.

PACFL. (2008). *Finansal okuryazarlık danışma konseyi başkanlığı.* Annual Report to the President.

Perdanasari, A., Sudiyanto, S., & Octoria, D. (2019). The ımportance of financial literacy knowledge for elementary school students ın 21st century. *Efektor, 6*(1), 26–31. https://doi.org/10.29407/e.v6i1.12591

PISA. (2012). *Financial literacy assessment framework.* OECD Publishing.

Porto, N., & Xiao, J. J. (2016). Financial literacy overconfidence and financial advice seeking. *Journal of Financial Service Professionals, 70,* 78–89.

Sawatzki, C. (2017). Lessons in financial literacy task design: Authentic, imaginable, useful. *Mathematics Education Research Journal, 29*(1), 25-43. https://doi.org/10.1007/s13394-016-0184-0

Sel, B. (2022). Action research on interdisciplinary teaching of financial literacy in elementary schools. *Turkish Journal of Education, 11*(4), 222-241. https://doi.org/10.19128/turje.1057732

Seyhan, A. (2020). Sosyal bilgiler dersinde finansal okuryazarlık becerisinin kazandırılmasına yönelik öğretmen görüşleri. *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 6*(11), 88-113.

Seyrek, H. İ., & Gül, M. (2017). Finansal okuryazarlık ve girişimcilik niyeti: üniversite öğrencileri üzerine bir araştırma. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 15*(2), 103-118.

Sole, M. A. (2017). Financial education: Increase your purchasing power. *Mathematics Teacher, 111*(1), 60–64. https://doi.org/10.5951/mathteacher.111.1.0060

Suiter, M., & Meszaros, B. (2005). Teaching about saving and investing in the elementary and middle school grades. *Social Education, 69*(2), 92-95.

Şantaş, F., & Demirgil, B. (2015). Ekonomi okuryazarlığı düzeyinin tespitine ilişkin bir araştırma. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi, 48,* 46-60.

Tanyel, H. H. (2022). *Sosyal bilgiler dersinde finansal okuryazarlık becerisinin kazandırılmasında farklılaştırılmış öğretim etkinliklerinin etkisi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Tennyson, S., & Nguyen, C. (2001). State curriculum mandates and student knowledge of personal finance. *J. Consum. 35* (2) 241- 262

Tokmak, A., Şeker, M., & Yılmaz, A. (2020). Düşünme eğitimi dersinin değerler eğitimi ve sosyal bilgiler becerileri açısından incelenmesi . *Journal of Social Sciences And Education, 3* (2) , 412-431.

Tonga, D., & Uslu, S. (2015). Sosyal bilgiler dersinde kazanım-değer ilişkisi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 16*(1), 91-110.

Tonga, D., & Erdoğan, E. (2022). 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında kazanım, değer ve beceri ilişkisi. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi, 9* (30), 58-84.

Tufan, S. (2019). *2018 sosyal bilimler müfredatı ve 4-7'de ekonomi okuryazarlığı. sınıf sosyal bilimler öğrenci kitapları* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Tuğluk, M. N., & Özkan, B. (2019). MEB 2013 okul öncesi eğitim programının 21. yüzyıl becerileri açısından analizi (2013 okul öncesi eğitim programının 21. yüzyıl becerileri açısından incelenmesi). *Temel Eğitim Dergisi, 2019*(4), 29–38. https://dergipark.org.tr/tr/pub/temelegitim/634024

Tural Sönmez, M. (2022). Erken dönemlerde finansal okuryazarlığın gelişmesi ve finansal okuryazarlık konularının matematik dersine entegresi. *Yaşadıkça Eğitim, 36*(2), 569-589.

Turan, S. (2019). 2018 sosyal bilgiler öğretim programının disiplinlerarası yapısının incelenmesi. *Journal of Innovative Research in Social Studies. 2*(2), 166-190.

Umay, A. (2003). Matematiksel muhakeme yeteneği. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 24* (24), 234- 243.

Üngör, A. (2021). *Finansal okuryazarlık ve küçük orta ölçekli işletmelerin firma performansı arasındaki ilişki: Bursa üzerine alan araştırması* (Yüksek lisans tezi). Bursa Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.

Ünlüer, G. (2021). Sosyal bilgiler dersinde finansal okuryazarlık becerisinin etkinlikler yoluyla kazandırılmasına ilişkin eylem araştırması. *Journal of Humanities and Education, 7*(15), 277-303.

Yalçınkaya, E., & Er, T. (2019). Sosyal bilgiler eğitiminde finansal okuryazarlık. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi, 9*(1), 1-24.

Yao, R., & Meng, X. (2018). Credit card usage among college students in China. *Journal of Financial Counseling and Planning, 29*(2), 304–315.

Yıldırım, D., & Özbek, A. (2021). Erken dönem ekonomi eğitimi ve finansal sosyalizasyonun finansal okuryazarlık düzeyine etkisi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 23*(2), 694-710.

Yiğitbaş, Ş., Temeloğlu, E., & Şimşek, A. (2020). Ortaöğretim çağındaki gençlerde finansal eğitimin finansal okuryazarlık üzerindeki etkisi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi,* 411-432.

Yücel, A. G., Çiftçi, B., & Durmaz, A. (2022). Yaratıcı düşünmenin sosyal bilgiler dersi öğretim programından çıkarılması: Yenilikçi düşünme yeterli mi? *Nevşehir Hacı Bektaşi Veli Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 12*(1), 239-253.

Yücel, E. ve Kuyumcu, O. (2018). Finansal okuryazarlığın ülke ekonomisindeki yeri ve finansal okuryazarlık düzeyinin tespit edilmesi: Bursa ili uygulaması. *International Journal of Social Inquiry, 11*(2), 395-422.

Zhu, A. Y. F. (2021). Financial literacy types and financial behaviors among adolescents: role of financial education. *Association for Financial Counseling and Planning Education, 32*(2), 217-230.

BÖLÜM **4**

TÜRKÇE DERSİ BAĞLAMINDA FİNANSAL OKURYAZARLIK ÖĞRETİMİ: ÇOCUK EDEBİYATINDAN YARARLANMA

Mehmet Arif BOZAN

Anahtar Kavramlar: Finansal okuryazarlık, Türkçe öğretimi, etkileşimli sesli okuma.

Amaçlar: Bu bölümün sonunda okuyucuya kazandırılması amaçlar şu şekildedir:

- Finansal okuryazarlık ve Türkçe öğretimi arasındaki ilişkiyi kavrar.
- Finansal okuryazarlık becerisini kazandırmak için etkileşimli sesli okuma yöntemini nasıl kullanacağını bilir.
- Finansal okuryazarlık becerisini kazandırmak için çocuk kitaplarını nasıl kullanacağını bilir.

İçindekiler:

Giriş
Türkçe Dersi ve Finansal Okuryazarlık
Etkileşimli Sesli Okuma
Finansal Okuryazarlık ve Etkileşimli Sesli Okuma
Özet
Ders Planı (Etkinlik) Örneği
Kaynakça

4.1. Giriş

Finansal okuryazarlık bireylerin 21. yüzyılda sahip olması gereken yeterliliklerden birisi olarak görülmektedir (OECD, 2006). Bu bakımdan finansal okuryazarlık becerisinin öğretim programları aracılığıyla çocuklara kazandırılması gerekmektedir. Finansal okuryazarlık becerisinin öğretimi kapsamında ilkokul Türkçe öğretim programı incelendiğinde sadece bir öğrenme çıktısının ilişkili olduğu (Güvenç, 2017) ve finansal okuryazarlık becerisiyle ilişkili direkt olarak bir öğrenme alanı olmadığı ve vatandaşlık teması altında sunulduğu görülmektedir. Vatandaşlık teması altında "paylaşma, üretme, vergi bilinci" kavramlarına yer verilmiştir. Örneğin, birinci sınıf Türkçe ders kitabında neden vergi verdiğimize ilişkin bir etkinlik ve israfın önlemesine ilişkin bir diğer etkinlik bulunmaktadır. İkinci sınıf ders kitabında vatandaşlık teması altında üretimle ilişkili bir etkinlik, bilinçli tüketici olmaya yönelik bir etkinlik bulunmaktadır. Üçüncü sınıf ders kitabında finansal kavramlarla ilişkili herhangi bir içeriğe rastlanılmamıştır. Dördüncü sınıf ders kitabında da benzer şekilde finansal kavramlara ilişkin bir içeriğe rastlanılmamıştır. Belirtilen bu eksiklik göz önünde bulundurulduğunda Türkçe öğretim programında ve ders içeriklerinde finansal okuryazarlığa daha fazla önem verilmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır. Esasında çocuklar para hakkında formal olmayan bir şekilde, ailelerini gözlemleyerek bilgi edinmektedirler ve bu durum gelecekteki tüketiciler olarak onların tutumlarını belirlemektedir (Credit Union National Association, 2005). Ayrıca ailelerin çocuklarına kişisel olarak finans kavramlarını yeterli olarak öğretemedikleri ve para yönetimi konusunda da yeterli eğitimi vermedikleri görülmektedir (Grody vd., 2008). Gerçekleşen bu informal eğitimle çocukların finansal okuryazarlık becerisini elde etmesi tamamen şansa bırakılmaktadır. Dolayısıyla finansal okuryazarlığın öğretilmesinde öncelikli olarak öğretim programlarında yer verilmesi, dersin
eklenmesi sonrasında ise öğretmenlere bu becerinin doğru kazandırılması açısından sorumluluklar düşmektedir. Bu kapsamda Türkçe dersi bağlamında finansal okuryazarlığın ele alındığı bu bölümde öncelikli olarak finansal okuryazarlıkla Türkçe dersinin ilişkisi ortaya konulmuştur. Daha sonra Türkçe dersi finansal okuryazarlık becerisinin hangi yöntemle kazandırılabileceğine ilişkin bilgiler aktarılmıştır. Son olarak yazar tarafından tasarlanan bir etkinlik örneği sunulmuştur.

4.2. Türkçe Dersi ve Finansal Okuryazarlık

Düşün ve Tartış

"Finansal okuryazarlığın Türkçe öğretim programındaki varlığını inceleyip tartışınız."

Kaynakça:

Brown, N., & Ferguson, K. (2017). Teaching financial literacy with Max and Ruby. *Childhood Education, 93*(1), 58–65.

Child & Youth Finance International (2012). Annual report. https://childfinanceinternational.org/ sayfasından erişilmiştir.

Credit Union National Association (2005). Thrive by fiveTM: Teaching your preschooler about spending and saving. https://s3.amazonaws.com/assets.cce.cornell.edu/attachments/9176/kidsmoney.pdf?1434392498 sayfasından erişilmiştir.

Chen, C. M., & Hsiao, C. Y. (2014, Temmuz). An investigation of kindergarteners' understanding of picture books through their drawings. GCIN Conference 2014, Hong Kong.

Çakmak Güleç, H., & Geçgel, H. (2012). Çocuk edebiyatı okul öncesinde edebiyat ve kitap (2.baskı). Kriter.

Çetinkaya, F. Ç., Yıldırım, K., Öksüz, H. İ., Sönmez, M., Kaya, D., Rasinski, T., & Galeza, A. (2023). Improving financial literacy through interactive read-aloud with children's picture books. *The Journal of Educational Research, 116*(1), 48-59.

Demirel, Ş. (2010). *Edebi metinlerle çocuk edebiyatı*. Pegem Akademi.

Deng, H. T., Chi, L. C., Teng, N. Y., Tang, T. C., & Chen, C. L. (2013). Infuence of fnancial literacy of teachers on fnancial education teaching in elementary schools. *International Journal of e-Education, e-Business, e-Management and e-Learning, 3*(1), 68–73.

Dirican, A. (2020). *Lidya'nın taşları.* Düşyeri kitap.

Feng, S. J. (2003). Fun teaching: Picture books and language teaching. Taipei: Psychological Publishing.

Go, C. G., Varcoe, K., End, T., Pho, W., & Choi, L. (2012). *Money savvy youth: evaluating the of finan-cial education for fourth and fifth graders.* Federal Reserve Bank of San Francisco

Güneş, Z. (2007). İlköğretimde çocuk edebiyatı. Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Güvenç, H. (2017). Öğretim programlarımızda finansal okuryazarlık. İlköğretim Online, 16(3), 935-948.

Grody, A. D.,Grody, D., Kroman, E., & J. (2008). A Financial literacy and financial services program for elementary school grades—results of a pilot study.

Hendrickson, L., Coymans, S., & Jokela, R. H. (2012). Partnering with local libraries to promote youth financial literacy. *Journal of Consumer Education, 29*, (25-34).

Henning, M. B., & Lucey, T. A. (2017). Elementary preservice teachers' and teacher educators' perceptions of financial literacy education. *The Social Studies 108(*4), 163–173.

Karakuş, N., & Kozçetin, K. (2016). Türkçe öğretmeni adaylarının okuma kavramına yönelik metaforik algılarının incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* (40), 387-404.

Kelly, J., & Barber, A. M. T. (2021). Interactive read-aloud instruction with narratives: Teaching inferencing using theory of mind. *Teaching Exceptional Children, 54*(2), 1-10.

Kollektif. (2016). *Okul Öncesinde Çocuk edebiyatı ve medya.* Grafiker.

Kotaman, H. (2008). Impacts of dialogical storybook reading on young children's reading attitudes and vocabulary development. *Reading Improvement, 45*(2), 55-61.

Laman, T. T., & Henderson, J. W. (2018). "Welcome to Room 131": Putting culturally sustaining pedagogies to practice in a second-grade classroom. *Talking Points, 30*(1), 18-26.

Lennox, S. (2013). Interactive Read-alouds an avenue for enhancing children's language for thinking and understanding: A review of recent research. *Early Childhood Educ J 41*, 381–389.

Lever, R., & Senechal, M. (2011). Discussing stories: On how a dialogic reading intervention improves kindergartners' oral narrative construction. *Journal of Experimental Child Psychology, 108*(1), 1-24.

Lynch, J. S., Broek, P. van den, Kremer, K. E., Kendeou, P., White, M. J., & Lorch, E. P. (2008). The development of narrative comprehension and its relation to other early reading skills. *Reading Psychology, 29*(4), 327–365. https://doi.org/10.1080/02702710802165416

McGee, L. M., & Schickedanz, J. A. (2007). Repeated interactive readalouds in preschool and kindergarten. *The Reading Teacher, 60*(8), 742–751.

OECD (2006). Improving Financial Literacy: Analysis of Issues and Policies. *Financial Market Trends*, *2005*.

Parlak, B. (2018). *Akademik becerilerin izlenmesi ve değerlendirilmesi 2018 4. raporu.* Millî Eğitim Bakanlığı Ölçme, Değerlendirme ve Sınav Hizmetleri Genel Müdürlüğü.

Peterson, R., & Eeds, M. (1990). *Grand conversations: Literature groups in action.* Scholastic.

Santoro, L. E., Chard, D. J., Howard, L. & Baker, S. K. (2008). Making the very most of classroom read-alouds to promote comprehension and vocabulary. *The Reading Teacher, 6*(15), 396-408.

Sel, B. (2022). Action research on interdisciplinary teaching of financial literacy in elementary schools. *Turkish Journal of Education, 11*(4) , 222-241.

Sipe, L. R. (2000). The construction of literacy understanding by first and second graders in oral response to picture storybook read-alouds. *Reading Research Quarterly, 35*(2), 252–275.

Way, W. L., & Holden, K. C. (2009). Teachers' background and capacity to teach personal finance: Results of a national study. *Journal of Financial Counseling and Planning 20*(2), 64.

Zuckerman, B., & Kahn, R. (2000). Pathways to early child health and development. In S. Danziger & J. Waldfogel (Eds.), *Securing the future: Investing in children from birth to college* (pp. 87–121). Russell Sage Foundation

BÖLÜM **5**

SOSYAL BİLGİLER DERSİ BAĞLAMINDA FİNANSAL OKURYAZARLIK ÖĞRETİMİ: GÜNCEL OLAYLARDAN YARARLANMA

Tuğba DÖNMEZ

Anahtar Kavramlar: Finansal okuryazarlık, sosyal bilgiler, güncel olay.

Amaçlar: Bu bölümün sonunda okuyucuya kazandırılması amaçlar şu şekildedir:

- Sosyal Bilgiler dersinin öğrencilerde finansal okuryazarlık becerisini kazandırmadaki önemini kavrar.
- Sosyal bilgiler dersi kapsamında finansal okuryazarlık becerisinin kazandırılmasında kullanılacak yöntem ve teknikleri tartışır.
- Sosyal bilgiler dersinde finansal okuryazarlık becerisini kazandırmada güncel olay kullanımının önemini kavrar.

İçindekiler:

Giriş

Sosyal Bilgiler Dersi ve Finansal Okuryazarlık

Sosyal Bilgiler Dersi Kapsamında Finansal Okuryazarlık Becerisinin Öğretimi

Finansal Okuryazarlık ve Güncel Olaylar

Sosyal Bilgiler Dersinde Finansal Okuryazarlık Becerisini Kazandırmada Kullanılabilecek Güncel Olay Etkinlikleri

Özet

Ders Planı (Etkinlik) Örneği

Kaynakça

5.1. Giriş

Sosyal bilgiler dersi öğrencilerin yakın çevresi kadar uzak çevresinde de olup biten olayları anlayabilmesi, yorumlayabilmesi ve analiz etmesini sağlayan derslerin başında gelir. Toplumun bireyleri şekillendirdiği, bireylerin ise toplumu dönüştürdüğü bilinen bir gerçektir. Sosyal bilgiler dersi bir yandan bu sarmal döngüden etkilenmekte bir yandan da bu sarmal döngüyü etkilemektedir. Dünya hiç olmadığı kadar hızlı değişmekte, dün bilinen bir gerçeklik bugün farklı boyutlarıyla karşımıza çıkmakta veya yeni formatlarıyla değişime ayak uydurmaktadır. 21. yüzyıl becerileri olarak tabir ettiğimiz etkili iletişim, yaratıcı düşünme ve problem çözme becerileri bile artık günümüzde yetersiz kalmakta ve karmaşık problem çözme, esneklik, ikna etme ve sosyal etki, sosyal girişimcilik gibi beceriler daha önemli hâle gelmektedir. Hızla değişen ve gelişen finansal unsurlarda bu değişime ayak uydurmakta, farklı finansal geliştirmeyi zorunlu kılmakta ve geçmişe nazaran finansal sorumlulukları artırmaktadır. Değişim ve sürekliliği konu alan sosyal bilgiler dersinin de etkin vatandaşlar yetiştirebilmesi için öğrencilere kazandırması gereken becerilerden biri de finansal okuryazarlık becerisidir. Bu bölümde sosyal bilgiler dersi bağlamında finansal okuryazarlık incelenmiş, bu becerinin kazandırılmasında etkili olan yöntem ve teknikler tartışılmıştır. Yerelde, ulusalda ve Dünya'da gerçekleşen olayları konu olan sosyal bilgiler dersinde güncel olay kullanımının farklı beceri, davranış ve yetkinlik geliştirmeye olan katkısı birçok araştırmada da ortaya konulmuştur. Bu bölümde de güncel olayların finansal okuryazarlık becerisini kazandırmada nasıl ders materyali haline getirileceği hakkında bilgi verilerek örnek bir ders planı hazırlanmıştır. Bu bölümün gerek finansal okuryazarlık bağlamında politika üreticilere gerekse öğretmen ve öğretmen adaylarına güncel olayların sosyal bilgiler dersinde finansal okuryazarlık becerisini kazandırmada nasıl kullanılacağına ilişkin yardımcı olacağı düşünülmektedir.

5.2. Sosyal Bilgiler Dersi ve Finansal Okuryazarlık

Düşün ve Tartış

> *Son 30 yılda Dünya'da farklı alanlarda görülen değişim ve gelişimlerin finansal okuryazarlık becerisine nasıl etki ettiğini tartışınız.*

Finansal okuryazarlık temelde parayı yönetme ve kullanma becerisine sahip olarak kişinin hayatını düzene koyma adına atılan adımları içermektedir. Bu bakımdan disiplinlerarası bir boyutta kişinin kaliteli bir hayat yaşamasına katkı sağlayacak tüm ekonomik faaliyetler bu okuryazarlığın içerisinde yer almaktadır. Bu

Kaynakça:

Akhan, N. E. (2013). Adım adım ekonomi okuryazarlığı: Sosyal bilgiler dersleri için alternatif yollar. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *6* (14), 1–36.

Becker, A. O. S. (2007*). Democratic education for social studies* (2nd edition). USA: Information Age Publishing.

Demirkaya Gedik, H. (2008). *Sosyal Bilgiler eğitiminde güncel olaylar*. Doktora tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Dönmez, T. (2022). *İlkokul sosyal bilgiler dersinde güncel olay kullanımının öğrencilerin çocuk hakları farkındalık ve tutumlarına etkisi.* Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Ertek, T. (2006). *Temel ekonomi*. İstanbul: Beta Yayıncılık

Fecho, B. & Allen, J. (2003). Teacher inquiry into literacy, social justice and power. In J. Flood et al. (Eds.), *Handbook of research on teaching the English language arts* (pp. 232–246). Lawrence Erlbaum.

Kuzma, I., Chaikovska, H., Levchyk, I. & Yankovych, O. (2022). Formation of financial literacy in primary school students, *Journal on and Responsibility in Education and Science*, 15(3), 142–155. https://doi.org/10.7160/eriesj.2022.150302

Michealis, J. U. & Garcia, J. (1996*). Social Studies for children: A guide to basic ınstruction*. (11th ed.). Boston: Allyn and Bacon.

Miller, S. L. & Vanfoossen, P. J. (2008). Resent Research On The Teaching and Learninng of Rre collegiate Economics., In Levstük, L. S., Tyson, C.A. (ed.). *Handbook of research in social studies education (pp. 284-306).* New York: Taylor and Francis.

OECD (2013*), Financial literacy framework, in OECD, PISA 2012 assessment and analytical framework: mathematics, reading, science, problem solving and financial literacy*, OECD Publishing. doi: 10.1787/9789264190511-7-en

H. D. (2011). Moving the Borders: Multiculturalism and Global Citizenship in the German Social Studies Classroom. *Educational Research*, 53 (2), 137-149.

Parker, C. W. (2010). Social Studies Education. In W. Parker (Ed.). *Social studies today*. New York Taylor&Francis.

Paykoç, F. (1987). Güncel olaylarla belirli gün ve haftaların öğretimi. İçinde, B. Özer (Ed.). *Özel öğretim yöntemleri Sosyal Bilgiler öğretimi* (s. 44-60). Eskişehir: Açıköğretim Fakültesi.

Preston, R.C & Herman, W., L. (1974). *Teaching social studies in the elementary school*. New York: Holt, Rinehart.

Safran, M. (2011). Sosyal bilgiler öğretimine bakış. İçinde, Bayram Tay (Ed.). Özel öğretim yöntemleriyle sosyal bilgiler öğretimi (s.1-19). Ankara: Pegem Akademi.

TTKB (2018). İlkokul sosyal bilgiler dersi öğretim programı. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı.

UN General Assembly, *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development*, 21 October 2015, A/RES/70/1, available at https://www.refworld.org/docid/57b6e3e44.html

BÖLÜM 6

FEN BİLİMLERİ DERSİ BAĞLAMINDA FİNANSAL OKURYAZARLIK ÖĞRETİMİ: SOSYOBİLİMSEL KONULARDAN YARARLANMA

Çınar KILIÇ

Anahtar Kavramlar: Fen öğretimi, sosyobilimsel konular, finansal okuryazarlık

Amaçlar: Bu bölümün sonunda okuyucuya kazandırılması amaçlar şu şekildedir:

- Finansal okuryazarlığın Fen Bilimleri dersindeki yerini ve önemini öğrenir.
- Finansal okuryazarlık bileşenlerinin dâhil edilebileceği Fen Bilimleri dersi konularını ayırt eder.
- Fen Bilimleri dersinde finansal okuryazarlık öğretiminde kullanılabilecek yaklaşımları tahmin eder.
- Sosyobilimsel konularda finansal okuryazarlık becerilerinin kullanılabileceği çıkarımını yapar.

İçindekiler:

Giriş
Fen Bilimleri Dersi ve Finansal Okuryazarlık
Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programında Finansal Okuryazarlık
Fen Bilimleri Dersi Kapsamında Finansal Okuryazarlığın Öğretiminde Kullanılabilecek Yaklaşımlar
Aktif Öğrenme Yaklaşımı
Bağlam Temelli Öğrenme
Proje Tabanlı Öğrenme
Probleme Dayalı Öğrenme
Örnek Olay Yöntemi ve Beyin Fırtınası Tekniği
Argümantasyon Yöntemi
Sosyobilimsel Konular ve Finansal Okuryazarlık
Özet
Ders Planı (Etkinlik) Örneği
Kaynakça

6.1. Giriş

Çağımızda çok hızlı bir şekilde meydana gelen bilimsel, ekonomik, sosyal ve teknolojik gelişmeler hayatımızı tarih boyunca olduğundan daha fazla etkilemekte ve küresel anlamda yaşam biçimlerinde hızlı bir değişim ve dönüşümü zorunlu kılmaktadır. Dünyada meydana gelen bilimsel ve teknolojik gelişmelerin hızına yetişebilmek için güçlü bir ekonomik bakış açısına sahip olmak gerekmektedir. Hem toplumsal hem bireysel olarak ekonomik ve finansal göstergeleri takip edebilmek için uygun öğretim ortamında konu ile ilgili yeterliklere yönelik eğitimli ve donanımlı bireyler yetiştirilmesi gerekmektedir.

Çocukların yetişkin olduklarında finansal her türlü zorlukla başa çıkabilmelerine yardımcı olmak için küçük yaşlardan itibaren okul içi ve okul dışı öğrenme ortamlarında aktif vatandaş olma, girişimcilik, inovatif düşünme, vergi bilinci, inisiyatif alma gibi finansal okuryazarlıkla ilişkili beceriler kazandırılmalıdır. Bunu gerçekleştirmek için öğrencilerin fen veya diğer derslerde karşılaştıkları bilişsel ve bilişsel olmayan becerilere ihtiyaçları vardır (National Research Council [NRC], 2012b; Yanarateş ve Yılmaz, 2022). Bilişsel olmayan beceriler, akademik başarıyı, azmi, motivasyonu, özkontrolü, sosyo-duygusal refahı ve iş hayatını destekleyerek öğrencilere akademik, sosyal ve kültürel açıdan faydalar sağlayacaktır (Heckman, Stixrud ve Urzua, 2006; Skopek ve Passaretta, 2021; Sommerfeld, 2011; Temircan, 2023).

Çağın gereksinimlerine sahip olan bireyler yetiştirebilmek, geleceğe daha güvenle bakabilmeye katkı sağlayacaktır. Bu nedenle bireylerin dünyayı algılayıp tanımlamaları, açıklamaları, çeşitli davranış ve düşünme biçimleri geliştirmeleri önemlidir. Toplum değiştikçe, bireylerin hayatın karmaşıklıklarını müzakere etmek için ihtiyaç duyacakları beceriler de değişmektedir. 21. yy. becerilerine sahip olması beklenen bugünün öğrencilerinin, aynı zamanda farklı okuryazarlık türlerine de sahip olması gerekmektedir. Bir dizi medya aracılığı ile anlamı deşifre edebilmesini ve fikirleri ifade edebilmesini gerektiren temel okuryazarlık; bilimsel düşünme, keşfetme, tahmin etmeyi gerektiren bilimsel okuryazarlık; teknoloji kullanmada yetkin olmayı ve yeni sistemlere uyum sağlamayı gerektiren teknoloji okuryazarlığı; görüntüler, grafikler, simgeler, çizelgeler ve videolar kullanarak fikirleri deşifre etme, yorumlama ve ifade etmeyi gerektiren görsel okuryazarlık; bilgileri uygun şekilde bulmak, kullanmak ve değerlendirme, belgelerin eleştirel analizi, doğruluğu ve kalitesini belirlemeyi gerektiren bilgi okuryazarlığı ve ticaretin küreselleşmesinden dolayı halkların ve kültürlerin çokluğu ve takdir edilmesini gerektiren kültür okuryazarlığına sahip olması beklenmektedir (Lemke, 2002).

Kaynakça:

21st Century Science Project Team. (2003). 21st century science—A new model for GCSE science. *School Science Review, 85*(310), 27–34.

Alacapınar, F. G. (2015). Örnek olay yöntemi ve eğitimde örnek olaylar, (2. baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.

Assefa, S. G., & Gershman, L. (2012). 21st century skills and science education in K-12 environment: Investigating a symbiotic relationship. *Curriculum and Teaching Dialogue, 14*(1&2), 139-162.

Atay Çankaya, C. (2023). *Kök hücre bağışı ve nakli ile organ bağışı ve nakli hakkında biyoloji öğretmenlerinin görüşleri: Sosyobilimsel bir çalışma.* Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Balıkesir.

Atkinson, A., & Messy, F. A. (2013). Promoting financial inclusion through financial education: OECD/INFE evidence, policies and practice. *OECD Working Papers on Finance, Insurance and Private Pensions*, 34, OECD. chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.oecd-ilibrary.org/ promoting-financial-inclusion-through-financial-education_5k3xz6m88smp.pdf sayfasından erişilmiştir.

Berti, A. E. (2016). Sketching a possible learning progression for the cognitive component of financial education in the broader context of economic education. C. Aprea, P. Davies, E. Wuttke, B. Greimel-Fuhrmann, K. Breuer, J. S. Lopus & N. K. Koh (Ed.), *International handbook of financial literacy* içinde (s. 515–530). Springer Singapore.

Björklund, M., & Sandahl, J. (2023). Teaching and learning financial literacy within social studies – a case study on how to realise curricular aims and ambitions. *Journal of Curriculum Studies*, *55*(3), 325–338. DOI: 10.1080/00220272.2023.2203771.

Casale-Giannola, D., & Schwartz Green, L. (2012). *41 Active learning strategies for the inclusive classroom, grades 6-12*. California: Corwin Press..

Chen, H., & Volpe, R.P. (1998). An analysis of personal financial literacy among college students. *Financial Services Review*, *7,* 107.

Davison, D. G., & Kilgore, J. H. (1971). A model for evaluating the of economic education in primary grades. *The Journal of Economic Education, 3*(1), 17-25.

Delisle, R. (1997). *How to use problem-based learning in the classroom.* Virginia: Association for Supervision & Curriculum Development.

Driver, R., Newton, P., & Osborne, J. (2000). Establishing the norms of scientific argumentation in classrooms. *Science Education, 84*(3), 287–312. https://doi.org/10.1002/(SICI)1098-237X(200005)84:3<287::AID-SCE1>3.0.CO;2-A

Duschl, R. A., Schweingruber, H. A., & Shouse, A.W. (Ed). (2007). *Taking science to school: Learning and teaching science in grades K-8.* Washington, DC: The National Academies Press. https://doi.org/10.17226/11625.

EduGAINS, (t.y.). *Financial literacy education.* http://www.edugains.ca/newsite/ FinancialLit/background.html sayfasından erişilmiştir.

Eithne Buchanan-Barrow, E. (2005). Children's understanding of the school. M. Barrett & E Buchanan-Barrow (Ed.), *Children's understanding of society* içinde (s. 17-38). Hove: Psychology Press.

Gelen, İ. (2017). P21-Program ve öğretimde 21. yy becerileri (ABD uygulamaları). *Disiplinlerarası Eğitim Araştırmaları Dergisi, 1*(2), 15-29.

Golanics, J. D., & Nussbaum, E. M. (2008). Enhancing collaborative online argumentation through question elaboration and goal instructions. *Journal of Computer Assisted Learning, 24,* 167–180.

Green, L. S., & Casale-Giannola, D. (2011). *40 active learning strategies for the inclusive classroom, grades K– 5.* California: Corwin.

Gürbüzkol, R., & Bakırcı, H. (2020). Fen bilimleri öğretmenlerinin sosyobilimsel konular

hakkındaki tutum ve görüşlerinin belirlenmesi. *YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi, 17*(1), 870-893. doi: 10.33711/yyuefd.710059

Harbaugh W. T., & Krause, K. (2000). Children's altruism in public good and dictator experiments. *Economic Inquiry, 38*, 95-109.

Heckman, J. J., Stixrud, J., & Urzua S. (2006). The of cognitive and noncognitive abilities on labor market outcomes and social behavior. *Journal of Labor Economics, 24*(3), 411–482. https://doi.org/10.1086/504455.

Hilton, M. (2010). *Exploring the intersection of science education and 21st century skills: A workshop summary*. The National Academies Press: Washington D.C.

Hmelo-Silver, C. E. (2004). Problem-based learning: What and how do students learn? *Educational Psychology Review, 16*(3), 235–266. https://doi.org/10.1023/B:EDPR.0000034022.16470.f3

Jump$Tart Coalition for Personal Financial Literacy. (2007). *National standards in k-12 personal finance education* (4th Edition). USA. https://www.jumpstart.org/wp-content/uploads/2018/01/2017_NationalStandards Book.pdf sayfasından erişilmiştir.

Kaplan Learning Center. (2015). *Teaching financial literacy in the classroom.* https://blog.kaplanco.com/ii/teaching-financial-literacy-in-the-classroom sayfasından erişilmiştir

Kaya, O. N., & Kılıç, Z. (2008). Etkin bir fen öğretimi için tartışmacı söylev. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 9*(3), 89-100.

Kolstø, S. D. (2001). Scientific literacy for citizenship: Tools for dealing with the science dimension of controversial socioscientific issues. *Science Education, 85*, 291–310.

Kolstø, S. D. (2005) Assessing the science dimension of environmental issues through environmental education. E. Johnson & M. Mappin (Ed.), *Environmental education and advocacy: Changing perspectives of ecology and education içinde (s.* 207-224). Cambridge: Cambridge University Press.

Kolstø, S. D. (2006). Patterns are stundents argumantaion confronted with a risk-focused socio-scientific issue. *International Journal of Science Education, 28* (14), 1689- 1716.

Kourilsky, M. (1977). The kinder-economy: A case study of kindergarten pupils' acquisition of economic concepts. *The Elementary School Journal, 77* (3), 182-191.

Krauss, J., & Boss, S. (2013). *Thinking through project-based learning: Guiding deeper inquiry.* California: Corwin Press.

Laverick, E. K. (2018). *Project-based learning*, Virginia: TESOL Press.

Lee, Y. (2007). Developing decision-making skills for socio-scientific issues. *Teaching for Science Literacy*, *41*(4), 170-177. DOI:10.1080/00219266.2007.9656093

Lemke, C. (2002). *EnGauge 21st century skills for 21st century digital Literacies for a digital age.* https://www.govinfo.gov/content/pkg/ERIC-ED463753/pdf/ERIC-ED463753.pdf sayfasından erişilmiştir.

Leonard, D. (2023). *7 Teacher-tested financial literacy lessons that pull students.* https://www.edutopia.org/article/7-teacher-tested-financial-literacy-lessons-that-pull-students-in/ sayfasından erişilmiştir.

Levinson R (2006) Towards a theoretical framework for teaching controversial socio-scientific issues. *International Journal of Science Education, 28*(10), 1201-1224.

Levy, F., & Murnane, R. (2004). *The new division of labor: How computers are creating the next job market.* Princeton, NJ: Princeton University Press.

MacKeracher, D. (2004). *Making sense of adult learning.* Toronto: University of Toronto Press.

McAlpine, K. (2021). *New program to combine STEM education with financial literacy and travel, starting in elementary school.* https://news.engin.umich.edu/2021/12/new-program-to-combine-stem-education-with-financial-literacy-and-travel-starting-in-elementary-school/ sayfasından erişilmiştir.

Milli Eğitim Bakanlığı. (2005). İlköğretim fen ve teknoloji dersi 4 ve 5. öğretim programı. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.

Milli Eğitim Bakanlığı. (2006). İlköğretim fen ve teknoloji dersi 6, 7 ve 8. öğretim programı. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.

Milli Eğitim Bakanlığı. (2013). İlköğretim kurumları (ilkokullar ve ortaokullar) fen bilimleri dersi 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. öğretim programı. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.

Milli Eğitim Bakanlığı. (2014). *Türkiye hayat boyu öğrenme stratejisi belgesi ve eylem planı 2014-2018*. http://hbogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2015_04/20025555_hbostrateji belgesi_2014_2018.pdf sayfasından erişilmiştir.

Milli Eğitim Bakanlığı. (2018). *Fen bilimleri dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 3, 4, 5, 6, 7 ve 8.* . Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.

Ministry of Education's. (2016). *The Ontario curriculum, grades 4–8: financial literacy scope and sequence of expectations.* Ontario. www.edu.gov.on.ca/eng/document/policy/finlitgr4to8.pdf sayfasından erişilmiştir.

Molinatti, G., Girault, Y., & Hammond, C. (2010). High school students debate the use of embriyonic stem cells: The of context on decision-making. *International Journal of Science Education, 32*(16), 2235–2251. DOI: 10.1080/09500691003622612

National Research Council. (1996). *National science education standarts.* Washington, D.C: National Academy Press.

National Research Council. (2012a). *A framework for K-12 science education: Practices, crosscutting concepts, and core ideas*. Washington, DC: The National Academies Press.

National Research Council. (2012b). *Education for life and work: Developing transferable knowledge and skills in the 21st century*. Washington DC: The Naitonal Academies Press.

Nussbaum, E. M. (2011). Argumentation, dialogue theory, and probability modeling: Alternative frameworks for argumentation research in education. *Educational Psychologist, 46*(2), 84-106, DOI: 10.1080/00461520.2011.558816

OECD (2016). *OECD/INFE international survey of adult financial literacy competencies.* https://www.oecd.org/finance/OECD-INFE-International-Survey-of-Adult-Financial-Literacy-Competencies.pdf sayfasından erişilmiştir.

OECD. (2017). What do 15-year-olds really know about money?. *PISA in Focus 2017/72 (May)*.https://www.oecd-ilibrary.org/deliver/21dc1a9a-en.pdf?itemId=%2Fcontent%2 Fpaper%2F21dc1a9a-en&mimeType=pdf sayfasından erişilmiştir.

OECD (2018). *The future we want, the future of education and skills: Education 2030.* https://www.oecd.org/education/2030/E2030%20Position%20Paper%20(05.04.2018).pdf sayfasından erişilmiştir.

OECD/Russia's G20 Presidency. (2013). *Advancing national strategies for financial education*. https://www.oecd.org/finance/financial-education/G20_OECD_NSFinancialEducation.pdf sayfasından erişilmiştir.

Patronis, T., Polari, D., & Spiliotopoulou, V. (1999) Students' argumentation in decision-making on a socio-scientific issue: Implications for teaching. *International Journal of Science Education*, *21*(7), 745-754. DOI: 10.1080/095006999290408

Peterson, N. G., Mumford, M. D., Borman, W. C., Jeanneret, P. R., & Fleishman, E. A. (Ed.). (1999). *An occupational information system for the 21st century: The development of O*NET.* American Psychological Association.

Prince, J. M,. & Felder, M. R. (2006). Inductive teaching and learning methods: Definitions, comparisons, and research bases. *Journal of Engineering Education, 95*, 123-138. http://dx.doi.org/10.1002/j.2168-9830.2006.tb00884.x

Pulakos, E. D., Arad, S., Donovan, M. A., & Plamondon, K. E. (2000). Adaptability in the work place: Development of taxonomy of adaptive performance. *Journal of Applied Psychology, 85*(4), 612–624.

Putter-Smits, L. G. A., Taconis, R., & Jochems, W. M. G. (2013). Mapping context-based learning environments: The construction of an instrument. *Learning Environments Research, 16*(3), 437–462.

M., & Grace, M. (2003) *Science Education for citizenship.* Milton Keynes: Open University Press.

Retzmann, T., & Seeber, G. (2016). Financial education in general education schools: A competence model. C. Aprea, E. Wuttke, K. Breuer, N. K. Koh, P. Davies, B. Greimel-Fuhrmann & J. S. Lopus (Ed.), *International handbook of financial literacy içinde* (s. 9–24). Springer Singapore.

Ropohl, M., Nielsen, J. A., Olley, C., Rönnebeck, S., & Stables, K. (2018). "The Concept of

Competence and its Relevance for Science, Technology andMathematics Education," J. Dolin & R. Evans (Ed.), *Transforming assessment through an interplay between practice, research and policy* içinde (s. 3-25). Springer. doi:10.1007/978-3-319-63248-3_1

Rönnebeck, S., Nielsen, J. A., Olley, C., Ropohl, M., & Stables, K. (2018). "The Teaching and Assessment of Inquiry Competences," J. Dolin & R. Evans (Ed.), *Transforming assessment through an interplay between practice, research and policy* içinde (s.27–52). Springer.doi:10.1007/978-3-319-63248-3_2

Sadler, T. D. (2004). Informal reasoning regarding socioscientific issues: A critical review of research. *Journal of Research in Science Teaching, 41*(5), 513-536.

Schug, M. C. (2012). Foreword to reframing financial literacy: Exploring the value of social currency. T. A. Lucey & J. D. Laney (Ed.), *Reframing financial literacy* içinde (s. 7-13). Information Age Publishing.

Should we teach financial literacy? (2022). https://www.futurelearn.com/info/blog/should-we-teach-financial-literacy#Final_thoughts sayfasından erişilmiştir.

Silberman, M. (2006). *Teaching actively: Eight steps and thirty-two strategies to spark learning in any classroom.* Boston: Pearson.

Silberman, M. (2016). *Aktif öğretim* (N. Kalaycı, Çev.). Ankara: Pegem Akademi.

Simon, S., & Maloney, J. (2007). Activities for promoting smallgroup discussion and argumentation. *School Science Review*, *88*(324), 49-57.

Skopek, J., & Passaretta, G. (2021). Socioeconomic inequality in children's achievement from infancy to adolescence: The case of Germany. *Social Forces, 100*(1), 86-112. https://doi.org/10.1093/sf/soaa093

Skovsmose, O. (1990) Mathematical education and democracy. *Educational Studies in Mathematics*, *21*, 109–128.

Sommerfeld, A. (2011). Recasting non-cognitive factors in college readiness as what they truly are: Non-academic factors. *Journal of College Admission, 213*, 18-22.

Sönmez, V. (2005). *Program geliştirmede öğretmen elkitabı,* (11. baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.

Süntar Akhan, N. E. (2010). *İlköğretim sosyal bilgiler öğrencilerinde ekonomi okuryazarlığının durumu ve geliştirilmesi* Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Temircan, Z. (2023). Bilişsel Olmayan Beceriler- Eğitim Psikolojisi Araştırmalarında Yeni Bir Bakış Açısı. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 25*(2), 382-392. https://doi.org/10.17556/erziefd.1172003

Tezel, Ö., & Günister, B. (2018). Sosyobilimsel konu temelli fen öğretimi üzerine Türkiye'de yapılan çalışmalardan bir derleme. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi (ESTÜDAM) Eğitim Dergisi, 3*(1), 42-60.

Torp, L., & Sage, S. (2002). *Problems as possibilities: Problem-based learning for K-16 education*. Virginia: Association for Supervision & Curriculum Development.

Webley, P. (2005). Children's understanding of economics. M. Barrett & E Buchanan-Barrow (Ed.). *Children's understanding of society* içinde (s. 43-67). Hove: Psychology Press.

Wosinski, M., & Pietras, M. (1990). Economic socialization of Polish children in macro-economic conditions. *Journal of Economic Psychology, 11*, 515-528.

Yager, R. E. (1993). Science-Technology-Society As Reform. *School Science and Mathematics, 93*(3), 145-151.

Yanarateş, E., & Yılmaz, A. (2022). Fen öğretiminde 21. yüzyıl becerilerinin önemi. S. Karabatak (Ed.), *Eğitim ve bilim 2022-III* içinde (s. 75- 90). İstanbul: Efeakademi.

Yıldırım, G. (2016). *Vatandaşlık yeterlikleri bağlamında ortaokul ekonomi okuryazarlığı standartlarının belirlenmesi ve öğretim programlarındaki yerinin incelenmesi.* Doktora tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Yıldırım, G. (2017). Çocuklar için yaygın eğitim kapsamında yürütülen ekonomi eğitimi çalışmalarının incelenmesi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 10*(2), 103-124.

Yoong, J. (2011), "Can Behavioural Economics be used to make Financial Education more *Improving financial education OECD-bank of Italy symposium on financial literacy* içinde (s. 65- 101). Paris: OECD Publishing,. DOI: http://dx.doi.org/10.1787/9789264108219-6-en .

Yu, K.-C., Fan, S.-C., & Lin, K.-Y. (2015). Enhancing students' problem-solving skills through context-based learning. *International Journal of Science and Mathematics Education, 13*(6), 1377-1401.

Zait, A., & Bertea, P. E. (2014). Financial literacy–conceptual definition and proposed approach for a measurement instrument. *Journal of Accounting and Management, 4*(3), 37-42.

Zeidler, D.L., Walker, K. A., Ackett, W. A., & Simmons, M. L. (2002). Tangled up in views: Beliefs in the nature of science and responses to socioscientific dilemmas. *Science Education*, *86*(3), 343-367. DOI 10.1002/sce.10025

Zmuda, A. (2008). Springing into active learning. *Educational Leadership, 66*(3), 38–42.

BÖLÜM **7**

MATEMATİK DERSİ BAĞLAMINDA FİNANSAL OKURYAZARLIK ÖĞRETİMİ: MATEMATİKSEL MODELLEMEDEN YARARLANMA

İpek YILMAZ - Ahmet Oğuz AKÇAY

Anahtar Kavramlar: Finansal okuryazarlık, matematiksel modelleme, matematik eğitimi

Amaçlar: Bu bölümün sonunda okuyucuya kazandırılması amaçlar şu şekildedir:

- Finansal okuryazarlık ve matematiksel modelleme arasındaki ilişkiyi anlamlandırır.
- Finansal okuryazarlık becerisini matematik dersi kapsamında kazandırabilir.
- Finansal okuryazarlık becerisini kazandırmak için matematiksel modellemeden nasıl faydalanacağını bilir.

İçindekiler:

Giriş

Matematik ve Finansal Okuryazarlık

Matematik Dersi ve Finansal Okuryazarlık Öğretimi

Matematik Dersi Kapsamında Finansal Okuryazarlığın Öğretiminde Kullanılabilecek Yaklaşımlar

Matematiksel Modelleme ve Finansal Okuryazarlık

Özet

Ders Planı (Etkinlik) Örneği

Kaynakça

7.1. Giriş

Günümüzde hemen herkesin ekonomi ile ilgili bir fikre sahip olması finans sisteminin ne kadar içinde olduğumuzu göstermektedir. Günlük hayatımızın hemen hemen her alanında finans sisteminin içinde yer almaktayız fakat bu sisteminin bir parçası olduğumuzu direkt olarak fark edemeyebiliriz. Bakıldığında çalışan bireylerin maaşları ile geçinmeleri, gelir–gider dengeleri hesaplama, telefon ile size ulaşan birinin dolandırıcı olup olmadığını saptama, markette veya kantinde gereksiz harcamalardan kaçınma, geleceğine yatırım yapmak için tasarruf yapma planları finans eğitimi ile bağlantılıdır. Dolayısıyla bu noktada temele alınan finans eğitimi, finansal okuryazarlıktır. Finansal okuryazarlık, Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) tarafından bireysel ekonomik faaliyetlere aktif katılımı sağlamak, mikro boyutta bireyin; makro boyutta toplumun ekonomik anlamda huzurunu arttırmak ve bireyin ekonomi yönetimi konusunda doğru kararlar alabilme becerisi olarak tanımlanmaktadır (OECD, 2011). Bireylerin ve toplumların ekonomik refahının sağlanması satın alma gücü paritesine ve kişi başına düşen milli gelire bağlı olduğu düşünüldüğünde, ekonomik güven duymaları, finansal kavramlar ve gelişmelerle ilgili bilgi sahibi olarak analiz edebilmeleri ve bu analiz sayesinde motivasyon sağlama ve güvende hissetmeleri finansal okuryazarlık ile gelişmektedir. Finansal okuryazarlık ister bireyin ister herhangi bir şirketin içinde olduğu senaryolarda gelirle ilgili bilgi sahibi olarak bu geliri etkin bir şekilde yönetme, doğru yatırıma yönelme ve gerekli tasarruf yapabilme becerisi ile birebir bağlantılıdır. Mandell (2006)'a göre finansal okuryazarlık kavramı, bireylerin kendi çıkarları için vermeleri gereken finansal kararlarda bilmesi zorunlu olan bilgi ve beceridir. Bu durumda hangi toplumda yaşıyor olursa olsun finansal menfaat için de finansal okuryazarlık gereklidir.

Finansal okuryazarlık ulusal ve uluslararası çalışmalara konu olarak güncelliğini korumaktadır. Örneğin yapılan bir araştırmaya göre finansal okuryazarlık düzeyinin orta yaş üzeri bireylerde daha küçük yaş gruplarına göre daha fazla olduğu görülmüştür (Lusardi, Curto ve Mitchell, 2010; OECD-INFE, 2020). Ayrıca bir diğer araştırmada ise bireysel borçların kontrol altına alınması ve yönetilmesi ya da tam aksine bireysel borçların avantaja çevrilerek yatırım amacıyla kullanılması finansal okuryazarlık gerektiren bir beceri ve bilgi birikimi olarak tanımlanmıştır. Fakat bireysel borçlanma adımı bu bilgi ve becerinin yoksunluğu durumunda bireyleri öncelikle finansal problemlerle daha sonra daha çeşitli sorunlarla karşı karşıya bırakabilmektir (Özgüler, 2013). Dolayısıyla yukarıdaki örneklere benzer durum ve senaryolar için finansal okuryazarlığın öğrenilmesi ve hayatın her alanında uygulanabilmesi oldukça önemli olduğu söylenebilir. Bunun için yurt içinde veya yurt dışında olmak üzere kamu kuruluşları, çeşitli bankalar ve şirketler küresel boyutta ele alınan bir konu olan finansal okuryazarlığın vatandaşlara

Kaynakça:

Akbank. (t.y.). *Eğitim.* https://www.akbankinvestorrelations.com/tr/surdurulebilirlik/detay/Egitim/338/554/602

Berry, J., & Houston, K. (1995). *Mathematical Modelling.* J. W. Arrowsmith Ltd.

Çiltaş, A., & Işık, A. (2012). İlköğretim matematik öğretmeni adaylarının dizi ve serilerle ilgili zihinsel modellerinin belirlenmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 14*(2), 167-182.

Daniel, F., John G. L., & Richard, G. N. (2014) Financial literacy, financial education, and downstream financial behaviors. *Management Science 60*(8), 1861-1883.

Eskici, Y. (2014). *Seçilmiş Ülke Örnekleriyle Finansal Okuryazarlığın Önemi ve Tasar- Üzerindeki Etkileri, (*Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

FODER. (2021). https://www.fo-der.org/

Freudenthal, H. (1973). *Mathematics as an educational task.* Kluwer Academic.

Freudenthal, H. (1991). *Revisiting mathematics education: China lectures*. Kluwer Academic Publishers.

Güvenç, H. (2017). Öğretim programlarımızda finansal okuryazarlık. *Elementary Education Online, 16*(3), 935 - 948. https://doi.org/10.17051/ilkonline.2017.330233

Krulik, S., & Rudnick, J. A. (1989). *Problem Solving: A Handbook for Senior High School Teachers*. Allyn & Bacon/Logwood Division, 160 Gould Street, Needham Heights, MA 02194-2310. https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED301460.pdf

Lesh, R., & Zawojewski, J. S. (2007). Second handbook of research on mathematics teaching and learning, chapter Problem solving and modeling. *Problem solving and modeling, 763*, *804*.

Lusardi, A., & Mitchell, O. S. (2011). Financial literacy around the world: An overview. *Journal of Pension Economics and Finance, 10*(4).

Lusardi, A., Mitchell, O. S., & Curto, V. (2010). Financial literacy among the young. *The Journal of Consumer 44*(29), 358-380.

Mandell, L. (2006). *Financial Literacy: If It's So Important, Why Isn't It Improving?,* Networks Financial Institute Indiana State University.

Marion, G., & Lawson, D. (2008). An introduction to mathematical modelling. *Edinburgh: Bioinformatics and Statistics Scotland, University of Bristol*. https://people.maths.bris.ac.uk/~madjl/course_text.pdf

OECD. (2011). *Economic Policy Reforms 2011: Going for Growth.* OECD Publishing. http://dx.doi.org/10.1787/growth-2011-en

OECD. (2014). L'importance de la culture financière , dans Education at a Glance 2014 : Highlights, Éditions OCDE, Paris. https://doi.org/10.1787/eag_highlights-2014-32-fr

OECD. (2016). *PISA 2015 financial literacy framework, in PISA 2015 assessment and analytical framework: science, reading, mathematic and financial literacy*. OECD Publishing

OECD-INFE. (2020). *OECD/INFE 2020 International Survey of Adult Financial Literacy.* https://www.oecd.org/financial/education/oecd-infe-2020-international-survey-of-adult-financial-literacy.pdf

Olkun, S., & Toluk-Uçar, Z. (2007). İlköğretimde etkinlik temelli matematik öğretimi. Maya Akademi.

Özgüler, İ. (2013). *Bireysel finansal kaynakların yönetiminde bir araç olarak finansal eğitimde dünya uygulamaları ve Türkiye karşılaştırması* (Yüksek lisans tezi). Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir

Polya, G. (2004). *How to solve it: A new aspect of mathematical method* (Vol. 85). Princeton university press.

Sole, M. A. (2014). Financial literacy: An essential component of mathematics literacy and numeracy. *Journal of Mathematics Education at Teachers College, 5*(2), 55-62.

Tural Sönmez, M. (2016). Yedinci sınıf öğrencilerinin matematiksel modelleme etkinlikleriyle matematikselleştirme süreçlerinin ve finansal okuryazarlıklarının incelenmesi. Yayımlanmamış DoktoraTezi. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Tural Sönmez, M. (2019). Yedinci sınıf matematik ders kitabında yer alan problemlerin finansal okuryazarlığı bağlamında incelenmesi. *Cumhuriyet International Journal of Education, 8*(1), 1-23. http://dx.doi.org/10.30703/cije.427333

Tural Sönmez, M. (2022). Erken dönemlerde finansal farkındalığın gelişmesi ve finansal okuryazarlık konularının matematik dersine entegresi. *Yaşadıkça Eğitim, 36*(2), 569-589. https://doi.org/10.33308/26674874.2022362402

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (t.y.). *Finansal Okuryazarlık ve Ekonomi Eğitimi.* https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Banka+-Hakkinda/Egitim-Akademik/Finansal+Okuryazarlik/

Türkiye İş Bankası- İş Sanat (2023). Öğrenci Atölyeleri. https://www.issanat.com.tr/iktisadi-bagimsizlik-muzesi/muze-atolyeleri

BÖLÜM **8**

HAYAT BİLGİSİ DERSİ BAĞLAMINDA FİNANSAL OKURYAZARLIK ÖĞRETİMİ: BAĞLAM TEMELLİ ÖĞRENME YAKLAŞIMINDAN YARARLANMA

Elif Büşra UZUN

Anahtar Kavramlar: Hayat bilgisi, finansal okuryazarlık, bağlam temelli öğrenme.

Amaçlar: Bu bölümün sonunda okuyucuya kazandırılması amaçlar şu şekildedir:

- Hayat Bilgisi öğretim programında finansal okuryazarlık becerisinin yerini bilir.
- Hayat Bilgisi dersinde finansal okuryazarlık becerisine nasıl yer verileceğini kavrar.
- Bağlam temelli öğrenmenin finansal okuryazarlık becerisinin kazandırılması sürecinde nasıl kullanılacağını fark eder.

İçindekiler:

Giriş
Hayat Bilgisi Dersi ve Finansal Okuryazarlık
Bağlam Temelli Öğrenme
Hayat Bilgisi, Finansal Okuryazarlık ve Bağlam Temelli Öğrenme
Özet
Ders Planı (Etkinlik) Örneği
Kaynakça

8.1. Giriş

Ekonomi ve para kavramları her gün duyulan, üstünde konuşulan ve küçük ölçekten büyük ölçeğe herkesi ilgilendiren kavramlar arasında yer almaktadır. Bireysel kazanç ve bütçelerin ülke kazançları ve bütçelerine doğru genişlemesiyle para ve parasal işler tüm insanların bir şekilde dâhil olduğu konular içinde bulunmaktadır. Bireysel olarak bakıldığında kişisel yaşamı sürdürebilmenin en temel gerekliliklerinden birinin para kazanma olduğu söylenebilir. Para kazanma ile ihtiyaç ve istekleri karşılamak amacıyla bu kazancın kullanılması tüm insanların hayatlarında yerine getirdiği davranışlardandır. Hemen hemen tüm bireyler çocukluktan yetişkinliğe geçmeleriyle birlikte bir meslek sahibi olmakta ya da bir iş kolunu sürdürmektedir. Meslek sahibi olunmasıyla birlikte ise insanların hayatında yönetmeleri gereken bir faktör daha yer almaya başlamaktadır. Bir mesleğin en büyük karşılığı olan mali karşılık ve parasal yönü bireylerin tüm hayatını yönlendirmektedir.

Para kazanılmasıyla birlikte o paranın yönetilmesi, doğru harcanması ve kullanılması, gerekli yerlerde doğru yatırımlarla biriktirilmesi de gerekmektedir. Yanlış harcamalar veya yanlış yatırımlarla kaybedilen paranın doğru kullanılmayışı insanın tüm hayatını etkilemekte ve belki de tüm yaşamını mali açıdan sorunlar içerisinde geçirmesine sebep olmaktadır. Alanyazında daha önce de yer almakla birlikte 21. yüzyıl becerilerinin içinde yer verilmesiyle tekrar üzerinde durulmaya başlanan finansal okuryazarlık becerisi de işte bu parasal işleri doğru, akıllıca ve uygun yürütme becerisi olarak ortaya çıkmaktadır. 21. Yüzyıl Becerileri İçin Ortaklık/P21 Projesi (2019), 21. yüzyılda bireylerin sahip olmaları gereken becerileri belirleyerek bu becerileri üç grupta toplamış ve bu becerilerle birlikte temalar da belirlemiştir. Bu temalar arasında "Finansal, Ekonomik, İşletme ve Girişimcilik Okuryazarlıkları"na (Partnership for 21st Century Learning, 2019) birlikte yer vererek yeni yüzyılda insanların finansal okuryazarlık becerisini kazanması gerektiğine dikkat çekmiştir.

Bu beceriler birbiriyle ilişkili olmakla birlikte parasal işlerle doğrudan ilgili olması sebebiyle finansal okuryazarlık becerisi üzerinde durulmaktadır. Para ve parayla ilişkili mali işleri ifade eden finans kavramının gelişmiş okuryazarlık becerileri ile harmanlanarak ortaya konan finansal okuryazarlık becerisi 21. yüzyılda artık tüm insanların sahip olması gereken bir beceri olarak görülmektedir. Özellikle yaşanan ekonomik krizler ve yanlış yatırımlar sebebiyle kimi zaman insanların tüm birikimlerini ve hatta işlerini kaybettikleri düşünüldüğünde paranın doğru ve uygun kullanımının üstünde durulması gerekmekte ve tüm insanların kazançlarını uygun ve akıllı bir şekilde nasıl kullanacaklarını öğrenmeleri gerektiği ön plana çıkmaktadır. "Sağlıklı finansal kararlar almak ve nihayetinde

Kaynakça

ANZ. (2015). *ANZ survey of adult financial literacy in Australia.* https://www.anz.com/resources/3/1/31cb-c1fd-9491-4a22-91dc-4c803e4c34ab/adult-financial-literacy-survey-full-results.pdf sayfasından erişilmiştir.

Arıkan, İ. (2021). *Sosyal bilgiler dersinde bağlam temelli öğrenme yaklaşımının; öğrencilerin akademik başarısına, finansal okuryazarlık becerilerine ve öğrenmenin kalıcılığına etkisi.* Doktora Tezi, Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.

Atkinson, A., & Messy, F. A. (2012). *Measuring financial literacy: Results of the OECD/International network on financial education (INFE) pilot study.* https://doi.org/10.1787/5k9csfs90fr4-en. https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/5k9csfs90fr4-en.pdf?expires=1691963594&id=id&accname=guest&checksum=7FA3C3830AF553D60096A5C6C4795D3E sayfasından erişilmiştir.

Badeli, Ö. (2017). *İlkokul 4. sınıf «saf madde ve karışım» konusunun öğretiminde 5e modeli ile desteklenen bağlam temelli öğretim yönteminin öğrencilerin kavramsal anlamalarına, fene yönelik tutumlarına ve bilgilerinin kalıcılığına etkisinin incelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.

Barmaki, N. (2015). *Üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerini belirlemeye yönelik bir araştırma: Hacettepe üniversitesi örneği.* Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Berns, R. G., & Erickson, P. M. (2001). *Contextual teaching and learning: preparing students for the new economy.* The Highlight Zone: Research@ Work No. 5. https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED452376.pdf sayfasından erişilmiştir.

Brown, B. L. (1998). *Applying constructivisim in vocational and career education.* ERIC Clearing House on Adult, Career, and Vocational Education. https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED428298.pdf sayfasından erişilmiştir.

Child and Youth Finance International (CYFI). (2012). *Financial education and ınclusion.* https://www.oecd.org/finance/financial-education/50346972.pdf sayfasından erişilmiştir.

Crawford, M. L. (2001). *Teaching contextually: Research, rational and techniques for improving student motivation and achievement in mathematics and science.* CCI. Publishing.

Dağlı, A., & Yazıcı, M. (2022). Yaşam temelli öğrenme yaklaşımının öğrencilerin çevre bilinci ve çevresel duyarlılık kazanımına etkisi. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 6*(2), 109-144.

De Jong, O. (2008). Context-based chemical education: how to improve it?. *Chemical Education International, 8*(1), 1-7.

Ergün, E. C. (2018). *4. sınıf basit elektrik devreleri konusunun öğretiminde bağlam temelli öğretim yönteminin öğrencilerin fene yönelik tutumlarına, başarılarına ve bilgilerinin kalıcılığına etkisi.* Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.

Genç, M., Ulugöl, S., & Ünsal, S. (2017). Ortaokul öğrencilerinin yaşam temelli öğrenme hakkındaki görüşleri. *Researcher, 5*(2), 244-255.

Go, C. G., Varcoe, K., Eng, T., Pho, W., & Choi, L. (2012). *Money savvy youth: evaluating the of financial education for fourth and fifth graders.* San Francisco, CA: Federal Reserve Bank of San Francisco Working Paper, 2.

Güneş Koç, R. S. (2013). *5E modeli ile desteklenen bağlam temelli yaklaşımın yedinci sınıf öğrencilerinin ışık ünitesindeki başarılarına, bilgilerinin kalıcılığına ve fen dersine karşı olan tutumlarına etkisi.* Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Hayta, P. (2022). *Bağlam temelli öğrenme yaklaşımının öğrencilerin sosyal bilgiler dersindeki akademik başarı ve derse karşı tutumuna etkisi.* Yüksek Lisans Tezi, Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kastamonu.

Imel, S. (2000). *Contextual learning in adult education.* ERIC Clearinghouse on Adult, Career, and Vocational Education. https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED448304.pdf sayfasından erişilmiştir.

Johnson, E. B. (2002). *Contextual teaching and learning: What it is and why it's here to stay.* California: Corwin Press.

Kara, F. (2016). *5. sınıf "maddenin değişimi" ünitesinde kullanılan bağlam temelli öğrenmenin öğrencilerin bilgilerini günlük yaşamla ilişkilendirme düzeyleri, akademik başarıları ve fene yönelik tutumlarına etkisi.* Doktora Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Samsun.

Keskin, F., & Çam, A. (2019). Yaşam temelli REACT stratejisinin altıncı sınıf öğrencilerinin akademik başarısına ve fen okuryazarlığına etkisi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *49,* 38-59.

Köksal, H. (2017). Hayat bilgisi dersi öğretim programı. B. Tay (Ed.), *Etkinlik Örnekleriyle Hayat Bilgisi Öğretimi* içinde (ss. 75-99). Ankara: Pegem.

Kutu, H. & Sözbilir, M. (2011). Yaşam temelli ARCS öğretim modeliyle 9. sınıf kimya dersi "Hayatımızda Kimya" ünitesinin öğretimi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 30*(1) , 29-62.

Martin, A., & Oliva, J. C. (2001). Teaching children about money: Applications of social learning and cognitive learning developmental theories. *Journal of Family and Consumer Sciences: From Research to Practice, 93*(2), 26-29.

MEB. (2018a). *Hayat bilgisi öğretim programı.* http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/2018122171428547-HAYAT%20B%C4%B0LG%C4%B0S%C4%B0%C3%96%C4%9ERET%C4%B0M%20PROGRAMI.pdf sayfasından erişilmiştir.

MEB. (2018b). *Sosyal bilgiler öğretim programı.* http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/201812103847686-SOSYAL%20B%C4%B0LG%C4%B0LER%20%C3%96%C4%9ERET%C4%B0M%20PROGRAMI%20.pdf sayfasından erişilmiştir.

MEB. (2023a). *Hayat bilgisi öğretim programı.* http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=1263 sayfasından erişilmiştir.

MEB. (2023b). *Sosyal bilgiler öğretim programı.* http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=1264 sayfasından erişilmiştir.

Mete, P. & Yıldırım, A. (2016). Yaşam temelli öğrenme yaklaşımının kimya derslerindeki uygulamaları hakkında öğretim elemanlarının görüşleri. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi, 11*(1), 100-116.

OECD. (2014). *PISA 2012 results: Students and money: Financial literacy skills for the 21st century (Volume VI), PISA.* OECD Publishing. http://dx.doi.org/10.1787/9789264208094-en. https://www.oecd.org/pisa/keyfindings/PISA-2012-results-volume-vi.pdf sayfasından erişilmiştir.

Okur, C. (2022). *İlkokul fen bilimleri dersinde bağlam temelli öğrenme etkinliklerinin öğrencilerin yaşam becerilerine etkisi.* Yüksek Lisans Tezi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Niğde.

Önlen, M. (2022). *Sosyal bilgiler dersinde matematiksel modelleme etkinlikleriyle finansal okuryazarlık becerisinin geliştirilmesi.* Doktora Tezi, Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kastamonu.

Partnership 21st Century Learning (P21). (2019). *Framework for 21st century learning.* https://static.battelleforkids.org/documents/p21/P21_Framework_DefinitionsBFK.pdf sayfasından erişilmiştir.

Remund, D.L. (2010), Financial literacy explicated: The case for a clearer definition in an ıncreasingly complex economy. *Journal of Consumer 44,* 276-295. https://doi.org/10.1111/j.1745-6606.2010.01169.x

Sarı Ay, Ö. (2017). *Yaşam temelli fen eğitiminin öğrenci başarısına ve çevre bilinci üzerine etkisi.* Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Sönmez, V. (2016). *Hayat bilgisi öğretimi ve öğretmen kılavuzu.* Ankara: Anı.

Tanyel, H. H. (2022). *Sosyal bilgiler dersinde finansal okuryazarlık becerisinin kazandırılmasında farklılaştırılmış öğretim etkinliklerinin etkisi.* Doktora Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

TDK. (t.y.). Bağlam. *Türk Dil Kurumu* içinde. https://sozluk.gov.tr/ sayfasından erişilmiştir.

Ünal, H. (2008). *İlköğretim fen ve teknoloji dersinin yaşam temelli yaklaşıma uygun olarak yürütülmesinin «madde-ısı» konusunun öğrenilmesine etkilerinin araştırılması.* Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.

Ünlüer, G. (2021). Sosyal bilgiler dersinde finansal okuryazarlık becerisinin etkinlikler yoluyla kazandırılmasına ilişkin eylem araştırması. *Uluslararası Beşeri Bilimler ve Eğitim Dergisi, 7*(15), 277-303.

Weinbaum, A., & Rogers, A. M. (1995). *Contextual learning: A critical aspect of school-to-work transition programs.* Washington: Academy for Educational Development.

Yel, Ü. (2022). *Sosyal bilgiler dersinde bağlam temelli öğretim süreçleri.* Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Yıldırım, G. (2015). İlkokul 4. sınıf fen ve teknoloji dersinde bağlam temelli öğrenme uygulamaları. Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Yüzbaşıoğlu, M. K. (2022). *"Kuvvetin ölçülmesi ve sürtünme" ünitesine yönelik bağlam temelli tasarlanan çizgi romanların öğrencilerin temellendirilmiş zihinsel model gelişimine etkisi.* Doktora Tezi, Kastamonu Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Kastamonu.

FUTBOLDA DAR ALAN ANTRENMANLARININ PERFORMANSA ETKİSİ

Dr. Öğr. Üyesi Abdurrahim KAPLAN

...Geleceğin Fikirleri...

FUTBOLDA DAR ALAN ANTRENMANLARININ PERFORMANSA ETKİSİ*

Editör
Tülin ATAN

Yazar
Abdurrahim KAPLAN

ISBN: 978-625-94017-4-4

Copyright © Vizetek
Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi'ne aittir. Vizetek Yayıncılık'ın izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.
Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.
Sayın okuyucularımız, bandrolsüz yayınları satın almamanızı diliyoruz.
Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

Yayın Koordinatörü: Ferit RESULOĞULLARI
Kapak Tasarımı & Mizanpaj: Sadık HANGÜL
1. Baskı: Ankara|Ekim, 2023

vizetek

Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA
Tel.: (0312) 482 00 11
Web: www.vizetek.com.tr
E-mail: vizetekyayincilik@gmail.com
Yayıncı Sertifika No: 41575

Baskı: Vadi Grafik Tasarım ve Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420. Cad. No: 58/1 Yenimahalle/ANKARA,
Tel: 0 312 395 85 71
Matbaa Sertifika No: 47479

* **Bu kitap,**
Kaplan A. (2021) Prof. Dr. Tülin Altan danışmanlığında Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Antrenörlük Eğitimi Anabilim Dalı, Doktora tezinden uyarlanmıştır.

FUTBOLDA DAR ALAN ANTRENMANLARININ PERFORMANSA ETKİSİ

Editör

Prof. Dr. Tülin ATAN

Yazar

Dr. Öğr. Üyesi Abdurrahim KAPLAN

vizetek

Abdurrahim KAPLAN

Kaplan, 06.06.1985 tarihinde Mardin ilinin Midyat ilçesinde doğdu. MidyatAziz Önen Lisesi'ni bitirdikten sonra Erciyes Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu'ndan 2009 yılında mezun oldu. 2013 yılında Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Antrenörlük Eğitimi Anabilim Dalında başlamış olduğu yüksek lisans öğreniminden 2016 yılında mezun oldu.2013 yılından bu yana Araştırma Görevlisi olarak görev yapan Kaplan, orta derecede İngilizce bilmektedir. Temel alanı, Spor Bilimleri.

İletişim Bilgileri

E mail: *selcukbesyo85@gmail.com*

ORCID ID: *0000-0003-3335-4334*

ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR

İlk olarak doktora eğitimim boyunca, bilime olan aşkı ve disipliniyle benimle her daim bilgi ve tecrübelerini paylaşarak bana rehberlik eden, yönlendiren ve destekleyen değerli danışman hocam Prof. Dr. Tülin ATAN'a

Tez jürimde bulunan ve katkılarını gördüğüm Prof. Dr. Seydi Ahmet AĞAOĞLU ve Dr. Öğr. Üyesi Levent BAYRAM'a, Doç. Dr. Ahmet MOR'a, Dr. Öğr. Üyesi Gamze DERYA-HANOĞLU'na

Lisansüstü eğitimim boyunca her konuda desteğini gördüğüm Prof. Dr. Şükrü Serdar BALCI ve Arş. Gör. Veysel BÖGE'ye

Bu süreçte fikir alışverişinde bulunduğum gerek bilimsel gerekse manevi desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen Dr. Öğr. Üyesi Şaban ÜNVER'e, Dr. Öğr. Üyesi Samet AKTAŞ'a, Öğr. Gör. Asım TUNÇEL'e, Arş. Gör. Mustafa ARICI'ya, Arş. Gör. Sibel YILDIRIM'a, Arş. Gör.İzzet İSLAMOĞLU'na, Arş. Gör. Yunus BERK'e ve diğer mesai arkadaşlarıma

Sporcuların ölçümlerinde yardımcı olan değerli dostlarım Akif FİDAN, Samet GÜNEŞ, Mehmet DENKTAŞ, Reha BOZGÜNEY'e

Çalışmaya destek ve ilgilerinden dolayı Konya Yıldızeli Spor Kulübü başkanlarına, antrenörlerine ve sporcularına,

Bulunduğum noktaya gelmemde çok büyük emekleri olan ve her zaman desteklerini gördüğüm aileme, maddi, manevi destekleriyle her an yanımda olan ve bu süreçte göstermiş olduğu sabırdan dolayı sevgili eşim Gülşen KAPLAN'a, ayrıca varlığına şükrettiğimiz hayatımıza renk katan oğlumuz Şehmus KAPLAN'a en içten duygularımla sonsuz teşekkür edeirm.

Dr. Öğr. Üyesi Abdurrahim KAPLAN

İÇİNDEKİLER

1. GİRİŞ 1
2. GENEL BİLGİLER 5
2.1. Futbol 5
2.1.1. Futbolun Tarihçesi 5
2.2. Motorik Özellikler 6
2.2.1. Kuvvet 6
2.2.2. Sürat 8
2.2.3. Esneklik 10
2.2.4. Dayanıklılık 12
2.3. Çeviklik 15
2.4. Teknik 16
2.4.1. Futbolda Temel Teknik Beceriler 19
2.5. Futbolun Fizyolojik Gereksinimleri 21
2.6. Futbolda Enerji Sistemleri 24
2.7. Futbolda Dar Alan Antrenmanları 25
2.7.1. Dar Alan Oyununda Oyuncu Sayısı 28
2.7.2. Dar Alan Oyununda Oyun Alanı Boyutu 29
2.8. Araştırmanın Önemi 32
3. MATERYAL ve YÖNTEM 34
3.1. Araştırma Grubu 34
3.2. Çalışma Yöntemi 34
3.3. Veri Toplama Araçları 34
3.3.1.Antropometrik Ölçümler 35
3.3.2. Sürat Testi (30 m) 35
3.3.3. Çeviklik (İllinois) Testi 36
3.3.4. Mekik Koşusu (Shuttle Run) Testi 37
3.3.5.Anaerobik Güç Testi (RAST; Running_Based Anaerobik Sprint Test) 38
3.4. Teknik Testler 39
3.5. Dar Alan Antrenman Yöntemi (3x3 ve 4x4 Kişi ile Oynanan Dar Alan Oyun Antrenmanı) 43
3.6. İstatistiksel Analiz 44
4. BULGULAR 46

5. TARTIŞMA 63
5.1 Fizyolojik Cevaplar 63
5.1.1 Dinlenik Kalp Atım Sayısı 63
5.1.2 Mekik Koşusu Sayısı ve MaxVO_2 64
5.1.3 30 Metre Sürat Koşusu 67
5.1.4 Çeviklik (İllinois) 68
5.1.5 Anaerobik Güç RAST Testi (Running-Based Anaerobik Sprint) 70
5.2. Teknik Parametreler 73
6. SONUÇ VE ÖNERİLER 76
KAYNAKLAR 79
EKLER ..... Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Ek 1. Etik Kurul Onayı ..... **Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**
ÖZGEÇMİŞ ..... Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

SİMGELER VE KISALTMALAR

%	: Yüzde İşareti
KG	: Kontrol Grubu
DG	: Deney Grubu
DAO	: Dar Alan Oyunu
KAH	: Kalp Atım Hızı
RAST	: Running-Based Anaerobik Sprint
Dkah	: Dinlenik Kalp Atım Hızı
maxVO_2	: Maksimal Oksijen Tüketimi
max	: Maksimum
min	: Minimum
ort	: Ortalama
km	: Kilometre
cm	: Santimetre
kg	: Kilogram
sn	: Saniye
dk	: Dakika
m	: Metre
n	: Denek Sayısı
X	: Ortalama
SS	: Standart Sapma
P	: İstatistiksel Anlamlılık Düzeyi
R	: Pearson Korelasyon Düzeyi
SPSS	: Statistical Packageforthe Social Sciences

1. GİRİŞ

Sporcuların hem başarıya hem de yüksek performans düzeyine ulaşmalarında antrenmanın etkisi oldukça önemlidir. Antrenman; özellikle fiziksel kondisyonun önde olduğu spor branşlarında sporcuların performans düzeylerini geliştirmesi ve müsabaka sonucunu etkilemesi açısından oldukça önem arz eder. Spor alanındaki araştırmacılar, antrenörler ve kondisyonerler devamlı olarak sporcuların performanslarını geliştirecek, sağlıkla ilgili değişimlerini etkileyecek yeni antrenman metotları arayışında olmuşlardır (Issurin,2010; Fitzpatrick et al., 2018). Fiziksel performansın yanında, tekniksel, taktiksel ve zihinsel performansın ön planda olduğu branşlardan önemli bir tanesi de futboldur (Stolen et al.,2005)

Futbol hem dünyada hem de ülkemizde milyonlarca insan tarafından izlenip takip edilmektedir. Diğer spor dalları arasında herkes tarafından bilinen, incelenen ve istatistiği yapılan, en popüler ve yaygın olan futbol branşında, oyun alanının büyüklüğü, oyuncu sayısı ve gerek duyulan mücadele etme becerisine sahip özellikleriyle diğer branşlar içerisinde dünyada kendine has bir yere sahiptir (Marancı ve Müniroğlu, 2001; Andersen, 2003; Hwang et al., 2016).

Rekabetin her geçen gün daha yüksek olduğu ve bu yükselmeye bağlı olarak hızlı gelişen futbolda, üst düzey bir performans ihtiyacı doğmaktadır. Her futbolcunun bir dayanıklılık sporcusu kadar dayanıklı olmasına, bir sprinter kadar süratli olmasına veya bir halterci kadar kuvvetli olmasına gerek olmayabilir. Yalnız bu özelliklerin her birini futbolcunun ihtiyacı kadar antrene edebilmesi gerekir (Eniseler, 2018). Bu beklentiler oyunu hızlandırmayı, enerjiyi ekonomik kullanmayı ve en doğru şekilde hareket etmeyi gerektirir. Bu doğrultuda oyuncuların başarılı olabilmelerinde kuvvet, güç, sürat ve çevikliğin gelişimi önemli bir yer teşkil eder. Çünkü futbol, hızlı ve etkili koşular, sürat, çeviklik ve keskin yön değiştirmeleri içeren bir spordur. Üst seviyedeki futbolcuların 90 dakikalık bir maç sırasında yaklaşık 10-12 km. arasından mesafe kat ettikleri, her 3-5 saniyede gerçekleşen toplamda 1000-1200 adet kısa sürelibağımsız hareket sergiledikleri gözlemlenmiştir. Ayrıca maç içerisinde yaptıkları müdahalelerde 30-40 defa kayarak veya sıçrayarak gerçekleştirdikleri, 700'den fazla dönüşün ve 30-40 arası da sprint atma gibi aktivitelerin oluşturduğu belirtilmektedir (Stolen et al., 2005; Iaia et al., 2009; Dellal et al., 2012; Hwang et al., 2016).

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Futbol

Geniş bir alan içerisinde, belirli kurallarla sınırlandırılmış, çok sayıda oyuncunun birlikte hareket ederek, mücadelede sonucu kalelere atılan veya yenilen gollerin belirlediği, ellerin dışında tüm vücudun kullanılarak oynandığı bir spor branşıdır futbol. Futbol oyununun içerisinde ikili mücadeleler, top kapma hareketlerisıçramalar, farklı vuruş teknikleri, yüksek hızda sürat koşuları, top kontrolleri, yürüyüşler, değişik tempo koşuları, ani yön değiştirmelerve topla yapılan farklı hareketlerin bulunduğu aerobik enerji sistem ağırlıklı, anaerobik bir spordur (Al-Hazza et al., 2001; İnal, 2004; Stolen et al., 2005; Orendurff et al., 2010).

Futbolda sürat, dayanıklılık, kuvvet, esneklik, hareketlilik, çabuk düşünme ve karar verme gibi performansı etkileyen birçok faktör bulunmaktadır (Helgerud et al., 2001). Bu fizyolojik etkenle birlikte, teknik, taktik, oyuncunun lig düzeyi, oynanan oyun yapısı, çevresel faktör, oyuncuların oynadığı farklı mevkiler performansı etkileyen diğer faktörler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kadar çok ve karmaşık değişkenin içerisinde barındığı futbolun, yüksek performansa ulaşmadaki zorluk derecesini açıkça ortaya koymaktadır. O yüzden futbolda üst düzey performans, yüksek seviyeli teknik-taktik ve fiziksel yeteneklerin bir bütün olarak değerlendirileceği bir kombinasyona ihtiyaç duyar (Reilly, 1996; Kalapotharakos et al., 2006). Aerobik ve anaerobik performansların birlikte kullanıldığı futbolda, bir müsabaka esnasında üst düzey futbolcular maksimal kalp atım hızının %80-90'ının, yüksek bir yoğunlukta ve ortalama 10-12 km mesafe koşarlar. Böyle bir dayanıklılık yapısına sahip futbolda; sıçrama, topa vurma, sprint gibi patlayıcı kuvvet değişkenleri sıklıkla yer almaktadır. Bu da oynayan her oyuncunun, tek bir alanda üst düzey seviye göstermesi yerine futbolun içerisinde olan tüm ilgili faktörleri yeterli bir kapasitede taşıması gerektiğidir (Aslan, 2012).

2.1.1. Futbolun Tarihçesi

Dünyada ve ülkemizde yaygın olan ve birçok taraftar tarafından tutulan hem dolaylı hem de direk katılımcı bakımından en fazla ilgi gören ve zamanın oyunu olarak bahsedilen futbol, en çok sevilip takip edilen spor branşlarının ilk sırasında yer alır (Capranica et al., 1992).

3. MATERYAL ve YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmada elde edilen verilen toplanması ve analiz edilmesi aşamalarında uygulanan yöntemlerle ilgili bilgi ve açıklamalara yer verilmiştir.

3.1. Araştırma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubu, Konya amatör ligde mücadele eden Yıldızeli Futbol Kulübü'nde aktif olarak futbol oynayanU15-U16 yaş aralığındaki futbolculardan 14 deney grubu (DG) ve 14 kontrol grubu (KG) olacak şekilde toplam 28 erkek futbolcunun gönüllü katılımıyla oluşturulmuştur.Çalışmaya kontrol grubu 8 hafta boyunca, haftada 3 gün olacak şekilde sadece futbol antrenmanı yaparken deney grubuna 8 haftalık süre boyunca haftada 3 gün yapılan futbol antrenmanlarına ilaveten hazırlanan dar alan antrenman (DAO; 3x3 ile 4x4) programı uygulanmıştır.

Çalışma öncesinde katılımcıların her birine çalışma ile ilgili karşılaşabilecek rahatsızlıklar ve riskler ayrıntılı olarak bildirilmiştir. Denekler 18 yaşından küçük olması sebebiyleaileler bilgilendirilerek gönüllü olur formu deneklerin ailelerine okutturulup imzalattırılmıştır (Ek 2-3). Aynı zamanda çalışmanın yapılabilmesi içinOndokuz Mayıs Üniversitesi Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan 18.10.2018 tarih ve 2018/462 karar numarası ile izin alınmıştır (Ek1).

3.2. Çalışma Yöntemi

Bütün katılımcılar, çalışma planı ve amacı hakkında bilgilendirilerek, kullanılacak cihazlar ve uygulanacak ölçümler detaylı bir şekilde anlatılmıştır. Ölçümlerin güvenirliliği ve sonuçların tutarlılığı için asıl testlerden önce deneme ölçümleri yapılmıştır. Antrenman öncesi ve sonrasında sporcuların ön-test, son-test ölçümleri Konya İl Gençlik Spor Müdürlüğüne ait Nihat Gün stadyumunda gerçekleştirilmiştir. Deneklerin yaş, boy uzunluğu ve vücut ağırlığı değerleri kaydedilmiştir. Deneklerin ön test ile son test ölçümlerinin yapılacağı, bir gün öncesi ve test günü antrenman yapmamaları söylenerek dinlenmiş olmalarına dikkat edilmiştir. Ölçümler haftanın farklı günlerinde aynı saatte olacak şekilde yapılmıştır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmaya dahil edilen tüm futbolcuların veri toplama sürecinde saha şartlarında gerçekleştirilen teknik testler ve performans testleri yapılmıştır. Bu

4. BULGULAR

Değerlendirmeye alınan 28 futbolcuya ait tanımlayıcı bilgiler çizelge 4.1'de görülmektedir. Ayrıca grupların ön-test ve son-test ölçümlerinden elde edilen değerler ile bu değerlerin istatistiksel karşılaştırma sonuçları çizelgeler halinde verilmiştir.

Tablo 4.1. Kontrol ve Deney grubunun tanımlayıcı istatistiği

Değişkenler	**Deney Grubu (n=14)**					**Kontrol Grubu (n=14)**			
	n	**Min.**	**Max.**	**X**	**SS**	**Min.**	**Max.**	**X**	**SS**
Yaş (yıl)	28	15	16	15,43	0,51	15	16	15,43	0,51
Boy (cm)	28	151	179	166,64	8,31	151	179	167,35	7,29
Vücut Ağırlığı (kg)	28	48	98	59,29	12,34	48	112	60,93	17,58

Çalışmaya katılan deneklerin yaş, boy ve vücut ağırlığı ortalamaları, deney grubu ve kontrol grubunda yaş 15,43±0,51 yıl, boy uzunlukları ortalaması deney grubunda 166,64±8,31 cm olarak belirlenmiş, kontrol grubunda ise 167,35±7,29 cm olarak belirlenmiştir. Vücut ağırlıkları deney grubunda 59,29±12,34 kg, kontrol grubunda 60,93±17,58 kg olarak ölçülmüştür.

Tablo 4.2. Deney grubunun seçilmiş fizyolojik özelliklerine ait ön-test ve son-test sonuçlarının grup içi (nonparametrik) "Wilcoxon testi" ile karşılaştırılması

Değişkenler	**Ön-test X±SS**	**Son-test X±SS**	**Z**	**p**
MaxVO_2(kg/ml/dk)	40,38±3,61	44,81±4,45	-3,084	**0,002***
Kafa ile Top Sektirme(sn)	6,30±5,09	8,65±6,40	-3,296	**0,001***
Pasla Top Sürme (sn)	10,78±2,26	8,82±0,94	-3,233	**0,001***
Pas Verme (puan)	5,86±2,41	7,57±1,60	-2,292	**0,022***

*p<0,05

Deney grubunun seçilmiş fizyolojik ve teknik parametrelere ait ön-test ve son-test bulgularının grup içi (nonparametrik) karşılaştırılması sonucunda; Wilcoxon test ile karşılaştırılmasında, ölçülen parametrelerin hepsinde (maxVO_2, kafa ile top sektirme, pasla top sürme ve pas verme) istatistiksel olarak anlamlı fark çıkmıştır (p<0,05; Tablo 4.2).

5. TARTIŞMA

Bu çalışma futbolda uygulanan dar alan antrenmanlarının kontrol ve deney grubundayer alan futbolcuların fizyolojik (dkah, mekik koşusu sayısı, maxVO_2, 30 m sprint, çeviklik, rast peakpower, rast min. power, rast ort.power ve rast fatigueindex) ile teknik (ayakla top sektirme, kafa ile top sektirme, şut atma, pasla top sürme, pas verme ve teknik puan) parametrelerinin incelenmesi ve gruplar arasındaki performanslarının karşılaştırılması amacıyla yapılmıştır.

5.1 Fizyolojik Cevaplar

U15-U16 yaş grubu erkek futbolcularda uygulanan 8 haftalık dar alan antrenman sonucunda katılımcılardan elde edilen fizyolojik cevaplar; dkah, mekik koşusu, maxVO_2, 30 m sürat, çeviklik (illinois), rast peakpower, rast minpower, rast ort. power ve rast fatigueindex gibi değişkenler değerlendirilmiş ve elde edilen bulgular ilgili literatür ile birlikte tartışılmıştır.

5.1.1 Dinlenik Kalp Atım Sayısı

Çalışmaya katılan futbolcuların dkah'larına baktığımızda kontrol grubu oyuncularının dkahön-teste 85,43±9,99 atım/dk.son-test te 82,00±8,56 atım/dk.olarak belirlenirken, deney grubunun dkah sayısı ön-test te 83,71±7,27 atım/dk.son-test te 83,21±3,85 atım/dk. olarak ölçülmüştür. Yapılan istatistiksel analiz sonucunda dkah sayılarında gruplar arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Her iki grupta da antrenman sonrasında düşüş olsa da bu farkın çok olmadığı ve hem kontrol grubunun yapmış olduğu futbol antrenmanın hem de deney grubunun sonrasında yapmış olduğu dar alan antrenmanın dkah sayısına etkisin benzer sonuçlar verdiğini söyleyebiliriz. Çalışmanın deney grubundaki 3x3 ve 4x4 dar alan antrenman yapan futbolcularında dkah sayılarında istatistiksel anlamlılık çıkmamıştır. Literatüre baktığımızda dar alan antrenmanları uygulayan çalışmalarda benzer sonuçlar olduğu gözlemlenmiştir. CasamichanaandCastellano, (2010) 10 erkek futbolcu (15,5±0,5 yaş) ile yaptığı çalışmada farklı dar alan antrenman ölçülerinde oynanan oyunların kalp atım sayılarında benzer sonuçlar bulmuştur. Arslan vd., (2017) 16 futbolcu (16,87±0,34 yaş) ile yapmış olduğu çalışmada 2x2, 3x3 ve 4x4 oyuncu sayısı ile farklı oyun ebatlarında (12x24 m, 18x30 m, 24x36 m) oynanan oyunda sporcuların dkah sayılarının bizim sonuçlara benzerlik gösterdiği görülmüştür. Genç (2015) 10-14 yaş aralığındaki genç futbolculara uyguladığı farklı antrenman metotları sonucun da

KAYNAKLAR

Abdullah, M.T.C., Kok, L.Y., Chee, C.S. (2020). Effect of small-sidedgamesrulechanges on time spent in different intensity zones, frequency of technical actions distance covered during soccer training. *MalaysianJournal of Movement, Health&Exercises*. 9(2). 71-84.

Aguiar, M., Botelho, G., Lago, C., Maças, V., Sampaio, J. (2012). A review on theeffects of soccersmall-sided games. *Journal of Human Kinetics*. 33. 103-113.

Aguiar, M.V., Botelho, G.M., Gonçalves, B.S., Sampaio, J.E. (2013). Physiological responses and activity profiles of football small-sided games. *Journal of Strength and Conditioning Research*. 27(5). 1287–1294.

Akarsu, S. (2008). *Sedanter ve çeşitli branşlardaki sporcu adelösan ve yetişkinlerde reaksiyon zamanı, kuvvet ve esneklik arasındaki ilişkiler*. Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Erzurum.

Akdoğan, E. (2016). *Futbolda küçük alan oyunları ve süratte devamlılık antrenman yöntemlerinin bazı performans parametreleri üzerine etkisi*. Doktora Tezi. Anadolu Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Eskişehir.

Akenhead, R., Nassis, G.P. (2016). Training load and player monitoring in high-level football: current practice and perceptions. *International Journal of Sports Physiology Performance.* 11(5). 587-593.

Aksoy, F. (2020). *Kuvvet, sürat, dayanıklılık ve koordinasyon drilleri geliştirilmiş baskı*. Samsun: Erol Ofset.

Aktaş, S. (2013). *Futbolda 3'e 3 dar alan oyununda farklı toparlanma sürelerinin bazı fizyolojik parametrelere etkisi.* Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Antrenörlük Eğitimi Anabilim Dalı, Konya.

Alexandre, D., Da Silva, C.D., Hill-Haas, S., Wong, D.P., Natali, A.J., De Lima, J.R.P., BaraFilho, M.G.B., Marins, J.J.C.B., Garcia, E.S., Karim, C. (2012*).* Heart rate monitoring in soccer: interest and limits during competitive match play and training, practical application. *Journal of Strength and Conditioning Research.* 26(10). 2890–2906.

Al-Hazza, H.M., Almuzaini, K.S., Al-Refaee, S.A., Sulaiman, M.A., Dafterdar, M.Y., Al-Ghamedi, A., Al-Khuraiji, K.N. (2001). Aerobic and anaerobic power characteristics of Saudi elite soccer players. *Journal of Sports Medicine and Physical Fitness*. 41(1). 54-61.

Ali, A., Farrally, M. (1991). Recording soccer players heart rates during matches. *Journal of Sports Sciences.* 9(2). 183-189.

Almeida, C.H., Ferreira, A.P., Volossovitch, A. (2013). Offensive sequences in youth soccer; effects of experience and small-sided games. *Journal of Human Kinetics*, 36(1). 97-106.

Alter, M.J. (2004). *Science of flexibilty.* United States of America: Human Kinetics.

Andersen, T.E., Larsen, Q., Tenga, A., Engebretsen, L., Bahr, R. (2003). Football incident analysis: a new video based method to describe injury mechanisms in Professional football. *British Journa lSport and Medicine*. 37. 226-232.

Aroso, J., Rebelo, N., Gomes-Pereira, J. (2004) Physiologicalimpact of selectedgame-relatedexercises. *Journal of Sports Sciences*. 22(6). 522.

Arslan, E., Alemdaroğlu, U., Köklü, Y., Hazır, T., Muniroğlu, S., Karakoc, B. (2017). Effects of passive and active rest on physiological responses and time motion characteristics in different small-sided soccer games. *Journal of Human Kinetics*. 60(1). 123–132.

Aslan, A. (2007). *Futbolda oyun dinamiklerinin incelenmesi ve değerlendirilmesi.* Yayımlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Aslan, C.S. (2012). *Dar alan oyunları ile interval koşu antrenman yöntemlerinin futbolcuların seçilmiş fiziksel fizyolojik ve teknik kapasiteleri üzerine etkilerinin karşılaştırılması*. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Ankara.

Astrand, P.O., Rodahl, K., Dahl, H.A., Stromme, S.B. (2003). *Textbook of work physiology: physiological bases of exercises.* Windsor, Canada: Human Knetics.

Atacan, B. (2010). *Özel düzenlenmiş 8 haftalık pliometrik antrenmanın genç erkek futbolcularda güce ve çevikliğe etkisi.* Yüksek Lisans Tezi. Kırıkkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Kırıkkale.

Aydın, G., Karkaya, İ., Yüksel, Y., Heper, E., Yılmaz, İ. (2015). U15 ve U16 yaş kategorisindeki futbolcuların anaerobik güçlerinin değerlendirilmesi. *Spor Bilimleri Dergisi.* 5(2). 22-25

Balsom, P. (1994). "*Evaluation of physicalperformance".* B. Ekblom (eds.) *Handbook of sportsmedicine and science football (soccer).* Oxford: Blackwell Scientific Puclication.

Bangsbo, J. (1994). *Phsiologicaldemands of soccer.* London: Blackwell Scientific Puclication.

Bangsbo, J. (1994b). Thephysiology of soccer-with specia lreference to intense intermittent exercise. *Acta Physiologica*.619. 1-155.

Bangsbo, J., Mohr, M., Krustrup, P. (2006). Physicalandmetabolicdemands of trainingandmatch-play in the elite footballplayer. *Journal of Sports Sciences.* 24(7). 665–674.

Bangsbo, J., Iaia, F.M., Krustrup, P. (2007). Metabolic response and fatigue in soccer. *International Journal of Sports Physiology Performance*. 2(2). 111-127.

Bangsbo, J. (2014). Physiologicaldemands of football. *Sports Science Exchange*. 27. 1-6.

Başer, E. (1996). *Futbolda psikoloji ve başarı.* Ankara: Bağırgan Yayınevi.

Billat, V.L., Flechet, B., Petit, B., Muriaux, G., Koralsztein, J.P. (1999). Interval training at VO_2max: effects on aerobic performance and overtraining markers. *Medicine&Science in Sports &Exercise.* 31(1). 156-163.

Bizati, Ö. (2009). Dar alan oyunlarında antrenman şiddetinin belirlenmesi. *3. Ulusal Futbol ve Bilim Kongresi*. Ankara.

Bizati, Ö. (2016). Futbolda dar alan oyunlarının önemi. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi.* 14(2). 225-233.

Bloomfield, J., Polman, R., O'Donodhue, P. (2007*). Physical demands of differen tpositions in FA premier league soccer. Journal of Sports Sciences Medicine*. 6(1). 63–70.

Boisseau, N., Delamarche, P. (2000). Metabolic and hormonal responses to exercise in children and adolescents. *Sports Medicine*. 30(6). 405-422.

Bompa T.O. (2011). *Antrenman kuramı ve yöntemi.* Ankara: Spor Kitapevi.

Bradley, P.S., Sheldon, W., Wooster, B., Olsen, P., Boanas, P., Krustrup, P. (2009). High-intensity running in English FA premier league soccer matches. *Journal of Sports Sciences.* 27(2). 159-168.

Bradley, P.S., DiMascio, M., Peart, D., Olsen, P., Sheldon, B. (2010). High-intensity activity profiles of elite soccer players at different performance levels. *Journal of Strength and Conditioning Research.* 24(9). 2343-2351

Brandes, M., Heitmann, A., Müller, L. (2012). Physical responses of different small-sided game formats in elite youth soccer players. *Journal of Strength and Conditioning Research.* 26(5). 1353–1360.

Brown, L., Ferrigno, V.A., Santana, J.C. (2000). Training forspeed, agility and quickness. *U.S. Human Kinetics*. 3. 122-128.

Capranica, L., Cama, G., Fanton, F., Tessitore, A., Figura, F. (1992). Force and power of preferred and non-preferred leg in young soccer players. *Journal of Sports Medicine and Physical Fitness.* 32(4). 358-363.

Carr, T. (2005). *How tocoach a soccerteam. Professional advice on building a winningteam.* London: Octopus Publishing.

Casamichana, D., Castellano, J. (2010). Time-motion, heart rate, perceptual and motor behaviour demands in small-sides soccer games: effects of pitch size. *Journal of Sports Sciences.* 28(14). 1615–1623.

Castagna, C., Impellizzeri, F., Cecchini, E., Rampinini, E., Barbero-Alvarez, J.C. (2009). Effects of intermittent-endurance fitness on match performance in young male soccer players. *Journal of StrengthandConditioningResearch*. 23(7). 1954–1959.

Castellano, J., Casamichana, D., Dellal, A. (2013). Influence of game format andnumber of players on heart rate responsesandphysicaldemands in small-sidedsoccergames. *Journal of Strength and Conditioning Research*. 27 (5). 1295-1303.

Chaouachi, A., Chtara, M., Hammami, R., Chtara, H., Turki, O., Castagna, C. (2014). Multi directional sprints and small-sided games training effect on agility and change of direction abilities in youth soccer. *Journal of Strength and Conditioning Research*. 28 (11). 3121-3127.

Chelly, M.S., Fathloun, M., Cherif, N., Amar M.B., Tabka, Z., Praagh, E.V. (2009). Effects of a back squat training program on leg power, jump- and sprint performances in junior soccer players. *Journal of Strength and Conditioning Research*. 23(8). 2241–2249.

Chelly, M.S., Mohamed, A.G., Khalil, A., Hermassi, S., Tabka, Z., Shephard R.J. (2010). Effects of in-season short–term plyometric training program on legpower, jump and sprint performance of soccer players. *Journal of Strength and Conditioning Research*. 24(10). 2670–2676.

Clemente, F., Couceiro, M.S., Martıns, F.M.L., Mendes, R. (2012). The usefulness of small-sided games on soccer training. *Journal of Physical Education and Sport*. 12(1). 93-102.

Clemente, F.M., Martins L.F.M, Mendes, R.S. (2014). Developing aerobic and anaerobic fitness using small-sided socce rgames: methodologica lproposals. *Strength and Conditioning Journal*. 36(3). 76-87.

Clemente, F.M., Sarmento, H., Costa, I.T., Enes, A.R., Lima, R. (2019). Variability of technical actions during small-sided games in young soccer players. *Journal of Human Kinetics.* 69(1). 201-212.

Cometti, G., Malfiuletti, N.A., Pousson, M., Chatard, J.C., Malfulli, N. (2001). Isoknetic strength and anaerobic power of elite, subelite and amateur French soccer players. *International Journal of Sports Medicine*. 22(1). 45–51.

Da Silva, C.D., Impellizzeri, F.M., Natali, A.J., De Lima, J.R., Bara-Filho, M.G., Silami-Garçia, E., Marins, J.C. (2011). Exercise intensity and technical demands of small-sided games in young Brazilian soccer players: effect of number of players, maturation, and reliability. *Journal of Strength and Conditioning Research*. 25(10). 2746–2751.

Dansu, T., Okuneye, R.O., Idowu, B. (2017). Reaction time and speed as correlates of sports injury among students of football academies in Nigeria. *Ghana Journal of Health Physical Education Recreation Sport and Dance.* 10. 144-160.

Dellal, A., Chamari, K., Pintus, A., Girard, O., Cotte, T., Keller, D. (2008). Heart rate responses during smallsided games and short intermittent running training in elite soccer players: a comparative study. *Journal of Strength and Conditioning Research*. 22(5). 1449-1457

Dellal, A., Keller, D., Carling, C., Chaouachi, A., Wong, D.P., Chamari, K. (2010). Physiologic effects of directional changes in intermittent exercise in soccer players. *Journal of Strength and Conditioning Research*. 24(12). 3219–3226

Dellal, A., Chamarib, K., Wongc, D.P., Ahmaidid, S., Kellera, D., Barrose, R. (2011). Comparison of physicalandtechnicalperformance in Europeansoccermatch-play: FA PremierLeagueand La Liga. *European Journal of Sport Science*. 11(1). 51-59.

Dellal, A., Chamari, K., Owen, A.L., Wong, D.P., Penas, C.L., Hill-Haas, S. (2011a). Influence of technical instructions on the physiological and physical demands of small-sided soccer games. *European Journal of Sport Science*. 11(5). 341-346.

Dellal, A., Hill-Haas, S., Lago-Penas, C., Chamari, K. (2011b). Small-sided games in soccer; amateur vs. Professional players' physiological responses, physical, and technical activities. *Journal of Strength and Conditioning Research*. 25 (9). 2371-2381.

Dellal, A., Varliette, C., Owen, A., Chirico, E.N., Pialoux, V. (2012). Small-sided games versus interval training in amateur soccer players: effects on the aerobic capacity and the ability to perform intermittent exercises with changes of direction. *Journal of Strength and Conditioning Research*. 26(10). 2712–2720.

Deprez, D., Coutts, A.J., Lenoır, M., Fransen, J., Pion, J., Philippaerts R., Vaeyens, R. (2014). Reliability and validity of the Yo-Yo intermittent recovery test level 1 in young soccer players. *Journal of Sports Sciences*. 32(10). 903-910.

Di Salvo, V., Baron, R., Cardinale, M. (2007). Time motion analysis of elite footballers in European cup competitions. *Journal of Sports Science and Medicine*. 6(10). 14-15.

Di Salvo, V., Gregson, W., Atkinson, G., Tordoff, P., Drust, B. (2009). Analysis of high intensity activity in premier league soccer. *International Journal of Sports Medicine*. 30(3). 205 – 212.

Diker, G., Özkamçı, H., Kül, S. (2011). Genç futbolcularda sabit alanda, kontrol pas ve serbest oyun ile oynanan 4x4 küçük saha alıştırmalarının kalp atım hızı ve topla buluşma sayısı üzerine etkisi. 9 (3). 105-110.

Djackow, W. (1973). *Dıe vervollkommnung der technik der sportler, Theorie und Praxis der.* Berlin: Körper Kultur.

Duarte, R., Araujo, D., Fernandes, O., Trvassos, B., Folgado, H., Diniz, A., Davids, K. (2010). Effects of different practice task constraints on fluctuations of player heart rate in small-sided football games. *The Open Sports Sciences Journal*.3. 13-15.

Dupont, G., Akakpo, K., Berthoin, S. (2004). Theeffect of in-season, high-intensityintervaltraining in soccerplayers. *Journal of Strength and Conditioning Research*. 18(3). 584-589.

Dündar, U. (1998). *Antrenman teorisi.* Ankara: Bağırgan Yayınevi.

Ekblom, B. (1986). Appliedphysiology of soccer. *Sports Medicine*. 3(1). 50–60.

Ekelund, U., Sjöström, M., Yngve, A., Nilsson, A. (2000). Total daily energy expenditure and patterns of physical activity measured by minute-by-minute heart rate monitoring in 14-

15 year old Swedish adolescents. *Europen Journal of Clinical Nutrition*. 54(3). 195-202.

Eniseler, N. (2010). *Bilimin ışığında futbol antrenmanı.* İzmir: Birleşik Matbaacılık.

Eniseler, N., Çağatay, Ş., Özcan, İ., Dinçer, K. (2017). High-intensity small-sided games versus repeated sprint training in junior soccer players. *Journal of Human Kinetics*. 60. 101-111.

Eniseler, N. (2018). *Bilim ışığında futbolda sınırlı alan oyunları.* İzmir: Bassaray Matbaası.

Erikoğlu, Ö. (2015). *15-17 yaş arası futbolcularda çeviklik ile vücut kompozisyonu ve rast arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Aksaray.

Ersoy, A. (2017). *Futbolda 3x3, 6x6 küçük alan oyunları ile 11x11 oyununun fiziksel kondisyona ve teknik parametrelere akut etkisi.* Yüksek Lisans Tezi. Anadolu üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Eskişehir.

Fanchini, M., Azzalin, A., Castagna, C., Schena, F., McCall, A., Impellizzeri, F.M. (2011). Effect of bout duration on exercise intensity and technical performance of small-sided games in soccer. *Journal of Strength and Conditioning Research*. 25(2). 453–458.

Faude, O., Steffen, A., Kellmann, M., Meyer, T. (2014). The effect of short-term interval training during the competitive season on physical fitness and signs of fatigue: a crossover trial in high-level youth football players. *International Journal of Sports Physiology and Performance.* 9(6). 936-944.

Ferrari-Bravo, D., Impellizzeri, F.M., Rampinini, E., Castagna, C., Bishop, D., Wisloff, U. (2008). Sprint vs. interval training in football. *International Journal of Sport Medicine*. 29. 668–674.

Fidelus, K., Kocjasz, J. (1998). *Antrenman alıştırmaları derlemi*. Tanju Bağıran (çev.), Ankara: Bağırgan Yayınevi.

Fitzpatrick, J.F., Hicks, K.M., Hayes, P.R. (2018). Dose-response relationship between training load and changes in aerobic fitness in professional youth soccer players. *International Journal of Sports Physiology and Performance*. 13(10). 1365-1370.

Frantz, T.L., Ruiz, M.D. (2011). Effects of dynamic warm-up on lower body explosiveness among collegiate baseball players. *Journal of Strength and Conditioning Research*. 25(11). 2985-2990.

Gabbett, T., Mulvey, M. (2008). Time-motion analysis of small-sided training games and competition in elite women soccer players. *Journal of Strength and Conditioning Research*. 22(2). 543-552.

Gaudino, P., Alberti, G., Iaia, F.M. (2014). Estimated metabolic and mechanical demands during different small-sided games in elite soccer players. *Human Movement Science*. 36. 123-133.

Genç, H. (2015). *Futbolda farklı antrenman metotlarının çocukların fiziksel, fizyolojik ve teknik kapasiteleri üzerine etkilerinin karşılaştırılması.* Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Ankara.

Gordon, C.C., Churchıll, T., Clauser, C.E., Bradtmıller, B., Mcconvılle, J.T., Tebbetts, I., Walker, R.A. (1989). *1988 Anthropometric survey of u.s. army personnel; summery statistics interim report. Technical report.* ArmyNatick RD&E Center.

Günay, M. ve A.İ. Yüce (2008). *Futbol antrenmanının bilimsel temelleri*. Ankara: Gazi Kitabevi.

Güneş, S., Taşkın, H., Türk, S. (2019). Futbolda dar alan oyununun çeviklik performansına etkisi. *Kilis 7 Aralık Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi.* 3(1). 59-65.

Halouani J, Chtourou H, Dellal A, Chaouachi A, Chamari K. (2014). Physiological responses according to rules changes during 3 vs. 3 small-sided games in youth soccer players: Stop-ball vs. small-goals rules. *Journal of Sports Sciences*. 32(15). 1485–1490.

Hargreaves, A., Bate, R. (2010). *Skillsandstrategiesforcoachingsoccer. The Complete Soccer Coaching Manual*. USA: Human KineticsPublishers.

Hazır, T., Mahir, Ö., Açıkada, C. (2010). Genç futbolcularda çeviklik ile vücut kompozisyonu ve anaerobik güç arasındaki ilişki. *Spor Bilimleri Dergisi Hacettepe Journal of SportSciences*. 21(4). 146–153.

Helgerud, J., Ingjer, F., Stremme, S.B. (1990). Sex differences in performance-matched marathon runners. *Europen Journal of Applied Physiology and Occupational Physiolohy*. 61(5). 433-439.

Helgerud, J., Engen, L.C., Wisløff, U., Hoff, J. (2001). Aerobic endurance training improves soccer performance. *Medicine and Science in Sports Exercise*. 33(11). 1925-1931.

Hill-Haas, S., Rowsell, G., Counts, A., Dawson, B. (2008). The reproducibility of physiological responses and performance profiles of youth soccer players in small-sided games. *International Journal of Sports Physiology and Performance*. 3. 393-396.

Hill-Haas, S.V., Dawson, B.T., Coutts, A.J., Rowsell, G.J. (2009). Physiological responses and time-motion characteristics various small-sided soccer games in youth players. *Journal of Sports Sciences*. 27(1). 1-8.

Hill-Haas, S.V., Rowsell, G.J., Dawson, B.T., Coutts, A.J. (2009a). Acute physiological responses and time-motion characteristics of two small-sided training regimes in youth soccer players. *Journal of Strength and Conditioning Research*. 23(1). 111–115.

Hill-Haas S, Coutts AJ, Dawson BT, Rowsell GK. (2010). Time-motion characteristics and physiological responses of small-sided games in elite youth players; the influence of player number and rule chages. *Journal of Strength and Conditioning Research*. 24(8). 2140-2156.

Hill-Haas, S.V., Dawson, B., Impellizzeri, F.M., Coutts, A.J. (2011). Physiology of small-sided games training in football: a systematic review. *Sports Medicine.* 41(3). 199-22.

Hodgson, C., Akenhead, R., Thomas, K. (2014). Time-motion analysis of acceleration demands of 4v4 small-sided soccer games played on different pitch sizes. *Human Movement Science.* 33. 25-32.

Hoff, J., Wisløff, U., Engen, L.C., Kemi, J., Helgerud, J. (2002). Soccer specific aerobic endurance training. *British Journal Sport and Medicine*. 36. 218-221.

Hwang, J., Brothers, R.M., Castelli, D.M., Glowacki, E.M., Chen, Y.T., Salinas, M.M., Kim, J., Jung, Y., Calvert, H.G. (2016). Acute high-intensity exercise-induced cognitive enhancement and brain-derived neurotrophic factor in young, healthy adults. *Neuroscience Letters.* 630. 247-253.

Iaia, F.M., Rampinini, E., Bangsbo, J. (2009). High-intensity training in football. *International Journal of Sports Physiology Performance*. 4(3). 291–306.

Impellizzeri, F.M., Marcora, S.M., Castagna, C., Reilly, T., Sassi, A., Iaia, F., Rampinini, E. (2006). Physiological and performance effects of generic versus specific aerobic training in soccer players. *International Journal of Sports Medicine*. 27(6). 483-492.

Issurin, V.B. (2010). New horizons fot the methodology and physiology of training periodization. *Sports Medicine*. 40(3). 189-206.

İnal, N.A. (2004). *Futbolda eğitim öğretim*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Jones, S., Drust, B. (2007) Physiological and technical demands of 4 v 4 and 8 v 8 games in elite youth soccer players. *Kinesiology*. 39(2). 150-156.

Jovanovic, M., Sporis, G., Omrcen, D., Fiorentini, F. (2011). Effects of speed, agility, quickness training method on power performance in elite soccer players. *Journal of Strength and Conditioning Research.* 25(5). 1285-1292.

Kalapotharakos, V.I., Strimpakos, N., Vithoulka, I., Karvounidis, C., Diamantopoulos, K., Kapreli, E. (2006). Physiological characteristics of elite Professional soccerteams of different ranking. *Journal of Sports Medicine and Physical Fitness*. 46(4). 515-519.

Kalkavan, A. (1996). *Çocuklarda motor gelişim*. Trabzon: Yayımlanmış Ders Notları.

Karahan, M. (2020). Effect of skill-based training vs. small-sided games on physical Performance improvement in young socce rplayers. *Biology of Sport*. 37(3). 305-312.

Katis, A., Kellis, E. (2009). Effects of small-sided games on physical conditioning and performance in young soccer players. *Journal of Sports Sciences*. 8(3). 374-380.

Kayıtken, B. (2012). *Futbola özgü standardize edilmiş dar alan çalışmalarının ve geleneksel dayanıklılık antrenmanlarının futbol fiziksel performans düzeylerine olan etkileri*. Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, İstanbul.

Kelly, D.M., Drust, B. (2009). The effect of pitch dimensions on heart rate responses and technical demands of small-sided soccer games in elite players. *Journal of Science and Medicine in Sport.*12(4). 475-479.

Kısa, T. (2010). *Kütahya süper amatör liginde dereceye giren futbol takımlarının temel fiziksel ve psikomotor özelliklerinin araştırılması*. Yüksek Lisans Tezi. Dumlupınar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Kütahya.

Köklü, Y. (2008). *Futbolda küçük alan oyunlarına verilen fizyolojik cevapların karşılaştırılması.* Yüksek Lisans Tezi. Pamukkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Antrenman ve Hareket Anabilim Dalı, Denizli.

Köklü, Y. (2011). *Genç futbolcularda farklı gruplama yöntemlerinin 4x4 küçük alan oyunu performansı üzerine etkisi.* Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Ankara.

Köklü, Y., Aşçi, A., Koçak, F.U., Alemdaroğlu, U., Dündar, U. (2011a). Comparison of the physiological responses to different small-sided games in elite young soccer players. *Journal of Strength and Conditioning Research*. 25(6). 1522–1528.

Kutlu, M., Gür, E., Karahüseyinoğlu, M.F., Kamanlı, A. (2001). Pliometrik antrenmanın genç futbolcuların anaerobik güçlerine etkisi. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi.* 6(4). 12-15.

Lees, A., Asai, T., Andersen, T.B., Nunome, H., Sterzing, T. (2010). The biomechanics of kicking in soccer: a review. *Journal of Sports Sciences*. 28(8). 805-817.

Leger L.A., Lambent, J. (1982). A maxsimal muttistage 20-m. shuttle run tests to predict VO2 max. *Europen Journal of Applied Physiology and Occupational Physiology*. 49(1). 1–12.

Little, T., Williams, A.G. (2005). Specificity of acceleration, maximum speed and agility in professional soccer players. *Journal of Strength and Conditioning Research*. 19(1). 76-78.

Little, T. (2009). Optimizing the use of soccer drills for physiological development. *Journal of Strength and Conditioning Research* 31(3). 67–74.

Malina, R.M., Cumning, S.P., Kontos, A.P., Eisenmann, J.C., Ribeiro, B., Aroso, J. (2005). Maturity-associated variation in sport-specific skills of youth soccer players aged 13-15 years. *Journal of Sports Sciences*. 23(5). 515-522.

Mallo, J., Navarro, E. (2008). Physical load imposed on soccer players during small-sided training games. *Journal of Sports Medicine and Physical Fitness*. 48(2). 166-171.

Marancı, B., Müniroğlu, S. (2001). Futbol kalecileri ile diğer mevkilerde bulunan oyuncuların motorik özellikleri, reaksiyon zamanları ve vücut yağ yüzdelerinin karşılaştırılması. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*. 6(3). 13-26.

Markovic, G., Mikulic, P. (2011). Discriminative ability of the yo-yo intermittent recovery test (level 1) in prospective young soccer players. *Journal of Strength and Conditioning Research.* 25(10). 2931-2934.

Massamba, A., Dufour, S.P., Favret, F., Hureau, T.J. (2020). Small-sided games are not as effectiveas ıntermittent running to stimulate aerobic metabolism in prepubertal soccer players. *International Journal of Sports Physiology and Performance*. 16(2). 273-279

Mayhew, J.L., Johnson, B.D., Lamonte, M.J., Lauber, D., Kemmler, W. (2008). Accuracy of prediction equations for determining one repetition maximum bench press in women before and after resistance training. *Journal of Strength Conditioning Research*. 22(5). 1570-1577.

McMillan, K., Helgerud, J., Macdonald, R., Hoff, J. (2005). Physiological adaptations to soccer specific endurance training in professional youth soccer players. *British Journal of Sports Medicine*. 39(5). 273–277.

Michailidis, Y. (2013). Small sided games in soccer training. *Journal of Physical Education and Sport.* 13(3). 392-399.

Mohr, M., Krustup, P., Bangsbo, J. (2003). Match performance of high-standard soccer players with special reference to development of fatigue. *Journal of Sports Sciences*. 21(7). 519-528.

Moreira, A., Aoki, M.S., Carling, C., Lopes, R.A.R., Arruda, A.F.S., Lima, M., Correa, U.C., Bradley, P.S. (2016). Temporal changes in technical and physical performances during a small-sided game in elite youth soccer players. *Asian Journal of Sports Medicine*. 7(4). 1-8.

Mujika, I., Spencer, M., Santisteban, J., Goiriena, J.J., Bishop, D. (2009). Age-related differences in repeated sprint ability in highly trained youth football players. *The Journal of Sport Science*. 27(14). 1581–1590.

Muratlı, S. (2007). *Antrenman bilimi yaklaşımıyla çocuk ve spor*. Ankara: Nobel Yayınları.

Muratlı, S., vd. (haz.). (2011). *Antrenman ve müsabaka.* İstanbul: Atölye Ofset.

Mustonen, A. (2011). *Football coaching guide for middle school coaches at international schools.* Bachelor's Thesis. Degree Programme in Sports and Leisure Management. Haaga-Helia, University of Applied Sciences.

Newman, M.A., Tarpenning, K.M., Marino, F.E. (2004). Relationships between isokinetic knee strength, single-sprint performance, and repeated-sprint agility in football players. *Journal of Strength and Conditioning Research*. 18(4). 867-872.

Nyberg, M., Fiorenza, M., Lund, A., Christensen, M., Rømer, T., Piil, P., Hostrup, M., Christensen, M.P., Holbek, S., Ravnholt, T., Gunnarsson, T.P., Bangsbo, J. (2016). Adaptations to speed endurance training in highly trained soccer players. *Medicine & Science in Sports Exercise.* 48(7). 1355-1364.

O'Donoghue, P.G., Boyd, M., Lawror, J., Bleakley, E.W. (2001). Time-motion analysis of elite, semi-professional and amateur soccer competition. *Journal of Human Movement Studies.* 41(1). 1–12.

Oh, S.H., Joo, C.H. (2018). Comparison of technical and physical activities between 8 vs. 8 and 11 vs. 11 games in young Korean soccer players. *Journal of Exercise Rehabilitation.* 14(2). 253-258.

Ongan, T.H. ve D.M. Demiröz (2010). *Akademik Futbol; Futbolda rekabet-başarı ilişkisi.* İstanbul: Hiperlink Yayınları.

Orendurff, M.S., Walker, J.D., Jovanovic, M., Tulchin, K.L., Levy, M., Hoffmann, D.K. (2010). *Intensity and duration of ıntermittent exercise and recovery during a soccer match. Journal of Strength and Conditioning Research*. 24(10). 2683-2692.

Owen, A., Twist, C., Ford, P. (2004). Small-sided games: the physiological and technical effect of altering pitch size and player numbers. *Insight*. 7(2). 50–53.

Owen, A.L., Wong, D.P., McKenna, M., Dellal, A. (2011). Heart rate responses and technical comparison between small-sided games vs. large-sided games in elite professional soccer. *Journal of Strength and Conditioning Research.* 25 (8). 2104-2110

Owen, A.L., Wong, D.P., Paul, D., Dellal, A. (2012). Effects of a periodized small-sided game training intervention on physical performance in elite professional soccer. *The Journal of Strength and Conditioning Research*. 26(10). 2748-2754.

Owen, A.L., Wong, D.P., Paul, D., Dellal, A. (2014). Physical and technical comparisons between various-sided games within professional soccer. *International Journal of Sports Medicine.* 35(4). 286–292.

Özer, K. (2001). *Antropometri, sporda morfolojik planlama.* İstanbul: Kazancı Matbaacılık.

Özgül, A.B. (2019). *17 ve 19 yaş grubu futbolcularda uygulanan core ve pliometrik antrenmanların bazı motorik özelliklere etkisinin incelenmesi.* Yüksek Lisans tezi. İstanbul Gelişim Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Antrenörlük Eğitimi Anabilim Dalı, İstanbul.

Özkan, A., vd. (haz.). (2010). *Anaerobik performans ve ölçüm yöntemleri.* Ankara: Gazi Kitapevi.

Özkara, A. (2002). *Futbolda Testler.* Ankara: İlksan Matbaacılık.

Pearson, A. (2001). *Speed, agility and quickness for soccer*. London: A&C Black.

Polman, R., Bloomfield, J., Edwards, A. (2009). Effects of SAQ training and small-sided games on neuromuscular functioning in untrained subjects. *International Journal of Sports PhysiologyandPerformance*. 4(4). 494-505.

Potteiger, J.A. (2008).*Aerobic endurance exercise training. in; essentials of strength training and conditioning*. Baechle T.R. (eds). Champaign: Human Kinetics.

Prentice, W.E. (2016). *Principles of athletic training: A guide to evidence-based clinical practice.* Ohio: McGraw-HillEducation.

Prieto, M.F., Casamichana, D., Villareal, E.S.S., Sánchez, B.R., Carling, C., Arrones, L.J.S. (2015). The presence of the head coach during a small-sided game: effects on players' internal load and technical performance. *Revista Internacional de Ciencias del Deporte.* 41(11). 245-257.

Pye, J.A. (2009). *Training for sprinting speed and acceleration.* London: P2P Publishing.

Radziminski, L., Rompa, P., Barnat, W., Dargiewicz, R., Jastrzebski, Z. (2013). A comparison of the physiological and technical effects of high-intensity running and small-sided games in young soccer players. *International Journal of Sports Science and Coaching.* 8(3). 455-465.

Rampinini, E., Impellizzeri, F.M., Castagna, C., Abt, G., Chamiri, K., Sassi, A., Marcora, S. (2007). Factors influencing physiological responses to small-sided soccer games. *Journal of Sports Sciences.* 25(6). 659 – 666.

Ramsbottom, R., Brewer, J., Williams, C. (1988). A progressive shuttle run test to estimate maximal oxygen uptake. *British Journal of Sports Medicine*. 22(4). 141–144.

Reilly, T. (1996). *Science and soccer.* London: Chapman&Hall.

Reilly, T., Bangsbo, J., Franks, A. (2000). Anthropometric and physiological predispositions for elite soccer. *Journal of Sports Sciences*. 18(9). 669-752.

Reilly, T., Williams, A.M. (eds.). (2003). *Science and soccer.* New York: Routledge.

Reilly, T., Gilbourne, D. (2003a). Science and football: a review of applied research in the football codes. *Journal of Sports Sciences*. 21(9). 693-705.

Reilly, T., White, C. (2004). Small-sided games as an alternative to interval training fo rsoccer players. *Journal of Sports Sciences*. 22. 559-561.

Reilly, T. (2005). An ergonomics model of the soccer training process. *Journal of Sports Sciences.* 23(6). 561-572.

Rienzi, E., Drust, B., Reilly, T., Carter, J.E., Martin, A. (2000). Investigation of anthropometric and work-rate profiles of elite South American international soccer players. *Journal of Sports Medicine and Physical Fitness*. 40(2). 162-169.

Sabah, D.M.J. (2020). *Dar alan oyunlarının genç futbolcularda teknik beceri ve fiziksel özelliklere etkisi.* Yüksek Lisans Tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Samsun.

Safania, A.M., Alizadeh, R., Nourshahi, M. (2011). A comparison of small-side games and interval training on same selected physical fitness factors in amateur soccer players. *Journal of Social Sciences.* 7(3). 349-353.

Sampaio, J., Garcia, G., Macas, V., Ibanez, J., Abrantes, C., Caixinha, P. (2007). Heart rate and perceptual responses to 2x2 and 3x3 small-sided youth soccer games. *Journal of Sports Sciences and Medicine*. 6(10). 121-122.

Sannicandro, I., Cofano, G. (2017). Small-sided games in young soccer players: physical and technical variables. *MOJ Sports Medicine.* 1(1). 1–4

Santos-Silva P.R., Fonseca, A.J., De Castro, A.W., Greve, J.M.D.A., Hernandez, A.J. (2007). Reproducibility of maximum aerobic power (vo2max) among soccer players using a modified heck protocol. *Clinics (Sao Paulo).* 62(4). 391-6.

Sassi, R., Reilly, T., Impellizzeri, F. (2005). *A comparison of small-sided games and interval training in elite professional soccer players. In: Science and Football* V. Reilly, T., Cabri, J. and Araujo D. (eds). Routledge: 341-343.

Sayar, K.E. (2018). *U16 yaş amatör genç erkek futbolcularda 8 haftalık çeviklik ve pliometrik antrenmanlarının aerobik ve anaerobik güç üzerine etkisi.* Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Gelişim ÜniversitesiSağlık Bilimleri Enstitüsü Antrenörlük Eğitimi Anabilim Dalı, İstanbul.

Sevim, Y. (2002). *Antrenman bilgisi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Sevim, Y. (2007). *Antrenman bilgisi.* Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Sevim, Y. (2010). *Antrenman bilgisi*. Ankara: Fil Yayınevi.

Sheppard, J.M., Young, W.B. (2006). Agility literature review: classifications, training and testing. *Journal of Sports Sciences*. 24(9). 919-932.

Stolen, T., Chamarı, K., Castagna, C., Wisloff, U. (2005). Physiology of soccer. *Sports Medicine*. 35(6). 501–536.

Strudwick, A., Reilly, T., Doran, D. (2002). Anthropometric and fitness profiles of elite players in two football codes. *Journal of Sports Medicine and Physical Fitness*. 42(2). 239-242.

Strudwick, T. (2016). *Soccer science.* Australia. Human Kinetics.

Svensson, M., Drust, B. (2005). Testing soccer players. *Journal of Sports Sciences*. 23(6). 601-618.

Tarakçı, S. (2018). *Profesyonel futbolcularda yüksek şiddetli dar alan oyunlarının futbolcuların mevkilerine göre tekrarlı sprint becerisi, anaerobik eşik, reaksiyon sürati, pozitif ivmelenme ve çeviklik üzerine etkilerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi Hareket ve Antrenman Bilimi Anabilim Dalı, İstanbul.

Taşkın, H. (2005). *Profesyonel futbolcularda teknik parametrelerin tespiti veliglere göre değerlendirilmesi*. Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Ankara.

Tessitore, A., Meeusen, R., Piacentini, M.F., Demarie, S., Capranica, L. (2006). Physiological and technical aspects of "6-aside" soccer drills. *The Journal of Sports Medicine and Physical Fitness.* 46(1). 36-42.

Thakur, T.S., Babu, P.M. (2016). A study on variation of reaction time with respect to playing positions of football players. *Journal of Sports and Physical Education*. 3(1). 30-32

Tiryaki, G., Tuncel, F., Yamaner, F., Ağaoğlu, S., Gümüşdağ, H., Acar, M.F. (1997). Comparison of the physiological characteristics of the first, second and third leagueTurkish soccer players. *Science and Football III*. 32-36.

Tomlin, D.L., Wenger, H.E. (2001). The relationship between aerobic fitness and recovery from high intensity intermittent exercise. *Sports Medicine*. 31 (1). 1-11

Torres-Ronda, L., Bruno, G., Rui, M., Carlota, T., Emili, V., Jaime, S. (2015). Heart rate, time-motion and body impacts when changing the number of teammates and opponents in soccer small-sided games. *Journal of Strength and Conditioning Research.* 29(10). 2723-2730.

Tunçkol, H.M. (2007). *Profesyonel futbolcuların futbolu bırakma yaşantılarını algılamaları üzerine bir araştırma.* Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Ankara.

Twist, P.W., Benicky, D. (1996). Conditioning lateral movement for multi-sport athletes: practical strength and quickness drills. *Strength and Conditioning*. 18(5). 10–19.

Verstegen, M., Marcello, B. (2001). *Agility and coordination.* B. Foran (eds.). in: High performance sports conditioning. Champaign: Human Kinetics.

Víllora, S.G., Clemente, F.M., Martins, F.M.L., Vicedo, J.C.P. (2017). Effects of regular and conditioned small-sided games on young football players′ heart rate responses, technical performance and network structure. *Human Movement.* 18(5). 135-145.

Ward, A., Lewin, T. (2002). *Junior football; a complete coaching guide for the young player*. USA: B.E.S Publishing.

Weineck, J. (2011). *Futbolda kondisyon antrenmanı.* Tanju Bağırgan (çev.), Ankara: Spor Yayınevi ve Kitabevi.

Whyte, G. (eds.) (2006). *Thephysiology of training.* Toronto: Churchill Livingstone. Elsevier.

Williams, A.M., Horn, R.R., Hodges, N.J. (2002). *Skill acquisition.* In T. Reillyand A.M. Williams (eds.) *Science and Soccer* (s.198-213). London: Routledge.

Williams, K., Owen, A. (2007). The impact of player numbers on the physiological responses to small-sided games. *Journal of Sports Science and Medicine*. 6(10).99-102.

Wilsloff, U., Helyerud, J., Hoff, J. (1998). Strenght and endurance of elite soccer players. *Medicine & Science in Sports& Exercise*. 30(3). 462-467.

Withers, R.T., Maricic, Z., Wasilewski, S., Kelly, L. (1982). Match analyses of Australian professional soccer players. *Journal of Human Movement Studie*. 8(4). 159–176.

Yıldırım, E. (2008). *Profesyonel ligdeki yabancı futbolcuların, Türkiye'de futbol oynamalarına ilişkin, ekonomik, sosyal ve kültürel açıdan görüşleri ve yerli futbolcuların yabancı futbolculara bakış açıları*. Doktora Tezi. GaziÜniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Ankara.

Young, W.B., Rogers, N. (2014). Effects of small-sided game and change-of direction training on reactive agility and change-of-direction speed. *Journal of Sports Sciences*. 32(4). 307-314.

Yücesoy, M., Erkmen, N., Aktaş, S., Güven, F., Durmaz, M. (2018). Interval versus continuous small-sıded soccer games with same pıtch size and number of players. *Psysical Education and Sport*. 16(3). 631-640.

Yüksel, Y. (2019). *Futbolda küçük alan oyunları ile kombine edilen maksimal aerobik hız antrenman yöntemlerinin bazı performans değişkenlerine etkisi.* Doktora Tezi. Anadolu Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Eskişehir.

Zacharogiannis E., Paradisis G., Tziortzis S. (2004). An evaluation of tests of anaerobik power and capacity. *Medicine & Science in Sports & Exercise*. 36 (5). 116.

Zois, J., Bishop, D.J., Ball, K., Aughey, R.J. (2011). High-intensity warm-ups elicit superior performance to a current soccer warm-up routine. *Journal of Science and Medicine in Sport.* 14 (6). 522-528.

GEOGEBRA UYGULAMALARI İLE MATEMATİĞİN TEMELLERİ II

Dr. Öğr. Üyesi Ebru KORKMAZ

...Geleceğin Fikirleri...

GEOGEBRA UYGULAMALARI İLE MATEMATİĞİN TEMELLERİ II

Yazar:
Ebru KORKMAZ

ISBN: 978-625-99269-2-6

Copyright © Vizetek
Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi'ne aittir. Vizetek Yayıncılık'ın izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.
Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.
Sayın okuyucularımız, bandrolsüz yayınları satın almamanızı diliyoruz.
Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

Yayın Koordinatörü: Ferit RESULOĞULLARI
Kapak Tasarımı & Mizanpaj: Sadık HANGÜL
1. Baskı: Ankara|Ağustos, 2023

vizetek

Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA
Tel.: (0312) 482 00 11
Web: www.vizetek.com.tr
E-mail: vizetekyayincilik@gmail.com
Yayıncı Sertifika No: 41575

Baskı: Vadi Grafik Tasarım ve Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420. Cad. No: 58/1 Yenimahalle/ANKARA,
Tel: 0 312 395 85 71
Matbaa Sertifika No: 47479

GEOGEBRA UYGULAMALARI İLE MATEMATİĞİN TEMELLERİ II

Yazar

Dr. Öğr. Üyesi Ebru KORKMAZ

vizetek

İÇİNDEKİLER

Özet v
Giriş 1

BÖLÜM 1:
Temel Geometrik Kavramlar 15

BÖLÜM 2:
Temel Geometrik Çizimler 21

BÖLÜM 3:
Üçgenler 35

BÖLÜM 4:
Dörtgenler 67

BÖLÜM 5:
Çokgenler 91

BÖLÜM 6:
Çember ve Daire 107

BÖLÜM 7:
Geometrik Cisimler 127

BÖLÜM 8:
Dönüşüm Geometrisi 145

Özet

İçinde bulunduğumuz dijital çağda gerek cep telefonu gerekse tablet gibi elde taşınan cihazlar sayesinde yaşam daha da kolaylaşmaktadır. Kimi zaman ihtiyaç duyulan bir nesnenin alınmasında kimi zaman da öğrenilmesi zor bir konunun anlaşılmasında bizlere yardımcı olan uygulamaların, dijitalleşme süreç ve sonucunun bir parçası olduğunu söylemek mümkündür. Küresel anlamda yaşanan dijitalleşme sonucu elde edilen bu tür dönüşümlerin toplumsal olarak büyük ölçüde gerçekleşen uyarlanabilirlik ve kitlesel kabulden kaynaklandığını söylemek yerinde olacaktır.

Gerçekleşen dijital dönüşüm ile gelişimi hız kazanan bilişim ve bilgisayar teknolojileri birçok alanda yeni fırsatlara kapı açarken eğitim sistemlerinde de kullanılmaya başlamıştır. Öğretme ve öğrenme kaynağı olarak yaygın bir şekilde kullanılan bilgisayar teknolojisi-araçları ABD [National Council of Teachers of Mathematics (NCTM), 2000] ve Hırvatistan gibi birçok ülkenin eğitim sisteminde varlığını korumaktadır. Teknolojinin öğretme ve öğrenmeye entegrasyonu; kavramları yeniden yapılandırmaya, problemler üzerinde akıl yürütmeye, problem çözme becerisine, eleştirel, yaratıcı ve yenilikçi düşünmeye imkân tanımaktadır (NCTM, 2000; Pierce ve Ball, 2009). Sanal ortamlara taşınan ve teknoloji ile bütünleşen matematik dersleri, öğrencilerin deneyler yaparak matematiği öğrenmelerini kolaylaştırmaktadır (Arcavi ve Hadas, 2000). Öğrenciler matematiksel bilgileri üzerinde keşfetme, hayal etme, ilişkilendirme ve genelleme yapabilmekte (Barcelos vd., 2011), matematiksel kavramları keşfedebilmekte, ortaya çıkan matematiksel anlayışlarını işlemsel ve kavramsal olarak test edebilmektedir (Olive vd., 2010).

Bu kitapta ilköğretim matematik öğretmenliği lisans programı kapsamında açıklanan "Matematiğin Temelleri II" dersinin GeoGebra eşliğinde nasıl aktarılabileceğine değinilmiştir. Kitap genelinde matematik öğretim programı; geometri, istatistik ve olasılık öğrenme alanlarında yer alan "temel geometrik kavramlar ve çizimler, üçgen ve dörtgenler, uzunluk ve alan ölçme, geometrik cisim, açı, doğru, çember ve daire, dönüşüm geometrisi, düzgün çokgenler, cisimlerin farklı yönlerden görünümleri, eşlik ve benzerlik" konularına değinilmiştir. Ayrıca matematik öğretiminin amaç, ilke ve ortaokul matematik programıyla ilişkisi göz önüne alınarak değinilen konularda yer alan temel kavram ve özelliklerin birbirleriyle ilişkisine, GeoGebra aracılığıyla kavramların birbirine nasıl dönüştürülebileceğine ve matematiksel kavramlar hakkında akıl yürütücü bölüm değerlendirme sorularına yer verilmiştir.

Eğitim-öğretim sisteminin insanlara kazandırdığı bilgi ve bakış açısının temel kaynağı öğretmenlerimizdir. Kişinin bir şeyi öğretebilmesi için öncelikle öğrete-

ceği şeyi iyi bilmesi, ardından da nasıl öğreteceğini iyi bilmesi gerekmektedir. Öğretmenin öğreteceği konuyu iyi biliyor olması onun matematik alan bilgisine bağlıdır. Nasıl öğreteceğini bilmesi ise pedagojik alan bilgisine bağlıdır. Ayrıca günümüz dünyasında hızla gelişen teknolojiye ayak uydurmak kaçınılmaz hale gelmiştir. Bu doğrultuda sonradan gelişen teknolojik pedagojik alan bilgisinin eğitimcilerimiz tarafından edinilmesi önem arz etmektedir. Matematik eğitiminde yer alan "öğreten, öğrenen ve konu" üç temel unsurdan biri olan öğretene yani öğretmene önemli görevler düşmektedir. Unutulmamalıdır ki; Sen ne söylersen söyle, söylediğin,karşındakinin anladığı kadardır (Mevlana).

Özveri ile hazırlanan bu kitabın gerek öğretmen adaylarına gerekse matematik eğitimi uğruna emek veren tüm eğitimcilerimize ışık tutması dileğiyle…

KAYNAKLAR

Adelabu, F.M., Makgato, M., & Ramaligela, M.S. (2019). The importance of dynamic geometry computer software on learners' performance in geometry. Electronic Journal of e-Learning, 17(1), 52–63. https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1216699. pdf.

Aktümen, M., Yıldız, A., Horzum, T., & Ceylan, T. (2011). İlköğretim matematik öğretmenlerinin GeoGebra yazılımının derslerde uygulanabilirliği hakkındaki görüşleri. *Turkish Journal of Computer and Mathematics Education, 2*(2), 103-120.

Alkhateeb, M. A. & Al-Duwairi, A. M. (2019). The of using mobile applications (GeoGebra and Sketchpad) on the students' achievement. *International Electronic Journal of Mathematics Education, 14(3)*, 523–533. https://doi.org/10.29333/iejme/5754

Antohe, V. (2009). Limits of Educational Soft "GeoGebra" in a Critical Constructive Review. *Annals, Computer Science Series, 7*(1), 47–54. https://arxiv.org/ftp/arxiv/papers/0905/0905.4430.pdf

Arcavi, A. & Hadas, N. (2000). Computer Mediated Learning: An Example of an Approach. *International Journal of Computers for Mathematical Learning, 5*(1), 25–45. https://www.learntechlib.org/p/89017/

Ayub, A. F. M., Sembok, T. M. T. & Luan, W. S. (2008). Teaching and learning calculus using computer. *Semantics Scholar,* 1-10. https://atcm.mathandtech.org/EP2008/papers_full/2412008_15028.pdf

Barcelos, G. T., Batista, S. C. F. & Passerino, L. M. (2011). Mediation in the construction of mathematical knowledge: A case study using dynamic geometry. *Creative Education, 2*(3), 252–263. https://www.scirp.org/pdf/CE20110300013_43168136.pdf

Bedada, T. B., & Machaba M. F. (2022). The of GeoGebra on students' abilities to study calculus. *Hindawi Education Research International*, 1-14. https://doi.org/10.1155/2022/4400024

Berger, M., & Bowie, L. (2012). A course of function for in-service mathematics teachers: Changing the discourse. *Education as Change, 16*(2), 217-229. https://doi.org/10.1080/16823206.2012.745751

Birgin, O. & Uzun Yazıcı, K. (2021). The of GeoGebra software–supported mathematicsinstruction on eighth-grade students' conceptualunderstanding and retention. *Journal of Computer Assisted Learning*, 37(4), 925-939. https://doi.org/10.1111/jcal.12532

Iiris Attorps, Kjell Björk & Mirko Radic (2016) Generating the patterns of variation with GeoGebra: The case of polynomial approximations. *International Journal of Mathematical Education in Science and Technology, 47*(1), 45-57. https://doi.org/10.1080/0020739X.2015.1046961

Chen, C. H., Shih, C. C. & Law, V. (2020). The of competition in digital game-based learning (DGBL): A meta-analysis. *Educational Technology Research and Development, 68*(4), 1855–1873. https://doi.org/10.1007/s11423-020-09794-1

Costa L., J. (2011). Plataforma de matematización en un entorno GeoGebra dentro de un planteamiento didáctico «desde abajo hacia arriba [Mathematization platform in a GeoGebra environment within a didactic approach «from bottom to top]. Enseñanza De Las Ciencias, 29(1), 101– 114. https://raco.cat/index.php/Ensenanza/article/view/243826/353429

Dikovic, L. (2009). Applications GeoGebra into teaching some topics of mathematics at the college level. *Computer Science and Information Systems, 6*(2), 191–203. https://doi.org/10.2298/CSIS0902191D

Hacıömeroğlu, E. S., Bu, L., Schoen, R. C. & Hohenwarter, M. (2009). Learning to develop mathematics lessons with GeoGebra. *MSOR Connections, 9*(2), 24–26. https://www.schoenresearch.com/wp-content/uploads/2020/08/haciomeroglu_bu_schoen_hohenwarter_2009_geogebramathlessons.pdf

M. & Solar, H. (2018). ICT integration in mathematics ınitial teacher training and its impact on visualization: The

case of GeoGebra. *International Journal of Mathematical Education in Science and Technology, 49*(1), 66-84. https://doi.org/10.1080/0020739X.2017.1341060

Escuder, A., & Furner, J. M. (2011). The Impact of GeoGebra in math teachers' professional development. *International Conference on Technologies in Collegiate Mathematics,* , 76–84. Department of Mathematics and Statistics Old Dominion University: Norfolk, VA, USA.

https://www.academia.edu/9543630/The_Impact_of_GeoGebra_in_Math_Teachers_Professional_Development

Fahlberg-Stojanovska, L., & Stojanovski, V. (2009). GeoGebra—freedom to explore and learn. *Teaching Mathematics and Its Applications: An International Journal of the IMA, 28*(2), 69–76. https://doi.org/10.1093/teamat/hrp003

Faulkner, F., Hannigan, A., & Fitzmaurice, O. (2014). The role of prior mathematical experience in predicting mathematics performance in higher education. *International Journal of Mathematical Education in Science and Technology, 45*(5), 648–667. https://doi.org/10.1080/0020739X.2013.868539

Granberg, C., & Olsson, J. (2015). ICT-supported problem solving and collaborative creative reasoning: Exploring linear functions using dynamic mathematics software. *The Journal of Mathematical Behavior,* 37, 48–62. https://doi.org/10. 1016/j.jmathb.2014.11.001

Gravemeijer, K.P.E. (1994). *Developing realistic mathematics education*. CD-BETA Press.

Gökçe, S., & Güner, P. (2022). Dynamics of GeoGebra ecosystem in mathematics education. *Education and Information Technologies, 27*, 5301–5323. https://doi.org/10.1007/s10639-021-10836-1

Hohenwarter, M. & Fuchs, K. (2004, July). Combination of dynamic geometry, algebra and calculus in the software system GeoGebra. *Conference on Computer Algebra Systems and Dynamic Geometry Systems in Mathematics Teaching (ss. 1 – 6),* Hungary.

Hohenwarter, M., Jarvis, D., & Lavicza, Z. (2009). Linking geometry, algebra, and mathematics teachers: GeoGebra software and the establishment of the International GeoGebra institute. *International Journal for Technology in Mathematics Education, 16*(2), 83–86.

Hohenwarter, J., Hohenwarter, M. & Lavicza, Z. (2009). Introducing dynamic mathematics software to secondary school teachers: The case of GeoGebra. *Journal of Computers in Mathematics and Science Teaching, 28*(2), 135–146.

Hohenwarter, M. & Preiner, J. (2007). Dynamic Mathematics with GeoGebra. *Journal of Online Mathematics and Its Applications ID 1448, 7*(1), 2-12. https://doi.org/10.12691/ajams-6-3-5

Hohenwarter, M., & Jones, K. (2007). Ways of linking geometry and algebra, the case of GeoGebra. P*roceedings of the British Society for Research Into Learning Mathematics, 27*(3), 126–131.

Hohenwarter, M., Preiner, J., & Yi, T. (2007, July-August). *Incorporating GeoGebra into teaching mathematics at the college level*. In Proceedings of the 2007 ICTCM Conference, Boston, MA, USA. https://www.researchgate.net/publication/228565292_Incorporating_GeoGebra_into_teaching_mathematics_at_the_college_level

Hohenwarter, M. & Lavicza, Z. (2007). Mathematics teacher development with ICT: Towards an International GeoGebra Institute. In D. Kuchemann (Ed.), *Proceedings of British Society for Research into Learning Mathematics, 27*(3), 49–54. https://bsrlm.org.uk/wp-content/uploads/2016/02/BSRLM-IP-27-3-09.pdf

Hutkemri, E. Z. (2014). Impact of using GeoGebra on students' conceptual and procedural knowledge of limit function. *Mediterranean Journal of Social Sciences, 5*(23), 873–881. https://doi.org/10.5901/mjss.2014.v5n23p873

Inayat, M. F., & Hamid, S. N. (2016). Integrating new technologies and tools in teaching and learning of mathematics: An overview.

Journal of Computer and Mathematical Sciences, 7(3),122–129. http://www.comp-math-journal.org/dnload/Momin-Fasiyoddin-Inayat-and-Shaikh-Naeem-Hamid-/CMJV07I03P0122.pdf

Iriarte, X., Aginaga, J., & Ros, J. (2014). Teaching mechanism and machine theory with GeoGebra. In J. C. García-Prada & C. Castejón (Eds.), *New Trends in Educational Activity in the Field of Mechanism and Machine Theory* (pp. 211–219). Springer International Publishing

Idris, N. (2006). *Teaching and learning of mathematics: Making sense and developing cognitive abilities*. Utusan Publications & Distributors.

Jarvis, D., Hohenwarter, M. & Lavicza, Z. (2011). GeoGebra, democratic access, and sustainability: realizing the 21st-century potential of dynamic mathematics for all. L. Bu & R. Schoen (Eds.), *Model-Centered Learning: Pathways to Mathematical Understanding Using GeoGebra* (pp. 231–241). Sense Publishers

Jolejole-Caube, C., Dumlao, A. B., & Abocejo, F. T. (2019). Anxiety towards mathematics and mathematics performance of grade 7 learners. *European Journal of Education Studies, 6*(1), 344–360. https://doi.org/10.5281/zenodo.2694050

Juandi, D., Kusumah, Y. S., Tamur, M., Perbowo, K. S. & Wijaya, T. T. (2021). A meta-analysis of GeoGebra software decade of assisted mathematics learning: What to learn and where to go? *Heliyon, 7*(5), 1-8. https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2021.e06953

Kaenders, R., Schmidt, R. (2014). Zu einem tieferen mathematikverständnis. In Kaenders, R., Schmidt, R. (Eds), *Mit GeoGebra Mehr Mathematik Verstehen* (pp. 1–11). Springer Spektrum, Wiesbaden. https://doi.org/10.1007/978-3-658-04222-6_1

Keong, CC., Horani, S. & Daniel, J. (2005). A Study on the use of ICT in mathematics teaching. *Malaysian Online Journal of Instructional Technology (MOJIT)*, 2(3), 43–51.

Ker, H. (2013). Trend analysis on mathematics achievements: A comparative study using TIMSS data. *Universal Journal of Educational Research, 1*(3), 200–203. https://doi.org/10.13189/ujer.2013.010309

Kumar, A., & Kumaresan, S. (2008). Use of mathematical software for teaching and learning mathematics. *ICME 11 Proceedings*, 373–388. https://www.mathunion.org/fileadmin/ICMI/files/About_ICMI/Publications_about_ICMI/ICME_11/Kumar_Kumaresan.pdf

Lew, H. C., Choi, K. S., & Jeong, S. Y. (2010, December 17–21). How do students act with dynamic mathematics software in classroom? *In Proceedings of 15th the Asian technology conference in mathematics,* Malaysia. https://atcm.mathandtech.org/EP2010/regular/3052010_18487.pdf

Lou, Y., Abrami, P. C. & d'Apollonia, S. (2001). Small Group and Individual Learning with Technology: A Meta-Analysis. *Review of Educational Research, 71*(3), 449–521. https://doi.org/10.3102/00346543071003449

Mbugua, Z.K., Kibet, K., Muthaa, G.M. and Nkonke, G.R. (2012) Factors contributing to students poor performance in mathematics at Kenya certificate of secondary education in Kenya: A case of Baringo County, Kenya. *American International Journal of Contemporary Research, 2*, 87-91.

Mussoi, E. M., Flores, M. L. P., Bulegon, A. M., & Tarouco, L. M. R. (2010). GeoGebra and eXe learning: Applicability in the teaching of physics and mathematics. *JSCI: International Journal of Systemics, Cybernetics, and Informatics, 9,* 61–66. https://www.iiis.org/CDs2010/CD2010IMC/ICSIT_2010/PapersPdf/HB886GV.pdf

Machromah, I.U., Purnomo, M.E., & Sari, C.K. (2019). Learning calculus with GeoGebra at college. *Journal of Physics: Conference Series*, 1180 012008, 1-11. https://doi.org/10.1088/1742-6596/1180/1/012008

National Council of Teachers of Mathematics (NCTM) (2023, Mayıs). *Principles and standards for school mathematics*. https://www.nctm.org/Standards-and-Positions/Principles-and-Standards/

Okafor, C. F., & Anaduaka, U. S. (2013). Nigerian school children and mathematics phobia: How the mathematics teacher can help. *American Journal of Educational Research, 1*(7), 247–251. https://doi.org/10.12691/education-1-7-5

Olive, J., Makar, K., Hoyos, V., Kor, L.K., Kosheleva, O. & Sträβer, R. (2010). Mathematical knowledge and practices resulting from access to digital technologies. In C. Hoyles and J.-B. Lagrange (Eds.), *Mathematics Education and Technology-Rethinking the Terrain (*pp. 133–177), *The 17th ICMI Study*, Springer. https://doi.org/10.1007/978-1-4419-0146-0_8

Pierce, R. & Ball, L. (2009). Perceptions that may teachers' intention to use technology in secondary mathematics classes. *Educational Studies in Mathematics* 71(3), 299-317. https://doi.org/10.1007/s10649-008-9177-6

Preiner, J. (2008). *Introducing dynamic mathematics software to mathematics teachers: The case of GeoGebra*. (Unpublished doctoral dissertation). University of Salzburg, Salzburg, Austria.

Redecker, C. (2017). European framework for the digital competence of educators: DigCompEdu. In Punie, Y. (Ed.), *JRC Science For Policy Report.* Publications of the European Union. https://doi.org/10.2760/178382

Ruppert, M., & Wörler, J. (2013). *Technologien im mathematikunterricht: Eine sammlung von trends und ideen*. Springer.

Saha, R.A., Ayub, A.f.M. & Tarmizi, R.A. (2010). The of GeoGebra on mathematics achievement: Enlightening coordinate geometry learning. *Procedia - Social and Behavioral Sciences 8*, 686-693. https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2010.12.095

Saavedra, A.R. & Opfer, V.D. (2012). *Teaching and learning 21st century skills: Lessons from the learning sciences*. Rand Corporation. https://www.aare.edu.au/data/publications/2012/Saavedra12.pdf

Sangwin, C. (2007). A brief review of GeoGebra: Dynamic mathematics. *MSOR Connections, 7*(2), 36–38. https://doi.org/10.11120/msor.2007.07020036

Sivin-Kachala, J. & Bialo, E. (2000). *2000 research report on the of technology in schools* (7th ed.). Washington, DC: Software and Information Industry Association.

Suljic, S. (2005). GeoGebra-Prvi softver dinamične geometrije na hrvatskom jeziku. *Matematika I škola, godište, 6*(28), 123–130.

Tamam, B. & Dasari, D. (2021). The use of GeoGebra software in teaching mathematics. *J. Phys. Conf. Ser.* 1882 012042, 1-6. https://doi.org/10.1088/1742-6596/1882/1/012042

Van de Walle, J.A., Karp, K.S. & Bay-Williams, J.M. (2016). *Elementary and middle school mathematics: Teaching developmentally*. Pearson.

Velichova, D. (2011). Interactive maths with GeoGebra. *International Journal of Emerging Technologies in Learning, 6*(1), 31–35. https://doi.org/10.3991/ijet.v6iS1.1620

Juandi, D., Kusumah, Y. S., Tamur, M., Perbowo, K. S. & Wijaya, T. T. (2021). A meta-analysis of GeoGebra software decade of assisted mathematics learning: what to learn and where to go? *Heliyon, 7*(5), e06953, 1-8. https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2021.e06953.

Weinhandl, R., Lavicza, Z., Hohenwarter, M. & Schallert, S. (2020). Enhancing - ped mathematics education by utilising GeoGebra. *International Journal of Education in Mathematics, Science and Technology (IJEMST), 8*(1), 1-15. https://doi.org/10.46328/ijemst.v8i1.832

Yohannes, A. & Chen, H.L. (2021). GeoGebra in mathematics education: a systematic review of journal articles published from 2010 to 2020. *Interactive Learning Environments.* https://doi.org/10.1080/10494820.2021.2016861

Zengin, Y., Furkan, H., & Kutluca, T. (2012). The of dynamic mathematics software GeoGebra on student achievement in teaching of trigonometry. *Procedia - Social and Behavioral Sciences,* 31, 183–187. https://doi.org/10.1016/j. sbspro.2011.12.038

Ziatdinov, R., & Valles, J. R. (2022). Synthesis of modeling, visualization, and programming in GeoGebra as an approach for teaching and learning STEM topics. *Mathematics, 10*(3), 398. https://doi.org/10.3390/math10030398

Zimmerman, W. (1991). Visual thinking in calculus. In Zimmerman, W. & Cunningham, S. (Eds.), *Visualization in Teaching and Learning Mathematics: A Project* (pp. 127–138). Mathematical Association of America. Committee on Computers in Mathematics Education Mathematical Association of America,

Zulnaidi, H., Oktavika, E., & Hidayat, R. (2020). of use of GeoGebra on achievement of high school mathematics students. *Education and Information Technologies, 25*(1), 51–72.

BÖLÜM **1**

Temel Geometrik Kavramlar

Geometrinin temel yapı taşlarını oluşturan temel kavramların anlaşılması ve anlamlandırılması geometriyi öğrenenler için büyük önem arz etmektedir. Tıpkı bir inşaat ustası gibi geometrinin temelini sağlam bir şekilde inşa ederek gelecek her bir yeni kavramı bir önceki ile kavram ile bağlayarak yolumuza devam edeceğimiz bu kitapta siz değerli okurlara farklı bakış açıları sunmayı he- Bu doğrultuda geometriyi oluşturan tanımsız kavramların neden tanımsız kabul edildiğini ve tanımlı kavramlardan aksiyom, postulat ve teoremlere değinelim.

1.1. Tanımsız Kavramlar

Bilim dünyasında karşılaşılan her bir kavramın bir önceki kavramlar yardımıyla açıklandığı bilinmektedir. Tanımsız kavramları; tanımlanmasına yardımcı olan kavramların başvurduğu ilk kavramlar olarak açıklayabilmekteyiz. Formel olarak herhangi bir tanımı bulunmayan bu kavramlar sadece açıklanabilmektedir (Hemmerling, 1976; akt. Duatepe Paksu, 2020). Nokta, doğru ve düzlem olarak belirlenen bu ilk ve tanımsız kavramları açıklayalım.

Nokta

En, boy, yükseklik veya boyutu bulunmayan, uzayda bir konumu belirlemek için kullanılan ve büyük gösterilen bu kavram geometrinin en temel terimidir. Uzaydaki bir konumu belli eden bu kavram genellikle kağıda bırakılan iz olarak ifade edilerek kullanmış olduğumuz noktalama işaretlerinden "nokta" ya benzemektedir. Bu izin büyük ya da küçük olmasının herhangi bir önemi yoktur (Ağırman Aydın & Ayazoğlu, 2020).

bileceğini göstermektedir. Riemann'ın yapılandırdığı Eliptik geometride düzlem yerini küre yüzeyine bıraktığı düşünülebilmektedir. Düzlem üzerinde yer alan doğru parçası, bu düzlemde çember yayına karşılık gelmektedir. Bu doğrultuda bu geometride alınan bir doğrunun sınırsız olup sonlu uzunlukta olabileceği anlamına gelmektedir. Son olarak Hibert'in 5. Postulatı ne kabul ne de red etmesi sonucu mutlak geometrinin oluştuğu görülmüştür. Bu doğrultuda Hilbert'in paralellik aksiyomunu kullanmadan neleri kanıtlayabileceğini araştırdığı söylenebilmektedir (Karaca, Yıldızhan & Ertekin, 2020).

Teorem

Doğruluğu kanıtlanabilen önermelere teorem denilmektedir. "Bir dik üçgenin dik kenarlarının uzunluklarının karelerinin toplamı hipotenüsün karesine eşittir." İfadesi bir teoremdir. Ayrıca teoremde verilen dik üçgen olma durumu hipotez, ispatlanacak olan kısım dik kenarlarının uzunluklarının karelerinin toplamı hipotenüsün karesine eşit olmasına da hüküm denilmektedir.

Bölüm Sonu Değerlendirme soruları

- Geometrik tanımlı kavramların temelini oluşturan tanımsız kavramlar nelerdir? GeoGebra yardımıyla gösteriniz.
- Geometrik tanımsız kavramların temelini oluşturduğu tanımlı kavramlar nelerdir? GeoGebra yardımıyla gösteriniz.

Kaynaklar

Ağırman Aydın, T., Ayazoğlu, R., (2020). Temel Geometrik Kavramlar. İçinde Ertekin, E., Ünlü, M. (Ed.) *Geometri ve ölçme öğretimi.* (ss. 119-135). Pegem Akademi.

Fitzpatrick, R. (2008). *Euclid's elements of geometry*. Heiberg, J. L. (Ed.). https://farside.ph.utexas.edu/books/Euclid/Elements.pdf

Hartshorne, R. (2013). *Geometry: Euclid and beyond*. Springer Science & Business Media.

Karaca, H., Yıldızhan, B. & Ertekin, E. (2020). Geometrinin Tarihi Gelişimi ve Farklı Geometriler. İçinde Ertekin, E., Ünlü, M. (Ed.) *Geometri ve ölçme öğretimi.* (ss. 5-36). Pegem Akademi.

BÖLÜM **2**

Temel Geometrik Çizimler

➢ **Etkinlik 1: Verilen Bir Doğru Parçasına Eş Doğru Parçası Çizme**

Verilen AB doğru parçasına eş bir doğru parçası çizmek için;

1. Araç çubuğunda yer alan "Doğru" butonu yardımıyla düzlemde bir CD doğrusu alınır.

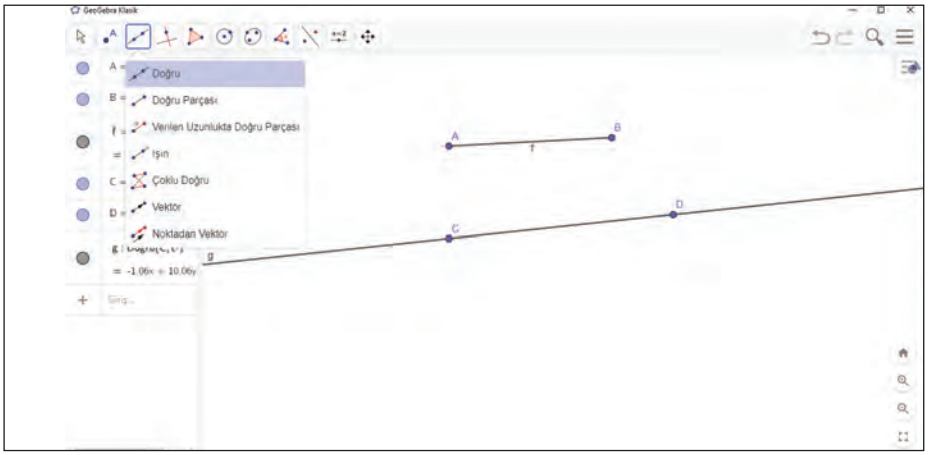

2. Araç çubuğunda yer alan "Pergel" butonu tıklanır. Önce B noktasına sonra A noktasına dokunarak A merkezli B yarıçaplı bir pergel açılır.
3. Açılan bu pergeli C noktasına bırakalım.
4. Böylece C merkezli AB yarıçaplı bir çember çizilir.

Bölüm Sonu Değerlendirme Soruları

- Etkinlik 6'da çizilen çemberlerin merkez ve teğet noktalarından çizilen doğru parçaları ilk olarak 1. çember ile 2. çemberin kesişim noktasından AB doğru parçasını kesecek şekilde gelseydi ne olurdu? GeoGebra yardımıyla uygulayarak tartışınız.

Kaynaklar

Baki, A. (2014). *Matematik tarihi ve felsefesi*. Pegem Akademi

Duatepe Paksu, A. (2020). Temel geometrik kavramlar. İçinde Kaçar A. (Ed.) *Matematiğin Temelleri* (ss. 159-192). Pegem Akademi.

BÖLÜM **3**

Üçgenler

3.1. ÜÇGENLER

Üçgen ilkokul yıllarında üç doğru parçasının uçlarından birleştirilmesi sonucu oluşan kapalı şekil olarak tanımlanmaktadır. Buna karşın ilerleyen yıllarda yani ortaokul sürecinde üçgenin sadece kenarlarından ibaret olmadığı kenar uzunlukları ve açıların da belirli koşulları sağlaması durumunda tanımlanabileceği belirtilmektedir (Çetin, 2020). Van Hiele'nin belirttiği mantıksal çıkarım öncesi düzeyde yer alan ortaokul öğrencileri, üçgenin tanımı yapabilmekte ve hangi gerekli koşulların sağlanması gerektiğini bilmektedirler. Ayrıca her eşkenar üçgenin bir ikizkenar üçgen özelliklerini sağlayabildiğini bilerek buna yönelik bazı çıkarımlarda bulunabilmelerine karşın tümdengelimli çıkarımlar ve ispat yapamazlar (Aslaner, 2018; Sezer & Güven, 2019).

Dörtgenlerin temelini oluşturan üçgenlerin birçok tanımı yapılabilmektedir. Öklid'e göre, üç doğru tarafından sınırlandırılan bölgenin adına üçgen denilmektedir. Üç doğru parçasında herhangi ikisinin uç uca ardışık olarak birleştirilmesi sonucu oluşan şekildir. Ayrıca doğrudaş olmayan üç noktanın doğru parçaları yardımıyla birleştirilmesi sonucu oluşan şekil yine üçgen olarak tanımlanmıştır (Aslaner, 2018; Miller, 1943; akt. Çetin, 2020). Oluşturulan herhangi bir üçgenin gösterimi için köşe noktaları kullanılır. Bu üçgenin gösterimi için köşe noktaları bir arada yazılarak üzerine ya da soluna üçgen resmi koyulur.

3.1.1. Kenarlarına ve Açılarına Göre Üçgenler

Bir üçgenin temel elemanları; köşe noktaları, kenarları ve açılarıdır. Her köşenin karşısında yer alan kenar, bu köşenin küçük harfi ile adlandırılır. Ayrıca üçgenler

.

Kaynaklar

Aslaner, R. (2018). Dinamik geometri öğretimi. Anı Yayıncılık

Çetin, İ. (2020). Üçgenler ve Öğretimi. İçinde Ertekin, E., Ünlü, M. (Ed.) *Geometri ve ölçme öğretimi.* (ss. 119-135). Pegem Akademi.

Sezer, T., & Güven, Y. (2019). 5-7 yaş grubu çocukların geometri becerilerinin incelenmesi. Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi, 3(2), 514-540. http://dx.doi.org/10.24130/eccd-jecs.1967201932187

BÖLÜM **4**

Dörtgenler

4.1. DÖRTGENLER

Günlük yaşamda hemen hemen her yerde gördüğümüz mimarlık ve tasarım ürünlerinde kullanılan süslemeler, örüntülerde, köprüler, trafik levhaları, baktığımız kitabın sayfaları, odamızın duvarı ve kapısı gibi birçok örnekte dörtgenler ve dörtgensel bölgeler ile karşılaşırız. Hatta matematik disiplininde cebir öğrenme alanında kullandığımız cebir karoları, özdeşliklerin veya denklemlerin geometrik ispatlarında kullanılan öğretim materyalleri de dörtgen-dörtgensel bölgeden ibarettir. Okul öncesi dönemlerden itibaren bu örnekler ile karşımıza çıkmakta olan dörtgenler ile tanışma hikayemiz başlamış olur. Kenar ve köşe isimleri ile adlandırmaya başladığımız ilkokul yıllarının ardından ortaokulda dörtgenlerin kavramsal öğrenme süreci başlamaktadır (Çalık Uzun, 2020). Dolayısıyla dörtgenlerin temel özelliklerinin yeterince anlaşılması, diğer dörtgenler ile aralarındaki ilişki bağının öğrenci tarafından anlamlandırılması önem arz etmektedir. GeoGebra dinamik matematik yazılımı sayesinde bu bağın kurulacağı kavramsal öğrenmelerin artacağı düşünülmektedir.

Düzlemde en az üçü doğrusal olmayan dört nokta ve bu noktaların ikişer ikişer birbirini kesmeyecek şekilde birleştirilmesiyle oluşan doğru parçalarının birleşim kümesine dörtgen denilmektedir. Dörtgenlerin tanımlaması yapılırken mevcut hiyerarşik kolaylığı açısından aralarındaki bağların da iyi yapılandırılması gerekmektedir. Kullanılan hiyerarşik düzen sayesinde özel dörtgenler pratik olarak tanımlanabilmektedir. Bu ilişkiler ağı ile öğrenenler üst düzey düşünme becerilerini geliştirebilmekte ve kavramları yeniden yapılandırabilmektedir. Bu doğrultuda MEB tarafından kabul gören bu hiyerarşik - maya aşağıda verilmektedir (Çalık Uzun, 2020).

a. GeoGebra yardımıyla bir yamuk çizip karakteristik özelliklerini sıralayınız.
b. Yamuk olan dörtgenleri yazınız:
c. GeoGebra yardımıyla bir paralelkenar çizip karakteristik özelliklerini sıralayınız.
d. Paralelkenar olan dörtgenleri yazınız:
e. GeoGebra yardımıyla bir dikdörtgen çizip karakteristik özelliklerini sıralayınız.
f. Dikdörtgen olan dörtgenleri yazınız:
g. GeoGebra yardımıyla bir eşkenar dörtgen çizip karakteristik özelliklerini sıralayınız.
h. Eşkenar dörtgen olan dörtgenleri yazınız:
i. GeoGebra yardımıyla bir kare çizip karakteristik özelliklerini sıralayınız.
j. Kare olan dörtgenleri yazınız:

Kaynaklar

Çalık Uzun, S. (2020). Dörtgen Kavramı ve Öğretimi. İçinde Ertekin, E., Ünlü, M. (Ed.) *Geometri ve ölçme öğretimi.* (ss. 217-250). Pegem Akademi.

De Villiers, M. (1994). The role and function of a hierarchial classification of quadrilaterals. *For the Learning of Mathematics, 14*(1), 11-18. g/Articles/58360C6934555B2A-C78983AE5FE21.pdf

Öztoprakçı, S. & Çakıroğlu, E. (2013). Dörtgenler. İçinde İ. Ö. Zembat, M. F. Özmantar, E. Bingölbali, H. Şandır & A. Delice (Eds.), *Tanımları ve Tarihsel Gelişimleriyle Matematiksel Kavramlar* (s. 249-272). Pegem Akademi.

Kösa, T. (2020). Üçgenler ve çokgenler. İçinde Kaçar A. (Ed.) *Matematiğin Temelleri* (ss. 195-266). Pegem Akademi.

BÖLÜM **5**

Çokgenler

5.1. ÇOKGENLER

Günlük yaşamda süslemeler, mimari, sanat veya doğa olmak üzere pek çok yerde karşımıza çıkan çokgenler okul öncesi dönemde informal, ilkokuldan yükseköğretime kadar da formal olarak kendini göstermektedir. Farklı disiplinler içerisinde kimi zaman örüntü oluşturmada, süslemede kimi zaman da sayı ve sembollerin yerini tutan bir şekil olarak karşımıza çıkabilmektedir. Bu gibi özellikleriyle okul müfredatlarında yer alan önemli konular arasında yer almaktadır (Öztürk, 2020).

Çokgen; aynı düzlem üzerinde yer alan doğrudaş olmayan en az üç noktanın ikişerli olarak birleştirilmesiyle oluşan düzlemsel şekillerdir (Lerner ve Lerner, 2006). Baykul ise çokgeni, bir doğru parçasının bitiş noktasının diğer doğru parçasının başlangıç noktası olması ile gerçekleşen basit kapalı şekil olarak tanımlamıştır (Baykul, 2009).

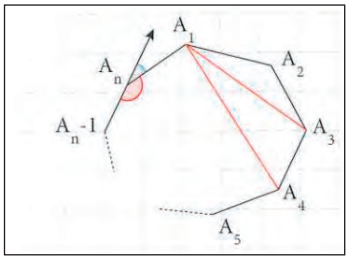

Yanda görülen A1, A2, A3,…, An noktaları çokgenin köşeleri; [A1, A2], [A2, A3], [A3, A4], …, [An, A1] doğru parçaları çokgenin kenarları olmak üzere kenar sayısı 3 veya 3 den büyük olan, köşeleri aynı düzlemde ancak ardışık üç köşe noktası doğrusal olmayan, kenar doğrularının birleştirilmesiyle elde edilen kapalı geometrik şekle çokgen ya da n-gen denilmektedir. Bir çokgenin ardışık olmayan herhangi iki köşesinin birleştirilmesi ile köşegen elde edilir. Ayrıca komşu iki kenar doğrusun iç bölgede oluşturduğu açıya iç açı denilirken tek köşeden geçen iki kenar doğrusundan birinin uzantısı ile diğer kenarın oluşturduğu açıya dış açı denilmektedir (Kösa, 2020).

Kenarlar doğru parçasıdır.	1,3,4,5
Kenarları eğri parçalarından oluşmuştur.	2
Kenar sayısı 3 ve 3 den büyüktür.	1,3, 4, 5
Tüm köşeleri aynı düzlemdedir.	1,2,3,4,5
Köşegenler çokgenin iç bölgesinde yer almaktadır.	3
Köşegenlerden en az biri, çokgenin kenarlarından birini keser.	1, 4
En az üç ardışık köşe noktası doğrusal değildir.	1, 3, 4
Kenar doğrularının uçuca birleştirilmesiyle kapalı bir geometrik şekil oluşmuştur.	1,3,4
Çokgendir	1,3,4
İçbükey çokgendir.	1,4
Dışbükey çokgendir.	3

Kaynaklar

Argün, Z., Arıkan, A., Bulut, S., & Halıcıoğlu, S. (2014). *Temel matematik kavramların künyesi.* Ankara Gazi Kitabevi.

Baykul, Y . Pegem Akademi.

Kösa, T. (2020). Üçgenler ve çokgenler. İçinde Kaçar A. (Ed.) *Matematiğin Temelleri* (ss. 195-266). Pegem Akademi.

Lerner, K. L., & Lerner B. W. (2006). *Real life math*. Farmington Hills, MI: Thomson Gale.

Öztürk, M. (2020). Çokgenler ve Öğretimi. İçinde Ertekin, E., Ünlü, M. (Ed.) *Geometri ve ölçme öğretimi.* (ss. 251-269). Pegem Akademi.

BÖLÜM 6

Çember ve Daire

Düzlem üzerinde alınan herhangi bir noktaya eşit uzaklıktaki noktalar kümesine çember denir.

Çember denklemi

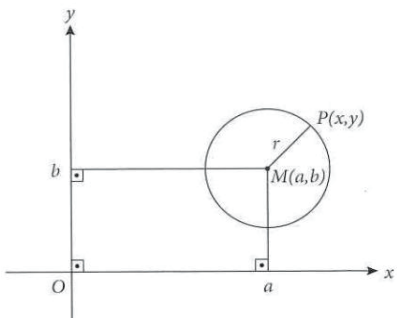

Merkez noktası M(a,b) ve yarıçapı r br olan bir çember üzerinde alınan P noktasının koordinatları x, y olsun. PM doğru parçasının uzunluğu r olur. Analitik düzlemde alınan iki nokta arasındaki mesafe formülünden; $\sqrt{(x-a)^2+(y-b)^2} = r$ olacağından her iki tarafın karesi alınarak $(x-a)^2+(y-b)^2= r^2$ merkezi M(a,b) ve yarıçap uzunluğu r olan birim çemberin denklemi oluşturulur (Işık ve Öztürk, 2020).

Çemberi iki farklı noktada kesen doğru parçasına "Kiriş" denir. Ayrıca kirişi kapsayan doğruya "Kesen" denir. Merkezden geçen en büyük uzunluğa sahip olan kirişe "çap" denir. Çemberin merkezi ile çember üzerinde alınan herhangi bir nokta arasında kalan AB uzunluğuna "çemberin yarıçapı" denir. "Taşı" butonu yardımıyla B noktasının hareket ettirilmesi ile yarıçap, çap ve kesen doğrusunun farklı durumlarda özelliklerinin değişmediği görülebilmektedir. Çember ile aynı düzlemde alınan herhangi bir doğru, çember ile tek bir ortak noktada kesişiyorsa bu doğruya "Çemberin teğeti" denir. Bu noktaya "Teğet değme noktası" denilmektedir.

Bölüm Sonu Değerlendirme Soruları

9. Kirişe ait orta dikme doğrusu merkezden geçer. GeoGebra, "İşaret kutusu" yardımıyla gösterelim.
10. Bir çemberin merkezine eşit uzaklıkta olan kirişlerin uzunlukları birbirine eşittir. GeoGebra, "İşaret kutusu" yardımıyla gösterelim.
11. Eşit uzunluktaki kirişler eşit uzunluktaki çember yaylarını oluştururlar. GeoGebra, "İşaret kutusu" yardımıyla gösterelim.
12. Çemberin merkezine daha yakın olan kiriş daha uzundur. GeoGebra, "İşaret kutusu" yardımıyla gösterelim.
13. Bir çemberde paralel olan iki kiriş arasında kalan yay uzunlukları birbirine eşittir. GeoGebra, "İşaret kutusu" yardımıyla gösterelim.
14. Çember içinde Alınan herhangi bir noktadan geçen en kısa Kiriş Çapa dik olan kiriştir. GeoGebra, "İşaret kutusu" yardımıyla gösterelim.
15. Bir çembere dışındaki bir noktadan çizilen teğet parçalarının uzunlukları eşittir. . GeoGebra yardımıyla gösterelim.
16. Bir çemberin iç bölgesinde kesişen iki kirişin oluşturduğu açıya iç açı denir. Bu iç açının ölçüsü gördüğü yayların ölçüleri toplamının yarısına eşittir.
17. Köşesinin çemberin dışına, kollarının ise çemberin keseni ya da kirişi olan açıya dış açı denir. Dış açının ölçüsü, gördüğü yayların farkının mutlak değerinin yarısına eşittir.
18. Düzlemde verilen iki noktaya uzaklıkları eşit olan noktaların geometrik yerini GeoGebra yardımıyla araştırınız.
19. Düzlemde verilen bir noktaya uzaklıkları eşit olan noktaların geometrik yerini GeoGebra yardımıyla araştırınız.
20. GeoGebra yardımıyla çemberin merkezini ispatlayacak farklı örnekler bulunuz.
21. GeoGebra yardımıyla bir çember ve bu çemberin iç bölgesinde bir nokta verilsin. Verilen noktadan geçen ve çembere teğet olan çemberlerin geometrik yerini araştıralım.
22. Dokuz nokta çemberi dik üçgen ve geniş açılı üçgende nasıl konumlanır? GeoGebra yardımıyla araştırınız.

Kaynaklar

Aslaner, R. (2018). *Dinamik geometri öğretimi.* Anı Yayıncılık.

Işık, A. & Öztürk, F. (2020). Çember ve daire. İçinde Kaçar A. (Ed.) *Matematiğin Temelleri* (ss. 269-302). Pegem Akademi.

BÖLÜM **7**

Geometrik Cisimler

Günlük yaşamda karşımıza sıklıkla çıkan geometrik cisimler en, boy ve yükseklige (derinlik) sahip üç boyutlu cisimlerdir. Kimi zaman bir peynir silindirinden kimi zaman bir cami minaresinden veya sürekli görüp dokunduğumuz ev eşyalarımızdan aşina olduğumuz bu cisimleri tanıyarak ve aralarındaki ilişkiyi bilerek kavramsal öğrenmelerimizi inşa edersek öğrendiklerimiz kalıcı hale gelecektir.

Eğitim öğretim hayatımızda öğreticiler çeşitli öğretim yöntem ve tekniklerinden faydalanmaktadır. Teknolojinin hızla geliştiği günümüz dünyasında çağa ayak uydurmak ve z neslinin sorularına kolaylıkla cevap verebilmek tüm öğreticilerden beklenen beceriler arasında yer almaktadır.

Bu doğrultuda GeoGebranın 3D versiyonu geometrik cisimlerin incelenmesi ve kavramsal olarak öğretilmesi açısından önem arz etmektedir. Dinamik matematik yazılımının araç çubuğunda yer alan "Görünüm" butonunun -mesiyle geometrik cisim açılımları ve boyutları rahatlıkla incelenebilmektedir.

Prizma

Prizma, prizmatik yüzeylerin birbirine paralel düzlemler tarafından kesilmesiyle elde edilmektedir. Peki prizmatik yüzey nedir? Prizmatik yüzey, düzlemde alınan bir çokgene bir noktada değen ancak bu çokgen ile aynı düzlemde olmayan bir doğru verilsin. Bu doğruya paralel ve çokgene her noktasından değen başka bir f doğrusunun oluşturduğu yüzeye prizmatik yüzey denir. Prizmatik yüzey sonsuz büyüklükte iken prizma sonlu ve kapalı bir cisimdir. Alt ve üst tabanları birbirine paralel ve eş olan bu prizmalar tabanlarındaki çokgene göre isimlendirilirler (Aldemir ve Engin, 2020).

BÖLÜM 8

Dönüşüm Geometrisi

Cebir ve geometri disiplinlerini buluşturan dönüşüm geometrisi fonsiyon, eşlik-benzerlik gibi birçok farklı konularla ilişkilendirmelerin yapılabildiği, gerçek hayat problemleri ile matematik ve dönüşüm geometrisi uygulamalarının yapılabildiği, geometrik düşünme ve uzamsal muhakemeye yön veren bir öğretim alanıdır. Ayrıca dönüşüm geometrisi ile öğrencilerin 2 boyutlu düzlemde şekillerin dönüşümleri ve özelliklerinin nasıl korunduğuna yönelik geniş bir bakış açısı sağlanabilmektedir (Yılmaz, 2020; İnce, 2012). Herhangi bir nesnenin görüntüsü için cismin şekil ve boyutları değiştirilmeden hareket ettirilmesi gerekmektedir. Bu durum dönüşüm geometrisinin temelini ihtiva etmektedir. Öteleme, dönme ve yansıma gibi dönüşümlerin temel kuralı cisimlerin kenar uzunluklarının sabit kalması ve sadece konum değişikliğini içermektedir. Matematiksel ifade ya da denklemleri kolaylaştırmak adına yapılan değişikliklere dönüşüm denilmektedir. Geometrik nesneler arasında fonksiyonel bir ilişki kuran dönüşüm kavramı, tanım ve değer kümesi aynı geometrik nesnelerden oluşan birebir ve örten bir fonksiyon olarak tanımlanabilmektedir (Modenov & Parkhomenko, 1965 akt; Yılmaz, 2020)

2005 yılı öğretim programlarında yapılan değişikliklerden geometri kazanımları da etkilenmiştir. Bu eklemelerden en önemlisi de kuşkusuz dönüşüm geometrisidir (Demir & Kurtuluş, 2019).

Dönüşüm geometrisinin etkili bir şekilde anlatılabilmesi için öğretmen çizimlerinin son derece düzgün ve hızlı olması önem arz etmektedir. Bireysel yetenek ve özel çaba gerektiren bu durum öğretimi güçleştirmekte ve motivasyonu düşürebilmektedir. Her ne kadar öğretmen yetenekli olsa da tahtadaki çizimleri deftere geçirmede veya verilen etkinlikleri bireysel olarak uygulamada öğrenci-

Üstten Görünüm

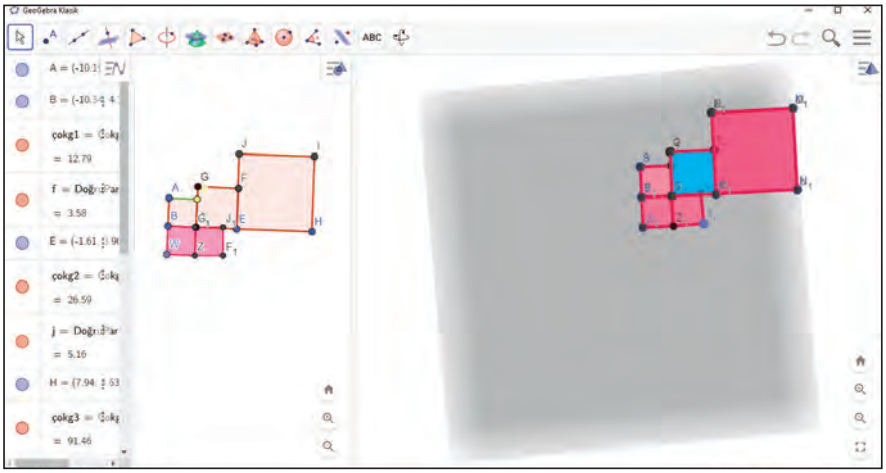

Kaynaklar

Demir, Ö. & Kurtuluş, A. (2019). Dönüşüm geometrisi öğretiminde 5E öğrenme modelinin 7. sınıf öğrencilerinin Van Hiele dönüşüm geometrisi düşünme düzeylerine etkisi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* Armağan Özel Sayısı, 1279-1299. https://doi.org/10.17494/ogusbd.555483

Duatepe-Paksu, A., & Ersoy, Y. (2002, January). *of using calculators (TI-92) on learning transformational geometry*. 2nd International Conference on the Teaching of Mathematics at the Undergraduate Level, University of Crete: Greece. https://www.researchgate.net/publication/255616150_EFFECTS_OF_USING_CALCULATORS_TI92_ON_LEARNING_TRANSFORMATIONAL_GEOMETRY

Yılmaz, R. (2020). Dönüşüm geometrisi. İçinde Kaçar A. (Ed.) *Matematiğin Temelleri* (ss. 335-364). Pegem Akademi.

Geometri Öğretiminde Bilişsel Süreçler

Editörler

Doç. Dr. Recai AKKUŞ

Prof. Dr. Zülbiye TOLUK-UÇAR

Prof. Dr. Asuman DUATEPE-PAKSU

Doç. Dr. Burçak BOZ-YAMAN

Prof. Dr. Safure BULUT

...Geleceğin Fikirleri...

Geometri Öğretiminde Bilişsel Süreçler

Editörler:

Recai AKKUŞ, Zülbiye TOLUK-UÇAR, Asuman DUATEPE-PAKSU,
Burçak BOZ-YAMAN, Safure BULUT

Yazarlar:

Asuman DUATEPE-PAKSU, Bahadır YILDIZ, Burçak BOZ-YAMAN, Candaş UYGAN, Derya ÇELİK, Elçin EMRE-AKDOĞAN, Emine Banu KAYHAN-KIRMAÇ, Esra DEMİRAY, Gönül YAZGAN-SAĞ, Gözde KAPLAN-CAN, Gülay BOZKURT, Gülseren KARAGÖZ-AKAR, Handan DEMİRCİOĞLU, Hatice Aydan KAPLAN, Hilal GÜLKILIK, Mesture KAYHAN-ALTAY, Nida EMÜL, Osman CANKOY, Özlem ERKEK, Recai AKKUŞ, Rezan YILMAZ, Safure BULUT, Semanur KANDİL, Tuba AYDOĞDU-İSKENDEROĞLU, Yasemin GÜLBAHAR, Zeynep Sonay AY, Zülbiye TOLUK-UÇAR

ISBN: 978-625-94017-0-6

Copyright © Vizetek

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi'ne aittir. Vizetek Yayıncılık'ın izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Sayın okuyucularımız, bandrolsüz yayınları satın almamanızı diliyoruz.

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

Yayın Koordinatörü: Ferit RESULOĞULLARI

Kapak Tasarımı & Mizanpaj: Sadık HANGÜL

1. Baskı: Ankara|Ekim, 2023

vizetek

Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA

Tel.: (0312) 482 00 11

Web: www.vizetek.com.tr

E-mail: vizetekyayincilik@gmail.com

Yayıncı Sertifika No: 41575

Baskı: Bizim Dijital Matbaa
Ostim, Serhad Mah. Uzay Çağı Cad. 1128. Sk. No:6, Yenimahalle/Ankara

Tel: 444 9 296

Matbaa Sertifika No: 41356

Geometri Öğretiminde Bilişsel Süreçler

Editörler

Doç. Dr. Recai AKKUŞ, Prof. Dr. Zülbiye TOLUK-UÇAR

Prof. Dr. Asuman DUATEPE-PAKSU, Doç. Dr. Burçak BOZ-YAMAN

Prof. Dr. Safure BULUT

Yazarlar

Prof. Dr. Asuman DUATEPE-PAKSU, Dr. Öğr. Üyesi Bahadır YILDIZ

Doç. Dr. Burçak BOZ-YAMAN, Dr. Öğr. Üyesi Candaş UYGAN

Prof. Dr. Derya ÇELİK, Dr. Öğr. Üyesi Elçin EMRE-AKDOĞAN

Dr. Emine Banu KAYHAN-KIRMAÇ, Arş. Gör. Dr. Esra DEMİRAY

Doç. Dr. Gönül YAZGAN-SAĞ, Arş. Gör. Dr. Gözde KAPLAN-CAN

Doç. Dr. Gülay BOZKURT, Doç. Dr. Gülseren KARAGÖZ-AKAR

Dr. Öğr. Üyesi Handan DEMİRCİOĞLU, Dr. Öğr. Üyesi Hatice Aydan KAPLAN

Dr. Öğr. Üyesi Hilal GÜLKILIK, Dr. Öğr. Üyesi Mesture KAYHAN-ALTAY

Dr. Öğr. Üyesi Nida EMÜL, Prof. Dr. Osman CANKOY

Dr. Özlem ERKEK, Doç. Dr. Recai AKKUŞ

Doç. Dr. Rezan YILMAZ, Prof. Dr. Safure BULUT

Arş. Gör. Dr. Semanur KANDİL, Doç. Dr. Tuba AYDOĞDU-İSKENDEROĞLU

Prof. Dr. Yasemin GÜLBAHAR, Doç. Dr. Zeynep Sonay AY

Prof. Dr. Zülbiye TOLUK-UÇAR

vizetek

Editörler Doç. Dr. Recai AKKUŞ, *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi*
Prof. Dr. Zülbiye TOLUK-UÇAR, *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi*
Prof. Dr. Asuman DUATEPE-PAKSU, *Pamukkale Üniversitesi*
Doç. Dr. Burçak BOZ-YAMAN, *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi*
Prof. Dr. Safure BULUT, *Orta Doğu Teknik Üniversitesi*

1. Bölüm **Geometrinin ve Geometrik Düşünmenin Doğası**
Prof. Dr. Zülbiye TOLUK-UÇAR, *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-9737-6607
Doç. Dr. Recai AKKUŞ, *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0001-6044-4293

2. Bölüm **Geometrik Cisimlere Yönelik Etkinlik Örnekleriyle van Hiele Geometrik Düşünme Modeli**
Prof. Dr. Asuman DUATEPE-PAKSU, *Pamukkale Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0003-2504-6294

3. Bölüm **Uzamsal Düşünme**
Dr. Emine Banu KAYHAN-KIRMAÇ, *Milli Eğitim Bakanlığı*
ORCID ID: 0009-0006-6134-3076

4. Bölüm **Zihnin Geometrik Alışkanlıkları**
Doç. Dr. Burçak BOZ-YAMAN, *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-0922-3652
Prof. Dr. Asuman DUATEPE-PAKSU, *Pamukkale Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0003-2504-6294

5. Bölüm **Geometri Öğretiminde Muhakeme**
Dr. Öğr. Üyesi Hatice Aydan KAPLAN, *Gazi Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-2036-6996
Dr. Öğr. Üyesi Hilal GÜLKILIK, *Gazi Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-2664-3288
Dr. Öğr. Üyesi Nida EMÜL, *Amasya Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-6702-2891

Bölümler ve Yazarlar

6. Bölüm **Geometri Öğretiminde Argümantasyon**
Dr. Özlem ERKEK, *Bağımsız Araştırmacı*
ORCID ID: 0000-0002-5588-9519

7. Bölüm **Geometri Öğretiminde İspat**
Prof. Dr. Derya ÇELİK, *Trabzon Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0003-2043-4431
Doç. Dr. Tuba AYDOĞDU-İSKENDEROĞLU, *Trabzon Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-6282-9100

8. Bölüm **Geometri Öğretiminde Problem Çözme**
Dr. Öğr. Üyesi Handan DEMİRCİOĞLU, *Sivas Cumhuriyet Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0001-7037-6140

9. Bölüm **Geometri Öğretiminde Problem Kurma**
Prof. Dr. Osman CANKOY, *Atatürk Öğretmen Akademisi*
ORCID ID: 0000-0002-4765-9297

10. Bölüm **Geometri Öğretiminde Bilişsel İstem Düzeylerine Göre Görevler**
Dr. Öğr. Üyesi Nida EMÜL, *Amasya Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-6702-2891

11. Bölüm **Geometri Öğretiminde Yaratıcılık**
Doç. Dr. Gönül YAZGAN-SAĞ, *Gazi Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-7237-5683
Dr. Öğr. Üyesi Elçin EMRE-AKDOĞAN, *TED Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-6521-9287

12. Bölüm **Geometri Öğretiminde APOS Teorisi**
Doç. Dr. Rezan YILMAZ, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0003-4835-2630

13. Bölüm **Geometri Öğretiminde Bilgi İşlemsel Düşünme**
Prof. Dr. Yasemin GÜLBAHAR, *Ankara Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-1726-3224
Dr. Öğr. Üyesi Bahadır YILDIZ, *Hacettepe Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0003-4816-3071

14. Bölüm **Geometri Öğretiminde Solo Taksonomisi**
Dr. Öğr. Üyesi Mesture KAYHAN-ALTAY, *Hacettepe Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-1917-2430
Prof. Dr. Safure BULUT, *Orta Doğu Teknik Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-5941-1790

15. Bölüm **Geometri Öğretiminde Özdüzenleme**
Arş. Gör. Dr. Esra DEMİRAY, *Hacettepe Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-1839-5376
Doç. Dr. Zeynep Sonay AY, *Hacettepe Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-1037-7106

16. Bölüm **Geometri Öğretiminde Enstrümantal Oluşum Teorisi**
Doç. Dr. Gülay BOZKURT, *İzmir Demokrasi Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0001-9573-5920
Dr. Öğr. Üyesi Candaş UYGAN, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-2224-5004

17. Bölüm **Geometrik Düşünme Sürecinde Ölçmede Tahmin Becerisi**
Arş. Gör. Dr. Semanur KANDİL, *Bartın Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0001-7591-4980
Arş. Gör. Dr. Gözde KAPLAN-CAN, *Orta Doğu Teknik Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-2830-0684
Doç. Dr. Gülseren KARAGÖZ-AKAR, *Boğaziçi Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0003-2342-5979
Prof. Dr. Safure BULUT, *Orta Doğu Teknik Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-5941-1790

ÖNSÖZ

En genel anlamda uzay ve şekil ile ilgili olan geometri, insanoğlunun içinde bulunduğu evreni anlama çabasına ışık tutmuştur. İnsanoğlu, varlığının ilk anlarından itibaren deneyimleri üzerine kurulu olan algılarının ötesine geçerek, sezgilerinin doğadaki karşılıklarının yanı sıra doğanın zihinsel bir modelini geliştirerek, bu soyut evrende zihinsel oyunlar yaratmıştır. Piaget'nin vurgulamasıyla, bu zihinsel oyunlar, çocukların uzay üzerinde gerçekleştirdikleri eylemlerdir ve dolayısıyla, bu eylemlerden geliştirdikleri uzay sezgisi zihnin bir geometrik alışkanlığıdır.

Yaklaşık dört yıl süren yoğun bir çalışmanın sonucu olan bu kitabın temel amacı, öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının geometrik kavramların öğrenilmesi sırasında gerçekleşen bilişsel süreçlerin farklı yaklaşımlarla incelenmesi ve dolayısıyla geometri öğretiminin öğrencilerin bilişsel süreçleri göz önünde bulundurularak yapılandırılmasına katkı sunmaktır.

Kitapta yer alan her bölüm kendi içerisinde bağımsızdır. Bununla birlikte tüm bölümler bir arada değerlendirildiğinde geometrik düşünmeye yönelik çeşitli bilişsel süreçlerin farklı açılardan ele alınması ve birlikte sunulması bir bütünlük oluşturmaktadır. Bölümlerde ele alınan bilişsel süreçler, kavramlar ve geometrik düşünme yapıları, öğrenme ve öğretme bağlamında somutlaştırılmış ve gerçek sınıf içi uygulamalarında kullanılabilecek örneklerle zenginleştirilmiştir.

Zülbiye TOLUK-UÇAR ve *Recai AKKUŞ*'un kaleme aldığı ***Geometrinin ve Geometrik Düşünmenin Doğası*** başlıklı ilk bölüm, geometri öğrenme ve öğretme yaklaşımlarına yön verebilecek düşünme süreçlerine, çocuğun geometrik düşüncesinin temellerini oluşturan deneyimlere ve uzay sezgisine yoğunlaşmıştır. Dolayısıyla, öğretmenlerin ezber bilgi yüklemesine karşın çocuğun tecrübelerinin ön plana alındığı öğretimsel yaklaşımların önemi vurgulanmıştır.

Kitabın ikinci bölümü *Asuman DUATEPE-PAKSU* tarafından hazırlanmış olup ***Geometrik Cisimlere Yönelik Etkinlik Örnekleriyle van Hiele Geometrik Düşünme Modeli*** başlığını taşımaktadır. Bölümde van Hiele düşünme modeli alanyazında yaygın olarak görülen 2 boyut için açıklama ve örneklerin yanı sıra 3 boyut için açıklamalar sunulmuştur. Ayrıca düzeyler arası geçiş aşamalarını

.

Uzamsal Düşünme başlıklı 3. bölümde yazar *Emine Banu KAYHAN-KIRMAÇ*, öncelikle uzamsal beceri ve bileşenleri üzerinde durmuş, sonrasında mühendislik, mimarlık, tasarım ve teknoloji gibi birçok alan için çok önemli olan uzamsal becerinin geometri öğretimindeki önemine değinmiştir. Bölümde uzamsal yeteneğin gelişimiyle ilgili alanyazındaki araştırmalardan bahsedilmiş, araştırmalar sonucun-

da uzamsal yeteneği geliştirdiği düşünülen etkinlik örneklerine yer verilmiştir. Bunun yanı sıra uzamsal yeteneğin değerlendirilmesi ile ilgili araştırmalar ve değerlendirme sürecindeki farklı yaklaşımlardan söz edilmiştir.

Zihnin Geometrik Alışkanlıkları başlıklı 4. bölümde yazarlar *Burçak BOZ-YAMAN* ve *Asuman DUATEPE-PAKSU* genel zihin alışkanlıkları ve matematik eğitimindeki zihnin alışkanlıklarından bahsetmiş, sonrasında zihnin alışkanlıklarını geometri çerçevesinde ele alıp, akıl yürütme yaparak ilişkilendirme, değişmezleri inceleme, geometrik fikirleri genelleme ve yansıtmalarla dengeleme olarak adlandırılan bu alışkanlıkları örneklendirmişlerdir. Bunlarla birlikte alanyazın temelinde öncelikle öğrencilerin zihnin geometrik alışkanlıklarının belirlemesini ve geliştirilmesini sağlayabilecek örnek etkinlikler ve öğrenme ortamının zihnin geometrik alışkanlıkları dikkate alınarak düzenlenmesi için öneriler sunmuşlardır.

Kitabın ***Geometri Öğretiminde Muhakeme*** başlıklı 5. bölümünde genel anlamda muhakemenin ne olduğundan başlanıp, özel olarak geometrik muhakeme kısmına odaklanılmıştır. Yazarlar *Hatice Aydan KAPLAN, Hilal GÜLKILIK ve Nida EMÜL* geometrik muhakemeye yönelik teorik çerçevelerden bahsedip, muhakeme çeşitlerine (tümdengelim, tümevarım ve abdüktif) değinmiş ve muhakeme çeşitlerini somut örneklerle açıklamışlardır. Geometri derslerinde öğrencilerin geliştirebilecekleri muhakeme biçimlerini uygulamalı örneklerle betimlemişlerdir. Ayrıca öğretmenlere bu süreçte öğrencilerini nasıl destekleyebilecekleri konusunda önerilerde bulunmuşlardır.

Geometri Öğretiminde Argümantasyon başlıklı 6. bölümde yazar *Özlem ERKEK* argümantasyon yaklaşımının kavramsal çerçevesini tanıtmış, daha sonra argümantasyonun geometri öğretimindeki önemine dair yapılan çalışmaları sunmuştur. Ayrıca bu bölümde argümantasyonun geometrik düşünme üzerine etkisi ve katkısına yönelik çalışmalar ve sonuçlarından bahsedilmiştir.

Derya ÇELİK ve *Tuba AYDOĞDU-İSKENDEROĞLU* tarafından hazırlanan ***Geometri Öğretiminde İspat*** başlıklı 7. bölümde matematiksel açıdan ispatın neden bir gereklilik olduğu çeşitli açılardan (ispatın rolü, yapılış amacı gibi) irdelenmiş, sıkça kullanılan ispat yapma yöntemleri kısaca açıklanıp örneklendirilmiştir. Bu bölümde yazarlar, ispat kavramının kökeni ve tarihsel gelişimine genel hatlarıyla değinmiş, ayrıca öğretmen ve öğretmen adayları için geometri öğretiminde ispat ve ispatlamanın nasıl yapılabileceğine dair öneriler sunmuşlardır.

Geometri Öğretiminde Problem Çözme adlı 8. bölümde, yazar *Handan DEMİRCİOĞLU* problem, problem çözme süreci ve problem çözme stratejileri hakkında genel perspektiften bahsetmiştir. Daha sonra geometri problemleri, geometrik problem çözme süreci ve stratejileri açıklayan ve etkileyen diğer değiş-

kenler ile ilgili kavramsal çerçeveyi tanıtmıştır. Ayrıca, ilgili alanyazın ve yaklaşımları göz önüne alarak geometrik problem çözme başarısını artırmaya yönelik uygulama örnekleri sunmuş ve alanyazın doğrultusunda geometrik problem çözme sürecini değerlendirmiştir.

Geometri Öğretiminde Problem Yazma başlıklı 9. Bölüm, öncelikle problem yazma/kurmanın kuramsal temelleri ve önemiyle başlayıp, özellikle geometri öğretiminde problem yazma/kurmaya neden ihtiyaç duyulduğuyla devam etmiştir. Bölümde yazar *Osman CANKOY*, genel anlamda serbest problem yazmadan sınırlandırılmış problem yazmaya kadar çeşitli sınıf düzeylerinde yapılabilecek geometri öğretiminde problem yazmaya yönelik örnek etkinlikler sunmuş ve değerlendirmiştir.

Kitabın ***Geometri Öğretiminde Bilişsel İstem Düzeylerine Göre Görevler*** başlıklı 10. bölümünde *Nida EMÜL* öncelikle genel olarak matematiksel görevlerin bilişsel istem düzeylerine göre üzerinde durmuş, alanyazında öne çıkan araştırma sonuçlarından bahsetmiştir. Daha sonra ise, geometri alanından farklı düzeyde görev örnekleri sunmuş ve bu görevlerin bilişsel istem düzeylerinin öğrencilerin geometrik bilgileri ve öğretmenlerin bu görevleri uygulama biçimleri ile nasıl değiştiğini yansıtacak senaryolara yer vermiştir.

Geometri Öğretiminde Yaratıcılık adlı 11. bölüm *Gönül YAZGAN-SAĞ* ve *Elçin EMRE-AKDOĞAN* tarafından kaleme alınmıştır. Bu bölümde yaratıcılığın ve özel olarak matematiksel yaratıcılığın ne anlama geldiği güncel alanyazın ışığında tartışılmıştır. Bunun yanında hem yaratıcılığı ön plana çıkarmak hem de öğrencilerin yaratıcılıklarını tetiklemek adına matematik öğretmeni ve öğretmen adaylarının neler yapabileceğine dair örnekler ve öneriler geometri özelinde sunulmuştur.

Geometri Öğretiminde APOS Teorisi adlı 12. bölüm *Rezan YILMAZ* tarafından kaleme alınmıştır. Bu bölümde APOS Teorisini oluşturan yapı ve mekanizmaların anlaşılması ve geometrik kavramların inşasındaki karşılığının yer bulması için yansıtıcı soyutlama ile ilişkisel gelişimine yer verilmiş ve teorinin bileşenleri olan yapılar ve mekanizmalar örneklerle açıklanmıştır. Sonrasında kavramların öğreniminde inşa edilebilecek zihinsel yapıları ve mekanizmaları tanımlayan çözümleme modellerine ilişkin örnekler, APOS Teorisinin doğası gereği bu modellere dayalı öğretim ortamının geçerliğini ve ortamın etkinliğini test eden deneysel çalışmalara dayalı olarak sunulmuştur.

Yasemin GÜLBAHAR ve *Bahadır YILDIZ*'ın kaleme aldığı ***Geometri Öğretiminde Bilgi İşlemsel Düşünme*** başlıklı 13. bölüm, problem çözme süreçlerinin bilgi işlem yöntem ve araçları ile zenginleştirilerek daha verimli hale getirilmesine yardımcı olan bilgi işlemsel düşünme becerisinin geometri öğretimi içeri-

sindeki yeri ve önemini ele almıştır. Bununla birlikte geometri eğitimi alanında yapılan bilgi işlemsel düşünme içeren güncel alanyazın özetlenmiştir. Geometri öğretimi sürecinde uygulanabilecek sınıf-içi örnekler detaylı bir biçimde bilgi işlemsel düşünme becerisini içerme boyutuna odaklanılarak yer verilmiş, uygulamalar ışığında ileriye dönük neler yapılması gerektiği öneriler şeklinde sunulmuştur.

Gözlenebilir öğrenme çıktılarının yapısı olarak bilinen SOLO taksonomisinin ele alındığı ***Geometri Öğretiminde SOLO Taksonomisi*** başlıklı 14. bölüm *Mesture KAYHAN-ALTAY* ve *Safure BULUT* tarafından hazırlanmıştır. Bölümde, SOLO taksonomisinin amacı, düzeyleri, her bir düzeyin özellikleri ve öğrencilerin geometri alanındaki performanslarının değerlendirilmesinin ötesinde öğrenme sürecini destekleyen bir model olarak nasıl kullanılabileceği açıklanmıştır. Farklı sınıf seviyelerindeki geometri alanındaki çalışmalardan somut örnekler sunulmuştur. Ayrıca, bu bölümde SOLO taksonomisinin diğer modellere göre öğrenci düşüncelerinin düzeylerini belirlemede, matematik dersi öğretim programındaki kazanımların planlanmasında ve ölçme-değerlendirmedeki kullanımının üstünlük ve sınırlılıkları da ele alınmıştır.

Kitabın ***Geometri Öğretiminde Öz-düzenleme*** adlı 15. bölümünde yazarlar *Esra DEMİRAY ve Zeynep Sonay AY* öz-düzenlemeye dayalı öğrenmenin teorik yapısını, kavramsal çerçevesini ve kavramla ilgili farklı kuramsal yaklaşımları tanıtmış, kavramın teorik yapısını alanyazındaki araştırmalarla ortaya koymuşlardır. Sonrasında öz-düzenlemeye dayalı öğrenmenin modeller çerçevesinde farklı sınıf seviyelerinden, farklı geometrik kavramların öğretimine yönelik gerçek sınıf içi uygulamalarından örnekler sunmuşlardır. Öğretmenlerin geometri öğretirken öğrencilerinin geometriye dair öz-düzenleme becerilerini geliştirmeleri için alanyazın destekli olarak, gerektiği yerlerde somut örneklerle öneriler sunulmuştur.

Geometri Öğretiminde Enstrümantal Oluşum Teorisi başlıklı 16. bölümde yazarlar *Gülay BOZKURT* ve *Candaş UYGAN* geometri öğretiminde bu teorinin önemi ve özellikle dijital teknolojilerin kullanımında öğrencilerin bu araçları enstrümana dönüştürme süreçlerine ve öğretmenlerin öğrencilerinin enstrümantal oluşum süreçlerini dikkate alarak öğretimlerini planlamaları ve uygulama süreçlerine odaklanmışlardır. Bunun yanı sıra, enstrümantal yaklaşımın geometri öğretiminde kullanımına yönelik düşünceler sentezlenmiştir.

Geometrik Düşünme Sürecinde Ölçmede Tahmin Becerisi adlı son bölüm *Semanur KANDİL, Gözde KAPLAN-CAN, Gülseren KARAGÖZ-AKAR* ve *Safure BULUT* tarafından kaleme alınmıştır. Bu bölümde genel olarak tahmin türlerinden bahsedilmiş, ardından geometri öğrenmeyi geliştirmek amacıyla ölçmede tahmine odaklanılmıştır. Ölçmede tahmin çalışmalarında öğretmen ve öğrenci rollerine

değinilmiş ve ölçmede tahmin öğretimine yönelik uygulama örnekleri verilmiştir.

Kitabın bölümlerinin yazılması sürecinde uzun ve yoğun okumalar, düzenlemeler ve düzeltmelerde görev alan tüm yazarlara teşekkür ederiz. Bu öğrenme yolculuğundaki özenli ve sabırlı çalışmalarınız bizi güçlendirdi. Ayrıca geometri öğrenme ve öğretmede bu kitaptan yararlanacak meslektaşlarımıza, matematik öğretmenlerine, öğretmen adaylarına ve matematik eğitimcilerine, geometrinin daha iyi öğrenilmesi ve öğrencilerin geometrik bakışa sahip olması yolundaki çabaları için teşekkür ederiz. Kitabın yayınlanma sürecindeki özenli çalışmaları için Vizetek Yayıncılık yönetici ve teknik personeline teşekkür ederiz. Son olarak, yoğun çalışma saatlerimizde desteğini esirgemeyen sevgili ailelerimize teşekkürlerimizi sunarız.

Kitabımızın, geometri öğrenme ve öğretimi konularında kendini geliştirmek isteyen, özgün sınıf içi uygulama örnekleri görmek isteyen herkese; tüm geometri sevenlere, öğretmenlere ve öğretmen adaylarına katkı sağlamasını diliyoruz.

Editör Grubu

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM 1:
GEOMETRİNİN VE GEOMETRİK DÜŞÜNMENİN DOĞASI 1
Zülbiye TOLUK-UÇAR ve Recai AKKUŞ

BÖLÜM 2:
GEOMETRİK CİSİMLERE YÖNELİK ETKİNLİK ÖRNEKLERİYLE VAN HİELE GEOMETRİK DÜŞÜNME MODELİ 23
Asuman DUATEPE-PAKSU

BÖLÜM 3:
UZAMSAL DÜŞÜNME 65
Emine Banu KAYHAN-KIRMAÇ

BÖLÜM 4:
ZİHNİN GEOMETRİK ALIŞKANLIKLARI 95
Burçak BOZ-YAMAN ve Asuman DUATEPE-PAKSU

BÖLÜM 5:
GEOMETRİ ÖĞRETİMİNDE MUHAKEME 131
Hatice Aydan KAPLAN, Hilal GÜLKILIK ve Nida EMÜL

BÖLÜM 6:
GEOMETRİ ÖĞRETİMİNDE ARGÜMANTASYON 165
Özlem ERKEK

BÖLÜM 7:
GEOMETRİ ÖĞRETİMİNDE İSPAT 201
Derya ÇELİK ve Tuba AYDOĞDU-İSKENDEROĞLU

BÖLÜM 8:
GEOMETRİ ÖĞRETİMİNDE PROBLEM ÇÖZME 249
Handan DEMİRCİOĞLU

BÖLÜM 9:
GEOMETRİ ÖĞRETİMİNDE PROBLEM KURMA 281
Osman CANKOY

BÖLÜM 10:
GEOMETRİ ÖĞRETİMİNDE BİLİŞSEL İSTEM DÜZEYLERİNE GÖRE GÖREVLER 319
Nida EMÜL

BÖLÜM 11:
GEOMETRİ ÖĞRETİMİNDE YARATICILIK 347
Gönül YAZGAN-SAĞ ve Elçin EMRE-AKDOĞAN

BÖLÜM 12:
GEOMETRİ ÖĞRETİMİNDE APOS TEORİSİ 371
Rezan YILMAZ

BÖLÜM 13:
GEOMETRİ ÖĞRETİMİNDE BİLGİ İŞLEMSEL DÜŞÜNME 409
Yasemin GÜLBAHAR ve Bahadır YILDIZ

BÖLÜM 14:
GEOMETRİ ÖĞRETİMİNDE SOLO TAKSONOMİSİ 439
Mesture KAYHAN-ALTAY ve Safure BULUT

BÖLÜM 15:
GEOMETRİ ÖĞRETİMİNDE ÖZDÜZENLEME 465
Esra DEMİRAY ve Zeynep Sonay AY

BÖLÜM 16:
GEOMETRİ ÖĞRETİMİNDE ENSTRÜMANTAL OLUŞUM TEORİSİ 497
Gülay BOZKURT ve Candaş UYGAN

BÖLÜM 17:
GEOMETRİK DÜŞÜNME SÜRECİNDE ÖLÇMEDE TAHMİN BECERİSİ 525
Semanur KANDİL, Gözde KAPLAN-CAN
Gülseren KARAGÖZ-AKAR ve Safure BULUT

BÖLÜM **1**

GEOMETRİNİN VE GEOMETRİK DÜŞÜNMENİN DOĞASI

Zülbiye TOLUK-UÇAR ve Recai AKKUŞ

İçinde yaşadığı dünyayı ve evreni anlamak, insanoğlunun en önemli uğraşlarından biri olmuştur. İlk insandan itibaren bu uğraşın sonucunda matematiğin önemli çalışma alanlarından biri olan geometri doğmuştur. Geometri en temel anlamda uzay ve şekil ile ilgilidir. İnsanoğlu tarih boyunca bir parçası olduğu uzayı anlamak için kavramlar, ilişkiler ve bunların oluşturduğu sistemler geliştirmiştir. Hollandalı matematikçi Hans Freudenthal geometriyi çocuğun içinde yaşadığı, nefes aldığı ve hareket ettiği uzayı kavraması olarak tanımlamıştır (akt. NCTM, 1989). Freudenthal'a göre çocuk, yani insan, bu uzayda hayatta kalabilmek için onu incelemeli, keşfetmeli ve anlamalıdır. İnsan, deneyimleri sonucunda algılarının ötesine geçerek sezgiler geliştirir ve daha sonra bu sezgileri formel geometrik önermelere dönüştürür. Geometrik bilginin oluşum sürecini anlamak için, geometri ve geometrik düşünmenin doğasını doğru tahlil edebilmek elzemdir. Çünkü kitaplarda yer alan geometri bilgisinin arka planında ve bu bilginin öğrenilmesinde, üzerinde çalıştığımız nesnelerin doğası gereği algılar, sezgiler ve görsellik gibi belli faktörler önemli rol oynamaktadır. Bunun yanı sıra, geometri olarak nitelendirdiğimiz matematiğin bu devasa alanına ait bilgiyi geliştirme yolunda işe koşulan birçok üst düzey düşünme biçimi mevcuttur. Bu bölümde hem geometrinin doğası hem de geometrik düşünmenin doğası ele alınacaktır. Böylece, geometri öğretiminin sadece bilgiyle sınırlandırılmaması, o bilgiye anlam kazandıracak düşünme süreçlerinin de geliştirilmesinin gerekliliği vurgulanacaktır.

1.1. Geometrinin Doğası

"Geometri dünyayı tanımlamak, analiz etmek ve anlamak için bir araçtır ve evrendeki güzellikleri görmemize yardımcı olur" (NCTM, 2000, s. 309). Geometri ile ilgili kavramlarımız, doğası gereği, küçük bir çocuk olarak dünyayı algılayışımızın ötesine geçerek zaman içerisinde bilgiye dönüşmektedir. Dolayısıyla, insanlık tarihinin en başından olageldiği gibi geometri, insanların tecrübeleri ve gözlemleri üzerine kurulu ve insanlık için pratik öneme sahip bir bilim olarak gelişmiştir. Geometrinin bu ilkel doğası bulunduğumuz dünyayı ve evreni anlamamıza yardımcı olan pratik çözümler sunmuştur. Geometrideki genel teoremler, aksiyomlar ve ispatlar ise daha sonradan oluşturulmuştur (Meserve, 1956). Nitekim geometri, bu tür pratik süreçlerden tanımsız terimler, postulatlar, aksiyomlar ve teoremlerin mantıksal çıkarımı üzerine kurulu bir tümdengelimsel bilime evrilmiştir. Ve evrimleşme hala devam etmektedir. Bu süreci kısaca özetlemek gerekirse; Mısır ve Babil medeniyetlerinde günlük pratiğin ve ihtiyacın bir yansıması olarak ortaya çıkan geometri, Yunan matematikçilerinin düşünsel faaliyetleri sonucu "geometrik bilgiye" dönüşerek Hint, Arap ve İran matematikçilerinin yeniden canlandırmasıyla serüvenine devam etmiştir. Avrupa'daki Karanlık Çağın ardından üniversitelerin ortaya çıkması, matbaanın icat edilmesi ve yeni bilgi arayışlarıyla birlikte geometri kendine matematiğin ve estetiğin diğer alanlarında da yer bulmuştur (Katz, 2004). 17.yy'da koordinat sistemi, türev ve integralin etkisiyle analizin ortaya çıkması geometride yeni uygulamaların oluşmasına zemin hazırlamıştır (örn. cebir ve analizin geometrideki uygulamaları). En nihayetinde, Öklid'in beşinci postulatının yüzyıllar boyunca birçok matematikçiyi (örn. Proclus, Hayyam, Gauss, Reimann, Lobachevsky) meşgul etmesiyle farklı geometrilerin de en az Öklid geometrisi (düzlem geometrisi) kadar geçerli aksiyomatik yapılara sahip olduğu anlaşılmıştır (Giovannini, 2016; Katz, 2004; Sibley, 1998).

Felsefi açıdan değerlendirildiğinde, bilginin ve bilmenin uzlaşılamayan doğası, geometrinin doğasını açıklarken de karşımıza çıkmaktadır. Bilgiyi, gerçekliğin varlığına ilişkin—sistematik veya değil—yapılan yorumların bir bütünü olarak düşünürsek (ki, bu ifade de kendi içinde tartışmalıdır), bütün geometriler aksiyomların bir yorumu olacaktır. Bununla beraber, farklı geometrilerin kendi içinde tutarlı aksiyomları mevcuttur. Bu da, birbiri ile uyumlu olmak zorunda olmayan geometrilerin, kendi aksiyomatik yapısı içinde gerçeklik hakkında geçerli iddiaları olduğu anlamına gelmektedir (Rosenkrantz, 1981). Diğer bir ifadeyle, Öklid aksiyomları Öklid geometrisinde (düzlem geometrisi); Reimann aksiyomları küresel geometride; ve Lobachevsky aksiyomları hiperbolik geometride yorumlandığında gerçeğe dönüşür. Dolayısıyla, geometrinin kendi içindeki dönüşümü beraberinde geometrik düşünme biçimlerini de dönüştürmüş ve geliştirmiştir

Kaynaklar

Adams, M. P. (2017). Natural philosophy, geometry, and deduction in the Hobbes-Boyle debate, *Hobbes Studies 30* (1), 83-107, doi:10.1163/18750257-03001005 (13.05.2023 tarihinde erişilmiştir: https://scholarsarchive.library.albany.edu/cas_philosophy_scholar/52)

Atiyah, M. (2001). Mathematics in the 20th Century, *Mathematics Today*, 37(2), 46-53.

Bossé, M. J. ve Adu-Gyamfi, K. (2011). Stop teaching and let students learn geometry, *The Mathematics Teacher, 105* (4), 293-297.

Brousseau, G. (1997). *Theory of didactical situations in mathematics*. Dordrecht: Kluwer

Clements, D. (1998). *Geometric and spatial thinking in young children*. (ED436232). ERIC. https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED436232.pdf

Clements, D. H. ve Battista, M. T. (1992). Geometry and spatial reasoning. In D. Grouws (Ed.). *Handbook of Research on Mathematics Teaching and Learning*, (pp. 420-464). Reston, VA: National Council of Teachers of Mathematics.

Committee on Support for Thinking Spatially (2006). *Learning to think spatially* (Washington, DC: National Academies Press).

Fischbein, E. (1987). *Intuition in science and mathematics*. Dordrecht, The Netherlands: Reidel.

Fuys, D., Geddes, D., ve Tischler, R. (1988). The van Hiele model of thinking in geometry among adolescents. *Journal for Research in Mathematics Education Monograph*, 3, NCTM, Reston, VA, USA.

Fujita, T., Jones, K. ve Yoyomata, S. (2004). Geometrical intuition and the learning and teachıng of geometry. Paper presented at *the 10th International Congress on Mathematical Education (ICME-10).*

George, W. (2017). Bringing van Hiele and Piaget together: A case for topology in early mathematics learning, *Journal of Humanistic Mathematics, 7* (1), 105-116. DOI: 10.5642/jhummath.201701.08. Available at: https://scholarship.claremont.edu/jhm/vol7/iss1/8

Giovannini, E. N. (2016). Bridging the gap between analytic and synthetic geometry: Hilbert's axiomatic approach, *Synthese 193* (1), 31-70.

Godfrey, C. (1910). The board of education circular on the teaching of geometry, *Mathematical Gazette*. Vol. V, 195-200.

Hlavaty, J. H. (1959). The nature and content of geometry in the high schools, *The Mathematics Teacher, 52* (2), 115-118.

İlhan, A. ve Aslaner, R. (2019). 2005'ten 2018'e ortaokul matematik dersi öğretim programlarının değerlendirilmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (PAU Journal of Education) 46*, 394-415

Jones, K. (2002), Issues in the teaching and learning of geometry. In: Linda Haggarty (Ed), Aspects of Teaching Secondary Mathematics: perspectives on practice. London: RoutledgeFalmer. Chapter 8, 121-139. ISBN: 0-415-26641-6

Katz, V. (2004). *The history of mathematics* (Brief Edition), Boston: Addison-Wesley.

Kuhn, T. S. (1962/2012). *Bilimsel devrimlerin yapısı* (10.baskı, 2021). (Çev. N. Kuyaş). İstanbul: Kırmızı Yayınları.

Kuzniak, A. ve Rauscher, J. (2011). How do teachers' approaches to geometric work relate to geometry students' learning *Educational Studies in Mathematics, 77* (1), 129-147.

Matthews, M. R. (2003). Thomas Kuhn's impact on science education: What lessons can be learned? *Science Education, 88*(1), 90–118. https://doi.org/10.1002/SCE.10111

McGee, M. G. (1979). Human spatial abilities: Psychometric studies and environmental, genetic, hormonal, and neurological *Psychological Bulletin*, *86*(5), 889-911.

Meserve, B. E. (1956). The evolution of geometry. *The Mathematics Teacher, 49* (5), 372-382.

National Council of Teachers of Mathematics (1989). *Curriculum and evaluation standards for school mathematics*. Reston, VA: Author.

National Council of Teachers of Mathematics (2000). *Principles and Standards for School Mathematics*. Reston, Va: NCTM

National Research Council (NRC) (2006). *Learning to think spatially: GIS as a support system in the K-12 curriculum*. Washington, DC: National Academy Press.

Olkun, S. (2003). Making connections: Improving spatial abilities with engineering drawing activities. *International Journal of Mathematics Teaching and Learning* (April, 17). [Online]: http://www.ex.ac.uk/cimt/ijmtl/ijabout.htm.

Olkun, S. ve Altun, A. (2013). İlköğretim öğrencilerinin bilgisayar deneyimleri ile uzamsal düşünme ve geometri başarıları arasındaki ilişki. *The Turkish Online Journal of Educational Technology*, 2(4). 86-91.

Pace, J. P. (1991). Book review: Structure and Insight: A Theory of Mathematics Education by Pierre M. van Hiele. *Educational Studies in Mathematics,* 22(1), 95-103.

Parzysz, B. (1988). Knowing vs Seeing. Problems of the plane representation of space geometry figures. *Educational Studies in Mathematics*. 19(3), 79-92.

Pellegrino, J. W., Alderton, D. L. ve Shute, V. J. (1984). Understanding spatial ability. *Educational Psychologist*, 19 (3), 239-253.

Piaget, J. (1969). *The child's conception of time*. NewYork: Basic Books. English translation of (Piaget, 1946).

Piaget, J., ve Inhelder, B. (1967). *The child's conception of space*. New York: W. W. Norton.

Sibley, T. Q. (1998). *The geometric viewpoint: A survey of geometries.* Reading, MA: Addison-Wesley.

Siersma, D. (2012). Poincare and Analysis Situs, the beginning of algebraic topology. *Nieuw Archief Voor Wiskunde*. Serie 5/13(3), 196-200.

Sigler, R. S. (1996). *Children's thinking*. Printece Hall

Uysal, R. ve İncikabı, L. (2018). Son dönem matematik dersi öğretim programlarının genel amaçları üzerine bir araştırma. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 37* (1), 223-247.

van Hiele, P. M. (1986). *Structure and insight: A theory of mathematics education*, Orlando, Fl: Academic Press, 1986

Wittmann, B. (2009). *Jean Piaget and the child's spontaneous geometry*. Retrieved from https://www.mpiwg-berlin.mpg.de/news/features/features-feature11

Zander, T., Öllinger, M. ve Volz, K. G. (2016). Intuition and insight: Two processes that build on each other or fundamentally differ? *Frontiers in Psychology*, *7*, 1395. doi: 10.3389/fpsyg.2016.01395

BÖLÜM **2**

GEOMETRİK CİSİMLERE YÖNELİK ETKİNLİK ÖRNEKLERİYLE VAN HİELE GEOMETRİK DÜŞÜNME MODELİ

Asuman DUATEPE-PAKSU

2.1. Giriş

Bölümde öncelikle van Hiele geometrik düşünme düzeyleri modelin ortaya çıkışından bahsedilmiştir. Sonrasında geometrik düşünme düzeyleri örneklerle anlatılmış ve düşünme düzeylerinin kendine has özelliklerine yer verilmiştir. Ardından düşünme düzeyleri arasındaki geçiş aşamaları tanıtılmıştır. Daha sonra bu teorinin uygulamaya bakan yönünde araştırmacıları ve öğretmenleri en çok ilgilendiren konulardan biri olan geometrik düşünme düzeylerinin ölçülmesi ile ilgili açıklamaların olduğu alt bölüme yer verilmiştir. Bu modeli incelemek ve değerlendirmek üzere yapılan araştırmalar hakkında kısa bir derlemeyi takiben düşünme düzeylerine uygun etkinlik önerilerine yer verilmiştir. Bölümde ayrıca yaygın kabul görmesine rağmen teoriyle ilgili akla gelen bazı eleştiriler açıklanmıştır. Son kısımda ise, öğretmenler için teoriyle ilgili uygulama önerileri sunulmuştur.

2.1.1. van Hiele Geometrik Düşünme Modeli

Geometri eğitiminde tüm dünyada önemli bir yere sahip olan van Hiele geometrik düşünme modeli 1950'li yıllarda Utrecht Üniversitesi'nde geometri öğrenme üzerine çalışan matematik öğretmeni Dina van Hiele-Geldof ve Pierre van Hiele tarafından ortaya atılmıştır. Lise öğretmeni olan van Hiele çifti, öğrencilerinin geometri kavramlarını anlamakta zorlandıklarını, öğrencilerin ve öğretmenlerin ge-

ometriye aynı şekilde bakmadıklarını fark etmişlerdir. Bu gözlemlerin ardından öğrencilerin geometriyi kavramayla ilgili gelişim serüveninin ardışık düzeylerde ilerlediğini ileri sürmüşlerdir. Dina van Hiele-Geldof'un doktora çalışmasından kısa bir süre sonra vefat etmesi üzerine Pierre van Hiele bu konudaki çalışmaları devam ettirmiştir.

van Hiele Geometrik Düşünme Modeli temel olarak geometriyi farklı düzeyler boyunca nasıl algıladığımızı açıklar. Düzeyleri birbirinden ayıran ana unsur her birine ait düşünce nesneleri (öğrencinin nasıl düşündüğü, ne tür geometrik fikirler hakkında düşündüğü) ve düşünce ürünleridir (öğrencinin neler yapabileceği). Model, insanların geometri öğrenirken görsel, betimsel, basit çıkarım, çıkarım ve sistematik düşünme adlı beş düzeyden geçtiğini ifade eder. Düzey adlarının Türkçe'ye çevirisi değişik kaynaklarda farklı şekillerde olmuştur (Altun, 2011; Olkun ve Toluk Uçar, 2012). Bu kitap bölümünde yukarıda verilen adlandırma kullanılacak, van Hiele'in Yapı ve İçgörü adlı kitabında (1986, s. 53) düzeylere verdiği adlar parantez içinde sunulacaktır. van Hiele'in (1999, s. 311) daha sonra yayınlanan bir makalesinde üçüncü düzey için kullandığı farklı adlandırma da ilgili düzey açıklanırken verilecektir. Daha önce de kullanılan (Duatepe-Paksu, 2016) buradaki Türkçe adlandırmada hem orijinal kaynaklardaki adlandırmaya hem de düzeylerin ifade ettiği özellikleri sade bir şekilde yansıtıyor olmasına dikkat edilmiştir.

Aşağıda van Hiele düşünme düzeyleri sırayla açıklanmıştır. Düzeylere yönelik sunulan bilgiler, 2 boyut için başka kaynaklarda bulunabilecek benzer açıklama ve örneklerin yanı sıra 3 boyut için açıklamalarla zenginleştirilmiştir.

Düzey 1: Görsel Düzey (The Visual Level)

Geometri öğrenmenin ilk düzeyinde bireyler geometrik nesneleri bütün olarak ele alırlar ve onları oluşturan parçaları fark edemezler. Örneğin bir paralelkenarı oluşturan kenar, açı gibi parçaların özelliklerini ayırt etmeksizin şekli bir bütün olarak görürler. Bu düzeyde konum, büyüklük, duruş yönü gibi görünümle ilgili özellikler ön plandadır, o nedenle şekil veya cisimler görünüşlerine göre tanınır, isimlendirilir ve değerlendirilirler.

Bu düzeydeki bir öğrenciye bir eşkenar dörtgen gösterilip adı söylenmişse, aynı pozisyon ve büyüklükte verilen başka bir eşkenar dörtgeni başka şekiller arasından seçip eşkenar dörtgen olarak nitelendirebilir. Öğrenciye şeklin neden eşkenar dörtgen olduğu sorulduğunda ya parçalarının özelliklerine yönelik bir açıklama yapamaz ya da eşkenar dörtgen olarak tanıdığı başka şekillerin görsel özelliklerine atıfta bulunarak "baklava dilimine benzediği, basık olduğu, yatık olduğu" için bir eşkenar dörtgen olduğunu söyleyebilir. Yani şekli diğer şekillerden

Kaynaklar

Abdullah A. H. & Mohamed, M. (2008). The use of interactive geometry software (IGS) to develop geometric thinking," *Journal of Technology,* 49, 93–107.

Akkus, R. (2003). *A sixth grade student's geometric thinking: the van Hiele levels of geometric thought-constructivist approach to the phases of instruction.* Unpublished Master's thesis, Iowa State University

Altun, M. (2011). *Eğitim fakülteleri ve lise matematik öğretmenleri için liselerde matematik öğretimi*. Alfa Aktüel, Bursa.

Battista, M. T. (2007). The development of geometric and spatial thinking. *In Lester, F. (Ed.), Second handbook of research on mathematics teaching and learning* (pp. 843-908). NCTM. Reston, VA.

Battista, M. T. (2011). Conceptualizations and issues related to learning progressions, learning trajectories, and levels of sophistication. *The Mathematics Enthusiast*, *8*(3), 507-570.

Burger, W. F., & Shaughnessy, J. M. (1986). Characterizing the van Hiele Levels of Development in Geometry. *Journal for Research in Mathematics Education* 17, 31-48.

Choi, S. S. (1996). *Students' learning of geometry using computer software as a tool: Three case studies*. PhD Dissertation University of Georgia.

Clements, D. H., & Battista, M. T. (1992). Geometry and spatial reasoning. In D. A. Grouws (Ed*.), Handbook of research on mathematics teaching and learning* (p. 420-464). New York: Macmillan.

Clements, D. H., Battista, M. T., Sarama, J., & Swaminathan, S. (1997). Development of students' spatial thinking in a unit ongeometric motions and area. *The Elementary School Journal*, 98(2), 171-186.

Clements, D. H.; Swaminathan, S.; Hannibal, M. A. Z.; & Sarama, J. (1999). Young children's concepts of shape. *Journal for Research in Mathematics Education,* 30(2): 192–212.

Crowley, M. L. (1987). The van hiele model of the development of geometry thought. In *learning and teaching geometry, K-12,* 1987 Yearbook of the National Council of Teachers of Mathematics, edited by Mary Montgomery Lindquist, p.1-16. Reston, Va.: National Council af Teachers af Mathematics,

Davey, G., & Holliday, J. (1992). van Hiele guidelines for geometry. *Australian Mathematics Teacher*, *48*(2), 26-29.

De Villiers, M. (2010). Some on the van Hiele theory. In *Invited plenary from 4th Congress of teachers of mathematics. Croatian Mathematical Society, Zagreb*.

De Villiers, M. D., & Njisane, R. M. (1987). The development of geometric thinking among black high school pupils in Kwazulu (Republic of South Africa). In *Proceedings PME 11* (Vol. 3, pp. 117-123). Montreal: PME.

Duatepe, A. (2000). *An investigation on the relationship between van Hiele geometric level of thinking and demographic variables for preservice elementary school teachers*. Unpublished Master's thesis, Middle East Technical University.

Duatepe-Paksu, A. (2016). van Hiele geometrik düşünme düzeyleri. E. Bingölbali, S. Arslan, İ. Ö. Zembat (Ed.). *Matematik eğitiminde teoriler* (s 266-275). Ankara: Pegem Yayınevi.

Johnson-Gentile, K., Clements, D. H., & Battista, M. T. (1994). of computer and noncomputer environments on students' conceptualizations of geometric motions. *Journal of Educational Computing Research*, *11*(2), 121-140.

Freudenthal, H. (1973). *Mathematics as an educational task* . Dordrecht: Springer Netherlands.

Fuys, D., Geddes, D., & Tischler, R. (1984). *English translation of selected writings of Dina van Hiele-Geldof and Pierre M. van Hiele*. Brooklyn: Brooklyn College. (ERIC Document Reproduction Service No. ED 287 697)

Fuys, D., Geddes, D., &e Tischler, R. (1988). *The van Hiele model of thinking in geometry among adolescents. Monograph Number 3* Reston, VA: National Council of Teachers of Mathematics, Inc.

González Herrera, A., Gavilán Izquierdo, J. M., Gallego Sánchez, I., & Puertas, M. L. (2022). A theoretical analysis of the validity of the van Hiele levels of reasoning in graph theory. Journal on Mathematics Education, 13 (3), 515-530.

Gray, E. (1999). Spatial strategies and visualization, In O. Zaslavsky (Ed.), *Proceedings of the 23rd PME Conference* Vol 1, 235-242.

Guillen, G. (1996). Identification of van Hiele levels of reasoning in three-dimensional geometry, Puig, L. Gutierrez, *Proceedings of 20th* PME *International* Conference Vol. 3., 43-50.

Gutierrez, A. (1992). Exploring the links between van Hiele Levels and 3-dimensional geometry*, Structural Topology* 18, 31-48.

Gutiérrez, A., Jaime, A., & Fortuny, J. M. (1991). An alternative paradigm to evaluate the acquisition of the van Hiele levels. *Journal for Research in Mathematics Education*, 22(3), 237–251

Isoda, M. (1996). The development of the language of function: An application of van Hiele's levels. In Puig, L. & Gutierrez, A. *Proceedings of PME 20*, Vol. 3, 105- 112.

Jurdak, M. (1991). van Hiele levels and the SOLO taxonomy. *International Journal of Mathematical Education in Science and Technology*, 22 (1), 57-60.

Kalyankar, V. K. (2019). *The van Hiele analysis of curricular materials: a comparative study*. PhD Dissertation University of Arkansas.

Kaleli-Yılmaz, G. ve Yüksel, M. (2019). Tasarlanan farklı öğrenme ortamlarının 7. sınıf öğrencilerinin geometrik düşünme düzeylerine etkisi. *Turkish Journal of Computer and Mathematics Education (TURCOMAT)*, *10*(2), 426-455.

Lawrie, C.; Pegg, J. & Gutierrez, A. (2000). Coding the nature of thinking displayed in responses on nets of solids, In T. Nakahara & M. Koyama (Eds.), *Proceedings of the 24th PME Conference* Vol. 3, 215-222.

Lawrie, C.; Pegg, J. & Gutierrez, A. (2002). Unpacking students meaning of cross-sections: A frame for curriculum development, In Cockburn, A. D., Nardi, E. (Ed.) *Proceedings of the 26th PME Conference* Vol. 3, 289-296 288)

Lehrer, R., Jenkins, M., &Osana, H. (1998). Longitudinal study of children's reasoning about space and geometry. In R. Lehrer & D. Chazan (Eds.), *Designing learning environments for developing understanding of geometry and space.* Mahwah, NJ : Lawrence Erlbaum.

Llorens Fuster, J. L., & Pérez-Carreras, P. (1997). An extension of van Hiele's model to the study of localapproximation.International Journal of Mathematical Education in Science and Technology, 28(5), 713–726.

Lewellen, H. (1992). Description of van Hiele levels of geometric development with respect to geometric motions. *Unpublished doctoral dissertation, Kent State University*.

Markopoulos, C., & Potari, D. (2005). Using dynamic transformations of solids to promote children's geometrical reasoning. In *Proceedings of* CERME *4: WG7* (pp. 756-765). European Society for Research in Mathematics Education

Mason, M. M. (1997). The van Hiele model of geometric understanding and mathematically talented students. *Journal for the Education of the Gifted*, *21*(1), 38-53.

Mistretta, R. M. (2000). Enhancing geometric reasoning. *Adolescence*, *35*(138), 365-379.

Meng, C. C. (2009). enhancing students' geometric thinking through phase-based ınstruction using geometer's sketchpad: a case study," *Jurnal Pendidik dan Pendidik.,* 24, 89–107.

Meng, C. C., & Idris, N. (2012). Enhancing students' geometric thinking and achievement in solid geometry. *Journal of Mathematics Education*, *5*(1), 15-33.

Moyer, T. O. (2021). Raising the van Hiele level of college students. *PRIMUS*, 32 (10), 1040-1054.

Nisawa, Y. (2018). Applying van Hiele's levels to basic research on the factors behindunderstanding functions. *International Electronic Journal of Mathematics Education*,13(2), 61–65

Nixon, E. G. (2005). *Creating and learning abstract algebra: Historical phases and conceptual levels.* PHD dissertation, University of South Africa.

Olkun, S. ve Toluk Uçar, Z. (2012). *İlköğretimde etkinlik temelli matematik öğretimi.* Ankara, Eğiten Kitap.

Owens, K. (1999). The role of visualization in young students' learning, In O. Zaslavsky (Ed.), *Proceedings of the 23rd. PME* Conference Vol.1, 220-234.

Özçakır, B., (2013). *The of mathematics instruction supported by dynamic geometry activities on seventh grade students' achievement in area of quadrilaterals* (Master's thesis, Middle East Technical University

Pandiscio, E., & Orton, R. E. (1998). Geometry and metacognition: An analysis of Piaget's and van Hiele's perspectives. *Focus on Learning Problems in Mathematics,* 20(2-3), 78-87.

Patkin, D. (2014). Global van Hiele (GVH) Questionnaire as a tool for mapping knowledge and understanding of plane and solid geometry. *Research in Mathematical Education*, *18*(2), 103-128.

Pegg, J., & Davey, G. (1998). *Interpreting student understanding in geometry: A synthesis of two models*. In R. Lehrer & D. Chazan (Eds.), *Designing learning environments for developing understanding of geometry and space* (pp. 109-135). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.

Pegg, J. (1997, July). Broadening the descriptors of van Hiele's levels 2 and 3. In *Proceedings of the 20th Annual Meeting of the Mathematics Education Research Group of Australasia* (pp. 391-396).

Saads, S. & Davis, G. (1997). Spatial abilities, van Hiele levels and language use in three dimensional geometry, Erkki Pehkonen *Proceedings of the 21th PME Conference*, vol 4, 104-111.

Shaughnessy, J. M., ve Burger, W.F. (1985). Spadework prior to deduction in geometry. *Mathematics Teacher,* 78, 419-428.

Senk, S. L., Thompson, D. R., Chen, Y.-H., Voogt, K., & Usiskin, Z. (2022). *The van Hiele geometry test: history, use, and suggestions for revisions. University of Chicago School Mathematics Project*. Erişim 21.08.2023 (https://ucsmp.uchicago.edu/resources/van-hiele/)

Senk, S. L. (1989). van Hiele levels and achievement in writing geometry proofs. *Journal for research in mathematics education*, *20*(3), 309-321.

Siegler, R. S. (2005). Children's learning. *American Psychologist*, 60, 769-778.

Usiskin, Z. (1982). *van Hiele levels and achievement in secondary schoolgeometry* (Final report of the Cognitive Development and Achievement in Secondary School Geometry Project). Chicago: University of Chicago, Department of Education. (ERIC Document Reproduction Service No. ED 220

van Hiele, P.M. (1986) *Structure and Insight.* New York: Academic Press

van Hiele, P. (1999). Developing geometric thinking through activities that begin with play. *Teaching Children Mathematics*. 5(6), 310-316.

van de Walle, J. A., Karp, K. S., & Bay-Williams, J. M. (2013). İlkokul ve *ortaokul matematiği* Nobel Akademik yayıncılık: Ankara.

Wu, D. B., & Ma, H. L. (2006). The distributions of van Hiele levels of geometric thinking among 1st through 6th graders. *In Proceedings PME 30* (Vol. 5, pp. 409-416). Prague: PME.

Whiteley, W. (1999), The decline and rise of geometry in 20th century North America. *Proceedings of the Conference of the Mathematics Education Study Group of Canada*. St. Catharines, Ontario: Brock University.

Wirszup, I. (1976). Breakthroughs in the psychology of learning and teaching geometry. In: J. I. Martin & D. A. Bradbard (Eds.), *Space and geometry: Papers from a research workshop*. (pp. 75-97). Columbus, Ohio: ERIC 132033

Walsh, R. (2015). *A purpose-built model for the teaching of trigonometry: a transformation of the van Hiele model.* (Unpublished PhD dissertation, University of Limerick. Erişim tarihi 28.04.2023 http://hdl.handle.net/10344/4660

Yahya, F. H., Kurniawan, H., Shamsuddin, N. R., & Zain, R. M. (2022, January). of visual learning geometry kits (vlgeo-kits) on students' level of geometrical thinking. In *2nd International Conference on Education and Technology (ICETECH 2021)* (pp. 1-6). Atlantis Press.

BÖLÜM **3**

UZAMSAL DÜŞÜNME

Emine Banu KAYHAN-KIRMAÇ

3.1. Giriş

Uzamsal düşünme, içinde yaşadığımız dünyayı, çevremizdeki nesnelerin hareketlerini ve birbirleriyle ilişkilerini zihinsel olarak anlayabilmek ve kullanabilmek için doğduğumuz andan itibaren gereklidir. Yön bulmak, harita okumak, araba park etmek, mobilya parçalarını birleştirmek gibi karşımıza çıkan günlük işlerde uzamsal düşünmeyi kullanırız. Bununla birlikte, uzamsal düşünme sadece günlük yaşantımızdaki ihtiyaçlarımızı karşılamanın çok ötesinde bir düşünsel süreçtir. Çoklu zekâ kuramının kurucusu Gardner (1985) en temel düşünme süreçlerinden birisi olan uzamsal düşünmenin, bir çocuğun daha üst düzey düşünme becerilerini geliştirmede yapı taşı olduğunu belirtmiştir.

Uzam algılanan nesnelerin temel niteliği, bir nesnenin uzayda kapladığı yer olarak tanımlanmaktadır (TDK). *Uzamsal düşünme* ise nesnelerin uzayda birbirleriyle ve çevreleriyle olan ilişkilerini anlamak, görüntülerini zihinde oluşturmak ve bu görüntüleri zihinde değiştirerek kullanabilmek olarak tanımlanabilir. Mc Gee (1979) yapılan faktör analizi çalışmalarını inceleyerek uzamsal yeteneğin iki temel faktörden oluştuğunu belirtmiştir; *Uzamsal Görselleştirme* ve *Uzamsal Yönelim*. Daha sonra birçok araştırmacı tarafından da kabul görüp geliştirilen tanımlara göre;

Uzamsal Görselleştirme: 2-Boyutlu ve 3-Boyutlu nesnelerin zihinde canlandırılan hareketlerini anlamak ve gerçekleştirmektir. Bunu yapabilmek için

de kişilerin zihinsel bir resim oluşturup bunu manipüle etmesi gerekmektedir. Uzamsal görselleştirme için gerekli beceriler; nesnenin parçalarının hareketinin ardından durumlarının görselleştirebilmek, bir nesneyi zihinde katlayabilmek ve açabilmek, uzayda nesnelerin ilişkisel olarak konumundaki değişikliği zihinde canlandırılabilmek, uzamsal bir örüntüyü başka bir şekilde düzenleyebilmek ya da manipüle edilebilmek ve üçüncü boyutta hareketi zihinde canlandırabilmek ve zihinde nesneleri manipüle edebilmek olarak belirtilebilir.

Uzamsal Yönelim: Uzamsal örüntüleri kavrama ve birbirleri ile karşılaştırma, uzamsal bir nesnenin farklı yönelimleri verildiğinde karıştırmamaktır. Uzamsal yönelim için gerekli beceriler verilen nesne ya da nesneler grubunun verildiği görünümden farklı açılardan nasıl görüneceğini hayal edebilme, kişilerin belirli nesnelere göre kendilerini yeniden konumlandırabilmeleri; özellikle kendi pozisyonunu göz önünde bulundurarak uzaydaki farklı pozisyonlar arasındaki ilişkiler üzerinde yapılan işlemleri anlayabilmek olarak belirtilebilir.

Uzun yıllardır yapılan araştırmalar uzamsal düşünmenin mimarlık, tasarım, görsel sanatlar gibi görselliği temel alan alanların yanı sıra "Bilim, Teknoloji, Mühendislik ve Matematik (STEM)" alanlarında da önemini vurgulamaktadır (Delialioğlu ve Aşkar, 1999; Gardner, 1985; Gutierrez, 1996; Kayhan, 2005; Mohler, 2008; Olkun, 2003). Bununla birlikte özellikle grafikler, şemalar, tablolar semboller gibi birçok görsel öğeyi barındıran bir ders olan matematik başarısı ile uzamsal düşünmenin doğrudan ilişkili olduğu görülmüştür (Kayhan, 2005; Mc Gee,1979; Usiskin, 1987). Matematiğin şekiller ve cisimler ile ilgilenen dalı geometridir. Geometri öğretiminde şekilleri ve aralarındaki ilişkileri anlayıp yorumlayabilmek ve şekilleri farklı konumlarda değerlendirebilmek en gerekli becerilerdendir ve bu uzamsal düşünmeyi gerektirir. Bu nedenle de geometri öğretiminin temel amaçlarından birisi uzamsal düşünmeyi geliştirmek olarak ele alınmalıdır.

Uzamsal düşünmeyi ele aldığımız bu bölümünde; uzamsal düşünme kavramının ortaya çıkışında ve gelişiminde psikoloji ve eğitim alanındaki yaklaşımlar, uzamsal düşünmenin önemi, geliştirilmesi ve değerlendirilmesi konusunda alan yazındaki araştırmalar, uzamsal düşünmenin geliştirilebilmesi için uygun materyal ve yazılımlardan bazı örnekler ve bunlarla oluşturulabilecek etkinlikler ve matematik öğretmenleri ve öğretmen adaylarına yönelik önerilere yer verilmiştir.

3.2. Uzamsal Düşünme Kavramının Temeli ve Gelişimi

Uzamsal düşünmenin insan zekasının önemli bir parçası olduğu fikrini ilk kez psikoloji alanında çalışmalar yapan Galton ortaya atmıştır. Galton (1880) gözlemlerine dayanarak zihinsel görselleştirme üzerinde çalışmıştır ve yakın zaman-

Kaynaklar

Akoy, Y. ve Bayazit , İ. (2009). *Simetri Kavramının Öğrenim ve Öğretiminde Karşılaşılan Zorlukların Analitik Bir Yaklaşımla İncelenmesi. İlköğretimde Karşılaşılan Matematiksel Zorluklar ve Çözüm Önerileri*. (Editörler: E. Bingölbali, ve M. F. Özmantar), Pegem Akademi Yayıncılık, 1. Baskı, 187-215, Ankara.

Alias, M., Black, T. R., & Gray, D. E. (2002). Attitudes towards Sketching and Drawing and the Relationship with Spatial Visualization Ability in Engineering Students. *International Education Journal, 3(3),* 1-12.

Baki, A. (2006). *Kuramdan Uygulamaya Matematik Eğitimi*. Derya Kitabevi.

Battista, M.T.,Wheatley, G. H., & Talsma, G. (1989). Spatial Visualization, Formal Reasoning, and Geometric Problem-Solving Strategies of Preservice Elementary Teachers*, Focus on Learning Problems in Mathematics, 11(4),* 17-30.

Bishop, A. J. (1983). Space and geometry. In R. Lesh & M. Landau (Eds.), *Acquisition of Mathematics Concepts and Processes* (pp.175–203). New York: Academic Press.

Clements, D. H., & Battista, M. T. (1992). Geometry and Spatial Reasoning*,* , In D. A. Grouws (Ed.), *Handbook of research on mathematics teaching and learning: A project of the National Council of Teachers of Mathematics* (pp. 420–464). Macmillan Publishing Co, Inc. 420-464.

Clements, D. H., & Sarama, J. (2011). Early childhood mathematics intervention. *Science, 333*(6045), 968–970.

Delialioğlu, Ö., & Aşkar, P. (1999). Contribution of students' mathematical skills and spatial ability in secondary school physics*, Journal of Hacettepe University Education Faculty, 16(17)*, 34-39.

Fennema, E., & Tartre, L. A. (1985). The use of spatial visualization in mathematics by girls and boys. *Journal for Research in Mathematics Education, 16*(3), 184–206.

French, J. W. (1951). The Description of Aptitude and Achievement Tests in Terms of Rotated Factors. *Psychometric Monographs*, No. 5.

Galton, F. (1880). Statistics of Mental Imagery. *Mind, 5*(19), 301–318.

Gardner, H. (1985). *Frames of Mind: Theory of Multiple Intelligencies*. In M.M. Hatfield, N.T. Edwards, G.G., Bitter (1989), Mathematics Methods for Elementary and Middle School Teachers, Needham Heights.

Glück, J. & Fitting, S.(2003). Spatial strategy selection: Interesting Incremental Information. *International Journal of Testing, 3(3)*, 293-308.

Gutierrez, A. (1996). Visualization in 3-Dimensional Geometry: In Search of a Framework. In L. Puig, & A. Gutierrez (Eds.), *Proceedings of the 20th International Conference for the Psychology of Mathematics Education, Vol.* 1, 3-19.

Kayhan, E. B. (2005). *Lise Öğrencilerinin Uzaysal Yeteneklerinin İncelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara, Türkiye.

Kayhan, E. B. (2012). *Uzamsal görme problemlerini çözerken kullanılan stratejiler ve karşılan zorluklar: yetişkinlerle bir durum çalışması*. Doktora Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara, Türkiye.

McGee, M.G. (1979). Human Spatial Abilities: Psychometric Studies and Environmental, Genetic, Hormonal and Neurogical - ces*. Psychological Bulletin, 86(5)*, 889-918.

Milli Eğitim Bakanlığı, (2006*). Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı, İlköğretim Matematik Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu 6-8.* . Milli Eğitim Basımevi-Ankara.

Milli Eğitim Bakanlığı, (2009). *Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı, Ortaöğretim Geometri Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu 9-10.* . Milli Eğitim Basımevi-Ankara.

Milli Eğitim Bakanlığı, (2010). *Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı, Ortaöğretim Geometri Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu 11. Sı-* . Milli Eğitim Basımevi-Ankara.

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) (2018). PISA 2018 Türkiye ön raporu. Eğitim Analiz ve Değerlendirme Raporları Serisi. Erişim Tarihi: 07.07.2022. https://pisa.meb.gov.tr/

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) (2015). Uluslararası öğrenci değerlendirme programı PISA 2015 ulusal raporu. M. E. B. Ölçme Değerlendirme ve Sınav Hizmetlerin Genel Müdürlüğü. Erişim tarihi: 07.07.2022 https://pisa.meb.gov.tr/

Mohler, J. L. (2008). A Review of Spatial Ability Research*, Engineering Design Graphics Journal, 72(3)*, 19-30.

National Council of Teachers of Mathematics (1989). *Curriculum and Evaluation Standards for School Mathematics*. Reston, Va.: The Council.

National Council of Teachers of Mathematics (2001). *Navigating through Geometry in Grades 9-12.* Reston Va.:20191-9988.

National Council of Teachers of Mathematics (2003). *Curriculum and Evaluation Standards for School Mathematics*. Reston, Va.: The Council.

National Research Council. (2006). *Learning to think spatially: GIS as a support system in the K-12 curriculum.* Washington, DC: National Academies Press.

Olkun, S. (2003). Making Connections: Improving Spatial Abilities with Engineering Drawing Activities, *International Journal of Mathematics Teaching and Learning, 3*(1)*,* 1-10.

Osberg, K. M. (1997). *Spatial cognition in the virtual environment* (Technical Report-97 18). Seattle: Human Interface Technology Laboratory, University of Washington.

Piaget, J. & Inhelder, B. (1971). Mental Imagery in the Child: A Study of the Development of Imaginal Representation. *British Journal of Educational Studies 19 (3*):343-344.

Robihaux, R. R. (2003). The Improvement of Spatial Visualization: A Case Study. *Journal of Integrative Psychology, 4*, 10-41.

Schneider, W. J., & McGrew, K. S. (2012). *The Cattell-Horn-Carroll Model of Intelligence*. In D. P. Flanagan, & P. L. Harrison (Ed.), Contemporary Intellectual Assessment: Theories, Tests and Issues (3rd ed., pp. 553-581). New York: The Guilford Press.

Spearman, C. (1904). General Intelligence' Objectively Determined and Measured. *The American Journal of Psychology, 15(2)*, 201–293.

Sorby, S. A. (1999). Developing 3-D Spatial Visualization Skills, *Engineering Design Graphics Journal, 63(2)*, 21-32.

Sorby, S. A., Drummer, T., Hungwe, K., & Charlesworth, P. (2005). *Developing 3-D Spatial Visualization Skills for Non-Engineering Students.* ASEE Annual Conference and Exposition, Conference Proceedings.

TDK (Türk Dil Kurumu) (2019). *Genel Açıklamalı Sözlük.* Ankara: TDK Yayınları.

Thurstone, L.L. (1938). *Primary mental abilities.* University of Chicago Press: Chicago.

Usiskin, Z. (1987). *Resolving the Continuing Dilemmas in School Geometry*. Lindquist, M. M. and Shulte, A. P. (Eds). Learning and Teaching Geometry, K-12. 1987. Yearbook. Reston, VA: NCTM

Uttal, D. H., Meadow, N. G., Tipton, E., Hand, L. L., Alden, A. R., Warren, C., & Newcombe, N. S. (2013). The Malleability of Spatial Skills: A Meta-Analysis of Training *Studies. Psychological Bulletin, 139(2),* 1-50.

Wheatley, G. H. & Reynolds, A. M. (1999). *Image Maker: Developing Spatial Sense,* National Council of Teachers of Mathematics, 5(6), 374-378.

BÖLÜM **4**

ZİHNİN GEOMETRİK ALIŞKANLIKLARI

Burçak BOZ-YAMAN ve Asuman DUATEPE-PAKSU

4.1. Giriş

İnsanlar hayatı boyunca birçok alışkanlık edinir. Bu alışkanlıklar bir süre sonra üzerinde uzunca düşünmeden hızlıca ortaya konulan eylemlere dönüşür. Örneğin her sabah ve akşam diş fırçalama, evdeki köpeğin dışarıya çıkarılması veya insanlara kibar davranmak gibi. Dewey (1993) insanların davranışsal alışkanlıklarının yanında bazı zihinsel alışkanlıklarının da olması gerektiğini savunur. Özellikle çocukların öğrenme sürecinde bazı alışkanlıklar geliştirdiğini ve bu alışkanlıkların incelenmesinin öğretim sürecinde etkili yöntemlerin geliştirilebilmesi ve uygun yönlendirmelerin yapılabilmesi için önemli olduğu vurgulanır. Dewey (1916), entelektüel gelişimin gerçekleşmesi için kişinin "alışkanlıklar edinme veya belirli eğilimler (dispositions) geliştirme kapasitesine" sahip olması gerektiğini öne sürer (s.31). Eğilimlerle alışkanlıklar birbiri ile ilişkili olmakla birlikte her alışkanlık bir eğilim iken her eğilim bir alışkanlığa dönüşememektedir. Eğilimlerin alışkanlık haline gelmesi için bireyin yaşantısında yerleşik hale gelmesi gerekmektedir. Toplumsal refah için bireylerin bazı bilişsel, duyuşsal ve psikomotor alışkanlıkları okul sürecinde öğrenme ile edinmesi beklenir. Bireylerin öğrenme alışkanlıkları genel bir bakış açısı ile ele alınabileceği gibi bir alana özgü (matematik veya geometri gibi) olarak da ele alınabilir.

Bireyler karşılaştıkları durumlarda problem çözerken düşünme alışkanlıklarını yansıtırlar (Costa ve Kallick, 2000). Zihnin düşünme alışkanlıkları sayesinde

yaşamda daha kolay karar verebilir, daha az hataya düşer veya daha doğru öngörülerde bulunabilirler. Öğrenmeye yönelik zihnin alışkanlıklarını inceleyen Meier (1995), Tishman, Perkins ve Jay (1995) ile Costa ve Kallick (2000), öğrenme alışkanlıklarına (yani, sürdürülebilir akademik başarıyı sağlayan ve öğrencileri üretken vatandaşlar olmaya teşvik eden öğrenmeye) ilişkin bakış açılarını ve bu alışkanlıkları birbirinden farklı olarak listelemişlerdir. Bir öğretmen ve araştırmacı olan Meier (1995) düşünme alışkanlıklarını 5 kategoride ele almıştır: (1) kanıtları sorgulama alışkanlığı; (2) birden fazla bakış açısı arama alışkanlığı; (3) bağlantıları ve kalıpları arama alışkanlığı; (4) hayal gücü alışkanlığı ve (5) ilişki arama alışkanlığı. Bu kategorilere dayanarak Meier (1995) zihnin düşünme alışkanlıklarının her öğretim programının merkezinde yer alması gerektiğini ve öğrencilerin performanslarını değerlendirmede de temel unsur olması gerektiğini savunmuştur. Harvard Proje Sıfır (Harvard Project Zero) isimli çalışmalarında Tishman, Perkins ve Jay (1995) üretken düşünmeye fayda sağlayan düşünme alışkanlıklarını 5 kategoride ele almıştır. Bunlar (1) merak etme ve sorgulama alışkanlığı - sorgulama, araştırma, merak etme, problemler ortaya koyma, daha derine inme, verilenin ötesine bakma dürtüsü; (2) vizyoner ve maceracı olma alışkanlığı - alternatif bakış açılarını keşfetme, açık fikirli olma, esnek olma, yeni şeyler ve fikirler deneme, eğlenceli olma dürtüsü; (3) açık ve dikkatli olma alışkanlığı - netlik arama, anlayış kazanma, kesin olma, eksiksiz olma, olası hatalara karşı tetikte olma arzusu; (4) organize olma alışkanlığı- düzenli ve mantıklı olma, planlı olma, ileriyi düşünme ve olaylara hesaplı ve metodik bir şekilde yaklaşma dürtüsü; ve (5) düşünmeye zaman ayırma alışkanlığı- düşünmeye zaman ve çaba ayırma eğilimidir.

Goldenberg (1996) "zihin alışkanlıkları"nı bir kişinin edindiği düşünme biçimleri olarak tanımlayarak bu düşünme biçimlerinin zihinsel alışkanlıklar haline geldiğini ve böylece hem kolayca kullanılabildiğini hem de kullanma olasılığının da yüksek olduğunu açıklamıştır. Zihnin düşünme alışkanlıklarını inceleyen diğer araştırmacılardan Costa ve Kallick (2000) 16 farklı alışkanlık tanımlanmıştır. Bunlar (1) ısrarcılık; (2) doğruluk ve kesinlik için çabalama; (3) düşünmeden hareket etmeyi yönetme; (4) tüm duyularla veri toplama; (5) anlama ve empatiyle dinleme; (6) yaratma, hayal etme ve yenilik getirme; (7) esnek düşünme; (8) ilgili ve meraklı bir şekilde cevaplar üretme; (9) düşünme üzerinde düşünme; (10) sorumluluk bilinciyle risk alma; (11) netlik ve kesinlik ile düşünme ve iletişim kurma; (12) iletişimde mizahı öne çıkarma; (13) soru sorma ve problemler ortaya atma; (14) bağlantılı düşünme; (15) önceki bilgileri yeni durumlara uygulama; ve (16) sürekli öğrenmeye açık olmadır. Bu alışkanlıklar herhangi bir konu alanından bağımsız olarak günlük yaşamda karşılaşılan sorunlarla baş etmek için ya da etkili, üretken düşünme ve sağlıklı bir yaşam sürebilmek için yararlı olabilecek

Kaynaklar

Altıkardeş, E. ve Yiğit-Koyunkaya, M. (2022). Matematik öğretmenliği lisans öğrencilerinin geometrik alışkanlıklarının incelenmesi: Trigonometri örneği. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi, 9*(2), 514-540.

Bozkurt, A. ve Koç, Y. (2016). Zihnin Geometrik Alışkanlıkları Editör: Erhan Bingölbali, Selahattin Arslan, İsmail Özgür Zembat, *Matematik Eğitiminde Teoriler,* s.277- 290 Pegem Yayıncılık Ankara.

Bülbül, B. Ö. (2016). *Matematik Öğretmeni Adaylarının Geometrik Düşünme Alışkanlıklarını Geliştirmeye Yönelik Tasarlanan Öğrenme Ortamının Değerlendirilmesi.* Yayınlanmamış Doktora Tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Bülbül, B. Ö. (2021). Factors prospective mathematics teachers' beliefs about geometric habits of mind. *Journal of Pedagogical Research, 5*(2), 36-48.

Bülbül, B. Ö. & Güler, M. (2023). Examining the of dynamic geometry software on supporting geometric habits of mind: A qualitative inquiry. *E-Learning and Digital Media*, *20*(2), 138-161.

Costa, A. L. & Kallick, B. (2000). *Discovering and exploring habits of mind.* Alexandria, VA: Association for Supervision & Curriculum Development

Cuoco, A., Goldenberg, E. P., & Mark, J. (1996). Habits of mind: An organizing principle for a mathematics curriculum. *Journal of Mathematical Behavior,* 15(4), 375-402.

Dewey, J. (1916). *Democracy and education. An introduction to the philosophy of education*. New York, NY: Free Press.

Dewey, J. (1993). *How We Think: A Restatement of the Relation of Thinking to the Educative Process.* Boston: D. C. Heath.

Driscoll, M., Wing DiMatteo, R., Nikula, J. & Egan, M. (2007*). Fostering geometric thinking: a guide for teachers, grades 5-10.* Portsmouth, NH: Heinemann

Driscoll, M., Wing DiMatteo, R., Nikula, J. Egan, M., Mark, J., & Kelemanik, G. (2008*). The fostering geometric thinking toolkit: A guide for development. Heinemann.*

Driscoll, M., & Moyer, J. (2001). Using students' work as a lens on algebraic thinking. *Mathematics Teaching in the Middle School, 6*(5), 282–287.

Erşen, Z. B. (2017). Investigation of the relationship between 10th science high school students' geometric habits of mind and attitudes towards geometry. *SDU International Journal of Educational Studies, 4*(2), 71-85.

Erşen, Z. B., Ezentaş, R. & Altun, M. (2018). Evaluation of teaching environment for improve the geometric habits of mind of tenth grade students. *European Journal of Educational Studies, 4*(6), 47-65.

Franco, B. (1999). *Unfolding mathematics with unit origami*. Key Curriculum Press.

Goldenberg, E. P. (1996). "Habits of mind" as an organizer for the curriculum. *Journal of Education*, *178*(1), 13-34.

Goldenberg, E. P., Mark, J., Kang, J., Fries, M., Carter, C., & Cordner, T. (2015). *Making sense of algebra*. Portsmouth, NH: Heinemann.

Gürbüz, M. C.; Ağsu, M. & Güler, H. K. (2018). Investigating Geometric Habits of Mind by Using Paper Folding. *Acta Didactica Napocensia, 11*(3-4), 157-174.

Guler, H. K. & Gurbuz, M.C. (2018). Construction process of the length of by paper folding. *International Journal of Research in Education and Science (IJRES), 4*(1), 121-135. DOI:10.21890/ijres.382940

Hardy, G. H. (1940/1992). *A mathematician's apology*. New York: Cambridge University Press.

Jurgensen, R. C., Brown, R. G. & Jurgensen, J. W. (1992). *Geometry*. Boston: Houghton

.

Koç, Y., & Bozkurt, A. (2012). Investigating prospective mathematics teachers' knowledge of volume of cylinders. *Energy Education Science and Technology Part B: Social and Educational Studies,* Special Issue, 148-153.

Köse, N. ve Tanışlı, D. (2014). Sınıf öğretmeni adaylarının geometrideki zihinsel alışkanlıkları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 14*(3), 1203-1230.

Meier, D. (1995). *The power of their ideas: Lessons for America from a small school in Harlem*. Boston, MA: Beacon.

Özdemir, A. & Çekirdekci, S. (2022). Geometric Habits of Mind: The Meaning of Quadrilaterals for Elementary School Student Teachers. *International Journal of Educational Studies in Mathematics, 9*(1), 49-66. DOI: 10.17278/ijesim.1033078

Özen Ünal, D., Ulusan, S., & Gürlek, A. (2022). Elementary school students' ways of thinking in geometry through the lens of geometric habits of mind.*Psycho-Educational Research Reviews, 11*(3), 393-411.

Polya, G. (1954). *Mathematics and plausible reasoning: Induction and analogy in mathematics* (Vol. 1). Princeton, NJ: Princeton University Press

Posamentier, A.S. & Krulik, S. (2022) *Etkili ve yaratıcı çözümler için problem çözme stratejileri 6-12. Matematik öğretmeni için kaynak*. (çev. L. Akgün). Pegem Akademi. (Orijinal yayın tarihi 2008).

Rolle, Y. A. (2008). *Habits of Practice: A Qualitative Case Study of Middle-School Mathematics Teacher*. Unpublished dissertation. University of Nebraska, Lincoln, Nebraska.

Tishman, S., Perkins, D. N., & Jay, E. (1995). *The thinking classroom: Learning and teaching in a culture of thinking.* Boston, MA: Allyn and Bacon.

Tolga, A., & Cantürk-Günhan, B. (2019). Determination of secondary school mathematics teachers' geometric habits of mind. *Western Anatolia Journal of Educational Sciences, 10*(1), 37-56.

Turan, Ö; & Kurtuluş, A. (2021). Investigating the Geometric Habits of Mind and the Hemispheric Dominance Status of Mathematics Teachers. *Acta Didactica Napocensia, 14*(2), 14-29.

Turan, Ö., Arslan, Ç., Tapan Broutin, M. S., & Ezentaş, R. (2022). Geometric habits of mind of mathematıcs teachers in the context of theır geometry backgrounds. *International Journal of Research in Education Humanities and Commerce, 3*(4), 85-112.

Wiles, P. S. (2013). Folding corners of the habits of mind. Mathematics *Teaching in the middle school, 19*(4), 208-213.

Yıldırım, C. (2015). *Matematiksel düşünme* (17. Basım). Remzi Kitapevi.

BÖLÜM **5**

GEOMETRİ ÖĞRETİMİNDE MUHAKEME

Hatice Aydan KAPLAN, Hilal GÜLKILIK ve Nida EMÜL

5.1. Giriş

Günlük hayatta sıklıkla başvurduğumuz muhakeme, en genel haliyle, bir zorluğun üstesinden gelmek için gösterilen çabalar bütünü olarak düşünülebilir (Duval, 1998). Etimolojik kökeni Arapçadaki *hkm* köküne dayanır ve bu kökten türetilen hüküm, hâkim, hekim, hakem, mahkeme gibi kelimelerle akrabalıkları vardır (Selçuk, 2013). Farklı çalışma disiplinlerinde yargılama veya usa vurma/uslamlama[1] ile aynı anlamlarda kullanılabilen muhakemenin, hem yargı gibi sonuç odaklı bir bağlama, hem de bu yargıya ulaşırken izlenen yollar gibi süreç odaklı ya da yöntemsel bir bağlama dayandığını söylemekte fayda vardır. Nitekim Lithner (2008), muhakemenin, düşünme süreçlerinin bir biçimi veya bu süreçler sonunda elde edilen ürünlerin bir çeşidi olarak anlaşılabileceğine işaret etmektedir.

Muhakeme günlük hayatın her alanında gerçekleştirilebilir. Örneğin kariyerimizle ilgili kararlar verirken veya mali durumumuz hakkında tercihler yaparken kullanılabilir (Martin vd., 2009). Matematikte ise çok daha özel bir konuma sahiptir çünkü matematik, doğası gereği doğrudan muhakeme yapmayı gerektirir. Matematiksel süreç becerileri arasında ayrı bir başlık olarak yer alan muhakeme[2],

[1] Güncel Türkçe Sözlük, https://sozluk.gov.tr

[2] Alanyazında süreç becerileri incelenirken, reasoning kelimesinin Türkçe karşılığı olarak akıl yürütme kelimesi de kullanılmaktadır.

aynı zamanda problem çözme, ispat, iletişim, ilişkilendirme, temsil etme gibi diğer becerilerin işe koşulmasında da etkendir (Martin vd., 2009). Ayrıca muhakeme, Milli Eğitim Bakanlığı'nın (MEB) yayınlamış olduğu güncel matematik dersi öğretim programlarında, her sınıf seviyesindeki öğrenciye kazandırılması gereken temel bir beceri olarak ele alınmaktadır (bkz. MEB, 2018a; 2018b). Bu beceriye sahip bir öğrenci, karşılaştığı bir durum ya da problemi tüm yönleri ile inceler, tahminlerde bulunur, tahminleri hakkında gerekçeler sunar, ulaştığı sonuçları açıklar, bu sonuçları karşısındakini ikna edecek seviyede savunur (Martin vd., 2009; Umay, 2003). Bu yüzden, matematik ortaya çıkan muhakeme, öğrencilerin zihinlerindeki eylemleri bağlamında bilişsel, kendilerini ifade etmeleri bağlamında duyuşsal ve sınıf ortamında gerçekleşmesi bağlamında sosyokültürel bileşenlere sahiptir (Yackel ve Hanna, 2003).

Matematikte muhakeme yapmanın önemine vurgu yapan, *Matematik muhakemedir*, *Muhakeme olmadan matematik yapılamaz* gibi ifadelere çeşitli kaynaklarda sıklıkla karşılaşılmaktadır (örn. Brodie, 2010; NCTM, 2000). Ne var ki, alanyazında muhakeme kavramının tanımında tam bir fikir birliği sağlanamamıştır (Hanna, 2014). Yackel ve Hanna (2003), matematikçilerin veya matematik eğitimcilerinin, muhakeme kavramını kullanırken sanki kavramın anlamı üzerinde evrensel bir anlaşma varmış gibi hareket ettiklerini ifade etmektedir. Jeannotte ve Kieran (2017) ise, alanyazındaki araştırmaların muhakemenin çeşitli yönlerini tanımladığını belirtmektedir. Örneğin, Martin vd.'ne (2009) göre, "muhakeme en genel manada, delillere veya belirtilen varsayımlara dayalı olarak sonuç çıkarma sürecidir" (s.4). Günlük yaşamdaki muhakeme, daha öznel ve sezgisel olabiliyor iken (Hanna, 2014); matematikte muhakemenin belirli bir amaç ve yöntem gözeterek yapılması gerekmektedir (Conner vd., 2014a).

Matematiksel muhakemenin kendine özgü bir diğer yönü, bireyin muhakeme yaparken geçerli bir çıkarımda bulunduğunun bilişsel olarak farkında olması ile ilgilidir (Hanna, 2014). Moshman'a (2004) göre muhakeme, epistemolojik olarak sağlam gerekçelerle savunulabilir olmasından ve üst bilişsel bir beceriye dayanmasından dolayı herhangi bir çıkarımdan farklılaşmaktadır. Bu yüzden, matematiksel muhakeme yapan bir bireyin, belirli bir amaç doğrultusunda hareket ederek neyi nasıl yaptığının farkında olması gerektiği söylenebilir. Burada amaç, matematiksel deneyimler, bilgiler ve ilişkilendirmeler gibi kaynaklara başvurarak (Artigue ve Burrill, 2007) başkalarını veya kendimizi belirli bir iddiaya ikna etmek, bir sorunu çözmek veya bir dizi fikri daha tutarlı hale getirmek olabilir (Brodie, 2010). Bu nedenle, belirli bir matematiksel gerçeğe dayanmayan veya gerekçelendirilemeyen düşünmeler, matematiksel muhakeme olarak kabul edilemez (Umay, 2003).

Kaynaklar

Artigue, M., & Burrill, G. (2007). *The nature and role of reasoning and proof* [Seminer presentation]. PCMI International Seminar: Bridging Policy and Practice, NJ, USA. http://projects.ias.edu/pcmi/nature11.05.07Final.pdf

Arzarello, F., Micheletti, C., Olivero, F., Paola, D. & Robutti, O. (1998). A model for analysing the transition to formal proofs in geometry. In Olivier, A. & Newstead, K. (Eds.) *Proceedings of the 22nd conference of the international group for the psychology of mathematics education* (Vol. 2) (pp. 24-31). University of Stellenbosch.

Arzarello, F., Olivero, F., Paola, D., & Robutti, O. (2002). A cognitive analysis of dragging practises in Cabri environments. *Zentralblatt für Didaktik der Mathematik*, *34*(3), 66-72. https://doi.org/10.1007/BF02655708

Baccaglini-Frank, A. (2010). *Conjecturing in dynamic geometry: A model for conjecture-generation through maintaining dragging*. [Doctoral thesis, University of New Hampshire]. ProQuest Dissertations and Theses Global.

Baccaglini-Frank, A., & Mariotti, M. A. (2010). Generating conjectures in dynamic geometry: The maintaining dragging model. *International Journal of Computers for Mathematical Learning, 15*(3), 225-253. https://doi.org/10.1007/s10758-010-9169-3

Brodie, K. (2010). *Teaching mathematical reasoning in secondary school classrooms* (Vol. 775). Springer Science & Business Media.

Bülbül, A., ve Urhan, S. (2016). Argümantasyon ve matematiksel kanıt süreçleri arasındaki ilişkiler. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi*, *10*(1), 351-373. https://doi.org/10.17522/nefefmed.00387

Cai, J., & Cirillo, M. (2014). What do we know about reasoning and proving? Opportunities and missing opportunities from curriculum analyses. *International Journal of Educational Research*, 64, 132-140. https://doi.org/10.1016/j.ijer.2013.10.007

Conner, A., Singletary, L. M., Smith, R. C., Wagner, P. A., & Francisco, R. T. (2014a). Identifying kinds of reasoning in collective argumentation. *Mathematical Thinking and Learning*, *16*(3), 181-200. https://doi.org/10.1080/10986065.2014.921131

Conner, A., Singletary, L. M., Smith, R. C., Wagner, P. A., & Francisco, R. T. (2014b). Teacher support for collective argumentation: A framework for examining how teachers support students' engagement in mathematical activities. *Educational Studies in Mathematics*, *86*(3), 401-429. https://doi.org/10.1007/s10649-014-9532-8

De Villiers, M. (2006). Some pitfalls of dynamic geometry software. *Learning and Teaching Mathematics*, 4, 46-52.

Durhan, G. (2020). Günlük yaşamda kullanılan bir düşünme biçimi olarak abdüktif akıl yürütme. *Beytulhikme: An International Journal of Philosophy*, *10*(2), 663-675.

Duval, R. (1998). Geometry from a cognitive point a view. In C. Mammana and V. Villani (Eds.), *Perspectives on the teaching of geometry for the 21st century* (pp. 37–52). Kluwer Academic Publishers.

Emul, N., Gulkilik, H., & Kaplan, H. A. (2022). Pre-service mathematics teachers' experience with a dynamic geometry environment whilst reasoning in relation to locus problems: A detailed look at strategies. *Computers in the Schools, 39*(4), 297-322.

English, L. D. (Ed.). (2004). *Mathematical and analogical reasoning of young learners*. Lawrence Erlbaum Associates.

Fischbein, E. (1993). The theory of figural concepts. *Educational Studies in Mathematics*, *24*(2), 139-162. https://doi.org/10.1007/BF01273689

Fischbein, E., & Nachlieli, T. (1998). Concepts and figures in geometrical reasoning. *International Journal of Science Education*, 20(10), 1193–1211. https://doi.org/10.1080/0950069980201003

Gulkilik, H., Kaplan, H. A., & Emul, N. (2019). Investigating the Relationship between Ar-

gumentation and Proof from a Representational Perspective. *International Journal for Mathematics Teaching and Learning*, *20*(2), 131-148.

Güncel Türkçe Sözlük (t.y.). Muhakeme. *Türk Dil Kurumu Sözlükleri* içinde. 13.03.2023 tarihinde https://sozluk.gov.tr/ adresinden alınmıştır.

Güven, B.,ve Karpuz, Y. (2016). Geometrik muhakeme: Bilişsel . E. Bingölbali, S. Arslan & İ.Ö. Zembat (Ed.), *Matematik eğitiminde teoriler* (ss. 245-263). Pegem Akademi.

Hanna, G. (2014). Mathematical proof, argumentation, and reasoning. In S. Lerman (Ed.), *Encyclopedia of mathematics education* (pp. 404–408). Springer.

Healy, L., & Hoyles, C. (2002). Software tools for geometrical problem solving: Potentials and pitfalls. *International Journal of Computers for Mathematical Learning*, *6*(3), 235-256. https://doi.org/10.1023/A:1013305627916

İnönü, N. (2006). *Yeni bir çıkarım türü: Geri çıkarım*. Yayımlanmamış doktora tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Jeannotte, D., & Kieran, C. (2017). A conceptual model of mathematical reasoning for school mathematics. *Educational Studies in Mathematics*, 96(1), 1-16. https://doi.org/10.1007/s10649-017-9761-8

Kaplan, H. A., Gulkilik, H., & Emul, N. (2021). Role of formal constraints in reasoning: an approach through 2D Euclidean geometry in undergraduate mathematics. *International Journal of Mathematical Education in Science and Technology*, 52(6), 815-832. https://doi.org/10.1080/0020739X.2020.1738578

Küpers, W. (2012). *Analogical reasoning*. In Seel N. M. (Ed.), Encyclopedia of the sciences of learning (pp. 222-225). Springer.

Leung, A. (2011). An epistemic model of task design in dynamic geometry environment. *ZDM*, *43*(3), 325-336. https://doi.org/10.1007/s11858-011-0329-2

Lithner, J. (2008). A research framework for creative and imitative reasoning. *Educational Studies in Mathematics*, 67(3), 255–276.

Marrades, R., & Gutiérrez, Á. (2000). Proofs produced by secondary school students learning geometry in a dynamic computer environment. *Educational Studies in Mathematics*, *44*(1), 87-125. https://doi.org/10.1023/A:1012785106627

Martin, W. G., Carter, J., Forster, S., Howe, R., Kader, G., Kepner, H.,Quander, J. R., McCallum,W., Robinson, E., Sniper, V., & Valdez, P. (2009). *Focus in high school mathematics: Reasoning and sense making*. National Council of Teachers of Mathematics.

Martinez, M. V., & Pedemonte, B. (2014). Relationship between inductive arithmetic argumentation and deductive algebraic proof. *Educational Studies in Mathematics*, 86(1), 125-149. https://doi.org/10.1007/s10649-013-9530-2

Milli Eğitim Bakanlığı (2013a). *Ortaokul matematik dersi öğretim programı*. Ankara: MEB Yayınları.

Milli Eğitim Bakanlığı (2013b). *Ortaöğretim matematik dersi öğretim programı*. Ankara: MEB Yayınları.

Milli Eğitim Bakanlığı (2018a). *İlköğretim matematik dersi öğretim programı*. Ankara: MEB Yayınları.

Milli Eğitim Bakanlığı (2018b). *Ortaöğretim matematik dersi öğretim programı*. Ankara: MEB Yayınları.

Moshman, D. (2004). From inference to reasoning: The construction of rationality. *Thinking and Reasoning*, *10*, 221–239. https://doi.org/10.1080/13546780442000024

National Council of Teachers of Mathematics. (2000). *Curriculum and evaluation standards for school mathematics*. NCTM Publications.

Peirce, C. S. (1960). *Collected papers*. Harvard University Press.

Pedemonte, B. (2007). How can the relationship between argumentation and proof be analysed?. *Educational Studies in Mathematics*, *66*(1), 23-41. https://doi.org/10.1007/s10649-006-9057-x

Pedemonte, B. (2008). Argumentation and algebraic proof. *ZDM*, *40*(3), 385-400. https://doi.org/10.1007/s11858-008-0085-0

Pedemonte, B., & Reid, D. (2011). The role of abduction in proving processes. *Educational Studies in Mathematics*, *76*(3), 281-303. https://doi.org/10.1007/s10649-010-9275-0

Reid, D. A., & Knipping, C. (2010). *Proof in mathematics education: Research, learning and teaching.* Sense Publishers.

Rivera, F. (2017). Abduction and the emergence of necessary mathematical knowledge. In L. Magnani & T. Bertolotti (Eds.), *Springer handbook of model-based science* (pp. 551-567). Springer.

Ryan, J., & Williams, J. (2007). *Children's mathematics 4-15: Learning from errors and misconceptions*. McGraw-Hill Education.

Selçuk, S. (2013). Doğru terim "Muhakeme" değil "Yargılama"dır. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, *19*, 295-317.

Sriraman, B., & Umland, K. (2014). Argumentation in mathematics education. In S. Lerman (Ed.), *Encyclopedia of mathematics education* (pp. 46-48). Springer.

Steen, L. A. (1999). Twenty questions about mathematical reasoning. In L. V. (Ed.), *Developing mathematical reasoning in grades K-12: 1999 Yearbook* (pp. 270-285). National Council of Teachers of Mathematics.

Stylianides, G. J., & Stylianides, A. J. (2008). Proof in school mathematics: Insights from psychological research into students' ability for deductive reasoning. *Mathematical Thinking and Learning*, *10*(2), 103-133. https://doi.org/10.1080/10986060701854425

Tanışlı, D. ve Yavuzcan Köse, N. (2013). Sınıf öğretmeni adaylarının genelleme sürecindeki bilişsel yapıları: bir öğretim deneyi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, *12*(44), 255-283.

Toulmin, S. E. (1958). *The uses of argument*. Cambridge University Press. https://doi.org/10.1017/CBO9780511840005

Umay, A. (2003). Matematiksel muhakeme yeteneği. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *24*(3), 234-243.

van Hiele, P. M. (1986). *Structure and insight: A theory of mathematics education*. Academic Press.

Yackel, E., & Hanna, G. (2003). Reasoning and proof. A research companion to principles and standards for school mathematics. In J. Kilpatrick, G. Martin and D. Schifter (Eds.), *A research companion to principles and standards for school mathematics* (pp. 227–236). National Council of Teachers of Mathematics.

BÖLÜM 6

GEOMETRİ ÖĞRETİMİNDE ARGÜMANTASYON

Özlem ERKEK

6.1. Giriş

Matematik dersi öğretim programında bireylerde geliştirilmesi amaçlanan önemli becerilerden bazıları problem çözebilme, eleştirel düşünebilme, iletişim kurabilme ve empati yapma olarak sıralanabilir. Bu becerilerin geliştirilebilmesi için öğrenme ortamları öğrencilerin tartışmasını, sorgulamasını ve eleştirel düşünmesini sağlayacak şekilde tasarlanmalıdır. Bu tür sosyal öğrenme ortamlarının oluşturulmasını sağlayan en önemli unsur öğretmenlerdir. Öğretmenler öğrencilere fikirlerini özgürce ifade edecekleri, kendi hatalarından ve arkadaşlarının hatalarından öğrenecekleri ve yanlış cevapları ile yargılanmayacakları bir sınıf kültürü oluşturmalıdır. Böylelikle öğrenciler iletişimin merkezde olduğu bir sosyal öğrenme ortamında geometriyi etkili olarak sorgulayabilecek ve kalıcı öğrenme fırsatına sahip olacaklardır. Güncel alanyazında öğretmenlerin bu ortamı sağlayabileceği uygulamalardan birisi argümantasyon olarak karşımıza çıkmaktadır. Peki argümantasyon tam olarak nedir?

Toulmin'e (1958) göre *argüman* bir iddiayı desteklemek ya da çürütmek için ileri sürülen fikirlerdir. Bir diğer tanıma göre de argüman, düşünceyi kanıtlama sürecinde ortaya konulan *ürün* olarak tarif edilmiştir (Baynazoğlu, 2019). *Argümantasyon* ise Toulmin (1958) tarafından belli bir konuda ortaya atılan fikri destekleme ya da çürütme gibi belirli yapıların yer aldığı *süreç* olarak tanımlanmıştır. Matematik eğitimi özelinde bakıldığında argümantasyon tanımına yöne-

lik farklı bakış açıları bulunmaktadır. Berland ve Reiser (2011) argümantasyonu, belirli bir durum karşısında bir grupta yer alan bireylerin sözlü iletişim vasıtasıyla birbirlerinin iddialarını değerlendirmelerini ve diğerlerinin düşüncelerini karşılaştırarak iddialarını kontrol edip gerekirse yeniden oluşturmalarını içeren *süreç* olarak tanımlamıştır. Bir diğer çalışmada argümantasyon öğrencilerin sorular sorup iddialar oluşturup, iddialarını destekleyicilerle kanıtladığı ve araştırma, inceleme ve sorgulama eyleminde bulunarak bilgiyi yapılandırdığı bir süreç olarak tanımlanmıştır (Günel, Kıngır ve Geban, 2012). Yaygın olarak kullanılan tanımlardan birisine göre ise argümantasyon, iddiaların deneysel veya kuramsal deliller, gerekçeler, çürütenler ve alternatif görüşler ışığında, bireysel veya iş birliği ile yapılandırıldığı ve değerlendirildiği sosyal etkileşim sürecidir (Jiménez-Aleixandre ve Erduran, 2008). Hahn ve Oaksford (2012) argümantasyonun bir grupta fikirleri tartışmak ve haklı çıkarmak için gerçekleştirilen sosyal bir etkinlik olduğunu belirtmektedir. Aynı doğrultuda Krummheuer'e (2013) göre argümantasyon, öğrencilerin herhangi bir konuda vardıkları sonuçları iddia etmek için akıl yürütmeyi kullanmalarına yardımcı olan bir tür sosyal etkileşimdir. Bu tanımlar ışığında argümantasyonun iddiaların savunulduğu, çürütüldüğü bir sosyal öğrenme süreci, argümanın ise bu sürecin sonunda ortaya çıkan ürün olduğu söylenebilir. Sıradaki bölümde argüman kavramını alanyazında ilk olarak kullanan Toulmin'in (1958) argüman modeli açıklanacaktır.

6.2. Toulmin'in Argüman Modeli

Argümantasyon çalışmaları alanyazında ilk olarak Toulmin'in (1958) '*The Uses of Argument*' kitabında ileri sürdüğü argüman modeli (bkz. Şekil 6.1) ve bileşenleri temel alınarak yaygınlaşmaya başlamıştır. Bu model ile Toulmin, bireyin elindeki verilerden iddiaya ulaşırken gerçekleştirdiği muhakemeyi incelemiştir. Bunun için bireyin modelde yer alan altı bileşen arasındaki bağlantıyı nasıl kullandığını açıklamaya çalışmıştır. Birçok alanda olduğu gibi matematik alanındaki araştırmalarda da sık sık başvurulan Toulmin'in (1958) argüman modeline göre bir argüman *iddia*, *veri* ve *gerekçe* olmak üzere üç temel bileşenden oluşmaktadır. Argümanlarda bu temel bileşenlerin yanı sıra üç yardımcı bileşen olan *destek*, *niteleyen* ve çürüten de bulunabilmektedir. İddia (*Claim)* argümanın sonucudur. *Veri (Data)* iddianın temeli olarak başvurabileceğimiz gerçeklerdir. *Gerekçe (Warrant)* ise veriden iddiaya nasıl ulaşıldığını savunan ifadelerdir. Yardımcı bileşenlerden *destek (Backing)* gerekçenin gücünü arttıran başka sebepler; *niteleyen (Qualifier)* iddianın gücünü gösteren, kesinlikle, belki, her zaman gibi ifadeler; çürüten (*Rebuttal)* ise gerekçelendirilmiş iddiayı çürütebilecek istisnai koşullardır (Toulmin, 1958, s.101). Bu bileşenler arasındaki ilişkiyi Toulmin (1958) argüman modelinde Şekil 6.1'de görüldüğü gibi özetlemiştir.

Kaynaklar

Aberdein, A. (2005). The uses of argument in mathematics. *Argumentation, 19*(3), 287–301.

Akyüz, D. (2014). Çember özelliklerini öğretmeyi amaçlayan teknoloji ve sorgulama tabanlı bir sınıfta oluşan sosyomatematiksel normların incelenmesi. *Eğitim ve Bilim, 39*(175), 58-72.

Arıcı, S., & Aslan-Tutak, F. (2015). The of origami-based instruction on spatial visualization, geometry achievement, and geometric reasoning. *International Journal of Science and Mathematics Education, 13*(1), 179-200.

N. (1991). The benefits and limits of social interaction: The case of mathematical proof. In Bishop, A. J. et al (Eds), *Mathematical Knowledge: Its Growth Through Teaching* (pp.175- 192). Netherlands: Kluwer Academic Publishers.

Barrier, T., Mathé, A. C., & Durand-Guerrier, V. (2009). Argumentation and Proof: A discussion about Toulmin's and Duval's models. In V. Durand-Guerrier, S. Soury-Lavergne, & F. Arzarello (Eds.), *Proceedings of the 6th Congress of the European Society for Research in Mathematics Education* (pp. 191-200). Lyon, France.

Battista, B., Tomlin, J., Pennington, K. & Pugh, D. (2001). Inquiry-based integrated science and mathematics Professional development program. *Education, 121*(3), 615-624.

Baynazoğlu, L. (2019). *Kavram karikatürü kullanılan öğrenme ortamında öğrencileri argümantasyon düzeylerinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi), Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Rize.

Baxter, J. A., Woodward, J., & Olson, D. (2001). of reform-based mathematics instruction on low achievers in five third-grade classrooms. *The Elementary School Journal, 101*(5), 529-547.

Berland, L. K. & Reiser, B. J. (2011). Classroom communities' adaptations of the practice of scientific argumentation. *Science Education, 95*, 191-216.

Boero, P., Douek, N., Morselli, F., & Pedemonte, B. (2010). Argumentation and proof: A contribution to theoretical perspectives and their classroom implementation. *Proceedings of the 34th Conference of the International Group for the Psychology of Mathematics Education,* (Vol. 1, pp. 179-204). Belo Horizonte, Brazil: PME

Chen, Y. C., Hand, B., & Park, S. (2016). Examining Elementary Students' Development of Oral and Written Argumentation Practices Through Argument-Based Inquiry. *Science and Education, 25*, 277-320.

Cheung, L. H. (2011). *Enhancing students' ability and interest in geometry learning through geometric constructions* (Doctoral dissertation). The University of Hong Kong, Hong Kong.

Cobb, P. (2002). Reasoning with tools and inscriptions. *Journal of the Learning Sciences, 11*(2–3), 187–215.

Conner, A. (2007). Argumentation in a Geometry Class: Aligned with the Teacher 's Conception of Proof 1. Retrieved from http://math.coe.uga.edu/OLIVE/EMAT8990FYDS07/Conner%20Arg %20Geometry.pdf

Conner, A., Singletary, L. M., Smith, R. C., Wagner, P. A., & Francisco, R. T. (2014). Teacher support for collective argumentation: A framework for examining how teachers support students' engagement in mathematical activities. *Educational Studies in Mathematics, 86*(3), 401-429.

Dinçer, S. (2011). *Matematik Lisans Derslerindeki Tartışmaların Toulmin Modeline Göre Analizi* (Doktora Tezi), Hacettepe Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Doğru, S. (2016). *Argümantasyon temelli sınıf içi etkinliklerin ortaokul beşinci sınıf öğrencilerinin akademik başarılarına, mantıksal düşünme becerilerine ve tartışmaya istekliliklerine olan etkisi* (Yüksek Lisans Tezi), Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay.

Douek, N., & Pichat, M. (2003). From oral to written texts in grade 1 and the approach to mathematical argumentation. In N. A. Pate-

man, B. J. Dougherty, & J. T. Zilliox (Eds.) *Proceedings of the International Group for the Psychology of Mathematics Education* (Vol. 2., pp. 341–348). University of Hawaii: Honolulu, Hawaii, USA.

Driver, R., Newton, P., & Osborne, J. (2000). Establishing the norms of scientific argumentation in classrooms. *Science Education, 84*, 287–312.

Elbers, E. (2003). Classroom interaction as reflection: Learning and teaching mathematics in a community of inquiry. *Educational Studies in Mathematics, 54*, 77-99.

Erduran, S., Simon, S. & Osborne, J., (2004). TAPping into argumentation: developments in the application of Toulmin's argument pattern for studying science discourse. *Science Education, 88*(6), 915-933.

Erkek, Ö. (2017). *An analysis of prospective middle school mathematics teachers' argumentation structures in technology and paper-pencil environments* (Doctoral dissertation). Middle East Technical University, Ankara.

Erkek, Ö., & Işıksal-Bostan, M. (2019). Prospective middle school mathematics teachers' global argumentation structures. *International Journal of Science and Mathematics Education, 17*(3), 613-633.

Fielding-Wells, J. & Makar, K. (2012). Developing Primary Students' Argumentation Skills in Inquiry-Based Mathematics Classrooms. In van Aalst, J., Thompson, K., Jacobson, M. J., & Reimann, P. (Eds.), *The Future of Learning: Proceedings of the 10th International Conference of the Learning Sciences (ICLS 2012) – Volume 2, Short Papers, Symposia, and Abstracts* (pp. 149-153). Sydney, Australia.

Fujita, T., Jones, K., & Kunimune, S. (2010). Students' geometrical constructions and proving activities: a case of cognitive unity. In M. F. Pinto & T. F. Kawasaki (Eds.), *Proceedings of the 34th Conference of the International Group for the Psychology of Mathematics Education* (Vol. 3. pp. 9-16). Belo Horizonte, Brazil: PME.

Garuti, R., Boero, P., Lemut, E., & Mariotti, M. A. (1996). Challenging the traditional school approach to theorems: A hypothesis about the cognitive unity of theorems. In P. Luis, & A. Gutierrez (Eds.), *Proceedings of 20th conference of the IGPME*, (Vol. 1, pp. 113–120), Valencia, Spain.

Giannakoulias, E., Mastorides, E., Potari, D., & Zachariades, T. (2010). Studying teachers' mathematical argumentation in the context of refuting students' invalid claims. *The Journal of Mathematical Behavior, 29*(3), 160–168. doi:10.1016/j.jmathb.2010.07.001

Goldenberg, E. P., Cuoco, A. A., & Mark, J. (1998). A role for geometry in general education. In R. Lehrer & D. Chazan (Eds.), *Designing Learning Environments for Developing Understanding of Geometry and Space* (pp. 24-99). Erlbaum, Mahwah, N. J.

González, G. & Herbst, P. G. (2009). Students' conceptions of congruency through the use of dynamic geometry software. *International Journal of Computers for Mathematics Learning, 14*, 153-182. doi:10.1007/s10758-009-9152-z

Grabowski, J. (2010). Speaking, writing, and memory span in children: output modality cognitive performance. *International Journal of Psychology, 45*(1), 28-39. doi:10.1080/00207590902914051

Günel, M., Kıngır, S. ve Geban, Ö. (2012). Argümantasyon tabanlı bilim öğrenme yaklaşımının kullanıldığı argümantasyon ve soru yapılarının incelenmesi. *Eğitim ve Bilim Dergisi, 37*(164), 316-330.

Güneş, S. (2013). *Matematik eğitiminde argümantasyon ve kanıt süreçlerinin analizi ve karşılaştırılması* (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Ortaöğretim Fen ve Matematik Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı. Ankara.

Hahn, U., & Oaksford, M. (2012). Rational argument. In Holyoak & Morrison (Eds.), *The Oxford handbook of thinking and reasoning.* Oxford: Oxford university Press.

Harel, G., & Sowder, L. (1998). Students' proof schemes: Results from exploratory studies.

In Schonfeld A., Kaput J., and E. Dubinsky E. (Eds.) *Research in collegiate mathematics education III.* (pp. 234-283). Providence, RI: American Mathematical Society.

Healy, L., & Hoyles, C. (2000). A study of proof conceptions in algebra. *Journal for Research in Mathematics Education*, *31*(4) 396-428.

Healy L., & Hoyles C. (1998). *Justifying and proving in school mathematics. Summary of the results from a survey of the proof conceptions of students in the UK*. Research Report. Mathematical Sciences, Institute of Education, University of London.

Hershkowitz, R., & Schwarz, B. B. (1999). Reflective processes in a technology-based mathematics classroom. *Cognition and Instruction, 17*, 66–91.

Hollebrands, K. F. (2003). High school students' understanding of geometric transformations in the context of a technological environment. *Journal of Mathematical Behavior, 22*, 55-72.

Hollebrands, K. F., Conner, A., & Smith, R. C. (2010). The nature of arguments provided by college geometry students with access to technology while solving problems. *Journal for Research in Mathematics Education, 41*(4), 324–350.

Hoyles, C., & Küchemann, D. (2002). Students' understandings of logical implication. *Educational Studies in Mathematics, 51*(3), 193-223.

Hölzl, R. (2001). Using dynamic geometry software to add contrast to geometric situations- A case study. *International Journal of Computers for Mathematical Learning, 6*(3), 63–86.

Inglis, M., Mejia-Ramos, J. P., & Simpson, A. (2007). Modelling mathematical argumentation: The importance of qualification. *Educational Studies in Mathematics, 66*, 3–21.

Jiménez-Aleixandre, M. P., & Erduran, S. (2008). Argumentation in science education: An overview. In S. Erduran, & M. P. Jiménez-Aleixandre (Eds.), *Argumentation in science education: Perspectives from classroom-based research* (pp. 3-27). Dordrecht: Springer.

Jones, K. (2002). Research on the use of dynamic geometry software: Implications for the classroom. *MicroMath, 18*(3), 18-20.

Jones, K., Fujita, T., & Kunimune, S. (2012). Promoting productive reasoning in the teaching of geometry in lower secondary school: towards a future research agenda. In S. J. Cho (Eds.), *Pre-proceedings of the 12th International Congress on Mathematical Education (ICME-12)* (pp. 2387-2396). Seoul, Korea: ICME.

Klieme, E., Reiss, K., & Heinze, A. (2003). Geometrical competence and understanding of proof. A study based on TIMSS items. In F. L. Lin & J. Guo (Eds.), *Proceedings of the International Conference on Science and Mathematics Learning 2003* (pp. 60–80). Taipei (Taiwan): National Taiwan Normal University.

Knipping, C. (2008). A method for revealing structures of argumentations in classroom proving processes. *ZDM, 40*(3), 427.

Knipping, C., & Reid, D. (2015). Reconstructing argumentation structures: A perspective on proving processes in secondary mathematics classroom interactions. In A. Bikner-Ahsbahs, C. Knipping, & N. Presmeg (Eds.), *Approaches to Qualitative Research in Mathematics Education* (pp. 75-101). Dordrecht: Springer.

Knipping, C., & Reid, D. (2013). Revealing structures of argumentations in classroom proving processes. In A. Aberdein & I. J. Dove (Eds.), *The argument of mathematics* (pp 119-146). New York: Springer.

Koedinger, K. R. (2009). Conjecturing and argumentation in high-school geometry students. In R. Lehrer & D. Chazan (Eds.), *Designing Learning Environments for Developing Understanding of Geometry and Space* (pp.617-673). New York: Routledge Taylor & Francis Group.

Kosko, K. W., Rougee, A., & Herbst, P. (2014). What actions do teachers envision when asked to facilitate mathematical argumentation in the classroom? *Mathematics Education Research Journal, 26*(3), 459–476. doi:10.1007/s13 394-013-0116-1

Krummheuer, G. (2013). The Relationship Between Diagrammatic Argumentation and Narrative Argumentation in the Context of the Development of Mathematical Thinking in the Early Years. *Educational Studies in Mathematics 84*, 249–265.

Krummheuer, G. (2007). Argumentation and participation in the primary mathematics classroom: Two episodes and related theoretical abductions. *The Journal of Mathematical Behavior*, *26*(1), 60-82.

Krummheuer, G. (1995). The ethnography of argumentation. In P. Cobb & H. Bauersfeld (Eds.), *The emergence of mathematical meaning: Interaction in classroom cultures* (pp. 229–269). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.

Laborde, C. (1995). Designing tasks for learning geometry in computer-based environment, the case of Cabri-géomètre. In L. Burton & B. Jaworski (Eds.), *Technology in mathematics teaching-A bridge between teaching and learning* (pp. 35–68). London: Chartwell-Bratt.

Lee, T. N. (2018). *Argumentative activities: A pedagogical tool to help grade 5 students classify geometric shapes by their properties* (Unpublished doctoral dissertation). The University of Melbourne, Australia.

Lee, T. N. (2015). Developing a theoretical framework to assess taiwanese primary students'geometric argumentation. In M. Marshman, V. Geiger, & A. Bennison (Eds.), *Mathematics education in the margins (Proceedings of the 38th annual conference of the Mathematics Education Research Group of Australasia),* (pp. 365-372), Sunshine Coast: Merga.

Maher, C. A. (2005). How students structure their investigations and learn mathematics: Insights from a long-term study. *Journal of Mathematical Behavior, 24*(1), 1–14.

Maher, C. A., & Davis, R. B. (1995). Children's explorations leading to proof. *Justifying and proving in school mathematics*, 87-105.

Makar, K., Bakker, A., & Ben-Zvi, D. (2015). norms of argumentation-based inquiry in a primary mathematics classroom. *ZDM Mathematics Education, 47*(1), 1107-1120.

Mariotti, M. A. (2000). Introduction to proof: The mediation of a dynamic software environment. *Educational Studies in Mathematics*, *44*(1-2), 25-53.

Namdar, B. ve Tuskan, İ. B. (2018). Fen bilgisi öğretmenlerinin argümantasyona yönelik görüşleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 33*(1):1-22.

National Council of Teachers of Mathematics [NCTM] (2000). *Principles and standards for school mathematics*. Reston, VA: NCTM.

Özer, Ö. ve Arıkan, A. (2002, Eylül). *Lise matematik derslerinde öğrencilerin ispat yapabilme düzeyleri.* V. Ulusal Fen Bilimleri ve Matematik Eğitimi Kongresi'nde sunulan bildiri. Orta Doğu Teknik Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Ankara.

Papadaki, C. (2016). *The interplay between visualization and argumentation in the teaching of geometry.* Paper presented at the 13th International Congress on Mathematical Education, Hamburg, Germany.

Pease, A., & Aberdein, A. (2011). Five theories of reasoning: Interconnections and applications to mathematics. *Logic and Logical Philosophy, 20*, 7-57.

Pedemonte, B. (2007). How can the relationship between argumentation and proof be analysed? *Educational Studies in Mathematics, 66*, 23-41.

Pedemonte, B., & Reid, D. (2011). The role of abduction in proving process. *Educational Studies in Mathematics, 76*, 281–303.

Prusak, N., Hershkowitz, R., & Schwarz, B. B. (2012). From visual reasoning to logical necessity through argumentative design. Educational Studies in Mathematics, 79(1), 19–40.

Reiss, K., Hellmich, F., & Reiss, M. (2002). Reasoning and proof in geometry: Prerequisites of knowledge acquisition in secondary school students. In A. D. Cockburn & E. Nardi (Eds.), *Proceedings of the 26th Conference of the International Group for the Psychology of Mathematics Education*

(Vol. 4, pp. 113–120). Norwich: University of East Anglia.

Rice, L. (2012). Findings from Pre- Service Secondary Mathematics Teachers‘ Thinking in Arguing and Proving. Retrieved from https://scholar.google.com.tr/scholar?q=-Findings+from+PreService+ Secondary+-Mathematics+Teachers%E2%80%99+Thinking+in+Arguing+and+Proving&btnG=&hl=tr&as_sdt=0%2C5

Sağır, U. Ş. (2008). *Fen bilgisi dersinde bilimsel tartışma odaklı öğretimin etkililiğinin incelenmesi* (Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Sarhangi, R. (2007). Geometric constructions and their arts in historical perspective. In R. Sarhangi & J.Barrallo (Eds.), *Proceedings of Bridges Donostia: Mathematics, Music, Art, Architecture, Culture* (pp. 233-240). London: Tarquin Publications.

Scher, D. (1999). Problem solving and proof in the age of dynamic geometry. *Micromath*, *15* (1), 24-30.

Stupel, M., & Ben-Chaim, D. (2013). A fascinating application of Steiner’s theorem for trapezium: geometric constructions using straightedge alone. *Australian Senior Mathematics Journal, 27*(2), 6-24.

Toulmin, S. (2003). *The uses of arguments.* Cambridge, UK: Cambridge University Press.

Toulmin, S. (1958). *The uses of argument.* New York: Cambridge University Press.

Vanderhye, C. M., & Zmijewski-Demers, C. M. (2007). Assessing student understanding through conversations. *Teaching Children Mathematics, 14*(5), 260-264.

Varelas, M., Pappas, C. C., Kane, J. M., Arsenault, A., Hankes, J., & Cowan, B. M. (2008). Urban primary grade children think and talk science: Curricular and instructional practices that nurture participation and argumentation. *Science Education, 92*(1), 65–95.

Vincent, J. (2002). *Mechanical linkages, dynamic geometry software, and argumentation: Supporting a classroom culture of mathematical proof* (Unpublished doctoral dissertation). The University of Melbourne, Australia.

Vincent, J., Chick, H., & McCrae, B. (2005). Argumentation profile charts as tools for analysing students‘ argumentations. *Proceedings of the 29th Conference of the International Group for the Psychology of Mathematics Education.* (Vol. 4, pp. 281-288). Melbourne, Australia.

Walter, J. G., & Barros, T. (2011). Students build mathematical theory: semantic warrants in argumentation. *Educational Studies in Mathematics, 78*(3), 323-342. doi:10.1007/s10649-011-9326-1

Weber, K., & Alcock, L. J. (2005). Using a causal conception of implication to understand and validate proofs. *For the Learning of Mathematics, 25*(1), 34-38.

Weber, K., Maher, C., Powell, A., & Lee, H. S. (2008). Learning opportunities from group discussions:Warrants become the objects of debate. *Education Studies in Mathematics, 68*, 247–261.

Wood, T. (1999). Creating a context for argument in mathematics class. *Journal for Research in Mathematics Education, 30*(2), 171-192.

Yackel, E. (2002). What we can learn from analyzing the teacher‘s role in collective argumentation. *Journal of Mathematical Behavior, 21*(4), 423–440. doi:10.1016/S0732-3123(02)00143-8

Yackel, E., & Cobb, P. (1996). Sociomathematical norms, argumentation, and autonomy in mathematics. *Journal for Research in Mathematics Education, 27*(4), 458–477.

Yeşiloğlu, S. N. (2007). *Gazlar konusunun lise öğrencilerine bilimsel tartışma (argümantasyon) odaklı yöntemle öğretimi* (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara, Turkey.

BÖLÜM **7**

GEOMETRİ ÖĞRETİMİNDE İSPAT

Derya ÇELİK ve Tuba AYDOĞDU-İSKENDEROĞLU

7.1. Giriş

Her bilimsel araştırma alanı belli bir mantıksal çerçevede bilgi üretir. Bu şekilde üretilen bilginin nesnelliği, açıklığı, sistematiği ve kendi içinde tutarlılığı garanti altına alınır. Belli bir bilim dalı için bu mantıksal çerçeve birdenbire ortaya çıkmamış, insanlık tarihi boyunca bilim insanların bilgi, görgü ve deneyimlerindeki gelişimin bir sonucu olarak belirgin, düzenli ve kapsamlı bir hal almıştır. Fizik, kimya, biyoloji gibi olgusal çalışma alanlarında bilimsel süreç; matematik, mantık gibi soyut ilişkilere dönük formel çalışma alanlarında ise aksiyomatik yöntem bu mantıksal çerçevenin örnekleri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Aksiyomatik bir sistemin kurulmasında tanımlama ve ispatlama şeklinde iki ana işlem söz konusudur (Yıldırım, 2000). Tanımlama, terimler (ilkel terimler, türetilen terimler) ve terimler arasındaki ilişkileri kurma, aksiyom ve postulatları oluşturma amacıyla yürütülen işlemlerdir. İspatlama ise önermeler arasındaki mantıksal ilişkileri ortaya koymak için yapılan bir operasyondur. Bu haliyle ispatlama, sistemin tanımlarını dikkate aldığımızda, aksiyom ve postulatlarını doğru kabul ettiğimizde doğru kabul etmemiz gereken diğer önerme veya formüllere ulaşmanın bir yoludur denilebilir. Bir başka deyişle ispatlama aynı sistem içinde doğru yeni matematiksel bilgilere ulaşma aracıdır. Bu açıdan bakıldığında ispat için matematiğin kalbidir demek abartılı bir benzetme olmayacaktır.

Matematiğin en önemli karakteristik özelliklerinden biri olan ispat kavramının doğuşu Antik Yunan'a dayanmaktadır. Matematik bu dönemde doğruluğu mantıksal yöntemlerle ispatlanan bir sistem halini almıştır (Yıldırım, 2000). Yaygın bilinen manasıyla ispat kavramının matematiğe Thales ile girdiği düşünülmektedir. Thales, ispatı daha ikna edici kılmak için mantıksal argümanlarla matematiksel ifadeleri daha basit gerçeklere indirgeme çabasına girmiş, şekillerin geometrik özelliklerini ölçümden ziyade tümdengelim yoluyla kanıtlamaya çalışmıştır (Hanna, 2000). Thales ve onu takip eden Pisagorcular tümdengelimsel çıkarım yöntemini etkili bir ispat aracı olarak kullanmıştır (Yıldırım, 2000) ancak matematiğin, özel olarak geometrinin, aksiyomatik bir yapı kazanması Öklid (Euclid) ile gerçekleşmiştir. Geometri vurgusu burada önemlidir, çünkü bu dönemde sayısal alanda ortaya çıkan bunalımlar (gibi rasyonel olmayan bir sayının keşfi, Zeno'nun paradoksları gibi) matematiksel etkinliklerin geometride yoğunlaşmasına sebep olmuş, geometrideki tutarlılık arayışları ise ispatlama ve sistemleştirme çabalarını ortaya koymuştur. Bu sebeptendir ki Öklid geometrisi, matematikte bu sistemleştirme çabalarının en güzel örneklerinden biri olmuştur. Hatta 19. yüzyıla kadar bu aksiyomatik yapının yeni bilgi üretme aracı olan tümdengelimli ispat yaklaşımı geometrik veya Öklid yöntemi olarak anılmıştır. Bu sebeple geometri öğretimi açısından ispat, ispatın öğretimi açısından da geometri önemli bir yere sahiptir denilebilir. Söz konusu bu durum bu kitap bölümünün yazımında temel motivasyon kaynaklarından biri olmuştur.

Bu bölümde ilk olarak ispat kavramı ve bu kavrama farklı bakış açıları ispatın işlevleri ile ilişkilendirilerek açıklanmış, sıkça kullanılan ispat yöntemleri ve ispat yazma biçimleri örneklendirilmiştir. Ardından bireyde ispat kavramının bilişsel gelişimi teorik açıdan açıklanmış, ispata ilişkin duyuşsal ve bilişsel öğrenci güçlükleri ve sınıf içi uygulamalarda ispat yapma süreçleri öğretmen-öğrenci rollerine vurgu yapılarak geometri öğretimi özelinde örneklendirilmiştir.

7.2. İspat Kavramı

İspat kavramı, tıpkı matematiğin konusu ve ulaştığı sonuçların niteliği gibi matematiğin temel karakteristik özelliklerinden biridir. Belli bir çalışma alanını anlamak için konusuna, yöntemine ve ulaştığı sonuçların niteliğine bakmak gereklidir (Baki, 2019). Matematiğin konusunu sayı, nokta, doğru, düzlem, yüzey, matris, küme gibi matematiksel nesneler, onlar arasındaki ilişkiler ve işlemler oluşturur. Bu nesnelerin özellikleri ve aralarındaki ilişkiyi ortaya çıkarma, genelleme ve ulaştığı sonuçları kendine has yaklaşımlarla ispatlama ise matematiğin yöntemini belirler. Matematiğin konusu ve yöntemi dikkate alındığında ulaştığı sonuçlar

Kaynaklar

Allendoerfer, C. B. (1969). The dilemma in geometry. *The Mathematics Teacher*, 62, 165-169.

Altıntaş, E. ve İlgün, Ş. (2020). İlköğretim matematik öğretmen adaylarının matematiksel ispata yönelik görüşlerinin belirlenmesi: Kars örneklemi. *Kastamonu Education Journal*, 28(3), 1573-1582.

Baki, A. (2014). *Matematik tarihi ve felsefesi*. Pegem Akademi.

Baki, A. (2019). *Matematik öğretme bilgisi*. Pegem Akademi.

Baki, A., Bütün, M. ve Akkuş, F. (2020). Lakatos'un matematiksel bilginin gelişim modelinin okul matematiğine uyarlanması. *Turkish Journal of Computer and Mathematics Education,* 1(3), 285-308.

N. (1988). Aspects of proof in pupils' practice of school mathematics. In D. Pimm (Ed.), *Mathematics, teachers and children*. Hodder & Stoughton.

Bell, A. (1976). A study of pupils' proof-explanations in mathematical Situations. *Educational Studies in Mathematics,* 7, 23-40.

Ball, D. L., Hoyles, C., Jahnke, H. N. ve Movshovitz-Hadar, N. (2002). The teaching of proof. *ICM*, 3, 907-920.

Battista, M. T. and Clements, D. H. (1995). Geometry and proof. *Mathematics Teacher,* 88(1), 48-54.

Chazan, D. (1993). High school geometry students' justification for their views of empirical evidence and mathematical proof. *Educational Studies in Mathematics*, 24(4), 359-387.

Çil, O., Kuzu, O. ve Şimşek, A. S. (2019). Ortaöğretim matematik programının revize Bloom taksonomisine ve programın ögelerine göre incelenmesi. *YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi,* 16(1), 1402-1418.

de Villiers, M. (1990). The role and function of proof in mathematics. *Pythagoras*, 24, 17-24.

Doruk, M., Özdemir, F. ve Kaplan, A. (2014). Matematik öğretmeni adaylarının matematiksel ispat yapmaya yönelik görüşleri ile matematiğe karşı öz-yeterlik algıları arasındaki ilişki. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 23(2), 861-874.

Dubinsky, E. ve Tall, D. (1991). Advanced mathematical thinking and the computer. In David Tall (Ed.), *Advanced Mathematical Thinking* (pp.231-248). Kluwer

Filiz, S. ve Ergan, S.N. (2020). İlkokul matematik dersi öğretim programının beş süreç standardına göre değerlendirilmesi. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 10 (2), 464-477.

French, D. (2004). *Teaching and learning geometry*. Continuum.

Gibson, D. (1998). Students' use of diagrams to develop proofs in an introductory real analysis course. In A.H. Schoenfeld, J. Kaput, E. Dubinsky & T. Dick (Eds.), *Research in Collegiate Mathematics Education.* III (pp. 284-307). Providence: RI: American Mathematical Society.

Gierdien, F. (2007). From "proofs without words" to "proofs that explain" in secondary mathematics. *Pythagoras*, 65, 53 – 62.

P. A. (2000). Mathematics at the turn of the millennium. *American Mathematical Monthly*, 107, 1–14.

Güler, G., Özdemir, E. ve Dikici. R. (2012). Öğretmen adaylarının matematiksel tümevarım yoluyla ispat becerileri ve matematiksel ispat hakkındaki görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20(1), 219-236.

Güven, B., Çelik D. ve Karataş İ. (2005). Ortaöğretimdeki çocukların matematiksel ispat yapabilme durumlarının incelenmesi. Çağdaş Eğitim Dergisi, 316, 35–45.

Hammack, R. (2018). Book of proof (Third Edition). Published by Richard Hammack Richmond, Virginia. https://www.people.vcu.edu/~rhammack/BookOfProof/Translations/Turkish/Turkish.pdf adresinden 20 Nisan 2020 tarihinde ulaşılmıştır.

Hanna, G. (2000). Proof, explanation and exploration: an overview. *Educational Studies in Mathematic*s, Special issue on "Proof in Dynamic Geometry Environments", 44 (1-2), 5-23.

Hanna, G. (2020) Mathematical proof, argumentation, and reasoning. ED:Stephen Lerman.

Encyclopedia of Mathematics Education, Second Edition (s. 561-566). Springer.

Harel, G. ve Sowder, L. (1998). Students' proof schemes: results from exploratory studies. In A.H. Schoenfeld, J. Kaput & E. Dubinsky (Eds.), *Research In Collegiate Mathematics Education* (Vol. 3, pp. 234-283). Providence, RI: American Mathematical Society.

Herbst, P. ve Brach, C. (2006). Proving and "doing proofs" in high school geometry classes: What is "it" that is going on for students and how do they make sense of it?. *Cognition and Instruction*, 24, 73–122.

Hersh, R. (1993). Proving is convincing and explaining. *Educational Studies in Mathematics*, 24, 389–39.

İlhan, A. ve Aslaner, R. (2019). 2005'ten 2018'e ortaokul matematik dersi öğretim programlarının değerlendirilmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (PAU Journal of Education),* 46, 394-415.

İmamoğlu, Y. (2010). Birinci ve son sınıf matematik ve matematik öğretmenliği öğrencilerinin ispata ilgili kavramsallaştırma ve becerilerinin incelenmesi. Yayınlanmamış doktora tezi, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul.

Knuth, E. J. (2002a). Secondary school mathematics teachers' conceptions of proof. *Journal for Research in Mathematics Education*, 33(5), 379–405.

Knuth, E. J. (2002b). Teachers' conceptions of proof in the context of secondary school mathematıcs. *Journal of Mathematics Teacher Education*, 5, 61–88.

Martin,T. S., McCrone, S. M. S., Bower, M. L. W. ve Dindyal, J. (2005). The interplay of teacher and student actions in the teaching and learning of geometric proof. *Educational Studies in Mathematics,* 60(1), 95-124.

Mason, J., Burton, L. ve Stacey, K. (2010). *Thinking mathematically*. Pearson Education Limited.

McCrone, S. M. S. ve Martin, T. S. (2009). Formal proof in high school geometry. In. I Stylinaou, D. A. Blanton, M. A. ve Knuth, J. E. (Ed.), *Teaching and Learning Proof Across the Grades A K-16 Perspective*, (ss. 204-221). New York and London: National Council of Teachers of Mathematics.

Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], (2018a). Matematik dersi öğretim programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı.

Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], (2018b). Ortaöğretim matematik dersi (9., 10., 11. ve 12. öğretim programı. Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı.

Moore, R. C. (1994). Making the transition to formal proof. *Educational Studies in Mathematics*, 27, 249-266.

Mwadzaangati, L. (2019). Comparison of geometric proof development tasks as set up in the textbook and as implemented by teachers in the classroom. *Pythagoras*, 40(1), 1-14.

National Council of Teachers of Mathematics [NCTM], (2000). Principles and standards for school mathematics. National Council of Teachers of Mathematics.

Nelsen. R (2000). *Proofs without words II: More exercises in visual thinking*. Mathematical Association of America.

Nelsen. R. (1993). *Proofs without words: Exercises in visual thinking*. Mathematical Association of America.

Polat, K. ve Demircioğlu, H. (2016). Matematik eğitiminde sözsüz ispatlar: Kuramsal bir çalışma. *Dicle Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28, 129-140.

Polya, G. (1954). *Induction and analogy in mathematics*. Princeton University Press.

Pulley, C. A. (2010). Using instruction to investigate the of assessing reasoning tasks on students' understanding of proof. Unpublished doctoral dissertation, Illinois State University, Illinois.

Reid, D. (2002). Conjectures and refutations in grade 5 mathematics. *Journal for Research in Mathematics Education,* 33(1), 5–29.

Schoenfeld, A. (1994). What do we know about mathematics curricula?. *Journal of Mathematical Behavior*, 13(1), 55–80.

Stein, M.K., Smith, M.S., Henningsen, M.A. ve Silver, E.A. (2009*). Implementing standards-based mathematics instruction: A casebook for professional development* (2nd ed.). New York, NY: Teachers College Press.

Stylianides, A. J. (2007). Proof and proving in school mathematics. *Journal for Research in Mathematics Education,* 38(3), 289–321.

Stylianides, G. J. (2008). An analytic framework of reasoning-and-proving. *For the Learning of Mathematics*, 28, 9–16.

Stylianides, G. J., Stylianides, A. J. ve Weber, K. (2017). Research on the teaching and learning of proof: Taking stock and moving forward. In J. Cai (Ed.), *Compendium For Research İn Mathematics Education* (pp. 237-266). Reston, VA: National Council of Teachers of Mathematics.

Stylianides, G.J. ve Silver, E.A. (2009). Reasoning and proving in school mathematics. Despina A. Stylianou, Maria L. Blanton, Eric J. Knuth (Eds.) *Teaching and Learning Proof Across the Grades: A K–16 Perspective* (235-249). Routledge, New York.

Tekin, B. ve Konyalıoğlu, A. C. (2010). Trigonometrik fonksiyonların toplam ve fark formüllerinin ortaöğretim düzeyinde görselleştirilmesi. *Bayburt Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* 5(1-2), 24-37.

Weber, K. (2001). Student in constructing proofs: The need for strategic knowledge. *Educational Studies in Mathematics*, 48, 101–119.

Yıldırım, C. (2013). *Matematiksel düşünme*. Remzi Kitabevi.

BÖLÜM **8**

GEOMETRİ ÖĞRETİMİNDE PROBLEM ÇÖZME

Handan DEMİRCİOĞLU

"*Çözdüğüm her bir problem, daha sonra başka problemleri çözmeye hizmet eden bir kural haline geldi*."

Renè DESCARTES

8.1. Giriş

Problem çözme, eleştirel ve yaratıcı düşünme gibi üst düzey düşünme becerilerini gerektiren bir süreçtir. Başarılı problem çözebilen bireyler karşılaştığı problem durumlarını ustalıkla yönetebilir ve sorunların üstesinden gelebilirler. Matematik eğitiminde de geliştirmesi önemli becerilerden bir tanesidir. Nitekim Matematik Dersi Öğretim Programı problem çözebilen ve bu süreçte sadece kendinin değil aynı zamanda başkalarının da problem çözme sürecini anlayabilen, süreç içindeki eksikliklerini görebilen bireyler yetiştirmeyi -mektedir (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2013, 2018). Elbette problem, çözüm yolu önceden bilinen bir alıştırma, soru veya örnek değildir. Geometri ile ilgili bir durumun problem olabilmesi için problemi çözecek bireyin çözmeye ihtiyaç hissetmesi, çözüm yoluna aşina olmaması ve farklı geometri ile ilgili bilgi ve becerileri ortaya çıkarması beklenmektedir. Süreç olduğu göz önüne alındığında geometri problemlerini çözme sürecinde önemli adımlar vardır. Bunlar problemi anlama, gerekirse alt problemlere ayırma, plan yapma, farklı stratejiler seçme, seçilen stratejiyi uygulama, süreci izleme ve kontrol etme, gerektiğinde stratejileri

ve planları değiştirme, süreci ve stratejiyi değerlendirme, çözümün anlamlılığını değerlendirme ve yeni problemler kurmadır. Bu süreci geometri bilgisi, beceri, düşünme stilleri vb. gibi birçok faktör etkilemektedir. Dolayısıyla öğrencilerin geometri bilgi ve geometri problemlerini çözme becerilerini geliştirmek için ele alınan problemler kadar bu problemlerin çözüm süreci, stratejiler, yaşanılan zorluklar ve zorlukların nasıl üstesinden gelinebileceği de önemlidir. Bu bağlamda bu bölümde öncelikle geometri probleminin ne olduğu, problemlerin - rılmaları, geometri problem çözme süreci, geometri problem çözme sürecinde kullanılan stratejiler, problem çözme becerisini geliştirmeye yönelik etkinlik örnekleri, geometri problemlerini çözme ilgili zorluklar ve ilgili çalışmalar doğrultusunda öneriler ele alınmıştır.

8.2. Geometri Problemi Nedir?

Problem çözmenin doğasını anlayabilmek için öncelikle "*problem*" kavramının tanımının ele alınması gerekmektedir. Polya (1981) problem kelimesinin *zorluk* kelimesi ile ilişkili olduğuna vurgu yapmıştır. Günlük hayatta evden işe/okula gitmek gibi basit problemlerden, bozulan bilgisayarı tamir etmek gibi karmaşık problemlere kadar farklı birçok durum ile yüz yüze kalmaktayız. Elbette bozulan bir bilgisayarı tamir etmek bir bilgisayar mühendisi için bir problem değilken herkes için aynı şeyi söylemek imkânsızdır. Diğer taraftan evden işe/okula gitme gibi günlük hayatta alışkın olduğumuz durumlar herhangi bir işlem yapılmadan bilinçaltında çözülmektedir. Fakat yeni bir şehre taşındığınızda bu da bir problem oluşturabilmektedir. Bu durumlarda bir çözüm yolu bulmak için geçmişte çözdüğümüz benzer problemdeki deneyimlerimizi hatırlayabilir, yeni stratejiler araştırabilir ve problem çözme stratejilerine başvurabiliriz.

Problem çoğunlukla matematik ders kitaplarında çözülmesi güç olan veya dört işleme dayalı (Heddens ve Speer, 1997; Jonassen, 2000) soruları akla getirmektedir. Bir durumun problem olabilmesi için Van de Walle (1994, s. 39) ifade ettiği gibi öncelikle bireyin çözmeye ihtiyaç hissetmesi, çözümü bulma ile ilgili bir hazırlığının olmaması ve çözüme ulaşmak için bir çaba harcaması gerekmektedir. Schoenfeld (1987) problemi bireyin çözüm elde etme isteği, meşgul olduğu bir görev ve kişinin çözüme ulaşmak için kolayca erişilebilir matematiksel ifadelere sahip olmaması olarak ifade etmiştir. Bu bakış açısı John Dewey 'nin "*insanın zihnini karıştıran, meydan okuyan ve inancı belirsizleştiren her şey*" (akt. Baykul, 1999, s. 52) tanımı ile uyumludur.

En genel hali ile bir hedefe ulaşmaya çalıştığımız ve bu uğurda kullanabileceğimiz araçları bulmamız gereken bir durum (Chi ve Glaser, 1985), belirsizlik içeren, incelenmesi ve çözülmesi gereken ve gerekli olan çözüm yollarının he-

Kaynaklar

Arıol, G. (2009). *Matematik öğretmen adaylarının bütüncül (holistik) ve analitik düşünme stillerinin matematiksel problem çözme becerilerine etkisi*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.

Artut, P. D. ve Tarım, K. (2006). İlköğretim öğrencilerinin rutin olmayan sözel problemleri çözme düzeylerinin çözüm stratejilerinin ve hata türlerinin incelenmesi. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 15(2). 37-50.

Baykul, Y. (1999). *İlköğretim birinci kademede matematik öğretimi*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Bransford, J. D. ve Stein, B. S. (1993). *The ideal problem solver: A guide for improving thinking, learning, and creativity*. (Second Edition). New york: W. H. Freeman ve Company.

Borgersen, H. (1994). Open ended problem solving in geometry. *Nordic Studies in Mathematics Education*, 2(2), 6-35.

Chapman, O. (2006). Classroom practices for context of mathematics word problems. *Educational Studies in Mathematics*, 62, 211-230.

Cordier, F. ve Cordier, J. (1991). L'application du théorème de Thalès. Un exemple du rôle des représentations typiques comme biais cognitifs. *Recherches en Didactique des Mathématiques*, 11(1), 45-64.

Ev Çimen, E. ve Doğan Coşkun, S. (2019). Problem çözme öğretimi. (Ed. K. Tarım ve G. Hacıömeroğlu). *Matematik Öğretiminin Temelleri İlkokul*. (Birinci Baskı) 107-139. Ankara: Pegem Akademi.

Foong, P. Y. (2002). The role of problems to enhance pedagogical practices in the Singapore. *The Mathematics Educator*, 6(2), 15-31.

Galbraith, P., ve Stillman, G. (2001). Assumptions and context: Pursuing their role in modelling activity. (Eds. J. F. Matos, S. K. Houston, W. Blum ve S. P. Carreira) *Mathematical Modelling and Mathematics Education: ICTMA 9- Applications in Science and Technology (1st edition)*, 300–310. Chichester, UK: Horwood Publishing

Goldstein, E. B. (2011). *Cognitive psychology: connecting mind, research and everyday experience*, (3rd ed), Wadsworth Cengage Learning.

Heddens, J.W., ve Speer, W.R. (1997). *Today's mathematics*. (9th. Press). Prentice Hall.

Henderson, K. B. ve Pingry, R.E. (1953). The learning of mathematics: Its theory and practice. (Ed H. F. Fehr), *Problem Solving in Mathematics* (228-270). Reston, VA: NCTM.

Hong, N. S. (1998). *The relationship between well-structured and ıll-structured problem solving in multimedia simulation*. (Unpublished doctoral dissertation) The Pennsylvania State University.

In'am, A. (2016). Euclidean geometry's problem solving based on metacognitive in aspect of awareness. *International Electronic Journal of Mathematics Education*, 11(4), 961-974.

Jonassen, D. (2000). Toward a design theory of problem solving. *Educational Technology Research and Development*, 48 (4), 63-85.

Jonassen, D. (2003). Using cognitive tools to represent problems. *Journal of Research on Technology in Education*, 35(3), 362–381. https://doi.org/10.1080/15391523.2003.10782391

Jonassen, D. (2011). Supporting problem solving in PBL. *Interdisciplinary Journal of Problem-Based Learning*, 5, 95-119.

Kohler, W. (1929). *Gestalt psychology*. New York: Liveright.

Krulik, S ve Rudnick, J. (1989**).** *Problem solving: A handbook for senior high school teachers*. Boston: Allyn ve Bacon.

Mason J., Burton L ve Stacey K. (2010). *Thinking mathematically*. London: Addison Wesley.

Mayer, R.E. (1982a). The psychology of mathematical problem solving. (Eds F.K. Lester ve J. Garofalo), *Mathematical problem solving: Issues in research,* 1-13. Philadelpia: Franklin Institute Press.

Mayer, R. E. (1982b). problem-solving strategies for algebra word and equation problems. *Journal of Experimental Psychology:Learning, Memory, and Cognition*, 8(5), 448-462.

Mayer, R. E. (1998). Cognitive, metacognitive, and motivational aspects of problem solving. *Instructional Sciences*, 26, 49-63.

Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], (2013). *Ortaöğretim Matematik Dersi (5-8. Öğretim Programı*. Ankara: Mili Eğitim Basımevi.

Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], (2018). *Ortaöğretim Matematik Dersi (5-8. Öğretim Programı*. Ankara: Mili Eğitim Basımevi.

Mesquita, A. L. (1998). On conceptual obstacles linked with external representation in geometry. *The Journal of Mathematical Behaviour, 17*(2), 183-195.

Pardimin, *P*. ve Widodo, S. A. (2016). Increasing skills of student in junior high school to problem solving in geometry with guided. *Journal of Education and Learning.* 10 (4), 390-395.

Polya, G. (1957). *How to solve it: A new aspect of mathematical method*. Pricenton University Press.

Polya, G. (1981). *Mathematics discovery: An understanding, learning, and teaching problem solving* (combined edition). New York: John Willey ve Son.

Posamentier, A.S. ve Krulik, S. (1998). *Problem-Solving strategies for and elegant solutions. A Researcefor the Mathematics Teacher*, Corwin Press.

Posamentier, A.S. ve Krulik, S. (2009). *Problem solving in mathematics, grades* 3-6*: powerful strategies to deepen understanding*. Corwin Press.

Posamentier, A. ve Salkind, C. (1988). *Challenging problems in geometry*. Dover.

Prayitno, L.L., Purwanto , P., Subanji, S., Susiswo, S. ve As'ari, A.R.(2020). Exploring student's representation process in solving Ill-structured problems geometry. *Participatory Educational Research (PER*), 7(2), 183-202.

Pretz, J. E., Naples, A. J., ve Sternberg, R. J. (2003). Recognizing, defining, and representing problems. (Eds. J. E. Davidson ve R. J. Sternberg). *The psychology of problem solving* (pp. 3–30). Cambridge, UK: Cambridge University Press.

Setyaningsih, E. ve Kusno (2021). The geometric literacy skills of prospective teachers in the 4.0 era. *Journal of Physics: Conference Series* https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1742-6596/1778/1/012029/pdf

Schoenfeld A. (1985a). *Mathematical problem solving.* New York: Academic Press.

Schoenfeld A. (1985b). Metacognitive and epistemological issues in mathematical understanding. In Silver E. A. (Ed.), *Teaching and learning mathematical problem solving: Multiple research perspectives* (pp. 361–380). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.

Schoenfeld A. (1987). Pólya, problem solving, and education. *Mathematics magazine*, 60(5), 283–291.

Sova, D.B. (1999). *How to solve word problems in geometry proven techniques from an expert*. McGraw-Hill.

Tai, J. J. (2001). *A study of the students concepts of length and area at the fourth grade*. (Unpublished Master Thesis), National Ping-Tung Teachers College, PingTung, Taiwan.

Tan Şişman, G. ve Aksu, M. (2016). A Study on sixth grade students' misconceptions and errors in spatial measurement: length, area, and volume. *International Journal of Science and Mathematics Education*, 14(7), 1293-1319.

Umay, A. ve Arıol, Ş. (2011). Baskın olarak bütüncül şekilde düşünenler ile baskın olarak analitik stilde düşünenlerin problem çözme davranışlarının karşılaştırılması, *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30 (11), 27-37.

Van de Walle, J. A. (1994). *Elementary school mathematics*. Newyork: Longman.

V L., Greer, B., ve De Corte, E. (2000). *Making Sense of Word Problems*. Netherlands: Swets ve Zeitlinger.

Wilson, J. W., Fernandez, M. L. ve Hadaway, N. (1993). Mathematical problem solving. In P. S. Wilson (ed.) *Research Ideas for the Classroom: High School Mathematics*. New York: MacMillan.

Wong, W. K., Hsu, S. C., Wu, S. H., Lee, C. W., ve Hsu, W. L. (2007). LIM-G: Learner-initiating instruction model based on cognitive knowledge for geometry word problem comprehension. *Computers and Education*, 48(4), 582–601. https://doi.org/10.1016/j.compedu.2005.03.009

BÖLÜM 9

GEOMETRİ ÖĞRETİMİNDE PROBLEM KURMA

Osman CANKOY

9.1. Giriş

Her geçen gün bilginin artması ve teknolojik gelişmelerin hız kazanması insanın gelişmelere ve hayata ayak uydurmasını zorlaştırabilmektedir. Bu bağlamda, bireylerin problem çözme becerilerinin geliştirilmesi büyük önem taşımaktadır (Jitendra, Buchman, ve Sczesniak, 2007; Kayan ve Çakıroğlu, 2008; Schoenfeld, 1985). Amerikan Ulusal Araştırma Merkezi 21. yüzyıl becerileri arasında bilişsel becerileri öne çıkarmaktadır (Pellegrino ve Hilton, 2012). Bilişsel beceriler arasında eleştirel düşünme ve yaratıcı düşünmenin yanı sıra problem çözmeye de işaret edilmektedir (Gretter ve Yadav, 2016). Problem çözme bir problemi tanımlama ve anlama, alternatif çözüm yolları arama ve en iyi çözüm yollarını uygulayıp bir sonuca varma şeklinde ifade edilebilir (Polya, 1957). Problem çözme, alanyazında problem kurmaya göre daha yoğun bir biçimde çalışılmış ve önemsenmiş olmasına karşın (Stoyanova, 2005) son yıllarda problem kurmaya dayalı çalışmaların da hız kazandığı göze çarpmaktadır (Cai ve Jiang, 2017). Problem kurma çalışmalarının daha çok araştırma biçiminde sürdürüldüğü göze çarpmakta ancak sınıf içi uygulamalarda öğretmenler tarafından çok fazla ele alınmadığı görülmektedir (Gonzales, 1998; Shin Yi, 2020; Silver, 1994, 1995, 2013; Van Harpen ve Sriraman, 2013). Problem kurma becerilerinin geliştirilmemesi bir yana sınavlarda neredeyse hiç ölçülmediği de görülebilir. Bu bağlamda, bu bölümün sınıf içi problem kurma ve ölçme etkinliklerine ışık tutacağı düşünülmektedir.

Problem kurma, Polya'nın (1957) dört adımlık problem çözme modeline eklenmesi gereken kaçınılmaz bir adım olarak düşünülebilir (Schoenfeld, 1985, 1987; Silver, 1994). Bu bağlamda, özellikle problem kurmanın sınıf içi çalışmaların ayrılmaz bir parçası olarak ele alınması hemen hemen her eğitim kademesinde önerilmektedir (Brown ve Walter, 1983; Cai ve Hwang, 2020; Cai, Hwang, Jiang, ve Silber, 2015; Kilpatrick, 1987; Leikin, 2015; Silver, 1994). Birçok bilim insanının ve araştırmacının, bilimsel düşüncenin ve gelişiminin problem çözmekten ziyade önemli sorular sorup bunları cevaplandırma çabalarıyla olabileceğini ileri sürmesi esasen problem kurmanın önemini ortaya koymaktadır (Wertheimer, 1959). Örneğin Socrates (M.Ö. 470-399) kendi adıyla özdeşleşmiş "Sokratik Diyalog" tekniğinde soru sorma ve cevap arama yöntemiyle eleştirel düşünme ve fikir geliştirme üzerinde durmuştur (Singer, Ellerton ve Cai, 2013). Sokratik Diyalog tekniğinde bireye kolay cevaplayacağı sorular yanında hipotetik sorular da yöneltilerek mevcut problemde yapılacak birtakım değişikliklerin sonucu nasıl etkileyeceği üzerinde düşünmesi sağlanır. Örneğin, "Bir kenarı 12 cm, diğer kenarı 5 cm olan bir dikdörtgenin uzun kenarının 2 cm artırılması"nın dikdörtgenin alanını ne kadar değiştireceği sorulabilir. Bu durum problem kurmada mevcut bir problemi genişletme biçiminde de açıklanabilir. Problem kurma en genel anlamda yeni bir problem durumu yaratma şeklinde düşünülebilir. Silver (1994) problem kurmayı, problem çözmenin bir parçası olarak düşünüp, problem çözmeye başlamadan önce, problem çözme sırasında veya bir problemin çözümünden sonra yeni problemler oluşturma bağlamında ele almaktadır. Bir problemi çözdükten sonra problemden esinlenerek benzer yapıda yeni problemler kurma, Polya'nın (1957) problem çözmede geriye doğru bakma yaklaşımı olan kontrol ile Sokratik Diyalog tekniğinde yer verilen mevcut problemi genişletip çözüm yolları aramakla yakından ilişkilidir. Öte yandan, Stoyanova ve Ellerton (1996) problem kurmayı öğrencilerin matematik deneyimlerinden yola çıkarak yeni yorumlara varabilecekleri ve bunları kendileri için anlamlı problemler şeklinde ifade edebilecekleri bir süreç olarak tanımlamaktadır. Bu çerçevede, problem kurma, bir durum veya düşünce temelinde yeni problemler ortaya koyma veya düzenleme eylemi olarak ele alınabilir (Brown ve Walter, 1983).

Problem kurmanın öğrencilere ve öğretmenlere sağladığı birçok fayda bulunmaktadır. Problem kurmanın öğrenciler açısından ele alınacak ilk faydası problem çözme becerisini geliştiren bir araç olmasıdır. Öğrenci problem kurarken olası çözüm yollarını düşünmekte ve bu sayede problem çözme becerileri de gelişmektedir (Lowrie, 1998). Bunun yanında problem kurmada öğrenciler problem çözmeden farklı olarak çözüm olasılıklarını da düşünmekte; bu sayede esnek ve hipotetik düşünebilme yetenekleri gelişmektedir (Lavy ve Shiriki, 2010). Örneğin, aşağıdaki problemler, öğrenciler tarafından, 3 x 8 işleminin kullanılacağı, üçgenler konusuyla ilgili üç farklı problem yazmaları istendiğinde oluşturulabilir:

Kaynaklar

Baines, L.A., & Stanley, G. (2000). We want to see the teacher: Constructivism and the rage against expertise. *Phi Delta Kappan*, *82*(4), 327–330.

Barbin E., & Menghini, M. (2013). History of teaching geometry. Chapter XVII. In: Karp A.; Schubring G. Eds. *Handbook on the History of Mathematics Education*. Berlin:Springer Verlag.

Barlow, A. T. & Cates, J. M. (2006). The impact of problem posing on elementary teachers' beliefs about mathematics and mathematics teaching. *School Science and Mathematics*, *106*(2), 64-73.

Breda, A., Pino-Fan, L., & Font, V. (2017). Meta Didactic-Mathematical Knowledge of Teachers: Criteria for the and Assessment on Teaching Practice. *EURASIA Journal of Mathematics, Science and Technology Education*, *13*(6), 1893-1918.

Brown, S. I., & Walter, M. I. (1983).*The art of problem posing*. Philadelphia, PA: Franklin Institute Press.

Brown, S. L and Walter, M.I (1990). *The art of problem posing*. (2nd ed). New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.

Brown, S. I., & Walter, M. I. (2005). *The art of problem posing,* (3rd ed.). New York: Psychology Press.

Cai, J., & Jiang, C. (2017). An analysis of problem-posing tasks in Chinese and U.S. elementary mathematics textbooks. *International Journal of Science and Mathematics Education*, *15*(8), 1521–1540.

Cai, J., & Hwang, S. (2020). Learning to teach through mathematical problem posing: Theoretical considerations, methodology, and directions for future research. *International Journal of Educational Research*, *102*, 101391.

Cai, J., Hwang, S., Jiang, C., & Silber, S. (2015). Problem posing research in mathematics: Some answered and unanswered questions. In F. M. Singer, N. Ellerton, & J. Cai (Eds.), *Mathematical problem posing: From research to practice* (pp. 3–34). New York, NY: Springer.

Cankoy, O., & Darbaz, S. (2010). Problem kurma temelli problem çözme öğretiminin problemi anlama başarısına etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *38*, 11–24.

Cankoy, O. & Özder, H. (2017). Generalizability theory research on developing a scoring rubric to assess primary school students' problem posing skills. *Eurasia Journal of Mathematics, Science and Technology Education, 13*(6), 2423-2439.

Cankoy, O. (2011). Problem-solving instruction in the context of children's literature and problem understanding. *Eurasian Journal of Education Research*, *44*, 89–110.

Cankoy, O., ve Özder, H . (2011). Bağlam ve görsel anlatımların matematiksel sözel problem çözümüne etkisi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 30*, 91-100.

Cankoy, O.(2014). Interlocked problem posing and children'sproblem posing performance in free structured stituations. *International Journal of Science and Mathematics Educaiton*, *12*, 219-238.

Chen, T., & Cai, J. (2020). An elementary mathematics teacher learning to teach using problem posing: A case of the distributive property of multiplication over addition. *International Journal of Educational Research*, *102*, 101420

Chinnappan, M., & Lawson, M. J. (2005). A framework for analysis of teachers' geometric content knowledge and geometric knowledge for teaching. *Journal of Mathematics Teacher Education*, 8, 197-221.

Christou, C., Mousoulides, N., Pittalis, M., & Pitta-Pantazi, D. (2005). Problem solving and problem posing in a dynamic geometry environment. *The Mathematics Enthusiast, 2*(2), 124-143.

Christou, C., Mousoulides, N., Pittalis, M., Pitta-Pantazi, D., & Sriraman, B. (2005). An empirical taxonomy of problem posing processes. *ZDM Mathematics Education*, *37*(3), 149–158.

Dewey, J. (1916). *Democracy and education*. New York, NY: The Free Press.

Duatepe-Paksu, A. (2016). Van hiele geometrik düşünme düzeyleri [van Hiele levels of geometric thinking]. İçinde E. Bingölbali, S. Arslan, & İ. Ö. Zembat (Eds.), *Matematik eğitiminde teoriler* (ss. 266-275). Ankara: Pegem Publ.

Ellerton, N. F. (1988). Exploring children's perception of mathematics through letters and problems written by children. *Proceedings of the 12th Annual Conference of the International Group for the Psychology of Mathematics Education* (pp. 280-287), Hungary.

English, L. D. (1997a). The development of fifth-grade children's problem-posing abilities. *Educational Studies in Mathematics*, *34*(3), 183–217.

English, L. D. (1997b). Development of seventh-grade students' problem posing. In E.Pehkonen (Eds.), *21st Conference of the International Group for the Psychology of Mathematics Education. Lahti, Finland* (volume 2, pp. 241–248).

English, L. D. (1998). Children's Problem Posing within Formal and Informal Contexts. J*ournal for Research in Mathematics Education*, *29*(1), 83-106.

English, L. D. (2020). Teaching and learning through mathematical problem posing: Commentary. *International Journal of Educational Research,* 102, 101451.

Fredricks, J. A., Blumenfeld, P. C., & Paris, A. H. (2004). School engagement: Potential of the concept, state of the evidence. *Review of Educational Researc*h, *74*(1), 59–109.

Geçici, M. E., & Aydın, M. (2020). Determining the Geometry Problem Posing Performances of Eighth Grade Students in Problem Posing Situations, *International Journal of Contemporary Educational Research, 7*(1):1-17

Goldenberg E. P. (2019) Problem posing and creativity in elementary-school mathematics. *Constructivist Foundations*, *14*(3): 319–331.

Gonzales, N. A. (1998). A Blueprint for Problem Posing. *School Science & Mathematics, 9*(8), 448-456.

Gonzales, P., Williams, T., Jocelyn, L., Roey, S., Kastberg, D., & Brenwald, S. (2008). *Highlights from TIMSS 2007: Mathematics and science achievement of U.S. fourth-and eighth-grade students in an international context* (NCES 2009-001 Revised). Washington, DC: National Center for Education Statistics, Institute of Education Sciences, U.S. Department of Education.

Gordon, M. (2009). Toward a pragmatic discourse of constructivism. *on Lessons from Practice. Educational Studies*, *45*(1), 39–58.

Gretter, S., & Yadav, A. (2016). Computational Thinking and Media & Information Literacy. *An Integrated Approach to Teaching Twenty-First Century Skills. TechTrends*, *60,*510-516.

C. C., & Jitendra , A. K. (2009). Word problem-solving instruction in inclusive third-grade mathematics classrooms. *The Journal of Educational Research, 102*(3), 87-201.

Hamdi, S. (2018). Perspectives on the teaching of Geometry: Teaching and learning methods. *Journal of Education and Training, 5(1)*, 131-137.

Howson, A. G. (1982). *A History of Mathematics Education in England*. Cambridge: Cambridge University Press.

Hsi, S., Linn, M. C., & Bell, J. E. (1997). The role of spatial rea-soning in engineering and the design of spatial instruction. *Journal of Engineering Education*, *86*(2), 151–158.

Jaijan, W., & Loipha, S. (2012). Making mathematical connections with transformations using openapproach. *HRD Journal*, *3*(1), 91–100.

Jitendra, A. K., C. C., Deatline-Buchman, A., & Sczesniak, E. (2007). Mathematical word problem solving in third-grade classrooms. *The Journal of Educational Research, 100*(5), 283–302.

Kanbur, B. (2017). İlköğretim matematik öğretmen adaylarının dinamik geometri yazılımı

ile desteklenmiş ortamda problem kurma durumlarının ve görüşlerinin incelenmesi (Unpublished master's thesis). Gazi University, Institute of Education Sciences, Ankara.

Kayan, F. ve Çakıroğlu, E. (2008). İlköğretim matematik öğretmen adaylarının matematiksel problem çözmeye yönelik inançları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 35 (35) , 218-226.

Kenney PA & Lindquist, M.M. (2000). Students' performance on thematically related NAEP tasks. In EA Silver & PA Kenney (eds). *Results from the seventh mathematics assessment of the National Assessment of Educational Progress.* Reston, VA: NCTM.

Kilpatrick, J. (1987). Problem formulating: where do good problems come from? In A. H. Schoenfeld (Ed.), *Cognitive science and mathematics education* (pp. 123–147). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.

Kozhevnikov, M. (2007). Cognitive styles in the context of modern psychology: Toward an integrated framework of cognitive style. *Psychological Bulletin, 133*(3), 464–481.

Lavy, I., & Shiriki, A. (2010).Engaging in problem posing activities in a dynamic geometry setting and the development of prospective teachers' mathematical knowledge. T*he Journal of Mathematical Behavior*, *29*, 11-24.

Leikin, R. (2015). Problem posing for and through investigations in a dynamic geometry environment. In F. M. Singer, N. Ellerton, & J. Cai (Eds.), *Mathematical problem posing: From research to practice* (pp. 373-391). New York (NY): Springer.

Leung, S., & Silver, E. (1997). The role of task format, mathematics knowledge, and creative thinking on the arithmetic problem posing of prospective elementary school teachers. *Mathematics Education Research Journal, 9*(1), 5-24.

Lin, P. (2004). Supporting teachers on designing problem-posing tasks as a tool of assessment to understand students' mathematical learning. In M. J. Høines, & A. B. Fuglestad (Eds.), *Proceedings of the 28th Conference International Group for the Psychology of Mathematics Education, 3* (257–264). Bergen: Bergen University College.

Linnenbrink, E. A. & Pintrich, P. R. (2003). The role of beliefs in student engagement and learning in the classroom. *Reading and Writing Quarterly, 19*, 119–137.

Lowrie, T. (1998). The importance of visual processing in non-routine and novel problem solving situations. In A.McIntosh & N. Ellerton (Eds.), *Research in mathematics education: Some current trends* (pp. 186–210). Perth, Western Australia: MASTEC Publication.

Lowrie, T. (1999). Free Problem posing: Year 3/4 students constructing problems for friends to solve. In J. Truran & K. Truran (Eds.),- *Making a ence* (Proceedings of the 22nd annual conference of the Mathematics Education Research Group of Australasia, Adelaide, pp. 328–335). Sydney: MERGA.

Lowrie, T., & Kay, R. (2001). Relationship between visual and nonvisual solution methods and in elementary mathematics. *The Journal of Educational Research*, *94*(4), 248-255.

Lowrie, T. & Whitland, J. (2000). Problem posing as a tool for learning planning and assessment in the primary school. In T. Nakahara, T., Koyama (Eds.), *Proceedings of the 24th International Conference for the Psychology of Mathematics Education*. Hiroshima, Japan (pp. 247–254).

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2018). Matematik programı (İlköğretim ve ortaöğretim 1, Ankara: MEB.

Murphy, P. K., Wilkinson, I. A. G., Soter, A. O., Hennessey, M. N., & Alexander, J. F. (2009). Examining the of class-room discussion on students' high-level comprehension of text. *A meta-analysis. Journal of Educational Psychology*, *101*, 740-764.

Nathan, M.J., Koedinger, K.R. & Tabachneck-Schijf, H.J.M. (1997). Teachers' and Researchers' beliefs of early algebra development. *In the Proceedings to the Nineteenth Annual Meeting of the Cognitive Science Society* (pp 554-559), Hillsdale, NJ: Erlbaum.

National Council of Teachers of Mathematics. (1989). *Curriculum and evaluation standards for school mathematics,* Reston, VA: Author.

National Council of Teachers of Mathematics. (2000). *Principles and standards for school mathematics,* Reston, VA: Author.

Pellegrino, J. W. & Hilton M. L. (Eds.). (2012). Education for Life and Work: Developing Transferable Knowledge and Skills in the 21st Century. *Committee 011 Defining Deeper Learning and 21′ Centuiy Skills. National Research Council of the National Academies.*

Polya, G. (1957). *How to Solve It?* (2 nd ed.). Princeton, N.J.: Princeton University Press.

Schoenfeld, A. H. (1985). *Mathematical problem solving*. Orlando, FL: Academic Press.

Schoenfeld, A. H. (1987a). A brief and biased history of problem solving. In F. R. Curcio (Ed.), *Teaching and Learning: A Problem-Solving Focus* (pp. 27–46). Reston VA: National Council of Teachers of Mathematics.

Schoenfeld, A. H. (1998). Toward a theory of teaching-in-context.Issues in Education, *4*(1), 1–94.

Scriven, M. (1991). *Evaluation Thesaurus* (4th ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.

Shulman, L. S. (1987). Knowledge and teaching: Foundation of the new reform. *Harvard Educational Review*, *57*(1), 1-22.

Silver, E. A. (1994). On mathematical problem posing. *For the Learning of Mathematics*, *14*(1), 19-28.

Silver, E. A., & Cai, J. (1996). An analysis of arithmetic problem posing by middle school students.Journalfor Research in Mathematics Education, 27(5), 521–539.

Silver, E. A., & Cai, J. (2005). Assessing students' mathematical problem posing. *Teaching ChildrenMathematics*, *12*(3), 129–135.

Sinclair, N. (2008). Research in mathematics education: *The history of the geometry curriculum in the United States* (B. J. Doughtery, Ed.). Information Age.

Singer, F. M., & Voica, C. (2015). Is problem posing a tool for identifying and developing mathematical creativity? In F. M. Singer, N. Ellerton & J. Cai (Eds), *Mathematical problem posing: From research to practice* (pp. 141–174). New York: Springer.

Singer, F. M., Ellerton, N., & Cai, J. (Eds.). (2015). *Mathematical problem posing: From research to practice*. New York, NY: Springer.

Singer, F. M., Pelczer, I., & Voica, C. (2011). Problem posing and modification as a criterion of mathematical creativity. In T. Rowland & E. Swoboda (Eds.) *Proceedings of the 7th Conference of the European Society for Research in Mathematics Education* (*CERME 7) University of Rzeszów,* Poland, 9–13 February, 2011.

Singer, F. M., Voica, C., & Pelczer, I. (2017). Cognitive styles in posing geometry problems: implications for assessment of mathematical creativity. *ZDM Mathematics Education*, *49*(1), 37-52.

Smith, M. S., Silver, E. A., Stein, M. K., Boston, M., & Henningsen, M. A. (2005). *Improving instruction in geometry and measurement: Using cases to transform mathematics teaching andlearning, Volume 3*. New York: Teachers College Press

Stoyanova, E. (2005). Problem posing strategies used by years 8 and 9 students. *Australian Mathematics Teacher*, *61*(3), 6-11.

Stoyanova, E., & Ellerton, N. F. (1996). A framework for research into students' problem posing in school mathematics. In P. C. Clarkson (Ed.), *Proceedings of the 19th annual conference of the Mathematics Education Research Group of Australasia (pp. 518–525). Melbourne, Australia*: Mathematics Education Research Group of Australia.

Stoyanova, E. (1998). Problem posing in mathematics analyses classrooms. In A. McIntosh & N. Ellerton (Eds.), *Research in mathematics education: A contemporary perspective* (pp. 164–185). Perth, Western Australia: MASTEC, Edith Cowan University.

Sultan, S., Rofiuddin, A., Nurhadi, & Prihatni, E. T. (2017). The of critical literacy approach on pre-service language teacher's critical reading skills. *Eurasian Journal of Educational research*, *7*, 159-170.

Swinson, K. (1991). Using writing in the mathematics curriculum. J. O'Reilly & S. Wettenhall (Eds.), *Mathematics Ideas: Inclusive, dynamic, exciting, active, stimulating* (pp. 41-43).

Tichá, M., & Hošpesová, A. (2013). Developing teachers' subject didactic competence through problem posing. *Educational Studies in Mathematics*, *83*(1), 133–143.

Turhan, B. & Güven, M. (2014). Problem kurma yaklaşımıyla gerçekleştirilen matematik öğretiminin problem çözme başarısı, problem kurma becerisi ve matematiğe yönelik görüşlere etkisi. Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, *43*(2), 217-234

Türnüklü, E., Ergin, A. S., & Aydoğdu, M. Z. (2017). 8. sınıf öğrencilerinin üçgenler konusunda problem kurma çalışmalarının incelenmesi. *Journal of Bayburt Education Faculty, 12*(24), 467-486.

Ünlü, M., & Aktaş, G. S. (2017). İlköğretim matematik öğretmen adaylarının problem kurma özyeterlik ve problem çözmeye yönelik inançları. *Turkish Journal of Computer and Mathematics Education, 8*(1), 161-187.

Van de Walle, J. A. (1994). *Elementary school mathematics; Teaching developmentally*. New York: Longman.

Van Harpen, X. Y., & Sriraman, B. (2013). Creativity and mathematical problem posing: an analysis of high school students' mathematical problem posing in China and the USA. *Educational Studies in Mathematics*, *82*(2), 201–221.

Voica, C., & Singer, F. (2012). Creative contexts as ways to strengthen mathematics learning. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, *33*, 538-542.

Voica, C., Singer, M., & Stan, E. (2020). How are motivation and - cy interacting in problem-solving and problem-posing? *Educational Studies in Mathematics, 105*,487–517.

Wertheimer, M. (1959). *Productive thinking*. New York: Harper & Row.

BÖLÜM **10**

GEOMETRİ ÖĞRETİMİNDE BİLİŞSEL İSTEM DÜZEYLERİNE GÖRE GÖREVLER

Nida EMÜL

10.1. Giriş

Ülkelerin matematik müfredatını geliştirme ve öğretim uygulamalarını iyileştirmeye yönelik çabalarının altında yatan ana hedef, öğrencilerin matematiksel kavramlara yönelik anlayışını artırmak, bu kavramlarla muhakeme etme becerisini geliştirmek ve bununla birlikte daha iyi bir matematik düşünürü olmalarına yardımcı olmaktır (Henningsen ve Stein, 1997). Bu varma fırsatlarının ise öğrencilerden iştirak etmeleri istenen matematiksel görevlerde saklı olduğu söylenebilir (Doyle, 1983). Matematiksel görevler, öğrencilerin meşgul olduğu düşünme süreçlerini ve öğrenme çıktılarını büyük ölçüde etkilemektedir (Stein vd., 1996).

Alanyazında "öğrenme amaçlı etkinlikler" (Leung, 2011), "öğrencilerden yapmaları istenen, matematiğin önemli rol oynadığı etkinlikler" (Burkhardt ve Swan, 2013), "amacı öğrencilerin dikkatini belirli bir matematiksel fikre odaklamak olan sınıf etkinliği" (Stein vd., 1996) gibi matematiksel görev tanımlarına rastlanabilir. Bu tanımların "etkinlik" terimi kullanılarak yapıldığı görülmektedir. Ancak bu bölümde sunulacak çerçeveyi öneren araştırmacıların yaklaşımlarına uygun biçimde, Watson ve Mason'un (2007) fikirlerini baz alarak, "görev" ve "etkinlik" kavramlarının ayrımını yapmak faydalı olacaktır. Buna göre etkinlik, bir görevle meşgul olma ile ortaya çıkan faaliyettir. Yani öğrencinin matematiksel görevle ilgilenirken yürüttüğü ve diğer öğrencilerle, öğretmenle veya materyallerle etkileşimi sürecinde ortaya çıkan faaliyetler matematiksel bir etkinliği

meydana getirmektedir. Benzer bakış açısıyla Sullivan vd. (2013) görevleri öğrencileri harekete geçiren sorular, durumlar veya talimatlar olarak betimlerken, etkinlikleri sunulan görevler için öğrencilerin oluşturdukları düşünce ve yazılı, sözlü veya fiziksel eylemlere dayalı faaliyetler olarak betimlemektedir.

Matematiksel bir görevin amacı verimli bir matematiksel faaliyeti başlatmak olmalıdır (Breen ve O'Shea, 2010). Matematiksel görevler, öğrencilerin sadece hangi kavramı öğrendiklerini değil, daha da önemlisi, matematiği nasıl düşündüklerini, geliştirdiklerini, kullandıklarını ve anlamlandırdıklarını belirlemektedir (Stein vd., 1996). Araştırmacılar, öğrencilerin matematiksel faaliyetlerinin profesyonel matematikçilerin uygulamalarının bir yansıması şeklinde olması gerektiğini bildirmişlerdir (Breen ve O'Shea, 2010). Matematik yapmanın temelinin muhakeme etmek olduğu düşünülürse (Brodie, 2009), matematikçiler çalışmalarında genelleme, karşılaştırma, varsayımda bulunma, açıklama, gerekçelendirme, doğrulama, ispatlama vb. şeklinde ifade edilebilecek matematiksel süreçler içerisinde bulunmaktadır (Jeannotte ve Kieran, 2017). Öğrenim hayatlarının herhangi bir aşamasında bulunan öğrencilerin de matematiksel düşünmeyi farklı yönleri ile deneyimlemeleri için benzer süreçler içerisinde bulunmalarına teşvik edilmeleri önerilmektedir (Breen ve O'Shea, 2010). NCTM (2000) matematiksel fikirlere odaklanan, birden çok stratejinin izlenmesine olanak veren, farklı temsillerle çalışmaya uygun ve öğrencilere varsayım oluşturma, gerekçelendirme ve ispat yapma fırsatları veren matematiksel görevlerin seçiminin daha verimli öğretim ortamları oluşturacağını bildirmiştir. Ayrıca görevlerin öğrencilerin daha karmaşık matematiksel fikirleri keşfetmelerine ve geliştirmelerine yardımcı olacak şekilde bir miktar zorlayıcı olmaları gerektiğinin altını çizmiştir. Zorlayıcı bir görevden kastın, belirli bir sınıf düzeyindeki öğrenciler için daha üst konularını içeren bir görev değil, o sınıf müfredatı kapsamındaki konuların ilişkilendirmesini gerektiren bir görev olduğu söylenebilir (Sullivan ve Mornane, 2014).

Matematiği öğrenmenin matematiksel görevler ile gerçekleştiği kabul edilmekte (Chapman, 2013) ve öğretmenin bu görevleri seçme, tasarlama veya uygulamadaki rolü önemli görülmektedir (NCTM, 2000). Bir öğretmenin matematiksel görev seçimi ve bu görevi öğrencilere sunma şekli, sınıfında yapılan matematiğin niteliğini belirlemektedir (Applebaum ve Leikin, 2007). Dolayısıyla öğretmenlerin matematiksel görevlerin önemi konusunda farkındalığa ve matematiksel görevleri seçme, tasarlama ve uygulamada gerekli bilgi ve becerilere sahip olması önemlidir (Arbaugh ve Brown, 2005). Chapman'a (2013) göre bir öğretmenin matematiksel görevleri ele alış biçimi matematiksel içerik bilgisi, öğrencilere dair bilgisi, öğrenme ve öğretim yaklaşımlarına dair yönelimleri gibi pek çok faktörün etkisindedir. Chapman, bu anlamda belirleyici bir faktör olarak

Kaynaklar

Applebaum, M., & Leikin, R. (2007). Teachers' conceptions of mathematical challenge in school mathematics. In *Proceedings of the 31st Conference of the International Group for the Psychology of Mathematics Education* (Vol. 2, pp. 9-16).

Arbaugh, F., & Brown, C. A. (2005). Analyzing mathematical tasks: a catalyst for change?. *Journal of Mathematics Teacher Education*, *8*(6), 499-536. https://doi.org/10.1007/s10857-006-6585-3

Barbeau, E., & Taylor, P. (Eds.). (2009). *Challenging mathematics in and beyond the classroom. New ICMI study series* (Vol. 12). Springer.

Boston, M. D. (2013). Connecting changes in secondary mathematics teachers' knowledge to their experiences in a professional development workshop. *Journal of Mathematics Teacher Education*, *16*, 7-31. https://doi.org/10.1007/s10857-012-9211-6

Burkhardt, H., & Swan, M. (2012). Designing assessment of performance in mathematics. *Educational Designer*, *2*(5), 1-40.

Burkhardt, H., & Swan, M. (2013). Task design for systemic improvement: Principles and frameworks. In C. Margolinas (Ed.), *Task design in mathematics education*. *Proceedings of ICMI study* (pp. 431–440). Oxford. hal.archives-ouvertes.fr/hal-00834054

Breen, S., & O'Shea, A. (2010). Mathematical thinking and task design. *Irish Mathematical Society Bulletin*, 66, 39-49.

Chapman, O. (2013). Mathematical-task knowledge for teaching. *Journal of Mathematics Teacher Education*, *16*(1), 1-6. https://doi.org/10.1007/s10857-013-9234-7

Doyle, W. (1983). Academic work. *Review of Educational Research*, *53*(2), 159-199.

Doyle, W. (1988). Work in mathematics classes: The context of students' thinking during instruction. *Educational psychologist*, *23*(2), 167-180. https://doi.org/10.1207/s15326985ep2302_6

Engin, Ö., ve Sezer, R. (2016). 7. Sınıf matematik ders kitabındaki ve programdaki etkinliklerin bilişsel istem düzeylerinin karşılaştırılması. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (42), 24-46.

Fan, L., Zhu, Y., & Miao, Z. (2013). Textbook research in mathematics education: Development status and directions. *ZDM*, *45*(5), 633–646. https://doi.org/10.1007/s11858-013-0539-x

Gal, H., & Linchevski, L. (2010). To see or not to see: analyzing in geometry from the perspective of visual perception. *Educational studies in mathematics*, *74*(2), 163-183. https://doi.org/10.1007/s10649-010-9232-y

Henningsen, M., & Stein, M. K. (1997). Mathematical tasks and student cognition: Classroom-based factors that support and inhibit high-level mathematical thinking and reasoning. *Journal for research in mathematics education*, *28*(5), 524-549. https://doi.org/10.5951/jresematheduc.28.5.0524

Hiebert, J., & Lefevre, P. (1986). Conceptual and procedural knowledge in mathematics: An introductory analysis. In J. Hiebert (Ed.), *Conceptual and procedural knowledge: The case of mathematics* (pp. 1–27). Lawrence Erlbaum Associates, Inc.

Jeannotte, D., & Kieran, C. (2017). A conceptual model of mathematical reasoning for school mathematics. *Educational Studies in Mathematics*, *96*(1), 1-16. https://doi.org/10.1007/s10649-017-9761-8

Jones, D. L., & Tarr, J. E. (2007). An examination of the levels of cognitive demand required by probability tasks in middle grades mathematics textbooks. *Statistics Education Research Journal*, *6*(2). https://doi.org/10.52041/serj.v6i2.482

Komatsu, K., & Jones, K. (2019). Task design principles for heuristic refutation in dynamic geometry environments. *International Journal of Science and Mathematics Education, 17*(4), 801-824. https://doi.org/10.1007/s10763-018-9892-0

Koyunkaya-Yiğit, M., ve Bozkurt, G. (2019). Matematik Öğretmen Adaylarının Tasarladığı GeoGebra Etkinliklerinin Matematiksel Derinlik ve Teknolojik Eylem Açısından İncelenmesi. *Necatibey* Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik

Eğitimi Dergisi, *13*(2), 515-544. https://doi.org/10.17522/balikesirnef.573521

Lesh, R. ve Zawojewski, J.S. (2007). Problem solving and modeling. *The handbook of research on mathematics teaching and learning* (2nd ed., pp. 763–804). Reston, VA: National Council of Teachers of Mathematics.

Leung, A. (2011). An epistemic model of task design in dynamic geometry environment. *ZDM, 43*(3), 325-336. https://doi.org/10.1007/s11858-011-0329-2

Lewis, A., & Smith, D. (1993). Defining higher order thinking. *Theory into practice, 32*(3), 131-137. https://doi.org/10.1080/00405849309543588

Lithner, J. (2008). A research framework for creative and imitative reasoning. *Educational Studies in mathematics*, *67*, 255-276. https://doi.org/10.1007/s10649-007-9104-2

Manizade, A. G., & Mason, M. M. (2014). Developing the area of a trapezoid. *The Mathematics Teacher*, *107*(7), 508-514. https://doi.org/10.5951/mathteacher.107.7.0508

Mayer, R. E., & Wittrock, M. C. (1996). Problem solving and transfer. In D. Berliner & R. Calfee (Eds.), *Handbook of educational psychology* (pp. 45–61). New York, NY: Macmillan.

Milli Eğitim Bakanlığı. (2018a). *Matematik Dersi Öğretim Programı (1-8.* . Talim Terbiye Kurulu, Ankara.

Milli Eğitim Bakanlığı. (2018b). *Matematik Dersi Öğretim Programı (9-11.* . Talim Terbiye Kurulu, Ankara.

Milli Eğitim Bakanlığı. (2018). Matematik Ders Kitapları (1-8. Talim Terbiye Kurulu, Ankara.

National Council of Teachers of Mathematics. (2000). Principles and standards for school mathematics. Reston, VA: NCTM

Peterson, L. L., & Saul, M. E. (1990). Sharing Teaching Ideas: Seven Ways to Find The Area of a Trapezoid. *The Mathematics Teacher*, *83*(4), 283-286. https://doi.org/10.5951/MT.83.4.0283

Polya, G. (1957). *How to solve it: A new aspects of mathematical methods*. Prentice University Press.

Reçber, H., ve Sezer, R. (2018). 8. sınıf matematik ders kitabındaki etkinliklerin bilişsel düzeyinin programdakilerle karşılaştırılması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, *51*(1), 55-76. https://doi.org/10.30964/auebfd.405848

Rittle-Johnson, B., & Alibali, M. W. (1999). Conceptual and procedural knowledge of mathematics: Does one lead to the other?. *Journal of educational psychology*, *91*(1), 175. https://doi.org/10.1037/0022-0663.91.1.175

Rittle-Johnson, B., Siegler, R. S., & Alibali, M. W. (2001). Developing conceptual understanding and procedural skill in mathematics: An iterative process. *Journal of educational psychology*, *93*(2), 346. https://doi.org/10.1037/0022-0663.93.2.346

Rittle-Johnson, B., Schneider, M., & Star, J. R. (2015). Not a one-way street: Bidirectional relations between procedural and conceptual knowledge of mathematics. *Educational Psychology Review*, *27*, 587-597. https://doi.org/10.1007/s10648-015-9302-x

Sierpinska, A. (2004). Research in mathematics education through a keyhole: Task problematization. *For the Learning Of Mathematics*, *24*(2), 7-15.

Silver, E. A., & Stein, M. K. (1996). The QUASAR project: The" revolution of the possible" in mathematics instructional reform in urban middle schools. *Urban Education*, *30*(4), 476-521.

Skemp, R. R. (1976). Relational understanding and instrumental understanding. *Mathematics teaching*, *77*(1), 20-26.

Smith, M. S., & Stein, M. K. (1998). - ons on practice:Selecting and creating mathematical tasks: From research to practice. *Mathematics Teaching in The Middle School*, *3*(5), 344-50. https://doi.org/10.5951/MTMS.3.5.0344

Stein, M. K., Grover, B. W., & Henningsen, M. (1996). Building student capacity for mathematical thinking and reasoning: An analysis of mathematical tasks used in re-

form classrooms. *American Educational Research Journal*, *33*(2), 455-488. https://doi.org/10.3102/00028312033002455

Stein, M. K., & Lane, S. (1996). Instructional tasks and the development of student capacity to think and reason: An analysis of the relationship between teaching and learning in a reform mathematics project. *Educational Research and Evaluation*, *2*(1), 50-80. https://doi.org/10.1080/1380361960020103

Stein, M. K., & Smith, M. S. (1998). Mathematical tasks as a framework for From research to practice. *Mathematics Teaching in The Middle School*, 3(4), 268-275. https://doi.org/10.5951/MTMS.3.4.0268

Stylianides, A. J., & Stylianides, G. J. (2008). Studying the classroom implementation of tasks: High-level mathematical tasks embedded in 'real-life'contexts. *Teaching and Teacher Education*, *24*(4), 859-875. https://doi.org/10.1016/j.tate.2007.11.015

Sullivan, P., Clarke, D., & Clarke, B. (2013). *Teaching with tasks for mathematics learning*. Springer.

Sullivan, P., & Mornane, A. (2014). Exploring teachers' use of, and students' reactions to, challenging mathematics tasks. *Mathematics Education Research Journal*, *26*(2), 193-213. https://doi.org/10.1007/s13394-013-0089-0

Sweller, J., & Low, R. (1992). Some cognitive factors relevant to mathematics instruction. *Mathematics Education Research Journal*, *4*(1), 83-94. https://doi.org/10.1007/BF03217233

Tarr, J. E., Reys, R. E., Reys, B. J., Chávez, Ó., Shih, J., & Osterlind, S. J. (2008). The impact of middle-grades mathematics curricula and the classroom learning environment on student achievement. *Journal for research in mathematics education*, *39*(3), 247-280. https://doi.org/10.2307/30034970

Toprak, Z., ve Özmantar, M. F. (2019). Türkiye ve Singapur 5. sınıf matematik ders kitaplarının çözümlü örnekler ve sorular açısından karşılaştırmalı analizi. *Türk Bilgisayar ve Matematik Eğitimi Dergisi*, *10*(2), 539-566. https://doi.org/10.16949/turkbilmat.490210

Trocki, A., & Hollebrands, K. (2018). The development of a framework for assessing dynamic geometry task quality. *Digital Experiences in Mathematics Education*, *4*(2), 110-138. https://doi.org/10.1007/s40751-018-0041-8

Ubuz, B., Erbaş, A. K., Çetinkaya, B., & Özgeldi, M. (2010). Exploring the quality of the mathematical tasks in the new Turkish elementary school mathematics curriculum guidebook: the case of algebra. *ZDM*, *42*(5), 483-491. https://doi.org/10.1007/s11858-010-0258-5

Usiskin, Z. (2015). What Does It Mean to Understand Some Mathematics?. In S. J. Cho (Ed.), *Selected Regular Lectures from the 12th International Congress on Mathematical Education* (pp. 821–842). Springer.

Watson, A. & Mason, J. (2007). Taken-as-shared: A review of common assumptions about mathematical tasks in teacher education. *Journal of Mathematics Teacher Education*, *10*(4-6), 205-215. https://doi.org/10.1007/s10857-007-9059-3

BÖLÜM **11**

GEOMETRİ ÖĞRETİMİNDE YARATICILIK

Gönül YAZGAN-SAĞ ve Elçin EMRE-AKDOĞAN

11.1. Giriş

Yaratıcılık şüphesiz tüm tarihsel olaylarda ve seviyelerde insanlığın gelişimini teşvik eden kişisel ve sosyal bir unsurdur (Leikin, 2014). Alanyazında vurgulandığı üzere, yaratıcılık hem tanımlanması hem de ölçülmesi zor kavramlar arasındadır (Sriraman, 2004). Yaratıcılık eylemi, yeni ve aynı zamanda değerli fikirler üreten dinamik bir süreçtir (Shillo vd., 2019). Bazı araştırmacılar yaratıcılığı herhangi bir alandaki olağanüstü katkılar olarak değerlendirirken bazıları da günlük olaylarda da yaratıcılığın ele alınabileceğini savunmuşlardır (Craft, 2002). Aslında gerçekten, günlük rutinlerimizde, örneğin yemek tarifinde doğaçlama yaptığımızda, bir aleti amacı dışında başka bir durum için kullandığımızda, bir oyuncağı ya da nesneyi hayal gücümüz ile farklı şekillerde oynatabildiğimizde, yaratıcı eylemlerde bulunduğumuzu düşünebiliriz. Ancak günlük hayattaki yaratıcılık ile bir alana özgü yaratıcılık arasındaki ayrımın farkında olmak gerekmektedir. Bir alandaki sıra dışı yaratıcılık, o alanda uzman olan kişiler tarafından değerlendirilmekte ve o alanda paradigma değişimlerine neden olabilmektedir (Juter ve Sriraman, 2011). Her ne kadar bu iki yaklaşıma göre yaratıcılığın genel kabul görmüş bir tanımı olmasa da yapılan tanım ve tartışmalarda "özgünlük" ve "kullanışlılık" iki ana bileşen olarak ön plana çıkmaktadır. "Özgünlük" orijinal, biricik, yepyeni, farklı bir yaratım; "kullanışlılık" ise belirli, değerli, anlamlı, alakalı, uygun, yararlı bir yaratım betimlemektedir (Plucker ve Beghetto, 2004). Guilford'un (1950) çalışmaları ile birlikte yaratıcılık; bilim, sanat, eğitim, psikoloji ve yö-

netim gibi birçok alana yayılmıştır. Guilford'un (1950) çalışmalarını kullanarak yaratıcılık testi geliştiren ve oldukça kabul gören çalışmalardan birini ortaya atan Ellis Paul Torrance (1974), yaratıcığı; zorlukları, problemleri, bilgideki boşlukları, çarpıklıkları, olmayanları hissetme ve bunlara duyarlı olma; bu tür eksiklikler ile ilgili tahminde bulunma ve hipotezler üretme; bu tahmin ve hipotezleri değerlendirme ve test etme; gerekirse gözden geçirme ve yeniden test etme ve son olarak sonuçları paylaşma olarak tanımlamıştır. Torrance'ın (1974) çalışmasında yer verdiği yaratıcı yeteneklerden özellikle dört tanesi daha fazla ön plana çıkmış ve çeşitli çalışmalara konu olmuştur: akıcılık, esneklik, orijinallik ve detaylandırma. Bu yeteneklerden *akıcılık*, fikirlerin devamlılığı, birçok fikir üretme ile ilişkili iken *esneklik*, fikirlerin değişimi, farklı yaklaşımların ve çözümlerin üretimi ile ilişkilidir. *Orijinallik* ise benzersiz bir şekilde düşünme yolu, bir zihinsel etkinliğin benzersiz sonuç üretmesi olarak tarif edilmektedir. Son olarak *detaylandırma* ise fikirlerin genişletilmesi, ayrıntılandırılması ve geliştirilmesi ile açıklanabilir (Lev-Zamir ve Leikin, 2011; Mann, 2006). Özetle, yaratıcılık bireyin karşılaştığı bir problem durumuna farklı bir perspektiften bakarak, bu problem durumu ile çaba gösterme kapasitesi olarak tarif edilebilir (Erez, 2004).

Sternberg (2000), yaratıcılık ile ilgili araştırmaları kapsamlı bir şekilde incelemiştir. İncelediği bu araştırmalar bağlamında, yaratıcılık ile ilgili birbirinden farklı yaklaşımlar olduğunu ortaya koymuştur. Bu yaklaşımlar; gizemli yaklaşım, pragmatik yaklaşım, psikodinamik yaklaşım, psikometrik yaklaşım, bilişsel yaklaşım ve sosyal-kişisel yaklaşım olarak adlandırılmıştır. Yaratıcılığa yaklaşımlar Tablo 11.1'de kısaca açıklanmıştır.

Tablo 11.1. Yaratıcılığa yaklaşımlar (Sternberg ve Lubart, 1999)

Yaratıcılık Yaklaşımları	Açıklamalar
Gizemli yaklaşım	Yaratıcılık, manevi, ruhani bir süreçtir ya da ilahi vahiy sonucudur.
Pragmatik yaklaşım	Yaratıcılığı anlamaktan ziyade yaratıcılığı geliştirmek ön plandadır.
Psikodinamik yaklaşım	Yaratıcılık bilinçli gerçeklik ile bilinçaltındaki dürtüler arasındaki gerilimden ortaya çıkar.
Psikometrik yaklaşım	Çeşitli testler vasıtasıyla yaratıcılık kavramının sayısal verilerle ile ifade edilmesi gerekmektedir.
Bilişsel yaklaşım	Yaratıcılık için yeni ve özgün fikirler üreten zihinsel süreçlerin anlaşılmasına odaklanılmalıdır.
Sosyal-kişisel yaklaşım	Yaratıcılığın kaynağı olarak hem kişisel ve motivasyonel değişkenlere hem de sosyokültürel çevreye odaklanılmalıdır.

Son yıllarda yapılan çalışmalarda, yaratıcılık bu altı yaklaşımda yer verilen çeşitli bileşenlerin bir ya da birkaçının sentezi olacak şekilde ele alınmaktadır (Freiman ve Sriraman, 2007; Juter ve Sriraman, 2011; Sriraman, 2004). Sonuç

Kaynaklar

Amabile, T. M. (1988). *A model of creativity and innovation in organizations*. In B. M. Staw & L. L. Cummings (Eds.), Research in organizational behavior, Vol. 10, (pp. 123–167). Greenwich, CT: JAI Press.

Amabile, T. M. (1996). *Creativity in context: Update to the social psychology of creativity*. New York: Westview Press.

Beghetto, R. A., & Kaufman, J. C. (2009). Intellectual estuaries: Connecting learning and creativity in programs of advanced academics. *Journal of Advanced Academics, 20*(2), 296–324.

Bolden, D. S., Harries, A. V., & Newton, D. P. (2010). Pre-service primary teachers' conceptions of creativity in mathematics. *Educational Studies in Mathematics*, *73*(2), 143–157.

Clements, D. H., & Battista, M. T. (1992). Geometry and spatial reasoning. In D. A. Grouws (Ed.), *Handbook of Research on Mathematics Teaching and Learning* (pp. 420-464). New York: Macmillan.

Craft, A. (2002). *Creativity and early years education: A lifewide foundation.* London: Continuum.

Cropley, A. J. (2001). *Creativity in education and learning: A guide for teachers and educators.* London: Kogan Page.

Csikszentmihalyi, M. (1988). Society, culture, and person: A systems view of creativity. In R. J. Sternberg (Ed.), *The nature of creativity* (pp. 325–339). Cambridge, MA: Cambridge University Press.

Csikszentmihalyi, M. (2000). Implications of a systems perspective for the study of creativity. In R. J. Sternberg (Ed.), *Handbook of creativity* (pp.313−338). Cambridge: Cambridge University Press.

English, L. D. (1997). Development of fifth grade children's problem posing abilities. *Educational Studies in Mathematics*, *34*, 183–217.

Emre-Akdoğan, E., Yazgan-Sağ, G. (2018) Ancient school without walls: Collective creativity in the Mathematics Village. In: Freiman V., Tassell J. (Eds) *Creativity and Technology in Mathematics Education. Mathematics Education in the Digital Era* (pp.413-437). Cham: Springer

Erez, R. (2004). Freedom and creativity: An approach to science education for excellent students and its realization in the Israel arts and science academy's curriculum. *The Journal of Secondary Gifted Education, 25*, 33–140.

Freiman, V. & Sriraman, B. (2007). Does mathematics gifted education need a working philosophy of creativity? *Mediterranean Journal for Research in Mathematics Education*, 6(1–2), 23–46.

Guilford, J. P. (1950). Creativity. *American Psychologist*, 5, 444 – 454.

Hadamard, J. (1954). *The psychology of invention in the mathematical field.* New York, NY: Dover Publications.

Hall, T. (1970). *Carl Friedrich Gauss: A Biography*. Cambridge, MA: MIT Press.

Haylock, D. W. (1987). A framework for assessing mathematical creativity in school children. *Educational Studies in Mathematics 18*(1), 59–74.

Haylock, D. (1997). Recognizing mathematical creativity in schoolchildren. *ZDM, 27*(2), 68–74.

Juter, K. & Sriraman, B. (2011). Does high achieving in mathematics= gifted and/or creative in mathematics? In B. Sriraman, & K. H. Lee (Eds.), *The Elements of Creativity and Giftedness in Mathematics* (pp. 45-65). Rotterdam, Netherlands: Sense Publishers.

Kwon, O. N., Park, J. S., & Park, J. H. (2006). Cultivating divergent thinking in mathematics through an open-ended approach. *Asia Pacific Education Review, 7*(1), 51–61.

Leikin, R. (2009). Exploring mathematical creativity using multiple solution tasks. In R. Leikin, A. Berman, & B. Koichu (Eds.), *Creativity in mathematics and the education of gifted students* (pp. 129–145). Rotterdam: Sense Publishers.

Leikin, R. (2014). Challenging mathematics with multiple solution tasks and mathematical investigations in geometry. In Y. Li, E. A. Silver, & S. Li (Eds.), *Transforming mathematics instruction: Multiple approaches and practices* (pp. 59–80). Dordrecht: Springer.

Leikin, R., & Pitta-Pantazi, D. (2013). Creativity and mathematics education: The state of the art. *ZDM – The International Journal on Mathematics Education, 45* (4), 159–166.

Leikin, R. & Elgrabli, H. (2015). Creativity and expertise – The chicken or the egg? Discovering properties of geometry figures in DGE. In *the Proceedings of the Ninth Conference of the European Society for Research in Mathematics Education - CERME-9*. (pp. 1024-1031).

Levenson, E. (2011). Exploring collective mathematical creativity in elementary school. *Journal of Creative Behavior, 45*(3), 215–234.

Levenson, E. (2013). Tasks that may occasion mathematical creativity: Teachers' choices. *Journal of Mathematics Teacher Education*, *16*(4), 269–291.

Levenson, E. (2015). Exploring Ava's developing sense for tasks that may occasion mathematical creativity. *Journal of Mathematics Teacher Education*, *18*(1), 1–25.

Lev-Zamir, H., & Leikin, R. (2011). Creative mathematics teaching in the eye of the beholder: Focusing on teachers' conceptions. *Research in Mathematics Education*, *13*(1), 17–32.

Lev-Zamir, H., & Leikin, R. (2013). Saying versus doing: Teachers' conceptions of creativity in elementary mathematics teaching. *ZDM, 45*(2), 295–308.

Levav-Waynberg, A., & Leikin, R. (2012). The role of multiple solutions tasks in developing knowledge and creativity in geometry. *Journal of Mathematical Behavior, 31*, 73–90.

Liljedahl, P., & Sriraman, B. (2006). Musings on mathematical creativity. *For The Learning of Mathematics*, *26*(1), 20–23.

Ma, L. (1999). *Knowing and teaching mathematics: Teachers' understanding of fundamental mathematics in China and the United States*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.

Maheux, J. F., & Roth, W. M. (2015). Inventing (in) early geometry, or How creativity inheres in the doing of mathematics. *REDIMAT*, *4*(1), 6-29.

Mann, E. L. (2006). Creativity: The essence of mathematics. *Journal for the Education of the Gifted*, *30*(2), 236–262.

Massarwe, K., Verner, I., & Bshouty, D. (2011). Fostering creativity through geometrical and cultural inquiry into ornaments. In B. Sriraman & K. Lee (Eds.), *The elements of creativity and giftedness in mathematics.* (Vol. 1, pp. 217–230). Roterdam/Boston/ Taipei: Sense

Millî Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2010). *Ortaöğretim geometri dersi 11. sınıf öğretim programı.* Ankara: MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.

Panaoura, A., & Panaoura, G. (2014). Teachers' awareness of creativity in mathematical teaching and their practice. *IUMPST: The Journal,4*, 1–11.

Plucker, J. A., & Beghetto, R. A. (2004). Why creativity is domain general, why it looks domain specific, and why the distinction does not matter. In R.J. Sternberg, J. Lautrey, & T.I. Lubart (Eds.), *Models of intelligence: International perspectives* (pp. 153–168). Washington, DC: American Psychological Association.

Presmeg, N. C. (1986). Visualization and mathematical giftedness. *Educational Studies in Mathematics, 17*, 297–311.

Runco, M. (1996). Personal creativity: Definition and developmental issues. *New Directions for Child Development, 72*, 3–30.

Sawyer, R. K. (2004). Creative teaching: Collaborative discussion as disciplined improvisation. *Educational Researcher, 33*(2), 12–20.

L. J. (2009). Developing mathematical creativity: Questions may be the answer. In R. Leikin, A. Berman, & B. Koichu (Eds.), *Creativity in mathematics and the educati-*

on of gifted students (pp. 87–100). Rotterdam: Sense Publishers.

Shriki, A. (2010). Working like real mathematicians: developing prospective teachers' awareness of mathematical creativity through generating new concepts. *Educational Studies in Mathematics, 73*(2), 159–179.

Shillo, R., Hoernle, N. & Gal, K. (2019). Detecting creativity in an open ended geometry environment. In Collin F. Lynch, Agathe Merceron, Michel Desmarais, & Roger Nkambou (Eds.) *Proceedings of the 12th International Conference on Educational Data Mining (EDM 2019)* (pp. 408 – 413). Montréal, Canada: UQAM.

Siew, N. M. & Chong, C. L. (2014). Fostering students' creativity through Van Hiele's 5 phase-based tangram activities. *Journal of Education and Learning, 3*(2),66-80.

Singer F. M., Voica, C., & Pelczer, I. (2017). Cognitive styles in posing geometry problems: implications for assessment of mathematical creativity. *ZDM Mathematics Education, 49*, 37–52.

Silver, E. (1997). Fostering creativity through instruction rich in mathematical problem solving and problem posing. *ZDM, 3*, 75–80.

Smieskova, E. (2017). Communication students' skills as a tool of development creativity and motivation in geometry. *Universal Journal of Educational Research, 5*(1), 31-35.

Sophocleous, P., & Pitta-Pantazi, D. (2011). Creativity in three-dimensional geometry: How an interactive 3D-geometry software environment enhance it? In M. Pytlak, T. Rowland, & E. Swoboda (Eds.), *Proceedings of Seventh Conference of the European Research in Mathematics Education* (pp. 1143- 1153). Rzeshów, Poland: University of Rzeszów.

Sriraman, B. (2004). The characteristics of mathematical creativity. *The Mathematics Educator, 14*(1), 19–34.

Sriraman, B. (2005). Are giftedness and creativity synonyms in mathematics? *The Journal of Secondary Gifted Education*, *17*(1), 20–36.

Sriraman, B., Yaftian, N., & Lee, K. H. (2011). Mathematical creativity and mathematics education: A derivative of existing research. In B. Sriraman & K.H. Lee (Eds.), *The elements of creativity and giftedness in mathematics* (pp. 119–130). Rotterdam: Sense Publishers.

Sternberg, R. J., & Lubart, T. I. (1999). The concept of creativity: Prospects and paradigms. In R. Sternberg (Ed.), *Handbook of Creativity* (pp. 3–15). Cambridge, U.K.: Cambridge University Press.

Torrance, E. P. (1974). *Torrance tests of creative thinking: Norms-technical manual*. Lexington, MA: Ginn.

Torrance, E. P. (1988). The nature of creativity as manifest in its testing. In R. J. Sternberg (Ed.), *The Nature of Creativity* (pp. 43–75). New York: Cambridge University Press.

Yazgan-Sağ, G., & Emre-Akdoğan, E. (2016). Creativity from two perspectives: Prospective mathematics teachers and mathematician. *Australian Journal of Teacher Education, 41*(12), 25–40.

Yuan, X., & Sriraman, B. (2011). An exploratory study of relationships between students' creativity and mathematical problem-posing abilities: Comparing Chinese and U.S students. In B. Sriraman & K. Lee (Eds.), *The elements of creativity and giftedness in mathematics* (pp. 5–28). Rotterdam: Sense Publishers.

BÖLÜM **12**

GEOMETRİ ÖĞRETİMİNDE APOS TEORİSİ

Rezan YILMAZ

12.1. Giriş

APOS Teorisi, *Eylem (Action) – Süreç (Process) – Nesne (Object) – Şema (Schema)* terimleri üzerine gelişen ve matematiksel kavramların nasıl öğrenilebileceği ile ilgili çerçeve niteliğinde olan yapılandırmacı bir modeldir. Piaget'nin *yansıtıcı soyutlama (r abstraction)* fikrine dayanan teori, Dubinsky (1984, 1986) tarafından ortaya atılmış ve çalışma arkadaşları ile geliştirilmiştir (Asiala vd., 1996). APOS Teorisi, bireyin matematiksel bir kavramı öğrenirken zihninde neler olup bittiği ile ilgili modellere odaklanır ve bu modeller öğretim ortamını hazırlamak, öğretim materyalleri tasarlamak ve matematik problemleriyle uğraşırken öğrenci başarılarını ve başarısızlıklarını değerlendirmek için kullanılır (Arnon vd., 2014). APOS Teorisinin gelişimi ve ilgili çalışmalar incelendiğinde, geometrik kavramların oluşumunun bu teorinin temelinde nasıl modellendiği ve bu modellere dayalı öğretim ortamlarının nasıl tasarlandığını temel alan çalışmaların diğer matematiksel kavramların oluşumunun incelendiği çalışmalara göre daha az sayıda olduğu görülmektedir. Bu nedenle geometrik kavramların nasıl öğrenilebileceğini tanımlayan zihinsel yapıları açıklamanın ve çözümlenen bu yapıları öğrenme ve öğretim ortamının tasarlanmasında dikkate almanın, kavramların anlamlı şekildeki inşasında oldukça önemli olduğu düşünülmektedir. Bu amaçla bu bölümde APOS Teorisini oluşturan yapı ve mekanizmaların anlaşılması ve geometrik kavramların inşasındaki karşılığının yer bulması için öncelikle yansıtıcı soyutlama ile ilişkisel gelişimine yer verilecek ve teorinin bileşenleri

olan yapılar ve mekanizmalar örneklerle açıklanacaktır. Devamında, kavramların öğreniminde inşa edilebilecek zihinsel yapıları ve mekanizmaları tanımlayan çözümleme modellerine ilişkin örnekler, APOS Teorisinin doğası gereği bu modellere dayalı öğretim ortamının geçerliğini ve ortamın etkinliğini test eden deneysel çalışmalara dayalı olarak verilecektir.

12.2. Yansıtıcı Soyutlama ve APOS Teorisinin Gelişimi

Piaget (1975, 1980), *yansıtıcı soyutlamayı* düşüncenin gelişimindeki zihinsel yapılar için ana mekanizma olarak nitelendirmiş ve bilişsel yapıların gelişiminin yansıtıcı soyutlamadan kaynaklandığını ileri sürmüştür. Ayrıca, matematikle ilgili olarak yansıtıcı soyutlamanın tüm mantıksal-matematiksel yapıların türetildiği zihinsel mekanizma olduğunu vurgulamıştır. Piaget'ye (1973) göre yansıtıcı soyutlama iki kısımdan oluşur. İlki, içerik ve içerik üzerindeki işlemler hakkında daha düşük bir aşamadan daha yüksek bir aşamaya yansıtmayı gerektiren farkındalık ve derin düşünme halidir. İkincisi ise bu üst aşamadaki içerik ve üzerindeki işlemlerin kendilerinin yeni işlemlerin uygulanabileceği bir içerik halinde yeniden yapılandırılması ve düzenlenmesini gerektirir. Örneğin pozitif tamsayı kavramının yansıtıcı soyutlanması ile ilgili ilk aşamada bir pozitif tamsayı, birbirine özdeş nesneleri sayarak ve sıralayarak bunları birim olarak ele alıp küme haline getirme süreci veya işlemidir. Diğer üst aşama ise tamsayıların, yeni (örneğin aritmetik) işlemlerin uygulandığı nesneler halini almasıdır (Piaget, 1965). Açı kavramı ile ilgili olarak açının farklı bağlamsal durumları (kapı/döner kapı, araba camı sileceği, yol kavşağı, makas ya da çatı gibi fiziksel açı bağlamları) arasındaki benzerlikleri tanımak, temel düzeyde matematiksel anlamda açı kavramının inşası için başlangıç düzeyde düşünmeler olarak ele alınabilir. Ancak, kişinin örneğin dönen nesnelerin başlangıç konumlarını aklında tutarak köşeye göre dönüşler arasındaki benzerlikleri tanıması ve açıyı kolları ve köşesi üzerinden tanımlaması yansıtıcı soyutlamayı gerektiren ilk aşama olarak ele alınabilir. Daha üst aşama ise, açının üzerinde yeni (örneğin ölçümü, trigonometrik değerleri gibi) işlemlerin uygulandığı nesne halini almasıdır. Böylece, zihinsel olarak *Eylemden Sürece* ve *Süreçten Nesneye* hareket etme, kavramın bilişsel gelişimini anlatır. Burada anlaşılacağı gibi nesne olarak matematiksel kavramlardan bahsetmekteyiz.

Piaget'nin yansıtıcı soyutlama ile ilgili bu düşüncelerinin daha ileri matematiksel kavramların zihinsel gelişimini tanımlamada güçlü bir araç olabileceği fikri ile Dubinsky (1984), *Eylemden Süreç*, *Süreçten Nesne*, *Nesneden Şema* aşamaları ile APOS Teorisi fikrini ortaya atmıştır. Dubinsky, önce fonksiyonların Süreç ve Nesne olarak düşünülmesindeki farklılıklardan bahsetmiş ve öğrencilerin bu ayrımı anlamalarına bilgisayar programlamanın hizmet edebileceğini söylemiştir. Bu amaçla, 1985-1988 dönemlerinde çalışma arkadaşları ile beraber bilgisayar

Kaynaklar

Ağaçdiken, F. (2021). Beşinci sınıf öğrencilerinin alan kavramını dinamik matematik yazılımı destekli öğretim ortamında oluşturma süreçleri: Dikdörtgen durumu. Yüksek lisans tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi.

Argün, Z., Arıkan, A., Bulut, S., & Halıcıoğlu, S. (2014). *Temel matematik kavramlarının künyesi* Ankara: Gazi Kitapevi.

Arnon, I. (1998). In the mind's eye: How children develop mathematical concept-Extending Piaget's theory. Doctoral dissertation, Haifa University.

Arnon, I., Cottrill, J., Dubinsky, E., Oktaç, A., Fuentes, S. R., Trigueros, M., & Weller K. (2014). *APOS Theory: A Framework for Research and Curriculum Development in Mathematics Education*. New York: Springer.

Asiala, M., Brown, A., DeVries, D., Dubinsky, E., Mathews, D., & Thomas, K. (1996). A framework for research and curriculum development in undergraduate mathematics education. In *Research in Collegiate mathematics education II.* CBMS issues in mathematics education (Vol. 6, pp. 1-32). Providence, RI: American Mathematical Society.

Asiala, M., Brown, A., Kleiman, J., & Mathews, D. (1998). The development of students' understanding of permutations and symmetries, *International Journal of Computers for Mathematical Learning, 3,* 13-43.

Borji, V., Erfanic, H., & Fonta, V. (2020). A combined application of APOS and OSA to explore undergraduate students' understanding of polar coordinates. *International Journal of Mathematical Education in Science and Technology 51(*3), 405-423.

Clark, J. M., Cordero, F., Cottrill, J., Czarnocha, B., DeVries, D. J., St. John, D., Tolias, G., & Vidakovic, D. (1997). Constructing a schema: The case of the chain rule. *The Journal of Mathematical Behavior, 16,* 345-364.

Clark, J., Kraut, G., Mathews, D., & Wimbish, J. (2007). The "Fundamental Theorem" of statistics: Classifying student understanding of basic statistical concepts. Unpublished article, https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.436.6025&rep=-rep1&type=pdf Erişim tarihi 30.01.2021.

Czarnocha, B., Dubinsky, E., Prabhu, V., & Vidakovic, D. (1999). One theoretical perspective in undergraduate mathematics education research. In O. Zaslavsky (Ed.), *Proceedings of the 23rd Conference of the International Group for the Psychology of Mathematics Education* (Vol.1, pp. 95-110). Haifa, Israel.

Çekmez, E. & Baki, A. (2019). Dinamik matematik yazılımı kullanımının öğrencilerin türev kavramının geometrik boyutuna yönelik anlamalarına etkisi. *Türk Bilgisayar ve Matematik Eğitimi Dergisi, 10*(1), 31-58.

Deniz, Ö., & Kabael, T. (2017). 8th Grade Students' Construction Processes of the Concept of Slope. *Education and Science 42*(192), 139-172.

Dubinsky, E. (1984). The cognitive of computer experiences on learning abstract mathematical concepts. *Korkeakoulujen Atk-Uutiset, 2,* 41-47.

Dubinsky, E. (1986). On teaching mathematical induction I. *The Journal of Mathematical Behavior, 5,* 305-317.

Dubinsky, E. (1987). Anatomy of a question. *The Journal of Mathematical Behavior, 6,* 363-365.

Dubinsky, E. (1991). abstraction in advanced mathematical thinking. In D. Tall (Ed.), *Advanced mathematical thinking* (pp. 95-123). Dordrecht, The Netherlands: Kluwer.

Dubinsky, E., & McDonald, M. (2001). APOS: A constructivist theory of learning in undergraduate mathematics education. In D. Holton (Ed.), *The teaching and learning of mathematics at the university level: An ICMI study* (pp. 273-280). Dordrecht, The Netherlands: Kluwer.

Dubinsky, E., Weller, K., McDonald, M. A., & Brown, A. (2005). Some historical issues and paradoxes regarding the concept of infinity: An APOS analysis: Part 1. *Educational Studies in Mathematics, 58,* 335-359.

Dubinsky, E., & Wilson, R. T. (2013). High school students' understanding of the function concept. *The Journal of Mathematical Behavior*, *32*(1), 83-101.

Dündar, M. (2019). Gerçekçi matematik eğitimi temelli öğrenme ortamında altıncı sınıf öğrencilerinin prizmanın hacmi kavramını oluşturma süreçleri. Yüksek lisans tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi.

Hollebrands, K. F. (2003). High school students' understandings of geometric transformations in the context of a technological environment. *The Journal of Mathematical Behavior*, *22*(1), 55-72.

Nagle, C., Martínez-Planell, R., & Moore-Russo, D. (2019). Using APOS theory as a framework for considering slope understanding. *Journal of Mathematical Behaviour, 54,* 100684.

Oktaç, A. (2022). What's new with APOS theory? A look into levels and Totality. *AIEM-Avances de investigación en educación matemática, 21,* 9-21.

Olkun, S., & Toluk, Z. (2003). *İlköğretimde etkinlik temelli matematik öğretimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Piaget, J. (1965). *The child's conception of number* (C. Gattegno & F. M. Hodgson, Trans.). New York: W. W. Norton. (Original work published 1941).

Piaget, J. (1973). Comments on mathematical education. In A. G. Howson (Ed.), *Developments in mathematical education: Proceedings of the second international congress on mathematical education* (pp. 79–87). Cambridge, UK: Cambridge University Press.

Piaget, J. (1975). *Piaget's theory* (G. Cellerier & J. Langer, Trans.). In P.B. Neubauer (Ed.), *The process of child development* (pp. 164–212). New York: Jason Aronson.

Piaget, J. (1976). *The grasp of consciousness* (S. Wedgwood, Trans.). Cambridge, MA: Harvard University Press. (Original work published 1974).

Piaget, J. (1980). *Adaptation and intelligence* (S. Eames, Trans.). Chicago: University of Chicago Press. (Original work published 1974).

Piaget, J., & Garcia, R. (1989). *Psychogenesis and the history of science* (H. Feider, Trans.). New York: Columbia University Press. (Original work published 1983).

Roa-Fuentes, S., & Oktac, A. (2012). Validacio´n de una descomposicio´n gene´tica de transformacio´n lineal: Un ana´lisis refinado por la aplicacio´n del ciclo de investigacio´n de APOE. *Revista Latinoamericana de Investigacio´n en Matema´tica Educativa, 15*(2), 199-232.

Sfard, A. (1991). On the dual nature of mathematical conceptions: on processes and objects on sides of the same coin. *Educational Studies in Mathematics, 22*, 1-36.

Şefik, Ö., & Dost, Ş. (2020). The analysis of the understanding of the three-dimensional (Euclidian) space and the two-variable function concept by university students. *The Journal of Mathematical Behavior, 57,* 100697.

Tabaghi, S. G., Mamolo, A., & Sinclair, N. (2009). The of DGS on students' conception of slope. *In Proceedings of the 31st annual meeting of the North American Chapter of the International Group for the Psychology of Mathematics Education* (Vol. 5, pp. 226–234). Atlanta, GA: Georgia State University.

Trigueros, M., & Martinez-Planell, R. (2010). Geometrical representations in the learning of two-variable functions. *Educational Studies in Mathematics, 73*, 3-19.

Trigueros, M., & Oktac, A. (2005). La the´orie APOS et l'enseignement de l'Alge`bre Line´aire. *Annales de Didactique et de Sciences Cognitives. Revue internationale de didactique des mathe´matiques* (Vol. 10, pp. 157–176). IREM de Strasbourg, Universite´ Louis Pasteur.

Weller, K., Brown, A., Dubinsky, E., McDonald, M., & Stenger, C. (2004). Intimations of infinity. *Notices of the AMS, 51,* 741-750.

Weller, K., Arnon, I., & Dubinsky, E. (2009). Preservice teachers' understanding of the relation between a fraction or integer and its decimal expansion. *Canadian Journal of*

Science, Mathematics and Technology Education, 9, 5-28.

Weller, K., Arnon, I., & Dubinsky, E. (2011). Preservice teachers' understanding of the relation between a fraction or integer and its decimal expansion: Strength and stability of belief. *Canadian Journal of Science, Mathematics and Technology Education, 11,* 129-159.

Villabona, D., Roa Fuentes, S., & Oktaç, A. (2022). Concepciones dinámicas y estáticas del infinito: procesos continuos y sus totalidades. *Enseñanza de las Ciencias, 40*(1), 179-197.

Villabona Millán, D. P. (2020). *Construcción de concepciones dinámicas y estáticas del infinito matemático en contextos paradójicos, del cálculo diferencial y de la teoría de conjuntos*. Tesis doctoral, Cinvestav Avanzados del Instıtuto Polıtécnıco.

Yigit, M. (2014). An examination of pre-service secondary mathematics teachers' conceptions of angles. *The Mathematics Enthusiast, 11*(3), 707-736.

Yılmaz, R. (2011). Matematiksel soyutlama ve genelleme süreçlerinde görselleştirme ve önemi. Doktora tezi, Gazi Üniversitesi.

Yilmaz, R., & Dündar, M. (2018). Pre-service Mathematics Teachers' Construction Process of Nine Point Circle with Geometers' Sketchpad: The Case of Emre. *International Conference on Mathematics and Mathematics Education (ICMME),* June 27-29, Ordu, Turkey.

BÖLÜM **13**

GEOMETRİ ÖĞRETİMİNDE BİLGİ İŞLEMSEL DÜŞÜNME

Yasemin GÜLBAHAR ve Bahadır YILDIZ

13. 1. Bilgi İşlemsel Düşünme: Tanım ve Kuramsal Çerçeve

Bilgi işlemsel düşünme ilk olarak makinelerin hesap yapabilmeye başladığı dönemlerde ortaya çıkmış bir kavramdır. O günlerde yalnızca donanım odaklı kullanılmış ve dilimize "hesaplamalı" düşünme olarak geçmiştir. Ancak sonrasında teknolojik araç ve süreçlerde yaşanan gelişmelerle bu kavram gittikçe daha kapsamlı bir tanıma doğru evrilmiştir. Peki, bilgiyi işleme sürecine odaklanan bu düşünme becerisi nasıl tanımlanır?

13.1.1. Bilgi İşlemsel Düşünme Becerisi

Bilgi İşlemsel Düşünme (BİD) kavramı, ilk olarak Papert (1980) tarafından kullanılmış, Wing (2006) tarafından tekrar ele alınmıştır. Bu kavram, problemleri bir insan ya da bir makine tarafından gerçekleştirilebilecek işlemlere dönüştürmek üzere yapılan zihinsel tasarımlar olarak açıklanabilir (Wing, 2010). Bilgi İşlemsel Düşünme (BİD) becerisi, bilgisayar bilimciler gibi düşünme ve sorgulama (Riley ve Hunt, 2014) ve bilgisayar programlama ilkelerine ve işlemlerine odaklanmış bir dizi düşünme becerisi (Sysło ve Kwiatkowska, 2013) olarak tanımlanmaktadır.

The International Society for Technology in Education (ISTE) and the Computer Science Teachers Association (CSTA) (2011) tarafından yapılan BİD'in operasyonel (işevuruk) tanımı ise şu şekildedir:

- Problemleri bilgisayar veya başka araçlar yardımı ile çözebilmek için formülleştirme,
- Mantıklı bir şekilde verileri düzenleme ve çözümleme,
- Modeller, simülasyonlar aracılığı ile verileri sunma,
- Algoritmik düşünme çerçevesinde çözümleri otomatikleştirme,
- Kaynakları etkin ve etkili bir şekilde kullanarak en uygun çözümü/leri tanımlama, çözümleme ve uygulama,
- Bulunan çözümü farklı problemlere transfer etme ve genelleştirme.

Görüldüğü gibi problemleri çözme sürecine odaklanan zihinsel etkinlikler bütünü olarak ele alabileceğimiz BİD becerisi, birçok alt eylemi ve kavramı içerisinde barındırmaktadır (Apostolellis, Stewart, Frisina ve Kafura, 2014; Basawapatna, Repenning, Koh ve Savignano, 2014; Kalelioğlu, Gülbahar ve Kukul, 2016). Bilgi işlemsel düşünme becerileri bağlamında bireylerin deneyimlediği süreçler genel anlamda; algoritma tasarımı, ayrıştırma, modelleme, soyutlama, örüntü tanıma, veri işleme, hata ayıklama ve değerlendirme olarak sıralanabilir. Teknolojide yaşanan gelişim ve değişimlere bağlı olarak tüm bu boyutların nasıl ortaya çıktığını geometri öğretimine özel örnekleri ele alarak inceleyelim.

13.1.2. Bilgi İşlemsel Düşünme Becerisini Oluşturan Boyutlar

Bilgi İşlemsel Düşünme becerisinin alanyazında pek çok boyutu bulunmaktadır (Denning ve Tedre, 2019; Lye ve Koh, 2014; Shute, Sun ve Asbell-Clarke, 2017). Bu bölümde en çok ele alınan algoritma tasarımı, ayrıştırma, modelleme, soyutlama, örüntü tanıma, veri işleme, hata ayıklama ve değerlendirme boyutları açıklanacaktır.

Bilgisayarların ilk geliştirildiği dönemlerde makineler sadece hesaplama yapabiliyordu, ancak sonra bu hesaplamaların kapsadığı işlemler geliştirilerek daha büyük sayılarla ve art arda yapılabilmeye başlanmıştır. Makineleri kontrol eden dillerin ortaya çıkışı ile makineler bir dizi yönergeyi işlemeyi başardılar. Bu şekilde makine diline göre satır satır verilen komutları işleyen bilgisayarlar, zamanla programlama dillerinin ortaya çıkışı ile daha karmaşık işlemleri yapmayı başarmışlardır. Programlama ile karmaşık işlemleri yapabilmek için problemlerin çözümünde hangi adımların hangi sırada gerçekleştirilmesi gerektiğini belirlemeye yönelik ön çalışmalar gerekmiş ve önce algoritmik düşünme kavramı ortaya çıkmıştır. Daha sonra bu sürecin sistematik ve daha kapsamlı tanımı yapılmış ve böylece ortaya "**Algoritma Tasarımı**" dediğimiz kavram ortaya çıkmıştır. Günlük hayatta yaptığımız sıralı olması beklenen çok basit işlem adımları olarak tanımlanan algoritma için en yaygın kullanılan örnekler yemek . Algoritma tasarımı becerisine örnek olarak aşağıdaki işlemler verilebilir:

Kaynaklar

Altun, M (2015). *Ortaokullarda (5,6,7 ve 8. Sıda) Matematik Öğretimi*, Bursa, Aktüel Alfa Akademi Yayıncılık.

Apostolellis, P., Stewart, M., Frisina, C., & Kafura, D. (2014). RaBit escApe: A board game for computational thinking. Paper presented at the Interaction Design and Children Conference, Denmark.

Barcelos, T., Muñoz-Soto, R., Villarroel, R., Merino, E., & Silveira, I. (2018). Mathematics Learning through Computational Thinking Activities: A Systematic Literature Review. *J. Univers. Comput. Sci., 24*, 815-845.

Basawapatna, A., Repenning, A., Koh, K. H., & Savignano, M. (2014). The consume - create spectrum: Balancing convenience and computational thinking in stem learning. Paper presented at the 45th ACM Technical Symposium on Computer Science Education, USA.

Çakmak, D, & Güler, H . (2014). İlköğretim matematik öğretmeni adaylarının geometrik düşünme düzeylerinin belirlenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 12* (1), 1-16.

Dasgupta, S., Hale, W., Monroy-Hernandez, A., & Hill, B. M. (2016). Remixing as a pathway to computational thinking. Paper presented at the Proceedings of the 19th ACM Conference on Computer-Supported Cooperative Work & Social Computing.

Denning, P. J., & Tedre, M. (2019). *Computational thinking*. Mit Press.

Dokumacı Sütçü, N . (2018). Geometrik - Mekanik Zeka Oyunlarının Öğretmen Adaylarının Geometrik Düşünme Düzeylerinin Gelişimine Etkisi. *Electronic Journal of Education Sciences, 7* (14) , 154-163 . https://dergipark.org.tr/en/pub/ejedus/issue/40720/469043

Duatepe-Paksu, A. (2016). *Van Hiele Geometrik Düşünme Düzeyleri* (pp.265-276). Editörler: Erhan BİNGÖLBALİ, Selahattin ARSLAN ve İsmail Özgür ZEMBAT. Matematik Eğitiminde Teoriler. Ankara: PEGEM Akademi Yayıncılık.

Echeverría, L., Cobos, R., Morales, M., Moreno F. ve Negrete, V. (2019). Promoting Computational Thinking Skills in Primary School Students to Improve Learning of Geometry," 2019 IEEE Global Engineering Education Conference (EDUCON), Dubai, United Arab Emirates, pp. 424-429, doi: 10.1109/EDUCON.2019.8725088.

Fuys, D., Geddes, D. & Tischler, R. (1988), The van Hiele Model of Thinking in Geometry among Adolescents, Journal for Research in Mathematics Education, Monograph 3, NCTM, Reston, VA, USA.

Güven, B., Öztürk, T. & Bülbül, B. Ö. (2019). Geometri Öğretimi. G. Hacıömeroğlu & K. Tarım (Editörler). Matematik Öğretiminin Temelleri: Ortaokul içinde (ss. 169-214). Ankara: Anı Yayıncılık.

Iskrenovic-Momcilovic, O. (2020). Improving geometry teaching with scratch. *International Electronic Journal of Mathematics Education, 15*(2), 1–8. https://doi.org/10.29333/iejme/7807

ISTE & CSTA (2011). Operational definition of computational thinking for K–12 education. http://www.iste.org/docs/ctdocuments/computational-thinking-operational-defini-.pdf

Kalelioğlu, F., Gülbahar, Y. ve Kukul, V. (2016). A Framework for Computational Thinking Based on a Systematic Research Review. *Baltic Journal of Modern Computing, 4* (3), 583-596.

Kotsopoulos, D., Floyd, L., Khan, S., Namuska, I. K., Somanath, S., Weber, J. & Yiu, C(2017). A Pedagogical Framework for Computational Thinking. Digit Exp Math Educ. 3, 154–171. https://doi.org/10.1007/s40751-017-0031-2

Kurtuluş, A. & Akay, S. (2017). Öğretmen Adaylarının Geometrik Düşünme Düzeyleri Ve Beyin Baskınlıklarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 1 (41), 38-61. https://dergipark.org.tr/en/pub/maeuefd/issue/29057/310803

Kynıgos, C., & Grızıotı, M. (2018). Programming Approaches to Computational Thinking: Integrating Turtle Geometry, Dynamic

Manipulation and 3D Space. Informatics in Education, 17(2), 321-340. doi:10.15388/infedu.2018.17

Lye, S. Y., & Koh, J. H. L. (2014). Review on teaching and learning of computational thinking through programming: What is next for K-12?. *Computers in Human Behavior*, *41*, 51-61.

Masfingatin, T., Murtafiah, W., & Maharani, S. (2020). Exploration of creative mathematical reasoning students in solving geometric problem. Jurnal Pendidikan Matematika, 14(2), 155-168.

Namukasa, I. K., Patel, M., & Miller, M. (2017). Introductory CT and Math in the middle grades: Tools and Resources. Math + Code 'Zine, 2 (2). Retrieved at http://researchideas.ca/mc/ct-and-math-in-middle-grades/

Özkan, E, & Öner, D. (2019). Investigation of the Development of van Hiele Levels of Geometric Thinking in a Computer Supported Collaborative Learning (CSCL) Environment. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 15*(2), 473-490. DOI: 10.17860/mersinefd.522491

Papert, S. (1980). *Mindstorms: Children, computers, and powerful ideas*. New York: Basic Books

Pei, C., Weintrop, D. & Wilensky, U. (2018). Cultivating Computational Thinking Practices and Mathematical Habits of Mind in Lattice Land, *Mathematical Thinking and Learning, 20*:1, 75-89, DOI: 10.1080/10986065.2018.1403543

Polat, K., G. & Akgün, L. (2019). The relationship of visual proof skills with van Hiele levels of geometric thinking and spatial ability. *Erciyes Journal of Education, 3*(2), 105-122. DOI: 10.32433/eje.604126

Polya, G. (1957). *How to solve it*. Garden City, NY: Doubleday and Co., Inc.

Shneiderman, B., Fischer, G., Czerwinski, M., Resnick, M., Myers, B., Candy, L., & Terry, M. (2006). Creativity support tools: Report from a US National Science Foundation sponsored workshop. International Journal of Human-Computer Interaction, 20(2), 61–77. https://doi.org/10.1207/s15327590ijhc2002_1

Shute, V. J., Sun, C., & Asbell-Clarke, J. (2017). Demystifying computational thinking. *Educational research review*, *22*, 142-158.

Soman K. P., Manu Unni V.g, Krishnan, P & Vishvanathan, S. (2012). Enhancing Computational Thinking with Spreadsheet and Fractal Geometry: Part 3 Mandelbrot and Julia Set. *International Journal of Computer Applications 55*(14):16-23.

Sung, W. & Black, J. B. (2020). Factors to consider when designing learning: Infusing computational thinking in mathematics to support thinking-doing, *Journal of Research on Technology in Education*, DOI: 10.1080/15391523.2020.1784066

Sysło, M. M., & Kwiatkowska, A. B. (2013). Informatics for all high school students: A computational thinking approach. In I. Diethelm, & R. T. Mittermeir (Eds.), Informatics in Schools: Situation, Evolution, and Perspectives (Vol. 7780, pp. 43–56). Heidelberg:Springer.

Van de Walle, J. A., Karp, K. S., ve Bay-Williams, J. M. (2014). İlkokul ve ortaokul matematiği (Çev. Edit.: Soner Durmuş). Nobel Akademik Yayıncılık: Ankara.

Van Hiele, P. M. (1999). Developing Geometric Thinking Through Activities that Begin with Play. Teaching Children Mathematics, pp. 310-316.

Vinayakumar, R., Soman, K. & Menon, P. (2018). "Fractal Geometry: Enhancing Computational Thinking with MIT Scratch," 2018 9th International Conference on Computing, Communication and Networking Technologies (ICCCNT), Bangalore, pp. 1-6, doi: 10.1109/ICCCNT.2018.8494172.

Weintrop, D., Beheshti, E., Horn, M. et al. Defining Computational Thinking for Mathematics and Science Classrooms. J Sci Educ Technol 25, 127–147 (2016). https://doi.org/10.1007/s10956-015-9581-5

Wing, J. M. (2006). Computational Thinking. Communications of The ACM, 49(3), 33-35.

Wing, J. M. (2010). Computational Thinking: What and Why? Center for Computational Thinking: https://www.cs.cmu.edu/~CompThink/resources/TheLinkWing.pdf adresinden alındı.

BÖLÜM **14**

GEOMETRİ ÖĞRETİMİNDE SOLO TAKSONOMİSİ

Mesture KAYHAN-ALTAY ve Safure BULUT

14.1. Giriş

SOLO (**S**tructure of the **O**bserved **L**earning **O**utcomes, Gözlenen Öğrenme Çıktılarının Yapısı) taksonomisi, 1970'li yılların sonunda John B. Biggs ve Kevin F. Collis tarafından geliştirilmiş bilişsel bir modeldir. Bu model, öğrencilerin sınıfta görevlere verdikleri yanıtları yapısal özellikler ve nitelik bakımından açıklayan, ve değerlendiren hiyerarşik bir modeldir (Chan, Tsui, Chan ve Hong, 2002; Chick, 1998; Louise, 2003; Pegg, 2014). SOLO'daki "yapı (Structure)" kelimesi yapı bilgisi anlamında, "öğrenme çıktıları (Learning Outcomes)" ise öğrenme sonucu anlamında kullanılmaktadır. "Gözlenen (Observed)" ifadesi ile öğrencilerin belirli bir konuda sergiledikleri öğrenme sonucunun gözlenmesi kastedilmektedir (Stålne, Kjellström ve Utriainen, 2016).

Model, Piaget'nin bilişsel gelişim kuramı ve dönemleri temel alınarak geliştirilmiştir (Biggs ve Collis, 1982; Royer, 2003; Stålne, Kjellström ve Utriainen, 2016). SOLO, Piaget'nin teorisine benzer bir şekilde, anlamanın; deneyim ve ön anlamaların üzerine inşa edilerek gerçekleştiğini kabul eder. SOLO taksonomisinin, Piaget'in gelişim basamaklarına benzer şekilde öğrenmenin beş evrede (*modes of functioning*) gerçekleştiği varsayımına dayandığı görülmektedir. Bu evreler; *duyusal motor (sensorimotor), ikonik (ikonic), somut sembolik (concrete symbolic), formal (formal)* ve *formal sonrası (postformal)* dönemlerdir (Pegg ve Davey, 1998, s.116-117; Pegg, Gutiérrez ve Huerta, 1998):

Duyusal motor: Birey fiziksel çevreye bir tepki verir. Çok küçük bir çocuk için motor becerilerin edinildiği bir evredir.

İkonik: Birey eylemleri görüntü biçiminde içselleştirir. Küçük çocukların nesne ve olayları temsil eden kelime ve görüntüleri geliştirdikleri evredir. Sezgisel bilgi olarak tanımlanabilir.

Somut sembolik: Bireyler yazılı dil ve sayı sistemleri gibi sembolik sistemleri kullanabilir ve öğrenebilirler.

Formal: Bireyler daha soyut kavramları dikkate alabilirler.

Formal sonrası: Bireyler teori veya disiplinlerin önemli yapılarını sorgulayabilirler.

SOLO evreleri ile Piaget'in bilişsel gelişim dönemleri (duyusal motor, işlem öncesi, somut işlemler, soyut işlemler) benzer gibi gözükse de burada dikkat edilmesi gereken önemli bir fark vardır. Biggs ve Collis anlamayı hem içeriğe hem de bağlama özgü daha bireysel bir özellik olarak görür. SOLO modeline göre bir bağlam içerisinde somut sembolik evrede cevap veren bir öğrencinin farklı bir bağlamda yine aynı evrede cevap vermesi beklenmez (Pegg ve Davey, 1998). Biggs ve Collis (1982) bilişsel gelişim kuramında belirlenen dönemlerin varsayımlarını ve sınırlılıklarını tartışmışlardır. Piaget'nin bilişsel gelişim dönemlerine yaptıkları eleştirilerden biri, dönem teorilerinin (stage theory) varsayımlarının çok tutarlı olmamasıdır. Diğer bir deyişle, bir öğrenci farklı konu alanları veya etkinlikler için farklı bilişsel düzeyleri sergileyebilir (Royer, 2003). Örneğin, bir çocuk matematik alanında somut işlemler dönemine ait bir bilişsel özelliği sergilerken, başka bir alanda (örneğin coğrafya gibi) soyut bir düşünme yapısını ortaya koyabilir. Bu durumda öğretmenler bir çocuğun bulunduğu yaş aralığı dönemindeki beklenen cevabı neden veremediğini anlamakta zorlanabilirler. Piaget'nin teorisindeki bu eksikliklere bir tepki olarak gelişen SOLO modeli (Pegg, 1991; Pegg ve Davey, 1998; Pegg ve Tall, 2005) odak noktasını, bireylerin "gelişimsel dönemlerinden (*developmental stage*)", "öğrenme kalitesinin düzeylerine (*levels of learning quality*)" ve öğrenci cevaplarına doğru çevirmiştir. SOLO, "öğrencinin kendisinin" ası yerine "belirli bir göreve verilen öğrenci yanıtlarının" ile ilgilenir. Buradaki kritik nokta; "kişiler" ve "öğrenci yanıtları" arasındaki farkın anlaşılmasıdır (Biggs ve Collis, 1982; Pegg ve Tall, 2005). Bu kritik nokta, Piaget'nin bilişsel gelişim dönemleri ile SOLO taksonomisinin düzeylerinin farkını ortaya koymaktadır.

Avusturalya'da akademisyen olan Biggs ve Collis öğrenme çıktıları üzerine çalışmalarını genellikle yükseköğretim seviyesindeki öğrenciler ile yürütmüşlerdir (Arı, 2013; O'Neill ve Murphy, 2010). Daha sonra ilkokuldan üniversiteye kadar farklı düzeylerde öğrenciler ile tarih, matematik, coğrafya gibi birçok farklı

Kaynaklar

Alsaadi, A. (2001). A comparison of primary mathematics curriculum in England and Qatar: the SOLO taxonomy. In Winter, J. (Ed.), *Proceedings of the British Society for Research into Learning Mathematics*, *21*(3), 1-7.

Arı, A. (2013). Bilişsel alan yenilenmiş Bloom, SOLO, Fink, Dettmer taksonomileri ve uluslararası alanda tanınma durumları. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 6*(2), 259-290.

Argün, Z., Arıkan, A., Bulut, S., ve Halıcıoğlu, S. (2014). *Temel matematik kavramların künyesi*. Ankara: Gazi Kitabevi.

Baki, A. (2018). *Matematiği Öğretme Bilgisi*. Ankara: Pegem Akademi.

Bağdat, O. (2013). İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin cebirsel düşünme becerilerinin SOLO taksonomisi ile incelenmesi (Yüksek lisans tezi). Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir.

Biggs, J. (1979). Individual in study process and the quality of learning outcomes. *Higher Education*, *8*, 381-394.

Biggs, J. B., & Collis, K. F. (1982). *Evaluation the quality of learning: the SOLO taxonomy (structure of the observed learning outcome).* New York: Academic Press.

Biggs, J. B., & Tang, C. (2011). *Teaching for quality learning at university.* Maidenhead: McGraw-Hill.

Birgin, O. (2016). Bloom Taksonomisi. E. Bingölbali, S. Arslan, & İ. Ö. Zembat (Editörler), *Matematik Eğitiminde Teoriler* (1.baskı) içinde (ss. 839-860). Ankara: Pegem Akademi.

Bohning, G., & Althouse, J. K. (1997). Using tangrams to teach geometry to young children. *Early Childhood Education Journal*, *24*(4), 239-242.

Brabrand, C., & Dahl, B. (2009). Using the SOLO taxonomy to analyze competence progression of university science curricula. *Higher Education*, *58*, 531–549.

Buick, J. M. (2011). Physics assessment and the development of a taxonomy. *European Journal of Physics Education*, *2*(1), 5-10.

Caniglia, J. C., & Meadows, M. (2018). An application of the solo taxonomy to classify strategies used by pre-service teachers to solve "one question problems". *Australian Journal of Teacher Education*, *43*(9), 75-89.

Chan, C.C., Tsui, M.S., Chan, M.Y.C., & Hong, H. J. (2002). Applying the structure of the observed learning outcomes (SOLO) taxonomy on student's learning outcomes: An empirical study. *Assessment & Evaluation in Higher Education, 27*(6), 511-527.

Chick, H. (1998). Cognition in the formal modes: Research mathematics and the SOLO taxonomy. *Mathematics Education Research Journal, 10*(2), *4-26.*

Collis, K. F., Romberg, T. A., & Jurdak, M. E. (1986). A Technique for assessing mathematical problem-solving ability. *Journal for Research in Mathematics Education*, *17*(3), 206-221.

Çetin, B. ve İlhan, M. (2016). Solo Taksonomisi. E. Bingölbali, S. Arslan, & İ. Ö. Zembat (Editörler.), *Matematik Eğitiminde Teoriler* (1.baskı) içinde (ss. 861-879). Ankara: Pegem Akademi.

Elazzabi, A. A. (2020). *Türkiye'deki ve Libya'daki öğrencilerin ikinci dereceden bir bilinmeyenli bir denklemler konusundaki cebirsel düşünme becerilerinin SOLO taksonomiye göre incelenmesi* (Doktora tezi). Kastamonu Üniversitesi, Kastamonu.

Ertem Akbaş, E. (2016). *Meslek yüksekokulu öğrencilerinin bilgisayar destekli ortamda "limit-süreklilik" konusundaki öğrenmelerinin SOLO taksonomisine göre değerlendirilmesi*. (Doktora tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.

Fernández, E., Nieto, Z., & Mendoza, L. (2019, September). Styles of reasoning according to the taxonomy structure of observed learning outcome of John Biggs in the students of geometry of the specialty of mathematics. In *Journal of Physics: Conference Series* (Vol. 1329, No. 1, p. 012005). IOP Publishing

Göktepe, S. (2013). İlköğretim matematik öğretmen adaylarının uzamsal yeteneklerinin

SOLO modeli ile incelenmesi (Yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Hattie, J., & Brown, G. T. (2004). *Cognitive processes in asTTle: The SOLO taxonomy*. Ministry of Education.

Hattie, J., Biggs, J., & Purdie, N. (1996). of learning skills interventions on student learning: A Meta-Analysis. *Review of Educational Research*, *66*(2), 99-136.

Hook, P. (2015). *First steps with SOLO taxonomy. Applying the model in your classroom*. United Kingdom: Essential Resources Educational Publishers Limited. ISBN: 978-1-77655-111-8

Hook, P. (2018). The Who, What, When, Where, and Why of SOLO Taxonomy. *set: Research Information for Teachers, 2*, 48-53.

Houghton, W. (2004). *Engineering subject centre guide: Learning and teaching theory for engineering academics.* Loughborough University.

Jurdak, M. (1991). Van Hiele levels and the SOLO taxonomy. *International Journal of Mathematical Education in Science and Technology*, *22*(1), 57-60.

Karlı, M. G. (2019). *Ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin orantısal düşünme becerilerinin SOLO taksonomisi ile incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat.

Kılıç, E. (2020). *8.* sınıf öğrencilerinin kavram karikatürü etkinlikleri ile dönüşüm geometrisi konusundaki öğrenmelerinin SOLO taksonomisine göre değerlendirilmesi (Yüksek lisans tezi). Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van.

Koç, Y., Işıksal, M., Osmanoğlu, A., Çetinkaya, B., Aşkun, C. S., Bulut, S., Şeviş, S., ve Esen, Y. (2011). *SOLO modeli ile uzamsal g*örselleştirme *becerilerinin* ölçülmesi. 10. Matematik Sempozyumu, İstanbul, Türkiye.

Konyalıhatipoğlu, M. E. (2016). *Ortaokul 7. Sınıf öğrencilerinin analitik ve bütüncül düşünme stillerinin SOLO taksonomisi ile incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Rize.

Köse, O. (2018). Üst düzey uzamsal yeteneğe sahip matematik öğretmen adaylarının düşünme yapılarına göre SOLO taksonomisi düzeylerinin belirlenmesi (Yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.

Kusmaryono, I., Suyitno, H., Dwijanto, D., & Dwidayati, N. (2018). Analysis of abstract reasoning from grade 8 students in mathematical problem solving with SOLO taxonomy guide. *Infinity, 7*(2), 69-82.

Lake, (1999). Helping students to go SOLO: teaching critical numeracy in the biological sciences. *Journal of Biological Education*, *33*(4), 191-198.

Martin, S. (2011). *Using SOLO as a framework for teaching. A case study in maximising achievement in science.* United Kingdom: Essential Resources Educational Publishers Limited.

Milli Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2009). İlköğretim matematik dersi 6-8. öğretim programı *ve kılavuzu*. Ankara, Türkiye: MEB

Milli Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2018). *Matematik dersi (İlkokul ve ortaokul 1, 2, 3,4,5,6,7 ve 8. öğretim programı*. Ankara, Türkiye: MEB

O'Neill, G., & Murphy, F. (2010). *Assessment guide to taxonomies of learning*. Dublin: UCD teaching and learning resources. https://www.ucd.ie/t4cms/ucdtla0034.pdf

Öztoprakçı, S. ve Çakıroğlu, E. (2013). Dörtgenler. İ.Ö. Zembat, M. F. Özmantar, E. Bingölbali, H. Şandır, & A. Delice (Editörler), *Tanımları ve Tarihsel Gelişimleriyle Matematiksel Kavramlar* içinde (ss. 249-272). Ankara: Pegem Akademi.

Pegg, J. (1992b). Students' understanding of geometry: Theoretical perspectives. In B. Southwell, B. Perry & K. Owens (Eds.), *Space - The First and Final Frontier* (pp. 18-36). Sydney, Australia. Mathematics Education Research Group of Australasia.

Pegg, J. (1997, July). Broadening the descriptors of van Hiele's levels 2 and 3. In *Proceedings of the 20th Annual Meeting of the Mathematics Education Research Group of Australasia* (pp. 391-396).

Pegg, J. (2010). Promoting the acquisition of higher-order skills and understandings in primary and secondary mathematics. *Research Conference 2010*. The University of New England, 35-38.

Pegg, J., & Davey, G. (1989). Clarifying level descriptors for children's understanding of some basic 2-D geometric shapes. *Mathematics Education Research Journal*, *1*, 16-27.

Pegg, J., & Davey, G. (1998). Interpreting student understanding in geometry: A synthesis of two models. In R. Lehrer & D. Chazan (Eds.), *Designing learning environments for developing understanding of geometry and space* (pp. 109-135). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.

Pegg, J., Gutiérrez, A., & Huerta, P. (1998). Assessing reasoning abilities in geometry. In C. Mammana & V. Villani (Eds.), *Perspectives on the teaching of geometry for the 21st century* (pp. 275-295). Dordrecht, The Netherlands: Kluwer.

Pegg, J., & Tall, D. (2005). The fundamental cycle of concept construction underlying various theoretical frameworks. *ZDM*, *37*(6), 468-475.

Potter, M. K., & Kustra, E. (2012). A primer on learning outcomes and the SOLO taxonomy. *Course Design for Constructive Alignment*, (Winter 2012), 1-22.

Pusey, E. L. (2003). *The van hiele model of reasoning in geometry: A literature review*. (Master of Science, North Carolina State University).

Putri, U. H., Mardiyana, M., & Saputro, D. R. S. (2017, September). How to analyze the students' thinking levels based on SOLO taxonomy? In *Journal of Physics: Conference Series* (Vol. 895, No. 1, p. 012031). IOP Publishing.

Rosadi, A., Amin, S.M., & Sulaiman, R. (2018). Problem solving geometry of visualization, analysis, and informal deduction subject based on SOLO taxonomy. *Pancaran Pendidikan*, *07*(2),11-18.

Sarıhan Musan, M. (2012). *Dinamik matematik yazılımı destekli ortamda 8. sınıf öğrencilerinin denklem ve eşitsizlikleri anlama seviyelerinin SOLO taksonomisine göre incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Pamukkale Üniversitesi, Denizli.

Sharp, B. (2008). Getting a "Bee" in Mathematics Class. *Mathematics Teaching in the Middle School*, *14*(3), 182-189.

Stålne, K., Kjellström, S., & Utriainen, J. (2016). Assessing complexity in learning outcomes - a comparison between the SOLO taxonomy and the model of hierarchical complexity. *Assessment & Evaluation in Higher Education, 41*(7), 1033–1048.

Sudihartinih, E. (2019). Facilitating mathematical understanding in three-dimensional geometry using the SOLO taxonomy. *Journal of Educational Innovation*, *6*(1), 11-18.

Yurtyapan, M. İ. ve Kaleli Yılmaz, G. (2021). An investigation of the geometric thinking levels of middle school mathematics preservice teachers according to SOLO taxonomy: "Social distance problems. *Participatory Educational Research*, *8*(3), 188-209.

Weay, A. L., Masood, M., & Abdullah, S. H. (2016). Systematic review of revised Bloom taxonomy, SOLO taxonomy and Webb's depth of knowledge (DOK) in assessing students' historical understanding in learning history. *Malaysian Journal of Higher Order Thinking Skills in Education*, 1-27.

Wells, C. (2015). The structure of observed learning outcomes (SOLO) taxonomy model: How is it? *Journal of Initial Teacher Inquiry*, *1*, 37-39.

Wong, C. S. P. (2007). Views on the adoption and implementation of the SOLO taxonomy, In S. Frankland (Ed.), *Enhancing Teaching and Learning through Assessment: Deriving an Appropriate Model.* (pp. 4-15) The Netherlands: Springer. ISBN: 978-1-4020-6226-1 (eBook).

Xistouri, X. (2007, February). Students' ability in solving line symmetry tasks. In D. Pitta-Pantazi & C. Philippou (Eds.), *Proceedings of the Fifth Congress of the European Society for Research in Mathematics Education,* (pp. 526-535). Larnaca, Cyprus: University of Cyprus and ERME.

BÖLÜM **15**

GEOMETRİ ÖĞRETİMİNDE ÖZDÜZENLEME

Esra DEMİRAY ve Zeynep Sonay AY

15.1. Giriş

Sosyal psikolojiye dayanan özdüzenleme "*kişisel e ulaşmak için planlanan ve döngüsel olarak adapte edilen, birey tarafından oluşturulmuş duygu, düşünce ve eylemleri ifade etmektedir*" (Zimmerman, 2000, s. 14). Bireyin kişisel ve sosyal talepleri çerçevesinde (Baumeister ve Vohs, 2007) düşünce, duygu, güdü (motivasyon) ve davranışlarını kontrol edebilme becerisi (Panadero ve Alonso-Tapia, 2014) olarak da tanımlanabilir. Özdüzenlemenin gelişimi, kişinin zorlukla başa çıkabilmesi, çaba sarf etmesi, yılmadan motivasyonunu yüksek tutması gibi yaşamsal sorunların üstesinden gelebilmesi için bir temel oluşturur (Bowers vd., 2015). Erken çocukluk dönemindeki özdüzenleme gelişimi genellikle sonraki yaşam başarılarının erken bir belirteci olarak kabul edilir (Ponitz vd., 2009).

Özdüzenleme, 1980'lerden sonra sosyal psikoloji için önemli bir çalışma alanı olarak görülmüş ve sosyoloji, psikoloji, spor bilimleri, tıp, çocuk gelişimi ve eğitim alanında bu becerinin geliştirilmesi için çalışmalar yapılmıştır. Albert Bandura özdüzenleme ve özyeterlik üzerine araştırmalarının sonuçlarını, öğrenme ve özdüzenleme terimleriyle analiz ederek, 1977 tarihli Sosyal Öğrenme Teorisi başlıklı kitabında paylaşmıştır (Zimmerman ve Schunk, 2003). Terimin eğitim bilimlerinde kullanımı yine Bandura'nın 1986 yılında Sosyal Bilişsel Teori çerçevesinde ele aldığı kitabı ile olmuştur (Nilson ve Zimmerman, 2013; Sakız ve Yetkin-Özdemir, 2014). Özdüzenlemenin, öğrenme sürecinde kilit vazifesin-

de öğrenilebilir bir beceri olduğu araştırmalar ile ortaya konmuştur. Kitabın bu bölümünde geometri öğretiminde özdüzenleme becerisinin nasıl ele alınabileceği örnek iki etkinlik ile sunulacaktır. Etkinliklerde, öğretmenlerin öğrencilerinin geometri öğrenirken özdüzenleme becerilerini nasıl destekleyebilecekleri detaylı bir şekilde ele alınacaktır.

15.2. Özdüzenlemeli Öğrenme ve Özdüzenleme Modelleri

Eğitim bilimlerinde kullandığımız, özdüzenlemeli öğrenme (self-regulated learning) ya da özdüzenlemeye dayalı öğrenme, öğrenme sürecindeki özdüzenlemedir. İçinde "düzenleme", "öz" (başka bir ifade ile kişinin benliği) ve "öğrenme" gibi anahtar kelimeleri barındırır. En genel tanımı ile bireyin kendi öğrenme sürecini düzenlemek için motivasyonel, bilişsel ve üstbilişsel stratejileri işe koşması (Boekaerts vd., 2000; Zimmerman ve Schunk, 2001), öğrenmesini etkileyen etmenleri ve koşulları kontrol altına alabilmesidir (Dembo ve Eaton, 2000). Özdüzenlemeli öğrenme, öğrenenlerin akademik başarıya ulaşmaları için düşünce, duygu ve eylemlerini nasıl kontrol ettiklerini açıklayan (Zimmerman ve Schunk, 2001), öğrenmenin bilişsel, üstbilişsel, motivasyonel, çevresel ve sosyal yönlerini içeren çoklu bir yapıdır (Ping, 2012; Schunk ve Zimmerman, 1997). Öğrenme sürecinde kişisel denetim, zaman kontrolü, hedef belirleme, plan yapma, planı uygulama, kaynak yönetimi, iş birliği, stres yönetimi gibi eylemler özdüzenleme becerisinin birer bileşenidir.

Özdüzenlemeli öğrenme; odaklanma ve dikkatin toparlanması, öz farkındalık ve iç gözlem, dürüstçe yapılan öz değerlendirme, değişime açıklık, gerçek öz disiplin ve kişinin öğrenmeye karşı sorumluluğunu kabul etmesiyle oluşur (Nilson ve Zimmerman, 2013; Zimmerman, 2001, 2002). Bireysel öğrenmeden ziyade akranlardan, veliden ve öğretmenlerden yardım isteme ve geri bildirim alınması gibi öğrenmenin sosyal formlarını da içerir (Zimmerman, 2001). Öğrenenin, öğrenme için koyarak, daha sonra bilişsel, motivasyonel, davranışsal ve öğrenmenin gerçekleştiği ortamdaki bağlamsal ve çevresel durumlarda izleme, düzenleme ve kontrol etme girişimlerini işe koştuğu aktif bir öğrenme sürecidir (Pintrich, 2000). Schunk (2001), özdüzenlemeli öğrenmeyi "öğrencilerin öğrenme ulaşmak amacıyla ürettikleri sistematik düşünce ve davranışlar sonucu ortaya çıkan öğrenme" olarak tanımlamaktadır (s. 125). Öğrenci, kendi öğrenme sürecine tıpkı üçüncü bir kişinin gözünden bakar gibi, öğrenme sürecini izler ve gerekirse yeniden düzenleme yoluna gider (Schunk, 1996). Üstbilişsel, motivasyonel ve davranışsal stratejiler özdüzenlemeli öğrenme için anahtar özelliktir (Zimmerman, 1989). Üstbilişsel eksikliklerle ilgili olarak, öğrenciler yeni bir durumda hangi stratejinin kullanılabileceği ile ilgili zorluk yaşayabilir. Motivasyonel eksikliklerle ilgili olarak, öğrenciler bilinen bir stratejiyi uygulamakta

Kaynaklar

Ader, E. (2014). Akademik öz-düzenlemede strateji gelişimi. G. Sakız (Ed.), Özdüzenleme öğrenmeden öğretime özdüzenleme *davranışlarının gelişimi stratejiler ve öneriler* (1.baskı) içinde (ss.54-80). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Ader, E. (2019). What would you demand beyond mathematics? Teachers' promotion of students' self-regulated learning and metacognition. *ZDM*, *51*(4), 613-624. https://doi.org/10.1007/s11858-019-01054-8

Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought and action: A social cognitive theory*. New Jersey: Prentice-Hall Inc.

Bandura, A. (1991). Social cognitive theory of self-regulation. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, *50*(2), 248-287. https://doi.org/10.1016/0749-5978(91)90022-L

Bandura, A. (1997). *The exercise of control*. New York: W. H. Freeman and Company.

Baumeister, R. F., & Vohs, K. D. (2007). Self-regulation, ego-depletion and motivation. *Social and Personality P*sychology *Compass, 1*(1), 1-14. https://doi.org/10.1111/j.1751-9004.2007.00001.x

Bayuningsih, A. S., Usodo, B., & Subanti, S. (2018). Problem based learning with scaffolding technique on geometry. *Journal of Physics: Conference Series, 1013,* 2-6. 10.1088/1742-6596/1013/1/012134

Boekaerts, M. (1997). Self-regulated learning: a new concept embraced by researchers, policy makers, educators, teachers, and students. *Learning and Instruction*, *7*(2), 161–186. https://doi.org/10.1016/S0959-4752(96)00015-1

Boekaerts, M., Pintrich, P. R., & Zeidner, M. (2000). Self-Regulation: An Introductory Overview. In M. Boekaerts, P. R. Pintrich, & M. Zeidner (Eds.), *Handbook of self–regulation: Theory, research, and applications* (pp. 1-9). San Diego, CA: Academic Press.

Bowers, E. P., Geldhof, G. J., Chase, P.A., Lerner, R. M., Gestsdóttir, S., Jennifer Brown Urban, J. B. (2015). Self-Regulation During Adolescence: Variations Associated with Individual Context Relations. In J. Wright (Ed.), *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences* (Second Edition), (pp.547-552), Elsevier.

Butler, D. L. (2002). Individualizing instruction in self-regulated learning. *Theory into Practice*, *41*(2), 81-92. https://doi.org/10.1207/s15430421tip4102_4

Çapa-Aydın, Y., Sungur, S., & Uzuntiryaki, E. (2009). Teacher self-regulation: examining a multidimensional construct. *Educational Psychology*, *29*(3), 345-356. https://doi.org/10.1080/01443410902927825

Çapa-Aydın, Y. ve Uzuntiryaki-Kondakçı, E. (2014). Öğretmen özdüzenlemesi. G. Sakız (Ed.), Özdüzenleme öğrenmeden Öğretime özdüzenleme *davranışlarının gelişimi stratejiler ve öneriler* (1.baskı) içinde (ss.218-230). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

De Corte, E., V L., & Eynde, P. (2005). Self-regulation: A characteristic and a goal of mathematics education. In M. Boekaerts, P. R. Pintrich, & M. Zeidner (Eds.), *Handbook of selfregulation* (pp. 687–726). San Diego: Academic Press.

Dembo, M. H., & Eaton, M. J. (2000). Self-regulation of academic learning in middle-level schools. *The Elementary School Journal, 100*(5), 473-490. https://doi.org/10.1086/499651

Demir, Ü. (2022). An examination of the impact of game-based geometric shapes education software usage on the education of students with intellectual disabilities. *ECNU Review of Education, 5*(4), 761-783. https://doi.org/10.1177/2096531120940721

Dignath, C., & Büttner, G. (2008). Components of fostering self-regulated learning among students. A meta-analysis on intervention studies at primary and secondary school level. *Metacognition and Learning, 3*(3), 231–264. https://doi.org/10.1007/s11409-008-9029-x

Dignath, C., & Büttner, G. (2018). Teachers' direct and indirect promotion of self-regulated learning in primary and secondary school mathematics classes- insights from video-based classroom observations and teacher interviews. *Metacognition and Learning, 13*(2), 127–157. https://doi.org/10.1007/s11409-018-9181-x

Eker, C. (2014). Öz-düzenlemeli öğrenme modellerine karşılaştırmalı bir bakış. *Turkish Studies- International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish, 9*(8), 417-433. http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.7222

Kosko, K. W. (2015). Geometry students' self-determination and their engagement in mathematical whole class discussion. *Investigations in Mathematics Learning*, *8*(2), 17-36. https://doi.org/10.1080/24727466.2015.11790349

Kurt, G. (2010). *Pre-service elementary mathematics teachers' self-regulated learning strategies within the context of their teaching practices* (Doktora tezi), Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.

Marcou, A., & Philippou, G. (2005). Motivational beliefs, self-regulated learning and mathematical problem solving. In H. L. Chick & J. L. Vincent (Eds.), *Proceedings of the 29th conference of the International Group for the Psychology of Mathematics Education* (Vol. 3, pp. 297-304). Melbourne: PME.

Mevarech, Z. R., & Kramarski, B. (2003). The of metacognitive training versus worked-out examples on students' mathematical reasoning. *British Journal of Educational Psychology, 73*(4)*,* 449-471. https://doi.org/10.1348/000709903322591181

Mevarech, Z. R., V L., & De Corte, E. (2018). Metacognitive pedagogies in mathematics classrooms: From kindergarten to college and beyond. In D. H. Schunk & J. A. Greene Eds.), *Educational psychology handbook series. Handbook of self-regulation of learning and performance* (pp. 109–123). Routledge/Taylor & Francis Group.

Milli Eğitim Bakanlığı (2018). *Matematik Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8.* . Ankara, Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı.

Milli Eğitim Bakanlığı (2018). *Ortaöğretim Matematik Dersi (9,10,11 ve12. Öğretim Programı.* Ankara, Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı.

Mohr, D. S. (2005). *The impact of Logo on pre-service elementary teachers' beliefs, knowledge of geometry, and self-regulation of learning* (Doktora tezi). Indiana University.

Nilson, L. B., & Zimmerman, Z. (2013). *Creating self-regulated learners: Strategies to strengthen students' self-awareness and learning skills*. Sterling, VA: Stylus Publishing.

Nietfeld, J. L. (2018). The role of self-regulated learning in digital games. In D. H. Schunk, & J. A. Greene (Eds.). *Handbook of self-regulation of learning and performance* (pp. 271– 284). (2nd ed.). New York: Routledge.

Panadero, E. (2017). A review of self-regulated learning: Six models and four directions for research. *Frontiers in Psychology, 8*, 1-28. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2017.00422

Panadero, E., & Alonso-Tapia, J. (2014). How do students self-regulate? Review of Zimmerman's cyclical modelof self-regulated learning*, Anales de Psicología, 30*(2), 450-462. http://dx.doi.org/10.6018/analesps.30.2.167221

Panteli, P., & Panaoura, A. (2020). The - tiveness of using mobile learning methods in geometry for students with ınitial mathematical performance. *Social Education Research, 1*(1), 1-10. https://doi.org/10.37256/ser.112020128.1-10

Pape, S. J., Bell, C. V., & Yetkin, I. E. (2003). Developing mathematical thinking and self-regulated learning: A teaching experiment in a seventh-grade mathematics classroom. *Educational Studies in Mathematics*, *53*(3), 179-202. https://doi.org/10.1023/A:1026062121857

Pape, S. J., & Smith, C. (2002). Self-regulating mathematics skills. *Theory into practice*, *41*(2), 93-101.

Pekrun, R. (2014). *Emotions and Learning. Educational Practices Series.* Belley, France: International Academy of Education.

Perels, F., Dignath, C., & Schmitz, B. (2009). Is it possible to improve mathematical achievement by means of self-regulation strategies? Evaluation of an intervention in regular math classes. *European Journal of Psychology of Education, 24*(1), 17–31. https://doi.org/10.1007/BF03173472

Perry, D. R., & Steck, A. K. (2015). Increasing student engagement, , and meta-cognitive self-regulation in the high school geometry classroom: Do iPads help?. *Computers in the Schools*, *32*(2), 122-143.

Ping, A. M. (2012). Understanding self-regulated learning and its implications for strategy instruction in language education. *The Journal of Language Teaching and Learning, 2*(2), 89-104.

Pintrich, P. R. (2000). The role orientation in self regulated learning. In Boekarts, M., Pintrich, P. R. and Zeidner, M. (Ed.). *Handbook of Self Regulation.* (pp. 452-502). San Diego and San Francisco: Academic Press. https://doi.org/10.1016/B978-012109890-2/50043-3

Pintrich, P. R. (2004). A conceptional framework for assessing motivation and self-regulated learning in college students. *Educational Psychology Review, 16*(4), 385-407. https://doi.org/10.1007/s10648-004-0006-x

Polya, G. (1985). *How to solve it: A new aspect of mathematical method*. Princeton: Princeton University Press.

Ponitz, C. C., McClelland, M. M., Matthews, J. S., & Morrison, F. J. (2009). A structured observation of behavioral self-regulation and its contribution to kindergarten outcomes. *Developmental Psychology, 45*(3), 605–619. https://doi.org/10.1037/a0015365

Puustinen, M., & Pulkkinen, L. (2001). Models of self-regulated learning: A review. *Scandinavian Journal of Educational Research*, *45*(3), 269-286. https://doi.org/10.1080/00313830120074206

Rabinowitz, M., Freeman, K., & Cohen, S. (1992). Use and maintenance of strategies: The of accessibility to knowledge. *Journal of Educational Psychology, 84*(2), 211–218. https://doi.org/10.1037/0022-0663.84.2.211

Sakız, G. (2013). Başarıda anahtar kelime: Öz-yeterlik. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 26*(1), 185-210.

Sakız, G. (2014). Özdüzenlemeli öğrenmede duyuşsal bir boyut: Akademik duygular. G. Sakız (Ed.), Özdüzenleme öğrenmeden Öğretime özdüzenleme *davranışlarının gelişimi stratejiler ve öneriler* (1.baskı) içinde (ss.81-128). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Sakız, G. ve Yetkin-Özdemir, İ. E. (2014). Öz düzenleme ve öz düzenlemeli öğrenme: Kuramsal bakış. G. Sakız (Ed.), Özdüzenleme öğrenmeden Öğretime özdüzenleme *davranışlarının gelişimi stratejiler ve öneriler* (1.baskı) içinde (ss.1-27). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Schunk, D. H. (1996). Self-evaluation and self-regulated learning*. Paper presented at the Graduate School and University Center,* City University of New York, New York, NY.

Schunk, D. H. (2001). Social cognitive theory and self-regulated learning. In I. B. Zimmerman, & D. H. Schunk (Eds.), *Self-regulated learning and academic achievement* (pp. 125–151). London: Lawrence Erblaum Associates Publishers.

Schunk, D. H. (2005). Self-regulated learning: the educational legacy of Paul R. Pintrich. *Educational Psychologist*, *40*(2), 85–94. https://doi.org/10.1207/s15326985ep4002_3

Schunk, D. H., & Swartz, C. W. (1993). Goals and progress feedback: on and writing achievement. *Contemporary Educational Psychology*, *18*(3), 337-354. https://doi.org/10.1006/ceps.1993.1024

Schunk, D. H., & Zimmerman, B. J. (1997). Social origins of self-regulatory competence. *Educational Psychologist, 32*(4), 195–208. https://doi.org/10.1207/s15326985ep3204_1

Üredi, I. (2005). *Algılanan anne baba tutumlarının ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinin öz-düzenleyici öğrenme stratejileri ve motivasyonel inançları üzerindeki etkisi* (Doktora tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.

Winne, P. H. (1996). A metacognitive view of individual in self-regulated learning. *Learning and Individual ences, 8*(4), 327-353. https://doi.org/10.1016/S1041-6080(96)90022-9

Yetkin-Özdemir, İ. E., Gürel, R., Akdal, P. ve Bozkurt, E. (2014). Öğretmenlerde Özdüzenleme: Matematik Dersi Örneği. G. Sakız (Ed.), Özdüzenleme öğrenmeden Öğretime özdüzenleme *davranışlarının gelişimi stratejiler ve öneriler* (1.baskı) içinde (ss.231-247). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Zimmerman, B. J. (1989). A social cognitive view of self-regulated academic learning. *Journal of Educational Psychology, 81*(3), 329-339. https://doi.org/10.1037/0022-0663.81.3.329

Zimmerman, B. J. (1994). Dimensions of academic self-regulation: A conceptual framework for education. In D. H. Schunk & B. J. Zimmerman (Eds.), *Self-regulation of learning and performance: Issues and educational applications* (pp. 3–21). Erlbaum.

Zimmerman, B. J. (2000). Attaining self-regulation: A social cognitive perspective. In M. Boekaerts, P. R. Pintrich & M. Zeidner (Eds.), *Handbook of self-regulation* (pp. 13-39). New York: Academic Press. https://doi.org/10.1016/B978-012109890-2/50031-7

Zimmerman, B. J. (2001). Theories of self-regulated learning and academic achievement: An overview and analysis. In B.J. Zimmerman & D.H. Schunk (Eds.), *Self-regulated learning and academic achievement: Theoretical perspectives* (2nd ed., pp. 1-37). Mahwah, NJ: Erlbaum.

Zimmerman, B. J. (2002). Becoming a self-regulated learner: An overview. *Theory into Practice*, *41*(2), 64-70. https://doi.org/10.1207/s15430421tip4102_2

Zimmerman, B. J. (2011). Motivational sources and outcomes of self-regulated learning and performance. In B. J. Zimmerman & D. H. Schunk (Eds.), *Educational psychology handbook series. Handbook of self-regulation of learning and performance* (p. 49–64). Routledge/Taylor & Francis Group.

Zimmerman, B. J. (2013). From cognitive modeling to self-regulation: A social cognitive career path. *Educational Psychologist, 48*(3), 135-147. https://doi.org/10.1080/00461520.2013.794676

Zimmerman, B. J., & Moylan, A. R. (2009). Self-regulation: Where metacognition and motivation intersect. In D. J.Hacker, J. Dunlosky, A. C., Graesser (Eds.), *Handbook of Metacognition in Education* (pp. 299-315). Routledge Taylor & Francis Group: New York and London.

Zimmerman, B. J., & Paulsen, A. S. (1995). Self-monitoring during collegiate studying: An invaluable tool for academic self-regulation. *New Directions for Teaching and Learning, 63*, 13-27. https://doi.org/10.1002/tl.37219956305

Zimmerman, B., & Schunk D. (2001). - tions on theories of self-regulated learning and academic achievement. In B. Zimmerman & D. Schunk (Ed.) *Self-regulated learning and academic achievement: Theoretical perspectives* (pp. 289–307). Erlbaum, Mahwah, NJ.

Zimmerman, B. J., & Schunk, D. H. (2003). Albert Bandura: The scholar and his contributions to educational psychology. In B. J. Zimmerman & D. H. Schunk (Eds.), *Educational psychology: A century of contributions* (pp. 431–458). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.

BÖLÜM **16**

GEOMETRİ ÖĞRETİMİNDE ENSTRÜMANTAL OLUŞUM TEORİSİ

Gülay BOZKURT ve Candaş UYGAN

16.1. Giriş

Toplumda, bir matematikçinin sadece beynini kullanarak yalnız başına belki sadece kâğıt-kalem ortamında çalıştığına dair genel bir kanı olduğu düşünülmektedir. Diğer yandan matematik eğitimi üzerine yapılan çalışmalara ve bu çalışmaların sonucunda ortaya çıkan teorilere bakıldığında, kullanılan matematiksel araçların matematik yapma süreçlerinde anlamlı bir rol oynadığı görülmektedir. Artigue'e (2002, s. 245) göre "Matematiğin gelişimi her zaman matematiksel hesaplamaları yapmak için var olan materyal ve sembolik araçlara bağlı olmuştur." Bu anlamda, matematik eğitimcileri matematiksel aktivitelerin tümüyle dışsal dünyadan bağımsız zihinsel süreçler olmadığını ve kullanılan araçlar ile birlikte geliştiğini vurgulamaktadır. Örneğin, tarihsel olarak bakıldığında pergel ve çizgeç araçlarının matematiğin gelişiminde önemli ve epistemolojik bir rol oynadığı aşikardır. Bu nedenle, özellikle geometri öğrenme ve öğretim sürecine baktığımızda pergel ve çizgeç kullanımının matematiksel kültürün bir parçası olarak kabul edildiğini görmekteyiz. Öte yandan, matematiğin bir disiplin olarak ve teknolojinin genel olarak gelişimi sonucunda matematik yapma sürecinde kullanılan araçlar da değişim göstermiştir. Dinamik geometri yazılımlarının tarihine bakıldığında, Geometri Sketchpad'in ilk olarak "Öklid geometrisinden şekilleri düzgün ve statik olarak çizmek için" tasarlandığını görüyoruz (Goldenberg vd., 2008, s. 58).

Daha sonra sürükleme özelliğinin de eklenmesiyle birlikte dinamik geometri yazılımları gelişmiştir. Bu yazılımlar günümüzde artık birçok ülkede benimse-

nen öğretim programlarında ve standartlarda yer almakta ve özellikle geometri öğretiminde kullanılmalarının öğrenme süreçlerine katkı sağlayacağına değinilmektedir.

Fakat bu tarz dijital teknolojilerin geometri öğrenme ve öğretme sürecindeki yeri nedir? Öğrenciler veya öğretmenler bu araçları matematik öğrenme, yapma veya öğretme sürecinde anlamlı bir araç olarak kullanabiliyorlar mı? Bu anlamda, bireylerin dijital araçları seçebilme ve kullanabilme yeterliliğinin yanında kullandıkları bu araçlar aracılığıyla matematiksel stratejileri de üretebilmeleri gerekmektedir. Örnek olarak, bir ikizkenar üçgen oluşumu için bireyler simetri ekseni ve yansıma dönüşümü odaklı stratejiyi hayata geçirmek için bir dinamik geometri yazılımı (DGY) içerisinde yansıma dönüşümüyle ilgili araçları bilip bunları doğru biçimde kullanma yoluna gidebilirler. Diğer yandan bu oluşum için aklında henüz bir strateji olmayan kullanıcı DGY içerisinde çembere yönelik araçlar üzerinden matematiksel fikirlerini şekillendirerek çember odaklı yeni bir strateji oluşturabilir. Teknoloji ve matematiksel bilgilerin diyalektiği ile ortaya çıkan bu süreç enstrümantal oluşum (instrumental genesis) teorisi altında ele alınmaktadır (Artigue, 2002; Verillon ve Rabardel, 1995). Bu teori bireylerin bir görevi tamamlarken kullandıkları araçlara yönelik inşa ettikleri kullanım şemalarını ve bu sürecin boyutlarını derinlemesine ele almaktadır.

Fransız araştırmacılar tarafından geliştirilen enstrümantal oluşum teorisi (Verillon ve Rabardel, 1995; Rabardel, 2002), ilk defa matematik eğitiminde Bilgisayar Cebir Sisteminin analiz öğretimine entegre edilmesine uyarlanarak kullanılmıştır (Artigue, 2002). Daha sonra, bu teori yine Fransız araştırmacılar tarafından farklı teknolojilerin örneğin grafik hesap makinelerinin (Trouche, 2005), elektronik tablonun (Excel, vb.) (Haspekian, 2014) ve dinamik geometri yazılımlarının (Hegedus ve Moreno-Armella, 2010) matematik eğitimine entegrasyon süreçlerini daha iyi açıklayabilmek için kullanılmıştır. Bu bölümde de, enstrümantal oluşumun odağında yenilikçi öğretim teknolojilerinin yer aldığı dikkate alınarak, söz konusu teori özel olarak dijital öğretim araçlarının matematik eğitiminde kullanımı üzerinden ele alınacaktır. Bunun yanında, bu kitabın konusu geometri öğrenmeye yönelik bilişsel süreçleri içerdiği için, bu bölümde teoriyle ilişkili kavramları açıklarken özellikle dinamik geometri yazılımlarının geometri öğrenme ve öğretme süreçlerine entegrasyonuna odaklanılacaktır.

16.2. Enstrümantal Oluşum (Instrumental Genesis)

Enstrümantal oluşum teorisi bilişsel ergonomi (cognitive ergonomics) alanında geliştirilen enstrümantal yaklaşımı (instrumental approach) temel alarak geliştirilmiştir (Verillon ve Rabardel, 1995; Rabardel, 2002). Enstrümantal yaklaşım Vygotsky'nin enstrümantal eylem (instrumented act), araç yardımıyla etkinlik

Kaynaklar

Artigue, M. (2002). Learning mathematics in a CAS environment: The genesis of a - on about instrumentation and the dialectics between technical and conceptual work. *International Journal of Computers for Mathematical Learning, 7*(3), 254–274.

Arzarello, F., Olivero, F., Paola, D., & Robutti, O. (2002). A cognitive analysis of dragging practises in Cabri environments. *Zentralblatt fur Didaktik der Mathematik*, *34*(3), 66–72.

Bozkurt, G. (2016). *Teaching with technology: A multiple-case study of secondary teachers' practices of GeoGebra use in mathematics teaching*. Doctoral Thesis (PhD), University of Cambridge, UK.

Bozkurt, G., & Ruthven, K. (2017). Classroom-based professional expertise: A mathematics teacher's practice with technology. *Educational Studies in Mathematics*, *94*(3), 309–328.

Bozkurt, G., & Ruthven, K. (2018). The activity structure of technology-based mathematics lessons: A case study of three teachers in English secondary schools. *Research in MathematicsEducation*, *20*(3), 254-272.

Bozkurt, G., & Uygan, C. (2020). Lesson hiccups during the development of teaching schemes: a novice technology-using mathematics teacher's professional instrumental genesis of dynamic geometry. *ZDM Mathematics Education*, *52*, 1349–1363.

Bozkurt, G., Uygan, C., & Turgut, M. (2019). *Turning dilate from point tool into part of an instrument: an example of a preservice mathematics teacher working on a dynamic geometry system*. Paper presented at Eleventh Congress of the European Society for Research in Mathematics Education (CERME 11), Utrecht University, Feb 2019, Ut-

Bozkurt, G., & Yigit Koyunkaya, M. (2020). Preparing prospective mathematics teachers to design and teach technology-based lessons. In B. Barbel, B. Ruth, G. Lisa, P. Maximilian, R. Hana, S. Florian, & T. Daniel (Eds.), *Proceedings of the 14th International Conference on Technology in Mathematics Teaching – ICTMT 14* (pp. 255–262). Essen, Germany: University of Duisburg-Essen.

Bozkurt, G., & Yigit Koyunkaya, M. (2022). Supporting prospective mathematics teachers' planning and teaching technology-based tasks in the context of a practicum course. *Teaching and Teacher Education*, *119*, 103830.

Bozkurt, G., & Yigit Koyunkaya, M. (2023). Using instrumental orchestration model for planning and teaching technology-based mathematical tasks as part of a restructured practicum course. In A. Clark-Wilson, N. Sinclair, & O. Robutti (Eds.), *The mathematics teacher in the digital era: International perspective on technology focused professional development*. (2 ed.). Dordrecht: Springer.

Drijvers, P. (2012). Teachers transforming resources into orchestrations. In G. Gueudet, B. Pepin, & L. Trouche (Eds.), *From Text to 'Lived' Resources,* (pp. 265–281). New York: Springer.

Drijvers, P., & Trouche, L. (2008). From artifacts to instruments: A theoretical framework behind the orchestra metaphor. In G. W. Blume & M. K. Heid (Eds.), *Research on technology and the teaching and learning of mathematics* (Vol. 2, pp. 363–392)., Cases and perspectives Charlotte, NC: Information Age.

Drijvers, P., Doorman, M., Boon, P., Reed, H., & Gravemeijer, K. (2010). The teacher and the tool: instrumental orchestrations in the technology-rich mathematics classroom. *Educational Studies in Mathematics*, *75*(2), 213–234.

Drijvers, P., Tacoma, S., Besamusca, A., Doorman, M., &Boon, P. (2013). Digital resources inviting changes in mid-adopting teachers' practices and orchestrations. *ZDM—The International Journal on Mathematics Education*, *45*(7), 987–1001.

Goldenberg, E., Scher, D., & Feurzeig, N. (2008). What lies behind dynamic interactive geometry software? In G. Blume & M. Heid (Eds.), *Research on technology in*

thelearningandteaching of mathematics: Cases and perspectives (pp. 53–87). Greenwich, CT: Information Age.

Haspekian, M. (2011). The co-construction of a mathematicaland a didactical instrument. In M. Pytlak et al. (Eds.), *Proceedings of the Seventh CERME Congress* (pp. 2298–2307), February 9–13 2011, Rzeszo´w (Poland).

Haspekian, M. (2014). Teachers' instrumental genesis when ıntegrating spreadsheet software. In A. Clark-Wilson, O. Robutti, & N. Sinclair (Eds.), *The Mathematics Teacher in the Digital Era: An International Perspective on Technology Focused Professional Development* (pp. 241-276). Dordrecht: Springer.

Hegedus, S. J., & Moreno-Armella, L. (2010). Accommodating the instrumental genesis framework within dynamic technological environments. *For the Learning of Mathematics*, *30*(1), 26-31.

Hoyles, C., Noss, R., & Kent, P. (2004). On the integration of digital technologies into mathematics classrooms. *International Journal of Computersfor Mathematical Learning*, *9*(3), 309–326

Köse, N., Uygan, C. ve Özen, D. (2012). Dinamik geometri yazılımlarındaki sürükleme ve çeşitlerinin geometrik öğretimindeki rolü. *Türk Bilgisayar ve Matematik Eğitimi Dergisi*, *3*(1), 35–52.

Laborde, C. (2005). Robust and soft constructions: Two sides of the use of dynamic geometry environments. In H.-C. L.-C. Sung-Chi Chu (Eds.), *Proceedings of the Tenth Asian Technology Conference in Mathematics* (pp. 22–35). Korea National University of Education, Cheong-Ju, South Korea.

Lopez-Real, F., & Leung, A. (2006). Dragging as a conceptual tool in dynamic geometry. *International Journal of Mathematical Education in Science and Technology*, *37*(6), 665–679.

Milli Eğitim Bakanlığı (2018). *Matematik dersi öğretim programı (İlkokul ve ortaokul 1, 2,* Ankara.

Rabardel, P. (2002). People and technology - a cognitive approach to contemporary instruments. http://ergoserv.psy.univ-paris8.fr

Tabach, M. (2011). A mathematics teacher's practice in a technological environment: A case study analysis using two complementary theories. Technology, *Knowledge and Learning*, *16*(3), 247-265.

Tabach, M. (2013). Developing a general framework for instrumental orchestration. *8th Conference of European Research in Mathematics Education*, Manavgat-Side,Antalya, Turkey, February 6-10, 2013, CERME 8. pp. 2744-2753. B.Ubuz, Ç.Haserand M. A. Mariotti (Eds.).

Trgalová, J. (2022). Digital technology and its various uses from the ınstrumental perspective: The case of dynamic geometry. In: Richard, P.R., Vélez, M.P., Van Vaerenbergh, S. (eds) *Mathematics Education in the Age of Artificial Intelligence. Mathematics Education in the Digital Era*, vol 17. Springer, Cham.

Trouche, L. (2004). Managing the complexity of human/machine interactions in computerized learning environments: Guiding students' command process through instrumental orchestrations. *International Journal of Computers for Mathematical Learning*, *9*(3), 281–307.

Trouche, L. (2005). An instrumental approach to mathematics learning in symbolic calculators environments. In: Guin D, Ruthven K, Trouche L (eds) *The didactical challenge of symbolic calculators: turning a computational device into a mathematical instrument* (pp 137–162). Springer, New York.

Trouche, L. (2020). Instrumentalization in mathematics education. In S. Lerman (Ed.), *Encyclopedia of mathematics education* (pp.404-412). New York, NY: Springer.

Uygan, C. (2016). *Ortaokul öğrencilerinin zihnin geometrik alışkanlıklarının kazanımına yönelik dinamik geometri yazılımındaki öğrenme süreçleri*. Yayınlanmamış doktora tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.

Verillon, P., & Rabardel, P. (1995). Cognition and artifacts: a contribution to the study of though in relation to instrumented activity. *European Journal of Psychology of Education*, *10*(1), 77–101.

BÖLÜM **17**

GEOMETRİK DÜŞÜNME SÜRECİNDE ÖLÇMEDE TAHMİN BECERİSİ

Semanur KANDİL, Gözde KAPLAN-CAN,
Gülseren KARAGÖZ-AKAR ve Safure BULUT

17.1. Giriş

Tahmin etme en genel anlamıyla belli bir duruma ya da sorulan soruya yönelik makul yorumlar yapmamızı sağlayacak yaklaşık değer ya da ölçümleri ortaya koyma sürecidir (Mitchell vd., 1999). Matematiğin içinde var olan tahmin becerisi, günlük hayatta sıklıkla ve genelde farkında bile olmadan başvurulan bir yetidir. Bilinen en eski tarihlerden beri insanlar bu yetiyi kullanarak yaşamsal ihtiyaçlarını karşılamışlardır. Örneğin, insanlar gördükleri avın büyüklüğü ve bu avı yakalamak için gerekli olan avcı sayısı, savaşların zaferle sonuçlanması için gereken asgari savaşçı sayısı, yerleşik hayatta çiftçilerin tarlalarının yüzölçümü (dönüm vb.), bir tarla için gereken tohum miktarı (kg) ve ekilen tohuma karşılık elde edilebilecek ürün miktarı ile ilgili sorulara cevap verirken tecrübeleri doğrultusunda tahminlerde bulunmuşlardır. Benzer şekilde gün içinde sıkça karşımıza çıkan "Kaç tane?", "Kaç metre?", "Kaç lira?" veya "Kaç kilo?" gibi sorulara cevap verirken de tecrübelerimize dayalı tahminlerde bulunuruz. Örneğin, alışverişte fiyatları karşılaştırmak, ürünlerin ölçüleri hakkında yorum yapmak ve kasada hesaplanan miktarı doğrulamak için tahmine başvururuz.

Tahmin, akıl yürütmeyi gerektiren bir süreçtir. Kestirim ya da (kafadan) atma ile karıştırılmamalıdır (Van de Walle vd., 2020). Örneğin, 2. sınıf öğrencilerinden sınıfa getirilen içi bilye dolu bir kavanozda kaç bilye olduğunu tahmin etmeleri istendiğinde birbirlerinin tahmininin üzerine çıkmaya çalışarak bu durumu eğlenceli

hale getirmeye çalışabilirler. Bir öğrenci 25 bilye olduğunu kestirirken, diğerleri rastgele 100, 1000 ya da 10000 gibi sayılar ortaya atabilirler. Ancak kavanozda gerçekten 10000 bilye olduğunu düşünüp düşünmedikleri sorulduğunda öğrenciler başlarını olumsuz anlamda sallarlar. Çünkü bu sayının mantıklı olmadığını bilirler (Micklo, 1999). Tahmini kestirimden ayıran, akıl yürütme doğrultusunda stratejiler kullanarak makul çıkarımlarda bulunmaktır (Van de Walle vd., 2020).

Tahmin etme yaşam boyunca ve matematik eğitimi süresince ihtiyaç duyulan bir beceridir. Tahmin etme becerisi matematiğe değer verme, yeteneklerine güvenme, problem çözme, matematiksel olarak iletişim kurma ve akıl yürütme gibi ulaşmalarında öğrencilere yardımcı olabilir (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2018; National Council of Teachers of Mathematics [NCTM], 2000). Daha açık bir ifadeyle, ne zaman ve nasıl tahminde bulunacağını bilmek, öğrencilere sorunları çözmeleri için daha fazla araç ve strateji sağlar. Matematiksel olarak daha iyi muhakeme edebilmek ve iletişim kurabilmek, öğrencilerin güvenini artırır ve matematiğe bağlantısız kurallar ve formüller toplamı olarak bakmak yerine, ayrı bir düşünme biçimi olarak değer verirler. Bu anlayışla, uluslararası kaynaklar ve öğretim programlarında (örn. Common Core State Standards Initiative [CCSSI], 2010) olduğu gibi ulusal matematik öğretim programlarımızda da tahmin konusuna geniş bir yer verilmiştir (MEB, 2009a, 2009b, 2013, 2018a).

Tahmin konusunda deneyimlerimiz arttıkça yaptığımız tahminin doğruluğu da artar (Althouse, 1994). Bu sebeple, küçük yaşlardan itibaren tahmin gerektiren durumlara maruz kalmak önem taşımaktadır. Bu anlayışla, okul öncesi dönemden itibaren öğrencilere tahmin becerisi kazandırılması (CCSSI, 2010; MEB, 2013). Bu anlamda nesneleri sayma veya ölçmeye dayalı kazanımlarla başlayan okul öncesi eğitimin ardından, ilkokul ve ortaokul seviyelerinde işlemlerin sonucunu tahmin etme, uzunluk, alan, hacim ve ağırlık tahmin etme şeklinde tüm sınıf seviyelerinde çeşitli tahmin türlerine yönelik kazanımlara yer verilmektedir (MEB, 2013, 2018a).

17.2. Tahmin Türleri

Alan yazında işlemsel tahmin (Sowder, 1992), sayı doğrusuna dair tahmin (Sayers vd., 2020; Siegler vd., 2009), yığın tahmini ve ölçmede tahmin (Sowder, 1992) olmak üzere dört farklı tahmin türü ele alınmaktadır. Her ne kadar tahmin türleri ayrı ayrı tanımlansa da, tahmin becerilerinin geliştirilebilmesi için tahmin türlerinin bir arada olduğu etkinlikler önem taşımaktadır (Lucas ve Son, 2012). Örneğin, dikdörtgensel bir bölgenin alanına dair tahmin her ne kadar ölçmede tahmin olsa da, dikdörtgenin kenar uzunlukları tahmin edildikten sonra yapılan çarpma işlemi sırasında işlemsel tahmin yapılabilir. Bu sebeple, bu bölümde vurgu her ne kadar geometrik ölçmede tahminle ilgili olsa da, tahmin türleri birbirle-

Kaynaklar

Althouse, R. (1994). *Investigating mathematics with young children.* Teachers College Press.

Altun, M. (2001). *Matematik öğretimi.* Alfa Yayınevi.

Bicknell, B., & Young-Loveridge, J. (2015). Young children's number line placements and place-value understanding. In M. Marshman, V. Geiger, & A. Bennison (Eds.), *Mathematics education in the margins* (s. 101–108). Mathematics Education Research Group of Australasia.

Booth, J., & Newton, K. (2012). Fractions: Could they really be the gatekeeper's doorman? *Contemporary Educational Psychology*, *37*(4), 247–253. https://doi.org/10.1016/j.cedpsych.2012.07.001

Booth, J., Newton, K., & Twiss-Garrity, L. (2014). The impact of fraction magnitude knowledge on algebra performance and learning. *Journal of Experimental Child Psychology*, *118*, 110–118. https://doi.org/10.1016/j.jecp.2013.09.001

Boz-Yaman, B. (2022). Akıl yürütme ve tahmin. In A. Aydoğan Yenmez, & S. Gökçe (Eds), *Matematiksel akıl yürütme: Öğrenmeyi destekleyici uygulamalar* (s. 103–129). Anı Yayıncılık.

Common Core State Standards Initiative [CCSSI]. (2012). Common core state standards for mathematics. https://learning.ccsso.org/wp-content/uploads/2022/11/Math_Standards1.pdf

DeWolf, M., Bassok, M., & Holyoak, K. (2015). From rational numbers to algebra: Separable contributions of decimal magnitude and relational understanding of fractions. *Journal of Experimental Child Psychology*, *133*, 72–84. https://doi.org/10.1016/j.jecp.2015.01.013

Gooya, Z., Khosroshahi, L., & Teppo, A. (2011). Iranian students' measurement estimation performance involving linear and area attributes of real-world objects. *ZDM*, *43*(5), 709–722. https://doi.org/10.1007/s11858-011-0338-1

Hogan, T. P., & Brezinski, K. L. (2003). Quantitative estimation: One, two, or three abilities? *Mathematical Thinking and Learning, 5*(4), 259–280. https://doi.org/10.1207/S15327833MTL0504_02

Joram, E., Gabriele, A., Bertheau, M., Gelman, R., & Subrahmanyam, K. (2005). Children's use of the reference point strategy for measurement estimation. *Journal for Research in Mathematics Education*, *36*(1), 4–23. https://doi.org/10.2307/30034918

Lucas, K. K., & Son, J. W. (2012). Integrating measurement and computational estimation in geometry: Classroom-ready activities. *Mathematics Teaching in the Middle School*, *18*(5), 308–316. https://doi.org/10.5951/mathteacmiddscho.18.5.0308

Micklo, S., J. (1999) Estimation: It's more than a guess. *Childhood Education, 75*(3), 142–145. https://doi.org/10.1080/00094056.1999.10522001

Milli Eğitim Bakanlığı [MEB].(2009a). Matematik İlköğretim Dersi Öğretim Programı

Milli Eğitim Bakanlığı [MEB].(2009b). Matematik İlköğretim Dersi Öğretim ProgramI

Milli Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2013). Okul öncesi eğitimi programı. MEB. https://tegm.meb.gov.tr/dosya/okuloncesi/ooprogram.pdf

Milli Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2018a). *Matematik dersi öğretim programı (İlkokul ve ortaokul 1,2,3,4,5, 6, 7 ve 8.* MEB. http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=329

Milli Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2018b). Ortaöğretim matematik dersi (9, 10, 11 ve 12. sınıflar) öğretim programı. MEB. http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=343

Mitchell, J. H., Hawkins, E. F., Stancavage, F. B., & Dossey, J. A. (1999). *Estimation skills, mathematics-in-context, and advanced skills in mathematics: Results from three studies of the National Assessment of Educational Progress 1996 mathematics assessment*. National Center for Education Statistics.

National Council of Teachers of Mathematics [NCTM] (2000). *Principles and standards for school mathematics.*NCTM.

, P. (1979). A case and techniques for estimation: Estimation experiences in elementary school mathematics--essential, not extra! *Arithmetic Teacher, 26*(6), 46–51. https://doi.org/10.2307/1170734

Reys, R., & Bestgen, B. (1981). Teaching and assessing computational estimation skills. *The Elementary School Journal, 82*(2), 116–127.

Sarama, J., & Clements, D. H. (2009). *Early childhood mathematics education research: Learning trajectories for young children*. Routledge.

Sayers, J., Petersson, R., Rosenqvist, E., & Andrews, P. (2020). Estimation: An inadequately operationalized national curriculum competence. In R. Marks (Ed.), *Proceedings of the British Society for Research into Learning Mathematics* (Vol. 40, p. Article 14). https://bsrlm.org.uk/wp-content/uploads/2020/05/BSRLM-CP-40-1-14.pdf

Segovia, I. & Castro, E. (2009). Computational and measurement estimation; curriculum foundations and research carried out at the University of Granada. *Electronic Journal of Research in Educational Psychology, 17(7), 499–536. http://www.investigacion-psicopedagogica.org/revista/new/english/ContadorArticulo.php?329.*

Siegler, R., & Booth, J. (2005). Development of numerical estimation: A review. In J. Campbell (Ed.), *Handbook of mathematical cognition* (s. 197–212). Psychology Press. https://doi.org/10.1111/j.1751-228X.2009.01064.x

Siegler, R., Thompson, C., & Opfer, J. E. (2009). The logarithmic-to-linear shift: One learning sequence, many tasks, many time scales. *Mind, Brain, and Education*, *3*(3), 143–150.

Sowder, J. (1992), Estimation and number sense. In D.A. Grouws (Ed.), *Handbook of Research in Mathematics Teaching and Learnin*g (s. 371–389). Macmillan.

Van de Walle, J. A., Karp, K. S., & Bay-Williams, J. M. (2020). *Elementary and middle school mathematics: Teaching developmentally.* (10th ed.). Pearson.

İleri Öğretmenlik Serisi-2

GEZİCİ SINIFLAR

(Hem gezen hem de okuyan daha çok bilir)

Doç. Dr. M. Şahin Bülbül

...Geleceğin Fikirleri...

GEZİCİ SINIFLAR

Yazar
M. Şahin Bülbül

ISBN: 978-625-8499-98-8

Copyright © Vizetek

Özgün bilimsel eser niteliğindeki bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi'ne aittir. Vizetek Yayıncılık'ın izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Sayın okuyucularımız, bandrolsüz yayınları satın almamanızı diliyoruz.

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

Yayın Koordinatörü: Ferit RESULOĞULLARI
Kapak Tasarımı & Mizanpaj: Sadık HANGÜL
1. Baskı: Ankara|Mart, 2023

vizetek

Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA
Tel.: (0312) 482 00 11
Web: www.vizetek.com.tr
E-mail: vizetekyayincilik@gmail.com
Yayıncı Sertifika No: 41575

Baskı: Bizim Dijital Matbaa
Ostim, Serhad Mah. Uzay Çağı Cad. 1128. Sk. No:6, Yenimahalle/Ankara
Tel: 444 9 296
Matbaa Sertifika No: 41356

İleri Öğretmenlik Serisi-2

GEZİCİ SINIFLAR

(Hem gezen hem de okuyan daha çok bilir)

Doç. Dr. M. Şahin Bülbül

vizetek

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ 7
Dünya'da Yaşamı Yeniden Başlatmak 16
KONARGÖÇER YAŞAM (CAMPING) 19
ÖĞRETMENLE BİRLİKTE UZAKTAN ÖĞRETİM: OKULU BIRAKMADAN SEYAHAT 22
"Uzaktan Eğitimin Avantajları ve Dezavantajları" 22
BÜYÜK EVDE DAĞITSAN DA DÜZENLİSİN! KARAVANDA DÜZENLİ OLMAK ZORUNDASIN! 25
"Karavanda Yaşamanın Zorlukları ve Güzellikleri" 25
KÜTÜPHANEYLE GEZMEK 29
BUGÜN NE OKUSAM? 31
NELERE İHTİYACIMIZ VAR? 33
BİRLİKTE YAŞAMAYI, BİRLİKTE YAŞAYARAK ÖĞRENMEK 36
BİRİMİZ HEPİMİZ, HEPİMİZ BİRİMİZ İÇİN 39
İDEAL EKİP NASIL OLUŞTURULUR? 41
DOĞAL VE YAPAY LİDERLER 43
DOĞAL YAŞAM USTALARI 46
İHTİYAÇ LİSTESİ 48
İSTASYONLAR 51
KONFOR ALANLARINI ZORLAMAK 54
YENİ GÜN YENİ MANZARAYA YA DA ZORLUĞA BİRLİKTE UYANMAK 56
SÖZ UÇAR, YAZI KALIR! 59
SEYAHAT GÜVENLİĞİ 62
YENİ ÖĞRENME FIRSATLARI 66
GEZİ SÜRECİNDE KOLLEKSİYON VE HOBİ ÇALIŞMALARI 68
ENERJİ DOLU BİR BEDEN VE GİDİLECEK ONLARCA ROTA 70
FİKRİ HÜR, İRFANI HÜR VE VİCDANI HÜR 72
BİR VARMIŞ, BİR YOKMUŞ. 75
DOĞAL AFETLERE ALIŞMAK 78
NEGATİF ATIK 80
KÜÇÜLEREK HAYATI YÖNETMEYİ ÖĞRENMEK 82
AÇIKTAN VE UZAKTAN ÖĞRETİM 84
ZAMANI ÖLDÜRMEK / ÇOĞALTMAK 86

GİRİŞ

"Yeni bir dil konuşmak; yeni bir dünyanın ve kültürün kapılarını açmaktır."

Frantz Fanon

Bir sabah ülkemin büyük bir bölümünde etkili olan deprem haberiyle uyandım. Kıymetli eşimle de haberi paylaşıp hemen televizyonu açarak daha fazla bilgi almaya çalıştım. Çok büyük bir alanda yıkıcı etkisi olan depremden emin olunca ilk işim tanıdıklarıma ulaşmaya çalışmak oldu. Telefon hatları meşguldü. Bunu bildiğim için amatör telsizci olmuştum. Kendi kendime "Ben bu deprem ile ilgili iki yıl önce video da çekmiştim ve bir meslektaşımın evinin uygunluğu konusunda dakikalarca konuşmuştum. Hatta "ne depremi, nerden çıktı, amma konuştu" gibi konuştuğu hissi zihnimde oluşmuştu. Koliler oluşturduk, bağışlar verdik, koli taşıdık ve telefonla mesajlar atıp destek olmaya çalıştık ama ben uzmanı olmadığım bir konuda çalışırken uzmanı olduğum konuda bir şeyler yapmıyor olmanın sıkıntısını yaşamaya başladım. Ülkemiz bir deprem ülkesi. Biz eğitimciler bu gerçek üzerine defalarca konuşmuşuz ve yazmışızdır ama artık yeni bir dile ve yeni bir eyleme geçmek gerek! Bu kitap zamanında tasarlanmış köy enstitüleri modeliyle gurur duyan ama günümüz için tekrar tasarımlar yapmak gerektiğini savunan bir eğitimciye ait. Eğer kabul görür ve popüler olursa "gezici sınıflar (mobile classes)" projesi hem bu depremin etkisini azaltacak hem de eğitim hayatında çığır açacaktır.

Gezici sınıflar aslında hibrit bir model. Uzaktan öğretim ile okuldışı öğrenme ortamlarını yatılı bir öğrenme sistemiy-

Kaynakça

Allen, K., Varner, K., & Sallee, J. (2011). Addressing nature deficit disorder through primitive camping experiences. *Journal of Extension*, *49*(3), 1-5.

Burch Jr, W. R. (1977). Urban children and nature: a summary of research on camping and outdoor education. In *Children, nature, and the urban environment: Pmre~ dings of a symposium fair (USDA Forest Service General Technical Report NE-30). US Department of Agriculture Forest Service Northeastern Forest Expt-iment Station, Upper Darby, PA* (pp. 101-l).

Carlson, R. E. (1957). Organized camping. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, *313*(1), 83-86.

Cox, T., & Nickerson, S. (2018). Camping. *Teaching Children Mathematics*, *24*(5), 296-297.

Doğan, Y. (2013). *Fiziğin konaklamalı kamp deneyimiyle zenginleştirilmiş sınıf içi ve sınıf dışı ortamlar aracılığıyla bağlamsallaştırılma sürecinin değerlendirilmesi* (Doctoral dissertation, Marmara Universitesi (Turkey)).

Doğan, Y., & Gürel, Z. (2017). Mumun yanması olayının yanma şartları açısından değerlendirilmesi. *İnformal Ortamlarda Araştırmalar Dergisi*, *2*(2), 25-45.

Elmas, C., Aslan, O., & Can, M. H. (2021). Fen bilgisi öğretmen adaylarının informal öğrenme ortamları hakkındaki görüşleri: MTA gezi örneği. *İnformal Ortamlarda Araştırmalar Dergisi*, *6*(1), 24-42.

Ezersky, E. M. (1975). Outdoor Education: Enriching Education with Camping Programs. *Journal of Physical Education and Recreation*, *46*(8), 51-54.

Garip, B., & Bülbül, M. Ş. (2014). A blind student's outdoor science learning experience: Barrier hunting at METU science and technology museum. *International Journal of Physics and Chemistry Education*, *6*(2), 100-109.

Garst, B. A., & Bruce, F. A. (2003). Identifying 4-H camping outcomes using a standardized evaluation process across multiple 4-H educational centers. *Journal of Extension*, *41*(3), 1-7.

Garst, B. A., Williams, D. R., & Roggenbuck, J. W. (2009). Exploring early twenty-first century developed forest camping experiences and meanings. *Leisure Sciences*, *32*(1), 90-107.

Georgakis, S., & Light, R. (2010). The outdoor classroom: School camping as education in NSW 1890–1960s. *Journal of Outdoor and Environmental Education*, *14*, 3-12.

Gursoy, D., & Chen, B. T. (2012). Factors influencing camping behavior: The case of Taiwan. *Journal of Hospitality Marketing & Management*, *21*(6), 659-678.

Harper, N. J. (2017). Wilderness therapy, therapeutic camping and adventure education in child and youth care literature: A scoping review. *Children and Youth Services Review*, *83*, 68-79.

Jirásek, I., Roberson, D. N., & Jirásková, M. (2017). The impact of families camping together: Opportunities for personal and social development. *Leisure Sciences*, *39*(1), 79-93.

Mason, R. J. (1958). Camping-An Extension of Elementary-School Education. *The Elementary School Journal*, *58*(5), 275-278.

Nash, J. B. (1950). Why a school camping program. *The Journal of Educational Sociology*, *23*(9), 500-507.

Ramsing, R. (2007). Organized camping: A historical perspective. *Child and adolescent psychiatric clinics of North America*, *16*(4), 751-754.

Santavicca, N., Bazzul, J., & Witzig, S. (2019). Camping science education: A trip to Camp Wilde and the queer nature of nature. In *STEM of Desire* (pp. 290-305). Brill.

Schwartz, W. (1960). Characteristics of the group experience in resident camping. *Social Work*, 91-96.

Sharp, L. B. (1948). Why outdoor and camping education?. *The Journal of Educational Sociology*, *21*(5), 313-318.

Skelton, A. (2000). 'Camping it Up to Make Them Laugh?'Gay Men Teaching in Higher Education. *Teaching in Higher Education*, *5*(2), 181-193.

Smith, M. B. (2006). 'The Ego Ideal of the Good Camper'and the Nature of Summer Camp. *Environmental history*, *11*(1), 70-101.

Squires, J. L. (1954). Standards in Public School Camping. *Journal of the American Association for Health, Physical Education, and Recreation*, *25*(7), 24-63.

Unat, O. (2021). *Fizik Öğretmeni Adaylarının Tasarım Problemi Çözme Süreçlerinin Vahşi Doğada Incelenmesi: Palanga Sistemleri Örneği* (Doctoral dissertation, Marmara Universitesi (Turkey)).

OKUL ÖNCESİ 5-6 YAŞ ÖĞRETMENLERİ İÇİN ETKİNLİKLERLE GÖRSEL SANAT EĞİTİMİ

Olcay AKKOYUN MANÇO

...Geleceğin Fikirleri...

Okul Öncesi 5-6 yaş Öğretmenleri için Etkinliklerle Görsel Sanat Eğitimi

Yazar: Olcay AKKOYUN MANÇO

ISBN: 978-625-8499-92-6

Copyright © Vizetek

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi'ne aittir. Vizetek Yayıncılık'ın izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Sayın okuyucularımız, bandrolsüz yayınları satın almamanızı diliyoruz.

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

Yayın Koordinatörü: Ferit RESULOĞULLARI

Kapak Tasarımı & Mizanpaj: Sadık HANGÜL

Kapak Resmi: Irmak KÖYSÜREN

1. Baskı: Ankara|Şubat, 2023

2. Baskı: Ankara|Mayıs, 2023

vizetek

Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA

Tel.: (0312) 482 00 11

Web: www.vizetek.com.tr

E-mail: vizetekyayincilik@gmail.com

Yayıncı Sertifika No: 41575

Baskı: Vadi Grafik Tasarım ve Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420. Cad. No: 58/1 Yenimahalle/ANKARA,
Tel: 0 312 395 85 71

Matbaa Sertifika No: 47479

Okul Öncesi 5-6 yaş Öğretmenleri için Etkinliklerle Görsel Sanat Eğitimi

Olcay AKKOYUN MANÇO

vizetek

YAZAR HAKKINDA

1966 İskenderun doğumlu Olcay Akkoyun Manço, ilk, orta ve lise öğrenimini Ankara'da tamamladı. Akdeniz Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesinden 2010 yılında mezun oldu. Öncesinde Benan Sümer Resim Atölyesi'nde 8 yıl resim eğitimi, beraberinde Antalya Halk Eğitim Merkezinden 4 yıl resim ve dekoratif eşya tasarımı kursları aldı. Antalya Sanatçılar Derneği bahçesinde 1994-2006 yılları arasında el sanatları tasarım ve portre ressamlığı yaptı. Kısmi zamanlı olarak başlayıp daha sonra tam zamanlı olarak, 18 yıl özel okul öncesi kurumlarında, görsel sanatlar, satranç, seramik ve kodlama öğretmenliği yaptı. 2019 pandemi sonrasında gelişen olumsuz durumlar nedeniyle öğretmenliği bıraktı. Deneyim, bilgi ve becerilerini bir kitapta toparlayarak diğer eğitimcilere aktarmak için çalışmalara başladı. Bugün hala bu konu üzerinde çalışmalarına devam etmektedir.

TEŞEKKÜR

Ne mutlu bana ki hafta sonları ve bulduğu her fırsatta yeğenleri ile vakit geçirmeyi seven kendisi bir öğretmen olmasa da iç yapısında bu özelliği taşıyan bir dayım var. Çocukluk yıllarımda Ankara'da sergi salonlarına, kitapçılara ve sinemalara birlikte giderdik. Gezilerimizden sonra gördüklerimiz üzerinde konuşurduk. Evde olduğumuz zamanlarda da resim yapmak için ortamlar hazırlar hatta kendisi büyük bir sabırla modelim olurdu. Beni sanatla tanıştırdığı ve sevdirdiği için en başta sevgili dayım Esat Demiral'a teşekkür ederim. Sanat eğitimimde sabır, dostluk ve fedakârlıkla beni yoğurup şekillendiren, sanatçı kimliğimin oluşmasını sağlaya değerli sanatçı ve eğitmen Benan Sümer'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım. 1998 ocağında dünyama bahar gibi gelen annelik duygusunu doyasıya yaşatan, çocuk dünyasının kapılarını sonuna kadar açıp beni içine çeken ve öğretmen olmak için beni kamçılayan canım kızım Irmak Köysüren'e teşekkür ederim. Öğretmen olduktan sonra çalıştığım kuruluşlara, gözümün önünden hiç gitmeyen merak ve sevgi dolu bakışlarıyla tüm öğrencilerime teşekkür ederim. Kitabı yazarken bana değerli zamanını ayırarak tüm sorularıma yanıt veren eğitim bilimlerinden değerli arkadaşım Doktor öğretim üyesi Fatma Gültekin'e içten teşekkürlerimi sunarım. Son olarak ikinci baharım eşim Prof. Dr. Ural Alp Manço'ya tüm bu sancılı süreçte gösterdiği anlayış ve desteklerden dolayı teşekkür ederim.

ÖNSÖZ

2000-2020 yılları arasında yüz yüze verdiğim eğitimlerimde, öğrencilerime bir çizimi tamamlamanın tek bir yolu olmadığını gösterdim. Onlara çeşitli seçenekler verdiğimde çizimleriyle daha fazla meşgul olduklarını ve zevk aldıklarını tespit ettim. Sanatın öğrenilebilecek bir beceri olduğunu anlattım. Bununla birlikte çizimlerini sınıf arkadaşlarıyla paylaşarak karşılaştırma fırsatı verdiğimde, farklılıkları görerek benimsemeyi öğrendiler. Pek çok deneme yanılma yolu ile özgün çalışmalar yaratırken, kopya yapmaktan çok daha tatmin edici sonuçlara ulaştılar.

Dönüp kendi öğrencilik yıllarıma baktığımda, kimi zaman sanatın, biriken duygularımı aktardığım bir çıkış noktası olduğunu gördüm. Eminim bir çoğunuz için de aynı şeyler söz konusu olmuştur. Bizler sanatın dönüştürücü gücünü deneyimledik. Şimdi bunu çocuklarla paylaşmak istiyoruz.

Edindiğim deneyimlere göre bilgi ve birikimlerimizi sanat yoluyla aktarabilmemizin en iyi yolu; öğrencilerin yaşlarına uygun olarak ilgilerini çekebilecek konular, başarıya götüren bir öğretim stratejisi, öğrencilerin kendilerini ifade edebilmeleri için seçenekler ve iyi görünmesi için mükemmel olması gerekmeyen bir sitil kullanmaktır. Bunları uygulamayı başardığımda öğrencilerimin derslere karşı daha hevesli olduklarını fark ettim. Derslerimi eğlenceli oyunlarla birleştirdiğimde, zamanın yetmediğini, molalarda ve evde de işlerini yapmaya devam etmek istediklerini gördüm, duydum. Bununla birlikte öğrencileri derslerime motive etmek ve heyecanlandırmak için bazen kişisel vazgeçmem ve uzun vadede öğrenciler için en iyisinin ne olduğuna bakmam gerekti. Sınıfın cinsiyet ve yaş açısından homojen olmaması ya da ortam ve koşullar beklendiği gibi olmaması durumunda, öğretim stratejimde esnek olmam gerekti. Sonuçta her öğrenci büyüyünce sanatçı olmayacak. Ancak sanatsal üretim sürecindeki kazanımları, yaşamdan daha fazla keyif almalarını, iyiyi ve güzeli aramalarını ve görmelerini sağlayacaktır. En önemlisi bizim de çocuklardan öğreneceğimiz çok şey olduğudur.

Bu kitap okul öncesi öğretmenleri için, görsel sanatların tanımı ve dayandığı temeller (eleman ve ilkeleri) konusunda bilgilere yer vererek, bu unsurların beş ve altı yaş öğrencilerine nasıl aktarılabileceği konusunda bir kılavuz niteliği taşımaktadır. Okul Öncesi Görsel Sanat Eğitimini uygulama perspektifinden ele alan bu kitapta; 5-6 yaş dönemdeki çocukların güzeli aramalarını, temel sanat kavramlarıyla tanışmalarını, kendilerini tanıyıp kanıtlamayı, çevrelerindeki ve doğadaki varlıkları algılamalarını, betimlemelerini ve her şeyden önce yaptıkları işlerden keyif alarak onları önemsemelerini sağlayacak pratik yol önerileri bulacaksınız. Erken çocukluk dönemine yönelik çalışan kurumlarda, sınıf öğretmenleri Eği-

tim Fakülteleri ve Okul Öncesi Eğitim veren liselerden mezun eğitimcilerden oluşmaktadır. Sanat çalışmaları konusunda yeterince donanımlı olmamalarından dolayı, görsel sanat çalışmalarında branş öğretmenlerine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu kitapta okul öncesi sınıf öğretmenlerinin sanat eğitimi konusundaki merakları ve bilgi eksikliklerinin giderilmesi amaçlanmıştır. Eğitim fakültesinde ilgili bölümlerde okuyanlar ya da mezunlar, okul öncesi sınıf öğretmenleri, kendilerini geliştirmek isteyen sanat eğitmenleri, özel bakım veren kişiler, veliler, çocuklarla zaman geçirmeyi ve sanatı seven herkes bu bilgilerden faydalanabilir. Farklı ilgi, meslek grubu ve seviyelerde kişilerin de bu bilgilerden faydalanacağını düşünerek konular birbirinden bağımsız da kullanılacak şekilde bölümlendirilmiştir. Yine de baştan sona okumanızı öneririm.

BAŞLARKEN

Görsel Sanat çalışmaları, iki boyutlu (resim) ve üç boyutlu (yoğurulabilir malzeme) çalışmalar olarak çocukluğun erken dönemlerinde başlayabilmektedir. Bu kitapta özellikle ele alınan yaş aralığı 5-6 yaştır. Avusturyalı sanat eğitimi uzmanı, Viktor Löwenfeld (1903-1960) 5-6 yaş dönemini grafiksel gelişim açısından değerlendirmiş ve "Şema Öncesi Dönem" olarak adlandırılmıştır. İsviçreli psikolog Jean Piaget'in (1896-1980) aynı döneme çocukların zihinsel (bilişsel) gelişimi açısından bakarak, "İşlem Öncesi Dönem" olarak adlandırdığı görülür.

Okul Öncesi Görsel Sanat Eğitimini uygulama perspektifinden ele alan bu kitapta; 5-6 yaş dönemdeki çocukların güzeli aramalarını, temel sanat kavramlarıyla tanışmalarını, kendilerini tanıyıp kanıtlamayı, çevrelerindeki ve doğadaki varlıkları algılamalarını ve betimlemelerini ve her şeyden önce yaptıkları işlerden keyif alarak onları önemsemelerini sağlayacak pratik öneriler bulacaksınız. Kitapta sunulan ve temel sanat eleman ve ilkelerinin anlatıldığı etkinliklerde çocuklar ortaya çıkardıkları ürünleri karşılaştırma ve tartışma yoluyla değerlendirmeye yöneltilmektedir. Aynı zamanda sanat eğitimin süreci ve sonuçlarının okul içinde ve ailelerle paylaşımı sağlayacak sergileme teknikleri de önerilmektedir.

Erken çocukluk dönemine yönelik çalışan eğitim kurumlarında sınıf öğretmenleri, Eğitim Fakülteleri ve Çocuk Gelişimi ve Eğitimi bölümü olan meslek liselerinden mezun eğitimcilerden oluşmaktadır. Ancak sanat çalışmaları konusunda yeterince donanımlı olmadıklarından, Görsel Sanat çalışmalarında sıklıkla Güzel Sanatlar Fakültesi çıkışlı pedagojik formasyon almış branş öğretmenlerine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu kitap özellikle okul öncesi ve sınıf öğretmenlerinin görsel sanat eğitimi açığını kapatmayı . Çalışmamız, sanat eğitimi ve sanatsal deneyimi olmayan okul öncesi eğitimi öğretmenlerinin faydalanabileceği pratik bilgiler ve uygulamalı etkinlikler içermektedir. Bununla birlikte okul öncesi bölümünde okuyan öğrenciler, çocuklarıyla kaliteli zaman geçirmek isteyen ebeveyn, bakıcılık yapanlar ve konuya meraklı herkesin faydalanabileceği bir kitap olması arzu edilmektedir.

Kitabın okul öncesi görsel sanat eğitiminin nitelikleri ve programının tanıtıldığı birinci bölümde, kitapta sunulan uygulama örneklerinin eğitim bilimsel ve idari orta planı ele alınmıştır. Bölümde görsel sanat eğitiminin gereklilik, amaç, özellik, yöntem, ortam, malzeme ve değerlendirilmesine yer verilmiştir. Elbette ki okul öncesi eğitimi ile ilgili birçok yaklaşım ve bu yaklaşımları benimseyen, kurum ve eğitimciler mevcuttur. Ancak ortak bir yön bulmak amacıyla yola çıkılarak Millî Eğitim Bakanlığı Temel Eğitim Genel Müdürlüğü tarafından öngörülen müfredata (2013) sadık kalınmıştır.

Kitabın ikinci bölümünde, güzel sanatların tanımı, görsel sanatın genel sanatsal evrendeki yeri, başlıca temel sanat eleman (nokta, çizgi, şekil, biçim, doku, renk ve boşluk) ve ilkelerini (denge, oran, ritim, hareket, birlik, zıtlık, çeşitlilik ve vurgu) içeren bilgiler görsel örneklerle anlatılmıştır. Bu bölümde okul öncesi sınıf öğretmenlerinin sanat eğitimi konusundaki meraklarını ve bilgi eksikliklerinin giderilmesi amaçlanmıştır. Bölümün içeriği öğretmenlere sınıfta gerçekleştirecekleri görsel sanat etkinliklerinin kavramsal ve teknik alt yapısını sunmaktadır.

Kitabın üçüncü bölümde çocuklarda sanat çalışmalarına karşı merak uyandıracak, ilgi ve motivasyonu arttıracak uygulama veya etkinlik örnekleri yer almaktadır. Temel sanat elemanları kılavuz alınarak, her bir etkinlik, amaçları, kazanımları, malzeme, yöntem, değerlendirme ve sergileme açısından tek tek ele alınmıştır. Etkinlik örnekleri görsel unsurlarla da desteklenerek daha anlaşılır hale getirilmeye çalışılmıştır. Temel sanat elemanları konularının uygulama sürecinde, temel sanat ilkeleri ise yöntem ve değerlendirme aşamalarına dahil edilmiştir. Görsel sanat ilkeleri 5-6 yaş çocukları için soyut olması nedeniyle uygulamaların konu başlıklarında yer almamaktadır. Ancak dersleri verecek olan öğretmenler ve öğretmen adayları için kitabın ikinci kısmında detaylı olarak anlatılmıştır.

İçerikler

YAZAR HAKKINDA ..... **iv**
TEŞEKKÜR ..... **v**
ÖNSÖZ ..... **vii**
BAŞLARKEN ..... **ix**

BÖLÜM 1:
Okul Öncesi Çocuklarda Sanat Eğitimi **1**
1.1. Okul Öncesi Çocuklarda Sanatsal Gelişim 2
1.2. Okul Öncesi Görsel Sanat Eğitiminin Gerekliliği 6
1.2. 5-6 Yaş Dönemi Görsel Sanat Eğitiminin Amaçları 7
1.4. 5-6 Yaş Dönemi Görsel Sanat Eğitiminin Özellikleri 9
1.5. 5-6 Yaş Dönemi Görsel Sanat Eğitiminde Kullanılan Yöntemler 10
1.6. 5-6 Yaş Dönemi Görsel Sanat Eğitiminin Uygulandığı Ortamlar 14
1.7. 5-6 Yaş Dönemi Görsel Sanat Eğitiminde kullanılan Malzemeler 15
1.8. 5-6 Yaş Döneminde Görsel Sanat Eğitiminin Kazanımları 20
1.9. 5-6 Yaş Dönemi Görsel Sanat Eğitiminde Değerlendirme 22

BÖLÜM 2:
Öğretmenler İçin Görsel Sanat **27**
2.1. Görsel Sanatın Tanımı 27
2.2. Görsel sanatların sınıflandırılması 28
2.3. Görsel sanatların dayandığı temel eleman ve ilkeler 29
2.4. Görsel Sanat Elemanları 31
2.4.1. Nokta 31
2.4.2. Çizgi 32
2.4.3. Şekil 35
2.4.4. Biçim 36
2.4.5. Doku 38
2.4.6. Renk 41
2.4.6.1. Ana Renkler, Ara Renkler ve Nötr Renkler 43
2.4.6.2. Rengin Tonları (hue) 44
2.4.6.3. Soğuk ve Sıcak Renkler 44
2.4.6.4. Renk Armonileri (uyumları) 46
2.4.6.5. Renk yoğunluğu (chroma) 54
2.4.6.6. Renk Değerleri (Value) 55
2.4.6.7. Espas (Boşluk) 56

2.5. Görsel sanat ilkeleri (Görsel Tasarım İlkeleri) 57
2.5.1. Denge 58
2.5.1.1. Simetrik denge 58
2.5.1.2. Asimetrik denge 60
2.5.1.3. Radyal (radial) denge 61
2.5.1.4.Kristalize (kristalografik) denge 63
2.5.2. Oran/Orantı (proporsion) 63
2.5.3. Ritim 66
2.5.4. Hareket 68
2.5.5. Birlik 69
2.5.6. Zıtlık (Kontrast, Karşıtlık) 70
1. Ton kontrastı (yalın renk kontrastı) 71
2. Sıcak-soğuk renk kontrastı 71
3. Açık-koyu kontrastı 72
4. Eş zamanlı (simultane), (yanıltıcı) kontrast 73
5. Tamamlayıcı (komplementer)renk kontrastı 76
6. Kalite kontrastı (nitelik kontrastı), (doygunluk kontrastı) 78
7. Miktar (Nicelik) kontrastı 79
2.5.7. Çeşitlilik 80
2.5.8. Vurgu 81

BÖLÜM 3:
5-6 Yaş İçin Görsel Sanat Etkinlikleri 83
3.1 Nokta 84
Etkinlik 3.1.1: Uçan Balonlar 84
Etkinlik 3.1.2: Pamuklu Çubuklarla Nokta Çalışması 86
3.2 Çizgi 88
Etkinlik 3.2.1: Çizginin Çeşitleri 88
Etkinlik 3.2.2: Havai Fişekler 90
Etkinlik 3.2.3: Zıt Çizgilerle Örümcek Ağı Çizimi 91
Etkinlik 3.2.4: Sallan Çiz 95
3.3 Şekil 96
Etkinlik 3.3.1: Henri Matisse'i tanıyalım 97
Etkinlik 3.3.2: Üç Daire Bir Kedi (Şekil Zemin İlişkisi) 100
3.4. Biçim 103
Etkinlik 3.4.1: Origami Kuş ve Manzarada Değerlendirilmesi 104
Etkinlik 3.4.2: Çimdikleme Tekniği ile Kâse Yapımı 111

Etkinlik 3.4.3: Şerit Tekniği ile Şekillendirme....113
Etkinlik 3.4.4: Plaka Tekniği ile Kutu Yapımı....116
3.5. Doku....118
Etkinlik 3.5.1: Plaka Tekniği ile Doku Araştırmaları....118
Etkinlik 3.5.2: Gerçek Dokular....120
Etkinlik 3.5.3: Görsel Dokular (Renkli Boyalarla Görsel Dokular Oluşturma)....122
Etkinlik 3.5.4: Halı Tasarımı....124
Etkinlik 3.5.5: Tesselation (Döşeme Sanatı)....126
Etkinlik 3.5.6: Alçak Baskı Tekniği....130
3.6 Renk....134
Etkinlik 3.6.1: Ana Renkler ve Karışım Renkleri....135
Etkinlik 3.6.2: Kilitli Poşet İçerisinde Karışım Renkleri Elde Etme....136
Etkinlik 3.6.3: Renk Çemberi Uygulamaları....138
Etkinlik 3.6.4: Bilyelerle Renk Karıştırma....140
Etkinlik 3.6.5: Bahçede Boya Damlatma ve Sanatçı Pallock....141
Etkinlik 3.6.6: Bez Boyama, Yaz Etkinliği....144
Etkinlik 3.6.7: Ebru....146
Etkinlik 3.6.8: Köpük Ebru....149
Etkinlik 3.6.9: Peçete Batik....151
Etkinlik 3.6.10: Karala Boya Etkinliği ve Kandinsky, Miro İle İlişkilendirilmesi 153
Etkinlik 3.6.11: Krigami Kar Tanesi ve Sıcak-Soğuk Karşılaşması....155
Etkinlik 9.6.12: Renk Armonileri....158
Etkinlik 3.6.13: Nötr Renkler....161
Etkinlik 3.6.14: Kolaj Tekniği ile Renklerin Sınıflandırılması....164
Etkinlik 3.6.15: Renklerin Değerleri. Gece Orman Manzarası....167
Etkinlik 3.6.16: Hava Perspektifi....171
3.7. Espas (Boşluk, Uzay)....173
Etkinlik 3.7.1: Boşluk-Doluluk, Negatif-Pozitif....173
Etkinlik 3.7.2: Anlamlı Boşluklar....175
Etkinlik 3.7.3: Küçük-Büyük-Dev Ayı....177
Etkinlik 3.7.4: Duvarların Arasında (Tek Kaçışlı Perspektif)....180
3.8 Oran (Bedenimizi Tanıyalım)....183
Etkinlik 3.8.1: Tam boy beden oranları....183
Etkinlik 3.8.2: El-Ayak İz Düşümünden Resim Tamamlama (Rakursi Görüntü)187
Etkinlik 3.8.3: Arkadaşımın Portresi....189

KAYNAKÇA....193
GÖRSEL İNDEKSİ....196

BÖLÜM **1**

Okul Öncesi Çocuklarda Sanat Eğitimi

İnsanlar dünyaya geldikleri andan itibaren çevrelerini keşfetmeye ve öğrenmeye başlarlar. Ardından, gördükleri şeylere dair fikirler oluşturmaya ve çevreleriyle iletişim kurmaya çalışırlar. Aile ve yakın çevreyle başlayan gelişim süreci, okul öncesi eğitim kurumlarının dahil olmasıyla devam eder. Özyürek (2019:5), gelişim kavramını "doğumdan ölüme kadar olan zaman diliminde, büyüme, olgunlaşma, öğrenme ve yaşantılar sonucunda ortaya çıkan gözlenebilir, düzenli ve sürekli değişiklikler" diye tanımlar. Bu tanımla gelişim sürecinde çevre ile etkileşim ve çocuğun bu etkileşime katılımının önemi vurgulanmaktadır.

Okul öncesi dönem Abacı'ya göre (2003:7), "çocuğun, doğumundan okula başladığı ana kadar geçen zaman diliminde, fiziksel gelişimine bağlı olarak kazanılan temel davranışların ve bilişsel gelişimi ile ilgili, anlama ve değerlendirme yetilerinin edinildiği, belli kavramların öğrenildiği dönemdir". Abacı'nın bahsettiği kazanımlar, çocukların içinde bulunduğu aile yapısı ve çevresel faktörlerin de birlikte değerlendirildiği bir eğitim stratejisiyle mümkün olabilir. Aykaç ve Çapan (2019:19), "ilk adımlar, ilk sözcükler, ilk çizgiler, anne ve babalar için inanılmaz bir keşif, çocuklar için bağımsızlaşmaya götüren bir yoldur" diyerek erken çocukluk dönemi gelişim sürecinin çocuk ve anne-babaları için özel bir dönem olduğunu vurgular. Bağımsızlaşma sürecinde çocuğun kendini tanıması, ifade etmesi, duygularını dışa vurması, motor becerilerinin gelişmesi ve sosyalleşmesi açısından önemlidir. Gelişim süreci bir çocuktan diğerine ne kadar farklı olursa olsun, hepsinin ortak ihtiyacı: uygun bir ortam, özgür ve samimi bir iletişim; dengeli, sabırlı, bilinçli ebeveyn ve eğitimcilerin rehberliğidir. Öz güveni gelişmiş, sağlıklı ve başarılı çocuklar ancak bu şartlarda yetiştirilebilir.

BÖLÜM **2**

Öğretmenler İçin Görsel Sanat

2.1. Görsel Sanatın Tanımı

Neden sanat yapılır? Sanatın amacı nedir? Sanat insanın hangi ihtiyaçlarını karşılar? Bu soruların cevabı aynı zamanda sanatın tanımını da beraberinde getirir. İnsanın sanat sayesinde gerçekleştirebileceği eylem ve arzular oldukça geniş bir yelpaze oluşturmaktadır: anlamak, anlatmak, sorgulamak, keşfetmek, bilmek, güzeli aramak, duygularını ifade etmek, zamana tanıklık etmek, bilgi aktarmak, bir tepkiyi dışa vurmak... Listeyi uzattıkça sanat gibi ele avuca sığmayan bir olguyu kesin ve net sınırlar içinde tanımlamak daha da zorlaşır elbette (Barut Kemirtlek, 2019:3).

Sanat kelimesinin, Türk Dil Kurumunun (TDK) sözlüğündeki karşılığı: Bir duygu, tasarı, güzellik vb. ögenin anlatımında kullanılan yöntemlerin tamamı veya bu anlatım sonucunda ortaya çıkan üstün yaratıcılık olarak verilmiştir. Anlama, keşfetme, bilme, sorgulama, güzeli arama ve duygularını ifade edebilmeyi de içeren bu tanıma; geçirilen tarihsel dönemlere tanıklık etmek, bilgi aktarmak, tepkileri dışa vurmak gibi birçok eylemi de insanın sanat yoluyla ulaşabildikleri arasında sıralayarak devam etmemiz mümkündür. Elbette ki ilkel dönemlerde sanat adı verilerek üretim yapıldığı söylenemez. Bugün bizler geçmişten gelebilen eserlere bakarak sanatsal değerlendirmeler yapabiliyoruz. Demir'e göre (2018:13), "insanın zaman içindeki en önemli ayak izlerinden birini sanat oluşturur. İnsan elinden çıkan bu eserler zamanın tanıklığını içinde taşırken, zamanın ötesine geçerek ona kılavuzluk ederek, öncü yol haritaları da oluşturur". Demir'in bu sözlerinin ardından, sanatın zamanın dışına taşarak sürekliliğinin bulunduğunu ve nesilden nesille aktarılan görsel bir hafıza oluşturduğunu söylemek çok da yanlış olmasa gerek.

BÖLÜM **3**

5-6 Yaş İçin Görsel Sanat Etkinlikleri

Kitabın bu sayfasına kadar olan bölülerde daha çok teorik olarak bilgilere yer verilmiş. Okul öncesindeki beş ve altı yaş grubu öğrenciler için gelişim süreçleri nasıl olmalıdır? Görsel sanatların bu gelişim sürecine etkileri ve katkıları nelerdir? Sorularına cevap verilmeye çalışılmıştır. Sonrasında, görsel sanat eğitiminin dayandığı temeller olan, eleman ve ilkelerin neler olduğuna değinilerek, beş ve altı yaş öğrencilerine aktarılabilmek için kullanılabilecek yöntemler ele alınmıştır.

Kitabın bu bölümünden sonra ise Görsel sanatların temel elemanlarını oluşturan; *nokta, çizgi, şekil, biçim, doku, renk ve espas* konularını etkinliklerle, oyunlarla zaman zaman öykülerle ya da sanat eserleriyle ilişkilendirerek, beş ve altı yaş grubu çocuklarına aktarma yolları anlatılacaktır. Bu aktarım sürecinde yeri geldiğinde ders akışı içerisinde, görsel sanatın temel ilkelerini oluşturan, denge, oran, desen, zıtlık, vurgu, birlik, çeşitlilik, hareket ilkelerine de yer verilecektir. Konuların bir kısmında birden fazla etkinlik örnekleri bulanmaktadır. Bununla birlikte bazı elemanların kendi içerisinde alt başlıkları mevcuttur. Her ders için ayrı ayrı amaçlar, kazanımlar, malzemeler, uygulama yöntemi, değerlendirme ve sergileme önerilerine yer verilmiştir.

Program akışı içerisindeki konular ardışık olarak verilmiş, yeri geldiğinde öncesi ve sonrası konulara göndermeler yapılarak ilişkilendirilmiştir. Etkinliklerin birçoğunda hareket serbestliği sağlanmaya çalışılmıştır. Temalar beş altı yaş grubu çocukların gelişim, bilgi ve becerilerileri göz önünde bulundurularak seçilmiştir. Bazı derslerde beş ve altı yaş ayrımı yapılmış, farklı seçeneler önerilmiştir.

KAYNAKÇA

ABACI, O. (2003). *Okul Öncesi Dönem Çocuklarında Görsel Sanat Eğitimi*. 2. Baskı. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

AKPINAR, B. ve ERSÖZLÜ, Z. N. (2008). Görme ve Koklama Duyularının Bilişsel Öğrenme Sürecindeki Rollerinin Karşılaştırılması. Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 2: 42-53.

ARGUN, Y. (2012). *Okul Öncesi Dönem Yaratıcılık ve Eğitimi*. 3. Baskı. Ankara: Anı Yayınları.

ARTUT, K. (2002). *Sanat Kuram ve Yöntemleri,* 2. Baskı. Ankara: Anı Yayınları.

ARTUT, K. (2010). *Okul Öncesinde Resim Eğitimi*, 3. Baskı. Ankara: Anı Yayınları.

ARTUT, K. (2019). Çocuklarda Sanatsal Gelişim Teorileri ve Evreleri. H. T. ÜNALAN (ed.). *Çocukta Sanat Eğitimi ve Yaratıcılık*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Açık Öğretim Fakültesi Yayını No: 2276, s. 64-93.

ATAÇ, F. (haz.) (2016). *Renk*. Kayseri: Nuh Naci Yazgan Üniversitesi, Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü. Erişim tarihi: 5 Ağustos 2022.

https://docplayer.biz.tr/27864982-Nuh-naci-yazgan-universitesi-guzel-sanatlar-ve-tasarim-fakultesi-ic-mimarlik-ve-cevre-tasarimi-bolumu-renk.html

ATAN, U., v.d. (2002). Grafik sanatlar. M. GÖKÜY ve L. MERCİN (ed.). *Teknoloji ve Tasarım.* Ankara: TEGM. Erişim tarihi: 5 Ağustos 2022.

https://tegm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2019_08/26172726_Teknoloji_TasarYm_Bakan_SunuY.pdf

AYAYDIN, A. (2011). Sanatın Görsel Dili. A. O. ALAKUŞ ve L. MERCİN (ed.), *Sanat eğitimi ve görsel sanatlar öğretimi*. 5. Baskı. Ankara: Pegem Akademi, s. 121-136.

AYKAÇ, V. ve ÇAPAR, M. (2019). Erken Çocukluk Döneminde Sanat Eğitimi. H. T. ÜNALAN (ed.), *Çocukta Sanat Eğitimi ve Yaratıcılık*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Açık Öğretim Fakültesi Yayını No: 2276, s. 2-35.

BARUT KEMİRTLEK, v.d. (2019). Sanat. H. T. ÜNALAN (ed.), *Güzel Sanatlar*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, AÖF Yayın No: 2474, s. 3-16.

BAŞBUĞ, Z. (2020). Renk Teorilerinin Yansımaları ve Resim Sanatı Üzerine Değerlendirmeler. *Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi*, 46: 230-239.

DEMİR, H. (2018). Estetik ve Görsel Sanatlar. M. TOPRAK (ed.), *Görsel Estetik*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, AÖF Yayın No: 2560, s. 3-20.

DİLMAÇ, O. (2019). Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Sanat Etkinlikleri, *Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Program Geliştirme*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi AÖF, s. 256-279

EDEER, Ş. (2019). Okul Öncesi Sanat Eğitiminde Yaratıcılık. H. T. ÜNALAN (ed.), *Çocukta Sanat Eğitimi ve Yaratıcılık*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Açık Öğretim Fakültesi Yayını No: 2276, s. 94-122.

GEZER, Ü. (2019). Çağdaş Sanat ve Tasarım Eğitiminde Görsel Tasarım Ögeleri ve İlkeleri. *Ulakbilge Sosyal Bilgiler Dergisi*, 40: 595-614.

ITTEN, J. (1970). *The Elements of Color*. Erişim tarihi: 5 Ağustos 2022. https://monoskop.org/images/4/46/Itten_Johannes_The_Elements_of_Color.pdf

IVLA (International Visual Literacy Association [Uluslararası Görsel Okuryazarlık Derneği]). Erişim tarihi: 23 Kasım 2022.

https://visualliteracytoday.org/international-visual-literacy-association-records-1969-2001/

KAYA, İ. (2019). *Görsel Sanatlarda Hareket Unsurları*, Ankara: İKSAD Yayınevi.

KEHNEMUYİ, Z. (2009). *Çocuğun Görsel Sanat Eğitimi*. İstanbul: Doğan Kardeş Yayıncılık.

KENDİRLİ, Ö. Ö. (1996). *Resimde Espas* (Yayımlanmamış Sanatta Yeterlilik Tezi). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Erişim tarihi: 5 Ağustos 2022.

https://earsiv.anadolu.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/11421/3624/118317.pdf?sequence=1&isAllowed=y

KESER, N. (2019). *Resim*. H. T. ÜNALAN (ed.), *Güzel Sanatlar*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, AÖF Yayın No: 2474, 123-148.

KIRIŞOĞLU, O. T. (2009), *Sanat Kültür Yaratıcılık*. 1. Baskı. Ankara: Pegem Akademi.

KÜÇÜKAHMET, L. (2011). *Öğretim İlke ve Yöntemleri*. 25. Baskı. Ankara: Nobel Yayınları.

KÜÇÜKOĞLU, A. (2019). Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Program Uygulamaları. *Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Program Geliştirme*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi AÖF, s.4-27

KOCAASLAN M. ve ÇELİKTÜRK Z. (2013), Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Görsel Okuryazarlık Yeterliklerinin Belirlenmesi. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(2): 344-362.

KOMİSYON (2016). *Pedagojik Formasyon için Öğretim İlke ve Yöntemleri.* 2. Baskı. Ankara: Anı Yayınları.

MAMUR, N. (2011). Görsel Sanatlar Eğitiminde Ölçme ve Değerlendirme. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28: 175-188.

MEGEP [Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi] (2011). *Grafik ve Fotoğraf. Renk*, yayın no: 211GS0004. Ankara: MEB. Erişim tarihi: 5 Ağustos 2022

http://megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller_pdf/renk.pdf

MEGEP (2019). *Grafik ve Fotoğraf. Tasarı İlkeleri*, yayın no: 211GS0003. Ankara: MEB. Erişim tarihi: 5 Ağustos 2022.

http://www.megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller/Tasarı%20İlkeleri.pdf

Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü, Programlar ve Öğretim Materyalleri Daire Başkanlığı [MTEGM] (2019). *Grafik ve Fotoğraf. Nokta-Çizgi.* Ankara: MEB. Erişim tarihi: 5 Ağustos 2022. http://meslek.eba.gov.tr/moduller/Nokta%20Ve%20Cizgi.pdf

MUNSELL, A. H. (1915). *The Color Atlas*. Boston: Wadsworth, Howland & Co. Inc. Printers.

ÖZEN, D. (2018). Kompozisyon. M. TOPRAK (ed.), *Görsel Estetik*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, AÖF Yayın No: 2560, 171-186.

ÖZYÜREK, A. (2019). Çocuklarda Gelişim ve Öğrenme. *Çocuk Gelişimi Uygulamaları*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi. AÖF, s.5-33

PEKTAŞ, H. (2021). *Temel Tasarıma Giriş*: *Tasarımda Kompozisyon* [Ders sunumu]. İstanbul: İstinye Üniversitesi, İletişim fakültesi, Görsel İletişim Tasarım Bölümü. Erişim tarihi: 5 Ağustos 2022.

http://www.hasippektas.com/Ders%20Notu/Temel%20Tasarima%20Giris.pdf

SAN, İ. (1979). *Sanatsal Yaratma, Çocukta Yaratıcılık*. 2. Baskı. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

SÖZEN, M. ve TANYELİ, U. (2003). *Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü*. 7. Baskı. İstanbul: Remzi Kitapevi.

ŞENTÜRK, L. V. (1999). *Görsel Anlatımda Zıtlık ve Denge* (Yayımlanmamış Sanatta Yeterlilik Tezi). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Erişim tarihi: 5 Ağustos 2022

https://earsiv.anadolu.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/11421/3652/138314.pdf?sequence=1

Temel Eğitim Genel Müdürlüğü [TEGM] (2013). *Okul Öncesi Eğitim Programı*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı. Erişim tarihi: 4 Ağustos 2022

https://tegm.meb.gov.tr/dosya/okuloncesi/ooproram.pdf

TOKDİL, E. (2016). Renk Kuramları ve André Lhote Örnekleminde Renk Algısına Fenomenolojik Yaklaşım. *İdil Dergisi*, 5(22): 547-568.

TÜZEL, S. (2010). *Görsel Okuryazarlık*. *TÜBAR*, 37: 691-705. Erişim tarihi: 25 Kasım 2022. https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/157014

USTA, İ. (2019). Sanat Etkinliklerini Planlama ve Değerlendirme. H. T. ÜNALAN (ed.), *Çocukta Sanat Eğitimi ve Yaratıcılık*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, AÖF yayını no. 2276, s. 172-208.

UYANIK BALAT, G. (2015). *Okul Öncesi Eğitime Giriş.* 5. Baskı. Ankara: Nobel Yayınları.

YEŞİLYURT E. (2020). Öğretmenin Pusulası: Genel Öğretim İlkeleri. *Ekev Akademi Dergisi*, 24(83): 263-288.

YILDIRIM, A. (1996). Disiplinler Arası Öğretim Kavramı ve Programlar Açısından Doğurduğu Sonuçlar. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12: 89-94. Erişim tarihi: 25 Kasım 2022. https://open.metu.edu.tr/handle/11511/84904

YILDIZ, F. Ü., ŞENER, T. (2016). *Okul Öncesi Dönemde Yaratıcılık Eğitimi*. Ankara: Nobel Yayınları.

YOLCU, E. (2009). *Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri*, 2. Baskı. Ankara: Nobel Yayınları.

GÖRSEL İNDEKSİ

Görsel 1.1: Beş yaş, bahçede bez boyama etkinliği. Olcay AKKOYUN MANÇO, 2018.

Görsel 1.2: Seramik Köy konulu, Beş ve altı yaş ortak çalışması. Olcay AKKOYUN MANÇO, 2017.

Görsel 2.1: Güzel sanatların gösteren tablo.

Görsel 2.2: Noktanın büyük-küçük, sık-seyrek halleri. Procreate uygulaması ile tipografik tasarım çalışması. Olcay AKKOYUN MANÇO, 2020.

Görsel 2.3: Noktanın sık seyrek kullanımı ile oluşturulmuş kompozisyon. Asetat kalem, 35x25 cm. Olcay AKKOYUN MANÇO, 2007.

Görsel 2.4: Çizginin çeşitleri. Procreate uygulaması ile çizgi çalışması. Olcay AKKOYUN MANÇO, 2020.

Görsel 2.5: Kalın-ince, açık-koyu unsurlar kullanılarak, eğri çizgilerle oluşturulmuş tasarım. Kurşun kalem, 35x25 cm. Olcay AKKOYUN MANÇO, *Fırtına*, 2008.

Görsel 2.6: Sık-seyrek unsurlar kullanılarak, eğri çizgilerle oluşturulmuş tasarım. Rapido kalem, 35x25 cm. Olcay AKKOYUN MANÇO, 2008.

Görsel 2.7: Çizgi zıtlıkları kullanılarak tasarlanıp uygulanmış, fayans üzerine serigrafi baskı çalışması. Olcay AKKOYUN MANÇO, 2009.

Görsel 2.8: Organik şekillerin grafiksel anlatımı. Procreate uygulaması ile tipografik tasarım çalışması. Olcay AKKOYUN MANÇO, 2021.

Görsel 2.9: Geometrik şekillerin grafiksel anlatımı. Procreate uygulaması ile tipografik tasarım çalışması. Olcay AKKOYUN MANÇO, 2021.

Görsel 2.10: Negatif-Pozitif şekillerin grafiksel anlatım. Procreate uygulaması ile tipografik tasarım çalışması. Olcay AKKOYUN MANÇO, 2021.

Görsel 2.11: Biçim unsurlarının grafiksel anlatımı. Procreate uygulaması ile tipografik tasarım çalışması. Olcay AKKOYUN MANÇO, 2021.

Görsel 2.12: Açık-koyu çizgisel değerlerle, biçim konusunun anlatımı. Füzen, 35x25 cm. Olcay AKKOYUN MANÇO, *Soğanlar*, 2003.

Görsel 2.13: Doku etüdü. Procreate uygulaması ile tipografik tasarım çalışması. Olcay AKKOYUN MANÇO, 2021.

Görsel 2.14: Gerçek (dokunsal) doku örnekleri; a: tarak, b: deniz kestanesi iskeleti, c: ağaç kabuğu, d: sarımsak (fotoğraf: Olcay AKKOYUN MANÇO).

Görsel 2.15: Görsel (Vizüel) doku örnekleri; a: halı (https://www.halicizade.com/ b: boya ile oluşturulmuş doku, c: optik doku, d: fotoğrafta oluşturulmuş doku (fotoğraf: Olcay AKKOYUN MANÇO).

Görsel 2.16: Dinamik doku örnekleri; a: güvercinler, b: kumsalda dalgalar, c: gün batımında bulutlar, d: yaprak üzerinde yağmur damlaları (Fotoğraf: Olcay AKKOYUN MANÇO).

Görsel 2.17: Mekânsal doku örnekleri; a,b,c: Rotterdam küp evler, d: Brugge, e,f: Kuşadası Sevgi Plajı (Fotoğraf: Olcay AKKOYUN MANÇO).

Görsel 2.18: Organik doku örnekleri; a: Gecko cinsi kertenkele ayağı, b: insan ayağı, c: kelebek kanadı, d: kedi yavruları (Fotoğraf: Olcay AKKOYUN MANÇO).

Görsel 2.19: Renk daire ve çemberleri. Procreate uygulaması ile düzenleme çalışması. Olcay AKKOYUN MANÇO, 2022.

Görsel 2.20: a: Munsell renk sistemi. 21 Temmuz 2022 tarihinde http://www.turkcewiki.org/wiki/Renk_teorisi_ve_renk_çarkı#/media/Dosya:Munsell-system.svg adresinden erişildi. b: İtten renk küresi ve yıldızı. 8 Ağustos 2022 tarihinde https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/181636/mod_resource/content/1/11%20TEMEL%20SANAT%20EĞİTİMİ%20RENK%20YILDIZI%2011.%20hafta.pdf adresinden erişildi.

Görsel 2.21: Renk çemberi ve tonları (hue), Procreate uygulaması ile düzenleme. Olcay AKKOYUN MANÇO, 2021.

Görsel 2.22: Soğuk ve sıcak renkler. Procreate uygulaması ile tipografik tasarım çalışması. Olcay AKKOYUN MANÇO, 2021.

Görsel 2.23: Sıcak ve soğuk renk armonisi kullanılarak oluşturulmuş tasarım. Günbatımında dalgalar, Olcay AKKOYUN MANÇO, 2011.

Görsel 2.24: Renk çemberinde, tek (monochromatic) renk armonisi. 21 Temmuz 2022 tarihindehttps://uicosmos.co/ui-design-3/renk-cemberi-ve-renk-uyumlari/ adresinden erişildi.

Görsel 2.25: Monochromatik, tek renk armonisi. Procreate uygulaması ile tipografik tasarım çalışması. Olcay AKKOYUN MANÇO, 2021.

Görsel 2.26: Tek renk armonisi. Kuşadası-Davutlar, 2022 (fotoğraf: Olcay AKKOYUN MANÇO)

Görsel 2.27: Tek renk armonisi kullanılarak oluşturulmuş Sümerolog Muazzez İlmiye Çığ'ın portresi. (Olcay AKKOYUN MANÇO 2014).

Görsel 2.28: Renk çemberinde, analog (komşu) renk armonisi. 8 Ağustos 2022 tarihinde https://uicosmos.co/ui-design-3/renk-cemberi-ve-renk-uyumlari/ adresinden erişildi.

Görsel 2.29: Analog Renk Armonisi, Olcay AKKOYUN MANÇO, Procreate uygulaması ile tipografik tasarım çalışması. Olcay AKKOYUN MANÇO, 2021.

Görsel 2.30: Analog renk armonisi kullanılarak oluşturulmuş tasarım 2. Akrilik boya, 22x22 cm. Olcay AKKOYUN MANÇO, 2012.

Görsel 2.31: Renk çemberinde, zıt (komplementer, tamamlayıcı) renk armonisi. 8 Ağustos 2022 tarihinde https://uicosmos.co/ui-design-3/renk-cemberi-ve-renk-uyumlari/2 adresinden erişildi.

Görsel 2.32: a: renklerin ışık şiddetleri, b: renklerin saf halleri. Procreate uygulaması ile çalışma. Olcay AKKOYUN MANÇO, 2021.

Görsel 2.33: Zıt renk armonisi. Procreate uygulaması ile tipografik tasarım çalışması. Olcay AKKOYUN MANÇO, 2021.

Görsel 2.34: Kırmızı ve yeşil renklerin zıtlığı kullanılarak yapılmış tasarım çalışması. Guaj boya, 20x20 cm. Olcay AKKOYUN MANÇO, *Müjde Kelebeği*, 2008.

Görsel 2.35: Çapraz tamamlayıcı renk armonisi. 8 Ağustos 2022 tarihinde https://uicosmos.co/ui-design-3/renk-cemberi-ve-renk-uyumlari/ adresinden erişildi.

Görsel 2.36: Çapraz tamamlayıcı renk armonisi, 2002 yılında yapılmış olan akrilik çalışmanın, Procreate uygulaması ile yeniden tasarlanması. Olcay AKKOYUN MANÇO, *Fırtına Kuşu*, 2022.

Görsel 2.37: Renk çemberinde, üç renk armonisi (eş kenar üçgen). 8 Ağustos 2022 tarihinde https://uicosmos.co/ui-design-3/renk-cemberi-ve-renk-uyumlari/ adresinden erişildi.

Görsel 2.38: Üç renk armonisi kullanılarak oluşturulmuş Ebru çalışması. Kâğıt üzerine ebru çalışması, 30x21 cm. Olcay AKKOYUN MANÇO, 2011.

Görsel 2.39: Renk çemberinde, dört renk armonisi. 8 Ağustos 2022 tarihinde https://uicosmos.co/ui-design-3/renk-cemberi-ve-renk-uyumlari/ adresinden erişildi.

Görsel 2.40: Dört renk armonisi kullanılarak oluşturulmuş, Procreate uygulaması ile tasarım çalışması. Olcay AKKOYUN MANÇO, 2022.

Görsel 2.41: Hava perspektifi. Renklerin atmosfer etkisiyle grileşmesi. Ankara kalesinden Anıtkabir manzarası 2022 (fotoğraf Olcay AKKOYUN MANÇO).

Görsel 2.42: Renklerin dereceleri. Gimp uygulaması ile düzenleme çalışması. Olcay AKKOYUN MANÇO, 2021.

Görsel 2.43: Renklerin açık- koyu değerleri. Gimp uygulaması ile düzenleme çalışması. Olcay AKKOYUN MANÇO, 2021.

Görsel 2.44: Renklerin açık-koyu değerlerini gösteren kolaj çalışması. Olcay AKKOYUN MANÇO, 2000.

Görsel 2.45: Espas, (boşluk). Procreate uygulaması ile çalışılmıştır. Olcay AKKOYUN MANÇO, 2021.

Görsel 2.46: Espasın çizgisel anlatımı. Mdf üzerine asetat kalem, 35x50 cm. Olcay AKKOYUN MANÇO, *Aşık kuşlar,* 2018.

Görsel 2.47: Denge unsurunun grafiksel anlatımı. Procreate uygulaması ile tipografik tasarım çalışması. Olcay AKKOYUN MANÇO, 2021.

Görsel 2.48: Dikey eksende, simetrik denge. Procreate uygulaması ile tipografik tasarım çalışması. Olcay AKKOYUN MANÇO, *Ayna etkisi*, 2021

Görsel 2.49: KELLY, Simetrik denge kullanılmış örnek fotoğraf. 8 Ağustos 2022 tarihinde https://photographyhero.com/using-balance-photography/ adresinden erişildi.

Görsel 2.50: Yatay eksende ters simetri, simetrik denge. Procreate uygulaması ile tipografik tasarım çalışması. Olcay AKKOYUN MANÇO, *Yansımalar,* 2021.

Görsel 2.51: Asimetrik denge. Procreate uygulaması ile tipografik tasarım çalışması. Olcay AKKOYUN MANÇO, 2021.

Görsel 2.52: Asimetrik denge kullanılmış fotoğraf örneği. Fotoğraf sanatçısı: KELLY. 8 Ağustos 2022 tarihinde https://photographyhero.com/using-balance-photography/ adresinden erişildi.

Görsel 2.53: Radyal (radial) denge kullanılarak oluşturulmuş tasarım örneği. Procreate uygulaması ile tipografik tasarım çalışması. Olcay AKKOYUN MANÇO, *Girdap,* 2021.

Görsel 2.54: Radyal dengeye örnek fotoğraf. Vatikan'ın spral merdivenleri. 26 Temmuz 2022 tarihinde https://pixabay.com/fr/photos/vatican-spirale-escalier-4969187/ adresinden erişildi.

Görsel 2.55: Kristalize denge örneği, Andy Warhol, " Marilyn Diptych" (1962), kristalize denge örneği*, Amerikalı pop sanatçısı Andy Warhol'un Marilyn Monroe'yu betimleyen bir serigrafi tablosudur.* 8 Ağustos 2022 tarihinde *https://smarthistory.org/warhol-marilyn-diptych/ adresinden erişildi.*

Görsel 2.56: Oran ilkesinin grafiksel anlatımı. Procreate uygulaması ile tipografik tasarım çalışması. Olcay AKKOYUN MANÇO, 2021.

Görsel 2.57: Altın oran kullanılarak, Procreate uygulaması ile tipografik tasarım çalışması. Olcay AKKOYUN MANÇO, 2021.

Görsel 2.58: Altın oran kullanılarak yapılmış çizgisel tasarım. Procreate uygulaması ile tasarım çalışması. Olcay AKKOYUN MANÇO, 2021.

Görsel 2.59: Ritim ilkesi kullanılarak yapılmış grafik tasarım, düzenli ritim örneği, Procreate uygulaması ile çalışılmıştır, Olcay AKKOYUN MANÇO, 2021.

Görsel 2.60: Sıralı ritim, Procreate uygulaması ile tipografik tasarım çalışması. Olcay AKKOYUN MANÇO, 2021.

Görsel 2.61: Dönüşümlü ritim, Procreate uygulaması ile tipografik tasarım çalışması. Olcay AKKOYUN MANÇO, 2021.

Görsel 2.62: Akıcı ritim, Procreate uygulaması ile tipografik tasarım çalışması. Olcay AKKOYUN MANÇO, 2021.

Görsel 2.63: Düzenli ritim, Procreate uygulaması ile tipografik tasarım çalışması. Olcay AKKOYUN MANÇO, 2021.

Görsel 2.64: Rastgele (rastlantısal) ritim, Procreate uygulaması ile tipografik tasarım çalışması. Olcay AKKOYUN MANÇO, 2021.

Görsel 2.65: Hareket ilkesinin kullanıldığı örnek çalışma. Procreate uygulaması ile tipografik tasarım çalışması. Olcay AKKOYUN MANÇO, 2021.

Görsel 2.66: Hareket ilkesi kullanılarak yapılmış tasarım örneği. Kuru pastel boya, 35x50 cm. Olcay AKKOYUN MANÇO, *Dans Eden Küpe Çiçekleri* (2006).

Görsel 2.67: Birlik ilkesinin, Procreate uygulaması ile tipografik anlatımı. Olcay AKKOYUN MANÇO, 2021.

Görsel 2.68: Birlik ilkesi örnek çalışması. Kurşun kalem çalışması, 30x30 cm. Olcay AKKOYUN MANÇO, *Düş Perileri*, 2005.

Görsel 2.69: Zıtlık (kontarst, karşıtlık). Procreate uygulaması ile tipografik tasarım çalışması. Olcay AKKOYUN MANÇO, 2021.

Görsel 2.70: Fotoğrafta düşük ve yüksek kontrast. *Kızım ve Tavus kuşu tüyü*, Olcay MANÇO, 2020.

Görsel 2.71: Yüksek ve düşük kontrast renkler. 8 Ağustos 2022 tarihinde https://www.g2.com/articles/color-contrast adresinden erişildi.

Görsel 2.72: Soğuk-sıcak renk kontrastı kullanılarak oluşturulmuş resim. Akrilik, 23x23 cm. Olcay AKKOYUN MANÇO, *Alabora*, 2012.

Görsel 2.73: Açık-koyu ton etkileşimlerinin incelenmesi. 8. Ağustos 2022 tarihinde https://rare.org/blog/behavior-change-whats-the-brain-got-to-do-with-it/ adresinden erişildi.

Görsel 2.74: siyah, gri ve beyaz ton değerleri ile tasarım çalışması. Guaş boya, 25x25. Olcay AKKOYUN MANÇO, *Yap Boz,* 2009.

Görsel 2.75: Yanıltıcı kontrast. Nötr renkler üzerinde ana renkler. Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi [MEGEP] (2011:21). Renk, yayın no: 211GS0004, *Grafik ve fotoğraf*, [PDF belgesi]. Ankara: MEB. 5 Ağustos 2022 http://megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller_pdf/renk.pdf tarihinde adresinden erişildi.

Görsel 2.76: Yanıltıcı kontrast. Ana renklerin gri üzerindeki etkisi. *The Elements of Color*, (Johannes ITTEN, 1970:53). Kitaptan çekilen fotoğraf üzerinde, Procreate uygulaması ile düzenleme yapılmıştır. (Düzenleyen: Olcay AKKOYUN MANÇO, 2022).

Görsel 2.77: Yalın turuncu rengin: mavi-gri, saf gri ve turuncu-gri renklerine olan etkisi. *The Elements of Color*, (Johannes ITTEN, 1970:53). Kitaptan çekilen fotoğraf üzerinde, Procreate uygulaması ile düzenleme yapılmıştır. (Düzenleyen: Olcay AKKOYUN MANÇO, 2022).

Görsel 2.78: Eş zamanlı kontrast (yanıltıcı kontrast). Zıt renklerin birbirlerinin üzerindeki etkisi. Procreate uygulaması ile oluşturulmuş çalışma. Olcay AKKOYUN MANÇO, 2022.

Görsel 2.79: Yanıltıcı renk kontrastı kullanılarak oluşturulmuş örnek tasarım çalışması. 2003 yılında Olcay Manço tarafından yapılmış olan, akrilik çalışmasının, procreate uygulamasıyla amaca uygun olarak, yeniden tasarlanması. Olcay MANÇO, *Orka'lar,* 2022.

Görsel 2.80: Renk çemberinde karşılıklı gelen renklerin karışımları (Tamamlayıcı renk kontrastları). Johannes Itten, The Elements of Color, 1970, S:51, Kitaptan çekilen fotoğraf üzerinde, Procreate uygulaması ile düzenleme yapılmıştır. (Düzenleyen: Olcay AKKOYUN MANÇO, 2022).

Görsel 2.81: İki tamamlayıcı renk olan, kırmızı ve yeşil renklerinin, karışımları ile oluşturulmuş kompozisyon. Akrilik, 25x25cm. Olcay AKKOYUN MANÇO, *Kuşların Dansı*, 2020.

Görsel 2.82: Sarı rengin beyaz ve siyah ile karıştırılmasıyla oluşturulmuş kalite kontrastı. (Olcay AKKOYUN MANÇO, 2021)

Görsel 2.83: Miktar kontrastı oranları; 1/4 (Sarı) = 3/4 (Mor), 1/3 (Turuncu) = 2/3 (Mavi), 1/2 (Kırmızı) = 1/2 (Yeşil). Procreate uygulaması ile çalışılmıştır. Olcay MANÇO, 2021.

Görsel 2.84: Çeşitlilik, Procreate uygulaması ile tipografik tasarım çalışması. Olcay AKKOYUN MANÇO, 2021.

Görsel 2.85: Tasarımda çeşitlilik. M. C. Escher, Reptiles, 1943. 9 Ağustos 2022 tarihinde https://www.researchgate.net/figure/M-C-Escher-Reptiles-1943_fig11_321279092 adresinden erişildi.

Görsel 2.86: Vurgunun Procreate uygulaması ile tipografik anlatımı. Olcay AKKOYUN MANÇO, 2021.

Görsel 2.87: Vurgu ilkesine örnek afiş. 27 Kasım 2022 tarihinde https://www.pazarlamasyon.com/legodan-10-yaratici-basili-reklam adresinden erişildi.

Görsel 3.1: Noktanın sık-seyrek, büyük-küçük durumları. Procreat uygulaması ile düzenleme çalışması. Olcay AKKOYUN MANÇO, 2021.

Görsel 3.2: Uçan balonlar konulu 5-6 yaş nokta çalışmaları. Okul öncesi etkinliklerinden Olcay AKKOYUN MANÇO, 2017)

Görsel 3.3: Görsel 9.3: a: beş yaş çocuğunun, parmak kullanarak yaptıkları ağaç çalışması. b: altı yaş çocuğunun, pamuklu çubuk kullanılarak yaptığı ağaç çalışması. Okul öncesi etkinliklerinden Olcay AKKOYUN MANÇO, 2018).

Görsel 3.4: Çizginin çeşitlerini gösteren, örnek sunum çalışması. Procreat uygulaması ile düzenleme çalışması (Olcay AKKOYUN MANÇO, 2019).

Görsel 3.5: a: Boş çalışma şablonu, b: çizgi örnekli çalışma şablonu. Procreat uygulaması ile düzenleme çalışması (Olcay AKKOYUN MANÇO, 2019).

Görsel 3.6: a,b *Havai fişekleri* konulu altı yaş çizgi çalışmaları. Okul öncesi etkinliklerinden (Olcay AKKOYUN MANÇO, 2017).

Görsel 3.7: *Örümcek ağı* konulu çalışmanı aşamalarını içeren sunum. (Hazırlayan: Olcay AKKOYUN MANÇO).

Görsel 3.8: Beş ve altı yaş çocuklarından *örümcek ağı* çalışma örnekleri. Okul öncesi etkinliklerinden (Olcay AKKOYUN MANÇO, 2017).

Görsel 3.9: Düz yatay ve eğri çizgilerinin birlikte kullanımıyla üç boyut etkisi yaratma. 9 Ağustos 2022 tarihinde https://www.popsugar.com/smart-living/photo-gallery/41322789/image/41322816/Get-coloring-page-Hand-lines adresinden erişildi.

Görsel 3.10: a: Optik Sanat (Opart) sanatçısı, Bridget Louise Riley. 9 Ağustos 2022 tarihinde https://www.printedproducts.com/women-of-screen-printing-bridget-riley/ adresinden erişildi. b: *Karelerde Hareket- Movement in Squares. 13 Ağustos 2022 tarihinde* https://www.wikiart.org/en/bridget-riley adresinden erişildi. c: *Düşüş*, Yapı-Endüstri Merkezi, Çocuklar İçin Sanat, Yem Yayın-129, (ed: A. RENSHAW, A. FLETCHER, G. W. RUGGİ), 2006, İstanbul.

Görsel 3.11: Optik Sanat (Opart) sanatçısı, Victor Vasarely (9 Nisan 1906- 15 Mart 1997). Macar asıllı Fransız ressamdır. 13 Ağustos 2022 tarihinde https://www.britannica.com/biography/Victor-Vasarely adresinden erişildi.

Görsel 3.12: Victor Vasarely'den örnek eserler. a: Zebra (1937) 9 Ağustos 2022 tarihinde https://www.wikiart.org/en/victor-vasarely/zebra-1937 adresinden erişildi. b: Ria-Kiu-C (1960) 9 Ağustos 2022 tarihinde https://www.wikiart.org/en/victor-vasarely/riu-kiu-c-1960 adresinden erişildi.

Görsel 3.13: Sallan çiz etkinliği. Okul öncesi etkinliklerinden (Olcay AKKOYUN MANÇO, 2015).

Görsel 3.14: Daireler. Okul öncesi etkinliklerinden (Olcay AKKOYUN MANÇO, 2015).

Görse 3.15: Serbest çizgiler. Okul öncesi etkinliklerinden (Olcay AKKOYUN MANÇO, 2015).

Görsel 3.16: Henri Matisse (Fransız ressam) 31 Aralık 1869 – ö. 3 Kasım 1954). Şekil çalışmaları için örnek verilebilecek sanatçı. 13 Ağustos 2022 tarihinde https://www.gettyimages.com/detail/news-photo/the-cover-of-paris-match-magazine-no-294-from-the-13th-20th-news-photo/463264697 adresinden erişildi.

Görsel 3.17: Henri Matisse'in Blue Nude adlı eseri. 9 Ağustos 2022 tarihinde https://www.wikiart.org/en/henri-matisse/blue-nude-1952 adresinden erişildi.

Görsel 3.18: Henri Matisse'in *Demet* adlı tablosu, 9 Ağustos 2022 tarihinde https://www.bbc.co.uk/programmes/p01xdjw1/p01xdk0w adresinden erişildi.

Görsel 3.19: Henri Matisse'in *Demet* adlı tablosu örnek alınarak yapılan altı yaş etkinlik malzemeleri. Fotoğraf: Olcay AKKOYUN MANÇO (2021)

Görsel 3.20: Matisse'in, *Demet* adlı tablosundan örnek alınarak yapılmış çalışma. Fotoğraf: Olcay AKKOYUN MANÇO (2021)

Görsel 3.21: Üç daire etkinlik şablonu. Okul öncesi etkinliklerinden (Olcay AKKOYUN MANÇO, 2016).

Görsel 3.22: Üç daire bir kedi, çalışması. Okul öncesi etkinliklerinden (Olcay AKKOYUN MANÇO, 2016).

Görsel 3.23: Üç daire bir kedi Çalışmasından örnekler. Okul öncesi etkinliklerinden fotoğ- (Olcay AKKOYUN MANÇO, 2016).

Görsel 3.24: Üç daire bir kedi çalışmasının panoda sergilenmesi. Okul öncesi etkinliklerinden (Olcay AKKOYUN MANÇO, 2016).

Görsel 3.25: Basit geometrik şekillerden resim tamamlama örnekleri. 9 Ağustos 2022 ta-

rihinde *https://www.okuloncesiveilkokuletkinlikleri.com/2017/09/kolay-hayvan-cizimleri.html* adresinden erişildi.

Görsel 3.26: Origami (kağat katlama sanatı) tekniği ile kuş yapımı aşamaları. Çalışma ve fotoğraf: Olcay AKKOYUN MANÇO, 2022.

Görsel 3.27: Origami tekniği ile yapılmış kuş ve resimli yüzeyinde değerlendirilmesi. Okul öncesi etkinliklerinden (Olcay AKKOYUN MANÇO, 2018).

Görsel 3.28: Origami tekniği ile yapılmış kuşların, yüzeyde değerlendirmesi etkinliği, altı yaş çalışma örnekleri. Okul öncesi, örnek etkinlik çalışma (Olcay AKKOYUN MANÇO, 2018).

Görsel 3.29: Origami tekniği ile kurbağa yapımı aşamaları. Çalışma ve fotoğraf: Olcay AKKOYUN MANÇO, 2022.

Görsel 3.30: Kurbağa yarışması. Beş ve altı yaş, etkinlik öncesi oyunları. Fotoğraf: Olcay AKKOYUN MANÇO, 2018.

Görsel 3.31: Görsel 9.31: Origami tekniği ile yapılmış, kuşu ve kurbağanın birlikte, resimli yüzeydedeğerlendirilmesi. Okul öncesi, örnek etkinlik çalışma fotoğrafı (Olcay AKKOYUN MANÇO, 2016).

Görsel 3.32: Origami tekniği ile kelebek yapım aşamaları. Çalışma ve fotoğraf: Olcay AKKOYUN MANÇO, 2022.

Görsel 3.33: Origami tekniği ile yapılmış kelebek ve resimli yüzeyde değerlendirmesi çalışma aşaması. Okul öncesi etkinliklerinden (Olcay AKKOYUN MANÇO, 2018).

Görsel 3.34: Origami tekniği ile yapılmış kelebek ve resimli yüzeyde değerlendirilmesi. Altı yaş, örnek etkinlik çalışma fotoğrafı (Olcay AKKOYUN MANÇO, 2016).

Görsel 3.35: a: Çimdikleme tekniği ile seramik çamuru (kil) şekillendirme anlatımı. b: Çimdikleme tekniği ile beş yaş öğrencisinin yaptığı, pişirilmiş seramik kâse çalışmaları. (Olcay AKKOYUN MANÇO, 2019).

Görsel 3.36: Şerit tekniği ile beş ve altı yaş öğrencilerinin yaptığı, pişirilmiş seramik bardak çalışmaları. Fotoğraf: Olcay AKKOYUN MANÇO, (2019).

Görsel 3.37: Şerit tekniği ile dekorlu kalıplı kâse yapımı anlatımı Olcay AKKOYUN MANÇO, 2019).

Görsel 3.38: Şerit ve bilye tekniği ile altı yaş öğrencisinin yaptığı, pişmiş seramik çalışması (Fotoğraf: Olcay AKKOYUN MANÇO, 2020).

Görsel 3.39: Seramik çamuru ile kutu yapım aşamalarının anlatımı. a: Plaka oluşturma. b: kenar plakalarının zemine yapıştırılması. c: yapıştırılacak olan yüzeye, çatal ile çizik atılması. d: çizik atılmış olan yüzeylerin balçıkla sıvanması. e: tüm kenarların yapıştırılması. f: yapıştırma yerlerinin şerik eklenerek güçlendirilmesi. g: kaşık yardımıyla şeritlerin köşelere yedirilmesi. h: bitmiş ürün. ı: Pişirilmiş altı yaş kutu seramik çalışma örneği. Fotoğraf: Olcay AKKOYUN MANÇO, (2021).

Görsel 3.40: Plaka üzerinde ile doku araştırması anlatımı. Olcay AKKOYUN MANÇO, (2021).

Görsel 3.41: a: beş yaş, b: altı yaş çocuklarının, doku araştırmalarını yaptıkları pişmiş seramik plakalar (Fotoğraf: Olcay AKKOYUN MANÇO, 2019).

Görsel 3.42: Beş ve altı yaş, gerçek doku araştırmaları (Fotoğraf: Olcay AKKOYUN MANÇO, 2017).

Görsel 3.43: Altı yaş öğrencileri ile görsel doku oluşturma çalışmaları. (Fotoğraf: Olcay MANÇO, 2017).

Görsel 3.44: Altı yaş öğrencilerinden görsel doku çalışma örnekleri (Fotoğraf: Olcay AKKOYUN MANÇO, 2017).

Görsel 3.45: Altı yaş öğrencileri ile kumaş üzerine halı deseni tasarımı çalışma süreçleri. (Fotoğraf: Olcay AKKOYUN MANÇO, 2018).

Görsel 3.46: Altı yaş öğrencilerinden halı tasarımı çalışma örnekleri. Olcay AKKOYUN MANÇO, 2018).

Görsel 3.47: Escher, *Çizen Eller* ve *Sürüngenler*. 11 Ağustos 2022 tarihinde https://www.wikiart.org/en/Search/ÇİZİN%20ELLER,

https://www.wikiart.org/en/m-c-escher/reptiles adreslerinden erişildi.

Görsel 3.48: Dersin görsel anlatımı için balık şablonu oluşturma aşamaları Olcay AKKOYUN MANÇO, 2020).

Görsel 3.49: Beş yaş döşeme sanatına örnek, sergilenmiş, grup çalışması fotoğrafı (Olcay AKKOYUN MANÇO 2018)

Görsel 3.50: Sanatçı Escher'ın *Sürüngenler* tablosundan alıntıyla yapılan altı yaş çalışması. a: Sürüngen şablonu. b: Boyama ve kesim aşaması. c: Döşemesi tamamlanmış grup çalışması Olcay AKKOYUN MANÇO, 2019).

Görsel 3.51: Gravür tekniği resim örnekleri (İTÜ). 11 Ağustos 2022 tarihinde https://sanat.itu.edu.tr/at%C3%B6lyeler/kazi-resim-(gravur)-atolyesi adresinden erişildi.

Görsel 3.52: Gravür tekniği ile yapılmış resim örneği. 11 Ağustos 2022 tarihinde https://www.mixerarts.com/gravr adresinden erişildi.

Görsel 3.53: Gravür tekniği ile yapılmış resim örneği. 11 Ağustos 2022 tarihinde https://www.resimakademi.com.tr/kurslar/gravur-egitimi/ adresinden erişildi.

Görsel 3.54: Köpük plaka üzerine, alçak baskı tekniği çalışması. a: köpük plaka üzerine, kalemle şekil çizim aşaması. b: boyama ve baskı aşaması.

Görsel 3.55: Köpük plaka özerine, alçak baskı tekniği çalışma örneği. a ve b: Şeklerin kâğıt üzerine basılmış hali. c: Köpük plaka üzerinde şekiller Olcay AKKOYUN MANÇO, 2019).

Görsel 3.56: Renk çemberi. Procreat uygulaması ile düzenleme çalışması (Olcay AKKOYUN MANÇO, 2021).

Görsel 3.57: Oyun hamuru karıştırma şeması. Procreat uygulaması ile düzenleme çalışması (Olcay AKKOYUN MANÇO, 2022).

Görsel 3.58: Oyun hamurları ile üç ara rengi elde etme çalışması (fotoğraf: Olcay AKKOYUN MANÇO, 2019).

Görsel 3.59: Karışım renklerini elde etmek için kullanılan malzemeler (fotoğraf: Olcay AKKOYUN MANÇO, 2019).

Görsel 3.60: Karışım renklerini elde etme çalışması (fotoğraf: Olcay AKKOYUN MANÇO, 2019).

Görsel 3.61: Görsel sunum için, renk çemberi şablonu ve tamamlanmış hali. Procreat uygulaması ile düzenleme çalışması (Olcay AKKOYUN MANÇO, 2021).

Görsel 3.62: Beş ve altı yaş için renk çemberi çalışma örneği (fotoğraf: Olcay AKKOYUN MANÇO, 2019).

Görsel 3.63: Cam bilyeler ile renk karıştırma etkinliği, uygulama aşaması ve bitmiş çalışma örneği (fotoğraf: Olcay AKKOYUN MANÇO, 2018)

Görsel 3.64: Eserlerini damlatma tekniği ile yapan soyut dışavurumcu Amerikalı ressam Jackson Pollock (1912-1956) çalışırken. Yapı-Endüstri Merkezi, Çocuklar İçin Sanat, Yem Yayın-129, (ed: A. RENSHAW, A. FLETCHER, G. W. RUGGİ), 2006, İstanbul.

Görsel 3.65: Jockson Pallock, *Mavi Kutuplar (Blue poles)* adlı eseri. 11 Ağustos 2022 tarihinde https://www.wikiart.org/en/jackson-pollock/blue-poles-number-11-1952-1 adresinden erişildi.

Görsel 3.66: Beş yaş, damlatma boya etkinliğine örnek uygulama çalışması (fotoğraf: Olcay AKKOYUN MANÇO, 2016).

Görsel 3.67: Bahçede boya fışkırtma etkinliği (fotoğraf: Olcay AKKOYUN MANÇO, 2016).

Görsel 3.68: Bahçede bez ve kâğıt boyama çalışmaları (fotoğraf: Olcay AKKOYUN MANÇO, 2015).

Görsel 3.69: Beş yaş öğrencisinin *Battal Ebru* yapımı (fotoğraf: Olcay AKKOYUN MANÇO, 2016).

Görsel 3.70: Altı yaş öğrencisinin *Gelgit Ebru* çalışması (fotoğraf: Olcay AKKOYUN MANÇO, 2016).

Görsel 3.71: Beş ve altı yaş öğrencilerinden örnek ebru çalışmaları (fotoğraf: Olcay AKKOYUN MANÇO, 2016).

Görsel 3.72: Traş köpüğü üzerine ebru çalışması. a: traş köpüğünün kaba sıkılması.

b: köpüğün spatula yardımıyla yüzeye yayılması. c: boyaların köpük üzerine damlatılması.

d: çubuk yardımıyla boyaların karıştırılması. e: boyaların kağıda aktarılması (fotoğraflar: Olcay AKKOYUN MANÇO, 2016).

Görsel 3.73: Altı yaş Batik uygulaması (fotoğraf: Olcay AKKOYUN MANÇO, 2017).

Görsel 3.74: Peçete batiklerin kurutulma aşaması (fotoğraf: Olcay AKKOYUN MANÇO, 2017).

Görsel 3.75: Altı yaş peçete batik çalışma örneği (fotoğraf: Olcay AKKOYUN MANÇO, 2017).

Görsel 3.76: a: Miro, *Ay Işığında Kadınlar* adlı eseri. Yapı-Endüstri Merkezi, Çocuklar İçin Sanat, Yem Yayın-129, (ed: A. RENSHAW, A. FLETCHER, G. W. RUGGİ), 2006, İstanbul. b: Kandinsky, *Siyah ve Mor* (*Black and Violet)* adlı eseri. 12 Ağustos 2022 tarihinde https://www.wikiart.org/en/wassily-kandinsky/black-and-violet-1923 adresinden erişildi.

Görsel 3.77: Altı yaş öğrencisi, *Karala Boya* etkinliğinden örnek (fotoğraf: Olcay AKKOYUN MANÇO, 2015).

Görsel 3.78: Sıcak-soğuk renklerin kullanımı ile karala boyu etkinliği. a: Uğurböceği çalışması. b: Mum boya ile harf çalışması. c: Zımpara kağıdına kuru pastel boya ile karala boya etkinliği. (fotoğraf: Olcay AKKOYUN MANÇO, 2019).

Görsel 3.79: Krigami kar tanesi yapımı (fotoğraf: Olcay AKKOYUN MANÇO, 2022).

Görsel 3.80: Sıcak ve soğuk renklerin ayrılması (fotoğraf: Olcay AKKOYUN MANÇO, 2016).

Görsel 3.81: a: Sıcak ve soğuk renklerin çapraz olarak yerleştirilmesi. b: krigami kar tanesinin yerleştirilmesi ve paspartu ile sergileme (fotoğraf: Olcay AKKOYUN MANÇO, 2016).

Görsel 3.82: Sıcak-soğuk renklerden oluşan, kâğıt şerit kesme ve örme, aşamaları (fotoğraf: Olcay AKKOYUN MANÇO, 2016).

Görsel 3.83: Sıcak-soğuk şerit örme çalışmasına bitmiş örnek (fotoğraf: Olcay AKKOYUN MANÇO, 2016).

Görsel 3.84: Renk çemberi üzerinden armonilerin anlatımını içeren ders sunumundan örnek fotoğraf (Olcay AKKOYUN MANÇO, 2015).

Görsel 3.85: Renk armonileri. a: analog renk armonisi, b: zıt (tamamlayıcı) renk armonisi, c: üç renk armonisi, d: çapraz tamamlayıcı renk armonisi (fotoğraf: Olcay AKKOYUN MANÇO, 2015).

Görsel 3.86: Öğrencisinin şablon yardımıyla renk seçimi (fotoğraf: Olcay AKKOYUN MANÇO, 2015).

Görsel 3.87: Altı yaş öğrencilerinin, renk armonileri çalışmasından örnekler (fotoğraf: Olcay AKKOYUN MANÇO, 2014).

Görsel 3.88: Etkinlik ön hazırlıkları (fotoğraf: Olcay AKKOYUN MANÇO, 2017).

Görsel 3.89: Nötr renklerin, fon olarak kullanılmasına örnekler çalışmalar (fotoğraf: Olcay AKKOYUN MANÇO, 2017).

Görsel 3.90: Renk tonları. Procreat uygulaması ile düzenleme çalışması (Olcay AKKOYUN MANÇO, 2021).

Görsel 3.91: Renk tonlarının araştırılma aşaması (fotoğraf: Olcay AKKOYUN MANÇO, 2016).

Görsel 3.92: Renk tonlarının ve zemine yapıştırılma aşamaları (fotoğraf: Olcay AKKOYUN MANÇO, 2016).

Görsel 3.93: Renk tonları çalışmalarının, sergileme şekillerine örnekler Olcay AKKOYUN MANÇO, 2017).

Görsel 3.94: Saf rengin siyah ile koyulaşıp, beyaz ile açılmasını içeren renk değerleri panosu. Gimp uygulaması ile düzenleme çalışması (Olcay AKKOYUN MANÇO, 2021).

Görsel 3.95: Saf rengin en açık tonunun boya inceltilerek bulunması (fotoğraf: Olcay AKKOYUN MANÇO, 2015).

Görsel 3.96: Kâğıt bant ile maskeleme tekniği uygulama aşamaları. 12 Ağustos 2022 tarihinde https://lorrainerimmelin.wordpress.com/2019/01/22/watercolor-painting-using-masking-tape-part-1/ adresinden erişildi.

Görsel 3.97: Hava perspektifi ile ilgili sunum fotoğrafı. 12 Ağustos 2022 tarihindehttps://rockymountaindecals.ca/collections/wall-murals adresinden erişildi.

Görse 3.98: *Hava perspektifi* konulu, altı yaş çalışmalarına örnek resimler. Kaynak bilinmiyor Procreat uygulaması ile düzenleme yapılmış (Olcay AKKOYUN MANÇO, 2021).

Görsel 3.99: Boşluk-doluluk, negatif-pozitif kavramları üzerine uygulama örneği sunum fotoğ- AKKOYUN MANÇO, 2022).

Görsel 3.100: Boşlukların şekilleri meydana getirmesine bir örnek çalışma (Olcay AKKOYUN MANÇO, 2008)

Görsel 3.101: Altı yaş öğrencisinin, boşluktan el şekli çıkarma çalışması (fotoğraf: Olcay AKKOYUN MANÇO, 2017).

Görsel 3.102: Şablon kullanılarak boşluklardan şekil çıkarma ders sunumu (fotoğraf: Olcay AKKOYUN MANÇO, 2022).

Görsel 3.103: Ayı şekilli şablon çıkartma ve boyama aşamaları Olcay AKKOYUN MANÇO, 2016).

Görsel 3.104: Manzara çizimi ve boşaması (fotoğ- AKKOYUN MANÇO, 2016).

Görsel 3.105: Küçük ayı ve dev ayı. Altı yaş öğrenci çalışma örnekleri Olcay AKKOYUN MANÇO, 2016).

Görsel 3.106: Tek kaçışlı perspektif çalışmaları için şablonlar. a: mekan şablonu. b: insan figürü şablonları. Procreat uygulaması ile düzenleme çalışması (Olcay AKKOYUN MANÇO, 2021).

Görsel 3.107: Duvarların arasında ders anlatım sunum resmi. Procreat uygulaması ile düzenleme çalışması (Olcay AKKOYUN MANÇO, 2021).

Görsel 3.108: Pinterest'ten konuya örnek bir çalışma. 12 Ağustos 2022 tarihinde https://tr.pinterest.com/pin/222717144056981735/ adresinden erişildi.

Görsel 3.109: a: öğretmenin çocukların iz düşünlerinin, kâğıt üzerine çizmesi, b: öğrencilerin birbirlerini, kağıt üzerine çizmesi (fotoğraflar: Olcay AKKOYUN MANÇO, 2015).

Görsel 3.110: Büyük yüzeylerde çalışma ortamı Olcay AKKOYUN MANÇO, 2014).

Görsel 3.111: Altı yaş öğrencilerinde, tam beden çalışmasına, bitmiş örnekler Olcay AKKOYUN MANÇO, 2016).

Görsel 3.112: Kucak dolusu sevgi etkinliği. Olcay AKKOYUN MANÇO, 2016).

Görsel 3.113: Beş ve altı yaş, el ve ayak iz düşümlerinden resim tamamlama çalışmaları Olcay AKKOYUN MANÇO, 2016).

Görsel 3.114: Beş ve altı yaş, el ve ayak iz düşümlerinden resim tamamlama, etkinliğinden örnek resimler Olcay AKKOYUN MANÇO, 2016).

Görsel 3.115: a: Giuseppe ARCIMBOLDO (1527-1593), kendi portresi. 12 Ağustos 2022 tarihinde https://tr.wikipedia.org/wiki/Dosya:Giuseppe_Arcimboldo.jpg adresinden erişildi.

b: Giuseppe ARCIMBOLDO, *Mevsimler* isimli çalışmaları. Yapı-Endüstri Merkezi, Çocuklar İçin Sanat, Yem Yayın-129, (ed: A. RENSHAW, A. FLETCHER, G. W. RUGGİ), 2006, İstanbul.

Görsel 3.116: PICASSO, a: kendi portresi 12 Ağustos 2022 tarihinde https://listelist.com/picasso-otoportreler/ adresinden erişildi

b: ağlayan kadın Yapı-Endüstri Merkezi, Çocuklar İçin Sanat, Yem Yayın-129, (ed: A. RENSHAW, A. FLETCHER, G. W. RUGGİ), 2006, İstanbul.

c: Dora Maar'ın portresi. 12 Ağustos 2022 tarihinde https://www.wikiart.org/en/pablo-picasso/portrait-of-dora-maar-1937-1 adresinden erişildi.

Görsel 3.117: Van GOGH kendi portresi. 12 Ağustos 2022 tarihinde https://www.wikiart.org/en/vincent-van-gogh adresinden erişildi.

Görsel 3. 118: Frida KAHLO kendi portresi. 12 Ağustos 2022 tarihinde https://www.wikiart.org/en/frida-kahlo adresinden erişildi.

Görsel 3.119: Çocuklardan örnek çalışmalar Olcay AKKOYUN MANÇO, 2005).

Görsel 3.120: Fotoğraftan, simetri tamamlama. 12 Ağustos 2022 tarihinde https://tr.pinterest.com/pin/724938871250868994/ adresinden erişildi.

HAYAT BİLGİSİ ÖĞRETİMİ

Editör

Prof. Dr. Kadir KARATEKİN

...Geleceğin Fikirleri...

HAYAT BİLGİSİ ÖĞRETİMİ

Editör: Kadir KARATEKİN

Yazarlar: Kadir KARATEKİN - Naim ÜNVER - İlkay AŞKIN TEKKOL - Ahmet KATILMIŞ
Ersin TOPÇU - Ufuk SÖZCÜ -Sibel OĞUZ HAÇAT - Hafife BOZDEMİR YÜZBAŞIOĞLU
Bahattin Deniz ALTUNOĞLU -Sevcan CANDAN HELVACI - Burcu KARABULUT COŞKUN
Gökhan UYANIK - İsmail HELVACI -Adem YILMAZ

ISBN: 978-605-7523-89-1

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

Copyright © Vizetek

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi'ne aittir. Vizetek izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Sayın Okuyucularımız, bandrolsüz yayınları satın almamanızı diliyoruz.

Yayın Koordinatörü: Ferit RESULOĞULLARI

Dizgi Grafik: Sadık HANGÜL

Kapak Tasarımı & İllustration: İsmail HELVACI

1. Baskı: Ankara - Eylül, 2021
2. Baskı: Ankara - Ekim, 2023

Baskı:
Bizim Dijital Matbaa
Ostim, Serhad Mah. Uzay Çağı Cad. 1128. Sk. No:6, Yenimahalle/Ankara
Tel: 444 9 296

Yayıncı Sertifika No: 41575
Matbaa Sertifika No: 41356

İletişim:
Seyranbağları Mah. İncesu Cadd. 10/2 Çankaya/ANKARA
Tel.: (0312) 482 00 11
Web: www.vizetek.com.tr
E-mail: vizetekyayincilik@gmail.com

HAYAT BİLGİSİ ÖĞRETİMİ

Editör

Prof. Dr. Kadir KARATEKİN

Yazarlar

Prof. Dr. Kadir KARATEKİN
Dr. Öğr. Üyesi Naim ÜNVER
Doç. Dr. İlkay AŞKIN TEKKOL
Doç. Dr. Ahmet KATILMIŞ
Doç. Dr. Ersin TOPÇU
Dr. Ufuk SÖZCÜ
Doç. Dr. Sibel OĞUZ HAÇAT
Doç. Dr. Hafife BOZDEMİR YÜZBAŞIOĞLU
Dr. Öğr. Üyesi Bahattin Deniz ALTUNOĞLU
Dr. Öğr. Üyesi Sevcan CANDAN HELVACI
Dr. Öğr. Üyesi Burcu KARABULUT COŞKUN
Doç. Dr. Gökhan UYANIK
Dr. Öğr. Üyesi İsmail HELVACI
Dr. Öğr. Üyesi Adem YILMAZ

vizetek

Bölümler ve Yazarlar

Editör Prof. Dr. Kadir KARATEKİN, *Kastamonu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi*

1. Bölüm **Hayat Bilgisi Dersi**

Prof. Dr. Kadir KARATEKİN, *Kastamonu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0003-3807-7030

2. Bölüm **Hayat Bilgisi Dersinde Oyun Yoluyla Öğretim**

Dr. **Öğr**. Üyesi Naim ÜNVER, *Kastamonu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0003-1801-5609

3. Bölüm **Hayat Bilgisi Dersinde Beceri Eğitimi**

Doç. Dr. İlkay AŞKIN TEKKOL, *Kastamonu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 000-0003-0964-1528

4. Bölüm **Hayat Bilgisi Dersinde Değerler Eğitimi**

Doç. Dr. Ahmet KATILMIŞ, *Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0002-5776-850X

5. Bölüm **Hayat Bilgisi Dersinde Tarih Konularının Öğretimi**

Doç. Dr. Ersin TOPÇU, *Amasya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0003-0627-2384

6. Bölüm **Hayat Bilgisi Dersinde Coğrafya Konularının Öğretimi**

Dr. Ufuk SÖZCÜ, *Kastamonu Fen Lisesi*
ORCID ID: 0000-0002-6809-4774

7. Bölüm **Hayat Bilgisi Dersinde İnsan Hakları, Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi**

Doç. Dr. Sibel OĞUZ HAÇAT, *Kastamonu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0002-0764-1279

8. Bölüm **Hayat Bilgisi Dersinde Fen Konularının Öğretimi**

Doç. Dr. Hafife BOZDEMİR YÜZBAŞIOĞLU,
Kastamonu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi
ORCID ID: 0000-0002-9557-0828

Bölümler ve Yazarlar

9. Bölüm **Hayat Bilgisi Dersinde Sağlık Eğitimi**

Dr. Öğr. Üyesi Bahattin Deniz ALTUNOĞLU, *Kastamonu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0001-7609-1883

10. Bölüm **Hayat Bilgisi Dersinde Çevre Eğitimi**

Dr. Öğr. Üyesi Sevcan CANDAN HELVACI, *Kastamonu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0002-9907-5867

11. Bölüm **Hayat Bilgisi Dersinde Doğru Teknoloji Kullanımının Öğretimi**

Dr. Öğr. Üyesi Burcu KARABULUT COŞKUN, *Kastamonu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0001-5287-2239

12. Bölüm **Hayat Bilgisi Dersinde Trafik - İlkyardım ve Güvenlik Eğitimi**

Doç. Dr. Gökhan UYANIK, *Kastamonu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0002-5653-6475

13. Bölüm **Hayat Bilgisi Dersinde Sanat Eğitimi**

Dr. Öğr. Üyesi İsmail HELVACI, *Kastamonu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0002-5778-4278

14. Bölüm **Hayat Bilgisi Dersinde Ölçme ve Değerlendirme**

Dr. Öğr. Üyesi Adem YILMAZ, *Kastamonu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0002-1424-8934

SUNUŞ

Hayat bilgisi dersi cumhuriyet tarihimizde toplu öğretim anlayışıyla oluşturulmuş ilk derstir. 1926 yılından günümüze kadar birçok değişikliğe uğramış olsa da zamanın koşullarına göre çocuğun hayat alanı içine giren tüm unsurları ihtiva etmeye çalışmıştır. Günümüzde çocuğun hayat alanı içerisinde birey (kendisi), toplum, doğa ve teknoloji bulunmaktadır. Dolayısıyla bu dersin etkili bir şekilde öğretilebilmesi için öncelikle öğrencilere birey, toplum, doğa ve teknolojiyi yakından tanıtmak ve bu unsurların birbirleriyle olan ilişkisi ve etkileşimini kendi hayatlarından yola çıkarak kavratmak gerekmektedir. Bu sebeple bu kitabın içeriği oluşturulurken çocuğun yaşam alanı içerisine giren bu unsurlarla ilgili konular ve bu konuların öğretimi üzerinde durulmuştur.

Kitap 14 bölümden oluşmaktadır. Bu bölümler alanında uzman bilim insanları tarafından yazılırken, hayat bilgisi dersi ile ilişkilendirilmesine, yurtdışından örnekler verilmesine ve etkinlik örnekleri ile konunun somutlaştırılmasına dikkat edilmiştir. Ayrıca her bölümün sonunda o bölümle ilgili değerlendirme sorularına yer verilerek ilgili konunun öğrenilme düzeyinin ölçülmesi amaçlanmıştır.

Kitap özellikle sınıf öğretmeni adaylarının ve sınıf öğretmenlerinin hayat bilgisi dersini daha etkili öğretebilmesi için ihtiyaç duyacakları kuramsal ve uygulamalı bilgiler dikkate alınarak hazırlanmıştır.

Bu eserin ortaya çıkmasında titiz ve özverili bir şekilde çalışan bölüm yazarlarına, bu esere yazdığı önsöz ile destek veren kıymetli hocam Prof. Dr. Hüseyin KÖKSAL'a, bizleri yetiştiren, emek veren ailemize ve hocalarımıza ve kitabın basım ve dağıtımını üstlenerek eğitime yapmış oldukları katkılardan dolayı Vizetek Yayıncılığın yönetici ve çalışanlarına teşekkürlerimi bir borç biliyorum.

Kadir KARATEKİN
Ağustos 2021, Kastamonu

ÖNSÖZ

Bugün, arkadaşlarınızla, ailenizden biriyle konuşurken "hayat" sözcüğünü kullandınız mı? Örneğin, "hayatımda böyle bir saçmalık görmedim" dediniz mi? Belki de "hayatımda içtiğim en güzel çaydı" demişsinizdir. Öğrenci olduğunuzu göz önünde bulundurursak, büyük ihtimalle hergün "yahu bizimki de hayat mı?" diyorsunuzdur. Sınav çıkışında arkadaşınıza, "soruyu bir okudum, ben bunu hayatta yapamam" diye anlattığınız oldu mu? Yoksa "hayatta" böyle şeyler demez misiniz? Dersiniz. Büyük ihtimalle bugün de dediniz. Hepimizin gündelik iletişimde en çok kullandığımız sözcüklerden biri hayattır. En gizemli, en ilham verici ve en belirsiz sözcüklerden biri. Belki böyle olduğu için kullanırken, insan varlığımızın tümünü ihata edebilen mucizevi bir araçtan yararlandığımızı fark dahi etmediğimiz sözcüklerden biri. "Hayatımda…" diye söze başlarken, aslında ne kastetmekteyizdir? Büyük, karmaşık, önemli ve çok özel bir şey olsa gerek. Hem evrene, hem dünyaya, hem bütün insanlığa hem de tek tek hepimize özgü olan inanılmaz bir anlam bütünlüğünü kastetmekteyizdir. Öyle ki, "Mars'ta hayat var mı?" derken kastettiğimiz şeyle, "hayatım ümit etmekle geçti" derken kastettiğimiz şey, aynı anlam evreninin içinde yer alır. Bu evren, biyolojik canlılıktan başlar ve siz insan olarak kendinizi şu an nasıl hissediyorsanız oraya kadar genişler. Üstelik genişlediği o son çizgide donup kalmaz, sürekli değişir. Bu yüzden biz bu sözcüğü, gündelik, mekanik yada matematiksel ölçülerin yetmeyeceği, tek geçerli ölçütün bütün varlığımızla ve varlığımızın ilişkili olduğu bütün bileşenlerle birlikte "kendimiz" olduğumuz durumlarda kullanırız. Bu durumun çok parlak, çok büyük bir durum olması da gerekmez. Kimi zaman dostlarınızla sohbet ederken çayınızdan aldığınız bir yudumun sizde uyandırdığı "mutluluk" o denli özeldir ki, bunu ancak "kendi hayatınızla" ölçebilir ve anlatabilirsiniz. Yani, "hayat" derken kah bir an'ı, kah yaşadığınız yirmi yılı kah milyarlarca yılı kastetmektesinizdir ancak yine de bu sözcüğü kullanırken esasında kendinize ilişkin "bir şeylerden" bahsetmekte olduğunuzu da bilirsiniz.

Bu dönem, hayat sözcüğünü, genellikle kullanageldiğiniz durumların dışında kullanacaksınız. Bir dönem boyunca "Hayat Bilgisi Öğretimi" dersinden bahsedeceksiniz. Büyük olasılıkla dönemin koşuşturmacası ve yoğunluğu içinde, derse ilişkin notları, sınavları, ödevleri kastedeceksiniz. Ancak, elinizde tuttuğunuz kitabı inceledikçe ve içeriği hakkında düşünme fırsatı buldukça, "Hayat Bilgisi Öğretimi" adlı dersin de aslında, doğrudan doğruya bütün gizemi, belirsizliği ve ilham vericiliği ile "hayat"la ilişkili olduğunu göreceksiniz. Üstelik, hayatla kapsayıcı bir ilişki içinde olduğu kadar, onu kuran, düzenleyen ve sürdüren unsurları içerdiğini de göreceksiniz. Bu dersin, çocuklara "en çok sevdiklerinin kimler" olduğunu, hayatta önemli şeylerin neler olduğunu, yağmurun neden yağdığını, sisin neden indiğini, geçmişte yapılan bir şeylerin bugünü ve bugün kendilerinin

yaptığı bir şeylerin de geleceği nasıl etkileyeceğini, mutluluk ve iyiliğin nasıl inşa edileceğini öğretme fırsatı bulacağınız; yani kendinizin de bunları ve daha fazlasını "gerçekten" öğreneceğiniz bir ders olduğunu anlayacaksınız.

Hayat Bilgisi dersi, Türkiye'de ilkokul 1,2 ve 3. Sınıf öğrencilerine sunulmuş bir hayat deneyimi ve bu deneyimden izlenimler ve ilkeler türetme fırsatıdır. Dersin amaçlarını ve içeriğini MEB tarafından hazırlanan Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı belirler. Bu program, değişebilir olmakla birlikte yürürlükte olduğu sürece, öğretmenler ve ders kitabı yazarları için bağlayıcıdır. Elinizdeki kitap ise, yürürlükteki program gözetilerek hazırlanmış olmakla birlikte, program değişse dahi geçerli olan Hayat Bilgisi Öğretimi alanına ilişkin temel pedagojik ilke ve yaklaşımları içermektedir. Bu bakımdan halihazırda geçerli olan programla sınırlı değildir. Bir öğretmenin Hayat Bilgisi adlı derste, her zaman, her durumda ve dünyanın neresinde olursa olsun gözetmesi gereken temel ve bu kendi doğalarına özgü öğretim yaklaşımlarını içermektedir. Bunlar, çocukların ve bizlerin, içinde vazgeçilmez bir parçası olarak var olduğumuz hayatın, kendi varlığımızdan başlayarak tüm insanlığa ve tüm canlılığa doğru aşama aşama düzenlenmesini ve aydınlatılmasını sağlayacağı umulan ve yaklaşımlardır. Bu yönleriyle elinizdeki kitap, sizlerin hem iyi birer öğretmen ve hem de kargaşa dolu hayatın içinde bocalamayan, iyi ve güçlü insanlar olmanız için hazırlanmıştır. İyi çalışmalar ve iyi okumalar dileğiyle.

Prof. Dr. Hüseyin KÖKSAL
Gazi Üniversitesi
Eğitim Fakültesi

İÇİNDEKİLER

1. BÖLÜM:

Hayat Bilgisi Dersi.....1

Prof. Dr. Kadir KARATEKİN

2. BÖLÜM:

Hayat Bilgisi Dersinde Oyun Yoluyla Öğretim.....65

Dr. Naim ÜNVER

3. BÖLÜM:

Hayat Bilgisi Dersinde Beceri Eğitimi.....87

Doç. Dr. İlkay AŞKIN TEKKOL

4. BÖLÜM:

Hayat Bilgisi Dersinde Değerler Eğitimi.....111

Doç. Dr. Ahmet KATILMIŞ

5. BÖLÜM:

Hayat Bilgisi Dersinde Tarih Konularının Öğretimi.....145

Doç. Dr. Ersin TOPÇU

6. BÖLÜM:

Hayat Bilgisi Dersinde Coğrafya Konularının Öğretimi.....185

Dr. Ufuk SÖZCÜ

7. BÖLÜM:

Hayat Bilgisi Dersinde İnsan Hakları, Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi.....219

Doç. Dr. Sibel OĞUZ HAÇAT

8. BÖLÜM:

Hayat Bilgisi Dersinde Fen Konularının Öğretimi.....251

Doç. Dr. Hafife BOZDEMİR YÜZBAŞIOĞLU

9. BÖLÜM:

Hayat Bilgisi Dersinde Sağlık Eğitimi.....277

Dr. Öğr. Üyesi Bahattin Deniz ALTUNOĞLU

10. BÖLÜM:

Hayat Bilgisi Dersinde Çevre Eğitimi 309

Dr. Öğr. Üyesi Sevcan CANDAN HELVACI

11. BÖLÜM:

Hayat Bilgisi Dersinde Doğru Teknoloji Kullanımının Öğretimi 339

Dr. Öğr. Üyesi Burcu KARABULUT COŞKUN

12. BÖLÜM:

Hayat Bilgisi Dersinde Trafik-İlkyardım ve Güvenlik Eğitimi 359

Doç. Dr. Gökhan UYANIK

13. BÖLÜM:

Hayat Bilgisi Dersinde Sanat Eğitimi 379

Dr. Öğr. Üyesi İsmail HELVACI

14. BÖLÜM:

Hayat Bilgisi Dersinde Ölçme ve Değerlendirme 415

Dr. Öğr. Üyesi Adem YILMAZ

1. BÖLÜM

Hayat Bilgisi Dersi

Prof. Dr. Kadir KARATEKİN
Kastamonu Üniversitesi Eğitim Fakültesi

1. Giriş
2. Hayat Bilgisi Dersinin Tanımı, Doğası ve Kapsamı
3. Çocuğun Gelişim Özelliklerinin Hayat Bilgisi Öğretimi Açısından Önemi
4. Hayat Bilgisi Dersinin Türkiye'deki Tarihsel Gelişimi
5. 2018 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı
6. Sonuç
Değerlendirme Soruları
Kaynakça

Hayat Bilgisi Dersi "Dünyayı Okuma" Dersidir.

Hükümetin en feyizli ve en mühim vazifesi milli eğitim işleridir. Bunda muvaffak olabilmek için öyle bir program takip etmeye mecburuz ki o program milletimizin bugünkü haliyle, içtimai, hayati ihtiyacı ile muhiti şartlarıyla ve asrın icaplarıyla tamamen mütenasip ve mütevafık olsun. Bunun için muazzam ve fakat hayali, muğlak mütalaalardan tecerrüd eder nazarlarla bakmak ve el ile temas etmek lazımdır.

Mustafa Kemal ATATÜRK

1. Giriş

Bir ders düşünün ki hayatın her alanına şamil olsun, hayatı tanıtsın, hayatı yaşatsın ve bunların hepsini meraklı gözlerle bu hayatı anlamaya çalışan çocuklar için yapsın. Evet, zor ama bir o kadar da güzel ve heyecan verici bir ders değil mi? Böyle özel bir dersin özel de bir adı olmalı. Adı "hayat bilgisi" olmalı. Hayatın bilgisi, bu bilgiyi edinen çocukların hayatını değiştirmeli, ona anlamlar katmalıdır.

Bu derste çocuklar kimi zaman gökyüzünden süzülen bir yağmur damlasının peşine düşer ve bu damlanın arkadaşlarıyla bir araya gelip dünyaya nasıl bir hayat kaynağı olduğunu görerek şükran duyar. Kimi zaman ormanları yok eden, havayı, suyu ve toprağı kirleterek masallarda dinledikleri hayvan dostlarını üzen ve onları yurtsuz bırakan büyüklerine sitem eder. Dünya bahçesinin inişli çıkışlı yollarında koşar, fırtınalı denizlerde kendisine bir deniz feneri arar. Bu ders, çocukların elinden tutup onları yaşamın içine bırakır. Yaşamın içinde kendisini tanıması, keşfetmesi ve anlaması için onlara ipuçları verir. Akranlarıyla yürüdüğü bu maceralı keşif yolculuğunda güvenle amacına ulaşması için ona yol arkadaşlığı yapar. Bu yol arkadaşlığında çocuğu tanımak, hayata çocuk gözüyle bakmak, çocuk gibi düşünmek ve çocuğun ruhuna hitap etmek ona güç verir.

2. Hayat Bilgisi Dersinin Tanımı, Doğası ve Kapsamı

Çocuğun ilkokul yıllarında en çok sevdiği, bitmesini istemediği ve heyecanla beklediği derslerin başında ilköğretimin ilk üç yılında okutulan hayat bilgisi dersi gelmektedir. Bunun temel nedeni hayat bilgisi dersinin kendine özgü doğasıdır. Peki, hayat bilgisi dersinin doğası nedir? Bu dersi diğer ilkokul derslerinden ayrıcalıklı kılan özellikler nelerdir? Hayat bilgisi dersinin doğasını anlamak için öncelikle bireyin, toplumun, doğanın ve teknolojinin özelliklerini bilmek ve bunların birbirleri ile olan etkileşimini anlamak gerekir. Çünkü hayat bilgisi dersi; iyi bir insan ve iyi bir vatandaş yetiştirmek amacıyla, çocuğun gelişim özelliklerine, ilgi ve ihtiyaçlarına göre hazırlanmış, zamanın ruhunu ve içinde yaşanılan sosyal çevrenin özelliklerini yansıtan, aynı zamanda eşya ve olaylarla karşı karşıya getirilerek dünyanın sosyal, ve teknolojik gerçekleri ile çocuğu yüzleştiren, **birey, toplum, doğa** ve **teknolojinin** zaman ve değişim boyutuyla ele alındığı **toplu öğretim anlayışıyla** oluşturulmuş mihver bir derstir.

Bir ders olarak hayat bilgisi dersinin ortaya çıkmasında toplu öğretim yaklaşımı etkili olmuştur. Toplu öğretim anlayışını bir sistem olarak ilk ortaya koyan Fredrich Herbart'tır (Ergün ve Özdaş, 1997).

> **"Toplu öğretim** kavramı, bir program sorunu olarak yirminci yüzyılın başlarından itibaren önem kazanmaya başlamıştır. Toplu öğretim sistemleri, öğrenciye

Kaynakça

Acer, D. (2015). Okulöncesi dönem çocuklarının sanat hakkındaki düşünceleri: "Çocuk sanatçı-sanatçı çocuk projesi". *K.Ü. Kastamonu Eğitim Dergisi, 23*(4), 1679-1694.

Atuf, N. (1929). *Pedagoji tarihi.* İstanbul: Devlet matbaası.

Adıyaman, S. (1953). *Okul uygulama bahçeleri ve iş eğitimi yönünden önemi*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Akınoğlu, O. (2005). Hayat bilgisi ve hayat bilgisi öğretimi. C. Öztürk ve D. Dilek (Ed.), *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi* (s.2-15), Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Ankay, A. (1992). *Eğitim psikolojisine giriş.* Ankara: Turhan Kitabevi.

Arslan, M. (1999). Cumhuriyet dönemi ilköğretim programları ve belli başlı özellikleri. *Milli Eğitim Dergisi,* Sayı:144, https://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/144/arslan.htm, 26.04.2021 tarihinde erişilmiştir.

Aslan, E. (2011a). Türkiye Cumhuriyeti'nin ilkokullarda izlediği ilköğretim programı: 1924 ilk mektepler müfredat programı. *İlköğretim Online, 10* (2), 717-734.

Aslan, E. (2011b). Osmanlı'nın mekatib-i iptidaiyesinden Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk mekteplerine geçişte tarih programlarında değişim. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, (48), 749-777.

Aydın, A. (2010). *Eğitim psikolojisi gelişim-öğrenme-öğretim*. Ankara: Pegem Akademi.

Başaran, İ.E. (1974). *Eğitim psikolojisi.* Ankara.

Başgöz, İ. Ve Wilson, H.E. (1968). *Türkiye Cumhuriyetinde Eğitim ve Atatürk*. Ankara: Dost Yayınları.

Baymur, F. (1946). Çocukluk ve gençlik ruhbilimi notları. Ankara.

Baymur, F. (1994). *Genel psikoloji.* Ankara İnkılap Kitabevi.

Baysal, N. (2006). Hayat bilgisi: toplumsal ve doğal yaşama bütüncül bir bakış. C. Öztürk (*Editör), Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi: Yapılandırmacı Bir Yaklaşım* (s1-19), Ankara: Pegem Akademi.

Bilasa, P. (2016). Hayat bilgisi dersi öğretim programının tarihsel gelişimi. S. Güven ve S. Kaymakcı (Editörler), *Hayat Bilgisi Öğretimi*, (s.23-60). Ankara: Pegem Akademi.

Binbaşıoğlu, C. (1975). Özel öğretim yöntemleri. Ankara: Binbaşıoğlu Yayınevi.

Binbaşıoğlu, C. (2003). *Hayat bilgisi öğretimi.* Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Budak, L ve Budak, Ç. (2014). Osmanlı İmparatorluğundan Türkiye Cumhuriyeti'ne ilkokul programları (1870–1936). 18(1), 51-68.

Celal, S. (1929). *Pedagoji.* İstanbul: Kanaat Kütüphanesi.

Celal, S. (1931). *Yeni terbiye ve tedris tekniği.* İstanbul: Kanaat Kütüphanesi.

Chatelain, F. (1954). *Yeni eğitimin prensipleri.* M.N. Kodamanoğlu (Çev.), İstanbul: Maarif Basımevi.

Çelebioğlu, F. 1990. *Davranış açısından örgütsel değişim.* İstanbul: İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Yayınları.

Çepel, N. (1992). *Doğa çevre ekoloji ve insanlığın ekolojik sorunları*. İstanbul: Altın Kitaplar.

Çilenti, K. (1988). Özel öğretim yöntemleri. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Eğitimi Önlisans Yayınları.

Demiray, C.(1945). İlkokul derslerinin özel öğretim metodu. İstanbul: Tan Matbaası.

Demirel, Ö. (2004). *Kuramdan uygulamaya eğitimde program geliştirme.* Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Dewey, J. (1930). *Mektep ve cemiyet*. B. Avni (Çev.), İstanbul: Devlet Matbaası.

Egemen, B. Z. (1957). *Terbiye ilminin ana meseleleri: Terbiye felsefesi*, II. Kitap. Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları.

Ercan, L. (2004). Okul döneminde (6-11 yaş) gelişim. A. Ataman (Ed.) *Gelişim ve Öğrenme*, (s. 138-157). Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.

Erden, M. ve Akman, Y. (1993). *Eğitim psikolojisi.* Ankara: Arkadaş Yayınları.

Erdoğan, C. (2017). Tek parti iktidarı döneminde (1923-1950) Cumhuriyet Halk Partisi'nin örgütlenme yapısının ve yönetim anlayışının çözümlenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 10* (52), 366-379.

Ergün, M. & Özdas, A. (1997). *Öğretim İlke ve Yöntemleri*. İstanbul: Kaya Matbaacılık.

Fikret, H. (1931). *Pestalozzi.* İstanbul: Devlet Matbaası.

Günay, D. (2017). Teknoloji nedir ? bir yaklaşım. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi. 7*(1), 163-166.

Gözütok, F.D. (2003). Türkiye'de program geliştirme çalışmaları. *Milli Eğitim Dergisi,* (160), https://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/160/gozutok.htm 26.01.2021 tarihinde erişilmiştir.

Green, E.K. ve Karagöz, S. (1965). *Yeni ilkokul programı taslağı ve ünite çalışmaları.* Ankara: Güzel İstanbul Matbaası.

Gürkan, T. (1987). İlköğretim çağı çocuklarının gelişimi. A. Hakan (Edt.), *Eğitim Bilimleri İlkokul Programı ve Öğretim Yöntemleri*, (s. 11-21). Ankara: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları No: 189.

Güven, M.M. (2010). *Türkiye'de ilköğretim hayat bilgisi dersi programı değişiklikler, düzenlemeler, güncellemeler.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Hymes, J.L., Nashville, Jr. ve Peabody, T.G. (1964). *Dördüncü beşinci altıncı yaşlar…Çocuklar hakkında neler bilmelisiniz ?*. Ankara: MEB Yayım Müdürlüğü Basılı eğitim Malzemeleri hazırlama Merkezi.

Jersild, A.T. (1979). Çocuk psikolojisi. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları No:79.

İzbırak, R. (1992). *Coğrafya terimler sözlüğü*, İstanbul: MEB Yayınları.

Kabapınar, Y. (2012).*Kuramdan uygulamaya hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi.* Ankara: Pegem Akademi.

Kağıtçıbaşı, Ç. (2010*). Günümüzde insan ve insanlar: Sosyal psikolojiye giriş.* İstanbul: Evrim Yayınevi.

Karatekin, K. (2016). Hayat bilgisi öğretiminde doğa ve çocuk. S. Güven ve S. Kaymakcı (Editörler), *Hayat Bilgisi Öğretimi*, (s.439-469). Ankara: Pegem Akademi.

Karatekin, K., Üstün, S. ve Uysal, C. (2016). Kontrol odağının" çevreye yönelik sorumlu davranışlar üzerindeki etkisi. *Journal of Human*

Sciences, 13 (3), 5668-5680.

Karatekin, K. (2017a). Hayat bilgisi dersinde aile katılımı. B. Tay (Editör), *Etkinlik Örnekleriyle Hayat Bilgisi Öğretimi,* (s. 353-383). Ankara: Pegem Akademi.

Karatekin, K. (2017b). The of Education As a System to Social Studies Education . W. J. Wu & E. Kocoğlu & O. Akman (Editors). *New Approaches in Social Studies Education (I).* ISRES Publishing.

Karatekin, K. (2020). Hayat bilgisi dersi öğretim programının Türkiye yeterlilikler çerçevesi açısından değerlendirilmesi. V. Aktepe, M. Gündüz (Editörler), *Kuramdan Uygulamaya Hayat Bilgisi Öğretimi.* (s.339-374). Ankara: Pegem Akademi.

Karatekin, K. (2021). Sosyal bilgiler dersi öğretim programının anahtar yetkinlikler açısından incelenmesi. V. Aktepe, M. Gündüz, F. Kurtdede-Fidan ve E. Yalçınkaya (Editörler), *Kuramdan Uygulamaya Sosyal Bilgiler Öğretimi.* (s.398-418). Ankara: Pegem Akademi.

Kazancı, O. (1989). Eğitim psikolojisi-Kuram ve ilkelerden uygulamaya. Ankara: Kazancı Kitap Ticaret A.Ş.

Keskin, Y. (2009). Türkiye'de ilkokul programlarında yer alan sosyal bilgiler içerikli derslere ait öğretim programlarının gelişimine tarihsel bir bakış. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 13* (2), 107-130.

Koç, H. Ve Bulut, İ.(2014). Gestalt kuramının öğrencilerin harita okuma ve yorumlama beceri düzeyleri üzerine etkisini belirlemeye yönelik bir inceleme. *Marmara Coğrafya Dergisi,* (30), 1-19.

Komisyon (1954). Çocuklarda öğrenime hazırlık. B. Kutluğ (Çev.), İstanbul: Maarif Basımevi.

Köksal, H. (2017). Hayat bilgisi dersi öğretim programı. B. Tay (Editör), *Etkinlik Örnekleriyle Hayat Bilgisi Öğretimi,* (s. 75-99). Ankara: Pegem Akademi.

Lane, R.H. (1961). *Modern ilköğretim ve eğitim ilkeleri I.* S. Adıyaman (Çev.). Basım Yeri Belirtilmemiş.

Maarif Vekâleti, (1340). İlk mektepler müfredat programı, İstanbul: Matbaayı Amire.

MEB (1948). İlkokul programı. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

MEB (1965). İlkokul programı taslağı. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

MEB (1968). İlkokul programı. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

MEB Tebliğler Dergisi (1998). İlköğretim okulu hayat bilgisi programının kabulü. Sayı 2484.

MEB (2005) İlköğretim hayat bilgisi dersi öğretim programı ve kılavuzu. Ankara Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi.

MEB (2009). İlköğretim 1, 2 ve 3. hayat bilgisi dersi öğretim programı ve kılavuzu. Ankara.

MEB (2013). Çocuk gelişimi ve eğitimi-ahlak gelişimi. http://www.megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller_pdf/Ahlak%20Geli%C5%9Fimi.pdf 08/04/2021 tarihinde erişilmiştir.

MEB. (2018). Hayat bilgisi dersi öğretim programı. http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=326 23.01.2021 tarihinde erişilmiştir.

Mesleki Yeterlilik Kurumu (2015) Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi Kitapçığı. http://yeni.tyc.gov.tr/yayinlar_dokumanlar?search=t%C3%BCrkiye&page_limit=100 26/01/2020 tarihinde erişilmiştir.

Morgan, J.J.B. (1962). İntibaksız öğrencinin psikolojisi. C.T. Berktin (Çev.). Ankara: Milli Eğitim Basımevi.

Oğuzkan, A.F. (1966). *Eğitim üzerine.* Ankara: Ülkü Yayınları.

Öymen, H.R ve Erkman, N. (1941). *Umumi öğretim usulleri.* Ankara: Maarif Matbaası.

Özdemir, M. (1998). Hayat bilgisi öğrenme ve öğretme etkinlikleri. Ankara: Pegem Yayınları.

Özdemir, O., Özdemir, P.G., Kadak, M.T. ve Nasıroğlu, S. (2012). Kişilik gelişimi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches in Psychiatry, 4*(4):566-589.

Pars, V.B., Cırıltı, H., Enç, M. ve Oğuzkan, T. (1974). *Eğitim psikolojisi.* Öğretmen Okulları Kitapları, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Rotter, J.B.(1966). Generalized expectancies for internal versus external control of reinforcement. *Psychological Monographs: General and Applied, 80*(1), 1-28.

Salı, G. ve Arslan, M. (2000). Cumhuriyet dönemi ilkokul programlarında toplu öğretim uygulaması. *Eğitim ve Bilim, 25* (117), 57-63.

Senemoğlu, N. (2009). *Gelişim öğrenme ve öğretme.* Ankara: Pegem Akademi.

Sönmez, V. (1999). *Hayat bilgisi öğretimi ve öğretmen kılavuzu*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Sönmez, V. (2005). *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi öğretmen kılavuzu.* Ankara: Anı Yayıncılık.

Shuey, R..M., Woods, E.L. ve Young, E.M. (1965). Çocukları anlamak. R. Taşçıoğlu (Çev.). Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı yayım Müdürlüğü Basılı Eğitim Malzemeleri Hazırlama Merkezi.

Şahin, M. (2009). Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze Türkiye'de hayat bilgisi dersi programlarının gelişimi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi 2*(8), 402-410.

Tay, B. (2017). Hayat bilgisi: hayatın bilgisi. B. Tay (Editör), *Etkinlik Örnekleriyle Hayat Bilgisi Öğretimi,* (s. 1-43). Ankara: Pegem Akademi.

Tay, B. ve Baş (2015). 2009 ve 2015 yılı hayat bilgisi dersi öğretim programlarının karşılaştırılması. *Bayburt Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, X* (II), 341-374.

Tay, B. ve Baş (2017. Cumhuriyetten günümüze hayat bilgisi öğretim programlarına karşılaştırmalı bir bakış. B. Tay (Editör), *Etkinlik Örnekleriyle Hayat Bilgisi Öğretimi,* (s.45-73). Ankara: Pegem Akademi.

Tekışık, H.H. (1969). *Yeni ilkokul programı uygulama rehberi.* Ankara: Rehber Yayınevi.

Tonguç, İ.H.(1960). *Pestalozzi çocuklar köyü.* Ankara: Doğuş Ltd. Şirketi Matbaası.

Topses, G. (2003). *Gelişim ve öğrenme psikolojisi.* Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Tuğluoğlu, F. ve Tunç, T. (2010). 1926 ilkmektep müfredatı ve cumhuriyet dönemi eğitiminin ekonomik
Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, 26, (76), 55-98.

Uçar, K. (2020). Cumhuriyetten günümüze hayat bilgisi dersi öğretim programlarının amaçlarının incelenmesi. *Sosyal Bilimler ve Değerler Eğitimi Dergisi, 1* (1), 68-86.

Uşak, M. (2006). "Çevre nedir?", M. Aydoğdu ve K. Gezer (Editörler). Çevre Bilimi, (s. 1-10), Ankara: Anı Yayıncılık,

Yıldız, K., Sipahioğlu, Ş. ve Yılmaz M. (2009). Çevre bilimi ve eğitimi**,** Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.

Zan, N., Efe, A. ve Zan , B.U. (2016). 1927 ilk mekteplerin müfredatı "eşya" dersi programı. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi, 5*(1), 202-214.

İnternet Kaynakları

URL 1.

file:///C:/Users/HP/Desktop/DELPHY/Ogretim_Programlari_Arka_Plan_Raporu.pdf 23.04.2021 tarihinde erişilmiştir.

URL 2. http://www.tyc.gov.tr/sayfa/amac-ie9775abe-cdde-42d8-adb3-2b8627445a36.html 26/01/2020 tarihinde erişilmiştir.

2. BÖLÜM

Hayat Bilgisi Dersinde Oyun Yoluyla Öğretim

Dr. Naim ÜNVER
Kastamonu Üniversitesi Eğitim Fakültesi

1. Giriş
2. Oyunun Çocuğun Gelişimindeki Yeri ve Önemi
3. Oyun Kuramları ve Kuramcıları
4. Hayat Bilgisi Öğretiminde Kullanılabilecek Oyun Örnekleri
5. Sonuç
Değerlendirme Soruları
Kaynakça

İşini odaklanarak, severek ve eğlenerek yapabilen yetişkinler, çocukların oyun oynarken neler hissettiklerini gerçekten anlayabilirler.

1. Giriş

Oyun, insanlığın var oluşundan bu yana hayatın her alanında mevcut olan bir olgudur (Şen, 2018). Homo Ludens (oyuncu insan) kavramını ortaya atan ve oyunun bir tepki veya içgüdü değil, belli bir işleve sahip olduğunu savunan Johan Huizinga'ya göre oyun, kültürlerden daha eskidir ve çeşitli kültür biçimlerinin doğuşuna kaynaklık etmiştir (Pehlivan, 2014; Nutku, 1998). Bu bağlamda bakıldığında oyun insanın ve kültürün olduğu her yerdedir ve hayatın bir parçasıdır. Yetişkinler için oyun, pratik uğraşları bittiği zaman yaptıkları bir şeydir. Oyun bir rahatlama biçimidir. Çocuklar için oyun, tüm gün yaptıkları bir şeydir. Oyun yaşamdır ve yaşam oyundur. Çocuklar için oyun, öğrenme ve uğraş arasında farklılık yoktur. Çocuklar doğuştan oyuncudur (Aksoy ve Dere Çiftçi, 2019).

Erken çocukluk dönemi, gelişim psikolojisinin bakış açısından ele alındığında "anne karnındaki dönemle başlayıp çocuğun 8 yaşına geldiği gelişim dönemini" kapsamaktadır (Trawick Swith, 2013). Oyun, erken çocukluk dönemindeki çocuklar için en etkili öğrenme yoludur (MEB, 2013). Okul öncesi, ilkokul ve ortaokul düzeyindeki öğrencilerin gelişimleri, iletişim ve işbirliği becerilerinin geliştirilmesi için oyun olmazsa olmaz bir bileşendir ve öğrencilerin kendilerini en rahat ve en iyi şekilde ifade edebildikleri yerler oyun ortamlarıdır (Yılmaz, 2021). Öğrenme sürecinde oyunların kullanılmasının en önemli faydalarından biri öğretim ile bütünlük sağlayarak eğlenceli bir ders ortamının sağlanmasıdır ve oyunlar bilgileri, kavramları, ilkeleri öğretmek için diğer teknikler kadar etkilidir (Hays, 2005). Bu yüzden okul öncesi eğitimde ve ilkokul yıllarında çocukların oyun yoluyla öğrenmesi, onların hem oyun oynama hem de öğrenme ihtiyaçlarını karşılayacaktır.

Hayat Bilgisi dersi ülkemizde ilkokul/ilköğretim programlarının ilk üç yılında okutulduğu için bu dersin öğrenme-öğretme süreçlerinde oyunla öğretime yer verilmesi çocukların bilişsel ve sosyal-duyuşsal gelişimleri açısından faydalı olacaktır. Bu bölümün; oyunun çocukların bilişsel, sosyal-duygusal gelişim alanları üzerindeki etkilerini, çeşitli kuramcıların ortaya attığı oyun türleri/evrelerini içeren teorik bilgilerden ve oyunların Hayat Bilgisi dersinde kullanılmasına yönelik uygulama pratiklerinden oluşması amaçlanmıştır.

2. Oyunun Çocuğun Gelişimindeki Yeri ve Önemi

Bu bölümde oyunun çocukların bilişsel ve sosyal-duyuşsal gelişimi üzerindeki etkisi açıklanmıştır. İlkokul bir, iki ve üçüncü sınıf çocuklarının gelişim özellikleri büyük ölçüde aynı olmakla birlikte çocuklar arasındaki bireysel farklılıklar unutulmamalıdır.

Kaynakça

Adıgüzel, Ö. (2015). *Eğitimde yaratıcı drama*. Ankara: Pegem Akademi.

Aksoy, A. B. Ve Dere Çiftçi, H. (2019). *Erken çocukluk döneminde oyun.* Ankara: Pegem Akademi.

Alkış Küçükaydın, M. (2020). Eğitsel oyunların çocuk gelişiminde yeri ve önemi. M. Alkış Küçükaydın (Ed). *İlkokul eğitiminde eğitsel oyunlar ve güncel uygulamalar içinde* (s. 1-17). Ankara: Nobel.

Balaban Doğal, A. (2020). Oyun gelişimi. A. Önder ve H. Aslan Çiftçi (Ed). *Erken çocuklukta oyun ve oyun yoluyla öğrenme içinde* (s. 49-72). Ankara: Nobel.

Başal, H. A. (2007). Geçmiş yıllarda Türkiye'de çocuklar tarafından oynanan çocuk oyunları. *Eğitim Fakültesi Dergisi, XX*(2), 243-266.

Bayat, S., Kılıçarslan, H. Ve Şentürk, Ş. (2014). Fen ve Teknoloji dersinde eğitsel oyunların yedinci sınıf öğrencilerinin akademik başarısına etkisinin incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 14*(2), 204-216.

Bayhan, P. ve Artan İ. (2007). *Çocuk gelişimi ve eğitimi*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

Cop, M. R. ve Kablan, Z. (2018). Türkiye'de eğitsel oyunlarla ilgili yapılmış çalışmaların analizi. *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi, 1*(1), 52-71.

Erduran, N. ve Yılmaz, M. (2015). *Okul öncesi eğitimde oyun, oyun dünyam dünyam oyun çocuk oyunları el kitabı*. Ankara: Eğiten Kitap.

Gray Garwood, S. (1982). Piaget and Play: Translating Theory İnto

Gündoğan, A. ve Kılıç, Z. (2020). Hayat ilgisi öğretiminde eğitsel oyun kulla nımı. M. Alkış Küçükaydın (Ed). *İlkokul eğitiminde eğitsel oyunlar ve güncel uygulamalar içinde* (s. 121-142). Ankara: Nobel.

Hays, R.T.(2005).The effectiveness of instructional games: a literature review and discussion. Technical Report 2005-004,

https://faculty.ontariotechu.ca/kapralos/csci5530/Papers/hays_instructionalGames.pdf (Erişim tarihi: 25.05.2021).

MEB (2013). *Okul öncesi eğitim programı*. Ankara. Erişim adresi: http://tegm.meb.gov.tr/dosya/okuloncesi/ooproram.pdf (Erişim tarihi: 16.06.2021).

MEGEP (2016). *Oyun ve hareket etkinlikleri*. Ankara. Erişim adresi: http://megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller/Oyun%20ve%20Hareket%20Etkinlikleri.pdf (Erişim tarihi: 01.07.2021).

Nutku, Ö. (1998). *Oyun, çocuk, tiyatro.* İstanbul: Özgür Yayınları.

Önder, A. (2020). Oyun kuramları. A. Önder ve H. Aslan Çiftçi (Ed). *Erken çocuklukta oyun ve oyun yoluyla öğrenme içinde* (s. 27-48). Ankara: Nobel.

Öngen, D. (1991). Okul öncesi çağdaki çocukların oyun konusundaki toplumsal-bilişsel davranış örüntüleri ile oyun materyalleri arasındaki ilişki. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara.

Özyürek, A. ve Çavuş, Z. S. (2016). İlkokul Öğretmenlerinin Oyunu Öğretim Yöntemi Olarak Kullanma Durumlarının İncelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi, 24*(5), 2157-2166.

Pehlivan, H. (2014). *Oyun ve öğrenme*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Piaget, J. (1962). *Play, dreams and imitation in childhood.* New York: FreePress.

Practice. Topıcs In Early Chıldhood Specıal Educatıon / October 1982 2(3), 01-13.

Rubin, K. H; Maioni, T. L; Hornung, M. (1976). Free play behaviors in middle-and lower-class preeschoolers: Parten and Piaget Revisited. Child Development, 47(2), 414-419.

Senemoğlu, N. (2009). *Gelişim öğrenme ve öğretim kuramdan uygulamaya.* Ankara: Pegem Akademi.

Şahin, S. (2018). 0-6 yaş arası çocukların temel gelişim özellikleri: Fiziksel ve sosyal-duygusal gelişim. İ. H. Diken (Ed). *Erken çocukluk eğitimi içinde* (s. 170-208). Ankara: Pegem Akademi.

Şen, M. (2018). Erken çocukluk eğitiminde oyun ve önemi. İ. H. Diken (Ed). *Erken çocukluk eğitimi içinde* (s. 404-431). Ankara: Pegem Akademi.

Trawick Swith, J. (Çev. Ed. B. Akman) (2013). *Erken çocukluk döneminde gelişim: Çok kültürlü bir bakış açısı.* Ankara: Nobel.

Yalçın, K. Y; Demirdağ, M. ve Kazak, Ö. O. (2013). *Spor lisesi: Eğitsel oyunlar ders kitabı*. Ankara: T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Temel Eğitim Genel Müdürlüğü.

Yılmaz, A. (2021). Fen öğretiminde oyun temelli öğrenme ve oyunlaştırılmış öğrenme ortamları. S. Say ve F. S. Yıldırım (Ed). *Fen öğretiminde yeni yaklaşımlar-II içinde* (s. 210-228). Ankara: Pegem Akademi.

3. BÖLÜM

Hayat Bilgisi Dersinde Beceri Eğitimi

Doç. Dr. İlkay AŞKIN TEKKOL
Kastamonu Üniversitesi Eğitim Fakültesi

1. Giriş
2. Hayat Bilgisi Dersinde Yer Alan Beceriler
3. Beceri Eğitimi
4. Becerilerin Değerlendirilmesi
5. Yurt Dışında Beceri Eğitimi
6. Sonuç
Değerlendirme Soruları
Kaynakça

Okul öğrenmeleri şüphesiz, okul yaşamına ya da daha sonra karşılaşılan durumlara transfer edilebilecek türden beceriler yaratır.

Jerome Bruner, 1977

1. Giriş

Bireylerin temel ihtiyaçları arasında kabul edilen öğrenme, deneyimleri sonucunda bireyin bilgi ya da davranışlarında kalıcı davranış değiştirme süreci (Woolfolk, 2010) olarak tanımlanmaktadır. Etkili bir öğretim süreci, etkili bir öğrenme sürecini de beraberinde getirmektedir. Bu kapsamda öğretim, öğrenenlerin bilgi, beceri ve tutumları içeren ulaşmalarını kolaylaştırmak için kasıtlı olarak yapılan her türlü düzenleme olarak ifade edilmektedir (Driscoll, 2005). Tanımda sözü geçen kavramlar arasında yer alan "beceri" TDK (2021)'da *"kişinin yatkınlık ve öğrenime bağlı olarak bir işi başarma ve bir işlemi amaca uygun olarak sonuçlandırma yeteneği"* olarak yer almaktadır. Bu tanıma göre beceri, bireylerin yetenekleri ve ilgileri doğrultusunda yapabildikleri olarak tanımlanabilir. Attawel (1990) becerinin bir şeyleri yapma yeteneği olduğunu ifade etmekte ve bu kavramın yeteneğin arttırılması olarak da düşünülebileceğini belirtmektedir. Bruner (1977), öğrenme kavramının zaman içerisinde genel bilgi üretimine yönelik bir anlayıştan, belirli becerilerin edinilmesine doğru bir anlayışa evrildiğini vurgulamaktadır. Benzer olarak Çakıroğlu ve Kuruyer (2016) de öğrenme ve öğretimin bireyin zihnini 'boş levha' olarak görmek yerine, onlara ihtiyaç duyabilecekleri ve kullanabilecekleri becerilerin kazandırılması amacını taşımaya başladığını ifade etmektedirler. Bu anlayışa bağlı olarak, bireyler eğitim sürecinde karşılaştıkları problem durumlarını çözüme kavuşturdukça becerilerle donanık hale gelmektedirler. Her yeni problemin çözümü, önceki problemler tarafından geliştirilen beceriye ya da bu becerinin üzerine daha üst becerilerin inşa edilmesine dayanmaktadır (Sussman, 1973). Bu bilgiler ışığında, problem çözmenin önemli bir beceri olduğunu söylemek yanlış olmaz. Problem çözmenin yanı sıra pek çok beceriden söz etmek mümkündür. Allen ve Velden (2012) becerileri temel beceriler, özel beceriler ve 21. yüzyıl becerileri olarak rlar ve temel beceriler ve özel becerilerin bir bütünlük içerisinde 21. yüzyıl becerilerini oluşturduğunu belirtmektedirler. Bu bağlamda, 21. yüzyıl becerilerinin günümüz eğitim anlayışında oldukça önemli olduğu söylenebilir. Bu beceriler OECD (2018) tarafından üç başlık altında toplanmıştır: Bilişsel ve üst-bilişsel beceriler, sosyal ve duygusal beceriler, ve uygulamalı beceriler. Bu beceriler şu şekilde özetlenebilir (OECD, 2018):

- *Bilişsel ve üst-bilişsel beceriler:* Bu beceriler öğrencilerin bilgilerini, daha önce karşılaşmadıkları durumlarda uygulamalarına olanak sağlayan becerilerdir (Örneğin; eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, öğrenmeyi öğrenme ve öz-düzenleme, vb.).
- *Sosyal ve duygusal beceriler:* Bu beceriler empati, öz-yeterlik ve işbirliği gibi diğer bireylerle iletişim kurma konusunda gerekli olan becerilerdir.

Kaynakça

Allen, J. & Velden, R., V,. D. (2012). *Skills for the 21st century: implications for education*. Maastricht: Research Centre for Education and the Labour Market.

Attewell, P. (1990). *What is skill*. Work and Occupations, 17 *(4)*, 422-448.

Autor, D. H. Skills, education, and the rise of earnings inequality among the 'other 99 percent'. *Science*, 344 *(6186)*, 843–851.

Bastık, U. (2018). *Hayat bilgisi dersinde yaşam becerilerinin kazandırılmasına yönelik öğretmen görüşleri.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Gaziantep, Gaziantep Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Baysal, N. Z. (2006). Hayat bilgisi: toplumsal ve doğal yaşama bütüncül bir bakış. Öztürk, C. (Ed.), *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: PegemA Yayıncılık.

Boztepe, H. ve Terzioğlu, F. (2013). Hemşirelik eğitiminde beceri değerlendirme. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 16 *(1)*, 57-64.

Bransby, K. & Rawson, M. (2020). *Waldorf education for the future: A framework for curriculum practice.* https://www.steinerwaldorf.org/wp-content/uploads/2021/02/1.Waldorf-Education-for-the-Future-A-Framework-for-Curriculum-Practice.pdf adresinden erişilmiştir.

Bruner, J (1977). The process of education. USA: Harvard College.

Chadha, D.(2006) A curriculum model for transferable skills development, *Engineering Education*, 1 *(1)*, 19-24.

Çakıroğlu, A. ve Kuruyer, H. G. (2016). Öğrenme ve öğretim kavramlarının değişimi ve sonuçları; davranış değiştirme mi, beceri öğretimi mi? *Turkish Studies*, 11 *(3)*, 679-688.

Driscoll, M. P. (2005). *Psychology of learning for instruction*. Boston: Pearson Education Inc.

Dweck, C. S. (2002). The development of ability conceptions. W A. & Eccles, J. (Eds.), *The development of achievement motivation*. New York: Academic Press.

Gelen, İ. (2017). P21-program ve öğretimde 21. yüzyıl beceri çerçeveleri (ABD uygulamaları). *Disiplinlerarası* Eğitim Araştırmaları Dergisi, 1(2), 15-29.

Gordon, J. & et. al. (2009). Key competences in Europe: Opening doors for lifelong learners across the school curriculum and teacher education, *CASE Network Reports*, No. 87, Warsaw: Center for Social and Economic Research (CASE).

Güneş, F. (2012). Bologna sureci ile yükseköğretimde öngörülen beceri ve yetkinlikler. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 2 *(1)*, 1-9.

Ingram, B. F. & Neumann, G. R. (2000). Returns to skill. *Labour Econ.*,13 *(1)*, 35-59.

Karabörk, T. (2020). İlkokul 1. sınıf hayat bilgisi dersi öğretim programının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Adana, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kutlu, O., Doğan, C. H. ve Karakaya, İ. (2010). Öğrenci baş*arısının belirlenmesi. Performansa ve portfolyoya dayalı durum belirleme.* Ankara: Pegem Akademi.

Mayer, R. E. (2011). *Applying the science of learning*. California: Pearson.

Milli Eğitim Bakanlığı. (MEB). (2018). *Hayat bilgisi dersi öğretim programı (İlkokul 1, 2 ve 3.* . Ankara: MEB Yayınevi.

Meyer, K. A. (2015). *Students' perceptions of life skill development in project-based learning schools.* Yayınlanmamış doktora tezi. Minnesota State University, Mankato.

Nordlund, C. (2013) Waldorf education: breathing creativity. *Art Education*, 66 (2), 13-19.

OECD (2018). *The future of education and skills. Education 2030.* https://www.oecd.org/education/2030/E2030%20Position%20Paper%20(05.04.2018).pdf adresinden erişilmiştir.

Öztürk, T. (2015). Öğrencilerin hayat bilgisi dersi öğretim programındaki temel becerileri kazanmalarına yönelik öğretmen görüşleri. *Eğitim ve Bilim*, 40 (181), 271-292.

Pellegrino, J. W. & Hilton, M. L. (2012). *Education for life and work: developing transferable knowledge and skills in the 21st century.* Washington: The National Academies Press.

Prajapati, R., Sharma,B. & Sharma, D. (2017). of life skills education. *Contemporary Issues in Education Research*, 10 (1), 1-6.

Saravanakumar, A. (2020). Life skill education through lifelong learning. United States: Lulu Publication.

Schulz, B. (2008). The importance of soft skills: Education beyond academic knowledge. *Journal of Language and Communication*, 146-154.

Smee, S. S. (2003). Skill based assessment. *BMJ*, 326, 703-706.

Spenner, K. I. (1990). Skill meaning, methods and measures. *Work and Occupations*, 17 *(4)*, 399-421.

Sussman, G. J. (1973). A computational model of skill acqusition. Cambridge: Massachustts Institute of Technology.

TDK (2021). *Türk dil kurumu sözlükleri*. https://sozluk.gov.tr/ adresinden erişilmiştir.

Uhrmacher, P. B. (1991). *WALDORF schools marching quietly unheard*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. California, Stanford University, School of Education.

Welford, A. T. (1968). *Fundamentals of skills*. London: Methuen & Co Ltd.

Woolfolk, A. (2010). *Educational pyschology.* New Jersey: Prentice Hall.

URL Adresleri

URL1:https://sacwaldorf.org/about-sws/our-campus/

URL2: http://www.newcastlewaldorfschool.nsw.edu.au/excurse.html

URL3: https://www.waldorfeducation.org/

URL4:https://www.motuekasteinerschool.nz/the-school/enrolment/

URL5: https://www.mainecoastwaldorf.org/2016/06/01/fourth-grade-handwork-cross-stitch/

4. BÖLÜM

Hayat Bilgisi Dersinde Değerler Eğitimi

Doç. Dr. Ahmet KATILMIŞ
Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi

1. Giriş
2. Değer Kavramı
3. Değerlerin Sınıflandırılması
4. Değerler Eğitimi
5. Değerler Eğitimi Yaklaşımları
6. Hayat Bilgisi Dersi ve Değerler Eğitimi
7. Yurt Dışında Değerler Eğitimi
8. Sonuç
Değerlendirme Soruları
Kaynakça

"Değerler eğitimi, yaşama yön verir"

1. Giriş

İnsanın olay ve olgulara ilişkin değerlendirmeleri bilişsel ve duyuşsal süreçlerin neticesinde hâsıl olmaktadır. Bu değerlendirmelerin belirli ilke ve kurallara uygun olarak yapılarak anlamlı bir bütün halinde sunulabilmesi için özellikle okullarda bilişsel ve duyuşsal yetkinlikleri kazandırmak veya geliştirmek maksadıyla eğitim ve öğretim faaliyetleri organize edilmektedir. Eğitim ve öğretim faaliyetlerine konu olan bilişsel süreçler Bloom'un güncellenmiş taksonomisinde hatırlama, anlama, uygulama, çözümleme, değerlendirme ve yaratma (Yurdabakan, 2012) olarak ele alınırken, duyuşsal süreçler ise Krathwohl, Bloom ve Masia (1973) tarafından anlama, tepkide bulunma, değer verme, örgütleme ve kişilik haline getirme olarak (akt: Duman ve Yakar, 2017). Bu boyutların öğrenme-öğretme süreçlerinde birlikte ele alınması oldukça önemlidir. Bu iki boyuttan birinin ihmal edilmesi, insanın sahip olduğu potansiyelin önemli bir kısmının kullanılmamasına neden olabileceği için bu boyutlar, birbirinin alter- olarak değil tamamlayıcısı gibi telakki edilmelidir. Çünkü her iki boyutun yekdiğerinin gelişimi üzerinde olumlu etkisinin olduğunu gösteren araştırma sonuçlarına ulaşılmıştır (Bacanlı, 2006; Katılmış, 2010).

Okullarda açık ve örtük programlar kapsamındaki uygulama ve faaliyetler ile genç bireylere bazı bilgi, değer, davranış ve tutumlar kazandırılmaya çalışılmaktadır. Genç bireylerin hayatlarını devam ettirmelerine olumlu yönde katkı sağlayacak söz konusu kavramlar kapsamındaki müktesebatın istenilen seviye çıkarılabilmesi için her şeyden önce amaçların açık bir biçimde tanımlanması gerekmektedir. Bunun yanında söz konusu amaçları gerçekleştirmek için işe koşulabilecek strateji, yöntem ve tekniklerin belirlenmesi de hayati derecede öneme sahiptir. Bu bağlamda 2004 yılında başlatılan program geliştirme çalışmalarında değerlerin kazandırılmasına ilişkin mevcut olan belirsizliği gidermek amacıyla adımların atıldığını ifade edebiliriz. Özellikle sosyal bilgiler öğretim programında değer kavramının tanımının, kazandırılacak değerlerin listesinin ve değerlerin kazandırılma sürecinde işe koşulabilecek yaklaşımların verilmiş olması değerler eğitimine ilişkin farkındalığın gelişmesine olumlu katkı sağlamıştır (MEB, 2005). Daha sonra Millî Eğitim Bakanlığı (MEB), 2010 yılında yayımladığı ilk ders genelgesiyle, temel insanî değerleri öğrencilere kazandırmak için bütün okulu kapsayan etkinliklerin yapılmasını talep etmiş ve aynı genelgede değerler eğitimi kapsamında yapılabilecek örnek etkinliklere de yer verilerek Türkiye'deki değerler eğitimi uygulamalarına önemli bir ivme kazandırmıştır. 2016-2017 eğitim öğretim yılında başlatılan müfredat yenileme çalışmalarıyla değer ve değerler eğitimi, ilköğretim ve ortaöğretimde verilen bütün derslerin öğretim programlarına yansıtılarak değerler eğitiminin müfredatların odağını oluşturması sağlanmıştır (MEB TTKB, 2017).

Kaynakça

Afdal, G. (2007). Ahlâk eğitiminin analizi-bir tipolojisi. İçinde: R. Kaymakcan, S. Kenan, H. Hökelekli, Z. Ş. Arslan ve M. Zengin (Der.), *Değerler ve eğitimi* (s.333-354). İstanbul: DEM Yayınları.

Akbaş, O. (2004). *Türk milli eğitim sisteminin duyuşsal amaçlarının ilköğretim II. kademedeki gerçekleşme derecesinin değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Althof, W. & Berkowitz, M.W. (2006). Moral education and character education: Their relationship and roles in citizenship education. *Journal of Moral Education*, 35(4), pp.495-518.

Anzai, S. ve Matsuzawa, C. (2014). Values and value priorities underlying japanese elementary-school moral education: Content analysis of japanese elementary-school moral boks. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 5(4), pp.359-369.

Arthur, J. (2003). *Educatin with character*. London: RoutledgeFalmer.

Arthur, J. (2008). Traditional approaches to character education in britain and america. L. P. Nucci & D. Narvaez (Eds.), *Handbook of moral and character education* (s. 80-99). London ve New York: Routledge, Taylor ve Francis Group.

Aslan, A. (2009). *Felsefeye giriş* (12. Baskı). Ankara: Adres Yayınları.

Aydın, A. (2005). *Dil-tarih ve coğrafya fakültesi öğrencilerinin değer hiyerarşileri ile ilahiyat fakültesi öğrencilerinin değer hiyerarşilerinin karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.

Bacanlı, H. (2006). *Duyuşsal davranış eğitimi* (3. basım). Ankara: Nobel Yayınları.

Carr, D. ve Landon, J. (1999). Teachers and schools as agencies of values education: on teachers' perceptions Part Two: the hidden curriculum. *Journal of Beliefs & Values*, 20 (1), pp. 21-29.

Cevizci, A. (2002). *Paradigma felsefe sözlüğü*. İstanbul: Paradigma Yayınları.

Çiftçi, N. (2003). Liseli gençlerde ahlâkî yargı yetenekleri ve eğitimi. M. E. Ay ve diğ. (Der.) *Gençlik dönemi ve eğitimi* İçinde (s.347-396). İstanbul: Ensar Neşriyat.

Çileli, M. (1986). *Ahlâk psikolojisi ve eğitimi*. Ankara: Vyayınları.

Dilmaç, B. (2007). *Bir grup fen lisesi öğrencisine verilen insani değerler eğitiminin insani değerler ölçeği ile sınanması*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Doğanay, A. (2009). Değerler eğitimi. İçinde: C. Öztürk (Der.) *Sosyal bilgiler öğretimi demokratik vatandaşlık eğitimi* (s.256-287). Ankara: PegemA.

Duman, B. ve Yakar, A. (2017). Öğretime yönelik duyuşsal farkındalık ölçeği. *Cumhuriyet International Journal Of Education- CIJE*, 6(1), s. 200-229.

Edginton, W. D. (2002). To promote character education, use literature for children and adolescents. *The Social Studies*, May/June.

Ekşi, H. ve Katılmış, A. (2020). Kavramsal çerçeve. İçinde: H. Ekşi, ve A. Katılmış (Der.), *Karakter ve Değerler Eğitimi* (s. 1-26*).* Ankara: Nobel Yayınları.

Ekşi, H. ve Katılmış, A. (2016). *Uygulama örnekleriyle değerler eğitimi*. Ankara: Nobel Yayınları.

Farabi. (941-942/2001). *El-Medinetü'l Fâzıla* (N. Danışman, Çev.). Ankara: MEB Yayınları.

Gooding, T. F. (2004). *Character education: Perceptions of social skills acquisition in two elementary schools.* Unpublished Doctorate Thesis, Arizona State University, USA.

Gordon, D. (1986). Kohlberg and hidden curriculum. S. Modgil & C. Modgil (Eds.) *Lawrence Kohlberg, consensus and controversy* (s. 263-278). London: Falmer Press.

Güngör, E. (1993). *Değerler psikolojisi*. Amsterdam: Hollanda Türk Akademisyenler Birliği Vakfı Yayınları.

Güngör, E. (1998). *Ahlâk psikolojisi ve sosyal ahlâk* (3. Basım). İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Halstead, J. M. (2018). Değerler eğitimi (T. Şemendar Uçar, Çev.). *Değerler eğitimi Ansiklopedisi* içinde (s.151-152). İstanbul: EDAM Yayınları.

Katılmış, A. (2010). *Sosyal bilgiler derslerindeki bazı değerlerin kazandırılmasına yönelik bir karakter eğitimi programının geliştirilmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Kaya, E. (2018). *Hayat bilgisi, sosyal bilgiler ve fen bilgisi derslerinin temeli: Toplu öğretim sistemi.* Anakara: Pegem Akademi.

Keskin, Y. (2016). Değerler Eğitimi. İçinde: D. Dilek (Ed.), *Sosyal Bilgiler Eğitimi* (s.311-332). Ankara: Pegem Akademi.

Kuşdil, M. E. ve Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). Türk öğretmenlerinin değer yönelimleri ve Schwartz değer kuramı. *Türk Psikoloji Dergisi*, 15 (45), s.59-76.

Leming, J. S. (1993). In search of effective character education. *Educational Leadership, November*, pp.63-71.

Leming, J.S. (1997). Whither goes character education? Objectives pedagogy, and research in education programs. *Journal Of Education.* 179 (2*)*, pp. 11-34.

Lickona, T. (1991). *Educating for character: How school can teach respect and responsibility*. New York: Battam.

Lickona, T. (1993). The return of character education. *Educational Leadership.* 51, (3), pp. 6-11.

MEB TTKB. (2017). Müfredat yenileme ve değişiklik çalışmalarımız üzerine. https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_07/18160003_basin_aciklamasi-program.pdf. Adresinden 20.07.2018 tarihinde edinilmiştir.

MEB. (2005). İlköğretim 1-5. sınıf programları tanıtım el kitabı. Ankara: MEB Yayınları.

MEB. (2010). *8 Eylül 2010 tarih ve 53 sayılı İlk Ders Genelgesi*.

Morrison, R.R. (2006). *The impact of character education programs on student disipline referrals in texas public schools*. Unpublished Doctorate Thesis. College of graduate Stadies Texas A & M Universtiy-Kingsville.

Naylor, D. T. & Diem, R. (1987) *Elementary middle school social studies*. New York: Random House.

NİER, (2013). *Moral education in Japan*, https://www.nier.go.jp/English/educationjapan/pdf/ adresinden 05.04.2021 tarihinde edinilmiştir.

Nucci, L.P. (2001). *Education in the moral domain*. Cambridge University Press.

Özakpınar, Y. (2002). İnsan düşüncesinin boyutları. İstanbul: Ötüken.

Öztürk, C. (2007). Küreselleşme ve bilgi çağında sosyal bilgiler öğretimi. İçinde: A. Oktay ve Ö. Polat Unutkan (Der.) İlköğretimde Alan Öğretimi (s.101-142). İstanbul: Morpa Yayınları.

Öztürk, C. (2009). Sosyal bilgiler: Toplumsal yaşama disiplinlerarası bir bakış. İçinde: C. Öztürk (Der.) *Sosyal bilgiler öğretimi demokratik vatandaşlık eğitimi* (s.1-31). Ankara: PegemA

Power, C. ve Kohlber, L. (1986). Moral development: Transforming the hidden curriculum. *Curriculum Review*, *September/October*, pp. 14-17.

Poyraz, H. (2011). Değerler nasıl oluşur?. *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi,* 1(1), s. 61.71.

Purpel, D. (1998). *Values education in the United States of America*. İnçinde: J. Stephenson, L. Ling, E.Burman & M. Cooper (Eds.), *Values in education* (s.195-207). London and New York: Routledge.

Rokeach, M. (1973). *The nature of human values*. London: Collier Macmillan Publishers.

Savage, T. V. & D. G. Armstrong (1996). *Effective teaching ın elementary social studies*. 3.Edition. New Jersey: Prentice Hall.

Şirin, A. (1983). *Gençlerin değerler sıralaması üzerine bir araştırma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Ulusoy, K. ve Dilmaç B. (2014). Değerler Eğitimi. Ankara: Pegem Akdemi.

Unsriana, L. ve Ningrum, R. (2018). The character formation of children in Japan: A study of Japanese children textbook on moral education (Doutoku). *Lingua Cultura,* 12(4), pp.363-367.

Uysal, F. (2008). *Karakter eğitimi programlarının değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ülken, H. Z. (2001). *Bilgi ve değer* (2. baskı). İstanbul: Ülken Yayınları.

Welton, D. A. & Mallan, J. T. (1999). *Children and their world strategies for teaching social studies* (6th edition). New York: Houghton Company.

Whitney, I. B. (1986). *The status of values educationin the middle junior hing school of tennesse.* Unpublished Doctorate Thesis, Tenessee State University, Tennesee, USA.

Wilson, T. (2018). Değerleri açıklama yaklaşımı (T. Şemendar Uçar, Çev.). *Değerler eğitimi Ansiklopedisi* içinde (s.153-155). İstanbul: EDAM Yayınları.

Yakıt, İ. (1993). *Batı düşüncesi ve mevlâna*. İstanbul: Ötüken Yayınları.

Yavuz, H. (2012). *Avrupa'nın zihin tarihi*. İstanbul: Timaş Yayınları.

Yurdabakan, İ. (2012). Bloom'un revize edilen taksonomisinin eğitimde ölçme ve değerlendirmeye etkileri. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(2), s.327-348.

Yüksel, S. (2005). Kohlberg ve ahlâk eğitiminde örtük program: Yeni ilköğretim programlarında yer alan ahlâkî değerleri kazandırma için bir açılım. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, *5 (2),* s.307-338.

5. BÖLÜM

Hayat Bilgisi Dersinde Tarih Konularının Öğretimi

Doç. Dr. Ersin TOPÇU
Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi

1. Giriş
2. Tarih ve Eğitimi
3. Hayat Bilgisi Dersi ve Tarih Öğretimi
4. Yurtdışı Örnekleri
5. Sonuç
6. Örnek Etkinlikler
Değerlendirme Soruları
Kaynakça

"Geçmişler geleceğe, suyun suya benzemesinden daha çok benzer."

Mukaddime, İbni Haldun

Özet

Öğrencinin gerçek anlamda somut bir şeyler öğrenebilmesi adına zorunlu olarak adım attığı ilk kurallı dünya olan ilkokul, çocuğa o dünyada artık ailesinin dışında gerçekliklerin, zorunlulukların, görev ve sorumluluklarla beraber hakların da olduğu bir sistemin yani toplumun/devletin varlığının da öğretildiği eğitim sürecinin başlangıcıdır. Artık burası, öğrenilenlerin bundan sonraki hayatı kolaylaştırırken, öğrenilemeyenlerin zorlaştırdığı, hep yeni öğrenmelerin üstüne yükselen bir dünyadır. Bu manâda ilkokulun adeta yaşanılacak hayatta daha sağlam bir şekilde ayakta kalınabilmesi için atılan bir temel gibi düşünülmesi son derece isabetli olur ki bu temel ne kadar sağlam olursa çocuğun hayatta başarılı olabilme ihtimali de o derece fazla olacaktır. İlkokulda bu amaca uygun olarak çocuğun yakın çevresinden başlayarak toplumsal hayatı ve dinamiklerini bir bütün halinde tanımasını sağlayan, bu amaç doğrultusunda farklı bilim dallarının toplu bir şekilde öğretildiği Fen Bilimleri ve Sosyal Bilgiler derslerinin temelleri mahiyetindeki ders ise Hayat Bilgisi'dir. Farklı disiplinlerin bir arada olduğu ve kendisinin çok çeşitli hayata dair donanımlı çocuklar yetiştirmeyi amaçlayan bu dersin, amaçları doğrultusunda ihtiyaç duyduğu disiplinlerden birisi de hiç şüphesiz Tarih'tir. Bu çalışmada da soyut gibi düşünülmesine rağmen bir nevi hafıza mesabesinde olması sebebiyle birçoğumuzun farkında dahi olmadan küçüklüğümüzden itibaren sürekli olarak faydalandığı tarihin ilkokuldaki boyutunun tespiti ve o dönemde öğretilmesinin ne kadar anlamlı/gerekli olduğunu teorik olarak gerekçelendirmek amaçlanmıştır.

1. Giriş

Eğitimin resmi ilk kademesi olan ve günümüz dünyasında her anlamda "gelecek" demek olan ilkokul, çağın getirdiği kendisine has bazı gerçekliklerin neticesinde ortaya çıkarak zorunlu bir yarışa dönüşen, annesiyle evinde, arkadaşlarıyla sokakta oynamaları gereken üç hatta iki yaşında çocukların daha o yaşta adeta memuriyet hayatına başlamak zorunda kaldıkları kendinden evvelki okul öncesi eğitim süreci gibi bir süreç asla değildir. Peki o halde tüm eğitim sürecini içine alacak şekilde eğitim tarihine baktığımızda, çocuğa okuma yazma ve hayatı kolaylaştıracak en basit işlemlerin öğretildiği kısacası onu gerçek hayata hazırlayan adı farklı da olsa bir şekilde hep var olan *"İlkokul aslında nedir?* Bu soruya verilebilecek en iyi cevaplardan birisi de muhtemelen:

> *"Bir yetişkinin, eğitim kaynaklı başarı veya başarısızlıklarının en gerçek sebeplerini bulabileceği kendi eğitim tarihinin en özel, en önemli ve de imkânsız olan evresidir."* şeklinde olacaktır.

Yazarın bu tanımında hayatın her durumu için geçerli olan bir gerçek de yazıya dökülmüş olmaktadır. Bu gerçek, başarı ya da başarısızlığın ardında yatan sebeplerin, doğrusuyla, yanlışıyla; eksik ya da fazlasıyla köklerde, derinlerde, eskilerde yani tarihte aranması gerçeğidir. Zira toplum, tarihin kendisine sunduklarının sonucu, insan da o tarihten kendisine düşen payın üründür. Gramsci'ye (1997, s. 54) göre geçmişin bir özeti olan birey ne dünde kalmıştır ne de sadece bugündedir. Dilthey'e (akt., Özlem, 2004, s. 191) göre ise insan kendini ancak tarihte tanır. Her ulusun bugünkü devri, geçmiş devirlerdeki gelişmenin bir sonucudur. Bakıldığında ölü bir geçmişin hikâyesini anlatır gibi karşımıza çıkan ve bugünü anlamlandırmamızda temel referans noktası olan tarih bize sunduklarıyla, okuyabilen için bir açıklama, duyabilen için bir ses, görebilen için bir ışık, ardından gidebilecek feraseti olan için de bir rehberdir aslında. Tarihin, hayatımızın her anında karşımıza farklı biçimde farklı isimle belki de hiç isimlendirilmeden çıkması, onun aslında gündelik hayatın doğrudan içinde olduğunun da bir kanıtıdır. İşte bu nedenle çalışmamızın konusu ile ilintili olarak Hayat Bilgisi dersinde tarih öğretimine geçmeden evvel Tarih ve eğitimi ile ilgili bilgi vermek elzemdir.

2. Tarih ve Eğitim

En bilinen şekliyle: "Geçmişteki olayları, yer, zaman ve failleri göstererek kaynaklara dayalı bir şekilde, sebep-sonuç ilişkisi içerisinde inceleyen bir bilim dalı" (Köstüklü, 1998) olarak tanımlanan tarih, 'geçmiş olayların kalıntıları üzerine entelektüel bir tartışma ve yorum sonucunda zihinde yeniden oluşturulan bilgi' olduğu gerçeğine istinaden yüzyıllardır *'bilim mi, değil mi?'* temelinde tar-

Kaynakça

Barth, J. ve Demirtaş, A. (1997). *İlköğretim Sosyal Bilgiler öğretimi.* Ankara: YÖK/Dünya Bankası Yay.

Baysal, Z. N. (2006). Hayat Bilgisi: Toplumsal ve Doğal Yaşama Bütüncül Bir Bakış. Cemil Öztürk (Ed.). *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler öğretimi* içinde ss. 2-17). Ankara: Pegem.

Collingwood, R. G. (1990). *Tarih tasarımı*. Kurtuluş Dinçer (Çev.). İstanbul: Ara.

Demircioğlu, İ. H. (2005). *Tarih öğretiminde öğrenci merkezli yaklaşımlar*. Ankara: Anı.

Demircioğlu, İ.H. (2014). Türkiye'de Tarih eğitimi: Sorunlar ve çözüm önerileri. *Yeni Türkiye Türk Eğitimi Özel Sayısı*, (59), 1176-1186.

Dilek, D. (2000). Öğrencilerde tarih düşüncesinin gelişimi: Tarih derslerinde öğrenme ve anlama. *Milli Eğitim,* 145, s.50-54

Dilek, D. (2007). *Tarih derslerinde öğrenme ve düşünce gelişimi*. (3. Baskı). Ankara: Nobel.

Egan, K. (2010). *Eğitimli zihin. Bilişsel araçlar anlama süreçlerimizi nasıl şekillendirir?* F. Keser (Çev.). Ankara: Pegem.

Gasset, Y. O. (1992). *Sistem olarak Tarih, Tarihsel bunalım ve insan*. N. G. Işık (Çev.). İstanbul: Metis.

Gramsci, A. (1997). *Hapisane defterleri.* A. Cemgil (Çev.). İstanbul: Belge.

Gültekin M., Kılıç Z. (2014). Hayat Bilgisi Dersinin Sosyal Bilgiler ve Fen Bilimleri Dersleri Bakımından İşlevselliği İncelenmesi. *Uluslararası Eğitim Programları Öğretim Çalışmaları Dergisi*, *(4)* 8, 85-98.

Güven, M.M. (2010). *Türkiye'de ilköğretim Hayat Bilgisi dersi programı değişiklikler, düzenlemeler, güncellemeler*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Hoodless, P. (2008) Why teach history in primary schools? İn *Teaching history in primary schools introduction*, New York: Sage.

Greene, J. P. (2003). Tarih öğretimine çoğulcu ve hoşgörülü bir yaklaşımda müzelerin rolü. Ö. S. Göral (Yay. Haz). *Tarih öğretiminde çoğulcu ve hoşgörülü bir yaklaşıma doğru* içinde (s. 49-51). İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı.

Gouband,M. & Viaux, A.(2008). Enseigner l'histoire par le récit historique. *Sciences de l'Homme et Société. URL: https://dumas.ccsd.cnrs.fr/dumas-02457434/document. 20.04.2021 tarihinde edinilmiştir.*

Kabapınar, Y. (2012). *Kuramdan uygulamaya Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler öğretimi* (3. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Kabapınar, Y. (2014). *Kuramdan uygulamaya Sosyal Bilgiler öğretimi.* (4. Baskı) Ankara: Pegem Akademi.

Kaya, E. (2020). *Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler ve Fen Bilgisi derslerinin temeli: Toplu öğretim sistemi.* (2. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Köstüklü, N. (1998). *Sosyal Bilimler ve Tarih öğretimi*. Konya: Kuzucular Ofset.

KTB. (2018). URL: https://www.ktb.gov.tr

MEB. (2018a). *Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı.* URL: https://www.kisa.link/OZfX. 05.04.2021 tarihinde edinilmiştir.

MEB. (2018b). *Ortaöğretim Tarih dersi öğretim programı.* URL: https://www.kisa.link/OZfU. 05.04.2021 tarihinde edinilmiştir.

MEB. (2018c). *Hayat Bilgisi dersi öğretim programı*. URL: https://www.kisa.link/OZfY. 05.04.2021 tarihinde edinilmiştir.

Meydan, A. ve Bahçe, A. (2010). Hayat bilgisi öğretiminde değerlerin kazandırılma düzeylerinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi (1)*1. 20-37.

Nichol, J. (1996). *Tarih öğretimi*. M. Safran, (Yay. Haz.). Ankara: Çağrı.

Özlem, D. (2004). *Tarih felsefesi.* (8. Baskı). İstanbul: İnkılap Kitabevi.

Pamuk, İ. (2020). Almanya'da Hayat Bilgisi ders kitaplarında tarihin kullanımı. *Turkish History Education Journal,* 9 (1), 209-231. Doı: 10.17497/Tuhed.

Safran, M. (1993). Tarih öğretiminin eğitimsel amaçları. *Belleten,* Lvıı(220), 827-842.

Smart. D. (2009). İngiltere ve Galler'de eğitim sistemi ve Tarih öğretim programları. *Çok Kültürlü Bir Avrupa İçin Tarih ve Sosyal Bilgiler eğitimi* içinde. (ss. 81-102). Semih Aktekin, Penelope Harnett, Mustafa Öztürk, Dean Smart (Ed.). Ankara: Hart Eğitim.

Smart, D. & Harnett, P. (2009). İngiltere'de Tarih öğretim programı: Tartışmalı anlatılar. *Çok kültürlü bir Avrupa için Tarih ve Sosyal Bilgiler eğitimi* içinde. (ss. 103-120). Semih Aktekin, Penelope Harnett, Mustafa Öztürk, Dean Smart (Ed.). Ankara: Hart Eğitim.

Sönmez, V. (2016). *Hayat Bilgisi öğretimi ve öğretmen kılavuzu.* (7. Baskı). Ankara: Anı.

Tay, B. (2017). Hayat Bilgisi: Hayatın bilgisi. Bayram Tay (Ed.), *Etkinlik örnekleriyle Hayat Bilgisi öğretimi* içinde (1-42). Ankara: Pegem.

Thompson, P. (1999). *Geçmişin sesi.* Ş. Layıkel, (Çev.). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt.

Weiner, R. G. (1995). *History: Teaching and methods.* URL: eric.ed.gov/fulltext/ED387402.pdf. 05.04.2021 tarihinde edinilmiştir.

Vella, Y. (1997). Creative History teaching going beyond historical facts. *Education 2000*. Url: Education20001a2.Pdf (Um.Edu.Mt) No: 1, 7-9. 05.04.2021 tarihinde edinilmiştir.

Wirth, L. (2003). Tarihi kötüye kullanma biçimleriyle yüzleşmek. N. El Hüseyni (Çev.), *Tarihin kötüye kullanımı* içinde (S.18-58), İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı.

URL 1: https://www.kisa.link/OZh6

URL 2:https://www.kisa.link/OZh5

URL 3: https://www.kisa.link/OZhz

URL 4: https://www.kisa.link/OZhU

URL 5: https://www.kisa.link/OZiw

URL 6: https://www.kisa.link/OZiy

URL 6: https://www.kisa.link/OZiu

URL 7: https://www.kisa.link/OZiz

URL 8: https://www.kisa.link/OZiA

URL 9: https://www.kisa.link/OZiD

6. BÖLÜM

Hayat Bilgisi Dersinde Coğrafya Konularının Öğretimi

Dr. Ufuk SÖZCÜ
Kastamonu Fen Lisesi

1. Coğrafyanın Tanımı ve Genel Özellikleri
2. Örgün Eğitimde Coğrafya Öğretimi
3. Yurtdışında Coğrafya Öğretimi
4. Hayat Bilgisi Öğretim Programında (HBDÖP) Coğrafyanın Yeri
5. HBDÖP'te Afet Eğitimi ve Çocuk
6. Sonuç
7. Etkinlikler
Değerlendirme Soruları
Kaynakça

Coğrafya yaşadığımız dünyayı anlama ve kullanma rehberidir.

1. Coğrafyanın Tanımı ve Genel Özellikleri

Bir bilim olarak olmasa da bilginin insanlık tarihi kadar eski olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Avcı-toplayıcı toplumdan tarım toplumuna kadar hatta sanayi toplumunun ortaya çıkışına kadar bilgi hayatın pek çok alanında kullanılmıştır. Avcı-toplayıcı toplulukların avlanma sırasında yer seçimindeki tercihleri, doğal ortamda toplayacakları yiyecekleri nerede ve ne zaman bulunacağını gözlemleyerek bulmaları, barınma ihtiyaçlarını gidermek için kullandıkları doğal malzemeler ve mekan seçimleri bilginin varlığı ve gelişmesi ile ilişkilidir. Zaman içerisinde toprağı tanımaya başlayan insanoğlunun toprakta yetiştirilebilecek ürünleri bulması, onların yetişme şartlarını öğrenerek üretime başlaması, mesken olarak bulundukları iklim kuşağı ve buna uygun malzemelere göre tercihte bulunmaları da bilgi gerektirmektedir. MÖ 3. yüzyılda Eratosthenes ile kullanılmaya başlayan coğrafya terimi her zaman önemini korumaya devam etmiştir. Yüzyıllar içerisinde kimi kral veya komutanların sömürü istekleri için bir araç olarak kullanılan bilgi kimi zaman da Lacoste'un ironik ifadesi ile 'söz konusu olan sıkıcı ve sonuç olarak anlamsız bir disiplindir, zira herkesin bildiği üzere 'coğrafyada anlaşılacak bir şey yoktur, onları ezberlemek gerekir' şeklinde tanımlanmıştır (Lacoste, 2015, s.49). Her ne kadar günümüzde coğrafya biliminin geniş bir ilgi alanına sahip olmasının doğurduğu handikaplara ilaveten coğrafya ilmi dağ isimlerini ezberleme, akarsu uzunluklarını ve başkentleri söyleyebilmekten ibaret bir bilim dalı şeklinde düşünülse de dünyamızda meydana gelen küresel iklim değişikliği ve su sıkıntısı başta olmak üzere yaşanmaya başlayan pek çok sorun coğrafyanın önemini daha da artırmaktadır.

Günümüzde coğrafyanın dağların isimlerini ezberlemek ya da bir nehrin uzunluğunu bilmek gibi ayrıntı ve görece gerekli olmayan bilgiler yığını olmadığı anlaşılmaya başlanması ile birlikte bu olumlu gelişmelerin kalıcı hale gelebilmesi için 7'den 70'e, hayat boyu coğrafya öğrenmeye odaklanmak gerekmektedir. Çünkü coğrafya bilmek yerler ve insanlar arasındaki ilişkiyi tanımlama ve organize etmeyi sağlamaktadır. Coğrafya yaşadığımız dünyayı anlamaya yardımcı olmaktadır. Coğrafya insanların yaşadığı doğal çevreyi keşfetmelerine ve doğada meydana gelen olaylara ait sorulara cevap bulmalarına katkı sağlamaktadır. Mekâna ve doğaya ait unsurların nasıl oluştuğunu, nerelerde dağılış gösterdiğini ve niçin o bölgede olduğunu coğrafya araştırmaktadır ve beceri bir yerden başka bir yere hareket eden insanların konumlarını bulmada, hem kendimizi hem de bizle birlikte aynı dünyayı paylaşan diğer insanların sosyal ve kültürel farklılıklarını kavramada, yaşadığımız toplumu ve çevreyi korumaya yönelik sorumluluk almada, doğal, teknolojik ya da biyolojik kökenli afetlere karşı tedbirler almada, kaynakların nasıl korunacağını anlama ve bunları gelecek nesillere aktarmada önemli katkılar sağlamaktadır.

Kaynakça

Aladağ, S. (2016). Hayat bilgisi: tanımı, amacı ve doğası. S.Güven ve S.Kaymakcı (ED.) *Hayat Bilgisi Öğretimi* (S.2-19). Ankara: Pegem Akademi.

Akengin, H. (2006). Mekanı Algılama. İçinde: Cemil Öztürk (Editör), *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi.* Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Artvinli, E., & Niyazi, K. (1992). Uluslararası coğrafya eğitimi bildirgesi ve Türkiye'deki yansımaları. *Marmara Coğrafya Dergisi,* (22).

Australian Curriculum, Assessment and Reporting Authority (ACARA). (2014). The Australian Curriculum, Version 7.1: Geography. Concepts for developing geographical understanding. Canberra, ACT, Australia: Author. Retrieved from https://www.australiancurriculum.edu.au/senior-secondary-curriculum/humanities-and-social-sciences/geography/

Butt, G., Hemmer, M., Hernando, A., & Houtsonen, L. (2006). Geography in Europe. *In Geographical education in a changing world (*pp. 93-106). Springer, Dordrecht.

Barth, L.J.-Demirtaş, A. (1997).*İlköğretim sosyal bilgiler öğretimi,* Yök/Dünya Bankası, Ankara.

Brillante, P., & Mankiw, S. (2015). A sense of place: Human geography in the early childhood classroom. *YC Young Children, 70(3), 16.*

De Blij, H. (2012). *Why geography matters: More than ever.* Oxford University Press.

De Miguel González, R., & De Lázaro Torres, M. L. (2018). Spain: Geography education for global understanding.

*In Geography Education for Global Understanding (*pp. 183-192). Springer, Cham.

Demirbaş, İ. (2021). İlkokul öğrencilerinin coğrafya okuryazarlığı düzeylerinin belirlenmesi. Yayınlanmamış doktora tezi. Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kastamonu.

Favier, T. (2011). Geographic information systems in inquiry-based secondary geography education. Amsterdam: VU University.

Gert Jan Bent , Anouke Bakx & Perry den Brok (2014) Pupils' perceptions of geography in Dutch primary schools: goals, outcomes, classrooms environment, and teacher knowledge and performance, *Journal of Geography,* 113:1, 20-34, DOI: 10.1080/00221341.2013.810299.

Gerdan, S. (2014). Determination of disaster awareness, attitude levels and individual priorities at Kocaeli University, *Eurasian Journal of Educational Research*, 55, 159-176. http://dx.doi.org/4689/ejer.2014.55.10.

Girgin, M. (2001), Neden Coğrafya Öğreniyoruz? *Doğu Coğrafya Dergisi*, Sayı:5 , s. 127-145, Erzurum.

Gökçe, N., & Öztürk, F. (2013). ilköğretim *öğrencilerinin coğrafya algıları. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 1(25).*

Hannibal, M. A. Z., Vasiliev, R., & Lin, Q. (2002). Teaching young children basic concepts of geography: A literature-based approach. *Early Childhood Education Journal*, *30*(2), 81-86.

Henle-Rall, J. (2006). The nature of geographic education in elementary classrooms (Order No. 1434651). Available from ProQuest Dissertations & Theses Global. (304911388). Retrieved from https://search.proquest.com/dissertations-theses/nature-geograp-

hic-education-elementary-classrooms/docview/304911388/se-2?accountid=107421.

Ida, Y. & Shimura, T. (2014). Outline of Geography Education in Japan. Geography Education in Japan, 3, 1.

Karatekin, K. & Aksoy,B. (2012). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çevre okuryazarlık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* , vol.7, no.1, pp.1423-1438.

Maude, A. (2010). What does geography contribute to the education of young Australians?. *Geographical Education*, 23, 14-22.

MEB.(2019). *Müfredat programları. 12.03.2021 tarihinde http://mufredat.meb.gov.tr/Programlar.aspx* adresinden erişilmiştir.

Noble, K. (2015). Education for sustainability in primary school humanities and social sciences education. *In Educating for Sustainability in Primary Schools (*pp. 135-175). Brill Sense.

Öztürk, M. (2007). Coğrafya: Gelişimi, İçeriği, Eğitimi. S. Karabağ ve S. Şahin (Ed.) Kuram ve Uygulamada Coğrafya Eğitimi (s.1-52). Ankara: Gazi Kitabevi.

Sormaz, M. (2019). *İsveç'te coğrafya eğitim-öğretiminin müfredat, metot ve araç-gereç açısından değerlendirilmesi* (Order No. 28245317). Available from ProQuest Dissertations & Theses Global. (2469104774). Retrieved from https://search.proquest.com/dissertations-theses/isveçte-coğrafya-eğitim-öğretiminin-müfredat/docview/2469104774/se-2?accountid=10742.

Sözcü, U. (2019). *Doğal afetler ve doğal afet okuryazarlığı* (2.bsk), Ankara: Pegem Akademi.

Sözcü, U. (2020). Disaster education in Turkey: Trends in theses and articles between 2003 and 2020. *Journal of Pedagogical Research,* 4(3), 418-441

Türker, A. & Sözcü, U. (2021). Üniversite Giriş Sınavlarındaki Coğrafya Sorularının Becerilere Göre Dağılımı. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 17 (35), 1875-1894. DOI: 10.26466/opus.82781.

Uluslararası Eğitim Tüzüğü (International Charter on GeographicalEducation).http://www.cnfg.fr/wpcontent/uploads/2017/12/Charter_2016-I-GU-CGE_May_9.pdf (Erişim tarihi, 17 Nisan 2021).

URL-1. National curriculum in England: geography programmes of study https://www.gov.uk/government/publications/national-curriculum-in-england-geography-programmes-of-study. sitesinden erişilmiştir.

URL-2. Coğrafya öğretmenleri mesleki gelişim eğitimi (temel düzey) kitabı**.** https://ogretmen.meb.gov.tr/kitap/cografya1/index.html sitesinden erişilmiştir.

Ünlü, M. (2014). Coğrafya öğretimi. Ankara: Pegem Akademi.

Virta, A. & Yli-Panula, E. (2016). History, social studies and geography education in Finnish schools and teacher education. *In Miracle of Education (*pp. 191-209). Brill Sense.

Yli-Panula, E., Jeronen, E., & Lemmetty, P. (2020). Teaching and learning methods in geography promoting sustainability. *Education Sciences, 10(1), 5.*

Yuda, M. (2018). Global Understanding and Geography Education in Japan. *In Geography Education for Global Understanding (*pp. 165-171). Springer,

Cham.

Yüksek Usta, S., & Tezel Şahin, F. (2019). Çocukların farkındalıkları: Montessori *eğitiminin yansımaları. Gazi University Journal of Gazi Educational Faculty* (GUJGEF), 39(1).

Xiaowei, X., Yushan, D. & Yue, S. (2015). Primary geography education in China: past, current and future. *Review of International Geographical Education Online*, 5(2), 111-136.

Womac, P. (2015). The origin of effective elementary geography instruction: A multiple-case study of exemplars *(*Order No. 3722483). Available from ProQuest Dissertations & Theses Global. (1728146680). Retrieved from https://search.proquest.com/dissertations-theses/origin-effective-elementary-geography-instruction/docview/1728146680/se-2?accountid=107421.

7. BÖLÜM

Hayat Bilgisi Dersinde İnsan Hakları, Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi

Doç. Dr. Sibel OĞUZ HAÇAT
Kastamonu Üniversitesi Eğitim Fakültesi

1. Giriş
2. Vatandaşlık Eğitimi
3. Demokrasi ve İnsan Hakları Eğitimi
4. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında İnsan Hakları, Vatandaşlık ve Demokrasi Konularının Değerlendirilmesi
5. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı Kazanımları ile İnsan Hakları, Vatandaşlık ve Demokrasi Konularının İlişkilendirilmesi
6. Sonuç
Etkinlikler
Değerlendirme Soruları
Kaynakça

"Her insan özeldir. Özel olan insan bir toplumda kendisini değerli olduğunu hissedendir. Değerli hissettiren hoşgörü, saygı ve adaletli bir yaşamdır. Adaletli bir toplumun kaynağı yine bir insandır. Haklarını, ödevlerini bilen insan değerini kaybetmeyendir. Değerlerini kaybetme, özel olduğunu unutma!

1. Giriş

Hayatın içinden bir ders olarak ifade edilen hayat bilgisi dersi, demokratik davranışların öğrencilere kazandırılmasında oldukça önem taşımakla birlikte küreselleşme sürecine uygun olarak daha üst düzeylerde demokratik davranışları kazandırabilecek yapıya sahip olması gerekmektedir (Armağan Erbil ve Doğan, 2019). Çünkü hayat bilgisi dersi, bireyin kendisini, ailesini, çevresini ve toplumu tanımasında bir rehber niteliğindedir. İyi bir insan yetiştirme, iyi bir insan yetiştirmekle beraberinde etkin, sorumluluk sahibi, sosyal katılıma istekli, devlete bir uyrukluk bağı ile bağlı bir vatandaş yetiştirmede de önemli bir yere sahiptir.

Toplumsal çevre içerisinde bireyler, daha çok etkileşimle öğrenmeyi gerçekleştirmektedir. İnsanlar, bir vatandaş olarak bağlı olduğu toplumun davranış kurallarını planlı bir şekilde amaçlı olarak öğrenmektedir. Yerelden evrensele, yakından uzağa birçok değer, ilke, kural ve davranış biçimi ortak bir payda da birleşebilmektedir. Eğer, çevre planlı ve amaçlı olarak düzenlenip bireylere sunulmaz ise, sosyal uyum konusunda bireylerde olumsuz davranışlar ortaya çıkabilir. Paylaşılan ortak yaşam, insanların etkileşim sonucu değişmelerine ve gelişmelerine yardımcı olabilmektedir. Bu bağlamda, bireyler arası güçlü bir yapının oluşması için demokratik vatandaşlık bağları artırılmalıdır (Uğurlu,2011).

Genç vatandaşların kendi topluluklarına nasıl katılım sağlayacaklarını, insan haklarını hangi ortamda ve nasıl kullanacaklarını öğrenmeleri gerekiyor. Yani, her gelecek kuşağın sorunların üstesinden gelmek için demokratik değerleri ve uygulamaları öğrenmesi, toplumun çıkarları doğrultusunda birlikte çalışma fırsatı oluşturması, günlük yaşamlarında ve faaliyetlerinde, demokrasi ve insan hakları değerlerini geliştirmesi gerekir. Çünkü vatandaşlar kendilerini topluluklarının faydalı bir üyesi olarak hissetmeye başlar, topluma katılabilir ve toplumda bir fark yaratabilir (Gollob, Krapf, **Ólafsdóttir** ve Weidinger, 2010). Bu bağlamda da, bireyler, ne kadar erken yaşlarda vatandaşlık konularının temelini oluşturan insan hakları ve demokrasi kavramları ile karşılaşırlarsa o kadar bir toplumun üyesi olarak ne yapmaları, nasıl davranmaları konusunda farkındalıkları oluşmaya başlar. Özellikle toplumun en küçük yapı birimi olan ailede bireye verilen sorumluluk bilinci okul ortamında daha da artarak toplumdaki davranışlarını kendisi yönlendirebilecek yapıya sahip olacaktır. Bu anlamda da temel eğitim düzeyinde verilen hayat bilgisi dersi, bireyin okul ortamında hayata hazırlayan bir ders olarak karşımıza çıkmaktadır. Birey, dünyaya gelir gelmez bir devlete bağlılığını bir kimlik alarak bir vatandaş olduğunu göstermektedir. Ancak bir vatandaş olarak hangi haklara sahip olduğunu, bu hakları nasıl kullanacağına dair yeterli bir bilgiye sahip olmamaktadır. Bu anlamda vatandaşlık eğitimi, demokrasi ve insan hakları eğitiminin önemi ortaya çıkmaktadır.

Kaynakça

Anderson, C. C. (1999). İlköğretimde İnsan Hakları. Y. K. Kepenekçi (Çev.), Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, 32, (1-2) ss. 227-236

Armağan Erbil, B. ve Doğan, B. (2019). İlkokul hayat bilgisi dersi öğretim programı için öğretmenlerin görüşlerine göre ortaya çıkan ihtiyaçlar. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi, 5*(1), 14-26.

Eurydice (2005) "Citizenship education at school in europe", http:// www.eurydice.org adresinden 05.05.2021 tarihinde erişildi.

European Commission/EACEA/Eurydice, 2017. Citizenship Education at School in Europe – 2017. Eurydice Report. Luxembourg: Publications of the European Union.

Flowers, N. , Bernbaum, M. , Rudelius-Palmer K. ve Tolman, J. (2000). The Human Rights Education Handbook: Effective Practices for Learning, Action and Change Minneapolis: The Human Rights Resource Centre.

Gollob, R. ,Krapf, P. , Ólafsdóttir, O. ve Weidinger, W. (2010). Educating for democracy. Background materials on democratic citizenship and human rights education for teachers. R. Gollob, P. Krapf, W. Weidinger (Ed.) Belçika: Council of Europe.

Holden, C. (2003) Citizenship in the Primary School: Going Beyond Circle Time, *Pastoral Care in Education, 21*(3), 24-29, DOI: 10.1111/1468-0122.00267

Hoskins, B., Saisana, M. ve Villalba, C. (2015). Civic competence of youth in Europe: Measuring cross national variation through the creation of a composite indicator. *Social Indicators Research, 123* (2), 431-457.

Karaman Kepenekçi, Y. (2003). İlköğretimde insan hakları ve sorumluluk eğitimi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 34, 280-299.

Karatekin, K. , Kuş, Z. ve Sönmez, Ö. F. (2010). İlköğretim öğrencilerinin demokrasi algıları. *e-Journal of New World Sciences Academy Education Sciences, 1C0215, 5, (4), 1498-1512.*

Kerr, D., 1999. Citizenship education in the curriculum: An international review. *The School* Field, 10 (3/4), 5-32.

Kuş, Z. ve Çetin, T. (2014). İlköğretim öğrencilerinin demokrasi algıları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 14*(2), 769-790.

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB)(2018). Hayat bilgisi dersi öğretim programı. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı

Oğuşgil, A. (2008). İnsan hakları eğitiminde rol oynayan ana unsurlar. *Anadolu Bil Meslek Yüksekokulu Dergisi,* 12, 1-16.

Üste, R. B. (2007). İnsan hakları eğitimi ve ilköğretimdeki önemi. *Ege Akademik Bakış, 7*(1), 295–310

Tay, B. (2017). Hayat bilgisi: Hayatın bilgisi. B. Tay (Ed.). Etkinlik örnekleriyle hayat bilgisi öğretimi (ss. 1-45). Ankara: Pegem Akademi.

Uğurlu, C. T. (2011). Avrupa Birliği ülkelerinde ve Türkiye'de vatandaşlık eğitimi, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 10*(37), 153-169.

URL 1. https://kahramanmaras.adalet.gov.tr/adalet-temali-resim-yarismasinda-dereceye-giren-resimler 26/07/201/21tarihinde erişilmiştir.

8. BÖLÜM

Hayat Bilgisi Dersinde Fen Konularının Öğretimi

Doç. Dr. Hafife BOZDEMİR YÜZBAŞIOĞLU
Kastamonu Üniversitesi Eğitim Fakültesi

1. Giriş
2. İlkokulda Fen Öğretimi
3. Fen Öğretimi İle Hayat Bilgisi Dersinin İlişkisi ve Önemi
4. Yurt Dışında Fen Konularının Öğretimi
5. Sonuç
Değerlendirme Soruları
Kaynakça
Etkinlik Örnekleri

253. sayılı TÜBİTAK Bilim Çocuk Dergisinden alınmıştır.

1. Giriş

Bilim ve teknolojideki ilerlemelerle birlikte içinde bulunulan çağda insanlardan beklenen özellikler değişim göstermektedir. Bu durum çağı yakalayan ve ötesine geçmek isteyen ülkelerin eğitim politikalarına da yön vermektedir. Ülkelerin ekonomik geleceklerinde kilit rol oynaması bakımından fen, matematik ve mühendislik alanında nitelikli iş gücüne sahip olma ön plana çıkmaktadır. Buradan hareketle fen bilimlerinde başarıyı sağlama dünyada öncelik haline gelmiştir (Duschl, Schweingruber ve Shouse, 2007; Kilpatrick ve Quinn, 2009).

Harlen (2010), fen eğitiminin bireylerin hem kendinin hem de toplumun ve çevrenin refahını etkileyen kararlarda, uygun eylemlerde bilgi sahibi olarak yer almasını sağlaması gerektiğini öne sürmüştür. Günümüz dünyasında bireyler fen bilimleri alanlarında kariyer yapamasalar dahi giderek daha karmaşık hale gelen küresel ısınma, alternatif enerji ve genetik mühendisliği gibi konularla karşı karşıya kalmaktadır. Bu nedenle bir vatandaş olarak bahsi geçen konuların günlük yaşamları üzerindeki etkisini anlamak ve bilinçli kararlar almak için sürekli artan bilgiye yani fen okuryazarlığına ihtiyaç duymaktadırlar (James B. Hunt, Jr. Institute for Educational Leadership and Policy, 2007). Fen öğretimi, bireylerin ihtiyaç duyduğu fen okuryazarlığını geliştirme noktasında önem arz etmektedir (Çepni, 2011). NRC (National Research Council) (1996) fen okuryazarlığını, kişisel karar verme, sivil ve kültürel işlere katılım ve ekonomik üretkenlik için gerekli bilimsel kavram ve süreçlerin bilgisi ve anlaşılması olarak tanımlamaktadır. Her birey (NRC, 1996):

- gündelik deneyimlerle ilgili kendi merakından kaynaklanan sorular sorabilmeli veya bu sorulara yanıt bulabilmelidir.
- doğal olayları tanımlama, açıklama ve tahmin etme becerisine sahip olabilmelidir.
- medyada bilimle ilgili gazete makalelerini yorumlayabilmeli, sunulan sonuçların ve kullanılan yöntemlerin geçerliliği hakkında sosyal tartışmalara katılabilmelidir.
- yerel ve ulusal kararların altında yatan bilimsel konuları belirleyebilmelidir.
- bilimsel bilgileri kaynakların güvenilirliğine ve bunları oluşturmak için kullanılan yöntemlerin geçerliliğine dayalı olarak değerlendirebilmelidir.
- bilimsel kanıtlara dayalı olarak argümanları değerlendirebilmelidir.

Fen okuryazarı bireyler yetiştirmede okulun ilk yıllarında kurulan anlayış, tutum ve değerler kritik rol oynamaktadır. Bu yıllarda yaşam boyu fen okuryazarlığının temelleri de atılmaktadır (NRC, 1996). Bunun için öğrencilerimizi, erken

Kaynakça

Akgündüz, D., Aydeniz, M., Çakmakçı, G., Çavaş, B., Çorlu, M. S., Öner, T., ve Özdemir, S. (2015). *STEM eğitimi Türkiye raporu*. İstanbul: Scala Basım.

Altunel, M. (2018). STEM eğitimi ve Türkiye: Fırsatlar ve riskler. *Seta Perspektif, 207*, 1-7.

Baysal, Z. N., Tezcan, Ö. ve Araç, K. E. (2018). Türkiye ve Almanya-Hamburg hayat bilgisi dersinin karşılaştırılması: Genel bir bakış. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi, 11*(1), 117-134.

Becker, K. ve Park, K. (2011). Effects of integrative approaches among science, technology, engineering, and mathematics (STEM) subjects on students' learning: A preliminary meta-analysis. *Journal of STEM Education: Innovations & Research, 12*(5), 23– 37.

Beudels, M. M., Behm, B. ve Preisfeld, A. (2020). Die läuft ja cool!": Kinder in einer Unterrichtsreihe zum Thema Stabschrecken für Insekten und Bionik begeistern. *BU praktisch-Das Online-Journal für den Biologieunterricht, 3*(1), 1-26.

Bozdemir, H., Ezberci Çevik, E., Kurnaz, M. A. ve Yaz, Ö. V. (2019). A comparative examination of science achievements in life studies course curricula of 2009, 2015 and 2018 according to the revised bloom's taxonomy: The case of Turkey. *Acta Didactica Napocensia, 12*(1), 17-32.

Bybee, R. W. (1997). *Achieving literacy: From purposes to practical action.* Portsmouth, NH: Heinemann.

Bybee, R. W. (2013). *The case for STEM education: Challenges and opportunities.* Arlington, Virginia: NSTA Press.

Commission on Mathematics and Science Education. (2009). *The opportunity equation: Transforming mathematics and science education for citizenship and the global economy.* New York, NY: Carnegie Corporation of New York Institute for Advanced Study.

Çepni, S. (2011). Bilim, fen, teknoloji kavramlarının eğitim programlarına yansımaları. İçinde S. Çepni (Ed.), *Kuramdan uygulamaya fen ve teknoloji öğretimi* (ss.1-11). Ankara: Pegem Akademi.

Dedetürk, A., Saylan Kırmızıgül, A. ve Kaya, H. (2020). "Ses" konusunun STEM etkinlikleri ile öğretiminin başarıya etkisi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 49*, 134-161.

DeJarnette, N. K. (2012). America's children: Providing early exposure to STEM (Science, Technology, Engineering, and Math) initiatives. *Education, 133*(1), 77-84.

Duschl, R. A., Schweingruber, H. A. ve Shouse, A. W. (Eds.). (2007). *Taking science to school: Learning and teaching science in grades K-8*. Washington, DC: National Academies Press.

Eckhardt, T. (2019). *The education system in the federal republic of Germany 2017/2018. A description of the responsibilities, structures and development s in education poli cy for the exchange of information in Europe.* https://www.kmk.or dmin/Dateien/pdf/Eurydice/Bildungswesen-engl-pdfs/dossier_en_ebook.pdf adresinden alınmıştır.

European Commission. (2010*). Organisation of the education system in Germany2009/2010.* https://estudandoeducacao.files.wordpress.com/2011/05/alemanha.pdf adresinden alınmıştır.

Gonzalez, H.B. ve Kuenzi J. (2012). Science, technology, engineering, and

mathematics (STEM) education: A primer. Congressional Research Service Science, 1-34.

Güneş, T. ve Demir, S. (2007). İlköğretim müfredatındaki hayat bilgisi derslerinin, öğrencileri fen öğrenmeye hazırlamadaki etkileri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 33*, 169-180.

Harlen, W. (2010). The royal society's report on primary school science. *Primary Science*, *115*, 25-27.

Hartzler, D. S. (2000). A meta-analysis of studies conducted on integrated curriculum programs and their effects on student achievement. Doctoral dissertation. Indiana University.

Hom, E. J. (2014). What is STEM education?. https://www.livescience.com/43296-what-is-stem education. html 23.05.2021 adresinden alınmıştır.

Householder, D. ve Hailey, C. E. (2012). *Incorporating engineering design challenges into STEM courses.* National Center for Engineering and Technology Education. http://digitalcommons.usu.edu/ncete/ adresinden alınmıştır.

Hynes, M., Portsmore, M., Dare, E., Milto, E., Rogers, C., Hammer, D., ve Carberry, A. (2011). *Infusing engineering design into high school STEM courses.*

http://ncete.org/flash/pdfs/Infusing%20 Engineering%20Hynes.pdf adresinden alınmıştır.

James B. Hunt, Jr. Institute for Educational Leadership and Policy. (2007). *K-8 science education: Elements that matter: A Report from the 2007 North Carolina science summit.* http://www.hunt-institute.org/elements/media/ -les/sciencesumreport5-1.pdf. adresinden alınmıştır.

Karatekin, K. (2020). Hayat bilgisi öğretim programının Türkiye yeterlilikler çerçevesi açısından değerlendirilmesi. İçinde V. Aktepe ve M. Gündüz (Ed.), *Kuramdan uygulamaya hayat bilgisi öğretimi* (ss. 339-374). Ankara: Pegem Akademi.

Kilpatrick, J. ve Quinn, H. (2009). *Science and mathematics education: Education policy white paper*. Washington, DC: National Academy of Education.

Korkmaz, Ö., Çakır, R. ve Erdoğmuş, F. U. (2020). Secondary school students' basic STEM skill levels according to their self-perceptions: A scale adaptation. *Participatory Educational Research, 8*(1), 423-437.

Metin, D., Çakıroğlu, J. ve Leblebicioğlu, G. (2020). Perceptions of eighth graders concerning the aim, effectiveness, and basis of pseudoscience: the case of crystal healing. *Research in Science Education, 50*(1), 175-202.

Millar, R. ve Osborne, J. F. (Eds.). (1998). *Beyond 2000: Science education for the future.* London: King's College London.

Milli Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2018a). *Hayat bilgisi dersi öğretim programı (ilkokul 1, 2 ve 3.* Ankara: MEB.

Milli Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2018b). *Fen bilimleri dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 3, 4, 5, 6, 7 ve 8.* Ankara: MEB.

Milli Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2019). *Kazanım merkezli STEM uygulamaları.* Ankara: T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğü.

Mullis, I. V. S., Martin, M. O., Goh, S. ve Cotter, K. (Eds.) (2016). *TIMSS 2015 Encyclopedia: Education policy and curriculum in mathematics and*

science. http://timssandpirls.bc.edu/timss2015/encyclopedia/ adresinden alınmıştır.

National Research Council. (1996). *National science education standards.* Washington, DC: The National Academies Press. https://doi.org/10.17226/4962 adresinden alınmıştır.

Navruz, B., Erdogan, N., Bicer, A., Capraro, R. M., & Capraro, M. M. (2014). Would a STEM school 'by any other name smell as sweet'?. *International Journal of Contemporary Educational Research, 1*(2), 67-75.

Nistor, A., Angelopoulos, P., Gras-Velazquez, A., Grenon, M., Mc Guinness, S., Mitropoulou, D., Ahmadi, M., Coelho, M.J.,Greca, I.M., Kalambokis, E., et al. (2019). STEM in primary education. Scientix Observatory, Brussels, Belgium.

Norris S.P. ve Phillips, L.M. (2003). How literacy in its fundamental sense is central to literacy. *Science Education, 87*, 224-240.

Osborne, J. (2007). Science education for the twenty century. *Eurasia Journal of Mathematics, Science and Technology Education*, *3*(3), 173-184.

Pamuk, I. ve Pamuk, A. (2016). Almanya'da sachunterricht ve Türkiye'de hayat bilgisi ders kitaplarında okulda demokrasi uygulamalarına örnek olarak sınıf başkanı seçimi. *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi, 5*(2), 67-83.

Sanders, M. (2009). STEM, STEM education, STEMAnia. *The Technology Teacher, 68*(4), 20-27.

Shamos, M. H. (1996). The myth of scien- literacy. *Liberal Education, 82*(3), 44-49.

Shen, B. S. P. (1975). literacy and the public understanding of science. İçinde S. B. Day (Ed.), *The communication of information* (ss. 44–52). Basel, Switzerland: Karger.

Siverton, M. L. (1993). *Transforming ideas for teaching and learning science.* Washington, DC: US Department of Education.

Slavin, R. E., Lake, C., Hanley, P. ve Thurston, A. (2014). Experimental evaluations of elementary science programs: A best-evidence synthesis. *Journal of Research in Science Teaching, 51*(7), 870-901.

Tay, B. (2017). Hayat bilgisi: Hayatın bilgisi. İçinde B. Tay (Ed.), *Etkinlik örnekleriyle hayat bilgisi öğretimi* (ss. 1-42). Ankara: Pegem Akademi.

Wheelock College Aspire Institute. (2010). Strengthening STEM education in the early years. http://www2.wheelock.edu/wheelock/Documents/Aspire/Foundations%20for%20the%20Future.pdf adresinden alınmıştır.

Yağcı, E., Başar, T., & Aşkın, İ.(2016). Hayat bilgisi dersinin fen ve teknoloji dersindeki öğrenme düzeyini yordama gücü. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi, 6*(1), 61-72.

Yüzbaşıoğlu, M. K., Doğanay, K. ve Avan, Ç. (2020). Science, engineering and entrepreneurship practices: Activity of designing a lighting tool to reduce light pollution and students views about this activity. *Online Fen Eğitimi Dergisi, 5*(2), 60-72.

URL 1 https://www.bildungsplaene-bw.de/,Lde/LS/BP2016BW/ ALLG// GS/SU/LG

URL 2 https://www.science4us.com/elementary-life-science/

9. BÖLÜM

Hayat Bilgisi Dersinde Sağlık Eğitimi

Dr. Öğr. Üyesi Bahattin Deniz ALTUNOĞLU
Kastamonu Üniversitesi Eğitim Fakültesi

1. Giriş
2. Hijyen
3. Kişisel Bakım ve Sağlık
4. Sağlıklı ve Dengeli Beslenme
5. Sağlık Hizmetleri ve Hayat Bilgisi Dersi
6. Sağlık Eğitiminde Kullanılabilecek Modeller
7. Yurt Dışında Sağlık Eğitimi
8. Sonuç
Değerlendirme Soruları
Kaynakça

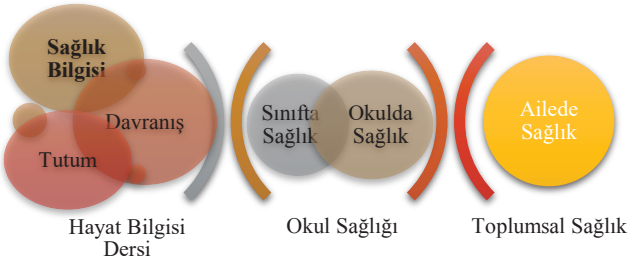

Hayat Bilgisi Sağlıklı Hayatın Bilgisi

HABER-Yanlış beslenme erken ergenliğe yol açıyor

Çocuklarda ergenlik yaşı düşüyor. Uzmanlar, bu konuda aileleri uyarıyor. Tüketilen hazır ve işlenmiş gıdalar, erken ergenliği tetikleyen en önemli nedenlerin başında geliyor.

Erken ergenlik çocuklarda boy kısalığı yapabiliyor

Çocukların gelişimini olumsuz etkiyor. Kız çocuklarının 8, erkek çocuklarının ise 9 yaşında ergenliğe girmesi erken ergenlik olarak kabul ediliyor (TRTHABER-28.05.2021).

1. Giriş

Sağlık bir insan hakkı olarak dünyada ve ülkemizde ele alınmaktadır. Yürürlükte olan 1982 Anayasasında yer alan hükümlere göre herkesin "yaşam hakkı", "vücut bütünlüğü dokunulmazlığı" ve "sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkı" devletin güvencesi altındadır (T.C. Anayasası, 17. Ve 56. Maddeler). Ayrıca 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununun 2. Maddesinde Türk Milletinin bütün fertlerini, "Beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, …… sahip kişiler olarak yetiştirmektir" ifadesi yer almaktadır. Bu ifade Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından yayınlanan sağlık tanımıyla aynı çerçeveye sahip olduğu söylenebilir. Bu tanıma göre sağlık bir kişinin sadece hastalığının veya özrünün olmayışı değil, aynı zamanda bedenen, ruhen, zihnen ve sosyal yönden tam bir iyilik hali içinde bulunmasıdır. Bu tanım sağlığın bir biriyle ilişkili ve bir takım faktörlerin birlikte etkileşiminin bir ürünü olduğunu ortaya koymaktadır (Telljohann vd., 2016). Bugün dünyada sağlığın geliştirilmesi ve korunması için sadece biyolojik bakış açısından tıbbi müdahalenin yeterli olmadığı psikolojik ve sosyal faktörlerin de göz önünde bulundurulmasının gerektiği ortaya konulmaktadır (Uidici, 2015 :8-9).

Yapılan araştırmalarda, okul çağı çocuklarında sağlık sorunları kapsamında, sınıf ve okul ortamlarında enfeksiyon hastalıkların yayılmasında etkili olan kişisel bakım ve hijyendeki eksikliklerin yanında beslenme sorunlarının, aktivitenin yetersizliğinin yer aldığı görülmektedir. Ayrıca okul çağı çocuklarında, sağlığı tehdit eden riskli davranışlar başlığı altında, ve aktivite sırasında dikkatsizlik sonucu oluşan kazalar, ergenliğe doğru görülme sıklığı artmakla beraber, her tür madde kullanımı, şiddet, cinsel yolla bulaşan hastalıklar ve erken yaşta gebelik sayılabilir (Hatipoğlu, 2016). Bu nedenle Hayat Bilgisi Öğretim Programında yer alan temel yaşam becerilerinden **Dengeli Beslenme, Kendini Koruma, Kişisel Bakım, Sağlığını Koruma** becerilerinin sağlık eğitimi ile doğrudan ilişkisi olduğu görülmektedir. Ayrıca **Kurallara Uyma, Gözlem Yapma, Mekânı Algılama** gibi becerileri de sağlığın korunmasına katkısı olan temel yaşam becerileri içinde ele alınabilir. Programdaki Sağlıklı Hayat ve Güvenli Hayat üniteleri sağlığın korunması ve geliştirilmesine yönelik kazanımlardan meydana gelmiştir.

Sağlık eğitimi amaçlarından en önemlisi sağlığı koruyan ve geliştiren doğru davranış kalıplarını bireylere edindirmektir. Davranış edindirmede yâda mevcut davranışları değiştirmede bilgi edindirme, tek başına yeterli bir araç değildir. Yani bilgi sahibi olmak, davranışı göstermek yâda mevcut davranışları değiştirmek anlamına gelmemektedir. Bu nedenle, eğitim ortamına ait değişkenler, tutumlar, öz-yeterlik gibi çeşitli değişkenlerin de göz önünde bulundurulması gerekir (Uidici, 2015).

Kaynakça

Akder, R , Meseri, R , Çakıroğlu, F . (2018). Okul çağı çocukluk döneminde beslenme eğitimi. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, 7 (2) , 1-10

Bergler, R. (2009). *Psychologie der Hygiene*. Steinkopff Verlag

Bilici, S. ve Buzgan, T (2012). İlköğretim çocukları için el hijyeni. Sağlık Bakanlığı Yayınları, Reklam Kurdu Ajansı, Ankara. Erişim linki: https://hsgm.saglik.gov.tr/depo/birimler/saglikli-beslenme-hareketli-hayat-db/Yayinlar/kitaplar/Beslenme-Bilgi-Serisi-1/esas-ilkogretim-hijyen-kitabi.pdf 04.04.2021

Bilici, S. ve Köksal, E. (2013). *Okul öncesi ve okul çağı çocuklara yönelik beslenme önerileri ve menü programları*. N. Şanlıer (Edit.) Sağlık Bakanlığı Yayın No:915, Koza Matbaacılık, Ankara

Birch, L. L., & Davison, K. K. (2001). Family environmental factors influencing the developing behavioral controls of food intake and childhood overweight. *Pediatric Clinics*, *48*(4), 893-907.

Bozorgmehr, E., Hajizamani, A., & Malek Mohammadi, T. (2013). Oral health behavior of parents as a predictor of oral health status of their children. *International Scholarly Research Notices*, 2013.

Bulduk, S, Yurt, S, Dinçer, Y, Ardıç, E. (2015). Sağlık davranışı modelleri. *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 5 (1) , 28-34.

Börekçi, G., & Üzel, A. (2009). Mersin ili Sosyal Hizmetler Çocuk Yuvası ve Yetiştirme Yurdundaki çocuklarda bağırsak parazitleri, büyüme ve hijyen alışkanlıklarının belirlenmesi. *Türkiye Parazitoloji Dergisi*, *33*, 63-72.

Charlton, K., Comerford, T., Deavin, N., & Walton, K. (2020). Characteristics of successful primary school-based experiential nutrition programmes: A systematic literature review. *Public Health Nutrition,* 1-21. doi:10.1017/S1368980020004024

Correa-Burrows, P., Burrows, R., Orellana, Y., & Ivanovic, D. (2015). The relationship between unhealthy snacking at school and academic outcomes: A population study in Chilean schoolchildren. *Public Health Nutrition, 18*(11), 2022-2030.

Danko, J.R (2009). Enterobiasis Abhay R. Satoskar, Gary L. Simon, Peter J. Hotez, Moriya Tsuji (Edits), *Medical Parasitology* içinde (2-7)

Eser, M. (2018) Temel kavramlar ve yaklaşımlar. M. Eser (Ed.), *Hijyen ve sanitasyon* içinde (2-31) Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını, Eskişehir

Felton, A., Chapman, A., & Felton, S. (2014). *Basic guide to oral health education and promotion*. Second Edition John Wiley & Sons.

Fisher C, Hunt P, Kann L, Kolbe L, Patterson B, Wechsler H. Building a Healthier Future Through School Health Programmes. Available from: http//www.cdc.gov/healthyyouth/publication/pdf. Erişim tarihi: 21.06.2021

Gözükara, E. M. (1997). *Biyokimya Cilt-1*. Nobel Tıp Kitabevleri.

Gözüm, S. ve Çapık, C . (2014). Sağlık davranışlarının geliştirilmesinde bir rehber: sağlık inanç modeli. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 7 (3), 230-237.

Greenhalgh, J., Dowey, A. J., Horne, P. J., Fergus Lowe, C., J. H., & Whitaker, C. J. (2009). Positive- and

negative peer modelling effects on young children's consumption of novel blue foods. *Appetite*, *52*(3), 646–653.

Hammond, B., Ali, Y., Fendler, E., Dolan, M., & Donovan, S. (2000). Effect of hand sanitizer use on elementary school absenteeism. *American Journal of Infection Control*, *28*(5), 340-346. https://doi.org/10.1067/mic.2000.107276

Hançer-Aydemir, D. (2020). Personal hygiene habits of some university students in Turkey. *Turkish Bulletin of Hygiene & Experimental Biology/ Türk Hijyen ve Deneysel Biyoloji*, *77*(1) 87-96.

Hatipoğlu, S. (2016). Manisa Şehzadeler Eğitim Araştırma Toplum Sağlığı Merkezi bölgesinde okul sağlığı düzeyinin tanımlanması, Uzmanlık Tezi, Celal Bayar Üniversitesi Tıp Fakültesi

Holley, C., Haycraft, E. & Farrow, C.V. (2015). "Why don't you try it again?' A comparison of parent-led, home based interventions aimed at increasing children's consumption of a disliked vegetable, *Appetite*, 87, 215-22

Horne, P. J., Hardman, C. A., Lowe, C. F., Tapper, K., Le Noury, J., Madden, P. & Doody, M. (2009). Increasing parental provision and children's consumption of lunchbox fruit and vegetables in Ireland: the Food Dudes intervention. *European Journal of Clinical Nutrition*, 63(5), 613-18.

https://www.trthaber.com/haber/saglik/yanlis-beslenme-erken-ergenlige-yol-aciyor-584398.html

Kağıtçıbaşı, Ç. (2012). *Günümüzde insan ve insanlar: Sosyal psikolojiye giriş.* Evrim Yayınevi, İstanbul.

Karaağaolu, N. (2012). İlköğretim çocukları için sağlıklı beslenme. Sağlık Bakanlığı Yayın No: 726 Reklam Kurdu Ajansı

Karaarslan, Beyazıt ve Bütün Ayhan, (2019). Gelişimsel dönemler açısından hasta çocuklar ve hastane ortamının düzenlenmesi (Bütün Ayhan, A Edit.) *Hasta çocukların gelişimi ve eğitimi*. (Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayını, Eskişehir

Kaufman-Shriqui, V., Fraser, D., Friger, M., Geva, D., Bilenko, N., Vardi, H., … Shahar, D. (2016). Effect of a School-Based Intervention on Nutritional Knowledge and Habits of Low-Socioeconomic School Children in Israel: A Cluster-Randomized Controlled Trial. *Nutrients*, *8*(4), 234.

Kaya, B. (2016). Hayat bilgisi öğretiminde kullanılan strateji, yöntem ve teknikler. (Güven, S ve Kaymakçı, S Edit). *Hayat bilgisi öğretimi* içinde (s.214-244). Pegem Akademi, Ankara

Korkmaz, E., & Kaptan, A. (2020). Cross-sectional analysis of prevalence and aetiological factors of dental erosion in Turkish children aged 7–14 years. *Oral Health Prev Dent*, *18*, 959-972.

Köksal, E., Tekçiçek, M., Yalçın, S.S., Tuğrul, B., Yalçın, S., & Pekcan, G. (2011). Association between anthropometric measurements and dental caries in Turkish school children. *Central European Journal of Public Health*, 19(3), 147-151.

Krukowski, R. A., West, D. S., Philyaw Perez, A., Bursac, Z., Phillips, M. M., & Raczynski, J. M. (2009). Overweight children, weight-based teasing and academic performance. *International Journal Of Pediatric Obesity 4*(4), 274–280.

La Torre, G., Mannocci, A., Saulle, R., Sinopoli, A., D'Egidio, V., Sestili, C.,

Manfuso, R., & Masala, D. (2017). Improving knowledge and behaviors on diet and physical activity in children: results of a pilot randomized trial. *Annali di igiene : medicina preventiva e di comunita*, *29*(6), 584–594.

Martin, L.T. & Chen, P. (2014). Child health and school readiness: the sig- of health literacy. A. J. Reynolds, A. J. Rolnick& Judy A. Temple (Edits.) *Health and Education in Early Childhood Predictors, Interventions, and Policies* içinde (s. 346-368) Cambridge University Press

MEB (2018) Hayat bilgisi öğretim programı, Ankara

Meltzoff, A. N. (2005). Imitation and other minds: the ‘‘Like Me’’ hypothesis. In S. Hurley & N. Chater (Eds.), *Perspectives on imitation: from cognitive neuroscience to social science* (pp. 55–77). Cambridge: MIT Press.

Önder, Ö. R. (2012). Bağışıklama ve aşılar. (Deniz, Ü ve Önder, Ö.R Edit.) *Anne Çocuk Sağlığı ve İlkyardım* içinde (s. 177-189). Nobel, Ankara

Özbek, C., Didem, E. S. E. R., Bektaş-Kayhan, K., & Ünür, M, (2015). Comparison of the tooth brushing habits of primary school age children and their parents. *Journal of Istanbul University Faculty of Dentistry*, 49(1), .33-40.

Pliner, P., & Hobden, K. (1992). Development of a scale to measure the trait of food neophobia in humans. *Appetite*, 35, 239–50

Rimpeekool, W., Banwell, C., Seubsman, S. A., Kirk, M., Yiengprugsawan, V., & Sleigh, A. (2015). “I rarely read the label”: Factors that Thai Consumer Responses to Nutrition Labels. *Global journal of health science*, *8*(1), 21–28.

Robertson, C. (2015). *Safety, nutrition and health in early education*. Nelson Education.

Sağlık Bakanlığı. Türkiye’ye Özgü Beslenme Rehberi (TÜBER), https://dosyasb.saglik.gov.tr/Eklenti/10915,tuber-turkiye-beslenme-rehberipdf.pdf, Erişim Tarihi: 09.04.2021

Telljohann, S. K., Symons, C. W., Pateman, B., & Seabert, D. M. (2016). *Health education: Elementary and middle school applications* (Eighth edition). McGraw-Hill.

Uidici, A. (2015). *Health promotion in school: Theory, practice and clinical Implications.* Nova Science Publisher, New York

URL-1 https://www.ercebelecoglu.com.tr/koruyucu-dis-hekimligi/ (Erişim tarihi 05.04.2021)

URL-2 https://sagligim.gov.tr/agiz-dis-sagligi/dis-fircalama-teknikleri-cocuk.html (Erişim tarihi 05.04.2021)

URL-3 https://asi.saglik.gov.tr/asi-takvimi2 (Erişim: 28.05.2021)

URL-3 http://www.bildungsplaene-bw.de/,Lde/LS/BP2016BW/ALLG/GS/SU (Erişim tarihi: 06.06.2021)

URL-4 https://med.virginia.edu/diversity/community/youth-community-programs/walker-elementary-health-fair/ (Erişim tarihi: 06.06.2021)

URL-5 https://www.moorecountyschools.net/apps/pages/index.jsp?uREC_ID=1408056&type=d&pREC_ID=1582026 (Erişim tarihi 15.06.2021)

Vereecken, C., & Maes, L. (2010). Young children’s dietary habits and associations with the mothers’ nutritional knowledge and attitudes. Appetite, 54(1), 44-51.

Wang, Z., Lapinski, M., Quilliam, E., Jaykus, L.-A., & Fraser, A. (2017). The effect of hand-hygiene interventions on infectious disease-associated absenteeism in elementary schools: A systematic literature review. *American Journal of Infection Control*, *45*(6), 682-689. https://doi.org/10.1016/j.ajic.2017.01.018

Yıldırım B.G, Mimaroğlu M., Beklen A.(2019). Kişisel plak kontrolü: Plak kontrolünde kullanılan araçlar, teknikler, motivasyon. M. M., Akkaya, (Edit.) *Türkiye Klinikler-Özel Sayı: Cerrahi Olmayan Periodontal Tedavi* 1: 1-7.

Yontar, A. (2016). Hayat bilgisi dersinde öğretimi planlama. (Güven, S ve Kaymakçı, S Edit). *Hayat bilgisi öğretimi* içinde (s.81-110). Pegem Akademi, Ankara

10. BÖLÜM

Hayat Bilgisi Dersinde Çevre Eğitimi

Dr. Öğr. Üyesi Sevcan CANDAN HELVACI
Kastamonu Üniversitesi Eğitim Fakültesi

1. Giriş
2. Çevre Eğitimi
3. Çevre Bilinci
4. Çevre Etiği
5. Hayat Bilgisi Dersinde Çevre Eğitimi
6. Yurt Dışında Çevre Eğitimi
7. Sonuç
Değerlendirme Soruları
Kaynakça

Mutluluğun ilk koşullarından biri, insan ile doğa arasındaki bağın kopmamasıdır.

Leo Tolstoy

1. Giriş

Çevre kavramı zihinlerde soyut ya da sınırlı çağrışımlar yapsa da yaşamın ve vazgeçilmezlerinin uyumlu bir birlikteliği olup ve içerisindeki tüm bileşenleri değerli kılmaktadır. Çevre kavramı farklı alanlara özelleşen tanımlamalara sahip olabilmektedir. TDK (2021)'da "bir şeyi dört yönü bakımından kuşatan yakın yerler, bir şeyin dolayı.", sosyolojide "bireyin içinde bulunduğu toplumsal bağlam" (Marshall, 1999) şeklinde yapılan çevre tanımlamaları farklı bakış açılarını göstermekte iken çevrenin kompleks yapısını açıklamaya yetmemektedir. Canlıların yaşamları boyunca ilişkilerini sürdürdükleri ve karşılıklı olarak etkileşim içinde bulundukları biyolojik, sosyal, ekonomik ve kültürel ortam (2872 Sayılı Çevre Kanunu) şeklinde terimsel olarak da açıklanabilen çevre, canlı-cansız varlıkların etkileşim ve denge içerisinde bulundukları ortamdır (Erten, 2012). Çevre dört ana kavram üzerinde şekillenir. Bunlar; canlı, cansız, etkileşim ve dengedir. Canlı kavramı içerisinde taksonomi ve beslenme ilişkileri; cansız kavramı içerisinde ışık, ısı su ve toprak; etkileşim içerisinde ekolojik ilişkiler ve denge içerisinde de madde döngüleri yer almaktadır (Şekil 1).

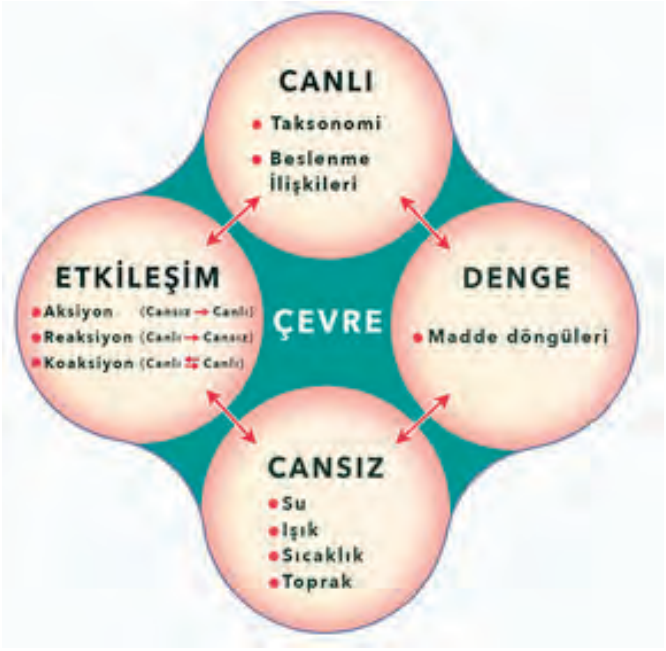

Şekil 1. *Çevre ve Bileşenleri*

Çevreyi oluşturan dinamikler içerisinde ya da arasında zamanla olumsuzluklar ve sorunlar meydan gelmiştir (Görmez, 2015; Ukago ve diğerleri, 2020). Günümüzde çevreye verilen zarar geniş çaplı etkilere ulaşmış, bu durum dünyanın seri bir şekilde tahrip olduğunu ortaya koymuştur (Foster ve Madgoff, 2014).

Kaynakça

Ahluwalia, V. K. (2015). Environmental pollution and health. New Delhi: TERI.

Akyüz, E. (2020). Çevre sorunlarında bilinmeyen 100 bilimsel gerçek. Ankara: Astana Yayınları.

Arslan, Y. ve Albay, F. (2019). The effect of outdoor sports as undergraduate elective course on environmental sensitivity. Journal of Education and Learning, 8(4), 52-57.

Baxter, B. (2005). A theory of ecological justice. New York: Rout-ledge.

Binbaşıoğlu, C. (2000). *Okulda ders dışı etkinlikler*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi

Cansoy, R. (2018). Uluslararası çerçevelere göre 21.yüzyıl becerileri ve eğitim sisteminde kazandırılması. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 7*(4), 3112-3134.

Chawla, L. (1992). Research priorities in environmental education. Children's Environments, 9(1), 68-71.

Çağlar, Y. (2011). Çevreleme çevre üzerine sessiz tartışmalar. Anka-ra: İmge Yayınevi.

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı. (2020). Türkiye çevre sorunları ve öncelikleri değerlendirme raporu. https://webdosya.csb.gov.tr/db/ced/icerikler/tu-rk-yecevresorunlariveoncel-kler-_2020-20210401124420.pdf adresinden erişilmiştir.

Demir, E. ve Yalçın, H. (2014). Türkiye'de çevre eğitimi. Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi, 7(2),7-18.

Erten, S. (2005). Okul öncesi öğretmen adaylarında çevre dostu davranışların araştırılması. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fa-kültesi Dergisi, 28, 91-100.

Erten, S. (2007). Insights to ecocentric, anthropocentric and anti-pathetic attitudes towards environment in diverse cultures. Eurasian Journal of Educational Research, 33, 141-156.

Erten, S. (2012). Türk ve Azeri öğretmen adaylarında çevre bilinci. Eğitim ve Bilim [Education and Science], 37(166), 88-100.

Foster, J. M. & Magdoff, F. (2011). Bir çevrecinin kapitalizm hak-kında bilmesi gerekenler kapitalizm ve çevre üzerine bir reh-ber (Çev. Ö. Aksakal). İstanbul: Patika Kitap.

Geray, C. (2002). Halk eğitim. Ankara: İmaj.

Görmez, K. (2010). Çevre sorunları. Ankara: Nobel.

Des Jardins, J. R. (2006). Çevre etiği: Çevre felsefesine giriş. Çev. (Keleş, Ruşen). Ankara: İmge Kitabevi.

Karakaya, Ç. ve Çobanoğlu E. (2012). İnsanı merkeze alan (antro-posentrik) ve almayan (nonantroposentrik) yaklaşımlara gö-re eğitim fakültesi son sınıf öğrencilerinin çevreye yönelik bakış açıları. Türk Fen Eğitimi Dergisi, 9(3), 23-35.

Karakoç, A. G. (2004). Çevre sorunlarına etik yaklaşım. Marin, Mehmet C. ve Uğur Yıldırım (Ed.), Çevre sorunlarına çağ-daş yaklaşımlar. İstanbul: Beta Yayınları.

Kasalak M.A., Yurcu G.ve Akıncı, Z. (2018). Üniversite öğrencile-rinin ekosentrik, antroposentrik ve çevreye yönelik antipatik tutumlarının değerlendirilmesi: Akdeniz Üniversitesi İİBF örneği. Journal of Tourism Intelligence and Smartness, 1, 24-33.

Keçeci, G., Kırbağ-Zengin, F. ve Alan, B. (2019). TÜBİTAK 4004 "Küçük bilim insanları Elâzığ Hazar gölü ekosiste-

mini keşfediyor" projesinin ortaokul öğrencilerinin çevresel tutumlarına etkisi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 8*(1), 41-63.

Kelley, T. R., Knowles, J. G., Han, J., & Sung, E. (2019). Creating a 21st century skills survey instrument for high school students. *American Journal of Educational Research, 7*(8), 583–590.

Kenan, S. (2005). 21. yy'da Türkiye'de öğretmen olmak (EBSAD- Öğretmenlik vizyon programı seminer notları). http://www.ebsad.org/img/20140407__2541009784.pdf adresinden erişilmiştir.

Kırkpınar-Özsoy, N. ve Çini, P. (2020). Antroposentrik küresel çevre politikalarının ekosentrik çevre etiği görüşü çerçeve-sinde değerlendirilmesi. Alternatif Politika, 12(1), 20-49.

Kinslow, A. T., Sadler, T. D., & Nguyen, H. T. (2019). reasoning and environmental literacy in a ecology class. *Environmental Education Research, 25*(3), 388–410.

Kollmuss, A. & Agyeman, J. (2002). Mind the gap: Why do peop-le act environmentally and what are the barriers to pro-environmental behavior? Environmental Education Rese-arch, 8(3), 239–260.

Lebo, N. & Eames, C. (2015). Cultivating attitudes and trellising learning: a permaculture approach to science and sustainability education. *Australian Journal of Environmental Education, 31*(1),1-14.

Marshall, G. (1999). Sosyoloji sözlüğü. Çev. Osman Akınhay- Derya Kömürcü. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

Merchant, C. (1992). Radical ecology. New York, London: Routledge.

Millî Eğitim Bakanlığı [MEB] (2013). *Fen bilimleri dersi öğretim programı (İlkokul ve ortaokul 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar)*. Ankara: MEB Yayınevi.

Millî Eğitim Bakanlığı [MEB] (2018). *Fen bilimleri dersi öğretim programı (İlkokul ve ortaokul 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar)*. Ankara: MEB Yayınevi.

Millî Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2018). *Hayat bilgisi dersi öğretim programı (İlkokul 1, 2 ve 3.* Ankara: MEB Yayınevi.

Millî Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2019). *Kazanım merkezli STEM Uygulamaları.* Ankara: MEB Yayınevi.

Mollison, B. (1994). Introduction to permaculture (2nd ed.). Stanley, Tasmania: Tagari Publications.

Nagra, V. (2010). Environmental education awareness among school teachers. *The Environmentalist, 30*, 153-162.

Nair, G. G. (2010). Environmental education and curriculum at primary level. Nature Environment and Pollution Techno-logy, 9(2), 409-426.

North American Association for Environmental Education (NAAEE). 2011. Developing a framework for assessing environmental literacy. Washington, DC: NAAEE.

Öznacar, M. D., Turan-Güllaç, E. ve Gülay, H. (2010). İlköğretim 4. 5. 6. 7. ve 8. için güncel çevre sorunlarıyla ilgili eğitsel etkinlikler. Ankara: Anı Yayıncılık.

Palmberg, I.E. & Kuru J. (2000). Outdoor activities as a basis for environmental responsibility. The Journal of Environmental Education, 31(4), 32-36.

Roth, C. E. (1992). *Environmental literacy: Its roots, evolution and directions in the 1990s*. ED 348235. ERIC database.

Rotherham, A., & Willingham, D. (2009). 21st century skills: The challenges ahead. *Educational Leadership, 67*(1), 16-21.

Sanera, M., & Shaw, J.S. (1999). Korkular değil gerçek çocukları-nız ve sizin için çevre eğitimi rehberi (Çev. V.F. Savaş). An-kara: Liberte.

Schwartz, S.H. (1994). Are there universal aspects in the structure and contents ofhuman values? *Journal of Social Issues, 50*(4), 19-45.

Scott, R. (2010). *A critical review of permaculture in the United States.* http://robscott.net/2010/comments/ adresinden erişilmiştir.

Shin, D.S. (2000). Environmental education course development for preservice secondary school science teachers in the Re-public of Korea. The Journal of Environmental Education, 31(4), 11-18.

Shobeiri, S.M., Omidvar, B., & Prahallada N. N. (2006). of gender and type of school on environmental attitude of teachers in Iran and India. International Journal of Envi-ronmental Science and Technology, 3(4), 351-357.

Sjöblom, P., & Svens, M. (2019). Learning in the Finnish outdoor classroom: Pupils' views. *Journal of Adventure Education and Outdoor Learning, 19*(4), 301-314.

Steg, L. & Vlek, C. (2009). Encouraging pro-environmental beha-viour: An integrative review and research agenda. Journal of Environmental Psychology, 29(3), 309–317.

Steffen, W.L., Sanderson, A., Tyson, P.D., & Jager J. (2005). Glo-bal change and the earth system: A planet under pressure. Springer: Berlin.

TDK (2021). Türk dil kurumu sözlükleri. https://sozluk.gov.tr/ ad-resinden erişilmiştir.

Ukaogo, P. O., Ewuzie, U., & Onwuka, C. V. (2020). Environmen-tal pollution: Causes, effects, and the remedies. Microorga-nisms for Sustainable Environment and Health, 2020, 419–429.

Uzun, N. ve Sağlam, N. (2005). Sosyo-ekonomik durumun çevre bilinci ve çevre akademik başarısı üzerine etkisi. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 29(29), 194-202.

Washington, H., Taylor, B., Kopnina, H., Cryer, P. & Piccolo, J. J. (2017). Why ecocentrism is the key pathway to sustainabi-lity. The Ecological Citizen, 1, Y–Z.

Whitmarsh, L. E., Haggar, P., & Thomas, M. (2018). Waste reduc-tion behaviors at home, at work, and on holiday: what behavioral consistency across contexts? Frontiers in Psychology, 9, 2447.

Verma, A.K. (2017). Environmental ethics: Need to rethink. Inter-national Journal on Environmental Sciences, 8(1),7-9.

URL Adresleri

URL1: https://faces2hearts.eu/east-southern-africa/mauritius-eco-schools-and-fee-foundation-for-environmental-education

URL2: https://s /08/08/gelecek-icin-tasarim-permakultur-nedir/

URL3: http://danoportfolio.weebly.com/6-education---not-a-design.html

11. BÖLÜM

Hayat Bilgisi Dersinde Doğru Teknoloji Kullanımının Öğretimi

Dr. Öğr. Üyesi Burcu KARABULUT COŞKUN
Kastamonu Üniversitesi Eğitim Fakültesi

1. Giriş
2. Teknoloji Kavramı
3. Eğitim Teknolojisi mi, Teknoloji Eğitimi mi?
4. Doğru Teknoloji Kullanımı
5. Hayat Bilgisi Dersin'de Teknoloji ve "Doğru Teknoloji Kullanımı"nın Öğretimi
6. Diğer Ülkelerde Teknoloji Eğitimi
7. Sonuç
8. Örnek Etkinlik
Değerlendirme Soruları
Kaynakça

"Teknoloji hem yararlı bir hizmetçi hem de tehlikeli bir ustadır".

Christian Louise Lange

1. Giriş

Günümüz dünyasında en hızlı gelişme gösteren, gelişim gösterirken toplumun tüm paydaşlarını da etkileyen faktörlerin başında teknoloji gelmektedir. Ülkeler, toplum bireylerinin teknoloji kullanarak bilimden edindiği kazanımları toplumsal yaşamına aktarması ile gelişmişlik gösterebilmektedir. Bu sarmal ilişkinin temelinde toplumun gelişmesinde etkili olan teknolojinin varlığı, insanların bu teknolojilerle etkileşime girdiği ve bu etkileşimler sayesinde bilimin geliştiği bir yapı dikkati çekmektedir. Bir bütün içinde çalışan bu sistemin odağına insanı koyması sebebi ile, yalnızca teknolojinin gelişim göstermesi yeterli kalmamakta, teknolojiyi kullanan bireylerin niteliğinin de geliştirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Gerek akademik gerek sosyal gerekse iş yaşamlarında ihtiyaç duyacakları; problem çözme, üretim yapabilme, iletişim kurabilme, eleştirel ve yaratıcı düşünebilme, stratejik durumlarda doğru kararlar alabilme vb. üst düzey becerilerin kazandırılabilmesi için teknolojinin doğru kullanımı konusunda farkındalık oluşturulması önemli görülmektedir (Demirel, 2005).

Bireyler eğitim ve öğretim ile her yaş düzeyinde karşılaşmakta ancak standartlaştırılmış hali ile yalnızca merkezi bir sistem içinde karşılaşabilmektedirler. Ülkemizde bu standart yapı ilköğretim ve ortaöğretim düzeyinde Millî Eğitim Bakanlığı, yüksek öğretim seviyesinde ise Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı nezdinde gerçekleştirilmektedir.

Ülkemizde örgün eğitimve ilköğretim basamağı ile başlamaktadır. Bireyler bu basamakta edindikleri beceri ve bilgiler sayesinde diğer basamaklardaki öğrenme yaşantılarını düzenleyebilmektedirler. Bu nedenle ilköğretim basamağı bireysel niteliklerin çok boyutlu olarak kazanılması bu sayede de toplumun sosyokültürel yapısını geliştirmesi, toplumsal yapının sonraki nesillere aktarılması, tüm bunlar sonucunda da ülkelerin kalkınmasına etki etmesi sebebi ile oldukça büyük öneme sahiptir. İlköğretimin bu denli önemli işlevini sürdürülebilir kılmak içinse gelişen teknolojileri takip ederek, eğitim öğretim içeriklerini düzenlemek bu teknolojileri doğru kullanma becerisi kazandırmak gerekmektedir.

Günümüz bireyleri, yaşamlarının ilk başladığı andan itibaren teknolojiye maruz kalmaktadırlar. Teknolojinin yaşam sürecine bu kadar erken girmesi ile bireyler erken yaşta bu teknolojileri kullanma becerisi edinmektedirler. Bu nedenle öğretim programları ve ders içerikleri oluşturulurken bireylerin teknoloji kullanım düzeyleri dikkate alınmalıdır. İhtiyaç duyulan araç gereç ve içerik düzenlemelerinin yapılabilmesi için de teknolojinin doğasının ve günümüz koşullarında ne tür bir ilerleme sergilediğinin anlaşılması, kavramsal tanımının yapılması ve tarihi gelişiminin incelenmesi uygun görülmektedir.

Kaynakça

Alkan, C. (1998). *Eğitim teknolojisi*. Anı Yayıncılık, Ankara.

Arıcı, B. (2007). *Bilgisayar ve öğretim teknolojileri eğitimi bölümü öğrencilerinin mesleğe yönelik beklentileri ile alanda çalışan bilgisayar öğretmenlerinin mesleğe yönelik algıları*. Dokuz Eylül Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir.

Barut, L. (2015). *Fen ve teknoloji öğretmenlerinin eğitimde teknoloji kullanımına yönelik tutumları ile bilgisayar öz yeterlik algıları arasındaki ilişki.* Sütçü İmam Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş

Beşli, Z. (2007). Teknoloji ve toplum: Ortaöğretim öğrencilerinde teknoloji kullanımı ve etkileri. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. *Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi,* 2(19), 34-42.

Black, P. (1998). An international overview of curricular approaches and models in technology education, *Journal of Technology studies*, Winter-Spring.

Caplan, S. E. (2005). A social skill account of problematic Internet use. *Journal of communication,* 55(4), 721-736.

Ceyhan, A. A. (2011). University students' problematic ınternet use and communication skills according to the ınternet use purposes. educational sciences: *Theory and Practice,* 11(1), 69-77.

Cherner, T., Fegely, A., & Gleasman, C. (2021, March). We Need to Talk about the ISTE Students Standards: A Critical Analysis. *In Society for Information Technology & Teacher Education International Conference* (pp. 880-889).

Correard, I. (2001). *twelve years of technology education in france, england and the netherlands: how do pupils perceive the subject?,* PATT-11 Conference Proceedings.

Çoklar, A. N. (2008). Öğ*retmen adaylarının eğitim teknolojisi standartları ile ilgili özyeterliklerinin belirlenmesi.* Anadolu Üniversitesi, Doktora Tezi, Eskişehir.

Demirel, Ö. (1993). *Eğitim terimleri sözlüğü.* Usem Yayınları, Ankara.

Demirel, Ö. (2005). *Eğitimde program geliştirme: Kuramdan uygulamaya.* Ankara: PegemA Yayıncılık.

De Vries, J. (1994). The industrial revolution and the industrious revolution. *Journal of economic history*, 249-270.

Doğan, H., Işıklar, A., & Eroğlu, S. E. (2008). Ergenlerin problemli internet kullanımının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi,* (18), 106-124.

Duyar, M. (2017). *İlköğretim 3. da öğrencinin teknolojiyi kullanım şeklinin öğrenci başarısına olan etkisinin incelenmesi.* İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul

Ellul, J. (1964). *The technological society.* Vintage Books, New York.

Feenberg, A. (1991). *Critical theory of technology*. Oxford University Press, Oxford, New York.

Galbraith, J.K. (1967). *The new industrial state*

Geçit, Y. (2015). *Eğitim, öğretim teknolojisi ve iletişim.* Küçük M. (Ed.). Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı.

Güleryüz, H. (2013). *Hayat Bilgisi programları ve öğretimi*. Ankara: Tarcan

Matbaacılık. 2. Baskı içinde (s. 2-9). Nobel Yayıncılık.

Günlü, A., ve Ceyhan, A. A. (2017). Ergenlerde internet ve problemli internet kullanım davranışının incelenmesi. *ADDICTA*. 4(1), 75-117.

Güven, S. (2010). İlköğretim hayat bilgisi dersi ders ve öğrenci çalışma kitaplarının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Eğitim ve Bilim*, 35(156).

Huang, C. (2000). *In the status of primary technology education in taiwan.* IN: Kimbell, R.(ed.). Design and Technology International Millennium Conference. Wellesbourne: The D&T Association (pp. 90-95). DATA.

Ihde, Don. (1993). *Philosophy of technology*. Paragon House, New York.

International Technology Education Association (ITEA). (1996). *Technology for all Americans: A rationale and structure for the study of technology*. Reston, VA: Author.

İşman, A. (2001). *Bilgisayar ve eğitim.* Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, (2), 1-34.

Kurulu, T. T. (2006). *MEB müfredat geliştirme süreci*.

Lortoğlu, A. (2008). *Sınıf öğretmenlerinin yapılandırmacı öğretim programı kapsamında, eğitim teknolojisi uygulamalarında karşılaştıkları güçlükler.* Selçuk Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya.

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2000). *İlköğretim okulu fen bilgisi dersi öğretim programı.* Ankara: Yazar.

MEB (2006). *Özel İhsas Komisyonu, İlköğretim, Teknoloji ve Tasarım Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu*, ANKARA

Murata, S., & Stern, S. (1993). Technology education in Japan. *Journal of Technology Education*, 5(1), 29-37.

Orhan, M. (2019). *Animasyon destekli öğretimin öğrencilerin müzik dersi akademik başarısına etkisinin incelenmesi.* Gazi Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara.

Sağıroğlu, N. (2015) *İlkokul ve ortaokul öğrencilerinin günlük internet kullanım sürelerinin okul başarılarıyla ilişkisi.* Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Sever, R. (2011). *Temel Kavramlar*. Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı içinde (s. 5-8). Ankara: Anı Yayıncılık.

Spada, M. M. (2014). An overview of problematic Internet use. *Addictive behaviors,* 39(1), 3-6.

Şen, Z. (2016). *Bilim ve Türkiye,* Tübitak Popüler Bilim Kitapları, İstanbul.

Şendağ, S. (2019). *Öğretim teknolojilerinde temel kavramlar.* Şendağ , S. (Ed.). Öğretim Teknolojileri Etkili ve Eğlenceli Öğrenme Deneyimi Tasarım Rehberi 1. Baskı içinde (s. 17). Nobel Yayınevi.

Şenel, A., ve Erden, O. (1996). *Endüstriyel Sanatlar Eğitimi ve Teknoloji Eğitimi*. Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi., Ankara.

Şimşek, A. (2019). *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler dersi ile ilgili yapılan lisansüstü tezlerin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi.* Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya.

Tam, P. (2012). Problematic Internet use in childhood and youth: evolution of a 21st century *Australas Psychiatry,* 21, 533-536.

Tosun, N. (2006). *Bilgisayar destekli ve bilgisayar temelli öğretim yöntemlerinin, öğrencilerin bilgisayar dersi başarısı ve bilgisayar kullanım tutumlarına etkisi: 'Trakya Üniversi-*

tesi Eğitim Fakültesi örneği'. Trakya Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Edirne

Türk Dil Kurumu (TDK), 2021. https://sozluk.gov.tr/ adresinden 22.05.2021 tarihinde erişilmiştir.

Teich, Albert. (1977). *Technology and man`s future.* St. Martin`s Press, New York.

TÜİK (2020a). TÜİK, Hanehalkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Oranı Araştırması, 2004-2020

https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=bilgi-teknolojileri-ve-bilgi-toplumu-102&dil=1 adresinden 25.05.2021 tarihinde erişilmiştir.

TÜİK (2020b). Türkiye İstatistik Kurumu, Hanehalkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Amacı Araştırması. https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=bilgi-teknolojileri-ve-bilgi-toplumu-102&dil=1 adresinden 25.05.2021 tarihinde erişilmiştir.

TÜİK (2020c). Türkiye İstatistik Kurumu, Hanehalkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Amacı Araştırması. https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=bilgi-teknolojileri-ve-bilgi-toplumu-102&dil=1 adresinden 25.05.2021 tarihinde erişilmiştir.

Tzannatos, Z., & Johnes, G. (1997). Training and skills development in the east asian newly industrialised countries: a comparison and lessons for developing countries1. *Journal of Vocational Education and Training,* 49(3), 431-453.

Yaşar, D. (2001). Yeni binyılda eğitim ve öğretim, *Türkiye Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi*-MEB Yayınları, Sayı 21.

Young, K. S. (2004). Internet addiction: A new clinical phenomenon and its consequences. *American behavioral scientist*, 48(4), 402-415.

12. BÖLÜM

Hayat Bilgisi Dersinde Trafik-İlkyardım ve Güvenlik Eğitimi

Doç. Dr. Gökhan UYANIK
Kastamonu Üniversitesi Eğitim Fakültesi

1. Giriş
2. Yurt Dışında Trafik-İlkyardım ve Güvenlik Eğitimi
3. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında Trafik-İlkyardım ve Güvenlik Eğitimi
4. Hayat Bilgisi Dersinde Trafik Eğitimi
5. Hayat Bilgisi Dersinde İlkyardım Eğitimi
6. Hayat Bilgisi Dersinde Güvenlik Eğitimi
7. Sonuç
Değerlendirme Soruları
Kaynakça

Görsel 1. Kaynak: https://er dim-haftaniz-kutlu-olsun_5110598.html

1. Giriş

T ilkyardım uygulamaları ve güvenlik durumları günlük hayatımızın vazgeçilmez parçalarından bazılarıdır. Günlük yaşantımızda hemen hemen her gün çıkmakta, günlük aktivitelerimizde çoğu zaman büyük ya da küçük çaplı yaralanmalar da yaşamaktayız. Her gün ilkyardıma muhtaç olacak olaylar yaşamasak da etrafımızda bu türden olaylar yaşanabilmekte ve ilkyardıma ihtiyaç duyan insanlarla karşılaşabilmekteyiz. Yine benzer şekilde, günlük yaşantımızda güvenliğimizi tehdit edecek birçok olay ve durumla da karşı karşıya kalabilmekteyiz. Bu anlamda, hem hem ilkyardım hem de güvenliğimizle ilgili durumların hayatımızın neredeyse merkezine yerleşmiş olduğu gerçeği ile yüzleşmiş bulunuyoruz. İlkokul Hayat Bilgisi derslerinde birinci sınıftan itibaren - yardım ve güvenlik konularının öneminden bahsedilmekte ve çocukların da bu konularda eğitilmesinin bir gereklilik olduğu vurgulanmaktadır.

Her anlamda öğrenmenin ve kalıcı izli davranışların daha kolay yaşandığı, ister isterse güvenlik eğitimlerinde verilen temel bilgilerin yaşam boyu kalıcı etki göstereceği dönem ilkokul dönemidir.

Bu dönemden itibaren verilecek ve güvenlik eğitimi de zamanla bütün toplumu bilinçlendirecektir. Bu kapsamda, çocuklara öğretilecek her kuralı, onların ve dolayısıyla zamanla tüm toplumun kazalarına karışma riskini azaltacak tedbirlerden olacaktır (Çiğiltepe, 1998). Kitabımızın bu bölümünde öncelikle, yurt dışında ilkokul düzeyinde verilen ve güvenlik eğitimi ile ilgili bazı uygulamalardan söz edilmiş, ardından ülkemizde hayat bilgisi dersinde ve güvenlik eğitimi ile ilgili kazanım ve eğitim uygulamalarına değinilmiştir.

2. Yurt Dışında T

Ülkemizde uygulanan ve güvenlik eğitimi ile ilgili uygulamalara geçmeden önce diğer bazı ülkelerdeki ilgili uygulamalar şu şekildedir: Singapur'da ilkokul çağında olan 7-12 yaş arasındaki çocuklara yönelik eğitimler bu amaç için hazırlanan 4 hektarlık bir alanda yapılmaktadır. Bu eğitim alanında, ana yollarda karşılaşılan ışıklarının minyatür hali bulunmaktadır. Her dönemin başında çocuklar teorik eğitimlerini okulda almakta ve ardından bir teste tabii tutularak ne öğrendikleri tespit edilmektedir. Çocuklar bu alanda çeşitli rolleri alarak derslerde öğrendikleri bilgilerini kullanıp becerilerini geliştirmektedirler.

İngiltere'de ilkokuldaki eğitimlerde, kavşaklarla ilgili 7-10 yaş aralığındaki çocuklara yaya olarak yollarda güvenli şekilde yürüyebilmeleri konusunda yar-

Kaynakça

Çiğiltepe, A. (1998). İlköğretim çağındaki çocukların eğitimleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Hatipoğlu, S., Özdemir, S. ve Arıkan-Öztürk, E. (2012). Türkiye'de ilköğretim okullarında verilen eğitiminin farklı ülkelerde verilen eğitimle karşılaştırılarak incelenmesi ve geliştirilmesi için öneriler. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 12*(2), 9-22.

MEB (2018). *Hayat bilgisi dersi öğretim programı*. Ankara.

Sönmez, V. (1991). *Okul öncesi ve temel eğitimde eğitiminin önemi.* 1. T Şurası Bildiriler Kitabı. Ankara: EGM T

Şahin-İstekli, S. ve Atay, T. F. (2014). *Tra ve ilkyardım*. Ankara: S.E.K. Yayınları

Türk Kızılayı (2015). İlkyardım cep k*itabı*. Ankara: Türk Kızılayı Yayınları

Web Kaynakları

https://ereglitml.meb.k12.tr/

https://www.hurriyet.com.tr/egitim/1-sinif-hayat-bilgisi-guvenlik-kurallari-konu-anlatimi-41608515

https://www.ntv.com.tr/

https://www.haberturk.com/

13. BÖLÜM

Hayat Bilgisi Dersinde Sanat Eğitimi

Dr. Öğr. Üyesi İsmail HELVACI
Kastamonu Üniversitesi Eğitim Fakültesi

1. Giriş
2. Sanat Eğitimi
3. Temel Eğitimde Sanat Eğitimi
4. Hayat Bilgisi Dersinde Sanat Eğitimi
5. Yurt Dışında Sanat Eğitimi
6. Sonuç
Değerlendirme Soruları
Kaynakça

tanımamızın, kendi kendimizi kontrol etmemizin, diğerleri için beslediğimiz saygı hislerimizin ve hareketlerimizin yücelmesine hizmet etmeli; bizi adiliğe, zulme, adaletsizliğe ve bayalığa tahammül etmeyecek şekilde geliştirmelidir.

Bernard Shaw

1. Giriş

Sanat yazının icadından öncesinde bile tarihe ışık tutarak günümüze kadar bilgiyi taşıyan ve bu görevi estetik alan içerisinde bizlere ulaştıran bir hareket olmuştur (Gombrich, 1995). Buzul çağındaki insanların yaptığına inanılan; geyik, mamut, bizon ve onları avlayan insan resimlerini, sosyal yaşantılarını ve yaşam şartlarını bizlere kadar ulaştırıp tarihin en ilkel kanıtlarını bizlere sunan sanatın kendisidir. Eski duvar resimleri bilimsel olarak hala incelenmekte ve bizler için bir bilgi kaynağı olmaktadır. Bir iletişim aracı olarak kullanılmış bu resimler yazılı veya sözlü olmayan bir ifade dilini kullansa da günümüz iletişim çağının Ne?, Ne zaman?, Nerede?, Nereden?, Nasıl,? Neden? ve Kim? soruları olan 6N 1K'sı olarak görülebilir. Bu durum sanatın sağladığı zihinsel süreçten kaynaklanmaktadır. Sanatın zihinsel süreci, görsel algılama, farkındalık durumlarının ve sözel ifade alanlarının önce somuta ve sonrasında soyut ve üst düzey kavramlara dönüşmesini sağlar. Söz edilen dönüşüm üreten bireyler için oldukça önemlidir. Soyut düşünce oluşumu, üretimin atmosferini oluşturan hayal gücü demektir.

Ünlü bilim insanı Einstein zekanın gerçek göstergesinin hayal gücüne dayandığını ve bilgiden daha önemli olduğunu birçok kez ifade etmiştir. Üst düzey beceriler için yaratıcılığın bilimde ve eğitimin tüm kademelerinde kullanılabilirlik düzeyini öngörmüştür. Hayal gücünün meydana getirdiği bu yaratıcılık sürecini bilimde, teknolojide, üretim ve tüketimde kısacası her alanda görmek mümkündür. San (1979) yaratıcılığı, duygusal ve zihinsel etkinliklerde insan yaşamının, alanlarının ve ihtiyaçlarının temelini oluşturan bir yeti olarak tanımlamaktadır. Yaratıcılığın en temel döngüsünde üretim ve sonuç odaklı eylemler ile özgünlük yer almaktadır. Anlatılmak istenen en yakın bilgiye ulaşmanın yolunun bu bilginin eylem içerisinde kalmış ya da etkilenmiş sosyal bireylerin *gözlerinden görmek* olduğundan bahsedilmekle ve Ross, 1991; Ross ve Nisbett, 1991), yaratıcılığın sosyal bir etkisi olduğu da söylenmektedir.

Toplumbilimci ve eğitimci Dewey (1934) sanatı yaşamın içindeki tüm deneyimlere hayat veren, onları dinamik ve canlı tutan bir döngünün mutlak ve ayrılmaz bir parçası olarak görmektedir. Bu deneyimler insanlara yaşamın en yüce duygu ve estetik süreçlerinin kendileri ile var olduğunu hatırlatmakta, deneyimlerin duyguları sürdürülebilir kılan bir anlayışı benimsediklerini söylemektedir. Sanatın yaratıcı, özgün ve birleştirici yapısı ile yetişen ve gelişime katkı sunan her birey toplumun vazgeçilmez paydaşları olmaktadır. Çevrelerinde olup biten veya devam eden olaylara karşı bakış açılarını, gördükleri dünyayı yorumlamalarını, duygularını ve tepkilerini en somut biçimde gösterebilirler. Böylesine etkin ve yaratıcı bir ifade dilinin eğitim disiplinlerine eklenmesi, eğitim Rönesans'ı olarak görülebilir. Dönemsel nitelikleri içinde barındıran tüm eğitim disiplinleri

Kaynakça

Allen, J. & Velden, R.V. D. (2012). *Skills for the 21st century: Implications for education*. Maastricht: Research Centre for Education and the Labour Market.

Arnheim, R. (2015). *Görsel düşünme*. İstanbul: Metis.

Arnold, N., Ducate, L., & Kost, C. (2012). Collaboration or *cooperation*? Analyzing group dynamics and revision processes in wikis. *Calico Journal, 29*(3), 431-448.

Artut, K. (2004). *Sanat eğitimi kuramları ve yöntemleri.* Ankara: Anı Yayıncılık.

Attewell, P. (1990). What is skill?. *Work and Occupations, 17*(4), 422-448.

Ayaydın, A. (2013). *Görsel sanatlar eğitiminde uygulamalar.* Ankara: Pegem Akademi.

Aykaç, N. (2011). Hayat bilgisi dersi öğretim programında kullanılan yöntem ve tekniklerin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi (Sinop ili örneği), *Kastamonu Eğitim Dergisi*, *19*(1), 113-126.

Bamford, A. (2006). *The Wow factor: Global research compendium on the impact of arts in education*. Berlin: Waxmann Verlag.

Bamford, A. (2009). Arts and cultural education in Iceland. Reykjavik: Ministry of Education, Science and Culture: Arts and Cultural Education in Iceland, https://www.stjornarradid.is/media/menntamalaraduneyti-media/media/MRN-pdf_reports/ann_bamford.pdf adresinden erişilmiştir.

Bishop, C. (2018). *Yapay cehennemler, katılımcı sanat ve* izleyici *politikası.* İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.

Buyurgan, S. & Buyurgan, U. (2012). *Sanat eğitimi ve öğretimi.* Ankara: Pegem Akademi

Çalışır, F. (2011). *Hayat Bilgisi dersinde karikatürlerle öğretimin öğrenci başarısına etkisi.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: Osmangazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Dewey, J. (1934). *Art as experience*. New York: GP Putnam's Sons.

Dewey, J. (1938). *Experience and education.* New York: The Macmillan Company.

Eurydice. (2009). *Key data on education in Europe 2009*. Brussels: EACEA/ Eurydice P9.

Felder, R. M., & Brent, R. (2007). Cooperative learning. Mabrouk, P. A. (Ed.), *Active learning: Models from the analytical sciences*. ACS Symposium Series, 970.

Gardner, H. (1980). *Artfull scribbles*. New York: Basic Books.

Goleman, D. (2001). *Duygusal zekâ* (Onsekizinci Baskı). (Çev. Banu Seçkin Yüksel). İstanbul: Varlık Yayınları.

Gombrich, E. H. (1995). *The story of art.* London: Phaidon Press.

Goodman, N. (1976). *Languages of art: An approach to a theory of symbols.* Indianapolis: Hackett Publishing.

D. W. & Ross, L. (1991). Subjective construal, social inference, and human misunderstanding. *Advances in experimental social psychology, 24*, 319-359.

İldanlı, D. (2010). *İlköğretim okullarının II. kademesinde görsel sanatlar dersi haftalık ders saati süresinin yeterliğinin araştırılması,* Selçuk Üniversitesi Yayınlanmamış Yükseklisans Tezi. Konya

Kabapınar, (2007). 1998 ve 2004 öğretim programlarına göre yazılmış hayat bilgisi ve sosyal bilgiler ders kitaplarında sosyal olay ve değerlerin sunumu. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 25*, 109–127.

Kırışoğlu, O. T. (2005). *Sanatta eğitim, görmek öğrenmek yaratmak*. Ankara: Pegem Akademi.

Kırışoğlu, O. T. (2009). Sanatta kültür ve yaratıcılık, görsel sanatlar ve kültür eğitimi- öğretimi. Ankara: Pegem Akademi.

Kırışoğlu, O. T. ve Stokrocki, M. (1997). İlköğretimde sanat öğretimi. Ankara: Y/Dünya Bankası, MEGP.

Lancaster, J. (1990). *Art education in the primary school.* London: Routledge.

Milli Eğitim Bakanlığı. (MEB). (2018a). *2023 eğitim vizyonu*. Milli Eğitim Bakanlığı.http://2023vizyonu.meb.gov.tr/doc/2023_EGITIM_VIZYONU.pdf adresinden erişilmiştir.

Milli Eğitim Bakanlığı. (MEB). (2018b). İlköğretim kurumları (ilkokul ve ortaokul) haftalık ders çizelgesi. https://ttkb.meb.gov.tr/www/haftalik-ders-cizelgeleri/kategori/7 adresinden erişilmiştir.

Milli Eğitim Bakanlığı. (MEB). (2018c). *Görsel sanatlar dersi öğretim programı (İlkokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve* . Ankara: MEB Yayınevi.

Milli Eğitim Bakanlığı. (MEB). (2018d). *Hayat bilgisi dersi öğretim programı (İlkokul 1, 2 ve 3.* . Ankara: MEB Yayınevi.Nichols

OECD (2018). *The future of education and skills. Education 2030.* https://www.oecd.org/education/2030-project/about/documents/E2030%20Position%20Paper%20(05.04.2018).pdf adresinden erişilmiştir.

OECD. (2019). *OECD future of education and skills 2030, A series of concept notes*, OECD. http://www.oecd.org/education/2030-project/contact/OECD_Learning_Compass_2030_Concept_Note_Series.pdf adresinden erişilmiştir.

Özsoy, V. (2007). *Görsel sanatlar eğitimi* (2. Basım). Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.

Partnership for 21st Century Learning (P21). (2007). *Framework for 21st century learning.* http://www.p21.org/our-work/p21-framework adresinden erişilmiştir.

Partnership For 21st Century Skills. (P21). (2009). *Curriculum and instruction: A 21st century skills implementation guide.* https://www.battelleforkids.org/networks/p21/21st-century-learning-exemplar-program adresinden erişilmiştir.

Partnership For 21st Century Skills. (P21). (2013). Framework For 21st Century Learning. http://www.p21.org/about-us/p21-framework sayfasından adresinden erişilmiştir.

Piaget, J. (1995). Commentary on Vygotsky's criticisms of language and thought of the child, and judgement and reasoning in the child. *New Ideas in Psychology, 13*(3), 325-340.

Read, H. (1981). *Sanat ve toplum*. Çev: Selçuk Mülaim. Ankara: Ümran Yayınları.

Robinson, K., (1999). *Culture, creativity and the young: Developing public policy.* Cultural Policies Research and Development Unit Policy Note No. 2. Strasbourg: Council of Europe.

Ross, L. & Nisbett, R. E. (1991). *The person and the situation: Perspective of social psychology.* New York: McGraw-Hill.

Saban, A. (2004). *Öğrenme ve öğretme süreci- yeni teori ve yaklaşımlar.* Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

San, İ. (1979). *Sanatsal yaratma ve çocukta yaratıcılık. İstanbul:* Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

San, İ. (1985). *Sanat ve eğitim.* Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi

Scales, P. (2015). *Yaşam boyu öğrenme ve öğretim* (Ü. Köymen Çev.). İstanbul: Palme.

Sezer, H. (2001). İlköğretimde resim-iş eğitimi. Ankara: MEB Projeler Koordinasyon Dairesi Başkanlığı.

Sharp, C. & Le Métais, J., (2000). *The arts, creativity and cultural education: an* ınternational *perspective (International review of curriculum and assessment frameworks project).* London: Authority.

Slywester, R. (1998). Art for the brain's sake. *Educational Leadership, 56*(3), 1-7.

Sönmez, V. (2016). *Hayat Bilgisi* öğretimi *ve* öğretmen kılavuzu. (7. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.

Şimşek, S. (2014). Geçmişten günümüzde hayat bilgisi. S. Şimşek (Ed.), *Sınıf öğretmeni ve adayları için Hayat Bilgisi öğretimi* (s. 1-26). Ankara: Anı Yayıncılık.

Taggart, G., Whitby, K., & Sharp, C., 2004. *Curriculum and progression in the arts: An* ınternational *study. report (International review of curriculum and assessment frameworks project).* London: and Curriculum Authority.

Taşkeşen, S., Taşkesen, O., Bakırhan, A. ve Tanoğlu, Ş. (2018). Görsel sanatlar öğretmenlerinin motivasyon düzeyleri ve motivasyonlarını etkileyen faktörler üzerine bir araştırma (Erzincan ili örneği). *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 11*(2), 77-85.

Thompson, A. (1983). *Education and development in Africa.* Hong Kong: The Macmillan.

Trilling, B. & Fadel, C. (2009). *21st century skills: Learning for life in our times.* Francisco: Jossey-Bass. http://www.ccsstoolbox.com/parcc/PARCCPrototype_main.html adresinden erişilmiştir.

Tylor, C. W. (1964). Research on creative characteristics. Brittain, W. L. (Ed), *Creativity and art education.* Washington, DC: The National Art Education Association.

Ulutaş, İ. ve Ersoy, Ö. (2004). Okulöncesi dönemde sanat eğitimi. *Kastamonu Eğitim Dergisi,12*(1), 1-12.

Woolf, F. & Belloli, J. (2005). *and review: The arts and creativity in early years.* Arts Council England. .https://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20160204123634/http://www.artscouncil.org.uk/advice-and-guidance/browse-advice-and-guidance/reflect-and-review-the-arts-and-creativity-in-early-years adresinden erişilmiştir.

Yıldırım, A. (1996). Disiplinlerarası öğretim kavramı ve programlar açısından doğurduğu sonuçlar. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 12*, 89-94.

Yılmaz, M. (2010). Sanat eğitiminde kopya ve taklit. K. Artut (Ed.), *Güzel sanatlar eğitiminde özel öğretim yöntemleri* (s. 222-250). Ankara: Anı Yayıncılık.

Zimmerman, E. & Zimmerman, L. (2000). Art education and early childhood education: The young child as creator and meaning maker within a community context. *Young Children, 55*(6), 87-92.

14. BÖLÜM

Hayat Bilgisi Dersinde Ölçme ve Değerlendirme

Dr. Öğr. Üyesi Adem YILMAZ
Kastamonu Üniversitesi Eğitim Fakültesi

1. Giriş
2. Ölçme-Değerlendirmenin Hayat Bilgisi Dersi ile İlişkisi
3. Hayat Bilgisi Dersinde Kullanılabilecek Geleneksel, Çağdaş ve Tamamlayıcı (Alternatif) Ölçme ve Değerlendirme Yöntemleri
4.Yurtdışında Hayat Bilgisi Dersine Yönelik Ölçme ve Değerlendirme Uygulamaları
5. Sonuç
Değerlendirme Soruları
Kaynakça

(URL-2, 2021)

"Bir insanı değerlendirmek için nelere sahip olmadığına değil, sahip olduklarıyla neler yaptığına bakmalı."

Doğan CÜCELOĞLU

1. Giriş

Hayat Bilgisi dersi ilkokula yeni başlayan çocukların yaşadıkları topluma, uyum sağladıkları çevreye ve kısaca hayata dair olup biten birçok davranışı ve olayları anlamlandırabildikleri ve bu anlamlandırma sürecinde de temel yaşam becerilerini kazandıkları bir derstir (Çelik, 2020). Temel yaşam becerileri ilk olarak aile içerisinde gelişmeye başlamaktadır. Ancak bu gelişim çoğu zaman belirli bir plan ve program dâhilinde ilerlememektedir.

İlkokul, ortaokul ve sırasıyla diğer öğretim kademeleri bu becerilerin belirli bir sistematik ve plan çerçevesinde kazanıldığı ve yaşamın daha nitelikli hale getirildiği ortamlardır. İlkokul ile birlikte çocuklar artık aileden farklı bir ortamda yetişmekte, yeni toplumsal ilişkiler ve deneyimler kazanmaya başlamaktadır. Özellikle Hayat Bilgisi dersinde aile ortamında kazandıkları bilgi ve becerileri okul ortamında kazandıkları bilgi ve beceriler ile kıyaslama ve eleştirebilme fırsatı yakalamaktadırlar (Bektaş, 2007).

Hayat Bilgisi dersi çocukların temel yaşam becerilerini kazandıkları bir ders olması nedeniyle çocukları birçok açıdan geliştirmektedir. Özellikle bilişsel, sosyal ve duygusal özellikler yoğun olarak Hayat Bilgisi derslerinde kazanılmaktadır. Hayat Bilgisi dersinde ilk olarak çocuklara doğa ve toplumsal çevre tanıtılmakta ve zamanla bu ortamlarda meydana gelen olaylar anlamlı bir şekilde sunulmaktadır (Güven, 2010). Hayat Bilgisi birçok farklı şekilde tanımlanmıştır. Barth ve Demirtaş'a (1997 akt. Tay, 2017, s.4) göre Hayat Bilgisi; *"vatandaşlık eğitim programının bir parçası olarak Türk demokratik toplumundaki sorumluluk sahibi vatandaşların görevlerine uygun amaçlar üreten ve yaşam boyu sürecek vatandaşlık becerileri sunan eğitim planı"* olarak tanımlanmaktadır. Bir başka tanımda Akınoğlu'na (2005) göre Hayat Bilgisi; çocuklarda hayata karşı yaşam bilinci geliştirme işlevi olarak ifade edilmektedir. Hayat Bilgisi dersi görüldüğü üzere birçok temel yaşam becerisinin kazandırılmasını amaçladığı için disiplinler arası bir özelliğe sahiptir. Bu durum Hayat Bilgisi dersinin ilkokul düzeyinde hayati ve kritik bir öneme sahip olmasını sağlamıştır.

Hayat Bilgisi dersi öğretim programı bu becerilerin kazandırılması ve çağa ayak uydurulabilmesi amacıyla sık sık incelenmekte ve güncellenmektedir. Son olarak 2018 yılında Hayat Bilgisi dersi öğretim programı güncellenmiştir. Buna göre Hayat Bilgisi dersi öğretim programının asıl amacı; "*temel yaşam becerilerine sahip, kendini tanıyan, sağlıklı ve güvenli bir yaşam süren, yaşadığı toplumun değerlerini özümseyen, doğaya ve çevreye duyarlı, araştıran, üreten ve ülkesini seven bireyler yetiştirmektir*" (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2018, s.8).

Kaynakça

Acar, E. (2014). Proje ve portfolyo değerlendirme. S. Baştürk (Ed.), *Eğitimde ölçme ve değerlendirme* (s.229-252). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Akınoğlu, O. (2005). Hayat Bilgisi öğretimi. C. Öztürk & D. Dilek (Ed.). *Hayat Bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi* içinde, (s.1-15). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Aslanoğlu, A. E. (2017). Grup içinde bireyin değerlendirilmesi: Akran ve öz değerlendirme. *Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Dergisi, 34*(2), 35-50.

Bacanlı, H. (2008). *Sosyal beceri eğitimi.* Ankara: Asal Yayınları.

Barth, J. L., & Demirtaş, A. (1997). *İlköğretim sosyal bilgiler öğretimi, kaynak üniteler.* Ankara: YÖK/Dünya Bankası Milli Eğitimi Geliştirme Projesi Yayınları.

Baykul, Y. (2000). *Eğitimde ve psikolojide ölçme: Klasik test teorisi ve uygulaması.* Ankara: ÖSYM Yayınları.

Bektaş, M. (2007). Hayat bilgisi dersinde ailelerin çoklu zeka kuramı hakkında bilgilendirme biçimlerinin öğrencilerin proje başarıları ve tutumlarına etkisi. *Değerler Eğitimi Dergisi, 5*(14), 9-28.

Birgin, O. (2002). Matematik eğitiminde değerlendirme aracı olarak bireysel gelişim dosyasının kullanımı. *Matematik Etkinlikleri Sempozyumu,* Ankara.

Bushell, G. (2006). Moderation of peer assessment in group projects. *Assessment & Evaluation in Higher Education, 31*(1), 91-108.

Cırık, İ. (2005). *İlköğretim beşinci sınıf sosyal bilgiler dersi "güzel yurdumuz Türkiye" ünitesi için sosyo-kültürel oluşturmacı ve geleneksel öğrenme ortamının öğrenenlerin akademik başarılarına, öğrenme kalıcılığına ve görüşlerine etkisi.* Yıldız Teknik Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi: İstanbul.

Çelik, Ö. (2020). Hayat Bilgisi dersinin amacı, kapsamı ve içeriği. V. Aktepe & M. Gündüz (Ed.). *Kuramdan uygulamaya Hayat Bilgisi öğretimi* içinde, (s. 2-19). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Duerden, M. D., Witt, P. A., Fernandez, M., Jolliff-Bryant, M., & Theriault, D. (2012). Measuring life skills: Standardizing the assessment of youth development indicators. *Journal of Youth Development Bridging Research and Practice, 7*(1), 99-147.

Fraenkel, W., Wallen, N. E., & Hyun, H. H. (2011). *How to design and evaluate research in education* (8th Edition). McGraw-Hill Education.

Freeman, M. (1995). Peer assessment by groups of group work. *Assessment & Evaluation in Higher Education, 20*(3), 289-300.

Güneş, F. (2012). Bologna süreci ile yükseköğretimde öngörülen beceri ve yetkinlikler. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi, 2*(1), 1-9.

Güneş, F. (2016). Türkçe öğretiminde beceri uyuşmazlığı sorunları ve çözüm önerileri. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 5*(2), 205-222.

Gürdoğan-Bayır, Ö. (2017). Hayat Bilgisi dersinde beceri öğretimi. B. Tay, Ş. Uçuş-Güldalı & M. Baş (Ed.). *Etkinlik örnekleriyle Hayat Bilgisi öğretimi* içinde, (s.283-319). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Güven, M. M. (2010). *Türkiye'de ilköğretim Hayat Bilgisi dersi programı değişiklikler, düzenlemeler, güncellemeler.*

Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Hanbury, C., & Malti, T. (2011). *The Jacobs Foundation guidelines on monitoring and evaluating life skills for youth development. Volume 2: The toolkit.* Zurich: Jacobs Foundation.

Kaşkaya, A. (2020). Hayat Bilgisi programına ilişkin örnek uygulamalar ve sınıf için etkinliklerin değerlendirilmesi. V. Aktepe & M. Gündüz (Ed.). *Kuramdan uygulamaya Hayat Bilgisi öğretimi* içinde, (s. 273-317). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Kennedy, F., Pearson, D., Brett-Taylor, L., & Talreja, V. (2014). The life skills assessment scale: Measuring life skills of disadvantaged children in the developing world. *Social Behavior and Personality, 42*(2), 197-210. http://dx.doi.org/10.2224/sbp.2014.42.2.197

Kuru, O., & Köksalan, B. (2012). 9 yaş çocuklarının psikomotor gelişimlerinde oyunun etkisi. *Cumhuriyet International Journal of Education, 1*(2), 37-51.

Logan, E. (2009). Self and peer assessment in action. *Practitioner Research in Higher Education, 3*(1), 29-35.

McMillian, J. H. (1997). *Classroom assessment: Principles and practice for effective instruction.* Needham Heights, MA: Allyn and Bacon.

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) (2018). *Hayat Bilgisi dersi öğretim programı (ilkokul 1, 2).* Ankara: MEB Yayınları.

Özden, Y. (2008). *Öğrenme ve öğretme.* Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Özel, S. (2016). Değerlendirme ve öğretimin entegrasyonu için planlama. B. Bıçak, M. Bahar & S. Özel (Çev. Eds). *Öğrencilerin eğitsel değerlendirmesi* (s.105-129). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Parker, W. C. (2012). *Social studies in elementary education*. Boston: Pearson Education.

Prajapati, R., Sharma, B., & Sharma, D. (2017). of like skills education. *Contemporary Issues in Education Research, 10*(1), 1-6.

Russel, W. B., Waters, S., & Turner, T. N. (2018). *Essentials of elementary social studies.* New York: Routledge.

Subasree, R., & Nair, R. (2014). The life skills assessment scale: The construction and validation of a new comprehensive scale for measuring life skills. *IOSR Journal of Humanities and Social Science, 19*(1), 50-58.

Şeker, M. (2017). Hayat Bilgisi öğretiminde ölçme ve değerlendirme (bireysel farklılıklar ve öğrenme stillerine göre). B. Tay, Ş. Uçuş-Güldalı & M. Baş (Ed.). *Etkinlik örnekleriyle Hayat Bilgisi öğretimi* içinde, (s.493-525). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Taneri, A. (2020). 2018 Hayat Bilgisi öğretim programının yetkinlikler, beceriler, kavramlar ve kazanımlar yönünden incelenmesi. V. Aktepe & M. Gündüz (Ed.). *Kuramdan uygulamaya Hayat Bilgisi öğretimi* içinde, (s. 60-84). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Tay, B. (2017). Hayat Bilgisi: Hayatın bilgisi. B. Tay, Ş. Uçuş-Güldalı & M. Baş (Ed.). *Etkinlik örnekleriyle Hayat Bilgisi öğretimi* içinde, (s.1-39). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Temel, A. (2010). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme.* İstanbul: Maltepe Üniversitesi Yayınları.

Turgut, M. F. (1995). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme metotları* (10.Baskı). Ankara: Yargıcı Matbaası.

Tüysüz, C. (2014). Ölçme ve değerlendirmede temel kavramlar ve ölçme ve

değerlendirmenin eğitim sistemindeki uygulamaları. S. Baştürk (Ed.), *Eğitimde ölçme ve değerlendirme* (s.1-20). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

United Nations Children's Fund [UNICEF] and World Bank [WB]. (2019). *Measuring life skills*. 14/04/2021 tarihinde https://www.unicef.org/mena/reports/measuring-life-skills adresinden erişim sağlanmıştır.

URL-1. (2021). 20/04/2021 tarihinde http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/07/03/702341/dosyalar/2015_03/16050504_projelerveperformansdevler.pdf adresinden erişim sağlanmıştır.

URL-2. (2021). 21/05/2021 tarihinde http://aziziyeokullari.com/assets/ images/olcme-degerlendirme.png adresinden erişim sağlanmıştır.

Zarrilo, J. J. (2016). *Sosyal bilgiler öğretimi ilkeler ve uygulamalar.* (B. Tay, & S. B. Demir, Çev.). Ankara: Anı Yayıncılık.

Zelyurt, H. (2011). *İlköğretim okullarında uygulanan proje ve performans görevlerinin etkililiğinin değerlendirilmesi (Malatya İli Örneği)*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.

ETKİNLİKLERLE
İLKOKULDA DİNLEME EĞİTİMİ

Dr. Öğr. Üyesi Dursun AKSU

...Geleceğin Fikirleri...

ETKİNLİKLERLE İLKOKULDA DİNLEME EĞİTİMİ

Yazar
Dursun AKSU

ISBN: 978-625-94130-1-3

Copyright © Vizetek

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi'ne aittir. Vizetek Yayıncılık'ın izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Sayın okuyucularımız, bandrolsüz yayınları satın almamanızı diliyoruz.

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

Yayın Koordinatörü: Ferit RESULOĞULLARI
Kapak Tasarımı & Mizanpaj: Sadık HANGÜL
1. Baskı: Ankara|Ekim, 2023

vizetek

Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA
Tel.: (0312) 482 00 11
Web: www.vizetek.com.tr
E-mail: vizetekyayincilik@gmail.com
Yayıncı Sertifika No: 41575

Baskı: Vadi Grafik Tasarım ve Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420. Cad. No: 58/1 Yenimahalle/ANKARA,
Tel: 0 312 395 85 71
Matbaa Sertifika No: 47479

ETKİNLİKLERLE
İLKOKULDA DİNLEME EĞİTİMİ

Dr. Öğr. Üyesi Dursun AKSU

vizetek

Ön Söz

“Sessiz olun ve beni dinleyin!”,

“Öğrencilerim beni dinlemiyor.”

“Öğretmenim beni dinlemedi bile…”

Dinleme becerilerinin geliştirilmesine yönelik ilk ciddi çalışmama doktora sürecinde başladım. Öğretim üyesi arkadaşlarımdan “Dinleme sorunumuz mu var? Böyle bir çalışmaya ihtiyaç olduğunu sanmıyorum. Boşuna uğraşma.” sözlerini de duydum. Çalışmalarım derinleştikçe dinlemenin önemine karşın eğitim sistemindeki yoksunluğunu fark ettim. Bu kitap yıllar süren okuma, araştırma ve uygulamalarımın kısa bir ifadesi olarak ortaya çıkmıştır. Bu kitapta dinleme becerileri, türleri ve stilleri hakkında bilgiler bulacaksınız. İlkokul öğrencilerinin dinleme becerilenini nasıl ve ne zaman geliştirebilirim? Dinlediklerini anlama sorunlarını nasıl çözebilirim? Dinleme becerilerini ölçebilir miyim? sorularına cevaplar bulabileceksiniz. Alana katkı getirmesini diliyorum.

Dr. Dursun AKSU

İÇİNDEKİLER

Ön Söz v

BÖLÜM 1
DİNLEME VE DİNLEMENİN ÖNEMİ 1
Dinleme Okuryazarlığı 2
İşitme ve Dinleme 4
Çocuklar için Dinleme Becerileri 5
Gençler ve Yetişkinler için Dinleme Becerileri 5
1. İletişimi geliştirir. 6
2. Öğrenmeyi artırır. 7
3. İnsanlar arasındaki bağları güçlendirir. 7
4. Ruh sağlığını iyileştirir. 7
Dinleme Süreci 7
Alma 8
Dikkat 8
Algılama 8
Yorumlama 8
Yanıtlama 9
Dinlediğini Anlama 9
Kelime Dağarcığı 10
Çıkarım Yapma 10
Ön Bilgi 11
Dinleme Güçlükleri ve Nedenleri 12

BÖLÜM 2
DİNLEME TÜRLERİ VE STİLLERİ 13
Ayırt Edici Dinleme 13
Kapsamlı Dinleme 13
Terapötik Dinleme 14
Eleştirel Dinleme 14
Takdir Edici Dinleme 14
Empatik Dinleme 15
Etkili Dinleme 15
Pasif (Edilgen) Dinleme 16
Bilgilendirici Dinleme 16
Rekabetçi veya Mücadeleci Dinleme 17
Görünüşte Dinleme 17

Analitik Dinleme 17
Önyargılı Dinleme 17
Dinleme Sitilleri 17

BÖLÜM 3
TÜRKÇE DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMINDA DİNLEME 19

BÖLÜM 4
DİNLEME BECERİLERİNİ GELİŞTİRME 25
Sınıfta Dinleme 25
Dinleme Becerilerinin Geliştirilmesi 27
Dinleme Becerilerini Öğretme Stratejileri 28
Dinleme Öncesi Aşaması 28
Dinleme Öncesi Öğretim Stratejileri 30
Motivasyon 30
Konu Bilgisinin Harekete Geçirilmesi 30
Sözcük Bilgisini Etkinleştirme 31
İçeriği Tahmin Etme 32
Dinleme Sırası Aşaması 32
Dinleme Sırası Öğretim Stratejileri 34
Özel veya Genel Bilgi İçin Dinleme 34
Hikâyenin Ortasında Bir Sonraki Adımın Ne Olacağını Tahmin Etmek 34
Anlatı Metni Yapısının Unsurlarını Kullanma 34
Grafik, Şablon, Harita vb. Düzenleyicileri Kullanma 34
Sesli Okuma ile Dinleme Becerisini Geliştirme 35
Formül ve İpuçları ile Aktif Dinleme Pratiği 35
Dinleme Çemberleri Tekniği 35
Lidersiz Grup Tartışması ve Soru-Cevap Zamanlı Sunum 36
Dinleme Sonrası Aşaması 36
Dinleme Sonrası Öğretim Stratejileri 37
Problem Çözme Faaliyetleri 37
Özetleme 37
Jigsaw-Yap Boz 37
Hikâyenin Yeniden İnşası 38
Sorulara Cevap Verme 38
Genişletilmiş Yanıtlar 38
Şiirlere Yanıt Vermek 39

BÖLÜM 5
DİNLEME BECERİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ 41
Dinleme Stillerinin Öz Değerlendirmesi ve Yansıtılması 41
Dinleme Becerilerinin Değerlendirilmesi 42
Dinlediğini Anlamanın Değerlendirmesi 44
Dinleme Becerilerine İlişkin Örnek Ölçekler 44
Aktif Dinleme Tutum Ölçeği (ALAS). 44
Janusik/Wolvin Dinleme Envanteri 46
Sonuç 49

BÖLÜM 6
ETKİNLİK ÖRNEKLERİ 51

KAYNAKLAR 83

BÖLÜM **1**

DİNLEME VE DİNLEMENİN ÖNEMİ

Dinleme en önemli iletişim becerilerinden biridir, ancak genellikle göz ardı edilir veya önemsenmez. Dinleme sadece başkalarının ne dediğini duymak değil, başkalarının bakış açılarını, duygularını ve ihtiyaçlarını anlamaktır. İyi bir dinleyici, mesajları doğru bir şekilde almak ve yorumlamak için konuşmacıyı dinleyen kişidir. Hiç kimse yalnızca kendi söyleyeceklerini önemseyen biriyle iletişim kurmaktan hoşlanmaz. Bu nedenle, iyi bir iletişim için iyi bir dinleyici de olmanız gerekir. Aktif dinleme dikkat etmeyi, ilgi göstermeyi, soru sormayı ve söz kesmekten veya yargılamaktan kaçınmayı içerir. Birinin ne söylediğini duymak, bakış açısını anlamak ve düşünceli ve uygun bir yanıt vermek anlamına gelir.

Dinleme ilk temel dil becerisidir çünkü bir dili edinmek genellikle önce dinlemeyi, sonra konuşmayı, sonra okumayı ve son olarak da yazmayı öğrendiğimizde başlar. Bebekler dili, ebeveynlerinin veya aile üyelerinin konuşmalarını dinleyerek edinirler. Daha sonra duydukları kelimeleri kopyalamaya başlarlar ve bu en sonunda ana dillerinde cümleler halinde konuşmaya dönüşür. Bu, dil ediniminde dinlemenin rolünün ne kadar önemli olduğunu göstermektedir.

Dinleme, sadece dilin değil, herhangi bir bilginin öğrenilmesinde de hayati bir rol oynar. Öğrenciler derslere katıldıklarında, onlardan derslerdeki bilgileri anlamaları ve akıllarında tutmaları beklenir. Derslerde aktarılan bilgilerin anlaşılmasının ses tonu, perdesi, konuşmacının aksanı gibi birçok faktörden etkilendiği ve anlamanın ancak etkili dinlemeyle mümkün olduğu unutulmamalıdır. Öğrencilerin dinleme becerileri zayıf olduğunda, eğitimin içeriğini anlamaları da zorlaşır. Öğretmenler olarak, etkileşimli dinleme yoluyla öğrencilerin katılımını sağlamanın yollarını aramalıyız.

Erken çocukluk döneminden yetişkinlik dönemine kadar dinleme becerisi geliştirilebilir. Önemine rağmen, öğrenciler sınıfta zamanlarının %50 ila %75'ini

BÖLÜM **2**

DİNLEME TÜRLERİ VE STİLLERİ

Araştırmacılar dinleme türlerini farklı kategorilere ayırmıştır. Andrew Wolvin dinleme türlerini şu beş kategoride toplamıştır: ayırt edici, kapsamlı, terapötik, eleştirel ve takdir edici dinleme (Wolvin, 1984; Wolvin & Coakley, 1996). Wolvin'in kategorilerini oluşturduğu türler ve bunların dışında yer alan dinleme türleri aşağıda ayrıntılı olarak açıklanmaktadır.

Ayırt Edici Dinleme

Ayırt edici dinleme ilk dinleme türüdür çünkü en temel ve tüm dinlemelerin öncüsüdür. Mesajı işitsel olarak çözme ve anlama yeteneğidir. Bu, insanların çevredeki çeşitli sesleri ayırt etmeye başladıklarında kullandıkları ilk dinleme becerisidir ve önem düzeyini belirlemek için becerikli bir ayırt edicilik veya dinleme filtreleri gerektirir (Wolvin & Coakley, 1996). Ayırt edici dinlemede, bireyler ilk olarak hem sözlü hem de sözsüz ipuçlarına karşı duyarlılık gösterir ve diğer dinleme türleri için bir üst yapı gibidir (Welch & Mickelson, 2013). Perkins'in (1971) aktardığına göre Wolvin ve Coakley (1996, s. 160) "insanlar kendileri konuşmadan önce çevrelerinde paylaşılanları anlayabilirler" demektedir. Bu yetenek işitsel ayırt ediciliktir ve aşağıdaki tüm dinleme türlerinin temelini oluşturur. Diğer tüm dinleme uygulamalarının başlangıcıdır.

Kapsamlı Dinleme

Kapsamlı dinleme, odağın sadece sesleri ayırt etmenin ötesine geçmesini gerektirdiğinden ve hem katılma hem de mesajı anlamlandırma ihtiyacını içerdiğinden, en test edilebilir ve en çok araştırılmış olanıdır. Dinlediğini anlama, bu tür dinlemenin önemli bir bileşenidir. Kapsamlı dinleme, sonuç çıkarmadan anlam çıkarmayı gerektirir ve anlamanın genel etkinliğini etkileyebilecek birçok değişkene

BÖLÜM **3**

TÜRKÇE DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMINDA DİNLEME

Türkçe Dersi Öğretim Programı (2019) dinleme, konuşma, okuma ve yazma olmak üzere dört temel dil becerisi üzerine oluşturulmuştur. Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın uygulanması sürecinde her sınıf düzeyinde 8 tema işlenmesi öngörülmüştür. Tüm sınıf düzeylerinde 8 tema ve her temada 4 metin kullanılmaktadır. Bu metinlerin 3'ü okuma 1'i dinleme/ izleme metnidir. Böylece kitap bütününde toplamda 32 okuma ve dinleme metni yer almaktadır (MEB, 2019). Türkçe ders kitaplarında 8 dinleme metnine yer verilmesi dinleme becerisinin gelişimine önem verildiğinin de göstergesi olarak görülebilir. Ders kitaplarında yer alan diğer 24 metnin işlenişinde de dinlemeye yönelik etkinlik ve uygulamalara yer verilmektedir. Özellikle ilk okuma yazma öğretiminin yapıldığı ilkokul birinci sınıfta dinleme metinlerine daha fazla yer verilmektedir. Bunun nedeni birinci sınıf öğrencilerinin henüz okuma becerisine sahip olmamasıdır. İlkokul birinci sınıfın birinci döneminde sadece 16 dinleme metnine yer verilmektedir (MEB, 2019). Metinler öğretmen tarafından okunur ya da dijital kaydı dinletilir. Öğrenciler dinlediklerine göre uygulama ve etkinlikleri yapmaktadırlar. Birinci sınıfın ikinci döneminde ise Türkçe ders kitaplarında 12 okuma 4 dinleme metni yer almaktadır. Bu metinlerin 2'si hikâye edici, 1'i bilgilendirici ve 1'i şiir türünde belirlenmiştir.

Dinleme ilkokulda edinilmesi gereken "yetkinlikler" arasındadır: "Ana dilde iletişim: Kavram, düşünce, görüş, duygu ve olguları hem sözlü hem de yazılı olarak ifade etme ve yorumlama (***dinleme***, konuşma, okuma ve yazma); eğitim ve öğretim, iş yeri, ev ve eğlence gibi her türlü sosyal ve kültürel bağlamda uygun ve yaratıcı bir şekilde dilsel etkileşimde bulunmaktır (MEB, 2019)."

"Türkçe Dersi Öğretim Programı, öğrencilerin hayat boyu kullanabilecekleri ***dinleme***/izleme, konuşma, okuma ve yazma ile ilgili dil becerilerini ve zihinsel becerileri kazanmaları, bu becerileri kullanarak kendilerini bireysel ve sos-

BÖLÜM **4**

DİNLEME BECERİLERİNİ GELİŞTİRME

Sınıfta Dinleme

Sınıfta etkili dinleme, öğrencinin bir mesajı hem duymasını hem de anlamasını gerektirir. Dinleme, öğrencinin dil becerilerinden, kişisel ve kültürel deneyimlerinden, motivasyonundan ve duygusal durumundan etkilenir (Brownell, 2006; Imhof, 2003). Aynı zamanda öğretmenlerin öğrencilere dinlemeyi öğretmek için hazırlıklı olup olmamasından da etkilenir. Öğretmenlerin dinlemeyi öğretmeleri gerekip gerekmediği ya da öğretip öğretemeyecekleri konusundaki tartışmalar devam etmektedir (Jalongo, 2008; Manning & Boals, 1991; Opitz & Zbaracki, 2004). Bu kopukluk, sınıf öğretmenlerinde dinleme öğretimi ile kendi dinleme beklentileri arasındaki farkı anlama konusunda bir farkındalık eksikliği yaratmıştır. Öğretmenler genellikle konunun farkında değildir ya da çocuklara dinlemeyi nasıl öğreteceklerini bilmediklerini veya öğretme ihtiyacını anlamadıklarını düşünebilirler (Opitz & Zbaracki, 2004; Jalongo, 2008; Wolvin, 1984). Çok sayıda araştırmadan elde edilen veriler (Funk & Funk, 1989; Rankin, 1928, Nichols, 1957; Jalongo, 2008) dinleme konusunda öğretim uygulamalarının gerekli olduğuna dair güçlü kanıtlar sunmaktadır. Öğretmenler, öğrencilere öğrenme için gerekli dinleme becerilerini kazandırarak uygulamalarına fayda sağlayabilirler (Ediger, 2012).

Duker (1971), eğitimcilerin ne tür dinleyiciler geliştirmek istediklerini ve bu ulaşmak için nelere ihtiyaç duyacaklarını sormuştur. Smith (1986) tarafından önerilen ilköğretim daha aktif dinlemeye ihtiyaç duyulmasıdır. Öğrenciler öncelikli olarak pasif dinlemeye maruz bırakılmış ve «sadece bir mesajı bekleyen bir kap» olarak görülmüşlerdir , 1971). Okulların, öğrencilerin dinleme durumlarında bilgiye dikkat etme ve bilgiyi işleme yönünde hareket etmelerinin beklendiği aktif dinlemeye geçiş yapmaları gerekmektedir

BÖLÜM **5**

DİNLEME BECERİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Dinleme Stillerinin Öz Değerlendirmesi ve Yansıtılması

Öz değerlendirme, kişinin dinleme becerilerini ölçmek, değerlendirmek ve güçlendirmek için önemli bir stratejidir. Öz yansıtma araçları olarak öz değerlendirmeler, öğrencileri aktif dinleme fikriyle tanıştırabilir ve mevcut dinleme becerilerini ve tarzlarını belirlemelerine yardımcı olabilir (Spartaro & Bloch, 2018).

Öz değerlendirmeler arasında Dinleme Stilleri Envanteri (LSI) (Pearce vd., 2003), bir dinleme öz envanteri (Lambert ve Myers, 1994) ve Janusik-Wolvin Dinleme Envanteri (Janusik ve Wolvin, 2013) yer alır. Örneğin, Janusik-Wolvin Dinleme Envanteri (Janusik & Wolvin, 2013) üniversite öğrencilerinin dinleme becerilerini algılama, dikkat, algılama, yorumlama ve tepki boyutlarının her birinde analiz etmelerini sağlamak üzere tasarlanmıştır. Janusik ve Wolvin (2013) bu envanterin hem akademik hem de kurumsal eğitim seminerlerinde bir öz yansıtma aracı olarak faydalı olduğunu belirtmiştir. Öğrenciler, dinlemenin güçlendirilmesi ve geliştirilmesi gereken yönlerini belirledikten sonra, kısa bir yansıtma yazabilir ve en az bir dinleme alanına odaklanarak bir kişisel gelişim planı geliştirebilirler (Spataro & Bloch, 2018).

Dinleme gelişimini sürdürmek için önemli ölçüde öz farkındalık, öz disiplin ve öz motivasyon gerekir. Son olarak, iyi bir dinleyici olmak belirli bir davranışı değil, belirli bir ruh halinde olmayı gerektirebilir (Jones, 2016). Rost (2020), dinleme becerilerinin değerlendirilmesinin, dinleyicinin iletişim sürecinin merkezinde yer aldığının anlaşılmasını gerektirdiğini belirtmiştir. İnşa edilen anlam ne olursa olsun, dinleyicinin geçmişine ve deneyimine olduğu kadar, dinleyicinin söylem olayı sırasındaki beklentilerine, motivasyonlarına ve zihniyetine de bağlıdır.

BÖLÜM **6**

ETKİNLİK ÖRNEKLERİ

ETKİNLİĞİN ADI: BEN NEYİM?

DERS: Türkçe

SINIF: 1

ÖNERİLEN SÜRE: 30 dakika

BECERİ ALANI: Dinleme

KAZANIM: T.1.1.10. Dinleme stratejilerini uygular.

T.1.1.8. Dinlediklerine/izlediklerine yönelik sorulara cevap verir.

ARAÇ, GEREÇ, ORTAM:

SÜREÇ

Öğretmen Öğrencilerini 2 takıma ayırır. Bunlara isim olarak ‘’Vızıltı’’ ve ‘’fısıltı ‘’ grubu isimlerini verir. Öğrencilerine öğretmen: ‘’Evet çocuklar sizi iki takıma ayırdım. Bugün sizlerle bir oyun oynayacağız. En öndeki öğrencilerimize birer cümle kulaklarına sessizce söyleyeceğim. Onlar da hemen yanındakine yanında kişi kalmayan öğrenci arkasına söyleyecek şekilde en sona kadar sessizce söyleyeceğiz. En arkadaki öğrencimizde bu cümleyi tahtaya yazacak. ‘’ diye söyler. Cümleyi doğru yazan grup puan alır. 10 cümleden en çok puan alan grup oyunun kazananı olacaktır.

DEĞERLENDİRME

Bu etkinlikte öğrencinin etkili iletişim kurması ve söyleneni doğru anlayıp dinleyip aktarması amaçlanmaktadır. Öğrencilerimizi bu etkinlikte sessiz şekilde birbirine iletmesi istenmelidir. Birbirlerine kişi atlamadan söylemeliler ki adaletsizlik olmasın. Birbirlerine karşı saygılı olmayı ve dürüstçe yarışmayı çocuklarımıza ayrıca kazandırmış olacağız.

KAYNAKLAR

Albert, R. & McKay-Semmler, K.L. (2018). Communication modes, Latin American/Latino. (pp. 219-227). In Kim, Y.Y. (Ed.) *The international encyclopedia of intercultural communication* . Wiley Blackwell. https://doi.org/10.1002/9781118783665.ieicc0144.

Ball, B. (2014). *Why ask the question? A study of teacher questioning during discussion of text*. (Unpublished doctoral dissertation). Virginia Polytechnic Institute and State University, Blacksburg, Virginia.

Beerel, A, (2009). *Leadership and Change Management*. Sage.

Biesta, G. (2006). *Beyond learning democratic education for a human future.* Boulder, CO: Paradigm Publishers.

Bodie, G. D., Worthington, D. L., & Gearhart, C. C. (2013). The listening styles profile-revised (LSP-R): A scale revision and evidence for validity. *Communication Quarterly*, 61(1), 72-90. https://doi.org/10.1080/01463373.2012.720343.

Boer, D., & Abubakar, A. (2014). Music listening in families and peer groups: benefits for young people's social cohesion and emotional well- being across four cultures. *Frontiers in Psychology* , 5 , 392, 1-15. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2014.00392.

Bowers, S. (2015). *Supporting elementary in-service teachers' proficiency in planning stemcentric lessons.* (Unpublished doctoral dissertation). https://www.proquest.com/dissertations-theses/supporting-elementary-education-service-teachers/docview/1986781425/se-2.

Bradury, N.A. (2016). Attention span during lectures: 8 seconds, 10 minutes, or more? *Advanced Physiological Education*, 30, 509-513. https://doi.org/10.1152/advan.00109.2016.

Brownell, J. (2006). *Listening: Attitudes, principles, and skills*. Boston: Allyn and Bacon.

Brownell, J. (2020). Training and development. In Worthington, D.L. & Bodie, G.D. (Eds.) The handbook of listening. (pp. 303-314). Wiley. https://doi.org/10.1002/9781119554189.ch19.

Brownell, J., & Wolvin, A. D. (2010). *What every student should know about listening*. Boston: Allyn & Bacon.

Burbules, N. C., & Rice, S. (2010). On Pretending to Listen. *Teachers College Record*, 112(11), 2874-2888. https://doi.org/10.1177/016146811011201108.

Burgoon, J.K., Guerrero, L.K. & Floyd, K. (2010). *Nonverbal Communication*. Allyn & Bacon.

R. R. (1972). *The art of helping*. Human Resource Development Press.

Carnevale, A. P., Fasules, M. L., & Campbell, K. P. (2020). *Workplace basics: The competencies employers want.* Georgetown University Center on Education and the Workforce. https://cew.georgetown.edu/cew-reports/competencies/

Caspersz, D., & Stasinska, A. (2015). Can we teach listening? An exploratory study. *Journal of University Teaching & Learning Practice*, 12 (4), 2-13. https://ro.uow.edu.au/jutlp/vol12/iss4/2/

Catalaa, D. (2019). *Latino culture: Communication style. Catium*. https://www.catium.com/?ACTION=latino_culture_communication_style

Chiquet, M. (2008). The best advice I ever got. *Harvard Business Review*, 86 (11), 30. https://hbr.org/2008/11/the-best-advice-i-ever-got-maureen-chiquet-global-ceo-chanel

Clark, A. (2005). Listening to and involving young children: a review of research and practice. *Early Child Development and Care*, 175 (6), 489-505. https://doi.org/10.1080/03004430500131288.

Cohen, S., & Wolvin, A. (2011). Listening to stories: An initial assessment of student listening characteristics. *Listening Education Online Journal*, 3(2), 16-25. https://listen.org/resources/Documents/LE%202011-2.pdf#page=16.

Cooper, L.O. & Buchanan, T. (1999). Inter-rater agreement in judgments of listening competency: An item-based analysis of the Organizational Listening Survey. *Communication Research Reports*, 16 , 48-54. https://doi.org/10.1080/08824099909388700

Costigan, R. D., & Brink, K. E. (2020). Developing listening and oral expression skills: Pillars of oral communication. *Journal of Management Education*, 44 (2), 129-164. https://doi.org/10.1177/1052562919890895

Cross, J., & Vandergrift, L. (2015). Guidelines for designing and conducting L2 listening studies. *ELT Journal* 69 (1), 86-89. https://doi.org/10.1093/elt/ccu035.

Cunningham, C. M., & Carlsen, W. S. (2014). Teaching engineering practices. *Journal of Science Teacher Education,* 25(22), 197-210. https://doi.org/10.1007/s10972-014-9380-5.

Cüceloglu, D. (2004). *Yeniden insan insana,* Ankara: Sistem Yayıncılık.

Darling-Hammond, L. (2000). Teacher Quality and Student Achievement. *Education Policy Analysis Archives,* 8, 1. https://doi.org/10.14507/epaa.v8n1.2000.

Darling-Hammond, L., & Youngs, P. (2002). "Highly Teachers": What Does Research" Actually Tell Us? *Educational Researcher*, 31(9), 13-25. https://doi.org/10.3102/0013189X031009013.

Davis, B. (1996). *Teaching mathematics: Toward a sound alternative.* Harvard Educational Review, 67, 2, 358. https://doi.org/10.4324/9780203054802.

Denton, P. (2007). *The power of our words: Teacher language that helps children learn.* Turners Falls, MA: Northeast Foundation for Children.

Duke, N. K. & Carlisle, J. (2011). The development of comprehension. In M. L. Kamil, P. D. Pearson, E. B. Moje, & P. P. (Eds.), *Handbook of Reading Research,* Volume IV(pp. 199-228). New York: Routledge.

Duke, N. K., Pressley, M., & Hilden, K. (2004). with reading comprehension. In Stone, C. A., Silliman, E. R., Ehren, B. J., Apel, K. (Eds.), *Handbook of language and literacy development and disorders* (s.501–520). New York: Guilford.

Duker, S. (1971). *Teaching listening in the elementary school: Readings.* Metuchen, NJ: Scarecrow Press.

Dutta, M. J. (2014). A culture-centered approach to listening: Voices of social change. *International Journal of Listening*, 28 (2), 67-81. https://doi.org/10.1080/10904018.2014.876266.

Ediger, M. (2012). Listening in the integrated curriculum. *Reading Improvement,* 49(1), 3-5. https://www.ingentaconnect.com/contentone/prin/rimp/2012/00000049/00000001/art00001.

Edwards, R. (2011). Listening and message interpretation. *The International Journal of Listening*, 25 (1-2), 47-65. https://doi.org/10.1080/10904018.2011.536471

Elmore, T. (2018). The seven top skills Google now looks for in graduates. *Psychology Today.* https://www.psychologytoday.com/us/blog/artificial-maturity/201807/the-seven-top-skills-google-now-looks-in-graduates

Fisher, V. F. (2005). *Rogers' theory in education: The implementation and sustained use of innovations introduced during development* (Unpublished doctoral dissertation). (Order No. 3201767). https://www.proquest.com/dissertat - sion-theory-education-implementation/docview/305459939/se-2

Flynn, J. & Faulk, L. (2008). Listening in the workplace. *Kentucky Journal of Communication,* 27 (1), 15-31. https://web.s.ebscohost.com/ehost/detail/detail?vid=0&sid=7755375d-0897-47ac-b76a-8dce1bcbd6555%40redis&bdata=JnNpdGU9ZWhvc3QtbGl2ZQ%3d%3d#db=ufh&AN=98060916.

Fontana, P. C., Cohen, S. D., & Wolvin, A. D. (2015). Understanding listening competency: A systematic review of research scales. *International Journal of Listening*, 29 (3), 148-176. https://doi.org/10.1080/10904018.2015.1015226.

Ford, W. S. Z., Wolvin, A. D., & Chung, S. (2000). Students' self-perceived listening competencies in the basic speech communication course. *International Journal of Listening*, 14 (1), 1-13. https://doi.org/10.1080/10904018.2000.10499032.

Fougnie, D., & Marois, R. (2006). Distinct capacity limits for attention and working memory: Evidence from attentive tracking and visual working memory paradigms. *Psychological Science,* 17 (6), 526-534. https://doi.org/10.1111/j.1467-9280.2006.01739.x.

Freire, P. (1970). *Pedagogy of the oppressed.* [New York]: Herder and Herder.

Funk, H. D., & Funk, G. D. (1989). Guidelines for Developing Listening Skills. *The Reading Teacher,* 42(9), 660–663. http://www.jstor.org/stable/20200270.

Gadamer, H.-G. (1975). *Truth and method.* New York: Seabury Press.

Gillam, S. L., Fargo, J. D., & Robertson, K. S. C. (2009). Comprehension of expository text: Insights gained from think-aloud data. *American Journal of Speech-Language Pathology,* 18(1), 82–94. https://doi.org/10.1044/1058-0360(2008/07-0074)

Graham, S., & Santos, D. (2015). *Strategies for second language listening: Current scenarios and improved pedagogy*. Springer.

Guthrie, J. T. (2003). Concept-Oriented Reading Instruction: Practices of Teaching Reading for Understanding. In C. Snow & A. Sweet (Eds.), *Reading for Understanding: Implications of RAND Report for Education* (pp. 115-140). New York: Guilford.

Hall, E. T. & Hall, M. R. (1990). *Understanding Cultural ences*. Intercultural Press.

Halone, K. K., Wolvin, A. D., & Coakley, C. G. (1997). Accounts of listening across the life-span: Expectations and experiences associated with competent listening practices. *International Journal of Listening,* 11 (1), 15-38. https://doi.org/10.1207/s1932586xijl1101_2.

Hennings, D. G. (1992). Beyond the read aloud: Learning to read through listening to and on literature. Bloomington, Indiana; *Phi Delta Kappa Educational Foundation* http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED357318.pdf.

Hirsch, E. D. (2003). Reading comprehension requires knowledge of words and the world. *American educator*, 27(1), 10-13. https://atlantaclassical.org/wp-content/uploads/2014/08/Reading-Comprehension-E.D.-Hirsch-article.pdf

Hogan, T.P., Adlof, S.M., & Alonzo, C. (2014). On the importance of listening comprehension. *International Journal of Speech Language Pathology*, 16(3),

199–207. https://doi.org/10.3109/17549507.2014.904441.

Hogan, T. P., Sittner, M. S., Justice, L. M., & Cain, K. (2011). Increasing higher-level language skills to improve reading comprehension. *Focus on Exceptional Children*, 44, 1–20. https://digitalcommons.unl.edu/specedfacpub/79/

Ikegami, K., Tahara, H., Yamada, T., Mafune, K., Hiro, H., & Nagata, S. (2010). The of a mental health training program for manufacturing company managers. *Journal of UOEH*, 32 (2), 141-153. https://doi.org/10.7888/juoeh.32.141.

ILA (1996). Definition of listening. Listening Post. 56, 5-10. http://www.listen.org/ListeningPost

Imhof, M. (2003). The social construction of the listener: Listening behavior across situations perceived listener status, and cultures. *Communication Research Reports,* 20(4), 357-366. https://doi.org/10.1080/08824090309388835.

Imhof, M. (2008). What have you listened to in school today? *International Journal of Listening*, 22(1), 1-12. https://doi.org/10.1080/10904010701802121.

Itzchakov, G. & Grau, J. (2020) High-quality listening in the age of COVID-19: A key to better dyadic communication for more organizations. *Organizational Dynamics*. https://doi.org/10.1016/j.orgdyn.2020.100820.

Itzchakov, G. & Kluger, A.N. (May 17, 2018). The power of listening in helping people change. *Harvard Business Review*. https://hbr.org/2018/05/the-power-of-listening-in-helping-people-change

Itzchakov, G., DeMarree, K. G., Kluger, A. N., & Turjeman-Levi, Y. (2018). The listener sets the tone: High-quality listening increases attitude clarity and behavior-intention consequences. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 44 (5), 762-778. https://doi.org/10.1177/0146167217747874.

Jalongo, M. R. (2008*). Learning to listen, listening to learn: Building essential skills in young children.* Washington, DC: National Association for the Education of Young Children.

Jalongo, M. R. (2010). Listening in early childhood: An interdisciplinary review of the literature. *The International Journal of Listening,* 24 (1), 1-18. https://doi.org/10.1080/10904010903466279

Janusik, L. & Wolvin, A. (2009). 24 hours in a day: A listening update to the time studies. *International Journal of Listening*, 23 , 104-120. https://doi.org/10.1080/10904010903014442

Janusik, L. & Wolvin, A. (2013). Janusik/Wolvin Student Listening Survey. In Berko, R.M., Wolvin, A.D., Wolvin, D.R. & Aitken, J.E. *Communicating A Social, Career and Cultural Focus*. Pearson. https://doi.org/10.4324/9781315506937

Jones, S.M. & Joyer, A.C. (2020). Mindful interpersonal listening. In Worthington D.L. & Bodie, G.D. (Eds.) *The Handbook of Listening*. (s. 329-339). Wiley. https://doi.org/10.1002/9781119554189.ch21

Jones, S. M., Bodie, G. D., & Hughes, S. D. (2019). The impact of mindfulness on empathy, active listening, and perceived provisions of emotional support. *Communication Research*, 46 (6), 838-865. https://doi.org/10.1177/0093650215626983.

Kim, Y. S. (2015). Language and cognitive predictors of text comprehension: Evidence from multivariate analysis. *Child Development*, 86 (1), 128-144. https://doi.org/10.1111/cdev.12293.

Kobeleva, P. P. (2012). Second Language Listening and Unfamiliar Proper Names: Comprehension Barrier? *RELC Journal*, 43(1), 83-98. https://doi.org/10.1177/0033688212440637.

Kourmousi N, Amanaki E, Tzavara C, Koutras V. (2017). Active Listening Attitude Scale (ALAS): *Reliability*

and Validity in a Nationwide Sample of Greek Educators. Social Sciences. 2017; 6(1):28. https://doi.org/10.3390/socsci6010028.

Kraemer, L., McCabe, P., & Sinatra, R. (2012). The of read-alouds of expository text on graders' listening comprehension and book choice. *Literacy Research and Instruction*, 51, 165-178. https://doi.org/10.1080/19388071.2011.557471.

Knufken, D. (2010). Why corporate America doesn't know how to listen. Business Pundit. http://www.minyanville.com.

Lambert, J., & Myers, S. (1994). Listening self-inventory. In 50 activities for diversity training, *Human Resource Development Press*, 127-128. https://www.trainingabc.com/product_files/P/Contents%2050DT.pdf

Language and Reading Research Consortium. (2017). Oral language and listening comprehension: Same or constructs? *Journal of Speech, Language*, *and Hearing Research* , 60 (5), 1273-1284. https://doi.org/10.1044/2017_JSLHR-L-16-0039

Language and Reading Research Consortium, & Chiu, Y. D. (2018). The simple view of reading across development: Prediction of grade 3 reading comprehension from prekindergarten skills. *Remedial and Special Education*, 39 (5), 289-303. https://doi.org/10.1177/0741932518762055

Lave, J., & Wenger, E., (1991). *Situated learning legitimate peripheral participation.* Cambridge, UK, Cambridge University Press.

Levesque, J. (1989). ELVES: A Read-Aloud Strategy to Develop Listening Comprehension. *The Reading Teacher,* 43(1), 93–94. http://www.jstor.org/stable/20140223

Locker, K. O., & Kienzler, D. (2015). *Business and administrative communication*. McGraw Hill.

Lonigan, C. J. (2007). Vocabulary development and the development of phonological awareness skills in preschool children. In R.W. Wagner, A. E. Muse, & K. R. Tannenbaum (Eds.), Vocabulary acquisition: Implications for reading comprehension (pp. 15–31). New York: Guilford Press. https://www.academia.edu/download/37599290/VL_impication_for_reading.pdf#page=31.

Lonigan, C. J., & Shanahan, T. (2010). Developing Early Literacy Skills: Things We Know We Know and Things We Know We Don't Know. *Educational researcher* (Washington, D.C. : 1972), 39(4), 340–346. https://doi.org/10.3102/0013189X10369832.

Machado, J.M., (1990). *Early childhood experiences in the language arts* (4th ed.). Albany, NY: Delmar.

Mak, H. W., & Fancourt, D. (2019). Arts engagement and self - esteem in children: results from a propensity score matching analysis. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 1449 (1), 36-45. https://doi.org/10.1111/nyas.14056

Makdissi, H., & Boisclair, A. (2006). Interactive reading: A context for expanding the expression of causal relations in preschoolers. *Written Language & Literacy*, 9, 177–211. https://doi.org/10.1075/wll.9.2.02mak

Manning, M.L., Boals, B.M. (1991). Literature, listening, and young children. Early Childhood Educ J 18, 13–16. https://doi.org/10.1007/BF01616807.

Mateo Diaz, M., Lim, J. R., Cardenas-Navia, I., & Elzey, K. (2022). *A world of transformation: Moving from degrees to skills-based alternative credentials, technical note*, IDB-TN-02347, Inter-American Development Bank. https://doi.org/10.18235/0004299

McDevitt, T. M. (1990). Encouraging Young Children's Listening. *Academic Therapy*, 25(5), 569-577. https://doi.org/10.1177/105345129002500503.

McKeown, M. G., Beck, I. L., & Blake, R. G. K. (2009). Rethinking reading comprehension instruction: A comparison of instruction for strategies and content approaches. *Reading Research Quarterly,* 44(3), 218-253. https://doi.org/10.1598/RRQ.44.3.1.

McNaughton, D., Hamlin, D., McCarthy, J., Head-Reeves, D., & Schreiner, M. (2008). Learning to Listen: Teaching an Active Listening Strategy to Preservice Education Professionals. *Topics in Early Childhood Special Education*, 27(4), 223-231. https://doi.org/10.1177/0271121407311241.

Mishima, N., Kubota, S., & Nagata, S. (2000). The development of a questionnaire to assess the attitude of active listening. *Journal of Occupational Health*, 42 (3), 111-118. https://doi.org/10.1539/joh.42.111

Morinville, A., Miranda, D., & Gaudreau, P. (2013). Music listening motivation is associated with global happiness in Canadian late adolescents. *Psychology of Aesthetics, Creativity, and the Arts*, 7 (4), 384- 390. https://doi.org/10.1037/a0034495

Morley, J. (1984). Listening and Language Learning in ESL: Developing Self-Study Activities for Listening Comprehension Practice. *Language in Education: Theory and Practice*, No. 59. Harcourt Brace Jovanovich International, Orlando. http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED246697.pdf.

Mulanax, A. & Powers, W.G. (2001). Listening fidelity development and relationship to receiver apprehension and locus of control. *International Journal of Listening*, 15, 69-78. https://doi.org/10.1080/10904018.2001.10499045

Murphy, K. (2020). *You're Not Listening*. Celadon Books.

Murphy, K. (2020). *Talk Less. Listen More. Here's How*. New York Times. https://www.nytimes.com/2020/01/09/opinion/listening-tips.html

Nemec, P. B., Spagnolo, A. C., & Soydan, A. S. (2017). Can you hear me now? Teaching listening skills. *Psychiatric Rehabilitation Journal*, 40 (4), 415-417. https://doi.org/10.1037/prj0000287

Neuman, S.B. (2006). The knowledge gap: Implications for early education. In D.K. Dickinson & S.B. Neuman (Eds.), *Handbook of early literacy research* (Vol. 2) (s. 29–40). New York, NY: Guilford.

Nichols, R.G. (1957). *Are you listening?* New York, McGraw Hill.

Nichols, R.G. (1980). The struggle to be human. *Address delivered at the first annual International Listening Association convention*, Atlanta, GA.

Oczkus, L. (2009). *Interactive think-aloud lessons*. New York, NY: Scholastic.

Opitz, M. F., & Zbaracki, M. D. (2004). *Listen hear!: 25 listening comprehension strategies.* Heinemann Educational Books.

Ornstein, Allan C., and Thomas J. Lasley. (2004). *Strategies for teaching*. Boston: McGraw Hill.

Ouellette, G. P. (2006). What's meaning got to do with it: The role of vocabulary in word reading and reading comprehension. *Journal of Educational Psychology*, 98(3), 554–566. https://doi.org/10.1037/0022-0663.98.3.554.

Özbay, M. (2005). *Bir dil becerisi olarak dinleme eğitimi*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Pearce, C. G., Johnson, I. W., & Barker, R. T. (2003). Assessment of the listening styles inventory: Progress in establishing reliability and validity. *Journal of Business and Technical Communication,* 17 (1), 84-113. https://doi.org/10.1177/1050651902238546

Piard, E. S. (2015). Intercultural communication in the Caribbean. In J.M. Bennett (Ed*.). The SAGE Encyclopedia of Intercultural Competence* (s. 475-478). Sage. https://sk.sagepub.com/reference/the-sage-encyclopedia-of-intercultural competence/i4811.xml

Pierce, L.V. (1989). Teaching Strategies for Developing Oral Language Skills. *In A Forum Anthology Volume IV. Selected Articles from the English Teaching Forum 1984-1988*. January, pp. 41-7. Washington DC: United States Information Agency, English Language Programs Division, Bureau of Educational and Cultural

Purdy, M.W. (2000). Listening, culture and structures of consciousness: Ways of studying listening. *International journal of listening*. 14,47-68. https://doi.org/10.1080/10904018.2000.10499035.

Rankin, P. T. (1928). The Importance of Listening Ability. The English Journal, 17(8), 623–630. https://doi.org/10.2307/803100.

Richardson, D., Vrolijk, M., Cunsolo, S., & Cebotari, V. (2021*). What makes me? Core capacities for living and learning.* UNICEF. https://www.unicef-irc.org/publications/1303-what-makes-me-core-capacities-for-living-and- learning.html

Rixon, S. (1986). Developing listening skills. London and Basingstoke: Macmillan Publishers Ltd.

Rost, M. (2007). I'm only trying to help: A role for interventions in teaching listening. *Language Learning & Technology*, 11(1), 102-108. http://llt.msu.edu/vol-11num1/rost

Rost, M. (2020). Instructional design and assessment. In Worthington, D.L. & Bodie, G.D. (Eds.) *The Handbook of Listening* (s. 265-278). Wiley. https://doi.org/10.1002/9781119554189.ch16

Saarikallio, S., Baltazar, M., & Västfjäll, D. (2017). Adolescents' musical relaxation: Understanding related processing. *Nordic Journal of Music Therapy*, 26 (4), 376-389. https://doi.org/10.1080/08098131.2016.1276097

Shanahan, T., & Lonigan, C. (2010). The national early literacy panel: A summary of the process and the report. *Educational Researcher*, 39(4), 279–285. https://doi.org/10.3102/0013189X10369172

Smith. C B. (2003), Skills students use when speaking and listening. Bloomington. *IN: ERIC Clearinghouse on Reading. English, and Language*. http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED480895.pdf

Spataro, S. E., & Bloch, J. (2018). "Can you repeat that?" Teaching active listening in management education. *Journal of Management Education*, 42 (2), 168-198. https://doi.org/10.1177/1052562917748696

Stewart, J. (1983). Interpretive listening: An alternative to empathy. *Communication education*. 32 (4), 379-91. https://doi.org/10.1080/03634528309378559.

Strauss, D.J., Francis, A.L. (2017). Toward a taxonomic model of attention in effortful listening. *Cognitive and Behavioral Neuroscience,* 17, 809–825. https://doi.org/10.3758/s13415-017-0513-0

Stronge, J.H., Ward, T.J., Tucker, P.D. et al. What is the Relationship Between Teacher Quality and Student Achievement? An Exploratory Study. *Journal of Personnel Evaluation in Education,* 20, 165–184 (2007). https://doi.org/10.1007/s11092-008-9053-z.

Tekin, H. (2000). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme*. Ankara: Yargı Akademi.

Timm, S., & Schroeder, B. (2000). Listening/nonverbal communication training. *International Journal of Listening,* 14, 109-128. https://doi.org/10.1080/10904018.2000.10499038.

Tompkins, G. E. (2005). *Literacy for the 21st century: A balanced approach (4th ed.)*. Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.

Tompkins, G. E., (2010). *Literacy for the 21st Century: A Balanced Approach.* Boston, MA: Pearson Publishing.

Tragant Mestres, E., Llanes Baró, À., & Pinyana Garriga, À. (2019). Linguistic and non-linguistic outcomes of a reading-while- listening program for young learners of English. Reading and Writing, 32 (3), 819- 838. https://doi.

org/10.1007/s11145-018-9886-x

Tyagi, B. (2013). Listening : An Important Skill and Its Various Aspects, *The Criterion An International Journal in English*. 12. 1-8.

Underwood, M. (1989). *Teaching Listening*. New York: Longman.

Umphrey, L. R., & Sherblom, J. C. (2018). The constitutive relationship of listening to hope, emotional intelligence, stress, and life satisfaction. *International Journal of Listening*, 32 (1), 24-48. https://doi.org/10.1080/10904018.2017.1297237

Ur, P. (1984). *Teaching listening comprehension.* Cambridge, NY: Cambridge University Press.

Van den Broek, P., Kendeou, P., Kremer, K., Lynch, J., Butler, J., White, M. J., & Pugzles-Lorch, E. (2005). Assessment of comprehension abilities in young children. In S. G. Paris & S. A. Stahl (Eds.), *Children's reading comprehension and assessment* (s. 107–130). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.

Van Kleeck, A. (2008). Providing preschool foundations for later reading comprehension: The importance of and ideas for targeting inferencing in storybook-sharing interventions. *Psychology in the School*, 45, 627–643. https://doi.org/10.1002/pits.20314.

Vandergrift, L. (1999). Facilitating second language listening comprehension: Acquiring successful strategies. *ELT Journal*, 53(3), 168-76. https://doi.org/10.1093/elt/53.3.168.

Vandergrift, L. (2004). Listening to learn or learning to listen*? Annual Review of Applied Linguistics,* 24, 3-25. https://doi.org/10.1017/S0267190504000017.

Vrolijk, M., Richardson, D., & Cunsolo, S. (2021). How listening develops and well-being throughout childhood, *UNICEF of Research – Innocenti Working Paper*, WP 2021-15. https://www.unicef-irc.org/publications/1289-core-capacities-how-listening-develops-and-affects-well-being-throughout-childhood.html?utm_source=twitter&utm_medium=social&utm_campaign=whatmakesme.

Waks, L. J. (2007). Listening and an introduction to the special issue. *Learning inquiry.* 1(2): 83-87. https://doi.org/10.1007/s11519-007-0018-9.

Watson, K.W., Barker, L.L., & Weaver, J.B., III. (1995). The Listening Styles Profile (LSP-16): Development and validation of an instrument to assess four listening styles. *International Journal of Listening,* 9, 1-13. https://doi.org/10.1080/10904018.1995.10499138.

Weger Jr, H., Castle, G. R., & Emmett, M. C. (2010). Active listening in peer interviews: The of message paraphrasing on perceptions of listening skill. *The International Journal of Listening,* 24 (1), 34-49. https://doi.org/10.1080/10904010903466311

Wiig, S., Storm, M., Aase, K. et al. Investigating the use of patient involvement and patient experience in quality improvement in Norway: rhetoric or reality?. *BMC Health Serv Res* 13, 206 (2013). https://doi.org/10.1186/1472-6963-13-206

Winn, D. D. (1988). Develop Listening Skills as a Part of the Curriculum. *The Reading Teacher*, 42(2), 144–146. http://www.jstor.org/stable/20200040.

Wolvin, A. (1984). Meeting the communication needs of the adult learner. *Communication Education.* 33, 267-271. https://doi.org/10.1080/03634528409384751.

Wolvin, A.D. (2009). Listening, understanding, and misunderstanding. In W.F. Eadie (Ed.) *21st Century Communication A Reference Handbook* (s. 137-146). Sage. https://dx.doi.org/10.4135/9781412964005.n16

Wolvin, A. (2010). *Listening and human communication: 21st century perspectives*. Oxford, England: Blackwell Publishing.

Wolvin, A. (2012). Listening in the general education curriculum. *International Journal of Listening,* 26, 122-128. https://doi.org/10.1080/10904018.2012.678201.

Wolvin, A.D., & Coakley, C. (1979). Listening instruction. Urbana, 1ll.*: ERIC Clearinghouse on Reading and Communication Skills*.

Wolvin, A.D. & Coakley, C.G. (1996). Listening. McGraw-Hill.

Worthington, D.L. & Bodie, G.D. (2018). *The Sourcebook of Listening Research*. Wiley Blackwell.

Worthington, D. & Fitch-Hauser, M. (2012). *Listening Processes, Functions, and Competency*. Allyn & Bacon.

Yagang, F. (1993). Listening: Problems and solutions. In English Teaching Forum. *Teacher Development*, Making the Right Movies.

Zepeda, S.J. (2015). *Job-embedded professional development.* New York, NY: Routledge.

İLKOKULDA MATEMATİK ÖĞRETİMİ

Editörler

Prof. Dr. Veli TOPTAŞ - Prof. Dr. Sinan OLKUN

Dr. Öğr. Üyesi Sıtkı ÇEKİRDEKCİ - Doç. Dr. Mehmet Hayri SARI

...Geleceğin Fikirleri...

İLKOKULDA MATEMATİK ÖĞRETİMİ

Editörler

Veli TOPTAŞ - Sinan OLKUN - Sıtkı ÇEKİRDEKCİ - Mehmet Hayri SARI

ISBN: 978-605-7523-38-9

Copyright © Vizetek

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi'ne aittir. Vizetek Yayıncılık'ın izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Sayın okuyucularımız, bandrolsüz yayınları satın almamanızı diliyoruz.

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

Yayın Koordinatörü: Ferit RESULOĞULLARI

Kapak Tasarımı & Mizanpaj: Sadık HANGÜL

1., 2. Baskı: Ankara|Ekim, 2020

3. Baskı: Ankara|Mart, 2021

4. Baskı: Ankara|Eylül, 2021

5. Baskı: Ankara|Eylül, 2022

6. Baskı: Ankara|Eylül, 2023

vizetek

Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA

Tel.: (0312) 482 00 11

Web: www.vizetek.com.tr

E-mail: vizetekyayincilik@gmail.com

Yayıncı Sertifika No: 41575

Baskı: Vadi Grafik Tasarım ve Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420. Cad. No: 58/1 Yenimahalle/ANKARA,
Tel: 0 312 395 85 71

Matbaa Sertifika No: 47479

İLKOKULDA MATEMATİK ÖĞRETİMİ

Editörler

Prof. Dr. Veli TOPTAŞ

Prof. Dr. Sinan OLKUN

Dr. Öğr. Üyesi Sıtkı ÇEKİRDEKCİ

Doç. Dr. Mehmet Hayri SARI

Yazarlar

Doç. Dr. Hatice Kübra GÜLER SELEK

Doç. Dr. Mehmet Hayri SARI

Dr. Öğr. Üyesi Sıtkı ÇEKİRDEKCİ

Arş. Gör. Salih Kürşat ÇİLİNGİR

Dr. Öğr. Üyesi Ramazan DİVRİK

Prof. Dr. Sinan OLKUN

Doç. Dr. Yılmaz MUTLU

Dr. Öğr. Üyesi Emine GÖZEL

Dr. Öğr. Üyesi Nihan ŞAHİNKAYA

Prof. Dr. Veli TOPTAŞ

Arş. Gör. Dr. Emel ÇİLİNGİR ALTINER

Doç. Dr. Ahmet Oğuz AKÇAY

Doç. Dr. Gülşah BATDAL KARADUMAN

vizetek

Editör ve yazarlara ait ORCID ID numaraları

Editörler

Prof. Dr. Veli TOPTAŞ - **ORCID ID:** 0000-0001-8852-1852

Prof. Dr. Sinan OLKUN - **ORCID ID:** 0000- 0003-3764-2528

Dr. Öğr. Üyesi Sıtkı ÇEKİRDEKCİ - **ORCID ID:** 0000-0003-4037-2434

Doç. Dr. Mehmet Hayri SARI - **ORCID ID:** 0000-0002-7159-2635

Bölümler ve Yazarlar

Bölüm 1: Doç. Dr. Hatice Kübra GÜLER SELEK - **ORCID ID:** 0000- 0002-6262-8421

Bölüm 2: Doç. Dr. Mehmet Hayri SARI - **ORCID ID:** 0000- 0002-7159-2635

Bölüm 3: Dr. Öğr. Üyesi Sıtkı ÇEKİRDEKCİ - **ORCID ID:** 0000-0003-4037-2434

Arş. Gör. Salih Kürşat ÇİLİNGİR - **ORCID ID:** 0000- 0002-5564-5258

Bölüm 4: Dr. Öğr. Üyesi Ramazan DİVRİK - **ORCID ID:** 0000-0002-7126-7664

Bölüm 5: Dr. Öğr. Üyesi Sıtkı ÇEKİRDEKCİ - **ORCID ID:** 0000- 0003-4037-2434

Bölüm 6: Prof. Dr. Sinan OLKUN - **ORCID ID:** 0000- 0003-3764-2528

Bölüm 7: Doç. Dr. Yılmaz MUTLU - **ORCID ID:** 0000- 0002-4265-856X

Bölüm 8: Dr. Öğr. Üyesi Emine GÖZEL **- ORCID ID:** 0000-0002-1383-5264

Bölüm 9: Dr. Öğr. Üyesi Nihan ŞAHİNKAYA - **ORCID ID:** 0000- 0002-7399-8794

Bölüm 10: Prof. Dr. Veli TOPTAŞ - **ORCID ID:** 0000-0001-8852-1852

Prof. Dr. Sinan OLKUN - **ORCID ID:** 0000- 0003-3764-2528

Bölüm 11: Dr. Emel ÇİLİNGİR ALTINER - **ORCID ID:** 0000-0002-8085-553X

Bölüm 12: Prof. Dr. Veli TOPTAŞ - **ORCID ID:** 0000-0001-8852-1852

Prof. Dr. Sinan OLKUN - **ORCID ID:** 0000- 0003-3764-2528

Bölüm 13: Doç. Dr. Hatice Kübra GÜLER SELEK - **ORCID ID:** 0000- 0002-6262-8421

Bölüm 14: Prof. Dr. Veli TOPTAŞ - **ORCID ID:** 0000-0001-8852-1852

Bölüm 15: Doç. Dr. Ahmet Oğuz AKÇAY - **ORCID ID:** 0000- 0003-2109-976X

Bölüm 16: Doç. Dr. Gülşah BATDAL KARADUMAN - **ORCID ID:** 0000-0001-5725-0949

Önsöz

Türkiye'de Matematik dersi genel olarak zor ve korkulan bir ders olarak algılanmaktadır. Bu algının oluşmasının en önemli sebebi matematiğin günlük hayattan kopuk sadece kural ve işlemlerden oluştuğu o nedenle öğrenebilmek için çok kuvvetli bir hafıza ve ezber yeteneğinin olması gerektiği düşüncesidir. Bu algının kırılabilmesi için matematik öğrenme – öğretme sürecinin anlamlı, eğlenceli ve keşfedilecek bir hale getirilmesi gerekmektedir. Sürecin aslına uygun yani olduğu gibi yaşanması bile bu uğurda başlı başına önemli bir adımdır. Zira matematik hayatı anlamaya yarayan, kendiliğinden eğlenceli ve yaratıcı bir süreçtir.

Bu kitap öğrenme-öğretme süreçlerindeki yenilik ve gelişmelere bağlı olarak 2018'de yenilenen matematik dersi (1-4) öğretim programı dikkate alınarak hazırlanmıştır. Bu kitabın temel amacı evrensel yerel ve güncel öğrenme ve öğretme kuramlarını dikkate alarak öğrencilerin daha aktif olduğu, matematiksel kavram ve genellemeleri ezberlemek yerine keşfederek ve içselleştirerek matematik öğrenebilecekleri, öğrenme sürecinden zevk alacakları ve eğlenerek yapacakları yol, yöntem ve etkinlik örneklerini sunmaktır. Çocuklar bir şeyi yaparken eğleniyor ve zevk alıyorsa aynı zamanda öğreniyorlardır. Zira oynayabilmek için oyunun kurallarını öğrenmeleri gerekmektedir. Bu düşünce kitabın temel amacını oluşturmaktadır.

Bu kitapta sınıf öğretmeni adayları ve sınıf öğretmenlerinin etkili matematik öğretimini gerçekleştirmeleri için kuramsal açıklamalara, çocuklardaki matematiksel düşünce gelişimine, etkinlik örneklerine, öğrencilerin kavram yanılgıları ve çözüm önerilerine yer verilmiştir. Bu şekilde sınıf öğretmen adaylarının gelecekte bir öğretmen olarak karşılaşacakları durumlara ilişkin matematiği öğretme bilgilerinin geliştirilmesi ve mevcut sınıf öğretmenlerinin de hâlihazırda karşılaştıkları bazı problem durumlarına cevap bulabilmelerini sağlayacaktır.

İlkokul öğrencilerine yönelik matematik öğretiminin ele alındığı bu kitap, öğrencilerin matematiksel kavramları kendilerinin yapılandıracakları, kavram ve işlemleri ezberden uzak, somut araçlar, görsel çizimler, oyunlar ve etkinlikler eşliğinde öğrenecekleri, temel becerileri kazanacakları şekilde güncel, çağdaş öğrenme kuram ve yaklaşımlarına uygun olarak tasarlanmıştır. Kitabın felsefesi ve yaklaşımı sınıf öğretmenleri ve sınıf öğretmeni adaylarına vermesi amacıyla örnek etkinliklerle desteklenerek somutlaştırılmıştır.

Yoğun bir emeğin ürünü olan, sınıf öğretmenleri ve sınıf öğretmeni adayları için hazırlanan bu kitabın her bölümü genelde matematik eğitimi özelde ise ilkokul matematiği ile ilgili konu alanında çalışmaları bulunan uzmanlarca hazırlanmıştır. Yapmış oldukları katkıdan ötürü yazarlarımıza teşekkürlerimizi sunar, bu kitaptaki bilgi ve uygulama örnekleriyle birlikte matematik öğrenme-öğretme süreçlerinin nitelikli bir şekilde yürütülmesini canı gönülden dileriz.

Sonsöz; Matematiği Anlamak Hayatı Anlamaktır. Hayatı daha iyi anlayabilmek ve doğaya hükmedebilmek için matematiğin dilini hep birlikte öğrenelim.

Editörler

Prof. Dr. Veli TOPTAŞ

Prof. Dr. Sinan OLKUN

Dr. Öğr. Üyesi Sıtkı ÇEKİRDEKCİ

Doç. Dr. Mehmet Hayri SARI

İÇİNDEKİLER

Önsöz v

BÖLÜM 1: MATEMATİK 1

Doç. Dr. Hatice Kübra GÜLER SELEK

1.1. Matematik Nedir? 2
1.2. Matematiğin Doğası 4
1.3. Matematik Öğretiminin Amacı ve Temel İlkeleri 5
1.4. Dünyada Matematik Öğretiminin Tarihçesi 7
1.5. Türkiye'de Matematik Öğretiminin Tarihçesi 8
Bölüm Değerlendirme Soruları 12
Kaynaklar 13

BÖLÜM 2: MATEMATİKSEL BİLGİNİN FARKLI TEMSİLLERİ 17

Doç. Dr. Mehmet Hayri SARI

2.1. Matematiksel Bilgi 18
2.2. Matematiksel Bilginin Farklı Temsili ve Önemi 21
2.3. Bruner ve Matematiksel Bilginin Temsili 22
2.4. Dienes ve Matematiksel Bilginin Temsili 26
2.5. Lesh Modeli ve Matematiksel Bilginin Temsili 34
2.6. Dehaene ve Matematiksel Bilginin Temsili 39
2.7. Matematiksel Bilgi ve Temsiller Üzerine Son Sözler 42
Bölüm Değerlendirme Soruları 43
Kaynaklar 44

BÖLÜM 3: MATEMATİK ÖĞRETİMİNDE KURAM, YAKLAŞIM VE YÖNTEMLER 49

Dr. Öğr. Üyesi Sıtkı ÇEKİRDEKCİ - Arş. Gör. Salih Kürşat ÇİLİNGİR

3.1. Matematik Öğretiminde Kuram ve Yaklaşımlar 50
3.1.1. Bilişsel Gelişim Kuramı 51
3.1.1.1. Jean Piaget 52
3.1.1.2. Lev Semyonovich Vygotsky 54
3.1.2. Yapılandırmacı Yaklaşım 56
3.1.3. Gestalt Yaklaşımı 57
3.1.4. Gerçekçi Matematik Eğitimi 59
3.2. Matematik Öğretiminde Alternatif Yöntem ve Araçlar 62
3.2.1. Matematik Öğretiminde Alternatif Araç Olarak Kavram Karikatürleri 64
3.2.2. Matematik Öğretiminde Drama Yöntemi 68

3.2.3. Matematik Öğretiminde Senaryo Temelli Öğrenme 75
3.2.4. Matematik Öğretiminde Oyun Yöntemi 78
Bölüm Değerlendirme Soruları 83
Kaynaklar 86

BÖLÜM 4: İLKOKUL MATEMATİK DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI 93
Dr. Öğr. Üyesi Ramazan DİVRİK

4.1. Giriş 94
4.2. Cumhuriyet Döneminden Günümüze Öğretim Programları 94
4.3. 2018 Yılı İlkokul Matematik Dersi Öğretim Programı 100
4.3.1. Millî Eğitim Bakanlığı Öğretim Programları 101
4.3.2. Öğretim Programlarının Perspektifi 101
4.3.2.1. Değerlerimiz 102
4.3.2.2. Yetkinlikler 102
4.4. Öğretim Programlarında Ölçme ve Değerlendirme Yaklaşımı 111
4.5. Matematik Dersi Öğretim Programı'nın Özel Amaçları 111
4.6. Matematik Dersi Öğretim Programı'nın Uygulanmasında Dikkat Edilecek Hususlar 112
4.7. Matematik Dersi Öğretim Programı'nın Yapısı 112
4.8. İlkokul Matematik Dersi (1-4. Sınıflar) Öğrenme Alanları 113
4.9. Sonuç 116
Bölüm Değerlendirme Soruları 118
Kaynaklar 123

BÖLÜM 5: SAYILAR 127
Dr. Öğr. Üyesi Sıtkı ÇEKİRDEKCİ

5.1. Çocukta Sayı Kavramının Gelişimi 129
5.2. Doğal Sayılar ve Oluşumu 140
5.3. Doğal Sayıların Öğretimi 142
5.3.1. Tek Basamaklı Sayıların Öğretimi 144
5.3.2. Sıfırın Öğretimi 155
5.3.3. 10 ve 20 Arasındaki Sayıların Öğretimi ve Onluk-Birlik Kavramı 156
5.3.4. Doğal Sayılarda Basamak ve Basamak Değeri Kavramı 160
5.3.5. İki, Üç ve Dört Basamaklı Sayıların Öğretimi 166
5.4.Sayılar Arası İlişkiler 170
5.4.1. Doğal Sayıları Yuvarlama 170
5.4.2. Doğal Sayılarda Karşılaştırma 172
5.4.3. Tek ve Çift Sayılar 174
5.5. Sayı Hissi ve Geliştirilmesi 174
Bölüm Değerlendirme Soruları 180
Kaynaklar 184

BÖLÜM 6: ARİTMETİK İŞLEMLER.....189
Prof. Dr. Sinan OLKUN

6.1. Sayma, Toplama ve Çıkarma Geçişleri.....190
6.2. Toplama ve Çıkarma İşlemlerinin Standart Sözel Problemlerden Çıkarılan Anlamları.....195
6.3. Çarpma İşlemi ve Çeşitli Anlamları.....206
6.4. Bölme İşlemi ve Çeşitli Anlamları.....210
6.5. Çarpma ve Bölme İşlemlerinin Sözel Problemlerden Çıkarılan Anlamları.....211
6.6. İşlemlerin Birbirleri ile Olan İlişkileri.....213
6.7. İşlemlerin Özellikleri.....213
Bölüm Değerlendirme Soruları.....218
Kaynaklar.....220

BÖLÜM 7: ARİTMETİK ÖĞRENME GÜÇLÜĞÜ - GELİŞİMSEL DİSKALKULİ.....223
Doç. Dr. Yılmaz MUTLU

7.1. Gelişimsel Diskalkuli.....224
7.2. Aritmetik Öğrenme Güçlüğünün Görülme Sıklığı.....225
7.3.Diskalkulinin Belirtileri.....226
7.3.1. Okuma ve Anlama ile İlgili Zorluklar.....227
7.3.2. Yazmayla İlgili Zorluklar.....227
7.3.3. Kavram ve Sembolleri Anlama ile İlgili Sorunlar.....228
7.3.4. Sayıları Sıralama ve Matematiksel Gerçeklerle İlgili Sorunlar.....228
7.3.5. Karmaşık Düşünme ve Esneklik ile İlgili Sorunlar.....228
7.4. Aritmetik Öğrenme Güçlüğünün Nedenleri.....229
7.5. Aritmetik Öğrenme Güçlüğü Yaşayan Çocukların Duyuşsal ve Bilişsel Özellikleri.....230
7.5.1. Matematik Kaygısı.....230
7.5.2. Çalışma Belleği.....231
7.6. Aritmetik Öğrenme Güçlüğü Yaşayan Çocuklara Matematik Öğretimi.....232
7.6.1. Doğrudan Öğretim Yöntemi.....232
7.6.2. Bilgisayar Destekli Matematik Öğretimi.....234
Bölüm Değerlendirme Soruları.....237
Kaynaklar.....239

BÖLÜM 8: KESİRLER VE ÖĞRETİMİ.....245
Dr. Öğr. Üyesi Emine GÖZEL

8.1. Giriş.....246
8.2. Kesir Kavramı ve Kesirlerin Öğretim Aşamaları.....248
8.3. Kesirlerin Anlamları ve Öğretimi.....256
8.4. Kesir Modelleri.....259

8.5. Kesir Çeşitleri ve Öğretimi 263
8.6. Denk Kesirler ve Öğretimi....266
8.7. Kesirlerin Karşılaştırılması ve Öğretimi....269
8.8. Bir Çokluğun Verilen Kesir Kadarını Bulma....273
8.9. Kesirlerde Dört İşlemin Öğretimi 274
8.9.1. Kesirlerde Toplama İşlemi ve Öğretimi 275
8.9.2. Kesirlerde Çıkarma İşlemi ve Öğretimi 277
8.9.3. Kesirlerde Çarpma İşlemi ve Öğretimi....280
8.9.4. Kesirlerde Bölme İşlemi ve Öğretimi....281
8.10. Kesirlerle İlgili Kavram Yanılgıları ve Zorluklar 283
8.11. Ondalık Kesirler ve Öğretimi....289
8.11.1. Ondalık Kesirlerde Karşılaştırma 292
8.12. Ondalık Kesirlerde Dört İşlem ve Öğretimi....293
8.12.1. Ondalık Kesirlerde Toplama İşlemi ve Öğretimi....294
8.12.2. Ondalık Kesirlerde Çıkarma İşlemi ve Öğretimi....295
8.12.3. Ondalık Kesirlerde Çarpma İşlemi ve Öğretimi....296
8.12.4. Ondalık Kesirlerde Bölme İşlemi ve Öğretimi 297
8.13. Ondalık Kesirlerle İlgili Kavram Yanılgıları ve Zorluklar 299
Bölüm Değerlendirme Soruları 302
Kaynaklar....306

BÖLÜM 9: PROBLEMLER....309
Dr. Öğr. Üyesi Nihan ŞAHİNKAYA

9.1. Matematiksel Problem ve Problem Çözme 310
9.2. Problemlerin Sınıflandırılması....313
9.3. Problem Çözme Stratejileri 316
9.3.1. Durumu Canlandır Stratejisi....317
9.3.2. Tahmin ve Kontrol Stratejisi 319
9.3.3. Daha Basit Bir Problemi Çözme....320
9.3.4. Tablo Yapma Stratejisi 322
9.3.5. Geriye Doğru Çalışma Stratejisi 323
9.3.6. Şema Çizme Stratejisi....324
9.3.7. Örüntü Arama Stratejisi....326
9.4. Problem Çözme ve Öğretimi 327
9.5. Matematiksel Modelleme ve İlkokulda Matematiksel Modelleme Örnekleri.330
9.6. Problem Çözmede Yaşanan Zorluklar 335
Kaynaklar 338

BÖLÜM 10: GEOMETRİ 341

Prof. Dr. Veli TOPTAŞ - Prof. Dr. Sinan OLKUN

10.1. Geometri 342
10.2. Çocukta Geometrik Düşüncenin Gelişimi (Piaget, van Hiele) 342
10.3. Uzamsal İlişkiler ve Öğretimi 348
10.4. Geometride Temel Kavramlar 350
10.5. Geometrik Şekiller ve Öğretimi 353
10.6. Katı Cisimler ve Öğretimi 356
10.7. Örüntüler 357
10.8. Geometri Öğrenme Alanı İle İlgili Kavram Yanılgıları ve Zorluklar 359
Bölüm Değerlendirme Soruları 361
Kaynaklar 363

BÖLÜM 11: ÖLÇME 367

Arş. Gör. Dr. Emel ÇİLİNGİR ALTINER

11.1. Ölçme ve Ölçüler 369
11.2. Çocukta Ölçme Fikrinin Gelişimi 372
  11.2.1. Karşılaştırma 374
  11.2.2. Standart Olmayan Ölçüler 376
  11.2.3. Standart Ölçüler 379
11.3. Ölçmede Tahmin Etmenin ve Yaklaşık Değer Bulmanın Rolü 383
  11.3.1. Ölçümleri Tahmin Etme Stratejileri 385
11.4. Uzunluk Ölçüleri ve Öğretimi 387
  11.4.1. Karşılaştırma 387
  11.4.2. Standart Olmayan Birimlerle Uzunluk Ölçme 388
  11.4.3. Cetvel Kullanımı 390
  11.4.4. Metrik Sistem 391
  11.4.5. Uzunluk Ölçümü ve Tahmin 392
11.5. Çevrenin Hesaplanması 393
11.6. Alan Ölçüleri ve Öğretimi 394
  11.6.1. Karşılaştırma 394
  11.6.2. Standart Olmayan Birimlerle Alan Ölçme 395
  11.6.3. Metrik Sistemde Alan 397
11.7. Alan Hesaplama 397
11.8. Hacim Ölçüleri ve Öğretimi 398
  11.8.1. Karşılaştırma 399
  11.8.2. Standart Olmayan Birimlerle Hacim ve Kapasite Ölçme 399
  11.8.3. Standart Birimlerle Hacim ve Kapasite 400
  11.8.4. Metrik Sistemde Hacim ve Kapasite 401

11.9. Hacim Hesaplama 403
11.10. Ağırlık Ölçüleri ve Öğretimi 405
11.10.1. Karşılaştırma 405
11.10.2. Standart Olmayan Birimlerle Ağırlık ve Kütle Ölçme 406
11.10.3. Standart Birimlerle Ağırlık ve Kütle Ölçme 407
11.10.4. Metrik Sistemde Ağırlık ve Kütle 407
11.11. Zaman Ölçüleri ve Öğretimi 408
11.11.1. Karşılaştırma 409
11.11.2. Standart Olmayan Birimlerle Zaman Ölçme 409
11.11.3. Standart Birimlerle Zaman Ölçme 410
11.12. Zaman Hesaplama 411
11.13. Paralarımız ve Öğretimi 412
11.13.1. Standart Olmayan Birimler 413
11.13.2. Standart Birimlerle Paralarımız 413
11.14. Ölçüler ile İlgili Kavram Yanılgıları ve Zorluklar 414
Bölüm Değerlendirme Soruları 417
Kaynaklar 420

BÖLÜM 12: VERİ İŞLEME 425
Prof. Dr. Veli TOPTAŞ - Prof. Dr. Sinan OLKUN

12.1. Veri Nedir? Veri Toplama Yöntemleri Nelerdir? 428
12.2. Çocukta Veri Kavramının Gelişimi 429
12.3. Tablo Oluşturma ve Öğretimi 430
12.4. Grafiklerin Oluşturulması ve Öğretimi 432
12.5. Veri İşleme Öğrenme Alanı ile İlgili Kavram Yanılgıları ve Zorluklar 438
Bölüm Değerlendirme Soruları 440
Kaynaklar 442

BÖLÜM 13: MATEMATİK OKURYAZARLIĞI 445
Doç. Dr. Hatice Kübra Güler Selek

13.1. Matematik Okuryazarlığı ve PISA 447
13.2. PISA Matematik Okuryazarlığı Çerçevesi 449
13.3. Matematik Okuryazarlığı İçerikleri 451
13.4. Matematik Okuryazarlığı Bağlamları 452
13.5. Matematik Okuryazarlığında Matematiksel Süreçler 452
13.6. Matematik Okuryazarlığı Yeterlikleri 456
13.7. PISA Uygulamasında Kullanılmış Örnek Matematik Okuryazarlığı Soruları ve Analizleri 459

13.7.1. Değişim ve İlişkiler İçerik Alanına Yönelik Bağlamlar 459
13.7.2. Uzay ve Şekil İçerik Alanına Yönelik Bağlamlar 462
13.7.3. Nicelik İçerik Alanına Yönelik Bağlamlar 465
13.7.4. Belirsizlik ve Veri İçerik Alanına Yönelik Bağlamlar 467
13. 8. TIMSS Uygulamasında Kullanılmış Örnek Gerçek Hayat Problemleri ve Analizleri 469
Bölüm Değerlendirme Soruları 472
Kaynaklar 481

BÖLÜM 14: MATEMATİK EĞİTİMİNDE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME 483
Prof. Dr. Veli TOPTAŞ

14.1. Ölçme ve Değerlendirme 484
14.2. Ölçme ve Değerlendirme Araçları Nelerdir? 485
14.2.1. Geleneksel Ölçme Değerlendirme Araçları 485
14.2.2 Alternatif Ölçme Değerlendirme Araçları 485
14.3. Matematik Eğitiminde Ölçme ve Değerlendirme 492
Bölüm Değerlendirme Soruları 495
Kaynaklar 498

BÖLÜM 15: MATEMATİK EĞİTİMİNDE TEKNOLOJİ VE MATERYAL 501
Doç. Dr. Ahmet Oğuz AKÇAY

15.1. Matematikte Materyal ve Teknoloji Kullanmanın Önemi 502
15.1.1 Teknolojik Pedagojik Alan Bilgisi 505
15.2. Web Tabanlı Kaynaklar ve Teknoloji Kullanımı 508
15.3. Matematik Programında Önerilen Materyaller 510
15.4. Matematik Eğitiminde Çocuk Edebiyatı 515
15.4.1. İlkokulda Çocuk Edebiyatı Örnekleri 517
Bölüm Değerlendirme Soruları 521
Kaynaklar 524

BÖLÜM 16: ÖZEL GEREKSİNİMLİ ÖĞRENCİLER İÇİN MATEMATİK ÖĞRETİMİ 529

16.1. Özel Eğitim 531
16.2. Özel (üstün) Yetenekliler ve Eğitimleri 532
16.3. Özel Yetenekli Öğrenciler İçin Matematik Öğretimi 534
16.4. Kaynaştırma Öğrencilerine Yönelik Matematik Öğretimi 540
Bölüm Değerlendirme Soruları 552
Kaynaklar 555

BÖLÜM 1

MATEMATİK

Doç. Dr. Hatice Kübra GÜLER SELEK

Uludağ Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Matematik Öğretmenliği ABD

Bu bölümde matematiğin tanımı ve doğası hakkında bilgi sahibi olunacak, matematiğin tek bir tanımının bulunmadığı fark edilecektir. İlkokulda matematik öğretiminin amacı ve dayandığı temel ilkeler açıklanacaktır. Dünya'da ve Türkiye'deki matematik öğretiminin tarihçesine ilişkin temel bilgiler edinilecektir.

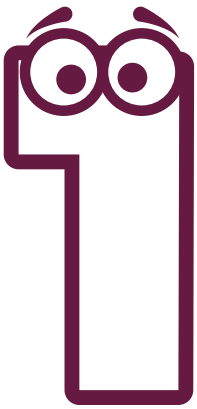

"Görme engellilerin yaşamakta olduğu bir beldeye bir getirilmiş ve halktan tarif etmeleri istenmiş. Beldede yaşayan insanlar, göremedikleri için ancak ona dokunarak tarif edebileceklerini söylemişler. Bunun üzerine; biri kuyruğunu tutmuş, biri kulağını, biri hortumunu, bir diğeri dişini... Fil çok büyük bir hayvan olduğu için herkes başka bir yerine dokunarak hissettikleri kadar tanımlamaya çalışmışlar. Filin kulağına dokunan onun yumuşak olduğunu, dişine dokunan sert ve incecik bir direk gibi olduğunu söylemiş. Herkes dokunduğu yer

Yukarıdaki hikâyede görme engelli bireylerin göremedikleri nasıl tanımladıklarından bahsedildi. Anlatılan bu olaya benzer şekilde matematiği bilen ve bilmeyen iki kişi, matematiği tanımlamış olsalardı nasıl tanımlarlardı? Yıllarca matematikle deneyim yaşayan birisi olarak siz, matematiği tanımlamaya çalışsanız nasıl ifade edersiniz?

Matematik: ……
……
……

1.1. Matematik Nedir?

Filin tanımlanması hikâyesi çokça bilinen ve dilden dile dolaşan bir hikâyedir. Matematik de tam olarak bu şekilde, herkesin kendi hayatında hangi konularda etkiliyse o şekilde tanımlanmıştır. İnsanlar yüzyıllardır matematiğin farklı bir boyutu ile ilgilenmişler ve kendi dünyalarında farklı bir matematik tanımı oluşturmuşlardır. Bir matematikçiye sorduğunuzda, Ali Nesin gibi, "Matematik doğru yanıtı bulma sanatı değildir. Matematik, doğru yanıtın neden doğru yanıt olduğunu anlama sanatıdır (Nesin, 2007; xi)" diyerek matematiğin kanıtsız olamayacağına dikkat çekerken, bir esnaf ise dört işlemden ibaret olduğunu söyleyerek aritmetik yönüne vurgu yapacaktır.

Matematiği bilimsel anlamda tanımlamadan önce matematiğin kısa tarihçesine değinmekte yarar olacaktır. Matematiğin milattan önce Mısır'da doğduğu bilinmektedir. Yüzyıllardır gelişerek yığılmalı olarak ilerleyen matematiğin icat mı yoksa keşif mi olduğuna ilişkin ayrılığı günümüzde hâlâ mevcuttur. Bir grup matematikçi, matematiği insan beyninin bir icadı olarak kabul ederken, diğer bir grup ise doğanın ahengini gözlemleyerek ortaya çıkardıkları bir keşif

Kaynaklar

Altun, M. (2014). *Ortaokullarda (5, 6, 7 ve 8. da) Matematik Öğretimi*. Bursa: Alfa Aktüel.

Avrupa Komisyonu, (2011). *Avrupa'da matematik eğitimi: temel zorluklar ve ulusal politikalar.* http://sgb.meb.gov.tr/eurydice/kitaplar/Avrupada_Matematik_Egitimi/Avrupada_Matemati _ Egitimi.pdf Erişim tarihi: 04.07.2020.

Baki, A. (2008). *Kuramdan Uygulamaya Matematik Eğitimi*. Ankara: Harf Eğitim Yayıncılık.

Çırak, S. & Bay, E. (2015). Cumhuriyet Dönemi Matematik Öğretimi Programlarının Genel Bakımından Değerlendirilmesi. M. F. Özmantar, A. Öztürk & E. Bay (Ed.), *Reform ve Değişim Bağlamında İlkokul Matematik Öğretim Programları* (ss. 95-123). Pegem Akademi: Ankara.

Demirel, Ö. (2006). Öğretimde Planlama ve Değerlendirme Öğretme Sanatı. 10. Baskı. Pegem Akademi: Ankara.

Dionne, J. J. (1984). The perception of mathematics among elementary school teachers. In J. M. Moser (Ed.), *Proceedings of 6th Conference of the North American Chapter of the International Group for the Psychology of Mathematics Education* (pp. 223-228). Madison (WI): University of Wisconsin: PME NA.

Ernest, P.(1989). The impact of beliefs on the teaching of mathematics. In P. Ernest (Ed.). *Mathematics Teaching the State of the Art.* (pp 249-254). New York: Flamer.

Ernest, P. (1991). *The Philosophy of Mathematics Education*. New York: The Falmer Press, Taylor & Francis Inc.

Fernandez, C. (2002). Learning from Japanese approaches to professional development. *Journal of Teacher Education*, 53 (5), 393-405.

Kulikowich, J. M. ve De Franco, T. C. (2003).Philosophy's role in characterizing the nature of educational psychology and mathematics. *Educational Psychologist*, 38 (3), 147–156.

Liljedahl, P. (2008). Teachers' Insights into the Relationship between Beliefs and Practice. In J. Maab & W. Schloglmann (Eds.), *Beliefs and Attitudes in Mathematics Education: New research results* (pp. 33-44). Rotterdam, NL: Sense Publishe.

Milli Eğitim Bakanlığı [MEB] (2018). *Matematik Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7* : Ankara.

Murata, A. (2011). Introduction: Conceptual Overview of Lesson Study. In L. C. Hart (Ed.). *Lesson Study Research and Practice in Mathematics Education*. (pp.1-12). New York: Springer.

National Council of Teachers of Mathematics [NCTM] (2000). *Principles and Standarts for School Mathematics.* Reston, Va: NCTM.

Nesin, A. (2007). Matematik ve Doğa. Nesin Yayınevi: İstanbul.

Öztürk, A. & Özmantar, M. F. (2015). İlkokul Matematik Öğretimi Programlarında Öğretim Strateji, Yöntem ve Teknikleri. M. F. Özmantar, A. Öztürk & E. Bay (Ed.), *Reform ve Değişim Bağlamında* İlkokul Matematik Öğretim Programları (ss. 147-166). Pegem Akademi: Ankara.

Perry, R. R. & Lewis, C. C. (2009).What is successful adaptation of lesson study in the US?, *Journal of Educational Change*, 10, 365-391.

I., 2009. “Innovation in school curriculum: the shift to learning outcomes”. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 1, 2436-2440.

Reys, R. E., Lindquist, M. M., Lambdin, D. V. & Smith, N. L. (2007). *Helping Children Learn Mathematics.* 8. Baskı. Wiley: USA.

Schoenfeld, A. (2002). Research Methods in (Mathematics) Education. In L. D. English (Ed*.), Handbook of International Research in Mathematics Education.* (pp. 4335-488). New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.

Sertöz, S. (2011). *Matematiğin Aydınlık Dünyası*. 26. Baskı. Tübitak Popüler Bilim Kitapları: Ankara.

Steinberg, H. (1998). Elements of epistemological knowledge for mathematics teacher. *Journal of Mathematics Teacher Education*. 1, 157-189.

Stigler, J. W. & Hiebert, J. (1999). *The Teaching Gap: Best Ideas from the World’s Teachers for Improving Education in the Classroom*. New York: Free Press.

Törner, G., & Grigutsch, S. (1994). Mathematische weltbilder bei wtudienanfängern – eine erhebung. *Journal für Mathematik didaktik*, 15 (3/4), 211-252.

Van de Walle, J.A. (2004). *Elementary and Middle School Mathematics: Teaching Developmentally*. New York: Pearson Education, Inc.

Verhoef, N. C. & Tall, D. O. (2011). *Lesson study: The effect on teachers’ professional development*. Proceedings of the 35th Conference of the International Group for the Psychology of Mathematics Education, Ankara, Turkey.

BÖLÜM 2

MATEMATİKSEL BİLGİNİN FARKLI TEMSİLLERİ

Doç. Dr. Mehmet Hayri SARI

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sınıf Eğitimi ABD

Okuduğunuz bu bölümde matematiksel bilginin tanımı, matematiksel bilginin türleri, matematiksel bilginin farklı temsil biçimleri ve bunların matematik öğrenme-öğretme sürecinde kullanımına yönelik örnekleri göreceksiniz.

Hazırlık Çalışmaları

1. Daha önceki eğitim kademelerinde matematik derslerinizdeki öğrenme deneyimlerinizi düşünecek olursanız öğrenme ortamında matematiksel bilgiyi nasıl temsil ediyordunuz?
2. Matematiksel bilgiyi nasıl tanımlarsınız?

2.1. Matematiksel Bilgi

Matematiksel bilgiyi, bireyin ihtiyaç duyabileceği matematiğe yönelik kavramlar, kurallar, ilkeler, formüller ve algoritmalar bütünü olarak tanımlayabiliriz. Lauritzen'e (2012) göre, matematiksel bilginin iki yönlü bir hali vardır: *Nasıl olduğunu bilmek* ve *nedenini bilmek*. Çoğu öğrenme ortamında matematik yapmak ya da matematiksel bilgiyi öğrenmek, öğretmen bir soru sorduğunda doğru kuralı hatırlamak ve uygulamak anlamına gelir ve verilen cevap öğretmen tarafından onaylandığında matematiksel gerçeğin belirlendiğine inanılır. Matematiğin nasıl yapılacağına ve matematiği bilmenin ne anlama geldiğine dair bu inançlar yıllar boyunca izleme, dinleme ve pratik yapma yoluyla edinilmektedir (Lampert, 1991). Bu anlayıştan ötürü öğrencilerin sahip oldukları matematiksel bilgi ve yeterlilikler genellikle eğitimcilerin ve işverenlerin beklentilerini karşılayamamaktadır (Kadijevich, 2018).

Zengin matematiksel kavram inşası, öğrencilerin diğer kavramsal bağlantılara, gerçek yaşam deneyimlerine, somut modellere, diyagramlara, sözel dile ve semboller arasındaki bağlantılara ihtiyaç duyar. Gerçek dünya deneyimleri, somut modeller, diyagramlar, sözlü dil ve semboller arasında bağlantı kuramayan öğrenciler, matematiği anlamlandırma gücünden yoksundur ve bu nedenle matematiği çevrelerindeki dünyayla ilişkilendirmekte güçlük çekerler (Van de Walle, 2007). Bu açıdan matematiksel yeterlilik, kavramlar, prosedürler ve farklı temsiller hakkında bilgi geliştirmeye dayanır. Literatüre baktığımızda matematiksel bilginin ve yeterliliğin sağlanmasında iki önemli bilgi türü karşımıza çıkmaktadır. Bunlar, **işlemsel/prosedürel bilgi** ve **kavramsal bilgi**dir (Bkz. Hiebert ve Carpenter, 1992; Hiebert ve Lefevre, 1986).

İşlemsel (prosedürel) bilgi: Prosedür, bir hedefe ulaşmak için yapılan bir dizi adım veya eylemdir. Prosedürel bilgi ise, problemleri çözmek için eylem dizilerini (prosedürleri) yürütme yeteneğidir (Rittle-Johnson ve Schneider, 2015). Bir prosedürü öğrenmek, yani bir şey nasıl yapılır sorusunun cevabı matematikte önemli bir husustur. Bu açıdan bir algoritmanın kurallarını ve adımlarını öğrenmek prosedürel öğrenmedir (Kennedy, Tipps ve Johnson, 2008). Prosedürel

Kaynaklar

Bart, W. M. (1970). Mathematics education: The views of Zoltan Dienes, *The School Review, 78*(3)*,* 355-372.

Behr, M.J., Lesh, R., & Post, T. (April, 1981). *Rational number ideas and the role of representational systems,* Paper presented at the 1981 Annual Meeting of the American Educational Research Association, Los Angeles, California.

Behr, M., Harel, G., Post, T. & Lesh, R. (1992). Rational number, ratio and proportion. D. Grouws (Ed.), *Handbook of research on mathematics teaching and learning* içinde (s. 296-333). NY: Macmillan.

Berch, D. B., Geary, D. C., & Koepke, K. M. (2016). Introduction: How the study of neurobiological and genetic factors can enhance our understanding of mathematical cognitive development. In D. B. Berch, D. C. Geary, & K. M. Koepke (Eds.), *Development of mathematical cognition: Neural substrates and genetic (Volume 2)* (pp. 1-24). San Diego: Academic Press.

Brahier, D. J. (2016). *Teaching secondary and middle school mathematics.* Routledge.

Bruner, J. S. (1971). *Toward a theory of instruction* (Fifth Edition). Harvard University Press.

Burns, M. (2007). *About teaching mathematics: A K-8 resource.* Sausalito: Math solutions publications.

Canto-López, M. C., Aguilar, M., García-Sedeño, M. A., Navarro, J. I., Aragón, E., Delgado, C., & Mera, C. (2019). Numerical estimation and mathematical learning methodology in preschoolers. *Psychological Reports*, 1-27. Doi: 10.1177/0033294119892880

Clement, L. L. (2004). A model for understanding, using, and connecting representations. *Teaching Children Mathematics, 11,* 97-102.

Cramer, K., Wyberg, T., & Leavitt, S. (2009). Rational number project. *Fraction, operations and initial decimal ideas. Retrived from Recuperable en: http://cehd. umn. edu/rationalnumbersproject*.

Cramer, K., Behr, M., Post, T. R., & Lesh, R. (1997). Rational number project: Fraction lessons for the middle grades-Level 1.

Dehaene, S. (1992). Varieties of numerical abilities. *Cognition, 44*(1-2), 1-42.

Dehaene, S., & Cohen, L. (1995). Towards an anatomical and functional model of number processing. *Mathematical cognition*, *1*(1), 83-120.

Dienes, Z. P. (1959). The teaching of mathematics-III: The growth of mathematical concepts in children through experience, *Educational Research, 2*(1), 9-28, DOI: 10.1080/0013188590020102.

Dienes, Z. P. (1960). *Building up mathematics.* (4th ed.). London: Hutchinson Educational.

Dienes, Z. P. & Golding, E. W. (1971). *Approach to modern mathematics.* New York: Herder and Herder.

Edwards, S. (1998). *Managing the effective teaching of mathematics 3-8*. P. Chapman Pub.

Feigenson, L., Dehaene, S. & Spelke, E. (2004). Core systems of number. *Trends in Cognitive Sciences, 8*(7), 307-314. doi: 10.1016/j.tics.2004.05.002

Fias, W. (2016). Neurocognitive components of mathematical skills and dys-

calculia. In D. B. Berch, D. C. Geary, & K. M. Koepke (Eds.), *Development of mathematical cognition: Neural substrates and genetic (Volume 2)* (pp. 195-217). San Diego: Academic Press.

Fossa, A. J. (2003). On the ancestry of Z. P. Dienes's theory of mathematics education. *Revista Brasileira de História da Matemática, 3*(6)*,* 79-81.

Gningue, S. M. (2000). *The use of manipulatives in middle school Algebra: An application of Dienes variability principles* (Yayımlanmamış doktora tezi). Columbia Üniversitesi, Columbia.

Hiebert, J., & Carpenter, T. P. (1992). Learning and teaching with understanding. In (Ed. D.A.Grouws) *Handbook of research on mathematics teaching and learning: A project of the National Council of Teachers of Mathematics,* (ss. 65-97).

Hiebert, J., & Lefevre, P. (1986). Conceptual and procedural knowledge in mathematics: An introductory analysis. In (J. Hiebert) *Conceptual and procedural knowledge: The case of mathematics*, (ss. 1-27). Routledge.

Jordan, S.L. (1995). *The effects of concrete to semiconcrete to abstract instruction on the acquisition and retention of fraction concepts and skills.* (Yayınlanmamış Doktora Tezi), USA: University of Florida

Kadijevich, D. M. (2018). Relating procedural and conceptual knowledge. *Journal Teaching of Mathematics, 21*(1), 15-28.

Kennedy, L., Tipps, S., & Johnson, A. (2008). *Guiding children's learning of mathematics.* (Eleventh Ed.), USA: Thomson Wadsworth Press.

Lampert, M. (1991). Connecting mathematical teaching and learning. In (Eds. E. Fennema, T.P. Carpenter, S.J. Lamon) *Integrating research on teaching and learning mathematics*, (ss.121-152).

Lauritzen, P. (2012). *Conceptual and procedural knowledge of mathematical functions*. University of Eastern Finland.

Lesh, R., Post, T., & Behr, M. (1987). Dienes revisited: Multiple embodiments in computer environments. In I. Wirsup & R. Streit (Eds.), *Development in school mathematics education around the World* (ss. 647-680). Reston, VA: National Council of Teachers of Mathematics.

Lesh, R. (1979). Mathematical learning disabilities: Considerations for iden- diagnosis, and remediation, in R. Lesh, D. Mierkiewicz, and M. G. Kantowski (Eds.), *Applied mathematical problem solving,* ERIC/SMEAC, Columbus, Ohio.

Libertus, M. E., Duong, S., & Silver, A. (2020). Mathematical Cognition. In J. B. Benson (Ed.), *Encyclopedia of infant and early childhood development (Second Edition)* (pp. 311-318). Oxford: Elsevier.

National Council of Teachers of Mathematics (2000). *Principles and standards for school mathematics. Reston, VA: National Council of Teachers of Mathematics*.

Olkun, S. ve Toluk-Uçar, Z. (2018). İlköğretimde etkinlik temelli matematik öğretimi Nevşehir: Genç Kalemler Yayıncılık.

Olkun, S. (2020). *Düşünme araçları ile mat öğretimi-2020* [Teaching math with thinker tools] https://www.researchgate.net/publication/341326550_0000-Dusunme_Arac-

lari_ile_Mat_Ogretimi-2020-Teaching_Math_with_Thinker_Tools adresinden 22.06.2020 tarihinde erişilmiştir.

Post, T. & Reys, R. E. (1979). Abstraction generalization and design of mathematical experiences for children. K. Fuson ve W. Geeslin (Eds.), *Models for mathematics learning* içinde (s. 117-139). Columbus, OH: ERIC/SMEAC.

Post, T. (1981). The role of manipulative materials in the learning of mathematical concepts. M.M.Lindquist (Ed.), *In selected issues in mathematics education* içinde (s. 109-131). Berkeley, CA: National Society for the Study of Education and National Council of Teachers of Mathematics, McCutchan, VA.

Rittle-Johnson, B., & Schneider, M. (2015). *Developing conceptual and procedural knowledge of mathematics.* Oxford handbook of numerical cognition, 1118-1134.

Sarı, M.H. (2015). İlkokul 4. sınıfta Dienes ilkelerine göre yapılandırılmış geometri etkinliklerinin öğrenci başarısına, kalıcılığa ve akademik benlik algısına etkisi. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Sarı, M.H., ve Tertemiz, N. (2017). İlkokul 4. sınıfta Dienes ilkelerine göre yapılandırılmış geometri etkinliklerinin öğrenci başarısına ve kalıcılığa etkisi. *Eğitim ve Bilim, 42*(190), 1-23. doi: 10.15390/EB.2017.6161

Soares, N., Evans, T., & Patel, D. R. (2018). learning disability in mathematics: a comprehensive review. *Translational Pediatrics, 7*(1), 48-62. doi: 10.21037/tp.2017.08.03

Subong, R.R. (tarihsiz). *Mathematics learning according to Zoltan P. Dienes.* http://teachmath.yolasite.com/mathematics-according-to-zoltan-dienes.php adresinden erişildi.

Toptaş, V. (2010). İlköğretim matematik dersi (1-5) öğretim programı ve ders kitaplarında geometri kavramlarının sunuluşunun incelenmesi. *İlköğretim Online, 9*(1), 136-149.

Tertemiz, N., ve Sarı, M.H. (2014). 5. Sınıf matematik dersinde Dienes'in dinamiklik ilkesine göre yapılandırılmış problem çözme uygulaması. *Eğitimci Öğretmen Dergisi, 7* (26), 24-32.

Van De Walle, J. A. (2007). *Elementary and middle school mathematics. teaching developmentally.* (6th Edition). Boston: Pearson.

Xue, F. & Spelke, E. (2000). Large number discrimination in 6-month-old infants. *Cognition, 74,* B1-B11.

Wisthoff, J. (2001). Memoirs of a maverick mathematician: Book review. *Mathematics Teacher 94* (7), 616.

Wen, P. (2018, November). Application of Bruner's learning theory in mathematics studies. In *International Conference on Contemporary Education, Social Sciences and Ecological Studies (CESSES 2018)*. Atlantis Press.

Wynn, K. (1992). Addition and subtraction by human infants. *Nature, 358*(27), 749-750.

BÖLÜM 3

MATEMATİK ÖĞRETİMİNDE KURAM, YAKLAŞIM VE YÖNTEMLER

Dr. Öğr. Üyesi Sıtkı ÇEKİRDEKCİ

Sinop Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sınıf Eğitimi ABD

Arş. Gör. Dr. Salih Kürşat ÇİLİNGİR

Giresun Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sınıf Eğitimi ABD

Matematik öğretimindeki kuram ve yaklaşımlardan Bilişsel Gelişim Kuramı, Jean Piaget ve Lev Semyonovich Vygotsky hakkında bilgi edinir. Ayrıca yapılandırmacı yaklaşım, Gestalt yaklaşımı, gerçekçi matematik eğitimi, öğrenciyi öğrenme sürecinde aktif kılan matematik öğretiminde drama yöntemi, senaryo yöntemi ve oyunlar yöntemi ile alternatif bir araç olarak kavram karikatürlerinin kullanımı konusunda bilgi ve becerileri edinir.

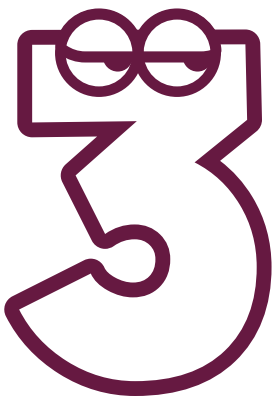

Branş öğretmeni olarak ortaokul ve lisede matematik öğretmenliğine başladığım zaman matematik öğretmenin zorluğunu daha yoğun yaşadım. Giderek soyutlama öne çıkıyordu. "Görüldüğü gibi…" deme şansım iyice azalmış, buna karşılık "Ne işime yarayacak?" sorusu ile çok karşılaşır olmuştum. O aşamada yeni bir şey daha öğrendim; programda yazılı olanı bilmek yetmiyordu… Kendime sorduğum sorular art arda gelmeye başladı. Matematik neden öğretilmeliydi? Nasıl öğretilmeliydi? Öğrenenlerin öğrenme düzeyleri neden farklıydı? Farkı aza indirmek için neler yapılmalıydı?... (Ahmet Doğan, 2014).

Ahmet öğretmen, öğrencilerinin akıllarında matematik dersinde öğrenilen konunun ne işe yarayacağı şeklinde düşüncelerin olduğunu görmesine ve sorgulamalar yapmasına neden olan durumu bu şekilde anlatmaktadır. Verilen örnek olaya göre;

- Ahmet öğretmenin "*Matematik neden öğretilmeliydi? Nasıl öğretilmeliydi? Öğrenenlerin öğrenme düzeyleri neden farklıydı? Farkı aza indirmek için neler yapılmalıydı?...*" şeklinde düşünmesinin nedenleri ne olabilir?
- Öğrencilerin "Matematik ne işimize yarayacak?" diye düşünmelerinin nedeni ne olabilir?
- Sizler de "Matematik ne işimize yarayacak?" diye düşünüyor musunuz? Cevabınız evet ise bu düşünceleriniz matematiğin hangi konularında yoğunluk kazanıyor?

Öğrencilerin "Matematik ne işimize yarayacak?" şeklindeki düşüncelerini, matematik derslerindeki konunun günlük hayatla ilişkilendirilmesi için bir işaret şeklinde yorumlayabiliriz. Peki, matematiğin nasıl öğretilmesi gerektiği ve öğrenenlerin öğrenme düzeylerindeki farklılıkların sebeplerine verilecek cevap sizce ne olmalıdır? Yalnızca matematik bilmek bu soruların yanıtları için yeterli olmasa gerek. Öğrencilerimizin matematiği öğrenebilmeleri, öğrenenlerin öğrenme düzeyleri arasındaki farklılıkların belirlenmesi ve bu farklılıklara göre konuların ele alınması için çeşitli kuram ve yaklaşımlar, yöntem ve tekniklere ilişkin bilgi sahibi olmalıyız.

3.1. Matematik Öğretiminde Kuram ve Yaklaşımlar

Gelişim, organizmada döllenmeden başlayarak bedensel, zihinsel, duygusal, dilsel ve sosyal yönden sürekli ilerleme kaydeden bir süreçtir. Bireyin, çevresindeki dünyayı anlamasını sağlayan aktif zihinsel faaliyetlerin gelişmesine ise bilişsel gelişim adı verilir (Nagai, 2019; Richardson, 2020; Senemoğlu, 1997). Buradan hareketle, gelişimi yaşam boyu devam eden bir süreç olarak algılamak durumundayız. Sürecin en önemli unsurlarından birisi ise, öğrenme ve öğretme faaliyetleridir. Öğrenmenin literatürde farklı tanımları bulunmaktadır. Davranışçı yakla-

Kaynaklar

Adıgüzel, H., Ö. (2006). Yaşantılara dayalı öğrenme, yaratıcı drama ve süreçsel drama ilişkileri. *Yaratıcı drama dergisi, 1*(1). 31-38.

Ainley, J. (1988). *Playing games and reaI mathematics*. In (D. Pimm, Ed.), Mathematics, Teacher and Children. Open University, (pp. 239-248).

Akengin, H. ve İbrahimoğlu, Z. (2010). Sosyal Bilgiler Dersinde Karikatür Kullanımının Öğrencilerin Akademik Başarısına ve Derse İlişkin Görüşlerine Etkisi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 29*(2). 1-20.

Aksu, G. ve Doğan, N. (2015). Öğretim yöntem ve tekniklerinin öğrenci görüşlerine göre ikili karşılaştırma yöntemiyle ölçeklenmesi. *Journal of Measurement and Evaluation in Education and Psychology, 6* (2). 194-206.

Alakoç, Z. (2003). Matematik öğretiminde teknolojik modern öğretim yaklaşımları. *The Turkish Online Journal of Educational Technology, 2*(1), 43-49.

Altun, M. (2006). Matematik eğitiminde gelişmeler. *Eğitim Fakültesi Dergisi, 19*(2). 223-238.

Altun, M. (2016). *İlkokullarda (1, 2, 3, 4. da) matematik öğretimi*. Bursa: Aktüel Alfa Akademi.

Anderson, G. (2005). *Fundamentals of educational research* (2. Baskı). Pennsylvania: The Falmer Press.

Araiba, S. (2020). Current of behaviorism. *Perspect Behav Sci, 43*, 157-175.

Atasayar Yamık, G. (2015). *Fen eğitiminde kavram karikatürü uygulamasının ilköğretim 5. sınıf öğrencilerinin motivasyonları üzerindeki etkisi.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Atasoy, Ş. (2011). *Alternatif ders materyali geliştirme.* (M. Küçük, Ed.). *Öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı* içinde (ss. 135-166). Ankara: Nobel Yayın.

Avcı Agun, B. (2012). *İlköğretim 4. sınıf matematik öğretiminde hazırlıklı – planlı dramaya uygun etkinliklerin geliştirilmesi.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Rize Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Rize.

Baki, A. (2019). *Matematiği Öğretme Bilgisi* (2. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Balım, A. G., İnel, D. ve Evrekli, E. (2008). Fen Öğretiminde Kavram Karikatürü Kullanımının Öğrencilerin Akademik Başarılarına ve Sorgulayıcı Öğrenme Becerileri Algılarına Etkisi. *İlköğretim Online, 7*(1), 188-202.

Boz, M. (2019). *Erken çocukluk döneminde Matematiği öğrenme*. (G. Uludağ, Ed.). *Erken çocukluk döneminde Matematik eğitimi* içinde (ss. 153-170). Ankara: Nobel Akademi.

Caroll, John M. (1999). Five reasons for scenario-based design. Proceedings of the *32nd Hawaii International Conference on System Sciences*. Virginia Tech Blacksburg, 1-12.

Clement, D., H. ve Sarama, J. (2005). Math play: How young children approach math? *Early Childhood Today, 19*(4). 50-57.

Cobb, P., Zhao, Q. ve Visnovska, J. (2008). Learning from and adapting the theory of realistic mathematics education. *Education et didactique, 2*(1), 105–124.

Çelen, N. (1999). Öğrenme Psikolojisi: Kuramlar. Ankara: İmge Yayıncılık.

Çilingir, E. (2015). *Gerçekçi matematik eğitimi yaklaşımının ilkokul öğrencilerinin görsel matematik okuryazarlığı düzeyine ve problem çözme becerilerine etkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Çolak, G. (2019). *1. sınıf öğrencilerine çıkarma işleminin öğretiminde drama yönteminin kullanımından yansımalar.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Trabzon Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Trabzon.

Davidson S. ve Askew M (2012) *Concept cartoons as a way to elicit understandings and encourage reasoning about decimals in year 7.* (J.Dindyal, L.P. Cheng & S.F.Ng, Eds.), in *Mathematics Education: Expanding horizons* (Proceedings of the 35th annual conference of the Maths Education Research Group of Australasia). Singapore: MERGA, p218 – 225.

Dabell, J. (2008). Using concept cartoons. *Mathematics Teaching Incorporating Micromath*, *209*, 34–37.

Demir, Ö., & Acar, M. (1992). Sosyal bilimler sözlüğü. Ankara: Vadi Yayınları.

Develi, H. (2006). *Matematik öğrenme ve öğretme*. (H. Gür, Ed.). *Matematik öğretimi içinde* (ss. 19-98). İstanbul: Lisans Yayıncılık

Doğan, A. (2014). Öğretenler ve öğrenenler için *neden, hangi, nasıl matematik?* İstanbul: 7 Renk Basım Yayın.

Dunlosky, J. ve Rawson, K. A. (Eds.). (2019). *The Cambridge handbook of cognition and education*. Cambridge University Press.

Erdoğan, S. (2008). *Drama ile Matematik etkinlikleri* (1.Baskı). Ankara: Nobel Yayınları.

Errington, E. (2019). As close as it gets: Developing professional identity through the potential of scenario-based learning. http://www.lifewideeducation.uk/uploads/1/3/5/4/13542890/c3._edward_errington.pdf. adresinden 12.09.2019 tarihinde erişilmiştir.

Evrekli, E. ve Balım, A.G. (2015). Fen derslerinde animasyon destekli kavram karikatürleri kullanımının altıncı sınıf öğrencilerinin sorgulayıcı öğrenme becerileri algılarına etkisi. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi (BAED), 6*(11), 109-136.

Faulkenberry, E. D. ve Faulkenberry, T. J. (2006). Constructivism in mathematics education: A historical and personal perspective. *Texas Science Teacher, 35*(1), 17-21.

Fer, S. (2014). *Öğrenme öğretme kuram ve yaklaşımlarına giriş*. (S. Fer, Ed.). *Öğrenme öğretme kuram ve yaklaşımları* içinde (ss. xiii-xvii). Ankara: Anı Yayıncılık.

Fleming, M. (1994). *Starting Drama Teaching*. London: David Furton Publishers.

Fontana, D. (1995). *Psychology for teachers.* (3. Baskı). London: Macmillan Press Ltd.

Lefrancois, G. R. (2019). *Theories of human learning*. (7. Baskı). Cambridge: Cambridge University Press.

Freudenthal, H. (1973). *Mathematics as an educational task*. Dordrecht: D. Reidel Publishing Company.

Gedik, Ö, ve Aykaç, N. (2017). Matematik derslerinde kullanılan yaratıcı drama yönteminin öğrencilerin farklı öğrenme düzeylerine ve öz-yeterlik algılarına etkisinin belirlenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 13*(1). 152-165.

Gözütok, D. (2007). *Öğretim ilke ve yöntemleri*. (2. Baskı). Ankara: Ekinoks Yayıncılık.

Gravemeijer, K. ve Doorman, M. (1999). Context problems in realistic mathematics education: A calculus course as an example. *Educational Studies in Mathematics, 39*(1), 111–129.

Gündüz, M. (2015). İlkokul derslerinde kullanılan öğretim stratejileri, (G. Saygılı, Ed.). İlkokulda kullanılan strateji, yöntem ve teknikler içinde (ss. 1—11). Ankara: Pegem Akademi.

Hassinger-Das, B., Zosh, J., M., Hirsh-Pasek, K. ve Golinkoff, R., M. (2018). *Playing to learn Mathematics.* Encyclopedia on Early Childhood Development, Play Based Learning. http://www.child-encyclopedia.com/play-based-learning/according-experts/playing-learn-mathematics adresinden edinilmiştir.

Herell, K. T. (2007). *Contructivist teaching strategies for diverse middle-level clasrooms*. Boston: Pearson Publisher.

Holden, J. (2002). What's this got to do with Maths?. *Education review,* 15.

İngeç, Ş. K.,Yıldız, İ. ve Ünlü, P. (2006). *of misconception about uniform circular motion by the use of concept cartoons.* VII. National Science and Mathematics Education Conference, 6-8, Ankara, Turkey.

Jones, M. G., Rua, M. J. ve Carter, G. (1998). Science teachers' conceptual growth within Vygotsky's zone of proximal development. *Journal of Research in Science Teaching, 35*(9), 967-985.

Kabapınar, F. (2005). Effectiveness of teaching via concept cartoons from the point of view of constructivist approach. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi, 5*(1), 135-146.

Karadağ, E., Deniz, S., Korkmaz, T. ve Deniz, G. (2008). *Yapılandırmacı öğrenme yaklaşımı: Sınıf öğretmenleri görüşleri kapsamında bir araştırma.* Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 21(2), 383-402.

Karakaya, N. (2007). İlköğretimde drama ve örnek bir uygulama. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 27*(1), 103-139.

Keogh, B. ve Naylor, S. (1999). "Concept cartoons, teachıng and learning in Science: An evaluation", *International Journal of Science Education, 21*(4), 413- 446.

Keogh, B. ve Naylor, S. (2000). Teaching and learning in Science using concept cartoons: Why Dennis wants to stay in at playtime. *Investigating: Australian Primary and Junior Science Journal, 16*(3), 10-14.

Kılıç, M. (2018). "Öğrenmenin doğası." B. Yeşilyaprak (Ed.), *Eğitim psikolojisi* (19. Baskı) içinde (s. 165-196). Ankara: Pegem Yayıncılık.

Kirriemuir, J., ve McFarlane, A. (2004). Literature review in games and learning (Futurelab Series, Report 8). Bristol, UK: Futurelab.

Küçükahmet, L. (2000). *Öğretimde planlama ve değerlendirme*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Küçükkaragöz, H. (2018). "Bilişsel gelişim ve dil gelişimi." B. Yeşilyaprak (Ed.), Eğitim psikolojisi (19. Baskı) içinde (s. 83-122). Ankara: Pegem Yayıncılık.

Mariappan, J., Shih, A. ve Schrader, P. G. (2004). Scenario-based learning approach in teaching Statics. Proceedings of the 2004 *American Society for*

Engineering Education Annual Conference and Exposition. California State Polytechnic University, Pomona.

Matthews, W. (2003). Constructivism in the classroom: Epistemology, history and emprical evidence. *Teacher Education Quarterly, 30*(3), 217-229.

Miller, K. ve Stigler, J.W. (1987). Counting in Chinese: Cultural variation in a basic skill. *Cognitive Development, 2*, 279–305.

Milli Eğitim Bakanlığı, (2018). *Matematik dersi öğretim programı (İlkokul ve ortaokul1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8.* Ankara.

Mishra, R. C. (1997). "Cognition and cognitive development". In J. W. Berry, P. Dasen, & T. Saraswathi (Eds.), *Handbook of cross-cultural psychology: Vol. 2. Basic processes and human development* (2nd ed., pp. 143-175). Boston: Allyn & Bacon.

Nagai, Y. (2019). Predictive learning: Its key role in early cognitive development. *Phil. Trans. R. Soc. B, 374*, 1-13.

Nelissen, J. M. C. ve Tomic, W. (1993). Learning and thoughts processes in realistic mathemetics instruction. *Cirruculum and Teaching, 8*(1), 19-36.

B. (1991). Games in the learning of Mathematics. *Mathematics in School, 20*(1), 41-43.

Olkun, S., Reçber, H., Ata, A., Özer, E. ve Çelebi, Ö. (2011). Türk çocuklarinin bilissel sayi temsilinin çinli, fransiz, japon, koreli, ısveçli ve amerikali yasitlariyla karsilastirilmasi. *Egitim Bilimleri Fakultesi Dergisi, 44*(1), 79-90.

Olkun, S. ve Toluk Uçar, Z. (2006). *İlköğretimde Matematik öğretimine çağdaş yaklaşımlar.* Ankara: Ekinoks Eğitim Danışmanlık.

Olkun, S. ve Uçar, Z. T. (2018). *İlköğretimde etkinlik temelli matematik öğretimi* (8. Baskı). Ankara: Vizetek Yayınları.

Özata, M. (2019). *Ortaokul Matematik eğitiminde eğitsel matematik oyunlarının kullanılabilirliği üzerine öğretmen ve öğretmen adaylarının görüşleri.* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Mersin Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Mersin.

Ömeroğlu, E. (2006). *Yaratıcı drama etkinliklerinde öğretmenin rolü*. (Ömeroğlu, E ve diğ., Ed.). *Okul öncesi eğitimde drama (*s.73-80), Ankara: Kök Yayıncılık.

Ömeroğlu Turan, E. ve Can Yaşar, M. (1999).The effect of home based mother-child intervention program on parental attitude and home enviroment. XXII. Annual Colloquium Kreuzlingen. Switzerland.

Özkürkçüler, L. (2019). *Gerçekçi matematik eğitimine dayalı öğretimin 4. sınıf öğrencileri üzerindeki etkileri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.

Özsoy, N., Koçak, Z. F., Engin, İ. ve Engin, A. (2007). Özel üçgenler. *Akademik Bilişim'07- IX. Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri, Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya*. 31 Ocak-2 Şubat 2007.

Özkan, M. (2019). İlköğretim 6.
cebir konusunun öğretiminde gerçekçi matematik eğitimi yaklaşımının öğrenci başarısına etkisi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Piaget, J. (1970). *Science of education and the psychology of the child*. New York: Orion Press.

Plass, J. L., Homer, B. D. ve Kinzer, C. K. (2015). Foundations of Game-Based Learning. *Educatıonal Psychologıst, 50*(4), 258–283.

Punter, A. (ed.) (2007). *Mentor Development for teacher training a scenario-based approach*. University of Hertfordshire School of Education, University of Hertford Press.

Rasmussen, C. ve Blumenfeld, H. (2007). Reinventing solutions to systems of linear differential equations: A case of emergent models involving analytic expressions. *The Journal of Mathematical Behavior, 26*(3), 195–210.

Richardson, K. (2020). *Models of cognitive development*. New York: Routledge

Rondina, J., Q. ve Roble, D., B. (2019). Game-based desıgn Mathematıcs actıvıtıes and students' learnıng gaıns. *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication – TOJDAC, 9*(1), 1-7.

Salen, K. ve Zimmerman, E. (2004). *Rules of play: Game design fundamentals*. Cambridge, MA: MIT Press.

San, İ. (1996). Yaratıcılığı geliştiren bir yöntem ve yaratıcı bireyi yetiştiren bir disiplin: Eğitsel yaratıcı drama. *Yeni Türkiye Dergisi, 7*, 148-160.

Saxe, G. (1991) *Culture and Cognitive Development: Studies in Mathematical Understanding.* Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.

Schwille, S. A. (2008). The professional practice of mentoring. *American Journal of Education, 115*(1), 139-167.

Senemoğlu, N. (1997). *Gelişim, öğrenme ve öğretim -kuramdan uygulamaya*. Ankara: Ertem Matbaa.

Sert, N. (2008). İlköğretim programlarında oluşturmacılık. *Eğitimde Kuram ve Uygulama Dergisi, 4*(2), 291-316.

Sheerer, M. (1997). Using individualization and scaffolding to improve inservice programs. *Early Childhood Education Journal, 24*(3), 201-203.

Smith, L., Dockrell, J. ve Tomlinson, P. (2005). Piaget, Vygotsky & beyond: Future issues for developmental psychology and education. Routledge.

Songur, A. (2006). *ifadeler ve denklemler konusunun oyun ve bulmacalarla öğrenilmesinin öğrencilerin matematik başarı düzeylerine etkisi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Şenol Özyiğit, E., N. (2011). *İlköğretim matematik dersinde yaratıcı drama uygulamalarının öğrencilerin problem çözme stratejileri, başarı, benlik kavramı ve etkileşim örüntüleri üzerindeki etkisi.* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Tharp, R. G. ve Gallimore, R. (1991). *Rousing minds to life: Teaching, learning, and schooling in social context*. Cambridge: Cambridge University Press.

Tural, H. (2005). *İlköğretim Matematik öğretiminde oyun ve etkinliklerle öğretimin erişi ve tutuma etkisi.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Uğurel, I. (2003). *Ortaöğretimde oyunlar ve etkinlikler ile Matematik öğretimine ilişkin öğretmen adayları ve öğretmenlerin görüşleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Uğurel, I. ve Bukova, E. (2010). Matematiksel öğrenme etkinlikleri üzerine bir tartışma ve kavramsal bir çerçeve

önerisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 39*(39), 333-347.

Umay, A. (2002). Öteki Matematik. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 23*. (275-281).

Uşaklı, H. (2017). *Eğitim ve sahne.* İstanbul: SD yayınevi.

Ün Açıkgöz, K. (2014). *Aktif Öğrenme*. İzmir: Kanyılmaz Matbaası.

Van den Huevel-Panhuizen, M. (1996). *Assessment and realistic mathemetics education.* Culemborg: Technipress.

Van de Walle, J., Karp, K. S. ve Bay-Williams, J. M. (2016). *İlkokul ve ortaokul Matematiği, Gelişimsel Yaklaşımla Öğretim* (S. Durmuş, Çev. Ed.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Vygotsky, L.S. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes.* Cambridge: Harvard University Press.

Wadsworth, B. J. (2015). *Piaget'nin duyuşsal ve bilişsel gelişim kuramı*. Çev. Ed. Ziya Selçuk. Ankara: Pegem Akademi.

Wong, J., Baars, M., de Koning, B. B., van der Zee, T., Davis, D., Khalil, M, Jan Houben, G. ve Paas, F. (2019). "Educational Theories and Learning Analytics: From Data to Knowledge". In: Ifenthaler D., Mah DK., Yau JK. (eds) *Utilizing Learning Analytics to Support Study Success*. Cham: Springer.

Yaman, E. (2019). *İlkokul matematik dersi kesirler konusunda geliştirilen sanal gerçeklik uygulamasının farklı değişkenler açısından etkisinin incelenmesi*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Amasya.

Yeşilyaprak, B. (2018). *Eğitim psikolojisi* (19. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Görsellere Ait Kaynaklar:

https://odevvebilim.com/1-sinif-ilk-okuma-dokumani-heceler-kelimeler-cumleler

https://encryptedtbn0.gstatic.com/images?q=tbn%3AANd9GcRrkh5JXEazAqhJ6t4hcgqEtFzWQyOHFdDXTg&usqp=CAU

https://www.etkinlikdenizi.com/carpma-domino-oyunu-6296.aspx

BÖLÜM 4

İLKOKUL MATEMATİK DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI

Dr. Öğr. Üyesi Ramazan DİVRİK

Trakya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sınıf Eğitimi ABD

Bu bölümde Cumhuriyet'in kuruluşu ile birlikte 1924'ten başlayıp günümüze kadar yayımlanmış olan ilkokul Matematik dersi öğretim programları ile ilgili bilgilere ulaşılacak; en son yayımlanan 2018 yılı Matematik Dersi Öğretim Programı'nın ilkokul boyutuna ait içerikler detaylı olarak incelenecektir.

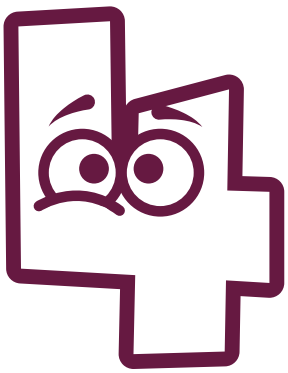

Gideceği limanı bilmeyen gemiye hiçbir rüzgâr yardım edemez.

Michel de Montaigne

4.1. Giriş

Bilim ve teknolojide yaşanan gelişmeler, bireyin ve toplumun sürekli değişen ihtiyaçları, öğrenme öğretme teori ve yaklaşımlarındaki yenilik ve gelişmeler bireylerden beklenen davranışları da etkilemektedir (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2018a: s. 4). Şüphesiz tüm öğretim programlarında dünyayı iyi yönde değiştirmeye çalışan bireyler yetiştirmek temel bir hedef olarak görülmektedir. Öğretim programları da bu gerçekleştirebilmek için dönemin siyasi, ekonomik, sosyal ve politik koşulları altında sürekli olarak değişikliğe uğramaktadır (Ergün, Özmantar, Bay ve Ağaç, 2016: s. 90). Ülkemizde de Millî Eğitim Bakanlığı'nın ilgili birimlerinde görevli uzman personel, öğretmen ve akademisyenlerden oluşan çalışma gruplarınca yapılan tespitler doğrultusunda öğretim programlarımız gözden geçirilerek güncellenmekte ve yenilenmektedir.

Bu amaçla Millî Eğitim Bakanlığı'nca, farklı ülkelerin benzer gerekçelerle yenileyip güncellediği öğretim programları incelenmiş; yurt içinde ve yurt dışında öğretim programları üzerine yapılan akademik çalışmalar taranmıştır. Başta Anayasamız olmak üzere ilgili mevzuat, kalkınma planları, hükûmet programları, şûra kararları, siyasi partilerin programları, sivil toplum kuruluşları ve sivil araştırma kurumları tarafından hazırlanan raporlar vb. dokümanlar analiz edilmiştir. Programlar ve öğretim materyalleri daire başkanlıkları tarafından geliştirilen anketler aracılığıyla öğretmen ve yöneticilerden programlar ve haftalık ders çizelgelerine yönelik görüşleri toplanmıştır. Ayrıca illerden gelen her bir branşla ilgili zümre tutanakları incelenmiş, branşlara yönelik açık uçlu sorulardan oluşan ve elektronik ortamda erişime açılan anket verileri derlenmiş, eğitim fakültelerinin branşlar ölçeğinde hazırladıkları raporlar incelenmiştir. Yapılan tespitler doğrultusunda öğretim programlarımız gözden geçirilerek 2018 yılında güncellenmiş ve yenilenmiştir (MEB, 2018a: s. 8). Matematik Dersi Öğretim Programı da bu gelişmelerden etkilenerek "Matematik Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7

.

4.2. Cumhuriyet Döneminden Günümüze Öğretim Programları

Cumhuriyet tarihinin ilk uygulanan öğretim programı, 1924 yılındaki "İlk Mektep Müfredat Programı"dır. Bu programda daha önce iki kademeli olan ilkokul eğitimi tek kademede birleştirilerek beş yıl olacak şekilde erkek ve kız öğrenciler için ayrı ayrı düzenlenmiştir. Matematik dersi Hesap ve Hendese dersleri olmak üzere iki farklı ders olarak yer almıştır. Hesap, doğal sayılar, kesirler, dört işlem ve ölçme gibi konuların işlendiği bir ders iken; Hendese, geometrik şekiller, alan

Kaynaklar

Ata Baran, A. (2019). *Matematiksel modellemeye dayalı bir öğretim deneyinde sekizinci sınıf öğrencilerinin matematiksel iletişim becerilerinin, matematik okuryazarlıklarının ve duyuşsal özelliklerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Ball, D., & Bass, H. (2003). Making mathematics reasonable in school. In J. Kilpatrick, G. Martin, & D. Schifter (Eds.), *A research companion to principles and standards for school mathematics* (pp. 27-44). Reston, VA: National Council of Teachers of Mathematics.

Brown, A. L. (1987). Metacognition, executive control, self-regulation, and other more mysterious mechanisms. In F. E. Weinert, R. H. Kluwe (Eds.), *Metacognition, motivation, and understanding* (pp. 65-116). Lawrence Erlbaum Associates.

Ergün, M., Özmantar, M. F., Bay, E. ve Ağaç, G. (2016). Cumhuriyetin ilanından günümüze eğitimde, program geliştirmede ve matematik programlarında yaşanan değişim ve gelişmeler. Özmantar, M. F., Öztürk, A. ve Bay, E. (Ed.). *Reform ve değişim bağlamında ilkokul matematik öğretim programları* içinde (s. 47-94). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Gelen, İ. ve Beyazıt, N. (2007). Eski ve yeni ilköğretim programları ile ilgili çeşitli görüşlerin karşılaştırılması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, 51*, 457-476.

Hıdıroğlu, Ç. N. ve Bukova Güzel, E. (2013). Matematiksel modelleme sürecini açıklayan farklı yaklaşımlar. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 2*(1), 127-145.

İncikabı, L. (2019). İlkokul matematik öğretim programı. Kaçar, A. (Ed.). İlkokulda matematik öğretimi içinde (s. 17-40). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Körükcü, E. (2015). *Zenginleştirilmiş öğrenme ortamında ortaokul öğrencilerinin matematiksel zihin alışkanlıklarının gelişiminin incelenmesi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Kurtuluş Kayan, A. (2019). *Yüzdeler öğretiminde matematiksel modelleme etkinlikleri kullanımının öğrencilerin başarısı ve matematiği günl*ük hayatla ilişkilendirme becerisine etkisi (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Trabzon Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Trabzon.

MEB (2005). İlköğretim matematik dersi 1-5. öğretim programı. Ankara: MEB.

MEB (2009). İlköğretim matematik *dersi 1-5. öğretim programı. Ankara:* Erişim adresi: http://ttkb.meb.gov.tr/

MEB (2015). İlkokul *matematik dersi (1, 2, 3 ve 4. öğretim programı.* Ankara. Erişim adresi: http://ttkb.meb.gov.tr/

MEB (2017). *Matematik dersi öğretim programı (İlkokul ve ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8.* Ankara. Erişim adresi: http://ttkb.meb.gov.tr/

MEB (2018a). *Matematik dersi öğretim programı (İlkokul ve ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8.* Ankara. Erişim adresi: http://ttkb.meb.gov.tr/

MEB (2018b). *2023 eğitim vizyonu*. Ankara. 24 Mayıs 2020 tarihinde, Erişim adresi: http://2023vizyonu.meb.gov.tr/

doc/2023_EGITIM_VIZYONU.pdf

Memişoğlu, B. ve Tapan-Broutin, M. S. (2018). Cumhuriyetten günümüze matematik öğretim programlarındaki dönüşüm geometrisi kavramlarının değerlendirilmesi. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi (IBAD),* 196-209. https://doi.org/10.21733/ibad.419484

National Council of Teachers of Mathematics [NCTM] (2000). *Principles and standards for school mathematics.* Reston, VA: NCTM.

Olteanu, L. (2015). Construction of tasks in order to develop and promote classroom communication in mathematics. *International Journal of Mathematical Education in Science and Technology, 46*(2), 250-263.

Pesen. C. (2020). İlkokullarda matematik öğretimi (1-4. (8. baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Tutak, T. ve Güder, Y. (2014). Matematiksel modellemenin tanımı, kapsamı ve önemi. *Turkish Journal of Educational Studies, 1*(1), 173-190.

Umay, A. (2003). Matematiksel muhakeme yeteneği. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *24*, 234-243.

Umay, A. (2007). *Eski arkadaşımız okul matematiğinin yeni yüzü*. Ankara: Aydan Web Tesisleri.

Yavuz, G. (2006). *Dokuzuncu sınıf matematik dersinde problem çözme strateji öğretiminin duyuşsal özellikler ve erişiye etkisi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Görsellere Ait Kaynaklar

https://tr.freeimages.com/premium/big-steel-door-key-for-lever-tumbler-lock-1373163

https://www.google.com.tr/search?q=soru+i%C5%9Fareti+yol+person+decison+fork&tbm=isch&ved=2ahUKEwjP_7iU6dzpAhXUwYUKHZq_CgAQ2-cCegQIABAA&oq=soru+i%C5%9Fareti+yol+person+decison+fork&gs_lcp=CgNpbWcQA1DAkwFYtaABYJijAWgAcAB4AIABlgGIAYcFkgEDMC41mAEAoAEBqgELZ3dzLXdpei1pbWc&sclient=img&ei=E_fSXo-qAtSDlwSa_yo&bih=524&biw=1242#imgrc=aFb-mepzbhkTpM&imgdii=mYbVoSTtLr1HdM

BÖLÜM 5

SAYILAR

Dr. Öğr. Üyesi Sıtkı ÇEKİRDEKCİ

Sinop Üniversitesi, Eğitim fakültesi, Sınıf Eğitimi ABD

Bu bölümde doğal sayılar ve öğretimi ile ilgili olarak sayı, rakam, sayma sayıları ve doğal sayılar hakkında bilgi sahibi olunması, çocukta sayı kavramının gelişim aşamalarının kavranması, farkındalık kazanılması amaçlanmaktadır. Matematik dersi öğretim programı kapsamında, ilkokul öğrencilerine doğal sayıların öğretiminde dikkat edilecek ilkelerin önemi kavranacak ve sayıların öğretiminde izlenecek aşamalar (sayının tanıtılması, kavratılması ve sayının farklı kullanım şekilleri) ile ilişkilendirilecektir. Basamak ve basamak değeri kavramları ile öğretimlerine ilişkin temel bilgi edinilmesi, doğal sayıları yuvarlama, doğal sayıları karşılaştırma ile tek ve çift sayıların öğretimine yönelik kazanımlar elde edilmesi amaçlanmıştır.

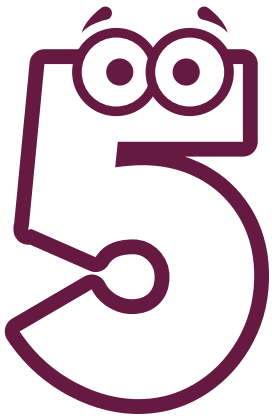

İlk öğretmenlik yılım. İlkokul birinci sınıf öğrencilerine rakamları öğretiyorum. Kitaplarında rakamlar, bir kiraz resminin yanında "1" sayısı, iki kiraz resminin yanında "2" sayısı biçiminde devam ederek gösterilmiş. Bir kirazın sayısı "1" şekliyle gösterilir, buna bir deriz; iki kirazın sayısı "2" şekliyle gösterilir, buna iki deriz diye açıklamaya çalıştım. Ne ölçüde anladıklarını ölçmek için küçük ve başparmaklarımı kapatıp elimi uzattım sordum: "Bu kaç?" Ses yok. Yine sordum yine ses yok, yüzüme bakıyorlar. Biraz bozuldum, tahtaya geçip kocaman bir "3" yazdım ve sordum; "Bu ne?" Sessizlik yırtıldı. Neredeyse koro halinde yanıt geldi: "Kiraz…" Biraz şaşkın biraz kızgın, "Ne biçim kiraz bu, siz hiç kiraz görmediniz mi?" Bir öğrenci atıldı: "Kocaman kiraz…" Daha işin başındayım. İlk günlerim, ilk şok ve aldığım ilk ders! Oysa ne kadar da emindim, "1, 2, 3" ü öğrettiğime…

Ahmet DOĞAN (2014)

Ahmet Doğan'ın sınıf öğretmeni olarak görev yaptığı yıllarda yaşadığı bu olayda yazı tahtası, öğrenci, öğretmen ve ders kitabının bulunduğu bir sınıftaki öğrenme-öğretme sürecinden bahsedilmektedir. Gerekli olan öğelerin bulunmasına rağmen buradaki öğrenme-öğretme sürecinde sayıların öğretimi ile ilgili bir zorluk yaşanmıştır. Buna göre:

- Anlatılan olaydaki öğretmen siz olsaydınız ne hisseder ne düşünürdünüz?
- Size göre yaşanan bu zorluğun nedeni ne olabilir?
- Sizce burada yaşanan zorluğun üstesinden nasıl gelinebilir?
- İlkokul öğrencilerine sayma becerisini, sayıları ve rakamları öğretmek bu kadar zor olabilir mi?

İlkokul çağındaki çocuklara sayıların öğretilmesi her ne kadar kolay gibi düşünülse de yalnızca somutlaştırmanın yeterli olmadığı ve öğretimin zorluğu yukarıda ele alınan yaşanmış olay içerisinde görülmektedir. Hâlbuki ilkokul çağındaki bir öğrenci sayılara yabancı değildir. Çünkü sayılar hayatın her alanında ihtiyaç duyulan önemli bir kavramdır. Eliot'un (2008) "*Sayıya dökülemeyecek hiçbir şey yoktur, çünkü sayılar her yerdedir."* (akt: Connor, 2019) sözü aslında sayıları hayatımızdan çıkarmanın mümkün olmadığını gözler önüne seriyor. Her yerde bulunduğu ifade edilen sayı; varlıkların ölçme sonucu ortaya çıkan miktarını belirten ve 0, 1, 2, …, 9 gibi rakamlardan oluşan semboller iken, rakam ise sayma sisteminde gerekli temel sembollere verilen isimdir ve 0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 olmak üzere on tane rakam bulunmaktadır (Olkun ve Toptaş, 2007).

Kaynaklar

Aktaş Arnas, Y. (2002). Okul öncesi çocuklarda sayı kavramının kazanılması. Çoluk Çocuk Dergisi, ss.14-17.

Albayrak, M., İpek, A. S. ve Işık, C. (2006). Onluk sayma sisteminin öğretimi. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi, 13,* 199-206.

Albayrak, M., Yazıcı, N. ve Şimşek, M. (2019). Büyük doğal sayıları okuma ve yazmada öğrencilerin yaşadığı güçlükler. *YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi (YYU Journal of Education Faculty), 16*(1),1419-1441.

Altun, M. (2016). İlkokullarda (1, 2, 3, 4. Matematik Öğretimi. Bursa: Aktüel Alfa Akademi.

Anghileri, J. (2006). *Teaching number sense*. Londra: Continuum International Publishing Group.

Antell, S. E., ve Keating, D. P. (1983). Perceptions of numerical invariance in neonates. *Child Development, 54*, 695-701.

Arslan, S. ve Ubuz, B. (2015). *Sayılarda basamak değeri karamı ve öğrencilerin yaşadığı zorluklar.* (E. Bingölbali ve M. F. Özmantar Ed.). İlköğretimde karşılaşılan matematiksel zorluklar ve çözüm önerileri içinde. (ss. 97-126). Ankara: Pegem Akademi.

Arslan, S., Yıldız, C. ve Yavuz, İ. (2011). Basamak değeri kavramının öğretim durumlarının incelenmesi. *e-Journal of New World Sciences Academy Education Sciences, 6*(1), 490-507.

Aunio, P. (2006). Number sense in young children—Inter/national group differences and an ınterventıon programme for children with low and average performance. *University of Helsinki Faculty of Behavioural Sciences Department of Applied Sciences of Education.*

Baki, A. (2018). *Matematiği Öğretme Bilgisi*. Ankara: Pegem Akademi.

Baykul, Y. (2016). İlkokulda Matematik öğretimi, Ankara: Pegem Akademi.

Berch, D. B. (2005). Making sense of number sense: Implications for children with mathematical disability. *Journal of Learning Disabilities, 38*(4), 333-339.

Carpenter, Thomas, P., (1989). Number sense and other nonsense. (J. T. Sowder & B. P. Schappelle, Eds.), In establishing foundations for Research on Number Sense and Related Topics: Report of a Conference (pp. 89-91). San Diego, CA: San Diego State University, Center for Research in Mathematics and Science Education.

Case, R. (1998, April). A psychological model of number sense and its development. *Paper presented at the annual meeting of the American Educational Research Association,* San Diego, CA.

Chen, P. C., Li, M. N. ve Yang, D. C. (2013). An effective remedial ınstruction in number sense for third graders in Taiwan. *New Waves-Educational Research & Development, 16*(1), 3-21.

Cheng, Q. & Wang, J., (2012). Curriculum opportunities for number sense development: A comparison of - de textbooks in China and The United States. *International Journal for Mathematics Teaching and Learning,* 1-52.

Clements, D. H., & Sarama, J. (2014). *Learning and teaching early Math: The learning trajectories approach*. New York: Routledge.

Connor, S. (2019). *Sayılarla yaşamak.* (İ. Kökeş ve B. Kirmit, Çev.). İstanbul: Doruk Yayınları.

Cooper, L. L., & Tomayko, M. C. (2011). Understanding place value. *Teaching Children Mathematics, 17*(9), 558-567.

Çekirdekci, S. (2015). İlkokul dördüncü sınıf öğrencileri için sayı hissi testinin geliştirilerek öğrencilerin sayı hislerinin incelenmesi. (Yayınlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Çekirdekci, S., Şengül, S. and Doğan, M. C., (2018). The relationship between number sense and metacognition. *International Journal of Eurasia Social Sciences, 9*(34), 2465-2481.

Dehaene, S. (1997). *The number sense*. America: Oxford University Press.

Delil, A. (2010). *Sayılar*. (A. Kaçar, ed.). *Temel Matematik I-II*. içinde (ss. 21-62). Ankara: Pegem Akademi.

Dinç Artut, P. ve Tarım, K. (2006). İlköğretim öğrencilerinin basamak değer kavramını anlama düzeyleri. *Eğitimde Kuram ve Uygulama, 2*(1), 26-36.

Doğan, A. (2014). Öğretenler ve öğrenenler için *neden, hangi, nasıl matematik?* İstanbul: 7 Renk Basım Yayın.

Feigenson L, Carey S. (2003). Tracking individuals via Evidence from infants' manual search. *Developmental Science, 6,* 568–584.

Gersten, R., Chard, D. (1999). Number Sense: Rethinking Arithmetic Instruction for Students with Mathematical Disabilities. *Journal of Special Education, 33*(1), 18-28.

Greeno, J. G. (1991). Number sense as situated knowing in a conceptual domain source. *Journal for Research in Mathematics Education, 22*(3), 170–218.

Güneş, G. ve Aydoğdu İskenderoğlu, T. (2019). *Sayılar ve dört işlem öğretimi*. (K. Tarım ve G. Hacıömeroğlu, Ed.). Matematik öğretiminin temelleri ilkokul içinde. (ss. 33 – 105). Ankara: Anı Yayıncılık.

Haylock, D. ve Cockburn, A. (2013). *Sayıların ve saymanın anlaşılması.* (Ö. Esendemir ve B. Yılmaz, Çev.). Zuhal Yılmaz (Çev. Ed.). *Küçük çocuklar için Matematiği anlama,* içinde (ss. 29-62). Ankara: Nobel Akademi.

Herzog, M., Ehlert, A., & Fritz, A. (2019). *Development of a sustainable place value understanding*. In A. Fritz, V. G. Haase, & P. Räsänen (Eds.), *International handbook of mathematical learning From the laboratory to the classroom* (pp. 561-579). Cham: Springer International Publishing.

Hope, J. (1989). Promoting number sense in school. *Arithmetic Teacher*, 12–16.

Jung, M., Hartman, P., Smith, T. ve Wallace, S. (2013). The effectiveness of teaching number relationships in preschool. International Journal of Instruction, 6(1), 165-178.

Krasa, N. ve Shunkwiler, S. (2009). *Number sense and number nonsense: Understanding the challenges of learning Math*. Baltimore: Brookes Publishing.

McIntosh, A., Reys, B. J. ve Reys, R. E. (1992). A proposed framework for examining basic number sense. *For the Learning of Mathematics*, 12. 2-8.

Menon, R., (2004). Elementary school children's number sense. *International Journal for Mathematics Teaching and Learning.* http://www.cimt.plymouth.ac.uk/journal/ramamenon.pdf adresinden 21.02.2014 tarihinde edinilmiştir.

Millî Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2009). İlköğretim Matematik dersi 1-5. Öğretim Programı. Ankara.

Millî Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2018). Matematik dersi öğretim programı (İlkokul ve ortaokul 1, 2,3, 4, 5, 6, 7 ve Ankara.

Mohamed, M. & Johnny, J., (2010). Investigating number Sense among students. *Procedia-Social and Behavioral Sciences, 8.* 317-324.

Munn, P. (1997). Children's beliefs about counting. (I. Thompson, Ed.). In Teaching and learning early number (pp. 9-19). Buckingham: Open University Press.

National Council of Teachers of Mathematics [NCTM]. (2000). Principles and Standards for School Mathematics. Reston, Va. NCTM.

Nickerson, S.D. and Whitacre, I. (2008). *A local* ınstruction *theory for the development of number sense*. San Diego State University: Theses.

Olkun, S. (2012). Sayı hissi: nedir? Neden önemlidir? Nasıl gelişir? *Eğitimci Öğretmen Dergisi, 10,* 6-9.

Olkun, S. (2015). Matematik algısı kazandırın, başarı yakalasınlar. https://www.hurriyet.com.tr/egitim/matematik-algisi-kazandirin-basari-yakalasinlar-40029414 adresinden edinilmiştir.

Olkun, S., Fidan, E., ve Babacan Özer, A. (2013). 5-7 yaş aralığındaki çocuklarda sayı kavramının gelişimi ve saymanın problem çözmede kullanımı. *Eğitim ve Bilim, 38*(169), 236-248.

Olkun, S., ve Sarı, M.H. (2018). *Matematik eğitimi*. (S. Yılmaz, Ed.), Ağaç yaşken eğilir: Örneklerle başarılı çocuk eğitimi içinde (108-134). Ankara: Nobel Akademi Yayıncılık.

Olkun, S. ve Toluk Uçar, Z. (2006). İlköğretimde Matematik öğretimine çağdaş yaklaşımlar. Ankara: Ekinoks Eğitim Danışmanlık.

Olkun, S. ve Toluk Uçar, Z. (2018). İlköğretimde etkinlik temelli Matematik öğretimi. Ankara: Vizetek Yayıncılık.

Olkun, S. ve Toptaş, V. (2007). *Resimli Matematik terimleri sözlüğü.* Ankara: Maya Akademi.

Paydar, S. ve Sarı, M. H. (2019). İlkokul ikinci ve üçüncü sınıf öğrencilerinin basamak değeri kavrayışları. (S. Olkun, M. E. Deniz, M. Toran, M. H. Sarı, H. Kamışlı, Ed.) İlköğretim çalışmaları bütünsel açıdan çocuk içinde (ss. 97-116). Ankara: Pegem Akademi.

Pekince, P. ve Dağlıoğlu, H. E. (2017). Sayma ilkeleri testinin geçerlik ve güvenirlik çalışması. İlköğretim Online, 16(2). 765-781.

Reys, R., Lindquist, M., Lambdin, D. ve Smith, N. L. (2009). *Helping children learn Mathematics.* America: John Wiley.

Reys, R., Reys, B., McIntosh, A., Emanuelsson, G., Johansson, B. ve Yang, D. C. (1999). Assessing number sense of students in Australia, Sweeden, Taiwan, and the United States. *School Science and Mathematics, 99*(2), 61–70.

Sarama, J. ve Clements, D. H. (2009). Early childhood Mathematics education research: Learning trajectories for young children. New York: Routledge.

Sarı, M. H. ve Olkun. S. (2019). Basamak değeri kavramı anlayışı, matematik başarısı ve aritmetik performansı arasındaki ilişki. İlköğretim *online, 18*(2). 951-958.

Sharma, M. C. (1993). Place value concept: How children learn it and how to teach it. *Math Notebook, 10*(1-2). 1-26.

Selçuk, Z. (2001). *Gelişim ve öğrenme*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Slusser, E. (2019). *Counting and basic numerical skills*. In A. Fritz, V. G. Haase, & P. Räsänen (Eds.), International handbook of mathematical learning From the laboratory to the classroom (pp. 521-542). Cham: Springer International Publishing.

Sowder, J. T. (1992). *Making sense of numbers in school Mathematics.* (G. Leinhardt, R. T. Putnam, & R. A. Hattrup, Eds.). In analysis of arithmetic for Mathematics teaching (p. 1–51). Lawrence Erlbaum Associates.

Şengül, S. and Gülbağcı, H., (2012). Evaluation of number sense on the subject of decimal numbers of the secondary stage students in Turkey. *International Online Journal of Educational Sciences, 4*(2), 296-310.

Şengül, S., Gülbağcı Dede, H. (2013). Sayı hissi bileşenlerine ait - rın incelenmesi. *The Journal of Academic Social Science Studies, 6*(8), 645-654.

Taşkın, N. (2016). *Küçük çocuklarda sayı kavramı*. (B. Akman, Ed.). *Okul öncesi Matematik eğitimi* içinde, (ss 68-90). Ankara: Pegem Akademi.

Uludağ, G. (2019). *Erken çocukluk dönemi matematik becerileri.* (G. Uludağ, Ed.). *Erken çocukluk döneminde matematik eğitimi* içinde. (ss. 41-66). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Van de Walle, J., Karp, K. S., Bay-Williams, J. M. (2016). İlkokul ve ortaokul Matematiği, Gelişimsel Yaklaşımla Öğretim (S. Durmuş, Çev. Ed.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Witzel, B. S. ve Little, M. E. (2018). *Sayı algısı*, (Mertkan Şimşek, Çev.). Mehmet Fatih Öcal ve Tuğrul Kar (Çev. Ed.). *Zorlanan çocuklar için ilköğretim matematik öğretimi* içinde (ss. 71-86). Ankara: Anı Yayıncılık.

Yang, D.C. & Hsu, C.J., (2009). Teachıng number sense for 6th graders in Taiwan. *International Electronic Journal of Mathematics Education, 4*(2). 92-109.

Yang, D.C., Li, M.N., and Lin, C.I., (2008). A study of the performance of 5th graders in number sense and ıts relatıonshıp to achıevement in Mathematıcs. *International Journal of Science and Mathematics Education, 6*(4), 789-807.

Yorulmaz A. (2019). *Sayı sistemleri*. (V. Toptaş, Ed.). İlkokulda temel Matematik içinde. (ss. 17-44). Ankara: Vizetek Yayıncılık.

Görsellere Ait Kaynaklar

Şekil 3. https://www.akillidukkan.com/sayi-fasulyesi-seffaf-canli-renkli

https://emojiler.com/emoji.php/suratlar-ve-insanlar/yukariya-gosteren-isaret-parmagi

Şekil 1. https://www.orgumodelleri.com/amigurumi-dekoratif-buyuk-kiraz-yapimi/

Şekil 6. https://www.hurriyet.com.tr/kelebek/hayat/simdiki-cocuklarin-bilmedigi-6-sokak-oyunu-40459538

https://tr.pinterest.com/pin/291608144597631442/

Şekil 12: https://tr.pinterest.com/pin/763500943050477865/

Şekil 13. http://www.yenislayt.com/materyal/11025-clipart-iri-gozlu-erkek-cocuk

https://www.pinterest.es/pin/592434525952929773/

https://www.pngresmi.com/png-clipart-jqqwf

BÖLÜM 6

ARİTMETİK İŞLEMLER

Prof. Dr. Sinan Olkun

Uluslararası Final Üniversitesi, KKTC

Bu bölümde aritmetik işlemlerle ile ilgili matematiksel kavram, işlem ve becerilerin ilköğretimin birinci kademesinde öğretiminde nasıl bir yol izlenebileceği ve ne derinlikte ele alınacakları açıklanmaktadır.

Matematiksel kavramlar ele alınırken öncelikle erken yaşlarda bu kavramların nasıl oluşmaya başladığı, hangi tür okul öncesi etkinliklerinde hangi matematiksel kavramların, nasıl temellerinin atıldığı ve çocuklar tarafından yapılan bu kavramsallaştırmanın okul yıllarında nasıl derinleşerek devam ettiği açıklanmaktadır. Daha sonra okul yıllarında çocuklardaki matematiksel öğrenmelerin anlamlı ve kapsamlı olması için öğretmenlerin neler yapabilecekleri örnek etkinliklerle sunulmaktadır.

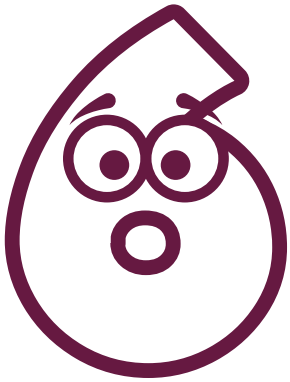

Bir haftalık bebeklerin küçük çoklukları (<4) fark ettikleri ve 2 taneyi 3 taneden ayırabildiği bulunmuştur (Antell ve Keating, 1983). Yine altı aylık bebeklerin az sayıda bir çokluğa yeni bir nesne eklendiğinde ya da çıkarıldığında çokluğun arttığını ya da azaldığına fark ettikleri deneysel çalışmalarla gösterilmiştir (Wynn, 1992). Üç-dört yaşlarındaki çocukların sözel sayma ve düzenli sayma davranışları gösterdiği ve böylece sayıya anlam yükledikleri, sayıyı problem çözme amaçlı kullandıkları bilinmektedir (Sarama ve Clements, 2004). Bu çalışmalar çocukların ilkokula bir takım informal aritmetik bilgilerle geldiklerini göstermektedir. İnformal bilgiden okul dışı öğrenilen bilgi kastedilmektedir (Mack, 1990). Bu bilgi bazen sezgiseldir ve çocuğun okul öncesi ve okul dışı yaşamış olduğu deneyimlerden kaynaklanır. Bu nedenle matematik öğretiminde, öğrencilerin işlenecek konuya ilişkin düşünceleri ve bilgileri yoklanmalı; ders işlenişi de buna göre planlanmalıdır.

6.1. Sayma, Toplama ve Çıkarma Geçişleri

Toplama ve çıkarma ile ilgili işlemsel beceri ve akıcılığın kazanılması, ileri düzeyde sayma becerilerine dayanmaktadır. Yapılan araştırmalarla çocukların sözel problemleri çözerken bazı sayma stratejilerini giderek geliştirdikleri saptanmıştır. Bu stratejileri örnek bir durumda inceleyelim:

Örnek bir problem durumu: Ayşe'nin 3 oyuncağı vardı. Doğum gününde 5 oyuncak hediyesi daha aldı. Ayşe'nin toplam kaç oyuncağı oldu?

Doğrudan modelleme ve hepsini sayma: Çocuk 3 oyuncağa karşılık 3 parmağını ya da 3 nesneyi ayırır, sonra 5 oyuncağa karşılık 5 nesneden oluşan ayrı bir grup oluşturur. Sonra her iki grubu birleştirip bütün nesneleri sayar.

Üzerine sayma: Çocuk var olan 3 oyuncağa karşılık aklında ya da elinde 3 tutar ve yeni gelen 5 nesneyi bu üçün üzerine (3, dört, beş, altı, yedi, sekiz) sayar. Son söylediği sayı sözcüğü de yanıtı gösterir.

Büyüğün üzerine sayma: Çocuk var olan 3 oyuncak yerine daha büyük sayı olan 5 ile başlar ve ilk 3 nesneyi bu beşin üzerine (5, altı, yedi, sekiz) sayar. Son söylediği sayı sözcüğü de yanıtı gösterir. Bu durumda çocuk daha kestirme bir yol izlemiş olur. Alan yazında bu stratejiye min stratejisi de denilmektedir.

Çık**arılmış gerçekleri kullanma**: Çocuk, Tablo 7.1.'de gösterildiği gibi bazı sayı gerçeklerini diğerlerinden çabuk öğrenir. Görece daha zor olan büyük sayı gerçeklerini ise bir müddet bu kolay olanlardan çıkarır. Örneğin 3+5=? işlemi için 3+3+2 şeklinde düşünebileceği gibi 5+5-2 şeklinde düşünenler de çıkabilir.

Doğrudan sayı gerçeklerini kullanma: Çocuklar belli bir tekrardan sonra 3+5 işleminin sonucunun 8 olduğunu artık hatırlayarak yaparlar.

Kaynaklar

Antell, S. E. ve Keating, D. P. (1983). Perception of numerical invariance in neonates. *Child Dev, 54*(3), 695-701.

Olkun, S. ve Toluk-Uçar, Z. (2018). İlköğretimde Etkinlik Temelli Matematik Öğretimi. Ankara: Vizetek Yayınları.

Olkun, S. ve Toluk, Z. (2002). Textbooks, Word Problems, and Student Success on Addition and Subtraction. *International Journal for Mathematics Teaching and Learning*(November, 18).

Mack, N. (1990). Learning fractions with understanding: The case of informal knowledge. *Journal for Research in Mathematics Education, 21*(1), 16-33.

Sarama, J. ve Clements, D. H. (2004). Building Blocks for early childhood mathematics. *Early Childhood Research Quarterly, 19*(1), 181-189. doi:10.1016/j.ecresq.2004.01.014

Wynn, K. (1992). Addition and subtraction by human infants. *Nature, 358*(6389), 749-750. doi:10.1038/358749a0

Not: Bu bölümdeki etkinlikler çoğunlukla Olkun ve Toluk-Uçar (2018)'den alınmıştır. Daha fazla etkinlik örneği için ilgili kaynağa başvurulabilir.

BÖLÜM 7

ARİTMETİK ÖĞRENME GÜÇLÜĞÜ - GELİŞİMSEL DİSKALKULİ

Doç. Dr. Yılmaz MUTLU

Muş Alparslan Üniversitesi İlköğretim Matematik Eğitimi ABD

Sınavda matematik bölümünden sadece bir soru yapabildim ve sözel bir bölüm kazandım. Başka türlüsü benim için mümkün değildi. Yıllarca kendimi gerizekalı sandım. Küçükken öğrenmiş olsaydım (diskalkuliye sahip bir birey olduğumu) kendimi daha farklı yetiştirebilirdim ve kendime daha iyi davranıp gerizekalı muamelesi görmek yerine bu sorunumu dile getirebilirdim… Elif

Matematik, günlük ve mesleki hayatımızın birçok alanında kritik bir rol oynamaktadır. Matematiğin bireyin özgüvenini, öz saygısını, kaygısını ve yaşam standartlarını etkileme potansiyelinin diğer tüm disiplinlerden çok daha fazla olduğu ifade edilebilir. Nitekim matematik başarısı ile kaygı, özgüven, özsaygı ve bilişsel özelliklerin ilişkisi üzerine yapılan birçok çalışma matematiğin bireyin duyuşsal ve bilişsel özellikleri üzerindeki etkisini doğrulamaktadır (Ashcraft ve Krause, 2007; Jansen, Louwerse, Straatemeier, Van der Ven, Klinkenberg, ve Van der Maas, 2013; Ramirez, Gunderson, Levine ve Beilock, 2013). Çalışmalar incelendiğinde matematikte gösterilen düşük performansın çocukta yüksek matematik kaygısına, özgüven düşüklüğüne, meslek tercihinin farklılaşmasına neden olduğu gibi yine yüksek matematik performansının çocukta özgüvenin, öz saygısının artmasına, gelecekte çok daha iyi ekonomik koşullarda bir yaşam sürdürmesine zemine oluşturabildiği çıkarsaması yapılabilir.

Matematiğin yaşamımızdaki önemi bilinmesine karşın PISA (Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı) ve TIMSS (Uluslararası Matematik ve Fen Eğilimleri Araştırması) gibi uluslararası sınavların da işaret ettiği gibi birçok ülkede matematik performansı istenilen düzeyin çok altında seyretmektedir. Düşük matematik performansının nedenlerine öğretmen, öğrenci ve matematik ayağında birçok açıklama yapılabilir. Bu nedenler arasında yer alan ve son yıllarda üzerinde önemli sayıda çalışma yapılan gelişimsel diskalkuli oldukça dikkat çekmektedir. Ayrıca gelişimsel diskalkulinin tanılanması ve yeterli eğitsel müdahale sağlanması sorunları göz önüne alındığında matematikteki başarısızlığın en zorlu engellerden biri olduğu söylenebilir.

7.1. Gelişimsel Diskalkuli

'Diskalkuli' kelimesi Latincede "kötü" anlamına gelen 'dys' sözcüğü ile Yunanca "çakıl taşı sayma" anlamına gelen 'calculus' sözcüklerinin bir birleşimidir. Buradan hareketle diskalkulinin anlamının "kötü hesaplama" ya da "kötü hesap yapma" olduğu söylenebilir. Bununla birlikte, bu terimin, matematik öğrenme bozukluğu-engeli, aritmetik öğrenme bozukluğu, matematik disleksisi, matematik öğrenme güçlüğü, hesaplama bozukluğu ve aritmetik öğrenme güçlüğü gibi çeşitli isimlendirmeleri mevcuttur. Elbette diskalkuliye dair terminolojideki bu farklılıklar, bir okuyucu açısından kafa karışıklığına yol açabilmektedir. Ancak temelde gelişimsel diskalkuli ifadesine karşılık kullanılan adlandırmalarda "matematik-aritmetik öğrenme engeli-bozukluğu" ya da "matematik-aritmetik öğrenme güçlüğü" ifadelerinin tercihinde şöyle bir ayrımdan söz edebilmek mümkündür. Genel olarak ebeveyn ve çocukların "engel-bozukluk" ifadesinden hazzetmemeleri nedeniyle "güçlük" ifadesi daha çok tercih edilmektedir. Bu nedenle bu bölümde güçlük ifadesi tercih edilmiştir.

Kaynaklar

Adler, B. (2001). *What is dyscalculia*. Kognitivt Centrum.

Alloway, T. P., ve Passolunghi, M. C. (2011). The relationship between working memory, IQ and mathematical skills in children. *Learning and Individual Differences, 21,* 133–137.

Archer, A. L., ve Hughes, C. A. (2010). *Explicit instruction: Effective* . Guilford Press.

Ashcraft, M. H., ve Kirk, E. P. (2001). The relationships among working memory, math anxiety, and performance. *Journal of Experimental Psychology: General, 130*(2), 224–237. https://doi.org/10.1037//0096-3445.130.2.224

Ashcraft, M. H., ve Ridley, K. S. (2005). Math anxiety and its cognitive consequences: A tutorial review. In J. I. D. Campbell (Ed.), *Handbook of mathematical cognition* (pp. 315–327). New York, NY: Psychology Press.

Ashcraft, M.H. ve Krause, J.A. (2007). Working memory, math per- formance, and math anxiety. *Psychon. Bull. Rev*. 14, 243–248.

Baddeley, A. (2000). The episodic buffer: a new component of working memory? *Trends in cognitive sciences*, *4*(11), 417-423.

Baddeley, A. D., ve Hitch, G. J. (1994). Developments in the concept of working memory. *Neuropsychology*, *8*(4), 485.

Badian, N. A. 1983. Dyscalculia and nonverbal disorders of learning. In Progress in Learning Disabilities, vol. 5. H. R. Myklebust, ed. New York: Grune and Stratton.

Butterworth, B. (2000). *The mathematical brain*. Macmillan: London

Butterworth, B. (2005). The development of arithmetical abilities. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, 46*(1), 3–18.

Butterworth, B. (2005). Developmental dyscalculia. In J. I. D. Campbell (Ed.), Handbook of Mathematical Cognition. (pp.455-468). New York: Psychology Press.

Carey, E., Hill, F., Devine, A., ve Szucs, D. (2015). The chicken or the egg? The direction of the relationship between mathematics anxiety and mathematics performance. *Front Psychol*. *6,* 1987.

Dehaene, S. (2011). *The number sense: How the mind creates mathematics*: Oxford University Press.

Desoete, A., ve Grégoire, J. (2006). Numerical competence in young children and in children with mathematics learning disabilities. *Learning and Individual Differences, 16*(4), 351-367.

Dowker, A. (2009). What works for children with mathematical
The effectiveness of intervention schemes. Research Report RR554. DfES Publications.

Engle, R. W. (2002). Working memory capacity as executive attention. *Current directions in psychological science, 11*(1), 19-23.

Geary, D. C. (1990). A componential analysis of an early learning in mathematics. *Journal of experimental child psychology, 49*(3), 363-383.

Geary, D. C. (1993). Mathematical disabilities: cognitive, neuropsychological, and genetic components. *Psychological bulletin, 114*(2), 345.

Geary, D. C., Hoard, M. K., Byrd-Craven, J., ve DeSoto, M. C. (2004). Strategy choices in simple and complex additi-

on: Contributions of working memory and counting knowledge for children with mathematical disability. *Journal of Experimental Child Psychology, 88*(2), 121-151.

Geary, D. C. (2011). Cognitive predictors of achievement growth in mathematics: a 5-year longitudinal study. *Developmental psychology*, 47(6), 1539.

Gersten, R., Chard, D.J., Jayanthi, M., Baker, S.K., Morphy, P., ve Flojo, J. (2009). Mathematics instruction for students with learning disabilities: A meta-analysis of instructional components. *Review of Educational Research, 79*(3), 1202–1242.

Gifford, S., ve Rockliffe, F. (2012). Mathematics does one approach all? *Research in Mathematics Education, 14*(1), 1-15. doi: 10.1080/14794802.2012.657436

Harari, R. R., Vukovic, R. K., ve Bailey, S. P. (2013). Mathematics anxiety in young children: An exploratory study. *The Journal of Experimental Education*, 81, 538–555. doi:10.1080/00220973.2012.727888

Hill, F., Mammarella, I. C., Devine, A., Caviola, S., Passolunghi, M. C., ve Szűcs, D. (2016). Maths anxiety in primary and secondary school students: Gender differences, developmental changes and anxiety . *Learning and Individual Differences*, 48, 45-53.

Jansen, B. J., Louwerse, J., Straatemeier, M., Van der Ven, S. G., Klinkenberg, S., ve Van der Maas, H. J. (2013). The of experiencing success in math on math anxiety, perceived math competence, and math performance. *Learning and Individual Differences,* 24,190e194.

Kamann, M. P. ve Wong, B. Y. (1993). Inducing adaptive coping self-statements in children with learning disabilities through self-instruction training. *Journal of learning disabilities*, *26* (9), 630–638. DOI: 10.1177/002221949302600913.

Kaufmann, L., Mazzocco, M. M., Dowker, A., von Aster, M., Göbel, S. M., Grabner, R. H., Kucian, K. (2013). Dyscalculia from a developmental and differential perspective. *Frontiers in psychology, 4*.

Kosc, L. 1974. Developmental dyscalculia. Journal of Learning Disabilities *7:* 164-77.

Krajewski, K., ve Schneider, W. (2009). Exploring the impact of phonological awareness, visual-spatial working memory, and preschool quantity-number competencies on mathematics achievement in elementary school: - gs from a 3-year longitudinal study. *Journal of Experimental Child Psychology*, *103,* 516-531. https://doi.org/10.1016/j.jecp.2009.03.009

Kroesbergen, E. H., ve Van Luit, J. E. (2003). Mathematics interventions for children with special educational needs: A meta-analysis. *Remedial and special education*, *24*(2), 97-114.

Kucian, K., Zuber, I., Kohn, J., Poltz, N., Wyschkon, A., Esser, G., ve von Aster, M. (2018). Relation between mathematical performance, math anxiety, and affective priming in children with and without developmental dyscalculia. *Frontiers in psychology*, 9, 263.

LeFevre, J., DeStefano, D., Coleman, B., ve Shanahan, T. (2005). Mathematical cognition and working memory. In J. I. D. Campbell (Ed.), The handbook of mathematical cognition (pp. 361−378). *New York: Psychology Press*.

Ma, X., ve Xu, J. (2004). The causal ordering of mathematics anxiety and mathematics achievement: *A longitudinal panel analysis. Journal of Adolescence*, *27*(2), 165–179. doi:10.1016/j.adolescence.2003.11.003

Maloney, E. A., ve Beilock, S. L. (2012). Math anxiety: Who has it, why it develops, and how to guard against it. *Trends in cognitive sciences*, *16(*8), 404-406.

Mutlu, Y. ve Akgűn, L. (2017). The Effect of Computer Assisted Instruction Materials on Approximate Number Skills of Students with Dyscalculia. *The Turkish Online Journal of Educational Technology, 16*(2), 119-136.

Mutlu, Y., ve Akgun, L. (2018). Using computer for developing arithmetical skills of students with mathematics learning *International Journal of Research in Education and Science*, *5*(1), 237-251.

Mutlu, Y. (2019). Math Anxiety in Students with and without Math Learning *International Electronic Journal of Elementary Education*, *11*(5), 471-475.

Mutlu, Y., ve Sarı, M.H. (2019). İlkokul öğrencilerinin basamak değeri kavrayışlarının geliştirilmesi. *Kastamonu Education Journal, 27*(2), 657-667. doi:10.24106/kefdergi.2645

Mutlu, Y. ve Olkun, S. (2019). Tanılamadan eğitsel müdahaleye gelişimsel diskalkuli. (Eds: Olkun, S., Deniz, M.E., Toran, M., Sarı, M.H., ve Kamışlı, H. 2019). *Bütünsel Açıdan Çocuk.* Ankara. Pegem Akademi

Olkun, S., Altun, A., Cangöz, B., Gelbal, S., ve Sucuoğlu, B. (2012). Developing tasks for screening dyscalculia tendencies: E-Leader, Berlin.

Olkun, S., ve Sarı, M.H. (2018). Matematik eğitimi. (S. Yılmaz, Ed.), *Ağaç yaşken eğilir: Örneklerle başarılı çocuk eğitimi* içinde (ss. 108-134). Ankara: Nobel Akademi Yayıncılık.

Passolunghi, M. C., ve Mammarella, I. C. (2012). Selective spatial working memory impairment in a group of children with mathematics learning disabilities and poor problem-solving skills. *Journal of Learning Disabilities, 45,* 342–351.

Passolunghi, M. C., ve Siegel, L. S. (2001). Short term memory, working memory, and inhibitory control in children with arithmetic learning disabilities. *Journal of Experimental Child Psychology*, *80,* 44–57.

Ramirez, G., Gunderson, E.A., Levine, S.C., ve Beilock, S.L. (2013). Math anxiety, working memory, and math achievement in early elementary school. *J. Cogn. Dev. 14,* 187–202.

Richardson, F. C. ve Suinn, R. M. (1972). The mathematics anxiety rating scale: Psychometric data. *Journal of counseling Psychology, 19(6)*, 551.

Rosenshine, B., ve Stevens, R. (1986). Teaching functions. In M. C. Wittrock (Ed.), Handbook of research on teaching (3rd ed., pp. 326–391). New York: Macmillan.

Sarı, M. H. ve Olkun, S. (2020). Developing number sense in students with mathematics learning disability risk. International *Online Journal of Primary Education, 9*(2), XX-XX.

Sarı, M. H., ve Ekici, G. (2018). İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin matematik başarıları ile aritmetik performanslarını etkileyen duyuşsal değişkenlerin belirlenmesi. OPUS–Uluslararası *Toplum Araştırmaları Dergisi, 8*(15), 1562-1594. Doi: 10.26466/opus.451025

Sarı, M.H., ve Aydoğdu, Ş. (2020). The effect of concrete and technology-assisted learning tools on place value concept, achievement in mathematics and arithmetic performance. *International Journal of Curriculum and Instruction 12*(1), 197–224

Sarı, M.H., ve Hunt, E.T. (2020). Parent-child mathematics affect as predictors of children's mathematics achievement. *International Online Journal of Primary Education, 9*(1)*,* 85-96. Retrieved from http://www.ijge.info/ojs/index.php/IOJPE/article/download/1027/935

Schuchardt, K., Maehler, C., ve Hasselhorn, M. (2008). Working memory de- in children with learning disorders. *Journal of Learning Disabilities, 41,* 514–523.

Sharma, M. C. (2015). A window into dyscalculia and other mathematics - culties. *The Routledge International Handbook of Dyscalculia and Mathe-* , 277.

Spelke, E. S., ve Kinzler, K. D. (2007). Core knowledge. *Developmental science, 10*(1), 89-96.

Swanson, H. L. (2004). Working memory and phonological processing as predictors of children's mathematical problem solving at different ages. *Memory ve cognition, 32*(4), 648–661.

Vukovic, R. K., Kieffer, M. J., Bailey, S. P., ve Harari, R. R. (2013). Mathematics anxiety in youngchildren: Concurrent and longitudinal associations with mathematical performance. *Contemporary Educational Psychology*, *38*(1), 1–10. doi: 10.1016/j.cedpsych.2012.09.001

Wang, Z., Lukowski, S. L., Hart, S. A., Lyons, I. M., Thompson, L. A., Kovas, Y., ve Petrill, S. A. (2015). Is Math Anxiety Always Bad for Math Learning? The Role of Math Motivation. *Psychological Science*, *26*(12), 1863–1876. https://doi.org/10.1177/0956797615602471.

Williams, A. (2013). A teacher's perspective of dyscalculia: Who counts? An interdisciplinary overview. *Australian Journal of Learning* , *18*(1), 1-16.

BÖLÜM 8

KESİRLER VE ÖĞRETİMİ

Dr. Öğr. Üyesi Emine GÖZEL

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümü

Bölüm İçeriği Hakkında Bilgi

Bu bölümde, İlkokul Matematik Öğretim Programı (2018) kapsamında kesirler ve kesirlerin öğretimi konusuna yer verilmiştir. Kesir kavramı ve kesirlerin öğretim aşamaları, kesirlerin anlamları, kesir kavramının öğretiminde kullanılan modeller, kesir çeşitleri, denk kesirler, kesirlerin karşılaştırılması, bir çokluğun belirtilen kesir kadarını bulma, kesirlerle ilgili işlemler ve öğretimine yönelik uygun örnek ve etkinlikler sunulmuştur. Ondalık kesirler ve öğretimi, ondalık kesirlerin karşılaştırılması, ondalık kesirlerde dört işlem ve öğretimi verilmiştir. Kesirler ve ondalık kesirlerle ilgili kavram yanılgıları ve zorluklarına değinilmiştir. Son olarak bölüm değerlendirmesine yer verilmiştir.

Ali ile Ayşe ders çalışmak için Eren'in evine gitmişler. Eren'in annesi onlara, içinde 4 elma olan bir meyve tabağı getirmiştir. Eren ve arkadaşları elmaları nasıl paylaşacağına karar verememişler. Öncelikle her biri birer elma almış. Kalan bir elmayı aralarından birine verilmesi için kura çekmek başvurmak istemişlerdir. Ancak çocuklar bu paylaşımın adil olmayacağını düşünmüş ve farklı bir çözüm yolu aramamışlardır. Siz olsaydınız elmaları nasıl paylaşırdınız?

1. Sizce üç arkadaş 4 elmayı adil bir şekilde paylaşmak için nasıl bir yol izlemelidir?
2. Kesirlerin günlük hayattaki kullanım durumları ile ilgili sizler de örnek veriniz.
3. Kesirler, hangi meslek grupları için büyük öneme sahiptir? Araştırınız.

8.1. Giriş

Kesirlerin tarihi, M.Ö. 3000 yıllarına dayanmaktadır. Mısırlılar ve Babilliler kesirleri göstermek için birim kesirlerden yararlanırken Romalılar sadece bütünün bir kısmını/parçasını ifade eden terimleri kullanmışlardır. Hintliler pay ve payda kavramlarını geliştirmişlerdir. Pay ve paydayı birbirinden ayıran kesir çizgisini ise Araplar geliştirmiştir. Kesirler, bugünkü kullanımına yaklaşık 17. yüzyılda kavuşabilmiştir (Yenilmez ve Ev Çimen, 2019). Kesir Arapça bir kelimedir ve Türkçede kırmak, ufaltmak, parçalamak anlamına gelmektedir. Avrupa dillerinin kökeni sayılan Latincede ise kesir kelimesinin karşılığı "fractio" ile verilmektedir (Tuna ve Biber, 2019). İngilizcedeki kesir anlamına gelen "fraction" kelimesi de buradan gelmektedir.

Bir nesne grubunun elemanlarını saymak (bir elma, iki elma, … vb) için doğal sayılar kullanılabilmekte iken tam olmayan nesne grubunun miktarını belirlemede yetersiz kalmaktadır (Pesen, 2020). Kesirler bu sorunu ortadan kaldırmaktadır. Kesir kavramı, bir bütün ile onun eşit parçaları arasındaki ilişkiyi belirten bir ifadedir (Van De Walle, Karp ve Bay –Williams, 2016). Doğal sayılarda "*Kaç tane?* sorusuna cevap aranırken kesirlerde "*Ne kadar?* sorusuna cevap aranır. Kesirler konusunda sağlam kavramsal temellerinin oluşturulması için günlük hayatla ilişkilendirilmesi önemlidir. Örneğin; zamanı söylerken (saat dokuzu çeyrek geçiyor.), markette alışveriş yaparken (yarım kilogram kıyma aldım.), yemek yaparken (üç bardak pirince dört bardak su ekleyelim) ve benzeri pek çok söz ve söylemde kesirlerden yararlanılmaktadır (Yenilmez ve Ev Çimen, 2019).

Kaynaklar

Alacacı, C. (2012). Öğrencilerin kesirler konusundaki kavram yanılgıları "*Matematiksel zorluklar ve çözüm önerileri".* (Editörler: Bingölbali, E ve Özmantar, M. F.) Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Altıparmak, K. & Özüdoğru, M. (2015). Hata ve kavram yanılgısı: Kesir ve parça bütün ilişkisi. *International Journal of Human Sciences*, *12*(2), 1465-1483.

Altıparmak, K. & Palabıyık, E. (2017). 4. ve 5. Sınıf öğrencilerinin ondalık gösterim konusundaki kavram yanılgılarının ve hatalarının tespiti ve analizi. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(2), 447-470.

Altun, M. (2018). İlkokullarda matematik öğretimi, Bursa: Aktüel Yayın Dağıtım.

Arnaodin, M. & Mintzes, J. (1985) Students' alternative conceptions of the human circulatory system: A crossage study. *Science Education, 69*(5), 721-733.

Baykul, Y. (2009). *İlköğretimde matematik öğretimi.* Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Behr, M.J., Lesh, R., Post, T.R. & Silver, E.A. (1983). Rational- number conccpt. In R. Lesh & M. Landau (Eds.), *Acquisition of mathenıatics coıuceptts and skills* (pp. 91-126). NewYork: Academic Press.

Biber, Ç., Tuna, A. & Aktaş, O. (2013). Öğrencilerin kesirler konusundaki kavram yanılgıları ve bu yanılgıların kesir problemleri çözümlerine etkisi. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi.* 3(2), 152-162.

Bigalke, H.G. & Hasemann, K. (1978). *Zur Didaktik der Mathematik in den Klassen 5 and 6, Band 2*. Frankfurt: Diesterweg.

Demir, R. (1999). Takiyüddin İbn Maruf'un ondalık kesirleri ve astronomiye uygulaması. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 40, 403-424.

Ersoy, Y. & Ardahan, H. (2003*). İlköğretim Okullarında Kesirlerin Öğretimi-II Tanıya Yönelik Etkinlikler Düzenleme.* http://www.matder.org.tr/ilkogretim-okullarinda-kesirlerin-ogretimi-ii-taniya-yonelik-etkinlikler-duzenleme/ adresinden 07.07.2020 tarihinde indirilmiştir.

Hart, K.M. (1993). Fractions. In K.M. Hart (Ed.), *Children's understanding of mathenıatics: 11-16,* (pp. 66-81). John Murray.

Haser, Ç. & Ubuz, B. (2002). Kesirlerle kavramsal ve işlemsel beceriler. *Eğitim ve Bilim*, 27(126), 53-61.

Kieren, T. E. (1993). Rational and fractional numbers: From quotient store cursive understanding. *Rational numbers: An integration of research*, 49-84.

Kocaoğlu, T. & Yenilmez, K. (2010). Beşinci sınıf öğrencilerinin kesir problemlerinde yaptıkları hatalar ve kavram yanılgıları. *Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*. 14, 71-85.

Leinhardt, G. & Smith, D. (1984). Expertise in mathematics instruetion: Subject nıatter knosvledge. *Journal of Educational Pscylıology, 77* (3), 247-271.

MEB, (2018). İlkokulda Matematik Dersi Programı (1. 2, 3 Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.

Moss, J. & Case, R. (1999). Developing children's understanding of therational numbers: A new model and an experimental curriculum. *Journal for Research in Mathematics Education*, *30* (2), 122-147.

Olkun, S. & Toluk Uçar, Z. (2018). *Etkinlik temelli matematik öğretimi*. Ankara: Vizetek yayınları.

Osmanoğlu, A. & Özgeldi, M. (2018). Sınıf öğretmeni adaylarının kesirlerde çarpma ve bölme işlemlerine yönelik kavramsal anlamalarının incelenmesi, İlköğretim Online, 17(4), 1812-1829.

Pesen, C. (2007). Öğrencilerin kesirlerle ilgili kavram yanılgıları. *Eğitim ve Bilim*, 23(143), 79-88.

Pesen C. (2008). Kesirlerin sayı doğrusu üzerindeki gösteriminde öğrencilerin öğrenme güçlükleri ve kavram yanılgıları. İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 9(15), 157–168.

Pesen, C. (2020). İlkokulda matematik öğretimi (1.- 4. Sınıf). Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Soylu, Y. (2008). Öğrencilerin kesirler konusundaki hata ve yanlış anlamaları ve sınıf öğretmen adaylarının tahmin edebilme becerileri. Çağdaş Eğitim Dergisi, 33 (356), 31–39.

Toluk, Z. (2002). İlkokul öğrencilerinin bölme işlemi ve rasyonel sayıları ilişkilendirme süreçleri. *Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Dergisi, 19*(2), 81-101.

Toptaş, V., Han, B. & Akın, Y. (2017). Sınıf öğretmenlerinin kesirlerin farklı anlam ve modelleri konusunda görüşlerinin incelenmesi. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* (33), 49-67.

Tuna, A. & Biber, A.Ç. (2019). *Matematik öğretiminin temelleri: İlkokul. "Kesirlerin öğretimi"*(Editörler: Kamuran tarım ve Güney Hacıömeroğlu), Ankara: Anı yayıncılık.

Türk Dil Kurumu [TDK]. (2005). *Türkçe Sözlük* (10. Baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu.

Van De Walle, J. A., Karp, K. S., & Bay-Williams, J. M. (2016). İlkokul ve ortaokul matematiği. (Çeviri Editörü: S. Durmuş), Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Witzel, B.S. & Little, M.E. (2018). *Zorlanan çocuklar için ilkokul matematik öğretimi*. (Çeviri Editörleri: M. F. Öçal ve Tuğrul Kar), Ankara: Anı yayıncılık.

Yavuz Mumcu, H. (2015). 6- 8. sınıf öğrencilerinin ondalık kesirlerle ilgili sahip oldukları kavram yanılgıları ve nedenleri. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi,* 24, 294-338.

Yenilmez, K. & Ev Çimen, E. (2019). *İlkokulda Matematik Öğretimi." Kesirler ve Öğretimi."* (Editör: Ahmet Kaçar). Ankara: Pegem Yayıncılık.

Yılmaz, Z. & Yenilmez, K. (2008). İlköğretim 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin ondalık sayılar konusundaki kavram yanılgıları (Uşak ili örneği).*Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi,* 8(1), 291-312.

Zembat, İ.Ö. (2010). *Kavram yanılgısı nedir? Matematiksel kavram yanılgıları ve çözüm önerileri*. (Editörler: Özmantar M. F., Bingölbali E. ve Akkoç H.). Ankara: Pegem Akademi.

BÖLÜM 9

PROBLEMLER

Dr. Öğr. Üyesi Nihan ŞAHİNKAYA

İstanbul Medeniyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Temel Eğitim Bölümü Sınıf Eğitimi ABD

Bu bölümde, matematiğin kalbi olarak düşünülen problem çözme konusu merkeze alınarak öncelikle problem ve problem türleri açıklanmaya çalışılmıştır. Problem çözme öğretimi ve problem çözme sürecinde etkili olduğu düşünülen stratejilere ayrıntılı bir biçimde yer verilmiştir. Matematiksel modelleme ve ilkokulda matematiksel modelleme uygulaması örneklerine yer verilmiştir. Son olarak problem çözmede etkili olduğu düşünülen faktörler ve bu faktörlerin problem çözme başarısına etkisi açıklanmıştır.

"Zengin bir adam vefat eder. Vasiyetine göre mallarının yarısını (1/2) büyük oğluna, dörtte birini (1/4) ortanca oğluna ve beşte birini (1/5) küçük oğluna bırakmıştır. Bütün mallar paylaşılır ancak ortada 19 tane de "at" vardır. Adamın oğulları 19 atı vasiyet kurallarına uygun bir şekilde bölmeye çalışırlar ama 19'u ikiye, dörde veya beşe kalansız olarak bölmek mümkün değildir. O bölgenin en akıllı adamına gidip akıl danışırlar. Adam da onlara yardımcı olabileceğini söyler. Der ki:

- "Benim de bir atım var. Alın bunu size veriyorum. Oldu mu 20 at? Yarısını sen al bakalım (10). Dörtte birini de (5) ortanca kardeşin alsın. Beşte birini de (4) en küçüğünüze verelim. On, beş daha on beş. Dört daha on dokuz eder. Verin bakalım şu bizim geriye kalan düldülü...!"

Anonim

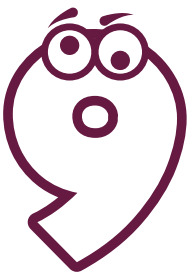

9.1. Matematiksel Problem ve Problem Çözme

Bölüm girişinde verdiğimiz problem, hepimizin karşılaşması muhtemel bir problem olmasa da çözülmesi gereken ve çözülmemesi halinde bireylerin hayatını zora sokacak bir durumdur. Problem çözme becerileri gelişmiş bir kişinin çözümüyle sorun ortadan kalkmıştır.

- "Nehir'in 12 kalemi vardı. Arkadaşı Selis, Nehir'e 5 kalem daha hediye ettiğine göre Nehir'in toplam kalem sayısı kaçtır?"
- "113 + 97 =?"
- "Bir adamın 8 altını vardır. Bu altınlardan biri diğer altınlardan daha ha- . Eşit kollu terazi ile en fazla 2 tartım yaparak farklı ağırlıktaki altını nasıl bulursunuz?"
- "Sabah saat 10:00'da arkadaşınızla kahvaltı yapmak için buluşacaktınız. Saati kurmayı unuttuğunuz için, 10:02'de uyandınız. Ne yaparsınız?"

Hayatımız boyunca, yukarıda verilen problem durumlarıyla veya benzerleriyle karşılaşmışızdır. Peki, bu sorulardan hangisi veya hangileri matematiksel bir problem olabilir? Bu sorular, herkes için bir problem midir? Problem olma durumu kişiden kişiye değişir mi? Bu soruların cevabını verebilmek için öncelikle problemin ne olduğunu açıklayalım.

Problem kelimesi en temel anlamıyla sorun ve mesele kelimelerini aklımıza getirmektedir. Türk Dil Kurumu Sözlüğüne (TDK, 2020) bakıldığında, problem kelimesinin kökeninin Fransızca olduğu ve farklı anlamlarının olduğu görülmektedir. Bunlar isim hali olan "*sorun*", sıfat ve mecaz hali olan "*Davranışları normal olmayan ve özel olarak eğitilmesi gereken (kimse), problem* çocuk" anlamıdır. Bir diğer anlamı ise, isim olan ve matematikte kullanılan "*matematiksel teoremler veya kurallar yardımıyla çözülmesi istenen soru, mesele"* anlamıdır. Literatüre bakıldığında problem ile ilgili pek çok tanım bulunmaktadır. Kahney'ye (1993) göre problem, kaynak eksiliği veya bilgi eksikliği gibi herhangi bir nedenle amacınıza ulaşmanızın engellenmesidir (Akt: Barmby, Bolden ve Thompson, 2014). Jones (2012) problemi, çözüm yolunun çok açık olmadığı görev ya da etkinlikler şeklinde tanımlamıştır. Posamentier ve Krulik (2009) ise problemi, öğrencinin karşı karşıya geldiği, çözülmeyi gerektiren ve cevap yolunun hemen bilinmediği bir durum olarak tanımlamışlardır. Altun'a (2002) göre problem, "*kişinin bir şeyler yapmak isteyip de ne yapacağını hemen kestiremediği, bilmediği bir durumdur*". Bu tanıma benzer bir şekilde Reys, Lindquist, Lambdin ve Smith (2009) de problemi, kişinin çözme ihtiyacı duyduğu ve çözümün açıkça görülemediği durum olarak tanımlamışlardır. Problem tanımlarından problemin özelliklerini belirleyebileceğimizi belirten Altun'a (2002) ve yukarıdaki diğer tanımlara göre;

Kaynaklar

Altun, M. (2002). Matematik öğretimi. Bursa: Alfa Yayınları.

Baykul, Y. (2005). İlköğretimde matematik öğretimi. Ankara: Pegem A Yayınları.

Barmby, P., Bolden, D. ve Thompson, L. (2014). Understanding and enriching problem solving in primary mathematics. Critical Publishing.

Berry, J. ve Houston, K. (1995). Mathematical modelling. Bristol: J. W. Arrowsmith Ltd.

Cockcroft, W H (1982) Mathematics counts: report of the Committee of Inquiry into the Teaching of Mathematics in Schools under the chairmanship of Dr W H Cockcroft. London: HMSO

DfES (2004) Problem solving: A CPD pack to support the learning and teaching of mathematical problem solving. Norwich: DfES Publications

Doyle, K., M. (2006) Organisational Structure for Mathematical Modelling.In Grootenboer, P. and Zevenbergen, R. and Chinnappan, M., Eds. Proceedings MERGA 29: Identities, Cultures and Learning Spaces 1, pages pp. 187-194, Canberra, Australia.

English, L. D. (2010).Mathematical Modelling in the Primary School In I. Putt, R. Faragher, & M. McLean (Eds.), Mathematics education for the third millennium: Towards 2010 (pp. 207-214). James Cook University: Mathematics Education Research Group of Australasia.

English, L,D. ve Watters, J.J. (2005) Mathematical Modelling with 9-year-olds. In Chick, Helen L. and Vincent, Jill L., Eds. Proceedings of the 29th Annual Conference of the International Group for the Psychology of Mathematics Education 2(1), pages pp. 297-304, Melbourne, Australia.

Borromeo Ferri, R. (2006). *Theoretical and empirical differentiations of phases in the modelling process* . Zentralblatt für Didaktik der Mathematik 38, 86–95 https://doi.org/10.1007/BF02655883

Jones, J. C. (2012). Visualizing: Elementary and middle school mathematics methods. Hoboken, NJ: John Wiley and Sons, Inc

Kilpatrick, J., Swafford, J. ve Findell, B. (2001). Adding it up: Helping children learn mathematics. Washington, D. C.: National Academy Press.

Lesh, R. ve Doerr, H. M. (2003). Foundations of a models and modeling perspective on mathematics

teaching, learning and problem solving. In R. Lesh & H. M. Doerr (Eds.), Beyond constructivism:

Models and modeling perspectives on mathematics problem solving, learning, and teaching.

Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.

Lesh R. ve Lehrer R. (2003). *Models and Modeling Perspectives on the Development of Students and Teachers.* Mathematical Thinking and Learning, 5:2-3, 109-129, DOI: 10.1080/10986065.2003.9679996.

Lesh, R. ve Zawojewski, J. (2007). *Problem solving and modeling.* In Second Handbook of Research on Mathematics Teaching and Learning (ed. F. K. Lester). Greenwich,CT: Information Age Publishing.

Lingefjärd, T. (2006). *Faces of mathematical modeling* . Zentralblatt für Didaktik der Mathematik 38, 96–112 https://doi.org/10.1007/BF02655884.

Musser, G. L., Peterson, B. E., ve Burger, W. F. (2014). Mathematics for Elementary Teachers: A Contemporary Approach, 10th Edition, Wiley.

NCTM (National Council of Teachers of Mathematics). (2000). Principles and Standards for School Mathematics. Reston, VA: NCTM.

Polya, G. (1957) How to Solve It. A New Aspect of Mathematical Method. 2nd Edition, Princeton University Press, Princeton.

Posamentier, A., S. ve Krulik, S. (2009). Problem Solving in Mathematics: Grade 3-6: Powerful Strategies to Deepen Understanding. California: Corwin Publisher.

Reys, R., Lindquist, M., Lambdin, D. ve Smith, N., (2009).Helping children learn mathematics (9th ed.). Hoboken, NJ: Wiley.

Schoenfeld, A. H. (2011). How We Think. A theory of goal-oriented decision making and its educational applications. New York, NY: Routledge.

Olkun, S., Şahin, Ö., Akkurt, Z., Dikkartın, F.T. ve Gülbağcı, H. (2009). *Problem solving and generalization through modeling: A study on elementary school students.* Education & Science, 34(151), 65-73.

TDK (Türk Dil Kurumu) (2020). Genel Açıklamalı Sözlük. Ankara.

Van de Walle, J. A., Karp, K. S. ve Williams, J. M. B. (2015). Elementary and middle school mathematics: Teaching developmentally (9th ed.). New York, NY: Pearson Education.

Zawojewski, J. S, Lesh, R. ve English, L. D. (2003). A models and modelling perspective on the role of small group learning. In R. A. Lesh ve H. Doerr (Eds.), Beyond constructivism: A models and modelling perspective on mathematics problem solving, learning, and teaching (pp. 337-358). Mahwah, NJ: Erlbaum.

BÖLÜM 10

GEOMETRİ

Prof. Dr. Veli TOPTAŞ

Kırıkkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümü, Sınıf Öğretmenliği ABD

Prof. Dr. Sinan OLKUN

Uluslararası Final Üniversitesi, KKTC

Bu bölümde, geometrinin ne olduğu, çocukta geometrik düşüncenin nasıl geliştiği; uzamsal ilişkilerin, geometride temel kavramların, geometrik şekillerin, katı cisimlerin ve geometrik örüntülerin öğretimi, geometri öğrenme alanı ile ilgili kavram yanılgıları ve zorluklar üzerinde durulacaktır.

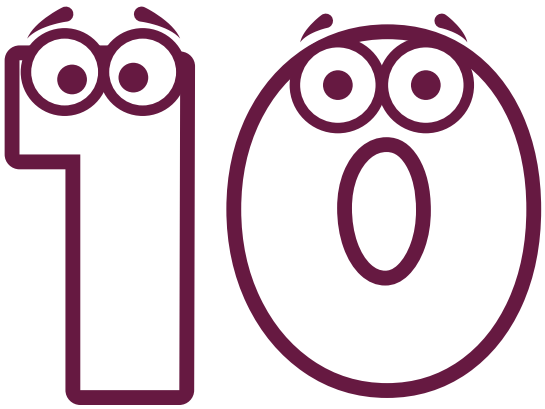

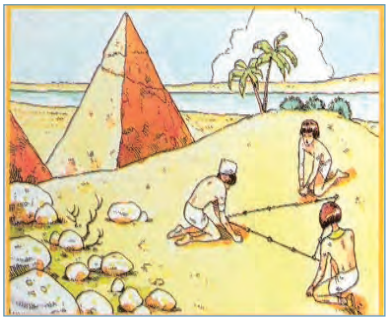

İlk medeniyetin beşiği sayılan Nil Vadisi'nde Temmuz ve Ağustos aylarında Nil Nehri taşar ve en dar yeri 7 km, en geniş yeri 40 km olan yatağını alüvyonlu topraklarla örterdi. Böylece arazi üzerindeki sınırları bir bakıma silerdi. Ardından araziyi işlemek isteyenler arasında "Burası senindi, burası benimdi" kavgaları olurdu. Bu probleme kalıcı bir çözüm bulmak hayli zor ve zaman alıcı olmuştur. Nihayet gökyüzündeki yıldızların oluşturduğu üçgen, dörtgen, ... gibi şekillerden esinlenerek arazi üzerine tarlaların sınırları çizildi. Bunların sahipleri tespit edilerek karışıklıklara son verildi. Böylece geometri sayesinde karışıklıklara neden olan bir günlük hayat problemi çözülmüş oldu. (Resim Kaynak: URL1)

- Siz de günlük hayatta geometrinin faydalarına örnekler veriniz.

10.1. Geometri

Geometri sözcüğünün anlamı Geo=Yer ve Metri=Ölçmek sözcüklerinden gelmektedir. Aritmetiğin temel taşı sayıdır, geometrinin de temel taşı şekildir. Şeklin algılanması, şekillerin özelliklerinin öğrenilmesi, özellikler arası ilişkilerin oluşturulması ve nihayet bu ilişkilere yönelik olarak hipotezler ileri sürüp bunların ispatlanması yoluyla teoremler oluşturulması geometri öğrenme ve yapma sürecini oluşturur.

Her konuda olduğu gibi geometride de öğrenmelerimiz, algılarımız ve hayal gücümüzle sınırlıdır. Algılarımız ise hem gelişimsel olarak hem de bilgi ve beceri düzeyimizdeki artışla beraber gelişme gösterir. Bu konuda geliştirilen kuramsal yaklaşımlarda Piaget daha çok konunun biyolojik gelişimsel yönü ile ilgilenirken van Hiele ise bilgi ve becerilerimizdeki gelişim yönüyle ilgilenmiştir.

10.2. Çocukta Geometrik Düşüncenin Gelişimi (Piaget, van Hiele)

Piaget'ye göre (Piaget ve Inhelder, 1967) genelde matematik özelde geometri öğrenmek hem mantıksal hem de sezgisel bir süreçtir. Ona göre saf mantık ile ya da saf sezgi ile matematik yapılamaz. Ancak mantık ve sezginin birlikte çalışması ile matematik yapılabilir.

Geometrinin temel taşı olan şekil ve uzay da belli bir öncelik sırasına göre algılanıp öğrenilebilmektedir. Piaget ve Inhelder (1956) küçük çocuğun içsel geometrisinin yani dünyayı algılamasının önce topolojik, daha sonra projektif ve Öklid geometrisi sırasıyla olduğunu iddia etmiştir. Alanyazında topolojik öncelleme

Kaynaklar

http://www.educ.fc.ul.pt/icm/icm99/icm28/images/piramide.jpg fotoğraf kaynak

https://www.123rf.com/clipart-vector/desk_tidy.html?sti=lucltylz4cb8r-n5ad8| fotoğraf görsel kaynak

Hoffer, A. (1981). *Geometry is more than proof*. Mathematics Teacher, v74 n1 p11-18

Olkun, S. & Toluk-Uçar, Z. (2018). İlköğretimde etkinlik temelli matematik öğretimi. Vizetek Yayıncılık: Ankara.

Olkun, S., & Sarı, M.H. (2018). Matematik eğitimi. (S. Yılmaz, Ed.), *Ağaç Yaşken Eğilir: Örneklerle Başarılı Çocuk Eğitimi* içinde (108-134). Ankara: Nobel Akademi Yayıncılık.

Piaget, J. & Inhelder, B. (1967). *The Child's Conception of Space***.** New York: W. W. Norton & Company.

Piaget, J., Inhelder, B. & Szeminska, A. (1970). *The Child's Conception of Geometry***.** [Translated from the French by E. A. Lunzer], New York: Basic Books, Inc., Publishers.

Scandrett, H. (2008). Using geoboards in primary mathematics. *Australian Primary Mathematics Classroom, 13*(2), 29-32

URL1 http://www.educ.fc.ul.pt/icm/icm99/icm28/images/piramide.jpg

BÖLÜM 11

ÖLÇME

Arş. Gör. Dr. Emel ÇİLİNGİR ALTINER

Çukurova Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sınıf Eğitimi ABD

Bu bölümde ölçme ve ölçünün ne olduğu, çocukta ölçmenin nasıl geliştiği, standart ve standart olmayan birimler, metrik sistem, uzunluk, çevre ve alan, hacim, ağırlık, zaman ve para ölçümlerinin öğretimi ve ölçme öğrenme alanı ile ilgili kavram yanılgıları ve zorlukları üzerinde durulacaktır.

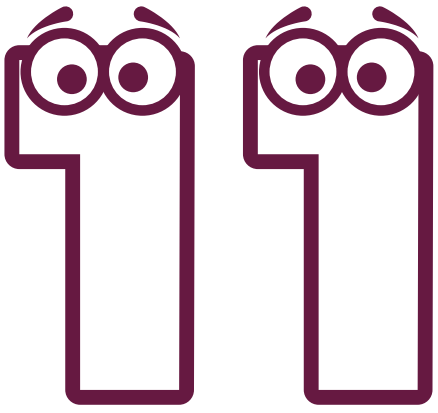

Serra öğretmen, "Çocuklar şimdi sahanın çevresinde boy uzunluğuna göre uzundan kısaya doğru aramızda 2 metre mesafe bırakarak sıra oluyoruz, bunun için size 5 dakika süre veriyorum" dedi. Öğrenciler 1 kulacın yaklaşık 1 metreye denk geldiğini düşünüp iki kollarını açarak hizaya girdiler. Öğrenciler sıra olduktan sonra öğretmen öğrencilerin ateşini ölçtü. Öğrencilerin ateşinin 36 ile 37 ^{o}C arasında değiştiğini gördü. Öğrencilerin yanlarında getirdikleri paraların miktarını sorarak not etti, paraları öğrencileriyle birlikte sayarak topladı ve gün içinde para ile ilgili alışverişlerinde yardımcı olacağını belirtti. Paraları topladıktan sonra 1 litrelik dezenfektan şişesinden herkesin eline yaklaşık 1 santilitre (cl) miktarında dezenfektan sıktı. Serra Öğretmen saatine baktı. Saat 8:20 idi. Öğrencilerine dönüp "Dersin başlamasına 10 dakika kaldı." dedi. Öğrencilerinden bu günü unutmamalarını istedi. Yıl 2020, ay Eylül ve günlerden Pazartesiydi. Salgın sonrası ilk okul günüydü.

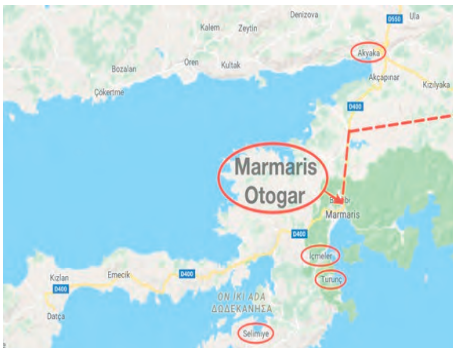

Doruk uçakla geldiği Dalaman Havaalanından motosiklet kiralayarak Marmaris'e gitmeyi planlıyor. Haritaya rotasını çizdi ve rotasının 7 cm uzunluğunda olduğunu tahmin etti. Haritadaki ölçeğe göre 1 cm = 15 km'dir. Doruk kiraladığı motosikletin 50 km de 3 lt benzin yaktığını varsayarsa ve benzinin de litresi 6,41 TL ise Doruk, benzin için ne kadar harcamayı planlamalıdır? (Resim Kaynak: URL1)

Kaynaklar

Aktaş-Arnas, Y. (2016). *Okul öncesi dönemde matematik eğitimi*. Ankara: Vize Yayıncılık.

Barrett, J., Jones, G., Thornton, C., & Dickson, S. (2003). Understanding children's developing strategies and concepts for length. *In Learning and Teaching Measurement: 2003 Yearbook*, edited by D. Clements and G. Bright, pp. 17-30, National Council of Teachers of Mathematics, Reston, Va.

Battista, M. T. (2012). *Cognition-based assessment & teaching of geometric measurement*. Portsmouth, NH: Heinemann.

Billstein, R., Libeskind, S., & Lott, J. W. (2013). P*problem solving approach to mathematics for elementary school teachers,* 12th Edition, A: Pearson New International Edition. Pearson Higher Ed.

Blume, G. W., Galindo, E., & Walcott, C. (2007). Performance in measurement and geometry from the perspective of the Principles and Standards for School Mathematics. In P. Kloosterman & F. K. Lester (Eds.), *Results and interpretations of the 2003 Mathematics Assessment of the National Assessment of Educational Progress* (pp. 95–138). Reston, VA: National Council of Teachers of Mathematics.

Bobis, J., Mulligan, J. & Lowrie, T. (2009). *Mathematics for children: Challenging children to think mathematically (3rd ed.).* Frenchs Forest, NSW: Pearson Education Australia.

Bush, H. (2009). Assessing children's understanding of length measurement: A focus on three key concepts. *Australian Primary Mathematics Classroom*, *14*(4), 29-32.

Castle, K., & Needham, J. (2007). First graders' understanding of measurement. *Early Childhood Education Journal*, *35*(3), 215-221.

Clements, D. H. (2003). *Learning and Teaching Measurement (2003 Yearbook).* National Council of Teachers of Mathematics. 1906 Association Drive, Reston, VA 20191-1502.

Chang, K. L., Males, L. M., Mosier, A., & Gonulates, F. (2011). Exploring US textbooks' treatment of the estimation of linear measurements. *ZDM*, *43*(5), 697.

Cheeseman, J., McDonough, A., & Ferguson, S. (2014). Investigating young children's learning of mass measurement. *Mathematics Education Research Journal*, *26*(2), 131-150.

Clarke, D.M., Cheeseman, J., & McDonough, A.M. (2003). Assessing and developing measurement with young children. In D.H. Clements, G. Bright (Eds.), *Learning and Teaching Measurement* (pp. 68-80). Reston; Virginia,United States : National Council of Teachers of Mathematics.

Cullen, C., & Barrett, J. E. (2010). Strategy use indicative of an understanding of units of length. In *34th Annual Conference of the International Group for the Psychology of Mathematics in Education,* Belo Horizonte.

Curry, M., & Outhred, L. (2005). *Conceptual understanding of spatial measurement*. In P. Clarkson, A. Downton, D. Gronn, A. McDonough, R. Pierce, & A. Roche (Eds.), *Building connections: Theory, research and practice (Proceedings of the 28th annual conference of the mathematics education research group of Australasia*, Melbourne) (Vol. 1, pp. 265–272). Sydney: MERGA.

Deitz, K., Huttenlocher, J., Kwon, M. K., Levine, S. C., & Ratliff, K. (2009). Children's understanding of ruler measurement and units of measure: A training study. In *Proceedings of the Annual Meeting of the Cognitive Science Society* (Vol. 31, No. 31).

Dietiker, L. C., Gonulates, F., & Smith, J. P. (2011). Understanding linear measure. *Teaching Children's Mathematics*, *18*(4), 252-259.

Doverborg, E., & Pramling Samuelsson, I. (2011). Early mathematics in the preschool context. *Educational Encounters: Nordic Studies in Early Childhood Didactics*, 37-64.

Fierro, R.D. (2012). *Mathematics for elementary school teachers*. Cangage Learnin, USA. https://books.google.com.tr/books?id=IJBCCMaufWEC&pg=PA621&lpg=PA621&dq=-measure+measurement+of+units+in+elementary+school+mathematic&source=bl&ots=rN5Gdz2Rdt&sig=ACfU3U0RAMx9HZ49xElccbGLwQqdh-HznA&hl=tr&sa=X&ved=2ahUKEwiS-6ie5Y3qAhUgA2MBHTX2CDwQ6AEwFXoECAsQAQ#v=onepage&q=measure%20measurement%20of%20units%20in%20elementary%20school%20mathematic&f=false

Gary, L. M., Burger, W. M. & Peterson, B. E. (2007). *Mathematics for elementary teachers: a contemporary approach,* 8th Ediyion, 2008 John Wiley & Sons, United States of America.

Gürgah-Oğul, İ., Aktaş-Arnas, Y., ve Sarıbaş, Ş. (2019-Haziran). Ebeveynler ve küçük çocuklar küçük çocukların evdeki etkileşimleri sırasında kullandıkları matematik kavramları. *VIh International Eurasion Edcational Research Congress,* Ankara.

Haylock, D., & Cockburn, A. (2014). *Küçük çocuklar için matematiği anlama*. (Tr. Ed.: Zuhal Yılmaz). Ankara: Nobel.

Hiebert, J. (1984). Why do some children have trouble with learning measurement concepts? *Arithmetic Teacher*, 31, 19–24.

Huang, H. M. E., & Witz, K. G. (2011). Developing children's conceptual understanding of area measurement: A curriculum and teaching experiment. *Learning and instruction*, *21*(1), 1-13.

Joram, E., Gabriele, A. J., Bertheau, M., Gelman, R., & Subrahmanyam, K., (2005). Children's use of the reference point strategy for measurement estimation. *Journal for Research in Mathematics Education*, 36, 4–23.

Kloosterman, P., Rutledge, Z., & Kenney, P. A. (2009). Exploring results of the NAEP: 1980s to the present. *Mathematics Teaching in the Middle School*, *14*(6), 357-365.

Lembrér, D. (2013). Young children's use of measurement concepts. In B. Ubuz, Ç. Haser & M. A. Mariotti (Eds.), *Proceedings from the eighth congress of European Research in Mathematics Education (CERME 8)*, 6–10 February 2013, Antalya, Turkey (pp. 2148–2157). Ankara: European Society for Research in Mathematics Education.

McDonough, A., & Sullivan, P. (2011). Learning to measure length in the three years of school. *Australasian Journal of Early Childhood*, *36*(3), 27-35.

Meadows, S., & Cashdan, A. (2017). *Helping children learn: Contributions to a cognitive curriculum*. Routledge.

National Council of Teachers of Mathematics. (2000). *Principles and standards*

for school mathematics. Reston, VA: NCTM.

Piaget, J. (1965). *The child's conception of number*. New York, NY: W. W. Norton

Pittalis, M., & Christou, C. (2010). Types of reasoning in 3D geometry thinking and their relation with spatial ability. *Educational Studies in Mathematics*, 75, 191–212.

Sarama, J., & Clements, D. H. (2009). *Early childhood mathematics education research: Learning trajectories for young children*. Routledge.

Smith, J. P., & Barrett, J. E. (2017). Learning and teaching measurement: Coordinating quantity and number. *Compendium for Research in Mathematics Education*, 355-385.

Sophian, C. (2017). *The origins of mathematical knowledge in childhood*. Routledge.Stößlein

Tan-Sisman, G., & Aksu, M. (2012). The length measurement in the Turkish mathematics curriculum: its potential to contribute to students'learning. *International Journal of Science and Mathematics Education*, *10*(2), 363-385.

Towers, J., & Hunter, K. (2010). An ecological reading of mathematical language in a Grade 3 classroom: A case of learning and teaching measurement estimation. *The Journal of Mathematical Behavior*, 29(1), 25-40.

van de Walle, J., Karen, S. K. & Jennifer, M. B. (2016). *Elementary and middle school mathematics teaching developmentally*, 9th Edition, Pearson Education Limited, England.

van den Heuvel-Panhuizen, M., & Buys, K. (2008). *Young children learn measurement and geometry: A learning-teaching trajectory with intermediate attainment targets for the lower grades in primary school.* (Vol. 3). Rotterdam, The Netherlands: Sense Publishers.

Young, S. L., & O'Leary, R. (2002). Creating numerical scales for measuring tools. *Teaching Children Mathematics*, *8*(7), 400-406.

Zembat, İ. Ö. (2012). Ölçme, temel bileşenleri ve sık karşılaşılan kavram yanılgıları.(Ed.) Bingölbali, E. ve Özmantar, M. F. İlköğretimde karşılaşılan matematiksel zorluklar ve çözüm önerileri. Ankara: Pegem Akademi.

URL 1 https://www.birhayalinpesinde.com/marmaris-nerede-neresi-nereye-bagli-harita

URL 2. https://www.kindergarten-lessons.com/teaching-measurement/

URL 3. https://www.education.com/download /worksheet/173887/glossary-measurement-tools.pdf

URL 4 https://www.yasemin.com/ bebek/haber/2434081

URL 6 https://www.teacherspayteachers.com/Product/Capacity-with-Teddies-2026835

URL 7 https://www.education.com/download/worksheet/18600/measuring-volume.pdf

BÖLÜM 12

VERİ İŞLEME

Prof. Dr. Veli TOPTAŞ

Kırıkkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümü, Sınıf Öğretmenliği ABD

Prof. Dr. Sinan OLKUN

Uluslararası Final Üniversitesi, KKTC

Araştırılabilir soru oluşturulması, verinin toplanması, verinin işlenmesi, analiz edilmesi ve sonuçların yorumlanması süreçlerine ilişkin bilgi ve becerileri edinir.

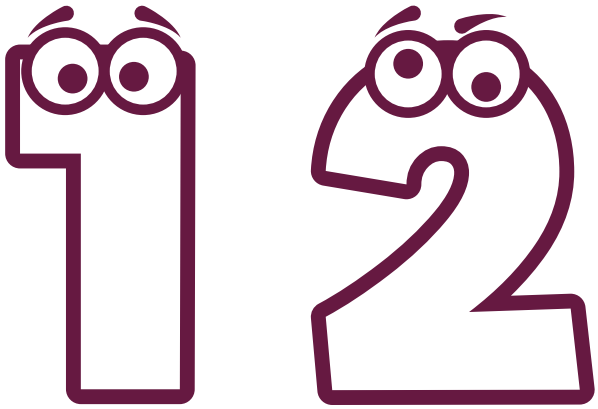

Dersinde istatistiğin ve veri işlemenin önemine dikkat çeken Ayşe Öğretmen, istatistiğin eldeki verilere dayanarak geleceğe yönelik adımlar atmada ve kararlar vermede fayda sağladığını belirtmiştir. Ayşe öğretmen, öğrencilerin akademik yaşamında çoğu derste tablo ve karşı karşıya geldiklerini, veri toplama ve yorumlamanın bilimsel araştırmaya yönelik merak oluşmasında da önemli rolü olduğunu belirtmiş; ekonomi, tıp, tarım, meteoroloji ve birçok alanda istatistiğin kullanıldığını dile getirmiştir. Ayşe öğretmen, nitekim herkesin hem akademik hem de meslek hayatında istatistikle karşılaşabileceğinden dolayı en azından veri işleme ile ilgili temel bilgi ve becerilerin edinilmesi gerektiğine vurgu yapmıştır.

1. Yukarıdaki metinde Ayşe Öğretmenin anlattıkları hakkında ne düşünüyorsunuz?

2. Sizce veri işleme ile ilgili bilgi ve becerilerin hangi eğitim kademesinden itibaren kazandırılması gerekir? Neden?

Kaynaklar

Aktaş Arnas, Y. (2002). *Okul Öncesi Dönemde Matematik Eğitimi*. Nobel Tıp Kitabevi. Adana.

Franklin, C., & Mewborn, D. S. (2008). Statistics in the elementary grades: Exploring distributions of data. *Teaching Children Mathematics, 15.*

MEB (2018). Matematik dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. https://ttkb.meb.gov.tr adresinden 24.02.2020 tarihinde erişilmiştir.

Olkun, S. & Toptaş, V. (2016). İlkokullar İçin Resimli Matematik Terimler Sözlüğü. Sonçağ Matbaacılık, Ankara.

BÖLÜM 13

MATEMATİK OKURYAZARLIĞI

Doç. Dr. Hatice Kübra GÜLER SELEK

Uludağ Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Matematik Öğretmenliği ABD

Bu bölümde "matematik okuryazarlığı" kavramının tanımı öğrenilecek, PISA uygulamaları hakkında temel bilgiler edinilecek, matematik okuryazarlığı problemlerinin özellikleri ayrıntılı olarak irdelenecek ve PISA uygulamalarında kullanılmış örnek problemler matematik okuryazarlığı yeterlikleri ve matematiksel süreçler bağlamında incelenirken TIMSS uygulamalarında kullanılmış dördüncü sınıf düzeyindeki günlük hayat problemleri de tartışılacaktır.

Aşağıdaki problemi çözünüz.

PARAŞÜTLÜ GEMİLER (PISA-2012)

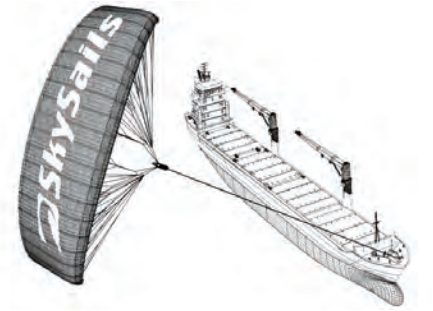

Dünya ticaretinin yüzde doksan beşi yaklaşık olarak 50.000 tanker, yük gemisi ve konteyner aracılığıyla deniz yoluyla yapılmaktadır. Bu gemilerin büyük bir çoğunluğu dizel yakıt kullanmaktadır. Mühendisler bu gemilerde rüzgâr enerjisinin kullanımını geliştirmeyi planlamaktadır. Mühendisler hem dizel tüketimini hem de yakıtların çevreye olan etkilerini azaltmak için gemilere paraşüt takılmasını önermektedir.

Paraşüt kullanılmasının avantajlarından biri paraşütlerin 150 m yükseklikte açılmasıdır. Bu noktada rüzgârın hızı geminin güvertesindeki rüzgâr hızından %25 oranında daha fazladır. Bir geminin güvertesinde ölçülen rüzgâr hızı 24 km/h olduğunda paraşüte doğru esen rüzgârın yaklaşık hızı kaç olur?

A. 6 km/h
B. 18 km/h
C. 25 km/h
D. 30 km/h
E. 49 km/h

Tartışma: "Paraşütlü Gemiler" probleminin şimdiye kadar çözdüğünüz problemlerle benzer ve farklı yönlerinin neler olduğunu arkadaşlarınızla değerlendiriniz. Ortaya çıkan düşünceleri not ediniz.

……
……
……

Günümüzde matematik bilgisine sahip olmaktan ziyade okulda öğrenilen bilgileri günlük hayatta karşılaşılan problemleri çözmede kullanabilme becerisi önem kazanmıştır. Bu ihtiyacın fark edilmesi nedeniyle de, nerdeyse son 20

Kaynaklar

Güler, H. K., & Arslan, Ç. (2019). Mathematical competencies required by mathematical literacy problems. *Malaysian Online Journal of Educational Sciences*, 7(2), 57-70.

Kabael, T., & Barak, B. (2016). Research of middle school pre-service mathematics teachers'mathematical literacy on PISA items. *Turkish Journal of Computer and Mathematics Education (TURCOMAT)*, 7(2), 321-349.

Kabael, T. (2018). Matematik Okuryazarlığı ve PISA, T. Kabael (Ed.) içinde, *Matematik Okuryazarlığı ve PISA* (s. 11-43), Ankara: Anı Yayıncılık.

Milli Eğitim Bakanlığı [MEB] (2011). *PISA Türkiye*, Ankara: Eğitek.

Milli Eğitim Bakanlığı [MEB] (2016). PISA 2015 Ulusal Ön Raporu: Ankara.

Milli Eğitim Bakanlığı [MEB] (2019). *PISA 2018 Türkiye Ön Raporu.* Eğitim Analiz ve Değerlendirme Raporları Serisi, MEB: Ankara.

Organisation for Economic Co-operation and Development [OECD] (2003), *The PISA 2003 Assessment Framework – Mathematics, Reading, Science and Problem Solving Knowledge and Skills*, OECD Publishing: Paris.

Organisation for Economic Co-operation and Development [OECD] (2016). *PISA 2015 Assessment and Analytical Framework: Science, Reading, Mathematic and Financial Literacy*, PISA, OECD Publishing: Paris.

Organisation for Economic Co-operation and Development [OECD] (2018). *PISA 2021 Mathematics Framework (Second Draft)*, OECD Publishing.

Sáenz, C. (2009). The role of contextual, conceptual and procedural knowledge in activating mathematical competencies (PISA). *Educational Studies in Mathematics*, 71(2), 123-143.

Suharta, I., & Suarjana, I. (2018). A case study on mathematical literacy of prospective elementary school teachers. *International Journal of Instruction*, 11(2), 413-424.

Turner, R. (2010). *Identifying cognitive process important to mathematics learning but often overlooked.* In Australian Council for Educational Research (Ed.), Conference Proceedings (pp. 56-61). Camberwell, Australia.

Turner, R. & Adams, R. J. (2012). *Some drivers of test item in mathematics: an analysis of the competency rubric.* Paper presented at the Annual Meeting of the American Educational Research Association (AERA), 13-17 April, Vancouver.

http://timss.meb.gov.tr/www/aciklanan-sorular/icerik/1

BÖLÜM 14

MATEMATİK EĞİTİMİNDE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Prof. Dr. Veli TOPTAŞ

Kırıkkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümü, Sınıf Öğretmenliği ABD

Ölçme ve değerlendirme, ölçme ve değerlendirme yöntemleri ve matematik eğitiminde ölçme ve değerlendirme konularına ilişkin bilgi ve becerileri edinir.

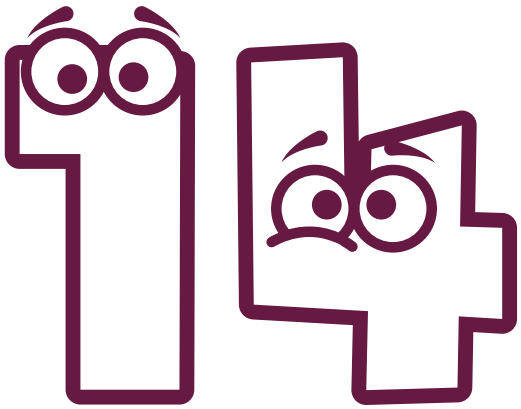

Bir gün matematik sınavı başlamak üzeriydi. Bütün öğrencilerde isteksizlik vardı. Kimse kalemini, silgisini çıkarmak bile istemiyordu. Öğretmen ise haydi çocuklar sınav başlamak üzere sıranın üzerinde kitap, defter kalmasın şeklinde sınıfa uyarıda bulundu. Bir öğrenci ise söz hakkı alarak öğretmenim keşke bu sınavlar olmasa, sınavlarda çok sıkılıyoruz, hem de başarılı olamayacağız diye çok kaygılanıyoruz dedi.

1. Yukarıdaki metinde öğretmen siz olsaydınız öğrenciye ölçme ve değerlendirmenin gerekliliğini vurgulayan nasıl bir cevap verirdiniz?
2. Öğrencilerin sınavlarda sıkılmalarında ve kaygı duymalarındaki sebepler neler olabilir? Öğrencilerin kaygılarını önlemek ve gidermek için neler yapılabilir?
3. Yazılı sınavlar haricinde hangi tür ölçme ve değerlendirme uygulamalarına başvururdunuz?

14.1. Ölçme ve Değerlendirme

Ölçme farktan doğmuştur. Bütün insanlar eşit seviyede zeki olsalardı zekâ kavramı, aynı uzunlukta olsalardı boy kavramı, hava hep aynı sıcaklıkta olsaydı sıcaklık kavramı olmazdı ve dolayısıyla bunların ölçülmesi diye bir şey söz konusu olmazdı. Ölçme bir betimleme işlemidir. Ölçme ile yaptığımız şey bir özelliği tespit etmektir. Ölçme varlıkların sahip oldukları özellikleri, sıfatları, nitelikleri sayısallaştırma işlemidir. Bu da niteliğe kesinlik ve netlik kazandırır, belirsizliği giderir (Toptaş, 2016).

Ölçme kavramında birden çok tanımlamanın olduğu görülmektedir. İnsan davranışlarını içeren ölçme, bireyin istendik davranışları kazanıp kazanmadıklarını belirleme işlemidir. Çünkü ölçme, objelerin özelliklerini gözleyip gözlem sonuçlarını sayılarla ya da sembollerle ifade etme olarak tanımlanmaktadır (Turgut ve Baykul, 2010). Ölçme, bilinmeyen bir değerin veya bir ölçünün, bilinen bir değer veya bir ölçü ile mukayese edilmesidir. Başka bir deyişle herhangi bir nesneyi standart bir birimle karşılaştırmaktır (Toptaş, 2016). Turgut'a (1997) göre ölçme "Herhangi bir niteliğin gözlenmesi ve gözlem sonucunun sayılarla ya da başka sembollerle ifade edilmesidir"(akt: Şen, 2017).

Ölçmeyi belli bir amaçla yaparız. Sonra da elde ettiğimiz sonucun amacımıza uygun olup olmadığını araştırırız. Ölçme sonucunu amacımıza göre yorumlamak, az, çok, yeterli, iyi ve kötü şeklinde bazı değer hükümlerine ulaşmak bir değerlendirmedir. Böylece değerlendirme, ölçmeden sonra gelen ve onu takip eden bir işlemdir.

Kaynaklar

Airasian, P. W. (1994). Classroomassessment. New York: McGraw-Hill.

Aslanoğlu, A. E. (2020). Grup içinde bireyin değerlendirilmesi: Akran ve Öz Değerlendirme.

Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Dergisi Cilt. 34(2) https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/474142 (24.01.2020)

Baykul, Y. (2001). İlköğretimde ölçme ve değerlendirme. Ankara: T.C. MEB Projeler Koordinasyon Merkezi Başkanlığı.

Brahier, D. J. (2001). Assessment in middleandhighschoolmathematics: A teacher'sguide. Larchmont, NY: Eye on Education.

Clements, D. H., ve Sarama, J. (2014). Learning andteachingearlymath: Thelearningtrajectoriesapproach (2nd ed.). New York, NY: Routledge

Çetin, O.(2015). Kavram Ağları ve Kavram Haritaları, http://oguzcetin.gen.tr/kavram-aglari-ve-kavramharitalari.html (19.01.2020)

Dwyer, C.A. (1998). Assessmentandclassroomlearning: Theoryandpractice. Assessment in Education, 5(1), 131-137.

Kocaarslan, M. (2012). Tanılayıcı Dallanmış Ağaç Tekniği Ve İlköğretim 5. Sınıf Fen Ve Teknoloji Dersi Maddenin Değişimi Ve Tanınması Adlı Ünitede Kullanım, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt: 9 ♦ Sayı: 18, s. 269-279.

Logan, E. (2009). Self and peer assessment in action. Practitioner Research in Higher Education, 3(1): 29-35.

MEB (2005). İlköğretim Matematik Dersi (1–5) Öğretim Programı. Devlet Kitapları Müd. Bas. Evi. Ankara.

MEB (2018). Matematik dersi öğretim programı (İlkokul ve Ortaokul Ankara.

Olkun, S. ve Toluk Uçar, Z. (2014). *İlköğretimde etkinlik temelli matematik öğretimi* (6. baskı). Ankara: Eğiten Kitap.

Şen, S. (2017). Ölçme ve değerlendirmenin temel kavramları https://sedatsen wordpress.com/2017/09/1-sunum.pdf (12.02.2020)

Tekin, H. (2010). Eğitimde ölçme ve değerlendirme (20. Baskı). Ankara: Yargı Yayınevi.

Tekindal, S., Başol, G., Çakan, M., Kan, A., Özbek, Ö., Özdemir, D. ve Yaşar, M. (2010). Eğitimde ölçme ve değerlendirme (Ed. S. Tekindal). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Topping, K.J. (2009). Peer assessment. TheoryintoPractice, 48(1), 20-27.

Toptaş, V. (2016). *Kpss eğitim bilimleri ölçme ve değerlendirme konu anlatımlı*. İstanbul: YCL Seçenek Yayınları.

Turgut, M. F. (1992). Eğitimde ölçme ve değerlendirme. Ankara: Saydam Matbaacılık.

Turgut, M. F. ve Baykul, Y. (2010). Eğitimde ölçme ve değerlendirme. Ankara: Pegem A Yayınları.

Van de Walle, J A. (1998). Elementary and middle school mathematics: teaching developmentally, New York: Longman.

Van De Walle, J. A., Karp, K. S. ve Bay-Williams, J. M. (2010). *Elementary and middle school mathematics: Teaching developmentally*. Boston: Allyn& Bacon.

BÖLÜM 15

MATEMATİK EĞİTİMİNDE TEKNOLOJİ VE MATERYAL

Doç. Dr. Ahmet Oğuz AKÇAY

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sınıf Öğretmenliği ABD

"Bugünün öğrencilerine dün öğrettiğimiz gibi öğretirsek, yarını onlardan çalmış oluruz."

John Dewey, 1915

Zihinsel süreç becerilerini geliştiren matematik bilimi, soyut kavramları içermesi ve kendine özgü bir dili ve sistematiği olmasından kaynaklı özellikle birçok ilkokul öğrencisi için öğrenilmesi zordur. Aynı zamanda, öğretmenler ise matematiği öğretimi zor bir ders olarak görmektedirler (Duman, Karakaya, Çakmak, Eray, Eray ve Özkan, 2001). Bu nedenle öğrenme ve öğretme ortamında farklı ve çoklu temsillerin (Örneğin; somut nesneler ve araçlar, görsel resimler, diyagramlar, semboller vb.) kullanılmasının soyut olan matematiği somut hale getirmek için faydalı olduğuna dair araştırmalar yer almaktadır. Matematik eğitiminde somut öğrenme materyallerinin kullanılması matematiğin anlaşılmasına ve öğrenilmesine katkı sağlayacaktır.

Cobun'un belirttiği gibi öğrenmelerin % 83'ü görme, % 11'i işitme, % 3,5'i koklama, % 1,5'i dokunma ve % 1'i tatma yaşantıları yolu ile kazanılmaktadır (Akt. Ergin, 1998). Ayrıca öğrenciler okuduklarının %10'unu, işittiklerinin %20'sini, gördüklerinin %30'unu, görüp işittiklerinin %50'sini, söylediklerinin %70'ini ve yapıp söylediklerinin de %90'ını hatırlamaktadırlar (Çilenti, 1988). Bu bölümde, matematik eğitiminde materyal ve teknoloji kullanımının önemi, Web tabanlı kaynaklar, matematik programında önerilen materyalleri ve matematik eğitiminde çocuk edebiyatı konuları hakkında bilgi verilmiştir.

15.1. Matematikte Materyal ve Teknoloji Kullanmanın Önemi

Teknolojinin hızlı ve baş döndürücü gelişimi eğitimi, özellikle matematik eğitimini etkilemektedir. Okullar, günümüz öğrencilerini teknolojik gelişmeler doğrultusunda günlük hayatlarında matematik bilgilerini kullanmaya hazırlamalıdır. Öğretmenler ise öğrencilerini hayata hazırlamak ve gerçek dünya sorunlarıyla karşılaşan öğrencilerine teknolojiyi nasıl kullanacakları konusunda yardımcı olmakla yükümlüdür (Heddens ve Speer, 2006). Öğretmenler, derslerinde teknolojiyi kullanmanın ötesinde, teknolojiyi derslerine nasıl entegre edeceklerini bilmeleri gerekmektedir. Teknolojinin eğitimde kullanılan öğretim araçlarından bağımsız olarak değil, bunun yerine öğrenme araçlarını tamamlayan bir araç olarak görülmesi gerekmektedir (Van de Walle, Karp ve Bay-Williams, 2007).

Öğretim stratejileri ve programları son yıllarda 21. yüzyıl becerileri doğrultusunda önemli ölçüde değişmiştir. Bugünün öğrencileri teknoloji çağında büyümektedirler, bu nedenle eğitim sistemi, müfredat ve öğretim stratejileri yapılandırılmadan önce bu durum göz önünde bulundurulmalıdır. Dijital yerliler olarak tanımlanan 21. yüzyıl öğrencileri teknolojiyi kolay bir şekilde kullanabilmekte ve anlayabilmektedirler (Schrum ve Levin, 2009). Öğrencilere, dijital göçmen olarak tanımlanan yetişkinler tarafından (öğretmenler ve idareciler) farklı şekilde öğretim gerçekleştirilmesi gerekmektedir (Prensky, 2001; Sch-

Kaynaklar

Aşkar, P., & Olkun, S. (2005). PISA 2003 Sonuçları Açısından Okullarda Bilgi ve İletişim Teknolojileri Kullanımı. *Eurasian Journal of Educational Research (EJER)*, (19).

Banilower, E. R., Smith, P. S., Weiss, I. R., Malzahn, K. A., Campbell, K. M., & Weis, A. M. (2013). Report of the 2012 national survey of science and mathematics education. *Horizon Research, Inc.(NJ1)*.

Başal, H. A. (2007). Geçmiş Yıllarda Türkiye'de Çocuklar Tarafından Oynanan Çocuk Oyunları. U*ludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 20*(2), 243-266. Retrieved from https://dergipark.org.tr/tr/pub/uefad/issue/16686/173392

Boavida, A., Paiva, A., Cebola, G., Vale, I., & Pimentel, T. (2008). The mathematical experience in basic education - continuous training program in mathematics for teachers of 1st and 2nd. cycles of basic education. *Lisbon: Directorate General for Innovation and Curriculum Development. Ministry of Education.*

Bozkurt, A. ve Akalın, S. (2010). Matematik öğretiminde materyal geliştirmenin ve kullanımının yeri, önemi ve bu konuda öğretmenin rolü. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *27*. Retrieved from https://dergipark.org.tr/tr/pub/dpusbe/issue/4769/65596

Burns, B.A., & Hamm, E. H (2011). A comparison of concrete and virtual manipulative use in third and fourth grade mathematics. *School Science and Mathematics, 111*(6), 256-261.

Camposa, H., Teixeira, E. & Catarinoa, P. (2015). Mathematics and children's literature linked by Ebooks. *TOJET : The Turkish Online Journal of Educational Technology, 14*(4).

Cunningham, B. (2007). *Digital natives and digital immigrants, Which Language Do You Speak?*. Retrieved from https://nacada.ksu.edu/Resources/Academic-Advising-Today/View-Articles/December-2007-Vol-304-Compiled-Version.aspx

Çavuş, H., & Eskitaşçıoğlu, E. İ. (2016). Türkiye'de matematik öğretiminde öğretmenlerin eğitim ortamlarında bilgisayar ve matematik programlarından yararlanma ölçütleri. *Journal of Kirsehir Education Faculty, 17*(3), 457-475.

Çelik, L. (2007). Öğretim materyallerinin *hazırlanması ve seçimi.* Ö. Demirel, (Ed). Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı, Ankara: Pegem Yayıncılık.

Çilenti, K. (1988). *Eğitim teknolojisi ve öğretim.* Yargıcı Matbaası.

Dick, T. P., & Hollebrands, K. F. (2011). *Focus in high school mathematics: Technology to support reasoning and sense making* (pp. xi-xvii). Reston, VA: National Council of Teachers of Mathematics.

Duman, T., Karakaya, N., Çakmak, M., Eray, M., & Özkan, M. (2001*). Konu alanı ders kitabı inceleme kılavuzu, Matematik 1-8*. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.

Ergin, A. (1998). Öğretim *Teknolojisi* İletişim. Ankara: Anı Yayıncılık.

Goldstein, J, E. (2007). *The integration of children 's literature into mathematics* (yüksek lisans tezi). Regis Üniversitesi, Birleşik Krallık.

Haury, D. L. (2001). Literature-based mathematics in elementary school. *Clea-*

ringhouse of Science Mathematics and Environmental Education.

Heddens, J. W. & Speer, W.R. (2006). *Today's mathematics: Concepts, methods, and instructional activities.* Danvers, MA: John Wiley & Sons.

Heid, M. K., & Blume, G. W. (2008). Technology and teaching and learning of mathematics. In M. K. Heid, & G. W. Blume (Eds.), *Research on technology and the teaching and learning of mathematics: Volume 1* (pp. 419-431). Charlotte, NC: Information Age Publishing.

Heinze-Fry, J., Novak, J. (1990). Concept mapping brings long-term movement towards meaningful learning. *Science Education, 74,* 461-472.

Huppert, E. (2012). Integrating Children's Literature into the Mathematics Classroom. Retrieved from https://ir.vanderbilt.edu/handle/1803/5070

Karakırık, E., & Aydın, E. (2016). *Matematik nesneleri ve sanal manupulatifler. [Learning objects and virtual manipulatives]* Doğan, M ve Karakırık, E. (Ed.). Matematik Eğitiminde Teknoloji Kullanımı (2.Baskı) (p.27-46). Ankara. Nobel-Atlas Yayıncılık.

Kaya, Z. (2006). *Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme*. Pegem A Yayıncılık.

Koehler, M. J., & Mishra, P. (2009). What is technological pedagogical content knowledge? *Contemporary Issues in Technology and Teacher Education, 9*(1), 60-70.

Koehler, M.J., & Mishra, P. (2008). Introducing TPCK. In AACTE Committee on Innovation and Technology (Ed.), *Handbook of technological pedagogical content knowledge (TPCK) for educators* (pp. 3-29). New York, NY: Routledge.

S. M., Staki , M. M., & Malinovi -Jovanovi , N. T. (2018). The role of literary content for children in preschool mathematics education. *Eurasia Journal of Mathematics, Science and Technology Education, 14*(2), 631-642.

MEB (Milli Eğitim Bakanlığı). (2018). Matematik dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve Ankara: MEB Yayınları.

Menezes, L. (2011). Colaborative research as a stratagy of professional development of teachers. In *Conference of the International Group for the Psychology of Mathematics Education* (Vol. 3, pp. 225-232). In Ubuz, B. (Ed.). Proceedings of the 35th Conference of the International Group for the Psychology of Mathematics Education. Ankara, Turkey: PME.

Mink, D. V., & Fraser, B. J. (2002). *Evaluation of a K-5 Mathematics Program Which Integrates Children's Literature: Classroom Environment, Achievement and Attitudes.* Retrieved from s.eric.ed.gov/fulltext/ED464141.pdf

Mishra, P., & Koehler, M. J. (2006). Technological pedagogical content knowledge: A framework for integrating technology in teacher knowledge. *Teachers College Record, 108*, 1017–1054.

Moyer, P. S. (2001). Are we having fun yet? How teachers use manipulatives to teach mathematics. *Educational Studies in Mathematics, 47,* 175–197.

National Council of Teachers of Mathematics (NCTM). (2014*). Principles to Actions: Ensuring Mathematical Success for All*. Reston, VA: NCTM.

National Council of Teachers of Mathematics. (2000). *Principles and standards for school mathematics.* Reston, VA: Author.

Niess, M. L. (2006). Guest Editorial: Preparing teachers to teach mathematics with technology. *Contemporary Issues in Technology and Teacher Education*, *6*(2). Available: http://www.citejournal.org/vol6/iss2/mathematics/article1.cfm

Olkun, S. (2003). Comparing computer versus concrete manipulatives in learning 2D geometry. *Journal of Computers in Mathematics and Science Teaching, 22*(1), 43–56.

Ozgun-Koca S.A., Meagher M. & Edwards M.T. (2009/2010). Preservice teachers, emerging TPACK in a technology-rich methods class. *The Mathematics Educator, 19*(2), 10–20.

Prensky, M. (2001). Digital natives, digital immigrants part 1. *On the Horizon, 9*(5), 1-6.

Ronau, R. N., Rakes, C. R., Bush, S. B., Driskell, S. O., Niess, M. L., & Pugalee, D. K. (2014). A survey of mathematics education technology dissertation scope and quality: 1968-2009. *American Educational Research Journal, 51*, 974-1006. doi: 10.3102/0002831214531813.

Schrum, L., & Levin, B.B. (2009*). Leading 21st century schools: Harnessing technology for engagement and achievement.* Thousand Oaks, CA: Corwin.

Shin, N., Sutherland, L. M., Norris, C. A., & Soloway, E. (2012). Effects of game technology on elementary student learning in mathematics. *British Journal of Educational Technology, 43,* 540-560.

Thomas, L. & Feng, J. (2015). *Integrating children's literature in elementary mathematics.* Paper presented at Georgia Educational Research Association Annual Conference. Savannah, Georgia.

Tutak, T. Ve Birgin, O. (2008). *Geometri öğretiminde bilgisayar destekli öğretimin öğrenci başarısına etkisi.* IETC, 1062-1065. Eskişehir, Türkiye.

Van de Walle, J. A., Karp, K. S., & Bay-Williams, J. M. (2007). *Elementary and middle school mathematics: Teaching developmentally.* Upper Saddle River, NJ: Pearson Education.

Waits, B. K., & Demana F. (2000). Calculators in mathematics teaching and learning: Past, present, and future. In M. J. Burke & F. R. Curcio (Eds.), *Learning mathematics for a new century* (pp. 51–66). Reston, VA: National Council of Teachers of Mathematics.

Welchman-Tischler, R. (1992). How to use children's literature to teach mathematics. Reston, VA: National Council of Teachers of Mathematics.

Whitin, D. J. (1992). Explore mathematics through children's literature. *School Library Journal, 38*(8), 24-28.

Zur, O. & Zur, A. (2011): *On Digital Immigrants and Digital Natives: How the Digital Divide* Affects *Families, Educational Institutions, and the Workplace*. Retrieved from http://www.zurinstitute.com/digital_divide.html.

BÖLÜM 16

ÖZEL GEREKSİNİMLİ ÖĞRENCİLER İÇİN MATEMATİK ÖĞRETİMİ

Doç. Dr. Gülşah BATDAL KARADUMAN

İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, Sınıf Eğitimi ABD

Bu bölümde, aşağıdaki konularda bilgi sahibi olunacak:

- *Özel eğitim konusunda bilinmesi gerekenler*
- *Özel (üstün) yetenekli bireyler hakkında bilinmesi gerekenler, eğitim-öğretim süreçleri*
- *da bulunan özel yetenekli öğrencilere matematik öğretimi ve ölçme değerlendirme*
- *da bulunan kaynaştırma öğrencilerine matematik öğretimi ve ölçme değerlendirme*

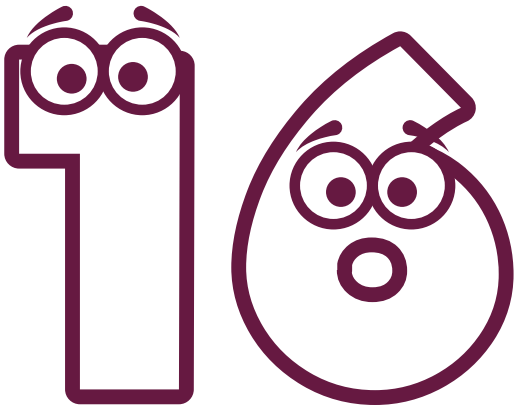

Ali 9 yaşında bir öğrencidir. Etrafındaki olayları çok iyi gözlemler, adalet duygusu ve duyarlılığı yüksektir. Sakin bir yapısı vardır. Fiziksel oyunlarda çok başarılı değildir. Herhangi bir konuda yapılan bir tartışmada ilk söz hakkı isteyip beyan eden kişi de o değildir. Öğretmenlerinin onunla ilgili görüşlerinde, belirttikleri en önemli farklılık son derece meraklı ve derin bir çocuk olmasıdır. Çok iyi bir dinleyici olan Ali ile farklı konularda uzun süre sohbet edebilirsiniz. İnce bir espri yeteneği olan Ali'nin sınıftaki davranışları bazen son derece sevimliyken bazen bir o kadar rahatsız edici olabilmektedir. Öğretmenin matematik problemlerinin çözümünü sınıfa anlattığı sırada kendi kendine alternatif yöntemler bulabilmektedir. Durgun olduğu zamanlarla ilgili açıklaması, yeni bir proje hakkında düşünüyor olduğudur. Yeni bir durumla karşılaştığında öncelikle izlemeyi ve keşfetmeyi seçmektedir. Davranışları genelde sistematik ve mantığa dayalıdır. Özellikle, öğretmenin yaratıcılığı geliştirmeye yönelik çalışmalarında bu özelliği oldukça zorlayıcı olmaktadır. Riskli görevleri üstlenmeye gönüllü olmamaktadır, özellikle uzun süreli çalışmaların planlanmış ve yapılandırılmış olmasını tercih etmektedir. Detaycılığı yüzünden ödev teslim sürelerini sürekli kaçırmaktadır. Ali'nin sırası öğretmenin düzen anlayışını yansıtmasa da onun için her şey kendi sistematiğine göre düzen içerisindendir. Özellikle, matematik ve fen alanlarındaki temel bilgiyi, sınıfta verilmeden önce zaten bilmektedir. Yetenek ve başarı testlerindeki notları da genellikle sınıfın üst sınırını oluşturmaktadır.

Ali'nin sahip olduğu özelliklere bakarak özel eğitime gereksinimi olup olmadığı konusunda nasıl bir yorum yaparsınız? Eğitim öğretim süreci içerisinde bu özelliklere sahip pek çok öğrenci bulunmaktadır. Öğrencilerimizin özelliklerini iyi tanımak, onlara uygulanacak en etkin eğitim öğretim süreci için temel oluşturmaktadır. Bu bölümde, özel gereksinimli öğrenciler ve matematik öğretimlerinin nasıl yapılması gerektiği üzerinde durulacaktır.

Kaynaklar

Acedo, C.(2013). Interview with the UNESCO-IBE Director http://www.ibe.unesco.org/fileadmin/user_upload/Policy_Dialogue/48th_ICE/Press_Kit/Interview_Clementina_Eng-13Nov.pdf. adresinden erişilmiştir.

Akarsu, F. (2001). *Üstün yetenekli çocuklar.* Ankara: Eduser Yayınları.

Altun, M. (2020). *Matematik okuryazarlığı el kitabı; yeni nesil soru yazma ve öğretim düzenleme teknikleri*. Bursa: Aktüel Yayıncılık.

Altun, M. (2018). *İlkokullarda Matematik Öğretimi* (21. Baskı). Bursa: Aktüel Yayıncılık.

Altun, M. (2006). Matematik Öğretiminde Gelişmeler. *Eğitim Fakültesi Dergisi. 19* (2), 223-238.

Ataman, A., & Kahveci, G. (2009). Öğrenme yetersizliği ya da özgül öğrenme güçlüğü. İçinde Ayşegül Ataman (Ed). *Özel gereksinimli çocuklar ve özel eğitime giriş* (7. baskı), (153-170). Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.

Avcıoğlu, H. (2015). *A'dan Z'ye BEP bireyselleştirilmiş eğitim programlarının geliştirilmesi*. Ankara: Vize Yayıncılık.

Aygün, B. (2010). *Üstün yetenekli ilköğretim ikinci kademe öğrencileri için matematik programına yönelik ihtiyaç analizi* (Yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezinden edinilmiştir.

Bakan, S. (2017). *Nokta belirleme tekniğinin bir kaynaştırma öğrencisinin matematik başarısı ve öz-yeterlilik algı düzeyine etkililiği,* Yüksek lisans tezi, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.

Baştürk, S. (2012). Sınıf öğretmenlerinin öğrencilerin matematik dersindeki başarı ya da başarısızlığına atfettikleri nedenler. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 4, 105-118.

Batdal Karaduman, G. (2010) Üstün yetenekli öğrenciler için uygulanan farklılaştırılmış matematik eğitim programları. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi* 13(1), 1-12.

Batdal Karaduman, G. (2016). Gelişimin sihri: yaratıcılık. İçinde Nihal Kuyumcu (Ed.) *Kuram İyi de Sınıfta Ne Yapalım? Öğretmen El Kitabı*, İstanbul: E Yayınları.

Batdal Karaduman, G. & Davaslıgil, Ü. (2020). *Üstün zekâlı ve yetenekli öğrenciler için yaratıcı düşünme ve uzamsal yeteneği destekleyen farklılaştırılmış geometri öğretimi.* Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Batdal Karaduman, G., Akşak Ertaş, Z. & Duran Baytar, S. (2020). Sınıf öğretmenlerinin özel yetenek (kaynaştırma) kararı olan öğrencilerin eğitim süreçlerine ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *The Journal of International Education Science, 23* (7), 96-111.

Batdal Karaduman, G. & Şahin, M. (2020). Matematik eğitimi alanında özel öğrenme güçlüğü. İçinde Rıdvan Karabulut, Hüseyin Mertol (Ed.) *Öğrenme güçlüğü ve özel yetenek*. (143-155). Ankara: Nobel Yayıncılık.

Batu, S., & Kırcaali-İftar, G. (2011). *Kaynaştırma* (6. Baskı) Ankara: Kök Yayıncılık.

Baykoç-Dönmez, N. (2010). Öğretmenlik programları için özel eğitim. İçinde Neçate Baykoç-Dönmez (Ed.), *Özel gereksinimli çocuklar ve özel eğitim-1,*

(13-25). Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.

Boran, A. İ., & Aslaner, R. (2008). Bilim ve sanat merkezlerinde matematik öğretiminde probleme dayalı öğrenme çalışması. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 9* (15), 15-32.

Canöz, Ş. (2013). İlköğretimde özel eğitim. İçinde Hasan Avcıoğlu (Ed.) *Özel eğitime gereksinimi olan öğrenciler ve özel eğitim*. (1-18) Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Cavkaytar, A. (2010). Özel eğitime gereksinimi olan öğrenciler ve özel eğitim. İçinde İbrahim Diken (Ed.) *Özel eğitime gereksinim duyan çocuklar ve özel eğitim*. (3-27). Ankara: Pegem Akademi.

Clark, B. (2013). *Growing up gifted: developing the potential of children at school and at home*. ABD: Perason Education, Inc.

Çakıroğlu, O. (2016). Özel eğitim. İçinde Veysel Aksoy (Ed), Özel *eğitimde temel kavramlar*. (1-19). Ankara: Pegem Akademi.

Çuhadar, S. (2013). Özel eğitim süreci. İçinde Sezgin Vuran (Ed.), *Özel eğitim,* (3-30). Ankara: Maya Akademi.

Davaslıgil, Ü. (2004). Yüksek matematik yeteneğinin erken kestirimi. *I. Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi*, 263–284.

Doğan, H. (2012). *Özel öğrenme güçlüğü riski taşıyan 5-6 yaş çocukları için uygulanan erken müdahale eğitim programının etkisinin incelenmesi.* Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezinden edinilmiştir.

Erbaş, D. (2008). Özel gereksinimli öğrencilere genel para kullanımını öğretme. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi, 9*(1), 35-52.

Erktin, E. (2002). İlköğretimde düşünme becerilerinin geliştirilmesi. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 16*, 61-70.

Ersoy, Y. & Erbaş, K. (2005). Kassel projesi cebir testinde bir grup türk öğrencinin genel başarısı ve öğrenme güçlükleri. *İlköğretim Online, 4* (1), 18-39.

Güçyeter, Ş. (2011). DISCOVER Problem Matrisinin Revize Edilmesi ve Psikometrik Özelliklerinin İncelenmesi. *Türk Üstün Zekâ ve Eğitim Dergisi, 1*(1), 104-131.

Gürsel, O. (2010). Özel Eğitimde Değerlendirme. İçinde İbrahim H. Diken (Ed.) *Özel Eğitime Gereksinimi Olan Öğrenciler ve Özel Eğitim* (2. Baskı). (31-56). Ankara: Pegem Akademi.

Gürsel, O. (2017). Özel gereksinimi olan öğrencilerin matematik beceri ve kavramlarının değerlendirilmesi. İçinde Oğuz Gürsel (Ed.) *Özel gereksinimli öğrencilere matematik beceri ve kavramlarının öğretimini planlama ve uygulama*. (23-55). Ankara: Vize Yayıncılık.

Gürsel, O., & Yıkmış, A. (2017). Matematik öğretiminde etkili yaklaşımlar. İçinde Oğuz Gürsel (Ed.) Özel *gereksinimli öğrencilere matematik beceri ve kavramlarının öğretimini planlama ve uygulama*. (83-117). Ankara: Vize Yayıncılık.

Güven, B., & Yıldız, A. (2016). Matematik öğretmenlerinin üstbilişi harekete geçirici davranışlarının incelenmesi için gözlem formunun geliştirilmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 41*, 1-19.

Heacox, D. (2002). *Differentiating instruction in the regular classroom: How to reach and teach all learners, grades 3-12*, Free Spirit Publishing, Minneapolis.

Heller, K. A., Perleth, C., & Lim, T. K. (2005). *The Munich Model of Giftedness Designed to Identify and Promote Gifted Students.* In R. J. Sternberg & J. E. Davidson (Eds.), *Conceptions of giftedness* (147–170). Cambridge University Press.

Işık, A., Budak, A. & Öztürk, F. İlköğretim matematik eğitimi programı öğretim elemanlarının yapılandırmacı öğretime bakış açıları. *Kastamonu Eğitim Dergisi, 23*(1), 385-400.

Kargın, T. (2004). Kaynaştırma: tanımı, gelişimi ve ilkeleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi, 5*(2), 1-13.

Kargın, T. (2010). Bireyselleştirilmiş eğitim programları (BEP) hazırlama ve öğretimin bireyselleştirilmesi. İçinde İbrahim H. Diken (Ed.) *Özel eğitime gereksinimi olan öğrenciler ve özel eğitim* (2. Baskı). (61-86). Ankara: Pegem Akademi.

Kilpatrick, J., & Swafford, J. (2002). *Helping Children Learn Mathematics*. Washington: National Academy Press.

Koç, B. (2012). *Sınıf öğretmenlerinin öğrenme güçlüğü çeken öğrencilerine yönelik uygulamalarının incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezinden edinilmiştir.

Krutetskii, V. A. (1976). *The Psychology of Mathematical Abilities in Schoolchildren*. London: The University of Chicago Press Ltd.

Loreman, T. (2007). Seven Pillars of Support for Inclusive Education: Moving for "Why?" to "How?", *International Journal of Whole Schooling. 3* (2): 22–38.

Maker, C. J., & Schiever, S. W. (2005). The DISCOVER curriculum model. *Teaching models in education of the gifted*. (3rd. ed). Texas: Pro-ed Inc. 165-194.

Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], (2018). *Matematik dersi öğretim programı*. Ankara. http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/201813017165445-MATEMAT%C4%B0K%20%C3%96%C4%9ERET%C4%B0M%20PROGRAMI%202018v.pdf adresinden erişilmiştir.

MEGEP (Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi) (2009). Çocuk gelişimi ve eğitimi; üstün zekâ ve özel yetenekli çocuklar. http://www.megep.meb.gov.tr/Mte_Program_Modul/Moduller_Pdf/%C3%9Cst%C3%BCn%20Zek%C3%A2%20ve%20%C3%96zel%20Yetenekliler.Pdf adresinden erişilmiştir.

Melekoğlu, M. A. (2015). Özel öğrenme güçlüğüne giriş. Macid Ayhan Melekoğlu & Orhan Çakıroğlu (Ed.). *Özel öğrenme güçlüğü olan çocuklar* (15-47). Ankara: Vize.

Nasibov, F., & Kaçar, A. (2005). Matematik ve matematik eğitimi hakkında. *Kastamonu Eğitim Dergisi, 13* (2), 339-346.

Olkun, S., & Akkurt-Denizli, Z. (2015). Temel sayı işleme görevleri kullanılarak matematik bozukluğu riskli öğrencilerin belirlenmesi. *Düşünen Adam The Journal of Psychiatry and Neurological Sciences, 28*(1), 47-57.

Olkun, S., & Toluk Uçar, Z. (2018). *İlköğretimde etkinlik temelli matema-*

tik öğretimi. (7. Baskı) Ankara: Genç Kalemler Yayıncılık.

Özgür, İ. (2015). İlk ve *ortaöğretimde kaynaştırma uygulamaları*. Adana: Karahan Kitabevi.

Polat, S., & Dede, Y. (2020). Matematik öğretmenlerinin matematiksel görev oluşturma durumlarının incelenmesi. *Gazi Eğitim Bilimleri Dergisi, 6*(2), 210-239. DOI: https://dx.doi.org/110.30855/gjes.2020.06.02.003.

Salman U., Özdemir, S., Salman, B., & Özdemir, F. (2016). Özel Öğrenme Güçlüğü "disleksi". *FNG & Bilim Tıp Dergisi, 2*(2),170-176.

Schiever, S. W., & Maker, C. J. (2003). New Directions in Enrichment and Acceleration. In Nicholas Colangelo, & Gary A. Davis (Ed.). *Handbook of Gifted Education* (3rd ed.) (163- 174). United States of America: Allyn and Bacon.

L.J. (1994). *The Development of Gifted and Talented Mathematics Students and the National Council of Teachers of Mathematics Standards*. Storrs CT: National Research Center on the Gifted and Talented.

Soylu, Y. (2012). Öğretmenlik uygulaması derslerinin sınıf öğretmeni adaylarının matematik derslerinde öğretim yöntem ve tekniklerini kullanabilme başarılarına etkisi. *Millî Eğitim Dergisi, 195*, 166-178.

Sriraman, B. (2009). Mathematical Intelligence. *Encyclopedia of Giftedness, Creativity and Talent.* (Ed.) Barbara Kerr, (544-547).University of Kansas: SAGE Publications, Inc.

Şahin, F. (2014). Üstün zekâlı/üstün yeteneklilerin tanılanması. İçinde Ayşegül Ataman (Ed.) Üstün *zekâlılar ve üstün yetenekliler konusunda bilinmesi gerekenler* (29-40). Ankara: Vize Yayıncılık.

Şengil Akar, Ş. (2015). Matematikte üstün yetenek ve üstün yeteneğin desteklenmesi. İçinde Feyzullah Şahin (Ed.) *Üstün zekâlı ve üstün yetenekli öğrencilerin eğitimi*. (97-110). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Tatar, E., & Dikici R. (2008). Matematik eğitiminde öğrenme güçlükleri. *Mustafa Kemal Journal of University Social Sciences Institute*, 5, 183 – 193.

Tomlinson, C. (2000). *Differentiation of instruction in the elementary grades*. Minneapolis, MN: Free Spirit Press.

Topbaş, S. (1997). Öğrenme güçlüğü gözlenenler. Süleyman Eripek (Ed.). *Özel eğitim.* (54-64). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Yangın, S., Yangın, N., Önder, V., & Şavlığ, A. (2016). Sınıf öğretmeni adaylarının ve öğretim elemanlarının çeşitli öğrenme güçlüklerine yönelik farkındalıkları. *Education Sciences, 11*(4), 243-266.

Yazıcı, E. (2004). Öğrenme *stilleri ile ilköğretimde beşinci sınıf matematik dersi başarısı arasındaki ilişki.* Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Fen bilimleri Enstitüsü, Konya. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezinden edinilmiştir.

Yenilmez, K. (2011). In-service and pre-service mathematics teachers' opinions about teaching of thinkıng skills. *Educational Research Association The International Journal of Research in Teacher Education, 2*(3), 17-28.

Yıkmış, A. (1999). *Zihin engelli çocuklara temel toplama ve çıkarma işlemlerinin kazandırılmasında etkileşim ünitesi ile sunulan bireyselleştirilmiş öğretim materyalinin etkililiği,* Doktora Tezi,

Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezinden edinilmiştir.

Yıkmış, A. (2010). *Etkileşime dayalı matematik öğretimi* (3. Baskı). Ankara: Kök Yayıncılık.

Yıldırım, A. (2014). Okul öncesi dönemde çocuklarda problem çözme. İçinde Berrin Akman (Ed.) *Okul öncesi matematik eğitimi* (4. baskı), (159-170). Ankara: Pegem Akademi.

Yıldız, İ., & Uyanık, N. (2004). Matematik eğitiminde ölçme-değerlendirme üzerine. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, *12*(1), 97-104.

Yönter, S. (2009). *İlköğretim kaynaştırma sınıfı öğretmenlerinin zihinsel yetersizliği olan öğrencilere yönelik matematik öğretimi uyarlamalarına ilişkin görüşleri,* Yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezinden edinilmiştir.

İNGİLİZ KADIN SEYYAHLARA GÖRE 19. YÜZYILDA OSMANLI DEVLET VE TOPLUM YAPISI

Öğr. Gör. Dr. Bahar KARATAŞ

...Geleceğin Fikirleri...

İNGİLİZ KADIN SEYYAHLARA GÖRE 19. YÜZYILDA OSMANLI DEVLET VE TOPLUM YAPISI

Yazar

Bahar KARATAŞ

ISBN: 978-625-94130-4-4

Copyright © Vizetek

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi'ne aittir. Vizetek Yayıncılık'ın izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Sayın okuyucularımız, bandrolsüz yayınları satın almamanızı diliyoruz.

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

Yayın Koordinatörü: Ferit RESULOĞULLARI

Kapak Tasarımı & Mizanpaj: Sadık HANGÜL

1. Baskı: Ankara|Kasım, 2023

vizetek

Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA

Tel.: (0312) 482 00 11

Web: www.vizetek.com.tr

E-mail: vizetekyayincilik@gmail.com

Yayıncı Sertifika No: 41575

Baskı: Vadi Grafik Tasarım ve Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420. Cad. No: 58/1 Yenimahalle/ANKARA,
Tel: 0 312 395 85 71

Matbaa Sertifika No: 47479

İNGİLİZ KADIN SEYYAHLARA GÖRE 19. YÜZYILDA OSMANLI DEVLET VE TOPLUM YAPISI

Öğr. Gör. Dr. Bahar KARATAŞ

vizetek

Bahar KARATAŞ

Bahar Karataş, 29.11.1984 tarihinde Trabzon doğdu.1994 yılında Mimar Sinan İlkoku lunu; 2002 yılında Kanuni Anadolu Lisesi'ni; 2008 yılında da Ankara Üniversitesi-Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi. Aynı yıl Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesinde Pedagojik Formasyon Programını tamamladı. 2008-2011 yılları arasında Özel Eğitim Kurumlarında çalıştı. 2011 Kasım ayında Karadeniz Teknik Üniversitesi Vakfıkebir Meslek Yüksekokuluna Okutman olarak atandı ve KTÜ Yabancı Diller Yüksekokulunda görevlendirildi. Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabi lim dalında yüksek lisansını yapmaya 2012 yılında başladı. 2023 yılında Doktorasını ta-mamladı. Şu anda Trabzon Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi'nde Öğretim Görevlisi olarak çalışmaktadır. Karataş, evli ve iki çocuk annesi olup çok iyi düzeyde İngilizce, orta düzeyde Almanca ve Latince bilmektedir.

ÖN SÖZ

Bir devletin siyasi, askeri ve sosyal tarihi ile ilgili çalışma yaparken yararlanılan önemli kaynaklarından biri de seyahatnamelerdir. Kendine göre sebeplerle yolcuğa çıkan seyyahlar, bir antropolog gibi gezip gördükleri yerleri incelemiş, araştırmış ve tarihi çalışmalara ışık tutarak, seyahat edemeyen okuyucuların adeta aynası konumunda görev görmüşlerdir. 19. yüzyıldan önce Doğu topraklarına birçok seyahat düzenlenmiştir. Ancak 19. yüzyıl Osmanlı topraklarına İngiltere'den gelen seyyahların zirve yaptığı bir dönemdir. Bu dönemde farklı olana duyulan merak, ekonomik, siyasi ve kültürel nedenler seyyahların Osmanlı Devleti'ne akın etmesine sebep olmuştur. Bu dönemi önemli kılan diğer unsurlar da Osmanlı-İngiliz ilişkilerinin dış politikada etkin rol oynaması ve Oryantalist çalışmaların her alanda artmasıdır. İktisadi yönden de emperyalizmi zirveyi taşıyan Batı, kendini "üstün" ve "yenilmez" bir konuma koyarak, Doğu toplumlarına kendisini kabul ettirmeyi de kendine görev edinmiştir. Bunu yaparken de kendisine ve toplumuna keskin ve "değiştirilemeyen" bir Doğu imajı çizmiştir. Bu imgeleri kabul ettir menin yanında Avrupa'daki okuryazar kesiminin artmasından ve birçok seyyah ekonomik yönden Doğu'yu yazmanın kendilerine ayrıca bir katkı sağlayacağını bildiğinden, Doğu'ya yaptıkları seyahatlerde sadece gördüklerinden değil duyduklarından da yola çıkarak bir toplumu farklı göstermeye çalışmıştır.

Bu çalışma bu unsurları dikkate alarak İngiliz kadın seyyahların Osmanlı topraklarına gelerek, Osmanlı Türklerinin yaşayışlarını, gelenek ve göreneklerini, kültürlerini ne ölçüde oryantalist imgeler kullanarak yazdıklarını belirlemek, bir toplumu nasıl tahlil ettiklerini incelemek ve kendisinden sonra yazılacak ç lışmalara ne ölçüde katkı yapacaklarını ölçmek amacıyla yazılmıştır. Bu amaç doğrultusunda 19. yüzyılda Osmanlı topraklarında bulunan Julia Pardoe, Lady Hornby, Mary Adelaide Walker, Lucy M.J Garnett ve Fanny Janet Blunt'ın yazmış oldukları eserlerin derinlemesine incelemesi kitapta yer almaktadır. Bu kadın seyyahları önemli kılan diğer bir unsur da, ayrı ayrı Osmanlı'nın sancılı son yüzyılına şahit olmalarıdır.

Uzaklara yapılan seyahatlerin vazgeçilmez topraklarına yüzyıllarca ev sa hipliği yapan Osmanlı Devleti üzerine birçok seyahatname yazılmıştır. Bu seya hatnamelerin çoğunun ele alınış şekli kendi içinde farklılıklar göstermektedir. Kimi seyyah eserlerinde belirli bir amaç gütmeden gezip gördüğü yerlerden ve toplumların yaşayışlarından bahsetmesine rağmen azımsanmayacak derecede seyyah daha çok Batı'nın kafasında yüzyıllardır süre gelen "Doğu imajını" pe kiştirmek ya da kanıtlamak yoluna gitmiş, yani bir amaç doğrultusunda yola çık mıştır. Şarkiyatçılık ve emperyalizmle beraber coğrafi olarak daha çok tezahür eden Doğu-Batı farklılığının geçirdiği dönüşüm ki bu dönüşümün bir sonucu da "ötekileştirme" politikasıdır ve günümüze kadar gelen bir süreci ifade etmek tedir. Kendisinden olmayanı tanımayı amaçlarken önyargılı söylemlerinde orta-

ya çıkmasına ve kalıplaşmasına neden olan Doğu çalışmalarına çeşitli açılardan bakmak gerekir. İngiliz kadın seyyahlar zorluklara aldırmadan aile üyeleri ile beraber Osmanlı topraklarına gelmiş veya bu topraklarda uzun yıllar yaşamış ve burada şahit olduklarını kimi zaman yanlı kimi zamansa önyargısız bir tutumla betimlemeye çalışmıştır. Ancak bu kadın seyyahların gözden kaçırdıkları durum kendi toplumları olmuştur. Toplumsal ve siyasal krizler yaşayan ancak emperyalizmi zirveye taşıyan Britanya için Victoria Dönemi ikilemler çağıdır. Zen gin çok zengin, fakir ise çok fakirdir. Kadınlar ve çocuklar ise güç koşullarda çalıştırılan işçilerdir. Ancak bu durumların hiçbiri seyyahların yanlı çıkarımlar yapmasını engellememiştir. Bunun bir sebebi de İngiltere'nin o esnada bulun duğu konjonktürel durumdur. Çelişkilere rağmen o dönemde İngiltere üzerinde güneş batmayan bir imparatorluktur. Osmanlı Devleti ise eski gücünü kaybetmiş ve Avrupalı devletlerin dış politikalarıyla ayakta durmaya çalışan bir durumdadır. Entelektüel yönleri çok güçlü olan bu kadın seyyahlar yazdıkları eserlerin hem tarihe hem de kendi ekonomilerine katkı sağ layacağının da farkındadırlar. Çünkü onlar erkeklerin giremediği, ancak Batı'nın tahayyülünde en yüksek düzeyde bulunan bir alana girmeyi başarmış kişilerdir. Bu yer "Harem"dir. Nitekim çalışmada ele alınan kadın seyyahlardan Julia Par doe 1838 yılında yayınladığı "Harem" adlı kitabının önsözünde şöyle demekte dir: "Türkiye üzerine yazdığım son kitabımın elde ettiği olağanüstü başarı, beni elinizdeki Şark Hikâyelerini yazmaya sevk etti. Bunlar, başta Ramazan ayı olmak üzere, çeşitli eğlence dönemlerinde varlıklı Türklerin haremlerinde, Doğulu ma salcılar tarafından anlatılan gerçek hikayeleridir." Harem'in her yerine girmeyi başaran, Osmanlı kadınlarıyla dost olan, onları dinleyen, anlamaya çalışan yeri geldiğinde en ağır eleştirileri yapma hakkını kendilerinde gören bu seyyahlar hem Osmanlı toplum yapısını, yaşayış tarzlarını, dinlerini, gelenek ve görenek lerini ayrıntılı yazmaya çalışmış hem de Batı'da çok merak edilen Osmanlı ka dınını anlatmışlardır. Sadece sosyolojik açıdan değil sistematik açıdan da devleti tanıtma ve inceleme yoluna gitmişlerdir.

Bu kitapta yer alan bilgiler, araştırmalar ve incelemeler Şubat 2023'de sundu ğum "İngiliz Kadın Seyyahlara Göre 19. Yüzyıl İkinci Yarısı Osmanlı Devlet Ve Toplum Yapısı" adlı doktora çalışmasının ürünüdür. Çalışmanın hazırlanmasında her konuda desteğini aldığım, emeklerini her daim hissettiğim, eğitici ve öğretici katkılarını gördüğüm çalışmanın her aşamasında beni aydınlatan danışman hocam Doç. Dr. Ahmet KARAÇAVUŞ'a teşekkürlerimi ve minnet duygularımı ifade etmek isterim. Çalışmalarımı titizlikle inceleyen, farklı bakış açısı getirerek yol gösteren sevgili babam Prof. Dr. Selahattin Köse ve sayın hocam Doç. Dr. Bayram Sevinç'e teşekkürü bir borç bilirim.. En büyük teşekkürüm ise sevgili aileme. Onlar olmasaydı bu kitabı yazamazdım.

Öğr. Gör. Dr. Bahar KARATAŞ

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ v

1. BÖLÜM

ORYANTALİZM BİLİMİ VE VİKTORYA DÖNEMİ 1
1.1. Oryantalizm İncelemesi 1
1.1.1. Oryantalizmin Doğu-Batı Ayrımı ve Kırılma Noktaları 27
1.1.2. Seyahatnamelerin Oryantalizme Katkısı 43
1.1.3. Viktorya Dönemi ve Kadın 57
1.1.3.1. Viktorya Döneminde Kadın 68

2. BÖLÜM

OSMANLI MERKEZİ SİSTEMİ, EĞİTİM VE ŞEHİRLER 75
2.1. Osmanlı Merkezi sistemi 75
2.1.1. Millet Sistemi 81
2.1.2. Osmanlıda Aristokrasi 81
2.1.3. Osmanlı Devlet Adamları ve Rüşvetin Yaygınlığı 84
2.1.4. Seyyahlara Göre Son Osmanlı Padişahları 87
2.1.5. 1908 Seçimleri ve Mali Yapı 92
2.1.6. Yargı Sistemi 96
2.1.7. Osmanlı Ordusu'nun İçinde Bulunduğu Durum 97
2.1.8. Türklerde Toprak sistemi 102
2.2. Seyyahlara göre Eğitim 107
2.2.1. Mekteb-i Harbiye 107
2.2.2 Medreseler 109
2.2.3. Dârülmuallimât 113
2.2.4. Müteferrika ve Matbaa 117
2.2.5. 1870 sonrası Eğitim 118
2.3. Osmanlı Şehirleri 130
2.3.1. Şehir Yapısı 130
2.3.2. Mahalleler 134
2.3.3. Lonca Teşkilatı 136
2.3.4. Galata / Pera 146
2.3.5. Mezarlar 150
2.3.6. Sarnıçlar 153
2.3.7. Hamamlar ve Kahvehaneler 155

2.3.8. Türk Köyleri ve Kasabalar 157
2.3.9. Türk Evleri 162

3. BÖLÜM
OSMANLI TÜRKLERİ 169
3.1. Osmanlı Türkleri Toplum Yapısı 169
3.1.1. Türkler 169
3.2. Kurumsal İslam 176
3.2.1. Ortodoks İslam 176
3.2.2. Tekke İslam'ı (Tasavvuf) ve Dervişler 179
3.2.3. Batıl İnanışlar 189
3.2.4. Kadercilik 198
3.3. Dini Pratikler 200
3.3.1. Ramazan Ayı 200
3.3.2. Kurban Bayramı ve Hacılık 203
3.4. Osmanlı Kadını ve Aile 204
3.4.1 Osmanlı Kadını 204
3.4.2. Düğün Merasimi 222
3.4.3. Doğum ve Çocuk 229
3.4.4. Sünnet Düğünü 235
3.4.5. Cariyeler 239
3.5. Yemek, Giyim-Kuşam ve Eğlence Kültürü 249
3.5.1. Yemek, Sofra Adabı ve İçecek Çeşitleri 249
3.5.2. Giyim –Kuşam 252
3.5.3. Eğlence Kültürü 258

SONUÇ 261
KAYNAKÇA 267
EKLER 279

KISALTMALAR LİSTESİ

a.g.e. : Adı geçen eser

a.g.m. : Adı geçen makale

AÜ. : Atatürk Üniversitesi

Bkz. : Bakınız

BOA : Başbakanlık Osmanlı Arşivi

Çev. : Çeviren

DTCF : Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi

Ed. : Editör

İA. : İslam Ansiklopedisi

No. : Numara

S. : Sayfa

TDV : Türkiye Diyanet Vakfı

UK : United Kingdom

Vd. : Ve diğerleri

Vol. : Volume

1. BÖLÜM

ORYANTALİZM BİLİMİ VE VİKTORYA DÖNEMİ

1.1. Oryantalizm İncelemesi

Oryantalizm diğer adıyla Şarkiyatçılık, Doğu'yu her yönüyle inceleyen bir bilim dalıdır. Bu bilim dalının tarihe ve bilime yaptığı katkılar inkâr edilmemesine rağmen, madalyonun diğer bir yüzü daha vardır. Zaman içerisinde bu bilim dalı incelemelerini ve çalışmalarını her alanda yaparak kendine özgü bir Doğu oluşturmuştur. Bunun oluşmasında seyyahların katkıları azımsanmayacak düzeydedir. Seyyahların ne ölçüde oryantalizme katkı yapıp yapmadığı belirlenmeden önce oryantalizm bilimi ve Doğu-Batı ayrımı incelenmelidir. Oryantalizmin ne olduğu anlaşıldığında, seyyahların izledikleri yolda anlaşılacaktır.

Kökeni Latince "*oriens"* sözcüğüne dayanan oryantalizm terimi, akıllara 18. ve 19. yüzyılda yapılan sayısız çalışmayı ve Edward Said'in bilim dünyasında çığır açan ve beraberinde birçok tartışmayı da getiren "Oryantalizm" kitabını getirse de onun temsil ettiği düşünce yapısı eski çağlardan beri süre gelmektedir. Emperyalizmin, yayılmacılığın ve sömürgeciliğin sağ kolu olarak isimlendirilen oryantalizm veya Şarkiyatçılık; Batı düşünce sisteminin bir parçası olarak tanımlanmaktadır.[1] Avrupa emperyalizme doğru adım atarken, Doğu suskun ve kendini ifade edemeyen bir nesne; Batı ise Doğu'yu kendi çıkarları doğrultusunda istediği gibi şekillendiren, harmanlayan ve bunları sunan bir özne durumunda olmuştur.[2] Doğu'nun gittikçe her alanda incelenerek Batı tarafından sistematik bir bilgi ağının içine alınmasıyla beraber oryantalizm çalışmaları da zirve yapmıştır. 1498'de Vasco da Gama tarafından Asya'ya giden Cape rotasının keşfi, oryantalizm eyaletlerini büyük ölçüde genişletse de 18. ve 19. yüzyıla kadar

[1] Evrim Ersöz ve A. Didem Uslu, "Doğu-Batı Karşılaşmasında Çatışma, Karmaşa ve Muhtemel Bir Uzlaşma", Tiyatro Eleştirmenliği ve Dramaturji Bölümü Dergisi, 7, 2005, s. 68.

[2] Ersöz ve Uslu, a.g.m., s. 68.

2. BÖLÜM

OSMANLI MERKEZİ SİSTEMİ, EĞİTİM VE ŞEHİRLER

2.1. Osmanlı Merkezi Sistemi

2.1.1. Millet Sistemi

Kitapta ele alınan seyyahlardan sadece Fanny Blunt ve Lucy Garnett gayrimüslim toplulukların yaşayışlarını ve kültürel özelliklerini ayrı başlık altında toplamıştır. Diğer seyyahlar genellikle ele aldıkları bölümler içerisinde bu milletlere değinmişlerdir. Aristokrasi, rüşvetin yaygınlığı, Osmanlı padişahları, toprak düzeni, yargı sistemi, 1908 seçimleri ve mali yapı, Osmanlı ordusunun durumu ise her seyyahın belirli başlıklar altında değindikleri konulardır. Ele alınan seyyahlar yaşadığı dönem ve içinde bulunduğu durum neticesinde her konuya değinmemiştir. Seyyahların ele aldıkları başlıklar arasından seçilerek bu bölümün başlıkları oluşturulmuştur.

Osmanlı toplum yapısı, kuruluşundan itibaren farklılık göstererek yıllarca ayakta kalmayı başarmış, birçok çeşitlilik arz ederek gelecek nesilleri de etkisi altına almış bir yapıdır. Tarih boyunca farklı din, köken, kültür, gelenek ve göreneklerle yoğrulan geniş topraklara egemen olan Osmanlı Devleti, dünyada en çok merak edilen devletlerin başında gelmiştir. Bu ilginin önemli aktörlerinden biri de seyyahlar olmuştur. Seyyahlar Osmanlı Devleti topraklarına geldiğinde şüphesiz en dikkatlerini çeken unsur şehirlerde, mahallelerde, ilçelerde, köylerde karşılaştıkları çok kültürlü insan topluluğu olmuştur. Çoğu kişisel görüşlerini de katarak milletleri anlatma telaşı içerisine girmiş, kendilerine garip ya da güzel gelen her şeyi aktarmaya çalışmıştır. II. Mahmut'un; "Ben tebaamın Müslüman'ını camide, Hıristiyan'ını kilisede, Musevi'sini de havrada fark ederim. Aralarında başka türlü bir fark yoktur. Hepsi hakiki evladımdır" sözü aslında millet sistemini özetler niteliktedir. Bu sistem içerisinde yer alan cemaatlere 15. yüzyıldan 19. yüzyıl sonlarına kadar "Millet" denilmiş, gayrimüslim topluluklar her zaman ve

3. BÖLÜM

OSMANLI TÜRKLERİ

3.1. Osmanlı Türkleri Toplum Yapısı

3.1.1. Türkler

Bu bölümde bir bütün olarak Osmanlı toplum yapısından ziyade, Osmanlı Türklerinin toplum yapısı incelenecektir. Zira imparatorlukta yaşayan diğer halkların da incelemeye konu edilmesi takdir edilir ki bu çalışmanın sınırlarını çok fazla genişletecektir. Bu yüzden diğer halklara sadece gerekli görüldüğünde değinilecektir. Bunlar çoğunlukla seyyahların gayrimüslimlerle Müslüman Türkleri kıyaslama çerçevesinde çalışmaya dâhil olmuşlardır. Bunun ötesinde seyyahların eserlerindeki gayrimüslim Osmanlı tebaası ayrı bir kitap konusu olacak büyüklüktedir. Dolayısıyla çalışmanın bu bölümü seyyahların Türkler hakkındaki genel görüşleri verilerek başlanacaktır.

Tarihin en eski milletlerinden biri olan Türkler, birçok devlet inşa ederek her dönemde etkin olmuş ve varlığını sürdürmüştür. Osmanlı Devleti de Türklerin inşa ettiği devletlerden biridir. Önce ki bölümlerde belirtildiği gibi, çalışmada ele alınan seyyahlar Osmanlı topraklarında uzun yıllar yaşamış ve Osmanlı halkını ayrıntılı bir şekilde incelemeye çalışmıştır. Bir önceki bölümde ele alınan "Millet Sistemi" bölümünde seyyahların farklı milletlere ve Türklere bakış açılarına kısaca değinilse de, Türklerin karakter olarak Batı'ya nasıl gözüktüğü ile ilgili ayrı bir başlık açmak gereklidir. Nitekim geldikleri bu topraklara "Binbir Gece Masalları" ve Doğu ile ilgili diğer yanlı eserleri okuyarak gelen seyyahlar, Türkleri yöneten ırk olarak ayrı bir kefeye koymuş, kimi zaman benzer kimi zamansa farklı çıkarımlar yaparak kitaplarını kaleme almışlardır. Farklı kültürler arasındaki en büyük engel coğrafyadan ziyade önyargılı sözel ve yazınsal aktarımlar olmuş, Osmanlı Devleti'nin kurulup ilerlemesine ve Roma İmparatorluğu'nun son kalıntılarını da ortadan kaldırmasına müteakip, Türk düşmanlığı birçok milletin

KAYNAKÇA

Abdülaziz Bey (1995), **Osmanlı Adet, Merasim ve Tabirleri İnsanlar**, İnanışlar, Eğlence, Dil, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.

_____ (1995) **Osmanlı Adet, Merasim ve Tabirleri Toplum Hayatı,** Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.

Afyoncu, Erhan (2000), "İbrahim Müteferrika", **TDV İslam Ansiklopedisi** *içinde* 21 (324-327), Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul.

Akbaş Halil Emre vd. (2018) "Osmanlı Devletinde Lonca Teşkilatı Yapısı ve Yönetim Düşüncesi İle Karşılaştırılması", **Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi**, 165-202.

Akça, Gürsoy (2007) "Osmanlı Millet Sisteminin Dönüşümü", **Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları**, 6(1), 57-68.

Akgül, Mehmet, (2014), "Nitel Araştırmada Veri Analizi: Betimsel Ve İçerik Analizi", **Atatürk Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi.**

Akman, Filiz Barın (2017), **Batılı Kadın Seyyahların Gözüyle Osmanlı Kadını,** 1. Baskı, Kopernik Kitap, İstanbul.

Aksakal, Erdi (2018), **Sosyolojik Açıdan Osmanlı Toplum Yapısı İsimler**, Kavramlar, Gece Akademisi, Ankara.

Akyıldız, Ali (2019), **Saray Harem ve Mahrem**, Timaş Yayınları, İstanbul.

Aliağaoğlu, Alpaslan ve Uğur, Abdullah (2016), "Osmanlı Şehri", **SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 38, 203-226.

Aliye, Fatma (2012), **Osmanlı'da Kadın Cariyelik, Çokeşlilik, Moda**, Ekim Yayınevi, İstanbul.

Alkan, Mustafa (2017) "Osmanlı Devletinde Merkezi Teşkilat", Tufan Gündüz (ed), **Osmanlı Teşkilat Tarihi El Kitabı**, 5. Baskı, Grafiker Yayınları, Ankara.

Altın, Kübra Yıldız (2018), **"Türk Kültüründe Atalar Kültü",** Yayımlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Halkbilimi Anabilim Dalı.

Altıntaş, Hayrani (1986), **Tasavvuf Tarihi,** Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara.

Arlı, Alim (2014), **Oryantalizm-Oksidentalizm ve Şeref Mardin,** 4. Baskı, Küre Yayınları, İstanbul.

Armağan, Abdüllatif (2011), "Klasik Dönemde Osmanlılarda Devlet Yönetim Anlayışına Dair Bazı Düşünceler", **Gazi Akademik Bakış,** 5(9), 139 – 156.

Aslan, Seyfettin ve Koçal, Vedat (2018), "Doğu-Batı Uygarlıkları Ayrımı Bağlamında Türkiye ve Avrupa Göçmen Politikaları", **Dicle Üniversitesi İİBF Dergisi,** 8(15), 1-32.

Atalay, İbrahim (2002) ,"Türk Dünyası'nın Coğrafyası", Hasan Celal Güzel, Kemal Çiçek, Salim Koca (ed), **Türkler Cilt I İlk Çağ**, 1. Baskı içinde (242-259), Yeni Türkiye Yayınları, Ankara.

Atay, Ender Ethem (2022), "Osmanlıda Devlet Anlayışı Ve Teşkilatı", **Journal of Social Sciences and Humanities**, Vol:6, 1-20.

Avcı, Mustafa (2020) "Şarkiyatçıların İstanbul'u", **Antik Çağ'dan XXI Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi Başka Dilde İstanbul**, TDV İslam Araştırmaları Merkezi, Cilt 7, İstanbul.

Avşar Zakir B. vd. (2002), "Türklerin Demografisi (1950-2025)", Hasan Celal Güzel, Kemal Çiçek, Salim Koca(ed), Türkler Cilt 1 İlk Çağ, 1. Baskı *içinde* (205-241),Yeni Türkiye Yayınları, Ankara.

Ballantyne, Tony (2002), **Orientalism and Race Aryanism in the British Empire**, Palgrave, Usa.

Bardakçı, Hasan (2012), **Kültür ve Ticaret,** Cinius Yayınları, İstanbul.

Baskıcı, Murat (2009),"Osmanlı Piyasasında Ticaret: Yabancı Tüccarların Dikkat Etmesi Gereken Hususlar (1870-1920)", **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi,** 64(1), 39-55.

Basiretçi Ali Efendi,(2001), İstanbul Mektupları, Kitabevi Yayınları, Haz: Nuri Sağlam, İstanbul.

Batı'ya Yön Veren Metinler 3 Aydınlanma/ Burjuvazi Yüzyılı, Bilim Çağının Zaferi (1650-1800) (2020), Kapı Yayınları, Der: Alev Alatlı, İstanbul.

Bauman Zygmuntve ve May, Tim (2019), **Sosyolojik Düşünmek,** Ayrıntı Yayınları, 20. Basım, (Çev: Akın Emre Pilgir), İstanbul.

Bayartan, Mehmet (2008), "Osmanlı Şehirlerinde V ve Vakıf Sisteminin Şehre Kattığı Değerler", **Osmanlı Bilimi Araştırmaları,** 10 (1),157-175.

_____ (2015) "Osmanlı Şehrinde bir İdari Birim: Mahalle"**, Coğrafya Dergisi,** 13, 93-107.

Bayatlı, Yahya Kemal (2008), **Aziz İstanbul,** Fetih Cemiyeti**,** İstanbul **.**

Baykara, Tuncer (2002), "Türklüğün En Eski Zamanları", Hasan Celal Güzel, Kemal Çiçek, Salim Koca (Ed), Türkler Cilt 1 İlk Çağ, 277-307, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara.

Behdad, Ali (2007), **Kolonyal Çözülme Çağında Oryantalizm**, Chiviyazıları Yayınevi, İstanbul

Bilgin, Nuray (2021), "Osmanlı Devleti'nde Mekteb-i Harbiye", **Genel Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi,** 3(5), 133-154.

Bilici, Faruk (2007), "Ernest Renan" , **TDV** İslam Ansiklopedisi *içinde* 23 (568-571), Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul.

Birışık, Abdülhamit (2009), "George Sale", **TDV İslam Ansiklopedisi** *içinde* 36 (24-25), Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Black, Jeremy (2015), **Kısa İngiltere Tarihi,** Say Yayınları, İstanbul.

Blunt, Fanny Janet Sandison (1878), **The people of Turkey, Twenty Years' Residence Among Bulgarians, Greeks, Albanians, Turks and Armenians Volume I-II,** J. Murray, ed. by Stanley Lane-Poole, London.

Boztemur, Recep (2019), "Marx, Doğu Sorunu ve Oryantalizm", **Doğu-Batı Düşünce Dergisi Oryantalizm I,** 1. Baskı *içinde* (135-153), Ankara.

Bryan S. Turner (2002),**Orientalism, Postmodernism and Globalism,** Routledge, London.

Bulut, Yücel (2007), "Oryantalizm", **TDV** İslam Ansiklopedisi *içinde* 33 (428-437), Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul.

_____ (2012), "Oryantalizmin Ardından", **Sosyoloji Dergisi**, 3 (24), 1-57.

_____ (2014), **Oryantalizmin Kısa Tarihi**, Küre Yayınları, İstanbul.

Cameron, Euan (2010), **Enchanted Europe Superstition, Reason, and Religion 1250-1750**, Oxford University Press, Oxford.

Can, Gökçen Şahmaran (2015), "Kadının Sosyo-Kültürel Mücadele Sürecinde Sanata Müdahalesi ve Günümüz Sanatına Yansımaları.", **Tidsad** Türk ve İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2(3), 96-114.

Can, Mustafa (2020)," Klasik Dönem Osmanlı Toplum Yapısı", Nejla Günay (Ed), **Osmanlı Toplum Yapısı ve Millet Sistemi**, 1. Baskı içinde (3-51), Nobel Yayınları, Ankara.

Canan Okkalı ve İlkay Canan (2021),"Kanon Dışı Sanat: II. Meşrutiyet Döneminin Sanatçı Kadınlarını Düşünmek", Ayşen Müderrisoğlu(ed), **Kadının Değişen Dünyası Osmanlı Sosyal ve Kültürel Yaşamından İzler (1908-1918),** Kronik Yayınları, İstanbul.

Cevizci, Ahmet (2005), **Paradigma Felsefe Sözlüğü**, Paradigma Yayıncılık, 6. Baskı, İstanbul.

Ceyhan, Semih (2015), "Tarikat Ve Tekke Kavramlarına Dair", Semih Ceyhan (Ed), **Türkiye'de Tarikatlar Tarih Ve Kültür**, İSAM Yayınları**,** 1. Baskı içinde 27-53, İstanbul.

Cleveland, William L. ve Bunton Martin (2009), **A History of the Modern Middle East**, Westview Press, U.S.A.

James (2014), "Oryantalizm Üzerine", **Oryantalizm Tartışma Metinleri**, Aytaç Yıldız (Ed), Doğu Batı Yayınları, 1. Baskı *içinde* (134-157), Ankara.

Çağrıcı, Mustafa (2021), "Tevekkül", **TDV İslam Ansiklopedisi** *içinde* 41(3-4), Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul.

Coşkun, Menderes, (2017), **"**Yerli ve Yabancı Oryantalizmin "Vahdet-i Vücut" Sevgisi: Lucy M. J. Garnett'in Türkiye'de Mistisizm ve Sihir Adlı Eserinin Eleştirisi", **Eleştirel Bakış Dergisi,** 4, 1-24.

Cumhurbaşkanlığı Yayınları (2021), **Matbaanın Ön Sözü "Basmacı İbrahim Efendi**, Müteferrika Sergisi 21, Ankara.

Curtis, Michael (2015), **Şarkiyatçılık ve İslam Avrupalı Düşünürlerin Orta Doğu ve Hindistan'daki Şark Despotizmi Üzerine Görüşleri**, Matbu Yayınları, İstanbul.

Çağırkan, Barış (2019), "Çokkültürlü Toplumsal Yapılarda Değişen Aidiyet Algıları: Yeni Toplumlar, Yeni Aidiyetler", **Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 12(2), 558-573.

Çakaş, Caner Övsan (2018), "Batı'nın Bir Hegemonya Kurma Aracı Olarak Oryantalist Bilgi ve Söylem Üretim Sürecinin Analizi", **Research Studıes Anatolıa Journal**, 1(2), 95-112.

Çakıcıoğlu, Raziye Oban (2007), "Levanten Kavramı ve Levantenler Üzerine Bir İnceleme", **Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, 22, 337-356.

Çakmak, Fatma ve Bilişli, Yasemin (2019), "İdeoloji, Söylem ve İletişim Çalışmalarında Ruth Wodak", **Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 19(2), 99-124.

Çelik, Zeynep, (2020),**Avrupa Şarkı Bilmez Eleştirel Bir Söylem (1872-1932**), 1. Baskı, Küy Yayınları, İstanbul.

Çetin, Onur (2019), "Osmanlı Mezar Taşları Etrafında Gelişen Kültür ve Medeniyet Dünyası Üzerine Bir İnceleme (Eyüp Örneği)", **Anadolu Akademi Sosyal Bilimler Dergisi**, 1 (2), 113-122.

Çetinsaya, Gökhan (2019),"Abdülhamid Rejiminin Kilit Taşı: Merkeziyetçilik", Mehmet Bulut, Muhammet Enes Kala, Nuri Salık, Maşallah Nar (Ed), **Sultan II Abdülhamid Dönemi Siyaset - İktisat - Dış Politika - Kültür – Eğitim,** İstanbul Zaim Üniversitesi Yayınları,1. Baskı içinde (15-32), İstanbul.

Çırakman, Aslı (2019), "Oryantalizmin Varsayımsal Temelleri: Fikri Sabit İmgelem ve Düşünce Tarihi", Oryantalizm I, **Doğu-Batı Düşünce Dergisi**, Doğu Batı Yayınları, 1. Baskı *içinde* (181-197), Ankara.

Çimen, Ali (2019), **Tarihi Değiştiren Kadınlar**, Timaş Yayınları, İstanbul.

Çoruk, Ali Şükrü (2007), "Oryantalizm Üzerine Notlar", **Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 9 (2) , 204-216.

Dayhan, Ahmet Tahir(2020), **Memalik-i Osmaniyye'yi Keşfe Çıkan Oryantalistler,** Rihle Kitap, İstanbul.

Demir, Konur Alp (2019), "Osmanlı Devleti'nde Yerel Yönetim Kültürü", **Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 21(2), 429-452.

Demirkent, Işın (1996), "Haçlılar", **TDV İslam Ansiklopedisi** *içinde* 14 (525-546), Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul.

Derin, Süleyman, (2017), İngiliz Oryantalizmi ve Tasavvuf, 2. Baskı, Küre Yayınları, İstanbul.

Dinler, Zeynel (1983), "Osmanlı Toprak Düzeni ve Bu Düzenin Kökeni", **Bursa Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,** 4(1), 1-27.

Dönmez, Ahmet(2014), **Osmanlı Modernleşmesinin İngiliz Etkisi, Diplomasi ve Reform(1833-1841), 1. Basım,** Kitap Yayınevi, İstanbul.

Eğribel, Ertan (2017), "Yeni Dünya Düzeninde Avrupa Kimliği: Avrupa-Merkezciliğin Reddi ve Rönesansın Yeniden Yorumlanması", **Tarihte Doğu Batı Çatışması**, Doğu Kitapevi, 2. Baskı *içinde* (439-465), Ankara.

Eldem, Edhem (2011), " Kentin Gaipten Gelen Sesleri: İstanbul'un Osmanlı-Müslüman Mezar Taşlarında Kimlik, Statü ve sosyal stratejiler (1700-1850)", Virginia H. Aksan-Daniel (ed), **Erken Modern Osmanlılar**,1. Baskı *içinde* (313-343), Timaş Yayınları, İstanbul.

Ellison, Grace (2017), **İstanbul'da Bir Konak ve Yeni Kadınlar İngiliz Kadın Gazetecinin Gözüyle Türk Evleri ve Gündelik Hayat,** Dergâh Yayınları, İstanbul.

Emiroğlu, Bekir (2021), **Söylemsel Bir İnşa Olarak Oryantalizm**, Araştırma Yayınları, Ankara.

Engin, Nihat (2002), "Osmanlılarda Kölelik", **TDV İslam Ansiklopedisi** *içinde* 26 (246-248),Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul.

Engin, Vahdettin **"Galatasaray Lisesi",** https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/galatasaray (22.12.2022).

Eravcı, H. Mustafa (2010), **Avrupa'da Türk İmajı, Çizgi Kitapevi**, İstanbul.

Erbay, Hürol (2018), **"**Eski Hukuk Sisteminden Yeni Hukuk Sistemine Geçiş Süreci, Nedenleri ve Türk Hukuk Devrimi", **Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,** 2(2), 211-238.

Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı (2008), **Kadın ve Yol**, Hanlar Matbaacılık, Nr. 27, İstanbul.

Eroğlu, Türker ve Kılıç, Hatice Çiğdem (2005), "Türk İnançları ve İnanışlar", **Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi,** 0 (49), 750-770.

Ersöz, Evrim ve Uslu, A. Didem (2005), "Doğu-Batı Karşılaşmasında Çatışma, Karmaşa ve Muhtemel Bir Uzlaşma", **Tiyatro Eleştirmenliği ve Dramaturji** Bölümü Dergisi, 7, 67-86.

Ertaş, Mehmet Yaşar (2019), "Seyahatnameler", **Tarih Bilimi ve Metodolojisi**, Mehmet Yaşar Ertaş (Ed), 1. Baskı (273- 280), İdeal Kültür Yayıncılık, İstanbul.

Es Mustafa-Sibai,(2021), **Oryantalizm ve Oryantalistler Yararları-Zararları**, Beyan Yayınları, İstanbul.

Esirgen, Seda Örsten (2011), "Osmanlı Devleti'nde Medeni Kanun Tartışmaları: Mecelle mi, Fransız Medeni Kanunu mu?", **OTAM,** 29, 31-47.

Eyice, Semavi (1996), "Galata'da Türk Eserleri", **TDV İslam Ansiklopedisi** *içinde* 13(307-313), Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul.

Ezer, Özlem (2012), Üç Kadın Seyyahımızın kaleminden Doğu, Batı ve Kadın 1913-1930, Kitap Yayınevi, İstanbul.

Fanon, Frantz (2007), **Yeryüzünün Lanetlileri**, Versus Kitap, (Çev:Şen Süer), İstanbul.

Faroqhi, Suraiya (2018), **Osmanlı Şehirleri ve Kırsal Hayatı**, Doğu-Batı Yayınları, Ankara.

Foster, Kevin ve Kokko, Hanna(2008), "The Evaluation of Superstitious and Superstition-Like Behaviour", **Proceedings of the Royal Society B: Biological Sciences,** 276 (1654):31-7.

Freely, John (2014), **Işık Doğu'dan Yükselir**, Doğan Kitapevi, (Çev: Gül Çağalı Güven), İstanbul.

Fudenberg, Drew - Levine, David K. Levine (2006), **"**Superstition and Rational Learning", **Harvard Institute of Economic Research Discussion Paper,** 96(3), 1-43.

Gallant, Thomas W.(2015), "Avrupa ve Akdeniz: Bir Değerlendirme", (Çev: Firdevs Bulut), Gerard Delanty (Ed), **Doğu ve Batı'nın Ötesinde Asya ve Avrupa,** Matbu Yayınları, 1. Baskı *içinde* (169-192), İstanbul.

Garnett, Lucy M.J. (1904), **Turkish Life in Town and Country,** G.P Putnam's Sons, New York.

_____ (1915) **Turkey of the Ottomans,** Charles, Scribner's Sons, New York.

_____ (2009), **Türkiye'nin Kadınları ve Folklorik Özellikleri**, (Çev: Nurettin El Hüseyin), 1. Baskı, Oğlak yayıncılık, İstanbul.

_____ (2018), "Women Under Islam: Their Social Status and Legal Rights", **The Eclectic Magazine of Foreign Literature, Science and Art. (New Series, Vol. LXI, 1895: pp.220-229),** Magribine Press, Chicago.

Gonçarov, İvan Aleksandroviç (2006), **Oblomov,** TİBK Yayınları

Goody, Jack (2012), **Tarih Hırsızlığı**, Türkiye İş Bankası Yayınları, 1. Baskı, (Çev: Gül Çağalı Güven), İstanbul.

_____ (2015), **Rönesanslar,** 1. Baskı, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.

_____ (2015), "İslam ve Avrupa", Çev: Firdevs Bulut, Ed: Gerard Delanty, **Doğu**

ve Batı'nın Ötesinde Asya ve Avrupa, Matbu Yayınları, 1. Baskı *içinde* (193-206), İstanbul.

Göregen, Mustafa (2017), "Oryantalist İslam Yorumlarının Psiko-Sosyal Temelleri", Türkiye İlahiyat Araştırmaları Dergisi, 1(1), 32-42.

Gözütok, Türkan (2010), "19.Yüzyıl Batı Seyahatnamelerinde Ortadoğu ve İstanbul İmgesi", **A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, 44, 97-117.

Guenon, Rene (2021), **Doğu ve Batı,** (Çev: Fahrettin Arslan), İnsan Yayınları, 1. Baskı, İstanbul.

Güloğlu, Yavuz (2010), "Orman Mülkiyetinin Doğuşu ve Osmanlı Devletinde Tanzimat Dönemine Kadar Ormanlarla İlgili Yapılan Yasal Düzenlemeler", **Kastamonu Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi,** 10 (2), 180-194.

Gümüşçü Osman ve Mustafa Sabri, Küçükaşçı (2019), "Köy", **TDV İslam Ansiklopedisi** *içinde* 2 (85-87), Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul.

Günay, Nejla "Osmanlı Toplumunda Yahudiler", Nejla Günay (Ed), **Osmanlı Toplum Yapısı ve Millet Sistemi**, 1. Baskı *içinde* (258-292), Nobel Yayınları, Ankara.

Gürcüm Banu Hatice ve Arslan, Arzu (2016), "Süfraj Hareketini Hazırlayan Etmenlerin Tekstil Sanayi Bağlamında İrdelenmesi", **İdil Dergisi,** 5 (25), 1305-1350.

Gürer, Serpil (2013), **XVII-XVIII ve XIX. Yüzyıllarda Fransız Seyahatnamelerinde Osmanlı Toplumu,** Bilgin Kültür Sanat Yayınları, Ankara**.**

Hamaloğlu, İbrahim (2021), "19. yüzyılda Batılı Seyyahlara Göre Selanik Şehrine Dair İzlenimler", **Tarih ve Günce Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Dergisi,** 9, 255-276.

Harman, Ömer Faruk (2001), "İslam'da Kadın", **TDV İslam Ansiklopedisi** *içinde*, 24 (86-94), Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul.

Haykıran, Aysun Sarıbey,(2022) "Atatürk Dönemi Ormancılık Politikası", **Atatürk Ansiklopedisi,** https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/ataturk-donemi-ormancilik-politikasi (24-12-2022).

Hentsch, Thierry (2016), **Hayali Doğu, Batı'nın Akdenizli Doğu'ya Politik Bakışı**, 3. Baskı, Metis Yayınları, İstanbul.

Hobson, John M. (2020), **Batı Medeniyetinin Doğulu Kökenleri,** (Çev: Esra Ermert), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

Hodgson, Marshall G.S. (1995), İslam'ın **Serüveni Bir Dünya Medeniyetinde Bilinç ve Tarih 3: Ateşli Silah İmparatorlukları ve Modern Devirler**, İz Yayıncılık, İstanbul.

_____ (2019), **Dünya Tarihini Yeniden Düşünmek**, Vadi Yayınları, 4. Baskı, (Çev: Ahmet Kanlıdere-Ahmet Aydoğan), İstanbul.

Philip T. (2025), **Avrupa Neden Dünyayı Fethetti?**, Say Yayınları, İstanbul.

Hornby, Emelia Bithynia (2007), **Kırım Savaşı Sırasında İstanbul,** Kitap Yayınevi, (Çev: Kerem Işık), İstanbul.

Houghton, Walter E. (1957), **The Victorian Frame of Mind 1830–1870,** Yale University Press, London.

Huntington, Samuel P.(2021), **Medeniyetler Çatışması ve Dünya Düzeninin Yeniden Kurulması,** Panama Yayınları, (Çev: Elif Berktaş), Ankara.

İnalcık, Halil (2017), **Osmanlı ve Avrupa Devletinin Avrupa Tarihindeki Yeri,** 1. Baskı, Kronik Kitap, İstanbul.

_____ (2018) **Rönesans Avrupası Türkiye'nin Batı Medeniyetiyle Özdeşleşme Süreci**, Türkiye İş Bankası Yayınları, 10. Baskı, İstanbul.

_____ (2018), **The Ottoman Empire, Sultan Society and Economy**, Kronik Kitap İstanbul.

_____ (2019),Türkiye ve Avrupa: Dün ve Bugün**, Doğu-Batı Dergisi Doğu ve Batı ne ?,** Doğu Batı Yayınları, 7. Basım, İstanbul.

_____ (2019), **Devlet-i Aliyye, Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar-IV Ayanlar, Tanzimat, Meşrutiyet**, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul.

_____ (2019),**Osmanlı Tarihi Araştırmaları Fetih'ten Sonra İstanbul'un Yeniden İnşası Bilad-İ Selase: Galata, Eyüp, Üsküdar**, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul.

İnalcık Halil ve Arı, Bülent (2005), "Türk-İslam-Osmanlı Şehirciliği Ve Halil İnalcık'ın Çalışmaları", **Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi,** 3 (6), 27-56.

İnan, Abdülkadir (1976), **Eski Türk Dini Tarihi**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.

İpşirli, Mehmet (1991), Arif Efendi, Meşrepzade", **TDV İslam Ansiklopedisi** *içinde* 3 (65), Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul.

_____ (2019),"Her Medeniyetin Bir Ansiklopedisi Vardır", **Doğu-Batı Düşünce Dergisi Oryantalizm I**, 1. Baskı içinde(229-239), Ankara.

Jenkins, Simon (2020), İngiltere'nin Kısa Tarihi, İletişim Yayınları, İstanbul.

Johnstone, H.A. Munro Butler (2009), **Türkler Karakterleri, Terbiyeleri ve Müesseseleri**, (Çev. Hüseyin Çelik), 1. Baskı, Cedid Neşriyat, Ankara.

Kaçar, Turhan (2012),"Dünyada İki Işık: Geni Antikçağ'da İran ve Roma", **Doğu-Batı Düşünce Dergisi Işık Doğudan Yükselir II**, Doğu Batı Yayınları, 1. Baskı içinde (153-181), Ankara.

Kahraman Hasan B. ve Keyman, E. Fuat (2019), "Kemalizm, Oryantalizm ve Modernite", Doğu-Batı Yayınları, **Doğu Batı Düşünce Dergisi Doğu ve Batı ne?,** 1. Bakı içinde (73-86), Doğu-Batı Yayınları, İstanbul.

Kal'a, Ahmet (1995), "Esnaf", **TDV İslam Ansiklopedisi** *içinde***,** 11 (423-430), Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul.

Kalın, İbrahim (2017), **Ben, Öteki ve Ötesi, İslam-Batı İlişkileri Tarihine Giriş**, 13. Baskı, İnsan Yayınları, İstanbul.

Kapucu Naim ve Palabıyık Hamit, (2008), **Turkish Public Administration From Tradition to the Modern Age**, USAK Yayınları, Ankara.

Karaahmetoğlu, Atanur (2010), "Osmanlı Devleti'nde Çalışma Yaşamında Görülen İlk Sendikal Hareketler Üzerine Bir Değerlendirme, **HAK-İŞ Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi,** 9 (25), 423-439.

Karaca, Taha Niyazi (2020**),** "Dostluktan Çatışmaya: Osmanlı Dönemi Türk-İngiliz İlişkileri", Türk İngiliz İlişkileri Dergisi, 1 (1), 11-32.

Karakaş, Mehmet(2017) "Doğu- Batı ilişkileri Açısından Tarihsel Dönemlendirmelerin Anlamı", Ertan Eğribel-Ufuk Özcan, **Tarihte Doğu Batı Çatışması** (ed), Doğu Kitapevi, 2. Baskı *içinde* (487-501), İstanbul

Karakaya, Enis (2009),"İstanbul'da Osmanlı Öncesi Döneme Ait Sarnıçlar", **TDV İslam Ansiklopedisi** *içinde*, 36 (161-162), Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul.

Karakuş, Filiz (2019) "İstanbul'daki Osmanlı Dönemi Tarihi Su Sistemleri'nin İncelenmesi", **Türk Hid. Dergisi**, 3(1), 14- 30.

Karataş, Bahar (2018), "**Lucy M.J Garnett'ın "Türk Halkı" Adlı Eserine göre Türkler"**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, KTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı.

Kasaba, Reşat,(2005), **Dünya, İmparatorluk ve Toplum Osmanlı Yazıları**, Kitap Yayınevi, İstanbul.

Katz, David S.(2021), İngilizlerin Gözünde Türkiye, Yapı Kredi Yayınları, (Çev: Nurettin Elhüseyni), İstanbul.

Kavruk, Hikmet (2018), **Mahalle Yerleşimi ve Yönetimi,** Nobel Yayınları, Ankara.

Kaya, Yunus (2017), "Oryantalizm – Postkolonyalizm Ve Sanat", İdil **Dergisi,** 6 (30), 647-665.

Kaymaz, İhsan Şerif(2022),"İttihat ve Terakki Cemiyeti/Fırkası", **Atatürk Ansiklopedisi**, https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/ittihat-ve-terakki-cemiyeti-firkasi (24.12.2022).

Kazıcı, Ziya (2014), **Osmanlı'da Toplum Yapısı,** Kayıhan Yayınları, İstanbul.

Kerim Ali ve Süme, Veli (2018), "İstanbul'un Eski Su Kaynakları; Sarnıçlar" ,**Türk Hidrolik Dergisi**, 2(2), 1-8.

Keyman E. Fuat (2007), "Edward Said ve Bir Modernite Eleştirisi Olarak Oryantalizm",

Uluslararası Oryantalizm Sempozyumu, Sunar (ed), İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültürel ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı Kültür Müdürlüğü Yayınları, 1. Baskı *içinde* (119-130), İstanbul.

Kızılçelik, Sezgin, (2017), "XIX. Yüzyılda Batı Yayılmacılığı, Devrimler ve Batı İçi Çekişmeler", **Tarihte Doğu Batı Çatışması,** Doğu Kitapevi, 2. Baskı içinde (465-485), İstanbul.

Kia, Mehrad (2011), **Daily Life in the Ottoman Empire,** The Greenwood Press Daily Life Through History Series.

Kocaman, Kasım (2017), "Osmanlı Medrese Sistemini Etkileyen Faktörler", **İslam Medeniyeti Araştırmaları Dergisi,** 2(3), 400-427.

Koç, Çilem Tuğba (2019), **Modernleşme Sürecinde Batı'da ve Osmanlı'da Feminizm ve Kadın Dergileri (1869 - 1927)**, Gece Akademisi, İstanbul.

Koç Fatma ve Koca, Emine (2009), "Geleneksel Giysi Tarzlarının Değişimi ve Türk Modasının Oluşumunda İstanbul.", **7. Uluslararası Türk Kültürü Kongresi**, 1. Baskı, 2167-2204, Ankara.

Koç, Yıldırım (1998),"Sendikacılık Tarihi", Türk-İş Eğitim Yayınları, No.1, 1-23, Ankara.

Kula, Onur Bilge (2011), **Batı Edebiyatında Oryantalizm I**, 1. Baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.

_____ (2018) **Doğu'dan Batı'ya Aydınlanma**, Tekin Yayınevi, İstanbul.

Kurtaran, Uğur (2011), "Osmanlı İmparatorluğu'nda Millet Sistemi", **Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,** 8, 57-71.

Kürşat Acar, Osman ve Ertek, Muhammed Yusuf (2019), Türk Yönetim Tarihinde Liyakat, Astana Yayınları, Ankara.

Kütükoğlu, Mübahat S.(2007), **Tarih Araştırmalarında Usul,** Türk Tarih Kurumu, Ankara.

Lewis, Bernard (1982), "The Question of Orientalism", **New York Review of Books.**

_____ (2017), İslam **ve Batı,** Akılçelen Yayınları, İstanbul.

Maden, Sedat (2008), "Türk Edebiyatında Seyahatnameler ve Gezi Yazıları", **A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, 37, 147-158.

Mantran, Robert (2020), **Osmanlı İmparatorluğu Tarihi,** Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul.

Marmara, Rinaldo (2021), **Osmanlı Başkentinde Bir Levanten Semti Galata-Pera**, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul.

McKenzie, Precious (2012), **The Right Sort of Woman: Victorian Travel Writers and the Fitness of an Empire,** Cambridge Scholars Publishing, U.K.

Memiş, Mehmet (2018), "Osmanlıda Hat Sanatını Zirveye Çıkaran Eğitim Yöntemi: Meşk Ve İcazet Geleneği", **Al-Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi**, 2(3), 53-77.

Meraklı, Erdem (2021), "Claudius James Rich'in Seyahatinde İktisadi Hayat: Şehrizor ve Musul", **Seyahat Oryantalizm ve Bilgi Üretimi**, Remzi Avcı-Süleyman Şanlı (Ed), Hiper Yayın, 1. Baskı içinde (170-195), İstanbul.

Mertcan, Hakan (2007), "Oryantalizm - Sömürgecilik İlişkisi: Batılı Fatihlerin Kılıcından Alâeddin'in Lambasına Uzanan Aşk'ın Bitmeyen Kanlı Serüveni", **Milel ve Nihal İnanç, Kültür Ve Mitoloji Araştırmaları Dergisi,** 4 (2), 11-28.

Mishra, Pankaj (2013), **Asya'nın Batıya İsyanı**, Alfa Tarih, 1. Baskı, İstanbul.

Mitchell, Sally (1996), **Daily Life in Victorian England,** Greenwood Press, Westport.

Montagu, Lady (2021), **Doğu Mektupları,** Ark Yayınları, 2. Baskı, (Çev: Murat Aykaç Erginöz), İstanbul.

Morris, Ian (2017), **Dünyaya Neden Batı Hükmediyor Şimdilik**, Alfa Tarih, 4. Baskı, İstanbul.

Mozzani, Eloisse (2018), "Batıl İnançlar Kitabı Mitler, İnançlar, Efsaneler ", **Doğu Batı: Mitler, İnançlar, Efsaneler, Boş ve Batıl İnançlar**, Doğu-Batı Yayınları,1. Baskı *içinde* (10-21), Ankara.

Yel, Ali Murat ve Küçükaşcı, Mustafa Sabri (2023), "Mahalle", **TDV İslam Ansiklope-**

disi *içinde* 27 (323-326), Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul.

Murdoch, Lydia (2014), **Daily life of Victorian Women,** The Greenwood Press, California.

Mutman, Mahmut (1996), "Oryantalizmin Gölgesi Altında: Batı'ya Karşı İslam", **Oryantalizm, Hegemonya ve Kültürel Fark**, İletişim Yayınları, Der: Fuat Keyman, Mahmut Mutman, Meyda Yeğenoğlu, 1. Baskı içinde (25-71), İstanbul.

Müderrisoğlu, Ayşen (2021) "Batılı Kadınların Osmanlı Hemcinslerine Yaklaşımı: Oryantalizm Perspektifinden "Özgürlük", "Harem" ve ""Çok Eşlilik, **Kadının Değişen Dünyası Osmanlı Sosyal ve Kültürel Yaşamından İzler**, Ayşen Müderrisoğlu (Ed),Kronik Yayınları, 1. Baskı *içinde* 170-210, İstanbul.

Wanda F. (2006), **Victorian Working Women, an Historical and Literary Study of Women in British Industries and Professions 1832-1850,** Routledge, London.

Nehir, Nurullah (2021), **Arşiv Belgeleri Işığında Osmanlı Osmanlı'da Kadın**, **İksad** Publishing House, 2021, Ankara.

Ocakoğlu, Nuran (2018), "Osmanlı Sarayı Kadın Giysileri Ve Günümüz Giysi Tasarımına Bir Uyarlama", **Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi,** 6 (30), 1537-1548.

Olgun, Kenan (2012) "Osmanlı Meclis-i Mebusanı'nda Ara Seçimler (1908-1912 Dönemi)", **Atam Dergisi,** 82, 1-23.

Ortaylı, İlber (1996), "Galata," **TDV İslam Ansiklopedisi** *içinde* 13 (303-307), Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul.

_____ (2009),**Osmanlı Sarayında Hayat**, Pan Yayıncılık, İstanbul.

_____ (2009), **Osmanlı Toplumunda Aile,** Pan Yayıncılık, İstanbul.

_____ (2010), **Osmanlı Düşünce Dünyası ve Tarih Yazımı,** Türkiye İş Bankası Yayınları, 11. Baskı, İstanbul.

_____ (2010), İmparatorluğun En uzun Yüzyılı, Timaş Yayınları, İstanbul.

_____ (2017), Türkiye Teşkilat ve İdare Tarihi, Cedit Neşriyat, Ankara.

Ozankaya, Özer (1965), "Japonya'nın Modernleşme Denemesi", **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, 20, 293-308.

Öcal, Mustafa (1991), "Âmin Alayı", **TDV İslam Ansiklopedisi** içinde 3 (63), Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul.

Öngeren, Reşat (2011),"Tasavvuf", **TDV, İslam Ansiklopedisi** içinde 40 (119-125), Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul.

Öz, Mehmet (2008), "Tarih
Türk Kimliği Üzerine Bazı Düşünceler", **Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi (Hütad)**, 8, 219-226.

Özcan, Azmi (2012), "İngiltere", **TDV İslam Ansiklopedisi** *içinde* 22 (296-299), Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul.

Özcan, Azmi (2012), "Osmanlı-İngiltere Münasebetleri", **TDV İslam Ansiklopedisi** *içinde* 22(302-307) Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul.

Özcan, Besim (2011), "İngiliz Amirali Sir Adolphus Slade'in Türkiye İzlenimleri", **Karadeniz İncelemeleri Dergisi**, 10 (10), 29-51.

Özcan, Tahsin (2001), "Osmanlı Mahallesi Sosyal Kontrol ve Kefalet Sistemi", **Marife Dini Araştırmalar Dergisi,** 1(1), 129-151.

Özcan, Tuğrul (2017), **Merkezi ve Modern Eğitim Kapsamında Osmanlı Gayrimüslim Cemaat ve Yabancı Okulları**, Gece Yayınları, Ankara.

Özgenç Erdoğdu, Neslihan. Öztürk, Mustafa Adil. Keskin, Ferhan. (2021), "Doğu-Batı Sınırı Üzerinden Postkolonyalizm ve Postkolonyalizmin Çağdaş Sanata Yansımaları.", **Uluslararası İnsan ve Sanat Araştırmaları Dergisi,** 6(4), 519-534, 2021.

Özkiraz, Ahmet ve Baş, Gül İşçi (2016),"Osmanlıdan Günümüze Türk Toplumunda Aile Yapısı ve Boşanma", **KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi,** 18 (30), 87 – 95.

Özkoçak, Selma Akyazıcı (2009), "Kamusal Alanın Üretim Sürecinde Erken Modern İstanbul Kahvehaneleri", **Osmanlı Kahvehaneleri Mekân, Sosyalleşme, İktidar**, Kitap Yayınevi, 1. Baskı *içinde* (19-43), İstanbul.

Özteke, Fahri (2019), "Türk Kadınının Eğitim Hakkı ve Isabel Fry'ın Tespitleri", **Doç. Dr. Samira Kortantamer Armağanı,** Abdullah Mesut Ağır, Ahmet Özturhan (ed), 1. Baskı *içinde* (105-128), Çizgi Kitapevi, Konya.

Öztürk, Murat, (2010), "Nitel Veri Analizi: Sosyal Bilimlerde Yöntembilim Sorunsalı Üzerine Bir Çalışma", **Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 11(1), 323-343.

Öztürk, Mustafa (2014), **Tarih Felsefesi**, Akçağ Yayınları, 3. Baskı, Ankara. Öztürk, Cemil (1993), **"Dârülmuallimât", TDV İslam Ansiklopedisi** *içinde* 8 (549-550), Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul.

Özyüksel, Murat (2016), **Feodalite ve Osmanlı Toplumu,** Derin Yayınları, İstanbul.

Pamuk, Şevket (2007), **Osmanlı -Türkiye iktisadi Tarihi, 1500-1914,** İletişim Yayınları, İstanbul.

Pardoe, Julia (2018) , **Harem**, Profil Kitap, (Çev: Hasan Kaya), İstanbul.

_____ (2021), **Sultanlar Şehri İstanbul,** İş Bankası Kültür Yayınları, Emre Yalçın (Ed), (Çev: M. Banu Büyükkal), İstanbul.

Parla, Jale(2015), **Efendilik, Şarkiyatçılık, Kölelik,** 6. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul.

Parladır, Halil Saim ve Özkan, Devrim (2015), "Sosyal Bilimlerde Paranormal İnançlara Dair Çalışmalar: Sekülerleşme ve İnanç İkileminde Modern Birey ve Toplum", **Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 13, (1), 172-202.

Picard, Lisa(2009),"**The Rise of Technology and Industry",** British Library, https://www.bl.uk/victorian britain/articles/the-rise-of-technology-and-industry, (14.10.2009).

Platt, Charles 82010), **Popular Superstitions**, Kessinger Publishing, London.

Quataert, Donald (2016), **Osmanlı İmparatorluğu 1700-1922,** (Çev: Ayşe Berktay), İletişim Yayınları, İstanbul.

Roberts, J.M (2010), **Avrupa Tarihi, İnkılap Yayınları, (**Çev: Fethi Aytuna), 1. Baskı, İstanbul.

Ross, Jean W. (2000), "Contemporary Authors Interview: Salman Rushdie", **Conversations With Salman Rushdie**, Michael R. Reder(ed),University Press of Missisipi, U.S.A.

Sağlam, Işıl (2020), **Emperyalist Rekabet Ortamında Bir İngiliz Bankası: The Natıonal Bank Of Turkey,** Yayımlanmamış Doktora Tezi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Said, Edward (2016), **Şarkiyatçılık, Batı'nın Şark Anlayışları,** (Çev. Bennu Yıldırım) 9. Baskı, Metis Yayınları, İstanbul.

Sankır, Hasan (2010), "Osmanlı İmparatorluğu'nda Kamusallığın Oluşumu Sürecinde Kahvehanelerin Rolü Üzerine Sosyolojik Bir Değerlendirme", **Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, (13), 185-210.

Sarçın, Simge (2021),"II. Meşrutiyet Döneminin Kadın İşçileri", **Kadının Değişen Dünyası Osmanlı Sosyal ve Kültürel Yaşamından İzler**, Ayşen Müderrisoğlu(Ed),Kronik Yayınları 1. Baskı içinde 126-146, İstanbul.

, Reinhold (1999), **Oriental Panorama: British Travellers in 19th Century Turkey,** Rodopi Press, U.S.A.

Serbestoğlu, İbrahim (2014), **Osmanlı Kimdir? Osmanlı Devleti'nde Tabiiyet Sorunu**, Yeditepe Yayınları, İstanbul.

Servantie, Alain (2005), "Batılıların Gözünde Türk İmajının Geçirdiği Değişimler", Dünyada Türk İmgesi, Kitap Yayınevi, 1. Baskı *içinde* (27-87), İstanbul.

Sevinç, Bayram (2012), **Diyalog ve Korku Postmodern bir Dilemma**, İz Yayıncılık, İstanbul.

Sezer, Baykan (2019), "Doğu Batı Ayrımı", **Doğu-Batı Dergisi Doğu Ne? Batı ne ?,** Doğu Batı Yayınları, 1. Baskı *içinde* (35-42), İstanbul.

Shaw, Stanford (1976), **History of the Ottoman Empire and Modern Turkey: Volume 1: Empire of the Gazis: The rise and Decline of the Ottoman Empire 12809-1808**, Cambridge University Press, London.

Soydan, Tarık ve Tuncel, Mahmut (2013), "Osmanlı'da İlk Yenileşme Döneminde Eğitimin Kurumsal ve Yönetsel Yapısının Oluşumu ve Gelişimi, **Milli Eğitim Dergisi**, 42 (198), 110-126.

Subaşı, Turgut (2018), "Abdülmecid Dönemi Osmanlı İngiliz İlişkileri" , **Osmanlı Diplomasi Tarihi Kurumları ve Tatbiki,** Mehmet Alaaddin Yalçınkaya Uğur Kurtaran (Ed), 1. Baskı *içinde* 179-205, Grafiker Yayınları, Ankara.

Sunar, Lütfi (2012), "Aydınlanma Döneminde Doğu'ya Bakış: Değişen İlgi ve Söylemler", **Sosyoloji Dergisi**, 3(24), 59-82.

Şahin, Gürsoy (2017), **İngiliz Seyahatnamelerinde Osmanlı Toplumu ve Türk İmajı,** 1. Baskı, Gökkubbe Yayınları, İstanbul.

Şahin, Mehmet (2000), "Anglikonizm Öncesi İngiltere ve Anglikonizm'in Doğuşu", **TDV İslam Ansiklopedisi** *içinde* 22 (296-297), Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul.

Şan, Mustafa Kemal (2017), "Tek Tanrılı Dinlerin Doğuşu ve Doğu-Batı Çatışması, **Tarihte Doğu Batı Çatışması,** 2. Baskı *içinde* (259-269), Doğu Kitapevi, İstanbul.

Şanal, Mustafa (2009),"Osmanlı İmparatorluğu'nda Kız Öğretmen Okulunun (Dârülmuallimât) Kuruluşu, Okutulan Dersler ve Kapatılışı (1870–1924)", **OTAM,** 26, 221-244.

Şanlı Süleyman ve Avcı, Remzi (2021) "Disiplinler Arası Bir çalışma Modeli Olarak Seyahat Yazını", **Seyahat Oryantalizm ve Bilgi Üretimi**, 1. Baskı *içinde* (13-27), Hiper Yayın, İstanbul.

Şehitoğlu, Betül Ok (2021), **Seyahatname Sosyolojisi İbn Batuta'nın Gizemli Dünyasına Sosyolojik Bir Bakış**, Çizgi Kitapevi, İstanbul.

Şen, Ömer(2007), **Osmanlı'da Köle Olmak**, Kapı Yayınları, İstanbul.

Şenel, Şennur (2016), "19. Yüzyılda İngiltere'nin Basra Körfezindeki Faaliyetleri", Akademik Bakış 187, 9 (18), 187-207.

Şirin, İbrahim (2014) "Seyahatnamelerin Sosyo- Ekonomik, Sosyo-Kültür Ve Düşünce Tarihi Yazımındaki Yeri ve Önemi", Türk-İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi, 7(14), 101-111.

Tahiroğlu, Bülent (1981), "Osmanlı İmparatorluğunda Kölelik", İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, cilt 45, 1-4, 649-676.

Takva, Serdar (2020), **"Representatıon Of Mıgrant Experıence In Sam Selvon's The Lonely Londoners (1956), Tayeb Salıh's Season Of Mıgratıon To The North (1966), And Hanıf Kureıshı's The Buddha Of Suburbıa (1990)",** Yayımlanmamış Doktora Tezi, Atılım Üniversitesi, Ankara.

Tarih Kitabı (2017), 1. Baskı, Alfa Yayınları, İstanbul.

Taşçı, Özcan Aydınlanma (2013), **Oryantalizm ve İslam, Kelami Konular Bağlamında Bir Karşılaştırma**, Sentez Yayıncılık, Ankara.

Taşdelen Pınar, Koca, Canan (2015), "Viktorya Dönemi İngiltere'sinde Kadın Bedeni Politikaları ve Kadınların Spora Katılımı", **Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi**, 32 (1), 205-214.

Tatlısumuk, Uğur (2016), "**Osmanlı Uleması Ve Patronaj İlişkisi**", Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Tepeciklioğlu, Elem Eyrice (2013), "Postkolonyal Kuram Uluslararası İlişkiler Disiplinini Dekolonize Etmek", **Ege Stratejik Araştırmalar Dergisi,** 4(2) ,80-97.

T.C İçişleri Bakanlığı Jandarma Genel Komutanlığı, https://www.jandarma.gov.tr/tarihce.(10.11.2022).

Therborn, Göran (2015) "Batı Sonrası Avrupa ve Çoğul Asyalar", **Doğu ve Batı'nın Ötesinde Asya ve Avrupa,** Matbu Yayınları, 1. Baskı *içinde* 33-63.

Tok, Özen (2005), "Kadı Sicilleri Işığında Osmanlı Şehrindeki Mahalleden İhraç Kararlarında Mahalle Ahalisinin Rolü (XVII Ve XVIII. Yüzyıllarda Kayseri Örneği)", **Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi** Sayı: 18, 155-173**.**

Toynbee, Arnold (2014), **Dünya ve Garp**, Yeni Zamanlar, 2. Bakı, İstanbul.

Trubetskoy, Nikolay (2012), **Avrupa ve Beşeriyet,** Küre Yayınları, İstanbul.

Tuğba Koç, Çilem Tuğba (2019), **Modernleşme Sürecinde Batı'da ve Osmanlı'da Feminizm ve Kadın Dergileri (1869 - 1927)**, Gece Akademisi, İstanbul.

Turna, B. Babür (2005), "Şarkiyatçılığı Anlamak: Edward Said'in "Şarkiyatçılık" Üzerine Notlar", **Doğu Batı Düşünce Dergisi Oryantalizm I**, Doğu-Batı Yayınları, 1. Baskı *içinde* (113-136), Ankara

Turner Bryan S. ve Khondker, Habibul Haque (2019), **Küreselleşme Doğu ve Batı**, 1. Baskı, Koyu Siyah Yayınları, (Çev. Serkan Özdemir), Ankara.

Türer, Celal (2002), "Ralph Waldo Emerson'un Oryantalizmi", **Doğu Batı Düşünce Dergisi- Oryantalizm II**, Doğu-Batı Yayınları, 1. Baskı *içinde* (150-171), Ankara.

Türk Tarih Kurumu Basımevi (1959), Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri. II. Cilt, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayınları: 1, sayfa: 194-195, Ankara.

Türkbağ, Ahmet Ulvi (2019), "Şark'a Dair: Miladın 24. Yılında Şarkiyatçılık", **Doğu-Batı Düşünce Dergisi Oryantalizm I**, 1. Baskı *içinde* (199-211), Ankara.

Türkdoğan, Orhan (2005), **Osmanlı'dan** Günümüze Türk Toplum Yapısı, 1. Baskı, Çizgi Kitabevi Yayınları, Konya.

Tüzer, İbrahim (2010), "Yıldızın İstanbul'un Üzerinde Parladığı An: Stefan Zweig'in Kaleminden "Bizans'ın Fethi" ve Tarihin Gerçekliğin Anlatıdaki Görünüşü", Dünya Edebiyatında İstanbul, Kültür Bakanlığı Yayınları, 377-383, Ankara.

Ulmer, Sally (2015), "British Women Travelers: Challenging and Reinforcing Victorian Notions of Race and Gender", **Historical Perspectives: Santa Clara University Undergraduate Journal of History,** 20 (2), 1-37.

Uluğ, Nimet (2017), **Osmanlı'da Batıl İtikatlar ve Büyü (1839-1923**), Doğan Kitap, İstanbul.

Ulutürk, Muammer (2011),"Osmanlı'da Harem Meselesi", **Tefekkür Dergisi,** 44, 1-5.

Urgan, Mina (2004), **İngiliz Edebiyatı ve Tarihi**, 2. Baskı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

URL, Gaia Dergi**, "Çelişkili Bir Dönemin, Victoria Devrinin Kadını Olmak"**, https://gaiadergi.com/celiskili-bir-donemin-kadini-olmak/ (16.09.2019).

Uygur, Ufuk Ege (2016),"Batı Kültüründe Realizmin Ruhu, Gelişimi ve Çeşitleri: Felsefi, Psikolojik, Siyasi, Sosyolojik ve Yazın Kuramsal Realizmin Başlangıcından, Postmodernizme ve Sömürgecilik Sonrası ve Ulusötesi Kültüre Kadar İncelenmesi ve Viktorya Dönemi Düz Yazısında Epistemolojik Gerçekçilik: 623 Sayfada Realizm", **Ufuk Üniversitesi Yayınları,** Ankara.

Üçel ve Aybet, Gülgün (2010), **Avrupalı Seyyahların Gözünden Osmanlı Dünyası ve İnsanları (1530-1699)**, 4.Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul.

W. Meyer, Milton (2014), **Japonya Tarihi,** İnkılap Kitapevi, İstanbul.

Walker, Mary Adelaide (2016), **Eastern Life and Scenery, With Excursions in Asia Minor, Mytilene, Crete, and Roumania Cilt I-II,** Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.

Whitman, Sidney(2017) **Sultan II. Abdülhamid Döneminde Bir İngiliz Gazetecinin Türkiye Anıları**, Yeditepe Yayınevi, (Çev: Kadri Mustafa Orağlı), İstanbul.

Wiesner-Hanks, Merry E. (2021), **Kısa Dünya Tarihi,** Türkiye İş Bankası Kültürü Yayınları, 3. Baskı, İstanbul.

Wukovits, John V. (2013), **The Victorian Era,** Lucent Books, Detroit.

Yalçınkaya Mehmed Alaaddin ve Yılmazçelik, İbrahim (2018), "Yeniden Yapılanma", **Osmanlı Tarihi El Kitabı,** Tufan Gündüz (Ed), 7. Baskı içinde (471-543), Grafiker Yayınları, Ankara.

Yardım, Müşerref (2018), **Doğu, Batı ve Ötekilik**, Çizgi Kitapevi, İstanbul.

Yaşar, Ahmet (2019), "Giriş: Geçmişini Arayan Osmanlı Kahvehanesi", **Osmanlı Kahvehaneleri Mekân, Sosyalleşme, İktidar,** Ahmet Yaşar (Ed), 1. Baskı içinde (7-19), Kitap Yayınevi, İstanbul.

Yazıcı, Hüseyin (2019), "Seyahatname", **TDV İslam Ansiklopedisi** *içinde* 37 (13-16), Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul.

Yel, Ali Murat (1998), "Hurafe", **TDV İslam Ansiklopedisi** *içinde* 18 (382-384), Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul.

Yeşil Hayrunnisa ve Yeşil, Ahmet (2018), "Osmanlı Ve Cumhuriyet Dönemlerinde Ebelik İle Ebelerin Doğuma Ve İnfertiliteye Dair Müdahaleleri", **MCBÜ Sosyal Bilimler Dergisi**, 16 (3), 285-316.

Yıldırım, Kadir (2012), "Balkan Savaşları'nın Osmanlı'da İşçi Hareketleri Üzerindeki Etkileri, **Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi**, 12 (2), 213-234.

Yılmazçelik, İbrahim (2018), "Çöküş", **Osmanlı Tarihi El Kitabı,** Tufan Gündüz (Ed), 7. Baskı içinde (543-633), Grafiker Yayınları, Ankara.

Yücer, Hür Mahmut (2021), **Osmanlı Toplumunda Tasavvuf 19. Yüzyıl**, İnsan Yayınları, İstanbul.

Zengin Mahmut ve Cevherli, Kübra (2019) "Osmanlı Medrese Sisteminde Eğitim-Öğretim Kadrosu Üzerine Bir Değerlendirme", **Osmanlı Medreseleri: Eğitim, Yönetim ve Finans,** Fuat Aydın-Mahmut Zengin Kübra Cevherli-Yunus Kaymaz (Ed),1. Baskı *içinde* (175-194), Mahya Yayıncılık, İstanbul.

Zılfı, Madeline C. (2016) "Erken Modern Çağda Müslüman Kadınlar", **Türkiye Tarihi 1603-1839 Genç Osmanlı İmparatorluğu Cilt 3**, Kitap Yayınevi, Suraiya Faroqhi (Ed), (Çev: Fethi Aytuna), İstanbul.

İNSAN İLİŞKİLERİ VE İLETİŞİM

Prof. Dr. Özlem TAGAY
Prof. Dr. Fatma ÇALIŞANDEMİR
Prof. Dr. Perihan ÜNÜVAR
Dr. İbrahim DENİZ

...Geleceğin Fikirleri...

İNSAN İLİŞKİLERİ VE İLETİŞİM

Yazarlar:

Prof. Dr. Özlem TAGAY - Prof. Dr. Fatma ÇALIŞANDEMİR

Prof. Dr. Perihan ÜNÜVAR - Dr. İbrahim DENİZ

ISBN: 978-625-8499-05-1

Copyright © Vizetek

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi'ne aittir. Vizetek Yayıncılık'ın izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Sayın okuyucularımız, bandrolsüz yayınları satın almamanızı diliyoruz.

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

Yayın Koordinatörü: Ferit RESULOĞULLARI

Kapak Tasarımı & Mizanpaj: Sadık HANGÜL

1. Baskı: Ankara|Ekim, 2018

2. Baskı: Ankara|Eylül, 2022

3. Baskı: Ankara|Ekim, 2023

vizetek

Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA

Tel.: (0312) 482 00 11

Web: www.vizetek.com.tr

E-mail: vizetekyayincilik@gmail.com

Yayıncı Sertifika No: 41575

Baskı: Bizim Dijital Matbaa

Ostim, Serhad Mah. Uzay Çağı Cad. 1128. Sk. No:6, Yenimahalle/Ankara

Tel: 444 9 296

Matbaa Sertifika No: 41356

İNSAN İLİŞKİLERİ VE İLETİŞİM

Prof. Dr. Özlem TAGAY
Prof. Dr. Fatma ÇALIŞANDEMİR
Prof. Dr. Perihan ÜNÜVAR
Dr. İbrahim DENİZ

vizetek

ÖNSÖZ

İletişim kişilerarası ilişkileri düzenleyen en önemli unsurdur ve duygu, düşünce, bilgi, beceri ve tutumun başkalarına aktarılması ve başkalarıyla paylaşılması sürecidir. İletişim yaşamımızın her alanında yer alır ve başkalarıyla kurduğumuz ilişkilerin kalitesini oluşturur.

Bu kitap ilk kez 2018-2019 öğretim yılında üniversitelerin eğitim fakültelerinde uygulanmaya başlanacak olan programda yer alan "İnsan İlişkileri ve İletişim" dersine uygun içerikte hazırlanmıştır. Kitap, iletişimin temel kavramları ve süreçleri, iletişim modelleri ve yaklaşımları, etkili iletişim becerileri, gelişim dönemlerine göre iletişim, aile içi iletişim, iletişimde çatışma ve çatışma yönetimi ve okul ile resmi kurumlarda iletişim olmak üzere yedi bölümden oluşmaktadır.

Kitap, özellikle öğrencileriyle etkili ve kaliteli iletişim kurma konusunda öğretmen adaylarına ve öğretmenlere yol gösterici olması beklenmektedir. Ayrıca okullarda sıklıkla karşılaşılan çatışma durumları için çatışma yönetimi stratejilerinin bütün çalışanlara farklı bir bakış açısı kazandıracağı düşünülmektedir. Bununla birlikte çalışanların arkadaşlarıyla, idarecilerle ve üst düzey yöneticilerlenasıl iletişim kurmaları gerektiğine dair ipuçları bu kitapta yer almaktadır. Son olarak iletişimin en önemli olduğu kurumlardan birisi olan aile içi iletişimin, anne ve babalara yol gösterici olması beklenmektedir.

Kitapta yer alan bilgilerin, önerilerin ve farklı bakış açılarının bütün eğitimcilere, çalışanlara, ebeveynlere ve akademisyenlere faydalı olması dileğiyle…

Prof. Dr. Özlem TAGAY
Prof. Dr. Fatma ÇALIŞANDEMİR
Prof. Dr. Perihan ÜNÜVAR
Dr. İbrahim DENİZ

İÇİNDEKİLER

Önsöz V

BÖLÜM 1
İLETİŞİME GİRİŞ: TEMEL KAVRAMLAR VE SÜREÇLER 1

İletişim 3
İletişim - Kültür İlişkisi 4
İletişim Nedir? 5
İletişimin Öğeleri 7
İletişim Süreci 12
İletişimin İşlevleri 15
İletişimin Özellikleri 17
İletişimin Sınıflandırılması 20
İletişim Biçemleri 35
Özet 35
Kaynaklar 38

BÖLÜM 2
KİŞİLERARASI İLETİŞİM MODELLERİ 41

İletişim Süreci ve İletişim Modelleri 43
- Aristo Modeli 44
- Laswell Modeli 44
- Shannon ve Weaver Modeli 45
- Berlo Modeli 46
- Osgood ve Schramm Modeli 47
- Dance Spiral (Helical) Modeli 48
- Gerbner Modeli 49
- Newcomb ABX Modeli 50

Kişilerarası İlişki Kuram ve Yaklaşımları 51
- Psikoanalitik Kuram 51
  - Nesne İlişkileri Kuramı 51
  - Bağlanma Kuramları 52

Kişilerarası İlişki Kuramı (Sullivan) 52
Leary: Kişilerarası Döngüsel Model 53
Thibaut ve Kelley: Değiş Tokuş Kuramı (Sosyal Değişim Teorisi) 53
Transaksiyonel Analiz ile Kişilerarası İlişkiler 54
Özet 56
Kaynaklar 57

BÖLÜM 3
ETKİLİ İLETİŞİM BECERİLERİ 59
İletişim Engelleri 61
Dinleme 63
Etkili Olmayan Dinleme Türleri 63
Etkili Dinleme Türleri 64
Olumlu İletişim 67
Empati 68
Ben Dili 70
Tam ve Net Mesaj Yollamak 72
Kendini Açma 73
Johari Penceresi 74
İletişimde Sembolleri Doğru Okuyabilmek 76
Özet 77
Etkili İletişim Konusunda Uygulanabilecek Etkinlik Örnekleri 79
Etkinlik 1. 79
Etkinlik 2. 80
Etkinlik 3. 81
Kaynaklar 82

BÖLÜM 4
GELİŞİM DÖNEMLERİNE GÖRE İLETİŞİM 85
Doğum Öncesi Dönemde İletişim (Anne Karnında Başlayan İletişim) 87
Okul Öncesi Dönemde İletişim 88
0-1 Yaş Bebeklik Döneminde İletişim 88
1-3 Yaş Döneminde İletişim 93

4-6 Yaş Döneminde İletişim 94
Okul Çağı Döneminde İletişim 97
Ergenlik Döneminde İletişim 98
Özet 101
Kayaklar 102

BÖLÜM 5
AİLE İÇİ İLİŞKİLER VE İLETİŞİM 103
Aile İçi İlişkiler 105
Aile İçi İlişkileri ve İletişimi Etkileyen Unsurlar 106
Anne-Baba Tutumları ve İletişim 110
Anne -Çocuk İlişkileri ve İletişim 114
Baba- Çocuk İlişkileri ve İletişim 116
Eşler Arası İlişkiler ve İletişim 118
Özet 119
Kaynaklar 121

BÖLÜM 6
İLETİŞİMDE ÇATIŞMA VE ÇATIŞMA YÖNETİMİ STRATEJİLERİ 123
İletişimde Çatışma ve Çatışma Yönetimi Stratejileri 125
Çatışmanın Kaynakları 129
Kurumsal Etkenler 129
Kişisel Etkenler 131
Çatışma Yönetimi Stratejileri 134
Problem Çözücü Müzakere-Yüzleşme (Bilge Baykuş Stratejisi) 134
Yumuşama (Sevimli Ayıcık Stratejisi) 136
Zorlama (Köpek Balığı Stratejisi) 136
Uzlaşma (Tilki Stratejisi) 137
Geri Çekilme (Kaplumbağa Stratejisi) 137
Öğrenciler Arası Çatışmaların Çözümünde
Akran Arabuluculuğun Kullanılması 139
Çatışma Çözümünde Destekleyici Bir Yaklaşım: İYDP Sistemi 142
Özet 147

Neler Yapmalı? Neler Yapmamalı? 148
Etkinlik 149
Kaynaklar 151

BÖLÜM 7
OKUL VE RESMİ ORTAMLARDA İLETİŞİM 155
Kamusal Alanda ve Sosyal Ortamlarda İletişim 160
Kamusal Alanda Üstlerle İletişim ve Etkileşim 161
Kamusal Alanda Astlarla İletişim ve Etkileşim 162
Öğretmenler Arası Etkileşim ve İletişim 163
Öğretmen- Öğrenci Etkileşim ve İletişimi 165
Velilerle Etkileşim ve İletişim 166
Özet 169
Kaynaklar 170

BÖLÜM 1

İLETİŞİME GİRİŞ: TEMEL KAVRAMLAR VE SÜREÇLER

"Saklamak değil, paylaşmak olsun özün,
Eleştirmek değil, çözümü göstermek olsun sözün,
Yıkmakta değil, yapmakta olsun gözün,
Saldırmak değil, sarılmaktır çözüm".

(Osho)

Bu bölümü tamamlayan bireylerin;

- İletişim kavramı,
- İletişim süreci,
- İletişimin öğeleri,
- İletişimin işlevleri,
- İletişimi etkileyen faktörler

konularında bilgi sahibi olması beklenmektedir.

İLETİŞİM

Sosyal bir varlık olan insanın sosyal yaşam içerisinde diğer bireylerle birlikte yaşamını sürdürebilmesi için iletişim en gerekli olgulardan biridir. Sabuncuoğlu (1982) iletişimin, kişilerin kendini ifade edebilme gereksinimleri sonucunda ortaya çıktığını belirtir. Yüksel (2008) ise iletişimin, insanın çevresini değiştirmekte kullandığı bir araç niteliği taşıdığını ifade eder.

İletişim, insanın doğduğu andan itibaren onun yaşamını etkilemeye başlayıp, ölümüne kadar da o etkiyi sürdüren önemli bir kavramdır. İletişim için "doğumla ölüm arasında insanın yaşamında her zaman var olan" bir olgu olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. İnsanın, birey olarak varlığını sürdürebilmesi, kendini tanıyıp geliştirebilmesi, çevresini – dünyayı anlayabilmesi, anlaşılabilmesi ve ikna- bilgilendirme–keşfetme–eğlenme–paylaşma– yardım gibi amaçlarını gerçekleştirebilmesi için iletişim kurması, iletişim içerisinde olması gerekmektedir. Bu nedenle iletişim, insan yaşamının merkezinde yer alan önemli öğelerden biri olma özelliği taşımaktadır. Tuna (2012)'nın belirttiğine göre, bir insan günün 2/3'ünü iletişim temelli etkinliklerle geçirmektedir. Bütün bu bilgiler iletişimin insan yaşamındaki yerini ve önemini açıkça ortaya koymaktadır.

İnsanın yaşamını ve kişiler arasındaki ilişkilerini etkileyen iletişimin, kavram olarak herkes tarafından bilinmesi, iletişimi etkileyen unsurlardan haberdar olmaları, sağlıklı insan ilişkilerinin kurulması ve mutlu bir yaşamın sürdürülebilmesi için gerekmektedir. Diğer bir ifadeyle, iletişim ve iletişimin işleyişi konusunda bireylerin bilgisinin arttırılması gerekir çünkü bu konuda bilgi arttıkça bireyler kendilerini ve çevrelerini daha kolay bir şekilde değiştirmeye başlarlar. Ayrıca toplumlar için yaşamsal öneme sahip olan iletişim biliminin topluma öğretilmesi ve hayata geçirilmesi, iletişim bozukluklarından kaçmayı sağlar ve toplumsal hayatın daha düzenli işlemesini mümkün kılar.

Alan yazın incelendiğinde iletişim kavramı ile ilgili pek çok tanımın yapıldığı, işleyişine ilişkin çok farklı yaklaşımlar, kuramlar ya da modeller olduğu görülmektedir. Yüksel (2008) iletişim kavramının tarihsel süreç içerisinde fiziksel ve toplumsal olmak üzere iki yönlü gelişme gösterdiğini belirtmiştir. İletişim fiziksel anlamda; mühendislik, sibernetik, tıp ve matematik bilimlerine bağlıdır ve bu alanda iletişimi; bilgi kuramı ile genel sistemler kuramının alt başlıkları olarak ele alırlar. Ayrıca sosyal bilimler, toplumsal anlamda; antropoloji, kültür olgusunu; sosyal psikoloji, bireyler arası ilişkiler ve grup içi etkinlikleri; dil bilim ise "dil" yapısı üzerine olan çalışmaları iletişimin bir parçası olarak ele almaktadırlar. Bunların dışında sosyoloji, politika bilimi, gazetecilik ve pek çok bilimsel disiplinler iletişim bilimi ile yakın ilişkiler içindedir.

Kaynaklar

Altıntaş, E. ve Çamur, D. (2004). *Beden dili sözsüz iletişim.* Aktüel Basım Yayım. İstanbul.

Aydın, C.H. (2012). *Çevrimiçi iletişim.* (Editörler: E. Nezih Orhon ve Ufuk Eriş). İletişim Bilgisi. Anadolu Üniversitesi Yayını No:2712. Açık Öğretim Fakültesi Yayını No:1675. Eskişehir.

Aziz, A. (1982). *Toplumsal ve kitlesel iletişim.* Ankara Üniversitesi Basın-Yayın Yüksek Okulu Yayınları No:2. A.Ü.S.B.F. ve Basın Yayın Yüksek Okulu Basımevi. Ankara.

Aziz, A., (2010).*İletişime giriş*. Hiperlink Yayınları, 3. Baskı, İstanbul.

Baltaş, Z. ve Baltaş, A. (1999). *Bedenin dili.* 20. Basım. Remzi Kitabevi. İstanbul.(Orijinal baskı:1992).

Berk, E. (2007). *Yazınsal iletişim ve halkla ilişkiler*. Yeni İnsan Yayınevi, İstanbul, 7-17.

Bıçakçı, İ. (1998). *İletişim ve halkla ilişkiler*. MediaCat Kitapları. Ankara.

Binark, M. (2007). *Yeni medya çalışmaları", yeni medya çalışmaları*. (Derleyen: Mutlu Binark). Dipnot Yayınları. Ankara.

Cüceloğlu, D. (1987). *İnsan insana*. As Matbaacılık, İstanbul,

Cüceloğlu, D. (2000). *Yeniden insan insana*. Remzi Kitabevi, 266s, İstanbul.

Çağlar, İ. ve Kılıç, S. (2009). *Genel iletişim.* 2.Basım. Nobel Yayınevi. Ankara.

Dökmen, Ü. (1994). *İletişim çatışmaları ve empati.* Sistem Yayıncılık. İstanbul.

Dökmen, Ü. (2003). *Sosyometri ve psikodrama*. 4. Baskı. Sistem Yayıncılık. İstanbul.

Ecevit, M. F. (2006). *Kitle iletişimi, iletişim ve toplum.* (Editör: Uğur Demiray). Genel İletişim. 2. Baskı. Pegem Akademi Yayınları. Ankara.

Erdoğan, İ. ve Alemdar, K. (2002). *Öteki kuram,* 1. Basım.Erk Yayınevi.Ankara.

Erdoğan, İ. (2005). *İletişimi anlamak*. Geliştirilmiş 2.Basım, ERK Yayınları. Ankara:

Eren, E. (1998). *Yönetim ve organizasyon* 4.Baskı. Beta Yayınları, 668s, İstanbul.

Geçtan, E. (2003). *İnsan olmak*. 14. Basım. Remzi Kitabevi. İstanbul.

Geray, H. (2002). *İletişim ve teknoloji: uluslararası birikim düzeninde yeni medya politikaları.* Ütopya Yayınları. Ankara.

Gökçe, O. (2006). *İletişim bilimi insan ilişkilerinin anatomisi*. Siyasal Kitabevi. Ankara.

Gökçe, O. (2017). *İletişime giriş*. Çizgi Kitabevi. İstanbul.

Güngör, N. (2017). *İletişime giriş*. 4. Basım. Siyasal Kitabevi. Ankara. (Orijinal baskı:2011).

Gürüz, D. ve Temel Eğinli, A. (2008). *Kişilerarası iletişim.* 1.Basım. Nobel Yayın Dağıtım. Ankara.

Hargie, O. ve Dickson, D. (2004). *Skilled ınterpersonal communication: research, theory and practice*, London : Roudlege.

Hellriegel, D. ve Slocum, J.W. (1989). *Organizational behavior*, Fifth Edition. West Publishing Company, 510p, USA.

Kağıtçıbaşı, Ç. (2004). *Yeni insan ve insanlar- sosyal psikolojiye giriş.*Evrim Yayınevi, İstanbul.

Kaya, A. (2011). *Sosyal paylaşım ağlarının kişilerarası iletişim sürecine etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler Anabilim Dalı Kişilerarası İletişim Bilim Dalı. İstanbul.

Kaya, A. (2015). *İletişime giriş: Temel kavramlar ve süreçler*. (Editör: Alim Kaya). Kişilerarası ilişkiler ve etkili iletişim. (8.Baskı). Pegem Akademi. Ankara. Sayfa:2-31

Korkut, F. (2004). *Okul temelli önleyici rehberlik ve psikolojik danışma.* Anı Yayıncılık. Ankara.

Köknel, Ö. (1997). *İnsanı anlamak*. Altın Kitaplar. İstanbul.

Küçük, M. (2012). *İletişim kavramı ve iletişim süreci.* (Editör: E.Nezih Orhon ve Ufuk Eriş). İletişim Bilgisi. Anadolu Üniversitesi Yayını No:2712. AÖF Yayını No:1675. Eskişehir.

Küçükaslan, N. (2014). *Etkili iletişim teknikleri.* Ekin Basın Yayın Dağıtım.İstanbul.

Künüçen, H. H. (2006). *Etkili iletişim*. (Editör: Uğur Demiray). Genel İletişim. 2. Baskı. (55-70). Pegem Akademi Yayınları. Ankara.

Mısırlı, İ. (2007). *Genel ve teknik iletişim.* Detay Yayınları. Ankara.

Mutlu, E. (2004). *İletişim sözlüğü.* 4. Baskı. Bilim ve Sanat Yayınları. Ankara.

Oskay, Ü. (2017). *İletişimin ABC'si*. İnkılap Kitapevi Yayın Sanayi ve Ticaret AŞ. İstanbul. (Orijinal baskı:1992).

Önder, A. (2005). Ö*ğrenme sürecinde kişiler arası iletişim ve öğrenmenin iletişim becerileri*. (Yayına Hazırlayan: Müzeyyen Sevinç) Erken Çocuklukta gelişim ve eğitimde yeni yaklaşımlar 2. Morpa Kültür Yayınları. S: 422-432. Ankara.

Paksoy, M. (2001). *Gruplarda iletişim*. (Editör: İnan Özalp). Örgütlerde İletişim. Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Peltekoğlu Balta, F. (2012). *Halkla ilişkiler nedir*?, Beta Yayınevi. İstanbul.

Robbins, S. P. (1991). *Örgütsel davranışın temelleri*. (Çev: Sevgi Ayşe Öztürk). Anadolu Üniversitesi Yayınları. Eskişehir

Sabuncuoğlu, Z. (1982). *Endüstriyel davranışlar*. Uludağ Üniversitesi İ.T.İ.A İşletme Fakültesi Yayını, Bursa.

Sartre, J. P. (1985). *Varoluşçuluk*. (Çev: Asım Bezirci). 8. Basım. Say Kitap Pazarlama. İstanbul.

Serttaş-Ertike, A. (2012). *Temel iletişim*. Ekin Yayıncılık. Bursa.

Siyez, D. M. (2015). *Kişilerarası ilişkilerin başlangıcı ve gelişimi.* (Editör: Alim Kaya). Kişilerarası İlişkiler ve Etkili İletişim. 8. Baskı. (61-92) Pegem Akademi. Ankara.

Soydaş, N. (2018). *İletişim bence.* (Editörler: Turgay Yavaş ve Berkant Yılmaz). İnkılap Kitabevi Yayın Sanayi ve Ticaret AŞ. İstanbul.

Tuna, Y. (2012). *İletişim kavramı ve iletişim süreci* (Editör: İzlem Vural). İletişim. Pegem Yayınları: Ankara.

Tutar, H. ve Yılmaz, M. K. (2002). *Genel iletişim kavramlar ve modeller.* Nobel Yayın Dağıtım. Ankara.

Tutar, H., Yılmaz, M.K. ve Erdönmez, C. (2003). *Genel ve teknik iletişim*. Nobel Yayın. Ankara.

Türkeli, Y. (2002). Çocuklarla iletişim kurma.*Çağdaş Eğitim Dergisi. XXVII:*33-38.

Türkoğlu, N. (2003). *Kitle iletişimi ve kültür*. 1.Basım. Naos Yayınları. İstanbul.

Ülbay-Aytuna, N. (2011). Sosyal medya ve ikna stratejilerinin değişen paradigmaları.*Pi Pazarlama ve İletişim Kültürü Dergisi.* Ocak. ss.41-42.

Üstün, B. (2005). Çünkü iletişim çok şeyi değiştirir!,*Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, Cilt 8, Sayı 2,* Sayfa 88-94.

Üstünsel, G. (2011). *Etkili iletişim becerileri ve beden dili*. Namık Kemal Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Tekirdağ.

Voltan-Acar, N. (2010). *İnsan ilişkileri-iletişim*. 2. Baskı. Nobel Yayın Dağıtım. Ankara.

Yüksel, H. (2008). *İletişimin tanımı ve temel bileşenleri.* Etkili İletişim. 2. Baskı. (Editör: Uğur Demiray). Pegem Akademi. Ankara.

Zıllıoğlu, M., (2007) *İletişim nedir?* 3. Basım, Cem Yayınevi, İstanbul.(Orijinal baskı:1993).

www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5b193c2ec52776.80562605 (Erişim Tarihi: 07.06.2018)

www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5b193e49e8e3b1.14767417 (Erişim Tarihi: 07.06.2018)

BÖLÜM 2

KİŞİLERARASI İLETİŞİM MODELLERİ

"Dünyayla dört şekilde iletişim kurarız:
Ne yaptığımızla, nasıl göründüğümüzle,
ne söylediğimizle ve nasıl söylediğimizle".

(Dale Carnegie)

Bu bölümü tamamladığında bireylerin;

- İletişim süreci,
- Aristo, Laswell, Shannon ve Weaver, Berlo, Osgood ve Schramm Dance Spiral, Gerbner, Newcomb ABX modelleri,
- Kişilerarası ilişki kuram ve yaklaşımları

konularında bilgi sahibi olmaları beklenmektedir.

Mollanın Konuşması

“*Bir gün molla vaaz vereceği salona girer. Salonun en ön sırasında oturan genç bir adam haricinde tamamen boş olduğunu fark eder. Konuşmasını yapıp yapmamakta karasız kalan molla genç adama döner ve burada sadece sen varsın. Sence vaaz vermeli miyim yoksa vermemeli miyim diye sorar. Genç adam “hocam ben basit bir adamım ve bu tür şeylerden anlamam ama ahıra girdiğimde tüm atların kaçmış olduğunu ve sadece bir atın kalmış olduğunu görsem yine de atımı beslerdim” der.*

Bu sözlerden etkilenen molla vaaz vermeye başlar ve iki saatin üzerinde konuşur. Son derece coşkulu bir konuşma yapan molla vaazının ne kadar muhteşem olduğunun cemaati tarafından onaylanmasını ister ve genç adama dönerek “vaazımı beğendin mi” diye sorar. Genç adam şu şekilde yanıtlar. “Hocam size basit bir adam olduğumu ve bu işlerden pek anlamadığımı başta söylemiştim. Eğer bir ahıra girsem ve biri hariç tüm atların kaçtığını görsem yine de onu beslerdim. Ama elimdeki, tüm samanı da o ata yedirmezdim” der.” (Doğu Hikayeleri, akt; Sarı, 2015).

Kitle konuşması dinleyenleri içerir. Elbette tüm izleyiciler aynı değildir. Bir konuşmacı, izleyiciye hitap etmenin en iyi yollarını belirlemek için, izleyicinin doğasını dikkatlice değerlendirmelidir. Konuşmayı yapan kişi dinleyici olan kitlenin özelliklerini dikkate almalı ve konuşmasının içeriğini kitlenin özelliklerine göre planlamalıdır.

Adler ve Towne'a (1978) göre pek çok sosyal ve örgütsel sorun insanlar arasındaki yetersiz iletişimin neden olduğu tatmin edici olmayan ilişkilerden kaynaklanmaktadır. İletişimin başarısı çoğu zaman kişinin bilgisini ve fikirlerini başkalarına aktarma yeteneğinden kaynaklanır. Etkili iletişim daha anlamlı, daha akıcı ve ihtiyaçların daha iyi karşılandığı etkileşimle sonuçlanır. Maslow'a göre kişisel ihtiyaçları karşılama yeteneği esasında iletişim kurma becerisiyle ilişkilidir.

İLETİŞİM SÜRECİ VE İLETİŞİM MODELLERİ

Bir kişinin diğeriyle iletişim kurmak istediğinde başlayan ve en az iki kişi arasında devam eden süreç iletişimdir. Birisiyle iletişim kurulmak istendiğinde öncelikle zihinde imajlar (görüntüler) oluşur. Bunlar fikirler, düşünceler, resimler ve duygular olabilir. İletişim kurmak isteyen kişi gönderen olarak adlandırılır. Gönderenin öncelikle iletmek istediği görüntüleri alıcının anlayabileceği sembollere dönüştürmesi veya çevirmesi gerekir. Semboller genellikle kelimlerdir ancak bazen bunlar resim, ses ya da duyu bilgileri de (dokunma, koku gibi) olabilir. Görüntüleri sembollere çevirme işlemine kodlama denir. Bir mesaj başka bir kişi tarafından alındığında, bir kod çözme işlemi gerçekleşir. Gönderenin, iletişim kanalları yoluyla iletime hazırlanmada mesajları şifrelemesi gerektiği gibi, alıcının da sembolleri anlaması ve yorumlaması ve daha sonra bu bilgileri kendisi için anlamlı olan imgelere, duygulara ve düşüncelere dönüştürmesi gerekir. *Mesajlar göndericinin istediği gibi tam olarak çözüldüğünde, gönderenin görüntüleri ve alıcının görüntüleri eşleşir ve etkili iletişim oluşur (*Adler ve Towne, 1978).

Eğer herkesin deneyimi ve yaşantısı aynı olsaydı bütün mesajlar aynı şekilde kodlanır, iletilir ve deşifre edilirdi. Bu şekilde semboller de herkes için aynı anlamalara sahip olurdu. Ancak farklı kültürden, yetiştirilme tarzından ve ortamdan gelen kişiler kelimelere, resimlere, seslere ve jestlere farklı anlamlar yükleyebilmektedirler. Adler ve Towne (1978) iletişimi bozan fiziksel ve psikolojik güçlükleri "gürültü" kavramıyla açıklamaktadır. *Fiziksel gürültü* çevrede anlaşılmayı zorlaştıracak ve dikkat dağıtacak her şeyi içerir. Ortamdaki sıcaklık, soğukluk, yoğun ses, ışık gibi faktörler de fiziksel gürültünün nedenlerindendir. *Fiziksel gürültü* göndericide, mesajda, kanalda ya da alıcıda sorunlara yol açabilir. *Psikolojik gürültü* ise gönderenin ya da alıcının mesajını açıkça iletme, ifade etme,

Kaynaklar

Acton, S.G. (1999). Interpersonal theory and circumplex structure. Unpublished Dissertation. Northwestern University. Illinois.

Adler, R.,ve Towne, N. (1978). *Looking out/looking in* (2nd ed.). New York: Holt, Rinehart and Winston.

Al-Fedaghi, S. (2012). A Conceptual Foundation for the Shannon-Weaver Model of Communication, *International Journal of Soft Computing, 7(1),*12-19.

Baran, S. J. ve Davis, D.K. (2003). *Mass Communication Theory***.** 3. Baskı. Toranto:Thomson Wodswoth.

Blackburn, P. L., 2007. *The Code Model of Communication: A Powerful Metaphor in Linguistic Metatheory*, SIL e-Books. http://www.sil.org/silepubs/Pubs/48756/48756_Blackburn%20P_Code%20model%20of%20communication.pdf

Cook, K. S. ve Rice, E. (2003). *Social exchange theory*. In J. D. Delameter (Ed.), Handbook ofSocial Psychology, (pp. 53-76). New York: Kluwer Academic/Plenum Publishers.

Feist, J. ve Feist, G. J. (2008) *Theories of personality*. New York: McGraw-Hill.

E. (1997). *A first look at communication theory.*3. Baskı. New York: McGraw-Hill.

Hollins Martin, C.J. (2011). Transactional Analysis (TA): a method of analysing communication. British Journal of Midwifery. 19(9): 587-593.

Leary, T. (1957). *Interpersonal diagnosis of personality*. New York: John Wiley ve Sons.

Levy, K. (2009). *Psychodynamic theories of relationships*. California: Sage Publications.

Littlejohn, S. W. *Theories of human communication*. 7th edition, Belmont, CA: Wadsworth, 2002.

Maslow, A. (1970). *Motivation and personality.* New York: Harper ve Row.

Mattelart, A. ve Mattelart, M. (1998). T*heories of communication a short ıntroduction*. London: Sage Publication.

McQuail, D., ve Windahl, S. (1993). Communication models for the study of mass communication (2nd ed.). New York: Longman.

Miller, K. (2005). *Communication Theories: Perspectives, processes, and contexts*. 2nd edition. New York: McGraw-Hill.

Mitchell, M. S., Cropanzano, R. S., ve Quisenberry, D. M. (2012). *Social exchange theory, exchange resources, and interpersonal relationships: A modest resolution of theo-r* . In K. Törnblom ve A. Kazemi (Eds.), Critical issues in social justice. Handbook of social resource theory: Theoretical extensions, empirical insights, and social applications (pp. 99-118). New York, NY, US: Springer Science.

Petersons, A. ve Khalimzoda, I. (2016). Communication models and common basis for multicultural communication in Latvia. *Society Integration Education, Rezeknes Teknologia Academia*, vol.4, 423-433.

Redmond, M. V. (2015). Social exchange theory. English Technical Reports and White Papers. 5.

Sarı, T. (2017). *Kişiliğin diğer yönlerini araştıran mini kuramlar*. İçinde D. Gençtanırım-Kurt, E. Çetinkaya-Yıldız (Editörler)., Kişilik kuramları gerçek yaşamdan kişilik analizi örnekleriyle. Ankara:Pegem Akademi Yayınları.

Schorr, A, Schenk, M ve Campbell, W (2003). Communication Research and Media Science in Europe. Mouton de Gruyter, Berlin, 57.

Sharf, R. S. (2014). *Psikoterapi ve psikolojik danışma kuramları* (Çev. Edit. Nilüfer Voltan Acar). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Solomon, C. (2003). Transactional analysis theory: the Basics. *Transactional Analysis Journal, 33 (1),* 15-22.

Ulaş, Ö. (2017). *Kişilerarası ilişkiler kuramı: H.S. Sullivan.* İçinde D. Gençtanırım-Kurt, E. Çetinkaya-Yıldız (Editörler)., Kişilik kuramları gerçek yaşamdan kişilik analizi örnekleriyle.Ankara:Pegem Akademi Yayınları.

Usluata, A. (1991). *İletişim*. İstanbul: İletişim Yayıncılık.

Yadava, U., Eswara, H.E. ve Rahim, A. (2017). Communication. IGNOU Publisher. http://hdl.handle.net/123456789/7171 adresinden 20.06.2018 tarihinde alınmıştır.

BÖLÜM 3

ETKİLİ İLETİŞİM BECERİLERİ

"Sen ne söylersen söyle
söylediğin karşındakinin anladığı kadardır!"

(Mevlana Celaleddin-i Rumi)

Bu bölümü tamamlayan bireylerin;

- İletişim engelleri,
- Dinleme, etkili ve etkili olmayan dinleme türleri,
- Olumlu iletişim,
- Empati, ben-dili, tam ve net mesaj yollamak, kendini açmak,
- İletişimde semboller

konularında bilgi sahibi olması beklenmektedir

Padişahın Rüyası

"Padişah, bir gece rüyasında bütün dişlerinin döküldüğünü, yemek bile yiyemez hale geldiğini görür. Sıkıntı ve elem içinde uyanır. Vezirini çağırıp sarayın rüya tabircisinin hemen huzuruna getirilmesini söyler.

Uyku sersemi tabirci, gözlerini ovuşturarak padişahın yanına gelince, padişah beklemeden rüyasını anlatır ve sorar: Bu rüya hayır mıdır, şer midir, neye işarettir söyle hele. Tabirci biraz düşündükten sonra utanarak "padişahım şerdir" der. Padişah yüzüne karşı böyle söylenmesine şaşırmış, adeta küçük dilini yutmuştur. Tabirci devam eder:

"Uzun yaşayacaksınız; ama ne yazık ki, bütün yakınlarınızın gözlerinizin önünde birer birer ölüp sizi yapayalnız bıraktıklarını göreceksiniz". Bir an sessizlik olur ve ardından padişah çok sinirlenerek "tez atın şunu zindana felaket tellallığı yapmak neymiş görsün" der. Tabirci yaka paça götürülür ve zindana atılır.

Padişah başka bir tabirci bulunmasını emreder. Huzuruna gelen ikinci tabirciye de rüyasını anlatarak hayır mıdır, şer midir diye sorar. İkinci tabirci de biraz düşünür ve daha sonra gülümseyerek "Hayırdır, Padişahım! Bu rüya, bütün akrabalarınızdan, yakınlarınızdan daha uzun yaşayacağınıza dalalet eder. Daha nice seneler boyu güzel memleketimizi yüksek adaletinizle idare edebileceksiniz" der. Padişahin keyfi yerine gelir, ağzı kulaklarında "bu tabirciyi baş tabirci yaptım ona iki kese altın verin" der. Başından sonuna kadar durumu takip edenler, tabirciye sorarlar: "Aslında sen de, diğer tabirci de aynı şeyi söylediniz. Niçin onu cezalandırdı da seni mükâfatlandırdı? "Zeki tabirci gülerek:

"Elbette aynı şeyi söyledik; ama mühim olan, kimilerine NE söylediğin değil, NASIL söylediğin, karşıdakinin NEYİ, NASIL anladığıdır" der."

(Anonim öyküler, https://www.dunyabulteni.net/hayata-dair/padisah-ile-ruya-tbircisi-h280341.html sayfasından alınmıştır.

Kaynaklar

Abrell, R. (2004). Preventing communication breakdowns. Reston, VA: National Association of Secondary School Principals.

Adler, R., Rosenfeld, L. ve Proctor, R. (2001). Interplay: the process of interpersonal communicating, 8th edn. Fort Worth, TX: Harcourt.

Adler, R.B., Wiemman, M.O. ve Towne, N. (1999). Looking out/ looking in. Kanada, Harcourt Brace College Publishers,

Antos, G. (2011). *Handbook of interpersonal communication*. The Hague, The Netherlands: Mouton De Gruyter.

Barkai, J. (1984). Active listening: One way to be a better advocate, counselor and business person. *Trial, 20(8),*66-69.

Brownell, J. (2009). Listening: attitudes, principles, and skills. Boston, MA: Pearson.

Burstein, J. (2010). Have you heard?: Active listening. New York, NY: Crabtree Publishing.

Erford, B. T. (2010). I-messages. *35 techniques every counselor should know (*27-35). *Columbus: Pearson.*

Hargie, O. (1986). *The handbook of communication skills.* Third Edition. London: Routledge.

M.L. (1984). Empathy, social cognition, and moral action. İçinde W. Kurtines, J. Gerwitz (Edi.) Moral behaviour and development: advances in theory, research and Applications. NY

Keltner, J.W. (1973). *Elements of interpersonal communication.* Belmont, CA: Wadsworth.

Klein, S.M., Kraut, A.I., ve Wolfson, A. (1971). Employee reactions to attitude survey feedback: A study of the impact of structure and process. *Administrative Science Quarterly, 16*(4), 497-514.

Larson, R. K. (2011). The evolution of human language: Biolinguistic perspectives. New York, NY: Cambridge University Press.

Levenson, R. ve Ruef, A. (1992). Empathy. *Journal of Personality and Social Psychology 63(2)*.

Pace, R.W ve Boren, R.R. (1973). *The human transaction: Facets, functions, and forms of interpersonal communication.* Glenview, IL: Scott, Foresman.

Pedersen, R. (2007). Empathy: A wolf in sheep's clothing? *Med Health Care and Philos,* 11, 325–335.

, J. W. (1998). Conditions that hinder communication. *The Library*, 6 (2).

Randall A. Gordon, Daniel Druckman, Richard M. Rozelle, James C. Baxter. (2006). *Non-verbal behaviour as communication: from: The handbook of communication skills.* London; Routledge.

Rasmussen, J. (2001) The İmportance of communication in Teaching: a systems-Theory *j. Curriculum Studies*, 33 (5) 569-582.

Reynolds, B. (1994). The of clients' perceptions of the helping relationship in the development of an empathy scale. *Journal ofPsychiatric and Mental Health Nursing,* 1:23–30.

Sornson, B. ve Dismondy, M. (2010). *The juice box bully, empowering kids to stand up others*. Northville: Ferne Press.

Voltan-Acar, N. (2010). *İnsan ilişkileri iletişim*. 2.Baskı. Ankara; Nobel Yayın Dağıtım

Voltan-Acar, N. (2015). *Yeniden terapötik iletişim kişilerarası ilişkiler (tamamı bizim toplumdan örnekler).* 12. Baskı, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

BÖLÜM 4

GELİŞİM DÖNEMLERİNE GÖRE İLETİŞİM

"İnsanlar hakkında tartışma götürmez bir gerçek varsa, o da başarının doğrudan doğruya parayla ilgisinin olmadığıdır. Hangi alanda olursa olsun başarı; insanların birbirleriyle ne kadar iyi ilişkiler içinde olduklarıyla doğru orantılıdır."

(William GLASSER)

Bu bölümü tamamlayan bireylerin;

- Doğum öncesi dönemde anne-bebek iletişimi,
- 0-1 yaş bebeklik döneminde gelişen iletişim süreci,
- 1-3 yaş döneminde gelişen iletişim süreci,
- 4-6 yaş döneminde gelişen iletişim süreci,
- Okul çağı döneminde gelişen iletişim süreci,
- Ergenlik döneminde gelişen iletişim süreci

konularında bilgi sahibi olması beklenmektedir.

Atatürk ve Çobanlık Yapan Çocuk

Atatürk, Antalya'ya giderken yolda verdiği bir mola esnasında bir çocuğun söylediği türküyü duyar. Türkü ilgisini çekince türküyü söyleyen kişinin yanına getirilmesini emreder. Atatürk'ün yanındakiler türküyü söyleyen kişiyi bulurlar. Genç bir çoban çocuk türküyü söylemektedir.

Atatürk:

- Türküyü sen mi söylüyorsun, diye sorduktan sonra

- Burada da söyle de dinleyelim der.

Genç çoban türküyü bitirince Atatürk çocuğu alkışlar ve

- Biis... biis, diye bağırır.

Genç çoban ve yanındakiler anlamayınca Atatürk biis' in ne olduğunu izah eder.

- Biis demek, beğendim, tekrar söyle demektir.

Çoban bunun üzerine türküyü tekrarlar. Atatürk'te, cebinden elli lira çıkararak çobana verir. Çoban paraya bakar ve

- Biis... biis diye bağırır.

Atatürk, bu zeki cevaptan o kadar memnun olur ki, bir elli liralık daha çıkarıp verir ve yanındakilere dönerek o dönemde sürekli Türkiye'ye sataşan İtalyan diktatörü Mussoloni için

- İmkân olsaydı da, Musolini şu sahneyi görseydi ve cevabı işitseydi, hangi millete nutuk söylediğini anlardı der."

(http://www.ataturkinkilaplari.com/aa/79/ataturk%E2%80%99un-cocuklar-ile-ilgili-anilari.html adresinden alınmıştır.)

Her insan iletişimi farklı biçimde algılar ve yorumlar, bu sebeple bir mesajı almak, yorumlamak ya da göndermek, insanların kişisel birikimlerinden etkilenir. Gelişim süreci içerisinde doğum öncesinden başlayarak bireylerin yaşadığı her an iletişim kanalları da değişim ve gelişim göstermektedir. Dünyaya geldikten sonra ise bireylerin iletişim becerileri yaşantılar yoluyla şekillenmeye devam eder. Özellikle kişilik gelişimi açısından da kritik olan bebeklik ve çocukluk dönemindeki yaşantılar, yetişkinlik döneminde varlığını gösterecek olan iletişim becerilerine zemin hazırlamaktadır. Bu bölümde bireylerin doğum öncesi döneminden itibaren başlayarak ergenlik dönemi sonuna kadar gelişim dönemlerinde gözlemlenen iletişim yolları üzerinde durulmaya çalışılacaktır.

DOĞUM ÖNCESİ DÖNEMDE İLETİŞİM (ANNE KARNINDA BAŞLAYAN İLETİŞİM)

Bebek için iletişim aslında daha doğmadan, anne karnında başlamaktadır. Anneler hamile olduklarını öğrendikleri andan itibaren genellikle karınlarına dokunarak bebekleriyle iletişim kurmaya başlarlar. Bu sürece başta babalar olmak üzere aile yakınları da dâhil olabilmektedirler. Annenin, karnındaki bebekle konuşma ve iletişim kurma isteği, bebeğin hareketlerini hissetmeye başladığında daha da artmaktadır.

Anneler genellikle hamileliklerinin 16 ile 22. haftalarında fetüsün(bebek) hareketlerini hissetmeye başlar. Bu sürede fetüsün duyma yetisinden sorumlu olan kemikler ve ses iletisini beyne ulaştıran sinirler, oluşumunu neredeyse tamamlamaktadır. Fetüsün, 27 ile 32. haftalardan itibaren önce tiz sesleri ki buna annenin sesini örnek verebiliriz; daha sonrasında ise kalın sesleri, babanın sesi gibi, duyup tepki verebilmektedir. İletişimin tanımını yaparken "kaynak tarafından alıcıya iletilen mesajın, alıcı tarafından algılayıp, anlamlandırılıp ona göre tepki verme eylemi" olduğundan daha öncesinde söz edilmişti. Mesaja verilen tepki iletişim olduğuna göre, fetüsün yani bebeğin de anne karnında duymaya başladığı seslere hareket ederek tepkiler vermesi, iletişimin olduğunun en önemli göstergesidir. Fetüsün, çevredeki rahatsız edici, aşırı yüksek sesli gürültülü müziklerde anne karnında çok hareketlendiği, tekme atmaya başladığı ifade edilmektedir. Ardından gürültülü müzik kapatılıp, sakin, dinlendirici güzel bir müzik açıldığında ise bebeğin hareketlerinin de sakinleştiği anneler tarafından belirtilmektedir.

Bebeğin gelişiminde kalıtsal olduğu kadar çevresel koşulların da etkisi ve önemi bilinmektedir. Bu nedenle anne karnında gelişimini tamamlarken, bebeğin sağlıklı koşullarda bu süreci tamamlaması önemlidir. Annenin ruh sağlığının yerinde olması, bebeğin istenen bir bebek olması, aile içi şiddet ve çatışmaların olmadığı huzurlu bir ortamın oluşturulması, kısaca, mutlu bir hamilelik döne-

Kayaklar

Baltaş, Z. ve Baltaş, A. (1994). *Bedenin dili*. İstanbul, Remzi Kitabevi.

Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought and action: A social cognitive theory*.

Beaty, J. J. (2008). *Skills for preschool teachers*. (8th ed.). New Jersey: Prentice Hall.

Bowlby, J. (1980). *Loss: sadness ve depression* (Vol.3 of Attachment and Loss). London, Hogarth Press.

Dökmen, Ü. (1994). *İletişim çatışmaları ve empati.* İstanbul, Sistem Yayıncılık.

Erbay, F., Ömeroğlu, E., ve Çağdaş, A. (2012). Development and validity-reliability study of a teacher-child communication scale. Educational Sciences: *Theory ve Practice - Special Issue, 12(4),* 3165-3172.

Erdoğan, İ. ve Alemdar, K. (2002). *Öteki kuram*, 1. Basım. Ankara, Erk Yayınevi.

Ergin, A. ve Birol, C. (2000). *Eğitimde iletişim*. Ankara, Anı Yayıncılık.

Geçtan, E. (2003). İnsan Olmak. 14. Basım. İstanbul, Remzi Kitabevi.

Jonsson, A. ve Williams, P. (2013). Communication with young children in preschool: the complex matter of a child perspective. *Early Child Development and Care*, 183(5), 589-604. doi: 10.1080/03004430.2012.678488

Kaya, A. (2015). *İletişime giriş: Temel kavramlar ve süreçler. (Editör: Alim Kaya). Kişilerarası ilişkiler ve etkili iletişim.* (8.Baskı). Ankara, Pegem Akademi. Sayfa:2-31

Önder, A. (2005). *Öğrenme sürecinde kişiler arası iletişim ve öğretmenin iletişim becerileri*. Editör: Müzeyyen Sevinç. Erken Çocuklukta Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar. 2. Cilt. Sayfa: 422-432. İstanbul, Morpa Yayınları.

Sonnenschein, S. ve Whitehurst, G. J. (1980). The development of communication: When a bad model makes a good teacher. *Journal of Experimental Child Psychology 29(3),* 371-390.

Üstün, B. (2005). "Çünkü iletişim çok şeyi değiştirir!", *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, Cilt 8, Sayı 2,* Sayfa 88-94.

BÖLÜM 5

AİLE İÇİ İLİŞKİLER VE İLETİŞİM

"Konuşma sanatını bilen kişi düşündüklerinin hepsini söylemez, fakat söylediklerini düşünür de söyler."

(Aristoteles)

Bu bölümü tamamlayan bireylerin;

- Sosyal ilişkilerde iletişimin önemi,
- Aile içinde iletişimi etkileyen unsurlar,
- Aile içinde daha iyi iletişim kurma yolları,
- Anneler ve çocukları arasındaki iletişimin özellikleri,
- Babalar ile iletişim ve etkileşimin çocuklar için önemi,
- Eşler arasındaki iletişimin aile ilişkileri için önemi

konularında bilgi sahibi olması beklenmektedir.

(49 Yaşında, Kadın, Lisansüstü Eğit. Çocukluğuna ait bir anı)

Kalabalık ve geniş bir ailede büyüdüm. Çocukluğum boyunca sabah kahvaltısı, öğle ve akşam yemeklerinde tüm aile bireyleri bir araya gelirdi. Hatta öğlene kadar uyumak isteyen bile kahvaltı için kalkar aile ile birlikte kahvaltısını yapar ve sonra yatardı. Aile ile ilgili pek çok konu akşam yemeğinde ya da yemek sonrasındaki sohbet saatlerinde konuşulurdu. Aile içindeki herkesin konuşması ve fikir beyan etmesi sağlanırdı… Ancak benim için en özel olan anlardan biri 7-8 yaşlarımdayken gerçekleşen bir akşam sohbetiydi. Çocukluğumda akşamları genellikle evimizin yukarı kısmındaki arsada yeni bir ev yapılmasına yönelik sohbetlere tanık olurdum. Bu sohbetlerden birinde evin nasıl olması gerektiği ile ilgili olarak benim de görüşüm alınmıştı. O anı hiç unutmadım… Çünkü o akşam ailemizle birlikte oturmayan ancak bize misafir olan anneannem ve dayım da sohbete katılmıştı. Dayım o dönemde ilçemizin en entelektüel kişisiydi diyebilirim… Üniversite mezunu, beş altı yabancı dil bilen ve kişisel kütüphanesinde ilçe kütüphanesinden çok kitabı olan….. Bizler dayımın sohbet ve konuşmalarını hayranlıkla (pek çoğumuzun idolüydü) ve nefesimizi tutarak dinlerdik ….Dayımın da olduğu bir ortamda benim fikrimin sorulması ve herkesin susup benim ne söyleyeceğimi merak etmesi…. Yeni yapılacak evimiz nasıl olsun, hangi katta, hangi odalar yer alsın vb. Kendimi son derece değerli ve önemli hissetmiştim. Annem, babam, anneannem, dayım, abilerim ve ablalarımın da bulunduğun 8.10 kişilik bir sohbet grubunda herkes susmuş benim ne söyleyeceğimi merak ediyordu… Konuşmama izin verdiler ve herkes beni dinledi… Sonra diğer aile bireyleri konuşmaya devam etti… Ben onların konuşmalarını dinleyemedim bile… Hala aklım kendi söylediklerimde, hissettiğim heyecan ve gururdaydı…. Değerli olduğum hissi ve müthiş bir özgüven sağladı bana o sohbetler….

AİLE İÇİ İLİŞKİLER

En genel anlamıyla duygu, düşünce bilgi, beceri ya da tutumun başkalarına aktarılması ya da başkalarıyla paylaşılması olarak tanımlanan iletişim süreci, kişiler arası ilişkileri düzenleyen en önemli unsur olarak görülmektedir. İnsan ilişkilerinin temelinde iletişim yatar. Başkaları ile olan ilişkilerimizin kalitesini, kurduğumuz iletişimin niteliği belirler.

Kişiler, kendi duygu ve düşüncelerini fark edip ifade edebildiği ve etkileşimde bulunduğu kişinin duygu ve düşünceleri dikkate alarak davranışlarını ayarlayabildiği ölçüde sosyal ilişkilerinde başarılı olmaktadır (Signe ve Van Schaik, 2000). Bireyin, iletişime ilişkin ilk deneyimleri sözsüz iletişim ortamlarıyla gerçekleşir. Henüz dilsel açıdan bir şey üretmeyen, dili edinip uygun bir biçimde kullanması için oldukça uzun bir zaman dilimini sözsüz iletişim biçiminde geçirmek zorunda kalan çocuk, toplumdaki yerini de edinirken bu sözsüz iletişim basamaklarından geçmek zorundadır. Zamanının büyük bir bölümünü dinleme etkinliğine ayıran çocuk, aynı zamanda sembolik düzlemdeki kodları algılamayı ve yorumlamayı öğrenir (Pembecioğlu, 2006).

İletişim becerilerine ilişkin ilk tohumlar, bebeğin dünyaya gelmesi ile birlikte aile içinde atılmaya başlar. Bebeğin içerisinde yer aldığı aile ortamında var olan iletişim ve etkileşimin niteliği ve doğumu takip eden günlerde anne-baba ile gerçekleşen etkileşimler, çocukların iletişim kurmayı öğrenmelerinde ve iletişim becerilerinde yetkinleşmelerinde etkili olur. Sosyal yaşam becerileri, bebeklik döneminden itibaren aile içerisinde geçirilen yaşantılarla temellenir. Bebeklik ve çocukluk dönemlerinden başlayarak anne-baba ile kurulan iletişim ve aile içi ilişkilerin niteliği çocukların ileride başarılı ve olumlu sosyal ilişkilere sahip yetişkinler olmasını sağlamada etkilidir.

Aile, çocuğun ilk sosyal deneyimlerini edindiği yerdir. Anne ve babalar da çocukların ilk ve en uzun süreli öğretmenleridir. Bu nedenle anne-babalar ve ailede yer alan diğer kişilerin çocuğun eğitiminin bir parçası olduğunun bilincinde olması gerekir (Aktaş, Arnas ve Yaşar, 2008; Dinç 2011,Gülay ve Akman 2009). Okul öncesi dönemde; çocukların gelişimine uygun çevresel düzenlemelerde en etkili kişiler anne ve babalardır (Clerkin, Marks, Policaro ve Halperin,2007). Anne ve banalar, çocukları ile kuracakları sağlıklı iletişimlerle çocuklarının gelişimlerini olumlu yönde desteklemiş (Üstün, 2010) ve olumsuz davranışlarını da azaltmış olurlar (Brody ve Ge, 2001).

Çocuklar; pek çok öğrenmeyi, anne-babalarını ve çevrelerinde bulunan diğer yetişkinleri model alarak gerçekleştirmektedirler. Bu öğrenme süreçlerinde eğitimsel açıdan destekleyici ve nitelikli model davranışları gözlemlemeleri önemlidir. Bebeklik ve çocukluk yılları boyunca edinilecek davranış ve beceriler, çocuğun nasıl bir toplumsal yetişkine dönüşeceğinin önemli belirleyicilerindedir.

Kaynaklar

Arnas, A.Y, Yaşar, M. (2008). *Okul öncesi eğitimde aile katılımı [Familyinvolvementin preschool education*].In Y.A.Arnas. ve F.Sadık (Eds.), *Okul öncesi eğitimde sınıf yönetimi* [Classroom management in preschool education] (pp.328-363). Ankara: Kök Publishing

Baumrind, D. (1995). Commentary on sexual orientation: Research and social policiy implications. *Developmental Psychology. 31 (1)* 130-136

Bee, H. ve Body,B. (2009) *Çocuk gelişim psikolojisi*. Okan Gündüz (Çev.) İstanbul: Kaknüs Yayınları

Berk, L. E. (2013). *İnfants and Children (Bebekler ve çocuklar)*. Çev Ed. Nesrin Işıkoğlu Erdoğan) Nobel yayınevi. Ankara pp 269)

Brody, G. H., ve Ge, X. (2001). Linking parenting processes and self-regulation to psychological functioning and alcohol use during early adolescence. *Journal of Family Psychology*, *15,* 82–94.

Can, G. (1999).*Yenidoğan bağının önemi. Ben hasta değilim* (Ed. Aysel Ekşi) İstanbul:-Nobel Tıp kitabevi,

Clerkin, S. M., Marks, D. J., Policaro, K. L. ve Halperin, J. M., (2007). Psychometric properties of the alabama parenting questionnaire-preschool Revision. *Journal of Clinical and Adolescent Psychology. Vol.36.No.1,* 19-28

Colvert, E., Kreppner,J. ,Beckett, C., Castle, J. ve Groothues,C. (2007) Early adolescent outcomes for institutional deprived and non deprived adopteesI I: Disinhibited attachment. *Journal of child Psychology and Psychiatry, 48;17-30.*

Dinç, B.(2011).*Okul öncesi eğitimde aile katılımı çalışmaları [Family involvement activities in preschool education]*. In F. Alisinanoğlu (Eds.), *Okul öncesi eğitimde özel öğretim yöntemleri [special teaching methods in preschool education*], (pp.179-190), Ankara: Pegem Academy Publication

Gordon, T. (2014).*Etkili anne-baba eğitimi*. Dilek Tekin, Nazlı Özkan (Çev.)İstanbul: Profil yayınları

Horton, C. B. ve Cruise, T. K. (2001). *Child abuse and neglect:the school's response.* Guilford, New York

İpek, N. ve Bilgin, A. (2007). İlköğretim çağı çocuklarında kelime dağarcığının gelişimi. *Elementary Education Online, 6(3), 344-365.*

Kandır, A. ve Alpan, Y. (2008). Okul öncesi dönemde sosyal-duygusal gelişime anne-baba davranışlarının etkisi. *Aile ve Toplum Dergisi*. Yıl:10. 4(14).

Karaköse, Ş. ve Karaköse, R. (2007) *Çocuk eğitiminde babanın rolü.* İstanbul:Yakamoz Yayınları

Navaro, L. (1987). *Beni duyuyor musun?.* Ya- Pa yayınları. 9. Baskı. İstanbul

O'Conner, T. G., Marvin, R. S., Rutter, M., Olrich, J.T. Britner, P. A. ve the English and Romanian Adoptees Study Team; 2003; Child–Parent attachment Following early institutional deprivation. *Development and Psychopathology 15;19-38.*

Oktay, A. (1983). O*kul olgunluğu*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.

Pembecioğlu, N. (2006). *İletişim ve çocuk.* Ankara: Ebabil Yayınları.

Pleck, J. H. ve Masciadrelli, B. P. (2004). *Paternal involvement: Levels, sources and consequences.*(9 Chapter). In M.E. Lamb (Ed.), The role of the father in child development (4th ed.). Hoboken, NJ: John Wiley.

Rutter,M. (1996). *Maternal deprivation in handbook of parenting. aplied and practical parentin*g (Ed: M. H. Borrnstein) l 4. (3-31).

Rutter,M., Colvert,E., Kreppner, J., Beckett, C., Castle, J. ve Groothues, C. (2007). Early adolescent outcomes for institutional deprived and non deprived adoptees I I: Disinhibited attachment. *Journal of child Psychology and Psychiatry, 48;*17-30.

Rutter, M., Sonuga-Barke, E. J., Beckett, C., Castle, J., Kreppner, J., Kumsta, R., et.al. (2010). Deprivation-specific psychological patterns: of institutional deprivation. Monographs of the society for research in *Child Development 75*.

Shapiro, L. E. (2010).*Yüksek EQ'lu çocuk yetiştirmek. Anne ve babalar için duygusal zeka rehberi. (On birinci basım).*(Çev. Ümran Kartal). İstanbul: Varlık Yayınları.

Tamer, M. ve Başal, H.A. (2005). Farklı sosyoekonomik düzeylerde okulöncesi eğitimi alan ve almayan ilköğretim birinci sınıf öğrencilerinin dil gelişimlerinin cinsiyete göre karşılaştırılması. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. XVIII (2),* 395-420.

Yavuzer, H. (1999). *Çocuk psikolojisi*(19. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yavuzer, H. (2009) Ç*ocuğunuzun ilk altı yılı*. 24. Basım. Say 11.İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yurteri, A. ve Aral, N. (2012). *Çocuğun gelişimini engelleyen aile ile iligli etmenler.* (Aile ve Çocuk içinde Ed. Nerimal Aral) (187-199) Ankara Üniversitesi Basımevi.

BÖLÜM 6

İLETİŞİMDE ÇATIŞMA VE ÇATIŞMA YÖNETİMİ STRATEJİLERİ

"Düşündüğünüz, söylemek istediğiniz, söylediğinizi sandığınız, söylediğiniz, karşınızdakinin duymak istediği, duyduğu, anlamak istediği, anladığını sandığı ve anladığı arasında farklar vardır. Dolayısıyla insanların birbirini yanlış anlaması için en az 9 ihtimal var."

(Sylviane Herpin)

Bu bölümü tamamlayan bireylerin;

- İletişimde çatışmanın ne olduğu,
- Çatışmanın kaynakları,
- Çatışma yönetimi stratejileri,
- Çatışma çözümünde arabuluculuğun kullanılması,
- Çatışma çözümünde destekleyici bir yaklaşım olarak İYDP Sistemi

konularında bilgi sahibi olması beklenmektedir.

Kriko

Adamın birinin aracının lastiği yolda giderken patlar. Lastiğini değiştirmek üzere arabanın bagajını açar. Bagajda yedek lastik vardır ancak kriko yoktur. Kriko bulabilmek için çevresine bakındığında, biraz ileride bir çiftlik evi olduğunu görür ve orada yaşayan insanlardan kriko alabileceğini düşünür. Eve doğru yola koyulur ancak birden aklına rahatsız edici bir soru gelir ve beyninin içinde kendi kendine konuşmaya başlar:

- Ya çiftlikte yaşayan adam ters bir adamsa? Ya bana krikosunu vermek istemezse?

- O zaman ben de ona, zorda kalmış bir insana yardım etmenin insanlık görevi olduğunu hatırlatırım.

-Ama yine de vermek istemeyebilir. Bazı insanlar eşyalarını paylaşmaktan hiç hoşlanmazlar. Hem belki de krikosunu yeni almıştır ve kendisi bile kullanmadan benim kullanmam onu rahatsız edecektir.

- Ne olacak canım? Altı üstü bir kriko. Ne var yani? Ben kullandım diye eskiyecek mi? En yakın benzinlik buradan kim bilir kaç kilometre uzaktadır. Oraya kadar nasıl yürürüm derim.

- Belki de paragözün tekidir ve benden para ister.

- Üç beş kuruş isterse veririm. Ama daha fazlasını isterse asla vermem. İnsanların zor durumlarından faydalanmak nasıl da ahlaksızca bir şey? Sen nasıl da ahlaksız bir adamsın derim.

Adam bu düşüncelerle haşır neşir bir vaziyette çiftliğin kapısına gelir, ama yol boyunca iyiden iyiye sinirlenmiştir. Kapıyı çalar. İçeriden iyi görünümlü ve güler yüzlü bir adam çıkar, ancak o daha ağzını açamadan lastiği patlayan adam bağırmaya başlar:

"Senin de, krikonun da Allah belasını versin. Al krikonu da başına çal." der ve arkasını dönüp sessizce gider.

Anonim

Kaynaklar

Barki, H.ve Hartwick, J. (2004). Conceptualizing the construct of interpersonal , *15*, 216–244. doi:10.1108/eb022913

Coleman, P.T. ve Deutsch, M. (2001). Cooperation, resolution, and school violence: A systems approach. Daniel J. Christie, Richard V. Wagner ve Deborah D. Winter (Ed.). *Peace, and violence: Peace psychology for the 21st century* (s. 223-240) içinde. New Jersey: Prentice Hall.

Çetin, C., Türnüklü, A. ve Turan, N. (2014). Anlaşmazlıkların çözümünde akran arbuluculuk modelinin dönüştürücü etkileri: Arabulucu öğrenciler gözünden bir değerlendirme. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 16*(3), 383-411.

Deutsch, M. (2006). Cooperation and competition. Morton Deutsch, Peter T. Coleman ve Eric C. Marcus (Ed.). *The handbook of resolution: Theory and practise* (s. 23-43) içinde. San Francisco: Jossey-Bass.

Deutsch, M. (2011). Constructive management for the world today. Peter T. Coleman (Ed.) *interdependence, and justice: The intellectual legacy of Morton Deutsch* (s. 289-308) içinde. New York: Springer.

Dökmen, Ü. (2013). *Sanat ve günlük yaşamda iletişim çatışmaları ve empati*. (49. Baskı). İstanbul: Remzi.

Filmotherapy-metamorphoses. (2015, 27 Eylül). Çatışma çözümü ve akran arabuluculuğu [Video]. Erişim adresi:https://www.youtube.com/watch?v=HrQbTyOwPWE

, A. (2010). in schools: Its causes and management strategies. *Journal of Managerial Sciences, 3*(2), 213-227.

Glasser, W. (1965). *Reality Therapy*: *A new approach to psychiatry.* New York: Harper Collins.

Glasser, W. (1999a). *Kişisel özgürlüğün psikolojisi.*Müge İzmirli (Çev.). İstanbul: Hayat. (1998).

Glasser, W. (1999b). *Okulda kaliteli eğitim.* Ulaş Kaplan (Çev.). İstanbul: BeyazYayınları. (1990).

Glasser, W. (1999c). *Başarısızlığın olmadığı okul.* Kıvılcım Teksöz (Çev.). Ankara: Beyaz Yayınları.

Glasser, W. (2000). *Kaliteli eğitimde öğretmen.* Ulaş Kaplan (Çev.). İstanbul: Beyaz Yayınları. (1992).

Johnson, D. W. ve Johnson, R. T. (1991). *Teaching students to be peacemakers***.**Edina: Interaction Books.

Jonhson, D.W. ve Johnson, R. T. (1995). *Reducing school violence through resolution.* Virginia: Association for Supervision and Curriculum Development.

Jonhson, D.W. ve Johnson, R. T. (1996). resolution and peer mediation programs

in elementary and secondary schools: A review of the research. *Review of Educational Research,66*(4), 459-506. doi: 10.2307/1170651

Jonhson, D.W. ve Johnson, R.T. (2001). Teaching students to be peacemakers: A meta-analysis. *Journal of Research in Education.12*(1), 25-39.

Jonhson, D.W. ve Johnson, R.T. ve Dudley, B. (1992). of peer mediation training on elementary school students. *Mediation Quarterly, 1*(1), 89-99.

Kaçmaz, T. ve Türnüklü, A. (2011). Akran arabulucuların perspektifinden çatışan öğrencilerin arabuluculuk sürecinde yaşadığı zorluklar. *İlköğretim Online*, *10*(3), 798-811.

Karip, E. (2015). *Çatışma yönetimi* (6. Baskı). Ankara: Pegem.

Kıralp, Y., Dinçyürek, S. ve Beidoğlu, M. (2009). Determining the resolution strategies of university students. *Procedia Social and Behavioral Sciences, 1,*1205-1214. doi:10.1016/j.sbspro.2009.01.217

Liggett, A. (2010). A descriptive study of interpersonal in high school athletic training. (Doktora tezi). The Faculty of the Graduate School University of Missouri. ProQuest Dissertations and Theses Global veri tabanından erişildi. (UMI: 3488928)

McCollum, S.(2009). *Character education: Managing resolution.* New York: Chelsea House.

Moore, C.W. (1996). *The mediation process.* California: Jossey-Bass.

Rahim, M. A. (2001). *Managing in organizations* (3. Baskı). Westport: Quorum Books.

Saiti, A. (2015). in schools, management styles and the role of the school leader: A study of Greek primary school educators. *Educational Management Administration ve Leadership*, *43*(4) 582–609. doi: 10.1177/1741143214523007

Schrumpf, F.,Crawford, D. K. ve Bodine, R. J. (2007). *Okulda çatışma çözme ve akran arabuluculuk öğrenci elkitabı.* Fidan Gül Akbalık (Çev.). Ankara: İmge.

Shahmohammadi, N. (2014). management among secondary school students. *Procedia Social and Behavioral Sciences, 159*,630-635. doi: 10.1016/j.sbspro.2014.12.438

Siyez, D. M. (2009). Liselerde görev yapan öğretmenlerin istenmeyen öğrenci davranışlarına yönelik algıları ve tepkileri. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 1*(25), 67-80.

Smith, S., W., Daunic, A. P., Miller, M. D. ve Robinson, T. R. (2002). resolution and peer mediation in middle schools: Extending the process and outcome knowledge base. *Journal of Social Psychology, 142*(5), 567-586.

Solomon, D. ve Theiss, J. (2013). *Interpersonal communication: Putting theory into practice.* New York: Routledge.

Türk, F. ve Türnüklü, A. (2016). Çatışan öğrencilerin bakış açısından akran arabuluculuk sürecinin değerlendirilmesi. *Gaziantep University Journal of Social Sciences,15*(3), 811-836.

Türnüklü, A. (2004). 13-14 yaş grubu öğrencilerin çatışma çözme stratejilerinin incelenmesi. *Türk Psikoloji Yazıları, 7*(13), 45-61.

Türnüklü, A. (2005). Lise öğrencilerinin çatışma çözüm strateji ve taktiklerinin sosyal oluşturmacılık kuramı perspektifinden incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, 42*, 255-278.

Türnüklü, A. (2007). Liselerde öğrenci çatışmaları, nedenleri, çözüm stratejileri ve taktikleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, 49*, 129-166.

Türnüklü, A. (2011). Akran arabulucularının arabuluculuk sürecine ilişkin algıları. *Eğitim ve Bilim, 36*(159), 179-191.

Türnüklü, A., Kaçmaz, T., Türk, F, Kalender, A., Sevkin, B: ve Zengin, F. (2009). Helping students resolve their through resolution and peer mediation training. *Procedia Social and Behavioral Sciences, 1,* 639-647.doi:10.1016/j.sbspro.2009.01.113

Wright, R.R. (2012). *Coping with interpersonal at work: An examination of the goodness of fit hyphothesis among nurses*. (Doktora tezi). ProQuest Dissertations and Theses Global veri tabanından erişildi. (UMI: 3517351)

Wubbolding, R.E. (2012). Reality Therapy. Jon Frew ve Michael D. Spiegler (Ed.). *Contemporary psychotherapies for a diverse world* (339-373) içinde. New York: Routledge.

Wubbolding, R.E. (2015). The voice of William Glasser: Accesssing to continuing evaluation of Reality Therapy. *Journal of Mental Health Counseling, 37*(3), 189-205. doi:l0. l7744/mehc.37.3.0l

BÖLÜM 7

OKUL VE RESMİ ORTAMLARDA İLETİŞİM

"İnsanlara önemli olduğunu hissettirdiğinizde
Sizin için daha fazlasını yaparlar."

(David J. Schwartz)

Bu bölümü tamamlayan bireylerin;

- Okul örgütlerinde ve resmi ortamlarda iletişim,
- Resmi ortamlarda iletişimi etkileyen unsurlar,
- Resmi ortamlarda daha iyi iletişim kurmanın yolları,
- Okul örgütlerindeki etkili iletişimin sonuçları,
- Ast –üst ve eşitler arasındaki iletişimin özelliği,
- Okul ve kurumlarda iletişim ve etkileşimin çalışanlar için önemi

konularında bilgi sahibi olması beklenmektedir.

Okullarımız, çeşitli yollarla bireylere, akademik çalışmalardan çok daha fazlasının sunulduğu minyatür toplumsal sistemleri oluştururlar. Okuldaki yaşantılar geleceğin şekillenmesinde aile içi ya da akranlar arası yaşantılar kadar önemli bir yer tutar (Temel ve Aksoy 2016).

Örgütler; iş ve işlev bölümü yaparak, bir otorite hiyerarşisi içerisinde ortak bir amacı gerçekleştirmek için bir araya gelmiş insanların faaliyetlerinin koordinasyonu (Schein 1978; Dökmen,1998) olarak tanımlanmaktadır. Okullar, kişiler arası etkileşim ve iletişimin yoğun olarak yaşandığı örgütlerdir. Bu örgütlerde; örgütsel amaçların gerçekleştirilmesi için eğitim –öğretim etkinlikleri yürütülür ve bu etkinliklerin tamamı iletişim becerileri kullanılarak gerçekleştirilir. Okul örgütlerinin liderleri olan okul müdürlerinin, etkili iletişim becerilerine sahip olması gerekir. Bursalıoğlu (1999); Çelikkaya (1998) ve Geddes (1995)'in de belirttiği gibi etkili iletişim becerilerine sahip liderler, örgütün etkililiği üzerinde olumlu katkılar sağlamaktadırlar. Etkili iletişim ortamlarına sahip sağlıklı bir okul atmosferinin varlığı örgüt elemanları için önemli bir motivasyon kaynağıdır (Flient, 2000).

Okul müdürlerinin; yöneticisi oldukları örgütün başarısını artırabilmek için geniş kitlelere (öğrenci, veli, öğretmen) liderlik yaptıklarının bilincinde olmaları ve iletişim becerileri bakımında kendilerini değerlendirmeleri ve geliştirmek için çabalamaları yerinde olur.

Yapılan araştırmalar (Özgan ve Aslan.,2008); okul yöneticilerinin saygılı ve nazik bir dil kullandığında, astlarını daha etkili çalıştırdığını, işlerin daha hızlı ve sağlıklı yürüdüğünü göstermektedir. Bir örgütteki farklı gruplar arasındaki iletişim, örgütün genel iletişim yapısını oluşturur. Bu yapılardan birinde yaşanacak iletişim soruların örgütün tamamında hissedilecek sorunlara dönüşebilir. Okul örgütlerinde öğretmenlerle okul müdürleri arasındaki iletişimin niteliği, okul amaçlarının gerçekleştirilme derecesini ve öğretmen öğrenci iletişimini de etkilemektedir.

Okullarda olumlu ve demokratik bir iletişim atmosferinin varlığı, amaçların etkili bir biçimde gerçekleştirilmesi öncelikle müdür ve öğretmenler arasında gerçekleşen iletişimin niteliğine bağlıdır (Şimşek ve Altınkurt, 2009).

Kaynaklar

Aydın,M. (2007).*Çağdaş eğitim denetimi*. Ankara: Hatipoğlu Yayınevi 122-123

Aytürk,N.(2009). *Protokol yönetimi. Kamusal yaşamda protokol ku*ralları 5. Baskı. Ankara: Türkiye Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü. TODAİE yayın no 344

Bursalıoğlu, Z. (1999). *Okul yönetiminde yeni yapı ve davranış* (11. Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Çelikkaya, H. (1998). *Fonksiyonel eğitim sosyolojisi*. (2. Baskı). İstanbul: Alfa Basım-Yayım Dağıtım.

Dökmen, Ü.(1998) *İletişim çatışmaları ve emp*ati İstanbul: Sistem yayıncılık

Ergin, A. Birol,C. (2000). *Eğitimde iletişim*. Anakara: Anı yayıncılık

Eroğlu, E. (2005). Yöneticilerin dedikodu ve söylentiye yönelik davranış biçimlerinin belirlenmesi.(Arfor Taşıma Hizmetleri A.Ş.'de Bir Uygulama). *Kırgizistan Türkiye Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 13:* 204-218.

Flient, N. (2000). *Culture clup: an investigation of organisational culture*.Paper presented at the Annual Meeting of the Australian Assocation for Research in Education, Sidney

Geddes, D. S. (1995). *Keys to communication: A handbook for school success.* California: Corwin Press, Inc.

Halis, M. (2000). Örgütsel iletişim ve iletişim tatminine ilişkin bir uygulama. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 14(1).* 218

Özgan,H. ve Aslan,N. (2008) İlköğretim okul müdürlerinin sözlü iletişim biçimlerinin öğretmenlerin motivasyonuna etkisinin incelenmesi. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 7(1)* 190-206.

Pembecioğlu, N. (2006). *İletişim ve çocuk*. Ankara: Ebabil yayınları

Renchler, R (1992).Student Motivation school culture and academic achivement: What school leaders can do. *Trends Issues*

Schein,E.H. (1978). *Örgüt psikolojisi* (Çev: M. Tosun) Ankara: Doğan Basımevi

Şimşek, Y. ve Altınkurt, Y. (2009). Endüstri meslek liselerinde görev yapan öğretmenlerin okul müdürlerinin iletişim becerilerine yönelik görüşleri. *Akademik Bakış 17. sayı* İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası Kırgız- Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat-KIRGIZİSTAN

Temel, F. ve Aysoy, A. B. (2016). *Ergen ve gelişimi. Yetişkinliğe ilk adım*. (4. Basım). Ankara: Nobel yayınları

Vural,Z.B. (2003). K*urum kültürü ve örgütsel iletişim*. İstanbul: İletişim Yayıncılık

Herkes İçin

KAPSAYICI EĞİTİM

Editörler

Prof. Dr. Hüseyin ŞİMŞEK

Doç. Dr. Sultan Selen KULA

...Geleceğin Fikirleri...

Herkes İçin **KAPSAYICI EĞİTİM**

Editörler: Hüseyin ŞİMŞEK - Sultan Selen KULA

Yazarlar:

Sultan Selen KULA - Muhammet Aykuthan ULUSOY - Hüseyin ŞIMŞEK - Rabia SARICA
Zihni MEREY - Dildar ÖZASLAN - Hamza YAKAR - Tufan AYTAÇ - Mehmet KART
Dilek GENÇTANIRIM KURT - Hamza ŞENTÜRK - Kadriye UÇAR - Halis SAKIZ

ISBN: 978-625-8499-87-2

Copyright © Vizetek

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi'ne aittir. Vizetek Yayıncılık'ın izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Sayın okuyucularımız, bandrolsüz yayınları satın almamanızı diliyoruz.

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

Yayın Koordinatörü: Ferit RESULOĞULLARI
Mizanpaj: Sadık HANGÜL
Kapak Tasarımı: Mustafa KULA
1. Baskı: Ankara|Ocak, 2023

vizetek

Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA
Tel.: (0312) 482 00 11
Web: www.vizetek.com.tr
E-mail: vizetekyayincilik@gmail.com
Yayıncı Sertifika No: 41575

Baskı: Vadi Grafik Tasarım ve Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420. Cad. No: 58/1 Yenimahalle/ANKARA,
Tel: 0 312 395 85 71
Matbaa Sertifika No: 47479

Herkes İçin

KAPSAYICI EĞİTİM

Editörler

Prof. Dr. Hüseyin ŞİMŞEK

Doç. Dr. Sultan Selen KULA

Yazarlar

Doç. Dr. Sultan Selen KULA

Dr. Öğr. Üyesi Muhammet Aykuthan ULUSOY

Prof. Dr. Hüseyin ŞİMŞEK

Dr. Öğr. Üyesi Rabia SARICA

Prof. Dr. Zihni MEREY

Arş. Gör. Dildar ÖZASLAN

Doç. Dr. Hamza YAKAR

Prof. Dr. Tufan AYTAÇ

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet KART

Prof. Dr. Dilek GENÇTANIRIM KURT

Psik. Danışman Hamza ŞENTÜRK

Dr. Öğr. Üyesi Kadriye UÇAR

Doç. Dr. Halis SAKIZ

vizetek

Editörler Prof. Dr. Hüseyin ŞİMŞEK, *Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi*
Doç. Dr. Sultan Selen KULA, *Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi*

1. Bölüm **Kapsayıcı Eğitime Giriş**
Doç. Dr. Sultan Selen Kula, *Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-1614-3431

2. Bölüm **Kapsayıcı Eğitim Bağlamında Dezavantajlı Gruplar ve Özellikleri**
Dr. Öğr. Üyesi Muhammet Aykuthan Ulusoy, *Kilis 7 Aralık Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0003-0045-3942

3. Bölüm **Kapsayıcı Eğitimin Kavramsal Çerçevesi**
Prof. Dr. Hüseyin Şimşek, *Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-00017455-3706

4. Bölüm **Kapsayıcı Eğitimin Dayandığı Kuramsal Temeller**
Dr. Öğr. Üyesi Rabia Sarıca, *Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-8725-3646

5. Bölüm **Kapsayıcı Eğitimin Yasal Dayanakları**
Prof. Dr. Zihni Merey, *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-1510-561X

6. Bölüm **Kapsayıcı Eğitim Programları**
Prof. Dr. Hüseyin Şimşek, *Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-00017455-3706
Arş. Gör. Dildar Özaslan, *Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-9733-2276

7. Bölüm **Kapsayıcı Eğitimde Öğretim Tasarımı**
Doç. Dr. Sultan Selen Kula, *Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-1614-3431

8. Bölüm **Kapsayıcı Eğitim Yaklaşımları**
Doç. Dr. Hamza Yakar, *Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-9334-3525

9. Bölüm **Kapsayıcı Eğitimin Paydaşları ve Rolleri**
Prof. Dr. Tufan Aytaç, *Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-6103-3530

Bölümler ve Yazarlar

10. Bölüm **Türkiye'de Yürütülen Kapsayıcı Eğitim Uygulamaları**

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet KART, *Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi*

ORCID ID: 0000-0003-1790-1270

11. Bölüm **Kapsayıcı Eğitimde Okula Uyum**

Prof. Dr. Dilek GENÇTANIRIM KURT, *Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi*

ORCID ID: 0000-0003-3268-186X

Hamza Şentürk, *Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi*

ORCID ID: 0000-0002-6183-4522

12. Bölüm **Kapsayıcı Eğitimde Akademik Başarı**

Dr. Öğr. Üyesi Kadriye UÇAR, *Mersin Üniversitesi*

ORCID ID: 0000-0002-9522-7624

13. Bölüm **Kapsayıcı Eğitimde Destekleyici Psikososyal ve Pedagojik Hizmetler**

Doç. Dr. Halis SAKIZ, *Mardin Artuklu Üniversitesi*

ORCID ID: 0000-0003-2406-1011

ÖNSÖZ

Kapsayıcılık, insanın erdemli bir varlık olmasına yönelik düşüncenin ürünüdür. İnsanı değerli bir varlık olarak kabul etmek kapsayıcılığın temel felsefesidir. Kapsayıcılık felsefesi, her düzeydeki ayrımcılık ve dışlamaya karşı duran ve farklılıkların kabulü ile bireylerin yaşamın tüm alanlarına etkin katılımını destekler. Kapsayıcılık aynı zamanda insanların hoşgörü, empati ve saygı bilinci içinde birbirlerine insanca yaklaşabildikleri temel insanî bir bakış açısıdır.

Kapsayıcılığın eğitime yansıması, son yirmi-otuz yıl içerisinde söz konusu olmuştur. Başlangıçta kısıtlı/engelli çocukların kaynaştırma yoluyla normal gelişim gösteren çocuklar ile eğitim almaları şeklinde anlaşılmış, daha sonra kapsamı genişleyerek herhangi bir nedenle dezavantajı olan tüm çocukların eğitime eşit erişim imkânına sahip olması şeklinde yorumlanmıştır. Bugün kapsayıcılık tüm çocukların etkili ve kaliteli eğitimden en üst düzeyde yararlandığı bir eğitim süreci olarak kabul edilmektedir. Kapsayıcılık, öğrenme çağındaki tüm çocukları kültür, sosyo-ekonomik düzey, anne-baba durumları, etnik kökeni, engel durumu, cinsiyeti veya başka bir özelliği nedeniyle dışlanmasını ve maruz kaldıkları ay-

.

Kapsayıcı eğitim bir kamu sorumluluğu olarak kabul edilmektedir. Neredeyse tüm ülkelerde kapsayıcılık konusunda eğitim mevzuatında düzenlemeler yapılarak hukuki temeli güçlendirilmiştir. Yapılan düzenlemeler sayesinde, tüm çocukların kaliteli, eşit eğitim imkânlarına erişme sorumluluğunu devletler üstlenmiştir. Ancak kapsayıcı eğitim sadece yasal düzenlemeler ile hayata geçebilecek bir basıl uygula değildir. Her şeyden önce kapsayıcı düşüncenin toplum tarafından ve daha da önemlisi eğitimciler tarafından içselleştirilmesi gerekmektedir. Ayrıca kapsayıcı eğitimin uygulanmasında ihtiyaç duyulacak program, içerik, yaklaşım, yapı ve stratejilere ihtiyaç vardır.

Bu kitap, kapsayıcı eğitimin en önemli unsuru olan öğretmen adaylarına, kapsayıcılığın tüm boyutları ile nasıl uygulanabileceğine yönelik bilgiler içermektedir. Kitap, kapsayıcı eğitimin paydaşı olan öğretmenler, eğitim yöneticileri, ebeveynler ve okul psikolojik danışmanlarına kapsayıcı eğitime ilişkin bilgi, farkındalık, tutum ve beceriler kazandırmayı dir. Kitapta öncelikle kapsayıcı eğitimin kuramsal temelleri ve tarihsel gelişimi anlatılmakta; kapsayıcı eğitim uygulama sürecinde ihtiyaç duyacakları becerilere ilişkin etkili çözüm önerileri yer almaktadır.

Kitap on üç bölümden oluşmaktadır. “Kapsayıcı eğitime giriş” adıyla ilk bölümde kapsayıcı eğitimle ilgili temel kavramlar, özel eğitim sürecinden kapsayıcı eğitime geçişte tarihî süreç ve genel özellikler yer alırken, ikinci bölümde kitap boyunca söz edilecek olan dezavantajlı grupların tanımları ve her bir dezavantajlı

grubun özellikleri ile eğitim ortamlarında dikkate alınması gereken özellikler yer almaktadır. Bu dezavantajlı gruplar; zihinsel yetersizliği bulunan öğrenciler, özel öğrenme güçlüğü çeken öğrenciler, üstün yetenekli öğrenciler, sınıf içi davranış problemi gösteren öğrenciler, yabancı uyruklu ve göçmen öğrenciler, parçalanmış aile çocukları ve diğer özellikler olarak ıştır. Kitabın üçüncü bölümünde kapsayıcı eğitimin kavramsal çerçevesi ele alınmıştır. Bu bağlamda dışlama, ayrımcılık, entegrasyon ve kapsayıcılığa doğru giden süreç ele alınarak kapsayıcı eğitimin boyutları tartışılmıştır. Dördüncü bölümde kapsayıcı eğitim felsefi, sosyolojik, psikolojik ve ekonomik temelleri bakımından ele alınmış, beşinci bölümde kapsayıcı bir toplum ve eğitim sistemi oluşturmak için önemli bir çerçeve olan kapsayıcı eğitimin yasal dayanaklarından söz edilmiş; uluslararası ve ulusal mevzuata yer verilmiştir. Altıncı bölümde eğitim programları, kapsayıcı eğitim bağlamında irdelenmiş; kapsayıcı programların özellikleri, kademelere göre kapsayıcı program tasarımları, kapsayıcı uyum programları ve kapsayıcı öğretmen yetiştirme programlarına yer verilmiştir. "Kapsayıcı eğitimde etkinlik temelli öğretim tasarımı" adlı yedinci bölümde öğretimin planlanmasından başlayarak öğretme ve öğrenme sürecinde gerçekleştirilebilecek somut uygulama örneklerine yer verilmiş; öğretimde evrensel tasarım yaklaşımına değinilerek, farklılaştırılmış öğretim uygulamaları örneklendirilmiştir. Kitabın sekizinci bölümünde çokkültürlü eğitim, insan hakları temelli eğitim ve kültürlere duyarlı eğitim yaklaşımları tartışılmıştır. Kapsayıcı eğitim, tek başına öğretmenin ya da yöneticilerin hayata geçirebileceği bir uygulama değildir. Bu süreçte eğitimin tüm paydaşlarının birbirini destekleyici önemli rolleri vardır. Bu nedenle kitabın dokuzuncu bölümünde "Kapsayıcı eğitimin paydaşları ve rolleri"ne yer verilmiştir. Politika yapıcılar, eğitim yöneticileri, öğretmenler, öğrenciler, veliler, sivil toplum kuruluşları ve medya kapsayıcı eğitim paydaşları olarak tanımlanmış; paydaşların rol, görev ve sorumluluklarına yer verilmiştir. Onuncu bölümde Türkiye'de yürütülen kapsayıcı eğitim uygulamalarına kademelere göre yer verilmiş ve uygulanan projeler başlıklar altında incelenmiştir. Bireysel farklılıkların koşulsuz kabulünü vurgulayan kapsayıcı eğitimde şüphesiz "uyum" mutlaka ele alınması gereken bir kavram olarak değerlendirilmiştir. Bu nedenle kitabın on birinci bölümü "Kapsayıcı eğitimde okula uyum"dur. Okula uyumun akademik, sosyal ve davranışsal uyum boyutlarında ele alındığı bu bölümde okula uyumun öğelerine değinilerek okulun fiziki koşullarının, okul programlarının ve okul ikliminin okula uyumla ilişkisi tartışılmıştır. On ikinci bölümde kapsayıcı eğitimde akademik başarı ve akademik başarıyı etkileyen faktörler ele alınarak son bölümde destekleyici psiko-sosyal ve pedagojik hizmetlere yer verilmiştir.

Kitabın bu denli kapsamlı ve titiz hazırlanmasında emeği geçen tüm yazarlarımıza müteşekkiriz. Kitabın basımını gerçekleştiren ve siz değerli okurlarımızla

buluşturan Vizetek Yayıncılığa teşekkür ederiz. Kapsayıcı Eğitim kitabımızın bu alanda çalışmalar yürüten araştırmacılara, çocukların gönlüne dokunmayı kendine hedef edinmiş ve eğitime gönül vermiş tüm eğitimcilere, yöneticilere, ebeveyn ve uygulayıcılara katkı sağlamasını dileriz.

Editörler

Prof. Dr. Hüseyin ŞİMŞEK

Doç. Dr. Sultan Selen KULA

Ocak 2023

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM 1:
Kapsayıcı Eğitime Giriş 1
Doç. Dr. Sultan Selen KULA

BÖLÜM 2:
Kapsayıcı Eğitim Bağlamında Dezavantajlı Gruplar ve Özellikleri 19
Dr. Öğr. Üyesi Muhammet Aykuthan ULUSOY

BÖLÜM 3:
Kapsayıcı Eğitimin Kavramsal Çerçevesi 45
Prof. Dr. Hüseyin ŞİMŞEK

BÖLÜM 4:
Kapsayıcı Eğitimin Dayandığı Kuramsal Temeller 85
Dr. Öğr. Üyesi Rabia SARICA

BÖLÜM 5:
Kapsayıcı Eğitimin Yasal Dayanakları 117
Prof. Dr. Zihni MEREY

BÖLÜM 6:
Kapsayıcı Eğitim Programları 133
Prof. Dr. Hüseyin ŞİMŞEK - Arş. Gör. Dildar ÖZASLAN

BÖLÜM 7:
Kapsayıcı Eğitimde Öğretim Tasarımı 155
Doç. Dr. Sultan Selen KULA

BÖLÜM 8:
Kapsayıcı Eğitim Yaklaşımları.....183
Doç. Dr. Hamza YAKAR

BÖLÜM 9:
Kapsayıcı Eğitimin Paydaşları ve Rolleri.....207
Prof. Dr. Tufan AYTAÇ

BÖLÜM 10:
Türkiye'de Yürütülen Kapsayıcı Eğitim Uygulamaları.....227
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet KART

BÖLÜM 11:
Kapsayıcı Eğitimde Okula Uyum.....251
Prof. Dr. Dilek GENÇTANIRIM KURT
Psikolojik Danışman Hamza ŞENTÜRK

BÖLÜM 12:
Kapsayıcı Eğitimde Akademik Başarı.....277
Dr. Öğr. Üyesi Kadriye UÇAR

BÖLÜM 13:
Kapsayıcı Eğitimde Destekleyici Psikososyal ve Pedagojik Hizmetler.....295
Doç. Dr. Halis SAKIZ

BÖLÜM **1**

Kapsayıcı Eğitime Giriş

Doç. Dr. Sultan Selen KULA

Bölümün Amacı

Bu bölümde;

Kapsayıcı eğitimin anlamı, ilkeleri ve özellikleri üzerinde durulacaktır. Sosyal dışlama, ayrıştırma, ötekileştirme gibi kavramlar ele alınarak kapsayıcı eğitimin bakış açısı belirginleştirilecektir.

GİRİŞ

İnsanlık tarihi boyunca insanların, kendi gibi olmayana, kendinden farklı olana yönelik mesafeli yaklaşımlar benimseme eğilimi gösterdiği düşünülmektedir. Antik çağdan bu yana farklı görülen, normalin dışında veya ötesinde olan bireylerin toplumun dışına itildiği, hatta kimi zaman istismar edildiği veya öldürüldüğü bilinmektedir (Hallahan vd., 2020). İnsanlık tarihi kadar eskiye dayanan farklılıklardan korkma ve kaygı duyma toplumsal günümüze kadar gelmiş ve toplumun tüm sistemlerinde kendini göstermiştir. Farklılıkları olan dezavantajlı bireylere yaklaşımların belirlenmesinde ülkelerin ekonomik şartları, dinî inanışları ve toplumsal değerlerinin etkileşiminin söz konusu olduğu düşünülebilir. 1948 İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde her bireyin öğrenme ve eğitim hakkının olduğunun beyan edilmesiyle dünyada kapsayıcı eğitimin temelleri atılmıştır. Toplumsal yaşamda tüm insanların eşit haklara sahip olduğu ve bu haklardan eşit yararlanabilmeleri için tüm fırsatların oluşturulmasının gerekliliği tartışılmıştır. Toplumsal yaşamdaki bu bakış açısının eğitim ortamlarına yansıması kapsayıcı eğitim olarak karşımıza çıkmıştır. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda 2015 yılında dünyada sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak için belirlenen yer verilmiştir. Bu arasında kaliteli ve kapsayıcı bir eğitime ulaşmanın tüm ülkeler için önemi vurgulanmakla birlikte dezavantajlı çocukların eğitime eşit erişime ulaşmalarının gerekliliği berlirtilmiştir (United Nations [UN], 2015). Kapsayıcılık kavramı bugünkü anlam ve bağlamına ulaşıncaya kadar çeşitli evrelerden geçmiştir. Başlangıçta özel eğitime ihtiyaç duyan bireylere yönelik bir eğitim uygulaması olarak görülen kavram, bugünkü gelinen noktada toplumun değişen ihtiyaçları ve insanların değişen hassasiyetleri ile herhangi bir özelliği nedeniyle dışlanma ihtimali taşıyan her öğrenciye yönelik bir yaklaşım olarak kavramsallaşmıştır. Kapsayıcı eğitim, her öğrencinin eğitime eşit erişim imkânına sahip olduğu adil, demokratik, iş birliğine dayalı, saygılı ve akranlarla bir arada tam katılımlı bir eğitim sürecini ifade etmektedir. Kapsayıcı eğitim yaklaşımı çocukların yalnızca fizikî şartlar bağlamında okula ulaşımını değil sosyal ve psikolojik olarak kendini o topluluğun bir parçası olarak hissetmesini önemsemektedir (UNICEF, 2012). Aksi hâlde çocuğun okula kaydını sağlamak çocuğun akranları ile eğitime eşit erişim imkânlarını sağlamak için oldukça yetersiz bir eylem olarak görülecektir. Çocuğun okul ortamına fizikî erişimi yalnızca başlangıç için bir adım olabilir. Devamında çocuğun okula kendini ait hissetmesini sağlayacak önlemler ve uygulamalar önemli görülebilir. Çünkü her çocuğun geçmiş yaşantıları, ön öğrenmeleri, hazırbulunuşluk düzeyleri, öğrenme stilleri, zekâ düzeyi, ilgi ve ihtiyaçları farklılıklar göstermektedir. Dezavantajlı öğrencilere bu farklılıklara uygun tutum ve davranışlar ile farklılaştırılmış öğretim tasarımları aracılığıyla okul yönetiminden öğretmene, psikolojik danışmandan veliye ve

KAYNAKÇA

Adams, M., & Bell, L. A. (2016). Theoretical foundations for social justice education. İçinde *Teaching for diversity and social justice* (s. 21-44). Routledge.

Ajzen, I., Fishbein, M., Lohmann, S., & Albarracín, D. (2018). The of attitudes on behavior. *The handbook of attitudes*, 197-255.

Akarsu, F. (2004). *Enderun: üstün yetenekliler için saray okulu,* I. Türkiye üstün yetenekli çocuklar kongresi seçilmiş makaleler kitabı. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.

Akçamete, G. (2009). Özel gereksinimi olan çocuklar. G. Akçamete (Ed) *Genel eğitim okullarında özel gereksinimi olan öğrenciler ve özel eğitim* içinde (s. 31-74). Ankara: Kök Yayıncılık.

Akkaya, M., & Özkan, H. (2020). Enderun Mektebi'ne öğrenci alım usulleri. *Türk İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi,* 15(30), 149-170.

Aktaş, C. & Küçüker, S. (2002). Bilişsel-duyuşsal odaklı bir programın ilköğretim öğrencilerinin fiziksel engelli yaşıtlarına yönelik sosyal kabul düzeylerine etkisinin incelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 3, 15-25.

Akyüz, Y. (2013). *Türk eğitim tarihi*. Ankara. Pegem Akademi.

Alp, S., & Taştan, N., (2011). *Türkiye'de ırk veya etnik köken temelinde ayrımcılığın izlenmesi raporu.* https://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/media/uploads/2015/02/24/Irk_veya_Etnik_Koken_Izleme_Raporu.pdf adresinden erişilmiştir.

Anderson, N. B. (2000). Guidelines on multicultural education, training, research, practice, and organizational change for psychologists. *American Psychologist,* 58(5), 377-402.

APA (2002). *Guidelines on multicultural education, training, research, practice, and organizational change for psychologists.* file:///C:/Users/sultan.kula/Downloads/Guidelines_on_Multicultural_Education_Training_Res.pdf adresinden erişilmiştir.

Armstrong, D., Armstrong, A. C. & Spandagou, I. (2011). Inclusion: by choice or by chance?. *International Journal of Inclusive Education,* 15(1), 29-39, https://doi.org/10.1080/13603116.2010.496192

Avcı, M. (2010). Ergenlikte toplumsal uyum sorunları. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1).

Avramidis, E., & Norwich, B. (2002). Teachers' attitudes towards integration/inclusion: a review of the literature. *European Journal of Special Needs Education*, 17(2), 129-147. https://doi.org/10.1080/08856250210129056

Avsar Tuncay, A., & Kizilaslan, A. (2021): Pre-service teachers' sentiments, attitudes and concerns about inclusive education in Turkey, *European Journal of Special Needs Education*, DOI: 10.1080/08856257.2021.1873524

Banks, J. A. (2013). Çokkültürlü eğitime giriş. H. Aydın (Çev.). Ankara, Anı Yayıncılık.

Baykara Özaydınlık, K. (2019). Kapsayıcı eğitime giriş. P. O. Taneri (Ed.) *Kuramdan uygulamaya kapsayıcı eğitim* içinde (s. 1-24). Ankara. Pegem Akademi.

Baykoç Dönmez, N. & Şahin, S. (2014). Özel eğitimin tarihi gelişimi. N. Baykoç (Ed.) *Özel gereksinimli çocuklar ve özel eğitim* içinde (s. 51-68). Ankara: Eğiten Kitap.

Bayram, B., & Öztürk, M. (2021). Opinions and practices of social studies teachers on inclusive education. *Education and Science*, 46(206), 355-377. https://doi.org/10.15390/EB.2020.9179

Boer, A., Pijl, S. J. & Minnaert, A. (2011). Regular primary schoolteachers' attitudes towards inclusive education: a review of the literature. *International Journal of Inclusive Education,* 15(3), 331-353. https://doi.org/10.1080/13603110903030089

Çakı, C. (2018). Roland Barthes'ın göstergebilimsel çözümlemesi ile Nazi propagandasında engelliler. *SDÜ İfade*, 1(2), 66-91.

Çitil, M. (2017). *Türkiye'de özel eğitim tarihsel, politik ve yasal gelişmeler*. Vize Yayıncılık, Ankara.

Demirtaş-Zorbaz, S., & Ergene, T. (2019). School adjustment of first-grade primary school students: of family involvement, externalizing behavior, teacher and peer relations. *Children and youth services review*, 101, 307-316.

Dönmez N. (2004). Bilim Sanat Merkezleri'nin kuruluşu ve işleyişinde yapılması gereken düzenlemeler, A. Kulaksızoğlu, A. E. Bilgili ve M. R. Şirin (Eds.). *Üstün yetenekli çocuklar bildiriler kitabı.*, İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.

Durkheim, E. (1984). *The division of labor in society*. New York: The Free Press.

ERG (2016). *Türkıye'de ortaöğretimde kapsayıcı eğitim durum analizi.* İstanbul: Myra.

Farrington, J., & Farrington, C. (2005). Rural accessibility, social inclusion and social justice: towards conceptualisation. *Journal of Transport Geography*, 13, 1–12.

Forlin, C., & Chambers, D. (2011). Teacher preparation for inclusive education: Increasing knowledge but raising concerns. *Asia-Pacific Journal of Teacher Education*, 39(1), 17-32. https://doi.org/10.1080/1359866X.2010.540850

Friend, M., & Bursuck, W. D. (2002). *Including students with special needs: A practical guide for classroom teachers.* Allyn & Bacon, A Pearson Education Company, 75 Arlington Street, Boston.

Günay, R. & Görür, H. İ. (2013) . Osmanlı Devleti'nde sağır, dilsiz ve a'mâ mektebi. *Ankara Üniversitesi Tarih Araştırmaları Dergisi,* 32(53), 55-57, Ankara.

Güven, E. (2012). *Sınıf öğretmeni adaylarının farklılıklara saygı düzeyleri ile özerklik düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. On Dokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.

Hallahan, D. P., Pullen, P. C., J. M., & Badar, J. (2020). *Exceptional learners*. In Oxford Research Encyclopedia of Education.

Hughes, M., & Gove, W. R. (1981). Living alone, social ıntegration and mental health. *American Journal of Sociology*, 87(1), 48-74.

Ismiatun, A. N., & Atika, A. R. (2020). *Facing the challenges of inclusive education in early childhood education.* In International Conference on Early Childhood Education and Parenting 2019 (ECEP 2019) (pp. 53-57). Atlantis Press.

İkiz, F. E. (2017). Ruh sağlığına genel bakış, uyum ve uyumsuzluk. F. Savi Çakar (Ed). İçinde *Yaşam dönemleri ve uyum sorunları* (s.1-26). Ankara: Pegem Akademi.

İnceoğlu, M. (1993). *Tutum algı iletişim*. Ankara: Verso Yayıncılık.

Jenkinson, J. C. (1997). *Mainstreaming or special? Educating students with disabilities*. London and Newyork: Routledge Pres.

Krahe, B. & Altwasser, C. (2006). Changing negative attitudes towards person with physical disabilities. *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 16, 59-69.

Kula, S. (2020). *Güncel bir kavram olarak kapsayıcı eğitime öğretmen adaylarının bakış açısı*. VII.th International Eurasian Educational Research Congress. Conference Proceedings, 770-784.

Kuzgun, Y. & Deryakulu, D. (2017). Bireysel farklılıklar ve eğitime yansımaları. Y. Kuzgun & D. Deryakulu (Eds). *Eğitimde bireysel farklılıklar* içinde (s. 1-12), Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Meyer, L., Gouiver, Wm. D., Duke, M. ve Advokat, C. (2001). Infuluence of social context on reported attitudes of nondisabled students toward students with disabilities. *Rehabilitation Counseling Bulletin*. 45(1), 50-52.

Miller, R. (1996). *The developmentally appropriate inclusive classroom in early education.* USA: Delmar.

Miller, D.,(1999). *Principles of social justice.* Cambridge: Oxford University Press.

Milli Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2010). *Okullarımızda neden, nasıl, niçin kaynaştırma? Yönetici, öğretmen, aile kılavuzu.* Ankara.

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2015). *Destek eğitim odası açılması hakkında genelge*. http://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2015_10/08112732_destekeitimodasgenelge.pdf adresinden erişilmiştir.

Milli Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2016). *Destek eğitim odası.* https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2016_08/03045051_destek_egitim_odasi_kilavuz.pdf adresinden erişilmiştir.

Milli Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2018). *Özel eğitim hizmetleri yönetmeliği.* http://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_09/13145613_Ozel_EYitim_Hizmetleri_YonetmeliYi_son.pdf adresinden alınmıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2021). *Milli eğitim istatistikleri*. http://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_09/10141326_meb_istatistikleri_orgun_egitim_2020_2021.pdf adresinden alınmıştır.

Riley, D., Slaton, A., & Pawley, A. (2014). Social Justice and Inclusion: Women and Minorities in Engineering. A. Johri & B. Olds (Eds.), İçinde *Cambridge handbook of engineering education research* (s. 335-356). Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/CBO9781139013451.022

Rossa, C. (2017). The history of special education. *Journal for Perspectives of Economic Political and Social Integration*, 209-227.

Sakız, H. (2019). Kapsayıcılık paradigması çerçevesinde göçmen bireyler. İçinde H. Sakız & H. Apak (Eds), *Türkiye'de göçmen kapsayıcılığı: Sorundan fırsata dönüşüm önerileri* (s. 1-16). Pegem Yayınevi.

Sapancalı, F. (2007). A*vrupa birliğinde sosyal içerme politikaları*. TİSK Akademi Dergisi, 2(4), 56-108.

Sayı, H. B. (2008). *Osmanlı belgeleri ışığında Dr. Esat Bey'in biyografisi ve görme engellilere yönelik eğitim çalışmaları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Scruggs, T. E., & Mastropieri, M. A. (1996). Teacher perceptions of mainstreaming/inclusion, 1958–1995: A research synthesis. *Exceptional children*, 63(1), 59-74. https://doi.org/10.1177/001440299606300106

Selimoğlu, H., & Aydın, A. (2018). Akran öğretiminin zihinsel yetersizliği olan bireylerin sosyal kabulü ve benlik saygısına Etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34(3), 639-658.

Sucuoğlu, B. & Özokçu, O. (2005). Kaynaştırma öğrencilerinin sosyal becerilerinin değerlendirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 6(1), 41-57.

Şimşek, H. (2019). Eğitimde kapsayıcı politika ve göçmenler. İçinde H. Sakız & H. Apak (Eds), *Türkiye'de göçmen kapsayıcılığı: Sorundan fırsata dönüşüm önerileri* (s. 141-163). Pegem Yayınevi.

Tangen, D., & Beutel, D. (2017). Pre-service teachers' perceptions of self as inclusive educators. *International Journal of Inclusive Education*, 21(1), 63-72. https://doi.org/10.1080/13603116.2016.1184327

Tavşancıl, E. (2010). *Tutumların ölçülmesi ve SPSS ile veri analizi*. Nobel Yayıncılık, Ankara.

Temel, Z. F. (2000). Preschool educators' views on inclusion of the disabled. *Hacettepe University Journal of Education*. 18, 148–155.

Tzivinikou, S. (2015). Collaboration between general and special education teachers: Developing co-teaching skills in heterogeneous classes. *Problems of Education in the 21st Century*, 64(1), 108-119.

UNESCO. (1994). *World declaration on education for all and framework for action to meet basic learning needs.* (3. Ed.) Paris: UNESCO

UNESCO (2009). *Policy guidelines on inclusion in education.* Fransa: UNESCO.

UNICEF (2012). *The right of children with disabilities to education: A rights-based approach to inclusive education*. http://www.unicef.org/ceecis/IEPositionPaper_ENGLISH.pdf adresinden erişilmiştir.

United Nations. (2015). *Transforming our world: The 2030 agenda for sustainable development.* https://sustainabledevelopment.un.org/post2015/transformingourworld adresinden erişilmiştir.

Ünlü, E. (2017). Özel eğitime giriş. İ. H. Diken (Ed.). *Gelişimsel desteğe gereksinimi olan okul dönemi öğrenciler ve özellikleri.* Eskişehir. Açık Öğretim Fakültesi Yayınları.

Yıldırım, S. (2016). *Kosova'daki öğretmenlerin çokkültürlü eğitime yönelik bilgi, inanç, tutum ve özyeterliklerinin sınıf içi uygulamalarıyla ilişkisinin incelenmesi.* Doktora Tezi. Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, , Balıkesir.

BÖLÜM **2**

Kapsayıcı Eğitim Bağlamında Dezavantajlı Gruplar ve Özellikleri

Dr. Öğr. Üyesi Muhammet Aykuthan ULUSOY

Bölümün Amacı

Bu bölüm, her biri ayrı bir bölüm olarak değerlendirilebilecek başlıkların, lisans öğrencilerinin kapsayıcı eğitim uygulamalarında dezavantajlı gruplar hakkında bilgi edinmesini sağlamak ve genel çerçeveyi sunmak açısından kaleme alınmıştır. Bu kapsamda dezavantaj sahibi olan gruplar çok çeşitlendirilse de eğitim ortamlarında en çok karşılaşılan gruplar hakkında bilgiler verilmiştir.

Bu çerçevede dezavantaj kavramının tanımı, eğitim öğretim faaliyetlerinde paydaşların öneminden bahsedildikten sonra, sıklıkla karşılan dezavantajlı gruplar olan zihinsel yetersizliği, özel öğrenme güçlüğü, üstün yetenekli, sınıf içi davranış problemi olan, yabancı uyruklu öğrenciler merkeze alınmak üzere diğer dezavantajlı öğrenciler kapsamında sosyo ekonomik düzeyi farklı, fiziksel engelli, ihmal ve istismara uğramış, kurum korumasına alınmış ve suça karışmış öğrenciler değerlendirilmiştir.

GİRİŞ

Eğitim öğretim ortamında hitap edilen kimseler bakımından homojenliği sağlamanın zor olduğu ifade edilebilir. Bahsi geçen homojenlik kavramını kişilik özelliklerin farklılıklarından (karakter, mizaç vb.) tutun da fiziksel, bilişsel ve çevresel özelliklerin çeşitliliğine kadar (boy, kilo, fiziksel sağlık, anlama kapasitesi, göç deneyimi, aile bütünlüğü vb.) yaymak mümkün görünmektedir. Zihinsel yetersizlikler, dikkat eksikliği yaşama, üstün yetenekli olma, sınıf içi davranış problemleri gösterme, yabancı uyruklu olma, parçalanmış aile üyesi olma ve sosyo ekonomik farklılara sahip olma gibi durumlar dezavantaj olarak değerlendirilebilir. Bu bağlamda öğrencilerin farklılıklarının eğitim ortamı içerisinde negatif etki yapma ihtimali akıllara gelmektedir. Dezavantaj kavramı bu noktada oraya çıkarken konunun sınırlarının belirlenmesi bu yönüyle önem arz eder.

Dezavantaj Nedir?

Türk Dil Kurumu'na göre Fransızcadan dilimize geçen dezavantaj kavramı, avantajlı olmama durumu olarak ifade edilmektedir. Eğitim kapsamında avantaj sağlayamamaktan kastın öğrenmeyi zorlaştırabilecek şartlara sahip olma şeklinde ifade edilmesi mümkündür. Elverişliliği, üstünlüğü, kolaylığı olmayan durum veya bunları ortadan kaldıran sebep (Kılınçoğlu, Araz ve Devrim, 1992) özelliği gösteren bu durum, kavramsal olarak Unicef 2018 raporunda engeli olan, ebeveyn bakımından yoksun, kanun ile ihtilafa düşmüş, çalışan ve mülteci olan çocuk grupları olarak tanımanlaktadır.

Paydaşların Önemi

Çocukta davranışı değiştirme ve yeni beceriler kazandırma sürecinin sadece çocuğun özellikleri ile gerçekleşen bir durum olmadığı düşünülmektedir. Nitekim süreç içerisinde aktif rol alan diğer kimselerin varlığı, çocuğun onlardan etkilenmesi veya bir şeyler öğrenmesinin gerekli olduğunu ifade eden çalışmalara rastlamak mümkündür. Bu durum dezavantaja sahip öğrencilerin eğitim süreçlerine kazandırılmasında da paydaşların önemli olduğunu akıllara getirmektedir. Günlük rutinin birçoğunu aile içerisinde geçiren çocuğun anne babasının süreçte aktif rol alması, sınıf/şube rehber öğretmeninin, okul psikolojik danışmanın ve okul idaresinin çocuğun dezavantajını bilip bu dezavantaj durumlarında yapılması gereken iş ve işlemler, alınabilecek önlemler, eğitim ortamında yürütülebilecek faaliyetler hakkında bilgi sahibi olması sağlanılacak faydayı en üst seviyeye çıkarmak için önemli görülmektedir. Bu noktada paydaşların birbirinden bağımsız hareket etmesi paydaş olmanın ruhuna aykırıdır. Pay sahibi olmak için bütünün içerisinde bir parça olmak noktasından hareketle tecrübeyi paylaşmak, çözüme birlikte katkı sağlamak önemlidir.

KAYNAKLAR

Aksoy, Ö. (2014). Üstün zekâlı ve normal öğrencilerin akademik özyeterliklerinin karşılaştırılması. *Journal of Gifted Education and Creativity, 1(1),* 1-6.

Akyavuz, E. K., (2019). İlkokul öğrencilerinin sergiledikleri istenmeyen davranışlar. Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi, 1(35), 30-40.

Akyürek, M. İ. (2020). Özel yetenekli öğrencilerde liderlik. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi, 12(2),* 198-219.

Alkan, E. Ö. (2018). Aile parçalanmasının çocuğun okul başarısına etkisi: trabzon örneği. *Karadeniz Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, 4(5),* 167-225.

Altun, F. & Yazıcı, H. (2012). Üstün yetenekli öğrencilerin benlik kavramları ve akademik öz-yeterlik inançları: karşılaştırmalı bir çalışma. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 1(23) ,* 319-334.

Altunbulak, C. & Aydoğan, İ. (2015). İlköğretim ikinci kademedeki boşanmış ve tam aileye sahip öğrencilerin okul başarıları ve okulda karşılaştıkları problemlerin incelenmesi. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 5(2),* 75-102.

American Psychiatric Publishing (2014). DSM IV. (E. Köroğlu, Çev.). HYB Yayıncılık

Arı, F. A. (2016). Nevşehir/Türkiye'de 14-17 yaş arası çocukları suça yönelten değişkenlerle ilgili bir araştırma. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi, (6),* 10-18.

Atıcı, M. Ş. & İlhan, N. (2021). Adolesanlarda obezite ile ilişkili faktörler: Kesitsel bir çalışma. Halk Sağlığı Hemşireliği Dergisi, 3(1), 30-44.

Aygün, Y., Orbay, K. & Güç, F. A. (2021). Üstün yetenekli tanısı konulmuş ve konulmamış öğrencilerin matematiksel düşünme süreçlerinin karşılaştırılması. *Milli Eğitim Dergisi, 50(229),* 337-362.

Aytaç, T. & Kula, S. S. (2020). The of student-centered approaches on students creative thinking skills. A meta-analysis study. *International Journal of Contemporary Educational Research, 7(2),* 62-80.

Başar M, Tekin A, Doğan MC, Şener N. (2017, Nisan) Özel öğrenme güçlüğü olan öğrencilerin tanılama sürecinin incelenmesi (Kogre Bildirisi). VII. Uluslararası Eğitimde Araştırmalar Kongresi, Çanakkale. http://www.ulead.org.tr/files/14/editor/files/ulead_kitap_31_03(1)(1).pdf

Bayır, Ö. G. (2019). Dezavantajlı gruptaki çocuklarla eğitim süreci: Sınıf öğretmeni adaylarının görüşleri. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Armağan Özel Sayısı,* 451-464.

Bulut, A. S., Yıldız, A. & Baltacı, S. (2020). A comparison of mathematics learning approaches of gifted and non-gifted students. *Turkish Journal of Computer and Mathematics Education (TURCOMAT), 11(2),* 461-491.

Ciğerci, F. M. & Güngör, F. (2016). The problems encountered by the foreign primary school students from the perspectives of classroom teachers (Bilecik sampling). *Journal of Education and Future, 10,* 137-164.

Cülha, A. & Demirtaş, H. (2021). A disadvantaged student group: educational experiences of working children. *Kastamonu Eğitim Dergisi, Kastamonu Üniversitesinin 15. Yılı: Eğitim Bilimleri Özel Sayısı, 1*-10.

Çalışkan, Z. & Sağlam, M. (2015). Cinsel istismar mağduru çocuklarla çalışan uzmanların gözünden mağdur çocukların özellikleri. *Annals of Health Sciences Research, 4(2),* 6-11.

Çayak, S. & Ergi, D. Y. (2016). Öğretmen-veli iş birliği ile ilkokul öğrencilerinin sınıf içindeki istenmeyen davranışları arasındaki ilişki. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori Ve Uygulama*, (11), 59-77.

Çayır, H. (2020). Kurum bakımında kalmış kişilerin aileye dair düşünceleri. *Kadim Akademi SBD, 4(1),* 75-96.

Çitil, M. & Ataman, A. (2018). İlköğretim çağındaki üstün yetenekli öğrencilerin davranışsal özelliklerinin eğitim ortamlarına yansıması ve ortaya çıkabilecek sorunlar. *Gazi*

Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 38(1), 185-231.

Danacı, M. Ö. & Çetin, Z. (2019). 48-60 aylık çocukların okul zorbalığına yönelim düzeyleri. *Journal of Instructional Technologies and Teacher Education, 8(2),* 21-29.

Delen, A. & Ercoşkun, M. H. (2019). Yabancı uyruklu öğrencilerin bulunduğu ilkokullarda istenmeyen öğrenci davranışlarının nitel açıdan incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi, 48(223),* 299-322.

Delen, A. & Ercoşkun, M. H. (2020). Yabancı uyruklu öğrencilerin bulunduğu ilkokullarda istenmeyen öğrenci davranışlarının nicel açıdan incelenmesi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 17(2),* 572-599.

Dündar, H. & Aksoy, B. (2018). Türk asıllı yabancı uyruklu bireylerin Türkiye'deki eğitim süreçlerinde yaşadıkları problemler . *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi, 7(3),* 39-58.

Ediz, A. & Türe, H. (2015). Ankara ilinde çocuk suçluluğuna yönelten sebeplerin chaıd analizi ile incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 14(54),* 247-250.

Egeli, S. & Barut, Y. (2020). Anadili Türkçe olmayan yabancı uyruklu öğrencilerin okul ortamında yaşadıkları problemler. *Kıbrıs Türk Psikiyatri ve Psikoloji Dergisi, 2(3),* 171-179.

Ekici, F. Y. (2017). Okul öncesi eğitim kurumlarındaki aile katılım çalışmalarına katılan ve katılmayan ailelerin çocuklarının sosyal beceri ve problem davranışları arasındaki ilişki. Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 10(1), 543-562.

Ekşi, H., Çiftçi, M., Yaman, N., Parlak, S., Dinçer, M., Ulaş, E. & Ulusoy, M. A. (2016). Almanya'da yaşayan Türkiye kökenli göçmenlerin yeniden yaşam inşası. *Middle East Journal of Refugee Studies, 1(2),* 5-48.

Emir, S. & Acar, S. (2012). Zekâ-liderlik ilişkisi: Üstün zekâlı olan ve olmayan öğrencilerin liderlik becerilerinin karşılaştırılması. *HAYEF Journal of Education,* 4(2), 189-201.

Eroğul, A, R, C. & Dıngıltepe, T. (2012). Parçalanmış ve tam aileye sahip ergenlerin yaşam doyumu düzeyleri ile yaşam kalite düzeylerinin karşılaştırılması. *İlköğretim Online,* 11(4), 1077-1086.

Geçkil T. & Alagöz S. B. (2017). Yabancı uyruklu üniversite öğrencilerinin sorunlarının incelenmesi: konya örneği. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi, 20(4),* 279-285.

Gökyer, N. (2017). Yabancı Uyruklu Üniversite Öğrencilerinin Psikolojik Uyumları. Yükseköğretim ve Bilim Dergisi, (1), 98-108.

Güngör, F. & Şenel, E. A. (2018). Yabancı uyruklu ilkokul öğrencilerinin eğitim-öğretiminde yaşanan sorunlara ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşleri. *Anadolu Journal of Educational Sciences International, 8(2),* 124-173.

Güngör, M. (2013). Risk altındaki çocukların aile yapıları ve suça yönelimleri (Mersin İli örneği). *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 9(2),* 421-434.

Gür, Ç., Koçak, N , Saltık, N., Akkoç, D., Duman, Z., Kayabağdaş, Ç., Demir, E. & Kara, Z. (2016). Üstün yetenekli ve tipik gelişim gösteren ilköğretim 1. Kademe çocuklarının sosyal davranışlarının incelenmesi. *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi, 5(2),* 33-49.

Hacıoğlu, Y. & Türk, T. (2018). Üstün yetenekli öğrenciler kendilerini ne kadar yaratıcı buluyor? *Milli Eğitim Dergisi, 47(1),* 365-384.

Haspolat, N. K. & Kağan, M. (2017). Sosyal fobinin yordayıcıları olarak beden imajı ve benlik saygısı. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 19(2),* 139-152.

Herdem, F. S. & Bozgeyikli, H. (2016). Comparative investigation of guidance needs of children, who are attending primary school in complete and shattered families. *OPUS International Journal of Society Researchhes, 3(4),* 7-35.

İçer, İ. (2016). Bir yatılı okulda öğrenimini sürdüren parçalanmış ve tam aileden gelen ergenlerin benlik ve yalnızlık algıları arasındaki ilişkinin incelenmesine ilişkin bir çalışma. *Elektronik Mesleki Gelişim ve Araştırmalar Dergisi, 4(1),* 45-57.

Kalyon, A. (2020). Üniversite öğrencilerinde çocukluk dönemi ihmal ve istismar yaşantılarının yaşam doyumunu yordamadaki rolü: Cinsiyet ve ruhsal problemlere dayalı karşılaştırmalar. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi, 10(3),* 573-583.

Kandemir, A. & Aydın, B. (2020). Yabancı uyruklu öğrencilerin eğitimi ile ilgili yönetici ve öğretmen görüşleri. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 33(2),* 497-521.

Kanlıkılıçer, P. (2005). *Okul öncesi davranış sorunları tarama ölçeği geçerlilik güvenirlik çalışması* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi.

Kara, M., Şahin, S. & Kapat, S. (2020). Yabancı uyruklu öğrencilerin Türkçe öğrenme sürecinde akran öğretiminin etkisi: Deneysel bir çalışma. *OPUS International Journal of Society Researches, 16, Eğitim ve Toplum Özel Sayısı,* 5974-5994.

Kartel, O., Tortop, H. S. (2019). Üstün yetenekli ve normal öğrencilerin benlik saygısı ve bağlanma düzeyleri. *Journal of Gifted Education and Creativity, 6(2),* 167-177.

Kaya, Z., Çenesiz, G. Z. & Aynas, S. (2019). Yabancı uyruklu öğrencilerin sosyal destek algıları ile psikolojik iyi oluş ve yaşam doyumlarının incelenmesi: Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi örneği. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 18(70),* 518-537.

Kılınçoğlu, S., N. Araz., Devrim, H. (Ed.). (1992). Meydan Larousse (Cilt 5). Sabah

Koca, A. K. & Gürbüz, R. (2019). Üstün yetenekli ve diğer 4. Sınıf öğrencilerinin matematik problemlerini çözme stratejileri üzerine bir araştırma. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 16(1),* 1638-1667.

Köksal, M. & Akkaya, G. (2017). Üstün yetenekli öğrencilerin sözel kısa süreli hafızalarının incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 18*(2), 104-116 .

Köyceğiz, M. & Özbey, S. (2019). Okul öncesi dönem çocuğu olan ebeveynlerin iletişim becerileri ile çocuklarının sosyal becerileri ve problem davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 39(3),* 1707-1734.

Medikoğlu, O. & Dalaman, O. (2018). Öğretmenlerinin derste karşılaştıkları istenmeyen öğrenci davranışları ve bu davranışlara yönelik çözüm stratejileriyle ilgili öğretmen görüşlerinin belirlenmesi. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi, 4(3),* 20-32.

Ogelman, H. G. & Özyürek, A. (2020). Koruyucu ve biyolojik aileye sahip okul öncesi çocukların ego sağlamlıklarının karşılaştırılması. *Current Research in Social Sciences, 6(2),* 161-169.

Ogurlu, Ü. (2014). Üstün zekâlı ve yetenekli öğrencilerin okuma ilgisi, tutumu ve eleştirel okuma becerileri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi, 15(02),* 29-43.

Ogurlu, Ü. (2016). Hopelessness level and future expectations of gifted students. Turkish Journal of Education, 5(1), 4-17.

Ökcü, M. & Akgül, S. (2021). A comparative analysis of the reading comprehension levels and reading attitude skills of gifted and nongifted fifth grade students. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 23(2),* 442-457.

Öngider N. (2013). Boşanmanın çocuk üzerindeki etkileri. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, 5(2),* 140-161.

Özbey, S. & Gürler, S. A. (2019). Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların motivasyon düzeyleri ile sosyal becerileri ve problem davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi, 8*(1), 587-602.

Özbey, A. & Sarıçam, H. (2019). Üstün yetenekli öğrenciler ile normal gelişim gösteren öğrencilerde duyarlı sevgi, sosyal güven ve memnuniyet. *Akademi Sosyal Bilimler Dergisi, 6(16),* 142-152.

Özdoğan, A. Ç., Haspolat, N. K., Çelik, O. & Yalçın, R. Ü. (2021). Ergenlerde reaktif-proaktif saldırganlık ve bilişsel esneklik: öfkenin aracı rolü. *Anadolu Journal of Educational Sciences International, 11(2),* 826-851.

Özsoy, G. & Çelikkaleli, Ö. (2021). Çocukluk dönemi ihmal ve istismar yaşantısının psikolojik sağlamlık üzerindeki etkisinde ebeveyn duygusal erişilebilirliğinin aracılık rolü. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, (58),* 312-333.

Özyaprak, M. & Deringöl, Y. (2013). Üstün zekâlı olan ve olmayan çocukların depresyon puanlarının karşılaştırılması. *HAYEF Journal of Education, 10(1),* 143-154.

Özyürek, A., Gümüş, H. & Özbatak, M. (2015, Mayıs). *İlkokul ve ortaokullarda risk göstergeleri ve müdahale yaklaşımlarının incelenmesi* (Kogre Bildirisi). Hacettepe University Faculty of Health Sciences Journal, Uluslararası Katılımlı 3. Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Kongresi, Ankara.

Sadık, F. (2002). İlköğretim I aşama sınıf öğretmenlerinin sınıfta gözlemledikleri problem davranışlar. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 10*(10), 1-23.

Sadık, F. & Doğanay, A. (2007). Sınıf içi istenmeyen davranışlarla ilgili öğretmen, öğrenci ve veli görüşlerinin karşılaştırılması. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 16*(1), 539-560 .

Sarıahmetoğlu, H. & Kamer, S. T. (2021). Yabancı uyruklu öğrencilerin eğitimi ve uyumu: Sorunlar ve çözüm önerileri. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 8(2),* 612-634.

Sarıtaş, E., Şahin, Ü. & Çatalbaş, G. (2016). İlkokullarda yabancı uyruklu öğrencilerle karşılaşılan sorunlar. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 25*(1) , 208-229.

Serin, N. & Öztürk, S. (2007). Anne-babası boşanmış 9–13 yaşlarındaki çocuklar ile aynı yaş grubundaki anne-babası boşanmamış çocukların benlik saygısı ve kaygı düzeyleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 8(2),* 117-128.

Soydan, S. & Kabar, E. (2020). Üstün yetenekli çocukların düşünce içeriklerinin incelenmesi. *KTO Karatay Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, 1(1),* 34-43.

Sungur, M. A., Şahin, M., Can, G., Şahin, M. F., Duman, K., Pektaş, B., Doğan, S., Alkan, A. Ö. & Onuk, H. (2016). Düzce Üniversitesinde yükseköğrenim gören yabancı uyruklu öğrencilerin yaşam doyumları ve sosyal uyumlarını etkileyen faktörler. *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 6(2),* 101-109.

Şentürk, D. D. Ü. (2012). Parçalanmış aile çocuklarının eğitimdeki başarı/başarısızlık durumu (Malatya örneği 2006). *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 7 (29),* 105-126.

Şimşek, H. & Kula. S. S. (2018). Türkiye'nin göçmen politikasında ihmal edilen boyut eğitsel uyum programı. *Ahi Evran Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 2(2),* 5-21.

Takır, A. & Özerem, A. (2019). Göçle gelen yabancı uyruklu öğrencilerin okul ortamında karşılaştıkları sorunlar. *Folklor/Edebiyat, 25(97),* 659-678.

Tanrıkulu, F. (2018). Özel yetenekli öğrencilerin eğitiminde masalları drama yöntemiyle işlemenin türkçe dersine etkisi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi, 7(4),* 2571-2590.

Temiz, S. (2020). Okul öncesi öğretmenlerinin karşılaştıkları öğrenci davranış problemleri, bu problemlerin öğretme-öğrenme sürecine etkileri ve bunları yönetme stratejileri. *Uluslararası Liderlik Eğitimi Dergisi, I(I),* 1-10.

Turan, M. & Polat, F. (2017). Türkiye'de öğrenim gören yabancı uyruklu ilköğretim öğrencilerinin karşılaştıkları sorunlar ve çözüm önerileri. *Qualitative Studies, 12(4),* 31-60.

Türk Dil Kurumu. (Haziran, 2022). *Dezavantaj.* https://sozluk.gov.tr/

Tohum, M. & Tortop, H. S. (2018). Üstün/özel yetenekli çocuklarda mutluluk. *Journal of Gifted Education and Creativity, 5(2),* 90-99.

Ulusoy, D., Özcan, N. D. & Görgün, A. B. (2005). Parçalanmış aile ve gençlerde sapmış davranışlar: Lise son sınıf gençliği örneği. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 22(2),* 61-66.

Unicef, (2018). *Unicef Türkiye Yıllık Raporu 2018.* https://www.unicef.org/turkiye/ra-

porlar/unicef-türkiye-yillik-raporu-2018

Yaraş, Z. & Turan, M. (2021). Sınıf yönetimi engeli olarak istenmeyen davranışlar: kalitatif bir değerlendirme. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, (58),* 573-600.

Yıldırım, O., Demir, Y., Sağlam, Ü., Subaşı, M. & Yılmaz, A. R. (2021). Çocuk ve ergenlere risk faktörü: Boşanma. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Kadın ve Aile Araştırmaları Dergisi, 1*(2), 79-96.

Yıldız, A., Baltacı, S., Kurak, Y. & Güven, B. (2012). Üstün yetenekli ve üstün yetenekli olmayan 8. sınıf öğrencilerinin problem çözme stratejilerini kullanma durumlarının incelenmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 25(1),* 123-143.

BÖLÜM **3**

Kapsayıcı Eğitimin Kavramsal Çerçevesi

Prof. Dr. Hüseyin ŞİMŞEK

Bölümün Amacı

Bu bölümde; kapsayıcı eğitimin kavramsal çerçevesi tartışılmaktadır. Bölüm genel olarak öğrencilere odaklanan bir şekilde eğitimde içerme ve dışlamayı anlamaya ve keşfetmeye yöneliktir. Aynı zamanda kapsayıcılığı geniş bir durum yelpazesi içerisinde, kurumsal ve organizasyonel seviyeleri ele almayı amaçlamaktadır.

GİRİŞ

Kapsayıcılık, günümüz eğitim yaklaşımlarının temel *ilkesi* olarak benimsenmektedir. Kapsayıcılık ilkesinin eğitime yansıması ve kapsayıcı eğitim politikasının geliştirilmesi fikri özellikle ikinci bin yılda yoğun biçimde tartışılmakta; gerek eğitim sisteminin tasarımında gerekse yönetsel ve öğretimsel süreçlerinde *kapsayıcılık* temel bir ilke olarak kabul görmektedir. Öte yandan öğretim programları ve destek hizmetlerinde de kapsayıcılık ilkeleri doğrultusunda hareket edilmesi beklenmektedir. Kapsayıcılık böylece eğitimle ilgili tasarım, uygulama ve değerlendirme süreçlerine yön veren vazgeçilmez bir prensip haline gelmiştir.

Eğitimde kapsayıcılık, eğitim olanağı bulamamış ya da çeşitli nedenlerle eğitim imkânlarından mahrum kalmış veya dışlanmış çocukların eğitim hakkından yararlanmalarına ve eşit koşullarda eğitim almalarına yönelik tartışmalar sonrasında şekillenmiştir. Başlangıçta özel eğitim ihtiyacı olan çocukların akranları ile birlikte eğitim almaları şeklinde anlaşılan kaynaştırma uygulamaları daha sonra bireyler arasındaki öğrenme düzeylerindeki çeşitlilikten, cinsiyet temelli eşitsizliğe, toplumsal ve kültürel farklılıklara kadar birçok konuyu içeren geniş bir anlam kazanmıştır (Çelik, 2017). Günümüzde kapsayıcılık, farklı kültürel, sosyal ve öğrenme geçmişleri olan ve farklı bireysel, sosyal ve kültürel özellikleri bulunan bireylere, eşdeğer öğrenme fırsatlarının sunulması şeklinde anlaşılmaktadır.

Kapsayıcılığın Arka Planı: *Dışlama, Ayrımcılık, Entegrasyon ve Kapsayıcılık*

Kapsayıcı eğitim, dışlanmadan başlayıp entegrasyona uzanan ilerlemeci ve iyileştirici bir süreçle anlam kazanmıştır. Eğitim pratiğine bakıldığında karşımıza çıkan temel sorunlardan birisi dışlamadır. *Dışlama*, öğrencilerin doğrudan ya da dolaylı olarak eğitim almalarının engellenmesi ya da eğitime erişim haklarının yok sayılmasıdır. Dünyadaki uygulamalara bakıldığında, ülkelerin ve toplumların siyasal anlayışlarına bağlı olarak toplumun bazı kesimlerinin kategorik olarak eğitimden mahrum bırakıldığı bazılarına ise imtiyaz sağlandığı görülür. *Ayrımcılık* dışlanmadan daha kötü olmamakla birlikte, bazı bireylerin cinsiyete, sınıfına ya da bireysel özelliklerine göre farklı okullarda eğitim almaya zorlanmaları şeklinde uygulanmıştır. Örneğin engelli bireylerin ve göçmenlerin ayrı okullarda ya

.

Dışlanma ve ayrımcılıktan daha olumlu bir perspektife sahip olan *entegrasyon* yaklaşımında ise standart gereksinimlerini karşılayabildikleri sürece dezavantajlı öğrencilerin de aynı okullara dâhil edilmesi söz konusudur. Ancak bireysel farklılıkları yeterince göz önüne alınmadığında, sunulan eşit imkânlar dezavantajlı öğrenciler için fayda yerine zarar verebilmektedir. Burada eşitlik yerine *adalet* ilkesine uygun olarak bireyin ihtiyaç duyduğu ilave desteklerin sağlanması en-

KAYNAKÇA

Aasland, A., and T. Fløtten. (2010). Ethnicity and Social Exclusion in Estonia and Latvia. *EuropeAsia Studies* 53 (7): 1023–1049.

Ainscow, M. Slee, R. & Best, M. (2019) Editorial: the Salamanca Statement: 25 years on, *International Journal of Inclusive Education.* / Ainscow, Mel.

Ainscow, M., & Miles, S. (2008). Making education for all inclusive: Where next?. *Prospects,* 38(1), 15–34.

Ajzen, I. 1985. From intentions to actions: A theory of planned behaviour. In *Springer series in social psychology,* ed. J. Kuhl and J. Beckmann, 11– 39. Berlin: Springer.

Ajzen, I. 1991. The theory of planned behaviour. *Organizational Behaviour and Human Decision Processes* 50, no. 2: 179 –211.

Al-Shammari, Z. (2019). Using evidence-based cognitive teaching strategies with size in inclusion classrooms in Kuwait. *Saudi Journal of Special Education,*

Al-Shammari, Z., Al-Sharoufi, H., & Yawkey, T. D. (2008). The of direct instruction in teaching English subject in the elementary public education school in Kuwait: A case study. *Education*, 129(3), 80– 90.

Artiles, A. J., Dorn, S., & Christensen, C. (2006). Learning in inclusive education research: Re-mediating theory and methods with a transformative agenda. *Review of Research in Education,* 30(1), 65–108.

Amin, S. 2019. "Diversity Enforces Social Exclusion: Does Exclusion Never Cease?" *Journal of Social Inclusion* 10: 1.

Artiles, A., Kozleski, E. B., Dorn, S., & Christensen, C. (2006). Learning in inclusive education research: Remediating theory and methods with a transformative agenda. *Review of Research in Education,* 30, 1-30. Reprinted in : In Hick, P., & Thomas, G. (Eds.). (2008). Inclusion and diversity in education. London: Sage.

Atasü-Topçuoğlu, R. (2012). *Türkiye'de göçmen çocukların profili, sosyal politika ve sosyal hizmet önerileri.* Hızlı Değerlendirme Araştırması. İsveç Uluslararası Kalkınma ve İşbirliği Ajansı ve Uluslararası Göç Örgütü (IOM). http://docplayer.biz.tr/266861-Turkiye-de-gocmen-cocuklarin-profili-sosyalpolitika-ve-sosyal-hizmet-onerileri-hizli-degerlendirme-arastirmasi.html

Azorín, C., and M. Ainscow. (2020). Guiding Schools on Their Journey Towards Inclusion. *International Journal of Inclusive Education* 24 (1): 58–76.

Booth, T. (2018). Mapping Inclusion and Exclusion: Concepts for all? In *Towards Inclusive Schools?*, edited by C Clark, A Dyson, and A Millward, 96–108. London & New York: Routledge.

Botha, J. & Kourkoutas, E. (2016). A community of practice as an inclusive model to support children with social, emotional, and behavioural in school contexts. *International Journal of Inclusive Education*, 20(7), 784–799.

Boyle, J. R. & Rivera, T. Z. (2012). Note-taking techniques for students with disabilities: A systematic review of the research. *Learning Disability Quarterly,* 35(3), 131–143.

Brantlinger, E. 1996. of preservice teachers' beliefs about pupil achievement on attitudes toward inclusion. T*eacher Education and Special Education* 19, no. 1: 17 –33.

Bricker, D. (1995). The challenge of inclusion. *Journal of Early Intervention, 19*(3), 179–194.

Brusling, C., and B. Pepin. (2003). *Inclusion in Schools: Who is in Need of What?* In. London: SAGE Publications Sage UK

Burner, T., T. S. Nodeland, and Å Aamaas. (2018). *Critical Perspectives on Perceptions and Practices of Diversity in Education.*

Campbell, J., L. Gilmore, and M. Cuskelly. (2003). Changing student teachers' attitudes towards disability and inclusion. *Journal of Intellectual and Developmental Disability* 28, no. 4: 369– 79.

Caspersen, J., J. C. Smeby, and P. Olaf Aamodt. (2017). Measuring Learning Outcomes. *European Journal of Education* 52 (1): 20–30.

Caspersen, J., T. Buland, I. H. Hermstad, and M. Røe. (2020). *På vei mot Inkludering? Sluttrapport fra evalueringen av modellutprøvingen Inkludering på alvor.* Trondheim: NTNU Samfunnsforskning Mangfold og inkludering.

Chong, S.C.S., C. Forlin, and M.L. Au. (2007). The of an inclusive education course on attitude change of pre-service secondary teachers in Hong Kong. *Asia-Pacific Journal of Teacher Education* 35, no. 2: 161– 79.

Cırık, İ. (2008). Çokkültürlü eğitim ve yansımaları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *34,* 27-40.

Cook, B.G. (2002). Inclusive attitudes, strengths, weaknesses of pre-service general educators enrolled in a curriculum infusion teacher preparation program. *Teacher Education and Special Education* 25, no. 3: 262– 77.

Çakırer-Özservet, Y. (2015). Modern göçebeler olarak göçmenler, mekân ve şehre uyum. *Sosyoloji Divanı*, *3,* 41-54.

Çelik, Y. (2017). *Türkiye'de Suriyeli çocuklara yönelik uygulanan eğitim politikalarının incelenmesi: Tespitler, sorunlar ve öneriler* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı Kamu Yönetimi Bilim Dalı. Ankara.

Çoban, A., Karaman, N., & Doğan, T. (2016). Öğretmen adaylarının kültürel farklılıklara yönelik bakış açılarının çeşitli demografik değişkenlere göre incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *10,* 125-131.

Daniel Hernández-Torrano, Michelle Somerton & Janet Helmer (2020): Mapping research on inclusive education since Salamanca Statement: a bibliometric review of the literature over 25 years, *International Journal of Inclusive Education,* DOI: 10.1080/13603116.2020.1747555

Demirtaş-Zorbaz, S. (2016). *İlkokul birinci sınıf öğrencilerinin okula uyumu: Bir model testi* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi.

Devarakonda, C., and L. Powlay. (2016). Diversity and Inclusion. In *A Guide to Early Years and Primary Teaching,* edited by D Wyse and S Rogers, 185–204. London: Sage.

Dockar-Drysdale, B. E. (1966). The Provision of Primary Experience in a Therapeutic School. J*ournal of Child Psychology and Psychiatry, and Allied Disciplines* 7 (3-4): 263–275.

Dreyer, L.M. (2017). Constraints to quality education and support for all: A Western Cape case. *SouthAfrican Journal of Education,* 37(1).

Eklund, K., H. Berggren, L. Trägårdh, K. Persson, and B. Hedvall. (2012). *The Nordic Way - Equality, Individuality and Social Trust.*

Ekstrom, I. (1970). Proceedings of the First International Seminar of Special Education and Rehabilitation of the Mentally Retarded (Malmo, Sweden, September 17–21, 1970).

Ereş, F. (2015). Türkiye'de göçmen eğitimi sorunsalı ve göçmen eğitiminde farklılığın yönetimi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 6, 17-30.

Ertmer, P. A. & Newby, T. J. (2013). Behaviorism, cognitivism, constructivism: Comparing critical features from an instructional design perspective. *Performance Improvement Quarterly,* 26(2), 43–71.

Evans, J., and I. Lunt. (2002). Inclusive education: Are there limits? *European Journal of Special Needs Education* 17, no. 1: 1– 14.

Evgeniou, E. & Loizou, P. (2012). The theoretical base of e-learning and its role in surgical education. *Journal of Surgical Education,* 69(5), 665–669.

Ewing, A. (1962). Research on the Educational Treatment of Deafness. *Educational Research* 4 (2): 100–114

Fishbein, M., and I. Ajzen. (1975). *Belief, attitude, intention, and behaviour: An introduction to theory and research.* Reading, MA: Addison-Wesley.

Forlin, C., and M.-G.J. Lian. (2008). Contemporary trends and issues in educational re-

form for special and inclusive education. In *Reform, inclusion and teacher education: Towards a new era of special education in the Asia-Pacific region,* ed. C. Forlin and M.-G.J. Lian, 3– 12. Abingdon: Routledge.

Forlin, C., T. Loreman, U. Sharma, and C. Earle. (2007). Demographic in changing pre-service teachers' attitudes, sentiments and concerns about inclusive education. *International Journal of Inclusive Education* 13, no. 2: 195 –209.

Goodwin, A. L. (2012). *Assessment for Equity and Inclusion: Embracing all our Children.* New York: Routledge.

Göransson, K., and C. Nilholm. (2014). Conceptual Diversities and Empirical Shortcomings–a Critical Analysis of Research on Inclusive Education. *European Journal of Special Needs Education* 29 (3): 265–280.

Gran, B. K. (2017). An International Framework of Children's Rights. *Annual Review of Law and Social Science* 13 (1): 79–100. doi:10.1146/annurev-lawsocsci-110615-084638.

Halinen, I., and R. Järvinen. (2008). "Towards Inclusive Education: the Case of Finland. *Prospects* 38 (1): 77–97.

Hansen, T., J.M. Jensen, and H.S. Solgaard. (2004). Predicting online grocery buying intention: A comparison of the theory of reasoned action and the theory of planned behaviour. *International Journal of Information Management* 24, no. 6: 539 –50.

Harold, V. L. & Corcoran, T. (2013). Discourses on behaviour: A role for restorative justice? *International Journal on School - on,* 10(2), 45–61.

Hattie, J. (2008). *Visible learning: A synthesis of over 800 meta-analyses relating to achievement.* New York, NY: Routledge.

Haug, P. (2016). Understanding Inclusive Education: Ideals and Reality. *Scandinavian Journal of Disability Research* 19 (3): 206–217.

Hernández-Torrano, D., M. Somerton, and J. Helmer. (2020). Mapping Research on Inclusive Education Since Salamanca Statement: a Bibliometric Review of the Literature Over 25 Years. *International Journal of Inclusive Education,* 1–20.

Hickey, G. (2014). The importance of learning philosophies on technology selection in education. *Journal of Learning Design,* 7(3), 16–22. doi:10.5204/jld.v7i3.184.

Hornby, G. (2014). *Inclusive special education: Evidence-based practices for children with special needs and disabilities.* New York: Springer.

Hrubes, D., I. Ajzen, and J. Daigle. (2001). Predicting hunting intentions and behavior: An application of the theory of planned behavior. *Leisure Sciences* 23, no. 3: 165 –78.

Hulgin, K. M. & Drake, B. M. (2011). Inclusive education and the No Child Left Behind Act: Resisting entrenchment. *International Journal of Inclusive Education*, 15(4), 389–404.

Kalyva, E., D. Gojkovic, and V. Tsakiris. (2007). Serbian teachers' attitudes towards inclusion. *International Journal of Special Education* 22, no. 3: 31– 6.

Lenjani, I. (2016). Constructivism and behaviorism methodologies on special needs education. *European Journal of Special Education Research,* 1(1), 17–24.

Liu, C. C. & Ju, I. (2010). Evolution of constructivism. *Contemporary Issues in Education Research,* 3(4), 63– 66. doi:10.19030/cier.v3i4.199.

Loreman, T., J. Deppeler, and D. Harvey. (2005). I*nclusive Education: A Practical Guide to Supporting Diversity in the Classroom.* New York: Psychology Press.

Luhmann, N. (1995). *Social Systems*. Stanford, CA: Stanford University Press.

Luhmann, N., and W. Rasch. (2002). T*heories of Distinction:* Redescribing the Descriptions of Modernity. Stanford, CA: Stanford University Press.

Lundahl, L. (2016.) *Equality, Inclusion and Marketization of Nordic Education: Introductory Notes. Research in Comparative and International Education* 11 (1): 3–12.

McAnelly, K., and M. . (2019). Rights, Inclusion and Citizenship: a Good News

Story About Learning in the Early Years. *International Journal of Inclusive Education* 23 (10): 1081–1094.

McLeskey, J., Hoppey, D., Williamson, P., & Rentz, T. (2004). Is inclusion an illusion? An examination of national and state trends toward the education of students with learning disabilities in general education classrooms. *Learning Disabilities Research & Practice,* 19(2), 109– 115.

Morris, M.G., V. Venkatesh, and P.L. Ackerman. (2005). Gender and age in employee decisions about new technology: An extension to the theory of planned behaviour. *IEEE Transactions on Engineering Management* 52, no. 1: 69 –84.

Nalliah, S. & Idris, N. (2014). Applying the learning theories to medical education: A commentary. *International E-Journal of Science, Medicine & Education,* 8(1), 50–57.

Nevøy, A., and S. E. Ohna. (2014). *Spesialundervisning–bilder fra skole-Norge: en studie av spesialundervisnings dynamikk i grunnopplæringen.*

Nilholm, C., and K. Göransson. (2017). What is Meant by Inclusion? An Analysis of European and North American Journal Articles with High Impact. *European Journal of Special Needs Education* 32 (3): 437–451.

Nutbrown, C., and P. Clough. (2009). Citizenship and Inclusion in the Early Years: Understanding and Responding to Children's Perspectives on 'Belonging'. *International Journal of Early Years Education* 17 (3): 191–206.

O'Flanagan, H. (1960). Resettlement of the Disabled in Britain. *Irish Journal of Medical Science* 36 (2): 70–86.

OECD. (2010). *PISA 2009 results: What students know and can do – Student performance in reading, mathematics and science (Volume I)*. Paris: OECD Publishing.

OECD. (2010). *PISA 2009 results: What students know and can do – Student performance in reading, mathematics and science* (Volume I). Paris: OECD Publishing.

Ofori-Addo, L., N. Worgbeyi, and K. Tay. (1999). *Inclusive education in Ghana: A report for the Ghana government* . Accra: Ministry of Employment and Social Welfare.

Özer, Y. Y., Komşuoğlu, A., & Ateşok, Z. Ö. (2016). Türkiye'deki Suriyeli çocukların eğitimi: sorunlar ve çözüm önerileri. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, *4,* 34-42.

Petersen, K. B. (2014). Learning theories and skills in online second language teaching and learning: Dilemmas and challenges. *Journal of the International Society for Teacher Education,* 18(2), 41–51.

Polat, Ö., & Özkabak-Yıldız, T. (2018). 5-6 yaş grubu için geliştirilen Aile Katılımlı Farklılıklara Saygı Programı'nın çocukların farklılıklara saygı düzeyine etkisinin incelenmesi. *Eğitimde Kuram ve Uygulama, 14,* 389-403.

Popay, J. (2010). *Understanding and Tackling Social Exclusion.* London, England: SAGE Publications Sage UK.

Qvortrup, A., and L. Qvortrup. (2018). Inclusion: Dimensions of Inclusion in Education. *International Journal of Inclusive Education* 22 (7): 803–817.

Ramsey, P. G. (1987). *Teaching and learning in a diverse world - multiculturel education for young children*. New York: Teachers College Pres.

Rawal, N. (2008). Social Inclusion and Exclusion: A Review. *Dhaulagiri Journal of Sociology and Anthropology* 2: 161–180.

Rossi, A.N., and J.B. Armstrong. (1999). Reasoned action vs. planned behavior: Testing the suitability and of a popular behavior model using hunting intentions. *Human Dimensions in Wildlife* 4, no. 3: 40 –56.

Sakız, H. (2016). Göçmen çocuklar ve okul kültürleri: Bir bütünleştirme önerisi. *Göç Dergisi, 3*, 65-81.

Salend, S.J. (2011). *Creating Inclusive Classrooms: and Practices,* Edition: 6th Publisher: Pearson Merrill Prentice Hall.

, S. (2019). Inclusive Education: a Prerequisite for Equity and Social Justice. *Asia Pacific Education Review* 20 (2): 181–192.

Sharma, U., C. Forlin, and T. Loreman. (2008). Impact of training on pre-service teachers' attitudes and concerns about inclusive education and sentiments about persons with disabilities. *Disability & Society* 23, no. 7: 773 – 85.

Shaw, B. (1988). The incoherence of multicultural education. *British Journal of Educational Studies*, *36,* 250-259.

Shawer, S. F. (2017). Teacher-driven Curriculum Development at the Classroom Level: Implications for Curriculum, Pedagogy and Teacher Training. *Teaching and Teacher Education* 63: 296–313.

Silver, H. (1994). Social Exclusion and Social Solidarity: Three Paradigms. *Int'l Lab. Rev* 133: 531.

Simoni Symeonidou, Helen Phtiaka (2009). Using teachers' prior knowledge, attitudes and beliefs to develop in-service teacher education courses for inclusion, *Teaching and Teacher Education* 25(4):543-550

Sin, K.F. (2004). Teacher education on catering for diverse learning needs. *Hong Kong Special Education Forum* 7, no. 1: 102– 9. 84

Slavin, R. E. (2009). *Educational psychology: Theory and practice* (9th edition). Upper Saddle River, NJ: Pearson Education.

Sokal, L., and J. Katz. (2017). *Social Emotional Learning and Inclusion in Schools.* Oxford Research Encyclopedia of Education.

Solli, K.-A. (2010). Kunnskapsstatus som metodisk tilnærming i forskning om inkludering av barn med nedsatt funksjonsevne i barnehagen-refleksjon om oppsummering av kunnskap.

Stark, O., & Bloom, D. E. (1985). The new economics of labor migration. *American Economic Review, 75,* 173–178.

Steele, M. M. (2005). Teaching students with learning disabilities: Constructivism or behaviorism? *Current Issues in Education,* 8(10), 1–5.

Sturm, T. (2019) Constructing and addressing in inclusive schooling – comparing cases from Germany, Norway and the United States, *International Journal of Inclusive Education,* 23:6, 656-669.

Swanson, H. L., Orosco, M. J., & Lussier, C. M. (2014). The of mathematics strategy instruction for children with serious problem-solving *Exceptional Children,* 80(2), 149–168.

Syahra, R. (2010). Eksklusi Sosial: Perspektif Baru Untuk Memahami Deprivasi dan Kemiskinan. *Jurnal Masyarakat dan Budaya* 12 (3): 1–34.

Szumski, G., J. Smogorzewska, and M. Karwowski. (2017). Academic Achievement of Students Without Special Educational Needs in Inclusive Classrooms: A Meta-Analysis. *Educational Research Review* 21: 33–54

Şimşek, H., & Kula, S. (2018). Türkiye'nin göçmen politikasında ihmal edilen boyut: Eğitsel uyum programı. *Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *2,* 5-21.

Şimşir, Z., & Dilmaç, B. (2018). Yabancı uyruklu öğrencilerin eğitim gördüğü okullarda öğretmenlerin karşılaştığı sorunlar ve çözüm önerileri. *İlköğretim Online*, *17,* 1116-1134.

The Centre for Special Needs and Studies in Inclusive Education. (2003). *Case studies of four integrated schools in Hong Kong.* Hong Kong: The Hong Kong Institute of Education.

Topsakal, C., Merey, Z., & Keçe, M. (2013). Göçle gelen ailelerin çocuklarının eğitim-öğrenim hakkı ve sorunları üzerine nitel bir çalışma. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, *6*, 539-554.

Tsui, K.T., K.F. Sin, and H. Yu. (2007). *Research report of the inclusive education implementation in Hong Kong primary schools.* Hong Kong: HKSES and HKPERA.

Tunmer, W., Chapman, J., Greatney, K., & Prochnow, J. (2002). The contribution of educational psychology to intervention research and practice. *International Journal of Disability, Development and Education,* 49(1), 11–29.

UNESCO. (1994). *The Salamanca statement and framework on special needs education.* Paris: UNESCO.

UNESCO. (1994). *The Salamanca Statement and Framework for action on special needs education: adopted by the World Conference on Special Needs Education; Access and Quality. Salamanca, Spain, 7-10 June 1994*. Unesco.

UNESCO. (2005). *Decentralization in education: National policies and practices. Education policies and strategies No. 7*. Paris: UNESCO.

UNESCO. (2009). *Policy guidelines on inclusion in education.* Paris: UNESCO

UNICEF. (2016). *Türkiye'deki Suriyeli çocuklar.* http://unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/T%C3%BCrkiyedeki%20Suriyeli%20%C3%87ocuklar_Bilgi%20Notu%20Subat%202016.pdf 16.08.2019 tarihinde erişilmiştir.

Van Mieghem, A., K. Verschueren, K. Petry, and E. Struyf. (2020). An Analysis of Research on Inclusive Education: a Systematic Search and Meta Review. *International Journal of Inclusive Education* 24 (6): 675–689.

Vislie, L. (2003). From integration to inclusion: focusing global trends and changes in the Western European societies, *European Journal of Special Needs Education* 18(1):17-35

Vislie, L. (2003). From Integration to Inclusion: Focusing Global Trends and Changes in the Western European Societies. *European Journal of Special Needs Education* 18 (1): 17–35.

Vygotsky, L. (1962). *Thought and language.* Cambridge, MA: Harvard University Press.

Wallin, J. W. (1966). Training of the Severely Retarded, Viewed in Historical Perspective. *The Journal of General Psychology* 74 (1): 107–127.

Weiner, H. M. (2003). Inclusion: Professional Development in the Context of the Classroom. *Teaching Exceptional Children* 35 (6): 12–18.

West, C. K., Farmer, J. A., & W P. M. (1991). *Instructional design: Implications from cognitive science.* Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall PTR.

Wittrock, M. C. & Alesandrini, K. (1990). Generation of summaries and analogies and analytic and holistic abilities. *American Educational Research Journal,* 27(3), 489–502.

Yabancılara Yönelik Eğitim ve Öğretim Hizmetleri Genelgesi (2014). https://www.egitimmevzuat.net/index.php/home/genelgeler/genelge-2014/96-2014-21-sayili-genelge-yabancilara-yonelik-egitim-ogretim-hizmetleri

Zhang, X., Anderson, R. C., Morris, J., Miller, B., Nguyen-Jahiel, K. T., Lin, T. J. & Latawiec, B. (2016). Improving children's competence as decision makers: Contrasting of collaborative interaction and direct instruction. *American Educational Research Journal*, 53(1), 194–223.

BÖLÜM **4**

Kapsayıcı Eğitimin Dayandığı Kuramsal Temeller

Dr. Öğr. Üyesi Rabia SARICA

Bölümün Amacı

Bu bölümde;

Kapsayıcı eğitimin dayandığı felsefi, sosyolojik, psikolojik ve ekonomik temeller incelenerek kapsayıcı eğitim yaklaşımının anlaşılması ve uygulanmasında çok önemli olan kuramsal bilgilere yer verilecektir.

GİRİŞ

Kapsayıcı eğitim kavramı yeni olmamakla birlikte son yıllarda daha sık duyulan bir terimdir. Önceleri özel eğitim ihtiyacı bulunan veya dezavantajlı öğrencileri işaret eder şekilde kullanılan bu kavram şimdilerde daha geniş bir anlayışı yansıtacak biçimde kullanılmaktadır. Önceleri kaynaştırma öğrencilerinin genel eğitim dâhil edilmesine yönelik bir anlayışı yansıtırken son yıllarda engeli veya dezavantajı olsun olmasın öğrenme-öğretme süreçlerinin, okulların, öğretim programlarının, içerik ve materyallerin; bütün öğrenenlerin farklı ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde tasarlanması ve buna uygun olarak öğrenme-öğretme sürecinin yönetilmesi şeklindeki bir anlayışa evrilmiştir. Bu anlamda öğrenenlerin farklı ihtiyaç ve durumlarının dezavantaj olarak algılanması yerine gereksinimlerinin giderilmesi ön plana çıkmaktadır. Özellikle geleneksel sınıf ortamları için ifade edilecek olursa öğrenenlerin farklı ihtiyaç ve durumları; birer zenginlik kaynağı, farklılıklardan öğrenme ve etkileşimi besleyen bir unsur olarak görülmektedir.

Mobilitenin önceki zamanlarla kıyaslanamayacak kadar arttığı içinde yaşadığımız çağda özellikle bireylerin dil, din, ırk, etnisite, cinsiyet, sosyo-ekonomik durum, kültürel ardalan vb. sayılamayacak kadar fazla farklılıkları bulunmaktadır. Bu farklılıklara kimi zaman bedensel, zihinsel veya psikolojik bir durum kimi zaman da farklı engeller eşlik edebilmektedir. Tüm bu farklılıkların eğitim-öğretim ortamları başta olmak üzere hayatın hiçbir alanında öğrenciler için herhangi bir eşitsizlik yaratmaması kapsayıcı eğitimin ana gündemini oluşturmaktadır. Bu yaklaşım doğrultusunda hem anlayış bağlamında hem de uygulamalar bağlamında değişmeler görülmektedir. Bu değişimlere; okulların fiziki ortamlarının, öğretim yöntem ve tekniklerinin, öğretim programlarının, ders kitaplarının öğrencilerin değişen ve farklı ihtiyaçlarına göre uyarlanması gibi örnekler verilebilir. Elbette hem anlayış hem de uygulamadaki bu değişimler kapsayıcı eğitim anlayışının bir tezahürüdür.

Kapsayıcı eğitimin üzerinde uzlaşılan veya herkesçe kabul edilen tek bir tanımı bulunmamaktadır. Kapsayıcı eğitim ile ilgili farklı tanımlamalardan bazıları şu şekilde özetlenmektedir (Gous ve ark., 2014): Kapsayıcı eğitim için çeşitli modeller mevcuttur ve tanımlar; bağlama göre farklı şekillerde anlaşılmaktadır. Sands, Kozleski ve French (2000)'e göre, kapsayıcı okul topluluklarının kökleri; tüm çocukların öğrenebileceği, genel okullara ve topluma ait oldukları felsefesine dayanmaktadır. Bunlar, Swart ve Pettipher (2005) gibi diğer yazarlar ise kapsayıcı eğitimi; öğretim uygulamaları, personel sorunları veya ders konuları gibi dışsal konulardan ziyade öğrencilere odaklanan okul reformu açısından tanımlar. Örneğin; Paterson (2005) gibi araştırmacılar, "Hiçbir Çocuk Geride Kal-

KAYNAKÇA

Abosi, O. & Koay, T. L. (2008). Attaining development goals of children with disabilities: Implications for inclusive education. *International Journal of Special Education*, *23*(3), 1-10.

Agbenyega, J.S. & Sharma, U. (2014). "Leading Inclusive Education: Measuring Leadership for Inclusive Education through a Bourdieuian Lens", *Measuring Inclusive Education (International Perspectives on Inclusive Education, Vol. 3*), Emerald Group Publishing Limited, Bingley, pp. 115-132. https://doi.org/10.1108/S1479-363620140000003022.

Akhmetova, D. Z. , Chelnokova, T. A. & Morozova, I. G. (2017). Theoretical and Methodological Basis of Inclusive Education in the Researches of Russian Scientists in the First Quarter of 20th Century (P. P. Blonsky, L. S. Vygotsky, V. P. Kaschenko, S. T. Shatsky). *International Education Studies*, *10*(2), 174–179.

Algozzine, B., Anderson, K. & Baughan, C. (2016). "Meeting Student Needs in an Inclusive Environment: Waiting for the Change", *General and Special Education Inclusion in an Age of Change: Roles of Professionals Involved* (*Advances in Special Education, Vol. 32*), Emerald Group Publishing Limited, Bingley, pp. 119-136. https://doi.org/10.1108/S0270-401320160000032008

Anderson, J. & Boyle, C. (2015). Inclusive education in Australia: rhetoric, reality and the road ahead. *Support for Learning*, *30*(1), 4-22. DOI: 10.1111/1467-9604.12074

Antia, S. D. (1999). The roles of special educators and classroom teachers in an inclusive school. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, *4*(3), 203-214.

Barrett, D. (2014)."Resourcing Inclusive Education", *Measuring Inclusive Education (International Perspectives on Inclusive Education, Vol. 3*), Emerald Group Publishing Limited, Bingley, pp. 75–91. https://doi.org/10.1108/S1479-363620140000003020.

Berhanu, G. (2011). Inclusive education in Sweden: responses, challenges, and prospect. *International Journal of Special Education*, *26*(2), 128–148.

Chambers, D. (2020). "Assistive Technology Supporting Inclusive Education: Existing and Emerging Trends", Chambers, D. (Ed.) *Assistive Technology to Support Inclusive Education* (*International Perspectives on Inclusive Education, Vol. 14*), Emerald Publishing Limited, Bingley, pp. 1-16. https://doi.org/10.1108/S1479-363620200000014001

Copfer, S. & Specht, J. (2014). "Measuring Teacher Preparation for Inclusion", *Measuring Inclusive Education (International Perspectives on Inclusive Education, Vol. 3*), Emerald Group Publishing Limited, Bingley, pp. 93-113. https://doi.org/10.1108/S1479-363620140000003021.

Çelik, R. (2017). Adalet, Kapsayıcılık ve Eğitimde Hakkaniyetli Fırsat Eşitliği. *Fe Dergi*, *9*(2), 17-29.

Diker Coşkun, Y. Tosun, Ü. & Macaroğlu, E. (2009). Classroom teachers styles of using and development materials of inclusive education. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, *1*(2009), 2758–2762.

Ebersold, S. & Meijer, C. (2016). "Financing Inclusive Education: Policy Challenges, Issues and Trends", *Implementing Inclusive Education: Issues in Bridging the Policy-Practice Gap* (*International Perspectives on Inclusive Education, Vol. 8*), Emerald Group Publishing Limited, Bingley, pp. 37-62. https://doi.org/10.1108/S1479-363620160000008004

Florian, L. (2015). "Conceptualising Inclusive Pedagogy: The Inclusive Pedagogical Approach in Action", *Inclusive Pedagogy Across the Curriculum (International Perspectives on Inclusive Education, Vol. 7*), Emerald Group Publishing Limited, Bingley, pp. 11-24. https://doi.org/10.1108/S1479-363620150000007001.

Forlin, C. (2011). From special to inclusive education in Macau (SAR). *International Jour-*

nal of Inclusive Education, *15*(4), 433–443. DOI: 10.1080/13603110903079516.

Gajewski, A. (2014).”Ethical Challenges and Dilemmas in Measuring Inclusive Education”, *Measuring Inclusive Education (International Perspectives on Inclusive Education, Vol. 3*), Emerald Group Publishing Limited, Bingley, pp. 19-36. https://doi.org/10.1108/S1479-363620140000003017.

Gous, J. G., I. & Moen, M. C. (2014). How inclusive education is understood by principals of independent schools. *International Journal of Inclusive Education*, *18*(5), 535–552, DOI: 10.1080/13603116.2013.802024.

Ineland, J. (2015). Logics and ambivalence – professional dilemmas during implementation of an inclusive education practice. *Education Inquiry*, *6*(1), 53-71. DOI: 10.3402/edui.v6.26157.

Kolupayeva, A., Taranchenko, O. & Danilavichute, E. (2014). “Special Education Today in Ukraine”, *Special Education International Perspectives: Practices Across the Globe (Advances in Special Education, Vol. 28*), Emerald Group Publishing Limited, Bingley, pp. 311-351. https://doi.org/10.1108/S0270-401320140000028017.

Landorf, H. & Nevin, A. (2007). Inclusive global education: Implications for social justice. Journal of Educational Administration, 45(6), 711–723. DOI: 10.1108/09578230710829892.

López-Torrijo, M. & Mengual-Andrés, S. (2015). An Attack on Inclusive Education in Secondary Education. Limitations in Initial Teacher Training in Spain. *New Approaches in Educatıonal Research, 4*(1), 9-17. DOI: 10.7821/naer.2015.1.100.

Loreman, T. (2007). Seven Pillars of Support for Inclusive Education Moving from “Why?” to “How?”. *International Journal of Whole Schooling*, 3(2), 22-38.

Meijer, C. & Watkins, A. (2016), “Changing Conceptions of Inclusion Underpinning Education Policy”, *Implementing Inclusive Education: Issues in Bridging the Policy-Practice Gap (International Perspectives on Inclusive Education, Vol. 8*), Emerald Group Publishing Limited, Bingley, pp. 1–16. https://doi.org/10.1108/S1479-363620160000008001.

Meijer, C. J. W., & Watkins, A. (2019). Financing special needs and inclusive education: From Salamanca to the present. *International Journal of Inclusive Education*, 23(7–8), 705–721. doi: 10.1080/13603116.2019.1623330

Neilson, W. & Brink, A. (2008). The Importance of Educating Student Teachers in Inclusive Education*. Kairaranga*, *9*(2), 16-21.

Oskarsdottir, E., Donnelly, V., Turner-Cmuchal, M. & Florian, L.(2020). Inclusive school leaders – their role in raising the achievement of all learners. *Journal of Educational Administration, 58*(5), 521-537. DOI:10.1108/JEA-10-2019-0190.

Rieser, R. (2012). *Implementing Inclusive Education A Commonwealth Guide to Implementing Article 24 of the UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities.* (Second Edition). United Kingdom: Commonwealth Secretariat Publications.

Sakız, H. (2022). Kapsayıcı Eğitimin Psikolojisi: Güncel Eğilimler, Güncellenen Uygulamalar. *Turkish Journal of Special Education Research and Practice,* 4(1), 1–26.

Sengupta, E., Blessinger, P., J. & Makhanya, M. (2019). “Introduction to Strategies for Fostering Inclusive Classrooms in Higher Education”, J., Blessinger, P. and Makhanya, M. (Ed.) *Strategies for Fostering Inclusive Classrooms in Higher Education: International Perspectives on Equity and Inclusion (Innovations in Higher Education Teaching and Learning, Vol. 16*), Emerald Publishing Limited, Bingley, pp. 3-16. https://doi.org/10.1108/S2055-364120190000016005

Sharma, U. & Vlcek, S. (2021). “Global Trends in the Funding of Inclusive Education: A Narrative Review”, Goldan, J., Lambrecht, J. and Loreman, T. (Ed.) *Resourcing Inclusive Education (International Perspectives on Inclusive Education, Vol. 15*), Emerald Publishing Limited, Bingley, pp. 51-65. https://doi.org/10.1108/S1479-363620210000015006

Shyman, E. (2015). Toward a Globally Sensitive Definition of Inclusive Education Based in Social Justice. *International Journal of Disability, Development and Education*, *62*(4), 351–362. http://dx.doi.org/10.1080/1034912X.2015.1025715

Soriano, V. (2016). "Young Voices on Inclusive Education", *Implementing Inclusive Education: Issues in Bridging the Policy-Practice Gap (International Perspectives on Inclusive Education, Vol. 8*), Emerald Group Publishing Limited, Bingley, pp. 255-272. https://doi.org/10.1108/S1479-363620160000008015

Srivastava, M. (2019), "Mapping Changes in Legislation and Implementation for Special Needs Education in India", Wiseman, A.W. (Ed.) *Annual Review of Comparative and International Education 2018 (International Perspectives on Education and Society, Vol. 37*), Emerald Publishing Limited, Bingley, pp. 271-286. https://doi.org/10.1108/S1479-367920190000037020.

Taub, D., Foster, M.H., Orlando, A.-M. & Ryndak, D.L. (2017). "Ethical Considerations for Inclusive Practices for Students with Extensive Support Needs", *Ethics, Equity, and Inclusive Education* (*International Perspectives on Inclusive Education, Vol. 9*), Emerald Publishing Limited, Bingley, pp. 119-144. https://doi.org/10.1108/S1479-363620170000009005.

UNESCO. (2005). *Guidelines to inclusion: Ensuring access to education for all*. Paris, UNESCO. http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001402/140224e.pdf adresinden 10.11.2021 tarihinde erişilmiştir.

UNESCO. (2020a). *Global Education Monitoring Report. Inclusin and Education: All Means All*. Paris, UNESCO. https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000373718 adresinden 28.06.2022 tarihinde erişilmiştir.

UNESCO. (2020b). *Towards inclusion in education: Status, trends and challenges*. Paris, UNESCO. https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000374246 adresinden 28.06.2022 tarihinde indirilmiştir.

Watkins, A. & Ebersold, S. (2016), , and Equity within Inclusive Education Systems", *Implementing Inclusive Education: Issues in Bridging the Policy-Practice Gap* (*International Perspectives on Inclusive Education, Vol. 8*), Emerald Group Publishing Limited, Bingley, pp. 229-253. https://doi.org/10.1108/S1479-363620160000008014.

BÖLÜM **5**

Kapsayıcı Eğitimin Yasal Dayanakları

Prof. Dr. Zihni MEREY

Bölümün Amacı

Bu bölümde genel olarak kapsayıcı eğitimle ilgili yasal düzenlemeler incelenmiş; kapsayıcı eğitime dair hukuki dayanakları ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu doğrultuda ulusal ve uluslararası yasal düzenlemelere yer verilmiş, ilgili mevzuattan çeşitli hükümlere değinilmiştir. Son olarak Türkiye'de kapsayıcı eğitim yaklaşımı çerçevesinde hizmet sunan bazı çalışma ve uygulamalara dair bilgilere yer verilmiştir.

Kapsayıcı Eğitim

İçinde yaşadığımız bilgi çağında eğitim hızla büyüyen bir olgu haline geldiğinden, herkes için bilgiye erişim, bir ülkenin gelişmişlik düzeyinin önemli bir göstergesi olarak kabul edilmektedir. Öte yandan eğitim, yetkin bir işgücü geliştirme yeteneği ile dünya siyaseti ve ekonomisi için önemli bir araçtır. Toplum değiştikçe eğitim, ayrım gözetmeksizin tüm insanlara eşit fırsatlarla verilmesi gereken bir insan hakkı olarak giderek daha fazla görülmeye başlanmıştır (Özaydınlık, 2021). Ekonominin ihtiyaçlarına duyarlı, bilgiyi ürüne dönüştürebilen bir toplum, eğitim sisteminin gelişmişliği ile kendini gerçekleştirebilir (Mingat vd., 2003). Başta eğitime erişim olmak üzere eğitim kalitesinin iyileştirilmesi ve bölgeler ile okul türleri arasındaki performans farklılıklarının azaltılması önemli temel ihtiyaçlar olmaya devam etmektedir (Wiseman, 2010). Düşük performans gösteren okullardaki öğrencilerin özelliklerini iyileştirmek veya öğrenci temelli izleme ve değerlendirme yoluyla öğrencilerin sosyo-ekonomik durumlarını iyileştirmek gibi okul temelli değerlendirme sonucunda genel olarak eğitimi iyileştirmeye yönelik stratejiler geliştirilebilir. Bunun yanında, eğitim sistemine kapsamlı bir eğitim yaklaşımının dâhil edilmesi, öğrenciler arasındaki farklılıkları azaltabilir (OECD, 2013).

Eğitimde eşitsizlik ve ayrımcılık eğitim sisteminde karşımıza çıkan temel kavramlardandır. Sistemin düzenlenmesinde söz sahibi olan okul yetkilileri ve politika yapıcılar çeşitli çözümler ortaya koymalarına rağmen bu konu günümüzün modern eğitim sistemi için önemli bir sorun olarak görülmektedir (Dilber, 2022). Bu bağlamda kapsayıcılık, son yıllarda sosyal, politik ve eğitim teorilerinde sıkça tartışılan bir konu olmuştur. Bu kavram, özellikle toplumun kıyısında yaşayan birey ve grupların sosyalleşme süreciyle ilgili tartışmalarda ön plana çıkmaktadır. Zira her bireyi kapsayan ve her bireyin eşit şartlarda imkânlardan yararlandığı geniş kapsamlı bir eğitim anlayışı günümüzün en temel gerekliliklerindendir.

Eğitimde ‘kapsayıcı’ yaklaşımın uzun bir geçmişi vardır. Bu yaklaşımla ilk olarak ağır engelli ve/veya özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilere odaklanılmıştır. Burada amaç, ilgili öğrencileri düzenli olarak normal eğitim sürecine dâhil etmek şeklinde gerçeklemiştir. Günümüzde ise eğitimde kapsayıcılık kavramı, kültürel, sosyal ve öğrenme geçmişlerindeki farklılıkları dikkate alarak tüm çocuklar ve gençler için eşit öğrenme fırsatları sağlamaya odaklanır (Şimşek vd., 2019). Sonuç olarak engelli çocukların engelli olmayan çocuklarla aynı eğitim hizmetlerine erişme hakları konusunda farkındalığın artması kapsayıcı eğitim fikrine yol açmıştır.

KAYNAKÇA

Aydın-Güngör, T., & Pehlivan, O. (2021). Kapsayıcı eğitimin Türk eğitim sistemindeki yeri ve önemi. *Studies in Educational Research and Development, 5*(1), 48-71.

Bayram, B. & Öztürk, M. (2021). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kapsayıcı Eğitime Yönelik Düşünce ve Uygulamaları. *Eğitim ve Bilim, 46*(206), 355-377.

Coşkun, U. (2012). Yeni anayasa ve eğitim. *Liberal Düşünce, 17*(66), 111-121.

Çakmak, H. (2018). Türkiye'deki Suriyelilere yönelik eğitim politikalarının uyum sürecine etkileri. *Göç ve Kültürel Etkileşim Sempozyumu*, İstanbul.

Dilber, Y. (2022). *Okullarda kapsayıcı eğitim.* 21. Yüzyılda eğitimde dönüşüm ve okullar. (Ed. Ataseven). NEÜ Yayınları.

Emin, M. N. (2016). *Türkiye'deki Suriyeli Çocukların Eğitimi: Temel Eğitim Politikaları.* İstanbul.

ERG. (2016a). *Türkiye'de ortaöğretimde kapsayıcı eğitim durum analizi*. Eğitim Reformu Girişimi. İmsak Yayın.

ERG. (2016b). *Eğitim izleme raporu*. Eğitim Reformu Girişimi. İstanbul. İmsak Yayın.

Geçici Koruma Yönetmeliği (2014). *Resmî Gazete (Sayı: 29153)*. https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/10/20141022-15-1.pdf Erişim tarihi: 24.09.2022

Guijarro, R. B. (2008). Conceptual Framework Of Inclusive Education. *International Conference On Education, InclusiveEducation: TheWay Of TheFuture*. 25-28 November 2008. International Conference Centre, Cenova.

Kapat, S. & Şahin, S. (2021). Türkçe öğreticileri ve okul yöneticilerinin Suriyeli öğrenciler için açılan uyum sınıfı uygulamasına ilişkin görüşleri. *Rumelide Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (25), 169-194.

Karabulut, R. (2010). *Türkiye'de Üstün Yetenekliler Eğitimi Tarihi Süreci*. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Bolu

Kaya, E. D. (2019). *Milli* Eğitim Bakanlığının temel eğitim kademesindeki dezavantajlı *öğrencilere yönelik kapsayıcı eğitim politika ve uygulamaları.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

MEB (2018). Milli Eğitim Bakanlığı Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü.

Millî Eğitim Bakanlığı. (2018). *Güçlü yarınlar için 2023 eğitim vizyonu*. http://2023vizyonu.meb.gov.tr/doc/2023_ EGITIM_VIZYONU.pdf Erişim tarihi: 18.09.2022.

Mingat, A., Tan, J. P. & Sosale, S. (2003). *Tools for education policy analysis.* World Bank.

OECD. (2013). *PISA 2012 results: excellence through equity giving every student the chance (Vol. II).* Paris: OECD. http://dx.doi.org/10.1787/9789264201132- en. Erişim tarihi: 24.09.2022

Özaydınlık, K. B. (2021). *Kapsayıcı Eğitime Giriş*. Kuramdan Uygulamaya Kapsayıcı Eğitim (Ed. Taneri). Pegem Akademi.

Özcan, A, S. (2018). *Çok Kültürlülük Bağlamında Türkiye'deki Sığınmacıların Eğitim Sorunu.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

Öztürk, M., Cengiz-Tepetaş, Ş, G., Köksal, H. & İrez, S. (2017). *Sınıfında Yabancı Uyruklu Öğrenci Bulunan Öğretmenler İçin El Kitabı*. MEB Yayınları.

Resmi Gazete (1973). Milli Eğitim Temel Kanunu. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1739.pdf Erişim Tarihi: 29.09.2022.

Resmi Gazete (1988). Türkiye Cumhuriyeti Anayasası. https://www.icisleri.gov.tr/kurumlar/icisleri.gov.tr/IcSite/illeridaresi/Mevzuat/Kanunlar/Anayasa.pdf Erişim Tarihi: 29.09.2022.

Resmi Gazete (2014). *Geçici Koruma Yönetmeliği.* https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/21.5.20146883.pdf Erişim Tarihi: 30.09.2022

Seydi, A. R. (2014). Türkiye'nin Suriyeli Sığınmacıların Eğitim Sorununun Çözümüne

Yönelik İzlediği Politikalar. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 31*, 267-305.

Slee, R. (2019). Belonging in an age of exclusion. *International Journal of Inclusive Education, 23(*9), 909- 922.

Stubbs, S. (2008). Inclusive education. *Where there are few resources. The Atlas Alliance Publ*.

Şimşek, H., Dağıstan, A., Şahin, C., Koçyiğit, E., Dağıstan Yalçınkaya G., Kart, M. ve Dağdelen, S. (2019). Kapsayıcı eğitim bağlamında Türkiye'de temel eğitim programlarında çok kültürlülüğün izleri. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 5*(2), 177-197.

Şimşir, Z. ve Dilmaç, B. (2018). Yabancı uyruklu öğrencilerin eğitim gördüğü o kullarda öğretmenlerin karşılaştığı sorunlar ve çözüm önerileri. İlköğretim *Online*, *17*(2), 1116-1134.

Terzi, L. (2014). Reframing inclusive education: educational equality as capability equality. *Cambridge Journal of Education, 44* (4), 479-493.

UNESCO (2009). *Towards Inclusive Education for Children with Disabilities: A Guideline.* Bangkok: UNESCO Bangkok.

United Nations International Children's Emergency Found. (2017). *Türkiye'deki Suriyeli* çocuklar.http://www.unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/Children%20of%20Syria_01.2007_TR.pdf Erişim tarihi: 18.09.2022.

Yıldırım, E. ve Merey, Z. (2020). *Kapsayıcı Eğitim*. Eğitimde güncel Yaklaşımlar (Ed. Kozikoğlu). Pegem Akademi.

Whitburn, B. ve Plows, V. (2017). Inclusive education: Making sense of everyday practice. B. Whitburn ve V. Plows (Ed.), *Inclusive education: Making sense of everyday practice* (s. 3-11). Sense Publishers.

Wiseman, A. W. (2010). *The impact of international achievement studies on national education policymaking*. Emerald Group.

BÖLÜM 6

Kapsayıcı Eğitim Programları

Prof. Dr. Hüseyin ŞİMŞEK - Arş. Gör. Dildar ÖZASLAN

Bölümün Amacı

Bu bölümde; kapsayıcı eğitimde program tasarımı konusu incelenmektedir. Bu kapsamda kapsayıcı eğitim program yaklaşımları ve türleri üzerinde durulacak, kapsayıcı programlarının taşıması gereken özellikler açıklanacaktır. Ayrıca kapsayıcı eğitimin okul programlarına yansıması irdelenecektir.

GİRİŞ

Eğitimde kapsayıcılık, çeşitli sosyo-kültürel çevrelerde yetişen ve farklı öğrenme geçmişleri olan bireylerin bu çeşitliliklerinin göz önünde bulundurularak herkes için eşit şartlarda öğrenme fırsatlarının sunulmasını ifade etmektedir. Kapsayıcı eğitim, temellerinin atıldığı 1950'li yıllarda, ileri düzeyde engeli bulunan veya özel eğitime muhtaç öğrencilerin diğer bireylerle normal eğitim süreçlerine katılmalarını benimseyen bir anlayışı desteklemekteydi. Bu anlayış daha çok öğrenme ortamları, okul yöneticileri, öğrenci ve öğretmenlerin özel eğitim gereksinimi olan bireylere duyarlı olmasına yönelikti (Aktekin vd., 2017). Eğitimde ortaya çıkan popüler akımlarla birlikte eğitimde demokrasi, öğretimde mükemmellik gibi kavramlar kapsayıcı eğitim kavramına yeni bir boyut getirmiş oldu. Böylece kapsayıcı eğitimde, tüm öğrencilere eşit fırsatlar sunulması fikri ön plana çıkmıştır (Dreyer, 2017). Bu gelişmeler, kapsayıcı eğitimin anlamını genişletmiş, engelli veya özel eğitim gereksinimli bireylerin ötesinde, tüm bireyler için eğitimde fırsat eşitliğini savunan demokratik bir anlayış olarak gelişmesine yol açmıştır. Böylelikle, kapsayıcı eğitim cinsiyete dayalı eşitsizlikler; mülteciler, sığınmacılar ve göçmenleri de içine alan bütüncül bir yaklaşımla; bireysel öğrenme farklılıkları ve sosyal ve kültürel çeşitlilikleri içeren bir kavram haline gelmiştir (Çelik, 2017). Bugün kapsayıcı eğitim, yalnızca özel gereksinimli çocukların değil, eğitim, yaşam, kültürel ve sosyal olanaklara erişim noktasında güçlük yaşayan tüm çocukların, bireysel gelişimlerini sağlayabilecekleri eğitim olanaklarından yaşıtlarıyla birlikte yararlanması fikrini savunmaktadır (Çelik, 2017; UNESCO [United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization], 2005).

Kapsayıcılığı dört boyutta ele almak mümkündür. Bunlar, *bireysel kapsayıcılık*, *yerel kapsayıcılık*, *ulusal kapsayıcılık* ve *evrensel kapsayıcılık* şeklinde sıralanabilir.

Bireysel Kapsayıcılık; öğrencinin biyolojik ve psikolojik farklılıklarının tanımasını ve kabul edilmesine yöneliktir. Bireysel kapsayıcılıkta yaş, cinsiyet, yetenek ve kısıtlılık gibi fizyolojik farklılıklar yanında kişisel deneyimler de söz konusudur. Öğrencilerin bilişsel, duyuşsal, psikomotor gelişimlerinin dikkate alınması da bireysel kapsayıcılığın bir göstergesidir. Gerek programların tasarımında gerekse öğretim uygulamalarında bireysel kapsayıcılığın dikkate alınması gerekir.

Yerel Kapsayıcılık; öğrencilerin aile ve etnik grup üyeliğinden kaynaklı sosyal ve kültürel özelliklerine yöneliktir. Eğitim sürecinde yerel düzeydeki sosyal ve kültürel özelliklerin dikkate alınması; öğrencilerin kültürel ve sosyo-ekonomik geçmişine duyarlı olunması yerel kapsayıcılık açısından önemlidir. Ayrıca program tasarımlarında ve öğretim sürecinde belli ölçüde yerel düzeyde sosyal ve kültürel özelliklere yer verilmesi gerekir.

KAYNAKÇA

Abrams, D.M. (2013). *Making your way: A reception and placement orientation curriculum*. Washington DC: Center for Applied Linguistics, Cultural Orientation Resource Center.

Aktekin, S., Öztürk, M., Tepetaş Cengiz, G. Ş., Köksal, H. ve İrez, S. (2017). *Sınıfında yabancı uyruklu öğrenci bulunan öğretmenler için el kitabı.* Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı.

Banks, J. A., Cookson, P., Gay, G., Hawley, W. D., Irvine, J. J., Nieto, S., ... and Stephan, W. G. (2001). Diversity within unity: Essential principles for teaching and learning in a multicultural society. *Phi Delta Kappan, 83*(3), 196-203.

Birch, S. H., and Ladd, G. W. (1996). Interpersonal relationships in the school environment and children's early school adjustment: The role of teachers and peers. J. E. Juvonen, & K. R. Wentzel (Eds). In *Social motivation: Understanding children's school adjustment*, (pp. 199-225). Cambridge: Cambridge University Press.

Booth, T., Ainscow, M., and Kingston, D. (2006). *Index for inclusion: Developing play, learning and participation in early years and childcare.* Bristol: Centre for Studies on Inclusive Education.

Bronfenbrenner, U. (1979). Contexts of child rearing: Problems and prospects. *American Psychologist, 34*(10), 844-850.

Bronfenbrenner, U. (1989). A response to Lawton's theoretical challenge. K. W. Schaie & C. Schooler (Eds). In *Social structure and aging: Psychological processes* (pp. 85-93). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates Inc.

Çelik, R. (2017). Adalet, kapsayıcılık ve eğitimde hakkaniyetli fırsat eşitliği. *Fe Dergi, 9*(2), 17-29.

Danış, A. G. M. Z. (2006). Davranış bilimlerinde ekolojik sistem yaklaşımı. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 9*(9), 45-54.

Dreyer, L. M. (2017). Inclusive education. L. Ramrathan, L. L. Grange & P. Higgs (Eds). In *Education studies for initial teacher development (pp.* 383-399). Cape Town: Juta.

Milli Eğitim Bakanlığı. (2018). 2023 *Eğitim Vizyonu.* https://www.gmka.gov.tr/dokumanlar/yayinlar/2023_E%C4%9Fitim%20Vizyonu.pdf adresinden 26.07.2022 tarihinde erişilmiştir.

Millî Eğitim Bakanlığı. (2018). *Okul öncesi eğitim programı.* http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=652 adresinden 23.05.2022 tarihinde erişilmiştir.

Özer, Y., Komşuoğlu, A. ve Ateşok, Z. (2016). Türkiye'deki Suriyeli çocukların eğitimi: Sorunlar ve çözüm önerileri. *Asos Journal,* (37), 76-110.

Polat, Ö. ve Özkabak Yıldız, T. (2018). 5-6 yaş grubu için geliştirilen aile katılımlı farklılıklara saygı programının çocukların farklılıklara saygı düzeyine etkisinin incelenmesi. *Eğitimde Kuram ve Uygulama, 14*(4), 389-403.

Ramsden, P. (1992). *Learning to teach in higher education.* London: Routledge.

Ramsey, P. G. (1987). *Teaching and learning in a diverse world-multicultural education for young children.* New York: Teachers College Press.

Sakız, H. (2016). Göçmen çocuklar ve okul kültürleri: Bir bütünleştirme çalışması. *Göç Dergisi, 3*(1), 65-81.

Shaw, B. (1988). The incoherence of multicultural education. *British Journal of Educational Studies, 36*(3), 250-259.

Stark, O., and Bloom, D. E. (1985). The new economics of labor migration. *The American Economic Review, 75*(2), 173-178.

Şimşek, H., Dağıstan, A., Şahin, C., Koçyiğit, E., Dağıstan Yalçınkaya G., Kart, M. ve Dağdelen, S. (2019). Kapsayıcı eğitim bağlamında Türkiye'de temel eğitim programlarında çokkültürlülüğün izleri. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 5*(2), 177-197.

Şimşir, Z. ve Dilmaç, B. (2018). Yabancı uyruklu öğrencilerin eğitim gördüğü okullarda öğretmenlerin karşılaştığı sorunlar ve çözüm önerileri. *İlköğretim Online, 17*(2), 1116-1134.

TEDMEM (2022). *Bir çocuğu yetiştirmek tüm toplumun görevidir.* https://tedmem.org/mem-notlari/gorus/bir-cocugu-yetistirmek-tum-toplumun-gorevidir adresinden 20.06.2022 tarihinde erişilmiştir.

Tomasetti, D. C. (2016). *Ecological approach.* Encyclopedia of Family Studies, 1–6. https://doi.org/10.1002/9781119085621.WBEFS214

Topsakal, C., Merey, Z. ve Keçe, M. (2013). Göçle gelen ailelerin çocuklarının eğitim-öğrenim hakkı ve sorunları üzerine nitel bir çalışma. *Journal of International Social Research, 6*(27), 539-553.

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. (2005). *Guidelines for inclusion: Ensuring access to education for all.* Paris: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization.

Yükseköğretim Kurulu. (2017). *Öğretmen yetiştirme lisans programları.* http://www.yok.gov.tr/documents/10279/41805112/AA_Sunus_+Onsoz_Uygulama_Yonergesi.pdf adresinden 12.06.2022 tarihinde erişilmiştir.

Yükseköğretim Kurulu. (2018). *Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans programı.* https://www.yok.gov.tr/Documents/Kurumsal/egitim_ogretim_dairesi/Yeni-Ogretmen-Yetistirme-Lisans-Programlari/Rehberlik_ve_Psikolojik_Danismanlik_Lisans_Programi.pdf adresinden 12.06.2022 tarihinde erişilmiştir.

BÖLÜM **7**

Kapsayıcı Eğitimde Öğretim Tasarımı

Doç. Dr. Sultan Selen KULA

Bölümün Amacı

Bu bölümde;

Kapsayıcı öğretim planlamasında dikkat edilmesi gereken ilkeler ele alınarak, öğretimde evrensel tasarımın boyutları, etkinlik ve uygulama örnekleriyle farklılaştırılmış öğretime yer verilecektir.

GİRİŞ

Günümüzde eğitime ilişkin insanların bakış açısı değişim göstermektedir. Bu çerçevede öğretmenlerden, yer alan ve birbirinden oldukça farklı özelliklere sahip öğrencilere, öğrencilerin ihtiyaçlarına uygun biçimde etkili öğretimi sağlamaları beklenmektedir. Bu farklı özellikteki öğrenciler; farklı kültürel yapılardan gelen göçmen öğrenciler, engelli veya üstün zekâlı öğrenciler, riskli gruplarda yer alan öğrenciler gibi tüm dezavantajlı gruplar olarak sıralanabilir. Öğrencilerdeki bu artan çeşitlilik günümüz öğretmeninin, okul yöneticilerinin, velilerinin, politika yapıcılarının ve hatta toplumun rol ve sorumluluklarını farklılaştırmasına yönelik beklenti oluşturmaktadır. Kapsayıcı bir sınıf ortamında uygulamaların yürütücüsü olarak öğretmenin, öğrencilerin bireysel farklılıklarına değer veren, öğretme ve öğrenme sürecini bu öğrenen çeşitliliğini göz önünde bulundurarak planlayan, paydaşlarla etkili iletişim ve iş birliği kurarak toplumda farkındalık yaratma yeterliğine sahip olması beklenmektedir. Çağımızda öğrenciler çok seçenekli ve i seçim ortamlarına alışkındır. Mobil uygulamasından binlerce şarkı arasından seçim yapma, film seyretme için tasarlanmış dijital platformlar arasından binlerce seçenek içinden dizi ya da filmlere karar verme, alışveriş platformları arasında yine milyonlarca ürün arasından seçim yapma gibi günlük hayat içinde pek çok alternatifin olduğu bir yaşam sürecine alışmaktadır. Öğretim ortamlarında bu seçenek ve sunamadığımızda sürecin kalıcı ve etkili bir öğrenme ile sonuçlanmayacağı öngörülmektedir. Bu nedenle öğrencilerin bireysel ve kültürel farklılıklarını göz ardı etmeyen, kapsayıcı ve farklılaştırılmış öğretim süreçlerine ihtiyaç olduğu düşünülmektedir.

KAPSAYICI ÖĞRETİMİN PLANLANMASI

Bir mühendisin tasarıma başlamadan önce tüm aşamalarını yazıp çizerek planlaması gibi öğretmen de eğitim sürecine başlamadan önce verimli ve başarılı bir süreç için öğretim etkinliklerini planlamalıdır. Eğitimde plansız ve programsız bir çaba öğretimin etkililiğini ve kalıcılığını azaltmaktadır (Kayabaşı, 2016). Etkili bir öğretim sürecinin sağlanabilmesi için öğrencilere kazandırılması planlanan içeriğin, öğretim yöntemleri ve materyallerinin öğrencilerin bireysel farklılıklarına uygun olarak çeşitlendirilmesi, seçilmesi ve hazırlanması, süreçte ise öğrencilerin ilgi ve motivasyonlarını arttırarak olumlu tutum geliştirmelerini desteklemeye yönelik yaklaşımların benimsenmesi gerekli görülmektedir (Fidan, 2012; Senemoğlu, 2009). Öğretimin planlanması bir öğretmenin öğretimi gerçekleştireceği öğrencilerine eğitim programını
içerikle, hangi sıra ile ve nasıl uygulayacağını, bu uygulamayı gerçekleştirirken hangi öğrenme materyallerinden yararlanacağını ve öğrencileri nasıl değerlendireceğini önceden tasarlamasıdır. Öğretmenin tecrübesi ne kadar fazla olursa

KAYNAKÇA

Abdullah, A. (2010). *Examining pre-service teachers' understanding of multicultural education.* Yüksek lisans tezi. University of Toledo. http://utdr.utoledo.edu/theses-dissertations/772 adresinden erişilmiştir.

Arends, R. I. (2012). *Learning to teach*. (9th ed.). New York: McGraw-Hill.

Arnett, K. (2010). inclusion in a grade 8 core French classroom: An exploratory case study (Enhanced). *Canadian Modern Language Review,* 66(Supplement 1), 557-582.

Arslan, A. (2017). Evrensel tasarıma dayalı öğrenme ve evrensel olarak tasarlanmış eğitim programları. *Karaelmas Eğitim Bilimleri Dergisi,* 5(2), 328-334.

Art, E., Chatman, T. A., & LeBental, L. (2022). Challenging education's model: Universally designed classrooms that empower. *Handbook of research on challenging deficit thinking for exceptional education improvement* (p. 65-82). IGI Global.

Aydoğan, İ. (2006). İlköğretim okullarında okul-çevre ilişkilerinin düzeyi. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi,* 1(2), 121-136.

Banks, J. A. (2019). *An introduction to multicultural education* (6th ed.). New York: Pearson.

Baş, G. & Beyhan, Ö. (2017). Sosyal-yapılandırmacı öğrenme ortamı tasarımının öğrenenlerin akademik başarılarına ve derse yönelik tutumlarına etkisi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* 41, 137-162.

Başar, H. (2004). *Sınıf Yönetimi.* Ankara: Pegem Yayınları.

Bauer, A. M. & Kroeger, S. (2004). *Inclusive classrooms: Video cases on CD-Rom activity and learning guide* (Vol. 1). New Jersey: Pearson. Education Inc.

Bilen, M. (2002). *Plandan uygulamaya öğretim.* Ankara: Anı Yayıncılık.

Bordalba, M. M & Bochaca, J. G. (2019). Digital media for family-school communication? Parents' and teachers' beliefs. *Computers & Education,* 132, 44-62.

Burgstahler, S. (2001). *Universal design of instruction.* https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED506547.pdf adresinden erişilmiştir.

Bursalıoğlu, Z. (1998). *Okul yönetiminde yeni yapı ve davranış.* Ankara:Pegem Yayınları.

CAST (2018). *Universal design for learning guidelines version 2.2.* udlguidelines.cast.org adresinden erişilmiştir.

Castle, K. (2004). The meaning of autonomy in early childhood teacher education. *Journal of Early Childhood Teacher Education,* 25 (1), 3 -10.

Connell, B. R. & Jones, M. & Mace, R. & Mueller, J. & Mullick, A. & E. & Sanford, J. Steinfeld, E. & Story, M. & Vanderheiden, G. (1997). *The principles of universal design: Version 2.0. Raleigh, NC: The Center for Universal Design.* https://projects.ncsu.edu/ncsu/design/cud/about_ud/udprinciplestext.htm adresinden erişilmiştir.

Çangır, E. (2019). *Yatılı bölge ortaokullarının sorunları ve çözüm önerileri.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kastamonu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kastamonu.

Çelenk, S. (2003). Okul başarısının ön koşulu: Okul aile dayanışması. *İlköğretim online,* 2(2), 28-34.

Çepehan, İ. Z., & Güller, E. (2020). Evrensel tasarım kapsamında herkes için erişilebilir tasarım. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi,* 383-410.

Dağlıoğlu, H. E. (2010). Üstün yetenekli çocukların eğitiminde öğretmen yeterlikleri ve özellikleri. *Milli Eğitim Dergisi,* 40(186), 72-84.

Daniel, G. R. (2016). Parents' experiences of teacher outreach in the early years of schooling. *Asia Pacific Journal of Education,* 36 (4), 559-569.

Demir, O., Bektaş, O., & Saraçoğlu, S. (2021). Okul-aile iletişiminin başarıya, özgüvene, motivasyona ve tutuma katkısı. *Eğitimde Yeni Yaklaşımlar Dergisi,* 4(1), 25-41.

Demirel, N. (2013). *Yatılı ilköğretim bölge okullarının sorunları ve çözümlerine ilişkin*

yöneticilerin, öğretmenlerin, öğrencilerin ve velilerin görüşleri: bir durum çalışması. Yüksek lisans tezi. Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Antalya.

Demirel, Ö. (2017). *Öğretim ilke ve yöntemleri, öğretme sanatı.* Ankara: Pegem Akademi.

Dişlen Dağgöl, G. (2014). The impact of past learning experinces upon the students' inhibitory language learning behaviours. *Route Educational and Social Science Journal,* 1(1), 17-34.

Edyburn, D. L. (2005). Universal design for learning. Special Education Technology Practice, 7(5), 16-22.

Felder, R. M. (1996). Matters of styles. *ASEE Prism,* 6 (4), 18-23. http://www.ncsu.edu/felderpublic/ Papers/LS-Prism.htm adresinden erişilmiştir.

Fidan, N. (2012). *Okulda öğrenme ve öğretme.* Ankara: Pegem Akademi.

Fisher, K. (2001). *Building better outcomes: The impact of school infrastructure on student outcomes and behavior.* Schooling issues digest. https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED455672.pdf

Göç İdaresi Başkanlığı (2023). *Yıllara göre geçici koruma kapsamındaki Suriyeliler.* https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638 adresinden alınmıştır.

Gül, İ & Aslan, D. (2016). Okul, aile ve toplum ilişkilerinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* 17(3), 203-218. DOI: 10.17679/inuefd.17392889

Gürkan, B. (2019). Sınıf öğretmeni adaylarının "eğitim programı, öğretim, öğretimi planlama ve öğretimi değerlendirme" kavramlarına ilişkin bilişsel yapıları. *Kastamonu Education Journal,* 27(2), 633-645. DOI: 10.24106/kefdergi.2621

Güven, B. (2003). İlköğretim sınıf öğretmenlerinin öğretimin bireyselleştirilmesine yönelik görüşleri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* 3(6), 113-124.

Hall, T. E., Meyer, A., & Rose, D. H. (2012). *Universal design for learning in the classroom: Practical applications.* Guilford Press.

İnal, U & Sadık, F. (2014). Yatılı ilköğretim bölge okullarının okul yaşam kalitesine ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşleri. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* 43, 2, 169-194.

Kablan, Z. (2012). Öğretmen adaylarının ders planı hazırlama ve uygulama becerilerine bilişsel öğrenme ve somut yaşantı düzeylerinin etkisi. *Eğitim ve Bilim,* 37(163).

Kayabaşı, Y. (2016). Öğretim etkinliklerinin planlanması. Yusuf Budak (Ed.). *Öğretim ilke ve yöntemleri* içinde (s. 473-498). Ankara: Pegem Akademi.

Kolb, D. A. (1985). *Learning-style inventory: Self-scoring inventory and interpretation booklet.* TRG Hay/McBer.

Kolb, D. A. (2014). *Experiential learning: Experience as the source of learning and development.* FT press.

Kolb, D. A., Boyatzis, R. E., & Mainemelis, C. (2014). Experiential learning theory: Previous research and new directions. In *Perspectives on thinking, learning, and cognitive styles* (pp. 227-248). Routledge.

Konyalıoğlu, A.C.; Konyalıoğlu, S.; Işık, A. (2002). Matematik derslerinde planlı eğitim üzerine. *Kastamonu Eğitim Dergisi.* 10(2), 351-358.

Korkut, F. (2006). *Yeni ilköğretim programlarını öğrenci gelişimsel özellikleri açısından incelenmesi. Yeni ilköğretim Programlarını inceleme ve değerlendirme raporu.* http://www.erg.sabanciuniv.edu.tr adresinden erişilmiştir.

Kotluk, N., & Kocakaya, S. (2018). Türkiye için alternatif bir anlayış: Kültürel değerlere duyarlı eğitim. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* 15(1), 749-789.

Köksalan, B. (2012). Bireyi tanıma teknikleri. Mehmet Güven (Ed.) *Psikolojik danışma ve rehberlik,* içinde (s.200-240). Ankara: Anı Yayıncılık.

Kula, S. (2020). *Güncel bir kavram olarak kapsayıcı eğitime öğretmen adaylarının bakış açısı.* VII.th International Eurasian Educational Research Congress. Conference Proceedings, 770-784.

Kula, S. S., & Aytaç, T. (2022). Comparative analysis of democratic attitude and value perceptions of school administrators, teachers, preservice teachers and students: a meta-analysis study. *International Journal of Psychology and Educational Studies,* 9(1), 244-261.

Kula, S. S. & Budak, Y. (2020). The of reciprocal teaching on reading comprehension, retention on learning and self-efficacy perception. P*egem Eğitim ve Öğretim Dergisi,* 10(2), 493-522. http://dx.doi.org/10.14527/pegegog.2020.017

Kuzgun, Y. (2009). *Rehberlik ve psikolojik danışma* (10. Baskı). Ankara: Nobel Yayıncılık.

Kuzgun, Y. & Deryakulu, D. (2017). Bireysel farklılıklar ve eğitime yansımaları. Yıldız Kuzgun & Deniz Deryakulu (Ed.) *Eğitimde bireysel farklılıklar* içinde (s. 1-12). Ankara: Nobel Yayıncılık.

Levy, H. (2008). Meeting the needs of all students through instruction: Helping every child reach and exceed standards. *The Learing House,* 81(4), 161-164.

Malkoç, G. (1993). *Aile eğitimi ve eğitimde nitelik geliştirme.* Eğitimde Arayışlar 1. Sempozyumu. İstanbul: Kültür Koleji Yayınları.

Pearson, L. C., & Moomaw, W. (2005). The relationship between teacher autonomy and stress, work satisfaction, empowerment, and professionalism. *Educational Research Quarterly,* 29(1), 37-53.

Perkıns, D. N. (1999). The many faces of constructivism. *Educational Leadership*, Nov., 6-11.

Reis, S. M., McCoach, D. B., Little, C. A., Muller, L. M. & Kaniskan, R. M. (2011). The of ınstruction and enrichment pedagogy on reading achievement in five elementary schools. *American Educational Research Journal*, 48(2), 462-501.

Reizo, K. (2000). Anchor points in transitions to a new school environment. *The Journal of Primary Prevention,* 20(3), 175-187.

Rose, D. H., & Meyer, A. (2002). *Teaching every student in the digital age: Universal design for learning.* Alexandria: Association for Supervision and Curriculum Development.

Sağlam, M. (2001). Öğretimi etkileyen etmenler. M. Gültekin, (Ed.), *Öğretimde planlama ve değerlendirme.* Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Saracaloğlu, A. S., Uça, S., Başara Baydilek, N. & Coşkun, N. (2013). Analysis of the democratic attitudes and value perceptions of pre-service teachers. *Adnan Menderes University Journal of Educational Sciences.* 4(1), 45-59.

Satır, S. (1996). *Özel Tevfik Fikret Lisesi öğrencilerinin akademik başarılarıyla ilgili annebaba davranışları ve akademik başarıyı artırmaya yönelik anne-baba eğitim gereksinmelerinin belirlenmesi.* Yüksek Lisans Tezi. Ankara Universitesi. Ankara.

Schaverien, J. (2011). Boarding school syndrome: Broken attachments a hidden trauma. *British Journal of Psychotherapy,* 27(2), 138-155.

Selçuk, Z. (2006). Bireyi tanıma teknikleri. Yıldız Kuzgun (Ed.) *İlköğretimde rehberlik* içinde (s.51-94). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Senemoğlu, N. (2009). *Gelişim, öğrenme ve öğretim.* Ankara: Pegem Akademi.

Spiecker, B. & Steutel, J. (2001). Multiculturalism, pillarization and liberal civic education in the Netherlands. *International Journal of Educational Research,* 35, 293-304.

Story, M. F., Mueller, J. L. & Mace, R. L. (1998). *The Universal design file: Designing for people of all ages and abilities.* Revised edition. Center for Universal Design, NC State University.

Şahin, A. E. (2010). Meslek ve öğretmenlik. (7.baskı). V. Sönmez (Ed.), *Eğitim bilimine giriş* içinde, (s.261-306). Ankara: Anı Yayıncılık.

Şimşek, A. (2017). Öğrenme biçimi. Yıldız Kuzgun & Deniz Deryakulu (Ed.) *Eğitimde bireysel farklılıklar* içinde (s. 95-136). Ankara: Nobel Yayıncılık.

Tan, H. (2011). *Psikolojik danışma ve rehberlik: Teori ve uygulama.* Alkım Yayınevi.

Taymaz, H. (2011). Okul yönetimi. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Therrien, W.J., Taylor, J.C., Hosp, J.L., Kaldenberg, E.R., and Gorsh, J. (2011). Science instruction for students with learning disabilities:A meta-analysis. Learning Disabilities *Research & Practice,* 26(4), 188–203.

Tobin, T. J., & Behling, K. T. (2018). *Reach everyone, teach everyone: Universal design for learning in higher education.* West Virginia University Press.

Tomlinson, C. (1999). *The entiated classroom: Responding to the needs of all learners.* USA: ASCD.

Tomlinson, C.A. (2000). of instruction in the elementary grades. *Clearinghouse on Elementary And Early Childhood Education.* https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED443572.pdf adresinden erişilmiştir.

Van Garderen, D., & Whittaker, C. (2006). Planning multicultural instruction for secondary inclusive classrooms. *Teaching Exceptional Children,* 38(3), 12-21.

Whitsed, N. (2004). Learning and teaching. *Health Information&Libraries Journal.* 21 (1), 74-77.

Yeşılyaprak, B. (2013). *Eğitimde rehberlik hizmetleri.* Ankara: Nobel Akademi Yayınları.

Yıldırım, M. C., & Dönmez, B. (2008). Okul-aile işbirliğine ilişkin bir araştırma (İstiklal İlköğretim Okulu Örneği). *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi,* 7(23), 98-115.

Yılmaz, A. (2012). Yatılı ilköğretim bölge okulları sorunlarının öğrenci algılarına göre değerlendirilmesi. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi.* 11(3), 659 -679.

BÖLÜM **8**

Kapsayıcı Eğitim Yaklaşımları

Doç. Dr. Hamza YAKAR

Bölümün Amacı

Bu bölümde; kapsayıcı eğitim yaklaşımlarının birbirleri arasındaki ilişki, çok kültürlü eğitim yaklaşımı, insan hakları temelli eğitim yaklaşımı, kültürlere duyarlı eğitim yaklaşımı ve ülkemizde bu yaklaşımlara yönelik yapılan araştırmalar sonucunda ortaya konulan hususlara yer verilmesi amaçlanmaktadır.

GİRİŞ

Toplumsal değişimler, sosyal yapıyı oluşturan tüm kurumları etkilediği gibi eğitim kurumunu da etkilemektedir. Yirminci yüzyılın son çeyreğinden itibaren küresel çapta meydana gelen ekonomik, siyasi, teknolojik, bilişsel ve kültürel değişimler, toplumsal olarak ülkemizde de önemli değişimlere sebep olmaktadır. Bu değişim ve dönüşümler hem "makro" düzeydeki sosyal, ekonomik, siyasal, kültürel ve eğitimsel yapılar üzerinde hem de aile ve okul gibi "mikro" yapılar ile bu yapılar içindeki ebeveyn, çocuk, öğrenci, öğretmen ve yönetici gibi paydaşlar üzerinde de etkisini göstermektedir (MEB, 2011, s. 4). Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından hazırlanan 2019-2023 Strateji Belgesinde; "öğretmen, yönetici ve ailelerin özel eğitim konusunda yeterli bilgiye ve farkındalığa sahip olmaması, mevsimlik tarım işçisi olarak çalışan ailelerdeki öğrenci hareketliliği, bazı okul türlerine yönelik olumsuz toplumsal algı, nüfus hareketleri ve kentleşmede yaşanan hızlı değişim ve dış göç" gibi etkenler ülkemizdeki eğitim açısından "tehditler" arasında sayılmaktadır (MEB, 2019, s. 34). Bu tehditlerin kaynağı ve etkileri analiz edildiğinde, çözüm seçeneklerinden birisi belirgin bir şekilde öne çıkmaktadır: *kapsayıcı eğitim yaklaşımları*.

Savunucularının olmasının yanı sıra karşıtlarının da olduğu kapsayıcı eğitim fikri, uluslararası eğitim tartışmalarında dikkate alınan güncel bir konudur. Bunun yanı sıra kapsayıcı eğitim, teorik ve pratik olarak da üzerinde sıklıkla durulan bir konu olması yönünden dikkat çekmektedir (Ballard, 1999). Kapsayıcı eğitimin güncel eğitim konuları arasında yer almasına bağlı olarak eğitim kurumu, bu doğrultuda gelişen yeni soru(n)larla yüzleşmek zorunda kalmıştır. Bu çerçevede; *çeşitlilik, çoğulculuk* ve *vatandaşlık* anlayışları arasındaki yeni ilişkilerin belirlenmesi ve eğitimle ilgili sonuçların bu bakış açısıyla değerlendirilmesi dikkat çeken konular arasında yerini almıştır (Pinson & Arnot, 2007).

Şekil 1. Kapsayıcı Eğitim Yaklaşımları Arasındaki İlişki

KAYNAKÇA

Akcaoğlu, M. Ö. (2017). *Çokkültürlü eğitim uygulamasının öğretmen adaylarının çokkültürlü eğitim ile sınıf yönetimi tutum ve yeterliklerine etkisi.* (Yüksek lisans tezi). Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Akyeşilmen, N. (2014). Uluslararası insan hakları düzenlemeleri ve eğitim: Eğitime hak temelli bir bakış. *Milli Eğitim Dergisi, 44*(201), 5-16.

Alvarado, J., Valerie O. P. & Easter F. (2014). Moving multicultural education forward in teacher education: Integration of cognitive learning theory. *The Renaissance Group, 3*(1), 55-64.

APA. [American Psychological Association]. (2003). Guidelines on multicultural education, training, research, practice, and organizational change for Psychologists. *American Psychologist, 58*(5), 377-402. https://doi.org/10.1037/0003-066X.58.5.377.

Arslan, S. (2016). Çokkültürlü eğitim ve Türkiye: Mevcut durum, beklentiler, olasılıklar. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 15*(57), 412-428.

Aydın, B. (2014). *Kültüre duyarlı psikolojik danışma eğitiminin psikolojik danışman adaylarının kültürel duyarlılık düzeyleri üzerindeki etkisi.* (Doktora tezi), Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Aydın, H. (2013). *Dünyada ve Türkiye'de çokkültürlü eğitim tartışmaları ve uygulamaları*. Ankara: Nobel.

Babur, S. (2021). *Öğretmenlerin çok kültürlü eğitime yönelik tutumları ile empatik eğilimleri arasındaki ilişki.* (Yüksek lisans tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Ballard, K. (Ed.). (1999). *Inclusive education: International voices on disability and justice*. London: Falmer.

Banks, J. A. & Banks, C. A. (1995). *The handbook of research on multicultural education*. New York: Simon & Schuster, Macmillan.

Banks, J. A. & Banks, C. A. M. (2010). *Multicultural education: Issues and perspectives*. (2. Eds.). New York: John Wiley & Sons.

Banks, J. A. (2013). *Çokkültürlü eğitime giriş.* (H. Aydın, Çev.). Ankara: Anı.

Baptiste, H. P. & Baptiste, M. L. (1979). *Developing the multiculturalprocess in classroominstruction: Competencies for teachers*. Lanham, MD: University Press of American.

BM. [Birleşmiş Milletler]. (2011). *İnsan Hakları Eğitimi ve Öğretimi Bildirgesi.* https://www.ohchr.org/en/resources/educators/human-rights-educationtraining/11-united-nations-declaration-human-rights-education-and-training-2011 adresinden, 03.06.2022 tarihinde erişilmiştir.

Bulut, K. (2020). Çok kültürlülük ve çok kültürlü eğitim. İ. Kozikoğlu (Ed.), *Eğitimde güncel yaklaşımlar* içinde (ss. 177-201). Ankara: Pegem Akademi.

Cırık, İ. (2008). Çok kültürlü eğitim ve yansımaları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* (34), 27- 40.

Çetinkaya, Ç. (2019). *Fen öğretiminde kültüre duyarlı ve farklılaştırılmış kavram karikatürleri kullanımının öğrencilerin akademik başarı ve tutumlarına etkisi.* (Yüksek lisans tezi). Antalya: Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Dallavis, C. M. (2008). *Extending theories of culturally responsive pedagogy: An ethnographic examination of Catholic schooling in an immigrant community in Chicago*. (Doctoral dissertation), Michigan: University of Michigan.

EİHB. [Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi]. (1948). https://www.ohchr.org/sites/default/files/UDHR/Documents/UDHR_Translations/trk.pdf adresinden, 03.06.2022 tarihinde erişilmiştir.

Elkatmış, M. (2013). 1998 Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi programı ile 2010 Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi programlarının karşılaştırılması. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 14*(3), 59-74.

Fitcher, J. (1996). *Sosyoloji nedir?* (N. Çelebi, Çev.). İstanbul: Atilla.

Freire, P. (1991). *Ezilenlerin pedagojisi*. (D. Hattatoğlu, & E. Özbek, Çev.) Ayrıntı.

Gay, G. (1994). *A synthesis of scholarship in multicultural education (Urban Monograph Series)*. Washington, DC: North Central Regional Education Lab, of Educational Research and Improvement.

Gay, G. (2000). *Culturally responsive teaching; Theory, research and practice*. New York: Teachers College.

Gay, G. (2002). Preparing for culturally responsive teaching. *Journal of Teacher Education, 53*(2), 106-116

Gay, G. (2014). *Kültürel değerlere duyarlı eğitim: Teori, araştırma ve uygulama*. (2. Baskı). H. Aydın (Çev. Ed.). Ankara: Anı.

Gorski, P. C. (1999). *A brief history of multicultural education.* http://www.edchange.org/multicultural/papers/edchange_history.html adresinden, 23.05.2022 tarihinde erişilmiştir.

Gülmez, M. (1994). *İnsan hakları ve demokrasi eğitimi.* Ankara: İlksan.

Gülmez, M. (2001). *İnsan hakları ve demokrasi eğitimi.* Ankara Türkiye Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü.

Gümüş, N. (2021). *Yükseköğretimde kültüre duyarlı eğitim*. (Doktora tezi), Eskişehir: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Hayes, C. & Juarez, B. (2012). There is no culturally responsive teaching spoken here: A critical race perspective. *Democracy and Education, 20(*1), 1-14.

İnsan Hakları Eğitimi On Yılı Ulusal Komitesi. (2001). İnsan Hakları Eğitimi On Yılı Komitesi 2000 Yılı Çalışmaları, Ankara: Başbakanlık Basımevi.

Kantürer, E. (2020). *Sınıf öğretmeni adaylarının çok kültürlü eğitim yeterlilik ve tutumlarındaki değişim.* (Yüksek lisans tezi). Bolu: Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

Kepenekçi, Y. K. (1999). *Türkiye'de genel ortaögretim kurumlarında insan hakları egitimi*. (Doktora tezi), Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kılınç, Ş. (2021). *Kültüre duyarlı farklılaştırılmış öğretim yaklaşımının öğrencilerin empati becerilerine etkisi*. (Doktora tezi), Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Kotluk, N. & Kocakaya, S. (2018). Türkiye için alternatif bir anlayış: Kültürel değerlere duyarlı eğitim. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 15*(1), 749-789.

Kuçuradi, İ. (2007). *İnsan hakları kavramları ve sorunları.* Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu.

Ladson-Billings, G. (1994). What we can learn from multicultural education research. *Educational Leadership, 51*(8), 22-26.

Ladson-Billings, G. (1995). Toward a theory of culturally relevant pedagogy. *American Educational Research Journal, 32*(3), 465-491.

Mclaren, P. (1989). *Life in schools: An Introduction to critical pedagogy in the foundations of education.* NewYork: Longman.

MEB. [Millî Eğitim Bakanlığı]. (2011). *MEB 21. yüzyıl öğrenci profili*. Millî Eğitim Bakanlığı, Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı (EARGED), Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı. http://www.meb.gov.tr/earged/earged/21.%20yy_og_pro.pdf adresinden, 09.05.2022 tarihinde erişilmiştir.

MEB. [Millî Eğitim Bakanlığı]. (2017). *Öğretmen yeterlikleri: Öğretmenlik mesleği genel ve özel alan yeterlikleri.* http://oygm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_12/11115355_YYRETMENLYK_MESLEYY_GENEL_YETERLYKLERY.pdf adresinden, 25.06.2022 tarihinde erişilmiştir.

MEB. [Millî Eğitim Bakanlığı]. (2018a). *İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi dersi öğretim programı (İlkokul 4. sınıf).* Ankara: MEB, http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=328 adresinden, 25.05.2022 tarihinde erişilmiştir.

MEB. [Millî Eğitim Bakanlığı]. (2018b). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (İlkokul ve ortaokul 4, 5, 6 ve 7.* An-

kara: MEB, http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=354 adresinden, 20.05.2022 tarihinde erişilmiştir.

MEB. [Millî Eğitim Bakanlığı]. (2019). *Millî Eğitim Bakanlığı 2019-2023 stratejik planı*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı, Strateji Geliştirme Başkanlığı. http://sgb.meb.gov.tr/www/dokumanlar/icerik/30 adresinden 15.04.2022 tarihinde erişilmiştir.

Mwonga, C. (2005). Multicultural education: New path toward democracy, reenvisioning. *Education and Democracy, 15*(3), 1-16.

Nieto, S. (2004). *diversity: The sociopolitical context of multicultural education*. Boston, MA: Pearson Allyn & Bacon.

Oğuşgil, V. A. (2008). *Bir Avrupa Birliği değeri olarak ilkögretim okullarında insan hakları eğitimi.* (Doktora tezi), İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Parekh, B. (1996). Minority practices and principles of toleration. *International Migration Review, 30*(1), 251-284.

Peters, M. A. & Besley, T. A. C. (2014). Social exclusion/inclusion: Foucault's analytics of exclusion, the political ecology of social inclusion and the legitimation of inclusive education. *Open Review of Educational Research, 1*(1), 99-115.

Pinson, H. & Arnot, M. (2007). Sociology of education and the wasteland of refugee education research. *British Journal of Sociology of Education, 28*(3), 399-407.

Ramsey, P. G. (2018). *Çocuklar için çok kültürlü eğitim: Çeşitliliklerin olduğu bir dünyada öğrenme ve öğretim.* (T. G. Yıldız, Çev. Ed.), Ankara: Anı.

Sağlam, H. İ. (2020*). İnsan hakları ve demokrasi eğitimi.* Ankara: Pegem Akademi.

Sleeter, C. (1994). White racism. *Multicultural Education, 1*(4), 5-8.

TDK. [Türk Dil Kurumu]. (2022). *Güncel Türkçe sözlük*. https://sozluk.gov.tr/ adresinden, 20.06.2022 tarihinde erişilmiştir.

Tosun, A. (2021). *Ortaöğretim öğretmenlerinin çok kültürlü eğitime yönelik yeterlilik algılarının incelenmesi.* (Yüksek lisans tezi). Zonguldak: Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Tschida, C. M. (2009). *Authoring professional teacherr identities: A journey from understanding culturally responsive teaching to identifying as culturally responsive teachers*. (Doctoral dissertation), Greensboro: The University of North Carolina.

UNESCO, (1960). *Eğitimde Ayrımcılıkla Mücadele Sözleşmesi*. https://www.ihd.org.tr/wp-content/uploads/2021/09/eğitimde-ayrımcılığa-karşı-sözleşme-1.pdf adresinden, 03.06.2022 tarihinde erişilmiştir.

Üste, B. (2007). İnsan hakları eğitimi ve ilköğretimdeki önemi. *Ege Akademik Bakış 7*(1), 2007, 295-310.

Vangölü, S. K. & Sak, İ. T. Ş. (2022). Türkiye'de kültürel değerlere duyarlı eğitim ile ilgili yapılan çalışmaların incelenmesi. *Journal of Sustainable Education Studies*, (Ö1), 169-181.

Yazar, M. (2020). *Eğitimle düzeltilebilir insan doğası ve insan hakları.* (Yüksek lisans tezi), İstanbul: Maltepe Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

Yeşil, R. (2004). İnsan Hakları ve Demokrasi eğitiminde yöntem. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 5*(1), 35-41.

Yılmaz, A. P. (2019). *Sosyal bilgiler dersinde kültüre duyarlı eğitim uygulamaları: Mülteci öğrencilerle etkileşim.* (Doktora tezi), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

YÖK. [Yükseköğretim Kurulu]. (2018). *Yeni öğretmen yetiştirme lisans programları*. https://www.yok.gov.tr/kurumsal/idari-birimler/egitim-ogretim-dairesi/yeni ogretmen-yetistirme-lisans-programlari adresinden, 13.06.2022 tarihinde erişilmiştir.

Yurdakul, B. (2015). Yapılandırmacılık. Ö. Demirel (Ed.), *Eğitimde yeni yönelimler* içinde (s. 39-65), Ankara: Pegem.

BÖLÜM **9**

Kapsayıcı Eğitimin Paydaşları ve Rolleri

Prof. Dr. Tufan AYTAÇ

Bölümün Amacı

Kapsayıcı eğitim paydaşlarının bütüncül bir bakış açısıyla görev ve sorumlulukları ile rollerini ortaya koymaktır.

Bu bölümde;

Eğitim politikacılarının ve yöneticilerinin, öğretmenlerin, öğrencilerin, velilerin, sivil toplum kuruluşlarının ve medyanın kapsayıcı eğitim bağlamında rolleri, görev ve sorumlulukları ele alınmaktadır. Kapsayıcı eğitim bağlamında paydaşlar üzerlerine düşen görev ve sorumluluklar hakkında bilgi sahibi olacak ve buna ilişkin rollerini hayata geçireceklerdir.

GİRİŞ

Kapsayıcı eğitim; tüm çocukların bireysel, gelişimsel ve sosyo-kültürel özellikleri, gereksinimleri, sosyo-ekonomik durumları, cinsiyetleri ve engel durumları doğrultusunda eğitime erişim ve katılımını artırmayı ve olası ayrımcılığı azaltma hedefini amaçlayan bir eğitim sürecidir (UNICEF, 2014). Kapsayıcı eğitim, okul sisteminden dışlanma riski bulunan birey ve grupların (örneğin okul başarı düzeyi düşük, yetersizlik ile tanılanmış, göçmen ve yoksul bireyler) eğitim süreçlerine dâhil edilmesi gerektiğini savunan bir yaklaşım iken zaman içinde güçlü kuramsal ve pratik yönlerinden dolayı tüm bireylere nitelikli eğitim sunma potansiyeline sahip bir eğitim modeli olarak tanımlanmaya başlamıştır (UNESCO, 2015).

Politika Yapıcılarının Rolleri, Görev ve Sorumlulukları

Çağdaş eğitim sistemleri ve okullar; farklılıkları ve çeşitiliği kabül eden, dezavantajlı bireylerin ve grupların ihtiyaçlarına cevap niteliğinde olan kapsayıcı eğitim anlayışını benimsemektedir. Geçmişte dezavantajlı grupların diğer öğrencilerden ayrılarak eğitilmesi sözkonusu iken günümüzde çeşitliliğin hayat bulduğu okullarda, farklılıklar bir güç olarak kabul edilmektedir (Education Queensland, 2005). Eğitim sisteminde karşılaşılan birçok sorunun proaktif olarak önlenmesinde, kapsayıcı eğitim politikaları ve uygulamaları etkili olmaktadır.

Eğitim Bakanlıkları ve diğer ulusal eğitim politikası grupları, eğitim programlarının geliştirilmesine izin verme, alternatif değerlendirme biçimleri oluşturma ve öğretmenlere ve öğrencilere müfredat ve öğrenme çıktıları konusunda esneklik verme yetkisine sahiptir. Literatür, öğrenme çıktılarının çeşitliliğinde ve kapsamındaki bir artışın, kapsayıcı eğitimin başarılı bir şekilde uygulanmasını kolaylaştıracağını önermektedir (Nelson, 2014).

Kapsayıcı eğitim; barış, tolerans ve sosyal adaletin olduğu, kaynakların sürdürülebilir kullanıldığı, temel hak ve ihtiyaçların karşılandığı bir dünya yaratma amacıyla kapsayıcı gelişimi teşvik eden geniş bir stratejinin parçasıdır (Stubbs, 2008, s.40). Kapsayıcı eğitim; eğitim kurumlarının ve süreçlerinin cinsiyet, etnik köken, dil, din, yerleşim yeri, sağlık durumu, sosyo-ekonomik durum vb. özelliklerinden ya da koşullarından bağımsız olarak tüm çocukların gereksinimlerine yanıt verecek biçimde yeniden düzenlenmesini öngören bir süreçtir. Kapsayıcı eğitim uygulamalarının temel amacı, eğitim ortamlarındaki bireylerin farklı özelliklerine ve koşullarına ilişkin önyargılardan ve olumsuz tutumlardan kaynaklanabilecek dışlanmayı ve ayrımcılığı ortadan kaldırmaktır (ERG, 2016). *"Doğduğu ülke, yer ve içinde yaşadığı koşullar ne olursa olsun, her çocuk önemlidir."* anlayışıyla kapsayıcı eğitim politikaları hayata geçirilmelidir.

KAYNAKÇA

Ardakoç, İ. (2020). Eğitimde fırsat eşitliği sağlanmasında okul liderlerinin rolü. *Alanyazın, 1*(1), 47-57.

Aydın Güngör, T., & Pehlivan, O. (2021). Kapsayıcı eğitimin Türk eğitim sistemindeki yeri ve önemi. *Studies in Educational Research and Development*, 5(1), 48-71.

Causton, J., & Theoharis, G. (2014). *The principal's handbook for leading inclusive schools*. Paul H. Brookes Publishing Company.

Çayır, K. (2022). Etik Sorumluluk, İnsan Hakları ve Kültürel-Ahlaki Gerekçeler Gerilimin-de Türkiye'de Kapsayıcı Eğitim. *Journal of Social Sciences*, 2022, Vol. 3(1), 75-90.

Deppeler, J. (2013). Developing equitable practices in schools: Professional collaboration in research. In P. Jones (Ed), *Bringing insider perspectives into inclusive teacher learning: Potentials and challenges for educational professionals*. New York, NY: Routledge.

Education Queensland. (2005). *Inclusive education statement*. http://education.qld.gov.au/studentservices/learning/docs/inclusedstatement2005.pdf. Erişim tarihi: 11.06.2022.

ERG. (2016). *Türkiye'de kapsayıcı eğitimi yaygınlaştırmak için politika önerileri*. İstanbul: Eğitim Reformu Girişimi.

Friend, M., & Bursuck, W. D. (2012). *Including students with special needs: A practical guide for classroom teachers*. Pearson.

Harris, J. D. (2009). *Elementary School Assistant Principals' Attitudes Towards Inclusion of Special Needs Students in the General Education Setting.* (Doctoral Dissertation).

Kaya, E. D. (2019). *Millî Eğitim Bakanlığının Temel Eğitim Kademesindeki Dezavantajlı Öğrencilere Yönelik Kapsayıcı Eğitim Politika ve Uygulamaları (2002-2018).* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Lemay, H. N. (2017). *Administrator and Teacher Attitudes Toward Inclusion*. (Doctoral Dissertation). East Tennessee State University.

Lewis, K. (2016). Social justice leadership and inclusion: a genealogy. *Journal of Educational Administration and History*, 48(4), 324-341.

Mac Ruairc, G., Ottesen, E. & Precey, R. (2013). Leadership for inclusive education: setting the context. In G. Mac Ruairc, E. Ottesen and R. Precey (Eds.). *Leadership for inclusive education: values, vision and voices* (pp. 1-8). Sense Publishers.

McKay, L. (2016). Beginning Teachers and Inclusive Education: Frustrations, Dilemmas and Growth. *International Journal of Inclusive Education,* 20 (4): 383-396.

MEB. (2019). *Engeli Olan Çocuklar İçin Kapsayıcı Erken Çocukluk Eğitimi*. Proje Raporu, MEB Yayınları.

Nelson, L.L. (2014). *Design and deliver: Planning and teaching using Universal Design for Learning.* Baltimore: Brookes.

Özel, D. & Yıldız, E., Ç. (2020). *Journal of Inclusive Education in Research and Practice*, 1 (2), 16-28.

Pijl, J. S., Meijer ve C. J. W. (1997). Factors in inclusion: A framework. J. S. Pijl, C. J. W. Meijer, S. Hegarty (der.), *Inclusive education a global agenda*. Londra ve New York: Routledge.

Polat, M. (2020). Türkiye'deki Araştırmalar Bağlamında Kapsayıcı Eğitim ve Okul Yönetimi, *Research in Education and Social Sciences*. Editör: Dr. Öğr. Üyesi Hasan Ulukan, Duvar Kitabevi.

Rhim, L.M. & Lancet, S. (2018). *How personalized learning models can meet the needs of students with disabilities: Thrive Public Schools case study*. Report written for Center on Reinventing Public Education. Retrieved from: https://www.crpe.org/publications/personalized-learning-models-meet-needs-students-disabilities-thrive-case-study. Erişim tarihi: 10.06.2022.

Rieser, R. (2012). A Commonwealth guide to implementing Article 24 of the UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities, *Implementing inclusive education*. (2nd ed.). London: Commonwealth Secretariat.

Sakız, H. (2022). Kapsayıcı eğitimin psikolojisi: Güncel eğilimler, güncellenen uygulamalar. *Turkish Journal of Special Education Research and Practice*, 4 (1), 1-26.

Sakız, H., Ekinci, A., & Sarıçam, H. (2020). Teachers' perceptions of their school managers' skills and their own levels. *International Journal of Leadership in Education*, *23*(5), 585-603.

Savolainen, H., Malinen, O., & Schwab, S. (2022). Teacher predicts teachers' attitudes towards inclusion-a longitudinal cross-lagged analysis, *International Journal of Inclusive Education*, 26:9, 958-972.

Schuelka, M.J. (2017). *Learning at the top of the world: Education policy construction and meaning in Bhutan*. In T.D. Jules & P. Ressler (Eds.), Re-reading educational policy and practice in small and micro states (pp. 217-236). Bern: Peter Lang.

Schuelka, M.J., Sherab, K. & Nidup, T.Y. (2018). Gross National Happiness, British Values, and non-cognitive skills: Teachers and curriculum in Bhutan and England. *Educational Review*, 71:6, 748-766.

Schwab, S. (2020). Inclusive and Special Education in Europe. *In Oxford Research Encyclopedia of Education*. Oxford University Press.

Selimhocaoğlu, E. C. (2021). *Lise Öğretmenlerinin Kapsayıcı Eğitime Karşı Tutumları, Algıları ve Yeterliliği: Sistematik Literatür Tarama*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Serttaş, B. (2020). *İlkokullarda görev yapan okul yöneticilerinin kapsayıcı eğitime dair görüşleri.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.

Stegemann, K. C. (2018). Making it Logical: Implementation of Inclusive. *Learning Disabilities: A Contemporary Journal*, 16(1), 3-18.

Stubbs, S. (2008). *Inclusive education: Where there are few resources,* Ed. Ingrid Lewis, Updated and revised version, Norway: The Atlas Alliance, https://www.eenet.org.uk/resources/docs/IE%20few%20resources%202008.pdf adresinden 09.04.2022 tarihinde erişilmiştir.

Szeto, E. & Cheng, A.Y.N. (2018). How do principals practise leadership for social justice in diverse school settings? A Hong Kong case study. *Journal of Educational Administration, 56*(1), 50-68.

UNESCO. (2015). *Education for all global monitoring report: Education for all 2000-2015 achievements and challenges*. UNESCO Publishing.

UNESCO. (2020). *Global Education Monitering Report 2020: Inclusion and education: All means all*. Paris: UNESCO Publishing.

UNESCO. (2021). Orta ve Doğu Avrupa, Kafkasya ve orta Asya'da Kapsayıcılık ve Eğitim: Herkes için nitelikli eğitim, *Küresel Eğitim İzleme Raporu (2021)*, Paris: UNESCO Publishing.

UNICEF. (2014). *Collecting data on child disability: Companion technical booklet*.https://data.unicef.org/wpcontent/uploads/2017/04/IE_Webinar_Booklet_4.pdf adresinden 22.06.2022 tarihinde elde edilmiştir.

UNICEF. (2016). *Guide for including disability in education management information systems.* New York: UNICEF. Retrieved from:https://www.openemis.org/wpcontent/uploads/2018/04/UNICEF_Guide_for_Including_Disability_in_Education_Management_Information_Systems_2016_en.pdf adresinden 22.06.2022 tarihinde elde edilmiştir.

UNICEF. (2022). *Nitelikli Kapsayıcı Eğitim*. https://www.unicef.org/turkey/nitelikli-kapsay%C4%B1c%C4%B1-e%C4%9Fitim. Erişim tarihi: 06.03.2022.

Ünay, E., Erçiçek, B. ve Günal, Y. (2021). Okul öncesi eğitim kurumları yöneticilerinin kapsayıcı eğitime yönelik görüşleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı: 59, s. 179-213.

Villa, R.A., & Thousand, J.S. (2016). *Leading an inclusive school: Access and success for ALL students*. Alexandria, VA: ASCD.

Yıldırım, E. (2021). Okullarda kapsayıcı liderlik ve danışmanlık: Sığınmacı öğrenciler. *Journal of Qualitative Research in Education*, 25, 130-155.

BÖLÜM **10**

Türkiye'de Yürütülen Kapsayıcı Eğitim Uygulamaları

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet KART

Bölümün Amacı

Bu bölümde; kapsayıcı eğitim, eğitime erişim, göçmen öğrenciler, sosyal içerme ve özel eğitim kavramları yer almaktadır. Bu doğrultuda bölüm boyunca Türk eğitim sisteminin farklı düzeyleri kapsayıcı eğitim uygulamaları açısından irdelenmiş ve bu düzeylerde yapılması gereken eğitsel düzenlemeler açıklanmıştır. Ayrıca, Türkiye'de kapsayıcı eğitime yönelik hazırlanan projelerin ağırlıklı olarak hangi alanlara yöneldiği, neler olduğu ve hangi kurumlar tarafından yürütüldüğü gibi konular da ele alınmıştır.

Türk Eğitim Sisteminde Kapsayıcı Eğitim Uygulamaları

Eğitim hizmetlerinden bütün bireylerin eşit bir şekilde yararlanabilmesi kapsayıcı eğitimin öncelikli amaçlarından biridir. Söz konusu eşitlik, eğitim hizmetlerine tüm bireylerin dil, din, ırk ya da cinsiyet farkı gözetmeksizin erişebilmeleri ile sağlanmaktadır. Bireylerin eğitim hizmetlerinden eşit şartlarda yararlanabilmeleri ülkelerin uygulamış olduğu doğru eğitim politikaları ile kalıcı ve sürdürülebilir hale getirilebilmektedir. Hiç şüphesiz bu politikaların yansımaları ülkelerin eğitim sistemlerine dair oluşturdukları çeşitli düzenlemelerde ve uygulamalarda kendisini göstermektedir.

Türk millî eğitiminin temel ilkeleri incelendiğinde eğitim sisteminin kapsayıcılığına yönelik "genellik ve eşitlik" ilkesinin yer aldığı açıkça görülmektedir. Bu ilke ile bireylerin eğitim hizmetlerine eşit bir şekilde erişebilmeleri, başka bir ifadeyle Türk eğitim sisteminin kapsayıcılığı garanti altına alınmaktadır (Millî Eğitim Temel Kanunu, 1973). Elbette ki Türk eğitim sisteminin kapsayıcılığını burada belirtilen ifadelerle sınırlamak doğru bir yaklaşım olmaz. Bu durumun daha detaylı bir şekilde ortaya konulabilmesi için Türkiye'nin son yıllarda karşılaştığı sosyopolitik olaylara değinilmesi yerinde olacaktır.

Türkiye gerek demografik yapısı gerekse bulunduğu coğrafi konum itibariyle kapsayıcı eğitim politikalarına her zaman ihtiyaç duymuştur. Çünkü, Türkiye, hem farklı etnik grupları bünyesinde barındırmaktadır hem de komşu ülkelerde yaşanan huzursuzlukların ve iç savaşların olumsuz sonuçlarıyla yüzleşmektedir (Kart ve Şimşek, 2019). Türkiye son yıllarda Suriye'de patlak veren iç savaşın etkisiyle göç eden ve sayıları dört milyonu bulan mülteciyi topraklarında barındırmaktadır (Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği [UNHCR], t.y.). United Nations International Childrens Emergency Fund'ın (UNICEF) 2019 yılında yayınladığı bir rapora göre, Türkiye'de okul çağında bulunan Suriyeli öğrencilerin sayısı bir milyondan fazladır (UNICEF, 2019). Doğal olarak eğitim kurumlarındaki dezavantajlı öğrencilerin büyük kısmını da göç ile gelen bu öğrencilerin oluşturduğu söylenebilir (Şimşek ve Kula, 2018). Dolayısıyla Türkiye'de üretilen kapsayıcı eğitim politikaları ile göç yoluyla gelen öğrencilerin eğitim ihtiyaçlarının karşılanmasının amaçlandığı ileri sürülebilir.

Bu kapsamda, her ne kadar Türk eğitim sistemi içerisinde kapsayıcı eğitime yönelik çeşitli anlayışların ve uygulamaların olduğu görülse de kapsayıcı eğitim politikalarının acil bir ihtiyaca çözüm olarak ortaya çıktığı belirtilebilir. Türkiye bu ihtiyacı giderebilmek ve göçmen öğrencilerin eğitime erişimlerini sağlayabilmek için 2013 yılında çalışmalara başlamıştır. Bu çalışmalar doğrultusunda 2014 yılında çıkarılan bir kanun ile göç yoluyla gelen öğrencilerin geçici koruma statüsü kapsamında eğitim haklarından yararlanabilmelerinin önü açılmıştır. Aynı yıl

KAYNAKÇA

AA, (2019). *Suriye ve Iraklı çocuklar hızlandırılmış eğitimle hayata tutunuyor.* https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/suriye-ve-irakli-cocuklar-hizlandirilmis-egitimle-hayata-tutunuyor/1369966 internet adresinden 28.05.2022 tarihinde erişilmiştir.

AB, (2022a). *Suriyeli Çocukların Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi (PİKTES) II.* https://www.avrupa.info.tr/tr/proje/suriyeli-cocuklarin-egitim-sistemine-entegrasyonunun-desteklenmesi-piktes-ii-10396 internet adresinden 27.05.2022 tarihinde erişilmiştir.

AB, (2022b). *Bütünleştirici Eğitimin Geliştirilmesi Projesi.* https://ab.gov.tr/butunlestirici-egitimin-gelistirilmesi-projesi_52186.html internet adresinden 26.05.2022 tarihinde erişilmiştir.

Akyıldız, F. (2007, Ekim 19-21), "UNICEF tarafından az gelişmiş ülkelere önerilen 'kız çocuklarının okullulaşmasına destek kampanyası' Türkiye örneği: Haydi kızlar okula! kampanyası, *IV. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi: Küresel Yoksulluk Konferansı*'na sunulmuş bildiri. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.

Altunoğlu, A. (2020). Yükseköğretimde kapsayıcılığın uygulanabilirliği üzerine bir tartışma. *OPUS International Journal of Society Researches, 16*(27), 672-699.

Amaç, Z. (2021). Kapsayıcı eğitim ve ilkokul öğretmenleri: Sistematik bir inceleme. *Electronic Journal of Education Sciences, 10*(19), 74-97.

Aral, N., Kandır, A. ve Can Yaşar, M. (2002). *Okul öncesi eğitim & okul öncesi eğitim programı.* Ya-Pa Yayınları.

ASPB, (2013). *Destek Özel Eğitim Hizmetlerinin Verimliliğinin Araştırılması Projesi (DESÖP).* https://avesis.marmara.edu.tr/dosya?id=d6f3efec-751d-4f37-a688-e0292c9a1c71 internet adresinden 25.05.2022 tarihinde erişilmiştir. e-gazete, (2013).

Aydın Güngör, T. ve Pehlivan, O. (2021). Kapsayıcı eğitimin Türk eğitim sistemindeki yeri ve önemi. *Studies in Educational Research and Development, 5*(1), 48-71.

BEGEP, (t.y.). *BEGEP hakkında.* https://begep.org/tr/begep-hakkinda/ internet adresinden 25.05.2022 tarihinde erişilmiştir.

Çameli, T. (2008). *Kız çocukların ilköğretime erişiminde Türkiye'den örnekler.* Anne Çocuk Eğitim Vakfı Yayınları.

ÇSGB, (t.y.). *Mevsimlik Tarımda Çocuk İşçiliğinin Önlenmesi Projesi.* https://www.csgb.gov.tr/media/53577/mevsimlik_tarim_isciligi_projesi.pdf internet adresinden 28.05.2022 tarihinde erişilmiştir.

ERG, (2016a). *Türkiye'de ortaöğretimde kapsayıcı eğitim durum analizi*. Eğitim Reformu Girişimi. https://www.egitimreformugirisimi.org/wp-content/uploads/2017/03/ERG_KapsayiciEgitim_DurumAnalizi.pdf internet adresinden 15.05.2022 tarihinde erişilmiştir.

ERG, (2016b). *Kapsayıcı eğitim: Okul pratikleri, öğretmen ihtiyaçları.* Eğitim Reformu Girişimi. https://www.egitimreformugirisimi.org/wp-content/uploads/2017/03/ERG_KapsayiciEgitim_OgretmenIhtiyaclari.pdf internet adresinden 15.05.2022 tarihinde erişilmiştir.

Esenyel, C. (2009). *Türkiye'de ve dünyada şartlı nakit transfer uygulamaları*. (Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi), Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, Ankara.

Forlin, C. ve Chambers, D. (2011). Teacher preparation for inclusive education: increasing knowledge but raising concerns. *Asia-Pacific Journal of Teacher Education, 39*(1), 17-32. doi:10.1080/1359866X.2010.540850

ILO, (2021). *Mevsimlik Tarımda Çocuk İşçiliğinin Önlenmesi Projesi.* https://www.ilo.org/ankara/publications/WCMS_826831/lang--tr/index.htm internet adresinden 27.05.2022 tarihinde erişilmiştir.

İESOB, (2017). *Romanların yoğun olarak yaşadıkları yerlerde sosyal içermenin desteklenmesi operasyonu (SIROMA) teknik destek projesi.* https://iesob.org.tr/uploads/dosyalar/duyurular/07032017.pdf internet adresinden 28.05.2022 tarihinde erişilmiştir.

İGAM, (2020). *Okula dönüş kampanyası 2020-2021*. https://igamder.org/uploads/Covid19/BTS2020_InfoPack_TUR_V2%20September.pdf internet adresinden 28.05.2022 tarihinde erişilmiştir.

Kart, M. ve Şimşek, H. (2019). Çokkültürlü eğitim mümkün mü?. *Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Kapadokya Sosyal Bilimler Öğrenci Kongresi Özel Sayısı,* 1-11.

Kızılateş, M. S. (2013, 29 Kasım). *Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Destek Özel Eğitim Hizmetlerinin Verimliliğinin Araştırılması Projesi sonuçlandı. e-gazete Anadolu Üniversitesi*, http://egazete.anadolu.edu.tr/kampus/31843/aile-ve-sosyal-politikalar-bakanligi-destek-ozel-egitim-hizmetlerinin-verimliliginin-arastirilmasi-projesi-sonuclandi internet adresinden 25.05.2022 tarihinde erişişmiştir.

Koçyiğit, M. ve Eğmir, E. (2015). Higher education, why and how: A glance from the perspective of university students. *Route Educafional and Social Science Journal, 2*(4), 241-256.

MEB, (2018). *SİROMA*. https://istanbul.meb.gov.tr/www/siroma/icerik/1603 internet adresinden 28.05.2022 tarihinde erişilmiştir.

MEB, (2019). *"Benim Oyun Sandığım" yola çıktı.* https://www.meb.gov.tr/benim-oyun-sandigim-yola-cikti/haber/19460/tr internet adresinden 28.05.2022 tarihinde erişilmiştir.

MEB, (2020). *Bütünleştirici Eğitimin Güçlendirilmesi Projesi (BEGEP).* https://orgm.meb.gov.tr/www/butunlestirici-egitimin-guclendirilmesi-projesi-begep/icerik/1261 internet adresinden 25.05.2022 tarihinde erişilmiştir.

MEB, (2021a). *2020 yılı birim faaliyet raporu.* https://tegm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_03/11122055_2020_YYlY_Birim_Faaliyet_Raporu.pdf internet adresinden 28.05.2022 tarihinde erişilmiştir.

MEB, (2021b). *Engeli olan çocuklar için kapsayıcı erken çocukluk eğitimi projesi.* https://tegm.meb.gov.tr/www/engeli-olan-cocuklar-icin-kapsayici-erken-cocukluk-egitimi-projesi/icerik/602 internet adresinden 23.05.2022 tarihinde erişilmiştir.

Millî Eğitim Temel Kanunu. (1973, 24 Haziran). Resmî Gazete (Sayı: 14574). Erişim adresi: https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/14574.pdf

Moriña, A. (2017). Inclusive education in higher education: challenges and opportunities. *European Journal of Special Needs Education, 32*(1), 3-17. doi:10.1080/08856257.2016.1254964

PIKTES, (t.y.). *PIKTES projesi*. https://piktes.gov.tr/cms/Home/Hakkimizda internet adresinden 28.05.2022 tarihinde erişilmiştir.

Powell, J. J. W. (2013). From ableism to accessibility in the universal design university. *Review of Disability Studies: An International Journal, 8*(4), 33-45.

SÇK, (2020). *Şartlı nakit transferi programı.* http://www.sck.gov.tr/wp-content/uploads/2020/02/sartli-nakit-transferi-programi.pdf internet adresinden 28.05.2022 tarihinde erişilmiştir.

Sharp, K., Jarvis, J. M. ve McMillan, J. M. (2020). Leadership for instruction: teachers' engagement with on-site professional learning at an Australian secondary school. *International Journal of Inclusive Education, 24*(8), 901-920. doi:10.1080/13603116.2018.1492639

Smith, T. E., Polloway, E. A., Patton, J. R. ve Dowdy, C. A. (2014). *Teaching students with special needs in inclusive settings*. Pearson Education.

Spratt, J. ve L. Florian. (2015). Inclusive pedagogy: From learning to action. supporting each ındividual in the context of 'everybody'. *Teaching and Teacher Education, 49*, 89-96.10.1016/j.tate.2015.03.006

Şimşek, H. (2020). Eğitimde kapsayıcı politika ve göçmenler. H. Sakız ve H. Apak (Ed.), *Türkiye'de göçmen kapsayıcılığı sorundan fırsata dönüşüm önerileri* (2. baskı, s. 141-164). Pegem Akademi.

Şimşek, H. ve Kula, S. S. (2018). Türkiye'nin göçmen politikasında ihmal edilen boyut: Eğitsel uyum programı, *Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 2*(2), 5-21.

Şimşek, H., Dağıstan, A., Şahin, C., Koçyiğit, E., Dağıstan Yalçınkaya G., Kart, M. ve Dağdelen, S. (2019). Kapsayıcı eğitim bağlamında Türkiye'de temel eğitim programlarında çokkültürlülüğün izleri. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 5*(2), 177-197

TIEREF, (t.y.). *The TIERef Project.* http://www.teachref.eu/tr/purpose internet adresinden 20.05.2022 tarihinde erişilmiştir.

UNHCR. (t.y.). *Türkiye'deki Mülteciler ve Sığınmacılar.* https://www.unhcr.org/tr/turkiyedeki-multeciler-ve-siginmacilar internet adresinden 07.06.2022 tarihinde erişilmiştir.

UNICEF. (2017). *Engeli olan çocuklar için kapsayıcı erken çocukluk eğitimi.* https://www.unicefturk.org/yazi/engelsiz internet adresinden 23.05.2022 tarihinde erişilmiştir.

UNICEF. (2019). *Humanitarian Situation Report* No. 36. https://www.unicefturk.org/public/uploads/files/UNICEF%20Turkey%20Humanitarian%20Situation%20Report%20No.%2036%20-%20End-Year%202019.pdf internet adresinden 07.06.2022 tarihinde erişilmiştir.

UNICEF. (t.y.). *Haydi kızlar okula! kız çocukların okullulaşmasına destek kampanyası.* https://www.unicef.org/turkiye/media/2431/file/TURmedia_%20Haydi%20Kizlar%20Okula%20Brosur.pdf%20.pdf internet adresinden 27.05.2022 tarihinde erişilmiştir.

UNICEF. (t.y.). *Yaygın eğitim olanakları.* https://www.unicef.org/turkiye/yayg%C4%B1n-e%C4%9Fitim-olanaklar%C4%B1 internet adresinden 28.05.2022 tarihinde erişilmiştir.

Yeşil, R. ve Kart, M. (2019). Müslüman Türk medeniyeti inşasında bir sivil toplum kuruluşu olarak Ahilik. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi, 8*(3), 2462-2483.

Yükseköğretim Kanunu. (1981, 4 Kasım). *Resmî Gazete* (Sayı: 17506). Erişim adresi: https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/17506.pdf

BÖLÜM **11**

Kapsayıcı Eğitimde Okula Uyum

Prof. Dr. Dilek GENÇTANIRIM KURT
Psikolojik Danışman Hamza ŞENTÜRK

Bölümün Amacı

Bu bölümde; kapsayıcı eğitimde okula uyum konusu ele alınmaktadır. Bölümde öncelikle okula uyum kavramı ve boyutları açıklanmıştır. Okula uyumun akademik, sosyal ve davranışlar uyum boyutlarında ele alındığı bölümde bu boyutlar açıklanmış ve uyum göstergelerine yer verilmiştir. Ardından kapsayıcı eğitim bağlamında okula uyumun öğeleri ele alınarak okul fiziki koşullarının, okul müfredatının ve okul ikliminin okula uyumla ilişki verilmiştir. Bunun yanı sıra bu kısımda kapsayıcı eğitimin temel felsefesi bağlamında okulların fiziksel özellikleri, okul müfredatı ve okul ikliminin nasıl olması gerektiği konusuna yer verilmiştir. Ardından bazı dezavantajlı grupların okula uyum süreçleri tartışılmıştır. Kapsayıcı eğitimde öğrencilerin okula uyum süreçlerinde öğretmen rollerinin ele alındığı bölümde ayrıca kapsayıcı eğitimde okula uyumun değerlendirilmesine yer verilmektedir.

GİRİŞ

Kapsayıcı eğitimin Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) (2017) tarafından kabul edilen tanımlamasına bakıldığında tüm eğitim görenlerin, farklı ihtiyaçlarının dikkate alınarak, eğitim sürecine katılımlarının artırılarak eğitim sisteminin içindeki farklılıkları azaltarak devam eden bir süreç olarak tanımlamaktadır. Ele alınan bu süreç, okul çağındaki tüm çocukları içeren ortak görevi ve tüm çocukları eğitmenin devletlerin sorumluluğu olduğu inancıyla içerik, yapı ve stratejiler konusunda yapılması gereken birtakım değişikleri kapsamaktadır. Kapsayıcı eğitimin uygulama sürecine bakıldığında ise, belli bir niteliğe ve amaca uygun olmak şartıyla evrensel bir hak olan eğitim hakkının herkes tarafından özgürce gerçekleştirmeye yönelik geniş bir çerçevede stratejileri, yapılacak aktiviteleri ve içerisinde yer alan süreçleri işaret etmektedir. Kapsayıcı eğitim, sadece engeli olan çocukların eğitim hakkının olması gibi anlaşılsa da farklı nedenlerle dezavantajlı duruma sahip olan tüm çocukların eğitim hakkının sağlanması için gerekli olan bir yaklaşım türüdür (Düşkün, 2016).

Uluslararası kanıtlar kapsayıcı eğitimdeki iyi uygulamaların geniş bir ranjın dikkate alınarak düşünüldüğünü ortaya koymaktadır. Örneğin, Avustralya'daki uygulamalarda temel alınan yaklaşımlarda bütün okula ve sınıf içi desteğe odaklanıldığı vurgulanmaktadır. Okul düzeyindeki iyi uygulamaların kültüre, politikalara ve uygulamalara uyumu içerdiği görülmektedir. Bunun yanı sıra yapısal ve finansal destek, öğrenme fırsatları açısından eşitlik ve hakkaniyet önem kazanmaktadır (ARACY, 2013). Bu bağlamda kapsayıcı eğitimin temelinde tüm öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılayan eğitim ortamlarının ve olanaklarının yer aldığı ifade edilebilir. Bu açıdan bakıldığında öncelikle fiziki koşullar çerçevesinde tüm öğrencilerin kapsanması beklenebilir; ancak Ainscow (2002)' ye göre ise kapsayıcı eğitimde yalnızca fiziki çevrenin düzenlenmesinin yeterli olmadığını fiziki çevre ile birlikte eğitimin tüm bileşenlerinin kapsayıcılık felsefesini anlamlandırıp desteklemesiyle eğitimin programlarının her çocuğu eğitimin bir parçası olarak kapsayacak şekilde yeniden düzenlemesi gerekliliği vurgulanmaktadır. Kapsayıcı eğitimin uzak hedefi eğitim kurumlarında kazandırılacak geniş bir bakış açısıyla toplumu istenilen seviyede düzenlemektir (Özel ve Çetinkaya Yıldız, 2020).

Öğrencilerin farklılıklarını ve değişen ihtiyaçlarını dikkate alan kapsayıcı eğitimde uyuma yönelik örnekler, öğrencilerin programdaki/müfredattaki uygulamaları nasıl yapabileceklerini ortaya koymaktadır (Boyle, vd. 2011). Temel yaklaşımı ve felsefesi bağlamında kapsayıcı eğitim esasında tüm öğrencilerin yüksek düzeyde uyum sağlayabileceği bir okul yapısı ve eğitim anlayışı öngörmektedir. Öğrencilerin uyum düzeyinin yüksek olması kapsayıcı eğitim uygulamalarının doğal bir sonucu olarak beklenebilir. Bu noktada da akademik, sosyal ve dav-

KAYNAKÇA

Ahn, H. J. (2005). Child care teachers' strategies in children's socialization of emotion. Early *Child Development and Care, 175*(1), 49-61.

Ainscow, M. (2002). *Understanding the development of inclusive schools.* London: Falmer Press.

Akay, D., ve Ceylan, R. (2019). İlkokula hazırbulunuşluğun değerlendirilmesi. D. Yalman ve M. Ü. Öztabak (Ed.), *Okula uyum ve erken okuryazarlık eğitimi* içinde (s. 157-172). İstanbul: Efe Akademi

Akay, S. , Hamamcı, Z. ve Kurt, M. (2018). Suriyeli Öğrencilerle Çalışan Psikolojik Danışmanların Yaşadıkları Sorunlar ve Bu Sorunlara İlişkin Uyguladıkları Çözüm Yollarının İncelenmesi . *Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi , 2* (1) , 23-47 .

Alquraini, T., & Dianne Gut, D. (2012). Critical Components of Successful Inclusion of Students with Severe Disabilities: Literature Review. *International Journal of Special Education, 27*, 42-59.

Anderson, C. S. (1982). The search for school climate: A review of the research. *Review of Educational Research, 52*(3), 368-420.

ARACY, (2013). Inclusive Education for Students with Disability A review of the best evidence in relation to theory and practice,The Australian Research Alliance for Children and Youth.

Avcı, D. (2019). *Üniversiteye yeni başlayan öğrencilere yönelik geliştirilen üniversite uyum programının etkililiği.* Yayımlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Avissar, G. (2012). Inclusive education in Israel from a curriculum perspective: an exploratory study. *European Journal of Special Needs Education*, *27*(1), 35-49.

Baker, J. A. (2006). Contribution of teacher-child relationships to positive adjustment during elementary school. *Journal of School Psychology, 44*(3): 211-229.

Barrett, P.; Treves, A.; Shmis, T.; Ambasz, D.; Ustinova, M. (2019). *The Impact of School Infrastructure on Learning: A Synthesis of the Evidence.* Washington, DC: World Bank.

Baştuğ, M., ve Hiğde, A. (2019). İlkokul dönemi, temel özellikleri, ilkokul 1. sınıf programı. Ö. Polat (Ed.), *Okula uyum ve erken okuryazarlık eğitimi* içinde (s. 83- 104). Ankara: Anı yayıncılık.

Berlin, M. H., Bentley, K. J., ve Sawin, K. J. (2009). Factors associated with the psychological and behavioural adjustment of siblings of youths with spina bifida. *Families, System and Health, 27(*1), 1–15. doi: 10.1037=a0014859

Birch, S. H., ve Ladd, G. W. (1997). The teacher-child relationship and children's early school adjustment. *Journal of School Psychology, 35*(1), 61–79.

Bilen, M. (2014). *Plandan uygulamaya öğretim*. Ankara: Yargı Yayınevi

Boyle, C., Scriven, B., Durning, S., ve Downes, C. (2011). Facilitating the learning of all students: The 'professional positive' of inclusive practice in Australian primary schools. *Support for Learning, 26*(2), 72-78

Cadima, J., Leal, T., ve Burchinal, M. (2010). The quality of teacher-student interaction: Associations with first 'graders' academic and behavioural outcomes. *Journal of School Psychology, 48*, 475–482. doi: 10.1016=j.jsp.2010.09.001

Carlson, E. A., Sroufe, L. A., Collins, W. A., Jimerson, S., Weinfield, N., Hennighausen, K., ... ve Meyer, S. E. (1999). Early environmental support and elementary school adjustment as predictors of school adjustment in middle adolescence. *Journal of Adolescent Research, 14*(1), 72-94.

Carter, D. F., Locks, A. M., veamp; Winkle-Wagner, R. (2013). *From when and where I enter: Theoretical and empirical considerations of minority students' transition to college*. In M. B. Paulsen (Ed.), Higher education: Handbook of theory and research (pp. 93–149). Netherlands: Springer.

Charitaki, G., Marasidi, Y., ve Soulis, S. (2018). School Adjustment: A Case of an Adoles-

cent Diagnosed with Specific Learning Disabilities. *Open Journal of Social Sciences*, *06*, 15-26. https://doi.org/10.4236/jss.2018.64002

Cohen, J., McCabe, E. M., Michelli, N. M., & Pickeral, T. (2009). School climate: Research, policy, practice, and teacher education. *Teachers College Record, 111*(1), 180–213.

Comer, J. P., & Haynes, N. M. (1991). Parent involvement in schools: An ecological approach. *The Elementary School Journal, 91,* 271–277.

Comer, J. P. (1993). All children can learn: A developmental approach. H*olistic Education Review,* 4-9

Corbett, J. (2001). *Supporting Inclusive Education: A connective pedagogy.* London: Routledge/Falmer.

Cynthia, E. (1999). Learning in urban blight: School climate and its on the school performance of urban, minority, low-incomechildren. *School Psychology Review. 28*(3), 365-377. https://doi.org/10.1080/02796015.1999.12085971

Dawes, M. (2017). Early adolescents' socail goals and school adjustment. *Social Pscyhology of Education, 20*(2), 1-59.

Demirtaş-Zorbaz, S., & Ergene, T. (2019). School adjustment of first-grade primary school students: of family involvement, externalizing behavior, teacher and peer relations. Children and Youth Services Review, 101, 307–316. https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2019.04.019

Demirel, Ö. (2012). *Eğitimde program geliştirme*. Ankara: Pegem Akademi

Doğan, T. (2018). Problem areas of students at a university psychological counselling centre: A 16-year analysis. *British Journal of Guidance veamp; Counselling, 46*(4), 429-440.

Downing, J. E., ve Peckham-Hardin, K. D. (2007). Inclusive education: What makes it a good education for students with moderate to severe disabilities? *Research and Practice for Persons with Severe Disabilities, 32*(1), 16-30.

Duy, B. (2017). Okul Tükenmişliği: Okula Bağlanma, Sosyal Destek ve Öz Yeterliliğin Yordayıcı Rolü. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 13*(3), 1249-1270.

Düşkün, Y. (2016). *Türkiye'de ortaöğretimde kapsayıcı eğitim durum analizi.* Eğitim Reformu Girişimi.http://www.egitimreformugirisimi.org/wpcontent/uploads/2017/03/ERG_KapsayiciEgitim_DurumAnalizi.pdf

Ersoy, A.F.. Sancar, E. ve Şener, M. (2021). Bireyselleştirilmiş eğitim programı hakkında öğretmen görüşlerinin okul sosyal hizmeti perspektifinden değerlendirilmesi. *International Journal of Social Sciences and Education Research, 7* (4), 337-352. DOI: https://doi.org/10.24289/ijsser.942244

Erten Sarıkaya, H. (2020). *Okul Öncesi Öğretmenleri İletişim Becerileri Psikoeğitim Programının Öğretmenlerin İletişim Becerileri ile 5 Yaş Çocuklarının Sosyal Duygusal Uyum Düzeyleri ve Prososyal Davranışları Üzerindeki Etkisi*. (Doktora Tezi). Pamukkale Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.

Eton, V. (2014). *Adjustment and academic achievment in adolescent,* Xlibris, LLC.

European Institute For Gender Equality. Disadvantaged Groups (2018). https://eige.europa.eu/thesaurus/terms/108 3. (Erişim Tarihi: 20.05.2022).

Farrell, P. (2000). The impact of research on developments in inclusive education, *International Journal of Inclusive Education, Vol . 4*, No. 2, 153-162.

Gençtanırım Kurt, D**.** (2022). of Family, Friends and School Climate on School adjustment of Middle School Students. *International Journal of Progressive Education*, 18(2), 193-209. Doi: 10.29329/ijpe.2022.431.13.

Gest, S. D., Madill, R. A., Zadzora, K. M., Miller, A. M., ve Rodkin, P. C. (2014). Teacher management of elementary classroom social dynamics: Associations with changes in student adjustment. *Journal of Emotional and Behavioral Disorders, 22*(2), 107–118. https://doi.org/10.1177/1063426613512677

Gülay, H. (2009). Okul öncesi dönemde akran ilişkiler . *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi , 12* (22), 82-93 .

Gülay, H. (2011). 5-6 yaş grubu çocuklarda okula uyum ve akran ilişkileri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 10*(36), 1-10.

Gülüm, K.ve Akçalı, H. (2017). Balıkesir'deki mülteci çocukların eğitim sorunları. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Afro-Avrasya Özel Sayısı, 1*(1), 127-136.

Günaydın Balta, R. (2015). Öğrencilerin okula uyumunda okul yönetimi ve öğretmenlerin etkinlikleri. (Yüksek Lisans Tezi). Yeditepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Haynes, N. M., Emmons, C. ve Ben-Avie, M. (1997). School Climate as a Factor in Student Adjustment and Achievement, *Journal of Educational and Psychological Consultation, 8*(3), 321-329.

Howes, C., Phillipsen, L. C., ve Peisner-Freinberg, E. (2000). The consistency of perceived teacher-child relationships

Hoy, W. K. (2003). School climate. In J. W. Guhtrie (Ed.), Encyclopedia of education (2nd ed., pp. 2121-2124). New York: Thompson Gale.

Jia, Y., Way, N., Ling, G., Yoshikawa, H., Chen, X., Hughes, D., ... & Lu, Z. (2009). The of student perceptions of school climate on socioemotional and academic adjustment: A comparison of Chinese and American adolescents. *Child development, 80*(5), 1514-1530.

Juvonen, J. ve Wentzel, K. R. (1996) Social Motivation. USA: Cambridge University Press.

Kaya, M. ve Can Aran, Ö. (2021). Program geliştirme: Rehberlik ve psikolojik danışma alanında çalışanlar için. Nobel Akademi Yayıncılık. Ankara.

Kaya, Ö. S., ve Akgün, E. (2016). Okul öncesindeki okul öncesi eğitime uyum gösterebilecekler. İlköğretim Çevrimiçi , 15 (4). 0-0 Doi: https://doi.org/0.17051/io.2016.51992

Kazu, H. ve Deniz, E. (2019). Kapsayıcı eğitim bağlamında öğretmenlerin mülteci öğrencilere ilişkin tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 14*(20), 1336-1368.

Kesner, J. E. (2000). Teacher characteristics and the quality of child-teacher relationships. *Journal of School Psychology, 28*(2), 133–149.

Kindermann, T.A., McCollam, T.L. ve Gibson, E. (1996).Çocukluk ve ergenlik döneminde akran ağları ve öğrencilerin sınıf katılımı. *Sosyal motivasyon: Çocukların okula* uyumunu *anlama*, 279-312.

Koch, J. M. (2008). of an early elementary school counseling intervention on academic achievement, behavior and school climate. University of Minnesota.

Koussihouede, O. (2020). *School size and student performance.* IIEP Learning Portal, 9 September 2020

Ladd, G. W. (1990). Having friends, keeping friends, making friend and being liked by peers in the classroom: Predictors of childrens's early school adjustment ?, *Child development, 61*(4), 1081-1100 DOİ: https://doi.org/10.2307/1130877

Makarova, E., Döring, A. K., Auer, P., 't Gilde, J., ve Birman, D. (2021). School adjustment of ethnic minority youth: A qualitative and quantitative research synthesis of family-related risk and resource factors. *Educational Review*, 1-24. https://doi.org/10.1080/00131911.2021.1905610

Makas, A., ve Düşünceli, B. (2021). Ergenlerde Gelecek Beklentileri ve Okula Uyum İlişkisi. *Yaşadıkça Eğitim*, *35*(1), 221-234.

Mantzicopoulos, P. (2005). relationships between kindergarten children and their teachers: Associations with child and classroom context variables. Journal of School Psychology, 43, 425–442. doi: 10.1016=j.jsp.2005.09.004

Mateos, N. E., Fernández-Zabala, A., Goñi Palacios, E. ve Izar-de-la-Fuente Díaz-de-Cerio, I. (2021). School Climate and Perceived Academic Performance: Direct or Resilience-Mediated Relationship?, *Department of Developmental and Educational Psychology, Education and Sports Faculty*

of Vitoria-Gasteiz ,13(1), 68; https://doi.org/10.3390/su13010068

Morgan, H., ve Houghton, A. M. (2011). Inclusive curriculum design in higher education: Considerations for practice across and within subject areas. *The Higher Education Academy*.

MEB. (2017). Temel Eğitim Genel Müdürlüğü'nün 07/09/2017 tarih ve 13229961 Sayılı Yazısı.

Mequald, E. L., Kopel, S. J., ve Nassan, J. H. (2001). Behaviour adjustment in children with asthma: A meta-analysis. *Journal of Developmental and Behavioural Paediatrics, 22*, 430–439.

O'Connor, E. E., Dearing, E., ve Collins, B. A. (2010). Teacher-child relationship and behavior problems trajectories in elementary school. *American Educational Research Journal, 48*(1), 120–162. doi: 10.3102=0002831210365008

Obalar, S. (2009). *İlköğretim Birinci Sınıf Öğrencilerinin İlk Okuma Yazma Becerileri İle Sosyal Duygusal Uyum ve Zekâ Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi.* (Doktora Tezi) Marmara Üniversitesi. İstanbul

Oktay, A. (2018). Çocuğun yaşamında okul, okula hazırbulunuşluk, hazırbulunuşluğu etkileyen temel faktörler ve ilkokula hazırlığın boyutları. A. Oktay (Ed.), *İlköğretime hazırlık ve ilköğretim programları* içinde (s. 3-22). Ankara: Pegem Akademi.

Önder, A. ve Gülay, H. (2010). Reliability and Validity of the Teacher Rating Scale of School Adjustment for 5-6 Years of Children. *International Online Journal of Educational Sciences, 2*(1), 204-224.

Özden, F. (2021). *Mülteci Öğrencilerin Okula Uyum Süreçlerine Yönelik Gerçekleştirilen Eğitsel Etkinliklerin İncelenmesi* [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi.

Özel, D. ve Çetinkaya Yıldız, E. (2020). Kapsayıcı Eğitim ve Ekolojik Model.*Journal of Inclusive Education in Research and Practice , 1* (2) , 16-28

Özer, A., Ergene, T., Demirtaş Zorbaz, S., Gençtanırım Kurt, D., Gençoğlu, C. (2022). İlkokul Birinci Sınıfa Geçiş Sırasında Okula Uyum Etkinliklerinin Katkısı: Ankara İli Örneği. *Eğitim ve Bilim, 47*(210), 27-39, DOI: 10.15390/Eb.2022.10397

Öztürk, M., Tepetaş Cengiz, G.Ş., Köksal, H. ve İrez, S. (2017). *Sınıfında yabancı uyruklu öğrenci bulunan öğretmenler için el kitabı*. (Ed.: Semih Aytekin). Ankara: MEB Yayınları

Pandey, P. (2017). Assessıng Self-Concept And School Adjustment Level Of Chıldren Wıth Learnıng Dısabılıty. *Journal of Indian Research*, *5*(1), 67.

Polat, Ö., ve Akyol, N. A. (2019). *Okula uyum ve ilkokula hazırbulunuşluk*. A. Oktay (Ed.), Okula uyum ve erken okuryazarlık eğitimi içinde (s. 1-25). Ankara: Anı Yayıncılık.

Ratelle, C. F., Duchesne, S. and Guay, F. (2017). Predicting School Adjustment from Multiple Perspectives on Parental Behaviors. *Journal of Adolescence, 54*, 60-72. Doi:10.1016/j.adolescence.2016.11.008

Rolleston, C.; Moore, R. 2018. *Young Lives School Survey, 2016–17: Value-added analysis in India.* Oxford: Young Lives.

Rubin, K. H. (1998). Social and emotional development from a cultural perspective. *Developmental psychology, 34*(4), 611.

Ryan, A. M., ve Ladd, G. W. (Eds.). (2012). *Peer relationships and adjustment at school*.IAP.

Saka, D. ve Çelik, S. (2022). Mülteci Eğitiminin Bir Temeli Olarak Kapsayıcı Öğretmen Nitelikleri: Türk Öğretmenlerin Görüşlerine Göre Bir Çerçeve İncelemesi. *Eğitim ve Bilim , 47* (209).

Seçer, İ. ve Gençdoğan, B. (2012). Ortaöğretim öğrencilerinde okul tükenmişliğinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Turkish Journal of Education, 1*(2), 1-13.

Simons-Morton, B. G., Crump, A. D., Haynie, D. L., ve Saylor, K. E. (1999). Student–school bonding and adolescent problem behavior. *Health education research, 14*(1), 99-107.

Spilt, J. L. (2010). Relationships between teachers and disruptive children in kindergarten: An exploration of methods and prospective and the possibility for change (Unpublished doctoral dissertation).

Van Amsterdam University, Amsterdam, The Netherlands.

Swanson, N. M., Vaughan, A. L., veamp; Wilkinson, B. D. (2017). First-year seminars: Supporting male college students' long-term academic success. Journal of College Student Retention: *Research, Theory veamp; Practice, 18*(4) 386–400.

Şimşek, H., Dağıstan, A., Şahin, C., Koçyiğit, E., Yalçınkaya, G. D., Kart, M. & Dağdelen, S. (2019). Kapsayıcı eğitim bağlamında Türkiye'de ilköğretim programlarında çokkültürlülüğün izleri. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 5*(2), 177-197.

Şimşek, H., Kurt, D. G., & Kula, S. S. (2020). A School-based adjustment program based on ecological approach for immigrant students in primary schools living in Turkey. *Ilkogretim Online, 19*(4).

Şimşek, Ü. (2019). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kapsayıcı eğitime yönelik tutum ve öz yeterlikleri ile sınıf içi uygulamalara ilişkin görüşlerinin karşılaştırılması*. (Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Theunynck, S. (2009). *School Construction Strategies for Universal Primary Education in Africa: Should Communities Be Empowered to Build Their Schools?* Washington, DC: The World Bank.

Tosun, A., Yorulmaz, A., Tekin, İ. ve Yıldız, K. (2018). Mülteci öğrencilerin eğitim sorunları, eğitim ve din eğitiminden beklentileri: Eskişehir örneği. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 19*(1), 107-133

Türker-üçüncü, Ş. & Aktan Acar, E. (2021). Erken Çocukluk Dönemindeki Sığınmacı ve Türk Asıllı Çocukların Okula Uyum Sürecinin Analizi . *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi* , (11) , 221-248 .

Tudge, J. R. H. (2008). T*he everyday lives of young children: Culture, class, and child rearing in diverse societies.* New York: Cambridge University Press.

UNESCO (1994). *Final report- World conference on special needs Education: Access and quality.* Paris: UNESCO.

UNESCO (2001). The open file on inclusive Education. Paris: UNESCO.

UNESCO (2004). *EFA global monitoring report* 2005. Education for all the quality imperative. Fransa: UNESCO.

UNESCO (2009). *Policy guidelines on inclusion in education.* Fransa: UNESCO

UNESCO, (2012). Unesco strategy on teachers (2012--2015). [Available online at http://unesdoc.unesco.org/images/0021/002177/217775e.pdf].

UNESCO. (2017). A Guide for Ensuring Inclusion and Equity in Education. Paris: UNESCO. https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000248254

UNICEF (2003). The State of the World's Children. UNICEF.

UNICEF, (2012). *School Readiness: A conceptual framework*. http://www.unicef.org/education/files/

Valka, S. (2015). Management of International Students' Academic Adjustment: Challenges and Solutions. *European Scientific Journal,* 11, 161-168. http://eujournal.org/index.php/esj/article/view/5219

Wah, L. L. (2010). Strategies for Embracing Inclusive Education: A Snap Shot of Individual Cases from Three Countries. *International Journal of Special Education, 25*(3), 98-109.

Way, N., Reddy, R. ve Rhodes, J. (2007). Students' perceptions of school climate during the middle school years: associations with trajectories of psychological and behavioral adjustment. *American Journal of Community Psychology. 40*, 194-213. doi: 10.1007/s10464-007-9143-y.

Wentzel, K. R. (1991). Relations between social competence and Academic achievement in early adolescence. *Child Development, 62*(5), 1066-1078. Doi: https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.1991.tb01589.x

W K. E. (2000). Adults with low vision: Personal, social and independent living needs. In A. L. Corn ve A. J. Koenig (Eds.). *Foundations of low vision: Clinical and functional perspectives* (pp. 322-339). AFB Press.

BÖLÜM **12**

Kapsayıcı Eğitimde Akademik Başarı

Dr. Öğr. Üyesi Kadriye UÇAR

Bölümün Amacı

Bu bölümde;

Kapsayıcı eğitim, akademik başarı ve tutumlara ilişkin kavramlara değinilecektir. Bölüm sonunda okuyucu akademik başarının ne olduğunu tanımlayabilecek, kapsayıcı okulların amaçlarını ifade edebilecek, kapsayıcı eğitimde tutumların akademik başarı üzerindeki etkisini tartışabilecek ve kapsayıcı eğitimde akademik başarının sağlanmasında etkili olan temel faktörleri açıklayabilecektir.

GİRİŞ

Kapsayıcı eğitim bütün bireylerin başarılı olabilmelerine yönelik, eğitim süreçlerinde gerekli müdahale ve destekler sunularak öğrencilerin akranlarıyla aynı eğitim ortamlarında birlikte eğitim almaları olarak ifade edilmektedir (Bui, Quirk, Almazan ve Valenti, 2010). Kapsayıcı eğitim herkesin nitelikli eğitim hakkından eşit şekilde yararlanmasını amaçlayan ve bunun için de eğitim sisteminin her bir öğrencinin gereksinimine yanıt verecek şekilde tasarlanmasını gerektiren bir yaklaşımdır. Burada iki temel unsur ön plana çıkmaktadır. Bunlar ayrımcılığı azaltmak ve öğrenmeye katılımı arttırarak okul başarısını sağlamaktır.

Geçmişten günümüze dezavantajlı gruplar toplum içerisinde yer almakta ve her geçen gün bu bireylerin sayılarında artış görülmektedir (Es ve Menteşe, 2018). Bu durum, toplumsal yaşam ve eğitim süreçlerinde birtakım sorunları da beraberinde getirmektedir. Kapsayıcı eğitim, dezavantajlı olsun olmasın bütün bireylerin başarılı olabilmeleri için, onlara gerekli müdahale ve destek hizmetler sunularak eğitim yaşamlarında akranlarıyla birlikte eğitim almalarını ifade etmektedir.

Kapsayıcı eğitim, bütün öğrencilerin eğitim hayatlarında daha iyi sonuçlar elde edebilmelerine olanak sağlamaktadır. Ancak bunun gerçekleşebilmesi için eğitim sistemlerinin düzenlenmesi, uygulanması ve değerlendirilmesine yönelik engellerin aşılmasını gerekmektedir. Kapsayıcı eğitimin başarısı, okuldaki birçok etmenin ve bunlarla bağlantılı olarak da birçok müdahale ve planlamaların uygulanmasına bağlıdır (Datnow ve Park, 2010).

KAPSAYICI OKULLAR

Kapsayıcı okullar, kültürel haklara, sosyal adalete ve hakkaniyete inanan bir vizyon ve ilke ile tasarlanır. Bütün çocukların farklı olduğuna inanır ve çeşitliliği bir sorundan ziyade güç olarak kabul eder. Çocukların farklı şekillerde öğrendiklerine inanır ve başarıyı, sınavlarda yüksek puan almaktan çok yaşamın ve sosyal becerilerin öğrenilmesiyle ilişkilendirir. Bu tür okulların kabul politikası, kabul testi puanları ya da diğer fiziksel, sosyal ve ekonomik faktörler yerine, farklı topluluklardan çocukları kabul etmeyi planlar (Jha, 2002).

Kapsayıcı okullar öğrencilerin yetersizlikleri, yaşam koşulları ve yapamadıklarına odaklanmak yerine onların bireysel özellikleri, ilgileri ve yapabildikleri doğrultusunda bir eğitim sistemini amaçlar. Bu bakış açısıyla da bütün öğrencilerin başarabileceğine inanır (Ministry of Education, 2014). Kapsayıcı okullar, çocukların farklı ihtiyaçlarına cevap verecek esnek müfredatı takip eder. Dezavantajlı ve yetersizliği olan öğrencilerin eğitim ihtiyaçlarını karşılamak için çocuk merkezli uygulamaların gerekliliğini vurgular.

KAYNAKÇA

Arıcı, İ. (2007). *İlköğretim din kültürü ve ahlak bilgisi dersinde öğrenci başarısını etkileyen faktörler (Ankara örneği).* Yayımlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

Atbaşı, Z. (2018). Bütünleştirme uygulamalarının başarısını etkileyen faktörler. M. Çitil (Ed.), *Özel eğitimde bütünleştirme* içinde (ss. 223-240). Ankara: Vize Akademik.

Avramidis, E., Bayliss, P., & Burden, R. (2000). A survey into mainstream teachers' attitudes towards the inclusion of children with special educational needs in the ordinary school in one local education authority. *Educational Psychology*, 20(2), 191-211. https://doi.org/10.1080/713663717

Avramidis, E.,& Norwich, B. (2002). Teachers' attitudes towards integration/inclusion: a review of the literature. *European Journal Of Special Needs Education*, 17(2), 129-147.

Başbay, A., Kağnıcı, Y. D., & Sarsar, F. (2013). Eğitim fakültelerinde görev yapmakta olan öğretim elemanlarının çokkültürlü yeterlik algılarının incelenmesi. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(3), 47-60.

Batu, E. S. & Kırcaali-İftar, G. (2011). *Kaynaştırma.* (6. Basım). Ankara: Kök Yayıncılık.

Batu, E.S., & Çolak, A. (2012). Özel gereksinimli öğrenciler için yapılabilecek uyarlamalar. E. S., Batu, A. Çolak, & S. Odluyurt (Eds.), *Özel gereksinimli çocukların kaynaştırılması öğretmen el kitabı* içinde (ss. 107-136). Ankara: Vize Akademik.

Beckett, C., Castle, J., Rutter, M.& Sonuga-Barke, E. J. (2010). VI. institutional deprivation, specific cognitive functions, and scholastic achievement: English and Romanian adoptee (ERA) study findings. *Monographs of the Society for Research in Child Development,* 75(1), 125-142.

Berkovich, I. (2014). A socio-ecological framework of social justice leadership in education. *Journal of Educational Administration*, 52(3), 282-309.

Bui, X., Quirk, C., Almazan, S., & Valenti, M. (2010). Positive behavioral interventions and supports research and practice. *Maryland Coalition for Inclusive Education*, 1-13.

Can, E., & Kara, Z. (2017). Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimi öğrencilerine yönelik tutumlarını etkileyen faktörlerin incelenmesi. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(2), 71-96.

Coil, C. (2007). *Successful teaching in the differentiated classroom*. Pieces of Learning.

Çimşir, S. (2019). *Marmara üç aşamalı bilişsel karar verme becerilerini geliştirme modeli"nin akademik başarısı düşük dördüncü sınıf öğrencilerinin karar verme, problem çözme becerisi ve akademik başarısına etkisi*. Doktora Tezi Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Çolak, A. (2019). Farklı öğretim kademelerinde kapsayıcı eğitim uygulamaları. H. Gürgür ve S. Rakap (ed.). *Kapsayıcı eğitim* içinde (ss 208-228). Ankara: Pegem Akademi.

Çöllü, E. F., & Öztürk, Y. E. (2006). Örgütlerde inançlar-tutumlar tutumların ölçüm yöntemleri ve uygulama örnekleri bu yöntemlerin değerlendirilmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi, 9*(1-2), 373-404.

Dağdelen, S. (2013*). Biyoloji derslerinde öğretmenlerin kişilerarası davranışı, sınıf öğrenme ortamı ve öğrenci başarısı arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbu

Danielson, C. (2002). *Enhancing student achievement: A framework for school improvement*. Association for Supervision and Curriculum Development (ASCD), 1703 N. Beauregard Street, Alexandria, VA 22311.

Datnow, A., & Park, V. (2010). Large-scale reform in the era of accountability: The system role in supporting data-driven decision making. *In Second international handbook of educational change.* (pp. 209-220). Springer, Dordrecht.

De Boer, A., Pijl, S. J., & Minnaert, A. (2011). Regular primary schoolteachers' attitudes towards inclusive education: A review of the literature. *International journal of inclusive education*, *15*(3), 331-353.

DeMatthews, D.E. (2014). Principal and teacher collaboration: An exploration of distributed leadership in professional learning communities. *International Journal of Educational Leadership and Management,* 2(2), 176-206.

Es, M., &Menteşe, B. (2018). Yerel yönetimlerde dezavantajlı gruplara yönelik uygulanan sosyal politikalar: şanlıurfa büyükşehir belediyesi örneği. *Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 7(19), 525-551.

Fazlıoğlu, Y., & Doğan, M. K. (2013). Öğretmenlerin kaynaştırmaya ilişkin tutumlarının incelenmesi. *Trakya University Journal of Social Science,* 15(2), 223-234.

Frazeur Cross, A., Traub, E. K., Hutter-Pishgahi, L., & Shelton, G. (2004). Elements of successful inclusion for children with significant disabilities. *Topics in early childhood special education*, *24*(3), 169-183.

Glasman, L. R., & Albarracín, D. (2006). Forming attitudes that predict future behavior: a meta-analysis of the attitude-behavior relation. *Psychological bulletin*, *132*(5), 778.

Godwin, J. (1973). *Give Your Child a Better Start: A Manual of Information for Pre-school Education*. Kestrels House, Peppard Common, Henley-on-Thames, Oxon: Cressrelles Publishing Company.

Gök, G. & Erbaş, D. (2011). Okul öncesi eğitimi öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimine ilişkin görüşleri ve önerileri. *International Journal of Early Childhood Special Education*, 3(1), 66-87.

Gürgür H. (2019). Kapsayıcı Eğitim ve Felsefi Temelleri, H. Gürgür ve S. Rakap (Ed.), *Kapsayıcı Eğitim* içinde (ss. 2 -14). Ankara: PEGEM Akademi

Gürsel, O. (2017). Özel eğitimde değerlendirme. İ. H. Diken (Ed.), *Özel Gereksinimi Olan Öğrenciler ve Özel Eğitim* içinde (ss. 36-65). Ankara: Pegem.

Hanushek E.A. & Wöβmann L. (2010), The Economics of International in Educational Achievement, NBER Working Paper Series No: 15949. 1-111.

Hek, R. (2005). *The experiences and needs of refugee and asylum seeking children in the UK: A literature review*. University of Birmingham: Department for Education and Skills.

Horn, C., Bruning, R., Schraw, G., Curry, E. & Katkanant, C. (1993). Paths to success in the college classroom. *Contemporary Educational Psychology*, 18(4), 464-478.

Howie, S.J., & Pietersen, J.J. (2001). Mathematics literacy of final year students: South African realities. *Studies in Educational Evaluation*, 7 (25).

Irmak, H. (2020*). Milli eğitim bakanlığına bağlı okullarda görev yapan yönetici sınıf öğretmeni ve rehber öğretmenlerin kaynaştırma ve bütünleştirme kavramlarına ilişkin görüşlerinin incelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Gaziantep.

İmrak, H. (2009). *Okulöncesi dönemde kaynaştırma eğitimine ilişkin öğretmen ve ebeveyn tutumları ile kaynaştırma eğitimi uygulanan sınıfarda akran ilişkilerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Zonguldak.

İnceoğlu, M. (1993). *Tutum Algı İletişim*. Ankara: Verso Yayıncılık.

Jha, M. M. (2002). Barriers to access and success: Is inclusive education an answer. *In Pan-Commonwealth forum on open learning: Open learning: transforming education for development.* 29.

Karabulut, H. A, Memişoğlu, S. P., & Karabulut, A. (2017). Özel eğitim okullarında görev yapan yöneticilerin okuldaki görevlerine ilişkin görüşlerinin belirlenmesi, *Gazi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3 (3), 43–54.

Karabulut, A. (2018). Bütünleştirmede destekleyici özel eğitim hizmetleri: Danışmanlık, sınıf içi destek ve kaynak oda. M. Çitil (Ed.). *Özel eğitimde bütünleştirme* içinde, (ss. 41-54). Ankara: Vize Akademik.

Karabulut., H. A. (2021). Kaynaştırma/bütünleştirme ve destek özel eğitim hizmetleri:

A. Doğanay- Bilgi ve Ö. Gürel- Selimoğlu (Ed.). Ö*zel eğitim ve kaynaştırma* içinde (ss. 209-234), İstanbul: Lisans Yayıncılık.

Kargın T. (2004). Kaynaştırma: Tanımı, gelişimi ve ilkeleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi,* 5(2), 1-13.

Keçeli-Kaysılı, B. (2008). Akademik başarının arttırılmasında aile katılımı. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, *9*(1), 69-83.

Kırcaali-İftar, G. (1998). Kaynaştırma ve destek özel eğitim hizmetleri. S. Eripek (Ed.), *Özel Eğitim* içinde, (ss. 17-22), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları

Klomegah, R. Y. (2007). Predictors of academic performance of university students: an application of the goal model. *College Student Journal,* 41(2), 407-415.

Krischler, M., Powell, J. J., & Pit-Ten Cate, I. M. (2019). What is meant by inclusion? On the of definitions on attitudes toward inclusive education. *European Journal of Special Needs Education*, *34*(5), 632-648.

Krischler, M., Powell, J. J., & Pit-Ten Cate, I. M. (2019). What is meant by inclusion? On the of definitions on attitudes toward inclusive education. *European Journal of Special Needs Education*, *34*(5), 632-648.

Krosnick, J. A., & Petty, R. E. (1995). Attitude strength: An overview. In R. E. Petty, & J. A. Krosnick (Eds.), *Attitude strength: Antecedents and consequences* (pp. 1-24). Lawrence Erlbaum Associates, Inc.

Lewis, R. B. & Doorlag, D. H. (2011). *Teaching students with special needs in general education classrooms* (8th ed.). Upper Saddle River, NJ: Pearson

Li, Y., Lerner, J. V., &. Lerner, R. M. (2010). Personal and ecological assets and academic competence in early adolescence: The mediating role of school engagement. *Journal of Youth and Adolescence*, 39(7), 801–815.

Maio, G. R., & Haddock, G. (2010). *The psychology of attitudes and attitude change*. Sage. https://doi.org/10.4135/9781446214299

Marchant, G. J., Paulson, S., & Rothlisberg, B. A. (2001). Relations of middle school students perceptions of famliy and school context with academic achievement. *Psychology in the Schools*, *38*, 505-519

McGregor, E., & Elaine, C. (2001). The attitudes of teachers in Scotland to the integrations of children with autism into mainstream schools. *SAGE Publications and The National Autistic Society,* 5(2), 189-207.

MEB. (2018). Özel eğitim hizmetleri yönetmeliği. 25/05/2022 tarihinde https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_07/09101900_ozel_egitim_hizmetleri_yonetmeligi_07072018.pdf adresinden alındı.

Ministry of Education. (2014). *What an inclusive school like.* https://www.education.govt.nz/assets/Documents/School/Inclusive-education/WhatanInclusiveSchoolLooksLikeSep2014.pdf adresinden eklenmiştir.

OECD, (2011). *Against the odds: Disadvantaged students who succeed in school.* 20/06/2022 tarihinde https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/9789264090873-en.pdf adresinden alındı.

Odluyurt, S., & Batu, E. S (2012). Kaynaştırmanın başarısını etkileyen faktörler. Batu, E. S, Çolak, A. ve Odluyurt, S (Eds.). *Özel gereksinimli çocukların kaynaştırılması öğretmen el kitabı* içinde (ss. 25- 38). Ankara: Vize Akademik.

Önder, M. & Karabulut, A. (2017). Determining the needs of mothers with at least three ıntellectual disability children, *Europian Journal of Special Education Research*, 2 (6).

Özaydın, L., & Çolak, A. (2011). Okul öncesi öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimine ve okul öncesi eğitimde kaynaştırma eğitimi hizmet içi eğitim programına ilişkin görüşleri. *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, *1*(1), 189-226.

Özdemir, H., & Ahmetoğlu, E. (2012). Okul öncesi öğretmenlerinin yaşları ve mesleki deneyimleri açısından kaynaştırma uygulamalarına ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Journal of educatıonal and ınstructıonal studıes ın the world*, 68.

Özkubat, U. (2018). Bütünleştirmede eğitsel uyarlamalar. M. Çitil (Ed.), *Özel eğitimde bütünleştirme* içinde, (ss. 135-151). Ankara: Vize Akademik.

Polat, S. (2009). Akademik başarısızlığın toplumsal eşitsizlik temelinde çözümlenmesi. *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*, 7 (25).

Rakap, S. & Kaczmarek, L. (2010). Teachers' attitudes towards inclusion in Turkey. *European Journal of Special Needs Education,* 25(1), 59-75.

Rivkin, S. G., Hanushek, E. A., & Kain, J. F. (2005). Teachers, schools, and academic achievement. *Econometrica*, 73(2), 417–458.

Rosman, T., Mayer, A. K. & Krampen, G. (2015). Intelligence, academic self-concept, and information literacy: The role of adequate perceptions of academic ability in the acquisition of knowledge about information searching. *Information Research*, 20(1), 183-194.

Ross-Hill, R. (2009). Teacher attitudes towards inclusion practices and special needs students. *Journal of Research in Special Educational Needs*, 9(3), 188-198.

Salend, S. J., & Duhaney, L.M.G. (1999). The impact of inclusion on students with and without disabilities and their educators. *Remedial and Special Education*, 20, 114—126.

Saraç, T. ve Çolak, A. (2012). Kaynaştırma uygulamaları sürecinde ilköğretim sınıf öğretmenlerinin karşılaştıkları sorunlara ilişkin görüş ve önerileri. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(1), 13-28.

Savolainen, H., Engelbrecht, P., Nel, M., & Malinen, O. P. (2012). Understanding teachers' attitudes and in inclusive education: Implications for preservice and in-service teacher education. *European Journal of Special Needs Education*, 27(1), 51-68.

Sawhney, S. (2015). Unpacking the nature and practices of inclusive education: the case of two schools in Hyderabad, *International Journal of Inclusive Education*, 19(9), 887-907.

Scanlon, G., Radeva, S., Pitsia, V., Maguire, C., & Nikolaeva, S. (2022). Attitudes of teachers in Bulgarian kindergartens towards inclusive education. *Teaching and Teacher Education*, *112*, 103650.

Shaw, D. C. (1949). A study of the relationships between Thurstone primary mental abilities and high school achievement. *Journal of Educational Psychology*, 40(4), 239-249.

Sirin, S. R., & Rogers-Sirin, L. (2005). Components of school engagement among african american adolescents*. Applied Developmental Science,* 9(1): 5–13.

Spinath, Birgit. 2012. Academic achievement. In *Encyclopedia of human behavior*. 2d ed. Edited by Vilanayur S. Ramachandran, 1–8. San Diego, CA: Academic Press.

Stainback, W., Stainback, S., & Stefanich, G. (1996). Learning together in inclusive classrooms: What about the curriculum?. *Teaching Exceptional Children*, 28(3), 14-19.

Steinmayr, R., Meiıner, A., Weideinger, A. F., & Wirthwein, L. (2014). *Academic achievement.* Oxford University Press. The United Kingdom

Stepaniuk, I. (2019). Inclusive education in Eastern European countries: A current state and future directions. *International Journal of Inclusive Education*, 23(3), 328-352. https://doi.org/10.1080/13603116.2018.1430180

Sucuoğlu, B. & Kargın, T. (2006). *İlköğretimde kaynaştırma uygulamaları yaklaşımlar, yöntemler, teknikler.* İstanbul: Morpa.

Şevik, Y. (2014). *İlköğretim müdür ve müdür yardımcılarının öğrencilerin akademik başarısını etkileyen faktörlere ilişkin görüşleri ile akademik başarısına katkıları.* Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Mehmet Akif Üniversitesi, Burdur.

Tapasak, R. C., & Walther-Thomas, C.S. (1999). Evaluation of a first-year inclusion program. *Remedial and Special Education*, 20, 216—225.

Uçar, S. (2021). Otizmli bireyler. M. Vural ve Y. Öksüz (Ed.) *Özel eğitim ve kaynaştırma* içinde. (s 57-88). İstanbul: Lisans Yayıncılık.

Uğur, N. (2017). *Anadili eğitim dilinden farklı olan öğrencilerin yaşadıkları sorunların çözümlenmesi (Diyarbakır ili örneği).* Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Ünay, E & Çakıroğlu, O. (2019). Kapsayıcı eğitimin etkililiği ve başarısı için temel faktörler. H. Gürgür ve S. Rakap (Ed.) *Kapsayıcı eğitim* içinde (ss 57-76). Ankara: Pegem Akademi.

Vardarcı, G. (2011). *Otistik çocuklu ailelere uygulanacak aile eğitim programının aile içi iletişim becerilerine, ailenin problem çözme becerilerine ve otistik çocuklarıyla ilgili algılarına etkisi*. Doktora Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi. İzmir.

Varol, Ç. (2010). *İlköğretim okullarındaki kaynaştırma uygulamalarının değerlendirilmesi.* Millî Eğitim Bakanlığı, Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı (EARGED), Ankara: MEB Kaynak Kitaplar Dizisi.

Vaughn, S., Bos, C. S., & Schumm, J. Shay. (2007). *Teaching students who are exceptional, diverse, and at risk in the general education classroom*. 4th ed. Boston, MA: Pearson Allyn & Bacon.

Wang, D. B. (2004). Family background factors and mathematics success: A comparison of Chinese and US students. *International Journal of Educational Research,* 41

Weller, L. G. (2012). *Principals' attitudes toward inclusion: Including students with autism in elementary classrooms*. Doctoral Dissertation, Indiana University of Pennsylvania.

Wolfe, P. S., & Hall, T. E. (2003). Making Wolfe, P. S., & Hall, T. E. (2003). Making inclusion a reality for students with severe disabilities. *Teaching Exceptional Children*, *35*(4), 56-60.

Wolking, W. D. (1955). Predicting academic achievement with the aptitude and the primary mental ability tests. *Journal of Applied Psychology*, 39(2), 115-118.

Xu, Y., & Filler, J. (2008). Facilitating family involvement and support for inclusive education. *School Community Journal*, *18*(2), 53.

Yazıcı, Z. & Temel, Z. F. (2012). İki dilli ve tek dilli çocuklarda dil gelişimi okuma olgunluğu ilişkisi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(22), 145-158.

Yıldırım, S. (2016). *Kosova'daki öğretmenlerin çokkültürlü eğitime yönelik bilgi, inanç, tutum ve özyeterliklerinin sınıf içi uygulamalarıyla ilişkisinin incelenmesi*, Doktora Tezi, Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir.

Yıldız, N. (1999). *Çocukların okul başarısında aile ve çevresel faktörlerin rolü: Orta ikinci sınıf öğrencileri ile ilgili bir araştırma.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmamara Üniversitesi. İstanbul.

Yılmaz, F. & Şekerci, H. (2016). Anadil sorunsalı: Sınıf öğretmenlerinin deneyimlerine göre ilkokul öğrencilerinin yaşadıkları sorunlar. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 4(1), 47-63.

Yılmaz, Y., Karabulut, H. A, Uçar, A. S., & Uçar. K. (2021). Öğrenme güçlüğü yaşayan öğrencilere yönelik öğretmen yeterlilikleri ölçeğinin özel eğitim öğretmenlerinde geçerlik ve güvenirliği, *Social Sciences Studies Journal*. 7, (83) 2382–2393.

Zundans -Fraser, L. & Lancaster, J. (2012). Enhancing the inclusive of preservice teachers through embedded course design. *Education Research International,* 2012. https://doi.org/10.1155/2012/581352.

BÖLÜM **13**

Kapsayıcı Eğitimde Destekleyici Psikososyal ve Pedagojik Hizmetler

Doç. Dr. Halis SAKIZ

Bölümün Amacı

Bu bölümde; kapsayıcı eğitim modelinin benimsendiği eğitim ve okul sistemlerinde, genel eğitim programı kapsamında öğrenme ve gelişim süreçlerini güdüleme, hızlandırma, sürdürme ve geliştirme adına sunulması gereken psikososyal ve pedagojik destek hizmetleri hakkında bir içerik sunulması amaçlanmaktadır. Bölümde ilk olarak entegrasyondan/kaynaştırmadan kapsayıcı eğitime geçiş süreci anlatılmakta, kapsayıcı eğitimde destek hizmetlerinin gerekliliği hakkında bir içerik sunulmaktadır. Bölümün devamında kapsayıcı eğitimde gelişimi ve öğrenmeyi destekleyici psikososyal ve pedagojik hizmetlerin kuramsal çerçevesi hakkında bilgi verilmekte, söz konusu hizmetlerin içeriğinin anlatımıyla bölüme devam edilmektedir. Bölüm, sonuç kısmı ile tamamlanmaktadır.

GİRİŞ

Dünya genelinde son elli yıl, engel ile tanılanmış veya özel gereksinimleri bulunan çocuklar için eğitim sağlanmasında yaşanan önemli gelişmeler ve özel eğitimin amaçları, uygulaması ve yeri hakkında yapılan teorik tartışmalar ile geçmiştir (örn. Ainscow, 2020; Armstrong ve Barton, 2007, Dyson ve Millward, 2000; Rouse ve Florian, 1997). Hegarty (2001) tarafından yeni bin yılın başında ifade edildiği gibi 30 yıl içinde ayrıştırıcılık paradigmasından entegrasyon ve kapsayıcılık anlayışına doğru uzanan bir geçiş yaşanmıştır. Günümüzde ise kapsayıcı eğitim, dünya genelinde benimsenen bir eğitim felsefesi ve eğitim modeli olarak önemli bir yer edinmektedir. Hükümetler ise eğitim sistemlerinde kapsayıcılığı geliştirmek için politika ve uygulama düzeyinde yeni yöntem ve stratejiler geliştirmektedir. Ainscow (2020)'a göre, günümüzde kapsayıcı eğitimin gerekliliğini açıklayan üç temel gerekçe bulunmaktadır. İlk olarak *eğitsel gerekçe*, kapsayıcı okulların tüm öğrencileri eğitmesi gerektiği iddiasından ve zorunluluğundan yola çıkarak, bireysel farklılıklara yanıt veren ve tüm öğrencilere fayda sağlayan pedagojik stratejiler geliştirilmesi gerektiği anlamına gelmektedir. İkinci olarak *sosyal gerekçe*, kapsayıcı okulların çeşitliliğe karşı olumlu tutumlar geliştirebileceği ve tüm çocukları eğiterek adil bir toplum oluşturabileceği anlamına gelmektedir. Üçüncü olarak *ekonomik gerekçe*, tüm öğrencileri bir arada eğiten okulların kurulması ve sürdürülmesinin, belirli öğrenci gruplarına odaklanan farklı türde bir okul sistemini sürdürmekten daha az maliyetli olduğu anlamına gelmektedir.

Tarihsel sürece bakıldığında, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin çoğunda, belli bir grup bireye -çoğunlukla dini ve filantropik amaçlar etrafında- eğitim verme adına ilk yöntem olarak benimsenmiş olan ayrıştırılmış özel okullar, günümüze gelene kadar farklı yaklaşımlar tarafından eleştirilmiştir (Terzi, 2010). Daha somut bir ifade ile insan hakları temelli bakış açıları ayrıştırılmış kurumların uygulamalarını sorgulamış, çocukların genel eğitim verilen okullar dışındaki özel okullara yerleştirilmesinin ahlaki bir kaygı nedeni olabileceğini ifade etmişlerdir. Aynı zamanda özel eğitim alanında çalışan uzmanlar, ayrıştırılmış eğitimin etkililik düzeyinin düşük kalabildiğini ve bu açıdan kaygılı olduklarını bildirmişlerdir (Ainscow, 1999). Bu durum, gelişmiş ülkelerde ve gelişmekte olan ülkelerin bir kısmında bir değişime yol açmıştır. Bu değişim, eğitim hizmetlerinin aşamalı bir şekilde ayrıştırılmış kurumlardan daha "entegre olmuş (integrated)" kurumlarda sunulmasını içermiş, engel ile tanılanmış veya özel gereksinimleri bulunan çocukların genel eğitim sunulan okullarda eğitilmesini hızlandırmıştır (Pijl ve Meijer, 1994, s. xi).

Altı farklı ülkede entegrasyon ile ilişkili olarak gerçekleştirdikleri önemli çalışmada Pijl ve Meijer, entegrasyonu "özel gereksinimli öğrencilerin ayrıştırıl-

KAYNAKÇA

Ainscow, M. (1999). *Understanding the development of inclusive schools*. Falmer Press.

Ainscow, M. (2020). Promoting inclusion and equity in education: Lessons from international experiences. *Nordic Journal of Studies in Educational Policy, 6*(1), 7-16.

Alter, P., & Haydon, T. (2017). Characteristics of classroom rules: A review of the literature. *Teacher Education and Special Education*, *40*(2), 114-127.

Amaç, Z. (2021). Kapsayıcı eğitim ve ilkokul öğretmenleri: Sistematik bir inceleme. *Electronic Journal of Education Sciences, 10*(19), 74-97.

Armstrong, F., & Barton, L. (2007). Policy, experience and change and the challenge of inclusive education: The case of England. In L. Barton & F. Armstrong (Eds.), *Policy, experience and change: Cross-cultural reflections on inclusive education* (pp. 5-18). Springer.

Booth, T., & Ainscow, M. (2002). *Index for inclusion: Developing learning and participation in schools*. Centre for Studies on Inclusive Education (CSIE).

Boveda, M., Reyes, G., & Aronson, B. (2019). Disciplined to access the general education curriculum: Girls of color, disabilities, and specialized education programming. *Curriculum Inquiry*, *49*(4), 405-425.

Brock, S. E., & Jimerson, S. R. (2004). School crisis interventions: Strategies for addressing the consequences of crisis events. In E. R.Gerler (Ed.), *A handbook of school violence* (pp. 285–332). Haworth.

Bryant, D. P., Bryant, B. R., & Smith, D. D. (2019). *Teaching students with special needs in inclusive classrooms*. Sage Publications.

Burden, P. R. (2020). *Classroom management: Creating a successful K-12 learning community*. John Wiley & Sons.

Center for Mental Health in Schools. (2003). *Youngsters' mental health and psychosocial problems: What are the data?* University of California at Los Angeles.

Chang, Y. C., & Dean, M. (2022). Friendship interventions and measurements in children with ASD: A systematic review. *Research in Autism Spectrum Disorders*, *93*, 101947.

Christner, R. W., Forrest, E., Morley, J., & Weinstein, E. (2007). Taking cognitive-behavior therapy to school: A school-based mental health approach. *Journal of Contemporary Psychotherapy*, *37*(3), 175-183.

Christner, R. W., & Mennuti, R. B. (2008). *School-based mental health: A practitioner's guide to comparative practices*. Routledge.

Chu, S. Y. (2015). An investigation of the -tiveness of family-centred positive behaviour support of young children with disabilities. *International Journal of Early Years Education*, *23*(2), 172-191.

Coie, J. D., Watt, J. F., West, S. G., Hawkins, J. D., Asarnow, J. R., Markman, H. J., et al. (1993). The science of prevention: A conceptual framework and some direction for a national research program. *American Psychologist*, *48*, 1013–1022.

Cornwall, J. (2018). *Choice, opportunity and learning: Educating children and young people who are physically disabled*. Routledge.

Daly, B. P., Nicholls, E., Aggarwal, R., & Sander, M. (2014). Promoting social competence and reducing behavior problems in at-risk students: Implementation and -cacy of universal and selective prevention programs in schools. In N. A. Weist, C. P. Lever, Y. Bradshaw & J. S. Owens (Eds.), *Handbook of school mental health: Research, training, practice and policy* (pp. 131-144). Springer.

Doll, B., & Lyons, M. A. (1998). Risk and resilience: Implications for the delivery of educational and mental health services in the schools. *School Psychology Review*, *27*, 348–363.

Duchnowski, A. J., Kutash, K., & Friendman, R. M. (2002). Community-based interventions in a system of care and outcomes framework. In B. J. Burns & K. Hoagwood (Eds.), *Community treatment for youth:*

Evidence-based interventions for severe emotional and behavioral disorders (pp. 16–37). Oxford University Press.

Dyson, A., & Millward, A. (2000), *Schools and special needs: Issues of Innovations and Inclusion.* Paul Chapman Publishing.

Edyburn, D. L. (2010). Would you recognize universal design for learning if you saw it? Ten propositions for new directions for the second decade of UDL. *Learning Disabilities Quarterly*, 33(1), 33-41.

Falvey, M. A., & Rosenberg, R. L. (1995). Developing and fostering friendships. In M. A. Falvey (Ed.), *Inclusive and heterogeneous schooling: Assessment, curriculum, and instruction* (pp. 267-283). Brookes.

Farrell, P. T., & Venables, K. (2009). Can educational psychologists be inclusive? In P. Hick, R. Kershner & P. T. Farrell (Eds.), *Psychology for inclusive education* (pp. 117-127). Routledge.

Fung, D. C. L., & Liang, T. W. (2019). *Fostering critical thinking through collaborative group work.* Springer.

Galloway D, (2018). *Schools, pupils and special educational needs*. Routledge.

Good, T. L., & Lavigne, A. L. (2017). *Looking in classrooms*. Routledge.

Gysbers, N. C., & Henderson, P. (2014). *Developing and managing your school guidance and counseling program*. John Wiley & Sons.

Haager, D., & Klingner, J. K. (2005). *entiating instruction in inclusive classrooms: The special educator's guide.* Allyn & Bacon.

Hallahan, D. P., & J. M. (1994). *Exceptional children.* Allyn and Bacon.

Hegarty, S. (2001). Inclusive education: A case to answer. *Journal of Moral Education*, *30*(3), 243–249.

Lewis, R. B., Wheeler, J. J., & Carter, S. L. (2017). *Teaching students with special needs in general education classrooms.* Pearson.

Lindsay, G. (2003). Inclusive education: A critical perspective. *British Journal of Special Education*, *30*(1), 3–12.

Majeika, C. E., Bruhn, A. L., Sterrett, B. I., & McDaniel, S. (2020). Reengineering Tier 2 interventions for responsive decision making: An adaptive intervention process. *Journal of Applied School Psychology*, *36*(2), 111-132.

Mastropieri, M. A., & Scruggs, T. E. (2007). *The inclusive classroom: Strategies for instruction*. Pearson.

McKee, G., Sims, K. R., & Rivkin, S. G. (2015). Disruption, learning, and the heterogeneous benefits of smaller classes. *Empirical Economics*, *48*(3), 1267-1286.

Mcguire J. M., Scott, S. S., & Shaw, S. F. (2006). Universal design and its applications in educational environments. *Remedial and Special Education*, 27(3), 166-175.

Mennuti, R. B., Freeman, A., & Christner, R. W. (2006). *Cognitive-behavioral interventions in educational settings: A handbook for practice.* Routledge.

Meza-de-Luna, M. E., Terven, J. R., Raducanu, B., & Salas, J. (2019). A Social-Aware Assistant to support individuals with visual impairments during social interaction: A systematic requirements analysis. *International Journal of Human-Computer Studies*, *122*, 50-60.

Millî Eğitim Bakanlığı. (2010). *Okullarımızda neden niçin nasıl kaynaştırma.* Milli Eğitim Bakanlığı.

Millî Eğitim Bakanlığı. (2017). *Kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitim uygulamaları genelgesi.* https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/ 2017_09/21112929_kaynastirma_genelge.pdf

Millî Eğitim Bakanlığı. (2018). Özel eğitim hizmetleri yönetmeliği. https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_07/09101900_ozel_egi tim_hizmetleri_yonetmeligi_07072018.pdf

Millî Eğitim Bakanlığı. (2019). *Millî Eğitim Bakanlığı özel eğitim kurumları yönetmeliğinde değişiklik yapılmasına dair yönetmelik.* https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2019/09/20190905-7.htm

Millî Eğitim Bakanlığı Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü. (2017). *Sı-*

nıfında yabancı uyruklu öğrenci bulunan öğretmenler için el kitabı. Millî Eğitim Bakanlığı.

Murphy, V. B., & Christner, R. W. (2006). A cognitive-behavioral case conceptualization approach for working with children and adolescents. In R. B. Mennuti, A. Freeman & R. W. Christner (Eds.), *Cognitive-behavioral interventions in educational settings: A handbook for practice* (pp. 37-62). Routledge.

Pijl, S. J., & Meijer, C. (1994). *New perspectives in special education: A six-country study of integration. Routledge.*

Pijl, S. J., Meijer, C., & Hegarty, S. (1997). *Inclusive education: A global agenda.* Routledge.

Rogers, W. (1995). *Behaviour management: A whole school approach.* Ashton Scholastic.

Rouse, M., & Florian, L. (1997). Inclusive education in the market-place. *International Journal of Inclusive Education, 1*(4), 323–36.

Sakız, H. (2016). Ability, examination and inclusive education: Stretching the hard lines of the educational system. *Educational Process: International Journal, 5*(1), 65-75.

Sakız, H. (2017). Impact of an inclusive programme on achievement, attendance and perceptions towards the school climate and social-emotional adaptation among students with Ddisabilities. *Educational Psychology, 37*(5), 611-631.

Sakız, H. (2021). *Eğitimde bir kalite modeli olarak kapsayıcı eğitim.* Nobel.

Sakız, H., Woods, C., Sart, H., Erşahn, Z., Aftab, R., Koç, N., & Sarıçam, H. (2015). The route to 'inclusive counselling': Counsellors' perceptions of disability inclusion in Turkey. *International Journal of Inclusive Education, 19,* 250-269.

Sale, P., & Carey, D. M. (1995). The sociometric status of students with disabilities in a full-inclusion school, *Exceptional Children, 62*(1), 6–19.

Salend S. J. (2011). *Creating inclusive classrooms: and re ective practices.* Pearson.

Scigliano, D., & Hipsky, S. (2010). 3 ring circus of instruction. *Kappa Delta Pi Record*, *46*(2), 82-86.

Shakespeare, T. (2006). The social model of disability. *The Disability Studies Reader, 2*, 197–204.

Smallwood, D. L., Christner, R. W., & Brill, L. (2007). Applying cognitive-behavior therapy groups in school settings. In R. W. Christner, J. L. Stewart & A. Freeman (Eds.), *Handbook of cognitive-behavior group therapy: Specific settings and presenting problems* (pp. 89–105). Routledge.

Sorani-Villanueva, S., McMahon, S. D., Crouch, R., & Keys, C. B. (2014). School problems and solutions for students with disabilities: A qualitative examination. *Journal of Prevention & Intervention in the Community*, *42*(1), 58-71.

Sugai, G., Horner, R. H., Fixsen, D., & Blase, K. (2010). Developing systems-level capacity for RTI implementation: Current and future directions. In T. A. Glover & S. Vaughn (Eds.), *The promise of response to intervention: Evaluating current science and practice* (pp. 286–309). Guilford Press.

Terzi, L. (2010). *Justice and equality in education: A capability perspective on disability and special educational needs.* Continuum.

Tomlinson, C. A. (2009). Intersections between and literacy instruction: Shared principles worth sharing. *New England Reading Association Journal*, *45*(1), 28-33.

Tomlinson, C. A., & Moon, T. (2013). *Assessment and student success in a entiated classroom.* Association for Supervision & Curriculum Development.

United Nations. (1982). *World program of action concerning disabled persons:* Resolution 37/52 *Records of the General Assembly Supplement No.51 ed., Vol. A/37/51).*

UNESCO. (1994). *The Salamanca statement and framework for action on special needs education.* UNESCO.

UNESCO. (2015). *Education for all global monitoring report: Education for all 2000-2015 achievements and challenges.* UNESCO.

van Rhijn, T., Osborne, C., Ranby, S., Maich, K., Hall, C., Rzepecki, L., & Hemmerich, A. (2021). Peer play in inclusive child care settings: Assessing the impact of Stay, Play, & Talk, a peer-mediated social skills program. *Child Care in Practice*, *27*(3), 224-238.

Vaughn, S., & Bos, C. S. (2009). *Strategies for teaching students with learning and behavior problems*. Pearson.

Weissberg, R. P., Kumpfer, K. L., & Seligman, M. E. P. (2003). Prevention that works for children and youth: An introduction. *American Psychologist, 58*(6/7), 425–432.

Westwood, P. (2007). *Commonsense methods for children with special educational needs.* FalmerRoutledge.

Williams, W., & Fox, T. J. (1996). Planning for inclusion: A practical process. *Teaching Exceptional Children, 28*(3), 6–13.

Ziomek-Daigle, J. (2015). *School counseling classroom guidance: Prevention, accountability, and outcomes*. Sage Publications.

Ord. Prof.
İSMAİL HAKKI UZUNÇARŞILI'NIN KASTAMONU GÜNLERİ
(1921-1922)

Dr. Mustafa ESKİ

Ankara- 2023

Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuruluşunun 100. Yılına Armağan

...Geleceğin Fikirleri...

Ord. Prof. İSMAİL HAKKI UZUNÇARŞILI'NIN KASTAMONU GÜNLERİ (1921-1922)

Yazar:
Dr. Mustafa ESKİ

ISBN: 978-605-72552-9-7

Copyright © Vizetek

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi'ne aittir. Vizetek Yayıncılık'ın izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Sayın okuyucularımız, bandrolsüz yayınları satın almamanızı diliyoruz.

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

Yayın Koordinatörü: Ferit RESULOĞULLARI
Kapak Tasarımı & Mizanpaj: Sadık HANGÜL
1. Baskı: Ankara|Temmuz, 2023

vizetek

Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA
Tel.: (0312) 482 00 11
Web: www.vizetek.com.tr
E-mail: vizetekyayincilik@gmail.com
Yayıncı Sertifika No: 41575

Baskı: Vadi Grafik Tasarım ve Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420. Cad. No: 58/1 Yenimahalle/ANKARA,
Tel: 0 312 395 85 71
Matbaa Sertifika No: 47479

Ord. Prof.
İSMAİL HAKKI UZUNÇARŞILI'NIN KASTAMONU GÜNLERİ
(1921-1922)

Dr. Mustafa ESKİ

vizetek

İTHAF;

Akademik hayatımın şekillenmesini sağlayan kıymetli hocam ve aile dostumuz Sayın Prof. Dr. Reşat Genç Beyefendi'ye saygılarımla.

ÖN SÖZ

Ord. Prof. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Osmanlı Târihi üzerine en geniş araştırmaları yapan değerli bir bilim insanıdır. Kitaplar dışında, çeşitli konularla ilgili çok sayıda makalesi bulunmaktadır.

Öğrenim hayatının tamamı İstanbul gibi tarihî bir şehirde geçmiştir. 1912 yılında Dârülfünûn Târih şubesinden mezun olduktan sonra Kütahya Lisesi'nde göreve başlamış, 1921 yılına kadar burada kalmıştır. Kütahya'nın işgal edilmesi üzerine Kastamonu Sultânisi'ne atanmıştır. Yaklaşık 14 ay kadar burada kalmış; önce Kütahya Lisesi'ne, sonra Balıkesir'e atanmıştır.

İsmail Hakkı Uzunçarşılı Kastamonu'da kısa süre görev yapmasına rağmen Açıksöz gazetesinde en çok yazı yazan öğretmenlerden biridir.

Kitaptaki yazılar; Giriş, Açıksöz'deki Yazılar, Doğu Dergisi'ndeki Yazılar ve Şiirler olmak üzere dört bölüm halinde toplanmıştır.

Giriş bölümünde İsmail Hakkı Uzunçarşılı ve Kastamonu'daki çalışmaları hakkında bilgi verilmiştir. Açıksöz'deki makaleler 4 alt başlık altında, Doğu dergisindekiler ise 2 alt başlık halinde sunulmuştur. Yazılar; yayımlanış tarihine göre sıralanmıştır. Giriş bölümündeki dipnotlar tarafıma aittir. II. Bölüm'den itibaren ise Uzunçarşılı'nın yazılarında yer alan dipnotlar aynen verilmiştir.

"Kastamonu Meşâhiri" başlığı ile yazdığı yazılar, 1990 yılında kitap halinde yayımlanmıştı. Diğer yazılarıyla bütünlük sağlamak bakımından bu çalışmaya yeniden dâhil edilmiştir

İsmail Hakkı Uzunçarşılı, şiirler yazmış; bunları Açıksöz gazetesinde "Hezâr Dinâr" mahlasıyla yayımlamış. Şiirler genellikle koşma ve gazel tarzındadır. Daha çok arûz veznini tercih etmiştir. Bütün şiirleri kafiyelidir. Şiirlerin tema'sı sosyal içeriklidir, mizâhî şiirleri vardır.

Makale ve şiirler, Açıksöz gazetesi ve Doğu dergisinden alınmıştır. Kelimeler, metinlerdeki yazılış şekliyle yeni yazıya çevrilmiştir.

İsmail Hakkı Uzunçarşılı, yazıların kitap haline getirilmesini istemiştir. Onun bu arzusunu gerçekleştirdik; ruhu şâd, mekânı Cennet olsun.

Çalışmalar sırasında değerli meslektaşlarım; Sayın Prof. Dr. Mehmet Serhat Yılmaz ve Sayın Prof. Dr. Eyüp Akman ile zaman zaman istişâre ettik. Sayın Dr. Erol Çiydem bazı konularda ve basım sırasında destek oldu. Değerli dostum Sayın Mustafa Bayburtlu'nun katkılarını özellikle belirtmek isterim. Ayrıca kitabın yayına hazırlanmasında Ferit Resuloğulları ve Sadık Hangül yardımcı olmuşlardır. Emeği geçen herkese çok teşekkür ederim.

Eseri, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunun 100. yılına armağan olarak yayımlamak benim için büyük mutluluktur.

Kastamonu, 2023

Dr. Mustafa ESKİ

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ vii

I. BÖLÜM
GİRİŞ 1

II. BÖLÜM
AÇIKSÖZ GAZETESİ'NDEKİ YAZILAR 9
2.1. KASTAMONULU MEŞHUR KİŞİLER 9
2.1.1. Tosyalı Koca Nişancı Celâlzâde Mustafa Çelebi 9
2.1.2. Tosyalı Sâlih Salâhî Efendi 13
2.1.3. Halil Hayreddin Efendi 15
2.1.4. Moldovânî Ali Paşa 18
2.1.5. Halîmî Abdülhalim Çelebi 20
2.1.6. Hâfız Hüseyin Hüsnü Efendi 22
2.1.7. Sâdi Sâdullah Efendi 24
2.1.8. Sartlı Hoca Senâî Ali Efendi 28
2.1.9. Râtib Ebubekir Efendi 32
2.1.10. Reîsülküttâb Ulu Ârif Mehmed Efendi 34
2.1.11. Sadr-ı Esbak İzzet Mehmed Paşa 36
2.1.12. Hatipzâde Muhiddin Mehmed Efendi 42
2.1.13. Reîsülküttâb İsmail Efendi 44
2.1.14. Hasanzâde Şeyh Şifâî Mehmed Efendi 46
2.1.15. Baltacı Mehmed Paşa 48
2.1.16. Elmas Mehmed Paşa 57
2.1.17. Kaptan-ı Derya Salih Paşa 59
2.1.18. Nâmî Mustafa Efendi (Hattât) 61
2.1.19. Şemsî Defterdar (Cenderecizâde) 63
2.1.20. Hasip Mehmed Efendi 67
2.1.21. Şeyh La'lî Mehmed Efendi 70
2.1.22. Hacı Ziyâeddin Efendi 72
2.1.23. Azmi Numan Efendi 74

2.2. GENEL TARİH YAZILARI 77
2.2.1. Eski Vâliler 77
2.2.2. Abdurrahman Nureddin Paşa 81
2.2.3. Mehterhâne 83

2.2.4. Halîmî Çelebi Câmii Yahut Ağa İmâreti 85
2.2.5. Kastamonu Kütüphâneleri 87
2.2.6. Eski Belediye Teşkilâtı (Subaşılık) 90
2.2.7. Müftü Ve Nakibüleşraf Teşkilâtı 92
2.2.8. Eski Zamanlarda Bir Şikâyet 95
2.2.9. Bir Ameliyât-ı Cerrâhîye 98
2.2.10. Eski Zamanlarda İstanbul'a Hicret-i Memnû 101
2.2.11. Eski Zamanlarda Gayrimüslimlerden Cizye 104
2.2.12. Eski Zamanlarda Menzil ve Posta Teşkilâtı -1 107
2.2.13. Eski Zamanlarda Menzil ve Posta Teşkilâtı -2 110
2.2.14. Cinci Hoca Hüseyin Efendi 112
2.2.15. Mevlâna Nasrullah ve Nasrullah Câmii 115
2.2.16. Belediye Riyaseti ve Ehemmiyeti 117
2.2.17. Belediye Reis-i Muhteremini Tebrik Esnasında Ekmekçiler Hey'etinin Nutku Münasebetiyle 120
2.2.18. Mısır'ın İstiklâli Münasebetiyle 122
2.2.19. Eslâfın Maârife Hizmeti 125
2.2.20. Türkiye'nin Sahip ve Efendisi Köylüdür 128
2.2.21. Mektep An'aneleri 130
2.2.22. Türkçe Hutbe Münasebetiyle 133
2.2.23. Kasaba ve Köy İsimleri 135
2.2.24. Kırım Açlarına Yardım 138
2.2.25. Kastamonu İlim Derneği 140
2.2.26. Ferhad Mehmed Paşa 142

2.3. MİLLÎ MÜCÂDELE İLE İLGİLİ YAZILAR 144
2.3.1. İstiklâl-i Osmânî Münasebetiyle 144
2.3.2. Azm-i Millîmiz Muhakkak Yunanistan'ı Yıkacaktır 148
2.3.3. Düşman Azm-i Millî Karşısında Makhur Olacağını Anlayınca 150
2.3.4. Anadolu Müdâfaasının Hassası, Anadolu Kıyamı 152
2.3.5. Bursa Aşkı 154
2.3.6. 16 Mart 336 156
2.3.7. Mütâreke Teklifine Hükümetimizin Cevabı 160
2.3.8. Sulh Şartları Arasında Dikenler 162
2.3.9. İstanbul Tezahüratı ve Matbuât 164
2.3.10. Kastamonu Hâtıraları 167

2.4. GEZİLER VE MEKTUPLAR 169

2.4.1. Taşköprü Mektubu -1 ... 169
2.4.2. Taşköprü Mektubu -2 ... 172
2.4.3.Taşköprü Mektubu -3 ... 176
2.4.4. Boyabat Mektubu -1 ... 179
2.4.5. Boyabat Mektubu -2 ... 182
2.4.6. Boyabat Mektubu -3 ... 185
2.4.7. Sinop Mektubu -1 ... 188
2.4.8. Sinop Mektubu - 2 ... 190
2.4.9. Sinop Mektubu - 3 ... 193

III. BÖLÜM
DOĞU DERGİSİ'NDEKİ YAZILAR ... 195
3.1. KASTAMONULU MEŞHUR KİŞİLER ... 195
3.1.1. Feride Hanım ... 195
3.1.2.Baharzâde Mehmed Râşid Efendi ... 201
3.2. GENEL TARİH YAZILARI ... 203
3.2.1. Emîr-i Kebir Cemâleddin Frankşah ... 203
3.2.2. Taşköprülüzâde İsâmüddin Ahmed Efendi ... 205
3.2.3. Kastamonu ve Sinop'ta Pervânezâdeler ... 207
3.2.4. Devletşah Oğulları ... 213

IV. BÖLÜM
ŞİİRLER ... 219
4.1. Hicretzede Lisânından ... 220
4.2. Der Tahassür-i Akçe ... 221
4.3. Arar ... 222
4.4. Kalmamış ... 223
4.5. Bugün ... 224
4.6. Gûnâ Gûn ... 225
4.7.Gibidir ... 226
4.8.Geldikçe ... 227
4.9. Geldi ... 228
4.10. Geldi ... 229
4.11. Şarkı ... 230
4.12.Gazel ... 231
4.13. Hevâi ... 232
4.14. Sen Geleli ... 233
4.15. Olmasın ... 234

4.16. Görmedim 235
4.17. Alalım 236
4.18. Vermez 237
4.19. Ne Gezer? 238
4.20. Şarkı 239
4.21. Ararız 240
4.22. Nevruz 241
4.23. Bir Fıske 242
4.24. Küçük Destan 243
4.25. Ne Garip 245
4.26. Olsa da Bir, Olmasa da 246
4.27. Düştü 247
4.28. Neye Döndü? 248
4.29. Olmasa 249
4.30. Vazgeçemem 250
4.31. Da'vet 251
4.32. Ramazan Davulu 252
4.33. Hezâr Dinâr'ın İftar Listesi 254
4.34. Ramazan Davulu 256
4.35. Olmasın 258
4.36. Nefes 259
4.37. Ramazan Davulu 261
4.38. Her Telden 262
4.39. İzmir 264
4.40. Ramazan Günleri 265
4.41. Edeceksin 267
4.42. Ramazan Davulu 268
4.43. İftar 270
4.44. Tazarru' 271
4.45. Eyledi 272
4.46. Her Telden Bir Ses 273
4. 47. Mumcuzâdeye 274
4. 48. Selman 275
4.49. Ben 276
4.50. Tahassürnâme-i Hezâr Dinâr 277

KAYNAKLAR 280

İNDEKS 281

I. BÖLÜM

GİRİŞ

Osmanlı Târihi üzerine yaptığı araştırmalarla, bilim dünyamızda müstesna bir yere sahip olan Ord. Prof. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, 1889 yılında İstanbul'da doğdu. Bütün öğrenim hayatı İstanbul'da geçti. 1909 yılında girdiği Dârülfünûn Edebiyat bölümünden 1912'de me'zûn oldu. 8 yıl Kütahya Lisesi'nde Târih öğretmeni olarak görev yaptı. Kütahya'nın Yunanlılar tarafından işgal edilmesi üzerine 1921 yılında Kastamonu Sultânisi (Lise)'ne atandı. On dört ay kadar burada görev yaptıktan sonra önce Kütahya Lisesi'ne, oradan Balıkesir'e ta'yin edildi.

Kütahya, Kastamonu ve Balıkesir'de târih alanında araştırmalar yaptı. Bunları yerel gazete ve dergilerde yayımladı, bazılarını kitap hâlinde neşretti. 1926-1950 yılları arasında milletvekilliği görevinde bulundu. Üniversite reformundan sonra Edebiyat Fakültesi'nde târih dersleri verdi, Osmanlı Târihi ile ilgili çok sayıda araştırmaları gerçekleştirdi.

İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Batı Anadolu'nun işgal edilmesi üzerine 1921 yılı Temmuz ayı başlarında Ankara'ya geldi, Bakanlık yetkilileriyle görüştü. Trabzon Lisesi'ne atanacağı ihsas edildi, tekrar Kütahya'ya döndü.

16 Temmuz günü Kütahya'dan ayrıldı, Ankara'ya geldi. Kendisine 50 Lira yol parası verildi, atama emri bildirilinceye kadar Kastamonu'da kalması istendi.

Kütahya'dan ayrılışını şöyle anlatıyor:

"16 Temmuz 337 senesi mahzûn ve müteessir bir halde Kütahya'yı Yunanlılara terk ederek Ankara'ya gelmiştik. Herkes telâş ve heyecan içinde idi.

Yalnız milletin azimkâr rehberi ve O'nun etrafındaki küçük bir zümre metânetlerini muhafaza ediyorlardı.

Bir hafta evvel Ankara'ya gelmiştim. Maârif Vekâleti'nde Trabzon Lisesi'ne ta'yin eyleyeceğim ihsas edilmiş olduğundan bu ikinci gelişte, emrimin vürûduna kadar Kastamonu'da oturmayı muvâfık gördüm. Bazı Kütahyalı arkadaşlar da vaziyetin tavzihine kadar Kastamonu'da oturmayı münâsip buldular."[1]

Kendi hâtıralarında anlattığına göre, Osman Bey adındaki bir arkadaşının gayretiyle 240 Liraya çift beygirli bir muhâcir arabası satın almışlar ve Temmuz

1 İsmail Hakkı, "Kastamonu Hâtıralarından", Açıksöz Gazetesi, 15 Haziran 1341, sayı:1393

II. BÖLÜM

AÇIKSÖZ GAZETESİ'NDEKİ YAZILAR

İsmail Hakkı Uzunçarşılı'nın yazılarının çoğu Açıksöz gazetesinde yayımlanmıştır. Bunlar makaleler, mektuplar ve şiirler şeklinde sıralanabilir. Her yazının altında "Muallim İsmail Hakkı" imzası vardır. Daha önce ifade edildiği gibi yazıların dili genellikle sâde olmakla birlikte bugün kullanmadığımız kelimeler de çoktur.

Yazıların önemli bir kısmı genel târihle ilgilidir. Millî Mücâdele dönemine ait yazıları da önemlidir ancak bunlar genel mahiyettedir. Yereldeki çalışmaları, gözlemleri, tanık olduğu olayları anlatan yazıları azdır. 23 makale meşhur kişiler, 26 makale genel târih, 10 makale Millî Mücâdele ile ilgilidir. Ayrıca 9 mektup vardır. Bu mektupların da makale özelliği taşıdığını belirtelim.

2.1. KASTAMONULU MEŞHUR KİŞİLER

İsmail Hakkı Uunçarşılı, "Kastamonu Meşâhîri" başlığı altında Kastamonulu olarak tespit ettiği 23 kişiyi tanıtmıştır. Bu kişiler bilim, sanat, kültür ve devlet adamı gibi ayrı özelliklere sahiptir. Meşhur adamların çoğu, ilk eğitimlerini Kastamonu'da aldıkan sonra İstanbul'a gitmişlerdir. Me'muriyet veya bilim hayatları bu şehirde devam etmiştir.

2.1.1. Tosyalı Koca Nişancı Celâlzâde Mustafa Çelebi

Sultan Süleyman-ı Kanûnî zamanı, erbâb-ı seyf ü kalemin kesreti ile mütemâyiz bir devirdi. Cihattan cihâda koşan pâdişâhın, maiyetinde güzîde vezir ve ümerâ bulunarak te'min-i zafer edildiği gibi, ulemâdan İbni Kemâl ve Ebussuûd ve şuarâdan Fuzûlî, Yahyâ, Bâkî ...ilh, gibi şâirler, siyâset ve tanzim-i kavânin ile meşgul ricâl, bu devre ayrıca ziynet veriyorlardı.

Celâlzâde Mustafa Çelebi aslen Kastamonu'ya tâbi Tosya kazasında Kadızâde Celâl isminde bir zâtın oğludur. Ma'lûmât-ı lâzimeyi memleketi olan Tosya'da gördükten sonra İstanbul'da ikmâl-i tahsil eylemiştir.

Mustafa Çelebi fevkalâde zeki, hatt-ı divânî denilen ve muharrerât-ı resmiyyede kullanılan yazıda meleke ve mümârese sâhibi olduğundan İstanbul'a vürûdundan az zaman sonra ketebe-i divân-ı hümâyun silkine dâhil olarak tefeyyüze başladı. Hatt-ı divânîde gösterdiği mahâret pâdişâh-ı vakt Yavuz Sultan Selim

III. BÖLÜM

DOĞU DERGİSİ'NDEKİ YAZILAR

Doğu Dergisi 1 Ocak 1922 günü yayın hayatına başlamıştır. Abdulahad Nuri derginin sahipliğini, İsmail Hakkı Uzunçarşılı da mes'ul müdürlüğünü üstlenmiştir. Târihî konulara öncelik veren dergi, 15 Nisan 1922 günü 8. sayısını yayımlamış ve bir daha çıkmamıştır. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, burada 6 makale yayımlamıştır.

3.1. KASTAMONULU MEŞHUR KİŞİLER

Dergideki iki makale "Kastamonu Meşâhîri" başlığı altında yayımlanmıştır. Divan şâiresi Baharzâde Feride Hanım ile aynı sülaleden Mehmed Râşid Efendi tanıtılmıştır. Feride Hanım; hem kadın şâir olması, hem de bugüne kadar Kastamonu'da yetişen yegâne divan şâiresi olması bakımından çok mühimdir. Uzunçarşılı, bir asır önce Feride hanımı okuyuculara tanıtmakla çok güzel bir hizmet yapmıştır.

3.1.1. Feride Hanım

Târih-i edebiyâtımızı karıştıracak olursak gözümüze şâire olarak topu topu mecmu' yirmiyi bile doldurmayan mümtaz şahsiyetler çarpar ve onların bile esaslı surette tercüme-i hâli bilinmez. Hâlbuki târihimizde âlim, şâir, mütehassıs birçok zat yetiştiği halde, şâire ve muharrirelerimizden pek az bahsedilmesi bittabi şâyân-ı eseftir. Kudret-i şâirâneleri fevkalâde olarak yetişenlerden mâadâsının isimleri meçhul kalmıştır.

Fatin Tezkiresi'nden iki satırdan ibaret (tâbir doğru ise) tercüme-i hâlinden bahs edilen şâire Feride Hanım da Kastamonulu'dur. Kastamonu'ya vürûdumda bu hanım hakkında tafsilât aradım. Muharrir Hasan Fehmi Bey biraderimiz fakire irâe-i tarik ettiler, Evkaf Dairesi ketebesinden ve erbâb-ı meraktan Hüsnü Efendi isminde bir zâtın delâletiyle Feride Hanım'ın hafidi ve Cemal Efendi'nin oğlu Baharzâde şöhretiyle ma'ruf, Ziraat Mektebi me'zunlarından Raif Bey ile görüştüm. Mümâileyh romatizmadan başını döndüremeyecek kadar muzdarip bulunuyordu. Büyük vâlidesi gibi şiir ile ünsiyet eden Raif Bey istediğimiz ma'lûmâtı bizden diriğ etmediler. Bu ma'lumat ile haricen elde ettiğim mütalaayı mezc ederek merhume şâiremizin tercüme-i halini kaleme aldım. İhtimalle târih-i edebiyatımıza cüz'i faidesi olur.

KAYNAKLAR

Gazete ve Dergiler:

Açıksöz Gazetesi.

Doğu Dergisi.

Kitaplar ve Makaleler:

Akman, Eyüp (2021). Belgelerle Araçlı Meşhur Şahsiyetler. Ankara: Gazi Kitabevi.

Çağlayan, Bünyamin (2006). Baharzâde Feride Hanım Divanı, Ankara: Çağhan.

Devellioğlu, Ferit (1995). Osmanlıca -Türkçe Ansiklopedik Lûgat. (15. Baskı). Ankara: Aydın Kitabevi.

Eski, Mustafa (1995). Kastamonu Basınında Millî Mücâdele'nin Yankıları. Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Hüseyin Hilmi (r. 1341). Sinop Kitâbeleri. Sinop

İsmail Hakkı, "Mehmet Onbaşı'nın Mahkemesi", Hayat Dergisi, C.5, sayı: 111 (10 Kânûn-ı sâni 1929).

Mehmet Behçet (1925). Kastamonu Âsâr-ı Kadîmesi, Kastamonu

Şemseddin Sâmi (1901). Kamûs-ı Türkî, İstanbul.

Tahir, Mehmet (1972), İstanbul: Meral Yayınevi.

KRİZ VE KRİZE MÜDAHALE

Doç. Dr. Aslı TAYLI

...Geleceğin Fikirleri...

KRİZ VE KRİZE MÜDAHALE

Yazar
Aslı TAYLI

ISBN: 978-625-94130-9-9

Copyright © Vizetek

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi'ne aittir. Vizetek Yayıncılık'ın izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Sayın okuyucularımız, bandrolsüz yayınları satın almamanızı diliyoruz.

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

Yayın Koordinatörü: Ferit RESULOĞULLARI
Kapak Tasarımı & Mizanpaj: Sadık HANGÜL
1. Baskı: Ankara|Kasım, 2023

vizetek

Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA
Tel.: (0312) 482 00 11
Web: www.vizetek.com.tr
E-mail: vizetekyayincilik@gmail.com
Yayıncı Sertifika No: 41575

Baskı: Vadi Grafik Tasarım ve Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420. Cad. No: 58/1 Yenimahalle/ANKARA,
Tel: 0 312 395 85 71
Matbaa Sertifika No: 47479

KRİZ VE
KRİZE MÜDAHALE

Doç. Dr. Aslı TAYLI

vizetek

ÖNSÖZ

Amerika ve batı dünyasında kriz ve travma ile ilgili ilk çalışmalar ikinci dünya savaşı ve sonrasında başlamıştır. 1970 ve sonrasında ise yaygın hale gelmesi gelmiştir. Özellikle savaş sonrası gazilerle ve yakınlarıyla yapılan çalışmalar, travmatik bir deneyim olarak savaşın etkilerinin çalışmasına ve ruhsal açıdan sorun geliştirenlere yardım edilmesini gerektirmiştir. Gönüllüler ve zamanla güçlenecek olan genel ruh sağlığı hizmeti, sosyal hizmetler vb. toplumdaki bireylerin günlük yaşamda ortaya çıkan ve kişisel çabalarıyla baş edemediği zorlayıcı yaşam deneyimlerinde ihtiyaç duyduğu profesyonel desteği ve tedavi ve iyileştirmeyi sunacak şekilde yapılandırılmıştır.

Kriz günlük yaşamda aniden ortaya çıkan, alışılagelen psikososyal dengeyi bozan zorlayıcı, sarsıcı yaşam deneyimleri ve bu deneyimlerin ortaya çıktığı yaşam dönemi olarak tarif edilmektedir. Günlük yaşamın olağan akışı içinde kaçınılmaz olan bu gibi durumlar için ilk elden kurumların oluşturulması da tarihsel olarak benzer zamanlara karşılık gelmektedir. 1970 ve sonrasında ortaya çıkan krize müdahale merkezleri ve bu merkezlerde müdahale hizmeti sunan, psikiyatrist, sosyal hizmet uzmanı, psikolojik danışman (mental health counselor) ve psikolog vb. üyeden oluşan ekibin topluma ihtiyaç duyulduğunda var olması ve ulaşılabilir olması önemlidir. Türkiye'de ilk defa 1989'da Ankara Üniversitesi Psikiyatrik Krize Müdahale Merkezi kurulmuş, sonrasında Krize müdahale merkezinde çalışan uzmanların çabalarıyla bu konuda çok sayıda dergi ve kitap yayınlanmış ve sağlık kurumlarının (devlet hastaneleri) acil servislerinde mesai saatlerinde hizmet veren bir kriz odasının kurulmasına aracılık etmiştir. Bu krize müdahale hizmeti ve krize müdahale merkezleriyle ilgili yakın tarihsel zamanın gerçekliğidir. Örneğin Viyana krize müdahale merkezi 1977 yılında kurulmuştur ve tarihsel olarak da yakın zaman dilimlerindedir.

Krize müdahale konusunda Türkiye'de yazılan kitap, dergi gibi kaynakların artması ve ilgili uzmanlık alanlarının kendi lisans ve lisansüstü düzeyde öğrencilerine sunmuş olduğu kriz, travma ve yas konularındaki derslerin artmış olması da günümüze uygun gelişmelerdendir. Özellikle 2000 ve sonrasındaki hatta bazı ölçütlere göre 2010 ve sonrasındaki yoğun yayın sayısı da güncel gelişmeler ışığında okunmalıdır. Örneğin Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalında, 2011 yılında ki kuruluş programında son sınıf öğrencileri için krize müdahale dersi, ve 2017 yılında yenilen programda son sınıfta zorunlu ders olan ve Türkiyedeki bütün Rehberlik ve Psiikolojik Danışanlık bölümleribnde okutulacak olan zorunlu "Travma Sonrası Psikolojik Danışma" dersi de bu gelişmeler kapsamında değerlendirilebilir.

Her ne kadar, farklı planlamalarla çok daha öncesine dayanan toplumdaki bireyleri desteklemeye yönelik kurumlar, yapılar olsa da örneğin kriz durumları "Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezi" ya da korunmaya muhtaç bireylere yönelik sosyal yardımların 1950-1970'lili yıllarda itibaren planlandığı bilinmektedir. Ancak Başbakanlığın 4.10.2012 tarihli ve 28431 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Çocuk İzlem Merkezi (ÇİM) uygulamaları,) Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına bağlı, 2012 yılından itibaren kurumsallaşan Şiddet Önleme Ve İzleme Merkezleri (ŞÖNİM), MEB Tebliğler Dergisinde yayımlanan Nisan 2019 tarih ve 22872 sayılı "Psikososyal Koruma, Önleme ve Krize Müdahale Hizmetleri" yönergesi ve bağlamında okullardaki olası krize konusundaki hazıroluşluk, 2017 yılından itibaren 81 ilde Aile ve sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı, hizmet sunan, Aile Sosyal Destek Programı (ASDEP) günümüze özgü gelişmelerdir.

Kriz ve travma konusunda çok sayıda yayının olması, psikiyatri, psikoloji, sosyal hizmetler ve rehberlik ve psikolojik danışmanlık alanındaki çok sayıda yayın bu hizmetlerin multidisipliner ele alış çabalarına uygundur. Özel olarak krizi ve krize müdahale sürecini anlatmayı bu yayın ile, özellikle lisansüstü düzeyde fazlasıyla yaralandığım bir çok kaynağa alternatif, daha sade bir ele alışla, gerek uygulamada bizzat çalışanlar, gerekse lisans düzeyindeki öğrencilerimiz için faydalı olması umulmaktadır. Kitabın kiriz durumu olarak örneğin, intihar, yas, göç, afetler, aile şiddet, cinsel istismar gibi konuları içerecek şekilde genişletilmesi bir sonraki aşmanın planıdır. Okuyucuya faydalı olması dileğiyle.

Doç. Dr. Aslı TAYLI
MUĞLA

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ v

I. BÖLÜM

KRİZ VE KRİZ ÇALIŞMALARININ TARİHÇESİ 1
KRİZ VE KRİZİN ÖZELLİKLERİ 6
KRİZİN ÖZELLİKLERİ 11
KRİZİN SÜRESİ 14
KRİZİN TÜRLERİ 16
a-Değişim /Gelişim Krizleri 19
b-Travmatik/Durumsal Krizler 23
KRİZİN RİSKLERİ 29
KRONİK KRİZ 32
KAYNAKÇA 37

II. BÖLÜM

KRİZE MÜDAHALE 39
KRİZE MÜDAHALENİN AMAÇLARI 41
KRİZE MÜDAHALENİN SÜRESİ 43
KRİZE MÜDAHALENİN ÖZELLİKLERİ 45
KRİZE MÜDAHALEDE İLK GÖRÜŞMENİN İÇERİĞİ 48
KRİZE MÜDAHALE MODELLERİ 57
Caplan Denge Modeli 58
James ve Gilliland Altı Adım Modeli 59
KRİZE MÜDAHALE SÜRECİ 62
KRİZE MÜDAHALE SÜRECİNİN AŞAMALARI 69
OLASI VAKA ÖRNEKLERİ 75
Vaka-I 76
Vaka -II 77
Vaka- III 78
TÜRKİYE'DE KRİZ VE TRAVMA KONUSUNDAKİ GÜNCEL DURUM 79
a-Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezi 80
b-MEB Psikososyal Koruma, Önleme ve Krize Müdahale Hizmetleri 81
c-Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri (ŞÖNİM) 83
d-Çocuk İzlem Merkezi (ÇİM) 84
e-Aile Sosyal Destek Programı (ASDEP) 87
KAYNAKÇA 90

I. BÖLÜM

KRİZ VE KRİZ ÇALIŞMALARININ TARİHÇESİ

Günümüzde, ruh sağlığı alanında hizmet veren bütün uzmanların kriz ve travmatik yaşantılar için daha yüksek bir hazıroluşluğa sahip olması gerektiği görüşü hakimdir. Gelecekte bireylerin karşı karşıya kalacağı kriz durumların daha çok artacağı, travmatik deneyimlerin insan hayatında çok daha sık rastlanılan bir deneyim olacağı ve bu yönde ruh sağlığı hizmetine daha çok ihtiyaç duyulacağı kabul edilmektedir. Bu nedenle, ruh sağlığı alanında hizmet verecek olan bütün uzmanlık alanlarının kriz ve travma konusu ile ilgili daha fazla eğitilmesi, krize müdahale konusunda daha yüksek bir hazıroluşlukta olması öngörülmektedir (Gladding, 2013 ss.22)

Travmatik örseleyici yaşantılar ve bu yaşantılara maruz kalanların psikososyal dengelerini bozan kriz tablosunun insanlık tarihi kadar eski olduğu kabul edilmektedir. İnsan doğasında var olan yıkıcı davranışları ve beraberinde insan eliyle oluşan travmatik deneyimleri tamamen sıfırlamak, mümkün görünmemektedir. Aynı şekilde tahmin edilemez, öngülemez, önlenemez doğal afetlerin sebep olduğu yıkıcı, zorlayıcı yaşam olaylarını da tamamen ortadan kaldırmak halihazırdaki koşullarda mümkün değildir. Bu nedenle ruh sağlığı alanında kriz durumlarının, travmatik yaşantıların anlaşılır kılınması ve uygun müdahale yöntemleri ile kontrol altına alınması insanlık adına son derece önemli ve işlevsel bir amaçtır.

Kriz yaşantılarının ve travmatik deneyimlemenin giderek daha çok artacağı öngörüsüne ilave olarak, güncel yaşamın içinde kriz durumların ve travmatik deneyimlerin zaten yaygın olduğunu göstermektedir. Nitekim yapılan çalışmalara göre insanlar yaşamları boyunca %55 - %90 olasılıkla örseleyici, zorlayıcı bir yaşam deneyimine maruz kalacaktır (Sayıl, 2008). Yüksek yaygınlık oranının bir sebebi, inanların yaşam yolculuğunda kaçınılmaz olarak her hangi bir tarihte, çeşitli sebeplerle kişiler daha genç yaşta yaşamlarını kaybetmezler ise, diğer aile büyüklerinin ve kendi anne babalarının ve diğer yakınlarının ölümü gerçeği

ile yüzleşme zorunluluğudur. Ölüm, yaşamın sona ermesi, yakınları ve sevenleri bağlamında önemli bir kayıp, doğası gereği sarsıcı bir deneyimdir.

Günümüzde travmatik deneyimlerin daha fazla olacağı ve giderek artma eğilimde olabileceğine dair öngörünün bir başka sebebi ise, nüfus artışının yüksek artış hızı ve kalabalıklaşan dünyanın, toplumlara, ailelere, bireylere daha kontrol edilemez koşullar sunması, sosyal baskının ve kalabalığın kontrolü güç örüntüsünde bireylerin, ailelerin, toplumların daha fazla suç unsurlarıyla karşı karşıya gelmesi ve dolayısıyla travmatik bir yaşantı deneyimleme olasılığıdır (Gladding, 2013).

Yapılan çalışmalar, özellikle büyükşehirlerde nispeten daha az kalabalık, daha durağan ve bilindik ilişkilerin olduğu ortamlara göre, daha fazla suç içlendiğini göstermektedir. Bu durum kalabalıklaşan dünyada anonim olma durumunda insancıl değerlerin daha rahat ötelenebilmesine ve ahlaki açıdan istenmeyen, dolandırıcılık, hırsızlık, cinsel istismar gibi davranışların daha kolay eyleme dökülebilmesine zemin oluşturmaktadır. Nitekim sosyal psikoloji alanında yapılan çalışmalar "kimliğin kaybolması" olarak kavramsallaştırılan anonim olma durumunda, gerek karşı taraf açısından belli bir görünmezlik ya da bilinememezlik durumu olduğunda, gerek uygulayıcının açık, görünür, bilinir olmadığı durumlarda, zarar verme, istismar, ahlaki açıdan kabul edilemez eylemlerde bulunmanın daha rahat sergilediğini göstermektedir (Kağıtçıbaşı, 2013ss:309). Bütün toplumlarda artan nüfus oranları, daha kalabalık sosyal ortamları ve yerleşim yerlerini ortaya çıkarmakta ve bu durum kişilerin karşı karşıya kalması gereken insan eliyle yapılmış daha fazla travma yaşantısı anlamına gelmektedir. Benzer şekilde doğal afet gibi durumlarda da, kalabalık insan toplulukları, kalabalık yerleşim yerleri, kalabalığın olduğu her türlü ortamdan ötürü çok sayıda insanın zarar görmesi anlamına gelmektedir.

Dünya nüfusunun tarihsel dönem içinde artış gösterdiğini oranlar da hızla katlanan nüfus sayılarını göstermektedir. Dünyanın giderek kalabalıklaştığını gösteren istatistikler de katlanarak artan sayıları ortaya koymaktadır. Buna göre, 1500'lü yıllarda 500.000 olan dünya nüfusunun 1800'lerin başında bir milyar, 1930'da iki milyar, 1960'larda üç milyar, 1975 civarı dört milyar, 1987 beş milyar, 1999 altı milyar, 2011'de yedi milyara ulaşmıştır. Dünya nüfusunun ile yapılan istatistikler, 2022 yılı itibariyle sekiz milyara ulaşıldığını göstermektedir (Türkiye İstatistik Kurumu, 2023). Bu durum, daha fazla kimliğin anomin olma ihtimalini beraberinde getirmekte, günlük yaşamda insanların daha fazla suç unsurlarıyla karşı karşıya kalmasını ve daha fazla travmatik yaşam olaylarının mağduru olma ihtimalini artırmaktadır.

KAYNAKÇA

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (mevzuat tarihi: 17.03.2016). Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri Hakkında Yönetmelik.

Ankara Üniversitesi Psikiyatrik Kriz Uygulama ve Araştırma Merkezi. *Krize Müdahale.* Psikiyatrik Kriz Uygulama ve Araştırma Merkezi – Ankara Üniversitesi. (01.12.2023'te internet ortamından alınmıştır).

Bağ, Ö. ve Alşen, S. (1016). Çocuğun cinsel istismarının değerlendirilmesinde yeni model: Çocuk İzlem Merkezleri. İzmir Dr. Behçet Uz Çocuk Hast. Dergisi 2016; 6(1):9-14 doi:10.5222/buchd.2016.009

Baranowsky, A.B. ve Gentry (2021). *Travma Uygulaması: Dengeleme ve İyileşme İçin Araçlar.* İstabul: Psikonet Yayınları.

Barzilaya, S., Assoungab,K., Verasb, J., Beaubianb, C., Bloch-Elkoubya, S. ve Galynkera, I. (2020). Assessment of near-term risk for suicide attempts using the suicide crisis inventory. Journal of Disorders(276),183-190

Caplan, G. (1964). Principles of preventive psychiatry. New York: Basic Books.

Corey, G. (2015). *Psikolojik Danışma Psikoterapi Kuram ve Uygulamaları* (Çev. T. Ergene). Ankara: Mentis Yayıncılık

Çöp ev skandalında teyzenin tutukluluk haline devam kararı. (04.10.2023).https://www.ntv.com.tr/turkiye/cop-ev- skandalindateyzenin-tutukluluk-haline-devam-karari,sJsG6cUiw0CODb4QdDbCuA

Demirli-Yıldız, A., Sevil-Gülen, Ö. ve Erdur-Baker, Ö. (2018). Kriz, kriz tepkileri ve kriz danışmanlığı. Kriz Danışmanlığı içinde (edit. Ö. Erdur Baker ve T. Doğan). Ankara: Pegem Yayıncılık.

Doğan, T. ve Güney Kahraman, N. (2018). *Kriz Danışmanlığı: Müdahaleler ve Beceriler. Kriz Danışmanlığı içinde* (edit. Ö. Erdur Baker ve T. Doğan). Ankara: Pegem Yayıncılık.

Dört Kardeş ölü bulunmuştu! O notu en küçük olan yazmış! (16.05.200) https://www.haberturk.com/son-dakika-siyanurle-intihar-4-kardes-olu-bulunmustu-o-notu-en-kucuk-olan-yazmis-haberler-2681596

Erdur- Baker, Ö. (2014). *Müdahaleler Genel Bakış. Afetler, krizler, Travmalar ve Psikolojik Yardım içinde.* (edit. Ö. Erdur Baker ve T. Doğan). Ankara: Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dreneği Yayınları.

Herman, J. (2007). *Travma ve İyileşme: Şiddetin Sonuçları Ev içi İstismardan Siyasi Teröre.* (Çev. T. Tosun). İstanbul: literatür Yayıncılık.

M, LA (2012) *Crisis education and service program designs: A guide for administrators, educators, and clinical trainers*. Rev. Ed. New York & London: Routledge.

Jones, R.K. ve Gilliland, B. E. (2013). *Crisis Intervention Strategies* (7th Edition).United Stetes of Amerika: Brooks/Cole Cengage Learning.

Kanel, K. (2021). *Psikolojik Krizler ve Müdahale Yöntemleri*. (Çev. Ş. Tutarel Kışlak ve H. B. Kışlak). Ankara: İmge Yayıncılık.

Milli Eğitim Bakanlığı (2 Nisan 2019). Psikososyal Koruma, Önleme ve Krize Müdahale Hizmetleri. *Tebliğler Dergisi*. Sayı: 2739.

Murdock, N. L. (2012). Psikolojik danışma ve psikoterapi kuramları: Olgu sunumu yaklaşımıyla. (Çev. Ed. F. Akkoyun). Ankara: Nobel Yayınevi

Orhan, G., Ulukol, B. ve Canbaz, H. (2019). Çocuk İzlem Merkezi Modeli ve Bu Modelde Gözlenen Sorunlar. *Kriz Dergisi 27* (3): 178-186.

Özen, Y. (2019). Psikolojik Travmanın İnsanlık Kadar Eski Tarihi. *The Journal of Social Scince, 3* (5), 362-375.

Özpolat, A. O. (2022). Sosyal Hizmetlerin Sunumunda Yeni Bir Model Olan Aile Sosyal Destek Programının (ASDEP) İncelenmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi,22* (54), 141-167.

Palabıyıkoğlu, R. (1993). Krize Müdahale Merkezi Çalışmalarının Bir Yıllık Değerlendirilmesi. *Kriz Dergisi, 1*(1): 13-16

Roberts, A. R & Yeager, K. R. (2009). *Pocket guide to crisis intervention.* New York: Oxford University Press Teater, B. (2010). Applying social work theories and methods.

Sayıl, I. (1992). Olağanüstü koşullarda krize müdahalenin yeri ve önemi. *Kriz Dergisi 1*(1) :4-7

Sayıl, I. (2008). *Krize Müdahale ve intiharı Önleme.* Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

Sayıl, I., Berksun, O., Palabıyıkoğlu, R., Devrimci Özgüven, H., Soykan, Ç. ve Haran, S. (2000). *Kriz ve Krize Müdahale*. Ankara: Ankara Üniversitesi Psikiyatrik Kriz Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayınları.

Schultz, D.P. ve Schultz, S.E. (2007). *Modern Psikoloji Tarihi* (Y. Aslay, Çev.). İstanbul: Kaknüs Yayınları.

Sonneck, G., Goll, H., Herzog, H., Klejna, M., Kuess, S., Pröbsting, E. ve Diğ., 2000). Krize Müdahale ve İntiharı önleme (Y. Sözer ve B. Subaşı, Çev.). Ankara Üniversitesi Psikiyatrik Kriz Uygulama Araştırma Merkezi Yayınları. Ankara: Damla Matbaacılık, Reklacılık ve Yayıncılık Ltd. Sti.

Statistical Manual of Mental Disorders Third Edition (1980). Washington: copyrigth American Psyhiatric Asssociation.

Turan, N. ve Tanacıoğlu Aydın, B. (2022).*Travma ve Travmatik Etkiler. Travma psikoloji içinde.* Edit: Ö. Erdur Baker ve T. Doğan). Ankara: Pegem Yayıncılık.

Türkiye İstatistik Enstitüsü (06 Temmuz 2023). Dünya Nüfus Günü, Türkiye nüfus büyüklüğüne göre sıralamada 194 ülke arasında 18. sırada yer aldı. https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Dunya-Nufus-Gunu-2023-49688

Üstoğlu, A., Akyıldız, B., Açıkgöz, E., & Mergen, S. (2021). Ankara Üniversitesi Krize Müdahale Merkezi. *Kudret Emiroğlu, HIST 200-12 (2021-2022 Fall); 10*

Vancu, G. (2023). The Psychologıcal Interventıon In Crısıs Sıtuatıons. *Journal Plus Education, 17* (1),68-77.

Wright, N.H. (2003). The New Guide to Crisis and Trauma Counseling, California: Regal Books.

Yüksel, F., Keser, N., Odabaş, E., Kars, G.B., Yurtkulu, F., Daşkafa , F. ve Diğ., 2013). Çocuk İstismarı ve Çocuk İzlem Merkezleri. *Tıbbi Sosyal Hizmet Dergi 2*, 18-22.

II. BÖLÜM

KRİZE MÜDAHALE

Krize müdahale, ruhsal rahatsızlıkların iyileştirilmesini geleneksel psikiyatri hizmetinin dışında kalan, ve bireylerin günlük hayatlarında karşılaşmış oldukları zorlayıcı yaşam olayları ile başedebilmesini kısa süreli bir terapi hizmetidir. Bireylerin zorlu yaşam olaylarında, bozulan psikososyal dengeyi yeniden tesis etmek, krizin yükünü ve bireylerin kriz durumuna bağlı olumsuz duygularını ve acılarını azaltmak ve krizin risklerini yönetmek hedeflenmektedir. Genellikle tanımlamada, "krize bağlı olarak ortaya çıkan rahatsızlığı azaltmak, sosyal, medikal, psikolojik olumsuz yan etkileri önlemek ve ruhsal hastalık olasılığını olabildiğince önlemek üzere uygulanan tedavilerin bütünü" vurgusu öne çıkmaktadır (Sonneck ve Diğ., 2000).

Krize müdahale hizmetleri, ruh sağlığı alanında önleyici hizmetlerin ön plana çıktığı bir anlayışla da uyumludur. Gerek sağlık alanında halk sağlığı uygulamaları ile, gerek krize müdahaleyi de içine alan önleyici psikiyatri anlayışıyla, gerek okulda, sosyal yardım kurumlarında vb. önleyici çalışmaları önceleyen akımın içinde kendine yer bulmaktadır (Korkut, 2004). Günlük yaşamın içerisinde her ortamda kriz olasılığı bulunduğundan, kriz durumuna anında müdahale için herkesin az çok bilinçlendirilmesi önemlidir ancak, krize müdahale konusunda özel bir eğitim almış psikiyatri hemşiresi, sosyal hizmet uzmanı, psikiyatrist, psikolog ve psikolojik danışman krize müdahale hizmeti vermesi gereken kişilerdir. Bu krize müdahalenin farklı uzmanlık alanlarıyla ortak bir payda da buluşması anlamına gelmektedir. Böylece krize müdahale, krizi ele alma işleminde, bireysel, çevresel, manevi ve bazen maddi kaynakların kullanılarak, özellikle yaşamı tehdit eden yönleri olan acil bir soruna tepki/yanıt verilmesi ve sorunun giderilmesi-

Kriz içerdiği riskler nedeniyle acil müdahaleyi gerektiren bir hizmettir. Profesyonel yardım imkanlarının olduğu birimlerin ülkede standart hale getirilme-

si ve ihtiyaç olması durumunda ulaşılabilir olması idealdir. Ankara Üniversitesi Psikiyatrik Krize Müdahale Merkezi, krize müdahale hizmeti verdiği dönemde, özel olarak krize müdahale amacıyla oluşturulmuş multidisipliner bir ekiple krize müdahale hizmeti yürütülmüştür. Kamu ya da özel sektörde ruh sağlığı hizmeti sunanların kriz durumlarıyla karşı karşıya gelmesi olası bir durumdur. Özellikle okul, üniversite gibi eğitim kurumlarında genç nüfusun büyük bir çoğunluğunun varlığı gerçeği, çocuk, ergen ve genç yetişkin bireylerin travmatik kriz ya da gelişimsel/değişimsel krizle karşılaşma ihtimaline karşı hazır olmayı gerektirmektedir. Eğitim kurumlarındaki olası kriz durumları için genel olarak bütün öğretmenler, özel olarak okul psikolojik danışmanları krize müdahale ilke ve pratiklerine uygun hizmet yürütülmesi konusunda eğitilmelidir. Emniyet, sosyal yardım gibi topluma hizmet sunan alanlarda da azımsanamayacak oranda krize müdahale hizmetine ihtiyacın olduğu durumlar söz konusu olacaktır. Örneğin eşi tarafından dövülen, ölümle tehdit edilen bir kadın, çocuğu tecavüze uğramış anne baba, dolandırılmış bir vatandaş hayatın içinde sıklıkla bu kurumlardan yardım isteyecektir. Örneğin ciddi ve ölümle sonuçlanan bir kaza anı ve yakınlarını kaybetmiş insanların ilk karşılandığı kurumlar olarak acil sağlık yardımı sunanlar, emniyet güçleri ve sosyal yardım kurumları olacaktır. Bu anlamda krize müdahale becerileri bireylere hizmet sunan, öznesi insan olan özellikle eğitim, emniyet, sosyal yardım ve ruh sağlığı alanında hizmet sunanların kazanması gereken becerilerdendir.

Kriz müdahale hizmeti, hizmet veren insan kaynaklarının zenginliğine göre (örneğin, psikiyatrist, sosyal hizmet uzmanı, psikoloji danışman ya da psikolog gibi), müdahale için uygun ortam vb. şartların hangi kurumlarda sağlanabildiğine göre kısmen değişecektir. Kamu kurumları içerisinde özel olarak travma ve kriz durumları için oluşturulmuş ekiplerin ve müdahale ortamlarının olması, yaygın olması, bilinir ve talep ediyor olması önemlidir. Ülkemizde yaygın bir krize müdahale hizmeti olmamakla birlikte, tüm devlet hastanelerinin acil servislerinde bir psikoloğun kriz odası adında bir birimde mesai saatleri içinde görevlendirilmiş olması önemlidir. Avrupa ve Amerika'daki krize müdahale merkezleri çoğunlukla 1960 ve 1970 sonrası kurulmuştur. Örneğin Türkiye'de 1989 yılında kurulmuş olan Psikiyatrik Krize Müdahale merkezinin işleyişini inceleyip, büyük ölçüde örnek aldığı Viyana Krize Müdahale Merkezi 1977 yılında özel sağlık kuruluşu yasal statüsü ile kurulmuş ve halen hizmet vermektedir (Sonnck ve Diğ., 2000 ss.78). Nitekim Amerikan Psikoloji Birliği (American Psychological Association) " travma psikolojisi" çalışma alanını (Division 56: Trauma Psychology) 2006 yılında APA'nın en yeni bölümü olarak ilan etmiştir (Jones ve Gilliland, 2013ss.6).

KAYNAKÇA

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (mevzuat tarihi: 17.03.2016). Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri Hakkında Yönetmelik.

Ankara Üniversitesi Psikiyatrik Kriz Uygulama ve Araştırma Merkezi. *Krize Müdahale.* Psikiyatrik Kriz Uygulama ve Araştırma Merkezi – Ankara Üniversitesi. (01.12.2023'te internet ortamından alınmıştır).

Bağ, Ö. ve Alşen, S. (1016). Çocuğun cinsel istismarının değerlendirilmesinde yeni model: Çocuk İzlem Merkezleri. İzmir Dr. Behçet Uz Çocuk Hastanesi Dergisi 2016; 6(1):9-14 doi:10.5222/buchd.2016.009.

Baltaş, A. ve Baltaş, Z. (2008). Stres ve Başa Çıkma (25. Basım). İstanbul: Remzi Kitapevi.

Baranowsky, A.B. ve Gentry (2021). *Travma Uygulaması: Dengeleme ve İyileşme İçin Araçlar.* İstabul: Psikonet Yayınları.

Barzilaya, S., Assoungab,K., Verasb, J., Beaubianb, C., Bloch-Elkoubya, S. ve Galynkera, I. (2020). Assessment of near-term risk for suicide attempts using the suicide crisis inventory. Journal of Disorders(276),183-190

Caplan, G. (1964). Principles of preventive psychiatry. New York:

Basic Books.

Corey, G. (2015). *Psikolojik Danışma Psikoterapi Kuram ve Uygulamaları* (Çev. T. Ergene). Ankara: Mentis Yayıncılık

Çöp ev skandalında teyzenin tutukluluk haline devam kararı. (04.10.2023).https://www.ntv.com.tr/turkiye/cop-ev-skandalindateyzenin-tutukluluk-haline-devam-karari,sJsG6cUiw0CODb4QdDbCuA

Dehşete düşüren olay! Uyuşturucu parası vermedi diye annesini öldürdü (2023, 1 Aralık). https://www.cnnturk.com/turkiye/dehsete-dusuren-olay-uyusturucu-parasi-vermedi-diye-annesini-oldurdu?page=10

Demirli-Yıldız, A., Sevil-Gülen, Ö. ve Erdur-Baker, Ö. (2018). Kriz, kriz tepkileri ve kriz danışmanlığı. Kriz Danışmanlığı içinde (edit. Ö. Erdur Baker ve T. Doğan). Ankara: Pegem Yayıncılık.

Doğan, T. ve Güney Kahraman, N. (2018). *Kriz Danışmanlığı: Müdahaleler ve Beceriler. Kriz Danışmanlığı içinde* (edit. Ö. Erdur Baker ve T. Doğan). Ankara: Pegem Yayıncılık.

Dört Kardeş ölü bulunmuştu! O notu en küçük olan yazmış! (16.05.200) https://www.haberturk.com/son-dakika-siyanurle-intihar-4-kardes-olu-bulunmustu-o-notu-en-kucuk-olan-yazmis-haberler-2681596

Erdur- Baker, Ö. (2014). *Müdahaleler Genel Bakış. Afetler, krizler, Travmalar ve Psikolojik Yardım içinde.* (edit. Ö. Erdur Baker ve T. Doğan). Ankara: Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dreneği Yayınları.

Herman, J. (2007). *Travma ve İyileşme: Şiddetin Sonuçları Ev içi İstismardan Siyasi Teröre.* (Çev. T. Tosun). İstanbul: literatür Yayıncılık.

M. ve L.A. (2012) *Crisis education and service program designs: A guide for administrators, educators, and clinical trainers*. New York & London: Routledge.

Holmes, T. H., & Rahe, R. H. (1967). The Social Readjustment Rating Scale. *Journal of Psychosomatic Research, 11*(2), 213–218. https://doi.org/10.1016/0022-3999(67)90010-4

Jones, R.K. ve Gilliland, B. E. (2013). *Crisis Intervention Strategies* (7th Edition).United Stetes of Amerika: Brooks/Cole Cengage Learning.

Kanel, K. (2021). *Psikolojik Krizler ve Müdahale Yöntemleri*. (Çev. Ş. Tutarel Kışlak ve H. B. Kışlak). Ankara: İmge Yayıncılık.

Milli Eğitim Bakanlığı (2 Nisan 2019). Psikososyal Koruma, Önleme ve Krize Müdahale Hizmetleri. *Tebliğler Dergisi*. Sayı: 2739.

Milli boksör oğlunun uyuşturucudan kurtarılmasını istedi (28 Eylül, 2016).https://www.sozcu.com.tr/milli-boksor-oglunun-uyusturucudan-kurtarilmasini-istedi-wp1417024

Orhan, G., Ulukol, B. ve Canbaz, H. (2019). Çocuk İzlem Merkezi Modeli ve Bu Modelde Gözlenen Sorunlar. *Kriz Dergisi 27* (3): 178-186.

Özpolat, A. O. (2022). Sosyal Hizmetlerin Sunumunda Yeni Bir Model Olan Aile Sosyal Destek Programının (ASDEP) İncelenmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi,22* (54), 141-167.

Roberts, A. R. (Ed.). (2005). *Crisis intervention handbook: Assessment, treatment, and research* (3rd ed.). Oxford University Press

Sayıl, I. (2008). *Krize Müdahale ve intiharı Önleme.* Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

Sayıl, I., Berksun, O., Palabıyıkoğlu, R., Devrimci Özgüven, H., Soykan, Ç. ve Haran, S. (2000). *Kriz ve Krize Müdahale*. Ankara: Ankara Üniversitesi Psikiyatrik Kriz Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayınları.

Shapiro, D. E., & Koocher, G. P. (1996). Goals and practical considerations in outpatient medical crises intervention. *Professional Psychology: Research and Practice, 27*(2), 109–120. https://doi.org/10.1037/0735-7028.27.2.109

Sonneck, G., Goll, H., Herzog, H., Klejna, M., Kuess, S., Pröbsting, E. ve Diğ., 2000). Krize Müdahale ve İntiharı önleme (Çev. Y. Sözer ve B. Subaşı). Ankara Üniversitesi Psikiyatrik Kriz Uygulama Araştırma Merkezi Yayınları. Ankara: Damla Matbaacılık, Yayıncılık, Reklamcılık ve Yayıncılık Ltd. Sti.

Yüksel, F., Keser, N., Odabaş, E., Kars, G.B., Yurtkulu, F., Daşkafa , F. ve Diğ., 2013). Çocuk İstismarı ve Çocuk İzlem Merkezleri. Tıbbi Sosyal Hizmet Dergi 2, 18-22.

Turan, N. ve Tanacıoğlu Aydın, B. (2022).*Travma ve Travmatik Etkiler. Travma psikoloji içinde.* Edit: Ö. Erdur Baker ve T. Doğan). Ankara: Pegem Yayıncılık.

Van'da köpeğin saldırdığı 10 yaşındaki çocuk hayatını kaybetti (2023, 30 Ocak). https://www.sozcu.com.tr/vanda-kopegin-saldirdigi-10-yasindaki-cocuk-hayatini-kaybetti-wp7574346

Wright, N.H. (2003). *The New Guide to Crisis and Trauma Counseling.* California: 132-154.

İLKOKUL MATEMATİĞİNDE ÖĞRENCİ ZORLUKLARI, KAVRAM YANILGILARI, HATALAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Editörler

Doç. Dr. Mehmet Hayri SARI

Prof. Dr. Sinan OLKUN

Doç. Dr. Yılmaz MUTLU

...Geleceğin Fikirleri...

İLKOKUL MATEMATİĞİNDE ÖĞRENCİ ZORLUKLARI, KAVRAM YANILGILARI, HATALAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Editörler

Mehmet Hayri SARI - Sinan OLKUN - Yılmaz MUTLU

Yazarlar

Sinan OLKUN - Mehmet Hayri SARI - Yılmaz MUTLU - Burcu DURMAZ - Mehmet Koray SERİN
Zeynep AKKURT-DENİZLİ - Kübra POLAT - Nazife AYYILDIZ - Niymet DEMİRCİ

ISBN: 978-625-8499-99-5

Copyright © Vizetek

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi'ne aittir. Vizetek Yayıncılık'ın izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Sayın okuyucularımız, bandrolsüz yayınları satın almamanızı diliyoruz.

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

Yayın Koordinatörü: Ferit RESULOĞULLARI

Kapak Tasarımı & Mizanpaj: Sadık HANGÜL

1. Baskı: Ankara|Mart, 2023

vizetek

Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA

Tel.: (0312) 482 00 11

Web: www.vizetek.com.tr

E-mail: vizetekyayincilik@gmail.com

Yayıncı Sertifika No: 41575

Baskı: Bizim Dijital Matbaa
Ostim, Serhad Mah. Uzay Çağı Cad. 1128. Sk. No:6, Yenimahalle/Ankara
Tel: 444 9 296

Matbaa Sertifika No: 41356

İLKOKUL MATEMATİĞİNDE ÖĞRENCİ ZORLUKLARI, KAVRAM YANILGILARI, HATALAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Editörler

Doç. Dr. Mehmet Hayri SARI

Prof. Dr. Sinan OLKUN

Doç. Dr. Yılmaz MUTLU

Yazarlar

Prof. Dr. Sinan OLKUN

Doç. Dr. Mehmet Hayri SARI

Doç. Dr. Yılmaz MUTLU

Doç. Dr. Burcu DURMAZ

Doç. Dr. Kübra POLAT

Doç. Dr. Mehmet Koray SERİN

Dr. Zeynep AKKURT-DENİZLİ

Dr. Nazife AYYILDIZ

Dr. Niymet DEMİRCİ

vizetek

Editörler Doç. Dr. Mehmet Hayri SARI, *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Eğitim Fakültesi*
Prof. Dr. Sinan OLKUN, *Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi*
Doç. Dr. Yılmaz MUTLU, *Muş Alpaslan Üniversitesi Eğitim Fakültesi*

1. Bölüm **Zorluk, Kavram Yanılgısı ve Hata: Nedenleri, Belirlenmesi, Önlenmesi ve Giderilmesi**
Doç. Dr. Yılmaz MUTLU, *Muş Alpaslan Üniversitesi Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0002-4265-856X

2. Bölüm **Matematikte Yaşanan Zorlukların Nörolojik Temelleri**
Dr. Nazife AYYILDIZ, *Ankara Üniversitesi, Tıp Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0003-4541-3303

3. Bölüm **Basamak Değeri Kavrayışına İlişkin Öğrenci Hataları ve Çözüm Önerileri**
Doç. Dr. Mehmet Hayri SARI, *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0002-7159-2635

4. Bölüm **Toplama ve Çıkarma İşlemine İlişkin Öğrenci Zorlukları, Hataları ve Çözüm Önerileri**
Doç. Dr. Yılmaz MUTLU, *Muş Alpaslan Üniversitesi Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0002-4265-856X
Doç. Dr. Mehmet Hayri SARI, *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0002-7159-2635

5. Bölüm **Bölme ve Çarpma İşlemine İlişkin Öğrenci Zorlukları, Hataları ve Çözüm Önerileri**
Doç. Dr. Burcu DURMAZ, *Isparta Süleyman Demirel Üniversitesi Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0002-2788-434X

6. Bölüm **Kesirlere İlişkin Öğrenci Zorlukları, Hataları ve Çözüm Önerileri**
Doç. Dr. Kübra POLAT, *Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0001-8060-0732

Bölümler ve Yazarlar

7. Bölüm **Temel Geometri Kavramlarına İlişkin Öğrenci Zorlukları, Kavram Yanılgıları ve Çözüm Önerileri**

Dr. Zeynep AKKURT DENİZLİ, *Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0003-1996-1285

8. Bölüm **Geometrik Şekillere ve Geometrik Cisimlere İlişkin Kavram Yanılgıları ve Çözüm Önerileri**

Prof. Dr. Sinan OLKUN, *Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0003-3764-2528

Doç. Dr. Mehmet Hayri SARI, *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0002-7159-2635

9. Bölüm **Simetri Kavramına İlişkin Öğrenci Zorlukları, Kavram Yanılgıları ve Çözüm Önerileri**

Dr. Niymet DEMİRCİ, *Milli Eğitim Bakanlığı*
ORCID ID: 0000-0002-2763-1879

10. Bölüm **Ölçme Öğrenme Alanına İlişkin Öğrenci Kavram Yanılgıları ve Çözüm Önerileri**

Doç. Dr. Mehmet Koray SERİN, *Kastamonu Üniversitesi Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0003-4104-5902

11. Bölüm **Veri İşlemeye İlişkin Öğrenci Zorlukları, Kavram Yanılgıları ve Çözüm Önerileri**

Doç. Dr. Mehmet Hayri SARI, *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0002-7159-2635

ÖN SÖZ

Matematik, hayatımızın vazgeçilmez bir parçasıdır. Her gün karşılaştığımız sayılar, şekiller, oranlar ve istatistikler, matematik kavramlarının hayatımıza yansımasının somut örnekleridir. Ancak, matematik dersinde öğrencilerin karşılaşabileceği zorluklar ve kavram yanılgıları, öğrenmelerini engelleyebilir veya geciktirebilir.

Bu kitap, ilkokul öğrencilerinin matematik dersinde karşılaşabilecekleri zorlukları ve kavram yanılgılarını ve hatalarını ele alır. Kitap, toplama ve çıkarma işlemlerinden bölme ve çarpma işlemlerine, kesirlerden geometri kavramlarına, simetri ve ölçme kavramlarına kadar geniş bir yelpazedeki konuları kapsamaktadır. Her bir konuda, öğrencilerin karşılaşabileceği zorluklar ve yapabilecekleri hatalar ayrıntılı olarak incelenmekte ve çözüm önerileri sunulmaktadır.

Bu kitap, özellikle başta sınıf öğretmenleri ve sınıf öğretmeni adayları olmak üzere matematik eğitimcilerine ve akademisyenlere yönelik olarak hazırlanmıştır. Amacı, öğrencilerin matematik dersinde karşılaştığı zorlukları aşmalarına yardımcı olmak ve matematiksel kavram yanılgıları ve hataların önlenmesi ve giderilmesine katkı sağlamaktır. Bu amaç doğrultusunda, kitap matematik eğitiminde önemli bir kaynak oluşturmakta ve öğretmenlere değerli bir araç sunmaktadır. Umarız bu kitap, öğrencilerin matematik dersinde başarılarını artırmalarına yardımcı olur.

Editörler

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM 1:
Zorluk, Kavram Yanılgısı ve Hata: Nedenleri, Belirlenmesi, Önlenmesi ve Giderilmesi 1
Yılmaz MUTLU

BÖLÜM 2:
Matematikte Yaşanan Zorlukların Nörolojik Temelleri 31
Nazife AYYILDIZ

BÖLÜM 3:
Basamak Değeri Kavrayışına İlişkin Öğrenci Hataları ve Çözüm Önerileri 53
Mehmet Hayri SARI

BÖLÜM 4:
Toplama ve Çıkarma İşlemine İlişkin Öğrenci Zorlukları, Hataları ve Çözüm Önerileri 95
Yılmaz MUTLU - Mehmet Hayri SARI

BÖLÜM 5:
Bölme ve Çarpma İşlemine İlişkin Öğrenci Zorlukları, Hataları ve Çözüm Önerileri 127
Burcu DURMAZ

BÖLÜM 6:
Kesirlere İlişkin Öğrenci Zorlukları, Hataları ve Çözüm Önerileri 165
Kübra POLAT

BÖLÜM 7:
Temel Geometri Kavramlarına İlişkin Öğrenci Zorlukları, Kavram Yanılgıları ve Çözüm Önerileri 195
Zeynep AKKURT DENİZLİ

BÖLÜM 8:
Geometrik Şekillere ve Geometrik Cisimlere İlişkin
Kavram Yanılgıları ve Çözüm Önerileri..... 221
Sinan OLKUN - Mehmet Hayri SARI

BÖLÜM 9:
Simetri Kavramına İlişkin Öğrenci Zorlukları,
Kavram Yanılgıları ve Çözüm Önerileri..... 253
Niymet DEMİRCİ

BÖLÜM 10:
Ölçme Öğrenme Alanına İlişkin Öğrenci Kavram Yanılgıları ve
Çözüm Önerileri.....289
Mehmet Koray SERİN

BÖLÜM 11:
Veri İşlemeye İlişkin Öğrenci Zorlukları,
Kavram Yanılgıları ve Çözüm Önerileri 335
Mehmet Hayri SARI

BÖLÜM **1**

Zorluk, Kavram Yanılgısı ve Hata: Nedenleri, Belirlenmesi, Önlenmesi ve Giderilmesi

Yılmaz MUTLU

Bölümün Hedefleri

Bu bölümde, sonraki bölümlerde ele alınacak konuların daha iyi kavranmasına katkı sunmak adına zorluk, kavram yanılgıları ve hata gibi temel kavramlar detaylı bir şekilde ele alınmaktadır. Bölümde öncelikle zorluk, kavram yanılgısı ve hatanın tanımları, nedenleri ve türleri derinlemesine incelemektedir. Daha sonra, kavram yanılgıları ve hataların birbirinden nasıl ayırt edilebileceğine dair örnek bir uygulama paylaşılmaktadır. Son olarak, kavram yanılgılarını önlemek ve iyileştirmek için çeşitli yöntem ve stratejilere yer verilmektedir.

Giriş

Gelişen teknolojinin de katkısıyla matematiğin günlük ve mesleki yaşamdaki önemi giderek artmaktadır. Matematiksel bilgi ve becerilerin düzeyi, bireysel ve toplumsal yaşamımızın kalite standartlarını doğrudan etkilemektedir. Ancak hayatımızın her alanında önemini hissettiğimiz matematik ne yazık ki pek çok nedenden dolayı birçok öğrencinin öğrenmekte zorlandığı bir disiplin olarak varlığını sürdürmektedir (Mutlu, 2017). Matematik öğrenme sürecini olumsuz etkileyen nedenlerin neler olduklarının saptanması ve bu nedenlerin ortadan kaldırılmasına yönelik deneysel ya da kuramsal temelli çalışmalar yapılmaktadır. Bu çalışmaların birçoğu (Mutlu ve Söylemez, 2018) öğretmen ve öğrencilerin herhangi bir matematiksel konuda yaşadıkları zorlukları, kavram yanılgılarını ve hatalarını belirlemek ve iyileştirilmesine yönelik materyal ve strateji geliştirilmesine odaklanmaktadır.

Öğrencilerin sahip oldukları matematiksel zorlukların, kavram yanılgılarının belirlenmesi ve giderilmesine yönelik yapılan çalışmaların genel olarak ortaokul ve üstü kademelere yönelik olduğu, ilkokul kademesine yönelik çalışmaların oldukça sınırlı sayıda olduğu söylenebilir. Tutak, Gün ve Emül (2010) tarafından matematik eğitiminde ilköğretim düzeyinde kavram yanılgısıyla ilgili yapılan 21 makalenin incelendiği çalışmada sadece beş makalenin ilköğretim birinci kademeye yönelik olduğu ve bu çalışmalardan sadece üç tanesinin ilkokul 1-4. -rına yönelik olduğu rapor edilmiştir. Yine Mutlu ve Söylemez (2018) tarafından yapılan bir başka çalışmada ise matematiksel kavram yanılgıları konusunda yapılmış yüksek lisans ve doktora tezleri incelenmiş ve bu tezler arasında ilkokul düzeyinde matematiksel kavram yanılgıları ve güçlüklerine yönelik herhangi bir çalışmanın yer almadığı raporlanmıştır. Diğer kademelere nispeten ilkokul düzeyinde matematiksel zorluklar ve kavram yanılgısına yönelik çalışma sayısının azlığının araştırmacılarda "İlköğretim birinci kademedeki matematik kavramları arasında bu yaş çocukların öğrenmekte zorlandıkları kavramlar yoktur." (Baykul, 1997 akt. Yenilmez ve Özbey, 2006) veya ilköğretim dördüncü sınıftan itibaren öğrencilerin matematik dersine karşı ciddi sorunlar yaşamaya başladığı (Hart, 1992 akt. Alkan, 2011) gibi düşüncelerin mevcut olmasından kaynaklı olabileceği söylenebilir. Oysa ilkokul öğrencileri de yetişkinler gibi birçok matematiksel kavramın ediniminde benzer güçlükler yaşamakta ve benzer kavram yanılgılarına sahip olabilmektedir (Ryan ve Williams, 2007; Hansen, 2011; Mohyuddin ve Khalil, 2016; Mackle, 2017). Öğrencilerin yaşadıkları zorlukların, sahip oldukları kavram yanılgılarının ve hataların neler olduğunu öğrenmeden önce kitabın ilk bölümünde zorluk/güçlük, hata ve kavram yanılgısı ifadelerinin anlamları, bunların neden kaynaklandığı ve ilkokul düzeyinde kavram yanılgılarının nasıl giderileceği üzerinde durulacaktır.

7. Kaynakça

Ashlock, R. B. (2002). *Error Patterns in Computation: Using Error Pattern to Improve Instruction.* New Jersey. Merrill Prentice Hall.

Barmby, P., Bilsborough, L., Harries, T., & Higgins, S. (2009). *Primary Mathematics: Teaching For Understanding*. McGraw-Hill Education (UK).

Ben-Zeev, T. (1996). *When erroneous mathematical thinking is just as "correct": The oxymoron of rational errors*. In R. J. Sternberg & T. Ben-Zeev (Eds.), The nature of mathematical thinking, (pp. 55-80), Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.

Boaler, J., & Humphreys, C. (2005). *Connecting mathematicalideas: Middle school video cases to support teaching and learning*. Portsmouth, NH: Heinemann.

Boaler, J. (2021). *Sınırsız zihin.* Çev. Zeynep Nur Ayanoğlu. Koç Üniversitesi Yayınları: İstanbul

Brown J., Skow K., & the IRIS Center. (2016). *Mathematics: Identifying and addressing student errors.* Retrieved from https:// iris. peabody.vanderbilt.edu/wp-content/uploads/pdf_case_ studies/ics_matherr.pdf

Carpenter, T. P., Levi, L., & Farnsworth, V. (2000). Building a Foundation for Learning Algebra in the Elementary Grades. *In Brief*, *1*(2), n2.

Clements, D. H. (1999). Concrete' manipulatives, concrete ideas. *Contemporary Issues in Early Childhood, 1*(1), 45-60.

Cockburn, A. D. (2005). *Teaching mathematics with insight: the identification, diagnosis and remediation of young children's mathematical errors*. Routledge: London

Chepchieng, M. C. (1995). *of family socio-economic background and gender on student academic performance. A study of secondary schools in Kabartonjo Division*. MPhil Thesis, Moi University, Eldoret.

Dede, Y. ve Argün, Z. (2004). Matematiksel düşüncenin başlangıç noktası: Matematiksel kavramlar, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, Sayı:39, Yaz 2004, 338-355.

Ginsburg, H., & Baroody, A. J. (1983). *Test of Early Mathematics Ability: TEMA*. Pro Ed.

Güven Akdeniz, D. (2019). Eşitlik Kavramı ve Eşitlik Kavramının Öğretimi, Sarpkaya Aktaş, G. (Ed.). *Uygulama Örnekleriyle Cebirsel Düşünme ve Öğretimi.* PegemA Yayıncılık: Ankara.

Graeber ,A. O. (1992). Methods and materials for preservice teacher education in diagnostic and prescriptive teaching of secondary mathematics: Project final report. (NSF funded grant). College Park, MD: University of Maryland, pp. 4–4 through 4–7.

Fuson, K. C., Richards, J., & Briars, D. J. (1982). The acquisition and elaboration of the number word sequence. In Children's logical and mathematical cognition (pp. 33-92). Springer: New York, NY.

Hansen, A. (Ed.). (2006). Children's errors in mathematics: Understanding common misconceptions in primary schools. Learning Matters. Sage.

Haylock, D., & Manning, R. (2014). *Mathematics explained for primary teachers*. Sage.

Higgins, S. (2003). *Enhancing primary mathematics teaching*. Thompson, I. (Ed.). McGraw-Hill Education (UK).

Killpatrick, J., J., and Findell, B. (2001). *Adding it up: Helping Children Learn Mathematics*. National Academy Press: Washington, DC:

Koshy, V., (2000). Children's mistakes and misconceptions. Koshy, V., Casey, R., & Ernest, P. (Eds). *Mathematics for primary teachers*. Routledge.

Lafay, A., Osana, H. P., & Valat, M. (2019). Effects of interventions with manipulatives on immediate learning, maintenance, and transfer in children with mathematics learning disabilities: A systematic review. *Education Research International*, 2019, (1-21).

Langoban, M. A. (2020). What makes mathematics as a subject for most students in higher education. *International Journal of English and Education*, *9*(03), 214-220.

Mackle, K. (2016). *Tackling Misconceptions in Primary Mathematics: Preventing, identifying and addressing children's errors*. Routledge: London.

Mohyuddin, R. G., & Khalil, U. (2016). Misconceptions of students in learning mathematics at primary level. *Bulletin of Education and Research*, *38*(1), 133-162.

Moser, J. S., Schroder, H. S., Heeter, C., Moran, T. P., & Lee, Y. H. (2011). Mind your errors: Evidence for a neural mechanism linking growth mind-set to adaptive posterror adjustments. *Psychological science*, *22*(12), 1484-1489.

Moyer, P., Bolyard, J., & Spikell, M. (2002). What are virtual manipulatives? *Teaching Children Mathematics,* 8(6), 372-377.

Mutlu, Y., & Söylemez, İ. (2018). Matematiksel kavram yanılgıları konusunda yapılmış yüksek lisans ve doktora tezlerinin incelenmesi. *Başkent University Journal of Education*, *5*(2), 187-197.

Mutlu, Y. (2018). Öğrencilerimiz okuma-yazmayı öğrenmeden matematik öğretimine geçmiyoruz! İşcan, A. (Ed). *Eğitim bilimlerinde örnek araştırmalar*. Nobel: Ankara.

Mutlu, Y., & Sarı, M.H**.** (2019). İlkokul öğrencilerinin basamak değeri kavrayışlarının geliştirilmesi. *Kastamonu Education Journal, 27*(2), 657-667. Doi:10.24106/kefdergi.2645

Muthukrishnan, P., Kee, M. S., & Sidhu, G. K. (2019). Addition Error Patterns among the Preschool Children. *International Journal of Instruction*, *12*(2), 115-132.

Munier, V., Devichi, C., & Merle, H. (2008). A physical situation as a way to teach angle. *Teaching Children Mathematics*, *14*(7), 402-407.

NCTM, P. (2000). Standards for school Mathematics. *Reston, VA: NCTM*.

Reys, R. E. (1971). Considerations for teachers using manipulative materials. *Arithmetic Teacher*, 18, 551-558.

Ryan, J., & Williams, J. (2007). *Children'S mathematics 4-15: learning from errors and misconceptions: learning from errors and misconceptions*. McGraw-Hill Education (UK).

Rittle-Johnson, B., & Koedinger, K. (2009). Iterating between lessons on concepts and procedures can improve mathematics knowledge. *British Journal of Educational Psychology*, *79*(3), 483-500.

Sarı, M.H., & Aydoğdu, Ş. (2020). The of concrete and technology-assisted learning tools on place value concept, achievement in mathematics and arithmetic performance. *International Journal of Curriculum and Instruction 12*(1), 197–224.

Sarı, M.H., Işık-Tertemiz, N., & Demirci, N. (2021). A study on 5th grade students' achievement levels and misconceptions in the concept of angle. *International Journal of Progressive Education, 17*(1)*,* 338-356. Doi:10.29329/ijpe.2020.329.22

Smith, J., diSessa, A. & Rochelle, J. (1994). Misconceptions reconceived: A constructivist analysis of knowledge in transition. *Journal of Learning Sciences*, 3(2), 115–163.

Starkey, P., & Gelman, R. (2020). The development of addition and subtraction abilities prior to formal schooling in arithmetic. In *Addition and Subtraction* (pp. 99-116). Routledge:London

Shulman, L. S. (1986). Those who understand: Knowledge growth in teaching, *Educational Researcher,* 15(2), pp.4-14.

Themane, K. M., & Luneta, K. (2021). Misconceptions and associated errors in the learning of mathematics place value in south african primary schools: a literature review. *Preprints*, (1-14), 2021050456 (doi: 10.20944/preprints202105.0456.v1).

Tutak, T., Gün, Z., & Emül, N. (2010). Matematik eğitiminde ilköğretim düzeyinde kavram yanılgısıyla ilgili yapılan çalışmaların bir değerlendirmesi. *E-Journal of New World Sciences Academy Education Sciences*, *5*(3), 940-953.

Türk Dil Kurumu, (2022). https://sozluk.gov.tr/

URL1: https://www.didax.com/math/virtual-manipulatives.html

Van De Walle, J. A., Karp, K. S., & Bay-Williams, J. M. (2010). İlkokul ve ortaokul matematiği: Gelişimsel yaklaşımla öğretim. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Van de Walle, J. A., & Lovin, L. H. (2006). Foundations of student-centered instruction. *Teaching student-centered mathematics grades*, *35*.

Wallace, C. C. (1984). *A Comparison of computational error patterns for grades 3, 5 and 8.* UNF Graduate Theses and Dissertations. 59.

Westwood, P. S. (2008). *What teachers need to know about reading and writing* . Aust Council for Ed Research.

Vamvakoussi, X., & Vosniadou, S. (2010). How many decimals are there between two fractions? Aspects of secondary school students' understanding of rational numbers and their notation. Cognition and instruction, 28(2), 181-209.

Yenilmez, K., & Özbey, N. (2006). Özel okul ve devlet okulu öğrencilerinin matematik kaygı düzeyleri üzerine bir araştırma. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* 19(2), 431-448.

Zembat, İ, Ö. (2010). Kavram yanılgısı nedir? M.F. Özmantar, E. Bingölbali ve H. Akkoç (Editörler), *Matematiksel kavram yanılgıları ve çözüm önerileri.* PegemA Yayıncılık: Ankara

BÖLÜM **2**

Matematikte Yaşanan Zorlukların Nörolojik Temelleri

Nazife AYYILDIZ

Bölümün Hedefleri

Bu bölümde sayı algısının beyindeki yerleşimi, matematik öğrenme güçlüğü ve bu güçlüğün olası nöral temelleri anlatılmıştır. Sinirbilim alanında sayısal güçlükleri konu alan çocuklarda yapılmış nörogörüntüleme çalışmalarından örnekler sunulmuş ve bazı önerilere yer verilmiştir.

1. Giriş

Gelişimin ilk basamaklarında, ilkokul ve ardından ortaokul çağlarında öğrencilerin temel matematik becerilerini kazanmalarını bekleriz. Önceleri çocuklar somut dünya ile haşır neşir iken gelişimin ilerleyen basamaklarında artık dünyaları yavaş yavaş soyutlaşmaya başlamalıdır. Matematik bilimi, kökenini önceleri somut dünyayı açıklamak amacından alsa da içinde barındırdığı sembollerle yeni bir dil yaratır ve bu dille soyut bir dünya kurar. Matematik soyutlaştıkça öğrenmek de doğal olarak zorlaşabilir. Ancak bu zorluklar tamamen matematiğin soyutluğundan kaynaklanmaz ve ortalama zekâya sahip sağlıklı bireylerin temel matematiği edinebilecekleri varsayılır.

Öğrencide görülen matematik zorlukları çeşitli değişkenlerle ilişkilendirilebilir. Bu zorluklardan bazıları, birbirleriyle ve çevresel ve biyolojik faktörlerle etkileşir şekilde alana özgü olan ve alana özgü olmayan alan-genel zorluklar olarak düşünülebilir (Kaufmann ve von Aster, 2012; Kucian ve von Aster, 2015). Alana-özgü zorluklar, temel matematiğe özgü çokluk karşılaştırma, sayısal çoklukları sembollerle eşleştirme, basit aritmetik işlemleri uygulama ve bellekten geri getirme stratejileri kullanma gibi alanlarda yaşanan zorluklar olarak ifade edilebilir. Alan-genel zorluklar ise temel sayısal yetenekler dışında ve bu yeteneklerle etkileşim içinde olan görsel-uzaysal yetenek, dikkat, dil, yürütücü işlevler ve duygulanım (emosyon) gibi faktörleri barındırır. Örneğin, anksiyete, depresyon, dikkat eksikliği gibi durumlar matematik başarısını düşürmektedir. Bu zorlukların tümü elbette ki, çocuğun gelişimi, yaşı, genetik alt yapısı gibi biyolojik ve çocuğun yetiştiği, içinde bulunduğu sosyokültürel ve sosyoekonomik ortam, kendisine sunulan eğitim-öğretim yöntemleri, okul olanakları gibi çevresel faktörlerden etkilenmektedir.

Sağlıklı bir çocuk ideal çevresel koşullarda, çeşitli gelişim basamaklarında matematiğin bazı alanlarında eğitsel müdahale gerektiren geçici bazı kavram yanılgıları geliştirebilir. Bunlar matematiğin ilgili alanlarında tipik olarak gözüken durumlar olmakla birlikte giderilmesi ileri gelişim basamakları için önemlidir. Bu kitabın farklı bölümlerinde matematiğin farklı alanlarında geliştirilen kavram yanılgılarına yer verilmiş ve nasıl giderilebileceklerine ilişkin önerilerde bulunulmuştur. Kitabın bu bölümünde ise matematik zorluklarının özel bir türü, nörobiyolojik bir farklılık olarak gelişimsel diskalkuli (özgül matematik öğrenme güçlüğü) ele alınmıştır. Bölümde öncelikle, sayı algısının beyindeki yerleşimi anlatılmış ve daha sonra gelişimsel diskalkuli ve olası nöral temelleri başlıklar halinde sunulmuştur. Son olarak gelişimsel diskalkuliye ve matematik başarısını arttırmaya yönelik bazı önerilere yer verilmiştir.

Kaynaklar

Abdullaev, Y. G., & Melnichuk, K. V. (1996). Counting and arithmetic functions of neurons in the human parietal cortex. *Neuroimage, 3*(3), 216. doi:10.1016/s1053-8119(96)80218-7

Adler, B. (2001). *What is dyscalculia?* Sweden: Cognitive Center in Sweden.

Agrillo, C., Dadda, M., Serena, G., & Bisazza, A. (2008). Do fish count? Spontaneous discrimination of quantity in female mosquitofish. *Anim Cogn, 11*(3), 495-503. doi:10.1007/s10071-008-0140-9

Agrillo, C., , L., Bisazza, A., & Butterworth, B. (2012). Evidence for two numerical systems that are similar in humans and guppies. *PLoS One, 7*(2), e31923. doi:10.1371/journal.pone.0031923

American Psychiatric Association, A. (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders (DSM-5)* (5 ed.): American Psychiatric.

Ansari, D. (2008). of development and enculturation on number representation in the brain. *Nat Rev Neurosci, 9*(4), 278-291. doi:10.1038/nrn2334

Antell, S. E., & Keating, D. P. (1983). Perception of numerical invariance in neonates. *Child development*, 695-701.

Arsalidou, M., Pawliw-Levac, M., Sadeghi, M., & Pascual-Leone, J. (2018). Brain areas associated with numbers and calculations in children: Meta-analyses of fMRI studies. *Dev Cogn Neurosci, 30*, 239-250. doi:10.1016/j.dcn.2017.08.002

Arsalidou, M., & Taylor, M. J. (2011). Is 2+2=4? Meta-analyses of brain areas needed for numbers and calculations. *Neuroimage, 54*(3), 2382-2393. doi:10.1016/j.neuroimage.2010.10.009

Ayyıldız, N. (2020). *Beynin sayısal işlevleriyle ilgili yapısal ve işlevsel bağlantısallığının matematik öğrenme güçlüğünde (diskalkuli) incelenmesi.* (Doktora), Ankara Üniversitesi, Ankara. Retrieved from https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp (666549)

Ayyıldız, N., Beyer, F., Üstün, S., Kale, E. H., Mançe Çalışır, Ö., Uran, P., . . . Çiçek, M. (2021). Structural brain connectivity in children with developmental dyscalculia. *bioRxiv*. doi:10.1101/2021.04.16.440038

Barbaresi, W. J., Katusic, S. K., Colligan, R. C., Weaver, A. L., & Jacobsen, S. J. (2005). Math learning disorder: incidence in a population-based birth cohort, 1976-82, Rochester, Minn. *Ambul Pediatr, 5*(5), 281-289. doi:10.1367/A04-209R.1

Barkhof, F., Haller, S., & Rombouts, S. A. (2014). Resting-state functional MR imaging: a new window to the brain. *Radiology, 272*(1), 29-49. doi:10.1148/radiol.14132388

Barth, H., Kanwisher, N., & Spelke, E. (2003). The construction of large number representations in adults. *Cognition, 86*(3), 201-221. doi:10.1016/s0010-0277(02)00178-6

Bear, M., Conors, B., & Paradiso, M. (2015). *Neuroscience: Exploring the Brain* (4 ed.).

Beck, M. M., Lind, R. R., Geertsen, S. S., Ritz, C., Lundbye-Jensen, J., & Wienecke, J. (2016). Motor-Enriched Learning Activities Can Improve Mathematical Performance in Preadolescent Children. *Front Hum Neurosci, 10*, 645. doi:10.3389/fnhum.2016.00645

Brannon, E. M. (2012). Numerical Skill in Animals. In S. N. M. (Ed.), *Encyclopedia of the Sciences of Learning*. Boston: Springer.

Brannon, E. M., & Terrace, H. S. (1998). Ordering of the numerosities 1 to 9 by monkeys. *Science, 282*(5389), 746-749. doi:10.1126/science.282.5389.746

Butterworth, B. (1999). *The Mathematical Brain*. Oxford, London: Macmillan.

Butterworth, B. (2004). *Dyscalculia Screener: Highlighting pupils with specific learning in maths*. London, UK: nferNelson Publishing Company Limited.

Butterworth, B. (2010). Foundational numerical capacities and the origins of dyscalculia. *Trends Cogn Sci, 14*(12), 534-541. doi:10.1016/j.tics.2010.09.007

Butterworth, B., & Laurillard, D. (2010). Low numeracy and dyscalculia: identification and intervention. *Zdm, 42*(6), 527-539. doi:10.1007/s11858-010-0267-4

Cantlon, J. F. (2012). Math, monkeys, and the developing brain. *Proc Natl Acad Sci U S A, 109 Suppl 1*, 10725-10732. doi:10.1073/pnas.1201893109

Cantlon, J. F., & Brannon, E. M. (2006). Shared system for ordering small and large numbers in monkeys and humans. *Psychol Sci, 17*(5), 401-406. doi:10.1111/j.1467-9280.2006.01719.x

Cantlon, J. F., & Brannon, E. M. (2007). Basic math in monkeys and college students. *PLoS Biol, 5*(12), e328. doi:10.1371/journal.pbio.0050328

Cho, S., Metcalfe, A. W., Young, C. B., Ryali, S., Geary, D. C., & Menon, V. (2012). Hippocampal-prefrontal engagement and dynamic causal interactions in the maturation of children's fact retrieval. *J Cogn Neurosci, 24*(9), 1849-1866. doi:10.1162/jocn_a_00246

Cipolotti, L., Butterworth, B., & Denes, G. (1991). A specific deficit for numbers in a case of dense acalculia. *Brain, 114 (Pt 6)*, 2619-2637. doi:10.1093/brain/114.6.2619

Cohen Kadosh, R., Lammertyn, J., & Izard, V. (2008). Are numbers special? An overview of chronometric, neuroimaging, developmental and comparative studies of magnitude representation. *Prog Neurobiol, 84*(2), 132-147. doi:10.1016/j.pneurobio.2007.11.001

Damoiseaux, J. S., Rombouts, S. A., Barkhof, F., Scheltens, P., Stam, C. J., Smith, S. M., & Beckmann, C. F. (2006). Consistent resting-state networks across healthy subjects. *Proc Natl Acad Sci U S A, 103*(37), 13848-13853. doi:10.1073/pnas.0601417103

De Smedt, B., Noël, M.-P., Gilmore, C., & Ansari, D. (2013). How do symbolic and non-symbolic numerical magnitude processing skills relate to individual in children's mathematical skills? A review of evidence from brain and behavior. *Trends in Neuroscience and Education, 2*(2), 48-55. doi:10.1016/j.tine.2013.06.001

Dehaene, S. (1992). Varieties of numerical abilities. *Cognition, 44*(1-2), 1-42. doi:10.1016/0010-0277(92)90049-n

Dehaene, S. (2001). Precis of The Number Sense. *Mind and Language, 16*(1), 16-36. doi:10.1111/1468-0017.00154

Dehaene, S. (2011). *The Number Sense: How the Mind Creates Mathematics* (Revised and Updated ed.). USA: Oxford University Press.

Dehaene, S., & Cohen, L. (1995). Towards an anatomical and functional model of number processing. *Mathematical Cogntition, 1*(1), 83-120.

Dehaene, S., & Cohen, L. (1997). Cerebral pathways for calculation: Double dissociation between rote verbal and quantitative knowledge of arithmetic. *Cortex, 33*(2), 219-250.

Dehaene, S., Piazza, M., Pinel, P., & Cohen, L. (2003). Three parietal circuits for number processing. *Cogn Neuropsychol, 20*(3), 487-506. doi:10.1080/02643290244000239

Dehaene, S., Spelke, E., Pinel, P., Stanescu, R., & Tsivkin, S. (1999). Sources of mathematical thinking: behavioral and brain-imaging evidence. *Science, 284*(5416), 970-974. doi:10.1126/science.284.5416.970

Delazer, M., & Benke, T. (1997). Arithmetic Facts without Meaning. *Cortex, 33*(4), 697-710. doi:10.1016/s0010-9452(08)70727-5

Demir-Lira, O. E., Prado, J., & Booth, J. R. (2016). Neural Correlates of Math Gains Vary Depending on Parental Socioeconomic Status (SES). *Front Psychol, 7*, 892. doi:10.3389/fpsyg.2016.00892

Demirakca, T., Cardinale, V., Dehn, S., Ruf, M., & Ende, G. (2016). The Exercising Brain: Changes in Functional Connectivity Induced by an Integrated Multimodal Cognitive and Whole-Body Coordination Training. *Neural Plast, 2016*, 8240894. doi:10.1155/2016/8240894

DfES. (2001). *Guidance to Support Pupils with Dyslexia and Dyscalculia*. In. Retrieved from http://scotens.org/sen/resources/dys-

Eger, E., Sterzer, P., Russ, M. O., Giraud, A.-L., & Kleinschmidt, A. (2003). A Supramodal Number Representation in Human Intraparietal Cortex. *Neuron, 37*(4), 719-726. doi:10.1016/s0896-6273(03)00036-9

Emerson, R. W., & Cantlon, J. F. (2012). Early math achievement and functional connectivity in the fronto-parietal network. *Dev Cogn Neurosci, 2 Suppl 1*, S139-151. doi:10.1016/j.dcn.2011.11.003

Evans, T. M., Kochalka, J., Ngoon, T. J., Wu, S. S., Qin, S., Battista, C., & Menon, V. (2015). Brain Structural Integrity and Intrinsic Functional Connectivity Forecast 6 Year Longitudinal Growth in Children's Numerical Abilities. *J Neurosci, 35*(33), 11743-11750. doi:10.1523/JNEUROSCI.0216-15.2015

Feigenson, L., Dehaene, S., & Spelke, E. (2004). Core systems of number. *Trends Cogn Sci, 8*(7), 307-314. doi:10.1016/j.tics.2004.05.002

Ferrigno, S., Jara-Ettinger, J., Piantadosi, S. T., & Cantlon, J. F. (2017). Universal and uniquely human factors in spontaneous number perception. *Nat Commun, 8*, 13968. doi:10.1038/ncomms13968

Flombaum, J. I., Junge, J. A., & Hauser, M. D. (2005). Rhesus monkeys (Macaca mulatta) spontaneously compute addition operations over large numbers. *Cognition, 97*(3), 315-325. doi:10.1016/j.cognition.2004.09.004

Friston, K. J. (2011). Functional and connectivity: a review. *Brain Connect, 1*(1), 13-36. doi:10.1089/brain.2011.0008

Geary, D. C. (1993). Mathematical disabilities: Cognitive, neuropsychological, and genetic components. *Psychological Bulletin, 114*(2), 345-362. doi:10.1037/0033-2909.114.2.345

Geary, D. C. (2011). Cognitive predictors of achievement growth in mathematics: a 5-year longitudinal study. *Dev Psychol, 47*(6), 1539-1552. doi:10.1037/a0025510

Gerber, P. J. (2012). The impact of learning disabilities on adulthood: a review of the evidenced-based literature for research and practice in adult education. *J Learn Disabil, 45*(1), 31-46. doi:10.1177/0022219411426858

Gerstmann, J. (1940). Syndrome of finger agnosia, disorientation for right and left, agraphia and acalculia: local diagnostic value. *Archives of Neurology & Psychiatry, 44*(2), 398-408.

Gonzalez-Garrido, A. A., Gomez-Velazquez, F. R., Salido-Ruiz, R. A., Espinoza-Valdez, A., Velez-Perez, H., Romo-Vazquez, R., . . . Berumen, G. (2018). The analysis of EEG coherence middle childhood in mathematical achievement. *Brain Cogn, 124*, 57-63. doi:10.1016/j.bandc.2018.04.006

Gordon, P. (2004). Numerical cognition without words: Evidence from Amazonia. *Science, 306*(5695), 496-499.

Gross-Tsur , V., Manor, O., & Shalev, R. S. (1996). Developmental Dyscalculia Prevalence and Demografic Features. *Developmental Medicine and Child Neurology, 35*, 25-33.

Halberda, J., & Feigenson, L. (2008). Developmental change in the acuity of the "Number Sense": The Approximate Number System in 3-, 4-, 5-, and 6-year-olds and adults. *Dev Psychol, 44*(5), 1457-1465. doi:10.1037/a0012682

Hauser, M. D., & Carey, S. (2003). Spontaneous representations of small numbers of objects by rhesus macaques: examinations of content and format. *Cogn Psychol, 47*(4), 367-401. doi:10.1016/s0010-0285(03)00050-1

Hauser, M. D., Carey, S., & Hauser, L. B. (2000). Spontaneous number representation in semi-free-ranging rhesus monkeys. *Proc Biol Sci, 267*(1445), 829-833. doi:10.1098/rspb.2000.1078

Hauser, M. D., Tsao, F., Garcia, P., & Spelke, E. S. (2003). Evolutionary foundations of number: spontaneous representation of numerical magnitudes by cotton-top tamarins. *Proc Biol Sci, 270*(1523), 1441-1446. doi:10.1098/rspb.2003.2414

G. E., Van den Heuvel, M. P., Benders, M. J., Kersbergen, K. J., & De Vries, L. S. (2013). On development of functional brain connectivity in the young brain. *Front Hum Neurosci, 7*, 650. doi:10.3389/fnhum.2013.00650

Holloway, I. D., & Ansari, D. (2009). Mapping numerical magnitudes onto symbols: the numerical distance and individual differences in children's mathematics achievement. *J Exp Child Psychol, 103*(1), 17-29. doi:10.1016/j.jecp.2008.04.001

Holloway, I. D., Price, G. R., & Ansari, D. (2010). Common and segregated neural pathways for the processing of symbolic and nonsymbolic numerical magnitude: an fMRI study. *Neuroimage, 49*(1), 1006-1017. doi:10.1016/j.neuroimage.2009.07.071

Horwitz, B. (2003). The elusive concept of brain connectivity. *Neuroimage, 19*(2), 466-470. doi:10.1016/s1053-8119(03)00112-5

Houde, O., Rossi, S., Lubin, A., & Joliot, M. (2010). Mapping numerical processing, reading, and executive functions in the developing brain: an fMRI meta-analysis of 52 studies including 842 children. *Dev Sci, 13*(6), 876-885. doi:10.1111/j.1467-7687.2009.00938.x

Howard, S. R., Avargues-Weber, A., Garcia, J. E., Greentree, A. D., & Dyer, A. G. (2019). Numerical cognition in honeybees enables addition and subtraction. *Sci Adv, 5*(2), eaav0961. doi:10.1126/sciadv.aav0961

Iuculano, T., Tang, J., Hall, C. W., & Butterworth, B. (2008). Core information processing deficits in developmental dyscalculia and low numeracy. *Dev Sci, 11*(5), 669-680. doi:10.1111/j.1467-7687.2008.00716.x

Jolles, D., Ashkenazi, S., Kochalka, J., Evans, T., Richardson, J., Rosenberg-Lee, M., . . . Menon, V. (2016). Parietal hyper-connectivity, aberrant brain organization, and circuit-based biomarkers in children with mathematical disabilities. *Dev Sci, 19*(4), 613-631. doi:10.1111/desc.12399

Kaufmann, L., & von Aster, M. (2012). The diagnosis and management of dyscalculia. *Dtsch Arztebl Int, 109*(45), 767-777; quiz 778. doi:10.3238/arztebl.2012.0767

Kaufmann, L., Wood, G., Rubinsten, O., & Henik, A. (2011). Meta-analyses of developmental fMRI studies investigating typical and atypical trajectories of number processing and calculation. *Dev Neuropsychol, 36*(6), 763-787. doi:10.1080/87565641.2010.549884

Kinzler, K. D., & Spelke, E. S. (2007). Core Systems in Human Cognition. *Progress in Brain Research, 164*. doi:10.1016/S0079-6123(07)64014-X

Kucian, K., Ashkenazi, S. S., Hanggi, J., Rotzer, S., Jancke, L., Martin, E., & von Aster, M. (2014). Developmental dyscalculia: a dysconnection syndrome? *Brain Struct Funct, 219*(5), 1721-1733. doi:10.1007/s00429-013-0597-4

Kucian, K., Loenneker, T., Dietrich, T., Dosch, M., Martin, E., & von Aster, M. (2006). Impaired neural networks for approximate calculation in dyscalculic children: a functional MRI study. *Behav Brain Funct, 2*, 31. doi:10.1186/1744-9081-2-31

Kucian, K., & von Aster, M. (2015). Developmental dyscalculia. *Eur J Pediatr, 174*(1), 1-13. doi:10.1007/s00431-014-2455-7

Landerl, K., Bevan, A., & Butterworth, B. (2004). Developmental dyscalculia and basic numerical capacities: a study of 8-9-year-old students. *Cognition, 93*(2), 99-125. doi:10.1016/j.cognition.2003.11.004

Lemer, C., Dehaene, S., Spelke, E., & Cohen, L. (2003). Approximate quantities and exact number words: dissociable systems. *Neuropsychologia, 41*(14), 1942-1958. doi:10.1016/s0028-3932(03)00123-4

Li, M. Y., Huang, M. M., Li, S. Z., Tao, J., Zheng, G. H., & Chen, L. D. (2017). The of aerobic exercise on the structure and function of DMN-related brain regions: a systematic review. *Int J Neurosci, 127*(7), 634-649. doi:10.1080/00207454.2016.1212855

Li, Y., Hu, Y., Wang, Y., Weng, J., & Chen, F. (2013). Individual structural in left inferior parietal area are associated with schoolchildrens' arithmetic scores. *Front Hum Neurosci, 7*, 844. doi:10.3389/fnhum.2013.00844

Li, Y., Wang, Y., Hu, Y., Liang, Y., & Chen, F. (2013). Structural changes in left fusiform areas and associated fiber connections in children with abacus training: evidence

from morphometry and tractography. *Front Hum Neurosci, 7*, 335. doi:10.3389/fnhum.2013.00335

Lipton, J. S., & Spelke, E. S. (2003). Origins of number sense. Large-number discrimination in human infants. *Psychol Sci, 14*(5), 396-401. doi:10.1111/1467-9280.01453

Lipton, J. S., & Spelke, E. S. (2004). Discrimination of Large and Small Numerosities by Human Infants. *Infancy, 5*(3), 271-290. doi:10.1207/s15327078in0503_2

Lyons, I. M., Ansari, D., & Beilock, S. L. (2015). Qualitatively coding of symbolic and nonsymbolic numbers in the human brain. *Hum Brain Mapp, 36*(2), 475-488. doi:10.1002/hbm.22641

Mack, W. (2007). Numerosity discrimination: Infants discriminate small from large numerosities. *European Journal of Developmental Psychology, 3*(1), 31-47. doi:10.1080/17405620500347695

Mandler, G., & Shebo, B. J. (1982). Subitizing: An analysis of its component processes. *Journal of Experimental Psychology: General, 111*(1), 1-22.

Matejko, A. A., & Ansari, D. (2015). Drawing connections between white matter and numerical and mathematical cognition: a literature review. *Neurosci Biobehav Rev, 48*, 35-52. doi:10.1016/j.neubiorev.2014.11.006

Mazzocco, M. M., Feigenson, L., & Halberda, J. (2011). Impaired acuity of the approximate number system underlies mathematical learning disability (dyscalculia). *Child Dev, 82*(4), 1224-1237. doi:10.1111/j.1467-8624.2011.01608.x

McCaskey, U., von Aster, M., O'Gorman, R., & Kucian, K. (2020). Persistent in Brain Structure in Developmental Dyscalculia: A Longitudinal Morphometry Study. *Front Hum Neurosci, 14*, 272. doi:10.3389/fnhum.2020.00272

McCrink, K., & Wynn, K. (2004). Large-number addition and subtraction by 9-month-old infants. *Psychol Sci, 15*(11), 776-781. doi:10.1111/j.0956-7976.2004.00755.x

Michels, L., O'Gorman, R., & Kucian, K. (2018). Functional hyperconnectivity vanishes in children with developmental dyscalculia after numerical intervention. *Dev Cogn Neurosci, 30*, 291-303. doi:10.1016/j.dcn.2017.03.005

Moeller, K., Willmes, K., & Klein, E. (2015). A review on functional and structural brain connectivity in numerical cognition. *Front Hum Neurosci, 9*, 227. doi:10.3389/fnhum.2015.00227

Molko, N., Cachia, A., Rivière, D., Mangin, J.-F., Bruandet, M., Le Bihan, D., . . . Dehaene, S. (2003). Functional and Structural Alterations of the Intraparietal Sulcus in a Developmental Dyscalculia of Genetic Origin. *Neuron, 40*(4), 847-858. doi:10.1016/s0896-6273(03)00670-6

Mussolin, C., Mejias, S., & Noel, M. P. (2010). Symbolic and nonsymbolic number comparison in children with and without dyscalculia. *Cognition, 115*(1), 10-25. doi:10.1016/j.cognition.2009.10.006

Nieder, A. (2004). The number domain- can we count on parietal cortex? *Neuron, 44*(3), 407-409. doi:10.1016/j.neuron.2004.10.020

Nieder, A. (2016). The neuronal code for number. *Nat Rev Neurosci, 17*(6), 366-382. doi:10.1038/nrn.2016.40

Nieder, A., & Dehaene, S. (2009). Representation of number in the brain. *Annu Rev Neurosci, 32*, 185-208. doi:10.1146/annurev.neuro.051508.135550

Nieder, A., Freedman, D. J., & Miller, E. K. (2002). Representation of the quantity of visual items in the primate prefrontal cortex. *Science, 297*(5587), 1708-1711. doi:10.1126/science.1072493

Nieder, A., & Miller, E. K. (2003). Coding of cognitive magnitude: compressed scaling of numerical information in the primate prefrontal cortex. *Neuron, 37*(1), 149-157. doi:10.1016/s0896-6273(02)01144-3

Nieder, A., & Miller, E. K. (2004). A parieto-frontal network for visual numerical information in the monkey. *Proc Natl Acad Sci U S A, 101*(19), 7457-7462. doi:10.1073/pnas.0402239101

Noble, K. G., Houston, S. M., Kan, E., & Sowell, E. R. (2012). Neural correlates of socioeconomic status in the developing human brain. *Dev Sci, 15*(4), 516-527. doi:10.1111/j.1467-7687.2012.01147.x

Pepperberg, I. M., & Gordon, J. D. (2005). Number comprehension by a grey parrot (Psittacus erithacus), including a zero-like concept. *J Comp Psychol, 119*(2), 197-209. doi:10.1037/0735-7036.119.2.197

Peters, L., & De Smedt, B. (2018). Arithmetic in the developing brain: A review of brain imaging studies. *Dev Cogn Neurosci, 30*, 265-279. doi:10.1016/j.dcn.2017.05.002

Piazza, M., Pinel, P., Le Bihan, D., & Dehaene, S. (2007). A magnitude code common to numerosities and number symbols in human intraparietal cortex. *Neuron, 53*(2), 293-305. doi:10.1016/j.neuron.2006.11.022

Pica, P., Lemer, C., Izard, V., & Dehaene, S. (2004). Exact and approximate arithmetic in an Amazonian indigene group. *Science, 306*(5695), 499-503. doi:10.1126/science.1102085

Plaisier, M. A., Bergmann Tiest, W. M., & Kappers, A. M. (2009). One, two, three, many - subitizing in active touch. *Acta Psychol (Amst), 131*(2), 163-170. doi:10.1016/j.actpsy.2009.04.003

Price, G. R., Wilkey, E. D., Yeo, D. J., & Cutting, L. E. (2016). The relation between 1st grade grey matter volume and 2nd grade math competence. *Neuroimage, 124*(Pt A), 232-237. doi:10.1016/j.neuroimage.2015.08.046

Raichle, M. E. (2015). The brain's default mode network. *Annu Rev Neurosci, 38*, 433-447. doi:10.1146/annurev-neuro-071013-014030

Range, F., Jenikejew, J., Schroder, I., & Viranyi, Z. (2014). in quantity discrimination in dogs and wolves. *Front Psychol, 5*, 1299. doi:10.3389/fpsyg.2014.01299

Rapin, I. (2016). Dyscalculia and the Calculating Brain. *Pediatr Neurol, 61*, 11-20. doi:10.1016/j.pediatrneurol.2016.02.007

Reznikova, Z., Panteleeva, S., & Vorobyeva, N. (2019). Precise relative-quantity judgement in the striped field mouse Apodemus agrarius Pallas. *Anim Cogn, 22*(2), 277-289. doi:10.1007/s10071-019-01244-7

Reznikova, Z., & Ryabko, B. (2011). Numerical competence in animals, with an insight from ants. *Behaviour, 148*(4), 405-434. doi:10.1163/000579511x568562

Roitman, J. D., Brannon, E. M., & Platt, M. L. (2007). Monotonic coding of numerosity in macaque lateral intraparietal area. *PLoS Biol, 5*(8), e208. doi:10.1371/journal.pbio.0050208

Rosen, M. L., Sheridan, M. A., Sambrook, K. A., A. N., & McLaughlin, K. A. (2018). Socioeconomic disparities in academic achievement: A multi-modal investigation of neural mechanisms in children and adolescents. *Neuroimage, 173*, 298-310. doi:10.1016/j.neuroimage.2018.02.043

Rosenberg-Lee, M., Ashkenazi, S., Chen, T., Young, C. B., Geary, D. C., & Menon, V. (2015). Brain hyper-connectivity and operation-specific deficits during arithmetic problem solving in children with developmental dyscalculia. *Dev Sci, 18*(3), 351-372. doi:10.1111/desc.12216

Rousselle, L., & Noel, M. P. (2007). Basic numerical skills in children with mathematics learning disabilities: a comparison of symbolic vs non-symbolic number magnitude processing. *Cognition, 102*(3), 361-395. doi:10.1016/j.cognition.2006.01.005

Rykhlevskaia, E., Uddin, L. Q., Kondos, L., & Menon, V. (2009). Neuroanatomical correlates of developmental dyscalculia: combined evidence from morphometry and tractography. *Front Hum Neurosci, 3*, 51. doi:10.3389/neuro.09.051.2009

Sawamura, H., Shima, K., & Tanji, J. (2002). Numerical representation for action in the parietal cortex of the monkey. *Nature, 415*(6874), 918-922. doi:10.1038/415918a

Saxe, G. B. (1981). Body parts as numerals: A developmental analysis of numeration among the Oksapmin in Papua New Guinea. *Child development*, 306-316.

Schmitt, A., Upadhyay, N., Martin, J. A., Rojas, S., Struder, H. K., & Boecker, H. (2019).

Modulation of Distinct Intrinsic Resting State Brain Networks by Acute Exercise Bouts of Intensity. *Brain Plast, 5*(1), 39-55. doi:10.3233/BPL-190081

Schwenk, C., Sasanguie, D., Kuhn, J. T., Kempe, S., Doebler, P., & Holling, H. (2017). (Non-)symbolic magnitude processing in children with mathematical A meta-analysis. *Res Dev Disabil, 64*, 152-167. doi:10.1016/j.ridd.2017.03.003

Shalev, R. S. (2004). Developmental dyscalculia. *J Child Neurol, 19*(10), 765-771. doi:10.1177/08830738040190100601

Shalev, R. S., & Gross-Tsur, V. (2001). Developmental dyscalculia. *Pediatric Neurology, 24*(5), 337-342. doi:10.1016/s0887-8994(00)00258-7

Shalev, R. S., & von Aster, M. (2008). Identification, classification, and prevalence of developmental dyscalculia *Encyclopedia of Language and Literacy Development*. Retrieved from http://www.zora.uzh.ch/id/eprint/12874/

Smitha, K. A., Akhil Raja, K., Arun, K. M., Rajesh, P. G., Thomas, B., Kapilamoorthy, T. R., & Kesavadas, C. (2017). Resting state fMRI: A review on methods in resting state connectivity analysis and resting state networks. *Neuroradiol J, 30*(4), 305-317. doi:10.1177/1971400917697342

Sokolowski, H. M., Fias, W., Bosah Ononye, C., & Ansari, D. (2017). Are numbers grounded in a general magnitude processing system? A functional neuroimaging meta-analysis. *Neuropsychologia, 105*, 50-69. doi:10.1016/j.neuropsychologia.2017.01.019

Soltesz, F., Szucs, D., Dekany, J., Markus, A., & Csepe, V. (2007). A combined event-related potential and neuropsychological investigation of developmental dyscalculia. *Neurosci Lett, 417*(2), 181-186. doi:10.1016/j.neulet.2007.02.067

Spelke, E. S., & Kinzler, K. D. (2007). Core knowledge. *Dev Sci, 10*(1), 89-96. doi:10.1111/j.1467-7687.2007.00569.x

Sporns, O. (2010). *Networks of the Brain*: The MIT Press.

Sporns, O. (2013). Structure and function of complex brain networks. *Dialogues Clin Neurosci, 15*(3), 247-262. doi:10.31887/DCNS.2013.15.3/osporns

Starkey, G. S., & McCandliss, B. D. (2014). The emergence of "groupitizing" in children's numerical cognition. *J Exp Child Psychol, 126*, 120-137. doi:10.1016/j.jecp.2014.03.006

Starkey, P., & Cooper, R. G. (1980). Perception of numbers by human infants. *Science, 210*(4473), 1033-1035. doi:10.1126/science.7434014

Starkey, P., & Cooper, R. G. (1995). The development of subitizing in young children. *British Journal of Developmental Psychology, 13*(4), 399-420. doi:10.1111/j.2044-835X.1995.tb00688.x

Starr, A., Libertus, M. E., & Brannon, E. M. (2013). Number sense in infancy predicts mathematical abilities in childhood. *Proc Natl Acad Sci U S A, 110*(45), 18116-18120. doi:10.1073/pnas.1302751110

Tang, Y., Zhang, W., Chen, K., Feng, S., Ji, Y., Shen, J., . . . Liu, Y. (2006). Arithmetic processing in the brain shaped by cultures. *Proc Natl Acad Sci U S A, 103*(28), 10775-10780. doi:10.1073/pnas.0604416103

Temple, E., & Posner, M. I. (1998). Brain mechanisms of quantity are similar in 5-year-old children and adults. *Proc Natl Acad Sci U S A, 95*(13), 7836-7841. doi:10.1073/pnas.95.13.7836

Thomas, A. G., Dennis, A., Bandettini, P. A., & Johansen-Berg, H. (2012). The of aerobic activity on brain structure. *Front Psychol, 3*, 86. doi:10.3389/fpsyg.2012.00086

Torres-Ramos, S., Salido-Ruiz, R. A., Espinoza-Valdez, A., Gomez-Velazquez, F. R., Gonzalez-Garrido, A. A., & Roman-Godinez, I. (2020). A brain connectivity characterization of children with levels of mathematical achievement based on graph metrics. *PLoS One, 15*(1), e0227613. doi:10.1371/journal.pone.0227613

Üstün, S. (2019). *Beynin sayısal işlevleri ve Diskalkuli ile ilgili devre modellerinin tasarlanması.* (Doktora), Ankara Üniversitesi,

Ankara. Retrieved from https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp (587794)

Ustun, S., Ayyildiz, N., Kale, E. H., Mance Calisir, O., Uran, P., Oner, O., . . . Cicek, M. (2021). Children With Dyscalculia Show Hippocampal Hyperactivity During Symbolic Number Perception. *Front Hum Neurosci, 15*, 687476. doi:10.3389/fnhum.2021.687476

van den Heuvel, M. P., & Pol, H. E. (2010). Exploring the brain network: a review on resting-state fMRI functional connectivity. *Eur Neuropsychopharmacol, 20*(8), 519-534. doi:10.1016/j.euroneuro.2010.03.008

Vogel, S. E., & De Smedt, B. (2021). Developmental brain dynamics of numerical and arithmetic abilities. *NPJ Sci Learn, 6*(1), 22. doi:10.1038/s41539-021-00099-3

Voss, M. W., Soto, C., Yoo, S., Sodoma, M., Vivar, C., & van Praag, H. (2019). Exercise and Hippocampal Memory Systems. *Trends Cogn Sci, 23*(4), 318-333. doi:10.1016/j.tics.2019.01.006

Whalen, J., Gallistel, C. R., & Gelman, R. (1999). Nonverbal counting in humans: The psychophysics of number representation. *Psychological science, 10*(2), 130-137.

Wilson, A. J., Andrewes, S. G., Struthers, H., Rowe, V. M., Bogdanovic, R., & Waldie, K. E. (2015). Dyscalculia and dyslexia in adults: Cognitive bases of comorbidity. *Learning and Individual ences, 37*, 118-132. doi:10.1016/j.lindif.2014.11.017

Wilson, A. J., & Dehaene, S. (2007). Number Sense and Developmental Dyscalculia. In D. Coch, G. Dawson, & K. Fischer (Eds.), *Human Behavior, Learning, and the Developing Brain: Atypical Development*. New York: Guilford Press.

W G., & Premack, D. (1981). Primative mathematical concepts in the chimpanzee: proportionality and numerosity. *Nature, 293*(5833), 568-570. doi:10.1038/293568a0

Wynn, K. (1992). Addition and subtraction by human infants. *Nature, 358*(6389), 749-750. doi:10.1038/358749a0

Xia, L., Siemann, M., & Delius, J. D. (2000). Matching of numerical symbols with number of responses by pigeons. *Animal Cognition, 3*(1), 35-43. doi:10.1007/s100710050048

Xu, F. (2003). Numerosity discrimination in infants: Evidence for two systems of representations. *Cognition, 89*(1), B15-B25. doi:10.1016/s0010-0277(03)00050-7

Xu, F., & Spelke, E. S. (2000). Large number discrimination in 6-month-old infants. *Cognition, 74*(1), B1-B11. doi:10.1016/s0010-0277(99)00066-9

ÖZGEÇMİŞ

Dr. Nazife AYYILDIZ

Lisans eğitimini, 2011 yılında Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Matematik Eğitimi Anabilim Dalında tamamladı. Yüksek Lisans derecesini 2014 yılında Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Matematik Eğitimi Anabilim Dalından ve doktora derecesini ise 2020 yılında Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Disiplinlerarası Sinir Bilimleri Anabilim Dalından aldı. Doktora tezinde gelişimsel diskalkulisi olan çocuklarda beynin işlevsel ve yapısal bağlantısallığını, normal gelişen yaşıtlarıyla karşılaştırarak incelemiştir. Beyinde sayı algısı, nörogörüntüleme ve bilişsel sinirbilim alanlarında araştırmacı olarak çalışmalarını sürdürmektedir.

nazifeayyildiz@gmail.com

BÖLÜM **3**

Basamak Değeri Kavrayışına İlişkin Öğrenci Hataları ve Çözüm Önerileri

Mehmet Hayri SARI

Bölümün Hedefleri

Bu bölümde ilkokulda basamak değeri kavrayışında karşılaşılan öğrenci hataları üzerinde durulacaktır. Ortaya çıkan hataların olası sebepleri tartışılacak ve hataların giderilmesine yönelik çözüm önerileri sunulacaktır.

İlkokulda basamak değeri kavrayışının önemi

Günlük yaşamımızda sayılara ve sayıların kullanımına sıklıkla yer veririz. Alışveriş yaparken etiketler, yolculuk sırasında tabelalarda yer alan mesafe bilgisi, fiş veya faturalarda yer alan miktarlar, bankaya para yatırdığımızda ya da çektiğimizde hesap belgesi üzerindeki sayıların doğru şekilde anlaşılabilmesi gerekir. Tüm bunlar yaşadığımız dünya içerisinde günlük aktivitelerimizin bir parçasını oluşturuyorsa tek ya da çok basamaklı sayıların doğru okunabilmesi, yazılabilmesi ve anlaşılabilmesi bizler için zorunluluk olmaktadır. Bu zorunluluğun gerçekleşebilmesi için de basamak değeri sisteminin diğer bir ifadeyle sayıları oluşturabilmemiz için kullandığımız 10'luk taban sisteminin bilinmesi gerekir.

Rakamların anlamlı bir kural ve yapı içerisinde bir araya gelerek oluşturduğu çok basamaklı sayı sistemi, aynı rakamlardan oluşan sayıları anlamamıza ve ayırt etmemize olanak tanır. Basamak sistemi, çok basamaklı bir sayıda sağdan sola doğru 10 tabanının artan veya tam tersi yöne doğru 10 tabanının azalan kuvvetlerinde düzenlenen bir yapı olarak tanımlanabilir. Bu sistem içerisinde sayıyı oluşturan her bir rakam sayı değerini ifade ederken (örneğin, 2746 sayısında 6, 4, 7, 2 sayının kendi değeridir) bulunduğu basamaktaki değeri ise çokluk değerini (örneğin 2746, 6=>6, 4=>40, 7=>700 ve 2=>2000) göstermektedir. García-Orza ve arkadaşlarına (2017) göre bu yapı Arap sayı sisteminin doğal bir boyutudur ve anlaşılması çok basamaklı sayıları yönetmek için önemli bir temeldir.

Basamak değeri kavrayışının sayma deneyimleriyle başladığı söylenebilir. Çocuklar sayma fırsatını elde ettikçe, günlük yaşamda sayıları gördükçe, çevresindeki konuşmalarda sayı sözcüklerini duydukça ve bunları anlamlandırmaya çalıştıkça basamağın büyüklüğü ve konumu arasındaki ilişkileri fark etmeye başlayabilirler. Örneğin 22 sayısında soldaki 2'yi 20 olarak sağdaki 2'yi ise iki olarak söylemesi basamak ve sayı arasındaki ilişkiyi anlamlandırmaya çalışmaya bir örnek olarak verilebilir. Bahnmueller ve arkadaşlarına (2020) göre erken sayısal gelişimde önemli bir dönüm noktası, belirli miktarları sembolik Arap rakamlarıyla ilişkilendirme yeteneğidir. Bu ilişki kurulduğunda ve iki basamaklı sayılarla karşılaşıldığında, çocuklar Arap sayı sisteminin basamak değeri yapısındaki düzenliliği keşfetmeye başlarlar. Bu düzenlilik de bir basamağın sayısal değeri, basamak dizisini ayırt eden birimler, onluklar, yüzlükler vb. içindeki konumuna bağlı olmasıdır (Bahnmueller vd., 2020). Çoğu araştırmacıya göre basamak değerinin bu yapısının kavranılması matematiğin öğrenilmesinde ve anlaşılmasında önemli bir rol oynamaktadır (Örneğin Lambert ve Moeller, 2019; Rojo vd., 2021; Sarı ve Olkun, 2019). Özellikle basamak değeri anlayışı aritmetik gelişim için bir yapı taşı olarak görülmektedir (Dietrich vd., 2016; Moeller vd., 2011; Sarı ve Olkun, 2019). Bu kavramın kapsamlı bir şekilde anlaşılması tam sayı, ondalık sayı,

Kaynaklar

Andreasen, J. (2006). *Classroom Mathematical Practices In A Preservice Elementary Mathematics Education Course Using An Instructional Sequence Related* [Doctoral Dissertation, University of Central Florida]. USA.

Bahnmueller, J., Nuerk, H.-C. ve Moeller, K. (2018). A taxonomy proposal for types of interactions of language and place-value processing in multi-digit numbers [Perspective]. *Frontiers in Psychology*, *9*, 129-135. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2018.01024

Baroody, A. J. (1990). How and When Should Place-Value Concepts and Skills Be Taught? *Journal for Research in Mathematics Education*, *21*(4), 281-286. https://doi.org/10.2307/749526

Bingölbali, E. ve Özmantar, M. F. (2010). Matematiksel kavram yanılgıları: Sebepleri ve çözüm arayışları. İçinde E. Bingölbali ve M. F. Özmantar (Eds.), İlköğretimde karşılaşılan matematiksel zorluklar ve çözüm önerileri (s. 1-30). Pegem Akademi.

Bower, C. A., Mix, K. S., Yuan, L. ve Smith, L. B. (2022). A network analysis of children's emerging place-value concepts. *Psychological Science*, *0*(0), 09567976211070242. https://doi.org/10.1177/09567976211070242

Byrge, L., Smith, L. B. ve Mix, K. S. (2014). Beginnings of place value: How preschoolers write three-digit numbers. *Child development*, *85*(2), 437-443. https://doi.org/10.1111/cdev.12162

Chan, B. M. ve Ho, C. S. (2010). The cognitive profile of Chinese children with mathematics *Journal of experimental child psychology*, *107*(3), 260-279. https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.jecp.2010.04.016

Chan, W. W. L., Au, T. K., Lau, N. T. T. ve Tang, J. (2017). Counting errors as a window onto children's place-value concept. *Contemporary Educational Psychology*, *51*, 123-130. https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.cedpsych.2017.07.001

Chan, W. W. L., Au, T. K. ve Tang, J. (2014). Strategic counting: A novel assessment of place-value understanding. *Learning and Instruction*, *29*(Supplement C), 78-94. https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.learninstruc.2013.09.001

Cheung, P. ve Ansari, D. (2021). Cracking the code of place value: The relationship between place and value takes years to master. *Developmental Psychology*, *57*(2), 227.

Cipora, K., Soltanlou, M., Smaczny, S., Göbel, S. M. ve Nuerk, H.-C. (2021). Automatic place-value activation in magnitude-irrelevant parity judgement. *Psychological Research*, *85*(2), 777-792. https://doi.org/10.1007/s00426-019-01268-1

Cooper, L. L. ve Tomayko, M. C. (2011). Understanding place value. *Teaching children mathematics*, *17*(9), 558-567. http://www.jstor.org/stable/41199777

Dietrich, J. F., Huber, S., Dackermann, T., Moeller, K. ve Fischer, U. (2016). Place-value understanding in number line estimation predicts future arithmetic performance. *British Journal of Developmental Psychology*, *34*(4), 502-517. https://doi.org/10.1111/bjdp.12146

Dinç-Artut, P. ve Tarım, K. (2006). İlköğretim öğrencilerinin basamak değer kavramını anlama düzeyleri. *Eğitimde kuram ve uygulama*, *2*(1), 26-36.

Flevares, L. M., Perry, M., Beilstein, S. O. ve Bajwa, N. P. (2022). Examining first-graders' developing understanding of place value via base-ten virtual manipulatives. *Early Childhood Education Journal*, *50*(3), 359-370. https://doi.org/10.1007/s10643-021-01162-9

García-Orza, J., Estudillo, A. J., Calleja, M. ve Rodríguez, J. M. (2017). Is place-value processing in four-digit numbers fully automatic? Yes, but not always. *Psychonomic bulletin & review*, *24*(6), 1906-1914. https://doi.org/10.3758/s13423-017-1231-x

Herzog, M., Ehlert, A. ve Fritz, A. (2019). Development of a Sustainable Place Value Understanding. İçinde A. Fritz, V. G. Haase ve

P. Räsänen (Eds.), *International Handbook of Mathematical Learning From the Laboratory to the Classroom* (s. 561-579). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-319-97148-3_33

Ho, C. S.-H. ve Cheng, F. S.-F. (1997). Training in Place-Value Concepts Improves Children's Addition Skills. *Contemporary Educational Psychology*, *22*(4), 495-506. https://doi.org/https://doi.org/10.1006/ceps.1997.0947

Jensen, S., Gasteiger, H. ve Bruns, J. (2021). Place value and regrouping as separate constructs of place value understanding. Proceedings of the 44th Conference of the

International Group for the Psychology of Mathematics Education, Khon Kaen, Thailand.

John Van de Walle, Karen S. Karp ve Bay-Williams, J. M. (2009). -*Elementary and Middle School Mathematics_ Teaching Developmentally*-. Pearson.

Keser, H. (2021). Investigation of Types of Errors Made by Primary School 4th Grade Students Regarding the Concept of Place Value. *Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi*, *7*(1), 102-125.

Kong, M. N. K. ve Chan, W. W. L. (2021). Automatic processing of place-value in kindergarteners. *European Journal of Developmental Psychology*, *18*(3), 446-458. https://doi.org/10.1080/17405629.2020.1854216

Ladel, S. ve Kortenkamp, U. (2016). Development of a Flexible Understanding of Place Value. İçinde T. Meaney, O. Helenius, M. L. Johansson, T. Lange ve A. Wernberg (Eds.), *Mathematics Education in the Early Years: Results from the POEM2 Conference, 2014* (s. 289-307). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-319-23935-4_16

Lambert, K. ve Moeller, K. (2019). Place-value computation in children with mathematics *Journal of experimental child psychology*, *178*, 214-225. https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.jecp.2018.09.008

MEB. (2018). *Matematik dersi öğretim programı (İlkokul ve ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8.* . Milli Eğitim Basımevi. http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/201813017165445-MATEMAT%C4%B0K%20%C3%96%C4%9ERET%C4%B0M%20PROGRAMI%202018v.pdf

H. S., Moeller, K., Debus, K. ve Nuerk, H.-C. (2012). Multi-digit number processing beyond the two-digit number range: A combination of sequential and parallel processes. *Acta Psychologica*, *140*(1), 81-90.

Mix, K. S., Smith, L. B., Stockton, J. D., Cheng, Y.-L. ve Barterian, J. A. (2017). Grounding the symbols for place value: Evidence from training and long-term exposure to base-10 models. *Journal of Cognition and Development*, *18*(1), 129-151. https://doi.org/10.1080/15248372.2016.1180296

Moeller, K., Klein, E. ve Nuerk, H. C. (2011). Three processes underlying the carry - ct in addition–Evidence from eye tracking. *British Journal of Psychology*, *102*(3), 623-645. https://doi.org/10.1111/j.2044-8295.2011.02034.x

Moeller, K., Pixner, S., Kaufmann, L. ve Nuerk, H.-C. (2009). Children's early mental number line: Logarithmic or decomposed linear? *Journal of experimental child psychology*, *103*(4), 503-515. https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.jecp.2009.02.006

Moeller, K., Pixner, S., Zuber, J., Kaufmann, L. ve Nuerk, H. C. (2011). Early place-value understanding as a precursor for later arithmetic performance—A longitudinal study on numerical development. *Research in Developmental Disabilities*, *32*(5), 1837-1851. https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.ridd.2011.03.012

Mutlu, Y., Sarı, M.H. (2019). İlkokul öğrencilerinin basamak değeri kavrayışlarının geliştirilmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, *27*(5), 657-667.

Mutlu, Y., Sarı, M.H. (2023). Toplama ve çıkarma işlemine ilişkin öğrenci hataları. İçinde M.H.Sarı, S.Olkun ve Y.Mutlu (Eds.) İlkokul matematiğinde öğrenci hataları, kavram yanılgıları ve zorlukları (ss. $$). Vizetek Yayıncılık.

Nataraj, M. S. ve Thomas, M. O. (2007). Developing the concept of place value. İçinde J. Watson ve K. Beswick (Eds.), *Proceedings of the 30th Aannual Conference of the Mathematics Education Research Group of Australasia* (Cilt. 2, s. 523-532). MERGA Inc.

Nuerk, H.-C., Moeller, K. ve Willmes, K. (2015). Multi-digit number processing: Overview, conceptual clarifications, and language İçinde *The Oxford handbook of numerical cognition.* (s. 106-139). Oxford University Press. https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199642342.001.0001

Olkun, S. ve Toluk-Uçar, Z. (2018). *İlköğretimde etkinlik temelli matematik öğretimi.* Genç Kalemler Yayıncılık.

Paydar, S. ve Sarı, M. H. (2019). İlkokul ikinci ve üçüncü sınıf öğrencilerinin basamak değeri kavrayışları (S. Olkun ve diğerleri, Ed.). *İlköğretim çalışmaları bütünsel açıdan çocuk,* 97-116.

Rojo, M. M., Knight, B. ve Bryant, D. P. (2021). Teaching place value to students with learning disabilities in mathematics. *Intervention in School and Clinic*, *57*(1), 32-40. https://doi.org/10.1177/1053451221994827

Ross, S. H. (1986). *The development of children's place-value numeration concepts in grades two through five*. University of California, Berkeley.

Sarı, M. H. ve Aydoğdu, Ş. (2020). The of concrete and technology-assisted learning tools on place value concept, achievement in mathematics and arithmetic performance. *International Journal of Curriculum and Instruction*, *12*(1), 197-224.

Sari, M. H., Herzog, M., Olkun, S. ve Fritz, A. (2021). Validation of a Model of Sustainable Place Value Understanding in Turkey. *International Electronic Journal of Mathematics Education*, *16*(3), em0659.

Sarı, M. H. ve Olkun, S. (2019). The relationship between place value understanding, arithmetic performance and mathematics achievement in general [Mathematics achievement, place value, arithmetic performance, primary student]. *2019*, *18*(2), 951-958. http://ilkogretim-online.org.tr/index.php/io/article/view/3135

Wilkinson, M. S. (2017). *An investigation of place value understanding in year 2 children* Queensland University of Technology].

Yuan, L., Prather, R., Mix, K. ve Smith, L. (2021). The first step to learning place value: A role for physical models? [Original Research]. *Frontiers in Education*, *6*. https://doi.org/10.3389/feduc.2021.683424

Yuan, L., Prather, R. W., Mix, K. S. ve Smith, L. B. (2019). Preschoolers and multi-digit numbers: A path to mathematics through the symbols themselves. *Cognition*, *189*, 89-104. https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.cognition.2019.03.013

ÖZGEÇMİŞ

Doç. Dr. Mehmet Hayri SARI

Lisans eğitimini 2008 yılında Afyon Kocatepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği bölümünde tamamlayan yazar, 2009-2011 yılları arasında yüksek lisans ve 2012-2015 yılları arasında doktora eğitimini Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Sınıf Öğretmenliği programında tamamlamıştır. 2008-2010 yılları arasında Millî Eğitim Bakanlığına bağlı ilkokullarda sınıf öğretmeni olarak görev yapmıştır. 2010-2013 yılları arasında ise, Bakanlık merkez teşkilatında yer alan İlköğretim Genel Müdürlüğü (Temel Eğitim Genel Müdürlüğü) ile Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünde görev yapmıştır. 2013 yılında Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Eğitimi Anabilim Dalında araştırma görevlisi olmaya hak kazanmıştır. 2013-2016 yılları arasında aynı üniversitede araştırma görevlisi olarak çalışan yazar Mayıs 2016'da yardımcı doçentliğe atanmıştır. 2020 yılı Kasım ayında ise Doçent unvanı almıştır. 2022-2023 yılları arasında TÜBİTAK 2219 Doktora Sonrası Araştırma Bursu Kapsamında Almanya'nın Tübingen şehrinde yer alan University of Tübingen'de araştırma çalışmalarında bulunmuştur. Temel eğitim matematik eğitimi alanında lisans ve yüksek lisans dersleri vermekte, aynı zamanda araştırmalar yapmaktadır. Erken yaşlarda (4-10 yaş) çocukta matematiksel becerilerin gelişimi üzerinde çalışmalar yapmaktadır. Matematik öğrenme güçlüğü, sayı hissi ve geliştirilmesi, matematik kaygısı, çocukta matematiksel düşünmenin gelişimi ve oyunlarla matematik öğretimi çalıştığı konular arasındadır.

mhsari@nevsehir.edu.tr

BÖLÜM **4**

Toplama ve Çıkarma İşlemine İlişkin Öğrenci Zorlukları, Hataları ve Çözüm Önerileri[1]

Yılmaz MUTLU
Mehmet Hayri SARI

Bölümün Hedefleri

Toplama ve çıkarma işlemleri, öğrencilerin nicelikleri birleştirme ve ayırma işlemlerini içeren problemleri çözmelerini sağlar ve günlük yaşamda en fazla kullanılan matematiksel beceriler arasında yer alırlar. Bu bölümde, birinci aşamada toplama ve çıkarma işlemlerinin matematik dersi öğretim programında ele alınış biçimine ve öğretimine değinilmektedir. Daha sonra öğrencilerin toplama ve çıkarma işlemlerinde yaygın olarak sahip oldukları kavram yanılgıları, yaşadıkları zorluklar ve sıklıkla yaptıkları hatalar ele alınmaktadır. Son olarak da belirtilen kavram yanılgıları ve hataları gidermeye yönelik öncelikli görülen öğretim yöntem ve stratejileri örneklerle açıklanmaktadır.

1 Bu bölüm, 222B118 numaralı TÜBİTAK 4004 Doğa Eğitimi ve Bilim Okulları projesi desteğiyle yazılmıştır.

1. Giriş

Toplama ve çıkarma işlemleri, günlük yaşamda sürekli olarak kullandığımız basit ama çok önemli işlemlerdir. Örneğin, alışveriş yaparken satın aldığımız ürünlerin ne kadar tuttuğunu hesaplamak için toplamaya, paramızın satın aldığımız ürünlerin maliyetini karşılamak için yeterli olup olmadığına veya satın aldıktan sonra ne kadar kalacağını hesaplamak için çıkarma yapmaya ihtiyaç duyarız. Ayrıca toplama ve çıkarma işlemleri, yemek yaparken ve evde yapılacak işleri planlarken de önemlidir. Örneğin, yemek yaparken malzemelerin miktarını hesaplayarak ne kadar malzeme almanız gerektiğine ihtiyaç duyarız. Aynı şekilde, evde yapılacak işleri planlarken, hangi işlerin ne zaman yapılacağını ve kaç saat süreceğini hesaplayarak planlarımızı oluştururuz.

Toplama ve çıkarma işlemlerinin öğrenilmesi informal anlamda okul öncesi döneminde başlar ve formal anlamda ilkokulda devam eder. Dört işlemden olan toplama ve çıkarma, günlük yaşama olan katkılarının yanı sıra birçok matematik becerilerinin ve çocukların gelecekteki matematik derslerinde başarılı olmalarının temelini oluşturur. Bu yönüyle toplama ve çıkarma işlemlerinin öğrenilmesi daha sonraki karşılaşacakları daha karmaşık matematik kavramları ve becerilerine temel oluşturması açısından kritik öneme sahiptir. Toplama ve çıkarma işlemlerini öğrencilerin etkili bir şekilde öğrenmeleri için, öğretmenlerin öğrencilerin karşılaşabilecekleri yaygın zorlukları, kavram yanılgılarını ve hataları anlamaları ve öğrencilerin bu zorlukların üstesinden gelmelerine yardımcı olacak stratejilere sahip olmaları oldukça önemlidir.

2. İlkokulda Toplama ve Çıkarma Becerisi ve Öğretimi

Belirli bir soyutlama sürecine dayanan toplama ve çıkarma kavramlarının tam olarak yerleşmesi ve çocukların kendilerinden beklenen formel işlemleri gerçekleştirebilmeleri uzun zaman almakta ve yaşça belirli bir olgunluk gerektirmektedir. Bu nedenle toplama ve çıkarma kavramları öğretim programlarında önemli bir yer tutmakta ve bu kavramlar için okul öncesi dönemden ilkokulun son basamağına kadar farklı kazanımlara yer verilmektedir (Erdoğan ve Özdemir Erdoğan, 2012).

Toplama ve çıkarma işlemleri, 1. sınıftan itibaren başlamaktadır. Her iki işlemin farklı anlamlarının modellerle ele alınması, aralarındaki ilişkinin belirtilmesi, toplama ve çıkarmanın temel özellikleri, stratejiler kullanılarak zihinden işlemler yapılması, programın ana (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2018). Matematik Dersi Öğretim Programı ilgili işlemler bağlamında incelendiğinde konu kazanımlarının Şekil 1'de verildiği üzere genel olarak kavramsal anlama, işlemsel akıcılık, zihinden işlem, tahmin ve problem çözme yeterlilik alanlarına uygun olarak bir akış sergiledikleri görülmektedir.

Kaynaklar

Alagic, M. (2003). Technology in the mathematics classroom: Conceptual orientation. *The Journal of Computers in Mathematics and Science Teaching*, 22(4), 381-99.

Ashlock, R. B. (2006). *Error patterns in computation: Using error patterns to help each student learn*. Allyn & Bacon.

Barmby, P., Bilsborough, L., Harries, T., & Higgins, S. (2009). *Primary Mathematics: Teaching For Understanding*. McGraw-Hill Education (UK).

Baykul, Y. (2014). *İlkokulda matematik öğretimi*. Pegem Akademi: Ankara

Bryant, D. P., Bryant, B. R., & Smith, D. D. (2016). *Teaching students with special needs in inclusive classrooms*. Sage Publications.

Boaler, J. (2013). Ability and mathematics: The mindset revolution that is reshaping education. *55*(1), 143-152.

Caldwell, J., & Karp, K. (2010). *Developing Essential Understanding of Addition and Subtraction for Teaching Math in PreK-Grade 2*. National Council of Teachers of Mathematics.

Chan, B. M. ve Ho, C. S. (2010). The cognitive profile of Chinese children with mathematics *Journal of experimental child psychology*, *107*(3), 260-279. https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.jecp.2010.04.016

Cooke, H. (2007). *Mathematics for primary and early years: Developing subject knowledge*. SAGE.

Cooper, L. L. ve Tomayko, M. C. (2011). Understanding place value. *Teaching children mathematics*, *17*(9), 558-567. http://www.jstor.org/stable/41199777

Cox, L. S. (1975). Diagnosing and remediating systematic errors in addition and subtraction computations. *Arithmetic Teacher, 22*(2), 151-157.

Engelhardt, J. M. (1982). Using computational errors in diagnostic teaching. *The Arithmetic Teacher*, *29*(8), 16-19. http://www.jstor.org/stable/41190131

Erbaş, K. A. (2005). Çoklu gösterimlerle problem çözme ve teknolojinin rolü. *The Turkish Online Journal of Educational Technology,* 4(4), 88-92.

Erdoğan, A. ve Özdemir Erdoğan, E. (2009), Toplama ve çıkarma kavramlarının öğretimi ve öğrenci güçlükleri, E. Bingölbali ve M. F. Özmantar (Editörler), *İlköğretimde Karşılaşılan Matematiksel Zorluklar ve Çözüm Önerileri,* Pegem A Yayıncılık: Ankara.

Even, R. (1998). Factors involved in linking representations of functions. *Journal of Mathematical Behavior,* 17, 1, 105-121.

M. D. (2010). Computer game playing and social skills: a pilot study. *Aloma: Revista de Psicologia, Ciències de l'Educació i de l'Esport*, *27*, 301-310.

Haylock, D., & Manning, R. (2014). *Mathematics explained for primary teachers*. Sage.

Kaput, J. J. (1999). Linking representations in the symbol systems of algebra. In S. Wagner & C. Kieran (Eds). *Research issues in the learning and teaching of algebra* (pp. 167-194). Hillsdale, NJ: LEA.

Kirb, J. R., & Becker, L. D. (1988). Cognitive components of learning problems in arithmetic. *Remedial and Special Education*, *9*(5), 7-15.

Milli Eğitim Bakanlığı (2018). Matematik dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. MEB Yayınları: Ankara

McLoughlin, J. A., & Lewis, R. B. (2005). *Assessing students with special needs*. Prentice Hall.

Moeller, K., Pixner, S., Zuber, J., Kaufmann, L. ve Nuerk, H. C. (2011). Early place-value understanding as a precursor for later arithmetic performance—A longitudinal study on numerical development. *Research in Developmental Disabilities*, *32*(5), 1837-1851. https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.ridd.2011.03.012

Mutlu, Y., & Akgün, L. (2017). The of Computer Assisted Instruction Materials

on Approximate Number Skills of Students with Dyscalculia. *Turkish Online Journal of Educational Technology-TOJET*, *16*(2), 119-136.

Mutlu, Y., & Akgün, L. (2019). Using Computer for Developing Arithmetical Skills of Students with Mathematics Learning - ties. *International Journal of Research in Education and Science*, *5*(1), 237-251.

Mutlu, Y., & Sarı, M. H. (2019). İlkokul öğrencilerinin basamak değeri kavrayışlarının geliştirilmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, *27*(2), 657-667.

Mutlu, Y & Söylemez, İ. (2021). *Matematik öğrenme güçlüğü yaşayan çocuklar için oyunlarla matematik.* Vizetek: Ankara.

Nataraj, M. S. ve Thomas, M. O. (2007). Developing the concept of place value. İçinde J. Watson ve K. Beswick (Eds.), *Proceedings of the 30th Aannual Conference of the Mathematics Education Research Group of Australasia* (Cilt. 2, s. 523-532). MERGA Inc.

Olkun, S. ve Toluk, Z. (2002). Textbooks, Word Problems, and Student Success on Addition and Subtraction. *International Journal for Mathematics Teaching and Learning.* (November, 18). 1-7.

Olkun, S. (2021). Aritmetik İşlemler, Toptaş, V., Olkun, S., Çekirdekçi, S., & Sarı, M. H. (Ed.). *İlkokulda matematik öğretimi* (3 baskı.). Vizetek: Ankara.

Parrish, S. (2010). *Number talks: Helping children build mental math and computation strategies.* Sausalito, CA: Math Solutions.

Roberts, G. H. (1968). The failure strategies of third grade arithmetic pupils. *The Arithmetic Teacher*, *15*(5), 442-446.

Russell, R. L., & Ginsburg, H. P. (1984). Cognitive analysis of children's mathematics *Cognition and instruction*, *1*(2), 217-244.

Ruter, K. (2009). *Improving Number Sense Using Number Talks.* Master of Education Program Theses. B.A. Dordt College.

Sarı, M.H. (2023). Basamak değeri kavrayışına ilişkin öğrenci hataları ve çözüm önerileri. İçinde M.H.Sarı, S.Olkun ve Y.Mutlu (Eds.) *İlkokul matematiğinde öğrenci hataları, kavram yanılgıları ve zorlukları* (ss. 53-93). Vizetek Yayıncılık.

Türer, G., & Günhan, B. C. (2022). Türkiye'de Matematik Eğitiminde Çoklu Temsiller ile İlgili Yapılan Çalışmaların İncelenmesi. *Fen Matematik Girişimcilik ve Teknoloji Eğitimi Dergisi*, *5*(3), 214-236.

URL1. https://www.geogebra.org/m/ajqfw5z3#material/h7ndhznd https

URL-2. https://toytheater.com/number-line-bars/

URL-3.://shelleygrayteaching.com/do-you-need-help-with-number-talks-heres-the-quick-start-guide/

Van De Walle, J. A., Karp, K. S., & Bay-Williams, J. M. (2010). *İlkokul ve ortaokul matematiği: Gelişimsel yaklaşımla öğretim.* Nobel Akademik Yayıncılık: Ankara

Venn, J. (2007). *Assessing students with special needs* (Fourth ed.). Pearson.

Watson, S. M. R., Lopes, J., Oliveira, C., & Judge, S. (2018). Error patterns in Portuguese students' addition and subtraction calculation tasks. *Journal for Multicultural Education*, *12*(1), 67-82. https://doi.org/10.1108/JME-01-2017-0002

Ek 1. Yeterlilik alanlarına göre ilkokul 1-4. toplama ve çıkarma kazanımları

Sınıf	İşlemler	Kavramsal Anlama	İşlemsel Akıcılık	Zihinden İşlem	Tahmin	Problem Çözme
1. Sınıf	Toplama	M.1.1.2.1. Toplama işleminin anlamını kavrar. M.1.1.2.3. Toplama işleminde toplananların yerleri değiştiğinde toplamın değişmediğini fark eder.	M.1.1.2.2. Toplamları 20'ye kadar (20 dâhil) olan doğal sayılarla toplama işlemini yapar. M.1.1.2.4. Toplamları 20'yi geçmeyen sayılarla yapılan toplama işleminde verilmeyen toplananı bulur.	M.1.1.2.5. Zihinden toplama işlemi yapar.		M.1.1.2.6. Doğal sayılarla toplama işlemini gerektiren problemleri çözer.
	Çıkarma	M.1.1.3.1. Çıkarma işleminin anlamını kavrar	M.1.1.3.2. 20'ye kadar (20 dâhil) olan doğal sayılarla çıkarma işlemi yapar.	M.1.1.3.3. Doğal sayılarda zihinden çıkarma işlemi yapar.		M.1.1.3.4. Doğal sayılarla çıkarma işlemini gerektiren problemleri çözer.
2. Sınıf	Toplama		M.2.1.2.1. Toplamları 100'e kadar (100 dâhil) olan doğal sayılarla eldesiz ve eldeli toplama işlemini yapar. M.2.1.2.2. İki sayının toplamında verilmeyen toplananı bulur.	M.2.1.2.4. Zihinden toplama işlemi yapar.	M.2.1.2.3. İki doğal sayının toplamını tahmin eder ve tahminini işlem sonucuyla karşılaştırır.	M.2.1.2.5. Doğal sayılarla toplama işlemini gerektiren problemleri çözer
	Çıkarma	M.2.1.3.4. Toplama ve çıkarma işlemleri arasındaki ilişkiyi fark eder. M.2.1.3.5. Eşit işaretinin matematiksel ifadeler arasındaki "eşitlik" anlamını fark eder.	M.2.1.3.1. 100'e kadar olan doğal sayılarla onluk bozmayı gerektiren ve gerektirmeyen çıkarma işlemini yapar.	M.2.1.3.2. 100 içinde 10'un katı olan iki doğal sayının farkını zihinden bulur.	M.2.1.3.3. Doğal sayılarla yapılan çıkarma işleminin sonucunu tahmin eder ve tahminini işlem sonucuyla karşılaştırır.	M.2.1.3.6. Doğal sayılarla toplama ve çıkarma işlemini gerektiren problemleri çözer.
3. Sınıf	Toplama		M.3.1.2.1. En çok üç basamaklı sayılarla eldesiz ve eldeli toplama işlemini yapar. M.3.1.2.2. Üç doğal sayı ile yapılan toplama işleminde sayıların birbirleriyle toplanma sırasının değişmesinin sonucu değiştirmediğini gösterir. M.3.1.2.5. Bir toplama işleminde verilmeyen toplananı bulur.	M.3.1.2.4. Zihinden toplama işlemi yapar.	M.3.1.2.3. İki sayının toplamını tahmin eder ve tahminini işlem sonucuyla karşılaştırır.	M.3.1.2.6. Doğal sayılarla toplama işlemini gerektiren problemleri çözer
	Çıkarma		M.3.1.3.1. Onluk bozma gerektiren ve gerektirmeyen çıkarma işlemi yapar	M.3.1.3.2. İki basamaklı sayılardan 10'un katı olan iki basamaklı sayıları, üç basamaklı 100'ün katı olan doğal sayılardan 10'un katı olan iki basamaklı doğal sayıları zihinden çıkarır	M.3.1.3.3. Doğal sayılarla yapılan çıkarma işleminin sonucunu tahmin eder, tahminini işlem sonucuyla karşılaştırır.	M.3.1.3.4. Doğal sayılarla toplama ve çıkarma işlemlerini gerektiren problemleri çözer.
4. Sınıf	Toplama		M.4.1.2.1. En çok dört basamaklı doğal sayılarla toplama işlemini yapar.	M.4.1.2.3. En çok dört basamaklı doğal sayıları 100'ün katlarıyla zihinden toplar.	M.4.1.2.2. İki doğal sayının toplamını tahmin eder ve tahminini işlem sonucu ile karşılaştırır.	M.4.1.2.4. Doğal sayılarla toplama işlemini gerektiren problemleri çözer.
	Çıkarma		M.4.1.3.1. En çok dört basamaklı doğal sayılarla çıkarma işlemini yapar	M.4.1.3.2. Üç basamaklı doğal sayılardan 10'un katı olan iki basamaklı doğal sayıları ve 100'ün katı olan üç basamaklı doğal sayıları zihinden çıkarır.	M.4.1.3.3. Doğal sayılarla yapılan çıkarma işleminin sonucunu tahmin eder, tahminini işlem sonucuyla karşılaştırır	M.4.1.3.4. Doğal sayılarla toplama ve çıkarma işlemini gerektiren problemleri çözer.

ÖZGEÇMİŞ

Doç. Dr. Yılmaz MUTLU

Mutlu, 2006 yılında Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Matematik Öğretmenliği Programında lisansla birleştirilmiş yüksek lisansını ve 2016 yılında Atatürk Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Matematik ve Fen Bilimler Eğitimi Bölümü Matematik Eğitimi Anabilim Dalında doktorasını tamamlamıştır. 2010 yılından itibaren Muş Alparslan Üniversitesi İlköğretim Matematik Eğitimi Anabilim Dalında çalışmaktadır. Aynı zamanda Diskalkuli Derneği kurucu başkanlık görevini yürütmektedir. Genel olarak diskalkuli/matematik öğrenme güçlüğü, eğitimsel sinirbilim-psikoloji, bilgisayar destekli matematik eğitimi üzerine araştırmalar yapmaktadır. Başlıca çalışmaları arasında sayma, saat öğretimi, dört işlem ve kesir öğretimine yönelik geliştirmiş oldukları DokunSay matematik öğretim materyalleri yer almaktadır.

y.mutlu@alparslan.edu.tr

ÖZGEÇMİŞ

Doç. Dr. Mehmet Hayri SARI

Lisans eğitimini 2008 yılında Afyon Kocatepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği bölümünde tamamlayan yazar, 2009-2011 yılları arasında yüksek lisans ve 2012-2015 yılları arasında doktora eğitimini Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Sınıf Öğretmenliği programında tamamlamıştır. 2008-2010 yılları arasında Millî Eğitim Bakanlığına bağlı ilkokullarda sınıf öğretmeni olarak görev yapmıştır. 2010-2013 yılları arasında ise, Bakanlık merkez teşkilatında yer alan İlköğretim Genel Müdürlüğü (Temel Eğitim Genel Müdürlüğü) ile Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünde görev yapmıştır. 2013 yılında Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Eğitimi Anabilim Dalında araştırma görevlisi olmaya hak kazanmıştır. 2013-2016 yılları arasında aynı üniversitede araştırma görevlisi olarak çalışan yazar Mayıs 2016'da yardımcı doçentliğe atanmıştır. 2020 yılı Kasım ayında ise Doçent unvanı almıştır. 2022-2023 yılları arasında TÜBİTAK 2219 Doktora Sonrası Araştırma Bursu Kapsamında Almanya'nın Tübingen şehrinde yer alan University of Tübingen'de araştırma çalışmalarında bulunmuştur. Temel eğitim matematik eğitimi alanında lisans ve yüksek lisans dersleri vermekte, aynı zamanda araştırmalar yapmaktadır. Erken yaşlarda (4-10 yaş) çocukta matematiksel becerilerin gelişimi üzerinde çalışmalar yapmaktadır. Matematik öğrenme güçlüğü, sayı hissi ve geliştirilmesi, matematik kaygısı, çocukta matematiksel düşünmenin gelişimi ve oyunlarla matematik öğretimi çalıştığı konular arasındadır.

mhsari@nevsehir.edu.tr

BÖLÜM **5**

Bölme ve Çarpma İşlemine İlişkin Öğrenci Zorlukları, Hataları ve Çözüm Önerileri

Burcu DURMAZ

Bölümün Hedefleri

Bu bölümle okuyucuya çarpma ve bölme işlemlerinin ilkokul matematik öğretim programındaki yeri ve önemi; çarpma ve bölme işlemlerinin öğretimi; çarpma ve bölme işlemlerine yönelik öğrenci zorlukları, kavram yanılgıları ve hatalar ile

.

İlkokulda çarpma ve bölme konusunun önemi

Matematik Dersi Öğretim Programı'nın (2018) 1-4.sınıf düzeylerine ilişkin kazanımlar incelendiğinde sayılar ve işlemler öğrenme alanının ilkokul matematiğinin önemli bir bölümünü oluşturduğu görülmektedir. Hem sayılar ve işlemler hem de diğer öğrenme alanları için dört işlemin bağlantılı olmadığı konu neredeyse yoktur. Dolayısıyla ön şartlılığın (sarmallığın) oldukça ön planda olduğu matematik alanı için çarpma ve bölme işlemleri oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Matematik Dersi Öğretim Programı'nda (2018) doğrudan çarpma ve bölme ile ilgili kazanımlar şu şekildedir:

Tablo 1. Matematik Dersi Öğretim Programı'nda (2018) çarpma ve bölmeyle doğrudan bağlantılı kazanımlar (ilkokul düzeyinde)

M.2.1.4.1. Çarpma işleminin tekrarlı toplama anlamına geldiğini açıklar. *Gerçek nesnelerle yapılan çalışmalara yer verilir.* **M.2.1.4.2.** Doğal sayılarla çarpma işlemi yapar. *a) Çarpma işleminin sembolünün (x) anlamı üzerinde durulur.* *b) 10'a kadar olan sayıları 1, 2, 3, 4 ve 5 ile çarpar.* *c) Çarpma işleminde çarpanların yerinin değişmesinin çarpımı değiştirmeyeceği fark ettirilir.* *ç) Yüzlük tablo ve işlem tabloları kullanılarak 5'e kadar (5 dâhil) çarpım tablosu oluşturulur.* *d) Çarpma işleminde 1 ve 0'ın etkisi açıklanır.* **M.2.1.4.3.** Doğal sayılarla çarpma işlemi gerektiren problemler çözer. *Tek işlem gerektiren problemler üzerinde çalışılır.*	**M.2.1.5.1.** Bölme işleminde gruplama ve paylaştırma anlamlarını kullanır. *a) Gerçek nesnelerin kullanımına yer verilir.* *b) 20 içinde doğal sayılarla kalansız işlem yapılır.* *c) Bölme işleminin sembolik gösterimine geçmeden önce, bölme işlemini ardışık çıkarma olarak modeller.* **M.2.1.5.2.** Bölme işlemini yapar, bölme işleminin işaretini (÷) kullanır. *a) Öğrencilerin bölme işlemi sürecinde verilen probleme uygun işlemi seçmeleri sağlanır.* *b) Bölünen, bölen, bölüm ile bölü çizgisinin bölme işlemine ait kavramlar olduğu vurgulanır.*

Kaynaklar

Alatlı, R. ve Gengeç, H. (2021). Dört işlem öğrenme alanı: Özellikleri ve öğretimi. İçinde T. Kargın ve İ. B. Güldenoğlu (Ed.). *Özel eğitimde matematik öğretimi* (ss. 239-283). Pegem Akademi.

Aliyu, B. S. (2022). Impact of Japanese multiplication technique on academic performance among primary five pupils in Tureta, Sokoto State, Nigeria. *Rima International Journal of Education, 1*(2), 91-100.

Altun, M. (2008). *Eğitim fakülteleri ve sınıf öğretmenleri için matematik öğretimi*. Aktüel Alfa Yayıncılık.

Altun, M. (2018). *Ortaokullarda matematik öğretimi.* Aktüel Yayıncılık.

Anghileri, J. (2000). *Teaching number sense*. Continuum.

Arslan, S. ve Ubuz, B. (2009). Sayılarda basamak değeri kavramı ve öğrencilerin yaşadıkları zorluklar. İçinde E. Bingölbali, M. F. Özmantar (Ed.). *İlköğretimde karşılaşılan matematiksel zorluklar ve çözüm önerileri* (ss. 97-126). Pegem Akademi.

Attisha, M., & Yazdani, M. (1984). An expert system for diagnosing children's multiplication errors. *Instructional Science*, *13*(1984). 79-92.

Avcu, T. ve Durmaz, B. (2011). Tam sayılarla ilgili işlemlerde ilköğretim düzeyinde yapılan hatalar ve karşılaşılan zorluklar. İçinde *2nd International Conference on New Trends in Education and Their Implications Tam Metin Özetler Kitabı* (ss. 1648-1656). Siyasal Kitabevi.

Ayvaz, A. (2010). *4. sınıf matematik dersi bölme işlemi alt öğrenme alanının edebi ürünlerle işlenmesinin öğrenci başarısı ve tutumuna etkisi.* [Yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi]. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/

Baccaglini-Frank, A. E., Funghi, S., Maracci, M., & Ramploud, A. (2023). Learning about multiplication by comparing algorithms: "One times one, but actually they are ten times ten". *The Journal of Mathematical Behavior*, *70*(2023), 101024.

Baki, A. ve Bütün, M. (2009). İlköğretim matematik öğretmenlerinin bölme kavramı ile ilgili alan eğitimi bilgilerinin yapısı. *e-Journal of New World Sciences Academy*, *4*(4), 1243-1256.

Barmby, P., Harries, T., Higgins, S., & Suggate, J. (2009). The array representation and primary children's understanding and reasoning in multiplication. *Educational studies in mathematics*, *70*(3), 217-241.

Bay-Williams, J. M., & Martinie, S. L. (2015). Order of operations: The myth and the math. *Teaching Children Mathematics*, *22*(1), 20-27.

Baykul, Y. (2005). *İlköğretimde matematik öğretimi.* Pegem Akademi.

Baykul, Y. (2014). *İlköğretimde matematik öğretimi.* Pegem Akademi.

Bird, R. (2009). *Overcoming with number: Supporting dyscalculia and students who struggle with maths.* SAGE.

Blackwell, S. B. (2003). Operation central: An original play teaching mathematical order of operations. *Mathematics Teaching in the Middle School, 9*(1), 52-57.

Bucked Games & Bahçeşehir University (2022, June 30). *Math space* [Dijital oyun] https://apps.apple.com/gb/app/math-space/id1588723360

Calabrese, J., Kopparla, M., & Capraro, M. M. (2022). Examining young children's multiplication understanding through problem posing. *Educational Studies, 48*(1), 59-74.

Caron, T. A. (2007). Learning multiplication: The easy way. The Clearing House: *A Journal of Educational Strategies, Issues and Ideas, 80*(6), 278-282.

Christou, K.P., & Vamvakoussi, X. (2021). Natural number bias on evaluations of the of multiplication and division: the role of the type of numbers. *Mathematics Education Research Journal.*, https://doi.org/10.1007/s13394-021-00398-3

Cockburn, A. D. (2008). Developing an understanding of children's acquisition of number concepts. In A. D. Cockburn & G. Littler

(Eds.) *Mathematical misconceptions: A guide for primary teachers* (pp. 86-100). SAGE.

Cockburn, A. D., & Parslow-Williams, P. (2008). Zero: understanding an apparently paradoxical number. In A. D. Cockburn & G. Littler (Eds.) *Mathematical misconceptions: A guide for primary teachers* (pp. 7-22). SAGE.

Cumhur, F. (2021). Diskalkulik çocuklara çarpma ve bölme işleminin öğretimi. İçinde Y. Mutlu, S. Olkun, L. Akgün ve M. H. Sarı (Ed). *Diskalkuli-matematik öğrenme güçlüğüne sahip çocuklara matematik öğretimi* (ss. 205-232). Vizetek Yayıncılık.

Çiltaş, A. ve Muşlu, M. (2016). Doğal sayılarda işlemler konusunun öğretiminde matematiksel modelleme yönteminin öğrenci başarısına etkisi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, *11* (2), 329-343.

Dağ, Ş. (2022). *Matematik eğitiminde kavram yanılgıları konusunda yapılmış araştırmaların incelenmesi: Sistematik derleme çalışması.* [Yüksek lisans tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi]. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/

De Brauwer, J., Verguts, T., & Fias, W. (2006). The representation of multiplication facts: Developmental changes in the problem size, five, and tie *Journal of Experimental Child Psychology, 94*(1), 43-56.

Denham, A. R. (2013). Strategy instruction and maintenance of basic multiplication facts through digital game play. *International Journal of Game-Based Learning (IJGBL), 3*(2), 36-54.

Ding, M., & Li, X. (2014). Transition from concrete to abstract representations: The distributive property in a Chinese textbook series. *Educational Studies in Mathematics*, *87*(1), 103-121.

Doğan, A. (2002). *Doğal sayılarla ilgili dört işlemde ilköğretim 1. kademe öğrencilerinin yaptıkları hata türleri.* [Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi]. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/

Doğan, A. & Akyar, K. (2022). İlkokul 3. sınıf öğrencilerinin doğal sayılar konusundaki kavram yanılgıları ve hata türlerinin incelenmesi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, *11*(3), 1388-1418.

Durmaz, B., & Can, D. (2021). Matematik öğretimi ve çocuk edebiyatı bütünleştirmesi. İçinde: B. Durmaz, & D. (Ed.) *Matematik öğretimi ve çocuk edebiyatı matematik dersinde edebiyat temelli uygulamalar* (ss. 73-93). Vizetek Yayıncılık.

Fuson, K. C. (2003). Toward computational - ency in multidigit multiplication and division. *Teaching Children Mathematics, 9*(February 2003), 300-305.

Geary, D. C. (2003). Learning disabilities in arithmetic: Problem-solving and cognitive deficits. In H. L. Swanson, K. R. Harris & S. Graham. *Handbook of learning disabilities* (pp.199-212). The Guilford Press.

Gençünal, A. (t.y.). *Çarpala oyunu* [Masa oyunu]. URL: https://www.girisimciogretmen.com/Product/Product?ProductProductID=11921

Golembo, V. (2000). Writing a PEMDAS story. *Mathematics Teaching in the Middle School*, *5*(9), 574-579.

Graeber, A. O. & Baker, K. M. (1992), Little into big is the way it always is, *Arithmetic Teacher*, 39(8), 18-21.

Güneş, G. ve Aydoğdu İskenderoğlu, T. (2021). Sayılar ve dört işlem öğretimi. İçinde (K. Tarım ve G. Hacıömeroğlu (Eds.). *Matematik öğretiminin temelleri ilkokul* (ss. 33-106). Anı Yayıncılık.

Harris, A. (2001). Multiplication & Division. St. Martin's College.

Haylock, D., & Cockburn, A. (2014). Çarpma ve bölme işlemlerini anlama. İçinde Çev. Ed. Z. Yılmaz Çev. F. Aydeniz *Küçük çocuklar için matematiği anlama* (ss. 95-121). Nobel Yayıncılık.

Hershkovitz, S., Tirosh, D., & Tsamir, P. (2008). Beginning to unravel misconceptions. In A. D. Cockburn & G. Littler (Eds.) *Mathematical misconceptions: A guide for primary teachers* (pp. 39-53). SAGE.

Hudson, P., & Miller, S. P. (2006). *Designing and implementing mathematics instruction for students with diverse learning needs.* Pearson.

Hurst, C., Hurrell, D., & Huntley, R. (2021). Factors and multiples: Important and misunderstood. *International Online Journal of Primary Education (IOJPE), 10*(2), 273-286.

Isoda, M., Olfos, R. (2021). Problematics for conceptualization of multiplication. In: M. Isoda & R. Olfos, R. (Eds) *Teaching multiplication with lesson study*. Springer.

Jackiw, N. & Sinclair, N. (2019). TouchTimes [iPad application soft-ware]. Burnaby, BC: Tangible Mathematics Group. https://apps.apple.com/ca/app/touchtimes/id146 98627 50

Jeon, K. (2012). on PEMDAS. *Teaching Children Mathematics, 18*(February), 370-77.

Jong, C., & Magruder, R. (2014). Beyond cookies: Understanding various division models. *Teaching Children Mathematics, 20*(6), 366-373.

Kaasila, R., Pehkonen, E., & Hellinen, A. (2010). Finnish pre-service teachers' and upper secondary students' understanding of division and reasoning strategies used. *Educational Studies in Mathematics*, *73*(3), 247-261.

Karagöz Akar, G., & Şener, B. (2014). Students' development of the relationship between the cartesian product, relation and the definition of function. *International Journal of Educational Studies in Mathematics, 1*(1), 69-89.

Karp, K. S., Bush, S. B., & Dougherty, B. J. (2014). 13 rules that expire. *Teaching Children Mathematics*, *21*(1), 18-25.

Karp, K. S., Bush, S. B., & Dougherty, B. J. (2015). 12 math rules that expire in the middle grades. *Mathematics Teaching in the Middle School, 21*(4), 208-215.

Keser, H. (2021). İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin basamak değeri kavramına yönelik yaptıkları hata türlerinin incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi, 7*(1), 102-125.

Kornilaki, E. (1999). *Young children's understanding of multiplicative concepts: a psychological approach.* [PhD diss., University of London].

Kubanç, Y. (2012). *İlköğretim 1. 2. ve 3. sınıf öğrencilerinin matematikte dört işlem konusunda yaşadığı zorluklar ve çözüm önerileri.* [Yüksek lisans tezi, Fırat Üniversitesi]. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/

Kubanç, Y., & Varol, F. (2017). çarpma işlemi gerektiren aritmetik sözel problemlerde yaşanan zorlukların incelenmesi. *Dicle University Journal of Ziya Gökalp Education Faculty*, 30, 449-464.

Lawton, F. (2005). Number. In A. Hansen (Eds.) *Children's errors in mathematics: Understanding common misconceptions in primary schools (pp. 22-75).* SAGE.

Leung, L., Wong, R., & Pang, W. (2006). Departing from the traditional long division algorithm: An experimental study [Oral presentation]. 29th Annual Conference of Mathematics Education Research Group of Australasia. http://www.merga.net.au/documents/RP382006.pdf

Lisarelli, G., Baccaglini-Frank, A., & Di Martino, P. (2021). From how to why: A quest for the common mathematical meanings behind two division algorithms. *The Journal of Mathematical Behavior*, *63*, 100897.

Liu, F. (2017). *Common Mistakes in Teaching Elementary Math: And how to avoid them*. Routledge.

MEB. (2018). Matematik Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve .tr

Miller, J. H. & Milam, C. P. (1987). Multiplication and division errors committed by learning disabled students. *Learning Disabilities Research, 2*, 119-122.

Morkoyunlu, Z. (2019). Doğal sayılarda dört işlem becerileri: İşlem kavramı. İçinde E. Ertekin ve M. Ünlü (Ed.). *Kuramdan uygulamaya etkinlik örnekleriyle sayıların öğretimi* (ss. 95-129). Pegem Akademi.

Mutlu, Y. ve Yasul, A. F. (2020). *Parmaklarla Matematik*, Diskalkuli Derneği.

Ojose, B. (2014). Teaching certain mathematical axioms: the role played by conceptual knowledge of algebra teachers. *National Teacher Education Journal*, *7*(1), 37-44.

Olkun, S. ve Toluk Uçar, Z. (2018). *İlköğretimde etkinlik temelli matematik öğretimi*. Vizetek.

Oral, N. (2020). *5.sınıf öğrencilerinin doğal sayılarla bölme işleminde yaşadığı zorluklar ve bu zorlukların nedenleri* [Yüksek lisans tezi, Pamukkale Üniversitesi]. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/

Otto, A., Caldwell, J., Hancock, S. W., & Zbiek, R. M. (2011). *Developing essential understanding of multiplication and division for teaching mathematics in grades 3-5*. National Council of Teachers of Mathematics.

Öçal, T. ve Öçal, M. F. (2019). İşlem kavramı. İçinde E. Ertekin ve M. Ünlü (Ed.). *Kuramdan uygulamaya etkinlik örnekleriyle sayıların öğretimi* (ss. 43-76). Pegem Akademi.

Öksüz, C. (2009). İşlem sırasının kavratılması. *İlköğretim Online, 8*(2), 306-312.

Park, J.H., & Nunes, T. (2001). The development of the concept of multiplication. *Cognitive Development*, *16*(3), 763-773.

Parker, G. (2019). Teaching multiplication tables. *Mathematics Teaching*, 265, 11-13.

Pearce, D. L., Bruun, F., Skinner, K., & Lopez-Mohler, C. (2013). What teachers say about student solving mathematical word problems in grades 2-5. *International Electronic Journal of Mathematics Education*, *8*(1), 3-19.

Pitta-Pantazi, D., Christou, C., & Pittalis, M. (2020). Number teaching and learning. In S. Lerman (Ed.), *Encyclopedia of mathematics education* (pp.645-654). Springer.

Reys, R., Lindquist, M. M., Lamnbdin D. V., & Smith, N.L. (2009). *Helping children learn mathematics*. John Wiley & Sons, Inc.

Rickard, C., & Earle, L. (2019). Learning times-tables facts versus learning about times tables. *Mathematics Teaching, 265*, 14-17.

Ryan, J., & Williams, J. (2007). *Children's mathematics 4-15: Learning from errors and miconceptions.* Open University Press.

Sinclair, N., Chorney, S., Güneş, C., & Bakos, S. (2020). Disruptions in meanings: teachers' experiences of multiplication in TouchTimes. *ZDM-Mathematics Education*, 52, 1471-1482.

Small, M. (2012). *Good questions: Great ways to entiate mathematics instruction*. Teachers College Press.

Smith, S. Z., & Smith, E. M. (2006). Assessing elementary understanding of multiplication concepts. *School Science and Mathematics*, *106*(3), 140-149.

Stein, M., Kinder, D., Silbert, J. & Carnine, D. (2006). *Designing mathematics instruction a direct instruction approach.* Pearson Prentice Hall.

Tabak, S. ve Aktürk, T. (2018). Sayılar ve işlemlerin öğretimi İçinde R. Akkaya (Ed.). *İlkokulda matematik öğretimi kuramdan uygulamaya sınıf öğretmenliği seti* (ss. 23-159). Eğiten Kitap.

Tezer, M., & Cumhur, M. (2016). anthropological theory of didactics and the probability of the constructivist approach being a solution to the common mistakes made in mathematics lessons. International *Journal of Educational Sciences*, *15*(1-2), 148-156.

Thompson, I. (2003). Putting place value in its place. *Mathematics Teaching*, 184, 14-15.

Tirosh, D., Tsamir, P., & Hershkovitz, S. (2008). Insights into children's intuitions of addition, subtraction, multiplication and division. In A. D. Cockburn & G. Littler (Eds.) *Mathematical misconceptions: A guide for primary teachers* (pp. 54-70). SAGE.

Tsamir, P., Hershkovitz, S., & Tirosh, D. (2008). Right or wrong? Exploring misconceptions in division. In A. D. Cockburn & G. Littler (Eds.) *Mathematical misconceptions: A guide for primary teachers* (pp. 71-85). Sage.

Uça, S. ve Öksüz, C. (2016). Matematik öğretiminde işlem sırasının kavratılmasında yeni bir yaklaşım: Mnemoni. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *39*(39), 51-67.

Üçüncü, K. (2010). *İlköğretim (2-5. sınıf) öğretmenlerinin çarpma işlemi öğretimine ilişkin görüşleri ve öğrencilerin kazanımlara ulaşma düzeyleri* [Yüksek lisans tezi, Gazi

Üniversitesi]. https://tez.yok.gov.tr/Ulusal-TezMerkezi/

Van de Walle, J. A., Karp, K. S., & Bay-Williams, J. (2021). Dört işlemin anlamlarının geliştirilmesi İçinde Çev. S. Durmuş *İlkokul ve ortaokul matematiği gelişimsel yaklaşımla öğretim* (Çev. İ. Ö. Zembat, ss. 153-182). 10. Basımdan Çeviri, Nobel Yayıncılık.

Varol, F. ve Kubanç, Y. (2015). Öğrencilerin bölme işlemi gerektiren aritmetik sözel problemlerde yaşadığı zorlukların incelenmesi. *On Dokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 34*(1), 99-123.

Vural, M. (2019). Dört işlem becerileri: Çarpma ve bölme İçinde S. Alptekin (Ed.). *Özel eğitimde matematik matematik performansı düşük öğrencilere temel matematik becerilerinin öğretimi* (ss. 191-230). Eğiten Kitap.

Wu, H. H. (2020). Misconceptions about the long division algorithm in school mathematics. *Journal of Mathematics Education at Teachers' College*, *11*(2), 1-12.

Yıkmış, A. ve Kot, M. (2017). Çarpma işlemleri İçinde O. Gürsel (Ed.). *Özel gereksinimli öğrencilere matematik beceri ve kavramlarının öğretimini planlama ve uygulama* (ss. 311-342). Vize Yayıncılık.

Yorulmaz, A., & Doğan, M. C. (2022). An action research to eliminate mistakes in multiplication and division operations through realistic mathematics education. *Educational Policy Analysis and Strategic Research*, *17*(3), 238-262.

Yorulmaz, A., & Önal, H. (2017). Examination of the views of class teachers regarding the errors primary school students make in four operations. *Universal Journal of Educational Research*, *5*(11), 1885-1895.

Yorulmaz, A., Uysal, H., & Sidekli, S. (2021). The use of mind maps related to the four operations in primary school fourth-grade students as an evaluation tool. *Journal of Education and Learning (EduLearn)*, *15*(2), 257-266.

Young-Loveridge, J., Bicknell, B., & Lelieveld, J. (2013). Introducing multiplication and division contexts in junior primary classes. *Teachers and Curriculum*, *13*, 68-74.

Zazkis, R. (2018). "Canada is better": an unexpected reaction to the order of operations in arithmetic. In A. Kajander, J. Holm, & E. (Eds) Teaching and learning secondary school mathematics (pp. 527-546). Springer, Cham.

Çocuk Edebiyatı

Blomfeldt, M. (2020). *Kolay Matematik Acemi Çarpma Balık Tutuyor*, Doğan Egmont Yayıncılık.

Blomfeldt, M. (2020). *Kolay Matematik Doğrucu Bölme Parti Veriyor*, Doğan Egmont Yayıncılık.

Ekim Özen, B. (2016). *Profesör Pi ile Matematik Çalışkan Pasaklılar Ülkesi Çarpma Öyküsü*, Timaş Çocuk.

Ekim Özen, B. (2021*). Profesör Pi ile Matematik Karışık Kuruşuk İşler Bölme Öyküsü*, Timaş Çocuk.

Midthun, J. (2015). *Matematiğin Çizgi Romanı Bölme*, Mavi Kelebek.

Millis, C. (2017). *7x9=Eyvah!* (Çev. Handan Sağlanmak Arlı), Beyaz Balina Yayınları.

Mühle, J. (2019). *İki Bana Bir Sana*, Kuraldışı Yayınları.

Tang, G. (2013). *Zeka Geliştirici Matematik Bilmeceleri Matematik Stratejileri Çarpma Zamanı*, Doruk Yayınları.

ÖZGEÇMİŞ

Doç. Dr. Burcu DURMAZ

Lisans eğitimini Eskişehir Osmangazi Üniversitesi'nin ilköğretim matematik öğretmenliği programında, yüksek lisans eğitimini Eskişehir Osmangazi Üniversitesi'nin Fen Bilimleri Enstitüsünün ilköğretim matematik öğretmenliği programında, doktora eğitimini ise Uludağ Üniversitesi'nin Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nün ilköğretim matematik eğitimi programında tamamlamıştır. Halen Süleyman Demirel Üniversitesi Eğitim Fakültesi Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Bölümü'nde görev yapmaktadır. Durmaz'ın çalışma alanları popüler bilim ve çocuk kitaplarıyla matematik öğretimi, diskalkulikler ile özel yeteneklilerin matematik eğitimi üzerinedir.

drburcudurmaz@gmail.com

BÖLÜM 6

Kesirlere İlişkin Öğrenci Zorlukları, Hataları ve Çözüm Önerileri

Kübra POLAT

Bölümün Hedefleri

Bu bölümde ilkokulda kesir kavramına yer verilmiştir. Kesir kavramı, ilkokulda matematik dersi öğretim programındaki yeri ve önemi, kesrin anlamları ve yazımı, kesrin modellerle temsili, kesirlerin karşılaştırılması ve kesirlerle işlemlere yönelik öğrencilerin sahip oldukları kavram yanılgıları bağlamında ele alınmıştır. Ele alınan yanılgılar açıklanarak bu yanılgıları gidermeye dönük çözüm önerilerine yönelik örnek etkinliklere yer verilmiştir.

İlkokulda Kesir Kavramının Önemi ve Öğretimi

Rasyonel sayılar, öğrencilerin doğal sayılar ve tamsayılar ile ilgili deneyimlerini ilişkilendirdiği ancak doğal sayılar ve tamsayılardan farklı ve karmaşık özelliklere sahip olan bir sayı sistemidir (Durmuş, 2005). İlkokulda rasyonel sayı kavramına yer verilmezken kesir kavramına ilkokul 1. sınıftan itibaren yer verilmektedir. Kesir ve rasyonel sayılar bazı kaynaklarda eş anlamlı olarak kullanılmalarına karşın aralarındaki benzerlikler ve farklılıklara dikkat çekmek önemlidir (Özgen, 2016). Niven (1961) kesir kelimesinin herhangi bir cebirsel ifadeyi pay ve payda ile belirtmek için kullanıldığını, rasyonel sayıları ise a ve d birer tamsayı ve d sıfırdan farklı olmak suretiyle $\frac{a}{d}$ şeklindeki sayılar olarak tanımlamanın yetersiz olduğunu ifade eder. Çünkü sayı doğrusundaki bir noktaya birçok kesir denk geleceğinden bu durum sayı doğrusu üzerindeki gösterimlerde sorun teşkil eder (Özgen, 2016). Bu bağlamda alanyazında kesirler ve rasyonel sayıların ilişkisinin farklı açılardan ele alındığı söylenebilir (Yanık, 2013). Bu bölümde rasyonel sayılar ve kesirlerin ilişkisinden ziyade, ilkokulda kesir kavramının önemi, öğrencilerin kesirlere ilişkin yaşadıkları güçlükler, sahip oldukları kavram yanılgıları ve etkinlik örnekleriyle güçlükleri gidermeye yönelik çözüm önerileri sunulmaya çalışılacaktır.

Kesir kavramı M.Ö. 3000'li yıllara dayanan uzun ve merak uyandırıcı bir geçmişe sahiptir (Fandiño Pinilla, 2007). Eski Mısırlı araştırmacılar, karaların mesafelerini ölçmek için, iki düğüm arasındaki uzunluğun bir ölçü birimini temsil ettiği halatları kullanmışlardır. Araştırmacılar bir d uzaklığının ölçüsünü u ölçü birimiyle kıyaslamak istediklerinde iki durum söz konusu olmuştur: d uzunluğu u uzunluğunun tam katına eşittir ya da eşit değildir. Uzunluğun tam kata eşit olmaması yeni sayılara ihtiyaç duyulmasına dolayısıyla da toplumsal bu pratikle eş zamanlı olarak kesirlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur (Powell, 2019). Ayrıca uzunluk, zaman, alan, hacim gibi sürekli niceliklerin ölçülmesinde daha hassas ölçüm yapılması için daha küçük parçalara ayırma gerekliliği kesirlerin ortaya çıkışıyla mümkün olabilmiştir (Argün vd., 2014). Dolayısıyla günlük hayat hesaplamalarında ve matematiğin birçok konusunda kullanılan kesir kavramı ilkokul ve ortaokul müfredatının ayrılmaz bir parçası olarak yerini almıştır (Fandiño Pinilla, 2007).

İlkokul Matematik Dersi Öğretim Programı'na göre kesirler alt öğrenme alanına ait kazanımlar 1., 2., 3. ve 4. sınıflarda, kesirlerle işlemler alt öğrenme alanına ait kazanımlar ise sadece 4. sınıfta yer almaktadır. Kesirler konusuna ilişkin kazanımlar incelendiğinde 1. ve 2. sınıflarda birer kazanım, 3. sınıfta altı kazanım, 4. sınıfta ise kesirler alt öğrenme alanına ait dört, kesirlerle işlemler alt öğrenme alanına ait iki kazanım yer almaktadır (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2018). İlkokulda kesirler alt öğrenme alanına ait kazanımlar kesrin ve birim kesrin anlamına, kesirlerin çeşitli modellerle temsiline, kesirlerin karşılaştırılmasına ve kesirlerle yapılan işlemlere (toplama ve çıkarma) yönelik becerilerin geliştirilmesine ilişkindir.

Hecht ve diğerlerine (2003) göre ilkokulun sonunda öğrenciler kesirlerle işlem yapabilmeli (Örneğin; $\frac{1}{2}+\frac{1}{2}=$), kesirlerle işlemlerde tahmin yapabilmeli (Örneğin; 1,10 veya 100 sayılarından hangisinin $\frac{1}{4}+\frac{2}{4}=$ işleminin sonucuna daha yakın olduğu) ve kesir içeren problemleri çözebilmelidir. Dolayısıyla öğrencilerden ilkokulda edinilmesi beklenen temel kesir becerileri, kesrin ve kesirlerle işlemlerin kavramsal olarak anlaşılması ve paydaları eşit kesir problemlerinin çözülmesi olarak ifade edilebilir. Nitekim Hecht ve Vagi'ye (2010) göre ilkokul müfredatında kesirlerde işlem (örneğin $\frac{1}{4}+\frac{2}{4}$=?) ve kesirlerle ilgili sözel problemler (örneğin Cem bir pastanın $\frac{2}{4}'$sini, Selin ise aynı pastanın $\frac{1}{4}'$ini yedi. Ne kadar pasta kaldı?) temel kesir becerileri olarak öne çıkmaktadır.

Kesirler konusu günlük yaşamın yanı sıra cebir, ondalık gösterim, rasyonel sayılar, ölçme, yüzde hesaplamaları, oran-orantı, denklik, orantısal akıl yürütme, ölçme, olasılık, grafik çizimi, koordinat sistemi ve ileri matematiğin pek çok alanı ile yakından ilişkilidir (Alacaci, 2010; Behr vd., 1983; Braithwaite, vd., 2022; Durmuş, 2005; Fuchs vd., 2013; Hecht ve Vagi, 2010; van de Walle vd. 2014). Dolayısıyla kesir öğretimi matematiksel yeterlik için önemli konulardandır. Nitekim araştırmacılar kesirlerde kavramsal anlamanın sağlanamamasının öğrencilerin matematiksel olgunlaşmasının önündeki ciddi engellerden biri olduğunu ileri sürmektedirler (Charalambous ve Pitta-Pantazi, 2007).

Kaynakça

Alacaci, C. (2010). Matematiksel zorluklar ve çözüm önerileri (Ed. Bingölbali, E., Özmantar, M. F.), Öğrencilerin *kesirler konusundaki kavram yanılgıları* (s. 63-95). Pegem A Yayıncılık

Alqahtani, M. M., Powell, A. B., Webster, V. & Tirnovan, D. (2022). How a measuring perspective pre-service teachers' reasoning about fractions with discrete and continuous models *International Electronic Journal of Elementary Education, 14*(3), 441-458. https://doi.org/10.26822/iejee.2022.255

Argün, Z., Arıkan, A., Bulut, S. & Halıcıoğlu, S. (2014). *Temel matematik kavramlarının künyesi*. Gazi Kitabevi.

Baturo, A.R (2004). Empowering Andrea to help year 5 students construct fraction understanding. *Proceedings of the 28th PME Conference*, 2, 95–102. Bergen University College, Bergen.

Behr, M., Lesh, R., Post, T., & Silver E. (1983). Rational number concepts. In R. Lesh & M. Landau (Eds.), *Acquisition of mathematics concepts and processes*, (pp. 91-125). Academic Press

Birgin, O. & Gürbüz, R. (2009). İlköğretim II. kademe öğrencilerinin rasyonel sayılar konusundaki işlemsel ve kavramsal bilgi düzeylerinin incelenmesi. *Eğitim Fakültesi Dergisi 22*(2), 529-550.

Bottge, B. A., Cohen, A. S. & Choi, H. J. (2018). Comparisons of mathematics intervention in resource and inclusive classrooms. *Exceptional Children*, *84*(2) 197–212. http://dx.doi.org/10.1177/0014402917736854

Braithwaite, D. W., McMullen, J. and Hurst, M. A. (2022). Cross-notation knowledge of fractions and decimals. *Journal of Experimental Child Psychology*, 213, 1-23. https://doi.org/10.1016/j.jecp.2021.105210

Butler, F. M. (1999). *Fraction instruction for students with disabilities: Comparing two teaching sequences*. [Doctoral Thesis]. University of Nevada.

Charalambous, C. Y., & Pitta-Pantazi, D. (2007). Drawing on a theoretical model to study students' understandings of fractions. *Educational Studies in Mathematics,* 64, 293-316. https://doi.org/10.1007/s10649-006-9036-2

Clausen-May, T. (2005). *Teaching maths to pupils with ent learning styles*. Paul Chapman Publishing https://doi.org/10.4135/9781446212011.

Çetin, H. (2020). Investigation of the definitions of pre-service elementary mathematics teachers on fraction concept. *Eurasian Journal of Teacher Education, 1*(3), 172-185.

Durmuş, S. (2005). Rasyonel sayılarda bölme işlemini ilköğretim öğrencilerin algılayışları. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9, 97-109.

Fandiño Pinilla M.I. (2007). Fractions: conceptual and didactic aspects. *Acta Didactica Universitatis Comenianae*, 7, 23-45.

Fuchs, L. S., Schumacher, R. F., Long, J., Namkung, J., Hamlett, C. L., Cirino, P. T., Jordan, N. C., Siegler, R., Gersten, R., & Changas, P. (2013). Improving at-risk learners' understanding of fractions. *Journal of Educational Psychology*. Advance online publication. https://doi.org/10.1037/a0032446

Fuchs, L. S., Sterba, S. K., & Fuchs, D. &. Malone, A. S. (2016). Does evidence-based fractions ıntervention address the needs of very low-performing students? *Journal of Research on Educational 9*(4), 662-677. https://doi.org/10.1080/19345747.2015.1123336

Gersten, R., Beckmann, S., Clarke, B., Foegen, A., Marsh, L., Star, J. R. and Witzel, B. (2014). Assisting students struggling with mathematics: Response to intervention (RTI) for elementary and middle schools. (Ed. Klopas, P.) *Assisting students struggling with math and reading response to intervention guides* (pp.1-120). Nova Science Publishers..

Gözel, E. (2020). Kesirler ve Öğretimi (Ed. Toptaş, V., Olkun, S., Çekirdekçi, S. & Sarı, M. H.), *İlkokulda matematik öğretimi* (s. 244-308). Vizetek.

Gurganus, S. P. (2017). *Math instruction for students with learning problems* (Second edition). Routledge. https://doi.org/10.4324/9781315684499

Haser, Ç., & Ubuz, B. (2002). Kesirlerde kavramsal ve işlemsel performans. *Eğitim ve Bilim, 27*(126), 53-61.

Hecht S.A., Close, L. & Santisi, M. (2003). Sources of individual in fraction skills. *Journal of Experimental Child Psychology*, 86, 277–302. https://doi.org/10.1016/j.jecp.2003.08.003

Hecth, S. A., & Vagi, K. J. (2010). Sources of group and ındividual in emerging fraction skills. *Journal Education Psychology*. *102*(4), 843–859. https://doi.org/10.1037/a0019824

Hodges, T. E., Cady, J. & Collins, R. L. (2008). Fraction representation: The not-so-common denominator among textbooks. *Mathematics Teaching in the Middle School*, *14*(2), 78-84. https://doi.org/10.5951/MTMS.14.2.0078

Howe, C., Nunes, T. & Bryant, P. (2010). Rational number and proportional reasoning: Using intensive quantities to promote achievement in mathematics and science. *International Journal of Science and Mathematics Education*, 1-28. https://doi.org/10.1007/s10763-010-9249-9

Keijzer, R. & Terwel, J. (2003). Learning for mathematical insight: a longitudinal comparative study on modeling, *Learning and Instruction,* 13, 285–304. https://doi.org/10.1016/S0959-4752(02)00003-8

Kieren, T. E. (1980). *Recent research on number learning*. ERIC Clearinghouse for Science, Mathematics, and Environmental Education, Columbus, Ohio.

Kontogianni, A. & Tatsis, K. (2019). Proportional reasoning of adult students in a second chance school: the subconstructs of fractions. *Adults Learning Mathematics: An International Journal, 14*(2), 23-38.

Lamon, S.J. (1993). 'Ratio and proportion: Children's cognitive and metacognitive process', In T.P. Carpenter, E. Fennema and T.A. Romberg (Eds.), *Rational numbers: An integration of research*, Lawrence Erlbaum Associates(pp. 131–156).

Lee, M. Y. (2017). Pre-service teachers' - lity with referent units in solving a fraction division problem. *Educational Studies in Mathematics, 96*(3), 327-348. https://doi.org/10.1007/s10649-017-9771-6

Lee, M. Y. & Lee, J. (2019). Pre-service teachers' perceptions ofthe use of representations and suggestions for students' ıncorrect use. *EURASIA Journal of Mathematics, Science and Technology Education, 15*(9), 1-21. https://doi.org/10.29333/ejmste/103055

Millî Eğitim Bakanlığı (2018). *İlkokul matematik dersi programı* (1., 2., 3., ve 4. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı

National Council of Teachers of Mathematics (2000). *Principles and standards for school mathematics*. Reston, VA: NCTM

Niven, I. (1961). *Numbers: Rational and irrational*. The L. W. Singer Company

G. (2021). *İlkokulda Dienes ilkelerine göre matematik öğretimi.* (Ed. Kırkıç, K. A., Vatansever Bayraktar, H.). *Kuramdan uygulamaya ilkokul eğitiminde yenilikçi öğrenme ve öğretim* (s. 273-302). Efe Akademi:

Okur, M. & Çakmak Gürel, Z. (2016). Ortaokul 6. ve 7. sınıf öğrencilerinin kesirler konusundaki kavram yanılgıları. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 18*(2), 922-952. http://dx.doi.org/10.17556/jef.30116

Olkun, S. & Toluk-Uçar, Z. (2020). *İlköğretimde etkinlik temelli matematik öğretimi* (9. baskı). Vizetek

Osmanoğlu, A. & Özgeldi, M. (2018). Sınıf öğretmeni adaylarının kesirlerde çarpma ve bölme işlemlerine yönelik kavramsal anlamalarının incelenmesi. *İlköğretim Online, 17*(4), 1812-1829. http://dx.doi.org/10.17051/ilkonline.2019.506846

Özgen, K. (2016). Rasyonel sayılar. (Ed. Elçi, A. N., Bukova-Güzel, E., Cantürk-Günhan, B. Ev-Çimen, E.) T*emel matematiksel kavramlar ve uygulamaları*. Pegem Akademi

Pal, M. (2014). Making conceptual knowledge connections to clear misconceptions in fractions in primary classrooms. *IOSR Journal of Research & Method in Education, 4*(2), 12-18. https://doi.org/10.9790/7388-04241218

Pesen, C. (2008). Kesirlerin sayı doğrusu üzerindeki gösteriminde öğrencilerin öğrenme güçlükleri ve kavram yanılgıları. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 9*(15), 157–168

Powell, A. B. (2019). How does a fraction get its name? *ReBECEM, 3*(3), 700-713. DOI: http://dx.doi.org/10.33238/ReBECEM.2019.v.3.n.3.23846

Smith, J. P. (1995). Competent reasoning with rational numbers. *Cognition and Instruction, 13*(1). 3-50. https://doi.org/10.1207/s1532690xci1301_1

Soylu, C. & Soylu, C. (2005). İlköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin kesirler konusundaki öğrenme güçlükleri: kesirlerde sıralama, toplama, çıkarma, çarpma ve kesirlerle ilgili problemler. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,7*(2), 101-117.

Thurtell, E., (2019). *Fractions speak louder than words: Investigating preservice primary teachers' knowledge and understanding for teaching fractions with representations*, [Doctor of Philosophy thesis] University of Wollongong,

Van De Walle, J. A. Karp, K. S. & Bay-Williams, J. M. (2014). *İlkokul ve ortaokul matematiği gelişimsel yaklaşımla öğretim*. (Çeviri Editörü: Soner Durmuş). Nobel Akademik Yayıncılık

Watanabe, T. (2002). Representations in teaching and learning fractions. *Teaching Children Mathematics, 8*(8), 457-463. https://doi.org/10.5951/TCM.8.8.0457

Witzel, B. S. & Little, M. E. (2016). Rasyonel sayı kavramı ve hesaplama. (Ed. Öçal, M. F., Kar, T.) *Zorlanan çocuklar için ilköğretim matematik öğretimi* (s. 111-135). Anı Yayıncılık

Yanık, B. H. (2013). Rasyonel sayılar. (Ed. Zembat, İ. Ö., Özmantar, M. F., Bingölbali, E., Şandır, H., Delice, A.) *Tanımları ve tarihsel gelişimleriyle matematiksel kavramlar* (s. 95-110). Pegem Akademi

ÖZGEÇMİŞ

Doç. Dr. Kübra POLAT

1984 yılında Sivas'ta doğdu. 2009 yılında Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Matematik Öğretmenliğinde lisans eğitimini, 2011 yılında Gazi Üniversitesi Matematik Eğitiminde yüksek lisansını ve 2018 yılında Atatürk Üniversitesi Matematik Eğitiminde doktorasını tamamladı. Polat, 2011-2012 yılında Sivas Hafik Lisesi'nde matematik öğretmeni olarak görev yaptı. 2012 yılında Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültesi Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Bölümü'nde araştırma görevlisi olarak işe başladı. 2020 yılında Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültesi Matematik Eğitimi Anabilim Dalı'na doktor öğretim üyesi olarak atandı. 2023 yılında doçent unvanını aldı.

kubraapolaat@hotmail.com.tr

BÖLÜM **7**

Temel Geometri Kavramlarına İlişkin Öğrenci Zorlukları, Kavram Yanılgıları ve Çözüm Önerileri

Zeynep AKKURT DENİZLİ

Bölümün Hedefleri

Bu bölümde, ilkokul öğrencilerinin temel geometri kavramlarına ilişkin güçlükleri ve kavram yanılgıları her bir kavram temelinde ele alınmış, bu güçlüklerin ve kavram yanılgılarının giderilmesine yönelik çözüm önerileri sunulmuştur.

Giriş

Platon Akademisi'nin kapısında yazan "Geometri bilmeyen giremez!" uyarısı, aslında geometrinin yetkin bilgiye erişmenin yolunu sunan bir alan olduğuna işaret etmektedir. Eski çağlardan beri matematiğin temellerine ilişkin felsefi tartışmalara da yol açan geometri, matematiğin farklı bir yönünü sunan alt alanı olarak okullardaki öğretim programlarında yer almaktadır. Geometrinin öğretimi sürecinde, geometrik nesnelerin fark edilmesi, anlaşılması, tanımlanması ve - dırılması; geometrik ilişkilerin anlaşılması, yeni argümanların geliştirilmesi, akıl yürütme, ispat, görselleştirme ve çizim yapma becerileri ön plana çıkmaktadır (National Council of Teachers of Mathematics [NCTM], 2000). Bu beceriler, geometrinin ilkokuldan itibaren matematik öğretim programlarında yer almasını gerekli kılmaktadır. İlkokul düzeyi söz konusu olduğunda, gerçekte soyut olan geometri kavramlarının öğrenciler tarafından nasıl anlaşıldığı ayrı bir önem kazanmaktadır. Özellikle günlük yaşamla ilişkilendirilmesi güç olan temel geometri kavramlarının anlaşılmasının, küçük yaştaki öğrenciler için kritik olduğu düşünülmektedir.

İlkokulda Temel Geometri Kavramlarının Önemi ve Öğretimi

Geometrinin inşasında etkili olan temel geometri kavramları öğrenilmeden, anlamlı bir geometri öğrenimi mümkün değildir. Uzayın, geometrik nesnelerin ve onların hareketlerinin anlaşılması için öncelikle bu kavramların anlaşılması gerekmektedir. Başka bir ifadeyle bireylerin geometriye ilişkin algılarının ve düşünmelerinin; nokta, doğru, doğru parçası, ışın, açı, düzlem gibi temel geometrik kavramları nasıl anladıklarına bağlı olarak geliştiği söylenebilir. Matematiksel kavramların anlaşılması ancak temsiller yoluyla mümkün olduğundan (Duval, 1993), öncelikle geometri kavramlarının ilkokul düzeyinde nasıl temsil edileceğinin tartışılması gerekmektedir.

Bir geometri kavramının temsilinde gördüklerimiz ile gerçekte o kavrama ilişkin bildiklerimiz arasında farklılıkların olduğu açıktır. Bu noktada önemli olan, kavramın özelliklerini en iyi şekilde yansıtan temsili belirlemektir. Parzyzs (1988), iki ve üç boyutlu geometrik nesnelerin temsillerini, uzak ve yakın temsil olmalarına göre farklı düzeylerde incelemiştir. Temsil nesneden uzaklaştıkça nesneye ilişkin bilgi kaybında artış olmaktadır. Parzyzs, buna dayanarak iki boyutlu nesneler için uygun ve yakın temsilin çizim olduğunu; üç boyutlu nesneler içinse somut modellerin yakın temsil, çizimin ise uzak temsil olduğunu belirtmiştir. Parzyzs, diğer taraftan, doğru ve düzlem gibi sınırsız olan bazı geometrik nesnelerin, somut kavrayışları olamayacağı için temsil edilemeyeceklerini savunmuştur. Bu durumda, öğretim sürecinde kullanılan kâğıt üzerindeki çizimlerin iki boyutlu nesneler için,

Kaynaklar

Ardıç, F., Şengür, S. ve Yenilmez, K. (2019). Kırsal bölgedeki ilköğretim dördüncü sınıf öğrencilerinin geometri dersi alan kavramlarını günlük hayatla ilişkilendirme düzeyleri. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi (ESTÜDAM) Eğitim Dergisi (ESTUDAM Journal of Education),4*(2), 22-37.

Argün, Z., Arıkan, A., Bulut, S. ve Halıcıoğlu, S. (2020). *Temel matematik kavramlarının künyesi.* Ankara: Palme Yayınevi.

Bosch, M., ve Gasco´n, J. (2006). Twenty-five years of the didactic transposition. *ICMI Bulletin, 58*, 51–65.

Browning, A.K., Klng G.G. ve Sundling, E.H. (2008). What's your angle on angles? *Teaching Children Mathematics, 14*(5), 283-287.

Bütüner, S. Ö. ve Filiz, M. (2018). Ortaokul matematik öğretmenlerinin açılar konusundaki öğrenci kavram yanılgılarının farkındalıklarının belirlenmesi. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 35,* 123-144.

Chevallard, Y. (1985). *La transposition didactique.* Grenoble: La Pensée Sauvage.

Clements D. H. ve Battista, M. T. (1990). The of logo on children's conceptualizations of angle and polygons. J*ournal for Research in Mathematics Education, 21*(5), 356-371.

Clements, D. H., Battista, M. T., Sarama, J. ve Swaminathan, S. (1996). Development of turn and turn measurement concepts in a computer-based instructional unit. *Educational Studies in Mathematics*, *30*(4), 313–337.

Duval, R. (1993). Registres de représentation sémiotique et fonctionnement cognitif de la pensée. *Annales de Didactiques des Sciences Cognitives*, *5*, 37-65.

Faydacı, S., (2008). *İlköğretim 6. sınıf öğrencilerine geometrik dönüşümlerden öteleme kavramının bilgisayar destekli ortamda öğretiminin incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Fischbein, E. (1993). The theory of figural concepts. *Educational Studies in Mathematics, 24*(2), 139-162.

Gutierez, A. (1992). Exploring the links between van Hiele Levels and 3-dimensional geometry. *Structural Topology,1992*, 31-48.

Kaur, H. (2020). Introducing the concept of angle to young children in a dynamic geometr environment. *International Journal of Mathematical Education in Science and Technology, 51*(2), 161-182.

Kılıç, A. S., Temel, H. ve Şenol, A. (2015). Öğretmen adaylarının "nokta, doğru, düzlem ve açı" kavramları hakkında bilgi düzeyleri ve kavram yanılgılarının incelenmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi, 26(2015) 205-229.*

Kiriş, B. (2008). *İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin 'nokta, doğru, doğru parçası, ışın ve düzlem konularında sahip oldukları kavram yanılgıları ve bu yanılgı nedenlerinin belirlenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.

Lehrer, R., Jenkins, M. ve Osana, H. (1998). Longitudinal study in children's reasoning about space and geometry. R. Lehrer ve D. Chazan (Ed.), *Designing learning environments for developing understanding of geometry and space* (351–367). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.

Malaty, G. (1994). Can young children learn abstract ideas in geometry? *International Journal of Mathematical Education in Science and Technology, 25*(5), 751-758.

Mansfıeld, H. (1985). Points, lines, and their representations. *For the Learning of Mathematics,* 5(3), 2-6.

Millî Eğitim Bakanlığı (MEB). (2018). *Matematik dersi öğretim programı (İlkokul ve ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8.* Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Millî Eğitim Bakanlığı (MEB). (2019). *İlkokul matematik 4. sınıf ders kitabı*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Millî Eğitim Bakanlığı (MEB). (2021). *İlkokul matematik 3. sınıf ders kitabı*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Mohyuddin, R. G. ve Khalil, U. (2016). Misconceptions of students in learning mathematics at primary level. *Bulletin of Education and Research, 38*(1),133-162.

National Council of Teachers of Mathematics (NCTM). (2000). *Principles and standards for school mathematics.* Reston, Va.: NCTM.

Orbay, K. ve Develi, M. H. (2015). Pre-school students' ınformal acquisitions regarding the concepts of point and straight line. *International Electronic Journal of Elementary Education, 7*(3), 319-332.

Öksüz, C. (2010). İlköğretim yedinci sınıf üstün yetenekli öğrencilerin nokta, doğru ve düzlem konularındaki kavram yanılgıları. *İlköğretim-Online*, *9*(2), 508–525.

Parzysz, B. (1988). "Knowing" vs "seeing". Problems of the plane representation of space geometry. *Educational Studies in Mathematics, 19*(1), 79-92.

Sarı, M. H., Tertemiz, N. I. ve Demirci, N. (2021). A study on 5th grade students' achievement levels and misconceptions in the concept of angle. *International Journal of Progressive Education, 17(*1) ,338-356.

Tuluk, G. (2014). Sınıf öğretmeni adaylarının nokta, çizgi, yüzey ve uzay bilgileri ve çoklu temsilleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi, 22*(1), 361-384.

Yıldırım, C. (2004). *Matematiksel düşünce.* İstanbul: Remzi Kitapevi.

ÖZGEÇMİŞ

Dr. Zeynep AKKURT DENİZLİ

Lisans eğitimini, 2007 yılında Hacettepe Üniversitesi'nde İlköğretim Matematik Öğretmenliği Anabilim Dalı'nda tamamladı. Yüksek lisans derecesini, 2010 yılında, Hacettepe Üniversitesi İlköğretim Anabilim Dalı'ndan matematik eğitimi alanında; doktora derecesini, 2016 yılında, Anadolu Üniversitesi Matematik Eğitimi Anabilim Dalı'ndan aldı. Eylül 2007 – Şubat 2008 tarihleri arasında Ankara'da ortaokul matematik öğretmeni olarak görev yaptı. 2009-2020 yılları arasında Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi'nde Sınıf Eğitimi Anabilim Dalı'nda araştırma görevlisi olarak çalıştı. 2020 yılından itibaren aynı anabilim dalında doktor öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. Geometrik düşünme, problem çözme ve kurma, matematik öğrenme güçlüğü konularıyla ilgili çalışmalar yapmaktadır.

zeynep0akkurt@gmail.com

BÖLÜM **8**

Geometrik Şekillere ve Geometrik Cisimlere İlişkin Kavram Yanılgıları ve Çözüm Önerileri

Sinan OLKUN
Mehmet Hayri SARI

Bölümün Hedefleri

Bu bölümde geometrik şekillere ve cisimlere yönelik ilkokul kademesindeki öğrencilerin sahip oldukları kavram yanılgılarına yer verilmiştir. Ortaya konulan kavram yanılgıları örneklerle açıklanarak bu kavram yanılgılarının giderilmesine yönelik çözüm önerileri sıralanmıştır.

Kaynaklar

Aslan, D. ve Arnas, Y. A. (2007). Three- to six-year-old children's recognition of geometric shapes. *International Journal of Early Years Education*, *15*(1), 83-104. https://doi.org/10.1080/09669760601106646

Battista, M. T. (2002). Learning geometry in a dynamic computer environment. *Teaching children mathematics*, *8*(6), 333-339.

Bingölbali, E., ve Özmantar, M. F. (2014). Matematiksel kavram yanılgıları: Sebepleri ve çözüm arayışları. E. Bingölbali ve M. Özmantar (Ed.), *İlköğretimde karşılaşılan matematiksel zorluklar ve çözüm önerileri* içinde (s. 187-215). Ankara: PegemA Yayıncılık.

Brannon, E. M. ve Terrace, H. S. (1998). Ordering of the numerosities 1 to 9 by monkeys. *Science*, *282*(5389), 746-749.

Burns, M. (2000). *About teaching mathematics: A K-8 resource*. ERIC.

Carpenter, T. P., Franke, M. L., Johnson, N. C., Turrou, A. C. ve Wager, A. A. (2016). *Young children's mathematics: Cognitively guided instruction in early childhood education*. Heinemann.

Cathcart, W. G., Pothier, Y. M., Vance, J. H. ve Bezuk, N. S. (2003). *Learning mathematics in elementary and middle schools* (3rd bs.). Prentice Hall.

Clements, D. (1998). Geometric and spatial thinking in young children, Opinion Paper. *National Science Foundation. Arlington, VA*.

Clements, D. H. (2004). Geometric and spatial thinking in early childhood education. İçinde D. H. Clements ve J. Sarama (Eds.), *Engaging young children in mathematics: Standards for early childhood mathematics education* (s. 267-297). Taylor & Francis.

Clements, D. H. ve Battista, M. T. (1992). Geometry and spatial reasoning. . İçinde D. Grouws (Ed.), *Handbook of Research on Mathematics Teaching and Learning* (s. 420-464). VA: National Council of Teachers of Mathematics, Reston.

Clements, D. H. ve Sarama, J. (2000). The earliest geometry. *Teaching children mathematics*, *7*(2), 82-86. http://www.jstor.org/stable/41199414

Clements, D. H., Wilson, D. C. ve Sarama, J. (2004). Young Children's Composition of Geometric Figures A Learning Trajectory. *Mathematical Thinking and Learning*, *6*(2), 163-184.

Dağlı, Ü. Y. ve Halat, E. (2016). Young children's conceptual understanding of triangle. *Eurasia Journal of Mathematics, Science and Technology Education*, *12*(2), 189-202.

Heddens, J. W. ve Speer, W. R. (1995a). *Today's mathematics: Activities and instructional ideas*. Prentice-Hall.

Heddens, J. W. ve Speer, W. R. (1995b). *Today's mathematics: Concepts and classroom methods*. Prentice-Hall.

Levenson, E., Tirosh, D. ve Tsamir, P. (2011). *Preschool geometry: Theory, research, and practical perspectives*. Springer Science & Business Media.

Lindquist, M. M. ve Clements, D. H. (2001). Geometry must be vital. *Teaching children mathematics*, *7*(7), 409-415. www.jstor.org/stable/41197634

MEB. (2018). *Matematik dersi öğretim programı (İlkokul ve ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8.* . Milli Eğitim Basımevi. http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/201813017165445-MATEMAT%C4%B0K%20%C3%96%C4%9ERET%C4%B0M%20PROGRAMI%202018v.pdf

Mutlu, Y., Deniz, D. ve Polat, S. (2017). Sınıf öğretmenlerinin geometrik cisimler ve şekiller konusundaki bilgi düzeylerinin zihin haritaları üzerinden incelenmesi. *Journal of Human Sciences, 14*(4), 4742-4752.

Olkun, S. (2022). How do we learn mathematics? A framework for a theoretical and practical model. *International Electronic Journal of Elementary Education*, *14*(3), 295-302.

Olkun, S., N.B., S. ve Derkayulu, D. (2009). Geometric explorations with dynamic geometry applications based on van Hiele levels. *Colección Digital Eudoxus*, *1*(2), 1-12.

Olkun, S. ve Sarı, M. H. (2018). Matematik eğitimi. İçinde S. Yılmaz (Ed.), *Ağaç yaşken*

eğilir: Örneklerle başarılı çocuk eğitimi (s. 108-134). Nobel Yayıncılık.

Olkun, S. ve Sarı, M. H. (2020). Bilgisayar destekli araçlar – Diskalkuli tarama aracı. İçinde Y. Mutlu, S. Olkun, L. Akgün ve M. H. Sarı (Eds.), *Diskalkuli: Matematik öğrenme güçlüğü (tanımı, özellikleri, yaygınlığı, nedenleri ve tanılanması)* (s. 125-137). Pegem Akademi Yayıncılık.

Olkun, S. ve Toluk-Uçar, Z. (2018). İlköğretimde Etkinlik Temelli Matematik Öğretimi. Vizetek Yayınları.

Pegg, J. (1995). Learning and teaching geometry. İçinde L. Grimison ve J. Pegg (Eds.), *Teaching secondary school mathematics: Theory into practice* (s. 87-103). Harcourt Brace & Company.

Sarı, M. H. (2015). İlkokul 4. sınıfta Dienes ilkelerine göre yapılandırılmış geometri etkinliklerinin öğrenci başarısına, kalıcılığa ve akademik benlik algısına etkisi [Yayımlanmamış Doktora tezi, Gazi Üniversitesi]. Ankara. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=zqI_ZOq-b18GC-2rT9c2JGvWa48KUx0Y4dHNM0v-b76YWfIpKzF3xLJ4HGiO07tIjC

Sarı, M. H. (2020). Matematiksel bilginin temsil biçimleri. İçinde V. Toptaş, S. Olkun, S. Çekirdekci ve M. H. Sarı (Eds.), İlkokulda matematik öğretimi (s. 17-44). Vizetek Yayıncılık.

Sarı, M. H. ve Olkun, S. (2020). Dienes ilkeleri temelli matematik öğrenme-öğretme yaklaşımı. İçinde G. Ekici (Ed.), *Etkinlik örnekleriyle güncel öğrenme-öğretme yaklaşımları-IV* (s. 25-55). Pegem Akademi Yayıncılık.

Sarı, M. H. ve Tertemiz, N. (2017). The of using geometry activities based on Dienes' principles on 4th graders' success and retention of learning. *Education & Science/ Egitim ve Bilim*, *42*(190), 1-23.

Satlow, E. ve Newcombe, N. (1998). When is a triangle not a triangle? Young children's developing concepts of geometric shape. *Cognitive Development*, *13*(4), 547-559.

Senk, S. L. (1989). Van Hiele levels and achievement in writing geometry proofs. *Journal for Research in Mathematics Education*, *20*(3), 309-321.

Spelke, E. S. ve Kinzler, K. D. (2007). Core knowledge. *Developmental Science*, *10*(1), 89-96. https://doi.org/10.1111/j.1467-7687.2007.00569.x

Teppo, A. (1991). Van Hiele levels of geometric thought revisited. *The Mathematics Teacher*, *84*(3), 210-221.

Van de Walle, J. A., Karp, K. S. ve Bay-Williams, J. M. (2016). Elementary and middle school mathematics. İçinde: Pearson Education UK.

Van Hiele, P. M. (1959). The child's thought and geometry. *English translation of selected writings of Dina van Hiele-Geldof and Pierre M. van Hiele*, 243-252. http://geometryandmeasurement.pbworks.com/f/VanHiele.pdf

Van Hiele, P. M. (1999). Developing geometric thinking through activities that begin with play. *Teaching children mathematics*, *5*(6), 310-316.

Verdine, B. N., Lucca, K. R., R. M., Hirsh-Pasek, K. ve Newcombe, N. S. (2016). The shape of things: The origin of young children's knowledge of the names and properties of geometric forms. *Journal of Cognition and Development*, *17*(1), 142-161. https://doi.org/10.1080/15248372.2015.1016610

Yıldızlı, H. ve Sarı, M. H. (2017). Sınıf öğretmenlerinin geometrik cisimlere ilişkin alan bilgilerinin incelenmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *30*(2), 601-636.

ÖZGEÇMİŞ

Prof. Dr. Sinan OLKUN

Lisans eğitimini 1985 yılında Marmara Üniversitesi, Teknik Eğitim Fakültesi Makina Eğitimi alanında tamamladı. Yüksek lisans derecesini Orta Doğu Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümünde 1995 yılında, doktora derecesini ise 1999 yılında Amerika Birleşik Devletleri, Arizona Eyalet Üniversitesi'nden İlköğretimde Matematik Eğitimi alanında aldı. 1999-2004 yılları arasında Abant İzzet Baysal Üniversitesinde öğretim üyesi olarak çalıştı. 2004 yılında Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi'ne geçiş yaptı. Aynı fakültede ilköğretim bölümü başkanlığı ve sınıf öğretmenliği anabilim dalı başkanlığı yaptı. Aynı zamanda sınıf öğretmenliği lisans, matematik eğitimi yüksek lisans ve matematik eğitimi doktora programlarının koordinatörlüğünü yaptı. 2014-2018 yılları arasında TED Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde öğretim üyeliği, Bölüm başkanlığı ve dekanlık yaptı. 2018-2020 yılları arasında Uluslararası Final Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi'nde çalışmış olup fakültenin dekanlık görevini sürdürmüştür. İlköğretimde matematik eğitimi alanında öğretim üyesi olarak lisans, yüksek lisans ve doktora dersleri vermekte, aynı zamanda araştırmalar yapmaktadır. Matematik öğrenme güçlükleri, sayı hissi ve geliştirilmesi, çocukta matematiksel düşünmenin gelişimi, geometrik düşünmenin gelişimi, oyunla matematiksel temel becerileri geliştirme konuları üzerine çalışmaktadır.

sinanolkun@gmail.com

Doç. Dr. Mehmet Hayri SARI

Lisans eğitimini 2008 yılında Afyon Kocatepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği bölümünde tamamlayan yazar, 2009-2011 yılları arasında yüksek lisans ve 2012-2015 yılları arasında doktora eğitimini Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Sınıf Öğretmenliği programında tamamlamıştır. 2008-2010 yılları arasında Millî Eğitim Bakanlığına bağlı ilkokullarda sınıf öğretmeni olarak görev yapmıştır. 2010-2013 yılları arasında ise, Bakanlık merkez teşkilatında yer alan İlköğretim Genel Müdürlüğü (Temel Eğitim Genel Müdürlüğü) ile Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünde görev yapmıştır. 2013 yılında Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Eğitimi Anabilim Dalında araştırma görevlisi olmaya hak kazanmıştır. 2013-2016 yılları arasında aynı üniversitede araştırma görevlisi olarak çalışan yazar Mayıs 2016'da yardımcı doçentliğe atanmıştır. 2020 yılı Kasım ayında ise Doçent unvanı almıştır. 2022-2023 yılları arasında TÜBİTAK 2219 Doktora Sonrası Araştırma Bursu Kapsamında Almanya'nın Tübingen şehrinde yer alan University of Tübingen'de araştırma çalışmalarında bulunmuştur. Temel eğitim matematik eğitimi alanında lisans ve yüksek lisans dersleri vermekte, aynı zamanda araştırmalar yapmaktadır. Erken yaşlarda (4-10 yaş) çocukta matematiksel becerilerin gelişimi üzerinde çalışmalar yapmaktadır. Matematik öğrenme güçlüğü, sayı hissi ve geliştirilmesi, matematik kaygısı, çocukta matematiksel düşünmenin gelişimi ve oyunlarla matematik öğretimi çalıştığı konular arasındadır.

mhsari@nevsehir.edu.tr

BÖLÜM **9**

Simetri Kavramına İlişkin Öğrenci Zorlukları, Kavram Yanılgıları ve Çözüm Önerileri

Niymet DEMİRCİ

Bölümün Hedefleri

Simetri kavramı, matematiğin günlük yaşamda gözlemlenen uygulama alanlarından biridir. Sanat dallarında, doğadaki yansımalarda, bitkilerde simetri örneklerini sıklıkla görebilmekteyiz. Simetri kavramı, okul öncesinden üniversite kademesine kadar matematik derslerinde önemli bir yer tutmaktadır. Bu bölümde simetri kavramının ilkokulda öğretimi, simetri kavramında öğrenci zorlukları ve bu zorluklara yönelik pedagojik destekler tartışılmıştır.

1.1. Simetri Kavramının Doğası

Geometriyi öğrenirken anlamamız gereken şeylerin çoğu, çeşitli şekil dönüşümlerinde var olan denklikleri, hangi dönüşümlerin hangi denklikleri koruduğunu ve şekillerin nasıl farklı ancak aynı olabildiğini tanımakla ilgilidir (Haylock, 2010). Uzay ve şekil kavramlarını anlamada görülen iki temel öğrenme; şekilleri sınıflandırma ve şekilleri değiştirmedir. Öncelikle şekilleri aynılıklarına göre kümelere yerleştiririz. Sonra farklı olanın ne olduğunu tartışarak şekillerde değişiklik yapan çeşitli yollara bakarız (Haylock ve Cockburn, 2014). Başka bir ifadeyle, eşitlikleri fark ederiz ve dönüşümler uygularız. Allendoerfer "*Geometride İkilem*" adlı makalesinde dönüşüm geometrinin temel nitelikleri olan yansıma, dönme ve ötelemenin kazandırılmasının temel eğitimde geometri öğretiminin başlangıcı için önemli olduğunu vurgulamaktadır (Kurak, 2009). Dönüşüm geometrisinin dinamik yapısından dolayı öğrenciler informal ve sayısal yaklaşımlar sayesinde geometrik fikirleri araştırabilirler (Peterson, 1973, aktaran Kurak, 2009). Bu durumda dönüşüm geometrisi, öğrencilerin uyum, simetri, benzerlik ve paralellik gibi soyut matematiksel kavramları keşfetmesine teşvik eder. Ayrıca öğrencilerin geometrik deneyimlerini, hayal güçlerini ve düşünme yetilerini zenginleştirir.

National Council of Teachers of Mathematics (NCTM) tarafından 2000 yılında yayımlanan içerik standartlarında geometrinin; şekil ve özellikleri, dönüşümler, konum, görselleştirme gibi tüm sınıf düzeylerine uygulanabilecek içerdiği belirtilmiştir. Bu dönüşümler hedefi; öteleme, yansıma ve dönme (kaydırma, çevirme ve döndürme) dönüşümleriyle simetriler üzerinde yapılan çalışmaları ve benzerlik kavramlarını içermektedir. Okul öncesinden lise son sınıfa kadar geometri standardında bulunan "*Matematiksel durumları çözümlemek amacıyla dönüşümleri uygulayıp simetriyi kullanma"* ifadesinde de görüldüğü üzere simetri çalışmaları dönüşüm geometrisiyle birlikte ele alınmaktadır (NCTM, 2000). Daha açık ifade edilecek olursa simetrinin farkında olma, daha sonraki dönüşüm geometrisi çalışmaları için temeldir (Orton, 1999, s. 149).

İlk ve orta öğretim kademesinde ise simetri kavramı, geometrik bir düşünce olarak ele alınmaktadır (Aksoy ve Bayazit, 2009). Geometrik anlamıyla simetri; yansıma, dönme ve öteleme hareketlerini içeren, bu hareketlerin esasını ve ortak özelliklerini açıklayan genel bir kavram olarak açıklanabilir (Eccles ve Fehr, 1973, aktaran Aksoy ve Bayazit, 2009). Aksoy ve Bayazit (2009), Eccles ve Fehr'in açıklamalarından yola çıkarak simetri kavramını bir geometrik şeklin veya matematiksel cismin esasını ve özelliklerini muhafaza ederek yansıma, döndürme ve öteleme hareketleri altında aynı/farklı düzlemde/uzayda yeniden konumlandırılması eylemi olarak açıklamaktadır. Geometri kapsamında ele alındığı şekliyle üç tür simetriden bahsedilir: Öteleme, döndürme ve yansıma. İlkokul müfredatında çoğunlukla yansıma simetrisine yer verildiği için öteleme ve döndürme simetrisi kısaca açıklanarak yansıma simetrisi üzerinde özellikle durulacaktır.

Kaynaklar

Agrawal, J. & Morin, L.L. (2016). Evidence-based practices: applications of concrete representational abstract framework across math concepts for students with mathematics disabilities. Learning Disabilities Research & Practice, 31(1), 34-44. http://dx.doi.org/10.1111/ldrp. 12093.

Akgül, M. B. (2014). *The of using dynamic geometry software on eight grade students' achievement in transformation geometry, geometric thinking and attitudes toward mathematics and technology.* Yüksek lisans tezi, Orta Doğu Üniversitesi, İlköğretim Fen ve Matematik Alanları Eğitimi, Ankara.

Akkaya, A., Tatar, E. & Kağızmanlı, T.B. (2011). Using dynamic software in teaching of the symmetry inanalytic geometry: the case of geogebra. *Procedia - Social and Behavioral Sciences. 15,* 2540-2544.

Aksoy, Y. ve Bayazit, İ. (2009). Simetri kavramının öğrenim ve öğretiminde karşılaşılan zorlukların analitik bir yaklaşımla incelenmesi. E. Bingölbali ve M. F. Özmantar (Eds.), *İlköğretimde karşılaşılan matematiksel zorluklar ve çözüm önerileri* içinde (2. Baskı., ss. 187-215). Ankara: Pegem Akademi.

Aktaş, M. (2015). 7.sınıf matematik dersinde bilgisayar animasyonları ve aktiviteleri ile simetri öğretiminin akademik başarıya etkisi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 35*(1), 49-62.

Allendoerfer, C. B. (1969). The dilemma in geometry. *The Mathematics Teacher*, *62,* 165-169.

Altıok, S. (2020). Artırılmış gerçeklik destekli simetri öğretiminin ilkokul öğrencilerinin akademik başarılarına etkileri ve öğrenci görüşleri. *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama, 10*(1),177-200.

Altun, M. (2002). İlköğretim *ikinci kademede (6, 7 ve 8. da) matematik* öğretimi. Alfa Basım Yayım Dağıtım, İstanbul.

Chan, H., Tsai, P. & Huang, T.Y. (2006). Web-based learning in a geometry course. *Educational Technology and Society, 9*(2), 133-140.

Chen, K. (2006). Math in Motion: Origami Math for Students Who Are Deaf and Hard of Hearing. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, *11*(2), 262-266.

Clements, D. H., & Battista, M. T. (1992). Geometry and spatial reasoning. In D. A. Grouws (Ed.), *Handbook of research on mathematics teaching and learning: A project of the National Council of Teachers of Mathematics* (pp. 420–464). Macmillan Publishing Co, Inc

Dağdelen, İ. (2012). *İlköğretim geometri öğretiminde simetri kavramının Origami ile modellenmesi.* Yüksek lisans tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Samsun.

De Villers, M.D. (2003). *Rethinking proof with the geometer's sketchpad*. Emmeryville, CA: Key Curriculum Press.

Didiş, M.G. ve Ubuz, B. (2010, Ekim). *Öğrencilerin simetri konusundaki anlamalarının SOLO taksonomisine göre değerlendirilmesi.* 9. Matematik Sempozyumu Sergi ve Şenliklerinde sunulmuş bildiri, Trabzon, Karadeniz Teknik Üniversitesi.

Duatepe-Paksu, A. (2013). Sınıf öğretmeni adaylarının geometrik yapılara ilişkin çizim becerilerinin incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, *21*(3), 827-840.

Duman, S. (2019). *Doğruya göre simetri konusundaki öğrenci hatalarının incelenmesi.* Yüksek lisans tezi, Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bursa.

Freudenthal, H. (1991). *Revisiting mathematics education*. China Lectures, 9 Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.

Gallou-Dumiel, E. (1989). *point symmetry and logo*. In C. A. Maher, In G. A. Goldin & R. B. Davis (Ed.). Proceedings of the Eleventh Annual Meeting, North American Chapter of the International Group for the Psychology of Mathematics Education .New Brunswick: Rutgers University. 149 -157.

Georgeson, J. (2011). Fold in Origami and Math. *Mathematics Teaching in the Middle School,16*(6),354-361.

Gerez-Cantimer, G. (2018). Öğrencilerin matematiksel içerik ve matematik etkinliklerine yönelik görüşleri. *Ihlara Eğitim Araştırmaları Dergisi, 3*(2),166-186.

György, D. (2007). *Symmetry.* Budapeşte: Springer.

Haylock, D. (2010). *Mathematics explained for primary teachers*. (4th edition). Losangeles: SAGE Publications.

Haylock, D ve Cockburn, A. (2014). *Küçük çocuklar için matematiği anlama.* Zuhal Yılmaz (Çeviri Ed.). Ankara:Nobel

Hoyles, C., & Healy, L. (1997). Unfolding meanings for symmetry. *International Journal of Computers for Mathematical Learning, 2*(1), 27-59

Jacobson, C. & Lehrer, R. (2000). Teacher appropriation and student learning of geometry through design. *Journal for Research in Mathematics Education 31*(1), 71-91

Johal, W., Andersen, S., Chevalier, M., Ozgur, A., Modada, F., & Dillenbourg, P. (2019). Learning symmetry with tangible robots. In M. Merdan, W. Lepuschitz, G. Koppensteiner, R. Balogh, & D. Obdrzalek (Eds.), Robotics in education, RİE 2019 advances in intelligent systems and computing. Springer.

Knuchel, C. (2004). Teaching symmetry in the elementary curriculum. *The Montana Mathematics Enthusiast*, *1*(1), 3-8

Köse, N.Y. (2008). İlköğretim 5. Sınıf öğrencilerinin dinamik geometri yazılımı cabri geometriyle simetriyi *anlamlandırmalarının belirlenmesi: Bir eylem araştırması.* Yayınlanmamış doktora tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Köse, N. Y., & Özdaş, A. (2009). How do the fifth grade primary school students determine the line of symmetry in various geometrical shapes using Cabri Geometry software? *Elementary Education Online*, *8*(1), 159 175.

Köse, N. Y. (2012). Prımary school students' knowledge of lıne symmetry. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 42*, 274-286.

Kurak, Y. (2009). *Dinamik geometri yazılımı kullanımının öğrencilerin dönüşüm geometri anlama düzeylerine ve akademik başarılarına etkisi*. Yüksek lisans tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.

Küchemann D. (1981). and rotation. In Hart K (Ed.) *Children's understanding of mathematics*. London: John Murray

Leikin, R., Berman, A., & Zaslavsky, O. (2000). Applications of symmetry to problem solving. *International Journal of Mathematical Education in Science and Technology*, *31* (6), 799-809.

Lin, C.P., Shao, Y.J., Wong, L.H., Li Y.J. & Niramitranon, J. (2011). The impact of using synchronous collaborative virtual tangram in children's geometric. *The Turkish Online Journal of Educational Technology, 10*, 250-258.

Milli Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2018). *İlköğretim matematik dersi 1-4. sınıf programı.* Ankara: Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı.

Mutlu, Y., & Söylemez, İ. (2019). Ortaokul 8. sınıf öğrencilerine Geogebra matematik yazılımı ile dönüşüm geometrisi konusunun öğretimi. *Eğitim ve Teknoloji*, *1*(2), 163-172.

National Council of Teachers of Mathematics [NCTM]. (2000). *Principles and Standards for School Mathematics.* Reston, VA.

Olkun, S. ve Aydoğdu, T. (2003). Üçüncü uluslar arası matematik ve fen araştırması (TIMSS) nedir? Neyi sorgular? Örnek geometri soruları ve etkinlikler. *İlköğretim Online, 2*(1), 28-35.

Olkun, S. (2006). Yeni öğretim programını değerlendirme raporu: matematik öğretim programını inceleme raporu. *İlköğretim Online, 2*(35), 96-111.

Olkun, S. ve Tolkun Uçar, Z. (2012). *İlköğretimde etkinlik temelli matematik öğretimi.* (5. Baskı). Ankara: Eğiten Kitap

Orton, J. (1999). Children's perception of pattern in relation to shape. In A. Orton (Ed.), *Pattern in the teaching and learning of maths*.

London: Cassell.

Özkartal, Ç., ve Öçal, T. (2021). Zenginleştirilmiş öğrenme etkinliklerinin simetri konusundaki başarıya ve algıya etkisi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi, 16*(31),80-102.

Özlü, Ö. (2016). *Zihinsel yetersizliği olan öğrencilere çarpma öğretiminde somut-yarı somut-soyut öğretim stratejisinin etkililiği.* Yüksek lisans tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.

Singh, M. (2004). *Modern teaching of mathematics.* Anmol Publications Pvt Ltd. New Delhi. ISBN: 9788126121052.

Son, J. (2006). Investigating preservice teachers' understanding and strategies on a student's errors of symmetry. *Proceedings of the 30th of the International Group for the Psychology of Mathematics Education,5*,146-155. Retrieved from http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED496939.

Sze, S. (2005). *Math and mind mapping: Origami construction*. Dunleavy: Niagara University.(ERIC Document Reproduction Service No. ED490352).

Tarım, K. ve Akdeniz, F. (2003). İlkoğretim matematik derslerinde kubaşık öğrenme yönteminin kullanılması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *24*, 215-223.

Tian, X.X. (2012). *The art and mathematics of tangrams*. Bridges 2012: Mathematics, Music, Art, Architecture, Culture.

Ünlütürk Akçakın, H. (2016). *Geogebra destekli matematik öğretiminin ilköğretim öğrencilerinin akademik başarılarına ve motivasyonlarına etkisi*. Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Anakara.

Van Hiele, PM (1986). *Yapı ve içgörü. Matematik eğitimi teorisi*. Londra: Akademik Basın.

Van hiele, P. M. (1999). Developing geometric thinking through activities that begin with play, *Teaching Children Mathematic. 5*(6), 310-325.

Van de Walle, J. A. (2004). *Elemantary and middle school mathematics*. Virgina: Virginia Commmon Wealth University.

Yang, J.C.& Chen, S.Y. (2010). of gender and spatial abilities within a digital pantomimes game. *Computer and Education, 55*, 1220-1233.

URL-1: https://www.okulhaberleri.net/simetri-calismalari-3265621

URL-2,https://study.com/academy/lesson/what-is-rotational-symmetry-definition-examples.html, https://studylib.net/doc/25333833/rotational-symmetry-ws.15 Haziran 2022.

URL-3, (https://saleonline.storesoutlet2021.ru/content?c=ayna%20simetrisi%20nedir&id=9. 10 Ocak 2022.

URL-4, https://www.matematikciler.com/. 10 Kasım 2021

URL-5, https://saleonline.storesoutlet2021.ru/content?c=ayna%20simetrisi%20nedir&id=9. 24 Ocak 2022.

URL-6, https://www.ilkokuldokumanlari.com/3-sinif-simetri/. 23 Aralık 2021

URL-7, https://www.geogebra.org/m/ewgtcGyR. 23 Aralık 2021.

URL-8, http://geometriogretimi.blogspot.com/2017/12/geometri-ogretiminde-paint-kullaniminin.html. 23 Aralık 2021

URL-9, https://www.didax.com/apps/geoboard/ ve https://www.didax.com/apps/pattern-blocks/. 20 Aralık 2021

URL-10, https://tr.mathigon.org/polypad. 17 Kasım 2021.

Hwang, W.Y., Chen, N.S., Dun J.J.ve Yang, Y.L. (2009). Multimedya beyaz tahta sistemi kullanarak matematiksel problem çözmede çoklu temsil becerileri ve yaratıcılık etkileri. *Eğitim Teknolojisi ve Toplum Dergisi, 10*(2), 191-212

Walcott, C., Mohr, D. & Kastberg, S.E. (2009). Making sense of shape: An analysis of children's written responses. *The Journal of Mathematical Behavior 28*(1), 30-40.

Xistouri, X. (2007). *Students' ability in solving line symmetry tasks.* Paper presented at the meeting of Proceedings of the Fifth Congress of the European Society for Research in Mathematics Education, Department of Education, University of Cyprus, Cyprus.

Dr. Niymet DEMİRCİ

1987 yılında Kayseri'de doğdu. Lisans eğitimini Niğde Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümünden 2009 yılında, Yüksek lisans eğitimini Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Sınıf öğretmenliği programından 2015 yılında tamamladı. Doktara eğitimini Gazi Üniversitesi Sınıf Eğitimi Bilim Dalında 2023 yılında tamamlamıştır. Türkiye'nin birçok bölgesinde 2009 yılından beridir sınıf öğretmeni olarak görev yapmıştır ve şu anda İzmir ilinde sınıf öğretmenliği görevine devam etmektedir. Ayrıca UNİCEF tarafından desteklenen projelerde MEB Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü tarafından eğitim görevlisi olarak hizmet içi eğitimlerde de görev almaktadır. Çalışma alanları üstbilişsel araştırmaya dayalı öğrenme, matematikte problem çözme stratejileri, fen ve matematik öğretiminde farklılaştırılmış öğretim, küçük matematiksel kanıtlar, özel yetenekli çocukların problem çözme stratejileri ve matematiksel kanıtları yer almaktadır. Ayrıca, yazarın ulusal ve uluslararası düzeyde fen bilimleri öğretimi ve matematik öğretimi alanlarında farklı dergilerde basılmış makaleleri ve bildirileri ile yardımcı araştırmacı olarak görev aldığı projeleri bulunmaktadır.

niymetdemirci@gmail.com

BÖLÜM **10**

Ölçme Öğrenme Alanına İlişkin Öğrenci Kavram Yanılgıları ve Çözüm Önerileri

Mehmet Koray SERİN

Bölümün Hedefleri

Bu bölümde yer alan başlıklar kapsamında,

- Ölçme konularının öğretiminde karşılaşılan zorluk, hata ve kavram yanılgılarına geçmeden önce ilkokulda ölçme kavramlarının önemine değinilerek çok detaya girmeden genel olarak ölçme konularının öğretim sürecinden bahsedilmiştir.
- Uzunluk, çevre, alan konularının öğretim süreçlerinin nasıl gerçekleştiğinden kısaca bahsedilerek, konuların öğretiminde karşılaşılabilecek olası hata, kavram yanılgısı, zorluklar maddeler halinde sunulmuş ve çözüme yönelik önerilere yer verilmiştir.
- Hacim ve kütle konularının öğretim süreçlerinin nasıl gerçekleştiğinden kısaca bahsedilerek, konuların öğretiminde karşılaşılabilecek olası hata, kavram yanılgısı, zorluklar maddeler halinde sunulmuş ve çözüme yönelik önerilere yer verilmiştir.
- Zamanı ölçme konularının öğretim süreçlerinin nasıl gerçekleştiğinden kısaca bahsedilerek, konuların öğretiminde karşılaşılabilecek olası hata, kavram yanılgısı, zorluklar maddeler halinde sunulmuş ve çözüme yönelik önerilere yer verilmiştir.

1. İlkokulda Ölçme Kavramlarının Önemi ve Öğretimi

Ölçme, ilkokul matematik dersi öğretim programını oluşturan dört temel öğrenme alanından (sayılar ve işlemler, geometri, ölçme ve veri işleme) birisi iken, ortaokul matematik dersi öğretim programında ise "geometri ve ölçme" adıyla yer almaktadır. Ölçme, başlı başına bir öğrenme alanı olmasının yanı sıra söz konusu diğer öğrenme alanlarıyla da doğrudan ilişkili olması nedeniyle öğrenimi ve öğretimi önem arz eden bir kavramdır. Ulusal Matematik Öğretmenleri Konseyi (National Council of Teachers of Mathematics [NCTM], 2000), çocukların ölçme konusunu günlük yaşamla ilişkilendirmelerine yardımcı olmanın önemine atıfta bulunarak *"Ölçme, öğrencilerin okulları veya ev ortamlarıyla ilgili soruları araştırırken her gün kullandıkları bir süreçtir"* açıklamasını yapar ve okul matematiğinin iki temel alanı olan sayılar ve geometri arasında bir köprü görevi gördüğünü ifade eder.

Ölçme, bir kalemin uzunluğu gibi, bir nesnenin bir niteliğine sayısal bir değerin atanması işlemidir (NCTM, 2000). Uzunluk, alan, hacim, kapasite, sıcaklık, zaman ve açı ölçüsü dâhil olmak üzere birçok farklı özellik türü vardır. Ölçme, gerçekliğin kontrolünü ele geçirmenin bir yolu olarak ifade edilmektedir. Bir şeyin ne kadar büyük veya ne kadar ağır olduğundan bahsederiz. Ya da bir şeyin ne kadar uzakta olduğunu, ne kadara mal olduğunu, ne kadar tatlı olduğunu, ne kadar sıcak olduğunu veya bir şeyin ne kadar sürdüğünü merak ederiz. Ölçme, gerçeğe ulaşmada ya da onu tespit etmede özel bir matematiksel yaklaşımdır. Dolayısıyla öğrencilerin öğrenme süreçleri gerçeklik üzerine kurgulandırılmak istenirse, ölçme faaliyetlerine gerekli önemin verilmesi gerekmektedir (Gravemeijer vd., 2016).

Karşılaşılan nesnenin, durumun ya da çokluğun bir sayısal değer (nicelik) şeklinde ifade edilmesi, söz konusu nesne, durum ya da çokluğun anlamlandırılmasında önemlidir. Bu noktada nicelik (miktar), *süreksiz nicelik* ve *sürekli nicelik* olmak üzere iki farklı şekilde görünebilir. *Süreksiz nicelik* (discrete quantity), sayılabilir ve tahmin edilebilir nicelik olarak ifade edilirken *sürekli nicelik* (continuous quantity), ölçülebilir ve tahmin edilebilir nicelik olarak ifade edilir. Günlük hayatta bu ayrım için daha ziyade çokluk-büyüklük terimleri kullanılmaktadır. Süreksiz nicelik çokluğu ortaya koyarken sürekli nicelik büyüklüğü ortaya koymaktadır. Bu bölümün ana kavramları olan uzunluk, alan, hacim ve zaman gibi kavramlar sürekli nicelikler olarak kabul edilir. Örneğin süreksiz niceliği (çokluğu) belirlerken sayma, gruplama, hesaplama, tahmin etme gibi eylemlerin kullanılması gerekir, ancak sürekli niceliği (büyüklüğü) belirlemek için tahmin ve ölçme kullanılır. Sürekli nicelikler üzerinde sayma ya da hesaplama yapılabilmesi için, önce bir birim (el açıklığı, metre, birim kare, dakika, saat vb.) kullana-

Kaynakça

Agaç, G., & Özmantar, F. (2020). Matematik öğrenimi ve öğretiminde ölçme kavramı. E. Ertekin & M. Ünlü (Ed.), *Geometri ve ölçme öğretimi tanımlar, kavramlar ve etkinlikler* içinde (s.557-578). Pegem Akademi.

Argün, Z., Arıkan, A., Bulut, S., & Halıcıoğlu, S. (2014). *Temel matematik kavramlarının künyesi*. Gazi Kitabevi.

Battista, M. T. (2006). Understanding the development of students' thinking about length. *Teaching Children Mathematics, 13*(3), 140.

Baykul, Y. (2016). İlkokulda matematik öğretimi (13. Baskı). Pegem Akademi.

Bennett, A., Burton, L., Nelson, T., & Ediger, J. (2016). *Mathematıcs for elementary teachers: A conceptual approach* (10th ed.). McGraw-Hill Education.

Burny, E., Valcke, M., & Desoete, A. (2012). Clock reading: An underestimated topic in children with mathematics *Journal of Learning Disabilities, 45*(4), 351-360.

Castle, K., & Needham, J. (2007). First graders' understanding of measurement. *Early Childhood Education Journal, 35*(3), 215–221.

Cathcart, G. S., Pothier, Y. M., Vance, J. H., & Bezuk, N. (2011). *Learning mathematics in elementary and middle schools: A learner-centered approach* (5th ed.). Pearson.

Chappell, M. F., & Thompson, D. R. (1999). Perimeter or area?: Which measure is it? *Mathematics Teaching in the Middle School*, 5(1), 20-23.

Cross, C.T., Woods, T.A., & Schweingruber, H. (2009). *Mathematics learning in early childhood: Paths toward excellence and equity*. National Academies Press.

Çetin, H. (2020). Alan ölçme ve öğretimi. E. Ertekin & M. Ünlü (Ed.), *Geometri ve ölçme öğretimi tanımlar, kavramlar ve etkinlikler* içinde (s.645-676). Pegem Akademi.

Çilingir-Altıner, E. (2020). Ölçme. V. Toptaş, S. Olkun, S. Çekirdekçi & M.H. Sarı (Ed.), İlkokulda matematik öğretimi içinde (s. 367-422). Vizetek.

Dietiker, L. C., Gonulates, F., & Smith, J. P. (2011). Understanding linear measure. *Teaching Children's Mathematics, 18*(4), 252-259.

Doğan, Z., & Usta, B. (2019). İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin zaman ölçme konusundaki saati okuma kazanımları ile ilgili performanslarının değerlendirilmesi. *Temel Eğitim Dergisi, 1*(1), 6-26.

Earnest, D., Gonzales, A. C., & Plant, A. M. (2018). *Time as a measure: Elementary students positioning the hands of an analog clock*. *Journal of Numerical Cognition, 4*(1), 188-214. https://doi.org/10.5964/jnc.v4i1.94

S. (2005). *Teaching mathematics 3–5: Developing learning in the foundation stage*. Berkshire, UK: Open University Press.

Gravemeijer K., Figueiredo, N., Feijs, E., van Galen, F., Keijzer, R., & Munk, F. (2016). *Measurement and geometry in upper primary school*. Springer.

Güner, P., & Uygun, T. (2021). Temel geometri ve ölçü kavramı öğretimi. A. Kaçar (Ed.), İlkokulda matematik öğretimi içinde (s. 239-315). Pegem Akademi.

Gürefe, N. (2020). Uzunluk ölçme ve öğretimi. E. Ertekin & M. Ünlü (Ed.), *Geometri ve ölçme öğretimi tanımlar, kavramlar ve etkinlikler* içinde (s.605-640). Pegem Akademi.

Hansen, A., Drews, D., Dudgeon, J., Lawton, F., & Surtees, L. (Eds.). (2020). *Children's errors in mathematics*. Sage Publications.

Harris, S. (2008). lt's about time: in developing time concepts. *Australian Primary Mathematics Classraam, 13*(1), 28-31.

Haylock, D. (2001). *Mathematics explained for primary teachers* (2nd edn). Paul Chapman.

Haylock, D., & Manning, R. (2019). *Mathematics explained for primary teachers* (6th ed.). Sage.

Heddens, J. W., & Speer, W. R. (2006). *Today's mathematics: Concepts, methods and instructional activities* (11th Ed.). Hoboken NJ: John Wiley and Sons, Inc.

Hopkins, C., Pope, S., & Pepperell, S. (2004). *Understanding primary mathematics*. David Fulton.

Jones, J. C. (2012). *Visualizing: Elementary and middle school mathematics methods*. Hoboken, NJ: Wiley.

Kar, T., & Öçal, M. F. (2019). İlköğretimde teknoloji destekli ölçme öğretimi. Pegem Akademi.

Ma, L. (2010). *Knowing and teaching elementary mathematics: Teachers' understanding of fundamental mathematics in China and the United States.* Routledge

MacDonald, A. (2010). Heavy thinking: Young children's theorising about mass. *Australian Primary Mathematics Classroom, 15*(4), 4–8.

McGuire, L. (2007). Time after time: What is so tricky about time? *Australian Primary Mathematics Classroom, 12*(2), 30-32.

MEB (2018). *Matematik dersi öğretim programı.* http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=329 (Erişim tarihi: 08 Mayıs 2022) adresinden elde edilmiştir.

Mutlu, Y., & Atmaca, F. (2021). Diskalkulik çocuklara saat okuma öğretimi. Y. Mutlu, S. Olkun, L. Akgün & M. H. Sarı (Ed.), *Diskalkuli-matematik öğrenme güçlüğüne sahip çocuklara matematik öğretimi* içinde (s.261-271). Vizetek Yayıncılık.

Mutlu, Y., & Korkmaz, E. (2020). Investigating clock reading skills of third graders with and without dyscalculia risk. *International Online Journal of Primary Education, 9*(1), 97-110.

National Council of Teachers of Mathematics (2000). *Principles and standards for school mathematics*. Reston, VA: NCTM.

Nitabach, E., & Lehrer, R. (1996). Developing spatial sense through area measurement. *Teaching Children Mathematics, 2*(8), 473–476.

Okuyucu, Ü. & Özdemir-Erdoğan, E. (2021). Altıncı sınıf matematik dersinde materyal destekli bir öğretim ortamında hacim kavramına giriş. *International Journal of Educational Studies in Mathematics, 8*(2), 77-97.

Olkun, S. (2001). Öğrencilerin hacim formülünü anlamlandırmalarına yardım edelim. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi, 1*(1), 181-190.

Olkun, S. (2022). How do we learn mathematics? A framework for a theoretical and practical model. *International Electronic Journal of Elementary Education, 14*(3), 295-302.

Olkun, S. & Knaupp, J.E. (1999). *Children's understanding of rectangular solids made of small cubes*. Lambert Academic Publishing.

Otbiçer Acar, T. (2020). *Kavramları, ilkeleri ve uygulamalarıyla eğitimde ölçme ve değerlendirme*. Parantez Yayıncılık.

Özsoy, G. (2021). Matematik eğitiminde öğrenme ve öğretme yaklaşımları. A. Kaçar (Ed.), İlkokulda matematik öğretimi içinde (s. 41-62). Pegem Akademi.

Ryan, J., & Williams, J. (2007). *Children's mathematics 4-15: Learning from errors and misconceptions*. McGraw-Hill Education.

Sarpkaya-Aktaş, G. (2020). Hacim ölçme ve öğretimi. E. Ertekin & M. Ünlü (Ed.), *Geometri ve ölçme öğretimi tanımlar, kavramlar ve etkinlikler* içinde (s.677-703). Pegem Akademi.

Szilágyi, J., Clements, D. H., & Sarama, J. (2013). Young children's understandings of length measurement: Evaluating a learning trajectory. *Journal for Research in Mathematics Education, 44*(3), 581-620.

Tan Şişman, G., & Aksu, M. (2016). A study on sixth grade students' misconceptions and errors in spatial measurement: Length, area, and volume. *International Journal of Science and Mathematics Education, 14*, 1293–1319. https://doi.org/10.1007/s10763-015-9642-5

Tarım, K., & Dinç-Artut, P. (2019). Ölçülerin öğretimi. K. Tarım & G. Hacıömeroğlu (Ed.), *Matematik öğretiminin temelleri ilkokul* içinde (s. 167-192). Anı Yayıncılık.

Ural, A. (2017). *Matematik öğreniminde kavram yanılgıları ve zorluklar (4, 5, 6, 7, 8. için)*. Cinius Yayınları.

URL-1. *Area, surface area and volume: From misconceptions to skyscrapers.* 12.08.2022 tarihinde https://teachers.yale.edu/curriculum/viewer/initiative_19.05.07_u adresinden erişilmiştir.

Van de Walle, J., Karp, K. S., & Bay-Williams, J. M. (2020). *Elementary and middle school mathematics: Teaching developmentally* (10th ed.). Pearson.

Girit Yıldız, D., Osmanoğlu, A., & Gündoğdu Alaylı, F. (2022). Providing a video-case-based professional development environment for prospective mathematics teachers to notice students' misconceptions in measurement. *Journal of Mathematics Teacher Education*. https://doi.org/10.1007/s10857-021-09525-0

Zacharos, K. (2006). Prevailing educational practices for area measurement and students' failure in measuring areas. *The Journal of Mathematical Behavior, 25*(3), 224–239. https://doi.org/10.1016/j.jmathb.2006.09.003.

Zembat, I. (2014). Ölçme, temel bileşenleri ve sık karşılaşılan kavram yanılgıları. E. Bingölbali, & M.F. Özmantar (Ed.), İlköğretimde karşılaşılan matematiksel zorluklar ve çözüm önerileri içinde (s. 127-154). Pegem Akademi.

ÖZGEÇMİŞ

Doç. Dr. Mehmet Koray SERİN

1984 yılında Konya' da doğdu. Lisans öğrenimini Gazi Üniversitesi Kastamonu Eğitim Fakültesi'nde, yüksek lisans öğrenimini Gazi Üniversitesi'nde, doktora öğrenimini ise Necmettin Erbakan Üniversitesi'nde tamamladı. 2006-2012 yılları arasında sınıf öğretmenliği yapan yazar, 2012 yılından itibaren Kastamonu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümü Sınıf Eğitimi Ana Bilim Dalı'nda görev yapmaktadır. İlkokul matematik eğitimi kapsamında problem çözme ve kurma, üstbiliş, pedagojik alan bilgisi konularında çalışmalar yürütmektedir.

mkserin@kastamonu.edu.tr

BÖLÜM **11**

Veri İşlemeye İlişkin Öğrenci Zorlukları, Kavram Yanılgıları ve Çözüm Önerileri

Mehmet Hayri SARI

Bölümün Hedefleri

Bu bölümde ilkokulda veri işleme konusunda karşılaşılan öğrenci zorlukları üzerinde durulacaktır. Ortaya çıkan zorlukların olası sebepleri tartışılacak ve zorlukların giderilmesine yönelik çözüm önerileri sunulacaktır.

İlkokulda veri işleme konusunun önemi

Matematiğin günlük yaşamımızın önemli bir parçasını oluşturduğu aşikârdır. Alışverişte, bankada, bütçe yönetiminde, yolculukta, haber izlerken kısacası günlük aktivitelerimizin birçoğunda matematiksel süreçlerle karşı karşıya kalabilmekteyiz. Matematiksel bilgi her zaman alışveriş etiketindeki gibi bir fiyat, banka hesap belgesi ya da özetindeki gibi toplam borç/alacak miktarı ya da yolculuk sırasında gidilecek/kalan mesafe olarak karşımıza çıkmayabilir. Örneğin haber izlerken son 5 yıldaki oranının değişimi, yapılan seçimlerde partilerin oy oranları veya bölgelere ya da illere göre nüfus dağılımının nasıl olduğuna yönelik grafik ve tablo verileriyle karşılaşabiliriz. Bu tablo ve grafikleri doğru yorumlayabilmemiz için de veri işleme becerisine sahip olmamız gerekir.

Veri işleme sadece yetişkin dünyası için önemli değildir. Küçük çocuklar da doğal olarak dünyayı merak ederler. Örneğin, diğer çocukların her gece saat kaçta yatmaları gerektiğini bilmek isteyebilirler veya kafeteryada servis edilen yemeği kaç çocuğun beğendiğini öğrenmek isteyebilirler. Veri toplama, her gün çevrelerinde gördükleri dünyayı anlamaya çalışırken doğal olarak ortaya çıkan bazı soruları yanıtlamalarına yardımcı olur. Çocuklardaki bu ilgi, öğretmenlere ve ebeveynlere, istatistik çalışmasının altında yatan kavramları okul öncesi kadar erken bir tarihte tanıtma fırsatı verir (NCTM, 2009).

Veri işleme gerçek dünyadaki durumları kapsamakta ve öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerinin geliştirilmesine yardımcı olmaktadır. Bu nedenle matematik eğitiminde önemli bir rol oynamaktadır (Reys vd., 2014). Veri işleme, gerçek dünyadaki sorunları çözmek için matematiksel verileri toplamak, düzenlemek, temsil etmek ve yorumlamak için matematiksel araçları kullanan matematiğin bir konusudur (Julius vd., 2018; Naidoo ve Mkhabela, 2017). Veri işleme, istatistik ve olasılık konuları problem çözmeyi ve eleştirel düşünmeyi teşvik etmek, iletişimi, sayı hissini geliştirmek ve hesaplama uygulamaları için anlamlı bir bağlam sağlamaktadır (Reys vd., 2014). Bu nedenle ilkokulda veri işleme, bilgi toplamayı ve kaydetmeyi ve daha sonra başkaları için anlamlı bir şekilde sunmayı içermektedir. Veri işleme, öğrencinin matematiksel anlayışının temel bir parçasını oluşturmaktadır. Veri işleme konusuyla öğrencilerin erken yaşlarda tanıştırılması önemlidir çünkü bu beceriyi eğitim hayatları boyunca kullanacaklardır ve geliştireceklerdir (Julius vd., 2018). Bir şeyleri sıralamak için benzerlikleri ve farklılıkları belirleme yeteneği, veri işlemeyi destekleyen temel zihinsel bir kavramdır. Bu ayrım yapma yeteneği olmadan, bir çocuk kaç kişinin belirli bir renkte saçı olduğunu bulmak gibi veri işleme görevleriyle mücadele etmeleri olasıdır (Rickard, 2013).

Veri işleme sadece matematikte yer alan bir konu ve sadece matematik için büyük öneme sahip değildir. Diğer derslerdeki konularla ve günlük yaşamla iliş-

Kaynaklar

Ader, E. (2016). Programlardaki veri öğrenme alanı içeriklerine bakış: Program verilerinin karşılaştırmalı incelemesi. İçinde M.F.Özmantar, A.Öztürk ve E.Bay (Eds.), *Reform ve değişim bağlamında ilkokul matematik öğretim programları* (s. 267-292). Pegem Akademi.

Cotton, T. (2016). *Understanding and teaching primary mathematics*. Routledge.

Hacısalihoğlu-Karadeniz, M. (2016). Beşinci sınıf öğrencilerinin veri işleme konusundaki kazanımlara ulaşabilme durumlarının belirlenmesi. *Mediterranean Journal of Humanities*, *6*(1), 221-236.

Haylock, D. ve Manning, R. (2019). *Mathematics explained for primary teachers*. Sage.

Julius, E., Mun, S. H., Abdullah, A. H., Mokhtar, M. ve Suhairom, N. (2018). Using digital smart board to overcome higher order thinking skills learning in data handling among primary school students. *International Journal of Interactive Mobile Technologies*, *12*(7), 43-59.

Kranda, S. ve Akpınar, M. (2020). Grafik okuma ve çizmede yaşanılan zorluklara ilişkin öğrenci görüşleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *35*(2), 415-427.

MEB. (2018). *Matematik dersi öğretim programı (İlkokul ve ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8.* . Milli Eğitim Basımevi. http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/201813017165445-MATEMAT%C4%B0K%20%C3%96%C4%9ERET%C4%B0M%20PROGRAMI%202018v.pdf

Mutlu, Y. ve Sarı, M. H. (2019). Examining the problem solving skills of the 4th grade primary school students with regards to data handling. *OPUS International Journal of Society Researches*, *13*(19), 941-959.

Naidoo, J. ve Mkhabela, N. (2017). Teaching data handling in foundation phase: Teachers' experiences. *Research in Education*, *97*(1), 95-111.

NCTM. (2009). *Navigating through data analysis and probability in prekindergarten-grade 2*. National Council of Teachers of Mathematics, Reston, VA.

Özmen, Z., Güven, B. ve Kurak, Y. (2020). Determining the graphical literacy levels of the 8th grade students. *Eurasian Journal of Educational Research*, *86*, 269-292.

Reys, R., Lindquist, M., Lambdin, D. V. ve Smith, N. L. (2014). *Helping children learn mathematics*. John Wiley & Sons.

Rickard, C. (2013). *Essential primary mathematics*. McGraw-Hill Education (UK).

Rodrigues, S. (1994). Data handling in the primary classroom: Children's perception of the purpose of graphs. *Research in Science Education*, *24*(1), 280-286.

Şahin, S. (2020). *Ortaokul öğrencilerinin grafik okuryazarlık becerileri ve karşılaştıkları zorluklar: Daire grafiği örneği* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu University (Turkey)]. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=vjszP7PzV0HebcjFEvDfwKgJjbJefE_2_sH0XoEoDv9svwwWPH0AE_39FajYhzD9

Toptaş, V. ve Olkun, S. (2021). Veri işleme. İçinde V. Toptaş, S. Olkun, S. Çekirdekci ve M. H. Sarı (Eds.), İlkokulda matematik öğretimi (4 bs., s. 425-444). Vizetek Yayıncılık.

Van de Walle, J. A., Karp, K. S. ve Bay-Williams, J. M. (2016). Elementary and middle school mathematics. İçinde: Pearson Education UK.

DERS İMECESİ ÇALIŞMALARIYLA SINIF ÖĞRETMENLERİNİN PROBLEM ÇÖZMEYE DAYALI MATEMATİĞİ ÖĞRETME BİLGİLERİNİN GELİŞİMİNİN İNCELENMESİ

Dr. Öğr. Üyesi Emine GÖZEL

...Geleceğin Fikirleri...

DERS İMECESİ ÇALIŞMALARIYLA SINIF ÖĞRETMENLERİNİN PROBLEM ÇÖZMEYE DAYALI MATEMATİĞİ ÖĞRETME BİLGİLERİNİN GELİŞİMİNİN İNCELENMESİ*

Yazar:
Emine GÖZEL

ISBN: 978-625-99269-5-7

Copyright © Vizetek
Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi'ne aittir. Vizetek Yayıncılık'ın izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.
Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.
Sayın okuyucularımız, bandrolsüz yayınları satın almamanızı diliyoruz.
Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

Yayın Koordinatörü: Ferit RESULOĞULLARI
Kapak Tasarımı & Mizanpaj: Sadık HANGÜL
1. Baskı: Ankara|Ağustos, 2023

vizetek

Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA
Tel.: (0312) 482 00 11
Web: www.vizetek.com.tr
E-mail: vizetekyayincilik@gmail.com
Yayıncı Sertifika No: 41575

Baskı: Vadi Grafik Tasarım ve Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420. Cad. No: 58/1 Yenimahalle/ANKARA,
Tel: 0 312 395 85 71
Matbaa Sertifika No: 47479

* Bu çalışma, Pamukkale Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından 2014EĞBE002 no'lu Doktora Tez Projesi olarak dsteklenmiştir. Denizli, 2016.

DERS İMECESİ ÇALIŞMALARIYLA SINIF ÖĞRETMENLERİNİN PROBLEM ÇÖZMEYE DAYALI MATEMATİĞİ ÖĞRETME BİLGİLERİNİN GELİŞİMİNİN İNCELENMESİ

Yazar

Dr. Öğr. Üyesi Emine GÖZEL

vizetek

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... **ix**

ABSTRACT ..... **x**

BİRİNCİ BÖLÜM **1**

GİRİŞ **1**

1.1. Problem Durumu 1

1.2. Amaç 4

1.3. Önem 5

1.4. Varsayımlar 6

1.5. Sınırlılıklar 7

1.6. Tanımlar 7

İKİNCİ BÖLÜM **9**

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR **9**

2.1. Kuramsal Çerçeve 9

2.1.1. Öğretmen Eğitimi 9

2.1.2. Matematiği Öğretme Bilgisi 10

2.1.3. Ders İmecesi (Lesson Study) Modeli 13

2.1.4. Problem Çözme 20

2.1.4.1. Problem çözme adımları 21

2.2. İlgili Araştırmalar 22

2.2.1. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar 22

2.2.2. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar 28

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM **33**

YÖNTEM **33**

3.1. Araştırmanın Modeli 33

3.1.1. Nicel Araştırma Yöntemi 33

3.1.2. Nitel Araştırma Yöntemi 34

3.1.2.1. Durum çalışması 35

3.2. Araştırmanın Tasarımı 36

3.2.1. Pilot Uygulama 36

3.2.2. Gerçek Uygulama 45

3.2.3. İzleme Süreci 49
3.3. Araştırma Grubu 51
3.4. Araştırmacının Rolü 53
3.5. Veri Toplama Araçları 54
3.5.1. Yarı Yapılandırılmış Gözlem Çizelgeleri 54
3.5.2. Yarı Yapılandırılmış Mülakatlar 57
3.5.3. Doküman İncelemesi 58
3.6. Veri Toplama Süreci 59
3.7. Verilerin Analizi ve Yorumlanması 60
3.7.1. Yarı Yapılandırılmış Gözlem Verilerinin Analizi 60
3.7.2. Yarı Yapılandırılmış Mülakat Verilerinin Analizi 64
3.7.3. Doküman Verilerinin Analizi 64
3.8. Araştırmanın Geçerliği ve Güvenirliği 65

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM 68
BULGULAR VE YORUMLAR 68
4.1. Gerçek Uygulama Süreciyle İlgili Bulgular ve Yorumlar 68
4.1.1. Gerçek Uygulamada Problem Çözmeye Dayalı Ders İmecesi Bileşenlerine İlişkin Bulgular ve Yorumlar 68
4.1.1.1. Öğrenciyi tanıma 68
4.1.1.2. Dersin organizasyonu 86
4.1.1.3. Dersin sunumu 102
4.1.2. Gerçek Uygulamada Problem Çözme Adımlarına İlişkin Bulgular ve Yorumlar 132
4.1.2.1. Problemi anlama 133
4.1.2.2. Çözüm için plan hazırlama 151
4.1.2.3. Çözüm planını uygulama 166
4.1.2.4. Çözümü Değerlendirme 180
4.1.2.5. Problem kurma 191
4.2. İzleme Süreciyle İlgili Bulgular ve Yorumlar 215
4.2.1. İzleme Sürecinde Problem Çözmeye Dayalı Ders İmecesi Bileşenlerine İlişkin Bulgular ve Yorumlar 215
4.2.1.1. Öğrenciyi tanıma 215
4.2.1.2. Dersin organizasyonu 230
4.2.1.3. Dersin sunumu 243

4.2.2. İzleme Sürecinde Problem Çözme Adımlarına İlişkin Bulgular ve Yorumlar 270
4.2.2.1. Problemi anlama 270
4.2.2.2. Çözüm için plan hazırlama 285
4.2.2.3. Çözüm planını uygulama 296
4.2.2.4. Çözümü değerlendirme 311
4.2.2.5. Problem kurma 321
4.3. Gerçek uygulama ve izleme süreciyle ilgili bulgularının karşılaştırılması ...341
4.3.1. Gerçek Uygulama ve İzleme Sürecinde Problem Çözmeye Dayalı Ders İmecesi Bileşenlerinin Karşılaştırılması 341
4.3.1.1. Öğrenciyi tanıma 341
4.3.1.2. Dersin organizasyonu 342
4.3.1.3. Dersin sunumu 343
4.3.2. Gerçek Uygulama ve İzleme Sürecinde Problem Çözme Adımlarına Yönelik Davranışlarının Karşılaştırılması 345
4.3.2.1. Problemi anlama 345
4.3.2.2. Çözüm için plan hazırlama 346
4.3.2.3. Çözüm planını uygulama 347
4.3.2.4. Çözümü değerlendirme 348
4.3.2.5. Problem kurma 350

BEŞİNCİ BÖLÜM 353
TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER 353
5. 1. Tartışma 353
5.1.1. Problem Çözmeye Dayalı Ders İmecesi Bileşenlerinin Tartışılması ... 353
5.1.1.1. Öğrenciyi tanıma 353
5.1.1.2. Dersin organizasyonu 354
5.1.1.3. Dersin sunumu 355
5.1.2. Problem Çözme Adımlarına Yönelik Davranışlarının Tartışılması 358
5.1.2.1. Problemi anlama 358
5.1.2.2. Çözüm için plan hazırlama 360
5.1.2.3. Çözüm planını uygulama 360
5.1.2.4. Çözümü değerlendirme 361
5.1.2.5. Problem kurma 362

5.2. SONUÇ 365
5.3. ÖNERİLER 368
5.3.1. Uygulamaya Yönelik Öneriler 368
5.3.2. Gelecek Çalışmalara Yönelik Öneriler 369

KAYNAKÇA 371

EKLER 386
Ek1A: Pilot Çalışma Sonrası Değerlendirilen Gözlem Çizelgeleri 386
Ek1B: Çıkarılan Davranışlara Yönelik Değerlendirilen Gözlem Çizelgeleri 391
Ek1C: Problem Çözmeye Dayalı Ders İmecesi Gözlem Çizelgesi 393
Ek1D: Problem Çözme Gözlem Çizelgesi 395
Ek2A: İzin Belgesi 396
Ek3A: Gerçek Uygulamada Deney Grubu Öğretmenlerine Ait Örnek Problemler 397
Ek3B: Gerçek Uygulamada Kontrol Grubu Öğretmenlerine Ait Örnek Problemler 406
Ek4A. İzleme Sürecinde Deney Grubu Öğretmenlerine Ait Örnek Problemler 408
Ek4B. İzleme Sürecinde Kontrol Grubu Öğretmenlerine Ait Örnek Problemler 417
Ek5A. Ders İmecesi Çalışmaları Sırasında Planlama, Uygulama ve Yansıma Toplantılarına Ait Fotoğraflar 419

ÖZET

Ders İmecesi Çalışmalarıyla Sınıf Öğretmenlerinin Problem Çözmeye dayalı Matematiği Öğretme Bilgilerinin Gelişiminin İncelenmesi

Emine Gözel

Ülkemizde matematik öğretim müfredatları incelendiğinde öğrencilere problem çözme becerisini kazanmaları önemli olmasına rağmen problem çözme adımlarına yeterli düzeyde yer verilmediği bilinmektedir. Bu anlamda matematik öğretiminde öğretmenlerin geniş bir alan bilgisine sahip olmaları gerekmektedir. Bu çalışmada, öğretmen eğitiminde önemli bir uygulama olan ders imecesi modeli uygulanmıştır. Bu araştırmanın amacı, ders imecesi çalışmalarıyla sınıf öğretmenlerinin problem çözmeye dayalı matematiği öğretme bilgilerinin gelişiminin incelenmesidir. Bu nedenle bu araştırmada, problem çözmeye dayalı ders imecesi (öğrenciyi tanıma, dersin organizasyonu ve dersin sunumu) bileşenlerinin yanında Polya (1957)'nın problem çözme adımlarına ve Gonzales (1996)'in problem kurma adımına odaklanılmıştır. Araştırmanın uygulama süreci, 2014-2015 eğitim öğretim yılında Trabzon il merkezinin iki farklı ilkokulunda gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmanın örneklemini 3'ü deney ve 3'ü kontrol grubu olmak üzere 6 sınıf öğretmeni oluşturmuştur. Gerçek uygulamada, deney grubu öğretmenleriyle problem çözmeye dayalı matematik dersleri kapsamında 6 hafta ders imecesi çalışmaları gerçekleştirilirken; kontrol grubu öğretmenlerine hiçbir müdahalede bulunmadan problem çözmeye dayalı matematik dersleri gözlenmiştir. İzleme sürecinde ise deney ve kontrol grubu öğretmenlerine hiçbir müdahalede bulunmadan 2'şer ders saati problem çözmeye dayalı matematik dersleri gözlenmiştir. Daha sonra gerçek uygulama ve izleme sürecinde elde edilen verilere göre deney ve kontrol grubu öğretmenlerinin problem çözmeye dayalı matematiği öğretme bilgilerindeki gelişimleri incelenmiştir. Çalışmanın verilerini alan notları, gözlemler, mülakatlar, ders planları, çalışma kağıtları, ses ve video kaydı oluşturmaktadır.

Çalışma sonucunda, ders imecesi çalışmalarının sınıf öğretmenlerinin problem çözmeye dayalı ders imecesi bileşenlerinin (öğrenciyi tanıma, dersin organizasyonu ve dersin sunumu) çoğu davranışında olumlu katkı yaptığı tespit edilmiştir. Ancak sınıf öğretmenlerinin problem çözme sürecinde konunun ana noktasını vurgulayan öğretimsel açıklamalarda yetersiz kaldığı ortaya çıkmıştır. Yine ders imecesi çalışmalarının sınıf öğretmenlerinin problem çözme adımlarının birçok davranışını olumlu yönde etkilediği tespit edilmiştir. Buna karşın sınıf öğretmenlerinin problem çözme sürecinde "problemin çözümünü, varsa farklı stratejilerle göstermelerini isteme" davranışına pek yer vermedikleri ve problem kurma etkinliğinde "öğrencilerden, çözümlerin doğru olup olmadığını kontrol etmelerini isteme" davranışında yeterli olamadıkları ortaya çıkmıştır. Sonuç olarak, ders imecesi çalışmaları sınıf öğretmenlerinin problem çözmeye dayalı matematiği öğretme bilgilerinin gelişimini olumlu yönde etkilediği ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Öğretmen eğitimi, matematiği öğretimi, ders imecesi modeli, problem çözme adımları, mesleki gelişim.

ABSTRACT

Study Of Progress Of Class Teachers' Knowledge Of Problem-Solvıng Based Math Teachıng By Lesson Study

Emine GÖZEL

It is known that, although to bring students in gaining the problem solving skills is important, problem solving steps are not included adequately when we analyze the Math syllabus in our country. In this sense, teachers need to have deep field knowledge in Math teaching. In this study, the "lesson study model", which is a significant application in teacher training, was implemented. This study aims to investigate the progress of class teachers' knowledge of teaching problem solving based Math by the lesson study. Therefore, in the study, along with problem solving-based lesson study (recognizing students, lesson organization, and lesson presentation) components, we focused on Polya's (1957) problem solving steps and Gonzales' (1996) problem-setting up step. The study was conducted in 2014-2015 academic year at two different primary schools in Trabzon city center. The sample of the study consists of 6 class teachers in total; 3 experimental, 3 control group teachers. In the real implementation, while in the scope of problem solving-based Math lesson, lesson studies were done for 6 weeks with the experimental group; problem solving-based Math lesson were observed without intervention to control group teachers. Two-hour each problem solving-based Math lessons were observed without intervention to both the control group and the experimental group teachers, during the observation process. Afterwards, the control and the experimental group teachers' progress in problem solving-based Math teaching knowledge was analyzed according to the data obtained by real application and observation process. The data of the study consist of field notes, observations, interviews, lesson plans, study paper, video and audio recordings.

At the end of the study, it was determined that lesson studies have a positive effect on much behaviour of class teachers' problem solving- based lesson study components. However, it revealed that class teachers are inadequate in instructional explanations which emphasize the main point of the topic in problem solving process. Likewise, it was also determined that lesson studies positively affect behaviors of class teachers' problem solving steps. Despite that, it revealed that, class teachers do not much include the behavior, that is, "asking students to show the solution of the problem with different strategies, if available"; and they are not adequate in the behavior that is "asking students to check their solutions if they are true or not" in setting up problems activity. Consequently, it was revealed that the lesson studies affect class teachers' progress of knowledge of problem solving-based Math teaching in a positive way.

Key Words: Teacher training, math teaching, lesson study model, problem solving steps, professional development.

BİRİNCİ BÖLÜM
GİRİŞ

Bu bölümde problem durumu, problem cümlesi, araştırmanın amacı, önemi, varsayımlar, sınırlılıklar ve ilgili bazı terimler açıklanmıştır.

1.1. Problem Durumu

Matematik, insanlık tarihi boyunca sürekli gelişme gösteren ve bütün bilimlerin temeli olan evrensel bir dildir. Bilim ve teknolojinin yanında günlük yaşamında vazgeçilmesi olan matematik, insanın yaratıcı ve bağımsız düşünebilme becerisini geliştirmesinde, karşılaşılan problemler karşısında çözüm üretmesinde, özgüvenin artmasında yardımcı olmaktadır. Bu anlamda matematiğin önemi tartışılmayacak derecede büyüktür. Eğitim ve öğretimin her basamağında iyi bir matematik öğretiminin yapılabilmesi için, atılacak bilimsel yolların iyi bilinmesi ve uygulanması gerekir ki bu doğrultuda öğretim yapılabilsin. Çünkü geçmişte öğrenciye dört işlem becerisinin kazandırılması matematik öğretimi adına yeterliyken bugün bilim ve teknolojinin gelişmesine bağlı olarak toplumsal yaşamın daha karmaşık hale gelmesi okuldan matematik öğretimi adına beklenilenleri de farklılaştırmıştır. Bugün matematik öğretim programları dört işlem becerisinin yanında problem çözme, akıl yürütme, modelleme, ilişkilendirme, iletişim gibi daha üst bilişsel becerilerin kazandırılmasına ayrı bir önem vermektedir. Bu beklentiler öğretmenin sahip olması gereken mesleki bilgisinin kapsamını ve derinliğini de artırmaktadır (Baki, 2012). Eğer öğretmenin matematik bilgisi işlemsel düzeyde ise genelde verdiği açıklamalar da buna paralel olarak işlemsel düzeyde olmaktadır. Bununla birlikte, öğretmen matematiğin anlamsız kurallar bütünü olduğu düşüncesine sahipse, öğrencilerinden de bu kuralları anlamadan ezberlemelerini beklemektedir (Toluk Uçar, 2011, 89). Bu nedenle matematik öğretiminde kişiye problem çözme becerisi kazandırmak ve bunu problem çözme yaklaşımı çerçevesinde ele almak önemlidir.

Problem çözme, matematik öğretiminde önemli konulardan biridir. Problem çözme, matematik için sadece bir amaç değil aynı zamanda bir araçtır. Problem çözmeye dayalı öğrenme ise II. Dünya Savaşı'ndan sonra Japonya'da popüler olan problem çözerek öğrenme fikrinden ortaya çıkmıştır. Daha sonra öğretimde problem çözmeye dayalı öğrenme ve proje metodu gibi kavramlar olarak Japonya'da tanıtılmış (Fernandez ve Yoshida, 2004, 25) olup önemini her geçen zaman artırmaktadır. Problem çözmeye dayalı öğrenmede önemli olan öğrencilerin kendi düşünmelerini yansıtmaya, muhakeme etmeye ve kendi yöntemini açıklamaya teşvik etmektir. Öğrenciler matematik problemlerini keşfederek çözmeli, düşünmeli ve bunu alışkanlık haline getirerek matematik dersinde öğrendiklerini sınıf dışında da uygulayabilmelidir (NCTM, 2000). Bu durum, matematik öğretiminde problem çözme becerilerinin gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır. Matematik öğretimi uygulamalarında istenilen başarıyı elde etmede ise öğretmenlere önemli görevler düşmektedir. Bu başarının kazanılması ise nitelikli öğretmenlere bağlıdır. Öğretmenin sadece konuyu bilmesi yeterli

İKİNCİ BÖLÜM
KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde araştırmanın dayandığı kuramsal temellere ve araştırma konusuyla ilgili yapılan çalışmalara yer verilmiştir.

2.1. Kuramsal Çerçeve

Bu bölümde öğretmen eğitimi, matematik öğretimi, ders imecesi (Lesson Study) modeli ve problem çözmeden bahsedilmiştir.

2.1.1. Öğretmen Eğitimi

Dünyamızın giderek küçülmesine karşılık eğitim alanındaki sorunların giderek çoğalması ve bu sorunların gün geçtikçe daha karmaşık hale gelmesi üniversitelerde öğretmen yetiştirme programlarının önemini ortaya koymaktadır (Çelikten, Şanal ve Yeni, 2005; Abazaoğlu, 2014). Çünkü toplumdaki bireylerin yetişmesinde öğretmenin önemi, göz ardı edilemez bir gerçektir. Öğretmenlerin istenilen nitelikte olabilmesinin yollarından biri de öğretmen yeterlilikleridir (Yılmaz, 2007; Seferoğlu, 2004; Azar, 2011; Erdem, 2015). Öğretmen Yeterlikleri; Millî Eğitim hedeflerinin desteklenmesine katkı sağlamak, ulusal işbirliği ve bilgi paylaşımını daha etkin olarak gerçekleştirmek, öğretmenlerin niteliği ve kalitesi için kıyaslama, karşılaştırma yapılabilecek bir yapı / sistem oluşturmak, öğretmenlik mesleğinin statüsü ve kalitesi açısından toplumsal beklentilerde tutarlılık oluşturmak, öğretmenlerin mesleki gelişimlerinde esas alınacak açık, anlaşılır ve güvenilir bir kaynak oluşturmak, ulusal düzeyde profesyonel öğretmenlik seviyesinin tartışılmasında kullanılacak ortak terim ve tanımlamaları içeren bir dil birliği sağlamak, öğretmenlerin bilgi, beceri, tutum ve değerlerini tanımlayarak, toplum tarafından fark edilmesini ve toplumun gözünde statülerinin yükseltilmesini sağlamak, öğrencilerin "öğrenmeyi öğrenmesi" için fırsatlar sağlamak, öğretmenlerin görevlerini şeffaflaştırarak veliler ve toplum için kalite güvencesini oluşturmak gibi pek çok amacın gerçekleştirilmesi için hazırlanmaktadır (MEB, 2004). Değişen koşullara göre öğretmen yetiştirme sistemlerinin sürekli iyileştirilmesi gerekmektedir (Azar, 2011; Erdem, 2015). Bu anlamda eğitim sisteminin en önemli unsuru ise öğretmendir. Öğretmen; eğitimin başlatıcısı, geliştiricisi, uygulayıcısı olduğu için daha anlayışlı, daha bilgili ve daha mükemmel olmalıdır (Genç, 2000; Cüceloğlu ve Erdoğan, 2016; Gordon, 2013; Aydın, Şahin ve Topal, 2008). Bunun yanında Akbayır ve Bayır (2009)'a göre öğretmen; çocukları, gençleri ve yetişkinleri seven, öğrencilerine sadece bilgi aktarmakla kalmayıp onlarla iyi bir iletişim kurabilen, öğrencilerine düşünmeyi, araştırma yapmayı, araştırma sonuçlarını yorumlamayı, problem çözmeyi öğreten, onların sosyal, psikolojik, kişilik sorunlarına eğilen ve çözümler arayan, alanında yeterli, kendine güven duyan, öğrencilerine dersini sevdiren, onlara tüm davranışları ile örnek olan, yeniliklere açık, coşkulu insanlar olmalıdır (s. 191). Bu açıdan düşünüldüğünde toplumun aydın üyeleri olan öğretmenler, günümüz şartlarına göre hem alan bilgisi

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın yürütülmesinde takip edilen yöntem, araştırmanın tasarımı, veri toplama araçları, pilot uygulama, uygulanan model aşamasında yapılanlar ve veri analiz süreçleri ele alınmıştır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmada, nicel ve nitel yöntemler kullanılmıştır. Araştırmanın nicel boyutunda gerçek deneysel desenlerden "Kontrol gruplu sontest deseni" kullanılmıştır. Bu desen, öntest nedeniyle ortaya çıkabilecek etki karıştırıcı değişkenlerin kontrol edildiği yaygın olarak kullanılan bir deneysel desendir. Katılımcılar gruplara rasgele atanır, deneysel işlem sadece deney grubuna yapılır ve her iki grubu da sontest uygulanır. Bu desenin temel amacı, sonuç üzerinde etkisi olabilecek tüm dışsal faktörleri kontrol ederek, bir deneysel işlemin (veya müdahalenin) sonuç üzerindeki etkisinin test edilmesidir. Gruplardan birine deneysel işlemin yapılıp, diğerine yapılmadığında araştırmacı sonuç üzerindeki etkinin dışsal faktörlerden mi yoksa deneysel işlemden mi kaynaklandığını belirleyebilir (Creswell, 2013, 173, 156). Dolayısıyla bu araştırmanın nicel boyutunda ders imecesi çalışmalarına katılan deney grubu ve bu tür çalışmalara katılmayan kontrol grubu oluşturulmuştur. Araştırmanın nitel boyutunda ise nitel araştırma yöntemlerinden biri olan "*durum çalışması*" kullanılmıştır. Nitel araştırmalarda, örneklem büyüklüğünden ziyade araştırmanın amacının ortaya konulması önemlidir (Patton, 1990; Creswell, 2013). Bu nedenle araştırmada evren genellenebilirliği göz ardı edilmiş ve çalışma grupları oluşturulmuştur. Çalışma grupları, Trabzon ili merkez iki farklı ilkokulda 4.sınıf seviyesinde gönüllü sınıf öğretmenlerinden seçilmiştir. Çalışmanın doğası gereği az sayıda öğretmen ile çalışmak hedeflendiği için deney grubunda 3 sınıf öğretmeni, kontrol grubunda 3 sınıf öğretmeni olmak üzere 6 sınıf öğretmeni ile çalışma yürütülmüştür. Bu bağlamda ders imecesi çalışmalarıyla sınıf öğretmenlerinin problem çözme yoluyla matematiği öğretme bilgilerinin gelişimi incelenemek için yarı yapılandırılmış gözlem çizelgeleri, ders sonrasında yapılan mülakatlar, ders planları ve video kaydı yapılmış olup araştırma problemine yanıt bulunmaya çalışılmıştır. Bu anlamda araştırmanın verileri nitel veri analiz tekniklerinden içerik analiz tekniği ile analiz edilmiştir. Elde edilen veriler, bulgular bölümünde betimlenmiştir.

3.1.1. Nicel Araştırma Yöntemi

Deneysel araştırma bilimsel yöntemler içinde en kesin sonuçların elde edildiği bir araştırmadır. Çünkü araştırmacı karşılaştırılabilir işlemler uygular ve daha sonra onların etkilerini inceler, bu tür araştırmanın sonuçlarının araştırmacıyı en kesin yorumlara götürmesi beklenir (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2016). Bu araştırmada da araştırmanın nicel boyutunda gerçek deneme modellerinden "sontest kontrol gruplu model"

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde ders imecesi çalışmalarına katılan deney grubu ile katılmayan kontrol grubu öğretmenlerinin problem çözmeye dayalı matematiği öğretme bilgilerinin gelişimine yönelik davranışlarını nasıl sergilediğini detaylı bir şekilde inceleyebilmek için araştırmanın her bir alt boyutu tek tek ele alınmıştır. Bulgular bölümünde, matematiği öğretme bilgisi kapsamında ders imecesi bileşenlerine daha sonra problem çözme adımlarına odaklanılmıştır. Ayrıca bu bölümde, deney ve kontrol grubu öğretmenlerinin gerçek uygulama ve izleme süreciyle ilgili bulgular ve yorumları daha sonra da elde edilen bulgulara göre deney ve kontrol grubu öğretmenlerinin problem çözmeye dayalı matematiği öğretme bilgilerinin gelişimi karşılaştırmalı olarak sunulmuştur.

4.1. Gerçek Uygulama Süreciyle İlgili Bulgular ve Yorumlar

Gerçek uygulamada, ders imecesi çalışmalarına deney grubunda Mehmet öğretmen, Sevgi öğretmen ve Ali öğretmen yer almıştır. Çalışmalarda 2014-2015 eğitim öğretim yılının güz döneminde her öğretmenle 2 ders imecesi döngüleri yapılmış olup, her öğretmenin toplam 4 ders saati problem çözmeye dayalı matematik dersleri gözlemlenmiştir. Ders imecesi çalışmalarına katılmayan kontrol grubunda Ahmet öğretmen, Müge öğretmen ve Barış öğretmen yer almıştır. Aynı şekilde kontrol grubu öğretmenlerinin dersleri, deney grubu öğretmenlerinin dersleriyle paralel olarak 4 ders saati problem çözmeye dayalı matematik dersleri gözlemlenmiştir. Ayrıca gerçek uygulama ve izleme sürecinde deney ve kontrol grubu öğretmenlerine dair bulgular; ders sunumları, örnek problemler, ders bitiminden sonra yapılan mülakatlar bir bütün olarak problem çözmeye dayalı matematiği öğretme bilgisi bağlamında betimlenmiştir.

4.1.1. Gerçek Uygulamada Problem Çözmeye Dayalı Ders İmecesi Bileşenlerine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Gerçek uygulamada deney ve kontrol grubu öğretmenlerinin problem çözmeye dayalı ders imecesi bileşenlerinden öğrenciyi tanıma, dersin organizasyonu ve dersin sunumuna yönelik elde edilen bulgular problem çözme ve kurma etkinlikleri kapsamında yorumlanmıştır.

4.1.1.1. Öğrenciyi tanıma

Gerçek uygulamada deney ve kontrol grubu öğretmenlerinin problem çözmeye dayalı ders imecesi bileşenlerinden öğrenciyi tanıma temasıyla ilgili bulgular ve yorumları betimlenmiştir.

Deney grubu öğretmenlerinin problem çözmeye dayalı ders imecesi bileşenlerinden öğrenciyi tanıma bilgisine ilişkin bulgular ve yorumları

BEŞİNCİ BÖLÜM
TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmada sınıf öğretmenlerinin problem çözmeye dayalı matematiği öğretme bilgisinin gelişimini incelemek amacıyla ders imecesi modeli uygulanmıştır. Bu bölümde deney ve kontrol grubuna katılan 4. sınıf öğretmenlerinin gerçek uygulama ve izleme sürecinde elde edilen bulgular, araştırmanın alt problemlerine bağlı olarak literatürde yer alan çalışmalarla desteklenerek tartışılmıştır.

Tartışma, matematiği öğretme bilgisinin problem çözmeye dayalı ders imecesi bileşenlerinden öğrenciyi tanıma, dersin organizasyonu ve sunumu ile problem çözme adımları (problemi anlama, çözüm için plan hazırlama, çözüm planını uygulama, çözümü değerlendirme ve problem kurma) etrafında yapılandırılmıştır.

5. 1. Tartışma

Bu bölümde ders imecesi çalışmalarıyla sınıf öğretmenlerinin problem çözmeye dayalı matematiği öğretme bilgilerinin gelişiminin incelenmesi ile ilgili bulgular literatürde yer alan çalışmalarla desteklenerek tartışılmıştır.

5.1.1. Problem Çözmeye Dayalı Ders İmecesi Bileşenlerinin Tartışılması

Gerçek uygulama ve izleme sürecinde deney ve kontrol grubu öğretmenlerinin problem çözmeye dayalı ders imecesi bileşenlerinden öğrenciyi tanıma, dersin organizasyonu ve dersin sunumuna ilişkin bulguları literatürde desteklenerek tartışılmıştır.

5.1.1.1. Öğrenciyi tanıma

Problem çözmeye dayalı ders imecesi bileşenlerinden ilki öğrenciyi tanıma bilgisidir. Öğrenciyi tanıma bilgisi; öğrenci ön bilgisi ve öğrencinin öğrenmede zorlandıkları noktalar alt teması etrafında sunulmuştur. Bulgular doğrultusunda, deney grubu öğretmenlerinin gerçek uygulama sürecinde öğrencinin ön bilgisinden haberdar oldukları, problemleri günlük hayatla ilişkilendirdikleri, konu bazında öğrencinin öğrenmede zorlanacağı noktaları dikkate alan problemlere yer verdikleri, ona göre derslerini tasarladıkları ve bu durumun etkisini izleme sürecinde de sürdürdükleri görülmüştür. Buna karşın kontrol grubu öğretmenlerinin öğrencinin ön bilgisini ölçen problemlere yer verdikleri anlaşılmıştır. Ancak kontrol grubu öğretmenlerinin günlük hayatla bağlantılı problemlere yeterli düzeyde yer vermedikleri görülmüştür. Oysaki öğrenmede kalıcılığın sağlanması için günlük yaşantıyla bağlantılı problemlere yer verilmesi gerekmektedir. Ancak kontrol grubu öğretmenlerinin bu duruma gereken önemi vermedikleri anlaşılmıştır. Bu bilgiler doğrultusunda hem gerçek uygulama hem de izleme sürecinde deney grubu öğretmenlerinin kontrol grubu öğretmenlerine göre öğrencinin işlenen konuyla ilgili ön bilgilerini ölçen ve konunun günlük

KAYNAKÇA

Abazaoğlu, İ. (2014). Dünyada Öğretmen Yetiştirme Programları ve Öğretmenlere Yönelik Mesleki Gelişim Uygulamaları. (http://www.gelecekegitimde.com/gelismis-ulkelerin-ogretmen-yetistirme-modelleri/ E.T. 13.05.2016).

Akay, H. (2006). Problem kurma yaklaşımı ile yapılan matematik öğretiminin öğrencilerin akademik başarısı, problem çözme becerisi ve yaratıcılığı üzerindeki etkisinin incelenmesi. (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ortaöğretim Fen ve Matematik Alanlar Eğitimi, Matematik Öğretmenliği Anabilim Dalı, Ankara.

Akbaba Dağ, S. (2014). Mikroöğretim ders imecesi modeli ile sınıf öğretmeni adaylarının kesir öğretim bilgilerinin geliştirilmesine yönelik bir uygulama. (Yayımlanmamış doktora tezi). Dumlupınar Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalı, Kütahya.

Akbayır, K. ve Taş, Z. (2009). Türkiye'de Matematik Eğitimi ve Öğretmen Yetiştirmeye Yönelik Öğretmen Adaylarının Görüşleri. Journal of Qafqaz University, Sayı 26.

Albayrak, M., İpek, A.S. ve Işık, C. (2006). Temel işlem becerilerinin öğretiminde problem kurma - çözme çalışmaları. Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi, 8 (2).

Alkan, H., Sezer, M., Özçelik, A.Z. ve Köroğlu, H. (1996). Matematik öğretiminde ölçme ve değerlendirmenin etkisi. II Ulusal Eğitim Sempozyumu. Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi. İstanbul.

Altun, M. (2004). Matematik öğretimi. Bursa: Alfa Yayınları.

Altun, M., Sezgin Memnun, D. ve Yazgan, Y. (2007). Sınıf öğretmeni adaylarının rutin olmayan matematiksel problemleri çözme becerileri ve bu konudaki düşünceleri" İlköğretim Online, 6 (1), 127-143. Online: http://ilkogretim-online.org.tr sayfasından elde edilmiştir.

Arıkan, E.E. ve Ünal, H. (2013a). İlköğretim 2. sınıf öğrencilerinin matematiksel problem kurma becerilerinin incelenmesi. Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 2(2), 305-325.

Arıkan, E.E. ve Ünal, H. (2013b). Problem posing and problem solving ability of students with different socio economics levels. International Journal Social Science Research, 2 (2).

Arıkan, E.E. (2014). Ortaokul öğrencilerinin matematik problemi çözme-kurma becerilerinin ve problem kurma ile ilgili metaforik düşüncelerinin incelenmesi. (Yayımlanmamış doktora tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Matematik Anabilim Dalı, İstanbul.

Ayantaş, T. (2019). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının meslek bilgisi yeterliklerinin geliştirilmesinde ders imecesi uygulaması. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.

Ayaz, M. F. ve Aydoğdu, M. (2009). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin problem çözme başarıları ile problem çözme aşamalarını kullanmaları arasındaki ilişki. Matematikçiler Derneği, 8. Matematik Sempozyumu. Ankara.

Aydın, R., Şahin, H. ve Topal, T. (2008). Türkiye'de İlköğretime Sınıf Öğretmeni Yetiştirmede Nitelik Arayışları. TSA / Yıl: 12, S: 2. (s. 120-142).

Ayra, M. (2019). Ders imecesi (Lesson Study) mesleki gelişim yaklaşımının sınıf öğretmenlerinin pedagojik alan bilgisi gelişimine ve öğrencilerin akademik başarılarına etkisi. (Yayımlanmamış doktora tezi). Amasya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Amasya.

Azar, A. (2011). Türkiye'deki Öğretmen Eğitimi Üzerine Bir Söylem: Nitelik mi, Nicelik mi? Yükseköğretim ve Bilim Dergisi/*Journal of Higher Education and Science* Cilt 1, Sayı 1, Sayfa(lar) 36-38.

Baba, T. (2007). Japanese education and lesson study: An overview Section 1.1: "How is lesson study implemented". In M. Isoda., M. Stephens., Y. Ohara ve T. Miyakawa (Eds.). Japanese lesson study in mathematics. 2 (7).

Bacanlı, H. (2003). Gelişim ve öğrenme. Ankara: Nobel yayınları.

Back, J. ve Joubert, M. (2011). Lesson study as a process for professional development: working with teachers to effect significant and changes in practice. Proceedings of 7th Congress of the European Society for Research in Mathematics Education, Rzeszow, Poland, February, 2559-2568.

Bailey, K.D. (1982). Methods of social research. Newyork: The Free Press.

Baki, A. (2006). Kuramdan uygulamaya matematik öğretimi. Trabzon: Derya Kitabevi.

Baki, M. (2012). Sınıf öğretmeni adaylarının matematiği öğretme bilgilerinin gelişiminin incelenmesi: Bir ders imecesi (lesson study) çalışması. (Yayımlanmamış doktora tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Matematik Eğitimi Bilim Dalı**,** Trabzon.

Baki, M. (2013). Sınıf öğretmeni adaylarının bölme işlemi ile ilgili matematiksel bilgileri ve öğretimsel açıklamaları. Eğitim ve Bilim, 38 (167).

Baki, A., Erkan, İ., ve Demir, E. (2013). Ders planı etkililiğinin lesson study ile geliştirilmesi: Bir aksiyon araştırması**.** http://kongre.nigde.edu.tr/xufbmek /dosyalar/tam_metin/ pdf/2409-30_05_2012-16_25_29.pdf. sayfasından elde edilmiştir.

Balcı, A. (2005). Sosyal bilimlerde araştırma. Ankara: Pegem Yayıncılık.

Ball, D. L., Thames, M. H. ve Phelps, G. (2008). Content knowledge for teaching: What makes it special? Journal of Teacher Education, 59 (5) 389-407.

Bayazit, İ. ve Aksoy, Y. (2012). Matematiksel problemlerin öğrenim ve öğretimi. E. Bingölbali ve M.F. Özmantar, (Ed.), İlköğretimde karşılaşılan matematiksel zorluklar ve çözüm önerileri. (287-312). Ankara: Pegem yayıncılık.

Baykul, Y. (2009). İlköğretimde matematik öğretimi. Ankara: Pegem Yayıncılık.

Bayram, İ. (2018). Ders İmecesi: İngilizce hazırlık programı öğretmenlerinin liderliğinde bir mesleki gelişim uygulaması. (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.

Bayram, I. ve Canaran, Ö. (2020). Lesson study in action: A multiple case study of EFL teachers. *Bartın University Journal of Faculty of Education*, 9(3), 666-679.

Bilge, O. (2021). Ders imecesi modelinde matematik öğretmenlerinin, öğrencilerin ve araştırmacının rollerinin incelenmesi. (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.

Bilge, O. ve Dede, Y. (2020). Matematik öğretmenlerinin ders imecesine ilişkin görüşleri. *Gazi Eğitim Bilimleri Dergisi, 6*(1), 1-22. DOI: https://dx.doi.org/110.30855/gjes.2020.06.01.001

Birişçi, S. (2013). Çevrimiçi ve sınıf ortamlarında grup çalışmasına dayalı problem çözme süreçlerinin incelenmesi. (Yayımlanmamış doktora tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ortaöğretim Fen ve Matematik Alanları Eğitimi Anabilim Dalı, Matematik Eğitimi Bilim Dalı. Trabzon.

Bjuland, R. ve Mosvold, R. (2015). Lesson study in teacher education: Learning from a challenging case. *Teaching and Teacher Education*. 52 (2015) 83-90.

Bogdan, R. C. ve Biklen, S.K. (1998). Qualitative research for education, London: Allyn and Bacon.

Budak, İ., Budak, A., Bozkurt, I., ve Kaygın, B. (2011). Matematik öğretmen adaylarıyla bir ders araştırması uygulaması. New World Sciences Academy, 6 (2), 1606-1617.

Bunar, N. (2011). Altıncı sınıf öğrencilerinin kümeler, kesirler ve dört işlem konularında problem kurma ve çözme becerileri. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Afyonkarahisar.

Burroughs, E. A. ve Luebeck, J. L. (2010). Pre-service teachers in mathematics lesson study. *The Mathematics Enthusiast, 7*(2), 391-399.

Bütün, M. (2012). İlköğretim matematik öğretmeni adaylarının uygulanan zenginleştirilmiş program sürecinde matematiği öğretme bilgilerinin

gelişimi. (Yayınlanmamış doktora tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.

Bütün, M. (2015). Öğretmenlik uygulaması dersinde ders imecesi modelinin değerlendirilmesi: Sorunlar ve çözüm önerileri. Adıyaman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 5 (2), 136-167.

Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2016). Bilimsel araştırma yöntemleri. Ankara: Pegem Yayıncılık.

Cai, J. ve Kenney, P.A. (2000). Fostering mathematical thinking through multiple solutions. Mathematics Teaching in the Middle School, 5 (8), 534-539.

Cankoy, O. ve Darbaz, S. (2010). Problem kurma temelli problem çözme öğretiminin problemi anlama başarısına etkisi. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, (38) 11-24.

Cerbin, W. ve Kopp, B. (2006). Lesson study as a model for building pedagogical knowledge and improving teaching. International Journal of Teaching and Learning in Higher Education, 18 (3), 250-257.

Chokshi, S. ve Fernandez, C. (2005). Reaping the systemic benefits of lesson study: Insights from the U.S. Phi Delta Kappan, 674-680.

Cohen, L. ve Manion, L. (1992). Research method in education. (3. edition) New York: Routledge Press.

Corcoran, D. (2008). Developing mathematical knowlege for teaching: A three-tiered study of Irish pre-service primary teachers. Unpublished doctoral dissertation, University of Cambridge.

Corcoran, D. (2011). The need to make 'Boundary Objects' meanıngful: A learning outcome from lesson study research. Proceedings 7th Congress of the European Society for Research in Mathematics Education, Rzeszow, Poland, February, 2609-2618.

Corcoran, D. ve Pepperell, S. (2011). Learning to teach mathematics using lesson study. Mathematics Education Library, (50) 213-230.

Creswell, J. W. (2013). Araştırma deseni (S.B. Demir, Cev.). Ankara: Eğiten Kitap.

Cüceloğlu D. ve Erdoğan, İ. (2016). Öğretmen Olmak. Final kültür sanat yayınları. İstanbul.

Çelik Arslan, P. (2007). Ortaöğretim kurumları sınavına hazırlanan öğrencilerin problem çözme aşamasında karşılaştıkları güçlüklerin belirlenmesi. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Matematik Eğitimi Anabilim Dalı, Balıkesir.

Çelikten, M., Şanal, M. ve Yeni, Y. (2005). Öğretmenlik Mesleği ve Özellikleri. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Sayı: 19/2 s. (s. 207-237)

Çepni, S. (2012). Araştırma ve proje çalışmalarına giriş. Trabzon: Celepler Matbabacılık.

Çifçili, V. (2007). Dershane öğretmenlerinin öğretmen yeterlilik düzeyleri ve mesleki doyumları arasındaki ilişki. (Yayınlanmamış doktora tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, İstanbul.

Çiltaş, A. ve Akıllı, M. (2011). Öğretmenlerin Pedagojik Yeterlilikleri. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. Yıl: 3 Sayı: 4 (s. 64-72).

Depaepe, F., Corte, E. ve Verschaffel, L. (2010). Teachers' approaches towards word problem solving: Elaborating or restricting the problem context. Teaching and Teacher Education, 26, 152–160.

Doig, B. ve Groves, S. (2011). Japanese lesson study: Teacher professional development through communities of inquiry. Mathematics Teacher Education and Development,13 (1), 77-93.

Easton, L. B. (2009). The tuning protocol for examining student work. http://www.ets.org/flicc/pdf/THE_TUNING_PROTOCOL_FOR_EXAMININ G_STUDENT_WORK.pdf sayfasından elde edilmiştir.

Egemen, F. (2021). Ortaokul matematik öğretmenlerinin etkinlik planlama becerilerinin gelişiminin incelenmesi: Bir ders imecesi uygulaması. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Erciyes Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Elazığ.

Ekiz, D. (2013). Bilimsel araştırma yöntemleri. Ankara: Anı Yayıncılık.

Elipane, L. (2011). Incorporating lesson study in pre-service mathematics teacher education. In Ubuz, B. (Ed.) Proceedings of the 35th Conference of the International Group for the Psychology of Mathematics Education, 305-312. Ankara, Turkey: PME

Elipane, L., Nacino, L., Pereda, R., Reperuga, P., & Torio, M. (2013). Developing deep mathematics teaching discourse through research lessons. Proceedings of the 8th International Conference on Education Research, 286-292. Seoul, Korea: Seoul National University.

Elipane, E.E., Casalan, M., Pagunsan, M.A., Joting-Quiman, & C. O., Alentajan, J.O. (2014). Comparing perceptions on professional development: Introducing lesson study to pre-service teachers. ICER İnternational Conference on Education Research, 2014. Seoul National University, Seoul, South Korea.

English, L.D. (2001). Problem posing research: Answered and unanswered questions. Procedings of the annual meeting of the North American chapter of the international group for the psyhology of mathematics education. Snowbird, Utah.

Eraslan, A. (2008). Japanese Lesson Study: Can it work in Turkey. Education and Science, 33 (3), 62-67.

Erbilgin, E. (2013). Sınıf öğretmeni adaylarının ders araştırması hakkındaki görüşleri. Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi, 21, 69-83.

Erdem, A.R. (2005). Öğrenmede etkili yollar: Öğrenme stratejileri ve öğretimi. İlköğretim-Online. 4 (1), 1-6. Online: http://ilkogretim-online.org.tr sayfasından elde edilmiştir.

Erdem, A.R. (2015). Türkiye'deki Öğretmen Yetiştirmenin [A]1,[B]2, [Ç]3 si. *Journal of Teacher Education and Educators.* Cilt 4, Sayı 1, (s. 16 – 38).

Ergün, M. (2005). Bilimsel araştırma yöntemleri. Nitel araştırma. http://www.egitim.aku.edu.tr/nitelarastirma.ppt#256,1 sayfasından elde edilmiştir.

Erümit, A.K. (2014). Polya'nın problem çözme adımlarına göre hazırlanmış yapay zeka tabanlı öğretim ortamının öğrencilerin problem çözme süreçlerine etkisi. (Yayınlanmamış doktora tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Matematik Eğitimi Bilim Dalı. Trabzon.

Ezgin Rehber, H. (2009). Sınıf öğretmenlerinin öğretmen yeterlikleri açısından müfettişlerden rehberlik beklentileri**. (**Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.

Fai, H. K. (2005). Two teachers' pedagogies in teaching problem solving in singapore lower secondary mathematics classrooms. Paper presented at the ICMI regional conference: The 3rd East Asia Regional Conference on Mathematics Education, Shanghai, Nanjing, and Hangzhou, China.

Fernandez, C. (2002). Learning from japanese approaches to professional development the case of lesson study**.** Journal of Teacher Education, 53 (5), 393-405.

Fernandez, C. (2005). Lesson study: A means for elementary teachers to develop the knowledge of mathematics needed for reform-minded teaching? Mathematical Thinking and Learning, 7 (4), 265–289.

Fernandez, M. L. (2010). Investigating how and what prospective teachers learn through microteaching lesson study. Teaching and Teacher Education, 26 (2), 351-562.

Fernandez, C., Cannon, J. ve Chokshi, J. (2003). A US–Japan lesson study collaboration reveals critical lenses for examining practice. Teaching and Teacher Education, 19, 171–185.

Fernandez, C. ve Yoshida, M. (2004). Lesson study: A Japanese approach to improving mathematics teaching and learning. Mahwah: Lawrence Erlbaum Associates. London.

Fernandez, M. L. ve Robinson, M. (2006). Prospective teachers' perspectives on microteaching lesson study. Microteaching Lesson Education, 127 (2), 203-215.

Fidan, S. (2008). İlköğretim 5. sınıf matematik dersinde öğrencilerin problem kurma çalışmalarının problem çözme başarısına etkisi. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalı, Ankara.

Genç, S.Z. (2000). Bilgi Toplumunda Öğretmen Eğitimi. Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi. Sayı 23. (s. 375- 386).

Gonzales, N. A. (1996). Problem formulation: Insights from student generated questions. School Science and Mathematics, 96 (3), 152-157.

Gordon, T. (2013). Etkili Öğretmenlik Eğitimi, Profil Yayıncılık. (Çeviri: Sermin Karakale). İstanbul.

Gökbulut, Y. (2010). Sınıf öğretmeni adaylarının geometrik cisimler konusundaki pedagojik alan bilgileri. (Yayınlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalı, Ankara.

Gökkurt B. ve Soylu, Y. (2013). Öğrencilerin problem çözme sürecindeki anlam bilgisini kullanma düzeyleri. Kastamonu Eğitim Dergisi, 21 (2).

Gökkurt, B., Örnek, T., Hayat, F. ve Soylu, Y. (2015). Öğrencilerin problem çözme ve problem kurma becerilerinin değerlendirilmesi. Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 4 (2), 751-774.

Groth, R., Spickler, D., Bergner, J. ve Bardzell, M. (2009). A qualitative approach to assessing technological pedagogical content knowledge. Contemporary Issues in Technology and Teacher Education, 9 (4), 392-411.

Groves, S. (2013). Implementing the Japanese problem solving lesson structure. Mathematics Education Research Groups of Australasia Inc.

Gunnarsdñtti, G. H. ve Pálsdñttir, G. (2011). Lesson study in teacher education: A tool to establish a learning community. Proceedings 7th Congress of the European Society for Research in Mathematics Education, Rzeszow, Poland, February, 2660-2669.

Güner, P. ve Akyüz, D. (2017). Ders imecesi mesleki gelişim modeli: Öğretmen adaylarının fark etme becerilerinin incelenmesi. İlköğretim Online, 16(2), 428-452, 2017. [Online]: http://ilkogretim-online.org.tr doi: 10.17051/ilkonline.2017.304709

Hacıömeroğlu, G. (2013). Sınıf öğretmeni adaylarının öğretim için matematiksel bilgisi: Öğrencilerin toplama ve çıkarma işlemlerine ilişkin çözümlerinin analizi. Eğitim ve Bilim, 38 (168).

Hart, L., Alston, A. ve Murata, A. (2009). Lesson study working group http://www.pmena.org/2009/proceedings/workinggroup90521replacement.pdf sayfasından elde edilmiştir.

Hoepfl, M. C. (1997). Choosing qualitative research: A primer for technology education researchers. Journal of Technology Education, 9 (1), 47-63.

Isoda, M. (2007). A brief history of mathematics lesson study in Japan. "Where did lesson study begin and how far has it come? In M. Isoda, M. Stephens, Y. Ohara, & T. Miyakawa (Eds.), Japanese lesson study in mathematics: Its impact. Diversity and Potential For Educational Improvement, 8-15.

Isoda, M. (2011). Problem solving approaches in mathematics education as a product of japanese lesson study. Journal of Science and Mathematics Education in Southeast Asia, 34 (1), 2 - 25.

Işık, Ö. (2010). İlköğretim 4., 5. ve 6. sınıf matematik ders kitaplarının problem kurma etkinliği bakımından incelenmesi. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Eğitim Programları ve Öğretim Bilim Dalı, Sivas.

Işık, C., Işık, A. ve Kar, T. (2011). Matematik öğretmeni adaylarının sözel ve görsel temsillere yönelik kurdukları problemlerin analizi. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 30, 39-49.

Işık, A., Çiltaş, A. ve Kar, T. (2012). Problem kurma temelli öğretimin farklı sayı algılamasına sahip 6. sınıf öğrencilerin problem çözme başarılarına etkisi. Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi, 2 (4).

Işık, C. ve Kar, T. (2012). Sınıf öğretmeni adaylarının problem kurma becerileri. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 12 (23), 190 – 214.

İnel, D., Evrekli, E. ve Türkmen, L. (2011). Sınıf öğretmeni adaylarının problem çözme becerilerinin araştırılması. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 29, 167-178.

İpek, A.S. ve Okumuş, S. (2012). İlköğretim matematik öğretmen adaylarının matematiksel problem çözmede kullandıkları temsiller. Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 11 (3), 681 -700.

İplik, Y. (2021). Ortaokul Türkçe derslerinin yürütülmesinde ders imecesi modelinin işlevselliği. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gaziantep Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.

Kalaycı, Y. (2014). İlkokul-ortaokul matematik ders ve öğrenci çalışma kitaplarındaki problem kurma etkinliklerinin incelenmesi ve problem kurmaya yönelik öğretmen görüşlerinin belirlenmesi. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Matematik Eğitimi Bilim Dalı, Eskişehir.

Kanbolat, O. (2015). Matematik öğretmeni adaylarıyla yürütülen ders imecesinde dış uzmanların paylaşım içerikleri ve rolleri. (Yayınlanmamış

doktora tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Matematik Eğitimi Bilim Dalı, Trabzon.

Kar, T. (2014). Ortaokul matematik öğretmenlerinin öğretim için matematiksel bilgisinin problem kurma bağlamında incelenmesi: Kesirlerle toplama işlemi örneği. (Yayınlanmamış doktora tezi). Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Ana Bilim Dalı, Matematik Eğitimi Bilim Dalı, Erzurum.

Karal- Eyüboğlu, I. S. (2011). Fizik öğretmenlerinin pedagojik alan bilgilerinin gelişimi. (Yayınlanmamış doktora tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.

Karasar, N. (2000). Bilimsel araştırma yöntemi. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Karataş, İ. ve Güven, B. (2004). 8. sınıf öğrencilerinin problem çözme becerilerinin belirlenmesi: Bir özel durum çalışması. Milli Eğitim Dergisi, 163.

Kazak, V. (2012). İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin kesirlerde toplama işlemine yönelik sözel problem kurma ve problem çözme becerilerinin incelenmesi. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Ana Bilim Dalı, İlköğretim Matematik Öğretmenliği Bilim Dalı, Erzurum.

Kılıç, Ç. (2013). İlköğretim öğrencilerinin doğal sayılarla dört işlem gerektiren problem kurma etkinliklerindeki performanslarının belirlenmesi. Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi, 20, 256-274.

Kılıç, Ç. (2014). Sınıf öğretmenlerinin problem kurmayı algılayış biçimlerinin belirlenmesi. Kastamonu Eğitim Dergisi, 22 (1), 203-214.

Kırnap Dönmez, S.M. (2014). İlköğretim matematik öğretmen adaylarının problem kurma becerilerinin incelenmesi. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Erciyes Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Matematik Eğitimi Bilim Dalı, Kayseri.

Kirk J. ve Miller M. L. (1986) Reliability and validity in qualitative research. Sage Publications: Newbury Park.

Korkmaz, E. (2003). Öğretmen adaylarının problem kurma becerilerinin belirlenmesi. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Balıkesir Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Matematik Eğitimi Anabilim Dalı. Balıkesir.

Korkmaz, E. ve Gür, H. (2006). Öğretmen adaylarının problem kurma becerilerinin belirlenmesi. BAÜ Fen Bil. Enstitüsü Dergisi, 8 (1).

Kükey, H. (2018). İlköğretim matematik öğretmen adaylarının 5. sınıf kesirler konusunda derse hazırlık süreçlerinin lesson study (Ders İmecesi) modeli kapsamında incelenmesi. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İnönü Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.

Küpcü, A.R. (2012). Etkinlik temelli öğretim yaklaşımının ortaokul öğrencilerinin orantısal problemleri çözme başarısına etkisi. Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD), 13, (3), 175-206.

Lewis, C. (2002). Brief guide to lesson study. http://www.lessonresearch.net/briefguide.pdf sayfasından elde edilmiştir.

Lewis, C. C., Perry, R. R. ve Murata, A. (2003). Lesson study and teachers' knowledge development: Collaborative critique of a research model and methods. Annual Meeting of the American Educational Research Association.

Lewis, C., Perry, R., Foster, D., Hurd, J. & Fisher, L. (2011). Lesson study: Beyond coaching. Educational Leadership, 69 (2), 64-69.

Makinae, N. (2010). The origin of lesson study in Japan. http://www.lessonstudygroup.net/lg/readings/TheOriginofLessonStudyinJapan MakinaeN/TheOriginofLessonStudyinJapanMakinaeN.pdf sayfasından elde edilmiştir.

Marsigit, (2007). Mathematics teachers' professional development through lesson study in Indonesia. Eurasia Journal of Mathematics, Science & Technology Education, 3(2), 141-14.

Marsigit, Djamilah B.W. ve Rosnawati, R. (2012). Developing mathematical problem solving to prepare the implementation of lesson study of mathematics teaching in Indonesian schools of disaster area. APEC- Tsukuba International Conference VI: Innovation of Mathematics Education through Lesson Study Challenges to Emergency Preparedness for Mathematics. (14-18). Tsukuba-Tokyo, Japan

McDowell, A. V. (2010). Preservice teachers' use of lesson study in teaching nature of science. Middle-Secondary Education and Instructional Technology Dissertations, The College of Education, Georgia State University, Atlanta, Georgia.

McGartland, R. D., Berg-Weger, M., Tebb, S., Lee, E. S. & Rauch, S. (2003). Objectifying content validity: Conducting a content validity study in social work research. Social Work Research, 27 (2), 94 - 104.

MEB (2004). Öğretmen Mesleğinin Genel Yeterlilikleri ve Özel Alan Yeterlilikleri Taslakları. Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimi Genel Müdürlüğü. Ankara.

MEB, (2013). PISA 2012 ulusal ön raporu. MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü. http://pisa.meb.gov.tr/wp-content/uploads/2013/12/pisa2012-ulusal-on-raporu.pdf sayfasından elde edilmiştir.

Merriam, S.B. (1998). Qualitative research and case study applications in education. Jossey-Bass: San Francisco.

Montague, M. (2008). Self-regulation strategies to improve mathematical problem solving for students with learning disabilities. Learning Disability Quaiterly, (31), 37-44.

Murata, A. ve Takahashi, A. (2002). Vehicle the connect, theory and practice: How teacher thinking changes in district-level lesson study in Japan. Proceesing of the Annual Meeting of the North American Chapter of the International Group fort the Psychology of Mathematics Education, 1 (4), 866-887.

Naser, T. (2008). Problem çözme becerilerini değerlendirmede alternatif yöntemler ve ilköğretim matematikte örnek uygulama. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Van.

Nathan, M.J. ve Knuth, E.J. (2003). A study of whole classroom mathematical discourse and teacher change. Cognition and Instruction, 21 (2), 175-207.

NCTM, (2000). Principles and standarts for school mathematics. National Council of Teachers of Mathematics, Reston, VA.

Oğraş, A. (2011). İlköğretim öğretmenlerinin matematiksel problem çözme aşamalarını ve üstbilişsel düşünme becerilerini uygulama süreçlerinin değerlendirilmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Gaziantep.

Özdemir-Baki, G. (2017). Ortaokul matematik öğretmenlerinin matematiği öğretme bilgilerinin gelişim sürecinin incelenmesi: Ders imecesi modeli. (Yayımlanmamış doktora tezi). Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Anabilim Dalı, Erzurum.

Özen, D. (2015). Ortaokul matematik öğretmenlerinin geometrik düşünmelerinin geliştirilmesi: bir ders imecesi. (Yayınlanmamış doktora tezi). Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Matematik Eğitimi Anabilim Dalı, Matematik Eğitimi Bilim Dalı, Eskişehir.

Özgen, K. (2013). Problem çözme bağlamında matematiksel ilişkilendirme becerisi: Öğretmen adayları örneği**.** NWSA-Education Sciences, 1C0590, 8, (3), 323-345.

Özmantar, M.F. ve Bingölbali, E. (2012). Etkinlik tasarımı ve temel tasarım prensipleri. E. Bingölbali ve M.F. Özmantar, (Ed.), İlköğretimde karşılaşılan matematiksel zorluklar ve çözüm önerileri. (312-349). Ankara: Pegem yayıncılık.

Patton, M.Q. (1990). Qualitative evaluation and research methods. Sage Publications: Newbury Park.

Pehlivan, F. C. ve Bukova-Güzel, E. (2020). Development of mathematics teachers' moves that support students' higher order thinking skills through lesson study. *Turkish Journal of Computer and Mathematics Education*, 11(3), 774-813.

Pırasa, N. (2009). Sınıf öğretmeni adaylarının matematik öğretimiyle ilgili bilgilerinin değişim sürecinin incelenmesi. (Yayınlanmamış doktora tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.

Polya, G. (1957). How to solve it; a new aspect of mathematical method. Garde City, NY: Doubleday.

Puchner, L.D. ve Taylor, A.R. (2004). Lesson study, collaboration and teacher efficacy: Stories from two school-based math lesson study groups. Teaching and Teacher Education, 22 (2006), 922–934.

Pusmaz, A. (2008). Matematik öğretmenlerinin problem çözme sürecinin belirlenmesi ve bu sürecin geliştirilmesinde web tabanlı mesleki gelişim çalışmasının değerlendirilmesi. (Yayınlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Ana Bilim Dalı, İstanbul.

Ronda, E. (2009). Lesson study for teaching through problem solving. *www2.ied.edu.hk/.../wals09/download.asp? (12.07.2015)* sayfasından elde edilmiştir.

Salman, E. (2012). İlköğretim matematik öğretiminde problem kurma çalışmalarının öğrencilerin problem çözme başarısına ve tutumlarına etkisi. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Erzincan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Matematik Eğitimi Bilim Dalı**,** Erzincan.

Seferoğlu, S. S. (2004). Öğretmen yeterlikleri ve mesleki gelişim. Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim, 58, 40-45.

Senemoğlu, N. (2004). Gelişim öğrenme ve öğretim. Ankara: Gazi Kitabevi.

Serbest, A. (2014). Ders imecesi yönteminin etki alanları üzerine bir meta-sentez çalışması. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı, Matematik Eğitimi Bilim Dalı, Trabzon.

Shulman, L.S. (1986). Those who understand: Knowledge growth in teaching. Educational Researcher, 15 (2), 4-14.

Sıvacı, S. Y. (2003). Sınıf öğretmenliği son sınıf öğrencilerinin matematik alan ve meslek bilgisi yeterlikleri ile derse yönelik tutumları. (Yayınlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Sims, L. ve Walsh, D. (2009). Lesson study with preservice teachers: Lessons from lessons. Teaching and Teacher Education, (25), 724–733.

Stigler, J. ve Hiebert, J. (1999). The teaching gap: Best ideas from the word's teachers for improving education in the classroom. New York: Summit Books**.**

Strauss, A.L. ve Corbin, J. (1990). Qualitative analysis for social scientists. University Press. Cambrige, UK.

Şen, Ö. (2020). Ders İmecesi yönteminin fen bilgisi öğretmen adaylarının fen eğitimi algılarına ve fen eğitimi uygulamalarına etkisinin incelenmesi. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Bartın Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Matematik ve Fen Bilimleri Anabilim Dalı, Bartın.

Şener, Z. ve Bulut, N. (2015). 8. sınıf öğrencilerinin matematik derslerinde problem çözme sürecinde karşılaştıkları güçlükler. GEFAD / GUJGEF, 35 (3), 637-661.

Şengür, E. (2021). Fen Bilimleri dersi bağlamında ders imecesi modelinin sınıf öğretmeni adaylarının teknolojik pedagojik alan bilgilerine (TPAB) yansımaları. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Fırat Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Temel Eğitim Anabilim Dalı, Sınıf Eğitimi Bilim Dalı. Elazığ.

Şimşek, A. (2012). Matematik başarı düzeyi yüksek öğrencilerde problem kurma tekniği kullanımının problem çözme başarısına etkisi ve öğrencilerin öz-düzenleyici öğrenme stratejileri. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Antalya.

Şimşek, S., Alkan, V. ve Erdem, A. R. (2013). Öğretmenlik uygulamasına ilişkin nitel bir çalışma. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, (34) 63-73, Doi Number: http://dx.doi.org/10.9779/PUJE624.

Takahashi, A. ve Yoshida, M. (2004). Ideas for establishing lesson study communities. Teaching Children Mathematics, Teaching Children Mathematics, 436- 443.

Tanışlı, D. (2013). İlköğretim matematik öğretmeni adaylarının pedagojik alan bilgisi bağlamında sorgulama becerileri ve öğrenci bilgileri. Eğitim ve Bilim, (38), 169.

Tarhan, V. (2015). "Öğretmenlerin Matematiksel Problem Çözmeye Yönelik İnançları" International Journal of Educational Studies in Mathematics, 2 (1), 38-50.

Taşpınar Şener, Z. ve Bulut, N. (2015). 8. sınıf öğrencilerinin matematik derslerinde problem çözme sürecinde karşılaştıkları güçlükler. GEFAD / GUJGEF, 35 (3), 637-661.

Tertemiz, N. ve Sulak, S.E. (2013). İlköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin problem kurma becerilerinin incelenmesi. İlköğretim Online, 12 (3), 713-729. Online: http://ilkogretim-online.org.tr sayfasından elde edilmiştir.

Toluk Uçar, Z. (2011). Öğretmen adaylarının pedagojik içerik bilgisi: Öğretimsel açıklamalar. Turkish Journal of Computer and Mathematics Education. 2 (2), 87-102.

Toptaş, V. (2007). İlköğretim matematik dersi (1–5) öğretim programında yer alan 1. sınıf geometri öğrenme alanı öğrenme öğretme sürecinin

incelenmesi. (Yayınlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalı, Ankara.

Toptaş, V., Elkatmış, M. ve Karaca, E. T. (2012). İlköğretim 4. sınıf matematik programının öğrenme alanları ile matematik öğrenci çalışma kitabındaki soruların zihinsel alanlarının TIMSS'e göre incelenmesi. Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD), 13 (1), 17-29.

Turhan, B. (2011). Problem kurma yaklaşımı ile gerçekleştirilen matematik öğretiminin ilköğretim 6. sınıf öğrencilerinin problem çözme başarıları, problem kurma becerileri ve matematiğe yönelik görüşlerine etkisinin incelenmesi. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri (Eğitim Programları ve Öğretim) Anabilim Dalı, Eskişehir.

Türkdoğan, A. (2011). Yanlışın anatomisi: İlköğretim matematik sınıflarında öğrencilerin yaptıkları yanlışlar ve öğretmenlerin dönütlerinin analitik incelenmesi. (Yayınlanmamış doktora tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.

Verhoef, N. C. ve Tall, D.O. (2011). Lesson study: The effect on teacher's professional development. In Ubuz, B. (Ed.). Proceedings of the 35 th Conference of the International for the Psychology of Mathematics Education, (4) 297–304, Ankara, Turkey: PME.

Yazgan, Y. (2007). Dördüncü ve beşinci sınıf öğrencilerinin rutin olmayan problem çözme stratejileriyle ilgili gözlemler. İlköğretim Online, 6 (2), 249-263. Online: http://ilkogretim-online.org.tr sayfasından elde edilmiştir.

Yeşildere, S. ve Akkoç, H. (2010). Matematik öğretmen adaylarının sayı örüntülerine ilişkin pedagojik alan bilgilerinin konuya özel stratejiler bağlamında incelenmesi. On Dokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 29 (1), 125-149.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayınevi.

Yıldız, V. (2008). Polya'nın problem çözme adımlarına dayalı matematik öğretiminden sonra altıncı sınıf öğrencilerinin problem çözme becerileri. Problem Çözmeye Karşı Tutumları ve Matematiğe Karşı Tutumlarındaki Değişimin İncelenmesi. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi, İlköğretim Fen ve Matematik Alanları Eğitimi, Ankara.

Yıldız, A. (2013). Ders imecesinin matematik öğretmenlerinin problem çözme ortamlarında öğrencilerinin üstbilişlerini harekete geçirmeye yönelik davranışlarına etkisi. (Yayınlanmamış doktora tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı, Matematik Eğitimi Bilim Dalı, Trabzon.

Yıldız, Z. (2014). Matematikte problem kurma çalışmalarının öğretmen adaylarının problem kurma becerilerine ve üstbilişsel farkındalık düzeylerine etkisi. (Yayınlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri

Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, İlköğretim Matematik Öğretmenliği Bilim Dalı, İstanbul.

Yıldız A. ve Baltacı, S. (2017). Bilim sanat merkezi matematik öğretmenlerinin kurdukları geometrik inşa problemlerine bilişsel seviye düzeyleri açısından ders imecesi çalışmalarının etkisi. *YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi, 14(1):1481-1516,* http://dx.doi.org/10.23891/efdyyu.2017.53

Yılmaz, M. (2007). Sınıf Öğretmeni Yetiştirmede Teknoloji Eğitimi. GÜ, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 27, Sayı 1. (s. 155-167).

Yiğit, N., Alev, N., Tural, G. ve Bülbül, M.Ş. (2012). Fen bilgisi I. sınıf öğretmen adaylarının elektrik konusundaki problemleri anlama ve çözme durumları üzerine bir araştırma. Cumhuriyet International Journal of Education, 1 (2).

Yin, R.K. (2003). Case study research. Sage Publication: London.

Yoshida, M. (1999). Lesson study: A case study of a Japanese to improwing insruction through school- based teacher devolepment. Unpublished doctoral dissertation, The Universty of Chicago, Chicago.

Yoshida, M. ve Jackson, W. C. (2011). Ideas for developing mathematical pedagogical content knowledge through lesson study. Lesson Study Research And Practice İn Mathematics Education, 279- 288.

Yurdugül, H. (2005). Ölçek geliştirme çalışmalarında kapsam geçerliği için kapsam geçerlik indekslerinin kullanılması. XIV. Eğitim Bilimleri Kurultayı, Pamukkale Üniversitesi, Denizli.

Zehir, K. (2013). İlköğretim matematik öğretmeni adaylarının kesir işlemlerine yönelik problem kurma becerilerinin incelenmesi. (Yayınlanmamış doktora tezi). Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Orta Öğretim Fen ve Matematik Alanları Eğitimi Ana Bilim Dalı**,** Erzurum.

Zopluoğlu, C. (2013). V. uluslararası matematik ve fen eğilimleri araştırması (TIMSS) Türkiye değerlendirmesi: Matematik. http://file.setav.org/Files/Pdf/20130129165730_seta_analiz_timss.pdf sayfasından elde edilmiştir.

http://www.osceola.k12.fl.us/depts/ResearchEvalAcct/documents/LessonStudyOverviewPresentation_Final.ppt sayfasından elde edilmiştir.

http://readingfirst.scoe.net/documents/LEA Session3.pdf sayfasından elde edilmiştir.

MATEMATİK KAYGISI:
Tanımı, Özellikleri, Yaygınlığı, Nedenleri ve Tanılanması

Editörler

Doç. Dr. Mehmet Hayri SARI

Prof. Dr. Mustafa BALOĞLU

...Geleceğin Fikirleri...

MATEMATİK KAYGISI:
Tanımı, Özellikleri, Yaygınlığı, Nedenleri ve Tanılanması

Editörler

Mehmet Hayri SARI - Mustafa BALOĞLU

Yazarlar

Zekeriya ÇAM - Yasemin KATRANCI - Hanife ESEN AYGÜN - Mehmet Hayri SARI - Tuğba UYGUN
Mustafa BALOĞLU - Şerife BİLGİÇ - Yılmaz MUTLU - Mustafa EŞKİSU - Mehmet Koray SERİN

ISBN: 978-625-8499-42-1

Copyright © Vizetek

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi'ne aittir. Vizetek Yayıncılık'ın izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Sayın okuyucularımız, bandrolsüz yayınları satın almamanızı diliyoruz.

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

Yayın Koordinatörü: Ferit RESULOĞULLARI

Kapak Tasarımı & Mizanpaj: Sadık HANGÜL

1. Baskı: Ankara|Temmuz, 2022

2. Baskı: Ankara|Ocak, 2023

vizetek

Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA

Tel.: (0312) 482 00 11

Web: www.vizetek.com.tr

E-mail: vizetekyayincilik@gmail.com

Yayıncı Sertifika No: 41575

Baskı: Vadi Grafik Tasarım ve Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420. Cad. No: 58/1 Yenimahalle/ANKARA,
Tel: 0 312 395 85 71

Matbaa Sertifika No: 47479

MATEMATİK KAYGISI: Tanımı, Özellikleri, Yaygınlığı, Nedenleri ve Tanılanması

Editörler

Doç. Dr. Mehmet Hayri SARI

Prof. Dr. Mustafa BALOĞLU

Yazarlar

Doç. Dr. Zekeriya ÇAM

Doç. Dr. Yasemin KATRANCI

Doç. Dr. Hanife ESEN AYGÜN

Doç. Dr. Mehmet Hayri SARI

Doç. Dr. Tuğba UYGUN

Prof. Dr. Mustafa BALOĞLU

Arş. Gör. Şerife BİLGİÇ

Doç. Dr. Yılmaz MUTLU

Doç. Dr. Mustafa EŞKİSU

Doç. Dr. Mehmet Koray SERİN

vizetek

Editörler Doç. Dr. Mehmet Hayri SARI, *Nevşehir HBV Üniversitesi, Eğitim Fakültesi*
Prof. Dr. Mustafa BALOĞLU, *Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi*

1. Bölüm **Kaygı ve Türleri**
Doç. Dr. Zekeriya ÇAM, *Muş Alparslan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0002-2965-2390

2. Bölüm **Matematik Kaygısı**
Doç. Dr. Yasemin KATRANCI, *Kocaeli Üniversitesi, Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0002-0916-2407

3. Bölüm **Matematik Kaygısının Bilişsel ve Duyuşsal Faktörleri**
Doç. Dr. Hanife ESEN AYGÜN, *Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0001-5431-4011

4. Bölüm **Matematik Kaygısının Durumsal Sebepleri**
Doç. Dr. Mehmet Hayri SARI, *Nevşehir HBV Üniversitesi, Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0002-7159-2635

5. Bölüm **Matematik Kaygısının Çevresel Nedenleri**
Doç. Dr. Tuğba UYGUN, *Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0001-5431-4011

6. Bölüm **Matematik Kaygısının Ölçümlenmesi**
Arş. Gör. Şerife BİLGİÇ, *Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0001-8476-7134
Prof. Dr. Mustafa BALOĞLU, *Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0003-1874-9004

7. Bölüm **Matematik Kaygısının Etkileri**
Doç. Dr. Yılmaz MUTLU, *Muş Alparslan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0002-4265-856X

8. Bölüm **Matematik Kaygısının Tedavisi**
Doç. Dr. Mustafa EŞKİSU, *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0002-7992-653X

9. Bölüm **Matematik Kaygısının Geleceği: Hâlâ Araştırılacak Ne Var?**
Doç. Dr. Mehmet Koray SERİN, *Kastamonu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0003-4104-5902

ÖN SÖZ

Uzun yıllar, öğrenmede yoğunluklu olarak bilişsel süreçler üzerinde yoğunlaşılmıştır. 1950'li yıllardan bu yana yapılan araştırmalarda öğrenmede bilişsel süreçlerle birlikte duyuşsal ve psiko-motor süreçlerin de araştırmalara dâhil edildiği görülmektedir. Öğrenmedeki bilişsel olmayan süreçler içerisinde kaygı, tutum, motivasyon, öz-yeterlik ve akademik benlik gibi bileşenler yer almaktadır. Bu bileşenlerden araştırmalarda en fazla ele alınanı kaygıdır. Matematik biliminin günümüzdeki önemine ek olarak, özellikle matematik dersinin ülkemizde başarının anahtarı olarak görülmesi, bu derse karşı politika yapıcıların, öğrencilerin, öğretmenlerin ve ebeveynlerin beklentilerini farklılaştırabilmektedir. Bu beklentiler eğitimle ilişki tüm paydaşlar üzerinde matematiksel kaygılara neden olabilmektedir. Matematik kaygısı çevresel, durumsal ve psikolojik ve duygusal sebeplerden kaynaklı oluşabilmekte ve gelişebilmektedir. Bu nedenle, matematik kaygısının çok yönlü ele alınması gerekir. Bu düşüncelerden yola çıkarak yazılan kitap ülkemizde matematik kaygısını kapsamlı bir şekilde ele alan ilk kitap olma özelliği taşımaktadır. Matematik kaygısı üzerine yapılmış güncel araştırmalarla kitap dokuz bölümden oluşmaktadır. Bölüm yazarlarının hepsi matematik kaygısı üzerine araştırma deneyimlerine sahiptir. Kitabın özellikle politika yapıcılara, öğretmenlere, öğretmen adaylarına ve ebeveynlere matematik kaygısının tüm yönlerini anlama konusunda ışık tutacağına inancındayız. Kitabın ortaya çıkmasındaki katkılarından dolayı bölüm yazarlarına ve yayınevine teşekkürlerimizi

Editörler

Doç. Dr. Mehmet Hayri SARI

Prof. Dr. Mustafa BALOĞLU

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM 1:
KAYGI VE TÜRLERİ 1
Doç. Dr. Zekeriya ÇAM

BÖLÜM 2:
MATEMATİK KAYGISI 35
Doç. Dr. Yasemin KATRANCI

BÖLÜM 3:
MATEMATİK KAYGISININ BİLİŞSEL VE DUYUŞSAL FAKTÖRLERİ 71
Doç. Dr. Hanife ESEN-AYGÜN

BÖLÜM 4:
MATEMATİK KAYGISININ DURUMSAL SEBEPLERİ 95
Doç. Dr. Mehmet Hayri SARI

BÖLÜM 5:
MATEMATİK KAYGISININ ÇEVRESEL NEDENLERİ 123
Doç. Dr. Tuğba UYGUN

BÖLÜM 6:
MATEMATİK KAYGISININ ÖLÇÜMLENMESİ 157
Arş. Gör. Şerife BİLGİÇ - Prof. Dr. Mustafa BALOĞLU

BÖLÜM 7:
MATEMATİK KAYGISININ ETKİLERİ 193
Doç. Dr. Yılmaz MUTLU

BÖLÜM 8:
MATEMATİK KAYGISININ TEDAVİSİ 213
Doç. Dr. Mustafa EŞKİSU

BÖLÜM 9:
MATEMATİK KAYGISININ GELECEĞİ: HÂLÂ ARAŞTIRILACAK NE VAR? 249
Doç. Dr. Mehmet Koray SERİN

BÖLÜM **1**

KAYGI VE TÜRLERİ

Tanımı
Sınıflandırılması
Ölçülmesi
Tedavisi

Doç. Dr. Zekeriya ÇAM

Bölümün Hedefleri

Bu bölümde kaygı kavramı tanımlanmış, kaygının belirtileri ve kaygıya yol açan nedenler detaylandırılmıştır. Buna yönelik olarak ilk aşamada kaygının dört temel belirtisi açıklanmıştır. Ardından kaygıya neden olan biyolojik, psikolojik, çevresel, yaşam olayları ve gelişimsel faktörlere açıklık getirilmiştir. Alanyazındaki kişi-durum tartışması ekseninde, kaygının bir kişilik özelliği veya durumdan kaynaklı bir duygu olup olmadığı açıklanmıştır. Kaygıya ilişkin bu açıklamalara ek olarak, kaygı bozukluklarının nasıl ve tanı ölçütlerine ilişkin bilgilere yer verilmiştir. Kaygının ölçülmesinde sık kullanılan Sürekli-Durumluk Kaygı Ölçeği'nin psikometrik özellikleri açıklanarak kaygı duygusunun ölçümüne yönelik bilgiler sunulmuştur. Son olarak, bilişsel süreçlerden çok fazla etkilenen kaygı sorununa yönelik bilişsel temelli iki müdahale yaklaşımının (Akılcı Duygusal ve Davranışçı Terapi ile Bilişsel Davranışçı Terapi) kaygıya müdahale süreçleri ve kullandıkları teknikler özetlenmiştir.

1. Giriş ve Tanım

En genel tanımıyla kaygı; hayali ya da gerçek, tehdit edici bir olaya veya duruma karşı güçlü ve olumsuz tepkilerle karakterize edilen olumsuz duygu durumudur (Barlow, 1988). Bu duygu durumu, insan olmanın bir parçası olmakla beraber bebeklik ve çocukluktan itibaren gözlenmektedir. Kaygı, doğası gereği karmaşık bir yapıya sahiptir ve birbiriyle ilişkili üç bileşen aracılığıyla gözlenir. Bunlar; fiziksel/bedensel, bilişsel/zihinsel ve davranışsal sistemlerdir. Bilişsel bileşende, durumun veya olayın tehditkâr olarak algılanıp algılanmadığı değerlendirilir. Kaygının bilişsel bileşeni; endişe, durumla başa çıkamayacağını düşünme ve gelecek hakkında belirsizlik düşünceleri gibi dikkat ve yorumlamadaki olumsuz çarpıtmaların yer aldığı kaygı düşüncelerini içermektedir (Beck, 1976). Fiziksel/Bedensel bileşende, herhangi bir tehdit algılandığında veya öngörüldüğünde bedenin harekete geçmesine yardımcı olan (kalp atışı, terleme ve nefes alışverişinin hızlanması), kimyasal ve fiziksel etkiler üreten sempatik sinir sistemi devreye girer. Davranışsal bileşende ise *savaş ya da kaç* tepkisi yer alır (Rapee vd.,1995). Davranışsal bilişende yer alan tepkiler tırnak yeme veya bacaklarını sallama şeklinde gözlenebilmektedir. Ancak en genel davranışsal belirtiler ise daha çok korku oluşturan uyarıcıdan ya da durumdan kaçınma şeklinde gözlenmektedir. Kaçınmada kaygı belirtileriyle geçici olarak baş edilmekte ve sorunlar aslında devam etmektedir. Bu sorunlar yaşamın diğer alanlarında bozulmaların oluşmasına veya devam etmesine neden olabilmektedir (Essau vd., 2013).

Gündelik yaşamda kaygı ve korku kavramları birbirleri ile karıştırılabilmektedir. Ancak bu iki duygu arasında bazı farklılıklar söz konusudur. Özellikle kaygı duygusu çoğu zaman soyut varlık, olay veya durumlarla ilişkilidir. Korku duygusunda ise, bu duyguyu oluşturan nesne somuttur, yani belirgin ve açıktır. Bu durum bir taraftan kaygı duygusunun daha öznel (sübjektif) ve korku duygusunun ise daha nesnel (objektif) bir nitelik taşıdığı yorumuna dayandırılmaktadır. Tüm bunlara ek olarak, kaygı duygusu insanda uyumu bozucu (maladaptive) bir nitelik taşırken, korku duygusu ise uyum sağlayıcı (adaptive) niteliğe sahiptir (Blanchard ve Blanchard, 2008). Örneğin, yarın yapılacak olan matematik sınavının zor veya kolay olacağı belirsiz bir durumdur. Bir öğrenci gireceği sınavın zor olacağını zihninde canlandırır ve sınavdan alacağı olası bir düşük puanı düşünüp buna ilişkin düşünce döngüsüne dalarsa bu durumda yaşayacağı duygu kaygıdır. Çünkü yapılacak sınavın zor veya kolay olacağına dair elinde somut bir bilgi yoktur. Ancak korku duygusu bundan farklı bir durumdur. Safari gezisi yapan bir turist kafilesinin aracına aslan sürüsünün yaklaştığını düşünelim. Bu durumda insanlar panik halinde kaçma davranışı sergileyeceklerdir. İnsanların davranışlarda gözlenen panik halinin sebebi korku duygusudur. Bu örnekten de anlaşılacağı üzere kişide olumsuz duygu oluşturan nesnenin açık ve belirgin olma durumu

Kaynakça

Alladin, A. (2016). *Integrative CBT for anxiety disorders: An evidence-based approach to enhancing cognitive behavioural therapy with mindfulness and hypnotherapy*. John Wiley & Sons.

American Psychiatric Association. (2013). Anxiety disorders. In *Diagnostic and statistical manual of mental disorders*. American Psychiatric Association. https://doi.org/10.1176/appi.books.9780890425596.dsm05

Amstadter, A. (2008). Emotion regulation and anxiety disorders. *Journal of Anxiety Disorders*, *22*(2), 211–221. https://doi.org/10.1016/j.janxdis.2007.02.004

Barlow, D. H. (1988). *Anxiety and its disorders*. Guilford.

Beck, A. T. (1976). *Cognitive therapy and the emotional disorders*. Penguin Books.

Blanchard, D. C., & Blanchard, R. J. (2008). Defensive behaviors, fear, and anxiety. In R. J. Blanchard, D. C. Blanchard, G. Griebel, & D. Nutt (Ed.), *Handbook of anxiety and fear* (pp. 63–79). Elsevier. https://doi.org/10.1016/S1569-7339(07)00005-7

Bourne, E. J. (2015). *The anxiety and phobia workbook*. New Harbinger Publications.

S. (2014). *The state of mental illness and its therapy: Anxiety disorders*. Mason Crest.

Craske, M. G., & Barlow, D. H. (2008). Panic disorder and agoraphobia. İçinde D. H. Barlow (Ed.), *Clinical handbook of psychological disorders* (4th Edition), (pp. 1–64). Guilford.

Cristea, I. A., Stefan, S., David, O., Mogoase, C., & Dobrean, A. (2016). *REBT in the treatment of anxiety disorders in children and adults*. Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-319-18419-7

Ellis, A., & Dryden, W. (1997). *The practice of rational emotive behavior therapy*. Springer.

Endler, N. S., & Kocovski, N. L. (2001). State and trait anxiety revisited. *Journal of Anxiety Disorders*, *15*(3), 231–245. https://doi.org/10.1016/S0887-6185(01)00060-3

Endler, N. S., Parker, J. D., Bagby, R. M., ve Cox, B. J. (1991). Multidimensionality of state and trait anxiety: Factor structure of the Endler Multidimensional Anxiety Scales. *Journal of Personality and Social Psychology*, *60*(6), 919–926. https://doi.org/10.1037/0022-3514.60.6.919

Essau, C. A., Olaya, B., & Ollendick, T. H. (2013). Classification of anxiety disorders in children and adolescents. In C. A. Essau & T. H. Ollendick (Ed.), *The Wiley-Blackwell handbook of the treatment of childhood and adolescent anxiety* (pp. 1-21). John Wiley & Sons.

Gask, L., & Chew-Graham, C. (2014). Introduction: Anxiety and depression. İçinde L. Gask ve C. Chew-Graham (Ed.), *ABC of anxiety and depression*. John Wiley & Sons.

Huberty, T. J. (2012). *Anxiety and depression in children and adolescents*. Springer. https://doi.org/10.1007/978-1-4614-3110-7

Johnston, J. E., & Bienvenu, O. J. (2014). *Overcoming anxiety*. Alpha Books.

Kase, L., & Ledley, D. R. (2007). *Anxiety disorders*. John Wiley & Sons.

Kogan, C. S., Stein, D. J., Maj, M., First, M. B., Emmelkamp, P. M. G., & Reed, G. M. (2016). The classification of anxiety and fear related disorders in the ICD-11. *Depression and Anxiety*, *33*(12), 1141–1154. https://doi.org/10.1002/da.22530

Krysanski, V. L. (2003). A brief review of selective mutism literature. *The Journal of Psychology*, *137*(1), 29–40. https://doi.org/10.1080/00223980309600597

Leal, P. C., Goes, T. C., da Silva, L. C. F., & Teixeira-Silva, F. (2017). Trait vs. state anxiety in threatening situations. *Trends in Psychiatry and Psychotherapy*, *39*(3), 147–157. https://doi.org/10.1590/2237-6089-2016-0044

Masi, G., Mucci, M., & Millepiedi, S. (2001). Separation anxiety disorder in children and adolescents. *CNS Drugs*, *15*(2), 93–104. https://doi.org/10.2165/00023210-200115020-00002

Meijer, J. (2001). Stress in the relation between trait and state anxiety. *Psychological Reports*, *88*(3_suppl), 947–964. https://doi.org/10.2466/pr0.2001.88.3c.947

Monga, S., & Benoit, D. (2018). *Assessing and treating anxiety disorders in young children*. Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-030-04939-3

Muris, P., Mayer, B., Freher, N. K., Duncan, S., & van den Hout, A. (2010). Children's internal attributions of anxiety-related physical symptoms: Age-related patterns and the role of cognitive development and anxiety sensitivity. *Child Psychiatry & Human Development*, *41*(5), 535–548. https://doi.org/10.1007/s10578-010-0186-1

Newman, M. G., & Borkovec, T. D. (2012). Cognitive behavioural therapy for worry and generalised anxiety disorder. In G. Simos (Ed.), *Cognitive behaviour therapy: A guide for the practising clinician* (pp. 150–172). Routledge.

Özgüven, İ. (2012). *Psikolojik testler*. Nobel Akademik Yayıncılık.

Öner, N., & LeCompte, A. (1985). *Durumluk-sürekli kaygı envanteri el kitabı*. Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.

Park, S.-C., & Kim, Y.-K. (2020). Anxiety disorders in the DSM-5: Changes, controversies, and future directions. İçinde Y. K. Kim (Ed.) *Anxiety disorders: Advances in experimental medicine and biology* (s. 187–196). Springer. https://doi.org/10.1007/978-981-32-9705-0_12

Rector, N. A., Bourdeau, D., Kitchen, K., ve Joseph-Massiah, L. (2008). *Anxiety disorders: An information guide: A guide for people with anxiety and their families*. Centre for Addiction and Mental Health.

Sege, C. T., Bradley, M. M., & Lang, P. J. (2018). Avoidance and escape: Defensive reactivity and trait anxiety. *Behaviour Research and Therapy*, *104*, 62-68. https://doi:10.1016/j.brat.2018.03.002

Silverman, W. K., & Kurtines, W. M. (1996). *Anxiety and phobic disorders*. Springer. https://doi.org/10.1007/978-1-4757-9212-6

Spielberger, C. D., Gonzalez-Reigosa, F., & Martinez-Urrutia, A. (1971). Development of the Spanish edition of the state-trait anxiety inventory. *Interamerican Journal of Psychology*, *5*(3–4), 145–158.

Spielberger, C. D., Gorsuch, R. L., & Lushene, R. D. (1970). *STAI: Manual for the State-Trait Anxiety Inventory*. Consulting Psychologists Press.

Spielberger, C. D., & Reheiser, E. C. (2004). Measuring anxiety, anger, depression, and curiosity as emotional states and personality traits with the STAI, STAXI, and STPI. In M. J. Hilsenroth & D. L. Segal (Ed.), *Comprehensive handbook of psychological assesment,* (pp. 70-86). John Wiley & Sons.

Stein, M. B., & Stein, D. J. (2008). Social anxiety disorder. *The Lancet*, *371*(9618), 1115–1125. https://doi.org/10.1016/S0140-6736(08)60488-2

Strongman, K. T. (1995). Theories of anxiety. *New Zealand Journal of Psychology*, *24*(2), 4–10.

Taylor, C. B. (2006). Panic disorder. *BMJ*, *332*(7547), 951–955. https://doi.org/10.1136/bmj.332.7547.951

Quevedo, K., Smith, T., Donzella, B., Schunk, E., & Gunnar, M. (2010). The startle response: Developmental and a paradigm for children and adults. *Developmental Psychobiology: The Journal of the International Society for Developmental Psychobiology*, *52*(1), 78-89. https://doi.org/doi:10.1002/dev.20415.

Weems, C. F., ve Varela, R. E. (2011). Generalized anxiety disorder. İçinde D. McKay & E. A. Storch (Ed.), *Handbook of child and adolescent anxiety dsorders,* (pp. 261-274)*,* Springer.

Weinrach, S. G. (2006). Nine experts describe the essence of rational-emotive therapy while standing on one foot. *Journal of Rational-Emotive & Cognitive-Behavior Therapy*, *24*(4), 217–232. https://doi.org/10.1007/s10942-006-0046-x

Wiedemann, K. (2001). Anxiety and anxiety disorders. In N. J. Smelser & P. B. Baltes (Ed.), *International encyclopedia of the social & behavioral sciences* (pp. 560–567). Elsevier. https://doi.org/10.1016/B0-08-043076-7/03760-8

ÖZGEÇMİŞ

Zekeriya ÇAM

1986 yılında Bitlis'te dünyaya geldi. İlk ve ortaöğrenimini Bitlis'te tamamladı. Lisans eğitimini İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık ana bilim dalında (2007), yüksek lisans eğitimini Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri ana bilim dalında (2010) ve doktora eğitimini ise Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Psikolojisi bilim dalında (2016) tamamladı. 2021 yılında Eğitim Bilimleri bilim alanında Eğitim Psikolojisi anahtar kelimesiyle Doçent unvanı almaya hak kazandı. 2007-2010 yılları arasında Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı bir ortaöğretim kurumunda rehber öğretmen olarak görev yaptı. 2010-2011 yılları arasında Muş Alparslan Üniversitesi'nde ve 2011-2016 yılları arasında ise Ankara Üniversitesi'nde araştırma görevlisi olarak çalıştı. 2017 yılında Muş Alparslan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık ana bilim dalına öğretim üyesi olarak atandı. Halen bu görevini sürdürmektedir.

z.cam@alparslan.edu.tr

BÖLÜM **2**

MATEMATİK KAYGISI

Tanımı
Tarihsel Gelişimi
Doğası
Boyutları

Doç. Dr. Yasemin KATRANCI

"Matematikte zekâdan önce sabır gelir." (Cahit ARF, 1910-1997)

Matematik kaygısı, matematik ile uğraşırken bireye çaresizlik hissettiren, panik yaratarak zihinsel organizasyon bozukluğu oluşturan ve akademik başarıyı olumsuz yönde etkileyen karmaşık etiyolojiye sahip bir sistemdir. Temelinde öğrencilerin matematikte başarılı olabileceklerine ilişkin inancın azlığı yatmaktadır. Matematik kaygısı derse yönelik olumsuz duygular oluşturmakta ve bu olumsuz duygular da matematik dersinde başarısızlığı beraberinde getirmektedir. Nitekim *"Matematiksel zekâya sahip olduğumu düşünmüyorum.", "Matematik benim için en korkunç derstir."* veya *"Matematiğin adını bile duymak beni huzursuz eder."* şeklindeki olumsuz ifadeleri muhakkak duymuş ya da birilerine söylemişizdir. Öyle ki öğrencilerin öğrenmesini engelleyen matematik kaygısı, onların akademik başarılarını ve gelecekteki istihdam beklentilerini olumsuz yönde etkileyebilecek bir problemdir. Belirtilen bu problemi daha iyi anlayabilmek için ise bu bölümde, kaygının ne demek olduğuna değinilerek matematik kaygısının farklı tanımlarına, tarihsel süreç içerisindeki durumuna, doğasına ve boyutlarına yer verilmiştir.

Matematik Kaygısının Tanımı ve Tarihsel Gelişimi

İnsanlık varoluşundan bugüne kadar çeşitli duygu durumları ile yaşamına devam etmektedir. Bu duygular arasında sevmek, üzülmek, gerilmek, kaygı duymak gibi tepkilerimiz yer almaktadır. Bu noktada endişe duyulan düşünce, üzüntü, gam veya tasa olarak ifade edilen kaygı, genellikle kötü bir şey olacakmış fikri ile ortaya çıkan ve sebebi bilinmeyen gerginlik duygusu olarak açıklanmaktadır. (Türk Dil Kurumu [TDK], 2021) Kaygı ile ilgili gerçekleştirilen bilimsel çalışmaların 19. yüzyıl sonlarına doğru Freud tarafından ön plana çıkarıldığı bilinmektedir. Freud (1926) kaygı ifadesini, tehlike durumuna karşı verilen tepki olarak tanımlamaktadır. Freud'un tanımından sonra kaygının farklı şekillerde tanımlandığı görülmektedir. Köknel (1998) kaygı kavramının merak, korku ve endişe anlamlarına geldiğini belirtmiştir. Kaygının tanımını yapmanın zor olduğunu belirten Cüceloğlu (2004) ise onun; sıkıntı, üzüntü, korku, acizlik, başarısızlık duygusu, yargılama ve sonucu bilememe gibi heyecanlardan bir ya da birkaçını içerebileceğini ileri sürmüştür.

Kaygı, bir tehlike sebebiyle tedirginlik duyma ve bu sebeple hissedilen korku ve bunaltı (Budak, 2009; Gürün, 2000) şeklinde de ifade edilmektedir. Egger ve Angold (2006) tarafından kaygı, herhangi bir durumun tehdit olarak algılanıp işlevsiz ve orantısız olarak cevap verildiğindeki duygu olarak belirtilmektedir. Aniden meydana geldiği ifade edilen kaygının beden-zihin etkileşimi olduğu ve etkilerinin davranışsal ve psikolojik olarak hissedildiği ortaya konmuştur (Mayer, 2008). Chansky (2009) ise kaygıyı, bir olayın sonucunun tahmin edilemediği ya da bu olayın neticesinin istenilen gibi olacağından emin olunamadığında ortaya çıkan gerginlik hissi olarak tanımlamaktadır.

Ayrıca kaygı, bireyin bir durumla karşılaştığında, var olan tehlikeyi olduğundan daha da abartılı bir şekilde, kendi ilgi ve beklentileri çerçevesinde olumsuz algılayıp yaşadığı umutsuzluk, kızgınlık, bunaltı, endişe ve sıkıntı duygusu olarak açıklanmıştır (Savaşır vd., 1996; Şentürk, 2010). Kutluca ve diğerleri (2015) tarafından ise kaygı, bireyin bir uyaranla karşılaştığında sebebini bilmediği halde çekinmesi, huzursuz olması ve korkması şeklinde ifade edilmektedir. Medikoğlu (2020) kaygıyı, oluşabilecek tehlike olasılığını veya herhangi bir durumu tehlike olarak algılayan bireyin yaşadığı durum olarak tanımlamıştır. Tüm bu tanımlardan yola çıkılarak, aşağıdaki durumların kaygıyı anlamamıza yardımcı olabileceği düşünülmektedir.

1. Üniversite sınavına ilk defa girecek bir bireyin hissettiği gerginlik duygusu,
2. Ebeveynlerin çocuklarını bir yere gönderdikleri zaman duydukları endişe,
3. Bir yakını hasta olan birinin ne olacağına yönelik duyduğu üzüntü ve gam,

Kaynakça

Adeyemo, D. A., & Adetona, M. O. (2005). A path analytic study of the personality factors students' learning outcomes in mathematics. *European Journal of Scientific Research, 18*(1), 118-133.

Aiken, L. R. (1976). Update on attitudes and other variables in learning mathematics. *Review of Educational Research, 46*, 293-311.

Akçakın, V., Cebesoy, Ü. B., & İnel, Y. (2015). İki boyutlu matematik kaygısı ölçeğinin Türkçe formunun geçerlik ve güvenirlik çalışması. *GEFAD/GUJGEF, 35*(2), 283-301.

Akın, A., Kurbanoğlu, N. İ., & Takunyacı, M. (2011). Revize edilmiş matematik kaygısı değerlendirme ölçeği: Doğrulayıcı faktör analizi çalışması. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi, 5*(1), 163-180.

Alexander, L., & Cobb, R. (1984). *of the dimensions and predictions of mathematics anxiety among college students*. https://eric.ed.gov/?id=ED251320

Alkan, V. (2010). Matematikten nefret ediyorum! *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 28*(11), 189-199.

Arem, C. A. (2010). *Conquering math anxiety* (3rd ed.). Canada: Brooks/Cole, Cengage Learning.

Ashcraft, M. H. (2002). Math anxiety: Personal, educational and cognitive consequences. *Current Directions in Psychological Science, 11*(5), 181-185.

Ashcraft, M. H., & Ridley, K. S. (2005). Math anxiety and its cognitive consequences: A tutorial review. In J. I. D. Campbell (Ed.), *Handbook of mathematical cognition* (pp. 315-327). New York: Psychology Press.

Ayan, A. (2014). *Ortaokul öğrencilerinin matematik özyeterlik algıları, motivasyonları, kaygıları ve tutumları arasındaki ilişki* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Balıkesir Üniversitesi.

Aydın, B. (2011). İlköğretim ikinci kademe düzeyinde matematik kaygısının cinsiyete göre farklılıkları üzerine bir çalışma. *Kastamonu Eğitim Dergisi, 19*(3), 1029-1036.

Bai, H., Wang, L., Pan, W., & Frey, M. (2009). Measuring mathematics anxiety: Psychometric analysis of a bidimensional scale. *Journal of Instructional Psychology, 36*, 185-193.

Baloğlu, M. (2001). Matematik korkusunu yenmek. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi, 1*(1), 59-76.

Baloğlu, M. (2010). An investigation of the validity and reliability of the adapted mathematics anxiety rating scale-short version (MARS-SV) among Turkish students. *European Journal of Psychology of Education, 25*(4), 507-518.

Baloğlu, M., & Balgalmış, E. (2010). Matematik kaygısı derecelendirme ölçeği ilköğretim formunun Türkçe'ye uyarlanması, dil geçerliği ve psikometrik incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 10*(1), 77-110.

Beilock, S. L., & Willingham, D. T. (2014). Ask the cognitive scientist, math anxiety: Can teachers help students reduce it? *American Educator, Summer*, 28-43.

Bekdemir, M. (2009). Meslek yüksekokulu öğrencilerinin matematik kaygı düzeylerinin ve başarılarının değerlendirilmesi. *Erzincan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 2*(2), 169-189.

Benson, J. (1989). Structural components of statistical test anxiety in adults: An exploratory model. *Journal of Experimental Education, 57*, 247-261.

Benson, J., & Bandalos, D. L. (1989). Structural model of statistical test anxiety in adults. In H. var der Ploeg & R. Schwarzer (Eds.), *Advances in test anxiety research* (pp.137-154). New York: Lisse/Hillsdale, Swets, & Zeitlinger/Erlbaum.

Bessant, K. C. (1995). Factors associated with types of mathematics anxiety in college students. *Journal for Research in Mathematics Education, 26*(4), 327-345. https://doi.org/10.5951/jresematheduc.26.4.0327

Biber, M. (2012). *Duyuşsal özelliklerin problem dayalı öğrenme sürecinde öğrencilerin*

matematiksel kazanımlarına etkisi [Yayımlanmamış doktora tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.

Bindak, R. (2005). İlköğretim öğrencileri için matematik kaygı ölçeği. *F. Ü. Fen ve Mühendislik Bilimleri Dergisi, 17*(2), 442-448.

Boaler, J. (2021). *Konumuz: Matematik* (Çevirenler: B. Karçıka, E. Kantarcı-Oğuz, M. Atasay-Sunay, & E. S. Yılmaz; 1. baskı). Ankara: Nika Yayınevi.

Bostancı, Y. (2020). *İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin matematik kaygıları ile matematik başarıları arasındaki ilişkinin incelenmesi ve matematik kaygısını oluşturan etmenlerin belirlenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi.

Brown, J. L., & Sifuentes, L. M. (2016). Validation study of the abbreviated math anxiety scale: Spanish adaptation. *Journal of Curriculum and Teaching, 5*(2), 76-82. http://dx.doi.org/10.5430/jct.v5n2p76

Brush, L. R. (1978). A validation study of the mathematical anxiety rating scale (MARS). *Educational and Psychological Measurement, 38*, 485-490. https://doi.org/10.1177/001316447803800236

Byrd, P. (1982). *A descriptive study of mathematics anxiety: Its nature and antecedents* [Unpublished doctoral dissertation]. Indiana University.

Budak, S. (2009). *Psikoloji s*özlüğü. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

Chansky, T. E. (2009). Ç*ocuklarda endişe* (Çev. E. Kandemir). İstanbul: Kuraldışı Yayıncılık.

Crypton, D. (1981). Mathophobia: A disastrous hang-up. *Science Digest, July*, 121-123.

Cüceloğlu, D. (2004). *İnsan ve davranışı.* İstanbul: Remzi Kitapevi.

Deniz, L., & Üldaş, İ. (2008). Validity and reliability study of the mathematics anxiety scale involving teachers and prospective teachers. *Eurasian Journal of Educational Research, 30*, 49-62.

Docking, R. A., & Thornton, J. A. (1979). Anxiety and the school experience: Relation with situational test anxiety, performance, physiological arousal, and math avoidance behavior. *Journal of Counseling Psychology, 31*(4), 580-583.

Dreger, R. M., & Aiken, L. R. (1957). The identi- of number anxiety in a college population. *Journal of Educational Psychology, 48*, 344-351. https://doi.org/10.1037/h0045894

Durmaz, M. (2012). *Ortaöğretim öğrencilerinin (10. sınıf) temel psikolojik ihtiyaçlarının karşılanmışlık düzeyleri, motivasyon ve matematik kaygısı arasındaki ilişkilerin belirlenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Abant İzzet Baysal Üniversitesi.

Egger H. L., & Angold, A. (2006). *Commonemotional* and behavioral disorders in preschool children: Presentation, nosology, and epidemiology. *The Journal of Child Psychology and Psychiatry, 47*, 313-337. https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.2006.01618.x

Erktin, E., Dönmez, G., & Özel, S. (2006). Matematik kaygısı ölçeğinin psikometrik özellikleri. *Eğitim ve Bilim, 31*(140), 26-33.

Fennema, E., & Sherman, J. A. (1976). Fennema-Sherman mathematics attitudes scales: Instruments designed to measure attitudes toward the learning of mathematics by males and females. *Journal for Research in Mathematics Education, 7*, 324-326.

Ferguson, R. D. (1986). Abstraction anxiety: A factor of mathematics anxiety. *Journal of Research in Mathematics Education, 17*, 145-150. https://doi.org/10.2307/749260

Freud, S. (1926). *Inhibitions, symptoms and anxiety*. London: Hogarth Press.

Genç, M. (2013). İlköğretim öğrencilerinin sınıf ve cinsiyete göre sınav kaygı düzeylerinin belirlenmesi. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 11*(1), 85-95.

Gough, M. F. (1954). Why failures in mathematics? Mathemaphobia: Causes and treatments. *The Clearing House, 28*(5), 290-294.

Gresham, G. (2007) A study of mathematics anxiety in pre-service teachers. *Early Childhood Education Journal, 35*(2), 181-188.

Gürün, O. A. (2000). *Psikoloji sözlüğü*. Ankara: İnkılâp Kitapevi.

Hembree, R. (1990). The nature, and relief of mathematics anxiety. *Journal for Research in Mathematics Education, 21*(1), 33-46.

Hendel, D. D. (1977). *The math anxiety program: Its genesis and evaluation in continuing education for women*. Minnesota: University of Minnesota Measurement Services Center.

Hopko, D. R., McNeil, D. W., Lejuez, C. W., Ashcraft, M. H., Eifert, G. H., & Riel, J. (2003). The of anxious responding on mental arithmetic and lexical decision task performance. *Journal of Anxiety Disorders, 17*(6), 647-665.

Hunt, G. E. (1985). Math anxiety-where do we go from here? *Focus on Learning Problems in Mathematics, 7*(2), 29-40.

Idris, N. (2006). Exploring the of TI-84 plus on achievement and anxiety in mathematics. *Eurasia Journal of Mathematics, Science and Technology Education, 2*(3), 66-78.

Kara, H. (2019). *7. sınıf öğrencilerinin öz düzenleme stratejileri ve motivasyonel inançları ile matematik kaygıları arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Kırıkkale Üniversitesi.

Kavakçı, Ö., Güler, A. S., & Çetinkaya, S. (2011). Sınav kaygısı ve ilişkili psikiyatrik belirtiler. *Klinik Psikiyatri, 14*, 7-16.

Kazelskis, R. (1998). Some dimensions of mathematics anxiety: A factor analysis across instruments. *Educational and Psychological Measurement, 58*(4), 623-633. https://doi.org/10.1177/0013164498058004006

Kazelskis, R., Reeves, C., Kersh, M. E., Bailey, G., Cole, K., Larmon, M., Hall, L., & Holliday, D. C. (2001). Mathematics anxiety and test anxiety: Separate constructs? *Journal of Experimental Education, 68*, 137-46. https://doi.org/10.1080/00220970009598499

Kılıç, A. S. (2011). *İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin genel başarıları, matematik başarıları, matematik dersine yönelik tutumları, güdülenmeleri ve matematik kaygıları arasındaki ilişki [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.*

Kogelman, S., & Warren, J. (1978). Mind over math. New York: Dial Press.

Köknel, Ö. (1998). Yaşamın zaferi. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.

Köksal, G. (2019). Matematiksel düşünmenin matematik kaygısı üzerine etkisinin çok değişkenli istatistiksel yöntemlerle incelenmesi [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Çukurova Üniversitesi.

Krantz, S. (1999). *How to teach mathematics*. Providence, Rhode Island: American Mathematical Society.

Kutluca, T., Alpay, F. N., & Kutluca, S. (2015). 8. sınıf öğrencilerinin matematik kaygı düzeylerine etki eden faktörlerin incelenmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi, 25*, 202-214.

Lazarus, M. (1974). Mathophobia: Some personal speculations. *National Elementary Principal, 53*, 16-22.

Ling, J. L. (1982). *A factor analytic study of mathematics anxiety* [Unpublished doctoral dissertation]. Virginia Polytechnic Institute and State University.

Ma, X., & Hu, J. (2004). The causal ordering of mathematics anxiety and mathematics achievement: A longitudinal panel analysis. *Journal of Adolescence, 27*, 165-179.

Maloney, E. A., & Beilock, S. L. (2012). Math anxiety: Who has it, why it develops, and how to guard against it. *Trends in Cognitive Sciences, 16*, 404-406.

Mayer, D. P. (2008). *Overcoming school anxiety*. AMACOM Div American Mgmt Assn.

Medikoğlu, O. (2020). İlkokul öğrencilerinin matematik öz yeterlik kaynakları ile matematik kaygı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi, 6*(1), 35-52.

Mert-Kalender, Ö. (2010). *The roles of - ve, socioeconomic status and school factors on mathematics achievement: A structural equation modeling study* [Unpublished doctoral dissertation]. Middle East Technical University.

Munoz-Cantero, J. M., & Mato-Vazquez, M. D. (2007). Elaboración y estructura factorial de un cuestionario para medir la "ansiedad hacia las matemáticas" en alumnos de educación secundaria obligatoria. *Revista Galego-Portuguesa De Psicoloxía E Educación, 14*(1), 221-231.

Mutlu, Y., Sarı, M. H., & Çam, Z. (2018). Ebeveyn matematik kaygısı ölçeği geliştirme çalışması. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 6*(STEMES'18), 139-145.

Mutlu, Y., & Söylemez, İ. (2018). İlkokul 3. ve 4. sınıf çocukları için matematik kaygı ölçeği; geçerlik ve güvenirlik çalışması. *EKEV Akademi Dergisi, 22*(73), 429-440.

Nolting, P. D. (2011). *Math study skills workbook*. Belmont: Cengage Learning.

Özdemir, E., & Gür, H. (2011). Matematik kaygısı-endişesi ölçeğinin (MKEÖ) geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Eğitim ve Bilim, 36*(161), 39-50.

Öztop, F., & Toptaş, F. (2019). İlkokul öğrenci velilerinin matematik kaygı düzeyleri üzerine bir değerlendirme. *İlköğretim Online, 18*(3), 1043-1063. https://doi.org/10.17051/ilkonline.2019.609714

Öztürk, F. (1993). Strese karşı spor. *Artı Bilim ve Kültür Dergisi, Ocak*, 31-32.

Peker, M. (2006). Matematik öğretimine yönelik kaygı ölçeğinin geliştirilmesi. *Eğitim Bilimleri ve Uygulama Dergisi, 5*(9), 73-92.

Pintrich, P. R., & Schunk, D. H. (2002). *Motivation in education: Theory, research, and applications*. Michigan: Merrill.

Plake, B. S., & Parker, C. S. (1982). The development and validation of a revised version of the mathematics anxiety rating scale. *Educational and Psychological Measurement, 42*, 551-557.

Ramirez, G., Chang, H., Maloney, E. A., Levine, S. C., & Beilock, S. I. (2016). On the relationship between math anxiety and math achievement in early elementary school: The role of problem solving strategies. *Journal of Experimental Child Psychology, 141*, 83-100. https://doi.org/10.1016/j.jecp.2015.07.014

Ramirez, G., Shaw, S. T., & Maloney, E. A. (2018). Math anxiety: Past research, promising interventions, and a new interpretation framework. *Educational Psychologist, 53*(3), 145-164. https://doi.org/10.1080/00461520.2018.1447384

Resnick, J. H., Viehe, J., & Segal, S. (1982). Is math anxiety a local phenomenon? A study of prevalence and dimensionality. *Journal of Counseling Psychology, 29*, 39-47.

Richardson, F. R., & Suinn, R. (1972). The mathematics anxiety rating scale: Psychometric data. *Journal of Counseling Psychology, 19*(6), 551-554. https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/h0033456

Rounds, J. B., & Hendel, D. D. (1980). Measurement and dimensionality of mathematics anxiety. *Journal of Counseling Psychology, 27*(2), 138-149.

Rothenberg, L. F., & Harrington, C. F. II (1994). *The relationship between anxiety and achievement in adult learners.* https://eric.ed.gov/?id=ED370996

Sağlam, Y. (2019). *İlkokul 3. ve 4. sınıf öğrencilerinin matematik kaygı düzeylerinin belirlenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi.

Sapma, G. (2013). *Matematik başarısı ile matematik kaygısı arasındaki ilişkinin istatistiksel yöntemlerle incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi.

Satake, E., & Amato, P. P. (1995). Mathematics anxiety and achievement among Japanese elementary school students. *Educational and Psychological Measurement, 55*, 1000-1007. https://doi.org/10.1177%2F0013164495055006009

Savaşır, I., Boyacıoğlu, G., & Kabakçı, E. (1996). *Bilişsel davranışçı terapiler*. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.

Spielberger, C. D. (1972). Current trends in theory and research on anxiety. In C. D. Spielberger (Ed.), *Anxiety: Current trends in theory and research* (pp. 2-23). New York: Academic Press.

Suinn, R. M., & Edwards, R. (1982). The measurement of mathematics anxiety: The mathematics anxiety rating scale for adolescents-MARS-A. *Journal of Clinical Psychology, 38*(3), 576-580. https://doi.org/10.1002/1097-4679(198207)38:3%3C576::AID-JCLP2270380317%3E3.0.CO;2-V

Suinn, R. M., & Winston, E. H. (2003). The mathematics anxiety rating scale, a brief version: Psychometric data. *Psychological Reports, 92*, 167-173

Şahin, F. Y. (2000). Matematik kaygısı. *Eğitim Araştırmaları, 1*(2), 75-79.

Şentürk, B. (2010). *İlköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin genel başarıları, matematik başarıları, matematik dersine yönelik tutumları ve matematik kaygıları arasındaki ilişki* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Afyon Kocatepe Üniversitesi.

Tobias, S. (1993). *Overcoming math anxiety*. New York: W. W. Norton & Company.

Tobias, S., & Weissbrod, C. (1980). Anxiety and mathematics: An update. *Harvard Educational Review, 50*(1), 63-71.

Truttschel, W. J. (2002). *Mathematics anxiety at Chippewa Valley Tecnical College* [Unpublished master thesis]. University of Wisconsin.

Türk Dil Kurumu [TDK] (2021). *Kaygı.* https://sozluk.gov.tr/

Wang, Z., Hart, S. A., Kovas, Y., Lukowski, S., Soden, B., Thompson, L. A., . . . , & Petrill, S. A. (2014). Who is afraid of math? Two sources of genetic variance for mathematical anxiety. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, 55*, 1056-1064.

Yavuz, G. (2006). *Dokuzuncu sınıf matematik dersinde problem çözme strateji öğretiminin duyuşsal özellikler ve erişiye etkisi* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.

Yenilmez, K., & Özabacı, N. (2003). Yatılı öğretmen okulu öğrencilerinin matematik ile ilgili tutumları ve matematik kaygı düzeyleri arasındaki ilişki üzerine bir araştırma. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 14,* 132-146.

Yetişir, Ş. (2007). *8. sınıf matematik öğretiminde öğrencilerin işitsel, görsel ve kinestetik düzeylerinin belirlenmesi ve matematik öğretimindeki önemi üzerine bir araştırma* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.

Yıldırım, A. (2017). *ARSC motivasyon modeli ve öğretimin temel ilkeleri modeline göre matematik dersi için geliştirilen etkileşimli tahta materyallerinin öğrencilerin akademik başarılarına, motivasyonlarına ve matematik kaygılarına etkisi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Fırat Üniversitesi.

Yıldırım, K., & Gürbüz, R. (2017). Öğretmenlere yönelik matematik kaygısı ölçeği (Ö-M-KÖ) geliştirme çalışması. *Eğitimde Kuram ve Uygulama, 13*(3), 392-410.

Yılmaz, Ç. (2011). 6*, 7 ve 8. sınıf öğrencilerinin matematik güdüsü, kaygısı, öz yeterlik inancı ve öz kavramı ile matematik dersine yönelik tutumları arasındaki ilişkiler (Şereflikoçhisar örneği*) [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ankara Üniversitesi.

Zeidner, M. (1991). Statistics and mathematics anxiety in social science students: Some interesting parallels. *British Journal of Educational Psychology, 61*, 319-328.

Zettle, R., & Raines, S. (2000). The relationship of trait and test anxiety with mathematics anxiety. *College Student Journal, 34*(2), 246-258.

ÖZGEÇMİŞ

Yasemin KATRANCI

2005 yılında Kocaeli Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Matematik Öğretmenliği programından mezun oldu. Aynı yıl Körfez Rıfat Ilgaz İlköğretim Okulunda matematik öğretmeni olarak çalışmaya başladı. 2006 yılı ocak ayı itibari ile Kocaeli Üniversitesi Eğitim Fakültesinde araştırma görevlisi olarak işe başladı. 2010 yılında Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim dalında yüksek lisans eğitimini tamamladı. Aynı yıl Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Matematik Öğretmenliği programında doktora eğitimine başlayarak, bu eğitimini 2014 yılında tamamladı. 2015 yılında Kocaeli Üniversitesi Eğitim Fakültesinde Dr. Öğretim Üyesi olarak çalışmaya başladı. 2017-2018 eğitim-öğretim yılında TÜBİTAK-Yurtdışı Doktora Sonrası Araştırma Burs programı desteği ile Indiana Üniversitesi Eğitim Fakültesinde misafir öğretim üyesi olarak çalıştı. Halen Kocaeli Üniversitesi Eğitim Fakültesi Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Bölümünde öğretim üyesi olarak çalışmaktadır. Akademik çalışma alanları arasında; problem çözme ve kurma, matematiksel anlama, üst biliş, matematik kaygısı ve ölçek geliştirme çalışmaları yer almaktadır. Verdiği dersler arasında; Olasılık ve İstatistik Öğretimi, Matematik Öğretiminde İlişkilendirme, Geometri ve Ölçme Öğretimi ile Matematikte Problem Çözme gibi dersler yer almaktadır.

yasemin.katranci@kocaeli.edu.tr

BÖLÜM **3**

MATEMATİK KAYGISININ BİLİŞSEL VE DUYUŞSAL FAKTÖRLERİ

Zekâ
Motivasyon
Tutumlar
Özyeterlik
Öğrenme Stilleri
Düşünme Stilleri
Denetim Odağı
Benlik Saygısı
Rol Modelleme

Doç. Dr. Hanife ESEN-AYGÜN

Bölümün Hedefleri

Bu bölümde, her yaştan bireyi matematik öğrenirken kaygılanmaya sevk eden bilişsel ve duyuşsal faktörler ele alınmıştır. Bu kapsamda, öz-yeterlik, motivasyon, tutum, benlik saygısı, denetim odağı, rol modeller, öğrenme stilleri, düşünme stilleri, zekâ gibi faktörlerin matematik kaygısı ile ilişkisi kavramları incelenmektedir.

Matematik Kaygısının Bilişsel ve Duyuşsal Faktörleri

Öğrencilerin matematik dersi ile olan ilişkisinin bilişsel ve duyuşsal yönünü ifade eden matematik kaygısı metamatik dersine yönelimde belirleyici bir role sahiptir. Matematik kaygısının temelinde matematik dersinin zorluğundan öte matematik öğretiminde kullanılan normlar, inançlar ve motivasyona yeterince önem verilmemesi gibi hususlar yer almaktadır (Wang vd., 2015). Buna bağlı olarak, matematik kaygısı, panikleme, çaresizlik, endişe, korku, sinirlilik, hayal kırıklığı, gerginlik gibi duygusal tepkilerle kendini göstermektedir (Ma ve Xu, 2004; Suinn ve Winston, 2003; Tobias, 1990). Araştırmalar, matematik kaygısının matematik performansı üzerinde belirleyici olduğunu ortaya koymaktadır (Ashcraft ve Moore, 2009; Baten vd., 2019; Chang ve Beilock, 2016; Jansen vd., 2013; Sarı ve Ekici, 2018). Matematik kaygısının nörogelişimsel nedenleri tam olarak açıklanamamakla birlikte, matematik performansı üzerindeki uzun vadeli etkilere yol açmaktadır (Young vd., 2012). Matematik kaygısının matematik performansı üzerindeki etkisini açıklayan öğe ise kaygının düzeyidir (Lyons ve Beilock, 2012). Yani yüksek düzeyde kaygı matematik dersinden uzaklaşmaya neden olurken, orta düzeyde kaygıya sahip öğrencilerin matematiğe vakit ayırmaktan hoşlandıkları ve kendilerine özgü öğrenme stratejileri geliştirdikleri görülmektedir. Bu doğrultuda, orta düzeyde kaygının matematik dersi açısından olumlu bir durum olduğu anlaşılmaktadır. Matematik dersinin analitik düşünme, soyut değerlendirme ve zihni yapılandırma gibi bilişsel performansa sağladığı katkıların yanı sıra matematiğin yaşamsal ve bilimsel fonksiyonu göz önünde bulundurulduğunda, matematik dersinde öğrencilerin performansına olumsuz etki eden öğelerin belirlenmesi ve bu öğelerin etkisinin en aza indirilmesi için önlemler alınmasının matematik öğrenme sürecindeki niteliğin arttırılması bakımından önemli olduğu düşünülmektedir. Çünkü, matematik okuryazarlığı ve beraberinde getirdiği matematiksel beceriler günümüzde oldukça önemsenmektedir. Bu doğrultuda, öğrencilerin matematik kaygısını, öğrenmeye güdüleyecek optimum düzeye indirmek ve yıkıcı kaygının etkilerini azaltmak amacıyla kaygının kaynağının belirlemesi gerektiği anlaşılmaktadır. Her ne kadar matematik kaygısı ve matematik performansı arasında ilişki bulunsa da bu ilişkiyi tek bir nedene bağlayarak açıklamak mümkün olmamaktadır. Çünkü, matematik kaygısı pek çok faktörün etkisi altında gerçekleşebilmektedir (Çatlıoğlu vd., 2009). Alanyazın incelediğinde, öğrencilerin matematik kaygısının öğrenme stilleri vd., 1992; Cook, 1998), motivasyon (Chirkov vd., 2007; Ryan ve Deci, 2000; Zakaria ve Nordin, 2008), öz-yeterlilik (Schulz, 2005; Pajares, 1997), tutum (Cvencek vd., 2021), benlik saygısı (Woodard, 2004), denetim odağı (Koza-Çiftçi, 2019), ebeveyn ve öğretmenlerin rolü (Akinsola, 2008) gibi birçok ilişkili olduğu anlaşılmaktadır. Bu doğrultuda, bu bölümde matematik kaygısı ile ilişkili olan bilişsel ve duyuşsal faktörler ele alınmıştır.

Kaynaklar

Adal, A. A., & Yavuz, İ. (2017). Ortaokul öğrencilerinin matematik öz yeterlik algıları ile matematik kaygı düzeyleri arasındaki ilişki. *Uluslararası Alan Eğitimi Dergisi*, *3*(1), 20-41.

Akdemir, A. B., & Kılıç, A. (2020). Ortaöğretim öğrencilerinin özel ders alma nedenlerinin incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *20*(2), 1008-1023.

Akın, A., & Kurbanoğlu, I. N. (2011). The relationships between math anxiety, math attitudes, and A structural equation model. *Studia Psychologica*, *53*(3), 263-273.

Akinsola, M. K. (2008). Relationship of some psychological variables in predicting problem solving ability of in-service mathematics teachers. *The Mathematics Enthusiast*, *5*(1), 79-100.

Akgün, L. (2002). *Matematiğe karşı olumlu tutum geliştirme faktörleri*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.

Alkan, V. (2011). Etkili matematik öğretiminin gerçekleştirilmesindeki engellerden biri: Kaygı ve nedenleri. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *29*(29), 89-107.

Allred, K.D., & Smith, T.W. (1989). The hardy personality: Cognitive and physiological responses to evaluate threat. *Journal of Personality and Social Psychology, 56* (2), 257–266.

Altundal, H. (2013). *Öğretmen adaylarının düşünme stilleri ile matematik öğretim kaygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Konya, Necmettin Erbakan Üniversitesi.

Arslan, Ç., Güler, H. K., & Gürbüz, M. Ç. (2017). Ortaokul öğrencilerinin matematik kaygı düzeyleri ile öğrenme stratejileri arasındaki ilişki. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *42*, 123-142.

Ashcraft, M. H., Krause, J. A., & Hopko, D. R. (2007). *Is math anxiety a mathematical learning disability?* In D. B. Berch & M. M. M. Mazzocco (Eds.), *Why is math so hard for some children? The nature and origins of mathematical learning and disabilities* (p. 329–348). Paul H. Brookes Publishing Co.

Ashcraft, M. H., & Moore, A. M. (2009). Mathematics anxiety and the drop in performance. *Journal of Psychoeducational assessment*, *27*(3), 197-205.

Atetwe, A. T., Aloka, P. J., & Gudo, C. O. (2018). of internal locus of control on mathematics achievement among students in secondary schools in Kenya. International *Journal of Education and Research, 6*(8), 153-162.

Atkinson, R. T. (1988). *An exploration of the factors relating to the system of mathematics anxiety.* Unpublished doctoral dissertation, Oklahoma State University.

Baloğlu, M. (2001). Matematik korkusunu yenmek. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*. *1*(1), (59-76).

Baloğlu, M.& Koçak, R. A. (2006). Multivariate investigation of the in mathematics anxiety. *Personality and Individual ences, 40,* 1325–1335.

Baloğlu, M., & Türkoğlu, E. (2007, Eylül, 5-7). *Üniversite öğrencilerinde matematik kaygısı ile denetim odağı arasındaki ilişki*. [Sözlü sunum] XVI. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, Tokat, Türkiye.

Bandalos, D.L., Yates, K. and Thorndike-Christ, T. (1995). of math selfconcept, perceived , and attributions for failure and success on test anxiety. *Journal of Educational Psychology, 87,* 611-623.

Bandura, A. (1977). Toward a unifying theory of behavior change. *Psychological Review, 84*,191–215.

Bandura, A. (1997). *The exercise of control.* New York, NY: W.H. Freeman.

Baten, E., Pixner, S. and Desoete, A. (2019). Motivational and math anxiety perspective for mathematical learning and learning In *International Handbook of Mathematical Learning* pg: 457-467. Springer, Cham.

Beilock, S. L., Gunderson, E. A., Ramirez, G., & Levine, S. C. (2010). Female teachers' math anxiety girls' math achievement. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, *107*(5), 1860-1863.

Bekdemir, M., Işık, A., & Çıkılı, Y. (2004). Matematik kaygısını oluşturan ve artıran öğretmen davranışları ve çözüm yolları. *Eurasian Journal of Educational Research (EJER)*, *16,* 88-94.

Birgin, O., Baloğlu, M., Çatlıoğlu, H., & Gürbüz, R. (2010). An investigation of mathematics anxiety among sixth through eighth grade students in Turkey. *Learning and Inences*, *20*(6), 654-658.

Bishara, S., & Kaplan, S. (2018) The relationship of locus of control and metacognitive knowledge of math with math achievements, *International Journal of Disability, Development and Education, 65*(6), 631-648.

Cannon, J., & Ginsburg, H. P. (2008). "Doing the math": Maternal beliefs about early mathematics versus language learning. *Early Education and Development, 19,* 238–260.

Cano-Garcia, F., & Hughes, E. H. (2000). Learning and thinking styles: an analysis of their ınterrelationship and on academic achievement. *Educational Psychology, 20*(4), 413-430.

Carden, R., Bryant, C., & Moss, R. (2004). Locus of control, test anxiety, academic procrastination, and achievement among college students. Psychological Reports, 95, 581–582.

Casad, B. J., Hale, P., & Wachs, F. L. (2015). Parent-child math anxiety and math-gender stereotypes predict adolescents' math education outcomes. *Frontiers in psychology*, *6*, 1597.

Casanova, S., Vukovic, R. K., & , M. J. (2021). Do girls pay an unequal price? Black and Latina girls' math attitudes, math anxiety, and mathematics achievement. *Journal of Applied Developmental Psychology*, *73*, 101-256.

Chang, H., & Beilock, S. L. (2016). The math anxiety-math performance link and its relation to individual and environmental factors: A review of current behavioral and psychophysiological research. *Current Opinion in Behavioral Sciences*, *10*, 33-38.

Chen, Y. C. (2019). of mobile augmented reality on learning performance, motivation, and math anxiety in a math course. *Journal of Educational Computing Research*, *57*(7), 1695-17.

Chirkov, V. I., Vansteenkiste, M., Tao, R. ve Lynch, M. F. (2007). The role of self-determined motivation and goals for the study abroad in the adaptation of international students. *International Journal of Intercultural Relations, 31*, 199-222.

Chiu, M. M., & Xihua, Z. (2008). Family and motivation on mathematics achievement: Analyses of students in 41 countries. *Learning and instruction*, *18*(4), 321-336.

Cook, R. P. (1998). *An exploration of the relationship between mathematics anxiety level and perceptual learning style of adult learners in a community college setting.* Unpublished Doctoral dissertation.

Coşkun, N., & Demirtaş, V. Y. (2014). Öğrenme stillerine göre ortaokul öğrencilerinin matematik dersi başarı ve kaygı düzeyleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, *23*(2), 549-564.

Cunningham, S. M. (2004). *The impact of locus of control orientation on the academic achievement of ninth-grade students.* Unpublished Doctoral dissertation, South Carolina State University.

Curtain-Phillips, M (1999). *Math attack: How to reduce math anxiety in the classroom, at work and in everyday personal use.* Manning, South Carolina.

Cvencek, D., Brečić, R., Gaćeša, D., & A. N. (2021). Development of math attitudes and math self-concepts: Gender - rences, implicit–explicit dissociations, and relations to math achievement. *Child Development*. https://srcd.onlinelibrary.wiley.com/doi/pdf/10.1111/cdev.13523

Çatlıoğlu, H., Birgin, O., Coştu, S., & Gürbüz, R. (2009). The level of mathematics anxiety among pre-service elementary school

teachers. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, *1*(1), 1578-1581.

Çetinkaya, H. (2017). *Öğrenme stillerinin matematik kaygısı üzerine etkisi* . Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü,Konya.

Çubukçu, Z. (2004, Temmuz, 6-9). Öğretm*en adaylarının düşünme stillerinin öğrenme biçimlerini tercih etmelerindeki etkisi* [Sözlü sunum]. XIII.Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı, İnönü Üniversitesi, Malatya, Türkiye.

Di Martino, P., & Zan, R. (2010). 'Me and maths': Towards a definition of attitude grounded on students' narratives. *Journal of Mathematics Teacher Education, 13*, 27–48.

Dilmaç, B., Hamarta, E., & Arslan, C. (2009). Üniversite öğrencilerinin sürekli kaygı ve denetim odaklarının bağlanma stilleri açısından incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, *9*(1), 127-159.

Donnellan, M. B., Trzesniewski, K. H., Robins, R. W. (2011). Self-esteem: Enduring issues and controversies. In Chamorro-Premuzic, T., von Stumm, S., Furnham, A. (Eds.), *The Wiley-Blackwell handbook of individual ences*, pg: 718–746. Chichester, England: Wiley-Blackwell.

Duncan, G. J., Dowsett, C. J., Claessens, A., Magnuson, K., Huston, A. C., Klebanov, P., Pagani, L. S., Feinstein, L., Engel, M., Brooks-Gunn, J., Sexton, H., Duckworth, K., & Japel, C. (2007). School readiness and later achievement. *Developmental Psychology, 43*(6), 1428.

Durmaz, M., & Akkuş, R. (2016). Öz belirleme kuramı perspektifinden matematik kaygısı, motivasyon ve temel psikolojik ihtiyaçlar. *Eğitim ve Bilim*, *41*(183).111-127.

Dursun, Ş. & Bindak, R. (2011). İlköğretim II. kademe öğrencilerinin matematik kaygılarının incelenmesi. *Sosyal Bilimler Dergisi, 35*(1), 18-21.

Evren, K. (2010). *İlköğretim 6, 7, 8. sınıf öğrencilerinin benlik saygıları ile matematik kaygıları arasındaki ilişkinin incelenmesi.* Yayımlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.

Finlayson, M. (2014). Addressing math anxiety in the classroom. *Improving Schools*, *17*(1), 99-115.

Foley, A. E., Herts, J. B., Borgonovi, F., Guerriero, S., Levine, S. C., & Beilock, S. L. (2017). The math anxiety-performance link: A global phenomenon. *Current Directions in Psychological Science, 26*(1), 52–58.

Fotoples, R. M. (2000). In my view: Overcoming math anxiety, *Kappa Delta Pi Record, 36*(4), 149-151.

Gardner, H. (1987). The theory of multiple intelligences. *Annals of Dyslexia*, *37,* 19-35.

Garon-Carrier, G., Boivin, M., Guay, F., Kovas, Y., Dionne, G., Lemelin, J. P., et al. (2016). Intrinsic motivation and achievement in mathematics in elementary school: a longitudinal investigation of their association. *Child Dev. 87*, 165–175. doi: 10.1111/cdev.12458

Geçim, A. D., & Durmaz, M. (2015, Haziran, 8-10). *Öz Belirleme kuram: 7. sınıf öğrencilerinin motivasyon ve matematik kaygısı arasındaki ilişkilerin belirlenmesi.* EJER Congress "Eğitimde İnovasyon ve Profesyonelleşme", Ankara, Türkiye.

Gencel, İ. E. (2015). Learning styles and problem solving skills of Turkish prospective teachers. *International Journal of Progressive Education*, *11*(2), 39-57.

Gresham, G., 2004, Mathematics anxiety in elementary students. *CMC Communicator, 29*, 2, 28-29.

Gunderson, E. A., Ramirez, G., Levine, S. C., & Beilock, S. L. (2012). The role of parents and teachers in the development of gender-related math attitudes. *Sex roles*, *66*(3), 153-166.

Güven, B. (2008). İlköğretim öğrencilerinin öğrenme stilleri, tutumları ve akademik başarıları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi,12*(1), 35-54.

Haase, V. G., Guimarães, A. P. L., & Wood, G. (2019). Mathematics and emotions: The case of math anxiety. In *International handbook of mathematical learning ties* (pp. 469-503). Springer, Cham.

Hadfield, O. D., Martin, J. V., & Wooden, S. (1992). Mathematics anxiety and learning style of the Navajo middle school student. *School Science and Mathematics*, *92*(4), 171.

Hadfield, O. D., & McNcil, K. (1994). The relationship between Myers-Briggs personality type and mathematics anxiety among preservice elementary teachers. *Journal of Instructional Psychology*, *21*(4), 375.

Hwang, J. (2019). Relationships among locus of control, learned helpless, and mathematical literacy in PISA 2012: focus on Korea and Finland. *Large-scale Assessments in Education*, *7*(1), 1-19.

Işıksal M., Curran J. M., Koc Y., & Askun C. S. (2009). Mathematics anxiety and mathematical selfconcept: considerations in preparing elementary-school teachers. *Social Behavior and Personality 37(*5), 631-644.

Jameson, M. M., & Fusco, B. R. (2014). Math anxiety, math self-concept, and math in adult learners compared to traditional undergraduate students. *Adult Education Quarterly*, *64*(4), 306-322.

Jansen, B. R., Louwerse, J., Straatemeier, M., Van der Ven, S. H., Klinkenberg, S., & Van der Maas, H. L. (2013). The of experiencing success in math on math anxiety, perceived math competence, and math performance. *Learning and Individual rences*, *24*, 190-197.

Kaplan, S., & Yılmaz, F. (2020). The Opinions of Student in Disadvantaged Classes for Stem Applications. *Qualitative Research*, *1*(1), 1-10.

Karen Van, G., Morton, B. A., Liu, H. Q., & Kline, J. (2006). of web-based instruction on math anxiety, the sense of mastery, and global self-esteem: A quasi-experimental study of undergraduate statistics students. *Teaching Sociology*, *34*(4), 370-388.

Karkoulian, S., Srour, J., & Sinan, T. (2016). A gender perspective on work-life balance, perceived stress, and locus of control. *Journal of Business Research*, *69*(11), 4918-4923.

Keating, M., Harmon, T., & Arnold, D. H. (2021). Relations between parental math beliefs and emergent math skills among preschoolers from low-income households. *Early Child Development and Care*, 1-9.

Koza-Çiftci, S. (2019). The of mathematıcs teacher candıdates'locus of control on math anxıety: structural equatıon modelıng. *European Journal of Education Studies*, *5*(10), 148-161.

Kurbanoğlu, N. İ., & Takunyacı, M. (2012). Lise öğrencilerinin matematik dersine yönelik kaygı, tutum ve öz-yeterlik inançlarının cinsiyet, okul türü ve sınıf düzeyi açısından incelenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, *9*(1), 110-130.

Külahoğlu, Ş. Ö. (2000). Sınıf yönetiminde yeni yaklaşımlar. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Liu, X., & Koirala, H., (2009). The of mathematics on mathematics achievement of high school students. NERA Conference Proceedings http://digitalcommons.uconn.edu/nera_2009/30

Looney, L., Perry, D., & Steck, A. (2017). Turning Negatives into Positives: The Role of an Instructional Math Course on Preservice Teachers' Math Beliefst. *Education*, *138*(1), 27-40.

Lyons I. M, & Beilock S. L. (2012) When math hurts: math anxiety predicts pain network activation in anticipation of doing math. PLoS ONE 7(10): e48076. https://doi.org/10.1371/journal.pone.0048076

Ma, X. (1997). Reciprocal relationships between attitude towards mathematics and achievement in mathematics. *The Journal of Educational Research, 90*, 4, 221-229.

Ma, X., & Xu, J. (2004). The causal ordering of mathematics anxiety and mathematics achievement: a longitudinal panel analysis. *Journal of adolescence*, *27*(2), 165-179.

Maier, S. F., & Seligman, M. E. (1976). Learned helplessness: theory and evidence. *Journal of experimental psychology: general*, *105*(1), 3.

Maloney, E. A., & Beilock, S. L. (2012). Math anxiety: Who has it, why it develops, and how to guard against it. *Trends in cognitive sciences*, *16*(8), 404-406.

Maloney, E. A., Ramirez, G., Gunderson, E. A., Levine, S. C., & Beilock, S. L. (2015). Intergenerational of parents' math anxiety on children's math achievement and anxiety. *Psychological Science*, *26*(9), 1480-1488.

Mammarella, I. C., Donolato, E., Caviola, S., & Giofrè, D. (2018). Anxiety profiles and protective factors: A latent profile analysis in children. *Personality & Individual - rences, 124*(1), 201–208.

Metallidou, P. & Vlachou, A. (2007). Motivational beliefs, cognitive engagement, and achievement in language and mathematics in elementary school children. *International Journal of Psychology,* 42, 2-15.

Milli Eğitim Bakanlığı. (2018). PISA 2018 Türkiye Ön Raporu. http://pisa.meb.gov.tr/wp-content/uploads/2020/01/PISA_2018_Turkiye_On_Raporu.pdf

Milli Eğitim Bakanlığı. (2019). TIMMS 2019 Türkiye Ön Raporu. http://www.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2020_12/10173505_No15_TIMSS_2019_Turkiye_On_Raporu_Guncel.pdf

Murayama, K., Pekrun, R., Lichtenfeld, S., and vom Hofe, R. (2013). Predicting long-term growth in students' mathematics achievement: the unique contributions of motivation and cognitive strategies. *Child Dev.* 84, 1475–1490.

Mutlu, M., & Aydoğdu, M. (2003). Fen bilgisi eğitiminde kolb'un yaşantısal öğrenme yaklaşımı. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 13*(1),15-29.

Nosek, B. A., Banaji, M. R., & Greenwald, A. G. (2002). Math= male, me= female, therefore math≠ me. *Journal ofPersonality and Social Psychology 83*(1), 44.

Papanastasiou, C. (2002). Internal and external factors achievement in mathematics. *Studies in Educational Evaluation, 26*, 1–7.

Pajares, F. (1997). Current directions in - cacy research. In M. Maehr & P. R. Pintrich (Eds.). Advances in motivation and achievement, Vol.10 (pp. 1-49). Greenwich, CT: JAI Press.

Peker, M., & Mirasyedioğlu, Ş. (2003). Lise 2. sınıf öğrencilerinin matematik dersine yönelik tutumları ve başarıları arasındaki ilişki. P*amukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *2*(14), 157-166.

Pinger, R. (2010). *The relationship between locus of control and significant teacher and academic achievement. Comparison of Israeli students from the Ethiopian community and other students.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Bar Ilan University.

Recber, S., Isiksal, M., & Koç, Y. (2018). Investigating , anxiety, attitudes and mathematics achievement regarding gender and school type. *Anales de Psicología/Annals of Psychology*, *34*(1), 41-51.

Reyes, L. H. (1984). variables and mathematics education. *The Elementary School Journal, 84*(5), 558-581.

Rosenberg, M., Schooler, C., Schoenbach, C., & Rosenberg. F. (1995). Global self-esteem and specific self-esteem: concepts, outcomes. *American Sociological Review, 60,* 141-156.

Rotter, J.B. (1966). Generalized expectancies for internal versus external control of reinforcement. *Psychological Monographs: General and Applied, 80* (1), 1–28.

Ryan, R.M., & Deci, E.L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist, 55*(1), 68–78.

Saban, A. (2010). *Çoklu zekâ kuramı ve Türk eğitim sistemine yansıması.* Ankara: Nobel Yayıncılık.

Sarı, M. H., & Ekici, G. (2018). İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin matematik başarıları ile aritmetik performanslarını etkileyen duyuşsal değişkenlerin belirlenmesi. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, *8*(15), 1562-1594.

Savaş, M., Başoğlu, S., Topçu, E. S., Çokar, Ö., & Karalı, F. S. (2020). Okul başarısızlığı nedeniyle dkt kliniği'ne başvuran epileptik çocukların değerlendirilmesi. *Dil Konuşma ve Yutma Araştırmaları Dergisi*, *3*(1), 31-60.

, M. W., Rozek, C. S., Maloney, E. A., Berkowitz, T., Levine, S. C., & Beilock, S. L. (2020). Elementary school teachers' math anxiety and students' math learning: A large-scale replication. *Developmental Science*, e13080.

Schillinger, F. L., Vogel, S. E., Diedrich, J., & Grabner, R. H. (2018). Math anxiety, intelligence, and performance in mathematics: Insights from the German adaptation of the Abbreviated Math Anxiety Scale (AMAS-G). *Learning and Individual - rences*, *61*, 109-119.

Schwinger, M., Wirthwein, L., Lemmer, G., & Steinmayr, R. (2014). Academic self-handicapping and achievement: A meta-analysis. *Journal of Educational Psychology, 106*(3), 744-761.

Schulz, W. (2005). Mathematics and Student Expectations. Results from PISA 2003. In Annual meetings of the American Educational Research Association (11–15). Montreal.

Seligman, M. E. (1972). Learned helplessness. *Annual review of medicine*, *23*(1), 407-412.

Soni, A., & Kumari, S. (2017). The role of parental math anxiety and math attitude in their children's math achievement. *International Journal of Science and Mathematics Education*, *15*(2), 331-347.

Spikell, M.A. (1993). *Teaching mathematics with manipulatives: A resource of activities for the K-12 teacher.* Allyn and Bacon.

Sternberg, R. J., & Wagner, R. K. (1992). Thinking styles inventory. (Unpublished test, Yale University).

Sternberg, R. J., & Zhang, L. F. (2005). Styles of thinking as a basis of instruction. *Theory into Practice, 44* (3), 245-253.

Stevens, T., Wang, K., Olivarez, A., & Hamman, D. (2007). Use of self-perspectives and their sources to predict the mathematics enrolment intentions of girls and boys. *Sex Roles, 56*, 351-363.

Strayhorn, T. L. (2010). The role of schools, families, and psychological variables on math achievement of black high school students. *The High School Journal*, *93*(4), 177-194.

Suinn, R.M. ve Winston, E.H. (2003). The mathematics anxiety rating scale, a brief version: psychometric data. *Psychological Reports, 92*(1), 167-173.

Sünbül, A. M. (2004). Düşünme stilleri ölçeğinin geçerlik ve güvenirliği. *Eğitim ve Bilim*, *29*(132), 25-42.

Şentürk, B. (2010). İlköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin genel başarıları, matematik başarıları, matematik dersine yönelik tutumları ve matematik kaygıları arasındaki ilişki, Afyon.

Tatar, E., & Tatar, E.(2007). Öğrenme stillerine dayalı öğretim. *Journal of Qafqaz University, 20*, 126-130.

Tobias, S. (1990). Math anxiety: An update. *Nacada Journal*, *10*(1), 47-50.

Tobias, S. (1993). *Overcoming math anxiety*. New York : W. W. Norton & Company.

Tuncer, M., & Yılmaz, Ö. (2016). Ortaokul öğrencilerinin matematik dersine yönelik tutum ve kaygılarına ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *13*(2).

Tümkaya, S. (2000). İlkokul öğretmenlerindeki denetim odağı ve tükenmişlikle ilişkisi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *8*(8), 61-68.

Valentine, J. C., DuBois, D. L., & Cooper, H. (2004). The relations between self-beliefs and academic achievement: A systematic review. *Educational Psychologist, 39*, 111-133.

Wang, Z., Lukowski, S.L., Hart, S.A., Lyons, I. M., Thompson, L.A., Kovas, Y., Mazzocco, M.M., Plomin, R. ve Petrill, S.A. (2015). Is math anxiety always bad for math learning? The role of math motivation. *Psychological Science, 26*(12), 1863-1876.

Woodard, T. (2004). The of math anxiety on post-secondary developmental students as related to achievement, gender, and age. *Inquiry*, *9*(1), n1.

Xie, F., Xin, Z., Chen, X., & Zhang, L. (2019). Gender of chinese high school students' math anxiety: the of self-esteem, test anxiety and general anxiety. *Sex Roles*, *81*(3), 235-244.

Yıldırım, S. (2011). Öz-yeterlik, içe yönelik motivasyon, kaygı ve matematik başarısı: Türkiye, Japonya ve Finlandiya'dan bulgular. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi*, *5*(1), 277-291.

Yıldız, G., & Fer, S. (2013). Düşünme stilleri ve matematik öz kavramı matematik başarısına göre farklılaşır mı?. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *28*(28-3), 440-453.

Young, C. B., Wu, S. S., & Menon, V. (2012). The neurodevelopmental basis of math anxiety. *Psychological science*, *23*(5), 492-501.

Zakaria, E., & Nordin, N. M. (2008). The -cts of mathematics anxiety on matriculation students as related to motivation and achievement. *Eurasia Journal of Mathematics, Science and Technology Education*, *4*(1), 27-30.

Zhang, L. F. (2004). Revisiting the predictive power of thinking styles for academic performance. *The Journal of Psychology, 138* (4), 351.

Zimmerman, B. J. (2000). An essential motive to learn. *Contemporary educational psychology*, *25*(1), 82-91.

ÖZGEÇMİŞ

Hanife ESEN-AYGÜN

1987 Eskişehir doğumlu olan yazar lisans eğitimini Afyon Kocatepe Üniversitesi Sınıf Öğretmenliği Bölümünde 2008 yılında tamamlamıştır. 2010 yılında Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sınıf Öğretmenliği Anabilim dalında Araştırma Görevlisi olarak çalışmaya başlayan yazar, 2011 yılında Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sınıf Öğretmenliği dalında yüksek lisans eğitimini tamamlayarak bilim uzmanı ünvanını almıştır. 2017 yılında Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri bölümünde doktora eğitimi tamamlamıştır. 2017-2018 yılları arasında Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sınıf Eğitimi anabilimdalında Araştırma Görevlisi Dr. Olan görev yapan Hanife ESEN-AYGÜN, 2018 yılından bu yana Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme Anabilim Dalı öğretim üyesidir. 2022 yılında Eğitim Programları ve Öğretim alanında Doçentlik ünvanı alan Hanife ESEN-AYGÜN, sosyal-duygusal öğrenme, bilişsel esneklik, okuma-yazma ve kaygı konularında çalışmaktadır.

hanifeesen@comu.edu.tr

BÖLÜM **4**

MATEMATİK KAYGISININ DURUMSAL SEBEPLERİ

Öğretmenler
Aile
Öğretim Stili
Matematiğin Doğası

Doç. Dr. Mehmet Hayri SARI

Bölümün Hedefleri

Bu bölümde matematik kaygısına neden olan durumsal sebepler üzerinde durulacaktır. Durumsal sebepler içerisinde öğretmen, aile (ebeveyn), öğretim stili ve matematiğin doğası başlıklarına yer verilmiştir.

Bir anı

Okulun birinde deneysel bir çalışma yürütüyordum. Kontrol grubunda yer alan üç ya da dört öğrenciye son-testleri uygulayacaktım ve bunun için sınıf öğretmeni ile daha önceden sözleşmiştim. Zil çalmadan sınıfın kapısına geldim. T zili çaldı fakat sınıftan kimse dışarıya çıkmadı. Öğrencileri beklerken bulunduğum kattaki nöbetçi öğretmen ile sohbet ediyorduk. Birden sınıfın kapısı açıldı ve öğretmenin - se çıkacağını düşünmüştüm. Hararetli bir şekilde beni sınıfına davet etti ve o sırada nöbetçi öğretmeni de gördü, onu da çağırdı. "Siz de buyurun hocam dâhiyane bir çocuk var sınıfta. Gelin de bölme işlemi nasıl yapılır görün." *diye sözlerini devam ettirdi. O an heyecanlanmıştım. Çocuğun farklı bir yolla bölme işlemini yaptığını ve öğretmenin bunu çevresiyle paylaştığını düşündüm. Sınıfın tahtasına bakınca olayı hemen anladım. Düşük başarılı bir öğrencinin tahtada bölme işlemini yapamaması ve çocuğun kendine göre doğru olduğunu düşündüğü anlamsız kuralları uygulayarak bölme işlemini yaptığını gördüm. Elde edilen sonuçla bölme işleminin doğru sonucu arasında uzaktan yakından bir ilişki yoktu. Sonuç tamamen anlamsızdı ama asıl olay bizim sınıfa girmemizle başladı. Sınıf öğretmeni:* "Hocam görüyor musunuz? Ben böyle bir dâhiyane çocuk görmedim. Bölme işlemini nasıl yapıyor görün? Nasıl yaptın böyle kızım? Bu sayıları nereden buldun?" *gibi alaycı bir tutumla herkesin önünde dördüncü sınıfa giden kız çocuğunu aşağıladı. O kız çocuğunun yüzündeki utanma ve aşağılanma duygusu hâlâ gözlerimin önünde…*

Yukarıdaki duruma benzer yaşantılardan ötürü 9-10 yaşlarındaki bu kız çocuğu veya benzer yaşantılara maruz bırakılan başka çocukların matematikten nefret eden, matematiği sevmeyen veya matematikten kaçan bireyler olarak yaşamına devam etmesi hiç de garip olmayacaktır. Matematik kaygısının oluşmasında ve matematikten kaçma/kaçınma davranışının sergilenmesindeki önemli faktörlerden biri de durumsal sebeplerdir. İçinde bulunduğumuz bu bölümde durumsal sebepler arasında yer alan öğretmenler, aile (ebeveyn), öğretim stili ve matematiğin doğası konularının matematik kaygısı ile ilişkisi ele alınmıştır. Bu faktörlere geçmeden önce durumsal sebep hakkında kısa bir açıklama yapmakta yarar olacaktır.

Matematik Kaygısının Oluşmasında Durumsal Sebepler

Matematik kaygısı öğrenilen bir durumdur ve nedenleri her öğrenciye özgüdür (Nolting, 2010). Alanyazına bakıldığında, matematik kaygısının oluşumunda ve gelişiminde kişisel, durumsal ve çevresel nedenlerin etkileri gösterilmektedir (Baloğlu, 2004). Kitap içerisindeki Bölüm 3 ve Bölüm 5'te kişisel ve çevresel sebepler ele alındığı için bu bölümde sadece kaygının oluşumunda ve gelişmesinde etkili olan durumsal sebepler açıklanmıştır.

Bölümün konusunu oluşturan durumsal sebep; bireyden bağımsız olan ve öğretmen, ebeveyn, öğretim stilleri ile matematiğin kendi doğasından kaynaklı değişkenleri ifade etmektedir (Baloğlu vd., 2007). Bu değişkenlerden öğretmenin

Kaynaklar

Artemenko, C., Masson, N., Georges, C., Nuerk, H.-C., & Krzysztof, C. (2021). Not all elementary school teachers are scared of math [Author accepted manuscript]. *Journal of Numerical Cognition*. http://doi.org/10.23668/psycharchives.4766

Ashcraft, M.H. (2019). Models of math anxiety. İçinde (I.C.Mammarella, S.Caviola & A. Dowker, Eds.) *Mathematics anxiety: What is known and what is still to be understood*, (ss. 1-19). Newyork: Routledge Press.

Baloğlu, M. (1999). *A comparison of mathematics anxiety and statistics anxiety in relation to general anxiety*. Eric Document Number (ED 436 703).

Baloglu, M. (2001). Matematik korkusunu yenmek. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi, 1*(1), 59-76.

Baloğlu, M. (2004). *Üniversite öğrencilerinin matematik kaygı düzeyleri açısından karşılaştırılması.* XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı, 6-9 Temmuz 2004 İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Malatya.

Baloglu, M., & Kocak, R. (2006). A multivariate investigation of the in mathematics anxiety. *Personality and individual ences*, *40*(7), 1325-1335.

Baloğlu, M., Koçak, R., & Zelhart, P. F. (2007). İstatistik kaygısı ve istatistiğe yönelik tutumlar arasındaki ilişki. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 40*(2), 23-39.

Beilock, S. L., Gunderson, E. A., Ramirez, G., & Levine, S. C. (2010). Female teachers' math anxiety girls' math achievement. *Proceedings of the National Academy of Sciences, 107*(5), 1860-1863. https://doi.org/10.1073/pnas.0910967107

Bekdemir, M. (2010). The pre-service teachers' mathematics anxiety related to depth of negative experiences in mathematics classroom while they were students. *Educational Studies in Mathematics, 75*(3), 311-328.

Berkowitz, T., , M. W., Maloney, E. A., Peterson, L., Gregor, C., Levine, S. C., & Beilock, S. L. (2015). Math at home adds up to achievement in school. *Science, 350*(6257), 196. https://doi.org/10.1126/science.aac7427

Berkowitz, T. O. (2018). *The of parent math anxiety on children's early math input and knowledge*. (Unpublished Doctoral Thesis). USA: The University of Chicago.

Bingölbali, E. & Özmantar, M.F. (2010). Matematiksel kavram yanılgıları: Sebepleri ve çözüm arayışları. İçinde E.Bingölbali ve M.F.Özmantar (Eds.) *İlköğretimde karşılaşılan matematiksel zorluklar ve çözüm önerileri* (ss.1-28) (2.Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Birgin, O., Baloğlu, M., Çatlıoğlu, H., & Gürbüz, R. (2010). An investigation of mathematics anxiety among sixth through eighth grade students in Turkey. *Learning and Inences*, *20*(6), 654-658.

Boaler, J. (2014). Research suggests that timed tests cause math anxiety. *Teaching Children Mathematics, 20*(8), 469-474. https://doi.org/10.5951/teacchilmath.20.8.0469

Brady, P., & Bowd, A. (2005). Mathematics anxiety, prior experience and confidence to teach mathematics among pre-service education students, *Teachers and Teaching: Theory and Practice, 11*(1), 37-46. Doi: 10.1080/1354060042000337084

Brown, A. B., Westenskow, A., & Moyer-Packenham, P. S. (2011). Elementary pre-service teachers: can they experience mathematics teaching anxiety without having mathematics anxiety?. *IUMPST: The Journal, 5,* 1-14. Retrieved from https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ962627.pdf

Casad, B. J., Hale, P., & Wachs, F. L. (2015). Parent-child math anxiety and math-gender stereotypes predict adolescents' math education outcomes [Original Research]. *Frontiers in Psychology, 6*(1597). https://doi.org/10.3389/fpsyg.2015.01597

Chinn, S. (2009). Mathematics anxiety in secondary students in England. *Dyslexia, 15*(1), 61-68.

Chinn, S. (2020). *The trouble with maths: A practical guide to helping learners with numeracy* (4th ed.). Routledge. https://doi.org/10.4324/9781003017714

Choi, J., & Han, H. (2020). Do parental attitudes really matter to children's mathematics anxiety? A meta-analysis. . *Universal Journal of Educational Research, 8*(5), 1731-1740. https://doi.org/10.13189/ujer.2020.080509

Conti, G.J. (1985). The relationship between teaching style and adult student learning. *Adult Education Quarterly*, *35*(4), 220-228.

Cox, S., & Graham, C. R. (2009). Diagramming TPACK in practice: Using an elaborated model of the TPACK framework to analyze and depict teacher knowledge. *TechTrends, 53*(5), 60-69.

Daches-Cohen, L., & Rubinsten, O. (2017). Mothers, Intrinsic Math Motivation, Arithmetic Skills, and Math Anxiety in Elementary School [Original Research]. *Frontiers in Psychology, 8*(1939). https://doi.org/10.3389/fpsyg.2017.01939

Das, R., & Das, G. C. (2013). Math anxiety: The poor problem solving factor in school mathematics. *International Journal of Scientific and Research Publications, 3*(4), 1-5.

Demirtaş, A. S., & Uygun-Eryurt, T. (2020). Attachment to parents and math anxiety in early adolescence: Hope and perceived school climate as mediators. *Current Psychology*, sy. https://doi.org/10.1007/s12144-020-00964-1

Deringöl, Y. (2018). Sınıf öğretmeni adaylarının matematik öğretimi kaygıları ve matematik öğretimi yeterlikleri. *Journal of Theoretical Educational Science, 11*(2), 261-278. Doi: 10.30831/akukeg.364483

Dowker, A., Sarkar, A., & Looi, C. Y. (2016). Mathematics Anxiety: What have we learned in 60 years? [Review]. *Frontiers in Psychology, 7*(508), 1-16. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2016.00508

Dunn, R.S., & Dunn, K. J. (1979). Learning styles/teaching styles: Should they... can they... be matched. *Educational leadership*, *36*(4), 238-244.

Fischer, B.B., & Fischer, L. (1979). Styles in teaching and learning. *Educational Leadership 36,* 245-254.

Finlayson, M. (2014). Addressing math anxiety in the classroom. *Improving Schools, 17*(1), 99-115. https://doi.org/10.1177/1365480214521457

Furner, J. M., & Berman, B. T. (2003). Review of research: Math anxiety: Overcoming a major obstacle to the improvement of student math performance. *Childhood Education, 79*(3), 170-174.

Ganley, C. M., Schoen, R. C., LaVenia, M., & Tazaz, A. M. (2019). The construct validation of the math anxiety scale for teachers. *AERA Open, 5*(1), 1-16.

Grasha, A.F. (1996). *Teaching with style: A practical guide to enhancing learning by understanding teaching and learning styles.* Pittsburgh: Alliance Publishers.

Gresham, G. (2009). Examining the relationship between pre-service elementary teachers' experience of mathematics anxiety and their for teaching mathematics. *Journal of Classroom Interaction, 44*(2), 22-38.

Grootenboer, P., & Marshman, M. (2016). The domain, mathematics, and mathematics education. In *Mathematics, and learning* (ss. 13-33). Springer, Singapore.

Gunderson, E. A., Park, D., Maloney, E. A., Beilock, S. L., & Levine, S. C. (2017). Reciprocal relations among motivational frameworks, math anxiety, and math achievement in early elementary school. *Journal of Cognition and Development, 19*(1), 21-46.

Hadfield, O. D. & McNeil, K. (1994). The relationship between myers-briggs personality type and mathematics anxiety among preservice elementary teachers. *Journal of Instructional Psychology, 21*(4), 375-384.

Harper, N.W., & Daane, C.J. (1998). Causes and reduction of math anxiety in preservice elementary teachers. *Action in Teacher Education, 19*(4), 29-38. Doi: 10.1080/01626620.1998.10462889

Herts, J. B., Beilock, S. L., & Levine, S. C. (2019). The role of parents' and teachers' math anxiety in children's math learning and attitudes. İçinde (I.C.Mammarella, S. Caviola & A.Dowker, Eds.) *Mathematics*

anxiety: What is known and what is still to be understood, (ss. 190-210). Newyork: Routledge Press.

Isıksal, M., Curran, J. M., Koc, Y., & Askun, C. S. (2009). Mathematics anxiety and mathematical self-concept: considerations in preparing elementary-school teachers. *Social Behavior and Personality, 37*(5), 631-644. https://doi.org/10.2224/sbp.2009.37.5.631

İnci-Kuzu, Ç. (2021). Aile ve öğretmen yaklaşımlarının matematik kaygı düzeyine etkisi ile ilgili öğrenci görüşleri. *EKEV Akademi Dergisi, 25*(85), 113-128.

Jackson, C.D. & R.J. (1999). The role of ınstructors in creating math anxiety in students from kindergarten throughcollege, *The Mathematics Teacher, 92*(7), 583-586.

Jerkovic, I., & Milovanovi , I. (2020). Medijatorski efekti matematičke anksioznosti u relaciji između očeve uključenosti u podučavanje i matematičkog postignuća učenika ranog osnovnoškolskog uzrasta [Mediation of mathematics anxiety in the relationship between father's involvement in teaching and student's mathematics achievement in early primary school]. *Psihološka istraživanja, XXIII*(1), 43-61. https://scindeks-clanci.ceon.rs/data/pdf/0352-7379/2020/0352-73792001043J.pdf

Karunakaran, M. S. (2020). Opportunities to decrease elementary prospective teacherì mathematics anxiety. *The Mathematics Enthusiast, 17*, 469-492. https://scholarworks.umt.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1495&context=tme

Kiss, A. J., & Vukovic, R. (2021). Exploring educational engagement for parents with math anxiety. *Psychology in the Schools, 58*(2), 364-376. https://doi.org/https://doi.org/10.1002/pits.22451

Koch, I. (2018). Maths anxiety: Students, pre- and in-service teachers. *AMSI Choose Maths Research, 4*, 1-32. https://amsi.org.au/wp-content/uploads/2019/01/research-report4-maths_anxiety_students_and_teachers.pdf

Kucian, K., McCaskey, U., O'Gorman Tuura, R., & von Aster, M. (2018). Neurostructural correlate of math anxiety in the brain of children. *Translational Psychiatry, 8*(1), 273. https://doi.org/10.1038/s41398-018-0320-6

Levine, G. (1993). *Prior mathematics history, anticipated mathematics teaching style, and anxiety for teaching mathematics among pre-service elementary school teachers*. Eric Document Number: 373 972.

Maloney, E. A., & Beilock, S. L. (2012). Math anxiety: Who has it, why it develops, and how to guard against it. *Trends in Cognitive Sciences, 16*(8), 404-406.

Maloney, E. A., Ramirez, G., Gunderson, E. A., Levine, S. C., & Beilock, S. L. (2015). Intergenerational of parents' math anxiety on children's math achievement and anxiety. *Psychological Science, 26*(9), 1480-1488.

McAnallen, R.R. (2010). *Examining mathematics anxiety in elementary classroom teachers,* Unpublished Doctorial Thesis, Slippery Rock University, Pennsylvania.

McMinn, M., & Aldridge, J. (2020). Learning environment and anxiety for learning and teaching mathematics among preservice teachers. *Learning Environments Research, 23*(3), 331-345. https://doi.org/10.1007/s10984-019-09304-y

Mishra, P., & Koehler, M. J. (2006). Technological pedagogical content knowledge: A framework for teacher knowledge. *Teachers College Record, 108*(6), 1017-1054.

Morton, H. L., & Dykeman, C. (2019). Mathematics anxiety and math instructional time in first-year elementary school teachers. https://doi.org/10.31234/osf.io/tw7s4

Nolting, P.D. (2010). *Math study skills workbook: Your guide to reducing test anxiety and ımpoving study strategies.* United States of America: Brooks/Cole, Cengage Learning.

Organisation for Economic Co-operation and Development [OECD] (2019). Education at a Glance https://doi.org/10.1787/f8d7880d-en, https://www.oecd-ilibrary.org/sites/145d9f68-en/index.html?itemId=/content/component/145d9f68-en adresinden erişilmiştir.

Patkin, D., & Greenstein, Y. (2020). Mathematics anxiety and mathematics teaching anxiety of in-service and pre-service primary school teachers. *Teacher Development, 24*(4), 502-519. https://doi.org/10.1080/13664530.2020.1785541

Peker, M. (2006). Matematik öğretmeye yönelik kaygı ölçeğinin geliştirilmesi. *Eğitim Bilimleri ve Uygulama, 5*(9), 73-92.

Peker, M. (2009). Pre-service teachers' teaching anxiety about mathematics and their learning styles. *Eurasia Journal of Mathematics, Science and Technology Education, 5*(4), 335-345.

Peker, M., & Ertekin, E. (2011). The relationship between mathematics teaching anxiety and mathematics anxiety. *The New Educational Review, 23* (1), 213-226.

Petronzi, D., Staples, P., D., & Hunt, T. (2019). Acquisition, development and maintenance of maths anxiety in young children. İçinde (I.C.Mammarella, S.Caviola & A.Dowker, Eds.) *Mathematics anxiety: What is known and what is still to be understood* (ss. 77-102). Newyork: Routledge Press.

Rayner, V., Pitsolantis, N., & Osana, H. (2009). Mathematics anxiety in preservice teachers: Its relationship to their conceptual and procedural knowledge of fractions. *Mathematics Education Research Journal, 21*(3), 60-85. https://doi.org/10.1007/BF03217553

Rubinsten, O., Marciano, H., Eidlin Levy, H., & Daches Cohen, L. (2018). A framework for studying the heterogeneity of risk factors in math anxiety. *Front. Behav. Neurosci. 12*(291), 1-11. doi: 10.3389/fnbeh.2018.00291

Rubinsten, O., Eidlin-Levy, H., & Daches-Cohen, L. (2019). Probing the nature of deficits in math anxiety. İçinde (I.C.Mammarella, S.Caviola & A.Dowker, Eds.) *Mathematics anxiety: What is known and what is still to be understood*, (ss. 156-177). Newyork: Routledge Press.

Puteh, M. (2011). *Mathematics anxiety the need to overcome it*. Universiti Pendidikan Sultan Idris Press.

Rossnan, S. (2006). Overcoming math anxiety. *Mathitudes, 1*(1), 1-4.

Sarı, M.H., & Aksoy, N.C. (2016). Sınıf öğretmenlerinin matematik öğretimi kaygısı ile öğretme stilleri tercihleri arasındaki ilişki. *Turkish Studies -International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 11*(3), 1953-1968. Doi: 10.7827/TurkishStudies.9322

Sarı, M.H., & Hunt, E.T. (2020). Parent-child mathematics as predictors of children's mathematics achievement. *International Online Journal of Primary Education, 9*(1)*,* 85-96. Retrieved from http://www.ijge.info/ojs/index.php/IOJPE/article/download/1027/935

Sarı, M. H., & Keser, H. (2021). Classroom teachers' online teaching experiences during the COVID-19 pandemic: The perspective of technological pedagogical content knowledge. *Journal of Pedagogical Research, 5*(4), 251-269. https://doi.org/10.33902/JPR.2021474706

, M. W., Rozek, C. S., Maloney, E. A., Berkowitz, T., Levine, S. C., & Beilock, S. L. (2021). Elementary school teachers' math anxiety and students' math learning: A large-scale replication. *Developmental Science, n/a*(n/a), e13080. https://doi.org/https://doi.org/10.1111/desc.13080

Sherard, W. H. (1981). Math anxiety in the classroom. *The Clearing House, 55*(3), 106-110. http://www.jstor.org/stable/30185502

Shulman, L. S. (1987). Knowledge and teaching: Foundations of the new reform. *Harvard Educational Review, 57*(1), 1-21.

Szczygieł, M. (2020). More evidence that math anxiety is specific to math in young children: the correlates of the math anxiety questionnaire for children (MAQC). *International Electronic Journal of Elementary Education, 12*(5), 429-438. https://doi.org/10.26822/iejee.2020562133

Szczygieł, M., & Pieronkiewicz, B. (2021). Exploring the nature of math anxiety in young children: Intensity, prevalence, reasons. *Mathematical Thinking and Learning*, 1-19. https://doi.org/10.1080/10986065.2021.1882363

Swars, S. L., Daane, C. J., & Giesen, J. (2006). Mathematics anxiety and mathematics teacher What is the relationship in elementary preservice teachers?. *School Science and Mathematics*, *106*(7), 306-315.

Vanbinst, K., Bellon, E., & Dowker, A. (2020). Mathematics Anxiety: An intergenerational approach [Original Research]. *Frontiers in Psychology, 11*(1648), 1-10. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.01648

Van de Walle, J. A., Karp, K. S., & Williams, J. M.B. (2007). *Elementary and middle school mathematics. Teaching development*: Boston: Pearson.

Vukovic, R. K., , M. J., Bailey, S. P., & Harari, R. R. (2013). Mathematics anxiety in young children: Concurrent and longitudinal associations with mathematical performance. *Contemporary Educational Psychology, 38*(1), 1-10. https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.cedpsych.2012.09.001

Yenilmez, K., & Midilli, P. (2006). İlköğretim öğrencileri ve velilerinin matematik kaygı düzeyleri. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 7*(2), 97-112.

Yıldızlı, H., & Sarı, M.H. (2017). Sınıf öğretmenlerinin geometrik cisimlere ilişkin alan bilgilerinin incelenmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 30*(2), 601-636.

Zdravkovic, A. (2019). *Understanding math anxiety in school-aged children* (Doctoral dissertation). University of Toronto: Applied Psychology & Human Development. https://tspace.library.utoronto.ca/bitstream/1807/98455/1/Zdravkovic_Ana_%20_201911_MA_thesis.pdf adresinden erişilmiştir.

Zhang, J., Zhao, N., & Kong, Q. P. (2019). The relationship between math anxiety and math performance: A Meta-Analytic investigation [Systematic Review]. *Frontiers in Psychology, 10*(1613). https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.01613

Weber, J. L. (2005). *Students' beliefs and anxiety about teaching mathematics: A study of a constructivist elementary mathematics methods course* (Publication Number 3188201) [Ed.D., University of South Dakota]. ProQuest Dissertations & Theses Global. Ann Arbor. https://www.proquest.com/dissertations-theses/students-beliefs-anxiety-about-teaching/docview/305419984/se-2?accountid=25092

Whyte, J., & Anthony, G. (2012). Maths anxiety: The fear factor in the mathematics classroom. *New Zealand Journal of Teachers' Work, 9*(1), 6-15.

ÖZGEÇMİŞ

Mehmet Hayri SARI

Lisans eğitimini 2008 yılında Afyon Kocatepe Üniversitesi Uşak Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği bölümünde tamamlayan yazar, 2009-2011 yılları arasında yüksek lisans ve 2012-2015 yılları arasında doktora eğitimini Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Sınıf Öğretmenliği programında tamamlamıştır. 2008-2010 yılları arasında Millî Eğitim Bakanlığına bağlı ilkokullarda sınıf öğretmeni olarak görev yapmıştır. 2010-2013 yılları arasında ise, Bakanlık merkez teşkilatında yer alan İlköğretim Genel Müdürlüğü (Temel Eğitim Genel Müdürlüğü) ile Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünde görev yapmıştır. 2013 yılında Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Eğitimi Anabilim Dalında araştırma görevlisi olmaya hak kazanmıştır. 2013-2016 yılları arasında aynı üniversitede araştırma görevlisi olarak çalışan yazar Mayıs 2016'da yardımcı doçentliğe atanmıştır. 2020 yılı Kasım ayında ise Doçent unvanı almıştır. Erken yaşlarda (4-10 yaş) çocukta matematiksel becerilerin gelişimi üzerinde çalışmalar yapmaktadır. Matematik öğrenme güçlüğü, sayı hissi ve geliştirilmesi, matematik kaygısı, çocukta matematiksel düşünmenin gelişimi ve oyunlarla matematik öğretimi konuları üzerine çalışmalar yapmaktadır.

mhsari@nevsehir.edu.tr

BÖLÜM **5**

MATEMATİK KAYGISININ ÇEVRESEL NEDENLERİ

Cinsiyet
Yaş
Eğitim Kademesi
Ses
Branş
Bölgesel Farklılıklar

Doç. Dr. Tuğba UYGUN

Bölümün Hedefleri

Bu bölümde matematik kaygısının gelişiminde rol oynayan temel çevresel faktörler açıklanacaktır. Bu çevresel nedenler cinsiyet, yaş ve eğitim kademesi, sosyo-ekonomik seviye, branş, bölgesel farklılıklar, çevresel faktörlerle edinilen deneyimler, öğretmen ile ilgili durumlar, aile, kardeş sayısı ve arkadaş etkileri başlıkları altında bahsedilmiştir.

Elif Matematik Derslerinde Neden Kaygılanıyor?

Ayşe Öğretmen, 5. matematik dersine bu yıl girmeye başlamıştır. Ayşe Öğretmen derslerin ilk haftalarını öğrencilerini tanıma, onların matematiksel bilgi ve becerilerini belirlemeye yönelik çalışmalara ayırmıştır. Matematik başarısı düşük olan Elif, Ayşe öğretmenin dikkatini fazlasıyla çekmiştir çünkü derslerde ve etkinliklerde Elif'in çok gerildiğini ve sürekli başaramayacağına olan inancını belirten ifadeler sarf ettiğini ve bunu gösteren hareketlerde bulunduğunu gözlemlemiştir. Ayrıca, Elif'in derslere katılmaya çekindiğini, etkinliklere ve matematiksel tartışmalara katılması istediğinde yüzünde belirgin şekilde korku dolu ifadelerin olduğunu görmektedir. Elif'in bu durumuna üzülen Ayşe Öğretmen, çözüm arayışında öncelikle Elif ile baş başa konuşmaya karar verir. Elif ile konuştuğunda, onun önceki yıllarda dersine giren sınıf öğretmeninin matematik derslerinde kız ve erkek öğrenciler arasında ayrım yaptığını fark eder. Kendisinden önce bu dersi veren öğretmenin sürekli erkek öğrencilerinin matematikte daha başarılı olduğunu belirttiğini, kız öğrencilerin başarılı olamadıklarını vurguladığını ve bu durumun kız öğrencilerin motivasyonlarını düşürdüğünü anlar. Önceki öğretmenin Elif istemediği halde onu tahtaya zorla çıkararak problem çözmesini istediğini, Elif'in matematik derslerindeki soruları çözemediğinde ise ona sınıf önünde sert tepkiler verdiğini öğrenen Ayşe Öğretmen çok üzülür. Bunun üzerine Elif'in ailesiyle konuşmaya karar verir. Bu görüşmeyi Elif'e yardımcı olmak adına büyük bir umutla planlar. Görüşmede, Elif'in annesinin sürekli Elif'in başarısızlığına çok tepki gösterdiğini, onu matematik çalışması konusunda sürekli uyardığını, hatta çalışma masasında otururken takip ettiğini ve onu oyun oynama saatinden mahrum bırakan cezalar verdiğini söyler. Diğer taraftan, Elif'in babasının da Elif'in başarısı ve durumuna karşı ilgisiz olduğunu anlar. Ayşe Öğretmen, Elif'in matematik dersindeki başarısızlığı ve matematik kaygısına sebep olan nedenlerin Elif'in çevresindeki etkenlerden dolayı oluştuğu yargısına ulaşır.

(Bu örnek olay, matematik kaygısına sebep olan çevresel faktörlerle ilgili yapılan çalışmaların bulguları göz önünde bulundurularak kurgulanmıştır.)

Çocuk ve ergenlerin yaşantılarında önemli bir problem olarak gözlemlenen kaygı, çocuklukta ve ergenlikte karşılaşılan durumlarla ilgilidir. Çünkü kaygının oluşumundaki, potansiyel tehdit ve tehlikeler ile olumsuz düşünce ve imajlar oluşturmasına neden olan faktörler, bilişsel bir süreçte ortaya çıkar (Borkovec, 1985). Tobias'ın (1998) "yapamam sendromu" olarak belirttiği matematik kaygısı; öğrencilerin motivasyonu, matematik başarısı ve performansları üzerinde etkilidir (Ashcraft ve Kirk Dowker 2001; Bekdemir, 2010; Dowker vd., 2016; Zakaria ve Nordin, 2008). Yoğun bir kaygıya sebep olan yapamam sendromu, öğrencilerin bugünkü yaşamlarını etkilemenin ötesinde geleceklerini de olumsuz etkileyecek bir özelliğe sahiptir (Graczyk vd., 2005). Bu nedenle, öğrencilerde kaygıya neden olabilecek etkenleri önceden belirlemek öğrencinin mevcut kaygısını ve gelecekte yaşayacağı muhtemel kaygısını azaltacaktır. Çünkü araştırmalar tehdit oluşturan durumların ortaya çıkmasıyla hissedilen tehlikenin öğrencilerin matematik kaygılarını artırdığını göstermektedir (Işıksal vd., 2009; Spielberger, 1972). Örneğin, araştırmalarda öğrenciler matematiksel görevlere yönlendirildi-

Kaynakça

Akgül, S. (2008). İlköğretim *ikinci kademe 7 ve 8. sınıf öğrencilerinin matematik kaygıları ile algıladıkları öğretmen sosyal desteğinin cinsiyete göre matematik başarılarını yordama gücü*. Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.

Alexander, L., & Martray, C. (1989). The development of an abbreviated version of the Mathematics Anxiety Rating Scale. *Measurement and Evaluation in Counseling and Development, 22*, 143-150.

Alisinanoğlu, F. & Ulutaş, İ. (2000). Çocuklarda kaygı ve bunu etkileyen faktörler. *Milli Eğitim Dergisi, 145*, 15-19.

Alkan, V. (2011). Etkili matematik öğretiminin gerçekleştirilmesindeki engellerden biri: Kaygı ve nedenleri. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 29*(29), 89-107.

Aral, N. (1997). *Fiziksel istismar ve çocuk*. Tekışık Veb Ofset Tesisleri.

Arem, C. (2010). *Conquering math anxiety*. Brooks: Cengage Learning.

Arı, K., Savas, E., & Konca, S. (2010). İlkögretim 7. sınıf örgencilerinin matematik kaygısının nedenlerinin incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi, 29,* 211-230.

Arıkam, G. (2004). *Kırşehir ilköğretim II. kademe öğrencilerinin matematik kaygı düzeyleri ile matematik başarıları arasındaki ilişki*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi, Kırşehir.

Ashcraft, M. H. (2002). Math anxiety: Personal, educational, and cognitive consequences. *Current Directions in Psychological Science, 11*(5), 181–185

Ashcraft, M., & Faust, M. (1994). Mathematics anxiety and mental arithmetic performance: An exploratory investigation. *Cognition and Emotion, 8*(2), 97–125.

Ashcraft, M. H., & KirkDowker, E. P. (2001). The relationships among working memory, math anxiety, and performance. *Journal of Experimental Psychology, 130*(2), 224–237.

Ashcraft, M. H., Krause, J. A., & Hopko, D. R. (2007). Is math anxiety a mathematical learning disability? İçinde D. B. Berch & M. M. M. Mazzocco (Eds.), *Why is math so hard for some children? The nature and origins of mathematical learning and disabilities* (ss. 329–348). Baltimore: Brookes.

Askew, M., J. Hodgen, S. H., & N. Br. (2010). *Values and variables: A review of mathematics education in countries with high mathematics attainment*. The Foundation.

Aydın, E., Delice, A., Dilmaç, B., & Ertekin, E. (2009). İlköğretim matematik öğretmen adaylarının matematik kaygı düzeylerine cinsiyet, sınıf ve kurum değişkenlerinin etkileri. *İlköğretim Online, 8*(1), 231-242.

Baban, A. (2018). *Mathematical concern and perceived teacher attitude in middle school students*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. University of Nisantasi, Istanbul, Turkey.

Baloğlu, M. (2001). Matematik korkusunu yenmek. *Kuram ve Uygulamada Egitim Bilimleri, 1*(1), 59-76.

Baloğlu, M., & Koçak, R. (2006). A multivariate investigation of the in mathematics anxiety. *Personality and Individual ences, 40*, 1325–1335.

Bander, R. S., & Betz, N. E. (1981). The relationship of sex and sex role to traitand situational specific anxiety types. *Journal of Research in Personality, 15*, 312-322.

Barnes, A. (2006). *Investigating the causes of math anxiety in the high school classroom*. Proceedings of the Annual Research Forum, Winston-Salem, NC.

Bartley, S. R. (2015). It's maths! Emotions don't come into it": Parents' modelling of mathematical Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. University of Otago.

Başar, M., Ünal, M., & Yalçın, M. (2002). *İlköğretim kademesiyle başlayan matematik korkusunun nedenleri.* V. Ulusal Fen Bilimleri ve Matematik Eğitimi Kongresi (16-18 Eylül, 2002) Bildirileri, Ankara: ODTÜ.

Batchelor, S., Gilmore, C. & Inglis, M. (2017). Parents' and children's mathematics anxiety. In U.X. Eligio (ed.) *Understanding emotions in mathematical thinking and learning*, London: Academic Press, pp. 315-336.

Bayar, V. & Bayar, S. A. (2013). *TIMSS 2011 matematik başarısı ulusal değerlendirme raporu*. Türk Eğitim Sendikası TIMSS 2011 Matematik Başarısı Ulusal Değerlendirme Raporu, Ankara. https://www.turkegitim-sen.org.tr/upload_doc/00_2012_y/00_yok/TIMSS.docx adresinden edinilmiştir.

Beede, N. D., Julian, A. T., Langdon, D., McKittrick, G., Khan, B., & Doms, E. M. (2011). Women in STEM: a gender gap in innovation. *Economics and Statistics Administration Issue Brief, 4*, 1-11.

Beilock, S. L., Rydell, R. J., & McConnell, A. R. (2007). Stereotype threat and working memory: mechanisms, alleviation, and spillover. *Journal of Experimental Psychology, 136*, 256–276. doi: 10.1037/0096-3445.136.2.256.

Beilock, S.L., Gunderson, E.A., Ramirez, G., & Levine, S.C. (2010). Female teachers' math anxiety girl's math achievement. *Proceedings of the National Academy of Sciences in the United States of America, 107*(5),1860-1863.

Bekdemir, M. (2007). İlköğretim matematik öğretmen adaylarındaki matematik kaygısının nedenleri ve azaltılması için öneriler (Erzincan eğitim fakültesi örneği). *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi, 9*(2), 131-144.

Bekdemir, M. (2010). The pre-service teachers' mathematics anxiety related to depth of negative experiences in mathematics classroom while they were students. *Educational Studies in Mathematics, 75*, 311–328.

Bekdemir, M., Işık, A. & Çıkıcı, Y. (2004). Matematik kaygısını oluşturan ve arttıran öğretmen davranışları ve çözüm yolları. *Eurasian Journal of Educational Research, 16*, 88-94.

Benbow, C. P. (1987). *Factors associated with high achievement in mathematics and science among mathematically talented students: A longitudinal study*. Paper presented at the annual meeting of the American Educational Research Association, Washington, DC.

Benbow, C. P. (1988). Sex in mathematical reasoning ability in intellectually talented preadoleseents: Their nature, and possible causes. *Behavioral and Brain Sciences, 11,* 169-232.

Benson, J. (1989). Structural components of statistical test anxiety in adults: An exploratory model. *Journal of Experimental Education, 57*, 247-261.

Bessant, K. C. (1995). Factors associated with type of mathematics anxiety in college students. *Journal of Research in Mathematics Education, 26*(4), 327–345. doi:10.2307/749478.

Beyer, S. (1990). Gender in the accuracy of self-evaluations of performance. *Journal of Personality and Social Psychology, 59*, 960–970. doi: 10.1037/0022-3514.59.5.960.

Beyer, S., & Bowden, E. (1997). Gender differences in self-perceptions: convergent evidence from three measures of accuracy and bias. *Personality and Social Psychology Bulletin, 23,* 157–173. doi: 10.1177/0146167297232005.

Bieg, M., Goetz, T., Wolter, I., & Hall, N. C. (2015). Gender stereotype endorsement predicts girls' and boys' trait-state discrepancy in math anxiety. *Frontiers in Psychology, 6*, 1404. doi: 10.3389/fpsyg.2015.01404.

Blatchford, P. (1996). Pupils' views on school work and school from 7 to 16 years. *Research Papers in Education, 11*(3), 263–288. doi: 10.1080/0267152960110305.

Bosmans, G., & De Smedt, B. (2015). Insecure attachment is associated with math anxiety in middle childhood. *Frontiers in Psychology, 6*. doi: 10.3389/fpsyg.2015.01596.

Borkovec, T. D. (1985). What's the use of worrying? *Psychology Today, 19*, 59-64.

Bozkurt, S. (2012). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinde sınav kaygısı, matematik kaygısı, genel başarı ve matematik başarısı

arasındaki ilişkilerin incelenmesi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

Brush, L. R. (1978). A validation study of the Mathematical Anxiety Rating Scale (MARS). *Educational and Psychological Measurement, 38*, 485-490.

Bulhman B. J. & Young, D. M. (1982). On the transmission of mathematics anxiety. *Arithmetic Teacher, 30*(3), 55-56.

Burton, G. (1984). Revealing images. *School Science and Mathematics, 3*(3),199-207.

Byrd, P. (1982). *A descriptive study of mathematics anxiety: Its nature and antecedents*. Yayınlanmamış doktora tezi. Indiana University.

Carey, E., Devine, A., Hill, F., & Szucs, D. (2017). Di erentiat-ing anxiety forms and their role in academic performance from primary to secondary school. *PLoS One, 12*(3), e0174418

Carey, E., Hill, F., Devine, A., & Szűcs, D. (2017). The modified Abbreviated Math Anxiety Scale: a valid and reliable instrument for use with children. *Frontiers in Psychology, 8*, 11. doi: 10.3389 /fpsyg.2017.00011.

Cargnelutti, E., Tomasetto, C., & Passolunghi, M. C. (2017). How is anxiety related to math performance in young students? A longitudinal study of grade 2 to grade 3 children. *Cognition and Emotion, 31*(4), 755–764. doi: 10.1080/02699931.2016.1147421.

Carr, M., & Jessup, D. L. (1997). Gender - rences in first-grade mathematics strategy use: Social and metacognitive *Journal of Educational Psychology, 89*, 318–328.

Casad, B. J., Hale, P., & Wachs, F. L. (2015) Parent-child math anxiety and math-gender stereotypes predict adolescents' math education outcomes. *Frontiers in Psychology, 6*. doi: 10.3389/fpsyg.2015.01597.

Catsambis, S. (1994). The path to math: Gender and raciakthnic in mathematics participation from middle school to high school. *Sociology of Education, 67*, 199-215.

Chapman, B. P., Duberstein, P. R., Sörensen, S., & Lyness, J. M. (2007). Gender - ces in five factor model personality traits in an elderly cohort: extension of robust and surprising findings to an older generation. *Personality and Individual - rences, 43*, 1594–1603. doi: 10.1016/j.paid.2007.04.028.

Chen, L. J. (2008). *Academic support from parents, teachers, and peers: relation to hong kong adolescents academic behavior and achievement*. http://www.gse.harvard.edu/hfrp/projects/fine/resources/digest/hong_kong.html.

Chiu, M. M. & Xihua, Z. (2008). Family and motivation on mathematics achievement: Analyses of students in 41 countries. *Learning and Instruction, 18,* 321-336.

Cooper, S., & Robinson, D. (1991). The relationship of mathematics beliefs to mathematics anxiety and performance. *Measurement and Evaluation in Counseling, 24*, 5-11.

Costa, P. T., Terracciano, A., & McCrae, R. R. (2001). Gender in personality traits across cultures: robust and surprising findings. *Journal of Personal and Social Psychology, 81*, 322–331.

Craske, M. G. (1997). Fear and anxiety in children and adolescents. *Bulletin of the Menninger Clinic, 61*(2), A4–A36.

Crosswhite, F. J. (1972). *Correlates of attitudes toward mathematics (National Longitudinal Study of Mathematical Abilities Report No. 20)*. Palo Alto, CA: Stanford University Press.

Çoban, M. (2018). *PISA 2012 bağlamında 9. sınıf öğrencilerinin matematiksel okuryazarlığının incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Balıkesir Üniversitesi.

Deniz, L. & Üldaş, İ. (2008). Öğretmen ve öğretmen adaylarına yönelik Matematik Kaygı Ölçeğinin geçerlilik güvenilirlik çalışması. *Eğitim Araştırmaları, 30*, 49-62.

DeCaro, M. S., Rotar, K. E., Kendra, M. S., & Beilock, S. L. (2010). Diagnosing and alleviating the impact of performance pressure on mathematical problem

solving. *Quarterly Journal of Experimental Psychology, 63*, 1619–1630. doi: 10.1080/17470210903474286.

Demirtaş, S. & Uygun, T. (2020). Attachment to parents and math anxiety in Early adolescence: Hope and perceived school climate as mediators. *Current Psychology*. doi: 10.1007/s12144-020-00964-1.

Devine, A., Fawcett, K., Szucs, D., & Dowker, A. (2012). Gender in mathematics anxiety and the relation to mathematics performance while controlling for test anxiety. *Behavioural and Brain Functions, 8*(33), 2-9. http://dx.doi.org/10.1186/1744-9081-8-33.

Dossel, S. (1993) Maths anxiety. *Australian Mathematics Teacher 49*(1) 4-8.

Dowker, A. D. (2005). *Individual ences in arithmetic: ımplications for psychology neuroscience and education*. Hove: Psychology Press.

Dowker, A., Bennett, K., & Smith, L. (2012). Attitudes to mathematics in primary school children. *Child Development Research*. doi: 10.1155/2012/124939

Dowker, A., Sarkar, A., & Looi, C. Y. (2016). Mathematics anxiety: What have we learned in 60 years? *Frontiers in Psychology, 7*, 508.

Doyal, G. T. & Forsyth, R. A. (1973). Relationship between teacher and student anxiety levels. *Psychology in the Schools, 10,* 231-233.

Dede, Y., & Dursun, Ş. (2008). İlköğretim II. kademe öğrencilerinin matematik kaygı düzeylerinin incelenmesi, *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, XXI* (2), 295-312.

Eccles, J. (2011). Gendered educational and occupational choices: Applying the Eccles et al. model of achievement-related choices. *International Journal of Behavioral Development, 35*(3), 195-201. doi:10.1177/0165025411398185.

Egger, H. L., & Angold, A. (2006). Common emotional and behavioral disorders in preschool children: Presentation, nosology and epidemiology. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, 47,* 313–337. doi:10.1111/j.1469-7610.2006.01618.x

Egger, H. L., Costello, J. E., & Angold, A. (2003). School refusal and psychiatric disorders: A community study. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry, 42*(7), 797-807. doi:10.1097/01.CHI.0000046865.56865.79.

Eldemir, H.H. (2006). *Sınıf öğretmeni adaylarının matematik kaygısının bazı psiko-sosyal değişkenler açısından incelenmesi.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas.

Else-Quest, N. M., Hyde, J. S., & Linn, M. C. (2010). Cross-national patterns of gender in mathematics: A meta-analysis. *Psychological Bulletin, 136*, 103-127.

Entwısle, D. R., & Baker, D. P. (1983). Gender and young children's expectations for performance in arithmetic. *Developmental Psychology, 19*, 200-209.

Erden, M. & Akman, Y. (2004). *Gelişim ve öğrenme* (13. Baskı). Ankara: Arkadaş Yayınevi.

Fausto-Sterling, A. (1985). *Myths of gender*. NY: Basic Books.

Feingold, A. (1994). Gender in personality: a meta-analysis. *Psychological Bulletin, 116*, 429–456.

Fennema, E. (1990). Teachers' beliefs and gender in mathematics. Fennema & Leder (eds), *Mathematics and gender*, Columbia University, New York, pp. 169-187.

Finlayson, M. (2014). Addressing math anxiety in the classroom. *Improving Schools, 17*(1), 99-115.

Fitzgerald, S. M. (1997). *The relationship between anxiety and statistics achievement: A meta–analysis*. Yayımlanmamış doktora tezi. University of Toledo.

Ganley, C. M., & McGraw, A. L. (2016). The development and validation of a revised version of the math anxiety scale for young children. *Frontiers in Psychology, 7*, 1181. doi: 10.3389/fpsyg.2016.01181.

Ganley, C. M., & Vasilyeva, M. (2014). The role of anxiety and working memory in gender

in mathematics. *Journal in Educational Psychology, 106*, 101–105. doi: 10.1037/a0034099.

Gaudry, E. & Spielberger, C. D. (1971). *Anxiety and educational achievement*. Wiley.

Geçtan, E. (1995). *Psiko-dinamik psikiyatri ve normal dışı davranışlar*. Remzi Kitapevi.

Girgin, G. (1990). *Farklı sosyo ekonomik kesimden 13-15 yaş grubu öğrencilerde kaygı alanları ve kaygı düzeylerinin başarıyla ilişkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

Godbey, C. (1997). *Mathematics anxiety and the under prepared student*, ERIC Document Reproduction Service No. ED 426734.

Goetz, T., Bieg, M., Lüdtke, O., Pekrun, R., & Hall, N. C. (2013). Do girls really experience more anxiety in mathematics? *Psychological Science, 24*(10), 2079–2087.

Goetz, T., Frenzel, A. C., Hall, N. C., & Pekrun, R. (2008). Antecedents of academic emotions: Testing the internal/external frame of reference model for academic enjoyment. *Contemporary Educational Psychology, 33*(1), 9-33. doi:10.1016/j.cedpsych.2006.12.002

Graczyk, P. A., Connolly, S. D., & Corapci, F. (2005). Anxiety disorders in children and adolescents. In T. P. Gullotta & G. R. Adams (Eds.), *Handbook of adolescent behavioral problems*. Springer.

Greenwood, J. (1984). My anxieties about math anxiety. *Mathematics Teacher, 77*, 662-663.

Griggs, M. S., Rimm-Kaufman, S. E., Merritt, E. G., ve Patton, C. L. (2013). The responsive classroom approach and fifth grade students' math and science anxiety and . *School Psychology Quarterly, 28*(4), 360.

Gunderson, E. A., Ramirez, G., Levine, S. C., & Beilock, S. L. (2012). The role of parents and teachers in the development of gender-related math attitudes. *Sex Roles, 66*(3-4), 153-166.

Hadfield, O. D. & McNeil, K (1994). The relationship between Myers Briggs personality type and mathematics anxiety among preservice elementary teachers. *Journal of Instructional Psychology, 21*(4), 375-378.

Hannula, M. S. (2012). Exploring new dimensions of mathematics-related embodied and social theories. *Research in Mathematics Education, 14*(2), 137-161.

Harari, R. R., Vukovic, R. K., & Bailey, S. P. (2013). Mathematics anxiety in young children: An exploratory study. *The Journal of Experimental Education, 81*(4), 538–555. doi:10.1080/00220973.2012.727888.

Harper, N. W., & Daane, C. J. (1998). Causes and reduction of mathematics anxiety in preservice elementary teachers. *Action in Teacher Education, 19*(4), 29-38.

Harris, A., & Harris, J.(1987) reducing mathematics anxiety with computer assisted instruction", *Mathematics and Computer Education, 21*(1), 16-24.

He, H. (2007). *Adolescents percepeption of parental and peer mathematics anxiety and attitude toward mathematics: a comparative study of european-american and mainland-chinese student*. Yayımlanmamış doktora tezi. Washington State University College of Education.

Hedges, L. V. & Nowell, A. (1995). Sex - rences in mental test scores, variability and numbers of high scoring individuals. *Science, 269*, 41-45.

Hembree, R. (1990). The nature, relief of mathematics anxiety. *Journal for Research in Mathematics Education, 1,* 33-46. doi:10.2307/749455.

Hill, F., Mammarella, I. C., Devine, A., Caviola, S., Passolunghi, M. C., & Szücs, D. (2016). Maths anxiety in primary and secondary school students: Gender developmental changes and anxiety specificity. *Learning and Individual ences, 48*, 45–53.doi: 10.1016/j.lindif.2016.02.006.

Hyde, J. S., Fennema, E. & Lamon, S. J. (1990). Gender in Mathematics performance a meta analysis. *Psychological Bulletin, 107*, 139-155

Isiksal, M., Curran, J. M., Koc, Y., & Askun, C. S. (2009). Mathematics anxiety and mathematical self-concept: Considerations in pre-

paring elementary-school teachers. *Social Behavior and Personality, 37*(5), 631–644.

Jackson, C.D. & R.J. (1999). The Role of Instructors in Creating Mathematics Anxiety in Students from Kindergarten through College. *Mathematics Teacher, 92*(7), 583-586.

Jadjewski, K. (2011). *Attitudes about mathematics: Compare and contrast boys and girls from high and low socio-economic status*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. California State University.

Jain, S., & Dowson, M. (2009). Mathematics anxiety as a function of multidimensional selfregulation and . *Contemporary Educational Psychology, 34*(3), 240-249.

Jakobsson, N., Levin, M., & Kotsadam, A. (2013). Gender and overconfidence: of context, gendered stereotypes and peer group. *Advances in Applied Sociology, 3*, 137–141. doi: 10.4236/aasoci.2013.32018.

Johns, M., Schmander, T., & Martens, A. (2005). Teaching stereotype threat as a means of improving women's math performance. *Psychological Science, 16,* 175-178.

Kanbir, S. (2009). *Matematik öğretiminde dil ve kültüre dayalı problemlerin matematik kaygısına etkisinin incelenmesi*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi: İstanbul.

Kılıç, A. S. (2011). *İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin genel başarıları, matematik başarıları, matematik dersine yönelik tutumları, güdülenmeleri ve matematik kaygıları arasındaki ilişki.* Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.

Kogelman, S., & Warren, J. (1979). *Mind over math*. New York: McGraw-Hill.

Konca, Ş. (2008). *7. Sınıf öğrencilerinin matematik kaygısının nedenlerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van.

Kutner, L. (1992). Teachers and parents who are afraid of math can pass that anxiety to the next generation. *New York Times (August 13),* B4, C12.

Lazarus, M. (1974) Mathophobia: some personal speculations. *National Elementary Principal, 53,* 16-22.

Lee, J. (2009). Universals and specifics of math self-concept, math , and math anxiety across 41 PISA 2003 participating countries. *Learning and Individual Differences, 19*, 355–365. Doi:10.1016/j.lindif.2008.10.009

Leaper, C., Farkas, T., & Brown, C. S. (2012). Adolescent girls' experiences and gender-related beliefs in relation to their motivation in math/science and English. *Journal of Youth and Adolescence, 41*(3), 268-282. doi:10.1007/s10964-011-9693-z.

Leder, G. C. (1990). Gender in mathematics: an overview. In E. Fennema and G. C. Leder (Eds.). *Mathematics and gender*. New York, NY: Teachers' College Press, 10–26.

Levine, G. (1995). Closing the gender gap: Focus on mathematics anxiety. *Contemporary Education, 67*(1), 42-45.

Ling, J. L. (1982). *A factor analytic study of mathematics anxiety*. Yayımlanmamış doktora tezi, Virginia Polytechnic Institute and State University.

Lindberg, S. M., Hyde, J. S., Petersen, J. L., & Linn, M. C. (2010). New trends in gender and mathematics performance: a meta-analysis. *Psychological Bulletin, 136*, 1123–1135. doi: 10.1037/a0021276.

Linn, M. C. & Hyde, J. S. (1989). Gender, mathematics, and science. *Educational Researcher, 18*(8), 22-27. doi: 10.3102/0013189X018008017.

Lubienski, S. T. (2002). A closer look at black-white mathematics gaps: Intersections of race and SES in NAEP achievement and instructional practices data. *Journal of Negro Education, 71*(4), 269-287.

Lupart, J. L., Cannon, E., & Telfer, J. A. (2004). Gender in adolescent academic achievement, interests, values and life-role expectations. *High Ability Studies, 15*, 25-doi:10.1080/1359813042000225320

Luo, X., Wang, F., & Luo, Z. (2009). Investigation and analysis of mathematics anxiety in

middle school students. *Jornal of Mathematics Education, 2*, 12–19.

Ma, X., & Kishor, N. (1997). Assessing the relationship between attitude toward mathematics and achievement in mathematics: A metaanalysis. *Journal for Research in Mathematics Education, 28*(1), 26-47.

Mata, M. D. L., Monteiro, V., & Peixoto, F. (2012). Attitudes towards mathematics: effects of individual, motivational, and social support factors. *Child Development Research*. doi: 10.1155/2012/876028.

Meyer, M.R., & Koehler, M.S. (1990). Internal on gender in mathematics. In E. Fennema, & G. Leder (Eds). *Mathematics and gender*, (pp. 60-95). Teachers College Press.

McLean, C. P., Asnaani, A., Litz, B. T., & Hofmann, S. G. (2011). Gender in anxiety disorders: prevalence, course of illness, comorbidity and burden of illness. *Journal of Psychiatric Research, 45*, 1027–1035. doi: 10.1016/j.jpsychires.2011.03.006.

National Audit (2008). *Mathematics performance in primary schools: getting the best results*

National Council of Teachers of Mathematics. (1989). *Curriculum and evaluation standards for school mathematics*. Reston, VA: Author.

National Science Foundation. (2012). *Science and engineering indicators*. Arlington, VA: National Science Foundation.

Nolting, P.D. (2002). *Winning at math: Your guide to learning mathematics through succsefull study scills*. Bradenton: Academic Success Press.

Noonan, R. (2017). Women in STEM: 2017 Update. *ESA Issue Brief*, 6-17.

Oberlin, L. (1982). How to teach children to hate mathematics. *School Science and Mathematics, 82*, 261.

OECD (2013), *PISA 2012 Results: Ready to Learn: Students' engagement, drive and self-beliefs* (Vol. III), PISA, OECD Publishing. Paris, France: Author.

Pajares, F., & Valiante, G. (2002). Students' in their self-regulated learning strategies: A developmental perspective. *Psychologia: An International Journal of Psychology in the Orient, 45*, 211–221.

Park, G. P., & French, B. F. (2013). Gender differences in the foreign language classroom anxiety scale. *System 41,* 462–471. doi: 10.1016/j.system.2013.04.001.

Priest, J. B. (2013). Anxiety disorders and the quality of relationships with friends, relatives, and romantic partners. *Journal of Clinical Psychology, 69*(1), 78–88.

Olson, A. T., & Gillingham, D. E. (1985). *Causes and correlates of mathematics anxiety and mathematics achievement: A path analytic approach*. Yayımlanmamış doktora tezi. The University of Nebraska.

Osborne, J. W. (2001). Testing stereotype threat: Does anxiety explain race and sex differences in achievement? *Contemporary Educational Psychology, 26*(3), 291-310. doi:10.1006/ceps.2000.1052.

Ök, M. (1990). *13-15 yaş grubu ortaöğretim öğrencilerinde kaygı düzeyi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

Özdayı, N. (1995). Atatürk eğitim fakültesi son sınıf öğrencilerinin staj öncesi ve stsy sonrası mesleki endişe düzeylerinin karşılaştınlması. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 7*, 207-220.

Özgüven, E. İ. (2001). *Ailede iletişim ve yaşam*. Ankara: Pdrem Yayınları.

Özlü, Ö. (2001). *Ortaöğretim öğrencilerinin matematik dersine karşı tutumları*. Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Resnick, H., Viehe, J., & Segal, S. (1982). Is math anxiety a local phenomenon? A study of prevalence and dimensionality. *Journal of Counseling Psychology, 29*, 39–47.

Richardson, F. C., & Suinn, R. M. (1972). The mathematics anxiety rating scale: Psychometric data. *Journal of Counseling Psychology, 19*, 551-554.

Righi, S., Mecacci, L., & Viggiano, M. P. (2009). Anxiety, cognitive self-evaluation and performance: ERP correlates. *Journal of Anxiety Disorders, 23*(8), 1132–1138. doi: 10.1016/j.janxdis.2009.07.018.

Rounds, J. B. & Hendel, D. D. (1980). Measurement and dimensionality of mathematics' anxiety. *Journal of Counseling Psychology, 27,* 138-149

Sadiković, S., Milovanović, I., & Oljača, M. (2018). Another psychometric proof of the Abbreviated Math Anxiety Scale usefulness: IRT analysis. *Primenjena psihologija, 11*(3), 301-323.

Samuelsson, M., & Samuelsson, J. (2016). Gender in boys' and girls' perception of teaching and learning mathematics. *Open Review of Educational Research, 3*(1), 18-34. doi: 10.1080/23265507.2015.1127770.

Sapma, G. (2013). *Matematik başarısı ile matematik kaygısı arasındaki ilişkinin istatistiksel yöntemlerle incelenmesi.* Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Sargın, N. (1990). *Lise I. ve III. sınıf öğrencilerinin durumluk-sürekli kaygı düzeylerinin belirlenip karşılaştırılması*. Yayınlanmamış yükseklisans tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

Sarı, M.H., & Aksoy, N.C. (2016). Sınıf öğretmenlerinin matematik öğretimi kaygısı ile öğretme stilleri tercihleri arasındaki ilişki. *TURKISH STUDIES -International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 11*(3), 1953-1968. Doi: 10.7827/TurkishStudies.9322

Sarı, M. H., Arıkan, S. & Yıldızlı, H. (2017). 8. sınıf matematik akademik başarısını yordayan faktörler TIMSS 2015. *Eğitimde ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Dergisi, 8*(3), 246-265.

Sezgin, M. (2007). Öğrencilerin matematik başarısına etki eden faktörler (10. sınıf örneği). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Beykent Üniversitesi, İstanbul.

Shodahl, S. A., & Diers, C. (1984). Math anxietyin college students: sources and solutions. *Community College Review, 12*(2), 32–36.

Sırmacı, N. (2007). Üniversite öğrencilerinin matematiğe karşı kaygı ve tutumlarının incelenmesi: Erzurum örneklemi. *Eğitim ve Bilim, 145*(35). 53–70.

Skaalvik, S., & Skaalvik, E. M. (2004). Frames of Reference for Self-Evaluation of Ability in Mathematics. *Psychological Reports, 94*(2), 619-632. doi:10.2466/pr0.94.2.619-632.

Sloan, T. R. (2010). A Quantitative and qualitative study of math anxiety among pre-service teachers, *The Educational Forum, 74*(3), 242–256.

Soni, A., ve Kumari, S. (2015). The role of parental math attitude in their children's math achievement. *International Journal of Applied Sociology, 5*, 159–163.

Spelke, E. S. (2005). Sex in intrinsic aptitude for mathematics and science? A critical review. *American Psychologist, 60*, 950–958. doi: 10.1037/0003-066X.60.9.950.

Spielberger, C. D. (1972). Conceptual and methodological issues in anxiety research. In C. D. Spielberger (Ed.), *Anxiety: Current trends in theory and research* (Vol. 2, pp. 481–493). New York: Academic Press.

M. C., & Jelenec, P. (2011). Separating implicit gender stereotypes regarding math and language: Implicit ability stereotypes are self-serving for boys and men, but not for girls and women. *Sex Roles, 64*(5-6), 324-335. doi:10.1007/s11199-010-9924-x.

Stevenson, H. W., Lee, S. Y., Chen, C., Lummins, M., Stigler, J., Fan, L., & Ge, F. (1990). Mathematics achievement of children in China and the United States. Child Development, 61, 1053–1066.

Szczygieł, M. (2019). How to measure math anxiety in young children? Psychometric properties of the modified Abbreviated Math Anxiety Scale for elementary children (mAMAS-E). *Polish Psychological Bulletin, 50*(4), 303-315. doi: 10.24425/ppb.2019.131003

Şahin, Y. F. (2004). Ortaöğretim öğrencilerinin ve üniversite öğrencilerinin matematik korku düzeyleri. *Eğitim Bilimleri Dergisi, 3*(5).

Şentürk, B. (2010). *İlköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin genel başarıları, matematik başarıları, matematik dersine yönelik tutumları ve matematik kaygıları arasındaki ilişki.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon.

Tan J. B. & Yates S. (2011). Academic expectations as a source of stress in Asian students. *Social Psychology of Education, 14*, 389–407. 10.1007/s11218-010-9146-7.

Thomas, H., & Furner, J.M. (1997). Helping high ability students overcome math anxiety through bibliotherapy. *Journal of Secondary Gifted Education, 8*(4), 164-179.

Tobias, S. (1976). Math anxiety: Why is a small girl like you counting on your fingers. *Ms, 10*, 56-59.

Tobias, S. (1993). *Overcoming math anxiety* (Rev. ed.). New York: Norton

Tobias, S. (1998). Anxiety and mathematics. *Harvard Education Review, 50*, 63–70.

Uysal, O. (2007). *İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin matematik dersine yönelik problem çözme becerileri, kaygıları ve tutumları arasındaki ilişkilerin değerlendirilmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

Üldaş, İ. (2005). *Öğretmen ve öğretmen adaylarına yönelik Matematik Kaygı Ölçeği (MKÖÖ)'nin geliştirilmesi ve matematik kaygısına ilişkin bir değerlendirme.* Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Vann, B.D.N. (1992). *Mathematics anxiety: Parental anxiety as it relates to anxiety in children*. Yayımlanmamış doktora tezi, University of Arkansas, United States.

Varol, Ş. (1990). *Lise son sınıfı öğrencilerinin kaygı düzeylerini etkileyen bazı etmenler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.

Voyer, D., ve Voyer, S. D. (2014). Gender differences in scholastic achievement: a meta-analysis. *Psychological Bulletin, 140,* 1174–1204. doi: 10.1037/a0036620.

Wigfield, A. & Meece, J. L. (1988). Math anxiety in elementary and secondary school students. *Journal of Educational Psychology, 80*, 210-216.

Wilhelm, S., & Brooks, D. M. (1980). The relationship between pupil attitudes toward mathematics and parental attitudes toward mathematics. *Educational Research Quarterly, 5*, 8-16.

Williams, W. V. (1988). Answers to questions about math anxiety. *School Science and Mathematics, 88*(2), 95-103.

Wood, E. (1988). Mathematics anxiety and elementary teachers: What ther esearch tells us. *For the Learning of Mathematics, 8*, 8.

Yenilmez, K., Girginer, N., & Uzun, O. (2007). Mathematics anxiety and attitude level of students of the Faculty of Economics and Business Administrator; The Turkey Model. *In International Mathematical Forum 2*(41), 1997-2021.

Yenilmez, K. & Midilli, P. (2006). İlköğretim öğrencileri ve velilerinin matematik kaygı düzeyleri. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 7*(2), 97-112.

Yenilmez, K. & Özabacı, N., Ş. (2003). Yatılı öğretmen okulu öğrencilerinin matematik ile ilgili tutumları ve matematik kaygı düzeyleri arasındaki ilişki üzerine bir araştırma. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 14*(2), 132-146.

Yenilmez, K. & Özbey, N. (2006). Özel okul ve devlet okulu öğrencilerinin matematik kaygı düzeyleri üzerine bir araştırma. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 19*(2), 431-448.

Yıldız. N. (1999). Ç*ocukların okul başarısında aile ve çevresel faktörlerin rolü: orta ikinci sınıf öğrencileri ile ilgili bir araştırma.* Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Young, C. B., Wu, S. S. & Menon, V. (2012). The neurodevelopmental basis of math anxiety. *Psychological Science, 23*(5), 492–501. doi: 10.1177/0956797611429134.

Zacharias, J. (1976). Apples, oranges, and abstractions: A matter of math. *National Elementary Principal, 56*(1), 20-27.

Zakaria, E., & Nordin, N. M. (2008). The - cts of mathematics anxiety on matriculation students as related to motivation and achievement. *Eurasia Journal of Mathematics, Science &Technology Education, 4*(1), 27–30.

Zeidner, M. (1991). Statistics and mathematics anxiety in social science students: some interesting parallels. *British Journal of Educational Psychology, 61*, 319-328.

BÖLÜM **6**

MATEMATİK KAYGISININ ÖLÇÜMLENMESİ

Sayı Kaygısı Ölçeği
Matematik Kaygısını Derecelendirme Ölçeği
Revize Edilmiş Matematik Kaygısını Derecelendirme Ölçeği
Matematik Kaygısı Ölçeği
Matematik Kaygısı Envanteri
Matematiğe Karşı Tutumlar
Matematik Kaygısı Anketi

Arş. Gör. Şerife BİLGİÇ
Prof. Dr. Mustafa BALOĞLU

Bölümün Hedefleri

Bu bölümde matematik kaygısının ölçümlenmesi tarihsel bir bakış açısı ile ele alınmaktadır. Matematik kaygısı ölçme hareketinin üç ana dönemi kısaca tanıtıldıktan sonra, matematik kaygısını derecelendirmede kullanılan standartlaştırılmış ölçme araçları tanıtılmaktadır. Son olarak da, bu ölçme araçlarından Türkiye popülasyonuna adapte edilenlerde dahil olmak üzere Türkiye'de matematik kaygısını ölçümlemede kullanılan ölçme araçlarına yer verilmiştir.

Daha önceki bölümlerde de bahsedildiği gibi kaygı, nesnel veya nesnel olmayan olaylar, kişiler veya durumlara karşı bireyin yaşadığı huzursuz ve endişe verici tepki(ler) durumu olarak tanımlanabilir. Genel kaygı araştırmalarına benzer şekilde, matematik kaygısı araştırmalarının da en büyük zorluklarından biri, bu kaygı türünün tanımlanması zor bir yapı olmasıdır (Round ve Hendel, 1980; Wood, 1988). Matematik kaygısının alanyazındaki ilk tanımlarından biri "aritmetik ve matematiğe karşı duygusal tepkiler sendromu" olarak kavramsallaştırılmıştır (Dreger ve Aiken, 1957). Araştırmacılar arasında matematik kaygısının en yaygın kullanılan tanımı ise, Richardson ve Suinn (1972) tarafından "çok çeşitli sıradan yaşam olayları ve akademik durumlarda sayıların manipülasyonunu ve matematiksel problemlerin çözülmesini engelleyen gerilim ve kaygı duygusu" olarak 1970'li yılların başında yapılmıştır.

Matematik kaygısına olan ilgi, öncelikle 1950'lerin başında matematik öğretmenlerinin gözlemleriyle başlamış, ancak 1970'lere gelene kadar konu üzerindeki bilimsel çalışmalar yaygınlaşmamıştır. Dreger ve Aiken (1957), öğrencilerin matematikle ilgili tavır ve tutum gibi bilişsel olmayan zorluklarına işaret etmek için matematik kaygısını; "aritmetik ve matematiğe karşı duygusal tepkiler sendromu" olarak tanımlamış ve öğrencilerin yaklaşık %35'inin yüksek düzeyde matematik kaygısı yaşadıklarını tespit etmişlerdir. Yıllar boyunca, matematik kaygısının farklı yönlerine odaklanan çok sayıda araştırma yapılmıştır; ancak matematiğin günlük hayatımızda daha fazla kullanılır hale gelmesinin de etkisiyle, Sells (1978) ve Stent'in (1977) öngördüğü gibi, matematik kaygısı hala araştırma konusu olmaya devam etmektedir.

Matematik kaygısını bilimsel olarak incelemek için bu psikolojik yapının objektif olarak ölçülebilmesi problemi ortaya çıkmıştır. Bu yapıyı ölçümlemek için yaklaşık 70 yıldır hem ülkemizde hem de farklı ülkelerde pek çok ölçme aracı geliştirilmiştir. Matematik kaygısının ölçümlenmesine tarihsel açıdan baktığımızda, dört ana dönemden geçerek günümüze ulaşıldığını görmekteyiz. İlk dönemlerde matematik kaygısı tanımları ve yapının çerçevesi üzerinde daha fazla durulmuştur. Bu dönemdeki matematik kaygısı çalışmaları daha çok araştırmacıların öznel gözlem ve değerlendirmelerine dayalı olarak ölçülmüştür. Bu dönemde psikometrik açıdan güçlü ölçme araçları henüz bulunmamaktadır. Geliştirilen nadir araçlar ise daha çok diğer psikolojik yapılar için ortaya konmuş ölçeklerin matematik kaygısı yapısına adaptasyonu şeklinde olmuştur (örn: Sayı Kaygısı Ölçeği gibi). İkinci periyod olarak adlandırabileceğimiz dönem ise 1960-1970 yıllarını kapsar. Bu dönemde matematik kaygısına olan ilgi artmaya devam etmiş ve ilk matematik kaygısı ölçekleri ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu araçların ortak özellikleri genelde matematik kaygısını tek boyutlu veya nispeten daha az boyutlu yapılar olarak formüle etmiş olmalarıdır (örn: Matematik Kaygısını Derecelendirme Ölçeği

Kaynaklar

Aarnos, E., & Perkkilä, P. (2012). Early signs of mathematics anxiety? *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, *46*, 1495-1499.

Akçakın, V., Cebesoy, Ü. B., & İnel, Y. (2015). İki boyutlu matematik kaygısı ölçeğinin Türkçe formunun geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 35*(2), 283-301.

Akin, A., Kurbanoglu, N. I., & Takunyaci, M. (2011). Revised mathematics anxiety rating scale: A factor analysis. *Journal of Science and Mathematics Education, 5*(1), 163-180.

Alexander, L. & Martray, C. (1989). The development of an abbreviated version of the Mathematics Anxiety Rating Scale. *Measurement and Evaluation in Counseling and Development, 22*, 143-150.

Aytekin, C., Türkmenoğlu, H., & Arıkan, N. (2017). Matematik ve fen öğretimine yönelik kaygı MFÖK **ö**lçeğinin Türkçe'ye uyarlanması. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, *18*(3), 155-170.

Baloğlu, M. (2002). *Construct and concurrent validity and internal consistency, split-half, and paralel-model reliability of the Revised Mathematics Anxiety Rating Scale.* Yayınlanmamış doktora tezi. Texas Agricultural and Mechanical University-Commerce, TX.

Baloğlu, M. (2005). Matematik kaygısını derecelendirme **ö**lçeği'nin Türkçe'ye uyarlanması, dil geçerliği ve ön psikometrik incelemesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, *5*(1), 7-30.

Baloğlu, M. (2010). An investigation of the validity and reliability of the adapted mathematics anxiety rating scale-short version (MARS-SV) among Turkish students. *European Journal of Psychology of Education*, *25*(4), 507-518. https://doi.org/10.1007/s10212-010-0029-2

Baloğlu, M. ve Balgalmış, E. (2010). Matematik kaygısını derecelendirme ölçeği ilköğretim formu'nun Türkçe'ye uyarlanması, dil geçerliği ve psikometrik incelemesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, *10*(1), 77-110.

Bai, H., Wang, L., Pan, W., & Frey, M. (2009). Measuring mathematics anxiety: Psychometric analysis of a bidimensional scale. *Journal of Instructional Psychology*, 36, 185-193.

Bai, H. (2011). Cross-validating a bidimensional mathematics anxiety scale. *Assessment, 18*(1), 115-122. https://doi.org/10.1177/1073191110364312

Bennett, G. K., Seashore, H. G., & Wesman, A. G. (1956). The Aptitude Tests: an overview. *Personnel & Guidance Journal, 35*, 81–91. https://doi.org/10.1002/j.2164-4918.1956.tb01710.x

Betz, N. E. (1978). Prevalence, distribution, and correlates of math anxiety in college students. *Journal of Counseling Psychology, 25*(5), 441–448. https://doi.org/10.1037/0022-0167.25.5.441Bindak, R. (2005). İlköğretim öğrencileri için matematik kaygı **ö**lçeği. *Fırat Üniversitesi Fen ve Mühendislik Bilimleri Dergisi*, *17*(2), 442-448.

Brush, L. R. (1980a). *Encouraging girls in mathematics: The problem and the solution.* Cambridge, MA: Abt Books.

Camp, C. C. (1992). A comparison of the math anxiety and math constructs. Yayınlanmamış doktora tezi, Virginia Commonwealth Universitesi.

Carey, E., Hill, F., Devine, A., & Szűcs, D. (2017). The modifed abbreviated math anxiety scale: A valid and reliable instrument for use with children. *Frontiers in Psychology*, *8*(11), 1–13. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2017.00011

Chiu, L. H., & Henry, L. L. (1990). Development and validation of the Mathematics Anxiety Scale for Children. *Measurement and evaluation in counseling and development*, *23*, 121-127.

Cronbach, L. J. (1951). alpha and the internal structure of tests. *Psychometrika, 16*(3), 297-334.

Cipora, K., Szczygieł, M., Willmes, K., & Nuerk, H. C. (2015). Math anxiety assessment with the Abbreviated Math Anxiety Scale: Applicability and usefulness: Insights from the Polish adaptation. *Frontiers in Psychology, 6*(1833), 1–16. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2015.01833.

Çetin, B., Bars, M., & Bars, E. (2015). Matematik umutsuzluk ölçeğinin güvenirlik ve geçerlik çalışması. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 14*(53), 163-172.

Dew, K. M. H., Galassi, J. P., & Galassi, M. D. (1983). Mathematics anxiety: Some basic issues. *Journal of Counseling Psychology, 30*, 443-446.

Dew, K. M. H., Galassi, J. P., & Galassi, M. D. (1984). Math anxiety: Relation with situational test anxiety, performance, physiological arousal, and math avolidance behavior. *Journal of Counseling Psychology, 31,* 580-583.

Dreger, R. M., & Aiken, L. R., Jr. (1957). The identification of number anxiety in a college population. *Journal of Educational Psychology, 48*(6), 344-351. https://doi.org/10.1037/h0045894

Dulkadir, K. (2017). *Sekizinci sınıf öğrencilerinin matematik sınavı kaygısı* (Tez Numarası: 463322) [Yüksek lisans tezi, İnönü Üniversitesi]. Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

Erktin, E., Dönmez, G., & Özel, S. (2006). Matematik kaygısı ölçeği'nin psikometrik özellikleri. *Eğitim ve Bilim*, *31*(140), 26-33.

Erol, E. (1989). *Prevalence and correlates of matlı anxiety in Turkish high school students* [Yüksek lisans tezi, Boğaziçi Üniversitesi]. Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

Fennema, E., & Sherman, J. A. (1976). Fennema-Sherman mathematics attitudes scales: Instruments designed to measure attitudes toward the learning of mathematics by females and males. *Journal for research in Mathematics Education*, *7*(5), 324-326. https://doi.org/10.5951/jresematheduc.7.5.0324

Gierl, M. J., & Bisanz, J. (1995). Anxieties and attitudes related to mathematics in grades 3 and 6. *The Journal of Experimental Education, 63*, 139-158.

Giles, J. W., & Heyman, G. D. (2003). Preschoolers' beliefs about the stability of antisocial behavior: Implications for navigating social challenges. *Social Development*, *12*(2), 182-197.

Hopko, D. R., Mahadevan, R., Bare, R. L., & Hunt, M. K. (2003). The abbreviated math anxiety scale (AMAS): Construction, validity, and reliability. *Assessment, 10*(2), 78–182. https://doi.org/10.1177/1073191103010002008

Hunt, T. E., Clark-Carter, D., & D. (2011). The development and part validation of a UK scale for mathematics anxiety. *Journal of Psychoeducational Assessment*, *29*(5), 455-466.

Jameson, M. M. (2013). The development and validation of the Children's Anxiety in Math Scale. *Journal of Psychoeducational Assessment*, 31(4), 391-395. https://doi.org/10.1177/0734282912470131

Mutlu, Y., Sarı, M. H., & Çam, Z. (2018). Ebeveyn matematik kaygısı ölçeği geliştirme çalışması. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 6(STEMES'18)*, 139-145.

Núñez-Peña, M. I., Guilera, G., & Suárez-Pellicioni, M. (2014). The single-item math anxiety scale: An alternative way of measuring mathematical anxiety. *Journal of Psychoeducational Assessment*, *32*(4), 306-317.

Önal, N. (2013). Ortaokul öğrencilerinin matematik tutumlarına yönelik ölçek geliştirme çalışması. *İlköğretim-Online, 12*(4), 938-948.

Özdemir, E., & Gür, H. (2011). Matematik kaygısı-endişesi ölçeğinin (MKEÖ) geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Eğitim ve Bilim*, *36*(161).

Öztop, F., & Toptaş, V. (2019). İlkokul öğrenci velilerinin matematik kaygı düzeyleri üzerine bir değerlendirme. *Ilkogretim Online*, *18*(3).

Peker, M. (2006). Matematik öğretmeye yönelik kaygı ölçeğinin geliştirilmesi. *Journal of Educational Sciences & Practices, 5*(9), 73-92.

Plake, B. S, & Parker, C. S. (1982). The development and validation of a revised version of the Mathematics Anxiety Rating Scale. *Educational and Psychological Measurement, 42*, 551-557.

Ramirez, G., Gunderson, E. A., Levine, S. C., & Beilock, S. L. (2013). Math anxiety, working memory, and math achievement in early elementary school. *Journal of Cognition and Development*, *14*(2), 187-202.

Richardson, F. C., & Suinn, R. M. (1972). The mathematics anxiety rating scale: Psychometric data. *Journal of Counseling Psychology, 19*(6), 551–554. https://doi.org/10.1037/h0033456

Rounds, J. B., & Hendel, D. D. (1980). Measurement and dimensionality of mathematics anxiety. *Journal of Counseling Psychology, 27*(2), 138–149. https://doi.org/10.1037/0022-0167.27.2.138

Sandman, R. S. (1980). The mathematics attitude inventory: Instrument and user's manual. *Journal for Research in Mathematics Education*, *11*(2), 148-149.

Sarı, M. H. (2014). Sınıf öğretmenlerine yönelik matematik öğretimi kaygı ölçeği geliştirme. *Elementary Education Online*, *13*(4), 1296-1310.

Sciutto, M. J. (1996). of behavioral instruction on outcomes in university students. *Journal of Educational Psychology, 80*, 210-216.

Sells, L. (1978). Mathematics- a critical filter. *The Science Teacher, 45*, 28-29.

Stent, A. (1977). Can math anxiety be conquered?. *Change: The Magazine of Higher Learning*, *9*(1), 40-43. https://doi.org/10.1080/00091383.1977.10569043

Suinn, R. M. & Edwards, R. (1982). The measurement of mathematics anxiety. The mathematics Anxiety Rating Scale for Adolescents-MARS-A. *Journal of Clinical Psychology, 38*, 576-577

Suinn, R. M., Taylor, S., & Edwards, R. W. (1988). Suinn mathematics anxiety rating scale for elementary school students (MARS-E): Psychometric and normative data. *Educational and Psychological Measurement, 48*, 979-986.

Suinn, R. M., & Winston, E. H. (2003). The mathematics anxiety rating scale, a brief version: psychometric data. *Psychological reports*, *92*(1), 167-173. https://doi.org/10.2466/pr0.2003.92.1.167

Şan, İ. ve Akdağ, M. (2017). Ortaokul öğrencileri için matematik sınavı kaygısı ölçeği: Bir ölçek geliştirme çalışması. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi (EFMED), 11*(1), 128-159.

Şentürk, B. (2010). *İlköğretim 5. sınıfı öğrencilerinin genel başarıları, matematik başarıları, matematik dersine yönelik tutumları ve matematik kaygıları arasındaki ilişki* (Tez Numarası: 258064) [Yüksek lisans tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi]. Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

Taylor, J. A. (1953). A personality scale of manifest anxiety. *The Journal of Abnormal and Social Psychology, 48*(2), 285–290. https://doi.org/10.1037/h0056264Üldaş, İ. (2005). *Öğretmen ve öğretmen adaylarına yönelik matematik kaygı ölçeği (MKÖ-Ö)'nin geliştirilmesi ve matematik kaygısına ilişkin bir değerlendirme* (Tez Numarası: 188782) [Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi] Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

Wigfield, A., & Meece, J. L. (1988). Math anxiety in elementary and secondary school. *Journal of Educational Psychology, 80*(2), 210-216.

Wine, J. D. (1980). Cognitive-attentional theory of test anxiety. Test anxiety: Theory, research, and applications, 349-385.

Wood, E. F. (1988). Math anxiety and elementary teachers: What does research tell us? *For the Learning of Mathematics*, *8*(1), 8-13.

Wu, S., Amin, H., Barth, M., Malcarne, V., & Menon, V. (2012). Math anxiety in second and third graders and its relation to mathematics achievement. *Frontiers in psychology*, *3*, 162. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2012.00162

Yıldırım, K., & Gürbüz, R. (2017). Öğretmenlere yönelik matematik kaygı ölçeği (Ö-MKÖ) geliştirme çalışması. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, *13*(3), 392-410.

ÖZGEÇMİŞ

Şerife BİLGİÇ

Necmettin Erbakan Üniversitesi İlköğretim Matematik Öğretmenliği bölümünden lisans derecesini 2014 yılında tamamladıktan sonra Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde farklı şehirlerde ve okullarda matematik öğretmeni olarak görev yapmıştır. 2021 yılında Hacettepe Üniversite'nde yüksek lisans eğitimini tamamlamıştır. Hacettepe Üniversitesi Özel Yetenekliler Eğitimi Ana Bilim Dalı'nda araştırma görevlisi olarak çalışmakta olup doktora eğitimine devam etmektedir. Üstün zekâlı ve yeteneklilerin eğitimi, matematik eğitimi ve matematik kaygısı konuları ile ilgilenmektedir.

serifebilgic@hacettepe.edu.tr

Mustafa BALOĞLU

1992 yılında Marmara Üniversitesi Psikolojik Danışma ve Rehberlik bölümünden mezun olduktan sonra 1996 yılında Wisconsin Üniversitesinde yüksek lisans, 2001 ve 2002 yıllarında da Texas A&M Üniversitesi'nde matematik kaygısı ve istatistik kaygısı alanında doktora derecelerini almıştır. 1993 yılından itibaren ulusal ve uluslararası üniversitelerde akademik personel olarak görev yapmaktadır. Akademik çalışma alanları eğitim psikolojisi, kaygı, matematik kaygısı, üstün zekâlı bireyler ve rehberlik üzerinedir. Bu alanlarda yayınlanmış ulusal ve uluslararası çalışmaları mevcuttur.

baloglu@hacettepe.edu.tr

BÖLÜM **7**

MATEMATİK KAYGISININ ETKİLERİ

Kısa Ve Uzun Dönem Etkileri
Fizyolojik Etkiler
Duyuşsal/Psikoljik Etkiler
Bilişsel Etkiler
Sinirsel Etkiler

Doç. Dr. Yılmaz MUTLU

Bölümün Hedefleri

Matematik kaygısının matematik performansına ne ölçüde müdahale ettiği veya düşük matematik performansının matematik kaygısına nedenli yol açtığı konusu hala belirsizliğini korumaktadır. Ancak, matematik kaygısının öğrencilerin matematikteki performansını olumsuz yönde etkilediğini ve bununla beraber birçok psikolojik, fizyolojik, bilişsel ve sinirsel etkiler doğurduğu bilinmektedir. Bu etkileri kısaca özyeterlilik, benlik saygısı, motivasyonda düşüş ve matematiğe dair olumsuz tutuma sahip olma gibi duyuşsal/psikolojik; avuç içi terlemesi, kalp çarpıntısı, baş ağrısı, mide bulantısı gibi fiziksel; işleyen bellek problemleri ve dikkat dağınıklığı gibi bilişsel; amigdala'da yapısal değişiklerin oluşması gibi sinirsel olarak ifade edebiliriz. Ayrıca, matematik kaygısının etkilerini kısa ve uzun vadeli etkiler olarak da inceleyebiliriz. Matematik kaygısının belirtilen etkilerini bilmek özellikle bu etkileri azaltacak stratejileri belirleyerek öğrencinin matematik performansını desteklemek açısından oldukça önem arz etmektedir. Bu bölümde matematik kaygısının fizyolojik, psikolojik, bilişsel ve sinirsel etkileri ele alınmaktadır.

Matematiksel beceriler, yaşam boyu öğrenme için gerekli olan kilit yeterliliklerden kabul edilmektedir (Holmlund vd., 2018). Eğitim yıllarının başlarında düşük matematiksel beceri düzeyi gelecekte düşük matematik başarısını öngörmektedir (Butterworth, 1999; Rittle vd., 2017). Bu nedenle, çocuklarda matematik başarısını olumsuz yönde etkileyen faktörleri belirlemek oldukça önemlidir. Matematik performansını etkileyen bir faktör de matematik kaygısıdır (Dowker vd., 2016; Eden, Heine ve Jacobs, 2013; Harari vd., 2013; Mutlu vd., 2017; Mutlu, 2019). Matematik kaygısı fizyolojik, duyuşsal ve bilişsel semptomlar ile karakterize edilir ve genellikle matematik derslerinde öğrenmenin önündeki en büyük engellerden biri olarak kabul edilir (Baloğlu, 2003; Hembree, 1990). Matematik kaygısı, günlük yaşamdan akademik durumlara geniş bir yelpazede sayıların kullanımını ve matematiksel problemlerin çözümünü etkileyen, matematiksel veya aritmetiksel görevlerle ilgili olumsuz bir duygu veya duygusal bir reaksiyon olarak tanımlanmaktadır (Richardson ve Suinn, 1972; Fennema ve Sherman, 1978; Sokolowski vd., 2019). Bir duygu olarak kaygı, psikolojik bir bakış açısıyla, bedeni tehdit edici durumlarda harekete geçmeye hazırlayan biyolojik olarak uyarlanabilir, savaş ya da kaç tepkisi olarak açıklanmıştır (LeDoux, 1996). Toplumdaki yaygınlık oranı %6-17 aralığında değişen (Dowker vd., 2016) matematik kaygısının erken yaşlardan itibaren matematik öğrenmeyi etkilediği düşünülür, ancak kesin olarak gelişimsel kökenleri bilinmemektedir (Rubinsten ve Tannock, 2010).

Kaygının doğası hakkında bir fikir birliği olmamasına rağmen, genel kaygının iki farklı bileşene sahip olarak konusunda geniş bir görüş birliği vardır: Sürekli kaygı ve durumluk kaygı. Sürekli kaygı, kaygı eğiliminde nispeten istikrarlı bireysel farklılıkları ifade ederken, durumluk kaygı geçici bir duygusal durumdur (Spielberger, 1985; Baloğlu, 1999). Durumluk kaygı kinetik enerjiye, sürekli kaygı da potansiyel enerjiye benzetilmektedir. Durumluk kaygı kinetik enerji gibi belirli bir zaman kesiminde ortaya çıkan kaygı bir olay mıdır? ya da reaksiyondur. Sürekli kaygı ise potansiyel enerji gibi belirli bir tepki gösterme yatkınlığıdır. Sürekli kaygının düzeyi bireyin tehlikeli koşullarda yaşayacağı durumluk kaygı derecesinin şiddetini ve sıklığını belirler. Sürekli kaygısı yüksek olan bireyin baskılı koşullarda sürekli kaygısı düşük olanlardan daha sık durumluk kaygı tepkisi göstermesi beklenir (Öner ve Le Compe, 1985). Araştırmalar, bu farklı kaygı türlerinin birbiriyle ilişkili olmasına rağmen kavramsal olarak ayrı yapıları temsil ettiklerini göstermektedir (Head vd., 1991; Miller ve Bichsel, 2004). Farklı durumluk kaygılar arasında matematik kaygısı, duruma özgü olarak genel kaygıdan ayrılmaktadır (Baloğlu, 1999).

Matematik kaygısının etkilerine geçmeden önce matematik kaygısı ile düşük matematik performansı arasındaki nedensellik ilişkisine dair teoriler ele alınacak-

Kaynakça

Ahmed, W., Minnaert, A., Kuyper, H., & Van der Werf, G. (2012). Reciprocal relationships between math self-concept and math anxiety. *Learning and İndividual ences*, *22*(3), 385-389.

Alpert, R., & Haber, R. N. (1960). Anxiety in academic achievement situations. *The Journal of abnormal and social psychology*, *61*(2), 207.

Ali, N. A. M., & Hassan, N. C. (2019). Mathematics Anxiety and Mathematics Motivation among Students in the Faculty of Science of a Public University in Malaysia. *International Journal of Academic Research in Progressive Education and Development. 8 (4)*, 952-963.

Ashcraft, M. H., & Faust, M. W. (1994). Mathematics anxiety and mental arithmetic performance: An exploratory investigation. *Cognition & Emotion*, *8*(2), 97-125.

Ashcraft, M. H. (2002). Math anxiety: Personal, educational, and cognitive consequences. *Current Directions in Psychological Science*, *11*(5), 181-185.

Ashcraft, M. H. (2002). Math anxiety: Personal, educational, and cognitive consequences. *Current Directions in Psychological Science,* 11(5), 181–185. https:// doi. org/ 10. 1111/ 2F1467- 8721. 00196

Ashcraft, M. H., & Krause, J. A. (2007). Working memory, math performance, and math anxiety. *Psychonomic Bulletin & Review*, *14*(2), 243-248.

Baddeley, A. D. (2000). Short-term and working memory. *The Oxford Handbook of Memory*, *4*, 77-92.

Baddeley, A. D., & Hitch, G. J. (1994). Developments in the concept of working memory. *Neuropsychology*, *8*(4), 485-493.

Baloglu, M., & Kocak, R. (2006). A multivariate investigation of the in mathematics anxiety. *Personality and Individual ences*, *40*(7), 1325-1335.

Baloğlu, M. (1999). *A comparison of mathematics anxiety and statistics anxiety in relation to general anxiety.* ERIC Document Reproduction Service No, ED 436 703.

Baloğlu, M. (2001). Matematik korkusunu yenmek. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi* 1/1, 59-71.

Baloğlu, M. (2003). Individual in statistics anxiety among college students. *Personality and Individual ences*, *34*(5), 855-865.

Bandura, A. (1986). Fearful expectations and avoidant actions as of perceived . *American Psychologist, 41*(12), 1389–1391. https://doi.org/10.1037/0003-066X.41.12.1389

Bandura, A. (1989). Human agency in social cognitive theory. *American Psychologist, 44*(9), 1175-1184.

Beilock, S. L., & Willingham, D. T. (2014). Math anxiety: Can teachers help students reduce it? Ask the cognitive scientist. *American Educator, 38*(2), 28-32.

Bessant, K. C. (1995). Factors associated with types of mathematics anxiety in college students. *Journal for research in mathematics education*, *26*(4), 327-345.

Bishop, S. J. (2007). Neurocognitive mechanisms of anxiety: An integrative account. *Trends in Cognitive Sciences*, *11,* 307–316.

Bishop, S. J. (2009). Trait anxiety and impoverished prefrontal control of attention. *Nature Neuroscience*, *12*(1), 92-98.

Blazer, C. (2011). Strategies for Reducing Math Anxiety. *Information Capsule. 1102, 1-8.*

Buckley, S. (2020). Mathematics anxiety. https://research.acer.edu.au/cgi/viewcontent.cgi?article=1029&context=learning_processes. Erişim tarihi: 14.09.2021.

Carey, E., Hill, F., Devine, A., & Szűcs, D. (2017). The modified abbreviated math anxiety scale: A valid and reliable instrument for use with children. *Frontiers in Psychology*, *8*, 11.

Chang, H., & Beilock, S. L. (2016). The math anxiety-math performance link and its relation to individual and environmental factors: A review of current behavioral and psychophysiological research. *Current Opinion in Behavioral Sciences, 10,* 33–38.

https:// doi. org/ 10. 1016/j. cobeha. 2016. 04. 011

Chiu, L. H., & Henry, L. L. (1990). Development and validation of the Mathematics Anxiety Scale for Children. *Measurement and evaluation in counseling and development*. 23(3): 121–127.

Çam, Z. (2020). Bilişsel perspektiften diskalkuli. Mutlu, Y. Olkun, S., Akgün, L., & Sarı, M. H. (Eds.). *Diskalkuli: Matematik öğrenme güçlüğü.* **(**ss. 75-86). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Dowker, A., Sarkar, A., & Looi, C. Y. (2016). Mathematics anxiety: What have we learned in 60 years? *Frontiers in Psychology, 7,* 508. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2016.00508

Eden, C., Heine, A., & Jacobs, A. M. (2013). Mathematics anxiety and its development in the course of formal schooling. *A review. Psychology*, *4*(6A2), 27–35. https://doi.org/10.4236/psych.2013.46A2005

Eysenck, M. W., & Calvo, M. G. (1992). Anxiety and performance: The processing e iciency theory. *Cognition & Emotion*, *6*(6), 409-434.

Fast, L, A., Lewis, J.L., Bryant, M.J., Bocian, K.A., Cardullo, R.A., Rettig, M., & Hammond, K. A. (2010). Does math - cy mediate the of the perceived classroom environment on standardized math test performance? *Journal of Educational Psychology, 102*(3), 729-740. http://dx.doi.org.ezproxy.brenau.edu/10.1037/a0018863

Faust, M.W. (1992). *Analysis of physiological reactivity in mathematics anxiety.* Unpublished doctoral dissertation, Bowling Green State University, Bowling Green, Ohio.

Fennema, E. H., & Sherman, J. A. (1978). Sex-related in mathematics achievement and related factors: A further study. Journal for Research in Mathematics Education, 189-203.

Foley, A. E., Herts, J. B., Borgonovi, F., Guerriero, S., Levine, S. C., & Beilock, S. L. (2017). The math anxiety-performance link: A global phenomenon. *Current Directions in Psychological Science*, *26*(1), 52-58.

Gabriel, F., Buckley, S., & Barthakur, A. (2020). The impact of mathematics anxiety on self-regulated learning and mathematical literacy. *Australian Journal of Education*, *64*(3), 227-242.

Gierl, M. J., & Bisanz, J. (1995). Anxieties and attitudes related to mathematics in grades 3 and 6. *The Journal of experimental education*, *63*(2), 139-158.

Hamid, M. H. S., Shahrill, M., Matzin, R., Mahalle, S., & Mundia, L. (2013). Barriers to mathematics achievement in Brunei secondary school students: Insights into the roles of mathematics anxiety, self-esteem, proactive coping, and test stress. *International Education Studies*, *6*(11), 1-14.

Harari, R. R., Vukovic, R. K., & Bailey, S. P. (2013). Mathematics anxiety in young children: An exploratory study. *The Journal of Experimental Education, 81*(4), 538–555. https://doi.org/10.1080/00220973.2012.727888

Head, L. Q., Engley, E., & Knight, C. B. (1991). The of trait anxiety on state anxiety and perception of test for undergraduates administered high and low - culty tests. *Journal of Instructional Psychology, 18*(1), 65-68.

Hembree, R. (1990). The nature, and relief of mathematics anxiety. *Journal for Research in Mathematics Education*, *21,* 33–46.

Hofmann, S. G., Ellard, K. K., & Siegle, G. J. (2012). Neurobiological correlates of cognitions in fear and anxiety: A cognitive–neurobiological information-processing model. *Cognition and Emotion*, *26,* 282–299.

Holmlund, T. D., Lesseig, K., & Slavit, D. (2018). Making sense of "STEM education" in K-12 contexts. *International Journal of STEM Education, 5*(1), 32. https://doi.org/10.1186/s40594-018-0127-2

Kesici, A. (2018). Lise Öğrencilerinin Matematik Motivasyonunun Matematik Başarısına Etkisinin İncelenmesi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *37*(2), 177-194.

Kucian, K., McCaskey, U., Tuura, R. O. G., & von Aster, M. (2018). Neurostructural correlate of math anxiety in the brain of children. *Translational Psychiatry*, *8*(1), 1-11.

Külünk Akyurt, G. (2019). *İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinin Matematik Motivasyonu, Kaygısı ve Başarısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Ordu Üniversitesi, Ordu.

LeDoux, J. (1996). Emotional networks and motor control: a fearful view. *Progress in brain research*, *107*, 437-446.

LeFevre, J. A., Kulak, A. G., & Heymans, S. L. (1992). Factors the selection of university majors varying in mathematical content. *Canadian Journal of Behavioural Science/Revue Canadienne Des Sciences Du Comportement*, *24,* 276–289. doi:10.1037/h0078742

Li, Q., Cho, H., Cosso, J., & Maeda, Y. (2021). Relations Between Students' Mathematics Anxiety and Motivation to Learn Mathematics: A Meta-Analysis. *Educational Psychology Review.* ***1-33.***

Lukowski, S. L., DiTrapani, J., Jeon, M., Wang, Z., Schenker, V. J., Doran, M. M., ... & Petrill, S. A. (2019). Multidimensionality in the measurement of math-specific anxiety and its relationship with mathematical performance. *Learning and individual ences*, *70*, 228-235.

Luttenberger, S., Wimmer, S., & Paechter, M. (2018). Spotlight on math anxiety. *Psychology Research and Behavior Management*, *11*, 311.

Lyons, I. M., & Beilock, S. L. (2012). When math hurts: math anxiety predicts pain network activation in anticipation of doing math. *PloS one*, *7*(10), 1-6. e48076.

Ma, X. (1999). A meta-analysis of the relationship between anxiety toward mathematics and achievement in mathematics. *Journal for Research in Mathematics Education*, *30*(5), 520-540.

Maloney, E. A. (2016). *Math anxiety: Causes, consequences, and remediation.* K. R. Wentzel & D. B. Miele (Eds.), Handbook of Motivation at School (2nd ed., 408–423). New York, NY: Routledge.

Marshall, E., Mann. V., & Wilson, D. (2016). Maths anxiety: A collaboration. *HEA STEM* conference, Nottingham.

Miller, H., & Bichsel, J. (2004). Anxiety, working memory, gender, and math performance. *Personality and Individual ences, 37*(3), 591-606. https://doi.org/10.1016/j.paid.2003.09.029

Morsanyi, K., Busdraghi, C., & Primi, C. (2014). Mathematical anxiety is linked to reduced cognitive a potential road from discomfort in the mathematics classroom to susceptibility to biases. *Behavioral and Brain Functions*, *10*(1), 1-13.

Mutlu, Y. (2019). Math anxiety in students with and without math learning *International Electronic Journal of Elementary Education*, *11*(5), 471-475.

Mutlu, Y., & Sarı, M. H. (2019). İlkokul öğrencilerinin basamak değeri kavrayışlarının geliştirilmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, *27*(2), 657-667.

Mutlu, Y., Söylemez, İ., & Yasul, A. F. (2017). İlkokul öğrencilerinin matematik kaygısı ile matematik başarıları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Journal of Human Sciences, 14*(4), 4425-4434.

Öner, N. & Le Compe A. (1985). *Durumluk ve Sürekli Kaygı Envanteri El Kitabı*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.

Pajares, F. (2005). *Gender ences in mathematics beliefs*. Cambridge University Press.

Pajares, F., & Miller, M. D. (1994). Role of and self-concept beliefs in mathematical problem solving: A path analysis. *Journal of educational psychology*, *86*(2), 193–203.

Peker, M., & Mirasyedioğlu, Ş. (2003). Lise 2. sınıf öğrencilerinin matematik dersine yönelik tutumları ve başarıları arasındaki ilişki. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *14*(14), 157-166.

Pekrun, R. (2006). The control-value theory of achievement emotions: Assumptions, corollaries, and implications for educational research and practice. *Educational Psychology Review, 18*(4), 315-341.

Paechter, M., Macher, D., Martskvishvili, K., Wimmer, S., & Papousek, I. (2017). Mathematics anxiety and statistics anxiety. Shared but also unshared components and antagonistic contributions to performance in statistics. *Frontiers in Psychology*, *8*, 1196.

Ramirez, G., Gunderson, E. A., Levine, S. C., & Beilock, S. L. (2013). Math anxiety, working memory, and math achievement in early elementary school. *Journal of Cognition and Development*, 14(2), 187–202.

Ramirez, G., Shaw, S. T., & Maloney, E. A. (2018). Math anxiety: Past research, promising interventions, and a new interpretation framework. *Educational Psychologist*, *53*(3), 145-164.

Renwick, B., Campbell, I. C., & Schmidt, U. (2013). Attention bias modification: a new approach to the treatment of eating disorders?. *International Journal of Eating Disorders*, *46*(5), 496-500.

Richardson, F. C., & Suinn, R. M. (1972). The mathematics anxiety rating scale: psychometric data. *Journal of Counseling Psychology*, *19*(6), 551–554.

Rittle-Johnson, B., Fyfe, E. R., Hofer, K. G., & Farran, D. C. (2017). Early math trajectories: Low-income children's mathematics knowledge from ages 4 to 11. *Child Development, 88*(5), 1727–1742. https://doi.org/10.1111/cdev.12662

Rubinsten, O., & Tannock, R. (2010). Mathematics anxiety in children with developmental dyscalculia. *Behavioral and Brain functions*, *6*(1), 1-13.

Rubinsten, O., Eidlin, H., Wohl, H., & Akibli, O. (2015). Attentional bias in math anxiety. *Frontiers in psychology*, *6*, 1-9.

Senemoğlu, N. (2010). *Gelişim öğrenme ve öğretim*, 16. Baskı, Ankara: Pegem Akademi.

Shaikh, S. N. (2013). Mathematics anxiety factors and their on performance in mathematics in selected international schools in Bangkok. *Journal of Education and Vocational Research*, *4*(3), 77-85.

Schunk,D.H.(2009). *Öğrenme teorileri Eğitimsel bir bakışla*, (Çev.Şahin, M.) Ankara: Nobel Dağıtım

Sokolowski, H. M., Hawes, Z., & Lyons, I. M. (2019). What explains sex in math anxiety? A closer look at the role of spatial processing. *Cognition, 182,* 193–212. https:// doi. org/ 10. 1016/j. cogni tion. 2018. 10. 005

Sokolowski, H. M., & Ansari, D. (2017). Who is afraid of math? What is math anxiety? And what can you do about it. *Frontiers for Young Minds*, *5*(57), 1-7.

Spielberger, C. D. (1972). *Anxiety. Current trends in theory and research.* New York: Academic Press.

Spielberger, C. D. (1985). Assessment of state and trait anxiety: Conceptual and methodological issues. *Southern Psychologist, 2*(4), 6-16.

Suinn, R. M., Taylor, S., & Edwards, R. W. (1988). Suinn mathematics anxiety rating scale for elementary school students (MARS-E): Psychometric and normative data. *Educational and Psychological Measurement*, *48*(4), 979-986.

Süren, N., & Kandemir, M. A. (2020). The - cts of mathematics anxiety and motivation on students' mathematics achievement. *International Journal of Education in Mathematics, Science and Technology*, *8*(3), 190-218.

Şentürk, B. (2010). *İlköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin genel başarıları, matematik başarıları, matematik dersine yönelik tutumları ve matematik kaygıları arasındaki ilişki.* Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Tuncer, M., & Yılmaz, Ö. (2016). Ortaokul öğrencilerinin matematik dersine yönelik tutum ve kaygılarına ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *13*(2), 47-64.

Ural, A., Umay, A., Argün, Z. (2008). Öğrenci Takımları Başarı Bölümleri Tekniği Temelli Eğitimin Matematikte Akademik Başarı ve Özyeterliğe Etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 35,* 307-318.

Vukovic, R. K., , M. J., Bailey, S. P., & Harari, R. R. (2013). Mathematics anxiety

in young children: Concurrent and longitudinal associations with mathematical performance. *Contemporary Educational Psychology*, *38*(1), 1-10.

Wang, Z., Hart, S. A., Kovas, Y., Lukowski, S., Soden, B., Thompson, L. A., & Petrill, S. A. (2014). Who is afraid of math? Two sources of genetic variance for mathematical anxiety. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, *55*(9), 1056-1064.

Wang, Z., Lukowski, S. L., Hart, S. A., Lyons, I. M., & Thompson, L. A.; Kovas, Y. (2015). Is math anxiety always bad for math learning? The role of math motivation. *Psychological Science, 26*(12), 1863–1876. DOI: 10.1177/0956797615602471.

Woodard, T. S. H. (2002). *The of math anxiety on post-secondary developmental students as related to achievement, gender, and age* (Doctoral dissertation, Argosy University/Seattle).

Yıldıran, G., & Aydın, E. (2005). The of Mastery Learning and Cooperative, Competitive and Individualistic Learning Environment Organizations on Achievement and Attitudes in Mathematics. *Online Submission, 9*(1), 55-72.

Yörükoğlu, A. (1996). *Çocuk ve ruh sağlığı* (22. Basım). Ankara: Özgür Yayınları.

Young, C. B., Wu, S. S., & Menon, V. (2012). The neurodevelopmental basis of math anxiety. *Psychological science*, *23*(5), 492-501.

Zan, R., & Di Martino, P. (2007). Attitude toward mathematics: Overcoming the positive/negative dichotomy. *The Montana Mathematics Enthusiast*, *3*(1), 157-168.

BÖLÜM **8**

MATEMATİK KAYGISININ TEDAVİSİ

Bilişsel Davranışçı Terapi
Okul Temelli Müdahaleler
Müdahaleye Tepki Yaklaşımı
Üç Aşamalı Müdahale Yaklaşımı
Örnek Vaka İncelemesi

Doç. Dr. Mustafa EŞKİSU

Bölümün Hedefleri

Bu bölümde matematik kaygısının tedavisine yönelik müdahaleler üzerinde durulmuştur. Bu kapsamda ilk önce matematik kaygısının tedavi edilmesinde kullanılan Bilişsel Davranışçı Terapinin kuramsal temelleri, matematik kaygısını açıklamaya yönelik modeli ve matematik kaygısının tedavisinde kullanılan yöntem ve stratejileri açıklanmıştır. Sonrasında ise matematik kaygısının tedavisinde eksiklik modellerini temel alan beceri kazandırmaya yönelik müdahaleler ele alınmıştır. Daha sonra matematik kaygısının önlenmesine ve tedavi edilmesine yönelik okul temelli müdahaleler Müdahaleye Tepki Yaklaşımı çerçevesinde incelenmiştir. Bölümde son olarak bir vaka üzerinde okulda matematik kaygısına nasıl müdahale edilebileceği üzerinde durulmuştur.

Matematik Kaygısının Tedavisi

Kitabın önceki bölümlerinde üzerinde durulduğu gibi matematik kaygısı, öğrenciler arasında yaygın bir şekilde yaşanmakta ve kısa, orta ve uzun vadeli olumsuz etkiler oluşturmaktadır. Matematik kaygısı kısa vadede matematik başarısını düşürürken, orta vadede öğrencilerin matematikle ilgili etkinliklerden uzak kalmasına ve matematik performansının daha da düşmesine neden olmakta, uzun vadede ise bireylerin akademik ve kariyer gelişimleri üzerinde olumsuz etkiler bırakmaktadır (Szucs ve Mammarella, 2020). Diğer taraftan öğrenciler matematik kaygısı açısından farklılaşabilmektedir. Bir tarafta matematik becerileri yetersiz olan ve matematik başarısı düşük olan öğrencilerin matematik kaygısına sahip olmaları mümkünken, diğer taraftan matematik becerileri açısından performansı iyi olan ancak duygusal yetersizlikler nedeniyle matematik kaygısı yaşayan öğrenciler bulunmaktadır. Bunlardan ayrı olarak da toplum içerisinde cinsiyete yönelik kalıp yargılar kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha fazla kaygı yaşamasına neden olabilmektedir. Tüm bu farklılaşmalar matematik kaygısının tedavisine yönelik müdahaleleri de değiştirebilmektedir. Bölümün bundan sonraki kısmında matematik kaygısının tedavisinde yoğunlukla kullanılan Bilişsel Davranışçı Terapiyi, matematiksel beceri kazandırmaya yönelik müdahaleleri ve okul temelli müdahaleleri inceleyeceğiz.

Matematik Kaygısında Bilişsel Davranışçı Terapi

Bilişsel Davranışçı Terapi (BDT) diğer kaygı bozukluklarında olduğu gibi, matematik kaygısının tedavisinde de etkili bir şekilde kullanılabilmektedir. Alanyazında yer alan çalışmalar, BDT'nin hem klinik hem de okul ortamında matematik kaygısının tedavisinde ve önlenmesinde etkili olduğunu göstermektedir (Bicer vd., 2020). Günümüz psikoloji bilimi içerisinde BDT'nin kökenleri 20. yüzyılın başlarında psikoloji alanına giren davranışçı kuramlara kadar gitmektedir. Ortaya çıktığı ilk yıllarda psikanalizin gölgesinde kalan davranışçı yaklaşım 1950'li yıllardan sonra geniş bir katılımla destek görmeye başlamıştır. Davranışçı yaklaşımın davranışları açıklamasında, her insanı öz itibariyle temiz ve "boş levha" (tabula rasa) olarak görmesi fikri etkili olmuş ve insan davranışlarının çevrenin etkisiyle oluştuğunu ve şekillendiğini ileri sürmüştür. Davranışçı yaklaşımın başlangıcında ve şekillenmesinde, köpeklerin sindirim sistemi üzerine çalışmalar yapan Rus fizyolog İvan Petroviç Pavlov (1849-1936) önemli bir yer tutmaktadır. Pavlov'un deneysel çalışmalarındaki asıl amaç köpeklerin tükürük bezleri ve hangi koşullarda, hangi miktarda salya salgıladıkları ve bunun sindirimdeki etkileri üzerineydi. Ancak bu çalışmaları sırasında köpeklerin yiyecek olmayan diğer uyarıcılara da salya salgıladıklarını fark edince çalışmalarını bu alanda ilerletmiştir. Pavlov, deneysel çalışmalarında köpeklerin normalde zil sesine (nötr

Kaynaklar

Ahmed, W., Minnaert, A., Kuyper, H., & Van Der Werf, G. (2012). Reciprocal relationships between math self-concept and math anxiety. *Learning and Individual ences*, *22*(3), 385-389. https://doi.org/10.1016/j.lindif.2011.12.004

Arem, C. (2009). *Conquering math anxiety*. Nelson Education.

Ashcraft, M. H. (2002). Math anxiety: Personal, educational, and cognitive consequences. *Current Directions in Psychological Science*, *11*(5), 181-185. http://www.jstor.org/stable/20182804

Baloğlu, M., & Koçak, R. (2006). A multivariate investigation of the in mathematics anxiety. *Personality and Individual ences*, *40*(7), 1325-1335. https://doi.org/10.1016/j.paid.2005.10.009

Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought and action*. Prentice-Hall.

Barroso, C., Ganley, C. M., McGraw, A. L., Geer, E. A., Hart, S. A., ve Daucourt, M. C. (2021). A meta-analysis of the relation between math anxiety and math achievement. *Psychological Bulletin*, *147*(2), 134-168. https://doi.org/10.1037/bul0000307

Beck, A. T. (1976). *Cognitive therapy and the emotional disorders*. International Universities Press.

Beck, A. T., Emery, G., & Greenberg, R. L. (2005). *Anxiety disorders and phobias: A cognitive perspective*. Basic Books.

Beilock, S. L., Rydell, R. J., & McConnell, A. R. (2007). Stereotype threat and working memory: Mechanisms, alleviation, and spillover. *Journal of Experimental Psychology: General*, *136*(2), 256-276. https://doi.org/10.1037/0096-3445.136.2.256

Bicer, A., Perihan, C., & Lee, Y. (2020). A meta-analysis: The of cbt as a clinic-& school-based treatment on students' mathematics anxiety. *International Electronic Journal of Mathematics Education*, *15*(2). https://doi.org/10.29333/iejme/7598

Bieg, M., Goetz, T., Wolter, I., & Hall, N. (2015). Gender stereotype endorsement predicts girls' and boys' trait-state discrepancy in math anxiety. *Frontiers in Psychology*, *6*(1404). https://doi.org/10.3389/fpsyg.2015.01404

Birgin, O., Baloğlu, M., Çatlıoğlu, H., & Gürbüz, R. (2010). An investigation of mathematics anxiety among sixth through eighth grade students in turkey. *Learning and Individual ences*, *20*(6), 654-658. https://doi.org/10.1016/j.lindif.2010.04.006

Blazer, C. (2011). Strategies for reducing math anxiety. Information capsule. Volume 1102. *Research Services, Miami-Dade County Public Schools*.

Caldwell, D. M., Davies, S. R., Hetrick, S. E., Palmer, J. C., Caro, P., López-López, J. A., Gunnell, D., Kidger, J., Thomas, J., French, C., Stockings, E., Campbell, R., & Welton, N. J. (2019). School-based interventions to prevent anxiety and depression in children and young people: A systematic review and network meta-analysis. *The Lancet Psychiatry*, *6*(12), 1011-1020. https://doi.org/10.1016/S2215-0366(19)30403-1

Clark, D. A. (2004). *Cognitive-behavioral therapy for OCD*. Guilford Press.

Clark, D. A., & Beck, A. T. (2011). *Cognitive therapy of anxiety disorders: Science and practice*. Guilford Press.

Clark, D. M., & Wells, A. (1995). A cognitive model of social phobia. R. G. Heimberg, M. R. Liebowitz, D. A. Hope, ve F. R. Schneier (Ed.), *Social phobia: Diagnosis, assessment, and treatment* (s. 69-93). Guilford Press.

Covington, M. V., & Omelich, C. L. (1988). Achievement dynamics: The interaction of motives, cognitions, and emotions over time. *Anxiety Research*, *1*(3), 165-183. https://doi.org/10.1080/08917778808248717

Culler, R. E., & Holahan, C. J. (1980). Test anxiety and academic performance: The of study-related behaviors. *Journal of Educational Psychology*, *72*(1), 16-20. https://doi.org/10.1037/0022-0663.72.1.16

de Abreu Costa, M., D'Alò de Oliveira, G. S., Tatton-Ramos, T., Manfro, G. G., & Salum,

G. A. (2019). Anxiety and stress-related disorders and mindfulness-based interventions: A systematic review and multilevel meta-analysis and meta-regression of multiple outcomes. *Mindfulness*, *10*(6), 996-1005. https://doi.org/10.1007/s12671-018-1058-1

Dowker, A., Cheriton, O., Horton, R., & Mark, W. (2019). Relationships between attitudes and performance in young children's mathematics. *Educational Studies in Mathematics*, *100*(3), 211-230. https://doi.org/10.1007/s10649-019-9880-5

Felver, J. C., & Jennings, P. A. (2016). Applications of mindfulness-based interventions in school settings: An introduction. *Mindfulness*, *7*(1), 1-4. https://doi.org/10.1007/s12671-015-0478-4

Field, A. P., Evans, D., Bloniewski, T., ve Kovas, Y. (2019). Predicting maths anxiety from mathematical achievement across the transition from primary to secondary education. *Royal Society Open Science*, *6*(11), 191459. https://doi.org/doi:10.1098/rsos.191459

Fumero, A., Peñate, W., Oyanadel, C., & Porter, B. (2020). The of mindfulness-based interventions on anxiety disorders. A systematic meta-review. *European Journal of Investigation in Health, Psychology and Education*, *10*(3), 704-719. https://www.mdpi.com/2254-9625/10/3/52

Goetz, T., Bieg, M., Lüdtke, O., Pekrun, R., & Hall, N. C. (2013). Do girls really experience more anxiety in mathematics? *Psychological Science*, *24*(10), 2079-2087. https://doi.org/10.1177/0956797613486989

Hayes, S. C. (2004). Acceptance and commitment therapy, relational frame theory, and the third wave of behavioral and cognitive therapies. *Behavior Therapy*, *35*(4), 639-665. https://doi.org/10.1016/S0005-7894(04)80013-3

Hembree, R. (1990). The nature, and relief of anxiety mathematics. *Journal for Research in Mathematics Education*, *21*(1), 33-46.

Ho, H.-Z., Senturk, D., Lam, A. G., Zimmer, J. M., Hong, S., Okamoto, Y., Chiu, S.-Y., Nakazawa, Y., & Wang, C.-P. (2000). The and cognitive dimensions of math anxiety: A cross-national study. *Journal for Research in Mathematics Education*, *31*(3), 362-379. https://doi.org/10.2307/749811

B. (2010). "I think i can, but i'm afraid to try": The role of beliefs and mathematics anxiety in mathematics problem-solving . *Learning and Individual ences*, *20*(3), 276-283. https://doi.org/10.1016/j.lindif.2010.02.001

Kyttälä, M., & Björn, P. M. (2010). Prior mathematics achievement, cognitive appraisals and anxiety as predictors of finnish students' later mathematics performance and career orientation. *Educational Psychology*, *30*(4), 431-448. https://doi.org/10.1080/01443411003724491

LaGue, A., Eakin, G., & Dykeman, C. (2019). The impact of mindfulness-based cognitive therapy on math anxiety in adolescents. *Preventing School Failure: Alternative Education for Children and Youth*, *63*(2), 142-148. https://doi.org/10.1080/1045988X.2018.1528966

Ma, X., & Cartwright, F. (2003). A longitudinal analysis of gender in outcomes in mathematics during middle and high school. *School and School Improvement*, *14*(4), 413-439. https://doi.org/10.1076/sesi.14.4.413.17155

Ma, X., & Xu, J. (2004). The causal ordering of mathematics anxiety and mathematics achievement: A longitudinal panel analysis. *Journal of Adolescence*, *27*(2), 165-179. https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2003.11.003

Maloney, E. A. (2016). Math anxiety: Causes, consequences, and remediation. K. R. Wentzel ve D. B. Miele (Ed.), *Handbook of motivation at school* (s. 408-423). Routledge.

Maloney, E. A., & Beilock, S. L. (2012). Math anxiety: Who has it, why it develops, and how to guard against it. *Trends in Cognitive Sciences*, *16*(8), 404-406. https://doi.org/10.1016/j.tics.2012.06.008

Maloney, E. A., Ramirez, G., Gunderson, E. A., Levine, S. C., & Beilock, S. L. (2015). Intergenerational of parents' math anxiety on children's math achievement and anxiety. *Psychological Science*, *26*(9), 1480-1488. https://doi.org/10.1177/0956797615592630

Novak, E., & Tassell, J. L. (2017). Studying preservice teacher math anxiety and mathematics performance in geometry, word, and non-word problem solving. *Learning and Individual ences*, *54*, 20-29. https://doi.org/10.1016/j.lindif.2017.01.005

Orbach, L., ve Fritz, A. (2021). A latent profile analysis of math anxiety and core beliefs towards mathematics among children. *Annals of the New York Academy of Sciences*, *1509*(1), 130-144. https://doi.org/10.1111/nyas.14720

Orbach, L., Herzog, M., & Fritz, A. (2019). Relation of state-and trait-math anxiety to intelligence, math achievement and learning motivation. *Journal of Numerical Cognition*, *5*(3), 371-399. https://doi.org/10.5964/jnc.v5i3.204

Park, D., Ramirez, G., & Beilock, S. L. (2014). The role of expressive writing in math anxiety. *Journal of Experimental Psychology: Applied*, *20*(2), 103-111. https://doi.org/10.1037/xap0000013

Passolunghi, M. C., De Vita, C., & Pellizzoni, S. (2020). Math anxiety and math achievement: The of emotional and math strategy training. *Developmental Science*, *23*(6), e12964. https://doi.org/10.1111/desc.12964

Ramirez, G., Shaw, S. T., & Maloney, E. A. (2018). Math anxiety: Past research, promising interventions, and a new interpretation framework. *Educational Psychologist*, *53*(3), 145-164. https://doi.org/10.1080/00461520.2018.1447384

Scarpello, G. V. (2005). *The of mathematics anxiety on the course and career choice of high school vocational -technical education students* (Publication Number 3167554) [Ph.D., Drexel University]. ProQuest Dissertations & Theses Global. Ann Arbor. https://www.proquest.com/dissertations-theses/effect-mathematics-anxiety-on-course-career/docview/304993809/se-2?accountid=25082

Schwarzer, R., Seipp, B., & Schwarzer, C. (1989). Mathematics performance and anxiety: A meta-analysis. R. Schwarzer, H. M. Van Der Ploeg, ve C. D. Spielberger (Ed.), *Advances in test anxiety research* (Vol. 6, s. 105-119). Swets North America.

Shinn, M. R., ve Walker, H. M. (2010). *Interventions for achievement and behavior problems in a three-tier model including RTI*. NASP Publication.

Stoet, G., Bailey, D. H., Moore, A. M., & Geary, D. C. (2016). Countries with higher levels of gender equality show larger national sex in mathematics anxiety and relatively lower parental mathematics valuation for girls. *PLOS ONE*, *11*(4), e0153857. https://doi.org/10.1371/journal.pone.0153857

Supekar, K., Iuculano, T., Chen, L., & Menon, V. (2015). Remediation of childhood math anxiety and associated neural circuits through cognitive tutoring. *The Journal of Neuroscience*, *35*(36), 12574. https://doi.org/10.1523/JNEUROSCI.0786-15.2015

Szucs, D., & Mammarella, I. C. (2020). Math anxiety. Educational practices series 31. *UNESCO International Bureau of Education*.

Tobias, S. (1985). Test anxiety: Interference, defective skills, and cognitive capacity. *Educational Psychologist*, *20*(3), 135-142. https://doi.org/10.1207/s15326985ep2003_3

Tolman, E. C. (1948). Cognitive maps in rats and men. *Psychological Review*, *55*(4), 189-208. https://doi.org/10.1037/h0061626

Türkçapar, M. H. (2018). *Bilişsel davranışçı terapi: Temel ilkeler ve uygulama*. Epsilon Yayınevi.

Türkçapar, M. H., & Sargın, A. E. (2012). Cognitive behavioral psychotherapies: History and development. *Journal of Cognitive Behavioral Psychotherapy and Research*, *1*(1), 7. http://www.jcbpr.org/?mno=18838

Vukovic, R. K., Roberts, S. O., & Green Wright, L. (2013). From parental involvement to children's mathematical performance: The

role of mathematics anxiety. *Early Education and Development*, *24*(4), 446-467. https://doi.org/10.1080/10409289.2012.693430

Walker, H. M., & Shinn, M. R. (2010). Systemic, evidence-based approaches for promoting positive student outcomes within a multitier framework: Moving from - cy to M. R. Shinn ve H. M. Walker (Ed.), *Interventions for achievement and behavior problems in a three-tier model including RTI*. NASP Publication.

Watson, J. B., & Rayner, R. (1920). Conditioned emotional reactions. *Journal of Experimental Psychology*, *3*(1), 1-14. https://doi.org/10.1037/h0069608

Wells, A. (2002). *Emotional disorders and metacognition: Innovative cognitive therapy*. John Wiley & Sons.

Wergeland, G. J. H., Riise, E. N., & Öst, L.-G. (2021). Cognitive behavior therapy for internalizing disorders in children and adolescents in routine clinical care: A systematic review and meta-analysis. *Clinical Psychology Review*, *83*, 101918. https://doi.org/10.1016/j.cpr.2020.101918

Wolpe, J. (1973). *The practice of behavior therapy*. Pergamon Press.

Zeidner, M. (1998). *Test anxiety: The state of the art*. Kluwer Academic Publishers.

Zettle, R. D. (2003). Acceptance and commitment therapy (Act) vs. systematic desensitization in treatment of mathematics anxiety. *The Psychological Record*, *53*(2), 197-215. https://doi.org/10.1007/BF03395440

BÖLÜM **9**

MATEMATİK KAYGISININ GELECEĞİ: HÂLÂ ARAŞTIRILACAK NE VAR?

Doç. Dr. Mehmet Koray SERİN

Bölümün Hedefleri

Bu bölümde yer alan başlıklar kapsamında okuyucular;

- Matematik kaygısının geçmişten günümüze nasıl ele alınıp bu kapsamda geçmişte gerçekleştirilmiş aynı zamanda günümüzde gerçekleştirilmekte olan mevcut araştırmaların neler olduğu ve hangi boyutlarda incelendiği konusunda bilgi sahibi olabilir.
- Son yıllarda araştırmacıların matematik kaygısı kapsamında daha sıklıkla ilgi gösterdiği beyin temelli araştırmalar ile bu araştırmalarda kullanılan araç ve yöntemler hakkında bilgi sahibi olabilir; buna ilaveten söz konusu beyin temelli araştırmalarda eğilimin ne yönde olduğu konusunda çıkarımlarda bulunabilir.
- Önceki iki hedeften hareketle ilerleyen süreçte matematik kaygısına yönelik ne tür çalışmalar gerçekleştirilebileceğine ya da diğer bir ifade ile araştırma yöneliminin hangi konu ve yöntemlere evrilebileceğine yönelik bilgi sahibi olup çıkarımlarda bulunabilir; kendi araştırma konularını belirleyebilir.

Kitabımızın bu bölümü iki temel başlıktan oluşmaktadır. İlk başlık olan *"Matematik Kaygısının Dünü ve Bugünü: Mevcut Eğilimler, Araştırmalar"* ile matematik kaygısının geçmişten günümüze bir araştırma konusu olarak nasıl ele alındığından bahsedilmiştir. Bu kapsamda dünden bugüne matematik kaygısı merkezli gerçekleştirilen araştırmalarda matematik kaygısı ile birlikte ele alınan değişkenlerin, matematik kaygısına etki ettiği düşünülen unsurların ve matematik kaygısı neticesinde ortaya çıkan durumların neler olduğu örnek çalışmalar ve bu çalışmalardan elde edilen sonuçlar eşliğinde aynı zamanda önceki bölümlerin toplu bir değerlendirmesi olacak şekilde okuyucuya sunulmuştur. İkinci başlık olan *"Matematik Kaygısının Geleceği: Hâlâ Araştırılacak Ne Var?"* ile matematik kaygısına yönelik hâlihazırda gerçekleştirilmiş araştırmalardan hareketle bugünden itibaren yeni olarak neler araştırılabileceğine, farklı olarak ne tür uygulamalar gerçekleştirilebileceğine yönelik değerlendirmeler yapılmıştır.

> *"Matematiğin nasıl bu kadar çok tutkunun ya da nefretin öznesi haline geldiğini anlamak istiyorsak, bilgi işleme süreçleri kadar duygusal süreçlere de dikkat etmek gerekir."* Dehaene (1997, s. 235)

1. Matematik Kaygısının Dünü ve Bugünü: Mevcut Eğilimler, Araştırmalar

Matematik, özellikle bazı yönleri ile bilişsel açıdan öğrenilmesi ve uygulanması zor bir alan olarak görülürken, bazı insanlar orta veya ileri derecede matematiksel öğrenme güçlüğüne sahip olmaları nedeniyle de matematik aktivitelerinde sorun yaşamaktadır. Ancak matematiksel engellerin/güçlüklerin tümü bilişsel zorluklardan kaynaklanmamaktadır. Önemli sayıda çocuk ve yetişkinin bilişsel güçlüklerin dışında matematik kaygısına sahip oldukları, bu kaygı durumunun da hem matematiksel aktivitelerden kaçınmaya neden olarak hem de matematiksel görevler sırasında çalışma belleğini aşırı yükleyip bozarak matematiksel öğrenme ve performansı ciddi şekilde bozduğu ifade edilmektedir. Matematiksel performansın getirdiği endişe ve korku duyguları, doğru matematiksel uygulamanın (problem çözme, aritmetik işlem vb.) tercih edilmesi ve/veya uygulanması üzerinde etki göstererek bireylerin başarısını ve gelecekteki tercih ve uygulamalarını etkileyebilir. Bu kapsamda son yıllarda matematik kaygısı hem eğitim hem de klinik ortamlarda artan bir ilgi konusu haline gelmiştir (Mammarella vd., 2019).

Matematik kaygısı, genel kaygı veya sınav kaygısı gibi diğer kaygı türleri ile ilişkili gibi görünse de, özellikle nedenleri ve etkileri bakımından bahsi geçen türlere indirgenemeyeceği gibi alana özgü durumları incelenmeden ele alınabilecek genel bir kaygı durumu da değildir (Kucian vd., 2018). Suárez-Pellicioni

KAYNAKÇA

Ahmed, W., Minnaert, A., Kuyper, H., & van der Werf, G. (2012). Reciprocal relationships between math self-concept and math anxiety. *Learning and Individual - rences, 22*(3), 385-389. http://dx.doi.org/10.1016/j.lindif.2011.12.004

Ansari, D. (2008). of development and enculturation on number representation in the brain. *Nature Reviews Neuroscience*, *9*(4), 278-291. doi:10.1038/nrn2334

Artemenko, C., Daroczy, G., & Nuerk, H.C. (2015). Neural correlates of math anxiety - an overview and implications. *Front Psychol., 1*(6). doi: 10.3389/fpsyg.2015.01333.

Ashcraft, M. H. (2002). Math anxiety: Personal, educational, and cognitive consequences. *Current Directions in Psychological Science, 11*(5), 181-185.

Ashcraft, M. H., & Faust, M. W. (1994). Mathematics anxiety and mental arithmetic performance: An exploratory investigation. *Cognition & Emotion, 8*, 97-125. doi:10.1080/02699939408408931

Ashcraft, M.H., Kirk, E.P., & Hopko, D. (1998). . On the cognitive consequences of mathematics anxiety. In Donlan, C. (Ed.), *The development of mathematical skills* (pp. 175–196). Hove, England: Psychology Press.

Ashcraft, M. H., & Krause, J. A. (2007). Working memory, math performance and math anxiety. *Psychonomic News Bulletin*, *14*, 243–248.

Ashcraft, M. H., Krause, J. A., & Hopko, D. R. (2007). Is math anxiety a mathematical learning disability? In D. B. Berch & M. M. M. Mazzocco (Eds.), *Why is math so hard for some children? The nature and origins of mathematical learning and disabilities* (pp. 329–348). Baltimore, MD: Paul H Brookes Publishing.

Ashcraft, M. H., & Ridley, K. S. (2005). Math anxiety and its cognitive consequences: A tutorial review. In J. I. D. Campbell (Ed.), *Handbook of mathematical cognition* (pp. 315–327). New York: Psychology Press.

Beilock, S. L., & Carr, T. H. (2005). When high-powered people fail: Working memory and "choking under pressure" in math. *Psychological Science, 16*(2), 101–105. https://doi.org/10.1111/j.0956-7976.2005.00789.x

Bishop, S. J. (2009). Trait anxiety and impoverished prefrontal control of attention. *Nature Neuroscience*, *12*(1), 92–98. doi: 10.1038/nn.2242.

Brewster, B. J. M., & Miller, T. (2020). Missed opportunity in mathematics anxiety. *International Electronic Journal of Mathematics Education*, *15*(3). 1-12. https://doi.org/10.29333/iejme/8405

Buckley, S., Reid, K., Lipp, O. V., Goos, M., Bethune, N., & Thomson, S. (2020). Addressing mathematics anxiety in primary teaching. In A. Carroll, R. Cunnington, & A. Nugent (Eds.), *Learning Under the Lens: Applying Findings from the Science of Learning to the Classroom* (pp. 78–92). Taylor & Francis Ltd.

Butterworth, B., Varma, S., & Laurillard, D. (2011). Dyscalculia: from brain to education. *Science*, *332*(6033), 1049-1053. doi: 10.1126/science.1201536.

Cates, G. L., & Rhymer, K. N. (2003). Examining the relationship between mathematics anxiety and mathematics performance: An instructional hierarchy perspective. *Journal of Behavioral Education*, *12*(1), 23-34.

Carey, E., Hill, F., Devine, A., & Szücs, D. (2016). The chicken or the egg? The direction of the relationship between mathematics anxiety and mathematics performance. *Frontiers in Psychology*. *6,* 1–6. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2015.01987

Dehaene, S. (1997). *The number sense*. Oxford University Press.

Devine, A., Hill, F., Carey, E., & Szűcs, D. (2018). Cognitive and emotional math problems largely dissociate: Prevalence of developmental dyscalculia and mathematics anxiety. *Journal of Educational Psychology, 110*(3), 431-444. https://doi.org/10.1037/edu0000222

Dowker, A., Sarkar , A., & Looi, C. Y. (2016). Mathematics anxiety: What have we learned in 60 years? *Frontiers in Psychology*, 7 508. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2016.00508

Eysenck, M. W., & Calvo, M. G. (1992). Anxiety and performance: The processing theory. *Cognition and Emotion*, *6*, 409–434.

Eysenck, M. W., Derakshan, N., Santos, R., & Calvo, M. G. (2007). Anxiety and cognitive performance: Attentional control theory. *Emotion, 7*(2), 336–353. https://doi.org/10.1037/1528-3542.7.2.336

Furner, J.M., & Berman, B.T. (2003). Review of research: Math anxiety: *Overcoming a major obstacle to the ımprovement of student math performance. Childhood Education, 79*(3), 170-174. Doi: 10.1080/00094056.2003.10522220.

Guay, F., Marsh, H. W., & Boivin, M. (2003). Academic self-concept and academic achievement: Developmental perspectives on their causal ordering. *Journal of Educational Psychology, 95*, 124 –136. http://dx.doi.org/10.1037/0022-0663.95.1.124

Gunderson, E. A., Park, D., Maloney, E. A., Beilock, S. L., & Levine, S. C. (2018). Reciprocal relations among motivational frameworks, math anxiety, and math achievement in early elementary school. *Journal of Cognition and Development*, *19*, 21–46.

Hartwright, C., Looi, C., Sella, F., Inuggi, A., Santos, F.H., González-Salinas, C., Santos, J.G., Kadosh, R.C., & Fuentes, L.J. (2018). The neurocognitive architecture of ındividual in math anxiety in typical children. *Scientific Reports, 8*. https://doi.org/10.1038/s41598-018-26912-5

Hembree, R. (1990). The nature, and relief of mathematics anxiety. *Journal for Research in Mathematics Education, 21*, 33-46.

Hirvonen, R., Tolvanen, A., Aunola, K. & Nurmi, J.E. (2012). The developmental dynamics of task-avoidant behavior and math performance in kindergarten and elementary school. *Learning and Individual ences, 22,* 715-723. http://dx.doi.org/10.1016/j.lindif.2012.05.014

Hofmann, W., Friese, M., Schmeichel, B. J., & Baddeley, A. D. (2011). Working memory and self-regulation. In K.D. Vohs & R. F. Baumeister (Eds.), *Handbook of self-regulation, second edition: Research, theory, and applications* (pp. 204–225). New York, NY: Guilford Press.

Hopko, D. R., Ashcraft, M. H., Gute, J., Ruggiero, K. J., & Lewis, C. (1998). Mathematics Anxiety and Working Memory: Support for the Existence of a Deficient Inhibition Mechanism. *Journal of Anxiety Disorders, 12*, 343-355. https://doi.org/10.1016/S0887-6185(98)00019-X

Jain, S., & Dowson, M. (2009). Mathematics anxiety as a function of multidimensional self-regulation and . *Contemporary Educational Psychology*, *34*(3), 240–249.

Kucian, K., McCaskey, U., Tuura, R. O. G., & von Aster, M. (2018). Neurostructural correlate of math anxiety in the brain of children. *Translational Psychiatry*, *8*(1), 1-11.

Kucian, K., & von Aster, M. (2014). Developmental dyscalculia. *European Journal of Pediatrics.174*(1):1-13. doi: 10.1007/s00431-014-2455-7.

Lai, Y., Zhu, X., Chen, Y., & Li, Y. (2015). - cts of mathematics anxiety and mathematical metacognition on word problem solving in children with and without mathematical learning *PLoS One*, *10*(6), e0130570. https://doi.org/10.1371/journal.pone.0130570

Legg, A. M., & Locker Jr, L. (2009). Math performance and its relationship to math anxiety and metacognition. *North American Journal of Psychology, 11*(3), 471-486.

Looi, C. Y., Thompson, J., Krause, B., & Kadosh, R. C. (2016). The neuroscience of mathematical cognition and learning. *OECD Education Working Papers*, *136*, OECD Publishing, Paris. http://dx.doi.org/10.1787/5jlwmn3ntbr7-en

Luttenberger, S., Wimmer, S., & Paechter, M. (2018). Spotlight on math anxiety. *Psychology Research and Behavior Management, 11*, 311–322. doi: 10.2147/PRBM.S141421.

Lyons, E. M., & Beilock, S. L. (2012). When math hurts: Math anxiety predicts pain network activation in anticipation of doing math. *PLoS One*, *7*(10). https:// doi.org/10.1371/journal.pone.0048076

Ma, X., & Xu, J. (2004). The causal ordering of mathematics anxiety and mathematics achievement: A longitudinal panel analysis. *Journal of Adolescence, 27*, 165-179. doi:10.1016/j.adolescence.2003.11.003

Maloney, E. A., & Beilock, S. L. (2012). Math anxiety: Who has it, why it develops, and *how* to guard against it. *Trends in Cognitive Sciences*, *16*(8), 404–406. https://doi.org/10.1016/j.tics.2012.06.008

Maloney, E. A., Ramirez, G., Gunderson, E. A., Levine, S. C., & Beilock, S. L. (2015). Intergenerational of parents' math anxiety on children's math achievement and anxiety. *Psychological Science*, *26*(9), 1480–1488.

Mammarella, I. C., Caviola, S., & Dowker, A. (eds) (2019). *Mathematics anxiety: What is known, and what is still to be understood.* Abingdon: Routledge, doi: 10.4324/9780429199981

Markovits, Z. (2011). Beliefs hold by pre-school prospective teachers toward mathematics and its teaching. *Procedia—Social and Behavioral Sciences, 11*, 117–121. doi:10.1016/j.sbspro.2011.01.045.

Mattarella-Micke, A., Mateo, J., Kozak, M. N., Foster, K., & Beilock, S. L. (2011). Choke or thrive? The relation between salivary cortisol and math performance depends on individual in working memory and math anxiety. *Emotion*, *11*(4), 1000 – 1005. doi: 10.1037/a0023224.

Moustafa, A. A., Porter, A., & Megreya, A. M. (2020). Mathematics anxiety and cognition: An integrated neural network model. *Reviews in the Neurosciences, 31*(3), 287–296. https://doi.org/10.1515/revneuro-2019-0068

Namkung, J.M., Peng, P., & Lin, X. (2019). The relation between mathematics anxiety and mathematics performance among school-aged students: A meta-analysis. *Review of Educational Research. 89*(3), 459-496. doi: HYPERLINK "https://doi.org/10.3102/0034654319843494" 10.3102/0034654319843494

Owens, M., Stevenson, J., Hadwin, J.A. & Norgate, R. (2014). When does anxiety help or hinder cognitive test performance? The role of working memory capacity. *British Journal of Psychology. 105*(1), 92-101. doi: 10.1111/bjop.12009.

Passolunghi, M. C., Caviola, S., De Agostini, R., Perin, C., & Mammarella, I. C. (2016). Mathematics anxiety, working memory, and mathematics performance in secondary-school children. *Frontiers in Psychology, 7*(FEB), 1–8. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2016.00042.

Passolunghi, M. C. (2011). Cognitive and emotional factors in children with mathematical learning disabilities. *International Journal of Disability, Development and Education*, *58*(1), 61–73. https://doi.org/10.1080/1034912X.2011.547351

Passolunghi, M. C. & Cornoldi, C. (2008). Working memory failures in children with arithmetical *Child Neuropsychol*, *14*(5), 387-400. doi: 10.1080/09297040701566662.

Pizzie R. G., McDermott C. L., Salem T. G., & Kraemer D. J. (2020). Neural evidence for cognitive reappraisal as a strategy to alleviate the of math anxiety. *Social Cognitive and Neuroscience 15.* 1271–1287. https://doi.org/10.31234/osf.io/84q72

Pizzie, R. G., & Kraemer, D. J. (2017). Avoiding math on a rapid timescale: Emotional responsivity and anxious attention in math anxiety. *Brain and Cognition*, *118*, 100–107. https://doi.org/10.1016/j.bandc.2017.08.004

Pletzer, B., Kronbichler, M., Nuerk, H. C., & Kerschbaum, H. H. (2015). Mathematics anxiety reduces default mode network deactivation in response to numerical tasks. *Frontiers in Human Neuroscience*, *9*, 202. doi:10.3389/fnhum.2015.00202

Punaro, L. & Reeve, R. (2012). Relationships between 9-year-olds' math and li-

teracy worries and academic abilities. *Child Development Research.* 2012. doi: 10.1155/2012/359089.

Ramirez, G., Gunderson, E. A., Levine, S. C., & Beilock, S. L. (2013). Math anxiety, working memory, and math achievement in early elementary school. *Journal of Cognition and Development*, *14*(2), 187–202. https://doi.org/10.1080/15248372.2012.664593

Ramirez, G., Shaw, S. T., & Maloney, E. A. (2018). Math anxiety: Past research, promising ınterventions, and a new ınterpretation framework. *Educational Psychologist, 53*(3), 145–164. https://doi.org/10.1080/00461520.2018.1447384

Rodarte-Luna, B., & Sherry, A. (2008). Sex differences in the relation between statistics anxiety and cognitive learning strategies. *Contemporary Educational Psychology, 33*, 327–344.

Rubinsten O. & Henik, A. (2009). Developmental dyscalculia: Heterogeneity might not mean mechanisms. *Trends Cogn Sci. 13*(2):92-99. doi: 10.1016/j.tics.2008.11.002.

Rubinsten, O., Marciano, H., Eidlin Levy, H. & Daches Cohen, L. (2018) A framework for studying the heterogeneity of risk factors in math anxiety. *Frontiers Behavioral Neuroscience. 12(*291). doi: 10.3389/fnbeh.2018.00291.

Szücs, D., Devine, A., Soltesz, F., Nobes, A., & Gabriel, F. (2013). Developmental dyscalculia is related to visuo-spatial memory and inhibition impairment. *Cortex, 49.* 2674-2688. doi: 10.1016/j.cortex.2013.06.007.

Serin, M. K. (2017). Sınıf öğretmeni adaylarının matematik kaygıları ile matematik öğretimine yönelik kaygılarının incelenmesi. *International Journal of Eurasia Social Sciences, 8*(28), 227-243.

Sharma, Y. (2016). Alleviating mathematics anxiety of elementary school students: A situated perspective. *International Journal of Research in Education and Science (IJRES), 2*(2), 509-517.

SSkagerlund, K., Lind, T., Strömbäck, C., Tinghög, G., & Västfjäll, D. (2018). Financial literacy and the role of numeracy–How individuals' attitude and with numbers financial literacy. *Journal of Behavioral and Experimental Economics*, *74*, 18-25. https://doi.org/10.1016/j.socec.2018.03.004

Skagerlund, K., Östergren, R., Västfjäll, D., & T U. (2019). How does mathematics anxiety impair mathematical abilities? Investigating the link between math anxiety, working memory, and number processing. *PLoS One. 14*(1). doi: 10.1371/journal.pone.0211283.

Sokolowski, H. M., & Ansari, D. (2017). Who is afraid of math? What is math anxiety? And what can you do about it. *Frontiers for Young Minds*, *5*(57), 1-7. https://doi.org/10.3389/frym.2017.00057

Soltanlou, M., Artemenko, C., Dresler, T., Fallgatter, A.J., Ehlis, A.C. & Nuerk, H.C. (2019). Math anxiety in combination with low visuospatial memory ımpairs math learning in children. *Front. Psychol. 10*(89). doi: 10.3389/fpsyg.2019.00089

Soylu, F. (2020). Matematik öğrenme güçlüğünün (diskalkulinin) beyinsel ve kalıtımsal temelleri. Y. Mutlu, S. Olkun, L. Akgün ve M.H. Sarı (Ed.), *Diskalkuli: Matematik öğrenme güçlüğü. Tanımı, özellikleri, yaygınlığı, nedenleri ve tanılanması* içinde (s. 37-56). Pegem Akademi.

Stoehr, K. J., & Olson, A. M. (2021). Elementary prospective teachers' visions of moving beyond mathematics anxiety. *Mathematics Education Research Journal*, 1-20. https://doi.org/10.1007/s13394-021-00379-6

Suárez-Pellicioni, M., Núnez-Pena, M. I., & Colomé, A. (2016). Math anxiety: A review of its cognitive consequences, psychophysiological correlates, and brain bases. *Cognitive, and Behavioral Neuroscience, 16*(1), 3–22. doi:10.3758/s13415-015-0370-7

Van Houtem, C.M., Laine, M.L., Boomsma, D.I., Ligthart, L., van Wijk, A.J., & De Jongh, A. (2013). A review and meta-analysis of the heritability of specific phobia subtypes and corresponding fears. *J Anxiety*

Disord. 27(4):379-88. doi: 10.1016/j.janxdis.2013.04.007.

von Aster, M. G., & Shalev, R. S. (2007). Number development and developmental dyscalculia. *Developmental Medicine & Child Neurology*, *49,* 868– 873.

Vukovic, R. K., Roberts, S. O., & Green Wright, L. (2013). From parental involvement to children's mathematical performance: The role of mathematics anxiety. *Early Education & Development*, *24*(4), 446-467.

Wang, Z., Hart, S. A., Kovas, Y., Lukowski, S., Soden, B., Thompson, L. A., ... & Petrill, S. A. (2014). Who is afraid of math? Two sources of genetic variance for mathematical anxiety. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, 55*, 1056–1064. doi:10.1111/jcpp.12224

Young, C. B., Wu, S. S., & Menon, V. (2012). The neurodevelopmental basis of math anxiety. *Psychological Science*, *23*(5), 492–501. https://doi.org/10.1177/0956797611429134

Zhang, J., Zhao, N., & Kong, Q. P. (2019). The relationship between math anxiety and math performance: A meta-analytic investigation. *Frontiers in Psychology, 10* 1613. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.01613

MATEMATİKLE OYNUYORUZ

İlkokulda Oyun Tabanlı Matematik Öğretimi

Dr. AKSOY, Nuri Can

...Geleceğin Fikirleri...

MATEMATİKLE OYNUYORUZ
İlkokulda Oyun Tabanlı Matematik Öğretimi

Yazar: Dr. AKSOY, Nuri Can

ISBN: 978-605-7523-04-4

Copyright © Vizetek

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi'ne aittir. Vizetek Yayıncılık'ın izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Sayın okuyucularımız, bandrolsüz yayınları satın almamanızı diliyoruz.

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

Yayın Koordinatörü: Ferit RESULOĞULLARI
Kapak Tasarımı & Mizanpaj: Sadık HANGÜL
1. Baskı: Ankara|Eylül, 2016
2. Baskı: Ankara|Eylül, 2018
3. Baskı: Ankara|Temmuz, 2020
4. Baskı: Ankara|Mart, 2021
5. Baskı: Ankara|Nisan, 2023

vizetek

Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA
Tel.: (0312) 482 00 11
Web: www.vizetek.com.tr
E-mail: vizetekyayincilik@gmail.com
Yayıncı Sertifika No: 41575

Baskı: Bizim Dijital Matbaa
Ostim, Serhad Mah. Uzay Çağı Cad. 1128. Sk. No:6, Yenimahalle/Ankara
Tel: 444 9 296
Matbaa Sertifika No: 41356

MATEMATİKLE OYNUYORUZ

İlkokulda Oyun Tabanlı Matematik Öğretimi

Dr. AKSOY, Nuri Can

vizetek

Çok kıymetli Büyük AKSOY Ailem'e ve

Saygıdeğer Hocam Cengiz ÇİNAR'a

ÖN SÖZ

Etrafımızda olup bitenler veya olacaklar, güzellik, zarafet, estetik ve bir düzen içinde gerçekleşmektedir. Bu düzen matematiksel bir yapıya sahiptir. Hepimiz maalesef bu yapıyı fark etmemekteyiz. İnşaatta, resimde, müzikte, teknolojinin her alanında, üretim temelinde ve arka planda matematik kullanılmaktadır. Ancak bu kadar değerli ve kullanışlı bir bilim dalını öğrenmek isteyenlerin oranı korku, zorlanma veya belirli bir zümre yapabilir gibi düşünceler nedeniyle düşüktür. Matematik ve matematik eğitimi İlginç bir şekilde paradoks yapıya sahiptir.

Matematik ve matematik eğitimi arasında bir köprü kurmak biz eğitimcilerin asli ve baki görevidir. Bu durum için farklı yöntem ve teknikler kullanılabilir. Ancak hayatın içinde yer alan ve aslında soyut kavramlar içeren matematiği öğrenmek, yine hayatın içinde, insanın doğal ortamında, yaparak yaşayarak öğrenmesi ile mümkündür. Bu doğal ortamın devamlılığını sağlamak adına, oyun oynamak her bireyin hakkıdır. Oyun insanların bu evrendeki yaşamlarına paralel bir doğal yaşam ortamı sunmaktadır. Oyuncular, oyun sonunda öğrenir, eğlenir ve verimli zaman geçirirler.

Oyunla matematik öğretimi, öğrencinin bir şey öğrenmek için öğretmeninden bilgi aktarımı beklemeden, bizzat kendisinin iletişim, girişimcilik, problem çözme, analitik düşünme ve yaratıcılık becerilerini kullandığı ve geliştirdiği alternatif somut bir yöntemdir.

Bu kitaptaki oyunları, matematiğin hayat içerisindeki gizli odalarının kapılarını aralamanız için yazdım. Matematik öğrenmenin başlangıçtan zor olduğunu düşünüyor, onu anlayamayacağınız kanısına kapılıyor iseniz bu kitap tam size göre. Okuduğunuzda ve oynadığınızda öğrencilerimiz veya çocuklarımızla güzel ve verimli zaman geçireceksiniz. Bu durum size de farkındalık ve farklılık yükleyecektir.

SUNU

Matematiği, adını söylemesek de günlük yaşamımızın her anında hissederiz, kullanırız. Olayları matematiği kullanarak betimleriz, olaylar arasındaki ilişkileri yine matematiğin kavramlarını kullanarak açıklarız. Öğretmen, sınıfın akademik başarısını aritmetik ortalamayla anlatırken, araştırmacı akademik başarıyı motivasyon ve öz-yeterlik inancının fonksiyonu olarak açıklayabilir. Gerçek yaşamın vazgeçilmezi olan matematiğin öğretimi ise eğitimin en temel sorunlarından biri olagelmiştir. Okullarda matematiğin öğretiminde düz anlatıma dayalı yöntemlerin çözüm olarak görülmesi, alternatif arayışların kısıtlı olması ve süreçte öğrencinin etkin olmamasına da bağlı olarak kazanımlara ulaşmakta güçlük çekilmektedir. Hatta bu durumlarda çoğu kez çocuklarda erken yaşlarda matematik başarısı düşmekte, ama bundan da öte çocuklarda matematik korkusu oluşabilmektedir. Matematik korkusunun aşılması için ise çok daha büyük çaba gerekmektedir.

Oyun, özellikle erken çocukluk eğitiminde eğitimin tüm alanlarında olduğu gibi matematik öğretiminde de eğitsel ulaşmada vazgeçilmez bir yöntem olarak görülmektedir. "Eylemleyerek ve Eğlenerek" öğrenme fırsatları sunan oyunun, matematik öğretimi için çocuk dostu olmayı başarmanın bir yolu olduğunu da unutmamak gerek.

Hasan Kalyoncu Üniversitesi Eğitim Fakültesinde meslektaş olarak birlikte çalıştığım Dr. Aksoy'un bu anlayış ve kapsamda matematik programının kazanımlarıyla da ilişkilendirerek hazırladığı ve çok sayıda sistematik etkinlikleri içeren "Matematikle Oynuyoruz" kitabının alana önemli bir katkı sağlayacağına inanıyorum. Öğretmenler için bir el kitabı niteliğinde bu kitap için Dr. Aksoy'u kutluyor, başarılarının sürmesini gönülden diliyorum.

Şener Büyüköztürk
Hasan Kalyoncu Üniversitesi
Eğitim Fakültesi

OKUYUCUYA MEKTUP

Temel düzeyde matematiği eğlenerek öğrenmek ve öğretmek isteyenlere, sınıf öğretmenlerine, matematik derslerinde kullanabilecekleri veya lisansüstü araştırmalarında oyun tabanlı ya da oyun destekli matematik eğitimi çalışacak eğitimcilere, eğlenceli olmasıyla öne çıkan bir yöntemle kitap hazırlanmıştır. Bu kitapta, her kazanıma yönelik, en az bir oyun bulabilirsiniz. Sınıf öğretmenlerinin matematik öğretiminde oyunlarla elini güçlendireceği, öğretimde işini kolaylaştıracağı doğrudur ancak öğretmenler, oyunların hazırlık evresinde ve oyunların sınıf içi uygulanması aşamasında, olarak daha fazla yorulacaklardır. Bununla beraber, oyunlar sırasındaki öğrencilerin yüzlerindeki gülümse, öğrencilerin matematik dersine istekli gelişleri ve katılımları öğretmenlerimizin yorgunluğunu alacağını temenni etmekteyim ve öyle olacağını düşünmekteyim.

Nesne kullanılan oyunlarda, fasulye tanesi, makarna, kürdan, tahta karıştırıcı, peçete veya mandal kullanılabilir. Mümkün olduğunca oyunlarda ulaşılabilir ve cüzi satılan nesneler tercih ettim. Bunun sebebi; nesnelerin tekrar kullanılabilirliği, sınıf öğretmenlerinin genellikle köy okullarında görev yapması ve imkânlarının kısıtlı olması düşüncesidir. Çalışılan okullarda ya da yapılacak araştırmalarda imkân dâhilinde nesneler istenildiği şekilde seçilebilir.

Oyunlarda genellikle süre kısıtlaması bulunmaktadır ancak ben, süreyi belirlemekten kaçınmaya çalıştım. Çünkü öğretimi gerçekleştirecek eğitimci, sınıf düzeyine göre kendi istediği şekilde süreyi belirleyecektir diye düşündüm.

Kitaptaki oyunlarla ilgili eleştiri ve önerilerinizi bekliyorum. Ayrıca, sizin de kitapta bu oyunda olabilir, ülkemizdeki öğrencilerin ve öğretmenlerin bu oyundan haberdar olmaları gerektiği yönünde bir düşünceniz var ise, lütfen iletişim kısmında yer alan e-posta adresime, sosyal medya hesaplarıma veya cep telefonuma doğrudan ulaşmanız beni son derece mutlu edecektir. Bu kitabı yazmayı düşünürken ve yazarken, aklımda hep oynayan öğrencilerin yüzündeki mutluluk ifadeleri ve öğretmenlerin bir teşekkür tebessümleri vardı. Oyunlarla ilgili çekmiş olduğunuz ve videoları gönderebilirseniz mutlu olacağımdan emin olabilirsiniz. Bu kitabın, sizin eleştirileriniz, önerileriniz varsa oyun düşüncelerinizle genişleyerek ilerleyen yıllarda yeni baskı çıkarması, beni ayrıca onurlandıracaktır.

İÇİNDEKİLER

Ön Söz VII
Sunu IX
Okuyucuya Mektup XI

1. SINIF OYUNLARI

Sek Sek 1
Tombala 2
Kompozisyon 3
Eş 4
Çuval Yarışı 5
Silgi Saklama 5
Kabak 6
Bom 6
Meyve Toplama 7
Resimler 8
Mendil 9
Sandalye Kapmaca 9
Devirme 10
Atış 11
Toparla 12
Paketleme 13
Hacı Yatmaz 14
Kova Doldurmaca 14
Koşmaca 15
Yanılmaca 15
Toplama 16
Lider 17
Patlamaca 18
Sayma 19
Gizli 20
Rastgele 20
Boya 21
Değiştir 21
Tamamlama 22
Görme 23
Soru İşareti 24
Müzikle 24
Biriktirme 25
Sırt Sırta 26
Birlikten Kuvvet Doğar 27
Çözmece 28
Eksiltme 29
Çıkaran 29
İşlemler 30
Form 31
Üç Kutu 32
Ağızda Taşıma 33
Taşıma 34
Patlatarak Çıkar 35
Problem Balon 36
Eksilen-Çıkan-Fark 36
Şaşırırsan Değiş 37
Grup Adına Göre 38
Şekillerin Dansı 39
Karanlıkta Öğren 40
Benzerini Bulmaca 40
Arkaya Ulaştır 41
Cisim Toplama 42
Benzetme 43
Benzet-Anlat 43
Zincir 44
Resim 45
Yönlendirme 45
Kazandır 46
Kartlar 46
Pişti 47
Hareket 48
Bul-Tamamla 49
Örüntü 50
Kolye 50
Grup 51
Şaşırma 52
Doğru-Yanlış 52
Ölçme 53
Vurucu 54
Mesafe 55
Koruma 56
Yakalamaç 57
Kumbara 57
Saat 58
Yap Boz 58

Kör Takvim 59
Hikâye 59
Anlat 60
Yazmaca 61
Cümle 61
Tahterevalli 62
Terazi 63
Taşıyıcı 64
Dengeli Taşıma 65
Çabuk 66
Taşı 67
Dökme 68
Su Taşıma 69
Karşılaştır 70
Diz 70
Açıkla 71
Çek 72
Dursun 73
..... 74

2. SINIF OYUNLARI

Çiçekçi 75
Rüzgâr Gülü 76
Paketle 77
Yakalanma 78
Adacık 79
Köprü 80
Kargo 81
Eksik Var 82
Basket 83
Mandal Tuttur 83
Yuvarla 84
Hedef 85
Bir Sayı Tut 86
Tuttur 87
Tık Tık, Kim O? 88
Birleştir 89
Yumurta Al 90
Balonları Sayda Patlat 91
Ayağa Kalk 92
Kovadan Kovaya 93
Sayı Havuzu 94
Eşitini Bul 96
Hikâyeni Bul 97
Pet Şişe Devirmece 98
İşlemle Paketle 99
Aman Dikkat 100
Sıfıra Battı 100
Hazineye Ulaş 101
Çıkar Ve Yakala 102
Uygun Sayıyı Bul 103
Kaçta Kaçı Doldu? 104
Gözüm Kapalı Seçerim 105
Sanat Eseri 106
Şekilden Şekile 107
Gözümü Bağla 108
Yönlendir-Bul 109
Simetrik Çek 110
Çamaşır Asmaca 111
Ustaya Saygı 112
Sıra Uzunlukları Değişiyor Mu? 113
Eşit Kaleler 114
Beş Yaklaşık 115
Manifaturacı 116
Zarlar 117
Sürpriz Yumurta 119
Zamana Gitmek 120
Matruşka 121
Kendini Tart 122
Üç Tas Mı 7 Fincan Mı? 123
Enlerim 124
oblo Okumak 125

3. SINIF OYUNLARI

Tombala 127
Okuyucu - Yazıcı 128
Sayı Kartını Bul 128
Bom 129
Bironyüz 130
Sayı Oluşturma 131
Peçeteleri Birleştirme 131
Kedi-Fare 132
Topu Yuvarlama 133
Sayını Basketle 134
Kız Kulesi 135
Sırayla Sayma 135

Örüntü 136
Dışarda Kalma 137
Tek-Çift 137
Zıplamaca 138
Tek - Çift 139
Sincaplar - Tavşanlar 140
Sayı Hafızası 140
Düğmeleri Topla 141
El Çırpma 142
Balonları Patlat 143
Grubunu Bul 144
Top Yuvarlama 145
Taşı 146
Atış 10'Un Katı 147
Apartman İnşa Edelim 148
Sayı Çek 149
Çarpan Top 150
Problem İstasyonu 151
Paylaş 152
Sayıları Böl Boya 153
Çarpımı Bul 154
Makarna Paylaştır 155
Yap-Boz 156
Alan Boyama 157
Tek Ayak 158
Yüzey, Köşe, Ayrıt 159
Sende Var Bende Yok 160
Köşe Kapmaca 161
Sessiz Kenarlılar 162
İp Baskısı 163
Kaplama 164
Tangram 164
Hareket Et 165
Dur 166
Sos 167
Ölç 168
Ayağı Altta Kalan 169
Eşini Bul 170
Cetvel 171
Kur Çözemesin 172
Pisti Tamamla 173
Pisti Ölç 174
Alanda Tahmin 176
Saat Kaç 177
Hızlıca Yıla Ulaş 178
Matbu 179
Problem 180
Eşit Kütleni Bul 181
Çabuk Patlatmaca 182
Kovayı Doldur 183
Problemini Bul 184
..... 185

4. SINIF OYUNLARI

Çekiliş 187
Say 188
Sek Sek 189
Koş Koş 190
Düello 191
Sırayla Örüntü 192
Kapakları Topla 193
Vur 194
İp Atla, Topla 195
Beş Saniye Düşün 196
Sor Çözemesin 197
Çabuk Çıkarma Yap 198
Zihinden Sırayla Çıkar 199
Dart Puanlama 200
El Çırpma 201
Üç Düğme 202
Üç Basamak Dokuz Kat 203
Kâğıt – Makas – Taş 204
Tek Hakkın Var 205
Problem Grubu 206
Koş 208
Balonları Patlat 209
El Çırp Ve Böl 210
Yer Değiştir 211
Yattı Kalktı 212
Yumurta Kolisi 213
Katla Tara 214
Yoğurda Elleme 215
Alan Kartları 216
Sayı-Sembol 217
Köşe Kapmaca 218
Ben Kimim 219
Nesneleri Yerleştir 220

İnşaat 221
Simetrisini Bul 222
Çamaşır Toplama 223
Yat Kalk 224
Halay 225
Rüzgar Gülü - Yelpaze 226
Milimetre 227
Hangisi Doğru 228
..... 229
Tren 230
Tahmin 231
Bayrak Kapmaca 232
Sazan Balıkçısı 233
Alan Atışı 234
Birim Kareler 235
Kimde 236
Kulaktan Kulağa Dönüştürme 237
Yarım Ayakta Çeyrek Oturur 238
Tartı 239
Resim Kartları 240
Arkanı Dön 241
Bulmaca 242
Dönüştürücü 243
Sulu Yarışma 244
Meyve Suyu Sıkmaca 245
En Az Puan 246
Grubuna Üye Kap 247
..... 248
Tablo Boz 249

MATbu 250
MATbu 1. Sınıf 251
MATbu 2. Sınıf 253
MATbu 3. Sınıf 255
MATbu 4. Sınıf 257

Geometrik Şekiller 260

Katı Cisimler 262

1. SINIF OYUNLARI

M.1.1.1. SAYILAR VE İŞLEMLER

Doğal Sayılar

Kazanım: M.1.1.1.1. Rakamları okur ve yazar.

Rakam ve sayı terimlerinin birbirine karıştırılmadan doğru kullanımına dikkat edilmelidir. Öğrenciler, okuryazar duruma geldiklerinde rakamların adları yazı ile yazdırılır. Rakamların yazılış yönüne dikkat ettirilir.

Oyun önerisi - 1

SEK SEK

Oyunda kullanılacak materyaller: Sek sek oyun alanı

Oynanma Şekli:

Geleneksel oyunlardan biri olan "sek sek" oyunu başlangıç karesinin içerisine 0 "sıfır" yazılarak uyarlanabilir. Resimdeki şekilde sınıf içi veya okul bahçesinde oynanabilir.

Her öğrencinin bir oyun taşı vardır. Ellerindeki taşı, çizili oyun planında en yüksek sayılı bölgeye atabilen oyuna başlar. Eğer birden fazla öğrenci o bölgeye atarsa, o öğrenciler arasında eşitlik bozuluncaya kadar atış tekrar edilir.

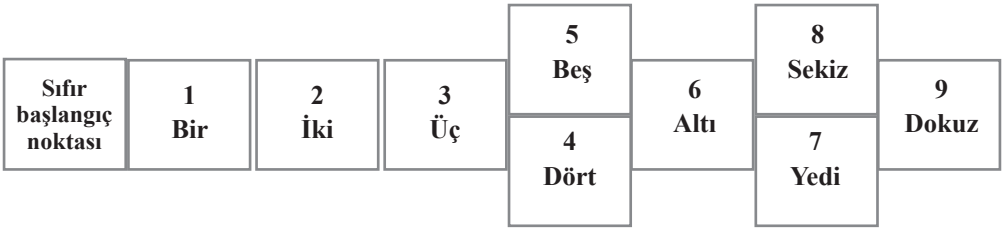

Öğrenci, başlangıç noktasında 0 "sıfır" da durur ve elindeki taşı sırayla bir yazılı kare şeklinde çizgili alanın içine atacak tek ayakla sekerek tüm rakamlara gidecek, zıplayarak arkasını dönecek ve başlangıç noktasına geri dönecek. Bu işlemleri sırasıyla

2. SINIF OYUNLARI

M.2.1. Sayılar ve İşlemler

M.2.1.1. Doğal Sayılar

Terimler: basamak, basamak değeri, sayı örüntüsü, deste, düzine

Kazanım: M.2.1.1.1. Nesne sayısı 100'e kadar (100 dâhil) olan bir topluluktaki nesnelerin sayısını belirler ve bu sayıyı rakamlarla yazar.

100'e kadar olan bir sayıya karşılık gelen çokluğun belirlenmesi sağlanır.

Kazanım: M.2.1.1.2. Nesne sayısı 100'e kadar (100 dâhil) olan bir topluluktaki nesnelerin sayısını belirler ve bu sayıyı rakamlarla yazar.

Aşamalı olarak önce 20 içinde çalışmalar yapılır. Deste ve düzine örneklerle açıklanır.

Oyun önerisi - 1

ÇİÇEKÇİ

Oyunda kullanılacak materyaller: Kürdan ya da çubuk makarna, lastik.

Oynanma Şekli:

Öğretmen, öğrencileri gruplara ayırır. Her grupta 4 öğrenci vardır. Gruptaki bir öğrenci çiçekleri istenilen sayıda diğer arkadaşına verir. Çiçekleri alan öğrenci lastik yardımıyla çiçekleri bir arada tutar ve çiçekleri ulaştıracak olan arkadaşına verir. Ulaştırılacak yere, çiçek siparişi gruptaki bir arkadaşa ulaştırılır. Öğretmen bir "deste" gül ya da bir "düzine" diyerek, grupların siparişlerini belirleyecek. Gruplar bir siparişi tamamlayınca, kendi içinde bir sonraki işi yapan arkadaşının görevini alarak toplamda dört sipariş hazırlayıp ulaştıracaklar. Her dört sipariş sonrasında, öğretmen en kısa sürede siparişleri doğru şekilde hazırlayan ve yerine ulaştıran gruba grup sayısınca puan verir.

Bir deste ve bir düzine siparişlerden sonraki siparişlerde deste ve düzine sayısının artırılması (iki deste, üç deste vb.) onluk ve birlik gruplara ayırmayı ve sayı ile ifade etmeyi kolaylaştırır.

Oyuna sipariş edilen çiçek sayısının artırılarak, onluklar halinde buketlenmesi şeklinde istenmesiyle devam edilir.

3. SINIF OYUNLARI

M.3.1. Sayılar ve İşlemler

M.3.1.1. Doğal Sayılar

Terimler veya kavramlar: basamak, basamak değeri, yüzlük

Semboller: >, <

M.3.1.1.1. Üç basamaklı doğal sayıları okur ve yazar.

Öncelikle modeller kullanılarak üç basamaklı sayılar kavratılır.

Oyun önerisi – 1

TOMBALA

Oyunda kullanılacak materyaller: Tombala kartları, torba ve sayı kartları

Oynanma Şekli:

Her öğrenciye, her iki öğrenciye ya da kartlar öğrenci gruplarına dağıtılır. Öğretmen torbadan rastgele sayı kartı çeker ve öğrencilere kart gösterilmeden yüksek sesle okunur. Hangi öğrencinin kartında o sayı varsa, o sayı kartı o öğrenciye kontrol edilerek verilir. Tombala yapan öğrenci kazanır.

4. SINIF OYUNLARI

4. SINIF OYUNLARI

M.4.1. SAYILAR VE İŞLEMLER

M.4.1.1. Doğal Sayılar

Terimler veya kavramlar: bölük

M.4.1.1.1. 4, 5 ve 6 basamaklı doğal sayıları okur ve yazar.

Oyun önerisi – 1

ÇEKİLİŞ

Oyunda kullanılacak materyaller: Tombala kartları, sayı kartları, torba.

Oynanma Şekli:

4, 5, 6 basamaklı sayılarla tombala kartları oluşturulur. Tombala kartları her öğrenciye bir adet ya da hir iki öğrenciye bir adet olmak üzere dağıtılır. Öğretmen tombala kartları üzerinde yazılı sayıları bir torba içerisinde bulundurur ve sınıfa getirir. Torbadan çektiği sayıyı sınıfa okur. Tombala kartında öğretmenin söylediği sayıyı bulunduran öğrenci, okunan sayının üzerini kapatır. Tombala kartları üç satırdan oluşmaktadır ve her satırda üç farklı sayı yazmaktadır. Herhangi bir satırındaki sayıların tamamını kapatan öğrenci çinko diye bağırır. 1. ve 2. Çinkoyu yapan öğrenciler birer puan kazanırlar. İlk tombala yapan öğrenci beş puan kazanırken, diğer tombala yapan öğrenciler üçer puan kazanır. Oyun birkaç kez oynanır, en çok puan kazanan öğrenci oyunun kazananıdır.

MATbu

MATbu, eğitsel bir oyun olarak tasarlanmıştır. Öğrencilere yönelik öğretim programında belirlenen kavramlarla ilgili bir kavram öğrenme kart oyunudur. Oyunda amaç öğrencilerin matematiksel kavramlara hâkimiyetini arttırmaktır. Kartta kelimeler yazmaktadır, en üstteki kelime; anlatılması ve dinleyenlerin bilmesi beklenen kavramdır. Kartın bir yüzü boş bırakılır ve boş yüzey üstte gelecek şekilde kartlar üst üste konur. Kavram, altında yer alan kelimeler kullanılarak ya da kullanılmayarak anlatılır. Kelimelerin kullanılması ya da kullanılmaması kararı, öğrencilerin öğrenme düzeylerine ve sınıf seviyelerine bağlı olmak üzere, öğretmenin tercihine bırakılmıştır. Özellikle, oyunu ilk kez oynayacak olan 1. ve 2. sınıf düzeyindeki öğrencilerin kavramların altında yer alan kelimeleri kullanması tercih edilebilir. Öğrenciler eşit sayıda olacak şekilde gruplara ayrılırlar. Öğrenciler yan yana otururlar, oturma düzeninde her gruptan bir öğrencinin yanında diğer gruptan bir öğrenci bulunur. Oyunda yer alan öğrenci sayısı fazla ise aynı kavrama ait karttan birden fazla sayıda bulundurulabilir. Ayrıca bilinen kavram\kart diğer kartların arasına rastgele tekrar ters çevrilip konabilir. Oyunda ayrıca bir zemin bulunmaktadır. Bu zeminde öğrenci grupları kendilerine birer piyon seçerler ve seçtikleri piyonla verilen sürede bildikleri kelime sayısı kadar bir adım ilerlerler. İlerledikleri adımda, adımın şekline/rengine göre bir anlatım yöntemi bulunmaktadır. Anlatıcı, adımın rengi/şekli sarıysa sözel anlatım, kırmızıysa çizerek anlatım, maviyse sessiz anlatım gerçekleştirmesi gerekmektedir. Anlatan öğrencinin grubundaki öğrenciler cevap verme hakkına sahiptir. Oyuna ait zemini en kısa sürede tamamlayan grup oyunun galibidir. Oyun grupların yeniden oluşturulması ile tekrar oynanabilir. Öğrencilerin bulundukları sınıf seviyesine ait kavramlarla birlikte, önceki yıllara ait kavramlar da oyunda kullanılabilir. Örneğin üçüncü sınıf öğrencileri için ilk iki yıla ait kavramlar oyuna dâhil edilebilir.

MÜZE EĞİTİMİ

Editörler

Doç. Dr. Yavuz TOPKAYA

Prof. Dr. Zafer TANGÜLÜ

...Geleceğin Fikirleri...

MÜZE EĞİTİMİ

Editörler: Yavuz TOPKAYA - Zafer TANGÜLÜ

Yazarlar:

Mehmet ŞENTÜRK - Münevver YILDIRIM - Özlem ULU KALIN - Murat Bayram YILAR
Alim Koray CENGİZ - İhsan ÜNLÜ - Alper KAŞKAYA - Ebru BİNGÖL - Cihan KARA
Galip ÖNER - Özgür ULUBEY - Songül BAŞBUĞ - Ahmet BOZAK

ISBN: 978-625-94310-1-7

Copyright © Vizetek

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi'ne aittir. Vizetek Yayıncılık'ın izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Sayın okuyucularımız, bandrolsüz yayınları satın almamanızı diliyoruz.

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

Yayın Koordinatörü: Ferit RESULOĞULLARI

Kapak Tasarımı & Mizanpaj: Sadık HANGÜL

1. Baskı: Ankara|Aralık, 2023

vizetek

Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA

Tel.: (0312) 482 00 11

Web: www.vizetek.com.tr

E-mail: vizetekyayincilik@gmail.com

Yayıncı Sertifika No: 41575

Baskı: Vadi Grafik Tasarım ve Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420. Cad. No: 58/1 Yenimahalle/ANKARA,
Tel: 0 312 395 85 71

Matbaa Sertifika No: 47479

MÜZE EĞİTİMİ

Editörler
Doç. Dr. Yavuz TOPKAYA
Prof. Dr. Zafer TANGÜLÜ

Yazarlar
Doç. Dr. Mehmet ŞENTÜRK
Dr. Münevver YILDIRIM
Doç. Dr. Özlem ULU KALIN
Doç. Dr. Murat Bayram YILAR
Doç. Dr. Alim Koray CENGİZ
Doç. Dr. İhsan ÜNLÜ
Doç. Dr. Alper KAŞKAYA
Doç. Dr. Ebru BİNGÖL
Doç. Dr. Cihan KARA
Doç. Dr. Galip ÖNER
Doç. Dr. Özgür ULUBEY
Bilim Uzmanı Songül BAŞBUĞ
Doç. Dr. Ahmet BOZAK

vizetek

Editörler Doç. Dr. Yavuz TOPKAYA, *Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi*
Prof. Dr. Zafer TANGÜLÜ, *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi*

1. Bölüm **Müze ve Müzecilikle İlgili Temel Kavramlar**
Doç. Dr. Mehmet ŞENTÜRK, *Kilis 7 Aralık Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0003-0748-5234
Dr. Münevver YILDIRIM, *Kilis 7 Aralık Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0001-7745-0219

2. Bölüm **Dünya'da Müzeciliğin Tarihi Gelişimi**
Doç. Dr. Özlem ULU KALIN, *Artvin Çoruh Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0001-9317-5261

3. Bölüm **Türkiye'de Müzeciliğin Tarihi Gelişimi**
Doç. Dr. Murat Bayram YILAR, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0001-5889-3372

4. Bölüm **Kültür, Sanat, Uygarlık ve Müze**
Doç. Dr. Alim Koray CENGİZ, *Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0003-4675-0571

5. Bölüm **Müzelerin Tarih Bilincine Katkısı**
Doç. Dr. İhsan ÜNLÜ, *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0003-2769-8966
Doç. Dr. Alper KAŞKAYA, *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-6695-6422

6. Bölüm **Müzelerin Tarih Bilinci.....**
Doç. Dr. Ebru BİNGÖL, *İskenderun Teknik Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-7194-0070

7. Bölüm **Türkiye'de Çağdaş Müzeciliğin Gelişimi**
Doç. Dr. Cihan KARA, *Artvin Çoruh Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-8230-810X

8. Bölüm **Bir Eğitim Ortamı Olarak Müzeler ve Müze Eğitimi**
Doç. Dr. Galip ÖNER, *Erciyes Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0001-5683-1127

Bölümler ve Yazarlar

9. Bölüm **Etkinlik Örnekleriyle Müze Eğitimi Uygulamaları**

Doç. Dr. Özgür ULUBEY, *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0001-7672-1937

Bilim Uzmanı Songül BAŞBUĞ, *Şehit Mehmet Altanlar İlkokulu*
ORCID ID: 0000-0002-8621-2068

10. Bölüm **Müze Eğitiminde Web 2.0 Öğretim Araçlarının Kullanımı ve Sanal Müzecilik**

Doç. Dr. Ahmet BOZAK, *Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0001-5275-0514

Önsöz

Müzeler sıklıkla "sosyal ve kültürel bellek depoları" olarak nitelendirilmelerine rağmen günümüzde farklı türleri, işlevleri, içerikleri, sergileme yöntemleri ve hedef kitleleri olan kompleks kurumlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Müzelerin kurumsallaşma sürecinin başladığı 18. yüzyıldan 20. yüzyılın ikinci yarısına kadar müzelerin temel işlevleri daha çok toplama, koruma ve sergileme olarak algılanmıştır. Ancak geçen yüzyılla birlikte müzeler artık kültürel mirasının korunduğu ve sergilendiği alanlar olmaktan ziyade güçlü bir eğitim aracı olarak görülmeye başlanmıştır. 21. yüzyılda ise müzeler tüm işlevlerinin yanı sıra araştırma, yansıtma ve eğlence gibi unsurları bünyesine dahil etmiş, diğer yandan eğitim misyonunu ise pasif öğrenmeden aktif öğrenmeye taşımışlardır. Bu bağlamda müzeler sahip oldukları içeriklerin hikayelerini de işe koşarak ziyaretçiler için müze ziyaretini anlamlı, öğrenime dayalı ve eğlenceli hale getirme yarışına girişmişlerdir. UNESCO'nun verilerine göre küresel düzeyde 1975 yılında 22 bin olan müze sayısı 2023 yılı itibariyle 103 bini aşmış durumda olması bu yarışın somut bir göstergesi olarak gösterilebilir. Artan müze sayılarıyla doğru orantılı şekilde ziyaretçi sayıları da artmakta ve her yıl yüz milyonlarca kişi müzeleri ziyaret etmektedirler. Bu ziyaretçilerin neredeyse yarısını okul çağındaki çocuklar oluştururken, yine önemli bir kısmını da okul gruplarıyla gelen öğrenciler oluşturmaktadır. Dolayısıyla günümüzde müzeler formal ve informal öğrenme ortamları olarak yararlanılan başlıca okul dışı öğrenme ortamlarından biri haline gelmiştir. Bu mekanlardan etkin şekilde yararlanılabilmesi için ise öğretmenlerin müze eğitimine yönelik bilgi, beceri, değer ve tutumlarının desteklenmesi gerekmektedir. Bu kitap çalışması ile başta hizmet öncesi öğretmen adayları olmak üzere halihazırda görev yapan öğretmenler ile bu alanda çalışma yapan araştırma-

...

Editörler

Doç. Dr. Yavuz TOPKAYA

Prof. Dr. Zafer TANGÜLÜ

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM 1:
MÜZE VE MÜZECİLİKLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR 1
Doç. Dr. Mehmet ŞENTÜRK
Dr. Münevver YILDIRIM

BÖLÜM 2:
DÜNYA'DA MÜZECİLİĞİN TARİHİ GELİŞİMİ 13
Doç. Dr. Özlem ULU KALIN

BÖLÜM 3:
TÜRKİYE'DE MÜZECİLİĞİN TARİHİ GELİŞİMİ 25
Doç. Dr. Murat Bayram YILAR

BÖLÜM 4:
KÜLTÜR, SANAT, UYGARLIK VE MÜZE 39
Doç. Dr. Alim Koray CENGİZ

BÖLÜM 5:
MÜZELERİN TARİH BİLİNCİNE KATKISI 53
Doç. Dr. İhsan ÜNLÜ
Doç. Dr. Alper KAŞKAYA

BÖLÜM 6:
DÜNYADA ÇAĞDAŞ MÜZECİLİĞİN GELİŞİMİ 67
Doç. Dr. Ebru BİNGÖL

BÖLÜM 7:
TÜRKİYE'DE ÇAĞDAŞ MÜZECİLİĞİN GELİŞİMİ 83
Doç. Dr. Cihan KARA

BÖLÜM 8:
BİR EĞİTİM ORTAMI OLARAK MÜZELER VE MÜZE EĞİTİMİ 99
Doç. Dr. Galip ÖNER

BÖLÜM 9:
ETKİNLİK ÖRNEKLERİYLE MÜZE EĞİTİMİ UYGULAMALARI.....129
Doç. Dr. Özgür ULUBEY
Bilim Uzmanı Songül BAŞBUĞ

BÖLÜM 10:
MÜZE EĞİTİMİNDE WEB 2.0 ÖĞRETİM ARAÇLARININ KULLANIMI VE SANAL MÜZECİLİK.....149
Doç. Dr. Ahmet BOZAK

BÖLÜM **1**

MÜZE VE MÜZECİLİKLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

Doç. Dr. Mehmet ŞENTÜRK
Dr. Münevver YILDIRIM

Giriş

İnsanlık, kendi tarih boyunca tecrübe biriktirmiştir. Bu tecrübeler nesilden nesile çeşitli yollarla aktarılarak gelmiş ve insan yaşamını kolaylaştırmıştır. Her toplum belli bir kültür oluşturmuş ve bunlar birbirini etkileyerek dünya kültür mirasını oluşturmuştur. Örneğin Türkler, binlerce yıllık tarihinde ordu, devlet teşkilâtı, dil, sanat, edebiyat gibi alanlarda ortaya koydukları ürünler ile zengin ve köklü bir kültür oluşturmuşlardır. Ancak bu kültürel tecrübeyi oluştururken ve yeni yetişen nesillerine aktarırken kaçınılmaz bir şekilde önce bozkır kültürü, sonra İslam kültürü ve Tanzimatla birlikte ise özellikle Batı kültürünün tesirinde kalmıştır (Yılar, 2020). Tüm toplumlar için bu deneyim aktarımı sözlü ve yazılı olabileceği gibi çeşitli objeler yoluyla da gerçekleşmiş olabilir. İnsanlık yaşamı boyunca biriken çeşitli alanlara ait tecrübeler insanlığın ortak mirası gibidir. Müzeler de bu mirası toplama, koruma, kayda geçirme, sergileme, araştırma gibi amaçlara hizmet etmektedir.

Müzeler, yukarıda ifade edilen özelliklerinin yanında sınıf ortamında yapılan öğretimsel faaliyetlerin tamamlayıcısı olabilirler. Müzeler, koleksiyonlarında bulunan birçok objeyi sergileyerek öğrencilere yaparak yaşayarak öğrenme ve

gözlem yapma fırsatı sunarlar. Bu nedenle öğretmenlerin çevrelerinde bulunan müzeleri bir öğretim alanı olarak düşünmeleri ve öğrencilere müze deneyimi fırsatı sunmaları öğretim faaliyetlerinde çeşitlilik oluşturacaktır (Şentürk, 2023). Bu anlamda gelişmiş ülkeler öncülüğünde müzelerin öğretim faaliyetlerine sunabileceği katkı fark edilmiş ve müzeler birer eğitim-öğretim mekânı olarak görülüp yaşamın içerisine sokulmuştur (Buyurgan, 2019). Nitekim eğitim öğretim faaliyetlerinin bir plan dahilinde verildiği okulların (Topkaya, 2016) dışında yani okul dışı öğrenme ortamlarından biri olan müzelerle birlikte çocuklara hem yerel hem de evrensel bakabilme becerisini müzeler aracılığıyla kazandırılabilir (Topkaya ve Coşkun, 2016).

Bu kitapla öğretmen ve öğretmen adaylarının müzelere olan ilgisini artırma ve onlara müzelerden yararlanmaları için gerekli olan donanımı kazandırma amaçlanmıştır. Bu temel amaç doğrultusunda kitabın bu bölümde müzelere ve müze eğitimine dikkat çekmek ve kitabın bundan sonraki bölümleri için kavramsal bir temel oluşturmak . Bu hedef doğrultusunda müze, kültürel miras, koleksiyon, sergi, müze yönetimi, mimari, müzebilim ve müze eğitimi kavramları açıklanmıştır.

Müze

"Müze" Yunanca, ilham perilerinin (muses) tapınağı olan mouseion ifadesinden gelir (Desvallées & Mairesse, 2010; Bulduk, 2018). Müzenin tanımı, geçirdiği değişim süreci içinde öncelikle somut delillere yönelmiştir. Daha sonra modernizmden postmodernizme doğru geçişle birlikte bilginin ve bilgi kaynaklarının neler olduğuna ilişkin anlayışın da değişmesiyle teoride ve uygulamada müzelere bakış değişmiştir (Kandemir ve Uçar, 2015).

Tarihsel gelişim sürecine baktığımızda müzenin belli bir ilgi, merak, biriktirme arzusu ve muhafaza etmenin en önemli mekânı olduğu görülmektedir (Bulduk, 2018). Bununla birlikte maddi deliller toplama, bunlar üzerinde çalışma ve bu çalışmaları yorumlama, bunları koruma ve sergileme müzelere yüklenen anlamın ve bu anlamın şekillendirdiği tanımlamaların kökeninde bulunan bileşenleri oluşturmaktaydı. Ancak günümüzde bilgiye yönelik düşüncelerin değişmesiyle müzelerin tanımına soyut değerler de eklenmektedir (Kandemir ve Uçar, 2015). Müze anlayışındaki ve tanımlamalarındaki değişim sonunda müzeler, esin perilerine hapsedilmiş bir tapınak olmaktan kurtarılmıştır (Huyssen, 2006). ICOM (International Council of Museums)'un 2022 yılında güncellediği tanıma göre müze, "Somut ve somut olmayan mirası araştıran, toplayan, koruyan, yorumlayan ve sergileyen, toplumun hizmetinde olan, kâr amacı gütmeyen kalıcı bir kurumdur" (ICOM, 2022). Kültür ve Turizm Bakanlığı ise müzeyi "Toplumun

Kaynakça

Abt, J. (2006).The Origins of the Public Museum, Sharon Mcdonald (Ed.) A Companian to Museum Studies (ss.115-135), Blackwell Publishing.

Artun A. (2012). Müze ve Modernlik Tarih Sahneleri Sanat Müzeleri I. İstanbul: İletişim Yayıncılık.

Aydınalp, Ş. G. I. (2019). Müze İletişimi. İstanbul: Akademik Kitaplar.

Bozak, A. (2021). Çevre Eğitiminin Tarihsel Gelişimi ve Dünyadaki Çevre Eğitiminin Bazı Ülkeler Açısından İncelenmesi. (Tokcan, H., & Topkaya, Y. Ed.). *Çevre Eğitimi* içinde (s.193-236) Pegem Akademi.

Burke, P. (2001). Bilginin Toplumsal Tarihi, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Cook, E. (2019). "Amerikan Müzeciliğinin Tarihi Gelişimi ve Smıthsonian müzeleri Üzerinden Araştırılması", Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Duncan, C., (1995). Civilising Rituals: Inside Public Art Museums, London&New York: Routledge,

Guerrieri, M., (2002). Müze: Hatıra ve Gerçeğin Sahnesi, Reyhan Alp (Ed.), Bir Kuruluşun Öyküsü (ss.57-117), İstanbul: Sabancı Üniversitesi Sabancı Müzesi Yayını.

Hooper-Greenhill, E., ed., (1996). The past, the present and the future: Museum education from 1970's to the 1990's, The Educational Role of The Museum, Reprinted, 258-262, Routledge, New York.

Karabıyık, A. (2007). "Çağdaş Sanat Müzeciliği Kapsamında Türkiye'deki Müzecilik Hareketlerine Bir Bakış", Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Keleş, V. (2003). Modern Müzecilik ve Türk Müzeciliği, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2(1-2), 1-16.

Kervankiran, İ. (2014). Dünyada Değişen Müze Algısı Ekseninde Türkiye'deki Müze Turizmine Bakış, Turkish Studies - International Periodical fort he Languages, 9/11, 345-369.

Köseoğlu, F. N. (2019). "Antik Dönem Heykellerinin Sergilenmesi: Sergileme Ve Müzecilik Tarihi Açısından Genel Bir Değerlendirme", Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Lewis, G. D., (2005). History of Museums, Encyclopedia Britannica Online, http://www.britannica.com/eb/article-9117298.

Madran, B. (1999). "Müze Türleri". T. Atagök (Der). Yeniden Müzeciliği Düşünmek. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Basım-Yayın Merkezi. 3-21.

Mülayim, S. (1994). Sanat Tarihi Metodu. İstanbul: Bilim Teknik Yayınevi.

Özdoğan, M. (2014). 50 Soruda Arkeoloji. İstanbul: Kayhan Matbaacılık.

Özmen, S. S. (2018). Müze Eğitiminin Gelişimi, Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi Humanıtas, 4(11), 301-324.

Pasinli, A. (1994). "Arkeoloji Müzeleri", Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, I., 1994, s.307, İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.

Roberts, J. (2005). The Oxford Dictionary of the Classical World. New York: Oxford University Press.

Sak, N. & Güneröz, C. (2023). Yunanistan'da Müzecilik Çalışmaları ve Müze Eğitimi, İdil, 106, 750-762.

Silier, O. (2010). Dünyada ve Türkiye'de Kent Müzeleri, Ege Mimarlık, 16-21.

Şahin, M. (2019). "Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Müzecilik 1846-1938", Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara.

Tezcan Akmehmet, K. & Ödekan, A. (2006). Müze Eğitiminin Tarihsel Gelişimi, İTÜ dergisi/b Sosyal Bilimler, 3(1), 47-58.

Topkaya, Y., ve Yılar, B. (2016). Opinions of social studies teachers about alternative assessment and evaluation techniques. Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 18(1), 593-610.

Topkaya, Y., ve Coşkun, K. (2016). Küresel vatandaşlık bilinci üzerinde sosyal bilgiler öğretim programında yer alan değerlerin etki boyutu. Sosyal Bilimler Dergisi, 6(11), 238-252.

Uçar, M. (2019). "Türkiye'de Müzeciliğin Tarihsel Gelişiminin Kurumsalcı Bakış Açısıyla Analizi", Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.

Uralman, N. H. (2006). 21. Yüzyıla Girerken Bir Bilgi Kurumu Olarak Müze, Bilgi Dünyası, 7(2), 250-266.

Üstündağ, Ü. (2023). "Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemi Ulus İnşası ve Kimlik Çalışmaları: Ülkemizden ve Dünyadan Müze Örnekleri", Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Volkova Humbatova, O. (2019). "Rusya'da Müzeciliğin Gelişimi", Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Yücel, E. (1999). Türkiye'de Müzecilik. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

Zencir, H. (2023). "Türkiye ve Dünya Arkeoloji Müzelerinde Çağdaş Sergileme Modelleri Üzerinden Uygulamaların Dijital Ortamlara Taşınması", Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, T.C. Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.

URL-1 https://icom.museum/en/about-us/history-of-icom/ adresinden 03.12.2023 tarihinde erişilmiştir.

BÖLÜM **3**

TÜRKİYE'DE MÜZECİLİĞİN TARİHİ GELİŞİMİ

Doç. Dr. Murat Bayram YILAR

Giriş

Binlerce yıldan bu yana onlarca uygarlığa ev sahipliği yapmış ve günümüzde birçok ülkenin sahip olmadığı eşsiz bir tarihi ve kültürel mirasını bünyesinde barındıran (Öner, Uyar ve Öner, 2019, s.2441) Anadolu coğrafyasında bugün paha biçilemez eserlerin ve onları sergileyen müzelerin bulunması kaçınılmaz olarak ortaya çıkan bir durumdur. Ancak Türk müzeciliğinin temeli, Batı'da olduğu gibi koleksiyonların değerlendirilmesi ya da daha geniş kitlelere açılması gereksiniminden çok 19. Yüzyılın ikinci yarısında, eski eserlerin imparatorluk sınırları içinde muhafaza edilmesinin gerektiği yönünde belirmeye başlayan bir koruma anlayışı doğrultusunda atılmıştır. Böylece korunmaya ve toplanmaya değer tarihi malzemelerin saklanmasıyla birlikte modern anlamda ilk müzeler ortaya çıkmaya başlamıştır (Güler, 2019, s. 67). Öncesinde ise çoğunlukla Avrupalılar tarafından bazen imparatorluk yönetiminin izni dahilinde bazen sessiz sedasız yurt dışına çıkarılan paha biçilemez eserlerin hala büyük bir çoğunluğu maalesef dünyaca ünlü çeşitli müzelerde sergilenmektedir.

Bu bölümde Türkiye'de müzeciliğin tarihi gelişimi Cumhuriyet öncesi ve sonrası olmak üzere iki temel bölümde ele alınmış, ayrıca müzeciliğin gelişimine katkı da bulunan önemli şahsiyetlere kısaca yer verilmiştir.

Türk Müzeciliğine Giriş: Cumhuriyet Öncesi Dönem

Grek mitolojisinde *Mousa* olarak bilinen dokuz ilham perisinin adından türetilmiş olan müze sözcüğü, "Musalar'ın yeri/tapınağı" anlamına gelmekteydi. Müze, *International Council of Museums* tarafından yapılan genel bir tanıma göre, "tarihî-arkeolojik eserlerin ve tabiattan toplanmış nesnelerin teşhir edildiği mekânlar, tabii parklar, nebatat ve hayvanat bahçeleri, akvaryumlar ve halkın ziyaretine açık biçimde düzenlenmiş tarihî ören yerleri" demekti (Keleş, 2010, s.2; Yücel, 2006, s.240-241; Payaslı, 2018, s.246). Türkiye'de müzecilik çalışmalarına 19. yüzyılın ikinci yarısında başlandığı kaydedilse de eski eserleri toplama çalışmalarının Selçuklulara kadar geri gittiği bilinmektedir. Öte yandan, II. Mehmed Dönemi'nden beri cebehâne amacıyla kullanılan Aya İrini Kilisesi hem ganimet silahlara hem de modası geçmiş savaş araç ve gereçlerine ev sahipliği yaparak (Yücel, 2006, s.241) adeta bir müze işlevi görmüştür.

II. Mehmed keza Topkapı Sarayı iç avlusunda Bizans Dönemi'ne ait bazı lahit ve sütunları bir araya getirtmiştir. Osmanlı sultanlarının bu gibi eserlere olan ilgisi kuşkusuz II. Mehmed'den sonra da devam etmiştir. Sultan Abdülmecid bu bağlamda anılmalıdır. O da Yalova çevresine yaptığı bir gezide dikkatini çeken Bizans yazıtlarını başkente göndermiş; bu dönemde çeşitli yörelerden merkeze eski eserlerin gönderilmesi istenilmiştir. Bu eserler, o süreçte Aya İrini'de bulunan söz konusu araç-gereçlerin yanına konulmuştur. Burada *Mecma-ı Esliha-i Atîka* ve *Mecma-ı Âsâr-ı Atîka* şeklinde iki kısım halinde organize edilen bu eserler, Maârif Nâzırı Paşa'nın emri doğrultusunda 1869'da ziyarete açılmıştır. *Müze-i Hümâyûn* olarak bilinen bu müze, Sadrazam Mahmud Nedim Paşa tarafından kapatılmıştır. Ancak burası Ahmed Vefik Paşa'nın Maârif Nazırlığı sırasında yeniden açılmıştır. 1870'lerde Aya İrini'nin müze için elverişsizliği ve sonradan gelen yeni eserleri de ihtiva edemeyecek olması hasebiyle Maârif Nâzırı Cevdet Paşa'nın teklifi doğrultusunda Çinili Köşk, müzeye dönüştürülmüş ve yukarıda bahsi geçen atîk eserler koleksiyonu buraya taşınarak yeni *Müze-i Hümâyun* Ağustos 1881 tarihinde törenle açılmıştır (Keleş, 2010, s.4; Yücel, 2006, s.241-242).

Osman Hamdi Bey döneminde müzedeki koleksiyonlar bilimsel yöntemlerle tasnif edilmiştir. Bu dönemde yürütülen bazı arkeolojik kazılarda ulaşılan pek çok eser de müzeye alınmıştır. Çinili Köşk'ün yeni eserler karşısında yetersiz kalması üzerine karşısına yeni bir müze inşa edilmiş; bu müzenin ilk kısmı 1891'de ve diğer kısımları ise 1902 ve 1908 yılında tamamlanmıştır. Türk müzeciliğine büyük bir emek vermiş olan Osman Hamdi Bey'in vefatından sonra kardeşi Halil Ethem Bey getirilmiştir. Yirmi yılı aşkın bir süre bu görevde bulunan Halil Ethem Bey, müzeye ait koleksiyonları yabancı uzmanlara düzenletmiş ve bilimsel yayınlara ağırlık vererek yeni kataloglar hazırlatmıştır. 1917 yılında Sanâyi-i Nefîse

Kaynakça

Ata, B. (2002). *Müzelerle ve tarihî mekânlarla tarih öğretimi: Tarih öğretmenlerinin "müze eğitimine" ilişkin görüşleri* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.

Atik, Ş. (1999). Müzelerin Yeniden Yapılanması Kapsamında Müze-Toplum İlişkisi, Müze-

Toplum İlişkisi Bağlamında Müze Tanıtımı ve İletişim. (Tomur Atagök), *Yeniden Müzeciliği Düşünmek* içinde. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Basım-Yayın Merkezi.

Aykaç, N., Güneröz, C. Ve Aykaç, M. (2021). *Müze eğitimi: Yaratıcı drama uygulamaları*. Ankara: Pegem Akademi.

Bilir, Ö. (2023). *Eğitim bilimleri alanında müze eğitimi konulu yapılmış lisansüstü tezlerin incelenmesi.* Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

Çıldır, Z. (2014). Türkiye'de Bir Eğitim Ortamı Olarak Müzelerin Kullanımına İlişkin Eğitimciler Tarafından Hazırlanan Raporlar. Folklor Edebiyat 20 (79), 179-188.

Çimen, M. (2021). Ülkemizde müzeciliğin tarihi. Erişim tarihi: 01.12.2023 tarihinde https://bbnhaber.com.tr/yazarlar/mustafa-cimen/ulkemizde-muzeciligin-tarihi-1512 adresinden erişilmiştir.

Dumlupınar A. S. (2019). Halil Edhem ve bibliyografya (Amida) isimli çalışması üzerine. *Tarih ve Gelecek Dergisi, 5*(2), 449-460.

Erbay, F. (2009). Müzecilik eğitiminin kırılma noktası. *SAYED: Kültür ve Sanat Dergisi 2*, 20-23.

Erbay, F. (2017). Türkiye'de müzecilik eğitiminin üniversitelerde kurumsallaşması. *Milli Eğitim Dergisi, 46*(214), 105-122.

Gerçek, F. (1999). *Türk müzeciliği*. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları Başvuru Kitapları Dizisi.

Güler, A. (2019). Müzecilik ve müzede eğitimin tarihsel gelişimi. S. Buyurgan (Ed.). *Müzede eğitim: Öğrenme ortamı olarak müzeler* içinde (s. 59-87). Ankara: Pegem Akademi.

Gürçay, H. (1958). Osman Bayatlı 1892-1952. *Türk Arkeoloji Dergisi*, (10), 46-47.

İstanbul Oyuncak Müzesi, (2021). *Etkinlikler*. Erişim tarihi: 08.11.2023 tarihinde https://istanbuloyuncakmuzesi.com/pages/etkinlik-egitimler adresinden erişilmiştir.

Karadeniz, C., ve Okvuran, A. (2018). Cumhuriyetin ilanından günümüze Türkiye'de müze eğitimi: Tarihsel gelişim ve gelecek tasarıları. *Milli Folklor Dergisi, 15*(118), 101-113.

Keleş, V. (2010). Modern müzecilik ve Türk müzeciliği. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2*(1-2), 1-16.

Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2022). *Genel Müdürlüğümüze bağlı müzeler ve ören yerleri*, Erişim tarihi: 15.11.2023, https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-43253/genel-mudurlugumuze-bagli-muzeler-ve-orenyerleri.html adresinden erişilmiştir.

Ölçer-Özünel, E. (2013). (2013). Camekândan Canlı Performansa Somut Olmayan Kültürel Miras ve Müzeler. *Somut Olmayan Kültürel Mirasın Geleceği Türkiye Deneyimi* içinde (s.65-72). Ankara: Unesco Türkiye Millî Komisyonu Yayınları.

Önder, M. (1999). *Türkiye müzeleri*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Öner, G., Uyar, F. O., & Öner, D. (2019). Müzelerin Eğitimsel İşlevine ve Kullanımına İlişkin Müze Uzmanlarının Görüşleri. Kastamonu Education Journal, 27(6), 2439-2457.

Payaslı, V. (2018), Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Milli Kimliğin ve Ulus Devletin İnşasında Tarihin Görselleştirilmesi, *Hıstory Studıes*, Volume 10, Issue 9, 245-278.

Telli, H., (1990). *Türkiye'de resim-iş öğretimine genel bir bakış. Ortaöğretim kurumlarında resim-iş öğretimi ve sorunları*, Ankara: T.E.D. Yayınları.

Topkaya, Y., ve Şimşek, U. (2015). Impact of instructional comics on the attitudes towards citizenship and democracy education. Journal of Computer and Education Research, 3(6), 152-167.

Topkaya, Y., ve Coşkun, K. (2016). Küresel vatandaşlık bilinci üzerinde sosyal bilgiler öğretim programında yer alan değerlerin

etki boyutu. Sosyal Bilimler Dergisi, 6(11), 238-252.

TÜİK. (2022). Kültür miras istatistikleri. Erişim tarihi 10.11.2023, https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Kulturel-Miras-Istatistikleri-2022-49749

Yücel, E. (2006). Müze. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)* (C.32, s.240-243) içinde. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

BÖLÜM **4**

KÜLTÜR, SANAT, UYGARLIK VE MÜZE

Doç. Dr. Alim Koray CENGİZ

Giriş

Bir ülkeyi ve o ülkedeki şehirleri gezmek istediğimizde ilk akla gelenlerden birisi kentin müzeleri hakkında bilgi sahibi olmaktır. Gittiğimiz yeri tanımak, kentin tarihi, kültürü, sanatsal etkinlikleri, yaşayanları hakkında bilgi edinmek için en iyi, tabiri caizse kestirme yollardan birisidir. Sunulan maddi kültür nesneleri, özel koleksiyonları ve belirli bir konsepte dayalı sergilemeleriyle müzeler kenti daha da çekici hale getirir; kurumsal bir yapı olarak da farklı işlevleriyle izleyicilerin üzerinde etkiler bırakır. Bireyin bir müze mekânına girişi ve deneyimlemesi arasında geçen süre bir zaman tünelinde yolculuk gibidir. Mekâna giren ve çıkan aynı kişidir ama izlenimleri ve deneyimleri yoluyla zihinsel bir dönüşüm yaşayan bir bireydir diyebiliriz. Ortalama bireye gündelik yaşamın sıradanlığından kaçış ve deneyimlemeler sunan müze mekânı farklı işlevleriyle bireyin zihinsel yapısının dönüşümüne de etki eder. Kimi zaman ulusal kimi zaman da bölgesel kültürün repertuarını yansıtan müzeler toplumun bireyleri üzerine nüfuz eder. Bu haliyle ulusal bilincin, uzama aidiyetin sağlanmasında etkin rol oynar. Kurumun bir başka mühim işlevi de eğitimle ilgilidir. Tarih, coğrafya, fen bilimleri ve sanat eğitimi gibi farklı alanlarda müzelerin "sine qua non" olduğunu düşünmek gerekir. Müzeler kent imgesini oluşturan parçalardan birisi olarak bulundukları şehrin

önemli gösterenlerinden birisi olabilir; bu haliyle de canlı bir organizma olarak kentte çekim alanı yaratabilirler. Yapının biçimi, insicamı mimari anlamda kentin görsel zenginliğine katkıda bulunur. Az önce ifade edildiği gibi kentler mukimleriyle birlikte canlı bir organizmadır ve müzeler bu simbiyotik duruma uyum sağlayan devingen mekânlardır. Dönemin ruhuna (zeitgeist) ayak uydurarak değişim ve dönüşüm yaşarlar. Şu ana kadar geldiğimiz noktadan hareketle müzenin dünyasında yolculuğa adım atalım isterseniz.

Nesnenin Bilgisi ve Bilginin Gücüne Giden Yol: Sergileme ve Biriktirme

Müzeler bir dizi nesnelerin sunulduğu ve sergilendiği alanlardır; bize nesneleri kimin yaptığını değil yapılmış halini gösterir, maddesellik sunarlar (Knell, 2007: 7-8). Maddesellikle kastedilen maddi kültür nesneleridir. Normalde, terimsel olarak insan eliyle yapılan ve üretilen her şey "*maddi kültür*" nesneleri olarak kabul edilirken Knell, günümüzde fosiller, manzaralar ve resimler de dahil olmak üzere bu kavramın, insanların tanıdığı, sahip olduğu ve aslında yaptığı her "şey" için kullanıldığını belirtir. Daniel Miller (2007: 167)'ın nesnelerin anlamına yönelik bir ifadesiyle devam edersek biraz daha anlaşılır olacaktır sanırım: "Binaları, yiyecekleri, kıyafetleri ve diğer eserleri düşündüğümüzde, bu binanın veya şu içeceğin bizim için ne anlama geldiğini sormak noktasında doğrudan olarak anlamla ilgileniriz. Araştırmacı, karşılaştığımız nesnelerle bağ kurduğumuzu ve bu nesneleri, nerede ne için kullanabileceğimizi düşündüğümüzü ifade etmek istiyor. Nesneler, kelimelerden farklı olarak bizi doğrudan anlamlara götüren araçlar olarak işlev görmektedirler. Bu noktada Miller'ın bir başka ifadesiyle devam etmek yerinde olacaktır: "nesnelerin anlamı kültürel olarak inşa edilir." Nesneler, bir toplumun kültürünü veya bir dönemin ruhunu yansıtabilir; esasen nüvesi bilgidir. Tam da bu noktada müzelerde bir araya getirilen, sergilenen maddi kültür nesnelerinin anlamları aracılığıyla bilgiyi yansıttığını söyleyebiliriz.

Abt (2006: 115-116), sistematik toplamanın (biriktirmenin) ve kanıtın ortaya konulmasıyla ilgili müze çalışmalarının milattan önce 340'larda Aristoteles'in kendisine eşlik eden öğrencisi Theophrastus ile Lesbos adalarına yapmış olduğu seyahatlerde botanik türleri toplaması ve tasnifiyle başladığını ileri sürer. Abt, Aristoteles'in eğitim okulunda (Lyceum) kullandığı bu metodolojinin, biyoloji ve tarih biliminin sistematik çalışılmasına katkıda bulunduğunu, eğitim kurumunda bir "mouseion" bulunduğunu ve zamanla müze kelimesinin de bu kelime ile ilişkilendirildiğini belirtir. Büyük İskender'in bir generali olan Ptolemy Soter'in (Batlamyus) İskenderiye'de öğrenmeyle ilgili malzemeler içeren bir "mouseion" kurdurması hükümdarın Mısır ve tüm Yunan medeniyetine karşı gücünü ilan etmesiyle eşdeğer anlama gelmektedir (Abt, 2006: 116). Sahip olunan nesneler

Kaynakça

Abt, J. (2006). The origins of the public museum. *A companion to museum studies*, 115-134.

Bassett, S. G. (2000) "Excellent The Lausos Collection in Constantinople. *Art Bulletin*, 82 (1): 6–25.

Beier-de Haan, R. (2006). Re-staging Histories and Identities. *A companion to museum studies*, 186-197.

Bennett, T. (2003). Museums and 'The People'. In '*The museum time machine* (pp. 63-85). Routledge.

Boyraz, B. (2013). Müze Teknolojileri ve Sergileme Farklılıkları. İdil Sanat ve Dil Dergisi, 2(08), 113-128.

Classen, C., ve Howes, D. (2006). The museum as sensescape: Western sensibilities and indigenous artifacts. *Sensible objects: Colonialism, museums and material culture*, 5, 199.

Conn, S. (2006). Science museums and the culture wars. *A companion to museum studies*, 494-508.

Doğan, O. (2022). Müze ve örenyerlerinde mobil uygulama deneyimleri: Türkiye'nin müzeleri ve müzelerin sesi uygulamalarına yönelik bir inceleme. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 26(49), 361-376.

Elgenius, G. (1750). National museums as national symbols. *National Museums and Nation-Building in Europe 1750–2010*, 145.

Frey, B S. ve Meier, S. (2006). Cultural economics. *A companion to museum studies*, 398-414.

Guan, K. C. (2011). Transforming the National Museum of Singapore. *Rethinking Cultural Resource Management in Southeast Asia: Preservation, Development, and Neglect*, 201.

Güleç, S. ve Alkış, S. (2003). Sosyal bilgiler öğretiminde müze gezilerinin iletişimsel boyutu. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(1), 63-78.

Güzel, T. ve Sucaklı, G. (2020). Müze turizminde artırılmış gerçeklik teknolojisi uygulamaları; Dünya ve Türkiye örnekleri. *Journal of Tourism Research Institute*, 1(2), 71-82.

Hooper-Greenhill, E. (2003). Counting visitors or visitors who count?. In *The museum time machine* (pp. 213-232). Routledge.

Kandemir, Ö. ve Uçar, Ö. (2015). Değişen müze kavramı ve çağdaş müze mekânlarının oluşturulmasına yönelik tasarım girdileri. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 5(2), 17-47.

Kaplan, F. E. S. (2006). Making and remaking national identities. *A companion to museum studies*, 152-169.

Knell, S.I.J. (2007). Museums, reality and the material world. İçinde *Museums in the material world* (pp. 19-46). Routledge.

Karadeniz, C. (2017). Müze ve toplum: Müzeyle topluma ulaşmak. İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 6(8), 19-37.

Karadeniz, C. (2019). Katar'da kültür, miras ve müze çalışmaları. *Art-e Sanat Dergisi*, 12(24), 719-747.

Karayılan, G. (2016). Çağdaş sanat müzelerinde 'yeni'müzecilik anlayışıyla değişen iç mekân organizasyonunun İstanbul'dan örneklerle analizi. Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi.

Kartal, N.Z., ve Rençber, H. (2022). Uluslararası Halkla İlişkiler Aracı Olarak Müze Diplomasisi: turkishmuseum.com Örneğinde Bir İnceleme. *Elektronik Cumhuriyet İletişim Dergisi*, 4(2), 73-88.

Kaymakçı, S. (2022). Tarihi yapıların müze olarak işlevlendirilmesinin İstanbul'dan örneklerle incelenmesi. *Mimarlık ve Yaşam*, 7(2), 647-667.

Kervankıran, I. (2014). Dünyada Değişen Müze Algısı Ekseninde Türkiye'deki Müze Turizmine Bakış. *Electronic Turkish Studies*, 9(11). 345-369.

Knell, S. (Ed.). (2007). *Museums in the material world*. Routledge.

Arizpe, L., ve Beschaouch, A. (2002). Questions on the Notion of Museum of Civilization. Museum International, 54(1-2), 144-148.

Lynch, K., ve Başaran, İ. (2010). *Kent imgesi*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Miller, D. (2007). Artefacts and the meaning of things. İçine *Museums in the Material World* (pp. 184-204). Routledge.

Nora, P. (1989). Between memory and history: Les lieux de mémoire. *representations*, 26, 7-24.

Okumuşoğlu, B. (2020). Kent markalaşmasında müze. Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Özmen, S. S. (2018). Müze eğitiminin gelişimi. *HUMANITAS-Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(11), 301-324.

Özrili, Y. (2021). Olmayan müze: kripto sanat. Turizm Çalışmaları Dergisi, 3(1), 1-14.

Pırnar, İ. ve Kurtural, S. (2017). Kent Markalaşmasında Müzelerin Rolü ve İzmir Mega Müze Projesi. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, 491-502.

Riza, M., Doratli, N. ve Fasli, M. (2012). City branding and identity. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 35, 293-300.

Schwartz, A. (1967). Museum: the story of America's treasure houses. E.P. Dutton and Company, New York.

Seidel, S., Hudson, K. (1999). *Müze eğitimi ve kültürel kimlik*. Haz. Bekir Onur. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müze Eğitimi Anabilim Dalı Yayınları No:1.

Sennett, R. (2011). *Taş ve Ten* (çev. Tuncay Birkan). İstanbul: Metis.

Şahan, M. (2005). Müze ve eğitim. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(4), 487-501.

Tezcan Akmehmet, K. ve Ödekan, A. (2011). Müze eğitiminin tarihsel gelişimi. İTÜDERGİSİ/b, 3(1).47-58.

Tezel, C. Ö. (2007). Ulusal kimliğin oluşumunda müze ve toplum ilişkisi: Singapur. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(20), 133-155.

BÖLÜM **5**

MÜZELERİN TARİH BİLİNCİNE KATKISI

Doç. Dr. İhsan ÜNLÜ
Doç. Dr. Alper KAŞKAYA

Giriş

Müzeler ve tarih bilinci arasındaki ilişkiyi açıklamaya çalışacağımız bu bölümün daha iyi anlaşılabilmesi açısından bilinç kavramının izah edilmesinde fayda vardır. Zira müzeler ve tarih arasındaki somut ilişkinin tarih bilinci açısından ele alınabilmesi için bilinç kavramının anlaşılması gerekmektedir. Bilinç ne anlama gelmektedir? Bilinçli olmak ne anlama gelir? Bilinçli olmak için neye sahip olunmalıdır? Bilinç kavramı psikoloji ve felsefe bilimlerinin incelediği bir çalışma alanıdır. Bilinç kavramı günlük hayatımızda çok sık karşılaştığımız ve birçok kavramla birlikte kullandığımız bir fenomendir. Görünürde fiziksel bir varlık olmayan bilinç kavramının, fiziksel bir organdan (beyin) kaynaklı olarak çalışması, üzerinde hala çalışılan bir konudur. Açıklığa kavuşturulamayan kısım ise bilincin bir beyin aktivitesi olup olmadığıdır. Ancak okuyucular için kısaca su şekilde özetlenebilir; Bilinç, sahip olunan bilginin, farkındalığın, algının ve deneyimin insanda oluşturduğu bir içe bakıştır (Cevizci, 1999). İnsan, doğası gereği içinde yaşadığı dünyayı tanımak ister. Dış dünya ile kurulan ilişkiler aslında bilinçli olmanın ilk adımlarıdır. Basit anlamda bilgi ve yaşantı sonucu oluşan deneyimlerin insanların kararları üzerinde yarattığı etkiyi bilinçli olma durumu şeklinde yorumlayabiliriz. İnsanların bireysel ve toplumsal yaşantılarını doğrudan etkileyen,

bilinç kavramıyla bütünleşmiş tarih bilinci kavramı geçmişin bilgisi ve muhakemesi üzerine inşa edilmiştir (Ünalp, 2022). Binlerce yıllık tarihi sadece bilmek etkili bir tarih bilinci için yeterli olmayabilir. Zira bilmek eyleminin muhakeme gibi önemli bir tarihsel düşünme becerisiyle harmanlanması gerekmektedir. Buradaki temel problem bilmek ve muhakeme etmek arasındaki ilişkiyi sağlayacak yaşantıyı oluşturabilmektir. Müzeler bu yaşantının oluşturulabilmesinde farklı ortam ve materyaller sunmasının yanı sıra sağlamış olduğu işlevsellikle ön plana çıkmaktadır.

Tarih Bilinci

Felsefe Terimleri Sözlüğü'nde, B. Akarsu (1975, s. 159), tarih bilincini, tarihsel bilinçten (insanın kendisinin tarihsel bir varlık olduğunu bilmesi; kendi üzerinde bugün de etkisi ve baskısı olan tarihselliğinin bilincinde olmasıdır) ayırarak iki anlamda açıklamıştır. Bu tanımlardan birincisi genel anlamda tarih bilinci, tarih bilgisi anlamında, "insan düşüncesinin kendi tarihiyle olan ilişkisinin dile gelişidir". Bir geçmişten geldiğimizi ve bir geçmişimiz olduğunu bilmedir. Bu bilme edimi tarih bilimlerinde daha açık olarak ortaya çıkar. İkincisi ise dar anlamda; "tarihin geçmiş bir dünya olarak nesnel bilgisidir". Tarih bilinci insanın tarihsel bilgi ve deneyimlere yüklediği anlamdan oluşur. İnsanın tarihsel bilgiye yüklediği anlam geçmiş, bugün ve gelecek arasında bağ kurma isteğinden kaynaklanır. İnsan tarih bilgisinden hareketle geçmişi inceler ve gelecek ile ilgili çıkarımlarda bulunmaya çalışır. Yani bugünü ve geleceği anlamak için çaba sarfeder (Demircioğlu, 2016). Tarih bilincinin toplum açısından öneminin farkında olan Mustafa Kemal Atatürk, Cumhuriyetin ilk yıllarında yaptığı çalışmalarla konuyu ülke gündemine taşımıştır. Türk Tarih Kurumu'nun kurulması, tarih dersi müfredatının ve ders kitaplarının yeniden yazılması bu süreçte gerçekleşen çalışmalardır. Atatürk'e göre çağdaş eğitim, milli eğitimdir. Atatürk'ün pedagoji bilgisi, çocuklara ve gençlere tarih öğretiminin çağdaş yöntemlerle yapılması gerektiğini ifade etmekteydi. Atatürk, katıldığı maarif toplantılarında ve bilimsel istişarelerde tarih öğretiminin milli ve çağdaş bir çizgide ilerleyebilmesinin yöntem çeşitliliğinden geçtiğini ifade etmiştir. Tarih öğretimi konusundaki çeşitliliğin sağlanabilmesi için müzeler ve tarihi mekânların kullanımının uygun olacağı ifade edilmiştir. Hatta tarih öğretimi ve müzeler birbirinden ayrı konular değil disiplinler arası bir anlayışla birlikte işe koşulması gereken alanlar olarak nitelenmiştir. Burada asıl mesele tarih öğretiminin müzelerde verilecek eğitimlerle gerçekleşmesi değildir aslında. Tarihsel bilginin, tarihin malzemeleriyle dolu olduğu bir mekânda üst düzey bilişsel bir çabanın da işe koşulmasıyla tarih bilincinin aşılanmasıdır. Zira Atatürk tarih bilincine cumhuriyetin ilk yıllarında dikkatleri çekmiş olsa da sonraki süreçte tarih öğretimi teoriden öteye geçememiştir. Burada kullandığımız

Kaynakça

Akarsu, B. (1975). Felsefe terimleri sözlüğü. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Altın, B. N. & Demirtaş, S. (2009). Sosyal bilgiler dersinde sınıf dışı eğitim etkinlikleri. M. Safran (Ed.), Sosyal bilgiler öğretimi (s.516) içinde. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Buyurgan, S. (2019). Müzede eğitim: öğrenme ortamı olarak müzeler. Ankara: Pegem Akademi.

Can, M. (2009). Çalışma Raporu, Kültürel Miras ve Müzecilik. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.

Cevizci, A. (1999). Felsefe Sözlüğü. İstanbul: Paradigma Yay.

Demircioğlu, İsmail H., (2016). Medeniyet inşasında tarih bilincinin yeri ne olmalıdır?, *Medeniyet Tasavvuru, 4,* 26-31.

Dilli, R. (2017). Öğretmenlerin müzelerin öğrenme ortamı olarak kullanımına ilişkin görüşleri. *Milli Eğitim Dergisi, 46*(214), 303-316.

Gadamer, H.-G. (1963). Le problème de la conscience historique. Louvain, Belgium: Publications universitaires de Louvain.

Hasdemir, İ., & Elban, M. (2023). Tarih bilinci, kimlik ve tarih eğitimi. *Kuram ve Uygulamada Sosyal Bilimler Dergisi, 7(1)*, 107-124.

Hooper-Greenhill, E. (1994). The Educational role of the museum, Routledge, London and New.

Jeismann, K.-E. (1977). Didaktik der geschichte. Die wissenschaft von zustand, function und veränderung geschichtlicher vorstellungen im selbstverständnis der gegenwart. In E. Kosthorst (Ed.), Geschichtswissenschaft. Didaktik–forschung– theorie (pp. 9–33). Göttingen, Germany: Vandenhoeck & Ruprecht.

Kandemir, Ö. & Uçar, Ö. (2015). Değişen müze kavramı ve çağdaş müze mekanlarının oluşturulmasına yönelik tasarım girdileri, *Sanat ve Tasarım Dergisi, 5 (2)*, 17-47. https://dergipark.org.tr/tr/pub/sanattasarim/issue/20644/220249 doi.org/10.20488/austd.01850 adresinden 23 Mart 2022 tarihinde alınmıştır. [Türkçe Makale]

Kölbl, C., & Konrad, L. (2015). Historical consciousness in Germany: Concept, implementation, assessment. In K. Ercikan & P. Seixas (Eds.), New directions in assessing historical thinking (pp. 17–28). New York, NY: Routledge.

Körber, A. (2008, November 5–6). German history didactics: From historical consciousness to historical competencies—and beyond. Paper presented at the Historicizing the Uses of the Past Conference, Oslo, Norway.

Madran, B. (2001). Kent, toplum, müze deneyimler-katkılar. İstanbul: Tarih Vakfı.

Meydan, A., & Akkuş, A. (2014). Sosyal bilgiler öğretiminde müze gezilerinin tarihi ve kültürel değerlerin kazandırılmasındaki önemi. *Marmara Coğrafya Dergisi, (29),* s.402-422. DOI: 10.14781/MCD.2014298137

Nalcıoğlu, Z. S. B. (2021).Müzelerde sürdürülebilirliğin kültürel yönü. *Milli Folklor, 17(129)*, 124-135.

Erdentuğ, N. (1969).“Türk etnografya çalışmaları”, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, Sayı: 1, Cilt: 2*, 65-71.

Nutku, U. (2000). Tarihsellik bilincinin felsefî önbilgisi. *Felsefelogos Dergisi, 9*,19-22.

Onur, B. (2012). Çağdaş müze eğitim ve gelişim (Müze Psikolojisine Giriş). Ankara: İmge Yayınları.

Onur, F. (2019). Bilinç problemi ve panpsişizm. MetaZihin: *Yapay Zekâ ve Zihin Felsefesi Dergisi, 2(1)*, 67-91.

Örten, H. (2019). Tarihi mekân kullanımının öğretmen adaylarının tarih bilinci ve eski Türk eserlerine ilişkin tutumlarına etkisi. (Yayımlanmamış Doktora Tezi) Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Erzurum.

Rüsen, J. (1987). The didactics of history in West Germany: Towards a new self-awareness of historical studies. *History and Theory, 26(3)*, 275–286.

Safarova, N. (2018). Museums as a factor of lifelong education in the formation of historical consciousness. *Theoretical & Applied Science, (9)*, 170-172.

Şahin, A. N. E., & Yeşilbursa, C. C. (2018). Tarih bölümü öğrencilerinin alan gezileri ve müze ziyaretlerine ve müzede yapılan etkinliklere yönelik görüşleri. Turkish History Education Journal, 7(2), 555-577.

Topkan, F., & Erol, M. (2022). Sanal müze etkinliklerinin ilkokul 4. sınıf öğrencilerinin tarih bilinci gelişimine etkisi. *Maarif Mektepleri Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi, 6(2)*, 71-86. https://doi.org/10.46762/mamulebd.1180944

Topkan, F., & Erol, M. (2022). Sanal müze etkinliklerinin ilkokul 4. sınıf öğrencilerinin tarih bilinci gelişimine etkisi. *Maarif Mektepleri Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi, 6(2)*, 71-86.

Topkaya, Y. (2016). Doğal çevreye duyarlılık değerinin aktarılmasında kavram karikatürleri ile eğitici çizgi romanların etkililiğinin karşılaştırılması. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 13(34), 259-272.

Topkaya, Y., ve Coşkun, K. (2016). Küresel vatandaşlık bilinci üzerinde sosyal bilgiler öğretim programında yer alan değerlerin etki boyutu. Sosyal Bilimler Dergisi, 6(11), 238-252.

Utkugün, C., & KOCA, M. K. (2020). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının tarih bilinci ve tarih derslerindeki ilgi alanları. *SDU International Journal of Educational Studies, 7*(1), 114-134.

Ünalp, F. R. (2017). Tarih bilinci ve millî şuur. *Türk Tarih Kurumu Uluslararası Prof. Dr. Halil İnalcık Tarih ve Tarihçilik Sempozyumu Bildiriler* II. Cilt, 297-309.

Doç. Dr. İhsan ÜNLÜ

Doç. Dr. İhsan Ünlü, 2004 yılında lisans eğitimini Sosyal Bilgiler Öğretmenliği alanında tamamlamıştır. 2005 yılında Atatürk Üniversitesi, Erzincan Eğitim Fakültesi'nde akademik iş hayatına başlamıştır. 2009 yılında Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilgiler Eğitimi ABD'da yüksek lisans derecesi almıştır. 2009 yılında Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nde doktora eğitimine başlamıştır. 2012 yılında doktora eğitimini tamamlayarak Dr. Öğr. Üyesi olarak akademik hayatına devam etmiştir. Doç. Dr. İhsan ÜNLÜ, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Eğitim Fakültesi'nde 2018 yılından itibaren Anabilim Dalı Başkanlığı görevini yürütmektedir. Araştırmacı, kültür aktarımı, medya okuryazarlığı, öğretmen eğitimi konularında akademik çalışmalarını devam ettirmektedir.

Doç. Dr. Alper KAŞKAYA

Doç. Dr. Alper KAŞKAYA, lisans eğitimini 2005 yılında Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sınıf Öğretmenliği ABD'nda tamamladı. Aynı yıl Atatürk Üniversitesi, Erzincan Eğitim Fakültesinde Araştırma Görevlisi olarak göreve başladı. 2007 yılında Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Programları ve Öğretim ABD'nda Yüksek Lisans eğitimini tamamladı. 2013 yılında Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sınıf Öğretmenliği ABD'nda doktora eğitimini tamamladı. 2013 yılından itibaren Dr. Öğr. Üyesi olarak, 2019 yılından itibaren Doç. Dr. unvanı ile Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesinde görevine devam etmektedir. Doç. Dr. Alper KAŞKAYA 2019 yılından itibaren Eğitim Fakültesi Dekan Yardımcılığı görevini yürütmektedir. Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler Öğretimi alanında çalışmalar yapan KAŞKAYA, Beceri Eğitimi, Çocuk ve Medya alanlarında akademik çalışmalar yürütmektedir.

BÖLÜM 6

DÜNYADA ÇAĞDAŞ MÜZECİLİĞİN GELİŞİMİ

Doç. Dr. Ebru BİNGÖL

Giriş: Geleneksel Müzecilikten Çağdaş Müzeciliğe

Müzeler, tarih boyunca kültürel mirasın depolandığı yerler olarak hizmet vermiş, geçmişin eserlerini ve hikayelerini gelecek nesillere aktarma rolünü üstlenmiştir. Ancak tüm dünyadaki ekonomik ve toplumsal değişimler, bu mirası koruma, sunma ve toplumla ilişkilendirme biçimlerini de değiştirmiştir. Çağdaş müzeciliğin doğuşu, müzelerin sadece sanat objeleri için bir depo olduğu fikrini aşan ve onları kentsel yaşama yaklaştıran bir dönüşüme işaret etmektedir. Son birkaç on yılda kültürlerin kesiştiği şehirlerin hareketli dokusunda müzelerin rolü pasif bir eylem olarak kapalı mekanlarda sanat objelerini sadece gözlemlemenin ötesine geçmiş, müzeler farklı kitleleri bir araya getiren, onlarla etkileşime geçen ve kentsel yaşamın bir parçası haline gelen sosyal merkezler haline gelmişlerdir.

Geleneksel müze modeli, kentsel yaşamdan izole, seçkin bir kitleye hitap eden, yüksek statü göstergesi, fiziksel ve mental olarak kamudan uzak, koleksiyon-odaklı sanat mekanları olarak tanımlanmaktadır (Hudson 1977; Harrison 1993). Ancak teknolojik gelişmeler, değişen toplumsal değerler ve postmodernizmin desteklediği deneyim elde etme arzusu gibi etkenlerin sayesinde çağdaş müzecilik, müzenin kentsel peyzaj içindeki yerinin yeniden kurgulanmasına yol açmıştır. Müzeler artık şehrin sanatsever pasif gözlemcilerini ağırlamak yerine kendilerini kentsel yaşamın

dokusuna uyarlayarak kendi aktif katılımcılarını yaratmaktadırlar. Çağdaş müzeler, halkın katılımını vurgulayarak, çeşitliliği kucaklayarak ve kentsel canlanmayı hızlandırarak şehirlere yeni bir soluk getirmekte, şehirlerin tasarım nüvelerini tetiklemekte ve kentin sakinleri ile bir diyalog geliştirmektedirler.

Bu bölüm, çağdaş müzeciliğin kentsel çevreyle simbiyotik ilişkisine odaklanarak tarihsel çerçevede müzelerin ve kentin çeşitli topluluklarının kullanımını destekleyen bir sosyal merkez olarak kentsel mekanların ayrılmaz bileşenleri haline gelme sürecini örneklerle anlatmaktadır. Bu değişim derinlemesine incelendikçe, müzelerin tek başlarına dönüşmedikleri, toplumun sürekli değişen nabzını tuttukları için devam eden bir sürecin parçası oldukları ortaya çıkmaktadır. Çağdaş müzeciliğin evrimi, sadece müze yapılarının evrimi değil; kültür ve sanat pratiklerinin kentsel peyzajı şekillendirme gücünün bir kanıtıdır.

Geleneksel Müzecilik ve Kentsel Kopukluk

Müzeciliğin geçmişine baktığımızda müzelerin, kültürel mirasın ve eserlerin müzenin duvarları içerisinde özenle bir araya getirilip sergilendiği, kamu yararını sağlamak için birçok fonksiyonu içeren yapılar olduğu müzeler birliği tarafından tanımlanmıştır (Museum Association, 1984). Ancak geleneksel müzecilik, toplumsal ayrıştıran kültür, eğitim ve sosyal kurumlar olarak konumlanmaktadır. Bourdieu'nun (1984:2) da ortaya koyduğu gibi bir sanat objesi, sadece ona dair kültürel yeterliliğe; yani kodlara sahip insanlar için bir anlam ifade etmektedir. Geleneksel müzeler, belli sosyal yönelik kodları sergileyerek özellikle yirminci yüzyılın ikinci yarısında Avrupa'da bazı bu mekanlarda aidiyet hissedememelerini sağlayarak mevcut sosyal ve kültürel ayrımları güçlendirmekte, sosyal eşitsizliği sürdürmekteydiler. Geleneksel müzeciliğin sundukları hizmetlerin yalnızca belirli bir hedef kitleye hitap ettiği düşünülerek güncel meselelerle ve kent sakinlerinin gelişen ilgileriyle etkileşen birimler olarak değil, bilginin bekçileri olduğu söylenebilir. Nick Merriman'ın (1985) ve Peter Wright (1989)'ın ampirik araştırmalarının ortaya koyduğu gibi geleneksel müzecilik, toplumu kültürel ve sanatsal yetkinliğe sahip olan ve müzeleri gezmeyi bir boş vakit aktivitesi olarak görenler ve bu kültüre sahip olmayanlar olarak ikiye ayırmaktadır. Bu yaklaşım, geleneksel müzelerin mimarisiyle de pekiştirilmiştir. Müzeler, geniş kitleleri dışlamak ve elit bir sınıfa hitap etmek üzere hem sembolik hem de fiziksel olarak heybetli ve ayrıcalıklı bir mimari ile üretilmiş ve özellikle şehir merkezlerinden uzak bir yere konumlandırılmışlardır. Geleneksel müzeciliğin müze ve çevresi ve kent yaşamı arasında oluşturduğu fiziksel ve sembolik bir kopukluk ve beraberinde ilgiyi kolleksiyonlara odaklamak için

Kaynakça:

Alp, R. "Bir Kurulusun Öyküsü", Sabancı Üniversitesi Sakıp Sabancı Müzesi, İstanbul, 53-55 (2002).

Bennett, T.(1995). *The Birth of the Museum: History, Theory, Politics*. London: Routledge.

Boyar, H. (2006). Bilgi Toplumu Oluşumu ve Küreselleşmenin Kentsel Mekâna Etkilerinde Müzeler Örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi.

DeRoo, R. (2006). *The Museum Establishment and Contemporary Art: The Politics of Artistic Display in France after 1968*. New York: Cambridge University Press.

Grunenberg, C. (1999). The Modern Art Museum. In Emma Barker (Ed), Contemporary Cultures of Display (pp 29–49). New Haven: Yale University Press.

Habermas, J. (1989). *The Structural Transformation of the Public Sphere: An Inquiry into a Category of Bourgeois Society*. Cambridge: MIT Press.

Harrison, J. D. (1993). Ideas of Museums in the 1990s. *Museum Management and Curatorship*, 13, 160-76.

Hudson, K. (1977). *Museums for the 1980s: A Survey of World Trends*. Paris/London: UNESCO/Macmillan.

Kaprow A ve Smithson, R. (2011).What Is a Museum? A Dialogue (1967). In Alexander Alberro and Blake Stimson (eds), *Institutional Critique: An Anthology of Artists' Writings, Cambridge.* Massachusetts: MIT Press.

Kılıç, P. (2013). Kültür Endüstrisi Gururla Sunar! "Tüketilen Müze" Yakında Aklınıza Gelebilecek Her Yerde... *TMMOB Mimarlar Odası Mersin Şubesi Yayınları* 5, 47-48.

Kılıç, P. (2019). Discourse of Publicness in the Discussion of Art Museums Since the 1990s. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü.

Lord B. ve Lord, G. D. (2002). The Manual of Museum Exhibitions. Walnut Creek, California.

Mayrand, P. (1985). The New Museology Proclaimed. *Museum XXXVII*, no. 4

McCall, V. ve Gray, C. (2014). Museums and the 'new museology': Theory, practice and organisational change. *Museum Management and Curatorship,* 29 (1), 19-35. DOI: 10.1080/09647775.2013.869852

McLean, F. (1997). *Marketing the Museum*. Routledge Publ.

Noce, V. (2019). What exactly is a museum?Icom comes to blows over new definition. *The Arts Newspaper*.

Skramstad, H. (2010). An Agenda for American Museums in the 21st Century. *University of Michigan Working Papers in Museum Studies,* 1.University of Michigan.

Starn, R.(2005). A Historian's Brief Guide to New Museum Studies. *American Historical Review*, 110, 68–98.

Stallabrass, J. (2009). *Sanat A. Ş: Çağdaş Sanat Ve Bienaller.* İletişim Yayınları: İstanbul.

Wright, P. (1989). The Quality of Visitors' Experiences in Art Museums. In Peter Vergo. (ed.). *The New Museology.* London: Reaktion.

Yücel, E. (1999). *Türkiye'de Müzecilik, Arkeoloji ve Sanat Yayınları*. İstanbul, 19, 87-88.

Yücel, D., (2012). *Yeni Medya Sanatı ve Yeni Müze*. İstanbul: Kültür Üniversitesi.

URL 1, http://news.bbc.co.uk/2/hi/entertainment/2248392.stm, 2006

URL 2, https://www.artnews.com/art-news/news/guggenheim-urdaibai-biscay-funding-guernica-murueta-1234635520/, 2023

URL 3, https://archello.com/project/museumsquartier, 2023

URL 4, https://en.wikiarquitectura.com/building/tate-modern/, 2023

BÖLÜM 7

TÜRKİYE'DE ÇAĞDAŞ MÜZECİLİĞİN GELİŞİMİ

Doç. Dr. Cihan KARA

Giriş

Türkiye'de modern müzeciliğin gelişimi dünyadaki modern müzeciliğin gelişim koşullarından ayrı düşünülemez. Üstelik modernitenin en erken temellerinin tesis edildiği Akdeniz uygarlıklarının merkezinde yer alan bu coğrafyanın, tarihsel arka planı hesaba katılmaksızın yapılacak bir anlatımın çok noksan sayılacağı açıktır. Bu itibarla "Müze" kavramının antik zamanlardaki işlev ve anlamını belirlemek, modern dönemlerdeki işlev ve manasına nüfuz edebilmek için gerekli görülmelidir.

Müze, müzelerin mekânıdır. Ancak sanatla uğraşanların dışında pek de yaygın olarak bilinmeyen bu "müz" ne demektir? Kısaca açıklanması gerekir: Müzler eski Yunan mitolojisinde her biri farklı sanat dallarında yaratıcı bir uğraşla meşgul olduğu varsayılan kardeş tanrıçalar, ilham perileri veya Latince adıyla "Musalar"ı ifade etmektedir. Sözcük etimolojik olarak akıl, düşünce, yaratıcılık yeteneği gibi anlamlara gelen "men" kökünden türemektedir. Başta müzik, lirik aşk şiirleri ve tarih olmak üzere geleneksel olarak dokuz tane olduğu kabul edilmektedir (Estin, Laporte, 2008). Yalnız Antik dönemde resim ve heykelin müzleri yoktur. Bu sanatlar, o dönemde zihinden çok el becerisiyle ilgili görüldüğünden pek itibar görmez ve müzler katına kabul edilmez. Zanaat ve sanayi anlamlarına

gelen *techne* (teknik) bir konu sayılır. Buna göre heykeltıraşlıkla at nallamak (nalbantlık) arasında *techne* açısından herhangi bir fark yoktur. Bunun dışında Antik Yunan'da müzlere adanmış, bahçe, tapınak, kutsal kalıntı odaları gibi birçok yere hatta bazı festivallere ve dahi kitaplara bile müze denebiliyordu. Hatta 18. yüzyıl sonu ile 1914 arasında Fransa'da yayımlanan 70 kadar dergi "müze" sözcüğünü ad olarak edinmiştir. Bu süreli yayınlar yeni buldukları litografi tekniğiyle bastıkları röprodüksiyonlar sayesinde her sayılarını bir sergiye dönüştürmek suretiyle "basılı müze" unvanı da edinirler (Artun, 2021; Georgel, 2004). Tabi şimdi bizim izah edeceğimiz "müze" bu değildir.

Modern Müzeciliğin İlkçağ ve Orta Çağ Kökenleri

Platon'un Akademi'sinde ve Aristoteles'in Lykeion'unda bir mouseion mevcuttu. Ama asıl "müze" denilen kurumu yaratan M.Ö. 4. yüzyılda kurulan ve en az 700 yıl faaliyette bulunmuş olan meşhur İskenderiye Müzesidir. Büyük İskender Mısır'ı fethi esnasında bu topraklarda kendi adını taşıyacak ve Helen kültürünün merkezi olacak bir kent kurmayı planlar. Kente şan olması için de Müzlere bir kütüphane adanmasını buyurur. Onun buyruğunu ancak ölümünde sonra Mısır'a kral olacak başarılı kumandanı Ptolemaios Hanedanının kurucusu I. Ptolemaios (Soter) (M.Ö. 367-283) gerçekleştirecektir. Musaeum olarak adlandırılacak müze ve kütüphaneyi Mısır'a davet edilen Aristo'nun öğrencisi Demetrius yanına aldığı kütüphaneci ve küratörlerin yönetiminde, tüm Akdeniz'in kültür merkezlerinden kimi orijinallere el koyarak kiminin kopyasını çıkararak gerekli eserleri toplarlar. Hatta İskenderiye Limanından gelip geçen tüm gemilerdeki kitaplar yağmalanır. Musaeum'a bağlı ünlü Serapis Tapınağı'ndaki el yazmalarının sayısı bile 40 bini bulur. Kraliyet Sarayının uzantısı merkez kütüphanedeki parşömen veya papirüs rulolarının sayısı ise M.Ö. 47 yılındaki büyük yangından önce 490 bine ulaştığı kaydedilmiştir. Musaeum sanat, edebiyat ve felsefe gibi sahaların dışında bitki ve hayvan türlerinin incelenmesiyle de uğraştığından *Arbitarium* denen bahçelerle de çevrilidir. Ayrıca bir de Rasathanesi bulunur. Müzenin astronomi, matematik ve coğrafya çalışmaları deniz ticaretine dayanan İskenderiye ekonomisinin temelini oluşturur. Kopernik'ten 1600 yıl önce Aristarkus dünyanın güneşin etrafında döndüğünü burada keşfeder. İstanbul Kadıköy'den kalkıp gelen Herophilos tıp ekolünü burada geliştirir. Anatomi bilgini Erasistratusla beraber beynin insanın sinir sisteminin ve zekâsının merkezi olduğunu burada keşfederler. Neticede Musaeum, kütüphanesi, sanat ve tabiat koleksiyonları sayesinde Öklit, Arkimedes, Batlamyus gibi zamanın en büyük bilginlerini bünyesinde toplar, onlar da koca bir akademi tesis eder. Burada periyodik olarak sempozyumlar, festivaller, müsabakalar, konserler ve tiyatro gösterileri düzenlenir. Yazının icadıyla birlikte Asurbanipal'in (M.Ö. 668-627) Ninova Kütüphanesi ve Nabukadnezar'ın (M.Ö.

Kaynakça

Artun, A. (2021). Tarih Sahneleri-Sanat Müzeleri I, Müze ve Modernlik, 5. Baskı, İstanbul, İletişim Yayınları.

Artun. A. (2009). "Floransalı medici hanedanı ve rönesans sanatı" Çağdaş Sanat Konuşmaları -4 Koleksiyon-Koleksiyonerlik ve Müzecilik içinde Haz. L. Çalıkoğlu, İstanbul. Yapı Kredi Yayınları.

Atagök, T, Taktak, Y. (2009). "Yeni bir dikkat alanı: koleksiyon-koleksiyonerlik ve müzecilik" Çağdaş Sanat Konuşmaları -4 Koleksiyon-Koleksiyonerlik ve Müzecilik içinde Haz. L. Çalıkoğlu, İstanbul. Yapı Kredi Yayınları.

Atasoy, S. (1999) Müzecilikten Yansımalar, 1.Baskı, Anka Yayınları, İstanbul.

Ateşoğulları, S. (2022). Değişen ve Gelişen Türkiye Müzeleri . Türk Arkeoloji ve Etnografya Dergisi , (83) , 35-53 . Retrieved from https://dergipark.org.tr/tr/pub/arkeolojiveetnografya/issue/68017/970896

Birand, H. (2021). Alıç ağacı ile sohbetler, VI. Basım, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Çalıkoğlu, L. (2009). "Yeni bir dikkat alanı: koleksiyon-koleksiyonerlik ve müzecilik" Çağdaş Sanat Konuşmaları -4 Koleksiyon-Koleksiyonerlik ve Müzecilik içinde Haz. L. Çalıkoğlu, İstanbul. Yapı Kredi Yayınları.

Eczacıbaşı, O. (2023). İstanbul Modern Hakkında, Retrieved from https://www.istanbulmodern.org/tr/muze/hakkinda_3.html

Ercan, Ö., (1993). 1940'dan günümüze Mimar Sinan Üniversitesi Resim ve Heykel Müzesi koleksiyonuna alınan yapıtların ve müze ile Mimar Sinan Üniversitesi'nde açılan sergilerin Türk Sanatı açısından değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, YTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Estin, C., Laporte, H. (2008). Yunan ve Roma Mitolojisi (Çev. Musa Eran). *Ankara: Tübitak Yayınları*.

Ezer, F., Öteleş, U, Ü. (2019). "Sosyal bilgiler eğitimi antropoloji ve arkeoloji ilişkisi", Sosyal Bilgilerin Temelleri içinde Ed. C. Kara, Ankara, Pegem Akademi Yayınları.

Georgel, C. (2004). The museum as metaphor in nineteenth-century France. In *Museum Culture* (pp. 133-142). Routledge.

Kara, C. Baş, K. (2016). Sahne sanatlarıyla sosyal bilgiler öğretimi, I. Baskı, Eds. R. Sever, vd., Ankara, Pegamakademi Yayınları.

Karadeniz, C. (2019). Türkiye'de Çağdaş Sanat Koleksiyoncuuluğu, Uluslararası Müze Eğitimi Dergisi, 1(1), 89-92. Retrieved from https://dergipark.org.tr/en/pub/jimuseumed/issue/48213/644879

Keleş, V. (2003). Modern müzecilik ve Türk müzeciliği, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2(1-2). Retrieved from https://dergipark.org.tr/en/pub/ataunisosbil/issue/2812/37813

Kuban, D. (2021). Cehaletten Kavramlara Kavramlardan Kurumlara Çağdaşlaşma Sancıları,5. Baskı, İstanbul, Cumhuriyet Kitapları.

Nazır, B. (2010). Osmanlı Devleti'nde Müzeciliğin Doğuşu ve Dersaadet Numunehane-i Osmani, History Studies, 2 (1), 98-113.

Özalp, H., Bozdağı, M. (2002). "Cumhuriyet devrinde eski eserlerimizin değerlendirilmesi", "Cumhuriyet döneminde kültür ve sanat" 90. Bölüm, cilt 18, s.355-376 içinde, Türkler Ansiklopedisi Eds. H. C. Güzel, K. Çiçek, S. Koca, Ankara, Yeni Türkiye Yayınları.

Özkasım, E., Ögel, S. (2005). Türkiye'de müzeciliğin gelişimi, İTÜ Dergisi sosyal bilimler, cilt 2, sayı 1, Aralık, 96-102.

Topkaya, Y. (2016). Doğal çevreye duyarlılık değerinin aktarılmasında kavram karikatürleri ile eğitici çizgi romanların etkililiğinin karşılaştırılması. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 13(34), 259-272.

Topkaya, Y., ve Coşkun, K. (2016). Küresel vatandaşlık bilinci üzerinde sosyal bilgiler öğretim programında yer alan değerlerin etki boyutu. Sosyal Bilimler Dergisi, 6(11), 238-252.

Yaraş, A. (1996) " Çağdaş Müzecilik Yolunda Devlet Müzelerinde Çalışan Müzecilerin Sorunları" Kuruluşunun 150. Yılında Türk Müzeciliği Sempozyumu III, Bildiriler, ss. 64-70.

Yıldız, E., (2001). Türkiye'de müze yapılarında uygulanmış tip projelerin koleksiyonlar ve coğrafi farklılıklar açısından incelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, YTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Yücel, E. (2006). Müze, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, Cilt 32, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 240-243.

BÖLÜM 8

BİR EĞİTİM ORTAMI OLARAK MÜZELER VE MÜZE EĞİTİMİ

Doç. Dr. Galip ÖNER

Giriş

Günümüzde giderek daha görünür olmaya başlayan müzelerin, bu görünürlüğün temelinde kültürel, sosyolojik ve ekonomik birtakım nedenlerin varlığından söz edilebilir. Kültürel ve sosyolojik bağlamda pek çok toplum yüzyıllar boyunca sahip olduğu bilgi birikiminin ve kültürel değerlerinin unutulmasından endişe duymuş ve bunu gelecek nesillere aktarabilmenin çeşitli yollarını aramıştır. Bu aktarım yollarını daha çok formal eğitim kurumları olarak okullar ve informal eğitim ortamı olarak ise müzeler aracılığıyla gerçekleştirmeye çalışmışlardır. Ekonomik olarak ise müzeler her ne kadar kâr amacı gütmeyen kurumlar olsalar da kültür turizminden dolayı yerel ve bölgesel kalkınmayı büyük ölçüde desteklemektedir. Nitekim UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) 1975 yılında küresel boyutta 22 bin olan müze sayısının 2023 itibariyle 104 bini aştığını belirtmektedir ve bunu kültür turizmindeki dramatik artışa bağlamıştır (UNESCO, 2023; Statista Research Department, 2023). Bunun daha somut bir örneği 21 Kasım 2023 tarihinde bir ulusal gazetede köşe yazarı olan Melih Aşık'ın gündemine de yansımıştır. Yazıda Şanlıurfa'da yaşanılan deprem ve sel afetlerinin ardından müze ve tarihi mekanların onarım nedeniyle kapalı olması yerli ve yabancı turist sayısının düşmesine ve otellerin rezervasyonlarının

yarı yarıya azalmasına neden olmuş, bu durumun bölge ekonomisini olumsuz yönde etkilediği belirtilmiştir (Aşık, 2023). Bu durumu destekler nitelikte olan Amerikan Müzeler Birliği'nin raporu da Amerika Birleşik Devletleri'nde tatil amaçlı seyahat edenlerin %76'sının müze ve kültürel mekanları ziyaret ettiğini ve bu ziyaretçilerin diğer turistlere göre %60 daha fazla harcadığını, dolayısıyla müzelerin Amerika Birleşik Devletleri ekonomisine her yıl 50 milyar dolar katkı sağladığını ortaya koymaktadır (American Alliance of Museums, 2023). Türkiye'de ise yalnızca Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı müze ve ören yerlerinden 1 milyar 76 milyon Türk Lirası gelir elde edilmiştir (TÜİK, 2022). Bu rakama özel müze gelirleri ile yerel çevreye ekonomik katkısı da eklendiğinde ülke ekonomisi için müze ve tarihi mekanların önemi ortaya çıkmaktadır.

Sosyal, kültürel ve ekonomik katkılarından dolayı birçok ülke farklı içerik ve misyonlara sahip müze sayılarını artırma eğilimine girişmiştir. Statista Research Department (2021) verilerine göre Amerika Birleşik Devletleri'nde 33 bin 82, Almanya'da 6 bin 741, Japonya'da 5 bin 738, Çin'de 5 bin 535, Rusya'da 5 bin 415, Fransa'da 4 bin 811, Brezilya'da 3 bin 906, İtalya'da 3 bin 195, Birleşik Krallık'ta ise 3 bin 183 müze bulunmaktadır. Bu müzeler her yıl yüz milyonlarca ziyaretçiyi ağırlamaktadır. Türkiye'de ise TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) 2022 Kültürel Miras İstatistikleri'ne göre 211'i devlet, 341'i özel olmak üzere toplamda 552 müze ile 144 ören yeri bulunmakta ve bu mekanlar 2022 yılında 45 milyon 822 bin ziyaretçi ağırlamıştır (TÜİK, 2022). Gerek dünyada gerek Türkiye'de bu ziyaretçilerin önemli bir kısmını okul çağındaki çocuklar oluşturduğu ifade edilebilir. Örneğin Amerika Birleşik Devletleri'ndeki müzelere her yıl 55 milyon öğrenci okul gruplarıyla gelmekte ve bu müzeler her yıl iki milyar doları eğitim faaliyetlerine ayırmaktadırlar (American Alliance of Museums, 2023). Günümüzde müze eğitimi ve okul dışı öğrenme yaklaşımlarının eğitimciler arasında giderek daha fazla kabul görmesi de müzelerin birer formal eğitim ortamı olarak kullanımını yaygınlaştırmıştır. Tüm bu gelişmelerden hareketle, bugün ve gelecekte müzelere daha fazla ihtiyaç duyulacağı ve daha da görünür hale gelecekleri söylenilebilir.

Günümüzde müzelerin sosyo-ekonomik olarak bu boyutlara ulaşması, bir İtalyan atasözü olan "Roma bir günde kurulmadı." sözüyle açıklanabilir. Nitekim günümüzdeki müzecilik anlayışı son birkaç yüzyılda gelişim göstermiş olsa da kavramsal temellerinin antik dönemlere kadar uzandığı bilinmektedir. Bu bölümde müzelerin dünyada ve Türkiye'deki tarihsel gelişimine kısa bir bakış gerçekleştirdikten sonra, müzelerin eğitim alanındaki serüveni ele alınacaktır. Ayrıca müze eğitimi yaklaşımının gelişimi ve müzelerde etkin bir öğrenme-öğretme sürecinin nasıl gerçekleştirileceğine dair kuramsal bilgiler ve uygulama örneklerine yer verilecektir.

Kaynakça

American Alliance of Museums. (2023). Museum facts: at a glance. https://www.aam-us.org/wp-content/uploads/2023/02/Museum-Facts-2023.pdf adresinden 23.11.2023 tarihinde erişilmiştir.

Ashmolean Museum. (2023). *History of the Ashmolean*. https://www.ashmolean.org/history-ashmolean adresinden erişilmiştir.

Aşık, M. (2023). *Müzesiz yaşam!*, Milliyet Gazetesi (21.11.2023). https://www.milliyet.com.tr/yazarlar/melih-asik/muzesiz-yasam-7037617 adresinden 21.11.2023 tarihinde erişilmiştir.

Ata, B. (2002). *Müzelerle ve tarihî mekânlarla tarih öğretimi: Tarih öğretmenlerinin "müze eğitimine" ilişkin görüşleri*, Yayınlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi.

Binekci, Ö. & Öner, G. (2019). Ortaokul branş öğretmenlerinin derslerinde müzelerden yararlanma durumları ile müze ve tarihi mekâna ilişkin görüşleri. *Uluslararası Müze Eğitimi Dergisi, 1*(1), 32-49.

Burnham, R. & Kai-Kee, E. (2020). *Müze dersleri: yorum ve deneyim*. A. Onocak (Çev.), Koç Üniversitesi Yayınları.

Buyurgan, S. & Buyurgan, U. (2020). *Sanat eğitimi ve öğretimi.* Pegem Akademi

Dean, D. (2022). *Museum exhibition: theory and practice*. Routledge

Desvallées, A. & Mairesse, F. (Ed.). (2010). *Key concepts of museology*. Armand Colin & ICOM.

Hein, G. E. (2004). John Dewey and museum education. *Curator, 47*(4), 413-427.

Henning, M. (2006). *Museums, media and cultural theory*. Open University Press

Hooper-Greenhill, E. (1999). *Müze ve galeri eğitimi*. Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları

Hooper-Greenhill, E. (2007). *Museums and education:purpose, pedagogy, performance*. Routledge

Hopkins, O. (2021). *The museum: from ıts origins to the 21st century*. Frances Lincoln.

ICOM. (2023). Missions and objectives. https://icom.museum/en/about-us/missions-and-objectives/ adresinden erişilmiştir.

IMLS. (2023). Why are 21st century skills important to libraries and museums?, https://www.imls.gov/issues/national-initiatives/museums-libraries-and-21st-century-skills adresinden erişilmiştir.

Johnson, A. (2009). Museum education and museum educators. In A. Johnson, K. A. Huber, N. Cutler, M. Bingman & T. Grove (Eds.), *The museum educators share successful techniques* (pp.7-14), AltaMira Press

Jonhson, A., Huber, K. A., Cutler, N., Bingman, M. & Grove, T. (2009). *The museum educators share successful techniques,* AltaMira Press

Joshi, A. (2018). Revisiting museum education-experience, process, pedagogy and performance: developing outreach agenda in Indian museums - a theoretical framework. In Manvi Seth (Ed.), *Of Muses, Museums & Museology (pp. 11-25).* Shubhi Publications

Lambert, S. (2010). *Italy and the history of preventive conservation*. CeROArt [Online], EGG 1 | 2010. https://doi.org/10.4000/ceroart.1707

Latham, K. F. & Simmons, J. E. (2014). *Foundations of museum studies: evolving systems of knowledge*. Libraries Unlimited

Lewis, G. (1992). Museums and their precursors: a brief world survey. In *Manual of Curatorship: A Guide to Museum Practice*, Thompson, J. M. A. (Ed.), Butterworth-Heinemann and the Museums Association, London

Olofsson, U. K. (Ed.). (1979). Introduction. In *Museums and children (s.9-26)*. UNESCO

Öner, G. (2017). Bir tarihi mekân nasıl incelenir? Gevher Nesibe Hatun Dârü'ş-Şifası ve Medresesi, M. Öztürk ve A. Saydam (Ed.), *Yenilikçi sosyal bilgiler ve tarih öğretimi: Teori ve uygulama* içinde (s.173-186). Orka Yayınları

Öner, G. (2020). Tarihi mekânlarla öğrenme ve öğretme yaklaşımı, G. Ekici (Ed.), *Etkinlik örnekleriyle güncel öğrenme-öğretme*

yaklaşımları-IV içinde (s.317-352). Pegem Akademi

Öner, G. (2022). beliefs of teachers who participated in museum education certificate program as regards museum education. *International Journal on New Trends in Education and Their Implications, 13*(2), 66-75.

Öner, G. (2022). *Kapsayıcı eğitim yaklaşımıyla sosyal bilgiler öğretimi: Bir eylem araştırması*, Yayımlanmamış Doktora Tezi. Anadolu Üniversitesi

Öner, G. & Çengelci Köse, T. (2019). Müze ve tarihi mekânlarda değer ve beceri kazandırmaya yönelik sosyal bilgiler öğretmen adaylarının görüşleri. *Turkish History Education Journal, 8*(1), 98-128.

Özkasım, H. & Ögel, S. (2005). Türkiye'de müzeciliğin gelişimi. İTÜDERGİSİ/b, ***2***(1), 96-102.

UNESCO. (2023). *Museums.* https://en.unesco.org/themes/museums adresinden 23.11.2023 tarihinde erişilmiştir.

Seth, M. (Ed.) (2018). *Of muses, museums & museology*. Shubhi Publications

Simmons, J. E. (2016). *Museums: a history*. Rowman & Littlefield

Simmons, J. E. (2017). History of museums. *Encyclopedia of Library and Information Sciences*, Fourth Edition, John D. McDonald & Michael Levine-Clark (Eds.), CRC Press

Statista Research Department. (2021). *Leading countries worldwide ranked by estimated number of museums as of March 2021*. https://www.statista.com/statistics/1201825/top-countries-by-number-of-museums-worldwide/ adresinden 23.11.2023 tarihinde erişilmiştir.

Statista Research Department. (2023). *Museums worldwide - statistics & facts.* https://www.statista.com/topics/7489/museums-worldwide/#topicOverview adresinden 23.11.2023 tarihinde erişilmiştir.

Talboys, G. K. (2011). *Museum educator's handbook*, Third Edition, Ashgate Publishing Limited.

Tezcan Akmehmet, K. & Ödekan, A. (2006). Müze eğitiminin tarihsel gelişimi. İTÜ-DERGİSİ/b Sosyal Bilimler, 3(1), 47-58

The British Museum. (2023). The British Museum story. https://www.britishmuseum.org/about-us/british-museum-story adresinden erişilmiştir.

TÜİK. (2022). Kültürel Miras İstatistikleri 2022. Türkiye İstatistik Kurumu.

Görsel Kaynakları

URL 1. http://www.crystalinks.com/libraryofalexandria.html

URL 2. https://www.britannica.com/topic/Alexandrian-Museum

URL 3. https://www.palazzomediciriccardi.it/il-palazzo/

URL 4. https://www.ashmolean.org/

URL 5. https://www.britishmuseum.org/

URL 6. https://www.louvre.fr/en

URL 7. https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/istanbul/gezilecekyer/aya-rini-kilisesi-muzesi

URL 8. https://www.kulturportali.gov.tr/portal/osman-hamdi-bey

URL 9. https://www -bul-arkeoloji-muzesi-gezisi/

BÖLÜM 9

ETKİNLİK ÖRNEKLERİYLE MÜZE EĞİTİMİ UYGULAMALARI

Doç. Dr. Özgür ULUBEY
Bilim Uzmanı Songül BAŞBUĞ

Müze

Müze teriminin, bilginin gelişimine katkıda bulunan kurum olarak kullanımı ilk defa 1683'te İngiltere'de gündeme gelmiştir (Onur, 2013). Geçmişi eskiye dayanan müze teriminin tanımı da zaman içinde değişim göstermiştir. Örneğin ICOM (2019) tarafından müze, "Halkın ziyaretine açık, insan ve yaşadığı çevreye ilişkin somut ve somut olmayan malzemeler üzerinde araştırma yapan, koleksiyonları toplayan, bunları koruyan, bilgiyi paylaşan, eğitim ve zevk alma amacıyla sergileyen, toplumun gelişimine katkı sunan, kâr amacı taşımayan kurumlar." olarak tanımlanmıştır. Allan (1963, s. 5) ise müzeyi "Koleksiyonların, inceleme, etüt ve zevk almak amacıyla yerleştirildiği bina" olarak tanımlamıştır.

Müzeler, insanlık tarihi boyunca biriktirdiği deneyimleri yansıtan ve insanların geçmişten bugüne evrimini gösteren, ancak tamamlayıcı parçaları eksik olan yapbozlara benzer nitelikte kurumlar olarak görülmüştür (Ata, 2015). Müzeler, toplumların kuşaklar arasındaki kültürel aktarımını yapan kurumlar olmuştur (Aykaç, Günergöz ve Aykaç, 2021). Müzeler, insanlığın zengin birikimlerini barındıran hazinelerdir. Dünya genelindeki insanların, kültürlerinin, hayallerinin ve umutlarının anılarını korur. Aynı zamanda müzeler aracılığıyla, geçmişte var olmuş toplumların özellikleri izlenebilir ve süreklilik hissi oluşturulabilir. Kültür

ögelerinin, sanat eserlerinin ve diğer eserlerin sergilenmesi, bireylere ve topluluklara daha fazla görünürlük sağlar (Ambrose ve Paine, 2018).

Dünyada her alanda yaşanan gelişmelere paralel olarak müzecilikte de bir dönüşüm yaşanmıştır. Müzeler kuruluşlarında, geçmişe ait nesneleri toplamayı, korumayı, belgelemeyi ve sergilemeyi amaçlarken (Erdoğan, 2003) zamanla bu amaç değişmiş, ziyaretçilerin katılımını açık hale gelmiş ve ziyaretçi etkin katılma şansı vermeye başlamış (Aykaç, Günergöz ve Aykaç, 2021; Tezcan Akmehmet ve Ödekan, 2006), bireylerin eleştirel düşünme becerilerini geliştirmeyi, geçmiş ile gelecek arasında bağ kurmayı, sanata ve tarihe duyarlılığı artırmayı amaçlamıştır (Karagözoğlu, 2020). Müzeler kültürü yaşatma, yeniden canlandırma, tanıtma ve çağdaş eğitim yaklaşımlarıyla uyumlu bir şekilde kullanılma amacı da taşımıştır. Müzeler kültürün sürdürülebilmesini sağlayan önemli kurumlar arasında yer almıştır (Karadeniz ve Okvuran, 2018). Müzenin amaçlarının değişimi ile rolleri de değişmiştir. Müzeler, toplumların anlaşılmasını sağlayan birer araca dönüşmüştür. Müze ve toplum etkileşimi yirmi birinci yüzyıl ile yeni bir perspektife evrilmiştir. Müzeler, kültürlerarası etkileşim, kimlik oluşturma, hesap verebilirlik, kültürel miras yönetimi, kültürel çeşitlik, yerellik, ulusal ve uluslararası sosyal kaynaklar, entelektüel çeşitlilik, katılım, dışlama, kaynaştırma, uzlaşı gibi konularda bütünleştirici ve demokratik bir role bürünmüştür (Karadeniz, 2017). Zamanla müzelerin toplumsal gelişmelere ayna tutan ve ilerlemeyi teşvik eden araçlar haline gelmeleri de beklenmektedir (Herz, 2010).

Son yıllarda müzeler bir bilim dalına dönüşmüş, eğitim müzenin üstlendiği işlevlerin başında gelmiştir. Artık müzelerde etkin bir öğrenme süreci söz konusudur. Müzelerde toplumun farklı kesimlerine göre düzenli faaliyetler gerçekleştirilmektedir. Ayrıca müzeler eğitim-öğretim kurumları ile de iş birliği içerisinde olup bu ortamlarda planlı ve programlı etkinlikler yürütülmektedir (Okan, 2018; Tezcan Akmehmet ve Ödekan, 2006).

Müze Eğitimi

Eğitim sürecinde, gerçek yaşantıları deneyimleme imkânı sunan kurumlardan biri müzelerdir. Müzeler, öğrenme sürecinde etkili bir şekilde kullanıldığında, öğrencilere tüm konu alanlarında anlamlı öğrenmeler kazandırma potansiyeline sahiptir. Müzeler, öğrencilere somut örnekler ve görsel deneyimlerle bilgi aktarımını destekleyerek öğrenme deneyimini zenginleştirir. Bu nedenle müzeler, eğitimde etkili bir anahtar olarak kabul edilebilir.

Eğitimde gerçekleştirilen yeni reformlarla edilgen eğitim anlayışından kaçış başlamış, eğitimin demokratikleşmesi ve fırsat eşitliği müzelerin rolü yeniden tanımlanmıştır. Bu reformlar, müzelerin sadece bilgi depoları ol-

Kaynakça

Adıgüzel, Ö. (2006). Okul dışında farklı bir öğrenme ortamı olarak çocuk müzeleri. *Eğitim Bilim Toplum Dergisi,* 4 (14), 33.

Adıgüzel, Ö. (2019). Müze eğitimi ve yaratıcı drama. *Ankara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi, 1*(1), 23-43.

Allan, A. D. (1963). *Müzelerin teşkilatlanmasına pratik öğütler.* UNESCO, ICOM Türkiye Millî Komitesi Yayınları.

Ambrose, T. & Paine, C. (2018). *Museum basics: The international handbook*. Routledge.

Artar, M. (2010). *Müzede öğrenme. Mardin müzeleri*. ÇOKAUM Yayını.

Ata, B. (2015). Sosyal Bilgiler eğitiminde müzelerin önemi. R. Turan, K. Ulusoy (Ed.). *Sosyal Bilgilerin Temelleri* (4. Baskı). (ss. 326-338). Pegem Akademi.

Aykaç, N., Günergöz, C., & Aykaç, M. (2021). Müze Eğitimi: Yaratıcı drama uygumaları. Pegem Akademi.

Başbuğ, S. & Adıgüzel, Ö. (2019). Müzede yaratıcı drama etkinliklerinin öğrencilerin sosyal bilgiler dersindeki başarılarına etkisi. *Yaratıcı Drama Dergisi, 14*(1), 1-32.

Başbuğ, S. ve Aykaç, M. (2012). İlköğretim okullarında müze çalışmalarının yaratıcı drama yöntemiyle yapılandırılması (Edt. San, İ.). *Çocuk Müzeleri ve Yaratıcı Drama Çocuk Müzelerinin Nitelik ve İşlevleri Semineri.* Natürel Yayıncılık.

Çakır İlhan, A. (2005). Dramanın sanat dalları içindeki yeri. *Abece Dergisi. 212*. 6-8.

Çakır İlhan, A. (2009). Educational studies in Turkish museums. *Procedia Social and Behavioral Sciences, 1*(2009), 342–346.

Çakır İlhan, A. (2017). Müze eğitimi alanında yapılmış tezler. *Yaratıcı Drama Dergisi*, *12*(2), 93-104.

Çakır İlhan, A (2012). Yaratıcılık eğitime bağlamında çocuk müzeleri. (İ. San , Ed.) *Çocuk müzelere ve yaratıcı drama*. Naturel Yayıncılık.

Çakır İlhan, A., Artar, M., Okvuran, A. & Karadeniz, C. (2011). *Müze eğitim modülü.* Ankara: MDGF-UNICEF Yayını.

Çakır, İlhan A., & Okvuran, A. (2001). Bir eğitim ortamı olarak müze ve müze çalışmaları. *Anadolu Sanat Dergisi*, *11*, 87-93.

Erdoğan, T. (2003). *Türkiye'deki Arkeoloji Müzelerinde yapılan Eğitsel Faaliyetler* (Yayınlanmamış Tezsiz Yüksek Lisans Projesi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Herz, S., R. (2010). Looking *at art in the classroom: Art investigations from the Guggenheim Museum.* Teachers College Press.

ICOM (2019). Annual meeting commedifying culture? Culturel villages and living museums (Abstract Book). Namibia. ICME-ICOM.

ICOFOM (2010). *Key concepts of museology (Museologie Anglais)*, ICOFOM. http:// icom.museum/fi leadmin/ user_upload/ pdf/Key_Concepts_of_Museology/Museologie_ Anglais_BD.pdf.

Karadeniz, C. (2017). Müze ve toplum: Müzeyle topluma ulaşmak. İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, *6*(8), 19-37.

Karadeniz, C. & Okvuran, A. (2014). Müzede bir gece: Ankara Üniversitesi öğrencileri ile Çorum Arkeoloji Müzesi'nde müze eğitimi. İlköğretim Online, *13*(3), 865-879.

Karadeniz, C., & Okvuran, A. (2018). Cumhuriyetin ilanından günümüze Türkiye'de müze eğitimi: tarihsel gelişim ve gelecek tasarıları. *Milli Folklor*, *30*(118),101-113.

Karagözoğlu, N. (2020). Ortaokul öğrencilerinin etkinliklerle müze eğitimine ilişkin görüşleri: Yozgat Müzesi örneği. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 6*(1), 33-50.

Kızılkaya, M. Ö. (2020). Prof. Dr. Ayşe Çakır İlhan ile müze eğitimi üzerine söyleşi. *Uluslararası Müze Eğitimi Dergisi*, *2*(1), 1-14.

Lord, B. (2007). What is museum-based learning? Lord, B. (ed), *In The Manuel of Museum Learning* (pp. 13-19). AltaMira Press.

Neelands, J. (1990). *Structuring drama works*. Cambridge Üniversity Press.

Okvuran, A. (2012). Müzede dramanın bir öğretim yöntemi olarak Türkiye'de gelişimi.

Eğitim ve Bilim, 37, 166, 170-180.

Onur, B. (2000). *Müze ortamında çocukla iletişim, kültür ve iletişim.* Ankara Üniversitesi İletim Fakültesi Yayınları.

Onur, B. (2010). *Müze Eğitimi ve Çocuk Müzeleri. Müze Eğitim Seminerleri Mardin Müzeleri.* ÇOKAUM ve Mardin Valiliği Yayını.

Onur, B. (2013). *Müze ve oyun kültürü*. İmge Kitapevi.

Tezcan Akmehmet, K., & Ödekan, A. (2006). Müze eğitiminin tarihsel gelişimi. İTÜ Dergisi, *3*(1), 41-47.

Ulu, M, & Adıgüzel, F. B. (2019). Müzede sosyal bilgiler öğretiminde yaratıcı dramanın bir yöntem olarak kullanımına ilişkin uzman görüşleri. *Yaratıcı Drama Dergisi*, *14*(2), 263-280.

BÖLÜM **10**

MÜZE EĞİTİMİNDE WEB 2.0 ÖĞRETİM ARAÇLARININ KULLANIMI VE SANAL MÜZECİLİK

Doç. Dr. Ahmet BOZAK

Giriş

Müzeler, birinci elden kaynak kullanma, yaparak yaşayarak öğrenme, kalıcı öğrenme ve disiplinler arası öğrenme gibi farklı yaklaşımlarının uygulanmasına yönelik çok sayıda fırsatlar sunan etkili öğrenme ortamları olarak değerlendirilmektedir. Müzelerin okul dışı öğrenme kapsamında kullanımı sayesinde öğrenciler, daha kolay öğrenebilmekte, derslere olan ilgileri, eleştirel düşünme becerileri ve estetik bakış açıları gelişmekte ve bunların bütünsel bir sonucu olarak da akademik başarıları artmaktadır (Demir, 2005; Gökkaya & Yeşilbursa, 2009; Filiz, 2010; Yılmaz & Şeker, 2012; Aladağ vd. 2014).

Günümüzde birçok farklı dijital uygulamanın ders süreçlerinde yoğun bir şekilde kullanıldığı (Topkaya, 2016a) ve dijital etkileşimli teknolojik uygulamaların giderek daha etkili kullanımı, müzecilik alanında da köklü değişiklikleri ortaya çıkarmıştır. Geleneksel müzecilik anlayışından farklı olarak müzelerde gezilecek ortamların dijital ortamlara aktarılması sonucunda sanal müzecilik uygulamalarının yaygınlaştığı, birçok tanınmış müzenin bu yolla kendi müzelerindeki koleksiyonları ziyaretçilerine zaman ve mekân sınırlaması olmadan sunabildikleri görülmektedir (Bozkuş, 2014). Gerçek müze ortamına yakın bir sanal gerçeklik içinde sunulan bu uygulamalar yoluyla ziyaretçilerin dünyanın herhangi bir

noktasından, istenildiği zaman bu ortamlara ulaşması Sanal müzeler, zaman ve mekân sınırlaması olmadan, müzedeki tüm eserleri gerçeğe yakın bir boyutta ziyaretçilerine sunmayı da ir (Schweibenz, 2004; Tepecik, 2007).

Okullar açısından değerlendirildiğindeyse müzelerde dijital etkileşimli uygulamaların yaygınlaşması ve sanal müzeciliğin gelişmesi eğitim öğretim etkinliklerine yeni bakış açıları ve olanaklar sunduğu da görülmektedir. Çünkü müze ziyaretlerinin teknik zorlukları, zaman yetersizliği, mevzuatla ilgili zorluklar, maddi yetersizlikler, kaza riski vb. nedenlerle okulların istenilen sıklıkta müze gezisi veya uygulaması yaptırmaları oldukça güç olmaktadır. Bu tür sıkıntılara cevap vermek, dijitalleşme ve artan iletişim imkanları sayesinde müzelerin internet ortamında ulaşılabilirliğini artırmak için günümüzde sanal müzecilik anlayışının yaygınlaştığı ve müzelerdeki çevrimiçi ziyaretçi sayısının da artığı gözlemlenmektedir (Aladağ vd. 2014).

Okul dışı öğrenme etkinlikleri arasında önemli bir yer tutan müze ziyaretlerinin de dijital becerisi giderek artan yeni kuşaklara hitap edecek şekilde yeniden dizayn edilmesi, öğrencilere etkileşimli öğrenme fırsatları sunan Web 2.0 uygulamalarının da müze odaklı olarak kullanılmasının faydalı olacağı söylenebilir. Bu çalışmada genel olarak müzelerde teknoloji kullanımı ve sanal müzelerin bu kapsamdaki rolü ile etkileşimli Web 2.0 dijital uygulamaların müze ziyareti odaklı kullanımı ele alınmakta, bu konularda uygulama örnekleri sunulmaktadır.

Müze ve Teknoloji Kullanımı

Müzelerin tarihsel gelişimi incelendiğinde daha çok kamuya açık ziyaret alanları şeklinde gelişim gösterdiği söylenebilir. Çünkü müzeler kültürel mirasın aktarımında birer araç olarak görülmektedir. Dolayısıyla kamusal alan olmanın yanında birer sosyalleşme alanı da olan müzelerin eğitim ortamı olarak kullanılması da kaçınılmazdır. Müzecilikte amaç mümkün olduğunca fazla insana ulaşarak, aynı zamanda birer eğitim ortamı olan müzeler sayesinde kültürel aktarımı sağlamaktır. Sanal müzecilik de benzer bir anlayışla bu aktarımı daha ileri boyutlara götürebilme amacıyla ortaya çıkmış bir yaklaşımdır.

1990 yılların ikinci yarısından itibaren yaygınlaşmaya başladığı görülen sanal müzelerin geleneksel müzelerden farklı olarak zaman ve mekan sıkıntısı olmadan çok daha geniş uluslararası bir ziyaretçi kitlesine ulaşma ve bu yolla kültürel mirası tanıtma ve yayma olanağı da bulunmaktadır. Sanal müze uygulamaların günümüzde dünya çapında tanınırlığı yüksek müzeler başta olmak üzere birçok müze tarafından hayata geçirildiği, bu yolla daha çok ziyaretçi çektikleri görülmekle birlikte, çevrimiçi ortamda gerçekleştirilen bu uygulama-

Kaynakça

Aladağ, E., Akkaya, D., & Şensöz, G. (2014). Sosyal bilgiler dersinde sanal müze kullanımının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 16*(2), 199-217.

Baneres, D., Caballé, S., & Clarisó, R. (2016). *Towards a Learning Analytics Support for Intelligent Tutoring Systems on MOOC Platforms.* Temmuz, 2016, 10th International Conference on Complex, Intelligent, and Software Intensive Systems (CISIS) (s. 103–110). IEEE.

Bawane, J. & Spector, M. (2009) Prioritization of online instructor roles: implications for competency-based teacher education programs, *Distance Education, 30*(3), 383- 397.

Bozak, A. (2021). Instructional Reverse Mentoring: A Practice Proposal for Teachers' Understanding the "Z" and "Alpha" Generations' Learning Perspectives. *International Journal of Eurasia Social Sciences, 12*(43), 114-142.

Bozkuş, Ş. (2014). Kültür ve sanat iletişimi çerçevesinde Türkiye'de sanal müzelerin gelişimi. *The Journal of Academic Social Science Studies, 26*(2), 329-344.

Buyurgan, S. (2017). Verimli bir müze ziyaretini nasıl gerçekleştirebiliriz?. *Milli Eğitim Dergisi, 46*(214), 317-343.

Canva (2023, Aralık). *Canva,* Çevrimiçi Dijital Uygulama Sitesi. https://www.canva.com/?ysclid=lpt1y74rav56591811

Canva Nedir (2023, Aralık). *Canva Nedir?* Web sitesi. https://www.nedir-bu.com/padlet-nedir-nasil-kullanilir-resimli-kisa-anlatim/

De Metz, N., & Bezuidenhout, A. (2018). An importance–competence analysis of the roles and competencies of e-tutors at an open distance learning institution. *Australasian Journal of Educational Technology, 34*(5).

Değirmenci, B. (2018). *Y Kuşağının Yaşam Tarzının Kariyer Değerleri Üzerindeki Rolü: Süleyman Demirel Üniversitesi Araştırması* [Yüksek Lisans Tezi]. Süleyman Demirel Universitesi.

Demir, R. (2005). Sanat eğitiminde bir program önerisi: galeri eğitim programı, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 3*(1), 95-104.

Eğiteknoloji (2023, Aralık). *Eğitimde Dijital Dönüşüm, Web 2.0 Araçları*. https://www.egiteknoloji.com

Filiz, N. (2010). *İlköğretim Öğrencilerinin Müzelerde Nesnelerle Sosyal Bilgiler Öğrenme Tecrübesi: Fenomenolojik Bir Yaklaşım* [Yüksek Lisans Tezi], İstanbul: Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Gökkaya, K & Yeşilbursa, C. C. (2009). Sosyal bilgiler öğretiminde tarihi yerlerin Kullanımının akademik başarıya etkisi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 7*(2), 483-506.

H5P (2023, Aralık). *H5P*, Çevrimiçi Dijital Uygulama Sitesi. https://h5p.org

Kahoot (2023, Aralık). *Kahoot,* Çevrimiçi Dijital Uygulama Sitesi https://create.kahoot.it/courses

Kahoot Nedir (2023, Aralık). *Kahoot Nedir?* Web sitesi. https://www.nedir-bu.com/kahoot-nedir-eglenceli-sinav-uygulama-web-2-araci/#google_vignette

Kültür ve Turizm Bakanlığı (2023, Aralık). *Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Sanal Müze*. https://sanalmuze.gov.tr

Li, S., Zhang, J., Yu, C., & Chen, L. (2017). Rethinking distance tutoring in e-learning environments: A study of the priority of roles and competencies of Open University Tutors in China. *International Review of Research in Open and Distributed Learning, 18*(2), 189-212.

McCrindle, M., & Wolfinger, E. (2009). *The ABC of XYZ: Understanding the global generations*. The ABC of XYZ.

Mentimeter (2023, Aralık). *Mentimeter,* Çevrimiçi Dijital Uygulama Sitesi. https://www.mentimeter.com.

Moodle (2021). *Moodle,* Çevrimiçi Ders ve İçerik Yönetim Uygulaması. https://moodle.org/?lang=tr)

Padlet (2023, Aralık). *Padlet,* Çevrimiçi Dijital Uygulama Sitesi. https://padlet.com/dash-

board/recents?mobile_page=Collection

Puzzle-maker (2023, Aralık). *Puzzle Maker Online* (puzzle-maker.online). Çevrimiçi Dijital Uygulama Sitesi, https://puzzle-maker.online

Quizzizz (2023, Aralık). *Quizzizz,* Çevrimiçi Dijital Uygulama Sitesi. https://quizizz.com/admin

Quizzizz Nedir (2023, Aralık). *Quizzizz Nedir?* Web sitesi. https://www.nedir-bu.com/quizizz-nedir-eglenceli-quiz-yapma-web-2-0-araci/

Schweibenz, W. (2004). *The Development of Virtual Museums,* ICOM News No:3.

Stechyson, N. (2019, Kasım). *What Is Generation Alpha? Everything To Know About The Kids Of Millennials.*

Tepecik, A. (2007). *Sanat eğitimi ve sanal müze*. Geçmişten Geleceğe Türkiye'de Müzecilik I. Sempozyumu, 21-22 Mayıs (ss. 233-240). Ankara: VEKAM.

Topkaya, Y. (2016a). The ımpact of ınstructional comics on the cognitive and learning about environmental problems. Education and Science, 41(187), 199-219.

Topkaya, Y. (2016b). Doğal çevreye duyarlılık değerinin aktarılmasında kavram karikatürleri ile eğitici çizgi romanların etkililiğinin karşılaştırılması. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 13(34), 259-272.

Tokcan, H., ve Topkaya, Y. (2018). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretimini kolay buldukları ve zorlandıkları üniteler. Mediterranean Journal of Educational Research, 12(23), 22-33.

Vegliante, R., & Sannicandro, K. (2020). The role of the tutor in the university context and in distance learning: an exploratory research. *Journal of e-Learning and Knowledge Society, 16*(3), 76-85.

Yalçın, M. (2020). *Yetenek yönetiminde kuşaklar ve iş tatmini.* Iksad Publications.

Yenişehiroğlu, F. (2008). *Türkiyede Müzecilik Bilgi Alanının Gelişmesi Üzerine Gözlemler. Sanat Eğitimi ve Sanal Müze.* Geçmişten Geleceğe Türkiye'de Müzecilik Sempozyumu. Bildiri Kitabı, 21-22 Mayıs, 2007, s. 247-257). Ankara: VEKAM Yayınları.

Yılmaz K. & Şeker M. (2011). İlköğretim öğrencilerinin müze gezilerine ve müzelerin sosyal bilgiler öğretiminde kullanılmasına ilişkin görüşlerinin incelenmesi, ***İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi-Fen Bilimleri, 1***(2), 21-39.

ÖĞRETİM İLKE VE YÖNTEMLERİ
(Teoriden Uygulamaya)

Editörler

Prof. Dr. Halil İbrahim KAYA

Dr. Öğr. Üyesi Murat KORUCUK

...Geleceğin Fikirleri...

ÖĞRETİM İLKE VE YÖNTEMLERI
(Teoriden Uygulamaya)

Editörler: Halil İbrahim KAYA - Murat KORUCUK

Yazarlar:

Adnan TAŞGIN - Ali İbrahim Can GÖZÜM - Arzu DERYA DAŞCI - Bülent DÖŞ - Celalettin ÖZDEN
Ceyhun OZAN - Esra ALTINTAŞ - Fatih Selim ERDAMAR - Halil İbrahim KAYA - İsmail KİNAY
Sedef SÜER - Şule FIRAT DURDUKOCA - Şükrü İLGÜN - Recep KAHRAMANOĞLU
Zehra Sedef KORKMAZ

ISBN: 978-625-8499-50-6

Copyright © Vizetek

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi'ne aittir. Vizetek Yayıncılık'ın izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Sayın okuyucularımız, bandrolsüz yayınları satın almamanızı diliyoruz.

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

Yayın Koordinatörü: Ferit RESULOĞULLARI

Kapak Tasarımı & Mizanpaj: Sadık HANGÜL

1. Baskı: Ankara|Ekim, 2022

2. Baskı: Ankara|Eylül, 2023

Baskı: Vadi Grafik Tasarım ve Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420. Cad. No: 58/1 Yenimahalle/ANKARA,
Tel: 0 312 395 85 71

Yayıncı Sertifika No: 41575

Matbaa Sertifika No: 47479

vizetek

Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA

Tel.: (0312) 482 00 11

Web: www.vizetek.com.tr

E-mail: vizetekyayincilik@gmail.com

ÖĞRETİM İLKE VE YÖNTEMLERİ
(Teoriden Uygulamaya)

Editörler

Prof. Dr. Halil İbrahim KAYA

Dr. Öğr. Üyesi Murat KORUCUK

Yazarlar

Doç. Dr. Adnan TAŞGIN

Doç. Dr. Ali İbrahim Can GÖZÜM

Öğr. Gör. Arzu DERYA DAŞCI

Doç. Dr. Bülent DÖŞ

Dr. Celalettin ÖZDEN

Doç. Dr. Ceyhun OZAN

Doç. Dr. Esra ALTINTAŞ

Dr. Öğr. Üyesi Fatih Selim ERDAMAR

Prof. Dr. Halil İbrahim KAYA

Doç. Dr. İsmail KİNAY

Dr. Öğr. Üyesi Sedef SÜER

Doç. Dr. Şule FIRAT DURDUKOCA

Doç. Dr. Şükrü İLGÜN

Doç. Dr. Recep KAHRAMANOĞLU

Dr. Öğr. Üyesi Zehra Sedef KORKMAZ

vizetek

Editörler Prof. Dr. Halil İbrahim KAYA, *Kafkas Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-2436-2829

Dr. Öğr. Üyesi Murat KORUCUK, *Kafkas Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0001-5147-9865

1. Bölüm **Eğitim İle İlgili Temel Kavramlar**
Doç. Dr. Şükrü İLGÜN, *Kafkas Üniversitesi*
ORCID ID:0000-0002-2842-2032

Doç. Dr. Esra ALTINTAŞ, *Adnan Menderes Üniversitesi*
ORCID ID:0000-0003-3311-7179

2. Bölüm **Eğitim Programı ve Öğretimin Unsurları**
Doç. Dr. Şule FIRAT DURDUKOCA, *Kafkas Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0001-8864-3243

3. Bölüm **Öğrenmeyi Etkileyen Faktörler**
Doç. Dr. Adnan TAŞGIN, *Atatürk Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-3704-861X

4. Bölüm **Öğrenme ve Öğretim İlkeleri**
Doç. Dr. Ceyhun OZAN, *Atatürk Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-1415-7258

5. Bölüm **Öğretimi Planlama ve Uygulama**
Öğr. Gör. Arzu DERYA DAŞCI, *Kafkas Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0003-3667-2020

6. Bölüm **Öğretim Ortamının Düzenlenmesi**
Prof. Dr. Halil İbrahim KAYA, *Kafkas Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-2436-2829

Dr. Öğr. Üyesi Zehra Sedef KORKMAZ, *Artvin Çoruh Üniversitesi*
ORCID ID: 0000000234668119

7. Bölüm **Öğretim Yaklaşım ve Modelleri**
Dr. Celalettin ÖZDEN, *Milli Eğitim Bakanlığı*
ORCID ID: 0000-0003-3728-7781

Bölümler ve Yazarlar

8. Bölüm **Öğretim Yöntemleri**

Doç. Dr. İsmail KİNAY, *Dicle Üniversitesi*

ORCID ID: 0000-0001-8963-8411

Dr. Öğr. Üyesi Sedef SÜER, *Dicle Üniversitesi*

ORCID ID: 0000-0002-1833-9286

9. Bölüm **Öğretim Teknikleri**

Dr. Öğr. Üyesi Fatih Selim ERDAMAR, *Şırnak Üniversitesi*

ORCID ID:0000-0001-7449-1437

10. Bölüm **Öğretimde Teknoloji Kullanımı**

Doç. Dr. Bülent DÖŞ, *Gaziantep Üniversitesi*

ORCID ID: 0000-0002-8000-9595

Doç. Dr. Recep KAHRAMANOĞLU, *Gaziantep Üniversitesi*

ORCID ID: 0000-0001-6670-8165

11. Bölüm **Gelecek Perspektifinde Öğretmen Nitelikleri ve Yeterlikleri**

Doç. Dr. Recep KAHRAMANOĞLU, *Gaziantep Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0001-6670-8165

Doç. Dr. Bülent DÖŞ, *Gaziantep Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-8000-9595

12. Bölüm **Öğrenme-Öğretme Sürecinde Yeni Yaklaşımlar**

Doç. Dr. Ali İbrahim Can GÖZÜM, *Kafkas Üniversitesi*

ORCID ID: 0000-0002-7765-4403

Önsöz

Öğretmenlerin öğrencilere kazandırmayı amaçladıkları davranışların daha etkili öğrenme yaşantıları ile gerçekleştirmesi gerekliliğinden hareketle başlanan bu çalışma okurlarına ve kullanıcılarına katkı sağlayacak bir başvuru kitabı niteliğindedir. Bu kitap öğretmenlik mesleği yürütmekte olan öğretmenlere rehberlik için, öğretmen adaylarının öğretim yöntem ve tekniklerini öğrenmeleri ve uygulayabilmeleri için yardımcı olabilmek amacıyla hazırlanmıştır.

Bu kitabın hazırlık aşamasından basımına kadar bir çok kişinin katkısı gerçekleşmiştir. Başta kitapta bölüm yazarı olarak emeği geçenlere en kalbi duygularla teşekkürlerimizi sunarız. Yayın aşamasında VİZETEK yayıncılığa, çalışanlarına ve Ferit Resuloğulları'na çok teşekkür ederiz.

Kitap, Eğitim ve Öğretimle İlgili Temel Kavramlar, Eğitim Programı ve Öğretimin Unsurları, Öğrenme ve Öğretimi Etkileyen Faktörler, Öğrenme - Öğretme İlkeleri, Öğretimi Planlama ve Uygulama, Öğretim Ortamının Düzenlenmesi, Öğretim Yaklaşım ve Modelleri, Öğretim Yöntemleri, Öğretim Teknikleri, Öğretimde Teknoloji Kullanımı, Öğretmen Yeterlikleri ve Nitelikleri, Öğrenme-Öğretme Sürecinde Yeni Yaklaşımlar başlıklarında toplamda oniki bölümden oluşmaktadır.

Öğretmenler ve öğretmen adayları başta olmak üzere tüm eğitimcilerin mesleki becerilerine katkı sağlaması temennisiyle…

Editörler

Prof. Dr. Halil İbrahim KAYA

Dr. Öğr. Üyesi Murat KORUCUK

İÇİNDEKİLER

Önsöz vii

BÖLÜM 1:
Eğitim İle İlgili Temel Kavramlar 1
Doç. Dr. Şükrü İLGÜN - Doç. Dr. Esra ALTINTAŞ

BÖLÜM 2:
Eğitim Programı ve Öğretimin Unsurları 31
Doç. Dr. Şule FIRAT DURDUKOCA

BÖLÜM 3:
Öğrenmeyi Etkileyen Faktörler 69
Doç. Dr. Adnan TAŞGIN

BÖLÜM 4:
Öğrenme ve Öğretim İlkeleri 95
Doç. Dr. Ceyhun OZAN

BÖLÜM 5:
Öğretimi Planlama ve Uygulama 135
Öğr. Gör. Arzu DERYA DAŞCI

BÖLÜM 6:
Öğretim Ortamının Düzenlenmesi 163
Prof. Dr. Halil İbrahim KAYA - Dr. Öğr. Üyesi Zehra Sedef KORKMAZ

BÖLÜM 7:
Öğretim Yaklaşım ve Modelleri 193
Dr. Celalettin ÖZDEN

BÖLÜM 8:
Öğretim Yöntemleri 255
Doç. Dr. İsmail KİNAY - Dr. Öğr. Üyesi Sedef SÜER

BÖLÜM 9:
Öğretim Teknikleri.....277
Dr. Öğr. Üyesi Fatih Selim ERDAMAR

BÖLÜM 10:
Öğretimde Teknoloji Kullanımı.....319
Doç. Dr. Bülent DÖŞ - Doç. Dr. Recep KAHRAMANOĞLU

BÖLÜM 11:
Gelecek Perspektifinde Öğretmen Nitelikleri ve Yeterlikleri.....347
Doç. Dr. Recep KAHRAMANOĞLU - Doç. Dr. Bülent DÖŞ

BÖLÜM 12:
Öğrenme-Öğretme Sürecinde Yeni Yaklaşımlar.....371
Doç. Dr. Ali İbrahim Can GÖZÜM

BÖLÜM **1**

Eğitim İle İlgili Temel Kavramlar

Doç. Dr. Şükrü İLGÜN - Doç. Dr. Esra ALTINTAŞ

Bölüm Kazanımları

- Eğitimin temel kavramlarını bilme
- Eğitim Öğretim-Öğrenme ilişkisini açıklayabilme
- Türk Millî Eğitimi'nin temel ilkelerini bilme
- Eğitim program türlerini açıklayabilme

Bölüm İçeriği

Giriş
Eğitimle İlgili Temel Kavramlar
Öğrenme, Öğretim, Öğretme
  Öğrenme
  Öğretim
  Öğretme
Türk Millî Eğitimi'nin Temel İlkeleri
Eğitim-Öğretim-Öğrenme İlişkisi
Eğitim Programı
  Eğitim Programı Türleri
Değerlendirme Soruları
Kaynaklar

Giriş

Eğitim tanımlaması yapıldığında içeriği çeşitli anlamlarla ortaya koymak mümkündür. Bu anlamlar bireyin davranış değişikliği, bireylerin belirli amaçlara göre geliştirilmesi ve yetiştirilmesi, kasıtlı bir şekilde kültürlenmesi, doğumdan itibaren başlayıp hayat boyu devam etmesi şeklinde söylenir. Eğitim kavramının devamı için belirli kavramlarında bilinmesi gerekmektedir. Bunlar birey, kültür, yaşantı, süreç, kasıtlılık, istendik vb. yapılardır. Yine eğitimin derinliğini okuyarak anlamaya çalışan bireylerde daha anlamlı anlamanın olması için eğitim çeşitleri biçiminde ifade edilen formal eğitim, informal eğitim ve bunların alt dalları şeklinde tanımlanan yaygın, algın, örgün eğitim türlerinin de güçlü biçimde ele alınması gerekir. Ayrıca eğitimin çerçevesini zenginleştiren öğrenme, öğretme, öğretim kavramlarının da olmazsa olmaz algısıyla işlenmesi gerekmektedir. Bununla beraber Türk Millî Eğitim siteminin temel ilke ve esaslarının teker teker ele alınıp öğrenci tarafına özenle aktarılması elzemdir. Eğitimin tamamlanmasını sağlayacak en son adım ise eğitim programları içeriğinin aktarılmasıdır. Eğitim programları aktarılır iken programın tüm aşamaları birer birer tanımlanıp hedefler iyi analiz edilip gelecek perspektifi oluşturulmalıdır. Bu bölümde yukarıda açıkça ifade edilen her bir kavram detaylı bir biçimde sunulmaktadır. Öğrencilerin tüm kavram içeriklerini tam anlamıyla anlamaları için kavramlar detaylı bir şekilde ele alınmıştır.

Eğitimle İlgili Temel Kavramlar

Eğitim

Eğitim doğumdan itibaren başlayıp, hayat boyu devam eden bir süreçtir. Hayatın ilk dönemleri sonraki dönemleri etkilemektedir. Fakat okula başlama dönemine kadar çocuklar ailelerinin kontrolü altında olduklarından bu dönem tam anlamıyla kontrol altında tutulamamaktadır. Ayrıca, çocukların eğitim süreci hem okul içi hem de okul dışı pek çok faktörden etkilenmektedir. Eğitim sistemi okulöncesinden başlayıp üniversiteden mezun olunan zamana kadar çocuklar üzerinde odaklanmakta olup, sınıf seviyesi yükseldikçe eğitimsel kazanımlar ulusaldan bireysele dönüşmektedir. Bu nedenle de ilk 10-12 yıllık eğitim zorunludur. Eğer çocuklar iyi birer vatandaş olarak eğitilmezse büyük ve maliyetli bir takım sosyal sorunlar ortaya çıkacaktır (Arslan, 2018).

En yaygın anlamıyla eğitim, bireyleri belli amaçlara uygun geliştirme ve yetiştirme süreci olarak tanımlanabilir. Bu sürecin sonucunda bireyin kişiliği farklılaşır. Bireylerde meydana gelen bu farklılaşma eğitim boyunca elde edilen bilgi, beceri, tutum, değerler aracılığıyla gerçekleşir. Bugün okullar eğitim aşamasının

Kaynaklar

Arslan, H. (2018). *An introduction to education*. UK: Cambridge Scholars Publishing.

Ayas, A., Haluk, Ö., Çalık, M., Çimer, A., Ekiz, D., Yiğit, N., & Akyıldız, S. (2014). *Eğitim bilimine giriş.* Ankara: Pegem Akademi.

Aydın, A. (1998). *Sınıf yönetimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Baykul, Y. (1992). Eğitim sisteminde değerlendirme. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *7*(7), 85-94.

Çalık, T., & Sezgin, F. (2005). Küreselleşme, bilgi toplumu ve eğitim. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, *13*(1), 55-66.

Çalışkan, Ş. (2007). Eğitim-işsizlik ve yoksulluk ilişkisi. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, *7*(13), 284-308.

Demirel, Ö.(2014).Eğitimde Program Geliştirme Kuramdan Uygulamaya. Ankara: Pegem Akademi

Duman, A. (2003). Bazı eğitim bilimi kavramlarına ilişkin genel bir değerlendirme. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* (10).

Ertürk, S.(1994).Eğitimde "Program" Geliştirme. Ankara: Meteksan Yayınları

Fidan, N. (1986). *Okulda öğrenme ve öğretme.* İstanbul: Gül Yayınevi.

Fidan, N. (2012). *Okulda öğrenme ve öğretme.* Ankara: Pegem A.Yayıncılık.

Hesapçıoğlu, M. (1998). Öğretim ilke ve yöntemleri (Eğitim programları ve öğretim). İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.

Karakaya, Ş.(2004).*Eğitimde Program Geliştirme Çalışmaları ve Yönelimler.* Ankara: Asil Yayın Dağıtım.

Kıran, H. (2005). *Etkili sınıf yönetimi.* Ankara: Anı Yayıncılık.

Kıroğlu, K., & Elma, C. (2009). *Eğitim bilimine giriş.* Ankara: Pegem A. Yayıncılık.

Köksal, O. (2015). *Öğretim ilke ve yöntemleri: Güncel yöntem ve teknikler*. Konya: Eğitim Yayınevi.

Küçükahmet, L. (2001). Öğretim ilke ve yöntemleri. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Ocak, G., Çoban, A., Özdemir, S. M., Beydoğan, H. Ö., Özbek, R., Şahin, A., & Duman, B. (2014). Öğretim ilke ve yöntemleri. Ankara: Pegem A. Yayınları.

Seven, M. A. & Engin, A. O. (2008). Öğrenmeyi etkileyen faktörler. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi.* 12(2), 189-212.

Sönmez, V. (2003). Öğretmenlik mesleğine giriş. Ankara: Anı Yayıncılık.

Sünbül, M. (2011). Öğretim ilke ve yöntemleri. Konya: Eğitim Yayınevi.

Şahan, H. H. (2014). *Eğitimde program geliştirme-öğretim ilke ve yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Şimşek, M. Ş., Çelik, A. & Akgemci, T. (2020). *Davranış bilimleri.* Konya: Eğitim Yayınevi.

Değerlendirme Soruları

1. Aşağıdakilerden hangisi **eğitim sürecinin** bir öğesi olarak **<u>belirtilemez?</u>**

A) Tutarlı, kapsamlı, sürekli ve dinamiktir.

B) Mekân ve zaman bakımından sınırlandırılmaz.

C) Gelişme kalkınma ile doğrudan ilişkilidir.

D) İnsan davranışlarının yaşantı yoluyla, istendik yönde değişmemesini amaçlar.

E) İletişim sürecinin davranış değişikliğiyle sonuçlanmasını sağlar.

2. Öğrenme değişkenleri çeşitli kategorilere ayırılmaktadır. Hangisi bu kategorilerden <u>değildir</u>?

A) Zihinsel değişkenler

B) Bireysel değişkenler

C) Çevre değişkenleri

D) Yöntem değişkenleri

E) Konu ve iş değişkenleri

3. Okul veya okul niteliği taşıyan kurumlarda eğitim ve öğretim etkinliklerine maruz kalarak öğrenme yaşantılarına sahip olan bireylere ne ad verilir?

A) Öğretmen

B) Öğrenci

C) Esnaf

D) Vatandaş

E) Sanatçı

4. Bütün eğitim ve öğretim faaliyetlerinin gerçekleştiği ortak yaşam alanı sınıf diye tanımlanır.

A) Doğru B) Yanlış

5. "Eğitim Programı" kavramı analiz edildiğinde hangisi bu analizin <u>dışında kalır?</u>

A) Okul programı

B) Ders programı

C) Aile programı

D) Öğretim programı

E) Müfredat programı

6. Eğitim Programlarıyla ilgili en iyi Posner ortaya koymuştur. Bu önermeye göre hangisi Posner'in eğitim programı -sında <u>bulunmaz?</u>

A) Resmi program

B) Ekstra program

C) İhmal edilen program

D) Uygulamadaki program

E) Örtük olmayan program

7. Eğitim programı hazırlanır iken en önemli görülen kısım öğretim programıdır. Öğretim programı tatbik edilir iken hangi soru amaç olarak <u>belirlenmemiştir?</u>

A) Niçin öğretilim?

B) Nasıl öğretelim?

C) Ne kadar öğrettik?

D) Nerede öğretelim?

E) Ne öğretelim?

8. Eğitim bir anda olup bitmez yani eğitim bir süreç işidir. Süreç, belirlenmiş süreyi ve süre içerisindeki aktiviteleri, etkileşimleri kapsar. Buna göre aşağıdakilerden hangisi eğitim kavramının <u>süreç</u> çerçevesini <u>yansıtmaz</u>?

A) Bireyleri belli amaçlara uygun geliştirme ve yetiştirme süreci

B) Öğrenci ve öğretmenleri yetiştirme süreci

C) Kasıtlı kültürlenme süreci

D) Hayat boyu devam eden bir süreç

E) Bireyde davranış değişikliği süreci

9. "Her Türk vatandaşı ilköğretim seviyesinde eğitim alma hakkına sahiptir. İlköğretim aşamasından sonra gerekli olan eğitimden bütün vatandaşlar kendi kabiliyet, ilgi ve istidatlarına göre faydalanırlar." ifadesi Türk Milli Eğitiminin temel ilkelerinden hangisini kapsamaktadır?

A) Yöneltme

B) Süreklilik

C) Eğitim Hakkı

D) Genellik ve eşitlik

E) Planlılık

10. Eğitimde program geliştirme modellerinden hangisi öğrencilerde istendik davranışları geliştirme, istenmeyen davranışları yok etmek amacındadır.

A) Yeterliliğe Dayalı Program Modeli

B) Okula Dayalı Öğretim Program Modeli

C) Tekerlek veya Çember Modeli

D) Kerry'nin Program Modeli

E) Kültüre Dayalı Program Modeli

1.D	2.A	3.B	4.A	5.C
6.E	7.D	8.B	9.C	10.B

BÖLÜM **2**

Eğitim Programı ve Öğretimin Unsurları

Doç. Dr. Şule FIRAT DURDUKOCA

Bölüm Kazanımları

- Eğitim programı kavramını açıklar.
- Eğitim programının özelliklerini ve öğelerini açıklar.
- .
- Hedef alanlarına ve alt basamaklarına uygun kazanım ifadeleri yazar.
- İçeriğin seçiminde ve düzenlenmesinde dikkate alınması gereken genel özellikleri kavrar.
- İçerik düzenleme yaklaşımlarını açıklar.
- Eğitim durumlarının düzenlenmesinde dikkate alınması gereken temel ilkeleri kavrar.
- Eğitim durumlarının temel değişkenlerini, değişkenler arasındaki ilişkiyi açıklar.
- Sınama durumlarının öğelerini sıralar.
- Değerlendirme türlerinin özelliklerini karşılaştırır.
- Sınama durumlarının düzenlenmesinde dikkate alınması gereken özellikleri kavrar.
- Belirtke tablosunun program öğeleriyle olan ilişkisini fark eder.

Bölüm İçeriği

Giriş

Eğitim Programı, Öğeleri ve Özellikleri

Eğitim Programının Tanımı

Eğitim Programının Özellikleri

Eğitim Programının Öğeleri

Hedef
İçerik
Belirtke tablosu
Eğitim durumları
Sınama durumları
Özet
Değerlendirme soruları
Kaynaklar

Giriş

Eğitimin temel amacı, öğrenenlerin önceden belirlenen istendik davranışlara ulaşmalarını sağlamak, olumsuz davranışlarını ise ortadan kaldırmaktadır. Öğrenenlerin istendik davranışlar edinmelerini sağlamak için gerekli koşullardan biri, okul içinde ve okul dışında yapılacak planlı etkinliklerin düzenlenmesi yani eğitim programının tasarlanmasıdır. Eğitim programı, eğitim-öğretim faaliyetlerinin planlanması ve uygulanması sürecinde öğretmenlere öğrenenlere istendik davranışlar kazandırmada rehberlik sağlayan, eğitimde verimliliği arttıran değişkenlerdendir. O halde öğretmenlerin eğitim programı kavramını bilmeleri, programın bileşenlerini anlamlandırıp yorumlayarak içinde bulundukları öğrenme ortamına göre uyarlayabilmeleri kısaca eğitim programı okuryazarı olmaları gereklidir. Bu bağlamda, kitabın bu bölümünde eğitim programı kavramına yönelik ayrıntılı bilgiler sunulmaktadır.

Eğitim Programı, Öğeleri ve Özellikleri

Eğitim Programının Tanımı

Eğitim, öğretim ve müfredat programı kavramları gündelik dilde birbirlerinin yerine sıklıkla kullanılabilmekteyken, eğitim programı ve öğretim bilimi açısından değerlendirildiğinde bu kavramlar arasında farklılıklar bulunmaktadır. Eğitimde amaca ulaşmak için düzenlenen tüm etkinlikler *eğitim programı* (Akpınar, 2017, s.12), bir eğitim basamağında çeşitli sınıf ve derslerde ele alınacak konularla ilgili tüm öğretim etkinlikleri *öğretim programı* (Demirel, 2012, s.6), çeşitli -da işlenecek dersler ve ders konularının liste halinde sıralanışını gösteren belge *müfredat programı* (Hesapçıoğlu, 2011, s. 116) olarak tanımlanmaktadır.

Öğretim ve müfredat programından daha genel bir anlamı ifade eden eğitim programı, bir eğitim kurumunun çocuklar gençler ve yetişkinler için sağladığı, Milli Eğitimin ve kurumun amaçlarının gerçekleştirilmesine yönelik tüm etkinlikler (Varış, 1996, s.14) şeklinde tanımlanmaktadır. Eğitim programı kavramı yerine "yetişek" kavramını kullanan Ertürk (2013, s.14) ise yetişeği belirli öğrencileri belirli bir zaman süresi içinde yetiştirmeye yönelik düzenli eğitim durumlarının tümü olarak tanımlamaktadır. *O halde bir eğitim kurumunda, belirli amaçları gerçekleştirmek için bireylerin yaşantılarını düzenleyen tüm planlı etkinlikler eğitim programı kapsamına girmektedir.* Eğitim programı; okullarda verilen tüm derslerin ayrı ayrı öğretim programlarını, yönetmelikleri, örtük program etkinliklerini, sağlık çalışmalarını, rehberlik faaliyetlerini, özel günlerin kutlanması ve eğitsel kol çalışmaları gibi etkinlikleri, ders arası etkinlikleri, oyunları, grup oyunlarını, drama etkiliklerini, grup projelerini, alan gezilerini,

Kaynakça

Adom, D., Mensah, A. J. ve Dake, A. D (2020). Test, measurement, and evaluation: Understanding and use of the concepts in education . *International Journal of Evaluation and Research in Education (IJERE)*, *9*(1), 109-119. DOI: 10.11591/ijere.v9i1.20457

Akpınar, B. (2017). *Eğitimde program geliştirme ve değerlendirme*. Ankara: Data Yayıncılık.

Anderson, L. W., Krathwohl, D. R., Airasian, P. W., Cruikshank, K. A., Mayer, R. E., Pintrich, P. R., Raths, J. ve Wittrock, M. C. (2001). *A Taxonomy for learning, teaching, and assessing. A Revision of Bloom's taxonomy of educational objectives*. Boston, MA: Allyn and Bacon.

Atılgan, H. (2016). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme*. (11. Baskı). Ankara: Anı Yayınları.

Arı, A. (2013). Bilişsel alan yenilenmiş Bloom, Solo, Fink, Dettmer taksonomileri ve uluslararası alanda tanınma durumları. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *6*(2), 259-290. Erişim adresi: https://dergipark.org.tr/tr/pub/usaksosbil/issue/21643/232667

Begam, A. A. ve Tholappan, A. (2018). Psychomotor domain of bloom's taxonomy in teacher education. *Shanlax International Journal of Education*, *6*(3), 11–14. DOI: https://doi.org/10.5281/ zenodo.1299766

Bilen, M. (2002). *Plandan uygulamaya öğretim*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Bloom, B. S. (1956). (Ed.). *Taxonomy of educational objectives. the classification of educational goals handbook I: Cognitive Domain*. New York: David Mckay Company.

Bloom, B.S., Krathwohl, D.R., ve Masia, B. B. (1964). *Taxonomy of educational objectives: The Classification of educational goals handbook II: domain*. New York: David McKay Company.

Bloom, B. S. (2016). İnsan nitelikleri ve okulda öğrenme. D. A. Özçelik (Çev.). (2. Baskı). Ankara: Pegem Akademi (Orijinal çalışma basım tarihi 1976)

Bruner, J. (1960). *The Process of education*. Cambridge, MA: Harvard Univercity Press.

Büyükkaragöz, S. (1997). *Program geliştirme "kaynak metinler"* (Genişletilmiş 2. Baskı). Konya.

Crisp, G. (2007). *The e-Assessment handbook*. New York: Continuum International Publishing Group.

Demirel, Ö. (2012). *Eğitimde program geliştirme kuramdan uygulamaya* (19. Baskı). Ankara:Pegem Akademi.

Dorn, S. (2010). The political dilemmas of formative assessment. *Exceptional Children*, *76*, 325–337. DOI: https://doi.org/10.1177%2F001440291007600305

Ertürk, S. (2013). *Eğitimde "program" geliştirme* (6. Baskı). Ankara: Edge Akademi.

Gözütok, D. F. (2006). *Öğretim ilke ve yöntemleri.* Ankara: Ekinoks Yayınları.

Güler, N. (2018). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme* (12. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Gültekin, M. (2016). Eğitim, öğretim ve programlarla ilgili temel kavramlar. M. Gültekin ve İ. Usta (Edt.). İçinde *Çocuk gelişiminde program* (ss.1-26). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Güven, S. (2004). Program geliştirme. M. Gürol (Ed.). İçinde *Öğretimde planlama uygulama değerlendirme* (ss.1-14) Elazığ: Üniversite Kitapevi.

Güven, M. ve Alan, B. (2017). Eğitim durumlarının düzenlenmesi ve değerlendirilmesi. B. Oral, ve T. Yazar, (Edt.). İçinde *Eğitimde program geliştirme ve değerlendirme* (ss.334-362). Ankara: Pegem Akademi.

Hesapçıoğlu, M. (2011). *Öğretim ilke ve yöntemleri- eğitim programları ve öğretim.* (Genişletişmiş 7. Baskı). Ankara: Nobel Yayınları.

Howard, J. (2012). *The Spiral curriculum.* Erişim adresi*:* https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED538282.pdf

İşman, A. ve Eskicumalı, A. (2003). *Öğretimde planlama ve değerlendirme* (Genişletilmiş 4. Baskı).İstanbul:Değişim Yayınları.

Kazu, H. (2004). Eğitimde amaç ve yazımı. M. Gürol, (Ed.). İçinde *Öğretimde planlama uygulama değerlendirme* (ss.53-69). Elazığ: Üniversite Kitapevi.

Kutlu, Ö., Doğan, D. ve Karakaya, İ. (2010). *Öğrenci başarısının belirlenmesi: Performansa ve portfolyoya dayalı durum belirleme.* Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Küçükahmet, L. (2009). *Program geliştirme ve öğretim* (24. Basım). Ankara:Nobel Yayınları.

Linn, R. L. ve Gronlund N. E. (1995). *Measurement and assessment in teaching*. Upper Saddle River: Printice Hall Inc

MEB (2018). *Öğretim programları. Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.* Erişim adresi: http://mufredat.meb.gov.tr/Programlar.aspx

Milli Eğitim Temel Kanunu (1739, 14 Haziran). *Resmi Gazete*, (Sayı: 14574). Erişim adresi: http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1739.pdf

Noddings, N. (2007). Aims, goals, and objectives. *Encounters on Education*, *8*, 7-15. DOI: https://doi.org/10.24908/eoe-ese-rse.v8i0.571

Orta Öğretim Kurumları Yönetmeliği (2013, 7 Eylüi). *Resmî Gazete*, (Sayı: 28758). Erişim adresi: https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=18812&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5

Oliva, P. F. ve Gordon W. R. (2018). Öğretim amaç ve K. Gündoğdu (Çev. Edt.). İçinde *Program geliştirme*. Ankara: Pegem Akademi (Orijinal çalışma basım tarihi 2012).

Ornstein, A. C. ve Hunkins, F. P. (2016). Program alanı. A. Arı (Çev. Edt). İçinde *Eğitimde program -temeller, ilkeler ve sorunlar*. Konya: Eğitim Yayınevi (Orijinal çalışma basım tarihi 1993).

Otluoğlu, R. (2002). İlköğretim okulu izlencesinde (programında) duyuşsal alan ve duygu eğitimi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, *15*, 163-172. Erişim adresi: https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2141

Özçelik, D. A. (2014). *Eğitim programları ve öğretim -genel öğretim yöntemi*. Ankara:-Pegem Akademi.

Özkan, H . (2010). Öğrenme öğretme modelleri açısından modüler öğretim. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *6*(2), 117-128. Erişim adresi: https://dergipark.org.tr/tr/pub/ataunisosbil/issue/2816/37903

Sadler, D. R. (1989). Formative assessment and the design of instructional systems. *Instructional Science*, *18*(2), 119 - 144. DOI: 10.1007/BF00117714

Saracaloğlu, S. A. (2019). Eğitimde program geliştirme ve değerlendirme. A. S. Saracaloğlu, ve A. Küçükoğlu, (Edt.). İçinde *Öğretim ilke ve yöntemleri* (ss. 23-86) (Geliştirilmiş 4. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Schubert, W. H. (1986). *Curriculum: perspective, paradigm, and possibility*. New York: Macmillan

Scriven, M. (1991). *Evaluation thesaurus* (4th ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.

Senemoğlu, N. (2002). *Gelişim öğrenme ve öğretim kuramdan uygulamaya*. Ankara: Gazi Kitapevi.

Simpson, E. J. (1966). *The Classifications of educational objectives, psychomotor domain*. University of Illinois. Urbana, Illinois. Erişim adresi: https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED010368.pdf

Sönmez, V. (2003). *Program geliştirmede öğretmen el kitabı* (10. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.

TTKB (2020). *Öğretim programlarını değerlendirme raporu 2020.* Erişim adresi:

https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2020_08/24113242_ogretimprogramlari_dr.pdf

Tan, Ş. (2009). *Öğretimde ölçme ve değerlendirme KPSS el kitabı* (4. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Tekin, H. (2010). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme (*20. Baskı). Ankara:Yargı Yayınları.

Thomas, K. (2005). *Learning taxonomies in the cognitive, and psychomotor domains*. Erişim adresi: http://www.

rockymountainalchemy.com/whitePapers/rma-wp-learning-taxonomies.pdf

Tomlinson, C. A. (1999).*The entiated classroom: Responding to the needs of all learners*. Alexandria, VA: ASCD.

Tyler, W. R. (2014). *Eğitim programlarının ve öğretimin temel ilkeleri*. M. E. Rüzgâr ve B. Aslan (Çev.). Ankara: Pegem Akademi. (Orijinal çalışma basım tarihi 1949).

Varış, F. (1996). *Eğitimde program geliştirme-teori ve teknikler* (6. Baskı). Ankara: Alkım Yayınları.

Yanpar-Yelken, T. (2017). *Öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı.* (Geliştirilmiş 14. Baskı). Ankara:Anı Yayıncılık.

Yanpar-Yelken, T. ve Yavuz- Konokman, G. (2017). Program geliştirmede . B. Oral ve T. Yazar (Edt.). İçinde *Eğitimde program geliştirme ve değerlendirme* (ss. 275-298). Ankara: Pegem Akademi.

Değerlendirme Soruları

1. Kayısı yetiştiriciliği ile geçimini sağlayan bir beldede görev yapan Görkem Öğretmenin Sosyal Bilgiler dersine "Kayısı Yetiştirme Teknikleri" konulu bir alt ünite eklemesi, uyguladığı eğitim programının hangi özelliğe sahip olduğunun doğrudan göstergesidir?

A) Esneklik
B) Değişmez ve genel olma
C) Ekonomiklik
D) Uygulanabilir olma
E) Bilimsellik

2. Eğitim porgramının öğelerine ilişkin aşağıda verilen ifadelerden hangisi <u>yanlıştır?</u>

A) Yetiştirilecek bireylerde bulunması istenen istendik özellikleri kapsayan kazanımlar, programın diğer öğeleri için temel oluşturur.
B) Kazanımlara göre seçilen içerik, "ne öğretelim?" sorusuna yanıt arar, eğitim durumlarının düzenlenmesini kolaylaştırır.
C) Eğitim durumları programın etkinliklerinin uygulandığı aşama olup diğer öğelerden bağımsız şekilde işlevini yerine getirir.
D) Sınama durumları, uygulanan programının niteliği ve etkililiği hakkında karar vericiler için dönütler sağlar.
E) Programın tüm öğeleri birbiriyle ilişkili olup bir öğedeki değişiklik diğer öğeleri de etkiler.

3. Eğitim, öğretim, kültür, öğretme ve öğrenme kavramlarının tanımını ve aralarındaki ilişkileri açıklamayı Bilge Öğretmenin "Temel kavramları ilişkilendirir." şeklinde yazdığı kazanım cümlesi, he- sahip olması gereken hangi özelliğe aykırıdır?

A) Ulaşılabilirlik
B) Öğrenci davranışına dönüklük
C) İhtiyaca dönüklük
D) Açık-seçiklik
E) Bitişiklik

4. Aşağıdaki kazanım ifadelerinden hangisinin kazandırılması ve değerlendirilmesinin <u>en zor</u> olduğu söylenebilir?

A) Kripto paraların ülke ekonomisine etkilerini tartışır.
B) Birey olarak çevre sorunları karşısındaki rolünü sorgular.
C) Covid-19 tedbirlerine uymamanın doğuracağı sonuçları kestirir.
D) Okul-toplum ilişkini güçlendirecek farklı projeler tasarlar.
E) Doğru beslenme alışkanlığı kazanmada kararlı olur.

5. Müzik dersinde ilkokul öğrencilerine keman çalmayı öğretmek amacıyla etkinlikler düzenlenmiştir. Bu amaçla ilk derste öğrencilerin kemanın nasıl çalındığını izlemeleri sağlanmış, ikinci derste öğrencilere boyun ve çenelerini keman üzerinde çalmaya uygun biçimde konumlandırma becerisi kazandırılmış, üçüncü derste her öğrenci öğretmen eşliğinde keman çalmıştır. Bu bilgilere göre müzik dersinde psikomotor alanın hangi basamaklarında öğrenme gerçekleşmiştir?

A) Kurulma- algılama-karmaşık davranış

B) Algılama-kurulma-kılavuzla yapma

C) Mekanikleşme-karmaşık davranış-kılavuzla yapma

D) Algılama-mekanikleşme-karmaşık davranış

E) Karmaşık davranış-kurulma-kılavuzla yapma

6. Türkçe ders kitaplarında yer alan okuma metinlerini ana fikre yer vermemesi açısından eleştiren Metin Öğretmen, içeriğin düzenlenmesinde hangi ilkenin ihlal edildiğini vurgulamaktadır?

A) Alıştırma

B) Soyutlama

C) Yordama

D) Denge

E) Dikey kaynaşıklık

7. Mert ilkokul 2. sınıf öğrencisidir. Annesi veli toplantısında sınıf öğretmenine Mert'in özellikle Türkçe dersinde bazı konuları anlamlandıramadığını ifade etmiştir. Öğretmen "Merak etmeyin aynı konular üçüncü ve dördüncü sınıfta tekrar işlenecek. Bu tekrarlar ve üzerine işleyeceğimiz yeni konularla geçen senelerden kalan bilgi boşlukları kapanabilir." diyerek anneyi rahatlatmış ve Türkçe programının içeriğinden de bahsetmiştir. Buna göre İlkokul Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın içeriğinin hangi içerik düzenleme yaklaşımına göre düzenlendiği söylenebilir?

A) Çekirdek

B) Piramitsel

C) Sarmal

D) Konu ağı-proje merkezli

E) Doğrusal

8. Eğitim Psikolojisi, Ölçme ve Değerlendirme, Sınıf Yönetimi gibi öğretmenlik meslek bilgisi dersleri kapsamında öğrencilerin edindikleri bilgileri kullanabilecekleri etkinlikler tasarlayıp uygulayan bir akademisyen, öğrenme yaşantılarını düzenlerken hangi ilkeyi temele almıştır?

A) Alıştırma

B) Ekonomiklik

C) Konuya uygunluk

D) Kaynaşıklık

E) Düzey belirleme

9. Defne ortaokul 6. sınıf öğrencisidir. Babası Defne'nin matematik dersi yazılı sınav kâğıdını görmek için okula gitmiş, öğretmenin "Yaklaşık üç hafta sonra veli toplantısı yapılacak, Defne'nin sınav kâğıdını ancak veli toplantısı sırasında görebilirsiniz." şeklindeki açıklaması nedeniyle okuldan ayrılmak zorunda kalmıştır. Buna göre öğretmenin hangi davranışının veli tarafından eleştirilmesi doğru olur?

A) Öğretmenin dönüt- düzeltme yapmaması

B) Öğretmenin sınav kâğıtlarını geç okuması

C) Öğretmenin derste konuyu yeteri kadar tekrar etmemesi

D) Öğretmenin olumlu davranışları pekiştirmemesi

E) Öğretmenin yazılı sınavdan sonra veli toplantısı yapması

10. Mehmet Öğretmen Öğretim İlke ve Yöntemleri dersinde; ünitelerini işlemeden önce öğrencilerin hazır-bulunuşluk düzeylerini belirleyip öğretme-öğrenme sürecini nasıl düzenleyeceğine karar vermek için (1), ünitelerini sırayla işledikten sonra öğrencilerin ünitelerin kazanımlarına ulaşma derecelerini, öğrenme eksikliklerini ve yanlışlıklarını belirlemek ve (varsa) bu eksik/yanlışlıkları gidermek için (2), eğitim-öğretim döneminin sonunda dersin kazanımlarına ulaşma durumlarını belirlemek için (3) ölçme ve değerlendirmeler yapmıştır. Buna göre yukarıdaki numaralandırılan yerlerde sırasıyla hangi değerlendirme türleri uygulanmıştır?

A) Formatif-summatif-tanılayıcı

B) Norma dayalı-formatif-tanılayıcı

C) Bağıl değerlendirme-erişi-summatif

D) Formatif- tanılayıcı-summatif

E) Tanılayıcı-formatif-summatif

1.A	2.C	3.D	4.E	5.B
6.B	7.C	8.D	9.A	10.E

BÖLÜM **3**

Öğrenmeyi Etkileyen Faktörler

Doç. Dr. Adnan TAŞGIN

Bölüm Kazanımları

- Öğrenen ile ilgili faktörler hakkında bilgi sahibi olabileceksiniz.
- Öğrenme yöntemi ile ilgili faktörler hakkında bilgi sahibi olabileceksiniz.
- Öğrenme malzemesi ile ilgili faktörler hakkında bilgi sahibi olabileceksiniz.
- Öğrenme ortamı ile ilgili faktörler hakkında bilgi sahibi olabileceksiniz.

Bölüm İçeriği

Giriş
Öğrenme ve Öğretmeyi Etkileyen Faktörler
  Öğrenen ile ilgili Faktörler
  Öğrenme Yöntemi ile ilgili Faktörler
  Öğrenme Malzemesi ile ilgili Faktörler
  Öğrenme Ortamı ile ilgili Faktörler
Özet
Kaynaklar
Değerlendirme Soruları

Kaynakça

Akay, C. (2015). Öğrenmeyi etkileyen temel faktörler ve genel öğrenme-öğretme ilkeleri. T. Yanpar Yelken (Ed.), Öğretim ilke ve yöntemleri içinde (ss. 25-42). Ankara: Anı.

Bacanlı, H. (2009). *Eğitim psikolojisi.* Ankara: Asal.

Başaran, İ. E. (1992). *Eğitim psikolojisi*. Ankara: Kadıoğlu Matbaası.

Ciccarelli, S. K., & White, J. N. (2016). *Psikoloji: Bir keşif gezintisi* (3. Basımdan çeviri). (D. N. Şahin, Çev. Ed.). Ankara: Nobel. (Çalışmanın orijinali 2015'te yayımlanmıştır.)

Dilmaç, B., & Karababa, A. (2016). Öğrenme ve öğrenme ile ilgili temel kavramlar. G. Ekici (Ed.), Öğrenme öğretme kuramları ve uygulamadaki yansımaları içinde (ss. 1-37). Ankara: Pegem.

Gerrig, R. J., & Zimbardo, P. G. (2018). Psikolojiye giriş: Psikoloji ve yaşam (19. basımdan çeviri) (A. A. Özdoğru, Çev. Ed., G. Sart, Çev.). Ankara: Nobel. (Çalışmanın orijinali 2009'da yayımlanmıştır.)

Gündoğdu, K. (2007). Öğrenme ve öğretme süreci. Z. Cafoğlu (Ed.), *Yeni gelişmeler doğrultusunda sınıf yönetimi* içinde (ss.163-212). Ankara: Grafiker.

Kaya, Z. (2012). Gelişim ve öğrenme. Z. Kaya (Ed.), Öğrenme ve öğretme: Kuramlar, yaklaşımlar, modeller içinde (ss. 1-27). Ankara: Pegem.

Uçar, M. E. (2015). Öğrenme psikolojisi ile ilgili temel kavramlar. Ş. Işık (Ed.), *Eğitim psikolojisi* içinde (3. baskı, ss. 295-323). Ankara: Pegem.

Ün Açıkgöz, K. (2003). *Aktif öğrenme.* İzmir: Eğitim Dünyası.

Ormrod, J. E. (2016). Öğrenme psikolojisi (6. basımdan çeviri). (M. Baloğlu, Çev. Ed.). Ankara: Nobel. (Çalışmanın orijinali 2012'de yayımlanmıştır.)

Saban, A. (2000). *Öğrenme-öğretme süreci: Yeni teori ve yaklaşımlar.* Ankara: Nobel.

Sahranç, Ü. (2008). Öğrenmeyi etkileyen etmenler. İ. Yıldırım (Ed.), *Eğitim psikolojisi* içinde (ss. 351-374). Ankara: Anı.

Santrock, J. W. (2018). Eğitim psikolojisi (5. Basımdan çeviri) (D. M. Siyez, Çev. Ed.). Ankara: Nobel. (Çalışmanın orijinali 2011'de yayımlanmıştır.)

Selçuk, Z. (2009). *Eğitim psikolojisi* (17. baskı). Ankara: Nobel.

Senemoğlu, N. (2009). *Kuramdan uygulamaya gelişim öğrenme ve öğretim* (Geliştirilmiş 14. baskı). Ankara: Pegem.

Slavin, R. E. (2012). Eğitim psikolojisi (10. Basımdan çeviri) (G. Yüksel, Çev. Ed.). Ankara: Nobel. (Çalışmanın orijinali 2012'de yayımlanmıştır.)

Görsellerin alındığı internet adresleri

https://cdn-acikogretim.istanbul.edu.tr/auzefcontent/20_21_Bahar/yonetim_ve_liderlik/7/index.html

https://narsanatanaokulu.com/gelisim-olgunlasma-buyume/

https://www.haskelleducation.com/wellness/

Değerlendirme Soruları

1. Ahmet sınavdan önceki akşam arkadaşlarıyla sinemaya gitmiştir ve eve geç gelmiştir. Dolayısıyla Ahmet sınavda da başarılı olamamıştır. Ahmet'in sınavda başarısız olması aşağıdaki kavramlardan hangisi ile açıklanabilir?

A) Algısal ayırt edilebilirlik
B) Güdü
C) Olgunlaşma
D) Türe özgü hazır oluş
E) Genel uyarılmışlık hali

2. Denizi seyrederken, mavi suların üzerinde beyazımsı hava kabarcıklarından çok, daha ileride duran beyaz yelkenli tekne dikkatimizi çeker. Bu durum sözel öğrenmeler için de geçerlidir. Açıklaması yapılan kavram aşağıdakilerden hangisidir?

A) Anlamsal çağrışım
B) Algısal ayırt edilebilirlik
C) T
D) Kavramsal gruplandırma
E) Zaman

3. Aşağıdakilerden hangisi öğretim yöntemi ile ilgili faktörler arasında <u>yer almaz</u>?

A) Transfer
B) Geri bildirim
C) Etkin Katılım
D) Konunun yapısı
E) Zaman

4. Aşağıdakilerden hangisi öğrencilerin kaygılarını artıran sebepler arasında <u>yer almaz</u>?

A) İstemediği halde bir öğrenciyi yaptıklarını tahtada anlatması için zorlamak.
B) Derste ve sınavlarda çok hızlı bir tempo ve sınırlı zaman uygulaması yapmak.
C) Yavaş algılayan çocuklarla çalışırken sabırlı davranmak.
D) Bir öğrenciyi, bütün sınıf ona bakarken spot ışığı etkisi altında bırakmak.
E) Öğrencilerin soru sorma cesaretini kırmak.

5. Organizmanın doğuştan sahip olduğu yeterliklerin kendiliğinden ortaya çıkarak ulaşabileceği düzeye ulaşmasına ne ad verilir?

A) Geri bildirim
B) Hazırbulunuşluk
C) Genel uyarılmışlık hali
D) Olgunlaşma
E) Türe özgü hazır oluş

6. Aynı anda birden fazla aktiviteye odaklanmayı içeren dikkat türü aşağıdakilerden hangisidir?

A) Seçici dikkat
B) Bölünmüş dikkat
C) Uzun süreli dikkat
D) Kısa süreli dikkat
E) Yürütücü dikkat

7. İngilizce bilen bir kişinin gittiği Almanca kursunda, Almanca gramer yapılarını ve bazı Almanca kelimeleri diğer kursiyerlere göre daha çabuk öğrenmesi durumu aşağıdaki kavramlardan hangisi ile açıklanabilir?

A) Güdü
B) Olumsuz aktarma
C) Olumlu aktarma
D) Geriye getirme
E) Ayırt etmeyi öğrenme

8. Bir köpek elleri olmadığı için elma soymayı öğrenemez. Bu durum öğrenmeye ilişkin hangi kavram ile açıklanır?

A) Güdülenme
B) Dikkat
C) Transfer
D) Türe özgü hazır oluş
E) Olgunlaşma

9. İlkokula 5 yaşında başlayan Ali, kalemi düzgün tutamadığı için - ri yazmakta zorluk yaşamaktadır. Arkadaşlarından oldukça geri kalmaktadır. Ali'nin bu alandaki geri kalmasının nedeni aşağıdaki kavramlardan hangisi ile açıklanabilir?

A) Motivasyon eksikliği
B) Psikomotor becerilerde yetersizlik
C) Dikkat eksikliği
D) Derslere aktif katılamama
E) Olgunlaşma

10. Aşağıdakilerden hangisi öğrenmeyi etkileyen öğrenen ile ilgili faktörler arasında <u>yer almaz</u>?

A) Dikkat
B) Olgunlaşma
C) Türe özgü hazır oluş
D) Kaygı
E) Geri bildirim

1.E	2.B	3.A	4.C	5.D
6.B	7.C	8.D	9.E	10.A

BÖLÜM **4**

Öğrenme ve Öğretim İlkeleri

Doç. Dr. Ceyhun OZAN

Bölüm Kazanımları

- Öğrenme kuramlarının temel özelliklerini kavrar.
- Öğrenme kuramlarının temel ilkelerini açıklar.
- Öğretim ilkelerini açıklar.
- Öğrenme ve öğretim ilkeleri arasındaki farkı açıklar.
- Öğrenme ilkelerinin öğretim ilkeleri üzerindeki etkisini değerlendirir.

Bölüm İçeriği

Giriş
Öğrenme İlkeleri
Davranışçı yaklaşımlar
Bağlaşımcılık kuramı (bağ kuramı)
Edimsel koşullanma
Sosyal bilişsel öğrenme
Bilişselci yaklaşım
Nörofizyolojik yaklaşım
Yapılandırmacılık
Öğrenme İlkeleri
Öğrenciye görelik (çocuğa görelik) ilkesi
Bilinenden bilinmeyene ilkesi
Somuttan soyuta ilkesi

Kolaydan zora (basitten karmaşığa) ilkesi
Yakından uzağa ilkesi
İş (aktivite-yaparak yaşayarak öğrenme) ilkesi
Açıklık ilkesi
Hayatilik ilkesi
Ekonomiklik ilkesi
Güncellik (aktüalite) ilkesi
Bütünlük ilkesi
Güdülenme (motivasyon) ilkesi
Hazırbulunuşluk ilkesi
Özet
Kaynakça
Değerlendirme Soruları

Giriş

Eğitim programının hedef, içerik, öğrenme öğretme süreçleri ve değerlendirme ögeleri birlikte düşünüldüğünde ve bu ögelerin etkili bir biçimde bir araya gelip öğrenmenin gerçekleşmesi beklendiğinde karşımıza çıkan kavram öğrenme ve öğretme ilkeleridir.

TDK (2021) "ilke"yi temel bilgi olarak tanımlamaktadır. Bilen'in (1996) yaptığı tanımlamaya göre ilke; genel hatlarıyla olayların, varlıkların, davranış örüntüleri ve bilimsel süreçlerin betimlenmesine ışık tutan, tutarlı ve kritik niteliği ağır basan genellemelerdir.

Öğrenme ve öğretim ilkeleri, öğrencileri öğretim yoluyla belli eğitim amaçlarına ulaştırmada öğretmenlere yol göstermektedir. Belirlenen ulaşmak için düzenlenen öğretim sürecinin planlanmasında ve uygulanmasında, doğruluğu ve geçerliği kabul edilmiş birtakım ilkelere uyulması gereklidir. Bu bölümde öncelikle öğrenme kuramlarının açıklamalarıyla ilişkilendirilerek öğrenme ilkeleri ardından da öğretim ilkeleri açıklanacaktır.

Öğrenme İlkeleri

Psikologlar, öğrenmenin en iyi tanımı ve ne zaman gerçekleştiğini belirleme konusunda farklı görüşlere sahip olmalarına rağmen, hemen hemen hepsi bir noktada fikir birliğindedirler. Öğrenmenin doğasını anlamanın en iyi yolu, onu objektif ve sistematik araştırmalarla incelemektir. İnsan ve hayvanların öğrenme süreçlerini de kapsayan davranışın sistematik olarak incelenmesi, geçen yüzyıl civarında ortaya çıkmış ve psikoloji bilim dünyasının nispeten yeni bir üyesi olmuştur. Bununla birlikte, bu yüz yıllık sürede sayısız araştırma insan ve diğer türlerin nasıl öğrendiklerini incelemiştir. Araştırma bulgularının ortaya koyduğu tutarlı örnekler, psikologları öğrenme süreçleri hakkında öğrenmenin hem ilkelerini hem de kuramlarını formüle ederek genellemeler yapmaya yönlendirmiştir. Öğrenme ilkeleri, öğrenmeyi etkileyen çeşitli unsurları belirleyerek bu unsurların öğrenme üzerindeki etkilerini tanımlamaktadır. Öğrenme kuramları, öğrenmenin altında yatan mekanizmalar hakkında açıklamalar sağlar. İlkeler, öğrenme için hangi unsurların önemli olduğunu söylerken kuramlar, bu unsurların neden önemli olduğunu söylemektedir (Ormrod, 2015, s. 5).

Bu bölümde öğrenme kuramlarından davranışçı yaklaşımlar, sosyal bilişsel öğrenme yaklaşımı, bilişsel yaklaşımlar, nörofizyolojik öğrenme yaklaşımı ve yapılandırmacı yaklaşım, öğrenme öğretme ile ilişkileri çerçevesinde açıklanacaktır.

Kaynaklar

Akay, C. (2015). Öğrenmeyi etkileyen faktörler ve genel öğrenme ve öğretme ilkeleri. T. Yanpar-Yelken (Ed.), Öğretim ilke ve yöntemleri içinde (ss. 25-42). Ankara: Anı.

Aşılıoğlu, B. (2007). Öğrenme ve öğretim ilkeleri. M. Arslan (Ed.), Öğretim ilke ve yöntemleri içinde (ss. 31-48). Ankara: Anı.

Bandura, A. (1982). mechanism in human agency. *American Psychologist, 37*, 122-147.

Bruning, R. H., Schraw, G. J., & Norby, M. M. (2014). *Bilişsel psikoloji ve öğretim* (Z. N. Ersözlü & R. Ülker, Çev. Ed.). Ankara: Nobel. (Çalışmanın orijinali 2011'de yayımlanmıştır)

Büyükkaragöz, S., & Çivi, C. (1999). *Genel öğretim metotları: Öğretimde planlama uygulama.* İstanbul: Beta Basım.

Çubukçu, Z. (2008). Eğitim program tasarımı ve geliştirilmesi. B. Duman (Ed.), Öğretim ilke ve yöntemleri içinde (ss. 132-174). Ankara: Maya Akademi.

Dale, E. (1969). *Audio-visual methods in teaching* (3.ed). New York: Dryden.

Değer, M. (2008). Sosyal öğrenme kuramı. İ. Yıldırım (Ed.), *Eğitim psikolojisi* içinde (ss. 469-484). Ankara: Anı.

Demirel, Ö. (2009). Öğretim ilke ve yöntemleri: Öğretme sanatı (15. baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Dilekli, Y. (2020). Bağlaşımcılık ve edimsel koşullanma kuramları. G. Ekici (Ed.), *Eğitim psikolojisi* içinde (ss. 369-392). Ankara: Vize.

Erdamar-Koç, G. (2011). Sosyal öğrenme kuramı. A. Ulusoy (Ed.), *Eğitim psikolojisi* içinde (ss. 313-351). Ankara: Anı.

Erden, M., & Akman, Y. (2009). *Eğitim psikolojisi: Gelişim-öğrenme-öğretim* (18. baskı). Ankara: Arkadaş.

Ergün, M., & Özdaş, A. (1997). Öğretim ilke ve yöntemleri. İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.

Fidan, N. (2012). *Okulda öğrenme ve öğretme* (3. baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Gömleksiz, M. N. (2018). Öğretim ilkeleri ve yöntem seçimi. M. N. Gömleksiz (Ed.), Öğretim ilke ve yöntemleri içinde (2. baskı, ss. 73-99). Ankara: Asos.

Hesapçıoğlu, M. (2008). Öğretim ilke ve yöntemleri: Eğitim programları ve öğretim (6. baskı). Ankara: Nobel.

Karaırmak, Ö., & Sahranç, Ü. (2008). Klasik koşullanma. İ. Yıldırım (Ed.), *Eğitim psikolojisi* içinde (ss. 375-400). Ankara: Anı.

Küçükahmet, L. (2017). Öğretim ilke ve yöntemleri (27. baskı). Ankara: Nobel.

Lalley, J. P., & Miller, R. H. (2007). The learning pyramid: Does it point teachers in the right direction? *Education, 128*(1), 64-79.

Letrud, K. (2012). A rebuttal of NTL Institute's learning pyramid. *Education, 133*(1), 117-124.

Morgan, C. T. (2019). *Psikolojiye giriş* (S. Karakaş & R. Eski, Çev.Ed.). Konya: Eğitim. (Çalışmanın orijinali 1974'te yayımlanmıştır)

Olson, M. H., & Hergenhahn, B. R. (2016). Öğrenmenin kuramları (M. Şahin, Çev. Ed.). Ankara: Nobel. (Çalışmanın orijinali 2013'te yayımlanmıştır)

Ormrod, J. E. (2015). Öğrenme psikolojisi (M. Baloğlu, Çev. Ed.). Ankara: Nobel. (Çalışmanın orijinali 2012`de yayımlanmıştır)

Ozan, C. (2020). Sosyal bilişsel öğrenme kuramı. G. Ekici (Ed.), *Eğitim psikolojisi* içinde (ss. 415-432). Ankara: Vize.

Öztürk, B., & Kısaç, İ. (2019). Bilgiyi işleme modeli. B. Yeşilyaprak (Ed.), *Eğitim psikolojisi: Gelişim-öğrenme-öğretim* içinde (22. baskı, ss. 303-335). Ankara: Pegem Akademi.

Santrock, J. W. (2018). *Eğitim psikolojisi* (D. M. Siyez, Çev. Ed.). Ankara: Nobel. (Çalışmanın orijinali 2011`de yayımlanmıştır)

Senemoğlu, N. (2018). *Gelişim öğrenme ve öğretim: Kuramdan uygulamaya* (26. baskı). Ankara: Anı.

Slavin, R. E. (2013). *Eğitim psikolojisi: Kuram ve uygulama* (G. Yüksel, Çev. Ed.). Ankara: Nobel. (Çalışmanın orijinali 2012`de yayımlanmıştır)

Sözer, E. (2001). Öğretimde strateji, yöntem ve teknikler. M. Gültekin (Ed.), Öğretimde planlama ve değerlendirme içinde (ss. 95-122). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Taşpınar, M. (2007). *Kuramdan uygulamaya öğretim ilke ve yöntemleri.* Ankara: Üniversite.

TDK. (2021). *Güncel Türkçe sözlük.* https://sozluk.gov.tr/ adresinden erişilmiştir.

Turan, M. (2007). Öğrenme öğretme ilkeleri A. S. Saracaloğlu & A. Küçükoğlu (Eds.), Öğretim ilke ve yöntemleri içinde (ss. 99-116). Ankara: Pegem Akademi.

Ummanel, A., & Dilek, A. (2016). Gelişim ve öğrenme. S. Çelenk (Ed.), Öğretim ilke ve yöntemleri içinde (ss. 35-52). Ankara: Pegem Akademi.

Uşun, S. (2008). Öğretim ilkeleri - stratejileri – yöntemleri ve teknikleri. S. Uşun (Ed.), Öğretim ilke ve yöntemleri içinde (ss. 147-202). İstanbul: Kriter.

Ün-Açıkgöz, K. (2008). *Aktif öğrenme* (10. baskı). İstanbul: Biliş.

Viau, R. (2015). *Okulda motivasyon: Okulda güdülenme ve güdülenmeyi öğrenme* (Y. Budak, Çev.). Ankara: Anı. (Çalışmanın orijinali 2009`da yayımlanmıştır)

Değerlendirme Soruları

1. Aşağıdakilerden hangisi davranışçı yaklaşımın öğrenme ilkelerinden biridir?

A) Bilgi, stratejiler ve uzmanlık durumsaldır.

B) Birey, kötü bir alışkanlıktan kurtulmak için U-T bağını yenisiyle değiştirmelidir.

C) Motivasyon ve inançlar bilişin tamamlayıcısıdır.

D) Öğrenme yapılandırmacı bir süreçtir, algısal (receptive) bir süreç değildir.

E) Zihinsel çerçeve, belleği organize eder ve düşünceye rehberlik eder.

2. Aşağıdakilerden hangisi edimsel koşullanmanın öğrenme ilkelerinden biri <u>değildir</u>?

A) Cezadan kaçınılmalıdır.

B) Davranışın oluşumunu desteklemek için pekiştirme koşulları düzenlenmelidir.

C) Davranışlar biçimlendirme yoluyla oluşturulabilir.

D) Hedef davranışlar ifade edilmelidir.

E) Öğrenciler okul görevlerini başaracak potansiyele sahip olduklarına inanmalıdır.

3. Öğretmenler, birden fazla duyu organına hitap eden araç gereç ve yöntemler kullanmalı, bellek destekleme ve kodlama yollarını öğrencilere öğreterek öğrencilerin bilgileri hatırlamalarına yardımcı olmalıdırlar. Sınıfta ipuçları vererek öğrencilerin bilgi ve davranışları açık ya da örtük olarak tekrar etmelerini sağlamalıdırlar. Sözel bilgilerin öğretilmesinde anlamlandırma stratejileri kullanılabilir.

Yukarıda verilen bilgiler sosyal bilişsel öğrenme kuramının hangi öğrenme ilkesiyle ilgilidir?

A) Anne, baba ve öğretmenler iyi birer model olmalıdırlar.

B) Sosyal öğrenme sürecinin birinci aşaması dikkattir.

C) Sosyal öğrenme sürecinin ikinci aşaması hatırda tutma sürecidir.

D) Sosyal öğrenme sürecinin üçüncü aşaması davranışı üretme sürecidir.

E) Sosyal öğrenme sürecinin dördüncü ve son aşaması güdülenmedir.

4. Aşağıdakilerden hangisi bilişsel yaklaşımın öğrenme ilkelerinden biri <u>değildir</u>?

A) Bilişsel becerilerin gelişmesi için uygulama gereklidir.

B) Bilişsel gelişim için sosyal etkileşim şarttır.

C) Öğretmedeki bilişsel yaklaşım değerlendirmede de yeni bir yaklaşımı gerekli kılar.

D) Öz farkındalık ve öz düzenlemenin gelişimi, bilişsel gelişim için çok önemlidir.

E) Programlı öğretim modeli uygulanmalıdır.

5. Öğrenmeyi iki türe ayıran ve öğrenme ortamının fiziksel niteliklerinin çok önemli olduğunu belirten öğrenme yaklaşımı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Bağlaşımcılık kuramı

B) Davranışçı yaklaşım

C) Edimsel koşullanma

D) Nörofizyolojik yaklaşım

E) Yapılandırmacı yaklaşım

6. Aşağıdakilerden hangisi öğrenciye görelik ilkesinin özelliklerinden biri <u>değildir</u>?

A) Her öğrenciye aynı düzey ve türde ödevler verilmesi

B) Öğrencilerin özel yeteneklerinin ortaya çıkarılması ve geliştirilmeye çalışılması,

C) Öğrencilerin öğrenme gücünün, hızının tanınması ve öğretimin buna göre ayarlanması

D) Öğretimin öğrenciye uygun olarak yürütülmesi

E) Derslerin öğrencilerin aktif katılımını sağlayacak biçimde düzenlenmesi

7. Edgar Dale'in Yaşantı Konisi'ne göre aşağıda verilen yaşantılardan hangisi daha çok duyu organıyla edinilir?

A) Doğrudan doğruya edinilen maksatlı yaşantılar

B) Görsel sembollerden edinilen yaşantılar

C) Radyo, plak, şerit, resimlerle edinilen yaşantılar

D) Sözel sembollerden edinilen yaşantılar

E) Televizyonla edinilen yaşantılar

8. Matematik dersinde toplama işlemini öğretecek olan bir öğretmen, işlemi sadece sözel olarak anlatırsa aşağıdaki öğretim ilkelerinden hangisine uymamış olur?

A) Bilinenden bilinmeyene

B) Ekonomiklik

C) Kolaydan zora

D) Somuttan soyuta

E) Yakından uzağa

9. Öğrenme öğretme sürecinde dilin etkili bir şekilde kullanılması ile araç gereçlerin amaca uygun ve etkili biçimde kullanımı da öğrenmeyi olumlu biçimde etkilemektedir.

Verilen açıklama aşağıdaki öğretim ilkelerinden hangisi ile ilgilidir?

A) Açıklık

B) Bütünlük

C) Ekonomiklik

D) Güncellik

E) Yakından uzağa

10. Öğretimde ekonomiklik ilkesine uymak için aşağıdakilerden hangisini yapmak gerekli <u>değildir</u>?

A) Öğrencilerin kişisel zaman ve enerjilerinin yerinde ve ekonomik kullanılmasında rehberlik yapılmalıdır.

B) Öğrencilerin kullandıkları kitap, defter ve diğer araçların en ekonomik biçimde kullanılması sağlanmalıdır.

C) Öğrencilerle güncel sorunlar hakkında tartışmalar yapılmalıdır.

D) Öğrencilerin üretken olmaları için elverişli ortam hazırlanmalıdır.

E) Öğretim etkinlikleri planlanmalıdır.

1.B	2.E	3.C	4.E	5.D
6.A	7.A	8.D	9.A	10.C

BÖLÜM **5**

Öğretimi Planlama ve Uygulama

Öğr. Gör. Arzu DERYA DAŞCI

Bölüm Kazanımları

- Öğretimi planlamanın gereğini söyler.
- Öğretimde plan yapmanın önemini açıklar.
- Ünitelendirilmiş yıllık planın bölümlerini kavrar.
- Ders planı hazırlarken dikkat edilmesi gereken öğeleri fark eder.
- Ders planı şablonuna uygun şekilde plan hazırlar.
- Ders planı hazırlarken hatalarını fark eder

Bölüm İçeriği

Giriş
Öğretimin Planlanması
Öğretim Planlamasının Gerekliliği
Öğretimde Planlı Çalışmanın Yararları
Öğretimin Planlanmasında Dikkate Alınması Gereken Öğeler
Öğretim Planı Çeşitleri
  Ünitelendirilmiş yıllık plan
  Günlük planlar
Öğretimin Planlanması ve Uygulanmasında Yaşanılan Sorunlar
Özet
Kaynaklar
Ekler
Değerlendirme Soruları

"Hazırlanmayarak, başarısız olmaya hazırlanıyorsunuz."

Benjamin Franklin

Giriş

Eğitim alanındaki bilimsel gelişmeler ve gün geçtikçe artan teknolojik yenilikler, öğretmenlerin öğrenme-öğretme ve değerlendirme faaliyetlerini düzenlemelerinde yararlanabilecekleri birçok kuram, model, strateji, yöntem, teknik ve farklı teknolojik materyal sunmaktadır. Öğretmen ve öğretmen adayları ancak öğretimi planlama sayesinde gelişme ve yenilikleri sistemli ve düzenli bir biçimde öğrenme-öğretme etkinliklerine ve değerlendirme süreçlerine aktarabilirler (Yıldırım & Yıldırım, 2020). Üstelik, Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) (2017) tarafından yayınlanan "Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri" nde öğretmenlerin mesleki becerileri arasında ilk olarak eğitim ve öğretimi planlama becerisine yer verilmesi bu alandaki becerilerin önemi hakkında ipucu vermektedir. Eğitim öğretimi planlama faaliyetleri ile ilgili olarak öğretmenlerden beklenilen yeterlikler (MEB, 2017);

- Öğretmenlerin, öğretim planlarını alanının öğretim programına uygun şekilde hazırlamaları,
- Öğrenme öğretme sürecini planlarken çevresel şartlar, zaman ve maliyet süzgecinden geçirerek planlamaları,
- Öğrencilerinin bireysel farklılıklarını ve sosyokültürel özelliklerini dikkate alarak esnek öğretim planları hazırlamaları,
- Öğrenme öğretme sürecini planlarken millî manevi değerleri dikkate almaları şeklindedir.

Dolayısı ile eğitim öğretim faaliyetlerinin daha etkili ve verimli şekilde ilerleyebilmesi için öğretmen ve öğretmen adaylarının planlama sürecini iyi bilmeleri gerekmektedir. Bu amaçla hazırlanan bölüm içeriğinde öğretimin planlanması, gerekliliği, yararları, öğretimi planlarken dikkat edilmesi gereken öğeler, öğretim planı çeşitleri ve öğretimin planlanması ve uygulanmasında yaşanılan sorunlara yer verilmiştir.

Öğretimin Planlanması

Öğretimi planlama, öğretmenin öğrenme-öğretme sürecine dair etkinliklerini henüz uygulamadan, o etkinliklere dair öğrencilerine kazandıracağı her türlü bilgi, beceri ve tutumları nasıl kazandıracağını tayin etmek için hazırladığı tasarım ve çabasını içermektedir. Bir diğer ifade ile belirli düzeydeki öğrenci grubuna ya-

Kaynaklar

Beydoğan, H. Ö. (2001). *Öğretimi planlama ve değerlendirme.* Erzurum: Eser Ofset.

Bilen, M. (1993). *Plandan uygulamaya öğretim.* Ankara: Takav Matbaacılık.

Demirel, Ö. (2007). *Öğretme sanatı: Öğretim ilke ve yöntemleri.* İstanbul: Pegem Yayınları.

Dere, İ., & Demirci, E. (2020). Kültür Öğretimine İlişkin Örnek Bir Ders Planı. https://www.academia.edu/43161412/K%C3%BClt%C3%BCr_%C3%96%C4%9Fretimine_%C4%B0li%C5%9Fkin_%C3%96rnek_Bir_Ders_Plan%C4%B1 adresinden 24.09.2021 tarihinde edinilmiştir.

Demirel, Ö. (2014). *Eğitimde program geliştirme: Kuramdan uygulamaya* (23. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Ekşioğlu, S. (2018). Öğretim ilke ve yöntemleri. S. Güven & M. A. Özerbaş (Ed.), *Öğretimi planlama* içinde (ss. 115-147). Ankara: Pegem Akademi.

Genç, S.Z. (2012). Eğitim öğretimde planlama. M. Arslan (Ed.), Öğretim ilke ve yöntemleri içinde (5. Baskı, *ss.*75-101). Ankara: Anı Yayıncılık.

Gözütok, D. (2020). Öğretim ilke ve yöntemleri (6. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Khan, I. A. (2011). Lesson planning for reading: an teaching strategy in EFL classrooms. *Elixir Social Studies,* 37, 3958-3964.

Kılıç, D. (2010). Yenilenen ilköğretim programlarında planlama ve öğretmenlerin hazır planlarla ilgili görüşlerinin incelenmesi. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi,* 12(2), 1-19. https://dergipark.org.tr/tr/pub/erziefd/issue/6000/80002 adresinden edinilmiştir.

Kılıç, A. (2013). Öğretimin planları. Ş. Tan (Ed.), Öğretim ilke ve yöntemleri içinde (9. Baskı, *ss.* 442-480). Ankara: Pegem Akademi.

Koç, G. (2007). Öğretimin planlanması ve uygulanması. A. Doğanay (Ed.), Öğretim ilke ve yöntemleri içinde (1.Baskı, *ss*: 361-395). Ankara: Pegem Akademi.

Küçükahmet, L. (2005). Öğretimi planlama ve değerlendirme. Ankara: Nobel Yayıncılık.

MEB (2003). Eğitim ve öğretim çalışmalarının planlı olarak yürütülmesine ilişkin yönerge. Tebliğler dergisi. Ağustos 2003, Cilt 66, Sayı 2551. Ankara: MEB Yayımlar Dairesi Başkanlığı

MEB (2003). Milli Eğitim Bakanlığı eğitim ve öğretim çalışmalarının planlı yürütülmesine ilişkin yönerge. *Tebliğler Dergisi.* http://mevzuat.meb.gov.tr/dosyalar/284.pdf , Erişim Tarihi: 10.09.2021.

MEB (2005). Eğitim ve Öğretim Çalışmalarının Plânlı Yürütülmesine İlişkin Yönergede Değişiklik Yapılmasına Dair Yönerge (603). *Tebliğler Dergisi*, *C:68, S:2575.* http://tebligler.meb.gov.tr/index.php/tuem-sayilar/viewcategory/69-2005, Erişim Tarihi: 10.09.2021.

MEB (2017). Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri. http://oygm.meb.gov.tr/www/ogretmenlik-meslegi-genel-yeterlikleri/icerik/ , Erişim Tarihi: 10.09.2021.

Özçelik, D. A. (2010). *Eğitim programları ve öğretim: Genel öğretim yöntemi*. Ankara: Pegem Akademi.

Saracaloğlu, A. S., & Kayabaşı, Y. (2007). Öğretim ilke ve yöntemleri. A. S. Saracaloğlu & H. H. Bahar (Ed.). *Öğretimde planlama* (ss. 73-97). İstanbul: Lisans Yayıncılık.

Saracaloğlu, A.S. (2016). Öğretimi planlama. A.S. Saracaloğlu & A. Küçükoğlu (Ed.), Öğretim ilke ve yöntemleri içinde (2.Baskı, *ss.*61-93). Ankara: Pegem Akademi.

Sönmez, V. (2010). *Program geliştirmede öğretmen elkitabı*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Tan, Ş. Kayabaşı, Y., & Erdoğan, A. (2002). Öğretimi planlama ve değerlendirme (3. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.

Taşdemir, M. (2013). Öğretimin planlanması. B. Duman (Ed.), Öğretim ilke ve yöntemleri içinde (ss. 109-150). Ankara: Anı Yayıncılık.

Yeşilyurt, E. (2021). Öğretim Planları: Olan ve Olması Gerekenler. International Congress on Scientific Developments for Social and Education Sciences.

Yıldırım, A., & Öztürk, E. (2002). Sınıf öğretmenlerinin günlük planlara ilişkin algıları. *İlköğretim Online*, *1*(1), 17-27.

Yıldırım, E., & Yıldırım, Ö. (2020). İlkokul ve ortaokul öğretmenlerinin ders planlama yeterliklerinin incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, *49* (228) , 7-37. doi: 10.37669/milliegitim.824820

Yılmaz H., & Sünbül, A.M. (2000). Öğretimde planlama ve değerlendirme. Konya: Mikro Yayınları

İnternet Kaynakları

https://www.fensepetim.com/

https://www.egitimhane.com/

Değerlendirme Soruları

1.

I . Kazanımlarla bağlantılı içerik organizasyonunun yapılması

II. Kazanımların tespit edilmesi

III. Ölçme değerlendirme etkinliklerine karar verilmesi

IV. Öğrenme-öğretme etkinliklerinin belirlenmesi

Yukarıda öğretimin planlanması sürecinde yapılması gereken işlemler yer almaktadır. Bu işlemlerin sıralanışı hangi seçenekte doğru verilmiştir?

A) I-II-III-IV
B) II-I-IV-III
C) II-IV-III-I
D) I-IV-II-III
E) III-I-IV-II

2. Öğretmenler ünitelendirilmiş yıllık plan ve günlük plan hazırlarken aşağıdakilerden hangisini öncelikli olarak yapmalıdır?

A) Strateji, yöntem ve tekniğe karar verme
B) Öğretim materyal ve kaynaklarını hazırlama
C) Millî Eğitim Bakanlığı'nın öğretim programını inceleme
D) Ölçme değerlendirme etkinliklerini belirleme
E) Öğrencilerini kazanımlardan haberdar etme

3. Ders planının hangi aşamasında öğrencilere derste neler öğretileceği belirtilir?

A) Gözden geçirme
B) Dikkati çekme
C) Güdüleme
D) Ön koşul öğrenmelerin hatırlatılması
E) Ara geçiş

4. Dersin işleniş aşamalarından hangisinde öğretmen öğrencilerine işlenecek konunun günlük hayatlarında neden gerekli olduğunu belirtir?

A) Gözden geçirme
B) Dikkati çekme
C) Ön koşul öğrenmelerin hatırlatılması
D) Ara geçiş
E) Güdüleme

5. Dikkati çekme, güdüleme, gözden geçirme, hedeften haberdar etme bir ders planının hangi bölümünde yer alır?

A) Geçiş
B) Değerlendirme
C) Hazırlık
D) Giriş
E) Gelişme

6. Ders planını ünitelendirilmiş yıllık plandan ayıran en temel özellik hangisidir?

A) Ölçme-değerlendirmeye yer vermesi
B) Süre belirtmesi
C) Kazanımların yazılması
D) Öğretim materyallerinin yazılması
E) Dersin işlenişinin yer alması

7. Aşağıdakilerden hangisi öğretimin planlamasının faydalarından değildir?

A) Öğretim faaliyetlerinin daha kısa zamanda bitmesine yardımcı olur.
B) Öğretim süreci içinde öğretmenin neyi, niçin, nasıl yapacağı hakkında zihinsel bir hazırlık yapmasını sağlar.
C) Planlı olarak sürdürülen öğretim sürecinde disiplin problemleri azalır.
D) Eğitimi rastgele olmaktan kurtarır.
E) İçerik organizasyonunun belli bir sıra içinde sıralanmasını sağlar.

8. Aşağıdakilerden hangisi ünitelendirilmiş yıllık plan hazırlanırken göz önünde bulundurulması gereken öğelerden <u>değildir</u>?

A) Öğrencilerin ön bilgileri, ilgi ve ihtiyaçları
B) Okul ve çevrenin şartları
C) Zümre öğretmenler kurulunun aldığı kararlar
D) Eğitim - öğretim yılındaki iş günü süresi
E) Okul idaresinin dersle ilgili görüşleri

9. "Dersin üniteleri, konuları ve alt konuları arasında üst düzey bir aşamalık söz konusudur." Bilgisi ders planının hangi aşamasına işarette bulunmaktadır?

A) Ön koşul öğrenmelerin hatırlatılması
B) Gözden geçirme
C) Dikkati çekme
D) Ara geçiş
E) Güdüleme

10. Dersin gelişme etkinlikleri ile ilgili aşağıdakilerden hangisi doğru <u>değildir</u>?

A) Kazanımlarla ilgili araç-gereç ve kaynaklar önceden hazırlanarak sınıfa getirilmeli, zamanı geldikçe kullanılmalıdır.
B) Dersin bu aşamasında mümkün olduğunca öğretmen aktif olmalıdır.
C) Kazanımlara uygun öğrenme - öğretme strateji, yöntem ve teknikleri kullanılmalıdır.
D) Ünite içeriği somuttan soyuta, kolaydan zora, basitten karmaşığa, bilinenden bilinmeyene, yakın çevre ve zamandan uzağa, birbirinin önkoşulu olacak şekilde dizayn edilmelidir.
E) Her ünite sonunda biçimlendirici ve yetiştirmeye yönelik değerlendirme metotları kullanılmalıdır.

1.B	2.C	3.A	4.C	5.D
6.E	7.A	8.E	9.A	10.B

EK 1. Ünitelendirilmiş Yıllık Plan Örneği (https://www.fensepetim. com/ adresinden edinilmiştir.)

Ünite No: 1			OKULUMUZDA HAYAT						
SÜRE			KAZANIMLAR	ETKİNLİK & KONULAR	ÖĞRENME ÖĞRETME YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	KULLANILAN EĞİTİM TEKNOLOJİLERİ ARAÇ VE GEREÇLER	AÇIKLAMALAR	BELİRLİ GÜN VE HAFTALAR VE ATATÜRKÇÜLÜK KONULARI	ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME
AY	HAFTA	SAAT							
EYLÜL (1.HAFTA)	06 Eylül – 10 Eylül	4 SAAT	HB.1.1.1. Sınıf içi tanışma etkinliğine katılır.	*Tanışıyoruz	1.Anlatım 2.Tüme varım 3. Tümdengelim 4. Grup tartışması 5. Gezi gözlem 6. Gösteri 7. Soru yanıt 8. Örnek olay 9. Beyin fırtınası 10. Canlandırma 11. Grup çalışmaları 12. Oyunlar 13. Rol yapma 14. Canlandırma	A. Yazılı Kaynaklar 1. Hayat Bilgisi Ders Kitabımız 2. Ansiklopediler 3. Güncel yayınlar 4. Öykü, hikâye kitapları B. Kaynak kişiler 1.Öğretmenler 2. Okul müdürü 3. Aile bireyleri 4. Çevremizdeki kurumlarda çalışanlar. C. Görsel Kaynaklar 2. Video 4. Etkinlik örnekleri 5. Bilgisayar vb. 6. Levhalar 7. Resimler	Kendini tanıtarak öğretmeniyle ve arkadaşlarıyla tanışır.	İlköğretim Haftası	Gözlem Formu
EYLÜL (2.HAFTA)	13 Eylül – 17 Eylül	4 SAAT	HB.1.1.2. Kendisiyle akranları arasındaki benzer ve farklı yönleri ayırt eder.	*Benzer ve Farklı Yönlerimiz			üzerinde durularak özel gereksinimli bireylerin farkına varma, onların kullandığı cihaz ve protezlere dikkat etme gibi unsurlar da vurgulanır.		Gözlem Formu
EYLÜL (3.HAFTA)	20 Eylül – 24 Eylül	4 SAAT	HB.1.1.3. Okula geliş ve okuldan gidişlerde güvenlik kurallarına uyar.	*Güvenlik Kurallarına Uyuyoruz			Servis araçlarında uyulması gereken temel kurallar, yaya geçidi, kaldırım ve yolların kullanımı ile tanıdığı ve tanımadığı kimselerle iletişimde nelere dikkat etmesi gerektiği konuları üzerinde durulur.		Gözlem Formu

EK 2. Örnek Ders Planı (Dere & Demirci, 2020)

Sosyal Bilgiler Ders Planı

I.BÖLÜM : (BİÇİMSEL BÖLÜM)

Dersin adı	: Sosyal Bilgiler
Sınıf	: 5
Ünitenin Adı	: Kültür ve Miras
Konu	: Kültürel Zenginliğimiz
Önerilen Süre	: 80 Dakika

II. BÖLÜM:

Öğrenci Kazanımları: SB.5.2.3. "Ülkemizin çeşitli yerlerinin kültürel özellikleri ile yaşadığı çevrenin kültürel özelliklerini karşılaştırarak bunlar arasındaki benzer ve farklı unsurları belirler." (MEB, 2018, s. 16)
Ünite Kavramları ve Sembolleri:
Güvenlik Önlemleri (Varsa):
Öğretme-Öğrenme-Yöntem ve Teknikleri: Pazaryeri Tekniği, Kelime İlişkilendirme Testi, Metafor Analizi
Kullanılan Eğitim Teknolojileri- Araç, Gereçler ve Kaynakça: Akıllı tahta, kartlar, PowerPoint sunusu, konu ile ilgili görseller Tagul (Word Art), Mind Meister, Canva ve Kahoot etkinlikleri
Öğrenme-Öğretme Etkinlikleri: Dikkati Çekme: İçinde yaşadığımız toplum ve şehir içinde ve dışında birçok kültürel özelliklere, çeşitli yemeklere, oyunlara ve el sanatlarına insanların yaşadığını biliyor muydunuz? Elimdeki çark ve ne yapacağımızı merak ediyor musunuz? Evetse, hadi hep birlikte hep birlikte farklı kültürleri tanıyalım. Şimdi hep birlikte hazırladığım kelime bulutunu inceleyelim. Neleri görüyorsunuz? Bana söyleyin. Güdüleme: Bildiğiniz gibi çocuklar, yaşadığımız ülkede bulunan farklı kültürler hakkında ne kadar bilgimiz olursa ülkemizi o kadar iyi tanımış oluruz. İleride farklı bir şehre gittiğimiz zaman o şehre daha kolay uyum sağlarız ve farklı kültüre sahip olan arkadaşlarımızla daha çok ortak noktalarımız olur. Gözden Geçirme: Bu dersin sonunda da kültürel zenginliklerimizden olan farklı bölgelere ait yemekleri, halk oyunlarını, gelenek ve göreneklerimizi ve el sanatlarımızı öğrenmiş olacağız Ön koşul veya ön öğrenmeleri hatırlatma: Bir önceki dersimizde ülkemizde bulunan parkları, turistik yerleri, doğal güzellikleri ve tarihi nesneleri öğrendik. Derse Geçiş (Konunun işlenişi): Dersin işlendiği şehre ait öncelikle öğrencilere şehrin en meşhur yemeği, düğünlerde ve kutlamalarda en çok oynanan halk oyununun ismi, hangi el sanatının en çok kullanıldığı kısacası şehrin en yaygın kültürel miras ögeleri/özellikleri sorulur. Ardından kültür kavramıyla ilgili metafor çalışması yapılarak öğrencilerin kültür kavramı hakkında bilgileri ve algıları belirlenir. Metafor çalışmasından sonra kültürel miras ögeleri arasında yer alan yemek ve ardından bayram kelimeleriyle ilgili Kelime İlişkilendirme Testleri yapılır. Kelime İlişkilendirme testleri değerlendirildikten sonra ders kitabında ilgili konular, öğrencilerle birlikte incelenir. Daha sonra derste çeşitli yörelere ait kültürel görselleri içeren bir PowerPoint sunusu ve videolar kullanılarak konunun ayrıntıları anlatılır. Videoda halk oyunlarının nasıl oynandığını izletilir. Bu etkinliklerden sonra öğrenciler, farklı yörelerin ünlü kültürel miras ögelerini kartlara yazar ve sınıf içerisinde dolaşarak arkadaşlarına tanıtır. Böylece her öğrenci, farklı kültürlerin benzerliklerini ve farklılıkları değerlendirecektir. Bu etkinliklerin sonunda hazırlanan örnek afişe benzer bir afiş tasarlamaları için öğrencilere ev ödevi verilir.

III. BÖLÜM :

Ölçme-Değerlendirme Etkinlikleri Öğrenilenleri değerlendirmek için Kültür Çarkı ve Zihin Haritası kullanılır. Bu iki uygulama yapıldıktan sonra en son Kahoot programı aracılığıyla hazırlanan test soruları uygulanır ve sonuçlar değerlendirilir.

IV. BÖLÜM :

Planın Uygulanmasına İlişkin Açıklamalar:	

Ders / Sınıf Öğretmeni

Uygundur …./…./ ....
İmza
Adı-Soyadı
Okul Müdürü

EK 3. Gezi Planı Örneği (https://www.egitimhane.com/ adresinden alınmıştır)

……...İLKOKULU MÜDÜRLÜĞÜNE

Okulunuzun 1/A,1/B,2/A,3/B,4/A ve 4/B olarak 08.05.2018 Salı günü 09.30 – 14.00 saatleri arasında …….. Mesire Alanı'na gezi düzenlemek istiyoruz.

Gereğinin yapılmasını bilgilerinize arz ederim.

07.05.2018

4/B Sınıf Öğretmeni

Gezi Planı

Gezinin konusu	Çevre incelemesi, yakın mekânların gezilmesi
Gezinin amacı	Yakın çevreyi tanıma.
Gezinin hangi ders veya sosyal etkinlik kapsamında planlandığı	Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler
Geziden beklenen öğrenci kazanımları/hedef ve davranışlar	Çevresini inceler.
Gezinin başlama ve bitiş tarihi	08/05/20…-08/05/20…
Gezi yeri/yerleri	…….Mesire Alanı
Geziye gidilecek yol güzergâhı	Okul önünden hareket ,…..Yolu, Mesire Alanı
Geziye dönüş yol güzergâhı	
Geziye ne ile gidilecek Gezi sırasında alınacak güvenlik önlemleri	Belediye servis aracı ile gidilecek İlk Yardım malzeme Çantası
Geziye katılacak toplam öğrenci sayısı	127

GEZİYE KATILACAK SINIFLAR VE ÖĞRENCİ SAYILARI			
ŞUBE	ERKEK	KIZ	TOPLAM
1/A,1/B,2/A,3/B,4/A, 4/B	63	64	127

ÖĞRENCİ VELİLERİNDEN İMZA KARŞILIĞI İZİN ALINMIŞTIR.

UYGUNDUR.

4/B Sınıf Öğretmeni

Okul Müdürü

EK 4. Deney Planı Örneği (https://www.egitimhane.com/ adresinden edinilmiştir).

Deney Planı

Dersin adı	:	Fen Bilgisi
Sınıfı	:	7
Süre	:	40’
Ünitenin adı	:	Maddenin içyapısına yolculuk.
Konu	:	
Deneyin adı	:	Katı, sıvı ve gaz maddelerin hacim ve biçimlerinin değişmesi.
Amaçlar	:	Katı, sıvı ve gaz maddelerin hacimlerinin değişip, değişmediğini kavrama.
Kullanılacak araç - gereçler	:	Kitap, Cetvel, Dereceli silindir, Lastik balon, İplik, Su
Deneyin Yapılışı	:	Fen Bilgisi kitabının uzunluk, genişlik ve kalınlığı ölçülerek hacmi hesaplanır. Kitabın hacminin sabit olup, olmadığı kontrol edilir. Dereceli su silindir ile doldurulur. Su, dereceli silindirin biçimini alır mı? Dereceli silindirdeki suyun hacmi değiştirilebilir mi? Lastik balon biraz şişerek ağzı iple bağlanır. Balon iki el arasına alınarak sıkıştırılır. Balonun hacmi ve biçiminin değişip, değişmediği kontrol edilir.
Sonuç	:	Katı ve sıvıların hacmi sabittir. Gazların hacmi sabit değildir. Sıvı ve gazların biçimleri, konuldukları kabın biçimini alır. Gazlar, konuldukları kabı bütünüyle doldurur.Gazlar, sıkıştırılarak hacimleri küçültülebilir.
Değerlendirme	:	Katı, sıvı ve gaz maddelerin hacimleri ve biçimleri nasıldır?

Fen Bilgisi Öğretmeni

…../…../20..

UYGUNDUR

Okul Müdürü

BÖLÜM **6**

Öğretim Ortamının Düzenlenmesi

Prof. Dr. Halil İbrahim KAYA - Dr. Öğr. Üyesi Zehra Sedef KORKMAZ

Bölüm Kazanımları

- Öğretim ortamının özelliklerini açıklayabilme
- Öğretim ortamının fiziksel özelliklerini kavrayabilme
- Öğretim ortamının psikolojik düzenlemesini yapabilme
- Öğretim ortamının eğitsel düzenlemesini yapabilme
- Etkili öğretim ortamının özelliklerini açıklayabilme
- Uzaktan öğretimde öğrenme ortamını açıklayabilme

Bölüm İçeriği

Öğretim Ortamının Özellikleri
  Etkili Öğrenme Ortamları
    Bilgi merkezli ortam
    Öğrenci merkezli ortam
    Topluluk merkezli ortam
    Değerlendirme merkezli ortam
Öğretim ortamının fiziksel düzenlenmesi
  Sınıfın Yerleşim Düzeni
    Kümeleme
    Sınıfın Önüne Bakan Sıralar
    U-Şekli/At Nalı
    İki kişilik çiftler veya masalar

Öğretim ortamının psikolojik düzenlenmesi
Öğretim Ortamının Eğitsel Düzenlenmesi
Etkili Öğretim Ortamı
Uzaktan Öğretimde Öğrenme Ortamı
Kaynaklar
Değerlendirme Soruları

Giriş

Öğrencilerin öğrenme aktivitelerini gerçekleştirdikleri ve öğrenmelerini etkileyecek pek çok unsuru da içinde barındırdığı alanlar öğrenme ortamları olarak görülmektedir. Öğrenme ortamları fiziksel, psikolojik, sosyal ve kültürel yapıları da kapsamakla birlikte öğrencilerin bir arada bulunmalarını sağlayan ve onların etkileşimler kurmalarına ortam hazırlayan veya buna fırsatlar sunan ortamlar olarak da tanımlayabiliriz. Öğretim ortamlarında öğrencilerin öğrenmeleri esas alındığına göre onların öğrenme en iyi hale getirecek ortamlar oluşturulabilmektedir. Öğrenmenin ve bireyin doğası gereği mükemmel olan tek bir öğretim ortamı oluşturmak söz konusu değildir. Ancak bireye özgü bir şekilde tüm öğretim olanaklarının iyileştirilmesine müdahale edilebilir. Öğretim ortamlarının düzenlenmesinde öğrencilerin özellikleri, öğretim kazanımları, dersin içerikleri, öğretim strateji-yöntem ve teknikleri, psikolojik ve sosyal unsurlar dikkate alınarak öğrenme faaliyetlerinin düzenlenmesi gerekmektedir.

Öğretim Ortamının Özellikleri

Öğrenme ortamı iyi yönetildiğinde, öğretmen proaktif olarak zaman ve enerjiyi öğrencilerin hem kendilerinden ne beklendiğini hem de beklentileri nasıl karşılayacaklarını veya aşacaklarını anladıkları bir öğrenme durumu yaratmak için uğraşır. Bir öğretmen, sorunların ortaya çıkana kadar ele alınmadığı bir sınıf tasarladıysa, davranışsal kaygıları ele almak için zaman ve çabanın harcandığı daha reaktif bir ortam vardır. Bir sınıfın proaktif yönetimi aşağıdakilerle karakterize edilir:

1. Çoklu görev: Gözlerini aynı anda birden fazla aktivite üzerinde tutmak.
2. Çeşitli ve zorlu bağımsız çalışma.
3. Sınıf kurallarının ve verimli rutinlerin oluşturulması.
4. Öğrencilerle olumlu kişisel etkileşimlerle birlikte yüksek davranış standartları.
5. Mükemmel organizasyon becerileri (Akt.Hindman,Grant, Stronge, 2010).

Etkili öğretmenler, öğrencilerinin eğitim ve gelişim ihtiyaçlarına uygun bir öğretim ortamı tasarlar (Hindman,Grant, Stronge, 2010). Öğrencileri ve öğretmenleri eğitim sürecinin merkezine yerleştirmek için geleneksel öğretmen merkezli öğrenme modelinin yerini daha etkileşimli modeller almıştır. Okul tasarımı, yenilikçi pedagojik yöntemlerin kolaylaştırılmasında önemli bir role sahiptir. Eğitim alanları, sürekli artan bir dizi öğretme ve öğrenme senaryolarını ve ekolojileri barındıracak kadar esnek olmalıdır. Esnek öğrenme ortamlarını en iyi şekilde kolaylaştırmak için, yeni ve mevcut okullar şunları dikkate almalıdır:

Kaynakça

Alt, D. (2015). Assessing the contribution of a constructivist learning environment to academic in higher education. *Learning Environments Research*, *18*(1), 47-67.

Arı, R., Deniz, E. (2008). *Sınıf yönetimi*, Maya Akademi.

Avcı, S. & Yüksel, A. (2018). *Farklılaştırılmış Öğretim: Teori ve Uygulama*. (4. Basım). Nobel Yayınevi: Ankara.

Avcı, S., Yüksel, A., Soyer, K., & Balıkçıoğlu, S. (2009). Şiir bilgisi konusu için tasarlanmış farklılaştırılmış sınıf ortamının öğrenciler üzerinde yarattığı bilişsel ve duyuşsal değişimler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, *9*(3), 1043-1084.

Aybat, B. & Doğan, S. (2019). *Tasarımcı Öğretmen 2.0.* (4. Baskı). İstanbul: AbaküsKitap Yayın Dağıtım.

Başar, H. (2003). *Sınıf yönetimi* (10.baskı). Anı Yayıncılık.

Birch, S. H., & Ladd, G. W. (1997). The teacher-child relationship and children's early school adjustment. *Journal of school psychology*, *35*(1), 61-79.

Burden, P.R. (1995). *Classroom management and discipline*. Longman.

Celep, C. (2000). *Sınıf yönetimi ve disiplini*. Anı Yayıncılık.

Chen, C., Fan, J., & Jury, M. (2017). Are perceived learning environments related to subjective well-being ? A visit to university students. *Learning and Individual - rences*, *54(2017)*, 226–233. https://doi.org/10.1016/j.lindif.2017.01.001.

Colvin, C., & Schlosser, L. K. (1997). Developing academic confidence to build literacy: What teachers can do. *Journal of Adolescent & Adult Literacy*, *41*(4), 272-281.

Çankaya, İ. (2012). *Sınıf ortamının fiziksel olarak düzenlenmesi*, *sınıf yönetimi (Ed. İkram Çınar)*, Eğiten Kitap.

Çelik, V. (2005). *Sınıf Yönetimi*. (3. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Danielson, C. (2011). *The framework for teaching evaluation instrument*. The Danielson Group.

De Kock, A., Sleegers, P., & Voeten, M. J. M. (2004). Learning and classification of learning environments in secondary education. *Review of Educational Research*, *74*(2), 141–170.

Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2000). The" what" and" why" of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. *Psychological inquiry*, *11*(4), 227-268.

Downer, J., Sabol, T. J., & Hamre, B. (2010). Teacher–child interactions in the classroom: Toward a theory of within-and cross-domain links to children's developmental outcomes. *Early Education and Development*, *21*(5), 699-723.

Durdu, L., İslim, Ö. F., & Dağhan, G. (2020). Dijital öğrenme ortamları. M. Erdem, F. Sarsar (Ed.), *Dijital Teknoloji Aracılı Düşünme Öğretimi* içinde (s.549-566). Anakara: Pegem Akademi.

Durukan, H. ve Öztürk, H.İ. (2004). *Sınıf yönetimi*. HD Yayıncılık.

Fraser, B. J. (1998). Classroom environment instruments: Development, validity and applications. *Learning environments research*, *1*(1), 7-34.

Gorham, J., & Christophel, D. M. (1990). The relationship of teachers' use of humor in the classroom to immediacy and student learning. *Communication education*, *39*(1), 46-62.

Gregory, G. H., & Chapman, C. (2020). *Farklılaştırılmış Öğretim Stratejileri*. (Çev. M. A. Sözer). Ankara: Pegem Akademi.

Hindman,J.L., Grant, L.W., Stronge, J.H. (2010). *The supportive learning environment - ctive teaching practices*, Routledge Taylor &. Francis Group.

Hoıdn, S. (2017). *Learning environments in higher education classrooms*. Pallgrave Macmillan

Jamaluddin, N. S. A., Kadir, S. A., Alias, S. N., & Abdullah, A. (2021). A review of psychosocial learning environment. *International Journal of Academic Research in Progressive Education and Development*, *10*(3), 801-805.

Jonassen, D. H. (1991). Objectivism versus constructivism: Do we need a new philosophical paradigm?. *Educational technology research and development*, *39*(3), 5-14.

Joyce, B., Weil, M. & Calhoun, E. (2004). *Models of teaching (*7nd ed.). Englewood Cliffs.

Karataş, M. (2011). Okul ve sınıf ortamı. R. Y. KINCAL (Ed.), *Eğitim Bilimine Giriş* içinde, (s.159-171). Ankara: Grafiker Yayınları.

Klemp, R. M., Hon, J. E., & Shorr, A. A. (1993). Cooperative literacy in the middle school: An example of a learning-strategy based approach. *Middle School Journal*, *24*(3), 19-27.

Leimanis-Wyatt, M. (2010). *Classroom DIY: Aprocticel step-by-step guide to setting up a creative learning environments.* Routledge.

Lyons, G, Ford, M &Slee, J. (2014). *Classroom management: Creating positive learning environments (4th Edition).* Cengage Learning.

MEB (2018). Öğretmenler İçin Geleceğin Hazırlama Rehberi. 15 Haziran tarihindehttp://fclturkiye.eba.gov.tr/wpcontent/uploads/2018/09/%C3%96%C4%9ERETMENLER-%C4%B0%C3%87%C4%B0N-GELECE%C4%9E%C4%B0N-SINIFLARINI-TASARLAMA-REHBER%C4%B0-1.pdf adresinden erişilmiştir.

Nayci, Ö. (2020). Dijital çağda okul- öğrenme alanı tasarımı. F. Orhan, A.A. Kurt, S. Bardakcı (Eds.), Öğrenme-Öğretme Sürecinde Teknoloji Entegrasyonu Üzerine Karma Yazılar içinde (s.53-74). Ankara: Pegem Akademi.

Newby, T. J., Stepich, D. A., Lehman, J. D., & Russell, J. D. (2000*). Instruction technology for teaching and learning.* Upper Saddle River, NJ: Merrill.

OECD (2010). The nature of learning using research to inspire practice. Erişim Adresi: https://www.oecd.org/education/ceri/50300814.pdf

Okula, S. (1999). Creating a positive school culture: Strategies that work. *Business Education Forum*, *54*(2), 7-13.

Organısatıon For Economıc Co-Operatıon And Development (2006). *21st century learnıng envıronments*. OECD Publishing.

Ozan, Ö. (2009). *CMS, lms, lcms kavramları.* Akademik Bilişim Konferansı, 11-13 Şubat, Harran Üniversitesi, Şanlıurfa.

Özen, Z., Üstünkaya, M., Zaim Gökbay, İ., Yarman, S., & Kartal Karakaş, E. (2014). Organizasyonlarda içerik yönetim sistemi seçimi için bir karar destek sistemi geliştirilmesi. *Öneri Dergisi, 10*(40), 155-162.

Özyürek, M. (2001). *Sınıf yönetimi*, Karatepe Yayınları.

Paily, M. U. (2013). Creating constructivist learning environment: Role of "Web 2.0" technology. *In International Forum of Teaching and Studies*. *9*(1), 39-50.

Pianta, R. C., & Hamre, B. K. (2009). Conceptualization, measurement, and improvement of classroom processes: Standardized observation can leverage capacity. *Educational researcher*, *38*(2), 109-119.

Posner, G. J. (1995). *Analyzing the curriculum*. New York, NY: McGraw-Hill, Inc.

Prater, M. A. (2006). *Teaching strategies for students with mild to moderate disabilities*. New Jersey: Pearson Allyn & Bacon.

Quin, D. (2017). Longitudinal and contextual associations between teacher–student relationships and student engagement: A systematic review. *Review of Educational Research*, *87*(2), 345-387.

Rahim, N. H. Z, Rashid, M. A., & Hamzah, R. (2015). Hubungan antara penglibatan dalam teknikal dan vokasional. *Journal of Human Capital Development*, *8(1),* 105–120.

Ryan, A. M., & Patrick, H. (2001). The classroom social environment and changes in adolescents' motivation and engagement during middle school. *American educational research journal*, *38*(2), 437-460.

Sabancı, Al. (2008). Sınıf yönetiminin temelleri. M. Çelikten (Ed.), *Yapılandırmacı Yaklaşıma Göre Sınıf Yönetimi* içinde (s.27-54). Ankara: Anı Yayıncılık.

Shapiro, S. (1993). Strategies that create a positive classroom climate. *The Clearing House*, *67*(2), 91-97.

Tabancalı, E.(2005). *Sınıf ortamının fiziksel özellikleri, Etkili Sınıf Yönetimi (Ed. Hüseyin Kıran)*, Anı Yayıncılık.

Taylor, P., Fraser, B., & Fisher, D. (1997). Monitoring constructivist classroom learning environments. *International Journal of Educational Research*, *27*(4), 293–302.

Tenenbaum, G., Naidu, S., Jegede, O., & Austin, J. (2001). Constructivist pedagogy in conventional on-campus and distance learning practice: An exploratory investigation. *Learning and instruction*, *11*(2), 87-111.

Tomlinson, C. A. (1995). *How to entiate instruction in mixed-ability classrooms.* USA, Alexandria, VA: Association for Supervision and Curriculum Development.

Tomlinson, C. A. (2000). Reconcilable - ces: Standards-based teaching and - tiation. *Educational Leadership*, 58, 6-13.

Tomlinson, C. A. (2005). Grading and - tiation: Paradox or good practice? *Theory into Practice*, 44, 262-269.

Tomlinson, C. A. (2007). Öğrenci gereksinimlerine göre farklılaştırılmış eğitim (Çev. Diye Kültürlerarası İletişim Hizmetleri). Ankara: Redhouse.

Yeşil, R. (2011). 21. Yüzyıl eğitiminde yeni yönelimler ve uygulamalar. R. Y. KINCAL (Ed.), *Eğitim Bilimine Giriş* içinde, (s.159-171). Ankara: Grafiker Yayınları.

Wang, M. T., Degol, J. L., Amemiya, J., Parr, A., & Guo, J. (2020). Classroom climate and children's academic and psychological wellbeing: A systematic review and meta-analysis. *Developmental Review*, *57(2020)*, 1-21.

Wiseman, M., & Bogner, F. X. (2003). A higher-order model of ecological values and its relationship to personality. *Personality and ences*, *34*(5), 783-794.

Zheng, J. & Smaldino, S. (2009). Key instructional design elements for distance education. In A. Orellana, T. L. Hudgins, & M. Simonson (Eds.), *The perfect online course: Best practices for designing and teaching* (pp. 107–126). Charlotte, NC: Information Age Publishing, Inc.

Değerlendirme Soruları

1. Öğretim ortamının özelliklerini açıklayınız.
2. Öğretim ortamının fiziksel ve psikolojik düzenlemesini tartışınız.
3. Etkili bir öğretim ortamı hangi özellikleri taşımalıdır?
4. Etkili bir öğretim ortamı nasıl hazırlanacağını tartışınız.
5. Uzaktan öğretim ortamları nasıl düzenlenmesi gerektiğini tartışınız

BÖLÜM **7**

Öğretim Yaklaşım ve Modelleri

Dr. Celalettin ÖZDEN

Bölüm Kazanımları

- Öğretim yaklaşım/modellerinin zamana göre değişimini açıklayabilmek,
- Öğretim yaklaşım/modellerinin eğitim ortamlarında nasıl uygulanabileceğini kavrayabilmek,
- Öğretim yaklaşım/modellerinin temel bileşenlerini tanımlayabilmek,
- Öğretim yaklaşım/modellerinin temel bileşenleri arasındaki etkileşimleri açıklayabilmek,
- Öğretim yaklaşım/modellerinin öğretim süreçlerindeki strateji, yöntem, teknik ve öğretim materyallerinin seçilmesine ve uygulanmasına nasıl etki ettiğini açıklayabilmek,
- Öğretim yaklaşım/modellerinin girdi, süreç ve çıktı yönünden karşılaştırmalı değerlendirmesini yapabilmek,
- Öğretim yaklaşım/modellerinin uygulanmasındaki avantaj ve dezavantajları kıyaslayabilmek.

Bölüm İçeriği

Giriş
Okulda Öğrenme Modeli
Tam Öğrenme Modeli
Öğretim Durumları Modeli
Etkili Öğretim Modeli
Temel Öğretim Modeli
İş Birliğine Dayalı Öğrenme Modeli

Beyin Temelli Öğrenme Modeli
Proje Tabanlı Öğretim Modeli
Probleme Dayalı Öğrenme Modeli
Basamaklı Öğretim Modeli
Bireyselleştirilmiş Öğretim Modeli
Programlı Öğretim Modeli
Kuantum Öğrenme Modeli
Kaynaklar
Değerlendirme Soruları

Giriş

Yaklaşım, bir problemin veya durumun hangi bakış açısı ile ele alınacağı ve o probleme/duruma hangi ilke, kural ve teorilerle çözüm üretileceği ile ilgilidir. Sosyal bilimlerde yaklaşım, genel olarak anlayış, olaya bakış açısı gibi anlamlarda kullanılmaktadır (Yazar & Karataş, 2020). Güneş'e (2016) göre bilimsel bir perspektiften bakıldığında yaklaşımlar, kendine ait ilkeleri, kuralları, hedefleri, mantıksal düşünme yolları, kavramları ve teorileri olan soyut sistemlerdir. Bir başka tanıma göre ise yaklaşım, bir sorunu veya durumu irdelerken emsal stillerden ayrışarak kendi içerisinde tutarlılığı bulunan bakış açısı, değerlendirme, anlam yükleme ve yorumlama stilidir (Bakırcıoğlu, 2015). Soyut bir yapısı olan yaklaşımlar, çeşitli modeller vasıtasıyla uygulamaya aktarılarak somut birer süreç hâline dönüşürler. Böylece süreç sonunda çıktıların oluşumunu etkilerler. Eğitim dünyasında da benimsenen eğitim felsefesine uygun eğitim yaklaşımları, öğrenme-öğretme süreçlerinde kullanılacak yöntemlerin, tekniklerin, kuralların ve prensiplerin tümünü diğer bir deyişle öğretimle ilgili her unsuru şekillendirirler. Böylece öğrenme-öğretme süreçlerinin tasarımına etki eden yaklaşımlar somut öğretimsel yaşantılara aktarılırlar. Eğitim yaklaşımları özellikle Sanayi Devrimi'nden sonra zaman içerisinde farklı etkilerle değişmiş ve yenilenmiştir. Sanayi Devrimi ile birlikte ihtiyaç duyulan iş gücünü karşılamak amacıyla okullarda belirli eğitim programları dâhilinde ve eskiye göre daha sistemli bir şekilde kitleler hâlinde öğrenciler yetiştirilmeye başlanmıştır. Bu öğretim faaliyetleri hayata geçirilirken çeşitli felsefi akımlardan da etkilenmişlerdir. Bu durum yeni öğretim yaklaşım ve modellerinin ortaya çıkmasını ve öğretim süreçlerinde kullanılmasını hızlandırmıştır.

Eğitim sistemlerinin felsefi, psikolojik, toplumsal ve ekonomik temelleri bu sistemlerin içinde bulunduğu toplumun ve iş dünyasının ihtiyaç duyduğu bireylerin yetiştirilmesine yön verirler (Demirel 2017). Bilimsel-teknolojik gelişmeler, iş dünyasının ihtiyaç duyduğu insan kaynakları, eğitim ve öğretime yönelik düşünce sistemlerindeki değişimler, insan beyni üzerine artan araştırmalar ve diğer değişkenlere bağlı olarak zaman içerisinde farklı eğitim yaklaşımlarının ortaya çıktığı söylenebilir. Bunlardan en çok bilinenleri geleneksel yaklaşım, davranışçı yaklaşım, bilişsel yaklaşım ve yapılandırmacı yaklaşımdır. Tablo 1'de endüstrideki gelişim ve eğitim yaklaşımlarındaki değişimler sunulmuştur.

Tablo 1. Endüstri Gelişimi ve Eğitim Yaklaşımları

Endüstri	Dönem	Eğitim Yaklaşımı	Üretim	Eğitim
Endüstri 1.0	1900 öncesi	Geleneksel	Standart üretim	Eğitim 1.0
	1900'ler	Davranışçı		

Kaynaklar

Akınoğlu, O. (2019). Öğretim kuram ve modelleri. Ş. Tan (Ed.). *Öğretim ilke ve yöntemleri* (ss. 106-142). Ankara: Pegem Akademi.

Alkan, C., & Teker, N. (1992). *Programlı öğretim değişik teknolojiler ve Türkiye'deki uygulama,* No:169. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.

Aquino, G. V. (1997). *Teaching models strategies and skills*. Manila: Rex Bookstore.

Bakırcıoğlu, R. (2015). *Ansiklopedik eğitim ve psikoloji sözlüğü* (2. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık

Barrows, H. S. & Tamblyn, R. M. (1980). *Problem-based learning: An approach to medical education.* New York: Springer Publishing.

Bloom, B. (2012). *İnsan nitelikleri ve okulda öğrenme*. (Çev. Özçelik, D.A.). Ankara: Pegem Akademi.

Brown, S. (2004). Assessment for learning. *Learning and Teaching in Higher Education, 1*, 81-89.

Butzin, S. (2005). *Joyful classrooms*. Bloomington: Phi Delta Kappa.

Büyükkaragöz, S. (1997). *Program geliştirme kaynak metinler*. Konya: Kuzucular Ofset

Caine, R. N., & Caine, G. (2002). Making cocnections, teaching and the human brain, Çeviri Editörü (Gülten Ülgen.), *Beyin Temelli öğrenme*, Ankara:Nobel Yayıncılık

Carroll, J. (1963). A model of learning, *Teachers College Record*, *64*, 23-733

Chin, C., & Chia, L. G. (2004). Problem-based learning: Using students' questions to drive knowledge construction. *Science education*, *88*(5), 707-727.

Çelenk, S. (2013). İlk okuma ve yazma öğretiminde yararlanabileceğimiz bazı temel öğretme yaklaşımları. S. Çelenk (Ed.). *İlk okuma yazma programı ve öğretimi* (ss. 73-101). Ankara: Eğiten Kitap Yayıncılık

Demirel, Ö. (2015). *Öğretim ilke ve yöntemleri Öğretme sanatı* (22. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Demirel, Ö. (2005). *Kuramdan uygulamaya eğitimde program geliştirme*. Ankara: Pegem Akademi.

Demirel, Ö. (2017). *Eğitimde program geliştirme kuramdan uygulamaya*. Ankara: Pegem Akademi

Demirel, Ö., Şahan, H. H., Ekinci, N., Özbay, A., & Begimgil, A. M. (2006). Basamaklı öğretim programının süreç ve ürün açısından değerlendirilmesi. *Millî Eğitim Dergisi*, *172*, 72-90.

DePorter, B. (1992). *Quantum teaching: Orchestrating student success*. Boston: Allyn and Bacon.

DePorter, B., & Hernacki, M. (1997). *Quantum business: Achieving success through quantum learning*. Dell.

Erciyeş, G. (2019). Öğretim yöntem ve teknikleri. Ş. Tan (Ed.). *Öğretim ilke ve yöntemleri* (ss. 143-218). Ankara: Pegem Akademi

Erdoğan, T., & Özdemir, C. (2021). Temel öğrenme ve öğretme modelleri. S. Çelenk (Ed.). *Öğretim ilke ve yöntemleri* (ss. 50-95). Ankara: Pegem Akademi.

Frank, M., & Barzilai, A. (2004). Integrating alternative assesment in a project-based learning course for pre-service science and technology teachers. *Assesment & Evaluation in Higher Education, 29*(1), 41-61.

Gagne, R.M. (1985). *The conditions of learning* (4th ed.). New York: Holt, Rinehart and Winston

Gagne, R.M., Briggs, L.J., & Wager, W.W. (1992). *Principles of instructional design* (4th ed.). USA: Harcourt Brace College Publishers

Gardner, H. (2000). *Intelligence reframed: Multiple intelligences for the 21st century.* New York, NY: Basic Books.

Gökalp, M. (2019). *Öğretim ilke ve yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.

Gökalp, M. (2020). Öğretme-öğrenme modelleri "Grupla öğrenme modelleri" (Carroll, Bloom, Slavin, Gagne). B. Oral (Ed.). *Öğrenme öğretme kuram ve yaklaşımları* (ss.365-394). Ankara: Pegem Akademi.

Gömleksiz, M. (1997). *Kubaşık öğrenme*. Adana: Baki Kitabevi

Gredler, M. E. (2009). Hiding in plain sight: The stages of mastery/ self-regulation in Vygotsky's cultural-historical theory. *Educational Psychologist, 44,* 1–19.

Gunarhadi, G., Kassim, M., & Shaari, A. S. (2014). The Impact of quantum teaching strategy on student academic achievement and self-esteem in inclusive schools. *Malaysian Journal of Learning and Instruction*, *11*, 191-205.

Güneş, F. (2014). Eğitim yaklaşımları. F. Güneş (Ed.). *Eğitim bilimlerine giriş* (ss. 25-41). Ankara: Pegem Akademi.

Güneş, F. (2016). Yaklaşım ve modeller. F. Güneş (Ed.). *Öğretim ilke ve yöntemleri* (ss. 23-52). Ankara: Pegem Akademi.

Güven, B., & Sözer, M. A. (2007). Öğretmen adaylarının öğretimin bireyselleştirmesine ilişkin görüşleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *32*(32), 89-99.

Hmelo-Silver, C. E. (2004). Problem-based learning: What and how do students learn?. *Educational psychology review*, *16*(3), 235-266.

İşman, A. (2015). *Öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı* (5. Baskı). Ankara: Pegem Akademi

Janzen, K. J., Perry, B., & Edwards, M. (2011). Aligning the quantum perspective of learning to instructional design: Exploring the seven definitive questions. *The International Review of Research in Open and Distributed Learning*, *12*(7), 56-73. https://doi.org/10.19173/irrodl.v12i7.1038

Joyce, B., & Weil, M. (1980). *Models of teaching*

Korkmaz, H. (2004). *Fen ve teknoloji eğitiminde alternatif değerlendirme yaklaşımları.* Ankara: Yeryüzü

Küçükoğlu, A. (2020). Programlı öğretim modeli. B. Oral (Ed.). *Öğrenme öğretme kuram ve yaklaşımları* (ss. 417-434). Ankara: Pegem Akademi.

Larmer, J. (2014). Boosting the power of projects. *Educational Leadership,72*(1), 42–46.

LaSovage, A. J. (2006). *of using a layered curriculum format of instruction in a high school environmental science energy unit*. Michigan State University.

Maguire, E. A., Gadian, D. G., Johnsrude, I. S., Good, C. D., Ashburner, J., Frackowiak, R. S. J., & Frith, C. D. (2000). Navigation- related structural change in the hippocampi of taxi drivers. *Proceedings of the National Academy of Sciences, 97*(8), 4398–4403.

Nunley, K. F. (2003). Layered curriculum brings teachers to tiers. *The Education Digest*, *69*(1), 31-35.

Nunley, K.F. (2004). *Layered curriculum*. Amherst: Brain.org Publication.

Oral, B., & Ardıç, T. (2020). Kuantum öğrenme. B. Oral (Ed.). *Öğrenme öğretme kuram ve yaklaşımları* (ss. 633-659). Ankara: Pegem Akademi.

Pekbay, C. (2021). Proje tabanlı öğrenme yönetimi. N. Özdemir, S. Turan ve Ö. Çoban (Ed.). *21. yüzyıl okullarını yeniden düşünmek* (ss. 259-282). Ankara: Pegem Akademi

Peterson, R. F., & Treagust, D. F. (1998). Learning to teach primary science through problem-based learning. *Science Education*, *82*(2), 215-237.

Purves, D. (2010). *Brains: How they seem to work*. Upper Saddle River, NJ: Pearson.

Savery, J. R. (2006). Overview of problem-based learning: Definitions and distinctions. *The Interdisciplinary Journal of Problem-based Learning, 1(1),* 9-20.

Senemoğlu, N. (2020). *Gelişim öğrenme ve öğretim kuramdan uygulamaya* (27. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.

Senn, D., & Marzano, R. (2015). *Organizing for learning: Classroom techniques to help students interact within small groups*. West Palm Beach, FL: Learning Sciences International

Slavin, R. E. (2018). Educational psychology theory and practice, (12th ed.). USA: Pearson

Temple, E., Deutsch, G., Poldrack, P., Miller, S., Tallal, P., Merzenech, M., & Gabrielli, J. (2003). Neural deficits in children with dyslexia ameliorated by behavioral remediation: Evidence from functional MRI. *Proceedings of the National Academy of Sciences, 100*, 2860–2865

Thomas, J. W. (2000). *A review of research on project-based learning.* (Doctoral Dissertation). San Rafael University, California.

Tomlinson, C. (2008). The goals of - on. *Educational Leadership, 66*(3), 26–31.

Vella, J. (2002). Quantum learning: Teaching as dialogue. *New Directions for Adult and Continuing Education*, *93*, 73-83.

Watson, N., & Breedlove, S. (2012). *The mind's machine: Foundations of brain and behavior*. Sunderland, MA: Sinauer

Webb, N. M. (2008). Learning in small groups. In T. L. Good (Ed.), *21st century learning*, (ss. 203–211). Thousand Oaks, CA: Sage.

Willingham, D. T. (2006). Brain-based learning: More fiction than fact. *American Educator, 30*(3), 30–37.

Wood, D. F. (2003). Problem based learning. *Bmj*, *326*(7384), 328-330. doi: https://doi.org/10.1136/bmj.326.7384.328

Worden, J., Hinton, C., & Fischer, K. (2011). What does the brain have to do with learning? *Phi Delta Kappan, 92*(8), 8–13.

Yazar, T., & Karataş, K. (2020) Öğrenme-Öğretme kuram ve yaklaşımları ile ilgili temel kavramlar. B. Oral (Ed.). *Öğrenme öğretme kuram ve yaklaşımları* (ss. 1-40). Ankara: Pegem Akademi.

Yeşilyurt, E. (2019). Öğretim durumları modeli: Kuramsal temelleri bağlamında kapsamlı bir derleme çalışması, *Turkish Studies Educational Sciences, 14*(5), 2767-2785

Zohar, D. (1997). *Rewiring the corporate brain: Using the new science to rethink how we structure and lead organizations*. Berrett-Koehler Publishers.

Değerlendirme Soruları

1. İhtiyaç duyulan öğrenme zamanını odak noktaya alan, öğrencilerin ihtiyaç duyduğu zaman ve fırsatları sağlayarak onları öğrenme ulaştırmaya çalışan bir öğretmenin aşağıdaki öğrenme modellerinden hangisini benimsediği söylenebilir?

A) Tam öğrenme modeli
B) Okulda öğrenme modeli
C) Etkili öğretim modeli
D) Öğretim durumları modeli
E) Basamaklı öğretim modeli

2. Aşağıdakilerden hangisi tam öğrenme modelinin sınırlılıklarındandır?

A) Kendi öğrenme hızına göre öğrencinin ihtiyaç duyduğu kadar süre kullanabilmesi
B) Öğrenme ürünlerinin devamlı değerlendirilerek her öğrenciye dönüt düzeltme sağlanabilmesi
C) Ön koşul öğrenmeleri tespit edilen öğrencilerin hazır bulunuşluklarına uygun öğrenme yaşantılarının planlanabilmesi
D) Öğretimin öğrenci düzeyine göre tasarlanabilmesi
E) Ek öğrenme etkinlikleri yapıldığında çok çeşitli ders materyalleri ve ölçüm araçları gerekebilir

3. Öğrenme çıktıları olarak zihinsel beceriler, bilişsel stratejiler, sözel bilgi, motor beceriler ve tutum olan öğretim modeli aşağıdakilerden hangisidir?

A) Proje tabanlı öğretim
B) Etkili öğretim modeli
C) Öğretim durumları modeli
D) Temel öğretim modeli
E) Basamaklı öğretim modeli

4. Öğrenci takımları-Başarı bölümleri, takım-oyun-turnuva tekniği, jigsaw gibi öğrenme tekniklerini uygulayan bir öğretmen aşağıdakilerden hangi öğretim modelini benimsemiştir?

A) Proje tabanlı öğretim
B) Probleme dayalı öğretim
C) Basamaklı öğretim
D) Bireyselleştirilmiş öğretim
E) İş birliğine dayalı öğrenme

5. Öğretim etkinliklerinde düşünce, sembol, ses gibi bir çok uyaranı bir arada kullanan, üst düzey zihinsel becerileri kullanarak oluşturulan örüntüler yoluyla dış uyaranlardan anlamlı çıkarımlar yapılmasını sağlayan, analiz ve sentezler yoluyla beynin bir bütün olarak çalışmasını uzamsal belleği aktif hâle getirerek anlamlı öğrenmeler sağlamayı öğretim modeli aşağıdakilerden hangisidir?

A) Beyim temelli öğrenme
B) Etkili öğretim
C) Tam öğrenme
D) Bireyselleştirilmiş öğretim
E) Etkili öğretim

6. Olumlu bağlılık, yüz yüze etkileşim, bireysel sorumluluk, sosyal beceriler, grup sürecinin değerlendirilmesi ögeleri aşağıdaki öğretim modellerinden hangisinde ön plana çıkar?

A) Probleme dayalı öğretim

B) Beyin temelli öğrenme

C) Etkili öğretim

D) İş birliğine dayalı öğrenme

E) Temel öğretim

7. Gerçek yaşamda karşılaşılabilecek problemlere öğrencilerin çözümler üretmesini sağlayan öğretmen "petrol kaynaklı yakıt atıkları atmosfere karışarak yüksek miktarda çevre kirliliği yapmaktadır. Bunu önlemek için nasıl bir çözüm üretebiliriz?" Sorusunu sorduktan sonra öğrencileri gruplandırarak onların konu ile ilgili alternatif fikirler üretmeleri ve eldeki imkanlar dahilinde yenilikçi ürünler tasarımlanmasını . Bu öğretmenin uygulamaya çalıştığı öğretim modeli aşağıdakilerden hangisidir?

A) Beyin temelli öğrenme

B) Proje tabanlı öğretim

C) Tam öğrenme

D) Kuantum öğrenme

E) Programlı öğretim

8. Aşağıdaki aşamalar hangi öğretim modelinin uygulanmasında kullanılır?

I. Öğrencilere yönelik çalışmaların tespit edilmesi,

II. Öğrencilerden sözlü savunma istenmesi

III. Ders sunumlarının kaydedilmesi

IV. Kavramlara yönelik yaparak ve yaşayarak öğrenme fırsatlarının sunulması

V. Farklı kaynak kitapların öğrenme yaşantılarında kullanılması

VI. Öğrencilerin karmaşık ve soyut düşünme becerilerinin arttırılması

A) Problem temelli öğretim

B) İş birliğine dayalı öğretim

C) Öğretim durumları

D) Basamaklı öğretim

E) Kuantum Öğrenme

9. Aşağıdaki aşamalar hangi öğretim modelinin uygulanmasında kullanılır?

I. Ders içeriğinin belirlenmesi

II. Ders içeriğinin kendi içerisinde uygun bölümlere ayrılması

III. Modüllere ayrılan her bir birime yönelik öğrencilerin başarı düzeyini belirlemek için değerlendirme yöntem ve kriterlerinin oluşturulması

IV. Öğrenme birimleri arasında öğrencilerin kendi öğrenme hızı ile ilerlemesinin sağlaması

A) Bireyselleştirilmiş öğretim

B) Basamaklı öğretim

C) Proje tabanlı öğretim

D) Beyin temelli öğretim

E) İş birliğine dayalı öğretim

10. Aşağıdaki ilkeler hangi öğretim modelinin uygulanmasında kullanılır?

I. Küçük adımlar

II. Etkin katılım

III. Başarı

IV. Ânında düzeltme

V. Kademeli ilerleme

VI. Bireysel hız

A) Tam öğrenme

B) Bireyselleştirilmiş öğrtim

C) Programlı öğretim

D) Basamaklı öğretim

E) İş birliğine dayalı öğretim

1.B	2.E	3.C	4.E	5.A
6.D	7.B	8.D	9.A	10.C

BÖLÜM **8**

Öğretim Yöntemleri

Doç. Dr. İsmail KİNAY - Arş. Gör. Dr. Sedef SÜER

Bölüm Kazanımları

- Öğretim yöntemlerinin seçimini etkileyen faktörleri açıklar.
- Öğretim yöntemini tanımlar.
- Verilen öğretim yöntemini açıklar.
- Dersin kazanımlarına uygun öğretim yöntemi belirler.
- Öğretim yöntemlerini karşılaştırır.

Bölüm İçeriği

Giriş
Soru Cevap (Soru yanıt) Yöntemi
Anlatım Yöntemi
Problem Çözme Yöntemi
Gösterip Yaptırma Yöntemi
Tartışma Yöntemi
Örnek Olay Yöntemi
Rol Oynama Yöntemi
Deney Yöntemi
Kaynaklar
Değerlendirme Soruları

Giriş

Eğitim zamana ve yere göre farklılıklar gösterebilmektedir. Çünkü bireyde görülmek istenen özellikler zamana ve yere göre değişebilmektedir. Eğitimin asıl gayesi öğrencilere istenilen davranışların kazandırılmasıdır ki bu davranışları ancak öğretmenler kazandırabilmektedir. Öğretmenlerin bu davranışları nasıl kazandıracaklarına ilişkin soruya yanıt arandığında karşımıza çıkan kavramlardan biri de öğretim yöntemidir. Genel olarak yöntem (metot) "yapılacak bir işlemde izlenecek en kısa, ekonomik ve verimli yol" (Büyükkaragöz & Çivi, 1995, s. 72) şeklinde tanımlanabilir. Eğitimde ise yöntem kavramı ele alındığında öğrencilere istenilen davranışları kazandırmanın nasıl olacağı konusu karşımıza çıkmaktadır. Öğrencilere eğitim kazandırılması uygun bir yöntemin seçilmesiyle mümkündür. Öğrencilere istenilen davranışların kazandırılması işleminde nasıl bir yöntem izleneceğine öğretmen karar vermektedir. Bu kararı verebilmesi için de öğretmenin öğretim yöntemleri konusunda bilgili ve donanımlı olması gerekmektedir (Demirel, 2017, s. 77). Ancak, bu durum öğretim yöntemlerinden şunlar iyidir veya bu yöntemler iyi değildir şeklinde anlaşılmamalıdır. Önemli olan nokta öğretmenin öğretim sürecini en etkili şekilde tasarlayabileceği yöntemleri bilmesi ve bunları kullanmasıdır (Güven, 2015, s. 268-269). Öğretmenin öğretim sürecinde hangi yöntemi kullanacağına karar verirken çeşitli faktörleri göz önünde bulundurması gerekmektedir. Bir öğretmenin yöntem seçimini etkileyen faktörler aşağıdaki şekilde özetlenebilir (Ocak, 2020, s. 268-269):

1. Öğretim süreci sonucunda öğrencide geliştirilecek olan kazanımlar.
2. Dersin veya içeriğin özelliği.
3. Öğrencilerin özellikleri.
4. Zaman ve fiziksel imkânlar (araç-gereçler).
5. Öğretmenlerin ve yöneticilerin dünya görüşü.
6. Ekonomik yük ve maliyet.

Dorgu (2015, s. 84)'e göre de öğretmenin belirli bir dersi öğretirken kullanacağı yöntem seçimine; konunun yapısı, dersin öğrenci, öğretmen, zaman, öğretim materyali ve sınıf ortamı gibi faktörler rehberlik etmektedir.

Öğretim yönteminin teorik yönünü ilkeler, kurallar ve içerik oluştururken uygulama yönünü ise teknik, araç-gereç ve süreçler oluşturmaktadır. Bununla birlikte uygulamada genel olarak amaca ulaşmada hangi yolun daha iyi olduğu üzerinde düşünüldüğünde yöntemin uygulama boyutu daha fazla önem taşımaktadır (Güneş, 2016, s. 94).

Bu bölümde başlıca öğretim yöntemleri temel özellikleri ile birlikte başlıklar halinde sunulmuştur.

Kaynakça

Afsouran, N. R., Charkhabi, M., Siadat, S. A., Hoveida, R., Oreyzi, H. R., & Thornton III, G. C. (2018). Case-method teaching: advantages and disadvantages in organizational training. *Journal of Management Development*, *37*(9/10),711-720. https://doi.org/10.1108/JMD-10-2017-0324

Akınoğlu, O. (2009). Öğretim kuram ve modelleri. Ş. Tan (Ed*.), Öğretim İlke ve Yöntemleri* içinde (ss. 133-182). Ankara: Pegem Akademi.

Aksoy, B. (2003). Deney yöntemi ile atmosfer basıncı konusunun öğretimi üzerine bir model. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *23*(3), 207-226.

Bakırcıoğlu, R. (2016). *Ansiklopedik eğitim ve psikoloji sözlüğü* (2.Baskı). Ankara: Anı yayıncılık.

Balyemez, S. (2016). Etkileşim ve araştırma yöntemleri. F. Güneş (ed.). Öğretim İlke ve Yöntemleri içinde (ss: 189-217). Ankara: Pegem Akademi.

Basılgan, M. (2013). İktisat ve deneysel yöntem: Deneyler, tartışmalar ve gelecek. *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, *48*, (Mart), 61-89.

Biney, I. K. (2018). Improving teaching and learning in higher education ınstitutions: Is discussion method the answer?. *MIER Journal of Educational Studies Trends & Practices*, *8*(2), 147-163.

Bingham, A. (1987). Çocuklarda problem çözme yeteneklerinin geliştirilmesi, A. F. Oğuzkan (Çev.). İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Büyükkaragöz, S., S., & Çivi, C. (1995). *Genel öğretim metodları* (5. Baskı). Konay: Atlas Kitapevi.

Caltabiano, M., Errington, E., Sorin, R., & Nickson, A. (2018). The potential of role-play in undergraduate psychology training. *Asian Journal of University Education (AJUE)*, *14*(1), 1-14.

Cengizhan, S. (2015). Öğretim yöntemleri. T. Yanpar-Yelken & C. Akay (Eds.), Öğretim İlke ve Yöntemleri içinde (ss.253-286). Ankara: Anı Yayıncılık.

Çilsalar-Sağnak, H. (2019) Öğretim yöntem ve teknikleri. T. Duman ve D. Peker Ünal (Eds.), Öğretim İlke ve Yöntemleri içinde (ss. 199-234). Ankara: Pegem Akademi.

Demirel, Ö. (2017). *Öğretme ilke ve yöntemleri: Öğretme sanatı* (23. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Dorgu, T., E. (2015). teaching methods: A panacea for curriculum ımplementation in the classroom. *International Journal of Secondary Education., 3*(6), 77-87. doi: 10.11648/j.ijsedu.s.2015030601.13.

Eminoğlu-Küçüktepe, S. (2017). Öğrenme-öğretme yöntem ve teknikleri. S. Çelenk (Ed). Öğretim İlke ve Yöntemleri içinde (ss: 155-172). Ankara: Pegem Akademi.

Erçiyeş, G. (2009). Öğretim yöntem ve teknikleri. Ş. Tan (Ed.), Öğretim İlke ve Yöntemleri içinde (ss. 229-340). Ankara: Pegem Akademi.

Foran, J. (2001). The case method and the interactive classroom. *Thought and Action*, *17*(1), 41-50.

Gamanik, N. M., Sanjaya, Y., & Rusyati, L. (2019). Role-play simulation for assessing students' creative skill and concept mastery. *Journal of Science Learning*, *2*(3), 71-78.

Gerçek, C., & Soran, H. (2005). Investigation of teachers' use of experimental methods in teaching biology. *Öğretmenlerin biyoloji öğretiminde deneysel yöntem kullanma durumlarının belirlenmesi. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 29*(29), *95-102.*

Gibson, J. T. (2009). Discussion Approach to Instruction. C.M. Reigeluth & A. A. Carr-Chellman (eds.). In Instructional-Design Theories and Models, Volume 3. Routledge, Taylor and Francis Pub., New York.

Gill, T. G. (2011). *Informing with the case method: A guide to case method reserach, writing & faciliation*. University of South Florida: Informing Science Press.

Gökalp, M. (2018). *Öğretim ilke ve yöntemleri* (3. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Güneş, F. (2016). Öğretim yöntem ve teknikleri. F. Güneş (Ed.), Öğretim İlke ve Yöntemleri içinde (ss. 93-110). Ankara: Pegem Akademi.

Güveli, E. (2018). Öğretim yöntemleri. M. Küçük ve S. Yangın (Ed.), Öğretim İlke ve Yöntemleri içinde (ss. 107-133) (2. Baskı). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Güven, M. (2015). Öğretme-öğrenme süreci. B. Duman (Ed.), Öğretim İlke ve Yöntemleri içinde (ss. 151-264) (4. Bskı). Ankara: Anı Yayıncılık.

Hammond, J. S. (2002). Learning by the case method. *Harvard Business School, 9*, 241-376. https://projects.iq.harvard.edu/files/sdpfellowship/files/hbs_casemethod_overview.pdf

Heppner, P. P. (1987). Introduction: Broadening the conceptualization of problem solving within career planning. *Journal of Career Development*, *14*(1), 3-7.

Ibrahim, N. H., Surif, J., Hui, K. P., & Yaakub, S. (2014). "Typical" teaching method applied in chemistry experiment. *Procedia-Social and Behavioral Sciences, 116*, 4946-4954.

Karakuş, U. (2007). Deney yöntemi ve coğrafya öğretiminde kullanılması. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, *8*(1), 1-19.

Kemp, J. E., Morrison, G. R. & Ross, S. M. (1998). *Designing Instruction* (2nd Edt). Prentice Hall Inc, Upper Saddle River, New Jersey.

Kösterelioğlu, İ. (2020). Öğretim yöntemleri. A. Arslan ve C. Eker (Ed.), Öğretim İlke ve Yöntemleri içinde (ss. 135-162) (3. Baskı). Ankara: Nobel Akademi Yayıncılık

Kunselman, J. C. & Johnson, K. A. (2004). Using the case method to facilitate learning, college teaching, *52*(3), 87-92, https://doi.org/10.3200/CTCH.52.3.87-92

Logar, A., & Savec, V. F. (2011). Students' hands-on experimental work vs lecture demonstration in teaching elementary school chemistry. *Acta Chimica Slovenica*, *58*(4), 866–875.

Modebelu, M. N., & Duvie, A. N. (2012). Innovative methods and strategies for teaching and learning. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, *3*(13), 145-145.

Najjemba, J. L., & Cronjé, J. (2020). Engagement with and Participation in Online role play Collaborative Arguments: A Sociocultural Perspective. *Electronic Journal of e-Learning*, *18*(5), 436-448.

Ocak, G. (2020). Yöntem ve teknikler. G. Ocak (Ed.), Öğretim İlke ve Yöntemleri içinde (ss. 263-382) (12. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Oğuzkan, A. F. (1981). *Eğitim terimleri sözlüğü* (2. Baskı). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

Öğülmüş, S. (2006). *Kişilerarası sorun çözme becerileri ve eğitimi (3. Baskı)*. Ankara: Nobel yayıncılık.

Parker, W. C., & Hess, D. (2001). Teaching with and for discussion. *Teaching and Teacher Education*, *17*(3), 273-289.

Rashid, S., & Qaisar, S. (2017). Role play: a productive teaching strategy to promote critical thinking. *Bulletin of Education and Research*, *39*(2), 197-213.

Sarıtaş, E. (2019). Öğretim yöntemleri. A. A. Saracaloğlu ve A. Küçükoğlu (Ed*.), Öğretim İlke ve Yöntemleri* içinde (ss.2017-244) (4. Bskı). Ankara: Pegem Akademi.

Savaş, B. (2017). Öğretim yöntemleri. M. Arslan (Ed), Öğretim İlke ve Yöntemleri içinde (ss: 153-170). Ankara: Anı Yayıncılık.

Senemoğlu, N. (2005). *Gelişim öğrenme ve öğretim* (12. Baskı). Ankara: Gazi Kitapevi,

Selanik Ay, T. (2017). Öğretim yöntemleri. S. Dal ve M. Köse (Ed.), Öğretim İlke ve Yöntemleri *içinde* (ss. 239-261). Ankara: Anı Yayıncılık.

Škudienē, V. (2012). Case method education. In: P. Ammerman, A. Gaweã, M. Pietrzykowski, R. Rauktienē, & T. Williamson (Eds.), *The Case Study Method in Business Education* (pp. 9-24). Poznaĸ: Bogucki Wydawnictwo Naukowe. 4.

Sola, A. O., & Ojo, O. E. (2007). of project, inquiry and lecture-demonstration teaching methods on senior secondary students achievement in separation of mixtures practical test. *Educational Research and Reviews*, *2*(6), 124-132.

Sönmez, V. (2010). *Program geliştirmede öğretmen elkitabı* (16. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.

Taşpınar, M. (2014). *Kuramdan uygulamaya öğretim ilke ve yöntemleri* (6. Baskı). Ankara: Edge Akademi.

Tok, T., N, (2019). Etkili öğretim için yöntem ve teknikler. A. Doğanay (Ed.), Öğretim İlke ve Yöntemleri içinde (ss.175-259) (12. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Karakuş, U. (2007). Deney yöntemi ve coğrafya öğretiminde kullanılması. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, *8*(1), 1-19.

Umar, M., A, Dauda, B. & Mutah L.,K, (2016). of Demonstration and Lecture Methods in Learning Concept in Economics among Secondary School Students in Borno State, Nigeria. *Journal of Education and Practice, 7*(12), 51-59.

URL1:http://studylecturenotes.com/question-answer-method-of-teaching-socratic-method-of-teaching/ 17.02.2021 tarihinde ulaşılmıştır.

Değerlendirme Soruları

1. Aşağıdaki yöntemlerden hangisi sunuş yolu ile öğrenme stratejisine daha uygundur?

A) Anlatım yöntemi.
B) Soru cevap yöntemi
C) Örnek olay yöntemi
D) Deney yöntemi
E) Tartışma yöntemi

2. Aşağıdakilerden hangisi örnek olayın avantajlarından biri değildir?

A) Öğrenenlerde, argümanlarını savunmak için nitel ve nicel kanıtlar oluşturma, problem çözme ve analitik düşünme becerilerinin gelişimine katkıda bulunur.
B) Öğrenme sürecini eğlenceli ve heyecanlı kılar.
C) Öğrenciyi süreçte aktif kılarak daha derin bilgi seviyesine ulaşmasına ve karar alma becerilerinin gelişmesine katkıda bulunur.
D) Topluluk önünde konuşma ve iletişim kurma becerilerini geliştirir.
E) Dersin giriş kısmında ve öğrenme eksikliklerini giderme konusunda etkilidir.

3. Aşağıdakilerden hangisi bir öğretim yöntemi değildir?

A) Soru cevap
B) Panel
C) Örnek olay
D) Problem çözme
E) Rol oynama

4. Aşağıdaki öğretim yöntemlerinden hangisi diğerlerine göre daha alt düzeyde bir davranışı kazandırma amacıyla kullanılabilir?

A) Soru cevap
B) Problem çözme
C) Tartışma
D) Anlatım
E) Örnek olay

5. Aşağıdakilerden hangisi problem çözme yönteminin sınırlıklarından biri değildir?

A) Her konuda uygulamaya elverişli değildir.
B) Öğrenciler problemi çözmek için gerekli materyal ve kaynaklara ulaşmayabilir.
C) Problem oluşturma bazen yöneticilerle, velilerle veya diğer ilgililerle anlaşmazlığa neden olabilir.
D) Fazla zaman alabilir.
E) Üst düzey bilişsel davranışların kazandırılmasında etkili değildir.

6. Aşağıdakilerden hangisi bir öğretmenin yöntem seçimini etkileyen faktörlerden biri değildir?

A) Velilerin öğretim yöntemlerine ilişkin bilgileri

B) Öğretim süreci sonucunda öğrencide geliştirilecek olan kazanımlar.

C) Dersin veya içeriğin özelliği.

D) Öğrencilerin özellikleri.

E) Zaman ve fiziksel imkânlar (araç-gereçler).

7. Aşağıdaki yöntemlerden hangisi psikomotor davranışların öğretiminde daha etkilidir?

A) Soru cevap

B) Tartışma

C) Gösterip yaptırma

D) Problem çözme

E) Rol oynama

8. Aşağıdakilerden hangisi rasyonel sorun çözme modelinin aşamalarından biri değildir?

A) Sorunun fark edilmesi

B) Sorunun tanımlanması

C)

D) Çözümlerin seçilmesi

E) Raporlama

9. Anlatım yöntemi ile ilgili aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

A) Alt düzeyde davranışların kazandırılmasını sağlar.

B) Öğrenci merkezlidir.

C) Dersin girişinde ve ön öğrenmelerin eksik olduğu durumlarda etkilidir.

D) Öğretmenler tarafından sık kullanılmaktadır.

E) Sunuş yolu ile öğretim stratejisine uygundur.

10. Günümüz bilgi toplumunda öğretmenler tarafından aktarılan bilginin farklı görüş ve bakış açıları aracılığıyla analiz edilmesi, incelenmesi ve öğrenenlerde anlamlı öğrenmeyi sağlayan öğretim yöntemi aşağıdakilerden hangisidir?

A) Anlatım

B) Problem çözme

C) Soru cevap

D) Tartışma

E) Rol oynama

1.A	2.E	3.B	4.D	5.E
6.A	7.C	8.E	9.B	10.D

BÖLÜM **9**

Öğretim Teknikleri

Dr. Öğr. Üyesi Fatih Selim ERDAMAR

Bölüm Kazanımları

- Öğretim tekniklerinin neler olduğunu tanımlayabileceksiniz
- Öğretim tekniklerinin avantaj ve dezavantajlarını açıklayabileceksiniz
- Öğretim tekniklerinin uygulama biçim ve şekilleri hakkında bilgi sahibi olacaksınız
- Sınıf mevcudu ve konu içeriğine göre uygun öğretim tekniği seçebileceksiniz
- Etkili öğretim teknikleri kullanma bilgisine sahip olacaksınız

Bölüm İçeriği

Giriş
A GRUPLA ÖĞRETİM TEKNİKLERİ
1.Soru-Cevap Tekniği
2. Beyin Fırtınası
3.Görüş Geliştirme
4. Altı Şapkalı Düşünme Tekniği (Lateral Düşünce)
5. Altı Ayakkabılı Uygulama Tekniği
6.Mikro Öğretim Tekniği
7.Deney Tekniği
8. Grupla Tartışma Teknikleri
8.1. Büyük Grup Tartışması Tekniği
8.2. Küçük Grup Tartışması Tekniği
8.2.1. Vızıltı Grupları
8.2.2. Buz Grup (Araştırma Grupları Tartışma Tekniği)
8.2.3. Seminer Tekniği
8.2.4. Forum Tekniği
8.2.5. Açık Oturum Tekniği
8.2.6. Çalıştay (Workshop) Tekniği

8.2.7. Fikir Taraması Tekniği
8.2.8. Sempozyum (Bilgi Şöleni) Tekniği
8.2.9.Çember Tekniği
8.2.10. Zıt Panel Tekniği
8.2.11. Münazara Tekniği
8.2.12. Sokratik Tartışma Tekniği
8.2.13. Sokratik Seminer Tekniği
9. Akvaryum (Fıshbowl) Tekniği
10. Anoloji (Metafor) Tekniği
11.Anlatım Teknikleri
11.1. Demeç Tekniği
11.2. Konferans Tekniği
11.3. Sunu (Brifing) Tekniği
11.4.Söylev (Nutuk) Tekniği
12. İstasyon Tekniği
13. Kavram Haritası Tekniği
14. Zihin (Fikir) Haritası Tekniği
15. Öykü Oluşturma Tekniği
16. Balık Kılçığı (Fıshbone / Ishıkawa)
17. Kartopu Tekniği
18. Kart Gösterme Tekniği
19. Eğitsel Oyun Tekniği
20. Konuşma Halkası Tekniği

B. BİREYSEL ÖĞRETİM TEKNİKLERİ
1.Programlı (Programlandırılmış) Öğretim Tekniği
2.Bilgisayar Destekli Öğretim Tekniği
3. İnternet Tabanlı Öğretim Tekniği
4.Bireyselleştirilmiş Öğretim Tekniği
5. Tutor Destekli Öğretim Tekniği

C. SINIF - DIŞI ÖĞRETİM TEKNİKLERİ
1. Gezi Tekniği
2. Gözlem Tekniği
3. Sergi Tekniği
4. Ev Ödevi Tekniği
5. Görüşme Tekniği
6. Müze Eğitimi Tekniği
Özet
Kaynakça
Konu Değerlendirme Soruları

Giriş

Eğitim öğretim ortamlarında bilginin hızlı öğrenilmesini ve kalıcılığı artırmak için zaman içerisinde değişik öğretim teknikleri kullanılmıştır. Eski kullanılanlar ve yeni eklenenler ile birlikte en iyi öğretim tekniği hangisi olabilir, hangisini kullanırsak derslerimiz daha verimli olabilir (Çakmak, 2016). Soruları bu süreçte yeni tekniklerin oluşumunu hızlandırmıştır. Etkili teknik seçimi, okulun özelliklerine ve içinde bulunulan çevre şartlarına, programın amacına, konu ve öğrenci özelliklerine göre değişiklik gösterebilir.

Türk Dil Kurumu Sözlüğüne göre teknik: Bir sanat, bir bilim, bir meslek dalında kullanılan yöntemlerin hepsi veya Herhangi bir sanat, üretim ve öğretim etkinliği için başvurulması gereken beceri, işlem ya da yol şeklinde tanımlandığı görülmektedir (TDK, 2020). Demirel' e (2017) göre teknik, planlanan düşüncenin uygulanması için izlenen yol ya da bir öğretme yöntemini uygulayabilme biçimi veya sınıfta uygulanan işlemlerin bütünü, Aslan' a göre (2021) öğretimin etkinliğini yükseltmek amacıyla seçilen beceri, işlem ya da yol olarak tanımlanmaktadır.

Teknik yöntemlerin tamamlayıcı öğeleri olarak düşünülebilir, ona göre şekillenir ve aslında yöntemin tamamlayıcı etkinlikler dizisidir. Uygulanan bütün tekniklerin temel amacı aslında öğretim hedefine ulaşmayı sağlamaktır.

Öğretim teknikleri dört alana ayrılıp incelenebilir.

A) Grupla öğretim teknikleri

B) Bireysel öğretim teknikleri

C) Sınıf - dışı öğretim teknikleri

A. GRUPLA ÖĞRETİM TEKNİKLERİ

1. Soru-Cevap Tekniği

Soru, bütün detayları verilmemiş bir yargının tamamlanmasına yardımcı olan dikkat çekici bir uyarandır (Taşpınar, 2010). Soru sorma, öğretmen ile öğrenci arasında oluşan etkileşim ve iletişimi güçlendiren bir süreçtir (Gözütok, 2006). Öğrenme öğretme sürecini yönetenin, dinleyenlerin ilgisini çekmek, düşünmeye sevk etmek, konuyu pekiştirmek, düzeltme yapmak, dönüt almak, konuyu tekrar ettirmek ve anlaşılması zor olan noktaları tespit etmek amacıyla çokça başvurduğu en eski bir tekniktir. Çakmak' a (2016) göre, bu teknikte soruların hazırlanış şekli, verilen cevaplar, basit sorulardan başlanarak karmaşık sorulara geçilmesi ve soruların tüm öğrencilere yönelik olması oldukça önemlidir. Bu tekniği kul-

Kaynakça

Akpınar, B. (2012). *Eğitim Programları Ve Öğretim Eğitimde Program Geliştirme Öğretme ve Öğrenme Öğretim İlke ve Yöntemleri.* Ankara: Data Yayınları.

Aslan, L. (2016). Öğretim Teknikleri. https://leventeraslan.files.wordpress.com/2016/03/teknik-c3b6yt.pdf 28.05.2021 tarihinde indirilmiştir.

Aslan, M.(2021). Öğretim Teknikleri. https://sites.google.com/view/mehtaparslan/%C3%B6%C4%9Fretim/%C3%B6%C4%9öğretim-teknikleri 28.05.2021 tarihinde indirilmiştir.

Açıkgöz, Ün. K.(2003). *Etkili Öğrenme ve Öğretme*. İzmir: Eğitim Dünyası Yayınları.

Balyemez, S. (2016). Öğretim İlke ve Yöntemleri. (Editör: Firedevs Güneş) Ankara: Pegem Akademi Yayınları

Başbay, A. ve Odabaş, S. (2010). *KPSS Öğretim Yöntem ve Teknikleri*. Ankara: Yediiklim Eğitim Bilgisayar Yayıncılık.

Bilen, M. (2002). *Plandan Uygulamaya Öğretim*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Brewer, E.W.(1997). *13 Proven Ways To Get Your Message across: The Essential reference For Teachers, Trainers, Presenters, Anad Speakers*. Thousand Oaks, CA: Corwin Press.

Çakmak, M. (2016). Öğretim İlke ve Yöntemleri. (Editör Yusuf Budak). Ankara: PegemA yayınları.

Demirel, Ö. (2017). *Eğitimde Program Geliştirme Kuramdan Uygulamaya*. (25. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Demirel, Ö. (2015). Öğretim İlke ve Yöntemleri Öğretme Sanatı. (22. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Erciyeş, G. (2007). Öğretim İlke ve Yöntemleri. (Editör Şeref Tan). (1. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Erginer, E. (2016). Öğretim İlke ve Yöntemleri Uygulamalı Bir Çalışma. (7. Baskı) Ankara: Pegem Akademi

Gücüyeter, B., Şeref, İ., & Karadoğan, A. (2019). Tutor destekli öğretim modeli'nin yabancı öğrencilerin Türkçe konuşma becerilerine ve kaygı düzeylerine etkisi. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (64), 535-552.

Gökalp, M. (2016). Öğretim İlke ve Yöntemleri. Ankara: Pegem Akademi.

Gözütok, F. D. (2006). Öğretim İlke ve Yöntemleri. Ankara: Ekinoks Yayınları

Güneş, F. (2016). Öğretim İlke ve Yöntemleri. (2. Baskı) Ankara: Pegem Akademi.

Gürkan, T.ve Gözütok, F.D. (1998). Çağdaş öğretim Yöntemleri, ilköğretim müfettişleri semineri ders notları, A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Eğitim Araştırma ve Uygulama Merkezi, Ankara

Hesapçıoğlu, M. (1994). *Öğretim İlke ve Yöntemleri.* İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım

Hesapçıoğlu, M. (2008). *Öğretim İlke ve Yöntemleri.* Ankara: Nobel Yayıncılık

Hızal, A. (1997*). Programlı Öğretim "Kuramları ve Uygulanması*". Ankara: Ankara Üniversitesi yayınları.

Hurioğlu, L. Ve EfendiOğlu, A. (2018). Öğretim İlke ve Yöntemleri Ankara: Murat Yayınları

İşman, A. ve Eskicumalı, A. (2006). Öğretimde Planlama ve Değerlendirme. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Kara, A. (2016). *Öğretim İlke ve Yöntemleri.* (Editör Yusuf Budak). Ankara PegemA yayınları.

Karabacak, K. (2018). *Öğretim İlke ve Yöntemleri*. (Editörler: Ali Arslan, Cevat Eker). (3. Baskı). Ankara: Atlas Akademik Basın Yayın Dağıtım.

Kefeli, İ., Kara, U. (2008). Philosophicaland Critical Thought Development of Child. Ankara University, Journal of Fculty of Educatıon Sciences, 42 (1), 339-357.

Küçükahmet, L. (1998). *Öğretim İlke ve Yöntemleri.* Ankara: Alkım Yayınları (9. Baskı).

Mckeachie, W. (19999). Facilitating Discussion: Posing Problems, Listening, Questionning. In W. Mckeachie, ed. Teaching Tİps: Strategies, Research anad Theory for College and University Teachers. 10th ed. Boston:

MEB, (2019). Müze Kitabı. https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/183275/mod_resource/content/1/m%C3%BCze%20e%C4%9Fitimi%20kitab%C4%B1.pdf. (19.06.2021) tarihinde indirilmiştir.

MEB,(2011). Müze Eğtimi. http://www.turob.com/Resources/doc/%C4%B0stanbul%20MEM%20-%20M%C3%BCze%20E%-C4%9Fitimi.pdf. (19.06.2021) tarihinde indirilmiştir.

Mirzeoğlu, A.D., Özcan, G. (2017). Öğretim İlke ve Yöntemleri. (Editör: Süleyman Çelenk) (2. Baskı) Ankara: Pegem Akademi.

İlhan Çakır, A., Artar, M., Okvuran, A. ve Karadeniz, C. (2011). *Müze eğitimi yetişkin kitabı* https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/183279/mod_resource/content/1/muze%20egitimi%20icin%20yetiskinlere%20oneriler.pdf (19.06.2021) tarihinde indirilmiştir.

Ocak, G. (2014). Öğretim İlke ve Yöntemleri. (6. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Ocak, G. (2020). Öğretim İlke ve Yöntemleri. (12. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Pesen, A., Epçaçan, C. 2020). Öğretim İlke ve Yöntemleri. (Editörler: Ali Arslan, Cevat Eker). (3. Baskı). Ankara: Atlas Akademik Basın Yayın Dağıtım.

Sönmez, V. (2008). *Program Geliştirmede Öğretmen El Kitabı.* (14. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.

Taşpınar, M. (2005). *Kuramdan Uygulamaya Öğretim Yöntemleri*. (2. Baskı) Ankara: Üniversite Kitabevi.

Taşpınar, M. (2010). *Kuramdan Uygulamaya Öğretim Yöntemleri*. Ankara: Üniversite Kitabevi.

TDK (2020). Türk Dil Kurumu. https://sozluk.gov.tr/ (Erişim Tarihi: 28.05.2021)

https://www.psikolojidenoku.com/alti-sapka-li-dusunme-teknigi/sayfasından,05.05.2022 tarihinde indirilmiştir.

http://katicisimler.weebly.com/kavram-haritas305.html. Sayfasından 05.05.2022 tarihinde indirilmiştir.

https://www.egitimdebilisim.com/post/bt-5-2-2-en-iyi-cozumu-buldum.Sayfasından 05.05.2022 tarihinde indirilmiştir.

http://xnismailbadatlkyb0x.com.tr/attachments/File/ozel_ogretim_yontemleri/uygulama_ayakkabs.pdf Sayfasından 05.05.2022 tarihinde indirilmiştir.

Konu Değerlendirme Soruları

I. Mikro Öğretim

II. İstasyon

III. Eğitsel Oyunlar

IV. Öykü Oluşturma

1. Yukarıda verilen öğretim tekniklerinden hangisi veya hangileri öğrencilerin yaratıcılığını geliştirmeyi en çok desteklerler?

A) Yalnız III

B) Yalnız II

C) Yalnız IV

D) I ve IV

E) II ve IV

2. Öğretim tekniklerinden her biri öğrencilerde farklı yetenekleri geliştirmede etkilidir. Bu bakımdan düşünüldüğünde Ahmet Öğretmen uygulayacağı teknik ile öğrencilerin çok boyutlu düşünmelerini sağlamayı amaçlamaktadır. Ayşe öğretmen ise uygulayacağı teknik ile öğrencilerini gerçek yaşama hazırlamayı amaçlamaktadır. Ahmet ve Ayşe öğretmenin kullanacağı teknikler hangi şıkta sırasıyla doğru olarak verilmiştir?

	Ahmet Öğretmen	Ayşe Öğretmen
A)	Balık Kılçığı	İstasyon
B)	Mikro Öğretim	Altı Şapkalı Düşünme
C)	Altı Şapkalı Düşünme	Mikro Öğretim
D)	İstasyon	Balık Kılçığı
E)	Altı Şapkalı Düşünme	Balık Kılçığı

3. Aşağıdaki tekniklerinden hangisi uygulama şekliyle diğerlerinden ayrışmaktadır.

A) Açık Oturum

B) Panel

C) Sempozyum

D) Sokratik Tartışma

E) Sokratik Seminer

4. Okulda günün nasıl geçti diye soran annesine Aylanın cevabı şu olmuştur." Bu gün hayat bilgisi dersinde Trafikte araçların hareketini çok eğlenerek öğrendik. Ben otomobil oldum, Enes Otobüs." Ayla'nın vermiş olduğu cevaba göre öğretmen hangi tekniği uygulamış olabilir?

A) istasyon

B) Eğitsel Oyun

C) Anoloji

D) Akvaryum

E) Öğrenme Halkası

5. Aşağıda verilen bilgiler hangi teknikle doğrudan ilişkilidir?

I. Birincil bilgi kaynağıdır.

II. Planlı bir kanıtlama ve sınama işidir

III. Öğrenciler gözlem yapmaktadırlar

IV. Öğrenci merkezli bir deneme etkinliğidir

A) Deney B) Gezi C) Gözlem

D) Sergi E) Drama

6. Aşağıda şıklarda ifade edilen durumlardan hangisi grup çalışmalarının amaçlarından biri değildir?

A) Öğrencilerde sorumluluk duygusu geliştirmesi

B) Kendisinin ve grupta birlikte çalıştığı arkadaşlarının çalışmalarını planlamak

C) Duyguları bastırma

D) Planlanan şekilde çalışmak

E) Karar verme

7. Gamze öğretmen, öğrencilerin analitik düşünme ve ifade etme yeteneğini geliştirmek, önemli noktaları vurgulamak, pekiştirmek ve konuya dikkati çekmek amacıyla aşağıda belirtilen tekniklerden hangisini seçerse yukarıda belirtilmiş olan kolayca gerçekleştirmiş olur?

A) Drama

B) Sokratik Seminer

C) Münazara

D) Sokratik Tartışma

E) Soru-Cevap

8. Öğrencilerin bir olayı gerçekmiş gibi hissedip üzerinde eğitici çalışma yaptığı ve daha çok beceri eğitiminde kullanılan teknik aşağıdakilerden hangisidir?

A) Anoloji

B) Benzetim

C) Drama

D) Eğitsel Oyunlar

E) Deney

9. Öğrenciler iç içe iki çember oluşturacak şekilde sınıfta sıralar düzenlenir. Öğrencilerin ilgi duyduğu ya da anlaşmaya varamadığı konuların öğretiminde çok etkili olan bu tartışma tekniği aşağıdakilerden hangisidir.

A) Akvaryum

B) Zıt Panel

C) Münazara

D) Sokratik Tartışma

E) Çember

10. İnceleme veya veri toplama, Kavram tanıtımı ve Kavram uygulama gibi adımlardan oluşan teknik aşağıdakilerden hangisidir?

A) Konuşma Halkası

B) Kavram Haritası

C) Proje

D) Öğrenme Halkası

E) Akvaryum

1.E	2.C	3.D	4.B	5.A
6.C	7.E	8.B	9.A	10.D

BÖLÜM **10**

Öğretimde Teknoloji Kullanımı

Doç. Dr. Bülent DÖŞ - Doç. Dr. Recep KAHRAMANOĞLU

Bölüm Kazanımları

- Teknolojinin hayatımızda niçin gerekli olduğunu kavrayabilecektir.
- Teknoloji ile öğrenme ilişkisini kurabilecektir.
- Teknoloji entegrasyonu hakkında bilgi sahibi olacaktır.
- Teknoloji entegrasyon modellerini karşılaştırabilecektir.
- Teknoloji entegrasyonuna uygun aplikasyonları seçebilecektir.

Bölüm İçeriği

10.1. Giriş
10.2. Teknoloji nedir?
10.3. Teknolojinin öğrenme üzerinde etkisi
10.4. Öğrenme Teorileri
  10.4.1. Davranışçılık
  10.4.2. Bilişselcilik
  10.4.3. Yapılandırmacılık
  10.4.4. Yapısalcılık
  10.4.5. Bağlantıcılık
10.5. Teknoloji ile Öğrenme
10.6. Teknoloji Neden Gereklidir?
10.7. Teknoloji Kullanım Düzeyleri
10.8. Teknoloji Entegrasyon Modelleri

10.9. Teknoloji ile Öğretime Örnek Bazı Uygulamalar ve Programlar
10.9.1. Matematik Aplikasyonları
10.9.2. Fizik Aplikasyonları
10.9.3. Kimya Aplikasyonları
10.9.4. Biyoloji Aplikasyonları
10.9.5. Fen Bilimleri Aplikasyonları
10.9.6 Sosyal Bilimler Aplikasyonları

Özet
Kaynaklar
Değerlendirme Soruları

1. Giriş

Günümüzdeki zanaatkar, işçiler, ustalar, öğretmenler ve diğer çalışanlar 100 yıl önceki çalışanlardan farklı şekilde işlerini yapmaktalar (Ertmer ve Ottenbreit-Leftwich, 2010). Örneğin bir trafik polisi bilgisayar başında drone ile ceza yazabiliyor, bir oto tamircisi arabayı bilgisayara bağlıyor ve yazılım nerede hata olduğunu gösteriyor, bir doktor bilgisayar ve kameralar yardımıyla ameliyat yapabiliyor, daha doğmamış bir çocuğun 3 boyutlu resmini görebiliyor. Günümüzde bu tür durumlar normal karşılanabilir, ancak birkaç on yıl önce bunlar en son teknoloji olarak lanse ediliyordu. Bugün de en son teknoloji olarak lanse edilenler gelecekte günlük hayatın normalleri arasına girecektir. Bugün bize normal gelen teknolojik gelişimleri günlük hayatta herkesten bekliyoruz. Örneğin oto tamircisine gittiğimizde bilgisayardan arıza tespiti yapmasını bekliyoruz, doğum doktoruna gittiğimizde cinsiyeti hatasız olarak tespit etmesini istiyoruz, alışveriş yaparken kredi kartını temassız şekilde ödemek istiyoruz. Ancak bu durumun eğitimde olup olmaması konusunda hala kesin bir kanata sahip olduğumuz söylenemez. Günümüzde tüm dünyada teknolojinin derslere, öğrenme ortamlarına tam olarak entegre edildiğini söyleyemeyiz. *Teknoloji öğretimi desteklemekten ziyade öğrenmeyi kolaylaştırmalıdır.* Son 15 yıl içerisinde öğretmenlik yapmaya başlayanların çoğunluğunun bilgisayarı, cep telefonunu ve tableti okuldaki işleri için ve öğretim maksadıyla kullandıkları söylenebilir. Ancak yapılan araştırmalar bu kullanımın çok düşük düzeyde olduğunu göstermektedir. Yüksek düzeyde ve öğretimi kolaylaştırmak maksatlı teknoloji kullanımının önünde engeller vardır. Bunlar:

- İnançlar, tutumlar ve pedagojik ideolojiler
- İçerik bilgisi
- Pedagoji bilgisi
- Teknoloji bilgisi şeklinde sıralanabilir.

Öğretmenlerin bilgisine bakıldığında Shulman(1986)'ın çerçevesi daha açıklayıcı olmaktadır. Öğretmenin konu bilgisi içerik bilgisi olarak, öğretim teknikleri ve sınıf yönetim becerisi pedagojik bilgi olarak, spesifik konuyu, spesifik bir öğrenci grubuna spesifik bir bağlamda öğretme bilgisi ise pedagojik içerik bilgisi olarak kabul edilmektedir. Bunlara ek olarak Shulman daha sonra öğretim materyali bilgisini, öğrenci karakteristikleri bilgisini, eğitim ortamları bilgisini ve eğitim ve inançları bilgisini eklemiştir. Shulman'dan sonra Teknoloji bilgisi öğretmenlerin temel bilgilerinden birisi olmuştur. Son yıllardaki teknolojik gelişimler ve Covid-19 pandemisi teknolojinin kullanımını artırmıştır. Birçok ülke pandemiden dolayı e-öğrenmeye geçmiştir ve teknolojik altyapılarını güçlendirmenin yanında öğretmenlerin teknolojik yeterliliklerini geliştirmek için

Kaynakça

Borokhovski E, Bernard RM, Tamim RM, Schmid RF ve Sokolovskaya A. (2016). Technology-supported student interaction in post-secondary education: A meta-analysis of designed versus contextual treatments. *Computers ve Education*. *96*, 15–28.

Chip (2019). Dünyanın En Büyük Bilgisayar İşlemcisi Tanıtıldı!

https://www.chip.com.tr/haber/dunyanin-en-buyuk-bilgisayar-islemcisi-tanitildi_83778.html

Ertmer, P. ve Ottenbreit-Leftwich, A. T. (2010). Teacher technology change: how knowledge, confidence, beliefs and culture intersect. *Journal of Research on Technology in Education*, *42*, 255-284.http://dx.doi.org/10.1080/15391523.2010.10782551

Grabe, M., ve Grabe, C. (2007*). Integrating technology for meaningful learning*. (5th ed.), New Y .

Hew, K. F., ve Brush, T. (2007). Integrating technology into K–12 teaching and learning: Current knowledge gaps and recommendations for future research. *Educational Technology Research and Development*, *55*, 223–252.

Peled, Y. ve Perzon, S. (2021). Systemic model for technology integration in teaching. *Educ Inf Technol*. https://doi.org/10.1007/s10639-021-10694-x

Petko, D., Prasse, D., ve Cantieni, A. (2018). The interplay of school readiness and teacher readiness for educational technology integration: A structural equation model. *Computers in the Schools, 35(1),* 1–18.

Tamim, R.M., Bernard, E., Borokhovski, P., Abrami C. ve Schmid, R.F. (2011). What forty years of research says about the impact of technology on learning: a second-order meta-analysis and validation study *Review of Educational Research, 81* (2011), 4-28, 10.3102/0034654310393361

Shulman, L. S. (1986). Those who understand: Knowledge growth in teaching. *Educational Researchef*. *15*, 4-14.

Taimalu, M., ve Luik, P. (2019). The impact of beliefs and knowledge on the integration of technology among teacher educators: A path analysis. *Teaching and Teacher Education, 79*, 101–110.

Terada, Y. (2020, May 4). A *Powerful Model for Understanding Good Tech Integration*. Edutopia. https://www.edutopia.org/article/powerful-model-understanding-good-tech-integration

Uslu, O. (2018). Factors associated with technology integration to improve instructional abilities: A path model. *Australian Journal of Teacher Education, 43*(4), 31.

DEĞERLENDİRME SORULARI

1. İlk bilgisayar ENIAC'ın ağırlığı ne kadardı?

A) 3 kg
B) 30 kg
C) 300 kg
D) 3000 kg
E) 30000 kg

2. 1970 li yıllarda çoktan seçmeli testleri otomatik olarak puanlayan makinanın adı ne idi?

A) BASIC
B) Hornbook
C) SlideRule
D) Scantron
E) PC

3. Teknoloji için aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

A) Teknoloji öğretim tasarımını daha eğlenceli hale getirmektedir
B) Teknoloji pedagojik yaklaşımları zenginleştirmektedir
C) Teknoloji öğretmenin sınıfta kullandığı yöntem-teknikleri zenginleştirmektedir
D) Teknoloji öğretimi daha verimli hale getirmektedir
E) Teknoloji öğretmenin daha az çaba harcamasına neden olmaktadır

4. Aşağıdakilerden hangisi Davranışçı psikologlardan birisi değildir?

A) Thorndike
B) Skinner
C) Guthrie
D) Watson
E) Gagne

5. Bilişselcilerin ortaya attığı kısa süreli bellek bilgisayar terimlerinde hangisine benzetilir?

A) RAM bellek
B) ROM bellek
C) Hard-Disk
D) CD
E) Flash Bellek

6. SAMR modeline göre en üst teknoloji kullanım düzeyi hangisidir?

A) Yerine kullanma
B) Zenginleştirme
C) Değiştirme
D) Yeniden Tanımlama
E) Dönüştürme

7. PICRAT modeli hangi iki çifte göre tasarımlanmıştır?

A) Teknoloji-öğretmen
B) Teknoloji-öğrenci
C) Öğretmen-öğrenci
D) Yöntem-teknoloji
E) Yöntem-Öğretmen

1.E	2.D	3.E	4.E	5.A
6.D	7.C			

BÖLÜM **11**

Gelecek Perspektifinde Öğretmen Nitelikleri ve Yeterlikleri

Doç. Dr. Recep KAHRAMANOĞLU - Doç. Dr. Bülent DÖŞ

Bölüm Kazanımları

- 2008 ve 2017 öğretmen yeterliklerinin temel özelliklerini bilir.
- Gelecek ve geleceğin eğitimi konusunda ilişki kurar.
- Gelecek perspektifinde öğretmen nitelikleri ve yeterlikleri hakkında bilgi sahibi olur.
- Gelecek perspektifinde öğretmen ve öğretmen rolleri üzerine tartışır.

Bölüm İçeriği

Giriş
1998, 2002, 2006 ve 2017 Öğretmen Yeterlik Çerçevesi
XXI. Yüzyıl Bağlamı
XXI. Yüzyıl Bağlamında Eğitim
Eğitim 4.0 Becerileri
Toplum 5.0'da Eğitim
XXI. Yüzyıl Bağlamında Öğretmen
Gelecekte Öğretmen Yeterlikleri
Pandemi Sonrası Öğretmen Rolleri
Özet
Kaynakça
Değerlendirme Soruları

Giriş

"Bir değişim, daima başka bir değişimin oluşumuna zemin hazırlar."

Niccolo Machiavelli

Davacı	- Albert Einstein bir keresinde demişti ki: "Aslında herkes bir dâhidir; ama siz kalkıp bir balığın ağaca tırmanma yeteneğine göre yargılarsanız, tüm hayatını aptal olduğuna inanarak geçirir."
	- Değerli bay ve bayan jüri üyeleri, - Bugün sanık koltuğunda günümüz eğitim sitemi var. Geldiğiniz için teşekkür ederim. - Sadece balığı ağaca tırmanmaya zorlamakla kalmıyorlar ayrıca balığı aşağıya indiriyorlar. Üstüne de onlarca kilometre koşturuyorlar.
	- Söyle bana okul, yaptığın şeylerden gurur duyuyor musun? Milyonlarca insanı robotlaştırmak... Bunu eğlenceli mi buluyorsun? Kendini bu balık –masada bulunan fanustaki balık işaret edilerek- gibi hisseden ne kadar fazla öğrencinin olduğunu farkında mısın? Sınıfta akıntıya karşı yüzmeye çalışıp yeteneklerini hiç keşfedemeyerek aptal olduklarını düşünen ve faydasız olduklarına inanan… Artık zamanı geldi. Daha fazla bahaneye yer yok. Okulun ayağa kalkmasını istiyorum ve onu yaratıcılığı, özgünlüğü öldürmekle suçluyorum ve eğitimi kötüye kullanmadan ötürü suçluyorum. Bu eskiden kalma kuruluş, olmasından gerekenden fazla süre yaşadı. Sayın yargıç, böylelikle beyanımı tamamlamış oluyorum. Kanıtımı sunmama izin verirseniz, iddiamı kanıtlayabilirim.
Yargıç	- Devam edin!
Davacı	- Birinci örneğim: (Resimler göstererek) İşte günümüze ait modern bir telefon. Tanıdınız mı? Bu da 150 yıl öncesinden bir telefon. Çok fark var, değil mi? Devam ediyorum. Bu da modern bir araba, bu da 150 yıl öncesine ait bir araba. Çok fark var, değil mi? O zaman bir de buna –derse katılan öğrencilerin bulunduğu sınıf görseli- bakın! İşte bu da günümüzdeki bir sınıf ortamı ve bu da –eski bir sınıf görseli- 150 yıl önce var olan bir sınıf ortamı. Çok utanılası bir şey değil mi? Abartısız yüzyılı aşkın süredir, hiçbir şey değişmedi. Siz öğrencileri gelecek için hazırladığınızı mı iddia ediyorsunuz? Fakat böyle kanıtlar varken size sormak zorundayım: Siz öğrencileri gelecek için mi hazırlıyorsunuz yoksa geçmiş için mi? Sizin geçmişinizi araştırdım ve kayıtlara göre siz insanları fabrikalarda çalışmaya yönelik eğitiyorsunuz. Bu da öğrencileri neden sıralı sistemi göre yerleştirdiğinizi gösteriyor. Tertipli ve güzel bir şekilde oturup söyleyecek bir şeyi olduğunda elini kaldırmasını tembihleyip kısa bir arada da yemek yemesine müsaade edip sonra da günde 8 saat boyunca ne düşünmeleri gerektiğini söylüyoruz. Bir de onları A alabilmesi için yarıştırıyoruz. A harfi ürün kalitesi ölçümünde de kullanılıyor: A sınıfı bir et… Eskiden şartların farklı olduğunu anlıyorum. Hepimizin bir geçmişi var. Ben de bir "Ghandhi" değilim. Fakat artık robotlaşmış zombiler yetiştirmeye ihtiyacımız yok. Dünya artık ilerledi. Şimdi: yaratıcı, yenilikçi, eleştirel ve bağımsız olarak düşünebilen ve birbiriyle bağlantı kurabilen insanlara ihtiyacımız var. Bütün bilim insanları herhangi iki beynin birbiriyle aynı olmadığını söyleyecektir. İki ya da daha fazla çocuğu olan her ebeveyn bu iddiayı doğrulayacaktır. Şimdi lütfen, açıklayabilir misiniz? Çocuklara neden kurabiye kalıbı ya da lastikli şapka gibi muamele gösteriyorsunuz? Herkese tek beden saçmalığı neden?
Yargıç	- Kelimelerine dikkat et!

Kaynakça

Alacapinar, F. G. (2016) Eğitim Felsefeleri, Geleceğin Okulu ve Öğretmeni. *Eğitim Bilimlerinde Yansımalar*, 17.

Bloom, B. S., & Committee of College And University Examiners. (1964). *Taxonomy of Educational Objectives* (Vol. 1). New York: Longmans, Green.

Bozer, Ö. (2020). Yuval Noah Harari: Koronavirüs sonrası Dünya. https://t24.com.tr/haber/yuval-noah-harari-koronavirus-sonrasi-dunya,870927 adresinden 29.07.2020 tarihinde erişim sağlanmıştır.

Dağdeviren, G. (2019). Toplum 5.0 yönünde ilerlerken. https://www.linkedin.com/pulse/toplum-50-society-gokhan-tasdeviren/?originalSubdomain=tr adresinden 29.07.2020 tarihinde erişim sağlanmıştır.

Dönmez, B. (2020). Pandemi döneminde uzaktan eğitim ve Türkiye'de eğitimin geleceği. https://www.hurriyet.com.tr/egitim/pandemi-doneminde-uzaktan-egitim-ve-turkiye-de-egitimin-gelecegi-41529246 adresinden 29.07.2020 tarihinde erişim sağlanmıştır.

Ferreira, C. M., ve Serpa, S. (2018). Society 5.0 and social development. *Management and Organizational Studies* (5), 26-31.

Fisk, P. (2017). Education 4.0… The future of learning will be dramatically in school and throughout life. *Last Modified*.

Fleck, S., & Simon, G. (2013). An augmented reality environment for astronomy learning in elementary grades: an exploratory study. 25. Conference Francophone Sur Interaction Homme-Machine' nda sunulmuş bildiri, Bordeaux, France.

Fukuyama, M. (2018). Society 5.0: Aiming for a new human-centered society. *Japan Spotlight*, *27*, 47-50.

Iwan, A., & Rao, N. (2017). The green school concept: perspectives of stakeholders from award-winning green preschools in bali, berkeley, and hong kong. *The Journal Of Sustainability Education*.

İbili, E., ve Şahin, S. (2013). Artırılmış gerçeklik ile interaktif 3d geometri kitabı yazılımın tasarımı ve geliştirilmesi: ARGE3D. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen ve Mühendislik Bilimleri Dergisi*, *13,* 1–8.

Karsono, B., Arar, M. S. A., Wahid, J., & Saleh, B. (2020). *Bamboo application in building design*: case study of green school. Bali, Indonesia.

Küçük, S., Yılmaz, R. M., Baydaş, Ö., & Göktaş, Y. (2014). Ortaokullarda artırılmış gerçeklik uygulamaları tutum ölçeği: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, *39*,(176), 383–392.

Macrory, B. (2013). Green school in Bali. *Green Teacher*, *99*, 25-27.

MEB (2017). Öğretmenlik mesleği genel yeterlikleri. Ankara: MEB yayınları.

Öztemel, E. (2018). Eğitimde yeni yönelimlerin değerlendirilmesi ve eğitim 4.0 . *Üniversite Araştırmaları Dergisi*, *1*,(1), 25-30 . DOI: 10.32329/uad.382041

Pooworawan, Y. (2015). Challenge of new frontier in learning: education 4.0. Bangkok: Chulalongkorn University.

Pooworawan, Y. (2015). *Challenge of new frontier in learning: education 4.0*. Bangkok: Chulalongkorn University.

Pretz, K. (2013). The Next Evolution of the Internet. Retrieved from http://theinstitute.ieee.org/technology-focus/technology-topic/the-next-evolution-of-the-internet.

Puncreobutr, V. (2016). Education 4.0: New challenge of learning. *St. Theresa Journal Of Humanities And Social Sciences*, *2*(2).

Saracel, N., Aksoy, I. (2020). Toplum 5.0: Süper akıllı toplum. *Social Sciences Research Journal*, 9 (2), 26-34.

Torun, N. K. & Cengiz, E. (2019). Endüstri 4.0 bakiş açisinin öğrenciler gözünden teknoloji kabul modeli (tkm) ile ölçümü, *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi, 22,* 235-250.

Ünlü, F., & Atik, H. (2018). Türkiye'deki işletmelerin endüstri 4.0'a geçiş performansı: Avrupa Birliği ülkeleri ile karşılaştırmalı ampirik analiz. *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, *2*(17), 431-463.

Wallner, T., & Wagner, G. (2016, June). Academic Education 4.0. In *International Conference on Education and New Developments* (Vol. 2016, Pp. 155-159).

World Economic Forum. (2020). *Schools of the future, defining new models of education for the fourth industrial revolution.* Geneva: World Economic Forum.

Yen, J. C., Tsai, C. H., & Wang, J. Y. (2012). *The of augmented reality on students' moon phases concept learning and their conceptual changes of misconception*. International Conference on Business and Information'da sunulmuş bildiri. Sapporo, Japan.

Değerlendirme Soruları

1. Aşağıdakilerden hangisi eğitim 4.0 becerileri arasında <u>yer almaz</u>?

A) Küresel vatandaşlık
B) Inovasyon ve yaratıcılık
C) Teknoloji
D) Erişilebilir ve kapsayıcı öğrenme
E) Yeterli bilgi birikimi

2. Gelecekte öğretmen yeterlikleri hakkında aşağıdakilerden hangisi doğrudur?

A) Güçlü bir alan bilgisine sahip gerçekleri ve kuralları okuyabilen
B) Teknolojik değişim ve dönüşümlere öncülük etme
C) Üst düzey zihinsel becerilere yönelik bilgiyi yapılandırabilen
D) Sınıfiçi aktivitelere odaklanma
E) Toplumsal normları eğitim sürecine entegre etme

3. Aşağıdakilerden hangisi uzaktan eğitimde öğretmen rollerinden biri <u>değildir</u>?

A) Öğretmen tur rehberi olmalıdır.
B) Öğretmen orkestra şefi olmalıdır.
C) Öğretmen öğrenme sürecini tamamlamış olmalıdır.
D) Öğretmen öğrenci koçu olmalıdır.
E) Geri dönütleri bol vermelidir.

4. Sosyal bir olgu ile okula bakıldığında öğretmenlerin üzerind durması gereken nokta aşağıdakilerden hangisidir?

A) Problem çözme
B) Işbirliği
C) Eleştirel düşünme
D) Kültürel farkındalık
E) Yaratıcılık

5. 21. Yy bağlamında öğretmen özellikleri için aşağıdakilerden hangisi doğrudur?

A) Öğretmen bilgi içeriklerini aktarması
B) Öğretmenin bilgiyi işleyip özgün düşünceler üretmesi
C) Olaylara ve kavramlara tek düze bakış açısı
D) Teknolojik araçları etkili kullanması
E) Etkili sınıf yönetimi sağlaması

1.E	2.C	3.A	4.D	5.B

BÖLÜM **12**

Öğrenme-Öğretme Sürecinde Yeni Yaklaşımlar

Doç. Dr. Ali İbrahim Can GÖZÜM

Bölüm Kazanımları

- Farklı öğrenme yaklaşımlarını ve özelliklerini bilir.
- Farklı öğrenme yaklaşımlarında öğretmen rollerini bilir.
- Farklı öğrenme yaklaşımlarında öğrenen rollerini bilir.
- Gelecek perspektifinde öğretmen ve öğretmen rolleri üzerine tartışır.

Bölüm İçeriği

Giriş
Aktif Öğrenme
  Aktif Öğrenmenin Özellikleri
  Aktif öğrenme sürecinde öğrenenin ve öğretenin rolü
Beyin Temelli Öğrenme
  Beyin Temelli Öğrenmenin Özellikleri
  Beyin Temelli Öğrenme Sürecinde Öğretmenin ve Öğrenenin Rolü
Çoklu Zeka Kuramı
  Çoklu Zeka Kuramına Dayalı Öğretimin Özellikleri
  Çoklu Zeka Öğrenme Sürecinde Öğretmenin ve Öğrenenin Rolü
Probleme Dayalı Öğrenme
  Probleme Dayalı Öğrenmenin Özellikleri
  Probleme Dayalı Öğrenme Sürecinde Öğretmenin ve Öğrenenin Rolü
Proje Tabanlı Öğrenme

Proje Tabanlı Öğrenmenin Özellikleri
Proje Tabanlı Öğrenme Sürecinde Öğretmenin ve Öğrenenin Rolü
Yapılandırmacı Öğrenme
Yapılandırmacı Öğrenmenin Özellikleri
Yapılandırmacı Öğrenme Sürecinde Öğretmenin ve Öğrenenin Rolü
Kaynakça
Değerlendirme Soruları

Giriş

Toplumlar bireylerin nasıl öğrendiğini merak edip, insanlığın var oluşundan beri öğrenmeyi araştırmıştır. İnsanlar çevresindeki olan biten olayları anlamlandırmak ve keşfetmek için sürekli öğrenme çabası içerisindedir. İnsanlar öğrenerek yaşama daha iyi adapte olurlar. Günümüzde bireyin yeteneklerinin gelişmesini desteklemek için yeni öğrenme yaklaşımlarının kullanılması gerekmektedir. Öğretmeler öğrenenlerin becerilerini desteklemek için eğitim programlarını uygularken öğrenme sürecinde belirli öğretim yöntem ve tekniğini kullanabilir. Öğrenme sürecinde öğrenenin bireysel farklılıkları dikkate alınarak planlanacak öğretim sürecinde öğretmenlerin farklı öğretim yaklaşımlarını, özelliklerini, öğretmenin ve öğrenenin üstelenmesi gereken sorumlulukları bilmesi beklenmektedir. Bu noktadan hareketle bu bölümün amacı günümüzde öğrenenlerin becerilerini desteklemek isteyen öğretmenlerin öğrenme alanında yeni yaklaşımlar hakkında fikir sahibi olarak, öğrenme sürecini planlayıp, öğretim yöntem ve tekniklerini uygularken ilgili öğretim kuramlarının özelliklerine uygun etkinlikleri uygulayabilmesi beklenir. Bu noktadan hareketle, aktif öğrenme, beyin temelli öğrenme, çoklu zeka kuramı, probleme dayalı öğrenme, projeye dayalı öğrenme ve yapılandırmacı öğrenme yaklaşımları sırasıyla açıklanmıştır.

Aktif Öğrenme

Aktif öğrenme, öğrenme sürecinde öğrenenin kendi sorumluluğunu ve yönetimini üstlenerek hem bilişsel hem davranışsal yönden aktif olduğu öğrenmedir. Aktif öğrenme modelinin öğrenme sürecinde değerlendirilmesinde geleneksel öğrenme metodları kullanılmaz. Öğrenme sürecinde öğrenen aktif olduğu için alternatif ölçme ve değerlendirme yöntemleri kullanılır. Öğrenme sürecinde yapılan değerlendirme, aktif öğrenenin öğrenmesini değerlendirmek amacından çok öğrenmesini desteklemek amacıyla yapılmaktadır.

Öğrenenler, aktif öğrenme sürecinde aktif ve öğrenme sürecini kendi öğrenme sorumluluğunda yapılandıran bireylerdir (Felder ve Brent, 1997). Aktif öğrenen bireyler, öğrenme sürecinde tam öğrenmeyi gerçekleştirebilmeleri için sadece dinleme ve not almak yerine ilgili durumlar hakkında tartışır, veri toplar, hipotezler oluşturur, olaylar arasında neden sonuç ilişkisi kurar, iddia edilen durumu çürütmek ya da desteklemek için incelemeler yaparlar (Perkins,1999).

Aktif öğrenme, öğrenenlerin bilgiyi edinme alışkanlıkları ve bilgi edinmedeki felsefeyi oluşturmak için yaptıkların aktivitelerin tümüdür. Aktiviteler öğrenenleri aktif edebilmek için çeşitlilik göstermektedir. Aktif öğrenme aktivitelerinin hepsinin ortak özelliği, öğreneni aktif kılmak, öğrenme durumu üzerinde düşündürmek ve öğrenenlerin kendi öğrenme sorumluluklarını üstlenmesini sağ-

KAYNAKÇA

Açıkgöz, K. (2003). *Aktif öğrenme.* İzmir: Eğitim Dünyası Yayınları.

Armstrong, T. (2009). *Multiple intelligences in the classroom* (3rd Ed.). Alexandria, Virginia USA: Association for Supervision and Curriculum Development.

Bacanlı, H. (2000). *Gelişim ve öğrenme*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Barab, S.A., & Luehmann, A.L. (2003). Building sustainable science curriculum: Acknowledging and accommodating local adaptation. *Science Education, 87*(4): 454-467.

Bell, S. (2010). Project-Based Learning for the 21st Century: Skills for the future. The Clearing House: A Journal of Educational Strategies, *Issues and Ideas,* 83(2), 39-43.

Bonwell, C. C., & Eison, J. A. (1991). Active Learning: Creating Excitement in the Classroom. *ERIC Digest.*

Bridges, E. M. (1992). *Problem Based Learning for Administrators*. ERIC Clearinghouse on Educational Management, University of Oregon, 1787 Agate Street, Eugene, OR 97403-5207.

Brooks, M. G., & Brooks, J. G. (1999). The courage to be constructivist. *Educational leadership*, *57*(3), 18-24.

Cabral, T. I., Silva, L. G. P., Tudella, E. & Martinez, C. M. S. (2015). Motor development and sensory processing: A comparative study between preterm and term infants. *Research in Developmental Disabilities*, (36), 102-7.

Caine, R. N. & Caine, G. (2002). *Beyin temelli öğrenme* (çev. G. Ülgen). Ankara: Nobel.

Checkley, K. (1997). The first seven... and the eighth a conversation with Howard Gardner. *Educational leadership*, *55*, 8-13.

Cheung, S.M. & Chow, A. T. (2011). Project-based learning: A student investigation of the turtle trade in Guangzhou, People's Republic of China. *Journal of Biological Education, 45*(2), 68- 76.

Çiftci, S., Sünbül, A., & Köksal, O. (2013). Sınıf öğretmenlerinin yapılandırmacı yaklaşıma göre düzenlenmiş mevcut programa ilişkin yaklaşımlarının ve uygulamalarının değerlendirilmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *9*(1), 281-295.

Damon, G. (2002). Çoklu Zekâ-Çocukların Farklılıklarının Farkında Olmak. *Çocuk ve Aile*, *5*(48), 29-31.

Danford, G.L. (2006). Project-based learning and international business education. *Journal of Teaching in International Business, 1*8(1), 7-25.

Davis, A. (2004). The credentials of brain-based learning. *Journal of philosophy of education*, *38*(1), 21-36.

Demirel, Ö. (2006). *Kuramdan uygulamaya eğitimde program geliştirme.* Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Donnelly, R., & Fitzmaurice, M. (2005). *Collaborative project-based learning and problem-based learning in higher education: A consideration of tutor and student roles in learner-focused strategies. Emerging Issues in the Practice of University Learning and Teaching.* Dublin: AISHE, 87-98.

Erdem, M., & Akkoyunlu, B. (2002). İlköğretim sosyal bilgiler dersi kapsamında beşinci sınıf öğrencileriyle yürütülen ekiple proje tabanlı öğrenme üzerine bir çalışma. *İlköğretim Online*, *1*(1).

Felder,R.M., & Brent,R.B., (1997)., Teaching Workshop, North Caoline State University. http://www.ncsu.edu/felderpublic/Workshops.html.

Finkle, S. L., & Torp, L. L. (1995). Introductory documents from the Center for Problem-Based Learning. *Chicago: Center for Problem-Based Learning*.

Gardner, H. (1993). Frames of mind: The theory of multiple intelligences. New York: Basic Books. Gardner, H. (1999). *Intelligence reframed: Multiple intelligences for the 21st century.* New York: Basic Books.

Given, B. K. (2002). *Teaching to the brain's natural learning systems*. ASCD.

Grant, M.M., & Branch M.B. (2005). Project based learning in a middle school: Tracing abilities through artifacts of learning. *Journal of Research on Technology in Education, 38(*1), 65-98.

Gültekin, M. (2004). Öğretme-öğrenme sürecinde yeni yaklaşımlar. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 14*(1), 25-51.

Hanney, R. (2013). Towards a situated media practice: on the implementation of projectled problem-based learning. Journal of Media Practice, 14(1), 43-59.

Harmer, N., & Stokes, A. (2014). *The benefits and challenges of project-based learning. Plymouth University, Polymouth, Pedagogic Research Institute and Observatory*. https://www1. plymouth.ac.uk/research/pedrio/Documents/PedRIO%20Paper%206.pdf.

Harmin, M. (1994). *Inspiring active learning: A handbook for teachers*. *Association for Supervision and Curriculum Development*, 1250 North Pitt Street, Alexandria, VA 22314 (Stock No. 1-94027, $14.95)..

Jenson, E. (2000). Brain-based learning. Educational. *Leadership, 57* (7), p.76-78.

Katz, L. (1994). The project approach. ERIC Digest. Champaign, IL: ERIC *Clearinghouse on Elementary and Early Childhood Education*. http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED368509.pdf

Katz, L.G & Chart, S.C. (2000). *Engaging children's minds: The project approach,* United States of America: Ablex.

Kolmos, A., Kuru, S., Hansen, H., Eşkil, T., Podesta, L., Fink, F., De E., W J . U. & Soylu, A. (2007). *Problem Based Learning", Tree - Teaching and Research in Engineering in Europe, Special Interest Grou p B5*-Problem Based and Project Oriented Learning.

Kolodner, J.L., Camp, P.J., Crismond, D., Fasse, B., Gray, J., Holbrook, J., Puntambekar, S. & Ryan, M. (2003). Problem-based learning meets case-based reasoning in the middle-school science classroom: Putting learning by design into practice. *The Journal of the Learning Sciences, 12*(4), 495-547.

Lackney, J.A. (2004) *12 Design and Principles Based on Brain-Based Learning* , INDUS training and Research Institute.

Lehmann, M., Christensen, P., Du, X. & Thrane, M. (2008). Problem-oriented and project-based learning (POPBL) as an innovative learning strategy for sustainable development in engineering education. *European Journal of Engineering Education,* 33(3), 283-295.

Lin, X., Bransford, J. D., & Hmeloi, C. E. (1996). lnstractional design and development of learning communities. An invitation to a dialogue. B G. Wilson. *Constructivist learning environments case studies in instructonal design*, 203-220.

Magalha˜es, L. C. (2008). Integrac¸a˜o sensorial: Uma abordagem especı´fica da Terapia Ocupacional. In A. F. Drumond & M. B. Rezende (Eds.), *Intervenc¸o˜es da terapia ocupacional* içinde (45-69). Belo horizonte: Ed. UFMG.

Mangan, M. A. (2015). *Brain-compatible science*. Simon and Schuster.

Mather, G. (2016). *Foundations of sensation and perception*. Psychology Press.

McKeachie, W. J., Pintrich, P. R., Lin, Y., Smith, D.A.F. (1986), *Teaching and Learning In The College Classroom: A Review Of Research Literatüre*, Ann Arbor: Regents of the University of Michigan.

Modell, H. I. (1996). Preparing students to participate in an active learning environment. *Advances in physiology education*, *270*(6), S69.

Penner, J. G. (1984). *Why Many College Teachers Cannot Lecture: How to Avoid Communication Breakdown in the Classroom*. Charles C. Thomas, Publisher, 2600 South First Street, Springfield, IL 62717.

Perkins, D. (1999). The many faces of constructivism. *Educational leadership*, *57*(3), 6-11.

Saban, A. (2002). Öğrenme öğretme süreci (Geliştirilmiş 2. Baskı). Ankara: Nobel.

Saracaloğlu, A. S., Akamca, G. Ö., & Yeşildere, S. (2006). İlköğretimde proje tabanlı öğrenmenin yeri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, *4*(3), 241-260.

Selley, N. (2013). *Art of constructivist teaching in the primary school: A guide for students and teachers*. Routledge.

Silberman, M. (1996). *Active Learning: 101 Strategies To Teach Any Subject*. Prentice-Hall, PO Box 11071, Des Moines, IA 50336-1071.

Slabbert, J.A. (1996). A Quantum Leap to Excellence: The Challenge for Education.

Solomon, G. (2003). Project-based learning: A primer. *Technology and learning-dayton-*, *23*(6), 20-20.

, M., Walter, A. I., Lang D.J., Wiek, A., & Scholz, R.W. (2006). Learning to research environmental problems from a functional socio-cultural constructivism perspective: The transdisciplinary case study approach. *International Journal of Sustainability in Higher Education, 7*(3), 252-275.

Şenocak, E., & Taşkeseligil, Y. (2005). Probleme dayali öğrenme ve fen eğitiminde uygulanabilirliği. *Kastamonu eğitim dergisi*, *13*(2), 359-366.

Thanasoulas, D. (2022). *Constructivist learning.* Retrieved March 20, 2022 from http://www.seasite.niu.edu/Tagalog/Teachers_Page/Language_Learning_Articles/constructivist_learning.htm

Thomas, J.W. (2000). *A rewiew of research on project-based learning.* San Rafael, CA: Prepared for The Autodesk Foundation. http://www.bobpearlman.org/BestPractices/PBL_Research. pdf.

Torp, L.&Sage, S. (2002). Problems As Possibilities: Problem-Based Learning for K-16 Education, 2nd Edition, *Association for Supervision and Curriculum Development*, Virginia, Usa.

Ülgen, G. (1994). Eğitim Psikolojisi: Kavramlar. *İlkeler, Yöntemler, Kuramlar ve Uygulamalar, Ankara: Lazer Ofset Matbaa*.

Von Kotze, A., & Cooper, L. (2000). Exploring the transformative potential of project-based learning in university adult education. *Studies in the Education of Adults, 32*(2), 212-228.

Ward, D. R., & Tiessen, E. L. (1997). Adding educational value to the Web: Active learning with AlivePages. *Educational Technology*, *37*(5), 22-31.

Wolk, S. (1994). Project-based learning: Pursuits with a purpose. *Educational Leadership*, *52*(3), 42-45.

Yurdakul, B. (2008). Yapılandırmacı öğrenme yaklaşımının sosyal-bilişsel bağlamda bilgiyi oluşturmaya katkısı. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 11*(20), 39-67.

Teoriden Pratiğe

OLASILIK ve İSTATİSTİK ÖĞRETİMİ

Editörler

Bülent GÜVEN

Zeynep Medine ÖZMEN

Ramazan GÜRBÜZ

Yaşar AKKAN

vizetek
...Geleceğin Fikirleri...

Teoriden Pratiğe **Olasılık ve İstatistik Öğretimi**

Editörler

Bülent GÜVEN, Zeynep Medine ÖZMEN, Ramazan GÜRBÜZ, Yaşar AKKAN

Yazarlar

Berna CANTÜRK GÜNHAN, Beyda TOPAN, Buket Özüm BÜLBÜL, Bülent GÜVEN, Ercan DEDE, Funda AYDIN GÜÇ, Gül KALELİ YILMAZ, Hülya ELMAS BAYDAR, Mustafa GÜLER, Neslihan UZUN, Oğuz KÖKLÜ, Orhan ÇANAKÇI, Özkan ERGENE, Ramazan GÜRBÜZ, Saliha Nur DİP, Selçuk FIRAT, Şahin DANİŞMAN, Timur KOPARAN, Tuğba BAŞAR, Yaşar AKKAN, Zeynep Medine ÖZMEN

ISBN: 978-625-8499-91-9

Copyright © Vizetek

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi'ne aittir. Vizetek Yayıncılık'ın izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Sayın okuyucularımız, bandrolsüz yayınları satın almamanızı diliyoruz.

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

Yayın Koordinatörü: Ferit RESULOĞULLARI

Mizanpaj: Yaşar AKKAN

Kapak Tasarımı: Meltem AKYÜZ

1. Baskı: Ankara|Şubat, 2023

vizetek

Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA

Tel.: (0312) 482 00 11

Web: www.vizetek.com.tr

E-mail: vizetekyayincilik@gmail.com

Yayıncı Sertifika No: 41575

Baskı: Vadi Grafik Tasarım ve Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420. Cad. No: 58/1 Yenimahalle/ANKARA,
Tel: 0 312 395 85 71

Matbaa Sertifika No: 47479

Bölüm Yazarları

BÖLÜM 1 İstatistiğin Doğası ve Öğretimi

Zeynep Medine ÖZMEN, *Trabzon Üniversitesi, Fatih Eğitim Fakültesi, Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Bölümü*
Bülent GÜVEN, *Trabzon Üniversitesi, Fatih Eğitim Fakültesi, Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Bölümü*

BÖLÜM 2 Matematik Öğretim Programlarında İstatistik

Oğuz KÖKLÜ, *Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Bölümü*

BÖLÜM 3 İstatistiksel Okuryazarlık

Zeynep Medine ÖZMEN, *Trabzon Üniversitesi, Fatih Eğitim Fakültesi, Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Bölümü*

BÖLÜM 4 İstatistiksel Araştırma Süreci

Beyda TOPAN, *Amasya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Bölümü*

BÖLÜM 5 GAISE Raporları Işığında İstatistik Eğitimi

Yaşar AKKAN, *Trabzon Üniversitesi, Fatih Eğitim Fakültesi, Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Bölümü*

BÖLÜM 6 Merkezi Eğilim Ölçüleri ve Öğretimi

Ercan DEDE, *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Bölümü*

BÖLÜM 7 Yayılım Ölçüleri ve Öğretimi

Neslihan UZUN, *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Bölümü*
Beyda TOPAN, *Amasya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Bölümü*

BÖLÜM 8 Tablo–Grafikler ve Öğretimi

Zeynep Medine ÖZMEN, *Trabzon Üniversitesi, Fatih Eğitim Fakültesi, Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Bölümü*

BÖLÜM 9 İstatistik Eğitiminde Değerlendirme

Berna CANTÜRK GÜNHAN, *Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi, Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Bölümü*

BÖLÜM 10 Betimsel İstatistikten Çıkarımsal İstatistiğe Geçiş

Hülya ELMAS BAYDAR, *Artvin Çoruh Üniversitesi, Arhavi MYO, Büro Yönetimi ve Yönetici Asistanlığı Programı*

Bölüm Yazarları

BÖLÜM 11 Teknolojinin İstatistik Öğretiminde Kullanımı

Mustafa GÜLER, *Trabzon Üniversitesi, Fatih Eğitim Fakültesi, Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Bölümü*
Şahin DANİŞMAN, *Düzce Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Bölümü*

BÖLÜM 12 İstatistik Eğitiminde Ters–Yüz Sınıf Uygulamaları

Beyda TOPAN, *Amasya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Bölümü*

BÖLÜM 13 Olasılığın Doğası ve Öğretimi

Funda AYDIN GÜÇ, *Giresun Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Bölümü*

BÖLÜM 14 Matematik Öğretim Programlarında Olasılık

Orhan ÇANAKÇI, *Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Bölümü*
Oğuz KÖKLÜ, *Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Bölümü*

BÖLÜM 15 Olasılıkta Temel Kavramlar ve Öğretimi

Gül KALELİ YILMAZ, *Bursa Uludağ Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Bölümü*

BÖLÜM 16 Olasılıklı Düşünme

Buket Özüm BÜLBÜL, *Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Bölümü*

BÖLÜM 17 Saymadan Sayma: Kombinasyonel Düşünme

Bülent GÜVEN, *Trabzon Üniversitesi, Fatih Eğitim Fakültesi, Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Bölümü*
Saliha Nur DİP, *Milli Eğitim Bakanlığı, Matematik Öğretmeni*
Tuğba BAŞAR, *Milli Eğitim Bakanlığı, Matematik Öğretmeni*

BÖLÜM 18 Kavramsal Temelleri ile Koşullu ve Geometrik Olasılık Öğretimi

Özkan ERGENE, *Sakarya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Bölümü*

BÖLÜM 19 Teknolojinin Olasılık Öğretiminde Kullanımı

Ramazan GÜRBÜZ, *Adıyaman Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Bölümü*
Selçuk FIRAT, *Adıyaman Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü*

BÖLÜM 20 Olasılık Öğretiminde Oyun

Timur KOPARAN, *Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Ereğli Eğitim Fakültesi, Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Bölümü*

Ön Söz

Bir kitaba ön söz yazmanın kitabı yazmak kadar zor olduğunu bu ön sözü yazarken bir kez daha tecrübe etme fırsatı yakaladık. Bu ön sözde ne yazarsak yazalım kitabın muhtevasını tam olarak yansıtmayacağının farkında olduğumuzdan, ön sözde kitabın niyetini, ortaya çıkışına zemin oluşturan temel gereksinimleri ele almanın yeterli olduğunu düşündük.

Her kitabın ortaya çıkışına öncülük eden bir niyeti vardır. Bu niyet bazen akademik, bazen kişisel bazen de kültürel olarak tezahür edebilir. Bu kitap, ülkemizde olasılık ve istatistik öğretimi alanında daha yeni yeni oluşmaya başlayan kavramsal birikime bir katkı sunma niyetiyle kaleme alınmıştır. Bu yönüyle daha çok akademik olarak görünse de okul matematiğine yapmayı planladığı kuramsal destek ve uygulamaya yönelik önerilerle olasılık ve istatistik konularının öğretimi için kültürel bir dönüşümü de kendine amaç edinmiştir. Hâlihazırda olasılık ve istatistik konularının okul matematiğinde ele alınışı ile akademik düzeyde aynı konuların nasıl ele alınması gerektiğine yönelik öneriler arasında kısa sürede kapatılması güç görünen bir mesafe bulunmaktadır. Bu kitap ile akademik düzeydeki önerilerin olasılık ve istatistik sınıflarında nasıl hayat bulabileceğine yönelik yapılan öneriler ve etkinlik örneklerinin bu mesafenin azaltılmasına katkı sağlayacağına inanmaktayız.

Özellikle son 20 yıldır ülkemizde yürütülmekte olan matematik öğrenme ve öğretme süreçlerini dönüştürmeye yönelik ortaya koyulan güçlü ve çağdaş fikirlerin çoğunun (örneğin, ilköğretim ve lise öğretim programlarındaki değişim; matematik öğretmeni yetiştirme programlarında daha çok uygulamaya yönelik eğilim olması gibi) uygulamada bir karşılık bulamamış olduğu gerek bireysel gözlemler gerekse de akademik yayınlarla ortaya koyulmuştur. Bu değişim veya dönüşüm çabalarının yeterince başarıya ulaşamamasının temel sebeplerinden birinin ise bu değişim veya dönüşüme rehberlik edebilecek kültürel bir birikimin olmayışının olduğunu düşünmekteyiz. Her matematik öğretmeni, öğretmen adayı ve hatta bu alanda çalışan akademisyenler Amerika'yı yeniden keşfetmek zorunda kalmaktadır. Bu kitap ve benzerlerinin en önemli işlevinin olasılık ve istatistik öğretimi için oluşmaya başlayan kanonik çerçeveye katkı sunmak olduğunu söyleyebiliriz. Bu kitap bir yönüyle de öğretmenin, öğretmen adaylarının ve hatta araştırmacıların, olasılık ve istatistik öğretimi ile nasıl bir ilişki kurması gerektiğini bölüm yazarlarının önerileri ile yönlendirme girişimidir.

Tarihsel süreçte "*şans*" ve "*değişim*" gibi soyut fikirlerin *ölçülebileceği* tasavvuru çok büyük bir düşünsel sıçramaya işaret etmektedir. Bu büyük düşünsel sıçramanın etkileri sanıldığından daha da büyük olmuştur. Hâlihazırda içerisinde yaşadığımız dünya bu ve benzeri fikirlerin omuzlarında yükselmektedir. Kararlarımızı ve tercihlerimizi *sezgi* zemininden çekip *rasyonel* zemine taşıyan bu fikirlerin öğretiminin de kavramların kendisi kadar önemli olduğunu düşünmekteyiz. Ancak nitelikli bir olasılık ve istatistik öğretimi ile kaderi şansa ve belirsizliğe terk edilmiş edilgen canlılardan, kararlarını mantık üzerine inşa eden daha etken canlılara dönüşebiliriz.

Gerekçesi yukarıda açıklanmaya çalışılan bu kitap, olasılık ve istatistik öğretimine yönelik teorik çerçeveleri ve büyük fikirleri sınıf içi uygulamalarla destekleme perspektifinden hareket etmiş ve matematik öğretmeni adayı, matematik öğretmeni ile bu alanda çalışmalar yürüten araştırmacılara yönelik yoğun bir çabanın ürünüdür.

Kitabın, ruhu sürekli bir öğrenme arayışı içerisinde olanlara katkı vermesini dileriz. Keyifle okumalar...

İçindekiler

BÖLÜM YAZARLARI		**iii-iv**
ÖN SÖZ		**v**
İÇİNDEKİLER		**vi**
BÖLÜM 1	İstatistiğin Doğası ve Öğretimi	**1-16**
BÖLÜM 2	Matematik Öğretim Programlarında İstatistik	**17-28**
BÖLÜM 3	İstatistiksel Okuryazarlık	**29-46**
BÖLÜM 4	İstatistiksel Araştırma Süreci	**47-62**
BÖLÜM 5	GAISE Raporları Işığında İstatistik Eğitimi	**63-86**
BÖLÜM 6	Merkezi Eğilim Ölçüleri ve Öğretimi	**87-120**
BÖLÜM 7	Yayılım Ölçüleri ve Öğretimi	**121-144**
BÖLÜM 8	Tablo–Grafikler ve Öğretimi	**145-174**
BÖLÜM 9	İstatistik Eğitiminde Değerlendirme	**175-188**
BÖLÜM 10	Betimsel İstatistikten Çıkarımsal İstatistiğe Geçiş	**189-212**
BÖLÜM 11	Teknolojinin İstatistik Öğretiminde Kullanımı	**213-230**
BÖLÜM 12	İstatistik Eğitiminde Ters–Yüz Sınıf Uygulamaları	**231-244**
BÖLÜM 13	Olasılığın Doğası ve Öğretimi	**245-256**
BÖLÜM 14	Matematik Öğretim Programlarında Olasılık	**257-276**
BÖLÜM 15	Olasılıkta Temel Kavramlar ve Öğretimi	**277-292**
BÖLÜM 16	Olasılıklı Düşünme	**293-302**
BÖLÜM 17	Saymadan Sayma: Kombinasyonel Düşünme	**305-316**
BÖLÜM 18	Kavramsal Temelleri ile Koşullu ve Geometrik Olasılık Öğretimi	**317-336**
BÖLÜM 19	Teknolojinin Olasılık Öğretiminde Kullanımı	**337-352**
BÖLÜM 20	Olasılık Öğretiminde Oyun	**353-371**

Kaynaklar

Bargagliotti, A., Franklin, C., Arnold, P., Gould, R., Johnson, S., Perez, L., & Spangler, D. (2020). *Pre-K-12 Guidelines for Assessment and Instruction in Statistics Education (GAISE) Report II*. American Statistical Association and National Council of Teachers of Mathematics.

Burrill, G. & Biehler, R. (2011). Fundamental statistical ideas in the school curriculum and in training teachers. In C. Batanero, G. Burrill, & C. Reading (Eds.), *Teaching statistics in school mathematics-challenges for teaching and teacher education: A Joint ICMI/IASE Study* (pp. 57-69). Dordrecth: Springer.

Burton, D. M. (2017). *Matematik tarihi (Giriş)*, (Çev. Ed. S. Durmuş), Ankara: Nobel Yaşam.

Curcio, F. R. (1987). Comprehension of mathematical relationships expressed in graphs. *Journal for Research in Mathematics Education*, *18*, 382-393.

Cobb, G. (2007). One possible frame for thinking about experiential learning. *International Statistical Review, 75*(3), 336–347.

Cobb, G. W., & Moore, D. S. (1997). Mathematics, statistics, and teaching. *American Mathematical Monthly*, *104*, 801-823.

delMas, R. (2004). A comparison of mathematical and statistical reasoning. In D. Ben-Zvi & J. Garfield (Eds.), *The challenge of developing statistical literacy, reasoning, and thinking* (pp. 79-95). Netherlands: Kluwer Academic Publishers.

Engel, J., Gal, I. & Ridgway, J. (2016). Mathematical literacy and citizen engagement: The role of civic statistics. *Paper presented at the 13th International Congress on Mathematics Education, Hamburg*, Germany.

Franklin, C., Kader, G., Mewborn, D. S., Moreno, J., Peck, R., Perry, M., & Scheaffer, R. (2007). *Guidelines for assessment and instruction in statistics education* (*GAISE*) *report*: *A pre-K-12 curriculum framework*. Alexandria, VA: American Statistical Association. Online: amstat.org/education/gaise/

Fienberg, S. E. (1992). A brief history of statistics in three and one-half chapters: A review essay. *Statistical Science*, *7*(2), 208-225

Fienberg, S. E. (2014). What is statistics? *Annual Review of Statistics and Its Applications, 1*, 1–9. Gal, I. (2002). Adults' statistical literacy: Meanings, components, responsibilities. *International Statistical Review*, *70*(1), 1-51.

Gal, I. (2002). Adult statistical literacy: Meanings, components, responsibilities. *International Statistical Review*, 70(1): 1–25.

Gattuso, L. & Ottaviani, G. (2011). Complementing mathematical thinking and statistical thinking in school mathematics. In C. Batanero, G. Burrill, & C. Reading (Eds.), *Teaching statistics in school mathematics-challenges for teaching and teacher education: A Joint ICMI/IASE Study* (pp. 121-132). Dordrecth: Springer.

Hald, A. (2003). A history of probability and statistics and their applications before 1750. New Jersey: Wiley & Sons.

Harradine, A., Batanero, C., & Rossman, A. (2011). Students and teachers' knowledge of sampling and inference. In C. Batanero, G. Burrill, & C. Reading (Eds.), *Teaching statistics in school mathematics-challenges for teaching and teacher education: A Joint ICMI/IASE Study* (pp. 235-245). Dordrecth: Springer.

Kendall, M. G. (1960). Studies in the history of probability and statistics. Where shall the history of statistics begin? *Biometrika, 47*(3), 447–449.

Mathematical Sciences Education Board [MSEB]. (1989). *Everybody counts: A report to the nation on the future of mathematics education.* Washington: National Academy Press.

Moore, D. S. (1998). Statistics among the liberal arts. *Journal of the American Statistical Association, 93*, 1253–1259.

Moore, D. (2007). *The basic practice of statistics* (4th ed.). New York: W.H. Freeman.

Özmen, Z. M. (2015). *Farklı lisans programlarında okuyan öğrencilerin istatistik okuryazarlığının incelenmesi* (Yayınlanmamış doktora tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.

Pfannkuch, M. & Ben-Zvi, D. (2011). Developing teachers' statistical thinking. In C. Batanero, G. Burrill, & C. Reading (Eds.), *Teaching Statistics in School Mathematics-Challenges for Teaching and Teacher Education: A Joint ICMI/IASE Study* (pp. 323-333). Dordrecth: Springer.

Ridgway, J., Nicholson, J., & McCusker, S. (2011). Developing statistical literacy in students and teachers. In C. Batanero, G. Burrill, & C. Reading (Eds.), *Teaching statistics in school mathematics-challenges for teaching and teacher education: A Joint ICMI/IASE Study* (pp. 311-322). Dordrecth: Springer.

Rossman, A., Chance, B., & Medina, E. (2006). Some key comparisons: Statistics and mathematics, and why teachers should care. In G. Burrill (Ed.), *Thinking and reasoning with data and chance, 68th NCTM Yearbook (2006)* (pp. 323–334). Reston, VA: National Council of Teachers of Mathematics.

Shaughnessy, J. M. (1997). Missed opportunities in research on the teaching and learning of data and chance. In F. Biddulph & K. Carr (Eds.), *People in mathematics education (Proceedings of the 20th annual conference of the Mathematics Education Research Group of Australasia, 6–22)*. Rotorua, New Zealand: MERGA.

Watson, J. M. (1997). Assessing statistical literacy using the media. In I. Gal, and J. B. Garfield (Eds.), *The assessment challenge in statistics education* (pp. 107-121). Amsterdam: IOS Press, The International Statistical Institute.

Watson, J. M. (2006). *Statistical literacy at school: Growth and goals.* New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.

Watson, J. M., & Kelly, B. A. (2002). Can grade 3 students learn about variation? In B. Phillips (Ed.) *Proceedings of the Sixth International Conferences on the Teaching of Statistics,* Durban, South Africa.

Wild, C. J. (2006). The concept of distribution. *Statistics Education Research Journal, 5*(2), 10–26.

Wild, C. J., & Pfannkuch, M. (1999). Statistical thinking in empirical enquiry. *International Statistical Review, 67*(3)*, 223-265.*

Wild, C. J., Utts, J. M. & Horton, N. J. (2018). What is statistics? D. Ben-Zvi, K. Makar & J. Garfield (Eds.), *International Handbook of Research in Statistics Education*, Springer International Handbooks of Education (pp. 5-36). Cham: Springer.

Kaynaklar

Ader, E. (2015). Programlardaki veri öğrenme alanı içeriklerine bakış: Program verilerinin karşılaştırmalı incelemesi. M. F. Özmantar, A. Öztürk & E. Bay (Ed.) *Reform ve değişim bağlamında ilkokul matematik öğretim programları* içinde (s. 267–292). İstanbul: Pegem

Bargagliotti, A., Franklin, C., Arnold, P., Gould, R., Johnson, S., Perez, L., & Spangler, D. (2020). Pre-K-12 guidelines for assessment and instruction in statistics education (GAISE) report II. American Statistical Association and National Council of Teachers of Mathematics.

Batur, A., Özmen, Z. M., Topan, B., Akoğlu, K., & Güven, B. (2021). A cross-national comparison of statistics curricula. *Turkish Journal of Computer and Mathematics Education*, *12*(1), 290–319.

Boland, P. J. & Nicholson, J. (1996). The statistics and probability curriculum at the secondary school level in the USA, Ireland and the UK. *The Statistician, 45*(4), 437–446.

Cobb, G. W. & Moore, D. S. (1997). Mathematics, statistics, and teaching. *American Mathematical Monthly*, *104*(9), 801–823.

College Board. (2014). *Advanced placement program summary report 2013*. New York: The College Board.

Franklin, C., Bargagliotti, A. E., Case, C. A., Kader, G., Scheaffer, R., & Spangler, D. (2015). *The statistical education of teachers*. Alexandria, VA: American Statistical Association.

Franklin, C. & Kader, G., Mewborn, D., Moreno, J., Peck, R., Perry, M., & Scheaffer, R. (2007). Guidelines for assessment and instruction in statistics education (GAISE) report: A pre-K-12 curriculum framework. Alexandria, VA: American Statistical Association.

Garfield, J. & Ben-Zvi, D. (2008). *Developing students' statistical reasoning: Connecting research and teaching practice*. The Netherlands: Springer.

Goldstein, H. (2006). The future of statistics within the curriculum. *Teaching Statistics*, *29*(1), 8–9.

Groth, R. E. (2007). Toward a conceptualization of statistical knowledge for teaching. *Journal for Research in Mathematics Education*, 38(5), 427–437.

Kader, G. & Jacobbe, T. (2013). *Developing essential understanding of statistics for teaching mathematics in grades 6-8*. Reston, VA: NCTM.

Koklu, O. & Kaplan, J. J. (2022). Undergraduate students' use of primitive notions when reasoning about variability. *International Journal of Science and Mathematics Education,* https://doi.org/10.1007/s10763-022-10293-3.

Konold, C. & Harradine, A. (2014). Contexts for highlighting signal and noise. In T. Wassong, D. Frischemeier, P. R. Fischer, R. Hochmuth, & P. Bender (Eds.), *Mit Werkzeugen Mathematik und Stochastik lernen—Using tools for learning mathematics and statistics* (pp. 237–289). Wiesbaden, Germany: Springer Fachmedien Wiesbaden.

Köklü, O. & Arıcan, M. (2021). Veri bilimine ilk adım: Olasılık ve istatistik öğretimi. S. Baltacı & S. Ö. Bütüner (Ed.), *Etkinlik temelli olasılık ve istatistik öğretimi* içinde (s. 1–32). İstanbul: Pegem.

Langrall, C. W., Makar, K., Nilsson, P., & Shaughnessy, J. M. (2017). Teaching and learning probability and statistics: an integrated perspective. In J. Cai (Ed.), *Compendium for research in mathematics education* (pp. 490–525). Reston, VA: National Council of Teachers of Mathematics.

Leavy, A., Meletiou-Mavrotheris, M., & Paparistodemou, E. (2018). *Statistics in early childhood and primary education: supporting early statistical and probabilistic thinking*. Singapore: Springer. https://doi. org/10.1007/978-981-13-1044-7

M.E.B. (2018a). *İlköğretim matematik dersi 1-8. sınıflarlar ogretim programı.* Ankara: T.C. Milli Egitim Bakanlıgı, Talim ve Terbiye Kurulu Baskanlıgı.

M.E.B. (2018b). *Ortaöğretim matematik dersi 9, 10, 11, ve 12. sınıflarlar ogretim programı.* Ankara: T.C. Milli Egitim Bakanlıgı, Talim ve Terbiye Kurulu Baskanlıgı.

Ministry of Education. (2007). *The New Zealand curriculum: Mathematics and statistics.* Wellington, New Zealand: Author. https://nzcurriculum.tki.org.nz/The-New-Zealand-Curriculum

National Governors Association Center for Best Practices, Council of Chief State School Officers (CCSSI). (2010). *Common core state standards for mathematics*. Washington, DC: Author.

Peck, R., Gould, R., & Miller, S. J. (2013). *Developing essential understanding of statistics grades 9–12*. Reston, VA: NCTM.

Pfannkuch, M. (2018). Reimagining curriculum approaches. In Ben-Zvi, D., Makar, K., Garfield, J. (Eds.) *International handbook of research in statistics education* (pp. 387–413). Springer International Handbooks of Education. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-319-66195-7_12

Rubin, A. & Hammerman, J. (2006). Understanding data through new software representations. In G. Burrill (Ed.) *Thinking and reasoning with data and chance: 2006 NCTM yearbook* (pp. 241–256). Reston, VA: NCTM.

Scheaffer, R. L. & Jacobbe, T. (2014). Statistics education in the K-12 schools of The United States: A brief history. *Journal of Statistics Education, 22*(2), 1–15.

Usiskin, Z. (2015). The relationships between statistics and other subjects in the K-12 curriculum. *Chance, 28*(3), 4–18.

Öğrenme Çıktıları

Bu bölümün sonunda:

- İstatistiksel okuryazarlığın veri çağı için önemini fark eder.
- İstatistiksel okuryazarlık tanımını yapar ve gelişimine yönelik anahtar göstergeleri açıklar.
- İstatistiksel okuryazarlık model ve bileşenleri hakkında bilgi sahibi olur.
- İstatistiksel okuryazarlığı ortaya çıkarmaya yönelik uygulamaların farkında olur.

Tarihsel Notlar

İstatistiksel okuryazarlık ifadesi, 1979 yılında basılan bir kitabın başlığında yer alırken, istatistiksel okuryazarlığa ilişkin ilk önemli vurgulamalar 1982 yılında Cockfrot raporu ile ortaya koyulmuştur. İstatistik okuryazarlık 2001 yılında IASE (Uluslararası İstatistik Eğitimi Birliği) konferansının teması olurken 2002 yılında ICOTs-6 (International Conference on Teaching Statistics) konferansı 'İstatistik okuryazarı bir toplum geliştirme' teması altında gerçekleştirilmiştir. İstatistik eğitimine yönelik gerçekleştirilen konferanslarda giderek daha önemli bir yer kazanan istatistiksel okuryazarlık 2005 yılından itibaren ASA (American Statistical Association) tarafından istatistik eğitiminin önemli bir çıktısı olarak işaret edilmektedir. Birçok ülkenin matematik öğretim programında (Yeni Zelenda, Avusturalya gibi) veri işleme öğrenme alanı konularının öğretiminde istatistiksel okuryazarlık ana unsur olarak ele alınmaktadır. Literatürde istatistik eğitimine yönelik çalışmalarda istatistiksel okuryazarlık, 2011 yılında *Statistical Journal of the IAOS,* 2017 yılında ise *Statistics Education Research Journal* dergilerinde özel sayı teması olarak yer almıştır. İstatistik eğitimi literatüründe istatistiksel okuryazarlığın ivme kazanmasında şüphesiz GAISE raporları önemli rol oynamıştır. Anaokulundan lise kademesi sonuna kadar olan eğitim sürecini kapsayan GAISE I raporu "Nihai hedef: İstatistiksel okuryazarlık" teması üzerine inşa edilmiş (Franklin vd., 2007), 2020 yılında bu rapor revize edilmiş ve yeni rapor yayınlanmıştır. GAISE II raporu da istatistiksel okuryazarlığı merkeze alarak "Nihai hedef: Herkes için istatistiksel okuryazarlık" teması etrafında yoğunlaşmıştır. Veri odaklı olarak nitelendirilen çağımızda "İstatistiksel Okuryazarlık" sadece eğitim kademeleri için değil hayatın hemen hemen her alanında işe koşmamız gereken, "herkes" için adeta bir vatandaşlık görevi şeklinde bir serüvene dahil olmuştur.

Verilerin hayatımızı şekillendirdiği günümüz dünyasında pek çok kez karar verme eşiğine geliriz. Verdiğimiz kararlar geleceğimizi etkilemekte, bazen büyük kayıplara bazen de önemli kazançlara sebep olabilmektedir. Bu nedenle yaşamımızı ilgilendiren bu kararları alırken konu ile ilgili istatistik verilerini ve bilgilerini detaylı şekilde analiz etmemiz gerekmektedir. Örneğin bir doktor teşhisini koyarken hastasının öyküsünü, yani veri setini detaylı olarak incelemelidir. Hastanın geçmiş tetkiklerine bakarak çeşitli değişkenlere (hemoglobin, glikoz, ferritin, vitamin vb. gibi) ilişkin sonuçları birlikte değerlendirmekte ve bu veriler üzerinden hastalığa yönelik teşhis yapmaktadır. Doktorun bu değerleri, bir nevi verileri, tek başına değil bütüncül değerlendirmesi, bulguları doğru yorumlaması, teşhisin (yani hasta hakkındaki kararın) doğruluğu ve uygun tedavi yönteminin belirlenmesi konusunda hayati önem arz etmektedir. Nitekim yanlış teşhis veya tedavi hastanın hayatına mal olabilirken aksine doğru bir teşhis ve uygun bir tedavi hastayı tekrar hayata döndürebilmektedir. Yaşamımızı ilgilendiren kararları alırken bu tür istatistik verilerinin iyi bir okuyucusu ve yorumlayıcısı olmamız gerekmekte, içinde bulunduğumuz *Veri Toplumunda* bireylerin istatistik okuryazarı olarak yetiştirilmesi ihtiyacı ortaya çıkmaktadır.

İstatistik öğretiminde nihai hedef: İstatistiksel Okuryazarlık (Franklin vd., 2007).
[GAISE I Raporu]

İstatistik öğretiminde nihai hedef: Herkes için istatistiksel okuryazarlık (Bargagliotti vd., 2020).
[GAISE II Raporu]

Kaynaklar

Aliaga, M., Cuff, C., Garfield, J., Lock, R., Utts, J., & Witmer, J. (2005). *Guidelines for Assessment and Instruction in Statistics Education (GAISE): College Report. American Statistical Association*. Available at http://www.amstat.org/education/gaise/.

Bargagliotti, A., Franklin, C., Arnold, P., Gould, R., Johnson, S., Perez, L., & Spangler, D. (2020). *Pre-K-12 Guidelines for Assessment and Instruction in Statistics Education (GAISE) Report II*. American Statistical Association and National Council of Teachers of Mathematics.

Ben-Zvi, D. & Garfield, J. (2004). Statistical literacy, reasoning and thinking: Goals, definitions, and challenges. In D. Ben-Zvi, & J. Garfield (Eds.), *The challenge of developing statistical literacy, reasoning, and thinking* (pp. 3-16). The Netherlands: Kluwer Academic Publishers.

Callingham, R. & Watson, J. M. (2005). Measuring statistical literacy. *Journal of Applied Measurement, 6*(1), 19–47.

Callingham, R. & Watson, J. M. (2017). The development of statistical literacy at school. *Statistics Education Research Journal, 16*(1), 181-201.

Carmichael, C., Callingham, R., Hay, I., & Watson, J. (2010). Statistical literacy in the middle school: The relationship between interest, self-efficacy and prior mathematics achievement. *Australian Journal of Educational and Developmental Psychology*, *10*, 83-93.

Carver, R., Everson, M., Gabrosek, J., Rowell, G. H., Norton, N., Lock, R. & Wood, B. (2016). Guidelines for Assessment and Instruction in Statistics Education (GAISE) College ReportII. Available from http://www.amstat.org/education/gaise/collegeupdate/GAISE2016_DRAFT.pdf

Chance, B. L. (2002). Components of statistical thinking and implications for instruction and assessment. *Journal of Statistics Education*, *10*(3). Retrieved January 10, 2011 from www.amstat.org/publications/jse/v10n3/chance. html.

Cockcroft, W. H. (1982). *Mathematics counts*. London: HM Stationery Office. [Online: www.educationengland.org.uk/documents/cockcroft/cockcroft1982. html]

delMas, R. C. (2002). Statistical literacy, reasoning, and learning: A commentary. *Journal of Statistics Education, 10*(3). Retrieved January 10, 2011 from http://www.amstat.org/publications/jse/v1On3/delmas_intro.html.

Franklin, C., Kader, G., Mewborn, D. S., Moreno, J., Peck, R., Perry, M., & Scheaffer, R. (2007). *Guidelines for assessment and instruction in statistics education* (*GAISE*) *report*: *A pre-K-12 curriculum framework*. Alexandria, VA: American Statistical Association.

Gal, I. (2002). Adults' statistical literacy: Meanings, components, responsibilities. *International Statistical Review*, *70*(1), 1-51.

Gal, I. (2004). Statistical literacy. In D. Ben-Zvi, & J. Garfield (Eds.), *The challenge of developing statistical literacy, reasoning, and thinking* (pp. 47–78). Dordrecht: Kluwer Academic.

Garfield, J. (1999). Thinking about statistical reasoning, thinking, and literacy. *Paper presented at First Annual Roundtable on Statistical Thinking, Reasoning, and Literacy (STRL-1)*, Kibbutz Be'eri, Israil.

Garfield, J. B., & Ben-Zvi, D. (2008). *Developing students' statistical reasoning: Connecting research and teaching practice*. New York: Springer.

Garfield, J. B. & delMas, R. (2010). A web site that provides resources for assessing students' statistical literacy, reasoning and thinking, *Teaching Statistics, 32*(1), 2-7.

Garfield, J., delMas, R., & Zieffler, A. (2010). Assessing statistical thinking. In P. Bidgood, N. Hunt, & F. Jolliffe (Eds.), *Assessment methods in statistical education: An international perspective* (pp. 175–186). Milton: John Wiley & Sons.

Gould, R. (2017). Data literacy is statistical literacy. *Statistics Education Research Journal, 16(1), 22-25.*

Guler, M., Gursoy, K. & Guven, B. (2016) Critical views of 8th grade students toward statistical data in newspaper articles: Analysis in light of statistical literacy. *Cogent Education*, *3*(1), 1268773,

Koga, S. (2022). Characteristics of statistical literacy skills from the perspective of critical thinking. *Teaching Statistics, 2022*, 1–9

Noll, J. A. (2007). *Graduate teaching assistants' statistical knowledge for teaching* (Unpublished doctoral dissertation). Portland State Uni., USA.

Özmen, Z. M. (2015). *Farklı lisans programlarında okuyan öğrencilerin istatistik okuryazarlığının incelenmesi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.

Pierce, R., & Chick, H. (2011). Reacting to quantitative data: Teachers' perceptions of student achievement reports. In J. Clark, B. Kissane, J. Mousley, T. Spencer, & S. Thornton (Eds), *Mathematics: Traditions and [new] practices. Proceedings of the 34th Annual Conference of the Mathematics Education Research Group of Australasia*, Alice Springs (pp. 631–639). Adelaide: AAMT/MERGA.

Ross, S. M. (2012). *Olasılık ve istatistiğe giriş: Mühendisler ve fenciler için.* (Çev. S. Çelebioğlu, R. Kasap). Nobel Yayınevi.

Sabbag, A. G. (2016). Examining the relationship between statistical literacy and statistical reasoning (Unpublished doctoral dissertation). Minnesota University, Minneapolis, USA.

Sharma S. (2017) Definitions and models of statistical literacy: A literature review, *Open Review of Educational Research, 4(*1), 118-133.

Shaughnessy, J. M. (2007). Research on statistical learning and reasoning. In F. K. Lester (Ed.), *Second handbook of research on mathematics teaching and learning* (pp. 957–1009). Charlotte: Information Age Publishing.

Wallman, K. K. (1993). Enhancing statistical literacy: Enriching our society. *Journal of the American Statistical Association, 88*(421), 1-8.

Watson, J. M. (1997). Assessing statistical literacy using the media. In I. Gal, &J. B. Garfield (Eds.), *The assessment challenge in statistics education* (pp. 107-121). Amsterdam: IOS Press, The International Statistical Institute.

Watson, J. M. (2006). *Statistical literacy at school: Growth and goals*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.

Watson, J. M., & Callingham, R. A. (2003). Statistical literacy: A complex hierarchical construct. *Statistic Education Research Journal*, *2*(2), 3-46.

Watson, J. M., &Callingham, R. A. (2004). Statistical literacy: From idiosyncratic to critical thinking. In G. Burrill, & M. Camden (Eds.), *Proceedings of IASE Roundtable on Curricular Development in Statistics Education* (pp. 116-162.) Lund: IASE.

Ziegler, L. & Garfield, J. (2018). Developing a statistical literacy assessment for the modern introductory statistics course. *Statistics Education Research Journal*, *17*(2018), 161–178.

Kaynaklar

Aliaga, M., Cobb, G., Cuff, C., Garfield, J., Gould, R., Lock, R., ... & Witmer, J. (2005). *Guidelines for Assessment and Instruction İn Statistics Education (GAISE) College Report*. Alexandria, VA: American Statistical Association.

Arnold, P. (2013). *Statistical investigative questions: An enquiry into posing and answering investigative questions from existing data* (Unpublished doctoral dissertation). The University of Auckland, New Zeeland.

Bargagliotti, A., Franklin, C., Arnold, P., Gould, R., Johnson, S., Perez, L., & Spangler, D. (2020). *Pre-K-12 Guidelines for Assessment and Instruction in Statistics Education II (GAISE II): A Framework for Statistics and Data Science Education*. Alexandria, VA: American Statistical Association.

Burrill, G. & Biehler, R. (2011). Fundamental statistical ideas in the school curriculum and in training teachers. In C. Batanero, G. Burrill, & C. Reading (Eds.), *Teaching statistics in school mathematics-challenges for teaching and teacher education: A Joint ICMI/IASE Study* (pp. 57-69). Dordrecth: Springer.

Bütüner, S. Ö., & Baltacı, S. (2021). Merkezi eğilim ölçülerinin öğretimi. S. Baltacı & S. Ö. Bütüner (Ed.), *Etkinlik temelli olasılık ve istatistik öğretimi* (s. 211-240). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Büyüköztürk, S., Kılıç Çakmak, E., Akgün, O. E., Karadeniz, S., & Demirel, F. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Yayıncılık.

Callingham, R., & Watson, J. M. (2017). The development of statistical literacy at school. *Statistics Education Research Journal, 17*(1), 181-201.

Carver, R., Everson, M., Gabrosek, J., Horton, N., Lock, R., Mocko, M., ... & Wood, B. (2016). *Guidelines for assessment and instruction in statistics education (GAISE) college report 2016*. Alexandria, VA: American Statistical Association.

Casleton, E., Beyler, A., Genschel, U., & Wilson, A. (2014). A pilot study teaching metrology in an introductory statistics course. *Journal of Statistics Education, 22*(3). https://doi.org/10.1080/10691898.2014.11889710

Chance, B. L. (2002). Components of statistical thinking and implications for instruction and assessment. *Journal of Statistics Education*, *10*(3). https://doi.org/10.1080/10691898.2002.11910677

Chaphalkar, R., & Wu, K. (2020). Students' reasoning about variability in graphs during an introductory statistics course. *International Electronic Journal of Mathematics Education*, *15*(2). https://doi.org/10.29333/iejme/7602

Cohen, B. H., & Lea, R. B. (2014). *Essentials of statistics for the social and behavioral sciences*. Hoboken, NJ: Wiley.

Curcio, F. R. (1987). Comprehension of mathematical relationships expressed in graphs. *Journal for Research in Mathematics Education, 18*, 382-393.

Franklin, C., & Garfield, J. (2006). The GAISE Project. Developing statistics education guidelines for grades pre-K–12 and college courses. In G. Burrill & P. Elliot (Eds.), *Thinking and reasoning with data and chance: Sixty-eighth yearbook* (pp. 345–375). Reston, VA: National Council of Teachers of Mathematics.

Franklin, C., Kader, G., Mewborn, D., Moreno, J., Peck, R., Perry, M., & Scheaffer, R. (2007). *Guidelines for assessment and instruction in statistics education (GAISE) report*. Alexandria, VA: American Statistical Association.

Fielding-Wells, J. (2010, July). Linking problems, conclusions and evidence: Primary students' early experiences of planning statistical investigations. *In Proceedings of the 8th international conference on teaching statistics*. Voorburg, The Netherlands: International Statistical Institute.

Gal, I., & Garfield, J. (1997). Curricular goals and assessment challenges in statistics education. In I. Gal, & J. B. Garfield (Eds.), *The assessment challenge in statistics education* (pp. 1-13). The Netherlands: International Statistical Institute/IOS Press.

Gal, I. (2002). Adults' statistical literacy: Meanings, components, responsibilities. *International Statistical Review, 70*(1), 1-51.

Graham, A. (2006). *Developing thinking in statistics*. London, England: Paul Chapman.

Güven, B., Öztürk, T., & Özmen, Z. (2015). Ortaokul sekizinci sınıf öğrencilerinin istatistiksel süreçteki deneyimlerinin incelenmesi. *Eğitim ve Bilim, 40*(177), 343-363.

Jacobs, V. R. (1997, March). Children's understanding of sampling in surveys. Paper presented at *Annual Meeting of the American Educational Research Association*, Chicago, IL.

Jacobs, V. R. (1999). How do students think about statistical sampling before instruction? *Mathematics Teaching in the Middle School, 5*(4), 240-246,263.

Karakuş, F. (2021). İstatistiksel problem çözme süreci. S. Baltacı & S. Ö. Bütüner (Ed.), *Etkinlik temelli olasılık ve istatistik öğretimi* (s. 143-167). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Konold, C., & Higgins, T. L. (2003). Reasoning about data. In J. Kilpatrick, W. G. Martin & D. Schifter (Eds.), *A research companion to principles and standards for school mathematics* (pp. 193-215). Reston, VA: National Council of Teachers of Mathematics.

Koparan, T. (2012). *Proje tabanlı öğrenme yaklaşımının öğrencilerin istatistik okuryazarlığı seviyelerine ve istatistiğe yönelik tutumlarına etkisi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.

Leavy, A., & Hourigan, M. (2015). Motivating inquiry in statistics and probability in the primary classroom. *Teaching Statistics*, *37*(2), 41-47.

MacGillivary, H. & Pereira-Mendoza, L. (2011). Teaching statistical thinking through investigative projects. In C. Batanero, G. Burrill & C. Reading (Eds.), *Teaching statistics in school mathematics. Challenges for teaching and teacher education*: *Joint ICMI/IASE study*, (pp. 109-120). New York: Springer.

Makar, K. (2008, July). A model of learning to teach statistical inquiry. Paper presented at the *Joint ICMI/IASE Study, Statistics Education in School Mathematics: Challenges for Teaching and Teacher Education*, Monterrey, Mexico.

Makar, K. & Fielding-Wells, J. (2011). Teaching teachers to teach statistical investigations. In C. Batanero, G. Burrill & C. Reading (Eds.), *Teaching statistics in school mathematics. Challenges for teaching and teacher education* (pp. 347-358). Dordrecht: Springer.

Milli Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2018). *Matematik Dersi (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar) öğretim programı.* Ankara: Talim Terbiye Başkanlığı.

National Council of Teachers of Mathematics [NCTM]. (2000). *Principles and standards for school mathematics*. Reston, VA: Author.

Newton, J., Dietiker, L., & Horvath, A. (2011). Statistics education in the United States: Statistical reasoning and the statistical process. In C. Batanero, G. Burrill, & C. Reading (Eds.), *Teaching statistics in school mathematics-Challenges for teaching and teacher education* (pp. 9-13). Dordrecht: Springer.

Özmen, Z. M. (2015). *Farklı lisans programlarında okuyan öğrencilerin istatistik okuryazarlığının incelenmesi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.

Pfannkuch, M. (2008, July). Training teachers to develop statistical thinking. Paper presented the *ICMI Study 18 Conference and IASE 2008 Round Table Conference (Joint ICMI/IASE Study Statistics in School Mathematics. Challenges for Teaching and Teacher Education*), Monterrey, Mexico.

Pfannkuch, M., & Horring, J. (2005). Developing statistical thinking in a secondary school: A collaborative curriculum development. In G. Burrill & M. Camden (Eds.), *Curricular development in statistics education: International Association for Statistical Education 2004 Round Table* (pp. 204–218). Voorburg, The Netherlands: International Statistical Institute.

Prytherch, R. (2016). *Harrod's librarians' glossary and reference book: a directory of over 10,200 terms, organizations, projects and acronyms in the areas of information management, library science, publishing and archive management*. New York, USA: Routledge.

Rumsey, D. J. (2002). Statistical literacy as a goal for introductory statistics courses. *Journal of Statistics Education, 10*(3). https://doi.org/10.1080/10691898.2002.11910678

Russell, S. J. (2006). What does it mean that "5 has a lot"? From the world to data and back. In G. F. Burrill, & P. C. Elliott (Eds.), *Thinking and reasoning with data and chance: Sixty-eight yearbook* (pp. 17-29). Reston, VA: National Council of Teachers of Mathematics.

Sharma, S. (2013). Developing statistical literacy with year 9 students: A collaborative research project. *Research in Mathematics Education, 15*(2), 203-204.

Shaughnessy, M. J. (2007). Research on statistics learning and reasoning. In F. K. Lester (Ed.), *Second handbook of research on mathematics teaching and learning* (pp. 371-404). Charlotte, NC: Information Age Publishers.

Toluk-Uçar, Z., & Akdoğan, E. N. (2009). 6-8. sınıf öğrencilerinin ortalama kavramına yüklediği anlamlar. *İlköğretim Online, 8*(2), 391-400.

Topan, B. (2019). *Ters-yüz sınıf modeline göre tasarlanan öğrenme ortamının ortaokul öğrencilerinin istatistik okuryazarlık seviyelerine etkisi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Trabzon Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Trabzon.

Tukey, J. (1977). *Exploratory data analysis*. Reading, MA: Addison-Wesley.

Van de Walle, J. A., Karp, K. S., & Bay-Williams, J.M. (2010). *Elementary and middle school mathematics: Teaching developmentally* (7th Ed.). Boston: Allyn & Bacon.

Watson, J. M. (2006). *Statistical literacy at school: Growth and goals*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.

Watson, J. M., & Kelly, B. A. (2007) Sample, random and variation: The vocabulary of statistical literacy. *International Journal of Science and Mathematics Education, 6*(4), 741-767.

Watson, J. M., & Moritz, J. B. (2000). Development of understanding of sampling for statistical literacy. *Journal of Mathematical Behavior, 19*, 109-136.

Wild, C. J., & Pfannkuch, M. (1999). Statistical thinking in empirical enquiry. *International Statistical Review, 67*(3), 223-265.

Zawojewski, J. S., & Heckman, D. J. (1997). What do students know about data analysis, statistics, and probability?. In P. A. Kenney & E. A. Silver (Eds.), *Results from the sixth mathematics assessment of the national assessment of educational progress* (pp. 195-223). Reston, VA: NCTM.

Kaynaklar

Aliaga, M., Cobb, G., Cuff, C., Garfield, J., Gould, R., Lock, R., … Witmer, J. (2005). *Guidelines for Assessment and Instruction in Statistics Education: College Report*. Alexandria, VA: American Statistical Association.

Bargagliotti, A., Franklin, C., Arnold, P., Gould, R., Johnson, S., Perez, L., & Spangler, D. (2020). *Pre-K-12 Guidelines for Assessment and Instruction in Statistics Education (GAISE) report II*. American Statistical Association and National Council of Teachers of Mathematics.

Batur, A., Özmen, Z. M., Topan, B., Akoğlu, K., & Güven, B. (2021). A cross-national comparison of statistics curricula. *Turkish Journal of Computer and Mathematics Education*, 12(1), 187 – 201.

Bonwell, C. C., & Eison, J. A. (1991). *Active learning: Creating excitement in the classroom ERIC Digest*. ASHE-ERIC Higher Education Reports, The George Washington University.

Carver, R., Everson, M., Gabrosek, J., Horton, N., Lock, R., Mocko, M., ... Wood, B. (2016). *Guidelines for Assessment and Instruction in Statistics Education (GAISE) college report 2016*. VA: American StatisticalAssociation, Alexandria.

Chance, B. L. (2002). Components of statistical thinking and implications for instruction and assessment. *Journal of Statistics Education*, 10(3).

Cobb, G. W. (1992). Teaching statistics. In L. Steen (Ed.), *Heeding the call for change: Suggestions for curricular action* (pp. 3 – 43). Washington, DC: Mathematical Association of America.

Franklin, C., & Bargagliotti, A. (2020). Introducing GAISE II: A guideline for precollege statistics and data science education. *Harvard Data Science Review*, 2(4).

Franklin, C., Kader, G., Mewborn, D., Moreno, J., Peck, R., Perry, M., & Scheaffer, R. (2007). *Guidelines for Assessment and Instruction in Statistics Education (GAISE) report: A Pre-K-12 curriculum framework*. Alexandria, VA: American Statistical Association.

Heyde, C. C., & Seneta, E. (2001). *Statisticians of the Century*. New York, Springer.

Mason, R. L., & McKenzie, J. D. (2015). A Brief History of the American Statistical Association, 1990–2014. *The American Statistician*, 69(2), 68 – 78.

Mason, R.L. & Young, J.C. (2004). Multivariate thinking. *Quality Progress*, 37, 89 – 91.

National Council of Teachers of Mathematics. (1989). *Curriculum and evaluation standards for school mathematics*. Reston, VA: Author

National Council of Teachers of Mathematics. (2000*). Principles and standards for school mathematics*. Reston, VA: Author.

Neumann, M. M., Hood, M., & Neumann, D. (2009). The scaffolding of emergent literacy skills in the home environment: A case study. *Early Childhood Education Journal*, 36(4), 313 – 319.

Schaeffer, R. L. (2003). Statistics and quantitative literacy. In B. L. Madison & L. A. Steen (Eds.), *Quantitative literacy. Why numeracy matters for schools and colleges* (pp. 145−152). Princeton, NJ: The National Council on Education and the Disciplines.

Shields, C. M. (2013). *Transformative leadership in education: Equitable change in an uncertain and complex world*. New York: Routledge.

Schuyten, G., & Ottaviani, M. (2006). Fifteen years of IASE: Mission and instruments. In A. Rossman & B. Chance (Eds.), *Working cooperatively in statistics education: Proceedings of the 7th International Conference on Teaching Statistics, Salvador, Bahia, Brazil*. Voorburg, The Netherlands: International Association for Statistical Education and International Statistical Institute.

Utts, J. (2015). The many facets of statistics education: 175 years of common themes. *The American Statistician*, 69(2), 100 – 107.

Vere-Jones, D. (1995). The coming of age of statistical education. *International Statistical Review*, 63, 3 – 23.

Wood, B. L. (2012). *The GAISE College Report: The American Statistical Association Meets Sound Pedagogy in Central Virginia.* (Unpublished doctoral dissertation), University of Virginia, Charlottesville, Virginia.

Kaynaklar

Amiruzzaman, M., & Kosko, K. W. (2016). Exploring students' understanding of median. Brief research report. In M. B. Wood, E. E. Turner, M. Civil, & J. A. Eli (Eds.), *Proceedings of the 38th annual meeting of the North American Chapter of the International Group for the Psychology of Mathematics Education* (pp.660-663). Tucson, AZ: The University of Arizona.

Aydın, Ş. (2020). *Sekizinci sınıf öğrencilerinin merkezi eğilim ölçülerine yönelik istatistiksel düşünmelerinin incelenmesi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Bargagliotti, A., Franklin, C., Arnold, P., Gould, R., Johnson, S., Perez, L., & Spangler, D. (2020). *Pre-K-12 Guidelines for assessment and instruction in statistics education (GAISE) report II*. American Statistical Association and National Council of Teachers of Mathematics.

Bluman, A. G. (2012). *Elementary statistics: A step by step approach* (10th ed.). New York, NY: McGraw-Hill Education.

Bütüner, S. Ö. (2020). Türkiye'de okutulan ortaokul matematik ders kitaplarının aritmetik ortalama kavramına ilişkin öğrencilere sunduğu öğrenme fırsatları. *Turkish Journal of Computer and Mathematics Education (TURCOMAT)*, 11(1), 157-187.

Cai, J. (1998). Exploring students' conceptual understanding of the averaging algorithm. *School Science and Mathematics*, 98(2), 93-98.

Cai, J., Moyer, J. C., & Grochowski, N. J. (1999). Making the mean meaningful: An instructional study. *Research in Middle Level Education Quarterly,* 22(4), 1-24.

Cai, J. (2000). Understanding and representing the arithmetic averaging algorithm: An analysis and comparison of US and Chinese students' responses. *International Journal of Mathematical Education in Science and Technology*, 31(6), 839-855.

Cai, J. (2005). US and Chinese teachers' constructing, knowing, and evaluating representations to teach mathematics. *Mathematical Thinking and Learning*, 7(2), 135-169.

Enisoğlu, D. (2014). *Seventh grade students' possible solution strategies, errors and misinterpretations regarding the concepts of mean, median and mode given in bar graph representations*, Unpublished doctoral dissertation, Middle East Technical University, Ankara.

Garfield, J. (2002). The challenge of developing statistical reasoning. *Journal of Statistics Education,* 10(3).

Groth, R. E., & Bergner, J. A. (2006). Preservice elementary teachers' conceptual and procedural knowledge of mean, median, and mode. *Mathematical Thinking and Learning*, 8(1), 37-63.

Fraenkel, J. R., Wallen, N. E., & Hyun, H. H. (2006). *How to design and evaluate research in education* (8th ed.). New York, NY: MacGraw-Hill Companies.

Hardiman, P. T., Well, A. D., & Pollatsek, A. (1984). Usefulness of a balance model in understanding the mean. *Journal of Educational Psychology*, 76(5), 792–801.

Hansen, A., Drews, D., Dudgeon, J., Lawton, F., & Surtees, L. 2020). Statistics. In A. Hansen (Ed.), *Children' s errors in mathematics* (5th ed., pp.261-282). London: Sage Publications. Retrieved from .

Hiebert, J., & Lefevre, P. (1986). Conceptual and procedural knowledge in mathematics: An introductory analysis. In J. Hiebert (Ed.), *Conceptual and procedural knowledge: The case of mathematics* (pp.1-28). New York, NY: Routledge.

Hinkle, D. E., Wiersma, W., & Jurs, S. G. (2003). *Applied statistics for the behavioral sciences* (5th ed.). Belmont, CA: Cengage Learning.

Huck, S. (2015). *Statistical misconceptions: Classic edition*. New York, NY: Routledge.

Idehen, F. O. (2020). Assessing nigerian secondary school students' misconceptions in five basic statistical concepts. *Contemporary Mathematics and Science Education*, 1(1), 1-6.

Ismail, Z., & Chan, S. W. (2015, February). *Malaysian students' misconceptions about measures of central tendency: An error analysis*. In AIP Conference Proceedings (Vol. 1643, No. 1, pp. 93-100). American Institute of Physics.

Leavy, A. M. (2001). *Elementary and middle grade students' understanding of distribution*, Unpublished doctoral dissertation. Arizona State University, USA.

Leavy, A., & O'Loughlin, N. (2006). Preservice teachers understanding of the mean: Moving beyond the arithmetic average. *Journal of Mathematics Teacher Education,* 9(1), 53-90.

Marnich, M. A. (2008). *A knowledge structure for the arithmetic mean: Relationships between statistical conceptualizations and mathematical concepts*, Unpublished doctoral dissertation. University of Pittsburgh, USA.

Mevarech, Z. R. (1983). A deep structure model of students' statistical misconceptions. *Educational Studies in Mathematics*, 14(4), 415-429.

Milli Eğitim Bakanlığı [MEB] (1998). *İlköğretim Okulu Matematik Dersi Öğretim Programı (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)*. Ankara, Türkiye.

Milli Eğitim Bakanlığı [MEB] (2018a). *Matematik Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)*. Ankara, Türkiye.

Milli Eğitim Bakanlığı [MEB] (2018b). Ortaöğretim *Matematik Dersi Öğretim Programı (9, 10, 11, ve 12. Sınıflar)*. Ankara, Türkiye.

Mokros, J., & Russell, S. J. (1995). Children's concepts of average and representativeness. *Journal for Research in Mathematics Education*, 26(1), 20-39.

National Council of Teachers of Mathematics. (2000). *Principles and standards for school mathematics*. Reston, VA: Author.

Ott, R. L., & Longnecker, M. T. (2015). *An introduction to statistical methods and data analysis* (6th ed.). Belmont, CA: Cengage Learning.

Pollatsek, A., Lima, S., & Well, A. D. (1981). Concept or computation: Students' understanding of the mean. *Educational Studies in Mathematics*, 12(2), 191-204

Strauss, S., & Bichler, E. (1988). The development of children's concepts of the arithmetic average. *Journal for Research in Mathematics Education*, 19(1), 64-80.

Triola, M. F., & Iossi, L. (2019). *Essentials of statistics analysis* (6th ed.). Boston, MA: Pearson.

Uçar, Z. T., & Akdoğan, E. N. (2009). 6-8. Sınıf öğrencilerinin ortalama kavramına yüklediği anlamlar. *İlköğretim Online*, 8(2), 391-400.

Van de Walle, J. A., Karp, K. S., & Bay-Williams, J. M. (2016). *Elementary and middle school mathematics*. London: Pearson Education UK.

Watson, J. M. (2007). The role of cognitive conflict in developing students' understanding of average. *Educational Studies in Mathematics*, 65(1), 21-47.

Yıldırım, İ. (2019). *Hatalı çözüm metodunun 7. sınıf öğrencilerinin bazı istatistik kavramlarındaki başarısı üzerindeki etkisi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Adıyaman Üniversitesi, Adıyaman.

Yilmaz, Z. (2013). Usage of Tinker Plots to address and remediate 6th grade students' misconceptions about mean and median. *The Anthropologist*, 16(1-2), 21-29.

Zawojewski, J. S. (1988). Research into practice:Teaching statistics: Mean, median, and mode. *The Arithmetic Teacher*, 35(7), 25–26.

Zawojewski, J. S., & Shaughnessy, J. M. (2000). Take time for action: Mean and median: Are they really so easy? *Mathematics Teaching in the Middle School*, 5(7), 436-440.

Kaynaklar

Akkoç, H., & Yeşildere-İmre, S. (2015). *Teknolojik pedagojik alan bilgisi temelli olasılık ve istatistik öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Aliaga, M., Cuff, C., Garfield, J., Lock, R., Utts, J., & Witmer, J. (2005). *Guidelines for Assessment and Instruction in Statistics Education (GAISE): College report*. Alexandria, VA: American Statistical Association.

Arnold, P. (2013). *Statistical investigative questions: An enquiry into posing and answering investigative questions from existing data* (Unpublished doctoral dissertation). The University of Auckland, New Zeeland.

Australian Curriculum, Assessment and Reporting Authority [ACARA]. (2013). *Australian curriculum: English, version 5.0.* Sydney, Australia: ACARA.

Baker, M., & Chick, H. (2006). Pedagogical content knowledge for teaching primary mathematics: A case study of two teachers. MERGA 29: *Proceedings of the 29th Conference of the Mathematics Education Research Group of Australasia*,1, 60-67. MERGA.

Baltacı, S., & Bütüner, S. Ö. (2021). *Etkinlik temelli olasılık ve istatistik öğretimi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Batanero, C., & Borovcnik, M. (2016). *Statistics and probability in high school*. New York: Springer.

Bargagliotti, A., Franklin, C., Arnold, P., Gould, R., Johnson, S., Perez, L., & Spangler, D. (2020). *Pre-K-12 Guidelines for Assessment and Instruction in Statistics Education (GAISE) Report II*. American Statistical Association.

Ben-Zvi, D. (2004). Reasoning about variability in comparing distributions. *Statistics Education Research Journal*, *3*(2), 42–63.

Ben-Zvi, D., & Garfield, J. (2004). Research on reasoning about variability: A foreword. *Statistics Education Research Journal*, *3*(2), 4–6.

Biehler, R., Frischemeier, D., Reading, C., & Shaughnessy, J. M. (2018). Reasoning about data. In D. Ben-Zvi, K. Makar, & J. Garfield (Eds.), *International Handbook of Research in Statistics Education*. New York: Springer.

Billstein, R., Libeskind, S., Lott, J. & Boshmanns, B. (2016). *A problem solving approach to mathematics for elementary school teachers*. USA: Pearson.

Brown, S., Hopfensperger, P., & Kranendonk, H. (2020). *Focus on statistics: Investigations for the ıntegration of statistics into grades 9-12 mathematics classrooms*. Alexandria, VA: American Statistical Association.

Burrill, G., & Biehler, R. (2011). Fundamental statistical ideas in the school curriculum and in training teachers. In C. Batanero, G. Burrill, & C. Reading (Eds.), *Teaching statistics in school mathematics challenges for teaching and teacher education: A joint ICMI/IASE study* (pp. 57–69). New York: Springer.

Carver, R., Everson, M., Gabrosek, J., Horton, N., Lock, R., Mocko, M., ... & Wood, B. (2016). *Guidelines for Assessment and Instruction in Statistics Education (GAISE): College report*. Alexandria, VA: American Statistical Association.

Chance, B., Ben-Zvi, D., Garfield, J., & Medina, E. (2007). The role of technology in improving student learning of statistics. *Technology Innovations in Statistics Education Journal*,1(1).

Cobb, G. W. (1992). Teaching statistics. In L. A. Steen (Eds.), *Heeding the call for change: Suggestions for curricular action* (pp. 3–43). Washington, DC: Mathematical Association of America.

Cobb, G. W., & Moore, D. S. (1997). Mathematics, statistics, and teaching. *American Mathematical Monthly, 104*, 801–823.

Cohen, B. H., & Lea, R. B. (2004). *Essentials of statistics for the social and behavioral sciences*. Hoboken, NJ: Wiley.

Common Core State Standards Initiative (CCSSI). (2010). *Common core state standards for mathematics.* Washington, DC: National Governors Association for Best Practices and the Council of Chief State School Officers.

Cook, S. A., & Fukawa-Connelly, T. (2016). The incoming statistical knowledge of undergraduate majors in a department of mathematics and statistics. *International Journal of Mathematical Education in Science and Technology*, *47*(2), 167–184.

Cooper, L., & Shore, F. (2008, July). Students' misconceptions in interpreting center and variability of data represented via histograms and stem-and-leaf plots. *Journal of Statistics Education, 15*(2).

Cooper, L., & Shore, F. (2010) The effects of data and graph type on concepts and visualizations of variability. *Journal of Statistics Education, 18*(2).

Dancey, C. P., & Reidy, J. (2007). *Statistics without maths for psychology*. London, UK: Pearson Education.

delMas, R. C., & Liu, Y. (2005). Exploring students' conceptions of the standard deviation. *Statistics Education Research Journal, 4*(1), 55–82.

Demir, H. (2020). *Olasılık ve istatistiğe giriş*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Dubinsky, E. & McDonald, M. A. (2001). APOS: A constructivist theory of learning in undergraduate mathematics education research. In D. Holton, & M. Artigue (Eds.), *The teaching and learning of mathematics at university level: An international commission on mathematical instruction study* (pp. 275-282). Dordrecht, Netherlands: Kluwer Academic Publishers.

English, L. D., & Watson, J. M. (2015). Exploring variation in measurement as a foundation for statistical thinking in the elementary school. *International Journal of STEM Education*, 2(1), 1-20.

Field, A. (2013). *Discovering statistics using IBM SPSS statistic,* London: Sage.

Fife, J. H., James, K., & Peters, S. (2020), A learning progression for variability. *ETS Research Report Series, 2020*, 1-22.

Franklin, C. A., Kader, G., Mewborn, D., Moreno, J., Peck, R., Perry, M., & Scheaffer, R. (2007). *Guidelines for Assessment and Instruction in Statistics Education (GAISE) report: A pre-K–12 curriculum framework*. Alexandria, VA: American Statistical Association.

Friel, S. N., Curcio, F. R., &; Bright, G. W. (2001). Making sense of graphs: Critical factors influencing comprehension and instructional implications. *Journal for Research in Mathematics Education, 32*(2), 124-158.

Gal, I. (2004). Statistical literacy. In D. Ben-Zvi, & J. Garfield (Eds.), *The challenge of developing statistical literacy, reasoning and thinking* (pp. 47-78). Dordrecht, The Netherlands: Springer.

Garfield, J., & Ben-Zvi, D. (2005). A framework for teaching and assessing reasoning about variability. *Statistics Education Research Journal, 4*(1), 92–99.

Garfield, J., & Ben-Zvi, D. (Eds.) (2008). *Developing students' statistical reasoning. Connecting research and teaching practices*. New York: Springer.

Gravetter, F. J. & Wallnau, L. B. (2012). *Statistics for the behavioral health sciences* (9th ed). Belmont, CA: Wadsworth.

Hancock, C., Kaput, J. J., & Goldsmith, L. T. (1992). Authentic inquiry with data: Critical barriers to classroom implementation. *Educational Psychologist*, *27*(3), 337-364.

Isoda, M., & González, O. (2012). Survey on elementary, junior and senior high school teachers' statistical literacy: The need for teacher training in variability. *Journal of Science Education in Japan, 36*(1), 61-76.

Jacobbe, T. (2007). *Elementary school teachers' understanding of essential topics in statistics and the influence of assessment instruments and a reform curriculum upon their understanding* (Unpublished doctoral dissertation). Clemson University, South Carolina, ABD.

Kader, G., Jacobbe, T., Wilson, P. S., & Zbiek, R. M. (2013). *Developing essential understanding of statistics for teaching mathematics in grades 6-8*. Reston, VA: NCTM.

Kader, G. & Perry, M. (2006). A framework for teaching statistics within the K-12 mathematics curriculum. In A. Rossman, & B. Chance (Eds.), *Proceedings of the International Conference on the Teaching of Statistics* - ICOTS 7. Salvador: IASE.

Konold, C., & Pollatsek, A. (2002). Data analysis as the search for signals in noisy processes. *Journal for Research in Mathematics Education*, *33*(4), 259-289.

Konold, C., Pollatsek, A., Well, A., & Gagnon, A. (1997). 13. Students analyzing data: Research of critical barriers. In J. B. Garfield & G. Burrill (Eds.), *Research on the role of technology in teaching and learning statistics: Proceedings of the 1996 IASE Round Table Conference* (pp. 151–167). Voorburg, The Netherlands: International Statistical Institute.

Leavy, A. (2006). Using data comparison to support a focus on distribution: examining preservice teachers' understandings of distribution when engaged in statistical inquiry. *Statistics Education Research Journal, 5*(2), 89-114.

Lehrer, R., & Kim, M. J. (2009). Structuring variability by negotiating its measure. *Mathematics Education Research Journal, 21*(2), 116–133.

Lehrer, R., Kim, M., & Jones, R. S. (2011). Developing conceptions of statistics by designing measures of distribution. *ZDM Mathematics Education, 43,* 723–736.

Lehrer, R., & Schauble, L. (2002). *Investigating real data in the classroom: Expanding children's understanding of math and science.* New York: Teachers College Press.

MacGillivray, H. (2004). Coherent and purposeful development in statistics across the education spectrum. In G. Burrill & M. Camden (Eds.), *Curricular development in statistics education: International association for statistical education 2004 roundtable.* Voorburg, The Netherlands: International Statistical Institute.

Makar, K., & Confrey, J. (2005). "Variation-talk": Articulating meaning in statistics. *Statistics Education Research Journal, 4*(1), 27–54.

Manikandan, S. (2011). Measures of dispersion. *Journal of Pharmacology and Pharmacotherapeutics, 2*(4), 315-316.

Meletiou-Mavrotheris, M., & Lee, C. (2005). *Exploring introductory statistics students' understanding of variation in histograms*. Proceedings publication in the 4 th Congress of the European Society for Research in Mathematics Education, Sant Feliu de Guíxols, Spain

Milli Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2018a). *Matematik Dersi (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar) öğretim programı.* Ankara: Talim Terbiye Başkanlığı.

Milli Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2018b). Ortaöğretim *Matematik Dersi (9,10, 11 ve 8. sınıflar) öğretim programı.* Ankara: Talim Terbiye Başkanlığı.

Mills, D. (2022). Decolonial perspectives on global higher education: Disassembling data infrastructures, reassembling the field. *Oxford Review of Education*, 48(4), 474-491.

Ministry of Education (2007). *The New Zealand curriculum*. Wellington, New Zealand: Author. Retrieved November 20, 2008, from http://nzcurriculum.tki.org.nz/The-New-Zealand-Curriculum.

Moore, D. (1990). Uncertainty. In L. A. Steen (Eds.), *On the shoulders of giants: New approaches to numeracy* (pp. 95–137). Washington, DC: National Academy Press.

Özmen, Z. (2015). *Farklı lisans programlarında okuyan öğrencilerin istatistik okuryazarlığının incelenmesi.* (Yayımlanmamış doktora tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon, Türkiye.

Peters, S. A. (2011). Robust understanding of statistical variation. *Statistics Education Research Journal, 10*(1), 52–88.

Peters, S. A. (2014). Developing understanding of statistical variation: Secondary statistics teachers' perceptions and recollections of learning factors. *Journal of Mathematics Teacher Education, 17*(6), 539–582.

Reading, C. (2004). Student description of variation while working with weather data. *Statistics Education Research Journal, 3*(2), 84–105.

Reading, C., & Shaughnessy, J. M. (2000). Student perceptions of variation in a sampling situation. In T. Nakahara & M. Kyama (Eds.), *Proceedings of the 24th Conference of the International Group for the Psychology of Mathematics Education* (Vol. 4, pp. 89–96). Psychology of Mathematics Education. http://www.igpme.org/publications/current-proceedings/

Reading, C., & Shaughnessy, J. M. (2004). Reasoning about variation. In D. Ben-Zvi & J. Garfield (Eds.), *The challenge of developing statistical literacy, reasoning and thinking* (pp. 201–226). Dordrecht, The Netherlands: Kluwer Academic Publishers.

Reid, J., & Reading, C. (2008). Measuring the development of students' consideration of variation. *Statistics Education Research Journal, 7*(1), 40–59.

Sánchez, E., Silva, C. B., & Coutinho, C. (2011). Teachers' understanding of variation. In C. Batanero, G. Burrill, & C. Reading (Eds.), *Teaching statistics in school mathematics—Challenges for teaching and teacher education: A joint ICMI/IASE study* (pp. 211–221). Dordrecht,The Netherlands: Springer.

Shaughnessy, J. M. (1997). Missed opportunities in research on the teaching and learning of data and chance. In F. Biddulph & K. Carr (Eds.), *People in mathematics education* (Proceedings of the 20th annual conference of the Mathematics Education Research Group of Australasia, Vol. 1, pp. 6–22), Waikato, New Zealand: MERGA.

Shaughnessy, J. M. (2007). Research on statistics learning and reasoning. In F. Lester (Eds.), *Second handbook of research on mathematics teaching and learning* (pp. 957–1010). Greenwich, CT: Information Age Publishing, Inc. and National Council of Teachers of Mathematics.

Shaughnessy, J. M., Watson, J., Moritz, J., & Reading, C. (1999, April). School mathematics students' acknowledgment of statistical variation [Paper presentation]. *77th Annual Conference of the National Council of Teachers of Mathematics*, San Francisco, CA, United States.

Sorto, M. A. (2006, July). Identifying content knowledge for teaching statistics. In A. Rossman & B. Chance (Eds.), *Working cooperatively in statistics education: Proceedings of the Seventh International Conference on Teaching Statistics, Salvador*, Brazil [CDROM]. Voorburg, the Netherlands: International Statistical Institute.

Şengül-Avşar, A. (2019). Comparison of person-fit statistics for polytomous items in different test conditions. *Journal of Measurement and Evaluation in Education and Psychology-EPOD, 10*(4), 348-364.

Tishkovskaya, S., & Lancaster, G. A. (2012). Statistical education in the 21st century: A review of challenges, teaching innovations and strategies for reform. *Journal of Statistics Education*, *20*(2).

Torok, R., & Watson, J. (2000). Development of the concept of statistical variation: An exploratory study. *Mathematics Education Research Journal, 12*(2), 147–169.

Van de Walle, J. A., Karp, K. S., & Bay-Williams, J. M. (2010*). Elementary and middle school mathematics: Teaching developmentally* (7th Ed.). Boston: Allyn& Bacon.

Vermette, S., & Savard, A. (2019). Necessary Knowledge for Teaching Statistics: Example of the Concept of Variability. In G. Burrill, & D. Ben-Zvi (Eds.) *Topics and Trends in Current Statistics Education Research. ICME-13 Monographs* (pp. 225-244). Springer, Cham.

Watson, J. M. (2006). *Statistical literacy at school: Growth and goals*. Mahwah, NJ: Erlbaum.

Watson, J., & Donne, J. (2009). TinkerPlots as a research tool to explore student understanding. *Technology Innovations in Statistics Education*, *3*(1).

Watson, J. M., & Kelly, B. A. (2002a). Can grade 3 students learn about variation? In B. Phillips (Eds.), *Proceedings of the Sixth International Conference on Teaching Statistics: Developing a Statistical Literate Society (pp.7-12),* Cape Town, South Africa. Voorburg, The Netherlands: International Statistical Institute.

Watson, J. M., & Kelly, B. A. (2002b). Grade 5 students' appreciation of variation. In A. Cockburn, & E. Nardi (Eds.), *Proceedings of the 26 th Conference of the International Group for the Psychology of Mathematics Education* (Vol. 4, pp. 385–392). Norwich, UK: University of East Anglia.

Watson, J. M., Kelly, B. A., Callingham, R. A., & Shaughnessy, J. M. (2003). The measurement of school students' understanding of statistical variation. *International Journal of Mathematical Education in Science and Technology, 34*, 1–29.

Watson, J. M., Fitzallen, N., & Carter, P. (2013). *Top drawer teachers: Statistics*. Adelaide, Australia: Australian Association of Mathematics Teachers and Education Services Australia.

Wild, C. J., & Pfannkuch, M. (1999). Statistical thinking in empirical enquiry. *International Statistical Review, 67*, 223–265.

Kaynaklar

Alacaci, C., Lewis, S., O'Brien, G. E., & Jiang, Z. (2011). Pre-service elementary teachers' understandings of graphs. *Eurasia: Journal of Mathematics, Science and Technology Education*, *7*(1), 3–14.

Aliaga, M., Cobb, G., Cuff, C., Garfield, J., Gould, R., Lock, R., …, Witmer, J. (2005),*Guidelines for Assessment and Instruction in Statistics Education (GAISE):College Report*, USA: American Statistical Association, available at http://www.amstat.org/education/gaise/GaiseCollege_Full.pdf.

Aoyama, K. (2007). Investigating a hierarchy of students' interpretations of graphs. *International Electronic Journal of Mathematics Education*, *2*(3), 298-318.

Arnold, P., & Pfannkuch, M. (2016). The language of shape. In D. Ben-Zvi, & K. Makar (Eds.), *The teaching and learning statistics* (pp. 51-61). Cham: Springer.

Arteaga, P., Batanero, C., Contreras, J. M., & Cañadas, G. (2012). Understanding statistical graphs: A research survey. BEIO, *28*(3), 261-277.

Aydın-Güç, F., Özmen, Z. M., & Güven, B. (2022). Difficulties scatter plots pose fo 11th grade students. *The Journal of Educational Research*, 115(5), 298-314.

Bakker, A. (2004). *Design research in statistics education: On symbolizing and computer tools* (Unpublished master's thesis). Utrecht, The Netherlands: CD Beta Press.

Bakker, A., Biehler, R., & Konold, C. (2004). Should young students learn about box plots? In G. Burrill (Ed.), *Curricular development in statistics education: International association for statistical education* (pp. 163–173). International Statistical Institute, Voorburg, The Netherlands.

Bakker, A., & Gravemeijer, K. (2004). Learning to reason about distribution. In D. Ben-Zvi & J. Garfield (Eds.), *The challenge of developing statistical literacy, reasoning, and thinking* (pp. 147–168). Dordrecht, The Netherlands: Kluwer.

Bargagliotti, A., Franklin, C., Arnold, P., Gould, R., Johnson, S., Perez, L., & Spangler, D. (2020). *Pre-K-12 Guidelines for assessment and instruction in statistics education (GAISE) report II*, American Statistical Association, Alexandria, VA.

Biggs, J., & Collis, K. (1991). Multimodal learning and the quality of intelligent behavior. In H. Rowe (Ed.), *Intelligence: Reconceptualization and measurement* (pp.57-76). Hillsdale, NJ: Erlbaum.

Bragdon, D., Pandiscio, E., & Speer, N. (2019). University students' graph interpretation and comprehension abilities. *Investigations in Mathematics Learning, 11*(4), 275-290.

Brath, R. & Banissi, E. (2017). Stem & leaf plots extended for text visualizations. *Paper presented at 14th International Conference on Computer Graphics, Imaging and Visualization*, 23-25 May, Marrakesh, Morocco.

Boels, L., Bakker, A., van Dooren, W., & Drijvers, P. (2019). Conceptual difficulties when interpreting histograms: A review. *Educational Research Review*, *28*(2019), 100291.

Carver, R., Everson, M., Gabrosek, J., Horton, N., Lock, R., Mocko, M., ... & Wood, B. (2016). *Guidelines forAssessment and Instruction in Statistics Education(GAISE): College report*. Alexandria, VA: AmericanStatistical Association.

Chia, H. T. (2016). Students' sense-making of graphical representation in a basic statistics module. In D. Ben-Zvi, & K. Makar (Eds.), *The teaching and learning statistics* (pp.177-178). Cham: Springer.

Cooper, L. L. & Shore, F. S. (2008) Students' misconceptions in interpreting center and variability of data represented via histograms and stem-and-leaf plots. *Journal of Statistics Education, 16*(2), 1-13.

Coştu, F., Beler, Ş., & Coştu, B. (2017). Fotosentez konusunda öğrencilerin grafiksel becerileri ve karşılaştıkları güçlükler. *Bilimsel Eğitim Araştırmaları Dergisi, 1*(1), 41-63.

Curcio, F. R. (1987). Comprehension of mathematical relationships expressed in graphs. *Journal for Research in Mathematics Education, 18*, 382-393.

da Silva, C. B., Kataoka, V. Y., & Cazorla, I. (2014). Analysis of teachers' understanding of variation in the dot-boxplot context. In K. Makar, B. de Sousa, & R. Gould (Eds.) *Sustainability in statistics education: Proceedings of the Ninth International Conference on Teaching Statistics* (ICOTS9), Voorburg, The Netherlands: International Statistical Institute, available at http://icots. info/9/proceedings/pdfs/ICOTS9_3A2_SILVA.pdf

Delport D. H. (2021). Teaching first-year statistics students with COVID-19 real-world data: Graphs. *Teaching Statistics*, *43*, 36–43.

Díaz-Levicoy, D., Batanero, C., Arteaga, P., & Gea, M. M. (2019). Chilean children's reading levels of statistical graphs. *International Electronic Journal of Mathematics Education, 14*(3), 689-700.

Dündar, S., & Yaman, H. (2015). Sınıf öğretmeni adaylarının matematiksel muhakeme becerilerine göre tablo ve grafikleri yorumlama başarılarının incelenmesi. *Kastamonu Üniversitesi Kastamonu Eğitim Dergisi*, 23(4), 1695-1710.

Erbaş-Oral, S. (2008). *Olasılık ve istatistik* (2. baskı). Ankara: Gazi Kitapevi.

Estrella, S., Mena-Lorca, A. & Olfos, R. (2016). Tasks associated to the treatment of tables at elementary school and its level of difficulty. In D. Ben-Zvi & K. Makar (Eds.) *The teaching and learning of statistics* (pp. 95-96). Switzerland: Springer.

Franklin, C., Kader, G., Mewborn, D., Moreno, J., Peck, R., Perry, M. & Scheaffer, R. (2007). *Guidelines for Assessment and Instruction in Statistics Education (GAISE) Report: A PreK-12 Curriculum Framework*. Alexandria, VA: The American Statistical Association. Retrieved from http://www.amstat.org/education/gaise.

Friel, S. N., Curcio, F. R., & Bright, G. W. (2001). Making sense of graphs: Critical factors influencing comprehension and instructional implications. *Journal for Research in Mathematics Education, 32*(2), 124–158.

Galesic, M., & Retamero-Garcia, R. (2011). Graph literacy: A cross-cultural comparison. *Medical Decision Making, 31*(3), 444-457.

González, M. T., Espinel, M. C., & Ainley, J. (2011). Teachers' graphical competence. In C. Batanero, G. Burrill, & C. Reading (Eds.) *Teaching statistics in school mathematics- Challenges for teaching and teacher education* (pp. 187-197). 18th ICMI Study. New York: Springer.

Humphrey, P. B., Taylor, S., & Mittag, K. C. (2014). Developing consistency in the terminology and display of bar graphs and histograms. *Teaching Statistics: An International Journal for Teachers, 36*(3), 70–75.

Idehen, F. O. (2020). Assessing Nigerian secondary school students' misconceptions in five basic statistical concepts. *Contemporary Mathematics and Science Education, 1*(1), 1-6.

İnaç, H. (2019). Graphic drawing skills of science teaching candidates. *International Scientific and Vocational Journal, 3*(1), 22-30.

Kaynar, Y., & Halat, E. (2012, Haziran). Sekizinci sınıf öğrencilerinin sıklık tablosu okuma ve yorumlama becerilerinin incelenmesi. *X. Ulusal Fen ve Matematik Eğitimi Kongresi*, 27-30 Haziran, Niğde.

Lappan, G., Fey, J. T., Fitzgerald, W. M., Friel, S. N. & Phillips, E. D. (2004). Samples and populations. In *Connected mathematics* (pp. 1-79). New Jersey: Pearson.

Leavy, A. & Horigan, M. (2015). Crime scenes and mystery players! Using driving questions to support the development of statistical literacy. *Teaching Statistics, 38*(1), 29–35.

Lem, S., Onghena, P., Verschaffel, L., & Van Dooren, W. (2013). On the misinterpretation of histograms and box plots, *Educational Psychology, 33*(2), 155-174.

Lian, L. H., Yew, W. T., & Meng, C. C. (2022). Assessing Lower Secondary School Students' Common Errors in Statistics. *Pertanika Journal of Social Sciences & Humanities*, *30*(3), 1427-1450.

Lovett, J. N. & Lee, H. S. (2018). Preservice secondary mathematics teachers' statistical knowledge: A snapshot of strengths and weaknesses, *Journal of Statistics Education, 26*(3), 214-222.

Missiakoluis, S. (2019). Phlegon's stem-and-leaf display. *The American Statistician, 73*(1), 89-93.

Ozmen, Z. M., Guven, B., & Kurak, Y. (2020). Determining the graphical literacy levels of 8th grade students. *Eurasian Journal of Educational Research, 86,* 269-292.

Özmen, Z. M. (2015). *Farklı lisans programlarında okuyan öğrencilerin istatistik okuryazarlığının incelenmesi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.

Saldanha, L. & McAllister, M. (2016). Building up the box plot as a tool for representing and structuring data distributions: An instructional effort using *TinkerPlots* and evidence of students' reasoning. In D. Ben-Zvi & K. Makar (Eds.) *The teaching and learning of statistics* (pp. 235-245). Springer, Cham.

Schield, M. (2006). Statistical literacy survey analysis: Reading tables and graphs of rates and percentages. In A. Rossman, & B. Chance (Eds.), *Proceedings of the 7th International Conference on Teaching Statistics* (ICOTS-7). Salvador, Brazil.

Sezgin-Memnun, D. (2013). Ortaokul yedinci sınıf öğrencilerinin çizgi grafik okuma ve çizme becerilerinin incelenmesi. *Electronic Turkish Studies, 8*(12), 1153-1167.

Shaughnessy, J. M., Garfield, J., & Greer, B. (1996). Data handling. In A. J. Bishop, K. Clements, C. Keitel, J. Kilpatrick & C. Laborde (Eds.), *International handbook of mathematics education* (pp. 205-237). Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.

Triola, M. (2010). *Elementary statistics* (11th ed.). USA: Pearson.

URL 1. LOCUS (Levels of Conceptual Understanding in Statistics) https://locus.statisticseducation.org/ adresinden 01.09.2022 tarihinde erişilmiştir.

Uyanık, S. (2022). *Ortaokul matematik öğretmenlerinin grafikler konusuna ilişkin öğretimlerinin grafik okuryazarlığı bağlamında değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Trabzon Üniversitesi, Türkiye.

Watson, J. M. (2006). *Statistical literacy at school: Growth and goals.* New Jersey: Lawrence Erlbaum.

Watson, J., & Callingham, R. (2003). Statistical literacy: A complex hierarchical construct. *Statistics Education Research Journal, 2*(2), 3–46.

Watson, J., & Donne, J. (2009). TinkerPlots as a research toolto explore student understanding. *Technology Innovationsin Statistics Education*, *3*(1). Online: http://repositories.cdlib.org/uclastat/cts/tise/vol3/iss1/art1/.

Wu, Y. (2004). Singapore secondary school students' understanding of statistical graphs. *Paper presented at the Tenth International Congress on Mathematics Education (ICME-10),* Copenhagen, Denmark. Online: www.stat.auckland.ac.nz/~iase/publications.

Yayla, G., & Özsevgec, T. (2015). Ortaokul öğrencilerinin grafik becerilerinin incelenmesi: Çizgi grafikleri oluşturma ve yorumlama. *Kastamonu Üniversitesi Kastamonu Eğitim Dergisi, 23*(3), 1381-1400.

Yılmaz, N., & Ay, S. Z. (2016). Sekizinci sınıf öğrencilerinin histograma dair bilgi ve becerilerinin incelenmesi. *Elementary Education Online, 15*(4), 1280-1298.

Yun H. J., Ko, E. & Yoo, Y. J. (2016). Students' misconceptions and mistakes related to measurement in statistical investigation and graphical representation of data. In D. Ben-Zvi & K. Makar (Eds.) *The teaching and learning of statistics* (pp. 119-120). Switzerland: Springer.

Kaynaklar

Baharun, N., & Porter, A. (2016). Use of CAOS test in introductory statistics subject. *In C. Y. Fook, G. K. Sidhu, S. Narasuman, L. L. Fong & S.B. A.Rahman (Eds.),* 7th International Conference on University Learning and Teaching (InCULT 2014) proceedings (pp. 61-74). Springer, Singapore.

Bargagliotti, A., & Groth, R. (2016). When mathematics and statistics collide in assessment tasks. *Teaching Statistics, 38*(2), 50-55.

Bargagliotti, A., Franklin, C., Arnold, P., Gould, R., Johnson, S., Perez, L., & Spangler, D.,A. (2020). Pre-K–12 Guidelines for Assessment and Instruction in Statistics Education II (GAISE II). American Statistical Association, Alexandria, VA.

Bidgood, P. (2014). Towards statistical literacy—Relating assessment to the real world. In K. Makar, B. deSousa, & R. Gould (Eds.), *Sustainability in statistics education (Proceedings of the 9th International Conference on the Teaching of Statistics*, Flagstaff, Arizona, July 13–18). Voorburg, The Netherlands: International Statistical Institute.

Bidgood, P., Hunt, N., & Jolliffe, F. (Eds.). (2010). *Assessment methods in statistical education: An international perspective.* Chichester, England: John Wiley & Sons, Ltd.

Biggs, J. B. (2003). *Teaching for quality learning at university*. Maidenhead: Open University Press.

Bradstreet, T. (1996). Teaching introductory statistics courses so that nonstatisticians experience statistical reasoning. *American Statistician, 50*(1), 69-78.

Burnett, P. C. (1999). Assessing the structure of learning outcom from counselling using the Solo taxsonomy: an exploratory study. *Biritish Journal of Guidance & Counselling*, 27 (4), 567-580.

Carver, R., Everson, M., Gabrosek, J., Rowell, G. H., Norton, N., Lock, R. & Wood, B. (2016). Guidelines for assessment and instruction in statistics education (GAISE) college report. Available from http://www.amstat.org/education/gaise/collegeupdate/GAISE2016_DRAFT.pdf

Cobb, G. W. & Moore D. S. (1997). Mathematics, statistics and teaching. *The American Mathematical Monthly, 104*(9), 801-823.

Cobb, P., & McClain, K. (2004). Principles of instructional design for supporting the development of students' statistical reasoning. In D. Ben-Zvi & J. Garfield (Eds.), *The challenge of developing statistical literacy, reasoning and thinking* (pp. 375–395). Dordrecht, The Netherlands: Kluwer.

Davies, N., & Marriott, J. (2010). Assessment and feedback in statistics. In P. Bidgood, N. Hunt, & F. Jolliffe (Eds.), *Assessment methods in statistical education: An international perspective* (pp. 3-19). Chichester, England: John Wiley & Sons, Ltd.

delMas, R., Garfield, J., & Chance, B. L. (2003). An online resource for the assessment of instructional outcomes. *Proceedings of the Joint Statistical Meetings*, San Francisco.

delMas, R., Garfield, J., Ooms, A., & Chance, B. (2007). Assessing students' conceptual understanding after a first course in statistics. *Statistics Education Research Journal, 6*(2) , 28-58.

Franklin, C., Kader, G., Mewborn, D., Moreno, J., Peck, R., Perry, M., & Scheaffer, R. (2007). Guidelines for assessment and instruction in statistics education (GAISE) report: a pre-K–12 curriculum framework. American Statistical Association, Alexandria, VA.

Gal, I., & Garfield, J. B. (1997). Curricular goals and assessment challenges in statistics education. In I.Gal & J. B. Garfield (Eds.), *The assessment challenge in statistics education* (pp. 1–13). Amsterdam: IOS Press.

Garfield J. (2011) Statistical Literacy, Reasoning, and Thinking. In: Lovric M. (Eds) *International encyclopedia of statistical science*. Springer, Berlin, Heidelberg. https://doi.org/10.1007/978-3-642-04898-2_81.

Garfield, J. (1995). How students learn statistics. *International Statistical Review, 63* (1), 25-34.

Groth, R.E. (2015). Working at the boundaries of mathematics education and statistics education communities of practice. *Journal for Research in Mathematics Education, 46*(1), 4-16.

Hattie, J.A. & Purdie, N. (1998). The SOLO method and item construction. In G. Boulton-Lewis & B. Dart (Eds.), Learning in higher education (pp.145-176). Hawthorn, Australia: ACER.

Jolliffe, F. (2007) The changing brave new world of statistics assessment. *IASE/ISI Satellite conference on Assessing Student Learning in Statistics*, Guimaraes, Portugal, August 2007. Retrieved 14 March 2022 from http://www.stat.auckland.ac.nz/~iase/publications/sat07/Jolliffe.pdf.

Koparan, T. (2013). İstatistiksel düşünme modellerinin incelenmesi. *İlköğretim Online*, *12(*3), 730-739.

Koparan, T. (2015). İstatistiksel okuryazarlık modelleri ve bileşenlerinin incelenmesi. *Turkish Journal of Education, 4*(3), 16-28.

Milli Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2012). İlköğretim Matematik Dersi 8. Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basım Evi.

Mooney E.S. (2002). A framework for characterizing middle school students' statistical thinking. *Mathematical Thinking and Learning, 4*(1), 23-63.

Moore, D. (1997). New pedagogy and new content: the case of statistics. *International Statistical Review, 65(*2), 123–165.

National Council of Teachers of Mathematics [NCTM]. (1995). Assessment Standards for School Mathematics, Reston, VA.

Peck, R., Gould, R., & Miller, S. (2013). *Developing essential understanding of statistics for teaching mathematics in grades 9-12.* Reston, VA: National Council of Teachers of Mathematics.

Pfannkuch, M. (2018). Reimagining curriculum approaches. In D. Ben-Zvi K. Makar & J. Garfield (eds.), *International handbook of research in statistics education* (pp. 387-413), Switzerland: Springer International Publishing, https://doi.org/10.1007/978-3-319-66195-7_12.

Shaughnessy, J. M. (1977). Misconceptions of probability: An experiment with small-group activitybased model building approach to ıntroductory probability at the college level. *Educational Studies in Mathematics, 8*, 285-315.

Thompson, D. R., & Kaur, B. (2011). Using a multi-dimensional approach to understanding to assess students' mathematical knowledge. In *Assessment In The Mathematics Classroom: Yearbook 2011*, Association of Mathematics Educators (pp. 17-31).

Watson, J., & Callingham, R. (2003). Statistical literacy: A complex hierarchical construct. *Statistics Education Research Journal, 2(*2), 3-46.

Watson, J., & Moritz, J.B. (2000). The development of concepts on average. *Focus on Learning Problems in Mathematics, 21*, 15-39.

Whitaker, D., Foti, S., & Jacobbe, T. (2015). The levels of conceptual understanding in statistics (LOCUS) project: Results of the pilot study. *Numeracy: Advancing Education in Quantitative Literacy. 8*(2), 1-16.

Kaynaklar

Aridor, K., & Ben-Zvi, D. (2018). Statistical modeling to promote students' aggregate reasoning with sample and sampling. *ZDM: The International Journal on Mathematics Education, 50*(1), 1-17.

Bakeman, R., & Robinson, B.F. (2005). *Understanding statistics in the behavioral sciences* (1st ed.). New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.

Bakker, A., Kent, P., Derry, J., Noss, R., & Hoyles, C. (2008). Statistical inference at work: The case of statistical process control. *Statistics Education Research Journal*, 7(2), 130-145.

Bansilal, S. (2014). Using an APOS framework to understand teachers' responses to questions on the normal distribution. *Statistics Education Research Journal, 13*(2), 42-57.

Batanero, C., Tauber, L., & Sánchez, V. (2004). Student's reasoning about the normal distribution. In D. Ben-Zvi & J. B. Garfield (Eds.), *The challenge of developing statistical literacy, reasoning, and thinking* (pp. 257–276). Dordrecht, The Netherlands: Kluwer Academic Publishers.

Beeman, J. (2013*). Assessing understanding of sampling distributions and differences in learning amongst different learning styles*. (Unpublished doctoral dissertation). North Carolina State University, USA.

Büyükuysal, M. Ç. (2014). *Farklı örneklem genişliklerinde normal dağılım testlerinin karşılaştırılması* (Yayımlanmamış doktora tezi). Bülent Ecevit Üniversitesi, Zonguldak.

Chance, B., delMas, R., & Garfield, J. B. (2004). Reasoning about sampling distributions. In D. Ben-Zvi, & J. B. Garfield (Eds.), *The challenge of developing statistical literacy, reasoning, and thinking* (pp. 295–324). Dordrecht, The Netherlands: Kluwer Academic Publishers.

Çömlekçi, N. (2005). *Temel istatistik ilke ve teknikleri*. Eskişehir: Bilim ve Teknik Yayınevi.

delMas, R., Garfield, J. B., & Chance, B. (1999). A model of classroom research in action: Developing simulation activities to improve students' statistical reasoning. *Journal of Statistics Education, 7*(3).

Demir, E., Saatçioğlu, Ö., & İmrol, F. (2016). Uluslararası dergilerde yayımlanan eğitim araştırmalarının normallik varsayımları açısından incelenmesi. *Current Research in Education*, *2*(3), 130-148.

Dierdorp, A., Bakker, A., van Maanen, J. A., & Eijkelhof, H. M. C. (2014). Meaningful statistics in professional practices as a bridge between mathematics and science: An evaluation of a design research project. *International Journal of STEM Education 1*(9), 1-15.

Finzer, W. F., & Erickson, T. E. (1998). Dataspace - A computer learning environment for data analysis and statistics based on dynamic dragging, visualisation, simulation and networked collaboration. In L. Pereira-Mendoza (Ed.), *Proceedings of the 5th International Conference on Teaching Statistics* (Vol. 2, pp. 825-829). Voorburg, Netherlands: International Statistics Institute.

Carver, R., Everson, M., Gabrosek, J., Horton, N., Lock, R., Mocko, M., ... & Wood, B. (2016). *Guidelines for Assessment and Instruction in Statistics Education (GAISE)*.

Galton, F. (1889). *Natural inheritance*. London: Macmillan.

Garfield J. B., & Ben-Zvi, D. (2008). *Developing students' statistical reasoning: Connecting research and teaching practice*. New York: Springer.

Garfield, J. B., delMas, R., & Zieffler, A. (2012). Developing statistical modelers and thinkers in an introductory, tertiary-level statistics course. *ZDM-The International Journal on Mathematics Education, 44*(7), 883–898.

Garfield, J., Le, L., Zieffler, A., & Ben-Zvi, D. (2015). Developing students' reasoning about samples and sampling variability as a path to expert statistical thinking. *Educational Studies in Mathematics*, *88*, 327– 342.

Gürsakal, N. (2010). *Çıkarımsal istatistik*. Bursa: Dora Yayıncılık.

Hancock, S. A., Rummerfield, W. (2020). Simulation methods for teaching sampling distributions: Should hands-on activities precede the computer? *Journal of Statistics Education, 28*(1), 9-17.

Hoekstra, R., Morey, R. D., Rouder, J. N., & Wagenmakers, E. J. (2014). Robust misinterpretation of confidence intervals. *Psychonomic Bulletin & Review*, *21*(5), 1157–1164.

Huck, S. W., Cross, T. L., & Clark, S. B. (1986). Overcoming misconceptions about z-scores. *Teaching Statistics, 8*(2), 38-40.

Jacob, B. L. (2013). *The development of introductory statistics students' informal inferential reasoning and its relationship to formal inferential reasoning* (Unpublished doctoral dissertation). Syracuse University, USA.

Johnson, R. A., & Bhattacharyya, G. K. (2010). *Statistics: Principles and methods* (6th edition). United States: John Wiley & Sons.

Johnson, R. A., & Wichern, D. W. (2007). *Applied multivariate statistical analysis* (6th edition). United States: Pearson Education, Inc.

Kalinowski, P. (2010). Identifying misconceptions about confidence intervals. *Proceedings of the Eighth International Conference on Teaching Statistics*. [CDROM]. IASE, Lijbljana, Slovenia, Refereed paper.

Kader, G. (1990). Simulations in mathematics: Probability and computing. In D. Vere-Jones (Ed.), *Proceedings of the 3rd International Conference on Teaching Statistics* (Vol. 1, pp. 178- 186). Voorburg, The Netherlands: International Statistics Institute.

Kirk, R. E. (2008). *Statistics: An Introduction*. 5th ed. Belmont, CA: Thomson Wadsworth.

Kreiger, H., & Pinter-Lucke, J. (1992). Computer graphics and simulations in teaching statistics. In F. Gordon & S. Gordon (Eds.), *Statistics for the twenty-first century*. MAA Notes No 26 (pp. 198-206). Washington: Mathematical Association of America.

Lipson, K. (2002). The role of computer based technology in developing understanding of the concept of sampling distribution. In B. Philips (Ed.), *Proceedings of the Sixth International Conference on Teaching Statistics*. [CD-ROM] Voorburg, The Netherlands: International Statistics Institute.

Lipson, K. (2003). The role of the sampling distribution in understanding statistical inference. *Mathematics Education Research Journal*, *15*(3), 270-287.

Lunsford, M.L., Rowell, G.H., & Goodson-Espy, T. (2006). Classroom research: Assessment of student understanding of sampling distributions of means and the central limit theorem in post-calculus probability and statistics courses. *Journal of Statistics Education*, 14(3), 1-28.

Makar, K., & Rubin, A. (2018). Learning about statistical inference. In D. Ben-Zvi, k. Makar, &J. Garfield (Eds.), *International handbook of research in statistics education*, (pp. 261-294)

Manor, H., & Ben-Zvi, D. (2017). Students' emergent articulations of statistical models and modeling in making informal statistical inferences. *Statistics Education Research Journal, 16*(2), 116–143.

McClave, J. T., Benson, P. G., & Sincich, T. (2005). *A first course in business statistics* (9th ed.). United States: Prentice Hall.

Mills, J. D. (2002). Using computer simulation methods to teach statistics: A review of the literature. *Journal of Statistics Education*, 10, 1-20.

Moore, D. S. (2004). *The basic practice of statistics* (3rd ed.). New York: W. H. Freeman & Co.

Özdamar, K. (2011). *Paket programlar ile seçim analizi- I*. Eskişehir: Kaan Kitabevi.

Özmen, Z. M. (2015). *Farklı lisans programlarında okuyan öğrencilerin istatistik okuryazarlığının incelenmesi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.

Özmen, Z. M., & Güven, B. (2019). Evaluating students' conceptual and procedural understanding of sampling distributions. *International Journal of Mathematical Education in Science and Technology*, *50*(1), 25-45.

Patel, J. K., & Read, C. B. (1982). *Handbook of the normal distribution*. Basel: Mercel Dekker.

Privitera, G. J. (2015). *Statistics for the behavioral sciences* (2nd ed.). United States: SAGE Publications.

Ravid, R. (2011). *Practical statistics for educators* (4th ed.). United States: Rowman & Littlefield Publishers.

Reber, A. S. (1995). *Dictionary of psychology.* London: Penguin.

Shaughnessy, J. M., Garfield, J., & Greer, B. (1996). Data handling. In A. J. Bishop, K. Clements, C. Keitel, J. Kilpatrick, & C. Laborde (Eds.), *International handbook of mathematics education* (vol. 1, pp.205-237). Dordrecht, Netherlands: Kluwer Academic Publisher.

Saldanha, L., & Thompson, P. W. (2002). Conceptions of sample and their relationship to statistical inference. *Educational Studies in Mathematics*, *51*, 257-270.

Sayın, S. (2010). Bilimsel araştırmalarda yapılan istatistiksel ve yöntembilimsel hatalar-II: Grafik, tablo ve gösterim hataları. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, *8*(1), 117 - 143

Serper, Ö. (2004). *Uygulamalı istatistik-II.* Bursa: Ezgi Kitabevi.

Smith, M. H. (2004). A sample/population size activity: Is it the sample size of the sample as a fraction of the population that matters? *Journal of Statistics Education*, *12*(2), 1-10.

Sotos, A. E. C., Vanhoof, S., Van denNoortgate, W., & Onghena, P. (2007). Students' misconceptions of statistical inference: A review of the empirical evidence from research on statistics education. *Educational Research Review*, *2*, 98–113.

Triola, M.F. (2010). *Elementary Statistics, (Technology Update).* Boston: Pearson Education.

Watkins, A. E., Bargagliotti, A., & Franklin, C. (2014). Simulation of the sampling distribution of the mean can mislead. *Journal of Statistics Education*, *22*, 1-20.

Wild, C.J., & Pfannkuch, M. (1999). Statistical thinking in empirical enquiry (with discussion). *International Statistical Review*, *67*(3), 223-265.

Kaynaklar

Bakker, A. (2004). Reasoning about shape as a pattern in variability. *Statistics Education Research Journal, 3*(2), 64-83.

Benning, I., Linsell, C., & Ingram, N. (2018). Using Technology in Mathematics: Professional Development for Teachers. In Hunter, J., Perger, P., & Darragh, L. (Eds.), *Proceedings of the 41st annual conference of the Mathematics Education Research Group of Australasia* (pp. 146- 153). Auckland: MERGA.

Ben-Zvi, D. (2000). Toward understanding the role of technological tools in statistical learning. *Mathematical Thinking and Learning*, 2(1-2), 127-155.

Bice, H. & Tang, H. (2022). Teachers' beliefs and practices of technology integration at a school for students with dyslexia: A mixed methods study. Education and Information Technologies, 27, 10179–10205.

Carver, R., Everson, M., Gabrosek, J., Horton, N., Lock, R., Mocko, M., … & Wood, B. (2016). *Guidelines for Assessment and Instruction in Statistics Education College Report 2016.*

Case, C., Battles, M., & Jacobbe, T. (2019). Toward an understanding of p-values: Simulation-based inference in a traditional statistics course. *Investigations in Mathematics Learning, 11*(3), 195-206.

Chance, B. & Rossman, A. (2006). Using simulation to teach and learn statistics. In A. Rossman & B. Chance (Eds.), *Proceedings of the Seventh International Conference on Teaching Statistics* (pp. 1-6). Voorburg, The Netherlands: International Statistical Institute.

Chance, B., Ben-Zvi, D., Garfield, J., & Medina, E. (2007). The role of technology in improving student learning of statistics. *Technology Innovations in Statistics Education, 1*(1), 1-27.

Christmann, E. P. (2017). A comparison of the achievement of statistics students enrolled in online and face-to-face settings. *E-Learning and Digital Media*, 14(6), 323-330.

Cotton, K. (1991). Computer assisted instruction. North-west regional educational laboratory. *School Improvement Research Series*. https://educationnorthwest.org/sites/default/files/Computer-AssistedInstruction.pdf adresinden erişilmiştir [Erişim tarihi: 22.05.2022].

Fitzmaurice, O., Leavy, A., & Hannigan, A. (2014). Why is statistics perceived as difficult and can practice during training change perceptions? Insights from a prospective mathematics teacher. *Teaching Mathematics and Its Applications, 33*(4), 230-248.

Franklin, C. A. & Bolick, C. M. (2007). Technology integration: A review of the literature. *Paper presented at the Society for Information Technology & Teacher Education International Conference*. San Antonio, TX.

Franklin, C. & Garfield, J. (2006). The GAISE project: Developing statistics education guidelines for preK-12 and college courses. In G. Burrill (Ed.), *Thinking and reasoning with data and chance: 2006 NCTM yearbook* (pp. 345–376). Reston, VA: National Council of Teachers of Mathematics.

Franklin, C., Kader, G., Mewborn, D. S., Moreno, J., Peck, R., Perry, M., & Scheaffer, R. (2007). *Guidelines for Assessment and Instruction in Statistics Education. (GAISE) Report: A pre-K-12 Curriculum Framework*. Alexandria,VA: American Statistical Association.

Frith, V., Jaftha, J., & Prince, R. (2004). Evaluating the effectiveness of interactive computer tutorials for an undergraduate mathematical literacy course. *British Journal of Educational Technology*, 35(2), 159-171.

Frunza, M. (2015). *Solving modern crime in financial markets: Analytics and case studies*. Cambridge, MA: Academic Press.

Garfield, J. (2003). Assessing statistical reasoning. *Statistics Education Research Journal, 2*(1), 22-38.

Garfield, J., & Chance, B. (2000). Assessment in statistics education: Issues and challenges. *Mathematics Thinking and Learning, 2*, 99-125.

Garfield, J., & Ben-Zvi, D. (2007). How students learn statistics revisited: A current review of research on teaching and learning statistics. *International Statistical Review, 75*(3), 372-396.

Garfield, J. & Ben-Zvi, D. (2008). *Developing students' statistical reasoning: Connecting research and teaching practice*. Amsterdam: Kluwer Academic Publishers.

Glencross, M. J. & Binyavanga, K.W. (1996). The role of technology in statistics education: A View from a developing region. In J. Garfield & G. Buttill (Eds.), *Proceedings of the 1996 IASE Round Table Conference, Research on the Role of Technology in Teaching and Learning Statistics* (pp. 301-308). Granada, Spain: University of Granada.

Hagtvedt, R., Jones, G. T. & Jones, K. (2007). Pedagogical simulation of sampling distributions and the central limit theorem. *Teaching Statistics, 29,* 94–97.

Harrington, D. (1999). Teaching statistics: A comparison of traditional classroom and programmed instruction/distance learning approaches. *Journal of Social Work Education*, 35(3), 343-352.

Hassad, R. A. (2013). Faculty attitude towards technology-assisted instruction for introductory statistics in the context of educational reform. *Technology Innovations in Statistics Education, 7*(2), 1-18.

Horton, N. J. & Hardin, J. S. (2021). Integrating computing in the statistics and data science curriculum: Creative structures, novel skills and habits, and ways to teach computational thinking. *Journal of Statistics and Data Science Education,* ***29***(sup1), 1-3.

King, W., Malcolm-Smith, S., Jaftha, J., Louw, J., & Tredoux, C. (2013). A quasi-experimental comparison of spreadsheet-and classroom-based statistics tutorials. *South African Journal of Psychology*, 43(1), 34-45.

Konold, C. (2002). Teaching concepts rather than conventions. *New England Journal of Mathematics, 34*(2), 69-81.

Konold, C. (2005). *TinkerPlots* [Software]. University of Massachusetts: Key Curriculum Press.

Konold, C., & Kazak, S. (2008). Reconnecting data and chance. *Technology Innovation in Statistics Education, 2*(1), 1-38.

Levin, T. & Wadmany, R. (2006). Teachers' beliefs and practices in technology-based classrooms: A developmental view. *Journal of Research on Technology in Education, 39*(2), 157–181.

Lunsford, M., Rowell, G. & Goodson-Espy, T. (2006). Classroom research: assessment of student understanding of sampling distributions of means and the central limit theorem in post-calculus probability and statistics classes. *Journal of Statistics Education, 14*(3), 1-29.

Mishra, P., & Koehler, M. J. (2006). Technological pedagogical content knowledge: A new framework for teacher knowledge. *Teachers College Record, 108*(6), 1017-1054.

Moore, D. S. (1997). New pedagogy and new content: The case of statistics. *International Statistical Review, 635,* 123-165.

Navarro, D. J. (2022). *Learning statistics with R: A tutorial for psychology students and other beginners.* https://learningstatisticswithr.com/ adresinden erişilmiştir [Erişim tarihi: 20.05.2022].

Navarro, D. J., & Foxcroft, D. R. (2022). *Learning statistics with Jamovi: A tutorial for psychology students and other beginners.* https://www.learnstatswithjamovi.com/ adresinden erişilmiştir [Erişim tarihi: 20.05.2022].

Navarro, D. J., Foxcroft, D.R., & Faulkenberry, T. J. (2019). *Learning statistics with JASP: A tutorial for psychology students and other beginners*. http://www.learnstatswithjasp.com/ adresinden erişilmiştir [Erişim tarihi: 20.05.2022].

Özmen, Z. M., & Baki, A. (2019). 5-8. sınıf matematik öğretim programının istatistik okuryazarlığı bağlamında incelenmesi. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi,* 13(2), 1063-1082.

Pratt, D., Davies, N. & Connor, D. (2011). The role of technology in teaching and learning statistics. In C. Batanero, G. Burrill, & C. Reading (Eds.), *Teaching statistics in school mathematics- challenges for teaching and teacher education* (pp. 97–107). New York: Springer.

Ragasa, C. Y. (2008). A comparison of computer-assisted instruction and the traditional method of teaching basic statistics. *Journal of Statistics Education, 16*(1), 1-10.

Ramsey, J. B. (1999). Why do students find statistics so difficult. *Proccedings of the 52th Session of the ISI* (pp. 10-18). Helsinki.

Rossman, A. & Chance, B. (2001). *Workshop statistics: Discovery with data*. Emeryville, CA: Key College Publishing.

Rubin, A. (2007). Much has changed; little has changed: Revisiting the role of technology in statistics education 1992-2007. *Technology Innovations in Statistics Education, 1*(1), 1-34.

Schenker, J. D. (2007). *The effectiveness of technology use in statistics instruction in higher education: a meta-analysis using hierarchical linear modeling* (Unpublished doctoral dissertation). Kent State University College, USA.

Seloraji, P. & Leong, K. E. (2016). Impact of using TinkerPlots on statistical reasoning. In W. C. Yang, D. Meade, & C. Liu (Eds.), *The 21st Asian Technology Conference in Mathematics, Pattaya, Thailand* (pp. 229-237). Radford, VA: Mathematics and Technology, LLC.

Suanpang, P., Petocz, P., & Kalceff, W. (2004). Students attitudes to learning business statistics: Comparison of online and traditional methods. *Educational Technology & Society, 7*(3), 9-20.

Tiamuh, Z. (2020). *Technology effectiveness in teaching statistics: best-evidence meta-analysis.* Unpublished dissertation, The University of Southern Mississippi, USA.

URL – 1. http://nlvm.usu.edu/en/nav/topic_t_5.html, adresinden erişilmiştir [Erişim tarihi: 26.06.2022].

URL – 2. http://visualize.tlok.org/elem-stat/estimate_variation.php, adresinden erişilmiştir [Erişim tarihi: 13.07.2022].

URL – 3. http://www.rossmanchance.com/applets/, adresinden erişilmiştir [Erişim tarihi: 05.08.2022].

URL – 4. http://www.rossmanchance.com/applets/,adresinden erişilmiştir [Erişim tarihi: 27.06.2022].

URL – 5. https://www.vustat.eu/apps/, adresinden erişilmiştir [Erişim tarihi: 27.06.2022].

URL – 6. http://shiny.calpoly.sh/BenfordSeq/, adresinden erişilmiştir [Erişim tarihi: 28.06.2022].

URL – 7. http://visualize.tlok.org/elem-stat/histogram_compare.php, adresinden erişilmiştir [Erişim tarihi: 28.06.2022].

URL – 8. https://www.geogebra.org/m/g3vLRuB8#material/crr3nvRH, adresinden erişilmiştir [Erişim tarihi: 29.06.2022].

Valdez, G. M., McNabb, M., Foertsch, M., Anderson, M., Hawkes, M., & Raack, L. (2000). *Computer-based technology and learning: Evolving uses and expectations.* Oak Brook, IL: North Central Regional Educational Laboratory.

Watson, J. & Donne, J. (2009). TinkerPlots as a research tool to explore student understanding. *Technology Innovations in Statistics Education, 3*(1), 1-36.

West, W. (2009). Social data analysis with StatCrunch: Potential benefits to statistical education. *Technology Innovations in Statistics Education, 3*(1), 1-17.

Whitaker, D. Foti, S., & Jacobbe, T. (2015). The levels of conceptual understanding in statistics (LOCUS) project: Results of the pilot study. *Numeracy, 8*(2), Article 3.

Ya Ni, A (2013) Comparing the effectiveness of classroom and online learning: Teaching research methods. *Journal of Public Affairs Education* 19(2), 199–215.

Zhang, J. (2002). *Teaching statistics online: Our experiences and thoughts*. Paper presented at the Sixth International Conference on Teaching Statistics, Voorburg, The Netherlands, International Statistical Institute.

Kaynaklar

Aliaga, M., Cobb, G., Cuff, C., Garfield, J., Gould, R., Lock, R., ... & Witmer, J. (2005). *Guidelines for assessment and ınstruction in statistics education (GAISE) College Report*. Alexandria, VA: American Statistical Association.

Aydın, B., & Demirer, V. (2017). A comprehensive analysis of the studies conducted in the framework of flipped classroom model. *Educational Technology Theory and Practice, 7*(1), 57-82.

Bargagliotti, A., Franklin, C., Arnold, P., Gould, R., Johnson, S., Perez, L., & Spangler, D.A. (2020). *Pre K-12 Guidelines for assessment and instruction in statistics education II (GAISE II).* Alexandria, VA: American Statistical Association.

Ben-Zvi, D., & Garfield, J. (2004). Statistical literacy, reasoning and thinking: Goals, definitions and challenges. In D. Ben-Zvii & J. Garfield (Eds.), *The challenge of developing statistical literacy, reasoning and thinking* (pp. 3-16). Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.

Bergmann, J., & Sams, A. (2012). *Flip your classroom: Reach every student in every class every day* (1st ed.). Washington, DC: ISTE, Alexandria, VA: ASCD.

Bidgood, P. (2014, July). Towards statistical literacy–Relating assessment to the real world. *Paper presented at 9th International Conference on Teaching Statistics* (ICOTS-9), Arizona, USA.

Bishop, J. L., & Verleger, M. A. (2013). The flipped classroom: A survey of the research. *Proceedings of the 120th American Society of Engineering Education Annual Conference & Exposition, 30*(9), 1-18.

Bösner, S., Pickert, J., & Stibane, T. (2015). Teaching differential diagnosis in primary care using an inverted classroom approach: Student satisfaction and gain in skills and knowledge. *BMC Medical Education, 15*(1), 63-69.

Carver, R., Everson, M., Gabrosek, J., Horton, N., Lock, R., Mocko, M., ... & Wood, B. (2016). *Guidelines for assessment and instruction in statistics education (GAISE) college report 2016*. Alexandria, VA: American Statistical Association.

Chance, B. L. (2002). Components of statistical thinking and implications for instruction and assessment. *Journal of Statistics Education, 10*(3). https://doi.org/10.1080/10691898.2002.11910677

Chang, C. Y., Kao, C. H., & Hwang, G. J. (2020). Facilitating students' critical thinking and decision making performances. *Educational Technology & Society*, *23*(2), 32-46.

Cheng, S., Hwang, G., & Lai, C. (2020). Critical research advancements of flipped learning: A review of the top 100 highly cited papers. *Interactive Learning Environments*, *30*(9), 1751-1767.

Franklin, C., Kader, G., Mewborn, D., Moreno, J., Peck, R., Perry, M., & Scheaffer, R. (2007). *Guidelines for assessment and instruction in statistics education (GAISE) report: A pre- K–12 curriculum framework.* Alexandria, VA: American Statistical Association.

Hamdan, N., McKnight, P., McKnight, K., & Arfstrom, K. M. (2013). *A review of flipped learning*. Retrieved January 6, 2014, from http://flippedlearning.org/review.

Kim, M. K., Kim, S. M., Khera, O., & Getman, J. (2014). The experience of three flipped classrooms in an urban university: An exploration of design principles. *The Internet and Higher Education, 22*, 37-50.

Konold, C., & Higgins, T.L. (2003). Reasoning about data. In J. Kilpatrick, W.G. Martin, & D. Schifte, (Eds.), *A research companion to Principles and Standards for School Mathematics* (pp. 193-215). Reston, VA: National Council of Teachers of Mathematics.

Koparan, T., & Akıncı, M. (2015). İstatistik öğretiminde yeni yaklaşımlar. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi, 4*(1), 36-45.

Leavy, A., & Hourigan, M. (2015). Crime scenes and mystery players! Using driving questions to support the development of statistical literacy. *Teaching Statistics, 38*(1), 29-35.

Lin, Y. T. (2019). Impacts of a flipped classroom with a smart learning diagnosis system on students' learning performance, perception, and problem solving ability in a software engineering course. *Computers in Human Behavior*, *95*, 187-196.

McGivney-Burelle, J., & Xue, F. (2013). Flipping calculus. *Primus, 23*(5), 477-486.

McLaughlin, J. E., Griffin, L. M., Esserman, D. A., Davidson, C. A., Glatt, D. M., Roth, M. T., ... & Mumper, R. J. (2013). Pharmacy student engagement, performance, and perception in a flipped satellite classroom. *American Journal Of Pharmaceutical Education*, *77*(9), Article 196, 1-8.

Moore, D. S. (1997). New pedagogy and new content: The case of statistics. *International Statistical Review, 65*, 123–137.

Neumann, D. L., Hood, M., & Neumann, M. M. (2013). Using real-life data when teaching statistics: Student perceptions of this strategy in an introductory statistics course. *Journal of Statistics Education*, *21*(1), 59-70.

Newton, J., Dietiker, L., & Horvath, A. (2011). Statistics education in the United States: Statistical reasoning and the statistical process. In C. Batanero, G. Burrill, & C. Reading (Eds), Teaching statistics in school mathematics-challenges for teaching and teacher education (pp. 9-13). Dordrecht: Springer.

Özmen, Z. M. (2015). *Farklı lisans programlarında okuyan öğrencilerin istatistik okuryazarlığının incelenmesi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.

Pfannkuch, M., Arnold, P., & Wild, C. J. (2015). What I see is not quite the way it really is: Students' emergent reasoning about sampling variability. *Educational Studies in Mathematics, 88*(3), 343-360.

Pearson & The Flipped Learning Network (2013). *Flipped learning professional development*. Retrieved April 20, 2016, from http://www.pearsonschool.com/flippedlearning.

Prince, M. (2004). Does active learning work? A review of the research. *Journal of Engineering Education, 93*(3), 223–231.

Ronchetti, M. (2010). Using video lectures to make teaching more interactive. *International Journal of Emergening Technologies in Learning, 5*(2), 45-48.

Sams, A., & Bergmann, J. (2011). Flipping the classroom. *Educational Horizons, 90*, 5-7.

Sharma, S. (2017). Definitions and models of statistical literacy: A literature review. *Open Review of Educational Research, 4*(1), 118-133.

Shaughnessy, M. J. (2007). Research on statistics learnıng and reasoning. In F. K. Lester (Eds.), *Second handbook of research on mathematics teaching and learning* (pp. 371-404). Charlotte, NC: Information Age Publishers.

Shimamoto, D. (2012, March). Implementing a flipped classroom: An instructional module. *Paper presented at TCC Conference*, Taormina, Italy.

Sun, J. C. Y., Wu, Y. T., & Lee, W. I. (2017). The effect of the flipped classroom approach to OpenCourseWare instruction on students' self-regulation. *British Journal of Educational Technology*, *48*(3), 713-729.

Topan, B. (2019). *Ters-yüz sınıf modeline göre tasarlanan öğrenme ortamının ortaokul öğrencilerinin istatistik okuryazarlık seviyelerine etkisi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Trabzon Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Trabzon.

Walsh Jr, T. (2011). Implementing project based survey research skills to grade six ELP students with the survey toolkit and tinkerplots. *Journal of Statistics Education, 19*(1), 1-27.

Watson, J. M. (2006). *Statistical literacy at school: Growth and goals*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.

Watson, J., & Callingham, R. (2003) Statistical literacy: A complex hierarchical construct. *Statistics Education Research Journal, 2*(2), 3-46.

Watson, J., & English, L. (2017). Reaction time in Grade 5: Data collection within the practice of statistics. *Statistics Education Research Journal,* 16(1), 262-293.

Wei, X., Cheng, I., Chen, N. S., Yang, X., Liu, Y., Dong, Y., & Zhai, X. (2020). Effect of the flipped classroom on the mathematics performance of middle school students. *Educational Technology Research and Development*, *68*(3), 1461-1484.

Yang, C. C. Y., Chen, I. Y. L., Akçapınar, G., Flanagan, B., & Ogata, H. (2021). Using a summarized lecture material recommendation system to enhance students' preclass preparation in a flipped Classroom. *Educational Technology & Society*, *24*(2), 1–13.

Kaynaklar

Baki, A. (2008). *Kuramdan uygulamaya matematik eğitimi*. Trabzon: Harf Eğitim Yayıncılığı.

Batanero, C., Henry, M. & Parzysz, B. (2005). The nature of chance and probability. In G. A. Jones (Ed.), *Exploring probability in school: Challenges for teaching and learning* (pp. 15-37). New York: Springer Science+Business Media, Inc.

Bryant, P., & Nunes, T. (2012). *Children's understanding of probability: A literature review*. Londres: The Nuffield Foundation. Retrieved from https://www.nuffieldfoundation.org/wp-content/uploads/2019/ 11/Nuffield _CuP_FULL_REPORTv _FINAL.pdf

Burton, D. M. (2011). *The history of mathematics: An introduction*. New York: The Mcgraw-Hill Companies.

Gillies, D. (2000). *Philosophical theories of probability*. London: Routledge.

Gorroochurn, P. (2012). *Classic problems of probability*. New Jersey: John Wiley & Sons.

David, F. N. (1955). Dicing and gaming (A note on the history of probability). *Biometrika*, 42, 1-15.

Franklin, J. (2005). Probability theory: The logic of science. *Mathematical Intelligencer*, *27*(2), 83-85.

Hacking, I. (1975). *The emergence of probability*. Cambridge: Cambridge University Press.

Jones, G. A., Langrall, C. W., Thornton, C. A., & Mogill, A. T. (1999). Students' probabilistic thinking in instruction. *Journal for Research in Mathematics Education*, 30(5), 487-519.

Junqueira, A. L. N. (2013). Uma incursão na história da evolução do pensamento estocástico para evidenciar dificuldades epistemológicas. *Proceedings of Actas Del VII CIBEM* (pp. 2135-2144), Montevideo, Uruguay.

Tversky, A., & Kahneman, D. (1974). Judgment under uncertainty: Heuristics and biases. *Science*, *185* (4157), 1124-1131.

Korkmaz, A. (2005). Olasılık kuramının doğuşu. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, *60*(2), 171-193.

Laplace, P. S. (1825). *Philosophical essay on probabilities* (A. I. Dale Trans.). New York: Springer.

Moore, D. S. (1990). Uncertainty. In L. A. Steen (Ed.), *On the shoulders of giants: New approaches to numeracy* (pp. 95-117). Washington: National Academy Press.

Olgun, B. & Özel, S. (2016). Olasılık. A. N. Elçi, E. Bukova-Güzel, B. C. Günhan, & E. Ev-Çimen (Ed.), T*emel matematiksel kavramlar ve uygulamaları içinde* (s. 279-295). Ankara: Pegem Akademi.

Starbird, M. (2017). *What Are The Chances? Probability Made Clear: The Nature of Randomness*. Retrieved from https://www.wondriumdaily. com/nature-of-randomness/

Van De Walle, J., Karp, K. S. & Bay-Williams, J. M. (2012). *İlkokul ve ortaokul matematiği: Gelişimsel yaklaşımla öğretim*. (S. Durmuş Çeviri Editörü). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Kaynaklar

Ader, E. (2018). Programlardaki veri ve olasılık öğrenme alanı içeriklerine karşılaştırmalı bir bakış: M. F. Özmantar, H. Akkoç, B. K. Kayıran & M. Özyurt (Ed.) *Ortaokul matematik öğretim programları* içinde (s. 275–306). Ankara: Pegem Akademi.

Bargagliotti, A. E., Franklin, C., Arnold, P., Gould, R., Johnson, S., Perez, L., & Spangler, D. (2020). *Pre-K-12 guidelines for assessment and instruction in statistics education (GAISE) report II*. American Statistical Association & National Council of Teachers of Mathematics.

Batanero, C., Chernoff, E., Engel, J., Lee, H., & Sánchez, E. (2016). *Research on teaching and learning probability* (ICME-13, Topical Survey series). New York, NY: Springer.

Boland, P. J. & Nicholson, J. (1996). The statistics and probability curriculum at the secondary school level in the USA, Ireland and the UK. *The Statistician*, *45*(4), 437–446.

Bulut, S. (2001). Investigation of performances of prospective mathematics teachers on probability. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 20*, 33–39.

Çakmak, Z. T. & Durmuş, S. (2015). İlköğretim 6-8. sınıf öğrencilerinin istatistik ve olasılık öğrenme alanında zorlandıkları kavram ve konuların belirlenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *15*(2), 27–58.

Doruk, B. K. (2021). Olasılıkla ilgili temel kavramlar ve öğretimi. S. Baltacı, S. Bütüner & S. Ö. Bütüner (Ed.) *Etkinlik temelli olasılık ve istatistik öğretimi* içinde (s. 38–86). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Franklin, C., Bargagliotti, A. E., Case, C. A., Kader, G., Scheaffer, R., & Spangler, D. (2015). *The statistical education of teachers*. Alexandria, VA: American Statistical Association.

Gal, I. (2005). Towards "probability literacy" for all citizens: building blocks and instructional dilemmas. Jones, G.A. (Ed.) *Exploring probability in school* içinde (s. 39-63). Boston, MA: Springer.

Gillies, D. (2000). *Philosophical theories of probability*. London: Routledge.

Gürbüz, R. (2010). The effect of activity based instruction on conceptual development of seventh grade students in probability. *International Journal of Mathematical Education in Science and Technology, 41*, 743–767.

Hacking, I. (1975). *The emergency of probability*. New York: Cambridge University Press.

Hald, A. (2005). *A history of probability of statistics and their applications before 1750*. Haboken NJ: John Willey & Sons.

Jones, G. A., Thornton, C. A., Langrall, C. W., & Tarr, J. E. (1999). Understanding students' probabilistic reasoning. *Developing mathematical reasoning in grades K-12 (Vol. 1999 Yearbook)*. Reston, Virginia: National Council of Teachers of Mathematics.

Jones, G. A. (Ed.). (2006). *Exploring probability in school: Challenges for teaching and learning*. New York: Springer Science & Business Media.

Korkmaz, A. (2015). Olasılık kuramının doğuşu. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 60*(2), 171–193.

Korkmaz, A. & Avar, A. (2019). Olasılık: Janus yüzlülüğün eski ve yeni görünümleri. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi, 4*(1), 81–92.

Langrall, C. W. (2016). The rise and fall of probability in the K–8 mathematics curriculum in the United States. *In Proceedings of the 13 th International Congress on Mathematics Education*. https://iase-web.org/documents/papers/icme13/ICME13_I5_Langrall.pdf?1472724146

Langrall, C. W., Makar, K., Nilsson, P., & Shaughnessy, J. M. (2017). Teaching and learning probability and statistics: An integrated perspective. In J. Cai (Ed.), *Compendium for research in mathematics education* (pp. 490–525). Reston, VA: National Council of Teachers of Mathematics.

Leavy, A., Meletiou-Mavrotheris, M., & Paparistodemou, E. (2018). *Statistics in early childhood and primary education: Supporting early statistical and probabilistic thinking*. https://doi. org/10.1007/978-981-13-1044-7

MEB. (2005a). *Ortaokul matematik dersi öğretim programı.* Ankara: T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.

MEB. (2005b). *Ortaöğretim matematik dersi öğretim programı.* Ankara: T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.

MEB. (2013a). *Ortaokul matematik dersi öğretim programı.* Ankara: T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.

MEB. (2013b). *Ortaöğretim matematik dersi öğretim programı.* Ankara: T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.

MEB. (2018a). *Ortaokul matematik dersi öğretim programı.* Ankara: T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.

MEB. (2018b). *Ortaöğretim matematik dersi öğretim programı.* Ankara: T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.

Memnun, D. S., Altun, M., & Yılmaz, A. (2010). İlköğretim sekizinci sınıf öğrencilerinin olasılıkla ilgili temel kavramları anlama düzeyleri. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *23*(1), 11-29.

Ministry of Education. (2007). *The New Zealand curriculum: Mathematics and statistics.* Wellington, New Zealand: Author. https://nzcurriculum.tki.org.nz/The-New-Zealand-Curriculum

National Council of Teachers of Mathematics. (1989). *Curriculum and evaluation standards for school mathematics.* Reston, VA: Author.

National Council of Teachers of Mathematics. (2000). *Principles and standards for school mathematics*. Reston, VA: Author.

National Council of Teachers of Mathematics. (2006). *Curriculum focal points for prekindergarten through grade 8 mathematics: A quest for coherence*. Reston, VA: Author.

National Curriculum in England (2021). *Mathematics programmes of study.* https://www.gov.uk/government/publications/national-curriculum-in-england-mathematics-programmes-of-study/national-curriculum-in-england-mathematics-programmes-of-study

National Governors Association Center for Best Practices (NGA) & Council of Chief State School Officers (CCSSO). (2010). *Common core state standards for mathematics*. Washington, DC: Author.

Özmantar, F., Ağaç, G., Yılmaz, B. & Özbey, N. (2018). Cumhuriyet dönemi ortaokul matematik öğretim programlarına genel bir bakış: M. F. Özmantar, H. Akkoç, B. K. Kayıran & M. Özyurt (Ed.) *Ortaokul matematik öğretim programları* içinde (s. 30–31). Ankara: Pegem Akademi.

Piaget, J. & Inhelder, B. (1975). *The origin of the idea of chance in children*. New York: W.W. Norton & Company.

Roberts, F. & Tesman, B. (2009). *Applied combinatorics*. Boca Raton, FL: CRC Press.

Rosen, K. H. (2017). *Discrete mathematics and its applications.* New York: McGraw-Hill Education.

Stigler, S. M. (1986). *The history of statistics: The measurement of uncetanity before 1900*. Cambridge, Mass.: The Belknap Press of Harvard University.

Kaynaklar

Altun, M. (2008). *Liselerde matematik öğretimi.* Bursa: Alfa Aktüel Akademi.

Baki, A. (2008). *Kuramdan uygulamaya matematik eğitimi* (4. Basım). Ankara: Harf Eğitim Yayıncılık, Ankara.

Balcı, M. & Özdemir, Ş. (2014). *Olasılık ve İstatistik.* Ankara: Delta Kültür Yayınevi.

Bluman, A. G. (2005). *Probability demystified. A self-teaching guide.* USA: The McGraw-Hill Companies.

Borovcnik, M., Bentz, H. J. & Kapadia, R. (1991). *A probabilistic perspective.* In Kapadia, R., & Borovcnik, M. (eds). Chance encounters: Probability in education (pp. 27-71). Dordrecht: Springer.

Bulut, S. (2001). Matematik öğretmen adaylarının olasılık performanslarının incelenmesi, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *20*, 33-39.

Bulut, S., Ekici, C. & İşeri, A. İ. (1999). Bazı olasılık kavramlarının öğretimi için çalışma yapraklarının geliştirilmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15, 129–136.

Chaput, M., Girard, J. C. & Henry, M. (2011). F*requentist approach: Modelling and simulation in statistics and probability teaching*. In C. Batanero, G. Burrill, & C. Reading (Eds.), Teaching statistics in school mathematics—challenges for teaching and teacher education, a joint ICMI/IASE study: The 18th ICMI study (pp. 85–95). New York: Springer.

Dereli, A. (2009). *Sekizinci sınıf öğrencilerinin olasılık konusundaki hataları ve kavram yanılgıları,* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Ertem-Akbaş, E. & Gök, M. (2018). Ortaöğretim öğrencilerinin olasılık konusunda temsil edilebilirlik ile ilgili kavram yanılgıları. *YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi, 15*(1), 1434-1458.

Franklin, J. (2005). Probability theory: The logic of science. *Mathematical Intelligencer, 27*(2), 83-85.

Gal, I. (2005). Towards "probability literacy" for all citizens: Building blocks and instructional dilemmas. In G. Jones (Ed.), *Exploring probability in schools: Challenges for teaching and learning* (pp. 39-63). New York, NY: Springer.

GeoGebra Ders Kaynakları Olasılık. (2022, 12 Haziran). Erişim Adresi: https://www.geogebra.org/m/z4UBGr5k

GeoGebra Ders Kaynakları Olasılık Simulasyonu. (2022, 6 Haziran). Erişim adresi: https://www.geogebra.org/m/catYFQtb

Gürbüz, R. & Erdem, E. (2017). Olasılık konusunun öğrenilmesini zorlaştıran nedenler hakkında ortaokul matematik öğretmenlerinin görüşleri. *Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 5*(2), 361-380.

Hirsch, L.S. & O'Donnell, A.M. (2001) Representativeness in statistical reasoning: Identifying and assessing misconceptions. *Journal of Statistics Education, 9*(2), 1-22

Jones, G. A. (2005). *Exploring probability in school: Challenges for teaching and learning.* New York: Springer.

Jones, G.A., Langrall, C. W. & Mooney, E. S. (2007). *Research in probability*. In F.K. Lester (Ed.), Second handbook of research on mathematics teaching and learning (p.909-955). National Council of Teachers of Mathematics.

Kahneman, D. & Tversky, A. (1972). Subjective probability: A judgment of representativeness. *Cognitive Psychology, 3*, 430-454.

Karaaslan, K. G., Ay, Z. S. (2017). Öğretmen Adaylarının Olasılık Konusuna İlişkin Alan Bilgilerinin Kavramsal-İşlemsel Bilgi Kapsamında İncelenmesi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 17(2), 716-736.

Kazak, S. (2010). *Olasılık konusu öğrencilere neden zor gelmektedir?* M. F. Özmantar & E. Bingölbali (Ed.), İlköğretimde Karşılaşılan Matematiksel Zorluklar ve Çözüm Önerileri (2. bas.). Ankara: Pegem A Akademi.

Kazak, S. (2013). *Öğrencilerin olasılık konularındaki kavram yanılgıları ve öğrenme zorlukları.* M. F. Özmantar, E. Bingölbali, & H. Akkoç (Ed.), Matematiksel kavram yanılgıları ve çözüm önerileri (s.121-150) (3. Baskı). Ankara. Pegem Akademi.

Konold, C. (1989). Informal conceptions of probability. *Cognition and Instruction, 6*(1), 59-98.

Koparan, T. (2015). Olasılık öğretiminde simulasyon kullanımı. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 34*(2), 22-36.

Koparan, T. & Kaleli-Yılmaz, G. (2015). The effect of simulation-based learning on prospective teachers' inference skills in teaching probability. *Universal Journal of Educational Research, 3* (11), 775-786.

Lecoutre, M. P. (1992). Cognitive models and problem spaces in purely random situations. *Educational Studies in Mathematics, 23(6)*, 557-568.

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2009a). *İlköğretim Matematik Dersi 6-8. Sınıflar Öğretim Programı.* MEB, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı: Ankara.

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2009b). *Ortaöğretim Matematik Dersi 9-12. Sınıflar Öğretim Programı.* MEB, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı: Ankara.

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2013). *Ortaokul Matematik Dersi 5.-8. Sınıflar Öğretim Programı.* MEB, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı: Ankara.

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2018a). *Ortaokul Matematik Dersi 5.-8. Sınıflar Öğretim Programı.* MEB, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı: Ankara.

Milli Eğitim Bakanlığı MEB. (2018b). *Ortaöğretim Matematik Dersi 9.-12. Sınıflar Öğretim Programı.* MEB, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı: Ankara.

National Council of Teachers of Mathematics, [NCTM]. (2000). *Principles and standards for school mathematics.* Reston, VA: Author.

Oral-Erbaş, S. (2014). Olasılık ve istatistik problemler ve çözümleri ile (Dördüncü Baskı). Gazi Kitabevi: Ankara.

Ross, S. M. (2014). *Introduction to probability models* (11th Edition). Academic Press: Waltham.

Sarıbaş, H. M. (2019). *6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerinin olasılıksal akıl yürütme düzeylerinin cinsiyet, sınıf seviyesi ve matematik başarısı açısından incelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Sezgin-Memnun, D. (2008). Olasılık kavramlarının öğrenilmesinde karşılaşılan zorluklar bu kavramların öğrenilememe nedenleri ve çözüm önerileri. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 9*(15), 89-101.

Spiegel, M. R. & Stephens, L. J. (1999*). Schaum's outline of theory and problems of statistics* (3rd Ed.). Schaum's outline series. New York: McGraw-Hill.

Toluk, Z. (1994). *A study on the secondary school teachers views on the importance of mathematical knowledge and when they acquired this knowledge*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi.

Tversky, A. & Kahneman, D. (1982). Judgments of and by representativeness. In D. Kahneman, P. Slovic, & A. Tversky (Eds.). *Judgment under uncertainty: Heuristics and biases* (pp. 84-100). Cambridge, UK: Cambridge University Press.

Van De Walle, J. A., Karp, K. S. & Bay-Williams, J. M. (2014). *İlkokul ve ortaokul matematiği*. (S. Durmuş, Çev. Ed.). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım (Orijinal yayın tarihi, 2010).

Zawojewski, J. S. & Shaughnessy, J. M. (2000). Data and change. In E. A. Silver & P. A. Kenney (Eds.), *Results from seventh mathematics assessment of the national assessment of educational progress* (s. 235-268). Reston, VA: National Council of Teachers of Mathematics.

Kaynaklar

Biggs J. B., & Collis K. F. (1982). *Evaluating the quality of learning: The SOLO taxonomy*. New York: Academic Press.

Borovcnik, M. (2016). Probabilistic thinking and probability literacy in the context of risk. *Educação Matemática Pesquisa, 18*(3), 1491–1516.

Çelik, D., & Güneş, G. (2007). 7. 8. ve 9. sınıf öğrencilerinin olasılık ile ilgili anlama ve kavram yanılgılarının incelenmesi. *Millî Eğitim Dergisi*, 173, 361-375.

Fischbein, E. (1975), *The intuitive sources of probabilistic thinking in children*. Dordrecht: D. Reidel Publishing Company.

Fischbein, E., & Schnarch, D. (1997). Brief report: The evolution with age of probabilistic, intuitively based misconceptions, *Journal of Research in Mathematics Education, 28*(1), 96-105.

Fischbein, E., & Gazit, A. (1984). Does the teaching of probability improve probabilistic intuitions? *Educational Studies in Mathematics, 15*, 1–24.

Gal, I. (2005). Towards "Probability literacy" for all citizens: Building blocks and instructional dilemmas. In G. A. Jones (Ed.) *Exploring probability in school: Challenges for teaching and learning* (pp. 39–63). Boston, MA: Springer.

Grimmett, G., & Welsh, D. (2014). *Probability: An introduction*. New York, NY: Oxford University Press.

Jones, G. A., & Thornton, C. A. (2005). An overview of research into the learning and teaching of probability. In G. A. Jones (Ed.), *Exploring Probability in School: Challenges for Teaching and Learning* (pp. 65–92). New York: Springer.

Jones, G. A., Langrall, C. W., Thornton, C. A., & Mogill, A. T. (1997). A framework for assessing and nurturing young children's thinking in probability. *Educational Studies in Mathematics, 32*(2), 101-125.

Millî Eğitim Bakanlığı, [MEB]. (2018). *İlköğretim matematik dersi 1-8. sınıflar öğretim programı*. Ankara: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.

Mooney, E. S., Langrall, C. W., & Hertel, J. T. (2014). A practitional perspective on probabilistic thinking models and frameworks. In E. G. Chernoff & B. Sriraman (Eds.), *Probabilistic thinking*: *Presenting plural perspectives* (pp. 495-507). Springer: Dordrecht National Council of Teacher of Mathematics [NCTM]. (2000). *Principles and standards for school mathematics.* Reston, VA: NCTM.

Mooney, E. S., Langrall, C. W., & Hertel, J. T. (2014). A practitional perspective on probabilistic thinking models and frameworks. In E. G. Chernoff & B. Sriraman (Eds.), *Probabilistic thinking*: *Presenting plural perspectives* (pp. 495-507). Springer: Dordrecht National Council of Teacher of Mathematics [NCTM]. (2000). *Principles and standards for school mathematics.* Reston, VA: NCTM.

Pfannkuch, M., & Ziedins, I. (2014). A modelling Perspective on probability. In E. G. Chernoff & B. Sriraman (Eds.), *Probabilistic thinking*: *Presenting plural perspectives* (pp. 101-116). Dordrecht: Springer.

Tarr, J. E., & Jones, G. A. (1997). A framework for assessing middle school students' thinking in conditional probability and independence. *Mathematics Education Research Journal, 9*(1), 39-59.

Tatsis, K., Kafoussi, S., & Skoumpourdi, C. (2008). Kindergarten children discussing the fairness of probabilistic games: The creation of a primary discursive community. *Early Childhood Education Journal, 36*, 221–226.

Todd, P. M., & Gigerenzer, G. (2000). Précis of simple heuristics that make us smart. *Behavioral and Brain Sciences, 23*(5), 727–780.

Türker, K. N. (2020*). Oyun destekli olasılık öğretiminin 8. sınıf öğrencilerinin olasılıklı düşünmelerine etkisi.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Trabzon Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Trabzon.

Watson, J. M., & Moritz, J. B. (2003). Fairness of dice: A longitudinal study of students' beliefs and strategies for making judgments. *Journal for Research in Mathematics Education, 34*(4), 270-304.

Watson, J. M., & Caney, A. (2005). Development of reasoning about random events. *Focus on Learning Problems in Mathematics, 27*(4), 1-42.

Watson, J. M., Collis, K. F., & Moritz, J. B. (1997). The development of chance measurement. *Mathematics Education Research Journal, 9*(1), 60-82.

Wright, G. N., & Phillips, L. D. (1980). Cultural variation in probabilistic thinking: Alternative ways of dealing with uncertainty. *International Journal of Psychology*, *15*, 239-257.

Kaynaklar

Annin, S. A., & Lai, K. S. (2010). Common errors in counting problems. *The Mathematics Teacher*, 103(6), 402-409.

Batanero, C., Navarro-Pelayo, V., & Godino, J. D. (1997). Effect of the implicit combinatorial model on combinatorial reasoning in secondary school pupils. *Educational Studies in Mathematics*, 32(2), 181-199.

Brualdi, R. A. (1977). *Introductory combinatorics*. Pearson Education India.

Dubois, J. G. (1984). Une systematique des configurations combinatoires simples. *Educational Studies in Mathematics*, 15 (1), 37–57.

Eizenberg, M., & Zaslavsky, O. (2004). Students' verification strategies for combinatorial problems. *Mathematical Thinking and learning*, 6(1), 15-36.

English, L. D. (2005). Combinatorics and the development of children's combinatorial reasoning. *In Exploring probability in school* (pp. 121-141). Springer, Boston, MA.

Fischbein, E. & Gazit, A.: 1988, 'The Combinatorial Solving Capacity in Children and Adolescents, *Zentralblatt für Didaktitk der Mathematik* 5, 193–198.

Hadar, N., & Hadass, R. (1981). The road to solving a combinatorial problem is strewn with pitfalls. *Educational Studies in Mathematics*, *12*(4), 435-443.

Kapur, J. N. (1970). Combinatorial analysis and school mathematics. *Educational Studies in Mathematics*, 3(1), 111-127.

Kavousian, S. (2008). *Enquiries into undergraduate students' understanding of combinatorial structures*. Unpublished doctoral dissertation. Vancouver, BC: Simon Fraser University.

Kurşungöz, K. (2022). Sayı Saymalı Kombinatorik. *Matematik Dünyası*, 29 (113), 36-45.

Lockwood, E. (2013). A model of students' combinatorial thinking. *The Journal of Mathematical Behavior*, 32(2), 251-265.

Lockwood, E. (2014). A set-oriented perspective on solving counting problems. *For the Learning of Mathematics*, 34(2), 31-37.

Lockwood, E., Wasserman, N. H., & Tillema, E. S. (2020). A case for combinatorics: A research commentary. *The Journal of Mathematical Behavior*, 59, 100783.

Piaget, J., & Inhelder, B. (1951). *La genèse de l'idée de hasard chez l'enfant.* [The genesis of the idea of chance in the child]. Presses Universitaires de France.

Kaynaklar

Ader, E. (2018). Programlardaki Veri ve Olasılık öğrenme alanı içeriklerine karşılaştırmalı bir bakış. İçinde M. F. Özmantar, H. Akkoç, B. Kuşdemir Kayıran ve M. Özyurt (Ed.), *Ortaokul matematik öğretim programları: Tarihsel bir inceleme* (s. 275-306). Ankara: Pegem Akademi.

Akdeniz, F. (2010). *Olasılık ve istatistik*. Adana: Nobel Kitabevi.

Aktükün, A. (2008), Koşullu olasılığın dili. *Sosyal Bilimler Dergisi, 1*(1), 15-18.

Argün, Z., Arıkan, A., Bulut, S., & Halıcıoğlu, S. (2014). *Temel matematik kavramların künyesi*. Ankara: Gazi Kitabevi.

Ata, A. (2013). *Öğretmen adaylarının olasılık konusuna ilişkin kavramsal ve işlemsel bilgi düzeylerinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Osmangazi Üniversitesi, Türkiye.

Bahar, A. (2017). *İlköğretim matematik öğretmen adaylarının olasılık kavramına yönelik bilgi oluşturma süreçlerinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Türkiye.

Batanero, C., & Serrano, L. (1999). The meaning of randomness for secondary school students. *Journal for Research in Mathematics Education*, 30(5), 558-567.

Bezzina, F. (2004). Pupils' understanding of probabilistic and statistics (14-15+) difficulties and insights for instruction. *Journal of Maltese Education Research, 2*(1), 53-67.

Biggs, J. B., & Collis, K. F. (1982). *Evaluating the quality of learning: The SOLO taxonomy (Structure of the observed learning outcome).* New York: Academic Press.

Blitzstein, J. K., & Hwang, J. (2015). *Introduction to probability*. Boca Raton, CRC Press.

Borovcnik, M., & Peard, R. (1996). Probability. In A. J. Bishop (Ed.), *International handbook of mathematics education* (pp. 239-287). The Netherlands: Kluwer Academic Publishers.

Çakmak, Z. (2014). *İlköğretim 6-8. Sınıf öğrencilerinin İstatistik ve Olasılık öğrenme alanında zorlandıkları kavram ve konuların belirlenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Abant İzzet Baysal Üni., Türkiye.

Dahlke, R. M., & Fakler, R. (1988). *Applications of calculus in geometrical probability*. UMAP Module, 694, 238-267.

Dale, A. I. (2003). *Most honourable remembrance: the life and work of Thomas Bayes*. New York: Springer.

Demir, B. B. (2005). *The effect of ınstruction with problem posing on tenth grade students' probability achievement and attitudes toward probability*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Orta Doğu Teknik Üni., Türkiye.

Demirci, Ö., Özkaya, M., & Konyalıoğlu, A. C. (2017). Öğretmen adaylarının olasılık konusuna ilişkin hata yaklaşımları. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 19*(2), 153-172.

Diaz, C., & Batanero, C. (2009). University students' knowledge and biases in conditional probability reasoning. *International Electronic Journal of Mathematics Education, 4*(3), 131–162.

Diaz, C., & De La Fuente, I. (2007). Assessing students' difficulties with conditional probability and bayesian reasoning. *International Electronic Journal of Mathematics Education*, 2(3), 128-148.

Dollard, C. (2011). Preservice elementary teachers and the fundamentals of probability. *Statistics Education Research Journal, 10*(2), 27-47.

Doruk, B. K. (2021). Olasılıkla ilgili temel kavramlar ve öğretimi, İçinde S. Baltacı, S. Ö. Bütüner (Ed.), *Etkinlik temelli olasılık ve istatistik öğretimi* (s.33-86). Ankara: Nobel Yayıncılık.

Easwaran, K. (2019). Conditional probabilities. In R. Pettigrew and J. Weisberg (ed)., *Open handbook of formal epistemology*, 131-198. Canada: The PhilPapers Foundation.

Eddy, D. M. (1982). Probabilistic reasoning in clinical medicine: problems and opportunities. In D. Kahneman, P. Slovic and A. Tversky (Eds.) *Judgment under uncertainty: heuristics and biases* (pp. 249-267). New York: Cambridge University Press.

Elbehary, S. G. A. (2020). Discussing the conditional probability from a cognitive psychological perspective. *American Journal of Educational Research, 8*(7), 491–501.

Ergene, Ö. (2022). Posing probability problems related to continuous and discrete sample space. *International Journal of Mathematical Education in Science and Technology, 53*(2), 311-336.

Ersoy, E., & Başer, N. (2014). "İstatistik ve Olasılık" dersinin senaryo ile öğretim süreci sonunda öğrencilerin eleştirel düşünme eğilimlerindeki değişim. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 33*(1), 207-230.

Fakler, R. (1990). Geometrical probability as a source of examples for elementary probability theorems. *Mathematics in School, 19*(2), 29-31.

Falk, R. (1978). *Problems in probability and statistics*, *Part II* Jerusalem: Akademon.

Falk, R. (1986). Conditional probabilities: insights and difficulties. In R. Davidson, & J. Swift (Eds.), *Proceedings of the Second International Conference on Teaching Statistics*. (pp. 292–297). Victoria, Canada: International Statistical Institute.

Fast, G. (2001). The stability of analogically reconstructed probability knowledge among secondary mathematics students. *Canadian Journal of Science, Mathematics and Technology Education, 1*(2), 193-210.

Feliciano-Semidei, R., Wu, K., & Chaphalkar, R. M. (2022). Introducing conditional probability using the Monty Hall problem. *Journal of University Teaching & Learning Practice, 19*(2), 93-109.

Freudenthal, H. (1970). The aims of teaching probability. In L. Rade (Ed.), *The teaching of probability and statistics* (pp. 151-167). Stockholm: Almqvist & Wiksell.

Gage, J. (2012, July 8-12). Towards a new probability curriculum for secondary schools. The 12th International Congress on Mathematics Education, Seoul, Korea. https://nrich.maths.org/content/id/ 9647/Gage, 2012_ICME12.pdf

Gage, J. (2013). *Probability through problems: A new approach to teaching probability*. https://nrich.maths.org/newprobapproach

Gigerenzer, G. (2003). *Reckoning with risk: learning to live with uncertainty*. UK: Penguin.

Gökkurt-Özdemir, B. (2017). Öğretmen Adaylarının olasılık kavramlarına ilişkin alan bilgileri: Ayrık-Ayrık olmayan olaylar, bağımlı-bağımsız olaylar. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 5*(3), 693-713.

Graham, A. (1994). *Statistics: An introduction*. London: Hodder & Stoughton.

Gürbüz, R. (2006). Olasılık kavramlarıyla ilgili geliştirilen öğretim materyallerinin öğrencilerin kavramsal gelişimine etkisi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi, (20)*, 59-68.

Hogg, R. V., & Tanis, E. A. (1993). *Probability and statistical inference* (4th ed.). New York: Macmillan.

Işık C., Kaplan A., & Zehir, K. (2011). İlköğretim matematik öğretmen adaylarının olasılık kavramlarını açıklama ve örnekleme becerilerinin incelenmesi. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 1*(1), 33-51.

Jones, G. A., Langrall, C., & Mooney, E. S. (2007). Research in probability: Responding to classroom realities. In F. Lester (Ed.), *Second handbook of research on mathematics teaching and learning* (pp. 909-955). Greenwich, CT: Information Age Publishing, Inc. and NCTM.

Jones, G. A., Langrall, C. W., Thornton, C. A., & Mogill, A. T. (1999a). Students' probabilistic thinking in instruction. *Journal for Research in Mathematics Education*, 30(5), 487-519.

Jones, G.A., Thornton, C.A., Langrall, C.W., & Tarr, J.E. (1999b). Understanding students' probablistic reasoning. *Developing Mathematical Reasoning in Grades K-12*, 146-156.

Kapadia, R. (1985). A brief survey of research on probabilistic notions. In A. Bell, B. Low and J. Killpatrick (Eds), *Theory, research and practice in mathematical education* (pp. 261-265). Nottingham, UK: Shell Centre for Mathematical Education.

Kazak, S. (2010). Öğrencilerin olasılık konularındaki kavram yanılgıları ve öğrenme zorlukları. İçinde M.F. Özmantar, E.Bingölbali ve H. Akkoç (Ed.). *Matematiksel kavram yanılgıları ve çözüm önerileri* (s.121-147). Ankara: Pegem Akademi.

Kılıç, M. A., (2020). *Matematik öğretmeni adaylarının olasılık alan bilgilerine yönelik tasarlanan üst bilişsel sorgulamaya dayalı öğrenme ortamı: Bir öğretim deneyi.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bayburt Üniversitesi, Türkiye.

Lipschutz, S. (1981). *Theory and problems of probability.* New York: McGraw-Hill.

McNeil, B. J., & Pauker, S. G. (1979). The patient's role in assessing the value of diagnostic tests. *Radiology, 132*(3), 605-610.

Millî Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2018). *Matematik dersi öğretim programı (İlkokul ve ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar)*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı.

National Council of Teachers of Mathematics (NCTM). (2000). *Principles and standards for school mathematics*. Reston: VA.

Sarıbaş, H. M. (2019). *6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerinin olasılıksal akıl yürütme düzeylerinin cinsiyet, sınıf seviyesi ve matematik başarısı açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi, Türkiye.

Shaughnessy, J. M. (1977). Misconceptions of probability: An experiment with a smallgroup, activity-based, model building approach to introductory probability at the college level. *Educational Studies in Mathematics, 8*(3), 295-316.

Shaughnessy, J. M. (1992). Research in probability and statistics: Reflections and directions. In D. Grouws (Ed.), *Handbook of research on mathematics teaching and learning*, (pp. 465–494). New York: Macmillan.

Spiegel, M. R., & Stephens, L. J. (1999). *Schaum's outline of theory and problems of statistics* (3rd Edition). Schaum's outline series. New York: McGraw-Hill.

Stigler, S. M. (1982). Thomas Bayes's bayesian inference. *Journal of the Royal Statistical Society: Series A (General)*, *145*(2), 250-258.

Tarr, J. E., & Jones, G. A. (1997). A framework for assessing middle school students' thinking in conditional probability and independence, *Mathematics Education Research Journal, 9*(1), 39-59.

Tarr, J. E., & Lannin, J. K. (2005). How can teachers build notions of conditional probability and independence? In G. A. Jones (Ed.), *Exploring probability in school: Challenges for teaching and learning* (pp. 216–238). New York: Springer.

Truran, J. M., & Truran, K. M. (1997). Statistical independence: One concept or two? In B. Phillips (Ed.), *Papers from statistical education presented at topic group 9, ICME 8* (pp. 87–100). Hawthorn, Victoria, Australia: Swinburne University of Technology.

Vatsa, R., & Maurya, S. K. (2022). Understanding uncertainty in real-life scenarios through the concepts of probability and bayesian statistics. In Awe, O. O., Love, K., & Vance, E. A. (Eds), *Prompoting Statistical Practice and Collaboration in Developing Countries* (pp. 221-247). Chapman and HAll/CRC.

Walton, K. D. (1989). Geometrical probability. In P. R. Trafton, & A. P. Shulte (Eds.), *New Directions for Elementary School Mathematics. 1989 Yearbook* (pp. 124–130). National Council of Teachers of Mathematics.

Watson, J. M. (1995). Conditional probability: Its place in the mathematics curriculum. *The Mathematics Teacher, 88*(1), 12–17.

Watson, J. M., & Kelly, B. A. (2007). The development of conditional probability reasoning. *International Journal of Mathematical Education in Science and Technology, 38*(2), 213-235.

Way, J. (2003). *The development of children's notions of probability*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). University of Western Sydney, Avustralya.

Yıldız, A., & Baltacı, S. (2015). İlköğretim matematik öğretmen adaylarının problem kurma etkinlikleri ile olasılığa yönelik bilgilerinin incelenmesi, *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 16*(1), 201-213.

YÖK. (2018a). *İlköğretim matematik öğretmenliği lisans programı*. 18.03.2022 tarihinde https://www.yok.gov.tr/kurumsal/idari-birimler/egitim-ogretim-dairesi/yeni-ogretmen-yetistirme-lisans-programlari adresinden erişilmiştir.

YÖK. (2018b). *Matematik öğretmenliği lisans programı*. 18.03.2022 tarihinde https://www.yok.gov.tr/kurumsal/idari-birimler/egitim-ogretim-dairesi/yeni-ogretmen-yetistirme-lisans-programlariadresinden adresinden erişilmiştir.

Kaynaklar

Alessi, S.M. & Trollip, S.R. (2001). *Multimedia for learning: Methods and development* (3rd ed.). Needham Heights, Massachusetts: Allyn & Bacon.

Azuma, R. T., Baillot, Y., Behringer, R., Feiner, S., Julier, S., & MacIntyre, B. (2001). Recent advances in augmented reality. *IEEE Computer Graphics and Applications*, *21*(6), 34–47.

Baki, A. (1996). Matematik öğretiminde bilgisayar her şey midir? *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 12*(12), 135-143

Batanero, C., Chernoff, E. J., Engel, J., Lee, H. S., & Sánchez, E. (2016). *Research on teaching and learning probability*. ICME 13 Topical Surveys. Springer International. https://www.springer.com/gp/book/9783319316246 [Crossref].

Batanero, C. & Serrano, L. (1999). The meaning of randomness for secondary school students. *Journal for Research in Mathematics Education,* 30(5), 558-567.

Brown, G. W. (1949). History of RAND's random digits: Summary. Technical Report P113, available at http://www.rand.org/pubs/papers/P113.html, RAND Corporation, Santa Monica, CA.

Bryant, P. & Nunes, T. (2012). *Children's understanding of probability: A literature review.* London, UK: Nuffield Foundation.

Bujak, K. R., Radu, I., Catrambone, R., MacIntyre, B., Zheng, R., & Golubski, G. (2013). A psychological perspective on augmented reality in the mathematics classroom. *Computers & Education*, *68*, 536-544.

Cai, S., Liu, E., Shen, Y., Liu, C., Li, S., & Shen, Y. (2020). Probability learning in mathematics using augmented reality: impact on student's learning gains and attitudes. *Interactive Learning Environments, 28*(5), 560-573.

Cai, S., Liu, E., Yang, Y., & Liang, J. C. (2019). Tablet-based AR technology: Impacts on students' conceptions and approaches to learning mathematics according to their self-efficacy. *British Journal of Educational Technology, 50*(1), 248-263.

Chance, B., Ben-Zvi, D., Garfield, J., & Medina, E. (2007). The role of technology in improving student learning of statistics. The Role of technology in improving student learning of statistics *Technology Innovations in Statistics Education, 1*(1).

Conley, Q., Atkinson, R. K., Nguyen, F., & Nelson, B. C. (2020). MantarayAR: Leveraging augmented reality to teach probability and sampling. *Computers & Education*, *153*, 103895.

Drier, H. S. (2000). Children's probabilistic reasoning with a computer microworld (Unpublished doctoral dissertation). University of Virginia.

Fast, G. R. (1997). Using analogies to overcome student teachers' probability misconceptions. *Journal of Mathematical Behavior*, *16*(4), 325-344.

Fırat, S. (2011). *Bilgisayar destekli eğitsel oyunlarla gerçekleştirilen matematik öğretiminin kavramsal öğrenmeye etkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Adıyaman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Adıyaman.

Fırat, S. (2018). *Olasılık öğretme-öğrenme sürecinin matematik öğretmenlerinin görüşlerine dayalı olarak değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış doktora tezi). İnönü Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.

Fischbein, E. & Schnarch, D. (1997). The evolution with age of probabilistic, intuitively based misconceptions. *Journal of Research in Science Teaching, 28*, 96-105.

Garfield, J. & Ahlgren, A. (1988). Difficulties in learning basic concepts in probability and statistics: Implications for research. *Journal for Research in Mathematics Education*, *19*(1), 44-63.

Gürbüz, R. (2006). Olasılık kavramlarıyla ilgili geliştirilen öğretim materyallerinin öğrencilerin kavramsal gelişimine etkisi. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, *20*, 59-68.

Gürbüz, R. & Birgin, O. (2012). The effect of computer-assisted teaching on remedying misconceptions: The case of the subject "probability". *Computers & Education*, *58*(3), 931941.

Gordon, S.P. & Gordon, F. S. (2009). Visualizing and understanding probability and statistics: graphical simulations using Excel. *PRIMUS*, *19*(4), 346-369.

HodnikČadež, T. & Škrbec, M. (2011). Understanding the concepts in probability of pre-school and early school children. *Eurasia Journal of Mathematics, Science & Technology Education*, *7*(4), 263-279.

İçten, T. & Güngör, B. A. L. (2017). Artırılmış gerçeklik üzerine son gelişmelerin ve uygulamaların incelenmesi. *Gazi University Journal of Science Part C: Design and Technology*, *5*(2), 111-136.

Kahneman, D. & Tversky, A. (1972). Subjective probability: A judgment of representativeness. *Cognitive Psychology*, *3*, 430-454.

Kiet, B.A. & Lagrange, J.B. (2017). Using Simulation by Excel and R in the teaching of probability and statistics for non-math major students. *Journal of Mathematics and Statistical Science*, *2017*(7), 210-220.

Kissane, B. & Kemp, M. (2010). Teaching and learning probability in the age of technology. *Paper presented at the 15th Asian technology conference on mathematics,* Kuala Lumpyr, Malaysia, 17–21 December.

Konold, C. (1994). Understanding probability and statistical inference through resampling. In G. Cicchetelli & L. Brunelli (Eds.), *Proceedings of the First Scientific Meeting of the International Association for Statistics Education* (pp. 199-211). Perugia: IASE

Koparan, T. & Yilmaz Kaleli, G. (2015). The effect of simulation-based learning on prospective teachers' inference skills in teaching probability. *Universal Journal of Educational Research, 3*(11), 775-786.

Lee, H.S. & Lee, J.T. (2009). Reasoning about probabilistic phenomena: Lessons learned and applied in software design. *Technology Innovations in Statistics Education 3*(2).

Lee, S. B., Park, J., Choi, S. H., & Kim, D. J. (2016). Re-exploring teaching and learning of probability and statistics using Excel. *Journal of the Korea Society of Computer and Information*, *21*(7), 85-92.

Li, S., Shen, Y., Wang, P., Liu, E., & Cai, S. (2016). A case study of teaching probability using augmented reality in secondary school. *In Proceedings of the 24th International Conference on Computers in Education* (pp. 340–344). Mumbai, India.

Milheim, W.D. & Harvey, D.M. (2005). Appropriate design and utilization of computer -based instructional simulations. *Educational Technology*, *45*(1), 58-60.

Mishra, P., & Koehler, M. J. (2006). Technological pedagogical content knowledge: A framework for teacher knowledge. *Teachers College Record*, *108*(6), 1017-1054.

Pratt, D. (1998). The Co-ordination of meanings for randomness. *For the Learning of Mathematics*, *18*(3), 2–11.

Radu, I. (2014). Augmented reality in education: A meta-review and cross-media analysis. *Personal and Ubiquitous Computing*, *18*(6), 1533-1543.

Stohl, H., & Tarr, J. E. (2002). Developing notions of inference with probability simulation tools. *Journal of Mathematical Behavior*, *21*(3), 319–337.

Talawat, P. (2015). *Thai secondary school students' probability misconceptions: The impact of formal instruction* (Unpublished doctoral dissertation). University of California.

Vahey, P. (1998). *Promoting student understanding of elementary probability using a technology-mediated ınquiry environment* (Unpublished doctoral dissertation). University of California-Berkeley, Berkeley, CA.

Van Krevelen, D. W. F., & Poelman, R. (2010). A survey of augmented reality technologies, applications and limitations. *International Journal of Virtual Rreality*, *9*(2), 1-20.

Kaynaklar

Batanero, C., Godino, J. D., & Roa, R. (2004). Training teachers to teach probability. *Journal of Statistics Education, 12*(1).

Batanero, C., Henry, M., & Parzysz, B. (2005). The nature of chance and probability. In G. A. Jones (Ed.) *Exploring probability in school: Challenges for teaching and learning*, (pp. 15-37). Netherlands: Kluwer.

Batanero, C., & Diaz, C. (2007). *Probabilidad, grado de creencia y proceso de aprendizaje*. XIII Jornadas Nacionales de Enseñanza y Aprendizaje de las Matemáticas. Granada

Batanero, C., Contreras, J. M., Fernándes, J. A., & Ojeda, M. M. (2010). *Paradoxical games as a didactic tool to train teachers in probability*. Publicación en C, Reading (Ed.) Proceedings of the Eighth International Conference on Teaching Statistics (ICOTS 8), Lubjana: International Association for Statistical Education.

Bennett, D. J. (2002). *Aleatoriedade*. São Paulo: Martins Fontes.

Borovcnik, M., & Kapadia, R (2009). Research and developments in probability education. *International Electronic Journal of Mathematics, 4*(3), 111-130.

Borovcnik, M., & Kapadia, R. (2014). A historical and philosophical perspective on probability. In E. J. Chernoff & B. Sriraman (Eds.), *Probabilistic thinking. Advances in mathematics education* (pp. 7–34). Springer.

Corbalán, F. (2002). *Juegos matemáticos para secundaria y bachillerato*. Madrid: Síntesis.

Chow, A. F., Woodford, K. C., & Maes, J. (2011). Deal or no deal: Using games to improve student learning, retention and decision-making. *International Journal of Mathematical Education in Science and Technology, 42*(2), 259–264.

Davies, B. (1995). *The role of games in mathematics*. Square One, 5(2), 7-17.

Edo, M., Deulofeu, J. & Badillo, E. (2007). Juego y matemáticas: Un taller para el desarrollo de estrategias en la escuela. In Berenguer, M. I. et al. (Eds.), *Actas de las 13 Jornadas para el Aprendizaje y la Enseñanza de las Matemáticas*, Granada: Publicaciones FESPM.

Everitt, B. S. (1999). *Chance rules: An informal guide to probability, risk, and statistics*. New York: Copernicus/Springer-Verlag.

GAISE (2005). *Guidelines for assessment and instruction in statistics education (GAISE) report: A curriculum framework for PreK-12 statistics education*. The American Statistical Association (ASA).

Garfield, J. B., & Ben-Zvi, D. (2009). Helping students develop statistical reasoning: Implementing a statistical reasoning learning environment. *Teaching Statistics, 31*(3), 72–77.

Góngora, L. C. V. (2011). *Alternativas didácticas para enseñar probabilidad*. Anais da 13 Conferência Interamericana de Educación Matemática - CIAEM-IACME. Universidade Federal de Pernambuco, Recife, Brasil.

Gürbüz, R. (2008). Olasılık konusunun öğretiminde kullanılabilecek bilgisayar destekli bir materyal. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 8*(15), 41-52.

Gürbüz, R., Erdem, E., & Fırat, S. (2014). The effect of activity-based teaching on remedying the probability-related misconceptions: A cross-age comparison. *Creative Education, 5*(1), 18– 30.

Jones, G.A., Langrall, C.W., & Mooney, E.S. (2007). Research in probability: responding to classroom realities. In: F.K. Lester Jr (ed.) Second *Handbook of Research on Mathematics Teaching and Learning*, pp 909–955. Reston: The National Council of Teachers of Mathematics.

Kamii, C., & Rummelsburg, J. (2008). Arithmetic for first graders lacking number concepts. *Teaching Children Mathematics, 14*(7), 389–394.

Konold, C. & Miller, C.D. (2005). *TinkerPlots: Dynamic Data Exploration* (Version 1.0) [Computer software]. Emeryville, CA: Key Curriculum Press.

Konold C, Harradine A, & Kazak S. (2007). Understanding distributions by modeling them. *International Journal of Computers for Mathematical Learning. 12*(3), 217-230.

Koparan. T. (2015). Difficulties in Learning and Teaching Statistics: Teacher Views. *International Journal of Mathematical Education in Science and Technology. 46*(1), 94-104.

Koparan, T., Akıncı, M. (2015). İstatistik Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi, 4*(1), 36-45.

Koparan. T., & Kaleli Yılmaz. G. (2015). The effect of simulation-based learning on prospective teachers' inference skills in teaching probability. *Universal Journal of Educational Research, 3*(11), 775 -786.

Koparan. T. (2016). The effect on prospective teachers of the learning environment supported by dynamic statistics software. *IJMEST, 47*(2), 276-290.

Koparan, T., & Taylan Koparan, E. (2019). Empirical approaches to probability problems: An action research. *European Journal of Education Studies, 5*(10), 100-117.

Koparan, T. (2019). Teaching game and simulation based probability. *International Journal of Assessment Tools in Education, 6* (2), 235-258.

Koparan, T. (2021). Yükseköğretimde dijital oyun tabanlı öğrenme ortamından yansımaların incelenmesi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi, 11*(3), 503-515

Koparan, T. (2022). The impact of a game and simulation based probability learning environment on the achievement and attitudes of prospective teachers, *International Journal of Mathematical Education in Science and Technology*, 53(9), 2319-23337.

Leavy, A., & Hourigan, M. (2014). Motivating inquiry in statistics and probability in the primary classroom. *Teaching Statistics, 37*(2), 41–47.

Maxara C, Biehler R. *Constructing stochastic simulations with a computer tool students' competencies and difficulties*. In Proceedings of the Fifth Congress of the European Society for Research in Mathematics Education; 2007.

Mills, J. (2002). Using computer simulation methods to teach statistics: A review of the literature. *Journal of Statistics Education*, 10(1).

Nisbet, S., & Williams, A. (2009). Improving students' attitudes to chance with games and activities. *Australian Mathematics Teacher, 65*(3), 25–37.

Rutherford, K. (2015, April 15). *Why play math games? Teaching children mathematics*.

Sharma, S., Sharma, S., Doyle, P., Marcelo, L., & Kumar, D. (2021). Teaching and learning probability using games: A systematic review of research from 2010–2020. *Waikato Journal of Education, 26*(2),51–64.

Van de Walle, J. A., Bay-Williams, J. M., Lovin, L., & Karp, K. S. (2014). *Teaching student-centered mathematics: Developmentally appropriate instruction for grades 6–8* (2nd ed.). Pearson Education.

Vásquez, C. & Alsina, A. (2014). Enseñanza de la probabilidad en educación primaria. Un desafío para la formación inicial y continua del profesorado. *Números, revista de didáctica de las matemáticas*, 85, 5-23.

Vaughan Williams L. (2022). *Probability choice and reason* (First). CRC Press Taylor & Francis Group.

Ortaokul Matematiğinde Hatalar-Kavram Yanılgıları ve Giderilmesine Yönelik Etkinlikler

Editörler

Prof. Dr. Erhan ERTEKİN

Doç. Dr. Suphi Önder BÜTÜNER

...Geleceğin Fikirleri...

Ortaokul Matematiğinde Hatalar-Kavram Yanılgıları ve Giderilmesine Yönelik Etkinlikler

Editörler: Erhan ERTEKİN - Suphi Önder BÜTÜNER

Yazarlar:

Emin AYDIN - Erhan ERTEKİN - Fatih KARAKUŞ - Osman BİRGİN - Serkan NARLI - Tuba GÖKÇEK
Burcu DURMAZ - Burçin GÖKKURT ÖZDEMİR - Deniz KAYA - İlknur ÖZPINAR - Melihan ÜNLÜ
Özkan ERGENE - Samet ERDEN - Samet OKUMUŞ - Suphi Önder BÜTÜNER - Duygu ALTAYLI ÖZGÜL
Hilal YILDIZ - Sedef ÇELİK DEMİRCİ - Selcen ÇALIK UZUN - Tuğba Baran KAYA
Atiye AYYILDIZ ALTINBAŞ - Esra AKSOY - Hilmi KARACA - Berna YILDIZHAN - Büşra Çaylan ERGENE

ISBN: 978-625-94130-7-5

Copyright © Vizetek

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi'ne aittir. Vizetek Yayıncılık'ın izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Sayın okuyucularımız, bandrolsüz yayınları satın almamanızı diliyoruz.

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

Yayın Koordinatörü: Ferit RESULOĞULLARI
Kapak Tasarımı & Mizanpaj: Sadık HANGÜL
1. Baskı: Ankara|Aralık, 2023

vizetek

Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA
Tel.: (0312) 482 00 11
Web: www.vizetek.com.tr
E-mail: vizetekyayincilik@gmail.com
Yayıncı Sertifika No: 41575

Baskı: Vadi Grafik Tasarım ve Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420. Cad. No: 58/1 Yenimahalle/ANKARA,
Tel: 0 312 395 85 71
Matbaa Sertifika No: 47479

Ortaokul Matematiğinde Hatalar-Kavram Yanılgıları ve Giderilmesine Yönelik Etkinlikler

Editörler

Prof. Dr. Erhan ERTEKİN
Doç. Dr. Suphi Önder BÜTÜNER

Yazarlar

Prof. Dr. Emin AYDIN
Prof. Dr. Erhan ERTEKİN
Prof. Dr. Fatih KARAKUŞ
Prof. Dr. Osman BİRGİN
Prof. Dr. Serkan NARLI
Prof. Dr. Tuba GÖKÇEK
Prof. Dr. Burçin GÖKKURT ÖZDEMİR
Doç. Dr. Burcu DURMAZ
Doç. Dr. Deniz KAYA
Doç. Dr. İlknur ÖZPINAR
Doç. Dr. Melihan ÜNLÜ
Doç. Dr. Özkan ERGENE
Doç. Dr. Samet ERDEN
Doç. Dr. Samet OKUMUŞ
Doç. Dr. Suphi Önder BÜTÜNER
Dr. Öğr. Üyesi. Duygu ALTAYLI ÖZGÜL
Dr. Öğr. Üyesi Hilal YILDIZ
Dr. Öğr. Üyesi Sedef ÇELİK DEMİRCİ
Dr. Öğr. Üyesi Selcen ÇALIK UZUN
Dr. Öğr Üyesi Tuğba Baran KAYA
Dr. Atiye AYYILDIZ ALTINBAŞ
Dr. Esra AKSOY
Arş. Gör. Dr. Hilmi KARACA
Arş. Gör. Berna YILDIZHAN
Arş. Gör. Büşra Çaylan ERGENE

vizetek

Editörler Prof. Dr. Erhan ERTEKİN, *Necmettin Erbakan Ünv. Eğitim Fakültesi*
Doç. Dr. Suphi Önder BÜTÜNER, *Yozgat Bozok Ünv. Eğitim Fakültesi*

1. Bölüm **Matematik Öğretiminde Hataların ve Kavram Yanılgılarının Tespitinin ve Giderilmesinin Önemi**
Arş. Gör. Dr. Hilmi KARACA, *Aksaray Ünv. Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0002-5958-2522
Doç. Dr. Deniz KAYA, *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Ünv. Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0002-7804-1772
Prof. Dr. Erhan ERTEKİN, *Necmettin Erbakan Ünv. Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0002-6466-8996

2. Bölüm **Sayılar ve İşlemler Öğrenme Alanındaki Olası Hatalar ve Kavram Yanılgıları I; Sayı ve Basamak Değeri, Toplama ve Çıkarma İşlemleri, Çarpma ve Bölme İşlemleri**
Doç. Dr. Deniz KAYA, *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Ünv. Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0002-7804-1772
Arş. Gör. Berna YILDIZHAN, *Necmettin Erbakan Ünv. Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0001-7233-9992
Dr. Atiye Ayyıldız ALTINBAŞ, *Milli Eğitim Bakanlığı*
ORCID: 0000-0001-7411-9838

3. Bölüm **Sayılar ve İşlemler Öğrenme Alanındaki Olası Hatalar ve Kavram Yanılgıları II; Üslü İfadeler, Kareköklü İfadeler**
Prof. Dr. Osman BİRGİN, *Uşak Ünv. Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0003-3460-2731

4. Bölüm **Sayılar ve İşlemler Öğrenme Alanındaki Olası Hatalar ve Kavram Yanılgıları III; Kesirler-Rasyonel Sayılar, Ondalık Gösterim ve Yüzdeler**
Prof. Dr. Burçin GÖKKURT ÖZDEMİR, *Bartın Ünv. Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0002-1551-0113
Doç. Dr. Samet ERDEN, *Bartın Ünv. Fen Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0001-8430-7533

Bölümler ve Yazarlar

5. Bölüm **Sayılar ve İşlemler Öğrenme Alanındaki Olası Hatalar ve Kavram Yanılgıları IV; Tamsayılar ve Tamsayılarla İşlemler, Oran-Orantı**

Prof. Dr. Tuba GÖKÇEK, *Kırıkkale Ünv. Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0003-2923-070X

Dr. Öğr. Üyesi Hilal YILDIZ, *Kars Kafkas Ünv. Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0001-9841-9130

Dr. Öğr Üyesi Tuğba Baran KAYA, *Kırıkkale Ünv. Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0001-9924-4352

6. Bölüm **Cebir Öğrenme Alanındaki Olası Hatalar ve Kavram Yanılgıları I; Değişken ve Eşitlik, Cebirsel İfadeler ve Denklem**

Doç. Dr. Melihan ÜNLÜ, *Aksaray Ünv. Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0003-3337-8758

7. Bölüm **Cebir Öğrenme Alanındaki Olası Hatalar ve Kavram Yanılgıları II; Doğrusal Denklemler, Özdeşlik ve Eşitsizlik**

Dr. Öğr. Üyesi. Duygu ALTAYLI ÖZGÜL, *Sivas Cumhuriyet Ünv. Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0003-2749-5050

8. Bölüm **Ölçme Öğrenme Alanındaki Olası Hatalar ve Kavram Yanılgıları I; Uzunluk ve Zaman Ölçme**

Doç. Dr. Özkan ERGENE, *Sakarya Ünv. Eğitim Fakültesi*
ORCID: 0000-0001-5119-2813

Prof. Dr. Emin AYDIN, *Marmara Ünv. Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0003-4298-2623

Arş. Gör. Büşra ÇAYLAN ERGENE, *Sakarya Ünv. Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0002-5567-6791

9. Bölüm **Ölçme Öğrenme Alanındaki Olası Hatalar ve Kavram Yanılgıları II; Alan Ölçme ve Sıvı Ölçme**

Prof. Dr. Serkan NARLI, *Dokuz Eylül Ünv. Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0001-8629-8722

Dr. Esra AKSOY, *Milli Eğitim Bakanlığı*
ORCID ID: 0000-0001-8829-2383

10. Bölüm **Geometri Öğrenme Alanındaki Olası Hatalar ve Kavram Yanılgıları I; Çokgenler, Açılar**
Doç. Dr. Suphi Önder BÜTÜNER, *Yozgat Bozok Ünv. Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0001-7083-6549

11. Bölüm **Geometri Öğrenme Alanındaki Olası Hatalar ve Kavram Yanılgıları II; Dönüşüm Geometrisi (Öteleme, Simetri, Dönme), Eşlik ve Benzerlik**
Prof. Dr. Fatih KARAKUŞ, *Sivas Cumhuriyet Ünv. Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0001-9581-520X

12. Bölüm **Veri İşleme Öğrenme Alanındaki Olası Hatalar ve Kavram Yanılgıları I; Araştırma Sorusu Yazma, Veri Toplama ve Toplanan Veriler için Uygun Grafiğin Seçimi (Sütun, Daire, Çizgi Grafiği)**
Doç. Dr. İlknur ÖZPINAR, *Niğde Ömer Halisdemir Ünv. Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0002-3630-0991
Dr. Öğr. Üyesi Selcen ÇALIK UZUN, *Trabzon Ünv. Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0002-2178-6642
Dr. Öğr. Üyesi Sedef ÇELİK DEMİRCİ
ORCID ID: 0000-0002-9242-8009

13. Bölüm **Veri İşleme Öğrenme Alanındaki Olası Hatalar ve Kavram Yanılgıları II; Aritmetik Ortalama, Medyan ve Mod**
Doç. Dr. Burcu DURMAZ, *Süleyman Demirel Ünv. Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0002-2788-434X

14. Bölüm **Olasılık Öğrenme Alanındaki Olası Hatalar ve Kavram Yanılgıları**
Doç. Dr. Samet OKUMUŞ, *Recep Tayyip Erdoğan Ünv. Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0001-5905-196X

Önsöz

Etkili matematik öğretimi için, öğretmenler öğrencilerin yapabilecekleri hataların ve sahip oldukları kavram yanılgılarının neler olduğunu veya olabileceğini bilmeli, daha da önemlisi bu hataların ve kavram yanılgılarının ortaya çıkmadan önlenmesinde kullanılabilecek etkinlikler hazırlama konusunda bilgi ve beceriye sahip olmalıdırlar. Bu kitap, okuyuculara öğrencilerin yaşadıkları matematiksel hataların ve kavram yanılgılarının neler olduğu hakkında bilgi vermenin yanında, her bölüm sonunda sunulan etkinliklerle bu hataların ve kavram yanılgılarının önlenmesi ve giderilmesi konusunda rehber olmaktadır. 14 bölümden oluşan kitabın ilk bölümünde, hata ve kavram yanılgısının tanımından, nedenlerinden ve matematik öğretiminde hataların ve kavram yanılgılarının tespitinin ve giderilmesinin öneminden bahsedilmiştir. İkinci, üçüncü, dördüncü ve beşinci bölümlerde sayılar ve işlemler öğrenme alanındaki olası öğrenci hatalarının ve kavram yanılgılarının neler olduğuna değinilmiş ve ardından kavram yanılgılarını gidermeye yönelik etkinlikler sunulmuştur. Altıncı ve yedinci bölümlerde cebir öğrenme alanındaki, sekizinci ve dokuzuncu bölümlerde ölçme öğrenme alanındaki, onuncu ve on birinci bölümlerde ise geometri öğrenme alanındaki olası öğrenci hatalarının ve kavram yanılgılarının neler olduğuna değinilmiş ve ardından kavram yanılgılarını gidermeye yönelik etkinlikler sunulmuştur. Kitabın on ikinci ve onüçüncü bölümünde veri işleme öğrenme alanı, on dördüncü bölümünde ise olasılık öğrenme alanındaki olası öğrenci hatalarının ve kavram yanılgılarının neler olduğuna değinilmiş ve ardından kavram yanılgılarını gidermeye yönelik etkinliklere yer verilmiştir. Faydalı olması dileğiyle.

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM 1:

Matematik Öğretiminde Hataların ve Kavram Yanılgılarının Tespitinin ve Giderilmesinin Önemi 1

Arş. Gör. Dr. Hilmi KARACA - Doç. Dr. Deniz KAYA

Prof. Dr. Erhan ERTEKİN

BÖLÜM 2:

Sayılar ve İşlemler Öğrenme Alanındaki Olası Hatalar ve Kavram Yanılgıları I; Sayı ve Basamak Değeri, Toplama ve Çıkarma İşlemleri, Çarpma ve Bölme İşlemleri 41

Doç. Dr. Deniz KAYA - Arş. Gör. Berna YILDIZHAN

Dr. Atiye AYYILDIZ ALTINBAŞ

BÖLÜM 3:

Sayılar ve İşlemler Öğrenme Alanındaki Olası Hatalar ve Kavram Yanılgıları II; Üslü İfadeler 107

Prof. Dr. Osman BİRGİN

BÖLÜM 4:

Sayılar ve İşlemler Öğrenme Alanındaki Olası Hatalar ve Kavram Yanılgıları III; Kesirler-Rasyonel Sayılar, Ondalık Gösterimi ve Yüzdeler 145

Prof. Dr. Burçin GÖKKURT ÖZDEMİR

Doç. Dr. Samet ERDEN

BÖLÜM 5:

Sayılar ve İşlemler Öğrenme Alanındaki Olası Hatalar ve Kavram Yanılgıları IV; Tamsayılar ve Tamsayılarla İşlemler, Oran-Orantı 175

Dr.Öğr.Üyesi Hilal YILDIZ - Dr.Öğr.Üyesi Tuğba BARAN KAYA

Prof. Dr. Tuba GÖKÇEK

BÖLÜM 6:

Cebir Öğrenme Alanındaki Olası Hatalar ve Kavram Yanılgıları I; Değişken ve Eşitlik, Cebirsel İfadeler ve Denklem 223

Doç. Dr. Melihan ÜNLÜ

BÖLÜM 7:

Cebir Öğrenme Alanındaki Olası Hatalar ve Kavram Yanılgıları II; Doğrusal Denklemler, Özdeşlik ve Eşitsizlik 271

Dr. Öğr. Üyesi Duygu ALTAYLI ÖZGÜL

BÖLÜM 8:
Ölçme Öğrenme Alanındaki Olası Hatalar ve Kavram Yanılgıları I;
Uzunluk ve Zaman Ölçme 309
Doç. Dr. Özkan ERGENE - Prof. Dr. Emin AYDIN
Arş. Gör. Büşra Çaylan ERGENE

BÖLÜM 9:
Ölçme Öğrenme Alanındaki Olası Hatalar ve Kavram Yanılgıları II;
Alan Ölçme ve Sıvı Ölçme 333
Prof. Dr. Serkan NARLI - Dr. Esra AKSOY

BÖLÜM 10:
Geometri Öğrenme Alanındaki Olası Hatalar ve Kavram Yanılgıları I;
Çokgenler, Açılar 371
Doç. Dr. Suphi Önder BÜTÜNER

BÖLÜM 11:
Geometri Öğrenme Alanındaki Olası Hatalar ve Kavram Yanılgıları II; Dönüşüm
Geometrisi (Öteleme, Simetri, Dönme), Eşlik ve Benzerlik 405
Prof. Dr. Fatih KARAKUŞ

BÖLÜM 12:
Veri İşleme Öğrenme Alanındaki Olası Hatalar ve Kavram Yanılgıları I;
Araştırma Sorusu Yazma, Veri Toplama ve Toplanan Veriler için Uygun Grafiğin
Seçimi (Sütun, Daire, Çizgi Grafiği) 443
Doç. Dr. İlknur ÖZPINAR
Dr. Öğr. Üyesi Selcen ÇALIK UZUN
Dr. Öğr. Üyesi Sedef ÇELİK DEMİRCİ

BÖLÜM 13:
Veri İşleme Öğrenme Alanındaki Olası Hatalar ve Kavram Yanılgıları II; Aritmetik
Ortalama, Medyan ve Mod 505
Doç. Dr. Burcu DURMAZ

BÖLÜM 14:
Olasılık Öğrenme Alanındaki Olası Hatalar ve Kavram Yanılgıları 533
Doç.Dr. Samet OKUMUŞ

BÖLÜM **1**

Matematik Öğretiminde Hataların ve Kavram Yanılgılarının Tespitinin ve Giderilmesinin Önemi

Arş. Gör. Dr. Hilmi KARACA
Doç. Dr. Deniz KAYA
Prof. Dr. Erhan ERTEKİN

Bu bölümde öncelikle teoriler ışığında öğrenme sürecine değinilerek matematik eğitiminde hata, kavram yanılgısı ve zorluklar üzerinde durulmuştur. Hemen ardından matematiksel hatalar, kavram yanılgıları ve zorluklarla ilgili genel bilgilendirmelere değinilmiştir. Bir sonraki kısımda matematik penceresinden kavram yanılgısının türlerine ve nedenlerine yer verilmiştir. Matematiksel kavram yanılgısının bazı kuramsal yaklaşımlardaki yeriyle devam eden bölüm içeriği kavram yanılgılarını önleyici ve giderici bazı çözüm önerileriyle son bulmuştur.

Yalnızca iki tür kesin bilgi vardır:
Kendi varlığımızın farkında olduğumuz ve matematiğin hakikatleri
(Jean d'Alembert)

Giriş

Geçmişten günümüze insanlığın ortak mirası olan matematik bilimi; uygarlıkların gelişmesinde mihenk taşlarından biri olmuş, hiç şüphesiz olmaya da devam edecektir. Matematik bilimi, yalnızca kendi etki alanında değil birçok alanda ve disiplinde de yeri doldurulamayacak roller üstlenmekte ve çağının çok ötesine hükmetmektedir. Öyle ki geçmiş ile gelecek arasında köprü görevi üstlenerek içinde bulunduğu zamanı en verimli şekilde yönlendirebilmekte ve kendi sınırlarının ötesine taşımaktadır. Nitekim matematiğin izlerine; sanattan spora, haberleşmeden ulaşıma, sağlıktan turizme, eğitimden ticarete, sanayiden astronomiye, psikolojiden adalete, felsefeden sosyolojiye, siyasetten ekonomiye, tarihten dini bilimlere kadar daha pek çok alanda rastlamak mümkündür. Peki bu kadar geniş bir alanda yüzyıllar boyunca varlığını hissettiren bir bilim dalını güçlü kılan şey nedir? Bu sorunun yanıtı elbette cümlelere veya anlatımlara sığmayacak kadar engindir. Ancak bu bilim dalının en belirgin özelliği doğru düşünme sanatını etkili şekilde kullanarak bunu gelecek nesillere aktarabilmesidir. İşte matematiği diğer bilim dallarından farklı kılan bu "doğru" kelimesine yüklenen anlamda gizlidir (Sertöz, 2021, s. 4). Özellikle olgulardan hareketle oluşturduğumuz matematiksel kavramların doğru tanımlanarak inşa edilmesi gelecek öğretiler için değerli bir adımdır. Çünkü matematik biliminin yüzyıllarca ayakta kalması ve birçok bilim dalının temelini oluşturması matematiksel kavramlara yüklenen anlamlarda hayat bulmaktadır. Öyle ki matematikte yaşanan değişimlerin dokuları sessiz ve sakin olsa da matematiksel kavramların etkileri birçok alanda derinden hissedilir. Dolayısıyla matematiksel kavramların doğru anlaşılması bir başka ifadeyle doğru öğrenilmesi gelecek bilgilerin inşasında ön koşul niteliğindedir. Öyleyse yaşam sürecinde hep var olan ve yüzyıllar içerisinde evrimleşen öğrenme anlayışının izlerini takip etmek nitelikli bir neslin yetiştirilmesinde önem arz eder.

Uzun bir zaman diliminde "nasıl öğrenileceğini öğrenme" veya daha yaygın bir kanı olarak "öğrenmeyi öğrenme" fikri tartışılagelmiş bir konu olmasına karşın henüz ilk çeyreğini yaşadığımız 21. yüzyıl penceresinden bakıldığında etkisinin daha güçlü hissedildiğine tanık olmaktayız (James vd., 2007). Çünkü içinde bulunduğumuz bilgi çağında yaşam boyu öğrenme anlayışı geniş bir yelpazede talep görerek yeni bilgi, beceri ve yetkinliklerle donatılmış bireylere olan ihtiyacı da artırmaktadır. Hızla dönüşen dünyada değişimin bir parçası olmak yalnızca bilgiye erişimi sağlamak değil; esnek, işlevsel, analitik, eleştirel ve yaratıcı bir şekilde çağın gereksinimlerine yanıt verebilmekten geçmektedir. Dolayısıyla değişen paradigmaların etkisi öğrenmenin doğasını daha yakından

Kaynaklar

Arslan, Z., & Ünal, H. (2022). Bilişsel yük kuramı ve matematik problemlerinin bilişsel yük ataması. *Türk Eğitim Değerlendirmeleri Dergisi, 1*(1), 7-32.

Ayyıldız, N., & Altun, S. (2013). Matematik dersine ilişkin kavram yanılgılarının giderilmesinde öğrenme günlüklerinin etkisinin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 28*(2), 71-86.

Baddeley, A. (1992). Working memory. *Science, 255*(5044), 556-559. https://doi.org/10.1126/science.1736359

Baki, A., & Aydın-Güç, F. (2014). Dokuzuncu sınıf öğrencilerinin devirli ondalık gösterimle ilgili kavram yanılgıları. *Turkish Journal of Computer and Mathematics Education (TURCOMAT), 5*(2), 176-206.

Barbieri, C. A., Miller-Cotto, D., & Booth, J. L. (2019). Lessening the load of misconceptions: Design-based principles for algebra learning. *Journal of the Learning Sciences, 28*(3), 381-417. https://doi.org/10.1080/10508406.2019.1573428

Ben-Hur, M. (2006). *Concept-rich mathematics instruction: Building a strong foundation for reasoning and problem solving*. Association for Supervision and Curriculum Development.

Bingölbali, E., & Özmantar M. F. (2012). Matematiksel kavram yanılgıları: Sebepleri ve çözüm arayışları. E. Bingölbali & M. F. Özmantar (Ed.), *Matematiksel zorluklar ve çözüm önerileri* içinde (s. 1-30). Pegem Akademi Yayıncılık.

Biza, I., Souyoul, A., & Zachariades, T. (2005). *Conceptual change in advanced mathematical thinking.* In Proceedings of the Fourth Conference on European Research in Mathematics Education (pp. 1727-1736). Sant Feliu de Guixols, Spain: CERME.

Black, P., & Wiliam, D. (2009). Developing the theory of formative assessment. *Educational Assessment, Evaluation and Accountability, 21,* 5-31. https://doi.org/10.1007/s11092-008-9068-5

Black, P., & Wiliam, D. (2006). Developing a theory of formative assessment. In J. Gardner (Ed.), *Assessment and learning* (pp. 81-100). Sage Publishing.

Bolte, L. A. (1999). Using concept maps and interpretive essays for assessment in mathematics. *School Science and Mathematics, 99*(1), 19-30. https://doi.org/10.1111/j.1949-8594.1999.tb17442.x

Boz-Yaman, B. (2021). Matematik eğitiminde yapılandırmacı yaklaşım. M. Ünlü (Ed.), *Uygulama örnekleriyle matematik öğretiminde yeni yaklaşımlar* (2. baskı) içinde (119-146). Pegem Akademi Yayıncılık.

Bransford, J. A., Brown, A., & Cocking, R. (1999). *How people learn: Brain, mind, experience and school.* National Academy Press.

Bredo, E. (1993). The social construction of learning. In G. D. Phye (Ed.) *Handbook of academic learning: Construction of knowledge* (pp. 3-45). Academic Press.

Brown J., Skow K., & the IRIS Center (2016). *Mathematics: Identifying and addressing student errors*. Retrieved from https://iris.peabody.vanderbilt.edu/wp-content/uploads/pdf_case_studies/ics_matherr.pdf

Bujak, K. R., Radu, I., Catrambone, R., MacIntyre, B., Zheng, R., & Golubski, G. (2013). A psychological perspective on augmented reality in the mathematics classroom. *Computers & Education, 68*, 536-544. https://doi.org/10.1016/j.compedu.2013.02.017

Bulut, A. S. (2023). Mathematics teachers' knowledge on misconceptions and solution suggestions: Ratio-proportion topic. *International Journal of Educational Research Review, 8*(3), 596-609. https://doi.org/10.24331/ijere.1301822

Bütüner, S. Ö., & Gür, H. (2008). Açılar ve üçgenler konusunun anlamlı öğrenme araçlarından V diyagramları ve zihin haritaları kullanılarak öğretimi. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi, 2*(1), 1-18.

Byrd, C. E., McNeil, N. M., Chesney, D. L., & Matthews, P. G. (2015). A specific misconception of the equal sign acts as a barrier to children's learning of early algebra. *Learning and Individual ences, 38*, 61-67. https://doi.org/10.1016/j.lindif.2015.01.001

Chandler, P., & Sweller, J. (1991). Cognitive load theory and the format of instruction. *Cognition and Instruction, 8*(4), 293-332. https://doi.org/10.1207/s1532690xci0804_2

Chen, X., Xie, H., & Hwang, G. J. (2020). A multi-perspective study on artificial intelligence in education: Grants, conferences, journals, software tools, institutions, and researchers. *Computers and Education: Artificial Intelligence, 1,* 1-11. https://doi.org/10.1016/j.caeai.2020.100005

Cheng, Y. W., Wang, Y., Cheng, I. L., & Chen, N. S. (2019). An in-depth analysis of the interaction transitions in a collaborative augmented reality-based mathematic game. *Interactive Learning Environments, 27*(5-6), 782-796. https://doi.org/10.1080/10494820.2019.1610448

Clement, J. (1982). Students' preconceptions in introductory mechanics. *American Journal of Physics, 50*(1), 66-71. https://doi.org/10.1119/1.12989

Cockburn, A. D. (2005). *Teaching mathematics with insight the identification, diagnosis, and remediation of young children's mathematical errors*. Routledge Falmer Publishing.

Cockburn, A. D., & Littler, G. (2008). *Mathematical misconceptions. A Guide for Primary Teachers.* Sage Publishing.

Confrey, J., & Kazak, S. (2006). A thirty-year on constructivism in mathematics education. In A. Gutiérrez & P. Boero (Eds.), *Handbook of research on the psychology of mathematics education: Past, present and future* (pp. 305-345). Sense Publishing.

Cornu, B. (1991). Limits. In D. Tall (Ed.), *Advanced mathematical thinking* (pp. 153-166). Kluwer Publishing.

Davidson, S., & Askew, M. (2012, July). *Concept cartoons as a way to elicit understandings and encourage reasoning about decimals in year 7 [Conference presentation full text].* Proceedings of the 35th Annual Conference of the Mathematics Education Research Group of Australasia, Singapore: MERGA.

Erbaş, A. K., Çetinkaya, B., & Ersoy, Y. (2009). Öğrencilerin basit doğrusal denklemlerin çözümünde karşılaştıkları güçlükler ve kavram yanılgıları. *Eğitim ve Bilim, 34*(152), 44-59.

Fuadiah, N. F. (2015, May). *Epistemological obstacles on mathematics' learning in junior high school students: A study on the operations of integer material [Conference presentation full text].* Proceeding of International Conference on Research, Implementation and Education of Mathematics and Sciences, Yogyakarta State University, Indonesia.

Fujii, T. (2020). Misconceptions and alternative conceptions in mathematics education. In S. Lerman (Ed.), *Encyclopedia of mathematics education* (pp. 625-627). E-Book: Springer Publishing.

Georgiou, Y., Ioannou, A., & Kosmas, P. (2021). Comparing a digital and a non-digital embodied learning intervention in geometry: Can technology facilitate? *Technology, Pedagogy and Education, 30*(2), 345-363. https://doi.org/10.1080/1475939X.2021.1874501

Gerring, J. (1999). What makes a concept good? A criterial framework for understanding concept formation in the social sciences. *Polity, 31*(3), 357-393. https://doi.org/10.2307/3235246

Gningue, S., Menil, V., & Fuchs, E. (2014). Applying Bruner's theory of representation to teach pre-algebra and algebra concepts to community college students using virtual manipulatives. *The Electronic Journal of Mathematics and Technology, 8*(3), 159-177.

Goldin, G. A. (2014). Mathematical representations. In S. Lerman (Ed.), *Encyclopedia of mathematics education* (pp. 409-413). Springer Publishing.

Gödek, Y., Polat, D., & Kaya, V. H. (2019). *Fen bilgisi öğretiminde kavram yanılgıları. Kavram yanılgılarının tespiti-giderilmesi ve uygulamalı örnekler* (5. baskı). Pegem Akademi Yayıncılık.

Gökbulut, Y., & Eren, Z. (2018). An application of learning logs for measuring mathematics course lengths in primary education. *Universal Journal of Educational Research, 6*(5), 836-843. https://doi.org/10.13189/ujer.2018.060504

Gökkurt-Özdemir, B., Yıldız-Durak, H., Karaoglan-Yılmaz, F. G., & Yılmaz, R. (2021). The of digital concept cartoons and digital concept maps on eliminating middle school students' misconceptions in the mathematics course: Experimental research. *Informatics in Education, 20*(2), 205-229.

Gökkurt-Özdemir, B., Yıldız-Durak, H., Karaoğlan-Yılmaz, F. G., & Yılmaz, R. (2018, July). *Use of digital concept cartoons and digital concept maps for elimination of misconceptions in secondary school mathematics course: Examination of opinions of teachers.* Proceedings of EDULEARN18 Conference, Mallorca, Spain.

Graeber, A. O., & Campbell, P. F. (1993). Misconceptions about multiplication and division. *The Arithmetic Teacher, 40*(7), 408-411.

Graeber, A., & Johnson, M. (1991). *Insights into secondary school students' understanding of mathematics.* College Park, University of Maryland.

Guo, M., Leung, F. K., & Hu, X. (2020). - tive determinants of mathematical problem posing: the case of Chinese Miao students. *Educational Studies in Mathematics, 105*, 367-387.

Gürbüz, R., & Birgin, O. (2012). The of computer-assisted teaching on remedying misconceptions: The case of the subject probability. *Computers & Education, 58*(3), 931-941. https://doi.org/10.1016/J.COMPEDU.2011.11.005

Hansen, A., Drews, D., Dudgeon, J., Lawton, F., & Surtees, L. (2020). *Children's errors in mathematics*. Sage Publishing.

Hasemann, K., & Mansfield, H. (1995). Concept mapping in research on mathematical knowledge development: Background, methods, findings, and conclusions. *Educational Studies in Mathematics, 29*(1), 45-72. https://doi.org/10.1007/BF01273900

Hwang, G. J., & Tu, Y. F. (2021). Roles and research trends of artificial intelligence in mathematics education: A bibliometric mapping analysis and systematic review. *Mathematics, 9*(584), 1-19. https://doi.org/10.3390/math9060584

Hwang, W. Y., Su, J. H., Huang, Y. M., & Dong, J. J. (2009). A study of multi-representation of geometry problem solving with virtual manipulatives and whiteboard system. *Educational Technology & Society, 12*(3), 229-247.

James, M. (2005). Insights on teacher learning from the teaching and learning research programme. *Research Papers in Education, 20*(2), 105-108.

James, M. (2006). Balancing rigour and responsiveness in a shifting context: Meeting the challenges of educational research. *Research Papers in Education, 21*(4), 365-380.

James, M., McCormick, R., Black, P., Carmichael, P., Drummond, M. J., Fox, A., MacBeath, J., Marshall, B., Pedder, D., Procter, R., S., Swann, J., & Wiliam, D. (2007). *Improving learning how to learn in classrooms, schools and networks.* Routledge Publishing.

James, M., & Pedder, D. (2005). Professional learning as a condition for assessment for learning. In J. Gardner (Ed.) *Assessment and learning* (pp. 27-44). Sage Publishing.

Kaplan, A., Ozturk, M., & Ocal, M. F. (2015). Relieving of misconceptions of derivative concept with derive. *International Journal of Research in Education and Science, 1*(1), 64-74.

Kaplan, A., & Öztürk, M. (2012). The of computer-based instruction method to resolve misconceptions on ratio-proportion subject. *Energy Education Science and Technology Part B: Social and Educational Studies, 4*(1), 271-282.

Karaoglan-Yilmaz, F. G., Gökkurt-Özdemir, B., & Yasar, Z. (2018). Using digital stories to reduce misconceptions and mistakes about fractions: An action study. *International Journal of Mathematical Education in Science and Technology, 49*(6), 867-898. https://doi.org/10.1080/0020739X.2017.1418919

Kariyana, I., & A. Sonn, R. (2016). Teaching methods and learners' concept formation, development and integration in geometry: Assessing the relationship. *International Journal of Educational Sciences, 12*(1), 75–88. doi:10.1080/09751122.2016.11890415

Keogh, B., & Naylor, S. (1999). Concept cartoons, teaching and learning in science: An evaluation. *International Journal of Science Education, 21*(4), 431-446. https://doi.org/10.1080/0950069992906 42

Koklu, O., & Topcu, A. (2012). of Cabri-assisted instruction on secondary school students' misconceptions about graphs of quadratic functions. *International Journal of Mathematical Education in Science and Technology, 43*(8), 999-1011.

Loc, N. P., & Loc, M. T. (2020). Using mind map in teaching mathematics: An experimental study. *International Journal of Scientific & Technology Research, 9*(4), 1149-1155.

Loyens, S. M. M., Jones, S. H., Mikkers, J., & van Gog, T. (2015). Problem-based learning as a facilitator of conceptual change. *Learning and Instruction, 38,* 34-42. https://doi.org/10.1016/j.learninstruc.2015.03.002

Luckin, R., Holmes, W., M., & Forcier, L. B. (2016). *Intelligence Unleashed. An argument for AI in Education.* Pearson Publishing.

McCloskey, M. (1983). Naive theories of motion. *Mental Models, 14*(2), 299-324.

McIntosh, M. E., & Draper, R. J. (2001). Using learning logs in mathematics: Writing to learn. *The Mathematics Teacher, 94*(7), 554-557.

Merenluoto, K. (2005). Conceptual change in mathematics. *Nordic Studies in Mathematics Education, 2*, 17-34.

Moru, E. K., & Mathunya, M. (2022). A constructivist analysis of grade 8 learners' errors and misconceptions in simplifying mathematical algebraic expressions. *Journal of Research and Advances in Mathematics Education, 7*(3), 130-144.

Moyer-Packenham, P., & Suh, J. (2012). Learning mathematics with technology: The influence of virtual manipulatives on achievement groups. *Journal of Computers in Mathematics and Science Teaching, 31*(1), 39-59.

Mutlu, Y. (2023). Zorluk, kavram yanılgısı ve hata: Nedenleri, belirlenmesi, önlenmesi ve giderilmesi. M. H. Sarı, S. Olkun & Y. Mutlu (Ed.), *İlkokul matematiğinde öğrenci zorlukları, kavram yanılgıları, hatalar ve çözüm önerileri* içinde (s. 1-28). Vizetek Yayıncılık.

National Research Council (NRC) (2012). *Discipline-based education research: Understanding and improving learning in undergraduate science and education.* National Academies Press.

Neidorf, T., Arora, A., Erberber, E., & Tsokodayi, Y. (2020). *Student misconceptions and errors in physics and mathematics: Exploring data from TIMSS and TIMSS.* Springer Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-030-30188-0

Ojose, B. (2015a). *Common misconceptions in mathematics: Strategies to correct them.* University Press of America.

Ojose, B. (2015b). Students' misconceptions in mathematics: Analysis of remedies and what research says. *Ohio Journal of School Mathematics, 72,* 30-34.

Paas, F., Tuovinen, J. E., Tabbers, H., & Van Gerven, P. W. M. (2003). Cognitive load measurement as a means to advance cognitive load theory. *Educational Psychologist, 38*(1), 63-71. https://doi.org/10.1207/S15326985EP3801_8

Paavola, S., Lipponen, L., & Hakkarainen, K. (2004). Models of innovative knowledge communities and three metaphors of learning. *Review of Educational Research, 74*(4), 557-576.

Payne, S. J., & Squibb, H. R. (1990). Algebra mal-rules and cognitive accounts of error. *Cognitive Science, 14*(3), 445-481. https://doi.org/10.1016/0364-0213(90)90019-S

Peng, P., Wang, C., & Namkung, J. (2018). Understanding the cognition related to mathematics A meta-analysis on the cognitive deficit profiles and the bottleneck theory. *Review of Educational Research, 88*(3), 434-476. https://doi.org/10.3102/0034654317753350

Piaget, J. (1970). Piaget's theory. In P. Mussen (Ed.), *Charmichael's manual of child psychology* (3rd ed.) (pp. 703-732). Wiley Publishing.

Radford, L. (2013). Three key concepts of the theory of objectification: Knowledge, knowing, and learning. *Journal of Research in Mathematics Education, 2*(1), 7-44. http://doi.dx.org/1 0.4471/redimat.2013.19

Ramaprasad, A. (1983). On the definition of feedback. *Behavioral Science, 28,* 4-13. https://doi.org/10.1002/bs.3830280103

Ran, H., Kim, N. J., & Secada, W. G. (2021). A meta-analysis on the of technology's functions and roles on students' mathematics achievement in K-12 classrooms. *Journal of Computer Assisted Learning, 38*(1), 258-284. https://doi.org/10.1111/jcal.12611

Ryan, J., & Williams, J. (2007). *Children's mathematics 4-15: learning from errors and misconceptions: Learning from errors and misconceptions.* McGraw-Hill Education.

Sadik, A. (2008). Digital storytelling: A meaningful technology-integrated approach for engaged student learning. *Educational Technology Research and Development, 56*(4), 487-506. https://doi.org/10.1007/s11423-008-9091-8

Sancar, M., & Koparan, T. (2019). Investigation of the of concept cartoons on the misconceptions of secondary school students on polygons. *Karaelmas Journal of Educational Sciences, 7*, 101-122.

Scavarelli, A., Arya, A., & Teather, R. J. (2021). Virtual reality and augmented reality in social learning spaces: A literature review. *Virtual Reality, 25*, 257-277. https://doi.org/10.1007/s10055-020-00444-8

Senemoğlu, N. (2013). *Gelişim, öğrenme ve öğretim: Kuramdan uygulamaya* (23. baskı). Yargı Yayınevi Yayıncılık.

Sertöz, A. S. (2021). *Şu matematik dedikleri.* TÜBİTAK Popüler Bilim Kitapları. Salmat Basım Yayıncılık.

Sharma, S. (2016). Probability from a socio-cultural perspective. *Statistics Education Research Journal, 15*(2), 126-144. https://doi.org/10.52041/serj.v15i2.244

Simon, M. A. (2017). Explicating mathematical concept and mathematical conception as theoretical constructs for mathematics education research. *Educational Studies in Mathematics, 94,* 117-137. https://doi.org/10.1007/s10649-016-9728-1

Simon, M. A., Kara, M., Norton, A., & Placa, N. (2018). Fostering construction of a meaning for multiplication that subsumes whole-number and fraction multiplication: A study of the learning through activity research program. *The Journal of Mathematical Behavior, 52,* 151-173. https://doi.org/10.1016/j.jmathb.2018.03.002

Sirakaya, M., & Cakmak, E. K. (2018). The - ct of augmented reality use on achievement, misconception and course engagement. *Contemporary Educational Technology, 9*(3), 297-314. https://doi.org/10.30935/cet.444119

Smith, J. P., diSessa, A. A., & Roschelle, J. (1993). Misconceptions reconceived: A constructivist analysis of knowledge in transition. *Journal of the Learning Sciences, 3*(2), 115-163.

Smutny, P., Babiuch, M., & Foltynek, P. (2019, May). *A review of the virtual reality applications in education and training [Conference presentation].* 2019 20th International Carpathian Control Conference (ICCC). https://doi.org/10.1109/CarpathianCC.2019.8765930

Strike, K. A., & Posner, G. J. (1992). A revisionist theory of conceptual change. In R. A. Duschl & R. J. Hamilton (Eds.), *Philosophy of science, cognitive psychology, and educational theory and practice* (pp. 147-176). University of New York Press.

Sweller, J. (1988). Cognitive load during problem solving: on learning. *Cognitive Science, 12*(2), 257-285. https://doi.org/10.1207/s15516709cog1202_4

Şimşek, C. L. (2022). Kavram, kavram yanılgıları, tespiti ve giderilmesi. C. L. Şimşek (Ed.), *Fen öğretiminde kavram yanılgıları tespiti ve giderilmesi* (2. baskı) içinde (s. 1-21). Pegem Akademi Yayıncılık.

Tall, D. (1991). *Advanced mathematical thinking.* Springer Publishing. https://doi.org/10.1007/0-306-47203-1

Thompson, P. W. (2020). Constructivism in mathematics education. In S. Lerman (Ed.), *Encyclopedia of mathematics education* (2nd ed.) (pp. 127-134). Springer Publishing.

Tokcan, H. (2015). *Sosyal bilgilerde kavram öğretimi.* Pegem Akademi Yayıncılık.

Ulusoy, F. (2021). Prospective early childhood and elementary school mathematics teachers' concept images and concept definitions of triangles. *International Journal of Science and Mathematics Education, 19*(5), 1057-1078. https://doi.org/10.1007/s10763-020-10105-6

Vinner, S. (2020). Concept development in mathematics education. In S. Lerman (Ed.), *Encyclopedia of mathematics education* (2nd ed.) (pp. 123-127). Springer Publishing.

Vosniadou, S. (1994). Capturing and modeling the process of conceptual change. *Learning and Instruction, 4*(1), 45-69. https://doi.org/10.1016/0959-4752(94)90018-3

Watkins, C. (2003). *Learning: A Sense-maker's guide.* Association of Teachers and Lecturers.

Wood, D., Bruner, J. S., & Ross, G. (1976). The role of tutoring in problem solving. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, 17,* 89-100. https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.1976.tb00381.x

Yazıcı, N., & Şimşek, M. (2022). Examining the scenarios created by pre-service teachers regarding misconceptions that may occur in the teaching process. *Acta Didactica Napocensia, 15*(2), 256-268. https://doi.org/10.24193/adn.15.2.17

Yetim, S. (2019). Mistakes and misconceptions of middle school students about probability: A concept map study. *Bartın University Journal of Faculty of Education, 8*(1), 54-81. https://doi.org/10.14686/buefad.427971

Yıldız, A. (2023). Türkiye'de matematik eğitiminde kavram karikatürleri ile ilgili yapılan bilimsel makalelerin incelenmesi. *International Journal of Eurasia Social Sciences, 14*(52), 588-608. https://doi.org/10.35826/ijoess.3308

Yoon, S., Anderson, E., Lin, J., & Elinich, K. (2017). How augmented reality enables conceptual understanding of challenging science content. *Educational Technology & Society, 20*(1), 156-168.

Yoon, T. (2013). Are you digitized? Ways to provide motivation for ELLs using digital storytelling. *International Journal of Research Studies in Educational Technology, 2*(1), 25-34. https://doi.org/10.5861/ijrset.2012.204

Zembat, İ. Ö. (2015). Kavram yanılgısı nedir? M. F. Özmantar, E. Bingölbali & H. Akkoç (Eds.), *Matematiksel kavram yanılgıları ve çözüm önerileri* (4. baskı) içinde (s. 1-8). Pegem Akademi Yayıncılık.

Zulnaidi, H., Oktavika, E., & Hidayat, R. (2020). of use of GeoGebra on achievement of high school mathematics students. *Education and Information Technologies, 25*(1), 51-72. https://doi.org/10.1007/s10639-019-09899-y

BÖLÜM **2**

Sayılar ve İşlemler Öğrenme Alanındaki Olası Hatalar ve Kavram Yanılgıları I; Sayı ve Basamak Değeri, Toplama ve Çıkarma İşlemleri, Çarpma ve Bölme İşlemleri

Doç. Dr. Deniz KAYA
Arş. Gör. Berna YILDIZHAN
Dr. Atiye AYYILDIZ ALTINBAŞ

Bu bölümde öncelikle sayılar ve işlemler öğrenme alanının matematik öğretim programındaki içeriğine değinilerek öne çıkan kavramlara ve tanımlarına yer verilmiştir. Hemen ardından sayılar ve işlemlerle ilgili kavramların öğretiminin önemi ile sayı, basamak değeri ve temel aritmetik işlemlerle ilgili olası yanılgılar ve hatalar nedenleriyle birlikte ele alınmıştır. Toplama, çıkarma, çarpma ve bölme işlemleri konusunda yaygın görülen hata türü örnekleriyle devam eden bölüm içeriği kavram yanılgılarını gidermeye yönelik sunulan çözüm önerileri ve öğretim etkinlikleriyle son bulmuştur.

Doğru açıdan bakıldığı takdirde matematiğin, hakikatin yanı sıra barındırdığı üstün güzellik de görülür

(Bertrand Russell)

Giriş

Sayılar ve işlemler öğrenme alanı matematik öğretim programlarının ana temaları arasında yer almaktadır. Ulusal Matematik Öğretmenleri Konseyi (National Council of Teachers of Mathematics [NCTM]) tarafından 2000 yılında yayınlanan okul matematiği ilkeleri ve standartları isimli dokümanda da sayılar ve işlemler öğrenme alanına ayrı bir başlık ayrılarak sayma, sayılar ve aritmetik hakkında derin ve temel bir anlayış ortaya konmuştur (NCTM, 2000). Okul öncesi öğretimden başlayarak tüm sınıf düzeylerini kapsayan içerik standardında sayılar ve işlemleri içeren standart çerçeve; sayılar, işlemler ve hesaplamalar olmak üzere üç ana başlık altında toplanmıştır. Sayılar; sayıları temsil etme biçimlerini, sayılar arasındaki ilişkileri ve sayı kümelerini anlamayı içermektedir. İşlemler; işlemlerin anlamlarını ve birbirleriyle nasıl ilişkili olduklarını anlamayı kapsamaktadır. Hesaplamalar; akıcı şekilde hesaplama yapmayı ve sonraki aşamalarda tutarlı bir şekilde tahminler yapabilmeyi gerektirmektedir. Ülkemiz matematik dersi öğretim programlarında da sayılar ve işlemler ile ilgili içerik gerek kazanım sayısı olarak gerekse öğretimine ayrılan ders süresi olarak önemli bir oransal içeriğe sahiptir. İlkokul (1-4. sınıflar) ve ortaokul (5-8. sınıflar) düzeylerinde sayılar ve işlemler, ortaöğretim (9-12. sınıflar) düzeyinde ise sayılar ve cebir öğrenme başlığı altında yer verilerek bu başlıklarla ilintili alt öğrenme alanlarının içerikleri belirtilmektedir (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2018a, 2018b). Sayılar ve işlemler öğrenme alanı çerçevesi; doğal sayıları, tam sayıları, rasyonel sayıları, irrasyonel sayıları, gerçek (reel) sayıları ve bunlarla yapılan işlemleri, ondalık gösterimleri, yüzdeleri, çarpanlar ve katları, sayı kümelerini, kesirleri, oran ve orantı gibi birtakım alt öğrenme alanlarını kapsamaktadır. Ortaokul matematik öğretim programı beşinci sınıf düzeyinde doğal sayıların okunup yazılması ve doğal sayılarla dört işlem yapılması hedeflenmektedir. Bu hedeflerin devamı olarak doğal sayılarda işlem önceliğini gerektiren kazanımlar altıncı sınıfta yer almaktadır. Ayrıca bu sınıf seviyesinde doğal sayıların çarpan ve katlarına yönelik çalışmalara yer verilmektedir (MEB, 2018a). Ortaokul öğrencileri doğal sayıların bölüklerini, basamaklarını ve rakamların basamak değerlerini, sayı ve şekil örüntülerini, doğal sayılarla işlemlerde zihinden strateji geliştirmeyi ve tahminde bulunmayı, işlemler arasındaki ilişkileri anlamayı, işlemlerde verilmeyen öğeleri belirlemeyi ve bunları yorumlamayı, aritmetik işlemler gerektiren problemleri çözmeyi, işlem önceliğini, ortak çarpan parantezine alma ve dağılma özelliğini, çarpanlar ve katları belirlemeyi, asal sayıları, asal çarpanları, ortak bölenleri ve ortak katları öğrenmektedirler. İlkokul birinci sınıftan ortaokulun ilk yıllarına kadar sürekli artış gösteren basamak sayılarına ilişkin kazanımlar beşinci sınıf kazanımları ile son noktaya ulaşmakta

Kaynaklar

Albayrak, M., Yazıcı, N. ve Şimşek, M. (2019). Büyük doğal sayıları okuma ve yazmada öğrencilerin yaşadığı güçlükler. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 16*(1), 1419-1441. doi: 10.23891/efdyyu.2019.166

Arslan, S. ve Ubuz, B. (2009). Sayılarda basamak değeri kavramı ve öğrencilerin yaşadığı zorluklar. E. Bingölbali ve M. F. Özmantar (Ed.), *İlköğretimde karşılaşılan matematiksel zorluklar ve çözüm önerileri* içinde (s. 97-126). Ankara: Pegem Akademi.

Ashlock, R. B. (2006). *Error patterns in computation: Using error patterns to improve instruction* (9. baskı). Columbus, OH: Merrill Prentice Hall.

Bahnmueller, J., Nuerk H. C. ve Moeller K. (2018). A taxonomy proposal for types of interactions of language and place-value processing in multi-digit numbers. *Frontiers in Psychology, 9,* 1-7. doi: 10.3389/-fpsyg.2018.01024

Baroody, A. J. (2006). Why children have mastering the basic number combinations and how to help them. *Teaching Children Mathematics, 13*(1), 22-31. doi:10.5951/TCM.13.1.0022

Bingölbali, E. ve Özmantar, M. F. (Ed.). (2009). *İlköğretimde karşılaşılan matematiksel zorluklar ve çözüm önerileri.* Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Brown, J. S. ve Burton, R. R. (1978). Diagnostic models for procedural bugs in basic mathematical skills. *Cognitive Science, 2*(2), 155-192. doi:10.1016/s0364-0213(78)80004-4

Burns, M. (2007). *About teaching mathematics: A K-8 resource* (3. baskı). Sausalito, CA: Math Solutions Publishing.

Bütün, M. ve Erdoğan, N. (2020). Matematik öğretmenlerinin öğrencilerin sıfır kavramıyla ilgili anlayışlarına ilişkin bilgilerinin incelenmesi. *Cumhuriyet International Journal of Education, 9*(3), 961-982. doi: 10.30703/cije.730314

Carpenter, T. P. ve Moser, J. M. (2020). The development of addition and subtraction problem-solving skills. *Addition and subtraction* içinde (s. 9-24). New York: Routledge Publishing.

Carpenter, T. P. ve Moser, J. M. (1984). The acquisition of addition and subtraction concepts in grades one through three. *Journal for Research in Mathematics Education, 15*(3), 179-202. doi: 10.2307/748348

Christou, K. P. ve Vamvakoussi, X. (2021). Natural number bias on evaluations of the of multiplication and division: The role of the type of numbers. *Mathematics Education Research Journal*. doi: 10.1007/s13394-021-00398-3

Clements, D. H. ve Sarama, J. (2021). *Learning and teaching early math: The learning trajectories approach* (3. baskı). New York: Routledge Publishing.

Cockburn, A. D. (2005). *Teaching mathematics with insight: The identification, diagnosis and remediation of young children's mathematical errors.* London: Falmer Publishing.

Cox, L. S. (1975). Diagnosing and remediating systematic errors in addition and subtraction computations. *Arithmetic Teacher, 22*(2), 151-157. doi: 10.5951/AT.22.2.0151

Dahlgren, M. A., Fenwick, T. ve Hopwood, N. (2016). Theorising simulation in higher education: for learners as an emergent phenomenon. *Teaching in Higher Education, 21*, 613-627. doi: 10.1080/13562517.2016.1183620

Dickson, L., Brown, M. ve Gibson, O. (1984). *Students learning mathematics a teacher guide to recent research.* Eastbourne: Holt, Rinehart & Winston.

Doabler, C. T. ve Fien, H. (2013). Explicit mathematics instruction: What teachers can do for teaching students with mathematics *Intervention in School and Clinic, 48*(5), 276-285. doi: 10.1177/1053451212473

Doğan, A. ve Akyar, K. (2022). İlkokul 3. sınıf öğrencilerinin doğal sayılar konusundaki

kavram yanılgıları ve hata türlerinin incelenmesi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 11*(3), 1388-1418. doi: 10.15869/itobiad.1105655

Donlan, C. (2003). The early numeracy of children with specific language impairments. A. J. Baroody ve A. Dowker (Ed.), *The development of arithmetic concepts and skills: Constructing adaptive expertise* içinde (s. 337-358). New York: Routledge Publishing.

Ercire, Y. E. (2022). *İlköğretim matematik öğretmen adaylarının sayılar ve işlemler öğrenme alanına ilişkin alan ve pedagojik alan bilgilerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

Erdoğan, A. ve Erdoğan, E. Ö. (2015). Toplama ve çıkarma kavramlarının öğretimi ve öğrenci güçlükleri. E. Bingölbali ve M. F. Özmantar (Ed.), *İlköğretimde karşılaşılan matematiksel zorluklar ve çözüm önerileri* (5. baskı) içinde (s. 31-61). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Fadillah, S. ve Susiaty, U. D. (2019). Developing refutation text to resolve students' misconceptions in addition and subtraction of integers. *Beta: Jurnal Tadris Matematika, 12*(1), 14-25. doi: 10.20414/-betajtm.v12i1.160

Fuson, K. C. (1990). Conceptual structures for multiunit numbers: Implications for learning and teaching multidigit addition, subtraction, and place value. *Cognition and Instruction, 7*(4), 343-403.

Fuson, K. C. ve Briars, D. J. (1990). Using a base-ten blocks learning/teaching approach for first-and second-grade place-value and multidigit addition and subtraction. *Journal for Research in mathematics education, 21*(3), 180-206.

Ginsburg, H. P., Klein, A. ve Starkey, P. (1998). The development of children's mathematical thinking: Connecting research with practice. W. Damon, I. E. Sigel ve K. A. Renninger (Ed.), *Handbook of child psychology: Child psychology in practice* içinde (s. 401-476). New York: John Wiley & Sons, Inc.

Gökbulut, Y., Sidekli, S. ve Sayar, N. (2013). Dört işlem becerisi nasıl geliştirilir. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 2013*(1), 31-41.

Graeber, A. O. ve Campbell, P. F. (1993). Misconceptions about multiplication and division. *Arithmetic Teacher, 40*(7), 408-411.

Graeber, A. ve Johnson, M. (1991). *Insights into secondary school students' understanding of mathematics.* College Park, University of Maryland, MD.

Greer, B. (1988). Nonconservation of multiplication and division: Analysis of a symptom. *The Journal of Mathematical Behavior, 7*(3), 281-298.

Güneş, H. ve Genç, Z. (2021). The of LEGO manipulative use on student performance in the mathematical skills of the 2nd grade: Parents' and students' views. *Malaysian Online Journal of Educational Technology, 9*(4), 50-67.

Hansen, A., Drews, D., Dudgeon, J., Lawton, F. ve Surtees, L. (Ed.) (2020). *Children' s errors in mathematics* (5. baskı). London: Sage Publishing.

Hansen, A., Drews, D. ve Dudgeon, J. (2014). *Children's errors in mathematics.* London: Sage Publishing.

Hayes, B. ve Stacey, K. (1998). *Teaching negative numbers using integers tiles.* Melbourne: Heinemann Publishing.

Herzog, M., Ehlert, A. ve Fritz, A. (2019). Development of a sustainable place value understanding. A. Fritz, V. G. Haase ve P. Räsänen (Ed.), *International handbook of mathematical learning* içinde (s. 561-579). Dordrecht: Springer International Publishing. doi: 10.1007/978-3-319-97148-3_33

Karakırık, E. ve Aydın, E. (2011). Matematik öğrenme nesneleri. E. Karakırık (Ed.), *Matematik eğitiminde teknoloji kullanımı* (1. baskı) içinde (s. 19-34). Nobel Yayın Dağıtım.

Keser, H. (2021). İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin basamak değeri kavramına yönelik yaptıkları hata türlerinin incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi, 7*(1), 102-125.

Kilpatrick, J., J. ve Findell, B. (2001). *Adding it up. Helping children learn mathematics.* Washington, DC: National Academy Publishing.

Kubanç, Y. (2012). *İlköğretim 1., 2. ve 3. sınıf öğrencilerinin matematikte dört işlem konusunda yaşadığı zorluklar ve çözüm önerileri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Fırat Üniversitesi, Elazığ.

Lim, K. H. (2011). Addressing the multiplication makes bigger and division makes smaller misconceptions via prediction and clickers. *International Journal of Mathematical Education in Science and Technology, 42*(8), 1081-1106. doi: 10.1080/0020739X.2011.573873

Liu, F. (2017). *Common mistakes in teaching elementary math-and how to avoid them.* New York: Routledge Publishing.

Major, K. (2012, July 2-6). The development of an assessment tool: Student knowledge of the concept of place value. In J. Dindyal, L. P. Cheng & S. F. Ng (Eds.), *Proceedings of the 35th annual conference of the Mathematics Education*, Research Group of Australasia, Singapore, (pp. 481-488). Singapore: MERGA.

Makonye, J. P. ve Fakude, J. (2016). A study of errors and misconceptions in the learning of addition and subtraction of directed numbers in grade 8. *SAGE Open, 6*(4), 1-10. doi: 10.1177/21582440-16671375

Makonye, J. ve Hantibi, N. (2014). Exploration of grade 9 learners' errors on operations with directed numbers. *Mediterranean Journal of Social Sciences, 5*(20), 1564-1572. doi: 10.5901/mjss.2014.v5n20p-1564

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) (2018a). *Matematik dersi öğretim programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8.* Ankara: Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı.

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) (2018b). *Ortaöğretim matematik dersi (9, 10, 11 ve 12.* Ankara: Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı.

Moyer-Packenham, P. S. ve Bolyard, J. J. (2016). Revisiting the definition of a virtual manipulative. P. S. Moyer-Packenham (Ed.), *International perspectives on teaching and learning mathematics with virtual manipulatives* içinde (s. 3-23). Switzerland: Springer International Publishing. doi: 10.1007/978-3-319-32718-1

Muthukrishnan, P., Kee, M. S. ve Sidhu, G. K. (2019). Addition error patterns among the preschool children. *International Journal of Instruction, 12*(2), 115-132. doi: 10.29333/iji.2019.1228a

Mutlu, Y. ve Sarı, M. H. (2019). İlkokul öğrencilerinin basamak değeri kavrayışlarının geliştirilmesi. *Kastamonu Education Journal, 27*(2), 657-667. doi: 10.24106/kefdergi.2645

National Council of Teachers of Mathematics (NCTM) (2014). *Principles to actions: Ensuring mathematical success for all.* Author, NCTM.

National Council of Teachers of Mathematics (NCTM) (2000). *Principles and standards for school mathematics.* Author, NCTM.

National Research Council (NRC) (2012). *Discipline-based education research: Understanding and improving learning in undergraduate science and education.* Washington, DC: National Academies Press.

Nunes, T., Dorneles, B. V., Lin, P. J. ve Rathgeb-Schnierer, E. (2016). Teaching and learning about whole numbers in primary school. G. Kaiser (Dizi Ed.), *Teaching and learning about whole numbers in primary school* içinde (s. 1-50). Dordrecht: Springer International Publishing.

Oh, S. ve Jonassen, D. H. (2007). online argumentation during problem solving. *Journal of Computer Assisted Learning, 23*, 95-110.

Ojose, B. (2015). *Common misconceptions in mathematics: Strategies to correct them.* Lanham: University Press of America.

Olkun, S., Altun, A., Şahin, S. G. ve Denizli, Z. A. (2015). Deficits in basic number competencies may cause low numeracy in primary school children. *Education and Science, 40*(177), 141-159. doi: 10.15390/EB.2015.3287

Önal H. ve Aydın, O. (2018). İlkokul matematik dersinde kavram yanılgıları ve hata örnekleri. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi, 4*(2), 1-9.

Özdeş, H. ve Kesici, A. E. (2015). 9. sınıf öğrencilerinin doğal sayılar konusundaki hata ve kavram yanılgıları. *Kastamonu Eğitim Dergisi, 23*(3), 1277-1292.

Öztürk, M., Akkan, Y., Büyüksevindik, B. ve Kaplan, A. (2016). Hafif düzeyde zihinsel yetersizliği olan öğrencilerin sanal mani- yardımıyla toplama işlemi öğrenimi: Bir çoklu durum çalışması. *Eğitim ve Bilim, 41*(188), 175-196. doi: 10.15390/EB.2016.6582

Papadopoulos, I. (2013). Using calculators for assessing pupils' conceptualization on place-value, International *Journal of Mathematical Education in Science and Technology, 44*(4), 523-544. doi: 10.1080/0020739X.2012.756549

Payne, J. N. ve Huinker, D. M. (1993). Early number and numeration. R. J. Jensen (Ed.), *Research ideas for the classroom. Early childhood mathematics* içinde (s. 43-71). New York: Macmillan Publishing.

Raghubar, K., Cirino, P., Barnes, M., Ewing-Cobbs, L., Fletcher, J. ve Fuchs, L. (2009). Errors in multi-digit arithmetic and behavioral inattention in children with math - ties. *Journal of Learning Disabilities, 42*(4), 356-371. doi: 10.1177/0022219409335211

Ross, S. H. (1989). Parts, wholes, and place value: A developmental view. *The Arithmetic Teacher, 36*(6), 47-51.

Ryan, J. ve Williams, J. (2007). *Children's mathematics 4-15: Learning from errors and misconceptions*. New York: Open University Press.

Sarı, M. H. ve Olkun, S. (2019). The relationship between place value understanding, arithmetic performance and mathematics achievement in general. *Elementary Education Online, 18*(2), 951-958. doi: 10.17051/ilkonline.2019.562086

Sarwadi, H. R. H. ve Shahrill, M. (2014). Understanding students' mathematical errors and misconceptions: The case of year 11 repeating students. *Mathematics Education Trends and Research, 2014,* 1-10. doi: 10.5899/2014/metr-00051

Starkey, P. ve Gelman, R. (2020). The development of addition and subtraction abilities prior to formal schooling in arithmetic. T. P. Carpenter, J. M. Moser ve T. A. Romberg (Ed.), *Addition and subtraction*: A cognitive perspective içinde (s. 99-116). London: Routledge Publishing.

Steeves, S. (2012). Dealing with mental health emergencies. M. Alderidge ve S. Wanless (Ed.), *Developing healthcare skills through simulation* içinde (s. 184-195). London: Sage Publishing.

Sujarwo, M. ve Kurniawan, S. B. (2020). Analysis on mathematics learning misconceptions of the second-grade students of elementary school in addition and subtraction integer topics. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research, 397,* 757-764. doi: 10.2991/assehr.k.200129.095.

Şimşek, C. L. (2022). Kavram, kavram yanılgıları, tespiti ve giderilmesi. C. L. Şimşek (Ed.), *Fen öğretiminde kavram yanılgıları tespiti ve giderilmesi* (2. baskı) içinde (s. 1-21). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Temur, D. ve Turan, H. (2018). Senaryo tabanlı öğrenme yaklaşımının ilkokul üçüncü sınıf öğrencilerinin toplama ve çıkarma problemlerini çözme becerilerine etkisi. *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi, 1*(2), 72-84.

Thompson, I. ve Bramald, R. (2002). *An investigation of the relationship between young children's understanding of the concept of place value and their competence at mental addition* (final report). Newcastle upon Tyne: University of Newcastle.

Türk Dil Kurumu (2023). *Güncel Türkçe sözlük.* https://sozluk.gov.tr/ (Erişim Tarihi: 23.04.2023)

Üçüncü, K. (2010). *İlköğretim (2-5. sınıf) öğretmenlerinin çarpma işlemi öğretimine ilişkin görüşleri ve öğrencilerin kazanımlara ulaşma düzeyleri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.

Valeras, M. ve Becker, J. (1997). Children's developing understanding of place value: Se-

miotic aspects. *Cognition and Instruction, 15*(2), 265-286. doi: 10.1207/s1532690xci1502_4

Van de Walle, J., Karp, K. S. ve Bay-Williams, J. M. (2013). *Elementary and middle school mathematics methods: Teaching developmentally* (8. baskı). New York: Allyn and Bacon Publishing.

Van Lehn, K. (1990). *Mind bugs. The origin of arithmetical misconceptions.* Cambridge, MA: MIT Publishing.

Wellman, H. M. ve Miller, K. F. (1986). Thinking about nothing: Development of concepts of zero. *British Journal of Developmental Psychology, 4*(1), 31-42. doi: 10.1111/j.2044-835X.1986.tb00995.x

Yenilmez, K. ve Bağdat, O. (2014). *Yedinci sınıf öğrencilerinin tam sayılarla işlemler konusundaki öğrenme güçlükleri*. I. Avrasya Eğitim Araştırmaları Kongresinde sunulan bildiri, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

BÖLÜM **3**

Sayılar ve İşlemler Öğrenme Alanındaki Olası Hatalar ve Kavram Yanılgıları II; Üslü İfadeler, Kareköklü İfadeler

Prof. Dr. Osman BİRGİN

Üslü ve kareköklü ifadeler matematiğin temelini oluşturan sayılar ve işlemler ile cebir öğrenme alanının önemli konuları arasında yer almaktadır. Üslü ve kareköklü ifadeler ilköğretimden üniversiteye kadar matematik konularının yanı sıra fizik, kimya, biyoloji, mühendislik ve iktisat gibi birçok bilim dalındaki hesaplamalarda sıklıkla kullanılmaktadır. Buna karşın üslü ve köklü ifadeler çoğu öğrencinin günlük yaşamla ilişkili olmayan, soyut, gereksiz, birçok kural ve formül ezberlemeyi ve işlem yapmayı gerektiren kavramlar ve işlemler olarak algıladığı, birçok işlem hatası yaptığı ve güçlük yaşadığı konular arasındadır. Bu bölümde üslü ve kareköklü ifadelerin günlük yaşamdaki önemi, ilköğretim matematik dersi öğretim programında veriliş biçimi, üslü ve kareköklü ifadelerde sıklıkla karşılaşılan öğrenci hataları, zorlukları ve kavram yanılgıları ele alınmaktadır. Bununla birlikte üslü ve kareköklü ifadeler konusunda karşılaşılan zorluk ve kavram yanılgılarının giderilmesine yönelik çözüm önerileri ve etkinlikler sunulmaktadır.

Giriş

Sayılar günlük yaşamda sıklıkla kullandığımız kavramlar arasında yer almaktadır. Karşılaştığımız birçok problemin çözümünde sayıları kullanma, aritmetik işlem yapma ve sonuçları yorumlama ihtiyacı duyarız. Bu nedenle matematiğin temel konuları arasında sayılar ve işlemler önemli bir yer tutmaktadır. Nitekim okul öncesi ve temel eğitim programlarında doğal sayılarda ritmik sayı sayma ve zihinsel aritmetik işlem yapma becerisinin kazandırılması amaçlanmaktadır (MEB, 2018). Sayıların üslü ve kareköklü gösterimi matematiğin temelini oluşturan sayılar ve işlemler ile cebir öğrenme alanının vazgeçilmez konuları arasındadır. Üslü ve kareköklü ifadeleri anlama matematik okuryazarlığının yanı sıra bilim okuryazarlığı ve finansal okuryazarlığı için önem taşımaktadır.

Üslü ifadeler en genel anlamda tekrarlı çarpımın kısaltılmış gösterimidir. Üslü ifadeler şu şekilde tanımlanabilir: a bir reel sayı ve n pozitif bir tam sayı olmak üzere a^n biçimindeki gösterime *üslü ifade* (üslü sayı) denir. Buna göre a^n ifadesi, a sayısının n defa tekrarlı çarpımını temsil eder ve a'ya *taban*, n'ye *kuvvet* ya da *üs* denir (Ertekin, 2022). Bununla birlikte $a \neq 0$ olmak üzere a reel sayısının çarpmaya göre tersi $\frac{1}{a}$ olup, $\frac{1}{a} = a^{-1}$ şeklinde gösterilmektedir. Sayıların üslü gösteriminde $(\frac{1}{a})^n = (a^{-1})^n$ ifadesi, kısaca a^{-n} şeklinde negatif üs olarak ifade edilir. Örneğin, $32 = 2 \cdot 2 \cdot 2 \cdot 2 \cdot 2 = 2^5$, $10000 = 10 \cdot 10 \cdot 10 \cdot 10 = 10^4$ ve $0{,}00000061 = 6{,}1x(\frac{1}{10})^7 = 6{,}1x\,(10^{-1})^7$ şeklinde üslü ifade edilebilir. Üslü ifadeler sayıların farklı bir gösterim biçimi olup doğal sayıları ve ondalık kesirleri çözümlemede kullanmanın yanı sıra köklü ifadeler, cebirsel ifadeler, üstel ve logaritmik fonksiyonlar gibi birçok matematik konusu için temel oluşturmaktadır.

Günlük yaşamda kullandığımız sayılardan farklı olarak matematik, fizik, kimya, biyoloji, mühendislik, astronomi, ekonometri gibi bilim dallarında çok büyük ve çok küçük sayıların kullanılması ve işlem yapılması söz konusudur. Örneğin, atomun yapısında bulunan protonun yaklaşık kütlesinin (0,00000000000000000000000000001673 gr), ışığın bir saniyedeki yaklaşık hızının (300 000 km/sn), bir mol karbon

Kaynaklar

Avcu, R. (2010). Eight graders' capabilities in exponents: Making mental comparisons. *Practice and Theory in System of Education*, *5*(1), 39-48.

Baki, A. (2018). *Matematiği öğretme bilgisi*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Bayram, G. (2013). *8.sınıf öğrencilerinin üslü ifadelere ilişkin sayı duyuları ve başarıları arasındaki ilişki* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Pamukkale Üniversitesi, Denizli.

Bingölbali, E. ve Özmantar, M. F. (2014). Matematiksel kavram yanılgıları: Sebepleri ve çözüm arayışları. E. Bingölbali ve Özmantar M. F. (Ed.), İlköğretimde karşılaşılan matematiksel zorluklar ve çözüm önerileri (ss. 1-30) içinde. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Birgin, O. ve Demirören, K. (2020). Sekizinci sınıf öğrencilerinin basit görsel ve cebirsel ifadeler konusundaki hata ve kavram yanılgılarının incelenmesi. *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi, 7*, 233-247.

Birgin, O. ve Uçar, E. (2022). Sekizinci sınıf öğrencilerin üslü tamsayılar konusundaki hata ve kavram yanılgıları. P. Ünivar (Ed.), *Eğitim Bilimleri Alanında Yeni Trendler I* (ss. 69-89) içinde. İzmir: Duvar Yayınları

Cancan, M., Yücesan, R. ve Öner, M. (2018). Öğrenci merkezli eğitimde üslü ve köklü sayılardaki kavram yanılgıları, öğrenme güçlükleri ve çözüm önerileri (İstanbul ili örneği). *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 5(16), 147-159.

Cangelosi, R., Madrid, S., Cooper, S., Olson, J., & Hartter, B. (2013). The negative sign and exponential expressions: Unveiling students' persistent errors and misconceptions. *The Journal of Mathematical Behavior*, *32*(1), 69-82.

Cengiz, Ö. M. (2006). *Reel sayıların öğretiminde bir kısım ortaöğretim öğrencilerinin yanılgıları yanlışları üzerine bir çalışma* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi, Erzurum.

Crider, M. R. (1998). *The of using "splitting" multiplicative structures on students' understanding of integer exponents* (Unpublished doctoral dissertation). Texas A & M University, Texas.

Duatepe Paksu, A. (2008). Üslü ve köklü sayılardaki öğrenme güçlükleri. M. F. Özmantar, E. Bingölbali ve H. Akkoç (Ed.), *Matematiksel kavram yanılgıları ve çözüm önerileri* (ss. 9-39) içinde. Ankara: Pegem Akademik Yayıncılık.

Ertekin, E. (2022). Üslü ifadeler ve öğretimi. E. Ertekin ve M. Ünlü (Ed.), *Kuramdan uygulamaya etkinlik örnekleriyle sayıların öğretimi* (ss. 543-562) içinde. Ankara: Pegem Akademik Yayıncılık.

Göçük, Ş. (2019). *Ortaokul sekizinci sınıf öğrencilerinin üslü sayılar ile köklü sayılar konularındaki kavram yanılgılarının belirlenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Fırat Üniversitesi, Elazığ.

Hacısalihoğlu Karadeniz, M., & Çalışkan, Y. (2023). Çok büyük ve çok küçük sayıların bilimsel gösterimi ile ilgili kavram yanılgıları nelerdir? *International Journal of Educational Studies in Mathematics*, *10*(2) , 142-165.

İşleyen, T. ve Mercan, E. (2013). 8. sınıf öğrencilerin kareköklü sayılar konusunda yaşadıkları güçlüklerin incelenmesi. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, *9*(4), 529-543.

İymen, E., & Duatepe Paksu, A. (2015). Analysis of 8th grade students' number sense related to the exponents in terms of number sense components. *Education and Science*, *40*(177), 109-125.

Kontorovich, I. (2018). Undergraduates' images of the root concept in R and in C. *The Journal of Mathematical Behavior,* 49, 184-193.

Krowczynski, M. M. (2018). On a definitional understanding of the root concept. *Didactica Mathematicae*, *40*, 35-63.

MacGregor, M., & Stacey, K. (1997). Students' understanding of algebraic notation: 11–15. *Educational Studies in Mathematics*, *33*(1), 1-19.

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) (2009). *İlköğretim matematik dersi 6-8. öğretim*

programı ve kılavuzu. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi.

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) (2013). *Ortaokul matematik dersi öğretim programı*. Ankara: Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı.

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) (2018). *Matematik dersi öğretim programı (İlkokul ve ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8.* Ankara: Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı.

Özkan, E. (2011). Misconceptions in radicals in high school mathematics. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, *15*, 120-127.

Özkan, E. M., & Özkan, A. (2012). Misconseption in exponential numbers in IST and IIND level primary school mathematics. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, *46*, 65-69.

Pitta-Pantazi, D., Christou, C., & Zachariades, T. (2007). Secondary school students' level of understanding in computing exponents. *The Journal of Mathematical Behavior*, *26*, 301-311.

Sastre, M. T. M., & Mullet, E. (1998). Evolution of the intuitive mastery of the relationship between base, exponent, and number magnitude in high school students. *Mathematical Cognition*, *4*(1), 67-77.

Satan, N., Aksakal, K., & Ay, Z. S. (2021). Investigation the possible causes and the prevention suggestions of misconception in the exponential expressions based on the views of the preservice teachers. *Manisa Celal Bayar University Journal of the Faculty of Education*, *9*(1), 32-48.

Sirotic, N., & Zazkis, R. (2007). Irrational numbers on the number line – where are they? Irrational numbers on the number line - where are they? *International Journal of Mathematical Education in Science and Technology*, *38*(4), 477-488.

Şenay, Ş. C. (2002). *Üslü ve köklü sayıların öğretiminde öğrencilerin yaptıkları hatalar ve yanılgıları üzerine bir araştırma* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.

Uçar, E. (2019). *Ortaokul 8.sınıf öğrencilerinin üslü sayılar konusundaki kavram yanılgılarının incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Uşak Üniversitesi, Uşak.

Ulusoy, F. (2019). Serious obstacles hindering middle school students' understanding of integer exponents. *International Journal of Research in Education and Science*, *5*(1), 52-69.

Van De Walle, J. A., Karp, K. S., & Bay-Williams, J. M. (2016). İlkokul ve ortaokul matematiği (Çeviri Editörü: Prof. Dr. Soner Durmuş) (7. Basım). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Yücesan, R. (2013). *Öğrenci merkezli eğitimde üslü ve köklü sayılardaki kavram yanılgılar, öğrenme güçlükleri ve çözüm önerileri* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van.

BÖLÜM **4**

Sayılar ve İşlemler Öğrenme Alanındaki Olası Hatalar ve Kavram Yanılgıları III; Kesirler-Rasyonel Sayılar, Ondalık Gösterim ve Yüzdeler

Prof. Dr. Burçin GÖKKURT ÖZDEMİR
Doç. Dr. Samet ERDEN

Bu bölümde sayılar ve işlemler öğrenme alanının temel konuları arasında yer alan kesirler, rasyonel sayılar, ondalık gösterim ve yüzdeler konularının öğretim programındaki yeri ve önemi, öğrencilerin bu konularda sıklıkla yaptıkları hatalar ile sahip oldukları kavram yanılgılarına yer verilmiştir. Ayrıca bu hatalar ile kavram yanılgılarını belirlemede ve gidermede kullanılabilecek farklı yaklaşımlara dayalı etkinlik örnekleri sunulmuştur.

Kesirler, Rasyonel Sayılar, Ondalık Gösterim ve Yüzdeler Konularının Öğretim Programındaki Yeri ve Önemi

Sayılar ve işlemler öğrenme alanına ilişkin bilgiye sahip olmak cebir öğrenme alanında yeterliğe sahip olmanın ön koşuludur (DeWolf vd., 2015; Powell vd., 2019). Dolayısıyla bu öğrenme alanı, ulusal eğitim kurumları tarafından önemle ele alınmıştır. Örneğin, Ulusal Matematik Danışma Paneli (National Mathematics Advisory Panel [NMAP]), matematik öğretim programında ilkokuldan ortaokul kademesinin sonuna kadar kesirler, rasyonel sayılar, ondalık gösterim ve yüzdeler konusu üzerine odaklanmıştır (Ulusal Matematik Danışma Paneli [NMAP], 2008). Millî Eğitim Bakanlığının 2018 yılında yayınlanan matematik öğretim programında kesirler (1.,2.,3.,4. ve 5. sınıf), kesirlerle işlemler konuları (4., 5. ve 6. sınıf), ilkokul-ortaokul kademesinde; rasyonel sayılar (7. sınıf), ondalık gösterim (5. ve 6. sınıf) ve yüzdeler konuları (5. ve 7. sınıf) ise ortaokul kademesinde yer almaktadır. Bu doğrultuda, öğrencilerin ilkokuldan ortaokul kademesine kadar bu konuları kavramsal olarak öğrenmeleri ve bunlara yönelik yaşadıkları zorlukların giderilmesi önem arz etmektedir. Öğretim programında sayılar ve işlemler öğrenme alanındaki konular ağırlıklı olarak yer almasına rağmen, uluslararası araştırmalarda rasyonel sayılar ve kesirler konusu öğrencilerin yaşadıkları konuların başında gelmektedir (Malone & Fuchs, 2017; Siegler & Lortie-Forgues 2017). Benzer duruma Türkiye'deki alanyazında rastlanmakta ve birçok araştırmacı öğrencilerin kesirler (Çite, 2016; Demiri, 2013; Güler, 2022; Macit, 2019), rasyonel sayılar (Baltalı, 2018; Duran Uzun, 2021; İnce, 2008), ondalık gösterim (Altıparmak & Palabıyık, 2017; Kaya, 2015; Palabıyık, 2016; Yenil, 2020) ve yüzdeler (Akpınar, 2018; Erdem vd., 2018) konusunda zorluk yaşadıklarını ortaya koymaktadır. Bununla birlikte öğretmen adaylarının ve öğretmenlerin bu konularla ilgili hata ya da yanılgıya sahip olduklarını tespit eden araştırmalara rastlamak da mümkündür. Örneğin Gökkurt-Özdemir ve Aydın-Ersoy (2023) araştırmasında matematik öğretmeni adaylarının ondalık gösterim konusunda pedagojik alan bilgilerinin yeterli olmadığını, adayların özellikle basamaklandırma ve yuvarlamada hata ya da yanılgılara sahip olduklarını tespit etmişlerdir. Aksu ve Konyalıoğlu (2015) araştırmasında sınıf öğretmeni adaylarının, kesirler konusunda "öğrenciyi anlama" ve "gösterim temsilleri ve yöntemi" bilgisi bakımdan yeterli olmadıklarını belirtmişlerdir. Özellikle araştırmada gösterim temsilleri ve model kullanımı konusunda büyük eksiklikler olduğu görülmüştür. Benzer şekilde Can (2019), ortaokul matematik öğretmenlerinin kesirlerde işlemler konusuna yönelik kavramsal bilgilerinin yetersiz olduğunu ortaya çıkarmışlardır. Bu araştırmalar dikkate alındığında hem

Kaynaklar

Akpınar, S. (2018). *7. sınıf öğrencilerinin yüzdeler konusundaki öğrenme güçlükleri, kavram yanılgıları ve nedenlerinin incelenmesi.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.

Aksu, Z. & Konyalıoğlu, A. C. (2015). Pre-service primary school teachers' pedagogical content knowledge in fractions. *Kastamonu Eğitim Dergisi, 23*(2), 723-738.

Altun, M. (2016). *Matematik öğretimi* (12. Baskı). Bursa: Aktüel Yayınevi, Bursa.

Altıparmak, K. & Palabıyık, E. (2017). 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin ondalık gösterim konusundaki kavram yanılgılarının ve hatalarının tespiti ve analizi. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 5*(2), 447-470. doi.org/10.18506/anemon.290744

Aykaç, S. (2008). *İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin ondalık sayıların öğreniminde karşılaştıkları güçlükler ve çözüm önerileri.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.

Baltalı, C. (2018). *Sayılar ve işlemlerle ilgili öğrenci hatalarının incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Baykul, Y. (2014). *Ortaokulda matematik öğretimi* (5-8. (2. baskı). Ankara: Pegem Akademi

Bright, G. W., Behr, M. J., Post, T. R., & Wachsmuth, I. (1988). Identifying fractions on number lines. *Journal for Research in Mathematics Education, 19*(3), 215-232.

Can, H. N. (2019). *Ortaokul matematik öğretmenlerinin kesirlerde işlemler konusu ile ilgili pedagojik alan bilgilerinin öğrenci zorluklari ve kavram yanılgıları bileşeninde incelenmesi.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Çelik, B. (2006). *Temel matematik*. Ankara: Nobel Yayın.

Çite, H. (2016). *İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin sayılar öğrenme alanına ilişkin kavram yanılgılarının tespiti ve bu yanılgıların giderilmesine yönelik çözüm önerileri.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Demiri, L. (2013). *Öğrencilerin kesirler konusundaki kavram yanılgılarıyla ilgili öğretmen ve öğretmen adaylarının bilgilerinin incelenmesi.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

DeWolf, M., Bassok, M., & Holyoak, K. J. (2015). From rational numbers to algebra: Separable contributions of decimal magnitude and relational understanding of fractions. *Journal of Experimental Child Psychology, 133,* 72–84. doi.org/10.1016/j.jecp.2015.01.013

Duran Uzun, D. (2021). *Rasyonel sayılar konusunun öğretiminde kavramsal değişim metni kullanılmasının öğrencilerin başarı ve tutumlarına etkisinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Zonguldak.

Erdem, E., Özçelik, A., Gürbüz, R. (2018). 7. sinif öğrencilerinin yüzdeler konusunda yaşadiklari zorluklar ve çözüm önerileri. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *19*(3), 638-653. doi.org/10.17679/inuefd.345749

Fosnot, C. T. & Dolk, M. (2002). *Young mathematicians at work: constructing fractions, decimals, and percents*. Portsmouth, NH: Heinemann.

Gokkurt Ozdemir, B. & Aydın Ersoy, M. (2023, Temmuz). *Can pedagogical content knowledge of prospective mathematics teachers' on decimal notation can be improved by the lesson study application?* 9th International Conference on Lifelong Education and Leadership for All-ICLEL 2023 konferansında sunulan sözlü bildiri. Portugal: University of Coimbra.

Güler, N. (2022). *6.sınıf öğrencilerinin kesirler konusunda becerilerinin ince-*

lenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

İnce, S. (2008). *İlköğretim 5. sınıfta rasyonel sayılar konusundaki yanılgılar ve bu yanılgıların ortadan kaldırılması için öneriler.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Jarrah, A. M., Wardat, Y., & Gningue, S. (2022). Misconception on addition and subtraction of fractions in seventh-grade middle school students. *Eurasia Journal of Mathematics, Science and Technology Education, 18*(6), 1-9. doi.org/10.29333/ejmste/12070

Kadıoğlu E. & Kamali M. (2009). *Genel matematik* (4. Baskı). Erzurum: Kültür Eğitim Vakfı Yayınevi.

Kaya, R. (2015). *Ortaokul 6. sınıf öğrencilerinin sayıların ondalık gösterimi konusundaki kavram yanılgılarının incelenmesi.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Uşak Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Uşak

Karaoglan-Yilmaz, F. G., Gökkurt-Özdemir, B, & Yaşar, Z. (2018). Using digital stories to reduce misconceptions and mistakes about fractions: an action study. *International Journal of Mathematical Education in Science and Technology, 49*(6), 867-898. doi.org/10.1080/0020739X.2017.1418919

Kieren, T. E. (1993). Rational and fractional numbers: From quotient fields to recursive understanding. In T. P. Carpenter, E. Fennema, & T. A. Romberg (Eds*.), Rational numbers: An integration of research* (pp. 49–84). Lawrence Erlbaum Associates, Inc.

Kilpatrick, J., J. O., & Findell, B. (2001). *Adding it up: helping children learn mathematics.* Washington, DC: National Academy Press.

Kircher, H. W. (1926). Study of Percentage in Grade VIII A. *The Elementary School Journal, 27*(4), 281-289

Koay, P.L. (1998). The knowledge of percent of pre-service teachers. *Mathematics Educator, 3*(2), 54-69

Lamon, S. J. (2007). Rational numbers and proportional reasoning: Toward a theoretical framework for research. *Second handbook of research on mathematics teaching and learning, 1,* 629-667.

Macit, E. (2019). *6. sınıf öğrencilerinin kesirler konusundaki imajlarının kavram yanılgıları ve başarıları ile ilişkisinin incelenmesi.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.

MacGregor, M. & Stacey, K. (1997) Students' understanding of algebraic notation: 11-16 *Educational Studies in Mathematics, 33*(1), 1-19.

Malone, A.S. & Fuchs, L.S. (2017). Error patterns in ordering fractions among at-risk fourth grade students. *Journal of Learning Disabilities, 50,* 337-352. doi .org/10.1177/0022219416629647

Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], (2018). *İlkokul ve ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. matematik dersi öğretim programı.* Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.

Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], (2009). *İlköğretim matematik dersi 6-8. öğretim programı.* Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.

Moss, J. (2005). Pipes, tubes and breakers: New approaches to teaching the rational-number system. In M. S. Donovan & J. D. Bransford (Eds.), *How students learn: Mathematics in the classroom* (pp. 121- 162). Washington, DC: National Academic Press.

National Mathematics Advisory Panel [NMAP]. (2008). *The final report of the National Mathematics Advisory Panel*.: Washington, DC: U.S. Department of Education.

Ni, Y. & Zhou, Y. D. (2005). Teaching and learning fraction and rational numbers: The origins and implications of whole number bias. *Educational Psychologist, 40*, 27–52. doi:10.1207/s15326985ep4001_3

Niven, I. (1961). *Numbers: rational and irrational* (Vol. 1). New York: Random House.

Özaltun, S., Danacı, D., & Orbay, K. (2020). Altıncı sinif öğrencilerinin kesirler konusundaki kavram yanilgilarini belirleme

testi ve bir uygulamasi. *International Journal of Field Education, 6*(1), 175-200. doi. org/10.32570/ijofe.684802

Palabıyık, E. (2016). *İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin ondalık sayılar konusunda hata ve kavram yanılgılarının tespiti ve analizi.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Pesen, C. (2007). Öğrencilerin kesirlerle ilgili kavram yanılgıları. *Eğitim ve Bilim, 32*(143), 79-88.

Pesen, C. (2008). Kesirlerin sayı doğrusu üzerindeki gösteriminde öğrencilerin öğrenme güçlükleri ve kavram yanılgıları. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 9*(15), 157-168.

Powell, S. R., Gilbert, J. K., & Fuchs, L. S. (2019). Variables algebra performance: Understanding rational numbers is essential. *Learning and Individual Differences*, *74*(2019), 1–9. doi.org/10.1016/j.lindif.2019.101758

Siegler, R. S. & Lortie-Forgues, H. (2017). Hard lessons: Why rational number arithmetic is so for so many people. *Current Directions in Psychological Science, 26*(4), 346–351. doi.org/10.1177/0963721417700129

Steinle, V. (2004). *Changes with age in students' misconceptions of decimal numbers.* (Unpublished Doctor of Philosophy Thesis). University of Melbourne, Melbourne.

Steinle, V. & Stacey, K. (1998). The incidence of misconceptions of decimal notation amongst students in Grades 5 to 10. In C. Kanes, M. Goos, & E. Warren (Eds.),*Teaching Mathematics in New Times. Proceedings of the 21st annual conference of the Mathematics Education Research Group of Australasia* (Vol. 2, pp. 548- 555). Gold Coast, Australia: MERGA

Swan, M. (1983). *Teaching decimal place value: a comparative study of and "positive only" approaches*. Nottingham: Shell Centre for Mathematical Education

Yavuz Mumcu, H. (2015). 6-8. sınıf öğrencilerinin ondalık kesirlerle ilgili sahip oldukları kavram yanılgıları ve nedenleri. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, *24*, 294-338.

Yenil, T. (2020). *6. sınıf öğrencilerinin ondalık gösterim konusundaki kavram yanılgılarının 5E modeline göre tasarlanan dijital kavram karikatürleri ile giderilmesi.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bartın Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bartın.

Yılmaz, Z. (2007). *İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin ondalık sayılar konusundaki*

kavram yanılgıları. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Eskişehir Osmangazi

Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Van de Walle, J. A., Karp, K. S., Lovin, L. H., & Bay-Williams, J. M. (2013). *Teaching Student-Centered Mathematics: Developmentally Appropriate Instruction for Grades 3-5 (Volume II)* (Vol. 2). Pearson Higher Ed.

Van Hoof, J., V L., & Van Dooren, W. (2017). Number sense in the transition from natural to rational numbers. *British Journal of Educational Psychology, 87*(1), 43–56. https://doi.org/10.1111/bjep.12134

BÖLÜM **5**

Sayılar ve İşlemler Öğrenme Alanındaki Olası Hatalar ve Kavram Yanılgıları IV; Tamsayılar ve Tamsayılarla İşlemler, Oran-Orantı

Dr.Öğr.Üyesi Hilal YILDIZ - Dr.Öğr.Üyesi Tuğba BARAN KAYA
Prof. Dr. Tuba GÖKÇEK

Bu bölümde ortaokul sayılar ve işlemler öğrenme alanında yer alan tam sayılar ve tamsayılarla işlemler ile oran-orantı konularının öğretiminde öğrencilerde ortaya çıkma ihtimali olan hata ve kavram yanılgılarına yer verilmiş ve bunları aşmaya yönelik etkinlik önerileri sunulmuştur. Önerilen etkinliklerin bazıları teknoloji desteklidir. Teknoloji destekli olan etkinlikler için öğretmen ve öğrencilerin dijital ortamda materyallere ulaşılıp kullanabilmesi için QR kod paylaşılmıştır.

Tam Sayılar ve Tamsayılarla İşlemler

Tam Sayı Nedir?

İlkokulda öğrenciler doğal sayılarla tanışır ve işlemler yapar. Fakat günlük hayatta bazı problemlerin çözümünde doğal sayılar ihtiyacı karşılayamamaktadır. Bu nedenle doğal sayıların genişletilmesine ihtiyaç duyulmuş ve tam sayılar kümesi oluşturulmuştur (Baykul, 2002). Örneğin elimizde 2 TL para ve arkadaşımıza 5 TL borcumuz olsun. Elimizde bulunan 2 TL'yi arkadaşımıza versek bile borcumuzun tamamını ödemiş olmayız. Arkadaşımıza hala ödememiz gereken 3 TL borç vardır. Bu durumu (2-5) çıkarma işlemiyle ifade ederiz ve bu işlemin doğal sayılar kümesinde çözümü yoktur. Bu sorunun çözümünü açıklamak için negatif sayılara ihtiyaç vardır ve cevap -3'tür (Kilpatrick, Swafford ve Findell, 2001). Van de Walle ve diğerleri (2021) tam sayılar kümesini "doğal sayılar, doğal sayıların tersleri veya negatif sayılar ile ne pozitif ne de negatif olan sıfır sayısından oluşmaktadır." şeklinde açıklamıştır.
Tam sayılar Z, pozitif tam sayılar Z^+, negatif tam sayılar ise Z^- ile gösterilmektedir. Bu durumda tam sayılar kümesi matematiksel olarak$Z = Z^- \cup \{0\} \cup Z^+$ şeklinde ifade edilir. Tam sayılar kümesinin sayı doğrusundaki gösterimi Şekil 1'de yer almaktadır.

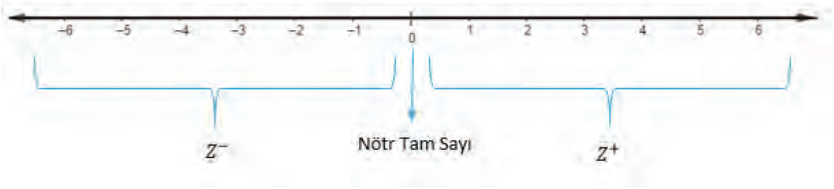

Şekil 1. Tam sayılar kümesinin sayı doğrusunda gösterimi

Tam Sayılar ve Tam Sayılarla İşlemlerin Öğretiminin Önemi

MEB (2018) Matematik Dersi Öğretim Programı'nda öğrenciler tam sayılarla 6. sınıfta tanışmaktadır. Tam sayıları tanıma ve sayı doğrusunda gösterme, tam sayıları karşılaştırma ve sıralama, bir tam sayının mutlak değerini belirleme ve anlamlandırma konularına 6. sınıfta yer verilmektedir. 7. sınıfta ise tam sayılarla toplama, çıkarma, çarpma, bölme işlemlerini yapma, tam sayıların kendileri ile tekrarlı çarpımını üslü nicelik olarak yazma ve tam sayılarda işlem yapmayı gerektiren problemleri çözme kazanımları bulunmaktadır (MEB, 2018).

Tam sayılar konusunun iyi anlaşıldığında öğrenciler rasyonel sayıları ve rasyonel sayılarla işlemleri daha kolay öğrenebilecektir. Öğrenci tam sayılar ve

Kaynaklar

Adak, B., & Aliustaoğlu, F. (2020). 7. Sınıf Öğrencilerinin Oran Orantı Konusundaki Kavram Yanılgılarının İncelenmesi. Online Journal of Mathematics, Science and Technology Education (OJOMSTE), 1(1), 55– 74.

Ahl, L. M. (2016). Research findings' impact on the representation of proportional reasoning in Swedish mathematics textbooks. *REDIMAT, 5*(2), 180-204.

Aina, C., & Amir, M. F. (2021). Analysis of elementary school students in solving ınteger word problems. *MaPan : Jurnal Matematika dan Pembelajaran, 9*(2), 304-319.

Akıncan, E.& Tekin, B. (2023). Ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin cebirsel ifadelerde çarpma işlemini modelleme konusundaki beceri düzeylerinin incelenmesi. *Trakya Eğitim Dergisi, 13*(1), 735-752

Akkuş-Çıkla, O., & Duatepe, A. (2002). İlköğretim matematik öğretmen adaylarının orantısal akıl yürütme becerileri üzerine niteliksel bir çalışma. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *23*(1), 32-40.

Allen G. D. (2007). *Student thinking*. College Station: Texas A&M. Retrieved from http://www.math.tamu.edu/~snite/MisMath.pdf

Atabaş, Ş., & Öner, D. (2016). An examination of Turkish middle school students' proportional reasoning. *Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Dergisi, 33*(1), 63-85.

Atayev, G. S. (2015). *Sixth grade students' achievement levels, errors, and underlying reasons of the errors regarding comprehension and ordering of integers* [Unpublished master"s thesis]. Middle East Technical University.

Avcu, T., & Durmaz, B. (2011). *Tam sayılarla ilgili işlemlerde ilköğretim düzeyinde yapılan hatalar ve karşılaşılan zorluklar.* 2nd International Conference on New Trends in Education and Their Implications, 27-29 April, 2011 Antalya- Turkey.

Bailey, D.H., Littlefield, A., & Geary, D.C. (2012). Competence with fractions predicts gains in mathematics achievement. *Journal of Experimental Child Psychology*, *113*(3), 78-92. doi:10.1016/j.jecp.2012.06.004

Baki, A. (2019). *Matematiği öğretme bilgisi.* Ankara: PegemA Yayıncılık.

Baykul, Y. (2002). İlköğretimde matematik öğretimi 6-8. için. Ankara: Pegem Akademi

Baykul, Y. (2009). *İlköğretimde Matematik Öğretimi 6-8.* , Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Baykul, Y. (2014). *Ortaokulda matematik öğretimi (5-8.* (2. baskı). Ankara: Pegem Akademi

Baxter, G., & Junker, B. W. (2001). Designing developmental assessments: A case study in proportional reasoning. Paper presented at the Annual Meeting of the National Council of Measurement in Education, April 2001, Seattle, WA.

Bulut, A. S. (2023). Mathematics Teachers' Knowledge on Misconceptions and Solution Suggestions: Ratio-Proportion Topic. *International Journal of Educational Research Review*, *8*(3), 596-609.

Charles-Ogan, G. L. A. D. Y. S., & George, N. R. (2015). Investigating Concepts In Senior Secondary School Mathematics Curriculum As Perceived By Students. *International Journal of Academic Research* , *3*(6), 67-73.

Crider, M. R. (1998). *The of using "spliting" multiplicative structures on students' understanding of integer exponents*. [Unpublished doctoral thesis]. Texas A & M University.

Çalışıcı, H. (2018). Middle School Students' Learning in the Ratio-Proportion Topic and a Suggested Solution:" Envelope Technique". *Universal Journal of Educational Research*, *6*(8), 1848-1855.

Çiçek, S. C. (2020). Farklı algısal öğrenme stiline sahip ortaokul öğrencilerinin tam sayılara ilişkin kavram yanılgılarının giderilmesinde bilgisayar destekli matematik öğreti-

minin rolü [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Giresun Üniversitesi.

De Bock, D., Van Dooren, W., Janssens, D., & V L. (2002). Improper use of linear reasoning: An in-depth study of the nature and the irresistibility of secondary school students' errors. *Educational studies in mathematics*, *50*, 311-334.

Demetgül, Z., & Baki, A. (2020). Teknoloji donanımlı bir sınıfta mutlak değer ve eşitsizlikler konusunun öğretiminden yansımalar: Bir aksiyon araştırması. *Turkish Journal of Computer and Mathematics Education, 11*(1), 91-127

Demirören, S. (2019). Ortaokul 8. Sınıf öğrencilerinin tam sayılar ile ilgili bilgi düzeyleri ve yaptıkları hatalar [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Uşak Üniversitesi.

Deveci, A. (2020). Sorgulayıcı öğrenme ve problem çözme yoluyla oran orantı konusundaki kavram yanılgılarının giderilmesi. *Yayınlanmamıs Yüksek Lisans Tezi,* Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Doğan, A., & Çetin, İ. (2009). Doğru ve ters oranti konusundaki 7. ve 9. sinif öğrencilerinin kavram yanilgilari. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *2*(2), 118-128.

Dole, S., (2008). Ratio Tables to promote proportional reasoning in the primary classroom. *APMC, 13*(2), 18-22.

Dougherty, B., Bryant, D. P., Bryant, B. R., & Shin, M. (2016). Helping students with mathematics understand ratios and proportions. *Teaching Exceptional Children*, *49*(2), 96-105.

Duatepe-Paksu, A. (2008). Üslü ve köklü sayılardaki öğrenme güçlükleri. Özmantar, M. F. & Akkoç, H. (Eds): *Matematiksel kavram yanılgıları ve çözüm önerileri*. Pegem Akademi, Ankara, 9-39.

Duran Uzun D., & Koparan T. (2020). Rasyonel sayılar konusu ile ilgili kavram yanılgılarının giderilmesinde kavramsal değişim yaklaşımının etkisinin incelenmesi. *Cumhuriyet International Journal of Education, 9*(4), 1267-1289.

Ekawati, R., Lin, F.-L., & Yang, K.-L. (2015). Primary teachers' knowledge for teaching ratio and proportion inmathematics: The case of Indonesia. *Eurasia Journal of Mathematics, Science and Technology Education, 11*(3), 513–533. https://doi.org/10.12973/eurasia.2015.1354a

Erdem, E., Başıbüyük, K., Gökkurt, B., Şahin, Ö., & Soylu, Y. (2015). Tam sayılar konusunun öğretiminde yaşanan zorluklar ve çözüm önerileri. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 17 (1)*, 97-117.

Fuadiah, N. F., & Suryadi, D. (2017). Some in understanding negative numbers faced by students: a qualitative study applied at secondary schools in Indonesia. *International Education Studies, 10*(1), 24-38.

Fuson, K. C., & Abrahamson, D. (2005). Understanding ratio and proportion as an example of the Apprehending Zone and Conceptual-Phase problem-solving models. *Handbook of mathematical cognition*, 213-234.

Gallardo, A. 2001.Historical-epistemological analysis in mathematics education: two works in didactics of algebra, in R. Sutherland, T. Rojano, A. Bell and R. Lins (eds*.), Perspectives on School Algebra*. Kluwer Academic Publishers, Dordrecht, pp. 121–139.

Hacısalihoğlu-Karadeniz, M., & Hodancı, A. N. (2022). Altıncı sınıf öğrencilerinin tam sayılar konusundaki kavram yanılgılarının belirlenmesi. *Journal of Computer and Education Research, 10 (*20), 358-370.

Harel, G., Behr, M., Lesh, R., & Post, T. (1994). Invariance of ratio: The case of children's anticipatory scheme for constancy of taste. *Journal for Research in Mathematics Education*, *25*(4), 324-345.

Hativa, N., & Cohen, D. (1995). Self learning of negative number concepts by lower division elementary students through solving computer-provided numerical problems. *Educational Studies in Mathematics*, *28*(4), 401-431.

Hino, K., & Kato, H. (2019). Teaching whole-number multiplication to promote child-

ren's proportional reasoning: A practice-based perspective from Japan. *ZDM, 51*, 125–137. https://doi.org/10.1007/s11858-018-0993-6.

Howe, C., Nunes, T., & Bryant, P. (2011). Rational number and proportional reasoning: Using intensive quantities to promote achievement in mathematics and science. *International Journal of Science and Mathematics Education, 9*, 391–417. https://doi.org/10.1007/s10763 010-9249-9.

I, J. Y., Martinez, R.,& Dougherty, B. (2018). Misconceptions on part-part-whole proportional relationships using proportional division problems. *Education Publications*, 142.

Im, S. H., & Jitendra, A. K. (2020). Analysis of proportional reasoning and misconceptions among students with mathematical learning disabilities. *The Journal of Mathematical Behavior*, *57*, 100753.

İşgüden, E. (2008). 7. ve 8. Sınıf öğrencilerinin tam sayılar konusunda karşılaştıkları güçlükler [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi.

Janvier, C. (1985). Comparison of models aimed at teaching signed integers. In *Proceedings of the Nineth Meeting of the PME. State University of Utrecht, The. Netherlands*, pp. 135-140.

Kahraman, H., Kul., E., & Aydoğdu-İskenderoğlu, T. (2019). 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin nicel karşılaştırma içeren orantısal akıl yürütme problemlerinde kullandıkları stratejiler. *Turkish Journal of Computer and Mathematics Education (TURCOMAT)*, *10*(1), 195-216.

Kaplan, A., İşleyen, T., & Öztürk, M. (2011). 6. sınıf oran orantı konusundaki kavram yanılgıları. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, *19*(3), 953-968.

Karlı, M. G.,& Yıldız, E. (2022). Yedinci sınıf öğrencilerinin orantısal akıl yürütme problemlerinin çözümüne yönelik geliştirdikleri hatalı stratejiler. *Journal of Qualitative Research in Education*, *29*, 111-148, doi: 10.14689/enad.29.5

Kayhan, M., (2005). 6. ve 7. Sınıf Öğrencilerinin Oran-Orantı Konusuna Yönelik Çözüm Stratejilerinin; Sınıf Düzeyine, Cinsiyete ve Soru Tipine Göre Değişiminin Đncelenmesi, *Yayınlanmamıs Yüksek Lisans Tezi,* Hacettepe Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Kilhamn, C.(2009). *Making sense of negative numbers.* [Unpublished doctoral thesis]. University of Gothenburg, Faculty of Education, Göteborg, Sweden.

Kilpatrick, J., J., & Findell, B. (2001). *Adding it up: Helping children learn mathematics*. Washington, DC: National Academy Press.

Küpcü, A. R. (2012). Etkinlik temelli öğretim yaklaşımının ortaokul öğrencilerinin orantısal problemleri çözme başarısına etkisi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, *13*(3), 175-206.

Lamb, L. L., Bishop, J. P., Philipp, R. A., Whitacre, I., & Schappelle, B. P. (2018). A cross-sectional ınvestigation of students' reasoning about ınteger addition and subtraction: ways of reasoning, problem types, and . *Journal for Research in Mathematics Education*, *49*(5), 575-613.

Lamon, S. (1999). Teaching fractions and ratios for understanding. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates

Lamon, S. J. (2007). Rational numbers and proportional reasoning: Toward a theoretical framework for research. In F. K. Lester (Ed.), Second handbook of research on mathematics teaching and learning (pp. 629–668). Charlotte, NC: Information Age Publishing.

Langrall, C. W., & J. (2000). Three balloons for two dollars: Developing proportional reasoning. *Mathematics teaching in the middle school*, *6*(4), 254-261.

Larson, K. (2013). Developing children's proportional reasoning: Instructional strategies that go the distance. *Ohio Journal of School Mathematics, 67,* 42-47.

Livy, S.,& Herbert, S. (2013). Second-year pre-service teachers' responses to proportional reasoning test items. *Australian Jour-*

nal of Teacher Education, 38(11), 17-32.

Lobato, J., & Ellis, A. B. (2010). Developing essential understanding of ratios, proportions, and proportional reasoning for teaching mathematics in grades 6–8. Reston, VA: National Council of Teachers of Mathematics.

Mahlabela, P. T. (2012). *Learner errors and misconceptions in ratio and proportion: a case study of grade 9 learners from a rural KwaZulu-Natal school* (Doctoral dissertation).

Mahlabela P.T., & Bansilal S. (2015). An exploration of learners' theorems-in-action used in problems on ratio and proportion. *Pythagoras, 36*(2), Art. #252, 10 pages. http://dx.doi.org/10.4102/ pythagoras.v36i2.252

Makonye, J. P., & Fakude, J. (2016). A study of errors and misconceptions in the learning of addition and subtraction of directed numbers in grade 8. *SAGE Open*, 1-10. https://doi.org/10.1177/2158244016671375.

MEB. (2013). *Ortaokul matematik dersi öğretim programı*. TTKB. Ankara: MEB Basımevi.

MEB. (2018). *Matematik dersi öğretim programı*. http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=329 (Erişim tarihi: 08 Haziran 2023) adresinden elde edilmiştir.

Mersin, N. (2018). İki aşamalı teşhis testine göre ortaokul 5, 6 ve 7. sınıf öğrencilerinin orantısal akıl yürütmelerinin değerlendirilmesi. *Cumhuriyet International Journal of Education*, *7*(4), 319– 348. http://dx.doi.org/10.30703/cije.426627

Misailidou, C., & Williams, J. (2002). *"Ratio": Raising teachers' awareness of children's thinking*. Paper presented at the 2nd ICMI. Retrieved 16 February 2010, from http:/www.math.uoc.gr/~ictm2/Proceedings/pap143.pdf

Misailidou, C., & Williams, J. (2003). Diagnostic assessment of children's proportional reasoning. *Journal of Mathematics Behavior, 22*, 335-368.

NCTM. (2000). *Principles and standards for school mathematics*. Reston, VA: National Council of Teachers of Mathematics.

Nugraha, Y., Sa'dijah, C., Susiswo, & Chandra, T. D. (2023). Proportional and non-proportional situation: How tomake sense of them. *International Journal of Educational Methodology, 9*(2), 355-365. https://doi.org/10.12973/ijem.9.2.355

G. (2019). Students' ways of thinking about rate of change. *Uluslararası Karamanoğlu Mehmetbey Eğitim Araştırmaları Dergisi*, *1*(1), 1-8.

Ojose, B. (2015). *Common misconceptions in mathematics: Strategies to correct them*. University Press of America.

Olivier, A. I. (1992a). Developing proportional reasoning. In M. Moodley, R. A. Njisane

& N. C. Presmeg (Eds.), *Mathematics education for in-service and pre-service teachers* (pp. 297-313). Pietermaritzburg: Shuter & Shooter.

Olivier, A. I. (1992b). Handling pupil's misconceptions. In M. Moodley, R. A. Njisane &

N. C. Presmeg (Eds.), *Mathematics Education for In-service and Pre-service Teachers* (pp. 193-209). Pietermaritzburg: Shuter & Shooter.

Özgür Şen, E. (2022). Matematik ders kitaplarında tam sayılarla çarpma ve bölme işlemleri nasıl öğretiliyor: Türkiye, ABD ve Kanada karşılaştırması. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, 13*(2), 806-825.

Powell, S. R., Mason, E. N., Bos, S. E., Hirt, S., Ketterlin-Geller, L. R., & Lembke, E. S. (2021). A systematic review of mathematics ınterventions for middle-school students experiencing mathematics . *Learning Disabilities Research & Practice, 36*(4), 295-329.

Schliemann, A. D., & Nunes, T. (1990). A situated schema of proportionality. *British Journal of Developmental Psychology*, *8*(3), 259-268.

Schwarz, B.B., & Linchevski, L. (2007). The role of task design and argumentation in cognitive development during peer interaction: the case of proportional reasoning. *Learning and Instruction, 17*, pp. 510-531.

Setyawati, R. D., & Indiati, I. (2018). Analysis

misconception of integers in microteaching activities. In *Journal of Physics: Conference Series* (Vol. 1013, No. 1, p. 012146). IOP Publishing.

Siegler, R. S., Fazio, L. K., Bailey, D. H., & Zhou, X. (2012). Fractions: The new frontier for theories of numerical development. *Trends in Cognitive Sciences*, *17*(1), 13-19. doi:10.1016/j.tics.2012.11.004

Slovin, H. (2000). Moving to proportional reasoning. *Mathematics Teaching in the Middle School*, *6*, 58-60.

Son, J. W. (2013). How preservice teachers interpret and respond to student errors: ratio and proportion in similar rectangles. *Educational studies in mathematics*, *84*, 49-70.

Sowder, J. T., Philipp, R. A., Armstrong, B. E., & Schapelle, B. P. (1998). Middle-grade teachers′ mathematical knowledge and its relationship to instruction: A research monograph, Albany: State University of New York Press.

Şahin, M., & Karakuş, F. (2021). Ortaokul matematik öğretmenlerinin oran ve orantı konusunun öğreti-minde kullandıkları örneklerin incelenmesi. *Cumhuriyet International Journal of Education*, *10*(4),1605-1624. http://dx.doi.org/10.30703/cije.887089

Tong, D. H., & Loc, N. P. (2017). Students'errors in solving mathematical word problems and their ability in identifying errors in wrong solutions. *European Journal of Education Studies*. *3*(6), 226-241.

Turan, S., & İpek, A. S. (2022). Öğrencilerin Tam Sayılarla İşlemlerde İlişkilendirme Becerilerinin Geliştirilmesine Yönelik Bir Eylem Araştırması. *International Journal of Educational Studies in Mathematics*, *9*(2), 67-83.

Yee, L. P. 2007. Teaching primary school mathematics: A resource book. (Singapore: McGrawHill education).

Van de Walle, J. A. (2007). *Elementary and middle school mathematics, Teaching developmentally* (6 ed.). Boston: Pearson.

Van de Walle, J. A., Karp, K. S., & Bay-Williams, J. M. (2021). İlkokul ve ortaokul matematiği gelişimsel yaklaşımla öğretim (S. Durmuş, Çev. Ed.). Nobel Akademik Yayıncılık. (Orijinal eserin yayın tarihi 2020, 10. Baskı).

Van Dooren, W., De Bock, D., Hessels, A., Janssens, D., & V L. (2005). Not everything is proportional: of age and problem type on propensities for overgeneralization. Cognition and instruction, 23(1), 57-86.

Van Dooren, W., De Bock, D., Janssens, D., & V L. (2008). The linear imperative: An inventory and conceptual analysis of students' overuse of linearity. *Journal for Research in Mathematics Education*, *39*(3), 311-342.

Van Hille, L., & Baroody, A. (2002). "Fraction Instruction That Fosters Multiplicative Reasioning", Making Sense of Fractions, Ratios and Proportions. 2002 Yearbook, In B. Litweller (Ed.), National Council of Teachers of Mathematics, (pp. 224-236).

Vergnaud, G. (1983). Multiplicative structures. In R. Lesh & M. Landau (Eds.), Acquisition of mathematics concepts and processes (pp. 127–174). New York: Academic Press.

Yenilmez, K., & Bağdat, O. (2014). *Yedinci sınıf öğrencilerinin tam sayılarla işlemler konusundaki öğrenme güçlükleri. I. Avrasya Eğitim Araştırmaları Kongresi Bildiri Özetleri Kitapçığı* (s.631-632).

Yürekli, A. (2020). *Ortaokul 7.sınıf öğrencilerinin tam sayılar konusundaki işlemlere ait kavram yanılgılarının belirlenmesi ve kavram karikatürleri ile giderilmesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Kırıkkale Üniversitesi.

BÖLÜM 6

Cebir Öğrenme Alanındaki Olası Hatalar ve Kavram Yanılgıları I; Değişken ve Eşitlik, Cebirsel İfadeler ve Denklem

Doç. Dr. Melihan ÜNLÜ

Cebir önemli bir alan olmasına rağmen cebir öğretiminde bazı zorluklarla karşılaşılmaktadır. Özellikle aritmetik konularından cebir konularının öğretimine geçilmesiyle birlikte öğrencilerin eşitlik, değişken, cebirsel ifadeler, bilinmeyen, denklem gibi cebir kavramlarını anlamakta zorluk yaşadıkları ve cebir konularında başarısız olabildikleri görülmektedir. Bu bölümde öncelikle eşitlik, değişken, cebirsel ifade ve denklem kavramlarının öğretiminin öneminden bahsedilmiştir. Ardından bu kavramlarla ilgili öğrencilerde var olan olası kavram yanılgılarına değinilmiştir. Bölüm sonunda ise bahsi geçen kavram yanılgılarını gidermeye yönelik olarak 5E modeline dayalı hazırlanan etkinlik örneklerine yer verilmiştir.

Giriş

Matematiğin önemli dallarından biri olan cebir aritmetiğin genelleştirilmiş hali olarak ifade edilmektedir. Cebir matematiğin diğer dallarında ve farklı bilim dallarında kullanılan ve bunlar arasında köprü olan ortak bir dildir (Erbaş, Çetinkaya ve Ersoy, 2009). Cebir çoğu zaman matematiksel sembollerden ve işlemlerden oluşan soyut bir matematik alanı olarak görülse de gerçek hayattan ayrı düşünülemez. Nitekim cebir, çevremizde karşılaştığımız örüntüleri temsil etmede önemli bir araçtır (Van de Walle, Karp & Bay-Williams, 2012). Cebir konuları okul matematiğinde de önemli bir yere sahiptir ve cebir konularının öğretimi öğrencilerde cebirsel düşünmenin geliştirilmesini amaçlar (Ulusal Matematik Öğretmenleri Konseyi [NCTM], 2000). Ortaokul Matematik Öğretim Programı'nda ise beş öğrenme alanından biri olarak yer alan cebir 6. sınıftan itibaren her sınıfta yer almakta, diğer öğrenme alanlarının öğretimi açısından da önem teşkil etmektedir (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2018).

Cebir önemli bir alan olmasına rağmen cebir öğretiminde bazı zorluklarla karşılaşılmaktadır (Kieran, 1992). Özellikle aritmetik konularından cebir konularının öğretimine geçilmesiyle birlikte öğrencilerin eşitlik, değişken, cebirsel ifadeler, bilinmeyen, denklem gibi cebir kavramlarını anlamakta zorluk yaşadıkları ve cebir konularında başarısız olabildikleri görülmektedir (Dede ve Argün, 2003; MacGregor ve Stacey, 1997). Cebir konularının birçok matematik konusunun (fonksiyon, polinom, oran orantı gibi) temelini oluşturduğu düşünüldüğünde bu konularda ortaya çıkabilecek olan hata ve kavram yanılgıları diğer birçok matematik konusunda da yanlış öğrenmelere ve kavram yanılgılarına yol açabilmektedir (Şahin ve Masal, 2021).

Bu bölümde, ilk olarak cebire ilişkin kavramlardan olan değişken ve eşitlik ile cebirsel ifade ve denklem kavramlarının öğretimi üzerinde durulacak, ardından bu kavramlara ilişkin kavram yanılgıları ele alınacak ve en son bu konuda öğrencilerin kavram yanılgılarını ortadan kaldırmaya yönelik etkinlik örneklerine yer verilecektir.

Cebir Öğrenme Alanındaki Kavramların Öğretimi ve Önemi

Cebir, değişken ve denklem kavramlarını ve bu kavramların birbirleriyle ilişkilerini inceleyen bir bilim dalı (Argün, Arıkan, Bulut ve Halıcıoğlu, 2014) olarak tanımlanabilir. Cebir konularında bilinmeyenler, formüller, örüntüler, yer tutucular ve ilişkiler önemli bir yere sahiptir (Usiskin,1997). Genel olarak cebir

Kaynakça

Akgün, L. ve Özdemir, M. E. (2006). Students' understanding of the variable as general number and unknown: A case study. *The Teaching of Mathematics, 9*(1), 45-52.

Akkan, Y. (2016). Cebirsel düşünme. Bingölbali, E., Arslan, S. ve Zembat, İ. Ö. (Ed). S.43-64. *Matematik eğitiminde teoriler.* 1 Baskı. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Akkan, Y., & Adnan, B. (2016). Ortaokul öğrencilerinin aritmetikten cebire geçiş süreçlerinin incelenmesi: sembollerin kullanımı ve anlamı. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, *11*(2), 20-305.

Akkaya, R. (2006). İlköğretim altıncı sınıf öğrencilerinin cebir öğrenme alanında karşılaşılan kavram yanılgılarının giderilmesinde etkinlik temelli yaklaşımın etkililiği (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.

Akkaya, R., & Durmuş, S. (2006). İlköğretim 6-8. sınıf öğrencilerinin cebir öğrenme alanındaki kavram yanılgıları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 31*, 1-12.

Akkaya, R., & Durmuş, S. (2010). İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin cebir öğrenme alanındaki kavram yanılgılarının giderilmesinde çalışma yapraklarının etkililiği. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi.*

Alibali, M. W. (1999). How children change their minds: Strategy change can be gradual or abrupt. *Developmental Psychology, 35,* 127-145.

Altıntaş, E., İlgün, Ş., Uygun, S., & Angay, M. (2021). 7. Sınıf öğrencilerinin birinci dereceden bir bilinmeyenli denklemler konusuyla ilgili hataları ve kavram yanılgıları. *e-Kafkas Journal of Educational Research*, *8*(3), 788-820.

Arcavi, A., Drijvers, P. & Stacey, K. (2017). *The teaching and learning of algebra: Ideas, insights and activities.* London/New York: Routledge

Argün, Z., Arıkan, A., Bulut, S., & Halıcıoğlu, S. (2014). *Temel matematik kavramların künyesi*. Ankara: Gazi Kitabevi.

Asquith, P., Stephens, A. C., Knuth, E. J., & Alibali, M. W. (2007). Middle school mathematics teachers' knowledge of students' understanding of core algebraic concepts: Equal sign and variable. *Mathematical Thinking and Learning*, *9*(3), 249-272.

Bayar, H. (2007). *I. dereceden bir bilinmeyenli denklem konusundaki öğrenci hatalarının analizi,* Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Balıkesir.

Baykul, Y. (2009). *İlköğretim matematik öğretimi 6-8.* Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Birgin, O., & Demirören, K. (2020). Sekizinci sınıf öğrencilerinin basit görsel ve cebirsel ifadeler konusundaki hata ve kavram yanılgılarının incelenmesi. *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, *7*(14), 233-247.

Birgin, O., & Demirören, K. (2020b). Ortaokul yedinci ve sekizinci sınıf öğrencilerinin cebirsel ifadeler konusundaki başarı performanslarının incelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 50, 99-117.

Byrd, C. E., McNeil, N. M., Chesney, D. L., & Matthews, P. G. (2015). A specific misconception of the equal sign acts as a barrier to children's learning of early algebra. *Learences*, *38*, 61-67.

Cantimer, G. G. 8. Sınıf öğrencilerinin cebirsel ifade, denklem ve özdeşliklere yönelik kavram imajlarının incelenmesi. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *9*(2), 421-440.

Carpenter, T. P., Franke, L. P., & Levi, L. (2003). *Thinking mathematically: Integrating arithmetic &algebra in elementary school.* Portsmouth, NH: Heinemann.

Çakmak Gürel, Z., Okur, M. (2018). 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin eşitlik ve denklem konusundaki kavram yanılgıları. *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi*, *6*(4), 479-507.

Çelik, D. & Arslan, Z. (2019). Cebir öğretimi. G. Hacıömeroğlu, K. Tarım. (Ed.). *Ortaokul*

matematik öğretiminin temelleri içinde (1. Baskı). Anı Yayıncılık

Dede, Y., & Argün, Z. (2003). Cebir, öğrencilere niçin zor gelmektedir. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 24*(24), 180-185.

Dede, Y., & Peker, M. (2007). Öğrencilerin cebire yönelik hata ve yanlış anlamaları: Matematik öğretmen adaylarının bunları tahmin becerileri ve çözüm önerileri. İlköğretim Online, 6(1), 35-49.

Dickerson, D. S., ve Pitman, D. (2012). Advanced college-level students' categorization and use of mathematical definitions. In *Proceedings of the 36th Conference of the International Group for the Psychology of Mathematics Education*, *2*, 187-193.

Dominguez, A. (2001). College Algebra Students' Understanding of the Concept of Variable. Published doctoral thesis, Syracuse University, Mexico.

Driscoll, M. (1999). *Fostering algebraic thinking: A guide for teachers grades 6–10.* Portsmouth, NH: Heinemann.

English, L. D. & Warren, E.A. (1998). Introducing the variable through pattern exploration. *Mathematics Teacher,* 91(2), 166–170.

Erbaş, A. K., Çetinkaya, B., & Ersoy, Y. (2010). Öğrencilerin basit doğrusal denklemlerin çözümünde karşılaştıkları güçlükler ve kavram yanılgıları. *Eğitim ve Bilim*, *34*(152), 45-59.

Erdem, Z. Ç. (2013). *Öğrencilerin denklem konusundaki hata ve kavram yanılgılarının belirlenmesi ve bu hata ve yanılgıların nedenleri ve giderilmesine ilişkin öğretmen görüşleri*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Adıyaman Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Adıyaman.

Erdem, Ö. (2017). Ortaokul 7.sınıf öğrencilerinin cebir öğrenme alanında yaşadıkları kavram yanılgılarının giderilmesinde etkinlik temelli öğretimin kullanılması. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Aksaray Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Aksaray.

Erdem, Ö., & Aktaş, G. S. (2018). Ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin cebir öğrenme alanında yaşadıkları kavram yanılgılarının giderilmesinde etkinlik temelli öğretimin değerlendirilmesi. *Turkish Journal of Computer and Mathematics Education (TURCOMAT)*, *9*(2), 312-338. http://doi.org/10.16949/turkbilmat.333612

Ertekin, E. (2002). *Denklemlerin öğretimindeki yanılgıların teşhisi ve sebeplerinin belirlenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Ertekin, E. (2019). Denklem kavramı ve denklem kavramının öğretimi. G. Sarpkaya Aktaş (Ed.), Uygulama örnekleriyle cebirsel düşünme ve öğretimi içinde (1. Baskı, ss. 191-218). Pegem Akademi. https://doi.org/10.14527/9786052416365.08

Erdem, Z. Ç., & Gürbüz, R. (2017). Öğrencilerin hata ve kavram yanılgıları üzerine bir inceleme: Denklem örneği. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *14*(1), 640-670.

Falkner, K. P., Levi, L., & Carpenter, T. P. (1999). Children's understanding of equality: A foundation for algebra. *Teaching Children Mathematics, 6*, 232-236.

Gürefe, N. (2019). Denklem kavramı ve denklem kavramının öğretimi. G. Sarpkaya Aktaş (Ed.), Uygulama örnekleriyle cebirsel düşünme ve öğretimi içinde (1. Baskı, ss. 103-130). Pegem Akademi. https://doi.org/10.14527/9786052416365.08

Gürel, Z. Ç., & Okur, M. (2018). 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin eşitlik ve denklem konusundaki kavram yanılgıları. *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi*, *6*(4), 479-507.

Güven-Akdeniz, D. (2019). Eşitlik kavramı ve eşitlik kavramının öğretimi. G. Sarpkaya Aktaş (Ed.), Uygulama örnekleriyle cebirsel düşünme ve öğretimi içinde (1. Baskı, ss. 131-158). Pegem Akademi. https://doi.org/10.14527/9786052416365.08

Herscovics, N. ve Linchevski, L. (1994). A cognitive gap between arithmetic and algebra. *Educational Studies in Mathematics, 27*(1), 59-78. https://doi.org/10.1007/BF01284528

Kalman, R. (2008). Teaching algebra without algebra. *Mathematics Teaching in the Middle School,* 13, 334-339.

Kaput, J. (1999). Teaching and learning a new algebra. In E. Fennema & T. Romberg (Eds.), *Mathematics classrooms that promote understanding* (pp. 133-155). Mahwah, NJ:

Kieran, C. (1981). Concepts associated with the equality symbol. *Educational Studies in Mathematics*, *12*, 317-326.

Kieran, C. (1992). The learning and teaching of school algebra. In D.A. Grouws (Eds.). *Handbook of research on mathematics teaching and learning*, (pp.390-419). New York: Macmillan.

Kieran, C. (2004). Algebraic thinking in the early grades: What is it? *The Mathematics Educator, 8*(1), 139-151.

Kieran, C. (2018). The early learning of algebra: A structural perspective. In *Research issues in the learning and teaching of algebra* (pp. 33-56). Routledge.

Knuth, E.J, Alibali, M.W., McNeil, N.M., Weinberg, A. & Stephens, A.C. (2011). Middle school students' understanding of core algebraic concepts: Equivalence & variable. In J. Cai, E. Knuth (Eds.), Early algebraization: A global dialouge from multiple perspectives (pp. 259-276), Springer-Varlag, Berlin/Heidelberg/New York.

Li, X., Ding, M., Capraro, M. M., & Capraro, R. M. (2008). Sources of in children's understandings of mathematical equality: Comparative analysis of teacher guides and student texts in China and the United States. *Cognition and Instruction*, *26*(2), 195-217.

MacGregor, M.& Stacey, K. (1993). Cognitive models underlying students' formulation of simple linear equations. *Journal for Research in Mathematics Education, 24*(3), 217-232. https://doi.org/10.5951/jresematheduc.24.3.0217

MacGregor, M., & Stacey, K. (1997). Students' understanding of algebraic notation: 11-15, *Educational Studies in Mathematics*, *33*, 1-19.

McNeil, N. M., & Alibali, M. W. (2000). Learning mathematics from procedural instruction: Externally imposed goals what is learned. *Journal of Educational Psychology, 92,* 734–744.

McNeil, N. M., & Alibali, M. W. (2005). Knowledge change as a function of mathematics experience: All contexts are not created equal. *Journal of cognition and development*, *6*(2), 285-306. https://doi.org/10.1207/s15327647jcd0602_6

Millî Eğitim Bakanlığı [MEB] (2013). Ortaokul matematik dersi (5, 6, 7 ve 8. sınıf) öğretim programı. 13.05.2017 tarihinde http://ttkb.meb.gov.tr/www/ogretim-programlari/icerik/72 adresinden erişilmiştir.

Millî Eğitim Bakanlığı [MEB] (2018). *Ortaokul matematik dersi (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sı-* Ankara

National Council of Teachers of Mathematics (2000). *Principles and standards for school mathematics,* Reston, VA: National Council of Teachers of Mathematics.

Oktaç, A. (2010). Birinci dereceden tek bilinmeyenli denklemler ile ilgili kavram yanılgıları. E. Bingölbali ve M. F. Özmantar (Ed.), *Matematiksel zorluklar ve çözüm önerileri* (241-262), Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Perso, T. F. (1992). Using diagnostic teaching to overcome misconceptions in algebra. Mathematical Association of Western Australia.

Philipp, R. (1992) The many uses of algebraic variables. *Mathematics Teacher, 85,* 557–561.

Philipp, A. R. & Schappelle, P. B. (1999). Algebra as generalized arithmetic: Starting with the known for a change. *The Mathematics Teacher, 92*, 4, 310-317.

Pomerantsev, L., & Korosteleva, O. (2003). Do prospective elementary and middle school teachers understand the structure of algebraic expressions. *Issues in the Undergraduate Mathematics Preparation of School Teachers: The Journal, 1*(8), 1-10.

Prediger, S. (2010). How to develop mathematics-for-teaching and for understanding: The case of meanings of the equal sign. *Journal of Mathematics Teacher Education*, *13*, 73-93.

Radford, L. (2008). Iconicity and contraction: A semiotic investigation of forms of algebraic generalizations of patterns in contexts. *ZDM, 40*(1), 83-96.

Rittle-Johnson, B., & Alibali, M. W. (1999). Conceptual and procedural knowledge of mathematics: Does one lead to the other? *Journal of Educational Psychology*, *91*(1), 175.

Schoenfeld, A. & Arcavi, A. (1988). On the meaning of variable. *Mathematics Teacher, 81*(6), 420–427.

Stacey, K., & Chick, H. (2004). Solving the problem with algebra. In K. Stacey, H. Chick, & M. Kendall (Eds.), *The future of the teaching of algebra: The 12th ICMI study* (pp. 1–20). Boston: Kluger.

Stacey, K., & MacGregor, M. (1997). Ideas about symbolism that students bring to algebra. *The Mathematics Teacher, 90(*2), 110-113.

Stephens, A. C. (2006). Equivalence and relational thinking: Preservice elementary teachers' awareness of opportunities and misconceptions. *Journal of Mathematics Teacher Education*, *9*, 249-278.

J. O., & Langrall, C. W. (2000). Grade 6 students' preinstructional use of equations to describe and represent problem situations. *Journal for Research in Mathematics Education, 31*(1), 89-112.

Şahin, H., & Masal, M. (2021). Ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin cebirsel ifadeler ve birinci dereceden bir bilinmeyenli denklemler konularına ait kavram imajlarının incelenmesi. *Journal of Individual - rences in Education*, *3*(2), 74-96.

Şimşek, B., & Soylu, Y. (2018). Ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin cebirsel ifadeler konusunda yaptıkları hataların nedenlerinin incelenmesi. Journal of International Social Research, 11(59), 830-848.

Tall, D. & Thomas, M. (1991). Encouraging versatile thinking in algebra using the computer. *Educational Studies in Mathematics,* 22, 1–36.

Tekin-Sitrava, R. (2017). Matematik öğretmeni adaylarının cebirsel ifadelere ve denklemlere ilişkin kavram imajları. *Cumhuriyet International Journal of Education*, *6*(2), 249–268.

Tirosh, D., Even, R., & Robinson, N. (1998). Simplifying algebraic expressions: Teacher awareness and teaching approaches. *Educational Studies in Mathematics, 35*(1), 51-64.

Usiskin, Z. (1988). Conceptions of school algebra and uses of variables. In A. Coxford, & A. P. Schulte (Eds.), *Ideas of algebra, K-12* (pp. 8–19). Reston: NCTM.

Usiskin, Z. (1997). Doing algebra in grades K-4. *Teaching children mathematics, 3*(6), 346-356.

Van De Walle, J. A., Karp, K. S., & Bay-Williams, J. M. (2012). *İlkokul ve ortaokul matematiği: Gelişimsel yaklaşımla öğretim.* (S. Durmuş, Çev.) Ankara: Nobel Yayıncılık.

Vlassis, J. (2002). The balance model: Hindrance or support for the solving of linear equations with one unknown. *Educational Studies in Mathematics*, 49(3), 341-359.

Yaman, H., Toluk, Z., & Olkun, S. (2003). İlköğretim öğrencileri eşit işaretini nasıl algılamaktadırlar?. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (24),* 142-151.

Yavuzsoy-Köse, N., & *Tanışlı*, D. (2011). İlköğretim matematik ders kitaplarında eşit işareti ve ilişkisel düşünme. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi*, *5*(2), 251-272.

Yıldız, P. ve Atay, A. (2019). Ortaokul beşinci sınıf öğrencilerinin eşit işaretine ilişkin anlamalarının incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 5*(2), 426-438.

Yıldız, P., & Özdemir, İ. E. Y. (2020). Ortaokul matematik öğretmenlerinin temel cebir kavramlarına ilişkin öğrenci bilgisi. *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi*, *9*(2), 448-467.

BÖLÜM **7**

Cebir Öğrenme Alanındaki Olası Hatalar ve Kavram Yanılgıları II; Doğrusal Denklemler, Özdeşlik ve Eşitsizlik

Dr. Öğr. Üyesi Duygu ALTAYLI ÖZGÜL

Bu bölümde öncelikle özdeşlik, doğrusal denklem ve eşitsizlik kavramlarının 6-8. sınıf matematik dersi öğretim programındaki yerine değinilmiştir. Ardından bu kavramların tanımlarıyla birlikte ortaokul matematiğindeki önemi ve öğrencilerin bu konulardaki kavram yanılgıları detaylı bir şekilde incelenmiştir. Bu bağlamda, özellikle öğrencilerde sıkça karşılaşılan bu kavram yanılgıları ve bu yanılgıların giderilmesine yönelik öneriler, ilgili alanyazın eşliğinde tartışılmıştır. Son olarak, öğrencilerin bu kavramları daha etkili bir şekilde anlamalarına katkı sağlamak amacıyla kullanılabilecek örnek etkinliklere yer verilmiştir. Bu etkinlikler, öğrencilerin kavramsal anlayışlarını pekiştirmelerine ve kavram yanılgılarını gidermelerine yardımcı olacak niteliklere sahip olacak şekilde tasarlanmıştır.

Öğrenci başarısı söz konusu olduğunda, öğretmenler ve öğretim en önemli etmenlerdir.

Amy L. Nebesniak

Giriş

Cebir, soyut düşünce yapısına sahip olması nedeniyle matematiğin farklı alanları ve diğer bilim dalları arasında kuramsal açıdan ortak bir bağlantı ve iletişim aracı olarak kullanılmaktadır. Bu nedenle cebir, öğrencilerin temel bilgi ve becerileri kazanmasında önemli bir unsurdur (Erbaş, Çetinkaya ve Ersoy, 2009). Cebirin okul öncesi dönemden başlayarak eğitim-öğretim sürecinin neredeyse tüm aşamalarında olması (Gürbüz ve Şahin, 2015), cebiri matematik öğreniminin en önemli öğrenme alanlarından biri haline getirmektedir (Wang, 2015).

Matematik Dersi Öğretim Programı (2018) incelendiğinde 6-8. sınıf kazanımlarında cebir konusuna yer verildiği görülmektedir. 2018 yılında güncellenen Matematik Dersi Öğretim Programı'nın 6. sınıf seviyesinde öğrencilere cebir öğrenme alanı kapsamında; cebirsel ifade, değişken, katsayı, terim ve sabit terim gibi temel kavramlar tanıtılmakta ve bu kavramlarla ilgili farkındalık oluşturulmaktadır. Bu sınıf seviyesinde, öğrencilerin sözel bir durumu cebirsel bir ifadeye dönüştürmeleri ve aynı şekilde cebirsel bir durumu sözel bir duruma çevirmeleri hedeflenmektedir. Ayrıca öğrencilerin verilen cebirsel ifadeleri yorumlamaları da beklenmektedir. 7. sınıfta öğrenciler, öncesinde aşina oldukları cebirsel ifadelerle; toplama-çıkarma işlemi yapmayı, bir doğal sayı ile cebirsel bir ifadeyi çarpmayı ve verilen örüntüden cebirsel ifadeye geçiş yapmayı öğrenirler. Bununla birlikte eşitliğin korunumu ilkesinin öğretimi ile öğrencilerin birinci dereceden bir bilinmeyenli denklemleri çözebilme becerileri geliştirilir. 8. sınıf seviyesinde, cebirsel ifadeler ve özdeşliklerle birlikte, doğrusal denklemler ve eşitsizlikler konuları ele alınır. Aynı zamanda bu aşamada öğrenciler; lise seviyesindeki matematik müfredatında yer alan türev, fonksiyon gibi daha ileri düzeydeki matematiksel kavramların ön koşul bilgisi niteliğindeki bağımlı değişken, bağımsız değişken, doğrusal ilişki, grafik ve eğim gibi kavramlarla da tanışma fırsatı bulurlar. Bu bölümde özdeşlikler, doğrusal denklemler ve eşitsizlik konularına yönelik kavram yanılgıları incelendiğinden dolayı, bu konulara ait kazanımlar Tablo 1'de sunulmuştur.

Kaynakça

Abramovich, S., & Ehrlich, A. (2007). Computer as a medium for overcoming misconceptions in solving inequalities. *Journal of Computers in Mathematics and Science Teaching*, *26*(3), 181-196.

Ainsworth, S. (1999). The functions of multiple representations. *Computers & Education*, *33*(2-3), 131-152. https://doi.org/10.1016/S0360-1315(99)00029-9

Akın, M. F., & Pesen, C. (2010). Özdeşliklerin elde edilmesinde tam küp modelinin öğrenme ürünlerine etkileri. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, (14), 86-102.

Altun, M. (2001). *Ortaokullarda matematik öğretimi (5-6-7 ve 8. da).* Alfa Aktüel Yayınları.

Avcu, S., & Biber, B. T. (2022). Prospective middle school mathematics teachers' conceptualizations of slope. *International Journal of Mathematical Education in Science and Technology*, *53*(11), 3115-3137. https://doi.org/10.1080/0020739X.2022.2073478

Bike-Kalkan, D. (2015). *Sekizinci sınıf öğrencilerinin kavramsal anlama ve cebirsel muhakeme yapıları*, Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi.

Blanton, M., Stephens, A., Knuth, E., Gardiner, A. M., Isler, I., & Kim, J. S. (2015). The development of children's algebraic thinking: The impact of a comprehensive early algebra intervention in third grade. *Journal for research in Mathematics Education*, *46*(1), 39-87.

Bush, S. B., & Karp, K. S. (2013). Prerequisite algebra skills and associated misconceptions of middle grade students: A review. *The Journal of Mathematical Behavior*, *32*(3), 613-632. https://doi.org/10.1016/j.jmathb.2013.07.002

Bybee, R. W., Taylor, J. A., Gardner, A., Van Scotter, P., Powell, J. C., Westbrook, A., & Landes, N. (2006). The BSCS 5E instructional model: origins and *Colorado Springs Co: BSCS, 5*, 88–98.

Byerley, C., & Thompson, P. W. (2017). Secondary mathematics teachers' meanings for measure, slope, and rate of change. *The Journal of Mathematical Behavior*, *48*, 168-193. https://doi.org/10.1016/j.jmathb.2017.09.003

Carlson, M., Jacobs, S., Coe, E., Larsen, S., & Hsu, E. (2002). Applying covariational reasoning while modeling dynamic events. *Journal for Research in Mathematics Education, 33*(5), 352-378. https://doi.org/10.2307/4149958

Carlson, M., Oehrtman, M., & Engelke, N. (2010). The precalculus concept assessment: A tool for assessing students' reasoning abilities and understandings. *Cognition and Instruction*, *28*(2), 113-145. https://doi.org/10.1080/07370001003676587

Cho, P., & Nagle, C. (2017). Procedural and conceptual with slope: An analysis of students‟ mistakes on routine tasks. International Journal of Research in Education and Science (IJRES), 3(1), 135-150.

Çoban, K. (2018). *Sekizinci sınıf öğrencilerinin eşitsizlikler konusunda karşılaştıkları güçlüklerin incelenmesi,* Yayınlanmamış, yüksek lisans tezi, Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir.

Çoban, K., & Yenilmez, K. (2020). Sekizinci sınıf öğrencilerinin eşitsizlikler konusunda karşılaştıkları güçlüklerin incelenmesi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi Eğitim Dergisi*, *5*(1), 40-56.

Dankal, B. (2017). *Eşitsizlikler konusunun öğretiminde dinamik matematik yazılımı geogebra kullanımının matematik tutumuna etkisi*, Yayınlanmamış, yüksek lisans tezi, Başkent Üniversitesi.

Dane, A., & Başkurt, H. (2012). İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin özdeşlik ve denklem kavramlarını algılama düzeyleri ve öğrenme güçlükleri. *The Journal of Academic Social Science Studies*, *5*(8), 397-413.

Demir, N., & Bilgin, E. A. (2021). Ortaokul 8. sınıf matematik dersinde oyun tabanlı öğ-

retim yönteminin akademik başarıya ve tutuma etkisi. *e-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, *12*(3), 28-48. https://doi.org/10.19160/e-ijer.909639

Djam'an, N., & Arsyad, N. (2018). Development and application of a three-tier test diagnostic ınstrument to assess junior high school students' misconceptions in algebra. In *1st International Conference on Advanced Multidisciplinary Research (ICAMR 2018)* (pp. 95-97). Atlantis Press. https://doi.org/10.2991/icamr-18.2019.24

Dündar, T. (2012). *İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinde özdeşlikleri modelleme becerilerinin incelenmesi: Origami ile modellenmesi,* Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi.

Erbaş, A.K., Çetinkaya, B., & Ersoy, Y. (2009). Öğrencilerin basit doğrusal denklemlerin çözümünde karşılaştıkları güçlükler ve kavram yanılgıları. *Eğitim ve Bilim, 152*(34), 44-59.

Gagatsis, A., & Shiakalli, M. (2004). Ability to translate from one representation of the concept of function to another and mathematical problem solving. *Educational Psychology*, *24*(5), 645-657. https://doi.org/10.1080/0144341042000262953

Gürbüz, R., & Şahin, S. (2015). 8. sınıf öğrencilerinin çoklu temsiller arasındaki geçiş becerileri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, *23*(4), 1869-1888.

Harman, A., & Akın, M. F. (2008). Paskal üçgeni ve bazı özdeşliklerin, tam küp modeli ile öğretilmesinin başarıya etkisi. *İlköğretim Online*, *7*(3), 717-725.

Hattikudur, S., Prather, R. W., Asquith, P., Alibali, M. W., Knuth, E. J., & Nathan, M. (2012). Constructing graphical representations: Middle schoolers' intuitions and developing knowledge about slope and y-intercept. *School Science and Mathematics*, *112*(4), 230-240. https://doi.org/10.1111/j.1949-8594.2012.00138.x

İşçi, P. (2019). *Etkinlik temelli öğretim yaklaşımlarının 8. sınıf öğrencilerinin doğrusal denklemler konusundaki kavram yanılgılarının giderilmesi üzerine etkisinin incelenmesi*, Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi.

Kabaca, T. (2013). Using dynamic mathematics software to teach one-variable inequalities by the view of semiotic registers. *Eurasia Journal of Mathematics, Science & Technology Education, 9*(1), 73-81. https://doi.org/10.12973/eurasia.2013.917a

Kabadaş, H. (2022). *Ortaokul matematik öğretmenlerinin öğrencilerin cebirdeki muhtemel kavram yanılgılarını öngörme ve giderme süreçlerinin incelenmesi,* Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ordu Üniversitesi.

Kalchman, M., & Koedinger, K. R. (2005). Teaching and learning functions. *How students learn: History, Mathematics, and Science in the Classroom*, 351-393.

Karaca, H. (2019). Özdeşlik kavramı ve özdeşlik kavramının öğretimi. G. Sarpkaya Aktaş (Ed.), Uygulama örnekleriyle cebirsel düşünme ve öğretimi içinde (1. Baskı, ss. 159-190). Pegem Akademi. https://doi.org/10.14527/9786052416365.08

Kertil, M., Erbaş, A. K., & Çetinkaya, B. (2017). İlköğretim matematik öğretmen adaylarının değişim oranı ile ilgili düşünme biçimlerinin bir modelleme etkinliği bağlamında incelenmesi. *Turkish Journal of Computer and Mathematics Education*, *8*(1), 188-217. https://doi.org/10.16949/turkbilmat.304212

Lobato, J., & Thanheiser, E. (2002). Developing understanding of ratio-as-measure as a foundation for slope. In B. Litwiller, & G. Bright (Eds.), Making sense of fractions, ratios, and proportions: 2002 yearbook (pp. 162-175). Reston, VA: National Council of Teachers of Mathematics.

Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (2018). İlköğretim Matematik Dersi (6,7 ve 8. Öğretim Programı. MEB Ankara.

Molina, M., Rodríguez-Domingo, S., Cañadas, M. C., & Castro, E. (2017). Secondary school students' errors in the translation of algebraic statements. *International Journal of Science and Mathematics Education*, *15*, 1137-1156. https://doi.org/10.1007/s10763-016-9739-5

Moore-Russo, D., Conner, A., & Rugg, K. I. (2011). Can slope be negative in 3-space? Studying concept image of slope through collective definition construction. *Educational Studies in Mathematics*, *76*, 3-21. https://doi.org/10.1007/s10649-010-9277-y

Nagle, C., & Moore-Russo, D. (2013). Slope: A network of connected components. In M. Martinez, & A. Castro Superfine (Eds.) *Proceedings of the 35th annual meeting of the North American Chapter of the International Group for the Psychology of Mathematics Education* (p. 127-135). Chicago, IL: University of Illinois at Chicago.

Nagle, C., & Moore-Russo, D. (2014). Slope across the curriculum: Principles and standards for school mathematics and common core state standards. *The Mathematics Educator*, *23*(2), 40-59.

Nagle, C., Moore-Russo, D., Viglietti, J., & Martin, K. (2013). Calculus students'and instructors'conceptualizations of slope: A comparison across academic levels. *International Journal of Science and Mathematics Education*, *11*, 1491-1515. https://doi.org/10.1007/s10763-013-9411-2

National Council of Teachers of Mathematics. (2000). *Curriculum and evaluation standards for school mathematics*. Reston.

Nebesniak, A. L. (2012). instruction: A mathematics coach's perspective. *The Mathematics Teacher*, *106*(5), 354–358. https://doi.org/10.5951/mathteacher.106.5.0354

Nurrahmawati, N., Sa'dijah, C., Sudirman, S., & Muksar, M. (2021). Assessing students' errors in mathematical translation: From symbolic to verbal and graphic representations. *International Journal of Evaluation and Research in Education (IJERE)*, *10*(1), 115-125. https://doi.org/10.11591/ijere.v10i1.20819

Orton, A. (1984). Understanding rate of change. *Mathematics in School*, *5*, 23-26.

Örnekçi, A. (2019). *Sekizinci sınıf öğrencilerinin matematik dersi eğim konusundaki hata ve kavram yanılgılarının incelenmesi,* Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi.

Özer, M. N., & Şan, İ. (2013). Görselleştirmenin özdeşlik konusu erişisine etkisi. *International Journal of Social Science*, *6*(1), 1275-1294. https://doi.org/10.9761/jasss_258

Planinic, M., Milin-Sipus, Z., Katic, H., Susac, A., & Ivanjek, L. (2012). Comparison of student understanding of line graph slope in physics and mathematics. *International Journal of Science and Mathematics Education*, *10*(6), 1393-1414. https://doi.org/10.1007/s10763-012-9344-1

Rowntree, R. V. (2009). Students' understandings and misconceptions of algebraic inequalities. *School Science and Mathematics, 109*(6), 311–312. https://doi.org/10.1111/j.1949-8594.2009.tb18100.x

Ruiz-Martín, H., & Bybee, R. W. (2022). The cognitive principles of learning underlying the 5E Model of instruction. *International Journal of STEM Education, 9*(1), 21. https://doi.org/10.1186/s40594-022-00337-z

Sastry, V. S. S. (2007). *Origami-fun and mathematics.* Vigyan Prasar.

Siagian, M. D., Suryadi, D., Nurlaelah, E., & Prabawanto, S. (2022). Investigation of secondary students' epistemological obstacles in the inequality concept. *Mathematics Teaching Research Journal, 14*(4), 106–128.

Stephens, A. C., Fonger, N., Strachota, S., Isler, I., Blanton, M., Knuth, E., & Murphy Gardiner, A. (2017). A learning progression for elementary students' functional thinking. *Mathematical Thinking and Learning*, *19*(3), 143-166. https://doi.org/10.1080/10986065.2017.1328636

Stump, S. (1999). Secondary mathematics teachers' knowledge of slope. *Mathematics Education Research Journal*, *11*(2), 124–144. https://doi.org/10.1007/BF03217065

Stump, S. (2001). High school pre-calculus students' understanding of slope as measure. *School Science and Mathematics*, *101*(2), 81–89. https://doi.org/10.1111/j.1949-8594.2001.tb18009.x

Şahiner, F. (2018). *Ortaokul 8. sınıf öğrencilerinin matematik dersi cebirsel ifadeler konusundaki kavram yanılgıları,* Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Akdeniz Üniversitesi.

Şan, İ. (2008) *Sekizinci sınıf öğrencilerinin özdeşlik konusu erişilerine görselleştirmenin etkisi,* Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi.

Şandır, H., Ubuz, B., & Argün, Z. (2007). 9. sınıf öğrencilerinin aritmetik işlemler, sıralama, denklem ve eşitsizlik çözümlerindeki hataları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 32*, 274-281.

Şen, C., & Güler, G. (2022). *Cebir uygulamaları ile ilkokul ve ortaokulda cebir öğretimi.* Vizetek Yayınları.

Şişman, M. (2007). *İlköğretim 8. sınıf matematik dersi çarpanlara ayırma ve özdeşlikler konusunun yapılandırmacı öğrenme yaklaşımına uygun olarak öğretiminin öğrenci başarısına etkisi,* Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi.

Türk Dil Kurumu (TDK). (2023). *Özdeşlik*. https://sozluk.gov.tr/

Tekay, T., & Doğan, M. (2015). İlköğretim 7. sınıf öğrencilerinin doğrusal denklemlerin grafikleri ile ilgili soruları çözme becerilerinin değerlendirilmesi. *MATDER Matematik Eğitimi Dergisi*, *2*(1).

Teuscher, D., & Reys, R. E. (2010). Connecting research to teaching: Slope, rate of change, and steepness: Do students understand these concepts?. *The Mathematics Teacher*, *103*(7), 519-524. https://doi.org/10.5951/MT.103.7.0519

Tsamir, P., & Almog, N. (2001). Students' strategies and the case of algebraic inequalities. *International Journal of Mathematical Education in Science and Technology*, *32*(4), 513-524. https://doi.org/10.1080/00207390110038277

Tsamir, P., & Bazzini, L. (2004). Consistencies and inconsistencies in students' solutions to algebraic "single- value" inequalities. *International Journal of Mathematical Education in Science and Technology, 35*(6), 793–812. https://doi.org/10.1080/00207390412331271357

Usiskin, Z. (1988). *Conceptions of school algebra and uses of variables*. In A. F. Coxford, & A. P. Schulte (Eds.), The ideas of algebra, K-12 (pp. 8–19). Reston, VA: National Council of Teachers of Mathematics.

Ünlüer, İ. (2019). *Sekizinci sınıf öğrencilerinin özdeşlikler ve çarpanlara ayırma konusuna yönelik kavramsal ve işlemsel anlama süreçlerinin incelenmesi,* Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi.

Van de Walle, J. A., Karp, K. S., & Bay-Williams, J. W. (2014). *İlkokul ve ortaokul matematiği gelişimsel yaklaşımla öğretim*. (S. Durmuş *çev. ed*.). Ankara: Nobel Yayınları. (Çalışmanın orijinali 2010'da yayımlanmıştır)

Verikios, P., & Farmaki, V. (2006). Introducing algebraic thinking to 13-year-old students: the case of the inequality. In J. Novotná, H. Moraová, M. & N. Stehlíková (Eds.), *Proceedings of the 30th PME conference* (Vol. 5, pp. 321–328). Prague: International Group for the Psychology of Mathematics Education.

Wang, X. (2015). The literature review of algebra learning: Focusing on the contributions to students' *Creative Education*, *6*(2), 144-153. https://doi.org/10.4236/ce.2015.62013

Warren, E. (2006). Comparative mathematical language in the elementary school: A longitudinal study. *Educational Studies in Mathematics*, *62*, 169-189. https://doi.org/10.1007/s10649-006-4627-5

Warren E, Trigueros M, Ursini, S. (2016). *Research on the learning and teaching of algebra*. In: Gutiérrez A, Leder GC, Boero P (Eds) The second handbook of research on the psychology of mathematics education: The journey continues. Sense, Rotterdam, 73–108. https://doi.org/10.1007/978-94-6300-561-6_3

Yenilmez, K., & Şan, İ. (2008). Dokuzuncu sınıf öğrencilerinin özdeşliklerin görsel modellerini tanıma düzeyleri. *E-Journal of New World Sciences Academy*, *3*(3), 409-418.

BÖLÜM **8**

Ölçme Öğrenme Alanındaki Olası Hatalar ve Kavram Yanılgıları I; Uzunluk ve Zaman Ölçme

Doç. Dr. Özkan ERGENE
Prof. Dr. Emin AYDIN
Arş. Gör. Büşra Çaylan ERGENE

Bu bölümde uzunluk ve zaman ölçümü konularının öğretimi sürecinde öğrencilerde var olan veya oluşması muhtemel hataları gidermeye yönelik pedagojik yaklaşımlar ve etkinlik örnekleri sunulmuştur. Bu çerçevede öncelikle ölçme olgusu bağlamında uzunluk ve zaman kavramlarının birbirleri ile bağlantılı olduğu, ardından uzunluk ölçmeye ve zaman ölçmeye yönelik kavramsal bilgiler ve pedagojik yöntemler bölüm boyunca ele alınmıştır. Bölümde örnekleri verilen etkinliklerle oluşturulmuş öğretim tasarımlarının uzunluk ve zaman ölçmeye yönelik öğretim süreci eksikliklerini giderebilecek yeterliktedir.

Giriş

Ölçme olgusunu anlamak için kültürel, tarihsel ve matematiksel unsurları bir arada kullanmak gerekir. Zaman içinde ortak bir anlayış ihtiyacı standart birimlerin doğmasına yol açmıştır. "1 metre", "ışığın boşlukta (1/299792458) saniyelik bir zaman aralığında kat ettiği mesafe (Denning, 1990)" ve "1 saniye", "sezyum 133 atomunun iki seviyesi arasındaki geçişin ürettiği radyasyonun 9192631770 döngüsü boyunca geçen süre (Denning, 1990)" olarak tanımlanmaktadır. Gerçek hayatta bu tanımları bilmeden de metreyi ve saniyeyi uluslararası ölçekte birer birim olarak kabul eder ve kullanırız. Bu türden evrensel kabuller insanlar arasındaki anlaşmayı kolaylaştıran imkânlar sunmaktadır.

Ölçme olgusuna matematiksel olarak da yaklaşabiliriz. Matematiksel analizde, küme üzerindeki bir ölçü, bu kümenin her bir uygun alt kümesine bir sayı atamanın sistematik bir yoludur. Bu anlamda ölçü, uzunluk, alan ve hacim kavramlarının bir genellemesidir. Matematik kavramı olarak, ölçü, bir X kümesinin (belirli) alt kümelerine negatif olmayan bir gerçek sayı atayan bir fonksiyondur (Ramer, 1987). Gözlenen ile gözlenemeyen arasındaki bağıntılar, bir başka ifade ile ölçülebilen (somut, olgusal) değişkenlerden gözlenemeyen (soyut, matematiksel) değişkenlerin elde edilmesine dayanan yaklaşımlar ölçmenin temel konularını oluşturmaktadır (Aydın, 2002; Aydın ve Delice, 2008). Fonksiyon tanımını (bir A kümesinin elemanlarını B kümesinin elemanlarına eşleyen bir kural) oluşturan "X değişkeninin her değerine Y değişkeninin karşı gelen bir değeri vardır" şartı ölçmenin bu özelliğine işaret etmektedir (Baykul, 2021. s. 12).

Ölçme konusu, bilimin olmazsa olmaz şartlarından ve matematiğin vazgeçilmez araçlarından biri olarak bütün ülkelerin müfredatlarında yer almaktadır. Uzunluk ve zaman ölçme ile ilgili kazanımlar matematik dersi öğretim programlarında birçok sınıf seviyesinde ele alınmaktadır (MEB, 2018). Uzunluk ölçme becerisinde, öğrenenlerin öncelikler standart olmayan ölçme birimlerini kullanma ile ilgili becerilerin gelişmesi hedeflenmektedir. İkinci olarak, bu birimleri daha küçük parçalarına ayırmanın ve standart birimlere olan ihtiyacın farkına varılması ve standart ölçme birimleri ile standart olmayan birimler arasında ilişki kurulması amaçlanmıştır. Zamanı ölçme konusunda ise öncelikle öğrencilerin belirli olayları ve durumları merkeze alarak zaman birimlerini mümkün olan alt birimlerine ayırarak ifade etmeleri beklenmektedir (Örnekler aşağıdaki bölümlerde mevcuttur). Zaman birimleri arasındaki

Kaynakça

Altun, M. (2005). *Matematik Öğretimi*. Aktüel Yayıncılık.

Aydın, E. (2002). *Mathematics Teachers' Perspectives on Internal School Assessment*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi). University of Leeds.

Aydın, E. ve Delice, A. (2008). Ölçme ve Değerlendirmeye Kavram Yanılgıları Perspektifinden Bir Bakış. İçinde M. F Özmantar, E. Bingölbali, H. Akkoç (Ed.), *Matematiksel Kavram Yanılgıları ve Çözüm Önerileri* (s.397–399). Pegem Akademi.

Battista, M. T. (2006). Understanding the development of students' thinking about length. *Teaching Children Mathematics, 13*(3), 140–146.

Baykul, Y. (2021). *Eğitimde ve Psikolojide Ölçme: Klâsik Test Teorisi ve Uygulaması*, Pegem Akademi.

Bingölbali, E. ve Özmantar, M. F. (2009). Matematiksel kavram yanılgıları: sebepleri ve çözüm arayışları. İçinde E. Bingölbali ve M. F. Özmantar (Ed.), Matematiksel Zorluklar Ve Çözüm Önerileri, (s. 1–30). (1. Baskı). Pegem Akademi.

Blume, G. W., Galindo, E., ve Walcott, C. (2007). Performance in measurement and geometry from the perspective of the Principles and Standards for School Mathematics. İçinde P. Kloosterman ve F. K. Lester (Eds.), *Results and interpretations of the 2003 Mathematics Assessment of the National Assessment of Educational Progress* (pp. 95–138). Reston, VA: National Council of Teachers of Mathematics.

Bragg, P., ve Outhred, L. (2004). *A Measure of Rulers--The Importance of Units in a Measure*. International Group for the Psychology of Mathematics Education.

Çağlar, S. (2017). *Bir Gün Neden 24 Saat, Bir Saat Neden 60 Dakika?* https://www.matematiksel.org/bir-gunde-24-saat-var/

Denning, P. J. (1990). The science of computing: about time. *American Scientist, 78*(4), 303–306.

Ergene, Ö. (2019). *Matematik öğretmeni adaylarının Riemann toplamlarını kullanarak modelleme yoluyla belirli integrali anlama durumlarının incelenmesi*. (Yayınlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Ergene, Ö. (2022). A case neglected in mathematics classes: The use of unity. *Educational Academic Research, 45*(45), 51–61.

Grant, T. J., ve Kline, K. (2003). Developing the building blocks of measurement with young children. D. H. Clements ve G. Bright (Ed.), Learning and Teaching Measurement 2003 Yearbook (s. 46-57) içinde. Reston, VA: NCTM

Gürefe, N. (2020). Uzunluk ölçme ve öğretimi. İçinde. E. Ertekin ve M. Ünlü (Ed). *Geometri ve Ölçme Öğretimi: Tanımlar, Kavramlar ve Etkinlikler*. (605–643). Pegem Akademi.

Güven Akdeniz, D., ve Argün, Z. (2019). İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin uzunluk kavrayışlarına dair bir durum çalışması. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi, 13*(2). 806-836.

Harris, S. (2008). New voices: It's about Time: in developing time concepts. *Australian Primary Mathematics Classroom, 13*(1), 28-31.

Hiebert, J. (1981). Cognitive development and learning linear measurement. *Journal for Research in Mathematics Education, 12*(3), 197–211.

Kamii, C. (2006). Measurement of length: How can we teach it better?. *Teaching Children Mathematics, 13*(3), 154-158.

Kamii, C., ve Clark, F. (1997). Measurement of length: The need for a better approach to teaching. School Science and Mathematics, 97(3), 116-121.

Kar, T., ve Öçal, M. F. (2019). İlköğretimde Teknoloji Destekli Ölçme Öğretimi. PEGEM Akademi.

Lehrer, R. (2003). Developing understanding of measurement. *A research companion to principles and standards for school mathematics*, 179-191.

MEB. (2018). 2018 Ortaokul Matematik Programı.

McCloskey, M. (1983). Naive theories of motion. In D. Gentner ve A. Stevens (Eds.), Mental Models (pp. 299-324). Hillsdale, NJ:Lawrence Erlbaum Associates.

Monroe, E. E., Orme, M. P. ve Erikson, L. B. (2002). Working cotton: Towards an understanding of time. *Teaching Children Mathematics, 8*(8), 475–479.

Ramer, A. (1987). Uniqueness of information measure in the theory of evidence. *Fuzzy Sets and Systems, 24*(2), 183–196.

Piaget, Inhelder, and Szeminska (1960). Smith, J. P., diSessa, A., ve Roschelle, J. (1993). Misconceptions reconceived: A constructivist analysis of knowledge in transition. Journal of the Learning Sciences, 3(2), 115–163. https://doi.org/10.1207/s15327809jls0302_1

Stephan, M., ve Clements, D. H. (2003). Linear and area measurement in prekindergarten to grade 2. In D. H. Clements ve G. Bright (Eds.), *Learning and teaching measurement* (pp. 3–16). National Council of Teachers of Mathematics.

Suggate, J., Davis, A. ve Goulding, M. (2010). *Mathematical knowledge for primary teachers*. Routledge.

Tan Sisman, G., ve Aksu, M. A. (2016). Study on sixth grade students' misconceptions and errors in spatial measurement: length, area, and volume. *International Journal of Science and Mathematics Education, 14*(14), 1293–1319.

Van De Walle, J. A., Karp, K. S., ve Bay-Williams, J. M. (2013). *İlkokul ve Ortaokul Matematiği Gelişimsel Yaklaşımla Öğretim*. (Çeviri Editörü: Prof. Dr. Soner Durmuş). Nobel Akademik Yayıncılık.

Yenilmez, K., ve Pargan, A. Ş. (2008). İlköğretim ikinci sınıf öğrencilerinin standart uzunluk ölçme birimine ilişkin algıları. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 9*(2), 59–67.

Wearne, D., ve Hiebert, J. (1988). A cognitive approach to meaningful mathematics instruction: Testing a local theory using decimal numbers. *Journal for Research in Mathematics Education, 19*(5), 371–384. https://doi.org/10.2307/749172

Zembat, I. O. (2008). Kavram yanılgısı nedir? İçinde M. F Özmantar, E. Bingölbali, H. Akkoç (Ed.), *Matematiksel Kavram Yanılgıları ve Çözüm Önerileri* (s.397–399). Pegem Akademi.

BÖLÜM 9

Ölçme Öğrenme Alanındaki Olası Hatalar ve Kavram Yanılgıları II; Alan Ölçme ve Sıvı Ölçme

Prof. Dr. Serkan NARLI
Dr. Esra AKSOY

Günlük hayatta da sıkça kullandığımız ölçme kavramı ile ilgili hazırlanan bu bölümde, alan ve sıvı ölçme alt bileşenlerine odaklanılmıştır. Öncelikle ölçme kavramı özetlenmiştir. Akabinde öğretim programlarında ölçmenin nasıl yer aldığı belirtilmiş ve alan ile sıvı ölçme konusundaki temel kavramlar tartışılmıştır. Bu kavramlar ile ilgili literatürde yer alan kavram yanılgılarına değinilmiş ve son olarak bu yanılgıları gidermeye dönük etkinlikler sunulmuştur.

"Bebeğiniz kaç kilo ve kaç cm olarak doğdu?"

Tüm anne babaların bu soru ile karşılaştığı düşünülebilir. Dolayısıyla ölçme kavramı, daha doğumdan itibaren hayatımızın merkezinde olan kavramlardan biridir. Boyumuzu hesaplarken, hava sıcaklığı için termometreye bakarken, bir yemeğe koyulacak su miktarını belirlerken, satın alacağımız veya kiralayacağımız evin metrekaresini göz önünde bulundurduğumuzda veya okulun eve uzaklık mesafesini hesapladığımızda ölçme kavramı hep bizimledir. Tarih boyunca ölçme kavramı insanlar için önemli olmuştur ve ölçmenin temeli binlerce yıl önce yaşamış Mısır, Babil, Çin ve diğer uygarlıklara dayanmaktadır (MEB, 2009). Ölçme ihtiyacını karşılamak için insanoğlu, etrafında rahatlıkla bulabileceği taş, tohum gibi nesneleri ya da baş parmak genişliği, karış, ayak, adım, avuç gibi kendi bedeni ile ilgili uzuvlarını da kullanmıştır (Koray, Özdemir ve Tatar, 2005). Ölçme yapabildiğimiz takdirde kendimizi güvende ve rahat hissederiz (Altun, 2004). Dolayısıyla ihtiyaçlarına göre kavimler kendi ölçme birimlerini (taşlar, teller, ayaklar vs.) belirlemişlerdir (Baykul, 2009). Kişiden kişiye değişebilen ve bu yüzden de özellikle ticarette sıkıntı oluşturan bu ölçü birimlerinde bir standart oluşturabilmek için Uluslararası Birim Sistemi (SI), 1960 yılında "Ölçüler ve Ağırlıklar" konferansında kabul edilmiş ve "ölçme" resmi bir statü kazanmıştır (Toygar, 2001).

İletişim kurmada da büyük bir öneme sahip olan ölçme, bilimin ve çoğu mesleklerin gelişmesine katkı sağlamaktadır. *"Bir değişkenin (ölçülmek istenen bir özelliğin) gözlenerek, gözlem sonucunun sayı yada sembol ile eşleştirilmesi (Turgut, 1987)"* olarak da tanımlanan ve günlük hayatın her aşamasında karşımıza çıkan ölçme kavramı eğitimde de önemli yer tutmaktadır. Hem matematiğin günlük hayatta kullanımını göstermede, hem de birçok matematiksel kavram ve becerinin geliştirilmesini sağlamada önemli bir yer tuttuğu için ölçmenin, matematik öğretim programının vazgeçilmez konularından biri olduğu düşünülebilir (Şişman ve Aksu, 2009).

Ölçme; geometri, sayılar, cebir gibi neredeyse matematiğin tüm alanlar ile ilişkisi olan bir kavramdır. Diğer taraftan ölçme kelimesi, isim (kavram) ve eylem (veya işlem) olarak ele alınabilir (Zembat, 2012). Zembat (2012), ölçme'nin kavram olarak ele alınmasında, matematiksel bir yapı ile uğraşılması ve bu yapının temel taşlarının incelenmesi gerektiğini belirtmektedir. Eylem (veya işlem) olarak ele alındığında ise ölçme'nin, herhangi başka bir matematik konusunun içinde sanki o konunun bir parçasıymış gibi ele alınması gerektiği vurgulanmıştır. Yani bu ikinci durumda, bir üçgenin çevresinin veya alanının

Kaynaklar

Aktaş, G.S. (2020). Hacim Ölçme ve Öğretimi. içinde Editörler E. Ertekin, M. Ünlü, *Geometri ve Ölçme Öğretimi: Tanımlar, Kavramlar ve Etkinlikler*, Ankara: Pegem Akademi

Altun, M. (2004). *Matematik öğretimi*(3. baskı). Bursa: Alfa Yayınları.

Baykul, Y. (2009). *İlköğretimde matematik öğretimi (6-8.* (1.baskı). Ankara: PegemA Yayıncılık.

Battista, M. T. (1999). Fifth graders' enumeration of cubes in 3D arrays: Conceptual progress in an inquiry based classroom. *Journal for Research in Mathematics Education*, 30, 417–448

Ben-Haim, D., Lappan, G. & Houang, R. T. (1985). Visualizing rectangular solids made of small cubes: Analyzing and students' performance. *Educational Studies in Mathematics,* 16(4), 389–409.

Bragg, P. & Outhred, N. L. (2004). A measure of rulers: The importance of units in a measure. In M. J. Høines & A. B. Fuglestad (Eds.), Proceedings of the 28th annual conference of the International Group for the Psychology of Mathematics Education (Vol. 2, pp. 159–166). Bergen, Norway: Program Committee

Chappell, M. F. & Thompson, D. R. (1999). Perimeter or area?: Which measure is it? Mathematics Teaching in the Middle School, 5(1), 20–23.

Curry, M., & Outhred, L. (2005). Conceptual understanding of spatial measurement. In Clark- son, Philip et al., Proceedings of the 28th Annual Conference of the Mathematics Education Research Group of Australasia, Building connections: Theory, research and practice. (Vol. 1, pp. 265-272). MERGA.

Curry, M., Mitchelmore, M. C. & Outhred, L. (2006). Development of children's understanding of length, area and volume measurement principles. In J. Novotn , H. Moraov , M. Kr tk & N. Stehlíkov (Eds.), Proceedings of the 30th annual conference of the PME (Vol. 2, pp. 377–384). Prague, Czechia: Program Committee.

Çetin, H (2020). Alan Ölçme ve Öğretimi. içinde Editörler E. Ertekin, M. Ünlü, *Geometri ve Ölçme Öğretimi: Tanımlar, Kavramlar ve Etkinlikler*, Ankara: Pegem Akademi

Fujita, T. ve Jones, K. (2007). Learners' understanding of the definitions and hierarchical classification of quadrilaterals: towards a theoretical framing, Research in Mathematics Education, 9(1and2), 3-20. ISSN: 1479-4802; ISBN: 0953849880

Furinghetti, F. & Paola, D. (1999). Exploring students' images and definitions of area. O. Zaslavski (Edtr.), *Proceedings of PME 23* (pp. 345–352). Haifa, Israel: PME.

Grant, T. J. & Kline, K. (2003). Developing building blocks of measurement with young children. In D. H. Clements & G. Bright (Eds.), Learning and teaching measurement: 2003 Yearbook (pp. 46–56). Reston, VA: National Council of Teachers of Mathematics.

Haylock, D.(2010). Mathematics explained for primary teachers (6. baskı). California, CA: Sage publications

Hirstein, J. J., Lamb, C. E., & Osborne, A. (1978). Student misconceptions about area measure. *The Arithmetic Teacher*, *25*(6), 10-16.

Koray, Ö., Özdemir, M. & Tatar, N. (2005). İlköğretim öğrencilerinin birimler hakkında sahip oldukları kavram yanılgıları: kütle ve ağırlık örneği, İlköğretim –Online, 4(2), 24-31.

Kamii, C. & Clark, F. (1997). Measurement of length: The need for a better approach to teaching. School Science and Mathematics, 97(3), 116–121.

Lehrer, R. (2003). Developing understanding of measurement. *A research companion to principles and standards for school mathematics*, 179-191.

Martin, G. W. & Strutchens, M. E. (2000). Geometry and measurement. In E. A. Silver & P. A. Kenney (Eds.), Results from the se-

venth mathematics assessment of the national assessment of educational progress (pp. 193–234). Reston, VA: National Council of Teachers of Mathematics.

Milli Eğitim Bakanlığı (2009). *İlköğretim matematik dersi 6-8. öğretim programı*. Ankara: MEB Yayınları.

Nunes, T., Light, P. & Mason, J. (1993). Tools for thought: The measurement of length and area. *Learning and Instruction*, 3, 39–54.

Outhred, L., & McPhail, D. (2000). A framework for teaching early measurement. In J. Bana, & A. Chapman (Eds.), *Mathematics education beyond 2000* (pp. 487-494). Mathematics Education Research Group of Australasia Incorporated.

Outhred, L. N., & Mitchelmore, M. C. (2000). Young children's intuitive understanding of rectangular area measurement. *Journal for research in mathematics education*, *31*(2), 144-167.

Outhred, L., Mitchelmore, M., McPhail, D., & Gould, P. (2003). Count me into measurement: a program for the early elementary school. In D. H. Clements, & G. Bright (Eds.), *Learning and teaching measurement: 2003 yearbook* (pp. 81-99). (Yearbook (National Council of Teachers of Mathematics) 2003). National Council of Teachers of Mathematics.

Owens, K. & Outhred, L. (2006). The complexity of learning geometry and measurement. In A. Gutiérrez & P. Boero (Eds.), Handbook of research on the psychology of mathematics education: Past, present and future (pp. 83–115). Rotterdam, Netherlands: Sense.

Piaget, J., Inhelder, B., Szeminska, A. (1964). *The Child's Conception of Geometry*. (E.A,-Lunzer, Trans) New York: Harper & Row Publisher

Sarama, J., Clements, D. H. (2009). *Early childhood mathematics education research: Learning trajectories for young children*. Routledge.

Stephan, M., Clements, D. H. (2003). Linear and area measurement in prekindergarten to grade 2. In D. H. Clements & G. Bright (Eds.), *Learning and teaching measurement: 2003 Yearbook* (3–16). Reston, VA: NCTM.

Şişman, G.T, Aksu, M. (2009). Yedinci sınıf öğrencilerinin alan ve çevre konularındaki başarıları. *İlköğretim Online, 8*(1), 243-253.

Tan Sisman, G., Aksu, M. A (2016) Study on Sixth Grade Students' Misconceptions and Errors in Spatial Measurement: Length, Area, and Volume. *Int J of Sci and Math Educ* **14**, 1293–1319. https://doi.org/10.1007/s10763-015-9642-5

Toygar, E. (2001). Metroloji ve Kalibrasyon, 17/05/ 2023 (de indirildi), web: https://www.mmo.org.tr/temmuz-2001/makale/metroloji-ve-kalibrasyon-i

Turgut, M.F., (1987). *Eğitimde Ölçme ve Değerlendire Metodları*, Saydam Matbacılık (5.Baskı), Ankara

Voulgaris, S. & Evangelidou, A. (2004). Volume conception in late primary school children in Cyprus. *Quaderni di Ricerca in Diddattica*, 14, 1–31.

Yılmaz, H. (2004). Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme. Konya: Çizgi Kitapevi Yayınları

Zembat, İ.Ö. (2012). Ölçme, Temel Bileşenleri ve Sık Karşılaşılan Kavram Yanılgıları. E. Bingölbali, M. F. Özmantar (Edtr.), İlköğretimde Karşılaşılan Matematiksel Zorluklar ve Çözüm Önerileri, Ankara: Pegem Akademi

Zembat, İ. Ö. (2015). Matematiksel analizi ile ölçme kavramı ve uzunluk, alan ve hacim nitelikleri. İ. Ö. Zembat, M. F. Özmantar, E. Bingölbali, H. Şandır ve A. Delice (Edtr.), Tanımları ve tarihsel gelişimleriyle matematiksel kavramlar (s.175-188). Ankara: PegemA Yayıncılık.

BÖLÜM **10**

Geometri Öğrenme Alanındaki Olası Hatalar ve Kavram Yanılgıları I; Çokgenler, Açılar

Doç. Dr. Suphi Önder BÜTÜNER

Bu bölümde çokgen ve açı kavramlarının öğretiminin öneminden ve matematik öğretim programındaki yerinden bahsedilmiş ardından bu kavramlarla ilgili öğrencilerin yaşadıkları kavram yanılgıları ve hatalara değinilmiştir. Öğrencilerin yaşadıkları zorluklar açıklandıktan sonra, çokgen kavramı ile ilgili öğrencilerin yaşadıkları zorlukların önlenmesinde Van Hiele geometri düşünme modeli dikkate alınarak hazırlanan etkinlik örneklerine, açı kavramı ile ilgili öğrencilerin yaşadıkları zorlukların önlenmesinde ise Dienes ilkelerine dayalı hazırlanan etkinlik örneklerine yer verilmiştir.

Çocukların Geometri Öğrenmesi Neden Önemlidir?

Geometri, fiziksel dünyamızı tanımlamamızı, analiz etmemizi ve anlamamızı sağlar (Findell vd, 2001, s.1). Geometri çalışması yoluyla öğretmenler, çocukların matematiğin hem sanatsal hem de mantıksal bileşenlerini anlamalarına yardımcı olabilir ve onlara varsayımlarını test etme ve kanıtlama fırsatları sağlayabilir. Çocuklar, geometri ile ilgilendiklerinde,

> • Mantıksal olarak akıl yürütmeyi, gerekçelendirme yapmayı ve fikirler arasında bağlantılar kurmayı öğrenirler ve bu becerileri matematik ve bilimdeki diğer konuları incelemek için kullanabilirler.
> • Fiziksel çevrelerini anlamlandırmayı öğrenirler ve mekan ve konum becerilerini geliştirirler. Bu durum, çocukların fiziksel alanları hakkında farkındalık geliştirmelerinin yanı sıra harita okuma gibi pratik beceriler geliştirmelerine yardımcı olabilir.
> • Geometrik temsilleri anlamayı öğrenirler. Bu temsiller; kesirler, alan, tam sayılarda çarpma ve veri analizi gibi konulara uygulanabilir.
> • Uzamsal becerilerini ve nesnelerin farklı açılardan nasıl göründüklerini görselleştirme becerilerini artırırlar (Jones, 2012; s.370).

Temel geometri müfredatının çoğu, şekillerin ve özelliklerinin incelenmesine ayrılmıştır. Uluslararası karşılaştırma sınavı olan TIMSS'de sekizinci sınıf düzeyinde soruların %20'si geometrik şekiller ve ölçüler kısmından gelmektedir. Geometrik şekiller kapsamında, daire, çeşitkenar, ikizkenar, eşkenar ve dik açılı üçgen, dörtgen (yamuk, paralelkenar, dikdörtgen, eşkenar dörtgen vd), beşgen, altıgen, sekizgen ve ongen…yer almaktadır. Ayrıca geometrik şekiller, prizmalar, piramitler, koniler, silindirler ve küreler gibi üç boyutlu şekilleri de içermektedir. Öğrenciler, çevre, alan ve pisagor teoremi ile ilgili problemleri çözmeleri için geometrik özellikleri kullanırlar (Mullis vd, 2017). Aşağıda geometri ve ölçme öğrenme alanında yer alan çokgen kavramından bahsedilecektir.

Çokgenlerin Öğretimi

Çokgenler konusu geometri öğrenimi için esastır ve birçok konu için temel teşkil etmektedir. Çevre, alan ve hacim hesabı, pisagor teoremi, benzerlik ve daha bir çok konunun anlaşılması ve problem çözümleri için öğrencilerin çokgenlerin özelliklerini ve birbiriyle olan ilişkilerini bilmeleri gereklidir. Çokgenler konusu, Türkiye'de daha çok öğrencilere farklı çokgen türlerinin tanımları, özellikleri ve çokgenler arasındaki ilişkiler hakkında bilgi verilerek işlenmektedir (Akkaş ve Türnüklü, 2015). Çokgen, doğru parçalarından oluşan basit bir kapalı şekildir

Kaynakça

Akkaş, E. N., & Türnüklü, E. (2015). Middle school mathematics teachers' pedagogical content knowledge regarding student knowledge about quadrilaterals. *Elementary Education Online, 14*(2), 744–756.

Aktaş, M. C. (2016). Turkish high school students' definitions for parallelograms: appropriate or inappropriate?, *International Journal of Mathematical Education in Science and Technology, 47*(4), 583-596.

Argün, Z., Arıkan, A., Bulut, S., &Halıcıoğlu, S. (2014). *Temel matematik kavramların künyesi*, Gazi Kitabevi: Ankara.

Banks, J. H., Posamentier, A. S., & Bannister, R. L., (1972). Geometry: Its elements and structure. McGraw- Hill Book Company.

Barmby, P., Bilsborough, L., Harries, T., & Higgins, S. (2009). *Primary mathematics: teaching for understanding*. NY: McGraw Hill.

Battista, M. T. (2009). *Highlight of research on learning school geometry*, İçinde; Understanding geometry for a changing world, NCTM, 91–108.

Burger, W. & Shaughnessy, J.M. (1986). Characterizing the van Hiele levels of development in geometry. *Journal for Research in Mathematics Education, 17*(1), 31-48. https://doi.org/10.2307/749317.

Bütüner, S. Ö., & Filiz, M. (2017) Exploring high-achieving sixth grade students' erroneous answers and misconceptions on the angle concept, *International Journal of Mathematical Education in Science and Technology, 48*(4), 533-554.

Clausen-May T. (2005). *Teaching Maths to pupils with ent learning styles*. Paul Chapman Publishing, London.

Clausen-May T. (2008). Another angle on angles. *Australian PrimaryMathematics Classroom, 13*, 4–8.

Clements, D. H., & Battista, M. T. (1992). *Geometry and spatial reasoning*. In D. A. Grouws (Ed.), Handbook of research on mathematics teaching and learning: A project of the National Council of Teachers of Mathematics (pp. 420–464). Macmillan Publishing Co, Inc.

Clements, D. H., Wilson, D. C., & Sarama, J. (2004). Young children's composition of geometric figures: A learning trajectory. *Mathematical Thinking and Learning, 6*(2), 163-184.

Cotton, T. (2010). *Understanding and teaching primary mathematics*. Pearson Education Limited.

Craine, T. V., & Rubenstein, R. N. (1993). A Quadrilateral Hierarchy to Facilitate Learning in Geometry. *The Mathematics Teacher, 86*(1), 30-36.

De Villiers, M. (1994). The role and function of a hierarchical classification of quadrilaterals. *For the Learning of Mathematics, 14*(1), 11-18.

Duatepe, Paksu, A. (2016). Van Hiele geometri düşünme düzeyleri. E. Bingölbali, S. Arslan, İ. Ö. Zembat, (Ed.), *Matematik Eğitiminde Teoriler içinde* (s.265-275). Ankara: Pegem Akademi.

Findell, C. R., M. Small, M. Cavanaugh, L. Dacey, C. E. Greenes., & L. J. (2001). *Navigating through geometry in prekindergarten–grade 2*. Reston, VA: National Council of Teachers of Mathematics.

Fischbein, E. (1993). The theory of figural concepts. *Educational Studies in Mathematics, 24*, 139–162

Fujita, T. (2012). Learners' level of understanding of the inclusion relations of quadrilaterals and prototype phenomenon. *The Journal of Mathematical Behavior, 31*(1), 60–72.

Fuys, D., Geddes, D., & Tischer, R. (1988). The van Hiele model of thinking in geometry among adolescents. *Journal for Research in Mathematics Education Monograph, 3*, 1-196.

Güven, B., Öztürk, T., & Bülbül, B. Ö. (2019). *Geometri öğretimi*, İçinde, (Hacıömeroğlu, G., Tarım, K. Ed.), Matematik öğretiminin temelleri ortaokul, s.169-214, Ankara: Anı Yayıncılık.

Güven, B., & Karpuz, Y. (2016). *Geometrik muhakeme: bilişsel* , İçinde

Bingölbali, E., Arslan, S., & Zembat, İ. Ö. (Editörler), s. 245-263, Matematik eğitiminde teoriler, Pegem Akademi: Ankara.

Hansen, A. (2017). Children's errors in Mathematics. Sage Publications: California.

Henderson, D. W., & Taimina, D. (2005). *Experiencing geometry: Euclidean and non-Euclidean with history*. 3rd ed. New York (NY): PrenticeHall.

Herawati, H., Herman, T., Suryadi, D., & Prabawanto, S. (2022). Concept of polygon: case study of elementary students' - ties. *Mathematics Teaching Research Journal, 14*(5), 32-45.

Jones, C. H. (2012). *Visualizing elementary and middle school Mathematics methods*. USA: John Wiley & Sons, Inc.

Karakuş, M. (2016). Zoltan Dienes'in matematik öğrenme teorisi, s. 355-376, İçinde Bingölbali, E., Arslan, S., & Zembat, İ. Ö. (Editörler), *Matematik eğitiminde teoriler*, Pegem Akademi: Ankara.

Keiser, J. (2004). Struggles with developing the concept of angle: Comparing sixth-grade students' discourse to the history of angle concept. *Mathematical Thinking and Learning, 6*(3), 285–306.

Mitchelmore, M. C., & White, P. (2000). Development of angle concepts by progressive abstraction and generalisation. Educational Studies in Mathematics, 41, 209–238.

Mitchelmore, M. C. (1998). Young students' concepts of turning and angle. Cognition and Instruction, 16(3), 265-284.

Mitchelmore, M. C., & White, P. (2000). Development of angle concepts by progressive abstraction and generalisation. Educational Studies in Mathematics, 41, 209–238.

Moore, K. (2013). Making sense by measuring arcs: A teaching experiement in angle measure. *Educational Studies in Mathematics, 83*, 225-245.

Munier, V., Devichi, C., & Merle, H. A. (2008). Physical situation as a way to teach angle. *Teaching Children Mathematics, 14*, 402-407.

Mullis, I. V. S., & Martin, M. O. (Eds.). (2017). *TIMSS 2019 assessment frameworks*. Retrieved from Boston College, TIMSS & PIRLS International Study Center website: http://timssandpirls.bc.edu/timss2019/frameworks/.

Musser, G. L., Burger, W. F., & Peterson, B. E. (2014). *Mathematics for elementary teachers* (10th ed.). Hoboken, NJ: John Wiley and Sons.

Olkun, S., & Toluk, Z. (2003). İlköğretimde etkinlik temelli matematik öğretimi. Anı Yayıncılık: Ankara.

Orton, A. (2004). *Learning Mathematics issues, theory and classroom practice*, New York: Continuum.

Ozen Unal, D., & Urun, O. (2021). Sixth grade students' some and misconceptions on angle

concept. *Journal of Qualitative Research in Education, 27*, 125-154. doi:10.14689/enad.27.7

Ozkan, M. & Bal, A. P. (2016). Analysis of the misconceptions of 7th grade students on polygons and specific quadrilaterals. *Eurasian Journal of Educational Research, 16*(67), 161-182.

Öksüz, C., Başışık, H. (2019). 5. sınıf öğrencilerinin çokgenler ve dörtgenler konularında sahip oldukları kavram yanılgılarının belirlenmesi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 20*, 413-430.

Popovic, G. (2012). Who is this trapezoid, anyway? *Mathematics Teaching in the Middle School, 18*(4), 196–199.

Trochi, A. (2014). Evaluating and writing dynamic geometry tasks. *The Mathematics Teacher, 107* (9), 701-705.

Trocki, A., & Hollebrands, K. (2018). The development of a framework for assessing dynamic geometry task quality. *Digit Exp Math Educ, 4*, 110–138.

Ubuz, B. & Ustun, I. (2004). Figural and conceptual aspects in defining and identifying Polygons. *Eurasian Journal of Educational Research, 16*, 15-26.

Usiskin, Z., J., Witonsky, D., & Willmore, E. (2008). *The classification of quadrilaterals: a study in definition*. Charlotte, NC: Information Age Publishing.

Zembat, I. Ö., & Gürhan, S. (2023) Fostering a student's abstraction of the relationship between parallelogram and trapezoid within quadrilateral hierarchy. *Investigations in Mathematics Learning*, (doi: 10.1080/19477503.2023.2209430) (Early Online Publication).

BÖLÜM **11**

Geometri Öğrenme Alanındaki Olası Hatalar ve Kavram Yanılgıları II; Dönüşüm Geometrisi (Öteleme, Simetri, Dönme), Eşlik ve Benzerlik

Prof. Dr. Fatih KARAKUŞ

Bu bölümde öncelikle dönüşüm geometrisi kısaca tanımlanmış ve dönüşümlerin matematik öğretimindeki önemi vurgulanmıştır. Bunun yanında öteleme, yansıma ve dönme dönüşümleri kısaca tanımlanarak temel özellikleri hakkında bilgiler verilmiştir. Ayrıca bu dönüşümlere yönelik öğrenci anlamaları alan yazından örnekler verilerek sunulmuştur. Bölümün ikinci kısmında eşlik ve benzerlik konuları hakkında temel bilgilere yer verilmiştir. Eşlik ve benzerliğin hem sezgisel hem de dönüşüm geometrisi ile olan ilişkisi sunulmuştur. Bunun yanında eşlik ve benzerliğin matematik öğretimindeki öneminden bahsedilerek bu konudaki öğrenci anlamaları alan yazından örnekler verilerek sunulmuştur. Bölümün sonunda dönüşüm geometrisi ve eşlik ile benzerlik konularında ortaokul matematik öğretim programındaki kazanımlara yönelik etkinlik örneklerine yer verilmiştir.

Dönüşüm Geometrisi (Öteleme, Yansıma, Dönme)

Düzlemde kaydırarak, çevirerek, döndürerek, büyüterek ya da küçülterek birçok yeni şekil oluşturabilirsiniz. Bu tür şekillere sanat çalışmalarında, mozaik süslemelerinde ya da duvar resimlerinde sıklıkla rastlamaktayız. Bu bağlamda her bir şekil bir yönüyle diğer bir şekille ilişkilidir. Bu tür ilişkiye sahip şekiller geometrik dönüşümler kullanılarak oluşturulmaktadır.

Martin (1982, s.1) bir geometrik dönüşümü, "düzlemdeki noktalar kümesinden kendi üzerine yapılan birebir bir eşleme" olarak tanımlamaktadır. Yapılan bu tanım, dönüşümlerin düzlemdeki noktalardan düzlemdeki noktalara tanımlı bir fonksiyon olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte Hollebrands (2003) geometrik dönüşümlerin cebirsel fonksiyonlardan farklı olduğunu ifade etmekte ve bu farklılık sebebiyle öğrencilerin farklı anlamalar geliştirebileceklerini belirtmektedir. Geometrik dönüşümlerde, düzlemdeki noktalar düzlemdeki diğer noktalarla birebir eşlenmektedir. Yani, geometrik dönüşümlerde tanım ve değer kümeleri R^2 olup dönüşüm, R^2 den R^2 ye tanımlıdır. Buna karşın cebir sınıfındaki fonksiyonların tanım ve değer kümeleri için bu tür bir kısıtlama bulunmamaktadır. Bunun yanında düzlemde tanımlı bir nesneye bir dönüşüm uygulandığında bu dönüşüm sadece nesnenin kendisine uygulanmaz, düzlemdeki diğer tüm noktalara da uygulanır.

Bir geometrik dönüşümde bir başlangıç şekli (bu şekle esas şekil denir) bir sonuç şekline (bu şekle görüntü denir) dönüşümün belli bir özelliğine göre eşlenir. Örneğin düzlemde bir ABC üçgenine bir dönüşüm uygulandığında PQR üçgeninin oluştuğunu farz edelim. Burada ABC üçgeni esas şekil ve PQR üçgeni ise görüntüdür. Ayrıca dönüşümde üçgenin köşelerinin verilme sırası yapılan eşleme hakkında bilgi verir. Yani A köşe noktasının görüntüsü P, B'nin görüntüsü Q, C'nin görüntüsü ise R'dir.

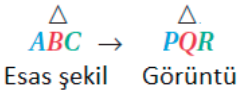

Geometrik dönüşümler, geometrik ve cebirsel kavramların harmanlanmasına izin verdiği için okul matematiğinde önemli bir yere sahiptir. Bunun yanında geometrik dönüşümlerde öğrenci ve öğretmenler birçok farklı araç ile analitik, sentetik ve dinamik yaklaşımları kullanabilirler. Örneğin, analitik bir yaklaşımla geometrik dönüşümler matrisler, denklemler ve koordinatların kullanılmasıyla cebirsel olarak ele alınabilirler. Benzer şekilde sentetik bir yaklaşımla geometrik

Kaynakça

Aksoy, Y. ve Bayazit, İ. (2010). Simetri kavramının öğrenim ve öğretiminde karşılaşılan zorlukların analitik bir yaklaşımla incelenmesi. E. Bingölbali and M. F. Özmantar (Eds.), İlköğretimde *karşılaşılan matematiksel zorluklar ve* çözüm önerileri *içinde* (2. Baskı., s. 187-215). Ankara: Pegem Akademi.

Argün, Z., Arıkan, A., Bulut, S., ve Halıcıoğlu, S. (2014). *Temel matematik kavramlarının künyesi.* Ankara: Gazi kitapevi.

Chapin, S. H., & Johnson, A. (2006). *Math matters: Grades K-8 understanding the math you teach*. Sausalito, CA: Math Solutions Publications.

Deniz, E. I. (2009). *Orantılı doğru parçaları ve benzer üçgenler ünitesinin geleneksel ve yapılandırmacı yaklaşım ile öğretiminin öğrenci başarısı açısından incelenmesi.* Yayınlanmamış doktora tezi Bursa Uludag Üniversitesi, Türkiye.

Edwards, M. T. (2003). Visualizing transformations: Matrices, handheld graphing calculators, and computer algebra systems. *The Mathematics Teacher, 96(1),* 48-56.

Edwards, L. & Zazkis, R. (1993). Transformation geometry: naive ideas and formal embodiments. *Journal of Computers in Mathematics and Science Teaching, 12,* 121–145.

Flanagan, K. (2001). *High school student' understandings of geometric transformations in the context of a technological environment.* Yayınlanmamış doktora tezi, The Pnnsylvania State University, University Park, USA.

Glass, B. J. (2001). *Students' reification of geometric transformations in the presence of multiple dynamically linked representations*. Yayınlanmamış doktora tezi, The University of Iowa.

Guven, B. (2012). Using dynamic geometry software to improve eight grade students' understanding of transformation geometry. *Australasian Journal of Educational Technology, 28(2)*, 364-382.

Harper, S. (2003). Enhancing elementary pre-service teachers' knowledge of geometric transformations through the use of dynamic geometry computer software. *In Society for Information Technology & Teacher Education International Conference* (pp. 2909-2916). Association for the Advancement of Computing in Education (AACE).

Hollebrands, K. F. (2003). High school students' understandings of geometric transformations in the context of a technological environment. *The Journal of Mathematical Behavior, 22(1),* 55-72.

Hollebrands, K.F. (2004). High school students' intuitive understandings of geometric transformations. *Mathematics teacher, 97*,3, 207-214.

Hoyles, C., & Healy, L. (1997). Unfolding meanings for symmetry. *International journal of computers for mathematical learning*, *2*, 27-59.

Jones, K. (2002), Issues in the Teaching and Learning of Geometry. In: Linda Haggarty (Ed), *Aspects of Teaching Secondary Mathematics: perspectives on practice.* London: RoutledgeFalmer. Chapter 8, pp 121-139.

Kartal, B., & Çınar, C. (2017). İlköğretim matematik öğretmen adaylarının çokgenlere dair geometri bilgilerinin incelenmesi. *Ahi Evran* Üniversitesi *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD), 18*(2), 375-399.

Kılıç, H. (2013). Lise öğrencilerinin geometrik düşünme, problem çözme ve ispat becerileri. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi*, *7*(1), 222-241.

Kort, A. (1971). *Transformation versus non-transformation tenth grade geometry: on retention of geometry and on transfer in eleventh-grade mathematics.* Yayınlanmamış doktora tezi, Northwestern University.

Köse, N.Y. (2015). Geometrik Dönüşümlerden Biri: Yansıma Dönüşümünü Anlamak. İsmail Özgür Zembat, Mehmet Fatih Özmantar, Erhan Bingölbali, Hakan Şandır ve Ali

Delice (Ed) *Tanımları ve Tarihsel Gelişimleriyle Matematiksel Kavramlar.* Ankara: Pegem Akademi, Bölüm 36. S.614-628.

Lehrer, R., Jenkins, M., & Osana, H. (1998). Longitudinal study of children's reasoning about space and geometry. Richard Lehrer, Daniel Chazan (Eds.) Designing learning environments for developing understanding of geometry and space, New York: Routledge.

Martin, G.E. (1982). *Transformation geometry an introduction to symmetry.* New York: Springer-Verlag.

Schultz, K. A., ve Austin J. D. (1983). Directional in transformation tasks. *Journal for Research in Mathematical Education, 14,* 95-101.

Yanık, H. B. (2006). *Prospective elementary teachers' growth in knowledge and understanding of rigid geometric transformations*. Yayınlanmamış doktora tezi, Arizona State University.

Yanık, H. B. (2011). Prospective middle school mathematics teachers' preconceptions of geometric translations. *Educational Studies in Mathematics, 78*, 231-260.

Yanık, H. B. (2014). Middle-school students' concept images of geometric translations. *The Journal of Mathematical Behavior, 36*, 33-50.

Zembat, İ. Ö. (2007). Yansıma Dönüşümü, Doğrudan Öğretim ve Yapılandırmacılığın Temel Bileşenleri. *Gazi* Üniversitesi *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 27*(1), 195-213.

Zembat, İ.Ö. (2015). Geometrik Dönüşümlerden Öteleme ve Farklı Anlamları. İsmail Özgür Zembat, Mehmet Fatih Özmantar, Erhan Bingölbali, Hakan Şandır ve Ali Delice (Ed) *Tanımları ve Tarihsel Gelişimleriyle Matematiksel Kavramlar.* Ankara: Pegem Akademi, Bölüm 37. S.629-644.

Zembat, İ.Ö. (2015). Geometrik Dönüşümlerden Dönme ve Özellikleri. İsmail Özgür Zembat, Mehmet Fatih Özmantar, Erhan Bingölbali, Hakan Şandır ve Ali Delice (Ed) *Tanımları ve Tarihsel Gelişimleriyle Matematiksel Kavramlar.* Ankara: Pegem Akademi, Bölüm 37. S.645-658.

BÖLÜM **12**

Veri İşleme Öğrenme Alanındaki Olası Hatalar ve Kavram Yanılgıları I; Araştırma Sorusu Yazma, Veri Toplama ve Toplanan Veriler için Uygun Grafiğin Seçimi (Sütun, Daire, Çizgi Grafiği)

Doç. Dr. İlknur ÖZPINAR
Dr. Öğr. Üyesi Selcen ÇALIK UZUN
Dr. Öğr.Üyesi Sedef ÇELİK DEMİRCİ

Bu bölümde ortaokul matematik dersi öğretim programı veri işleme öğrenme alanında yer alan veri toplama ve değerlendirme ile veri analizi alt öğrenme alanındaki konuların matematik öğretimindeki yeri ve önemine değindikten sonra öğrencilerde bu konularda (araştırma sorusu yazma, veri toplama ve toplanan verilerle uygun grafik seçme ve çizme) görülmesi muhtemel zorluk, hata ve kavram yanılgılarından bahsedilmiştir. Ardından öğrencilerin bu zorluk, hata ve yanılgılarının teşhisi ve giderilmesinde kullanılabilecek örnek etkinlikler matematik dersi öğretim programı kazanımları ile ilişkilendirilerek verilmiştir.

Giriş

Araştırma Sorusu Yazma, Veri Toplama ve Toplanan Verilere Uygun Grafik Seçme ve Çizme Öğretiminin Önemi

Küresel dünyada farklı ülkelerle eğitim, istihdam, ekonomi gibi birçok alanda rekabet edebilmek için gereksinim duyulan insanın sahip olması gereken beceriler farklılaşmaktadır. Ülkeler eğitim politikalarını sahip olunan bilgiyi işleyebilen ve bu sayede üretebilen bireyler yetiştirebilecek şekilde güncellemektedir. Bu güncellemenin yansıması olarak okullar eleştirel düşünebilen, iş birliği ile çalışabilen, iletişim kurabilen, yaratıcı, yenilikçi ve bilgi ve dijital okuryazar olmak gibi 21. yy becerilerine sahip öğrenciler yetiştirmeyi hedeflemektedir. Bu beceriler arasında dikkat çeken dijital okuryazarlık Amerikan Kütüphane Derneği (American Library Association [ALA], 2011) tarafından; bir bireyin çeşitli dijital platformları kullanarak doğru bilgileri bulma, değerlendirme, kullanma ve oluşturma becerisi olarak tanımlamaktadır ve bu dernek tarafından hazırlanan raporda bir bireyin sahip olması gereken özellikler arasında;

- Çeşitli biçimlerde dijital bilgileri bulmak, anlamak, değerlendirmek, oluşturmak ve iletmek için gereken çeşitli becerilere sahip olmak,
- Bilgi aramak ve almak, arama sonuçlarını yorumlamak ve alınan bilgilerin doğruluğunu denetlemek için çeşitli teknolojileri uygun ve etkili bir şekilde kullanabilmek,
- Sahip olduğu bu becerileri ve uygun teknolojileri akranları, meslektaşları, ailesi ve bazen de halkla iletişim kurmak ve işbirliği yapmak için kullanabilmek

gibi becerilere yer verilmiştir. Hem bilgi hem de dijital okuryazarlıkta vurgulanan bilgiyi yorumlama becerisi çağımız bireylerinin sahip olması gereken önemli beceriler arasında yer almaktadır (ALA, 2011).

Teknolojinin gelişmesi ile birlikte bilgiye ulaşma yolları çeşitlenmiş farklı yollarla ulaşılan ve farklı gösterimlerle sunulan bilginin yorumlanması da önem kazanmıştır. Bireyler her gün farklı veri setleri ile karşı karşıya kalmakta, tablo ya da çeşitli grafiklerle sunulan bilgileri yorumlama becerilerini kullanmak durumuyla yüzleşmektedirler. Bu becerilerin doğru bir şekilde kullanılması için çeşitli formlarda sunulan bilgiyi anlamak ve ifade etmek gerekmektedir. Koparan (2015) istatistik konularının günlük yaşamı kolaylaştırması, diğer disiplinlerde kullanılan bir araç olması ve eleştirel düşünmeyi geliştirmede önemli olması gibi sebeplerle okullarda öğretilmesi gereğine dikkat çekmektedir.

2018 Ortaokul Matematik Dersi Öğretim Programı'nın özel amaçları arasında; araştırma yapma, bilgi üretme ve kullanma becerilerine vurgu yapılmaktadır. Bu durumun öğrenme alanlarına yansıması programda yer verilen

Kaynakça

Aliaga, M., Cobb, G., C., Garfield, J., Gould, R., Lock, R. Witmer, J. (2005). Guidelines for assessment and instruction in statistics education: College report. Alexandria, VA: American Statistical Association. Retrieved from GAISE/2005GaiseCollege_Full.pdf

Altınok, Z., & Yenilmez, K. (2023). Sekizinci sınıf öğrencilerinin verilerin uygun grafikle gösterimine ilişkin tercih süreçlerinin incelenmesi. *International Journal of Educational Studies in Mathematics*, *10*(1), 41-76. https://doi.org/10.17278/ijesim.1213185

American Library Association (2011). What is digital literacy?. http://hdl.handle.net/11213/16260 adresinden 15.05. 2023 tarihinde edinilmiştir.

Angra, A., & Gardner, S. M. (2018). The graph rubric: Development of a teaching, learning, and research tool. *CBE - Life Sciences Education,* 17(4), 1-18. https://doi.org/10.1187/cbe.18-01-0007

Aoyama, K. (2007). Investigating a hierarchy of students' interpretations of graphs. *International Electronic Journal of Mathematics Education*, 2(3), 298-318. https://doi.org/10.29333/iejme/214

Arnold, P. (2008, July). What about the P in the PPDAC cycle? An initial look at posing questions for statistical investigation. Paper presented at the 11th International Congress of Mathematics Education, Monterrey, Mexico. Retrieved from http://tsg.icme11,org/tsg/show/15

Arnold, P. (2013). *Statistical investigative questions: An enquiry into posing and answering investigative questions from existing data* (Doctoral thesis). Retrieved from https://researchspace.auckland.ac.nz/handle/2292/21305

Arnold, P. & Franklin, C. (2021). What makes a good statistical question? *Journal of Statistics and Data Science Education, 29*:1, 122-130. DOI:10.1080/26939169.2021.1877582

Arteaga, P., Batanero, C., Contreras, J. M., & Cañadas, G. R. (2015). Statistical graphs complexity and reading levels: a study with prospective teachers. *Statistique et Enseignement*, *6*(1), 3-23.

Australian Education Council [AEC] (1991). *A national statement on mathematics for australian schools*. Carlton, Vic: Curriculum Corporation.

Aydın, A., & Tarakçı, F. (2018). Fen bilimleri öğretmen adaylarının grafik okuma, yorumlama ve çizme becerilerinin incelenmesi. *İlköğretim Online*, *17*(1), 469-488. https://doi.org/10.17051/ilkonline.2018.413806

Bakker, A. (2004). *Design research in statistics education: On symbolizing and computer tools.* Utrecht, the Netherlands: CD Beta Press.

Bargagliotti, A., Franklin, C., Arnold, P., Gould, R., Johnson, S., Perez, L., & Spangler, D. (2020). *Pre-K-12 guidelines for assessment and instruction in statistics education* ıı *(GAISE II): A framework for statistics and data science education*. American Statistical Association and National Council of Teachers of Mathematics.

Bayazıt, İ. (2011). Öğretmen adaylarının grafikler konusundaki bilgi düzeyleri. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *10*(4), 1325-1346.

Baykul, Y., & Güzeller, C. O. (2013). *Sosyal bilimler için istatistik SPSS uygulamalı* (1. Basım). Ankara: Pegem Akademi.

Bright, G. W., & Friel, S. N. (1998). Graphical representations: Helping students interpret In P. Lajoie (Ed.), *on statistics: Agendas for learning, teaching, and assessment* (pp. 63-88). Mahwah, NJ: Erlbaum.

Burgess, T. (2007). *Investigating the nature of teacher knowledge needed and used in teaching statistics* (Doctoral Thesis.) Retrieved from http://www.stat.auckland.ac.nz/~iase/publications/dissertations/07.Burgess.Dissertation.pdf

Capraro, M. M., Kulm, G., & Capraro, R. M. (2005). Middle grades: Misconceptions

in statistical thinking. *School Science and Mathematics*, *105*(4), 165-174. https://doi.org/10.1111/j.1949-8594.2005.tb18156.x

Cobb, G. W., & Moore, D. S. (1997). Mathematics, statistics, and teaching. *The American Mathematical Monthly*, *104*(9), 801-823. https://doi.org/10.1080/00029890.1997.11990723

Çelik Demirci, S., & Baran Kaya, T. (2023). Ortaokul matematik öğretmeni adaylarının görsel matematik okuryazarlık algıları ile becerileri arasındaki ilişki. *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi,* 6(1), 220-241. https://doi.org/10.33400/kuje.1241523

Ev Çimen, E., & Yıldız, Ş. (2018). Altıncı sınıf öğrencilerinin sütun grafiğine uygun problem kurma becerilerinin incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (48), 325-354. DOI: 10.21764/maeuefd.390346

Ertem, S. ve Alkan, H. (2002, Eylül). İlköğretim ilk kademesinde veri toplama ve analizi konularının işlenişi. V. Ulusal Fen Bilimleri ve Matematik Eğitimi Kongresi https://docplayer.biz.tr/6067632-Ilkogretim-ilk-kademesinde-veri-toplama-ve-analizi-konularinin-islenisi.html adresinden 11 Mart 2023 tarihinde edinilmiştir.

Franklin, C., Bargagliotti, A. E., Case, C. A., Kader, G. D., , R. L.,& Spangler, D. A. (2015), *The Statistical Education of Teachers*, American Statistical Association
EDU-SET.pdf adresinden 16 Mayıs 2023 tarihinde edinilmiştir.

Franklin, C. A., & Garfield, J. B. (2006). The GAISE Project. Developing statistics education guidelines for grades pre-K-12 and college courses. In G. F Burrill & P. C. Elliot (Eds.),*Thinking and reasoning with data and chance* (pp. 345-375). Reston, VA: National Council of Teachers of Mathematics.

Franklin, C., Kader, G., Mewborn, D., Moreno, J., Peck, R., Perry, M., & , R. (2007). *Guidelines for assessment and* ınstruction *in statistics education (GAISE) report: A prek–12 curriculum framework*. Alexandria, VA: American Statistical Association.

Friel, S. N., & Bright, G. W. (1995). *Graph knowledge: Understanding how students ınterpret data using graphs.* Paper presented at the Annual Meeting of the North American Chapter of the International Group for the Psychology of Mathematics Education, Columbus, OH.

Friel, S. N., Curcio, F. R., & Bright, G. W. (2001). Making sense of graphs: Critical factors comprehension and instructional implications. *Journal for Research in mathematics Education*, *32*(2), 124-158. https://doi.org/10.2307/749671

Gal, I. ve Garfield, J. (1997). Curricular goals and assessment challenges in statistics education. In I. Gal ve J. B. Garfield (Ed.), *The assessment challenge in statistics* education (pp. 1–13). Amsterdam: IOS Press.

Graham (2006). *Developing thinking in statistics*. The Open University Publishing.

Gonz lez, T., Espinel, C., & Ainley, J. (2011). Teachers' graphical competence. In C. Batanero, G. Burrill & C. Reading (Eds.). *Teaching statistics in school mathematics.* Challenges for Teaching and Teacher Education: A Joint ICMI and IASE Study. Springer.

Güler, H. K., & Didiş Kabar, M. G. (2021). Ortaokul öğrencilerinin istatistiksel grafikleri okuma ve yorumlama düzeylerinin incelenmesi. *Cumhuriyet International Journal of Education*, *10*(1), 23-52. http://dx.doi.org/10.30703/cije.677238

Gürakar, N. (2010). İstatistik temsil biçimlerini kullanma becerilerinin belirlenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.

Güven, B., Öztürk, T., & Özmen, Z. M. (2015). Ortaokul sekizinci sınıf öğrencilerinin istatistiksel süreçteki deneyimlerinin incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, *40*(177). http://dx.doi.org/10.15390/EB.2015.3313

Hacısalihoğlu Karadeniz, M. (2016). Beşinci sınıf öğrencilerinin veri işleme konusundaki kazanımlara ulaşabilme durumlarının belirlenmesi. *Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi*, *6*(1), 221-236. DOI: 10.13114/MJH.2016119300

Hathaway, D. (2005). Graphic violence. *Math Horizons*, *12*(4), 14-30. https://doi.org/10.1080/10724117.2005.12021816

Huestegge, L., & Pötzsch, T. H. (2018). Integration processes during frequency graph comprehension: Performance and eye movements while processing tree maps versus pie charts. *Applied Cognitive Psychology*, *32*(2), 200-216. https://doi.org/10.1002/acp.3396

Kaynar, Y. (2012). *Yeni ilköğretim II. kademe matematik öğretim programının istatistik boyutunun incelenmesi.* (Yüksek Lisans Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar.

Koparan, T. (2015). İstatistiksel okuryazarlık modelleri ve bileşenlerinin incelenmesi. *Turkish Journal of Education*, *4*(3), 16-28. https://doi.org/10.19128/turje.181131

Kranda, S., & Akpınar, M. (2020). Grafik okuma ve çizmede yaşanılan zorluklara ilişkin öğrenci görüşleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *35*(2), 415-427. doi: 10.16986/HUJE.2019050634

Kwon, N,O. (2002). The of calculator-based ranger activities on students' graphing ability. *School Science and Mathematics*, *102*(2), 57–67. https://doi.org/10.1111/j.1949-8594.2002.tb17895.x

Leinhardt, G., Zaslavsky, O., & Stein, M. K. (1990). Functions, graphs, and graphing: Tasks, learning, and teaching. *Review of Educational Research*, *60*(1), 1-64. https://doi.org/10.3102/003465430600010

Lian, L. H., Yew, W. T., & Meng, C. C. (2022). Assessing lower secondary school students' common errors in statistics. *Pertanika Journal of Social Sciences & Humanities*, *30*(3). https://doi.org/10.47836/pjssh.30.3.26

McKenzie, D. L., & Padilla, M. J. (1986). The construction and validation of the test of graphing in science (TOGS). *Journal of research in science teaching*, *23*(7), 571-579. https://doi.org/10.1002/tea.3660230702

Milli Eğitim Bakanlığı [MEB] (2018). *İlkokul ve ortaokul matematik (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. dersi öğretim programı.* Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.

Mooney, E. S. (2002). A framework for characterizing middle school students' statistical thinking, *Mathematical Thinking and Learning*, 4:1, 23-63. https://doi.org/10.1207/S15327833MTL0401_2

National Council of Teachers of Mathematics [NCTM] (1989). *Curriculum and evaluation standards for school mathematics.* Reston, VA: Author.

National Council of Teachers of Mathematics [NCTM] (2000). *Principles and standards for school mathematics*. Reston, VA: Author.

Nisbet, S. (2002). Year seven students' representation of numerical data: The of sample size. In B. Barton, K. Irwin, M. Pfankuch, and M. Thomas (Ed.), *Mathematics Education in the South Pacific, Proceedings of the 25th Annual Conference of the Mathematics Education Research Group of Australasia* (pp. 520-527). Auckland: MERGA.

Nisbet, S., Jones, G., Thornton, C., Langrall, C., & Mooney, E. (2003). Children's representation and organisation of data. *Mathematics Education Research Journal, 15*(1), 42-58.

Özgün Koca, S. A. (2008). Öğrencilerin okuma yorumlama ve oluşturma hakkındaki kavram yanılgıları. M. F. Özmantar, E. Bingölbali ve H. Akkoç (Ed.), *Matematiksel kavram yanılgıları ve çözüm önerileri* içinde (s.61-89). Ankara: Pegem Akademi.

Özmen, Z. M. (2023). ve öğretimi. Güven B., Özmen, Z. M., Gürbüz, R., & Akkan, Y. (Ed.) *Teoriden pratiğe istatistik ve olasılık öğretimi* içinde (s.145-174). Ankara: VİZETEK.

Özpınar, Ö.,& Gökçek, T. (2021). Dağılım kavramı ve sıklık dağılımlarının öğretimi. Baltacı, S., & Bütüner, S. Ö. (Ed.) *Etkinlik temelli olasılık ve istatistik öğretimi* içinde (s. 169-208). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Sezgin Memnun, D. (2013). Ortaokul yedinci sınıf öğrencilerinin çizgi grafik okuma ve çizme becerilerinin incelenmesi. *Electronic Turkish Studies*, 8(12), 1153-1167.

Shah, P., & , J. (2002). Review of graph comprehension research: Implications for instruction. *Educational Psychology Review*, *14*, 47-69.

Shah, P., Mayer, R. E., & Hegarty, M. (1999). Graphs as aids to knowledge construction: Signaling techniques for guiding the process of graph comprehension. *J. Educ. Psychol*. 91: 690–702. https://doi.org/10.1037/0022-0663.91.4.690

Shaughnessy, J. M., Garfield, J., & Greer, B. (1996). Data handling. *International Handbook of Mathematics Education: Part 1*, 205-237.

Shaughnessy, J. M., & Zawojewski, J. S. (1999). Secondary students' performance on data and chance in the 1996 NAEP. *The Mathematics Teacher*, *92*(8), 713-718. https://doi.org/10.5951/MT.92.8.0713

Strasser, N. (2007). Avoiding statistical mistakes. *Journal of College Teaching & Learning (TLC), 4*(7), 51-58. https://doi.org/10.19030/tlc.v4i7.1565

Şahin, S. (2019). *Ortaokul öğrencilerinin grafik okuryazarlık becerileri ve karşılaştıkları zorluklar: Daire grafiği örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Şen, H., & Polat, H. (2013). Yıllık küresel sıcaklık anomalilerinin zaman serileri analizi ile incelenmesi ve öngörülmesi. *Dumlupınar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, (030), 16-32.

Şengül, S., & Katrancı, Y. (2013). İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin "tablo ve konusu ile ilgili yakınsal gelişim alanlarının belirlenmesi. *The Journal of Academic Social Science Studies*, *6*(5), 633-665. http://dx.doi.org/10.9761/JASSS519

Tortop, T. (2011). *7th grade students' typical errors and possible misconceptions in graphs concept before and after the regular mathematics instruction* (Master Thesis), Middle East Technical University, Ankara.

URL-1. https://www.youtube.com/watch?v=gUX2x3Y_BJA&pp=ygUba8O8cmVzZWwgxLFzxLFubWEgYW5pbWFzeW9u adresinden 30.08.2023 tarihinde edinilmiştir.

URL-2. https://www.milliyet.com.tr/gundem/magara-devri-yeniden-basliyor-6986767 adresinden 05.09.2023 tarihinde edinilmiştir.

URL-3. https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Yasam-Memnuniyeti-Arastirmasi-2022-49691 adresinden 11.10.2023 tarihinde edinilmiştir.

URL-4. https://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrkiye_kad%C4%B1n_mill%C3%AE_voleybol_tak%C4%B1m%C4%B1 adresinden 02.09.2023 tarihinde edinilmiştir.

Yayla, G., & Özsevgeç, T. (2015). Ortaokul öğrencilerinin grafik becerilerinin incelenmesi: Çizgi grafikleri oluşturma ve yorumlama. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, *23*(3), 1381-1400.

BÖLÜM **13**

Veri İşleme Öğrenme Alanındaki Olası Hatalar ve Kavram Yanılgıları II; Aritmetik Ortalama, Medyan ve Mod

Doç. Dr. Burcu DURMAZ

Bu bölümde Matematik Dersi Öğretim Programının (MEB, 2018) Veri İşleme Öğrenme Alanının Veri Analizi Alt Öğrenme Alanında yer alan merkezi eğilim ölçülerinin öğretiminin önemi açıklandıktan sonra aritmetik ortalama, mod (tepe değer) ve medyan (ortanca) kavramlarına ilişkin olası hatalar ve kavram yanılgıları alanyazın bağlamında ele alınmıştır. Ardından bir veri kümesi ile ilgili karar vermede uygun merkezi eğilim ölçüsünün seçimi ile merkezi eğilim ölçülerinin hesaplanması ve yorumlanması süreçlerinde ortaya çıkabilecek hatalar ile kavram yanılgılarını gidermede kullanılabilecek etkinlik örneklerine yer verilmiştir.

Giriş

Bilginin çok hızlı bir şekilde üretildiği günümüzde tüketilen bilginin niteliği kadar önemli olan bir başka husus, elde edilen bilginin nasıl yorumlandığıdır. Bu yüzden özellikle son yıllarda, bireylerin çeşitli medya kaynakları aracılığı ile maruz kaldıkları sınırsız bilgiyi sindirmelerinde önemli bir rolü olabilecek becerilerden biri istatistiksel bilgilerin analizi olarak görülmektedir (Carter, 2005). Hem istatistiksel bilgilerin analizinde temel kavramlar olduklarından (Vargas-Delgado vd., 2021) hem de üst düzey bir beceri olarak istatistiksel akıl yürütme sürecinin, veri kümesini özetleyen yani temsil eden değerlerin kullanılıp yorumlanmasına dayanması nedeniyle istatistik öğretiminde merkezi eğilim ölçüleri kilit bir rol oynamaktadır (Garfield, 2002).

Vasat ölçüleri, merkezi konum ölçüleri veya ortalamalar olarak da adlandırılan merkezi eğilim ölçüleri, yığınlardan oluşan veri kümelerini yansıtabilecek tek bir özet değere olan ihtiyaçtan ortaya çıkmıştır (Girginer, 2020). Dolayısıyla ortalama, bir veri kümesindeki verilerin tek bir değerle ifade edilmesi demektir ve verilerin hangi değerin etrafında kümelendiklerini göstermektedir (Lorcu, 2015). Farklı veri türleri için farklı ortalamalar işe koşulduğundan veri kümesinin özelliklerine göre bu ortalamalardan mod, medyan veya aritmetik ortalamanın ne zaman kullanılması gerektiği değişkenlik göstermektedir. Yani nitel, kategorik veya nominal verilerden (ırk, cinsiyet, göz rengi ve yaşanan ülke vb.) oluşan bir veri kümesi sadece mod ile temsil edilebilirken medyan ile aritmetik ortalama nicel verilerden (boy uzunluğu, yaş ve sınav puanı vb.) oluşan veri kümelerini temsil edebilmektedir (Salkind, 2015). Veri kümeleri hakkında bu denli önemli fikirler sunmaları nedeniyle merkezi eğilim ölçüleri, tanımlayıcı istatistik işlemlerinin yapılabilmesi için öğrenilmesi zorunlu olan kavramlardandır (Saidi ve Siew, 2019). Bu nedenlerle merkezi eğilim ölçülerinin, istatistik öğretiminin istatistiksel okuryazarlık boyutunda daha fazla öne çıktığı söylenebilir (Jairaman vd., 2016).

İstatistik öğretimi için önemli bir belge olan "İstatistik Eğitiminde Ölçme ve ğretim için Yönergeler" (The Guidelines for Assessment and Instruction in Statistics Education-[GAISE]) raporu istatistik yapma sürecini veri toplamayı gerektiren araştırma soruları oluşturma; verileri toplama; verileri analiz etme ve sonuçları yorumlama şeklinde dört adımlık bir süreçle açıklamaktadır (Franklin vd., 2005). Bu süreçlerle ilişkili olarak Matematik Dersi ğretim Programında (MEB, 2018) merkezi eğilim ölçüleri ile bağlantılı kazanımlar Tablo 1'de verilmiştir:

Kaynaklar

Amiruzzaman, M. (2016). *Exploring preservice teachers' understanding of measures of central tendency* (Order No. 10306763). Available from ProQuest Dissertations & Theses Global. (1867063969). https://www.proquest.com/dissertations-theses/exploring-preservice-teachers-understanding/docview/1867063969/se-2 Kent State University College of Education, Health, and Human Services in partial fulfillment of the requirements for the degree of Doctor of Philosophy.

Amiruzzaman, M., & Kosko, K. W. (2016). Exploring students' understanding of median. Brief research report. In M. B. Wood, E. E. Turner, M. Civil, & J. A. Eli (Eds.), Proceedings of the 38th annual meeting of the North American Chapter of the International Group for the Psychology of Mathematics Education (pp.660-663). Tucson, AZ: The University of Arizona.

Aydın, Ş. (2020). *Sekizinci sınıf öğrencilerinin merkezi eğilim ölçülerine yönelik istatistiksel düşünmelerinin incelenmesi,* Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi.

Bakker, A., & Derry, J. (2011). Lessons from inferentialism for statistics education. *Mathematical Thinking And Learning, 13*(1-2), 5-26.

Baki, A. ve Çelik, S. (2018). Veri işleme öğrenme alanına yönelik sınıf içindeki söylemlerin matematiksel dil bağlamında incelenmesi. *Türk Bilgisayar ve Matematik Eğitimi Dergisi, 9*(2), 283-311.

Bargagliotti, A., Franklin, C., Arnold, P., Gould, R., Johnson, S., Perez, L., & Spangler, D. A. (2020). Pre-K-12 Guidelines for assessment and instruction in statistics education (GAISE) report II. American Statistical Association and National Council of Teachers of Mathematics.

Batanero, C., Godino, J. D., Vallecillos, A., Green, D. R., & Holmes, P. (1994). Errors and in understanding elementary statistical concepts. *International Journal of Mathematical Education in Science and Technology, 25*(4), 527-547.

Batur, A., & Çakıroğlu, Ü. (2023). Implementing digital storytelling in statistics classrooms: on aggregate reasoning. *Computers & Education*, *200*, 104810.

Ben-Zvi, D. (2000). Toward understanding the role of technological tools in statistical learning. *Mathematical Thinking and Learning*. 2, 127-155.

Bluman, A. G. (2012). Elementary Statistics: A Step By Step Approach (10th ed.). McGraw-Hill Education.

Bütüner, S. Ö. (2020). Türkiye'de okutulan ortaokul matematik ders kitaplarının aritmetik ortalama kavramına ilişkin öğrencilere sunduğu öğrenme fırsatları. *Turkish Journal of Computer and Mathematics Education (TURCOMAT), 11*(1), 157-187.

Bütüner, S. Ö. ve Baltacı, S. (2023). Merkezi eğilim ölçülerinin öğretimi S. Baltacı ve S. Ö. Bütüner (Ed.) *Etkinlik temelli olasılık ve istatistik öğretimi* içinde (ss. 211-242). Nobel Yayıncılık.

Cai, J. (1998). Exploring students' conceptual understanding of the averaging algorithm. *School Science and Mathematics, 98*(2), 93-98.

Cai, J. (2000). Understanding and representing the arithmetic averaging algorithm: An analysis and comparison of US and Chinese students' responses. *International Journal of Mathematical Education in Science and Technology, 31*(6), 839-855.

Can, A. (2018). *SPSS ile Bilimsel Araştırma Sürecinde Nicel Veri Analizi.* Pegem Akademi.

Canada, D. (2004). *Preservice teachers' understanding of variation*, PhD Thesis. Portland State University, Portland.

Capraro, M. M., Kulm, G., & Capraro, R. M. (2005). Middle grades: Misconceptions in statistical thinking. *School Science and Mathematics Journal, 105*(4), 1-10.

Carter, T. A. (2005). *Knowledge and understanding of probability and statistics topics by preservice PK–8 teachers* (Order No.

3189556). Available from ProQuest Dissertations & Theses Global. (305372400). https://www.proquest.com/dissertations-theses/knowledge-understanding-probability-statistics/docview/305372400/se-2 PhD Thesis, Texas A&M University.

Chazan, D., & Ball, D. (1999). Beyond being told not to tell. *For The Learning Of Mathematics*, 2-10.

Chick, H. L., & Pierce, R. U. (2008). Teaching statistics at the primary school level: beliefs, and pedagogical content knowledge. In C. Batanero, G. Burrill, C. Reading, and A. Rossman (Eds.), Joint ICMI/ IASE study: Teaching statistic in school mathematics. Challanges for teaching and teacher education. Proceeding ofthe ICMI Study 18 and 2008 IASE Round Table Conference. Monterrey: ICMI and IASE. Retrieved from https://iase-web.org/documents/papers/ rt2008/T2P3_Chick.pdf.

Cobb, G. W., & Moore, D. S. (1997). Mathematics, statistics, and teaching. *The American Mathematical Monthly, 104*(9), 801-823.

The Concord Consortium. The Common Online Data Analysis Platform (CODAP). Computer software. 2023 https://codap.concord.org.

Çakmak, Z. T. (2014). *İlköğretim 6-8.sınıf matematik öğrencilerinin istatistik ve olasılık öğrenme alanında zorlandıkları kavram ve konuların belirlenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Dede, E. (2023). Merkezi eğilim ölçüleri ve öğretimi B. Güven, Z. M. Özmen, R. Gürbüz, Y. Akkan (Eds.). *Teoriden Pratiğe Olasılık ve İstatistik Öğretimi* içinde (ss. 87-120). Vizetek Yayıncılık.

Duran Uzun, D. (2021). *Rasyonel sayılar konusunun öğretiminde kavramsal değişim metni kullanılmasının öğrencilerin başarı ve tutumlarına etkisinin incelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi.

Durmaz, B., Özdemir, A., & Büyükkarcı, A. (13rd-17th July, 2019). Investigation of the operational knowledge levels of the 7th grade students' about central tendecy. International Conference on Mathematics and Mathematics Education (ICMME, 2019), Konya.

Dussling, J. (2018). *Adalet Yerini Bulur Matematik Her Yerde Serisi* (Çev. Fulya Koçak), TÜBİTAK Popüler Bilim Kitapları.

Enisoğlu, D. (2014). *Yedinci sınıf öğrencilerinin sütun grafiği gösteriminde verilen aritmetik ortalama, ortanca ve tepe değer kavramları ile ilgili problemleri çözerken kullandıkları olası çözüm stratejileri, yaptıkları hatalar ve yanlış yorumlamalar*, Yüksek Lisans Tezi. Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Erdoğan, A. F. (2018). *İlköğretim 7.sınıf merkezi eğilim ölçüleri konusunda probleme dayalı öğrenme yaklaşımının öğrencilerin üst düzey düşünme becerilerine etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.

Fitzallen, N., & Watson, J. (2010). Developing statistical reasoning facilitated by TinkerPlots. In C. Reading (Ed.), Data and context in statistics education: Towards an evidence-based society. Proceedings of the Eighth International Conference on Teaching Statistics (ICOTS8, July, 2010), Ljubljana, Slovenia. Voorburg, The Netherlands: International Statistical Institute. Erişim adresi (12. 08. 2020): http://www.stat.auckland.ac.nz/~iase/publications/icots8/ICOTS8_8A4_FITZALLEN.pdf

Franklin, C., Kader, G., Mewborn, D., Moreno, J., Peck, R., Perry, M., & , R. (2005). Guidelines for Assessment and Instruction in Statistics Education (GAISE) Report: A Pre-K-12 Curriculum Framework. American Statistical Association.

Gal, I. (2002). Adults' statistical literacy: Meanings, components, responsibilities. *International Statistical Review*, *70*(1), 1-51.

Garfield, J. (2002). The challenge of developing statistical reasoning. *Journal of Statistics Education*, 10(3), 1-12.

Garfield, J., & Ben-Zvi, D. (2005). A framework for teaching and assessing rea-

soning about variability. *Statistics Education Research Journal, 4*(1), 92-99.

Garfield, J., & Ben-Zvi, D. (2008). *Developing Students' Statistical Reasoning: Connecting Research And Teaching Practice.* Springer Science & Business Media.

Garfield, J., & Gal, I. (1999). Assessment and statistics education: Current challenges and directions. *International Statistical Review, 67*, 1-12.

Girginer, N. (2020). *İstatistik Sayıların Edebiyatı*, Dora Yayıncılık.

Gonzalez, O. (2014). *Examining Venezuelan secondary school mathematics teachers' professional competencies to teach statistics: Focusing on the instruction of descriptive statistics*, PhD Thesis, Hiroshima University.

Groth, R. E., & Bergner, J. A. (2006). Preservice elementary teachers' conceptual and procedural knowledge of mean, median, and mode. *Mathematical Thinking and Learning, 8*(1), 37-63.

Groth, R. E., & Bergner, J. A. (2013). Mapping the structure of knowledge for teaching nominal categorical data analysis. *Educational Studies in Mathematics*, *83*(2), 247-265.

Groth, R. E., & Choi, Y. (2023). A method for assessing students' interpretations of contextualized data. *Educational Studies in Mathematics*, 1-18.

Gürakar, N. (2010). *İlköğretim 6-8.sınıf öğrencilerinin istatistik temsil biçimlerini kullanma becerilerinin belirlenmesi*, Yüksek lisans tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.

Gürefe, N., Yarar, S. H., Pazarbaşı, B. N., & Es, H. (2014). The of conceptual change texts on understanding of height concept of secondary school 5th class students, *International Journal of Educational Studies in Mathematics, 1*(1), 58-68.

Gürel, R. (2016). *Ortaokul matematik öğretmenlerinin merkezi eğilim ve yayılım ölçülerine ilişkin öğretim bilgilerinin incelenmesi*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Hannigan, A., Gill, O., & Leavy, A. M. (2013). An investigation of prospective secondary mathematics teachers' conceptual knowledge of and attitudes towards statistics. *Journal of Mathematics Teacher Education*, *16*(6), 427-449.

Hansen, A. (2017). *Children's errors in Mathematics.* Sage Publications.

Hansen, A., Drews, D., Dudgeon, J., Lawton, F., & Surtees, L. 2020)., Statistics. in A. Hansen (Ed.), Children's errors in mathematics (5th ed., pp.261-282). Sage Publications.

Hazman Hür, Ü. (2023). Florence Nightingale Haydi Kurtaralım Dünyayı, Timaş Çocuk.

Hinkle, D. E., Wiersma, W., & Jurs, S. G. (2003). Applied statistics for the behavioral sciences (5th ed.). Cengage Learning.

Idehen, F. O. (2020). Assessing Nigerian secondary school students'misconceptions in five basic statistical concepts. *Contemporary Mathematics and Science Education, 1*(1), 1-6.

Ismail, Z., & Chan, S. W. (2015, February). Malaysian students' misconceptions about measures of central tendency: An error analysis. In *AIP Conference Proceedings*, 1643(1), 93-100. American Institute of Physics.

Jairaman, K., Binti Sayed Zamri, N. A., & Binti Abdul Rahim, S. S. (2016). A pre-service mathematics teacher's subject matter knowledge of the mode: A case study. *Malaysian Online Journal of Educational Sciences, 4*(3), 1-11.

Kaynar, Y. (2012). *Yeni ilköğretim II. kademe matematik öğretim programının istatistik boyutunun incelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.

Konold, C., & Higgins, T. (2003). Reasoning about data. In J. Kilpatrick, W.G. Martin & D.E. Schifter (Eds.), A Research Companion to Principles and Standards for School Mathematics, pp. 193-215. National Council of Teachers of Mathematics (NCTM).

Konold, C. & Pollatsek, A. (2002). Data analysis as a research for signals in noisy processes. *Journal for Research in Mathematics Education, 33*, 259-289.

Koparan, T. (2015). in learning and teaching statistics: Teacher views. *International Journal of Mathematical Education in Science and Technology*, *46*(1), 94-104.

Koparan, T. ve Akıncı, M. (2015). İstatistik öğretiminde yeni yaklaşımlar. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi, 4*(1), 36-45.

Koparan, T. ve Güven, B. (2013). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin istatistiksel düşünme seviyelerindeki farklılaşma üzerine bir araştırma. *İlköğretim Online, 12*(1), 158-178.

Koparan, T. ve Güven, B. (2014). Ortaokul öğrencilerinin istatistiksel düşünme seviyelerinin M3ST modeline göre incelenmesi. *Eğitim ve Bilim, 39*(171), 37-51.

Koparan, T., & Güven, B. (2015). The of project-based learning on students' statistical literacy levels for data representation. *International Journal of Mathematical Education in Science and Technology, 46(*5), 658-686.

Koparan, T., Yıldız, C., Köğce, D, & Güven, B. (2010). The of conceptual change approach on 9th grade students' achievement. *Procedia Social and Behavioral Sciences, 2*(2), 3926-3931.

Landtblom, K. (2023). Mean, median, and mode in school years 4-6: A study about aspects of statistical literacy (PhD dissertation, Department of Teaching and Learning, Stockholm University). https://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:su:diva-215493

Leavy, A., & O'Loughlin, N. (2006). Preservice teachers understanding of the mean: Moving beyond the arithmetic average. *Journal of Mathematics Teacher Education, 9*(1), 53-90.

Lee, H. S., & Hollebrands, K. F. (2008). Preparing to teach data analysis and probability with technology. In C. Batanero, G. Burrill, C. Reading, and A. Rossman (Eds.), Joint ICMI/IASE Study: Teaching statistics in school mathematics. Challenges for teaching and teacher education. Proceedings of the ICMI Study 18 and 2008 IASE Round Table Conference (pp. 359-369). Springer.

Lem, S., Onghena, P., V L., & Van Dooren, W. (2017a). Using refutational text in mathematics education. ZDM, 49, 509-518.

Lem, S., Onghena, P., V L., & Van Dooren, W. (2017b). The power of refutational text: changing intuitions about the interpretation of box plots. *European Journal of Psychology of Education, 32*(4), 537–550. https://doi.org/10.1007/s10212-016-0320-y

Lorcu, F. (2015). *Örneklerle Veri Analizi SPSS Uygulamalı.* Detay Yayıncılık,

Marnich, M. A. (2008). *A knowledge structure for the arithmetic mean: Relationships between statistical conceptualizations and mathematical concepts,* PhD Thesis. University of Pittsburgh, USA

Martins, J. A., Roca, A. E., & Nascimento, M. M. (2014). Do you need to see it to believe it? Let's see statistics and geometry dynamically together! *European Journal of Science and Mathematics Education*, 2(1), 39-52.

Mevarech, Z. R. (1983). A deep structure model of students' statistical misconceptions. *Educational Studies in Mathematics, 14*(4), 415-429.

Millî Eğitim Bakanlığı [MEB] (2018). Matematik Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Erişim adresi: http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=329

Mokros, J., & Russell, S. J. (1995). Children's concepts of average and representativeness. *Journal for Research in Mathematics Education, 28*(1) 20-39.

Murphy, C. (2011). Comparing the use of the empty number-line in England and the Netherlands. *British Educational Research Journal, 37*(1), 147-161.

Ott, R. L., & Longnecker, M. T. (2015). An introduction to statistical methods and data analysis (6th ed.). Cengage Learning.

Öztürk Zora, L. (2019). *Sekizinci sınıf öğrencilerinin istatistiksel akıl yürütme düzeylerinin incelenmesi,* Yüksek lisans tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Paparistodemou, E., & Meletiou-Mavrotheris, M. (2008). Developing young students' informal inference skills in data analysis. *Statistics Education Research Journal, 7*(2), 83-106.

Pollatsek, A., Lima, S., & Well, A. D. (1981). Concept or computation: Students understanding of the mean. *Educational Studies in Mathematics, 12*(2),191-204.

Pickle, M. C. S. C. (2012). *Statistical content in middle grades mathematics textbooks* (Order No. 3505929). Available from ProQuest Dissertations & Theses Global. (1014027776). https://www.proquest.com/dissertations-theses/statistical-content-middle-grades-mathematics/docview/1014027776/se-2 Doctor of Philosophy Department of Secondary Education College of Education University of South Florida, USA.

Randall, G. (2006). An exploration of students' statistical thinking. *Teaching Statistics, 28*(1), 17-21.

Russell, S. J., & Mokros, J. (1996). What do children understand about average? *Teaching Children Mathematics, 1996 (Feb)*, 360-364.

Rychly, C. J. (2004). Pre-service teachers' understanding of measures of center (Order No. 3130488). Available from ProQuest Dissertations & Theses Global. (305117061). https://www.proquest.com/dissertations-theses/pre-service-teachers-understanding-measures/docview/305117061/se-2

Saidi, S. S., & Siew, N. M. (2019). Assessing students' understanding of the measures of central tendency and attitude towards statistics in rural econdary schools. *International Electronic Journal of Mathematıcs Education, 14*(1), 73-86.

Salkind, N. (2015). *İstatistikten Nefret Edenler için İstatistik* (Çev. Alper Çuhadaroğlu), Pegem Akademi.

Samek, L. L. (2003). *Elementary and middle level preservice teachers' emerging conceptual understanding of central tendency and the statistical mean: A model for learning and teaching* (Order No. 3086879). Available from ProQuest Dissertations & Theses Global. (305316410). https://www.proquest.com/dissertations-theses/elementary-middle-level-preservice-teachers/docview/305316410/se-2 PhD Thesis, Portland State University.

Scranton, M. A. (2013). *Examining middle school students' statistical thinking while working in a technological environment* (Order No. 3609735). Available from ProQuest Dissertations & Theses Global. (1498562612). https://www.proquest.com/dissertations-theses/examining-middle-school-students-statistical/docview/1498562612/se-2

Somara, S. ve Coe, C. (2022). Bir matematikçi tıpkı benim gibi (Çev. Nilay Öztürk), İthaki Çocuk.

Sonay Ay, Z., & Aydın, S. (2021). *Alternative Method in Teaching Statistics: Creative Drama*. In S.A. Kıray & E. Tomevska-Ilievska (Eds.), Current Studies in Educational Disciplines 2021 (pp. 195–205). ISRES Publishing.

Sorto, M. A. (2004). *Prospective middle school teachers' knowledge about data analysis and its application to teaching*. PhD Thesis, Michigan State University, Michigan.

Sorto, M. A., & White, A. (2004, July). *Statistical knowledge for teaching*. Paper presented at the Tenth International Congress on Mathematical Education, Copenhagen.

Sönmez, V. ve Alacapınar, F. G. (2018). *Örneklendirilmiş Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (6. baskı). Anı Yayıncılık.

Strauss, S., & Bichler, E. (1988). The development of children's concepts of the arithmetic average. *Journal for Research in Mathematics Education, 19*(1), 64-80.

Suco, E., Samere, M., & Hong, S. L. (2012). Enabling students to understand measures of central tendency & variation. *Mathematics Teaching, 231*, 20- 22.

Tippett, C. D. (2004). *Conceptual change: the power of refutation text.* Master's Thesis, University of Victoria, Canada. Retrieved from https://dspace.library.uvic.ca/handle/1828/537?show=full

Toluk-Uçar, Z. ve Akdoğan, E. N. (2009). 6-8. sınıf öğrencilerinin ortalama kavramına yüklediği anlamlar. *İlköğretim Online, 8*(2), 391-400.

Van de Walle, J. A., Karp, K. S., Bay-Williams, J. M. (2021). *İlkokul ve Ortaokul Matematiği Gelişimsel Yaklaşımla Öğretim* (Çev. Ed. Soner Durmuş), Nobel Yayıncılık.

Vargas-Delgado, L., Yepes Orozco, D. M., & Ávila-Toscano, J. H. (2021). Significado de las medidas de tendencia central en textos de matem tica para secundaria. *Praxis*, *17*(2), 196-212.

Vinner, S. (1991). *The role of definitions in the teaching and learning of mathematics*. Tall, D. O. (Ed.). Advanced mathematical thinking. Kluwer Academic Publishers.

Vural, T. (2020). *An investigation of 8th grade students' statistical literacy through problems with and without context.* Master's Thesis, Middle East Technical University.

Watson, J. M. (2007). The role of cognitive in developing students' understanding of average. *Educational Studies in Mathematics, 65*(1), 21-47.

Watson, J. (2014). What is typical for kinds of data. *Australian Mathematics Teacher, 70*(2), 33-40.

Watson, J. M., & Moritz, J. B. (2000). The longitudinal development of understanding of average. *Mathematical Thinking and Learning, 2*(1-2), 11-50.

Yeniçırak, Ö. (2020). *Ortaokul matematik öğretmenlerinin veri işleme öğrenme alanına ilişkin öğretme pratikleri: Merkezi eğilim ölçüleri.* Yüksek Lisans Tezi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Trabzon Üniversitesi, Trabzon.

Yılmaz, Z. (2013). Usage of Tinker Plots to address and remediate 6th grade students' misconceptions about mean and median. *The Anthropologist*, *16*(1-2), 21-29.

Young, T., & Hewett, K. (2021). İşte Bunlar Hep Matematik, Domingo Yayıncılık.

Zawojewski, J. S., & Shaughnessy, J. M. (2000). Take time for action: Mean and median: Are they really so easy? *Mathematics Teaching in the Middle School. 5*(7), 436-440.

Web Kaynakları

URL-1. https://yayinlar.tubitak.gov.tr/cocuk-genclik-kitapligi/908-adalet-yerini-bulur-matematik-her-yerde.html

URL-2. -
ghtingale---haydi-kurtaralim-dunyayi-2-9786050847956

BÖLÜM **14**

Olasılık Öğrenme Alanındaki Olası Hatalar ve Kavram Yanılgıları

Doç.Dr. Samet OKUMUŞ

Bu bölümde ortaokul olasılık öğreniminde öğrencilerde görülme potansiyeli yüksek olan hata ve kavram yanılgılarına değinilmiş ve ardından bu hata ve kavram yanılgılarını belirlemede ve gidermede kullanılabilecek etkinlik örneklerine yer verilmiştir. Araştırmacı tarafından tasarlanan etkinlikler veri toplamaya ve yorumlamaya olanak sağlayan çevrim içi ağ tabanlı bir platform üzerinden sunulmuştur. Etkinliklerin erişim bağlantıları karekodlar vasıtasıyla okuyucuyla paylaşılmıştır.

Giriş

Hayatı boyunca belirsizliklerle karşılaşan insanoğlu için olasılık, belirsizlikleri tanıma ve aşmada ilgi çekici bir çalışma alanıdır. Şans oyunları ve yatırım gibi güncel yaşamı ilgilendiren durumlarda belirsizliklerle karşılaşılmasının yanı sıra bilimin çeşitli dallarında da (genetik, meteoroloji vb.) belirsizlikler ortaya çıkmaktadır (Kazak, 2010). Dolayısıyla belirsizlik durumlarına yönelik doğru kararlar verebilme adına, tahminler yürütebilme ve çıkarımda bulunabilme önem teşkil etmektedir (Argün vd., 2014; Kazak, 2010).

Olasılık, bir olayın olma şansına, yani olabilirliğine dair yapılan bir ölçümdür (Argün vd., 2014; Baykul, 2009). Olasılığın anlamına ve uğraşı alanlarına yönelik olasılıkla özdeşleşmiş birçok ifadeyle karşı karşıya kalınmaktadır. Baki'ye (2019) göre "olasılık konusunun öğrencilerin sezgi sınırlarıyla örtüşmesi için önce günlük hayatta kullandığımız şans, kesin, imkânsız, mümkün, olası, talih, talihsizlik gibi sözcüklerden başlamalıyız" (s. 299). Buna istinaden olasılığın anlamı üzerine öğrencilerin önsezilerini kullanabilecekleri günlük hayat durumları üzerine "sistematik tartışmalar düzenlemek gerekmektedir" (Argün vd., 2014, s. 375).

Okul matematiğinde olasılık; teorik, deneysel ve öznel olasılık olmak üzere temelde üç farklı yaklaşımla[1] karşımıza çıkabilmektedir (Argün vd., 2014; Baykul, 2009; Kaleli Yılmaz, 2023). Bu olasılık yaklaşımları öğrenci hata ve kavram yanılgılarının tasnifine ışık tutabilmekte ve hataların kaynağı hakkında fikir sunabilmektedir. Teorik, diğer isimleriyle klasik veya matematiksel yaklaşımda bir olayın olasılığı, bir örnek uzayda ilgilenilen veya istenilen olası durumların sayısının tüm olası durumların sayısına oranlanmasıyla elde edilir (Baykul, 2009). Örneğin hilesiz bir madenî paranın art arda 3 kez atılması deneyinde 2 kez tura gelme olayını inceleyelim (Tura=T ve Yazı=Y). Bu deneyde genellikle S harfiyle gösterilen örnek uzay, yani deney sonucunda elde edilebilecek olası durumlar S={TTT, TTY, TYT, TYY, YYT, YTT, YTY, YYY} şeklinde olup küme 8 elemanlıdır. Burada örnek nokta olarak isimlendirilen her bir olası durum (örnek uzayın her bir çıktısı) eşit olasılığa sahiptir. Madenî paranın art arda 3 kez atılması sonucunda 2 kez tura gelmesi olayında istenen olası durumların kümesi A={TTY, TYT, YTT} olup, bu kümenin eleman sayısı 3'tür. Görüldüğü üzere A olayı örnek uzayın bir alt kümesidir. Bu durumda P(A) ya da O(A) ile gösterilen A olayının olma olasılığı ise 3/8'dir.

"Yapılan bilimsel olan veya olmayan deneyler/deneyimler sonucunda toplanan veriler kullanılarak bir olayın/olayların gerçekleşme olasılığını" (Argün vd.,

[1] Bu bölüm, okul matematiğinde kullanılabilecek olasılık yaklaşımlarıyla sınırlanmıştır. Ancak olasılık yaklaşımları sunulan türlerle sınırlı değildir. Örneğin meteoroloji gibi atmosfer bilimlerinde olasılığın eğilim (meyil) yaklaşımı (propensity approach) ön plandadır (bkz. De Elía, & Laprise, 2005). Literatürde belirtilen bir diğer olasılık yaklaşımı ise çağdaş (aksiyom) olasılıktır (Doruk, 2021).

Kaynakça

Argün, Z., Arıkan, A., Bulut, S. ve Halıcıoğlu, S. (2014). *Temel matematik kavramlarının künyesi*. Gazi Kitabevi.

Baki, A. (2018). *Matematiği öğretme bilgisi*. Pegem Akademi.

Baykul, Y. (2009). *İlköğretimde matematik öğr* . Pegem Akademi.

Aspinwall, L., & Tarr, J. E. (2001). Middle school students' understanding of the role sample size plays in experimental probability. *The Journal of Mathematical Behavior*, *20*(2), 229–245.

Barnes, M. (1998). Dealing with misconceptions about probability. *The Australian Mathematics Teacher*, *54*(1), 17–20.

Batanero, C., & Sanchez, E. (2005). What is the nature of high school students' conceptions and misconceptions about probability? In G. A. Jones (Ed.), *Exploring probability in school: Challenges for teaching and learning* (pp. 241–266). Springer.

CODAP (Common Online Data Analysis Platform) [Bilgisayar yazılımı, 2. versiyon]. (2023). https://concord.codap.org adresinden erişilmiştir.

De Elía, R., & Laprise, R. (2005). Diversity in interpretations of probability: Implications for weather forecasting. *Monthly Weather Review*, *133*(5), 1129–1143.

Doruk, B. K. (2021).Olasılıkla ilgili temel kavramlar ve öğretimi. S. Baltacı ve S. Ö. Bütüner (Ed.), *Etkinlik temelli olasılık ve istatistik öğretimi* içinde (s. 33–86). Nobel Akademik Yayıncılık.

Düzgün, C. (2022). *Beceri temelli sorularda 8. sınıf öğrencilerinin matematiksel düşünme süreçlerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

Elmas Baydar, H. (2023). Betimsel istatistikten çıkarımsal istatistiğe geçiş. B. Güven, Z.M. Özmen, R. Gürbüz ve Y. Akkan (Ed.), *Teoriden pratiğe olasılık ve istatistik öğretimi* içinde (s. 189–212). Vizetek.

Falk, R., & Wilkening, F. (1998). Children's construction of fair chances: adjusting probabilities. *Developmental Psychology*, *34*(6), 1340–1357.

Fischbein, E., & Schnarch, D. (1997). The evolution with age of probabilistic, intuitively based misconceptions. *Journal for Research in Mathematics Education*, *28*(1), 96–105.

Groth, R. E. (2007). on a research-inspired lesson about the fairness of dice. *Mathematics Teaching in the Middle School*, *13*(4), 237–243.

Gürbüz, R. (2006). Olasılık kavramlarıyla ilgili geliştirilen öğretim materyallerinin öğrencilerin kavramsal gelişimine etkisi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, *20*(1), 59–68.

Gürbüz, R., Birgin, O., & Çatlıoğlu, H. (2012). Comparing the probability-related misconceptions of pupils at education levels. *Croatian Journal of Education, 14*(2), 307–357.

Gürbüz, R. ve Fırat, S. (2019). Veri işleme ve olasılık. G. Hacıömeroğlu ve K. Tarım (Ed.), *Matematik öğretiminin temelleri: ortaokul* içinde (s. 301–328). Anı Yayıncılık.

Gürbüz, R. ve Fırat, S. (2023). Teknolojinin olasılık öğretiminde kullanımı. B. Güven, Z.M. Özmen, R. Gürbüz ve Y. Akkan (Ed.), *Teoriden pratiğe olasılık ve istatistik öğretimi* içinde (s. 336–352). Vizetek.

Jones, G. A., Langrall, C. W., Thornton, C. A., & Mogill, A. T. (1997). A framework for assessing and nurturing young children's thinking in probability. *Educational Studies in Mathematics*, *32*(2), 101–125.

Jones, G. A., Langrall, C. W., & Mooney, E. S. (2007). Research in probability: Responding to classroom realities. In F. Lester (Ed.), *Second handbook of research on mathematics teaching and learning* (pp. 909–955). Information Age.

Kaleli Yılmaz, G. (2023). Olasılıkta temel kavramlar ve öğretimi. B. Güven, Z.M. Özmen, R. Gürbüz ve Y. Akkan (Ed.), *Teoriden pratiğe olasılık ve istatistik öğretimi* içinde (s. 277–292). Vizetek.

Kazak, S. (2010). Öğrencilerin olasılık konularındaki kavram yanılgıları ve öğrenme zorlukları. M.F. Özmantar, E. Bingölbali ve H. Akkoç (Ed.), *Matematiksel kavram yanılgıları ve çözüm önerileri* içinde (2. baskı) (s. 121–149). Pegem Akademi.

Kazak, S. (2015). Olasılık konusu öğrencilere neden zor gelmektedir? E. Bingölbali ve M.F. Özmantar (Ed.), *İlköğretimde karşılaşılan matematiksel zorluklar ve çözüm önerileri* içinde (5. baskı) (s. 217–239). Pegem Akademi.

Kincaid, R. W. (2015). Weighted dice: a physical application for probability studies. *Ohio Journal of School Mathematics*, *72*, 18–22.

Konold, C. (1991). Understanding students' beliefs about probability. In E. von Glasersfeld (Ed.), *Constructivism in mathematics education* (pp. 139–156). Kluwer Academic.

Konold, C., Pollatsek, A., Well, A., Lohmeier, J., & Lipson, A. (1993). Inconsistencies in students' reasoning about probability. *Journal for Research in Mathematics Education*, *24*(5), 392–414.

Koparan, T. ve Kaleli Yılmaz, G. (2014). Dinamik istatistik yazılımı ile veri analizinde öğrencilerinin informal çıkarımlarının incelenmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi, 9*(2), 95–113.

Langrall, C. W., Makar, K., Nilsson, P., & Shaughnessy, J. M. (2017). The teaching and learning of probability and statistics: An integrated perspective. In J. Cai (Ed.), *Compendium for research in mathematics education* (pp. 490–525). National Council of Teachers of Mathematics.

Lee, H. S., Angotti, R. L., & Tarr, J. (2010). Making comparisons between observed data and expected outcomes: students' informal hypothesis testing with probability simulation tools. *Statistics Education Research Journal*, *9*(1), 68–96.

MEB, (2018). *Matematik dersi öğretim programı* (İlkokul ve ortaokul 1,2,3,4,5,6,7 ve 8. î Eğitim Bakanlığı.

Pratt Nicolson, C. (2005). Is chance fair? One student's thoughts on probability. *Teaching Children Mathematics*, *12*(2), 83–89.

Shaughnessy, M. J. (2003). Research on students' understanding of probability. In J. Kilpatrick, G. Martin, & D. Schifter (Eds.), *A research companion to principles and standards for school mathematics* (pp. 216–225). National Council of Teachers of Mathematics.

Shaughnessy, M. J. (2006). Research on students' understanding of some big concepts in statistics. In G. F. Burrill & P. C. Elliott (Eds.), *Thinking and reasoning with data and chance: Sixty-eight yearbook*, (pp. 77–98). National Council of Teachers of Mathematics.

Tural Sönmez, M. ve Aytekin, C. (2021). Olasılık öğretiminde simülasyon kullanımı. S. Baltacı ve S. Ö. Bütüner (Ed.), *Etkinlik temelli olasılık ve istatistik öğretimi* içinde (s. 87–116). Nobel Akademik Yayıncılık.

Watson, J. (2006). Assessing the development of important concepts in statistics and probability. In G. F. Burrill & P. C. Elliott (Eds.), *Thinking and reasoning with data and chance: Sixty-eight yearbook*, (pp. 61–75). National Council of Teachers of Mathematics.

Watson, J. M., Collis, K. F., & Moritz, J. B. (1997). The development of chance measurement. *Mathematics Education Research Journal*, *9*(1), 60–82.

Watson, J. M., & Moritz, J. B. (2003). Fairness of dice: A longitudinal study of students' beliefs and strategies for making judgments. *Journal for Research in Mathematics Education*, *34*(4), 270–304.

TÜRKÇE DERSİNDE
OTANTİK ÖĞRENME

Doç. Dr. Oğuz GÜRBÜZTÜRK
Dr. Öğr. Üyesi Gülnur Candan HAMURCU

...Geleceğin Fikirleri...

TÜRKÇE DERSİNDE
OTANTİK ÖĞRENME

Yazarlar
Oğuz GÜRBÜZTÜRK - Gülnur Candan HAMURCU

ISBN: 978-625-99269-8-8

Copyright © Vizetek

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi'ne aittir. Vizetek Yayıncılık'ın izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Sayın okuyucularımız, bandrolsüz yayınları satın almamanızı diliyoruz.

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

Yayın Koordinatörü: Ferit RESULOĞULLARI
Kapak Tasarımı & Mizanpaj: Sadık HANGÜL
1. Baskı: Ankara|Ekim, 2023

vizetek

Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA
Tel.: (0312) 482 00 11
Web: www.vizetek.com.tr
E-mail: vizetekyayincilik@gmail.com
Yayıncı Sertifika No: 41575

Baskı: Vadi Grafik Tasarım ve Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420. Cad. No: 58/1 Yenimahalle/ANKARA,
Tel: 0 312 395 85 71
Matbaa Sertifika No: 47479

TÜRKÇE DERSİNDE

OTANTİK ÖĞRENME

Yazarlar

Doç. Dr. Oğuz GÜRBÜZTÜRK

Dr. Öğr. Üyesi Gülnur Candan HAMURCU

vizetek

Yazar Bilgileri

Oğuz GÜRBÜZTÜRK, *İnönü Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-9950-3139

Gülnur Candan HAMURCU, *Erciyes Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0001-6828-4538

ÖN SÖZ

Ana dili eğitimi insanın doğumuyla başlayıp yaşamı boyunca devam etmektedir. Çocuk, ilk olarak ana dilini ailesinden ve yakın çevresinden öğrenmektedir. Daha sonra anadilinin kurallarıyla öğrenilmesi ilkokul birinci sınıfta başlamaktadır. Ana dili eğitimi, ilköğretimden başlayarak, tüm eğitim basamaklarında devam eder. Ülkemizde ana dili eğitimi Türkçe dersleri ile yapılmaktadır. Ana dili eğitimi ile öğrencilerin dil becerilerinin gelişmesi amaçlanır. Ana dili eğitimi ile bireylerin, toplumsal bir varlık olmaları, içinde yaşadığı çevreyi anlamlandırmaları ve yorumlamaları, problem çözme becerilerinin gelişmesi ve eleştirel düşünmesi sağlanır. Günümüze kadar ana dili eğitiminde farklı yöntem ve teknikler denenmiştir. Ana dili eğitiminde daha kaliteli eğitim verilebilmesi için uygulanan eğitim programlarında yenilikler ve değişiklikler yapılmış, programda yer alan eksiklikler giderilmeye çalışılmıştır.

Otantik öğrenme uygulaması sayesinde, günlük hayatta yaşanan olaylar bir problem durumuyla sınıf ortamına getirilir. Bu uygulama sayesinde öğrencilerin hem problem çözme becerileri gelişir hem de kendi öğrenmelerini kendileri gerçekleştirdikleri için derse karşı ilgileri artmaktadır.

Bu kitap Doç. Dr. Oğuz Gürbüztürk danışmanlığında hazırlanmış olan doktora tezinden üretilmiştir. Kitapta Türkçe öğretimi, Türkçe öğretim programlarının tarihsel gelişimi, otantik öğrenme, problem çözme becerisi, okuduğunu anlama ve tutum konuları açıklanarak otantik öğrenmenin Türkçe dersinde kullanımına yönelik uygulamaya yer verilmiştir.

Doç. Dr. Oğuz GÜRBÜZTÜRK

Dr. Öğr. Üyesi Gülnur Candan HAMURCU

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ v

BÖLÜM 1:
GİRİŞ 1
1.1. Problem Durumu 1
1.2. Araştırmanın Önemi 6
1.3. Amaç 7
1.4. Araştırmanın Varsayımları 8
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları 8

BÖLÜM 2:
KURAMSAL ÇERÇEVE 9
2.1. Dil ve Ana dili 9
2.2. Türkçe Öğretimi 11
2.3. Orta Dereceli Okullarda Türkçe Öğretim Programlarının Tarihsel Gelişimi 11
2.3.1. 1924 Lise Birinci Devre Müfredat Programı 11
2.3.2. 1929 Orta Mektep Türkçe Programı 12
2.3.3. 1938 Ortaokul Türkçe Programı 12
2.3.4. 1949 Ortaokul Türkçe Programı 13
2.3.5. 1962 Ortaokul Türkçe Programı 13
2.3.6. 1981 Temel Eğitim Okulları Türkçe Eğitim Programı 13
2.3.7. 2006 Türkçe Dersi Öğretim Programı 14
2.4. Dil Beceri Alanları 15
2.5. Türkçe Dersinde Metin İşleme Süreci 18
2.5.1. Hazırlık 18
2.5.2. Okuma, Dinleme/İzleme (Anlama) 19
2.5.3. Konuşma 20
2.5.4. Yazma 20
2.5.5. Dil Bilgisi 21
2.6. Otantik Öğrenme 21
2.6.1. Otantik Öğrenmenin Özellikleri 27
2.6.2. Otantik Etkinlik 29
2.6.3. Otantik Öğrenmede Kullanılabilecek Modeller ve Yöntemler 31
2.6.4. Otantik Öğrenme Sürecinde Öğrenci ve Öğretmen 32
2.6.5. Otantik Değerlendirme 33

2.6.6. Türkçe Dersi ve Otantik Öğrenme 37
2.7. Problem Çözme Becerisi 38
2.7.1. Türkçe Dersi ve Problem Çözme Becerisi 43
2.7.2. Problem Çözme ve Otantik Öğrenme 45
2.8. Okuduğunu Anlama 48
2.8.1 Türkçe Dersi ve Okuduğunu Anlama Becerisi 53
2.9. Tutum 56

BÖLÜM 3:
YÖNTEM 61
3.1. Araştırmanın Modeli 61
3.1.1. Araştırmanın Nicel Boyutunun Modeli 63
3.1.2. Araştırmanın Nitel Boyutunun Modeli 64
3.2. Araştırmanın Çalışma Grubu 64
3.3. Deney ve Kontrol Gruplarının Denkleştirilmesi 65
3.4. Deneysel İşlem Süreci 67
3.4.1. Deney ve Kontrol Gruplarında Yapılan Çalışmalar 68
3.4.1.1. Deney Grubunda Yapılan Çalışmalar 68
3.4.1.2. Kontrol Grubunda Yapılan Çalışmalar 74
3.5. Veri Toplama Araçları 74
3.5.1. Türkçe Dersine Yönelik Tutum Ölçeği 75
3.5.2. Problem Çözme Becerisi Testi 86
3.5.3. Okuduğunu Anlama Başarı Testi 88
3.5.4. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu 93
3.6. Veri Toplama Araçlarının Uygulanması 94
3.6.1. Nicel Veri Toplama Araçlarının Uygulanması 94
3.6.2. Nitel Veri Toplama Araçlarının Uygulanması 94
3.7. Verilerin Analizi 94
3.7.1. Nicel Verilerin Analizi 94
3.7.2. Nitel Verilerin Analizi 95

BÖLÜM 4:
BULGULAR VE YORUM 97
4.1. Araştırmanın Birinci Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorumlar 97
4.1.1. Deney ve kontrol gruplarının son test, problem çözme becerilerine ilişkin puanları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını içeren birinci alt

problem ile ilgili bulgular ve yorumlar 97
4.1.2. Deney ve kontrol gruplarının son test, okuduğunu anlama becerilerine ilişkin puanları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını içeren birinci alt problem ile ilgili bulgular ve yorumlar 99
4.1.3. Deney ve kontrol gruplarının son test, derse ilişkin tutum puanları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını içeren birinci alt problem ile ilgili bulgular ve yorumlar 100
4.2. Araştırmanın İkinci Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorumlar 102
4.2.1. Kontrol grubunun ön test ve son test, problem çözme becerilerine ilişkin puanları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını içeren ikinci alt problem ile ilgili bulgular ve yorumlar 102
4.2.2. Kontrol grubunun ön test ve son test, okuduğunu anlama becerilerine ilişkin puanları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını içeren ikinci alt problem ile ilgili bulgular ve yorumlar 103
4.2.3. Kontrol grubunun ön test ve son test, derse ilişkin tutum puanları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını içeren ikinci alt problem ile ilgili bulgular ve yorumlar 104
4.3. Araştırmanın Üçüncü Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorumlar 104
4.3.1. Deney grubunun ön test ve son test, problem çözme becerilerine ilişkin puanları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını içeren üçüncü alt problem ile ilgili bulgular ve yorumlar 105
4.3.2. Deney grubunun ön test ve son test, okuduğunu anlama becerilerine ilişkin puanları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını içeren üçüncü alt problem ile ilgili bulgular ve yorumlar 106
4.3.3. Deney grubunun ön test ve son test, derse ilişkin tutum puanları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını içeren üçüncü alt problem ile ilgili bulgular ve yorumlar 108
4.4. Araştırmanın Dördüncü Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorumlar 109
4.4.1. Otantik öğrenme uygulamaları doğrultusunda yapılan etkinliklerin, daha önceki Türkçe dersinde yapılan etkinliklerden farkına ilişkin bulgular ve yorumlar 109
4.4.2. Otantik öğrenme uygulamasından sonra öğrencilerin Türkçe dersine yönelik duygu ve düşüncelerinde ne yönde değişiklik olduğu ile ilgili bulgular ve yorumlar 112
4.4.3. Otantik öğrenme uygulaması sırasında yapılan grup çalışmalarının öğrencilere ne yönde katkısı olduğuna ilişkin bulgular ve yorumlar 114
4.4.4. Otantik öğrenme uygulaması sırasında her dersin sonunda yazılan

yansıtma yazılarıyla ilgili öğrencilerin düşüncelerine yönelik bulgular ve yorumlar ... 116
4.4.5. Otantik öğrenme uygulamaları sırasında işlenilen konularla ilgili düşüncelere yönelik bulgular ve yorumlar ... 118
4.4.6. Türkçe derslerinin otantik öğrenme uygulamalarına dayalı olarak işlenmesini istemeye yönelik bulgular ve yorumlar ... 120

SONUÇ VE ÖNERİLER ... 122
Sonuçlar ... 122
Birinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar ... 122
İkinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar ... 122
Üçüncü Alt Probleme İlişkin Sonuçlar ... 123
Dördüncü Alt Probleme İlişkin Sonuçlar ... 123
Öneriler ... 124
Uygulamaya Yönelik Öneriler ... 125
Yapılacak Araştırmalara Yönelik Öneriler ... 126

Kaynakça ... 127

BÖLÜM **1**

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problemi, amacı, önemi, varsayım ve sınırlılıklar yer almaktadır.

1.1. Problem Durumu

Eğitimin en önemli görevlerinden biri öğrencilere iyi bir ana dili eğitimi vermektir. Çünkü bireyler yaşamlarının her aşamasında ana dillerini etkin olarak kullanabilmelidirler. Ana dilinin etkin olarak kullanılabilmesi ise iyi bir ana dili eğitimine bağlıdır. Ülkemizde ana dili eğitimi Türkçe dersleri ile yapılmaktadır. Ana dili eğitimi ile öğrencilerin dil becerilerinin (okuma, yazma, dinleme, konuşma) gelişmesi amaçlanır.

Ana dili eğitimi sonucunda çocuğun anlama ve anlatma becerileri gelişir. Bu sebeple, özellikle ilköğretimde verilen Türkçe eğitiminin önemi ortaya çıkmaktadır. Ancak öğrenciler aldıkları anadili eğitimine rağmen ana dilini kullanırlarken sorunlar yaşamakta; sözlü ve yazılı olarak Türkçeyi verimli kullanamamaktadırlar (Alyılmaz, 2010). Bu durum, Türkçe dersinde kullanılan yöntemlerin etkili olup olmadığı sorusunu akla getirmektedir (Çörek, 2006: 60).

Öğrenme yöntemleri, öğrenme-öğretme sürecinin en önemli ögesidir. Konunun iyi bilinmesi, öğretmenin dersi iyi anlatması, öğrencilerin dersi dikkatle dinlemeleri, dersin anlaşılmasında her zaman yeterli olmaz. İstenilen başarının elde edilmesi için, konunun ve sınıf ortamının niteliklerine uygun, doğru yöntem-tekniklerin seçilmesi gerekmektedir (Bölükbaş, 2004).

Ana dili öğretiminin her aşamasında farklı öğrenme yöntem ve teknikleri kullanılmalıdır (Şahbaz, 2013: 135). Özellikle ilköğretimde öğrencilerin Türkçeyi her yönüyle öğrenip kullanmasını sağlayacak bir öğretim yöntemi gerekmektedir. Bunun için de öğrencilerin sınıf ortamında kendilerini rahatlıkla ifade edebilecekleri, kendilerini ve arkadaşlarını değerlendirebilecekleri, iş birliği içerisinde çalışabilecekleri bir ortam gerekmektedir (Bölükbaş, 2004).

Türkçe dersi öğretim programı (TDÖP) okuma, yazma, dinleme ve konuşma olmak üzere dört temel beceri üzerinde durmaktadır. Ayrıca program öğrencilerin bu becerilerinin gelişmesinin yanında anlama, düşünme, sıralama, eleştirme, tahmin etme, karar verme, değerlendirme yapma gibi üst düzey düşünme becerilerinin de gelişmesine önem vermiştir.

Öğrencilerin kazanması gereken üst düzey becerilerin, sadece okulda kazandırılması mümkün değildir. Üst düzey becerilerin kullanılacağı yer gerçek dünyadır. Öğrenmenin gerçek dünyada meydana geldiği bir yapı, eğitim sistemini gerçek dünya ile ilişkilendirme ihtiyacından kurtaracaktır (Bektaş ve Horzum, 2012). Öğrenmenin gerçek dünyada gerçekleşmesiyle öğrenilenler daha anlamlı hâle gelir. Öğrenci öğrendiklerini hayatla ilişkilendirebilirse öğrenilenler kalıcı olur. Okulun niteliğinin artması ve öğrenmenin kalıcı olması için, verilen eğitimin gerçek hayatla ilişkili olması gerekir. Bunu sağlama yollarından biri "Otantik öğrenme"dir.

Otantik öğrenme, gerçek yaşam değeri taşıyan ve öğrencilerin bilgiyi aktif olarak yapılandırmasını sağlayan, problem çözmek için kullanılan öğrenmedir (Koçyiğit ve Zembat, 2013). Otantik öğrenme, gerçek dünya, karmaşık problemler ve bunların çözümleri üzerine odaklanır. Otantik öğrenme ortamı, birçok disiplini, bakış açılarını, çalışma yöntemlerini, alışkanlıkları birleştirir. Otantik öğrenme ortamı, işbirlikçi öğrenme ortamında, öğrencilerin öğrenmelerini ve becerilerini geliştirmelerini sağlamalıdır (Lombardi, 2007). Otantik öğrenme, sınıfta öğrendikleriyle birlikte öğrencilerin deneyimlerini, bilgilerini, inançlarını ve ilgilerini sınıfa getirebilmelerini sağlar. Böyle durumda öğrenciler gerçekleri yapılandırdıkları bilgiyi dener ve kullanırlar (Mehlinger, 1995'ten aktaran; Koçyiğit ve Zembat, 2013).

Otantik öğrenmede öğrenciler gerçek hayattaki durumlarla karşılaştırılırlar. Bu durumlar öğrencilere karmaşık olarak verilir. Bu karmaşık durumlar birer problemdir. Öğrencilerden bu problemleri araştırarak, sorgulayarak, okuyarak ve iş birliği içerisinde çalışarak çözmeleri istenir. Bu açıdan bakıldığında otantik öğrenmede problem çözme becerisinin önemi ortaya çıkmaktadır.

Otantik öğrenme, öğrenciyi problem çözmeye yöneltmesi, grup çalışmaları sırasında öğrencilere kendilerini ifade etme fırsatı tanıması ve öğrencilerin ortaya koyduğu ürünleri geniş bir kitleye sunmayı gerektirmesiyle öğrenci merkezlidir (Başol Göçmen, 2004: 5). Otantik öğrenme, gerçek dünya, karmaşık problemler ve bunların çözümleri üzerine odaklanır. Otantik öğrenme ortamı, birçok disiplini, bakış açılarını, çalışma yöntemlerini, alışkanlıkları birleştirir. Otantik öğrenme ortamı, işbirlikçi öğrenme ortamında, öğrencilerin öğrenmelerini ve becerilerini geliştirmelerini sağlamalıdır (Lombardi, 2007). Otantik öğrenme, gerçek

BÖLÜM **2**

KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Dil ve Ana dili

İnsanlar doğdukları andan itibaren sosyal bir çevre içerisinde yaşarlar. Bu sosyal çevre içerisinde yaşayabilmeleri ve sosyalleşebilmeleri için bir iletişim aracına ihtiyaç duyarlar. Bu iletişim aracı; dildir (Coşkun, 2014: 1). Dil, birey ve toplum hayatının en önemli ögesi, temel taşıdır (Duman, 2013: 71). Dil, insanların düşünce, duygu, istek ve deneyimlerini birbirlerine aktarabilmelerini, dış dünyayı yorumlayabilmelerini ve insanın kendi kendini keşfetmesine olanak veren bir araçtır (Topbaş, 1998: 4). İletişimin en temel unsuru olan dil, duygu ve düşüncelerin nesilden nesile aktarılmasını sağlayan, belli bir toprak bütünlüğü içinde millet olma yolunda ilerleyen topluma bilinç kazandıran önemli bir araçtır (Arslan, 2012).

Dil; insanların içine doğduğu çevreyle etkileşimde ve iletişimde bulundukları, kültürel genetik mirasını (örf, adet, gelenek, görenek, anane vs. gibi) sonraki nesillere aktarmada kullandıkları en önemli araçtır. Literatür incelendiğinde dilin çeşitli tanımlarına rastlanmaktadır. Bu tanımlardan bazıları;

Türk Dil Kurumu'na (2005: 526) göre dil; "insanların düşündüklerini ve duyduklarını bildirmek için kelimelerle veya işaretlerle yaptıkları anlaşma, lisan, zeban"dır.

Aksan'a (1998: 55) göre dil, "düşünce, duygu ve isteklerin, bir toplumda ses ve anlam yönünden ortak olan ögeler ve kurallardan yararlanılarak başkalarına aktarılmasını sağlayan çok yönlü, çok gelişmiş bir dizge"dir.

Güneş'e (2014: 21) göre ise dil; insanların duygu, düşünce ve gözlemlerini işaret veya kelimelerle paylaştıkları bir sistemdir. Bu sistem ses, kelime, cümle, işaret gibi çeşitli ögelerle dile özgü kural, yöntem, beceri ve tekniklerden oluşmaktadır.

İnsan; hissettiği duyguları, sahip olduğu düşünceleri ve kültürel-sosyal olguları diğer insanlara aktarmak için kullandığı sesli ve işaretli kurallar dizgesine

ihtiyaç duyar. Bu ihtiyacı karşılayan araca dil denir. Bu aracı, kendine has farklı kurallarla bir sisteme dönüştüren milletler kendi anadillerini oluşturmuşlardır. Bu milletlerin içindeki bireyler ilk olarak birbirleriyle etkileşim ve iletişimde bulunduklarından, insan türünün öğrendiği ilk dil anadilidir. Dilin tanımında olduğu gibi anadilin tanımında da literatürde çeşitli tanımlara rastlanmaktadır. Bunlardan birkaçı şu şekildedir.

Türk Dil Kurumu'na (2005: 93) göre; "insanın çocukken ailesinden ve soyca bağlı olduğu topluluktan öğrendiği dil"dir.

Ana dili, ilk olarak anneden ve aile çevresinden, daha sonra ilişkide bulunulan çevreden öğrenilen, insanın bilinçaltına inen ve kişilerin toplumla en güçlü bağını oluşturan dildir (Aksan, 1998: 81).

Ana dili, çocuğun içinde yaşadığı ve mensubu bulunduğu toplumun dilidir. Bireyin duygu ve düşüncelerini başkalarına aktardığı dil, ana dilidir (Özbay, 2009: 3). Topbaş'a (1998: 10) göre ana dili, belli bir toplum ve kültür içinde öncelikle aile ve yakın çevrede kazanılan, daha sonra okulda pekiştirilen ve geliştirilen dildir.

Ana dili öğretimi, çocuklara, ilk önce ailede, daha sonraları ise eğitim kurumlarında, dillerini kullandırabilmesi amacıyla yapılır (Yıldız ve Okur, 2010: 46). Yaşadığımız toplumda eğitim seviyesinin yükseltilmesinde ana dilin önemli işlevleri vardır. İnsanların başkalarıyla sağlıklı ilişki kurabilmeleri, eğitim hayatında her türlü öğrenmeyi gerçekleştirebilmeleri için anadilini etkili kullanmaları gerekir. Ana dilini etkili kullanabilmek, iyi bir anadil eğitiminden geçmekle mümkün olur (Arslan, 2009: 144).

Bir milletin gelişmesi ve ilerlemesi ait olduğu bireylerinin ana dilini etkili ve düzgün kullanmasıyla doğru orantılıdır. Duygu, düşünce ve fikirlerin aktarımında bireyin ana dilini doğru ve etkin kullanması toplumdaki sağlıklı iletişimin önünü açar.

Dilin birey ve toplum hayatındaki önemi, ana dili öğretimini de gerekli kılmaktadır. Türkçenin anadili olarak öğretimindeki amaç, kişilerin dinleme, okuma, konuşma ve yazma becerilerini geliştirmektir. Birey, çeşitli alanlarla ilgili bilgilerin çoğunu dinleme ya da okuma yoluyla edinir. Kendi bilgi, düşünce ve duygularını başkalarına konuşma ya da yazma yoluyla iletir. Bu nedenle ana dili eğitimi diğer derslerin de temelidir (Özbay, 2009: 4). Bir toplumun ideal bir gelecek kurma yolunda attığı adımları oluşturan branşlarda başarılı olmasının koşulu ana dilin etkin ve doğru kullanımına bağlıdır. Bu etkin ve doğru kullanımın yolu da ana dili eğitiminden geçmektedir. Okuduğunu ve dinlediğini anlayamayan dolayısıyla yazarak ve konuşarak kendini ifade edemeyen bireylerin başarılı olması beklenemez.

BÖLÜM 3

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

İlköğretim 7. sınıf Türkçe dersinde otantik öğrenmeye dayalı uygulamaların, öğrencilerin problem çözme ve okuduğunu anlama becerileri ile derse karşı tutumlarına etkisinin belirlenmeye çalışıldığı bu araştırmada, nitel ve nicel araştırma desenlerinin birlikte ele alındığı karma yöntem kullanılmıştır. Karma yöntem araştırması nitel ve nicel araştırma yaklaşımlarının unsurlarını (örneğin, nitel ve nicel bakış açılarının kullanımı, veri toplaması, analiz, çıkarım teknikleri) birleştirdiği bir çeşit araştırmadır (Johnson, Onwuegbuzie ve Turner, 2007: 123; Johnson ve Onwuegbuzie, 2004: 17). Nicel yöntem, araştırmacılara sosyal düzeni tanımlamaya, tahmin etmeye, açıklamaya ve karar vermeye yardımcı sayısal değerler ve ölçümler içerirken; nitel yöntem, araştırmacılara sosyal olayları anlamaya ve değiştirmeye yönelik yol gösteren yorumlama ve keşif ile ilgilenir (Zandvanian ve Daryapoor, 2013: 528).

Nicel araştırmada, araştırmacı, alandaki eğilimlere ya da bir şeyin neden meydana geldiğini açıklama ihtiyacına dayalı bir *araştırma problemi belirler.* Nitel araştırma, içindeki değişkenlerin bilinmediği ve keşfetme ihtiyacı içinde olunulan bir *araştırma problemine* hitap etmek için en uygundur (Creswell, 2012: 13-16).

Karma yöntemler araştırması, araştırmacının seçimlerini kısıtlamak ya da sınırlamaktan ziyade araştırma sorularına cevap vermede çeşitli yaklaşımların kullanımını sağlar (Johnson ve Onwuegbuzie, 2004: 17).

Karma yöntem araştırmalarında önemli üç boyut vardır: (a) karma düzeyi (kısmen karma veya tamamen karma) (b) zaman uyumu (nicel ve nitel tekniklerin eş zamanlı ve ardışık olarak kullanılmaları) (c) yaklaşımların önemi (nicel ve nitel yöntemlerin eşit statüde olmaları veya birinin daha egemen statüde olması) (Leech ve Onwuegbuzie, 2009, s.268)

Tamamen karma yöntem araştırmaları, karma araştırma yöntemlerinin en yüksek seviyesini temsil eder. Tamamen karma araştırmalarında, belirtilen dört ögenin birinde ya da daha fazlasında nitel ve nicel unsurları içermesi gerekir: (a) araştırma amacı (b) veri türü ve işlemler (c) analiz türü (d) sonuç (Leech ve Onwuegbuzie, 2009: 267). Kısmen karma yöntemlerle tamamen karma yöntemler arasındaki başlıca fark; tamamen karma yöntemler, bir ya da daha fazla aşamada nitel ve nicel teknikleri birlikte kullanırken; kısmen karma yöntemlerde, nitel ve nicel evreler, aşamalar boyunca ya da aşamalar içinde birleştirilmez. Bunun yerine, kısmen karma yöntemlerde, nitel ve nicel unsurlar, veri yorumlama aşamasında birleştirilmeden önce ayrı olarak yürütülürler (Leech ve Onwuegbuzie, 2009: 267).

Çalışmayı karma yöntemler olarak tanımladıktan sonra, ardından araştırmacının kullandığı karma yöntem araştırma türüne karar vermesi gerekir. Bunun için araştırmacının, araştırma desenini aşağıdaki dört soru doğrultusunda değerlendirmesi gerekir (Creswell, 2012: 539-540):

1. *Araştırmacı nicel ya da nitel verileri toplarken hangisine daha öncelik ya da ağırlık veriyor?* Öncelik ya da ağırlık, çalışmada verinin bir şekline daha fazla dikkat verilmesi ya da vurgu yapılması demektir. Fakat nicel ve nitel verilerin ağırlığı ve önemi bazen eşit olabilir.
2. *Nicel ve nitel verileri toplamanın sıralanışı nedir?* Bir araştırmada nitel verinin (ya da nicel verinin) veri toplamada önce, sonra ya da eş zamanlı olarak toplanıp toplanmadığına karar verilir.
3. *Araştırmacı veriyi nasıl analiz eder?* Araştırmacı verileri birlikte mi ya da ayrı ayrı mı analiz edeceğine karar vermelidir.
4. *Araştırmacı veriyi çalışmanın hangi aşamasında birleştiriyor?* Bir araştırmada, nitel ve nicel veriler, veri toplama esnasında, veri toplama ve veri analizi arasında, veri analizi esnasında ya da çalışmanın yorumlamasında birleştirilebilir, bağlanabilir ya da karıştırılabilir.

Creswell ve Plano Clark (2011), yukarıdaki dört soruya verilebilecek cevaplar doğrultusunda altı farklı karma yöntem araştırma deseni belirlemiştir:

1. Yakınsak paralel tasarım
2. Açıklayıcı sıralı tasarım
3. Keşfedici sıralı tasarım
4. Gömülü tasarım
5. Dönüşümsel tasarım
6. Çok aşamalı tasarım

BÖLÜM **4**

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde, araştırmanın alt problemlerini test etmek amacıyla yapılan nicel ve nitel analizlerden elde edilen bulgu ve yorumlar yer almaktadır. Elde edilen bulgular tablolar halinde verilerek yorumlanmıştır.

4.1. Araştırmanın Birinci Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmada, deney ve kontrol grubunun son test, 1) problem çözme becerilerine ilişkin puanları arasında, 2) okuduğunu anlama becerilerine ilişkin puanları arasında, 3) derse ilişkin tutum puanları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını içeren birinci alt problemle ilgili nicel verilerden elde edilen bulgular ve yorumları aşağıda verilmiştir.

4.1.1. Deney ve kontrol gruplarının son test, problem çözme becerilerine ilişkin puanları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını içeren birinci alt problem ile ilgili bulgular ve yorumlar

Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin son test problem çözme becerisi testinden aldıkları puanlarının ortalaması Tablo 18'de yer almaktadır.

Tablo 18. Deney ve Kontrol Grubunun Son Test, PÇBT Puanları Ortalamasına İlişkin Mann Whitney U Testi Sonuçları

Grup	N	Sıra ortalaması	Sıra toplamı	U	p
Kontrol	20	12.98	259.50	49.50	0.00*
Deney	28	32.73	916.50		

*p<0.05

Tablo 18'deki bulgularda deney grubu ile kontrol grubunun problem çözme becerisi testinden aldıkları puanların Mann Whitney U testi sonuçları verilmiştir. Buna göre deney grubu ile kontrol grubunun problem çözme becerileri arasında anlamlı düzeyde farklılaşma görülmüştür ($U=49.50$; $p<0.05$). Grupların sıra ortalamaları incelendiğinde, deney grubu öğrencilerinin problem çözme becerisi puanları sıra ortalaması 32.73 iken, kontrol grubu öğrencilerinin problem çözme becerisi puanları sıra ortalaması 12.98 olarak saptanmış olup, gruplar arasında deney grubu lehine anlamlı düzeyde farklılaşma görülmüştür. Bu bulgu, otantik öğrenme uygulamasının, deney grubundaki öğrencilerin problem çözme becerilerinin artmasında etkili olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Problem çözmede en önemli sorun, problemin ne olduğunun anlaşılması ve problemin çözümüyle nereye ulaşılacağını belirleyebilmektir. Problem çözmenin özünde sorgulama ve araştırma süreçleri yatar (Kızılhan, 2003: 14'ten aktaran Gömleksiz ve Kan, 2007). Yapılandırmacılığa dayalı olarak hazırlanan Türkçe derslerinde bilgiden daha çok zihinsel becerilerin geliştirilmeye çalışılır (Karadüz, 2009). Öğrencilerin problem çözme becerisini geliştirmek Türkçe dersinin amaçlarından biridir. Türkçe dersi öğretim programında problem çözme becerisi öğrencilere kazandırılması gereken dokuz temel beceri arasında yer almaktadır. Arslan (2008) 145 Türkçe öğretmeniyle yaptığı araştırmada Türkçe öğretmenlerinin gerçek yaşam problemlerinin çözümüne yönelik sınıf içi ve okul dışı etkinlikler tasarlama konusunda kararsız olduklarını ortaya çıkarmıştır.

Sınıfta gerçek hayatta karşılaşılabilecek problemlerin çözümü etrafında hazırlanacak Türkçe ders planı ile öğrencilerin hem zihin becerileri geliştirilecek hem de derse aktif olarak katılmaları sağlanacaktır. Fakat ders kitaplarındaki metinler problemlerin çözümüne yönelik hazırlanmış ve kurgulanmış metinler değildir. Bu sebeple metinlere bakıldığında her zaman problemi veren bir cümle bulmak güçtür (Benzer, 2011).

TDÖP'de verilen bilgilerde ders kitaplarındaki metinlerin nasıl hazırlanacağı açık bir şekilde söylenmemektedir. TDÖP'de ders kitaplarında yer alacak metin türleri ve metinlerin seçiminde belirlenen ölçütler bulunmaktadır. Bu yönüyle ders kitaplarındaki metinlerin, metin türlerin seçimi ve hazırlanması daha çok yazarların ve yayınevlerine bırakılmaktadır (Keklik, 2009).

Kontrol grubunda mevcut programda yer alan önerilerden hareketle hazırlanmış etkinliklerle ders işlemiştir. Bu bulguya göre problem çözme becerisinin programda yer alan dokuz temel beceriden biri olmasına rağmen, mevcut Türkçe programının öğrencilere problem çözme becerisini kazandırmada yetersiz olduğu söylenebilir. Araştırmada deney grubunda ise otantik öğrenme uygulamasına uygun hazırlanmış etkinlikler öğrencilere yaptırılmış; bu süreçte öğrenciler bol-

Kaynakça

Abalı Öztürk, Y. ve Çavuş, Ş. (2015). Matematiğe ilişkin akademik başarı-özyeterlilik ve tutum arasındaki ilişkilerin belirlenmesi. *The Journal of Academic Social Science Studies, 31,* 343-366.

Abanomey, A. A. (2013). Do EFL Saudi learners perform with online reading? An exploratory study. *Journal of King Saud University-Languages and Translation, 25,* 1-11

Acat, M. B. (2007). Dil eğitiminde işlevsel yaklaşımın okuma ve okuduğunu anlama becerilerini kazanmaya etkisi. *Eğitim Araştırmaları Dergisi, 27*, 1-13.

Akay, H. (2006). *Problem kurma yaklaşımı ile yapılan matematik öğretiminin öğrencilerin akademik başarısı, problem çözme becerisi ve yaratıcılığı üzerindeki etkisinin incelenmesi,* Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Akandere, M., Özyalvaç, N. T. ve Duman, S. (2010). Ortaöğretim öğrencilerinin beden eğitimi dersine yönelik tutumları ile akademik başarı motivasyonlarının incelenmesi (Konya Anadolu Lisesi Örneği). *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 24.*

Akça, N. ve Ata, B. (2009, 18 Nisan). *Lise tarih derslerinde otantik etkinliklerin uygulanması ve sorunları.* Tevfik Fikret Eğitim Günleri, İzmir Özel Tevfik Fikret Okulları, Eğitimde Yeni Yönelimler-5 "Öğrenmenin Doğası ve Değerlendirme" Sempozyumunda sunuldu, İzmir.

Akıncı, E. (2012). *Ortaöğretim 11. sınıf öğrencilerinin kimya problemlerini çözme stratejileri ve problem çözme becerileri üzerine işleyen bellek kapasitesinin etkisinin belirlenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Balıkesir.

Akman, Ö. (2005). ***İlköğretim ikinci kademe sosyal bilgiler dersinde uygulanan problem çözme stratejisinin öğrencilerinin kavramları anlama ve problem çözme performansları üzerine etkisi.*** Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Akman, Ö. ve Bedirhan, Y. (2011). İlköğretim sosyal bilgiler 6. uygulanan problem çözme yönteminin öğrencilerin başarılarına etkisi. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi, 32,* 203-209.

Aksan, D. (1998). *Her yönüyle dil, ana çizgileriyle dilbilim.* Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Aktaş, A. (2013). *Türkçe öğretimi dersi başarı düzeyi ile tutum ve üstbilişsel becerilerin etkileşimi,* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.

Aksoy, B. (2003). Problem çözme yönteminin çevre eğitiminde uygulanması. *Pamukkale Eğitim Fakültesi Dergisi,* 2, 14-83

Akyol, H. (2007). Okuma. A. Kırkkılıç ve H. Akyol (Editörler), İlköğretimde Türkçe öğretimi, Ankara: Pegem AYayıncılık, ss. 16-48.

Akyol, H. (2014). *Yeni programa uygun Türkçe öğretim yöntemleri.* (7. Baskı) Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Al-Musallam, E. I. (2009). *College ınstructors' and learners' attitudes to authentic EFL reading materials in Saudi Arabia.* Unpublished Dissertation, King Saud University, Saudi Arabia.

Alyılmaz, C. (2010). Türkçe öğretiminin sorunları. *Turkish Studies, 5 (3),* 728-749.

Altun, A. (2004). *Sosyal bilgiler dersinde problem çözme yönteminin erişiye, kalıcılığa ve derse karşı tutuma etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.

Anderson, H. (2014). *Analyzing ap syllabi for problem solving, authentic learning and collaborative learning practices.* Unpublished Dissertation, USA.

Andersson, S. and Andersson, I. (2005). Authentic learning in a sociocultural framework. *Scandinavian Journal of Educational Research, 49* (4), 419-436.

Arı, G. (2010). Türkiye'de ana dili öğretim programları. C. Yıldız (Editör). *Yeni öğretim programına göre kuramdan uygulamaya Türkçe öğretimi* (3. Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık, ss. 79-94.

Arıcı, A. F. (2012). *Okuma eğitimi* (3. Baskı). Ankara: Pegema Yayıncılık.

Arslan, A. (2012). Yükseköğretimde Türk dili dersine karsı tutum ölçeği geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi, 1* (3), 187-202.

Arslan, A. (2009). Yapılandırmacı öğrenme yaklaşımı ve Türkçe öğretimi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 13* (1), 143-154.

Arslan, A. (2008). *Yapılandırmacı öğrenme yaklaşımına göre hazırlanan Türkçe dersi öğretim programının uygulanmasına ilişkin öğretmen görüşlerinin değerlendirilmesi.* Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Aşan, Ö. ve Aydın, E. M. (2006). Örgütsel davranış. İstanbul: Arıkan Basımevi.

Ateş, M. (2008). *İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin okuduğunu anlama düzeyleri ile Türkçe dersine karşı tutumları ve akademik başarıları arasındaki ilişki.* Yayınlanmamış Doktora tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Aydın, E. (2007). *TOBB ekonomi ve teknoloji üniversitesindeki öğrencilerin yabancı bir dil olarak İngilizce öğrenmeye karşı olan motivasyon, tutum ve algılarının analizi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Aydın, İ. (2009). Anadili dersinin etkinlik alanları ve dilbilgisi. *Milli Eğitim Dergisi, 181,* 20-52.

Aydoslu, U. (2005). *Öğretmen adaylarının yabancı dil olarak İngilizce dersine ilişkin tutumlarının incelenmesi.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Isparta.

Aytaş, G. (2005). Okuma eğitimi. http://www.tebd.gazi.edu.tr/arsiv/2005_ cilt3/sayi_4/461-470.pdf adresinden 8 Aralık 2014 tarihinde alınmıştır.

Azarmi, S. (2011). İngiliz dili öğretiminde otantik oyunların kullanımı. *Ekev Akademi Dergisi, 15* (47), 411-422.

Baki, Y. ve Karakuş, N. (2012). *Türkçe öğretiminde öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı.* Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Balcı, A. (2010). *Sosyal bilimlerde araştırma. yöntem, teknik ve ilkeler* (8. Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Balcı, A. (2013). *Okuma ve anlama eğitimi.* Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Barab, S.A., Squire, K.D. and Dueber, W. (2000). A co-evolutionary model for supporting the emergence of authenticity. *Educational Technology Research and Development, 48* (2), 37-62.

Başar, İ. E. (1991). Örgütsel davranış, insanın üretim gücü. Ankara: Gül Yayınevi.

Başol Göçmen, G. (2004, 6-9 Temmuz). *Otantik değerlendirme nedir ve nasıl yapılır?* XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı, İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Malatya.

Bektaş, M. ve Horzum, M. B. (2012). *Otantik öğrenme* (2. Baskı). Ankara: Pegema Yayıncılık.

Belet, Ş. D. (2005). Öğrenme stratejilerinin okuduğunu anlama ve yazma becerileri ile Türkçe dersine ilişkin tutumlara etkisi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Bennett,S., Harper, B. and Hedberg, J. (2001). Designing real-life cases to support authentic design activities. http://www.ascilite.org.au/conferences/melbourne01 /pdf/papers/bennetts.pdf adresinden 2 Temmuz 2015'de alınmıştır.

Benzer, A. (2011). Probleme dayalı öğrenme yaklaşımı ile Türkçe ders planının hazırlanması. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi, 30,* 268-283.

Berardo, S. A. (2006). The use of authentic materials in the teaching of reading. *The Reading Matrix, 6* (2), 60-69.

Blum, K. M. (2002). *Enhancement of student learning and attıtude towards mathematics through authentic learning experiences.* Unpublished dissertation. Curtin University of Technology, Science and Mathematics Education Centre, Malaysia.

Borthwick, F, Bennett, S, Lefoe, G. and Huber, E. (2007). Applying authentic learning to social science: A learning design for an inter-disciplinary sociology subject, *The Journal of Learning Design, 2* (1), 14-24.

Bozan, M., Küçüközer, H. ve Işıldak, R.S. (2008). İlköğretim 7. sınıf öğrencilerinin basınç ünitesi hakkında tutumları ve onların üst bilişsel problem çözme becerileri. *E-Journal of New World Sciences Academy Social Sciences*, *3* (2), 161-174.

Bozdoğan, A. (2007). *Fen bilgisi öğretiminde çalışma yaprakları ile öğretimin öğrencilerin fen bilgisi tutumuna ve mantıksal düşünme becerilerine etkisi.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Bozpolat, E. (2012). *Türkçe dersinde birleştirilmiş işbirlikli okuma ve kompozisyon tekniği ile kullanılan hikâye haritası yönteminin öğrencilerde okuduğunu anlama becerisini geliştirmeye etkisi.* Yayınlanmamış Doktora Tezi, Fırat Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.

Bölükbaş, F. (2007). Yazma eğitimi. F. Bölükbaşı (Editör), *Türkçe öğretimi*, İstanbul: Lisans Yayıncılık, ss. 122-137.

Bölükbaş, F. (2004). *Yansıtıcı öğretimin ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin Türkçe dersine yönelik tutum ve başarıları üzerindeki etkililiği.* Yayımlanmamış Doktora Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Bölükbaş, F. (2010). İlköğretim öğrencilerinin Türkçe dersine yönelik tutumlarının başarı-cinsiyet-ailenin eğitim düzeyi bağlamında değerlendirilmesi. *Turkish Studies 5* (3), 905-918.

Brickell, G., Herrington, J. and Harper, B. (2005). *Integrating problem-solving strategies and fieldwork into an authentic online learning environment.* International Conference on Education & Technology, 38-43. Calgary: ACTA Press.

Brown, J. S., Collins, A. and Duguid, P. (1989). Situated cognition and the culture of learning. *Educational Researcher*, *18* (1), 32-42.

Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2011). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (8. Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Büyüköztürk, Ş. (2011). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı* (14. Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Callison, D. and Lamb, A. (2004). Key words in instruction. Authentic learning. *School Library Media Activities Monthly, 21* (4), 34-39.

Calp, M. (2005). *Türkçe Öğretimi*. Konya: Eğitim Kitabevi.

Can, A. (2014). *SPSS ile bilimsel araştırma sürecinde nicel veri analizi (2. Baskı).* Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Cansız Aktaş, M. (2014). Nitel veri toplama araçları. M. Metin (Editör). *Kuramdan uygulamaya eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri,* Ankara: Pegem A Yayıncılık, ss. 337-371.

Chapman, A. (2013). *An ınvestigation of the of an authentic science experience among urban high school students.* Unpublished Dissertation, University of South Florida, USA.

Chapman, E. N. (1999). *Tutum, en değerli varlığımız*. (Çev: Alp Durmuş). İstanbul: Alfa Yayıncılık.

Cholewinski, M. (2009). An introduction to constructivism and authentic activity. *Journal of The School of Contemporary International Studies Nagoya University of Foreign Studies, 5,* 283-316.

Choo, C. B. (2007). Activity-based approach to authentic learning in a vocational institute. *Educational Media International*, *44* (3), 185-205.

Christmas, D. (2014). Authentic pedagogy: Implications for education. *European Journal of Research and in Educational Sciences, 2* (4), 51-57.

Creswell, J. W. and Plano Clark, V. L. (2011). *Designing and conducting mixed methods research.* Thousand Oaks, CA: Sage.

Creswell, J.W. (2012). *Educational research: Planning, conducting, and evaluating quantitative and qualitative research.* (14th Edt.). Boston: Pearson.

Correa Kader, C. C. (2009). Teaching reading in the foreign language classroom. *VIDYA, 28* (1), 105-112.

Correia, A.P., Yusop, F., Wilson, J. and Schwier, R. (2010). *A comparative case study of approaches to authentic learning in ınstructional design at two universities.* Paper presented at the American Educational Research Association 2010 Annual Meeting, Denver, CO, April 30 - May 4, 2010.

Coşkun, E. (2007a). Geçmişten günümüze Türkçe öğretiminin gelişimi. A. Kırkkılıç ve H. Akyol (Editörler), İlköğretimde Türkçe öğretimi, Ankara: Pegem A Yayıncılık, ss. 1-13.

Coşkun, E. (2007b). Yazma becerisi. A. Kırkkılıç ve H. Akyol (Editörler), İlköğretimde Türkçe öğretimi, Ankara: Pegem A Yayıncılık, ss. 49-92.

Coşkun, İ. (2014). Dil öğretimi. M. Yılmaz (Editör), *Yeni gelişmeler ışığında Türkçe öğretimi,* Ankara: Pegem A Yayıncılık, ss. 1-16.

Coşkun, E. ve Alkan, M. (2010). Sınıf öğretmenlerinin Türkçe dersi metin işleme sürecine ilişkin bilgi düzeylerinin değerlendirilmesi. *TÜBAR, 27,* 161-184.

Coşkun, E., Balcı, A. ve Arısoy, A. M. (2010). Sınıf öğretmeni adaylarının Türkçe dersleri için oluşturdukları hazırlık ve anlama çalışmalarının değerlendirilmesi, *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *9* (2), 357-367.

Crebert, G., Patrick, C. J., Cragnolini, V., Smith, C., Worsfold, K. and Webb, F. (2011). Griffith Graduate Attributes *Problem Solving Skills Toolkit* (2nd Edition). http://www.griffith.edu.au/gihe/resources-support/graduate-attributes adresinden 8 Haziran 2015'de alınmıştır.

Cronin, J. F. (1993). Four misconceptions about authentic learning. *Educational Leadership, 50* (7), 78-80.

Cua, F. C. and Reames, S. A. (2012). *In search of authentic learning in Kazakhstan.* IADIS International Conference on Cognition and Exploratory Learning in Digital Age. http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED542654.pdf adresinden 5 Nisan 2015'de alınmıştır.

Cumming, J. J. and Maxwell, G. S. (1999). Contextualising authentic assessment**.** *Assessment in Education: Principles, Policies and Practices, 6* (2), 177-194.

Curaoğlu, O. (2012). *Teknoloji ile zenginleştirilmiş öğretimin altıncı sınıf öğrencilerinin matematik dersine karşı tutumlarına ve matematik dersindeki problem çözme becerisine etkisi.* Yayınlanmamış Doktora Tezi. Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Cüceloğlu, D. (2014). İnsan ve Davranışı, psikolojinin temel kavramları (29. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. ve Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik: SPSS ve LISREL uygulamaları.* Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Çörek, D. (2006). *İşbirlikli öğrenmenin Türkçe derslerine ilişkin başarı ve derse yönelik tutum üzerindeki etkileri.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Dabbagh, N. and Blijd, C. W. (2010). Student's perceptions of their learning experiences in an authentic instructional design context. *The Interdisciplinary journal of Problem-based Learning, 4* (1), 6-29.

Day, R. R. and Park, J. (2005). Developing reading comprehension questions. *Reading in a Foreign Language, 17* (1), 60-73.

Deale, C. S. (2008). An example of collaboration on an authentic learning project in heritage tourism: The case of the Scots-Irish in North Carolina. *Journal of Teaching in Travel & Tourism, 7* (4), 55-69.

Demir, N. (2009). *Türk folklor araştırmaları dergisinin 184-366. sayılarında yer alan masal metinlerinin ilköğretim ikinci kademe Türkçe öğretim programına göre uygunluğunun değerlendirilmesi.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

Demirel, Ö. (2003). *Türkçe ve sınıf öğretmenleri için Türkçe öğretimi* (5. Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Demirel, Ö. (2006). Öğretimde planlama ve değerlendirme, öğretme sanatı (10. Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Dennis, J. and O'Hair, M. J. (2010). Overcoming obstacles in using authentic ınstruction: a comparative case study of high school math & science teachers. *American Secondary Education, 38* (2), 4-22.

Dewey, J. (2010). *Okul ve toplum* (2. Baskı), Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Dilmaç, S. (2012). *Otantik değerlendirme yaklaşımlarının ortaöğretim öğrencilerinin görsel sanatlar dersine yönelik tutumlarına etkisi.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.

Doğan, Y. (2013). Dinleme eğitimi: Kuram, uygulama, ölçme ve değerlendirme. A. Güzel ve H. Karatay (Editörler), *Türkçe öğretimi el kitabı,* Ankara: Pegem A Yayıncılık, ss. 151-179.

Doğruluk, M. (2010). *Sekizinci sınıf fen ve teknoloji dersi "kuvvet ve hareket" ünitesinin öğretiminde problem çözme yönteminin öğrenci başarısına etkisi.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Manisa.

Duman, A. (2013). Türkçenin öğretimi tarihine bir bakış. A. Güzel ve H. Karatay (Editörler), *Türkçe öğretimi el kitabı*, Ankara: Pegem A Yayıncılık, ss. 71-88.

Durukan, E. (2012). Türkçe eğitiminde olaya dayalı öğrenme yönteminin kullanımına yönelik bir öneri (okuma eğitimi örneği). *Turkish Studies, 7* (2), 401-410.

D'Zurilla, T. J. ve Goldfried, M. R. (1971). Problem solving and behavior modification. *Journal of Abnormal Psychology*, *78* (1), 107-126.

D'Zurilla, T. J., Nezu, A. M. and Maydeu-Olivares, A. (2002). Social problem solving: theory and assessment. http://www.ub.edu/gdne/documents/sps_chapter_ in_APA_ book.pdf adresinden 5 Mayıs 2015'de alınmıştır.

Ekiz, D. (2003). *Eğitimde araştırma yöntem ve metotlarına giriş.* Ankara: Anı Yayıncılık.

Epçaçan, C. (2010). *Çoklu zeka kuramına dayalı öğretim uygulamalarının ilköğretim öğrencilerinin okuduğunu anlama becerilerine ve duyuşsal özelliklerine etkisi.* Yayınlanmamış Doktora Tezi. Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Epçaçan, C. (2009). Okuduğunu anlama stratejilerine genel bir bakış. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2* (6), 207-223.

Epçaçan, C. (2008). *Okuduğunu anlama stratejilerinin bilişsel ve duyuşsal öğrenme ürünlerine etkisi,* Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Erdem, İ. (2013). Konuşma eğitimi: Kuram, uygulama, ölçme ve değerlendirme. A. Güzel ve H. Karatay (Editörler), *Türkçe öğretimi el kitabı,* Ankara: Pegem AYayıncılık, ss. 181-220.

Erdem, E. (2005). Probleme dayalı öğrenme. Ö. Demirel (Editör), *Eğitimde yeni yönelimler* Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Erdoğan, S. ve Kanık, E. A. (2005). *Rasgele ve sistematik hataların sınıf içi ve uyum korelasyon katsayıları ve bland & altman yöntemi üzerine etkileri: bir simülasyon çalışması.* VIII. Ulusal Biyoistatistik Kongresi. Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Biyoistatistik Anabilim Dalı ve Biyoistatistik Derneği, Bursa, 346-359.

Erginer, E. (2000). Öğretimi planlama uygulama ve değerlendirme. Ankara: Anı Yayıncılık.

Erkaper, Ş. (2007). *İlköğretim II. kademe fen bilgisi derslerinde problem çözme becerisi ile kısa süreli bellek kapasitesi arasındaki ilişkinin belirlenmesi.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Balıkesir.

Fer, S. ve Cırık, İ. (2007). *Yapılandırmacı öğrenme, kuramdan uygulamaya.* İstanbul: Morpa Yayıncılık.

Fook, C. Y. and Sidhu, G. K. (2010). Authentic assessment and pedagogical strategies in higher education. *Journal of Social Sciences 6* (2), 153-161.

Foshay, R. and Kirkley, J. (2003). *Principles for teaching problem solving,* http://vcell.ndsu.nodak.edu/~ganesh/seminar/2003_Foshay_PLATO%20Learning%20Inc._Tech%20Paper%20%234_Principles%20for%20Teaching%20Problem-Solving.pdf, adresinden 22 Temmuz 2015'de alınmıştır.

Galea, V., Stewart, T. and Steel, C. H. (2007). Challenge FRAP: An e-learning tool used to authentic problem-solving processes. *Proceedings ascilite Singapore,* 309-320. http://challenge.massey.ac.nz/paper/Challenge%20FRAP-An%20e-learning%20tool%20used%20to%20scaffold%20authentic%20problem-solving%20processes.pdf adresinden 22 Temmuz 2015'de alınmıştır.

Gatlin, L. and Edwards, R. (2007). Promoting authentic learning through a peaceful and positive perspective. *Journal of Authentic Learning*, *4* (1), 1-8.

Göçer, A. (2007). *Türkçe ve sınıf öğretmenleriyle öğretmen adayları için Türkçe öğretimi.* Ankara: Öncü Kitap.

Göğüş, B. (1978). *Orta dereceli okullarımızda Türkçe ve yazın eğitimi.* Ankara: Kadıoğlu Matbaası.

Gömleksiz, M. N. ve Kan, A. Ü. (2007). İlköğretim 5. sınıf Türkçe dersi öğretim programının problem çözme ve karar verme becerilerini kazandırmadaki etkililik düzeyine ilişkin öğrenci görüşlerinin değerlendirilmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 27 (3), 51-63.*

Gulikers, J. T. M., Bastiaens, T. J., and Martens, R. L. (2005). The surplus value of an authentic learning enviranment. *Computers in Human Behavior, 21,* 509-521.

Guthrie, J.D. (1998). *A case study of problem-solving in an authentic classroom.* Unpublished dissertation. University of Missouri-Columbia, USA.

Güçlü, N. (2003). Lise müdürlerinin problem çözme becerileri, http://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/160/guclu.htm adresinden 22 Temmuz 2015'de alınmıştır.

Gündüz, O. (2007). Konuşma eğitimi. A. Kırkkılıç ve H. Akyol (Editörler), İlköğretimde Türkçe öğretimi, Ankara: Pegem A Yayıncılık, ss. 93-147.

Güneş, F. (2014). *Türkçe öğretimi, yaklaşımlar ve modeller* (2. Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Güneş, F. (2011). Dil öğretim yaklaşımları ve Türkçe öğretimindeki uygulamalar. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 8* (15), 123 – 148.

Güngör Kılıç, A. (2004). İşbirlikli öğrenme, okuduğunu anlama, strateji kullanımı ve tutum. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Güven, S. (2007). *Birinci kademe Türkçe öğretim programlarında öğrenme alanlarına yönelik olarak kullanılan grupla öğretim yöntemlerinin etkililiği hakkında öğretmen görüşleri nelerdir?* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.

Güven, M. (2008). Programda öğretme – öğrenme süreci. B. Duman (Editör) Öğretim ilke ve yöntemleri, Ankara: Maya Akademi Yayıncılık, ss. 221-332

Harwell, M. R. (2011). Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods. In C. Conrad & R.C. Serlin (Eds.), *The Sage handbook for research in education: Pursuing ideas as the keystone of exemplary inquiry* (Second Edition). Thousand Oaks, CA: Sage.

Herrington, J. (2006). Authentic e-learning in higher education: Design principles for authentic learning environments and tasks. World Conference on E-Learning in Corporate, Government, Healthcare, and Higher Education, Chesapeake, Va, http://ro.uow.edu.au/cgi/viewcontent.cgi?article=1029&context=edupapers adresinden 12 Ekim 2014'de alınmıştır.

Herrington, J., and Oliver, R. (2000). An instructional design framework for authentic learning environments. *Educational Technology Research and Development*, *48* (3), 23-48.

Herrington, J., Oliver, R. and Stoney, S. (2000). Engaging learners in complex, authentic contexts: instructional design for the web. http://www.researchgate.net/publication/228547981_Engaging_learners_in_complex_authentic_contexts_instructional_design_for_the_web adresinden 12 Ekim 2014'de alınmıştır.

Herrington, J., Oliver, R. and Reeves, T. C. (2003). Patterns of engagement in authentic online learning environments. *Australian Journal of Educational Technology*, *19* (1), 59-71.

Herrington, A. and Herrington, J. (2006). What is an authentic learning environment? T. Herrington and J. Herrington (Ed.) *Authentic learning environments in higher education,* 1-13. London: Information Science Publishing.

Herrington, J. and Kervin, L. (2007). Authentic learning supported by technology: 10 suggestions and cases of integration in classrooms. *Educational Media International, 44* (3), 219-236.

Herrington, J., Reeves, T. C., Oliver R. and Woo, Y. (2004). Designing authentic activities in web-based courses. *Journal of Computing in Higher Education, 16* (1), 3-29.

Horzum, M. B. ve Bektaş, M. (2012). Otantik öğrenmenin topluma hizmet uygulamaları dersini alan öğretmen adaylarının derse yönelik tutum ve memnuniyetine etkisi, *Kastamonu Eğitim Dergisi, 20* (1), 341-360.

Hotaman, D. (1995). *Gülhane askeri tıp akademisi sağlık meslek yüksek okulu hemşirelik bölümü öğrencilerinin tutumları ile akademik başarıları arasındaki ilişki*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Hui, F. and Koplin, M. (2011). The implementation of authentic activities for learning: a case study in finance education. *e-Journal of Business Education & Scholarship of Teaching, 5 (1),* 59 - 72.

Ilgın, H. (2010). İlköğretim İkinci Sınıf Öğrencilerinin problem Çözme Becerilerinin Metinlerle Geliştirilmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Burdur.

İnceoğlu, M. (2011). *Tutum, Algı, İletişim* (6. Baskı). Ankara: Siyasal Kitabevi.

İşeri, K. (2007). Dinleme Eğitimi. F. Bölükbaşı (ed.), *Türkçe Öğretimi*, 53-65. İstanbul:Lisans Yayıncılık.

Jin Ma, Y. and Lee, H. H. (2012). Incorporating an Authentic Learning Strategy Into Undergraduate Apparel and Merchandising Curriculum. *Journal of Experiential Education, 35* (1), 272-289.

Johnson, T. (2012). Emergency management students' perceptions of the use of WebEOC® to support authentic learning. *Educational Media International, 49 (3),* 171–182.

Johnson, R. B. ve Onwuegbuzie, A. J. (2004). Mixed Methods Research: A Research Paradigm Whose Time Has Come. *American Educational Research Association, 33 (7), 14-26.*

Johnson, R. B., Onwuegbuzie, A. J. ve Turner, L. A. (2007). Toward a Definition of Mixed Methods Research. Journal of Mixed Methods Research, 1 (2), 112-133.

Jonassen, D. H. (2010). Research Issues in Problem Solving. New Educational Paradigm for Learning and Instruction. The 11th International Conference on Education Research.

Jonassen, D. H. (1997). Instructional Design Models for Well-Structured and Ill-Structured Problem-Solving Learning Outcomes. *Educational Technology Research and Development, 45* (1), 65-94.

Kafyulilo, A. C. (2012). The relevance of authentic learning activities in developing competency and confidence of integrating technology in teaching among pre-service teachers in Tanzania. *An online journal of the African Educational Research Network, 12 (1),* 99-109.

Kağıtçıbaşı, Ç. (2004). *Yeni insan ve insanlar* (10. Baskı). İstanbul: Evrim Yayıncılık.

Kalaycı, N. (2001). *Sosyal bilgilerde problem çözme ve uygulamalar*. Ankara: Gazi Kitabevi.

Kan, A. Ü. (2006). *Yeni İlköğretim Programında Öngörülen Temel Becerileri Kazanmada Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler ve Türkçe Derslerinin Etkilerine İlişkin Öğrenci Görüşlerinin Değerlendirilmesi (Diyarbakır İli Örneği).* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ, Türkiye.

Kaptan, F. ve Korkmaz, H. (2001). Fen Eğitiminde Probleme Dayalı Öğrenme Yaklaşımı. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, (20)*. 185-192.

Kara, A. (2013). *Abaküs mental aritmetik eğitimi yaratıcı düşünme programının matematiksel problem çözme becerilerinin geliştirilmesine etkisi.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Balıkesir.

Karaca, E. (2008). Test ve madde analizi. S. Erkan ve M. Gömleksiz (Ed.), *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme,* 241-307. Ankara: Nobel Yayıncılık.

Karadüz, A. (2010). Yapılandırmacı Paradigma Bağlamında Türkçe Derslerinde Öğrenme Ortamları. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 7 (14),* 135-154.

Karagöz, M. ve Oryaşın, U. (2014). Türkçe ders kitaplarındaki dil bilgisi etkinliklerinin metinlerle ilişkisi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi, 3 (2),* 187-194.

Karakuş, F. (2009). Sosyal bilgiler öğretiminde oluşturmacı öğrenme ve otantik değerlendirme yaklaşımlarının öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumlarına ve kalıcılığına etkisi. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 3 (36),* 124-141.

Karaoğlan, D. (2009). *6. sınıf öğrencilerinin problem çözmeye dayalı etkinlikler sonrası problem çözme başarıları ile matematik başarıları arasındaki ilişki.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.

Karasar, N. (2003). *Bilimsel Araştırma Yöntemi* (12. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Karasakaloğlu, N. ve Saracaloğlu, A. S. (2009). Sınıf öğretmeni adaylarının Türkçe derslerine yönelik tutumları, akademik benlik tasarımları ile başarıları arasındaki ilişki. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi. V1 (I),* 343-362.

Karatay, H. (2014). *Okuma eğitimi, kuram ve uygulama* (2. Baskı). Ankara: Pegema Yayıncılık

Kazancı, H. (2010). *Otantik Öğrenme Açısından Yerel Coğrafi Bilgi (Artova Örneği).* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat, Türkiye.

Kazazoğlu, S. (2013). Türkçe ve İngilizce Derslerine Yönelik Tutumun Akademik Başarıya Etkisi. *Eğitim ve Bilim, 38* (170), 294-307.

Keklik, S. (2009). 1–8. Sınıf Türkçe dersi ders kitaplarının metin türleri ve özellikleri açısından incelenmesi. http://www.eab.org.tr/eab/2009/pdf/468.pdf Erişim tarihi: 01.09.2015.

Kıray, S. A. (2003). *İlköğretim 7. da fen bilgisi dersinde problem çözme stratejisinin öğrencilerin kavramları anlama ve problem çözme performansları üzerine etkisi,* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Kirby, J. R. (2007). Reading comprehension: Its nature and development. In Encyclopedia of Language and Literacy Development. *Canadian Language and Literacy Research Network.*

Knobloch, N. A. (2003). Is experiential learning authentic? *Journal of Agricultural Education*, *44* (4), 22-34.

Koçyiğit, S. ve Zembat, R. (2013). Otantik Görevlerin Öğretmen Adaylarının Derse Karşı Tutumlarına ve Problem Çözme Becerilerine Etkisi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 13 (2),* 1027-1051.

Koçyiğit, S. (2011). *Otantik görev odaklı yapılandırmacı yaklaşımın öğretmen adaylarının başarılarına, derse karşı tutumlarına ve problem çözme becerilerine etkisi.* Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.

Korkut, F. (2002). Lise Öğrencilerinin Problem Çözme Becerileri, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22, 177-184.

Köken, N. (2003). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Problem Çözme Becerilerinin Çoktan Seçmeli Testlerle Ölçülmesi, *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi,* 4 (2), 55-68.

Köse, E. (2007). Öğretimde ölçme ve değerlendirmenin planlanması. E. Karip (Ed.), Ölçme ve Değerlendirme, 82-110. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Kuşdemir Kayıran, B. (2007). *Çoklu zekâ kuramı destekli kubaşık öğrenme yönteminin Türkçe dersine ilişkin tutum ve okuduğunu anlamaya yönelik akademik başarı üzerindeki etkisi.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Küçükavşar, A. (2010). *Yapılandırmacı Yaklaşımın Türkçe Eğitiminde Okuduğunu Anlama Becerileri Üzerine Etkisi,* Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Lebow, D. and Wager, W.W. (1994). Authentic activity as a model for appropriate learning activity: Implications for emerging instructional technologies. *Canadian Journal of Educational Communication, 23*(3), 231-144.

Leech, N. L. and Onwuegbuzie, A. J. (2009). A typology of mixed methods research designs**.** *Qual Quant. 43*, 265–275.

Lombardi, M. M. (2007). *Authentic learning for the 21st century: An overview.* Educause Learning Initiative. http://net.educause.edu/ir/library/pdf/eli3009.pdf adresinden 13.10.2014 tarihinde erişilmiştir.

Maden, S. (2015). Dinleme Problemlerine Yönelik Bir Öneri: Olaya Dayalı Dinleme Eğitimi. Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi, *Hüseyin Hüsnü Tekışık Özel Sayısı,* 1-20.

Maina, F. W. (2004). Authentic Learning: Perspectives from Contemporary Educators. *Journal of Authentic Learning, 1(1),* 1-8.

Mayer, R. E. (1998). Cognitive, Metacognitive and Motivational Aspects of Problem Solving, *Instructional Science*, 26, 49-63.

MEB. (2006). İlköğretim Türkçe dersi (6, 7, 8. öğretim programı. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Mikulecky, B. S. (2008). Teaching reading in a second language, Pearson Education. http://www.longmanhomeusa.com/content/FINAL-LO%20RES-Mikulecky-Reading%20Monograph%20.pdf adresinden 22.07.2015'de alınmıştır.

Mims, C. (2003). Authentic Learning: A Practical Introduction & Guide for Implementation. Meridian: A Middle School Computer Technologies Journal, 6(1), http://www.ncsu.edu/meridian/win2003/authentic_learning/authentic_learning.pdf adresinden 12.09.2013'de alınmıştır.

Morgan, C. T. (1993). *Psikolojiye giriş* (10. Baskı). (Çev: Sirel Karakaş). Ankara: Meteksan.

Murphy, P., Lunn, S. and Jones, H. (2006). The impact of authentic learning on students' engagement with physics. *Curriculum Journal, 7(3),* 229-246.

Naser, T. (2008*). Problem Çözme Becerilerini Değerlendirmede Alternatif Yöntemler ve İlköğretim Matematikte Örnek* Uygulama. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Van.

Newmann, F. M. and Wehlage, G. G. (1993). Five standarts of Authentic Instruction. *Educational Leadership, 50 (7),* 8-12.

Newman, F. M., Marks, H. and Gamoran, A. (1995). Authentic Pedagogy: Standards That Boost Student Performance. http://www.wcer.wisc.edu/archive/cors/Issues_in_Restructuring_Schools/Issues_No_8_Spring_1995.pdf adresinden 12.03.2015'de alınmıştır.

Nikitina, L. (2011). Creating an authentic learning environment in the foreign language classroom. *International Journal of Instruction, 4 (1),* 33-46.

Okur, A. (2007). *Serbest okuma etkinliğinin sözcük hazinesi ve kavram gelişimine etkisi (MEB tarafından ilköğretim II. kademe öğrencilerine önerilen 100 temel eser örneğinde).* Yayınlanmamış Doktora Tezi. Mar-

mara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Onan, B. (2014). Dil bilgisi öğretiminde temel ilkeler ve izlenen aşamalar (2. Baskı) (Ed. M. Özbay) *Türkçe eğitimi açısından dil bilgisi öğretimi*. Ankara: Pegema Yayıncılık.

Öktem, S. P. (2009). İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Gerçekçi Cevap Gerektiren Matematiksel Sözel Problemleri Çözme Becerileri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Özalkan, B. E. (2010). Fonksiyonlar konusunda problem çözme yönteminin problem çözme performansına, problem çözme ve matematiğe yönelik tutumlara etkisi. Yayımlanmamış Yüksek lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Özbay, M. (2009). *Türkçe özel öğretim yöntemleri* (3. Baskı). Ankara: Öncü Basımevi.

Özbay, M. (2010). *Türkçe öğretimi yazıları.* Ankara: Öncü Basımevi.

Özçelik, D. A. (2010). *Test Hazırlama Kılavuzu* (4. Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Özçetin, N. (2010). *Meslek Lisesi Öğrencilerinin İngilizce Dersine İlişkin Olarak Algıladıkları Araçsallığın ve Gelecek Zaman Pers- İngilizce Ders Başarısı ve Tutumları Üzerindeki Etkilerinin İncelenmesi.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.

Özdemir, A. F. (2005). *Sosyal bilgiler öğretiminde işbirliğine dayalı öğrenme yönteminin ilköğretim 6. problem çözme başarısına etkisi.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Özgüven, İ. E. (2000). *Psikolojik testler* (Dördüncü Baskı). Ankara: Pdrem Yayınları.

Özmen, H. (2014). Deneysel araştırma yöntemi. M. Metin (Ed.), *Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri,* 47-76. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Özsoy, G. (2005). Problem Çözme Becerisi İle Matematik Başarısı Arasındaki İlişki**,** *GÜ, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 25, (3), 179-190.*

Pfeifer, G.R. (2002). *The of Authentic Assessment Task and Authentic Instruction on Lutheran Elementary School Fifth and Sixth Grade Student's Attitude Toward Social Studies and Authentic Projects*. Unpublished dissertation. University of Minessota. USA.

Renzulli, J. S., Gentry, M. and Reis, S. M. (2004). A time and place for authentic learning. *Educational Leadership, 62 (1),* 73-77.

Roelofs, E. and Terwel, J. (1997). Constructivism and Authentic Pedagogy: State of the Artand Recent Developments in the Dutch National Curriculum in Secondary Education. *J. Curriculum Studies, 31 (2),* 201-227.

Rule, A. (2006). The Components of Authentic Learning. *Journal of Authentic Learning, 3 (1),* 1-10.

Russell-Bowie, D. (2012). Developing Preservice Primary Teachers' Confidence and Competence in Arts Education using Principles of Authentic Learning. *Australian Journal of Teacher Education, 37(1),* 60-74.

Salman, E. (2012). *İlköğretim matematik öğretiminde problem kurma çalışmalarının öğrencilerin problem çözme başarısına ve tutumlarına etkisi.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzincan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Erzincan.

Scheurman, G. and Newman, F. M. (1998). Authentic Intellectual Work in Social Studies: Putting Performance before Pedagogy. *Social Education*, 62 (1), 23-25.

Scott, J. (2000). Authentic Assessment Tools (Ed. R. L. Custer). Using Authentic Assessment in Vocational Education. http://www.calpro-online. org/eric /docs/custer/custer5.pdf adresinden 22 Temmuz 2015'de alınmıştır.

Seçer, İ. (2013). *SPSS ve LISREL ile pratik veri analizi: Analiz ve raporlaştırma*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Senemoğlu, N. (2005). *Gelişim Öğrenme ve Öğretim-Kuramdan Uygulamaya,* Ankara: Gazi Kitabevi.

Soliman, S. E. M. (2013). Libyan teachers' Attitudes and Believes Regarding the Use of

EFL Authentic Materials within Reading Lessons at Universities Levels in Libya. *International Journal of Learning & Development, 3 (5),* 121-129.

Stahl, K. A. (2004). Proof, ractice, and pomise: Comprehension strategy instruction in the primary grades. *The Reading Teacher, 57* (7), 598-609.

Sulak, S. (2005). *İlköğretim matematik dersinde problem çözme stratejilerinin problem çözme başarısına etkisi.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Şahbaz, N. K. (2013). Türkçe öğretiminde kullanılan strateji, yöntem ve teknikler. (Ed. A. Güzel ve H. Karatay). *Türkçe Öğretimi El Kitabı*, Ankara: Pegema Yayıncılık.

Şahin, İ. (2007). Yeni İlköğretim 1. Kademe Türkçe Programının Değerlendirilmesi. İlköğretim Online, 6(2), 284-304.

Şencan, H. (2005). *Sosyal ve davranışsal ölçümlerde güvenilirlik ve geçerlilik*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Tan, Ş. (2005). Öğretimi Planlama ve Değerlendirme (9.Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Tavşancıl, E. (2010). *Tutumların ölçülmesi ve SPSS ile veri analizi* (4. Baskı). Ankara: Nobel Yayıncılık.

Tay, B. ve Akyürek Tay, B. (2006). Sosyal bilgiler dersine yönelik tutumun başarıya etkisi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 4* (1).

TDK (2005). *Türkçe sözlük.* Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Tekin, H. (2010). *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme* (20. Baskı). Ankara: Yargı Yayınevi.

Tekşan, K. (2013). Türkçe öğretiminde eleştirel düşünmeyi geliştirme bakımından Ömer Seyfettin'in hikâyelerinin yeri. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 1(2), 55-74.

Temizyürek, F. ve Balcı, A. (2006). *Cumhuriyet Dönemi İlköğretim Okulları Türkçe Programları*. Ankara: Nobel Yayınevi.

Temur, T. (2007). Yeni Türkçe Öğretim Programları. In A. Kırkkılıç ve H. Akyol (ed.), İlköğretimde Türkçe Öğretimi, 351-394. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Thompson-Krug, M. E. (2014). The of authentic learning experiences on female students' perceptions of science and confidence in attaining a stem career. Unpublished dissertation. Montana State University, Science Education, USA.

Topal, K., Aybek, H., Kara, C. O., Büke, A. ve Aybek, Z. (2008). Pamukkale Üniversitesi Tıp Fakültesi Dönem I Öğrencilerine 2006-2007 Eğitim Ve Öğretim Yılında Uygulanan Çoktan Seçmeli Sınavların Madde ve Test Analizleri, *Pamukkale Tıp Dergisi, 1(3),* 120-126.

Topbaş, S. (1998). Dil, anadili ve Türkçe öğretimi. S. Topbaş (Ed.), *Türkçe öğretimi*, 3-21. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Türkyılmaz, M. (2008). Dil ve Anlatım Dersinde Bir Ölçme Aracı Olarak Yazılı Sınavların Kullanımı Konusunda Öğretmen Görüşleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD) 9 (3),* 1-14.

Türnüklü, E. B. ve Yeşildere, S. (2005). Problem, Problem Çözme ve Eleştirel Düşünme, *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 25 (3),* 107-123.

Uçar, C.(2012). *İlköğretim matematik öğretmenliği anabilim dalı okuduğunu anlama becerisi ile gerçek hayat ve standart sözel problemleri çözme başarısı arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.

Uçgun, D. (2013). Tarihi süreç içerisinde Türkçe öğretim programları ve Türkçe öğretmenlerinin yetiştirilmesi. A. Güzel ve H. Karatay (Ed.), *Türkçe öğretimi el kitabı,* 89-106. Ankara: Pegema Yayıncılık.

Uluçamlıbel, L. (2009). İlköğretim 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde kullanılan problem çözme teknikleri ve etkinlikleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Umagan, S. (2007). Dinleme. A. Kırkkılıç ve H. Akyol (Ed.), İlköğretimde Türkçe Öğretimi, 149-163. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Usta, N. (2013). *Probleme dayalı öğrenmenin ortaokul öğrencilerinin matematik başarısına, matematik özyeterliğine ve problem çözme becerilerine etkisi.* Yayınlamamış

Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Uysal, G. (2010). *İlköğretim sosyal bilgiler dersinde işbirlikli öğrenmenin erişiye, problem çözme becerilerine, öğrenme stillerine etkisi ve öğrenci görüşleri.* Yayınlamamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Ülgen, G. (2004). *Kavram geliştirme, kuramlar ve Uygulamalar* (4. Baskı). Ankara: Nobel Yayıncılık.

Ülgen, G. (1994). *Eğitim Psikolojisi*. Ankara: Bilim Yayınları.

Ün Açıkgöz, K. (2009*). Aktif Öğrenme* (11. Baskı). İzmir: Biliş Eğitim.

Ünal, Ç. (2014). *Sosyal proje geliştirme.* Ankara: Pegema Yayıncılık.

Ünal, Ç., Sever, R. ve Yılmaz, Ö. (2003). İlköğretim sosyal bilgiler dersinde problem çözme yönteminin uygulanabilirliği, *Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 4 (2),* 1-20.

Van Oers, B. and Wardekker, W. (1999). On becoming an authentic learner: semiotic activity in the early grades. *Journal of Curriculum Studies, 31 (2),* 229-249.

Watters J. J. & Ginns, I. S. (2000). Developing motivation to teach elementary science: Effect of collaborative and authentic learning practices in preservice education. *Journal of Science Teacher Education, 11*(4), 277-313.

Weiss, R. E. (2003). Designing Problems to Promote Higher-Order Thinking. New Directions for Teaching and Learning, 95, 25-31.

Wiggins, G. (1990). The case for authentic asessment. http://assessment.uconn. edu/docs/resources/ARTICLES_and_REPORTS/Grant_Wiggins_Case_for_Authentic_Assessment.pdf adresinden 22 Temmuz 2015'de alınmıştır.

Willems, P. P. and Gonzalez-DeHass, A. R. (2012). School–Community Partnerships: Using Authentic Contexts to Academically Motivate Students. *School Community Journal, 22 (2),* 9-30.

Wren, S. (2000). *The Cognitive Foundations of Learning to Read: A Framework.* Austin, Southwest Educational Development Laboratory.

Yalvaç Hastürk, G. (2013). Öğretmen adaylarının bazı çevre konularına ilişkin zihinsel yapılarındaki değişimlerin otantik öğrenme ortamlarında incelenmesi ve değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, Türkiye.

Yeen-Ju, H. T., Mai, N. and Selvaretnam, B. (2015). Enhancing Problem-Solving Skills in an Authentic Blended Learning Environment: A Malaysian Context. *International Journal of Information and Education Technology, 5(11),* 841-846.

Yetim, H. (2006). *İlköğretim 8. Sınıf öğrencilerinin matematik ve Türkçe derslerine yönelik tutumları ile bu derslerdeki başarıları arasındaki ilişki.* Yayımlanmamış doktora tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (5. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yıldız, C. ve Okur, A. (2010). Ana dili öğretimi. C. Yıldız (Ed.). *Yeni öğretim programına göre kuramdan uygulamaya Türkçe öğretimi* (3. Baskı), 45-78. Ankara: Pegema Yayıncılık.

Yılmaz, M. (2014). Okuma eğitimi. M. Yılmaz (Ed.), *Yeni gelişmeler ışığında Türkçe öğretimi,* 77-108. Ankara: Pegema Yayıncılık.

Yönez, H. (2012). İşbirlikli öğrenme yönteminin ilköğretim 8. Sınıf Türkçe dersinde öğrencilerin derse ilişkin tutumlarına ve temel dil becerilerine etkisi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Yurtseven Avci, Z. (2012). *Online Tools in an Authentic Mathematics Curriculum and the Impacts on High School Students' Attitudes and Learning: A Case Study.* Unpublished dissertation. North Carolina State University. USA.

Zandvanian, A. ve Daryapoor, E. (2013). Mixed Methods Research: A New Paradigm in Educational Research. *Journal of Educational and Management Studies, 3 (4)*, 525-5.

ÖĞRENME STİLİ MODELLERİ VE UYGULAMA ÖRNEKLERİ KILAVUZ KİTABI

Editör

Prof. Dr. Gülay EKİCİ

...Geleceğin Fikirleri...

ÖĞRENME STİLİ MODELLERİ VE UYGULAMA ÖRNEKLERİ KILAVUZ KİTABI

Editör: Prof. Dr. Gülay EKİCİ

Yazarlar:

Gülay EKİCİ - Bengisu KOYUNCU - Cahit ERDEM - Cihad ŞENTÜRK - Emin Tamer YENEN
Gökhan ILGAZ - Gülçin ZEYBEK - Gülten Feryal GÜNDÜZ - Levent VURAL - Volkan DURAN
Defne YABAŞ - Derya UYSAL - Mustafa POLAT - Sabahattin YEŞİLÇINAR - Senem GÜRKAN
Tünay ÖZÇELİK - Eylem ORUÇ - Onur ERGÜNAY - Özcan DOĞAN - Eda YALÇIN İNCİK
Güneş KORKMAZ - Özlem GÖKTAŞ ÖZTÜRK

ISBN: 978-605-72552-1-1

Copyright © Vizetek

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi'ne aittir. Vizetek Yayıncılık'ın izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Sayın okuyucularımız, bandrolsüz yayınları satın almamanızı diliyoruz.

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

Yayın Koordinatörü: Ferit RESULOĞULLARI

Kapak Tasarımı & Mizanpaj: Sadık HANGÜL

1. Baskı: Ankara|Mayıs, 2023

vizetek

Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA

Tel.: (0312) 482 00 11

Web: www.vizetek.com.tr

E-mail: vizetekyayincilik@gmail.com

Yayıncı Sertifika No: 41575

Baskı: Bizim Dijital Matbaa
Ostim, Serhad Mah. Uzay Çağı Cad. 1128. Sk. No:6, Yenimahalle/Ankara
Tel: 444 9 296

Matbaa Sertifika No: 41356

ÖĞRENME STİLİ MODELLERİ VE UYGULAMA ÖRNEKLERİ KILAVUZ KİTABI

Editör

Prof. Dr. Gülay EKİCİ

Yazarlar

Prof.Dr. Gülay EKİCİ - Doç. Dr. Bengisu KOYUNCU

Doç. Dr. Cahit ERDEM - Doç. Dr. Cihad ŞENTÜRK

Doç. Dr. Emin Tamer YENEN - Doç. Dr. Gökhan ILGAZ

Doç. Dr. Gülçin ZEYBEK - Doç. Dr. Gülten Feryal GÜNDÜZ

Doç. Dr. Levent VURAL - Doç. Dr. Volkan DURAN

Dr. Öğr. Üyesi Defne YABAŞ - Dr. Öğr. Üyesi Derya UYSAL

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa POLAT - Dr. Öğr. Üyesi Sabahattin YEŞİLÇINAR

Dr. Öğr. Üyesi Senem GÜRKAN - Dr. Öğr. Üyesi Tünay ÖZÇELİK

Dr. Öğr. Üyesi Onur ERGÜNAY - Öğr. Gör. Dr. Eylem ORUÇ

Öğr. Gör. Dr. Özcan DOĞAN - Dr. Eda YALÇIN İNCİK

Dr. Güneş KORKMAZ - Dr. Özlem GÖKTAŞ ÖZTÜRK

vizetek

Editör ve Yazarlara ait ORCID ID numaraları

Editörü

Prof. Dr. Gülay EKİCİ

ORCID ID: 0000-0003-2418-1929

Yazarlar

Prof.Dr. Gülay EKİCİ - ORCID: 0000-0003-2418-1929

Doç. Dr. Bengisu KOYUNCU - ORCID: 0000-0003-2927-0613

Doç. Dr. Cahit ERDEM - ORCID: 0000-0001-6988-8122

Doç. Dr. Cihad ŞENTÜRK- ORCID: 0000-0002-1276-8653

Doç. Dr. Emin Tamer YENEN - ORCID: 0000-0003-2359-3518

Doç. Dr. Gökhan ILGAZ - ORCID: 0000-0001-8988-5279

Do. Dr. Gülçin ZEYBEK - ORCID: 0000-0002-5509-5129

Doç. Dr. Gülten Feryal GÜNDÜZ - ORCID:0000-0001-8096-5598

Doç. Dr. Levent VURAL - ORCID: 0000-0001-9302-6143

Doç. Dr. Volkan DURAN - ORCID: 0000-0003-0692-0265

Dr. Öğr. Üyesi Defne YABAŞ - ORCID: 0000-0001-5575-510X

Dr. Öğr. Üyesi Derya UYSAL - ORCID: 0000-0001-5393-5211

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa POLAT -ORCID: 0000-0002-6905-0087

Dr. Öğr. Üyesi Sabahattin YEŞİLÇINAR - ORCID: 0000-0001-6457-0211

Dr. Öğr. Üyesi Senem GÜRKAN - ORCID: 0000-0002-2061-6385

Dr. Öğr. Üyesi Tünay ÖZÇELİK - ORCID:0000-0002-5879-5315

Dr. Öğr. Üyesi Onur ERGÜNAY - ORCID: 0000-0002-1688-0458

Öğr. Gör. Dr. Eylem ORUÇ - ORCID: 0000-0003-2707-8986

Öğr. Gör. Dr. Özcan DOĞAN - ORCID: 0000-0003-1950-7090

Dr. Eda YALÇIN İNCİK - ORCID ID: 0000-0001-5636-5373

Dr. Güneş KORKMAZ - ORCID ID: 0000-0002-9060-5972

Dr. Özlem GÖKTAŞ ÖZTÜRK -ORCID: 0000-0003-2694-1987

Bu kitabı;

Cumhuriyetimizin 100. yılı sebebiyle başta Ulu Önderimiz Gazi Mustafa Kemal ATATÜRK olmak üzere, silah arkadaşlarına ve tüm şehitlerimize ithaf ediyoruz...

ÖN SÖZ

Öğrenme stili bireylerin öğrenirken gösterdikleri bireysel farklılıkları/tercihleri vurgulayan bir kavramdır. Bu kavram doğası gereği bireyselliği, özgünlüğü, farklılığı ve biricikliği vurgulayan, basit olmayan, tahminlerimizden çok çok kapsamlı, ilgili literatürde güncelliğini hiç kaybetmeden yer alan en temel kavramlardandır. Stil kavramı vurgusuna eğitim-öğretim sürecinde ve psikoloji odaklı çalışmalarda ilk defa 1921 ve 1937 yıllarında Gordan Allport'un çalışmalarında rastlanmaktadır. Allport stil kavramını kullanırken öğrenme stili yerine "bilişsel stil" kavramını kullanmayı tercih etmiştir. 1940 yılında ünlü psikolog Joy P. Guilford "algısal stil" kavramını ve 1954'de Herman A. Witkin ve Solomon E. Asch, alan bağımlı ve alan bağımsız kavramlarını literatüre kazandırmışlardır. Öğrenme stili kavramı ise ilk defa 1960 yılında Rita Dunn tarafından çalışmalarında literatürde yer aldığı belirlenmiştir. Diğer taraftan Carl G. Jung (1927)'ın "Kişilik Tipleri Teorisi" konusunda yapılan araştırmalarla dikkat çekmeye başladığı vurgulanan öğrenme- öğretme stilleri konusu, bireylerin bilgiyi fark ederek zihinlerine alma surecinden ve bireysel farklılıklarının da etkisiyle zihne kodlama sürecindeki aşamalarda kullanmayı tercih ettikleri bir zihinsel süreç biçimidir. Genel ifadeyle kişiliği farklı olan bireyler her konuda birbirinden nasıl ki ayrı özellikler taşıyorsa öğrenme konusunda da bu farklılıkları gündeme gelmektedir. Öğrenme stilleri konusuna odaklanmış çalışmalarda 1940'lı yıllar başlangıcı itibariyle günümüze kadar pek çok araştırmanın yapıldığı ve pek çok farklı boyutları vurgulayan öğrenme stilleri modellerinin geliştirildiği vurgulanmaktadır. 1950'lerden 1970'lerin sonlarına kadar stillerle ilgili pek çok kuram ve model oluşturulmuştur. İlgili literatür incelendiğinde; günümüzde hala öğrenme stilleri kavramları güncelliğini/önemini korumaktadır.

Bu kitapta literatürde yer alan pek çok öğrenme stili modeli incelenmiştir. Bu modellerin açıklanmasında her bölümün hazırlanmasında birbirine benzer bir bölüm düzeninden hareket edilmiştir. Bunun temel sebebi okuyucuların her bir öğrenme stili modelinde aynı başlıklar altında aradığı tüm bilgilere ulaşabilmesini sağlamaktır. Bu kitapta yer alan her bir öğrenme stili modeli aşağıdaki başlıklar kapsamında incelenmiştir.

- *Öğrenme Stili Modelinin Kuramsal Temelleri*
- *Öğrenme Stili Modelinin Kapsamı ve Boyutları*
- *Öğrenme Stili Profilini Belirleme Aracının Boyutları ve Örnek Maddeler*
- *Öğrenme Stili Profiline Sahip Bireylerin Özellikleri*
- *Öğrenme Stili Profillerinin Öğretiminde/Geliştirilmesinde Kullanılabilecek Araç-Gereçler ve Öğretim Yaklaşımları*
- *Öğrenme Stili Modelinin Eğitime Yansımaları*
- *Öğrenme Stili Modeline Göre Hazırlanmış Etkinlik Planı Örneği*

Bu başlıklar belirlenirken her bir öğrenme stili modelinin kapsamlı şekilde incelenmesi ve okuyuculara sunulması amaçlanmıştır. Tüm bölümlerde aynı başlıkların

verilmiş olması okuyucu açısından bir kolaylık sağlamaktadır. Aşağıda kitapta yer alan bölümler yer almaktadır. Bu bölümlerin sıralanmasında modelin baş harfine göre alfabetik sıralama yapılmıştır. Çünkü modeli geliştiren bilim insanının adına, yıllarına, niteliğine, boyutuna …vb dikkate alınarak yapılabilecek bir sıralama yapmak oldukça zor olduğundan ancak modellerin adlarının alfabetik sıralanmasıyla problemin halledilebileceğine karar verilmiştir. Aşağıda belirtildiği gibi kitapta toplam 27 bölüm yer almaktadır.

1. Bölüm: Allinson ve Hayes Öğrenme Stili Modeli

2. Bölüm: Canfield Öğrenme Stilleri Modeli

3. Bölüm: Curry Öğrenme Stili Modeli

4. Bölüm: Dunn & Dunn Öğrenme Stili Modeli

5. Bölüm: Edmonds Öğrenme Stilleri Modeli

6. Bölüm: Felder- Silverman Öğrenme Stili Modeli

7. Bölüm: Grasha-Riechmann Öğrenme Stili Modeli

8. Bölüm: Gregorc Öğrenme Stili Modeli

9. Bölüm: Grinder ve Bandler Öğrenme Stili: Nöro Linguistik Programlama (NLP)

10. Bölüm: Hanson-Silver Öğrenme Tercihi Envanteri ve Silver-Hanson Öğrenme Stili Modeli

11. Bölüm: Herrmann Öğrenme Stili Modeli

12. Bölüm: Honey ve Mumford Öğrenme Stili Modeli

13. Bölüm: Jung'un Psikolojik Tipler Kuramı & Myers Briggs Psikolojik Tip Belirleyicisi

14. Bölüm: Kolb Öğrenme Stilleri Modeli

15. Bölüm: Lawrence Öğrenme Stili Modeli

16. Bölüm: Lemire Öğrenme Stili Modeli

17. Bölüm: Letteri Bilişsel Profili

18. Bölüm: Mccarthy 4MAT Öğrenme Stili Modeli

19. Bölüm: Merrill Sosyal Stilleri Modeli

20. Bölüm: NASSP Öğrenme Stili Modeli

21. Bölüm: Reinert'ın Öğrenme Stili Modeli

22. Bölüm: Renzulli ve Purcell Öğrenme Stili Modeli (Toplam Yetenek Portfolyosu Modeli)

23. Bölüm: Sarasin Öğrenme Stili Modeli

24. Bölüm: Swassing ve Barbe'nin Duyusal Öğrenme Tipi Modeli

25. Bölüm: Vark Öğrenme Tercihleri Modeli

26. Bölüm: Vermunt Öğrenme Stili Modeli

27. Bölüm: Witkin'in Bilişsel Stili Modeli

Öğrenme Stili Modelleri ve Uygulama Örnekleri Kılavuz Kitabı kapsamında öğrenme stili modelleri toplu olarak siz değerli okuyucuların dikkatini çekecek şekilde sunulmuştur. Öğrenme stili modelleri hem yurt içinde hem de yurt dışında uzun, dikkatli ve yorucu bir literatür taraması süreci sonucunda belirlenmiştir. Kitabın her bir bölümü birbirinden bağımsız ve farklı bir öğrenme stili modelini açıklamaktadır. Ancak öğrenme stili modellerinin hazırlanmasında yıllar içerisinde her bir model kendinden önceki model ve ya modelleri temel alarak hazırlanmıştır. Bu nedenden dolayı bazı bölümlerde öğrenme stili modeli hazırlanırken bazı temel öğrenme stili modellerinin açıklanmasına yer verilmiştir. Bu durum bir tekrar niteliğinde değil aksine her bir öğrenme stili modelinin hangi temel modelleri kuramsal olarak temel aldığının bir göstergesidir. Bu bakımdan her bir model kapsamlıca açıklanmıştır.

Her bir öğrenme stili modeli sonunda bir etkinlik örneğine yer verilmiştir. Yer verilen etkinlik örneği bölümü hazırlayan akademisyenin tercihi yönünde herhangi bir alanla ilgili uygulama örnekleri verilerek öğrenme stili modelinin uygulanabilirliği ve anlaşılabilirliği somutlaştırılmaya çalışılmıştır. Böylece kuramsal olarak oldukça nitelikli bir şekilde açıklanan öğrenme stili modelinin uygulanabilirlik boyutunda da siz değerli okuyucuların dikkati çekilmek istenmiştir.

Öğrenme Stili Modelleri ve Uygulama Örnekleri Kılavuz Kitabı lisans ve lisansüstü programlarında öğrenim gören öğrencilere, öğretmenlere, akademisyenlere ve konuyla ilgilenen tüm okuyuculara yol gösterici önemli bir kaynak niteliğindedir. Her yeni baskıda yenilikleri ilgili bölümlere yansıtılarak siz değerli okuyucuların kullanımına sunulması hedeflenen bu kitabın, Türkiye'de ilgili alanda önemli bir boşluğu dolduracağı görüşündeyim. Çünkü bu öğrenme stili modellerinin bazıları ya bir tez çalışmasında kullanılmış ya da bir kaç makalede kullanılmıştır ki çok fazla bir okuyucu grubunun dikkatini çekememektedir. Dolayısıyla öğrenme stili modellerinin okuyucuların daha fazla dikkatini çekebilmesi yönünden toplu olarak bu kitapta ulaşılabilir olmaları okuyucular için büyük kolaylık sağlayacaktır. İlgili literatür taramasında hem ulusal hem de uluslararası literatürde bu şekilde düzenlenmiş bir öğrenme stilleri kitabına da rastlanmamıştır.

Ayrıca kitabın hazırlanmasının her aşamasında yardımcı olan tüm VİZETEK yayıncılık yetkililerine çok teşekkür ediyorum.

Öğrenme Stili Modelleri ve Uygulama Örnekleri Kılavuz Kitabının tüm okuyucuların önemli referans kaynaklarından biri olacağını ve bu yönde yeni kaynakların hazırlanmasında örnek olacağını düşünüyorum. Tüm okuyuculara iyi okumalar dileğimle…

Editör
Prof. Dr. Gülay EKİCİ
Mayıs 2023, Ankara

Prof. Dr. Gülay EKİCİ

Lisans: Ankara Üniversitesi, Fen Fakültesi, Biyoloji Bölümü.

Yüksek Lisans: Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Program Geliştirme Bölümü.

Yüksek Lisans Tezi: Biyoloji öğretmenlerinin öğretimde kullandıkları yöntemler ve karşılaştıkları sorunlar.

Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Suat PEKTAŞ

Doktora: Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim dalı.

Doktora Tezi: Öğrenme stiline dayalı biyoloji öğretiminin analizi.

Danışmanı: Prof. Dr. Ülker AKKUTAY

2010 yılında Eğitim Programları ve Öğretim alanında doçent unvanımı aldım.

Halen Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim dalında görevimi sürdürmekteyim.

Çalışma alanımı, genel olarak "Öğrenciler nasıl daha iyi öğrenebilirler?, Öğretmenler nasıl daha iyi öğretebilirler? ve "Nitelikli eğitim-öğretim için neler yapılabilir?" sorularının cevapları olarak tanımlayabilirim. Bu konularla ilgili yayınlanmış pek çok makalem, bildirilerim, kitap bölümlerim ve kitap editörlüklerim bulunmaktadır.

Aşağıda ilgili konularda hazırladığım, bölüm yazdığım ve editörlüğünü yaptığım kitaplar hakkında bilgiler yer almaktadır.

Kitap ve Kitap Editörlüklerim

Ekici, G. (2023). Düşünme becerileri ve uygulama örnekleri kılavuz kitabı. Ankara: Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi.

Ekici, G. (2022). (Edt.). Etkinlik örnekleriyle güncel öğrenme-öğretme yaklaşımları-V. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Ekici, G. (2021). (Edt.). Bilimin teknolojideki uygulamaları. Ankara: Vize Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi,

Ekici, G. & Özdemir, S.M. (2021). (Edt.). Çağdaş bakış açısıyla eğitimde program geliştirme ve değerlendirme. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Ticaret Limited Şirketi.

Ekici, G. (2021). (Edt.). Öğretim teknolojileri. Ankara: Vize Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi, 2021.

Denzin, N.K. & Lincoln, Y.S. (2021). SAGE nitel araştırmalar kılavuz kitabı. G. Ekici ve S. Yeşilçınar (Çev. Edit). Ankara: VİZETEK Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi.

Ekici, G. (2020). (Edt.). Eğitim psikolojisi. Ankara: VİZE Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi.

Ekici, G. (2020). (Edt.). Etkinlik örnekleriyle güncel öğrenme-öğretme yaklaşımları-IV. Ankara: PEGEM Akademi Yayıncılık.

Ekici, G. (2020). (Edt.). Öğrenme-öğretme kuramları ve uygulamadaki yansımaları. Ankara: VİZETEK Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi.

Ekici, G. (2020). (Edt.). Eğitime giriş. Ankara: VİZETEK Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi.

Ekici, G. (2018). (Edt.). Biyolojide özel konular. Çanakkale: Paradigma Akademi Yayınları.

Ekici, G. (2017). (Edt.). Eğitim bilimine giriş. Çanakkale: Paradigma Akademi Yayınları.

Ekici, G. (2016). (Edt.). Öğrenme-öğretme kuramları ve uygulamadaki yansımaları. Ankara: PEGEM Yayıncılık.

Ekici, G. (2015). (Edt.). Etkinlik örnekleriyle güncel öğrenme-öğretme yaklaşımları-III. Ankara: PEGEM Yayıncılık.

Ekici, G. (2015). (Edt.). Etkinlik örnekleriyle güncel öğrenme-öğretme yaklaşımları-II. Ankara:PEGEM Yayıncılık.

Ekici, G. (2014). (Edt.). Etkinlik örnekleriyle güncel öğrenme-öğretme yaklaşımları-I. Ankara: PEGEM Yayıncılık.

Ekici, G. (2014). (Edt.). Öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı. Edirne: Paradigma Akademi Yayınları.

Ekici, G. & Güven, M. (2013). (Edt.). Yeni öğrenme-öğretme yaklaşımları ve uygulama örnekleri. Ankara: PEGEM Yayıncılık.

Ekici, G. (2003). Öğrenme stilleri. İstanbul: Hikmet Neşriyat Ltd. Şti.

Ekici, G. (2003). Öğrenme stiline dayalı öğretim ve biyoloji dersi öğretimine yönelik ders planı örnekleri. Ankara: Gazi Kitabevi.

Kitap Bölümlerim

Duran, V. & Ekici, G. (2023). Haritalayarak düşünme becerisi (ss.333-364). G. Ekici (Edt). Düşünme becerileri ve uygulama örnekleri kılavuz kitabı. Ankara: Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi.

Duran, V. & Ekici, G. (2023). İkonik düşünme becerisi (ss.417-450). G. Ekici (Edt.). Düşünme becerileri ve uygulama örnekleri kılavuz kitabı. Ankara: Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi.

Somuncu Demir, N. & Ekici, G. (2022). Fen öğretiminde disiplinlerarası tarım temelli uygulamalar. E. Kızılay ve M. Çevik (Edt.). Disiplinlerarası fen öğretimi. Ankara: Eğiten Kitap Yayıncılık Organizasyon Ticaret Limited Şirketi.

Duran, V. & Ekici, G. (2022). Semantik (Anlamsal) haritalama temelli öğrenme- öğretme yaklaşımı. G. Ekici (Edt.). Etkinlik örnekleriyle güncel öğrenme-öğretme yaklaşımları-V Ankara: PEGEM Akademik.

Duran, V. & Ekici, G. (2021). Değişik Fiziksel sensörler ve nanoteknoloji. Bilimin teknolojideki uygulamaları. G. Ekici (Edt.). Ankara: VİZE Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi.

Duran, V. & Ekici, G. (2021). Etkili iletişim ve öğretim. M. Tuncer (Edt.).Öğretim ilke ve yöntemleri. Konya: Eğitim Yayınevi.

Ekici, G. & Duran, V. (2021). Bilim merkezlerinde STEM eğitimi. B. Bakioğlu ve M. Çevik (Edt.). Okul dışı öğrenme ortamlarında uygulamalı STEM eğitimi. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Ticaret Limited Şirketi.

Duran, V. & Ekici, G. (2021). Türkiye'de ve Dünya'da dijital öğretim teknolojilerinin kullanım durumu. G. Ekici (Edt.) Öğretim teknolojileri. Ankara: Vize Basın Yayın Eğitim Öğretim Pazarlama Sanayi Ticaret Limited Şirketi.

Ekici, G. & Duran, V. (2021). Öğretim materyallerinin etkinlik durumuna ilişkin araştırmalar. G. Ekici (Edt.). Öğretim teknolojileri. Ankara: Vize Basın Yayın Eğitim Öğretim Pazarlama Sanayi Ticaret Limited Şirketi.

Ekici G. (2021). Eğitim programı okuryazarlığı. G. Ekici ve S.M. Özdemir (Edt.) Çağdaş bakış açısıyla eğitimde program geliştirme ve değerlendirme. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Ticaret Limited Şirketi.

Yeşilçınar, S. & Ekici, G. (2021). Görüşme. İçinde N.K. Denzin ve Y.S. Lincoln, SAGE nitel araştırmalar kılavuz kitabı. Ankara: VİZETEK Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi.

Ekici, G. & Yeşilçınar, S. (2021). Çeşitleme (Triangulation). İçinde N.K. Denzin ve Y.S. Lincoln, SAGE nitel araştırmalar kılavuz kitabı. Ankara: VİZETEK Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi.

Otuz, B. & Ekici, G. (2020).İnsancıl (Hümanist) yaklaşımlar ve öğrenme. G. Ekici (Edt.). Eğitim psikolojisi. Ankara: VİZE Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi.

Ekici, G. . (2020). Öğrenme stili modelleri ve öğrenme stiline dayalı eğitim-öğretim. G. Ekici (Edt.). Eğitim psikolojisi. Ankara: VİZE Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi.

Duran, V. & Ekici, G. (2020). Program geliştirme ve ders içerikleri. H. G. Berkant (Edt.). Eğitimde program geliştirme: Kuramdan uygulama örneklerine. Ankara: Anı Yayıncılık.

Ekici, G. (2020). 21. Yüzyıl becerileri ve eğitim alanındaki yansımaları". H. Ünsal (Edt.). Eğitime giriş Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Yeşilçınar, S., Kartal, G. & Ekici, G. (2020). Görev temelli öğrenme-öğretme yaklaşımı. G. Ekici (Edt.). Etkinlik örnekleriyle güncel öğrenme-öğretme yaklaşımları-IV. Ankara: PEGEM Akademik, 2020.

Ekici, G. (2020). Bilgiyi işleme kuramı. G. Ekici. (Edt.). Öğrenme-öğretme kuramları ve uygulamadaki yansımaları. Ankara: VİZETEK Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi.

Ekici, G. (2020). Zihin alışkanlıklarına göre öğrenme-öğretme yaklaşımı. G. Ekici. (Edt.). Öğrenme öğretme kuramları ve uygulamadaki yansımaları. Ankara: VİZETEK Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi.

Ekici, G. (2020). 21. Yüzyılda eğitim biliminde yönelimler. G. Ekici (Edt.). Eğitime giriş. Ankara: VİZETEK Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi.

Duran, V. & Ekici, G. (2019). Sürdürülebilir çevre (ss.140-167). N. Özgen ve M. Kahyaoğlu (Edt.) Sürdürülebilir kalkınma. Ankara: Pegem Akademi.

Gökmen, A., Solak, K. & Ekici, G. (2019). Eğitim ve sürdürülebilirlik (ss.72-89). N. Özgen ve M. Kahyaoğlu (Edt.) Sürdürülebilir kalkınma. Ankara: Pegem Akademi.

Ekici, G. (2019). Öğrenme türleri-öğrenme stilleri. A. Ataman (Edt.). Eğitim psikolojisi. Ankara: Vizetek Yayıncılık.

Ekici, G. & Duran, V. (2019). The investigation of teacher's views on teaching profession: An example of drawing technique (pp.28-58). S. Baskın and Y. Aktaş (Edt.) Current research examples on educational sciences in Turkey. Mauritius: LAP Lambert Academy Publishing.

Duran, V. & Ekici, G. (2019). The reasoning styles model (pp.59-91). S. Baskın and Y. Aktaş (Edt.) Current research examples on educational sciences in Turkey. Mauritius: LAP Lambert Academy Publishing.

Ekici, G. & Öztürk, Z. (2018). İlkokul öğrencilerinin dünya kavramına yükledikleri duygusal semantic değerlerin analizi (ss.771-786). A. İşcan (Edt.). Eğitim bilimlerinde örnek araştırmalar. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti.

Ekici, G. & Öztürk, Z. (2018). İlkokul öğrencilerinin "zaman" kavramına ilişkin bilişsel yapıları: Nitel bir analiz örneği (ss.787-806). A. İşcan (Edt.). Eğitim bilimlerinde örnek araştırmalar. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti.

Kayabaşı Görkaş, B. & Kayabaşı, E. & Ekici, G. (2018). Meslek yüksekokulu öğrencilerinin meslek etiği dersine ilişkin metaforik algıları: Bolvadin örneği (ss.1415-1450). M. Güler & C. Kayahan (Edt.). Bolvadin araştırmaları. Konya: Eğitim Yayınevi.

Akdeniz, H. & Duran, M. & Ekici, G. (2018). (Edt.). Biyolojide nanoteknolojinin kullanımı (ss.199-240). G. Ekici (Edt.). Biyolojide özel konular. Çanakkale: Paradigma Akademi Yayınları.

Ekici, G. (2017). 21. Yüzyılda eğitim biliminde yönelimler. G. Ekici (Edt.). Eğitim bilimine giriş. Çanakkale: Paradigma Akademi Yayınları.

Ekici, G. & Kurt, H. (2016). Bilgiyi işleme kuramı. G. Ekici. (Edt.). Öğrenme-öğretme kuramları ve uygulamadaki yansımaları. Ankara: PEGEM Yayıncılık.

Ekici, G. (2016). Zihin alışkanlıklarına göre öğrenme-öğretme yaklaşımı. G. Ekici. (Edt.). Öğrenme öğretme kuramları ve uygulamadaki yansımaları. Ankara: PEGEM Yayıncılık.

Ekici, G. & Kurt, H. (2014). Kolb öğrenme stili modeli ve öğretim etkinlikleri. G. Ekici (Edt.). Öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı. Edirne: Paradigma Akademi Yayınları.

Ekici, G. & Kurt, H. (2013).Bireysel farklılıklar ve öğretime yansımaları. G. Ekici & M. Güven. (Edt.). Yeni öğrenme-öğretme yaklaşımları ve uygulama örnekleri. Ankara: PEGEM Yayıncılık.

Ekici, G. (2013). Kuantum öğrenme yaklaşımı. G. Ekici & M. Güven. (Edt.) Yeni öğrenme-öğretme yaklaşımları ve uygulama örnekleri. Ankara: PEGEM Yayıncılık.

Ekici, G. (2011). Sınıfta zamanın etkili yönetimi. Ç. Özdemir (Edt.). Sınıf yönetimi. Ankara: PEGEM Yayıncılık.

Ekici, G. (2003). Öğrenme türleri-öğrenme stilleri. A. Ataman (Edt.). Gelişim ve öğrenme. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.

Ekici, G. (2002). Öğretim yönetimi. E. Karip (Edt.). Sınıf yönetimi. Ankara: Pegem-A Yayıncılık Tic.

gulayekici@yahoo.com & gekici@gazi.edu.tr

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM 1:
ALLINSON VE HAYES ÖĞRENME STİLİ MODELİ 1
Dr. Öğr. Üyesi Derya UYSAL

BÖLÜM 2:
CANFIELD ÖĞRENME STİLLERİ MODELİ 25
Öğr. Gör. Dr. Özcan DOĞAN

BÖLÜM 3:
CURRY ÖĞRENME STİLİ MODELİ 51
Dr. Öğr. Üyesi Derya UYSAL

BÖLÜM 4:
DUNN & DUNN ÖĞRENME STİLİ MODELİ 93
Dr. Özlem GÖKTAŞ ÖZTÜRK

BÖLÜM 5:
EDMONDS ÖĞRENME STİLLERİ MODELİ 129
Dr. Öğr. Üyesi Mustafa POLAT

BÖLÜM 6:
FELDER- SİLVERMAN ÖĞRENME STİLİ MODELİ 161
Doç. Dr. Bengisu KOYUNCU

BÖLÜM 7:
GRASHA-RIECHMANN ÖĞRENME STİLİ MODELİ 185
Doç. Dr. Levent VURAL

BÖLÜM 8:
GREGORC ÖĞRENME STİLİ MODELİ 217
Prof. Dr. Gülay EKİCİ

BÖLÜM 9:
GRINDER VE BANDLER ÖĞRENME STİLİ: NÖRO LİNGUİSTİK PROGRAMLAMA (NLP) 271
Dr. Güneş KORKMAZ

BÖLÜM 10:
HANSON- SİLVER ÖĞRENME TERCİHİ ENVANTERİ VE SİLVER - HANSON ÖĞRENME STİLİ MODELİ 289

Prof. Dr. Gülay EKİCİ

BÖLÜM 11:
HERRMANN ÖĞRENME STİLİ MODELİ 329

Doç. Dr. Gökhan ILGAZ

BÖLÜM 12:
HONEY VE MUMFORD ÖĞRENME STİLİ MODELİ 363

Dr. Öğr. Üyesi Sabahattin YEŞİLÇINAR

BÖLÜM 13:
JUNG'UN PSİKOLOJİK TİPLER KURAMI & MYERS BRIGGS PSİKOLOJİK TİP BELİRLEYİCİSİ 387

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa POLAT

BÖLÜM14:
KOLB ÖĞRENME STİLLERİ MODELİ 437

Dr. Öğr. Üyesi Onur ERGÜNAY

BÖLÜM 15:
LAWRENCE ÖĞRENME STİLİ MODELİ 471

Doç. Dr. Volkan DURAN

BÖLÜM 16:
LEMİRE ÖĞRENME STİLİ MODELİ 491

Doç. Dr. Volkan DURAN - Prof. Dr. Gülay EKİCİ

BÖLÜM 17:
LETTERİ BİLİŞSEL PROFİLİ 511

Öğr. Gör. Dr. Eylem ORUÇ

BÖLÜM 18:
MCCARTHY 4MAT ÖĞRENME STİLİ MODELİ 527

Dr. Öğr. Üyesi Defne YABAŞ

BÖLÜM 19:
MERRILL SOSYAL STİLLERİ MODELİ 555
Dr. Öğr. Üyesi Senem GÜRKAN

BÖLÜM 20:
NASSP ÖĞRENME STİLİ MODELİ 587
Doç. Dr. Gülten Feryal GÜNDÜZ

BÖLÜM 21:
REİNERT'IN ÖĞRENME STİLİ MODELİ 623
Doç. Dr. Volkan DURAN

BÖLÜM 22:
RENZULLİ VE PURCELL ÖĞRENME STİLİ MODELİ
(TOPLAM YETENEK PORTFOLYOSU MODELİ) 641
Dr. Öğr. Üyesi Tünay ÖZÇELİK

BÖLÜM 23:
SARASIN ÖĞRENME STİLİ MODELİ 669
Dr. Eda YALÇIN İNCİK

BÖLÜM 24:
SWASSİNG VE BARBE'NİN DUYUSAL ÖĞRENME TİPİ MODELİ 697
Doç. Dr. Emin Tamer YENEN

BÖLÜM 25:
VARK ÖĞRENME TERCİHLERİ MODELİ 723
Doç. Dr. Cahit ERDEM

BÖLÜM 26:
VERMUNT ÖĞRENME STİLİ MODELİ 755
Doç. Dr. Cihad ŞENTÜRK - Doç. Dr. Gülçin ZEYBEK

BÖLÜM 27:
WİTKİN'İN BİLİŞSEL STİLİ MODELİ 791
Doç. Dr. Emin Tamer YENEN

BÖLÜM 1

ALLINSON VE HAYES ÖĞRENME STİLİ MODELİ

Dr. Öğr. Üyesi Derya UYSAL[1]

İÇİNDEKİLER

Bölümün Amaçları
Kavram Haritasında Yolculuk
Senaryo Örneği

GİRİŞ

- **ALLİNSON VE HAYES ÖĞRENME STİLİ MODELİNİN KURAMSAL TEMELLERİ**
- **ALLİNSON VE HAYES ÖĞRENME STİLİ MODELİNİN KAPSAMI VE BOYUTLARI**
- **ALLİNSON VE HAYES ÖĞRENME STİLİ PROFİLİNİ BELİRLEME ARACININ BOYUTLARI VE ÖRNEK MADDELER**
- **ALLİNSON VE HAYES ÖĞRENME STİLİ PROFİLİNE SAHİP BİREYLERİN ÖZELLİKLERİ**
- **ALLİNSON VE HAYES ÖĞRENME STİLİ PROFİLLERİNİN ÖĞRETİMİNDE/ GELİŞTİRİLMESİNDE KULLANILABİLECEK ARAÇ-GEREÇLER VE ÖĞRETİM YAKLAŞIMLARI**
- **ALLİNSON VE HAYES ÖĞRENME STİLİ MODELİNİN EĞİTİME YANSIMALARI**
- **BÖLÜM SONU UZUN ÖZET**
- **ALLİNSON VE HAYES ÖĞRENME STİLİ MODELİNE GÖRE HAZIRLANMIŞ ETKİNLİK PLANI ÖRNEĞİ "İNGİLİZCE DERSİ ÖRNEĞİ"**

Kaynakça
Yazar Bilgisi

[1] Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi.

Kaynakça

Allinson, C. W. & Hayes, J. (1996). The cognitive style index: A measure of intuition-analysis for organizational research. *Journal of Management studies*, *33*(1), 119-135.

Allinson, C. W. & Hayes, J. (2000). Cross-national differences in cognitive style: implications for management. *International Journal of Human Resource Management*, *11*(1), 161-170.

Allinson, C. W. & Hayes, J. (2012). *The Cognitive Style Index: Technical Manual and User Guide.* Pearson

Atay, S. (2001). *Yönetim bilimi açısından bilişsel stil: Yönetici adayları üzerine bir uygulama*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi.

Avcı, D. E. & Yağbasan, R. (2008). Beyin yarı kürelerinin baskın kullanılmasına yönelik öğretim stratejileri. *Gazi University Journal of Gazi Educational Faculty (GUJGEF)*, *28*(2).

Cassidy, S. (2004). Learning styles: An overview of theories, models, and measures. *Educational Psychology*, *24*(4), 419-444.

Curry, L. (1983) An organization of learning styles theory and constructs. *ERIC Document,* 235 185.

Erol, E. (2019). *Bilişsel stillerin kariyer değerlerine etkisi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Sakarya: Sakarya Üniversitesi.

Güven, M. (2004). Öğrenme *stilleri ile stratejileri arasındaki ilişki*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

Hammond, K. R., Hamm, R. M., Grassia, J. & Pearson, T. (1987). Direct comparison of the efficacy of intuitive and analytical cognition in expert judgment. *IEEE Transactions on systems, man, and cybernetics*, *17*(5), 753-770.

Hayes, J., Allinson, C. W., Hudson, R. S. & Keasey, K. (2003). Further reflections on the nature of intuition-analysis and the construct validity of the Cognitive Style Index. *Journal of Occupational and Organizational Psychology*, *76*(2), 269-278.

Hodgkinson, G. P. & Sadler-Smith, E. (2003). Complex or unitary? A critique and empirical re-assessment of the Allinson-Hayes Cognitive Style Index. *Journal of Occupational and Organizational Psychology*, *76*(2), 243-268.

Honey, P. & Mumford, A. (1989). *The Learning styles questionnaire*. Peter Honey Publications.

Kolb, D.A. (2007). *The Kolb learning style inventory*. Boston, MA: Hay Resources Direct.

Pask, G. & Scott, B. C. E. (1972). Learning strategies and individual competence. *International Journal of Man-Machine Studies,4,* 217-253.

Riding; R. J. (1997) On the nature of cognitive style. *Educational Psychology*, 17, 1-2, 29-49,

Sadler-Smith, E., Spicer, D. P., & Tsang, F. (2000). Validity of the Cognitive Style Index: replication and extension. *British Journal of Management*, *11*(2), 175-181.

Schmeck, R. R. (1988). Strategies and styles of learning. In *Learning strategies and learning styles* (pp. 317-347). Springer, Boston, MA.

Shaughnessy, M. F. (1998). An interview with Rita Dunn about learning styles. *The Clearing House*, *71*(3), 141-145.

Smith, C. & Whiteley, H. E. (2004). *Learners, learning styles and learning media*. (No. NEB; 4).

Torrance, E. P. & Rockenstein, Z. L. (1986). Styles of thinking and creativity. *Gifted International*, *4*(1), 37-49.

BÖLÜM 2

CANFIELD ÖĞRENME STİLLERİ MODELİ

Öğr. Gör. Dr. Özcan DOĞAN[1]

İÇİNDEKİLER

Bölümün Amaçları
Kavram Haritasında Yolculuk
Senaryo Örneği

- **GİRİŞ**
- **CANFİELD ÖĞRENME STİLLERİ MODELİNİN KURAMSAL TEMELLERİ**
- **CANFİELD ÖĞRENME STİLLERİ MODELİNİN KAPSAMI VE BOYUTLARI**
- **CANFİELD ÖĞRENME STİLLERİ PROFİLİNİ BELİRLEME ARACININ BOYUTLARI VE ÖRNEK MADDELER**
- **CANFİELD ÖĞRENME STİLLERİ PROFİLİNE SAHİP BİREYLERİN ÖZELLİKLERİ**
- **CANFİELD ÖĞRENME STİLLERİ PROFİLLERİNİN ÖĞRETİMİNDE/ GELİŞTİRİLMESİNDE KULLANILABİLECEK ARAÇ-GEREÇLER VE ÖĞRETİM YAKLAŞIMLARI**
- **CANFİELD ÖĞRENME STİLLERİ MODELİNİN EĞİTİME YANSIMALARI**
- **BÖLÜM SONU UZUN ÖZET**
- **CANFİELD ÖĞRENME STİLLERİ MODELİNE GÖRE HAZIRLANMIŞ BİR ETKİNLİK PLANI ÖRNEĞİ "İNGİLİZCE DERSİ ÖRNEĞİ"**

Kaynakça
Yazar Bilgisi

[1] Eskişehir Osmangazi Üniversitesi.

Kaynakça

Aden, L. A. P. (2010). *Effects of learning styles on online professional development with educators.* (Yayımlanmamış doktora tezi). Minnesota: Walden University.

Boylan, H., & Canfield, A. (1981). Interview with Al Canfield. *Journal of Developmental Education, 4*(2), 25-27.

Canfield, A. A. (1988). *Instructional styles inventory*: Western Psychological Services Los Angeles, CA.

Corso, K. F. (2010). *Learning styles for traditional college students: does mode of learning improve performance outcome?* (Yayımlanmamış doktora tezi). Minnesota: Capella University.

Diaz, D. P., & Cartnal, R. B. (1999). Students' learning styles in two classes: Online distance learning and equivalent on-campus. *College teaching, 47*(4), 130-135.

Dunn, R. (1984). Learning style: State of the science. *Theory into practice,* 23(1), 10-19.

Dunn, R. (2000). Capitalizing on college students' learning styles: Theory, practice, and research. R. D. S. A. Griggs (Ed.), *Practical approaches to using learning styles in higher education* içinde (s. 3-18).

Dunn, R. S. (1995). Understanding learning styles and the need for teaching to individual, rather than group,. R. Dunn ve S. A. Griggs (Editörler.), *Characteristics Multiculturalism and learning style: Teaching and counseling adolescents* içinde (s. 14-25). The USA: Greenwood Publishing Group.

Ekwue, E.U. (2013). *Instructional strategies for online introductory college physics-based on learning styles?* (Yayımlanmamış doktora tezi): Minnesota: Capella University.

Gee, D. B. (1990). *The impact of students' preferred learning style variables in a distance education course: A cases study.* Portales:Eastern New Mexico University.

Gruber, C. P., & Carriuolo, N. (1991). Construction and preliminary validation of a learner typology for the Canfield Learning Styles Inventory. Educational and Psychological measurement, 51(4), 839-855.

Hussain, N., & Ayub, N. (2012). Learning styles of students and teaching styles of teachers in business education: A case study of Pakistan. Procedia-Social and Behavioral Sciences, 69, 1737-1740.

Koslo, J. L. (2010). Designing instruction to match learning style preferences in the online environment: The effect on learner performance. (Yayımlanmamış doktora tezi). Minnesota: Capella University.

Ladd, P. D., & Ruby Jr, R. (1999). Learning style and adjustment issues of international students. *Journal of education for business, 74*(6), 363-367.

Landrum, T. J., & McDuffie, K. A. (2010). Learning styles in the age of differentiated instruction. *Exceptionality, 18*(1), 6-17. doi:10.1080/09362830903462441

Pashler, H., McDaniel, M., Rohrer, D., & Bjork, R. (2008). Learning styles: Concepts and evidence. *Psychological Science In The Public Interest, 9*(3), 105-119.

Sheve, J., Allen, K., & Nieter, V. (2011). *Understanding learning styles: Making a difference for diverse learners*. Shell Education: California.

Stitt-Gohdes, W. L. (2001). Business education students' preferred learning styles. *Journal of Career and Technical Education, 18*(1), 32-45.

Tucker: Y. (2003). A portrait of distance learners in higher education. *Turkish Online Journal of Distance Education, 4*(3), 1-9.

White, L. H. (2006). *Canfield learning style inventory as a predictor of success in distance learning program versus traditional learning program in an associate degree nursing program.* (Yayımlanmamış doktora tezi). California: Touro University International.

WPS (2019). (LSI) *Learning Styles Inventory*. Erişim adresi https://www.wpspublish.com/lsi-learning-styles-inventory

Bölümdeki görsellerin alındığı adresler:

https://pixabay.com

BÖLÜM 3

CURRY ÖĞRENME STİLİ MODELİ

Dr. Öğr. Üyesi Derya UYSAL[1]

İÇİNDEKİLER

Bölümün Amaçları
Kavram Haritasında Yolculuk
Senaryo Örneği

- **GİRİŞ**
- **CURRY ÖĞRENME STİLİ MODELİNİN KURAMSAL TEMELLERİ**
- **CURRY ÖĞRENME STİLİ MODELİNİN KAPSAMI VE BOYUTLARI**
- **CURRY ÖĞRENME STİLİ PROFİLİNİ BELİRLEME ARACININ BOYUTLARI VE ÖRNEK MADDELER**
- **CURRY ÖĞRENME STİLİ PROFİLİNE SAHİP BİREYLERİN ÖZELLİKLERİ**
- **CURRY ÖĞRENME STİLİ PROFİLLERİNİN ÖĞRETİMİNDE/ GELİŞTİRİLMESİNDE KULLANILABİLECEK ARAÇ-GEREÇLER VE ÖĞRETİM YAKLAŞIMLARI**
- **CURRY ÖĞRENME STİLİ MODELİNİN EĞİTİME YANSIMALARI**
- **BÖLÜM SONU UZUN ÖZET**
- **CURRY ÖĞRENME STİLİ MODELİNE GÖRE HAZIRLANMIŞ ETKİNLİK PLANI ÖRNEĞİ "FELSEFEYE GİRİŞ DERSİ ÖRNEĞİ"**

Kaynakça
Yazar Bilgisi

[1] Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi.

Lynn Curry 1983 yılında "American Educational Research Association" yıllık toplantısında sunduğu bildirisinde öğrenme stillerine ilişkin alan yazında var olan çalışmalarda iki temel sorundan bahsetmiştir. Bunlardan ilki öğrenme stillerine ilişkin tanımlardaki karmaşadır. İkinci sorun ise öğrenme stili modelleri kapsamında geliştirilen ölçeklerin ölçmeye çalıştığı davranışlar arasındaki ilişkisel çeşitliliklerdir. Bu nedenle, Curry öncelikle öğrenme stili ile ilişkili kavramları tanımlamıştır. Ardından, psikometrik ölçütler açısından geçerli öğrenme stillerini merkezden dışa doğru bir soğanın farklı katmanlarına yerleştirerek Curry Öğrenme Stili Modelini oluşturmuştur. Curry Öğrenme Stili Modeli merkezden dışa doğru dört boyuttan oluşmaktadır. Bunlar sırası ile bilişsel kişilik, bilgiyi işleme, sosyal etkileşim ve öğretimsel tercih olarak adlandırılmaktadır. Curry Öğrenme Stili Modeli bilişsel kişilik boyutunda 9, bilgiyi işleme boyutunda 6, sosyal etkileşim ve öğretimsel tercih boyutlarında 3 olmak üzere toplam 18 öğrenme stili modelini ve bu modeller kapsamında sunulan öğrenme stillerini ölçmek amacıyla geliştirilmiş 18 ölçme aracını içermektedir.

Senaryo Örneği "Sınıf-içi uygulamalarda farklı öğrenme stillerine hitap edebilme"

Yağmur Öğretmen, kürsüsüne geçip ders anlatmaya başlar. Başlarda bütün öğrencilerin yüzleri ona dönükken bir süre sonra bazı öğrencilerin kafasını sıraya koyduklarını, bazılarının defterine bir şeyler çizdiklerini, bazılarının da telefonla ilgilenmek gibi istenmeyen davranışlar sergilediklerini fark eder. Öğretmen aynı yöntemleri kullanarak ders anlatmaya devam eder ancak öğrencilerinin derse karşı giderek artan ilgisizliği canını sıkmaktadır ve bu soruna çözüm bulmak için araştırmalara başlar. Araştırmalar sonucunda öğrencilerinin farklı öğrenme stillerine sahip olduğunu ve dersini farklı öğrenme stillerine hitap eden etkinliklerle çeşitlendirmesi gerektiği sonucuna varır. Öğretmen oyunlar, görsel-işitsel etkinlikler, beyin fırtınası gibi farklı öğretim yöntem ve tekniklerini derslere getirerek derslerini çeşitlendirir. Öğretmen öncelikle öğrencilerinin derse karşı tutumlarındaki olumlu değişimi gözlemler. Derste istenmeyen davranışlar sergileyen öğrencilerin sayısı azalmaya başlar. 2 ay sonra ise öğrencilerin akademik başarılarının yükseldiğini görür. Öğretmenin bu yaşantısı öğrencilerin farklı stillerle öğrendiğini ve dersin farklı öğrenme stillerine hitap edecek şekilde düzenlemesinin öğrenci tutum ve başarısı açısından önemli olduğunu göstermektedir.

GİRİŞ

Bireyin öğrenme yeteneği, onu diğer canlılardan ayıran en önemli özelliklerinden biridir. Toplumdaki her birey daha iyi anlamak ve hatırlamak, daha hızlı okumak, daha mantıklı düşünmek ya da daha yaratıcı olmak ister. Bu hedeflere ulaşmanın yolu bireylerin nasıl öğrendiğini anlayıp yorumlayabilmekten geçmektedir. Her bireyin kendine özgü öğrenme özellikleri olduğu kadar başka bireylerle paylaş-

Kaynakça

Allinson, C. W. & Hayes, J. (1996). The cognitive style index: A measure of intuition-analysis for organizational research. *Journal of Management studies*, *33*(1), 119-135.

Allport, G. W. (1927). Concepts of trait and personality. *Psychological Bulletin, 24,* 284-293.

Alp, G. T., Tuncer, A. D., Sulaiman, S. A., Petronas, S. U. T., & Güngör, M. A. (2019, November). Bilişsel stilin çalışan performansı üzerindeki etkisi: Teknoloji ve AR-GE sektöründe detaylı bir analiz. In *Proceedings on 2nd International Conference on Technology and Science*.

Aşkar, P. & Akkoyunlu, B. (1993). Kolb öğrenme stili envanteri. *Eğitim ve Bilim*, *17*(87), 23-38.

Ataizi, M. (2001). Bilişsel biçim aileleri. *Kurgu Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Uluslararası Hakemli İletişim Dergisi*, *18*(18), 221-235.

Balbal, K. F. (2016). Honey & Mumford ve Mccarthy Öğrenme stili modellerinin bulanık mantık tabanlı gerçekleştirimi ve Performans Analizi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Manisa: Celal Bayar Üniversitesi.

Bati, A. H., Tetik, C. & Gürpınar, E. (2010). Öğrenme yaklaşımları ölçeği yeni seklini Türkçeye uyarlama ve geçerlilik güvenirlilik çalışması. *Türkiye Klinikleri Tıp Bilimleri Dergisi*, *30*(5), 1639-1646.

Bebek, E. K. (2004). Boğaziçi Üniversitesi'nde psikolojiye giriş dersi alan üniversite öğrencilerinin bilişsel biçimleri ile cinsiyetleri, alanları ve genel akademik başarıları arasındaki ilişki. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi.

Bıyıklı, C. (2016). Öğrencilerin öğrenme yaklaşımları ile ders çalışma süreleri arasındaki ilişki. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *17*(3), 98-119.

Biggs, J., Kember, D. & Leung, D. Y. (2001). The revised two-factor study process questionnaire: R-SPQ-2F. *British Journal of Educational Psychology*, *71*(1), 133-149.

Bilgin, İ. & Durmuş, S. (2003). Öğrenme stilleri ile öğrenci başarısı arasındaki ilişki üzerine karşılaştırmalı bir araştırma. *Educational Sciences: Theory & Practice*, *3*(2), 162-173.

Brown, D (1987). *Principles of language learning and teaching.* USA: Prentice Hall,.

Buttner, E. H. & Gryskiewicz, N. (1993). Entrepreneurs' problem-solving styles:An empirical study using the Kirton Adaption/Innovation theory. *Journal of Small Business Management*, *31*, 22-22.

Candar, M.K. & Saracaloğlu, A.S. (2014). İlköğretim 7. sınıf öğrencilerinin bilişsel stilleri ile çeşitli değişkenler arasındaki ilişki. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, *5*(1), 71-94.

Candar, M. K.(2012). İlköğretim 7. sınıf öğrencilerinin bilişsel stilleri ile çeşitli değişkenler arasındaki ilişki. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi.

Cassidy, S. (2004). Learning styles: An overview of theories, models, and measures. *Educational Psychology*, *24*(4), 419-444.

Clark, S.D. & Latshaw, C.A. (2012). Peeling the onion called student performance: An ınvestigation into the factors

affecting student performance in an introductory accounting class. *Review of Business*, *33*(1), 19-28.

Cools, E. & Bellens, K. (2012). The onion model: Myth or reality in the field of ındividual differences psychology? *Learning and Individual Differences*, *22*(4), 455-462.

Curry, L. (1990a). Learning styles in secondary schools: A review of ınstruments and ımplications for their use. *ERIC Document*. https://eric.ed.gov/?id=ED317283

Curry, L. (1990b). A critique of the research on learning styles. *Educational leadership*, *48*(2), 50-56.

Curry, L. (1983) *An organization of learning styles theory and constructs. ERIC Document,* 235 185.

Curry, L. (1987). *Integrating concepts of cognitive or learning style, a review with attention to psychometric standards* (Ottawa, ON, Canadian College of Health Service Executives).

Curry, L. (2000). Review of learning style, studying approach, and ınstructional preference research in medical education. *International Perspectives on Individual Differences*, *1*, 239-276.

Dikmen, M., Bahadır, F. & Akmençe, E. (2018). Öğretmen adaylarının öğrenme stillerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Eğitim Yansımaları*, *2*(1), 24-37.

Ee, J., Seng, T.O. & Kwang, N.A. (2007) Styles of creativity: Adaptors and ınnovators in a singapore context. *Asia Pacific Education Review*, *8*(3), 364-373.

Ekici, G. (2002). Gregorc öğrenme stili ölçeği. *Eğitim ve Bilim, 27*(123), 42-47.

Ekici, G. (2013). Gregorc & Kolb öğrenme stili modellerine göre öğretmen adaylarının öğrenme stillerinin cinsiyet ve genel akademik başarı açısından incelenmesi. *Eğitim ve Bilim, 38*(167), 211-225.

Entwistle, N., & Ramsden, P. (1983). *Understanding student learning*. London: Croom Helm.

Ernest, C.H. & Paivio, A. (1971). Imagery and verbal associative latencies as a function of ımagery ability. *Canadian Journal of Psychology 25*(1), 83- 90.

Güven, B. (2003). İlköğretim beşinci sınıf sosyal bilgiler dersinde alan bağımlılık-alan bağımsızlık bilişsel stil boyutlarına uygun olarak hazırlanan öğretim etkinliklerinin akademik başarı ve tutumlar üzerindeki etkisi. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

Güven, M. & Kürüm, D. (2008). Öğretmen adaylarının öğrenme stilleri ile eleştirel düşünme eğilimleri arasındaki ilişki. *İlköğretim Online*, *7*(1), 53-70.

Huang, Y.M. (2015). Exploring the factors that affect the intention to use collaborative technologies: The differing perspectives of sequential/global learners. *Australasian Journal of Educational Technology*, *31*(3), 278-292.

Kaplan, E. J. & Kies, D. A. (1995). Teaching styles and learning styles: which came first? *Journal of Instructional Psychology*, *22*(1), 29–33.

Keefe, J. W. (1985). Assessment of learning style variables: The NASSP task force model. *Theory into Practice*, *24*(2), 138-144.

Kirton, M. J., & De Ciantis, S. M. (1986). Cognitive style and personality: The kirton adaption-ınnovation and cattell's sixteen personality factor ınventories. *Personality and Individual Differences*, *7*(2), 141-146.

Kolb, A. Y., & Kolb, D. A. (2009). Experiential learning theory: A dynamic, holistic approach to management learning,

education and development. In *The Sage Handbook Of Management Learning, Education and Development*, Sage Publishing.

Kolb, D. A., Boyatzis, R. E., & Mainemelis, C. (2001). Experiential learning theory: Previous research and new directions. *Perspectives on Thinking, Learning, and Cognitive Styles*, *1*(8), 227-247.

Martinsen, Ø. L. & Furnham, A. (2016). The assimilator–explorer styles and creativity. *Personality and Individual Differences*, *98*, 297-299.

Messick, S. (1984). The nature of cognitive styles: problems and promises in educational research. *Educational Psychologist, 19*, 59±74.

Mumford, A.(1987). Learning styles and learning. *Personnel Review,16*(3), 20-23. https://doi.org/10.1108/eb055565.

Orkun, M. A. & Bayırlı, A. (2019). Öğrenme stilleri modellerinin incelenmesi. *Maarif Mektepleri Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, *3*(1), 71-83.

Özarslan, M., & Bilgin, İ. (2016). Öğrencilerin alan bağımlı/bağımsız bilişsel stillerinin ve bilimsel düşünme yeteneklerinin maddenin doğası kavramlarını anlamalarına ve fen dersine yönelik tutumlarına etkisi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *13*(33), 94-110.

Özkalp, E. (1993). *Davranış bilimlerine giriş*. Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları.

Paivio, A. & Clark, J. M. (2006, Eylül). Dual coding theory and education. ın draft chapter presented at the conference on *Pathways to Literacy Achievement for High Poverty Children* at The University of Michigan School of Education. Citeseer.

Pask, G. & Scott, B. C.E. (1972). Learning strategies and individual competence. *International Journal of Man-Machine Studies,4,* 217-253.

Pavalache-Ilie, M., & Cocorada, S. (2014). Interactions of students' personality in the online learning environment. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, *128*, 117-122.

Ribich, F. D. & Schmeck, R. R. (1979). Multivariate relationships between measures of learning style and memory. *Journal of Research in Personality*, *13*(4), 515-529.

Rozencwajg, P., & Corroyer, D. (2005). Cognitive processes in the reflective-impulsive cognitive style. *The Journal of genetic psychology*, *166*(4), 451-463.

Schmeck, R. R., Ribich, F., & Ramanaiah, N. (1977). Development of a self-report ınventory for assessing ındividual differences in learning processes. *Applied Psychological Measurement*, *1*(3), 413-431.

Schmitt M., & Blum G.S. (2020). State/trait ınteractions. In: Zeigler-Hill V., Shackelford T.K. (eds) *Encyclopedia of personality and ındividual differences.* Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-319-24612-3_1922

Sever, E. (2008). Öğrenme *stilleri: İlköğretim 6-8. sinif* öğrencilerine yönelik bir ölçek geliştirme çalişmasi. (Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi). Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi.

Süral, S., & Sarıtaş, E. (2010). Grasha-Reichmann öğrenme ve öğretme stili ölçeklerinin Türkçe uyarlama çalışması. *Education Sciences, 5*(4), 2162-2177.

Şeker, H. (2013). Vermunt'un öğrenme stilleri ölçeğinin Türkçe formunun geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Milli Eğitim Dergisi*, *43*(199), 62-87.

Şimşek, Ö. (2007). *Marmara* öğrenme stilleri ölçeğinin geliştirilmesi ve 9-11 yaş çocuklarının öğrenme stillerinin incelenmesi. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi.

Taymur İ., & Türkçapar M.H. (2012). Kişilik: Tanımı, sınıflaması ve değerlendirmesi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, 4*, 154-177.

Winter, D. G., & Barenbaum, N. B. (1999). History of modern personality theory and research. *Handbook of Personality: Theory and Research*, *2*, 3-27.

Yeşilyurt, E. (2019). Öğrenme stili modelleri: Teorik temelleri bağlamında kapsayıcı bir derleme çalışması. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, *14*(20), 2169-2226.

Yılmaz, M.B. & Orhan, F.(2011). Ders çalışma yaklaşımı ölçeğinin Türkçe formunun geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Eğitim ve Bilim,* 36(159), 69-83.

BÖLÜM 4

DUNN & DUNN ÖĞRENME STİLİ MODELİ

Dr. Özlem GÖKTAŞ ÖZTÜRK[1]

İÇİNDEKİLER

Bölümün Amaçları
Kavram Haritasında Yolculuk
Senaryo Örneği

- **GİRİŞ**
- **DUNN & DUNN ÖĞRENME STİLİ MODELİNİN KURAMSAL TEMELLERİ**
- **DUNN & DUNN ÖĞRENME STİLİ MODELİNİN KAPSAMI VE BOYUTLARI**
- **DUNN & DUNN ÖĞRENME STİLİ PROFİLİNİ BELİRLEME ARACININ BOYUTLARI VE ÖRNEK MADDELER**
- **DUNN & DUNN ÖĞRENME STİLİ PROFİLİNE SAHİP BİREYLERİN ÖZELLİKLERİ**
- **DUNN & DUNN ÖĞRENME STİLİ PROFİLLERİNİN ÖĞRETİMİNDE / GELİŞTİRİLMESİNDE KULLANILABİLECEK ARAÇ-GEREÇLER VE ÖĞRETİM YAKLAŞIMLARI**
- **DUNN & DUNN ÖĞRENME STİLİ MODELİNİN EĞİTİME YANSIMALARI**
- **BÖLÜM SONU UZUN ÖZET**
- **DUNN & DUNN ÖĞRENME STİLLERİ MODELİNE GÖRE HAZIRLANMIŞ ETKİNLİK PLANI ÖRNEĞİ "MATEMATİK DERSİ ÖRNEĞİ"**

Kaynakça
Yazar Bilgisi

[1] Milli Eğitim Bakanlığı.

Dunn ve Dunn öğrenme stili dünyada en çok kullanılan öğrenme stillerinden biridir. Gerek geniş yaş aralığına hitap etmesi gerekse 1980'lerden itibaren süregelen araştırmalarla yüksek bir geçerlik ve güvenirliğe sahip olması modelin çokça tercih edilmesinin nedenlerindendir. Ayrıca bu model çevresel, duygusal, sosyal, fiziksel ve psikolojik olmak üzere 5 boyut ve her boyutun alt başlıklarından oluşan 21 elementle öğrencilerin öğrenme stilleri tespit etmektedir. Beyin Yerleşim Teorisi ve Bilişsel Stratejilerden temel alan Dunn öğrenme stilleri modelinde ölçeğin uygulandığı tüm gruplarda 6 ila 14 arasında bu elementlerden görüldüğü sonucuna ulaşılmıştır.

Senaryo Örneği "öğrenme stilini bilen veliler ve öğretmenler ile daha mutlu, daha başarılı olan öğrenciler"

Şengül öğretmen bir ortaokulda matematik dersi öğretmeni ve 5-A sınıfının da şube rehber öğretmenidir. Şengül öğretmen, öğrencilerinin öğrenme stillerinin farkında olan ve sınıf ortamında olabildiğince öğrencilerine göre düzenlemeler yapan bilinçli bir eğitimcidir. Şengül öğretmen eğitim öğretim yılının başında yaptığı ilk veli toplantısında çoğu velinin öğrencilerinin ders çalışması konusunda çatışmalar yaşadığını fark etmiştir. Örneğin kimi veliler çocuklarının gürültülü yerlerde ders çalıştığını, kimisi çocuklarının anne ya da babasıyla ders çalışmak istediğini kimisinin ise çalışmak için hep bir arkadaşına ihtiyaç duyduğunu ifade etmiştir. Bazı veliler ise öğrencilerinin yalnız ve sesiz bir ortamı tercih etmesine rağmen yine de istedikleri başarıyı elde edemediklerini ifade etmişlerdir. Şengül öğretmen şunu fark etmiştir: veliler, öğrencilerin bireysel farklılıkları nasıl olursa olsun başarıya giden yolda sessizlik, düzenli bir oda, arkadaşlarıyla az görüşmek, belli saatlerde ders çalışmak gibi kuralların gerekli olduğunu düşünmektedirler.

Velilerin sıkıntılarını dinleyen Şengül öğretmen velilerin söylediklerine katıldığını fakat her öğrenci için farklı öğrenme stratejileri olduğundan bahsetmiş, gözlemlediği bazı çalışmalardan örnekler vermiştir. Mesela bazı derslerde Abdullah bireysel çalışmayı tercih ederken, Zahide arkadaşından öğrenmekte, İbrahim ise öğretmenine sorular sormaktadır. Ya da Can sesten oldukça rahatsız olurken Yiğit sesten etkilenmeden çalışmasına devam etmektedir. Şengül öğretmen bunun gibi daha birçok farklılığın öğrencilerini etkilediğinden ve onların başarısını arttırmanın bir yolunun da öğrenme stillerine uygun tercihlerde bulunmalarına yardımcı olmaktan geçtiğini velilerine anlatmıştır. Bunun için kullanılan öğrenme stili ölçeğinden bahsetmiş ve öğrencilerine de uygulamak istediğini belirtmiştir.

Bir sonraki veli toplantısı öğrencilerin öğrenme stillerini bilen velilerin olduğu, daha az sıkıntının konuşulduğu bir ortamda geçmiş, her veli öğrencisine uygun bir ortamı evde oluşturmaya çalışmıştır. Şengül öğretmen de öğrencilerini daha iyi tanır ve onlara uygun sınıf ortamı oluşturmuş, etkinlikler geliştirmiştir. Yılsonunda daha az kaygılı ve bilinçli veliler ile daha mutlu, motivasyonu yüksek öğrenciler Şengül öğretmenin en büyük mutluluğudur.

Kaynakça

Ataseven, N. & Oğuz, A. (2015). Türkiye'de öğrenme stilleri konusunda yapılan tezlerin incelenmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*. *4* (3), 22.

Babadoğan, C. (1994). Öğrenme stilleri ve stratejileri arasındaki ilişki. *1. Eğitim Bilimleri Kongresi: Kuram, Uygulama, Araştırma,* Adana: Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, 3: 1056-1065.

Bacanlı, H. (2002). *Gelişim ve öğrenme*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

Bozkurt, O. (2005). İlköğretim 6. sınıf fen bilgisi dersinin *Dunn ve Dunn* öğrenme stili modeli kullanılarak öğretilmesinin öğrencilerin akademik başarı, tutum ve bilimsel süreç becerileri üzerine etkisi. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi.

Braio, A., Beasley, T. M. , Dunn, R., Quinn, P. & Buchanan, K. (1997). Incremental implementation of learning style strategies among urban low achievers. *The Journal of Educational Research, 91*(1), 15-25.

Brandt, R. (1990). On learning styles: A conversation with Pat Guild. *Educational Leadership*, *48* (2), 10-13.

Burke, K. & Dunn, R. (2002). Learning style-based teaching to raise minority student test scores There's no debate! *The Clearing House: A Journal of Educational Strategies, Issues and Ideas, 76*, (2), 103-106.

Çelik, F., Yalçın, R., Çatal, Ö. G. & Aydın, A. (2014). Öğretmen adaylarının öğrenme stillerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, (32)*, 114 – 129.

Dunn, R., Beududy, J.S. & Clavas, A. (1989). Survey of research on learning styles. *Education Leadership, References. 52.*

Dunn, R., & Dunn, K. (1974). Learning style as a criterion for placement in alternative programs. Kappan. *Indiana: Phi Delta Kappa*. December, 275-279.

Dunn, R., & Dunn, K. (1978). *Teaching students through their individual learning styles.* Reston, VA: Reston Publishing Company, Inc

Dunn, R. (l990). Understanding the Dunn and Dunn learning styles model and the need for individual diagnosis and prescription. *Journal of Reading, Writing, and Learning Disabilities International. NY: Hemisphere Publishing Corporation, 6*(3) 223-247.

Dunn, R., Dunn, K. & Price, G.E. (1977). *Diagnosing learning styles: A prescription for avoiding malpractice suits.* Kappan. Indiana: Phi Delta Kappa, 418-420.

Dunn, R. (1983). Learning style and its relationship to exceptionality at both ends of the continuum. Exceptional Children. *Reston, VA: The Council for Exceptional Children, 49* (6), 496-506.

Dunn, R. (1984). Learning style: State of the science. *Theory Into Practice, 23*(1), 10-19.

Dunn, R. (1988). Commentary: Teaching students through their perceptual strengths or preferences. *Journal of Reading, 31*(4), 304-309.

Dunn, R., Dunn, K., & Price, G.E. (1975, 1978, 1984, 1985, 1987, 1989, 1990, 1996). *Learning style inventory*. Lawrence, Kansas: Price Systems, Inc., Box 1818.

Dunn, R. (2001). Learning style differences of nonconforming middle-school students. *NASSP Bulletin,* 85, 626.

Dunn, R. & Burke, K. (2006). *Learning style: The clue to you. Lscy: Research and Implementation Manual*. www.learningstyles.net '

Dunn , R., Honigsfeld, A., Doolan, L. S., Bostrom, L., Russo, K., Schiering , M. S., Suh, B. & Tenedero, H. (2009). Impact of learning-style ınstructional strategies on students' achievement and attitudes: perceptions of educators in diverse ınstitutions. *The Clearing House: A Journal of Educational Strategies, Issues and Ideas, 82*(3), 135-140.

Fer, S. (2011). Öğrenme stilleri ve stil odaklı öğretim tasarımı. S. Fer, (Ed.) *Öğrenme Öğretme Kuram ve Yaklaşımları* (s. 199-216). Ankara: Anı Yayıncılık.

Gençdoğan, B. (2002). Bilişsel öğrenme, bilgiyi işleme kuramı. *Gelişim ve* öğrenme psikolojis*i* (s. 165-170). Ankara: Mikro Yayın.

Honigsfeld, A. & Dunn, R. (2009). Learning-style responsive approaches for teaching typically performing and atrisk adolescents. *The Clearing House: A Journal of Educational Strategies, Issues and Ideas, 82* (5), 220-224.

Lefkowitz, R. F. (2001). *Enhancement of achievement and attitudes toward learning of allied health students presented with traditional versus learning-style* ınstruction *on medical/legal* ıssues *of healthcare.* (Unpublished PhD Thesis). New York; St. John's University.

Magnio, C. (1996). A meta-analysis of Dunn and Dunn model correlational research with adult populations. (Unpublished PhD Thesis). New York; St. John's University.

Otrar, M. (2006). Öğrenme stilleri ile yetenekler akademik başarı ve ÖSS başarısı arasındaki ilişki. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi.

Park, C. C. (2000). Learning style preferences of Southeast Asian students. *Urban Education*, *35*(3), 245–268.

Şimşek, Ö. (2007). *Marmara Öğrenme Stilleri Ölçeği'nin geliştirilmesi ve 9-11 yaş çocuklarının öğrenme stillerinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi.

Torres, R. M. & Cano, J. (1995). Learning style: A factor to critical thinking? *Journal of Agricultural Education, 36*,(4), 55-62.

Witkin, H. A. Moore, C. A., Goodenough, D. R. & Cox, P. W. (1977). Field dependent and fielde independent cognitive styles and their educational implications. *Review of Educational Research. 47* (1), 1-64.

Bölümdeki görsellerin alındığı adresler:

https://www.google.com.tr/imghp?hl=tr&tab=wi

https://www.pinterest.ie/pin/

Etkinlik Planı hazırlanırken yararlanılan kaynaklar:

Ortaokul Matematik Dersi Öğretim Programı (5., 6., 7. ve 8. Sınıflar) http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/201813017165445-MATEMAT%C4%B0K%20%C3%96%C4%9ERET%C4%B0M%20PROGRAMI%202018v.pdf

Bozkurt, O. (2005). İlköğretim 6. sınıf fen bilgisi dersinin *Dunn ve Dunn* öğrenme stili modeli kullanılarak öğretilmesinin öğrencilerin akademik başarı, tutum ve bilimsel süreç becerileri üzerine etkisi. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi.

Lefkowitz, R. F. (2001). *Enhancement of achievement and attitudes toward learning of allied health students presented with traditional versus learning-style* ınstruction *on medical/legal* ıssues *of healthcare.* (Unpublished PhD Thesis). New York: St. John's University.

Oyunlar:

https://www.girisimciogretmen.com/Product/Product?ProductProductID=860 adresinden alınmıştır.

BÖLÜM 5

EDMONDS ÖĞRENME STİLLERİ MODELİ

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa POLAT[1]

İÇİNDEKİLER

Bölümün Amaçları
Kavram Haritasında Yolculuk
Senaryo Örneği

- **GİRİŞ**
- **EDMONDS ÖĞRENME STİLLERİ MODELİNİN KURAMSAL TEMELLERİ**
- **EDMONDS ÖĞRENME STİLLERİ MODELİNİN KAPSAMI VE BOYUTLARI**
- **EDMONDS ÖĞRENME STİLLERİ PROFİLİNİ BELİRLEME ARACININ BOYUTLARI VE ÖRNEK MADDELER: ELSIE**
- **EDMONDS ÖĞRENME STİLLERİ PROFİLLERİNE SAHİP BİREYLERİN ÖZELLİKLERİ**
- **EDMONDS ÖĞRENME STİLİ PROFİLLERİNİN ÖĞRETİMİNDE/ GELİŞTİRİLMESİNDE KULLANILABİLECEK ARAÇ-GEREÇLER VE ÖĞRETİM YAKLAŞIMLARI**
- **EDMONDS ÖĞRENME STİLLERİ MODELİNİN EĞİTİME YANSIMALARI**
- **BÖLÜM SONU UZUN ÖZET**
- **EDMONDS ÖĞRENME STİLLERİ MODELİNE GÖRE HAZIRLANMIŞ ETKİNLİK PLANI ÖRNEĞİ "İNGİLİZCE DERSİ ÖRNEĞİ"**

Kaynakça
Yazar Bilgisi

[1] Karabük Üniversitesi.

Tıpkı göz retinası ya da parmak izi gibi her bireyin öğrenmeye yönelik eğilimleri ve öğrenme sürecindeki tercihleri de kendine has, eşsiz bir nitelik göstermektedir. Edmonds Öğrenme Stilleri Modeline göre her birey nörolojik olarak "programlanmış" bir yapıya sahiptir. Bireylerin öğrenme stillerinin belirlenmesinde bireyin bilgiyi içselleştirme sürecindeki algısal tercihleri temelinde öğrenme profillerinin ortaya çıkarılması gerekmektedir. Bu amaç doğrultusunda Reinert (1976) ELSIE (Edmonds Öğrenme Stilleri Belirleme Alıştırması) adlı ölçme aracını geliştirmiştir. Bireylerin ELSIE'den aldığı skorlar temelinde algısal tercihlerinin dört temel alandaki ağırlıkları incelenerek, öğrenme profilleri ve buna bağlı olarak öğrenme stilleri belirlenmektedir. Gerek bireysel olarak gerekse sınıfın bütününe yönelik olarak öğrenme profillerinin belirlenmesi hem bireyselleştirilmiş öğretim hem de diğer öğretim yaklaşımlarında etkili öğrenme ve öğretme sürecinin gerçekleştirilmesi noktasında destekleyici bir işlev görebilir.

Senaryo Örneği ELSIE

Lefika öğretmen eğitim fakültesinden mezun olduğu yıl Erzurum'da bir ilkokula atanmıştır. Atama işlemlerinin tamamlanmasının ardından büyük bir mutlulukla okulunu ziyaret etmiş, okulda görev yapan idareciler ve diğer öğretmenlerle tanışmıştır. Eğitim öğretim yılının başlamasını heyecanla bekleyen Lefika öğretmen okulunda görev yapan diğer iki İngilizce öğretmeni olan Defne ve Göktürk öğretmen ile sıklıkla görüşmekte, birlikte gelecek yıla ilişkin planlamalar yapmakta ve geçmiş yıllarda diğer öğretmenlerin yaşanan sorunlarını dinlemektedir. Her iki öğretmenin de en fazla yakındığı konulardan biri de öğrencilerin yabancı dilde sözcük dağarcıklarının gelişiminde karşılaştıkları problemler ile ilgilidir. İki öğretmen de öğrencilerine yeni sözcüklerin öğretiminde tıpkı kendi öğrencilik dönemlerinde olduğu gibi sözcükleri anlamlarıyla birlikte üçer kez yazmalarını istemelerine rağmen, defterleri kontrol ettiklerinde büyük bir çoğunluğun sıklıkla bu ödevleri yapmadıklarını görmüşlerdir. Üstelik velilerden gelen dönütler de öğrencilerin evde kelimeleri yazmak istemediklerini hatta bu yüzden İngilizce dersine karşı olumsuz tutumlar geliştirdikleri yönündedir. Oysa her iki öğretmen de kendilerinin de sözcük dağarcıklarını sürekli yazarak geliştirdiklerini, kelime öğrenme öğretme sürecinde en başarılı yöntemin bu olduğunu ısrarla vurgulamakta ve öğrencilerin yaşadıkları sorunun başka nedenlerden ötürü kaynaklandığını varsaymaktadırlar.

Durumu can kulağıyla dinleyen Lefika öğretmenin aklına lisans eğitiminde aldığı derslerde sıklıkla ifade edilen şu satılar gelmiştir: "*Tıpkı göz retinası ya da parmak izi gibi her öğrencinin öğrenmeye yönelik eğilimleri ve öğrenme sürecindeki tercihleri de kendine has, eşsiz bir nitelik göstermektedir.*" Bir diğer ifadeyle, bir öğrenci için oldukça başarılı sonuçlar veren bir yöntem, teknik ya da strateji bir diğer öğrenci için aynı sonuçlar vermeyebilir. Üstelik öğrenimi süresince bu hipotezi

Kaynakça

Cassidy, S. (2004). Learning styles: An overview of theories, models, and measures. *Educational Psychology, 24*, 420-444.

Chen, T. K., & Hung, P. (2015). Exploring perceptual learning style preferences of university esp students in Taiwan. *The Journal of Teaching English for Specific and Academic Purposes, 3*(1), 69-76.

Coffield, F.J., Moseley, D.V., Hall, E. & Ecclestone, K. (2004). *Learning styles and pedagogy in post-16 learning: A systematic and critical review.* Trowbridge, Wiltshire: Cromwell Press.

Corbett, S. S., & Smith, W. F. (1984). Identifying student learning styles: Proceed with caution! *Modern Language Journal, 68*(3), 212-221

Dunn, R. (1983). Learning style and its relation to exceptionality at both ends of the spectrum. *Exceptional Children, 49*(6), 496–506.

Garger, S., & Guild, P. (1984). Learning styles: The crucial differences. *Curriculum Review, 23*, 9-12

Güven, M., Çardak, Ç. S, Sever, D. & Vural, L. (2008). *Türkiye'de öğrenme stillerine ilişkin yapılan araştırmaların kullanılan envanterler boyutunda incelenmesi.* Uluslararası Eğitim Bilimleri Konferansında sunulan bildiri, Famagusta, Kuzey Kıbrıs

Hill, J.S. (1976). *Cognitive style interest inventory.* Bloomfield Hills, MI: Oakland Community College Press

Hsu, W. (2016). Differentiating teaching according to individual learning style: Options and suggestions. *European Journal of Language Studies, 3*(2), 47-56.

Kamińska, M.P. (2014). *Learning styles and second language education.* UK: Cambridge Scholars Publishing.

Keefe, J. W. (1987). *Learning style theory and practice.* Reston VA: National Association of Secondary School Principals.

Keefe, J. W., & Monk, J. S. (1986). *Learning styles profile examiner's manual*. Reston, VA: National Association of Secondary School Principals

Nah, K. (1989). *The relationship of Korean students' learning style with residence, gender, and achievement.* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Oklahoma State University

Nield, K. (2004). *A case study of the learning preferences of Chinese distance learners.* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Sheffield Hallam University. Sheffield, İngilitere

Odendaal, A. (2013). *Perceptual learning style as an influence on the practising of instrument students in higher music education.* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Sibelius Academy of the University of the Arts. Helsinki, Finlandiya

Polat, M., & Güven, M. (2017). Edmonds öğrenme stilleri belirleme ölçeğinin Türkçeye uyarlama çalışması. *İlköğretim Online, 16*(2), 848-859

Reinert, H. (1976). One picture is worth a thousand words: Not necessarily. *The Modern Language Journal, 60* (4), 160-168.

Reinert, H. (1977). ELSIE is no bull! or: On utilizing information concerhing student learning styles. Renate Schultz (Editör). *Personalizing Foreign Laiguage Instruc4onef Learning Styles and Teaching Options* içinde (21-29). Illinois: National Textbook Company

Riding, R. & Cheema, I. (1991). Cognitive styles-an overview and integration. *Educational Psychology, 11* (3/4), 193-215.

Rolfe, A., & Cheek, B. (2012). Learning styles. *InnovAiT: Education and Inspiration for General Practice, 5*(3), 176–181.

Bölümdeki görsellerin alındığı adresler:

Senaryo örneği: https://www.teachermagazine.com.au/articles/tackling-the-learning-styles-myth

Giriş: https://static.country-guide.ca/wp-content/uploads/2019/04/04151113/learning-509366330-GettyImages.jpg

Giriş 2: http://practutor.blogspot.com/2012/08/different-learning-styles-of-different.html

Edmonds Öğrenme Stilleri Modelinin Kuramsal Temelleri: http://practutor.blogspot.com/2012/08/different-learning-styles-of-different.html

Görselleştirme: https://tr.pinterest.com/edtechlens/visual-learners/

Yazıcı sözcük: https://www.colourbox.com/vector/spelling-word-cloud-vector-29311535

Dinleme: https://www.nytimes.com/guides/smarterliving/be-a-better-listener

Etkinlik: https://www.showmeimages.com/news/tactile_learner.html

Günlük plan hazırlanırken yararlanılan kaynaklar:

Family members song for kids! https://www.youtube.com/watch?v=NVEzzzia8Yo

BÖLÜM 6

FELDER- SİLVERMAN ÖĞRENME STİLİ MODELİ

Doç. Dr. Bengisu KOYUNCU[1]

İÇİNDEKİLER

Bölümün Amaçları
Kavram Haritasında Yolculuk
Senaryo Örneği

GİRİŞ

- **FELDER - SİLVERMAN ÖĞRENME STİLİ MODELİNİN KURAMSAL TEMELLERİ**
- **FELDER - SİLVERMAN ÖĞRENME STİLİ MODELİNİN KAPSAMI VE BOYUTLARI**
- **FELDER - SOLOMAN ÖĞRENME STİLİ PROFİLİNİ BELİRLEME ARACININ BOYUTLARI VE ÖRNEK MADDELER**
- **FELDER - SİLVERMAN ÖĞRENME STİLİ MODELİNE SAHİP BİREYLERİN ÖZELLİKLER**
- **FELDER VE SİLVERMAN ÖĞRENME STİLİ PROFİLLERİNİN ÖĞRETİMİNDE/ GELİŞTİRİLMESİNDE KULLANILABİLECEK ARAÇ-GEREÇLER VE ÖĞRETİM YAKLAŞIMLARI**
- **FELDER - SİLVERMAN ÖĞRENME STİLİ MODELİNİN EĞİTİME YANSIMALARI**
- **BÖLÜM SONU UZUN ÖZET**
- **FELDER - SİLVERMAN ÖĞRENME STİLİ MODELİNE GÖRE HAZIRLANMIŞ DERS PLANI ÖRNEĞİ "PROGRAM GELİŞTİRME VE ÖĞRETİM DERSİ ÖRNEĞİ"**

Kaynakça
Yazar Bilgisi

[1] Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi.

Kaynakça

Aslan, B.G. (2010). *E-öğrenme için öğrenci modellemesine yönelik bir orta katman yapının gerçekleştirilmesi*. (Yayınlanmamış doktora tezi). İzmir: Ege Üniversitesi.

Atman, N. (2009). *Web ortamında öğrenen hareketlerinin izlenmesi yoluyla öğrenme stillerinin tahmin edilmesi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). İzmir: Ege Üniversitesi.

Çardak, Ç.S. (2012). *Harmanlanmış öğrenme sürecinde öğrencilerin etkileşimlerinin ve öğrenme düzeylerinin incelenmesi*. (Yayınlanmamış doktora tezi). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi

Çardak, Ç. S., & Selvi, K. (2016). The construct validity of Felder-Soloman index of learning styles (ILS) for the prospective teachers. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, *15*(2).

Çiloğlugil, B. (2015). *Kişiselleştirilmiş öğrenmeyi destekleyen bir altyapı*. (Yayınlanmamış doktora tezi). İzmir: Ege Üniversitesi.

Dağ, F. (2008). *Anlambilimsel örün teknolojilerine dayalı bireyselleştirilmiş öğretim sistemi tasarımı*. (Yayınlanmamış doktora tezi). Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi

Ekici, G. (2003). Öğrenme stiline dayalı öğretim ve biyoloji dersi öğretimi*ne yönelik ders planı örnekleri.* Ankara: Gazi Kitapevi

Felder R.M. & Soloman B.A. (2000). *Index of learning styles questionnaire*. https://www.webtools.ncsu.edu/learningstyles/

Felder, R. M. (1995). A longitudinal study of engineering student performance and retention. IV. Instructional methods. *Journal of Engineering Education*, *84*(4), 361-367.

Felder, R. M. (1995). A longitudinal study of engineering student performance and retention. IV. Instructional methods. *Journal of Engineering Education*, *84*(4), 361-367.

Felder, R. M. (1996). Matters of style. *ASEE prism*, 6(4), 18-23.

Felder, R. M. (2007). Author's preface. June 2002, learning and teaching styles in engineering education. *Engineering Education.*

www.ncsu. edu/effective_teaching/Papers/LS-1988. pdf.

Felder, R.M., & Silverman, L.K. (1988). Learning and teaching styles in engineering education. *Engineering Education*, *78*(7), 674-681.

Felder, R.M., & Spurlin, J. (2005). Applications, reliability and validity of the index of learning styles. *International Journal Of Engineering Education*, *21*(1), 103-112.

Felder, R. M., Felder, G. N., & Dietz, E. J. (1998). A longitudinal study of engineering student performance and retention. V. Comparisons with traditionally-taught students. *Journal of Engineering Education*, *87*(4), 469-480.

Gökova, V. (2010). *Temel bilgisayar uygulamaları dersinde öğrencilerin öğrenme stillerine göre tasarlanan öğrenme içerik yönetim sisteminin öğrenci başarısına etkisi*.(Yayınlanmamış yüksek lisans tezi).İzmir:Ege Üniversitesi.

Kolb, A. Y., & Kolb, D. A. (2005). Learning styles and learning spaces: Enhancing experiential learning in higher education. *Academy of Management Learning & Education*, *4*(2), 193-212.

Koyuncu, B. (2018, March). Mimarlık öğrencilerinin öğrenme stillerinin cin-

siyet değişkenine göre incelenmesi. *International congress on science and education 2018 (ICSE2018) Abstract proceedings book*. pp.420-425 Afyonkarahisar, Turkey

Litzinger, T. A., Lee, S. H., Wise, J. C., & Felder, R. M. (2007). A psychometric study of the index of learning styles©. *Journal of Engineering Education*, *96*(4), 309-319.

Low, R., & Sweller, J. (2005). The modality principle in multimedia learning. *The Cambridge Handbook Of Multimedia Learning*, 147, 158.

Montgomery, S.M., & Groat, L.N. (1998). *Student learning styles and their implication for teaching* (Vol. 10). Centre for Research on Learning and Teaching, University of Michigan.

Myers, I. B., McCaulley, M. H., Quenk, N. L., & Hammer, A. L. (2003). *MBTI Manual: A Guide to the Development and Use of the Myers-Briggs Type Indicator, 3rd*. Palo Alto, CA: Consulting Psychologists Press.

Özpolat, E. (2009) *Kişiselleştirilmiş elektronik öğrenme sistemleri için bir altyapı*. (Yayınlanmamış doktora tezi). Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi.

Samancı, N. K., & Keskin, M. Ö. (2007). Felder ve Soloman öğrenme stili indeksi: türkçeye uyarlanması ve geçerlik-güvenirlik çalışması. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, *8*(2), 37-54.

Senemoğlu, N. (2003). *Gelişim öğrenme ve öğretim kuramdan uygulamaya*. *Ankara*: *Gazi Kitapevi*.

Soloman, B. A., & Felder, R. M. (2005). *Index of learning styles questionnaire*. NC State University. https://www.webtools.ncsu.edu/learningstyles/

Yıldız, A.M. (2016). *Farklı yapıda hazırlanmış iki öğrenme materyalinin, farklı öğrenme stillerine sahip öğrencilerin akademik başarıları ve motivasyonlarına etkisi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi.

Zywno, M.S. (2003, June). *A contribution to validation of score meaning for Felder-Soloman's index of learning styles.* In Proceedings of the 2003 American Society for Engineering Education annual conference & exposition (Vol. 119, No. 1-5). Washington, DC: American Society for Engineering Education.

BÖLÜM 7

GRASHA-RIECHMANN ÖĞRENME STİLİ MODELİ

Doç. Dr. Levent VURAL[1]

İÇİNDEKİLER

Bölümün Amaçları
Kavram Haritasında Yolculuk
Senaryo Örneği

- **GİRİŞ**
- **GRASHA-RİECHMANN ÖĞRENME STİLİ MODELİNİN KURAMSAL TEMELLERİ**
- **GRASHA-RİECHMANN ÖĞRENME STİLİ MODELİNİN KAPSAMI VE BOYUTLARI**
- **GRASHA-RİECHMANN ÖĞRENME STİLİ PROFİLİNİ BELİRLEME ARACININ BOYUTLARI VE ÖRNEK MADDELER**
- **GRASHA-RİECHMANN ÖĞRENME STİLİ PROFİLİNE SAHİP BİREYLERİN ÖZELLİKLERİ**
- **GRASHA-RİECHMANN ÖĞRENME STİLİ PROFİLLERİNİN ÖĞRETİMİNDE / GELİŞTİRİLMESİNDE KULLANILABİLECEK ARAÇ-GEREÇLER VE ÖĞRETİM YAKLAŞIMLARI**
- **GRASHA-RİECHMANN ÖĞRENME STİLİ MODELİNİN EĞİTİME YANSIMALARI**
- **BÖLÜM SONU UZUN ÖZET**
- **GRASHA-RİECHMANN ÖĞRENME STİLLERİ MODELİNE GÖRE HAZIRLANMIŞ ETKİNLİK PLANI ÖRNEĞİ "COĞRAFYA DERSİ ÖRNEĞİ"**

Kaynakça
Yazar Bilgisi

1 Trakya Üniversitesi.

Kaynakça

Atalay, N. & Yusuf, A. Y. (2016). Fen bilgisi öğretmen adaylarının öğrenme stilleri ile proje performansı ve akademik başarıları arasındaki ilişki. *Electronic Turkish Studies*, *11(3),* 277-292.

Atıcı, B. & Aslan, A. (2016). Öğrenme stillerine uygun sanal öğrenme çevrelerinin öğrenci başarısına etkisi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 18(1),* 359-373.

Aydemir, H., Koçoğlu, E. & Karalı, Y. (2016). Grasha-Riechmann ölçeğine göre öğretmen adaylarinin öğrenme stillerinin değerlendirilmesi. *Kastamonu Education Journal*, *24(4),* 1181-1896.

Bakır, S. & Mete, H. (2014). Ortaokul öğrencilerinin öğrenme stilleri: Burdur ili örneği. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 15(3),* 127-145.

Baneshi, A. R., Dehghan Tezerjani, M., & Mokhtarpour, H. (2014). Grasha-Richmann college students' learning styles of classroom participation: Role of gender and major. *Journal of Advances in Medical Education & Professionalism*, *2(3),* 103–107.

Cengizhan, S. (2006). *Bilgisayar destekli ve proje temelli öğretim tasarımlarının bağımsız ve işbirlikli öğrenme stillerine sahip öğrencilerin akademik başarısına ve öğrenme kalıcılığına etkisinin incelenmesi.* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi.

Cassidy, S. (2004). Learning styles: An overview of theroies, models and measures. *Educational Psychology, 24(4),* 419-444.

Cuevas, J., & Dawson, B.L. (2018). A test of two alternative cognitive processing models: Learning styles and dual coding. *Theory and Research in Education*, *16*(1), 40-64.

Curry, L. (1983). *An organization of learning style theory and constructs.* Educational Resources Information Center.

Çolak, E. (2015). The effect of cooperative learning on the learning approaches of students with different learning styles. *Eurasian Journal of Educational Research*, *59*, 17-34.

Dunn, R.S. & Griggs, S. A. (1998). *Learning styles and the nursing profession*. Jones & Bartlett Learning, NLN Press.

Dunn, R. & Griggs, S. A. (2000). *Practical approaches to using learning styles in higher education*. Greenwood Publishing Group, 88 Post Road West, Box 5007, Westport, CT 06881.

Ekici, G. (2013). Gregorc ve Kolb öğrenme stili modellerine göre öğretmen adaylarının öğrenme stillerinin cinsiyet ve genel akademik başarı açısından incelenmesi. *Eğitim ve Bilim, 38(167)*, 211-225.

Gordon, T.L. (2015). *Youth development through street-sports: An exploration of the relationship between learning styles and fear of failure: A thesis presented in partial fulfilment of the requirements for the degree of Master of Science in Psychology at Massey University, Albany, New Zealand.* (Unpublished Doctoral dissertation). New Zealand: Massey University. http://hdl.handle.net/10179/7566

Güven, M., Çardak, Ç. S, Sever, D. &Vural, L. (2008, June 23-25). Türkiye'de öğrenme stillerine ilişkin yapılan araştırmaların kullanılan envanterler boyutunda incelenmesi. *International Conference on Educational Sciences (ICES 08),* Famagusta, North Cyprus.

Grasha, A. F. &Yangarber-Hicks, N. (2000). Integrating teaching styles and learning styles with instructional technology. *College teaching*, *48(1),* 2-10.

Grasha, A.F. (1984). Learnig styles: Journey from Greenwich obeservatory to the college classroom. *Improving College and University Teaching Journal, 32(1),* 46–53.

Grasha, A.F. & Yangarber-Hicks, N. (2000). Integrating teaching styles and learning styles with instructional technology. *College teaching*, *48(1),* 2-10.

Grasha, A.F. (2002). *Teaching with style: A practical guide to enhancing learning by understanding teaching and learning styles*. Alliance Publ.

İkikardeş, N.Y. & Şentürk, F. (2011). Öğrenme ve öğretme stillerinin 7. sınıf öğrencilerinin matematik başarısı üzerine etkisi. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi*, *5(1),* 250-276.

Jonassen, D.H. & Grabowski, B.L. (2012). *Handbook of individual differences, learning, and instruction*. Routledge.

Kamışlı, H. (2019). Öğrenme stilleri ve kültür. *İlköğretim Online*, 18(2), 451-460.

Kirschner, P.A. (2017). Stop propagating the learning styles myth. *Computers & Education*, *106*, 166-171.

Keefe, J.W. & Ferrell, B.G. (1990). Developing a defensible learning style paradigm. *Educational Leadership, 48(2),* 56-61.

Koçak, T. (2007). İlköğretim 6.7.8. sınıf öğrencilerinin öğrenme stilleri ve akademik başarıları arasındaki ilişkinin incelenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek lisans Tezi). Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi.

Kubat, U. (2018). Identifying the ındividual differences among students during learning and teaching process by science teachers. *International Journal of Research in Education and Science*, *4(1),* 30-38.

Kumar, P., Kumar, A. & Smart, K. (2004). Assessing the impact of instructional methods and information technology on student learning styles. *Issues in Informing Science & Information Technology*, *1*.

Krätzig, G.P., & Arbuthnott, K.D. (2006). Perceptual learning style and learning proficiency: A test of the hypothesis. *Journal of Educational Psychology, 98(1),* 238–246.

Lethaby, C. & Harries, P. (2015). Learning styles and teacher training: Are we perpetuating neuromyths? *Elt Journal*, *70(1),* 16-27.

Newton, P.M. (2015). The learning styles myth is thriving in higher education. *Frontiers in Psychology*, 6, https://doi.org/10.3389/fpsyg.2015.01908

Newton, P. M. & Miah, M. (2017). Evidence-based higher education–is the learning styles 'myth' important? *Frontiers in psychology*, *8*, https://doi.org/10.3389/fpsyg.2017.00444

Marcela, V. (2015). Learning strategy, personality traits and academic achievement of university students. *Procedia-social and behavioral sciences*, *174*, 3473-3478.

Montgomery, S.M. & Groat, L.N. (1998). *Student Learning Styles and Their Implications for Teaching.* Occasional Paper, Center for Research on Learning and Teaching. University of Michigan.

Osborne, S. (2017). Different learning styles are a myth. *Independent Education,* 47(2), 12–14.

Riding, R. & Rayner, S. (1998). *Cognative styles and learning strategies.* England: David Fulton Publishers Ltd.

Riechmann, S.W. & Grasha, A.F. (1974). A

rational approach to developing and assessing the construct validity of a student learning style scales instrument. *The Journal of Psychology*, *87*(2), 213-223.

Sünbül, A.M. (2004). Öğretimde planlama ve değerlendirme dersinde, Öğrenme stillerine dayalı öğretim uygulamasının öğrenci erişilerine ve öğrenilenlerin kalıcılığına etkisi. *Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *16*(18), 367-380.

Süral, S. & Sarıtaş, E. (2015). Sınıf öğretmenliği öğretmen adaylarının fen ve teknoloji öğretimi dersindeki öğrenme stilleri ile akademik başarıları arasındaki ilişki. *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *1*(1), 31-44.

Şen, Ö. (2018). Ortaokul 8. sınıf öğrencilerinin öğrenme stilleri. *Mersin University Journal of the Faculty of Education*, *14*(2), 852-862.

Şimşek, A. (2004). Öğrenme biçimi. İçinde Y. Kuzgun ve D. Deryakulu (Ed.) *Eğitimde bireysel farklılıklar.* Ankara*:* Nobel Yayınevi.

Tuncer, M. & Dikmen, M. (2018, Ekim 11-13). Öğretmen adaylarının öğrenme stilleri ülkelere göre değişir mi? Türkiye, Gana ve Iraklı öğretmen adayları açısından bir değerlendirme. *6.Uluslararası Eğitim Programları ve Öğretim Kongresi,* Kafkas Üniversitesi, Kars.

Uzun, A. & Göktalay, Ş.B. (2018). Öğrenme stillerine göre yapılandırılmış karma öğrenme ortamına ilişkin öğrenci görüşleri. Çağdaş Eğitim Dergisi Akademik, 1(1), 11-21.

Zereyak, E. (2005). Grasha-Riechmann öğrenci öğrenme stilleri ölçeğinin Türkçe uyarlaması. *Eğitim Bilimleri ve Uygulama Dergisi,* 4(8), 117-138.

BÖLÜM 8

GREGORC ÖĞRENME STİLİ MODELİ[1]

Prof. Dr. Gülay EKİCİ[2]

İÇİNDEKİLER

Bölümün Amaçları
Kavram Haritasında Yolculuk
Senaryo Örneği

- GİRİŞ
- GREGORC ÖĞRENME STİLİ MODELİNİN KURAMSAL TEMELLERİ
- GREGORC ÖĞRENME STİLİ MODELİNİN KAPSAMI VE BOYUTLARI
- GREGORC ÖĞRENME STİLİ PROFİLİNİ BELİRLEME ARACININ BOYUTLARI VE ÖRNEK MADDELER
- GREGORC ÖĞRENME STİLİ PROFİLİNE SAHİP BİREYLERİN ÖZELLİKLERİ
- GREGORC ÖĞRENME STİLİ PROFİLLERİNİN ÖĞRETİMİNDE / GELİŞTİRİLMESİNDE KULLANILABİLECEK ARAÇ-GEREÇLER VE ÖĞRETİM YAKLAŞIMLARI
- GREGORC ÖĞRENME STİLİ MODELİNİN EĞİTİME YANSIMALARI
- BÖLÜM SONU UZUN ÖZET
- GREGORC ÖĞRENME STİLLERİ MODELİNE GÖRE HAZIRLANMIŞ ETKİNLİK PLANI ÖRNEĞİ "BİYOLOJİ DERSİ ÖRNEĞİ"

Kaynakça
Yazar Bilgisi

---

1 Bu bölümün hazırlanmasında, bazı bölümlerde Ekici, G. (2003). Öğrenme stiline dayalı öğretim ve biyoloji dersi öğretimine yönelik ders planı örnekleri, Ankara: Gazi Kitabevi ve konuyla ilgili yazarın diğer çalışmalarından alıntılar yapılmıştır.

2 Gazi Üniversitesi.

Öğrenme stili doğası gereği bireyselliği, özgünlüğü, farklılığı ve biricikliği vurgulayan, basit olmayan, tahminlerimizden çok çok kapsamlı, ilgili literatürde yer alan en temel kavramlardandır. Öğrenme stillerinin bireysel bilişsel boyutları olduğu gibi, bireysel duyuşsal, bireysel psikomotor, bireysel fizyolojik….pek çok boyutu söz konusudur. Birey bu tercihleri arasında bir uyum/denge sağlayarak keyifle ve istekle öğrenebiliyorsa nitelikli öğrenmeler gerçekleşebilmektedir. Bu çalışma alanı kapsamında; Gregorc öğrenme stili modeli literatürde yer alan en kapsamlı modellerden biridir. Anthony F. Gregorc yaptığı çalışmalarında Gregorc Stil Sınıflamasını geliştirerek öğrenme stilinin, bireyin ruhunun ve farklı zihinsel yeterliklerinin göstergesi olan gözlenebilen davranışları, özellikleri, durumları ve nitelikleri olduğunu ifade etmektedir.

Anthony F. Gregorc'un adı, insan bilincini ve öz farkındalığını inceleyen fenomenolojik araştırmalarla dikkat çekmektedir. Anthony F. Gregorc en çok öğrenme stilleri konusundaki çalışmalarıyla tanınır ve 1984'te zihnin öğrenme yollarını açıklamak veya kategorize etmek için uygulanabilir bir model tasarlamıştır. Zihin Stilleri Modeli (Öğrenme stilleri modeli), bir bireyin en iyi nasıl düşündüğünü ve öğrendiğini açıklayan dört temel öğrenme stili sunmaktadır. Örneğin, kendinize şunu sorabilirsiniz: Her şeyin düzenli mi yoksa rastgele olmasını mı seviyorum? Fikirlerin siyah beyaz olmasını mı istiyorum, yoksa onları birçok anlam düzeyinde anlamayı mı tercih ederim? Zihin Stilleri Modeli, farklı insanların bilgiyi algılama ve zihne işleme biçimlerini sınıflandırır (https://study.com/academy/lesson/gregorc-learning-styles.html).

Bölüm kapsamında modelin kuramsal temellerine, kapsamı ve boyutlarına, öğrenme stili profilini belirleme aracının boyutları ve örnek maddelerine, öğrenme stili profiline sahip bireylerin özelliklerine, öğrenme stili profillerinin öğretiminde/geliştirilmesinde kullanılabilecek araç-gereçler ve öğretim yaklaşımlarına ve Gregorc öğrenme stili modelinin eğitime yansımaları konularına kapsamlıca yer verilmektedir.

Senaryo Örneği: "Çocuk yaşta farklılıkların fark edilmesi..."

Kenan bir anaokulunda görev yapan; anaokulundaki çocukları çok seven, kendi çocuklarıyla ilgilendiği gibi bu çocuklarla ilgilenen genç bir öğretmendir.

ANCAKKK!

Üniversiteden dereceyle mezun olmuştu. Üniversite eğitimi sırasında mesleğiyle ilgili gerekli tüm bilgileri öğrendiğini düşünerek kendisine oldukça güveniyordu. İlk görev yerinde çocuklarla ve aileleriyle bazı problemler yaşamakta ancak müdür beyin mesleki tecrübeleriyle problemleri kısa zamanda çözüme kavuşturuyordu. Mesleğinin ilk yıllarında bu gibi başarısız deneyimler yaşamış olsa da bir şekilde bunların üstesinden gelmişti. Ancak olanları düşündüğünde acaba nerede hata yapıyorum diye zaman zaman kendine sormuyor değildi.

Günlerden bir gün fakülteden arkadaşı olan Abdullah Bartu; Kenan'ı arayarak görüşelim biraz sohbet ederiz dedi. Uygun bir gün ve saatte buluştular. Abdullah Bartu öğretmenlik mesleğinin yanında yüksek lisansını yapmış ve doktora programına devam etmekteydi. Çalışma konuları olarak bireysel farklılıklar, öğrenme, öğrenmede bireysel farklılıkların etkisi gibi…oldukça dikkat çekici konularda akademik çalışmalarına devam etmekteydi. Abdullah Bartu ve Kenan genel konularda sohbetler ettikten sonra konu Abdullah'ın akademik çalışmalarına geldi. Kenan, Abdullah Bartu'nun anlattıklarını oldukça dikkatli dinliyor ve sanki meslek hayatında karşılaştığı problemlerin çözümlerini buluyordu. O kadar çok soru sordu ki Abdullah Bartu'ya, bu durum karşısında Abdullah Bartu'da çok şaşırmıştı. Abdullah Bartu'dan çeşitli kitap önerileri alan Kenan haftalar boyunca bu kitapları dikkatlice okudu ve meslek hayatında görev yaptığı anaokullarında çocukların yıllarca farklılıklarını dikkate almadan öğretmenlik yaptığını fark etti. Yıllar boyunca yaşadığı tüm problemler öğrencilerine ve velilerine eşit davranayım derken aslında çok fazla eşitsizlik yapmasından kaynaklı olduğunu fark etti. Kenan; öğretmenlikte başarının en önemli boyutunun çocukların, çocuk yaşlarında farklılıklarını fark ederek bu farklılıklara göre eğitim vermek olduğunu çok geç olmadan öğrenmiş olduğuna sevinerek yıllar boyunca mesleğinde mutlu bir dönem geçirmiş ve geçen yıl emekli olmuştur. ☺☺☺

GİRİŞ

Her açıdan değişen yüzyılda öğrenme ve öğretme tarzlarında yeni anlayışlar/arayışlar benimsenmiş; aslında detayda neyi vurgulamak istediğimiz net belli olmasa da geliştirilmiş olan klasik öğrenme ve öğretme modelleri daha bireysel boyutlarda ön plana çıkartılarak her alanda yeni uygulamalar olarak gündeme getirilmeye başlanmıştır. Özellikle teknolojinin hızla gelişmesi, bilgisayar odaklı teknolojinin sürekli değişmesi ve internetin keşfedilerek yaygınlaşmasıyla birlikte dünyada coğrafi sınırlar ortadan kalkmış ve bu sınırlar olmadan bilgiye erişim çok daha kolay hale gelmiştir. Küreselleşme dediğimiz yapılanmayla birlikte, öğrenmeyi kolaylaştıracak yeni yaklaşımlar gün geçtikçe farklı ülkelerde bile olsa her alanda daha fazla kullanılmaya başlanmıştır. Beyinin yapısıyla ve insanla ilgili araştırmalar arttıkça ***"öğrenme"*** kavramının tek boyutlu değil çok boyutlu bir yapıya sahip olduğu bilgisi, tıbbın ve özellikle psikolojinin gelişmesiyle bir kez daha ortaya çıkmış ve bilim/eğitim çevrelerinde de kabul görmüştür. İnsanın bilinmeyen yönleri ve büyük ölçüde zekanın işleyişinin analizi bu verilerin kullanılmasında oldukça etkili olmuştur. Bu gelişmelerin eğitim alanına yansımalarından biri olan öğrenme stili kavramıdır ki; Schroeder (1996), günümüzde öğrenme stillerinin klasik vurgularının da değiştiğini iddia etmekte olup (http://www.virtualschool.edu/mon/Acedemia/KiersleyLearningStyles.html, akt. Aşkın, 2006) öğrenme stillerine yönelik açıklamalarda da bilim ve teknolojinin etkisini görmek mümkündür. Dolayısıyla bilimdeki gelişmeler özellikle birey üzerine odaklanarak ülkelerin çok büyük yatırımlar yaptığı eğitim sistemlerinde; öğrencilerin nasıl daha başarılı öğrenmeler geçekleştirebilecekleri

Kaynakça

Acosta-Gonzaga, J. M.-M.E, Ruiz-Ledesma, E. F., & Ramírez-Arellano, A (2021). Do learning styles enhance the academic performance of university students? A case study. *International Journal of Advanced Computer Science and Applications (IJACSA),*12 (6), 735-741.

Alan, B. (2018). Gregorc öğrenme stili sınıflaması ve öğrenme-öğretme durumlarının Gregorc öğrenme stillerine göre düzenlenmesi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* 18 (3), 1-12.

Alduais, A.M.S. (2018). Teaching and learning vocabulary: Insights from learning styles and learning theories. *Journal of Child and Adolescent Behavior*, 6(1), 370.

Arthurs, J.B. (2007). A juggling act in the classroom: Managing different learning styles. *Teaching and Learning in Nursing*, 2 (1), 2-7.

Aşkın, Ö (2006). Öğrenme stilleri ile ilgili elektronik ortamda yayımlanan çalışmaların incelenmesi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi.

Beck, C.R. (2001). Matching teaching strategies to learning style preference. *The Teacher Educator*, 37 (1), 1-15.

Benton, S.L. (1995). Review of the Gregorc style delineator.The twelfth mental measurements yearbook. Ed. J. Close Conoley and J.C. Impara. Lincoln, Nebraska: University of Nebraska Press. Pp. 426-427.

Bowie, A. (1998). *Look inside your brain*. Seattle: The learning styles institute L.L.C.

Bowie, A. (1995). *Style quest.* Seattle: The learning styles institute L.L.C.

Brock, K.L., & Cameron, B.J. (1999). Enlivening political science courses with Kolb's learning preference model. *Political Science and Politics,* 32(2) 251-256.

Butler, K. (1987). *Learning and teaching style. In theory & practice.* (Unpublished Ph.D. Thesis). Colombia: Connecticut University.

Butler, K. A. (1993). *Learning and teaching style: In theory and practice* (2nd ed). Connecticut: The Learner's Dimension.

Butler, K. A., & Gregorc, A. F. (1986). *Learning and teaching style: In theory and practice.* Rev. 2nd ed. Maynard, MA: Gabriel Systems.

Cantor, N. (1946/1972). *Dynamics of learning*. New York: Aganthon Press, Inc.

Cassidy, S. (2004). Learning styles: An overview of theories, models, and measures. *Educational Psychology,* 24(4), 419-444.

Cassidy, S., & Eachus, P. (2000). Learning style, academic belief systems, self-report student proficiency and academic achievement in higher education. *Educational Psychology*, 20, 307-322.

Chamorro-Premuzic, T. (2013). *Personality and individual differences.* British Psychological Society and Blackwell Publishing.

Christensen, J. (2015). The relationship between creativity and learning style preference, age, and educational achievement. https://etd.auburn.edu/handle/10415/4882

Coffield, F., Moseley, D., Hall, E., & Ecclestone, K. (2004). *Learning styles and pedagogy in post-16 learning: A systematic*

and critical review. London: Learning and Skills Research Centre.

Cornet, C.E. (1983). What you should know about teaching and learning styles, *Phi Delta Kappan*.:Fastback 191. (ERIC No: ED228235)

Driscoll, M.P. (1994). *Psychology of learning for instruction.* Paramount Publishing Inc., U.S.A.

Ekici, G. (2001). Öğrenme stiline dayalı biyoloji öğretiminin analizi. (Yayınlanmamış doktora tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi.

Ekici, G. (2002a). Öğrenme stiline dayalı biyoloji öğretiminin analizi. *Eğitim ve Bilim*, *27*(126), 43-52.

Ekici, G. (2002b). Gregorc öğrenme stili ölçeği. *Eğitim ve Bilim*, 27 (123), 42-47.

Ekici, G. (2003a). *Öğrenme stiline dayalı öğretim ve biyoloji dersi öğretimine yönelik ders planı örnekleri.* Ankara: Gazi Kitabevi.

Ekici, G. (2003b). Uzaktan eğitim ortamlarının seçiminde öğrencilerin öğrenme stillerinin önemi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *24*(24), 48-55.

Ekici, G. (2003c). Öğrenme stiline dayalı biyoloji öğretimi-öğretmen gözlem formunun geçerlik ve güvenirlik çalışması (ÖSDBÖ-ÖGF). *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi,* 34, 254–265.

Ekici, G. (2013). Gregorc ve Kolb öğrenme stili modellerine göre öğretmen adaylarının öğrenme stillerinin cinsiyet ve genel akademik başarı açısından incelenmesi. *Eğitim ve Bilim,* 38(167), 211-225.

Ekici, G. (2020). Öğrenme stili modelleri ve öğrenme stiline dayalı eğitim-öğretim. İçinde *Eğitim psikolojisi*. G. Ekici (Edt.). Ankara: VİZE Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi.

Ferro, T.R. (1995). *Review of the Gregorc style delineator.* The twelfth mental measurements yearbook. Ed. J.C. Conoleyand and J.C. Impara. Lincoln, Nebraska: University of Nebraska Press. pp.427-428.

Freeley, M.E., & Perrin, J. (1987). Left brain-right brain get your head together. http://www.creativelearningcentre.com/downloads/Left-Right%20 Brain.pdf

Grasha, T. (1990). The naturalistic approach to learning styles. *College Teaching,* 38(3), 106-113.

Grasha, A.F. (1996). *Teaching with style: A practical guide to enhancing learning by understanding teaching & learning styles.* Pittsburgh, PA: Alliance Publishers USA

Gregorc, A.F. (1979a). Learning/teaching styles: Their nature and effects. In National Association of Secondary School Principals (Eds.), *Student learniing styles: Diagnosing and prescribing programs* (pp. 19-26). Reston, VA: NASSP.

Gregorc, A.F. (1979b). *Learning style. Differences which the profession must address. Reading through content* (Edited By R. Vacca And J. Meagher) Proceedings of 2nd Annual Special Themes In Reading Conference. The University of Connecticut: Storrs, CT. Curriculum &Instruction, 29-34.

Gregorc, A.F. (1982a). *An adult's guide to style*. Maynard, MA: Gregorc Associates, Inc.

Gregorc, A.F. (1982b). *Gregorc style deliıeator: A self-assessmenl instrument for adults.* Columbia: Gregorc Associates Ine..

Gregorc, A.F. (1982c). *Gregorc style delineator: Developmenl, technical, and administralion manual.* Maynard, MA: Gabriel Systems, Ine..

Gregorc, A.F. (1984). Style as a symptom: A phenomenological perspective. *Theory Into Practice*, 23, 51-56.

Gregorc, A.F. (1985). Gregorc style delineator: A self- assessment Instrument for Adults by Anthony F. Gregorc, Ph. D. Connecticut. USA.

Gregorc, A.F. (1986). *Adults guide to style*. Maynard, MA: Gabriel Systems.

Gregorc, A.F. (1998a). *Relating with style*. Maynard, MA: Gregorc Associates, Inc.

Gregorc, A. F. (1998b). *The Mind Styles™ Model Theory, Principles and Practice.* Gregorc Associates, INC. Connecticut. USA.

Gregorc, A. F. (1999a). *Basic ınformation about the gregorc mind styles model brochure.* Connecticut. USA.

Gregorc, A. F. (1999b). *Gregorc mind styles™ learner characteristics extendachart.* Connecticut. USA.

Gregorc, A.F. (2000). *An adult's guide to style*. Connecticut: Gregorc Associates, Inc.

Gregorc Learning Styles (2005). http://www.usd.edu/~ssanto/gregorc.html

Gregorc, A.F. & Ward, H.B. (1975). *A new definition for individual. implications for learning and teaching.* National Association of Secondary School Principals, February 1975, USA.

Gil, S.S. (2022). In Switzerland, an analysis of cognitive styles and strategies employed by successful and unsuccessful adult learners. *International Research Journal of Modernization in Engineering Technology and Science,* 4(2), 970-984.

Guild, P.B., & Garger, S. (1998). *Marching to different drummers* (2nd Edition). Alexandria: ASCD.

Güler, C (2017). Açık ve uzaktan öğrenmede bireysel farklılık olarak yaş. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi,* 3 (3), 125-145.

Güven, M. (2004). *Öğrenme stilleri ile öğrenme stratejileri arasındaki ilişki*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.

Harasym, P.H., Leong, E.J., Lucier, G.E., & Lorscheider, F.L. (1995). Gregorc learning styles and achievement in anatomy and physiology. *Advances in Physiology Education,* 13 (1), 56-60.

Hawk, F.T. & Shah, A. J. (2007). Using learning style instruments to enhance student learning. *Decision Sciences Journal of Innovative Education,* 5(1), 1-19.

Hayes, J. & Allinson, C.W. (1998). Cognitive styles and the theory and practice of individual and collective learning in organization. *Human Relations*, 51, 847-871.

Healy, J.M. (1999). Çocuğunuzun *gelişen aklı: Doğumdan ergenliğe öğrenme ve beyin gelişimi* (Çev. A.B. Dicleli). İstanbul: Boyner Holding Yayınları.

Hendel, R.J. (2022). A transdisciplinary approach to differentiated instruction. *Journal of Systemics, Cybernetics and Informatics*, 20 (1), 65-85.

Hoyt, D., & Lee, E.J. (2002). *Teaching styles and learning outcomes*. IDEA Center. IDEA Papers Research Reports, 4. http://www.idea.ksu.edu

Huang, W-H., Yoo, S. J., & Choi, J-H. (November 2008). Correlating college students' learning styles and how they use Web 2.0 applications for learning. In C. J. Bonk, M. M. Lee & T. Reynolds (Eds.), *Proceedings of E-Learn 2008--World Conference on E-Learning in Corporate, Government, Healthcare, and Higher Education* (pp.2752-2759). Association for the Advancement of Computing in Education (AACE). https://www.learntechlib.org/p/30056

https://remcdbcrb.org/program-turleri/

http://www.virtualschool.edu/mon/Academia/KiersleyLearningStyles.html.

https://web.cortland.edu/andersmd/learning/gregorc.htm

https://learningstylescesarbazo.weebly.com/gregorc-style-delineator. html)

https://web.cortland.edu/andersmd/learning/gregorc.htm

https://learningstylescesarbazo.weebly.com/gregorc-style-delineator.html

https://www.atabey.k12.tr/ortaokul/ortaokul-rehberlik/ogrenme-stilleri/prof-dr-rita-dunn-diyor-ki

http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/20182215535566-Biyoloji%20d%C3% B6p.pdf

Joniak, A. & Isakson, S. (1988). The Gregorc style delineator: Internal consistency and its relationship to Kirton's adaptive-innovative distinction. *Educational and Psychological Measurement,* 48, 1043-1049.

Kaplan, E.J., & Kies, D.A. (1995). Teaching styles and learning styles: Which came first? *Journal of Instructional Psychology*, 22 (1), 29-33.

Karadeniz Bayrak, B., & Bayram, H. (2012). Web ortamında probleme dayalı öğrenme yönteminin farklı öğrenme stiline sahip öğrencilerin akademik başarılarına etkisi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 9 (18), 479-497.

Keefe, J.W. (1979). Learning style: An overview. In J.W. Keefe (Ed), *Student learning styles: diagnosing and prescribing programs* (pp. 1-17). Reston, VA: National Association of Secondary School Principals.

Keefe, J. W., & Ferrell, B. G. (1990). Developing a defensible learning style paradigm. *Educational Leadership,* 48(2), 57-61.

Keenoy, K., Poulovassilis, A., Christophides, V., Rigaux, P., Papamarkos, G., Magkanaraki, A., Stratakis, M., Spyratos, N., & Wood, P. (2004). *personalisation services for self e-learning networks*. Birkbeck College and Institute of Education, University of London. Lecture Notes in Computer Science. Conference: 4th International Conference on Web Engineering (ICWE 2004), Volume: 3140. https://www.researchgate.net/publication/32231372_ Personalisation_Services_for_Self_e-Learning_Networks

Kumar, P., Kumar, A. & Smart, K. (2004). Assessing the impact of instructional methods and information technology on student learning styles. *Issues in Informing Science and Information Technology,* 1, 533-544.

Lang, H. G., Stinson, M. S., Kavanagh, F., Liu, Y., & Basile, M. L. (1999). Learning styles of deaf college students and instructors' teaching emphases. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education,* 4 (1), 16–27.

Lau, W.W.F., & Yuen, A.H.K. (2010). Promoting conceptual change of learning sorting algorithm through the diagnosis of mental models: The effects of gender and learning styles. *Computers & Education*, *54*(1), 275-288.

McKeachie, W.J. (1995). Learning styles can become learning strategies. *The National Teaching and Learning Forum*, 4(6), 1-2.

MEB (2018). *Biyoloji dersi öğretim programı.* http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/20182215535566-Biyoloji%20d%C3% B6p.pdf

Messick, S. (1984). The nature of cognitive styles: problems and promise in educational practice. *Educational Psychologist*, 19, 59-74.

Miller, L.M. (2055). Using learning styles to evaluate computer-based instruction. *Computers in Human Behavior*, 21(2), 287-306.

Mills, D.W. (2003). *Applying what we know student learning styles.* http://www.csrnet.org/csrnet/articles/student-learning-styles.html

O'Brien, T. (1990). Construct validation of the Gregorc style delineator: An application of LISREL7. *Educational and Psychological Measurement,* 50, 631-636.

O'Brien, T.P. (1991). Relationships among selected characteristics of college students and cognitive style preferences. *College Student Journal,* 25, 492-500.

Özdemir, A., Alaybeyoğlu, A., & Balbal, K. F. (2018). Gregorc öğrenme stili modeli ile öğrenme stili tespiti: Mühendislik fakültesi örneği. *Bilim, Eğitim, Sanat ve Teknoloji Dergisi* (BEST Dergi), 2(2), 116-123.

Pashler, H., McDaniel, M., Rohrer, D., & Bjork, R. (2008). Learning styles: Concepts and evidence. *Psychological science in the public interest*, 9(3), 105-119.

Peacock, M. (2001). Match or mismatch? Learning styles and teaching styles in EFL. *International Journal of Applied Linguistics*, 11(1), 1-20.

Reio, Jr. T.G. & Wiswell, A.K. (2006). An examination of the factor structure and construct validity of the Gregorc style delineator. Educational and Psychological Measurement, 66 (3), 489-501.

Reynolds, M., Wang, M., & Walberg, H. (1987). The necessary restructuring of special and regular education. *Exceptional Children*, 53, 391-398.

Romanelli, F., Bird, E., & Ryan, M. (2009). Learning styles: A review of theory, application, and best practices. *American Journal of Pharmaceutical Education*, 73 (1), 9.

Ross, J. L. & Shulz, R. A. (1999). Using the World Wide Web to accommodate diverse learning styles. *College Teaching, 4* (4), 123-129.

Santrock, J.W. (2016). Yaşamboyu gelişim: Gelişim psikolojisi (G. Yüksel, Çev.). Ankara: Nobel Yayınevi.

Sarabi-Asiabar, A., Jafari, M., Sadeghifar, J., Tofighi, S., Zaboli, R., Peyman, H., … Shams, L. (2014). The relationship between learning style preferences and gender, educational major and status in first year medical students: A survey study from Iran. *Iranian Red Crescent medical journal,* 17(1), e18250.

Sauve, J. (2004).Styles comparison.http://chat.carleton.ca/~jsauve/channels.html

Scales, A.Y. (2000) *The effect of learning style, major, and gender on learning computer-aided drawing in an ıntroductory engineering/technical graphics course*. (Unpublished PhD thesis). North Carolina State University.

Seidel, L. & England, E.M. (1997). Gregorc's cognitive styles: Preferences for ınstructional and assessment techniques in college students. ERIC document, ED 414 785.

Seidel, L.E., & England, E.M. (1999). Gregorc's cognitive styles: College students' preferences for teaching methods an d testing techniques. *Perceptual and Motor Skills,* 83 (3), 859-857.

Sewall, T. J. (1986). *The measurement of learning style: A critique of four assessment tools.* Technical report (ERIC ED267247), Wisconsin University, Green Bay, Assessment Center.

Shenoy, N., & Shenoy, K A. (2013). The perceptual preferences in learning among dental students in clinical subjects. *Journal of Clinical and Diagnostic Research,* 7(8), 1683-1685.

Shih, C., & Gamon, J. (2001). Web-based learning: Relationships among student motivation, attitude, learning styles, and achievement. *Journal of Agricultural Education,* 42(4), 12-20.

Şimşek, N. (2002). BİG 16 öğrenme biçemleri envanteri. *Eğitim Bilimleri ve Uygulama,* 1, 34-47, .

Tomlinson., C. (2001). *How to differentiate instruction in mixed ability classroom.* Alexandria, VA: Association for Supervision and Curriculum Development.

Taylor, M. (1997). Learning styles. *Inquiry,* I(I), 45-48.

Terry, M. (2002). Translating learning style theory into developmental education practice: An article based on Gregorc's cognitive learning styles. *Journal of College Reading and Learning,* 32(2) 154 -176.

Tuan., L.T. (2011). Matching and stretching learners learning styles. *Journal of Language Teaching and Research*, 2(2), 285-294.

Veznedaroğlu, R.L., & Özgür, A.O. (2005). Öğrenme stilleri: Tanımlamalar, modeller ve işlevleri. *İlköğretim Online*, *4*(2), 1-16.

Woolhouse, M., & Blaire, T. (2003). Learning styles and retention and achievement on a two-year a-level programme in a further education college. *Journal of Further and Higher Education,* 27(3), 257-269.

Yaman, S. (2003). *Fen bilgisi eğitiminde probleme dayalı öğrenmenin öğrenme ürünlerine etkisi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi.

Yoon, S.H. (2000). *Using learning style and goal accomplishment style to product academic achievement in middle school students in Korea.* (Unpublished doctoral thesis). University of Pittsburg.

Yurdakul, B. (2005). Yapılandırmacılık. Ö. Demirel (Ed.), *Eğitimde yeni yönelimler*. Ankara: Pegem A.

Young Ban, S. (2019). *The influence of teaching instruction and learning styles on mathematics anxiety in the developmental mathematics classroom.* (Unpublished Phd thesis). New York: Columbia University.

Bölümdeki görsellerin alındığı adresler:

https://www.google.com.tr/imghp?hl=tr&tab=wi

http://office.microsoft.com/trtr/images/??Origin=EC790014051055&CTT=6&ver=12&app=winword.exe

Günlük plan hazırlanırken yararlanılan kaynaklar:

Butler, K.A. (1987). *Learning and teaching style. In theory & practice.* (Unpublished Ph.D. Thesis). Colombia: Connecticut University.

Butler, K.A. (1993). *Learning and teaching style: In theory and practice (2nd ed).* Connecticut: The Learner's Dimension.

http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/20182215535566-Biyoloji%20d%C3% B6p.pdf

BÖLÜM 9

GRINDER VE BANDLER ÖĞRENME STİLİ: NÖRO LİNGUİSTİK PROGRAMLAMA (NLP)

Dr. Güneş KORKMAZ[1]

İÇİNDEKİLER

Bölümün Amaçları
Kavram Haritasında Yolculuk
Senaryo Örneği

- **NLP ÖĞRENME STİLİNİN KURAMSAL TEMELLERİ**
- **NLP ÖĞRENME STİLİNİN KAPSAMI VE BOYUTLARI**
- **NLP ÖĞRENME STİLİNİ BELİRLEME ARACININ BOYUTLARI VE ÖRNEK MADDELER**
- **NLP ÖĞRENME STİLİNE SAHİP BİREYLERİN ÖZELLİKLERİ**
- **NLP ÖĞRENME STİLİNİN ÖĞRETİMİNDE / GELİŞTİRİLMESİNDE KULLANILABİLECEK ARAÇ-GEREÇLER VE ÖĞRETİM YAKLAŞIMLARI**
- **NLP ÖĞRENME STİLİNİN EĞİTİME YANSIMALARI**
- **BÖLÜM SONU UZUN ÖZET**
- **NLP ÖĞRENME STİLİNE GÖRE HAZIRLANMIŞ ETKİNLİK PLANI ÖRNEĞİ "11. SINIF İNGİLİZCE DERSİ ÖRNEĞİ"**

Kaynakça
Yazar Bilgisi

[1] Özel Ege Lisesi, İzmir.

GİRİŞ

Öğrenme stili kavramı, bireyin bilgiyi kavramada bireysel olarak tercih ettiği yol ya da yöntemdir (Kolb & Kolb, 2005). Pask (1976) ise bu kavramı öğrenenlerin öğrenme ortamındaki bilişsel, duyuşsal ve fizyolojik tercihleri şeklinde tanımlamıştır. Bu bağlamda, öğrenme stili bireylerin farklı özellikleri nedeniyle, bilgiyi anlama ve işleme sürecinde bireysel olarak seçilen yöntem olarak ifade edilebilir. Her bireyin bio-psiko-sosyal bir varlık olduğu (Tretter & Löffler-Stastka, 2019) ve bireylerin öğrenme stilini belirlemede etkili olan unsurların bilişsel, psikolojik ve fizyolojik yapısı ve çevresiyle olan etkileşimler olduğu (Taşkapı, 2015) düşünüldüğünde, her bireyin farklı öğrenme stillerine sahiptir.

Öğrenme stillerini sınıflandırmada kullanılan temel yaklaşımlardan biri duyusal yaklaşımdır. Bu yaklaşıma göre, bireyler kendilerinin nasıl öğrendiğine dair çoğunlukla ipuçları vermektedirler: "Bana anlatma, göster; ben görsel öğrenirim" veya "Bir şeyin nasıl telaffuz edildiğini duymam öğrenmem için yeterlidir", "Bir şeyi en iyi kendi başıma yaparsam öğrenebilirim" "Haritalardan anlamam bana oraya nasıl gideceğimi anlat" gibi ifadeler öğrenenlerin öğrenme tercihlerinin görsel, işitsel, sosyal, kinestetik olmasından kaynaklanmaktadır (Taşkapı, 2015).

1970'li yılların başında, dilbilimci John Grinder ve matematikçi Richard Bandler tarafından geliştirilen Nöro-Linguistik Programlama (Neuro Linguistic Programming-NLP) da duyusal yaklaşıma göre oluşturulmuş öğrenme stillerinden biridir (Taşkapı, 2015). Grinder ve Bandler, dilin birey davranışları üzerindeki etkisi üzerinde çalışarak ve dilbilimi ve psikoloji alanındaki uzmanlıklarını kullanarak "Nöro Linguistik Programlama (NLP)" olarak adlandırılan bu modeli önermiştir (Vergiliel Tüz, 2002). Grinder ve Bandler tanımlanabilen tüm problemlerin "zihni" kontrol altına alarak kolayca üstesinden gelebileceğini belirtmektedir (Taşpınar, Semerci, Semerci & Güney, 2007). Araştırmacılar, "sadece herhangi bir uzmanlık becerisine sahip bir kişi ile, aynı beceriye sahip olmasına rağmen, konusunda daha yetkin olan bir birey arasındaki farkın nedeni nedir?" sorusundan hareket ile NLP yöntemini geliştirmiştir. Bu soruyla birlikte, bireylerin dünyayı nasıl algıladıkları, nasıl düşündükleri, ne hissettikleri, beceri ve davranışlarını nasıl örgütleyebilecekleri konusunda bir model oluşturulmuş ve modelin çeşitli teknikler kullanılarak kişilerin tutum, bilgi ve becerilerinde değişimler yaratabileceklerini gösteren bazı ilkeler ortaya koymuştur (Aydemir, 2010).

Öğrenme stilleri arasından farklı bir konuma sahip olan NLP öğrenme stili, bu bölümde "NLP Öğrenme stilinin kuramsal temelleri, kapsamı ve boyutları, NLP öğrenme stilini belirleme aracının boyutları ve örnek maddeler, NLP öğrenme stiline sahip bireylerin özellikleri, NLP öğrenme stilinin öğretiminde/geliştirilmesinde kullanılabilecek araç-gereçler ve öğretim yaklaşımları, NLP öğrenme stilinin eğitime yansımaları" temel başlıkları altında detaylı bir şekilde ele alınmıştır.

Kaynakça

Alroudhan, H.E. (2018). The effect of neuro-linguistic programming coaching on learning English. *International Journal of Applied Linguistics and English Literature*, *7*(4), 184-190.

Aydemir, B.A.Ç. (2010). İşletmelerde hedef belirleme ve etkili iletişimde NLP. *Yönetim Bilimleri Dergisi, 8*(1), 95-116.

Aydın, M. (2019). *İngilizce öğretiminde NLP temelli uygulamaların öğrencilerin yabancı dil konuşma kaygısına etkisi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Kayseri: Erciyes Üniversitesi.

Bardak, K.A. (2007). *NLP temelli bir öğretim programının "madde analizi" konusunun öğretiminde öğrencilerin akademik başarısına etkisi: Fırat Üniversitesi örneği.* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Elazığ: Fırat Üniversitesi.

Caballero, D.R., & Rosado, N. (2018). Neurolinguistic programming and regular verbs past tense pronunciation teaching. *English Language Teaching*, *11*(11), 1-18.

Demir, S., & Bingül, H. (2007). İlköğretim öğrenci ve velilerinin nöro linguistik programlamanın (NLP) sınıf içinde uygulamalarına ilişkin görüşleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 6*(19), 224-232.

Dilts, R., & DeLozier, J. (2000). *Encyclopedia of systemic neuro-linguistic programming and NLP New Coding: NZ*. NLP University.

Frankovský, M., Birknerová, Z., Benková, E., & Suhányi, L. (2018). *Neuro-linguistic programming and managerial communication*. Neuro-Linguistic Programming and Managerial Communication; IntechOpen: London, UK, 59-75.

Grinder, J., & Bandler, R. (1979). *Frogs into princes: Neuro linguistic programming*. Moab, Utah: Real People Press.

Güleç, E. (2012). *Using story telling supported by NLP techniques in teaching vocabulary to young learners*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Gazi Üniversitesi.

Kolb, A.Y., & Kolb, D.A. (2005). The Kolb learning style inventory-version 3.1 2005 technical specifications. *Boston, MA: Hay Resource Direct*, *200*(72), 166-171. Retrieved from_https://www.researchgate.net/profile/David-Kolb-2/publication/241157771_The_Kolb_Learning_Style_Inventory-Version_31_2005_Technical_Specifi_cations/links/555910f508aeaaff3bf98ca9/The-Kolb-Learning-Style-Inventory-Version-31-2005-Technical-Specifi-cations.pdf

Lashkarian, A., & Sayadian, S. (2015). The effect of Neuro Linguistic Programming (NLP) techniques on young Iranian EFL Learners' motivation, learning improvement, and on teacher's success. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, *199*, 510-516.

Mastropieri, M.A., & Scruggs, T.E. (1989). Constructing more meaningful relationships: Mnemonic instruction for special populations. *Educational Psychology Review, 1*(2), 83-111.

Ölmez, D. (2016). *Aile içi etkili iletişimde drama teknikleri ve NLP uygulamaları* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi.

Özen, R. (2006). İlköğretim okulu öğretmenlerinin hizmetiçi eğitim programlarının etkilerine ilişkin görüşleri (Düzce ili örneği). *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *6*(2), 141-160.

Pask, G. (1976). Styles and strategies of learning. *British Journal of Educational Psychology*, *46*(2), 128-148.

Peker, M., & Aydın, B. (2003). Anadolu ve Fen liselerindeki öğrencilerin öğrenme stilleri. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 14*, 167-172.

Pishghadam, R., & Shayesteh, S. (2014). Neuro-linguistic Programming (NLP) for Language Teachers: Revalidation of an NLP Scale. *Theory & Practice in Language Studies, 4*(10), 2096-2104.

Pishghadam, R., Shayesteh, S., & Shapoori, M. (2011). Validation of an NLP scale and its relationship with teacher success in high schools. *Journal of Language Teaching and Research, 2*(4), 909-917.

Rowson, R. (2006). *Working ethics: How to be fair in a culturally complex world*. Jessica Kingsley Publishers.

Saygın, O. (2003). *Kişisel değişim stratejileri*. İstanbul: Hayat yayınevi.

Sezgin Nartgün, Ş. (2006). İlköğretim okulu öğretmenlerinin hizmetiçi eğitim programlarının etkileri üzerine düşünceleri (Bolu ili örneği). *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *6*(1), 157-178.

Sürmeli, E.Ç. (2004). *Implementation of neuro linguistic programming (NLP) ınto personal and professional development programs of English language teachers*. (Unpublished doctoral Dissertation). Cukurova University, Adana.

Ohkay, S.M. (2006). *Sinir dili eğitimlerinin istatistiksel analizi örnek olay çalışması* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.

Rustan, E. (2017). Learning creative writing model based on neurolinguistic programming. *International Journal of Language Education and Culture Review*, *3*(2), 13-29.

Taşkapı, C. (2015). *Öğretmen adaylarının öğrenme stillerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi ve öz düzenleme becerileri ile olan ilişkisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). KKTC: Doğu Akdeniz Üniversitesi.

Taşpınar, M., Semerci, N., Semerci, Ç., & Güney, K. (2007). NLP ilkelerinin öğrenci algısına ve başarısına etkisi. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 2*(2), 45-55.

Tepiroğlu, A. Ç. (2007). *Sinir-dilsel programlama (NLP) destekli dil öğretme-öğrenme modeli*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi.

Tosey, P., & Mathison, J. (2003). Neuro-linguistic programming and learning theory: A response. *The Curriculum Journal*, *14*(3), 371-388.

Tosey, P., & Mathison, J. (2009). *Neuro-linguistic programming: A critical appreciation for managers and developers*. Springer.

Tosey, P., & Mathison, J. (2010). Neuro-linguistic programming as an innovation in education and teaching. *Innovations in education and teaching international*, *47*(3), 317-326.

Tretter, F., & Löffler-Stastka, H. (2019). The human ecological perspective and biopsychosocial medicine. *International Journal of Environmental Research and Public Health, 16*(21), 4230.

Vergiliel Tüz, M. (2002). Kişisel mükemmeliği yakalamada nöro linguistik programlama (NLP) tekniği. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 3*(3), 137-144.

Bölümdeki görsellerin alındığı adresler:

https://www.google.com.tr/imghp?hl=tr&tab=wi

http://office.microsoft.com/trtr/images/??Origin=EC790014051055&CTT=6&ver=12&app=winword.exe

Günlük plan hazırlanırken yararlanılan kaynaklar:

Sönmez, V. (2015*). Öğretmen elkitabı*. Ankara: Anı Yayıncılık.

https://college.harvard.edu/admissions/explore-harvard/virtual-tour

https://www.youvisit.com/tour/panoramas/koc/koc?id=16137

https://admissions.yale.edu/virtual-tour

http://360.metu.edu.tr/en

BÖLÜM 10

HANSON - SİLVER ÖĞRENME TERCİHİ ENVANTERİ VE SİLVER - HANSON ÖĞRENME STİLİ MODELİ[1]

Prof. Dr. Gülay EKİCİ[2]

İÇİNDEKİLER

Bölümün Amaçları
Kavram Haritasında Yolculuk
Senaryo Örneği

- **SİLVER - HANSON ÖĞRENME STİLİ MODELİNİN KURAMSAL TEMELLERİ**
- **SİLVER - HANSON ÖĞRENME STİLİ MODELİNİN KAPSAMI VE BOYUTLARI**
- **HANSON - SİLVER ÖĞRENME STİLİ PROFİLİNİ BELİRLEME ARACININ BOYUTLARI VE ÖRNEK MADDELER**
- **HANSON - SİLVER ÖĞRENME STİLİ PROFİLİNE SAHİP BİREYLERİN ÖZELLİKLERİ**
- **HANSON - SİLVER ÖĞRENME STİLİ PROFİLLERİNİN ÖĞRETİMİNDE / GELİŞTİRİLMESİNDE KULLANILABİLECEK ARAÇ-GEREÇLER VE ÖĞRETİM YAKLAŞIMLARI**
- **SİLVER - HANSON ÖĞRENME STİLİ MODELİNİN EĞİTİME YANSIMALARI**
- **BÖLÜM SONU UZUN ÖZET**
- **SİLVER - HANSON ÖĞRENME STİLLERİ MODELİNE GÖRE HAZIRLANMIŞ ETKİNLİK PLANI ÖRNEĞİ "BİYOLOJİ DERSİ ÖRNEĞİ..."**

Kaynakça
Yazar Bilgisi

---

[1] İlgili literatür incelendiğinde; farklı yıllardaki kaynaklarda model Silver-Hanson öğrenme stili modeli olarak adlandırılmaktadır. Ancak bu bölüm hazırlığında Hanson, J.R., & Silver, H.F. (1998). *Learning styles and strategies*. (pp.114-116). 3rd edition. Ho-Ho-Kus, NJ: Thoughtful Education Press, Siver Strong & Associates, Inc.. adlı kaynak dikkate alındığından, ortak bir model çalışması olduğu ve modelin ölçme aracının Hanson-Silver Learning Preference Inventory olarak belirtildiği dikkat çekmektedir. Model farklı zamanlarda Silver, H. F'nin başında olduğu farklı araştırmacıların katkılarıyla geliştirilmiş ancak belirtilen temel kaynak ve ölçme aracı baz alınarak konu başlığının hem ölçme aracının hem de model adının vurgulanarak verilmesi tercih edilmiştir. Bu kapsamda modelin ilk hazırlığı olan Hanson-Silver öğrenme Tercihi Envanterinin konu başlığında öncelikle vurgulanmasının önemli olduğu düşünülmektedir.
Bu bölümün hazırlanmasında Ekici, G. (2006) adlı çalışma temel alınmış olup bölüm hazırlanırken ilgili çalışma içeriği zenginleştirilerek verilmiştir.

[2] Gazi Üniversitesi.

Kaynakça

Alrabah, S., Wu, S. H. & Alotaibi, A. M. (2018). The learning styles and multiple intelligences of EFL college students in Kuwait. *International Education Studies, 11*(3), 38-47.

Altan, M.Z. (1999). Çoklu zeka kuramı. https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/108580

Altan, M.Z. (2012). Eğitim, çoklu zekâ kuramı ve çoklu zekâ kuramında onuncu boyut: Ahlâkî zekâ. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* 22 (1), 137-144.

Babayiğit, Ö. (2016). Öğrenme stilleri ve eğitimdeki önemi. *TÜBAD*, 1 (1), 1-8.

Bargar, R. & Hoover, R. (1984). Psychological type and the matching of cognitive styles. *Theory into Practice*, 23 (1), 56-63.

Biggs, J. (1999). *Teaching for quality learning at University.* Buckingham, UK: SREH and Open University Press.

Brandt, R. (1990). On learning styles: A conversation with Pat Guild. *Educational Leadership,* 48(2),10-13.

Brown, K.L. (2003). From teacher-centered to learner-centered curriculum, improvinglearning in diverse classrooms. *Education,* 124(1), 49-54.

Carifio, J. & Everritt, E. (2007). Further validation of Hanson's learning profile indicator and Silver, Hanson, and Strong's teaching styles inventory. *Work,* 29 (2),165-74. https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/17726292/

Chau, M.Y. (2006). Connecting learning styles and multiple intelligences theories through learning strategies: An online tutorial for library instruction. *Library and Information Science Research Electronic Journal*, 16(1). http://libres.curtin.edu.au/libres16n1/

Coffield, F., Moseley, D., Hall, E., et al. (2004). *Learning styles and pedagogy in post-16 learning: A systematic and critical review.* Learning Skills Research Centre. 2004; 1-205.

Collins J., (2004). Education techniques for lifelong learning: Principles of adult learning. *Radiographics,* 24, 1483-1489.

Covington, M. (1984). The self-worth of achievement motivations: Findings and implications. *The Elementary School Journals,* September 1984, 63-78.

Denig, S.J. (2004). Multiple intelligences and learning styles: Two complementary dimensions. *Teachers College Record,* 106(1), 96-111.

Dunn, R. (1990). Rita Dunn answers questions on learning styles. *Educational Leadership,* 48 (1), 15-19.

Dunn, R. & Dunn, K. (1978). *Teaching students through their individual learning styles.* Reston, VA: Reston.

Ekici, G. (2001). Öğrenme stiline dayalı biyoloji öğretiminin analizi. (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi.

Ekici, G. (2003a). Çoklu zeka kuramına dayalı biyoloji öğretiminin analizi. *Çağdaş Eğitim,* 300, 27–36.

Ekici, G. (2003b). *Öğrenme stiline dayalı öğretim ve biyoloji dersi öğretimine yönelik ders planı örnekleri.* Ankara: Gazi Kitabevi.

Ekici, G. (2006). Hanson Silver öğrenme tercihi envanteri'nin geçerliği ve güvenirliğine ilişkin bir çalışma. *Eğitim ve Bilim,* 31 (140), 10-17.

Ekici, G. (2013). Gregorc ve Kolb öğrenme stilleri modellerine göre öğretmen adaylarının öğrenme stillerinin cinsiyet ve genel akademik başarı açısından incelenmesi. *Eğitim ve Bilim,* 38(167), 211-225.

Ekici, G. (2020). Öğrenme stili modelleri ve öğrenme stiline dayalı eğitim-öğretim. İçinde *Eğitim psikolojisi*. G. Ekici (Edt.). Ankara: VİZE Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi.

Evin-Gencel, İ. (2006). Öğrenme stilleri, deneyimsel öğrenme kuramına dayalı eğitim ve sosyal bilgiler program hedeflerine erişi düzeyi. (Yayımlanmamış doktora tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.

Foley, I. (1999). *Teacher learning style preferences, student learning style preferences and student reading achievement* (Doctoral dissertation). Available from ProQuest Dissertation and theses databases. (UMI No. 9929271).

Frizzell, R. (1984). The status of learning styles. *The Educational Forum* 48, 303–312

Gardner, H. (1983). *Frames of mind: The theory of multiple intelligences.* New York: Basic Books.

Gardner, H. (1993). *Multiple intelligences: The theory in practice*. New York: Basic Books.

Gardner, H. (November, l995). Reflections on multiple intelligences: Myths and messages. *Phi Delta Kappan,* 77 (3), 200-203, 206-209.

Given, B.K. (1996). Learning styles: A synthesized model. *Journal of Accelerated Learning and Teaching,* 21, 11- 44.

Gregorc, A.F. (1985). *Gregorc style delineator: A self- assessment Instrument for Adults by Anthony F. Gregorc,* Ph. D. Connecticut. USA.

Guild, P.B. & Garger, S. (1998). *Marching to different drummers*. (2th ed). Alexandria: Association for Supervision Curriculum Development, USA.

Hanson, J.R. (1978). *Learning preference inventory user's manual.* Moorestown, New Jersey: Hanson Silver & Assocs. Inc. Press.

Hanson, J.R. (1987). *An historical and critical analysis of learning style models.* Moorestown, N.J., Hanson Silver Strong & Assc's, Inc.Publishers

Hanson, J.R. (1988). Learning styles, visual literacies, and a framework for reading instruction. *Reading Psychology,* 9 (4), 409-430.

Hanson, J.R. (1997). *Learning profile indicator.* Pownal, ME: The Whole Child Press.

Hanson, J.R. & Silver, H.F. (1978a). *Learning preference inventory.* Moorestown, New Jersey: Hanson Silver & Assocs. Inc. Press.

Hanson, J.R., & Silver, H.F. (1978b*). Learning styles and strategies*. Moorestown, NJ: Silver Strong and Associates.

Hanson, J.R., Silver, H.F., Gulkus, S.P. (1984). *A factor analytic study of the learning preference inventory.* A paper presented at the annual meeting American educational Research association, New Orleans, LA.

Hanson, J.R., Silver, H. & Strong, R. (1984). Research in the roles of intuition and feeling. *Roeper Review,* 6 (3), 167-170.

Hanson, J.R., Silver, H.F., & Strong, R.W. (1988). Learning styles and visual literacy: Connections and actions, (pp.269-298). *In Visuall litacyin life and learning*. Edited by Roberts A. Braden Beverly Braden Darrell G. Beauchampand Laverne Miller Published at Virginia Tech University Blacksburg, Virginia.

Hanson, J.R. & Silver, H.F. (1991). *The Hanson Silver learning preference inventor.* Woodbridge, NJ: The Thuoghtful Education Press.

Hanson, J.R., Silver, H. F., & Strong, R. (1991a). Learning styles of at-risk students. *Music Educators Journal, 78*(3), 30-35.

Hanson, J., Silver, H.F., & Strong, R. (1991b). Square pegs: Learning styles of at-risk students. *Music Educators Journal,* 78 (3), 30-35.

Hanson, J.R., Silver, H.F. & Strong, R.W. (1991c). Special focus: Learning styles of at-risk students. *Music Educators Journal,* 78 (3), 30-35.

Hilgerson-Volk K. (1987). Celebration students' diversity through learning styles. *OSSC Bulletin,* 30(9), 1-32.

https://www.ekipnormarazon.com/makalelerimiz/cocuk-ve-kardes/ikizler-ve-egitimleri/

https://www.teachingexpertise.com/

https://differentiation204.weebly.com/what-is-differentiation.html

https://paei.wikidot.com/silver-et-al-learning-styles-multiple-intelligences

Jung, C. (1921-1971). *Psychological types.* Princeton: Princeton University Press.

Karakuyu, Y. & Tortop, H.S. (2010). Öğretmen adaylarının öğrenme stillerinin fizik dersine yönelik tutum ve başarılarına etkisi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen ve Mühendislik Bilimleri Dergisi,* 10(1), 47-55.

Keskin, B., Özay Köse, E. & Güloğlu, F. (2021). The relationship between social sciences high school and science high school students' multiple intelligence levels and learning styles. *International Journal of Contemporary Educational Research, 8*(1), 92-102.

Krechevsky, M. & Seidel, S. (1998). Minds at work: Applying multiple intelligences in the classroom. In R.J. Sternberg & W.M. Williams (Eds.). *Intelligence, instruction, and assessment* (pp. 17–42). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.

Kolb, D.A. (*1984*). *Experiential learning experience as the source of learning and development.* Englewood Cliffs, NJ Prentice Hall.

Mitsis, A. & Foley, P. (2005). *The effect of students' cultural values on their student-driven learning preference.* Working Paper. Victoria University, Melbourne,Australia. https://researchbank.swinburne.edu.au/file/ec24c33b-ba0a-4d21-9b03-1d6a-4d6498ae/1/PDF%20%28Published%20version%29.pdf

Nelson, K. (1998). *Developing students' multiple intelligences.* New York: Scholastic.

Nielsen, T. (2012). A historical review of the styles literature. In L.-f. Zhang, R. J. Sternberg & S. Rayner (Eds.), *Handbook of intellectual styles: Preferences in cognition, learning, and thinking* (pp. 21–46). Springer Publishing Co.

Orr, B., Park, O., Thompson, D. & Thompson, C. (1999). Learning styles of post secondary students enrolled in vocational technical institutes. *Learning,* 36(4), 5-20.

Peker, M. (2003). Öğrenme stilleri ve 4MAT yönteminin öğrencilerine matematik dersindeki tutum ve başarılarına etkisi. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi.

Prashnig, B. (2005). *Learning styles and multiple intelligences.* http://www.creativelearningcentre.com

Riding, R. & Rayner, S.(1998). *Cognitive styles and learning strategies.* London: David Fulton Publishers.

Rohaniyah, J. (2017). Integrating learning style and multiple intelligences in teaching and learning process. *Wacana Didaktika Jurnal Pemikiran Penelitian Pendidikan dan Sains,* 5 (1), 19-27.

Scarcella, R. & Oxford, R.L. (1992). *The tapestry of language learning: The ındividual in the communicative classroom.* Boston: Heinle and Heinle.

Sever, E. (2008). *Öğrenme stilleri: İlköğretim 6-8. Sınıf öğrencilerine yönelik bir ölçek geliştirme çalışması.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi.

Shah, K., Ahmed, J., Shenoy, N., et al. (2013). How different are students and their learning styles? *International Journal of Research in Medical Science*, 1(3), 212-215.

Silver, H.F., & Hanson, J.R. (1980a). *Learning styles and strategies.* Moorestown, New Jersey: Hanson, Silver & Associates, Inc.

Silver, H.F., & Hanson, J.R. (1980b). *The TLC learning preference inventory user's manual.* Moorestown, NJ: Hanson Silver & Associates, Inc.

Silver, H.F. & Hanson, J.R. (1982). *Teacher self-assessment.* Moorestown, NJ: Hanson, Silver & Associates.

Silver, H.F. & Hanson, J.R. (1984/91). *Learning preference inventory.* Woodbridge, NJ: Silver Strong and Associates.

Silver, H.F. & Hanson, J.R. (1986). *Teaching styles and strategies.* Moorestown, NJ: Hanson, Silver & Associates.

Strong, R.W., Hanson, J.R. & Silver, H.F. (1995). *Questioning styles & strategies.* NJ: The Thuoghtful Education Press.

Silver, H.F. & Hanson, J.R. (1996). *Learning styles and strategies.* Ho-Ho-Kus, NJ:Thoughtful Education Press.

Silver, H.F., Hanson, J.R., Strong, R.W. & Schwartz, P.B. (1996). *Teaching styles & strategies. Manual # 2 in the unity in diversity series.* NJ: The Thuoghtful Education Press.

Silver, H.F., Strong, R.W. & Perini, M.J. (1997). Integrating learning styles and multiple intelligences. *Educational Leadership*, 55(1), 22-27.

Silver, H F., Strong, R.W. & Perini, M.J. (2000). *So each may learn: Integrating learning styles and multiple intelligences*. Alexandria,West Virginia USA: Association for Supervision and Curriculum Development.

Strong, R.W., Silver, H.F. & Perini, M.J. (2001). Making students as important as standards. *Educational Leadership,* 59(3), 56-61.

Silver, H. F., Strong, R. W. & Perini, M. J. (2001). *Tools for promoting active, in-depth learning.* NJ: The Thuoghtful Education Press. Woodbridge.

Silver, H.F., & Strong, R.W. (2004). *Learning style ınventory for students.* Ho-Ho-Kus, NJ: Thoughtful Education Press.

Strong, R.W., Thomas, E., Perini, M. & Silver, H.F. (2004). Creating a differentiated mathematics classroom. *Educational Leadership*, *61*(5), 73-78.

Silver, H.F., Strong, R.W. & Perini, M.J. (2007). *The strategic teacher: Selecting the right research-based strategy for every lesson.* Alexandria, VA: ASCD.

Silver, H. F., Brunsting, J. R. & Walsh, T. (2008). *Math tools, grades 3-12: 64 ways to differentiate instruction and increase student engagement.* Thousand Oaks, CA: Corwin Press.

Silver, H.F., Thomas, E.J. & Perini, M.J. (2008). *Math learning style ınventory for secondary students* (p. 8) by Ho-Ho-Kus, NJ: Thoughtful Education Press. © 2008 Thoughtful Education Press.

Silver, H. & Perini, M. (2010). The eight Cs of engagement: How learning styles and instructional design increase student commitment to learning. Solution Tree. http://lackawannaschools.org/cms/lib/NY19000337/Centricity/ModuleInstance/865/TheEight_Cs_of_Engagement.pdf

Silver, H.F., Abla, C., Boutz, A. L. & Perini, M.J. (2018). Tools for classroom instruction that works: Ready-to-use techniques for increasing student achievement. Franklin Lakes, NJ: Silver Strong & Associates/Thoughtful Education Press and McREL International.

Şimşek, Ö (2007). *Marmara öğrenme stilleri* ölçeğinin *geliştirilmesi ve 9-11 yaş çocuklarının öğrenme stillerinin incelenmesi.* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi.

Taşpınar, M. (2012). *Kuramdan uygulamaya öğretim ilke ve yöntemleri.* Ankara: Elhan Kitap Yayın Dağ.

Thomas, E. (2003). *Styles and strategies for teaching middle school mathematics.* Ho-Ho-Kus, NJ: Thoughtful Education Press.

Truluck, J.E. & Courtenay, B.C. (1999). Learning style preferences among older adults. *Educational Gerontology,* 23(3), 221-236.

Veznedaroğlu, R.L., & Özgür, A.O. (2005). Öğrenme stilleri: Tanımlamalar, modeller ve işlevleri. *İlköğretim Online*, *4*(2), 1-16.

Yazıcı, E. & Sulak, H. (2008). Öğrenme stilleri ile ilköğretim beşinci sınıf matematik dersindeki başarı arasındaki ilişki. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi,* 25, 217-236.

Yeşilyurt, E. (2019). Öğrenme stili modelleri: teorik temelleri bağlamında kapsayıcı bir derleme çalışması. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi,* 14(20), 2169-2226.

BÖLÜM 11

HERRMANN ÖĞRENME STİLİ MODELİ

Doç. Dr. Gökhan ILGAZ[1]

İÇİNDEKİLER

Bölümün Amaçları
Kavram Haritasında Yolculuk
Senaryo Örneği

- **GİRİŞ**
- **HERRMANN ÖĞRENME STİLİ MODELİNİN KURAMSAL TEMELLERİ**
- **HERRMANN ÖĞRENME STİLİ MODELİNİN KAPSAMI VE BOYUTLARI**
- **BASKIN BEYİN ÇEYREKLERİNİ BELİRLEME ARACININ BOYUTLARI VE ÖRNEK MADDELER**
- **HERRMANN ÖĞRENME STİLİNDE DÖRT ÇEYREK DAİRE MODELİNE SAHİP BİREYLERİN ÖZELLİKLERİ**
- **HERRMANN BÜTÜNSEL BEYİN MODELİNİN ÖĞRETİMİNDE / GELİŞTİRİLMESİNDE KULLANILABİLECEK ARAÇ-GEREÇLER VE ÖĞRETİM YAKLAŞIMLARI**
- **HERRMANN MODELİNİN EĞİTİME YANSIMALARI**
- **BÖLÜM SONU UZUN ÖZET**
- **HERRMANN BÜTÜNSEL BEYİN MODELİNE GÖRE HAZIRLANMIŞ ETKİNLİK PLANI ÖRNEĞİ "FEN BİLİMLERİ DERSİ ÖRNEĞİ"**

Kaynakça
Yazar Bilgisi

[1] Trakya Üniversitesi.

folyo hazırlamaktı. Laboratuvarda deneysel çalışma yaparken Can her şeyi titiz bir biçimde planlardı ve arkadaşlarını yönlendirirdi. Özellikle laboratuvar çalışmalarında dikkatimi çeken bir öğrencim de Güler'di. Güler verilen görevi hemen yerine getiriyordu. Yine problem çözümlerine ilişkin notlarını da kullanma kılavuzu gibi hazırlardı. Yıllar sonra karşılaştığında Can bir ilaç şirketinde muhasebe müdürü, Güler ise Eğitim Yönetimi uzmanıydı.

Bazı öğrencilerimi ise tek başına hiçbir zaman görmedim. Örneğin İdil'in arkadaşlarıyla iletişimi güzeldi. Kendisi işbirlikli öğrenme çalışmalarından hoşlanırdı. Bu süreçlerde arkadaşlarının öğrenmelerine yardım ederdi. Arkadaşlarına yardım etmekten hoşlanan hatta öğretirken öğrenen Görkem adında bir öğrencim de vardı. Görkem çok fazla dokunmaktan, koklamaktan hoşlanırdı. Laboratuvardaki kokuların bile yaptıkları deneyleri hatırlamasında etkili olduğunu söylemişti. Bazen bir koku hissettiğinde unuttuğu birçok anısı canlanıyormuş gözlerinde. Hatta klasik müzik dinleyerek ders çalışıyorum demişti bir seferinde ve derslerde de neden böyle müzikler çalmıyoruz diye bana sormuştu… Yıllar sonra İdil'le karşılaştığımda Fen Bilgisi Öğretmeni olduğunu öğrendim. Görkem de sosyal hizmetler uzmanı olmuş….

Bazı öğrencilerim görsellerden hoşlanırdı. Örneğin Ilgın grafik örgütleyicileri kullanarak ders anlattığımda dikkatini daha kolay toplardı. Muhtemel cevaplar üzerinden problem çözmeyi severdi. Muhtemel cevapların oluştuğu etkinliklerden birisi de beyin fırtınası tekniği idi. Kayahan'da bu etkinlikte aktif olmayı severdi. Teknikte sunulan cevapları bazen denemekten hoşlanırdı. Her iki öğrencim de detaydan çok öncelik bütüne önem verirdi. Ilgın güzel sanatları bitirdi, Kayahan mimarlığı….

Öğretmen olarak öğrencilerinizin öğrenme tercihlerini bildiğinizde derslerinizi kolaylıkla işleyebilirsiniz. Örneklerde de görüldüğü öğrencilerin sınıflarda sergiledikleri davranışlar onların öğrenme tercihlerinin bir göstergesidir. Aynı zamanda bu davranışlar gelecekte sahip olabilecekleri meslekler hakkında bizlere fikir sunmaktadır.

GİRİŞ

Herrmann (1991) bu modelin, her gün işe gidip geldiği 35 millik yolda bir gün araba kullanırken, zihninde kendiliğinden oluştuğunu ifade etmektedir. 35 yıl General Electric'te Yönetim Eğitimi Müdürü olarak çalışmıştır (Manager of Management Education). Çalışanları, nitelikleri doğrultusunda yönlendirebilmek, onun iş yaşamının bir parçasıdır. Sürekli kafasında yer alan bireyleri yönlendirme sorununu, insanların farklı özelliklerde olmasına neden olan, beynin yapılarına ve onun fonksiyonlarına indirgeyerek çözmeye çalışmıştır. Günümüzde bu yaklaşımı karşımıza "Herrrmann'ın Bütünsel Beyin Modeli –Herrmanns' Whole Brain Model" olarak çıkarmıştır. Bu yaklaşım iş dünyasında ve endüstride yöneticilerin ve çalışanların iş yaşamında nasıl hareket ettiklerini analiz etmek için sıklıkla kullanılmaktadır (Derrington & Goddard, 2008).

Kaynakça

Aliustaoğlu, F. (2020). Matematik öğretmeni adaylarının geometri öğrenme alanına yönelik ders planı geliştirmeye dayalı görüşleri: 4MAT Modeli ve Bütünsel Beyin Modeli. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 21*(3), 1440-1493.

Bağçeci, B., Kanadlı, S., & Ünişen, A. (2009). Farklı beyin yarım küreleri baskın öğrencilerin İngilizce akademik başarılarındaki farklılıkların incelenmesi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *2*(3), 22-34.

Baş, Ö. (2004). *Bütünsel beyin yaklaşımıyla ve çoklu zekâ kuramıyla öğretimin birinci sınıf öğrencilerinin okuma ve yazma erişine etkisi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi.

Bawaneh, A.K.A., Zain, A.N.M., & Saleh, S. (2010). Investigating tenth grade Jordanian Students' thinking styles based on Herrmann's Whole Brain Model for the purpose of developing new teaching method in modifying science misconceptions. *Educational Research, 1*(9), 363-372.

Bawaneh, A.K.A., Zain, A.N.M., & Saleh, S. (2011). The effect of Herrmann whole brain teaching method on students' understanding of simple electric circuits. *European Journal of Physics Education*, *2*(2), 1-23.

Canan, S. (2015). *Değişen beynim.* Ankara: Tuti Kitap

Canan, S. (2016). *Unutulacak şeyler.* Ankara: Tuti Kitap

Carlson, N.R. & Birket, M.A. (2017). *Physiology of behavior* (12. Edition). Pearson.

Carter, R. (2019). *The human brain book: An illustrated guide to its structure, function, and disorders*. Penguin.

Coffield, F., Ecclestone, K., Hall, E., & Moseley, D. (2004). *Learning styles and pedagogy in post-16 learning: A systematic and critical review*. London: Learning and Skills Research Centre

Çökelez, A. & Harman, G. (2016). Nörofizyolojik öğrenme kuramı "beyin temelli öğrenme kuramı». Gülay Ekici (Ed.), öğrenme-öğretme kuramları ve uygulamadaki yansımaları, Ankara: Pegem A Yay. 235-284

De Boer, A., & Van den Berg, D. (2001). The value of the Herrmann Brain Dominance Instrument (HBDI) in facilitating effective teaching and learning of criminology. *Acta Criminologica: African Journal of Criminology & Victimology*, *14*(1), 119-129.

De Boer, A., du Toit, P.H., Scheepers, M.D., & Bothma, T.J.D. (2013). *Whole brain learning in higher education evidence-based practice*. Cambridge: Chandos Publishing.

De Boer, A.L., Steyn, T., & Du Toit, P. H. (2001). A whole brain approach to teaching and learning in higher education. *South African Journal of Higher Education*, *15*(3), 185-93.

Derrington, C., & Goddard, H. (2008). *Whole-brain behaviour management in the classroom: Every piece of the puzzle.* New York, NY: Routledge.

Du Toit, P.H., Steyn, T., & De Boer, A.L. (2001). A whole brain approach to teaching and learning in higher education. *South African Journal of Higher Education*, *15*(3), 185-193.

Erbaş, O. (2017). *Psikiyatrinin pek de gizli olmayan kara kitabı*. İstanbul: Bayçınar Tıbbi Yayıncılık.

Ghazal, M.A., Zin, N.A.M., & Muda, Z. (2016). Designing domain model for

adaptive web-based educational system according to Herrmann whole brain model. *Journal of Engineering Research and Technology, 3*(3), 66-72

Herrmann, N. (2003). İş *yaşamında bütünsel beyin* (Çev; M. Öner), İstanbul: Hayat Yayınları.

Herrmann, N. (1989). The creative brain. North Carolina: Brain Books, The Ned Hermann GroupHerrmann International (1985-2001). *Herrmann Brain Dominance Instrument Thinking StylesAssessment* [On-line application]. Herrmann International.

Herrmann, N. (1987). *Creativity, learning, and the specialized brain in the context of education for gifted and talented children. adaptation of an address to the seventh world conference on gifted and talented children*. Salt Lake City, Utah. http://www.hbdi.co.za/documents/Creativity-Learning-and-the-Specialized-Brain1.pdf

Herrmann, N. (1991). The creative brain. *The Journal of Creative Behavior, 25*(4), 275-295.

Herrmann, N. (1995). *The creative brain*. Lake Lure, NC: Ned Herrmann Group.

Herrmann, N. (1995). *The creative brain*. Lake Lure: The Ned Herrmann Group.

Herrmann, N. (2000). *The theory behind the HBDI and whole brain technology, The HBDI accreditation process. Herrmann international*. [online]. [Accessed 17 July 2019]. https://think.herrmannsolutions.com/hubfs/Articles/Theory_Behind_The_HBDI___and_Whole_Brain___Technology.pdf

Herrmann. N (1996). *The whole brain business book*. New York: McGraw Hill

Herrmann-Nehdi, A. (2008). Whole brain design: Engage and retain your learners. http://www.elearningguild.com.

Hughes, M., Hughes, P., & Hodgkinson, I. R. (2017). In pursuit of a 'whole-brain' approach to undergraduate teaching: implications of the Herrmann brain dominance model. *Studies in Higher Education, 42*(12), 2389-2405.

İlkörücü, Ş., & Arslan, Ç. (2017). Fen ve matematik eğitiminde baskın kullanılmayan beyin bölgelerinin değerlendirilmesi. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *6*(3), 1105-1117.

İzci, Y., & Erbaş, Y. C. (2015). Hipokampus: Yapısı ve fonksiyonları. *Türk Nöroşir Derg*, *25*(3), 287-95.

Karaismailoğlu, S. (2015). *Kadın beyni erkek beyni*. Ankara: Elma Yayınevi.

Koyuncu, B. (2017). Eğitimsel sinirbilim (Neuroeducation): Eğitimciler neden sinirbilim verilerinden yararlanmalıdır? *Türk Akademik Yayınlar Dergisi (TAY Journal), 1*(1), 22-34.

Koyuncu, B., & Erden, M. (2010). Zenginleştirilmiş beyin uyumlu öğretim ortamına ilişkin öğrenci görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, *16*(1), 73-92.

Larimore, J.L. (2017). *Neuroscience basics: A guide to the brain's involvement in everyday activities*. Academic Press.

Le Roux, A.E. (2010). *Expanding music teachers' perceptions of learning strategies in the 21st century.* (Yayımlanmamış doktora tezi). University of Pretoria.

Lumsdaine, E. & Binks., M. (2005). *Entrepreneurship, creativity and effective problem solving: Keep on moving!* Hancock, MI: E&M Lumsdaine Solar Consultants.

Lumsdaine, E. & Lumsdaine, M. (1995). *Creative problem solving*. Singapur: McGraw-Hill Books.

Lumsdaine, E., Lumsdaine, M. & Shelnutt., J. W. (1999). Creative *problem solving*

and engineering design. Columbus, OH: McGraw-Hill.

MacLean, P. D. (1973) A triune concept of the brain and behavior. In. TJ Boag, D Campbell (Eds), *The hincks memorial lectures* (pp 6–66), Toronto: University of Toronto Press.

Maguire, E. A., Gadian, D. G., Johnsrude, I. S., Good, C. D., Ashburner, J., Frackowiak, R. S., & Frith, C. D. (2000). Navigation-related structural change in the hippocampi of taxi drivers. *Proceedings of the National Academy of Sciences USA,* 97, 4398-4403.

Mahnane, L., Laskri, M. T., & Trigano, P. (2012). An adaptive hypermedia system integrating thinking style (AHSTS): Model and experiment. *International Journal of Hybrid Information Technology, 5*(1), 11–28.

Ornstein, R. E. (1972). *The psychology of consciousness.* New York: Penguin Books.

Ornstein, R. E. (1992). *The Evolution of consciousness: The Origins of the way we think*. New York: Simon & Schuster.

Onan, B. ve Akgül, G. (2012). İlköğretim ikinci kademe Türkçe programındaki kazanımların Ned Hermann'ın bütünsel beyin modeline göre değerlendirilmesi. *Cumhuriyet* Üniversitesi *Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 36*(1), 111-139.

Özden, Y. (2014). Öğrenme ve öğretme. Ankara: PegemA Yayıncılık.

Rajmohan, V., & Mohandas, E. (2007). The limbic system. *Indian Journal of Psychiatry*, *49*(2), 132-139.

Rojas, G., Salas, R., & Jiménez, C. (2006). Estilos de aprendizaje y estilos de pensamiento entre estudiantes universitarios. Estudios Pedagógicos, *XXXII*(1), 49-75.

Saladin, K. (2003). *Anatomy & physiology: The unity of form and function*. McGraw-Hill.

Siegel, E.D., & Bryson, T.P. (2011). *The whole brain child: 12 revolutionary strategies to nurture your child's development mind*. Delacote Press.

Sperry, R.W. (1975). Left-brain, right-brain. *Saturday Review*, *2*(23), 30-32.

Tezcan, G. (2016). *4MAT öğretim modeli ve bütünsel beyin modeli'nin fen bilimleri dersi akademik başarısı ve* özyeterlik *algısı üzerindeki etkileri*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi.

Tezcan, G. & Güvenç, H. (2017). The effects of 4MAT teaching model and whole brain model on academic achievement in science. *Education and Science, 42*(192), 1-23.

Tokcan, H. (2007). *Sosyal bilgiler öğretiminde bütünsel beyin yaklaşımı ile modellendirilmiş etkinliklerin akademik başarı ve tutumlar üzerindeki etkisi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi

Vanderah, T. W. (2019). *Nolte's essentials of the human brain*. Elsevier Health Sciences.

Vanderah, T.W., & Gould, D.J. (2016). *Nolte's the human brain e-book: An ıntroduction to its functional anatomy*. Elsevier Health Sciences.

Waxman, S.G. (2017). *Clinical neuroanatomy*. McGraw Hill.

Wilson, D.H. (2007). A comparison of the Hermann brain dominance instrument and the extended disc behavior profiling tool: An attempt to create a more discerning management perspective. (Unpublished Doctoral Dissertation.) Capella University.

Zelano, C., Jiang, H., Zhou, G., Arora, N., Schuele, S., Rosenow, J., & Gottfried, J. A. (2016). Nasal respiration entrains human limbic oscillations and modulates cognitive function. *Journal of Neuroscience*, *36*(49),12448-12467.

Bölümdeki görsellerin alındığı adresler:

Şekil 3. Beynin katmanları (https://justwriteonline.typepad.com/distributed_intelligence /2015/07/appearances-are-everything.html)

Günlük plan hazırlanırken yararlanılan kaynaklar:

https://mcdonaldobservatory.org/sites/default/files/SolarSystemSizeScaleModelDemo.pdf

https://en.wikipedia.org/wiki/Solar_System

https://en.wikipedia.org/wiki/Titius%E2%80%93Bode_law

https://en.wikipedia.org/wiki/1457_Ankara

BÖLÜM 12

HONEY VE MUMFORD ÖĞRENME STİLİ MODELİ

Dr. Öğr. Üyesi Sabahattin YEŞİLÇINAR[1]

İÇİNDEKİLER

Bölümün Amaçları
Kavram Haritasında Yolculuk
Senaryo Örneği

- **GİRİŞ**
- **HONEY VE MUMFORD ÖĞRENME STİLİ MODELİNİN KURAMSAL TEMELLERİ**
- **HONEY VE MUMFORD ÖĞRENME STİLİ MODELİNİN KAPSAMI VE BOYUTLARI**
- **HONEY VE MUMFORD ÖĞRENME STİLİ PROFİLİNİ BELİRLEME ARACININ BOYUTLARI VE ÖRNEK MADDELER**
- **HONEY VE MUMFORD ÖĞRENME STİLİ PROFİLİNE SAHİP BİREYLERİN ÖZELLİKLERİ**
- **HONEY VE MUMFORD ÖĞRENME STİLİ PROFİLLERİNİN ÖĞRETİMİNDE / GELİŞTİRİLMESİNDE KULLANILABİLECEK ARAÇ-GEREÇLER VE ÖĞRETİM YAKLAŞIMLARI**
- **HONEY VE MUMFORD ÖĞRENME STİLİ MODELİNİN EĞİTİME YANSIMALARI**
- **BÖLÜM SONU UZUN ÖZET**
- **HONEY VE MUMFORD ÖĞRENME STİLLERİ MODELİNE GÖRE HAZIRLANMIŞ ETKİNLİK PLANI ÖRNEĞİ "İNGİLİZCE DERSİ ÖRNEĞİ"**

Kaynakça
Yazar Bilgisi

[1] Muş Alparslan Üniversitesi.

Kaynakça

Alghamdi, A.A. (2010). *An adaptive educational system that caters for combination of two models of learning styles*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Edinburgh: Heriot-Watt University.

Dunlap, W.P., & Cornwell, J.M. (1994). Factor analysis of ipsative measures. *Multivariate Behavioural Research*, 29, 115–126.

Edward, N.S. (2001). Evaluation of a constructivist approach to student induction in relation to students' learning styles. *European Journal of Engineering Education*, *26*(4), 429-440.

Ekici, G. (2013). Gregorc ve Kolb öğrenme stili modellerine göre öğretmen adaylarının öğrenme stillerinin cinsiyet ve genel akademik başarı açısından incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, *38*(167), 211-225.

Fine, D. (2003). A sense of learning style. *Principal Leadership Middle Level Edition, 4,* 55-59.

Garton, B. L., Spain, J. N., Lamberson, W. R., & Spiers, D. E. (1999). Learning styles, teaching performance, and student achievement: A relational study. *Journal of Agricultural Education, 40,* 11-20.

Hillis, K. (2009). *The effects of using a learning profile assessment to differentiate instruction for fourth and fifth grade mathematics students*. (Yayınlanmamış doktora tezi). United States: University of Houston-Clear Lake.

Honey, P., & Mumford, A. (1982). *The manual of learning styles*. Peter Honey, Maidenhead.

Honey, P. & Mumford, A. (1986) *The manual of learning styles*. Peter Honey Associates.

Honey, P. & Mumford, A. (1992): *The manual of learning styles*. Maidenhead: Peter Honey Publications.

Honey, P., & Mumford, A. (2006). *The learning styles questionnaire. 80-item version* (Revised edition, July 2006).

Kinshuk, K (1996). *Computer aided learning for entry level accountancy Students*. (Yayınlanmamış doktora tezi). Leicester: De Montfort University.

Kopsovich, R.D. (2001). *A study of correlations between learning styles of students and their mathematics scores on the Texas Assessment of Academic Skills Test*. (Yayınlanmamış doktora tezi). United States: University of North Texas.

McLeod, S. (2010). *Kolb - learning styles*. http://cei.ust.hk/files/public/simplypsychology_kolb_learning_styles.pdf

Mumford, A. (1995). Learning styles and mentoring. *Industrial and Commercial Training*, *27*(8), 4-7.

Pacilli, P.T. (2010). *A study of seventh grade geometry posttest scores after using the GeoLeg manipulatıve tool*. (Yayınlanmamış doktora tezi). Florida: Atlantic University.

Pritchard, A. (2008). *Ways of learning: Learning theories and learning styles in the classroom*. Routledge.

Rosewell, J. (2005). *Learning styles*. https://www.open.edu/openlearn/ocw/pluginfile.php/629607/mod_resource/content/1/t175_4_3.pdf.

Sadler-Smith, E. (1997). 'Learning style': Frameworks and instruments. *Educational psychology*, *17*(1-2), 51-63.

Sever, E. (2008). Öğrenme stilleri: İlköğretim 6-8. sınıf öğrencilerine yönelik bir ölçek geliştirme çalışması. (Ya-

yınlanmamış yüksek lisans tezi). Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi.

Thomas, H., Cox R., & Kojima T. (March, 2000). *Relating preferred learning style to student achievement*. Paper presented at the Annual Meeting of the Teachers of English to Speakers of Other Languages (Vancouver, BC).

Van Zwanenberg, N., Wilkinson, L.J., & Anderson, A. (2000). Felder and Silverman's Index of Learning Styles and Honey and Mumford's Learning Styles Questionnaire: how do they compare and do they predict academic performance? *Educational Psychology*, *20*(3), 365-380.

Willingham, D.T. (2005). Do visual, auditory, and kinesthetic learners need visual, auditory, and kinesthetic instruction? *American Educator 29,* 31-35, 44.

Woolhouse, M., & Blaire, T. (2003). Learning styles and retention and achievement on a two-year A-level programme in a further education college. *Journal of Further and Higher Education*, *27*(3), 257-269.

Yushau, B. (2005). *The predictors of success of computer-aided learning of pre-calculus algebra*. (Yayınlanmamış doktora tezi). Pretorya: University of South Africa.

Bölümdeki görsellerin alındığı adresler:

https://www.open.edu/openlearn/ocw/pluginfile.php/629607/mod_resource/content/1/t175_4_3.pdf

Ölçeğin tüm maddeleri ve puanlama için adresler:

http://www.mycit.ie/contentfiles/Careers/4.%20HoneyandMumfordLearningStylesQuestionnaire.pdf

BÖLÜM 13

JUNG'UN PSİKOLOJİK TİPLER KURAMI & MYERS BRIGGS PSİKOLOJİK TİP BELİRLEYİCİSİ

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa POLAT[1]

İÇİNDEKİLER

Bölümün Amaçları
Kavram Haritasında Yolculuk
Senaryo Örneği

- **GİRİŞ**
- **JUNG'UN PSİKOLOJİK TİPLER KURAMI MODELİNİN KURAMSAL TEMELLERİ**
- **JUNG'UN PSİKOLOJİK TİPLER KURAMI MODELİNİN KAPSAMI VE BOYUTLARI**
- **JUNG'UN PSİKOLOJİK TİPLER KURAMI MODELİ BAĞLAMINDA GELİŞTİRİLEN ÖLÇME ARACI: MYERS BRIGGS PSİKOLOJİK TİP BELİRLEYİCİSİ (MBTI) BOYUTLARI VE ÖRNEK MADDELER**
- **MBTI'YE GÖRE KİŞİLİK PROFİLLERİNE SAHİP BİREYLERİN ÖZELLİKLERİ**
- **JUNG'UN PSİKOLOJİK TİPLERİNİN VE MYERS BRIGGS PSİKOLOJİK TİPLERİNİN ÖĞRETİMİNDE / GELİŞTİRİLMESİNDE KULLANILABİLECEK ARAÇ-GEREÇLER VE ÖĞRETİM YAKLAŞIMLARI**
- **JUNG'UN PSİKOLOJİK TİPLER KURAMI VE MBTI'NİN EĞİTİME YANSIMALARI**
- **BÖLÜM SONU UZUN ÖZET**
- **JUNG'UN PSİKOLOJİK TİPLER KURAMI VE MBTI'YE GÖRE HAZIRLANMIŞ ETKİNLİK PLANI ÖRNEĞİ "İNGİLİZCE DERSİ ÖRNEĞİ"**

Kaynakça
Yazar Bilgisi

[1] Karabük Üniversitesi.

Kaynakça

Ağaççı, O. (2019). *Kişilik envanterinin geliştirilmesi ve üniversite bölümlerinin kişilik kodlarının belirlenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Akdeniz, C. (2013). *Kişilik profillerine göre öğretmenlerin öğrenme stratejisi tercihleri ve öğretim stratejilerini kullanma durumları* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Alcock, M. W., & Ryan, P. M. (2000). ADD, type, teaching, and learning. *Journal of Psychological Type, 52*, 5-10.

Allen, J., & Brock, S. A. (2002). *Health care communication using personality type: patients are different*. Philadelphia: Routletge.

Atay, S. (2012). The standardization of Myers-Briggs type indicator into Turkisk: An application on students. *Journal of Instructional Psychology, 39*(2), 74-79. http://search.ebscohost.com adresinden 01.04.2022 tarihinde erişilmiştir.

Aviles, C. B. (2001). A review of the Myers-Briggs Type Inventory: A potential training tool for human services organizations. *Resources in education*, 1-16. http://files.eric.ed.gov adresinden 01.04.2020 tarihinde erişilmiştir.

CAPT. (2022). The forms of MBTI instruments. https://www.capt.org/mbti-assessment/mbti-forms.htm adresinden 19.04.2022 tarihinde erişilmiştir.

Coffield, F.J., Moseley, D.V., Hall, E., & Ecclestone, K. (2004). *Learning styles and pedagogy in post-16 learning: A systematic and critical review.* Trowbridge, Wiltshire: Cromwell Press.

Cranton, P., & Knoop, R. (1995). Assessing Jung's psychological types: the PET type check. *Genetic Social and General Psychology Monographs, 121,* 247-274.

Dunn, R. & Dunn, K. (1993). *Teaching secondary students through their individual learning styles.* Boston: Allyn & Bacon.

Dunn, R. (1983). Learning style and its relation to exceptionality at both ends of the spectrum. *Exceptional Children, 49*(6), 496–506.

Ekici, G. (2003). *Öğrenme stiline dayalı öğretim ve biyoloji dersi öğretimine yönelik ders planı örnekleri.* Ankara: Gazi Kitabevi.

Evin Gencel, İ. (2016). Öğrenme stilleri ve stil odaklı öğretim. G. Ekici. (Ed.), *Öğrenme öğretme kuramları ve uygulamadaki yansımaları* (ss.611-637) içinde. Ankara: Pegem A Yayıncılık

Gray, H., & Wheelwright, J. B. (1946). Jung's psychological types, their frequency of occurrence. *The Journal of General Psychology, 34*(1), 3-17.

Greenberg, H. C. (2008). *A study on the relationship between personality type, sense of humor and creativity* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Massachusetts Institute of Technology, Massachusetts.

Gregorc, A. F. (1982). *Gregorc style delineator: A self-assessment instrument for adults.* Columbia: Gregorc Associates

Gregory, R. J. (2014). *Psychological testing history, principles, and applications* (7. Baskı). London: Pearson Education.

Güven, M., Çardak, Ç. S, Sever, D., & Vural, L. (2008). *Türkiye'de öğrenme stillerine ilişkin yapılan araştırmaların kullanılan*

envanterler boyutunda incelenmesi. Uluslararası Eğitim Bilimleri Konferansında sunulan bildiri, Famagusta, Kuzey Kıbrıs

Hammer, A. L. (2006). Myers-Briggs Type Indicator. J. H. Greenhaus ve G. A. Callanan (Eds.), *Encyclopedia of Career Development* (ss. 524-527) içinde. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.

Jung, C. G. (1923). *Pyschological types*. London: Kegan Paul.

Keefe, J.W. (1982). *Student learning styles and brain behavior.* Reston, Virginia: National Association of Secondary School Principals.

Keirsey, D., & Bates, M. (1984). *Please understand me: Character & temperament types.* Del Mar, CA: Gnosology Books.

Kolb, D. A. (1984). *Experiential learning: Experience as the source of learning and development*. New Jersey: Prentice-Hall.

Kroeger, O., & Thuesen, J. M. (1988). *Type talk: The 16 personality types that determine how we live, love, and work*. New York: Dell Publishing.

Lawrence, G. (1986). Issues in the development of the MBTI. *Journal of Psychological Type, 12*(2), 2-7.

Loomis, M., & Singer, J. (1980). Testing the bipolar assumption in Jung's typology. *Journal of Analytical Psychology, 25*(4), 351-356.

McCaulley, M. H. (2000). The Myers-Briggs Type Indicator in counseling. C. E. Watkins & V. L. Campbell (Ed.), *Testing and assessment in counseling practice* (ss. 111-173) içinde. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.

McCaulley, M. H., & Martin, C. R. (1995). Career assessment and the Myers-Briggs Type Indicator. *Journal of Career Assessment, 3*(2), 219-239.

McCaulley, M. H., & Moody, R. A. (2008). Multicultural Applications of the Myers-Briggs Type Indicator. L. A. Suzuki ve J. G. Ponterotto (Ed.), *Handbook of multicultural assessment clinical, psychological, and educational applications* (ss. 402-424) içinde. San Francisco, CA: John Wiley & Sons.

Myers, I. B. (1962). *Manual: The Myers-Briggs type indicator*. Princeto

Myers, I. B. (1998). *Introduction to type: A guide to understanding your results on MBTI instrument*.

Myers, I. B., & McCaulley, M. H. (1993). *Manual: A guide to the development and use of the Myers-Briggs Type Indicator* (9. Baskı). Palo Alto, CA: Consulting Psychologists Press.

Myers, I. B. ve Myers, P. B. (1995). *Gifts differing: Understanding personality type.* Mountain View, CA: Davies-Black Publishing.

Myers, I. B., McCaulley, M. H., Quenk, N. L., & Hammer, A.L. (1998) *MBTI Manual: A guide to the development and use of the myers-briggs type indicator* (3. Baskı). Palo Alto, Calif: Consulting Psychologists Press

Myers, P. B., Myers, K. D., Myers, I. B., & Kirby, L. K. (1998). *Myers-Briggs Type Indicator: Form M.* Palo Alto, Calif: Consulting Psychologists Press. NJ: Educational Testing Service.

Quenk, N. L. (2009). *Essentials of Myers-Briggs Type Indicator assessment* (2. Baskı). Haboken, NJ: John Wiley & Sons.

Schaubhut, N. A., & Thompson, C. R. (2019). Technical Brief for the MBTI® European Step I™ and Step II™ Assessments. The Myers-Briggs Company. https://asia.themyersbriggs.com/wp-content/uploads/5.MBTI_Global_Manual_Tech_Brief_RUS.pdf adresinden 19.04.2022 tarihinde erişilmiştir.

The Myers & Briggs Company (2022). *The history of the MBTI® assessment.* https://eu.themyersbriggs.com/en/tools/MBTI/Myers-Briggs-history adresinden 19.04.2022 tarihinde erişilmiştir.

The Myers & Briggs Foundation. (2022). *MBTI Basics*. https://www.myersbriggs.org/my-mbti-personality-type/mbti-basics/ adresinden 19.004.2022 tarihinde erişilmiştir.

Tuzcuoğlu, A. S. (1996). *Myers Briggs psikolojik tip belirleyicisinin dilsel eşdeğerlilik, güvenirlik ve geçerlilik çalışması* (Yayımlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Wankat, P. C., & Oreovicz, F. S. (2015). *Teaching engineering* (2.Baskı). West Lafayette, Indiana: Purdue University Press.

Bölümdeki görsellerin alındığı adresler:

Senaryo örneği: https://www.edsurge.com/news/2015-08-14-why-you-shouldn-t-waste-your-time-with-learning-styles

Giriş: https://tr.123rf.com/stok-foto%-C4%9Fraf/learning_style.html?sti=mwycl0che089kyzr03|&mediapopup=59989936

Giriş 2: https://tr.123rf.com/stokfoto%-C4%9Fraf/learning_style.html?oriSearch= learning+sty%C5%9 Fe&sti=lbhbl2mc7emtkgadal|&mediapopup=48577777

Jung'un psikolojik tipler kuramı ve Myers-Briggs ölçme aracının kuramsal temelleri: https://www.pinterest.ch/pin/6544361933030863/

Jung'un Psikolojik tipler kuramı ve Myers-Briggs ölçme aracının kuramsal temelleri 2: https://www.noklapja.hu/mozaik/2019/06/06/ideze-tek-carl-gustav-jungtol-onismeret-rol-tudatossagrol-elfogadasrol-szulosegrol/

İçedönüklük-Dışadönüklük: https://tr.pinterest.com/edtechlens/visual-learners/

Bilgi edinme işlevleri: Sezme – Algılama: https://pngio.com/images/png-a2291285.html

Karar verme işlevleri: Düşünme – Hissetme: https://16styletypes.com/thinking-feeling-and-harmony-a-study-of-beautiful-difference/

Myers-Briggs psikolojik tip belirleyicisi: https://www.verywellmind.com/the-myers-briggs-type-indicator-2795583

Myers-Briggs psikolojik tip belirleyicisi 2: https://blog.designs.ai/2020/04/09/the-16-mbti-personality-types-in-quarantine/

Dikkati odaklama boyutu: İçedönüklük-Dışadönüklük: https://moroccomylove.wordpress.com/2015/09/17/being-an-introvert-in-a-society-that-loves-extrovert/

Bilgi edinme boyutu: Duyumsama-Sezme: https://bilimvegelecek.com.tr/index.php/2019/06/18/bilgi-edinmenin-bilimsel-olan-ve-olmayan-yontemleri-nelerdir/

Karar verme boyutu: Düşünme-Hissetme: https://medium.com/@johnnyvonpop/what-ive-learned-think-less-feel-more-a6b1d2dd5d4c

Dünyayı ele alma boyutu: Algılama-Yargılama: https://www.slideserve.com/denzel/what-is-mbti

MBTI: https://excellenceassured.com/16-personality-types/free-myers-briggs-type-personality-test

MBTI'ye göre farklı kişilik tiplerine sahip bireylerin özellikleri: https://www.16personalities.com

BÖLÜM 14

KOLB ÖĞRENME STİLLERİ MODELİ

Dr. Öğr. Üyesi Onur ERGÜNAY[1]

İÇİNDEKİLER

Bölümün Amaçları
Kavram Haritasında Yolculuk
Senaryo Örneği

- **GİRİŞ**
- **KOLB ÖĞRENME STİLLERİ MODELİNİN KURAMSAL TEMELLERİ**
- **KOLB ÖĞRENME STİLLERİ MODELİNİN KAPSAMI VE BOYUTLARI**
- **KOLB ÖĞRENME STİLLERİ PROFİLİNİ BELİRLEME ARACININ BOYUTLARI VE ÖRNEK MADDELER**
- **KOLB ÖĞRENME STİLLERİ PROFİLİNE SAHİP BİREYLERİN ÖZELLİKLERİ**
- **KOLB ÖĞRENME STİLLERİ PROFİLLERİNİN ÖĞRETİMİNDE / GELİŞTİRİLMESİNDE KULLANILABİLECEK ARAÇ-GEREÇLER VE ÖĞRETİM YAKLAŞIMLARI**
- **KOLB ÖĞRENME STİLLERİ MODELİNİN EĞİTİME YANSIMALARI**
- **BÖLÜM SONU UZUN ÖZET**
- **KOLB ÖĞRENME STİLLERİ MODELİNE GÖRE HAZIRLANMIŞ ETKİNLİK PLANI ÖRNEĞİ "İNGİLİZCE DERSİ ÖRNEĞİ"**

Kaynakça
Yazar Bilgisi

[1] İzmir Demokrasi Üniversitesi.

Bölümün Amaçları

- *Kolb deneyimsel öğrenme kuramının tarihsel ve kuramsal temellerini açıklayabilecek,*
- *Kolb öğrenme stilleri modelinin kuramsal temellerini açıklayabilecek,*
- *Kolb öğrenme stilleri modelinin boyutlarını ve kapsamını açıklayabilecek,*
- *Kolb öğrenme stilleri modelinde yer alan farklı öğrenme stillerinin özelliklerini açıklayabilecek,*
- *Kolb öğrenme stilleri modelinin eğitime yansımalarını açıklayabileceksiniz.*

Kavram Haritasında Yolculuk

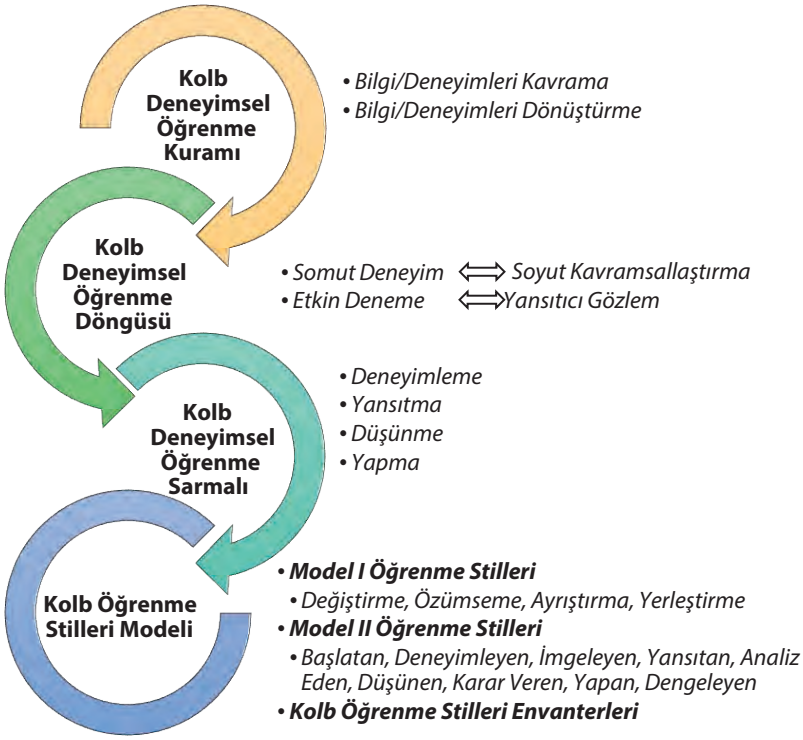

Kolb öğrenme stilleri modeli; Kolb deneyimsel öğrenme kuramı, bu kurama bağlı olarak oluşturulan Kolb deneyimsel öğrenme döngüsü ve sarmalına dayalı olarak geliştirilmiştir. Modelin ilk yapısında dört öğrenme stili tanımlanırken güncel yapısı dokuz öğrenme stilini kapsamaktadır. Bireylerin öğrenme stillerini belirlemek için Kolb öğrenme stilleri envanterleri kullanılmaktadır.

Senaryo Örneği "Her yıl bir yıllık deneyim midir?"

Özgür öğretmen bir devlet üniversitesinin eğitim fakültesi İngilizce öğretmenliği bölümünden mezun olduğu yıl KPSS'den yüksek puan alarak istediği şehirde ve akademik başarısı yüksek bir anadolu lisesinde öğretmenliğe başlamıştı. Öğretmenlikteki ilk yıllarında, mesleki gelişimi için okulunda görev yapan kıdemli öğretmenlerin deneyimlerden yararlanmayı hayal etmişti. Birkaç kıdemli öğretmenin öğrenme-öğretme süreçlerini ders anlatma ve ödev verme çerçevesinde yürütmesi konusundaki görüşleri Özgür öğretmeni biraz tedirgin etmişti. Bu görüşlerin tekdüze bir süreç planlamaya yönelik ve öğrencilerin bireysel farklılıklarını dikkate almayan bir yaklaşım olduğunu düşünmekteydi. Mesleki gelişimi için eğitim bilimleri alanındaki araştırmaları okumaya devam ediyordu. Bu süreçte Kolb deneyimsel öğrenme kuramı ve öğrenme stilleri modeli hakkında okuma yapması, Özgür öğretmenin içinde bulunduğu süreci daha iyi anlamasına ve deneyimlerini daha iyi yorumlamasına olanak sağladı. Okulundaki kıdemli öğretmenlerin Kolb deneyimsel öğrenme döngüsünde soyut kavramsallaştırma alanına vurgu yaptıklarını anladı. Yaptığı okumalar sonunda bireysel farklılıklar bağlamında öğrenme stillerinin de önemli bir boyut olduğunu öğrendi. Bu kapsamda ders anlatma ve ödev verme dışında öğrenme öğretme süreçlerini yürütmede somut deneyimlere yönelik gözlem yaptırma, eğitsel oyunlar kullanma, problem durumları oluşturma gibi uygulamaları işe koşmanın yararlı olacağını düşündü. Ayrıca öğrencilerin bilgileri dönüştürmeleri bağlamında etkin denemeye yönelik örnek olay inceleme, proje ödevleri ile yansıtıcı gözlem yapmaya yönelik günlük tutma, tartışma ve beyin fırtınası gibi uygulamaların da etkili olacağını öğrendi. Uygulamalarında öğrencilerin öğrenme stillerini dikkate almaya başladıkça öğrenme-öğretme süreçlerinin daha etkili ve verimli bir yapıya dönüştüğünü gözledi. Kendisine tekdüze olması yönünde önerilerde bulunan kıdemli öğretmenleri düşündüğünde ise aklına Kolb'un 1984 yılında yazdığı kitabındaki bir ifade gelir ve gülümsemeye başlardı: "Yirmi yıllık değil, yirmi kez tekrar edilmiş bir yıllık deneyime sahip!"

GİRİŞ

Eğitim bilimleri alanında gerçekleştirilen çalışmaların çok boyutlu bir yapıya sahip olduğu ifade edilebilir. Eğitimin, eğitim sistemlerinin ve programlarının geliştirilmesi gibi toplumsal boyuttaki işlevlerinin yanında, bireylere odaklı boyutları arasında etkili öğretimin yapılması ve bireylerde öğrenmenin gerçekleşmesi bulunmaktadır. Bu bağlamda eğitim, öğretim ve öğrenme kavramları arasındaki ilişkinin anlaşılması önem taşımaktadır.

Kaynakça

Aşkar, P., & Akkoyunlu, B. (1993). Kolb öğrenme stili envanteri. *Eğitim ve Bilim, 87*, 37-47.

Babadoğan, C. (2000). Öğretim stili odaklı ders tasarımı geliştirme. *Milli Eğitim Dergisi, 147*, 61-63.

Beard, C., & Wilson, J. P. (2006). *Experiential learning: A best practice handbook for educators and trainers (2nd ed.)*. London & Philadelphia: Kogan Page.

Demirel, Ö. (2010). *Kuramdan uygulamaya eğitimde program geliştirme* (12.Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Ekici, G. (2002). Öğrenme stiline dayalı biyoloji öğretiminin analizi. *Eğitim ve Bilim, 27*(126), 43-52.

Ekici, G. (2003). *Öğrenme stiline dayalı öğretim ve biyoloji dersi öğretimine yönelik ders planı örnekleri*. Ankara: Gazi Kitabevi.

Erdoğan, M., Akyüz, A. A., Karlı, K., & Müderrisoğlu, M.V. (2017). Ezilenlerin deneyimsel pedagojisi. DeM Deneyimsel Eğitim Merkezi Derneği. https://www.demturkey.com/wp-content/uploads/2017/12/Ezilenlerin-Deneyimsel-Pedagojisi.pdf

Evin Gencel, İ. (2016). Öğrenme stilleri ve stil odaklı öğretim. G. Ekici (Ed.), Öğrenme-öğretme kuramları ve uygulamadaki yansımaları (s. 609-637). Ankara: Pegem Akademi.

Evin Gencel, İ. (2007). Kolb'un deneyimsel öğrenme kuramına dayalı öğrenme stilleri envanteri III'ü Türkçeye uyarlama çalışması. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 9*(2), 120-140.

Evin Gencel, İ. (2006). Öğrenme stilleri, deneyimsel öğrenme kuramına dayalı eğitim, tutum ve sosyal bilgiler program hedeflerine erişi düzeyi. (Yayımlanmamış doktora tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.

Garner, I. (2000). Problems and inconsistencies with Kolb's learning styles, *Educational Psychology, 20*(3), 341-348.

Güven, M. (2004). Öğrenme stilleri ile öğrenme stratejileri arasındaki ilişki. (Yayımlanmamış doktora tezi). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

Kinsella, K. (1995). Understanding and empowering diverse learners in ESL classrooms. In J. M. Reid (Ed.). *Learning styles in the ESL/EFL classroom* (pp 170-194). Boston: Heinle & Heinle publishers.

Kolb, D. A. (2015). *Experiential learning: Experience as the source of learning and development* (2nd Ed.). New Jersey: Pearson Education.

Kolb, D. A. (1984). *Experiential learning: Experience as the source of learning and development*. New Jersey: Prentice-Hall.

Kolb, D. A. (1981). Learning styles and disciplinary differences. In A.W. Chickering (Ed.). *The Modern American College* (pp. 232-255). San Francisco, LA: Jossey-Bass.

Kolb, A.Y., & Kolb, D.A. (2018). Eight important things to know about the experiential learning cycle. *Australian Educational Leader, 40*(3), 8-14.

Kolb, A.Y., & Kolb, D. A. (2013). The Kolb learning style inventory 4.0: A comprehensive guide to the theory, psychometrics, research on validity and educational applications. https://learningfromexperience.com/downloads/research-library/the-kolb-learning-style-inventory-4-0.pdf

Kolb, A. Y., & Kolb, D. A. (2009). Experiential learning theory: A dynamic, holistic approach to management learning,

education and development. In S.J. Armstrong, & C.V. Fukami (Eds.). *The SAGE handbook of management learning, education and development* (pp. 42-68). London: SAGE.

Kolb, A. Y., & Kolb, D. A. (2005). Learning styles and learning spaces: Enhancing experiential learning in higher education. *Academy of Management Learning & Education, 4*(2), 193-212.

Özer, B. (1998). Öğrenmeyi öğrenme. A. Hakan (Ed.), *Eğitim bilimlerinde yenilikler* (ss. 146-164). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları.

Svinicki, M. D., & Dixon, N. M. (1987). The Kolb model modified for classroom activities. *College Teaching,* 35(4), 141-146.

Türk Dil Kurumu [TDK]. (t.y). "eğitim" http://sozluk.gov.tr adresinden 08.10.2019 tarihinde erişilmiştir.

Türk Dil Kurumu [TDK]. (t.y.a). "öğretim" http://sozluk.gov.tr adresinden 08.10.2019 tarihinde erişilmiştir.

BÖLÜM 15

LAWRENCE ÖĞRENME STİLİ MODELİ

Doç. Dr. Volkan DURAN[1]

İÇİNDEKİLER

Bölümün Amaçları
Kavram Haritasında Yolculuk
Senaryo Örneği

- **GİRİŞ**
- **LAWRENCE ÖĞRENME STİLİ MODELİNİN KURAMSAL TEMELLERİ**
- **LAWRENCE ÖĞRENME STİLİ MODELİNİN KAPSAMI VE BOYUTLARI**
- **LAWRENCE ÖĞRENME STİLİ PROFİLİNİ BELİRLEME ARACININ BOYUTLARI VE ÖRNEK MADDELER**
- **LAWRENCE ÖĞRENME STİLİ PROFİLİNE SAHİP BİREYLERİN ÖZELLİKLERİ**
- **LAWRENCE ÖĞRENME STİLİ PROFİLLERİNİN ÖĞRETİMİNDE / GELİŞTİRİLMESİNDE KULLANILABİLECEK ARAÇ-GEREÇLER VE ÖĞRETİM YAKLAŞIMLARI**
- **LAWRENCE ÖĞRENME STİLİ MODELİNİN EĞİTİME YANSIMALARI**
- **BÖLÜM SONU UZUN ÖZET**
- **LAWRENCE ÖĞRENME STİLLERİ MODELİNE GÖRE HAZIRLANMIŞ ETKİNLİK PLANI ÖRNEĞİ "GÜNEŞ SİSTEMİ VE ÖTESİ KONUSU ÖRNEĞİ"**

Kaynakça
Yazar Bilgisi

[1] Iğdır Üniversitesi.

Bölümün Amaçları

- *Öğrenme stili kavramını tanımlayabilecek,*
- *LAWRENCE öğrenme stili modelinin kuramsal temellerini açıklayabilecek,*
- *LAWRENCE öğrenme stili modelinin boyutlarını ve kapsamını açıklayabilecek,*
- *LAWRENCE öğrenme stilleri profilinin boyutlarını açıklayabilecek,*
- *LAWRENCE öğrenme stili modelinin eğitime yansımalarını açıklayabileceksiniz.*

Kavram Haritasında Yolculuk

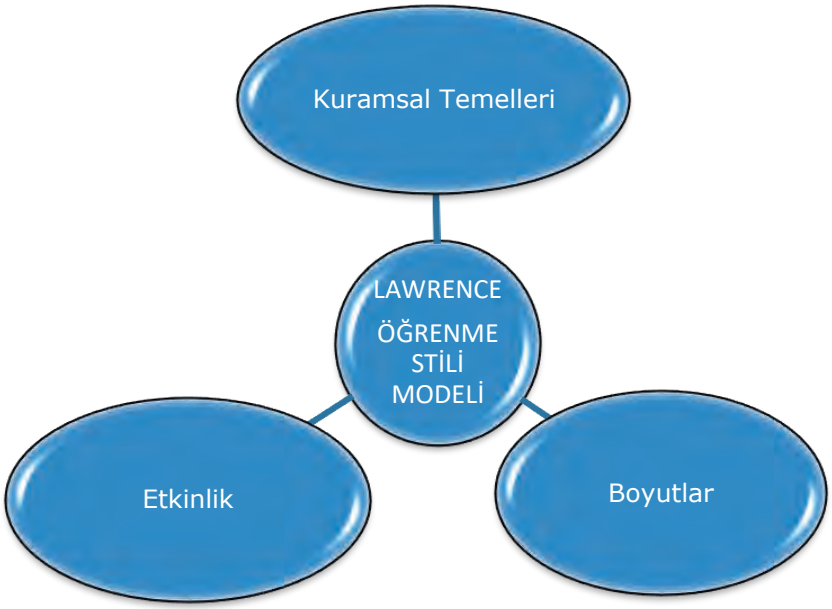

Senaryo Örneği " Öğrenmede Alışkanlık..."

Tüm duyularımızı kullanarak çevremizdeki dünyadan sürekli olarak bilgi alıyoruz. Etrafınızdaki insanları izlersiniz, söylediklerini dinlersiniz, farklı nesnelere dokunursunuz, çeşitli kokuları koklarsınız, lezzetli yiyeceklerin tadına bakarsınız—ve bunların hepsi hatırladıklarınıza katkıda bulunur. Bununla birlikte, her insan diğerlerinden daha baskın olan bir öğrenme stiline ve bilgiyi en etkili şekilde nasıl anlamlandırdığınıza sahip olma eğiliminde olabilir. İnsanlar bir stile ne zaman sahip olurlar? Stil sahibi olmak aslında imza atmak gibidir. Zaman geçtikçe, pratik yaptıkça ve süreç içerisinde çoğunlukla deneme yanılma yöntemiyle gelişir. Bu stil her alanda aynı mıdır peki? Hayır. Kıyafet tercihi gibi bir düğüne giderken giyilen kıyafet tercihi ile bir cenazeye giderken giyilen aynı olmayacağı gibi kişilerin farklı alanlarda ders çalışırken ki stilleri de aynı olmayabilir. Matematik çalışırken daha görsel olan bir kişi tarih çalışırken daha dinleme odaklı olabilir. Üçüncü olarak ise öğrenmede stil sahibi olmak kolaylaştırıcı bir etkiye sahip olabilir fakat öğrenmenin ikamesi olmayabilir. Yani kişi belirli bir alanda belirli bir stil tercihinde bulunması onun o konuyu öğrenmesini garanti etmez çünkü hazır bulunuşluk ve konu yapısı gibi diğer faktörlerde öğrenme sürecinde etkilidir. Son olarak ise bazen öğrenme stilleri mevcut kuramsal modellerin ötesinde bireye özgün hal alabilir ve bu nedenle kişinin bunu keşfetmesi gerekebilir. Bu nedenle öğrenme stilleri bireyin kendisini tanıması için bir pusula işlevi görebilir yoksa doğrudan o öğrenme stilinin kendisi bireyde doğrudan görülmeyebilir. Demek ki bir stile sahip olmak için

1. Bir alışkanlığa ve eylemselliğe sahip olmak gerekir.
2. Farklı alanlarda farklı stillere sahip olunabilir.
3. Öğrenme stili ile öğrenme aynı anlama gelmez yani öğrenme stili öğrenmeyi ikame etmeyebilir.
4. Öğrenme stilleri modelleri bir pusula işlevine sahiptir. Yani bireysel olarak öğrenme stilleri çok daha eklektik bir yapıya sahip olabilir.

GİRİŞ

İnsan davranışındaki farklılıklara bakan birçok araştırmacı, bu davranış farklılıklarını açıklamaya çalışmak için bir ölçüt olarak kişilik tiplerini kullanmaktadır. İnsanların kişilik tiplerini tanımlamanın ve sınıflandırmanın yaygın bir yolu, bireylerin tercihlerini bir dizi ikilik içinde tanımlayan ve genel kişilik tipini belirleyen bir kişilik envanteri kullanmaktır. Başka bir deyişle aslında zıtlıklar kullanılarak insan kişiliği ele alınmaya çalışılmaktadır. Bununla beraber bu yöntemin bir sınırlılığı zıtlıkların insan doğasının bir parçası olduğu ak-kara şeklinde ele alınamayacak kadar da karmaşık bir doğaya sahip olduğudur. Bununla beraber bu kişilik envanterlerinden elde edilen sonuçların uygulanması ve diğer ölçümlerle karşılaştırılması birçok araştırmanın temeli olmuş-

Kaynakça

Lawrence, G. D. ((1984)). A synthesis of learning style research involving the MBTI. *Journal of Psvcholoaical Type*, 8, 2-15.

Sadowski, E. (2018). Intuition and education, https://oxfordre.com/education/view/10.1093/acrefore/9780190264093.001.0001/acrefore-9780190264093-e-306

Sipman G. Thölke, J. Martens, R. & McKenney, S. (2019). The role of intuition in pedagogical tact: Educator views, https://bera-journals.onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1002/berj.3557

Yeşilyurt, E. (2019). Öğrenme stili modelleri: Teorik temelleri bağlamında kapsayıcı bir derleme çalışması. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 14, 2169-2226.

Bölümdeki görsellerin alındığı adresler:

https://www.google.com.tr/imghp?hl=tr&tab=wi

http://office.microsoft.com/trtr/images/??Origin=EC790014051055&CTT=6&ver=12&app=winword.exe

Günlük plan hazırlanırken yararlanılan kaynaklar:

Duran, V (2022). Elektiriğin İletimi, Kavram Yanılgıları (Yayımlanmamış Eser)

Duran, V (2022). Elektrik Devreleri, Kavram Yanılgıları (Yayımlanmamış Eser)

BÖLÜM 16

LEMİRE ÖĞRENME STİLİ MODELİ

Doç. Dr. Volkan DURAN[1]
Prof. Dr. Gülay EKİCİ[2]

İÇİNDEKİLER

Bölümün Amaçları
Kavram Haritasında Yolculuk
Senaryo Örneği

- **GİRİŞ**
- **LEMİRE ÖĞRENME STİLİ MODELİNİN KURAMSAL TEMELLERİ**
- **LEMİRE ÖĞRENME STİLİ MODELİNİN KAPSAMI VE BOYUTLARI**
- **LEMİRE ÖĞRENME STİLİ PROFİLİNİ BELİRLEME ARACININ BOYUTLARI VE ÖRNEK MADDELER**
- **LEMİRE ÖĞRENME STİLİ PROFİLİNE SAHİP BİREYLERİN ÖZELLİKLERİ**
- **LEMİRE ÖĞRENME STİLİ PROFİLLERİNİN ÖĞRETİMİNDE / GELİŞTİRİLMESİNDE KULLANILABİLECEK ARAÇ-GEREÇLER VE ÖĞRETİM YAKLAŞIMLARI**
- **LEMİRE ÖĞRENME STİLİ MODELİNİN EĞİTİME YANSIMALARI**
- **BÖLÜM SONU UZUN ÖZET**
- **LEMİRE ÖĞRENME STİLLERİ MODELİNE GÖRE HAZIRLANMIŞ ETKİNLİK PLANI ÖRNEĞİ "GÜNEŞ SİSTEMİ VE ÖTESİ DERSİ ÖRNEĞİ"**

Kaynakça
Yazar Bilgisi

[1] Iğdır Üniversitesi.
[2] Gazi Üniversitesi.

Bölümün Amaçları

- *Öğrenme stili kavramını tanımlayabilecek,*
- *LEMİRE öğrenme stili modelinin kuramsal temellerini açıklayabilecek,*
- *LEMİRE öğrenme stili modelinin boyutlarını ve kapsamını açıklayabilecek,*
- *LEMİRE öğrenme stilleri profilinin boyutlarını açıklayabilecek,*
- *LEMİRE öğrenme stili modelinin eğitime yansımalarını açıklayabileceksiniz.*

Kavram Haritasında Yolculuk

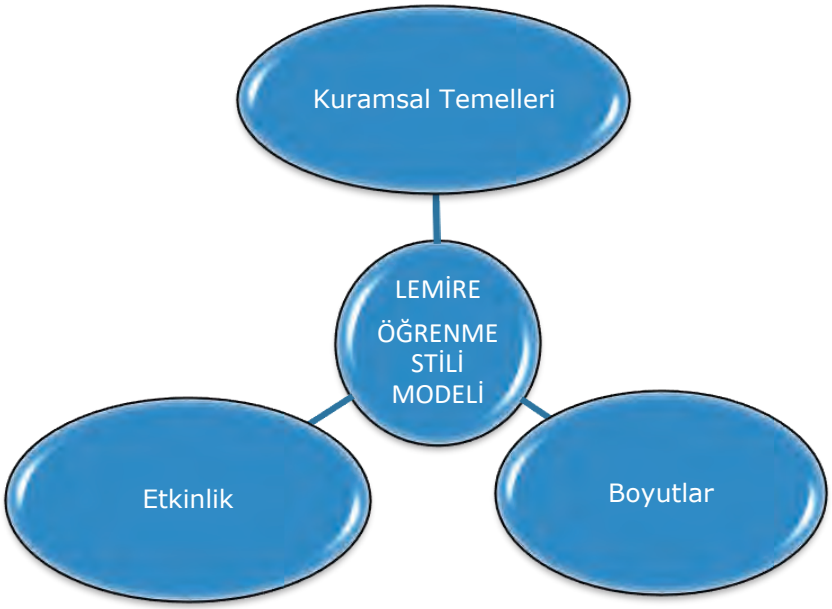

Senaryo Örneği "Her Yiğidin Bir Yoğurt Yiyişi Vardır..."

Türkçe'de "Her Yiğidin Bir Yoğurt Yiyişi Vardır..." deyimine benzer bir deyimde İngilizce de (different strokes for different folks) "Farklı insanlar için farklı vuruşlar" ifadesi olarak kullanılmaktadır. Deyim ilk kez 1960'larda Amerika Birleşik Devletleri'nde kullanıldığına inanılmaktadır. Boksör Muhammed Ali'nin 1966 yılında Cleveland Williams ile yaptığı bir röportajda ringde dövüşme yaklaşımını tartışırken bu ifadeyi ilk kullanan kişi olduğu söyleniyor. Görüşme Amerika Birleşik Devletleri'nde gerçekleşti. O zamandan beri, ifade çok popülerlik kazanmıştır[1]. Bununla beraber bu deyim daha çok farklı kişiler için uygulanabilecek farklı stratejileri içermektedir. Türkçe' de kullanılan "Her Yiğidin Bir Yoğurt Yiyişi Vardır..." deyimi ise daha çok herkesin kendine özgü bir çalışma yöntemi olduğunu bu nedenle bir iş yapma biçimi olduğunu ifade eder. Çünkü insanların kişilikleri, bilgileri, yetenekleri, yöntemleri ve yolları birbirinden farklıdır. Bu bakımdan öğrenme stili dediğimiz şey bireylerin alışkanlık ve çalışma ile kazandıkları tarz olarak ifade edilebilir. Öğrenme stilleri, bilgiyi algılama, işleme veya bilgiye tepki vermenin alışılmış kalıplarıdır. Öğrenme stratejileri, kişinin öğrenmek için yaptığı özel eylemler ve/veya kullandığı tekniklerdir. Demek ki bir kişinin öğrenme stili olması için öncelikle öğrenme alışkanlığı olması gerekir. Bazı araştırmacıları öğrenme stillerinin birer mit olduğunu söylüyor ki gerçekten bazı meta analiz çalışmaları buna işaret ediyor. Bununla beraber, şu düşünmemiz de fayda var, öğrenmeyi alışkanlık haline getirmeyen bir kişide böyle bir stil olduğunu söylemek mümkün müdür? İkinci olarak ise her alanı öğrenemeyeceğimize göre öğrenme alışkanlıklarımızı edindiğimiz alanlarda öğrenme stiline sahip olabileceğimizi söyleyebilir miyiz? Sizin de belirli öğrenme stilleriniz yani alışkanlıklarınız sonucu oluşmuş tercihleriniz var mıdır? Bunlar bir alana mı özgüdür yoksa genel midir?

GİRİŞ [2]

Bir ödevi bitirmekte veya genel olarak yabancı dilinizde yetkinliğe ulaşmada ilerleme kaydetmekte zorluk çekerken, dili öğrenirken ne yaptığınıza bir göz atmak genellikle yardımcı olur. Öğrenme stratejileri, öğrenme süreci boyunca kullanılan birçok eylem ve yöntemden oluşur. Bu yöntemler genellikle, her birinin öğrenme stilleri olarak adlandırdığımız daha genel bir eğilimler koleksiyonunu temsil ettiği düşünülen bir dizi farklı kategoriye ayrılır. Öğrenme stilleri, bir kişinin bir şey öğrenmeye çalışırken neyi sevebileceğine dair yinelenen alışkanlık ya da davranış biçimleri hakkında konuşmak için kullanılabilen bir terimdir. Öğrenme söz konusu

1 https://literarydevices.net/different-strokes-for-different-folks/#:~:text=It%20is%20stated%20that%20Muhammad,phrase%20has%20become%20very%20popular. Erişim tarihi: 25.07.2022

2 https://egitimyolum.com/%EF%BF%BCsenin-ogrenme-stilin-hangisi/?utm_source=rss&utm_medium=rss&utm_campaign=%25ef%25bf%25bcsenin-ogrenme-stilin-hangisi

Kaynakça

Alan, B. (2018). Gregorc öğrenme stili sınıflaması ve öğrenme-öğretme durumlarının Gregorc öğrenme stillerine göre düzenlenmesi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* 18 (3), 1-12.

Birchman, J.A. & Sadowski, M. A. (2009). Strategies for bridging learning styles. *Engineering Design Graphics Journal, 71*(1).

Doğan, B. & Çermik, H. (2012). Nasıl öğreniyorum envanterinin Türkçeye uyarlanması: geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 154-163. http://www.efdergi.hacettepe.edu.tr/201243B%C4%B0RSEN%20DO%C4%9EAN.pdf

Güneş, G. & Gökçek, T. (2012). Pedagojik formasyon öğrencilerinin öğrenme stilleri. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 1 (4).

Işık, B. & Kuzudişli, S. (2015). *Learning anatomy of nursing and medical students*. 7th World Conference on Educational Sciences, (WCES-2015), 05-07 February 2015, Novotel Athens Convention Center, Athens, Greece

Kbathe, I., Mostert, A., M. & Sandland, S. (2013). Learning styles and team roles – Lessons for Gregorc based teams for effective enterprise development. *Journal For Eductors, Teachers and Trainers,* 4 (2), 95 – 105.

Kolb, A.Y. & Kolb, D.A. (2005). The Kolb learning style inventory-Version 3.1:2005 Technical Specifications. *Haygroup: Experience Based Learning Systems Inc.*

Kolb, D.A., Boyatzis, R.E. & Mainemelis, C. (2000). Experiential learning theory: Previous research and new directions. In Stemberg RJ, Zhang (Ed.), *Perspectives on Cognitive, Learning and Thinking Style*. New Jersey: Lawrence Erlbaum, 2-38.

Leaver, B. L., Madeline, E. & Shekhtman, B. (2005). Achieving success in second language acquisition: Learning styles and learning strategies. 10.1017/CBO9780511610431(3), 65–91. doi:10.1017/CBO9780511610431.005

Lemire, D.S. (2002). *Brief report: What* developmental educators should know about learning styles and cognitive styles. *Journal of College Reading and Learning, 32(2),* 177–182.

Lemire, D.S. (2001). *Technical data for five learning style instruments with instructional applications.* Educational Resources Information Center (ERIC Document Reproduction Service No. ED477467). Retrieved September, 2013 from ERIC database

Lemire, D.S. (1987, February). The consulting school counselor and student learning style assessment. *Guidance Clinic*, 8-12.

Lemire, D.S. (1988). *A manual for the ego inventory.* Reno, NY: Creative Therapeutics Publishers.

Lemire, D.S. (1996). Using learning styles in education: Research and problems. *Journal of Accelerated Learning and leaching,* 21(1 & 2), 43-57.

Lemire, D. S. (1998). Technical data for five learning styles instruments with instructional applications. Reno, NY: Creative Therapeutics Publishers.

Tepehan, T. (2008). *Deniz Harp Okulu 1'inci sınıf öğrencilerinin mezun oldukları lise ve lisans ders grupları ile öğrenme stilleri ve akademik başarıları arasındaki ilişki.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi.

Williamson, M. F. & Watson, R. L. (2007). Learning styles research: Understanding how teaching should be impacted by the way learners learn part III: Understanding how learners' personality styles impact learning. *Christian Education Journal,* 4 (1), 62.

Veznedaroğlu, R. & Özgür, A. O. (2005). Öğrenme stilleri: Tanımlamalar, modeller ve işlevleri. *İlköğretim Online,* Erişim Tarihi 13 Ocak 2014, http://ilkogretim-online.org.tr/vol4say2/v04s02m1.pdf

Bölümdeki görsellerin alındığı adresler:

https://www.google.com.tr/imghp?hl=tr&tab=wi

http://office.microsoft.com/trtr/images/??Origin=EC790014051055&CTT=6&ver=12&app=winword.exe

Günlük plan hazırlanırken yararlanılan kaynaklar:

Duran, V (2022). Güneş sistemi ve ötesi. Kavram yanılgıları (Yayımlanmamış Eser)

BÖLÜM 17

LETTERİ BİLİŞSEL PROFİLİ

Öğr. Gör. Dr. Eylem ORUÇ[1]

İÇİNDEKİLER

Bölümün Amaçları
Kavram Haritasında Yolculuk
Senaryo Örneği

- **GİRİŞ**
- **LETTERİ BİLİŞSEL PROFİLİNİN KURAMSAL TEMELLERİ**
- **LETTERİ BİLİŞSEL PROFİLİNİN KAPSAMI VE BOYUTLARI**
- **LETTERİ BİLİŞSEL PROFİLİ BELİRLEME ARACININ BOYUTLARI VE ÖRNEK MADDELER**
- **LETTERİ BİLİŞSEL PROFİLİNE SAHİP BİREYLERİN ÖZELLİKLERİ**
- **LETTERİ BİLİŞSEL PROFİLİNİN ÖĞRETİMİNDE / GELİŞTİRİLMESİNDE KULLANILABİLECEK ARAÇ-GEREÇLER VE ÖĞRETİM YAKLAŞIMLARI**
- **LETTERİ BİLİŞSEL PROFİLİNİN EĞİTİME YANSIMALARI**
- **BÖLÜM SONU UZUN ÖZET**
- **LETTERİ BİLİŞSEL PROFİLİNE GÖRE HAZIRLANMIŞ ETKİNLİK PLANI ÖRNEĞİ "MATEMATİK DERSİ ÖRNEĞİ"**

Kaynakça
Yazar Bilgisi

[1] Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi.

Bölümün Amaçları

- *Letteri Bilişsel Profili'nin kuramsal temellerini açıklayabilecek,*
- *Lertteri Bilişsel Profili'nin boyutlarını açıklayabilecek,*
- *Letteri Bilişsel Profili'nin geliştirilmesinde kullanılabilecek öğretim yaklaşımları açıklayabilecek,*
- *Letteri Bilişsel Profili'nin eğitime yansımalarını açıklayabileceksiniz.*

Kavram Haritasında Yolculuk

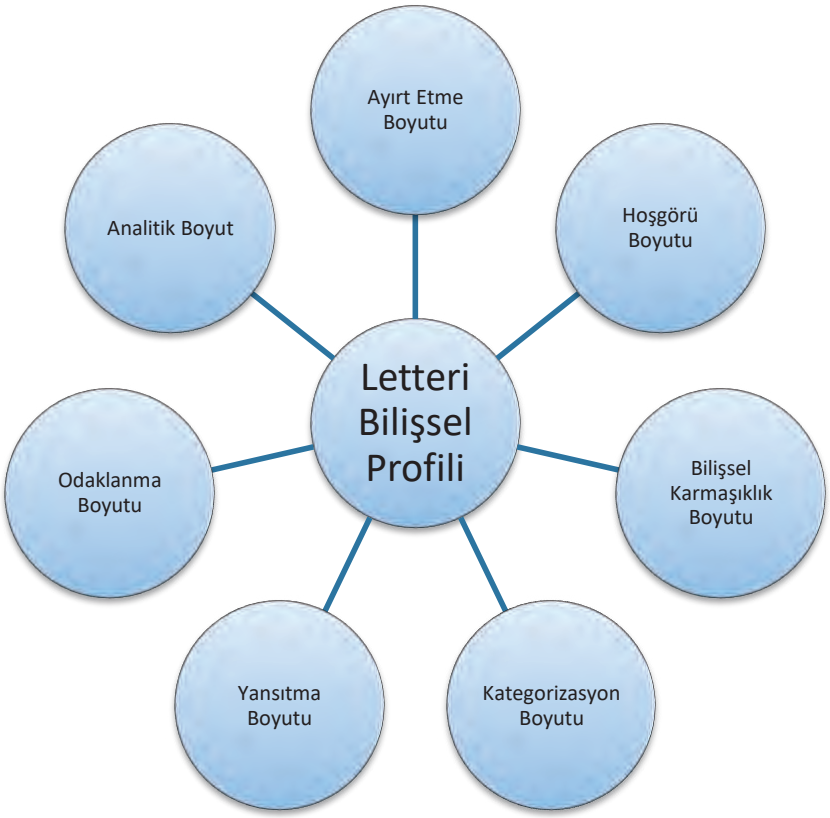

Senaryo Örneği "Öğrencilerin bilişsel profillerinin geliştirilmesinde kavram ağaçları…"

Ayşe öğretmen, bir ortaokulda Türkçe öğretmenidir. 6A sınıfında bazı öğrencilerin okuma parçalarının ana fikrini anlamada zorlandığını gözlemlemiştir ve bu durumun üstesinden gelmek için çözüm yolu aramaya başlamıştır. Kavramsal alıştırmaların öğrencilerin okuma parçalarını daha iyi anlaması yönünden yararlı olacağına karar vermiştir. Bu sebeple, kavram ağacı tekniğinden yararlanarak öğrencilerin okuma parçalarını çözümlemelerine yönelik bir günlük plan hazırlamıştır. Ertesi gün, Türkçe dersinde öğrencilerden okuma parçasının ilk cümlesini okumalarını ve okudukları cümlede ana fikri veren kelimelerin altını çizmelerini istemiştir. Daha sonra, altı çizilen kelimeleri başka bir sayfaya yazmalarını söylemiştir. Öğrenciler sonraki 4-5 cümle için aynı şeyi tekrar etmişlerdir. Son olarak, Ayşe öğretmen öğrencilerine yazdıkları kelimelerin birbirleriyle ilişkili olup olmadığını sormuş, eğer ilişkiliyse bu kelimeler arasında çizgiler çizip bir kavram ağacı oluşturmalarını istemiştir. Böylece öğrenciler bu alıştırmayla birçok ilişkili kavramı okuma parçasından çıkarmışlar ve kavram ağaçları oluşturmuşlardır. Ayşe öğretmenin uyguladığı bu teknik sayesinde öğrenciler, okuma parçalarını daha iyi anlamaya başlamışlardır.

GİRİŞ

Bilişsel teoriyi temel alan araştırmalara göre öğrenciler arasındaki akademik başarı farklılıklarını etkileyen en önemli faktörlerden biri öğrencilerin akademik görevlere yansıttıkları bilişsel stilleridir (Letteri, 1992). Bilişsel stil öğrenenlerin bilgiyi işleme şekillerini temsil etmektedir (Keefe, 1987). Manouselis ve Sampson (2002) bilişsel stili kişinin bilgiyi organize etme ve işlemeye ilişkin karakteristik ve tutarlı bir yaklaşım olarak değerlendirmektedir. Letteri'ye (1985) göre bilişsel stil yeni bilginin var olan yapıya entegrasyon sürecinde ve hafızada olan bilginin yeniden düzenlenmesi sürecinde devreye girer. Örneğin, eğer öğrenci iyi analitik becerilere sahipse bilgi doğru bir şekilde kategorize edilecek ve bilgi daha verimli bir şekilde kazanılır.

Bilişsel stilin bilginin edinimde ve okul başarısında önemli bir rolü olduğu belirtilmektedir. Akademik başarının önemli bir belirleyicisi olarak ele alınan bilişsel stillerin, problem çözme, okuma, matematik fizik ve coğrafya gibi alanlar ilişkili olduğu bulunmuştur (Letteri, 1985). Özellikle bilişsel stillerden alan bağımlılığı-bağımsızlığı stili akademik başarıyı tahmin ettiği saptanmıştır. Alan bağımsızlığı, şekilleri arka planlarından ya da nesneleri bağlamlarından ayırt etme becerisi olarak tanımlanmaktadır. Alan bağımlı kişiler önemli elementlerin bağlamından ayrılmasını gerektiren problemlerde zorluk yaşamaktadır (Witkin, Moore, Goodenough & Cox,1977).

Kaynakça

Bieri, J. (1961). Complexity-simplicity as a personality variable in cognitive and preferential behavior. In D.W. Fiske & S.R. Maddi (Eds.), *Function of varied experience* (pp. 355-379). Homewood IL: Dorsey Press.

Bieri, J., Atkins, A.L, Scott, B., Leeman, R.I., Tripodi, T., & Miller, H. (1966). *Clinical and social judgment: The discrimination of behavioral information.* New York: John Wiley & Sons.

Bruner, J.S., & Tajfel, H. (1961). Cognitive risk and environmental change. *Journal of Abnormal Psychology,* 62, 231-241.

Chinien, C. & Boutin, F. (2003). *Bridging the cognitive divide in ICT-mediated learning.* Proceedings of the The 3rd IEEE International Conference on Advanced Learning Technologies.

Chinien, C., Boutin, F. & Letteri, C. (1997). Empowering at-risk students to stay in school using a cognitive-based ınstructional system. *Journal of Industrial Teacher Education,* 34(4), 42-63.

Ehri, L., & Muzio,1. M. (1974). Cognitive style and reasoning about speed. *Journal of Educational Psychology,* 66, 569-571.

Gardner, R.W., & Long, R.I. (1962). Control defense and centration effect: A study of scanning behavior. *British Journal of Psychology,* 53, 129-140.

Gardner, R.W., Holzman, P.S., Klein, G.S., Linton, H.B., & Spence, D.P. (1959). Cognitive control: A study of individual consistencies in cognitive behavior. *Psychological Issues,* 1(4), 1-185.

Holzman, P.S. (1954). The relation of assimilation tendencies in visual, auditory and kinesthetic time error to cognitive attitude of leveling and sharpening. *Journal of Personality,* 22, 375-394.

Holzman, P.S. (1966). Scanning: A principle of reality contact. *Perceptual and Motor Skills,* 23, 835-844.

Kagan, J. (1965). Impulsive and reflective children: Significance in conceptual tempo. In J.D. Krumboltz (Ed.), *Learning and the educational process* (609-628). Chicago: Rand McNally.

Kagan, J., Rosman, B.L, Day, D., Albert, J., & Phillips, M. (1964). Information processing and the child: Significance of analytic and reflective attitudes. *Psychological Monographs,* 78(1), 1-27.

Keefe, J. W. (1987). *Learning style theory and practice.* Reston, VA: NASSP.

Kelly, G.A. (1955). *The psychology of personal constructs* (Vol. 1). New York: W.W. Morton

Klein, G.S., Gardner, R.W., & Schlesinger, N.J. (1962). Tolerance for unrealistic experience: A study of the generality of a cognitive control. *British Journal of Psychology,* 53, 41-55.

Letteri, C. A. (1977). Cognitive style: Implications for curriculum. In A. Molnar & J. A. Zahorik (Eds.), *Curriculum theory.* Washington, D. C.: Association for Supervision and Curriculum Development.

Letteri, C. A. (1979). *Manual of instruments and procedures for testin~ and constructing cognitive profiles.* Burlington, VT: Center for Cognitive Studies

Letteri, C.A.(1980). Cognitive profile: Basic determinant of academic achievement. *The Journal of Educational Research,* 73(4), 195-199.

Letteri, C.A. (1985).Teaching students how to learn. *Theory into Practice,* 24(2),112-122.

Letteri, C. A. (1992). Diagnosing and augmenting basic cognitive skills. In I.W. Keef & H.J. Walberg (Eds.), *Teaching for thinking* (pp. 59-71). Reston: VA.

Manouselis, N. & Sampson, D. (2002). Dynamic knowledge route selection for personalised learning environments using multiple criteria. Proceedings of the IASTED International Conference Applied Informatics, Innsbruck, Austria.

Pettigrew, T.F. (1958). The measurement and correlates of category width as a cognitive variable. *Journal of Personality,* 26, 532-544.

Rayner, S.G., 2015. Cognitive styles and learning styles. In: James D. Wright (editor-in-chief), *International encyclopedia of the social & behavioral sciences,* 2nd edition, Vol 4. Oxford: Elsevier. pp. 110–117.

Satterly, D.J. (1976). Cognitive styles, spatial ability, and school achievement. *Journal of Educational Psychology,* 68 (1), 36-42.

Slabbert, J.A. (2002) *The powerhouse of mediated learning experience. Paper presented at the International Conference sponsored by UNEVOC*-Canada, Unlocking the Human Potential to Learn, Winnipeg, Manitoba, Canada

Rayner, S. & Riding, R. (1997). Towards a categorisation of cognitive styles and learning styles. *Educational Psychology,* 17 (1-2), 5-27.

Vaidya, S., & Chansky, N. (1980). Cognitive development and cognitive style as factors in mathematical achievement. *Journal Educational Psychology*, 72, 326-330.

Witkin, H.A., Dyk, R.B., Faterson, H. F., Goodenough, D.R., 8 Karp, S.A. (1962). *Psychological differentiation: Studies of development*. New York: John Wiley & Sons.

Witkin, H. A., Moore, C. A., Goodenough, D. R., 8 Cox, P. W. (1977). Field-dependent and field dependent cognitive styles and their educational implications. *Review of Educational Research*, 47(1), 1- 64.

Witkin, H.A., Dyk, R.B., Faterson, H.F., Goodenough, D.R., & Karp, S.A. (1962). *Psychological differentiation*. New York: John Wiley & Sons

Görsellerin alındığı kaynaklar:

https://www.istockphoto.com/tr/vektör/knowledge-and-education-concept-tree-books-gm530009031-54150064

https://pixabay.com/tr/illustrations/soru-işareti-soru-yanıt-1019820/

https://www.cleanpng.com/png-knowledge-sharing-royalty-free-clip-art-psychology-897936/preview.html

Etkinlik planı hazırlanırken yararlanılan kaynaklar:

Letteri, C. A. (1985).Teaching students how to learn. *Theory into Practice, 24*(2), 112-122.

BÖLÜM 18

MCCARTHY 4MAT ÖĞRENME STİLİ MODELİ

Dr. Öğr. Üyesi Defne YABAŞ[1]

İÇİNDEKİLER

Bölümün Amaçları
Kavram Haritasında Yolculuk
Senaryo Örneği

- **GİRİŞ**
- **4MAT ÖĞRENME STİLİ MODELİNİN KURAMSAL TEMELLERİ**
- **4MAT ÖĞRENME STİLİ MODELİNİN KAPSAMI VE BOYUTLARI**
- **4MAT ÖĞRENME STİLİ PROFİLİNİ BELİRLEME ARACININ BOYUTLARI VE ÖRNEK MADDELER**
- **4MAT ÖĞRENME STİLİ PROFİLİNE SAHİP BİREYLERİN ÖZELLİKLERİ**
- **4MAT ÖĞRENME STİLİ PROFİLLERİNİN ÖĞRETİMİNDE / GELİŞTİRİLMESİNDE KULLANILABİLECEK ARAÇ-GEREÇLER VE ÖĞRETİM YAKLAŞIMLARI**
- **4MAT ÖĞRENME STİLİ MODELİNİN EĞİTİME YANSIMALARI**
- **BÖLÜM SONU UZUN ÖZET**
- **4MAT ÖĞRENME STİLLERİ MODELİNE GÖRE HAZIRLANMIŞ ETKİNLİK PLANI ÖRNEĞİ "FEN BİLİMLERİ DERSİ ÖRNEĞİ"**

Kaynakça
Yazar Bilgisi

[1] Bahçeşehir Üniversitesi.

Bölümün Amaçları

- *4MAT öğrenme stilleri modelinin kuramsal temellerini açıklayabilecek,*
- *4MAT öğrenme stilleri modelinin boyutlarını ve kapsamını açıklayabilecek,*
- *4MAT öğrenme stilleri modelinde yer alan farklı öğrenme stillerinin özelliklerini açıklayabilecek,*
- *4MAT öğrenme stilleri modelinin eğitime yansımalarını açıklayabileceksiniz.*

Kavram Haritasında Yolculuk

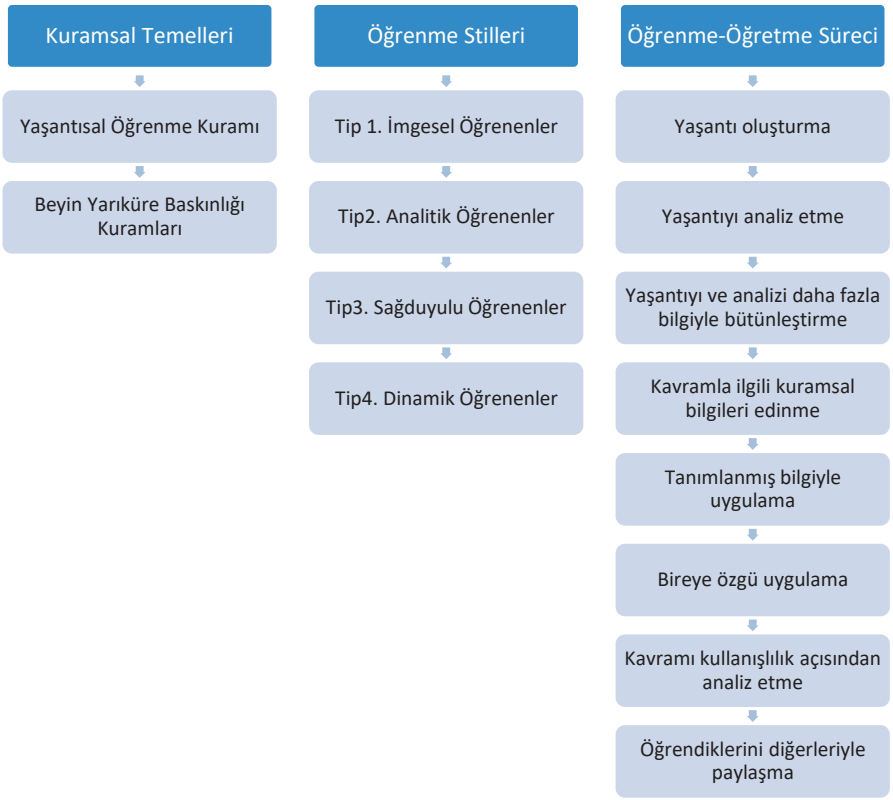

Bernice McCarthy (1980), 4MAT öğrenme stili modelini yaşantısal öğrenmeye dayalı öğrenme stilleri ve yarıküre baskınlığı kuramlarını dikkate alarak, bir öğrenme döngüsü biçiminde geliştirmiştir. Model, dört temel öğrenme stili ve sağ ve sol yarıküre etkinliklerine dayalı olarak tüm öğrencilerin kendilerini güçlü hissedebilecekleri ve kendilerini geliştirebilecekleri, çeşitliliği temel alan bir öğrenme-öğretme sürecini öğretmenlerin kullanımına sunmaktadır.

Senaryo Örneği: "Öğrencilerinin öğrenme stillerine göre derslerini tasarlayan öğretmen…."

Yasemin öğretmen ortaokul düzeyinde ders veren deneyimli bir matematik öğretmenidir. Öğretim tasarımlarını öğrencinin öğrenmesini merkeze alarak geliştiren Yasemin öğretmen için öğrencilerin nasıl öğrendiği oldukça önemlidir. Öğrencilerinin öğrenme stillerini belirleyerek ders materyallerini farklılıklara hitap edecek bir biçimde hazırlayan Yasemin öğretmen, öğretim sürecinde tüm öğrencilere ulaşmayı çok önemsemektedir. Yasemin öğretmen meslektaşları ile yaptığı bir toplantıda öğrencilerinin öğrenme stillerine uygun materyaller hazırlamaktan memnun olduğunu, öğrencilerin öğrenmesine bu şekilde daha iyi destek olabildiğini, ancak öğrencilerini diğer öğrenme biçimlerinde de güçlendirmek istediğini dile getirmiştir. Örneğin, bir öğrencisi kavramları çok iyi analiz edebilmekte, ancak öğrenme sürecinde yenilikçi fikirler denemekten kaçınmaktadır. Öğrencilerin farklı öğrenme biçimlerini de deneyimlemeleri için araştırmalar yapan Yasemin Öğretmen, 4MAT sistemiyle karşılaşmıştır. 4MAT sistemini, aynı ünite akışı içerisinde birden fazla öğrenme stiline yönelik çalışmalar önermesi bakımından dikkat çekici bulan Yasemin Öğretmen, 4MAT sistemini matematik derslerine entegre etme kararı almıştır.

GİRİŞ

Öğrenci öğrenmesinin iyileştirilmesine yönelik yapılan çalışmalar, bireylerin özelliklerine uyumlu hale getirilmiş öğretim tasarımlarının öğrenme ortamlarında kullanılmasını desteklemektedirler. Farklı öğrenme stillerine sahip öğrencilere adil bir öğrenme deneyimi sunmak adına, öğretim yöntemlerinin, değerlendirme araçlarının ve öğrenme materyallerinin öğrencilerin öğrenme stillerine göre farklılaştırılması önerilmektedir. Bu noktada ise öğrencilerin farklı öğrenme stillerinin bilinmesi ve öğrenme stillerine uygun planlamalar yapılması önem kazanmaktadır.

Bölümün konusu olan 4MAT öğrenme stilleri modeli Bernice McCarthy tarafından geliştirilmiştir ve geliştirildiği dönemdeki birçok öğrenme stili tanım ve boyutlarının bir araya getirilerek öğrenme ortamlarına yansıtılmasına odaklanmıştır. McCarthy; Barbara ve Luis Fischer, Anthony Gregorc, Karl Jung, Alex Lotas ve David Merrill gibi araştırmacıların öğrenme stilleri üzerine yaptığı çalışmalardan elde ettikleri bulguları bir araya getirmek için çaba göstermekle birlikte modelin temeli olan öğrenme stilleri David Kolb'un öğrenme sürecine ilişkin tanımlamalarına dayanmaktadır (McCarthy, 1990).

Kaynakça

Aktaş, İ. (2011). *4MAT modeline dayalı öğretimin ilköğretim yedinci sınıf öğrencilerinin maddenin yapısı ve özellikleri ünitesindeki başarı, motivasyon ve öğrenme stillerine etkisi.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hatay: Mustafa Kemal Üniversitesi.

Aliustaoğlu, F., & Tuna, A. (2018). The influence of 4MAT model on academic achievement and retention of learning in transformation geometry. *International Journal on New Trends in Education and Their Implications*, *9* (2), 16-32.

Appell, C.J. (1991). *The effects of the 4MAT system of instruction on academic achievement and attitude in the elementary music classroom. (*Unpublished doctoral dissertation). Portland: University of Oregon.

Arons, A. B. (1984). Guest editorial: The 'Crisis' that never went away. *Journal of College Science Teaching*, *13*(6), 397-483.

Ault, K. (1986). Improving college teaching through adapting learning styles theory into practice. Paper presented at the Annual Meeting of the Midwest Regional Conference on English in the Two-Year College (21st, St. Louis, MO, February 13-15).

Bogen, J. E. (1969). *The other side of the brain: II. An appositional mind*. Bulletin of the Los Angeles Neurological Society.

Bowers, P. S. (1987). *The effect of the 4MAT system on achievement and attitudes in science.* (Unpublished doctoral dissertation). University of North Carolina: Chapel Hill, North Carolina.

Cengizhan, S., & Sabiha, Ö. (2016). éOran-Orantı" konusunun öğretiminde 4MAT öğrenme stili modelinin akademik başarı ve öğrenme kalıcılığına etkisi. *Eğitimde Kuram ve Uygulama,* 12(3), 568-589.

Delaney, A. (2002). *Better teaching model? Middle school science classroom using the 4mat instructional strategy vs. Lessons created without this model.* (Unpublished master thesis). University of North Texas, Elementary Education Department.

Demirkaya, H. (2003). *Coğrafya öğretiminde 4MAT öğretim sisteminin lise coğrafya derslerindeki başarı ve tutumlar üzerine etkisi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi.

Driskill, W.C. (1998). Effectiveness of the 4MAT instructional design on personal and cognitive attitudes of students. (Unpublished doctoral dissertation): University of Texas at Austin.

Ekici, G. (2003). *Öğrenme stiline dayalı öğretim ve biyoloji dersi öğretimine yönelik ders planı örnekleri.* Ankara: Gazi Kitabevi.

Hancock, C.W. (2000). Impact of the 4MAT *lesson planning system on the number ot times a teacher was off-task in a fifth, sixth and seventh grade classroom*. (Unpublished doctoral dissertation). Baylor University.

Hinds, K. (1992). *The Effects of 4MAT/Talents Unlimited on Students/Achievement and Attitude.* (Unpublished master thesis). Northern State College, Aberdeen, South Dakota.

Hsieh, HC. (2003). *The effect of whole-brain instruction on student achievement, learning, motivation, and teamwork at a vocational high school in Taiwan.* (Unpublished doctoral dissertation). Idaho State University, College of Education, US.

Jackson, P.R. (2001). *The effects of teaching methods and 4mat learning styles on Community college students' achievement, attitudes, And retention in introductory microbiology.* (Unpublished doctoral dissertation). Lynn University, College of Education, Health, Human Services, Florida.

Kösa, T., & Ardıç, E. Ö. (2018). Geometrik cisimler konusunun öğretiminde 4mat öğretim modelinin etkisi. *Türk Bilgisayar ve Matematik Eğitimi Dergisi, 9*(3), 536-562.

Sanborn, S. D. (1994). *A study of the effects of Cross-age tutoring versus learning style instruction in a heterogeneous classrooom of higher risk students.* (Unpublished doctoral dissertation). University of Vermont. Oregon

Levy, J. (1983). Research synthesis on right and left hemispheres: We think with both sides of the brain. *Educational Leadership, 40*(4), 66-71.

Lieberman, M. (1988). *Report on the fairfax county area III 4MAT geometry project*. Fairfax, Virginia: Fairfax County Public Schools.

Lieberman, M. (1989). *Report on the Fairfax county Area III 4MAT Prealgebra Project*. Fairfax, Virginia: Fairfax county Public Schools.

Lieberman, M.G. (1986). *The hemispheric mode* ındicator *(HMI).* Technical notes. Barrintong,IL: Excel, Inc.

McCarthy, B. (1985). What 4MAT training teaches us about staff development. *Educational Leadership*, *42*(7), 61-68.

McCarthy, B. (1990). Using the 4MAT system to bring learning styles to schools. *Educational Leadership*, *48*(2), 31-37.

McCarthy, B. (1993). *Hemispheric mode* ındicator *(HMI).* Barrintong,IL: Excel, Inc

McCarthy, B. (1997). A tale of four learners: 4MAT's learning styles. *Educational Leadership*, *54*, 46-51.

McCarthy, B., Germain, C. & Lippitt, L. (2002). *The 4MAT research guide: Reviews of literature and heispheric specialization and their influence on learning.* Wauconda, IL: About Learning.

Ojure, L.P. (1997). *An* ınvestigation *of the relationship between teachers' participation in 4MAT fundamentals training and teachers' perception of teacher efficacy.* (Unpublished doctoral dissertation). Virginia: Virginia Polytechnic Institute and State University.

Özgen, K., & Alkan, H. (2012). Yapılandırmacı öğrenme ortamında öğrenme stillerine uygun geliştirilen etkinliklere yönelik öğrenci görüşlerinin incelenmesi. *Dicle University Journal of Ziya Gokalp Education Faculty*, *18*, 239-258.

Öztürk, Z. (2007). *Öğrenme stilleri ve 4MAT modeline dayalı öğretimin lise tarih derslerindeki öğrenci başarısına etkisi.* (Yayımlanmamış Doktora Tezi).Ankara: Gazi Üniversitesi.

Peker, M. (2003). Öğrenme stilleri ve 4MAT yönteminin öğrencilerin matematik tutum ve başarılarına etkisi. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi.

Peker, M., Mirasyedioğlu, Ş., & Yalın, H. İ. (2003). Öğrenme stillerine dayalı öğretimde 4 mat öğretim modeli. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *13*(13), 1-14.

Tatar, E. (2006). İkili işlem kavramı ile ilgili öğrenme güçlüklerinin belirlenmesi ve 4MAT yönteminin başarıya etkisi. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi.

Uysal, F. (2009). İlköğretim 6. sınıf matematik dersi "kesirler" konusunun öğ-

retiminde 4MAT öğrenme stili modelinin öğrenci başarısına etkisi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi.

Weber, P., & Weber, F. (1990). Using 4MAT to improve student presentations. *Educational Leadership*, *48*(2), 41-46.

Wilkerson, R. M., & White, K. P. (1988). Effects of the 4MAT system of instruction on students' achievement, retention, and attitudes. *The Elementary School Journal*, *88*(4), 357-368.

Ünite planı hazırlanırken yararlanılan kaynaklar:

Jackson, P.R. (2001). *The effects of teaching methods and 4mat learning styles on Community college students' achievement, attitudes, And retention in introductory microbiology.* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Florida: Lynn University.

BÖLÜM 19

MERRILL SOSYAL STİLLERİ MODELİ

Dr. Öğr. Üyesi Senem GÜRKAN[1]

İÇİNDEKİLER

Bölümün Amaçları
Kavram Haritasında Yolculuk
Senaryo Örneği

- **GİRİŞ**
- **MERRILL SOSYAL STİLLERİ MODELİNİN KURAMSAL TEMELLERİ**
- **MERRILL SOSYAL STİLLERİ MODELİNİN KAPSAMI VE BOYUTLARI**
- **MERRILL SOSYAL STİLLERİ PROFİLİNİ BELİRLEME ARACININ BOYUTLARI VE ÖRNEK MADDELER**
- **MERRILL SOSYAL STİLİ PROFİLİNE SAHİP BİREYLERİN ÖZELLİKLERİ**
- **MERRILL SOSYAL STİLLERİ PROFİLİNİN ÖĞRETİMİNDE/ GELİŞTİRİLMESİNDE KULLANILABİLECEK ARAÇ-GEREÇLER VE ÖĞRETİM YAKLAŞIMLARI**
- **MERRILL SOSYAL STİLLERİ MODELİNİN EĞİTİME YANSIMALARI**
- **BÖLÜM SONU UZUN ÖZET**
- **MERRILL SOSYAL STİLLERİ MODELİNE GÖRE HAZIRLANMIŞ ETKİNLİK PLANI ÖRNEĞİ "HAYAT BİLGİSİ DERSİ ÖRNEĞİ"**

Kaynakça
Yazar Bilgisi

[1] Ondokuz Mayıs Üniversitesi.

Bölümün Amaçları

- *Öğrenme stili kavramını tanımlayabilecek,*
- *Merrill sosyal stilleri modelinin kuramsal temellerini açıklayabilecek,*
- *Merrill sosyal stilleri modelinin boyutlarını ve kapsamını açıklayabilecek,*
- *Merrill sosyal stilleri profiline sahip bireylerin özelliklerini açıklayabilecek,*
- *Merrill sosyal stilleri profilini belirleme aracının boyutlarını açıklayıp örnekler verebilecek,*
- *Merrill sosyal stilleri modelinin öğretiminde kullanılabilecek öğretim yaklaşımlarını açıklayabilecek,*
- *Merrill sosyal stilleri modelinin eğitime yansımalarını açıklayabileceksiniz.*

Kavram Haritasında Yolculuk

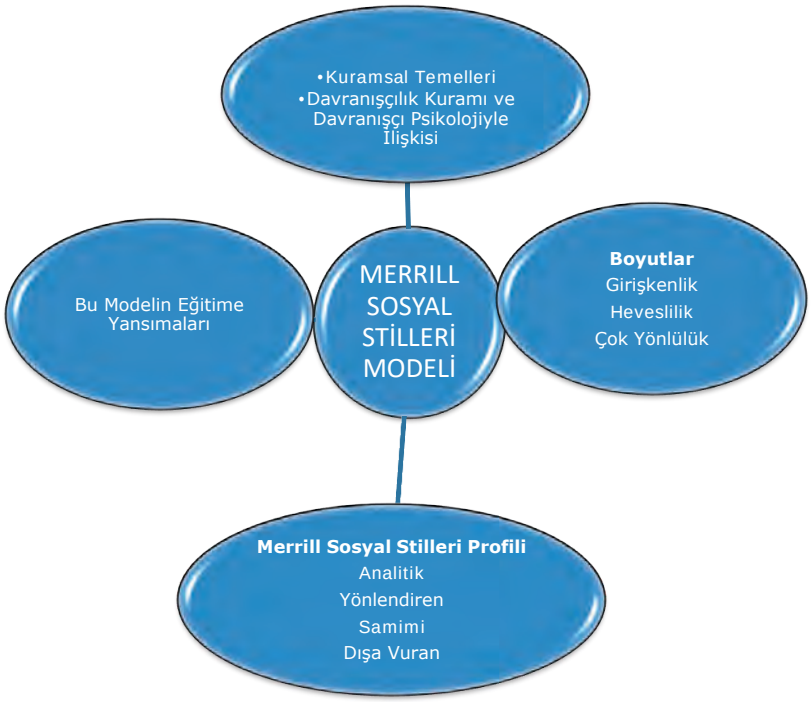

Bu bölümde, öncelikle Merrill Sosyal Stilleri modelinin yaslandığı kuram üzerinde kısaca durulacak ve modelin, davranışçılıkla ilişkisi açıklanacaktır. Alt bölümlerde ise modelin kapsamı, boyutları ve bu davranışlara sahip bireylerin kişisel özellikleri konusunda bilgi verilecektir. Örnek maddelerle desteklenecek olan ölçme aracıyla ilgili örnekler sunulacak, eğitim alanında kullanımına ilişkin bilgi aktarımı yapılacak ve model, bir ders planı örneğiyle somut olarak desteklenecektir.

Senaryo Örneği "Karar Alma Mekanizmam: Ölü Ozanlar Derneği"

"Bir akademisyen olunca anladım ki, öğretmenimizin bizlere öğrenme stillerimizi bilerek yaklaşması, bugün, yetişkinlik dönemimde kişiliğime yön veren en önemli etken olmuştur."

O üniversiteyi kazanmak için yıllar yılı çaba sarf etmiştim. Yabancı dil hazırlık sınıfını da atlamam beni cesaretlendirmiş, tüm idealist fikirlerimi cebime koyup, ülke ortalamasının çok üstünde bir puanla kazandığım üniversitenin Eğitim Fakültesi'ndeki ilk dersine o gün girecektim. Karadeniz'in hırçın dalgalarının her sabah kıyısına vurduğu küçük bir kentten kalkıp başkente, rüyalarını gerçekleştirmeye gelen, sınıf arkadaşlarından yaşça küçük bir kızdım; arkadaşlarımın deyimiyle "minik eğitmen"dim. İlk derse bölüm başkanının gireceği söylendi (kayıtta adını sıkça duyduğumuz ve sonradan, akademideki başarısının ülkenin sınırlarını aşmış olduğunu öğrendiğim bir profesör). Kendisinden önce genç bir hocamız gelip yoklamayı aldı, taşıdığı bilgisayarın ekran görüntüsünü duvara yansıtıp beklemeye başladı. Bizler çok heyecanlıydık. Çok geçmeden ders hocamız geldi, ad ve soyadını söyleyerek kendini tanıttıktan sonra "İzleyin" dedi, "Bugün köyünüzü bırakıp bu köye, yepyeni bir dünyaya benimle birlikte adım atacaksınız. Konuşmayın evlatlar, yalnızca izleyin".

Ölü Ozanlar Derneği. Bay Kreating. Öğrencilerini gözlemleyip hayatın gerçekliğini onların anladığı yoldan anlatmaya çalışan ve bu yolda pek çok engelle karşılaşan, sıra dışı bir öğretmen modeli. "Size kim ne derse desin. Sözcükler ve fikirler dünyayı değiştirebilir." mottosu akıllara kazınmış, her zaman öğrencilerinin fikirlerini ve özgürlüklerini ön planda tutan bir öğretmeni izleyerek başlamıştım fakülteye. Ve o gün karar verdim ki, öğrencilerin hayatlarına dokunmak, öncelikle Bay Kreating gibi öğretmenler yetiştirmekten geçmektedir. Bu kararı almamda etkili olan mekanizma "Ölü Ozanlar Derneği" bana öğretti ki, bu dünyada iz bırakacaksak, öğrenciyi dersin ve sistemin merkezine oturtup, deneyimlerini öne çıkararak ve hepsinin farklı kişisel özelliklerinin ön kabulüyle (öğrenme stilleri), bu farklılıkları gözlemleyip ona göre strateji belirleyen öğretmenler var olmalı ve bu fakültelerden her yıl bu tip öğretmenler mezun etmeliyiz.

Kaynakça

Abalı, N. (2015). *İnsan kaynakları yönetiminde psikoteknik testler ve bir araştırma*. (Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi). Denizli: Pamukkale Üniversitesi.

Aydın, A. (2007). *Eğitim psikolojisi*. Ankara: Tek Ağaç Yayıncılık.

Beck, C. R. (2001). Matching teaching strategies to learning style preferences. *The Teacher Educator.* 37(1), 1–15.

Bedir, G. (2007). *İlköğretim 4. ve 5. Sınıf öğrencileri, öğretmenleri ve velilerinin öğrenme stili profillerinin değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). *Malatya:* İnönü Üniversitesi.

Biggs, J. (2001), Enchancing learning: A matter of style or approach, sternberg R. J.,Li F. Z. (eds). *Perspectives on thinking, learning and cognitive styles,* Mahwah: Lawrance Erlbaum Associates.

Bozkurt, O. (2005). *İlköğretim 6. sınıf Fen Bilgisi dersinin Dunn ve Dunn öğrenme stili modeli kullanılarak öğretilmesinin öğrencilerin akademik başarı, tutum ve bilimsel süreç becerileri üzerine etkisi.* (Yayımlanmamış Doktora tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi.

Claxton, C. S. & Murrell, P. H. (1987). Learning styles: Implications for ımproving education practices. ASHE-ERIC Higher Education Report No. 4, Washington, D.C.: Association for the Studyof Higher Education.

Coffield, F., Moseley, D., & Hall, E., & Ecclestone, K. (2004). Should we be using learning styles? What research has to say to practice. London: Learning and Skills Development Agency. Erişim Tarihi 12.09.2020, http://itslifejimbutnotasweknowit.org.uk/files/LSRC_LearningStyles.pdf

Çelenk, S. (2008). Türkçe öğretiminde yararlanılabilecek öğretim yöntem ve teknikleri. A. Tazebay, & S. Çelenk içinde, *Türkçe Öğretimi İlke-Yöntem-Teknikler* (35). Ankara: Maya Akademi Yayınları.

Çelik, H. Ç. & Gündüz, S. (2016). İlköğretim matematik öğretmen adaylarının akademik başarı ve matematiğe yönelik tutumlarının öğrenme stilleri açısından incelenmesi, *Z.G. Eğitim Fakültesi Dergisi,* 28, 278-288.

Davis, F.D. (1993). User acceptance of information technology: System characteristics, user perceptions and behavioral impacts. *International Journal of Man-Machine Studies*, 38, 475-487. doi:10.1006/imms.1993.1022

De Raad, B. & Schouwenburg, H. C. (1996). Personality in learning and education: a review. *European Journal of Personality*, 10, 303-336.

Demirel, Ö. (2004). *Öğretimde plânlama ve değerlendirme öğretme sanatı*. Ankara: Pegem Yayıncılık.

Ekici, G. (2003). *Öğrenme stiline dayalı öğretim ve biyoloji dersi öğretimine yönelik ders planı örnekleri,* Ankara: Gazi Kitabevi.

Emir, S. & Kaplan-Sayı, A. (2013). Öğrenme stillerinin duygusal zekâ üzerine etkisinin incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi, 21*(2), 791-804.

Entwistle N., Velda M.C. & Walker P., (2001). Conceptions, styles and approaches within higher education: Analytic abstractions and everyday experience, Sternberg R. J.,Li F. Z. (eds) *perspectives on thinking, learning and cognitive styles,* Mahwah: Lawrance Erlbaum Associates.

Erden, N.S. (2017). Yeni nesillere yeni öğretim yöntemleri: Z kuşağının öğrenme stilleri ve yükseköğrenim için öneriler. *International Journal of Academic Value Studies, 3*(12), 249-257.

Fidan, N. (1996). *Öğrenme ve öğretme*. Ankara: Alkım Yayınları.

Fidan, N., & Erden, M. (1998). Eğitime giriş. Ankara: Alkım Yayınları.

Ford, N., & Chen, S. Y. (2001). Matching/mismatching revisited: an empirical study of learning and teaching styles. *British Journal of Educational Technology*, 32 (1), 5-22.

Franz, R. S. (1998). Whatever you do, don't treat your students like customers. *Journal of Management Education* 22 (1): 63–69.

Frymier A. B. & Thompson C. A. (1995). Using student reports to measure ımmediacy: Is it a valid methodology?,*Communication Research Reports, 12 (1)*, 85-93.

Gilley, J. W. & Gilley, A. M. (2003). *Strategically integrated HRD.* Cambridge, MA: Perseus Publishing.

İletişim Stilinizi Öğrenin, Erişim Tarihi 13.09.2020, http://www.hayatbilgim.com/iletisim-stilinizi-ogrenin/

Janse, B. (2019). *Merrill social styles model*. Erişim Tarihi 20.09.2020, https://www.toolshero.com/communication-skills/merrill-social-styles-model/

Jensen, G. H. (2003). Learning styles. In J. A. Provost & W. S. Anchors (Eds.), *Using the MBTI instrument in colleges and universities*, Gainesville, FL: Center for Applications of Psychological Type. 123-155.

Marshall, C. (1991). Teachers' learning style: How they affect student learning. *The Clearing House,* 64, 225-227.

May, G. L. & Gueldenzoph, L. E. (2006). The effect of social style on peer evaluation ratings in project teams. *Journal of Business Communication,* 18(1), 4-20.

McCarthy, B. (1982). Improving staff development through CBAM and 4MAT, *Educational Leadeship*, 40 (1), 20-25.

McCarthy, B. (2000). *About teaching 4MAT in the classroom*. Illionois: About Learning Inc.

Merrill, D. W., & Reid, R. H. (1981). *Personal styles & effective performance*. NY: CRC Press.

Mills, R.L., Myers, J.A. & Rachel, F.M. (1991). Behavior style training: a model for helping students build effective interpersonal skills. *Journal of Education for Business*, 67 (1), 56-60.

Mulqueen, C. (2012). *SOCIAL STYLE® & versatility for facilitators series, technical report*. USA: Tracom Corporation.

Noftle, E. E. & Robins, R. W. (2007). Personality predictors of academic outcomes: Big five correlates of GPA and SAT scores. *Journal of Personality and Social Psychology*, 93(1), 116-130.

Peker, M., Mirasyedioğlu, Ş. & Yalın, H. İ. (2003). Öğrenme stillerine dayalı öğretimde 4 Mat öğretim modeli. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(13), 1-14.

Riding, R. & Rayner, S (1997) Towards a categorization of cognitive styles and learning sytles. *Educational Psychology,* 17 (1/2), 5–24.

Rumsey, J. (2014). *The difference in the social styles of career and volunteer fire chiefs,* (Resource Development Theses and Dissertations). USA: University of Texas at Tyler.

Schlee, R.P. (2005). Social styles of students and professors: do students' social styles influence their preferences for professors?. *Journal of Marketing Education*, 27, 130-40.

Senemoğlu, N., Gömleksiz, M., & Üstündağ, T. (2001). *Öğrenmenin oluşumu öğretme model strateji ve teknikleri*. Ankara: MEB Yayınları.

Social Styles, Erişim Tarihi: 19.09.2020, http://changingminds.org/explanations/preferences/social_styles.htm

Strong M. (1983). Social styles and the second language acquisition of Spanish-speaking kindergartners. *TESOL Quarterly*,17 (2), 241-258.

Süral, S. & Sarıtaş, E. (2015). Sınıf öğretmenliği öğretmen adaylarının fen ve teknoloji öğretimi dersindeki öğrenme stilleri ile akademik başarıları arasındaki ilişki. *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 1(*1), 31-44.

Taylor, R. E., Krajewski L. A. & Darling J. R. (1993). Social style application to enhance direct mail response. *Journal of Direct Marketing,* 7 (4), 42-53.

Yazıcı, E. & Sulak, H. (2008). Öğrenme stilleri ile ilköğretim beşinci sınıf matematik dersindeki başarı arasındaki ilişki. *Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi,* 25, 217-236.

Yeşilyurt, E. (2019). Öğrenme stili modelleri: Teorik temelleri bağlamında kapsayıcı bir derleme çalışması. *OPUS–Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 14*(20), 2169-2226.

Yılmaz, D. (2011). *Öğrenme stratejilerinin öğrenme stilleri ve bazı değişkenler açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Konya: Selçuk Üniversitesi.

Günlük plan hazırlanırken yararlanılan kaynaklar:

Boydak, A. (2001). *Öğrenme stilleri*. İstanbul: Beyaz Yayınları.

Bülbül, H. (2013). *Güzel sanatlar ve spor lisesi iki boyutlu sanat atölye dersinde 4MAT öğretim modelinin uygulanabilirliği*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi.

Ekici, G. (2003). *Öğrenme stiline dayalı öğretim ve biyoloji dersi öğretimine yönelik ders planı örnekleri,* Ankara: Gazi Kitabevi.

Ulusoy, Y. (2020). *İlkokul 2. sınıf Hayat Bilgisi ders kitabı*. Ankara: Beşgen Yayıncılık.

BÖLÜM 20

NASSP ÖĞRENME STİLİ MODELİ

Doç. Dr. Gülten Feryal GÜNDÜZ[1]

İÇİNDEKİLER

Bölümün Amaçları
Kavram Haritasında Yolculuk
Senaryo Örneği

- **GİRİŞ**
- **NASSP ÖĞRENME STİLİ MODELİNİN KURAMSAL TEMELLERİ**
- **NASSP ÖĞRENME STİLİ MODELİNİN KAPSAMI VE BOYUTLARI**
- **NASSP ÖĞRENME STİLİ PROFİLİNİ BELİRLEME ARACININ BOYUTLARI VE ÖRNEK MADDELER**
- **NASSP ÖĞRENME STİLİ PROFİLİNE SAHİP BİREYLERİN ÖZELLİKLERİ**
- **NASSP ÖĞRENME STİLİ PROFİLLERİNİN ÖĞRETİMİNDE/ GELİŞTİRİLMESİNDE KULLANILABİLECEK ARAÇ-GEREÇLER VE ÖĞRETİM YAKLAŞIMLARI**
- **BÖLÜM SONU UZUN ÖZET**
- **NASSP ÖĞRENME STİLLERİ MODELİNE GÖRE HAZIRLANMIŞ ETKİNLİK PLANI ÖRNEĞİ "BİLİŞİM TEKNOLOJİLERİ VE YAZILIM DERSİ ÖRNEĞİ"**

Kaynakça
Yazar Bilgisi

[1] İstanbul Kültür Üniversitesi.

Bölümün Amaçları

- *Öğrenme stili kavramını tanımlayabilecek,*
- *NASSP öğrenme stili modelinin kuramsal temellerini açıklayabilecek,*
- *NASSP öğrenme stili modelinin boyutlarını ve kapsamını açıklayabilecek,*
- *Öğrenme stilleri profilinin boyutlarını açıklayabilecek,*
- *NASSP öğrenme stili profiline göre öğrenen özelliklerini ve NASSP öğrenme stili profiline uygun öğretimde kullanılabilecek öğretim yaklaşım, yöntem ve teknikleri açıklayabilecek.*
- *NASSP öğrenme stili modelinin eğitime yansımalarını açıklayabileceksiniz.*

Kavram Haritasında Yolculuk

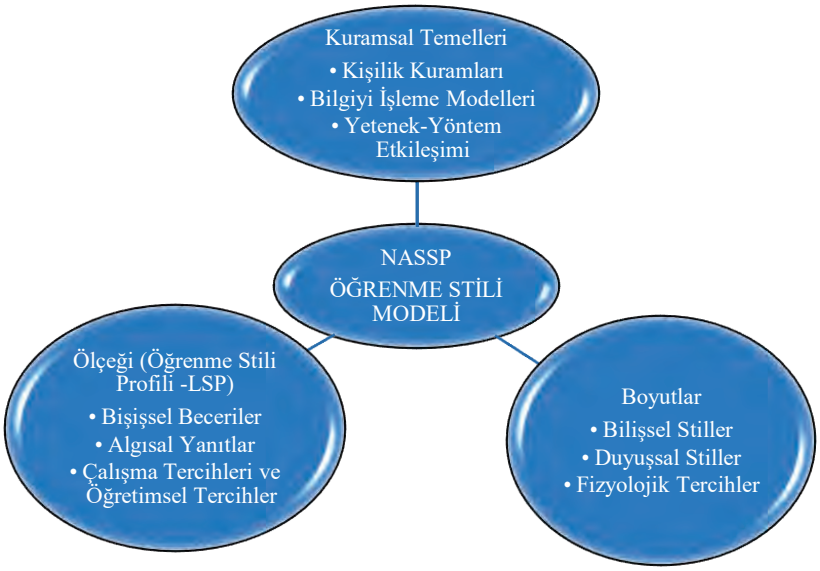

NASSP öğrenme stili modelinin geliştirilmesinde temelde üç kuram dikkate alınmıştır. Model bilişsel stiller, duyuşsal stiller ve fizyolojik özellikler olmak üzere üç boyuttan oluşmaktadır. Bilişsel davranışlar bilgiyi alım biçimleri ile kavram oluşturma ve bilgiyi bellekte tutma biçimlerinden oluşmaktadır. Duyuşsal davranışlar bireyin dikkat, duygu ve değer verme özellikleri ile ilgilidir. Fizyolojik biçimler cinsiyete bağlı farklılıklar, beslenme ve sağlık üzerine kurulan ve fiziksel çevrenin reaksiyonlarına karşı alınan biyolojik temelli tepki biçimleridir. Modele dayalı olarak NASSP Öğrenme Stili Profili geliştirilmiştir.

Senaryo Örneği: "Çocuklarının öğrenme stillerini bilen veliler sayesinde daha başarılı ve okulu seven öğrenciler..."

Damla hanım bir ortaokulda bilişim teknolojileri ve yazlım dersi öğretmenidir. Aynı zamanda okulunda bulunan 5-F sınıfının da şube rehber öğretmenliği görevini yürütmektedir. Veliler ile yaptığı veli toplantısında 5-F sınıfı öğrencilerinden Berrak'ın annesi Seçil hanım söz isteyerek kızının okuldaki derslerinde olduğundan daha da başarılı olabileceğine inandığını, kızının öğrenmelerini desteklemek için velisi olarak evde birlikte de çalıştıklarını ancak Berrak'ın derslerinde bir türlü daha başarılı olmasını sağlayamadığını ifade etmiş ve bu konuda ne yapabileceğini sormuştur. 6-7 veli de söz isteyerek benzer durumları yaşadıklarını belirtmişlerdir. Damla öğretmen bunun pek çok nedeni olabileceğini belirtmiş ve velilerden çocuklarının öğrenmelerini desteklemek için ne tür çalışmalar yaptıklarını anlatmalarını istemiştir. Söz alan bütün velilerinin hemen hemen hepsinin çocuklarına aynı çalışmaları yaptırdıklarını görmüştür. Bir veli çocuğuna diğer velilerin ifade ettiği benzer destekleme çalışmalarını yaptırmak istediğini ancak oğlunun bir türlü yerinde sabit oturup onu dinlemek istemediğini, evin içinde sürekli hareket ederek ya da ayakta durarak çalışmak istediğini, kendisinin de buna izin vermediği için birlikte verimli bir çalışma yapamadıklarını söylemiştir. Bir diğer veli çocuğunun yazarak tekrar çalışması yapmaktan nefret ettiğini bu nedenle de sürekli tartıştıklarını belirtmiştir. Damla öğretmen söz alan velilerin çocuklarının bilişsel gelişimlerinde herhangi bir sıkıntı olmadığını gerek kendi dersinden gerekse okul rehber öğretmeni ve diğer öğretmenlerin görüşlerinden bilmektedir. Damla öğretmen şikayeti olan velileri dinledikten sonra çocukların öğrenmelerini desteklemede onlara yardımcı olamamalarının önemli bir nedeninin de her bir çocuğun farklı şekilde öğreneceğini göz ardı etmeleri ve onların aynı öğretim yöntemleri ile aynı fiziki şartlarda öğreneceklerine inanmaları olabileceğini düşünmüştür. Bu düşüncesini velilerle de paylaşmış ve öğrencilerine uygulayabileceği uygun bir öğrenme stili ölçeği araştırmaya başlamıştır. Öğrencilerinin öğrenme stillerini belirledikten sonra velilere çocuklarının baskın öğrenme stillerinin neler olduğunu ve her bir öğrenme stiline ilişkin evde ne tür destekleme çalışmaları yapabileceğini açıklamıştır. Veliler de öğretmenin

bu açıklamaları ve önerileri doğrultusunda çocuklarının okul öğrenmelerini evde desteklemeye devam etmişlerdir. İki aylık bir süre sonucunda öğrencilerin derslerinin ikinci sınav sonuçları, velilerin çocuklarının öğrenmelerine yardımcı olurken öğrenme stillerine uygun destekleme çalışmaları yapmalarının çocuklarının akademik başarılarını ve derse karşı olan ilgilerini artırdığını göstermiştir.

GİRİŞ

Eğitimde öğretimin etkililiğini artırmada önemli olan öğrenci özelliklerinden biri de öğrenme stilleridir. Özellikle 1960'lı yılların sonlarında bireyselleştirilmiş öğretim çalışmalarının başlaması ve bireyselleştirilmiş öğretimin gerçekleştirilmesinde farklı yöntemlerin kullanılabilir olması ile birlikte öğrenme stilleri önem kazanmış ve öğretim sürecine başlamadan önce öğrencilerin öğrenme stillerinin belirlenmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır (Alkin, 1992). Öğrencilerin öğrenme stillerinin belirlenmesi onlara uygun öğretme stratejilerinin ve öğrenme kaynaklarının seçilmesini ve kullanılmasını olanaklı hale getirmektedir. 1970'li yılların başlarından itibaren öğrenme stilleri konusunda yapılan çalışmalar hız kazanmıştır.

Öğrencilerin öğrenmelerini desteklemek ve akademik başarılarını artırmak için ortaya konan öğrenme stili modellerinden birisi de Keefe'nin başkanlığında Amerika'nın Ulusal Ortaöğretim Okulu Yöneticileri Derneği (NASSP) tarafından geliştirilmiş olan NASSP öğrenme stili modelidir. Kitabın bu bölümünde NASSP öğrenme stili modelinin kuramsal temelleri, modelin kapsamı, modele uygun geliştirilmiş olan öğrenme stili profilinin (LSP) kuramsal temelleri ve boyutları, geçerlik ve güvenirlik çalışmaları, ölçekten örnek maddeler ve ölçeğin değerlendirilmesi, NASSP öğrenme stili profiline sahip bireylerin özellikleri, NASPP öğrenme stili profillerinin öğretiminde kullanılabilecek öğretim yaklaşımaları ve araç-gereçler, modelin eğitime yansımaları ile modele uygun bir ders planı örneği sunulacaktır.

Düşünelim

- Keefe'nin önderliğinde geliştirilmiş NASSP öğrenme stili modelinin kuramsal temelleri nelerdir? Tartışınız.

NASSP ÖĞRENME STİLİ MODELİNİN KURAMSAL TEMELLERİ

Bilişsel stil ve öğrenme stili kavramlarını aynı anlamda kullanan ya da bilişsel stili bir öğrenme stili olarak tanımlayan eğitim bilimciler olmasına karşın Keefe (1979) öğrenme stilinin bilişsel stilden daha geniş bir terim olduğunu; bilişsel stillerin yanında duyuşsal ve fizyolojik stilleri de içerdiğini belirtmektedir. Ortaöğretimde kullanılabilecek kapsamlı ve ayrıntılı bir öğrenme stili modeli tanımlamak ve öğrenme stili ölçeği geliştirmek amacıyla Keefe'nin başkanlığında NASSP (Amerika Ulusal Ortaöğretim Okulu Yöneticileri Derneği), 1979 yılında ulusal öğrenme stil-

Kaynakça

Akin, A. (1992). An analysis of the effect of matching student learning style to the method of instruction. Dissertations. 1917. http://scholarworks.wmich.edu/dissertations/1917 adresinden erişilmiştir.

Alparslan, A.M., Yastıoğlu, S. & Taş, M. A. (2017). Bireysel ve sosyal başarı motivasyonunu açıklayan temel değerler: Bir alan araştırması. *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 17* (17), 133-151.

Anderson, J.A. & Maurianne, A. (1992), Acknowledging the learning styles of diverse student populations: Implications for instructional design. *New Directions for Teaching and Learning,* 49, 19-33.

Boydak, A. (2001). *Öğrenme stilleri*. İstanbul: Beyaz Yayınları.

Çelik, L. (2004). *Teknoloji yoğun ortamların öğrenme stillerine uygunluğu*. (Yayınlanmamış doktora tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi.

Clark, Q., Mohler, J. L. & Magana, A. J. (2015). Learning style dynamics, 122nd ASEE Annual Conference & Exposition konferansında bildiri olarak sunulmuştur.https://www.researchgate.net/publication/283831838_Learning_style_dynamics

Crandall, V., Kaktkovsky, W. & Crandall, V. (1965). Children's beliefs in their own control of reinforcements in intellectual-academic situations. *Child Development, 36,* 91-109.

Cronbach, L.J. & Snow, R. E. (1977). *Aptitudes and instructional methods.* New York: Irvington Publishers.

Daouk, C. (2013). *Effects of Dunn and Dunn learning styles model on achievement and motivation: A case study.* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Lebanese American University, Beirut.

Dunn, R. (1988). Commentary: Teaching students through their perceptual strengths or preferences. *Journal of Reading, 31* (4), 304- 309.

Dunn, R. & Dunn, K. (1978). *Teaching students through their individual learning styles.* Reston, Virginia: Reston Publishing.

Dunn, R. & Dunn, K. (1993). *Teaching secondary students through their* ındividual *learning styles principles approaches for grades 7- 12*. Copyright Allyn and Bacon, USA.

Erdoğan, İ. (1994). *İşletmelerde davranış*. İstanbul: Beta Basım Yayın Dağıtım

Ersoy, S. (2003). *İlköğretim 6, 7, 8. sınıf öğrencilerinin ingilizce dersindeki başarılarına göre öğrenme stilleri ve çalışma alışkanlıklarının incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Konya: Selçuk Üniversitesi.

Fleming, N.D. (2002). *Learning to make a difference: VARK preferences*. New Zealand: Published by the Author.

Fleming. N. D. & Bonwell C.C. (2001). *How do I Leam Best, Version 3,0*, A Students' Guide to Improved Learning, New Zealand: Authors, Christchurch.

Gardner, R.W. & Long, R.I. (1962). Control defense and concentration effort: A study of scanning behavior. *British Journal of Psychology, 53*, 129-140.

Güven, Z.Z. (2007). Öğrenme stillerine dayalı etkinliklerin öğrencilerin dinleme becerisi *erişileri, İngilizce dersine yönelik tutumları ve öğrenilenlerin kalıcılığına etkisi.* (Yayınlanmamış doktora tezi). Konya: Selçuk Üniversitesi.

Harrington, N. (2005). It's too difficult. Frustration intolerance beliefs and procrastination. *Cognitive Therapy Research,* 30, 699-709.

Holzman, P.S. & Gardner, R.W. (1960). Leveling-sharpening and memory organization. *Journal of Abnormal and Social Psychology, 61,* 176-180.

İnal, A. (2013). *9.sınıf Kimya dersi kimyasal bağlar konusunun öğrencilerin öğrenme stilleri ve geleneksel öğretim yaklaşımı ile işlenmesinin öğrenci akademik başarısına etkisinin incelenmesi.* (Yayınlanmamış doktora tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi.

Jung, C.G. (1971). Psychological types. *Collected works of C.G,* ed. R.F.C Hull Princeton: Princeton University Press.

Jung, Carl. G. (1990) *Psychological types. the collected works of Carl G. Jung.* Princeton University Press: New Jersey.

Karaca, R. (1988). Otoriteryen kişilik tanımı ve özellikleri. *Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi, 3* (1), 93-96.

Keefe, J. (1979). Learning style: An overview. J. Keefe (Ed.) *Student learning styles: Diagnosing and prescribing programs.* Reston, VA: National Association of Secondary School Principals.

Keefe, J. (1988). *Profiling* and using learning style. Reston, VA: National Association of Secondary School *Principals.*

Keefe, J. W. (1987). *Learning style theory and practice*. Reston, Virginia: National Association of Secondary School Principals.

Keefe, J.W. & Ferrell, B. (1990). *Developing a defensible learning style paradigm.* Association for supervision and curriculum development. https://pdfs.semanticscholar.org/f9f5/42869986f4a369251ef3c96a9e6d98fd29be.pdf adresinden erişilmiştir.

Keefe, J.W. & Monk, J. S. (1988). *Learning style profile technical manual*. Reston, Va: NASSP

Keefe, J.W., Monk, J.S., Letteri, C.A., Languis, M. & Dunn, R. (1989). *National association of secondary school principals learning style profiles.* Reston, VA: NASSP

Lawrence, G. (2007). *Looking at type and learning styles*. (Fourth Printing). Center for Applications of Psychological Type Press, Florida, U.S.A

Lee, K. (1998). *The interaction between learning style and grammar instruction for Korea students of English as a foreign language*.

Lefkowitz, F.R.(2001). *Effect of traditional versus learning style presentation of course content in medical/legal issues in health care on the achievement and attitudes of college students.* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). New York: St.John's Üniversitesi.

Letteri, C.A. (1988). The NASSP learning style profile and cognitive processing. *Profiling and Utilizing Learning Style.* Ed. Keefe J.W., National Association of Secondary School Principals. Reston, VA.

Letteri, C.A. (1982). Information processing model. *NASSP learning styles task force,* Reston, Virginia. Athens, Georgia.

Maslow, A. (1970). *Motivation and personality,* New York: Harper and Row Publishers.

McCarthy, B. (1987). *The 4MAT system: Teaching to learning styles with right/ left mode techniques*. Axcel, Inc., Barrington.

McCarthy, B. (1990). Using the 4MAT system to bring learning styles to schools. *Educational Leadership, 48* (2), 31-37.

McLaughlin, D.C. (1996). *An evaluative case study of the effects of a learning style awareness program for ninth gra-*

ders at an independent school. (Yayınlanmamış doktora tezi). San Diego: San Diego Üniversitesi.

Melear, C.T. (1989). *Cognitive processes in the curry learning style framework as measured by the learning style profile and the Myers-Briggs type indicator among non-majors in college biology*. http://digitalcommons.unl.edu/ aglecdiss adresinden erişilmiştir.

Messick, S. (1976). *Individuality in learning.* San Fransisco: Jossey-Bass.

Ming, C.S. (2004). Effects of programmed learning sequences versus traditional instruction on the achievement and attitudes of Bermudian seventh graders in social studies and the comparison of two learning-style identification instruments' interpretations. *Unpublished Ed.D.Thesis,* St.John's University, New York.

Myers Briggs, Isabel. (1998). *Introduction to type.* CPP Inc. California, U.S.A

NASSP (1979). *Student learning styles - diagnosing and prescribing programs.* Reston, Virginia: National Association of Secondary School Principals.

National Association of Secondary School Principal –NASSP (2018). *Publications.* https://www.nassp.org adresinden erişilmiştir.

Özer, B. U. (2010). *A path analytic model of procrastination: Testing cognitive, affective and behavioral components.* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi,.

Riding, J. R. & Sadler-Smith, E. (1997). Cognitive style and learning strategies: some implications for training design. *International Journal of Training and Development,* 1 (3), 199-208.

Schunk, D.H. (2009). *Öğrenme teorilerine eğitimsel bir bakış* (Çev. Edit. Muzaffer Şahin). Ankara: Nobel Yayınları.

Smutz, R.P. (2002). *The effect of teaching style-learning style match/mismatch on learning effectiveness in computer-based training.* (Yayınlanmamış doktora tezi). Texas A&M University.

Sprenger, M. (2008). *Differentiation through learning styles and memory*. California: Corwin Press.

Tao, V.Y.K & Hong, Y. (2013). When academic achievement is an obligation: perspectives from social-oriented achievement motivation. *Journal of Cross-Cultural Psychology 20* (10), 1-27.

Van Deur, P. (2004). Gifted primary students' knowledge of self-directed learning. *International Education Journal, 4* (4), 64-74.

Witkin, H.A., Dyk, R.B., Faterson, H.F., Goodenough, D.R. & Karp, S.A. (1962). *Psychological differentiation.* Ney York: Willey.

Yeşilyurt, E. (2019). Öğrenme stili modelleri: Teorik temelleri bağlamında kapsayıcı bir derleme çalışması, *OPUS- Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 14* (20), 2171-2226.

Yüksel, G. (2013). *Flüt öğretiminde psikolojik tip kuramına dayalı öğrenme stili odaklı öğretim uygulamalarının öğrenci üzerindeki etkisi.* (Yayınlanmamış doktora tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi.

BÖLÜM 21

REİNERT'IN ÖĞRENME STİLİ MODELİ

Doç. Dr. Volkan DURAN[1]

İÇİNDEKİLER

Bölümün Amaçları
Kavram Haritasında Yolculuk
Senaryo Örneği

- **GİRİŞ**
- **REİNERT ÖĞRENME STİLİ MODELİNİN KURAMSAL TEMELLERİ**
- **REİNERT ÖĞRENME STİLİ MODELİNİN KAPSAMI VE BOYUTLARI**
- **REİNERT ÖĞRENME STİLİ PROFİLİNİ BELİRLEME ARACININ BOYUTLARI VE ÖRNEK MADDELER**
- **REİNERT ÖĞRENME STİLİ PROFİLİNE SAHİP BİREYLERİN ÖZELLİKLERİ**
- **REİNERT ÖĞRENME STİLİ PROFİLLERİNİN ÖĞRETİMİNDE / GELİŞTİRİLMESİNDE KULLANILABİLECEK ARAÇ-GEREÇLER VE ÖĞRETİM YAKLAŞIMLARI**
- **REİNERT ÖĞRENME STİLİ MODELİNİN EĞİTİME YANSIMALARI**
- **BÖLÜM SONU UZUN ÖZET**
- **REİNERT ÖĞRENME STİLLERİ MODELİNE GÖRE HAZIRLANMIŞ ETKİNLİK PLANI ÖRNEĞİ "8. SINIF BASINÇ DERSİ ÖRNEĞİ"**

Kaynakça
Yazar Bilgisi

[1] Iğdır Üniversitesi.

Kaynakça

Prithishkumar, I.J. & Michael, S.A. (2014). Understanding your student: Using the VARK model. *Journal of Postgraduate Medicine,* 60, 183-186.

Reinert, G.D. ((1984)). A synthesis of learning style research involving the MBTI. *Journal of Psvcholoaical Type,* 8, 2-15.

Sever, E. (2008). *Öğrenme stilleri: İlköğretim 6-8. sınıf öğrencilerine yönelik bir ölçek geliştirme çalışması* (Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi). Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi.

Rhouma, B.W. (2016). Perceptual learning styles preferences and academic achievement.https://www.researchgate.net/publication/326113022_Perceptual_ Learning_Styles_Preferences_and_Academic_Achievement

Sonkaya, F. & Bayraktar, Ş. (2021). Learning styles and instruction: Science activities designed for different learning styles in Reinert's model. *E-International Journal of Educational Research*, 12(3) 101-118.

Tabanlıoğlu, S. (2003). *Orta düzey öncesi akademik amaçlarla İngilizce öğrenen öğrencilerin öğrenme stilleri tercihleri ve dil öğrenme stratejileri arasındaki ilişki* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi.

Yeşilyurt, E. (2019). Öğrenme stili modelleri: teorik temelleri bağlamında kapsayıcı bir derleme çalışması. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 14*(20), 2169-2226.

BÖLÜM 22

RENZULLİ VE PURCELL ÖĞRENME STİLİ MODELİ[1] (TOPLAM YETENEK PORTFOLYOSU MODELİ)

Dr. Öğr. Üyesi Tünay ÖZÇELİK[2]

İÇİNDEKİLER

Bölümün Amaçları
Kavram Haritasında Yolculuk
Senaryo Örneği

- **GİRİŞ**
- **TOPLAM YETENEK PORTFOLYOSU MODELİNİN KURAMSAL TEMELLERİ**
- **TOPLAM YETENEK PORTFOLYOSU MODELİNİN KAPSAMI VE BOYUTLARI**
- **TOPLAM YETENEK PORTFOLYOSU PROFİLİNİ BELİRLEME ARACININ BOYUTLARI VE ÖRNEK MADDELER**
- **TOPLAM YETENEKP ORTFOLYOSU PROFİLİNE SAHİP BİREYLERİN ÖZELLİKLERİ**
- **TOPLAM YETENEK PORTFOLYOSU PROFİLLERİNİN ÖĞRETİMİNDE / GELİŞTİRİLMESİNDE KULLANILABİLECEK ARAÇ-GEREÇLER VE ÖĞRETİM YAKLAŞIMLARI**
- **TOPLAM YETENEK PORTFOLYOSU MODELİNİN EĞİTİME YANSIMALARI**
- **BÖLÜM SONU UZUN ÖZET**
- **TOPLAM YETENEK PORTFOLYOSU MODELİNE GÖRE HAZIRLANMIŞ ETKİNLİK PLANI ÖRNEĞİ "ZENGİNLEŞTİRME GRUBU ETKİNLİK ÖRNEĞİ"**

Kaynakça
Yazar Bilgisi

---

[1] Bu bölüm başlığında uluslararası literatürde modelin en fazla kullanılan adının öncelikle vurgulanması gerektiği düşüncesinden hareket edilmiş olup bölüm tam metninde Toplam Yetenek Portfolyosu Modeli başlığının kullanımı tercih edilmiştir.

[2] TED Üniversitesi.

Öğretmen sınıfa ve Mehmet'e derslerde farklı etkinlikler hazırlayabilir,

Yukarıdaki yaklaşımlar değerlendirildiğinde akranlarından farklı eğitim ihtiyacına sahip olan üstün yetenekliler için sosyal gelişimi ile uymayan üst sınıfa atlama, yeni öğrenme yaşantıları ve öğrenme merakı ihtiyacını karşılamayan öğretmen asistanlığı veya farklı sosyal faaliyetlere yönlendirme, sürekli yeni bilgileri yoğun şekilde verme, öğretmenin iş yükünü ikiye katlayarak sürdürülmesi zor beklentiler oluşturma gibi seçenekler karşımıza çıkmaktadır. Mehmet normal sınıfında eğitimine devam ederken yeteneği ve ilgisine uygun yeni öğrenme yaşantıları sunan eğitim ortamına ihtiyaç duymaktadır. Eğitimde farklılaştırma bu olanağı bireye sunar.

GİRİŞ

Eğitimde bireyin öğrenme sürecine aktif katılımı öğretimin etkililiğini arttırmaktadır. Katılım hedefler ve eğitim durumları öğrenenin ilgi ve ihtiyaçlarına uygun düzenlendiği durumda sağlanabilmektedir. Aktif katılım yeni öğrenmeleri, yeni öğrenme yaşantıları bireyin bilgi ve becerilerinin gelişmesi için fırsatlar sunar. Bireylerin becerilerine ilişkin yapılan çeşitli çalışmalar yetenek gelişiminin gerekliliğini ortaya koymaktadır (Bloom, 1985; Gardner, 1983; Renzulli, 1986; Sternberg, 1988). Bireyin yeteneklerine yönelik eğitim süreci yetenek alanında gelişim yanında bireyin sürece dahil edilmesi ile öz farkındalık ve öz düzenleme becerilerini geliştirmeye destek olur. Üstün yetenekli bireylerin eğitimi için tasarlanmış 70 yılların sonunda J. Renzulli tarafından geliştirilen okul geneli zenginleştirme programı yetenek temelli olarak düzenlemiştir. Programın uygulanması için bireylerin sahip oldukları yetenek alanlarını keşfetmek yanında ilgi alanları, öğrenme ortamı, stratejileri ve kendini ifade etme yöntemlerine odaklanır, bireyi sürece dahil edilir. Bireye ilişkin bilgiler toplam yetenek portfolyosunda çeşitli araçlar kullanılarak toplanır ve portfolyo yıllık olarak güncellenir.

TOPLAM YETENEK PORTFOLYOSUNUN KURAMSAL TEMELLERİ

"Gerçek farklılaştırma, öğrenenin öğrenme seviyesi yanında bütün karakteristik özelliklerinin göz önüne alınmasını gerektirir."

Joseph Renzulli

Öğrenenin yetenek, beceri ve ilgilerindeki çeşitlilik eğitim sürecinde öğretmen açısından fevkalade zaman, çaba ve kaynak ayırmayı gerektirmektedir. Toplam yetenek portfolyosu bir sınıf ortamındaki her bir öğrencinin ilgi, ihtiyaç ve yeteneklerinin birbirinden farklı olduğu ve bu farkların göz önüne alınarak eğitim sürecinin düzenlenmesi gerektiği yaklaşımı temeline dayanır. Albert Einstein'ın dikkat çektiği "Sorunları, onları yaratırken kullandığımız düşünme biçimini kullanarak çözemeyiz" fikrine burada hak vermek gerekir. Yaş temelli sınıf düzenlemesi beraberinde farklı bilişsel, duyuşsal ve psikomotor gelişim düzeylerinde bireylerin aynı

Kaynakça

Amabile, T. M. (1983). *The social psychology of creativity.* New York, NY: Springer-Verlag.

Coleman, L. J., & Cross, T. L. (2005). *Being gifted in school: An introduction to development, guidance, and teaching* (2nd ed.). Prufrock Press.

Renzulli, J. S., & Reis, S. M., (2005). Five dimensions of differentiation. *Keynote presentation at the 20th Annual Confratute Conference,* Storrs, CT.

Tomlinson, C. A. (1995). *How to differentiate instruction in mixed-ability classrooms.* Alexandria, VA: Association for Supervision and Curriculum Development.

Renzulli, J.S. (1977). The enrichment triad model: A plan for developing defensible programs for the gifted and talented. *Gifted Child Quarterly*. https://doi.org/10.1177/001698627702100216

Renzulli, J. S. (1978). What makes giftedness? Re-examining a definition. *Phi Delta Kappan,* 60, 180-184.

Renzulli, J. S. (1999). What is this thing called giftedness, and how do we develop it? A twenty-five year perspective. *Journal for the Education of the Gifted,* 23(1), 3-54.

Renzulli, J.S., & Smith, L.H. (2002). *Learning styles* ınventory*, Version III: A measure of student preferences for* ınstructional *techniques*. Technical and Administrative Manual. ISBN-0-936386-93-2

Renzulli, J. S. (1995) *Building a bridge between gifted education and total school* ımprovement. The National Research Center on Gifted and Talented. Connecticut

Renzulli, J. S. (1997). The total talent portfolio: Looking at the best in every student. *Gifted Education International,* 12, 58-63.

Renzulli, J. S. (1997). *Interest-A-Lyzer.* Prufrock Press Inc.

Renzulli, J. S. (1999). What is this thing called giftedness, and how do we develop it? A twenty-five year perspective. *Journal for the Education of the Gifted,* 23(1), 3-54.

Reis, S., M., & Renzulli, J., S. (2010). The schoolwide enrichment model: A focus on student strengths & interests. *Gifted Education International,* 26(2-3), DOI: 10.1177/026142941002600303

Renzulli, J. S., & Reis, S. M. (2008). *Enriching Curriculum for All Students*, 2nd. Ed., Corwin Press, California

Sternberg, R. J., & Wagner, R. K. (1991). *Mental self-government thinking styles inventory.* New Haven, CT: Authors.

Sternberg, R. J. (1988). Mental self-government: A theory of intellectual styles and their development. *Human Development*, 31, 197-224.

Purcell, J. H., & Renzulli, J. S. (1998). *Total talent portfolio: A systematic plan to identify and nurture gifts and talents.* Mansfield Center, CT: Creative Learning Press.

Kettle, K.E, Renzulli, J.S. & Rizza, M.G. (1998). Products of mind: Exploring student preferences for product development using my way ... an expression style instrument. *Gifted Child Quarterly*, 42 (1), 48-61.

Renzulli, J. S., & Reis, S. M. (1985). *The schoolwide enrichment model: A comprehensive plan for educational excellence.* Mansfield Center, CT: Creative Learning Press.

Renzulli, J. S. (1994). *Schools for talent development: A practical plan for total school improvement.* Mansfield Center, CT: Creative Learning Press.

Reis, S.M. &Renzulli, J.S. (2015). Compass white paper on the five dimensions of differentiation. *Gifted Education Press Quarterly*, 29(3), 2-9.

Jellen, H.G., & Verduin, J.R. (1986). *Handbook of differentiated education of gifted: A taxonomy of 32 key concepts.* Carbondale, IL. Southern Illinois University Press

Özçelik, T. (2017). Üstün yetenekli öğrencilere yönelik geliştirilen farklılaştırılmış matematik dersi öğretim programının etkililiği. (Yayınlanmamış doktora tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi.

Bölümdeki görsellerin alındığı adresler:

Reis, S. M. & Renzulli, J.S. (2010). The schoolwide enrichment model: A focus on student strengths &interests, *Gifted Education International,* 26(2-3), DOI: 10.1177/026142941002600303

Günlük plan hazırlanırken yararlanılan kaynaklar:

Selby, E. & Young, G. (2003). The levels of service approach to talent development: Parallels with existing programs. *Gifted Child Today*, 20 (4).

https://renzullilearning.com

BÖLÜM 23

SARASIN ÖĞRENME STİLİ MODELİ

Dr. Eda YALÇIN İNCİK[1]

İÇİNDEKİLER

Bölümün Amaçları
Kavram Haritasında Yolculuk
Senaryo Örneği

- GİRİŞ
- SARASİN ÖĞRENME STİLİ MODELİNİN KURAMSAL TEMELLERİ
- SARASİN ÖĞRENME STİLİ MODELİNİN KAPSAMI ve BOYUTLARI
- SARASIN ÖĞRENME STİLİ PROFİLİNİ BELİRLEME ARACININ BOYUTLARI VE ÖRNEK MADDELER
- SARASİN ÖĞRENME STİLİ PROFİLİNE SAHİP BİREYLERİN ÖZELLİKLERİ
- SARASIN ÖĞRENME STİLİ PROFİLLERİNİN ÖĞRETİMİNDE / GELİŞTİRİLMESİNDE KULLANILABİLECEK ARAÇ-GEREÇLER VE ÖĞRETİM YAKLAŞIMLARI
- SARASİN ÖĞRENME STİLİ MODELİNİN EĞİTİME YANSIMALARI
- BÖLÜM SONU UZUN ÖZET
- SARASİN ÖĞRENME STİLİ MODELİNE GÖRE HAZIRLANMIŞ ETKİNLİK PLANI ÖRNEĞİ "SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÖRNEĞİ"

Kaynakça
Yazar Bilgisi

[1] Mersin Üniversitesi.

Kaynakça

Arı, R., & Deniz, M.E. (2008). *Sınıf y*önetimi. Ankara: Maya Akademi.

Ekici, G. (2013). Gregorc ve Kolb öğrenme stili modellerine göre öğretmen adaylarının öğrenme stillerinin cinsiyet ve genel akademik başarı açısından incelenmesi. *Eğitim ve Bilim, 38*(167), 211-225.

Erden, M., & Altun, S. (2006). *Öğrenme stilleri.* İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

Felder, R. M., & Brent, R. (2005). Understanding student differences. *Journal of Engineering Education, 94*(1), 57-72.

Harb, J.N., Durrant, S.O., & Terry, R. E. (1993). Use of the Kolb learning cycle and the 4MAT system in engineering education. *Journal of Engineering Education, 82*, 70-77.

Kurt, H., & Ekici, G. (2013). Bireysel farklılıklar ve öğretime yansımaları. İçinde G. Ekici ve M. Güven (Ed.) Öğrenme-öğretme yaklaşımları ve uygulama örnekleri (s.39-82). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

McCarthy, B. (1990). Using the 4MAT system to bring learning styles to schools. *Educational Leadership, 48*(2), 31-37.

Reid, G.(2005).*Learning styles and inclusion.*London:Paul Chapman Publishing.

Ross, J., & Schulz, R. (1999). Can computer-aided instrubction accomodate all learners equally. *British Journal of Educational Technology, 30*(1), 5-24.

Sarasin, L.C. (2006). *Learning style perspectives: Impact in the classroom*. Madison, WI: Atwood Publishing.

Senemoğlu, N. (2005). *Gelişim öğrenme ve öğretim. Kuramdan uygulamaya.* Ankara: Gazi Kitabevi.

Sims, R.R., & Sims, J.S. (1995). *The importance of learning styles understanding the implications for learning, course design, and education*. Westport, CT: Greenwood Press.

Sprenger, M. (2008). *Differentiation through learning styles and memory*. Thousand Oaks, CA: Corwin Press.

Qutelette, R. (2000). Learning styles in adult education. http://polaris.umuc.edu/~rouellet/learnstyle/learnstyle.htm

Willis, M., & Hodson, V.K. (2013). *Discover your child's learning style*. Roseville, CA: Prima Publishing.

Bölümdeki görsellerin alındığı adresler:

https://www.vectorstock.com/royalty-free-vector/cartoon-of-businessman-thinking-with-empty-speech-vector-17685517

https://www.vectorstock.com/royalty-free-vector/cartoon-of-group-of-business-people-thinking-vector-22747656

https://publicdomainvectors.org/tr/bedava-vektor/%C5%9Ea%C5%9Fk%C4%B1n-konu%C5%9Fma-balonu-vekt%C3%B6r- %C3%BC%C3%A7%C3%BCk-resim/16516.html

https://www.vectorstock.com/royalty-free-vector/cartoon-of-business-team-working-together-to-find-vector-20257530

http://members.tripod.com/teaching_is_reaching/learning_styles.htm

https://www.vectorstock.com/royalty-free-vector/human-brain-cartoon-character-with-speech-bubble-vector-29246023

https://www.vectorstock.com/royalty-free-vector/cartoon-of-man-thinking-hard-with-pencil-in-his-vector-17685485

https://www.vectorstock.com/royalty-free-vector/cartoon-of-woman-thinking-hard-with-pencil-in-his-vector-17685486

https://www.vectorstock.com/royalty-free-vector/note-pad-icon-vector-10216342

Günlük plan hazırlanırken yararlanılan kaynaklar:

Şahin, E. (2019). *Ortaokul ve imamhatip ortaokulu sosyal bilgiler 5 ders kitabı*. Ankara: Anadol Yayıncılık.

Yılmaz, E., & Umut, D. (2018). *Sosyal yaşıyorum, sosyal öğreniyorum*. İstanbul: Okuryazar Yayınevi.

http://www.eba.gov.tr/arama?q=y%C4%B1l%C4%B1k%20plan

BÖLÜM 24

SWASSİNG VE BARBE'NİN DUYUSAL ÖĞRENME TİPİ MODELİ

Doç. Dr. Emin Tamer YENEN[1]

İÇİNDEKİLER

Bölümün Amaçları
Kavram Haritasında Yolculuk
Senaryo Örneği

- **GİRİŞ**
- **SWASSİNG VE BARBE'NİN DUYUSAL ÖĞRENME TİPİ MODELİNİN KURAMSAL TEMELLERİ**
- **SWASSİNG VE BARBE'NİN DUYUSAL ÖĞRENME TİPİ MODELİNİN KAPSAMI VE BOYUTLARI**
- **SWASSİNG VE BARBE'NİN DUYUSAL ÖĞRENME TİPİ MODELİNİ BELİRLEME ARACININ BOYUTLARI VE ÖRNEK MADDELER**
- **SWASSİNG VE BARBE'NİN DUYUSAL ÖĞRENME TİPİ MODELİNE SAHİP BİREYLERİN ÖZELLİKLERİ**
- **SWASSİNG VE BARBE'NİN DUYUSAL ÖĞRENME TİPİ MODELİNİN ÖĞRETİMİNDE / GELİŞTİRİLMESİNDE KULLANILABİLECEK ARAÇ-GEREÇLER VE ÖĞRETİM YAKLAŞIMLARI**
- **SWASSİNG VE BARBE'NİN DUYUSAL ÖĞRENME TİPİ MODELİNİN EĞİTİME YANSIMALARI**
- **BÖLÜM SONU UZUN ÖZET**
- **SWASSİNG VE BARBE'NİN DUYUSAL ÖĞRENME TİPİ MODELİNE GÖRE HAZIRLANMIŞ ETKİNLİK PLANI ÖRNEĞİ "İNGİLİZCE DERSİ ÖRNEĞİ"**

Kaynakça
Yazar Bilgisi

[1] Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi.

GİRİŞ

Öğrenimle ilgili bir konu alanında veya herhangi bir meslek dalında, geleneksel yetenek ve tanıma testlerinin bireylerin performanslarının neden farklılık gösterdiğine ilişkin birtakım cevaplar sunması, eğitim ve psikoloji alanında stil kavramına ilginin artmasını sağlamıştır. Bireysel yetenekler, insanların performanslarında neden ve niçin farklılık yarattığı konusundaki cevabın yalnızca bir parçasıysa, cevabın geri kalanı ne olabilir? sorusu bilim adamlarını bu alana yönlendiren önemli bir motivasyon olmuştur (Sternberg & Grigorenko, 2011).

Bireysel farklılıkların açıklanmasında kişilik, yukarıda ifade edilen sorunun muhtemel cevaplarından biri olabilir. Kişisel zorlukları olan biri okulda veya herhangi bir işte çeşitli performans düşüklükleri yaşayabilir. Ancak, kişilik tamamen bu soruya yanıt veren bir cevap değildir. Örneğin, iki kişi aynı derecede vicdani duygulara sahip olabilir, fakat bu duygularını farklı alanlarda ve farklı şekillerde kullanmak isteyebilirler. Dolayısıyla bireysel farklılıklar açıklanırken sadece kişilik değil, zeka, yetenek ve öğrenme stilleri gibi birçok değişken göz önünde bulundurulmalıdır.

Bireysel farklılıklar kavramı bir yandan akademisyenlerin teorik çalışmalarında sıklıkla yer alırken, diğer yandan da uygulamada göz ardı edilen bir kavramdır. Ancak her birey tektir ve farklı öğrenme stillerine sahiptir, dolayısıyla bu durumun eğitim-öğretim ortamlarında göz ardı edilmemesi gerekmektedir (Ekici, 2003). Çünkü bireyler kendilerine özgü farklı yollarla öğrenirler. Nasıl her kişinin parmak izi birbirinden farklı ise, kişilerin öğrenme stilleri de birbirinden farklıdır ve bireyler kendi doğalarına uygun öğrenme stilleri aracılığıyla öğrenme yoluna giderler (Dunn & Dunn, 1993).

Öğrenme stilleri kavramı ilk kez Rita Dunn tarafından 1960'lı yıllarda öne sürülmüş ve öğrenme stillerini öğretim sürecinde bireye özgü biyolojik ve gelişimsel özellikler şeklinde açıklamıştır (Dunn, Beaudry ve Klavas, 1989). Öğrenme stilleri kavramı öne sürüldüğü ilk yıllarda eğitim ve psikoloji literatürü bağlamında bir kimlik bulma arayışı içerisinde olmuştur. Bu durumun, stil yapısının net bir şekilde tanımlanamamasından ve stil kavramının yetenek veya kişilik özellikleriyle karıştırılmasından kaynaklandığını ifade eden Zhang, Sternberg ve Rayner (2012), 1970›lerdeki bazı stil araştırmalarında ortaya koyulan teorilerin tam anlamıyla stil yapılarını açıklayamadığını belirtmişlerdir. Çünkü bu stiller, yetenek veya kişilik özelliklerinden açıkça ayırt edilememiştir. Sonuç olarak, bu yıllardaki stiller üzerine yapılan araştırmalardan bazıları, yetenekler veya kişilikler açısından kolayca özümsenmiş ve stiller ile birlikte iç içe geçmiştir (Sternberg, 2001). Benzer şekilde, stiller ve kişilik arasındaki ilişki de tartışmaya konu olmuştur. Stillerin daha geniş kişilik sistemleri içinde düzenlenmesi gerektiğini savunan akademisyenler olduğu gibi, stiller ve kişilik arasındaki ilişkiyi çift yönlü ve etkileşimli olarak görenler de olmuştur (Sternberg & Grigorenko, 2001).

Kaynakça

Apfelstadt, H. (1986). Learning modality: A potential clue in the search for vocal accuracy. *Update,* 4, 4-6.

Ataizi, M. (1999). *Bilgisayar destekli durumlu öğrenmede bilişsel biçim ve içeriğin geçerlik düzeyinin sorun çözme becerilerinin gelişimine etkisi.* (Yayımlanmamış doktora tezi). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

Barbe, W.B., & Milone, M N. (1980). Modality. *Instructor, 89*, 44-47.

Barbe, W.B., & Milone, M N. (1981). What we know about modality strengths. *Educational Leadership, 38*(5), 378-380.

Barbe, W. B., & Milone, M. N. (1982). Modality characteristics of gifted children. *G/C/T, 5*(1), 2-5.

Barbe, W.B., Swassing, R.H., & Milone, M. (1979). *Teaching through modality strengths: Concepts and practices*. Columbus, OH: Zaner-Bloser.

Barbe, W.B., & Swassing, R.H. (1979). *The Swassing-Barbe Modality Index*. Columbus: Zaner-Bloser.

Barsch, J. (1991). *Barsch learning style inventory*. Novato, CA: Academic Therapy Publications.

Boydak, A. (2001). *Öğrenme stilleri.* İstanbul: Beyaz Yayınları.

Bümen, N. (2016). Çoklu zeka kuramı ve eğitim. Özcan Demirel (Ed.), *Eğitimde yeni yönelimler* (s. 1-38), Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Çubukçu, Z. (2005). öğretmen adaylarının düşünme stillerinin öğrenme biçimlerini tercih etmelerindeki etkisi. *Çağdaş Eğitim, 324*, 22-31.

Dunn, R. S., & Dunn, K. J. (1993). *Teaching secondary students through their individual learning styles: Practical approaches for grades, 7-12*.

Dunn, R., Beaudry, J.S. & Klavas, A. (1989). Survey of research on learning styles. *Educational Leadership, 46*, 50–58.

Dunn, R., Dunn, K., & Price, G. E. (1975). *Learning style inventory*. Lawrence. KS: Price Systems. Prentice Hall.

Ekici, G. (2003). *Öğrenme stiline dayalı öğretim ve biyoloji dersi öğretimine yönelik ders planı örnekleri.* Ankara: Gazi Kitabevi.

Evans, C., & Waring, M. (2009). The place of cognitive style in pedagogy: Realising potential in practice. In L. F. Zang & R. J. Sternberg (Eds.), *Perspectives on the nature of intellectual styles* (pp. 169-208). New York: Springer Publishing.

Fender, G. (1998). Öğrenmenin *ABC'si*. (Çev.: O. Akınhay). Ankara: Sistem Yayıncılık.

Fleming, N. (1995). I'm different not dumb: Modes of presentation (VARK) in the tertiary using. In A. Zelmer (Ed.), *Research and development in higher education.* Proceedings of the 1995 Annual Conference of the Higher Education and Research Development Society of Australia, vol. 18, pp. 308–313.

Frontierk12accreditation, (2019). *A closer look at the Swassing-Barbe modality index*.file:///C:/Users/E%C4%9Fitim%20Fak%C3%BCltesi/Downloads/Swassing%20Barbe%20(2).pdf adresinden alınmıştır.

Güven, B. (2003). İlköğretim beşinci sınıf sosyal bilgiler dersinde alan bağımlılık-alan bağımsızlık bilişsel stil boyutlarına uygun olarak hazırlanan öğretim etkinliklerinin akademik başarı ve tutumlar üzerindeki etkisi. (Yayımlanmamış doktora tezi). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

James, W.B. & Blank, W.E. (1991). A comparison of perceptual learning styles of adult high school graduates and non graduates. *Adult Basic Education,* 1(2), 98-106.

Jayakumar, N., Suresh, A., Sundaramari, M., & Prathap, D.P. (2016). Understanding learning style variations among undergraduate students. *Journal of Extension Education, 28*(4), 5727-5734.

McVay Lynch, M. (2004). *Learning online: A guide to success in the virtual classroom*. New York: Routledge Falmer.

Mishra, J. (2007). Correlating musical memorization styles and perceptual learning modalities. *Visions of Research in Music Education,* 9(1), 1-19.

Oral, B. & Avanoğlu, Y. (2011). Öğrenme stilleri ve öğrenme stili modelleri. Behçet Oral (Ed.), Öğrenme öğretme kuram ve yaklaşımları (s. 251-280), Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Reinert, H. (1976). One picture is worth a thousand words? Not necessarily! *Modern Language Journal, 60*, 160-168.

Riding, R., & Rayner, S. (1997). Learning styles and strategies. Two special issues. *Educational Psychology, 17*(1–2), 5–234.

Sanders, P. D. (1996). Perceptual modality and musical aptitude among kindergarten students. *Contributions to Music Education*, *23*, 89-101.

Sever, E. (2008). Öğrenme stilleri: İlköğretim 6-8. sınıf öğrencilerine yönelik bir ölçek geliştirme çalışması. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi.

Şimşek, N. (2002). BİG 16 öğrenme biçemleri envanteri. *Eğitim Bilimleri ve Uygulama*, *1*(1), 33-47.

Sternberg, R.J., & Grigorenko, E.L. (2011). A capsule history of theory and research on styles. (Eds. Sternberg R. J. & Zhang, L. F) *Perspectives on thinking, learning, and cognitive styles*. New York: Routledge.

Sternberg, R.J., & Zhang, L.F. (Eds.) (2001). *Perspectives on thinking, learning, and cognitive styles.* Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.

Tennant, M. (1997). *Psychology and adult learning* (2nd ed.). London: Routledge.

Utanır, S. (2008*). İlköğretim I. kademe 5. sınıf öğrencilerinin öğrenme stilleri tercihleri ile matematik dersindeki akademik başarı ve derse yönelik tutumları arasındaki ilişki*. (Yayımlamlamış yüksek lisans tezi). Denizli: Pamukkale Üniversitesi.

Varol, M. (2005). Çocuğunuzun söyleyemedikleri. İstanbul: Biyografi Net Yayıncılık.

Wilson, V. A. (1998). *Learning how they learn: A review of the literature on learning styles* (ED427017). Washington, D.C.: U.S. Department of Education, Educational Resource Information Center.

Wislock, R.F. (1993). What are perceptual modalities and how do they contribute to learning? *New Directions for Adults and Continuing Education,* 59, 5-13.

Zhang, L. F., Sternberg, R. J., & Rayner, S. (Eds.) (2012). Intellectual styles: Challenges, milestones, and agenda. In *Handbook of intellectual styles: Preferences in cognition, learning, and thinking*. New York: Springer Publishing.

BÖLÜM 25

VARK ÖĞRENME TERCİHLERİ MODELİ

Doç. Dr. Cahit ERDEM[1]

İÇİNDEKİLER

Bölümün Amaçları
Kavram Haritasında Yolculuk
Senaryo Örneği

- GİRİŞ
- VARK ÖĞRENME TERCİHLERİ MODELİNİN KURAMSAL TEMELLERİ
- VARK ÖĞRENME TERCİHLERİ MODELİNİN KAPSAMI VE BOYUTLARI
- VARK ÖĞRENME TERCİHLERİ BELİRLEME ARACININ BOYUTLARI VE ÖRNEK MADDELER (VARK ANKETİ)
- VARK ÖĞRENME TERCİHLERİNE SAHİP BİREYLERİN ÖZELLİKLERİ
- VARK ÖĞRENME TERCİHLERİNİN ÖĞRETİMİNDE / GELİŞTİRİLMESİNDE KULLANILABİLECEK ARAÇ-GEREÇLER VE ÖĞRETİM YAKLAŞIMLARI
- VARK ÖĞRENME TERCİHLERİ MODELİNİN EĞİTİME YANSIMALARI
- BÖLÜM SONU UZUN ÖZET
- VARK ÖĞRENME TERCİHLERİ MODELİNE GÖRE HAZIRLANMIŞ ETKİNLİK PLANI ÖRNEĞİ "İNGİLİZCE DERSİ ÖRNEĞİ"

Kaynakça
Yazar Bilgisi

[1] Afyon Kocatepe Üniversitesi.

Kaynakça

Bozarth, J. (2018). *The truth about teaching to learning styles, and what to do instead.* Santa Rosa: The eLearning Guild.

Cherry, K. (2019). Overview of VARK learning styles. https://www.verywellmind.com/vark-learning-styles-2795156 (Erişim Tarihi: 28.08.2019).

Claxton, C.S. & Murrell, P.H. (1987). *Learning styles: Implications for improving educational practices.* ASHE-ERIC Education Report, 4, Washington.

Coffield, F., Moseley, D., Hall, E. & Ecclestone, K. (2004). *Learning styles and pedagogy in post-16 learning: A systematic and critical review.* Learning & Skills Research Centre.

Düzgün, S. (2018). Türkçeye çevrilmiş VARK öğrenme stilleri envanterinin doğrulayıcı faktör analizi modeli ile doğrulanması: Öğretmenler örneği. *Turkish Studies, 13*(11), 1619-1634.

Ekici, G. (2013). Gregorc ve Kolb öğrenme stili modellerine göre öğretmen adaylarının öğrenme stillerinin cinsiyet ve genel akademik başarı açısından incelenmesi. *Eğitim ve Bilim, 38*(167), 211-225.

Erden, M. & Altun, S. (2006). Öğrenme stilleri. İstanbul: Morpa.

Filimon, R.C. (2012). Sensory perception and learning style. The implementation of the VARK model in musical higher education. *Latest Advances in Acoustics and Music.* roceedings of the 13th WSEAS International Conference on ACOUSTICS & MUSIC: Theory & Applications – AMTA '12.

Fleming, N.D. (1995). I'm different; not dumb: Modes of presentation (VARK) in the tertiary classroom. içinde A. Zelmer (Ed) *Research and Development in Higher Education, Proceedings of the 1995 Annual Conference of the Higher Education and Research Development Society of Australasia (HERDSA),HERDSA, 18* (308 – 313).

Fleming, N.D. (2001). *Teaching and learning styles: VARK strategies*. New Zealand: Christchurch.

Fleming, N. D. & Baume, D. (2006). Learning styles again: VARKing up the right tree. *Educational Developments, 7*(4), 4-7.

Fleming, N. D. & Mills, C. (1992). Not another inventory, rather a catalyst for reflection. *To Improve Academy, 11*, 137-155.

Fleming, N.D. (2009). *55 strategies for teaching.* Vark-learn.com.

Fleming, N. D. (2012). Facts, fallacies and myths: VARK and learning prederences. www.vark-learn.com

Güneş, G. & Erkan, S. (2017). Okul öncesi dönem çocuklarının öğrenme stillerinin incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 13*(1), 13-24.

Güven, M. & Kürüm, D. (2006). Öğrenme stilleri ve eleştirel düşünme arasındaki ilişkiye genel bir bakış. *Sosyal Bilimler Dergisi, 1*, 75-90.

Haswell, J. (2017). A close look at learning styles. *Honors Senior Capstone Projects. 23*. http://scholarworks.merrimack.edu/honors_capstones/23

Hawk, T. F. & Shah, A. J. (2007). Using learning style instruments to enhance student learning. *Decision Sciences Journal of Innovative Education, 5*(1), 1-19.

Husmann, P.R. & O'Loughlin, V.D. (2019). Another nail in the coffin for learning

styles? Disparities among undergraduate anatomy students' study strategies, class performance, and reported VARK learning styles. *Anatomical Sciences Education, 12*, 6-19.

Kennedy, L. (2019). 35 multimodal learning strategies and examples. https://www.prodigygame.com/blog/multimodal-learning/ (Erişim Tarihi: 28.08.2019).

Kolb, D. A. (1984). *Experimental learning: Experience as the source of learning and development*. New Jersey: Prentice-Hall.

Loveless, B. (2019). Discover your learning style: Coprehensive guide on different learning styles. https://www.educationcorner.com/learning-styles.html (Erişim Tarihi: 28.08.2019).

Marcy, V. (2001). Adult learning styles: How the VARK learning style inventory can be used to improve student learning. *Perpective on Phsycian Assistant Education, 12*(2), 117-120.

Mills, C.E. (1989). *Learning revisited*. Wellington: Tutor Education Center.

Pashler, H., McDaniel, M., Rohrer, D. & Bjork, R. (2009). Learning styles: Concepts and evidences. *Psychological Science in the Public Interest, 9*(3), 105-119.

Pooley, C. (2017). *Differences in learning style preferences of key stage 1 and key stage 2 pupils in primary school using the VARK model*. Manchester Metropolitan University's Research Repository.

Sever, E. (2008). Öğrenme stilleri: İlköğretim 6-8. sınıf öğrencilerine yönelik bir ölçek geliştirme çalışması. *(*Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi.

Stirling, P. (1987). Power lines. *NZ Listener,* 13-15.

Şimşek, Ö. (2007). *Marmara öğrenme stilleri ölçeğinin geliştirilmesi ve 9-11 yaş çocuklarının öğrenme stillerinin incelenmesi.* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi.

Vark-Learn. (2019). VARK: A guide to learning preferences. http://vark-learn.com/

Zhang, H. (2016). Accommodating different learning styles in the teaching of economics: With emphasis on Fleming and Mills's senspry-based learning style typology. *Applied Economics and Finance, 4*(1), 72-83.

BÖLÜM 26

VERMUNT ÖĞRENME STİLİ MODELİ

Doç. Dr. Cihad ŞENTÜRK[1]
Doç. Dr. Gülçin ZEYBEK[2]

İÇİNDEKİLER

Bölümün Amaçları
Kavram Haritasında Yolculuk
Senaryo Örneği

- **GİRİŞ**
- **VERMUNT ÖĞRENME STİLİ MODELİNİN KURAMSAL TEMELLERİ**
- **VERMUNT ÖĞRENME STİLİ MODELİNİN KAPSAMI VE BOYUTLARI**
- **VERMUNT ÖĞRENME STİLLERİNİ BELİRLEME ARACININ BOYUTLARI VE ÖRNEK MADDELER**
- **VERMUNT ÖĞRENME STİLİ PROFİLİNE SAHİP BİREYLERİN ÖZELLİKLERİ**
- **VERMUNT ÖĞRENME STİLİ PROFİLLERİNİN ÖĞRETİMİNDE / GELİŞTİRİLMESİNDE KULLANILABİLECEK ARAÇ-GEREÇLER VE ÖĞRETİM YAKLAŞIMLARI**
- **VERMUNT ÖĞRENME STİLİ MODELİNİN EĞİTİME YANSIMALARI**
- **BÖLÜM SONU UZUN ÖZET**
- **VERMUNT ÖĞRENME STİLLERİ MODELİNE GÖRE HAZIRLANMIŞ ETKİNLİK PLANI ÖRNEĞİ "MESLEKİ VE TEKNİK ANADOLU LİSESİ YENİLENEBİLİR ENERJİ TEKNOLOJİLERİ ALANI MESLEK ELEKTRİK-ELEKTRONİĞİ DERSİ ÖRNEĞİ"**

Kaynakça
Yazar Bilgisi

[1] Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi.
[2] Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi.

Kaynakça

Ajisuksmo, C. R. P., & Vermunt, J. D. (1999). Learning styles and self-regulation of learning at university: An Indonesian study. *Asia Pacific Journal of Education, 19*(2), 45-59.

Awla, H. A. (2014). Learning styles and their relation to teaching styles. *International Journal of Language and Linguistics. 2*(3), 241-245.

Boyle, E. A., Duffy, T., & Dunleavy, K. (2003). Learning styles and academic outcome: The validity and utility of Vermunt's Inventory of Learning Styles in a British higher education setting. *British Journal of Educational Psychology (2003)*73, 267-290.

Dunn, K., & Dunn, R. (1986). The look of learning styles. *Early Years, 8,* 46-52.

Ekici, G. (2001). *Öğrenme stiline dayalı biyoloji öğretiminin analizi.* (Yayınlanmamış doktora tezi) Ankara: Gazi Üniversitesi.

Flavell, J. H. (1985). *Cognitive development* (2nd ed.). Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.

Flavell, J. H., Miller, P. H., & Miller, A. (2002). *Cognitive development* (4th ed.). Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.

Goleman, D. (1995). *Emotional intelligence.* New York, NY: Bantam Books, Inc.

Gregory, G.H., & Chapman, C. (2007). *Differentiated instructional strategies: One size doesn't fit all* (2nd ed.). California, USA: Corwin Press.

Gülpınar, M. A. (2014). Klinik öncesi dönem tıp fakültesi öğrencilerinin öğrenme stilleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 29*(3), 68-80.

Kolb, D.A. (1984). *Experiential learning: Experience as the source of learning and development.* New Jersey: Prentice-Hall.

McCarthy, B. (1987). *The 4MAT system: Teaching to learning styles with right/left mode techniques.* Barrington: Excel, Inc.

MEB [Millî Eğitim Bakanlığı]. (2018). *Öğretim programları* (özel eğitim, ilköğretim, ortaöğretim, mesleki ve teknik eğitim). http://mufredat.meb.gov.tr/Programlar.aspx [Erişim tarihi: 15.10.2019].

Miguel, A. F. (2018). Learning styles in mathematics: A quantitative research on10th grade portuguese students. *Journal of Learning Styles, 11*(22), 83-108.

OGM [Ortaöğretim Genel Müdürlüğü]. (2015). *Türk eğitim sistemi ve ortaöğretim.* http://ogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_06/13153013 _TES_ve_ORTAYYRETYM_son10_2.pdf [Erişim tarihi: 16.10.2019].

Picarelli, A., Slaats, M., Bouhuijs, P. A. J., & Vermunt, J. D. (2006). Leerstijl en leeromgeving in het voortgezet onderwijs: Nederland en Vlaanderen vergeleken. *Pedagogische Studiën, 83*(2), 139-155.

Rocha, M., & Ventura, M. (2011). Vermunt's learning styles: Searching forportuguese college student's functioning. *Revista Estilos de Aprendizaje, 8*(4), 46-70.

Roosendaal, L.A., & Vermunt, J. D. (1996). Leerstijlen en zelfstandig leren in het voorportaal van hetstudiehuis [Learning styles and self-regulated learning in the porch of the study house]. *Tijdschrift voor Onderwijsresearch, 21,* 336-347.

Stahl: A. (1999). Different strokes for different folks? A critique of learning styles. *American Educator, 23*(3), 27-31.

Şeker, H. (2013). Vermunt'un öğrenme stilleri ölçeğinin Türkçe formunun geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Milli Eğitim, 199,* 62-87.

Tektaş, Ş. S. (2010). *Vermunt (1994) Öğrenme stilleri envanterinin Türkçe'ye uyarlanması.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi.

Tomlinson, C. A. (2001). *How to differentiate instruction in mixed-ability classrooms.* Alexandria, VA: Association for Supervision and Curriculum Development Publications.

Tyng, C. M., Amin, H. U., Saad, M. N. M., & Malik, A. S. (2017). The influences of emotionon learning and memory. *Frontiers in Psychology, 8*(1454), 1-22.

Vermunt, J. D. (2005). Relations between student learning patterns and personal andcontextual factors and academic performance. *Higher Education, 49*(3), 205-234.

Vermunt, J. D. (1998). The regulation of constructive learning processes. *British Journal of Educational Psychology, 68,*149-171.

Vermunt, J. D. (1996). Metacognitive, cognitive and affective aspects of learning styles and strategies: A phenomenographic analysis. *Higher Education, 31*(1), 25-50.

Vermunt, J. D. (1994). *Inventory of learning styles in higher education: Scoring key for the ınventory of learning styles in higher education.* Tilburg: Tilburg University, Department of Educational Psychology.

Vermunt, J. D. (1992). *Leerstijlen en sturen van leerprocessen in het hoger onderwijs: Naar procesgerichte instructie in zelfstandig denken* [Learning styles and regulation of learning processes in higher education: Towards process-oriented instruction in autonomous thinking]. Amsterdam: Swets & Zeitlinger.

Vermunt, J. D. (1989, September). *The interplay between internal and external regulation of learning, and the design of process-oriented instruction.* Paper presented at the Third Conference of the European Association for Research on Learning and Instruction, Madrid, Spain.

Vermunt, J. D., & Donche, V. (2017). A learning patterns perspective on student learningin higher education: State of the art and moving forward. *Educational Psychology Review, 29*(2), 269-299.

Vermunt, J. D., & Vermetten, Y. J. (2004). Patterns in student learning: Relationship between learning strategies, conceptions of learning, and learning orientations. *Educational Psychology Review, 16*(4), 359-384.

Zeybek, G., & Şentürk, C. (2020). Analysis of preservice teachers' learning styles according to Vermunt learning style model. *International Online Journal of Education and Teaching (IOJET), 7*(2), 669-682.

Vermunt Öğrenme Stilleri Ölçeğine Erişim adresi

https://canalce.uab.cat/img/pafiu/ILS-HE%20English.pdf [01.09.2019 tarihinde erişilmiştir].

Vermunt Öğrenme Stilleri Ölçeği Türkçe Formu'na Erişim adresi

Tektaş (2010). Vermunt (1994) öğrenme stilleri envanterinin Türkçe'ye uyarlanması.

https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=veR1mHu9yoWjwcVUjCEoPJ_T2VyWx-k8lhfKIzPax5S-

MooDytQafkf5q0talGzlL [01.09.2019 tarihinde erişilmiştir].

Şeker (2013). Vermunt'un öğrenme stilleri ölçeğinin Türkçe formunun geçerlik ve güvenirlik çalışması.

https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/442029

https://toad.halileksi.net/sites/default/files/pdf/ogrenme-stilleri-olcegi-toad.pdf [01.09.2019 tarihinde erişilmiştir].

Bölümdeki görsellerin alındığı adresler

https://edpd593finalproject.weebly.com/flexible-groupings.html

http://www.mmsrn.com/elektriklenme-nedir-elektriklenme-cesitleri-nelerdir/

Günlük plan hazırlanırken yararlanılan kaynaklar

Mesleki ve Teknik Eğitim Programlar ve Öğretim Materyalleri. http://www.megep.meb.gov.tr/?page=moduller [11.09.2019 tarihinde erişilmiştir].

https://daym.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2016_10/06025149_i_o__fen_bilgisi_durgun_elektrik.pdf [13.09.2019 tarihinde erişilmiştir].

BÖLÜM 27

WİTKİN'İN BİLİŞSEL STİLİ MODELİ

Doç. Dr. Emin Tamer YENEN[1]

İÇİNDEKİLER

Bölümün Amaçları
Kavram Haritasında Yolculuk
Senaryo Örneği

- GİRİŞ
- WİTKİN'İN BİLİŞSEL STİLİNİN KURAMSAL TEMELLERİ
- WİTKİN'İN BİLİŞSEL STİLİNİN KAPSAMI VE BOYUTLARI
- WİTKİN'İN BİLİŞSEL STİLİ PROFİLİNİ BELİRLEME ARAÇLARININ BOYUTLARI VE ÖRNEK MADDELER
- WİTKİN'İN BİLİŞSEL STİLİNE SAHİP BİREYLERİN ÖZELLİKLERİ
- WİTKİN'İN BİLİŞSEL STİLİNİN ÖĞRETİMİNDE/GELİŞTİRİLMESİNDE KULLANILABİLECEK ARAÇ-GEREÇLER VE ÖĞRETİM YAKLAŞIMLARI
- WİTKİN'İN BİLİŞSEL STİLİ MODELİNİN EĞİTİME YANSIMALARI
- BÖLÜM SONU UZUN ÖZET
- WİTKİN'İN BİLİŞSEL STİLİ MODELİNE GÖRE HAZIRLANMIŞ ETKİNLİK PLANI ÖRNEĞİ "SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÖRNEĞİ"

Kaynakça
Yazar Bilgisi

[1] Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi.

Kaynakça

Aljunied, M., & Frederickson, N. (2013). Does central coherence relate to the cognitive performance of children with autism in dynamic assessments? *Autism, 17*(2), 172-183.

Altıntaş, S. (2015). Öğretmen adaylarının bilişsel stillerinin öğrenme yaklaşımlarına etkisi. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Muğla: Sıtkı Koçman Üniversitesi.

Altun, A. (2003). Öğretmen adaylarının bilişsel stilleri ile bilgisayara yönelik tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi, *The Turkish Online Journal of Educational Technology-TOJET*, *2*(1), 56-62.

Bacanlı, H. (2002). *Gelişim ve öğrenme*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

Ben-Soussan, T. D., Berkovich-Ohana, A., Glicksohn, J., & Goldstein, A. (2014). A suspended act: increased reflectivity and gender-dependent electrophysiological change following Quadrato Motor Training. *Frontiers in psychology, 5*(55), 1-12.

Candar, M. K. (2012). İlköğretim 7. sınıf öğrencilerinin bilişsel stillerinin karşılaştırılması. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi.

De-Wit, L., Huygelier, H., Van der Hallen, R., Chamberlain, R., & Wagemans, J. (2017). Developing the Leuven Embedded Figures Test (L-EFT): testing the stimulus features that influence embedding. *PeerJ*, 5, e2862. https://doi.org/10.7717/peerj.2862

Dinçer, Z. (1993). *Sosyoekonomik düzeyin bilişsel stiller üzerindeki etkisi.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi.

Ekici, G. (2003). *Öğrenme stiline dayalı öğretim ve biyoloji dersi öğretimine yönelik ders planı örnekleri.* Ankara: Gazi Kitabevi.

Entwistle, N. J. (2012). *Styles of learning and teaching: An integrated outline of educational psychology for students, teachers and lecturers.* New York: David Fulton Publishers.

Erden, M. & Altun, S. (2006). *Öğrenme stilleri.* İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

Erden, M. ve Akman, Y. (2003) *Gelişim ve öğrenme*. (12. Baskı). Ankara: Arkadaş Yayınevi.

Gürbüztürk, O. (2013). Basamaklı öğretim programı. (Ed. G. Ekici ve M. Güven). *Öğrenme öğretme yaklaşımları ve uygulama örnekleri* (1. Baskı). Ankara: Pegem Yayınevi.

Güven, B. (2003). İlköğretim beşinci sınıf sosyal bilgiler dersinde alan bağımlılık-alan bağımsızlık bilişsel stil boyutlarına uygun olarak hazırlanan öğretim etkinliklerinin akademik başarı ve tutumlar üzerindeki etkisi. (Yayımlanmamış doktora tezi). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

Güven, B. (2007). Öğretimde bireysel farklılıklara bakış: Bilişsel stiller. *Yeditepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 2*(2), 21-39.

Kagan, J. & Messick, F. (1976). Group embedded figures test: Normative data for male automative mechanical apprentice tradesman. *Perceptual and Motor Skills, 60*, 803-806.

Kirby, P., & Ashley, W. L. (1979). *Cognitive style, learning style, and transfer skill acquisition*. National Center for Research in Vocational Education, Ohio State University.

Luk, S. C. (1998). The relationship between cognitive style and academic achievement. *British Journal of Educational Technology, 29*(2), 137-147.

Miyake, A., Witzki, A. H., & Emerson, M. J. (2001). Field dependence–independence from a working memory perspective: A dual-task investigation of the hidden figures test. *Memory, 9*(4-6), 445-457.

Morgan, H. (1997). *Cognitive styles and classroom learning*. Westport, Conn: Praeger Publishers.

Şenel, D. (2017). *Yükseköğretimde okuyan öğrencilerin bilişsel stilleri aracılığıyla girişimciliğe yönelik tutumlarının incelenmesi: Pamukkale Üniversitesinde bir uygulama*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Denizli: Pamukkale Üniversitesi.

Şimşek, A. (2006). Öğrenme Biçimi. Kuzgun,Y., Deryakulu, D. (Ed), *Eğitimde bireysel farklılıklar*. (2. Baskı). Ankara: Nobel Yayıncılık.

Sternberg, R. J. (2001). Epilogue: Another mysterious affair at styles. In R. J. Sternberg & L. F. Zhang (Eds.), *Perspectives on thinking, learning, and cognitive styles*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.

Sternberg, R. J., & Grigorenko, E. L. (2011). A capsule history of theory and research on styles. In R. J. Sternberg & L. F. Zhang (Eds.), *Perspectives on thinking, learning, and cognitive styles*. New York: Routledge.

Summerville, J. B. (1998). *The role of awareness of cognitive style in hypermedia.*1-15. https://eric.ed.gov/?id=ED423865.

Witkin, H. A., & Goodenough, D. R. (1981). Field dependent-independent. *Journal of Educational Psychology, 75*(5), 608-670.

Witkin, H. A. (1973). *The role of cognitive style in academic performance and in teacher–student relations*. Unpublished report. Educational Testing Service, Princeton, NJ.

Witkin, H. A. (1976). Cognitive style in academic performance and in teacher-student relations. In S. Messick (Ed.), *Individuality in learning: Implications of cognitive style and creativity for human development*. San Francisco: Jossey Bass.

Witkin, H. A., & Moore, C. A. (1974). *Cognitive Style and the Teaching Learning Process*. https://eric.ed.gov/?id=ED097356.

Witkin, H. A., Dyk, R. B., Faterson, H. F., Goodenough, D. R., & Karp, S. A. (1974). *Psychological differentiation*. Potomac, Md.: Erlbaum.

Witkin, H. A., Lewis, H. B., Hertzman, M., Machover, K., Meissner, P. B., & Wapner, S. (1972). *Personality through perception*. Westport, Conn.: Greenwood Press.

Witkin, H. A., Moore, C. A., Goodenough, D. R., & Cox, P. W. (1977). Field-dependent and field-independent cognitive styles and their educational implications. *Review of Educational Research 47*(1), 1-64.

Witkin, H. A., Oltman, P. K., Raskin, E., & Karp, S. A. (1971). *Embedded figures test, children's embedded figures test, group embedded figures test*. Palo Alto: Consulting Psychologists Press.

ÖĞRENMEDE KLASİK VE GÜNCEL YAKLAŞIMLAR

Editörler

Prof. Dr. İsmail SEÇER - Dr. Öğr. Üyesi Sümeyye ULAŞ

...Geleceğin Fikirleri...

ÖĞRENMEDE KLASİK VE GÜNCEL YAKLAŞIMLAR

Editörler

İsmail SEÇER - Sümeyye ULAŞ

Yazarlar

İsmail SEÇER - Fatih VEYİS - Ayşegül KAYAR - Bünyamin ATEŞ - İsmail AY - Sümeyye ULAŞ
Meva DEMİR - Adnan TAŞGIN - Yavuz KOŞAN - Etem YEŞİLYURT - Zeynep BAŞERER
Dilek BAŞERER - Ceyhun OZAN- Selim GÜNDOĞAN

ISBN: 978-605-7523-22-8

Copyright © Vizetek

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi'ne aittir. Vizetek Yayıncılık'ın izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Sayın okuyucularımız, bandrolsüz yayınları satın almamanızı diliyoruz.

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

Yayın Koordinatörü: Ferit RESULOĞULLARI

Kapak Tasarımı & Mizanpaj: Sadık HANGÜL

1. Baskı: Ankara|Ocak, 2020

2. Baskı: Ankara|Şubat, 2020

3. Baskı: Ankara|Ekim, 2023

vizetek

Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA

Tel.: (0312) 482 00 11

Web: www.vizetek.com.tr

E-mail: vizetekyayincilik@gmail.com

Yayıncı Sertifika No: 41575

Baskı: Vadi Grafik Tasarım ve Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420. Cad. No: 58/1 Yenimahalle/ANKARA,
Tel: 0 312 395 85 71

Matbaa Sertifika No: 47479

ÖĞRENMEDE KLASİK VE GÜNCEL YAKLAŞIMLAR

Editör

Prof. Dr. İsmail SEÇER - Dr. Öğr. Üyesi Sümeyye ULAŞ

Yazarlar

Prof. Dr. İsmail SEÇER
Doç. Dr. Fatih VEYİS
Uzm. Ayşegül KAYAR
Doç. Dr. Bünyamin ATEŞ
Dr. Öğr. Üyesi İsmail AY
Dr. Öğr. Üyesi SümEYYE ULAŞ
Dr. Öğr. Üyesi Meva DEMİR
Doç. Dr. Adnan TAŞGIN
Dr. Öğr. Üyesi Yavuz KOŞAN
Doç. Dr. Etem YEŞİLYURT
Doç. Dr. Zeynep BAŞERER
Doç. Dr. Dilek BAŞERER
Doç. Dr. Ceyhun OZAN
Dr. Öğr. Üyesi Selim GÜNDOĞAN

vizetek

Nesillerine büyük bir zenginlik yerine, iyi bir eğitim ve karakter vermekten daha iyi bir şey yoktur. Bu paradan daha uzun süre yaşar.

Lao Tzu

Bu kitap geleceğimizin teminatı olan çocuklarımızı yetiştirme uğruna yollara düşen ve bu yolda şehit olan tüm öğretmenlerimize hüzün ve saygıyla ithaf edilmiştir…

ÖNSÖZ

Psikolojinin bir bilim dalı haline gelmesi ile birlikte en önemli çalışma alanlarından birisi haline gelmiş olan "Öğrenme" kavramı günümüzde çok daha kapsamlı bir şekilde ve çok yönlü olarak incelenmeye ve açıklamaya yönelik teorilerin geliştirildiği bir alan haline gelmiş bulunmaktadır. Davranışçı kuramcıların katı pozitivist bakış açısı ile ele almaya çalıştığı bu süreç özellikle Gestalt ve Bilişsel kuramcıların devreye girmesiyle zihinsel ve fizyolojik yönleri ile ele alınmaya ve açıklanmaya doğru ilerlemiştir.

Günümüzde ise özellikle beyin görüntüleme tekniklerinde sağlanan ilerlemeler ile birlikte insanlarda öğrenmenin oluşumunu beyin süreçleri yoluyla başka bir deyişle sinirsel süreçler üzerinden de belirlemek olası hale gelmiştir. Doğal olarak bu süreçlerin her biri öğrenmeyi açıklayan çok sayıda teorinin de ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Ancak gerçek olan şudur ki, insan öğrenmesini tam olarak ve tüm yönleri ile açıklayabilen bir kuram henüz ortaya konulabilmiş değildir. Özellikle son iki yüzyılda bu alanda yoğunlaşan çalışmaların henüz tam anlamıyla öğrenmeyi açıklayabilecek bir alana ulaşamamış olması insanın bilişsel yapısının ve öğrenme süreçlerinin karmaşıklığına işaret etmektedir. Buna karşın her geçen gün özellikle klasik yaklaşımları referans alan veya onları hedef alan yeni öğrenme yaklaşımları ortaya atılmakta ve buna ilişkin kanıtlayıcı süreçler ortaya konulmaktadır.

Şüphesiz bilimin geldiği noktada insan öğrenmesine ilişkin çok geniş bir tecrübe sahibi olduğumuz bir gerçektir. Günümüzde öğrenmeyi açıklayan teorilerin ortaya koyduğu iddia ve bulgulardan hareketle çok çeşitli öğrenme faaliyetleri hatta ortamları tasarlanır olmuştur. Buna en iyi örnek olarak okul dışı öğrenme ortamları ve yaşam boyu öğrenme kavramlarının ortaya çıkması gösterilebilir. Öğrenme sürecinde ulaşılan bulgulardan hareketle artık insan öğrenmesinin niteliği değişmekle birlikte yaşam boyu sürmesi ve pekiştirilmesi gereken bir alan olduğu kabul edilmekte ve birçok toplumda bu yönde ciddi yatırımlar uygulanmaktadır. Hatta öğrenme üzerine ulaşılan bulgulardan hareketle ortaya atılan bazı teorileri referans alan bazı görüşler alternatif eğitim uygulamalarına da yönelir olmuştur.

Elinizdeki bu kitap tam da yukarıda açıklanan süreçler bağlamında hem klasik yaklaşımları hem de güncel yaklaşımları geniş bir bakış açısı ve farklı bir perspektif ile sunmaya çalışmaktadır. Bu bağlamda yalnızca klasik yaklaşımları alan çalışmaların aksine öğrenmede güncel kavramlar, motivasyon ve bireysel farklar, öğrenme stratejileri, öğrenme güçlüğü ve yaşam boyu öğrenme kavramlarını da içerecek şekilde geniş bir bakış açısı ile öğrenme kavramı ele alınmaktadır.

Bu bağlamda her bir bölümde öğrenmeyi açıklayan bir yaklaşıma yer verilmekte ve her bir ünite hazırlık soruları ile başlayarak geniş bir metin ve bunu takip eden özet, değerlendirme soruları ve uygulamaya ilişkin önerilerle tamamlanmaktadır. Ayrıca kitap, web sayfası ve konu ile örtüşen film benzeri içeriklere de bölüm sonunda yer verilerek okuyucunun öğrendiklerini pekiştirici kaynaklara yönelmesi

sağlanmaktadır. Tüm bu süreçlerin okuyucuyu öncelikle ilgili yaklaşım ile tanıştırması ve ardından dikkatini çekecek ek süreç ve uygulamalar ile öğrendiklerini pekiştirmesinin mümkün olacağı düşünülmektedir.

Bu anlamda öğrenme üzerine çalışan veya okuyanlar için önemli bir başucu kitabı olacağını düşündüğümüz bu eserin ortaya çıkması sürecinde özveri ile çalışan tüm yazar kadrosuna teşekkürlerimizi sunuyoruz.

Ayrıca, kitap ile ilgili olarak her türlü görüş, öneri ve eleştiriyi bu eserin geliştirilmesi bakımından kaçınılmaz bir gereklilik olarak gördüğümüzü ve bu yöndeki dönütleri almaktan mutluluk duyacağımızı da ifade etmek isteriz.

Saygılarımızla...

Prof. Dr. İsmail SEÇER - Dr. Öğr. Üyesi Sümeyye ULAŞ

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM 1: ÖĞRENMENİN DOĞASI VE TEMEL KAVRAMLAR..... 1
Prof. Dr. İsmail SEÇER

BÖLÜM 2: ÖĞRENMEDE GÜNCEL KAVRAMLAR.....23
Doç. Dr. Fatih VEYİS - Uzm. Ayşegül KAYAR

BÖLÜM 3: KLASİK KOŞULLANMA.....57
Doç. Dr. Bünyamin ATEŞ

BÖLÜM 4: BİTİŞİKLİK KURAMLARI.....81
Dr. Öğr. Üyesi İsmail AY

BÖLÜM 5: BAĞLAŞIMCILIK / BAĞ KURAMI..... 103
Dr. Öğr. Üyesi Sümeyye ULAŞ

BÖLÜM 6: EDİMSEL KOŞULLANMA..... 121
Dr. Öğr. Üyesi Meva DEMİR

BÖLÜM 7: SOSYAL BİLİŞSEL ÖĞRENME 139
Doç. Dr. Adnan TAŞGIN

BÖLÜM 8: GESTALT KURAMI 163
Dr. Öğr. Üyesi Yavuz KOŞAN

BÖLÜM 9: BİLGİYİ İŞLEME KURAMI 189
Doç. Dr. Etem YEŞİLYURT

BÖLÜM 10: BEYİN TEMELLİ ÖĞRENME KURAMI 245
Doç. Dr. Etem YEŞİLYURT

BÖLÜM 11: YAPILANDIRMACI ÖĞRENME KURAMI 291
Doç. Dr. Etem YEŞİLYURT

BÖLÜM 12: MOTİVASYON VE BİREYSEL FARKLAR 331
Doç. Dr. Zeynep BAŞERER - Doç. Dr. Dilek BAŞERER

BÖLÜM 13: ÖĞRENME STRATEJİLERİ..... 357
Doç. Dr. Ceyhun OZAN

BÖLÜM 14: ÇOKLU ZEKÂ KURAMI 379
Doç. Dr. Fatih VEYİS

BÖLÜM 15: YAŞAM BOYU ÖĞRENME..... 413
Dr. Öğr. Üyesi Selim GÜNDOĞAN

BÖLÜM 16: ÖĞRENME GÜÇLÜĞÜ..... 437
Dr. Öğr. Üyesi Selim GÜNDOĞAN

BÖLÜM 1

ÖĞRENMENİN DOĞASI VE TEMEL KAVRAMLAR

Prof. Dr. İsmail SEÇER

- Temel Kavramlar
- Öğrenmenin doğası
- Performans
- Refleks, İçgüdü
- Davranış
- Davranışın Sınıflandırılması
- Öğrenmeyi Etkileyen Faktörler
- Türe Özgü Hazır Oluş
- Olgunlaşma
- Genel Uyarılmışlık Hali
- Güdülenme
- Dikkat, Eski Yaşantılar
- Ket Vurma, Geri Bildirim
- Özet
- Değerlendirme Soruları
- Uygulamalar
- Kaynaklar

"Düşünmeden Öğrenmek Faydasız, Öğrenmeden Düşünmek Tehlikelidir."

Konfuçyüs

KAYNAKÇA

Bacanlı, H. (2002). Gelişim ve öğrenme. Ankara: Nobel Yayın

Benson, N.& Ginsburg, J. (2012). *The Psychology book*: Big Ideas Simply Explained

Çırak, Y. (2014). Öğrenmenin doğası ve temel kavramlar içinde Eğitim Psikolojisi (Ed. Kaya, A.). Ankara: Pegem Akademi

Driscoll, M.P. (2005). Psychology of Learning for Instraction. Boston: Pearson

Koçak, R. (2011). Temel Kavramlar içinde Öğrenme Öğretme Kuram ve Yaklaşımları (Ed. Oral B.) Ankara: Pegem Akademi

Mert, A. (2017). Öğrenmenin kuramsal temelleri ve öğrenme ortamları içinde Eğitim Psikolojisi (Ed. Arı, A.). Konya: Eğitim Yayınevi

Özyurt, B. E. (2014). Gelişim konularına genel bakış içinde Eğitim Psikolojisi (Ed. Kaya, A.). Ankara: Pegem Akademi

Shunk, H.D. (2008). Learninh Theories: An Educational Perspectives. New Jersey: Pearson

Terry, W.S. (2007). Learning and Memory: Basic Principles, Processes and Prosedures: Ohio: Pearson

Yeşilyaprak, B. (2007). Eğitim Psikolojisi. Ankara: Pegem Akademi

BÖLÜM 2

ÖĞRENMEDE GÜNCEL KAVRAMLAR

Doç. Dr. Fatih VEYİS - Uzm. Ayşegül KAYAR

- Holistik Öğrenme
- Otantik Öğrenme
- Dönüştürücü Öğrenme
- İşbirlikli Öğrenme
- Tamamlayıcı Öğrenme
- İçerik ve Dil Entegreli Öğrenme

"Eğitimin yüce amacı, bilgi değil eylemdir."

Herbert Spencer

KAYNAKÇA

Akçay, C. (2012). Dönüşümsel öğrenme kuramı ve yetişkin eğitiminde dönüşüm. *Millî Eğitim,* 196, 5-19.

Akmençe, E. A. (2016). İngilizce öğretiminde holistik (bütünsel) yaklaşım (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 445662)

Akpınar, B. (2010). Transformatif öğrenme kuramı: dönüşerek ve değişerek öğrenme. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 10* (2), 185-198.

Aynas, N. (2018). *Fen bilimleri dersinde otantik öğrenme uygulamalarının etkisinin incelenmesi* (Doktora Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 524532)

Babacan, T. (2016). *Dokuzuncu sınıf İngilizce dersi öğretim programının bütüncül eğitime göre değerlendirilmesi* (Doktora Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 431417)

Badjanova, J. & Ilisko, D. (2014). Holistic philosophy based teaching approaches in Latvian primary schools: primary education teachers' view. In V. Dislere (Ed.), Proceeding of the international scientific conference *Rural Environment*. *Education. Personality* (22-28). Jelgava: LLU.

Cömert, D. ve Güleç, H. (2004). Okulöncesi eğitim kurumlarında aile katılımının önemi: öğretmen- aile - çocuk ve kurum. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, C-VI* (1), 131-145.

Çekrezi, J. (2011). CLIL and teacher training. *Procedia Social and Behavioral Sciences,* 15, 3821-3825.

Demir, E. (2009). İlköğretim ikinci sınıflarda uygulanan disiplinlerarası bütüncül öğretim yaklaşımının etkisi (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 249811)

Demir, Ö. (2008). Din eğitiminde bütüncül dünya görüşü çerçevesinde bütünsel öğrenme. *Bayburt Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, X*(I), s. 74-98. ISSN:1307-1076

Doğan Dolapçıoğlu, S. (2015). *Matematik dersinde otantik öğrenme yoluyla eleştirel düşünme becerisinin geliştirilmesi: bir eylem araştırması* (Doktora Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 417576)

Doymuş, K. (2015). İşbirlikli öğrenme modeli ve ilgili web siteleri. S. Bayrakçeken, K. Doymuş ve A. Doğan (Ed.), İşbirlikli Öğrenme Modeli ve Uygulanması içinde (ss. 1-10). Ankara: Pegem Akademi.

Duman, B. Ve Aybek, B. (2003). Süreç temelli ve disiplinlerarası öğretim yöntemlerinin karşılaştırılması. *Muğla Üniversitesi SBE Dergisi, 11*, 1-12.

Elbistanlı, A. (2015). Otantik öğrenme. A. Arı (Ed.), *Alternatif Öğrenme Yaklaşım ve Yöntemleri* içinde (ss. 85-98). Konya: Eğitim Yayınevi.

Fashola, O. S. (1998). *Review of extended-day and after-school programs and their effectiveness* (Report no. 24). Baltimore, MD: Center for Research on the Education of Students Placed At Risk (CRESPAR). https://eric.ed.gov/?id=ED424343

Gökler, Z. S. (2015). İçerik ve dil entegreli öğrenme (Content and language integrated learning-CLIL). A. Arı (Ed.) *Alternatif Öğrenme ve Öğretme Yaklaşım ve Yöntemleri* içinde (ss. 163-190). Konya: Eğitim Yayınevi.

HFRP (2008). *What is complementary learning? Harvard Family Research Project.* https://archive.globalfrp.org/family-involvement/publications-resources/what-is-complementary-learning?print=1

İzmirli, Ö. Ş., Odabaşı, F. ve Kabakçı Yurdakul, I. (2012). Dönüştürücü öğrenme kuramı ve öğretmen yetiştirme üzerine kavramsal bir çözümleme. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 12* (3), 169-178.

Jacobs, H. H. (1989). Design options for an integrated curriculum. H.H. Jacobs (Ed). *Interdisciplinary Curriculum: Design and Implementation.* Alexandria, VA: ASCD.

Jakobs, H. H. & Borland, J. H. (1986). The ınterdisciplinary concept model: theory and practice. *Gifted Child Quartely, 30*(4), 159-163.

Karabulut, H. (2018). *Teknoloji destekli otantik öğrenme aktivitelerinin öğrencilerin fen öğrenmelerine, fene* yönelik tutumlarına ve bilgilerinin kalıcılığına etkisi (Doktora Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 533523)

Koç Damgacı, F. ve Karataş, H. (2015). İşbirlikli öğrenme yöntem ve tekniklerinin eğitimde kullanımına ilişkin deneysel çalışmalar ve sonuçları. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi, 4* (1), 304-314.

Koçyiğit, Ş. (2015). Tamamlayıcı öğrenme (Complementary lerning). A. Arı (Ed.) *Alternatif Öğrenme ve Öğretme Yaklaşım ve Yöntemleri* içinde (ss. 115-136). Konya: Eğitim Yayınevi.

Marsh, D., Maljers, A. & Hartiala, A. (2001). Profiling European CLIL Classrooms: Languages Open Doors. Finland.

Mezirow, Jack (2003). Epistemology of Transformative Learning (Online). http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:lnKf2E2oAXwJ:learningtheories.synthasite.com/resources/Mezirow_EpistemologyTLC.pdf+&cd=2&hl=tr&ct=clnk&gl=tr (Erişim tarihi: 02.10.2019)

Miller, R. (2005). Bütüncül eğitimin felsefi kaynakları. *Değerler Eğitimi Dergisi, 3* (10), s. 33-40.

Newmann, F. M. & Wehlage, G. G. (1993). Five standards of authentic instruction. *Educational Leadership,* 50, 8-12.

Orion, N. (2007). A holistic approach for science education for all. *Eurasia Journal of Mathematics, Science & Technology Education, 3*(2), 111-118.

Özer, A. (2005). Etkin öğrenmede yeni arayışlar: işbirliğine dayalı öğrenme ve buluş yoluyla öğrenme. *Bilig,* 35, 105-131.

Peter, N. (2002). *Outcomes and research in out-of-school time program design.* Philadelphia, PA: Best Practices Institute. https://eric.ed.gov/?id=ED471522

Santwani, S. A. (2015). Holistic education for holistic life. *Horizons of Holistic Education*, 2, 33-39.

Sayılan, F. (2008). Jack Mezirov ve dönüştürücü öğrenme kuramı. *Ankara Üni-*

versitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi (Özel Sayı), 41, 301-3018.

Sezer, B. ve Elçin, B. (2017). Tıp eğitimine simülasyon, H. F. Odabaşı, B. Akkoyunlu ve A. Şişman (Ed.) *Eğitim Teknolojileri ve Okumaları* içinde (ss. 443-452), Sakarya Üniversitesi.

Şimşek, A. (2008). Tarih derslerinde bütünsel öğrenme: Gestaltçı yaklaşımdan holistik yaklaşıma bir bakış denemesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 5*(2),1-16. ISSN: 1303-5134

Şimşek, U., Şimşek, Ü. ve Doymuş, K. (2006). İşbirlikçi öğrenme ortamı üzerine derleme çalışması III: İşbirlikçi öğrenme yönteminin eğitim ortamındaki faydaları. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi,* 13, 414-430.

Taslaman, C. (2009). *Evrim teorisi felsefe ve tanrı* (3. Baskı). İstanbul: İstanbul Yayınevi.

Weiss, H.B., Lopez, M.E. & Rosenberg, H. (2010). Beyond random acts family, school, and community engagement as an ıntegral part of education reform. *National Policy Forum For Family, School, & Community Engagement.* Harvard Family Research Project.

Yıldırım, A. (1996). Disiplinlerarası öğretim kavramı ve programlar açısından doğurduğu sonuçlar. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* 12, s. 89-94.

Yıldız, V. (1999). İşbirlikli öğrenme ile geleneksel öğrenme grupları arasındaki farklar. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 16* (17), 155-163.

Resimler

https://www.egitimajansi.com/haber/baska-bir-egitim-mumkunmus-dedirten-waldorf-egitim-sistemi-haberi-51277h.html

https://www.pngindir.com/png-l0ehsb/download.html

https://www.gzt.com/aktuel-kultur/hafizanizi-holistik-ogrenme-ile-guclendirin-2543810

http://mekaniksaatim.blogspot.com/2013/06/mekanik-saatler.html

http://itadvisor.com.tr/baglanti-ekonomisi-bulut-bilisimle-yukselecek/

https://medium.muz.li/gestalt-principles-in-ui-design-6b75a41e9965

http://kodyuklemeleri.com/2018/08/29/holizm-ortadogu-ve-turkiye-2/

https://www.egitimhane.com/sinif-ogretmenleri-otantik-ogrenme-ile-yenilikci-ogrenme-ortamlari-hazirliyor-h19908.html

https://www.okulhaberleri.net/yaparak-ve-yasayarak-ogrenme-957996

http://ailemvesirketim.net/yetiskin-egitiminde-transformatif-donusumsel-ogrenme/

https://www.akademikare.com/kolay-ingilizce-ogrenme-yontemi-isbirlikli-ogrenme/

http://www.protopars.com/tag/isbirlikli-ogrenme/

Resim 11: https://egitimheryerde.net/veliler-ile-dogru-iletisimi-kurabilmek-icin-neler-yapabilirsiniz/

https://tedmem.org/blog/okullarda-ders-disi-etkinliklerin-islevleri

http://www.polegitim.com/polonyada-ekonomik-ozel-dil-kurslarimiz-ve-fiyatlari/

https://okul.com.tr/ilkokul/makaleleri/ilkokulda-yabanci-dil-egitimi-30

http://www.nanogenair.com/yeni-nesil-simulasyon-teknolojileri/

BÖLÜM 3

KLASİK KOŞULLANMA

Doç. Dr. Bünyamin ATEŞ

- Klasik Koşullanmada Temel Kavramlar
- Klasik Koşullanmada İlkeler
- Birden Fazla Uyarıcıya Koşullanma
- Gölgeleme, Engelleme
- Öğrenilmiş Çaresizlik
- Koşullu Tepkilerin Ortadan Kaldırılması
- Özet
- Değerlendirme Soruları
- Uygulamalar
- Kaynaklar

"Yaşayarak öğrenmek, bedeli en yüksek öğrenme biçimidir."

Napoleon Bonaparte

KAYNAKLAR

Anrep, G. V. (1936). Ivan Petrovich Pavlov, 1849-1936. *Obituary Notices of Fellows of the Royal Society,* 2(5), 1- 18.

Bouton, M. E., & Moody, E. W. (2004). Memory processes in classical conditioning. *Neuroscience & Biobehavioral Reviews*, *28*(7), 663-674.

Chance, P. (2014). *Learning and behavior* (7th ed.). Wadsworth, Cengage Learning: Belmont.

Clark, R. E. (2004). The classical origins of Pavlov's conditioning. *Integrative Physiological & Behavioral Science*, *39*(4), 279-294.

Domjan, M. (2010). *The principles of learning and behavior*. (6th ed.). Wadsworth, Cengage Learning: Belmont.

Duchesne, S., & McMaugh, A. (2016). *Educational psychology for learning and teaching*. (5th ed.). Cengage Learning Australia: South Melbourne**.**

Henton, W. W., & Iversen, I. H. (1978). *Classical conditioning and operant conditioning: A response pattern analysis*. Springer-Verlag: New York.

Hergenhahn, B.R. & Olson, M. H. (2001). *An introduction to theories of learning* (6th ed.). Prentice-Hall, Inc. New Jersey.

Klein, S. B. (2019). *Learning: Principles and applications*. (8th ed.). Sage Publications: California.

Lavond, D. G. & Steinmetz, J. E. (2003) *Handbook of classical conditioning*. Springer Science&Business Media: New York.

Marks, I. M. (2004). The Nobel Prize award in physiology to Ivan Petrovich Pav lov– 1904. *Australian & New Zealand Journal of Psychiatry*, *38*(9), 674-677.

Mazur, J. E.(2017). *Learning and behavior.* (8th ed.). Routledge: New York.

McSweeney, F. K., & Bierley, C. (1984). Recent developments in classical conditioning. *Journal of Consumer Research*, *11*(2), 619-631.

Moreno, R. (2010). *Educational psychology.* John Wiley & Sons, Inc.: New Jersey.

Pierce, W. D., & Cheney, C. D. (2013). *Behavior analysis and learning* (5th ed.). Psychology Press: New York.

Powell, R. A., Honey, P. L., & Symbaluk, D. G. (2013). *Introduction to learning and behavior*. (4th ed.). Wadsworth, Cengage Learning: Belmont.

Pritchard, A. (2009). *Ways of learning: Learning theories and learning styles in the classroom*. (2th ed.). Routledge: New York.

Quirk, G. J. (2002). Memory for extinction of conditioned fear is long-lasting and persists following spontaneous recovery. *Learning & Memory*, *9*(6), 402-407.

Rescorla, R. A. (1966). Predictability and number of pairings in Pavlovian fear conditioning. *Psychonomic Science*, *4*(11), 383-384.

Rescorla, R. A. (1967). Pavlovian conditioning and its proper control procedures. *Psychological Review*, *74*(1), 71-80.

Rescorla, R. A. (1969). Conditioned inhibition of fear resulting from negative CS-US contingencies. *Journal of Comparative and Physiological Psychology*, *67*(4), 504-509.

Rescorla, R. A. (2004). Spontaneous recovery. *Learning & Memory*, *11*(5), 501-509.

Samoilov, V. O. (2007). Ivan Petrovich Pavlov (1849–1936). *Journal of the History of the Neurosciences*, *16*(1-2), 74-89.

Santrock, J. W. (2011). *Educational psychology.* (5th ed.). McGraw-Hill: New York.

Schunk, D. H. (2012). *Learning theories: An educational perspective* (6th ed.). Pearson Education, Inc. Boston.

Seligman, M. E., & Maier, S. F. (1967). Failure to escape traumatic shock. *Journal of Experimental Psychology*, *74*(1), 1-9.

Till, B. D., & Priluck, R. L. (2000). Stimulus generalization in classical conditioning: An initial investigation and extension. *Psychology & Marketing*, *17*(1), 55-72.

Walker, S. (2018). *Learning theory and behaviour modification*. Routledge: New York.

Windholz, G. (1987). Pavlov as a psychologist. *The Pavlovian Journal of Biological Science*, *22*(3), 103-112.

Windholz, G. (1997). Ivan P. Pavlov: An overview of his life and psychological work. *American Psychologist*, *52*(9), 941-946.

BÖLÜM 4

BİTİŞİKLİK KURAMLARI

Dr. Öğr. Üy İsmail AY

- John B. Watson'un Kuramı
- Davranışçı Yaklaşım ve Öğrenme
- Watson'da Duyguların Öğrenilmesi
- Watson'un katkıları ve Eleştiriler
- Edwin R. Guthrie'nin Kuramı
- Bitişiklik İlkesi
- Tek Deneneme Öğrenmesi
- Hareket Üreten Uyarıcı
- Yenilik (En Son) İlkesi
- Guthrie'de Pekiştireç ve Ceza
- Guthrie'de Unutma
- Alışkanlıkların Ertelenmesi
- Öğrenilenlerin Aktarılması
- Alışkanlıkların Oluşumu ve Değiştirme Yöntemleri
  - -Eşik Yöntemi
  - -Bıktırma Yöntemi
  - -Zıt Tepki Yöntemi
- Guthrie'nin Katkıları ve Eleştiriler
- Özet
- Değerlendirme Soruları
- Uygulamalar
- Kaynaklar

"Ne kadar okursan oku, bilgine yakışır şekilde davranmıyorsan cahilsin demektir"

Sadi Şirazi

Hazırlık Soruları

- Öğrenmede "bitişiklik" neyi ifade eder? Öğrenmede bitişiklik ilkesini savunan kuramcılar kimlerdir?
- Neden özellikle Watson ve Guthrie "bitişiklik kuramcıları" olarak anılırlar?
- Bitişiklik olmadan da koşullanma gerçekleşir mi? Bunu savunan kuramcılar var mıdır?

BİTİŞİKLİK KURAMI NEYİ İFADE EDER?

Bitişiklik kuramı (theory of contiguity) öğrenme psikolojisinde yer alan davranışçı öğrenme modellerindeki temel görüşlerden biridir. Bu yaklaşıma göre bitişiklik; belli zaman ve mekânda uyarıcılar ve tepkiler arasında bir bağlantı (çağrışım bağı) kurulmasının tek koşuludur. Bitişiklik yoluyla uyarıcı ve tepki arasında geçici ve yakın bir ilişki kurulmuş olur. Böylece benzer uyarıcı durumlarla tekrar karşılaşıldığında benzer tepkiler ortaya çıkar. Bitişiklik kuramına göre, koşullu uyarıcı ile koşullu tepki bir arada vuku bulduğu sürece pekiştireç verilse de verilmese de öğrenme gerçekleşir. Diğer deyişle, öğrenme pekiştireçten bağımsız, tamamen bitişikliğe bağlı olarak gerçekleşir. Bu nedenle öğrenme için tek genel ilkenin *"bitişiklik"* olduğu kabul edilir.

Öğrenmede bitişikliğin gerekli ve yeterli olduğunu kabul eden iki kuramcı karşımıza çıkar. Bunlar; davranışçılığın kurucusu kabul edilen John B. Watson ve yine öğrenme konusunda önemli çalışmalara imza atmış bir diğer davranışçı psikolog olan Edwin R. Guthrie'dir. Aslında Guthrie kendi kuramını "bitişiklik kuramı" olarak adlandırmıştır ve bitişiklik dendiğinde ilk akla gelen isimdir. Watson ve Guthrie ayrı çalışmış ve öğrenme ile ilgili nispeten farklı görüşler ortaya koymuşlardır. Bununla birlikte her iki kuramcı da öğrenmenin temel ilkesinin bitişiklik olduğunu ifade ettikleri için günümüzde bitişiklik kuramı dendiğinde her iki isim birlikte anılmaktadır.

Her ne kadar Watson ve Guthrie isimleri "bitişiklik kuramı" başlığı altında birlikte dile getirilse de, bu iki kuramcının bitişiklik konusundaki görüşleri arasında farklılıklar yer almaktadır. Bu nedenle Watson ve Guthrie'nin kuramlarını ayrı ayrı incelemek daha doğru bir yaklaşım olur.

JOHN B. WATSON (1878-1958)

John Broadus Watson, psikoloji tarihinde önemli yere sahip isimlerden biridir. Watson, psikoloji bilimini uzun yıllar etkisi altına alan davranışçılık ekolünü başlatan isim olarak kabul edilir (Pritchard, 2009). Aslında 1900'lü yılların başlarında bazı psikologlar tarafından o dönem psikoloji alanında etkili olan yapısalcı ve işlevselci yaklaşımlara ve onların zihni anlamak için kullandıkları içe bakış gibi yöntemlerine karşı bir tepki oluşmaya başlamıştı. Zihnin soyut bir kavram olması ve kullanılan

yöntemlerin nesnellikten uzak olması eleştirilerin başını çekiyordu. Hatta bazı psikologlar davranışın inceleme konusu yapılmasının psikoloji için daha uygun olacağı yönünde görüşler ileri sürmüşlerdir. Bu açıdan Watson sıfırdan bir yaklaşım geliştirmemiş, o günlerde ortaya konan psikoloji alanındaki bazı eğilimleri cesurca ve yüksek sesle dile getirmiş ve bunları *"davranışçılık"* adı altında kuramsal bir tarzda ortaya koymuştur (Schultz ve Schultz, 2007). Bu yönüyle de davranışçı ekole isim babalığı yapmıştır.

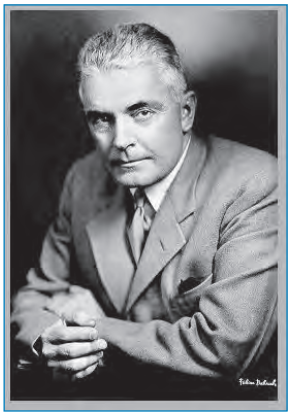

John B. Watson

Watson fizyoloji ve nöroloji alanlarında eğitim almış ve sonraları psikolojiye yönelmiştir. 1903 yılında Chicago Üniversitesinden doktora derecesini almıştır. Watson davranışçılık ile ilgili görüşlerini ilk olarak 1913 yılında *"Psychological Review"* adlı dergide yayınladığı *"Davranışçının Bakı*şıyla Psikoloji (*Psychology as the Behaviorist Views It"* isimli makalesinde dile getirmiştir. Watson'un bu makalesi daha sonra davranışçılığın resmen başlangıcı olarak kabul edilmiştir.

Watson makalesinde psikolojinin daha nesnel bir bilim olmasını; felsefi tartışmalardan ve öznel yöntemlerden yola çıkarak ortaya konan soyut ve karmaşık kavramlardan arındırılması gerektiğini savunmuştur. Psikolojinin içe bakış gibi bilimsel olmayan yöntemlerden uzak durması ve araştırmalarında deneyi kullanması gerektiğini vurgulamıştır. Bilinç, zihin, algı, anlama vb. gibi soyut kavramlardan uzak durup gözlemlenebilir ve ölçülebilir olan yani nesnel olarak incelenmeye olanak verdiği için "*davranışlar*"ın psikolojinin araştırma konusu olması gerektiği fikri üzerinde ısrarla durmuştur (Pritchard, 2009). 1914 yılında yazdığı *"Davranış: Karşılaştırmalı Psikolojiye Giriş"* adlı kitabında ise psikolojide hayvan deneylerinin önemini ve psikolojiye sağlayacağı katkıları ifade etmeye çalışmıştır. Daha sonraki yayınlarında ise hayvanlarla yürütülen bazı deneylerin insan yavrularıyla da yapılması gerektiğinden bahsetmiş ve kendisi de çocuklarla bazı deneyler gerçekleştirmiştir (Albert ve Peter deneyleri psikolojideki meşhur deneyler arasında yer alır). Böylece Watson, psikolojiyi klinik ortamdan (bireylerin bir divana uzanıp kendilerini anlattıkları bir ortam) çıkarıp laboratuvar ortamına taşımıştır. Watson'un bu yeni yaklaşımı mevcut psikologların çoğu tarafından pek hoş karşılanmamış ve göz ardı edilmiş olsa da genç psikologlar ve psikoloji öğrencileri arasında heyecanla karşılanmıştı.

Watson, psikoloji dünyasında hızlı bir çıkış yakalamış olmasına rağmen maalesef onun için bu durum uzun sürmemiştir. Genç bir araştırma asistanıyla yaşadığı aşk ortaya çıkmış ve olay medyaya da yansımıştır. Durum medya tarafından iyice köpürtülmüş ve sonunda Watson çalıştığı üniversiteden uzaklaştırılmıştır. Başka üniversiteler de Watson'u kabule yanaşmayınca akademik kariyer dışında bir alana yönelmiş ve hayatının kalanını reklamcılık alanında çalışarak geçirmiştir. Watson

KAYNAKÇA

Driscoll, M.P. (2005). Psychology of Learning for Instruction. Boston: Pearson

Lefrançois, G. R. (2000). Theories of Human Learning. Belmont: Wadsworth

Olson, M. H. & Hergenhahn, B. R. (2016). Öğrenmenin Kuramları. (M. Şahin, Çev. Ed.). Ankara: Nobel

Pritchard, A. (2009). Ways of Learning. Canada: Routledge

Schultz, D. P. & Schultz, S. E. (2007). Modern Psikoloji Tarihi. (Y. Aslay, Çev.). İstanbul: Kaknüs

Shunk, D.H. (2014). Öğrenme Teorileri: Eğitimsel Bir Bakışla. (M. Şahin, Çev. Ed.). Ankara: Nobel

Terry, W.S. (2007). Learning and Memory: Basic Principles, Processes and Prosedures: Ohio: Pearson

Yeşilyaprak, B. (2007). Eğitim Psikolojisi. Ankara: Pegem Akademi

Watson, J. B. & Rayner, R. (1920). Conditioned emotional reactions. http://psychclassics.yorku.ca/Watson/emotion.htm adresinden edinilmiştir. Erişim: 10 Eylül 2019

Wolpe, J. (1964). Behavior therapy in complex neurotic states. *The British Journal of Psychiatry, 110(464)*, 28-34.

https://www.psychologynoteshq.com/wp-content/uploads/2014/05/little-albert-experiment.png

BÖLÜM 5

BAĞLAŞIMCILIK / BAĞ KURAMI

Dr. Öğr. Üyesi Sümeyye ULAŞ

- Bağlaşımcılık
- Seçme ve Bağlama
- Küçük adımlar ilkesi
- Hazırbulunuşluk kanunu
- Tekrar kanunu
- Etki kanunu
- Etkinin yayılması
- Ait olma
- Çağrışımsal zıtlık
- Çoklu tepkiler
- Tutumlar ve Kalıtım
- Ögelerin gücü
- Tepki analojisi
- Çağrışımsal geçiş
- Özet
- Değerlendirme Soruları
- Uygulamalar
- Kaynaklar

"Bilgi deneyimden gelir: Bilgi malumat değildir. Bilmenin tek yolu deneyimlemektir."

Albert Einstein

laştırmalı psikoloji alanındaki deneysel işlem ve nicel ölçümlerinden kaynaklanmaktadır (Akt., Hergenhahn & Olson, 2001, s. 53).

Thorndike gerçek anlamda ilk uyarıcı tepki psikoloğudur (Postman, 1962, s.379). İnsan davranışları tamamıyla çeşitli uyarıcılara verilen istemsiz tepkiler olmayıp, edim olarak adlandırılan ve belli bir amaca ulaşmak için yapılan istemli tepkiler mevcuttur. Edimsel koşullanma ise edim olarak adlandırılan bu davranışların öğrenilmesi süreci olarak Skinner tarafından ortaya konulmuş olsa da edimsel koşullanma üzerinde Thorndike'ın çalışmalarının rolü oldukça önemlidir.

Thorndike'a göre öğrenmenin temelin de var olan mekanizmalar evrenseldir. Organizmanın çevreye uyumu olarak özetlenen öğrenme hayvanlarda da gerçekleştiği için öğrenme mekanizmalarının neler olduğuna kafa yormaya gerek olmadığını savunmuştur. Araçsal öğrenme olarak da adlandırılan bu kurama göre öğrenme, bireyin çevresinde olup bitenlere (duyusal uyarıcılar) uyum sağlamasına aracılık eden faktörler (harekete geçiriciler) arasında kurulan bir bağdır (Thorndike, 1898; 1911).

Hazırlık Soruları

- Birçoğumuz kötü alışkanlık olarak adlandırılan sigara içme, riskli davranışlar da bulunma gibi otomatikleşmiş görünen davranışları yapmak istemesek de kendimizi yaparken buluruz. Bununla birlikte sağlıklı beslenme alışkanlığı veya ders çalışma gibi yapmak istediğimiz şeylerin devamlılığını sağlama noktasında genel olarak başarısız oluruz. Sizce bunun nedeni ne olabilir?
- Yoğun bir gün sonrasında duş alıp dinlenmeyi planlayarak eve döndünüz. Fakat prize takmış olduğunuz saç kurutma makinesinin çalışmadığını fark ettiniz. O an ne düşünürdünüz? Bu düşünceleriniz sizi hangi eylemlere yönlendirirdi? Bu eylemlerin kalıcılığıyla alakalı neler söyleyebilirsiniz?
- Bir davranışın öğrenilmesini kolaylaştıran ve zorlaştıran faktörler sizce nelerdir?
- Bireysel farklılıkların yanı sıra öğrenme ortamına ait nesnel koşulların öğrenme üzerindeki etkilerini nasıl değerlendirirsiniz?

THORNDİKE'IN ÖĞRENMEYE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ

Thorndike bir bilim insanının yanlış yaptığında bunu kabul etmesi gerektiğini belirtmiş ve 1930 yılında daha önceden ortaya koyduğu kimi kanunlarda yanlışlar olduğunu, bunlar üzerinde değişime gittiğini ve kuramına 1930'dan sonra *etkinin yayılması, ait olma ve çağrışımsal zıtlık* olmak üzere üç yeni kavram eklediğini ilan etmiştir. Ayrıca temel kanunlardan hazırbulunuşluk ilkesinde herhangi bir değişiklik yapmamakla beraber *tekrar ve etki kanunlarda* değişikliğe gitmiştir. Bu kapsamda ilk olarak öğrenmeye ilişkin 1930'dan önceki görüşleri ve devamında 1930'dan sonraki görüşleri ele alınmıştır.

KAYNAKÇA

Cohen, R. J., & Swerdlik, M. E. (2013). Psikolojik test ve değerleme-testlere ve ölçmeye giriş. Çev. Ed. E. Tavşancıl). Ankara: Nobel Akademi.(Orijinal eserin yayın tarihi 2010). ISO 690

Hergenhahn, B. R. (1988). An introduction to Theories of Learning (Third Edition). New Jersey: Prentice Hall.

Hergenhahn, B. R., & Olson, (1988). An introduction to Theories of Learning/ B.R. Hergenhahn, Matthew H. Olson (6th ed.) New Jersey: Prentice Hall.

Hilgard, E. R. (1996). Perspectives on educational psychology. Educational Psychology Review, 8, 419-431.

Hilgard, E. R., & Bower, G. H. (1981). Theories of learning. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall

Kaya, A. (2014). Eğitim Psikolojisi (8. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Mayer, R. E. (2003). E. L. Thorndike's enduring contributions to educational psychology. In B. J. Zimmerman & D. H. Schunk (Eds.), Educational psychology: A century of contibutions (pp. 113-154). Mahwah, NJ: Erlbaum.

Postman, L. (1962). Rewards and punishments in human learning. *Psychology in the making. New York: Knopf*, 331-401.

Schunk, D. H. (2014). Öğrenme Teorileri: Eğitimsel bir bakışla (5. Basımdan çeviri,3. Baskı. M. Şahin, çev. ed.). Ankara: Nobel. (Çalışmanın orijinali 2008`de yayımlanmıştır.)

Senemoğlu, N. (2013). Gelişim, öğrenme ve öğretim (23. Baskı). Ankara: Yargı Yayınevi.

Thorndike, E. L. (1898). Animal İntelligence: An experimental study of the associative process in animals. Psychological Review Monograph Supplements 2 (Whole No: 8).

Thorndike, E. L. (1906). The principles of teaching: Based on psychology. New York: A. G. Seiler.

Thorndike, E. L. (1911). Animal İntelligence: Experimental studies. New York: Macmillan.

Thorndike, E. L. (1913a). Educational Psychology: Vol 2. The psychology of learning. New York: Teacher College Press.

Thorndike, E. L. (1913b). Educational Psychology: Vol 1. The original nature of man. New York: Teacher College Press.

BÖLÜM 6

EDİMSEL KOŞULLANMA

Dr. Öğr. Üyesi Meva DEMİR

- Skinner'ın Deneyleri
- Pekiştirme Kavramı
- Pekiştirme Programları
- Şekillendirme
- Edimsel Koşullanmaya İlişkin Diğer Kavramlar
  - -Ayırt Etme ve Genelleme
  - -Kaçış Koşullanması
  - -Kaçınma Koşullanması
  - -Batıl İnanç
  - -Sönme ve Geri Gelme
- Özet
- Değerlendirme Soruları
- Uygulamalar
- Kaynaklar

"Kararlarımız büyük ölçüde sosyal konumumuzla sağladığımız uyuma ve çevreye bağlıdır. Düşüncelerimizin büyük kısmı ise genellikle önceden edinilmiş izlenimlerin ve etkileşimlerin doğal bir sonucudur."

Stefan Zweig

KAYNAKÇA

Cüceloğlu, D. (2016). İnsan ve davranışı (32. Basım). İstanbul: Remzi kitabevi.

Erikson, E. H. (1987). *Childhood and society*. London: Paladin Grafton Books. (Reprinted from Childhood and society, 1963, New York: Norton)

Ferster, C. B., & Skinner, B. F. (1997). *Schedules of reinforcement*. B. F. Skinner Foundation. (Reprinted from schedules of reinforcement, 1957, Cambridge: Prentice-Hall)

Gerrig, R. J., & Zimbardo, P. G. (2018). *Psikoloji ve yaşam*. Ankara: Nobel akademi yayıncılık.

Morgan, C. T. (2005). *Psikolojiye giriş* (16. Baskı). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Psikoloji Bölümü Yayınları.

Marcia, J. E., & Josselson, R. (2013). Eriksonian personality research and its implications for psychotherapy. *Journal of Personality, 81*(6), 617-629.

Mowrer, R. R., & Klein, S. B. (2000). The Transitive Nature of Contemporary Learning Theory. In R. R. Mowrer & S. B. Klein (Eds.), *Handbook of contemporary learning theories* (pp. 1-21). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.

Sackney, L., & Mergel, B. (2007). Contemporary learning theories, instructional design and leadership. In J. M. Burger, C. F. Webber & P. Klinck (Eds.), *Intelligent Leadership* (pp. 67-98). Netherlands: Springer.

Skinner, B. F. (1965). *Science and human behavior* (No. 92904). Simon and Schuster.

Skinner, B. F. (1999). *Behavior of organisms*. B. F. Skinner Foundation. (Reprinted from behavior of organisms, 1938, New York: Appleton-Century-Crofts, Inc.)

Skinner, B. F. (2013). *Contingencies of reinforcement*. B. F. Skinner Foundation. (Reprinted from contingencies of reinforcement, 1969, USA: Meredith Corporation)

Skinner, B. F. (2014). *Verbal behavior*. B. F. Skinner Foundation. (Reprinted from verbal behavior, 1957, Prentice-Hall, Inc.)

Resimler Kaynakçası

https://listelist.com/fuhus-maymun/

https://seyler.eksisozluk.com/umudun-insan-icin-ne-kadar-onemli-oldugunu-kanitlayan-1957-tarihli-fare-deneyi

https://www.tamamlayicisaglik.com/blog/aile/cocuklarda-disiplin-nasil-saglanir/

https://cernbilim.blogspot.com/2018/04/edimsel-kosullanma-ve-skinner-deneyi.html

http://sihirlinotlar.com/tag/tuvalet-egitimi-cizelgesi/

https://tr.depositphotos.com/50073753/stock-illustration-kid-with-toys-vector-illustration.html

https://rehberlik.cokbilgi.com/yazi/edimsel-kosullanma-skinner-nedir/

BÖLÜM 7

SOSYAL BİLİŞSEL ÖĞRENME

Doç. Dr. Adnan TAŞGIN

- Giriş
- Albert Bandura
- Sosyal Bilişsel Kuram
- Öğrenmenin Kavramsal Çerçevesi
- Sosyal Bilişsel Kuramın İlkeleri
- Gözlem Yoluyla Öğrenme Süreçleri
- Doğrudan ve Dolaylı Öğrenme
- Öğrenmeyi Sağlayan Dolaylı Yaşantılar
- Model Alma
- Model Alma Davranışı Nasıl Etkiler?
- Modelin Öğrenme ve Uygulama Üzerindeki Etkileri
- Sosyal Öğrenme Kuramının Dayandığı İlkeler
- Sosyal Bilişsel Kuramın Eğitsel Çıkarımları
- Özet
- Değerlendirme Soruları
- Kaynaklar

"Öğüt verecek insana değil, örnek olacak insana ihtiyaç var."

Mevlana

KAYNAKLAR

Aydın, A. (2008). *Eğitim psikolojisi* (9. baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Bandura, A. (1977). Self-efficacy: Toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological Review, 84*(2). 191-215.

Bandura, A., Ross, D., & Ross, S. A. (1961). Transmission of aggression through imitation of aggressive models. *Journal of Abnormal and Social Psychology, 63*, 575-582.

Ciccarelli, S. K., & White, J. N. (2016). *Psikoloji: Bir keşif gezintisi.* (Çev Ed. D. N. Şahin). Ankara: Nobel.

Dönmezer, İ. (2010). *Eğitim psikolojisi.* Ankara: Hegem.

Erdamar Koç. G. (2007). Sosyal öğrenme kuramı. A. Ulusoy (Ed.), *Eğitim psikolojisi* içinde (ss. 315-352). Ankara: Anı.

Eyyam, R., Doğruer, N., & Meneviş, İ. (2012). Sosyal öğrenme kuramı. Z. Kaya (Ed.), Öğrenme ve öğretme: Kuramlar, yaklaşımlar, modeller içinde (ss. 75-98). Ankara: Pegem Akademi.

Gerrig, R. J., & Zimbardo, P. G. (2018). *Psikolojiye giriş: Psikoloji ve yaşam.* (G. Sart, çev., A. A. Özdoğru, çev. ed.). Ankara: Nobel. (Çalışmanın orijinali 2009'da yayımlanmıştır.)

Glassman, M. E., & Hadad, M. (2018). *Psikolojide yaklaşımlar.* (H. Kaynak, çev. ed.). Ankara: Nobel. (Çalışmanın orijinali 2013'te yayımlanmıştır.)

Gredler, M. E. (2017). Öğrenme ve öğretme (Ö. Polat, çev ed.). Ankara: Nobel. (Çalışmanın orijinali 2008'de yayımlanmıştır.)

Gülay Ogelman, H. (2016). Sosyal bilişsel öğrenme kuramı. G. Ekici (Ed.), Öğrenme-öğretme kuramları ve uygulamadaki yansımaları içinde (ss. 111-144). Ankara: Pegem Akademi.

Gültekin, M. (2001). Sosyal bilişsel öğrenme kuramı B. Oral (Ed.), Öğrenme öğretme kuram ve yaklaşımları içinde (ss. 101-137). Ankara: Pegem Akademi.

Kan, A. (2011) Albert Bandura ve sosyal öğrenme kuramı S. Büyükalan Filiz (Ed.), Öğrenme öğretme kuram ve yaklaşımları içinde (ss. 75-95). Ankara: Pegem Akademi.

Olson, M. H. & Hergenhahn, B. R. (2016). Öğrenmenin kuramları (M. Şahin, çev. ed.). Ankara: Nobel. (Çalışmanın orijinali 2013'te yayımlanmıştır.)

Ormrod, J. E. (2016). Öğrenme psikolojisi. (M. Baloğlu, çev. ed.). Ankara: Nobel. (Çalışmanın orijinali 2012'de yayımlanmıştır.)

Pritchard, A. (2015). Öğrenme yolları. (M. Çevikbaş & S. Çevikbaş, çev. ed.). Ankara: Nobel. (Çalışmanın orijinali 2013'te yayımlanmıştır.)

Santrock, J. W. (2018). *Eğitim psikolojisi* (D. M. Siyez, çev. ed.). Ankara: Nobel. (Çalışmanın orijinali 2012'de yayımlanmıştır.)

Schunk, D. H. (2009) Öğrenme teorileri: Eğitimsel bir bakışla. (M. Şahin, çev. ed.). Ankara: Nobel. (Çalışmanın orijinali 2008'de yayımlanmıştır.)

Senemoğlu, N. (2009). *Kuramdan uygulamaya gelişim öğrenme ve öğretim* (Genişletilmiş 14. baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Wolfolk Hoy, A. (2015). *Eğitim psikolojisi* (D. Özen, çev.). İstanbul: Kaknüs. (Çalışmanın orijinali 2010'da yayımlanmıştır.)

Görsellerin Alındığı İnternet Adresleri

http://learningandtheadolescentmind.org/people_06.html

https://aklinizikesfedin.com/sosyal-ogrenme-albert-banduranin-ilginc-teorisi/

http://egitimvizyon.net/2018/10/06/sosyal-ogrenme-kurami%EF%BB%BF/

http://psikolektif.com/sosyal-ogrenme/

http://theor.jinr.ru/~kuzemsky/asbio.html

https://www.ntv.com.tr/saglik/cocuklar-anne-babayi-taklit-ediyor,EQOhsqwspUGRyp0c01oBEg

https://kesfetkendini.com/Blog/zeka/-zeki-insan-zeka-girisimci-kisisel-gelisim--905/

https://gaiadergi.com/wp-content/uploads/2018/01/motivasyon-kisisel-gelisim-.jpg

http://psikolezyum.com/rol-model-sosyal-ogrenme-kurami-nedir/

BÖLÜM 8

GESTALT KURAMI

Dr. Öğr. Üyesi Yavuz KOŞAN

- Giriş
- Phi Fenomeni
- Gestalt Kavramı
- Bütün Parçalardan Daha Farklıdır Algı
- Gestalt Algı İlkeleri
- İçgörü ve Yer Değiştirme
- Üretken Düşünce
- Psikolojik Alan
- Özet
- Değerlendirme Soruları
- Uygulamalar
- Kaynaklar

"Zahiri hareket açıklanmaya ihtiyaç duymaz, algılandığı gibi vardır ve daha basit şeylere indirgenemez."

Max Wertheimer

KAYNAKÇA

Atak, H., Syed, M., Çok, F., & Tonga, Z. (2016). Yeni bir nöropsikolojik kavram olarak tamamlanma ihtiyacı. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, *8*(3), 290-299.

Bruning, R. H., Schraw, G. J., & Norby, M. M. (2011). *Cognitive psychology and instruction* (5th ed.). Boston, MA: Pearson.

Burke, W. W. (2011). A perspective on the field of organization development and change: The Zeigarnik effect. The Journal of Applied Behavioral Science, 47(2), 143-167.

Child, D. (1973). Psychology and the Teacher.

Çelen, N. (2010). Öğrenme psikolojisi: kuramlar. İmge Kitabevi.

Eysenck, M. W. (2012). *Fundamentals of cognitionü* (2nd ed.). New York: Taylor and Francis.

Gobar, A. (2012). Philosophic Foundations of Genetic Psychology and Gestalt Psychology: A Comparative Study of the Empirical Basis, Theoretical Structure, and Epistemological Groundwork of European Biological Psychology. Springer.

Goldstein, E. B. (2013). Bilişsel psikoloji. Kaknüs Yayınları.

Hergenhahn, B. R. & Olson, M. H. (2001). An introduction to theories of learning. Prentice Hall.

Hurson, T. (2007). Think better. McGraw-Hill.

Kasschau, R. (1983). Understanding psychology. *Psyccritiques*, *28*(1).

Lefrancois, G. R. (2006). Theories of human learning: What the old woman said. Thomson/Wadsworth.

Nolen-Hoeksema, S., Fredrickson, B. L., Loftus, G. R., & Wagenaar, W. A. (2009). Atkinson & Hilgard's introduction to psychology. 15th. *Cengage Learning EMEA. United Kingdom*.

Palmer, S. E. (1999). Vision science: Photons to phenomenology. MIT press.

Perls, F. S., & Perls, F. S. (1973). The Gestalt approach & eye witness to therapy. Palo Alto, CA: Science & Behavior Books.

Özer, M. N. (2019). zekâ gelişimi, zihinsel matematik ve hafıza teknikleri algı ve görsel yanılmalar. Erişim adresi: http://teknoalmanca.com/images/upload/d4fcb659d2.docx

Rock, I., & Palmer, S. (1990). The legacy of Gestalt psychology. Scientific American, 263(6), 84-91.

Smith, B. (1988). Foundations of Gestalt theory.

Schultz, D. P., Schultz, S. E., & Aslay, Y. (2002). Modern psikoloji tarihi. Kaknüs Yayınları.

Todorovic, D. (2008). Gestalt principles. Scholarpedia, 3(12), 5345.

Ulusoy, A., Güngör, A. A., Akyol, A. K., Subaşı, G., Ünver, G., & Koç, G. E. (2016). Eğitim psikolojisi. Anı Yayıncılık.

Wagemans, J., Elder, J. H., Kubovy, M., Palmer, S. E., Peterson, M. A., Singh, M., & von der Heydt, R. (2012). A century of Gestalt psychology in visual perception: I. Perceptual grouping and figure–ground organization. Psychological bulletin, 138(6), 1172.

Wertheimer, M. (1961). Experimental studies on the seeing of motion. In T. Shipley (Ed.), Classics in psychology (pp. 1032–1089). New York,

Wertheimer, M. (1980). Gestalt theory of learning. In G. M. Gazda 8c R. J. Corsini (eds.), Theories of learning: A comparative approach. Ithasca, IL: Peacock.

Woolfolk, A. (2016). Education psychology. Boston: Pearson Edition.

Yerkes, R. M. (1915). Color Vision in the Ring-Dove (Tutur risorius). *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*, *1*(2), 117.

Yeşilyaprak, B. (2018). Eğitim psikolojisi. Pegem Atıf İndeksi, 001-434.

Zebraların neden çizgileri var? (2015, 20 Ocak). Erişim adresi: http://nationalgeographic.com.tr/makale/kesfet/zebralarin-neden-cizgileri-var/2376

ŞEKİLLER KAYNAKÇASI

Şekil 1. https://en.wikiquote.org/wiki/Max_Wertheimer

Şekil 2.http://zhiakvv.blogspot.com/

Şekil 3. https://www.psikolojik.gen.tr/algi.html

Şekil 4. https://www.pandaqi.com/Design/graphic-design-gestalt-principles-perception

Şekil 5. https://awfulannouncing.com/2015/nhl-stanley-cup-playoff-games-to-air-on-usa-network.html

Şekil 6. https://www.youtube.com/watch?v=bliVF3h2Ws0

Şekil 7. https://www.wannart.com/parcalarindan-ayri-bir-butun-gestalt-ilkeleri/

Şekil 8. https://www.canva.com/learn/gestalt-theory/

Şekil 9. https://www.toptal.com/designers/ui/gestalt-principles-of-design

Şekil 10. http://scholarpedia.org/article/Gestalt_principles#Figure-ground_articulation

Şekil 11. Child, D. (1973). Psychology and the Teacher kitabından alınmıştır.

Şekil 12. http://www.non-aevaluating.ucoz.org/_pu/0/06737648.jpg

BÖLÜM 9

BİLGİYİ İŞLEME KURAMI

Doç. Dr. Etem YEŞİLYURT

- Bilgiyi İşleme Kuramının Tarihsel Gelişimi
- Bilgi İşleme Süreci ve İlkeleri
- Bilgiyi İşleme Kuramının Temel Soru ve Süreçleri
- Bilgiyi İşleme Kuramının Ögeleri
- Zihinsel Yapılar (Bellek Türleri)
- Bilgiyi Kısa Süreli Belleğe Aktarma Süreçleri
- Bilgiyi Kısa Süreli Bellekte Saklama Süreçleri
- Bilgiyi Uzun Süreli Belleğe Aktarma Süreçleri
- Bilgiyi Uzun Süreli Bellekte Depolama Süreçleri
- Bilgiyi Depolamayı Etkileyen Faktörler
- Bilgiyi Unutmaya Sebep Olan Faktörler
- Geri Getirmeyi Artırmanın Yolları
- Üstbiliş
- Kuramının Eğitim Ortamına Uygulamaları
- Özet
- Değerlendirme Soruları
- Uygulamalar
- Kaynak Önerileri

"Hafızaya ait tabi kanunlar üçtür. Bunlar: Hatırlanacak şey hakkında derin bir intiba bırakmak, hatırlanacak şeyi tekrar etmek ve hatırlanacak şeyleri başka şeylere bağlamaktır."

Dale Carnegie

KAYNAKÇA

Akman, Y. & Erden, M. (2007). *Eğitim psikolojisi: Gelişim, öğrenme, öğretme.* Ankara: Arkadaş Yayınları.

Aktürk, A. O. & Şahin, İ. (2011). Üstbiliş ve bilgisayar öğretimi, *Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi,* (31), 383-407.

Altunay, U. (2000). Ön örgütleyicilerin ve öğrenci tutumlarının İngilizce *ironik metinlerin anlaşılması üzerine etkileri,* Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi.

Atasoy, B. (2009). *Web temelli eğitim ortamlarında yansıtıcı soruların öğrencilerin biliş üstü becerilerine, başarılarına ve verimliliğine etkisi,* Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi.

Atkinson, R. C. & Shiffrin, R. M. (1968). Human memory: A proposed system and its control processes, http://www.rca.ucsd.edu/selected_papers/2_Human%20memory_A%20proposed%20system%20and%20its%20control%20processes.pdf, Erişim Tarihi: 01.03.2019.

Ausubel, D. P. (1963). *The psychology of meaningful verbal learning.* New York: Grune & Stratton.

Ausubel, D. P. (1968). *Educational psychology: A cognitive view.* New York: Holt, Rinehart and Winston.

Ausubel, D. P. (2000). *The acquisition and retention of knowledge: A cognitive view.* Boston: Kluwer Academic Publishers.

Aydın, A. (2001). *Gelişim ve öğrenme psikolojisi.* Bursa: Alfa Kitabevi.

Bağçeci, B., Döş, B. & Sarıca, R. (2011). İlköğretim öğrencilerinin üstbilişsel farkındalık düzeyleri ile akademik başarısı arasındaki ilişkinin incelenmesi, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 8(16), 551-566.

Banikowski, A. K. & Mehring, T. A. (1999). Strategies to enhance memory based on brain-research, *Focus on Exceptional Children,* 32(2), 1-16.

Belge Can, H. & Boz, Y. (2012). *Yaş ve cinsiyetin ilköğretim öğrencilerinin fen dersini* öğrenme yaklaşımlarına etkisi, http://kongre.nigde.edu.tr/xufbmek/dosyalar/tam_metin/pdf /2393-30_05_2012-15_43_59.pdf, Erişim Tarihi: 12.03.2019.

Benjafield, J. G. (1992). *Cognition.* New Jersey: Prentice Hall.

Biggs, J. B. (1991). Approaches to learning in secondary and tertiary students in Hong Kong: Some comparative studies, *Educational Research Journal,* (6), 27-39.

Brown, A. (1987). Metacognition, executive control, self-regulation, and other mysterious mechanisms, (Editor: F. E. Weinert & R. H. Kluwe), *Metacognition, motivation, and understanding,* (pp. 65-116). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.

Budak, S. (2000). *Psikoloji sözlüğü.* İstanbul: Bilim Sanat Yayınları.

Cangöz, B. (2005). Geçmişten günümüze belleği açıklamaya yönelik yaklaşımlara kısa bir bakış, *Hacettepe üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi,* 22(1), 51-62.

Çağırgan Gülten, D., Ergin, H. & Avcı, R. (2009). Bilgiyi işleme kuramı ve anlamlandırmanın matematik öğretimi üzerindeki etkisi, *H.A. Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi,*12(2), 1-10.

Çakıcı, D. & Altunay, U. (2006). Ön örgütleyiciler ve öğretimde kullanımları, *Kastamonu Eğitim Dergisi,* 14(1), 11-20.

Çakıroğlu, A. & Ataman, A. (2008). Üstbilişsel strateji öğretiminin okuduğunu anlama başarı düzeyi düşük öğrencilerde erişi artırımına etkisi, *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* (16), 1-13.

Çuhadaroğlu, A. (2015). Eğitim psikolojisi (Editör: Ş. Arı), Bilgiyi işleme kuramı (ss. 455-476). Ankara: Pegem Akademi.

Deese, J. & Kaufman, R. A. (1957). Serial effects in recall of unorganized and sequentially organized verbal material, *Journal of Experimental Psychology,* 54 (3), 180-187.

Driscoll, M. P. (2005). *Psychology of learning for instruction* (Öğretim süreçleri ve öğrenme psikolojisi; Çev. Ö. F. Tutkun, S. Okay & E. Şahin; 2012). Ankara: Anı Yayıncılık.

Ebbinghaus, H. (1913). Memory: *A contribution to experimental psychology.* New York: Columbia University. Original German text published, 1885.

Efendioğlu, A. (2006). *Anlamlı örenme kuramına dayalı olarak hazırlanan bilgisayar destekli geometri programının ilköğretim dördüncü sınıf öğrencilerinin akademik başarılarına ve kalıcılığa etkisi,* Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi.

Ekici, G. & Kurt, H. (2016). Öğrenme - öğretme kuramları ve uygulamadaki yansımaları (Editör: G. Ekici), *Bilgiyi işleme kuramı* (ss. 196-235). Ankara: Pegem Akademi.

Engin, A. O., Calapoğlu, M. & Gürbüzoğlu, S. (2008). Uzun süreli bellek ve öğrenme, *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitü Dergisi,* 1(2), 251-262.

Ergür, D. O. (1998). *Hacettepe Üniversitesi dört yıllık lisans programlarındaki öğrenci ve öğretim üyelerinin öğrenme stillerinin karşılaştırılması,* Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi.

Eysenck, W. M. (1991). *Dictionary of cognitive psychology,* Oxford: Basil Blackwell Ltd.

Flavell, J. H. (1976). Metacognitive aspects of problem solving, (Editor: L. B. Resnick), *The nature of intelligence* (pp. 231-235). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.

Flavell, J. H. (1987). Speculations about the nature and development of metacognition, (Editor: F. E. Weinert, & R. Kluwe), *Metacognition, motivation, and understanding* (pp. 21-29). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.

Gagné, E. D. (1985). *The cognitive psychology of school learning.* Boston, MA: Little, Brown and Company.

Gagné, R. M., Briggs, L. J. & Wager, W. W. (1992). *Principles of instructional design.* New York: Holt, Rinehart and Winston.

Hergenhahn, B. R. & Olson, M. H. (1997). *An introduction to theories of learning.* New Jersey: Prentice Hall.

Hıdıroğlu, Ç. N. (2018). Üstbiliş kavramına ve problem çözme sürecinde üstbilişin rolüne eleştirel bir bakış, *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (32), 87-103.

James, W. (1890). *The principles of psychology.* New York: Henry Holt and Company.

Karabekiroğlu, K., Gimzal, A. & Berkem, M. (2005). Psikiyatrik bozukluklarda bellek sorunları, *Anadolu Psikiyatri Dergisi,* (6), 188-196.

Karakaş, S. (2005). Beynin sırrı çözülüyor mu? *Popüler Bilim,* (142), 18-20.

Keklik, İ. (2015). Eğitim psikolojisi (Editör: İ. Yıldırım), *Bilgiyi işleme kuramı* (ss. 499-522). Ankara: Anı Yayıncılık.

Keleş, E. & Çepni, S. (2006). Beyin ve öğrenme, *Türk Fen Eğitimi Dergisi*, 3(2), 66-82.

Koç, M., Yavuzer, Y., Demir, Z. & Çalışkan, M. (2001). *Gelişim ve öğrenme.* Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Kurnaz, M. A. & Pektaş, M. (2013). Fen ve teknoloji öğretmenlerinin ölçme-değerlendirmede kavram haritası kullanım durumları, *Mersin* Üniv. *Eğitim Fakültesi Dergisi,* 9(1),1-10.

Kurt Kokmaz, A. (2006). *Anlamlı öğrenme yaklaşımına dayalı bilgisayar destekli 7. sınıf fen bilgisi dersi için hazırlanan bir ders yazılımının öğrencilerin akademik başarılarına ve kalıcılığa etkisi,* Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi.

Kurtuldu, M. K. (2007). *Bilgiyi işleme modeline dayalı piyano eğitiminde genel öğrenme stratejilerinin yeri ve görsel imajlar oluşturma yönteminin kullanılabilirlik düzeyi,* Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi.

Mayer, R. E. & Anderson, R. B. (1991). Animations need narrations: An experimental test of dual-coding hypothesis, *Journal of Educational Psychology,* 83(4), 884-490.

Mayer, R. E. (1979). Can Advance organizers influence meaningful learning, *Review of Educational Research,* 49(2), 371-383.

Mayer, R. E. (2002). Rote versus meaningful learning, *Theory Into Practıce,* 41(4), 226-232.

Meydan, H. (2016). Doktriner düşünce ve din eğitimi: Anlamlı öğrenme ve bireysel manevi tecrübe bağlamında bir değerlendirme, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi,* (40), 85-114.

Miller, G. A. (1956). The magical number seven, plus or minus two: Some limits on our capacity for processing information, *The Psychological Review,* (63), 81-97.

Novak, J. D. & Canas, A. J. (2008). *The theory underlying concept maps and how to construct and use them,* http://cmap.ihmc.us/Publications/ResearchPapers/TheoryUnderlying ConceptMaps.pdf, Erişim Tarihi: 02.03.2019.

Oflaz, A. (2017). Bellek destekleyicilerin Almanca öğretiminde kullanımı, *International Journal of Languages' Education and Teaching,* 5(2), 22-41.

Okanlı, A. (2019). *Duyum ve algı kavramları,* https://www.ataaof.edu.tr/Dosyalar/Cocuk PsikolojisiVeRuhSagligi.pdf, Erişim Tarihi: 08.03.2019.

Onan, B. (2012). Türkçenin ana dili olarak öğretiminde bilgi işleme süreci, *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* 8(1), 96-113.

Ormrod, J. E. (2012a). Human learning (Öğrenme psikolojisi; Çev. Editörü: M. Baloğlu; 2013), *Hafızanın temel bileşenleri* (ss. 158-183; Çev. İ. Özteke), Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Ormrod, J. E. (2012b). Human learning (Öğrenme psikolojisi; Çev. Editörü: M. Baloğlu; 2013), *Uzun süreli hafıza II: Bilginin yapısı* (ss. 221-264; Çev. H. Atak),

Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Ormrod, J. E. (2012c). Human learning (Öğrenme psikolojisi; Çev. Editörü: M. Baloğlu; 2013), *Uzun süreli hafıza I: Depolama ve kodlama* (ss. 184-220; Çev. H. Atak), Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Ormrod, J. E. (2012d). Human learning (Öğrenme psikolojisi; Çev. Editörü: M. Baloğlu; 2013), *Uzun süreli hafıza III: Geri çağırma ve unutma* (ss. 265-288; Çev. H. Atak), Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Özsoy, G. & Günindi, Y. (2011). Okulöncesi öğretmen adaylarının üstbilişsel farkındalık düzeyleri, İlköğretim Online, 10(2), 430-440.

Özsoy, G. (2007). İlköğretim beşinci sınıfta üstbiliş *stratejileri öğretiminin problem çözme başarısına etkisi,* Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi.

Özsoy, G. (2008). Üstbiliş, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi,* 6(4), 713-740.

Öztürk, B. & Kısaç, İ. (2012). Eğitim psikolojisi: Gelişim, öğrenme, öğretim (Ed. B. Yeşilyaprak), *Bilgiyi işleme modeli* (303-335). Ankara: Pegem Akademi.

Paivio, A. (1991). Dual coding theory: Retrospect and current status, *Canadian Journal of Psychology,* 45(3), 255-287.

Peterson, L. R. & Peterson, M. J. (1959). Short-term retention of individual verbal items, *Journal of Experimental Psychology,* 58(3), 193-198.

Pinker, S. (2013). George A. Miller (1920-2012), *American Psychologist,* 68(6), 467-468.

Rundus, D. (1971). Analysis of rehearsal processes in free recall, *Journal of Experimental Psychology,* 89(1), 63-77.

Sarp, N. & Tosun, A. (2011). Duygu ve otobiyografik bellek, *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar,* 3(3), 446-465.

Schunk, D. H. (2008a). Learning theories: An educational perspective (Öğrenme teorileri: Eğitimsel bir bakışla; Çev. Editörü: M. Şahin; 2014), *Bilişsel bilgi işlem teorisi* (ss. 130-182; Çev. M. Y. Demir), Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Schunk, D. H. (2008b). Learning theories: An educational perspective (Öğrenme teorileri: Eğitimsel bir bakışla; Çev. Editörü: M. Şahin; 2014), *Bilişsel öğrenme işlemleri* (ss. 183-233; Çev. M. Y. Demir), Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Selçioğlu Demirsöz, E. (2010). *Yaratıcı dramanın* öğretmen adaylarının demokratik tutumları, *bilişüstü farkındalıkları ve duygusal zekâ yeterliliklerine etkisi,* Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi.

Senemoğlu, N. (2001). Öğrenmenin oluşumu: Öğretme model strateji ve teknikleri modül 1 (Koordinatör: N. Senemoğlu), Öğrenme nasıl oluşmaktadır? (ss. 8-33). Ankara: MEB Yayınları.

Senemoğlu, N. (2005). *Gelişim, öğrenme ve öğretim: Kuramdan uygulamaya.* Ankara: Gazi Kitabevi.

Shiffrin, R. M. & Nosofsky, R. M. (1994). Seven plus or minus two: A commentary on capacity limitations, *Psychological Review,* 101(2), 357-361.

Soylu, H. (2004). *Fen öğretiminde yeni yaklaşımlar: Keşif yoluyla öğrenme.* Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Stahl, S. M., Davis, R. L., Kim, D. H., Lowe, N. G., Carlson, R. E., Fountain, K. & Grady, M. M. (2010). Play it again: The mas-

ter psychopharmacology program as an example of interval learning in bite-sized portions, *CNS Spectr,* 15(8), 358-371.

Sternberg, R. J. & Sternberg, K. (2012). *Cognitive psychology,* Wadsworth: Cengage Learning.

Sübaşı, G. (1999). Bilişsel öğrenme yaklaşımı: Bilgiyi işleme kuramı, *Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Dergisi,* 1(2), 29-38.

Sübaşı, G. (2000). Etkili öğrenme: Öğrenme stratejileri, http://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/ dergiler/ Milli_Egitim_ Dergisi/146/subasi.htm, Erişim Tarihi: 10.03.2019.

Şahin, A. (2011). Öğretim ilke ve yöntemleri, (Editör: G. Ocak), *Temel öğretme-öğrenme yaklaşımları (stratejileri),* (ss. 197-235). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Tay, B. (2004). Sosyal bilgiler dersinde anlamlandırma stratejilerinin yeri ve önemi, *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi,* 5(2) 1-12.

Tulving, E. (2002). Episodic memory: From mind to brain, *Annu Rev. Psychol,* (53), 1-25.

Underwood, B. J. (1957). Interference and forgetting, *Psychological Review,* 64 (1). 49-60.

Uslu, M. (2018). Eğitim psikolojisi (Editör: M. E. Deniz), *Bilgiyi işleme kuramı* (ss. 321-340). Ankara: Pegem Akademi.

Ülgen, G. (2004). *Kavram geliştirme: Kuramlar ve uygulamalar.* Ankara: Nobel Yayınları.

Weiss, R. P. (2000). Brain-based learning, *Training & Development,* 54(7), 20-24.

Williams, K. & Cavallo, A. M. L. (1995) Relationships between reasoning ability, meaningful learning and students' understanding of physics concepts, *Journal of College Science Teaching,* 24(5), 311-314.

Yaltkaya, K. (2000). Belleğin fizyolojisi, *Bilim Teknik,* (389), 42-44.

Yılmaz, S. (2005). Bilgi işleme modeline dayalı bir dersin fen bilgisi öğretmen adaylarının manyetizma konusundaki başarılarına etkisi, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* (28), 236-243.

Şekiller Web Aynakçası

Ana sayfa

https://www.guncelpsikoloji.net/fizyolojik-psikoloji/asagidan-yukari-yukaridan-asagiya-isleme-h603.html Erişim Tarihi: 03.03.1019

Şekil 3.

https://slideplayer.biz.tr/slide/13846186/release/woothee Erişim Tarihi: 22.03.2019

Şekil 6.

https://www.youtube.com/watch?v=-6t9owbiWtc Erişim Tarihi: 05.03.1019

Şekil 8.

https://www.nuraysenemoglu.com/FileUpload/bs678778/File/modul1_ogrenmenin_ olusumu.pdf Erişim Tarihi: 12.02.2019

Şekil 9.

https://www.hedefders.com/tag/matematik-zor/ Erişim Tarihi: 07.03.1019

Şekil 10.

https://www.psikolojik.gen.tr/algi.html Erişim Tarihi: 12.02.2019

Şekil 12.

http://egitimbilimlerinotlari.com/wp-content/uploads/2014/09/EgitimTurleri.gif Erişim Tarihi: 11.03.1019

Şekil 13.

https://www.eniyiders.com/not-detay/program-gelistirme-5-unite-icerik-konu-kapsam-muhteva Erişim Tarihi: 11.03.1019

Şekil 14.

https://www.tzv.org.tr/#/haber/580 Erişim Tarihi: 08.03.1019

Şekil 16.

https://www.nuraysenemoglu.com/FileUpload/bs678778/File/modul1_ogrenmenin_olusumu.pdf Erişim Tarihi: 03.03.1019

Şekil 17.

https://galeri.uludagsozluk.com/r/62-say%C4%B1s%C4%B1ndaki-b%C3%BCy%C3%BCk-s%C4%B1r-perdesi-1776736/ Erişim Tarihi: 13.03.1019

Şekil 19.

https://www.matematiksel.org/sinavlara-son-gunlerde-calismaya-baslamamaliyiz/ Erişim Tarihi: 20.03.1019

BÖLÜM 10

BEYİN TEMELLİ ÖĞRENME KURAMI

Doç. Dr. Etem YEŞİLYURT

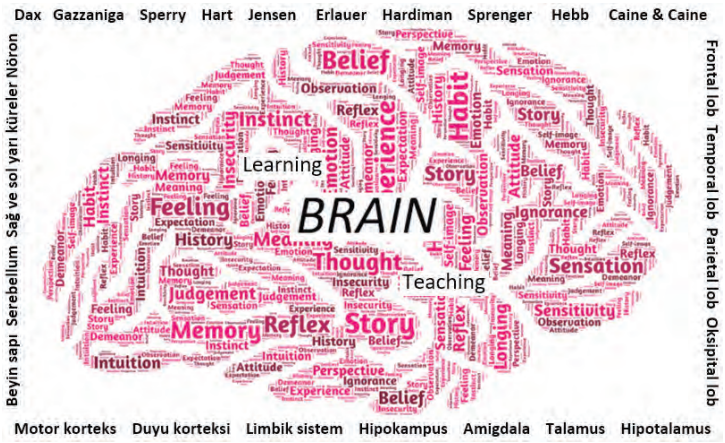

- Beynin Yapısı ve İşlevi
- Beyin ve Zihin
- Beyin Gelişimi
- Beyin Gelişimine Etki Eden Faktörler
- Beyne İlişkin Geliştirilen Bazı Modeller
- Beyin Temelli Öğrenme
- Tarihsel Gelişim Süreci
- Kavramsal Çerçeve ve Tanım Beyin Nasıl Öğrenir?
- Beyin Temelli Öğrenmenin Aşamaları (Süreçleri)
- Beyin Temelli Öğrenmenin İlkeleri
- Beyin Temelli Öğrenme Kuramının Eleştirisi
- Özet
- Değerlendirme Soruları
- Uygulamalar
- Kaynak Önerileri

"İnsan beyni anlayabileceğimiz kadar basit olsa, bizler öyle basit olurduk ki onu anlayamazdık."

Emerson Pugh

KAYNAKÇA

Açıkgöz, K. Ü. (2007). *Aktif öğrenme,* İzmir: Biliş Yayıncılık.

Baş, G. (2010).Beyin temelli öğrenme yönteminin İngilizce dersinde öğrencilerin erişilerine ve derse yönelik tutumlarına etkisi, İlköğretim Online, 9(2), 488-507.

Beyhan, Ö. & Ekemen, H. (2016). Eğitim bilimlerinden yansımalar (Ed. E. Yılmaz, M. Çalışkan & S. A. Sulak), *Anlamlı öğrenmede beyin temelli öğrenmenin önemi* (ss. 141-151). Konya: Çizgi Kitabevi.

Caine, R. N. & Caine, G. (1990). Understanding a brain based approach to learning and teaching, *Educational Leadership,* 48(2), 66-70.

Caine, R. N. & Caine, G. (2002). *Making connections: Teaching and the human brain* (Beyin temelli öğrenme; Çev. Ed. G. Ülgen), Ankara: Nobel Yayınları.

Canan, S. & Sezen, N. H. (2018). Psikolojiye giriş (Editör: Ş. Işık), *Davranışın sinirsel temelleri* (ss. 47-78), Ankara: Pegem Akademi.

Canbulat, T., Küçükkaragöz, H., Kocabaş, A. & Yurdabakan, İ. (2013). Beyin uyumlu öğrenme modellerinin değerlendirilmesi, *International Symposium on Changes and New Trends in Education,* November 22-24, 2013 Konya, Turkey, Symposıum Proceedıngs Book, 326-337.

Christon, M. A. (2002). Brain-based research and language teaching, *English Teaching Forum*, 40(2), 14-19.

Çelik, İ. (2014). Nöronlar, *Bilim ve Teknik* (Ekim 2014, 563. sayı eki), http://www.bilimteknik. tubitak.gov.tr/sites/default/files/posterler/41x55_noronlar_poster.pdf, Erişim Tarihi: 05.12.2019.

Çengelci, T. (2005). *Sosyal bilgiler dersinde beyin temelli öğrenmenin akademik başarıya ve kalıcılığa etkisi,* Yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi.

Çiftpınar, B. (2012). İkinci dil öğreniminde beyin temelli kurgusal yaklaşım, İlköğretim Online, 11(1), 107-117.

Demirel, Ö. (2012). Eğitimde program geliştirme: Kuramdan uygulamaya, Ankara: Pegem Akademi.

Demirel, Ö., Erdem, E., Koç, F., Köksal, N. & Şendoğdu, M. C. (2002). Beyin temelli öğrenmenin yabancı dil öğretiminde yeri, M.Ü. *Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi,* (15), 123-136.

Doğanay, A. (2014). Eğitim psikolojisi el kitabı (Editör: R. Ç. Eroğul & F. Yurtal), *Beyin uyumlu öğrenme* (ss. 521-549), Ankara: Mentis Yayıncılık.

Duman, B. (2007). Öğretim ilke ve yöntemleri (Ed. G. Ocak), *Eğitimde çağdaş yaklaşımlar* (ss. 283-391), Ankara: Pegem Akademi.

Duman, B. (2010). Beyin temelli öğrenmenin farklı öğrenme stillerindeki öğrencilerin akademik başarılarına etkisi, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi,* 10(4), 2051-2103.

Duman, B. (2015). *Neden beyin temelli öğrenme?* Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Erduran Avcı, D. & Yağbasan, R. (2008), Beyin yarı kürelerinin baskın olarak kullanılmasına yönelik öğretim stratejileri, *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28(2), 1-17.

Ersoy, E. & Karal, Ö. (2012). Yapay sinir ağları ve insan beyni, İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 1(2), 188-205.

Gözüyeşil, E. & Dikici, A. (2014). Beyin temelli öğrenmenin akademik başarıya etkisi: bir meta-analiz çalışması, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri,* 14(2), 1-20.

Green, F. E. (1999). Brain and learning research: Implications for meeting the needs of diverse learners, *Education,* 119(4), 682-687.

Gülpınar, M. A, (2005). Beyin/zihin temelli öğrenme ilkeleri ve eğitimde yapılandırmacı modeller, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi,* 5(2), 272-306.

Günay Ermurat, D. (2013). Öğrenme stilleri ve beyin temelli öğrenme yaklaşımının öğrencilerin biyoloji dersindeki başarı ve tutumları üzerine etkisi, Doktora tezi, Atatürk Üniversitesi.

Harman, G. & Çökelez, A. (2012). Fen bilgisi öğretmen adaylarının beyin temelli öğrenme ile ilgili bilgilerinin incelenmesi, *Türk Fen Eğitimi Dergisi,* 9(4), 64-83.

Jensen, E. (1998). *Teaching with the brain in mind,* Virginia: Association for Supervision and Curriculum Development.

Kahveci, A. & Ay, S. (2008). Farklı yaklaşımlar–ortak çıkarımlar: Paradigmalar ve integral model ışığında beyin temelli ve oluşturmacı öğrenme, *Türk Fen Eğitimi Dergisi,* 5(3), 108-123.

Keleş, E. & Kol, E. (2015). Eğitim penceresinden beyin görüntüleme tekniklerine genel bir bakış, İlköğretim Online, 14(1), 349-363.

Kılıç, Z. & Güven, S. (2018). Beyin temelli öğrenme yaklaşımının öğrencilerin anatomi ve fizyoloji dersindeki başarı ve tutumlarına etkisi, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi,* 11(60), 750-761.

Kuş, A. & Bakır, N. (2013). Yabancı dil öğretiminde beyin temelli tekniklerle yazma becerilerinin geliştirilmesi, *Turkish Studies,* 8(10), 395-403.

Metin, S. (2013). *Eylem seçiminde limbik sisteme bağlı olarak dinamik sistem yaklaşımı ile modellenmesi,* Doktora tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi.

Nakiboğlu, M. (2003). Kuramdan uygulamaya beyin fırtınası yöntemi, Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 1(3), 341-353.

Odabaşı, B. & Celkan, H. Y. (2010). Beyin temelli öğrenme yaklaşımının 12.sınıf öğrencilerinin başarıları üzerine etkisi, Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 19(3), 87-104.

Oktay, S. & Çakır, R. (2013). Teknoloji destekli beyin temelli öğrenmenin öğrencilerin akademik başarıları, hatırlama düzeyleri ve üstbilişsel farkındalık düzeylerine etkisi, *Türk Fen Eğitimi Dergisi,* 10(3), 3-23.

Onan, B. & Akgül, G. (2012). İlköğretim ikinci kademe Türkçe programındaki kazanımların Ned Herrmann'ın bütünsel beyin modeline göre değerlendirilmesi, *CÜ Sosyal Bilimler Dergisi,* 36(1), 111-139.

Ormrod, J. E. (2012). Human learning (Öğrenme psikolojisi; Çev. Editörü: M. Baloğlu; 2013), Öğrenme ve beyin (ss. 13-31; Çev. F. Çam Çelikel), Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Ornstein, R. & Sobel, D. (1987). *The healing brain: Breakthrough discoveries about how the brain keeps us healthy.* New York: Simon and Schuster.

Özdemir, A. Ş. & Sadık, S. (2016). Beyin temelli öğrenme kuramına dayalı matematik eğitiminin akademik başarı ve tutum üzerine etkisi, *Inter-*

national Journal of Social Science Research, 5(1), 16-32.

Özden, Y. (2003). Öğrenme ve öğretme, Ankara, Pegem A Yayıncılık.

Palavan, Ö. & Demir, H. (2017). Beyin temelli öğrenme ilkelerine yönelik sınıf öğretmenlerinin görüşleri üzerine bir araştırma, İstanbul *Journal of Social Sciences,* (18), 33-49.

Paliç, G. & Akdeniz, A. R. (2012). Beyin temelli öğrenmeye dayalı web destekli bir öğretim materyalinin tasarlanması ve değerlendirilmesi, *Necatibey* Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi, 6(1), 67-93.

Pinkerton, K. D. (1994). Using brain based learning techniques in high school science, *Teaching & Change,* 2(1), 44-60.

Polat, M. (2014). Beyin temelli öğrenmenin açılımı nedir? *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi,* 3(2), 265-274.

Sadık, S. (2013). Beyin temelli öğrenme kuramına dayalı matematik eğitiminin akademik başarı ve tutum üzerine etkisi, Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi.

San, İ. (2001). *Beyin, devinim, tümel öğrenme,* X. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Bildiriler Kitabı, II. Cilt, 1166-1177, Bolu.

Saraçlı, Ö., Atasoy, N. & Karaahmet, E. (2012). Yakın ilişkilerin nörobiyolojisi, *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar,* 4(4), 414-427.

Schunk, D. H. (2008). Learning theories: An educational perspective (Öğrenme teorileri: Eğitimsel bir bakışla; Çev. Editörü: M. Şahin; 2014), Öğrenme ve sinirbilim (ss. 366-405; Çev. K. Celasun), Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Senemoğlu, N. (2001). *Gelişim, öğrenme ve öğretim: Kuramdan uygulamaya,* Ankara: Pegem Akademi.

Serin, H. (2012). Beyin temelli öğrenme ve müfredat bazında öğrenci merkezlilik, *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi,* 18(2012-2), 49-59.

Sezik, N. (2003). *Sınırsız beyin gücü,* İstanbul: Hayat Yayınları.

Smith, E. E. & Kosslyn, S. M. (2010). Cognitive psychology: Min and brain (Bilişsel psikolojisi: Zihin ve beyin; Çev. Editörü: M. Şahin; 2017), *Beyin zihinsel faaliyetlere nasıl yol açar-aracılık eder* (ss. 1-48; Çev: N. Torun Yazıhan), Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Sönmez, V. (2004). *Dizgeli eğitim,* Ankara: Anı Yayıncılık.

Sözer Çapan, A. (2014). Be*yin temelli öğrenme yaklaşımına göre hazırlanan bir eğitim programının 5 yaş çocuklarının yaratıcılık becerilerine etkisinin incelenmesi,* Doktora tezi, Marmara Üniversitesi.

Sünbül, A. M. (2011). Öğretim ilke ve yöntemleri. Konya: Eğitim Kitabevi.

Şen, Z., Başar, T., Aşkın, İ. & Turan, S. (2015). Türkiye'de beyin temelli öğrenme çalışmaları: metodolojik bir inceleme, *Eğitim ve Bilim,* 40(181), 41-56.

Şenel, F. (2003). Beyinin gizemi, *Bilim ve Teknik* (Eylül 2003 sayısının ücretsiz eki) 1-23. http://www.bilimteknik.tubitak.gov.tr/system/files/beyin.pdf, Erişim Tarihi: 04.12.2019.

Terry, W. S. (2007). Learning and memory: Basic principles, processes, and produres (Öğrenme ve bellek: Temel ilkeler, süreçler ve işlemler; Çev. Editörü: B. Cangöz; 2013), *Giriş,* (ss. 1-43; Çev. B. Cangöz), Ankara: Anı Yayıncılık.

Tutar, M., Kurt, M. & Karamustafaoğlu, O. (2017). Fen bilimleri eğitimindeki beyin temelli öğrenme araştırmalarının incelenmesi (2000-2015 yılları arası), *Karaelmas Journal of Educational Sciences,* (5), 236-249.

Uluorta, N. & Atabek, E. (2003). Beyin eğitimi ve fen bilgisi laboratuar öğretimindeki yeri, *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (6), 295-304.

Üçüncü, G. & Sakız, G. (2019). Beyin temelli öğrenmenin fen bilimleri dersinde öğrencilerin akademik başarıları ve başarıya yönelik duyguları üzerine etkisi, *Bursa Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* 32(1), 345-378.

Üstünlüoğlu, E. (2007). Beyin temelli öğretime eleştirel bir yaklaşım, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* 7(2), 467-476.

Yaman, Y. & Emir, S. (2019). Beyin temelli öğretimin özel yetenekli öğrencilerin yaratıcılıklarına ve eleştirel düşünmelerine etkisi, *AİBÜ Eğitim Fakültesi Dergisi,* 19(1), 414-427.

Yavuz, S. & Yağlı, Ü. (2013). Beyin temelli öğrenme yaklaşımının İngilizce dersinde akademik başarı ve tutuma etkisi, *Karaelmas Journal of Educational Sciences,* (1) 94-111.

ŞEKİLLER WEB KAYNAKÇASI

Ana sayfa

https://www.calacademy.org/events/teacher-workshops/mindset-matters-november Erişim tarihi: 04.12.2019. (Yazar tarafından yapılandırılmıştır.)

Şekil 1.

https://www.psychegames.com/donald-olding-hebb.htm Erişim tarihi: 12.12.2019.

Şekil 2.

http://www.bilimteknik.tubitak.gov.tr/system/files/beyin.pdf Erişim tarihi: 04.12.2019. (Yazar tarafından yapılandırılmıştır.)

Şekil 3.

http://www.ilpiacenza.it/economia/studenti-alla-scoperta-delle-interfacce-neurali.html Erişim tarihi: 16.12.2019.

Şekil 4.

https://www.psychologytoday.com/nz/blog/brain-waves/201710/your-brain-cells-close-and-in-colorm Erişim tarihi: 17.12.2019.

Şekil 5.

https://www.haberturk.com/beynimizin-hangi-yarim-kuresi-daha-baskin-2489491, Erişim tarihi: 30.11.2019

Şekil 6.

https://tr.pinterest.com/pin/613545149208084842 Erişim tarihi: 30.11.2019

Şekil 7.

https://www.slideshare.net/andre9131/renmeyi-renme ("Öğrenmeyi Öğrenme ve Öğretme" sunumdan yararlanılmış yazar tarafından derlenmiştir.)

Şekil 8.

https://www.youtube.com/watch?v=NI-Np-B5miEk Erişim tarihi: 08.12.2019.

Şekil 9.

https://www.cognifit.com/tr/science/didyou-know/neurons, Erişim tarihi: 04.12.2019.

Şekil 10.

https://pikdo.biz/p/fikri-niz/2091330570164844607_3422434027 Erişim tarihi: 15.12.2019.

Şekil 11.

https://www.samsungazetesi.com/samsun/dikkat-samsun-a-cok-onemli-uyari-h657951.html Erişim tarihi: 15.12.2019.

Şekil 12.

https://forums.taleworlds.com/index.php?topic=302358 Erişim tarihi: 14.12.2019.

Şekil 13.

https://docplayer.biz.tr/56154919-On-sozler-b-a-n-g-kitap-hakkinda-bilinc-ve-kuantum-beyin-dr-sultan-tarlaci.html Erişim tarihi: 14.12.2019.

Şekil 14.

https://sinirbilim.org/beyin-gelisimi-bilissel-islevler/ Erişim Tarihi: 18.12.2019.

Şekil 15.

https://kimmuhendis.wordpress.com/2016/09/30/beyin-kimyasallari-beyin-kimyasi-ve-onemli-mineraller/ Erişim tarihi: 14.12.2019.

Şekil 16.

http://hafizanigelistir.blogcu.com/dusunce-ve-hayal-gucunu-daha-etkin-kullanma-ve-gelistirme-yontem/19897969 Erişim tarihi: 15.12.2019.

Şekil 17.

http://okyanusum.com/wp-content/uploads/2019/01/Yay%C4%B1nlanan-Bilimsel-Makaleler-1-converted.pdf Erişim tarihi: 15.12.2019.

Şekil 18.

https://humeyradalmis.wordpress.com/sanat-felsefesi/yaratma-olarak-sanat/ Erişim tarihi: 15.12.2019.

Şekil 19.

https://tr.pinterest.com/pin/245375879677143691/ ve https://www.pinterest .ca/pin/509258670357817209/ Erişim tarihi: 14.12.2019. (Yazar tarafından birleştirilmiş ve yapılandırılmıştır.)

Şekil 20.

https://pavlovspartner.com/buzdaginin-gorunen-kismi-bilinc/ Erişim tarihi: 15.12.2019.

Şekil 21.

https://twitter.com/braindrainpr Erişim tarihi: 17.12.2019.

Şekil 22.

http://yaseminuzum.blogspot.com/2016/03/duyusal-bellek.html Erişim tarihi: 12.12.2019.

Şekil 23.

http://banka-is-ilanlari.blogspot.com/2015/01/banka-sinavlari-online-yetenek-testi-1.html ve http://yemek-teknolojibilgi.blogspot.com/2017/08/beyin-yakan-zeka-soruların-cozmeye-var.html Erişim tarihi: 14.12.2019. (Yazar tarafından birleştirilmiş ve yapılandırılmıştır.)

Şekil 24.

http://ahmetserdarmutluer.com/brain-fingerprint/ Erişim tarihi: 14.12.2019.

Şekil 25.

https://medium.com/t%C3%BCrkiye/ele%C5%9Ftiri-k%C3%BClt%C3%BCr%C3%BC-9412c860bd9d Erişim tarihi: 14.12.2019. (Yazar tarafından yapılandırılmıştır.)

BÖLÜM 11

YAPILANDIRMACI ÖĞRENME KURAMI

Doç. Dr. Etem YEŞİLYURT

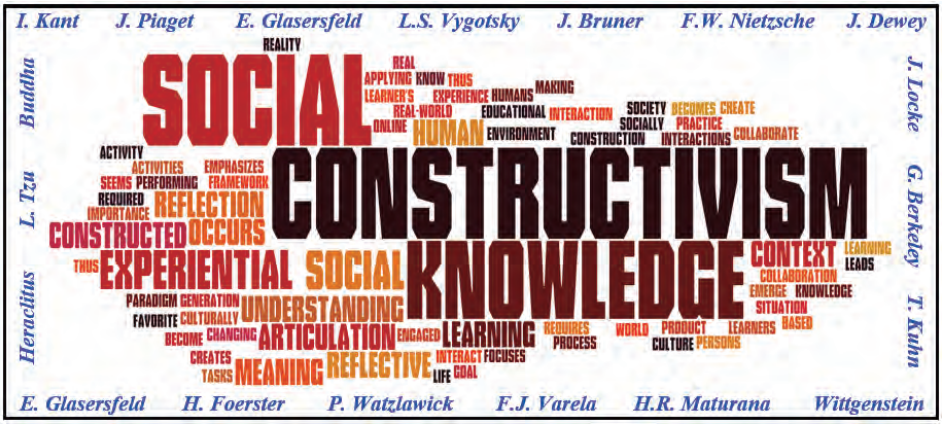

- Giriş
- Yapılandırmacılık:
- Tarihsel-Düşünsel Gelişim
- Kelime Kökeni-Tanımı
- Yeni Bilim Anlayışı
- Eğitim Felsefesi
- Yaklaşım Türleri
- Temel İlkeler
- Nesnelci Yaklaşım
- Belleğin Köksap Metaforu
- Temsilin Rolü
- Sosyal Uzlaşma
- Öğretmen
- Öğrenci
- Hedefler
- İçerik
- Öğrenme Ortamı-Süreci
- Ölçme-Değerlendirme
- Eleştiriler-Sorunlar
- Özet
- Uygulamalar
- Kaynak Önerileri
- Değerlendirme Soruları

"Eğitim bir vazoyu suyla doldurmak değil, bir çiçeğe kendi tarzında büyüyebilmesi için yardımcı olmaktır."

John Dewey

KAYNAKÇA

Acat, M. B., Karadağ, E. & Kaplan, M. (2012). Kırsal bölgelerde fen ve teknoloji dersi öğrenme ortamları: Yapılandırmacı öğrenme açısından bir değerlendirme çalışması, *Z. G. Eğitim Fakültesi Dergisi,* (18), 106-119.

Açıkgöz, K. Ü. (2007). *Aktif öğrenme.* İzmir: Biliş Yayıncılık.

Ağlagül, D. (2009). *Beşinci sınıf sosyal bilgiler dersinde sınıf öğretmenlerinin yapılandırmacı öğrenme ortamı düzenleme becerilerinin değerlendirilmesi,* Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Üniversitesi.

Akbulut Taş, M. (2014). Eğitim psikolojisi el kitabı (Editör: R.Ç. Eroğul & F. Yurtal), *Yapılandırmacılık* (ss. 551-581). Ankara: Mentis Yayıncılık.

Alesandrini, K. & Larson, L. (2002). Teachers bridge to constructivism, *The Clearing House,* 75(3), 118- 121.

Altun, M. (2006). Matematik öğretiminde gelişmeler, *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* XIX(2), 223-238.

Arslan, M. (2007). Eğitimde yapılandırmacı yaklaşımlar, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi,* 40(1), 41-61.

Aydın, H. (2012). *Felsefi temelleri ışığında yapılandırmacılık.* Anakara: Nobel Akademik Yay.

Bağcı, N. (2003). Öğretim sürecinde öğrenciye ve öğrenim amacına yönelik yeni yaklaşımlar, *Milli Eğitim Dergisi,* http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/159/bagci.htm, Erişim Tarihi: 01.05.2019.

Bakır, K. (2019). *Eğitim felsefesi.* Ankara: Nobel Akademi.

Bakırcıoğlu, R. (2012). *Ansiklopedik eğitim ve psikoloji sözlüğü.* Ankara: Anı Yayıncılık.

Brooks, J. G. & Brooks, M. G. (1999). *In search of understanding: The case for constructivist classrooms.* Virginia: Association for Supervision and Curriculum Development.

Bruner, J. S. (1986). *Actual minds, possible worlds.* Cambridge: Harward University Press.

Can, T. (2004). *Yabancı dil olarak İngilizce öğretmenlerinin yetiştirilmesinde kuram ve uygulama boyutuyla oluşturmacı yaklaşım,* Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi.

Cevizci, A. (2003). *Paradigma: Felsefe terimleri sözcüğü.* İstanbul: Pradigma Yayınları.

Çınar, O., Teyfur, E. ve Teyfur, M. (2006). İlköğretim okulu öğretmen ve yöneticilerinin yapılandırmacı eğitim yaklaşımı ve programı hakkındaki görüşleri, İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 7(11), 47-64.

Delil, A. & Güleş, S. (2007). Yeni ilköğretim 6. sınıf matematik programındaki geometri ve ölçme öğrenme alanlarının yapılandırmacı öğrenme yaklaşımı açısından değerlendirilmesi, *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* XX(1), 35-48.

Demirel, Ö. (2012). *Kuramdan uygulamaya eğitimde program geliştirme.* Ankara: Pegem A Yay.

Doğanay, A. & Sarı M. (2007). İlköğretim okullarında *oluşturmacılık ne kadar oluşturuldu? Sosyal bilgiler, fen ve teknoloji ve matematik derslerinde karşılaştırmalı bir inceleme,* (Ed. E. Erginer), 16. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi (ss.149-163). Gaziosmanpaşa Ün. Eğitim Fakültesi.

Doğanay, A. & Sarı M. (2012). Yapılandırmacı öğrenme ortamı özelliklerinin düşünme dostu sınıf özelliklerini yordama düzeyi, Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 21(1), 21-36.

Driscoll, M. P. (2005). *Psychology of learning for instruction* (Öğretim süreçleri ve öğrenme psikolojisi; Çev. Ö. F. Tutkun, S. Okay & E. Şahin; 2012). Ankara: Anı Yayıncılık.

Erdem, E. & Demirel, Ö. (2002). Program geliştirmede yapılandırmacılık yaklaşımı, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* (23), 81-87.

Erdem, M. & Kocadere, S. A. (2015). Yapılandırmacı öğrenme inanç ölçeğinin geliştirilmesi, İlköğretim Online, 14(4), 1260-1275.

Ersoy, A. (2005). İlköğretim bilgisayar dersindeki sınıf yerleşim düzeni ve öğretmen rolünün yapılandırmacı öğrenmeye göre değerlendirilmesi, *The Turkish Online Journal of Educational Technology,* 4(4), 170-181.

Fer, S. & Cırık, 1. (2007). *Yapılandırmacı öğrenme: Kuramdan uygulamaya.* İstanbul: Morpa Yay.

Fer, S. & Cırık, İ. (2006). Öğretmenlerde ve öğrencilerde, yapılandırmacı öğrenme ortamı ölçeğinin geçerlik ve güvenirlik çalışması nedir? *Edu,* 2(1), 1-26.

Fosnot, C. T. & Perry, R. S. (2005). Oluşturmacılık: Teori, perspektifler ve uygulama (Çeviri Editörü: S. Durmuş, 2007), *Oluşturmacılık: Psikolojik bir öğrenme teorisi* (ss. 9-42; Çev: E. Tekinarslan & S. Durmuş). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Gömleksiz, M. N. & Elaldı, Ş. (2011). Yapılandırmacı yaklaşım bağlamında yabancı dil öğretimi, *Turkish Studies,* 6(2), 443-454.

Gültekin, M., Karadağ, R. & Yılmaz, F. (2007). Yapılandırmacılık ve öğretim uygulamalarına yansımaları, *A.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi,* 7(2), 503-528.

Gürol, M. (2002). Eğitim teknolojisinde yeni paradigma: Oluşturmacılık, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* 12(1), 159-183.

Harris, K. R. & Graham, S. (1994). Constructivism: Principles, paradigms, and integration, *The Journal of Special Education,* 28(3), 233-247.

Hein, G. E. (1991). *Constructivist learning theory,* https://www.exploratorium.edu/ education/ifi/ constructivist-learning, Erişim Tarihi: 10.05.2019.

Hira, İ. (2002). Sosyal bilimler: Yasa koyucu tasarımdan yorumcu tasarıma, *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi,* 3(2), 81-96.

Jonassen, D. H. (1999). Designing constructivist learning environments (Editor: C. M. Reigeluth), *Instructional-design theories and models, A new paradigm of ınstructional theory,* Volume II (pp. 215-239). New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.

Jonassen, D. H., Peck K. L. & Wilson, B. G. (1999). *Learning with technology: A. constructivisit perspective.* New Jersey: Prentice Hall.

Kahveci, A. & Ay, S. (2008). Farklı yaklaşımlar-ortak çıkarımlar: Paradigmalar ve integral model ışığında beyin temelli ve oluşturmacı öğrenme, *Türk Fen Eğitimi Dergisi,* 5(3), 108-123.

Karadağ, E., Deniz, S., Korkmaz, T. & Deniz, G. (2008). Yapılandırmacı öğrenme yaklaşımı: Sınıf öğretmenleri görüşleri kapsamında bir araştırma, *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* XXI(2), 383-402.

Kesal, F. & Aksu, M. (2005). Constructivist learning environment in ELT methodology II courses, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* (28), 118-126.

Kılıç, E., Karadeniz, Ş. & Karataş, S., (2003). İnternet destekli yapıcı öğrenme ortamları, *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi,* 23(2), 149-160.

Koçakoğlu, M. (2008). *Probleme dayalı öğrenme ve motivasyon stillerinin öğrencilerin biyoloji dersine karşı tutum ve akademik başarılarına etkisi,* Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi.

Littles, D. S. & Anderson, C. E. (1999). Constructivism: A paradigm for older learners, *Educational Gerontology,* 25(3), 203-209.

Mahoney, M. J. (2004). What is constructivism and why is it growing? *Contemporary Psychology,* 49(3), 360-363.

Marlowe, B. A. & Page, M. L. (1998). *Creating and sustaining the constructivist classroom.* California: Corwin Press.

Matthews, W. (2003). Constructivism in the classroom: Epistemology, history and empirical evidence, *Teacher Education Quarterly,* 30(3), 51-64.

Mısır, Z. E. & Çalışkan, N. (2007). Kuramdan uygulamaya yapılandırmacı öğrenme yaklaşımı (Editör: E. Karadağ & T. Korkmaz), *Yapılandırmacı öğrenmede dikkat edilmesi gereken koşullar* (ss. 59-84). Ankara: Kök Yayıncılık.

Moreno, A. L. & Waldegg, G. (1993). Constructivism and mathematical education, *International Journal of Mathematical Education in Science and Technology,* 24(5), 653-661.

Oğuzkan, F. (1993). *Eğitim terimleri sözlüğü.* Ankara: Emel Matbaacılık.

Ornstein, A. C. & Hunkins, F. P. (1988). *Curriculum: Foundations, principles and issues.* New Jersey: Prentice Hall.

Ornstein, A. C. & Levine, D. U. (2008). *Foundations of education.* Boston: Houghton Mifflin.

Öncü, T. (1999). Lev S. Vygotsky'nin gelişim kuramı, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-coğrafya Fakültesi Dergisi,* 39(1-2), 227-236.

Özden, Y. (2005). Öğrenme ve öğretme. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Özlem, D. (2001). *Evrenselcilik mitosu ve sosyal bilimler* (Sosyal bilimleri yeniden düşünmek sempozyum kitabı içerisinde, ss: 61). İstanbul: Metis Yayınları.

Özmen, H. (2004). Fen öğretiminde öğrenme teorileri ve teknoloji destekli yapılandırmacı (constructivist) öğrenme, *Turkish Online Journal of Educational Technology,* 3(1), 100-111.

Perkins, D. (1999). The many faces of constructivısm, *Educational Leadership,* 57(3), 6-11.

Perkins, D. N. (1991). Technology meets constructivism: Do they make a marriage? *Educational Technology,* 31(5), 18-23.

Powell, K. C. & Kalina, C. J. (2002). Cognitive and social constructivism: Developing tools for an effective classroom, *Education,* 130(2), 241-250.

Saban, A. (2000). Öğrenme öğretme süreci. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Schunk, D. H. (2008). Learning theories: An educational perspective (Öğrenme teorileri: Eğitimsel bir

bakışla; Çev. Editörü: M. Şahin; 2014), *Yapılandırmacı teori* (ss. 234-277; Çev. M. Y. Demir), Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Semerci, Ç. (2001). Oluşturmacılık kuramına göre ölçme ve değerlendirme, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri,* 1(2), 429-440.

Sönmez, V. (2011). *Eğitim felsefesi.* Ankara: Anı Yayıncılık.

Şahin, İ. (2007). Yeni ilköğretim 1. kademe Türkçe programının değerlendirilmesi, İlköğretim Online, 6(2), 284-304.

Şimşek, N. (2004). Yapılandırmacı öğrenme ve öğretime eleştirel bir yaklaşım, *Eğitim Bilimleri ve Uygulama,* 3(5), 115-139.

Thomas, M. S. & Barbara L. K. (2005). Constructing learning: Using technology to support teaching for understanding, *Learning and Leading with Technology,* 32(5), 10-13.

Titiz, O. (2005). *Yeni öğretim sistemi.* İstanbul: Zambak Yayınları.

Ulubey, Ö. & Aykaç, N. (2017). Türkiye Cumhuriyetin ilanından 2005'e eğitim felsefelerinin ilkokul programlarına yansıması, *Mersin* Üni. Eğitim Fakültesi Dergisi, 13(3), 1173-1202.

Von Glasersfeld, E. (2005). Oluşturmacılık: Teori, perspektifler ve uygulama (Çev. Ed: S. Durmuş, 2007), *Oluşturmacılığın yansımaları* (Çev: S. Durmuş), (ss. 3-8). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Yanpar, T., Hazer, B. & Arslan, A. (2006). 10. sınıf çözünürlük konusunda oluşturmacı öğrenme yaklaşımına dayalı grup çalışmalarının kullanılması, İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 7(11), 113-122.

Yaşar, Ş. (1998). Yapısalcı kuram ve öğrenme-öğretme süreci, *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* 8, (1-2), 68-75.

Yeşilyurt, E. (2011). Yapılandırmacı öğrenme temelli bir öğretim programının oluşturulmasına ilişkin öğretmen adaylarının görüşlerinin değerlendirilmesi, *Turkish Studies,* 6(4), 865-885.

Yeşilyurt, E. (2012). Yapılandırmacı öğrenme konusunda öğretmen adaylarının yeterliği ölçeği: Geçerlik ve güvenirlik çalışması, *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi,* 3(7), 29-45.

Yeşilyurt, E. (2013). Öğretmen adaylarının öğrenim gördüğü ortamların yapılandırmacı öğrenme açısından değerlendirilmesi (Bir eğitim fakültesi örneği), *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* 33(1), 1-29.

Yeşilyurt, E. (2013). Yapılandırmacı öğrenme kuramına ilişkin bilişsel farkındalık ölçeği geliştirme çalışması: Bir ölçek revizyonu, *e-Journal of New World Sciences Academy (NWSA) Education Sciences*, 8(2), 285-307.

Yıldırım, M. C. & Dönmez B. (2008).Yapılandırmacı öğrenme yaklaşımı uygulamalarının sınıf yönetimine etkileri üzerine bir çalışma, İlköğretim Online, 7(3), 664-679.

Yurdakul, B. (2007). Eğitimde yeni yönelimler (Editör: Ö. Demirel), *Yapılandırmacılık* (ss. 39-65). Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Yurdakul, B. (2008). Yapılandırmacı öğrenme yaklaşımının sosyal-bilişsel bağlamda bilgiyi oluşturmaya katkısı, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(20), 39-67.

ŞEKİLLER WEB KAYNAKÇASI

Ana sayfa

https://shahrxeerak.files.wordpress.com/2015/04/social-constructivism.png Erişim Tarihi: 16.05.1019 (Etrafta yer alan isimler yazar tarafından eklenmiştir.)

Şekil 1.

https://en.wikipedia.org/wiki/Lev_Vygotsky Erişim Tarihi: 15.05.1019

Şekil 2.

https://tr.wikipedia.org/wiki/Heraklitos Erişim Tarihi: 10.05.1019

Şekil 3.

https://tr.wikipedia.org/wiki/Jean_Piaget Erişim Tarihi: 17.05.1019

Şekil 4.

https://tr.redsearch.org/images/6057176#images-18 Erişim Tarihi: 11.05.1019

Şekil 5.

https://constructivist.info/authors/ernst-von-glasersfeld Erişim Tarihi: 17.05.1019

Şekil 6.

https://www.babil.com/yasam-gunlugu-ile-deneyim-yonetimi-kitabi-mehmet-emin-mutlu Erişim Tarihi: 17.05.1019

Şekil 7.

http://d.ogren-sen.com/cografya/1182/index.html Erişim Tarihi: 11.05.1019

Şekil 8.

http://www.yenibiyoloji.com/vejetatif-ureme-ve-cesitleri-725/ Erişim Tarihi: 01.05.1019

Şekil 9.

https://www.icebergcocuk.com/28-eylul-eriskinler-icin-psikodrama-grup-calismasi/ Erişim Tarihi: 11.05.1019

Şekil 10.

https://cokiyiabi.com/ogretmen-ile-ilgili-anlamli-sozler/ Erişim Tarihi: 11.05.1019 (Pusula yazar tarafından eklenmiştir.)

Şekil 11.

https://slideplayer.biz.tr/slide/1975420/ Erişim Tarihi: 10.05.1019 (Düşünen öğrenci karikatürü yazar tarafından eklenmiştir.)

Şekil 12.

http://www.hatayegitim.com/8-sinif-destekleme-ve-yetistirme-kursu-kazanimlari-ve-testleri/ Erişim Tarihi: 16.05.1019

Şekil 13.

https://www.eniyiders.com/not-detay/program-gelistirme-5-unite-icerik-konu-kapsam-muhteva Erişim Tarihi: 10.05.1019 (İçerik yazar tarafından eklenmiştir.)

Şekil 15.

http://mersinakk.com/olcme-degerlendirme.html Erişim Tarihi: 10.05.1019 (İçerik yazar tarafından geliştirilmiştir.)

Şekil 16.

https://pixers.uk/posters/3d-small-people-with-a-question-mark-47187764 Erişim Tarihi: 18.05.1019

BÖLÜM 12

MOTİVASYON VE BİREYSEL FARKLAR

Doç. Dr. Zeynep BAŞERER - Doç. Dr. Dilek BAŞERER

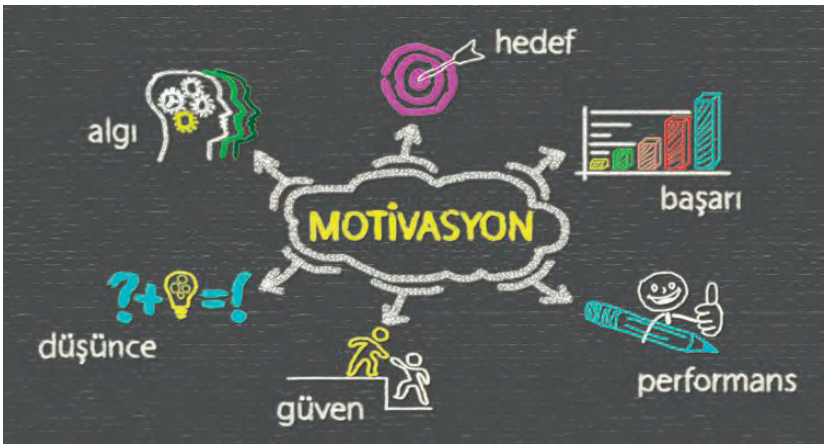

- Motivasyonun Tanımı
- Motivasyonun Özellikleri
- Motivasyonu Etkileyen Faktörler
- Motivasyon Süreci
- Motivasyonun Sınıflandırılması
- Motivasyon Teorileri
- Kapsam Teorileri
- İhtiyaçlar Hiyerarşisi Yaklaşımı
- Çift Faktör Teorisi Başarma İhtiyacı Teorisi ERG Yaklaşımı
- Süreç Teorileri
- Beklenti Teorisi
- Eşitlik Teorisi
- Amaç Teorisi
- Davranış Şartlandırma
- Motivasyonun Öğrenme Üzerindeki Etkisi
- Bireysel Farkların Öğrenme ve Motivasyon Üzerindeki Etkisi
- Özet
- Değerlendirme Soruları
- Uygulamalar
- Kaynaklar

"Ayağa Kalk! Uyumak İçin Önümüzde Sonsuzluk Var "

Ömer Hayyam

KAYNAKÇA

Ahmed, W. & Bruinsma, M. (2006). A structural model of self-concept, autonomous motivation and academic performance in cross-cultural perspective. *Electronic Journal of Research in Educational Psychology, 4*(3), 551-576.

Akat, İ. Budak, G. & Budak,G. (1994). İşletme yönetimi. İstanbul : Beta.

Alderfer, C. P. (1972). *Existence, relatedness and growth: human needs in organizational settings*. New York: Free Press.

Arıkıl, G. ve Yorgancı, B. (2012). Öğretmenlerin, Öğretmen Adaylarının ve Öğrencilerin Motivasyonu Algılama Farklılıkları. X. Ulusal Fen Bilimleri ve Matematik Eğitimi Kongresi, Niğde Üniversitesi, Eğitim Fakültesi.

Aydın, S. (2014). Öğretmen Adaylarının Başarı Amaç Yönelimleri Ve Akademik ÖzYeterliklerinin Yapısal Eşitlik Modeliyle İncelenmesi. *Turkish Studies, 9*(2), 221-230.

Bayraktar, H. (2015). Sınıf Yönetiminde Öğrenci Motivasyonu ve Motivasyonu Etkileyen Etmenler. *Turkish Studies, 10* (3). 1079-1100.

Bennet, K. O. , Seashore, H. G, & Wesman, A. G. (1966). *Manuel For The Differential Aptitude Tests: Form L and M*. (Farth Ed.), New York: Tahe Psychological Corporation.

Breen,R. &Lindsay, R. (1999). Academic Research and Student Motivation, *Studies in Higher Education, 24*(1), 7593

Brown, H. D. (2000). *Principles of Language Learning and Teaching.* New York: Pearson Education Company.

Burton, K. (2012). A study of motivation: How to get your employees moving. (1-33). https://oneill.indiana.edu/doc/undergraduate/ugrd_thesis2012_mgmt_burton.pdf sayfasından erişilmiştir.

Cenzo, A. D. & Robbins, P. (1996). *Human resurce management.* s. 305.

Çelik, E. (2015). Akademik Motivasyon. Ahmet Akın, Eyüp Çelik & Ümran Akın (Ed.). *Psikolojide Güncel Kavramlar-IV-Eğitim-Öğretim* içinde (s.99-114). Ankara: Nobel.

Çelik Kılıç, D. B. (2016). Adams'ın eşitlik teori bağlamında müzik öğretmenlerin iş tatminin belirlemeye yönelik bir araştırma. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 19* (36), 193-235.

Demirel, Ö. (2012). *Eğitimde program geliştirme.* Ankara:Pegem.

Drafke, M. W. & Kossen, S. (1997). *The human side of organizations,* New York: Addison Wesley.

Erdem, A. R. (2012). Sınıfta Güdüleme, Etkili Sınıf Yönetimi, (Ed.) Hüseyin Kıran, Ankara: Anı Yayıncılık

Ertürk, R. & Aydın, B. (2017). Öğrencilerin iş motivasyonunu arttıran ve olumsuz etkileyen durumların incelenmesi. *The Journal of Academic Social Science, 5* (58), s.582-603.

Fuller, M. A, Valacich, J. S. , & George J. F. (2008). *Information systems project management: A process and team approach. upper saddle river,* New Jersey: Pearson Prentice Hall.

Hökelekli, H. (2013). *Psikolojiye giriş.* (4.baskı). Bursa: Emin.

Karagüven, H. (2012). Akademik motivasyon ölçeğinin Türkçe'ye adaptasyonu. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi, 12*(4), 2599-2620.

Keller, J. M. (2010). *Motivational design for learning and performance:The ARCS Model approach.* NewYork, NY:Springer.a

Kutlu, H. & Sözbilir, M. (2011). Yaşam temelli ARCS öğretim modeliyle 9. Sınıf Kimya dersi "Hayatımızda Kimya" ünitesinin öğretimi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 30*(1), 29-62.

Kuzgun Y. (2006). *Zeka ve Yetenekler*. Y. Kuzgun, D. Deryakulu, (Ed.), Eğitimde Bireysel Farklılıklar, 1. Baskı, Ankara; Nobel Yayın Dağıtım, 13-70.

Kuzgun, Y. & Deryakulu, D. (2006). *Bireysel Farklılıklar ve Eğitime Yansımaları". Eğitimde bireysel farklılıklar* (Edt. Yıldız Kuzgun ve Deniz Deryakulu). 1-11, Ankara: Nobel.

Lunenburg, F. C. (2011). Goal-setting theory of motivation, *International Journal of Management, Business, and Administration, 15*(1), 1-6.

Luthans, F. (1992). *Organizational behaviour* New York: McGraw-Hill.

Malone, T. W., & Lepper, M. R. (1987). *Making learning fun: A taxonomy of intrinsic motivations for learning* In R. E, Snow M. J. Farr (Eds), Aptitude, learning and instruction: Conative and affective process analyses (pp. 223253). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.

McClelland, D.C. (1961). *The achieving society.* New York: The Free.

Morgan, C. T. (1984). *Psikolojiye giriş ders kitabı* (Çeviri), Ankara: Meteksan.

Öncül, R. (2000). *Eğitim ve eğitim bilimleri sözlüğü,* İstanbul: Milli Eğitim.

Özbay, M. (2006). Türkçe Özel Öğretim Yöntemleri-I. Ankara: Öncü.

Özgüngör, S. (2018). Motivasyon. Ş. Işık (Ed.), *Psikolojiye giriş* içinde (s.187-214). Ankara: Pegem A.

Richardson, M. Abraham, C. Bond, R. (2012). Psychological Correlates of University Students' Academic Performance: A Systematic Review and Meta-Analysis. *Psychological Bulletin. 138*(2), 353–387.

Robbins, S. P. (2009). *Organizational Behaviour: International Version*, *13/E*. Pearson Higher E.

Roe, A. (1965). *The psychology of occupations*. (6th Ed.), New York: John Wiley & Sons.

Rubin, J. & Thompson, I. (1982) *How To Be a More Successful Language Learner.* Boston: Heinle and Heinle.

Sayar, K. & Dinç, M. (2016). *Psikolojiye giriş* (6.basım). İstanbul: Dem.

Schunk, D. H., (2009). Öğrenme teorileri: Eğitimsel bir bakışla (Çeviri Editörü: Dr. Muzaffer Şahin), 5. Baskıdan Çeviri, Ankara: Nobel Seker, S. E. (2014). Beklenti teorisi, YBS Ansiklopedi, 1,(3), 15 – 17.

Seah, W. T. ve Bishop, A. J., (2000). *Values in mathematics textbooks: A wiew throught the australasian regions. Paper Presented at the Annual Meeting of the American Educational Research Association*, LA:New Orleans

Sesay, A. K., Soomro, J. A., Mansaray, A. B. , Mansaray, B. B. & Jalloh, A. A. A. (2017). The role of motivation on ınstitutional development: selecting the

appropriate theory for milton margai college of education and technology college of education and techonogy. *International Journal of Management Sciences and Business Research, 6* (11), 56-66.

Türk Dil Kurumu (TDK). (2011). Genel Türkçe sözlük. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&ara ma=kelime&guid=TD K. GTS. 580672244f2118. 68133787. 20 Ekim 2019 tarihinde edinilmiştir.

Ulusoy, A., (2007). *Güdülenme* (Editör: Prof. Dr. Ayten Ulusoy, Eğitim psikolojisi kitabında bölüm), Ankara: Anıç

Uzbaş, A. (2009). Okul Psikolojik Danışmanlarının Okulda Saldırganlık Ve Şiddete Yönelik Görüşlerinin Değerlendirilmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi, 18,* 90-110.

Ünal, F., Bursalı, H. (2013). Türkçe Öğretmenlerinin Motivasyon Faktörlerine İlişkin Görüşleri. *Middle Eastern & African Journal of Educational Research, 5,* 7-16.

Vroom, V. (1964) .*Work and motivation*, New York: Wiley.

Whiseand, P. & Rush, G. (1988). *Supervising police personnel: Back to basics, prentice hall,* New Jersey

Wegner, F. W. & Miller, L. S. (2003). *Effective police supervision, cincinnati,* Anderson Publishing Co.

Yazıcı, H. &Altun, F. (2013). Üniversite öğrencilerinin içsel ve dışsal motivasyon kaynakları ile akademik başarıları arasındaki ilişki. *International Journal of SocialScience, 6*(6), 1241-1252.

Yusoff, W. F. W., Kian,T.S. & Idris, M. T. M.. (2013). Herzberg's two-factor theory on work motivation: Does it works for todays environment. *Global Journal of Commerce & Management Perspective, 2* (5), 18-21.

KAYNAKÇA

Bayındır, N. (2008). Öğrenme stratejilerinin öğretiminde öğretmen. *Milli Eğitim, 180*, 24-30.

Belet, D. (2005). Öğrenme stratejilerinin okuduğunu anlama ve yazma becerileri ile Türkçe dersine ilişkin tutumlarına etkisi (Yayımlanmamış doktora tezi). Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.

Çiftçi, Ö. (1998). *Lise 1. sınıf öğrencilerinin kullandıkları öğrenme stratejilerinin matematik dersindeki başarıları üzerindeki etkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Ankara.

Derry, S. J., & Murphy, D. A. (1986). Designing systems that train learning ability: From theory to practice. *Review of Educational Research, 56*(1), 1-39.

Dikbaş, Y., & Kaf-Hasırcı, Ö. (2008). Öğrenme stratejileri öğretiminin ve ders işlenişinde kullanımının öğrencilerin akademik başarılarına ve tutumlarına etkisi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 9*(2), 69-76.

Eğitimpedia. (2019). Etkili öğrenmenin anahtarı. 05.12.2019 tarihinde https://www.egitimpedia.com/etkili-ogrenmenin-anahtari/ adresinden indirilmiştir.

Gagne, R. M. (1988). *Principles of instructional design*. Chicago: Halt, Rinehart and Winston.

Görgen, İ. (1997). Özetleme ve bilgi haritası oluşturma öğretiminin bilgilendirici bir metni öğrenme ve hatırlama düzeyine etkisi (Yayımlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Gümüş, N.(1997). Öğrenmeyi öğretmenin öğrenci *erişisi, kalıcılığı ve akademik benliğe etkisi* Yayımlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Güven, M. (2004). Öğrenme stilleri ile öğrenme stratejileri arasındaki ilişki (Yayımlanmamış doktora tezi). Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.

Güven, M. (2008). Programda öğretme-öğrenme süreci. B. Duman (Ed.), Öğretim ilke ve yöntemleri (2. baskı) içinde (ss. 219-332). Ankara: Maya Akademi.

Hacker, D. J., Dunlosky, J., & Graesser, A. C. (Eds.) (2009). *Handbook of metacognition in education*. New York: Routledge.

İlhan, T. (2019). Öğrenme stratejileri ve ilgili sınıflamalar. B. Oral (Ed.), Öğrenme öğretme kuram ve yaklaşımları (5. baskı) içinde (ss. 247-278). Ankara: Pegem Akademi.

Köstereliоğlu, İ., & Şentürk, Ş. (2016). Öğrenme-öğretme sürecinde bilişsel yaklaşımlar. S. Çelenk (Ed.), Öğretim ilke ve yöntemleri içinde (ss. 217-253). Ankara: Pegem Akademi.

Levin, J. R. (1986). Four cognitive principles of learning-strategy instruction. *Educational Psychologist, 21*(1-2), 3-17. doi:10.1207/s15326985ep2101&2_1

Mayer, R. E. (1992). Cognition and instruction: their historic meeting within educational psychology. *Journal of Educational Psychology,* 84(4), 405-412. doi:10.1037/0022-0663.84.4.405

Mayer, R. E. (1998). Does the brain have a place in educational psychology? *Educational Psychology Review, 10*(4), 389-396. doi:10.1023/A:1022837300988

McCombs, B. L. *(2017)* Historical review of learning strategies research: Strategies for the whole learner-a tribute to Claire Ellen Weinstein and early researchers of this topic. *Frontiers in Education, 2*(6), 1-21. doi: 10.3389/feduc.2017.00006

Nacaroğlu, D. (2019). *Müzik öğretmeni adaylarının kullandıkları öğrenme stratejilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Pamukkale Üniversitesi, Denizli.

Nisbet, J., & Shucksmith, J. (1986). *Learning strategies*. London: Routledge and Kegan Paul.

Nota, L., Soresi, S., & Zimmerman, B. J. (2004). Self-regulation and academic achievement and resilience: A longitudinal study. *International Journal of Educational Research*, *41*(3), 198-215. doi: 10.1016/j.ijer.2005.07.001

Olçum, Y. (2000). İlköğretim 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde bellek destekleyicilerinin erişi ve kalıcılığa etkisi (Yayımlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

O'Malley, J. M., Chamot, A. U., Stewner-Manzanares, G., Russo, R. P., & Küpper, L. (1986). Learning strategy applications with students of English as a second language. *TESOL Quarterly, 19*(3), 557-584. doi:10.2307/3586278

Ormrod, J. E. (2015). Öğrenme psikolojisi (Çev. Ed. M. Baloğlu). Ankara: Nobel.

Özer, B. (1998). Öğrenmeyi öğretme. A. Hakan (Ed.), *Eğitim bilimlerinde yenilikler* içinde (ss. 147-162). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları.

Özer, B. (2002). İlköğretim ve ortaöğretim okullarının eğitim programlarında öğrenme stratejileri. *Eğitim Bilimleri ve Uygulama, 1*(1), 17-32.

Özer, B. (2008). Öğrencilere öğrenmeyi öğretme. A. Hakan (Ed.), Öğretmenlik meslek bilgisi alanındaki *gelişmeler* içinde (ss. 139-152). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Özkal, N., & Çetingöz, D. (2006a). Akademik başarı, cinsiyet, tutum ve öğrenme stratejilerinin kullanımı. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, 46*, 259–275.

Özkan, M. A. (2019). *5. ve 6. sınıf bilişim teknolojileri dersinde öğrencilerin öğrenme stratejileri ile akademik başarılarının karşılaştırmalı olarak incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Burdur.

Öztürk, B, (1995). *Genel öğrenme stratejilerinin öğrenciler tarafından kullanılma durumları* (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.

Pam, M. S. (2016). What is learning strategy? Definition of learning strategy (Psychology Dictionary)? http://psychologydictionary.org/ learning-strategy/ adresinden erişilmiştir.

Pintrich, P. R., & De Groot, E. V. (1990). Motivational and self-regulated learning components of classroom academic performance. *Journal of Educational Psychology*, *82*(1), 33-40. doi: 10.1037/0022-0663.82.1.33

Pressley, M. (1990). *Cognitive strategy instruction that really improves children's academic performance*. Cambridge, MA, US: Brookline Books.

Schumaker, J. B., & Deshler, D. D. (2006).

Teaching adolescents to be strategic learners. In D. D. Deshler and J. B. Schumaker (Eds.), *Teaching adolescents with disabilities: Accessing the general education curriculum* (pp. 121-156). Thousand Oaks, CA: Corwin Press.

Schunk, D. H. (2009). Öğrenme teorileri: Eğitimsel bir bakışla (Çev. Ed. M. Şahin). Ankara: Nobel Yayıncılık.

Seifert, T. (1993). Learning strategies in the classroom. http://www. mun.ca/educ/faculty/mwatch/vol2/seifert.html adresinden erişilmiştir.

Senemoğlu, N. (2018). *Gelişim öğrenme ve öğretim: Kuramdan uygulamaya* (26. baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Senemoğlu, N., Gömleksiz, M., & Üstündağ, T., (2001). Öğrenmenin oluşumu: Öğretme model strateji ve teknikleri. Ankara: MEB Yayınları.

Sünbül, A. M. (1998). Öğrenme stratejilerinin öğrenci erişi ve tutumlarına etkisi (Yayımlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Şahin, H., & Çakar, E. (2011). Eğitim fakültesi öğrencilerinin öğrenme stratejileri ve akademik güdülenme düzeylerinin akademik başarılarına etkisi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 9*(3), 519-540.

Taşdemir, A., & Tay, B. (2007). Fen bilgisi öğretiminde öğrencilerin öğrenme stratejilerini kullanmalarının akademik başarıya etkileri. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 20*(1), 173-187.

Tay, B. (2007). Öğrenme stratejilerinin hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi dersinde akademik başarıya etkisi. *Milli Eğitim Dergisi, 173*, 87-102.

Tok, Ş., & Kaya, F. (2007). İlköğretim dördüncü sınıf Türkçe dersinde bazı öğrenme stratejilerinin tutum ve okuduğunu anlamaya etkisi. *Milli Eğitim, 176*, 8-17.

Trigwell, K., & Prosser, M. (1991). Relating approaches to study and the quality of learning outcomes at the course level. *British Journal of Educational Psychology, 61*, 265-275.

Vural, L. (2016). Öğrenme stratejileri ve öğretimi. G. Ekici (Ed.), Öğrenme-öğretme kuramları ve uygulamadaki yansımaları içinde (ss. 553-606). Ankara: Pegem Akademi.

Weinstein, C. E., & Mayer, R. E. (1986). The teaching of learning strategies. In M. C. Wittrock (Ed.), *Handbook of research on teaching* (pp. 315-327)., New York: Macmillan).

Yeşilyurt, E. (2013). Öğretmenlerin öğrenme stratejilerine ilişkin algıladıkları farkındalık düzeyi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 171*, 113-135.

Yıldız-Duban, N. (2005). İlköğretim 5. sınıf fen bilgisi dersinde öğrencilere kazandırılan öğrenme stratejilerinin öğrencilerin akademik başarıları üzerindeki etkisi. *Eğitim Araştırmaları Dergisi, 22*, 111-120.

Yorulmaz, E. (2001). Öğrenmeyi öğrenme stratejilerinin ilköğretim sosyal bilgiler öğrenci ders başarısı üzerine etkisi (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.

Yüksel, S. (2014). Öğrenme stratejileri ve sınıflamalar. S. Fer (Ed.), Öğrenme öğretme kuram ve yaklaşımları (2. baskı) içinde (ss. 149-167). Ankara: Anı Yayıncılık.

Zeegers, P. (2001). Students learning in science: A longitudinal study. *British Journal of Educational Psychology, 71*, 115-132.

Şekiller Kaynakçası

Şekil 1.

https://blog.edmentum.com/5-brain-based-learning-strategies-boost-learning-retention-and focus

Şekil 2.

https://dataworks-ed.com/blog/2015/12/how-to-learn-better-part-2-rehearsal/

Şekil 3.

https://www.designzzz.com/guide-designing-methodology/

Şekil 4.

https://dataworks-ed.com/blog/2016/01/how-to-learn-better-part-3-elaboration/

Şekil 5.

https://www.beesapps.com/wp-content/uploads/2015/06/Effective-Note-taking-1.jpg

Şekil 6.

https://metastudystrategies.weebly.com/learning-strategy-comprehension-monitoring.html

Şekil 7.

http://www.palmerlanguage.com/2011/10/language-learning-strategies-affective.html

Şekil 8.

http://elaborationstrategies.weebly.com/about-elaboration-strategies.html

BÖLÜM 14

ÇOKLU ZEKÂ KURAMI

Doç. Dr. Fatih VEYİS

- Zekânın Tanımı
- Zekâ Gelişimini Etkileyen Faktörler
- Çoklu Zekâ Kuramının Dayandığı Temeller
- Zekâ Alanları
- Çoklu Zekâ Kuramının Eğitimde Kullanılması

"Bir insanın zekâsı bilgisine göre değil, bilgi edinme yeteneğine göre ölçülür."

Andre Gide

KAYNAKÇA

Altan, M. Z. (1999). Çoklu zekâ kuramı. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, 17*(17), 105-117.

Armstrong, T. (1998). *Awekening Genius in the Classroom.* Alexandria, VA: Association for Supervision and Curriculum Development.

Armstrong, T. (2009). *Multiple Intelligences in the Classroom* (3rd Edition). Alexandria, VA: Association for Supervision and Curriculum Development.

Başaran, B. I. (2004). Etkili öğrenme ve çoklu zekâ kuramı: bir inceleme, *Ege Eğitim Dergisi* 5, 7-15.

Bümen, N. T. (2004). *Okulda çoklu zekâ kuramı* (2. Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Demirel, Ö., Başbay, A. ve Erdem, E. (2006). *Eğitimde çoklu zekâ: kuram ve uygulama.* Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Gardner, H. (2017). *Zihin çerçeveleri: çoklu zekâ kuramı* (3. Baskı). İstanbul: Alfa Bilim

Gürel, E. ve Tat, M. (2010). Çoklu zekâ kuramı: tekli zekâ anlayışından çoklu zekâ yaklaşımına. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 3*(11), 336-356.

Saban, A. (2004). Çoklu zekâ teorisi ve eğitim (4. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Sak, U. (2016). Zekâ ve delişimi. Coşkun Bayrak (Ed.), *Eğitim Psikolojisi* içinde (ss. 102-124), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Basımevi.

Temur, Ö. D. (2014). Çoklu zekâ kuramı. Sevil Büyükalan Filiz (Ed.) Öğrenme Öğretme Kuram ve Yaklaşımları içinde (ss. 172-203): Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Resimler Kaynakçası

https://emoji.com.tr/coklu-zeka-kurami/

https://time.com/73579/shakespeare-450-birthday-april-23/

http://guncelpsikoloji.net/dokuman/iletisim-becerileri-envanteri/

https://www.anneysen.com/1-6-yas-cocuk/makale/oyun-ve-oyuncak-dortluk-dortluk-cocuk-buyutmek-icin-4-yas-oyunlari_10630

http://www.burcakanaokulu.com.tr/kritik-analitik-dusunce/

https://dekopano.com/3-boyutlu-cizimler-3d/

http://www.ankaradanhaber.com/magazin/sosyal-medyada-fotograf-paylasirken-su-3-seye-dikkat-et-h1483.html

https://www.kadinvekadin.net/sizin_zek_niz_hangisi.html

http://www.magclassico.com/zeka-gelistirme-teknikleri-nelerdir.html

https://uygulamaincele.com/doga-sesleri-ile-rahatlayin/

http://www.postkolik.com/pop-kultur/20-fotografla-balenin-kusursuz-estetigi

https://www.basketbol4.com/basketbol-egitim/reverse-turn-basketball/

https://www.e-koc.org/cocuk-ergen-eriskin-ve-duygusal-zeka/

http://www.paragrafoku.com/2018/04/27/sosyal-zeka-nedir/

https://www.kesansatranc.com/genel/zeka-oyunlarinin-faydalari/

http://www.suanaokulu.com.tr/tr/okul/egitim-programi/doga-zekasi

https://www.altoastral.com.br/importancia-da-educacao/

https://www.pinterest.co.kr/pin/441704675936229558/?lp=true

BÖLÜM 15

YAŞAM BOYU ÖĞRENME

Dr. Öğr. Üyesi Selim GÜNDOĞAN

- Yaşam boyu öğrenme
- Yaşam boyu öğrenmenin öğeleri
- Yaşam boyu öğrenmenin tarihçesi
- Yaşam boyu öğrenmenin önemi
- Yaşam boyu öğrenmenin amacı
- Avrupa'da yaşam boyu öğrenme
- Türkiye'de yaşam boyu öğrenme
- Yaşam boyu öğrenmenin etkileri
- Yaşam boyu öğrenmenin faydaları
- Yaşam boyu öğrenmenin sınırlılıkları
- Özet
- Değerlendirme Soruları
- Uygulamalar
- Kaynaklar

"On yaşında bilginler gibi konuşacaklarına, altmış yaşında öğrenci gibi kalsınlar. Bilgisizlikten kurtulmak isteyenin onu açığa vurması gerekir."

Montaigne

KAYNAKÇA

Akbaş, O., & Özdemir, S. M. (2002). Avrupa Birliğinde yaşam boyu öğrenme. *Milli Eğitim Dergisi*, *155*(156), 112-126.

Akkoyunlu, B. (2008). Bilgi okuryazarlığı ve yaşam boyu öğrenme. *International Educational Technology Conference (IECT)* (6-8 Mayıs 2008), s. 11-15, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.

Aksoy, M. (2013). Kavram olarak hayat boyu öğrenme ve hayat boyu öğrenmenin Avrupa Birliği serüveni. *Bilig*, (64), 23-48.

Aslan, S., & Akçaalan, M. (2016). *Yaşam Boyu Öğrenme-Teori Ve Uygulama*. Eğitim Yayınevi.

Biesta, G. (2006). What's the point of lifelong learning if lifelong learning has no point? On the democratic deficit of policies for lifelong learning. *European Educational Research Journal*, 5(3-4), 169-180.

Bozpolat, E. (2018). Çağdaş öğretme-öğrenme yaklaşımları. M.N. Gömleksiz (Ed.), *Öğretim ilke ve yöntemleri* içinde (2. Baskı, *ss.* 271-350). Ankara: Asos Yayınları.

Chapman, J., Gaff, J., Toomey, R., & Aspin, D. (2005). Policy on lifelong learning in Australia. *International Journal of Lifelong Education*, *24*(2), 99-122.

Dong, W. (2004). Improving students' lifelong learning skills in circuit analysis. *The China Papers,* 4, 75-78.

Douglas, E. (2010). A Study of barriers to adult self-directed learning. ProQuest Dissertations & Theses Global. Retrieved from https://search.proquest.com/docview/757725252?accou

Duman, A. (2007). *Yetişkinler eğitimi*. Ankara: Ütopya Yayınevi.

Erdamar, G. Yaşam boyu öğrenme. Ö. Demirel (Ed.), *Eğitimde yeni yönelimler* içinde (4.Baskı, *ss.* 219-237). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Erdoğan, D. G. (2014). Öğretmen adaylarının yaşam boyu öğrenme eğilimlerine etki eden faktörler. *Yayımlanmamış Doktora Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu*.

Eurydice (2000). Lifelong Learning: The Contribution of Education Systems In The Member States of The European Union, Results of The EURYDICE, Survey, March. London, UK: EURYDICE (http://edz.bib.uni-mannheim.de/daten/edz-wf/eud/00/2-87116-294-8-EN.pdf, 24.11.2017 tarihinde erişildi.).

Field, J. (2001). Lifelong education. *International Journal of Lifelong Education*, *20*(1-2), 3-15.

Güleç, İ., Çelik, S., & Demirhan, B. (2012). Yaşam boyu öğrenme nedir? Kavram ve kapsamı üzerine bir değerlendirme. *Sakarya University Journal of Education,* 2 (3), 34-48.

Günüç, S., Odabaşı, H. F., & Kuzu, A. (2012). Yaşam Boyu Öğrenmeyi Etkileyen Faktörler. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, *11*(2).

Holmes, A. (2002). Lifelong learning. Oxford: Capstone Publishing.

http://arsiv.ntv.com.tr/news/15594.asp (19.08.2019)

http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:KZMJw_J1cl0J:metek.meb.gov.tr/dosyalar/Turkiye.HAYAT.BOYU.%2520OGRENME.STRATEJI.BELGESI.2009.doc+&c-

d=1&hl=tr&ct=clnk&gl=tr (erişim 25.08.2019)

http://www.milliyet.com.tr/ressam-gibi-resim-yapmayi-ogrendiler-tunceli-yerelhaber-1979635/ (26.08.2019)

http://www.ua.gov.tr/programlar/teklif- (erişim 20.08.2019)

https://www.aksam.com.tr/yasam/aydinda-cocuklarini-okulda-bekleyen-veliler-meslek-sahibi-oldu/haber-975886 (24.08.2019)

https://www.memurlar.net/haber/843050/muhtarlar-kursta-bilgisayar-ogreniyor.html (erişim 26.08.2019)

Kaya, H. E. (2014). Lifelong learning and Turkey. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 47*(1), 81-102.

Knowles, M. S. (1996). *Yetişkin öğrenenler: Göz ardı edilen bir kesim*. (S. Ayhan, çev.) Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

Kulich, J. (1982) Lifelong education and the universities: A Canadian perspective. International Journal of Lifelong Education, 1(2), 123–142.

Lowe, J. (1985). *Dünyada yetişkin eğitimine toplu bakış*. UNESCO Türkiye Milli Komisyonu.

MEB. (2009). Hayat boyu öğrenme stratejisi belgesi (2009-2014). http://metek.meb.gov.tr/dosyalar/Turkiye.HAYAT.BOYU.%20OGRENME.STRATEJI.BELGESI.2009.doc adresinden 15.08.2019 tarihinde indirilmiştir.

MEB. (2014). Türkiye hayat boyu öğrenme strateji belgesi ve eylem planı (2014-2018). http://abdigm.meb.gov.tr/projeler/ois/013.pdf adresinden 20.08.2019 tarihinde indirilmiştir.

Samancı, O., & Ocakcı, E. (2017). Hayat boyu öğrenme. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, *12*(24), 711-722.

Smith, M. K. (2001). Lifelong Learning, *the Encyclopaedias of Informal Education*. http://www.infed.org/lifelonglearning/b-life.htm. (16.08.2019)

Toprak, M., & Erdoğan, A. (2012). Lifelong learning: Concept, policy, instruments and implementation. *Journal of Higher Education and Science*, *2*(2), 069-091.

Tunca, N., Alkın-Şahin, S., & Aydın, Ö. (2015). Öğretmen Adaylarının Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimleri. *Mersin University Journal of the Faculty of Education*, *11*(2).

World Bank, 2003. Lifelong Learning in the Global Knowledge Economy: Challenges for Developing Countries. http://documents.worldbank.org/curated/en/528131468749957131/Lifelong-learning-in-the-global-knowledge-economy-challenges-for-developing-countries adresinden 16.08.2019 tarihinde indirilmiştir

BÖLÜM 16

ÖĞRENME GÜÇLÜĞÜ

Dr. Öğr. Üyesi Selim GÜNDOĞAN

- Öğrenme güçlüğü
- Öğrenme güçlüğünün belirtileri
- Öğrenme güçlüğünün nedenleri
- Öğrenme güçlüğünün türleri
- Öğrenme güçlüğünü tanılama
- Öğrenme güçlüğü yaşayan öğrencilerin eğitim süreçleri
- Özet
- Değerlendirme Soruları
- Uygulamalar
- Kaynaklar

"Hiç kimseye bir şey öğretemezsiniz, yapabileceğiniz tek şey içlerindeki öğrenme istediğini keşfetmelerine yardım etmektir."

Galileo Galilei

KAYNAKÇA

Akçin, N. (2019). Öğrenme güçlüğü olan öğrenciler için genel eğitim sınıflarında uygulanacak etkili öğretimsel stratejiler ve öğretimsel düzenlemeler. E. R. Özmen & A. Ataman (Ed.), *Öğrenme güçlüğü ve özel yetenek* içinde (1. Baskı, *ss.* 55-90). Ankara: Maya Akademi Yayın.

Akın, U. Ş., & Özmen, E. R. (2019). Öğrenme güçlüğünün tanılanması ve karşılaşılan sorunlar. E. R. Özmen & A. Ataman (Ed.), *Öğrenme güçlüğü ve özel yetenek* içinde (1. Baskı, *ss.* 27-54). Ankara: Maya Akademi Yayın.

Amerikan Psikiyatri Birliği (2001). *DSM-IV-TR tanı ölçütleri başvuru el kitabı*. (E. Köroğlu, Çev.). Ankara: Hekimler Yayın Birliği.

Amerikan Psikiyatri Birliği (2013). *Ruhsal bozuklukların tanısal ve sayımsal elkitabı (DSM-V)*. (E. Köroğlu, Çev.). Ankara: Hekimler Yayın Birliği.

Araz-Altay, M., & Görker, I. (2018). DSM-5 Kriterlerine Göre Özgül Öğrenme Bozukluğu Tanısı Alan Olguların Psikiyatrik Eş tanı ve WISC-R Profillerinin Değerlendirilmesi. *Archives of Neuropsychiatry/Noropsikiatri Arşivi*, *55*(2), 127-134.

Balıkçı, Ö. S. (2015). Öğrenme güçlüğü ve okuma. M. A. Melekoğlu & O. Çakıroğlu (Ed.), *Özel öğrenme güçlüğü olan çocuklar* içinde (1. Baskı, *ss.* 181-200). Ankara: Vize Yayıncılık.

Baykal, S., Ceylan, G., Karabekiroğlu, K., & Tekin, A. (2018). Dikkat ve öğrenme bozukluklarında WISC-R alt testleri ile psikiyatrik semptom grupları arasındaki ilişki. *Cukurova Medical Journal*, *43*(4), 785-791.

Bender, W. N. (2016). *Öğrenme güçlüğü olan bireyler ve eğitimleri.* (H. Sarı, çev. ed.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Berliner, D. C. (2009) . Are teachers responsible for low achievement by poorstudents?. *Kappa Delta Pi Record, 46* (1), 18–21.

Bigelow, B. J. (2006). There's an elephant in the room: the impact of earlyneglect and poverty on intelligence and common learning disorders in children, adolescents, and their parents. *Developmental Disabilities Bulletin, 34*, 177–215.

Butterworth, B. (2003). Dyscalculia screener. London: NferNelson Publishing Company.

Daley, S. G., & Rappolt-Schlichtmann, G. (2018). Stigma Consciousness Among Adolescents With Learning Disabilities: Considering Individual Experiences of Being Stereotyped. *Learning Disability Quarterly*, *41*(4), 200-212.

Felimban, H., Nowicki, E. A., Dare, L., & Brown, J. (2016). A comparison of Saudi and Canadian children's knowledge of the causes of learning difficulties. *British Journal of Special Education*, *43*(4), 394-415.

Felimban, H., Nowicki, E. A., Dare, L., & Brown, J. (2016). A comparison of Saudi and Canadian children's knowledge of the causes of learning difficulties. *British Journal of Special Education*, *43*(4), 394-415.

Fletcher, J. M., Francis, D. J., Morris, R. D., & Lyon, G. R. (2005). Evidence-based assessment of learning disabilities in children and adolescents. *Journal of*

Clinical Child and Adolescent Psychology, *34*(3), 506-522.

Fletcher, J. M., Lyons, G. R., Fuchs, L. S., & Barnes, M. A. (2009). *Transtornos de aprendizagem: da identificação à intervenção*. Artmed Editora.

Francis, D. J., Fletcher, J. M., Catts, H. W., & Tomblin, J. B. (2005). Dimensions affecting the assessment of reading comprehension. *Children's reading comprehension and assessment*, 369-394.

Gartland, D., & Strosnider, R. (2018). Learning Disabilities: Implications for Policy Regarding Research and Practice: A Report by the National Joint Committee on Learning Disabilities. *Learning Disability Quarterly*, *41*(4), 195-199.

Haberstroh, S., & Schulte-Körne, G. (2019). The Diagnosis and Treatment of Dyscalculia. *Deutsches Ärzteblatt International*, *116*(7), 107.

Heyman, W. B. (1990). The self-perception of a learning disability and its relationship to academic self-concept and self-esteem. *Journal of Learning Disabilities*, *23*(8), 472-475.

Horowitz-Kraus, T. (2014). Pinpointing the deficit in executive functions in adolescents with dyslexia performing the Wisconsin card sorting test: an ERP study. *Journal of learning disabilities*, *47*(3), 208-223.

https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_07/09101900_ozel_egitim_hizmetleri_yonetmeligi_07072018.pdf (Erişim: 05.09.2019)

İlker, Ö., & Melekoğlu, M. A. (2017). İlköğretim döneminde özel öğrenme güçlüğü olan öğrencilerin yazma becerilerine ilişkin çalışmaların incelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi, 18*(3), 443-469. doi: 10.21565/ozelegitimdergisi.318602

Kingdon, G. & Cassen, R. (2010). Ethnicity and low achievement in Englishschools. *British Educational Research Journal, 36* (3), 403–431.

Kingdon, G. & Cassen, R. (2010). Ethnicity and low achievement in English schools. *British Educational Research Journal*, *36* (3), 403–431.

Kirk, S. A. (1962). *Educating exceptional children*. Boston: Houghton Mifflin.

Kovaleski, J., & Prasse, D. P. (2004). Response to instruction in the identification of learning disabilities: A guide for school teams. *NASP Communiqué*, *32*(5), 159-162.

Kuşdemir, Y. (2018). Yazma güçlüğü. H. Akyol & M. Yıldız (Ed.), *Kuramdan uygulamaya yazma öğretimi* içinde (1. Baskı, *ss.* 241-284). Ankara: Pegem Akademi.

Mackay, D. F., Smith, G. C. S., Dobbie, R., Cooper, S. A., & Pell, J. P. (2013). Obstetric factors and different causes of special educational need: retrospective cohort study of 407 503 school children. *BJOG: An International Journal of Obstetrics & Gynaecology*, *120*(3), 297-308.

Mazzocco, M. M., & Myers, G. F. (2003). Complexities in identifying and defining mathematics learning disability in the primary school-age years. *Annals of dyslexia*, *53*(1), 218-253.

Melekoğlu, M. A. (2015). Özel öğrenme güçlüğüne giriş. M. A. Melekoğlu & O. Çakıroğlu (Ed.), *Özel öğrenme güçlüğü olan çocuklar* içinde (1. Baskı, *ss.* 15-47). Ankara: Vize Yayıncılık.

Norton, E. S., Beach, S. D., & Gabrieli, J. D. (2015). Neurobiology of dyslexia. Current opinion in neurobiology, 30, 73-78.

Öz, A. Ş. (2019). Bir özel eğitim kategorisi olarak öğrenme güçlüğü. E. R. Özmen & A. Ataman (Ed.), *Öğrenme güçlüğü ve özel yetenek* içinde (1. Baskı, *ss.* 1-24). Ankara: Maya Akademi Yayın.

Özkamalı, E. (2011). Öğrenme güçlükleri. Y. Brut & M. Vural (Ed.), Özel eğitim içinde (1. Baskı, *ss.* 97-115). İstanbul: Lisans Yayıncılık.

Özyürek, M. (2010). Öğrenme güçlüğü olan çocukların eğitimi. A. G. Akçamete (Ed.), *Genel eğitim okullarında özel gereksinimi olan öğrenciler ve özel eğitim* içinde (3. Baskı, *ss.* 315-336). Ankara: Kök Yayıncılık.

Reid, G. (2011). *Dyslexia* (3rd ed.). London: Continuum International Publishing.

Restori, A. F., Katz, G. S., & Lee, H. B. (2009). A critique of the IQ/achievement discrepancy model for identifying specific learning disabilities. *Europe's Journal of Psychology*, *5*(4), 128-145.

Rousselle, L., & Noël, M. P. (2007). Basic numerical skills in children with mathematics learning disabilities: A comparison of symbolic vs non-symbolic number magnitude processing. *Cognition*, *102*(3), 361-395.

Sakallı-Gümüş, S. (2013). Öğrenme güçlüğü olan öğrenciler. A. Cavkaytar (Ed.), Özel eğitim içinde (1. Baskı, *ss.* 81-100). Ankara: Vize Yayıncılık.

Sakız, H., & Baş, G. (2019). Öğrenme güçlüğü olan çocukların ve ebeveynlerinin yaşam kalitesi algılarının belirlenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi, 20*(1), 53-72. *doi: 10.21565/ozelegitimdergisi.392308*

Shalev, R. S., Manor, O., & Gross-Tsur, V. (2005). Developmental dyscalculia: A prospective six-year follow-up.*Developmental Medicine & Child Neurology*, *47*, 121–125.

Smits-Engelsman, B. C. M., Niemeijer, A. S., & Van Galen, G. P. (2001). Fine motor deficiencies in children diagnosed as DCD based on poor grapho-motor ability. *Human Movement Science, 20,* 161–182.

Snowling, M. J. (2013). Early identification and interventions for dyslexia: A contemporary view. *Journal of Research in Special Educational Needs, 13*(1), 7–14. https ://doi.org/10.1111/j.1471-

Şahin, S., & Akoğlu, G. G. (2011). Öğrenme güçlükleri olan çocuklar ve eğitimleri. N. Baykoç (Ed.), *Özel gereksinimli çocuklar ve özel eğitim* içinde (1. Baskı, *ss.* 255-270). Ankara: Eğiten Kitap.

Taşkaya, S. M. (2017). İlk okuma yazma öğretiminde karşılaşılan sorunlar ve çözüm yolları. F. Susar-Kırmızı & E. Ünal (Ed.), *İlk okuma yazma öğretimi* içinde (2. Baskı, *ss.* 231-298). Ankara: Anı Yayıncılık.

Temple, C. M. (1992). Developmental dyscalculia. In S. J. Segalowitz & I. Rapin (Eds.),Handbook of neuropsychology: Vol. 7, Child Neuropsychology(pp. 211–222). New York: Elsevier.

Thomas, D., & Woods, H. (2003). Working with people with learning disabilities: Theory and practice. London: Jessica Kingsley Publishers.

Tuğrul-Kalaç, E. 2015). Öğrenme güçlüğü tanılama süreci. M. A. Melekoğlu & O. Çakıroğlu (Ed.), *Özel öğrenme güçlüğü*

olan çocuklar içinde (1. Baskı, *ss.* 123-147). Ankara: Vize Yayıncılık.

Tuğrul-Kalaç, E. 2015). Öğrenme güçlüğü ve matematik. M. A. Melekoğlu & O. Çakıroğlu (Ed.), *Özel öğrenme güçlüğü olan çocuklar* içinde (1. Baskı, *ss.* 245-280). Ankara: Vize Yayıncılık.

Wolke, D., Schmid, G., Schreier, A. & Meyer, R. (2009). Crying and feding problems in infancy and cognitive outcome in preschool children born atrisk: a prospective population study. *Journal of Development & Behavioral Pediatrics*, *30*, 226–223.

Yıldız, M. (2013). Yazma güçlüğü (disgrafi) olan bir ilkokul 2. Sınıf öğrencisinin el yazısı okunaklılığının geliştirilmesi: Eylem araştırması. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *6*(4), 281-310.

Yurdakal, İ. H. (2017). Disleksi(Okuma Güçlüğü). F. Susar-Kırmızı & E. Ünal (Ed.), *İlk okuma yazma öğretimi* içinde (2. Baskı, *ss.* 421-468). Ankara: Anı Yayıncılık.

Zerafa, E. (2015). Helping children with dyscalculia: A teaching programme with three primary school children. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, *191*, 1178-1182.

EĞİTİM PROGRAMLARININ ABC'Sİ

Editörler

Doç. Dr. Fevzi DURSUN

Dr. Öğr. Üyesi Muhammet Fatih ALKAN

...Geleceğin Fikirleri...

EĞİTİM PROGRAMLARININ ABC'Sİ

Editörler:

Fevzi DURSUN - Muhammet Fatih ALKAN

Yazarlar:

Burak AYÇİÇEK - Ayhan BULUT - Fevzi DURSUN - Veda YAR YILDIRIM - Emin Tamer YENEN
Muhammet Fatih ALKAN - Sevim AŞİROĞLU - Ahmet AYKAN - Dilara ÇAYCI KARAKÖSE
Şefik KARTAL - Özge MAVİŞ SEVİM - Derya ÇÖLKESEN ALKIŞ

ISBN: 978-625-99269-9-5

Copyright © Vizetek

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi'ne aittir. Vizetek Yayıncılık'ın izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Sayın okuyucularımız, bandrolsüz yayınları satın almamanızı diliyoruz.

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

Yayın Koordinatörü: Ferit RESULOĞULLARI

Kapak Tasarımı & Mizanpaj: Sadık HANGÜL

1. Baskı: Ankara|Eylül, 2023

vizetek

Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA

Tel.: (0312) 482 00 11

Web: www.vizetek.com.tr

E-mail: vizetekyayincilik@gmail.com

Yayıncı Sertifika No: 41575

Baskı: Vadi Grafik Tasarım ve Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420. Cad. No: 58/1 Yenimahalle/ANKARA,
Tel: 0 312 395 85 71

Matbaa Sertifika No: 47479

EĞİTİM PROGRAMLARININ ABC'Sİ

Editör

Doç. Dr. Fevzi DURSUN

Dr. Öğr. Üyesi Muhammet Fatih ALKAN

Yazarlar

Doç. Dr. Burak AYÇİÇEK

Doç. Dr. Ayhan BULUT

Doç. Dr. Fevzi DURSUN

Doç. Dr. Veda YAR YILDIRIM

Doç. Dr. Emin Tamer YENEN

Dr. Öğr. Üyesi Muhammet Fatih ALKAN

Dr. Öğr. Üyesi Sevim AŞİROĞLU

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet AYKAN

Dr. Öğr. Üyesi Dilara ÇAYCI KARAKÖSE

Dr. Öğr. Üyesi Şefik KARTAL

Dr. Öğr. Üyesi Özge MAVİŞ SEVİM

Dr. Derya ÇÖLKESEN ALKIŞ

vizetek

Editörler Doç. Dr. Fevzi DURSUN, *Tokat Gaziosmanpaşa Ünv. Eğitim Fakültesi*
Dr. Öğr. Üyesi Muhammet Fatih ALKAN,
Tokat Gaziosmanpaşa Ünv. Eğitim Fakültesi

1. Bölüm **Eğitim Programlarına İlişkin Temel Kavramlar**
Doç. Dr. Ayhan BULUT, *Aydın Adnan Menderes Ünv. Sağlık Bilimleri Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0001-6482-8032

2. Bölüm **Eğitim Programlarının Felsefi Temelleri**
Dr. Öğr. Üyesi Muhammet Fatih ALKAN,
Tokat Gaziosmanpaşa Ünv. Eğitim Fakültesi
ORCID ID: 0000-0002-5600-0160

3. Bölüm **Eğitim Programlarının Psikolojik Temelleri**
Dr. Öğr. Üyesi Dilara ÇAYCI KARAKÖSE, *Amasya Ünv. Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0001-8915-4679

4. Bölüm **Eğitim Programlarının Tarihsel Temelleri**
Dr. Öğr. Üyesi Muhammet Fatih ALKAN,
Tokat Gaziosmanpaşa Ünv. Eğitim Fakültesi
ORCID ID: 0000-0002-5600-0160

5. Bölüm **Eğitim Programlarının Toplumsal, Ekonomik ve Konu Alanı Temelleri**
Doç. Dr. Emin Tamer YENEN, *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Ünv. Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0003-2359-3518

6. Bölüm **Eğitim Programlarında Hedefler**
Dr. Derya ÇÖLKESEN ALKIŞ, *Tokat Gaziosmanpaşa Ünv. Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0002-2906-6252

7. Bölüm **Eğitim Programlarında İçerik**
Doç. Dr. Burak AYÇİÇEK, *Tokat Gaziosmanpaşa Ünv. Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0001-8950-2207

8. Bölüm **Eğitim Programlarında Eğitim Durumları ve Sınama Durumları**
Dr. Öğr. Üyesi Sevim AŞİROĞLU, *Maltepe Ünv. Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0002-6528-4177

Bölümler ve Yazarlar

9. Bölüm **Program Geliştirmede Planlama ve Tasarım Yaklaşımları**
Dr. Öğr. Üyesi Ahmet AYKAN, *Muş Alparslan Ünv. Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0002-8033-0821

10. Bölüm **Program Geliştirme Modelleri**
Dr. Öğr. Üyesi Özge MAVİŞ SEVİM,
Tokat Gaziosmanpaşa Ünv. Eğitim Fakültesi
ORCID ID: 0000-0002-4120-5374

11. Bölüm **Program Değerlendirme Modelleri**
Dr. Öğr. Üyesi Şefik KARTAL, *Tokat Gaziosmanpaşa Ünv. Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0002-1448-0987

12. Bölüm **Türkiye'de Program Geliştirme**
Doç. Dr. Fevzi DURSUN, *Tokat Gaziosmanpaşa Ünv. Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0003-2103-8940

13. Bölüm **Program Okuryazarlığı**
Doç. Dr. Veda YAR YILDIRIM, *Tokat Gaziosmanpaşa Ünv. Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0002-2129-4189

Önsöz

Eğitim birey ve toplumların yaşamında ve geleceğinde çok büyük öneme sahiptir. Nitelikli bir eğitim sisteminden bahsedebilmek, okul dediğimiz kurumların alt yapısının gerekli şartları taşıması ve öğretim işinin temel iş göreni olan öğretmenlerin gerekli yeterlikleri taşımasına bağlıdır. Ancak bu şartlardan daha önemlisi eğitimin amaçları içeriği, öğretim sürecinin nasıl olacağına ilişkin eğitim durumları ve değerlendirme boyutlarını içeren eğitim programının sağlam bir şekilde ortaya konulmuş olmasıdır. İşlevsel ve etkili eğitim programlarının geliştirilebilmesi ise bu sürecin altında yatan bilimsel anlayışın ve alanın ilkelerinin layıkıyla uygulanmasına bağlıdır. Bu kapsamda sadece program geliştirme uzmanlarının değil, eğitim işi ile ilgili her bir bireyin eğitim programları ve öğretim alanının ortaya koyduğu bilimsel temelleri benimsemiş olması gerekir. Bu açıdan düşünüldüğünde ortaya çıkan bu kitap eğitimle ilgili birçok kesim için faydalı olacaktır.

Bu kitap farklı kurumlarda görev yapan akademisyenlerin özverili çabalarının bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Böyle bir çabaya girişmemizin temel amacı eğitim bilimleri alanında öğrenim gören lisans ve lisansüstü öğrencilere ve eğitim sistemi içerisinde görev yapan öğretmen ve eğitim yöneticilerine ve diğer ilgili uzmanlara eğitim programları ve öğretim alanına ilişkin genel bir bakış kazandırmaktır. Alanyazına katkı sunmasını ümit ettiğimiz bu çalışma, eğitim programlarına ilişkin temel kavramlar ve kuramsal temeller, programın dört temel ögesi olan hedef, içerik, eğitim durumları ve değerlendirme, program geliştirmenin planlanması, program geliştirme ve değerlendirme modelleri, Türkiye'de program geliştirmenin durumu ve program okuryazarlığı hakkında detaylar içermektedir.

Bu kitabın hazırlanması ve yayınlanmasına katkıda bulunan kıymetli yazarlar ve Vizetek Yayıncılığa teşekkür ederiz. Elimizdeki Eğitim Programlarının ABC'si adlı kitabın öğretmen adaylarına, öğretmenlere ve diğer eğitimcilere yardımcı olması ve onların mesleki gelişimlerine katkı sağlaması en önemli mutluluğumuz olacaktır.

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM 1:
EĞİTİM PROGRAMLARINA İLİŞKİN TEMEL KAVRAMLAR 1
Ayhan BULUT

BÖLÜM 2:
EĞİTİM PROGRAMLARININ FELSEFİ TEMELLERİ 15
Muhammet Fatih ALKAN

BÖLÜM 3:
EĞİTİM PROGRAMLARININ PSİKOLOJİK TEMELLERİ 35
Dilara ÇAYCI KARAKÖSE

BÖLÜM 4:
EĞİTİM PROGRAMLARININ TARİHSEL TEMELLERİ 59
Muhammet Fatih ALKAN

BÖLÜM 5:
EĞİTİM PROGRAMLARININ TOPLUMSAL,
EKONOMİK VE KONU ALANI TEMELLERİ 77
Emin Tamer YENEN

BÖLÜM 6:
EĞİTİM PROGRAMLARINDA HEDEFLER 97
Derya ÇÖLKESEN ALKIŞ

BÖLÜM 7:
EĞİTİM PROGRAMLARINDA İÇERİK 115
Burak AYÇİÇEK

BÖLÜM 8:
EĞİTİM PROGRAMLARINDA EĞİTİM DURUMLARI VE
SINAMA DURUMLARI 135
Sevim AŞİROĞLU

BÖLÜM 9:
PROGRAM GELİŞTİRMEDE PLANLAMA VE TASARIM YAKLAŞIMLARI 155
Ahmet AYKAN

BÖLÜM 10:
PROGRAM GELİŞTİRME MODELLERİ 177
Özge MAVİŞ SEVİM

BÖLÜM 11:
PROGRAM DEĞERLENDİRME MODELLERİ 195
Şefik KARTAL

BÖLÜM 12:
TÜRKİYE'DE PROGRAM GELİŞTİRME 221
Fevzi DURSUN

BÖLÜM 13:
PROGRAM OKURYAZARLIĞI 239
Veda YAR YILDIRIM

BÖLÜM **1**

EĞİTİM PROGRAMLARINA İLİŞKİN TEMEL KAVRAMLAR

Ayhan BULUT

Bölümün Amaçları

- Eğitim programı kavramının taşıdığı özellikleri sıralayabilme
- Eğitim programı kavramını tanımlayabilme
- Öğretim programı kavramının taşıdığı özellikleri sıralayabilme
- Öğretim programı kavramını tanımlayabilme
- Ders programı kavramının taşıdığı özellikleri sıralayabilme
- Resmi program, uygulamadaki program, geçiştirilen program, ekstra program ve örtük program kavramlarını tanımlayabilme

Hazırlık Soruları

1. Eğitim programı, öğretim programı ve ders programı kavramlarını karşılaştırmalı olarak tartışınız.
2. Resmi program ve uygulamadaki program kavramlarının birbirinden ayrılan yönlerini açıklayınız.
3. Öğretmenlerin geçiştirilen program kapsamında uygulamadıkları kısımları uygulamama nedenlerinin neler olabileceğini açıklayınız.
4. Okullarda ekstra program kapsamında ne tür çalışmalar yapılabilir? Açıklayınız.
5. Örtük programın öğrenci davranışlarında olası etkilerinin neler olabileceğini tartışınız.

Giriş

Günümüz dünyasında bireyler ile toplumların artan ve hızla değişen ihtiyaçlarının karşılanması konusunda eğitim ve öğretim faaliyetlerine önemli görevler düşmektedir. Eğitim-öğretim faaliyetlerinin nitelikli olarak yerine getirilmesi ancak iyi planlanmış, organize edilmiş, düzenlenmiş ve değerlendirilmiş eğitim ve öğretim programlarının işe koşulmasıyla mümkün olabilir. Bir bireyin veya toplumun gideceği yolu belirlemeden, bu yolculuk esnasında hangi bilgileri öğrenmesi gerektiğine karar vermeden, bu yolda nasıl ilerlemesi gerektiğinin farkında olmadan ve bu süreçte kendi hatalarını, eksikliklerini görerek bunları düzeltmeden geleceğini şekillendirmesi mümkün değildir. İşte bu süreçte geleceğe ışık tutacak iyi hazırlanmış programlara ihtiyaç vardır. Gürkan (2004, s.17) genel anlamıyla program kavramını *"*yapılacak işin bölümlerini ve her bölümün zamanını gösteren maddelerin tümü*"* olarak tanımlamaktadır. Program, belirlenmiş ve planlanmış bir hedefe ulaşabilmek için yapılacak faaliyetleri ve bu faaliyetlerin kapsamını, işleniş sıralamasını, zamanını, nasıl yapılacağını ve değerlendirileceğini gösteren taslaklar olarak açıklanabilir (Gelen, 2017). Oliva ve Gordon (2018), programı bir plan, program, içerik ve öğrenme yaşantıları olarak ifade etmiştir. Özetle program, bugünden başlayıp geçmişin birikimlerini göz önünde bulundurarak geleceği bir hedef doğrultusunda planlama, organize etme, uygulama ve değerlendirme faaliyetleriyle inşa etme süreci olarak tanımlanabilir.

Eğitim Programları ve Öğretim Alanına İlişkin Temel Kavramlar

Eğitim, Latin dilinde, sözlük karşılığı, ortaya çıkarmak olan "Educere" ile eğitmek, yön vermek olan "educare" ve ayrıca Latin dilinden İngiliz diline geçen "education" sözcüklerinden dilimize geçen bir terimdir (Akyüz, 2012, s. 334). Eğitimin alanyazında en çok kabul gören tanımlarından biri ise "bireyin davranışlarında kendi yaşantıları yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme sürecidir" (Ertürk, 1988, s. 12). Eğitim kavramı öğrenme ve öğretme süreçlerini de içine alan oldukça geniş ve kapsamlı bir süreçtir. Eğitim ortamındaki öğrenme ve öğretme süreçleri ne kadar zengin olursa hiç şüphesiz ki eğitimin niteliği de o kadar artacaktır. Eğitim sürecini kapsamlı, sürekli, dinamik, bilimsel, nesnel, evrensel, ulusal, insana özgü, olumluya dönük, zaman ve mekân yönünden sınırsız, ulusal kalkınma ile doğrudan ilgili, kültürü oluşturan, çok boyutlu, tecrübe ve deneyimlerden elde edilen bir uyum süreci olarak açıklamak mümkündür. Eğitim türlerini "formal ve informal eğitim" olmak üzere iki ana başlık altında toplayarak incelemek mümkündür. Formal eğitim, informal eğitimin aksine belirli bir plan ve program dâhilinde gerçekleştirilen, belirli bir amacı olan, tesadüfiliğe yer vermeyen konusunda uzmanlaşmış bir eğitimci tarafından, bir eğitim kurumunda eğitim materyalleri kullanılarak, kontrollü bir şekilde ger-

Kaynakça

Akpınar, B. (2013). *Eğitimde program geliştirme.* Ankara: Data Yayınları.

Akyüz Y. (2016). *Türk Eğitim Tarihi.* Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık

Alpan, G., (2008). Görsel okuryazarlik ve öğretim teknolojisi. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 5(2),* 74-102.

Assemi, A. ve Sheikhzade, M. (2013). Intended, implemented and experiential null curriculum. *Life Science Journal, 10*(1), 82-85.

Bacanlı, H. (2006). *Duyuşsal Davranış Eğitimi.* 3. bs. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Balyer, A. ve Gündüz, Y. (2012). of structured extracurricular facilities on students' academic and social development. *Procedia-Social and Behavioral Sciences, 46*, 4803-4807.

Bloom, B. S. (1995). İnsan nitelikleri ve okulda öğrenme (Çeviren Özçelik, D. A.) İstanbul: MEB Yayınları.

Broh, B. A. (2002). Linking extracurricular programming to academic achievement: Who benefits and why? *Sociology of Education, 75*(1), 69-95.

Büyükkaragöz, S. ve Çivi. C. (1999). *Genel Öğretim Metotları*. Öz Eğitim Yayınları. İstanbul.

Parkay, F ve W., Hass. G. (2000). *Curriculum Planning.* Boston: Allyn and Bacon.

Crawford, J. (2011). *Using power standards to build an aligned curriculum: Aprocess manual.* Thousand Oaks, CA: Corwin Press.

Demirel, Ö. (2011). Eğitimde *program geliştirme: Kuramdan uygulamaya.* Ankara: Pegem Akademi.

Demirel, Ö. (2019). *Eğitimde program geliştirme* (26. baskı). Ankara: Pegem A. Yayıncılık.

Doğan, H. (1974). Program geliştirmede sistem yaklaşımı. *Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 7*(1), 361-385.

Ebert, E. S., Ebert, C. ve Bentley, M. L. (2011). *The educator's field guide: from organization to assessment (and everything in between).* Thousand Oaks, CA: Corwin.

Eisner, E. W. (1985). *The educational imagination.* New York: Macmillan.

English, F. W. (2000). *Deciding what to teach and test: Developing, aligning, and auditing the curriculum.* Newbury Park, CA: Corwin Press.

Ertürk, (1988). *Eğitimde Program Geliştirme.* Ankara: Meteksan Basımevi.

Feldman, A. F. ve Matjasko, J. L. (2005). The role of school-based extracurricular activities in adolescent development: A comprehensive review and future directions. *Review of Educational Research, 75*(2), 159-210.

Gelen, İ. (2017). Disiplinlerarası Eğitim Araştırmaları Dergisi Journal of Interdisciplinary Educational Research 2017; 1(2); 15-29.

Gholami, M., Rahimi, A., Ghahramani, O. ve Dorri, E. R. (2016). A on null curriculum. *A Journal of Multidisciplinary Science and Technology, 7*(1), 218- 223.

Glatthorn, A. A. ve Jailall, J. M. (2000). *Aligning the curriculum.* The Principal as Curriculum Leader: Shaping What Is Taught and Tested, 83-91.

Glatthorn, A. A., Boschee, F., Whitehead, B. M. ve Boschee, B. F. (2018). *Curriculum leadership: Strategies for development and implementation.* Thousand Oaks, CA: SAGE Publications.

Gürkan, T. (2000). Öğretmenlik Mesleğiyle İlgili Temel Kavramlar, (Edit. Ersan Sözer), Öğretmenlik Mesleğine Giriş. Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları. Eskişehir.

Gürkan, T. (2004). *Eğitim, Öğretim ve Programla İlgili Temel Kavramlar. "Öğretimde Planlama ve Değerlendirme"*. (Edit: Gültekin, M.). 4. Baskı. Anadolu Üniversitesi Açık öğretim Fakültesi Yayınları. Eskişehir.

Hale, J. ve Dunlap, R. (2010). *An educational leader's guide to curriculum mapping: Creating and sustaining collaborative cultures.* Thousand Oaks, CA: Sage.

Halverscheid, S. (2004). On motivational aspects of instructor-learner interactions in

extra-curriculum activities. *International Group for the Psychology of Mathematics Education, 3*(2), 9-16.

Keskin, Y. (2009). Türkiye'de ilkokul programlarında yer alan sosyal bilgiler içerikli derslere ait öğretim programlarının gelişimine tarihsel bir bakış. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 13*, (2), 107-130.

Küçük, M. ve Yangın. S. (2018). Öğrenme ve Öğretme Süreçleri (Küçük, M. & Yangın. S.). Öğretim İlke ve Yöntemleri. (Edit: 2. Baskı. Küçük, M. Yangın, S.). Nobel Yayıncılık. Ankara.

Küçükahmet, L. (2009). *Program Geliştirme ve Öğretim.* Nobel Yayın Dağıtım. Ankara.

Küçükoğlu, A. ve Taşgın, A. (2018). Öğretimle ilgili temel kavramlar. Pegem Atıf İndeksi, 01-34.

MacNab, D. (2000). Raising standards in mathematics education: Values, vision, and TIMSS. *Educational Studies in Mathematics, 42*(1), 61-80.

Massoni, E. (201 - ricular activities on students. *Essai, 9*(27), 84-87.

McKernan, J. (2007). *Curriculum and imagination: Process theory, pedagogy and action research.* London: Routledge.

McNeil, J. D. (1996). *Curriculum: A Comprehensive Introduction.* New York: HarperCollins College Publishers Inc.

MEB, (2010). *Yaygın Eğitim Kurumları Yönetmeliği.* Ankara. MEB

Morrison, G. S. (1993). *Contemporary curriculum K-8.* Boston, Mass.: Allyn and Bacon.

Oktay, Z. (2015). Cumhuriyet dönemi ortaöğretim kurumlarında Arapça dersi öğretim programlarında iletişimsel yaklaşım. Gazi Üniversitesi, Ankara.

Oliva, P. F. ve Gordon, W. R. (2018). *Program ve öğretimin tanımlanması. Program geliştirme* (K. Gündoğdu, Çev.). içinde (s. 1-23). Ankara: Pegem.

Olivia, P. F. (1988). *Developing the curriculum.* Boston, MA: Scott, Foresman and Company.

Ornstein, A. C. ve Hunkins, F. P. (2018). *Curriculum: Foundations, principles and issues* (7th ed.). Essex, England: Pearson Education Limited.

ÖSYM (2022). *2547 sayılı yükseköğretim kanunu.*

Özçelik, D.A. (1998). *Eğitim programları ve öğretim (genel öğretim yöntemi).* Ankara: ÖSYM Yayınları.

Öztürk, M. F., ve Talas, M. (2015). Sosyal Medya ve Eğitim Etkileşimi. *Zeitschrift Für Die Welt Der Türken/Journal Of World Of Turks, 7(1),* 101-120.

Posner, G. J. (1995). *Analyzing the curriculum.* New York, NY: McGraw-Hill, Inc.

Saylor, J. G., Alexander, W. M. ve Lewis, A. J. (1981). *Curriculum planning for better teaching and learning.* New York: Holt, Rinehart and Winston.

Schreglmann, S. (2016). Türkiye'de program geliştirme konusu ile ilgili yapılan yüksek lisans ve doktora tezlerinin içerik analizi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 9* (43) ss.1492-1500.

Skelton, A. (1997). *Studying hidden curricula: developing a perspective in the light of postmodern insights. Curriculum Studies, 5*(2), 177-193.

Sönmez, V. (2015). *Program geliştirmede öğretmen el kitabı.* Ankara: Anı Yayıncılık.

Van den Akker, J. (2003). Curriculum perspectives: An introductıon. J. van den Akker, W. Kuiper ve U. Hameyer (Eds*.), Curriculum landscapes and trends* (pp. 1-10). Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.

Varış, F. (1996). Eğitimde program geliştirme *"Teori ve teknikler".* Ankara: Alkım Yayıncılık.

Walker, D. (2003). *Fundamentals of curriculum: Passion and professionalism.* Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.

Yüksel, S. (2004). Örtük program: Eğitimde saklı uygulamalar. Ankara: Nobel Yayınları.

BÖLÜM **2**

EĞİTİM PROGRAMLARININ FELSEFİ TEMELLERİ

Muhammet Fatih ALKAN

Bölümün Amaçları

- Felsefe ile eğitim programları arasındaki ilişkiyi açıklayabilme
- Genel felsefelerin temel özelliklerini açıklayabilme
- Eğitim felsefelerinin temel özelliklerini açıklayabilme
- Eğitim felsefelerinin eğitim programlarına yansımalarını somut örneklerle tartışabilme

Hazırlık Soruları

1. Felsefenin eğitim programları açısından önemini tartışınız.
2. Günümüzde Millî Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda uygulanan programların altında yatan felsefi anlayış ve gerçekleştirilen eğitsel uygulamaların birbiri ile örtüşme durumunu tartışınız.
3. Geleneksel felsefeler ile modern felsefeleri karşılaştırarak tartışınız.
4. Sizin eğitime yönelik felsefi anlayışınızı örnekleri ile açıklayınız.

Giriş

Geniş bir çerçeveden yaklaşıldığında, her türlü eğitim insan yaşamının iyileştirilmesi için bir araç olarak düşünülebilir. Bu aracın nasıl kullanılacağı noktasında ise devreye felsefe girmektedir. İnsanlık tarihi bütün büyük eğitimcilerin aynı zamanda birer filozof olduğuna ve bu felsefi görüşlerinin kaçınılmaz bir şekilde eğitim anlayışlarına yansıdığına tanıklık etmektedir (Bhatt, 2018). Bu bağlamda, mevcut eğitim sistemleri üzerinde büyük etkisi olan Dewey (1916) her ne kadar felsefenin tanımını yapmanın zorluğuna işaret etse de felsefeyi en genel anlamda eğitim kuramı olarak gördüğünü belirtmiştir. Bu durum felsefe ile eğitimin birbiri ile ne derece ilişkili olduğunu göstermesi açısından oldukça önemlidir. Eğitimle ilişkili tüm sorunlar aynı zamanda felsefenin konusudur. Dolayısıyla eğitimin, felsefenin uygulama alanlarından birisi olduğunu ifade etmek yanlış olmaz. Rather'ın (2016) belirttiği gibi, felsefi temeller olmadığında, eğitim alakasız, anlamsız ve ruhsuz bir hale gelmektedir. Kısaca, felsefe yol gösterir, eğitim ise bu yolu takip eder. Felsefe olmadan düzenlenen bir eğitim eksik kalır. Eğitim ve felsefe bu anlamda birbirinin tamamlayıcısıdır (Dash, 2015; Maviş Sevim, 2022). Eğitim ve felsefe arasındaki ilişkiler aşağıda maddeler halinde özetlenmektedir (Bhatt, 2018; Ornstein, 1991; Rather, 2016):

- Felsefe insan, toplum ve dünyaya ilişkin kuramlar sunar.
- Felsefe yaşam amaçlarının belirlenmesinde temel faktördür. Eğitim ise bu amaçlara ulaşılması konusunda bireyleri destekler.
- Felsefe eğitim sisteminin sınırlarını ve kullanacağı araçları belirler.
- Tarih boyunca eğitim üzerinde büyük etki gösteren farklı eğitsel hareketlerin hepsi büyük felsefeciler tarafından başlatılmıştır.
- Felsefe daha çok kuramla ilgiliyken eğitim uygulamalı ve dinamik bir alandır.
- Felsefe yaşamdaki önemli değerleri belirlerken eğitim bu değerlerin kazanılmasını amaçlar.
- Felsefe eğitimcilere okul ve düzenleme noktasında bir çerçeve çizer.
- Felsefe, okulun amaçlarının neler olması gerektiği, hangi konuların değerli olduğu, öğrencilerin nasıl öğrendiği ve hangi yöntem ve materyallerin kullanılması gerektiği gibi konularda eğitimcilere yol gösterir.

Sözü geçen ilişkiler göz önünde bulundurulduğunda, felsefenin eğitimi birçok açıdan etkilediği açıkça görülmektedir. Bu noktalardan biri de eğitim programlarıdır. Hayata ilişkin felsefi yaklaşım temelde eğitim programının belirlenmesinde rehberlik eden faktördür. Diğer bir ifade ile felsefenin eğitim içerisinde

Kaynakça

Akpınar, B. (2017). Eğitimde program geliştirmenin felsefi temelleri. B. Oral ve T. Yazar (ed), *Eğitimde program geliştirme ve değerlendirme* (s. 43-84). Ankara: Pegem Akademi.

Bhatt, S. R. (2018). *Philosophical foundations of education.* Singapur: Springer.

Cevizci, A. (1999). *Paradigma felsefe sözlüğü.* Ankara: Paradigma Yayınları.

Chandra, S. S. ve Sharma, R. K. (2006). *Philosophy of education.* Delhi: Atlantic Publishers.

Dash, N. R. (2015). *Philosophical foundation of education.* Bhubaneswar: Utkal University.

Dewey, J. (1916). *Democracy and education.* Toronto: Macmillan.

Dhiman, O. P. (2008). *Foundations of education.* New Delhi: A.P.H Publishing Corporation.

Ebert, E. S. ve Culyer, R. C. (2011). *School: An introduction to education.* USA: Wadsworth.

Ertürk, S. (2013). *Eğitimde program geliştirme.* Ankara: Edge Akademi.

Flynn, T. (2006). *Existentialism: A very short introduction.* New York: Oxford University Press.

Gutek, G. (2001). *Eğitime felsefi ve ideolojik yaklaşımlar.* Çeviren Nesrin Kale, Ankara: Ütopya Yayınları.

Güçlü, M. (2019). *Eğitim felsefesi.* Ankara: Pegem Akademi.

Maviş Sevim, F. Ö. (2022). Eğitim felsefesi ve yönünden karakter ve değer eğitimi. M. Murat ve E. Yılmaz (ed), *Karakter ve değer eğitimi* (s. 149-170). İstanbul: Lisans Yayıncılık.

Miller, A. (2019). Realism. E. Zalta (Ed), *The Stanford encyclopedia of philosophy.* Stanford University. https://plato.stanford.edu/archives/win2019/entries/realism adresinden alındı

Oliva, P. (1988). *Developing the curriculum.* USA: Scott, Foresman and Company.

Ornstein, A. C. (1991). Philosophy as a basis for curriculum decisions. *The High School Journal, 74*(2), 102-109.

Ornstein, A. ve Hunkins, F. (2009). *Curriculum: Foundations, principles, and issues.* USA: Pearson.

Ornstein, A. ve Levine, D. (2008). *Foundations of education.* Boston: Houghton Company.

Ozmon, H. A. ve Craver, S. M. (2003). *Philosophical foundations of education.* New Jersey: Merrill Prentice Hall.

Panza, C. ve Gale, G. (2008). *Existentialism for dummies.* Indiana: Wiley Publishing.

Rather, A. R. (2016). *Theory and principles of education.* New Delhi: Discovery Publishing.

Recto, A. (2005). *Foundations of education: Volume II.* Phillippines: Rex Book Store.

Reynolds, J. (2006). *Understanding existentialism.* Buckinghamshire: Acumen Publishing Limited.

Robinson, D. S. (2015). Idealism. *Encyclopedia Britannica.* https://www.britannica.com/topic/idealism adresinden alındı

Sharma, R. N. (2002). *Textbook of educational philosophy.* New Delhi: Kanishka Publishers.

Sofroniou, A. (2018). *Mine own ideology idealism politics.* Lulu.com

Solomon, R. (2005). *Existentialism.* New York: Oxford University Press.

Talawar, M. S. ve Pradeep Kumar, T. (2010). *Philosophical and sociological foundations of education.* New Delhi: Himalaya Publishing House.

Tanner, D. ve Tanner, L. (2007). *Curriculum development: Theory into practice.* USA: Pearson.

Thayer, H. S. ve Rosenthal, S. B. (2015). Pragmatism. *Encyclopaedia britannica.* https://www.britannica.com/topic/pragmatism-philosophy adresinden alındı

Yazıcı, S. (2009). *Felsefeye giriş.* Ankara: Öncü Kitap.

BÖLÜM **3**

EĞİTİM PROGRAMLARININ PSİKOLOJİK TEMELLERİ

Dilara ÇAYCI KARAKÖSE

Bölümün Amaçları

- Psikoloji ile eğitim arasındaki ilişkiyi açıklayabilme
- Öğrenme yaklaşımlarını açıklayabilme
- Öğrenme yaklaşımlarının program geliştirme süreci üzerindeki etkilerini karşılaştırabilme

Hazırlık Soruları

1. Psikolojinin eğitime olan etkileri sizce nelerdir?
2. Program geliştirme sürecinde eğitim psikolojisi program geliştirme uzmanına nasıl katkı sağlar?
3. Benimsenen öğrenme yaklaşımı program geliştirme sürecini nasıl değiştirir?

Giriş

Eğitime yön veren faktörlerin başında psikoloji bilimi gelmektedir. Psikoloji insan davranışlarını ve altında yatan nedenleri araştırdığı için doğal olarak eğitimi de etkilemektedir. Bu etkiler bireylerin nasıl öğrendiği, öğrenmeyi etkileyen faktörler ve etkili öğrenmenin nasıl olacağı şeklinde sıralanmaktadır (Fer, 2022). Eğitim psikolojisindeki gelişmeler eğitim programlarını da doğal olarak etkilemektedir. Eğitim psikolojisi çalışmaları eğitim programları için önemli bir kaynaktır. Eğitim psikolojisi altında yapılan çalışmalarla bireyin öğrenmesi ve doğal olarak etkili öğretim gerçekleştirmek için program geliştirme uzmanlarına önemli bir bilgi kaynağı sağlanmaktadır. Eğitim dünyasında yaşanan gelişmelerden hareketle öğrenme üzerine farklı bakış açıları ortaya çıkmıştır. Bu bakış açıları üzerine yapılan çalışmalarla öğrenme üzerine çeşitli kuramlar doğmuştur. Bu kuramlar öğrenmeyi farklı yönleri ile ele alıp öğrenmenin nasıl gerçekleştiğinin temellerini atmaya çalışmaktadır. Öğrenme üzerine yapılan çalışmalar daha sonrasında öğretme süreçlerine ışık tutmaktadır. Özellikle okul ortamlarında etkili öğretimi sağlama ve bireysel farklılıklarla birlikte öğrencilerin farklı yeterlikleri nasıl geliştirdiği açısından eğitim psikolojisi program geliştirme için önemli bir temel oluşturmaktadır (Biehler, 2006). Bu açıdan bir program geliştirme sürecinde öğrenme psikolojisinden faydalanmamak düşünülemez.

Bireyin öğrenmesi üzerine karar vermek doğal olarak kendinden sonra gelen süreçlere de yön vermektedir. Öğrenmenin nasıl gerçekleştirileceği hakkında karar verince öğretme sürecinde ve bir nevi değerlendirme durumlarında kullanılacak yöntemlere de karar verilmiş demektir. Eğitim psikolojisi öğrenme sürecine karar vermek, öğrenmeyi anlamak ve mesleki gelişimi desteklemek için program geliştirme sürecine katkı sağlamaktadır (Seifert, 1991). Program geliştirme uzmanı öğrenme, öğrenci ihtiyaçları, planlama ve değerlendirme hakkında karar verirken eğitim psikolojisinin bilgi birikiminden faydalanmaktadır. Program geliştirme uzmanının öğrenme iklimi, öğrenci özellikleri gibi özellikleri göz önüne alarak öğretim sürecini yapılandırması gerekmektedir. Ayrıca program uygulayıcısı olan öğretmenlerin de mesleki olarak gelişimini desteklemek eğitim psikolojisinden etkilendiği kadar program geliştirme sürecine de katkı sağlamaktadır.

Her program geliştirme çalışmasının temelinde etkili öğretimi ve kalıcı öğrenmeyi sağlamak temel amaçtır. Bu noktada yaşam boyu devem eden öğrenme sürecinde etkili ve kalıcı öğrenmeyi sağlamak için eğitim psikolojisinden elde edilen bilgilere program geliştirme uzmanları tarafından ihtiyaç duyulmaktadır (Ornstein ve Hunkins, 2016). Bir programın başarı uygulamanın ardından bireylerin öğrenmelerindeki kalıcılık ile doğrudan ilişkilidir. Öğrenme ve öğretme arasındaki ilişkinin gücünün ve kalıcılığının nasıl artırılacağına ilişkin yapılan çalışmalar daha etkili ve başarılı programların geliştirilmesine yardımcı olmaktadır.

Kaynakça

Baviskar, S. N., Hartle, R. T., ve Whitney, T. (2009). Essential criteria to characterize constructivist teaching: Derived from a review of the literature and applied to five constructivist-teaching method articles. *International Journal of Science Education*, *31*(4), 541-550.

Bayhan, P. ve Artan, İ. (2007). Çocuk Gelişimi ve Eğitimi. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

Biehler, S. (2006). Psychology Applied to Teac-

Demirel, Ö. (2020) Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Erden, M. ve Akman, Y. (2014). Eğitim Psikolojisi: Gelişim-öğrenme-öğretme. Ankara: Edge Yayınevi.

Fer, S. (2022). Eğitimde Program Geliştirme Kuramsal Temellere Bakış. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Fer, S. ve Cırık, İ. (2007). Yapılandırmacı Öğrenme: Kuramdan Uygulamaya. İstanbul: Morpa Yayınları.

Glasersfeld, E. V. (1995). A Constructivist approach to teaching. L. P. Steppe ve E. J. Gale, (Ed.). New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.

Hanley, S. (1994). On Constructivism. Maryland Collaborative for Teachers, The University of Maryland. https://systemika.g-i.cz/record/1622/files/Hanley,%20Susan%20-%20On%20Constructivism.pdf adresinden 13.08.2023 tarihinde erişilmiştir.

Maviş, F. Ö. (2015). Bilgiyi İşleme Kuramı. M. Arslan (Ed.) Öğrenmenin Nörofizyolojisi ve Öğretimde Yeni Yaklaşımlar içinde (s.29-52).Ankara: Anı Yayıncılık.

Morgan, C. T. (2010). Psikolojiye Giriş. (Çev. S. Karakaş ve R. Eski) Konya: Eğitim Kitabevi Yayınları. (Orijinal yayın tarihi 1991).

Ornstein, A.C. ve Hunkins, F. P. (2016). Eğitim Programı: Temeller, İlkeler ve Sorunlar. (Çev. A. Arı) Konya: Eğitim Yayınevi.

Önkuzu, E. (2015). Yapılandırmacı Öğrenme. M. Arslan (Ed.) Öğrenmenin Nörofizyolojisi ve Öğretimde Yeni Yaklaşımlar içinde (s.73-90).Ankara: Anı Yayıncılık.

Özden, Y. (2003). Öğrenme ve Öğretme. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Rousseau, J. J. (2019). Emile. (Çev. Y. Avunç) İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Saunders, W. L. (1992). The constructivist perspective: Implications and teaching strategies for science. *School science and mathematics*, *92*(3), 136-141.

Seifert, K. L. (1991). Educational Psychology.

Senemoğlu, N. (2016). Gelişim, Öğrenme ve Öğretim: Kuramdan Uygulamaya. Ankara: Anı Yayıncılık.

Şentürk, Ş. ve Evcim, H. (2021). Program Geliştirmenin Kuramsal Temelleri. G. Ekici ve S. M. Özdemir (Ed.) Çağdaş Bakış Açısıyla Eğitimde Program Geliştirme ve Değerlendirme içinde (s. 31-70). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Şişman, Ş. (2019). Eğitime Giriş. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

BÖLÜM **4**

EĞİTİM PROGRAMLARININ TARİHSEL TEMELLERİ

Muhammet Fatih ALKAN

Bölümün Amaçları

- Eğitim programlarının tarihsel temellerinin önemini açıklayabilme
- Program geliştirme alanın tarihsel gelişim ve ortaya çıkış serüveninde önemli dönüm noktalarını tartışabilme
- Türkiye'de program geliştirme alanında yaşanan belli başlı aşamaları açıklayabilme
- Eğitim ve eğitim programları açısından önemli kişilerin belli başlı katkılarını açıklayabilme

Hazırlık Soruları

1. Program geliştirmenin tarihsel gelişim sürecinin bugünkü program geliştirme çalışmalarına nasıl bir yansıması olabileceğini tartışınız.
2. Program geliştirmenin tarihsel gelişim sürecini göz ardı eden bir program geliştirme anlayışında ne gibi sorunlar yaşanabilir?
3. Program geliştirmenin tarihsel temelleri neden önemlidir?
4. Dünya eğitim ve program geliştirme tarihine damga vurmuş isimler hakkında hangi bilgilere sahipsiniz?

Giriş

Eğitim programları alanının tarihsel gelişiminin bilinmesi program yapıcılara ve eğitim paydaşlarına alınacak her türlü kararda rehberlik etmektedir. Diğer bilim alanlarında olduğu gibi birikimli bir şekilde ilerleyen program geliştirme alanının hangi aşamalardan geçtiğinin anlaşılması, günümüzdeki konumunu ve önemini kavramak için gereklidir. Ayrıca program geliştirme alanına tarihsel bir bakış açısı, daha önceki deneyimlerden faydalanmak, yapılan hataları tekrarlamamak ve iyi örnekleri göz önünde bulundurmak açısından faydalıdır. Bu kısımda bir bilim alanı olarak program geliştirmenin ortaya çıkışı ve geçirmiş olduğu süreçler, Türkiye'de bu alanın kaydettiği önemli aşamalar ve eğitim programlarının tarihi açısından öne çıkan isimler ele alınmaktadır.

Program Geliştirme Alanının Tarihsel Serüveni

Her ne kadar program geliştirme çalışmaları günümüzdeki anlamıyla bir bilim alanı haline 20. yüzyılda gelmiş olsa da eğitim uğraşı çok daha eskilere dayanmaktadır. Örneğin, Antik Çin'de eğitimin amacı seçkin sınıf erkeklerini Konfüçyüs ilkeleri temelinde imparatorlukta elit yönetici olmaya hazırlamaktı. Bu dönemde eğitim sürecinde Konfüçyüs'ün eserlerinin ezber yoluyla öğrenilmesi yer almıştır. Ayrıca eğitilen kişilerin mesleğe başlamadan önce yazılı sınavlara tabi tutulduğu da bilinmektedir. Antik Mısır'da ise memur ihtiyacını karşılamak amacıyla üst sınıfa mensup erkeklerin din adamı ve kâtip olmaları için eğitime alındığı belirtilmektedir (Ornstein ve Levine, 2008). Antik Yunan'da yer alan şehir devletleri büyük oranda benzerliklere sahip olsa da farklılaşan yönleri de mevcuttur. Atinalılar yazma, aritmetik, hitabet, edebiyat ve vatandaşlık sorumluluklarının öğretilmesine vurgu yaparken Spartalılar ise asker ve komutan yetiştirmeye ağırlık vermiştir. Her iki şehir devletinde de vatandaşlık sahibi olanların 7-20 yaş aralığındaki erkek çocuklarına eğitim sağlanmıştır. Antik Yunan eğitim anlayışı tamamen olmasa da Roma İmparatorluğu üzerinde etkili olmuştur. Romalılar daha çok yönetici ve askeri kazandırmak amacıyla 7-20 yaş aralığındaki vatandaşlarına okuma-yazma, aritmetik, felsefe ve hitabet eğitimi vermişlerdir. Ayrıca alınan yeni toprakları Romalılaştırmak için de okulları kullandıkları bilinmektedir. Cicero, Quintilian ve Marcus Aurelius Roma eğitimi üzerinde düşünceler üreten ve uygulamaya geçiren önemli karakterlerdir (Lawton ve Gordon, 2002).

Roma'nın çöküşü ve Rönesans arasındaki süreyi (500-1453) kapsayan Orta Çağ'da Roma İmparatorluğu'ndan kalan boşluğu Papalık doldurmuştur. İlk ve ortaöğretim düzeyindeki kilise okullarında dini ve beşerî bilimlere ilişkin dersler okutulmuştur. Üniversitelerde ise din bilimi, hukuk ve tıp eğitimi ağırlıklı olarak verilmiştir. Ayrıca meslek odaları mesleki eğitim verirken kalelerde de askeri

Kaynakça

Acton, H. B. (2021). *Herbert Spencer. Encyclopedia Britannica.* https://www.britannica.com/biography/Herbert-Spencer

Aktan, S. (2015). John Franklin Bobbitt'te program düşüncesinin gelişimi: Tarihsel bir inceleme. *Turkish Studies - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 10*(15), 35-50.

Akyüz, Y. (2016). *Türk eğitim tarihi: M.Ö. 1000-M.S. 2016.* Pegem Akademi.

Arslan, M. (2000). Cumhuriyet dönemi ilkokul programları ve özellikleri. *Milli Eğitim Dergisi* (146).

Bobbitt, J. F. (1918). *The curriculum.* Houghton

Bobbitt, J. F. (1924). *How to make a curriculum.*

Britannica, T. Editors of Encyclopaedia. (2020a). *Johann Friedrich Herbart. Encyclopedia Britannica.* https://www.britannica.com/biography/Johann-Friedrich-Herbart

Britannica, T. Editors of Encyclopaedia. (2020b). *Maria Montessori. Encyclopedia Britannica.* https://www.britannica.com/biography/Maria-Montessori

Britannica, T. Editors of Encyclopaedia. (2020c). *Jean Piaget. Encyclopedia Britannica.* https://www.britannica.com/biography/Jean-Piaget

Charters, W. W. (1923). *Curriculum construction.* Macmillan.

Colby, F. M. ve Williams, T. (1914). *New international encyclopedia* (Cilt V). Dodd, Mead and Company.

Curtis, S. J. (2020). *Friedrich Froebel. Encyclopedia Britannica.* https://www.britannica.com/biography/Friedrich-Froebel

Çelenk, S. (2008). Türk eğitim tarihinde lâikleşme süreci. *İlköğretim Online, 7*(2), 368-375.

Demirel, Ö. (2013). *Eğitimde program geliştirme* (20 b.). Pegem Akademik.

Doğan, İ. (2018). *Türk eğitim tarihi.* Nobel .

Eisner, E. W. (1967). Franklin Bobbitt and the "science" of curriculum making. *The School Review, 75*(1), 29-47.

English, A. R. (2014). Herbart, Johann F. D. C. Phillips (Ed.) *Encyclopedia of educational theory and philosophy* (Cilt I, s. 372-375). SAGE Publications.

Francis, M. (2014). Spencer, Herbert. D. C. Phillips (Ed.) *Encyclopedia of Educational Theory and Philosophy* (Cilt II, s. 781-785). SAGE Publications.

Gibbons, A. (2017). Kindergarten: Philosophical movements in the nineteenth century. M. A. Peters (Ed.) *Encyclopedia of educational philosophy and theory* (s. 1218-1222). Springer.

Glatthorn, A. A., Boschee, F., Whitehead, B. M. ve Boschee, B. (2018). *Curriculum leadership: Strategies for development and implementation.* SAGE publications.

Gouinlock, J. S. (2020). *John Dewey. Encyclopedia Britannica.* https://www.britannica.com/biography/John-Dewey

Gözütok, D. (2003). Curriculum development in Turkey. W. Pinar (Ed.) *International handbook of curriculum research* (s. 607-621). Lawrence Erlbaum Associates.

Johnson, B. L. (1953). Werrett Wallace Charters. *The Journal of Higher Education, 24*(5), 239-281.

Korkmaz, İ. (2017). Cumhuriyetten günümüze Türkiye'de program geliştirme ve değerlendirme çalışmaları. B. Oral ve T. Yazar (Ed.) *Eğitimde program geliştirme ve değerlendirme* (s. 584-609). Pegem Akademi.

Lawton, D. ve Gordon, P. (2002). *A history of western educational ideas.* Woburn Press.

Liu, X. (2017). Did there exist two stages of Franklin Bobbitt's curriculum theory? *Educational Studies in Japan: International Yearbook, 11*, 71-81.

Lourenço, O. (2014). Piaget, Jean. D. C. Phillips (Ed.) *Encyclopedia of educational theory and philosophy* (Cilt II, s. 623-628). SAGE Publications.

MEB. (2021). *Sıkça sorulan sorular*. https://mufredat.meb.gov.tr/SSS.aspx

Meek, A. (1993). On setting the highest standards: A conversation with Ralph Tyler. *Edu-*

cational Leadership, 50(6), 83-86.

Menck, P. (2014). Comenius, Johann Amos. D. C. Phillips (Ed.) *Encyclopedia of educational theory and philosophy* (Cilt I, s. 155-157). SAGE Publications.

Mintz, A. I. (2017). Dewey on educational aims. M. A. Peters (Ed.) *Encyclopedia of educational philosophy and theory* (s. 489-493). Springer.

Nowakowski, J. R. (1983). On educational evaluation: A conversation with Ralph Tyler. *Educational Leadership*, 24-29.

Nyre, G. F. ve Rose, C. (1979). The practice of evaluation. *POD Quarterly: The Journal of the Professional and Organizational*, 189-194.

Ornstein, A. ve Hunkins, F. (2009). *Curriculum: Foundations, principles, and issues.* Pearson.

Ornstein, A. ve Levine, D. (2008). *Foundations of education.* .

O'Shea, J. A. (1985). A journey to the midway: Ralph Winfred Tyler. *Educational Evaluation and Policy Analysis, 7*(4), 447-459.

Provenzo Jr, E. F. (2014). Froebel, Friedrich. D. C. Phillips (Ed.) *Encyclopedia of educational theory and philosophy* (Cilt I, s. 342-343). SAGE Publications.

Rençber, İ. (2008). *Yeni ilköğretim programının uygulanmasında karşılaşılan sorunlara ilişkin müfettiş, yönetici ve öğretmen görüşleri.* (Yayımlanmamış doktora tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.

Rud, A. G. ve Attwood, A. (2017). Dewey lab school at the university of Chicago. M. A. Peters (Ed.) *Encyclopedia of educational philosophy and theory* (s. 480-484). Springer.

Silber, K. (2021). *Johann Heinrich Pestalozzi. Encyclopedia Britannica.* https://www.britannica.com/biography/Johann-Heinrich-Pestalozzi

Smith, S. J. (2014). Pestalozzi, Johann H. D. C. Phillips (Ed.) *Encyclopedia of educational theory and philosophy* (Cilt II, s. 601-602). SAGE Publications.

Stavropoulou, A. ve Stroubouki, T. (2014). Evaluation of educational programmes – the contribution of history to modern evaluation thinking. *Health Science Journal, 8*(2), 193-204.

Tevhidi Tedrisat Kanunu. (1924). Resmi Gazete (06.03.1924). Sayı: 63.

Thayer-Bacon, B. J. (2014). Montessori education. D. C. Phillips (Ed.) *Encyclopedia of educational theory and philosophy* (Cilt II, s. 532-534). SAGE Publications.

Tomlinson, S. (1996). From Rousseau to evolutionism: Herbert Spencer on the science of education. *History of Education, 25*(3), 235-254.

Tuncel, İ. (2014). Program geliştirmenin kuramsal temelleri. H. Şeker (Ed.) *Eğitimde program geliştirme: Kavramlar yaklaşımlar* (s. 19-70). Anı Yayıncılık.

Tyler, R. (1949). *Basic principles of curriculum and instruction.* The University of Chicago Press.

Wraga, W. G. (2003). Charters, W. W. (1875-1952). J. W. Guthrie (Ed.) *Encyclopedia of education (second edition)* (Cilt I, s. 263-265). McMillan.

BÖLÜM **5**

EĞİTİM PROGRAMLARININ TOPLUMSAL, EKONOMİK VE KONU ALANI TEMELLERİ

Emin Tamer YENEN

Bölümün Amaçları

- Eğitim programı geliştirme sürecinde hangi temellerin dikkate alındığını açıklayabilme
- Eğitim programlarının toplumsal temellerini açıklayabilme
- Eğitim programlarının ekonomik temellerini açıklayabilme
- Eğitim programlarının konu alanı temellerini açıklayabilme
- Eğitim programlarına ilişkin toplumun beklentileri ve programlara yansımalarını somut örnekler ile tartışabilme

Hazırlık Soruları

1. Eğitim programlarının hazırlanma sürecince hangi temel ilkeler göz önünde bulundurulmalıdır?
2. Bir eğitim programı geliştirilirken ihtiyaç belirleme çalışmalarında hangi bilim dallarından nasıl yararlanabiliriz?
3. Eğitim programı geliştirme çalışmalarında toplumun özelliklerinin ve beklentilerinin nasıl bir rolü vardır?
4. Eğitim programı geliştirme çalışmalarında ekonominin ne tür etkileri vardır?
5. Konu alanı temeli bir öğretim programının hangi öğelerini, ne açıdan etkiler?

Giriş

Eğitim sistemleri işlevlerini eğitim-öğretim programları aracılığıyla yerine getirmektedir. Dolayısıyla programların niteliği, eğitim sistemlerinin niteliğini doğrudan etkilemektedir. Bu nedenle hazırlanan program tasarıları gerek pilot gerekse yürürlükteki uygulamalarla değerlendirilip, geliştirilmektedir. Eğitim sisteminin kendini revize edebilmesi için bu işlemin sürekli yapılması gerekmektedir (Şahan, 2017). Bu tekrar eden program geliştirme sürecinde, programın dayandığı birtakım kuramsallar temeller ve buna yönelik ilkeler bulunmaktadır. Program geliştirme uzmanları ve karar verici merciler bu kuramsal temeller ve ilkeler doğrultusunda programları düzenlerler.

Eğitim programları "ne" "niçin" "nasıl" "kim" ve "ne ile" sorularına cevap arayan temeller üzerine kurulur. Ne sorusunun cevabı sosyal ve konu alanı temellerini işaret ederken; niçin sorusu eğitim felsefesi ile ilgili olup, programın felsefi temelini araştırır. Nasıl sorusu eğitim psikolojisine dayanır ve etkinliklerin nasıl ve hangi kademe türünde ne zaman yapılacağına eğitim psikolojisi temeline dayandırılır. Kim sorusuna cevabı bireyin kendisidir ve programın bireysel temelleriyle ilişkilidir. Ne ile sorusunun cevabı ise ile programın ekonomik temelini oluşturur (Sönmez, 2008).

Alanyazında genel olarak eğitim programlarının tasarımında ve ihtiyaçların belirlenmesinde Tyler'ın modeli temel alınarak; birey, toplum ve konu alanlarından yararlanılır. Bunun yanında olası genel amaçlar eğitim psikolojisi ve eğitim felsefesi süzgeçlerinden geçirilerek kesinleşmiş öğretim amaçlarına dönüştürülür. Ancak ekonomik, politik ve sosyal değişimlere ve gelişimlere bağlı olarak, eğitim sistemi ve okuldan beklentiler de değişim halindedir. Eğitimde ve sosyal hayatta yaşanan bu değişimler programları tasarlayan komisyon üyeleri tarafından dikkate alınmak durumundadır. Dolayısıyla, bir eğitim programının etkili ve işlevsel olabilmesi, söz konusu beklentilerin ve toplumsal gerçeklerin programlara yansıtılmasına bağlıdır (Akpınar, 2011). Hesapçıoğlu (1994) dini kurumları, milletin toplumsal refahını gözetmek durumunda olan devleti, ekonomiyi, bilimi, eğitim sendikalarını ve çıkar gruplarını eğitim programlarının düzenlenmesinde etkili olan önemli faktörler olarak vurgulamıştır. Olivia ve Gordon (2018) ise eğitim programlarının düzenlenmesine ilişkin toplumun beklentilerine yönelik birtakım sorular türetmişlerdir. O sorulardan bazıları şu şekildedir (Olivia ve Gordon, 2018, s. 600):

- Okulları temel bilgi ya da yapılandırmacılık ile yeniden yapılandırmak gerekmekte midir?
- Karakter, değerler ve ahlak kavramları eğitimde yer almalı mıdır?
- Sanat, kariyer planlama, beden eğitimi gibi derslerin ağırlığını azaltıp, ma-

Kaynakça

Akpınar, B. (2011). *Eğitim programları ve öğretim*. Data Yayınları.

Akyüz, H. (1991). *Eğitim sosyolojisinin temel kavram ve alanları üzerine bir araştırma*. MEB Yayınları.

Akyüz, H. (2018). *Eğitim sosyolojisi*. Pegem Akademi Yayınları.

Alkan, C. (1982). Eğitim teknolojisi ve öğretmen eğitimi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 15*(1), 377-379.

Aslan A. K. (2001). Eğitimin toplumsal temelleri. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 5,* 16-30.

Ballantine, J. H., Hammack, F. M. & Stuber, J. (2017). *The sociology of education: A systematic analysis*. Routledge.

Buyruk, H. (2016). Ekonomik kalkınma hedefinden bin yıl kalkınma Eğitim-kalkınma ilişkisine dair bir çözümleme. *Mülkiye Dergisi, 40*(1), 11-142.

Büyükkaragöz, S. (1997). *Program geliştirme "Kaynak metinler",* (Genişletilmiş 2. Baskı). Kuzucular Ofset.

Carnoy, M., & Tural, N. (1989). Eğitim ve ekonomi ilişkisi. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES), 22*(1), 485-504.

Celkan, H. (2014). Eğitim ve toplum. (Ed.) M. Ç. Özdemir, *Eğitim sosyolojisi* içinde (s.39-66). Pegem Akademi.

Coleman, J. (1968). The concept of equality of educational opportunity. *Harvard Educational Review, 38*(1), 7-22.

Çakmak, Ö. (2008). Eğitimin ekonomiye ve kalkınmaya etkisi. *D. Ü. Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi, 11*, 33-41.

Çalışkan, Ş., Karabacak, M. & Meçik, O. (2013). Türkiye'de eğitim-ekonomik büyüme ilişkisi: 1923-2011 (Kantitatif bir yaklaşım). *Yönetim Bilimleri Dergisi, 11*(21), 21-29.

Demirel, Ö. (2015). *Eğitimde Program Geliştirme*. Pegem Akademi.

Dewey, J. (2008). *Okul ve toplum*. (Çev. H. A. Başman). Pegem Akademi.

Er, K. O. (2016). Eğitimin hukiki temelleri. (Ed. Saylan, N.), *Eğitim bilimine giriş* içinde (s. 159-176), (10. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.

Eriçok, R. E. & Yılancı, V. (2013). Eğitim harcamaları ve ekonomik büyüme ilişkisi: Sınır testi yaklaşımı. *Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi, 8*(1), 87-101.

Ertürk, S. (2017). *Eğitimde program geliştirme*. Edge Yayıncılık.

Fer, S. (2020). *Eğitimde program geliştirme: Kuramsal temellere bakış*, (3. Baskı). Pegem Akademi Yayıncılık.

Gömleksiz, M., Yaşar, Ş., Sağlam, M., Hakan, A., Sözer, E., Gözütok, D., ... & Yıldırım, A. (2005). Yeni öğretim programlarını inceleme ve değerlendirme raporu. https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/91065 adresinden 08.03.2023 tarihinde elde edilmiştir.

Gürol, M., Bavlı, B., & Bakış, T. (2015). Eğitim politikaları bağlamında eğitim programlarının değerlendirilmesi. (Ed.) Gümüş, A. *Türkiye'de eğitim politikaları içinde*, (s. 351-367). Nobel Yayın Dağıtım.

Hesapçıoğlu, M. (1994). Öğretim ilke ve yöntemleri (3. Baskı). Beta Yayınevi.

Kesim, E. (2011). Eğitim ve toplumsal kurumlar. (Ed.) Boyacı, A., *Eğitim sosyolojisi* içinde, (s. 37-52.) T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2257.

Oliva, P. F., & Gordon, W. R. (2018). *Program geliştirme*. (Kerim Gündoğdu Çev. Ed.) Pegem Akademi.

Onstein, A. & Hunkins, F. (2016). *Eğitim programı. Temeller; ilkeler ve sorunlar*. Eğitim Yayınevi.

Özdem, G. (2018). Eğitimin ekonomik temelleri. (Ed.) Memduhoğlu, H. B. & Yılmaz, K., *Eğitime giriş* İçinde (s.147-172), (8. Baskı). Pegem Akademi.

Özdemir, S. M. (2011). Toplumsal değişme ve küreselleşme bağlamında eğitim ve eğitim programları: Kavramsal bir çözümleme. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 12*(1), 85-110.

Özkan, H. H. (2009). Bilgi toplumu eğitim programları. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 10,* 113-132.

Özkan, R. (2011). Toplumsal yapı, değerler ve eğitim ilişkisi. *Kastamonu Eğitim Dergisi, 19*(1), 333-344.

Öztürk, I. (2001). The role of education in economic development: A Theoretical perspective. *Journal of Rural Development and Administration, XXXIII (1)*, 39-47. MPRA Paper No. 9023.

Patrinos, H. A., & Psacharopoulos, G. (2011). *Education: past, present and future global challenges.* World Bank Policy Research Working Paper, (5616).

Sönmez, V. (2008). *Program geliştirmede öğretmen el kitabı* (16. Baskı.). Anı Yayıncılık.

Şahan, H. H. (2017). *Eğitimde program geliştirme & öğretim ilke ve yöntemleri*. (4. Baskı). Pegem Akademi.

Tabak, H. (2019). Türk eğitim sisteminde eğitimde fırsat eşitliğine kuramsal bakış: roller ve sorumluluklar. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 17*(2), 370-393.

Talas, M., Biçer, B., Ergun, C., Yanıklar, C., Özbaş, M., Sağlam, M., ... & Apalı, Ö. Ü. Y. (2018). *Eğitim sosyolojisi*. Lisans Yayıncılık.

Teyfur, M. (2016). Eğitimin ekonomik temelleri. (Ed. Saylan, N.), *Eğitim bilimine giriş* içinde (s. 135-158), (10. Baskı). Anı Yayıncılık.

Tezcan, M. (2003). Gizli müfredat eğitim sosyolojisi açısından bir kavram çözümlemesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, *1*(1), 1-8.

Tezcan, M. (2010). *Sosyolojiye giriş.* Anı Yayıncılık.

Türkmen, F. (2002). *Eğitimin ekonomik ve sosyal faydaları ve Türkiye'de eğitim ekonomik büyüme ilişkisinin araştırılması*. DPT Uzmanlık Tezleri. https://www.sbb.gov.tr/wpcontent/uploads/2022/08/Egitimin-Ekonomik-ve-Sosyal-Faydalari-ve-Turkiyede-Egitim-Ekonomik-Buyume-Iliskisinin-Arastirilmasi-Fatih-Turkmen.pdf Adresinden 19.02.2023 tarihinde alınmıştır.

Uçan, O. & Yeşilyurt, H. (2016). Türkiye'de eğitim harcamaları ve büyüme ilişkisi. *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 9*(2), 179-185.

Varış, F. (1996). *Eğitimde program geliştirme "Teori ve teknikler"*. Alkım Yayınları.

Wiggins, G., & McTighe, J. (2005). *Understanding by design* (expanded 2nd ed). Association for Supervision and Curriculum Development. Alexandria.

World Bank, (2023). *Global legal framework for education.* www.worldbank.org/en/topic/education/brief/global-legal-framework-for-education. Adresinden 02.03.2023 tarihinde alınmıştır.

BÖLÜM 6

EĞİTİM PROGRAMLARINDA HEDEFLER

Derya ÇÖLKESEN ALKIŞ

Bölümün Amaçları

-
- Amaç, kazanım ve hedef kavramlarını tanımlayabilme
- Hedef yazma yaklaşımlarını karşılaştırabilme
-
- Hedef yazımında dikkat edilmesi gerekenleri sıralayabilme

Hazırlık Soruları

1. Eğitimde program geliştirme çalışmalarının düzenli bir şekilde yürütülebilmesi için sizce ilk yapılması gereken nedir?
2. Olası belirlenirken ve olası arasından kullanılacaklara karar verilirken hangi ölçütler kullanılmalıdır?
3.
4. Sizce hedef ifadeleri yazarken nelere dikkat edilmelidir?

Giriş

Eğitimde program geliştirme; hedef, içerik, öğrenme-öğretme süreci ve ölçme-değerlendirme öğeleri arasındaki aktif ilişkiler sürecidir (Demirel, 2012). Her bir öğenin oluşturulması eş değer düzeyde öneme sahip olsa da, program geliştirme sürecini sistematik bir şekilde gerçekleştirebilmek için atılması gereken ilk adım örgün eğitim etkinliklerinin dayanağı olan eğitim amaçlarının belirlenmesidir (Varış, 1996). Bu bağlamda program geliştirme çalışmalarının başlangıç noktasının tayin edilmesi olduğunu söylemek mümkündür. , planlı ve düzenli eğitim yaşantıları yoluyla kazandırılması kararlaştırılan istendik özelliklerdir (Demirel, 2012). Bu bölümde eğitim programlarında ile ilgili temel kavramlar tanımlanmış ve farklı hedef yazma yaklaşımları ele alınmıştır. Ayrıca hedef yazarken göz önünde bulundurulması gereken hususlara değinilmiş ve aşamalı hedef yazma yaklaşımıyla yazılmış hedef örneklerine yer verilmiştir.

Eğitim kurumlarında planlı eğitim-öğretim faaliyetlerine ayrılan zamanın oldukça kısıtlı olması, kazandırılması istenen önemli özelliklerin titiz bir çalışma ile belirlenmesini zorunlu kılmaktadır (Demirel, 2012). Dolayısıyla toplumsal gerçek, konu alanı, birey ve doğa gibi hedef belirleyiciler göz önüne alınarak belirlenmeli ve eğitim psikolojisi, eğitim ekonomisi, eğitim felsefesi ve eğitim sosyolojisi süzgeçlerinden geçirilmelidir (Sönmez, 2010). Hedef belirleyiciler ışığında ortaya çıkan aday bahsi geçen süzgeçlerden geçerek kesinleşmiş dönüşebilmekte veya elenmektedir (Kablan, 2013). belirlenme aşamaları Şekil 1'de özetlenmektedir:

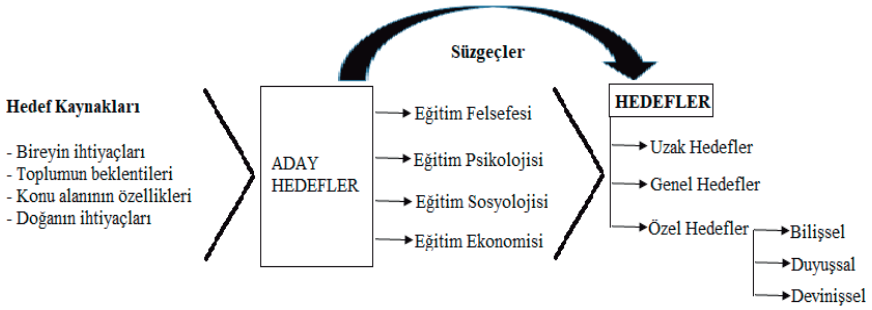

Şekil 1. Aşamaları (Kablan, 2013)

Temel Kavramlar

Bir yolculuğa çıkarken rotanın ve varılacak noktaların önceden tespit edilmesi seyahat eden kişinin kendini daha rahat hissetmesini sağlayacak ve yolculuktan elde edeceği kazanımlar hakkında bilgi sahibi olmasına katkıda bulunacaktır. Bu

Kaynakça

Anderson, L. W. & Krathwohl, D. R. (Editörler). (2001). *A Taxonomy for Learning, Teaching, and Assessing: A Revision of Bloom's Taxonomy of Educational Objectives*. Allyn & Bacon. Boston, MA (Pearson Education Group)

Chatterjee, D. & Corral, J. (2017). How to write well-defined learning objectives. *Journal of Education in Perioperative Medicine, 19*(4), 1- 4.

Demirel, Ö. (2012). *Eğitimde program geliştirme: Kuramdan uygulamaya.* (18. Baskı). Ankara: Pegem Yayıncılık.

Fashant, Z., Ross, S., Russell, L., LaPlant, K., Jacobson, J & Hutchinson, S. (2020). *Designing teaching and significant learning (1st edition).* Sterling, Virginia: Stylus Publishing.

Gulzar, A. A. (2021). Psychomotor domain – Simpson's taxonomy. *Assessment in Education*. May 2021. Available online: https://educarepk.com/psychomotor-domain-simpsons-taxonomy.html

Harden, R. M. (2002). Learning outcomes and instructional objectives: is there a - ce? *Medical Teacher, 24*(2), 151-155.

Hoque, M. Enamul. (2016). Three domains of learning: cognitive, and psychomotor. *The Journal of EFL Education and Research (JEFLER), 2*(2), 45-52.

Kablan, Z. (2013). Hedef belirleme: bilişsel, duyuşsal ve devinişsel alanlar. *Eğitimde program geliştirme: Kavramlar yaklaşımlar.* (2. Baskı) içinde (s.127-161). Ankara: Anı Yayıncılık.

Milli Eğitim Bakanlığı (2023). Öğretim Programlarını İzleme ve Değerlendirme Sistemi. http://mufredat.meb.gov.tr/Programlar.aspx adresinden 25.08.2023 tarihinde alınmıştır.

Sewagegn, A. A. (2020). Learning objective and assessment linkage: Its contribution to meaningful students learning. *Universal Journal of Educational Research, 8*(11), 5044-5052. DOI: 10.13189/ujer.2020.081104.

Sönmez, V. (2010). *Program geliştirmede öğretmen elkitabı.* (16. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.

Sönmez, V. (2011). Öğretim ilk*e ve yöntemleri.* (6. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.

Varış, F. (1996). *Eğitimde program geliştirme: Teori ve teknikler (6. Baskı)*. Ankara: Alkım Yayınevi.

BÖLÜM **7**

EĞİTİM PROGRAMLARINDA İÇERİK

Burak AYÇİÇEK

Bölümün Amaçları

- Eğitim programının ögelerinden biri olan içeriğin tanımını yapabilme
- İçerik seçiminde kullanılan ölçütleri örnekler vererek açıklayabilme
- Bir içeriği, içerik seçiminde kullanılan ölçütleri dikkate alarak değerlendirebilme
- İçeriğin düzenlenmesinde kullanılan temel ilkeleri örnekler vererek açıklayabilme
- İçerik düzenleme yaklaşımlarının temel özelliklerini açıklayabilme
- İçerik düzenleme yaklaşımları arasında ilişki kurabilme
- Belirtke tablosu (hedef-içerik çizelgesi) hazırlayabilme

Hazırlık Soruları

1. Günümüzde ders kitaplarında hangi bilgilere yer verilmelidir? Bu bilgiler öğrencilere nasıl sunulmalıdır?
2. Kalıcı ve anlamlı öğrenmenin oluşmasında içeriğin rolü ne olabilir?
3. İçerik seçiminde hangi ölçütler göz önünde bulundurulabilir?

Giriş

Bir eğitim programını oluşturan dört temel öge hedef, içerik, öğrenme-öğretme süreci ve değerlendirmedir (Demirel, 2021). Bu temel ögeler birbirinden bağımsız değildir ve sürekli etkileşim içindedir. Ögeler arasındaki dinamik ilişkiler nedeniyle ögelerden birinde gerçekleşen gelişme ve değişme, diğer ögeleri de etkileyebilmektedir. Bir eğitim programının etkililiği ise ögelerin birbiriyle uyumlu ve ilişkili olarak sistematik ve uygulanabilir bir şekilde oluşturulmasına bağlıdır (Bümen, 2006; Özdemir ve diğerleri, 2015).

Program geliştirme sürecinin ögelerinden biri olan içerik, belirlenen hedef davranışları kazandıracak şekilde konuların ve ünitelerin sistemli bir şekilde düzenlenmesi olarak tanımlanmaktadır (Akpınar, 2017; Sönmez, 2020). Konu ve ders içeriği; olgular, ilkeler, tanımlar, kavramlar arasındaki ilişkilerden ve problem türlerinden oluşmaktadır (Demeuse ve Strauven, 2016).

İçerik boyutu düzenlenirken "Ne öğretelim?" sorusuna cevap aranmaktadır. Bu bağlamda içerik, belirlenen kazanımlara ulaşmaya hizmet eden bir araç olarak nitelendirilebilir. Program gerçekleştirilmesinde önemli bir rolü olan içeriğin belirlenmesinde, öğretilecek konuların seçimi ve düzenlenmesi hususları ön plana çıkmaktadır.

İçerik Seçimi

İçerik seçiminde dikkate alınması gereken esas ölçüt seçilen içeriğin hedefe uygun olmasıdır. Özdemir (2020), öğretim programında öğretilecek bir dersin içeriğinde yer alacak konuların seçiminin detaylı bir incelemeyle yapılması gerektiğini belirtmiştir. Ornstein ve Hunkins (2018), içerik seçiminde öğrencilerin bilişsel, sosyal ve psikolojik düzeylerinin dikkate alınması gerektiğini, bilginin öğrenciler için faydalı ve anlamlı olmasının önem taşıdığını ve öğrencilere bilgiyi keşfetmeleri için fırsatlar sunulmasının önemini ifade etmiştir. Benzer şekilde, öğrenci kitlesine yönelik bilgilerin dikkate alınması gerektiğini belirten Hughes (2016), bu bilgilerin öğrencilerin mevcut bilişsel, duyuşsal ve psikomotor becerilerini, ihtiyaçlarını, bilgi ve beceri eksikliklerini, konuya yönelik tutumlarını, akademik performanslarını artırma kapasitelerini, motivasyonlarını, öğrenme yöntemlerini ve farklı öğrenme stratejileriyle deneyimlerini içerebileceğini vurgulamıştır.

Varış (1996), içeriğin belirlenmesinde uyulması gereken ölçütleri şu şekilde belirtmiştir:

- Toplumsal fayda
- Bireysel fayda
- Öğrenme ve öğretim
- Bilgi yapısında içeriğin aldığı yer

Kaynakça

Akpınar, B. (2017). *Eğitimde program geliştirme ve değerlendirme*. Data Yayınları.

Bümen, N. T. (2006). Program geliştirmede bir dönüm noktası: Yenilenmiş Bloom taksonomisi. *Eğitim ve Bilim, 31*(142), 3-14.

Demeuse, M. ve Strauven, C. (2016). *Eğitimde program geliştirme, politik kararlardan uygulamaya* (Y. Budak, Çev.). Pegem Akademi Yayıncılık.

Demirel (2021). *Kuramdan uygulamaya eğitimde program geliştirme* (30. baskı). Pegem Akademi Yayıncılık.

Erdoğdu, F. (2014). *Bazı fizik konularının kavramsal yapısının sarmal sistem içerisinde incelenmesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Necmettin Erbakan Üniversitesi.

Hughes, M.T. (2016). *Targeted needs assessment, curriculum development for medical education*. Johns Hopkins University Press.

Karataş Coşkun, M. (2017). İçeriğin öğretim için düzenlenmesi. A. Doğanay (Ed.), *Öğretim ilke ve yöntemleri* (s. 90-140). Pegem Akademi Yayıncılık.

Küçükahmet, L. (2009). *Program geliştirme ve öğretim.* Nobel Akademik Yayıncılık.

Küçüktepe, C. (2011). Eğitimde program geliştirme süreci. H. Uzunboylu, Ç. Hürsen (Ed.), *Öğretim ilke ve yöntemleri* (s. 26-46). Lisans Yayıncılık.

Millî Eğitim Bakanlığı (2018). *Fen bilimleri dersi öğretim programı (İlkokul ve ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8.* . Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.

Millî Eğitim Bakanlığı (2019). *Türkçe dersi öğretim programı (İlkokul ve ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8.* Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.

Millî Eğitim Bakanlığı (2022). *Ortaöğretim Tarih dersi öğretim programı (9, 10, 11. sınıflar).* Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.

Morrison, G.R., Ross, S.M., Morrison, J. R. ve Kalman, H. K. (2019). *Designing instruction.* John Wiley & Sons.

Ornstein, A.C. ve Hunkins F. P. (2018). *Curriculum: Foundations,principles and issues*. Pearson Education.

Özdemir, S.M. (2020). Eğitimde program geliştirme sürecinde hedef ve içerik seçimi ve düzenlenmesi. G. Ocak (Ed.), *Öğretim ilke ve yöntemleri* (s. 61-106). Pegem Akademi Yayıncılık.

Özdemir, S. M., Altıok, S. ve Baki, N. (2015). Bloom'un yenilenmiş taksonomisine göre sosyal bilgiler öğretim programı kazanımlarının incelenmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi, 4*(3), 363-375.

Posner, G. J. (1995). *Analyzing the curriculum*. McGraw Hill.

Senemoğlu, N. (2020). *Kuramdan uygulamaya gelişim, öğrenme ve öğretim* (27. baskı). Anı Yayıncılık.

Sönmez (2020). *Program geliştirmede öğretmen elkitabı* (19. baskı). Anı Yayıncılık.

Sünbül, A. M. (2011). *Öğretim ilke ve yöntemleri*. Eğitim Yayınevi.

Taş, H. ve Minaz, M. B. (2019). Yeni ilkokul 4. sınıf Türkçe dersi öğretim programının programın ögeleri bağlamında öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Journal of Human Sciences, 16*(2), 428-446.

Varış, A. (1996). *Eğitimde program geliştirme: teori ve teknikler*. Alkım Yayıncılık.

Zeidan, A. A., Alhalafawy, W.S. ve Tawfig, M.Z. (2017). The of (macro/micro) wiki content organization on developing metacognition skills. *Life Science Journal, 14*(12), 114-120. https://doi.org/10.7537/marslsj141217.15

BÖLÜM **8**

EĞİTİM PROGRAMLARINDA EĞİTİM DURUMLARI VE SINAMA DURUMLARI

Sevim AŞİROĞLU

Bölümün Amaçları

- Program tasarımında eğitim durumları öğesinin özelliklerini açıklayabilme
- Eğitim durumlarının değişkenlerini örneklerle açıklayabilme.
- Eğitim durumlarının düzenlenmesinde dikkat edilecek ilkeleri açıklayabilme.
- Öğrenme ortamları ile eğitim durumları arasındaki ilişkileri analiz edebilme.
- Eğitim durumlarını programın diğer öğeleri ile ilişkilendirerek planlayabilme.
- Program tasarımında sınama durumları öğesinin özelliklerini açıklayabilme.
- Sınama durumlarını programın diğer öğeleri ile ilişkilendirerek planlayabilme.
- Program geliştirme uzmanlarının ve öğretmenlerin eğitim ve sınama durumlarındaki rollerini fark edebilme.

Hazırlık Soruları

1. Eğitim programının öğeleri nelerdir?
2. Öğretim ve planlama arasındaki ilişkiyi nasıl açıklarsınız?
3. Öğretmenler ders planlarını hazırlarken nelere dikkat etmelidirler?

Giriş

Eğitim programı; amaç, içerik, eğitim durumları ve sınama durumları öğelerinden ve bu öğeler arasındaki ilişkilerden oluşan bir sistemdir (Sönmez, 2010). Bu yönüyle, eğitim programının tasarlanması işi bir eğitim mühendisliği projesi gibi görülebilir. Ancak; eğitim programı, uzun vadede sonuç verir ve eğitim programının etkisi mühendislik projesindeki gibi somut bir şekilde gözlemlenemeyebilir. Programın gerçek etkisi ancak, bireylerin kendilerine ve topluma sağladıkları faydalara bakılarak anlaşılabilir. Bireyin eğitilmesini amaçlayan her eğitim programı uzun vadede bir ülkenin gelişmesini . Bugün ülkelerin gelişmiş veya gelişmekte olanlar olarak fark yaratan ana unsur ülkelerin eğitim programlarının niteliği ile ilgili farklılıklardır. Tüm bu sebeplerden dolayı programın tasarlanması işi titizlikle ele alınması gereken bir konudur.

Varış (1994) genelden özele doğru tüm programları; eğitim programı, öğretim programı, ders programı, konu planı olarak sıralar. Eğitim programı en genel kavram olup, bireyler için Milli Eğitim Bakalığı'nın ve okulun amaçlarının gerçekleşmesine yönelik tüm faaliyetleri kapsar, öğretim programı bireylere kazandırılması amaçlanan bilgi ve becerilere yönelik tüm çalışmaları kapsar, ders programı öğretim programında yer alan bilgi kategorileri ile ilgili özel amaçların kazandırılmasını amaçlayan çalışmaları kapsar. Demirel (2015) ise bu kavramları genelden özele doğru, eğitim programı, öğretim programı ve ders programı şeklinde sıralar.

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB, 2005) programlarında 2005 yılından itibaren sık kullanılan bir diğer kavram ise etkinlik planıdır. Yapılandırmacı öğrenme, proje tabanlı öğrenme, çoklu zekâ kuramı, öğrenme stilleri gibi eğitimdeki yeni yaklaşım ve anlayışlar MEB programlarına girmiştir. MEB (2022), "Eğitim ve Öğretim Çalışmalarının Planlı Yürütülmesine İlişkin Yönerge" yayınlanmıştır. Planlarda; öğrenci merkezli, bireyselleştirilmiş öğretim, tam öğrenme, aktif öğrenme-öğretme, disiplinlerarası çalışmaları baz alması ve yapılandırılmış/yarıyapılandırılmış/yapılandırılmamış etkinliklere dayalı olması vurgulanmıştır.

Eğitim programını, Ertürk (1982) hedef, öğrenme yaşantıları, değerlendirme faaliyetleri şeklinde üç öğe olarak incelerken Varış (1994) ve Demirel (2015) bu öğelere içeriği de dahil etmektedirler. İşman ve Eskicumalı (2003) ise eğitim programını, öğrencilere yönelik planlanmış yaşantılar bütünü olarak görmektedir. Program öğelerden bir tanesinde yapılacak bir değişiklik diğer öğelerinde değişikliğe uğramasına sebep olacaktır. Örneğin; inovasyon üretebilen bireyler yetiştirmek genel hedefine sahip bir eğitim programının içeriğinin, gerçek yaşam problemlerini içeren örnek olay senaryolarından, bilimsel yayınlardan; öğrenme etkinliklerinin, proje tabanlı öğrenme ve probleme dayalı öğrenme gibi yaklaşımlarından; değerlendirme etkinliklerinin ise süreç ve ürünün birlikte değerlendiril-

Kaynakça

Akçadağ, T. (2010). Öğretmenlerin ilköğretim programındaki yöntem teknik ölçme ve değerlendirme konularına ilişkin eğitim ihtiyaçları. *Ahmet Yesevi Üniversitesi Bilig Dergisi*, *53*, 29-50.

Aslan, S. ve Gürlen, E. (2019) Ortaokul öğretmenlerinin program okuryazarlık düzeyleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi,* 20 (1), 171-186. https://doi.org/10.29299/kefad.2018.20.01.006

Başol, G. (2019). *Eğitimde* ölçme ve değerlendirme. Pegem

Berkant, H. G (2020). Program geliştirme ve öğretme-öğrenme, B.H. Berkant (Ed.). *Eğitimde program geliştirme kuramdan uygulama örneklerine* (s. 265-297), Anı Yayıncılık.

Bloom, B.S. (1979). İnsan *nitelikleri ve okulda öğrenme* (Çeviren: Özçelik, D.A.). Milli Eğitim Basımevi.

Bahar, M. Nartgün, Z. Durmuş, S. ve Bıçak, B. (2015). *Geleneksel-tamamlayıcı ölçme değerlendirme teknikleri öğretmen el kitabı.* Pagem

Bozkurt, A. (2020). Koronavirüs (Covid-19) salgın süreci ve salgın sonrası dünyada eğitime yönelik değerlendirmeler: yeni normal ve yeni eğitim paradigması. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi,* 6(1), 112-142.

Bümen, N. (2010). Program geliştirmede bir dönüm noktası: Yenilenmiş Bloom taksonomisi." *Eğitim ve Bilim,* 32(142), 3-14.

Demir, E. ve Toraman, Ç. (2021). Öğretmenlerin eğitim programı okuryazarlık düzeyleri. *Trakya Eğitim Dergisi,* 11(3), 1516-1528. https://doi.org/10.24315/tred.858813

Demirel, Ö., Seferoğlu, S. ve Yağcı, E. (2005). Öğ*retim teknolojileri ve materyal geliştirme.* Pagem.

Demirel, Ö. (2015). *Eğitimde program geliştirme: Kuramdan uygulamaya.* Pagem.

Dewey, J. (2008). *Okul ve toplum*. (Çev. H. Avni Başman). Pegem Akademi.

Erden, M. (1998). *Eğitimde program değerlendirme*. Anı Yayıncılık

Erkut, E. (2020). Covid-19 sonrası yükseköğretim. *Yükseköğretim Dergisi*, *10*(2), 125-133. https://doi.org/10.2399/yod.20.002

Fidan, N. (1985). *Okulda* öğrenme ve öğretme. Alkım Yayıncılık

Gülbahar, Y., Kalelioğlu F. ve Afacan Adanır, G. (2020). *Harmanlanmış* öğrenme*.* Pagem

MEB (2005). Eğitim Öğretim Çalışmalarının Planlı Yürütülmesine İlişkin Yönerge. *Tebliğler Dergisi,* 2551, http://mevzuat.meb.gov.tr/html/2551_0.html

MEB, (2017). Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri. https://oygm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_12/11115355_YYRETMENLYK_MESLEYY_GENEL_YETERLYKLERY.pdf

MEB (2018). Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programı İlkokul ve Ortaokul 2.,3.,4.,5.,6.,7., ve 8. , http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=327

MEB (2022). Eğitim ve Öğretim Çalışmalarının Planlı Yürütülmesine İlişkin Yönerge, https://egitimmevzuat.net/index.php/yonerge/1295-egitim-ve-ogretim-calismalarinin-planli-yurutulmesine-i-liskin-yonerge-13-09-2022

İşman, A. (2022). *Uzaktan eğitim.* Pagem.

İşman, A. ve Eskicumalı A. (2003). *Eğitimde planlama ve değerlendirme.* Değişim yayınları.

Saraç, E. ve Uygun, N. (2020). Sınıf öğretmeni adaylarının ölçme ve değerlendirme tekniklerine yönelik tercihlerinin ders planları ile incelenmesi. *International Journal of Scholars in Education*, *3*(2), 199-212.

Semerci, Ç. (2016). Öğretimin değerlendirilmesi, T. Yanpar Yelken (Ed.) Öğretim İlke ve Yöntemleri (s.347-368), Anı Yayıncılık.

Schultz, D. P. & Schultz, S.H. (2016). *A history of modern psychology.*

Senemoğlu, N. (2010). *Gelişim* öğrenme ve öğretim*.* Gazi.

Sönmez, V. (2010) *Program geliştirmede öğretmen el kitabı*. Anı Yayıncılık.

Şahin, A. İ. ve Tekkol, İ. A. (2020). Sınıf öğretmeni adaylarının eğitim programı okuryazarlığı düzeylerinin incelenmesi. *International Anatolia Academic Online Journal Social Sciences Journal*, *9*(1), 1-12.

Tekin, H. (2019). *Eğitimde* ölçme ve değerlendirme. Yargı.

Varış, F. (1994). *Program geliştirmede teori ve uygulamalar*. Alkım Yayınları.

Yılmaz, G. ve Kahramanoğlu, R. (2021). Öğretmenlerin program okuryazarlık düzeyleri, program yönelimleri ve programa bağlılık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Disiplinlerarası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, *5*(10), 178-187.

BÖLÜM 9

PROGRAM GELİŞTİRMEDE PLANLAMA VE TASARIM YAKLAŞIMLARI

Ahmet AYKAN

Bölümün Amaçları

- Program geliştirme gruplarını ifade edebilme
- İhtiyaç belirleme yaklaşımlarını açıklayabilme
- İhtiyaç belirleme tekniklerini ifade edebilme
- Program geliştirme tasarım yaklaşımlarını açıklayabilme

Hazırlık Soruları

1. Sizce program geliştirme sürecinde kimler görev alabilir?
2. Sizce program geliştirme sürecinde ihtiyaçlar nasıl belirlenebilir?
3. Program geliştirme sürecinde ihtiyaç belirlenirken sizce hangi teknikler kullanılabilir?
4. Bir program tasarısı oluşturulurken kullanılabilecek yaklaşımlar hakkında bilginiz var mı?

Giriş

Kitabın bu bölümünde, program geliştirmede planlama süreci ve bu kapsamda yer alan program geliştirme grupları detaylı olarak ele alınmaktadır. Ardından program geliştirme çalışma planının oluşturulması sürecine değinilmektedir. Yine program geliştirme sürecinin ilk aşaması olan ihtiyaç analizi kapsamında kullanılan; ihtiyaç analizi yaklaşımları ve ihtiyaç analizi teknikleri ifade edilmektedir. Son olarak da program geliştirme tasarım yaklaşımlarının detaylı olarak açıklandığı bu bölümde, program geliştirme ile ilgili çoktan seçmeli ve açık uçlu sorulara da yer verilmektedir.

Eğitim sistemlerinin en önemli biri de çağa ayak uydurabilen nitelikli bireyler yetiştirmektir. Bu nitelikli ve donanımlı bireyleri yetiştirmek amacıyla da her eğitim sistemi tarafından eğitim programları geliştirilmektedir. Program geliştirmek, birçok farklı uzmanın bir araya gelmesi ve sistematik bir şekilde çalışması ile gerçekleştirilebilecek bir süreçtir. Özellikle program geliştirme gibi uzun ve zorlu bir sürecin iyi planlanması oldukça önemlidir. Program geliştirme sürecinde kimlerin ve hangi grupların hangi görev tanımlarıyla yer alacağını belirlemek ve tüm sürecin çalışma planını oluşturmak program geliştirme sürecini daha nitelikli kılacaktır.

Program geliştirme sürecinde ilk aşama ihtiyaçların belirlemesi aşamasıdır. İhtiyaçların belirlenmesi amacıyla kimlerin bu süreçte görev alacağını belirlemek, görevli kişilerin hangi aşamaları takip ederek ihtiyaçları belirleyeceğini planlamak oldukça önemlidir. Planlama sürecinin iyi organize edilmesi sonraki süreçte program geliştirme çalışmalarının tamamını doğrudan etkileyecek bir durumdur. Bu nedenle, bu süreçte nitelikli ve yetkin ekipler oluşturulması ve bu ekiplerle birlikte bireyin, toplumun, konunun ve doğanın ihtiyaçlarının doğru tespit edilmesi gerekmektedir.

Program geliştirme sürecinin planlaması ve ihtiyaçların belirlenmesinin ardından, program tasarımı oluşturulmaktadır. Yani eğitim programı taslak olarak hazırlanmaktadır. Bu aşamada farklı tasarım yaklaşımlarından biri ya da birkaçı kullanılarak; hedef, içerik, eğitim durumları ve değerlendirme süreçleri gerçekleştirilir.

Program Geliştirmede Planlama

Eğitim programlarının başarılı olabilmesinin ilk ve en temel etkenlerinden biri planlama sürecinin iyi organize edilmesidir. Planlama sürecinde ilk olarak program geliştirme gruplarının oluşturulması önem arz etmektedir. Bu kapsamda Karar-Koordinasyon Grubu, Çalışma Grubu ve Danışma Grubu oluşturulur. Bu gruplar tarafından eğitim programının ne zaman, nasıl ve hangi süreçler takip

Kaynakça

Adıgüzel, A. (2020). Program geliştirme teorisi ve tasarım modelleri. B. Oral ve T. Yazar (Ed.), *Eğitimde program geliştirme ve değerlendirme* (s. 175-201). Pegem Akademi.

Aykan, A. (2022). Eğitimde program geliştirme. A. Aykan ve F. Dursun (Ed.), Öğretim ilke ve yöntemleri (s. 100-122*).* Pegem Akademi.

Demirel, Ö. (2019). *Eğitimde program geliştirme kuramdan uygulamaya*. Pegem Akademi.

Erişti, B., ve Polat, M. (2020). Program geliştirme sürecinin planlanması ve ön uygulama. B. Oral ve T. Yazar (Ed.), *Eğitimde program geliştirme ve değerlendirme* (s. 242-267). Pegem Akademi.

Henson, K. T. (2015). *Curriculum planning integrating multiculturalism, constructivism and education reform* (5. Baskı).Waveland Press

Hewitt, T. W. (2006). *Understanding and shaping curriculum: What we teach and why.* Sage Publications.

Hunkins, F. P., ve Ornstein, A. C. (2016). *Curriculum: Foundations, principles, and issues*. Pearson Education.

Karacaoğlu, Ö. C. (2009). İhtiyaç analizi ve Delphi tekniği; öğretmenlerin eğitim ihtiyacını belirleme örneği. http://www.eab.org.tr/eab/2009/pdf/264.pdf

Küçüktepe, C. (2012). Program geliştirme süreci, program geliştirmede çalışma grupları ve çalışma planı hazırlama, ihtiyaç analizi. H. Şeker (Ed.), *Eğitimde program geliştirme kavramlar ve yaklaşımlar.* Anı Yayıncılık.

Tucker, T. (2011). What they want and how they want it: Students expectations of ESL curriculum at the classroom level. *Journal of College Teaching & Learning (TLC), 8*(11), 11-20.

BÖLÜM **10**

PROGRAM GELİŞTİRME MODELLERİ

Özge MAVİŞ SEVİM

Bölümün Amaçları

- Eğitimde program geliştirme modelinin önemini açıklayabilme
- Yurt dışında yaygın olarak kullanılan program geliştirme modellerini açıklayabilme
- Yurt içinde yaygın olarak kullanılan program geliştirme modellerini açıklayabilme
- Yurt dışında ve yurt içinde yaygın olarak kullanılan program geliştirme modellerini karşılaştırabilme
- Yurt dışında ve yurt içinde yaygın olarak kullanılan program geliştirme modellerinden yola çıkarak bir program geliştirme modeli tasarlayabilme

Hazırlık Soruları

1. Sizce program geliştirme sürecinde bir modelin takip edilmesi gerekli mi?
2. Program geliştirme sürecinde bir modelin takip edilmesinin faydaları veya dezavantajları neler olabilir?
3. Bildiğiniz program geliştirme modelleri var mı? Varsa kısaca anlatınız.
4. Sizce eğitimde program geliştirme alanında neden farklı modeller bulunmaktadır?

Giriş

Eğitim alanında programların geliştirilmesinde programın içeriği, eğitim durumları ve değerlendirme ögelerine yer verilmesi önem taşımaktadır. Ayrıca bu ögelerin ne şekilde planlanacağının ve program tasarımlarının da önemli bir yeri olduğu görülmektedir. Ancak bunların yanı sıra hangi program geliştirme modelinin kullanılacağı da program geliştirme adımlarının sağlıklı bir biçimde uygulanabilmesi açısından önem taşımaktadır. Süreçte program geliştirme uzmanının, programın tüm yönlerini göz önünde bulundurarak hareket edebilmesi gerekmektedir. Bu da çalışmalarda bir modelin takip edilmesini gerekli kılmaktadır. Bu nedenle bu bölümde yurt dışında ve ülkemizde yaygın olarak kullanılan program geliştirme modelleri ele alınmıştır. Öncelikle yurt dışında program geliştirmeye öncülük eden isimler ve modellerinden bahsedilerek daha sonra ülkemizde hangi program geliştirme modellerinin yer aldığı hakkında bilgi verilmiştir. Program geliştirmenin teknik anlamda ele alınması ve belirli basamaklarla programların geliştirilmesinin sağlanmasında Bobbitt ve Charter'ın önemli bir yeri bulunmaktadır. Bu nedenle öncelikle Bobbitt ve Charters'ın program geliştirmeye ilişkin görüşlerine yer verilmiştir.

Yurt Dışında Yaygın olarak Kullanılan Modeller

Bobbitt ve Charters

Program geliştirmede ilk öne çıkan isimler Bobbitt ve Charters olmuş ve diğer modeller bu iki isimden yola çıkılarak geliştirilmiştir. Bobbitt (2004) değişen dünya düzenine uyum sağlayabilmek adına yeni yüzyılda eğitimde yeni yöntem, materyal ve bakış açılarının eğitimin içine dâhil edilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Bu bakış açısıyla bilgi aktarımından ziyade elde edilen bilgilerin gerçek yaşamda kullanımını ve bilginin deneyimlenmesini de içerecek programlar içinde yer alması gerektiğini vurgulamıştır. Ona göre eğitsel düzenlemelerin sosyal şartlara uygun olarak yapılandırılmasına ve eğitim doğru bir şekilde tanımlamaya çalışan bilim insanlarına ihtiyaç bulunmaktadır. Eğitim programları kişisel tahmin ve fikirlere bırakılırsa etkili bir biçimde işlemesi söz konusu olamayacaktır. Bu nedenle kesin ve özelleştirilmiş olması ve çocukların ve gençlerin bu gerçekleştirecek deneyimler içinde yer alması gerekmektedir. Bu bağlamda Bobbitt'in program geliştirmeyi bilimsel bir süreç olarak gördüğünü ve program geliştirme adımlarının önceden belirlenmesi gerekliliğine vurgu yaptığını söylemek mümkündür.

Bobbitt'e benzer şekilde program geliştirmede uzmanların belirlemesinin önemine vurgu yapan Charters (1922) program içeriğinin uzmanlar tarafından yapılandırılması ve öğrenci tarafından öğrenildikten sonra dâhil ola-

Kaynakça

Bobbitt, F. (2004). Scientific method in curriculum-making. In Flinders, D.J. and Thorantum, S. J. (Eds.) *The curriculum studies reader* (2nd Ed.). New York: Routledge.

Charters, W. W. (1922). Activity analysis and curriculum construction. *The Journal of Educational Research*, *5*(5), 357-367.

Demirel, Ö. (2012). *Eğitimde program geliştirme: Kuramdan uygulamaya.* (18. Baskı). Ankara: Pegem Yayıncılık.

Middaugh, E., ve Perlstein, D. (2005). Thinking and Teaching in a Democratic Way: Hilda Taba and the Ethos of Brown. *Journal of Curriculum and Supervision*, *20*(3), 234-256.

Ornstein, A. C. ve Hunkins, F. P. (1998). Curriculum: Foundations, principles and issues. (3rd Ed.). Needham Heights, MA: Allyn&-Bacon.

Talim ve Terbiye Dairesi Program Geliştirme Modeli. http://talimterbiye.mebnet.net/Ogretim%20Programlari/program_gelistime_modeli.pdf erişim tarihi: 01.02.2023.

Tebliğler Dergisi (Ağustos, 2004). *2005-2006 MEB Program Geliştirme Modeli*. https://tebligler.meb.gov.tr/index.php/tuem-sayilar/viewcategory/68-2004 erişim tarihi: 31.01.2023.

Tyler, R. W. (2013). Basic principles of curriculum and instruction. In *Curriculum Studies Reader E2* (pp. 60-68). New York: Routledge.

BÖLÜM **11**

PROGRAM DEĞERLENDİRME MODELLERİ

Şefik KARTAL

Bölümün Amaçları

- Program değerlendirmenin ne amaçla yapıldığını açıklayabilme.
- Program geliştirme-program değerlendirme ilişkisini açıklayabilme.
- Farklı program değerlendirme modellerinin başlıca özelliklerini açıklayabilme.
- Program değerlendirme modellerinin üstün ve zayıf yönlerini tartışabilme.
- Program değerlendirme modellerinin uygulamadaki durumlarını tartışabilme.

Hazırlık Soruları

1. Program değerlendirmenin amacını tartışınız.
2. Program geliştirme sürecinde program değerlendirmenin önemini tartışınız
3. Farklı program değerlendirme modellerinin geliştirilmiş olmasının muhtemel sebeplerini tartışınız.
4. Program değerlendirme modellerinin çeşitliliğinin program geliştirme sürecindeki önemini tartışınız.

Giriş

"Değerlendirme nedir?" sorusuna pek çok farklı yanıt verilmiştir. Birçoğu yalnızca küçük farklılıklar göstermekle birlikte, diğerleri arasında önemli farklılıklar vardır. Örneğin, bazı tanımlar değerlendirmeyi esas olarak araştırma veya test etme gibi kavramlarla eşit tutarken, bazıları değerlendirmeyi bu alanlardan keskin bir şekilde ayırmaktadır ve Shinkfield, 1988). Scriven, bir makalesinde yaklaşık 60 farklı değerlendirme terimi olduğunu belirtmiştir. Bunlar arasında hüküm verme, değer biçme, analiz etme, değerlendirme, eleştirme, inceleme, not verme, teftiş etme, yargılama, derecelendirme, sıralama, gözden geçirme, puan verme, çalışma, test etme vb. yer alır (Fitzpatrick, Sanders ve Worthen, 2011). Aslında değerlendirme kapsam açısından ele alındığında "test" ve "ölçme" kavramlarından daha geniş bir kavramdır. Ölçme ve değerlendirme kavramlarının birbirine karıştırılmasının nedeni ölçme ve değerlendirmenin birlikte yapılmasıdır (Uşun, 2012).

ve Coryn'e (2014) göre değerlendirmeye yönelik farklı yaklaşımların olması, değerlendirme teriminin tanımlarını da çeşitlendirmiştir. Örneğin daha önceleri, değerlendirme genellikle açıkça tanımlanmış göre başarıyı değerlendirmekle, okullarda normlara dayalı testler yapmakla veya tarım ve deneysel psikoloji vb. alanlarda kontrollü deneyler yapmakla ilişkilendirilmekteydi. Şimdi ise değerlendirmenin, değerlendirilen nesnenin (değerlendirilen her ne ise) kıymetini belirlediği konusunda bir kanaat oluşmuştur. Daha geniş anlamda değerlendirme, değerlendirilen nesnenin belirlenen değerini veya yararlığını belirlemek için savunulabilir kriterlerin tanımlanması, netleştirilmesi ve uygulanması olarak tanımlanmaktadır (Fitzpatrick, Sanders ve Worthen, 2011).

Program değerlendirme ise, programın istenen sonuçları üretip üretmediğine odaklanır (Ornstein ve Hunkins, 2016). Program değerlendirmenin amacı, programın uygulanması sonucunda, programda aksaklıkların olup olmadığını ve eğer varsa aksaklıkların programın hangi öğelerinden kaynaklandığını belirlemek ve gereken düzeltmeleri yapmaktır. Değerlendirme sonucunda program geliştirme uzmanları programa devam etme, gözden geçirme ya da yeni bir aşamaya geçme konusunda karar verirler (Demirel, 2014). Program değerlendirmede öncelikli amaç programın belirlenen uygun olarak yürütülüp yürütülmediğini belirlemektir. Yine de, programın doğru program olup olmadığını ve öğretim uygulamasının belirli öğrenciler için istenen sonuçları elde etmeyle uyumlu olup olmadığını da keşfetmek istersiniz. Kullanılan kaynakların amaçlanan öğrenciler için en etkili ve verimli kaynaklar olup olmadığını araştırmak isteyebilirsiniz (Gordon, Taylor ve Oliva, 2019). Program değerlendirmenin planlanmış, kağıt üstündeki bir program için yapılabileceği gibi, programın uygulamasına, çıktı / ürünlerine ve bunların tümüne de yönelik yapılabileceği de unutulmamalıdır

Kaynakça

Aygören, F. ve Er, K.O. (2021). *Eğitimde program değerlendirme -modeller* (5. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Buttram, J. L. ve Covert, R. W. (1978). *The discrepancy evaluation model: A systematic approach for the evaluation of career planning and placement programs.* https://eric.ed.gov/?id=ED143683 adresinden alınmıştır.

Christie, C.A. ve Alkin, M.C.(2013). An evaluation theory tree. M.C.Alkin (Ed.) *Evaluation roots A wider perspective of theorists' views and* (Second Edition) (s.20-64). California: Sage Publications.

Demirel, Ö. (2014). *Eğitimde program geliştirme kuramdan uygulamaya* (21. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Eisner, E. W. (1976). Educational connoisseurship and criticism: Their form and functions in educational evaluation. *Journal of Aesthetic Education, 10*(3/4), 135-150.

Eisner, E. W. (1993). Educational connoisseurship and criticism: Their form and functions in educational evaluation. G.F. Madaus, M.S.Scriven ve D.L. (Ed.) *Evaluation models: Viewpoints on educational and human services evaluation,* (Tenth Printing) (s.335-347), Boston: Kluwer

Eisner, E. W. (2002). *The arts and the creation of mind*. New Haven: Yale University Press.

Fitzpatrick, J. L., Sanders, J. R., ve Worthen, B. R. (2011). *Program evaluation: Alternative approaches and practical guidelines* (4th Edition). New Jersey: Pearson Education.

Flinders, D. J. ve Eisner, E. W. (2002). Educational criticism as a form of qualitative inquiry D.L. G.F. Madaus ve T.Kellaghan (Ed.) *Evaluation models: Viewpoints on educational and human services evaluation* (Second Edition) (s.195-207). New York:Kluwer Academic Publishers.

Gordon, W.R., Taylor, R.T. ve Oliva, P.F. (2019). *Developing the curriculum: Improved outcomes through systems approaches,* (Ninth Edition).New York: Pearson Education.

Guba, E.G. ve Lincoln, Y.S. (1981). *evaluation: Improving the usefulness of evaluation results through responsive and naturalistic approaches.* San Francisco: Jossey-Bass Publishers.

Guba, E.G. ve Lincoln, Y.S. (1989). *Fourth generation evaluation.* California: SAGE Publications.

Guerra-Lopez, I.J.(2008). *Performance evluation: Proven approaches for improving program and organizational performance.*San Francisco: Jossey-Bass.

Henson, K.T. (2015). *Curriculum planning: Integrating multiculturalism, constructivism,and education reform* (Fifth edition). Illionis: Waveland Press,Inc.

Hewitt, T.W. (2006). *Understanding and shaping curriculum. What we teach and why?* California: SAGE Publications.

Kara, A. ve Akdağ, M. (2017). Program değerlendirme modelleri 1. B.Oral ve T.Yazar (Ed.), *Eğitimde program geliştirme ve değerlendirme* (s.469-488). Ankara: Pegem Akademi.

Kutlu, M.O. ve Korkmaz, Ş.. (2017). Program değerlendirme modelleri 2. B.Oral ve T.Yazar (Ed.), *Eğitimde program geliştirme ve değerlendirme* (s.489-508). Ankara: Pegem Akademi.

Leung, A.W.L. (2012). Change in models and practice of curriculum organization. S.S.Y. Yeung, J.T.S. Lam, AW.L. Leung ve Y. C.Lo (Ed.), *Curriculum change and innovation* (s.149-170). Hong Kong: Hong Kong University Press.

Mertens, D. M. ve Wilson, A. T. (2012). *Program evaluation theory and practice A comprehensive guide.* New York: Guilford Publications.

Nyre, G.F. ve Rose, C.(1979). The practice of evaluation, *POD Quarterly. Journal of the Professional and Organizational Development Network in Higher Education, 1*(3), 189-194.

Ornstein, A.C. ve Hunkins, F.P. (2016). *Eğitim programı temeller, ilkeler ve sorunlar* (2.

Baskı) Çeviri ed. Asım Arı, Konya: Eğitim Yayınevi.

Provus, M.M. (1969).*The discrepancy evaluation model: An approach to local program improvement and development.* https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED030957.pdf adresinden alındı.

Rossi, P.H. (2013). My views of evaluation and their origins. M.C.Alkin (Ed.) *Evaluation roots A wider perspective of theorists' views and* (Second Edition) (s.108-113). California: Sage Publications.

Stake, R. (2003). Responsive evaluation. T. Kellaghan ve D.L. (Ed.) *International handbook of educational evaluation* (s.63-68). Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.

Stake, R.E. (1967). The countenance of educational evaluation. *Teachers college record, 68* (7), 1-15.

Stake, R.E. (2002). Program evaluation, particularly responsive evaluation. D.L. - beam, G.F. Madaus ve T. Kellaghan (Ed.), *Evaluation models: Viewpoints on educational and human services evaluation* (Second Edition) (s.343-362). New York:Kluwer Academic Publishers.

Stake, R.E. (2011). Responsive evaluation 1972. *ERIC Document Reproduction Service* No: ED, 75, 487. https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED075487.pdf adresinden alındı.

D. L. (1993). The CIPP model for program evaluation. G.F. Madaus, M.S. Scriven ve D.L. (Ed.), *Evaluation models: Viewpoints on educational and human services evaluation* (Tenth Printing) (s.117-141). Boston: Kluwer Publishing.

D. L. (2002). Foundational models for 21st century program evaluation. D.L. G.F. Madaus ve T.Kellaghan (Ed.), *Evaluation models: Viewpoints on educational and human services evaluation* (Second Edition) (s.32-83).New York:Kluwer Academic Publishers.

D. L. (2003). The CIPP model for evaluation. T. Kellaghan ve D.L. - am (Ed.), *International handbook of educational evaluation* (s.31-62). Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.

D. L. ve Coryn, C.L.S. (2014) *Evaluation, theory, models and applications* (Second Edition). San Francisco: Jossey-Bass.

D. L. ve Shinkfield, A. J. (1988). *Systematic evaluation: A self-instructional guide to theory and practice* (Third Printing). Boston: Kluwer Publishing.

D.L. (2013). The CIPP evaluatıon model: Status, origin, development, use, and theory. M. C. Alkin (Ed.), *Evaluation roots A wider perspective of theorists' views and* (Second Edition) (s.240-256). California: Sage Publications.

Tyler, R. W. (2014). *Eğitim programlarının ve öğretimin temel ilkeleri* [Basic principles of curriculum and teaching]. Çev. M.E Rüzgar ve B. Aslan.Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Uşun, S. (2012). *Eğitimde program değerlendirme süreçler, yaklaşımlar ve modeller*. Ankara: Anı Yayıncılık

Wood, B.B. (2001). Stake's countenance model: Evaluating an environmental education professional development course, *The Journal of Environmental Education*, *32* (2), 18-27.

Yüksel, İ. ve Sağlam, M. (2012). *Eğitimde program değerlendirme*. Ankara: Pegem Akademi.

BÖLÜM **12**

TÜRKİYE'DE PROGRAM GELİŞTİRME

Fevzi DURSUN

Bölümün Amaçları

- Türkiye'de program geliştirme alanının gelişimin sürecini kavrayabilme.
- Türk eğitim sisteminde içerisinde program geliştirme sürecinde Millî Eğitim Bakanlığının ve öğretmenlerin rolünü örneklerle açıklayabilme.
- Türkiye Cumhuriyeti döneminde belli başlı program geliştirme çalışmalarını açıklayabilme
- Türkiye'de program geliştirme alanının güncel sorunlarını ve çözüm yollarını tartışabilme

Hazırlık Soruları

1. Türkiye'de program geliştirme alanının gelişim sürecini nasıl açıklayabiliriz?
2. Türkiye'de program geliştirme sürecini neler etkilemiş olabilir?
3. Türkiye Cumhuriyeti döneminde program geliştirme alanına hangi öncü bilim adamlarının çalışmaları katkı sağlamıştır?

Giriş

Toplumların kurdukları veya geliştirmeye çalıştıkları eğitim sitemlerinde en temel unsurlardan birisi eğitim programlarıdır. Eğitim programlarını önemli kılan temel neden toplumların yetiştirmeyi amaçladığı bireylerin özelliklerinin en genel anlamıyla eğitim programlarında tanımlanmasıdır. Öğrenme-öğretme ortamlarındaki gelişmeler ve toplumsal ihtiyaçlar ilk olarak eğitim programının tasarımında, daha sonra eğitim programının geliştirilmesinde etkilidir (Demuse ve Strauven, 2016). Türkiye'de de benzer şekilde Osmanlı devletinin son yıllarından itibaren ve Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarında devam ederek günümüze kadar; içinde bulunulan durumun siyasal ve sosyal olayları ile ihtiyaçları programlara yön vermiştir.

Türkiye'de program geliştirme çalışmaları, bu alanın uluslararasında gösterdiği gelişmelere göre geç kalmıştır. Örneğin 2023 yılında bulunmamıza rağmen hala okullardaki okutulan ders isimleri ve hangi sınıfta kaç saat olduğunu gösteren liste anlamındaki müfredat kavramını eğitimciler eğitim programı yerine kullanabilmektedirler. Türkiye'de 3 Mart 1924'te Tevhid-i Tedrisat Kanunu kabul edilmiş ve bu kanunla tüm eğitim-öğretim kurumları Millî Eğitim Bakanlığına bağlanmıştır. Böylece eğitim hizmetleri tek bakanlıkta toplanmıştır (Akyüz, 2006). Bu olayla birlikte Türkiye'de eğitim alanı biraz daha bilimsel bir görünüm almıştır. Eğitim programları konusu bu tarihten itibaren daha fazla gündeme gelmeye başlamıştır. Varış'a (1996) göre Türkiye Cumhuriyeti'nde bu kanunla tüm öğretim kurumları tek bir bakanlık çatısı içerisinde toplanarak okul programları düzenlenmiş ve programlarındaki bu düzenlemelerin temelini laiklik, batıya dönüş ve pozitif bilimler oluşturmuştur.

Eğitim programlarının iyi bir eğitim sistemi kurmak ve kalkınmayı sağlamak için nitelikli insanları yetiştirmek ve toplumsal, kültürel kalkınmaya hizmet etmek gibi amaçları vardır (Özdemir, 2009). Eğitim sisteminde yapılan düzenlemeler, programlara yansıdığı kadar anlam kazanır. Programlar saptanan amaçları, amaçları gerçekleştirmek için belli kurallara göre düzenlenecek içeriği, kullanılacak yöntemleri, öğretim materyallerini, saptadığımız amaçları gerçekleştirme durumunu gösteren değerlendirme kriterlerini kapsamaktadır (Gözütok, 2003). Yaşadığımız dönemde bilim dünyasında ve teknolojik alanlarda meydana gelen değişiklikler ve büyük gelişmeler eğitim programlarının da devamlı bir şekilde yenilenmesi ve geliştirilmesini zorunlu kılmaktadır.

Eğitim programlarını geliştirme çabalarının üniversiteler ve Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde giderek artması eğitimde program geliştirme bilim dalına ve bu alandaki eğitim almış kişilere olan talebi artırmıştır (Demirel, 2013). Türkiye'de genel olarak baktığımızda okulların haftalık ders saatlerinin karar-

Kaynakça

Akınoğlu, O. (2005). Türkiye'de uygulanan ve değişen eğitim programlarının psikolojik temelleri, *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, *22*, 31-46.

Akyüz, Y. (2006). *Türk eğitim tarihi (M. Ö. 1000-M.S. 2006). Genişletilmiş 1. Baskı.* PegemA Yayıncılık.

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi (2022). Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalı. http://epg.education.ankara.edu.tr/, Online; Erişim tarihi:11.10. 2022.

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi (2023). Eğitim Bilimleri Fakültesi. https://www.ankara.edu.tr/dizin/Fakulteler/egitim-bilimleri-fakultesi/, Online; Erişim tarihi:12.09. 2022.

Arslan, M. (2007). Eğitimde yapılandırmacı yaklaşımlar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi,40*(1), 41-61.

Bıkmaz, F., Aksoy, E., Tatar, Ö., ve Atak A. C. (2013). Eğitim programları ve öğretim alanında yapılan doktora tezlerine ait içerik çözümlemesi (1974-2009). *Eğitim ve Bilim, 38*(168), 288- 303.

Budak, L. ve Budak Ç. (2014). Osmanlı İmparatorluğu'ndan Türkiye Cumhuriyeti'ne ilkokul programları (1870-1936). *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi, 3*(1), 377-393.

Bümen, N. T. ve Aktan, S. (2014). Yeniden kavramsallaştırma akımı ışığında Türkiye'de eğitim programları ve öğretim alanı üzerine özeleştirel bir çözümleme. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, *22*(3), 1123-1144.

Büyükkaragöz, S. (1997). *Program geliştirme (kaynak metinler)-2 Baskı.* Kuzucular Ofset.

Çobanoğlu, R. ve Yıldırım, A. (2021). Türkiye'de program geliştirme çalışmaları: Cumhuriyet'in ilanından günümüze tarihsel bir analiz. *TEBD*, *19*(2), 810-830.

Demirel, Ö. (1992). Türkiye'de program geliştirme uygulamaları. *Hacettepe üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi.7*, 27-43.

Demirel, Ö. (2013). *Kuramdan uygulamaya eğitimde program geliştirme (20. Baskı).* Pegem A Yayıncılık.

Demuse, M. ve Strauven, C. (2016). Eğitimde program *geliştirme (politik kararlardan uygulamaya). (Y. Budak, 2. Baskıdan Çeviren).* Pegem Akademi.

Doğan, H. (1997). *Eğitimde program ve öğretim tasarımı*. Önder Matbaacılık.

Dursun, F. (2022). Gelecekte öğretim programları, E. Tüzel İşeri (Ed.). *22. Yüzyılda Eğitim (2 Baskı)*, (69-81). Pegem Akademi.

Dursun, F. ve Yar Yıldırım, V. (2020). Eğitim programları ve öğretim alanındaki lisansüstü öğrencilerin lisansüstü öğrenim sürecine ilişkin görüşleri. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 18*(3), 370-390.

Eğitim Programları ve Öğretim Alanı Profesörler Kurulu. (2006). İlköğretim 1-5. öğretim programlarını değerlendirme toplantısı (Eskişehir) sonuç bildirisi-2005. İlköğretim online, 5, (1), 1-8.

Ertürk, S. (1984). *Eğitimde program geliştirme (5. Baskı)*. Metaksan.

Ertürk, S. (1986). *Türkiye'deki bazı eğitim sorunları üzerine düşünceler (2. Baskı).* Yelkentepe Yayınları.

Gelen, İ. ve Beyazıt, N. (2007). Eski ve yeni ilköğretim programları ile ilgili çeşitli görüşlerin karşılaştırılması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, *51*, 457-476.

Gözütok, D. (2003). Türkiye'de program geliştirme çalışmaları, *Milli Eğitim Dergisi***,** *160*, 1-13.

İşeri, A. (2015). Türkiye'de uygulanan program geliştirme modellerinin eleştirel teori açısından ideoloji sorunu, *International Journal of Human Sciences*, 12(1), 1408-1439.

Karakaya, Ş. (2004). *Eğitimde program geliştirme çalışmaları ve yeni yönelimler*. Asil Yayın Dağıtım.

Korkmaz, İ. (2017). Cumhuriyetten günümüze Türkiye'de program geliştirme ve değerlendirme çalışmaları. B. Oral ve T. Yazar (Ed.) *Eğitimde program geliştirme ve değerlendirme* (s.584-607). Pegem Akademi.

Kürüm Yapıcıoğlu, D., Atik Kara, D. ve Sever, D. (2016). Türkiye'de program değerlendirme çalışmalarında eğilimler ve sorunlar: alan uzmanlarının gözüyle. *Uluslararası Eğitim Programları ve Öğretim Çalışmaları Dergisi, 6*(12), 91-113.

Mıhcıoğlu, C. (1989). Eğitim (Bilimleri) Fakültesinin kuruluşu üzerine. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 22* (1), 347-391. DOI: 10.1501/Egifak_0000000864.

Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı (2005). İlköğretim 1-5 sınıf programları tanıtım el kitabı. Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi.

Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (2018a). Dik temel harfler. http://ttkb.meb.gov.tr/www/quotttkb-dik-temel-abecequot-yazi-fontu/icerik/302, Online; Erişim Tarihi: 01.06.2018.

Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (2018b). Öğretim programlarında yapılan güncellemeler. http://ttkb.meb.gov.tr/www/ogretim-programlarinda-yapilan-guncellemeler, Online; Erişim tarihi: 01.03.2018).

Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (2017). Basın açıklaması https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_07/18160003_basin_aciklamasi-program.pdf, Online; Erişim tarihi: 12.09.2017.

Özdemir, S. M. (2009). Eğitimde program değerlendirme ve Türkiye'de eğitim programlarını değerlendirme çalışmalarının incelenmesi, *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 6*(2), 126-149.

Resmi Gazete (1997). İlköğretim ve Eğitim Kanunu, Millî Eğitim Temel Kanunu bazı değişiklik yapılmasına dair kanun (4306 sayılı kanun)- 18 Ağustos 1997, Sayı: 23084.

Resmi Gazete (2012). İlköğretim ve eğitim kanunu ile bazı kanunlarda değişiklik yapılmasına dair kanun (6287 sayılı kanun)- 11.Nisan 2012, Sayı: 28261.

Resmi Gazete (2022). Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı Yönetmeliği, 10 Aralık 2022, Sayı: 32039.

Topcuoğlu, H. (1968) Ankara Üniversitesinin bir "eğitim fakültesi" vardır. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 1* (1), 7-50. DOI: 10.1501/Egifak_0000000216.

Ünal, F. ve Ünal, M. (2010). Türkiye'de ortaöğretim programlarının gelişimi. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 1*(1), 110-125.

Ünver, G. (2021). Program çalışmaları için öğretmen eğitimi. *Öğretmen Eğitimi ve Öğretim, 2*(2), 30-55.

Varış, F. (1988) *Eğitimde program geliştirme: Teori ve teknikler (4. baskı)*. Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları No: 157.

Varış, F. (1996), Eğitimde program geliştirme: Teori ve teknikler. Alkım Yayınları.

Yüksel, S. (2003). Türkiye'de program geliştirme çalışmaları ve sorunları. *Milli Eğitim Dergisi*,*159*, 120-125.

Yüksel, S. (2004). Merkezi ve yerel düzeyde program geliştirme. *Eğitim ve Bilim. 29*(132), 10-14.

BÖLÜM **13**

PROGRAM OKURYAZARLIĞI

Veda YAR YILDIRIM

Bölümün Amaçları

- Okuryazarlık kavramını açıklayabilme
- Program okuryazarlığı kavramını açıklayabilme
- Program okuryazarlığının bileşenlerini (boyutlarını) açıklayabilme
- Program okuryazarlığının mevzuatla ilişkisini açıklayabilme
- Öğretmenler açısından program okuryazarı olmanın önemini açıklayabilme
- Okul yöneticileri açısından program okuryazarı olmanın önemini açıklayabilme

Hazırlık Soruları

1. Size göre değişen dünyada okuryazarlık nedir? Açıklayınız.
2. Size göre program okuryazarlığı nedir? Hangi boyutları içermelidir? Açıklayınız.
3. Program okuryazarlığı açısından bilgi, beceri ve tutum boyutları neleri içermelidir? Açıklayınız.
4. Program okuryazarlığı yasal mevzuatta nasıl ele alınmıştır? Açıklayınız.
5. Öğretmenlerin program okuryazarı olmalarının önemini açıklayınız.
6. Okul yöneticilerinin program okuryazarı olmalarının önemini açıklayınız

Okuryazarlık

Kavramsal olarak okuryazarlık

Günümüzde okuryazarlık herhangi bir ifadeyi okuyabilen ve yazabilen, bireye temel teknik becerilerin verilmesi anlamında kullanılan tanımının çok daha ötesine geçmiştir. Okuryazarlık oldukça kapsamlı bir kavramdır. UNESCO (2004, s.13) tarafından "Okuryazarlık, değişen bağlamlarla ilişkili basılı ve yazılı materyalleri kullanarak tanımlama, anlama, yorumlama, yaratma, iletişim kurma ve hesaplama yeteneği" olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda okuryazarlık bilgiye ulaşımın böylesine kolay olduğu bir çağda sürekli öğrenmeyi gerektirmektedir.

Okumak ve yazmak okuryazarlık için yeterli midir?

Okuryazarlık okuma yazma temel teknik becerilerini kullanarak elde edilen bilgileri ifade etme, kavrama, kullanabilme, ilişki kurabilme ve yaratmaya dönüşmüştür. Disessa (2000) okuryazarlığın oluşma sürecini ilk olarak uyarıcıların dışardan gelmesi, ikinci aşamada düşünceye dönüşmesi ve üçüncü aşamada düşüncenin uygulamaya konularak faydaya dönüşmesi olmak üzere üç aşamada ele almıştır. Okuryazarlığın düşünce olarak bilgi ve uygulamaya dönüşme sonucu fayda sağlama olarak beceri boyutundan bahsedilmektedir.

Okuryazarlık dilsel, kültürel ve zamansal olarak çeşitlilik ifade etmektedir. Okuryazarlık tek tür ya da tip değil, koşul ve durumlara göre çeşitli okuryazarlıklar vardır (UNESCO, 2004). Bunlardan bazıları ihtiyaç olan bilgiyi belirleme, erişme, eleştirel değerlendirme, işleme, etkili kullanma ve çevreyi anlamayı sağlama anlamında bilgi okuryazarlığı (American Library Association [ALA], 2000); bilimi öğrenme, anlamayla birlikte gerçekleri kendileri için araştırma yeteneği ("Scientific Literacy", 2023), farkındalık (Shamos, 1995) anlamında bilimsel okuryazarlık; bireyin günlük yaşamda akıl yürütme, analiz etme, formüle etme ve sorunları çözme becerisine sahip olması (Martin, 2007) anlamında ve matematiğe karşı olumlu tutum geliştirme (Yore vd., 2007) yönünde gelişme olarak matematik okuryazarlığıdır.

Okuryazarlık dinamik bir süreçtir ve okuryazarlığın tanımı süreçte gelişmiş ve anlamını değiştirmiştir. Bu bağlamda okuryazarlık artık bilgiyi alma, etkileşime girdiği değişkenleri fark etme, düşünme, kullanma ve anlam oluşturmaktır. Eğitim de artık bireyi bilginin pasif alıcısı olarak görmemekte, çoklu uyarıcılar arasından ihtiyaç duyduğunu seçen, işleyen, anlamlı öğrenen ve gerektiğinde hatırlayıp kullanabilen aktif öğrenenler olarak görmektedir. Bu da okuryazarlık kavramının eğitim açısından önemini göstermektedir. Ülkemizde de okuryazarlık; anlamak, yorumlamak, uygulamak, düşünmek, bilim temelli bakmak, bilgiyi

Kaynakça

American Library Association (2000). Information literacy competency standards for higher education. https://alair.ala.org/handle/11213/7668

Aşıcı, M. (2009). Kişisel ve sosyal bir değer olarak okuryazarlık. *Değerler Eğitimi Dergisi, 7*(17), 9-26.

Başaran, İ. E. (1994). *Eğitim yönetimi.* Gül.

Batı, U. (2016). *Kendine iyi bak*. Alfa.

Bilgin, A. (2008). *İlköğretim okulu müdürlerinin öğretim programını yönetme görevlerini yerine getirme miktarının belirlenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Yıldız Teknik Üniversitesi.

Can, N. (2007). İlköğretim okulu yöneticisinin bir öğretim lideri olarak yeni öğretim programlarının geliştirilmesi ve uygulanmasındaki yeterliliği. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, *3*(2), 228-244.

Clark, D. (2010). *Understanding and performance.* http://www.nwlink.com/~donclark/performance/understanding.html

Çetin, İ. (2012). Tutum nedir? Tutumların özellikleri. https://www.tavsiyeediyorum.com/makale_9597.htm

Çırak Kurt, S. (2017). Ortaokul öğretmenlerinin» öğretim programı» kavramına ilişkin metaforik algıları. *Dicle University Journal of Ziya Gokalp Education Faculty*, (31), 631-641.

Demeuse, M. ve Strauven, C. (2016). *Eğitimde program geliştirme*. (çev. Y. Budak). Ankara: Pegem.

Disessa, A. A. (2000). *Changing minds; computers, learning and literacy.* MIT Press.

Gündoğan, G. ve Yar-Yıldırım, V. (2019). Öğretmenlerin program okuryazarlıkları hakkında nitel bir değerlendirme. N. Yıldırım ve G. Selçuk (Ed.), *Göbeklitepe'den endüstri 4.0'a eğitim çalışmaları* (1. baskı, s.77-104). Ekin.

Horton, F. W. (2008). *Understanding information literacy: A primer.* UNESCO.

İnceoğlu, M. (2004). *Tutum, algı, iletişim.* Ankara: Elips.

Kobola, M. W. (2007). *The role of the school principal in the implementation of the revised national curriculum statement: A case study* [Unpublished master dissertation]. The Unıversıty of South Africa.

Kurbanoğlu, S. (2010). Bilgi okuryazarlığı: Kavramsal bir analiz. *Türk Kütüphaneciliği, 24*(4), 723-747

Martin, H. (2007). Mathematical Literacy. *Principal leadership*, *7*(5), 28-31.

Miller, J. D. (1983). Scientific literacy: A conceptual and emperial review. *Daedalus*, *112*(2), 29-48.

Milli Eğitim Bakanlığı (2004, Ağustos). Öğretim programlarının temel yaklaşımı. *Tebliğler Dergisi,* 2563, 723-739. https://tebligler.meb.gov.tr/index.php/tuem-sayilar/viewcategory/68-2004

Milli Eğitim Bakanlığı (2014, Temmuz). Millî Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği (Resmi Gazete Sayı. 29072). https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=19942&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5

Milli Eğitim Bakanlığı (2016, Mart). Millî Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Çocuk Kulüpleri Yönergesi. Temel Eğitim Genel Müdürlüğü. http://mevzuat.meb.gov.tr/dosyalar/1706.pdf

Milli Eğitim Bakanlığı (2017a). Öğretmen Strateji Belgesi 2017-2023. Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü. https://oygm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_07/26174415_Strateji_Belgesi_RG-Ylan-_26.07.2017.pdf

Milli Eğitim Bakanlığı (2017b). Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri. Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü. https://oygm.meb.gov.tr/dosyalar/StPrg/Ogretmenlik_Meslegi_Genel_Yeterlikleri.pdf

Milli Eğitim Bakanlığı (2017c). Müfredatta Yenileme ve Değişiklik Çalışmalarımız Üzerine. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı. https://uskudar.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_08/24010456_mYfredat_tanYtYm_kitapYY.pdf

Milli Eğitim Bakanlığı (2019). Milli Eğitim Bakanlığı 2019- 2023 Stratejik Planı. Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü. https://oygm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2019_12/20092118_2019-2023_Stratejik_Plan.pdf

Millî Eğitim Bakanlığı (2020). Öğretim Programlarını Değerlendirme Raporu. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı. https://ttkb.meb.gov.tr/www/yayinlarimiz/icerik/385

Milli Eğitim Bakanlığı (2022b). Öğretim Programı Okuryazarlığı Öğretmen Rehber Kitabı. Ortaöğretim Genel Müdürlüğü. https://ogmmateryal.eba.gov.tr/kutuphane/ogretim-programi

Milli Eğitim Bakanlığı. (2022, Aralık). Başkanlığın görevleri. Öğretim Programları Daire Başkanlığı. http://ttkb.meb.gov.tr/www/ogretim-programlari-daire-baskanligi/icerik/207

Milli Eğitim Bakanlığı (2022a, Aralık). Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı Yönetmeliği (Resmi Gazete Sayı. 32039). Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı. https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2022_12/10135702_ttkbyonetmeligi20221210.pdf

Newlove, K. (2005). *Principal' understanding of their role as leaders of curriculum and instruction* [Unpublished master thesis]. University of Saskatchewan.

Ornstein, A. C. & Hunkins, F. P. (2004). *Curriculum foundations, principles and issues* (4th Edition). Pearson.

Ornstein, A. C., & Hunkins, F. P. (2017). *Curriculum: Foundations, principles and ıssues.* Vivar: Pearson Education.

Önal, İ. (2010). Tarihsel değişim sürecinde yaşam boyu öğrenme ve okuryazarlık: Türkiye deneyimi. *Bilgi Dünyası*, *11*(1), *101-121.*

Özdemir, S. M. (2012). Eğitim programı kavramına ilişkin öğretmen adaylarının metaforik algıları. *Journal of Theoretical Educational Science*, *5*(3), 372-393.

Scientific Literacy. (2023, 4 Şubat). Wikipedia. https://en.wikipedia.org/wiki/Scientific_literacy

Shamos, M. (1995). *The Myth of Scientific Literacy.* Rutgers University Press.

Snavely, L. ve Cooper, N. (1997). The information literacy debate. *The Journal of Academic Librarianship*, *23*(1), 9-13.

Şişman, M. (2004). *Öğretim liderliği.* Pegem.

Şişman, M. (2007). Okul yönetimi ve öğretim liderliği. *Eğitime Bakış Dergisi*, 1, 3-14.

Türk Dil Kurumu. Türk Dil Kurumu Sözlükleri. 10 Şubat 2023'te https://sozluk.gov.tr/ 'den alınmıştır.

UNESCO. (2004). The Plurality of literacy and its implications for policies and programmes, Paris: UNESCO.

Ural, A. ve Aslim, S. T. (2013). Okul müdürlerinin öğretim programlarını bilme, denetleme ve destekleme düzeyleri: Öğretmen değerlendirmelerine ilişkin bir betimleme. *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi,32*, 26-38.

Varış, F. (1996). *Eğitimde program geliştirme: Teori ve teknikler.* Alkım.

Wiles, J. (2016). *Eğitim program liderliği* (M. B. Acat, Çev.Ed.). Ankara: Nobel.

Yar Yıldırım, V. (2018). *Okul yöneticilerinin program okuryazarlıklarına yönelik bir hizmet içi eğitim programının geliştirilmesi ve değerlendirilmesi* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi.

Yar-Yıldırım, V. (2020). Öğretmenlerin program okuryazarlıkları ölçeğinin geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *21*(1), 208-224. https://doi.org/10.17679/inuefd.590695

Yar- Yıldırım, V. (2021). The impact of teacher idealizm on curriculum literacy: the role of believing in education as a mediator variable. *International Journal of Curriculum and Instruction, 13*(2), 1548-1563.

Yar-Yıldırım, V. (2022). Geleceğin dünyasında okuryazarlık. E. Tüzel İşeri (Ed.), *22. Yüzyılda Eğitim* (2. Baskı, s. 53-68). Pegem

Yar-Yıldırım, V. ve Dursun, F. (2018, 7-11 Kasım). *Okul yöneticilerinin program okuryazarlık durumlarına ilişkin öğretmen görüşleri üzerine nitel bir çalışma* [Sözlü

sunum]. Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kongresi, Antalya.

Yar-Yıldırım, V. ve Dursun, F. (2019). Okul yöneticileri öğretim programı okuryazarlık düzeyleri ölçeğinin geliştirilmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, *20*(2), 705-750.

Yazıcıoğlu, O., Varol, K. ve Borat, O. (2014). Bilgi yönetimi. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, *10*(20), 15-32.

Yore, L. D., Pimm, D. & Tuan, H.L. (2007). The literacy component of mathematical and scientific literacy. *International Journal of Science and Mathematics Education*, 5, 559-589.

Yörük, S. ve Akdağ, G. A. (2010). İlköğretim okul müdürlerinin öğretimsel liderlik davranışlarının etkililiği ölçeğinin geliştirilmesi. *Kuramsal Eğitim Bilim*, *3*(1), 66-92.

ÖRGÜTLERDE DUYGULARIN YÖNETİMİ

Editörler

Doç. Dr. Rıdvan KÜÇÜKALİ

Dr. Deniz GÖRGÜLÜ

...Geleceğin Fikirleri...

ÖRGÜTLERDE DUYGULARIN YÖNETİMİ

Editörler: Rıdvan KÜÇÜKALİ - Deniz GÖRGÜLÜ

Yazarlar:

Ayşe ALTAŞ GİRGİÇ - Başak COŞKUN - Deniz GÖRGÜLÜ - Emel TERZİOĞLU BARIŞ - Gizem GÜNÇAVDI ALABAY - Gül KADAN - Melike CÖMERT - Oğuzhan KODALAK

Rıdvan KÜÇÜKALİ - Salih Kürşat ÇİLİNGİR - Semra KIRANLI GÜNGÖR

Sibel ÇİLİNGİR - Yar Ali METE

ISBN: 978-625-8499-89-6

Copyright © Vizetek

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi'ne aittir. Vizetek Yayıncılık'ın izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Sayın okuyucularımız, bandrolsüz yayınları satın almamanızı diliyoruz.

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

Yayın Koordinatörü: Ferit RESULOĞULLARI

Kapak Tasarımı & Mizanpaj: Sadık HANGÜL

1. Baskı: Ankara|Şubat, 2023

vizetek

Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA

Tel.: (0312) 482 00 11

Web: www.vizetek.com.tr

E-mail: vizetekyayincilik@gmail.com

Yayıncı Sertifika No: 41575

Baskı: Vadi Grafik Tasarım ve Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420. Cad. No: 58/1 Yenimahalle/ANKARA,
Tel: 0 312 395 85 71

Matbaa Sertifika No: 47479

ÖRGÜTLERDE DUYGULARIN YÖNETİMİ

Editörler

Doç. Dr. Rıdvan KÜÇÜKALİ - Dr. Deniz GÖRGÜLÜ

Yazarlar

Dr. Ayşe ALTAŞ GİRGİÇ

Öğr. Gör. Dr. Başak COŞKUN

Dr. Deniz GÖRGÜLÜ

Dr. Emel TERZİOĞLU BARIŞ

Araş. Gör. Dr. Gizem GÜNÇAVDI ALABAY

Öğr. Gör. Dr. Gül KADAN

Doç. Dr. Melike CÖMERT

Araş. Gör. Dr. Oğuzhan KODALAK

Doç. Dr. Rıdvan KÜÇÜKALİ

Araş. Gör. Salih Kürşat ÇİLİNGİR

Doç. Dr. Semra KIRANLI GÜNGÖR

Öğr. Gör. Sibel ÇİLİNGİR

Dr. Öğr. Üyesi Yar Ali METE

vizetek

Editörler Doç. Dr. Rıdvan KÜÇÜKALİ, *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi*
Dr. Deniz GÖRGÜLÜ, *Milli Eğitim Bakanlığı*

1. Bölüm **Örgütsel Zekâ**

Doç. Dr. Semra KIRANLI GÜNGÖR,
Eskişehir Osmangazi Ünv. Eğitim Fakültesi
ORCID ID: 0000-0001-5785-8137

2. Bölüm **Örgütlerde Bağlılık ve Adanmışlık**

Dr. Deniz GÖRGÜLÜ, *Milli Eğitim Bakanlığı*
ORCID ID: 0000-0001-5856-4069

Doç. Dr. Melike CÖMERT, *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0001-5406-6943

3. Bölüm **Örgütlerde Güç ve Adalet**

Dr. Emel TERZİOĞLU BARIŞ, *Milli Eğitim Bakanlığı*
ORCID ID: 0000-0003-0123-0636

4. Bölüm **Örgütsel Motivasyon**

Araş. Gör. Salih Kürşat ÇİLİNGİR, *Giresun Üniversitesi Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0002-5564-5258

Öğr. Gör. Sibel ÇİLİNGİR,
Giresun Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu
ORCID ID: 0000-0003-3307-0999

5. Bölüm **Örgütlerde Duyguların Yönetimi Sürecinde Etkili Bir Faktör Olarak Örgütsel Güven**

Dr. Gizem GÜNÇAVDI ALABAY, *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0001-5055-2565

6. Bölüm **Örgütlerde Empati ve Dertleşme**

Dr. Ayşe ALTAŞ GİRGİÇ, *Milli Eğitim Bakanlığı*
ORCID ID: 0000-0002-8257-7238

7. Bölüm **Örgütsel Vatandaşlık Davranışı**

Doç. Dr. Semra KIRANLI GÜNGÖR,
Eskişehir Osmangazi Ünv. Eğitim Fakültesi
ORCID ID: 0000-0001-5785-8137

Bölümler ve Yazarlar

8. Bölüm **Örgütsel Çatışma**

Araş. Gör. Dr. Oğuzhan KODALAK,
Necmettin Erbakan Ünv. Uygulamalı Bilimler Fakültesi
ORCID ID: 0000-0003-1578-7435

9. Bölüm **Örgütsel Stres**

Doç. Dr. Rıdvan KÜÇÜKALİ, *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0001-7254-3723

10. Bölüm **Örgütsel Narsizm**

Öğr. Gör. Dr. Gül KADAN, *Çankırı Karatekin Ünv. Sağlık Bilimleri Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0002-1430-8714

11. Bölüm **Örgütsel Dışlanma ve Yalnızlık**

Dr. Öğr. Üyesi Yar Ali METE, *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0002-1430-8714

12. Bölüm **Örgütlerde Korku ve Sessizlik**

Doç. Dr. Rıdvan KÜÇÜKALİ, *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0001-7254-3723

Öğr. Gör. Dr. Gül KADAN, *Çankırı Karatekin Ünv. Sağlık Bilimleri Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0002-1430-8714

13. Bölüm **Örgütlerde İşyeri Düşmanlığı ve İşyeri Saldırganlığı**

Öğr. Gör. Dr. Başak COŞKUN,
Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Ofisi
ORCID ID: 0000-0002-0042-7130

14. Bölüm **Örgütlerde Değişime Direnç ve Vazgeçme**

Öğr. Gör. Dr. Gül KADAN, *Çankırı Karatekin Ünv. Sağlık Bilimleri Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0002-1430-8714

15. Bölüm **Örgütlerde Mobbing**

Doç. Dr. Rıdvan KÜÇÜKALİ, *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0001-7254-3723

ÖN SÖZ

İnsanın en önemli özelliklerinden birisi sosyal bir varlık olmasıdır. İnsan diğer insanlar, örgütler ve kurumlarla ilişki içerisinde olduğu sürece kendini geliştirir. Böylece düşündüklerini ve ilişkilerini planlar ve dizayn eder. Ayrıca insan kendisini değiştirdiği gibi etrafındakilerin, örgütlerin ve kurumlarında değişip ve gelişmesine katkı sağlamak ister. Bu bağlamda yapılacak olan her türlü etkinlik toplumu, örgütleri ve kurumları da etkileyecek ve onların gelişmesine katkı sağlayacaktır. Ancak ne toplumlar ne de örgütler ve kurumlar bu değişim işini tamamen bireylerin inisiyatifine bırakamaz. Onlarda aynı insanın yaptığı gibi kendi vizyon ve misyonları doğrultusunda kendilerinin belirlediği ulaşmak için ideal olan insanı yetiştirmek ister. Bir toplumun gelişmişliği bu ilişkilerin uyumuna bağlıdır. Bunun için her bir bireyin, örgütlerin ve kurumların kendilerini geleceğe taşıyacak argümanlarının olması gerekir. Yoksa hiç bir insanın, örgütün ve kurumun geleceğe kendilerini istedikleri anlamda taşımaları çok da mümkün olmayacaktır. Çünkü insanların, örgütlerin ve kurumların değişip gelişmesinin belirleyicisi onların birleri ile olan bu uyumlu ilişkilere bağlıdır.

Düşünen toplum, düşünen insan, düşünen örgüt ve kurum o toplumun kaderinin belirleyicisi olmaktadır. Bunun için örgütlerin ve kurumların yapısının belirlenmesinde onları tanıyan ve bilen insana büyük görevler düşmektedir. Bütün paydaşların ihtiyaçlarını iyi analiz ederek bu doğrultuda oluşturulmuş planlamalar ve dizaynlar onların gelişmesinde etkili olacaktır.

Bu eser, örgütlerin iç dinamiklerinin tanınmasına ve onların yeniden dizayn edilmesine katkı sağlayacak şekilde bilimsel kitap olarak çok boyutlu olarak hazırlanmış ve örgütleri tanıma açısından kendisini etkin ve yetkin hissetmek isteyen bireylere ihtiyaç duydukları konuları bir arada sunmayı . Bu bağlamda uzun ve zahmetli bir süreç gerektiren kitabın hazırlanmasında emeği geçen tüm yazarlara, yayınevi çalışanlarına teşekkürlerimizi sunarız. Kitabın belirlenen amaçlara ulaşması dileğiyle…

Editörler

Doç. Dr. Rıdvan KÜÇÜKALİ – Dr. Deniz GÖRGÜLÜ

Aralık 2022

.

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM 1:
Örgütsel Zekâ 1
Semra KIRANLI GÜNGÖR

BÖLÜM 2:
Örgütlerde Bağlılık ve Adanmışlık 33
Deniz GÖRGÜLÜ - Melike COMERT

BÖLÜM 3:
Örgütsel Güç ve Adalet 67
Emel TERZİOĞLU BARIŞ

BÖLÜM 4:
Örgütsel Motivasyon 83
Salih Kürşat ÇİLİNGİR - Sibel ÇİLİNGİR

BÖLÜM 5:
Örgütlerde Duyguların Yönetimi Sürecinde Etkili Bir Faktör Olarak Örgütsel Güven 103
Gizem GÜNÇAVDI ALABAY

BÖLÜM 6:
Örgütsel Empati ve Dertleşme 119
Ayşe ALTAŞ GİRGİÇ

BÖLÜM 7:
Örgütsel Vatandaşlık Davranışı 135
Semra KIRANLI GÜNGÖR

BÖLÜM 8:
Örgütsel Çatışma 165
Oğuzhan KODALAK

BÖLÜM 9:
Örgütsel Stres.....185
Rıdvan KÜÇÜKALİ

BÖLÜM 10:
Örgütsel Narsizm.....207
Gül KADAN

BÖLÜM 11:
Örgütlerde Dışlanma ve Yalnızlık.....229
Yar Ali METE

BÖLÜM 12:
Örgütlerde Korku ve Sessizlik.....251
Rıdvan KÜÇÜKALİ - Gül KADAN

BÖLÜM 13:
Örgütlerde İşyeri Düşmanlığı ve İşyeri Saldırganlığı.....275
Başak ÇOŞKUN

BÖLÜM 14:
Örgütlerde Değişime Direnç ve Vazgeçme.....311
Gül KADAN

BÖLÜM 15: Örgütlerde Mobbing 337
Rıdvan KÜÇÜKALİ

BÖLÜM **1**

Örgütsel Zekâ

Semra KIRANLI GÜNGÖR

“

1. Giriş

Örgütsel zekâ bireysel zekâdan farklı bir sosyal yapıya sahiptir. Sosyal yapılar beşeri duygulardan ayrı düşünülemez. Duygular yalnızca bireyler arasında değil, örgütler arasında da önemlidir. Bir örgütün toplumsal varlığı duygulardan ayrılamaz. Bu nedenle duygusal zekâ, örgütsel zekâdan ayrı bir şekilde ele alınamaz. Günümüzde rekabet ortamında varlığını sürdürmek ve rekabette öncü olmak isteyen örgütler zeki olmak, duygusal zekâsı yüksek çalışanlara sahip olmak, kısacası örgütsel zekâsı yüksek akıllı bir örgüt olmak zorundadır. Değişmeyen tek şeyin değişim olduğu günümüzde, değişime uyum sağlamanın yolu duygusal zekâsı ve örgütsel zekâ kapasitesi yüksek olan çalışanlara sahip olmaktan geçmektedir. Bu bağlamda söz konusu bölümde öncelikle zekâ kavramı açıklanarak zekâyı etkileyen unsurlardan ve zekâ kuramlarından bahsedilmektedir. Ardından duygusal zekâ tanımlanarak, örgütlerde duygusal zekâ ve öneminden bahsedilmekte, örgütlerde duygusal zekânın etkileri açıklanmaktadır. Takip eden bölümde örgütsel zekâ kavramı açıklanmakta, boyutlarından bahsedilerek, örgütsel zekâ ve etkililik kavramlarına değinilmekte, akıllı örgütler ve özellikleri açıklanarak örgütlerin duygusal zekâsını ve örgütsel zekâsını geliştirmeye yönelik önerilere yer verilmektedir.

2. Zekâ

Zekâ kavramı, anlama, algılama ve bilişin zihinsel işlevleri olarak tanımlanmaktadır ve Latince “intellectus” kelimesinden türemiştir (Köknel, 2003). Türk Dil Kurumu (TDK, 2022) Güncel Türkçe Sözlüğü’nde zekâ; bireyin düşünme, man-

tık yürütme, nesnel realiteyi algılama, muhakeme etme ve sonuçlandırma kabiliyetlerinin bütünü, dirayet, feraset" şeklinde tanımlanmaktadır. Descartes zekâyı doğruyu yanlıştan ayırt etme yeteneği olarak tanımlarken, Wechler ise zekâyı "bir kişinin karar verme, rasyonel davranma ve koşullar için savaşma konusundaki küresel yeteneği" olarak tanımlamıştır (Salovey ve Mayer, 1990). İlk kez tarafından incelenen zekâ kavramı yıllarca araştırılırken zekâ hakkında bilinenlerin çoğu 19. yüzyılın sonlarında ortaya çıkmıştır (Sü-Eröz, 2013).

Araştırmacılar zekâ kavramı için bir takım tanımlar geliştirmişlerdir. Bu tanımlar birçok özellik noktasında birleşse de farklı özelliklere de sahiptir. Sternberg (2003) zekâyı, bireyin sosyokültürel bağlamda kişisel standartlara göre hayatta başarılı olma yeteneği olarak tanımlamaktadır. Aynı zamanda zekâ, başarıyı elde etmek için bireyin güçlü yanlarını kullanarak aşması, analitik, yaratıcı ve pratik yönlerinden yararlanması ve eksikliklerini tamamlaması olarak kabul edilir. Binet'e (1931) göre, zekâ; bireyin haiz olduğu dikkat, hafıza, yorumlama, akıl yürütme gibi kabiliyetlerin tümüdür (Akt. Nabiyev, 2005). Morgan'a (2011) göre zekâ, zihinsel (intellectual) yeteneklerin tümü şeklinde ifade edilmektedir. Bu açıdan zekâ kavramında kişinin öğrendiği şeylerin tümü ve hâlihazırdaki öğrenme kabiliyeti söz konusudur.

Zekâyı ölçmeye çalışan ilk araştırmacı Galton'dur (İnci, 2021). Galton'a göre zihindeki genetik farklılıklar, entelektüel başarıda bireysel farklılıklara yol açmaktadır (Cudeck ve MacCallum, 2007). Zekâ üzerine yıllarca yapılan araştırmalar, zekânın soyut düşünme kabiliyeti gibi zihinsel bir yetenek olduğu hususunda ortak bir görüş geliştirmiştir. Bahsi geçen zihinsel yeteneğin gelişimsel özellikleri dikkate alındığında zekanın genel bir öğrenme becerisi olarak görülmesi gerekliliğine dikkat çekilmiştir (Aslan, 2013) Söz konusu açıklamalardan dolayı zeki insanların soyut düşünme becerisine haiz bulunduğu fikri açığa çıkmıştır. Bu beceri neticesinde, zeki insanlar karmaşık fikirleri hızlı bir şekilde algılayabilir, deneyimlerinden çıkarımlar yapabilir ve içinde bulundukları durum ne olursa olsun öğrenebilirler (Açıkgöz, 2013).

Araştırmacılara göre zekâ kavramı kültürden kültüre değişiklik göstermektedir. Zekâ kavramının kültürler arasında farklılık göstermesinin temel nedeni zekânın tek bir boyuttan oluşmamasıdır. Zekâ kavramı, birçok beceriyi kapsayan ve bu becerilerin bir arada kullanılmasıyla gelişen bir kavram olarak tanımlanmaktadır (Zimbardo ve ark., 2012).

Geçmişten günümüze insanlar zekâ kavramına farklı yaklaşımlar önermişlerdir. Tablo 1 yeni ve eski zekâ anlayışlarının mukayesesini göstermektedir. Eski anlayışa göre bazı insanlar zekânın doğuştan geldiğini ve geliştirilemeyeceğini düşünürler. Bu insanlar zekânın tek boyutlu olduğunu, belirli testlerle ölçüle-

Kaynakça

Açıkgöz, S. S. (2013). *Yeni ürün geliştirme takımlarında duygusal zekânın bireysel adaptasyon performansına etkisi* [Yüksek lisans tezi]. Fatih Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Akın, M. (2004). İşletmelerde *duygusal zekânın üst kademe yöneticiler ile astları arasındaki çatışmalar üzerindeki etkileri (Kayseri'deki büyük ölçekli işletmelerde bir uygulama)* [Doktora tezi]. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Albrecht, K. (2002). *Organizational intelligence profile: preliminary assessment questionnaire,* Retrieved June 15, 2022 from https://www.karlalbrecht.com/downloads/Albrecht-OrganizationalIntelligenceProfile-Qnr.pdf

Albrecht, K. (2003). *Organizational intelligence and knowledge management: thinking outside the silos. the executive perspective*. Retrieved June 15, 2022 from https://karlalbrecht.com/downloads/OI-WhitePaperAlbrecht.pdf

Alici, İ. (2011). *Duygusal zekânın örgütsel bağlılık ve örgütsel vatandaşlık davranışı ile ilişkisi ve bir uygulama* [Yüksek lisans tezi]. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Alici, İ. ve Yılmaz, H. (2017). Duygusal zekâ ve alt boyutlarının ilişki yönetimi üzerine etkisi: ampirik bir uygulama. Örgütsel Davranış Araştırmaları Dergisi, *2*(1), 70-89.

Altan, M. Z. (2011). Çoklu zekâ kuramı ve değerler eğitimi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, *1*(4), 53-57.

Arfara, C., & Samanta, I. (2016). The impact of emotional intelligence on improving team-working: the case of public sector (National Centre For Public Administration And Local Government-NCPALG). *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, (230), 167-175. https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2016.09.021

Ashkanasy, N. M., & Daus, C. S. (2002). Emotion in the workplace: the new challenge for managers. *Academy of Management Perspectives*, *16*(1), 76-86.

Arslan, Ş. (2013). *Duygusal zekâ (dönüşümcü ve etkileşimci liderlik).* Eğitim Kitabevi Yayınları.

Avunduk, Y. (2016). *Duygusal zekânın iş performansı üzerindeki etkisi: tıp doktorları ile toplu ulaşım şoförleri üzerinde karşılaştırmalı alan uygulaması* [Doktora Tezi]. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Beceren, E. (2002). *Duygusal zekâ. Personal Excellence*. Rota Yayın Yapım Tanıtım.

Brackett, M. A., & Geher, G. (2006). Measuring emotional intelligence: paradigmatic diversity and common ground. In J. Ciarrochi, J. R. Forgas, & J. D. Mayer (Eds.), *Emotional intelligence in everyday life* (pp. 27–50). Psychology Press/Erlbaum (UK) Taylor & Francis.

Brief, P. A., & Motowidlo, J. S. (1986). Prosocial organizational behavior. *Academy of Management Review, 11*(4), 710-725. DOI:10.2307/258391

Caruso, D., & Salovey, P. (2007). *Duygusal zekâ yöneticisi* (Çev. Hale Kayra). Crea Yayıncılık.

Cudeck, R., & MacCallum, R. C. (Eds.). (2007). *Factor analysis at 100: Historical developments and future directions*. Routledge.

Çakar, U. ve Arbak, Y. (2003). Dönüşümcü liderlik duygusal zekâ gerektirir mi? yöneticiler üzerinde örnek bir çalışma. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *18*(2), 83-98.

Çakır, R. (2008). Örgütsel *zekânın geliştirilmesine ilişkin yapılan bir* çalıştayın *örgütsel zekâ düzeyinin geliştirilmesine etkisi* [Doktora tezi]. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çiftçi, Y. B. (2019). *Sporun orta öğretim öğrencilerinin bedensel/kinestetik zeka ve sosyal beceri düzeyine etkisi* [Yüksek Lisans Tezi]. Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Çolakoğlu, T. ve Örnek, A. Ş. (2016). Üstlerin sahip olduğu duygusal zekâ yetilerinin, astlar tarafından algılanması ve astların motivasyonları üzerinde etkisi: ÇOMÜ öğretim elemanları ve öğrencileri örneği. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, *14*(27), 605-642.

Davis, K., Christodoulou, J., Seider, S., & Gardner, H. (2011). *The theory of multiple intelligences.* In R. J. Sternberg & S. B. Kaufman (Eds.), Cambridge Handbook of Intelligence (pp. 485-503). Cambridge University Press.

Doğan, S. (2005). Çalışan *ilişkileri yönetimi*. Kare Yayınları.

Doğan, İ. (2006). *Toplum ve eğitim.* Pegem Yayıncılık.

Dökmen, Ü. (2002). *Yarına kim kalacak, evrenle uyumlaşma sürecinde var olmak, gelişmek, uzlaşmak*. Sistem Yayıncılık

Dulewicz, V., & Higgs, M. (2000). Emotional intelligence–a review and evaluation study. *Journal of Managerial Psychology*, *15*(4), 341-372.

EOSS. (2007). *Knowledge management, organizational intelligence and learning, and comlexity.* UNESCO-Encylopedia of Support Systems (EOLSS).

Erçetin, Ş. Ş. (2000). Örgütsel zekâ. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, *24*(24), 509-526.

Erçetin, Ş. Ş. ve Demirbulak, D. (2002). Action research... organizational intelligence ... curriculum development. *Educational Research Quarterly*, *26*(1), 41-49.

Eymen, E. (2007). *Duygusal zekâ*. Kaliteofisi Yayınları.

Fernandez-Araoz, C. (1999). Hiring without firing. *Harvard Business Review*, (77), 108-121.

Glynn, M. A. (1996). Innovative genius: a framework for relating individual and organizational intelligences to innovation. *Academy of Management Review*, *21*(4), 1081-1111.

Goleman, D. (1996). *Duygusal zekâ*. Varlık Yayınları.

Goleman, D. (2000). *Duygusal zekâ neden IQ'dan daha önemlidir* (Çev. B. S. Yüksel). Varlık Yayınları.

Goleman D. (2005). İşbasında *duygusal zekâ* (Çev. H. Balkara). Varlık Yayınları.

Gürel, E. ve Tat, M. (2010). Çoklu zekâ kuramı: tekli zekâ anlayışından çoklu zekâ yaklaşımına. *Journal of International Social Research*, *3*(11), 336-356.

Gürbüz, S. ve Yüksel, M. (2008). Çalışma ortamında duygusal zekâ: iş performansı, iş tatmini, örgütsel vatandaşlık davranışı ve bazı demografik özelliklerle ilişkisi. *Doğuş Üniversitesi Dergisi,* 9(2),174-190.

Hargie, O., Saunders, C., & Dickson, D. (1994). *Social skills in interpersonal communication.* Psychology Press.

Herece, F. G. ve Şener, İ. (2017). Gıda sektörü ile ilgili ilişkiler: kamu sektörü bir uygulama. *Gazi İktisat ve İşletme Dergisi*, *3*(3), 38-54.

İnci, G. (2021). Galton'dan günümüze zekâ ve zekâ kuramları. *ODÜSOBİAD, 11*(3), 1053-1068.

Jung, H. S., & Yoon, H. H. (2012). The of emotional intelligence on counterproductive work behaviors and organizational citizen behaviors among food and beverage employees in a deluxe hotel. *International Journal of Hospitality Management, 31*(2), 369-378.

Kasatura, İ. (1998). *Kişilik ve özgüven*. Evrim Yayınevi.

Keskin, H. ve Balak, D. (2020). Örgütsel zekâ perspektifinden akıllı örgütler. *Business and Economics Research Journal*, *11*(4), 1083-1096.

Keskin, H., Akgün, A. E., Ayar, H. ve Kayman, İ. S. (2016). Cyberbullying victimization, counterproductive work behaviours and emotional intelligence at workplace. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, *235*, 281-287.

Kılıç, S., Doğan, S. ve Demiral, Ö. (2007). Kurumların başarısında duygusal zekânın rolü ve önemi. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, *14*(1), 209-230.

Kılıçarslan, F. (2010). *10 adımda duygusal zekâ* (2. Baskı). Nobel Akademik Yayıncılık.

Koçel T. (2005). *İşletme yöneticiliği* (10. Baskı). Arıkan Yayıncılık.

Konrad, S., & Hendl, C. (2001). *Duygularla güçlenmek: duygusal zekâ sayesinde başarılı bir hayat* (Çev. M. Taştan). Hayat.

Köknel, Ö. (2003). *Akıl ile düşünce gücü.* Altın Kitaplar.

London, M., & Sessa, V. I. (2006). Group feedback for continuous learning. *Human Resource Development Review*, *5*(3), 303-329.

Mahmoudi, H. S., & Asgari, M. H. (2013). Investigation of relationship between organizational intelligence and agility of high school administrators in mazandaran province, Iran. *International Research Journal of Applied and Basic Sciences, 5*(7), 905-911.

Matheson, D., & Matheson, J. E. (2001). Smart organizations perform better. *Research Technology Management*, *44*(4), 49-54.

Mayer, J. D., Perkins, D. M., Caruso, D. R., & Salovey, P. (2001). Emotional intelligence and giftedness. *Roeper Review*, *23*(3), 131-137.

Mayer, J., & Salovey, P. (1993). The intelligence of emotional intelligence. *Intelligence, 17*(4). 433- 442.

Mayer, J., & Salovey, P. (1997). What is emotional intelligence? In P. Salovey, D. Sluyter (Eds), *Emotional development and emotional intelligence*: ımplications for educators. Basic Books.

Mayer, J. D., Salovey, P., & Caruso, D. R. (2000). Emotional intelligence as zeitgeist, as personality, and as a mental ability. In R. Bar-On, & J. D. A. Parker (Eds.), *The handbook of emotional intelligence: theory, development, assessment, and application at home, school, and in the workplace (pp. 92-117)*. Jossey-Bass.

Morgan, C. T. (2011). *Psikolojiye giriş*. Eğitim Akademi Yayınları.

Mumcuoğlu, Ö. (2002). *Bar-on Duygusal Zekâ Testi'nin Türkçe dilsel eşdeğerlik, güvenirlik ve geçerlik çalışması* [Yüksek Lisans Tezi]. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Nabiyev, V. V. (2005). *Yapay* zekâ*: problemler- yöntemler- algoritmalar*. Seçkin Yayıncılık.

Oğuzhan, Y. S. ve Arıbaş, A. N. (2022). Kültürel zekâ ve örgütsel zekâ: karşılaştırmalı bir çalışma, *Turistika*, *2*(1), 25-37.

Öğüt, A. (2001). *Bilgi çağında yönetim.* Nobel Yayıncılık.

Özdemir, A. Y. ve Özdemir, A. (2007). Duygusal zekâ ve çatışma yönetimi stratejileri arasındaki ilişkilerin incelenmesi: üniversitede çalışan akademik ve idari personel üzerine uygulama. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergi*si, (18) , 393-410

Özgüven, İ. E. (2012). *Psikolojik testler*. Nobel Yayıncılık.

Petscher, Y. M., Schatschneider, C., & Compton, D. L. (Eds.). (2013). *Applied quantitative analysis in education and the social sciences*. Routledge/Taylor & Francis Group.

Sabuncuoğlu, Z. (2001). Örgütsel *psikoloji*. Ezgi Kitapevi.

Salovey, P., & Mayer, J. D. (1990). Emotional intelligence. *Imagination, Cognition and Personality*, *9*(3), 185-211.

Schafer, M. A. (2009). *Organizational IQ: characteristics common to smart organizations and applicability to the US Military*. Naval Postgraduate School Monterey Ca.

Seçer, H. (2005). Çalışma yaşamında duygular ve duygusal emek: sosyoloji, psikoloji ve örgüt teorisi açısından bir değerlendirme. *Sosyal Siyaset Konferansları 50. Kitap*, 813-834.

Simic, I. (2005). Organizational learning as a component of organizational intelligence. *Information and Marketing Aspect of the Economically Development of the Balkan Countries Journal,* ISBN 945-90277-8-3- University of National and World Economy, Sofia, Bulgaria.

Soares, A. (2003). Tears at work: gender, ınteraction, and emotional labor. *Just Labour*, (2), 36-44.

Stalinski, S. (2004). Organizational intelligence: a systems perspective. *Organization Development Journal*, *22*(2), 55-67.

Sternberg, R. J. (2003). A broad view of intelligence: the theory of successful intelligence. *Consulting Psychology Journal: Practice and Research, 55*(3), 139-154.

Sudak, M. K. (2011). *Kişilik tipleri duygusal zekâ iş tatmini ve örgütsel vatandaşlık davranışı ilişkisi üzerine bir araştırma* [Doktora Tezi]. Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Sü-Eröz, S. (2013). Örgütlerde duygusal zekâ. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *16*(29), 213-242.

Sydänmaanlakka, P. (2002) *An intelligent organization.* ıntegrating *performance, competence and knowledge management*. Capstone.

TDK. (2022). *Zekâ*. https://sozluk.gov.tr/

Vural, B. (2004). Öğrenci *merkezli eğitim ve çoklu zekâ*. Hayat Yayıncılık.

Weisinger, H. (1998). *İş yaşamında duygusal zekâ* (Çev. N. Süleymangil). MNS yayıncılık.

Wong, C. S., & Law, K. S. (2002). The of leader and follower emotional intelligence on performance and attitude: an exploratory study. *The Leadership Quarterly*, *13*(3), 243-274.

Yalçın, İ., Şeker, M. ve Bayram, A. (2014). Yöneticilerin kişilik özellikleri ve duygusal zekâları ile yönetim bilişim sistemleri kullanımları arasındaki etkileşimin tespitine yönelik bir araştırma. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, (13), 75-92.

Yeniçeri, E. N., Yıldız, E., Seydaoğulları, A., Güleç, S., Çetin, E. S. ve Baldemir, E. (2015). Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Tıp Fakültesi öğrencilerinde duygusal zekâ ve empati ilişkisi. *Türk Aile Hekimliği Dergisi, 19* (2), 99-107.

Y R. B. M., Khan, A., & Azam, K. (2013). Job stress, performance and emotional intelligence in Academia. *Journal of Basic and Applied Science Resesearch*, *3*(6), 1-8.

Zimbardo, P. G., Johnson, R., & Mccann, V. (2012). *Psychology: core concepts (*7th Edition). Pearson Education.

BÖLÜM **2**

ÖRGÜTLERDE BAĞLILIK VE ADANMIŞLIK

Deniz GÖRGÜLÜ - Melike COMERT

1. Giriş

Bağlılık ve adanmışlık, günümüz örgütlerinin iş görenlerinden beklediği önemli duygu ve davranış kalıpları arasındadır. Bağlılık kavramı ilk kez 1956 yılında William Whyte tarafından "The Organization Man" kitabında ele alınmıştır (Whyte, 1956). Whyte'ın ardından Mowday, Steers, Porter, Allen, Meyer gibi araştırmacılar tarafından bağlılık konusu farklı açılardan incelenmiştir. Bu incelemelerin ardından bağlılık kavramına ilişkin farklı tanımların ortaya atıldığı görülmektedir. Ancak bu çalışmaların daha çok örgütsel bağlılık konusu üzerinde yoğunlaştığı bilinmektedir (Güllüoğlu, 2011).

Örgütsel adanmışlık kavramını Merdan (2021) örgüte olan bağlılığın farklı boyutlar ile örgütün amaçları ve doğrultusunda kullanılması olarak açıklarken Alim (2019) bireyi örgüte bağlayan tutum ve davranışlar olarak değerlendirmektedir. Adanmışlık örgütteki sürdürülebilirliği, yetkinliği, başarıyı artırdığı için örgütte katalizör görevi üstlenen bir kavram olarak nitelendirilebilir. Adanmış iş görenlerle diğer iş görenler arasındaki fark enerji seviyeleri ve duygusal bağlılıklarıdır. Örgütsel adanmışlıkları yüksek çalışanların örgütsel bağlılıkları da yüksektir. Örgüte adanmış iş görenlerin hızlı, ritmik hareket ettikleri, enerjiyle iletişim kurdukları, odaklanarak dinledikleri ve güçlü yanıtlar verdikleri belirtilmektedir (Yavan, 2016). İşe adanmışlık düzeyi yüksek çalışanların, inisiyatif aldıkları, öğrenmeye istekli ve memnun oldukları, çalıştıkları örgüte de daha fazla bağlılık gösterdikleri görülmektedir (İnce, 2016).

Örgütsel bağlılık ve adanmışlık kavramları birtakım benzerliklere sahip olmakla birlikte bazı açılardan farklılık göstermektedir. Bu bağlamda bu bölümde örgütsel bağlılık ve adanmışlık kavramlarına detaylı bir şekilde yer verilmiş, so-

nuç bölümünde ise iki kavramın benzerlikleri ve farklılıkları ortaya konmuştur. Çalışmada ilk olarak örgütsel bağlılık kavramı üzerinde durulmuştur.

2. Örgütsel Bağlılık ve İlgili Kavramlar

Bu başlık altında örgütsel bağlılık ve ilgili kavramlar ele alınmıştır.

2.1. Örgütsel Bağlılık

Becker (1960) tarafından bağlılık; taraf olma ve taraf tutma şeklinde açıklanmıştır. Mowday vd. (1979) bu kavramı, "bireyin bir örgüte katılması ve onunla özdeşleşmesi sonucunda ortaya çıkan göreceli güç" biçiminde tanımlamışlardır. Miller (2003) ise bağlılığı "bir çalışanın belirli bir örgütle ve onun özdeşleştiği ve buradaki varlığını sürdürmek istediği bir durum" olarak nitelendirmiştir.

Örgütsel bağlılık kavramı O'Reilly (1989) tarafından "bireyin, işe bağlılık duygusu, sadakat ve örgütün değerlerine ilişkin inancı da dâhil olmak üzere, örgütle kurduğu psikolojik bağ" şeklinde tanımlanmıştır. Eren (2017) örgütsel bağlılığı "kişinin bireysel istek, amaç ve değerlerine katkıda bulunan, onların gerçekleşmesine vesilen olan, örgütün amaçlarına bağlılık hatta sadakatle hizmet etme, örgüt lehine özverili davranma, kendini örgüte adama duygu ve tutumları" olarak açıklamıştır. Alanyazında örgütsel bağlılık kavramını açıklamak amacıyla geliştirilen tanımlardan bazıları ise şu şekildedir:

- Örgüt ile bireyin amaçlarının ve değerlerinin bütünleşmesi veya birbirine uyum göstermesi sürecidir (Hall ve ark., 1970).
- Bireyin kimliğini örgüte bağlayan, örgüte karşı geliştirilen bir tutum ya da yöneliştir (Sheldon, 1971).
- Örgütün amaçları ve çıkarları doğrultusunda bireyi belirli davranışları sergilemeye zorlayan normatif baskılardır (Wiener, 1982).
- Bireyin örgütüyle kurduğu güçlü kimlik birliğinin ve kendisini örgütün bir parçası olarak algılamasının düzeyidir (Schermerhorn ve ark., 1994).
- Bireyin örgütten gönüllü olarak ayrılma ihtimalini azaltan psikolojik bağdır (Allen ve Meyer, 1996).
- Çalışanın örgütüne sadakati ve örgütünün başarılı olması için gösterdiği ilgi ve çabadır (Baysal ve Paksoy, 1999).
- Çalışanın örgütün resmi kurallarının ötesinde yer alan amaçlarına ve değerlerine ilişkin davranışlarıdır (Celep, 2000).
- Bireyin üyesi olduğu örgüt ile olan ilişkisini tasvir eden bir psikolojik du-

Kaynakça

Ağca, V., ve Ertan, H. (2008). Çalışanların örgütsel bağlılıklarının demografik özelliklerine bağlı olarak değişmesi: Antalya'da beş yıldızlı otellerde bir inceleme. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (22), 389 – 408.

Aktaş, K. ve Akdemir, B. (2019). İşgörenlerin adanmışlık düzeyi ve örgütsel özdeşleşme ilişkisinin performans algısına etkisini belirlemeye yönelik bir araştırma. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, (77), 307-348.

Akgün, Ş. (2005). *Vakıf üniversiteleri hazırlık okulu yöneticilerinin liderlik stilleri ile okutmanların örgütsel adanmışlıkları arasındaki ilişki* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Alim, N. (2019). *Öğretmenlerin algılarına göre öğretmen liderliği ile örgütsel adanmışlık arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Allen, N. J., & D. B. (2001). Employee commitment to the organization and customer reactions: mapping the linkages. *Human Resource Management Review*, 11, 209-236.

Allen, N. J., & Meyer, J. P. (1990). Organizational socialization tactics: a longitudinal analysis of links to newcomers' commitment and role orientation. *Academy of Management Journal*, 33(4), 847-858.

Allen, N. J., & Meyer, J. P. (1996). continuance, and normative commitment to the organization: an examination of construct validity. *Journal of Vocational Behavior, 49*(3), 252-276.

Altunay, E. (2017). İlköğretim okulu öğretmenlerinin örgütsel güven ve adanmışlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, (213), 36-66.

Altunel, A. T. (2015). *Örgütsel güven düzeyi ile örgütsel adanmışlık düzeyi arasındaki ilişki: bir araştırma* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Angle, H. L. & Perry. J. L. (1981). An empirical assesment of organizational commitment and organizational *Administrative Science Quarterly, 26*(1), 1-14.

Apak, E. G. A. (2009). *Yıldırma eylemleri ve örgütsel adanmışlık ilişkisi: ilköğretim okulu öğretmenleri üzerinde bir araştırma* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Ardıç, K. ve Polatçı, S. (2009). Tükenmişlik sendromu ve madalyonun öbür yüzü: işle bütünleşme. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 32, 21-46.

Arthur, C. C., Hall, D. T., & Lawrence, B. S. (1989). Generating new directions in career theory: the case for a transdisciplinary approach. In M. B. Arthur, D. T. Hall, & B. S. Lawrence (Eds), *Handbook of career theory* (pp.7-25). Cambridge University Press, Cambridge.

Aşkın, H. H. (2014). *Mesleğe adanmışlık, örgütsel sadakat ve işten ayrılma niyeti arasındaki ilişkinin incelenmesi: sağlık çalışanları üzerine bir araştırma* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Atak, M. (2009). *Öğrenen örgüt ve örgütsel bağlılık ilişkisi* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı.

Bakan, İ. (2018). *Örgütsel stratejilerin temeli örgütsel bağlılık: kavram, kuram, sebep ve sonuçlar.* Gazi Kitabevi.

Balay, R. (2014). *Yönetici ve öğretmenlerde örgütsel bağlılık.* Pegem Akademi.

Balcı, A. (2003). *Örgütsel sosyalleşme.* Pegem Akademi.

Bashir, S., & Ismail Ramay, M. (2008). Determinants of organizational commitment: a study of ınformation technology professionals in Pakistan. *Journal of Behavioral and Applied Management*, *9*(2), 226-238.

Baysal, A. C. ve Paksoy, M. (1999). Mesleğe ve örgüte bağlılığın çok yönlü incelenmesinde Meyer-Allen modeli. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi, 2*(1), 7-15.

Becker, H. S. (1960). Notes on the concept of commitment. *American Journal of Sociology, 66*, 32-40.

Bilgen, A. (2014). *Çalışanların etik liderlik ve etik iklim algılamalarının örgütsel bağlılıklarına etkisi: özel ve kamu sektöründe karşılaştırmalı bir uygulama* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Blau, G. (2003). Testing for a four-dimensional structure of occupational commitment. *Journal of Occupational and Organizational Psychology*, 76, 469-488.

Blau, G., & Boal, K. B. (1987). Conseptualizing how job involvement and organizational commitment turnover and absenteeism. *Academy of Management Review, 12*(2), 288-300.

Boon, K., & Veeri, A. (2006). The of corporate culture on organizational commitment: case study of semi conductor organizations in Malaysia. *Sunway Academic Journal* 3, 99-115.

Bozdoğan, C. ve Gürcü, Ö. D. (2021). Örgütsel davranış şimdi bu konular. Konuşuluyor. F. Üstün, A. İ. Koca Ballı (Ed.), *Örgütsel davranış* (s. 77-104) içinde. Detay Yayıncılık.

Buluç, B. (2009). Sınıf öğretmenlerinin algılarına göre okul müdürlerinin liderlik stilleri ile örgütsel bağlılık arasındaki ilişki. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi. 15*(57), 5-34.

Camilleri, E. (2002). Some antecedents of organizational commitment: results from an information systems public sector organization. *Bank of Valletta Review*. 25, 1-29.

Celep, C. (2000). İlköğretim müfettişlerinin kendini tanımlama ve çalışma ortamı değer algıları. *Trakya Üniversitesi Dergisi*, Sosyal Bilimler C Serisi, 1(1), Mayıs, 22-40.

Celep, C. (2000). *Eğitimde örgütsel adanma ve öğretmenler*. Anı Yayıncılık.

Chatman, J. A., & Cha, S. E. (2003). Leading by leveraging culture. *California Management Review, 45*(4), 20–34.

Chen, I., Gupta, A., & Chung, C. (1996). Employee commitment to the implementation of manufacturing systems. *International Journal of Operations & Production Management*, *16*(7), 4-13.

Cheng, E. W. L., & Ho, D. C. K. (2001). The of job and career attitudes on learning motivation and transfer. *Career Development International, 6*(1), 20-7.

Cheng, Y. & Stockdale. M.S. (2003). The validity of the three- component model of organizational commitment contex. *Journal of Vocational Behavior, 62*(3), 465-489.

Chusmir, L. H. (1982). Job commitment and the organizational women. *Academy of Management Review, 7*(4), 595-602.

Cohen, A. (1992). Antecedents of organizational commitment across occupational groups: a meta analysis. *Journal of Organizational Behavior, 13*(6), 539-558.

Colbert, A. E., & Kwon, I. G. (2000). Factors related to the organizational commitment of college and university auditors. *Journal of Managerial Issues, 12*(4), 484-492.

Collarelli, S., & Bisop, R (1990). Career commitment: functions, correlates, and management. *Group and Organization Studies*, 15, 158–176.

Coşkuner, M. ve Şentürk, F. K. (2017). Dönüşümcü ve istismarcı liderlik davranışlarının işe adanmışlık üzerine etkisi: AVM çalışanları örneği. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 8*(2), 165-195.

Çakar, N. D. ve Ceylan, A. (2005). İş motivasyonun çalışan bağlılığı ve işten ayrılma eğilimi üzerindeki etkileri. *Doğuş Üniversitesi Dergisi, 6*(1), s.52-66.

Çalışkan, S. (2015). Pozitif örgütsel davranış değişkenleri ile yeni araştırma modelleri geliştirme arayışları: pozitif örgütsel davranış değişkenlerinin işe adanmışlık, tükenmişlik ve sinizm üzerine etkileri ve bu etkileşimde örgütsel adalet algısının aracılık rolü üzerine bir araştırma. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 16*(3), 363-382.

Çelik, S. (2011). *Ortaöğretim kurumlarında çalışan öğretmenlerin örgütsel adanmışlıkları ile öğretmenlere yönelik yıldırma davranışları arasındaki ilişki* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çetin, M. Ö. (2004). *Örgüt kültürü ve örgütsel bağlılık.* Nobel Yayınları.

Demir, A. (2020). *İlkokullarda çalışan öğretmenlerin örgütsel adanmışlıkları ile iş doyumları arasındaki ilişki* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Demirel, A. (2022). *Mesleki tatmin düzeyinin mesleki ve örgütsel bağlılık üzerine etkisi: mali hizmetler uzmanlığı kariyer mesleği üzerine bir araştırma* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Demirhan, M. F. ve Karaman, A. (2015). Akademisyenlerin adalet ve etik algılarının örgütsel adanmışlıklarına etkisi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 8*(4).245-266.

Dixon, M. A., Turner, B. A., Cunningham, G. B., Sagas, M., & Kent, A. (2005). Challenge is key: an investigation of organizational commitment in undergraduate interns. *Journal of Education for Business,* 11, 252-266.

Doğan, S. ve Kılıç, S. (2007). Örgütsel bağlılığın sağlanmasında personel güçlendirmenin yeri ve önemi. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 29, 37-61.

Doğan, Ü. ve Aslan, H. (2016). Özel eğitim kurumlarında çalışan müdürlerin hizmetkâr liderlik davranışları ile öğretmenlerin örgütsel adanmışlık düzeyleri arasındaki ilişki. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 35* (2), 51-68.

Dries, N., Pepermans, R., & Kerpel, E. D. (2008). Exploring four generations; beliefs about career: is satisfied the new successful? *Journal of Managerial Psychology, 23*(8), 907-928.

Durna, U., ve Eren, V. (2005). Üç bağlılık unsuru ekseninde örgütsel bağlılık. *Doğuş Üniversitesi Dergisi, 6*(2), 210-219.

Eren, E. (2017). *Örgütsel davranış ve yönetim psikolojisi.* Beta Yayıncılık.

Ekinci, Ö. ve Yıldırım, A. (2015). Ortaöğretim okullarında yıldırma (mobbing) davranışları ile örgütsel adanmışlık arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi, 2*(5) 509-528.

Eryılmaz, A., ve Doğan, T. (2012). Subjective well-being at work: investigating of psychometric properties of Utrecht Work Engagement Scale. *J Clin Psy, 15*(1), 49-55.

Geri, S. (2010). *Liderlik tarzının örgütsel bağlılık üzerine etkisi (GSGM merkez örgütü örneği)* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Gıcı, A. (2011). *İstanbul'daki vakıf üniversiteleri hazırlık okullarında çalışan İngilizce okutmanlarının örgütsel adanmışlık düzeyi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Gökaslan, M. O. (2018). Öğretmenlerde örgütsel bağlılık, işe gömülmüşlük, işe adanmışlık ve işten ayrılma niyeti ilişkisi: bir alan çalışması. *Türk Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 3*(2), 25-46.

Gökmen, S. (1996). *İşletmeye bağlılık anketi›ni Türkçe'ye uyarlama ve geçerlik ve güvenirlik katsayılarını belirleme çalışması* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Graddick, M. M., Farr. J. L. (1983). Professionals in scientific disciplines: sex- related in working life commitments. *Journal of Applied Psychology, 68*(4), 641-645.

Güçlü, H. (2006). *Turizm sektöründe durumsal faktörlerin örgütsel bağlılık üzerindeki etkisi* [Doktora Tezi]. Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Gül, H. (2002). Örgütsel bağlılık yaklaşımlarının mukayesesi ve değerlendirmesi. *Ege Academic Review, 2*(1), 37-56.

Güllüoğlu, Ö. (2011). *Örgütsel iletişim.* Eğitim Kitabevi Yayınları.

Gümüş, S. ve Sezgin, B. (2012). *Motivasyonun örgütsel bağlılığa ve performansa etkisi*. Hiperlink Yayınları.

Güney, S. (2000). *Yönetim ve organizasyon el kitabı*. Nobel Yayıncılık.

Güney, S. (2017). *Örgütsel davranış.* Nobel Akademik Yayıncılık.

Gürsel, Ü. (2017). *Örgütsel bağlılık ve yenilik yönetimi ilişkisi: mutfak personeli üzerine bir araştır-*

ma [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Hall, D. T., Schneider, B., & Nygren, H. T. (1970). Personal factors in organizational identification. *Administrative Science Quarterly,*15, 176-190.

Hall, D. T. (1971). A theoretical model of career sub-identity development in organizational settings. *Organizational Behavior and Human Performance*, 6, 50-76.

Hoş, C. ve Oksay, A. (2015). Hemşirelerde örgütsel bağlılık ile iş tatmini ilişkisi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 20*(4), 1-24.

Hunt, S. D., Chonko, L. B., & Wood, V. R. (1985). Organizational commitment and marketing. *Journal of Marketing, 49*(1), 112-126.

Iqbal, A. (2010). An empirical assessment of demographic factors, organizational ranks and organizational commitment. *International Journal of Business and Management, 5*(3), 16-27.

Işık, M. ve Kama, A. (2018). Algılanan örgütsel desteğin işgören performansına etkisinde işe adanmışlığın aracı etkisi. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 6*(3). 395-403.

İlsev, A. (1997). *Örgütsel bağlılık: hizmet sektöründe bir araştırma* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

İnce, A. (2016). Algılanan örgütsel desteğin işe adanmışlık üzerindeki etkisinde yönetici desteğinin aracılık rolü. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi 15*(57). 649-660.

İnce, M. ve Gül, H. (2005). *Yönetimde yeni bir paradigma: örgütsel bağlılık.* İleri Giden Ofset.

Johnston, G. P., & Snizek, W. E. (1991). Combining head and heart in complex organizations: a test of Etzioni's dual compliance structure hypothesis. *Human Relations, 44*(12), 1255–1272.

Kahn, W. A. (1990). Psychological conditions of personal engagement and disengagement at work. *Academy of Management Journal*, 33, 692-724.

Kalaz, M. (2016). *Öğretmen görüşlerine göre okul yöneticilerinin etik liderlik özellikleri ile öğretmenlerin örgütsel adanmışlıkları arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kanungo R. N. (1982). Measurement of job and work involvement. *Journal of Applied Psychology, 67*(3), 341–349.

Kara, M. E. (2021). *Yerli ve yabancı sermayeli işletmelerde iş tatmini ve örgütsel bağlılığın işgören performansı üzerine etkisi* [Doktora tezi]. Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Karadağ, A., Atalay, F. T., Yücel, A. ve Serdar, A. (2013). Bazı demografik özelliklerin öğretim elemanlarının örgütsel bağlılık düzeyine etkisinin incelenmesi. *Uluslararası Hakemli Beşeri ve Akademik Bilimler Dergisi, 2*(4), 88-103.

Katz, D., & Kahn, R. L. (1977). *Örgütlerin toplumsal psikolojisi* (Çev: H. Can, Y. Bayar). TODAİE.

Kaufman, G., & Uhlenberg, P. (2000). The influence of parenthood on the work of married men and women. *Social Forces, 78*(3), 931–947.

Keser, A. ve Güler, B. K. (2016). *Çalışma psikolojisi.* Umuttepe Yayınları.

Keskin, C. (2005). *İlköğretim okullarında toplam kalite yönetimi uygulanmasının öğretmenlerin örgütsel adanmışlık düzeyine etkisi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Kılıç, G. (2008). *Kariyer yönetimi ve örgütsel bağlılık arasındaki ilişki: beş yıldızlı otel işletmelerde bir araştırma* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Kırel, Ç. (1999). Esnek çalışma saatleri uygulamalarında cinsiyet, iş tatmini ve iş bağlılığı ilişkisi. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi, 28*(2), 115-136.

Koç, H. (2009). Örgütsel bağlılık ve sadakat ilişkisi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 8*(28), 200-211.

Koçel, T. (2015). İşletme yöneticiliği. Beta Yayıncılık.

Kuyumcu, N. (2014). *Kamuda görev yapan öğretmenlerin örgütsel sosyalleşme düzeyleri ile örgütsel adanmışlıkları arasındaki ilişkide içsel güdülenmenin aracı rolü* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Lanchman, R., & Aranya, N. (1986). Evaluation of alternative models of commitment and job attitudes of professionals. *Journal of Occupational Behaviour*, 7, 227-243.

Latifoğlu, N. (2015). *Motivasyonel dil kullanımının örgütsel bağlılık üzerindeki etkisi: Çaykur'da bir uygulama* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Lee, K., Carswell, J. J., Allen, N. J. (2000). A meta-analytic review of occupational commitment: relation with person and work-related variables. *Journal of Applied Psychology*, 85, 799-811.

Mellor, S., Mathieu, J. E., Farell, J. L., & Rogelberg, S. G. (2001). Employee's nonwork obligations and organizational commitments: a new way to look at the relationships. *Human Resources Management, 40*(20), 171-184.

Merdan, E. (2021). Duygusal emek ve duygusal zekânın örgütsel adanmışlık üzerindeki rolünün incelenmesi. *International European Journal of Managerial Research. 5*(8), 207-226.

Meriç, E., Çiftçi, D. Ö. ve Yurtal, F. (2019). Algılanan örgütsel destek ve işe adanmışlık arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi, 27*(1) 65-74.

Meyer, J. P., & Allen, N. J. (1984). Testing the "side-bet theory" of organizational commitment: some methodological considerations. *Journal of Applied Psychology*, 69, 372-378.

Meyer, J. P., & Allen, N. J. (1991). A three-component conceptualization of organizational commitment. *Human Resource Management Review, 1*(1), 61-89.

Miller, K. (2003). Values, attitudes and job satisfaction, In S.P. Robbins, A. Odendaal, G. Roodt (Eds.), *Organizational behavior: global and southern african perspective*. Pearson Education South Africa.

Morrow, P. C. (1983). Concept redundancy in organizational research: the case of work commitment. *Academy of Management Review*, 8, 486-500

Mowday, R. T., Steers, R. M., & Porter, L. W. (1979). The measurement of organizational commitment. *Journal of Vocational Behavior*, (14), 224-247.

Nayir, F. (2013). İlköğretim okulu yöneticilerinin örgütsel bağlılık düzeyi. *İlköğretim Online,* 12(1), 179-189.

Noordin, F., Williams, T., & Zimmer, C. (2002). Career commitment in collectivist and ındividualist cultures: a comparative study. *International Journal of Human Resource Management, 13*(1), 35-54.

Ntisa, A. A. (2015). *Job satisfaction, organisational commitment, turnover intention, absenteeism and work performance amongst academics within South African Universities of technology* [Unpublished Doctorate Dissertation]. Vaal University of Technology, Business: Human Resource Management.

Okçu, V. (2011). *Okul yöneticilerinin liderlik stilleri ile öğretmenlerin örgütsel bağlılıkları ve yıldırma yaşama düzeyleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Gazi Üniversitesi.

Olapegba, P. O., & Onuoha, U. C. (2013). Personality attributes and personal characteristics job commitment of and men of Nigeria police force. *European Scientific Journal, 9*(32), 73-83.

Oltulu, E. O. ve İraz, R. (2022). *Örgütsel bağlılık, örgütsel vatandaşlık davranışı ve iş doyumu - kavram, kuram ve uygulama.* Gazi Kitabevi.

O'Reilly, C. (1989). Corporations, culture, and commitment: motivation and social control in organizations. *California Management Review, 4*(31), 9-25.

O'Reilly, C. A., & Caldwell, D. F. (1981). The commitment and job tenure of new employees: some evidence of postdecisional justification. *Administrative Science Quarterly, 26*(4), 597–616.

Öksüz, E. Ü. (2021). *Örgüt içi iletişimin örgütsel bağlılığa ve çalışan motivasyonuna etkisinin incelenmesi* [Doktora Tezi]. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Özdemir, M. (2014). Organizational commitment in the context of sub-dimensions: Giresun University sample. *Journal of International Management Educational and Economics Perspectives, 2*(2), 19-32.

Özdemir, H. Ö. ve İpek, C. (2021). Üniversite idari personelinin örgütsel bağlılık algılarının örgütsel kültür algılarından yordanması. *İşletme Araştırmaları Dergisi, 12*(3), 2823–2845.

Özdemir, T. Y. ve Orhan, M. (2010). İlkokul ve ortaokul öğretmenlerinin mesleki imaj algıları ile örgütsel adanmışlık davranışları arasındaki ilişki. *Çağdaş Yönetim Bilimleri Dergisi. 2*(7), 132-147.

Özkaya, M. O., Kocakoç, İ. D. ve Kara, E. (2006). Yöneticilerin örgütsel bağlılıkları ve demografik özellikleri arasındaki ilişkileri incelemeye yönelik bir alan çalışması. *Yönetim ve Ekonomi, 13*(2), 77-96.

Özsoy, A. S. (2004). Bir yüksekokul çalışanlarının kuruma bağlılık durumlarının incelenmesi. *İnsan Kaynakları ve Endüstri İlişkileri Dergisi,* 2, 13-19.

Özutku, H. (2009). Örgüte duygusal, devamlılık ve normatif bağlılık ile iş performansı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi, 37*(2), 79-97.

Özyılmaz, A. ve Süner, Z. (2015). İşe adanmışlığın işyeri tutumlarına etkisi: Hatay'daki 9 işletmede yapılan ampirik araştırmanın sonuçları. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi,* 10 İşyeri (3), 143-164.

Pala, B. (2009) *Sağlık kuruluşlarında örgüt kültürünün örgütsel bağlılığa etkisi: bir uygulama çalışması* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Randall, D. M. (1987). Commitment and the organization: the organization man revisited. *Academy of Management Review, 12*(3), 460-471.

Reyhan, A. ve Kuşakçı, S. (2022). Arkadaşlığı işe adanmışlığı kolaylaştırır mı? İBB Sağlık ve Hıfzıssıhha Müdürlüğünde bir inceleme. *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi, 5*(4), 335-356.

Rylander, D. H. (2003). Changes in organizational commitment for sales force newcomers: an exploratory look at early employment U. S. Tate (Ed.), *Advances in marketing – the proceedings of the annual meeting of the association of collegiate marketing educators* (pp. 140–146). Published by College of Business University of North Texas.

Salanova, M., Schaufeli, W. B., Llorens, S., Peiro, J. M., & Grau, R. (2001). Desde el "burnout" al "engamement": una nueva perspectiva [From "burnout" to "engagement": a new perspective]. *Revista de Psicología del Trabajo y de las Organizaciones*, 16, 117-134.

Schermerhorn, J. R., Hunt, J. G., & Osborn, R. N. (1994). *Managing organization behavior* (Fifth edition). John Willey&Sons, Inc: New York.

Seçgin, Y. (2014). *Kontrol odağının örgütsel bağlılık üzerine etkisinde personel güçlendirmenin aracılık rolü: Ankara il merkezindeki dört ve beş yıldızlı otel işletmelerinde bir araştırma* [Yayınlanmamış doktora tezi]. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Sidal, Ö. (2022). *Ethical leadership in relationship between person- organization fit and organizational commitment in accomodation operations* [Yayımlanmamış doktora tezi]. İzmir Katip Çelebi Üniversitesi.

Sheldon, M. E. (1971). Investments and Involvements as mechanisms producing commitment to the organization. *Administrative Science Quarterly*, 16, 143-150.

Soupata, L. (2005). Engaging employees in company success: The UPS approach to a winning team. *Human Resource Management. 44*(1), 95-98.

Steers, R. M. (1977). Antecedents and outcomes of organizational commitment. *Administrative Science Quarterly*, 22, 45-46.

Sürücü, L. ve Maşlakçı, A. (2018). Örgütsel bağlılık üzerine kavramsal inceleme. *Internati-*

onal Journal of Management and Administration, 2(3), 49-65.

Swailes, S. (2002). Organizational commitment: a critique of the construct and measures. *International Journal of Management Reviews, 4*(2),155-178.

Şenturan, Ş. (2014). *Örnek olaylarla örgütsel davranış.* Beta Basım.

Tan, Ç. (2012). *İlköğretim okulu yöneticilerinin takım liderlik davranışlarının öğretmenlerin iş doyumu, örgütsel adanmışlık ve örgütsel vatandaşlık düzeylerine etkisi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Taştan, S. B. (2014). Örgüt iklimi ve örgütsel adanmışlık arasındaki ilişkide psikolojik güçlendirme algısının ara değişken olarak incelenmesi ve psikososyal kaynakların rolü: kamu kesim çalışanları üzerine bir araştırma. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi, 6*(1), 91-106.

TDK. (2022). *Güncel Türkçe sözlük*. http://www.tdk.gov.tr/

Tecimen, M. (2020). *Yöneticiye duyulan güvenin işe adanmışlık ve örgütsel vatandaşlık davranışı üzerindeki etkisi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Urhan, S. (2014). *İş tatmini ve örgütsel bağlılık ilişkisi bir alan araştırması* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Varoğlu, D. (1993). *Kamu sektörü çalışanlarının işlerine ve kuruluşlarına karşı tutumları, bağlılıkları ve değerleri* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Varona, F. (1996). Relationship between communication satisfaction and organizational commitment in three Guatemalan organizations. *The Journal of Business Communication,* 33, 111-140.

Wahn, J.C. (1998). Sex in the continuance component of organizational commitment. *Group and Organization Management, 23*(3), 256-266.

Weihrich, H., & Koontz, H. (1994). *Menedžment*. Mate.

Whyte, W. H. (1956). *The organization man*. Penguin.

Wiener, Y. (1982). Commitment in organizations: a normative view. *Academy of Management Review, 7*(3), 418-428.

Yalçın, E. (2019). *Duygusal zekâ ile işe adanmışlık arasındaki ilişki: kuşaklar bağlamında bankacılık sektöründe bir çalışma* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yalçın, A. ve İplik, F. N. (2005). Beş yıldızlı otellerde çalışanların demografik özellikleri ile örgütsel bağlılıkları arasındaki ilişkiyi belirlemeye yönelik bir araştırma: Adana ili örneği. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 14*(1), 95-114.

Yavan, Ö. (2016). Örgütsel davranış düzleminde adanmışlık. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergis*i, (25). 278-296.

Yıldırım, E. (2019). *Ortaöğretim öğretmenlerinin örgütsel adanmışlığı ile okul kültürü arasındaki ilişki* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Zeynel, E. (2014). *Akademisyenlere yönelik mesleki motivasyon, iş tatmini ve örgütsel bağlılık arasındaki ilişkiler üzerine bir araştırma* [Yayınlanmamış doktora tezi]. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi, Isparta.

Zöğ, H. (2007). *İstanbul ili Kâğıthane ilçesinde görev yapan ilköğretim okulu öğretmenlerinin örgütsel adanmışlıkları ile iş doyumları arasındaki ilişki* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

BÖLÜM **3**

Örgütsel Güç ve Adalet

Emel TERZİOĞLU BARIŞ

1. Giriş

Güç, örgütsel yapılarda yöneticilerin gerek iş, işlem ve faaliyetlerin yürütülmesi gerekse bu faaliyetleri yerine getiren birey davranışlarının oluşmasında etkili role sahiptir. Özellikle günümüz çalışma ortamlarının giderek daha karmaşık hale gelmesiyle birlikte çalışan performansı konusundaki yönetici beklentileri de değerlendirildiğinde güç kavramının örgütü nasıl etkilediği konusu giderek önem kazanmaktadır (Karadağ ve Polat, 2021). Toplumsal yaşamın bir parçası olan örgütler açısından güç ve güç ilişkilerinden kaçınmak mümkün görünmemektedir. Tüm sosyal ilişkiler ve örgütsel davranışların güç ilişkilerine göre şekilleniyor olması dolayısıyla örgütsel güç ilişkilerini çözümlemek suretiyle örgütsel verimi artırmak mümkündür (Aslanargun, 2011; Meydan, 2010).

Adalet ise sosyal hayatın ve sosyal kurumların en önemli erdemlerinden birisidir. İnsanın yaşadığı her yerde adalet gereksinimi söz konusudur (Öztürk, 2015). Son yıllarda önem kazanan insan odaklı yönetim anlayışları ile birlikte öne çıkan yönetsel kavramlardan biri de örgütsel adalet olmuştur. Toplumun her kesiminde ve hayatın her alanında etkisi hissedilen örgütsel adalet kavramın örgütsel yapılara da uygulanması beklenen bir süreçtir. Nitekim adalet mekanizmasının sağlıklı işlediği örgütlerde, çalışan memnuniyetsizliğine bağlı çeşitli örgütsel sorunların yerini verimlilik, iş doyumu ve örgütsel bağlılığa bıraktığı görülmektedir (Doğan ve Oğuzhan, 2022).

Örgütsel güç ve adalet, çalışanların örgütsel davranışlarına etki ederek onların verimlilikleri üzerinde etkili olmaktadır (Meydan, 2010). Bu açıdan örgütlerin çalışanların örgütsel güç ve adalet algılarını yüksek tutmaları büyük önem arz etmektedir. Söz konusu önemden yola çıkarak bu bölümde örgütsel güç ve adalet kavramları ele alınmıştır.

2. Güç Kavramı

Güç tüm ilişkilerin temelidir. Hiyerarşik örgütlerin doğasında olan güç, birçok örgütsel süreci ve sonucu etkilemektedir (Daniels & Greguras, 2014). Sosyal ilişkiler ve iletişimle ortaya çıkan ve sosyal bilimler alanında tanımlanması zor kavramlardan biri olan güç kavramı genel anlamda ″bireyin başkalarını kendi isteği doğrultusunda harekete sevk edebilme ya da davranışlarını etkileyebilme yeteneği″ (Yıldırım, 2020) olarak ifade edilirken, Türk Dil Kurumu'na (TDK) göre ″fizik, düşünce ve âhlak yönünden bir etki yapabilme veya bir etkiye direnebilme yeteneği, kuvvet, efor″; psikoloji bilimine göre ise ″başkalarının düşünce ve eylemleri üzerindeki etki″ olarak ifade edilmektedir. Kavramla ilgili son yıllarda yapılan tanımlamalar arasında en çok kabul görenlerden birisi de ’in (1992) ″davranışı etkileyen, olayların seyrini değiştiren, direnmeye karşı koyan ve insanlara yapmayacakları şeyleri yaptıran potansiyel kabiliyet″ tanımlamasıdır. Kısaca güç insanları etkileyebilme yeteneğidir.

Günlük hayatta da önemli bir kavram olan güç örgütlerde yöneticinin kararlarını uygulayabilmesi açısından büyük önem taşımaktadır (Erdoğan, 1997). Örgütlerin etkinliklerini sağlayabilmeleri gücün yapısına bağlıdır. Örgütlerde herhangi bir boşluk güçle doldurulur. Örgütsel gücün varlığı güvensizliği azaltırken gücü kullanmama ya da kullanamama hali kaos yaratır (Yıldırım, 2020). Bir güç ilişkisinde en az iki bireyin varlığına ihtiyaç söz konusudur.

Önemli bir psikolojik değişken olarak insan yaşamında birçok değişkenle ilişkili bulunan güç kavramı, son yıllarda örgüt kuramları ve örgütsel davranış açısından oldukça fazla inceleme konusu olmaktadır (Çavdar, 2021). Örgüt yönetiminde sıklıkla güç kavramı ile birlikte anılan otorite kavramı aslında güç kavramından farklılaşan bir kavramdır. Bir tür insanları etkileme yeteneği olan güç, birileri tarafından verilmez ancak kazanılması için destek sağlanır. Yani kazanılır ya da kaybedilir. Otorite ise bir tür insanları etkileme yetkisi olarak gücün kullanım şeklidir. Birileri tarafından verilir ancak gerektiğinde geri alınır (Erdoğan, 2007; Akt. Kızanlıklı ve ark., 2016). Weber'e göre otorite, yasalara dayanan, meşru olan ve fiziksel zorlama olmaksızın kullanılan bir güç kaynağıdır. Eğer güç meşruiyet kazanmış ise otorite haline dönüşmüş demektir (Akt. Çalışkur, 2016). Ancak her iki kavramın birbirini tamamlayan kavramlar olduğu söylenebilir.

Örgütsel amaçların etkili ve verimli bir şekilde gerçekleşebilmesi bakımından yöneticilerin sahip oldukları gücü etkili bir şekilde kullanmaları gerekmektedir. Bu açıdan örgütsel amaçları gerçekleştirmek isteyen yöneticiler bazı güç kaynaklarına başvururlar. Bir yöneticinin başarısında bu güç kaynaklarının etkili ve verimli kullanması önem taşır. Aksi halde çeşitli örgütsel sorunların ortaya çıkması mümkündür (Yıldırım, 2020).

Kaynakça

Adams, J. S. (1965). Inequity in social exchange. *Advances in Experimental Social Psychology,* 2, 267-299.

Admış, A., Gümüş, M. M., Deviren, G., Acar, H., Taruk, M. ve Demir, Y. (2021). Yöneticilerin kullandıkları örgütsel güç kaynakları ile öğretmenlerin örgütsel bağlılıkları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Öğretmen Eğitimi ve Öğretim, 2*(1), 1-16.

Altınkurt, Y., Yılmaz, K., Erol, E. ve Salalı, E. T. (2014). Okul müdürlerinin kullandığı güç kaynakları ile öğretmenlerin örgütsel sinizm algıları arasındaki ilişki. *Journal of Teacher Education and Educators, 3*(1), 25-52.

Altınkurt, Y. ve Yılmaz, K. (2014). Okullarda örgütsel güç ölçeği'nin geliştirilmesi: geçerlik ve güvenirlik çalışması. *e-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi, 4*(4), 1-17.

Al-Zu'bi, H. A. (2010). A study of relationship between organizational justice and job satisfaction. *International Journal of Business and Management, 5*(12), 102-109.

Aslanargun. E. (2011). Okul müdürlerinin okul yönetiminde başvurduğu güç türleri. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori ve Uygulama, 2*(3), 3-28.

Atalay, M. Ö., Aydemir, P. ve Acuner, T. (2022). İşgörenlerin örgütsel güç mesafesi algılarının demografik faktörlere göre incelenmesi: Trabzon ilinde ampirik bir araştırma. *Social Science Development Journal (SSDjournal), 7*(29), 139-162.

Atmaca, T. (2021). Öğretmenlerin örgütsel güç mesafesi ve örgütsel muhalefet algılarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Başkent University Journal of Education, 8*(1), 11-27.

Bayrak, S. (2001). Yönetimde bir ihmal konusu olarak güç ve güç yönetimi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 6*(1), 23-42.

Beugr, C. D. (2002), Understanding organizational justice and its impact on managing employess: an African perspective. *International Journal of Human Resource Management 13*(7), 1091-1104.

Bozoğlu, G. (2011). *Örgüt kültürü ve örgütsel bağlılık açısından eğitim sektöründe Yalova ilinde karşılaştırmalı bir araştırma* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Yalova Üniversitesi.

Cansoy, R. ve Polatcan, M. (2018). Türkiye'de okullarda örgütsel adalet araştırmaları: ampirik araştırmalara bir bakış. *Turkish Studies, 13*(4), 163-184.

Cihangiroğlu, N., Şahin, B. ve Naktiyok, A. (2010). Hekimlerin örgütsel adalet algıları üzerine bir araştırma. *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi, 6*(12), 67-82.

Clegg, S., Courpasson, D., & Phillips, N. (2006). *Power and organization.* Sage.

Cohen-Charash, Y., & Spector, P. E. (2001). The role of justice in organizations: a meta-analysis. *Organizational Behavior and Human Decision Processes, 86*(2), 278–321.

Cropanzano, R., Gilliland, S. W., & Bowen, D. E. (2007). The management of organizational justice. *Academy of Management Perspectives, 21*(4), 24-48.

Çakıroğlu, D. (2021, 22-24 Ekim). *Örgütsel adaletin örgütsel güven ve iş tatmini üzerine etkisi*. Toplum 5.0'a Doğru Sürdürülebilirlik. II. International Academician Studies Congress. Holistence Publications.

Çalışkur, A. (2016). Örgütlerde güç olgusu ve gücün kullanımı. *Çankırı Karatekin Üniversitesi SBE Dergisi, 7*(1), 29-48.

Çavdar, M. (2021). Öğretmenlerin örgütsel güç mesafesi algılarının incelenmesi (Diyarbakır ili örneği). *Uluslararası Akademik Yönetim Bilimleri Dergisi, 7*(10), 107-136.

Çevik Kılıç, D. B. (2016). Adams'ın eşitlik teorisi bağlamında müzik öğretmenlerinin iş tatminini belirlemeye yönelik bir araştırma. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 19*(36), 193-236.

Çolak, M. D. (2008). Örgütlerde çatışmanın yönetiminde gücün kullanımı ve bir araştırma. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 7*(23), 304-332. https://dergipark.org.tr/tr/pub/esosder/issue/6137/82329

Daniels, M. A., & Greguras, G. J. (2014). Exploring the nature of power distance: İmplications for micro and macro level theories, processes, and outcomes. *Journal of Management, 40*(5), 1202-1229.

Doğan, S. ve Oğuzhan, Y. S. (2022). A research on the of organizational justice on organizational silence and commitment to the organization. *Cumhuriyet University Journal of Economics and Administrative Sciences, 23*(1), 183-203.

Erdoğan, B. (1997). Örgütsel güç ve politika. *Yönetim,* 26, 21-31.

Farh, J. L., Hackett, R. D., & Liang, J. (2007). Individual-level cultural values as moderators of perceived organizational support-employee outcome relationships in China: Comparing the of power distance and traditionality. *Academy of Management Journal, 50*(3), 715-729.

Folger, R., & Cropanzano, R. (1998). *Organizational justice and human resource management.* Sage Publications.

French, J. R., Raven, B., & Cartwright, D. (1959). *The bases of social power*. Classics of organization theory, 7.

Greenberg, J. (1996). *The quest for justice on the job: Essays and experiments.* Thousand Oaks, Sage Publications.

Greenberg, J. (1987). A taxonomy of organizational justice theories. *The Academy of management review, 12*(1), 9–22.

House, R.J. (1992). Charismatic leadership in service-producing organizations, *International Journal of Service Industry Management, 3*(2), 5-16.

Hoy, W. K., & Miskel, C. G. (2010). *Eğitim yönetimi: teori, araştırma ve uygulama* (Çev. Ed: S. Turan), Nobel.

Irak, D. U. (2004). Örgütsel adalet: ortaya çıkışı, kuramsal yaklaşımlar ve bugünkü durumu, *Türk Psikoloji Yazıları, 7*(13), 25-43.

İçerli, L. (2010). Örgütsel adalet: kuramsal bir yaklaşım. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi, 5*(1), 67-92.

İşcan, O. F. ve Naktiyok A. (2004). Çalışanların örgütsel bağdaşımlarının belirleyicileri olarak örgütsel bağlılık ve örgütsel adalet algıları. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 59*(1), 181-201.

İyigün, N. Ö. (2012). Örgütsel adalet: kuramsal bir yaklaşım. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 11*(21), 49-64.

Karadağ, E. ve Polat, G. (2021). Yükseköğretimde örgütsel güç kaynakları ve akademik dışlanmışlık ilişkisi üzerine bir araştırma. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi, 11*(2), 360-366.

Kavas, E. ve Şahin, R. (2016). Örgütsel adalet ile örgütsel bağlılık arasındaki ilişkinin belirlenmesinde öğretmenlere yönelik bir araştırma: Bayat örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi, 7*(14), 119-140.

Kızanlıklı, M. M., Koç, H. ve Kılıçlar, A. (2016). Örgütsel güç ve gücün kaynakları üzerine kavramsal bir inceleme. *İAD-İşletme Araştırmaları Dergisi, 8*(4), 488-504.

Konovsky, M. A. (2000). Understanding procedural justice and its impact on business organizations. *Journal of Management, 26*(3), 489-511.

Meydan, C. H. (2010). Örgüt kültürü, örgütsel güç ve örgütsel adalet algılarının bireyin iş tatmini ve örgüte bağlılığı üzerine etkisi: kamuda bir araştırma [Yayımlanmamış doktora tezi]. Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü.

Meydan, C. H. & Polat, M. (2010). Liderin güç kaynakları üzerine kültürel bağlamda bir araştırma. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 65*(4), 123-140.

Özen İşbaşı, J. (2000). *Çalışanların yöneticilerine duydukları güvenin ve örgütsel adalete ilişkin algılamalarının örgütsel vatandaşlık davranışının oluşumundaki rolü: bir turizm örgütünde uygulama* [Yüksek lisans tezi]. Akdeniz Üniversitesi.

Özen İşbaşı, J. (2001). Çalışanların yöneticilerine duydukları güvenin ve örgütsel adalete ilişkin algılamalarının vatandaşlık davranışının oluşumundaki rolü. *Yönetim Araştırmaları Dergisi,* 1(1), 51-73.

Öztürk, E. (2015). Örgütsel *adalet*. Adnan Menderes Üniversitesi. http://eytepe.com/2016/02/24/463/

Paterson, J M., Green, A., & Cary, J. (2002). The measurement of organizational justice in organizational change programmes: a reliability, validity and contextsensitivity assessment. *Journal of Occupational & Organizational Psychology, 75*(4), 393-408.

Peker, Ö. ve Aytürk N. (2000). *Etkili yönetim becerileri*. Yargı.

, J. (1992). *Managing with power: Politics and in organizations*. Harvard Business Press.

Pierro, A., Cicero, L., & Raven, B. (2008). Motivated compliance with bases of social power. *Journal of Applied Social Psychology, 38*(7), 1921-1944.

Püsküllüoğlu, A. (1999). *Türkçe sözlük.* Doğan Kitap.

Riley, D. (2006). *Turnover intentions: the mediation of job satisfaction, commitment and continuance commitment* [Thesis master of social sciences). The University of Waikato.

Şeşen, H. (2010). Adalet algısının tükenmişliğe etkisi: İş tatmininin aracı değişken rolünün yapısal eşitlik modeli ile testi. *Savunma Bilimleri Dergisi, 9*(2), 67-90.

Tangirala, S., & Ramanujam, R. (2008). Employee silence on critical work issues: the cross level of procedural justice climate. *Personnel Psychology, 61*(1), 37-68.

Taştan, M. ve Yılmaz, K. (2008). Örgütsel vatandaşlık ve örgütsel adalet ölçeklerinin Türkçeye uyarlanması. *Eğitim ve Bilim, 33*(150), 87-96.

Türk Dil Kurumu (TDK). *Türkçe sözlük*. https://sozluk.gov.tr

Yıldırım, A. (2020). Eğitim yöneticilerinin kullandıkları örgütsel güç türlerinin öğretmenlerin örgütsel sessizlik davranışlarına etkisi. D. Karaman & Ö. E. Arslan (Ed.), *İdari bilimlerde akademik çalışmalar* içinde (ss. 63-86*).* Livre de Lyon.

Yorulmaz, Y. İ., Çolak, İ., Altınkurt, Y. ve Yılmaz, K. (2018). Örgütsel güç mesafesi ölçeği geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 8*(4), 671-686.

Yüksekbilgili, Z., Çöpoğlu, M. ve Gür, O. (2015). Örgütsel adalet: Bir büyükşehir belediyesinde araştırma. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 14*(55), 45-53.

BÖLÜM **4**

Örgütsel Motivasyon

Salih Kürşat ÇİLİNGİR - Sibel ÇİLİNGİR

1. Giriş

Bilgi birikiminin ve teknolojinin hızla gelişim gösterdiği dünyamızda, değişime uyum sağlama ve kendini geliştirme çabaları, örgütlerin temel arasında yer almaktadır. Örgütsel yapılar içindeki bireyler söz konusu olduğunda ise değişimden ve gelişimden bahsederken, duygular göz önünde bulundurulmalıdır. Sürekli değişimin, bireyleri gelecek üzerine düşünmeye yönlendirdiğini söyleyebiliriz. Gelecek kaygısı, belirsizlik, mevcut şartlara güvensizlik gibi duygular, hızla gelişen dünyamızın bireyler üzerindeki etkilerindendir. Bu duygulara; yalnızlık, yabancılaşma, tatminsizlik gibi sosyal duygular da eklenmektedir. Her ne kadar, bahsi geçen duygular hayatımıza olumsuz etki ediyor gibi görünse de duyguların yönetilebilir olacağını unutmamak gerekmektedir. İyi yönetilen duygular, bireyin moralini ve performansını olumlu yönde etkileyebilmektedir.

Duygu yönetiminin, çevremize makul bir şekilde tepki vermemize yardımcı olabilecek bir dizi beceri olduğundan bahsedebiliriz. Duygu yönetimini sağlamak; akla uygun seçimlerin gerçekleşmesini ve bireylerarası ilişkilerin gelişmesini sağlayabilir. Duygu yönetim becerilerini geliştirmek zaman ve çaba gerektirebilir, ancak profesyonel yaşamda olumlu sonuçlar doğurabilir. Bu noktada örgütler de duyguların bireyler üzerindeki etkisini göz ardı etmeyerek, duyguların olumlu şekilde yönlenmesi üzerinde çalışmalarını sürdürmektedir. Örgütler, doğrultusunda, dâhilindeki bireylerin verimliliğini artırmaya yönelik çalışmalar yapabilir, harekete geçmeleri için motive edebilir, sosyal yaşam etkinliklerine katılmalarını teşvik edebilir, sağlıksız veya uyumsuz davranışlardan kaçınmalarına yardımcı olabilir, genel refahlarını artırabilir ve mutluluk kaynağı olabilirler. Böylece, örgüt kendi doğrultusunda, bireylerin performansına olumlu etki edebilir.

Örgütlerin birisi, bireylerin örgüt için gösterecekleri performansa ilgi uyandırmaktır. İlgi uyandırmak için örgüt dâhilindeki bireylerin ihtiyaçlarının belirlenmesi ve bu ihtiyaçların tatmin edilmesi gerekmektedir. Tatmin ihtiyacı, bizi psikolojik bir olgu olarak değerlendirebileceğimiz motivasyon kavramına yönlendirmektedir. Kısaca motivasyon, bireylerin ihtiyaç ve isteklerinin göz ardı edilemeyeceği bir teşvik planının tasarımı olarak değerlendirilebilir. Ancak, birey ve örgüt üzerindeki etkisinin ne olduğunu anlamak için detaylı bir şekilde incelemek gerekmektedir.

2. Motivasyon Kavramı

Son yıllarda örgütsel yönetimin en önemli konularından birisi motivasyondur (Chua, 2004). Motivasyon, alanyazında farklı anlamlarda bulunabilir. Yöntembilime göre motivasyon; "bir iş ve eyleme kalkışma ya da katılmayı ya da bir işlemde başarılı olmayı kolaylaştırıcı öğeler yoluyla sağlanan eğilim kazandırıcı, ödüllendirici, özendirici ve yönlendirici çaba" (TDK, 1981); hemşirelik alanına göre "bireyin davranış gücünü belli bir amaca yönelik olarak harekete geçirme" (TDK, 2015); ruhbilim terimleri sözlüğüne göre "bir güdüyü harekete geçirerek canlıyı eyleme itme" (TDK, 1974) anlamlarına gelmektedir. Proje Yönetim Enstitüsü (1969 yılında Proje Yönetimi alanında standartları belirlemeyi ve iyi uygulamaları desteklemek amacıyla bu yola baş koymuş bir takım gönüllü tarafından kurulan ve bugün dünyada 207 ülkede 475.000 üyesi bulunan bir enstitü) bilgi tabanının tanımına göre motivasyon, "İnsanları yüksek performans seviyelerine ulaştırmak ve değişmek için engelleri aşmak" olarak tanımlanmaktadır. Psikologlar aşağıda kısaca değinilen motivasyon olgusuna karşı tutumlarına göre farklı tanımlar yapmışlardır: Motivasyon, özellikle insanları (biyologlar hayvanları da dahil eder) davranışa sevk eden bir güçtür. Çalışanlarda motivasyon yaratmanın amacı, yönetimin bakış açısına göre örgüt için en yüksek faydayı sağlayan bir davranışa sahip olmaktır. Dolayısıyla motivasyon çalışmalarında davranışların nasıl güçlendirileceği ve motivasyonun belirli ulaşmaya nasıl yol açtığı araştırma problemi olabilir. Sonuç olarak, davranışa güç ve yön veren koşullar motivasyon durumları için bir araştırmadır. Ne zaman güçlü ve yönlendirilmiş davranış için bu şekilde bir koşul öne çıkarsa, motivasyon ile ilişkisi araştırılabilir. Bu yüzden motivasyon, insanda harekete neden olan güç olarak değerlendirilir. Aslında canlıda (iç veya dış) aktiviteye neden olan herhangi bir etmen bir tür motivasyon olarak kabul edilir (Daniels ve ark., 2004; Tohidi, 2011; Tohidi ve Tarokh, 2006).

Yöneticinin en önemli görevlerinden birisi etkin bir örgüt oluşturmak ve devamlılığını sağlamaktır. Etkin bir örgüt mekanizmasının önemli anahtarlarından birisi de motive olmuş çalışanlardır. Çalışanların her biri kendi görevini icra et-

Kaynakça

Banaji, M. (2011, 12 Ekim). *Reinforcement theory.* The Harvard Gazette. http://news.harvard.edu/gazette/story/multimedia/reinforcement-theory/

Brophy, J. E. (1983). Conceptualizing student motivation, *Educational Psychologist*, 18, 200-215.

Buchanan, D. A., & Huczynski, A. A. (1985). *Organizational behavior: an introductory text*. Prentice-Hall.

Burroughs, S. G. (1991). The implications for education of understanding pupil motivation in schools as a multidimensional model. *International Journal of Adolescence and Youth*, 2, 251-274.

Can, H. (1999). *Organizasyon ve yönetim* (5. Baskı). Siyasal Kitabevi.

Canman, D. (1993). Personelin değerlendirilmesinde yeni yaklaşımlar ve Türkiye'de kamu kesimindeki uygulama. *Amme İdaresi Dergisi, 26*(1), 159-184.

Cesur, C. (2019). *Okul öncesi eğitim alma süresinin çocukların sınıf kurallarına uyum ve okul motivasyonlarına etkisinin öğretmen* görüşlerine göre incelenmesi [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Chua, C. (2004, July). Perception of quality in higher education. In *Proceedings of the Australian universities quality forum* (pp. 1-7). AUQA Occasional Publication.

Çokal, E. (2022). *Sınıf öğretmenlerinin mesleki öğrenmeleri ve öğretmenlik mesleğine yönelik motivasyon* düzeyleri ara*sındaki ilişkinin incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Daniels, S., Aliane, B., Nocito-Gobel, J., & Collura, M. (2004). Project-based introduction to engineering - course assessment. Paper presented at *2004 American Society for Engineering Education Annual Conference,* June 20-23, Salt Lake City, Utah.

Deci, E. L., Vallerand, R. J., Pelletier, L. G., & Ryan, R. M. (1991). Motivation and education: the self-determination perspective. *Educational Psychologist, 26*(3-4), 325-346.

Dörnyei, Z., & Ushioda, E. (2011). *Teaching and researching motivation* (2nd ed.). Longman.

Eraly, A. (2009). *Management humain.* Presses Universitaires de Bruxelles.

Eren, E. (2020). *Örgütsel davranış ve yönetim psikolojisi* (17. Baskı). Beta.

Gordon, M., & Krishanan, I. A. (2014). A review of BF Skinner's reinforcement theory of motivation. *International Journal of Research in Education Methodology, 5*(3), 680-688.

Gordon, J. R., Mondy, R., Sharplin, A., & Premeaux, S. R. (1990). *Management and organizational behavior.* Allyn & Bacon.

Han, J., & Yin, H. (2016). Teacher motivation: definition, research development and implications for teachers. *Cogent Education, 3*(1), 1217819.

Husman, J., & Lens, W. (1999). The role of the future in student motivation. *Educational Psychologist, 34*(2), 113-125.

Kaynak, S., Özhan, M. B., & Kan, A. (2017). Ortaokul öğrencileri için okul motivasyonu ölçeği geliştirme çalışması. *Turkish Studies-International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 12*(4), 293-312.

Kaynar Ak, M. (2021). *Özel okul yöneticilerinin iletişim becerileri ile öğretmenlerinin motivasyonları arasındaki ilişki* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Bahçeşehir Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

Koçel, T. (1998). *İşletme yöneticiliği* (6. Baskı). Beta Yayıncılık.

Kreitner, R., & Kinicki, A., (1998). *Organizational behavior* (4. Baskı). Irwin McGraw Hill.

Kremer, B. K., & Walberg, H. J. (1981). A synthesis of social and psychological on science learning. *Science Education*, 65, 11-23.

Kula, S., & Çakar, B. (2015). Maslow ihtiyaçlar hiyerarşisi bağlamında toplumda bireylerin güvenlik algısı ve yaşam doyumu arasında-

ki ilişki. *Bartın Üniversitesi İİBF Dergisi, 6*(12), 191-210.

Küçüközkan, Y. (2015). Liderlik ve motivasyon teorileri: kuramsal bir çerçeve. *Uluslararası Akademik Yönetim Bilimleri Dergisi, 1*(2), 86-115.

Locke, E. A. (1968). Toward a theory of task motivation and ıncentives. *Organizational Behavior and Human Performance*, 3, 157–189.

Locke, E. A., & Latham, G. P. (1984). *Goal setting: a motivational technique that works*. Prentice-Hall.

Luthans, F., (1989). *Organizational behavior* (5th ed.). McGraw-Hill.

Luthans, F. (2011). *Organizational behavior. an evidence–based approach* (12th ed.). McGraw-Hill International Edition.

Maehr, M. L., & Archer, J. (1987). Motivation and school achievement. In L. G. Katz (Ed.), *Current topics in early childhood education* (pp. 85–107). Ablex.

Miner, J. B. (2005). *Essential theories of motivationand leadership*. M. E. Sharpe.

Mutlu, S. (2018). *Hastane personelinin iş tatmini ve kurumsal güvenin motivasyon üzerine etkisi; bir özel hastane örneği* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Öktem, M. K. (1991). Güdüleme kurumları ve yetişen kamu yöneticilerimiz: X ve Y kuramları üzerine bir alan araştırması. *Amme İdaresi Dergisi, 24*(3), 47-62.

Öncü, H. (2004). Motivasyon. L. Küçükahmet (Ed.), *Sınıf yönetimi.* Nobel Yayınevi.

Pinder, C., (1984). *Work motivation: theory, issues, and applications.* Scott, Foresman and Company.

Ramsden, P. (1983). *The Lancaster approaches to studying and course perceptions questionnaire*. Educational Methods Unit, Oxford Polytechnic.

Rost, M. (2006). Generating student motivation. *World View*, 1-4.

Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2000). Intrinsic and extrinsic motivations: classic definitions and new directions. *Contemporary Educational Psychology, 25*(1), 54-67.

Sağır, M. (2014). Sınıfta motivasyon süreci. T. Argon, Ş. Sezgin Nartgün (Ed.), *Sınıf yönetimi*. Maya Akademi.

Silins, H. C., Mulford, W. R., & Zarins, S. (2002). Organizational learning and school change. *Educational Administration Quarterly, 38*(5), 613-642.

Sinclair, C. (2008). Initial and changing student teacher motivation and commitment to teaching. *Asia-Pacific Journal of Teacher Education*, 36, 79–104.

Suciu, L. E., Mortan, M., & Lazăr, L. (2013). Vroom's expectancy theory. an empirical study: civil servant's performance appraisal - encing expectancy. *Transylvanian Review of Administrative Sciences, 9*(39), 180-200.

Şahin, A. (2004). Yönetim kuramları ve motivasyon ilişkisi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* (11), 523-547.

Şimşek, M. S., & Çelik, A. (2016). *Yönetim ve organizasyon* (Genişletilmiş 18. Baskı). Eğitim Yayınevi.

Şimşek, M. S., Çelik, A., & Akgemci, T. (2016). *Davranış bilimlerine giriş ve örgütlerde davranış* (9.Baskı). Eğitim Yayınevi.

Taşdemir, S. (2013). *Motivasyon kavramına genel bir bakış, motivasyon araçları ve bilgi teknolojileri ve iletişim kurumu ölçeğinde bir model önerisi* [Yayımlanmamış idari uzmanlık tezi]. Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu, 23-50.

Tohidi, H. (2011). Human resources management main role in information technology project management. *Procedia-Computer Science Journal*, 3, 925-929.

Tohidi, H., & Tarokh, M. J. (2006). Productivity outcomes of team work as an of information technology & team size. *International Journal of Production Economics, 103*(2), 610-615.

Tok, T. N. (2008). Sınıfta öğrenciyi güdüleme. B. Yiğit (Ed.), *Sınıf yönetimi teori ve pratik uygulamalar*. Kriter.

Töre, S. (2016). *Tükenmişlik ve sağlık çalışanları* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Türk Dil Kurumu. (1975). *Ruhbilim terimleri sözlüğü*. TDK.

Türk Dil Kurumu. (1981). *Yöntembilim terimleri sözlüğü*. TDK.

Türk Dil Kurumu. (2015). *Hemşirelik terimleri sözlüğü*. TDK.

Urhan, F. (2018). Öğretmenlerin *motivasyon* düzeylerine *etki eden değişkenlerin analizi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Vroom, V. H., (1964). *Work and motivation*. Wiley.

Yavuz, F. (2006). *Okul motivasyonunu değerlendirme ölçeği yapılandırılması ve güvenirliği* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Yılmaz, T. (2014). *Çalışanların iş tatmini ve motivasyon düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi: kamu çalışanları üzerinde bir araştırma* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

BÖLÜM **5**

Örgütlerde Duyguların Yönetimi Sürecinde Etkili Bir Faktör Olarak Örgütsel Güven

Gizem GÜNÇAVDI ALABAY

Örgütsel güveni öğrendiğim sayın hocam ve danışmanım

Prof. Dr. Soner Polat'a…

1. Giriş

Örgütler, bir amacı gerçekleştirmek amacıyla bir araya gelen insan toplulukları olarak tanımlanabilmektedir. Bu tanımdan anlaşılabileceği gibi örgütler, insan faktörünün önemli bir etken olduğu topluluklardır. Yönetim kuramlarının tarihsel gelişimine bakıldığında neo-klasik yaklaşımlar ile insan faktörünün örgütün verimliliğini etkileyen bir etken olduğu görüşü kabul görmeye başlamıştır. İnsan faktörü yönetimin göz önüne alması gereken birçok psikolojik ve fizyolojik ihtiyaçlar ile doludur. Örgütlerin verimliliğini arttırmak ve varlığının devamını sağlamak için içerisindeki insan boyutunun sözü edilen fizyolojik ve psikolojik ihtiyaçlarının karşılanması büyük önem taşımaktadır.

Örgütün insan boyutunun psikolojik ihtiyaçları arasında kendini güvende hissetme, örgüte ve örgütteki insanlara güvenme ihtiyacının da yer aldığını söylemek mümkündür. Örgüte ve örgütteki insanlara güvenebilmeyi sağlayacak güven kavramı, insan ilişkileri açısından incelendiğinde farklı araştırmacılar tarafından farklı biçimlerde tanımlanan bir kavramdır (Tablo 1).

Tablo 1. Güven Kavramına İlişkin Yapılan Tanımlamalar

Yazar	Tanım
Rousseau et al. (1998)	"Güven, bir başkasının niyetleri veya davranışlarıyla ilgili olumlu beklentilere dayalı olarak savunmasızlığı kabul etme niyetini içeren psikolojik bir durumdur."
Barney and Hansen (1994)	"Güven, bir takasın hiçbir tarafının diğerinin kırılganlığını istismar etmeyeceğine dair karşılıklı duyulan histir."
Luhman (2000; akt. Mühl, 2014)	"Güven, sosyal karmaşıklıkları azaltmanın bir yoludur"
Fukuyama (1995)	"Güven, bir topluluk içinde, o topluluğun diğer üyeleri tarafından ortak olarak paylaşılan normlara dayalı, düzenli, dürüst ve işbirlikçi davranıştan kaynaklanan beklentidir."
Creed and Miles (1996)	"Güven, hem bir başkasının eylemlerinin zararlı olmaktan ziyade faydalı olacağına dair spesifik beklentidir, hem de toplumsal düzenin çok çeşitli özelliklerini olduğu gibi kabul etme, güven altına alma konusunda genelleştirilmiş yetenektir."
Gambetta (1988)	"Birine güvendiğimizi veya birinin güvenilir olduğunu söylediğimizde, örtük olarak, bizim için yararlı veya en azından zararlı olmayan bir eylemi gerçekleştirme olasılığının, onunla bir tür iş birliğine girmeyi düşünmemiz için yeterince yüksek olduğu anlamına gelir."
Coleman (1991; akt. Mühl, 2014)	"Başkalarının olası gelecekteki davranışlarına ilişkin tahminlere dayalı olarak hareket ederek eyleme katılıp katılmama kararına riskin dâhil edilmesi."
Tyler and Kramer (1996)	"Güvene yönelik yerleşik yatkınlık, karakteristik benzerlik, karşılıklılık deneyimi"
Boon and Holmes (1991)	"Risk gerektiren durumlarda başkasının güdüleri hakkında kendine güvenen olumlu beklentiler"
Zhou vd. (2005)	"Toplumda bir durumdur. Genellikle iki kişi arasında ikili bir ilişki anlamına gelir: bir kişinin, diğerinin faydalı bir şekilde hareket edeceğine veya hareket etmeye niyetli olduğuna dair hissettiği inanç ve beklentidir."

Tablo 1'de yer alan örgütsel güven ile ilgili yapılan tanımlara bakıldığında genel olarak güven kavramının iki taraf arasında olumlu beklentilere sahip olarak kurulan, her iki tarafın birbirine yarar sağlayacak bir ilişki kurulduğuna inan-

Kaynakça

Axelrod R. (1984). *The evolution of cooperation*. Basic Books.

Barnes Louis B. (1981), Managing the paradox of organizational trust, *Harvard Business Review*, *5*(2), 107 –116.

Barney, J. B., & Hansen, M. H. (1994). Trustworthiness as a source of competitive advantage. *Strategic management journal, 15*(S1), 175-190.

Baştuğ, G., Pala, A., Kumartaşlı, M., Günel, İ., & Duyan, M. (2016). Investigation of the relationship between organizational trust and organizational commitment. *Universal Journal of Educational Research*, *4*(6), 1418-1425.

Blomqvist, K., & Ståhle, P. (2000, September). *Building organizational trust.* In 16th Annual IMP Conference, Bath, UK (pp. 7-9).

Boon, S.D., Holmes, J.G. (1991) The dynamics of interpersonal trust: resolving uncertainty in the face of risk. In Hinde, R.A., Groebel, J. (Eds.), *Cooperation and prosocial behavior* (pp 190–211). Cambridge University Press.

Bromiley, P., & Cummings, L. L. (1996). The organizational trust inventory (OTI). In R. M. Kramer & T. R. Tyler (Eds.), *Trust in organizations* (pp. 302-319). Sage.

Cho, Y. J., & Song, H. J. (2017). Determinants of turnover intention of social workers: Effects of emotional labor and organizational trust. *Public Personnel Management*, *46*(1), 41-65.

Creed, W.E., Miles, R.E. (1996) Trust in organizations: a conceptual framework linking organizational forms, managerial philosophies and the opportunity costs of control. In: In R. M. Kramer & T. R. Tyler (Eds.), *Trust in organizations: frontiers of theory and research* (pp. 16–38). Sage.

Demircan, N., & Ceylan, A. (2003). Örgütsel güven kavramı: nedenleri ve sonuçları. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, *10*(2), 139-150.

Dodgson M. (1993). Leaning, trust, and technological collaboration, *Human Relations*, *46* (1), 77-94.

Dwivedi, R. S. (1983). Management by trust: a conceptual model. *Group and Organizational Studies, 8,* 375-402.

Ellis, K., & Shockley-Zalabak, P. (2001). Trust in top management and immediate supervisor: the relationship to satisfaction, perceived organizational and information receiving. *Communication Quarterly*, *49*(4), 382-398.

Esmer, Y. (1999), *Devrim, evrim, statüko: Türkiye'de sosyal, siyasal ve ekonomik değerler*. TESEV Yayınları.

Fox, A. (1974). *Beyond contract: work, power and trust relations*. Faber & Faber.

Fukuyama, F. (1995). *Trust: the social virtues and the creation of prosperity*. Free Press.

Gambetta, D. (1988). *Trust: making and breaking cooperative relations*. Basil Blackwell.

Güçer, E., & Şerif, A. D. (2014). Organizational trust and job satisfaction: a study on hotels. *Business Management Dynamics*, *4*(1), 12.

Günüşen, Z. E., & Karabulut, T. (2017). Örgütsel güvenin örgütsel bağlılık üzerindeki etkisi ve bir uygulama. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *16*(31), 425-440.

Halis, M., Gökgöz, G. S., & Yaşar, Ö. (2007). Örgütsel güvenin belirleyici faktörleri ve bankacılık sektöründe bir uygulama. *Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *9*(17), 187-205.

Hubbell, A. P., & Chory-Assad, R. M. (2005). Motivating factors: Perceptions of justice and their relationship with managerial and organizational trust. *Communication studies*, *56*(1), 47-70.

Joseph, E. E., & Winston, B. E. (2005). A correlation of servant leadership, leader trust, and organizational trust. *Leadership & Organization Development Journal*, 26(1), 6-22.

Karapinar, P. B., Camgoz, S. M., & Ekmekci, O. T. (2016). The mediating of organizational trust on the link between the areas of work life and emotional exhaustion, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 16* (6),

1947-1980.

Lee, C. K., Song, H. J., Lee, H. M., Lee, S., & Bernhard, B. J. (2013). The impact of CSR on casino employees' organizational trust, job satisfaction, and customer orientation: an empirical examination of responsible gambling strategies. *International Journal of Hospitality Management*, *33*, 406-415.

Mayer, R. C., Davis, J. H., & Schoorman, F. D. (1995). An integrative model of organizational trust. *Academy of Management Review*, *20*(3), 709-734.

Mishra, A. K. (1996). Organizational responses to crisis: the centrality of trust. In R. M. Kramer & T. R. Tyler (Eds.), *Trust in organizations: frontiers of theory and research* (pp. 261-287). Sage.

Mishra, J., & Morrissey, M. A. (1990). Trust in employee/employer relationships: A survey of West Michigan managers. *Public personnel management*, *19*(4), 443-486.

Mühl, J. K. (2014). Trust and management accountants. In *Organizational trust measurement, impact, and the role of management accountants* (pp.7-74). Springer International Publishing.

Ng, T. W. (2015). The incremental validity of organizational commitment, organizational trust, and organizational identification. *Journal of Vocational Behavior*, *88*, 154-163.

O'Brien, R. C. (1995). Is trust a calculable asset in the firm?. *Business Strategy Review*, *6*(4), 39-54.

Okabe, N. (2018). Interaction of psychological contract violation and emotional labour: Recovery of organizational trust and job satisfaction. In *Applied psychology readings* (pp. 239-261). Springer.

Oktug, Z. (2013). Managing emotions in the workplace: it's mediating on the relationship between organizational trust and occupational stress. *International Business Research*, *6*(4), 81-88.

Parra, M. G., de Nalda, Á. L., & Perles, G. S. M. (2011). Towards a more humanistic understanding of organizational trust. *Journal of management development*, *20*(6), 605-614.

Polat, S. (2009). *Örgütsel güven*. Pegem Akademi.

Rousseau, D. M., Sitkin, S. B., Burt, R. S., & Camerer, C. (1998). Not so after all: A cross-discipline view of trust. *Academy of Management Review*, *23*(3), 393-404.

Shockley-Zalabak, P., Ellis, K., & Winograd, G. (2000). Organizational trust: what it means, why it matters. *Organization Development Journal*, *18*(4), 35-48.

Sydow J. (1998). Understanding the constitution of interorganizational trust, In L. Christel and B. Richard (Eds.), *Trust within and between organizations, conceptual issues and empirical applications*. Oxford University Press.

Töremen, F., & Çankaya, İ. (2008). Yönetimde etkili bir yaklaşım: duygu yönetimi. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, *1*(1), 33-47.

Tyler, T., Kramer, R. (1996) *Trust in organizations: Frontiers of theory and research* (pp. 16–38). Sage.

Usikalu, O., Ogunleye, A. J., & J. (2015). Organizational trust, job satisfaction and job performance among teachers in Ekiti state, Nigeria. *British Open Journal of Psychology*, *1*(1), 1-10.

Vanhala, M., Heilmann, P., & Salminen, H. (2016). Organizational trust dimensions as antecedents of organizational commitment. *Knowledge and Process Management*, *23*(1), 46-61.

Whitener E. M., Brodt S.E, Korsgaard M.A. and Werner J.M (1998), Managers as initiators of trust: an exchange relationship framework for understanding managerial trustworthy behavior, *Academy of Management Review, 23*(3), 513-530.

Yaylacı, Ö. G. (2006). *Kariyer yaşamında duygusal zekâ*. Hayat Yayınları.

Yılmaz, K., & Altınkurt, Y. (2012). Relationshıp between the leadership behaviors, organizational justıce and organızational trust. *Çukurova University Faculty of Education Journal*, *41*(1), 12-24.

Zayim, M., & Kondakçı, Y. (2015). An exploration of the relationship between readiness for change and organizational trust in Turkish public schools. *Educational Management Administration & Leadership*, *43*(4), 610-625.

Zhou, J., Lopez, J., Deng, R., Bao, F. (2005) *Information security*. 8th International Conference, ISC 2005, Singapore, September 20–23, 2005, Proceedings, p. 483.

Zucker L.G. (1986). Production of trust: institutional sources of economic structure, 1840-1920 in. *Research in Organizational Behavior*, *8*, 53-111.

BÖLÜM 6

Örgütsel Empati ve Dertleşme

Ayşe ALTAŞ GİRGİÇ

1. Giriş

Örgütlerde empati (duygudaşlık) kavramının ne kadar önemli olduğu giderek daha iyi anlaşılmaktadır. İnsanın en temel ihtiyaçlarından biri olan anlaşılma isteği karşımıza empati kavramını çıkarmaktadır (Dökmen, 2002). Örgütsel dertleşme ise birlikte bir örgütte çalışan insanların herhangi bir yapılandırmaya bağlı kalmadan doğal olarak yapılan sohbetler sırasında geliştirdikleri konuşmalardır. Bu konuşma ve sohbetler kişilerin birbirini daha iyi anlamasına ve tanımasına olanak sağlamaktadır. Dertleşme kendiliğinden bireyler arasında oluşurken empati daha gelişmiş bilişsel çaba ve yapılandırma gerektirir.

Empati ile ilgili birçok tanım bulunmaktadır. Empati genel olarak duyguları anlama ve paylaşma yeteneği olarak tanımlanır (Chen ve ark., 2008). Başkalarının duygularını anlamak ve bu duyguları kendinde hissetmek olarak da tanımlanabilir. Empati başkalarının yaşamış olduğu deneyimlerin özünü anlamada kritik rol oynayan önemli bir faktördür. Empati bireylerin, başkalarının duygusal durumunu anlamalarını ve hissetmelerini sağlayan ve şefkatli davranışlarla sonuçlanan karmaşık bir yetenektir (Riess, 2017). Empati insanın
yitirmeden kendisini başkasının yerine koyabilmesi, onun düşünce ve duyuşlarını onun açısından kavrayabilmesidir (Baymur, 1990). Empati sürecinin tamamlanabilmesi için karşıdaki kişinin duygusunu anlayıp onun ihtiyacına cevap veren ve duygusunu yansıtan bir yanıt vermek gerekir. Ancak hissedilen ve anlaşılan duygu karşı tarafa sözlü olarak ifade edildiğinde empati sürecini tamamlanmış olur.

Empati yapabilmek için öncelikle tüm duyuların karşımızdaki kişiyi anlama halinde olması gerekir. Empati insanların kendilerini başkalarının yerine koyarak, aynı durumda kendilerinin olması halinde ne hissettikleri, ne düşündükleri ve nasıl bir davranış biçimi geliştirdikleri odağındaki anlayış becerisidir (Gülse-

ren, 2001). Empatik yaklaşım duygusal, bilişsel ve nihayetinde tutumlara ilişkin bir boyut olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle tüm meslek alanlarında ve insan ilişkilerinde kullanılabilirliği ve geçerliliği vardır (Akçay, 2009).

Empatinin kilit unsuru mevcudiyettir. Bireye ve onun yaşadığı deneyime karşıdaki kişinin tüm mevcudiyetiyle eşlik etmesiyle süreç gerçekleşmiş olur. Örneğin; danışan "hayatım ellerimin arasından kayıp gidiyor. Sanki boşlukta gibiyim. Ne yaparsam yapayım hiç bir şey düzene girmiyor" dediğinde kişinin "çaresizlik ve umutsuzluk" içerisinde olduğu söylenebilir. İhtiyacı ise, bir yere ait olmak, hayatını bir düzene koyabilmek ve kendini güvende hissetmektir. Aslında kişi kendisi ile tekrar bağlantı kurmak istiyor da denilebilir. O halde hem duygu hem de ihtiyaç ifade edilebilirse empatik yaklaşımdan söz edilebilir. Örneğin yukarıdaki duruma karşılık olarak şu cümleler dile getirilebilir: "Sanırım çaresizlik hissediyorsunuz ve bundan kurtulmak istiyorsunuz" ya da "Hayatınızı daha güvenli bir şekilde yaşayabilmenin yolunu bulmak istiyorsunuz". Böylece hem duygu hem de ihtiyaç karşı tarafa yansıtılmış olur (Rosenberg, 2021).

Empati bir insanın kendisini karşısındaki insanın yerine koyarak onun duygu durumu ve düşünce yapısını anlamasıdır. Empati kurmak yerine tavsiye vermek, teselli etmek, ders vermek, sempati kurmak veya sorgulamak gibi davranışlar, karşıdaki kişi ile empatik bağ kurmayı engelleyen yaygın davranışlardır. Empati ile sık karıştırılan bir kavram olan sempati karşıdaki bireyin sahip olduğu duygu ve düşüncelerin benzerlerinin diğer tarafında sahip olması anlamına gelir. Sempati kavramı karşıdaki kişinin sevincini ya da hüznünü paylaşmak gibidir (Kılıç, 2005). Burada karşı tarafı anlamak sorumluluğu yoktur. Sempati de bağ kurmak önemli iken empatide anlama, bilme ve karşı tarafa yansıtma vardır (Karabağ, 2003).

Bazı zamanlarda kişinin kendi durumunu ve duygularını açıklama isteği ağır basar. Öncelikle karşıdaki kişinin ne hissettiğini ve neye ihtiyaç duyduğunu anlamak gerekir. Daha sonra bunlardan ne anlaşıldığı hangi duygunun ortaya çıktığı belirlenir. Sonuç olarak da kişi kendine ait sözler ile durumu ve duyguyu ifade eder. Böylece yansıtma süreci tamamlanır (Rosenberg, 2021). Empati yapmak yargılamak ya da akıl vermek değildir. Karşıdaki kişinin ifade ettiklerinden yola çıkarak, "sadece onların ne hissettiğine ve neye ihtiyaçları olduğuna odaklanılması gereken bir süreçtir" denilebilir.

Dertleşme ise örgüt içi konuşmaları kapsadığı gibi bireysel konuşmaları da kapsayabilen daha doğal ve yapılandırılmamış bir süreçtir. Dertleşme bir amaca yönelik olmayabilir. Kişi içini dökmek, kendini ifade etmek ya da örgütte olmasını arzuladığı değişiklikleri doğal bir şekilde ortaya koymak için sohbet edebilir. Burada önemli olan kişinin işini kaybetme korkusu hissetmeden açık bir şekilde kendini ifade edebilmesidir.

Kaynakça

Akçay, U. (2009). *Farklı okul türlerinde görev yapan yönetici ve öğretmenlerin empatik beceriler açısından karşılaştırılması* [Yayınlanmamış doktora tezi]. Yeditepe Üniversitesi.

Aksoy, Y. (2019). Kolektif empati, duygusal bulaşıcılık ve iş becerikliliği arasındaki ilişkiler üzerine bir uygulama. *Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi,* 21(2), 511 – 534.

Arıkan, S. (1999). Öğrenen örgütlerde liderliğin rolü ve önemi. *Hacettepe Üniversitesi İşletme ve İ.B.F. Dergisi,17*(2), 17-34.

Balay, R. (2012). of learning organization perceptions to the organizational commitment. *Educational Science: Theory and Practise, 12*(4), 2474-2486.

Baker, A. C., Jensen, P. J., & Kolb, D. A. (2005). Conversation as experiential learning. *Management Learning, 36*(4), 411–427.

Bandura, A. (1999). A social cognitive theory of personality. In L. Pervin & O. John (Eds.), *Handbook of personality* (pp. 54-196). The Guilford Press.

Batson, C. D., Eklund, J. H., Chermok, V. L. Hoyt, J. L., & Ortiz, B. G. (2007). An additional antecedent of empathic concern: valuing the welfare of the person in need. *Journal of Personality and Social Psychology, 93*(1), 65-74.

Baltaş, A. ve Baltaş, Z. (2000). *Stres ve başa çıkma yolları.* Remzi Kitabevi.

Baymur, F. (1990). *Genel psikoloji.* İnkılap Kitabevi.

Berkovich, I., & Eyal, O. (2018). The of principals' communication practices on teachers' emotional distress. *Educational Management Administration & Leadership, 46*(4), 642–658.

Bell G. B., & Hall, H. E. (1954). The relationship between leadership and empathy. *J Abnorm Psychol, 49*(1),156-157.

Bushe, G. R. (2009). Learning from collective experiencrence: a view of organizational learning. *Od Practitioner, 41*(3), 19-23.

Boyatzis, R., & McKee, A. (2005). *Yankılanan liderlik: kendinizi yenileme ve dikkat, umut ve şefkat yolu ile başkaları ile bağlantı kurmak.* Harvard Business School Press.

Bratton, J., & Gold, J. (1999). *Human resource management: theory and practice.* MacMillan Press.

Chen, I. T., LaLopa, J., & Dang, D. K. (2008). Impact of patient empathy modeling on pharmacy students caring for the underserved. *American Journal of Pharmaceutical Education, 72*(2), Article 40.

Clark, C. M.(2001). *Good conversations talking shop:authentic conversation and teacher learning*. Teachers College Press.

Cüceloğlu, D. (2019). *İletişim donanımları.* Remzi Kitabevi.

Czarniawska, B. (1997). *Narrating the organization: dramas of institutional identity.* University of Chicago Press.

Çağlıyan, V., Attar, M. ve Külahlı, S. (2021). Dönüşümcü liderliğin, inovasyon üzerindeki etkisinde örgütsel öğrenmenin aracı rolü. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi, 16*(1), 124-145.

Davis, C. M. (2005). Empati nedir, empati öğretilebilir mi? (Çev. Ö. Sezer ve S. Damar). *Malatya İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 6*(9).

Doğan, H., Üngüren, E., & Algür, S. (2010). Öfke ve empati ilişkisine yönelik otel zincirinde bir araştırma. *Çukurova Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. 9*(3), 277-298.

Dökmen, Ü. (2002). İletişim çatışmaları ve *empati.* Sistem Yayıncılık.

Ekinci, A. ve Karakuş, M. (2006). of managers empathic skills on school success. *International Journal of Educational Management, 20*, 490-499.

Eugenio, S. G. (2016). Conversational leadership of school heads and teacher sense of *International Journal of Education and Research, 4(*11), 221-238.

Fiol, M., & Lyles, M. A. (1985). Organizational learning. *Academy of Management Review, 10*(4), 803-813.

Foley, T., & Steed, A. (2002). *conversations as a course development method: a casestudy in legal education.* Herdsa, Perth Press.

Ford, J. D. (1999). Organizational change for shifting conversations. *Journal of Organizational Change and Management,12*(6), 480-500.

Ford, J. D., & Ford, L. W. (1995). The role of conversations in producinging ernational change in organizations. *The Academic Management Review*, 20, 541-570.

Gergen, K. (1985). The social constructionist in modern psychology. *American Psychologist*, 40*,* 226-275.

Girgiç, A. A. (2005). *İlköğretim Okullarında yaşanan yönetici- öğretmen uyuşmazlıkları ve çözümünde okul yönetimince kullanılan yöntemler* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Guo, Y., Connor, C. M., Yang, Y., Roehrig, A. D, Morrison, F. J. (2012). The of teacher qualification, teacher , and classroom practices on fifth graders' literacy outcomes. *The Elementary School Journal, 113*(1), 3–24.

Gunter, M., Evans, G., L., & Coe, T. R. (2007). The relationship between leadership style and empathy among students nurses. *Nursing Outlook,* 55, 196-201.

Gülin, K. (2003*). Öğretilebilir ve bilişsel bir beceri olarak tarihsel empati* [Yayınlanmamış doktora tezi]. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Gülseren, Ş. (2001). Eşduyum (empati) tanımı ve kullanımı üzerine bir gözden geçirme*. Türk Psikiyatri Dergisi,* 12, 133-145.

Gülver, M. (2014). Örgütsel *iletişim ve ast- üst ilişkileri.* Nobel Yayınevi.

Goleman, D. (2013)*. Odak: mükemmelliğin gizli anahtarı.* Varlık Yayınları.

Haig, N. (2005). Everyday conversation as a context for professional learning and development. *International Journal for Academic Development, 10*, 3-16.

Harris, J. (2007). The evolutionary neurobiology, emergence and facilitation of empathy. In T. Farrow & P. W (Eds.), *Empathy in mental illness* (pp. 168-186). Cambridge University Press.

Hughes, J. (2000). *The learning organisation part II. "getting emotional": the learning organisation and emotional intelligence.* CLMS Working Paper.

Hurley, T. H., & Brown, J. (2010). *Konuşan liderlik: bir değişiklik için birlikte düşünmek.* Oxford Press.

Işık, M. (2018*). İletişim bilimine giriş.* Eğitim Yayınevi.

Kılıç, S. (2005). İstanbul'd*aki okul öncesi öğretmenlerinin empatik beceri düzeylerinin bazı değişkenler açısından değerlendirilmesi* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Koçel, T. (1998). İşletme *yöneticiliği*. Beta Yayınları.

Lytard, J. (1979). *The post modern conditions: a report on knowledge.* University of Minneapolis Press.

McDrury, J., & Alterio, M. (2002). *Learning through storytelling: using r and experience in higher education contexts.* Dunmore Press.

Nunes, P., William, S., & Stevenson, K. (2011). A study of empathy decline students from five health disciplines. *Internatinal Journal of Med. Education,* 2, 12-17.

Oskay, Ü. (2001). *Kitle haberleşmesi teorilerine giriş.* A.Ü. Yayınları.

Oakley, E., & Krug, D. (1991). *Enlightened leadership: getting to the heart of change.* Simon & Schuster.

Pascarella, P. (1987). Create breakthroughs in performance by changing the conversations. *Industry Week* (June 15)*,* 50-57.

Patrick, P. L.(2002). *Discourse and conversations*. Course Materials, Department of Language and Linguistics.

Polatcı, S. ve Sobacı, F. (2017). Dönüşümcü ve etkileşimci liderlerin çatışma yönetimi strateji tercihlerinin incelenmesi*.* Ö*mer Halis*

Demir Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, *10*(3), 27-40.

Rogers, C. (1964). Some elements of interpersonal communication. *Wash State J Nurs. 43*(3), 3-11.

Rogers, C. (1969). *Freedom to learn: a view of what education might be.* Merrill Press.

Rosenberg, M. R. (2021). *Şiddetsiz iletişim: bir yaşam dili.* Remzi Kitabevi.

Ries, H. (2017). The science of empathy. *Journal of Patient Experience, 4*(2), 74-77.

Ries, H., Kelley, J. M., Bailey, R. W., Dunn, E. J., Philipps, M. (2012). Empathy training for resident physicians: a randomized controlled trial of a neuro science curriculum. *J Gen Intern Med, 27*(10),1280-1286.

Senge, P. (1992). *The fifth discipline: the art of practise of learning organisation.* Random House.

Seçilmiş, C. ve Kodaş, B. (2017). Örgütsel öğrenme yeteneği ve yaratıcılık süreci ilişkisi: Eskişehir'deki mutfak. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, *55*(3), 150-167.

Schwandt, T. (1994). *Contructivist, interpretivist applications to human ınquiry. handbook of qualitative research.* Sage Publications.

Sing, A., Sharma, S., & Sengupta, S. (2016). Empathy and mindfulness: potential antecedents to authentic leadership. *Journal of Human Capital and Information Technology Professionals, 7*(4), 1-14.

Soran, S., Serin, E. ve Balkan, M. O. (2016). İnsan kaynakları yönetim süreçlerinin performansa etkisi: örgütsel öğrenmenin aracılık rolü ve bir uygulama. *Doğuş Üniversitesi Dergisi, 17*(1), 1-14.

Spiller, P. (2002). *Dispute resolution in New Zeland.* Oxford University Press.

Şahin, F. (1998). Grupla iletişim becerileri: eğitimin üniversite öğrencilerinin iletişim becerileri düzeylerine etkisi. *Eğitim ve Bilim,* 22, 12-19.

Töremen, F. ve Pekince, D. (2011). Örgütsel öğrenmede grup dinamizmi: öğrenen takımlar. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 8*(15), 389-406.

Wolf, S. B., Pescosolida, A. T., & Pruskat, V. U. (2002). Emotional intelligence as the basis of leadership emegercecy in self-managing teams. *The Leadership Quarterly 13*(5), 505-522.

Yazıcı, S. (2001*). Öğrenen organizasyonlar.* Alfa Basım.

Yıldırım, A. A. (2021). Sosyal çalışmacıların iletişim becerileri. *Turkish Studies- Social Sciences,16*(3), 953-970.

Yıldız, C. D., & Dönmez, B. (2019). Okullarda örgütsel dertleşmeye ilişkin öğretmen görüşleri. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi, 8*(4), 3214-3231.

Yılmaz, A. (2015). *Vergi dairesi yöneticilerinde empatik eğilim düzeylerinin çalışan performansı üzerindeki etkileri* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

S. (1995). *Inventing futures from the future.* In Paper Presented at National Academy of Management Meeting. Vancouver B.C.

Zeldin, T. (1998). *Conversations and transformations.* John Benjamins Publishing.

BÖLÜM 7

Örgütsel Vatandaşlık Davranışı

Semra KIRANLI GÜNGÖR

1. Giriş

Organizasyonlar devamlı güncel kılınan yönetim sistemleri ve gelişmiş teknolojilerden faydalansa da organizasyonel ulaşmada ve arzu edilen başarıya ulaşmada en mühim etmen insandır. Ancak uzun vadede örgütün amaçlarını aşmasını sağlayabilecek, vizyon ve misyona sahip çalışanlara ihtiyaç vardır. Bu bağlamda, son yıllarda insan faktörlerinin artan önemi nedeniyle örgütsel vatandaşlık davranışı (ÖVD) yaygın biçimde araştırılan bir olgu durumuna ulaşmıştır (Batemon & Organ, 1983; Smith ve ark., 1983). Örgütsel vatandaşlık davranışı, geleneksel performans tanımlamalarına uymayan fakat örgüte getiri sağlayan bireysel tavırlar biçiminde ifade edilebilir ve resmi ödül sisteminde tanımlanmayan tutum ve tavır göstermede mecburi bulunmayan, daha ziyade işbirlikçi ve yapıcı tavırları yansıtmaktadır (Organ & Konovsky 1989).

Örgütsel vatandaşlık hakkında ilk yıllarda çok fazla çalışma görülmemektedir. Bu konuda 1983-1988 arası sadece 13 makale yayınlanmıştır. Daha sonraki süreçte (1993'ten 1998'e kadar) altı yıllık dönemde 122'den fazla makale yayınlandığı görülmektedir. Bundan sonraki süreç de hesaba katıldığında 2009 yılına kadar örgütsel vatandaşlık davranışı ve bu kavramla ilişkili 650'den fazla makalenin yayınlandığı dikkat çekmektedir ve ark., 2009). Türkiye'de bu konuda 2000'li yıllara kadar çalışma görülmemektedir. Daha sonraki süreçte (2000-2022 yılları arasında) ise Yükseköğretim Kurumu Tez veri tabanında 591 ayrı lisansüstü çalışma yapıldığı, bu çalışmaların 532'sinin Türkçe olduğu ve 461'inin yüksek lisans, 10'unun ise doktora çalışması olduğu görülmektedir (Ulusal Tez Merkezi, 2022). Araştırmaların önemli bir bölümü örgütsel vatandaşlık davranışının birey ve örgüt performansı üzerindeki etkisine odaklanmıştır. Örgütsel vatandaşlık davranışının neden ve nasıl oluştuğunu anlamak için kav-

ramsal olarak sağlam bir çerçeve belirlenmeye yönelik çalışmalar azdır. Örgütsel vatandaşlık davranışı, genel olarak kabul gören diğer örgüt değişkenleri ile birlikte daha iyi performans için bir itici güç olarak çalışılmıştır. Araştırmalarda iş görenlerin örgüt performansına katkısını incelemek için örgütsel vatandaşlık davranışını örgütsel bağlılık, iş tatmini, örgütsel adalet ile ilişkili çalışmışlardır (Jahangir ve ark., 2004). Günümüzde örgütsel vatandaşlık davranışı ile ilgili birçok çalışma yapılmaktadır. Kavram ortaya çıktığında tek tip kültürler için geliştirilmiş, ancak günümüzde araştırmacılar her kültür tipinde farklı insan davranışları olacağını savunmaktadırlar. Bu nedenle örgütsel vatandaşlık davranışının farklı ülkelerde ve farklı kültürlerde farklılaşması gerektiği savunulmakta ve bu konuda çalışmalar yapılmaktadır (Becton & Field, 2009; Peng & Zhao, 2012).

2. Örgütsel Vatandaşlık Davranışının Tanımlanması

Son dönemlerde yönetim alanyazınında sıkça tartışılmakta olan olgulardan biri durumundaki örgütsel vatandaşlık davranışını (ÖVD) ilk defa 1930'lı yıllarda dile getiren Barnard, çalışanların benimsedikleri bu davranış biçimini "rol dışı davranışlar" biçiminde tanımlamıştır. Kavramı, mevcut süreçteki hali ile ilk olarak alanyazına aktaran yazar ise Organ olmuştur (Karaman ve Aylan, 2012). Organ (1988) ÖVD'yi "örgütün biçimsel ödül sisteminde doğrudan ve açık bir biçimde tanımlanmayan, ancak bir bütün olarak örgütün etkili ve verimli çalışmasına yardımcı olan, gönüllülüğe dayalı birey davranışı" biçiminde ifade etmiştir. Bahsedilen tipteki davranışlar, iş tanımlarında mecburi olmayan, ihmali durumunda ceza gerektirmeyen veya hayata geçirildiğinde dolaysız ve şekilsel bakımdan ödüllendirilmeyen ve daha ziyade bireysel seçime bağlı, tümden örgütün üretkenliğini ve etkinliğini yükseltmeye yönelik tavırlardır (Bolat ve Aytemiz Seymen, 2009). Örgütsel vatandaşlık davranışının alanyazında birbirine benzeyen ancak farklı şekillerde tanımlandığı görülmektedir. George & Brief (1992) örgütsel vatandaşlık davranışının formal ödül sistemi haricinde bulunan ve işgörenlerin iş tanımlarının içerisinde ya da üzerinde yer alan tavırlar ve tutumlar olduğunu bildirmektedir. Örgütsel vatandaşlık davranışı iş görenlere evvelden atanmış rolün beklentilerini ve gereklerini aşan, iş görenlerin örgütlerine biçimsel iş tanımlarının üzerinde destek vermek için gösterdikleri tavırları tanımlar (Feather & Rauter, 2004; Schnake & Dumler, 2003). Bir diğer ifade uyarınca ise işgörenlerin tanımlanmış iş tanımları gereğince iş ile alakalı teknik işlevlerle beraber çalışma ortamına toplumsal ve/veya psikolojik bakımdan katkıda bulunan tavır ve tutumlardır (Moorman & Blakely, 1995).

Greenberg ve Baron (2008) örgütsel vatandaşlığı örgütün resmi olarak saptadığı görevlerin ötesine giderek çalışanın ondan beklenenden daha fazlasını ortaya koyması olarak açıklamışlardır. ve ark. bu kavramı (2000) zorunlu

Kaynakça

Acar, A. Z. (2006). Örgütsel yurttaşlık davranışı: kavramsal gelişimi ile kişisel ve örgütsel etkileri. *Doğuş Üniversitesi Dergis*i, *7*(1), 1-14.

Aktan, C. (2015). Organizasyonlarda yanlış uygulamalara karşı bir sivil erdem, ahlaki tepki ve vicdani red davranışı: whıstleblowıng. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi, 7*(2),19-36.

Aslan, Ş. (2009). Karizmatik liderlik ve örgütsel vatandaşlık davranışı ilişkisi: kurumda çalışma yılı ve ücret değişkenlerinin rolü. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, *6*(1), 256-275.

Aytürk, N. (2019). Örgütsel *davranış örgütsel kuramlar ve uygulamalar.* Nobel.

Bar-Tal, D. (1986). Altruistic motivation to help: definition, utility and operationalization. *Humboldt Journal of Social Relations, 13*(1/2),3-14.

Basım, H. N. ve Şeşen, H. (2006). Örgütsel vatandaşlık davranışı ölçeği uyarlama ve karşılaştırma çalışması. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi*, *61*(4), 83-102.

Bateman, T.S., & Organ, D. W. (1983). Job satisfaction and the good soldier: the relationship between and employee citizenship. *Academy of Management Journal*, *26*(4),587-595.

Baykal, Ö. K. (2013). *Okul iklimi ile öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışı arasındaki ilişki üzerine bir araştırma* [Yüksek lisans tezi]. Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Becton, J. B., & Field, H. S. (2009). Cultural in organizational citizenship behavior: a comparison between Chinese and American employees. *The International Journal of Human Resource Management, 20*(8), 1651-1669.

Belenkuyu, C. ve Yücel, C. (2017). Örgütsel vatandaşlık. S. Özdemir & N. Cemaloğlu (Ed.), Örgütsel *davranış ve yönetimi.(*2. Baskı, ss. 331-360). Pegem Akademi.

Bingöl, D., Naktiyok, A. ve İşcan, Ö. F. (2003). Dönüştürücü liderliğin örgütsel vatandaşlık davranışı üzerine etkisi. *11. Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi Bildiriler Kitabı,* Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, 22-24 Mayıs 2003, 491-508.

Bitmiş, M. G., Sökmen, A. ve Turgut, H. (2014). Örgütsel vatandaşlık davranışı ölçeği: geçerlilik ve güvenilirliğinin yeniden değerlendirilmesi. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 16*(2), 1-14.

Bolat, T. (2008). *Dönüşümcü liderlik personel güçlendirme ve örgütsel vatandaşlık davranışı ilişkisi.* Detay Yayıncılık.

Bolino, C. M., Turnley, W. H., & P. B. (2004). The other side of the story: reexamining prevailing assumptions about organizational citizenship behavior. *Human Resource Management Review, 14*(2), 229-246.

Borman, W.C., & Motowidlo, S. C. (1997). Task performance and contextual performance: the meaning for personnel selection research. *Human Performance, 10*(2) 99-110.

Bozkurt, B. (2018). *Sosyal adalet liderliği ile yöneticiye bağlılık ve örgütsel vatandaşlık davranışları arasındaki ilişki* [Doktora tezi]. Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Brief, A. P., & Motowidlo, S. J. (1986). Prosocial organizational behaviors. *Academy of Management Review*, *11*(4), 710-725.

Budak, G. (2015). *Psikolojik dayanıklılık ve örgütsel adalet algısının örgütsel vatandaşlık üzerine etkisi* [Yüksek lisans tezi]. Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Buluç, B. (2008). Ortaöğretim okullarında örgütsel sağlık ile örgütsel vatandaşlık davranışlarıarasındaki ilişki. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 6*(4), 571-602.

Çakır, E. (2011). *Farlılıkların yönetimi ve örgütsel vatandaşlık davranışı ilişkisi: Karaman valiliğinde bir uygulama* [Yüksek lisans tezi]. Karamananoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çelik, O. T. (2017). *Ortaokul öğretmenlerinin örgütsel politika algıları ile örgütsel bağlılıkları ve örgütsel vatandaşlık davranışları arasındaki ilişki* [Doktora tezi]. İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çevik-Kılıç, D. B. (2016). Adams›ın eşitlik teorisi bağlamında müzik öğretmenlerinin iş tatminini belirlemeye yönelik bir araştırma. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *19*(36), 193-236.

Dağcı, O. (2017). *Havacılık sektöründeki örgütsel bağlılık, iş tatmini ve örgütsel vatandaşlık davranışı: hava araç bakım teknisyenleri üzerine bir araştırma* [Yüksek lisans tezi]. Türk Hava Kurumu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Davis, K. (1983). *Human behavior at work*. TATA MC Graw Hill Pub.

Deluga, R. J. (1994). Supervisor trust building, leader-member exchange and organizational citizenship behaviour. *Journal of Occupational and Organizational Psychology*, (67), 315-326.

Doğan, S., ve Demiral, Ö. (2009). Örgütsel bağlılığın sağlanmasında personel güçlendirme ve psikolojik sözleşmenin etkisine ilişkin bir araştirma. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (32), 47-80.

Ehrhart, M.G. (2004). Leadership and procedural justice climate citizenship behavior as antecedents of unit-level organizatıonal. *Personnel Psychology, 57*(1), 61-94.

Ehtiyar, R. (2015). *Örgütsel vatandaşlık davranışı. örgütsel davranışta güncel konular.* Ekin Yayınevi.

Ekinci, B. T. (2017). Asil-vekil arasındaki kayırmacılığın vekâlet maliyetleri ile ilişkisi. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, *6*(2), 73-96.

Feather, N. T., & Rauter, K. A. (2004). Organizational citizenship behaviours in relation to job status, job insecurity, organizational commitment and identification, job satisfaction and work values. *Journal Of Occupational And Organizational Psychology*, *77*(1), 81-94.

George, J. M., & Brief, A. P. (1992). Feeling Good-doing good: a conceptual analysis of the mood at work-organizational spontaneity relationship. *Psychological Bulletin, 112*(2), 310–329.

George, J. M., & Jones, G. R. (1997). Organizational spontaneity ın context. *Human Performance*, 10(82), 153–170.

Graham, J. W. (1991). An essay on organizational citizenship behavior. *Employee Responsibilities and Rights Journal*, *4*(4), 249-270.

Greenberg, J., & Baron, R. A. (2008). *Behavior in organizations: understanding and managing the human side of work.* Pearson Prentice Hall.

Güney, S. (2011). Örgütsel *bağlılık, yönetim ve organizasyon*. Nobel Yayın Dağıtım

Gürbüz, S. (2007). *Yöneticilerin örgütsel vatandaşlık davranışlarının iş tatmini ve algıladıkları örgütsel adalet ile ilişkisi* [Doktora tezi]. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Gürbüz, S. (2006). Örgütsel vatandaşlık davranışı ile duygusal bağlılık arasındaki ilişkilerin belirlenmesine yönelik bir araştırma. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 3*(1-2), 48-75

Gürbüz, S., Ayhan, Ö. ve Sert, M. (2016). Örgütsel adalet ve örgütsel vatandaslik davranisi ilişkisi: Türkiye›de yapılan araştırmalar üzerinden bir meta analizi. *Türk Psikoloji Dergisi, 31*(77), 61-75.

Jahangir, N., Akbar, M. M., & Haq, M. (2004). Organizational citizenship behavior: ıts nature and antecedents. *BRAC University Journal*, *1*(2), 75-85.

Kamer, M. (2001). Örgütsel *güven, örgütsel bağlılık ve örgütsel vatandaşlık davranışlarına etkileri* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Karaman, A. ve Aylan, S. (2012). Örgütsel vatandaşlık. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 2*(1), 35-48.

Katz, D. and Kahn, L. R. (1977). Örgütlerin *toplumsal psikolojisi* (Çev. Can, H. ve Bayar, Y). Doğan Basımevi.

Kayar, S. (2015). *Örgüt iklimi ve örgütsel vatandaşlığın çalışan performansına etkisi* [Yüksek Lisans Tezi]. Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kaymakçı, K. (2013). Örgütsel *vatandaşlık davranışı ve iş tatmini arasındaki ilişki: sağlık sektöründe bir araştırma* [Yüksek lisans tezi]. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Keleş, Y. ve Pelit, E. (2009). Otel işletmesi işgörenlerinin örgütsel vatandaşlık davranışları: İstanbul'daki beş yıldızlı otel işletmelerinde bir araştırma. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 5*(4), 105-132.

Kickul, J. R., Neuman, G., Parker, C., & Finki, J. (2001). Settling the score: the role of organizatinal justice in the relationship between psychological contract breach and anticitizenship behavior. *Employee Responsibilities and Rights Journal*, *13*(2), 77-93.

Koçak, O. (2019). *Okul yöneticilerinin otantik liderlik davranışları ile öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışları ve örgütsel bağlılık düzeyleri arasındaki ilişki* [Doktora tezi]. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Konovsky, M. A., & Pugh, S. D. (1994). Citizenship behavior and social excahange. *Academy of Management Journal*, *37*(3), 656-669.

Kubilay, B. Ö. (2013). *Okul iklimi ile öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışı arasındaki ilişki üzerine bir araştırma* [Yüksek lisans tezi]. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Meckler, M., Drake, B. H., & Levinson, H. (2003). Putting psychology back into psychological contracts. *Journal of Management Inquiry*, *12*(3), 217-228.

Moorman, R. H., & Blakely, G. L. (1995). Individualism-collectivism as an ındividual predictor of organizational citizenship behavior. *Journal of Organizational Behavior*, *16*(2),127-142.

Morrison, E.W. (1994). Role definitions and organizational citizenship behavior: the importance of the employee's perspective. *Academy of Management Journal*. *37*(6), 1543-1567.

Mossholder, K. W., Settoon, R. P., & Henagan, S. C. (2005). A relational perspective on turnover: examining structural, attitudinal, and behavioral predictors. *Academy of Management Journal*, *48*(4), 607-618.

Nguni, S., Sleegers, P., & Denessen, E. (2006). Transformational and transactional leadership on teachers' job satisfaction, organizational commitment, and organizational citizenship behavior in primary schools: the Tanzanian case. *School and School İmprovement, 17*(2), 145-177.

Organ, D. W. (1990). The motivational basis of organizational citizenship behavior. *Research in Organizational Behaviour, 12*(1), 43-72.

Organ, D. (1997). Organizational citizenship behavior: ıt's contruct clean-up time. *Human Performance, 10*(2), 85-97.

Organ, D. W. & Ryan, K. (1995). A meta-analytic review of attitudinal and dispositional predictors of organizational citizenship behavior. *Personnel Psychology*, *48*(4), 775-802.

Organ, D. W., & Konovsky, M. (1989). Cognitive versus determinants of organizational citizenship behavior. *Journal of Applied Psychology*, *74*(1), 157-164.

Organ, D. W. (1988). *Organizational citizenship behavior: the good soldier syndrome.* Lexington Books.

Özdevecioğlu, M. (2009). Örgütlerarası Vatandaşlık Davranışları: Teorik Çerçeve ve Bir Ölçek Geliştirme Çalışması. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *33*(7-8), 47-67.

Özen-İşbaşı, J. (2000). *Çalışanların yöneticilerinde duydukları güvenin ve örgütsel adalete ilişkin alıgılamalarının örgütsel vatandaşlık davrnışının oluşumundaki rolü:bir türizm örgütünde uygulama* [Yüksek lisans tezi]. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Peng, Z. L. & Zhao, H. D. (2012). Does organization citizenship behavior really benefit the organization? study on the compulsory citizenship behavior in China. *Nankai Business Review International*, *3*(1), 75-92.

Penner, L.A., Midili, A.R., & Kegelmeyer, J., (1997). Beyond job attitudes: a personality and social psychology perspective on the causes of organizational citizenship behavior. *Human Performance*, *10*(2),111-132.

P. M., & MacKenzie, S. B. (1997). Impact of organizational citizenship behavior on organizational performance: a review and suggestion for future research. *Human Performance, 10*(2), 133-151.

P. M., MacKenzie, S. B., & Bommer, W. H. (1996). Transformational leader behaviors and substitutes for leadership as determinants of employee satisfaction, commitment, trust, and organizational citizenship behaviors. *Journal of Management*, *22*(2), 259-298.

P. M., MacKenzie, S. B., Moorman, R. H., & Fetter, R. (1990). Transformational leader behaviors and their on followers' trust in leader, satisfaction, and organizational citizenship behaviors. *The Leadership Quarterly, 1*(2), 107-142.

Podsakof, P. M., MacKenzie, S. B., Paine, J. B. & Bachrach, D. C. (2000). Organizational citizenship behaviors: a critical review of the theoretical and emperical literature and suggestions for future research. *Journal of Management*, *26*(3), 513-563.

N. P., Whiting, S. W., P. M., & Blume, B. D. (2009). Individual-and organizational-level consequences of organizational citizenship behaviors: a metaanalysis. *Journal of applied Psychology*, *94*(1), 122-141.

Robbins, S. P., & Judge, A. (2012). *Organizational behavior* (İ. Erdem, Çev. Ed.). Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim ve Danışmanlık.

Schnake, M. E., & Dumler, M. P. (2003). Levels Of measurement and analysis issues in organizational citizenship behaviour research. *Journal Of Occupational And Organizational Psychology, 76*(3), 283-301.

Sevinç, H. (2015). Kamu çalışanlarının motivasyonunda kullanılan araçlar. *Journal Of International Social Research, 8*(39), 944-964.

Smith, C. A., Organ, D. W., & Near, J. P. (1983). Organizational citizenship behavior: ıts nature and antecedents. *Journal of Applied Psychology, 68*(4), 653-663.

Somech, A., & Drach-Zahavy, A. (2004). Exploring organizational citizenship behaviour from an organizational perspective: the relationship between organizational learning and organizational citizenship behaviour. *Journal of Occupational and Organizational Psychology, 77*(3), 281–298.

Tecimen, M. (2013). *Örgütsel sessizlik ve örgütsel vatandaşlık davranışı arasındaki ilişki: Ankara'daki 4 ve 5 yıldızlı konaklama işletmeleri üzerine bir araştırma* [Yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Tucker, M., Mccarthy, A., & Benton D. (2002). *The human challenge managing yourself and others ın organization*. Prentice Hall

Uğurlu, C. T. ve Demir, A. (2016). Örgütsel vatandaşlık davranışının öncülü olarak okul yöneticilerinin kullandıkları güç kaynakları. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*. *15*(56),98-119.

Van Dyne, L., Graham, J. W., & Dienesch, R. M. (1994). Organizational citizenship behavior: construct redefinition, measurement, and validation. *Academy Of Management Journal, 37*(4), 765-802.

Varlı, H. (2014). *Örgütsel bağlılık ve örgütsel vatandaşlık davranışı arasındaki ilişkile*r [Yüksek lisans tezi]. Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Walz, S. M., & B. P. (2000). Organizational citizenship behaviors: their relationship to organizational *Journal of Hospitality & Tourism Research*, *24*(3), 301-319.

Wang, H., Law, K. S., Hackett, R. D., Wang, D., & Chen, Z. X. (2005). Leader-member exchange as a mediator of the relationship between transformational leadership and followees' performance and organizational ciitizenship behaviour. *Academy of Management Journal, 48*(1), 420- 432.

Williams, L. J., & Anderson, S. E. (1991). Job satisfaction and organizational commitment as predictors of organizational citizenship and in-role behaviors. *Journal Of Management*, *17*(3), 601-617.

Yıldız, G. (2017). *Örgüt kültürünün özel ve devlet hastanelerinde görev yapan hemşirelerin örgütsel vatandaşlık davranışları üzerine etkisi ve bir uygulama* [Yüksek lisans tezi]. İstanbul Aydin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yu, B. T. W., & To, W. M. (2011). The ımportance of ınput control to work performance under the agency theory framework. *The International Journal of Human Resource Management. 22*(14), 2874-2891.

Yüksek Öğretim Kurumu Tez Veri Tabanı (2022). https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tarama.jsp

Yüksel, M. (2015). *Örgütsel adalet ve örgütsel vatandaşlık davranışları arasındaki ilişkiler üzerine bir uygulama* [Yüksek lisans tezi]. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Zhu, Y. (2013), Individual behavior: ın-role and extra-role. *International Journal Of Business Administration*, *4*(1), 23-27.

BÖLÜM 8

Örgütsel Çatışma

Oğuzhan KODALAK

1. Giriş

Çatışma kavramı insanların olduğu her yerde meydana gelmesi muhtemel bir olgudur. Bu nedenle farklı bilim dalları tarafından sürekli araştırma konusu olmuştur. Yönetim bilimi de örgütsel çatışmayı inceleyen bilim dallarından birisidir. Yönetim yaklaşımlarının örgütsel çatışmaya bakış açıları farklılık göstermektedir. Geleneksel yönetim yaklaşımları çatışmayı örgüt için zararlı ve ortadan kaldırılması bir durum olarak nitelendirirken modern yönetim yaklaşımları ise örgüt için en uygun seviyede çatışmanın yararlı olduğu görüşünü savunmaktadır.

Örgütsel çatışma kavramı yöneticilerin en fazla zamanını alan faktörlerden birisidir dolayısıyla örgütlerin etkili ve verimli bir şekilde faaliyetlerine devam edebilmeleri için çatışmanın doğru bir şekilde yönetilmesi gerekmektedir. Örgütsel çatışmayı doğru bir şekilde yöneten örgütler başarıya ulaşabilirken çatışmanın çözümünde başarılı olmayan örgütler ise başarıya ulaşamamaktadırlar.

Örgütlerin yönetilmesi sadece yöneticilere ilişkin bir problem olmamakla birlikte herkes için öncelikle çözülmesi gereken konuların başında gelmektedir. Örgütlerdeki çatışmaların odağında birey, grup ya da örgütler olabilmektedir. Çatışmanın olmadığı örgütler üzerlerine ölü toprağı sepilmiş, örgütün gelişmesi için gerekli olan dinamizmden yoksun ve heyecanın olmadığı yapılardır (Karip, 2020). Bu nedenle örgütler çatışma süreci, çatışmanın türleri ve çatışmanın sonuçlarını ortaya koyma zorunluluğu hissetmişlerdir. Söz konusu zorunluluktan yola çıkarak bu çalışmanın ilk kısmında çatışma kavramı ve çatışma kavramına ilişkin yaklaşımlar incelenmiş daha sonra çatışma süreci ve çatışma türlerine değinilmiştir. Çalışmanın son kısmında ise çatışma kavramının olumlu ve olumsuz etkileri değerlendirilmiştir.

2. Çatışma Kavramı

Çatışma kavramının sözlük anlamı incelendiğinde anlaşmazlık, zıtlaşma ve savaş gibi anlamlara karşılık gelmekle birlikte İngilizce olarak karşılığı olan kelimesi ise Latince'de fikir ayrılığı anlamına gelen köküne dayanmaktadır. Çatışma kavramı farklı bilim dallarında birçok kişi tarafından tanımlandığı için kesin bir tanımın yapılması mümkün değildir (Fınk, 1968) çatışma ile ilgili yapılan tanımlarda büyük farklılıklar olduğunu belirtmiştir. Bu doğrultuda çatışma, ilişkili en az biri tarafından önemli olarak algılanan bir şey hakkında ciddi bir anlaşmazlık ya da tartışma yaşanması olarak tanımlanmaktadır. Başka bir tanıma göre ise çatışma iki ya da daha fazla kişi ya da grup arasındaki çeşitli etkenlerden kaynaklanan anlaşmazlık olarak nitelendirilmektedir (Koçel, 2018, s.661).

Çatışma, amaç ve faaliyetlerin algılanmasında yaşanan anlaşmazlık olarak nitelendirilmektedir (Myers, 2010, s.484). Ertekin (1993) çatışmayı karşı çıkış ve karşılıklı olarak uyumsuz bir ilişki içerisinde olunması olarak tanımlamıştır. Genel bir değerlendirme yapıldığında ise çatışma insanların yapısında var olan ve kalıtsal özellikler taşıdığı ileri sürülen içgüdülerinin bireylerce tek tek ya da grup olarak ortaya konmasının bir nedeni olarak tanımlanmaktadır (Düşükcan, 2018).

İnsanların doğası gereği çatışma kavramı engellenemez bir olgudur. Örgütler, bireyler ve gruplar ulaşmak için çalışırlarken birbiriyle sürekli iletişim halindedirler. Bu süreçte aralarındaki etkileşimlerde farklı tutum, inanç, değer ve becerilere sahip oldukları için ortaya çıkan uyuşmazlıklar çatışmayı doğurmaktadır (Rahim, 2001, s.1). Bu durum genellikle kıt kaynakları kullanmak istemeleri ya da farklı tutum ve değerlere sahip olmaları gibi nedenlerden kaynaklanmaktadır. Özellikle iş ortamı gibi bireylerin zamanlarının büyük kısımlarını geçirdikleri ortamlarda çatışmaların yaşanması olasıdır (Çalık, 2021). Çatışma aşağıdaki durumlarla karşılaşıldığında da ortaya çıkmaktadır (Rahim, 2001, s.18).

- Bir grup ya da bireyler arasındaki karşıt çıkarlar olduğunda,
- Çatışma her iki taraf açısından da değerlendirildiğinde diğer tarafın çıkarlarının engellendiği ya engelleneceği düşüncesini içerdiğinde,
- Ortak bir alanı paylaşan bireylerin değer, tutum ve amaçlarının diğerleriyle uyum göstermemesi durumunda,
- Ortak hareket edilmesi gereken durumlarda farklı davranışların sergilenmesi durumunda,
- Bireylerin bir işlemi yerine getirirlerken performanslarının diğerlerinin davranışlarına bağlı olduğu durumlarda çatışma ortaya çıkmaktadır.

Kaynakça

Amason, A. (1996). Distinguishing the of functional and dysfunctional on strategic. *Academyof Management, 39*(1), 123-148.

Ataman Yancı, H., & Şahin, S. (2002). Spor kulüplerinde örgütsel çatışma yönetimi. *İÜ Spor Bilimleri Dergisi, 3*(11), 168-172.

Can, H., Aşan Azizoğlu, Ö., & Miski Aydın, E. (2015). *Örgütsel davranış.* Siyasal Kitabevi.

Cengiz, A. (2012). Çatışmanın doğası: tanımı, türleri ve süreci. E. Ceyhan (Dü.), *Çatışma ve Stres Yönetimi* içinde. Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Champoux, J. (2010). *Organizational behaviour ıntegrating ındıvıduals,groups,and organizations* (4 b.). Routledge Taylor & Francis Group.

Colwill, D. (2022). *, and organizational change.* Taylor & Francis.

Çalık, A. (2021). *Duygusal zeka ve örgütsel çatışma yönetimi.* Gazi Kitabevi.

De Dreu, C., & Gelfand, M. (2008). *The psychology of and management in organizations.* Taylar & Francis Group.

Demirgül, Y. (2020). Örgütsel çatışma ile yabancılaşma arasındaki ilişki üzerine bir araştırma. *Necmettin Erbakan Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 2*(2), 114-128.

Düşükcan, M. (2018). İş örgütlerinde çatışmaların oluşum kaynakları ve türleri: büyük ölçekli sanayi işletmelerinde bir uygulama. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, 32-43.

Eren, E. (1984). *Yönetim psikolojisi.* İstanbul Üniversitesi Yayını.

Ertekin, Y. (1993). *Stres ve yönetim.* TODAİE.
Ertürk, M. (2018). *İşletmelerde yönetim ve organizasyon.* Beta Basım Yayım .

Ferine, K., Aditia , R., & Rahmadana, M. (2021). An emprical study of leadership, organizational and work ethic in determining work performance ın ındonesia's education authority. *Heliyon*, 1-9.

Fınk, C. (1968). Some conceptual in the theory of social *Center for Research on Resolution, Universitiy of Michigan*, 412-460.

Frone, M. (2000). Interpersonal at work and psychological outcomes: testing a model among young workers. *Journal of Occupational Health Psychology, 5*(2), 246-255.

Hendricks, W. (1992). *How to manage* National Seminars Publications.

Hussein, A., & Al-Mamary, Y. (2019). their types, and their negative and positive on organizations. *International Journal of Scientific& Technology Research*, 10-13.

Jehn, K., & Mannix, E. (2001). The dynamic nature of a longitudinal study of intragroup and. *Academy of Management, 44*(2), 238-251.

Karip, E. (2020). *Çatışma yönetimi* (7. b.). Pegem Akademi.

Kerzner, H. (2013). *Project management: a systems approach to planning, scheduling and controlling.* John Wiley & Sons.

Koçel, T. (2018). *İşletme yöneticiliği* (17 b.). Beta Basım Yayım Dağıtım.

Kondalkar, V. (2007). *Organizational behaviour.* New Age International Publishers.

McFarland, D. (1979). *Management: foundations and practices.* Macmillan.

Mirzeoğlu, N. (2005). Örgütsel çatışma ve yönetimi: spor eğitimi veren yükseköğretim kurumlarında bir uygulama. *Spormetre, III*(2), 51-56.

Mo, S., Booth, S., & Wang, Z. (2011). How do chinese firms deal with ınter-organizational *Journal of Business Ethics, 108*(1), 121-129.

Myers, D. (2010). *Social psychology.* Mc Graw Hill.

Okutan, E. (2019). Örgütsel çatışma. E. Kaygın, & G. Kosa (Dü), *Olumsuz Boyutlarıyla Örgütsel Davranış* (1 b., s. 249-264) içinde. Eğitim Yayınevi.

Özalp, İ. (1989). *Örgütsel çatışma.* Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Pondy, L. (1967). Organizational concepts and models. *Administrative Science Quarterly, 2*(12), 296-320.

Rahim, A. (2001). *Managing in organizations.* Quorum books.

Ranganayakulu, K. (2005). *Organizational behaviour.* Atlantic Publishers.

Robbıns, S., Judge, T., & Breward, K. (2018). *Essentials of organizational behaviour Canadian Edition.* Pearson.

Schabracq, M., Cooper, C., & Winnubst, J. (2003). Introduction. In M. Schabracq, J. Wınnubst, & C. Cooper (Dü), *The handbook of work & health psychology* (2 b., s. 1-6). John Wiley & Sons.

Schmidt, W. H. (1974). a powerful process for (good or bad) change. *Management Review*(63), 4-10.

Sherif, M. (1956). Experiments in group *Scientific American*(5), 54-59.

Stroh, L., Northcraft, G., & Neale, M. (2001). *Organizational behaviour a management challange.* Lawrence Erlbaum Associates.

Şahin, F., & Çekmecelioğlu, H. (2016). Çatışma yönetim stratejilerinin iş performansı üzerine etkileri: güvenlik sektörü üzerine bir araştırma. *KOSBED*, 167-188.

Şimşek, Ş., & Çelik, A. (2018). *Yönetim ve organizasyon* (20 b.). Eğitim Kitabevi.

Şimşek, Ş., Akgemci, T., & Çelik, A. (2008). *Davranış bilimlerine giriş ve örgütlerde davranış.* Gazi Kitabevi.

Tiryaki, D. (2017). Örgütsel Çatışma. E. Kavi (Dü.), *Çalışma yaşamında güncel psikolojik konular* (s. 111-127) içinde. Dora.

Tjosvold, D. (1993). *Learning to manage* Macmillan .

Türkel, A. (2000). *Grup dinamiği ve çatışma yönetimi.* Türkmen Kitabevi.

Ural, A. (2021). *Örgütsel çatışmanın yönetimi* (4 b.). Pegem Akademi.

Varoğlu, D. (2013). Örgütsel çatışma. A. Ç. Kırel, & O. Ağlargöz (Dü), *Örgütsel davranış* (s. 119-143) içinde. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Yılmaz, Ö. (2016). *Örgütsel çatışma yönetiminde örgütsel vatandaşlık davranışının rolüne ilişkin bir araştırma* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı.

BÖLÜM 9

Örgütsel Stres

Rıdvan KÜÇÜKALİ

1. Giriş

Canlı organizma her an etrafından farklı uyaranlar almakta, bazen bu uyaranlar karşısında daha iyiye gidiş yolunda harekete geçmekte, bazen de bu durum karşısında ne yapacağını bilemediği anlarda iyilik halini oldukça kötü durumda etkilemektedir. Organizmanın günlük akışını bozan bu tür etkiler ise genellikle stres başlığı altında toplanmaktadır. Bir başka ifadeyle stres, günlük hayatta oldukça sık bir şekilde karşılaşılan ve bu karşılaşmaya paralel olarak da etki- tepki davranışlarını ortaya çıkaran bir uyaran olarak tanımlanabilmektedir (Altuntaş, 2003; Işıkhan, 2004; Pourrajab ve ark., 2014). Nitekim bu etki- tepki iyi bir şekilde sonuçlandığında mevcut zor olan durumdan daha da güçlenmiş bir şekilde çıkmak mümkün olurken, etki-tepki olumsuz bir şekilde sonuçlandığında ise fiziksel ve psikolojik birtakım belirtiler ortaya çıkabilmektedir. Bu belirtilere bakılacak olursa, bunların bağışıklık sistemi başta olmak üzere organizmanın etkilenmesi, kalp- dolaşım sistemi sorunları, sindirim sistemi sorunları gibi fizyolojik ya da anksiyete, depresyon gibi psikolojik boyutta olduğu görülmektedir (Eren, 2015; Savery ve Luks, 2001; Tusak ve ark., 2008; Yılmaz ve Ekici, 2003). Organizmanın yaşamını zorlayan bu durumlar ise sanıldığı gibi teknolojinin getirdikleri sonucunda ortaya çıkmamıştır. Tarihi oldukça eski zamanlara dayanan stres, her dönemde etkili olabilmiştir (Demirci ve ark., 2013; Selye, 1997). Ancak stresin olumsuz getirilerinin oluşmaması için de birtakım önlemler alınmış, uygulamalar geliştirilmiştir (Levy, 2010; Robbins ve Judge, 2012; Şahin ve Durak, 1995).

Canlı her türlü organizmayı etkisi altına alabilecek güce sahip olan stres, örgütleri de etkileyebilmektedir (Baltaş ve Baltaş, 2018; Organ ve Hammer, 1982). Örgütlerin stres karşısında savunmasız durumda olmaları sonucunda ise amaçlarının yerine getirilmesi zor ve güç olmaktadır. Örgütler belirli amaçları gerçek-

leştirmek için bir araya gelmiş olan, belirli bir misyon ve vizyonu olan organizasyonlar olarak tanımlanabilir (Güçlü ve Şehitoğlu, 2006; Koçel, 2018). Örgütlerin stres altında olmaları ise hem serbest piyasa yarışında daha iyiye gitmeye çabalarken karşılaştıkları, hem de örgütleri canlı bir unsur yapan içindeki bireylerle doğrudan ilgilidir. Bu kapsamda örgütlerin stresle mücadele edememeleri sonucunda, iş doyumunun düşmesi, memnuniyetsizlik, işe olan bağlılığın azalması, motivasyon kaybı gibi problemler ortaya çıkabilmekte, sonuçta taşıdığı insani değerlerle ayakta kalmaya çalışan örgütün yıpranmasıyla sonuçlanabilmektedir (Akgündüz, 2006; Arıkanlı ve Ulubaş, 2004; Bacak ve Yiğit, 2010; Gümüştekin-Eren ve Öztemiz, 2005; Köksal, 2010; Mihaela, 2010; Stranks, 2005). Örgütlerin stres karşısında daha da güçlenerek çıkabilmeleri için birtakım düzenlemeler yapılmakta, uygulamalar geliştirilmektedir (Çelik, 2010; Elkin, 2017; Güçlü, 2001; McShane ve von Glinow, 2014). Bu düşünceler ışığında bölümde ilk olarak stresle ilgili ayrıntılı bilgilere yer verilmesi, daha sonra da örgütsel stres kavramı üzerinde durulması planlanmıştır.

2. Stres

Organizma üzerinde etkide bulunan ve organizmanın harekete geçmesini sağlayan her türlü etken olarak tanımlanabilecek strese yönelik tarih boyunca farklı tanımlamalar yapılmış, her bilim alanı stresi kendi perspektifinden tanımlama çabası içinde olmuştur (Bıdzınska, 1984; Tutar, 2016). İlk olarak 14. yüzyılda tanımlanan stres, o dönemlerde herhangi bir alanda karşılaşılabilecek kötü şans, felaket olarak nitelendirilmiştir (Demirci ve ark., 2013). On yedinci yüzyıla gelindiğinde de strese verilen anlam değişmemiş, felaket ve kötü şans olarak tanımlanmaya devam edilmiştir. On sekizinci ve 19. yüzyılda yapılan tanımlamalara bakıldığında ise organizma üzerinde baskıya neden olan ve bu baskıdan dolayı organizmayı harekete sevk eden etmenler olarak nitelendirilmiştir (Altuntaş, 2003). Stres kelimesinin tanımlanmasındaki bu farklılıklar aynı zamanda bu kavramın farklı bilim alanları içinde açıklanmasını da beraberinde getirmiştir. İlk olarak fizik bilimlerinde tanımlanan ve hayvanlara yönelik yapılan deneylerde görünür hale gelen stres, daha sonra psikoloji biliminin önemli bir uğraşı alanı haline gelmiştir (Furnham, 2005). Günümüzde ise stres, fizik ve psikoloji alanlarının ortak hareket ederek üzerinde çalıştıkları ve aynı zamanda çözümlemeye çalıştıkları bir kavram olmuştur (Landesman ve Seward, 2013; Şahin, 2013; Ugoji, 2012).

Strese yönelik tarih içindeki tanımlamalarda Cannon stresi, çevreden gelen baskı ve bu baskı sonucunda organizmanın eski haline dönmek için verdiği savaş olarak nitelendirmiştir (Erdoğan, 1999). Selye de Cannon fikirlerine büyük oranda katılmış, ancak streste sadece dışarıdan gelen etkilerin değil, organizmanın içinden gelen etkilerin de etki oluşturabileceğini vurgulamıştır (Aydın, 2004).

Kaynakça

Ajayi, M. P., & Abimbola, O. H. (2013). Job satisfaction, organizational stress and employee performance: a study of NAPIMS. *An International Journal, 21*(2), 75-82.

Akatay, A. (2003). Örgütlerde zaman yönetimi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 10,* 281-300.

Akdeniz, V. (2010). Otojenik eğitim ve otojenik eğitim teknikleri. *Kent Kültürü ve Yönetimi Dergisi.* http://www.kentakademisi.com/otojenik-egitim-nedir/10426/.

Akgündüz, S. (2006). *Örgütsel stres kaynaklarının çalışanların iş tatmini üzerindeki etkisi ve banka çalışanları için yapılan bir çalışma* [Yayınlanmamış doktora tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Altan, S. (2018). Örgütsel yapıya bağlı stres kaynakları ve örgütsel stresin neden olduğu başlıca sorunlar. *Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2*(3), 137-158.

Altuntaş, E. (2003). *Stres yönetimi.* Alfa/ Aktüel Yayınevi.

Ardahan, F. (2003). *Küçük ve orta boy işletme yöneticileri için zaman yönetimi.* Akdeniz Üniversitesi Yayınları.

Arıkan, G. (2021). COVID-19 salgınında stres: olumsuz, olumlu sonuçları ve önleyici müdahalelerin olası rolü. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, 13*(1), 135-145.

Arıkanlı, A. ve Ulubaş, B. (2004). *Yönetim: yönetim fonksiyonları ve yönetici davranışları.* Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı Yayınları.

Au, W. C., & Ahmed, P. K. (2016). Relationships between superior support, work role stressors and work life experience. *Personal Review, 45*(4), 782-803.

Aydın, İ. P. (2002). *İş yaşamında stres.* Pegem Akademi.

Aydın, Ş. (2004). Örgütsel stres yönetimi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 6*(3), 49-74.

Aydın, A. H. (2008). *Yönetim bilimi* (2. Baskı). Seçkin Yayınevi.

Bacak, B. ve Yiğit, Y. (2010). İşe devamsızlığın nedenleri, ekonomik sonuçları ve azaltılması için alınması gereken önlemler. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi, 5*(1), 29-44.

Balcı, A. (2014). *Çalışanlarda stres kaynakları, stresle başa çıkma yöntemleri ve sağlık sektörü* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Baltaş, Z. ve Baltaş, A. (2018). *Stres ve başa çıkma yolları.* Remzi Kitabevi.

Bidzinska, E. J. (1984). Stress factors in diseases. *The British Journal of Psychiatry, 144*(2), 161-166.

Bilen, M. (2009). *Sağlıklı insan ilişkileri ailede, kurumlarda toplumlarda.* Ankara Basım Sanayi Yayınları.

Bilgili, H. ve Tekin, E. (2019). Örgütsel stres, örgütsel bağlılık ve öğrenilmiş güçlülük ilişkisi üzerine bir araştırma. *Opus Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 11*(18), 2165-2200.

Birkök, C. (2000). *Poliste çatışma ve stres yönetimi.* Adapazarı Polis Teşkilatlarına Verilen Konferans Metni.

Bolat, T. (2008). *Dönüşümcü liderlik, personeli güçlendirme ve örgütsel vatandaşlık davranışı ilişkisi.* Detay Yayıncılık.

Cam, E. (2004). Çalışma yaşamında stres ve kamu kesiminde kadın çalışanlar. *Journal of Human Sciences, 1*(1), 4-10.

Can, H., Aşan, Ö. ve Aydın, E. M. (2006). *Örgütsel davranış.* Arıkan Yayınları.

Canpolat, Ö. (2006). *Çalışanların stres düzeylerini etkileyen faktörler ve iş sağlığı hemşiresinin stres ile baş etmede etkililiği* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmit.

Choudhary, S. (2016). Job enrichment: a tool for employee motivation. *International Journal of Applied Research, 2*(5), 1020-1024.

Cooper, C. L., Cooper, C. P., Dewe, P. J., Dewe, P. J., O'Driscoll, M. P., & O'Driscoll, M. P. (2001). *Organizational stress: a review and critique of theory, research and applications.* Sage Publications.

Cranwell- Ward, J., & Abbey, A. (2005). *Organizational stress.* Springer.

Çelik, A. (2010). *Kriz ve stres yönetimi.* Gazi Kitabevi.

Çetin, C., Arslan, M.L. ve Dinç, E. (2014). *İnsan kaynakları yönetimi.* Beta Yayınları.

Daft, R. (2015). *Örgüt kuramları ve tasarımını anlamak* (Çev. Ö. N. Timur ve C. Özen, 10. Baskı). Nobel Yayınları.

Dahl, M. S. (2011). Organizational change and employee stress. *Management Science, 57*(2), 240-256.

Davis, K., & Newstorm, J. W. (2006). *Human behavior at work: organizational behavior.* McGraw Hill.

Demirci, N., Engin, A. O., Bakay, İ. ve Yakut, Ö. (2013). Stres ve stresi ortaya çıkaran durumların öğrenci üzerindeki etkisi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi, 2*(3), 276.

Dinçer, Ö. ve Fidan, Y. (1996). *İşletme yönetimine giriş* (2. Baskı). Beta Yayınları.

Durna, U. (2004). Stres, A ve B tipi kişilik yapısı ve bunlar arasındaki ilişki üzerine bir araştırma. *Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 11*(1), 191-206.

Dysvik, A., & Kuvaas, B. (2012). Perceived supervisor support dimate, perceived investment in employee development climate, and business- unit performance. *Human Resource Management, 51*(5), 651-664.

Elkin, N. (2017). Bir vakıf üniversitesinin sağlık bilimleri yüksekokulu öğrencilerinin genel yaşam doyumu düzeyleri ve ilişkili faktörler. *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, 2,* 123-141.

Erdoğan, İ. (1999). *İşletme yönetiminde örgütsel davranış.* Dönence Yayınları.

Eren, M. Ş., Tokgöz, E. ve Saylan, O. (2014). Stratejik insan kaynakları yönetiminin iş gören katılımı üzerindeki etkisi: iş zenginleştirme ve güçlendirmenin düzenleyici etkisi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi, 19*(2), 89-106.

Eren, E. (2015). Örgütsel d*avranış ve yönetim psikolojisi* (16. Baskı). Beta Yayınları.

Ertekin, Y. (1993). Örgüt ve stres üzerine düşünceler. *Amme İdaresi Dergisi, 26*(1), 145-157.

Eriş, V. C. ve Yücel, R. (2018). Örgütsel stres ve örgütsel stresle başa çıkma yöntemleri: İstanbul'da bir perakende mağazası ve şubelerinde araştırma. *Kesit Akademi Dergisi, 4*(17), 314-331.

Eroğlu, F. (2010). *Davranış bilimleri.* Beta Yayınları.

Furnham, A. (2005). *The psychology of behavior at work: the individual in the organization.* Psychology Press.

Geylan, R., Taşçı, D., Tonus, H. Z., Benligiray, S. ve Oktal, Ö. (2013). Örgütlerde insan kaynakları yönetimi.: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Giorgi, G., Arcangeli, G., Perminiene, M., Lorini, C., Ariza- Montes, A., Fiz-Perez, J., Di Fabio, A., & Mucci, N. (2017). Work related stress in the banking sector: a review of incidence, correlated factors and majör consequences. *Frontier in Psychology, 8,* 2166-2273.

Gökgöz, H. ve Altuğ, N. (2014). Örgütsel stresin öğretim elemanlarının performansı üzerine etkisinin incelenmesine yönelik bir araştırma. *Ege Akademik Bakış, 14*(4), 519-530.

Green, A. E., Dishop, C. R., & Aarons, G. A. (2016). Organizational stress a moderator of relationship between mental health provider adaptability and organizational commitment. *Psychiatric Services, 67*(10), 1103-1108.

Greenberg, J., & Baron, R. A. (2000). *Behavior in organizations: understanding and managing the human side of work.* Prentice Hall.

Güçlü, N. (2001). Stres yönetimi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 2*(1), 91-109.

Güçlü, N. ve Şehitoğlu, E. T. (2006). Örgütsel değişim yönetimi. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi, 13,* 240-254.

Gümüştekin- Eren, G. ve Öztemiz, A. B. (2005). Örgütlerde stresin verimlilik ve performansla etkileşimi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 14*(1), 271-288.

Gürüz, D. ve Özdemir- Yaylacı, G. (2009). *İnsan kaynakları yönetimi: iletişimci gözüyle* (4. Baskı). Mediacat Yayınları.

Hunter, L. W., & Thatcher, S. M. (2007). Feeling the heat: of stress, commitment, and job experience on job performance. *Academy of Management Journal, 50*(4), 953-968.

Işıkhan, V. (2004). *Çalışma hayatında stres ve başa çıkma yolları.* Sandal Yayınları.

Ilic, I. M., Arandjelovic, M. Z., Javanovic, J. M., & Nesic, M. M. (2017). Relationships of work-related psyhosocial risks, stress, individual factors and burnout: questionnaire survey among emergency physicians and nurses. *Med. Pr. 68*(2), 167-178.

Ito, J. K., & Brotheridge, C. M. (2009). Predictors and consequences of promotion stress: a bad situation made worse by employment dependence. *International Journal of Stress Management, 16*(1), 65.

Jiao, C., Richards, D. A., & Hackett, R. D. (2013). Organizational citizenship behavior and role breadth: a meta- analytic and cross-cultural analysis. *Human Resource Management, 52*(5), 697-714.

Karaküçük, S. ve Başaran, Z. (1996). Stresle başa çıkmada rekreasyon faktörü. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 1*(4), 55-64.

Karcıoğlu, F. ve Yakupoğulları, C. (2001). Meslek Yüksekokullarının örgütsel çatışma ve uzlaşma düzeylerinin tespitine yönelik bir araştırma. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 15*(1-2), 229-262.

Kılıç, G., Tunç, T., Saraçlı, S. ve Kılıç, İ. (2013). Örgütsel stresin örgütsel sessizlik üzerine etkisi: beş yıldızlı termal otel işletmelerinde bir uygulama. *İşletme Araştırmaları Dergisi, 5*(1), 17-32.

Koçel, T. (2018). *İşletme yönetmeciliği* (17. Baskı). Beta Yayınları.

Kondalkar, V. G. (2007). *Organizational behavior* (12. Baskı). New Age International.

Köksal, E. (2010). Kurumsal yabancılaşma. *Polis Bilimleri Dergisi, 12*(2), 107-123.

Landesman, J., & Seward, R. R. (2013). Long distance commuting and couple satisfaction in Israel and United States: an exploratory study. *Journal of Comparative Family Studies, 44*(6), 765-781.

Lazarus, R. S., & Folkman, S. (1985). *Stress: appraisal and coping.* Springer.

Lazuras, L., Rodofinos, A., Motsiggas, G., & Stamatoulakis, A. (2009). Perceived occupational stress, and physical well-being among telecommunication employees in Greece. *Social Science & Medicine, 68*(6), 1075-1081.

Leather, P., Beale, D., & Sullivan, L. (2003). Noise, psychosocial stress and their interaction in the workplace. *Journal of Environmental Psychology, 23*(2), 213-222.

Leung, M. Y., Chan, Y. S. L., & Dongyu, C. (2011). Structural linear relationships between job stress, burnout, physiological stress, and performance of construction Project managers. *Engineering, Construction and Architectural Management, 18*(3), 312-328.

Levy, P. (2010). *Industrial organizational psychology, understanding the workplace.* Worth Publishers.

Mamatoğlu, N. (2013). *İş çevresinin psikolojik sonuçları*. Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Masia, U., & Pienaar, J. (2011). Unravelling safety compliance in the mining industr: examining the role of work stress job insecurity, satisfaction and commitment as antecedents. *Journal of Industral Psychology, 37*(1), 1-10.

McDonough, P. (2000). Job insecurity and health. *International Journal of Health Services, 30*(3), 453-476.

McShane, S., & Von Glinow, M. (2014). *Organizational behavior* (7. Baskı). McGraw Hills Education.

Mihaela, A. M. (2010). The concept of stress and ways of managing it. *The Young Economists Journal, 1*(14), 69-74.

Mirela, B., & Madalina- Adriana, C. (2011). Organizational stress and its impact on work performance. *Annals of Faculty of Economics, 1*, 333-337.

Organ, D. W., & Hammer, C. W. (1982). *Organizational behavior.* Business/ Publications Inc.

Örnek, A. Ş. ve Aydın, Ş. (2006). *Kriz ve stres yönetimi.* Detay Yayınları.

Özcan, Ö. ve Çelik, G. G. (2017). Bilişsel davranışçı terapi. *Türkiye Klinikleri, 3*(2), 115-120.

Özel, Y. ve Bay Karabulut, A. (2018). Günlük yaşam ve stres yönetimi. *Türkiye Sağlık Bilimleri ve Araştırmaları Dergisi, 1*(1), 48-56.

Özen, H. Ö. (2012). Gelir düzeyindeki yeterliliğin örgütsel stres üzerindeki etkileri: TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü çalışanları üzerinde bir araştırma. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 20. Yıl Özel Sayı,* 183-202.

Özkalp, E. ve Kırel, Ç. (2018). *Örgütsel davranış.* Ekin Basım Yayın.

Öztemiz, A. B. (2004). *Örgütsel stres yönetimi ve uçucu personel üzerine bir uygulama* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Osmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Paksoy, M. (1986). İşletmelerde stres, A ve B tipi davranış (kişilik). *İşletme Fakültesi Dergisi, 15*(2), 101-108.

Palaz, A. (2015). *Çalışma hayatında stres ve stresle mücadele (Antalya Atatürk Devlet Hastanesi hemşireleri örneği)* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Parker, H. (2007). Management of stress. In H. Parker (Ed.), *Stress management* (pp. 1-30). Global Media.

Patel, C. (1996). *The complete guide to stress management.* Vermillon.

Pettinger, R. (2002). *Stress management.* Capstone Publications.

Piotrowski, N.A. ve Holar, D.W. (2013). *Magill's medical guide.* http://eds.a.ebscohost.com/eds/detail/detail?vid=1&sid=bd19ba2c-209d-4231-94f86522435b87df%40sessionmgr4007&bdata=Jmxhbmc9dHImc210ZT1lZHMtbGl2ZQ%3d%3d#AN=89093561&db=ers

Porrajab, M., Rabbani, M., & Kasmaienezhadford, S. (2014). of stress on male and female students. *The Online Journal of Counselling and Education, 3*(3), 31-39.

Pratiwi, I. Y., Ratnadi, N. M. D., Suprasto, H. B., & Sujano, I. K. (2019). The of role role ambiguity, and role overload in burnout government internal supervisors with tri hita karana culture as moderation. *International Research Journal of Management, 6*(3), 61-69.

Richlin- Klonsky, J., & Hoe, R. (2003). Sources and levels of stress among Ucla students. *Student*

Robbins, S. P. (2002). *Essentials of organizational behavior* (7. Baskı). State University Library of Congress Catologing in Publication.

Robbins, P. S., & Judge, A. T. (2012). *Organizational behavior* (15. Baskı). Pearson Education Limited.

Ross, R. R., & Altmaier, E. M. (1994). *Intervention in occupational stress: a handbook of counseling for stress at work.* Sage Publications.

Sabuncuoğlu, Z. ve Paşa, M. (2002). *Zaman yönetimi.* Ezgi Kitabevi.

Savery, L. K., & Luks, J. A. (2001). The relationship between empowerment, job satisfaction and reported stress levels: some Australian evidence. *Leadership & Organization Development Journal, 22*(3), 97-104.

Schermerhorn, R. (1999). *Management.* John Wiley & Sons Inc.

Selye, H. (1976). Stress withot distress. In G. Serban (Ed.) *Psychopathology of human adaptation.* (pp. 137-146). Springer.

Selye, H. (1997). *Stress without distress, teach yourself books.* McGraw-Hill Book.

Solmaz, B. (2004). *Kurumsal söylenti ve dedikodu.* Tablet Yayınları.

Soysal, A. (2009). İş yaşamında stres. *Çimento İşveren Dergisi,* 23, 17-40.

Stranks, J. (2005). *Stress at work management and prevention.* Elsevier Book Aid International.

Sürgevil- Dalkılıç, O. (2014). *Çalışma hayatında tükenmişlik sendromu: tükenmişlikle mücadele teknikleri* (2. Baskı). Nobel Yayınları.

Şahin, N. H. (2013). *Stres ve stres yönetimi: örgütsel davranış.* Beta Yayınları.

Şahin, N. ve Durak, A. (1995). Stresle başa çıkma tarzları ölçeği, üniversite öğrencileri için uyarlanması. *Türk Psikoloji Dergisi, 10,* 56-73.

Şatırer, H. (2011). *Satış elemanlarının stres kaynakları ve stresle başa çıkma yolları (Isparta ili organize perakende sektörü üzerine bir araştırma)* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Şimşek, M. Ş. ve Öge, H. S. (2009). *İnsan kaynakları yönetimi* (2. Baskı). Nobel Yayınları.

Tekingündüz, S. ve Kurtuldu, A. (2015). İşten ayrılma niyeti, iş tatmini, örgütsel bağlılık, liderlik ve iş stresi arasındaki ilişkilerin analizi: bir hastane örneği. *Journal of Human Sciences, 12*(1), 1501-1517.

Tonbul, İ. ve Aykanat, Z. (2019). Örgütsel stresin çalışan performansına etkisi: yerel yönetimlerde bir uygulama. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 21*(37), 1-20.

Tufail, M.S., Bashir, M., & Shoukat, N. (2017). Impact of job design an employee's organizational citizenship behavior and counter productive work behavior in the banking sector of Faisolabad. *City University Research Journal, Special Issue,* 225-235.

Tunç, A., & Uygur, A. (2001). *Kariyer yönetimi, planlaması ve geliştirme.* Gazi Kitabevi.

Tusak, M., Dimec, T., Masten, R., & Tusak, M. (2008). Stress and health in Slovenian army. *Kinesiologia Slovenica, 14*(1), 39-55.

Tutar, H. (2000). *Kriz ve stres ortamında yönetim.* Hayat Yayınları.

Tutar, H. (2016). *Kriz ve stres yönetimi* (4. Baskı). Seçkin Yayınları.

Türker, N. E. (2013). *Bankacılık sektöründe çalışanların stres düzeyi ile işten ayrılma niyeti arasındaki ilişkinin örgüte bağlılık üzerine etkisi* [Yayınlanmamış doktora tezi]. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ugoji, N. (2012). Perceived emotional intelligence and stress management among undergraduate students. *IFE Psychologia An International Journal, 20*(2), 102-106.

Uğur, M. (2005). Stres kavramı ve psikiyatrik hastalıklar. *İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri Sempozyum Dizisi,* 47, 13-33.

Uzun, O. ve Yiğit, E. (2011). The relationship between organizational stress and organizational commitment: a case of middle level hotel managers. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi, 6*(1), 181-213.

Van Dierendock, D., Haynes, C., Borrill, C., & Stride, C. (2004). Leadership behavior and subordinate well-being. *Journal of Occupational Health Psychology, 9*(2), 165.

Ward, J.C., & Abbey, A. (2005). *Organizational stress.* Palgrave Macmillan.

Yılmaz, A. ve Ekici, S. (2003). Örgütsel yaşamda stresin kamu çalışanlarının performansına etkileri üzerine bir araştırma. *Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 10*(2), 1-20.

Yılmaz, A. ve Ekici, S. (2006). Örgütsel yaşamda kamu çalışanlarının örgütsel stres kaynakları üzerine bir araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 11*(1), 31-58.

Yousefi, M., Devi, R., & Shuib, A. (2020). Organizational stress indicators and an academic performance in private universities. *Asia Proceedings of Social Sciences, 5*(2), 117-122.

Yu, J., Park, J., & Hyun, S. S. (2021). Impacts of the COVID-19 pandemic on employees' work stress, well-being, mental health, organizational citizenship behavior, and employee-customer identification. *Journal of Hospitality Marketing & Management, 30*(5), 529-548.

Zajacova, A., Lynch, S. M., & Espenshade, T. J. (2005). stress and academic success in college. *Research in Higher Education, 46*(6), 677-706.

BÖLÜM **10**

Örgütsel Narsizm

Gül KADAN

1. Giriş

Narsizm, kişinin ya da toplumun kendini aşırı sevmesi sonucunda gerçekleşen bir olgu olarak ele alınabilmektedir (Lubit, 2002). Kökenini Yunan mitolojisinden alan narsizm, sağlıklı olduğu sürece kişinin gelişimine katkı sağlayabilirken aşırı olması ya da sağlıksız yönde yapılanması sonucunda ise birtakım psikolojik rahatsızlıkları da beraberinde getirebilecek bir olgu olarak ele alınabilir (Yurdakul ve Bostancı, 2016). Kişilerin toplumda bir arada yaşamalarında, birlikteliklerini devam ettirmelerindeki en önemli olgu, kendi sınırlarını bilmek, kendini tanımak, kendini sevmek ve saygı duymak olduğu kadar, toplumda yaşadığı diğer insanlarla da aynı duygu ve düşünceleri paylaşabilmek ve onları sevmek ve saygı duyabilmek olarak ifade edilebilir (Aydoğdu ve Alkan, 2020). Bu kapsamda narsist kişiliğin aşırı ve sağlıksız boyutta olması ise tam tersi bir etki yaratarak, toplumsal huzursuzluğa ve kargaşaya da yol açabilecektir (Masterson, 2014). İnsanların bir arada oldukları yapılardan bir diğeri de örgütlerdir. Örgütlerin de sağlıklı işlev yapabilmesi için gereken en önemli özellik, onu oluşturan insan gücü ve örgütlerdeki birlik ve beraberlik duygusu olarak ifade edilebilir (Kahveci ve ark., 2018).

Örgütler her ne kadar cansız bir yapı olarak görülse de yaşayan, değişime açık olan bir özelliğe de sahiptir. Bu özelliğini ona veren en önemli olgu ise, "içinde barındırdığı insan potansiyelidir" denebilir. Örgütlerde yer alan bireylerin ortak bir amaca sahip olması, bu kapsamda birlikte gelişmesi ve değişmesi önemlidir. Ancak bu şekilde örgütlerin bir sonraki adıma geçmeleri kolaylaşacaktır (Cihangiroğlu ve ark., 2015). Bu kapsamda örgütlerin yapıları da önemlidir ve bu yapılardan biri de örgütlerin narsist özellikleridir. Örgütsel narsizm de tıpkı narsist kişilik özelliğinde olduğu gibi sağlıklı ve sağlıksız olarak ele alınıp incelenmektedir. Sağlıklı örgütsel narsizmde örgütün birlikte gelişmesi ve değiş-

mesi söz konusu olabilirken, sağlıksız örgütsel narsizmde örgütlerin kendilerini sağlıksız algılamaları ve sağlıksız kararları sonucunda, olumsuz sonuçları da beraberinde getirebilmektedir (Duchon ve Burns, 2008; Duchon ve Drake, 2009). Ancak olumsuz sonuçların olmaması için gereken önlemlerin alınması önemli bir zorunluluktur. Bu düşünceler altında bölümde narsizmin ne olduğu, boyutları, örgütlerin işlevlerinin neler olduğu, sağlıksız narsist örgütlerde karşılaşılabilecek sorunlar ve sağlıksız örgütsel narsizmle mücadelede yapılması gerekenler konusu ele alınarak incelenecektir.

2. Narsizm

İnsan doğuştan gelen bencil bir varlık olarak tanımlanabilir. İnsanoğlunun doğuştan getirdiği ve aslında yaşaması ve hayatta kalması açısından itici güç olan bu duygu ve davranışlar, onun başkaları tarafından kabul edilmesine kadar giden bir yolu da beraberinde getirebilir. Nitekim doğuştan başkasına bağımlı olan ve ihtiyaçlarının başkaları tarafından bekletilmeden karşılanması güdüsüne sahip olan bebek, etrafıyla girdiği iletişim ve etkileşimler sonucunda sağlıklı bir yapıya da kavuşacaktır. Alanyazında belirtilen ve insanlardan beklenen sağlıklı ve toplumla uyum içinde yaşamasının ana özelliğinin etrafındaki insanlara saygı duymak, bencilce davranışlardan olabildiğince uzak durmak, kendi ve başkalarının haklarını gözetip kollamak olarak belirtilebilir. Ancak çocuğun kişiliğinin şekillendirildiği çocukluk döneminde karşılaşabileceği birtakım olumsuz etkenler sonucunda bunların olması konusunda sorunlar da yaşanabilmekte ve ortaya istenmeyen birtakım sonuçlar da çıkabilmektedir. Bunlardan biri de narsistik kişilik özelliklerine sahip olmaktır (Eldoğan, 2016).

Narsizme yönelik yapılan pek çok tanımlama bulunmaktadır. Bu tanımlamalara bakılacak olursa Türk Dil Kurumu'na (2022) göre narsizm, özseverlik anlamına gelmektedir. Özseverlik, kendini, kişiliğini, davranışlarını sevme, beğenme anlamlarında kullanılmaktadır. Bir başka tanıma göre ise narsizm, kişinin kendine yönelik aşırı beğeni ve abartılmış hayranlığı olarak ele alınmaktadır (Petric, 2019). Narsizmi tanımlayan bir diğer kavram ise benliğin aşırı şekilde ön plana çıkması sonucunda kişinin etrafı ile ilişkisinin ve bağlantısının kesilmesini ve empati duygusundan yoksun olmayı ifade etmektedir (Timuroğlu ve İşcan, 2008; Uçar ve Konal, 2017). Tanımlarda da görüldüğü gibi narsizm, temelde kişinin kendisini sevmesi, kendini beğenmesi olarak ifade edilebilir. Ancak burada unutulmaması gereken önemli bir nokta, kişinin kendisine yönelik duymuş olduğu bu sevginin, sağlıklı sınırlar içinde olmasıdır. Nitekim narsist kişilik DSM V tanı kriterlerinde B kümesi kişilik bozuklukları altında yer almaktadır (Köroğlu, 2011). Narsizmde önemli olan nokta ise bu aşırı keskin olan sınırın aşılmaması ve hastalık haline gelmesinin önlenmesidir. Kişinin kendini sevmesi

Kaynakça

Abbas, S. S., & Karage, A. I. (2015). Workplace management styles: comprative study of Indian and Nigerian employees. *European Journal of Business and Management, 7*(23), 44-54.

Abdulrahaman, S. (2020). Organizational structure and academic performance in Yusuf Maitama Sule University. *KIU Journal of Social Sciences. 5*(4), 249-258.

Ada, N., Atlı, F. ve Alver, İ. (2008). Örgütsel iletişimin örgütsel bağlılık üzerine etkisi. *Ege Akademik Bakış Dergisi, 8*(2), 487-518.

Akhtar, S., & Thompson, J. A. (1982). Overview: narcissistic personality disorder. *American Journal of Psychiatry, 139*(1), 12-20.

Akhtar, S. (1989). Narcissistic personality disorder: descriptive features and diagnosis. *Psychiatric Clinics of North America, 12*(3), 505-529.

Atay, S. (2009). Narsistik kişilik envanterinin Türkçeye standardizasyonu. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 11*(1), 181-196.

Atay, S. (2010). *Çalışan narsist örgütler, liderler, yöneticiler ve astlar.* Namar Yayınları.

Atman, Ü. (2012). İşyerinde psikolojik terör. *Sağlıkta Performans ve Kalite Dergisi, 3,* 157-174.

Aydoğdu, H. ve Alkan, E. (2020). Değerler eğitimi ve Behiç Ak'ın tavşan dişli bir gözlemcinin notlarında sevgi. *Milli Eğitim Dergisi, 49*(226), 185-204.

Aziz, A. (2012). *İletişime giriş*. Hiperlink Yayınları.

Balay, R. (2000). *Yönetici ve öğretmenlerde örgütsel bağlılık.* Nobel Yayınevi.

Barlı, Ö. (2010). *Davranış bilimleri ve örgütlerde davranış.* Aktif Yayınevi.

Başar, K., Öz, G., ve Karakaya, J. (2016). Perceived discrimination, social support, and quality of life in gender dysphoria. *The Journal of Sexual Medicine*, *13*(7), 1133-1141.

Bosson, J. K., & Weaver, J. R. (2011). I love me some me. Examining the links between narcissism and self-esteem. In W.K. Campbell ve J.D. Miller (Eds.), *The handbook of narcissim and narcissistic personality disorder: Theoretical approaches, empirical findings and treatments* (pp. 261-271). John Wiley & Sons Inc.

Branham, L. (2005). *The 7 hidden reasons employees leave: how to recognize the subtle signs and act before it's too late.* American Management Association.

Brown, A. D. (1997). Narcissism, identity, and legitimacy. *The Academy of Management Review, 22,* 643-686.

Brunell, A. B., Staats, S., Barden, J., & Hupp, J. M. (2011). Narcissism and academic dishonesty: the exhibitionism dimension and the lack of guilt. *Personality and Individual ences, 50*(3), 323-328.

Burke, R. J. (2006). Why leaders fail: exploring the darkside. *International Journal of Manpower, 27*(1), 91-100.

Cain, N. M., Pincus, A. L., & Ansell, E. B. (2008). Narcissism at the crossroads: Phentypic description of pathological narcissism across clinical theory, social/personality psychology and psychiatric diagnosis. *Clinical Psychology Review, 28*(4), 638-656.

Calligor, E., Levy, K. N., & Yeomans, F. E. (2015). Narcissistic personality disorder: Diagnostic and clinical challenges. *American Journal of Psychiatry, 172*(5), 415-422.

Campbell, W. K., & Campbell, S. M. (2009). On the self-regulatory Dynamics created by the peculiar benefits and costs of narcissism: a contextual reinforcement model and examination of leadership. *Self and Identity, 8*(2-3), 214-232.

Campbell, W. K., B. J., Campbell, S. M., & Marchisin, G. (2011). Narcissim in organizational contexts. *Human Resource Management Review, 21,* 268-284.

Carneora, M., Bianca, A. M., & Sa'nchez- Mangase, R. (2010). Mobbing and its determinants: the case of Spain. *Applied Economics, 42,* 3777- 3787.

Cemaloğlu, N. ve Şahin, D. E. (2007). Öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin

farklı değişkenlere göre incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi, 15*(2), 465-484.

Cihangiroğlu, N., Teke., A., Uzuntarla, Y. ve Uğrak, U. (2015). Narsist kişilik eğilimleri ile kurumsal bağlılık düzeyleri arasındaki ilişkinin analizi. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 13*(1), 1-18.

Czarna, A. Z., Dufner, M., & Clifton, A. D. (2014) The of vulnerable and grandiose narcissism on liking based and disliking based centrality in social network. *Journal of Research in Personality, 50*,42-45.

Çoban, H. ve İrmiş, A. (2018). Yöneticilerde narsizm üzerine bir araştırma. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, 14*(1), 123-146.

Çöl, G. (2004). İnsan kaynakları örgütsel bağlılık kavramı ve benzer kavramlarla ilişkisi. *İş, Güç, Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi, 2*(6), 4-11.

Daft, R. L. (2007). *Organizational theory and design.* South- Western College Publishing.

Demir, M. (2017). *Örgüt kültürü ile örgütsel yapı arasındaki ilişkinin iki farklı ulusa ait işletmeler üzerinde karşılaştırmalı analizi* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Dickinson K. A., & Pincus A. L. (2003). Interpersonal analysis of grandiose and vulnerable narcissism. *Journal of Personality Disorders, 17*(3),188-207.

Duchon, D., & Burns, M. (2008). Organizational narcissism. *Organizational Dynamics, 37*(4), 354-364.

Duchon, D., & Drake, B. (2009). Organizational narcissism and virtous behavior *Journal of Business Ethics, 85,* 301-308.

Eldoğan, D. (2016). Hangi narsizm? büyüklenmeci ve kırılgan narsizmin karşılaştırılmasına ilişkin bir gözden geçirme. *Türk Psikoloji Yazıları, 19*(37), 1-10.

Erdoğan, İ. (2011). *İletişimi anlamak* (4. Baskı). Pozitif Matbaacılık.

Farber, B. A. (1983). *Stress and burnout in the human services professions.* Pergaman Press.

Foster, J. D., Shrina, I., & Campbell, W. K. (2006) Theoretical models of narcissism, sexuality and relationship commitment. *Journal of Social and Personal Relationships, 23*(3), 367-386.

Foster, J. D., & Trimm, R.F. (2008). On being eager and uninhibited: Narcissism and approach- avoidance motivation. *Personality and Social Psychology Bulletin, 34*(7), 1004-1017.

Freeman, A., & Fox, S. (2013). Cognitive behavioral perspectives on the theory and treatment of the narcissistic character. In J.S. Ogrodniczvk (Ed.), *Understanding and treating pathological narcisisism* (pp. 301-320). American Psychological Association.

Fuller, P. J., Galvin, B. M., & Ashforth, B. E. (2018). Larger than life. *Organizational dynamics, 47*(1), 8-16.

Galvin, B. M., Waldman, D. A., & Balthazard, P. (2010). Visionary communication qualities as mediators of the relationship between narcissism and attributions of leader charisma. *Personal Psychology, 63*(3), 509-537.

Ganesh, A. J., Kermarrec, A. M., & Massoulié, L. (2003). Peer-to-peer membership management for gossip-based protocols. *IEEE Transactions on Computers*, *52*(2), 139-149.

Glad, B. (2002). Why tyrants go too far: malignant narcissism and absolute power. *Political Psychology*, *23*(1), 1-2.

Goldman, A. (2009). High toxicity leadership borderline personality disorder and the dysfunctional organization. *Journal of Managerial Psychology, 21*(8), 733-746.

Grijalva, E., Harms, P. D., Newman, D. A., Goddis, B. H., & Fraley, R. C. (2015). Narcissism and leadership: a meta analytic review of linear and nonlinear relationships. *Personal Psychology, 68*(1), 1-47.

Güldü, Ö. ve Aksu, N.E. (2016). Yıkıcı liderlik algısı ve mesleki tükenmişlik arasındaki ilişkide olumsuz duygu durumunun aracı rolü. *Çalışma İlişkileri Dergisi, 7*(2), 91-113.

Güleç, C. ve Köroğlu, E. (1998) *Psikiyatri temel kitabı Cilt 2.* Hekimler Yayın Birliği.

Güllüoğlu, Ö. (2012). *Örgütsel iletişim: iletişim doyumu ve kurumsal bağlılık.* Eğitim Akademi Yayınları.

Gülmez, N. (2009). *Narsistik liderlik* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi.

Güngör, İ. H., Ekşi, H. ve Arıcak, O. T. (2012) Genç yetişkinlerde değer tercihlerinin narsistik kişilik özellikleri yordaması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 12*(2),1271-1290.

Hamedoğlu, M. A. (2009). *Örgütsel narsizm düzeyine ilişkin yönetici ve öğretmen algıları* [Yayınlanmamış doktora tezi]. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Hamilton, E. (1942). *Mythology: timeless tales of gods and heroes.* Little Brown.

Hancı, R.S. (2019). *Örgüt içi iletişimin iş tatminine etkisi ve bir örnek inceleme* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Higgs, M. (2009). The good, the bad and the ugly: leadership and narcissism. *Journal of Change Management, 9*(2), 165-178.

Humphreys, J., Zhao, D., Hgram, K., Gladstone, J., & Basham, L. (2010). Situational narcissism and charismatic leadership: a conceptual framework. *Journal of Behavioral and Applied Management, 11*(2), 118-139.

Jandaghi, G., Kazekanan, S. F., & Piranneja, A. (2015). Clarifying the impacts of professors' narcissism variables on performance. *International Letters of Social and Humanistic Sciences, 44,* 93-105.

Kahveci, G., Gülay, S. S. ve Avcı, T. (2018). Öğretmenlerin okulların narsizm düzeyleri ile okul iklimine yönelik algıları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Yaşadıkça Eğitim Dergisi, 32*(2), 1-15.

Kanten, P. (2014). Narsistik kişilik özelliklerinin üretkenlik karşıtı iş davranışlarına etkisinde örgütsel iklimin düzenleyici rolü. *İ.Ü. İşletme İktisadi Enstitüsü Yönetim Dergisi, 25*(76), 160-184.

Karaaziz, M. ve Erdem-Atak, İ. (2013). Narsizm ve narsizmle ilgili araştırmalar üzerine bir gözden geçirme. *Nesne, 1*(2), 44-59.

Kehribar, A. Ş. N., Karabela, K. K., Yaşar, A., Okur, M., Özgür, D. C. ve Çankaya, F. (2017). Çalışma hayatında mobbing: nedenleri, bileşenleri ve ülkemizdeki hukuki durumu. *Bakırköy Tıp Dergisi, 13*(1-2), 1-9.

Kessler S. R. (2007). *The of organizational structure on faculty job performance, job satisfaction, and counterproductive work behavior* [Unpublished doctoral dissertation). University of South Florida.

Kohut, H. (2012). *Psikanaliz nasıl sağlanır?* (Çev. F.B. Helvacıoğlu). Psikoterapi Enstitüsü Yayınları.

Korkmaz, S. (2021). Özseverliğin yanılsamalı hali: narsizm ve romantik ilişkiler çerçevesinde bir değerlendirme. *1. Uluslararası Psikolojide Güncel Yaklaşımlar ve Araştırmalar Kongresi,* 25-26 Aralık 2021, İstanbul.

Köroğlu, E. (2011). *Psikiyatri el kitabı.* Hekimler Yayın Birliği.

Kurt T. (2004). *Örgüt yapısının örgütsel iletişime etkisi (Milli Eğitim Bakanlığı merkez teşkilatı örneği)* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Kusy, M., & Holloway, E. (2009). *Toxic workplace! managing toxic personalities and their systems of power.* Jossey- Boss.

Lachowicz- Tabaczek, K., Lewandowska, B., Kochan- Wojcik, M., Andrzejewska, B. E., & Juszkiewicz, A. (2019). Grandiose and vulnerable narcissism as predictors of the tendency to objectify other people. *Current Psychology, 40,* 5637-5647.

Leblebici, D. N. (2008). Örgüt kavramının temelleri. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 9*(1), 111-129.

Lubit, R. (2002). The long-term organizational impact of destructively narcisstic managers. *Academy of Management Perspectives, 16*(1), 127-138.

Maccoby, M. (2000). Narcissistic leaders: the incredible pros, inevitable cons. *The Harvard Business Review, 78*(1), 68-79.

Maingi J. K, Awino Z. B., K'Obonyo P. O., & Pokhariyal G. P. (2019). Does organiza-

tional structure moderate the relationship between strategic planning and competitive advantage? a study of large manufacturing firms in Kenya. *International Journal of Business and Management. 14*(5):141-153.

Masterson, J. F. (2014). *Narsistik ve borderline kişilik bozuklukları: Bir bütüncül gelişimsel yaklaşım.* (Çev. B. Açıl). Psikoterapi Enstitüsü Eğitim Araştırma Sağlık Org. ve Danışmanlık Ltd. Şti.

Miller, J. D., B. J., Gaughan, E. T., Gentile, B., Maples, J., & Keith-Campbell, W. (2011). Grandiose and vulnerable narcissism: a nomological network analysis. *Journal of Personality, 79*(5), 1013-1042.

Miller, J. D., & Maples, J. (2011) Trait personality models of narcissistic personality disorder, grandiose narcissism, and vulnerable narcissism. In W. K. Campbell ve J. D. Miller (Eds.), *The handbook of narcissism and narcissistic personality disorder: theoretical approaches, empirical findings, and treatments* (pp.71-88). Wiley.

Nevicka, B., Ten Velden, F. S., De Hoogh, A. H., & Van Vianen, A. E. (2011). Reality at odds with perceptions: narcissistic leaders and group performance. *Psychological Science, 22*(10), 1259-1264.

Ordu A. (2011). *İlköğretim okullarında örgütsel yapı ile örgüt sağlığı arasındaki ilişkiler* [Yayınlanmamış doktora tezi]. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

O'Reilly, C. A., & Doerr, B. (2020). Conceit and deceit: lying cheating and stealing among grandiose narcissistic. *Personality and Indiences, 154,* 109627.

Örücü E., Kılıç R., Yıldız H. ve Yıldız B. (2012). Biçimsel örgüt yapısının örgütsel iletişime etkisi: bir kamu hastanesi örneği. *Akademik Bakış Dergisi, 33*, 1-20.

Özcan, E. D. (2010). *Algılanan örgüt yapısı ile iş tatmini arasındaki ilişkide kişilik özelliklerinin rolü* [Yayınlanmamış doktora tezi]. Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Öztürk, M. ve Şahbudak, E. (2017). İşyerinde psikolojik taciz (mobbing) ve iş doyumu: Cumhuriyet Üniversitesinde araştırma görevlileri üzerinde bir çalışma. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi, 20*(2), 200-228.

Penney, L. M., & Spector, P. E. (2002). Narcissism and counter productive work behavior: do bigger egos mean bigger problems? *International Journal of Selection and Assessment, 10*(1-2), 126-134.

Petric, D. (2019). *Healthy vs. narcissistic self-love.* https://www.researchgate.net/publication/335892466_healthy_vs_narcissistic-self-love

Pincus, A. L., & Lukowitsky, M. R. (2010). Pathological narsissism and narcissistic personality disorder. *Annual Review of Clinical Psychology, 6,* 421-446.

Pistole, M. C. (1995) Adult attachment style and narcissistic vulnerability. *Psychoanalytic Psychology, 12*(1), 115-126.

Ponti, L., Ghinassi, S., & Tani, F. (2019). The role of vulnerable and grandiose narcissism in psychological perpetrated abuse within couple relationships: the mediating role of romantic jealousy. *The Journal of Psychology, 154*(2), 1-15.

Qureshi, S. U., Ashfaq, J., Hossan, M. U., & Imdadullah, M. (2015). Impact of extroversion and narcissism on in role and extra role performance: Moderating role of impression management motives. *Pakistan Journal of Commerce and Social Sciences, 9*(1), 96-119.

Raub, S. (2008). Does bureaucracy kill ındividual initiative? the impact of structure on organizational citizenship behavior in the hospitality industry. *International Journal of Hospitality Management. 27*(2),179-186.

Resick, C. J. Whitman, D. S., Weingarden, S. M., & Hiller, N. J. (2009). The bright-side and the dark-side of CEO personality: examining core self evaluations, narcissism, transformational leadership and strategic *Journal of Applied Psychology, 94*(6), 1365.

Reyhanoğlu, M. ve Akın, Ö. (2016). Toksik liderlik örgütsel sağlığı olumsuz yönde tetikler mi? *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırma Dergisi, 5*(3), 442-459.

Rohmann, E., Neumann, E., Herner, M. J., & H. W. (2012). Grandiose and vulnerable narcissism: Self-construal, attachment, and love in romantic relationships. *European Psychologist*, *17*(4), 279.

Rozenblatt, S. (2002). *In defence of self: The relationship of self- esteem and narcissism to aggressive behavior* [Unpublished doctoral thesis]. Long Island University Psychology Department.

Schminke M., Cropanzano R. S., & Rupp D. E. (2002). Organization structure and fairness perceptions: The moderating of organizational level. *Organizational Behavior and Human Decision Processes, 89*(1), 881- 905.

Sedikides, C., Rudich, E. A., Gregg, A. P., Kumashiro, M., & Rusbult, C. (2004). Are normal narccistis psychological healthy? self-esteem matters. *Journal of Personality and Social Psychology, 87*(3), 400-425.

Sert S. (2017). *Otel işletmelerinde çalışan işgörenlerin iş özellikleri ve örgütsel yapı algılarının yabancılaşma düzeylerine etkisi* [Yayınlanmamış doktora tezi]. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Sezici, E. (2016). İzleyicilerin yıkıcı liderlik algısı ve sonuçları. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 47,* 106-121.

Shurden, S. B. (2014). *Identifying the of narcissistic leadership on employee job satisfaction: a study within the accounting profession* [Unpublished doctoral dissertation]. Clemente University.

Solmaz, B. (2011). *Kurumsal iletişim yönetimi.* Tablet Kitabevi.

Stein, M. (2003). Unbounded irrationality: risk and organizational narcissism at long term capital management. *Human Relations, 56,* 523-538.

Tanrıverdi, H., Adıgüzel, O. ve Çiftçi, M. (2010). Sağlık yöneticilerine ait iletişim becerilerinin çalışan performansına etkileri: Kamu hastanesi örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 11*, 101-122.

Taştan, S. (2019). Liderlikte işlev dışı davranış örüntüleri ve patolojik narsizm: Psikanalitik kuram temelli bir değerlendirme. *İstanbul Management Journal*, 87, 49-91.

Tavanti, M. (2011). Managing toxic leaders: Dysfunctional patterns in organizational leadership and how to deal with them. *Human Resource Management, 6*(83), 127-136.

TDK. (2022). *Güncel Türkçe sözlük: Narsizm nedir?* https://sozluk.gov.tr

Tepper, B. J. (2007). Abusive supervision in work organizations: Review, synthesis, and research agenda. *Journal of Management, 33*(3), 261-289.

Timuroğlu, K. ve İşcan, Ö. F. (2008). İşyerinde narsizm ve iş tatmini ilişkisi. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 22*(2), 240-255.

Toprak, E. A. (2021). *Çalışanlarda makyavelizm ve narsizm kişilik özelliklerinin etik dışı davranışlar üzerindeki etkisinin incelenmesi: bir alan çalışması* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Tunçer P. (2013). Değişim yönetimi sürecinde değişime direnme. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 32*(1),1-34.

Uçar, Z., ve Duygulu, E. (2016). Örgüt yapı ve özellikleri bağlamında örgütsel sessizliğin oluşumu: nitel bir araştırma, *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar*, *53*(614), 21.

Uçar, M. E. ve Kanal, B. (2017). Kadın ve erkeklerde yatay ve dikey bireycilik/toplulukçuluk ve narsizm benlik saygısı arasındaki ilişkiler. *Social Sciences Studies Journal, 6*(3), 981-1001.

Üçok, D. ve Turgut, T. (2014). İstismarcı yönetici davranışının işyerindeki sapkın davranışlar üzerindeki rolü. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi, 9*(3), 163-179.

Wink, P. (1991). Two faces of narcissism. *Journal of Personality and Social Psychology, 61*(4), 590-597.

Yıldırım, A. (2020). İnsan kaynakları yönetimi bağlamında kişiliğin karanlık yönü: Narsizm ve Hubris sendromu. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 12*(2), 67-76.

Yurdakul, A. ve Bostancı, A.B. (2016). Öğretmenlerin okulların narsizm düzeylerine yönelik görüşleri ile öz yeterlilik algıları arasındaki ilişki. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 6*(1), 109-126.

Zincirli, M. (2017). *Üniversitelerdeki örgüt yapısının akademisyen davranışları üzerindeki etkisi* [Yayınlanmamış doktora tezi]. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

BÖLÜM **11**

Örgütlerde Dışlanma ve Yalnızlık

Yar Ali METE

1. Giriş

Küreselleşme süreci ve yeni liberal politikalar ile birlikte insanoğlunun varoluşundan bu yana var olan eşitsizlik, güvencesizlik, adaletsizlik, ayrımcılık ve bağımlılık gibi sorunlar, artan zenginlik ve gelişmeye rağmen giderek derinleşmektedir (Sapancalı, 2004). Yirmi birinci yüzyılda sosyal ve iş hayatının gelişmesine bağlı olarak var olan sorunların giderek çeşitlendiğini görmekteyiz. Buna bağlı olarak son yıllarda geçmişin sorunları ile birlikte sosyal ve iş hayatında yeni kavramlar tartışılmaya başlanmıştır. Bu kavramlardan ikisi de dışlanma ve yalnızlıktır. Bu kavramlar başta Avrupa Birliği ülkeleri olmak üzere dünyanın birçok ülkesini meşgul etmektedir. Bu bölümde öncelikle dışlanma, sosyal dışlanma ve örgütsel dışlanma kavramları açıklanmış ve daha sonra yalnızlık kavramı tanımlandıktan sonra iki kavram arasındaki ilişki alanyazına dayalı olarak tartışılmıştır.

2. Dışlanma

Dışlama, daha sonra demokratik gelişmelere imkân tanıyan bir dizi sosyal ve kurumsal reformları başlatan bir Yunan devlet adamı olan Cleisthenes tarafından uygulanan (Estevez ve Serlin, 2015) ve Antik Yunan şehir devletlerinde politik tutkuları olan bireyleri sürgüne göndermek için yapılan bir cezalandırma şeklidir (Kağan, 1961; Tutar, 2016). Atinalılar kış aylarında agorada (toplantı yeri veya meclis) toplanıp, *ostrakaları*[*] yüksek mahkeme üyelerine teslim etmekteydi. Ostrakada en çok ismi yazılı Atinalının şehri terk etmesi istenmekteydi. Genellikle en çok ismi yazılan kişi eski bir siyasi lider olmaktaydı. Bu uygulamaya ostra-

* Bir ostracon, genellikle bir vazodan veya başka bir toprak kaptan kırılan bir çömlek parçasıdır. Arkeolojik veya epigrafik bağlamda, ostraca, üzerlerine kazınmış yazı bulunan çanak çömlek parçalarına ve hatta küçük taş parçalarına atıfta bulunur.

kismos adı verilmişti. Atinalılar bir kişinin aşırı derece güçlendiğini ve tiranlığa** hevesli olduğu bir eğilimin demokrasi için tehdit ve tehlike oluşturacağını düşünerek tiranlığa meyilli kişileri şehir dışına beş veya on yıl sürgüne göndermişlerdir. Bu uygulama ile toplumdaki demokrasi koruma altına alındığı gibi dışlanma tehdidi toplumsal dinamikleri güvence altına alıyordu.

Geçtiğimiz asırlarda dışlanma, toplumsal yapının içinde var olan psikologlar ve sosyologlar tarafından büyük ilgi gören evrensel bir toplumsal olgu haline gelmiştir (Zhang ve Dai, 2015). Dışlanma siyasi örgütlerde, askeri ve eğitim kurumlarında, iş örgütlerinde, çocuklar, ergenler ve yetişkin sosyal sistemlerin hepsinde karşılaşılan bir olgudur. Psikolojinin ve sosyolojinin dışında dışlanma kavramı geçtiğimiz 20 yıl boyunca birçok disiplinin ilgisini çekmeye başlamıştır ve birçok akademik çalışmanın konusunu oluşturmuştur. İlgili alanyazına bakıldığında bireyin gruptan dışlanması, ihraç edilmesi, yok sayılması, dahil edilmemesi veya reddedilmesi olgularını ifade etmek için temelde üç kavram kullanıldığı görülmektedir: sosyal dışlanma (*social exlusion*), psikolojik dışlanma (*ostracism*) ve sosyal reddetme (*social rejettion*) (Solak ve Teközel, 2019).

Dışlanma kavramı çoğu zaman sınıf altı, yoksulluk, eşitsizlik, yabancılaşma, irtibatsızlık, yoksunluk, marjinallik, bütünleşememe gibi terimlerle birlikte kullanılmaktadır. (Şahin, 2009). Alanyazında farklı anlamlarla da kullanılan dışlanma;

- Kaçınma,
- Görmezden gelme,
- Sürgüne gönderme,
- Yoksun bırakma,
- Terk etme,
- Döngüden çıkarmak gibi anlamlarıyla da karşımıza çıkmaktadır.

Dışlanma; sakınma, sessizlik, toplum dışına itme, dışarıda bırakma, görmezden gelme, tecrit, soyutlama, aforoz etme gibi kavramlar ile aynı anlamda kullanılmasına rağmen uygulama süreçleri ve sonuçları ile diğer tüm kavramlardan ayrılmaktadır. Ayrımcılığın en naif boyutlarından olan dışlanma, Alacahan ve Duman'a (2011) göre bireyin içinde yaşadığı toplumun temel etkinliklerine katılamamasıdır. Dışlanma kelimesi, içeridekilerin ve dışarıdakilerin varlığını ima etmekte ve dışlamışların o içeriye ulaşmalarının engellendiğini belirtmektedir (Şahin, 2009).

Yapılan çalışmalarda ortaya çıkan ortak bir bulgu, dışlanmaya maruz kalan insanların hem psikolojik hem de fiziksel olarak zarar gördüklerini ortaya koy-

** Platon ve Aristoteles'e göre; aldığı kararlarda hukuk dışına çıkan, egemenliği altındakilerden çok kendi hakkını gözeten, başkalarına olduğu kadar kendi halkına da şiddet gösterenler tiran olarak tanımlanır.

Kaynakça

Abaslı, K. (2018). *Örgütsel dışlanma, işe yabancılaşma ve örgütsel sinizm ilişkisine yönelik öğretmen görüşleri* [Yayınlanmamış doktora tezi]. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Akduru, H. E. ve Semercioöz, F. (2017). Kamu kurumlarında örgütsel dedikodu ve işyeri yalnızlığına dair bir araştırma. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, 13*(13), 106-119.

Akgün, E. (2001). *Huzurevlerinde yaşayan yaşlı bireylerin algıladıkları yalnızlık duyguları ve yaşam kaliteleri üzerine etkileri* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Alacahan, O. ve Duman, B. (2011). Dışlanma, ayrımcılık, mezhep ve etniklikler arası eşitsizlikler. *Sosyal Bilimler Dergisi, 13*(1), 1-29.

Andersson, L. M. (1996). Employee cynicism: an examination using a contract violation framework. *Human Relations, 49*(11), 1395-1418.

Bacanlı, H. (1999). *Sosyal beceri eğitimi*. Nobel Yayın Dağıtım.

Bakioğlu, A. ve Korumaz, M. (2014). Öğretmenlerin okulda yalnızlıklarının kariyer evrelerine göre incelenmesi. *Eğitim Bilimleri Dergisi / Journal of Educational Sciences,* 39, 25-54.

Baumeister, R. F., & Leary, M. R. (1995). The need to belong: desire for interpersonal attachments as a fundamental human motivation. *Psychological Bulletin, 117*(3), 497.

Blackhart, G. G., Nelson, B. C., Knowles, M. L., & Baumeister, R. F. (2009). Rejection elicits emotional reaction but neither causes immediate distress nor lowers self-esteem: a meta-analytic review of 192 studies on social exclusion. *Personality and Social Psychology Review*, (13), 269-309.

Bozkurt, Ö. (2019). Örgütsel yalnızlık. E. Kaygın, G. Kosa (Ed.), *Olumsuz boyutlarıyla örgütsel davranış* içinde (s.61-75). Eğitim Yayınevi.

Clark, D. A. (2004). *Cognitive – behavioral therapy for OCD*. The Guilford Press.

Commins, P. (Ed.) (1993). *Combating exclusion in Ireland 1990-1994: a midway report*. Observatory on National Policies to Combat Social Exclusion, Commission of European Countries.

Coopersmith, S. (1967). *The antecedents of self-esteem.* W. H. Freeman.

Çakır, Ö. (2002). Sosyal dışlanma. *DEÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 4*(3), 83-104.

Çetin, A. ve Alacalar, A.(2016). İş yaşamında yalnızlığı yordamada kişilik özellikleri ile algılanan sosyal ve örgütsel desteğin rolü. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, 12*(27), 193-216.

De Haan, A. (2000). Social exclusion: enriching the understanding of deprivation. *Studies in Social and Political Thought*, (2), 22-40.

Demirbaş, B.ve Haşit, G. 2016. İşyerinde yalnızlık ve işten ayrılma niyetine etkisi: akademisyenler üzerine bir uygulama. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 16*(1):137-158.

Doğan, İ. (2014). Sosyal dışlanmanın anlaşılması: muğlâklık ve çok boyutluluk. *Journal of Social Policy Conferences*, (66-67), 127-157.

Dönmez, H. ve Mete, Y. A. (2019). Tekirdağ'da görev yapan öğretmenlerin örgütsel dışlanma düzeyi. *Trakya Eğitim Dergisi, 9*(2), 350-365.

Duman, M. A. (2019). Sait Faik Abasıyanık'ın Alemdağ'ında olup bitenler eşliğinde Nietzsche'nin metafor algısı ve "kötümserlik" kavramı. *Turkish Studies - Language and Literature*, *14*(2), 529-550.

Durmuş, İ. (2020). Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinin genç bireylerin yaşam tarzları ile girişimcilik niyetleri açısından incelenmesi. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi, 9*(3), 1731-1749.

Duru, E. (2007). Sosyal bağlılık ölçeğinin Türk kültürüne uyarlanması. *Eğitim Araştırmaları Dergisi,* (26), 85-94.

Duy, B. (2003). *Bilişsel davranışçı yaklaşıma dayalı grupla psikolojik danışmanın yalnızlık ve fonksiyonel olmayan tutumlar üzerine etkisi* [Doktora tezi]. Ankara Üniversitesi.

Erdirençelebi, M. ve Ertürk, E. (2018). Çalışanların örgütsel yalnızlık algısının iş tatmini ve işten ayrılma niyeti üzerine etkileri. *Gaziantep University Journal of Social Sciences, 17*(2) , 603-617.

Estévez, A. M., & J. Serlin (2013). *Organizatinal ostracism as political game*. Diversity, Diversity Management and Identity in Organizations Convenors. Montreal, July, 1-26.

Ferris, D. L., Brown, D. J., Berry, J. W., & Lian, H. (2008). The development and validation of the workplace ostracism scale. *Journal of Applied Psychology, 93*(6), 1348–1366.

Gierveld, J. J., Tilburg., T., & Dykstra, P. A. (2006). Loneliness and social isolation. In A.Vangelisti and D. Perlman (Eds.), *Cambridge handbook of personal relationships* (pp. 485-500). Cambridge University Press.

Gönüllü, M. (1996). Dış göç. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* (1), 92-106.

Hilary S. F. (1994). Social exclusion and social solidarity: three paradigms, *International Labour Review, 133*(5–6), 531-578.

Hill, L. H. (2006). Sense of belonging as connectedness, American Indian worldview, and mental health. *Archives of Psychiatric Nursing, 20*(5), 210–216.

Hitlan, R. T., R. J., & DeSoto, M. C. (2006). Perceived exclusion in the workplace: the moderating of gender on work-related attitudes and psychological health. *North American Journal of Psychology, 8*(2), 217-236.

Hoşgör, H. ve Cin, S. (2020). İşyeri yalnızlığı ile örgütsel sinizm ilişkisi: bir eğitim ve araştırma hastanesinde uygulama. *Turkish Studies, 15*(5), 2449-2461.

Jehoel-Gijsbers G., & Vrooman, C. (2007). *Explaining social exclusion: a theoretical model tested in the Netherlands*. The Netherlands Institute for Social Research/scp, The Hague, July 2007.

Jehoel-Gijsbers, G., & Vrooman C. (2008). *Social exclusion of the elderly a comparative study of EU Member States.* Enepri Research Report No. 57, AIM WP8.1, September 2008.

Jones, W. H. ve Carver, M. D. (1991). Adjustment and coping implications of loneliness. In C. R. Snyder & D. R. Forsyth (Eds.), *Handbook of social and clinical psychology*, (42), 682-689.

Kafetsios, K. (2002). *Attachment, social support and well-being across the life span: independent and combined* . Paper presented at the International Conference on Personel Relationships poster, Halifax, Canada.

Karabey, C. N. (2014). *İşyerinde dışlanma*. İmaj Yayınevi

Karataşoğlu, S. ve İslamoğlu, E. (2016). Gelir seviyesi ile sosyal dışlanma ilişkisi üzerine bir araştırma. *Çalışma İlişkileri Dergisi, 7*(1). 12-41.

Karnick, P. M.(2005). Feeling lonely: theoretical perspectives. *Nursing Science Quarterly, 18*(1), 7-12.

Kayaalp, E. (2019). *Öğretmenlerin örgütsel sessizlik, örgütsel yalnızlık ve örgütsel yabancılaşma algılarının örgütsel sinizm düzeyleriyle ilişkisi* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Lam, L. W., & Lau, D. C. (2012), Feeling lonely at work: ınvestigating the consequences of unsatisfactory workplace relationships. *The International Journal of Human Resource Management, 23*(20), 4265-4282.

Mellor, D., Stokes, M., Firth , L., Hayashi, Y., & Cummins, R. (2008). Need for belonging, relationship satisfaction, loneliness and life satisfaction. *Personality and Individual Differences, 45*(3), 213–218.

Mercan, N., Emine, O., Alamur, B., Serpil, G. ve Bengül, S. (2012). İşyeri yalnızlığı ve sosyal fobi arasındaki ilişkiye yönelik bir araştırma. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi, 4*(1), 213-226.

Neto, F., & Barros, J. (2000). Psychosocial concomitants of loneliness among students of Cape Verde and Portugal. *The Journal of Psychology, 134*(5), 503-514.

Nezlek, J. B., Wesselmann, E. D., Wheeler, L., & Williams, K. D. (2012). Ostracism in everyday life. *Group Dynamics: Theory, Research, and Practice, 16*(2), 91-104.

Özçelik, H. ve Barsade, S. (2011). Work loneliness and employee performance. In *Academy of management proceedings*. Academy of Management.

Özodaşık, M. (1989). *Yalnızlığın çeşitli değişkenlerle ilişkisi (atılganlık, durumluksürekli kaygı, depresyon ve akademik başarı)* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Öztürk, A. (2014). Sosyal kaygıyı açıklayan yaklaşımlar. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 13*(48), 15-26.

Peplau, L., & Perlman, D. (1982). Perspectives on loneliness. In L. Peplau ve D. Perlman (Eds.), *Loneliness: a source book of current theory, research and therapy*. John Wiley & Sons.

Perlman, D., & Peplau, A. L. (1984). Loneliness research: a survey of empirical findings. In L. A. Peplau & S. Goldston (Eds.), *Preventing the harmful consequences of severe and loneliness* (pp. 13- 46). U.S. Government

Robila, M. (2006). Economic pressure and social exclusion in Europe. *The Social Science Journal, 43*(1), 85-97.

Robinson, S.L., O'Reilly, J. & Wang, W. (2013). Invisible at Work: an Integrated Model of Workplace Ostracism. *Journal of Management, 39*(1), 203-231.

Rokach, A. (2004). Loneliness then and now: on social and emotional alienation in everyday life. *Current Psychology*, 23, 24-40.

Sapancalı, F.(2005). Avrupa Birliği'nde sosyal dışlanma sorunu ve mücadele yöntemleri. *Çalışma ve Toplum,* (3), 51-106.

Sezen, G. (2014). *Öğretmenlerin işle bütünleşme ve iş yaşamında yalnızlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yüksek lisans tezi]. Sakarya Üniversitesi.

Silver, H. (1994). Social exclusion and social solidarity: three paradigms. *International Labour Review*, *33*(5-6), 531-578.

Solak, Ç. ve Teközel, M. (2019). Sosyal dışlanma olgusu üzerine genel bir inceleme. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 17*(4) , 293-315.

Sommer, K. L., Williams, K. D., Ciarocco, N. J., & Baumeister, R. F. (2001). When silence speaks louder than words: explorations into the intrapsychic and interpersonal consequences of social ostracism. *Basic and Applied Social Psychology, 23*(4), 225-243.

Şahin, M. (2019). Korku, kaygı ve (anksiyete) bozuklukları. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 6*(10),117-135.

Şahin, T. (2009). *Sosyal dışlanma ve yoksulluk ilişkisi* [Uzmanlık Tezi]. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü.

Tutar, H. (2016). *Örgütsel davranış.* Detay Yayıncılık.

Türkçapar, H. (1999). Sosyal fobinin psikolojik kuramı. *Klinik Psikiyatri,* 28, 452-456.

Twenge, J. M., Baumeister, R. F., Tice, D. M., & Stucke, T. S. (2001). If you can't join them, beat them: of social exclusion on aggressive behavior. *Journal of Personality and Social Psychology*, 81, 1058–1069.

Wells M. C., Hughes, C. G., & Buzzell, V. (1990). Treating obsessive – compulsive personalities in psychodynamic / interpersonal group therapy. *Psychotherapy*, (27), 366 – 368.

Williams K. D (2007). ostracism: the kiss of social death. *Social and Personality Psychology Compass, 1*(1), 236-247.

Williams K.D (2007). Ostracism. *Annual Review of Psychology,* (58), 425-452.

Wright, S. L., Burt, C. D. B., & Strongman, K. T. (2006). Loneliness in the workplace: construct definition and scale development. *New Zealand Journal of Psychology. 35*(2), 69-68.

Wu, L., Wei, L., & Hui, C. (2011). Dispositional antecedents and consequences of workplace ostracism: an empirical examination. *Higher Education Press, 5*(1), 23-44.

Yalom, I. (1999). *Varoluşçu psikoterapi*. Kabalcı Yayınevi.

Yılmaz, E. ve Altınok, V. (2009). Okul yöneticilerinin yalnızlık ve yaşam doyum düzeylerinin incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, 15*(59), 451-469.

Yılmaz, E. ve Aslan, H. (2013). Öğretmenlerin iş yerindeki yalnızlıkları ve yaşam doyumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Pegem* Eğitim ve Öğretim Dergisi, 3(3), 59-69.

Yörükoğlu, A. (1996). *Gençlik çağı: ruh sağlığı ve ruhsal sorunlar.* Özgür Yayınları.

Zengin, S. ve Kızılgeçit, M. (Çev.) (2011). Yalnızlık hissi: teorik yaklaşımlar. *Dinbilimleri Journal, 11(*3): 217-229.

Zhang, X., & Dai, L. (2015). The relationship between neuroticism and experience of workplace ostracism in new employees. *Open Journal of Social Sciences*, (3), 80-87.

Zhao, H., Peng, Z., & Sheard, G. (2013). Workplace ostracism and hospitality employees' counterproductive work behaviors: the joint moderating of proactive personality and political skill. *International Journal of Hospitality Management*,(33). 219-227.

BÖLÜM **12**

Örgütlerde Korku ve Sessizlik

Rıdvan KÜÇÜKALİ - Gül KADAN

1. Giriş

Korku, insanın ve canlının hayatta kalabilmesi, tehlikelerden korunabilmesi için işlev gören duygusal bir tepki olarak ele alınabilir. Bu tepki, güvenliğin tehdit edildiği, yaşam şartlarının zorlaştığı koşullarda bireyin bu duyguyu ortadan kaldırması yönünde işlev görmeye başlar. Böylece, korku duyulan nesneye ya da kişiye karşı yapılan davranışlar ile kişi güvenliğini sağlamaya devam edebilir (Gürbüz, 2010; Öztürk, 2015). Kişi için korku uyandıran şeyler çok farklı ve karmaşık olabileceği gibi kişinin içinde bulunduğu durum, daha önceki yaşanmışlıklar ve olayın anlamı korku duygusunun farklı boyutlarda ortaya çıkmasına da yol açabilir. Ancak ne olursa olsun genelde korku duyulan nesne ya da olay karşısında kişi gerginlik hissetmekte, mevcut psikolojik ve fiziksel durumu bozulmakta, bu durumun üstesinden gelebilmek için farklı baş etme mekanizmaları sergileyebilmektedir. Bu baş etme mekanizmalarının ne olduğuna bakılacak olursa, kişinin korku duyulan nesne/olayı yok sayarak yoluna devam etme çabası, saldırgan ve şiddet dolu davranışlar sergilemesi şeklinde ortaya çıkabilir. Tüm bunlara ilave olarak, kişi bu durumdan kurtulmak için farklı deneme-yanılma metotları geliştirerek bunların hangisinin işlevsel olduğuna karar verir. Karar verdiği bu işlevsel durumu başka olaylara da transfer etme çabasına girebilir (Krishnamurti, 2012; Svendsen, 2017). Korku, insanları aynı zamanda başkalarına da bağımlı kılma yolunda kullanılan bir araç haline de gelebilir. Kişinin korkulan nesne ya da olaydan kaçış için başkalarının yardımını isteme ve bu yardım sonrasında onlarla bağımlılık geliştirme potansiyeli de her zaman vardır (Gardner, 2009; Jordan, 2008). Özellikle bu durumun örgütlere yansıması sonucunda ise örgüt liderlerinin çalışanlarına yönelik korku uyandıracak mekanizmaları devreye sokarak adeta onları kendileri olmadan bir hiçe büründürecek şekilde düşünmelerini de berabe-

rinde getirebilir. İfade edilen bu durum ise örgütte kısa sürede korku kültürünün egemen olmasını kolaylaştırabilmektedir (Çakıroğlu, 2013; Duhm, 2015).

Korku kültürünün toplumda oluşturulması yeni bir kavram değildir ve tarihte örnekleriyle karşılaşmak mümkündür. Örneğin Almanya'da Hitler rejimi korku kültürüne en güzel örnek olarak verilebilir. Burada korkunun egemenlik aracı olarak kullanılması, otorite figürünün kendisinin belirlediği amaçlara tüm astlarının uyması açısından uyguladığı davranışlar, korku kültürünü yansıtan özellikler olarak ele alınabilir. Korku kültürü bir kez aşılandıktan sonra ise otorite istediğini yapmakta bir çekince görmeden amaçlarına ulaşmaktadır (Furedi, 2018; Mölder, 2011). Korku kültürünün olduğu toplumlarda ve örgütlerde ise ast pozisyonunda olan kişilerin işlerini ve dolayısıyla hayat standartlarını kaybetmemek için sessiz kalmayı tercih ettikleri ve sonuçta örgütsel sessizliğin ortaya çıktığı ifade edilmektedir (Cüceloğlu, 2008; Cüceloğlu, 2016).

Sessizlik, bireylerin düşüncelerini, duygularını ifade edememesi olarak ele alınabilir. Örgütsel sessizlik ise, çalışanların amirlerinin kendi düşünce ve duygularını dinlememeleri, dikkate almamaları dahası korkuyu sürekli yaşamaları sonucunda, herhangi bir alanda fikirlerini söylememeleri olarak belirtilebilir. Örgütsel sessizlik yaşanan bir örgütte, çalışanlar kendi düşüncelerini ve fikirlerini ifade edemedikleri için bir süre sonra hiçbir karara katılmamaya, sessiz kalmaya, sessizlik duvarı örmeye başlarlar. Çalışanlar için önemli olan konu, amirlerinin söylediklerini koşulsuz şartsız kabul etmek, kendi uzmanlık alanında bile söz söylemekten kaçınmaktır (Bayram, 2010; Çakıcı, 2007; Premeaux ve Bedeian, 2003; Ülker ve Kanter, 2009). Ancak bu örgütsel sessizliğin sonucunda hem örgüt, hem de birey ciddi anlamda zarar görebilmektedir. Her şeyden önce, kişinin uzman olduğu alanda susmaya zorlanması, o güne kadar almış olduğu eğitimin yok sayılması anlamına geleceği için kişinin kendini sorgulamasına, hayatı sorgulamasına ve sonuçta da benlik duygusunun ciddi oranda azalmasına, boş vermişlik duygusunu yaşamasına ve psikolojik ya da fizyolojik problemler geliştirmesine yol açabilir (Alparaslan ve Kayalar, 2012; Brinsfield, 2009; Ehtiyar ve Yanardağ, 2008; Kahya, 2013; Milliken ve ark., 2003; Perlow ve Williams, 2003; Slade, 2008). Sessizlik örgütler için de aynı oranda tehlikeli bir durumdur. Bir örgütte en önemli olan nokta, amaca ortak hareket ile ulaşmaktır. Ancak çalışanların sessiz kaldığı bir ortamda örgüt, liderleri tarafından yönetilmeye başlandığı gibi, iletişim ve etkileşimin kopması da söz konusu olabilmektedir. Böyle bir durum ise şüphesiz örgütün uzun sürede derinden yara almasını da kolaylaştırabilmekte, küresel rekabetin olduğu iş dünyasında yıkıma giden yolu aralamaktadır (Ashfort ve Anand, 2003; Blatt ve ark., 2006; Gül ve Özcan, 2011; Karacaoğlu ve Cingöz, 2008; Özgen ve Sürgevil, 2009; Tangirala, 2006; Yaman ve Ruçlar, 2014). Bu düşünceler ışığında bölümde öncelikle korku, korku kültürü, örgütsel

Kaynakça

Acaray, A. (2014). *Örgüt kültürü, örgütsel sessizlik ve işten ayrılma niyeti arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yayınlanmamış doktora tezi]. Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Akbarian, A., Ansari, M. E., Shaemi, A. ve Keshtiaray, N. (2015). Review organizational silence factors. *Journal of Scientific Research and Development, 2*(1), 178-181.

Aktaş, H. ve Şimşek, E. (2014). Örgütsel sessizlik ile algılanan bireysel performans, örgüt kültürü ve demografik değişkenler arasındaki etkileşim. *Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 28,* 24-52.

Algın, İ. (2014). *Üniversitelerde örgütsel sessizlik* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Alioğulları, Z. .D. (2012). *Örgütsel sessizlik ve örgütsel vatandaşlık arasındaki ilişki: bir uygulama.* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Alparslan, A. M. ve Kayalar, M. (2012). Örgütsel sessizlik: sessizlik davranışları ve örgütsel ve bireysel etkileri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 4*(6), 136-147.

Alqarni, S. A.Y. (2020). How school climate predicts teachers' organizational silence. *Academic Journals, 12*(1), 12-27.

Altan, H. Z. (2006). Kişilerarası iletişimde bir sosyal baskı düzeneği: korku kültürü. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi,* 25, 5-16.

Arlı, D. (2013). İlkokul müdürlerinin örgütsel sessizlik ile ilgili görüşleri. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 3*(2), 69-84.

Ashfort, B. E. ve Anand, V. (2003). The normalization of corruption in organizations. *Research in Organizational Behavior, 25,* 1-52.

Ateş, S. (2013). *Resmi ve özel ilköğretim okullarındaki öğretmenlerin örgütsel sessizliğe ilişkin görüşleri (Kırıkkale ili örneği)* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Aydın, Y. (2016). Örgütsel sessizliğin okul yönetiminde kayırmacılık ve öğretmenlerin öz yeterlilik algısı ile ilişkisi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, 22*(2), 165-192.

Ayduğ, D., Himmetoğlu, B. ve Turhan, E. (2017). Öğretmenlerin örgütsel sessizliğe ilişkin görüşlerinin nitel bir araştırma ile incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 17*(3), 1120-1143.

Balkan- Akan, B. ve Oran, F. Ç. (2017). Akademisyenlerin örgütsel sessizlik algıları: konuya ilişkin bir uygulama. *Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 6*(5), 72-90.

Bayram, T.Y. (2010). *Üniversitelerde örgütsel sessizlik* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Beck, A.T., Emery, G. ve Greenberg, R.L. (1985). *Anxiety disorders and phobias: a cognitive perspective.* Harper Collins.

Bildik, B. (2009). *Liderlik tarzları, örgütsel sessizlik ve örgütsel bağlılık ilişkisi* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Gebze Üniversitesi İleri teknoloji Enstitüsü.

Blackman, D. ve Sadler- Smith, E. (2009). The silent and the silenced in organizational knowing and learning. *Management Learning, 40*(5), 569-585.

Blatt, R. M., Christianson, K., K. M. ve Rosenthal, M. M. (2006). A sense making lens on reliability. *Journal of Organizational Behavior, 27*(7), 897-917.

Brinsfield, C.T. (2009). *Employee silence: investigation of dimensionality, development of measures, and examination of related factors* [Doctoral dissertation]. The Ohio State University.

Conroy, D. E., Willow, J. P. ve Metzler, J. N. (2002). Multidimensional fear of failure measurement: the performance failure appraisal inventory. *Journal of Applied Sport Psychology, 14*(2), 76-90.

Cüceloğlu, D. (2008). *Korku kültürü: niçin "mış gibi" davranıyoruz?* Remzi Kitabevi.

Cüceloğlu, D. (2013). *İnsan ve davranışı. psikolojinin temel kavramları.* Remzi Kitabevi.

Cüceloğlu, D. (2014). *Gerçek özgürlük.* Remzi Kitabevi.

Cüceloğlu, D. (2016). *İletişim donanımları* (53. Baskı). Remzi Kitabevi.

Çakıcı, A. (2007). Örgütlerde sessizlik: sessizliğin teorik temelleri ve dinamikleri. *ÇÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1*6(1), 145-162.

Çakıcı, A. (2008). Örgütlerde sessiz kalınan konular, sessizliğin nedenleri ve algılanan sonuçları üzerine bir araştırma. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 17*(1), 117-134.

Çakıcı, A. (2010). Örgütlerde iş gören sessizliği. Detay Yayınları.

Çakır, B. (2007). Belirsizlik ve korkunun yeni düzenin oluşmasına katkısı. İstanbul *Journal of Sociological Studies, 36,* 63-82.

Çakıroğlu, A.E. (2013). *Değerler eğitiminde korku kültürünün etkisi* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Çelik, K. ve Kahraman, Ü. (2019). Okullarda korku kültürü ölçeği: geçerlik ve güvenirlik çalışması. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 20*(2), 319-333.

Çelik, M. ve Kavak, H. (2020). İşletmelerde korku kültürü ve yönetimi. *Mecmua Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, 5*(9), 174-198.

Çetin, H. (2012). *Korku siyaseti ve siyaset korkusu.* İletişim Yayıncılık.

Demir, M. ve Demir, Ş.Ş. (2012). Yükseköğretim kurumlarında örgütsel sessizlik: turizm lisans eğitimi kurumları örneği. *Milli Eğitim, 193,* 184-199.

Demirtaş, N. (2018). *Otel işletmelerinde işyeri zorbalığı ile örgütsel sessizlik arasındaki ilişkinin belirlenmesi: Kuşadası örneği* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Demirtaş, Z. ve Küçük, Ö. (2019). Okul müdürlerinin toksik liderlik davranışları ile öğretmenlerin örgütsel sessizliği arasındaki ilişki. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 47,* 41-58.

Demirtaş, Z. ve Nacar, D. (2018). Öğretmenlerin iş doyumu ve örgütsel sessizlik algıları arasındaki ilişki. *Journal of Educational ctions, 2*(1), 13-23.

Duhm, D. (2015). *Kapitalizmde korku* (Çev. S. Sölçün). Kırmızı Yayınları.

Durak, İ. (2014). Örgütsel sessizliğin demografik ve kurumsal faktörlerle ilişkisi: öğretim elemanları üzerine bir araştırma. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 28*(2), 89-108.

Dyne, L.V., Ang, S. ve Botero, I. C. (2003). Conceptualizing employee silence and employee voice as multidimensional constructs. *Journal of Management Studies, 40*(6), 1359-1392.

Ehtiyar, R. ve Yanardağ, M. (2008). Organizational silence: a survey on employees working in a chain hotel. *Tourism and Hospitality Management, 14*(1), 51-69.

Elmacı, F. (2008). *Bilişsel- davranışçı yaklaşıma dayalı grupla psikolojik danışmanın ergenlerin korkuları üzerindeki etkisi* [Yayınlanmamış doktora tezi]. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Eren, A. (2005). Korku kültürü, değerler kültürü ve şiddet. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 8*(8), 1-13.

Erenler, E. (2010). *Çalışanlarda sessizlik davranışının bazı kişisel ve örgütsel özelliklerle ilişkisi: turizm sektöründe bir alan araştırması* [Yayınlanmamış doktora tezi]. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ergül, A., Kartal, C. ve Gökdeniz, İ. (2017). Çalışanların ses çıkarma davranışının zaman hırsızlığına olan etkisi. *İşte Davranış Dergisi, 2*(1), 80-89.

Ergün, E. (2007). Kurum kültürünü analiz etmede Quinn ve Cameron'un rekabetçi değerler analizi. *15. Yönetim ve Organizasyon Kongresi*, 25-27 Mayıs, Sakarya.

Erigüç, G., Özer, Ö., Songür, C. ve Turaç, İ. S. (2014). Bir devlet hastanesinde hemşirelerde örgütsel sessizlik üzerine bir araştırma. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 4*(2), 61-84.

Eroğlu, A. H., Adıgüzel, O. ve Öztürk, U. C. (2011). Sessizlik girdabı ve bağımlılık ikilemi: iş gören sessizliği ile örgütsel bağlılık ilişkisi ve bir araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 16*(2), 97-124.

Erol, G. (2012). *Liderlik tarzları ve örgütsel sessizlik ilişkisi: otel işletmelerinde bir araştırma* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Fisher, R.M. (2020). *Fear is no longer just a factor: fearism as a new force-field vector in social science research. pp.* 1-18. http://hdl.handle.net/1880/112200

Furedi, F. (2014). *Korku kültürü risk almamanın riskleri* (Çev. B. Yıldırım, 2. Baskı). Ayrıntı Yayınları.

Furedi, F. (2018). *How fear works? culture of fear in the 21st century.* Bloomsbury Publishing.

Gardner, D. (2009). *The science of fear: How the culture of fear manipulates your brain.* Penguin Books.

Gemlik, N., Önal, G. ve Taşdemir, M. (2011). Örgütsel küçülme yaşayan bireylerin statüleri ile işten çıkarılma korkuları arasındaki ilişkinin analizi ve medikal cihaz üreten işletmeler üzerine uygulama. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 4*(1), 43-62.

Gencer, M. (2018). *Güç merkezi oluşturma oyunlarının örgütsel sessizlik ve örgütsel sosyalleşmeye etkisi* [Yayınlanmamış doktora tezi]. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Gökçe, N. (2013). *Lise öğretmenlerinin örgütsel sessizlik düzeyleri (Maltepe ilçesi örneği)* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Gül, H. ve Özcan, N. (2011). Mobbing ve örgütsel sessizlik arasındaki ilişkiler: Karaman il özel idaresinde görgül bir araştırma. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 2,* 80-134.

Güler, A. (2004). Türk eğitim sisteminde korku kültürü ve disiplin sorunu. *XIII Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı,* 6-9 Temmuz, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, Malatya.

Gürbüz, T. (2010). *Anksiyete bozukluğu tanısıyla takip edilen hastalarda anksiyete şiddeti ve serum lipid profili ilişkisinin değerlendirilmesi* [Uzmanlık tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi Tıp Fakültesi Aile Hekimliği.

Harputlu, F. (2012). *Yeni kapitalizmin toplumsal denetim aracı- korku kültürü ile kitle iletişim araçları ilişkisi: Türkiye'deki internet haber siteleri örneği* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Hitlan, R.T. ve Noel, J. (2009). The of workplace exclusion and personality on counter productive work behaviors: an interactionist perspective. *European Journal of Work and Organizational Psychology, 18*(4), 477-502.

Işık, Ö. ve Paşa, N. A. (2017). Öğretmenlerin okul müdürlerine güven düzeyleri ve okul müdürü tarafınsan sergilenen etik liderlik davranışlarının örgütsel sessizlik üzerindeki etkisi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 16*(60), 134-144.

İnan, A. S. (2022). *İlkokul öğretmenlerinin örgütsel mutluluk ve örgütsel sessizlikleri arasındaki ilişki* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Mersin Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Jordan, J. V. (2008). Commitment to connection in a culture of fear. *Women & Therapy, 31*(2-4), 235-254.

Kahraman, Ü. (2019). *Okul yöneticilerinin yönetim tarzı, örgüt DNA'sı ve örgütsel değişimin okullardaki korku kültürüne etkisi* [Yayınlanmamış doktora tezi]. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Kahveci, G. ve Demirtaş, Z. (2013). Öğretmenler için örgütsel sessizlik ölçeği geliştirme çalışması. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 12*(43), 167-182.

Kahya, C. (2013). *Dönüştürücü ve etkileşimci liderlik anlayışları ile örgütsel sessizlik arasındaki örgütsel güvenin rolü* [Yayınlanmamış doktora tezi]. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kaşmer, T. (2009). *Korku kültürünün yönetim, çalışanlar ve işletme üzerindeki etkilerinin analizi* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Karacaoğlu, K. ve Cingöz, A. (2008). Örgütsel sessizlik. M. Özdevecioğlu ve H. Karadal (Ed.), *Örgütsel davranışta seçme konular: organizasyonların karanlık yönleri ve verimlilik azaltıcı davranışlar* içinde (s. 155-167). İlke Yayınevi.

Karadal, H. (2011). Örgütsel sessizlik davranışı: Etkenleri ve etkileri, yönetimde birey ve örgüt odaklı davranışlar. Ö. Yeniçeri ve Y. Demirel (Ed.), *Yönetimde birey ve örgüt odaklı davranışları* (s. 365-386) içinde. Ekin Yayınevi.

Karcioğlu, F. ve Akbaş, S. (2010). İşyerinde psikolojik şiddet ve iş tatmini ilişkisi. *İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 24*(3), 139-161.

Kavak, H. (2015). İş*letmelerde korku kültürü ve yönetimi: Adıyaman ili örneği* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Türk Hava Kurumu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kılıçlar, A. ve Harbalıoğlu, M. (2014). Örgütsel sessizlik ve örgütsel vatandaşlık davranışı arasındaki ilişki: Antalya'da beş yıldızlı otel işletmeleri üzerine bir araştırma. *İşletme Araştırmaları Dergisi, 6*(1), 328-346.

Kiewitz, C., Restubag, S. L., Shass, M. K., Garcia, P. R. ve Tang, R. L. (2016). in silence: investigating the role of fear in the relationship between abusive supervision and defensive silence. *American Psychological Association, 101*(5), 731-742.

Krishnamurti, J. (2012). *Korku üzerine* (Çev. A. Tather, 6. Baskı). Ayna Yayınevi.

Kulualp, H. G. ve Çakmak, A. F. (2016). Örgütsel sessizlik türlerini etkileyen faktörlerin yapısal eşitlik modeli ile belirlenmesi. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 12*(1), 123-146.

Lunenburg, F. C. ve Ornstein, A. C. (2013). *Eğitim yönetimi* (Çev. G. Arastaman). Nobel Yayınları.

Mert, M. N. (2012). Fear culture II. *International Journal of Learning and Development, 2*(2), 31-44.

Milliken, F.J., Morrison, E.W. ve Hewlin, P.F. (2003). An exploratory study of employee silence: issues that employees don't communicate upward and why. *Journal of Management Studies, 40*(6), 1453-1476.

Morrison, E.F. ve Milliken, F. J. (2000). Organizational silence: a barrier to change and development in a pluralistic academy of management. *The Academy of Management Review, 25*(4), 706-725.

Morrison, E.W. ve Rothman, N.B. (2009). Silence and the dynamic of power.In J. Greenberg & M. S. Edwards (Eds.), *Voice and silence in organizations* (p. 111-135). Emerald Group Publishing.

Mölder, H. (2011). The culture of fear in international politics: A western-dominated international system and its extremist challenges. *ENDC Proceedings, 14,* 241- 263.

Nartgün, Ş.S ve Demirer, S. (2012). Öğretmenlerin örgütsel sessizlik ile iş yaşamında yalnızlık düzeylerine ilişkin görüşleri. *Bayburt Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 7*(2), 139-156.

Nikmaram, S., Yamchi, H. G., Shojaii, S., Zahran, M. A. ve Alvani, S. M. (2012). Study on relationship between organizational silence and commitment in Iran. *World Applied Sciences Journal, 17*(10), 1271-1277.

Oran, F. Ç. ve Balkan- Alkan, B. (2017). Örgütlerde korku kültürüne ilişkin bir model önerisi. *5. International Balkan and Near Eastern Social Sciences Congress,*12-13 March, Bulgaria.

Orhun, B.N. ve Meriç, S. (2019). Turizm işletmelerinde korku kültürü ve yönetimi. F. Alaeddinoğlu, S. Özer, S. Şahin ve H. A. Kalay (Ed.), *Turizm araştırmaları* içinde (s. 45-70). Paradigma Akademi.

Oruç, Ş. (2015). *Presenteizm ile örgütsel sessizlik arasındaki ilişki üzerine bir araştırma* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ögel, S. (2021). *Öğretmenlerin örgütsel sessizlik ve örgütsel sinizm düzeylerinin örgütsel vatandaşlık davranışları üzerindeki etkisi: Şırnak ili örneği* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Şırnak Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

Özdemir, L. ve Uğur, S.S. (2013). Çalışanların örgütsel ses ve sessizlik algılamalarının demografik nitelikler açısından değerlendirilmesi: kamu ve özel sektörde bir araştırma. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 27*(1), 257-281.

Özgen, I. ve Sürgevil, O. (2009). *Örgütsel sessizlik olgusu ve turizm işletmeleri açısından değerlendirilmesi*. MKM Yayıncılık.

Özturan, M. (2018). *Yöneticilerin duygusal zekâ düzeylerinin, yönetim tarzlar ve örgütsel yabancılaşma duyguları üzerindeki etkisinin incelenmesi* [Yayınlanmamış doktora tezi]. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Öztürk, U.C. (2015). Bağlantıda kalmak ya da kalmamak, işte tüm korku bu: internetsiz kalma korkusu ve örgütsel yansımaları. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 8*(37), 629-638.

Perlow, L.A. ve Williams, S. (2003) Is silence killing your company? *IEEE Engineering Management Review, 31*(4), 18-23.

Pinder, C.C. ve Harlos, K.P. (2001). Employee silence: quiescence and acquiescence as responses to perceived injustice. *Research in Personnel and Human Resources Management, 20,* 331-370.

Pozveh, A.Z. ve Karimi, F. (2016). The relationship between organizational climate and the organizational silence of administrative in education department. *International Education Studies, 9*(6), 120-129.

Pösteki, N. (2002). Korku duygusu ve korku geleneği, romandan filme erişilmez Kont Dracula. *Kocaeli Üniversitesi İletişim Fakültesi Araştırma Dergisi, 2,* 48-65.

Premaux, S.F. ve Bedian, A.G. (2003). Breaking the silence: the moderating of self-monitoring in predicting speaking up in the workplace. *Journal of Management Studies, 40*(6), 1537-1562.

Qureshi, M.A. ve Westi, S.A. (2014). survivor sickness syndrome: investigating the lasting impact on performance of survivors in the context of age and gender in private sector organizations of Pakistan. *International Journal of Human Resource Studies, 4*(3), 178-197.

Ravi, A. (2020). *Fear- false expectation appearing real.* Bangalore.

Rhee, J., Dedahanov, A. ve Lee, D. (2014). Relationships among power distance, collectivism, punishment, and acquiescent, defensive or prosocial silence. *Social Behavior and Personality, 42*(5), 705-720.

Sagar, S.S. ve Stoeber, J. (2009). Perfectionism, fear of failure, and responses to success and failure: the central role of fear of experiencing shame and embarrassment. *Journal of Sport and Exercise Psychology, 31*(5), 602-627.

Sarıkaya, M. (2013). *Karar verme süreçleri ve örgütsel sessizlik* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Schlosser, F. ve Zolin, R. (2012). Hearing voice and silence during stressful economic times. *Employee Relations, 34*(5), 555-573.

Seki, Ö. (2017). *İkna edici iletişim açısından korku çekiciliği kullanımı: Sağlık Bakanlığı tarafından yayınlanan kamu spotları örneği* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Konya Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Sincer, S. (2016). *Öğretim elemanlarının algılarına göre korku kültürü ile tükenmişlik arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Slade, M.R. (2008). *The adaptive natüre of organizational silence: A cybernetic exploration of the hidden factory* [Doctoral dissertation]. George Washington University.

Soybalı, H. H. ve Pelit, O. (2018). Örgütsel dışlanmanın işten ayrılma niyetine etkisi: Afyonkarahisar'daki beş yıldızlı otel işletmelerinde bir araştırma. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 20*(3), 225-249.

Svendsen, L. F. H. (2017). *Korkunun felsefesi* (Çev. M. Erşen). Redingot Kitap.

Şahin, M. ve Gülnar, B. (2016). İletişim korkusu ve internet kullanımı ilişkisi: Türkiye'deki üniversite öğrencileri arasında bir alan araştırması. *Selçuk İletişim, 9*(2), 5-26.

Şahin, H. ve Yalçın, B. (2017). Örgütsel sessizlik ve çalışanların performansları arasındaki ilişki: İzmir ili Çiğli ilçesi devlet ilkokullarına ilişkin bir araştırma. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 15*(3), 60-90.

Şahin, A. (2021). Örgüt kültürü ve iklimi. K. Yılmaz ve K. Demir (Ed.), *Eğitim yönetimi: kuram ve uygulama* (s. 291-333) içinde. Pegem Akademi.

Şehitoğlu, Y. (2010). Ö*rgütsel sessizlik örgütsel vatandaşlık davranışı ve algılanan çalışan performansı ilişkisi* [Yayınlanmamış doktora tezi]. Gebze İleri Teknoloji Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Tangirala, S. (2006). *Individual, group and leader on employee communication n high reliability contexts* [Doctoral disertation]. Purdue University.

Tangirala, S. ve Ramanujam, R. (2008). Employee silence on critical work issues: the cross level of procedural justice climate. *Personnel Psychology, 61,* 37-68.

Tayfun, A. ve Çatır, O. (2013). Örgütsel sessizlik ve çalışanların performansları arasındaki ilişki üzerine bir araştırma. *İşletme Araştırmaları Dergisi, 5*(3), 114-134.

Töremen, F. ve Çankaya, İ. (2008). Yönetimde etkili bir yaklaşım: duygu yönetimi. *Kuramsal Eğitim Bilim, 1*(1), 33-47.

Tudor, A. (2003). A (macro) sociology of fear? *The Sociological Review, 51*(2), 238-256.

Üçok, D. ve Torun, A. (2015). Örgütsel sessizliğin nedenleri üzerine nitel bir araştırma. *İş ve İnsan Dergisi, 2*(1), 27-37.

Ülker, F. ve Kanter, P. (2009). Örgütlerde sessizlik iklimi, iş gören sessizliği ve örgütsel bağlılık ilişkisine yönelik bir araştırma. *Aksaray Üniversitesi İİBF Dergisi, 1*(2), 124.

Ünüsan, Ç. (2006). *Negatif sosyal reklamlarda ikna edici mesaj stratejisi olarak korku çekiciliği kullanımı* [Yayınlanmamış doktora tezi]. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Vakola, M. ve Bouradas, D. (2005). Antecedents and consequences of organizational silence: an empirical investigation. *Employee Relations, 27*(5), 441-458.

Varol- Bilgin, K. (2021). *Okul müdürlerinin kindarlık davranışları ile öğretmenlerin sessizlik algıları arasındaki ilişki* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

Van Dyne, L. V., Ang, S. ve Botero, I. C. (2003). Conceptualizing employee silence and employee voice as multidimensional constructs. *Journal of Management Studies, 40*(6), 1359-1392.

Yaman, E. ve Güngör, H. (2013). Damgalama (stigma) ölçeğinin geliştirilmesi: geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Değerler Eğitimi Dergisi, 11*(25), 251-270.

Yaman, E. ve Ruçlar, K. (2014). Örgüt kültürünün yordayıcısı olarak üniversitelerde örgütsel sessizlik. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi,1,* 36-50.

Yanık, C. (2012). *Örgütsel sessizlik ile güven arasındaki ilişki ve eğitim örgütlerinde bir araştırma* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yeşilaydın, G. ve Bayın, G. (2015). Türkiye'de örgütsel sessizlik ile ilgili yapılan araştırmalara yönelik literatür incelemesi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 15*(4), 103-120.

Yıldız, Z. (2015). *Korku kültürü ile kent ilişkisi üzerine kuramsal tartışma* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Yukl, G. (2013). *Leadership in organizations* (8th Edition). Pearson Education Limited.

Yurdigül, A. (2014). *Televizyon ana haber bültenlerinde korku kültürünün inşası* [Yayınlanmamış doktora tezi]. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

BÖLÜM **13**

Örgütlerde İşyeri Düşmanlığı ve İşyeri Saldırganlığı

Başak ÇOŞKUN

1. Giriş

Örgütlü yaşam doğumdan ölüme kadar hayatımızın önemli bir bölümünü kaplamaktadır. Çalışan nüfusun büyük bir bölümü örgüt üyeleridir. Gündelik hayatta ise örgütler evden daha çok zaman geçirilen yerler; yöneticiler, iş arkadaşları veya astlar aile üyelerinden daha çok iletişim ve etkileşim kurulan insanlar olabilmektedir. Bir arada yaşamanın birçok olumlu yanı olmakla birlikte zaman zaman zorlayıcı da göz ardı edilmemelidir. Her ne kadar gündelik hayatımızdan farklı kural ve yaptırımları olsa da örgütlerde gündelik yaşamda, insan ilişkilerinde var olan olumlu veya olumsuz tutumlar ve davranışlar kaçınılmaz olarak gözlenmektedir. Kimi zaman da gündelik yaşamda var olmasa da örgüte has dinamiklerle ortaya çıkan tutumlarla ve davranışlarla karşılaşılabilir.

Özellikle uzun çalışma saatleri, iletişim kanallarının artması, evde çalışma pratikleri gibi sebeplerle gündelik hayatla iş hayatı arasındaki çizgiler silikleşebilmektedir. İç içe geçen alanlar, iş yerindeki değişkenler veya kişisel değişkenler; sebebi her ne olursa olsun işyeri profesyonel davranışlarının sürekli bir biçimde sergilenebileceği yerler olmayabilir. Nitekim Hulin'e (2002) göre birçok birey benliklerini örgütlerinde oluşturur ve bireysel, örgütsel veya toplumsal etkilerin sonucu olarak farklı davranışlar sergilerler.

Örgütlerin nitelikli insan gücüne muhtaç olduğu, insanlarınsa çoğu meslek kolunda örgütlü yaşamaya muhtaç olduğu kolaylıkla söylenebilir. Birçok açıdan örgütler sahip oldukları insan gücünün kalitesi kadar çıktılar üretebilmektedir. İnsan gücünün kalitesinin bir parçası ise karşılıklı iletişimin ve etkileşimin kalitesini de kapsar. Nitekim karşılıklı ilişkiler örgütlerde olup biteni – örgütün işleyişi, temel görevlerini ne düzeyde yerine getirdiği ve dış çevreye ne şekilde tepki

verdiğine dair – belirleyen kritik etmenlerdir (Rook 1992). Daha önce belirtildiği gibi bu ilişkiler yüzde yüz profesyonellik yansıtan bir doğada olmaktan zaman zaman uzaklaşabilir. Sosyal ilişkiler ve etkileşimler karmaşıktır; yoğun mutluluk ve hayal kırıklığı duygularını ortaya çıkarabilir (Rook, 1992). Örgütlerde insan ilişkilerinin önemine bir kere daha dikkat çeken bu bölümde işyerinde istenmedik davranışlar kategorisinde ele alınabilecek düşmanca davranışlar incelenmiş, bu tür davranışların olası sebepleri ve sonuçları alanyazının gösterdiği bulgularla ele alınmıştır. Bu çerçevede işyeri düşmanlığı kavramı istismarcı yönetim, işyerinde sapma davranışları, işyeri nezaketsizliği, sosyal baltalama kavramları için genel bir şemsiye görevi görmüş, işyeri saldırganlığıysa doğası ve etkisi gereği başka bir başlık altında ele alınmıştır. Söz konusu bölümden anlaşılacağı üzere bu davranışların tanımları, sebepleri ve sonuçları zaman zaman örtüşmektedir; sosyal bilimlerde birçok konuda olduğu gibi, bu oldukça doğal bir durumdur. Davranışların birbirinden ayrıldığı noktalar olmakla birlikte aralarına net bir çizgi çekebilmek oldukça zordur. Bu bölümde alanyazından yararlanılarak bu tutum ve davranışların kavramsal tanımları, sebepleri ve sonuçları hakkında genel bir resim sunulmaya çalışılmıştır.

2. İşyeri Düşmanlığı Kavramı

İşyerinde zararlı davranışlar oldukça geniş bir alanı kapsamaktadır; işyeri saldırganlığı (Greenberg ve Barling, 1999; Neuman ve Baron, 1997; Schat ve Kelloway, 2005), işyerinde sapma davranışları (Robinson ve Bennet, 1995), istismarcı yönetim (Zellars ve ark. 2002), sosyal baltalama ve ark., 2002), kişilerarası çatışma (Spratlen, 1995), yıldırma (Leymann, 1990), işyeri şiddeti (Barling, 1996), nezaketsizlik (Cortina ve ark., 2001), zorbalık (Einarsen ve ark., 2003), antisosyal iş davranışı (O'Leary ve ark., 2000), duygusal istismar (Keashly ve ark., 1997), mağduriyet (Aquino ve ark., 1999) bunlardan bir kısmını oluşturmaktadır ve alanyazında her geçen gün yeni kavramlar ortaya atılmaktadır (Selden, 2006). Bu kavramlardan her birini birbirinden ayıran temel özellikler olsa da tanımsal, kavramsal ve ölçüm benzerlikleri bulunmaktadır (Aquino ve Thau, 2009). Alanyazında örgütlerdeki kötü davranışları tanımlama çabası sonucu oluşmuş bu kavram bolluğunu eleştiren araştırmacılar bulunmaktadır (Hershcovis, 2011) ve Selden (2006) gibi bazı araştırmacılar farklı ele alınan kavramları bir araya getirerek yeni kavramlar üretme çabası sergilemişlerdir. İşyeri düşmanlığı da bu şekilde ortaya çıkmış bir kavramdır. İşyeri düşmanlığı ölçeğini geliştirirken de işyeri saldırganlığı, istismarcı yönetim, işyerinde sapma davranışları, sosyal baltalama, işyeri nezaketsizliği, adil kişilerarası ilişki algısı, olumsuz sosyal mübadele kavramları için geliştirilen ölçeklerden yararlanmıştır.

Kaynaklar

Aquino, K., Grover, S. L., Bradfield, M., & Allen, D. G. (1999). The of negative - vity, hierarchical status, and self-determination on workplace victimization. *Academy of Management Journal*, *42*(3), 260-272.

Aquino, K., & Thau, S. (2009). Workplace victimization: aggression from the target's perspective. *Annual Review of Psychology*, *60*(1), 717-741.

Alhasnawi, H. H., & Abbas, A. A. (2021). Narcissistic leadership and workplace deviance: a moderated mediation model of organizational aggression and workplace hostility. *Organizacija*, *54*(4), 334-349.

Alias, M., & Rasdi, R. M. (2015). Organizational predictors of workplace deviance among support *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, *172*, 126-133.

Alterman, T., Luckhaupt, S. E., Dahlhamer, J. M., Ward, B. W., & Calvert, G. M. (2013). Prevalence rates of work organization characteristics among workers in the US: data from the 2010 National Health Interview Survey. *American Journal of Industrial Medicine*, *56*(6), 647-659.

Anderson, C. A. & Bushman, B. J. (2002). Human aggression. *Psychology, 53*(1), 27-51.

Anderson, C. A., & Huesmann, L. R. (2003). Human aggression: a social cognitive view. In M. A. Hogg ve J. Cooper (Eds.), *The sage handbook of social psychology* (pp. 296-323). Sage.

Andersson, L. M., & Pearson, C. M. (1999). Tit for tat? the spiraling of incivility in the workplace. *Academy of Management Review, 24*, 452-472.

Andreoli, N., & Lefkowitz, J. (2009). Individual and organizational antecedents of misconduct in organizations. *Journal of Business Ethics*, *85*(3), 309-332.

Arnold, K. A., Dupré, K. E., Hershcovis, M. S., & Turner, N. (2011). Interpersonal targets and types of workplace aggression as a function of perpetrator sex. *Employee Responsibilities and Rights Journal, 23*(3), 163-170.

Aydın, İ. (2012). *Yönetsel, mesleki ve örgütsel etik* (5. Baskı). Pegem A Yayıncılık.

Bamberger, P. A., & Bacharach, S. B. (2006). Abusive supervision and subordinate problem drinking: taking resistance, stress and subordinate personality into account. *Human Relations*, *59*(6), 723-752.

Bandura, A. (1971). *Social learning theory.* General *LearningPress.*

Barling, J. (1996). The prediction, experience, and consequences of workplace violence. *Violence on the job: identifying risks and developing solutions*, 29-49.

Barnes, C. M., Lucianetti, L., Bhave, D. P., & Christian, M. S. (2015). "You wouldn't like me when I'm sleepy": leaders' sleep, daily abusive supervision, and work unit engagement. *Academy of Management Journal*, *58*(5), 1419-1437.

Baron, R. A., & Neuman, J. H. (1996). Workplace violence and workplace aggression: evidence on their relative frequency and potential causes. *Aggressive Behavior, 22*(3), 161-173.

Baron, R. A., & Neuman, J. H. (1998). Workplace aggression--the iceberg beneath the tip of workplace violence: evidence on its forms, frequency, and targets. *Public Administration Quarterly, 21*(4), 446-464.

Baron, R. A., Neuman, J. H., & Geddes, D. (1999). Social and personal determinants of workplace aggression: evidence for the impact of perceived injustice and the type A behavior pattern. *Aggressive Behavior, 25(*4), 281-296.

Bennett, R. J., Marasi, S., & Locklear, L. (2019). Workplace deviance. *Oxford research encyclopedia of business and management* (pp. 1-25). Oxford University Press.

Bennett, R. J., & Robinson, S. L. (2000). Development of a measure of workplace deviance. *Journal of Applied Psychology*, *85*(3), 349.

Berkowitz, L. (1993). Pain and aggression: some findings and implications. *Motivation and Emotion, 17*(3), 277-293.

Beugré, C. D. (2005). Reacting aggressively to injustice at work: a cognitive stage model. *Journal of Business and Psychology, 20*(2), 291-301.

Bies, R. J., Tripp, T. M., & Kramer, R. M. (1997). At the breaking point: cognitive and social dynamics of revenge in organizations. *RA Giacalone, 81*, 18-36.

Björkqvist, K. (1994). Sex in physical, verbal, and indirect aggression: a review of recent research. *Sex Roles, 30*(3), 177-188.

Björkqvist, K., Osterman, K., & Hielt-Back, M. (1994). Aggression among university employees. *Aggressive Behavior, 20*(3), 173-184.

Bond, M. H. (2004). Culture and aggression-from context to coercion. *Personality and Social Psychology Review, 8*(1), 62-78.

Bowling, N. A., Burns, G. N., Stewart, S. M., & Gruys, M. L. (2011). Conscientiousness and agreeableness as moderators of the relationship between neuroticism and counterproductive work behaviors: a constructive replication. *International Journal of Selection and Assessment*, *19*(3), 320-330.

Bunk, J. A., & Magley, V. J. (2013). The role of appraisals and emotions in understanding experiences of workplace incivility. *Journal of Occupational Health Psychology*, *18*(1), 87.

Burton, J. P., Hoobler, J. M., & Scheuer, M. L. (2012). Supervisor workplace stress and abusive supervision: the of exercise. *Journal of Business and Psychology*, *27*(3), 271-279.

Burton, J. P., Mitchell, T. R., ve Lee, T. W. (2005). The role of self-esteem and social in aggressive reactions to interactional injustice. *Journal of Business and Psychology, 20*(1), 131-170.

Bushman, B. J. (2017). Aggression and violence. In R. Biswas-Diener & E. Diener (Eds.), *Noba textbook series: psychology*. DEF publishers.

Carlson, D. S., Ferguson, M., Perrewé, P. L., & Whitten, D. (2011). The fallout from abusive supervision: an examination of subordinates and their partners. *Personnel Psychology*, *64*(4), 937-961.

Carter, S. L. (1998). *Civility: manners, morals and the etiquette of democracy.* Basic Books.

Carver, C. S., & Scheier, M. F. (1982). Control theory: a useful conceptual framework for personality–social, clinical, and health psychology. *Psychological Bulletin*, *92*(1).

Castille, C. M., Kuyumcu, D., & Bennett, R. J. (2017). Prevailing to the peers' detriment: organizational constraints motivate Machiavellians to undermine their peers. *Personaences*, *104*, 29-36.

B. (2003). Breaking the silence on white collar crime. *Risk Management, 50*, 8-9.

Cortina, L. M. (2008). Unseen injustice: incivility as modern discrimination in organizations. *Academy of Management Review*, *33*(1), 55-75.

Cortina, L. M., & Magley, V. J. (2009). Patterns and profiles of response to incivility in the workplace. *Journal of Occupational Health Psychology*, *14*(3), 272-288.

Cortina, L. M., Magley, V. J., Williams, J. H., & Langhout, R. D. (2001). Incivility in the workplace: incidence and impact. *Journal of Occupational Health Psychology*, *6*(1), 64-80.

Cropanzano, R., ve Mitchell, M. S. (2005). Social exchange theory: an interdisciplinary review. *Journal of Management*, *31*(6), 874-900.

Deery, S., Walsh, J., & Guest, D. (2011). Workplace aggression: the of harassment on job burnout and turnover intentions. *Work, Employment and Society, 25*(4), 742-759.

Dickmann, M., & Watson, A.H. (2017). "I might be shot at!" exploring the drivers to work in hostile environments using an intelligent careers perspective. *Journal of Global Mobility*, *5*(4), 348-373.

J. M., & Mehta, K. (2007). The relations of motivational traits with workplace deviance. *Journal of Applied Psychology*, *92*(4), 967-977.

Dietz, J., Robinson, S. L., Folger, R., Baron, R. A., & Schulz, M. (2003). The impact of community violence and an organization's

procedural justice climate on workplace aggression. *Academy of Management Journal, 46*(3), 317-326.

Dodge, K. A. (2006). Translational science in action: hostile attributional style and the development of aggressive behavior problems. *Development and Psychopathology, 18*(3), 791-814.

Dollard, J., Doob, L., Miller, N., Mowrer, O., & Sears, R. (1939). *Frustration and aggression.* Yale University Press.

Douglas, S. C., & Martinko, M. J. (2001). Exploring the role of individual in the prediction of workplace aggression. *Journal of Applied Psychology*, *86*(4), 547-563.

, M. K., Ganster, D. C., & Pagon, M. (2002). Social undermining in the workplace. *Academy of Management Journal*, *45*(2), 331-351.

, M. K., Scott, K. L., Shaw, J. D., Tepper, B. J., & Aquino, K. (2012). A social context model of envy and social undermining. *Academy of management Journal*, *55*(3), 643-666.

, M. K., Shaw, J. D., Scott, K. L., & Tepper, B. J. (2006). The moderating roles of self-esteem and neuroticism in the relationship between group and individual undermining behavior. *Journal of Applied Psychology*, *91*(5), 1066-1077.

Dugan, M. A. (2004). *Aggression.* http://www.beyondintractability.org/essay/aggression

Dunn, J. R., & Schweitzer, M.E. (2006). Green and mean: envy and social undermining in organizations. In Tenbrunsel, A. E. (Ed.), *Ethics in groups* (pp.177-197). Emerald Group Publishing Limited.

Einarsen, S., Hoel, H., Zapf, D., ve Cooper, C. (2003). The concept of bullying at work: The European tradition. In S. Einarsen, H. Hoel, D. Zapf ve C. Cooper (Eds.), *Bullying and emotional abuse in the workplace: international perspectives in research and practice* (pp. 1-30). Taylor & Francis.

Eissa, G., ve Wyland, R. (2016). Keeping up with the joneses: the role of envy, relationship and job performance in social undermining. *Journal of Leadership and Organizational Studies*, *23*(1), 55–65.

Eisenberger, R., Huntington, R., Hutchison, S., & Sowa, D. (1986). Perceived organizational support. *Journal of Applied psychology*, *71*(3), 500-507.

Eisenberger, R., Armeli, S., Rexwinkel, B., Lynch, P. D., ve Rhoades, L. (2001). Reciprocation of perceived organizational support. *Journal of Applied Psychology*, *86*(1), 42-51.

Elias, R. (1986). The politics of victimization: victims, victimology, and human rights. *OUP Catalogue*.

Estes, B., & Wang, J. (2008). Integrative literature review: Workplace incivility: impacts on individual and organizational performance. *Human Resource Development Review*, *7*(2), 218-240.

Farkas, S., ve Johnson, J. (2002). *Aggravating circumstances: a status report on rudeness in America*. Public Agenda.

Fast, N. J., ve Chen, S. (2009). When the boss feels inadequate: power, incompetence, and aggression. *Psychological Science*, *20*(11), 1406-1413.

Folger, R. (1987). Reformulating the preconditions of resentment: a referent cognitions model. In J. C. Masters & W. P. Smith (Eds.), *Social comparison, social justice, and relative deprivation: theoretical, empirical, and policy perspectives* (pp. 183–215). Lawrence Erlbaum Associates, Inc.

Folger, R., & Skarlicki, D. P. (1998). A popcorn model of workplace violence. In R.W. A. O'Leary-Kelly & J. M. Collins (Eds.), *Dysfunctional behavior in organizations: nonviolent dysfunctional behavior* (pp. 43-82). AI Press

Fox, S., & Spector, P. E. (1999). A model of work frustration–aggression. *Journal of Organizational Behavior*, *20*(6), 915-931.

Freud, S. (1922). The unconscious. *The Journal of Nervous and Mental Disease*, *56*(3), 291-294.

Gonthier, G. (2002). *Rude awakenings: overcoming the civility crisis in theworkplace*. Dearborn Trade.

Greenbaum, R. L., Mawritz, M. B., & Eissa, G. (2012). Bottom-line mentality as an antecedent of social undermining and the moderating roles of core self-evaluations and conscientiousness. *Journal of Applied Psychology*, *97*(2), 343-360.

Greenberg, J., & Alge, B. J. (1998). Aggressive reactions to workplace injustice. In R. W. A. O'Leary-Kelly &J. M. Collins (Eds.), *Dysfunctional behavior in organizations, Part A: violent and deviant behavior* (pp. 83–117). JAI Press.

Greenberg, L., ve Barling, J. (1999). Predicting employee aggression against coworkers, subordinates and supervisors: the roles of person behaviors and perceived workplace factors. *Journal of Organizational Behavior*, 20, 897-913.

Hareli, S., & Rafaeli, A. (2008). Emotion cycles: on the social of emotion in organizations. *Research in organizational behavior*, *28*, 35-59.

Hastings, S. E., & O'Neill, T. A. (2009). Predicting workplace deviance using broad versus narrow personality variables. *Personality ences*, *47*(4), 289-293.

Henle, C. A., Giacalone, R. A., & Jurkiewicz, C. L. (2005). The role of ethical ideology in workplace deviance. *Journal of Business Ethics*, *56*(3), 219-230.

Hepburn, C. G., & Enns, J. R. (2013). Social undermining and well-being: the role of communal orientation. *Journal of Managerial Psychology, 28*(4), 354-366

Hershcovis, M. S. (2011). "Incivility, social undermining, bullying… oh my!": A call to reconcile constructs within workplace aggression research. *Journal of Organizational Behavior*, *32*(3), 499-519.

Hershcovis, M. S., & Barling, J. (2010). Towards a multi-foci approach to workplace aggression: a meta-analytic review of outcomes from perpetrators. *Journal of Organizational Behavior*, *31*(1), 24-44.

Hoobler, J. M., & Brass, D. J. (2006). Abusive supervision and family undermining as displaced aggression. *Journal of Applied psychology*, *91*(5), 1125-1133.

Hornstein, H. A. (1996). *Brutal bosses and their prey*. Riverhead.

Huesmann, L. R. (1988). An information processing model for the development of aggression. *Aggressive Behavior, 14*, 13-24.

Hulin, C. L. (2002). Lessons from industrial and organizational psychology. In J. M. Brett & F. Drascow (Eds.), *The psychology of work* (pp. 19-38). Psychology Press.

Jawahar, I. M. (2002). A model of organizational justice and workplace aggression. *Journal of Management, 28*(6), 811-834.

Johnson, P. R., & Indvik, J. (2001). Rudeness at work: impulse over restraint. *Public Personnel Management, 30,* 457-466.

Jones, B. A. (2009). Minimizing method bias through programmatic research. *MIS Quarterly, 33*(3), 445-471

Kane, K., & Montgomery, K. (1998). A framework for understanding dysempowerment in organizations. *Human Resource Management, 37*, 263-276.

Keashly, L. (1997). Emotional abuse in the workplace: conceptual and empirical issues. *Journal of Emotional Abuse*, *1*(1), 85-117.

Keashly, L., Hunter, S., ve Harvey, S. (1997). Abusive interaction and role state stressors: relative impact on student residence assistant stress and work attitudes. *Work & Stress*, *11*(2), 175-185.

Kernan, M. C., Watson, S., Chen, F. F., & Kim, T. G. (2011). How cultural values the impact of abusive supervision on worker attitudes. *Cross Cultural Management: An International Journal*.

Khan, A. K., Moss, S., Quratulain, S., & Hameed, I. (2018). When and how subordinate performance leads to abusive supervision: a social dominance perspective. *Journal of Management*, *44*(7), 2801-2826.

Kidwell, R. E., & Valentine, S. R. (2009). Positive group context, work attitudes, and organizational misbehavior: The case of withholding job *Journal of Business Ethics*, *86*(1), 15-28.

Kiewitz, C., Restubog, S. L. D., Zagenczyk, T. J., Scott, K. D., Garcia, P. R. J. M., & Tang, R. L. (2012). Sins of the parents: self-control as a between supervisors' previous experience of family undermining and subordinates' perceptions of abusive supervision. *The Leadership Quarterly*, *23*(5), 869-882.

Kinney, T. A. (1994). An inductively derived typology of verbal aggression and its association to distress. *Human Communication Research*, *21*(2), 183-222.

Klaussner, S. (2014). Engulfed in the abyss: the emergence of abusive supervision as an escalating process of supervisor–subordinate interaction. *Human Relations*, *67*(3), 311-332.

Lazarus, R. S., & Folkman, S. (1984). *Stress, appraisal, and coping*. Springer publishing company.

LeBlanc, M. M., & Barling, J. (2004). Workplace aggression. *Current directions in psychological Science, 13*(1), 9-12.

Lewis, S. E., & Orford, J. (2005). Women's experiences of workplace bullying: Changes in social relationships. *Journal of Community & Applied Social Psychology*, *15*(1), 29-47.

Leymann, H. (1990). Mobbing and psychological terror at workplaces. *Violence and Victims*, *5*(2), 119-126.

Lian, H., Ferris, D. L., & Brown, D. J. (2012). Does taking the good with the bad make things worse? how abusive supervision and leader–member exchange interact to impact need satisfaction and organizational deviance. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, *117*(1), 41-52.

Lieberman, M. D., & Eisenberger, N. I. (2009). Pains and pleasures of social life. *Science*, *323*(5916), 890-891.

Lim, F., Bond, M. H., & Bond, M. K. (2005). Linking societal and psychological factors to homicide rates across nations. *Journal of Cross-Cultural Psychology, 36*(5), 515-536.

Lim, S., & Cortina, L. M. (2005). Interpersonal mistreatment in the workplace: the interface and impact of general incivility and sexual harassment. *Journal of Applied Psychology*, *90*(3), 483-496.

Lim, S., & Lee, A. (2011). Work and nonwork outcomes of workplace incivility: does family support help? *Journal of Occupational Health Psychology*, *16*(1), 95.

Lin, S. H. J., Ma, J., & Johnson, R. E. (2016). When ethical leader behavior breaks bad: how ethical leader behavior can turn abusive via ego depletion and moral licensing. *Journal of Applied Psychology*, *101*(6), 815-827.

Liu, D., Liao, H., & Loi, R. (2012). The dark side of leadership: a three-level investigation of the cascading of abusive supervision on employee creativity. *Academy of management journal*, *55*(5), 1187-1212.

Loeber, R., & Hay, D. (1997). Key issues in the development of aggression and violence from childhood to early adulthood. *Annual Review of Psychology, 48*(1), 371-410.

Lorenz, K. (1966). *On aggression.* Methuen & Co. Ltd.

Mackey, J. D., Frieder, R. E., Brees, J. R., & Martinko, M. J. (2017). Abusive supervision: a meta-analysis and empirical review. *Journal of Management*, *43*(6), 1940-1965.

Mackey, J. D., McAllister, C. P., Ellen III, B. P., & Carson, J. E. (2021). A meta-analysis of interpersonal and organizational workplace deviance research. *Journal of Management*, *47*(3), 597-622.

Martinko, M. J., Harvey, P., & Dasborough, M. T. (2011). Attribution theory in the organizational sciences: a case of unrealized potential. *Journal of Organizational Behavior*, *32*(1), 144-149.

Mawritz, M. B., Folger, R., & Latham, G. P. (2014). Supervisors' exceedingly goals and abusive supervision: the mediating of hindrance stress, anger, and anxiety. *Journal of Organizational Behavior*, *35*(3), 358-372.

McFerran, B., Aquino, K., & , M. (2010). How personality and moral identity relate to individuals' ethical ideology. *Business Ethics Quarterly*, *20*(1), 35-56.

Mitchell, M. S., & Ambrose, M. L. (2007). Abusive supervision and workplace deviance and the moderating of negative reciprocity beliefs. *Journal of Applied Psychology*, *92*(4), 1159.

Mitchell, M. S., Cropanzano, R. S., & Quisenberry, D. M. (2012). Social exchange theory, exchange resources, and interpersonal relationships: a modest resolution of theoretical *Handbook of social resource theory* (pp. 99-118). Springer.

Monnastes, S. (2010). *Perceived organizational support and counterproductive work behavior: how personality moderates the relationship* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. *San Jose State University.*

Morrison, E. W., & Robinson, S. L. (1997). When employees feel betrayed: a model of how psychological contract violation develops. *Academy of Management Review*, *22*(1), 226-256.

Nahapiet, J., & Ghoshal, S. (1998). Social capital, intellectual capital, and the organizational advantage. *Academy of Management Review*, *23*(2), 242-266.

Neuman, J. H., & Baron, R. A. (1997). Aggression in the workplace. In R. A. Ciacalone & J. Greenberg (Eds.), *Antisocial Behavior In Organizations* (s. 37-67). Sage Publications.

Neuman, J. H., & Baron, R. A. (2005). Aggression in the workplace: a social-psychological perspective. In S. Fox & P. E. Spector (Ed.), *Counterproductive work behavior: investigations of actors and targets* (pp. 13-40). American Psychological Association.

Nolfe, G., Petrella, C., Zontini, G., Uttieri, S., ve Nolfe, G. (2010). Association between bullying at work and mental disorders: gender in the Italian people. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, *45*(11), 1037-1041.

O'Leary-Kelly, A. M., , M. K., ve R. W. (2000). Construct confusion in the study of antisocial work behavior. *Research in Personnel and Human Resources Management*, *18*, 275-304.

O'Leary-Kelly, A. M., R. W., & Glew, D. J. (1996). Organization-motivated aggression: a research framework. *Academy of management review*, *21*(1), 225-253.

Pearson, C. M., Andersson, L. M., & Porath, C. L. (2000). Assessing and attacking workplace incivility. *Organizational Dynamics*, *29*, 123-137.

Pearson, C. M., ve Porath, C. L. (2005). On the nature of consequences, and remedies of workplace incivility: No time for "nice"? Think again. *Academy of Management Executive, 19*, 7-25.

Peek-Asa, C., Runyan, C. W., & Zwerling, C. (2001). The role of surveillance and evaluation research in the reduction of violence against workers. *American Journal of Preventive Medicine, 20*(2), 141-148.

Pletzer, J. L., Bentvelzen, M., Oostrom, J. K., & De Vries, R. E. (2019). A meta-analysis of the relations between personality and workplace deviance: big five versus HEXACO. *Journal of Vocational Behavior*, *112*, 369-383.

Putnam, R. (2000). *Bowling alone: the collapse and revival of American community.* Simon & Schuster.

Rai, S. (2002). Preventing workplace aggression and violence--A role for occupational therapy. *Work, 18*(1), 15-22.

Robinson, S. L. & Bennett, R. J. (1995). A typology of deviant workplace behaviors: a multidimensional scaling study. *Academy of Management Journal*, 38, 555-572.

Rook, K. C. (1992). Detrimental aspects of social relationships: Taking stock of an emerging literature. In H. Veil & U. Banmann (Eds.), *The meaning and measurement of social support* (pp. 157-169). Hemisphere.

Sabeen, Z., & Arshad, F. (2019). Social undermining in academia: experiences and - cts. *Journal of Applied Research in Higher Education*, *11*(4), 653-663.

Salmivalli, C. (2001). Feeling good about oneself, being bad to others? Remarks on self-esteem, hostility, and aggressive behavior. *Aggression and Violent Behavior*, *6*(4), 375-393.

Sârbescu, P., Sulea, C., & Moza, D. (2017). Supervisor undermining and driving errors in truck drivers: a moderated mediation model. *Transportation Research Part F: Traffic Psychology and Behaviour*, *45*, 122-130.

Schat, A. C., & Kelloway, E. K. (2005). Workplace aggression. In J. Barling, E. K. Kelloway & M. R. Frone (Eds.), *Handbook of work stress* (pp. 189-218). Sage Publications.

Schaubroeck, J., & Lam, S. S. (2004). Comparing lots before and after: promotion rejectees' invidious reactions to promotees. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, *94*(1), 33-47.

Schilpzand, P., De Pater, I. E., & Erez, A. (2016). Workplace incivility: a review of the literature and agenda for future research. *Journal of Organizational Behavior*, *37*, S57-S88.

Selden, M. P. (2006). *Workplace hostility: defining and measuring the occurrence of hostility in the workplace* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Kansas State University College of Arts and Sciences.

Selden, M. P., & Downey, R. G. (2012). Workplace hostility: defining and measuring the occurrence of hostility in the workforce. *Work*, *42*(1), 93-105.

Shoss, M. K., Eisenberger, R., Restubog, S. L. D., & Zagenczyk, T. J. (2013). Blaming the organization for abusive supervision: the roles of perceived organizational support and supervisor's organizational embodiment. *Journal of Applied Psychology*, *98*(1), 158-170.

Skarlicki, D. P., & Folger, R. (1997). Retaliation in the workplace: The roles of distributive, procedural, and interactional justice. *Journal of Applied Psychology*, *82*(3), 434-443.

Smith, R. H., & Kim, S. H. (2007). Comprehending envy. *Psychological Bulletin*, *133*(1), 46-64.

Spector, P. E., Fox, S., Penney, L. M., Bruursema, K., Goh, A., & Kessler, S. (2006). The dimensionality of counterproductivity: are all counterproductive behaviors created equal? *Journal of Vocational Behavior*, *68*(3), 446-460.

Spratlen, L. P. (1995). Interpersonal which includes mistreatment in a university workplace. *Violence and Victims*, *10*(4), 285-297.

Tedeschi, J. T., & Felson, R. B. (1994). *Violence, aggression, and coercive actions.* American Psychological Association.

Tepper, B. J. (2000). Consequences of abusive supervision. *Academy of Management Journal*, *43*(2), 178-190.

Tepper, B. J. (2007). Abusive supervision in work organizations: review, synthesis, and research agenda. *Journal of Management*, *33*(3), 261-289.

Tepper, B. J., Simon, L., & Park, H. M. (2017). Abusive supervision. *Annual Review of Organizational Psychology and Organizational Behavior*, *4*(1), 123-152.

Thau, S., Crossley, C., Bennett, R. J., & Sczesny, S. (2007). The relationship between trust, attachment, and antisocial work behaviors. *Human Relations*, *60*(8), 1155-1179.

Thau, S., & Mitchell, M. S. (2010). Self-gain or self-regulation impairment? tests of competing explanations of the supervisor abuse and employee deviance relationship through perceptions of distributive justice. *Journal of Applied Psychology*, *95*(6), 1009-1031.

Vance, C. M., Ensher, E. A., Hendricks, F. M., & Harris, C. (2004). Gender-based vicarious sensitivity to disempowering behavior in organizations: exploring an expanded concept of hostile working environment. *Employee Responsibilities and Rights Journal*, *16*(3), 135-147.

Vardi, Y. (2001). The of organizational and ethical climates on misconduct at work. *Journal of Business Ethics*, *29*(4), 325-337.

Vinokur, A. D., Price, R. H., & Caplan, R. D. (1996). Hard times and hurtfulpartners: how financial strain depression and relationship satisfaction of unemployed persons and their spouses. *Journal of Personality and Social Psychology*, *71*(1), 166.

Vinokur, A. D., & Van Ryn, M. (1993). Social support and undermining in close relationships: their independent on the mental health of unemployed persons. *Journal of Personality and Social Psychology*, *65*(2), 350-367.

Vogel, R. M., Mitchell, M. S., Tepper, B. J., Restubog, S. L., Hu, C., Hua, W., & Huang, J. C. (2015). A cross-cultural examination of subordinates' perceptions of and reactions to abusive supervision. *Journal of Organizational Behavior*, *36*(5), 720-745.

Wang, W., Mao, J., Wu, W., & Liu, J. (2012). Abusive supervision and workplace deviance: the mediating role of interactional justice and the moderating role of power distance. *Asia Pacific Journal of Human Resources*, *50*(1), 43-60.

Wheeler, A. R., Halbesleben, J. R., & Whitman, M. V. (2013). The interactive of abusive supervision and entitlement on emotional exhaustion and co-worker abuse. *Journal of Occupational and Organizational Psychology*, *86*(4), 477-496.

Wu, L. Z., Zhang, H., Chiu, R. K., Kwan, H. K., & He, X. (2014). Hostile attribution bias and negative reciprocity beliefs exacerbate incivility's on interpersonal deviance. *Journal of Business Ethics*, *120*(2), 189-199.

Xu, E., Huang, X., Lam, C. K., ve Miao, Q. (2012). Abusive supervision and work behaviors: the mediating role of LMX. *Journal of Organizational behavior*, *33*(4), 531-543.

Yamada, D. C. (2000). The phenomenon of "workplace bullying" and the need for status-blind hostile work environment protection. *Georgetown Law Journal, 88*, 475-537.

Yoo, J. (2013), The of social undermining on the service employee's customer-oriented boundary-spanning behavior, *Journal of Service Marketing, 27*(7), 539-550.

Yoo, J., & Frankwick, G. L. (2013). Exploring the impact of social undermining on salesperson deviance: an integrated model. *Journal of Personal Selling & Sales Management*, *33*(1), 79-90.

Zellars, K. L., Tepper, B. J., & , M. K. (2002). Abusive supervision and subordinates' organizational citizenship behavior. *Journal of Applied Psychology*, *87*(6), 1068-1076.

Zhang, Y., & Bednall, T. C. (2016). Antecedents of abusive supervision: a meta-analytic review. *Journal of Business Ethics*, *139*(3), 455-471.

BÖLÜM **14**

Örgütlerde Değişime Direnç ve Vazgeçme

Gül KADAN

1. Giriş

Günümüz teknoloji ve bilgi çağında başta insan olmak üzere, doğadaki tüm canlıların hayatında büyük yenilikler ortaya çıkmaktadır. Öyle ki her gün yeni bir doğa olayıyla karşılaşılmakta, bunun sonucunda hayatta kalabilmek için yeni duruma uyum sağlanması bir zorunluluk haline gelmektedir. Özellikle son yıllarda yaşanan orman yangınları, heyelanlar, depremler gibi doğal felaketler değişimi zorunlu kılmaktadır. Nitekim ağacın olmadığı bir alanda oksijene fazla oranda ihtiyacı olan bitkinin ya da hayvanın mevcut duruma yönelik organizmasını yapılandıramaması türünün tükenmesiyle sonuçlanmaktadır. Bunun gibi özellikle teknolojinin insan hayatına getirdiği her türlü yenilik sonucunda insan hayatı kolaylaşmakta ve farklı bir konuma gelmektedir. Örnek vermek gerekirse, eskiden evlerin temizliğinde kullanılan insan gücünün yerine getirilen teknolojik aletler verilebilir. Dolayısıyla ifade edilen tüm bu gelişmelerin yaşanabilmesi için değişim şarttır. Değişim en genel anlamıyla, yeniliklere ayak uydurmak olarak ifade edilebilmektedir. Her yeni buluş, yanında mutlaka değişimi de getirmektedir. Bu değişim her zaman istenen yönde olmayabilmektedir. Bir başka ifadeyle bir canlı için olumlu yönde olan bir değişim, bir başkası için olumsuz yönde gerçekleşebilmektedir. Yukarıda da ifade edildiği gibi teknoloji insanın hayatını kolaylaştırıp olumlu yönde bir değişim haline gelirken, teknolojinin getirdikleri doğaya zarar verebilmekte ve doğada yaşayan diğer canlılar açısından da olumsuz bir değişimi gösterir olmaktadır. Ancak değişim her şekilde tıpkı bir döngü gibi gerçekleşmektedir (Bookchin, 1996; Kellert, 2005; Maltaş, 2015; Sav, 2017; Tanilli, 1999; Tepe, 1999). Söz konusu örneklerde de görüldüğü gibi değişim, organizmanın dışından gelen etkilere yönelik uyum sağlama çabası olarak görülmektedir. Bu uyum sağlama çabası toplumda her zaman var olmakta ve her türlü yapıyı etkilemektedir. Bu yapılardan biri de örgütlerdir.

Örgüt, en genel anlamda belirli bir hedefi gerçekleştirmek için bir araya gelmiş organizasyon olarak ifade edilebilir. Her örgütün kendine yönelik belirlemiş olduğu bir amacı ve misyonu olmakla birlikte, genel anlamda örgütün amacının, toplumda var olmak, varlığını devam ettirebilmek olduğu söylenebilir. Bu noktada olaya örgütlerdeki değişim açısından yaklaşmak ise önemli bir gereklilik olarak görülmektedir (Güçlü ve Şehitoğlu, 2006; Koçel, 2018) . Nitekim tıpkı doğada olduğu gibi hiçbir örgüt bireysel olarak var olmamakta, mutlaka çevresinden etkilenmekte ve çevresini etkilemektedir. Bu nedenle örgütlerde değişim her zaman önemli bir konu haline de gelmektedir. Örgütsel değişim ise en genel anlamda örgütün beklentilerini yeniliklere uygun olarak tüm alt yapıları ile birlikte revize edebilmesi olarak tanımlanabilir (Çağlar, 2015; Genç, 2005; İraz ve Şimşek, 2004; Lawler ve Worley, 2006; Robins ve ark., 2011). Örgütsel değişimin başarılı olabilmesi için de ifade edilen tüm alt yapı sihirli bir kelimedir. Örgütün herhangi bir yapısında değişime korkuyla yaklaşmak, değişime direnç göstermeyle sonuçlanabilmektedir. Bunun da ötesinde değişimden vazgeçilmeye kadar giden bir yolu da aralayabilmektedir (Güney, 2007; Karabal, 2018). Böyle bir durum, gelişme ve ilerlemenin önünde yer alabilecek önemli engellerden birini oluşturmaktadır. Bu düşüncelerden yola çıkarak bu bölümde ilk olarak değişim ve örgütsel değişim kavramları ayrıntılı olarak ele alınarak açıklanacaktır. Bunun ardından örgütsel değişimin tam karşıtı olan değişime direnç ve vazgeçme kavramları ayrıntılarıyla ele alınarak incelenecektir. Bölümün sonunda ise örgütlerde değişimin gerçekleşebilmesi için neler yapılabileceğine yönelik önerilere yer verilecektir.

2. Değişim

Teknolojik gelişmeler ve ilerlemeler, günümüzde küreselleşmeyi en derin şekilde hem insanların, hem diğer yaşayan organizmaların hem de kurumların içlerinde hissetmeleriyle sonuçlanmıştır. Bu anlamda değişim her canlı organizmanın yapısında gerçekleşen bir süreç olarak ele alınmaktadır (Erdil ve Keskin, 2004; Kanter, 2011; Karabal, 2018). Bununla beraber değişime yönelik yapılan tanımlamalara bakıldığında farklı bilim insanlarının farklı tanımlamalarla değişim kavramını açıklamaya çalıştıkları görülmektedir. Türk Dil Kurumu (2022) değişimi, herhangi bir periyotta yer alan gelişmeler ve ilerlemeler olarak belirtmektedir. Bu tanıma ilave olarak alanyazında değişim bir düzeydeki değişimi başka bir düzeye getirme çabaları (Koçel, 2018), içinde bulunulan çevreye uyumda gösterilen çabalar bütünü (Vardar, 2001), başlangıç pozisyonundan genelde daha iyi farklı bir pozisyona geçilmesi (Peker, 1995; Prediscan ve Roiban, 2014) olarak tanımlamalar da bulunmaktadır. Aynı zamanda değişimi, herhangi bir şeyin sahip olduğu niteliklerde ve niceliklerde farklılaşma ve bu farklılaşmanın gözlenebilir biçimde

Kaynakça

Adair, J. (2005). Değişen dünyada liderlik. P. Ozaner (Ed.), *Kışkırtıcı liderlik: büyük liderlerden öğretiler* (s. 228) içinde. ALTEO Ltd. Şti.

Adeniji, C. G., Iyiola, O. O., Agboola, M. G., Akınbode, M., & Epetimehin, S. O. (2016). Employees' attitudes towards organizational change and its on employee commitment. *28th International Business Information Management Association Conference,* 9-10 November, Seville, Spain.

Akgün, A. E., Byrne, J. C., Lynn, G. S., & Keskin, H. (2007). Organizational unlearning as changes in beliefs and routines in organizations. *Journal of Organizational Change Management, 20*(6), 794-812.

Akgün, A. E., Lynn, G. S., & Byrne, J. C. (2006). Antecedents and consequences of unlearning in new product development team. *Journal of Product Innovation Management, 23*(1), 73-88.

Akintayo, D. I. (2010). A work family role conflict and organizational commitment among industrial workers in Nigeria. *Journal of Psychology and Counselling, 2*(1), 1-8.

Aksoy, İ. (2005). *İlköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin okulda değişim yönetiminin gerçekleştirilmesinde örgütsel iletişimin rolüne ilişkin algıları* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Aksu, A. A. (2000). Değişim mühendisliği uygulamalarında karşılaşılan dirençler ve yapılan hatalar. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 15*(2), 37-48.

Altındağ, E. ve Akgün, B. (2015). Örgütlerde ödüllendirmenin iş gören motivasyonu ve performansı üzerindeki etkisi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 12*(30), 281-297.

Altrichter, H. (2000). Introduction. In H. Altrichter ve J. Elliot (Eds.), *Images of educational change* (pp. 22-30). Open University Press.

Altunışık, S. (1996). Hizmet içi eğitim ve Türkiye'deki uygulama. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, 7*(7), 329-348.

Appannaiah, H. R., Reddy, P. N., & Kavitha, B. R. (2009). *Organizational behavior.* ProQuest Central.

Ardıç, K. ve Polatçı, S. (2009). Tükenmişlik sendromu ve madalyonun öbür yüzü: işle bütünleşme. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,* 32*,* 21-46.

Ataman, G. (2002). Yönetim ve organizasyonla ilgili tüm modalar benimsenmeli mi? *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 2*(3), 115-125.

Atila, M. (2003). *Örgütsel değişim ve küreselleşme: yönetim süreçlerine etkisi üzerine bir uygulama* [Yayınlanmamış doktora tezi]. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Atkinson, P. (2005). Managing resistance to change. *Management Services, 9,* 14-19.

Avey, J., Wernsing, T. S., Luthans, F. (2008). Can positive employees help positive organizational change? Impact of psychological capital and emotions on relevant attitude and behaviors. *The Journal of Applied Behavioral Science, 44*(1), 48-70.

Aydın, İ. (2014). *Kamu ve özel sektörde hizmet içi eğitim el kitabı* (2. Baskı). Pegem Yayınları.

Bakan, İ, Erşah, B. ve Büyükbeşe, T. (2013). Katılımcı karar verme ile çalışanların işe yönelik davranışları arasındaki ilişki: bir alan araştırması. *Sosyal Bilimler Dergisi, 6*(1), 107-129.

Balcı, A. (2005). *Açıklamalı eğitim yönetimi terimleri sözlüğü.* Tek Ağaç Basım.

Bartunek, J. M., & Moch, M. K. (1987). First-order, second-order, and third-order change and organization development interventions: a cognitive approach. *Journal of Applied Behavioral Science, 23*(4), 483-500.

Barutçugil, İ. (2004). *Stratejik insan kaynakları yönetimi.* Kariyer Yayınları.

Beer, M., & Nohria, N. (2014). Cracking the code of change. *Harvard Business Review, 78*(3), 133-141.

Beerel, A. (2009). *Leadership and change management.* Sage Publication.

Bingöl, D. (2016). *İnsan kaynakları yönetimi* (10. Baskı). Beta Yayınları.

Boohene, R., & Williams, A. A. (2012). Resistance to organizational change: a case study of Oti Yeboah complex. *Limited International Business and Management, 4*(1), 135-145.

Bookchin, M. (1996). *Toplumsal ekolojinin felsefesi* (Çev. R. G. Öğdül). Kabakçı Yayınevi.

Bovey, W. H., & Hede, A. (2001). Resistance to organizational change the role of cognitive and process. *Leadership & Organization Development Journal, 22*(8), 327-338.

Budak, G. ve Budak, G. (2006). Kriz ve kriz yönetimi. Ş. Şimşek ve S. Kıngır (Ed.), *Çağdaş yönetim araçlarından seçmeler* içinde (s. 225-231). Ankara.

Burke, W. W. (1994). Organization development as a process of change. In E. Schein ve H.R. Beckhard (Eds.), *Organization development a process of learning and changing* (pp. 51-55). Wesley Publishing.

Burnes, B., & Jackson, P. (2011). Success and failure in organizational change: an exploration of the role of values. *Journal of Change Management, 11*(2), 133-162.

Burnes, B., Bargal, D., & Lewin, K. (2017). 70 years on. *Journal of Change Management, 17*(2), 91-100.

Caldwell, R. (2012). Systems thinking organizational change and agency: a practice theory critique of senge's learning organization. *Journal of Change Management, 12*(2), 1-20.

Cameron, E., & Green, M. (2004). *Making sense of change management: a complete guide to the modelsi tools and techniques of organizational change.* Kogan Page.

Carnall, C.A. (1992). *MBA futures meaning MBAs in the 1990s.* The Macmillan Press.

Caruth, D., Middlebrook, B., & Rachel, F. (1985). Overcoming resistance to change. *Sam Advanced Management Journal, 50*(3), 23-27.

Cegerra, N. J., Cepeda, C. G., & Jimenez, J. D. (2010). Linking unlearning with innovation through organizational memory and technology. *Journal of Knowledge Management, 8*(1), 1-10.

Cepeda, C. G., Carrion, J. G., Cegerra, N. J. ve Jimenez, J. D. (2012). The of absorptive capacity on innovativeness: context and information systems capability as catalysts. *British Journal of Management, 23*(1), 110-129.

Chance, P. L., & Chance, E.W. (2002). *Introduction to educational leadership and organizational leadership.* Eye On Education.

Chiang, C. (2009). Perceived organizational change in the hotel industry: an implication of change- schema. *International Journal of Hospitality Management, 29*(1), 157-167.

Cici- Karaboğa, E. N. (2018). *Yönetim bilişim sistemleri kullanımı açısından kurumsal değişime direnç algılamalarının iç müşteri memnuniyeti üzerine etkisi:* ü*niversite hastaneleri üzerinde bir araştırma* [Yayınlanmamış doktora tezi]. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Coetsee, L. (1999). From resistance to commitment. *Public Administration Quarterly, 23*(2), 204-222.

Conner, D. R. (1992). *Managing at the speed of change.* Random House.

Çağlar, İ. (2015). *Bireysel, örgütsel ve toplumsal düzeyde değişim ve değişim yönetimi.* Nobel Yayınları.

Çakar, T. ve Serdar, M. (2002). Kalite yönetim sistemleri. *SAU Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 6*(2), 87-91.

Çalışkan, A. (2007). *Organizasyonel değişim yönetimi ve Azerbaycan Türk Cumhuriyeti'ndeki Türk menşeli işletmelerde bir uygulama* [Yayınlanmamış doktora tezi]. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çalışkan, A. (2019). Değişime direnç: bir ölçek uyarlama çalışması. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 24*(2), 237-252.

Çetin, C. (2008). *Yöneticilerin liderlik stilleri, değişim yönetimi ve ekip çalışması arasındaki ilişkinin çok yönlü olarak değerlendirilmesi.* İTO Yayınları.

Dalkıran, M. (2018). *Değişim yönetimi bakımından incelenen 4+4+4 eğitim sisteminin öğretmenlerin iş motivasyonu ile ilişkisi (Ba-*

lıkesir ili örneği) [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Demir, Ö. (2003). *Türkiye için etkin bir devlet oluşturma imkânı.* Nobel Yayınları.

Dent, E. B. ve Goldberg, S.G. (1999). Challenging resistance to change. *The Journal of Applied Behavioral Science, 35*(1), 25-41.

Diefenbach, T. (2007). The managerialistic ideology of organisational change management. *Journal of Organizational Change Movement, 20*(1), 126-144.

Dilden, B. D. (2010). *Değişim yönetimi bağlamında ast üst ilişkisi: Adana TEİAŞ örneği.* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Dinçer, Ö. (2008). *Örgüt geliştirme: teori, uygulama ve teknikleri.* Alfa Yayınları.

Doğan, S. ve Hatipoğlu, C. (2009). Küçük ve orta boy işletmelerde vizyon açıklamasının işletmenin performansına ilişkin bir araştırma. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 23*(2), 81-99.

Dursun, E. (2007). *Örgütsel değişim ve değişim karşısında bireysel direnç* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

El-Farra, M. M., & Badawi, M. B. (2012). Employee attitudes toward organizational change in the coastal municipalities water utility in the Gaza Strip. *Euromed Journal of Business, 7*(2). 161-184.

Erdil, O. ve Keskin, H. (2004). Örgütsel değişim sürecinin özellikleri enformasyon sisteminin etkililiği, iş değişimlerini uygulama etkinliği, rekabet stratejileri ve işletme performansı arasındaki ilişkiler. *Yönetim, 47,* 3-14.

Erdoğan, İ. (2002). *Eğitimde değişim yönetimi* (5. Baskı). Pegem Yayınları.

Eren, E. (1998). *İşletme örgütleri açısından yönetim psikolojisi.* Aktif Büro Yayınları.

Eren, E. (2012). *Örgütsel davranış ve yönetim psikolojisi* (13. Baskı). Beta Yayıncılık.

Erkenekli, M. (2001). Rol kavramı ve örgütsel rol modeli. *Kara Harp Okulu Bilim Dergisi, 11*(1), 43-57.

Fuller, J. B., Wallenstein, J. K., Raman, M., & Chalendar, A. D. (2019). Future positive- How companies can top into employee optimism to navigate tomorrow's workplace. *American Enterprise Institute for Republic Policy Research.* https://policycommons.net/artifacts/1296378/future-positive-how-companies-can-top-into-employee-optimism-to-navigate-tomorrow-workplace/1899627/on22Jul.2022.

Furst, S. A., & Cable, D. M. (2008). Employee resistance to organizational change: managerial tactics and leader-member exchange. *Journal of Applied Psychology, 93*(2), 453-462.

Garvin, D.A. (1993). Building a learning organization *Harvard Business Review, 71*(4), 78-91.

Genç, N. (2005). *Yönetim ve organizasyon* (5. Baskı). Seçkin Yayınları.

Genç, N. (2007). *Meslek yüksekokulları için yönetim ve organizasyon* (3. Baskı). Seçkin Yayıncılık.

Greenwood, R., & Hinnings, C. R. (1996). Understanding radical organizational change: bridging together the old and the new institutionalism. *Academy of Management Review, 21*(4), 1022-1054.

R. W., & Moorhead, G. (2013). *Organizational behavior: managing people and organizations.* Cengage Learning.

Goldstein, J. (1998). A far from equilibrium systems approach to resistance to change. *Organizational Dynamics, 17*(2), 16-26.

Güçlü, N. ve Şehitoğlu, E. T. (2006). Örgütsel değişim yönetimi. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi, 13,* 240-254.

Güleç, U. T. (2020). Örgütsel değişim ve değişime direnç üzerine teorik bir inceleme. *Academic Review of Humanities and Social Sciences, 3*(2), 373-402.

Güney, S. (2007). *Yönetim ve organizasyon.* Nobel Yayınları.

Harvey, T. R., & Broyles, E. A. (2010). *Resistance to change, a guide to harnessing its positive power.* Rowman & Littlefield Education.

Hatch, M. J. (1997). *Organization theory modern, symbolic, and postmodern perspectives.* Oxford University Press.

Helvacı, M. A. (2010). *Eğitim örgütlerinde değişim yönetimi.* Nobel Yayıncılık.

Henderson, G. M. (2002). Transformative learning as a condition for transformational change in organizations. *Human Resource Development Review, 1*(2), 186-214.

Hiatt, J. M., & Creasey, T. J. (2012). *Change management: the people side of change.* Prosci Learning Center.

Hitt, M. A., Black, S. J., & Porter, L.W. (2009). *Management.* Prentice Hall.

Iqbal, M. I, Susanto, S., & Sutoro, M. (2019). Functionalization of E-Court system in eradicating judical corruption at the level of administrative management. *Journal Dinamika Hukum, 19*(2), 370-388.

İraz, R. ve Şimşek, G. (2004). Örgütsel değişimin gerçekleştirilmesinde liderliğin rolü: transformasyonel liderlik incelemesi. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 4*(7), 99-117.

İzgören, A. Ş. (2019). *Geleceği yönetmek* (5. Baskı). Elma Yayınları.

Jones, D. J., & Recardo, R. J. (2013). *Leading and implementing business change management.* Routledge.

Karabal, C. (2018). Değişime direnç, örgütsel hafıza ve vazgeçme arasındaki ilişkiler. *Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1*(2), 6-24.

Kanter, R. M. (2011). How great companies think . *Harvard Business Review, 11,* 66-78.

Keenan, J. P. (2002). Whistleblowing: a study of managerial *Employee Responsibilities and Rights, 14*(1), 17-32.

Kellert, R. S. (2005). *Building for life.* Island Press.

Kerman, U. ve Öztop, S. (2014). Örgütsel değişim sürecinde kamu çalışanlarının algısını etkileyen uygulamalar. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 19*(2), 21-38.

Kesici, E. F. (2017). *Örgütsel değişimin değerlendirilmesinde postmodern epistemolojinin önemi* [Yayınlanmamış doktora tezi]. Yaşar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Kılıç, M. (2010). Stratejik yönetim sürecinde değerler, vizyon ve misyon kavramları arasındaki ilişki. *Sosyoekonomi, 2*(1), 81-98.

Kiefer, T. (2005). Feeling bad: antecedents and consequences of negative emotions in ongoing change. *Journal of Organizational Behavior, 26*(8), 875-897.

Kocabaş, F. (2005). Değişime uyum sürecinde iç ve dış örgütsel iletişim çabalarının entegrasyonu gerekliliği. *Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 7*(13), 247-252.

Koç, Z. (2014). *Örgütsel değişim, değişim yönetimi ve örgütsel davranışlar üzerine örnek bir uygulama* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Koçel, T. (2018). *İşletme yöneticiliği* (17. Baskı). Beta Yayınları.

Kotter, J. P. (2012). *Leading change.* Harvard Business Review Press.

Kotter, J. P., & Schlesinger, L. A. (2013). Choosing strategies for change. *Harward Business Review,* 8, 1-11.

Kozak, M. A. ve Güçlü, H. (2003). Turizm işletmelerinde değişim yönetimi üzerine kavramsal bir inceleme. *Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi, 5*(1), https://dergipark.org.tr/tr/pub/isguc/issue/25512/269039

Kozak, M. A. ve Genç, V. (2014). Değişim sürecinde ortaya çıkan direnci önlemede duyguların yönetiminin önemi: hizmet işletmeleri açısından bakış. *Optimum Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi, 1*(2), 81-92.

Kurşunluoğlu, A. ve Tanrıöğen, A. (2006). İlköğretim okulu öğretmenlerinin örgütsel değişmeye ilişkin tutumları. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 20*(20), 13-22.

Latif, H. ve Muslu, Ş. (2015). Türk işletmelerinde vizyon ve misyon kavramlarında anlam karmaşası. *İ.Ü İşletme Fakültesi İşletme*

İktisadı Enstitüsü Yönetim Dergisi, 1(78), 12-32.

Lawler, E. E., & Warley, G. G. (2006). *Built to change.* Jossey Bass.

Lewin, K. (1951). *Field theory in social science.* Harper and Row.

Liegman, A.A. (2015). *An interconnected perspective of organizational change cynicism (OCC)* [Dissertation doctoral thesis]. California Trident University Institute.

Maltaş, A. (2015). Ekoloji ekseninde insan-doğa ilişkisi ve özne sorunu. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 17*(29), 1-8.

Marques, J.F. (2007). Unlearning: the hardest lesson of all. *Performance Improvement, 46*(1), 5-6.

Meriç, S. (2019). *Değişime direnç: olumsuz boyutlarıyla örgütsel davranış.* Eğitim Yayınevi.

Mirze, S. K. ve Ülgen, H. (2013). *İşletmelerde stratejik yönetim* (2. Baskı). Beta Yayınları.

Nair, S.J. (2009). *Mumbai.* Global Media.

Niğdelioğlu, N. (2007). *Örgütsel değişim yönetimi ve seramik sektöründe uygulaması* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Dumlupınar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Oreg, S. (2006). Personality, context and resistence to organizational change. *European Journal of Work and Organizational Psychology, 15*(1), 73-101.

Oreg, S., Vakola, M., & Armenakis, A. (2011). Change recipients' reactions to organizational change: a 60- year review of quantitative studies. *The Journal of Applied Behavioral Science, 47*(4), 461-524.

Özden, V. (2000). *Eğitimde yeni liderler* (3. Baskı). Pegem Akademi.

Özkalp, E. ve Sabuncuoğlu, Z. (1995). *Örgütlerde davranış.* Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Özkan, Y. (2004). İşletmelerde değişime direnme ve çözüm yöntemlerinin incelenmesi. *İş, Güç Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi, 6*(1), 14-20.

Öztop, S. (2014). Kurumsal aidiyet bilincinin çalışanların örgütsel değişim algısı üzerinde etkisi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 19*(1), 299-316.

Peker, Ö. (1995). *Yönetimi geliştirmenin sürekliliği.* Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları.

Peker, Ö. ve Aytürk, N. (2000). *Etkili yönetim becerileri.* Yargı Yayınevi.

Prediscan, M., & Raiban, R.N. (2014). The main forces driving change in the Romanian SME's. *Procedia Social and Behavioral Sciences, 124,* 236-245.

Rechardo, R.F. (1995). Overcomig resistance to change. *National Productivity Review, 14*(2), 5-12.

Robins, S. P., DeCenzo, D. A., & Coulter, M. (2011). *Fundamentals of management.* Upper Sadle River.

Rollinson, D. (2008). *Organisational behavior and analysis: an integrated approach.* Pearson Education.

Sabuncuoğlu, Z. ve Tüz, M. (1998). *Örgütsel psikoloji* (3. Baskı). Alfa Yayınları.

Saruhan, N. (2013). The of trust in organization and psychological capital during change process. *Journal of Business, Economics and Finance, 2*(3), 13-35.

Sav, S. (2017). *Etik bir problem olarak ikincil doğa: çevre* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Medeniyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Saylı, H. (2002). Ö*rgütsel değişimde psikolojik sözleşme ihlalleri ve bir uygulama örneği* [Yayınlanmamış doktora tezi]. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Schein, E. H. (1995). Kurt Lewin's change theory in the field and in the classroom: notes toward a model of managed learning. *Systems Practice, 9*(1), 1-31.

Schermerhorn, J. R., Hunt, G. J., & Obsom, R. N. M. (2010). *Organizational behavior.* John Wiley & Sons.

Seçkin, Z., Demirel, Y. ve Özçınar, M. F. (2016). Örgütsel değişim sürecinin algılanmasına yönelik betimsel bir araştırma. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 8*(1), 125-134.

Serinkan, C., Kaymakçı, K., Arat, G. ve Avcık, C. (2013). An empirical study on intraprenurship: in a service sector in Turkey. *Procedia Social and Behavioral Sciences,* 89, 715-719.

Smither, R. D., Houston, J. M., & McIntire, S. A. (1996). *Organization development strategies for changing environments.* Harper Collins College Publishers.

Şahin, F. (2019). *Örgütsel değişim ve stres yönetimi arasındaki ilişki: akademisyenler üzerine bir araştırma* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Şaylan, G. (2002). *Postmodernizm* (2. Baskı). İmge Yayınları.

Şimşek, M. Ş. (1999). *Yönetim ve organizasyon.* Nobel Yayınları.

Şimşek, M. Ş. ve Akın, B. (2003). *Teknoloji yönetimi ve örgütsel değişim.* Çizgi Kitabevi.

Tabancalı, E. (2012). Örgütsel değişme. C. Elma ve K. Demir (Ed.), *Yönetimde çağdaş yaklaşımlar, uygulamalar ve sorunlar* (s. 351) içinde. Anı Yayıncılık.

Tanilli, S. (1999). Çevre, teknik ve felsefe. *Felsefelagos,* 6, 35-39.

Taşdan, M. (2008). İş yaşamı niteliği çalışmaları. *Verimlilik Dergisi,* 1, 127-151.

Taşlıyan, M. ve Karayılan, D. (2011). Organizasyonlarda değişim ve yönetimi. İ. Bakan (Ed.), *Çağdaş yönetim yaklaşımları ilkeler, kavramlar ve yaklaşımlar* (s. 253-269) içinde. Beta Yayınları.

Tekin, M. ve Güleş, H. K. (2007). *Değişim çağında teknoloji yönetmek* (4. Baskı). Gazi Kitabevi.

Tepe, H. (1999). Çevre etiği: toprak etiği mi yoksa insan etiği mi? *Felsefelogos,* 6, 41-56.

Tetik, S. (2008). *Değişim yönetiminde dönüştürücü liderin rolü* [Yayınlanmamış doktora tezi]. Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Tichy, N. M. (1984). *Management strategic change: technical, political and cultural dynamics.* A Wiley Interscience Publication.

Tokat, B. (2012). *Örgütlerde değişim ve değişim yönetimi.* Seçkin Yayıncılık.

Tunçer, P. (2013a). Değişim yönetimi sürecinde değişime direnme. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 32*(1), 1-34.

Tunçer, P. (2013b). Değişim yönetimi. *International Journal of Social Science, 6*(2), 891-915.

Tüfekçi, A. (2006). *Başarılı bir örgütsel değişimin gerçekleştirilmesinde dönüştürücü liderliğin rolü* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Türk Dil Kurumu (2022). *Güncel Türkçe sözlük.* https://sozluk.gov.tr.

Tüz, M. V. (2004). *Değişim ve kaos ortamında işletme davranışı.* Alfa Akademi Yayınları.

Uluğ, F. (1998). Eğitim sisteminde değişime yapısal uyum sorunları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, 14*(14), 153-166.

Ünal, A. (2014). Örgütsel öğrenme mekanizmalarının okullarda kullanılması konusunda öğretmen görüşleri. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 35*(1), 19-32.

Vardar, A. (2001). *Bireysel ve kurumsal değişimde yeniden yapılanma stratejileri.* Kariyer Yayıncılık.

Yazıcı, H. J. (2001). The role of communication in organizational change: an empirical investigation. *Information Management, 39*(7), 540-555.

Yeniçeri, Ö. (2002). *Örgütsel değişmenin yönetimi.* Nobel Yayınları.

Yeşil, A. (2018). Örgütlerde değişimin önemi ve değişim yönetimi üzerine kavramsal bir değerlendirme. *Uluslararası Akademik Yönetim Bilimleri Dergisi, 4*(5), 307-323.

Yılmaz, D. ve Kılıçoğlu, G. (2013). Resistance to change and ways of reducing resistance in educational organizations. *European Journal of Research on Education, 1*(1), 14-21.

BÖLÜM **15**

ÖRGÜTLERDE MOBBİNG

Rıdvan KÜÇÜKALİ

1. Giriş

Örgütlerin oluşmasında etkili olan, onları geleceğe taşıyan ve onun aklını temsil eden en önemli unsur insandır. İnsanlar zamanlarının büyük bir kısmını içinde yer aldıkları örgüt içerisinde geçirirler. Bireylerin görev yaptıkları zaman diliminde örgütün işleyişini sağlayan ast ve üst ilişkisi içerisinde oldukları insanlar da vardır. Bu durum bazen bireylerin birbirlerini olumsuz anlamda etkilemelerine neden olmaktadır. Böylece iş görenler stres, çaresizlik ve ümitsizlik gibi birtakım olumsuz karmaşık duyguların etkisi altında kalmaktadırlar. Hatta bu etkileri örgüt dışında var olan günlük hayatlarına bile taşıdıkları olmaktadır. Bu olumsuz etkileşimin en önemli sebeplerinden birisi mobbingdir (psikolojik yıldırma). Örgütlerde görülen mobbing davranışları örgüt içerisinde yer alan bireyleri olumsuz anlamda etkilemekte onların moral ve motivasyonunu, iş tatminini ve performansını düşürmektedir. Böylece bu olumsuzluklardan örgütler de nasibini almaktadır. Söz konusu durum sadece bireyleri değil onun içerisinde yer aldığı örgütleri de olumsuz anlamda etkilemektedir. Bu çalışmada örgüt içerisinde yer alan çalışanların mobbing tarzı bir eyleme maruz kaldıklarında bireysel ve örgütsel bağlamda söz konusu eylemde nasıl ve ne derece etkilendiklerini ortaya koymak

.

2. Kavramsal Olarak Mobbing

Her geçen gün karşımıza farklı şekillerde çıkan mobbing kavramının yıldırma temeli üzerinde psikolojik bir şiddet özelliğine sahip olduğunu bilmek gerekir. Mobbing Latinceden türetilmiş bir kavramdır. “Mobile vulgus” kelimelerinden türemiş “kararsız kalabalık” anlamına gelmektedir. “Mob” kelimesi, İngilizce’de

yasa dışı şiddet gösteren, sistemsiz kalabalık ya da çete anlamına gelmektedir. "Mobbing" kelimesi ise "Mob" kökünün İngilizce formudur ve psikolojik baskı, ablukaya alma, taciz etme, rahatsızlık verme manasına gelmektedir (Asri, 2019).

Mobbing, insanlara uygulandığında onlara huzursuzluk vermekte ve insanları mutsuzluğa sevk etmektedir. Pek çok tanımının yapılması mümkün olan mobbing kavramı ilk kez 19. yüzyıl başlarında biyologlar tarafından yuvalarını korumak için saldırganın etrafında uçan kuşların davranışlarını betimlemek amacıyla kullanılan İngilizce bir terimdir. Kavramın daha sonra 1960'larda, hayvan davranışlarını inceleyen sosyal psikolog Konrad Lorenz tarafından küçük hayvan gruplarının daha güçlü ve yalnız bir hayvana toplu şekilde hücum ederek hayvanı uzaklaştırması veya aynı kuluçkadan çıkan kuşlar arasında yaşanan ve diğer kuşların aralarındaki en zayıf kuşu yiyecekten ve sudan uzak tutarak dışlaması, iyice güçsüz bir hale getirmesi ve en sonunda da fiziksel saldırılarla öldürerek grubun dışına atması durumunu ifade etmek amacıyla kullanıldığı görülmektedir (Leymann, 1996). Yani bu kavram ilk zamanlar hayvanlar arasındaki davranışların açıklanması için dışlama, tek ama güçlü olanı birlikte uzaklaştırma anlamında kullanılmıştır.

Şiddet kavramıyla birlikte ele alınan mobbing kavramını Lorenz'den sonra İsveçli Doktor Peter Paul Heinemann (1972), çocukların ders zamanı birbirleriyle olan iletişimlerinden yola çıkarak insan davranışlarına uyarlamış, bir grup çocuğun yalnız bir çocuğa tavır alıp zarar vermesini tanımlamak için kullanmıştır (Akt. Leymann, 1996). Seksenlerin başında ise Leymann çocukların arasındaki ilişkilerden yola çıkarak kavramı iş hayatına adapte etmiştir. Leymann ve Gustavsson'un 1983 sonbaharında kısa bir bilimsel rapor olarak yazdıkları ve 1984 başlarında "İş Hayatında Güvenlik ve Sağlık" konulu seminerde sundukları raporla birlikte mobbing kavram bilimsel olarak ele alınmış ve artık iş hayatında kullanılmaya başlamıştır (Leymann, 1996).

2.1. Mobbing Özellikleri

Mobbing eyleminin tanımlanması için bu eylemin belli özelliklere sahip olması gerekmektedir. Mobbingin özelliklerini ortaya koymak aynı zamanda her eylemi mobbing olarak adlandırmak gibi yanlış bir tutuma sahip olmanın önüne geçmenin yoludur. Bu yüzden alanyazında yapılan çalışmalar incelendiğinde mobbingin önemli özelliklerini şu şekilde açıklamak mümkündür (Öz, 2010):

- Mobbing davranışlarının belirli bir süre ve sıklıkta tekrar etmesi,
- Mağdur ile saldırgan arasında güç dengesizliğinin olması,
- İstenmeyen olumsuz davranışların uygulanması gerekir.

Kaynakça

Arsan, T. (2008). *İşyerinde psikolojik taciz olgusu (tacizcilerin kişilik özellikleri üzerine bir çalışma)* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Asri, E. (2019). *Mobbing ve* örgütsel bağlılık ilişkisi: Pamukkale Ü*niversitesi akademisyenlerine yönelik bir araştırma* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi] , Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Atalay, İ. (2010). *Mobbing'in örgütsel bağlılık üzerindeki etkisi: kamu sektöründe bir örnek* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Atılım Üniversitesi Sosyal Enstitüsü.

Atıcı Türkeli, H. (2015). *Mobbing ve mobbingin örgütsel bağlılığa etkisi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Beşoğul, Ç. (2014). *Öğretmenlerin mobbinge maruz kalma düzeyleri ile örgütsel bağlılıkları arasındaki ilişki: Kocaeli ili* Gölcük *ilçesi örneği* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çögenli, M. Z. (2010). *Üniversitelerde psikolojik şiddet (mobbing) maruziyeti ve akademik personel üzerine bir uygulama* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Davenport, N., Schwartz, D. R. ve Elliott, G. P. (2003). *Mobbing, işyerinde duygusal taciz* [Çev. O. C. Önertoy]. Sistem Yayıncılık.

Ermumcu, S. (2011). *İş yerinde psikolojik taciz* [Doktora tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Keskin, Ö. (2015). *Yıldırmanın (mobbing) örgütsel bağlılık ve kişi-iş uyumu üzerindeki etkisi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi].Türk Hava Kurumu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Koç, M. ve Urasoğlu Bulut, H. (2009). Ortaöğretim öğretmenlerinde mobbing: cinsiyet, yaş ve lise türü değişkenleri açısından incelenmesi. *International Online Journal of Edicational Sciences, 1*(1), 64-80.

Leymann, H. (1996). The content and development of mobbing at work. *European Journal of Work and Organizational Psychology, 5*(2), 165-184.

Öz, Ş. (2010). *Öğretmenlerin iş yerinde yıldırma (mobbing) algıları* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Özdemir, D. (2015). *İşçinin haklı fesih sebebi olarak mobbing üzerine bir değerlendirme* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Tetik, S. (2010). Mobbing kavramı: birey ve örgütler açısından önemi. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, *18*(12), 81-89.

Tınaz, P. (2006). "İş Yerinde Psikolojik Taciz (Mobbing)", *Çalışma ve Toplum Dergisi,* Cilt: IV/11, 13-28.

Tigrel, E.Y., & O. Kokalan, (2009). Academic mobbing in Turkey. *World Academy of Science, Engineering and Technology International Journal of Social, Behavioral, Educational, Economic, Business and Industrial Engineering*, *3*(7), 1473-1481.

Zikic, S., Paunkovic, J., & Cvetkovic, A. (2013). The organizational structure the occurrence of mobbing. *Advances in Fiscal, Political And Law Science*, 5, 232-236.

EĞİTİMDE PROJE HAZIRLAMA

Editör
Doç. Dr. Dilşat PEKER ÜNAL

...Geleceğin Fikirleri...

EĞİTİMDE PROJE HAZIRLAMA

Editör: Dilşat PEKER ÜNAL

Yazarlar:
Dilşat PEKER ÜNAL - Hatice ÇİLSALAR SAGNAK - Koray KASAPOĞLU - Berkay KILIÇ

ISBN: 978-625-99269-7-1

Copyright © Vizetek

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi'ne aittir. Vizetek Yayıncılık'ın izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Sayın okuyucularımız, bandrolsüz yayınları satın almamanızı diliyoruz.

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

Yayın Koordinatörü: Ferit RESULOĞULLARI

Kapak Tasarımı & Mizanpaj: Sadık HANGÜL

1. Baskı: Ankara|Eylül, 2019

2. Baskı: Ankara|Ekim, 2021

3. Baskı: Ankara|Eylül, 2023 (Genişletilmiş)

vizetek

Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA

Tel.: (0312) 482 00 11

Web: www.vizetek.com.tr

E-mail: vizetekyayincilik@gmail.com

Yayıncı Sertifika No: 41575

Baskı: Bizim Dijital Matbaa

Ostim, Serhad Mah. Uzay Çağı Cad. 1128. Sk. No:6, Yenimahalle/Ankara

Tel: 444 9 296

Matbaa Sertifika No: 41356

EĞİTİMDE PROJE HAZIRLAMA

Editör

Doç. Dr. Dilşat PEKER ÜNAL

Yazarlar

Doç. Dr. Dilşat PEKER ÜNAL

Dr. Öğr. Üyesi Hatice ÇİLSALAR SAGNAK

Doç. Dr. Koray KASAPOĞLU

Arş. Gör. Berkay KILIÇ

vizetek

ÖN SÖZ

Eğitim sürecinde insan, hem girdiyi hem de ürünü oluşturduğu için en önemli ögedir. İnsanın gelişimini ve modern dünyaya uyumunu sağlamak eğitim sürecinin en temel amaçlarındandır. Bu amaca ulaşmak için eğitimde değişimi ve gelişimi amaçlayan projeler hazırlanmakta ve uygulanmaktadır. Öğretmenler, öğretmen adayları, eğitim yöneticileri, profesyonel gelişim uzmanları, akademisyenler, öğrenciler, vb. eğitim sürecindeki paydaşlar ve eğitime yönelik çalışmalar yapmayı amaçlayan kişilerin başvurduğu ilk yol, proje hazırlamaktır.

2018 yılında Yüksek Öğretim Kurulu tarafından güncellenen yeni öğretmen yetiştirme lisans programları kapsamında yer alan proje hazırlama dersi öğretmen adaylarının ve eğitimcilerin sahip olması gereken yaratıcılık, analitik düşünme, aktif katılım gibi becerilerin gelişmesini ve kullanılmasını da sağlayacaktır. Eğitimde proje hazırlama ve uygulama sürecine odaklanan bu kitap; proje kavramı ve türleri, öğretim programları ve proje tabanlı öğrenme, okullarda proje programları (TÜBİTAK, AB ve diğerleri), proje için konu seçimi, literatür taraması, projede mantıksal çerçeve, projenin planlanması ve yönetimi, projede bilimsel yöntemin uygulanması, proje raporu hazırlanması, geliştirme ve sonuçlandırma, proje değerlendirme ve iyi örneklerin incelenmesi, proje sunumları, poster ve broşür tasarlama teknikleri ile ilgili ayrıntılı bilgi ve uygulama örnekleri ile proje sürecinde gerekli olan becerilerin gelişimini desteklemektedir.

Eğitim alanında proje yürütücülerine yol gösterici nitelikte, açık ve anlaşılır bir dille uzman yazarlar tarafından hazırlanan bu kitap, eğitim projeleri tasarlama, uygulama, değerlendirme konularında bütün eğitimcilerin, öğretmen adaylarının ve eğitim alanında yeniliği destekleyen herkesin faydalanmasını amaçlamaktadır. Kitap ile ilgili görüş ve önerilerinizi yazarlar ile paylaşmanız, kitabın gelişimine katkı sağlayacaktır. Proje hazırlama konusuna yapacağınız katkılar için teşekkür ederiz.

Kitabın içeriğinde yer alan görsellerin temininde katkı sağlayan ve poster örneklerinin kullanımına izin veren Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü'ne, tasarımlarının kitapta yer almasına izin veren Mert Demir'e, kitabın tasarımı ve yayına hazırlanmasında özenli çalışmalarını esirgemeyen Vizetek Yayıncılık çalışanlarına teşekkür ederiz.

Doç. Dr. Dilşat PEKER ÜNAL
Dr. Öğr. Üyesi Hatice ÇİLSALAR SAGNAK
Doç. Dr. Koray KASAPOĞLU
Ağustos 2019

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ V

BÖLÜM 1: PROJE KAVRAMI VE PROJE TÜRLERİ 1
PROJE KAVRAMINA GENEL BAKIŞ 2
EĞİTİMDE PROJE KAVRAMI 4
PROJE TÜRLERİ 6
Kaynakça 13

BÖLÜM 2: ÖĞRETİM PROGRAMLARI VE PROJE TABANLI ÖĞRENME 15
PROJE TABANLI ÖĞRENME 17
PTÖ uygulama basamakları 19
Kaynakça 24

BÖLÜM 3: OKULLARDA PROJE PROGRAMLARI 25
TÜBİTAK Proje Destekleri 25
KALKINMA AJANSLARI Eğitime Destek Programları 30
GAP Eğitim Projeleri Destekleri 30
TANAP Projesi Destekleri 31
AVRUPA BİRLİĞİ Hibe Programları 31
KATILIM ÖNCESİ MALİ YARDIM ARACI (IPA) Destekleri 35
Kaynakça 36

BÖLÜM 4: PROJE İÇİN KONU SEÇİMİ 37
Kaynakça 44

BÖLÜM 5: LİTERATÜR TARAMASI 45
Kaynak Türleri 46
Literatür Taramasının Aşamaları 47
Araştırma Probleminin Mümkün Olduğunca Açık Bir Biçimde Tanımlanması ... 47
İlgili İkincil Kaynakların Taranması 47
Bir ya da İki Genel Kaynağın Seçilmesi ve İncelenmesi 49
Araştırma Problemi ile İlgili Arama Terimlerinin
(Anahtar Sözcüklerin) Formüle Edilmesi 51
İlgili Birincil Kaynaklara Ulaşmak İçin Genel Kaynakların Taranması 51
Taranan Literatürün Raporlanması 55
Kaynakça 56

BÖLÜM 6: **PROJEDE MANTIKSAL ÇERÇEVE** **57**
Projenin Mantıksal Çerçevesi **58**
Analiz süreci **59**
Sorun analizi ***60***
Paydaş analizi ***61***
Hedef analizi ***63***
Strateji analizi ***63***
Planlama süreci **64**
Mantıksal çerçeve matrisinin (MÇM) hazırlanması ***64***
Faaliyet planının hazırlanması ***70***
Bütçenin hazırlanması ***71***
Kaynakça **73**

BÖLÜM 7: **PROJENİN PLANLANMASI VE YÖNETİMİ** **75**
Bütünlük yönetimi ***77***
Kapsam yönetimi ***76***
Zaman yönetimi ***76***
Maliyet yönetimi ***77***
Kalite yönetimi ***77***
İnsan kaynakları yönetimi ***77***
İletişim yönetimi ***77***
Risk yönetimi ***78***
Tedarik yönetimi ***78***
Projeyi başlatma süreci ***79***
Projeyi planlama süreci ***79***
Projeyi yürütme süreci ***84***
Projeyi izleme ve kontrol etme süreci ***84***
Projeyi kapatma süreci ***85***
Kaynakça **90**

BÖLÜM 8: **PROJEDE BİLİMSEL YÖNTEMİN UYGULANMASI** **91**
Araştırma Probleminin/Proje Konusunun Belirlenmesi **92**
Literatürün Taranması **92**
Araştırma Amacının Belirlenmesi **93**
Verilerin Toplanması **93**
Verilerin Analizi ve Yorumlanması **91**
Araştırmanın Raporlanması ve Değerlendirilmesi **94**
Araştırma ya da proje raporunun hazırlanması ***94***
Araştırma ya da proje raporunun sunumu ***97***

BÖLÜM 9: **PROJE RAPORU HAZIRLAMA, GELİŞTİRME VE SONUÇLANDIRMA..99**
Raporun Yapısı 100
Başlık sayfası 92
Özet 92
İçindekiler listesi 92
Giriş 103
Literatür taraması 103
Yöntem/Metot 104
Bulgular 104
Sonuçlar ve öneriler 105
Kaynakça 105
Ekler 106
Raporun Genel Sunumu 106
Kaynakça 110
Ek-1: Rapor Özeti Örneği 111

BÖLÜM 10: **PROJE DEĞERLENDİRME VE İYİ ÖRNEKLERİN İNCELENMESİ.... 113**
Proje Değerlendirme 113
Değerlendirme türleri 114
Biçimlendirici değerlendirme 114
Düzey belirleyici değerlendirme 114
İyi Örneklerin İncelenmesi 116
Kaynakça 120

BÖLÜM 11: **PROJE SUNUMLARI 121**
Proje Sonuçlarının Duyurulması 121
Proje sonuçların duyurma yolları 122
Proje Sunumu 123
Sunumu hazırlama 125
Sunumu yapma 126
Uygulama, uygulama, uygulama 126
Sunuma erken gelmek 126
Zamanında bitirmek 127
Sorular için hazır olmak 127
Önemli konulara odaklanmak 127
Aşırıcılıktan uzak durmak 127
Slaytlardan önce içeriğe odaklanmak 127
Asla yetişmek için hızlı konuşmamak 127
Son derece farklı olmak 127
Bir demo gösterisine hazırlıklı olmak 128
Uygun giyinmek 128
Rahatsız edici sözlerden kaçınmak 128

Seyirci siz değilsiniz *128*
Belli noktalarda durmak *128*
Metinden çok sözcüklerini öne çıkarmak *128*
'Hayali' özelliklere dikkat etmek *129*
Soru ve cevaplara değer vermek *129*
Takım ruhunu göstermek *129*
Soru cevap **129**
Kaynakça **131**

BÖLÜM 12: **POSTER VE BROŞÜR TASARLAMA TEKNİKLERİ** **133**
Poster Tasarlama Teknikleri **133**
Poster türleri **134**
Tanıtıcı posterler *134*
Akademik posterler *137*
Broşür Tasarlama Teknikleri **139**
Broşür tasarımına hazırlık **140**
Broşür hazırlanması **141**
Broşürün basımı **144**
Kaynakça **145**

TÜBİTAK–2209-A ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİ ARAŞTIRMA PROJELERİ DESTEĞİ PROGRAMI (ARAŞTIRMA ÖNERİSİ FORMU) **147**

ÖZEL GEREKSİNİMLİ BİREYLERE YÖNELİK KAPSAYICI TOPLUM UYGULAMALARI DESTEKLEME PROGRAMI (PROJE ÖNERİ FORMU) **155**

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Kum Saatini Andıran Literatür Taraması....42
Şekil 2. Google Akademik Arama Sonuçları....46
Şekil 3. YÖK Ulusal Tez Merkezi Web Sayfası....47
Şekil 4. Proje Süreci/Döngüsü....53
Şekil 5. Sorun Ağacı....56
Şekil 6. Hedef Ağacı....59
Şekil 7. Mantıksal Çerçeve Matrisi....61
Şekil 8. İyi MÇM Tasarımı İçin Kontrol Listesi....65
Şekil 9. Proje Yönetim Süreçleri Arasındaki İlişki....71
Şekil 10. Örnek Gantt Şeması....76
Şekil 11. Örnek PERT Diyagramıp....77
Şekil 12. Örnek CPM Diyagramı....79
Şekil 13. Proje Başarısı ile MÇM Arasındaki İlişki....84
Şekil 14. Araştırma Süreci Döngüsü....88
Şekil 15. Bağımsız ve Bağımlı Değişkenler Arasındaki İlişki....91
Şekil 16. Proje Tasarlama, Uygulama ve Değerlendirme Döngüsü....109
Şekil 17. Etkili poster örnekleri....130
Şekil 18. Poster Örnekleri....131
Şekil 19. Tanıtıcı Poster Örneği....132
Şekil 20. Poster Tasarım Örneği....134
Şekil 21. A2 Boyutunda Çift Yönlü Broşür Örneği....136
Şekil 22. Katlamalı Broşür Örneği....138

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. MÇM Yaklaşımının Avantaj ve Dezavantajları 54
Tablo 2. Mantıksal Çerçeve Yaklaşımının Aşamaları 55
Tablo 3. Kritik Yol Hesaplama.....78
Tablo 4. Proje Yönetimi Süreçleri ile Projede Yönetilmesi Gereken Alanlar Arasındaki İlişkiler 82
Tablo 5. Araştırma ya da Proje Raporunun Bölümleri.....90
Tablo 6. Proje Değerlendirme Elementleri 114

BÖLÜM 1

PROJE KAVRAMI VE PROJE TÜRLERİ

Doç. Dr. Dilşat PEKER ÜNAL

Türk eğitim sisteminin temelini oluşturan yapılandırmacı yaklaşımda; öğrencilerin sahip oldukları bilgi, beceri ve tutumlardan yola çıkarak içeriği içselleştirmeleri, olaylara çoklu bakış açısı ile bakmaları, gerçek yaşam durumlarından yararlanarak yeni öğrenme bağlantıları kurmaları, birincil ve çok çeşitli veri kaynaklarına ulaşmaları, öğrenmenin sorumluluğunu almaları bununla birlikte öğretmen ve öğrencilerin öğrenme sürecinde birlikte ilerlemeleri, öğretmenin yol gösterici, rehber, sorularla ipuçları vermeye çalışan bir rolde olması, içeriğin gerçek yaşam durumları üzerinden kazandırılması, değerlendirmenin öğrenme boyunca gerçekleşmesi beklenmektedir. Bu yapı geleneksel yaklaşımdan, diğer bir ifade ile öğretmenin bilgi aktarıcısı ve otorite, öğrencinin kendisine aktarılan bilgileri öğrenmekle yükümlü olduğu, içeriğin öğretmenden öğrenciye doğru tek yönlü aktarılmasına dayanan, öğrenmenin sadece sonuçlarının değerlendirildiği yapıdan oldukça farklıdır. Geleneksel yaklaşımda öğretmen sahip olduğu bilgiyi sunuş stratejisine uygun olarak anlatım, soru-cevap gibi tekniklerle işlerken, sınıfta bilgi kaynağı iken, yapılandırmacı yaklaşımda öğrencilerin daha aktif olması, bilgiyi keşfetmesi, keşif sürecinde yeni sorular sorup yanıt araması, grup çalışması yapması, ulaştığı bulguları paylaşması, gerekiyorsa yeniden sorular sorup yanıt araması beklenmektedir.

Yapılandırmacılığın uygulanmasını sağlayacak senaryo tabanlı öğrenme, probleme dayalı öğrenme, öykü tabanlı öğrenme gibi pek çok model bulunmaktadır. Bu modellerin ortak noktası öğrenmenin merkezine öğrencilerin ilgisini çekecek, kazanımlarla ilişkili bir problemin, projenin, güncel sorunun, senaryonun, öykünün yerleştirilmesi, öğrencinin bu problemi çözmek, projeyi hayata geçirmek için yapması gerekenleri belirlemesi, oluşturması, bu süreçte hem kazanımın gerektirdiği bilgileri hem de iletişim kurma, bilgisayar okur-yazarlığı,

Kaynakça

Albayrak, B. (2005). Proje Yönetimi. Nobel Yayın Dağıtım. Ankara.

Coşkun, M. (2004). Coğrafya Öğretiminde Proje Yaklaşımı. Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Cilt 5, Sayı 2, 99-107.

Dede, Y. ve Yaman, S. (2003). Fen Ve Matematik Eğitiminde Proje Çalışmalarının Yeri, Önemi Ve Değerlendirilmesi. Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Cilt 23. Sayı 1. (2003). 117-132.

EPA(2000). What we need is….. A cominity Education Project. An Eight Step Guide to Running a Community Education Project. Environment Protection Authority. Web: www.epa.nsw.gov.au.

Fleming, D.S. (2000). A Teacher's Guide to Project-Based Learning. Web: eric.ed.gov/fulltext/ED469734.pdf

Korkmaz, H. ve Kaptan, F. (2001). Fen Eğitiminde Proje Tabanlı Öğrenme Yaklaşımının İlköğretim Öğrencilerinin Akademik Başarı, Akademik Benlik Kavramı ve Çalışma Sürelerine Etkisi. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 22: 91-97.

Larmer, J ve Mergendoller, J.R. (2010) Seven Essentials for Project Based Learning. Educational Leadership. 68 (1) web: ascd.org.

Luecke, R. (2009). Proje yönetimi. Harvard Business School Press. İş Bankası Kültür yayınları: İstanbul.

Öncül, R. (2000). Eğitim ve Eğitim Bilimleri Sözlüğü. MEB Yayınları: İstanbul.

Saracaloğlu, A.S., Özyılmaz Akamca, G. ve Yeşildere, S. (2006). İlköğretimde Proje Tabanlı Öğrenmenin Yeri. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi. 2006-Cilt 4, Sayı 3. SS.241-260

Tabuk, M. (2009). Proje Tabanlı Öğrenmede Çoklu Zeka Yaklaşımının Matematik Öğrenme Başarısına Etkisi. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.

Tekir, Gökrem. (2006). Proje Yönetimi. Kavramları-Metodolojisi ve Uygulamaları. İstanbul Kurumsal Gelişim. Çağlayan Kitabevi. İstanbul.

Thomas, J. W. (2000). A Review of Research on Project Based Learning the Autodesk Foundation. www.autodesk.com/foundation. Web: www.asec.purdue.edu.

BÖLÜM 2

ÖĞRETİM PROGRAMLARI VE PROJE TABANLI ÖĞRENME

Doç. Dr. Dilşat PEKER ÜNAL

Bir eğitim programı; amaç, içerik, öğrenme yaşantıları ve değerlendirme olarak dört ögeden oluşmaktadır. Bu ögelerden amaç kapsamında eğitim programına katılan bireylerin "niçin?" öğrenmeleri gerektiği belirlenmektedir. Eğitim sisteminin temel felsefesinden ve uzak amaçlarından yararlanılarak programın amaçları oluşturulmakta, öğrencilerin bu amaçlara ulaşmaları için programın diğer ögeleri düzenlenmektedir. Eğitim programının içerik ögesinde öğrencilerin "ne?" öğrenmeleri gerektiği sıralanmakta, belirlenen amaçlara ulaşılmasını sağlayacak olgular, kavram ve ilkeler bir araya getirilerek bilgi paketleri oluşturulmaktadır. Program kapsamında oluşturulan bu bilgi paketlerinin öğrencilere "nasıl?" kazandırılacağının belirlenmesi programın öğrenme-öğretme yaşantılarını oluşturmaktadır. Belirlenen içeriğin hangi etkinliklerle, hangi öğrenme yaşantıları ile öğrencilere kazandırılacağı programın eğitim durumları ya da diğer bir ifade ile öğrenme-öğretme yaşantıları ögesi ile belirlenmektedir. Programın değerlendirme ögesinde ise belirlenen amaçlara, hazırlanan içeriklerle, uygulanan öğrenme yaşantıları ile ulaşılma durumu ölçülmekte ve ölçme sonucu değerlendirilmektedir. Öğrencilerin amaçlara "ne kadar?" ulaştığı ortaya konmaktadır. Proje tabanlı öğretim uygulamasında bu dört öge planlamada temel alınmalıdır. Bu kapsamda proje tabanlı öğretim uygulamasında;

-Amaçların öğrenciyi merkeze alan bir yaklaşımla oluşturulması, kazanım ifadelerinin öğrenciyi özne olarak kabul etmesi gerekmektedir. Amaçlarda sadece bilgi kazanımı değil, analiz, sentez, uygulama ve değerlendirme yapma gibi üst düzey düşünme becerilerini, yaratıcılık, problem çözme, eleştirel düşünme, iletişim, iş birliği, bilgi-medya-bilgi ve iletişim teknolojileri okur-yazarlığı, yaşam ve meslek becerileri, girişimcilik ve öz-yönelim, sosyal beceriler, üretkenlik ve sorumluluk, liderlik becerileri gibi 21. yy becerilerinin kazanılmasını sağlayacak

Kaynakça

Balemen, N. (2016). Proje Tabanlı Öğrenme Yaklaşımının Fen Eğitimindeki Etkililiği: Meta Analiz Çalışması. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.

Blumenfeld, P.C., Soloway, E., Marx, R. W, Krajcik, S.J., Guzdial, M ve Palinscar, A. (2011). Motivating Project-Based Learning: Sustaining the Doing, Supporting the Learning. Educational Psychologist. Vol.26, 1991.3-4.

Fleming, D.S. (2000). A Teacher's Guide to Project-Based Learning. Web: eric.ed.gov/fulltext/ED469734.pdf

Knoll, M. (1997). The Project method: Its vocational education origin and international development. Journal of Industrial Teacher Education, 34(3). 15 şubat 2014 tarihinde http://scholar.lib.vt.edu/ejournals/JITE/v34n3/Knoll.html sayfasından erişilmiştir.

Korkmaz, H. ve Kaptan, F. (2001). Fen Eğitiminde Proje Tabanlı Öğrenme Yaklaşımının İlköğretim Öğrencilerinin Akademik Başarı, Akademik Benlik Kavramı ve Çalışma Sürelerine Etkisi. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 22: 91-97.

Krajcik, J., S. ve Blumenfeld, P. C. (2006). Project-Based Learning. The Cambridge Handbook of The Learning Sciences. R. Keith Sawyer (Ed). Cambridge University Press

Öncül, R. (2000). Eğitim ve Eğitim Bilimleri Sözlüğü. MEB Yayınları: İstanbul.

Pecore, J. L. (2015). From Kilpatrick's Project Method to Project-Based Learning. International Handbook Of Progressive Education, 155-171.

Saban, A (2000), Öğrenme Öğretme Süreci. Ankara: Nobel Yayınları.

Tabuk, M. (2009). Proje Tabanlı Öğrenmede Çoklu Zeka Yaklaşımının Matematik Öğrenme Başarısına Etkisi. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.

Tobias, E.S., Campell, M. R., Greco, P. (2015). Bringing Curriculum to Life. Enacting Project-Based Learning in Music Programs. Music Educators Journal, v102 n2 p39-47 Dec 2015. 9 pp.

Thomas, J. W. (2000). A Review of Research on Project Based Learning the Autodesk Foundation. www.autodesk.com/foundation. Web: www.asec.purdue.edu.

BÖLÜM 3

OKULLARDA PROJE PROGRAMLARI

Doç. Dr. Dilşat PEKER ÜNAL

Ülkemizde TÜBİTAK (Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu), Kalkınma Ajansları ve çeşitli sivil toplum kuruluşları tarafından milli bütçemizden ayrılan kaynaklarla proje destekleri sağlanmaktadır. Bunlara ek olarak çeşitli bakanlıklar da görev alanlarına giren konulardaki projeleri desteklemektedir. Avrupa Birliği aday ülkesi olmamız nedeniyle H2020, COSME, Erasmus+ ve IPA gibi çerçeve programlardan sağlanan desteklerle de proje çalışmaları yürütülmektedir (Çolakoğlu, 2019). Bu bölümde proje desteği veren kuruluşların tanıtımları yapılacak, proje destekleri hakkında bilgi verilecektir.

TÜBİTAK Proje Destekleri

"Toplumumuzun yaşam kalitesinin artmasına ve ülkemizin sürdürülebilir gelişmesine hizmet eden, bilim ve teknoloji alanlarında yenilikçi, yönlendirici, katılımcı ve paylaşımcı bir kurum olma vizyonunu benimseyen TÜBİTAK, akademik ve endüstriyel araştırma geliştirme çalışmalarını ve yenilikleri desteklemek, ulusal öncelikler doğrultusunda araştırma-teknoloji-geliştirme çalışması yürüten Ar-Ge enstitülerini işletme işlevlerinin yanı sıra, ülkemizin bilim ve teknoloji politikalarını belirlemekte ve toplumun her kesiminde bu farkındalığı artırmak üzere kitaplar ve dergiler yayınlamaktadır. Bilim insanlarının yurt içi ve yurt dışı akademik faaliyetleri burs ve ödüller ile desteklenmekte, özendirilmekte, üniversitelerimizin, kamu kurumlarımızın ve sanayimizin projeleri fonlanarak, ülkemizin rekabet gücünün artırılması ." cümleleri ile kendisini tanıtan TÜBİTAK'ın proje destekleri; Akademik, Sanayi, Kamu, Girişimcilik, Bilimsel Ekinlik, Bilim ve Toplum başlıklarında sıralanmıştır. Her bir proje destek programının hedef kitlesine, başvuru takvimine, başvuru kılavuzlarına, tanıtım sunumlarına www.tubitak.gov.tr adresinden ulaşılabilmektedir.

Kaynakça

Aydoğmuş, M. (2013). Öğretmen algısına göre Comenius Projelerinin amacına uygun gerçekleşme düzeyinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Necmettin Erba

Bozdemir, E. (2018). TUBİTAK Bilim Fuarlarında Yapılan Çalışmaların Öğrenciler Üzerindeki Etkililiğinin Değerlendirilmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Çanakkale.

Çolakoğlu, M.H. (2019). Eğitim Projeleri Hazırlama ve Uygulama Rehberi. Nobel Akademik Yayıncılık. Ankara.

GAP. T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı GAP Bölgesel Kalkınma İdaresi Başkanlığı. Web: http://www.gap.gov.tr/sosyal-projeler-sayfa-56.html adresinden 3 Ağustos 2019'da alınmıştır.

Güney Marmara Kalkınma Ajansı. Web: https://www.gmka.gov.tr/ adresinden 3 Ağustos 2019'da alınmıştır.

SERKA Kalkınma Ajansı. Web: https://www.serka.gov.tr/ adresinden 3 Ağustos 2019'da alınmıştır.

TANAP. Tanap Sosyal ve Çevresel Yatırım Programları Web: http://www.tanap-seip.com/ adresinden 3 Ağustos 2019'da alınmıştır.

T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı. Web: https://www.ab.gov.tr/ab-programlari-hibeleri_101.html adresinden 3 Ağustos 2019'da alınmıştır.

T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı Avrupa Birliği Eğitim ve Gençlik Programları Merkezi Başkanlığı. ERASMUS + Programı Türkiye Ulusal Ajansı. Web: http://www.ua.gov.tr/ adresinden 3 Ağustos 2019'da alınmıştır.

TUBİTAK (2019). Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu. Web: http://www.tubitak.gov.tr/tr/destekler/ adresinden 3 Ağustos 2019'da alınmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti Hazine ve Maliye Bakanlığı merkezi Finans ve İhale Birimi. Web: http://www.cfcu.gov.tr/tr/ adresinden 3 Ağustos 2019'da alınmıştır.

BÖLÜM 4

PROJE İÇİN KONU SEÇİMİ

Doç. Dr. Dilşat PEKER ÜNAL - Arş. Gör. Berkay KILIÇ

Proje için konu seçimi pek çok kişiye daha önceden deneyimlemediği bir zorluk gibi görünmektedir. Bunun nedeni hem proje hazırlamak istedikleri konu hem de projede konu seçimi süreci hakkında yeterli bilgiye sahip olmamalarıdır. Eksik ya da yanlış bilgi ile başlanan projelerde, projeler ya değerlendirici kurum tarafından reddilmekte ya da araştırmacı çeşitli gerekçelerle projeyi yarım bırakmaktadır. Bu başlıkta proje konusu seçimindeki basamaklar hakkında bilgi verilecektir.

Proje konusu seçmenin ilk basamağı konunun seçimidir. Konu; ilgilenilen, üzerinde çalışmak istenen, ilgimizi çeken, genel bir kavramdır. Örneğin; sendikalar, , yazarlar, eğitim sistemleri, ulaşım araçları, ufolar gibi. Konu ile başlık karıştırılmamalıdır. Başlık okuyuculara proje hakkında tek cümle ile verecek, kısa ve öz bir cümledir ancak konu çok daha geneldir.

Projede konu seçiminde aşağıda sıralanan değişkenler belirleyici olabilir.

- Kişisel ilgileriniz: Deneyimleriniz, merak ettikleriniz, karşılaştığınız sorunlar proje konusu belirlemede size yol gösterebilir. Örneğin bir üniversitede öğrencisiniz, öğretim üyeleri ile öğrencilerin iletişim sürecinde yaşadıkları bir soruna şahit olduğunuzu varsayalım, bu sorundan yola çıkarak proje konusunu "öğretim üyesi-öğrenci iletişimi" olarak belirleyebilirsiniz.

- Kişisel meraklarınız: Son zamanlarda duyduğunuz, izlediğiniz, dikkatinizi ve ilginizi çeken bir konu proje konusu olarak belirlenebilir. Örneğin televizyonda bir programda "görünmezlik pelerini" kavramını duyduğunuzu varsayalım. Bu kavram size yeni bir proje konusunun kapısını aralayabilir, merakınızı gidermek için bu konuyu seçebilirsiniz.

Kaynakça

Balemen, N. (2016). Proje Tabanlı Öğrenme Yaklaşımının Fen Eğitimindeki Etkililiği: Meta Analiz Çalışması. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.

Berkant, H. G. ve Burun, Z. (2022). Öğretmenlerin Yaratıcılığı Destekleme Durumları ile Öğrencilerin Yazma Özerkliklerinin İncelenmesi. Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (AEÜSBED) 7 (2). s.427-446. DOI: 10.31592/aeusbed.907610.

Korkmaz, H. ve Kaptan, F. (2001). Fen Eğitiminde Proje Tabanlı Öğrenme Yaklaşımının İlköğretim Öğrencilerinin Akademik Başarı, Akademik Benlik Kavramı ve Çalışma Sürelerine Etkisi. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 22: 91-97.

Ralph, Berry. (2000). The Research Project: How To Right It? Edition:4. Routledge: London.

BÖLÜM 5

LİTERATÜR TARAMASI

Doç. Dr. Koray KASAPOĞLU

Proje için konu seçmek amacıyla yapılacak literatür taraması, sadece belli bir araştırma problemi ile ilgilenen diğer araştırmacıların anlaşılmasına değil, aynı zamanda benzer ya da ilişkili diğer araştırmaların okunmasına da yardımcı olur. Burada araştırmacılardan beklenen; sadece kendi ilgi alanları ile ilgili diğer araştırmaları bulmaları değil, aynı zamanda bu araştırmaların kendi araştırma problemlerine uygunluğunu da değerlendirmeleridir (Fraenkel & Wallen, 2006).

Literatür taramanın farklı nedenleri olabilir: Proje için, projeye duyulan ihtiyaca ya da projenin büyük bir boşluğu dolduracağına kanıt bulmaya yardımcı olur. Proje yazar(lar)ının araştırma ve öğrenme sürecine devam etmelerine katkı sağlar çünkü literatür taraması, kaynakların izlenmesine ve eleştirel okumasına, araştırma yöntemlerinin keşfedilip bir araştırma desenlenmesine yardımcı olur. Literatür taraması, proje hakem(ler)ine proje yazar(lar)ının mesleği yeterliliği, projenin kuramsal ya da uygulamaya dayalı bir çerçevesi ve haklılığı ile ilgili . Biçim, genişlik, mantıksal akış, genel ya da detaylı, birincil kaynaklar ile karakterize edilen literatür taraması sonucu ortaya çıkan bir boşluk, araştırmacıları araştırmaya itebilir (Eustace, 2003).

Kaynakça

Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2018). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (24. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Eustace, K. (2003). Making research work for you: Responsibilities and pitfalls. *Bulletin of Applied Computing and Information Technology, 1*(1). Retrieved July 25, 2019 from http://www.citrenz.ac.nz/bacit/0101/0101eustace.html

Fraenkel, J. R., & Wallen, N. E. (2006). *How to design and evaluate research in education* (6th ed.). New York, NY: The McGraw-Hill Companies.

Köroğlu, S. A. (2015). Literatür taraması üzerine notlar ve bir tarama tekniği. *İstanbul Teknik Üniversitesi Gemi İnşaatı ve Deniz Bilimleri Fakültesi Dergisi, 1,* 61-69.

BÖLÜM 6

PROJEDE MANTIKSAL ÇERÇEVE

Doç. Dr. Koray KASAPOĞLU

Proje için konu seçiminden projenin tamamlanmasına kadar olan süreç, "proje süreci" ya da "proje döngüsü" olarak adlandırılırken bu sürecin tüm aşamalarının sistematik olarak yönetildiği yaklaşıma "Proje Döngüsü Yönetimi" denir. Bu yaklaşım, aşağıda Şekil 1'de gösterilen altı temel aşamanın doğru analiz ve etkili planlama ile nitelikli, verimli ve etkin bir biçimde uygulanmasına yardımcı olur (Tekindağ, 2015):

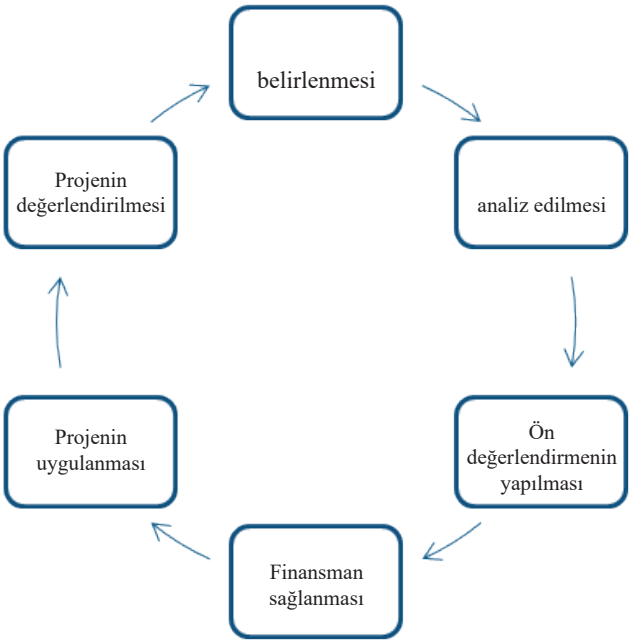

Şekil 4. Proje Süreci/Döngüsü (Tekindağ, 2015)

Kaynakça

Barbera, G. (n.d.). *Project cycle management and logical framework.* 30 Temmuz 2019 tarihinde https://europa.eu/capac le/26852/download?token=ZjHp5eyZ adresinden indirilmiştir.

Couillard, J., Garon, S., & Riznic, J. (2009). The logical framework approach – millennium. *Project Management Journal, 40*(4), 31-44.

Gasper, D. (2000). Evaluating the 'logical framework approach' towards learning-oriented development evaluation. *Public Administration and Development, 20,* 17-28.

Sartorius, R. H. (1991). The logical framework approach to project design and management. *Evaluation Practice, 12*(2), 139-147.

Team Technologies. (2005). *The logframe handbook: A logical framework approach to project cycle management*. Washington, DC: World Bank. 30 Temmuz 2019 tarihinde http://documents.worldbank.org/curated/en/783001468134383368/The-logframe-handbook-a-logical-framework-approach-to-project-cycle-management adresinden indirilmiştir.

Tekindağ, F. C. (2015). *Proje döngüsü yönetimi ve mantıksal çerçeve yaklaşımı.* Ankara: Odak Ofset Matbaacılık.

BÖLÜM 7

PROJENİN PLANLANMASI VE YÖNETİMİ

Doç. Dr. Koray KASAPOĞLU

Proje yönetimi, "projenin ulaşması için yapılması gereken proje faaliyetlerinin planlanmasının, programlanmasının ve kontrolünün sağlanmasıdır" (Lewis, 2005: 12). Başka bir tanıma göre başlatma, planlama, yürütme, izleme, kontrol etme ve kapatma süreçleri ile gerçekleştirilen proje yönetimi; "proje gereksinimlerini karşılamak için proje faaliyetlerine bilgi, beceri, araçlar ve tekniklerin uygulanması"dır (Project Management Institute [PMI], 2000). Proje yönetimi süreçleri, proje işinin tanımlanmasını, organize edilmesini ve tamamlanmasını sağlar. Bu proje yönetimi süreçleri arasında kesin bir sınır söz konusu değildir çünkü bir sürecin çıktısı, bir sonraki sürecin girdisi olabilmektedir. En uzun süren süreçler projeyi yürütme ile projeyi izleme ve kontrol etme süreçleri iken en kısa süren süreçler projeyi başlatma ve projeyi kapatma süreçleridir. Ayrıca, faaliyet yoğunluğunun en fazla yaşandığı süreç, projeyi yürütme sürecidir (Coşkun & Ekmekçi, 2011). Bu durum Şekil 9'de açıklanmıştır.

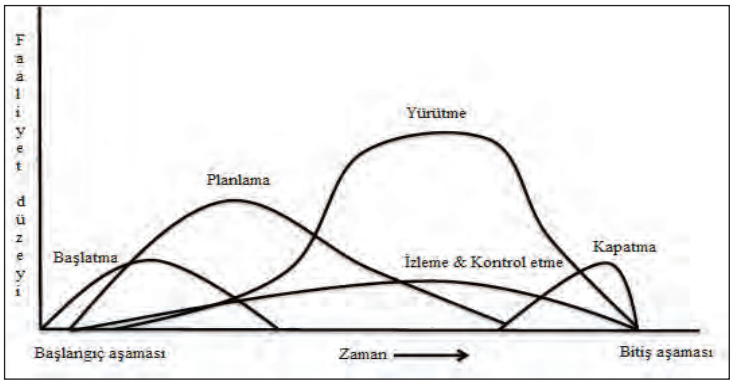

Şekil 9. Proje Yönetim Süreçleri Arasındaki İlişki (PMI, 1996 akt. Coşkun & Ekmekçi, 2011: 42'den uyarlanmıştır)

Kaynakça

Baccarini, D. (1999). The logical framework method for project success. *Project Management Journal, 30*(4), 25-32.

Coşkun, O., & Ekmekçi, İ. (2011). Bir inşaat projesinin evreleri ile zaman ve maliyet analizinin proje yönetim teknikleri vasıtasıyla incelenmesi. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi, 10*(20), 39-53.

Ece, E., & Kovancı, A. (2004). Proje yönetimi ve insan kaynakları ilişkisi. *Havacılık ve Uzay Teknolojileri Dergisi, 1*(4), 75-85.

Kahriman, A., Cebeci, Y., & Canbazoğlu, M. (1991). Proje planlama teknikleri ve madencilik projelerine uygulanması. *Madencilik, 30*(2), 29-36.

Kır, E. (2007). *Yazılım sektöründe proje yönetimi.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Kadir Has Üniversitesi, İstanbul.

Kolaylıoğlu, Ö. (2006). *İnşaat sektöründe proje yönetimi ve proje yöneticisi.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

Lewis, J. P. (2005). *Project planning, scheduling, and control: A hands-on guide to bringing projects in on time and on budget* (4th ed.). New York, NY: McGraw-Hill.

Project Management Institute. (2000). *A guide to the project management body of knowledge (PMBOK® guide).* Newton Square, PA: Project Management Institute, Inc.

Temiz Kutlu, N. (2001). Proje planlama teknikleri ve PERT tekniğinin inşaat sektöründe uygulanması üzerine bir çalışma. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 3*(2), 164-193.

BÖLÜM 8

PROJEDE BİLİMSEL YÖNTEMİN UYGULANMASI

Doç. Dr. Koray KASAPOĞLU

Bilim, "gerçeği aramanın bir yolu ve gerçeklerin oluşturduğu bilgi kümesi"-dir (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz, & Demirel, 2018: 6). Bilimsel bilgi, bir konunun derinlemesine ya da sistematik bir yolla (örneğin deney, gözlem gibi) incelenerek ispatlanması ile ulaşılan bilgidir. Başka bir deyişle, bilimsel bilgi, bilimsel yöntemle elde edilen bilgidir (Arslan, 2018). Araştırmacılar tarafından doğru ve güvenilir bilgi edinmenin en olası yolu olarak ele alınan bilimsel yöntem ise sistematik ve genel veri toplama ve analiz yoluyla soruları yanıtlamayı içerir (Fraenkel & Wallen, 2006). Bilimsel yöntem, döngüsel ve esnek bir süreçtir (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz, & Demirel, 2018). Creswell (2012), bilimsel yöntemi şu süreçler ile açıklamıştır: (1) Araştırma probleminin belirlenmesi, (2) Literatür taraması, (3) Araştırmanın amacının belirlenmesi, (4) Verilerin toplanması, (5) Verilerin analizi ve yorumlanması, (6) Araştırmanın raporlanması ve değerlendirilmesi. Bu süreçler, Şekil 14'de sunulmuş ve aşağıda ayrıntıları ile açıklanmıştır (Creswell, 2012):

Kaynakça

Arslan, A. (2018). Eğitimin bilimsel temelleri. Ali Arslan (Ed.), *Eğitime giriş* içinde (2. baskı, ss. 199-220). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tıc. Ltd. Şti.

Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2018). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (24. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Creswell, J. W. (2012). *Educational research: Planning, conducting, and evaluating quantitative and qualitative research* (4th ed.). Boston, MA: Pearson Education, Inc.

Fraenkel, J. R., & Wallen, N. E. (2006). *How to design and evaluate research in education* (6th ed.). New York, NY: The McGraw-Hill Companies.

Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu. (2015). *Öğrenciler için TÜBİTAK bilim fuarları kılavuzu.* Ankara: TÜBİTAK Bilim ve Toplum Daire Başkanlığı. 30 Temmuz 2019 tarihinde http://www.tubitak.gov.tr/sites/d les/tubitak_brosur_ ogrenci.pdf adresinden indirilmiştir.

BÖLÜM 9

PROJE RAPORU HAZIRLAMA, GELİŞTİRME VE SONUÇLANDIRMA

Dr. Öğr. Üyesi Hatice ÇİLSALAR SAGNAK

Eğitim alanında çok çeşitli projeler yürütülmekte ve bu projeler birçok şekilde raporlanabilmektedir (Hitchcock & Hughes, 1995). Projenin amacı, projenin türü, projenin potansiyel katkıları ve projenin hedef kitlesi gibi etmenler proje raporunun çeşitliliğine neden olmaktadır (Koshy, 2005). Bu çeşitliliğe karşın proje raporu ile geniş bir kitleye ulaşmak ve raporlama sürecini kolaylaştırmak için raporu profesyonel bir hedef kitleye göre yazmak önemlidir (Walker, 1985).

Yazma sürecine başlamakla birlikte aslında proje sürecinde de büyük bir adım atılmış demektir. Bu noktaya kadar proje konusunun belirlenmesi, projenin tasarlanması, verilerin toplanması ve analizinin yapılması gibi önemli birçok iş, zaman çizelgesinde yerini almıştır ve yazma sürecine proje ile birlikte başlamış olmalıdır. Proje raporu, tamamlanıp sunulduğunda tasarlanılan ve yürütülenlerin anlatıldığı akademik bir rapor olarak kabul görüp yorumlanacaktır. Bu noktada yazma hem bir sanat olarak düşünülebilir hem de sonradan kazanılan bir yetenek olarak işe koşulabilir. Zaman içinde kazanılan akademik yazma becerisini edinmek, yazmaya mümkün oldukça çok zaman ayırmayı gerektirir. Ayrıca rapor; tek bir seferde tamamlanması oldukça güç olduğu için hem yazım açısından tekrar tekrar düzeltmeler gerektiren hem de en iyiye ulaşana kadar birçok türünün oluşturulacağı bir süreçtir (Bell, 2005). 'En iyiye ne zaman ulaşılır?' sorusunun cevabını veren en doğru zaman ise projeyi ve raporu oluşturan kişilerin rapordan tamamen memnun oldukları noktadır.

Yazma süreci bazı pratik öneriler doğrultusunda ilerlendiğinde daha kolay olabilmektedir. Barzun ve Graff (1977) rapor yazma süreci ile ilgili kolaylaştırıcı önerilerini şu şekilde sıralamıştır:

- Yazımın bitirileceği tarihin belirlenmesi,

Kaynakça

American Psychology Association (APA) (2010). *Publication manual of the american psychological association. (6. baskı).* American Psychological Association (APA).

Barzun, J., & Graff, H. F. (1977). *The modern researcher (3. baskı).* New York: Harcourt Brace Jovanovich.

Bell, J. (2005). *Doing your research project: A guide for researchers in educationand social science*. Open University Press.

Hitchcock, G., & Hughes, D. (1995). *Research and the teacher: A qualitative introduction to school-based research*. Psychology Press.

Koshy, V. (2005). *Action research for improving practice: A practical guide*. Sage.

Menter, I., Elliot, D., Hulme, M., Lewin, J., & Lowden, K. (2011). *A guide to practitioner research in education.* Sage.

Pope, S. (2008). Presenting research in writing. İçinde Elton-Chalcraft, S., Hansen, A., & Twiselton, S. (Edt.). *Doing classrom research: A step-by-step guide for student teachers* (s.142-151). McGrawhil Open University Press: Newyork.

Sharp, J. (2012). *Success with your education research project*. Learning Matters.

Walker, R. (1985). *Doing research: A handbook for teachers*(Vol. 383). London: Methuen.

BÖLÜM 10

PROJE DEĞERLENDİRME VE İYİ ÖRNEKLERİN İNCELENMESİ

Dr. Öğr. Üyesi Hatice ÇİLSALAR SAGNAK

Proje Değerlendirme

Projelerin tasarlanması ve yürütülmesinin sonrasında etkililiğinin ve amaca ulaşma düzeyinin belirlenmesi ile projenin başarısı hakkında karar verme aşaması vardır. Değerlendirme olarak isimlendirilen bu aşama, proje ile ilgili karar verme sürecini de barındırır. Birçok tanımı olmakla birlikte değerlendirmenin en kapsamlı tanımını Eğitsel Değerlendirme Standartları Komitesi (Joint Committee on Standards for Educational & Psychological Testing) (1999) yapmıştır. Komitenin tanımına göre 'değerlendirme bir nesnesin değer veya yararının sistemli bir şekilde araştırılması'dır. Değerlendirme ile değerlendiriciler belirli bir amaç doğrultusunda incelemeler yaparlar. Proje sürecinde, değerlendirme hem projeyi geliştirmek için bilgi sağlar hem de öngörülemeyen bilgi ve bakış açıları edindirir. Projenin tasarlanması, uygulanması ve değerlendirilmesi birbirini takip eden süreçlerdir. Bunu Frechtling Westat ve arkadaşları (2002) şu şekilde şematize etmiştir.

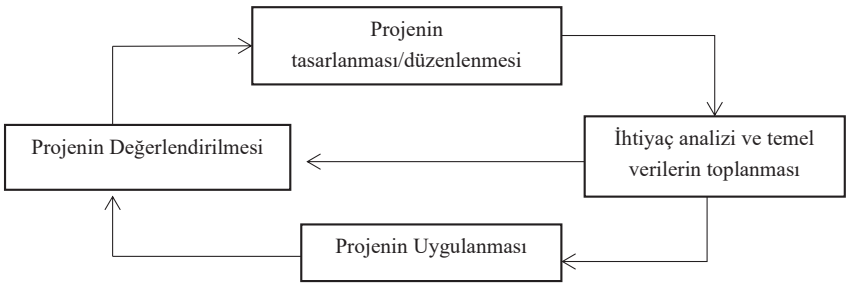

Şekil 16. Proje Tasarlama, Uygulama ve Değerlendirme Döngüsü

Kaynakça

Erasmus (2015). *Quality of project design, assessment criteria*. http://www.erasmusplus.si/wp-content/uploads/2015/03/Quality-of-Project-Design-KA2-ET-2015.pdf

Fitzpatrick, J. L., Sanders, J. R., & Worthen, B. R. (2004). *Program evaluation: Alternative approaches and practical guidelines*. Pearson.

Frechtling Westat, J., Frierson, H., Hood, S., & Hughes, G. (2002). *The 2002 user friendly handbook for project evaluation.* Division of Research, Evaluation and Communication National Science Foundation.

Joint Committee on Standards for Educational & Psychological Testing (US). (1999). *Standards for educational and psychological testing*. American Educational Research Association.

OECD. (2009). *Guidelines for project and programme evaluations.* Austrian Development Cooperation Vienna. https://www.oecd.org/development/evaluation/dcdndep/47069197.pdf

TÜBİTAK. (2016). Bilim ve toplum proje önerisi değerlendirme formu. http://www.tubitak.gov

BÖLÜM 11

PROJE SUNUMLARI

Dr. Öğr. Üyesi Hatice ÇİLSALAR SAGNAK

Proje Sonuçlarının Duyurulması

Projenin tasarlanması, yürütülmesi ve raporlanması çok fazla zaman gerektirmektedir. Proje raporlandığında proje tamamlandığı düşünülmekle birlikte projenin amaçlarından biri olan alandaki kişilerle proje sonuçlarının paylaşılması aşamasına geçilmelidir. Raporlama dışında farklı formlarda proje sonuçlarının duyurulması yaygın etkiyi artıracaktır.

Eğitim alanında yapılan projeler belirli bir eğitsel konuya odaklanıp o noktada detaylı bilgiler ortaya çıkarmaya çalışmaktadır. Hem profesyonel alanda hem de toplumda projenin varlığını göstermek oldukça önemlidir. Projenin sunumu ile birlikte profesyonel bir alana da adım atılarak projenin yaygın etkisini genişletmekte ve sonuçları üzerinde kritik şekilde bakmayı sağlamaktadır. Proje sonuçlarının yaygınlaştırılması ile (Eady, 2008);

- Topluluk önünde konuşmaya hazırlanma ve konuşmanın yapılmasında,
- Proje sonuçlarının başka alanlarda veya konularda yürütülecek yeni projelere yol göstermesine,
- Proje sonuçlarının benzer ve farklı alanlardan kişilerin görüşlerine açılmasına katkıda bulunmaktadır.

Projenin sonuçlarının duyurulması için yaygınlaştırma planı oluşturulması önerilmektedir. Etkili bir plan oluşturmanın ilk aşaması ise proje tasarlama süreci ile birlikte bu plana da başlanmasıdır. Proje yürütücüleri belli başlı soruların cevabını yaygınlaştırma planını hazırlarken vermeleri gerekmektedir (YCCI, 2001). Bunlar:

Amaç: Yaygınlaştırma çalışmalarının amacı nedir? Hangi etki/ler elde edilecektir?

Kaynakça

Eady, S. (2008) Presenting research in a range of forums. İçinde Elton-Chalcraft, S., Hansen, A., & Twiselton, S. (Edt.). *Doing classrom research: A step-by-step guide for student teachers* (s.142-151). McGrawhil Open University Press: Newyork.

Harmsworth, S., Turpin, S., Rees, A., & Pell, G. (2000). *Creating an effective dissemination strategy: An expanded interactive workbook for educational development projects.* Higher Education Funding Council for England (HEFCE). https://ajpp-online.org/ resources/downloads/06-CreatingAnEffectiveDissemination Strategy-AnExpandedWork book.pdf

Houff, S. G. (2008). *The classroom researcher using applied research to meet student needs.*

Koshy, V. (2005). *Action research for improving practice.* London:Paul Chapman Publishing.

Menter, I., Elliot, D., Hulme, M., Lewin, J., & Lowden, K. (2011). *A guide to practitioner research in education*. Sage.

NIDRR. (2001). *Developing an effective dissemination plan.* Southwest Educational Development Laboratory, Austin, TX. National Center for the Dissemination of Disability Research. http://www.ncddr.org/du/products/dissplan.html

Rajapakse, D. C. (2008). *Practical tips for software-ıntensive student projects* (3. baskı). https://www.comp.nus.edu.sg/~damithch /guide3e/

Yale Center for Clinical Investigation. (2001). *Strategies for disseminating research findings.* https://depts.washington.edu/ccph/ gies_FINAL_eversion.pdf

Yanpar Yelken, T. (2015). *Öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı*, Ankara: Anı Yayıncılık.

BÖLÜM 12

POSTER VE BROŞÜR TASARLAMA TEKNİKLERİ

Dr. Öğr. Üyesi Hatice ÇİLSALAR SAGNAK

Poster Tasarlama Teknikleri

Proje sürecinde proje uygulayıcılar çok çeşitli yollarla sonuçları duyurabilmektedirler. Eğitimde projeler çoğunlukla var olan okul veya üniversiteler tarafından yürütülen öğretmen ağlarında, öğretmen katılımlı üniversite araştırma topluluklarında, öğretmen araştırma ağlarında, yerel yönetimlerin profesyonel gelişim topluluklarında sunulmaktadır (Menter ve ark., 2011). Eğitim projeleri çoğunlukla sözlü sunumlarda paylaşılsa da poster sunumları da diğer bir yöntem olarak tercih edilmektedir. MEB (2011) posteri, 'bir şeyi duyurmak ya da tanıtmak amacıyla hazırlanan, çok sayıda insanın görebileceği yerlere asılan, genellikle resimli duvar ilanı' şeklinde tanımlamaktadır. Sonuçları hızlı bir şekilde değerlendirme ve sunma noktasında kullanışlı bir yol olarak kabul edilmektedir. Özellikle konferanslar hem sözlü hem de poster sunumlarına imkan verdikleri için bu iki yöntem sıklıkla kullanılanlar arasındadır.

Proje sonuçlarını duyurmak için kullanılabilen posterler uygulanan etkinlikler veya program hakkında toplumun veya belirli bir kesimin ilgisini çekmek ve onları yapılan çalışmalara teşvik etmek amacıyla kullanılmaktadır. Önemli bir görsel araç olmakla birlikte diğer araçlarla desteklendiğinde etkisi artmaktadır (Sarıtaş, 2013). Kitleler üzerinde etkili olma özelliğine sahip poster örneklerinden bazıları Şekil 17'de verilmiştir.

Kaynakça

Becer, E. (2011). (8.Baskı). Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.

İp, J. Y. L. (2008). Analyzing tourism discourse: A case study of a Hong Kong travel brochure. *LCOM papers*, *1*, 1-19.

Jenkins, O. (2003). Photography and travel brochures: The circle of representation. *Tourism geographies*, *5*(3), 305-328.

Ladd, A. D. (2010). *Developing effective marketing materials: Brochure design considerations.* Agriculture, The University of Tennessee.

MEB (2011). *oşür tasarımı*. Ankara: MEB Yayınları.

Menter, I., Elliot, D., Hulme, M., Lewin, J., & Lowden, K. (2011). *A guide to practitioner research in education*. London: Sage.

Özcan, A., & Şentürk, G. (2017). Etkili broşür tasarlama ve basımının incelenmesi. *Fine Arts*, *12*(1), 1-16.

Pennisi, L. A., Gunawan, Y., Major, A. L., & Winder, A. (2011). *How to create an effective brochure.* Lincoln: University of Nebraska.

Sarıtaş, M. (2013). *Öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı*. Ankara: PegemA Yayıncılık.

Teker, U. (2009). *eklam*. İstanbul: Yorum Sanat Yayınevi.

REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMA

Editör

Doç. Dr. Bünyamin ATEŞ

...Geleceğin Fikirleri...

REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMA

Editör: Bünyamin ATEŞ

Yazarlar:

Bünyamin ATEŞ - Fatıma Firdevs ADAM - Fatma ALTINSOY - Mehmet Enes SAĞAR
Muhammet Aykuthan ULUSOY - Nurseven KILIÇ - Ezgi DEMİRCİ - Aynur KARABACAK ÇELİK
Alican KAYA - Asil DERİN KILIÇ - Emine ER - Meryem ATALAY - Oğuzhan YILDIRIM

ISBN: 978-625-8499-95-7

Copyright © Vizetek

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi'ne aittir. Vizetek Yayıncılık'ın izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Sayın okuyucularımız, bandrolsüz yayınları satın almamanızı diliyoruz.

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

Yayın Koordinatörü: Ferit RESULOĞULLARI

Kapak Tasarımı & Mizanpaj: Sadık HANGÜL

1. Baskı: Ankara|Mart, 2023

vizetek

Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA

Tel.: (0312) 482 00 11

Web: www.vizetek.com.tr

E-mail: vizetekyayincilik@gmail.com

Yayıncı Sertifika No: 41575

Baskı: Vadi Grafik Tasarım ve Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420. Cad. No: 58/1 Yenimahalle/ANKARA,
Tel: 0 312 395 85 71

Matbaa Sertifika No: 47479

REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMA

Editör

Doç. Dr. Bünyamin ATEŞ

Yazarlar

Doç. Dr. Bünyamin ATEŞ

Dr. Öğr. Üyesi Fatıma Firdevs ADAM

Dr. Öğr. Üyesi Fatma ALTINSOY

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Enes SAĞAR

Dr. Öğr. Üyesi Muhammet Aykuthan ULUSOY

Öğr. Gör. Dr. Nurseven KILIÇ

Öğr. Gör. Ezgi DEMİRCİ

Dr. Aynur KARABACAK ÇELİK

Arş. Gör. Alican KAYA

Arş. Gör. Asil DERİN KILIÇ

Arş. Gör. Emine ER

Arş. Gör. Meryem ATALAY

Uzm. Psk. Danış. Oğuzhan YILDIRIM

vizetek

Editör Doç. Dr. Bünyamin ATEŞ, *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi*

1. Bölüm **Rehberlik ve Psikolojik Danışmaya Giriş**

Dr. Aynur KARABACAK ÇELİK, *Atatürk Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-2225-1978

2. Bölüm **Rehberlik Modelleri**

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Enes SAĞAR, *Afyon Kocatepe Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0003-0941-5301

3. Bölüm **Öğrenci Kişilik Hizmetleri**

Uzm. Psk. Danış. Oğuzhan YILDIRIM, *Millî Eğitim Bakanlığı*
ORCID ID: 0000-0002-8174-9640
Arş. Gör. Alican KAYA, *Ağrı İbrahim ÇEÇEN Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0003-2933-0161

4. Bölüm **Başlıca Rehberlik Türleri**

Arş. Gör. Meryem ATALAY, *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-3879-5481

5. Bölüm **Okullarda Psikolojik Danışma ve Rehberlik Hizmet Alanları**

Dr. Öğr. Üyesi Fatma ALTINSOY, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0003-4910-2510

6. Bölüm **Eğitsel Rehberlik**

Dr. Öğr. Üyesi Muhammet Aykuthan ULUSOY, *Kilis 7 Aralık Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0003-0045-3942

7. Bölüm **Kişisel Rehberlik**

Öğr. Gör. Dr. Nurseven KILIÇ, *Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0001-8724-7564

8. Bölüm **Kariyer Gelişimi ve Kuramlar**

Doç. Dr. Bünyamin ATEŞ, *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0003-4090-1922
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Enes SAĞAR, *Afyon Kocatepe Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0003-0941-5301

Bölümler ve Yazarlar

9. Bölüm **Bireyi Tanıma Teknikleri**

Dr. Öğr. Üyesi Fatıma Firdevs ADAM, *Sivas Cumhuriyet Üniversitesi*

ORCID ID: 0000-0003-1765-6287

10. Bölüm **Psikolojik Danışma ve Rehberlikte Örgütlenme**

Öğr. Gör. Ezgi DEMİRCİ, *Iğdır Üniversitesi*

ORCID ID: 0000-0002-3967-1296

11. Bölüm **Geleneksel ve Post-Modern Psikolojik Danışma Kuramları**

Doç. Dr. Bünyamin ATEŞ, *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi*

ORCID ID: 0000-0003-4090-1922

12. Bölüm **Psikolojik Danışma ve Rehberlikte Program Geliştirme**

Arş. Gör. Emine ER, *Kafkas Üniversitesi*

ORCID ID: 0000-0003-4738-9749

Arş. Gör. Asil DERİN KILIÇ, *Kafkas Üniversitesi*

ORCID ID: 0000-0003-2195-9889

13. Bölüm **Özel Eğitim ve Rehberlik**

Arş. Gör. Emine ER, *Kafkas Üniversitesi*

ORCID ID: 0000-0003-4738-9749

Arş. Gör. Asil DERİN KILIÇ, *Kafkas Üniversitesi*

ORCID ID: 0000-0003-2195-9889

ÖN SÖZ

Bireyler yaşam süreçlerinde çeşitli kararlar almak zorunda kalabilir, kişisel-sosyal, eğitsel ve mesleki alanlarda önleyici ve çare bulucu ruh sağlığı çalışmalarına ihtiyaç duyabilirler. Yaşanılan bu yüz yılda geçmişe göre insanların yaşamının daha karmaşık olduğu söylenebilir. Bu karmaşık yaşam koşullarında bireyler, bir taraftan ruh sağlıklarını korumaya çalışırken diğer taraftan da sağlıklı, doğru, uygun kararlar alma çabası içindedirler. İşte bu noktada rehberlik ve psikolojik danışma alanında yetişmiş, bireylere sistematik, profesyonel ve bilimsel bir yardım sunan alan uzmanları devreye girmektedir. Başta eğitim kurumları olmak üzere değişik kurum ve kuruluşların çatısı altında yürütülen rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerinin sağlıklı bir şekilde yürütülmesinde alan uzmanlarının ve uzman adaylarının rehberlik ve psikolojik danışmanlık konusunda sağlam bir kuramsal alt yapıya ve güncel bilgilere sahip olması önem arz etmektedir. Bu noktada hazırlanan kitabın mevcut rehberlik ve psikolojik danışma kaynaklarının ötesine geçerek güncel konu başlıkları ile alana katkı sunacağı düşünülmektedir.

Alanında uzman bir ekip tarafından, güncel bilgiler ışığında titiz ve uzun bir çalışmanın ürünü olarak hazırlanan bu kitapta; rehberlik ve psikolojik danışmaya giriş, rehberlik modelleri, öğrenci kişilik hizmetleri, başlıca rehberlik türleri, okullarda psikolojik danışma ve rehberlik hizmet alanları, eğitsel rehberlik, kişisel rehberlik, kariyer gelişimi ve kuramlar, bireyi tanıma teknikleri, psikolojik danışma ve rehberlikte örgütlenme, geleneksel ve post-modern psikolojik danışma kuramları, psikolojik danışma ve rehberlikte program geliştirme, özel eğitim ve rehberlik konularına yer verilmiştir. Hazırlanan bu kaynağın alan öğrencilerine, alan uzmanlarına faydalı olması dileği ile…

Editör

Doç. Dr. Bünyamin ATEŞ

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM 1:
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMAYA GİRİŞ 1
Dr. Aynur KARABACAK ÇELİK

BÖLÜM 2:
REHBERLİK MODELLERİ 21
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Enes SAĞAR

BÖLÜM 3:
ÖĞRENCİ KİŞİLİK HİZMETLERİ 45
Uzm. Psk. Dnş. Oğuzhan YILDIRIM
Arş. Gör. Alican KAYA

BÖLÜM 4:
BAŞLICA REHBERLİK TÜRLERİ 63
Arş. Gör. Meryem ATALAY

BÖLÜM 5:
OKULLARDA PSİKOLOJİK DANIŞMA VE REHBERLİK HİZMET ALANLARI 73
Dr. Öğr. Üyesi Fatma ALTINSOY

BÖLÜM 6:
EĞİTSEL REHBERLİK 93
Dr. Öğr. Üyesi Muhammet Aykuthan ULUSOY

BÖLÜM 7:
KİŞİSEL REHBERLİK 111
Öğr. Gör. Dr. Nurseven KILIÇ

BÖLÜM 8:
KARİYER GELİŞİMİ VE KURAMLAR 129
Doç. Dr. Bünyamin ATEŞ
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Enes SAĞAR

BÖLÜM 9:
BİREYİ TANIMA TEKNİKLERİ.....163
Dr. Öğr. Üyesi Fatıma Firdevs ADAM

BÖLÜM 10:
PSİKOLOJİK DANIŞMA VE REHBERLİKTE ÖRGÜTLENME.....215
Öğr. Gör. Ezgi DEMİRCİ

BÖLÜM 11:
GELENEKSEL VE POST-MODERN PSİKOLOJİK DANIŞMA KURAMLARI.....239
Doç. Dr. Bünyamin ATEŞ

BÖLÜM 12:
PSİKOLOJİK DANIŞMA VE REHBERLİKTE PROGRAM GELİŞTİRME.....283
Arş. Gör. Emine ER
Arş. Gör. Asil DERİN KILIÇ

BÖLÜM 13:
ÖZEL EĞİTİM VE REHBERLİK.....317
Arş. Gör. Emine ER
Arş. Gör. Asil DERİN KILIÇ

BÖLÜM **1**

REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMAYA GİRİŞ

Dr. Aynur KARABACAK ÇELİK

İnsanların kendilerinden daha bilgili ve tecrübeli olanların rehberliğine ihtiyaç duyması insanlık tarihi kadar eskidir. İnsanlar günlük hayatta birçok problemle karşı karşıya kaldığında sorunlarını güvendiği kişilere anlatma ihtiyacı hissetmiş ve onlardan sorununu çözmek için çeşitli fikirler almaya çalışmıştır. Böyle bir durumda birey, sorununa yönelik çözüm yolunu kendisinden daha bilgili ve tecrübeli olan kişinin ona sağladığı bilgi ve beceriler aracılığıyla keşfetmiş ve karar verme noktasında daha yetkin hale gelmiştir (Tan ve Baloğlu, 2006). Dolayısıyla günlük yaşamda karşılaşılan sorunların çözülmesinde, geçmişten günümüze profesyonel, bilimsel ve sistematik bir yardım süreci olan rehberlik hizmetlerine ihtiyaç duyulmuştur (Ateş, 2021a).

Değişen dünyada seçeneklerin artması, bireye verilen önemin belirginleşmesi, eğitim felsefesinde meydana gelen farklılaşmalar, rehberlik hizmetlerine duyulan ihtiyacı arttırmıştır. Bu değişim sürecinin etkisiyle insanların farklı seçeneklerden kendisine en uygun olanını belirlemesinde, kendisinden daha bilgili olan uzmanların rehberliğine ihtiyaç duyduğu söylenebilir. Rehberliğin ne olduğu konusunda çeşitli tanımlamaların yapıldığı görülmektedir. Bunlar aşağıdaki gibidir:

1. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanın Tanımı

1.1. Rehberlik Nedir?

Rehber kelimesi farsça kökenli olup birinin doğruyu bulmasına yardımcı olan, yol gösteren kimse ya da şey olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2011). Rehberlik ise bir konuda birine, özellikle daha yaşlı veya daha fazla deneyime sahip

Kaynaklar

Altıntaş, E. (2021). Çağdaş eğitim sisteminde öğrenci kişilik hizmetleri ve rehberlik. G. Can (Ed.), *Psikolojik danışma ve rehberlik* içinde (19. Baskı, s. 2–28). Pegem Akademi.

Ateş, B. & Sağar, M. E. (2022). Çocuklarda gelişim alanları. B. Ateş (Ed.). *Çocuk psikolojisi* içinde (s. 15-39). Vizetek Yayıncılık.

Ateş, B. (2021a). *Çözüm odaklı kısa süreli psikolojik danışma, kuram ve uygulama* (6. Baskı). Vizetek Yayıncılık.

Ateş, B. (2021b). Mesleki rehberlik. S. Fahri (Ed.) *Rehberlik ve psikolojik danışma* içinde (s. 137-170) Pegem Akademi Yayıncılık.

Bakırcıoğlu, R. (2000). *Psikolojik danışma ve rehberlik.* Toraman Matbaacılık, Ankara.

Corey, G. (1982). *Theory and practice of counseling and psychotherapy.* Monterey, CA: Brooks.

Çetinkaya, B. (2019). Rehberlikte temel kavramlar. B. Aydın (Ed.), *Rehberlik* içinde (8. Baskı, s. 2–35). Pegem Akademi.

Deneri, Y. (2018). Rehberlik. E. İşmen-Gazioğlu & Ş. Mertol-İlgar (Ed.), Öğretmen ve öğretmen adayları için rehberlik içinde (7. Baskı, s. 2–17). Pegem Akademi.

Ercan, L. & Şahin, S. (2019). Çağdaş eğitimde öğrenci kişilik hizmetleri psikolojik danışma ve rehberlik. C. Şahin (Ed), *Psikolojik danışma ve rehberlik* içinde (3. Baskı, s. 3–35). Pegem Akademi.

Gibson, R. L. & Mitchel, M. H. (1990). *Introduction to counseling and guidance.* Pearson.

Girgin, G. (2020). Çağdaş eğitim sistemlerinde öğrenci kişilik hizmetleri ve rehberlik. A. Kaya (Ed.), Psikolojik danışma ve rehberlik içinde (13. Baskı, s. 1–33). Anı Yayıncılık.

Gladding, S. T. (2013). *Counseling: A comprehensive profession* (7th ed.). Pearson.

Kepçeoğlu, M. (1999). *Psikolojik danışma ve rehberlik.* Alkım Yayınevi.

Kuzgun, Y. (1991). *Rehberlik ve psikolojik danışma.* ÖSYM Yayınları.

Kuzgun, Y. (2009). *Rehberlik ve psikolojik danışma*. Nobel Yayın Dağıtım.

Özcan, A. O, & Özcan, A. F. (2016). Rehberlik ve psikolojik danışma alanına giriş. H. Uşaklı (Ed), *Hayat boyu kapsamlı rehberlik ve psikolojik danışma* içinde (1. Baskı, s. 2–38). Pegem Akademi.

Özgüven, İ. E. (1999). Çağdaş eğitimde psikolojik danışma ve rehberlik. PDREM.

Şahin, C. (2019). Eğitim sürecinde öğrenci kişilik hizmetleri ve rehberlik. M. Güven (Ed.), *Psikolojik danışma ve rehberlik* içinde (11. Baskı, s. 2–42). Anı Yayıncılık.

Tan, H. & Baloğlu, M. (2006). *Psikolojik danışma ve rehberlik teori ve uygulama.* Nobel Yayın Dağıtım.

Tan, H. (1992). *Psikolojik danışmanlık ve rehberlik. Öğretmen Kitapları Dizisi*.

TDK (2011). *Türkçe sözlük.* (11. Baskı). Türk Dil Kurumu Yayınları.

Yavuzer, Y. (2022). Psikolojik danışma ve rehberlik: Temel kavramları, ilkeleri ve tarihçe. M. E. Deniz, & A. Erözkan (Ed.), *Psikolojik danışma ve rehberlik* içinde (14. Baskı, s. 2–35). Pegem Akademi.

Yeşilyaprak, B. (2002). *Eğitimde rehberlik hizmetleri.* Nobel Yayın Dağıtım.

Yeşilyaprak, B. (2013). *Psikolojik danışma uygulamalarında etik ve standartlar.* Nobel Yayın Dağıtım.

BÖLÜM **2**

REHBERLİK MODELLERİ

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Enes SAĞAR

GİRİŞ

Rehberlik ve psikolojik danışma doğuşundan itibaren her aşamasında gelişim ve değişim göstererek ilerleme kaydeden bir bilim dalı olmayı başarmıştır. Bu bağlamda mesleki rehberlikle çıkış yapmasından itibaren her dönemde farklı rehberlik modelleri ile kendisini revize ederek topluma önemli faydalar sağlamıştır. 1950'li yıllardan önce mesleki rehberlik, 1950'lilerden sonra ve 1960'lı yıllarla birlikte kişisel gelişimi destekleme ve artırma, 1970'li yıllarla kapsamlı gelişimsel rehberlik ve psikolojik danışmanlık modellerine odaklanılmıştır. Rehberlik modellerinde yaşanan bu farklılaşma sürecinde en çok her dönemdeki hızlı değişim ve gelişimler ile döneme özgü rehberlik ihtiyaçları büyük rol oynamıştır. Her döneme farklı rehberlik modelleri farklı rehberlik programları ile damga vururken aynı zamanda psikolojik danışmanların yetki ve sorumluluklarında da birtakım değişikliklere yol açmıştır. Dolayısıyla bu süreç geleneksel rehberlik modellerinden gelişimsel rehberlik modellerine doğru bir geçişi de gözler önüne sermektedir. Bu bağlamda yaşanan bu değişim sürecinde yer alan modeller genel bir sıralama ile "Parsons Modeli", "Eğitimle Kaynaştırılmış Model", "Klinik Yaklaşım/Özellik-Faktör Kuramı", "Karar Vermeye Yardım Süreci Olarak Rehberlik Modeli", "Gelişimsel Rehberlik Modeli", "Kapsamlı Gelişimsel Rehberlik ve Psikolojik Danışma Programı Modeli" şeklindedir. Söz konusu bu rehberlik modelleri kitabın bu bölümünde ilgili modelin temsilcilerinin görüşleri kapsamında değerlendirilmeye ve sırasıyla sunulmaya çalışılmıştır.

Kaynaklar

Ateş, B. & Sağar, M. E. (2022). Çocuklarda gelişim alanları. B. Ateş (Ed.). *Çocuk psikolojisi* içinde (s. 15-39). Vizetek Yayıncılık.

Ateş, B. (2015). Üniversite öğrencilerinde güvengenliğin yordayıcısı olarak sosyal destek algıları. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 35,* 70-86.

Ateş, B. (2016a). of solution focused group counseling for high school students in order to struggle with school burnout. *Journal of Education and Training Studies, 4*(4), 27-34.

Ateş, B. (2016b). The of solution focused brief group counseling upon the perceived social competences of teenagers. *Journal of Education and Training Studies, 4*(7), 28-36.

Ateş, B. (2020). The of solution-focused brief approach on adolescent subjective well-being: An experimental study. *Journal of Family, Counseling and Education, 5*(2), 26-39.

Ateş, B. (2021a). *Çözüm odaklı kısa süreli psikolojik danışma, kuram ve uygulama* (6. Baskı). Vizetek Yayıncılık.

Ateş, B. (2021b). Mesleki rehberlik. S. Fahri (Ed.) *Rehberlik ve psikolojik danışma* içinde (s. 137-170) Pegem Akademi Yayıncılık.

Aubrey, R. (1992). A house divided: Guidance and counseling in 20th-century America. In D. R. Coy, C. Cole, W. Huey, & S. Sears (Eds.), *Toward the transformation of secondary school counseling*. ERIC/CASS.

Baker, D. B. (2002). Child saving and the emergence of vocational psychology. *Journal of Vocational Behavior*, *60*(3), 374-381. https://doi.org/10.1006/jvbe.2001.1837

Baker, S. B. (1996). *School counseling for the twenty-first century* (2 ed.). Macmillan.

Bakırcıoğlu, R. (1982). *Temel eğitim ve orta öğretimde rehberlik.* **Çukurkavaklı** Matbaası.

Bauman, S., Siegel, J., Falco, L., Szymanski, G., Davis, A., & Seabolt, K. (2003). Trends in school counseling journals: The first fifty years. *Professional School Counseling*, *7*(2), 79-90. http://www.jstor.org/stable/42732547.

Breen, D. T. (1989). Enhancing student aspirations: A goal for comprehensive developmental guidance programs. *Research in Rural Education*, *6*(2), 35-38.

Brewer, J. M. (1918). *The vocational guidance movement.* Macmillan.

Brewer, J. M. (1932). Vocational Guidance: What it is. *The Vocational Guidance Magazine, 11*(1), 3-6.

Brewer, J. M. (1942). *History of vocational guidance*. Harper & Brothers.

Chartrand, J. M. (1991). *The Evolution of Trait-and-Factor Career Counseling: A Person × Environment Fit Approach. Journal of Counseling & Development, 69(6), 518–524.* doi:10.1002/j.1556-6676.1991.tb02635.x

Cottingham, H. F. (1973). Psychological education, the guidance function, and the school counselor. *The School Counselor, 20*(5), 340-345. http://www.jstor.org/stable/23896348

Crites, J. O. (1981). *Career counseling: Models, methods, and materials*. McGraw-Hill.

Gysbers, N. C. (1978). Remodeling your guidance program while living in it. *TPGA Journal*, *6*(2), 53-61. https://doi.org/10.1080/03643409.1978.12034014

Gysbers, N. C. (1990a). A model comprehensive guidance program. *NC Gysbers, Comprehensive Guidance Programs That Work*, 1-25.

Gysbers, N. C. (1990b). *Comprehensive guidance programs that work*. The University of Michigan

Gysbers, N., & Henderson, P. (2012). *Developing and managing your school guidance program*. 5. Baskı. American Association for Counseling and Development.

Herr, E. L. (2013). Trends in the history of vocational guidance. *The Career Development Quarterly*, *61*(3), 277-282. https://doi.org/10.1002/j.2161-0045.2013.00056.x

Jones, A. J., & Hand, H. C. (1938). Guidance and purposive living. *Teachers College Record*, *39*(9), 3-30.

Jones, L. K. (1994). Frank Parsons' contribution to career counseling. *Journal of Career Development*, *20*(4), 287-294. https://doi.org/10.1177/089484539402000403

Katz, M. R. (1963). *Decisions and values: A rationale for secondary school guidance*. College Entrance Examination Board.

Katz, M. R. (1966). A model of guidance for career decision-making. *Vocational Guidance Quarterly, 15*(1), 2-10. https://doi.org/10.1002/j.2164-585X.1966.tb01148.x

Katz, M. R. (1969a). Can computers make guidance decisions for students? *College Board Review, Summer, 12,* 13-17.

Katz, M. R. (1969b). Interests and values: A comment. *Journal of Counseling Psychology*, *16*(5p1), 460-462. https://doi.org/10.1037/h0028017

Katz, M. R. (1969c).Theoretical formulations of guidance. *Review of Educational Research, 39*(2), 127-140. https://doi.org/10.3102/00346543039002127

Katz, M. R. (1973). The name and nature of vocational guidance. In H. Borow (Ed.), *Career guidance for a new age*

McKay, H., Bright, J. E., & Pryor, R. G. (2005). Finding order and direction from chaos: A comparison of chaos career counseling and trait matching counseling. *Journal of Employment Counseling*, *42*(3), 98-112. https://doi.org/10.1002/j.2161-1920.2005.tb00904.x

Myrick, R. D. (1987). *Developmental guidance and counseling: A practical approach*. Educational Media Corporation, PO Box 21311, MN 55421.

Niles, S. G., & Harris-Bowlsbey, J. (2013). *21. Yüzyılda Kariyer Gelişimi Müdahaleleri*. (F. K. Owen, Çev.). Nobel Akademik.

Parsons, F. (1909). *Choosing a vocation*. Hou-

Payne, S. P. (2006). *Putting Together the Pieces to Fit: Application of the Bandwidth-Fidelity Trade to PersonJob Fit* (Unpublished doctoral dissertations). The Graduate School of Clemson University Organizational-Industrial Psychology.

Pişkin, M. (2012). Frank Parsons: Kariyer Danışmanlığının Babası. *Gelişen İnsan Kaynakları Kariyer Gündemi*, *1*, 24-29.

Stanciak, L. A. (1995). Reforming the high school counselor's role: A look at developmental guidance. *NaSSP Bulletin*, *79*(570), 60-63. https://doi.org/10.1177/019263659507957011

Stephens, W. R. (1970). *Social reform and the origins of vocational guidance*. National Vocational Guidance Association.

Tiedeman, D. V. (1961). Decision and vocational development: A paradigm and its implications. *Personnel and Guidance Journal, 40,* 15-21.

Tiedeman, D. V. (1964). Purposing through education: The further delineation of goal and program for guidance. In E. Landy & P. A. Perry (Eds.), *Guidance in American education: Backgrounds and perspectives.* Harvard Graduate School of Education.

Tiedeman, D. V. (1965). Career development through liberal arts and work. *Vocational Guidance Quarterly*, *14*(1), 1-7. https://doi.org/10.1002/j.2164-585X.1965.tb00762.x

Tiedeman, D. V. (1967). Predicament, problem, and psychology: The case for paradox in life and counseling psychology. Journal of Counseling Psychology, 14(1), 1–8. https://doi.org/10.1037/h0024236

Tiedeman, D. V. et al. Information system for vocational decisions: Annual report, 1966-67. Cambridge, Mass.: Harvard Graduate School of Education, 1967. Tiedeman, D. V. et al. Information system for vocational decisions: Annual report 1967-68. Harvard Graduate School of Education, 1968.

Tiedeman, D. V., & Field, F. L. (1961). Guidance: The science of purposeful action applied through education. *Harvard Educational Review, 32*(4), 483-501.

Tiedeman, D. V., & O'Hara, R. P. (1963). *Career development: Choice and adjustment*. College Entrance Examination Board.

Tyler, L. E. (1961). Research exploration in the realm of choice. *Journal of Counseling Psychology, 8(3),* 195-201. https://doi.org/10.1037/h0041019

Williamson, E. G. (1939a). *How to counsel students: A manual of techniques for clinical counselors*. McGraw-Hill.

Williamson, E. G. (1939b). Chapter IV: Technics of Guidance and Counseling: H. The Clinical Method of Guidance. *Review of Educational Research*, *9*(2), 214-217. https://doi.org/10.3102/00346543009002214

Williamson, E. G. (1950). *Counseling adolescents*. McGraw-Hill.

Williamson, E. G. (1972). Trait-and-factor theory and individual In B. & W. H. Grant (Eds.), *Theories of counseling* (2nd ed., pp. 136-176). McGraw-Hill.

Wilson, P. (1986). *School counseling programs: A resourceand planning guide.* Wisconsin Department of Public Instruction.

Wittmer, J. (1993). Developmental school counseling: History, reconceptionalization, and implementation strategies. Editor Joe Wittmer, *Managing your school counseling programs: K-12 developmental strategies*, (p.2-11). Educational Media.

BÖLÜM 3

ÖĞRENCİ KİŞİLİK HİZMETLERİ

Uzm. Psk. Dnş. Oğuzhan YILDIRIM
Arş. Gör. Alican KAYA

Çağdaş eğitim sisteminde öğrenci kişilik sistemlerinin yeri toplumda ve bireyde meydana gelen hızlı değişimden etkilenmiştir. Öğrenci kişilik hizmetleri de bireylerin ihtiyaçlarının değişmesi ve çeşitlenmesinden etkilenmiştir. Birey ve toplumdan kaynaklı değişimlerin yeni ihtiyaçları ortaya çıkması bu hizmetlerde değişim ve dönüşüm meydana gelmiştir. Geleneksel eğitim anlayışı öğretmen ve program odaklı iken, çağdaş eğitim anlayışı merkezine öğrencileri almaktadır. Bu nedenle geleneksel anlayış, öğretmen ile ilgili faktörlerin değiştirilmesi veya eğitim kurumlarının programları ile ilgilenmekteydi. Bunlar üzerinde değişimlerin, iyileştirmelerin eğitimin kalitesini arttıracağı öne sürülmekteydi. Öğrenci merkezli eğitim anlayışında ise, öğrenmenin sağlanması için bireysel farklılıkların dikkate alınması gerektiği, buna ek olarak, bireylerin bedenen, ruhen ve sosyal açılardan tam bir gelişimin sağlanması amaçlanmaktadır (Türk ve Atlı, 2022). Öğrenme üzerinde bu etmenlerin de etkili olduğu vurgulanmaktır (Altıntaş, 2014).

Geleneksel eğitim anlayışının bireye bakışı eğitim programının tam olarak uygulanması, öğretmen ile ilgili faktörlerin iyileştirilmesi ve böylece kaliteli bir eğitimin yapılacağı fikrinden hareketle geliştirilmiştir. Bu öğretim anlayışı merkezine öğretimi almakta ve bu öğretimin sistemli şekilde uygulanabilmesi için yönetim boyutlarının önemin vurgu yapmaktadır. Özet olarak, geleneksel anlayış eğitimi bu iki boyut altında ele almaktadır. Eğitimle ilgili yapılan değişikliklerin bu iki boyut (öğretim ve yönetim) ekseninde değişimleri hedef alındığı dönemlerden, çağdaş eğitimin benimsendiği ve merkeze öğrencilerin alındığı bir döneme geçiş yapılmıştır. Sınıf içerisinde aynı eğitim programı uygulanmasına ve aynı yönetsel önlemlerin alınmasına rağmen bazı öğrenciler öğrenmekte zorluklar ya-

Kaynakça

Altıntaş, E. (2014). Çağdaş eğitim sisteminde öğrenci kişilik hizmetleri ve rehberli. (Ed. G. Can). Psikolojik danışma ve rehberlik. Pegem yayıncılık.

Aslan, N., ve Arslan-Cansever, B. (2007). Okuldaki sosyal etkinliklere katılımda ebeveyn çocuk etkileşimi kültürlerarası bir karşılaştırma. *Ege Eğitim Dergisi*, *8*(1), 113-130.

Ataman, A. (2009). Özel gereksinimli çocuklar ve özel eğitim (Ed. A. Ataman). Özel eğitime giriş. Gündüz Eğitim Yayıncılık.

Ateş, B. (2015). Üniversite öğrencilerinde güvengenliğin yordayıcısı olarak sosyal destek algıları. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *1*(35), 70-86.

Ateş, B. (2021). *Çözüm odaklı kısa süreli psikolojik danışma, kuram ve uygulama* (6. Baskı). Vizetek Yayıncılık.

Atkın, N. (2011). *Kaynaştırma* (Ed. H. Avcıoğlu) İlköğretimde özel eğitim. Nobel Yayın Dağıtımı.

Avcıoğlu, H. (2021). İşitme yetersizliği olan öğrenciler (Ed. İ. H. Diken). Özel eğitime gereksinimi olan öğrenciler ve özel eğitim. Pegem Akademi.

Bakırcıoğlu, R. (2003). İlköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretimde rehberlik ve psikolojik danışma. Anı Yayıncılık.

Bakırcıoğlu, R. (2005). Rehberlik ve psikolojik danışma. Anı Yayıncılık.

Barut, Y. (2019). Özel eğitimde psikolojik danışma ve rehberlik (Ed. M. Güven). Psikolojik danışma ve rehberlik. Anı Yayıncılık.

Beydoğan, H. Ö. (2012). Okullarda uygulanan sosyal ve kültürel etkinliklerin öğrencilerin değer edinimine etkisi. *Gaziantep University Journal of Social Sciences 11*(4), 1172-1204.

Cormier, S. ve Hackney, H. (2018). *Psikolojik danışma stratejiler ve müdahaleler* (Çev. Ed. S. Doğan ve B. Yaka). Pegem Akademi.

Çakır, M.A. (2020). *Mesleki rehberlik* (Ed. A. Kaya) Psikolojik danışma ve rehberlik. Anı Yayıncılık.

Dilekmen, M. (2019). *Okul psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri* (Ed. C. Şahin). Psikolojik danışma ve rehberlik. Pegem Akademi.

Dilekmen, M. (2021). *Rehberliğin başlıca türleri* (Ed. G. Can). Okullarda psikolojik danışma ve rehberlik. Pegem Akademi.

Doğrusever, C., Türk, N., ve Batmaz, H. (2022). The mediating role of meaningful life in the relationship between self-esteem and psychological resilience. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *23*(2), 910-928.

Eripek, S. (2005). Özel *gereksinimi olan çocuklar ve özel eğitim* (Ed. S. Eripek) Özel Eğitim. Anadolu Üniversitesi.

Gürel-Selimoğlu, Ö. ve Arslan-Armutcu, O. (2020). Özel eğitime gereksinimi olan öğrenciler-2 (Ed. İ. H. Diken). Özel eğitim ve kaynaştırma. Pegem Akademi.

HSGM (2020). *Aşılama takviminde değişiklik yapıldı*. https://hsgm.saglik.gov.tr/tr/haberler/asilama-takviminde-degisiklik-yapildi.html

Işıker, M. (2020). *Zihinsel yetersizliği olan çocuklar ve eğitimi* (Ed. A. Dikici Sığırtmaç). Erken çocuklukta özel eğitim ve kaynaştırma. Pegem Akademi.

Kaya, A. (2016). Psikolojik danışma ve rehberlik. Anı yayıncılık.

Kaygusuz, C. (2020). Özel eğitim ve rehberlik (Ed. A. Kaya). Psikolojik danışma ve rehberlik. Anı Yayıncılık.

Koç, M. (2019). *Psikolojik danışma ve rehberlikte başlıca hizmet türleri* (Ed. M. Güven) Psikolojik danışma ve rehberlik. Anı Yayıncılık.

MEB (2013, 25 Nisan). *573 sayılı özel eğitim hakkında kanun hükmünde kararname.* https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/4.5.573.pdf

MEB (2018). Özel eğitim hizmetleri yönetmeliği. *Resmi Gazete*, Tarih: 07.07.2018, Sayı: 30471.

MEB (2018, 7 Temmuz). Özel eğitim hizmetleri yönetmeliği. https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=24736veMevzuatTur=7veMevzuatTertip=5

MEB (2022, 22 Mart). Özel eğitim alanı. https://orgm.meb.gov.tr/www/ozel-egitim-alani/icerik/1951

MEB (2022, Eylül). *Millî Eğitim istatistikleri örgün eğiti*m. http://sgb.meb.gov.tr/www/icerik_goruntule.php?KNO=460

Melekoğlu, M. (2020). Özel eğitime gereksinimi olan öğrenciler (Ed. İ. H. Diken). Özel Eğitim ve Kaynaştırma. Pegem Akademi.

Nas, E. (2019). *Okul rehberlik servislerinde yürütülen faaliyetlerin değerlendirilmesi*. (Ed. F. Tanhan, H. İ. Özok ve C. Aladağ) Eğitim bilimleri perspektifinden öğretmen. Pegem Akademi.

Negiz, N. (2011). Sosyal yardım ve sosyal hizmet faaliyetleri açısından ısparta belediyesi: farkındalık, yararlanma ve değerlenirme açısından bir araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 16*(2), 323-341.

Özcan, A.O. ve Özcan, A.F. (2016). *Rehberlik ve psikolojik danışma alanına giriş* (Ed. H. Uşaklı) Hayat boyu kapsamlı rehberlik ve psikolojik danışma. Pegem Akademi.

Özoğlu, S. Ç. (2007). *Eğitimde rehberlik ve psikolojik danışmanlık*. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.

Servi, C. (2019). *Dil ve konuşma bozukluğu olan öğrenciler* (Ed. V. Akyol). Özel eğitim. Pegem Akademi.

Şafak, P. ve Demiryürek, P. (2019). *Görme yetersizliği olan çocuklar* (Ed. Ü. Şahbaz). Özel eğitim ve kaynaştırma. Anı Yayıncılık.

Şahin, F. (2015). Üstün *zekâlı öğrencilerin eğitimine yönelik eğitsel stratejile*r (Ed. F. Şahin). Üstün zekâlı ve üstün yetenekli öğrencilerin eğitimi. Pegem Akademi.

Şekerci, D. (2019). Özel yetenekli öğrencilerin potansiyellerini fark ettirmeye yönelik bir çalışma örneği "yaratıcı resim" (Ed. Ö. Apaydın). Özel yeteneklilerin eğitimine giriş. Ekin Basım Yayın Dağıtım.

Türk, N. ve Atlı, A. (2022). Popüler dizi-film karakterlerinin lise öğrencilerinin rol model alma davranışı üzerindeki etkisi: 'Onun gibi olsam'. *Milli Eğitim Dergisi, 51*(234), 1639-1660.

Yaycı, (2019). *Okullarda psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri* (Ed. M. Güven). Psikolojik danışma ve rehberlik. Anı Yayıncılık.

Yeşilçınar, S., ve Şata, M. (2021). Examining Rater Biases of Peer Assessors in Assessment Environments. *International Journal of Psychology and Educational Studies, 8*(4), 136-151.

Yurtal, F. (2020). *Psikolojik danışma ve rehberlikte başlıca hizmet türleri* (Ed. A. Kaya) Psikolojik danışma ve rehberlik. Anı Yayıncılık.

BÖLÜM **4**

BAŞLICA REHBERLİK TÜRLERİ

Arş. Gör. Meryem ATALAY

Rehberlik hizmetlerinin temel işlevi; eğitsel, mesleki, sosyal ve duygusal alanlarda her bireyin potansiyeline tam olarak ulaşabileceği fırsatlar sağlamaktır. Rehberliğin temel kişisel gelişimi teşvik ederek bireyleri motivasyonu yüksek ve sorumlu birer vatandaş olmaya hazırlamaktır. Rehberlik hizmetleri bir bütünlük içerisinde çok yönlü bir planlamayla yürütülen ve değerlendirilen hizmetlerdir. Literatürde bu hizmetlerin çeşitli ölçütler doğrultusunda
da verilen hizmetler ile ulaşılmak istenen temel amaç ve ilkeler değişmemektedir. Bu hizmetlerin daha detaylı ele alınması adına böyle bir gidilmişse de bütüne bakıldığında birbirinden tamamen ayrı faaliyetler değildir.

Alan yazında yapılan rehberlik hizmetlerinin; verilen hizmet alanına göre, eğitim kademelerine göre, temel işlevlerine göre, problem alan-

.

Hizmet Alanlarına Göre Rehberlik

Hizmet alanlarına göre rehberlik faaliyetleri, eğitim alanında rehberlik, sağlık alanında rehberlik, sosyal yardım alanında rehberlik, endüstri alanında rehberlik ve adalet alanında rehberlik şeklinde gruplandırılabilir.

Eğitim alanında rehberlik: Rehberlik hizmetlerine daha çok eğitim alanında ihtiyaç duyulmuştur. Bu hizmetler okullarda öğrenci kişilik hizmetleri başlığı ile sunulan çalışmaların odağında bulunduğundan eğitimde rehberlikle daha çok okulda sunulan rehberlik hizmetleri kastedilmektedir. Eğitimde rehberlik ile ulaşılmak istenen temel amaç bireyleri yetenekleri, ilgileri ve gereksinimleri doğrultusunda bir bütün halinde yetiştirebilmektir.

Kaynakça

Ateş, B. (2021). *Çözüm odaklı kısa süreli psikolojik danışma, kuram ve uygulama* (6. Baskı). Vizetek Yayıncılık.

Ateş, B. & Sağar, M. E. (2022). Çocuklarda gelişim alanları. B. Ateş (Ed.). *Çocuk psikolojisi* içinde (s. 15-39). Vizetek Yayıncılık.

Bakırcıoğlu, R., (1994). *İlköğretim ortaöğretim ve yükseköğretimde rehberlik ve psikolojik danışma.* Ankara: Turhan yayınevi.

Bennett, K.O., Shestone, H.G. & Wesman, A.G. (1966). *Manual For The ential Aptitude Tests.* New York: The Psychological Corporation.

Can, G. (2002). *Psikolojik danışma ve rehberlik*. Ankara: Pegem

Kaya, A. (2004). *Psikolojik danışma ve rehberlik*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Korkut, F. (2007). *Okul temelli önleyici rehberlik ve psikolojik danışma*. (2. baskı) Ankara: Anı Yayınevi.

Kuzgun, Y. (2009). *Rehberlik ve psikolojik danışma.* (10. Baskı). Ankara: Nobel Yayın.

Özabacı, N. (2010). Öğretmen ve öğretmen adayları için rehberlik. Editörler: Esra İşmen Gazioğlu ve Şengül Mertol İlgar, (2. Baskı, s. 43-73). *Rehberlik hizmet türleri*. Ankara: Pegem.

Tan, H. (1992). *Psikolojik danışma ve rehberlik*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Yeşilyaprak, B. (2003). *Eğitimde rehberlik hizmetleri*. Ankara: Nobel Yayın.

Yılmaz, H. ve Üre, Ö. (1997). *Rehberlik ders notu*. Konya: Günay Ofset.

BÖLÜM **5**

OKULLARDA PSİKOLOJİK DANIŞMA VE REHBERLİK HİZMET ALANLARI

Dr. Öğr. Üyesi Fatma ALTINSOY

Rehberlik Hizmetleri

Mesleğe yeni başlayan ve sınıf rehber öğretmeni olarak görevlendirilen bir öğretmenin sınıfındaki bazı öğrencilerin bir takım uyum problemleri yaşadıklarını bir kısmınınsa başarı düzeylerinin oldukça düşük olduğunu gözlemlemiş olduğunu varsayalım. Bu gözlemlerini velilerle paylaşmak ve onlarla işbirliği sağlamak amacıyla veli toplantısı yapmayı düşünmekle birlikte bu süreci nasıl yönetece-ğine dair bir planı bulunmamaktadır. Öğrencilerin gelişim düzeylerine göre ihtiyaç duydukları bilgileri sistematik bir şekilde ve bir program dâhilinde onlara sunması ayrıca bu bilgilerin öğrenciler tarafından ne ölçüde anlaşıldığını değerlendirmesi gerektiğini öngörmekte, bu sorunlar çözülmediği takdirde mevcut sınıf ortamının tüm öğrenciler açısından umulan yararları sağlamak bakımından elverişli olmayacağını fark etmektedir. Gerçi sözü edilen problemler salt stajyer öğretmenler için geçerli olmayıp problemin düzey ve niteliğine göre ne kadar deneyimli olurlarsa olsunlar tüm öğretmenlerin karşılaşması olası durumlardır ve her biri bu alanda uzman yardımına gereksinim duyacakları çeşitli sorunlarla yüz yüze gelebileceklerdir. Öğretmenlerimizin işe nereden ve nasıl başlaması gerekmektedir? Bu konularda okul psikolojik danışmanından destek almalı mıdırlar? Bu ve benzeri soruları cevaplayabilmek için bu bölümde okullarda psikolojik danışma ve rehberlik hizmet alanlarına yönelik açıklamalar yapılacaktır. Çağdaş eğitim anlayışı içerisinde yer alan öğrenci kişilik hizmetlerinin bir parçası da okullarda sunulan rehberlik hizmetleridir. Rehberlik, en geniş anlamıyla bireyin kendini tanıması, anlaması, gerçekçi kararlar alması, kapasitelerini geliştirmesi, çevresindeki olanakları tanıması ve çevresiyle senkronize bir şekilde hareket edebilmesi, uyum ve gelişiminde sağlıklı seçimlere yönelmesi noktasında sunulan

Kaynakça

Altınsoy, F. (2022). Çocukları tanıma ve değerlendirme teknikleri, Ateş, B. (Ed.), *Çocuk psikolojisi* (1.baskı) içinde (41-69). Vizetek Yayıncılık.

Altınsoy, F., & Özabacı, N. (2019). The metaphorical perceptions of high school students who receive psychological counselling services on the concept of "Psychological Counsellor". *Osmangazi Journal of Educational Research, 6*(1), 25-34.

Ateş, B. (2021). *Çözüm odaklı kısa süreli psikolojik danışma, kuram ve uygulama* (6. Baskı). Vizetek Yayıncılık.

Aydoğan, İ. (2006). İlköğretim okullarında okul-çevre ilişkilerinin düzeyi. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, *1*(2), 121-136.

Borders, L. D. (2002). School counseling in the 21st century: Personal and professional reflections. *Professional School Counseling, 5*, 180-185.

Bozkurt, E. Bayar, A., ve Üstün, A. (2018). Okul yöneticilerinin okul çevre ilişkileri ile ilgili sorunları ve çözüm önerileri. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,11*(3), 2561-2574. https://doi.org/10.17218/hititsosbil.450351

Çalışkan, N., & Ayık, A., (2015). Okul aile birliği ve velilerle iletişim. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *1*(2), 69-82.

Çelenk, S. (2003). Okul başarısının ön koşulu: Okul aile dayanışması. *İlköğretim Online*, *2*(2), 28-34.

Derelioğlu, Y., (2017). Rehberlik (6. baskı), (Gazioğlu, E. İ., & İlgar, Ş. M., Eds.). Ö*ğretmen ve öğretmen adayları için rehberlik* içinde (s.2-17). Pegem Akademi.

Dinkmeyer Jr, D., Jon, C., & Michel, R. E. (2015). *Consultation: Creating school-based interventions.* Routledge.

Egan, G. (2013). *The skilled helper: A problem-management and opportunity-development approach to helping*. Cengage Learning.

Hackney, H., & Cormier, S. (2008). *Psikolojik danışma ilke ve teknikleri: Psikolojik yardım süreci el kitabı* (T. Ergene, S. Aydemir-Sevim, Çev.). Mentis Yayıncılık.

İlgar, L., (2017). Rehberlik hizmet alanları (6. baskı), (Gazioğlu, E. İ., & İlgar, Ş. M., Eds.). *Öğretmen ve öğretmen adayları için rehberlik* içinde (s.255-272). Pegem Akademi.

Karaca, R., & İkiz, E. (2010). *Psikolojik danışma ve rehberlikte çağdaş bir anlayış* (2.baskı). Nobel Akademik Yayıncılık.

Korkut-Owen, F. (2015). *Okul temelli önleyici rehberlik ve psikolojik danışma* (4. baskı), Ankara: Anı Yayıncılık.

Kuzgun, Y. (2011). *Rehberlik ve psikolojik danışma (11.baskı)*. Nobel Yayıncılık.

Lunenburg, F. C. (2010). School guidance and counseling services. *Schooling, 1(*1), 1-9.

McAfee, O. D., Leong, D. J., & Bodrova. E., (2016). *Assessing and guiding young children's development and learning* (6th. Ed). Person.

Millî Eğitim Bakanlığı,. (2020) Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği, 14 Ağustos 2020. Resmi Gazete, sayı 31213, s. 1-9.

Milli Eğitim Bakanlığı., (2020). Millî Eğitim Bakanlığı sınıf rehberlik programı (okul öncesi, ilkokul, ortaokul ve ortaöğretim/lise). (Erişim: https://orgm.meb.gov.tr/www/sinif-rehberlik-programi/icerik/1362).

Nas, E., (2019). Bir metafor çalışması: Öğrencilerin rehberlik servisine ilişkin algıları. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 7*(1), 291-301.

Nazlı, S. (2016). *Kapsamlı gelişimsel rehberlik programı* (6. baskı), Ankara: Anı Yayıncılık.

Nelson-Jones, R. (2013). Practical counselling and helping skills: text and activities for the lifeskills counselling model. *Practical Counselling and Helping Skills,* 1-528.

Nelson-Jones, R. (2015). Basic counselling skills: A helper's manual. *Basic Counselling Skills,* 1-216.

Odeleye, D. A. (2017). Overview of School Guidance and Counselling Services. *European Journal of Education Studies 3*(7), 346-361.

Özabacı, Ş. N., (2017). Rehberlik hizmet türleri (6. baskı), (Gazioğlu, E. İ., & İlgar, Ş. M., Eds.). *Öğretmen ve öğretmen adayları için rehberlik* içinde (s.42-67). Pegem Akademi.

Özgüven, İ. E. (2007). *Bireyi tanıma teknikleri* (7. Baskı). PDREM Yayınları.

Rogers, C. R. (1961). *On becoming a person: A therapist's view of psychotherapy*. Constable.

Schmidt, J. G. (2014). *Counseling in schools: Comprehensive programs of responsive services for all students*. (Ed.6th.) Pearson Higher Ed.

Sheridan, S. M., Richards, J. R., & Smoot, T. Y. (2000). School consultation. *Educational Psychology Papers and Publications*, 19 (7), 167–170.

Tagay, Ö., & Çakar, F. S. (2017). Okullarda yürütülen psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerine ilişkin okul psikolojik danışmanlarının görüşleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 18*(3), 1168-1186.

Tan, M., & Baloğlu, M. (2011). *Psikolojik danışma ve rehberlik* (3.baskı). Nobel.

Voltan-Acar, N. (2015). *Yeniden terapötik iletişim*. Nobel Yayıncılık.

Yeşilyaprak, B. (2016). *21. yüzyılda eğitimde rehberlik hizmetleri.* Nobel.

Yeşilyaprak, B. (2022) *Okullarda Rehberlik ve Psikolojik Danışma Uygulamaları,* Pegem Akademi.

BÖLÜM 6

EĞİTSEL REHBERLİK

Dr. Öğr. Üyesi Muhammet Aykuthan ULUSOY

GİRİŞ

Eğitim öğretim faaliyetlerinin temel amaçlarından bir tanesi, öğrencinin eğitimle gelişmesini sağlamaktır. Bahsi geçen eğitimle gelişme kavramı, öğrencinin eğitim almak suretiyle kendini geliştirebilmesi anlamını taşırken akademik başarısının artması yeni beceriler kazanması ve kendine has özelliklerinin farkına varmasına yardımcı olur. Psikolojik danışma ve rehberlik hizmetinin eğitim süreçlerinin önemli ve ayrılmaz bir parçası olduğu, kişinin kendini anlamasına, sorunlarını çözmesine, gerçekçi kararlar vermesine, kapasitesini elinden geldiğince geliştirmesine, uyum sağlamasına yönelik çalışmalar yürüttüğü dikkate alınırsa (Demirel ve Yazgünoğlu, 2013) eğitsel rehberlik faaliyetlerinin de bu gayeye hizmet ettiği ifade edilebilir..

Eğitsel rehberliğin bu kapsamda öğrenciye yeni şeyler kazandırmak ve mevcut şeylerin etkisini arttırmak şeklinde iki gayesi bulunmaktadır. Bu gayenin yerine getirilmesi için dikkat edilmesi gereken hususlar olduğunu söyleyebiliriz. Bunlardan ilki gerçekleştirilecek faaliyetin öğrencinin gelişimsel özelliklerinin dikkate alınarak planlanması gerekliliği iken ikincisi ise uygulanacak eğitsel rehberlik faaliyetlerine bütün paydaşların dahil edilmesidir. Öğrencinin gelişim dönemine ait özelliklerini dikkate alma karşılaşılan sorunların ortadan kaldırılması için psikolojik danışmana öngörü kazandıracakken sürece paydaşların dahil edilmesi meydana getirilen değişikliğin daha kalıcı olmasına yardımcı olacaktır. Bunlara ek olarak öğrenme kavramının bir şey hakkında bilgi sahibi olmaktan başlayıp öğrenilen şeyin hayata tatbik edilmesine kadar uzanan geniş bir yelpaze olduğu düşünülürse eğitsel rehberlik faaliyetlerinin dikkatle planlanmış bir süreç olması gerektiği ifade edilebilir. Bu sebeple faaliyetleri planlayan kişinin öğ-

Kaynakça

Adana, F., Arslantaş, H., Şahbaz, M. (2012). Lise öğrencilerinin benlik kavramlarını algılama biçimleri ve ilişkili faktörler. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi, 3(1),* 22-29.

Akpur, U. (2017). Predictive and explanatory relationship model between procrastination, motivation, anxiety and academic achievement. *Eurasian Journal of Educational Research, 17(69),* 221-21.

Altınışık, R.A., Öztaş, M., Kaymakçı, K., Akyürek, G. (2019). Endüstri meslek lisesi öğrencilerinin kendilik algısı: Kayseri Örneği. *Uluslararası Beşeri Bilimler ve Eğitim Dergisi, Erciyes Üniversitesi Edebiyat Fakültesi II. Dil ve Kültür Çalışmaları Öğrenci Sempozyumu,* 786-809.

Altıntaş, E. (1991). Ergenlerde benlik kavramı ana-baba-öğretmen tutumları. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 6(1),* 61-69.

Arabacıoğlu, B. & Bağçeli Kahraman, P. (2021). Okul öncesi dönem çocuklarının okula uyum düzeyleri ve ebeveyn tutumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 25(1),* 175-192.

Ateş, B. & Sağar, M. E. (2021a). The predictive role of teacher candidates' life satisfaction and communication skills on academic success. *Journal of Family Counseling and Education*, *6*(2), 59-70.

Ateş, B. & Sağar, M. E. (2021b). Psikolojik danışman adaylarında akademik başarının yordayısıcı olarak psikolojik sağlamlık, bilişsel esneklik ve öz-yeterlik. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *24*(1), 1-9.

Ateş, B. (2016). Üniversite öğrencilerinde akademik başarının yordayıcısı olarak psikolojik iyi oluş ve sosyal yetkinlik. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, *15*(59), 1203-1214

Bağçeli Kahraman, P., Şen, T., Alataş, S., Tütüncü, B. (2018). Okul öncesi dönemde okula uyum sürecine ilişkin öğretmen görüşleri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 18(2),* 681-701. DOI: 10.17240/aibuefd.2018..-431421

Bender, M. T. (2005). John Dewey'nin eğitime bakışı üzerine yeni bir yorum. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 6(1),* 13-19.

Bilgin, İ., Toksoy, A. (2014). Yaparak yaşayarak öğrenme etkinliklerinin öğrencilerin bilimsel süreç becerilerine etkisi. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 13,* 163-169.

Demirel, M., Yazgünoğlu, S. (2013). The evaluation of classroom guidance activities in primary schools. *Procedia - Social and Behavioral Sciences, 93,* 1598–1602. doi:10.1016/j.sbspro.2013.10.088

Döş, İ. (2011). Ortaöğretim öğrencilerinin başarısızlık nedenlerine ilişkin öğretmen görüşleri. *Milli Eğitim Dergisi, 41(190),* 72-91.

Gülay, Y. & Erten, H. (2011). Okul öncesi dönem çocuklarının akran kabullerinin okula uyum değişkenleri üzerindeki yordayıcı etkisi. *e-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi, 2(1),* 81-92.

Gümüş, G., Talu, E. (2022). Ergenlerde kendilik algısı ve akran zorbalığı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Gelişim ve Psikoloji Dergisi, 3(5),* 41-50. DOI: 10.51503/gpd.1051413 Ogelman, H. G., Erten, H. (2013). 5-6 Yaş çocuklarının akran ilişkileri ve sosyal konumlarının okula uyum düzeyleri üzerindeki yordayıcı etkisi boylamsal çalışma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (30),* 453-163.

Haspolat, N. K. (2022). Psikanalizin İçinden Bir Kavram "Özdeşleşme". *Muş Alparslan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 2*(1), 1-9.

Haspolat, N. K., Yalçın, İ. (2022). Yüksek başarılı öğrencilerde ebeveyn başarı baskısı ölçeği geliştirme çalışması. *Milli Eğitim Dergisi, 51*(236), 3413-3442 . DOI: 10.37669/milliegitim.992912

Haspolat, N. K., Ağırkan, M. (2023). Kariyer danışmanlığında yol gösterici undurlar: Etik ilke ve standartlar. *Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 10*(2), 542-555.

Kahraman, A., Artıran, M., Eryılmaz, A. (2019). Motivasyon unsurlarının ergenlerde öznel iyi oluşa etkileri. *Gençlik Araştırmaları Dergisi, 7(19),* 105-120.

Kula, S. S., Akbulut, Ö. F. (2020). Öğretmen adaylarının çocuğa yönelik şiddete ilişkin duyarlıkları ile empatik eğilimleri arasındaki ilişki. *Trakya Eğitim Dergisi, 10*(3), 917-932. DOI: 10.24315/tred.658597

Koçyiğit, D. (2016). Motivasyon ve verimlilik arasındaki ilişki: bir vakıf üniversitesi örneği. İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi, 8(31), 15-26.

Millî Eğitim Bakanlığı Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliği. (2017). T.C. Resmi Gazete (30236, 10 Kasım 2017)

Milli Eğitim Bakanlığı Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği. (2001). T.C. Resmi Gazete (24376, 17 Nisan 2001)

Milli Eğitim Bakanlığı Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği. (2020). T.C. Resmi Gazete (31213, 14 Ağustos 2020)

Ödemiş, M., Çeler, Y. (2022). Sosyal projelere katılımın empatik gelişime etkisi. İlahiyat Akademi, 15, 85-119. https://doi.org/10.52886/ilak.1118466

Örücü, E., Hasırcı, I. (2021). Öz kendilik değerlendirmesi, iş tatmini ve tükenmişlik ilişkisi üzerine bir araştırma. İktisadi İdari ve Siyasal Araştırmalar Dergisi, 6(15), 316-334 . DOI: 10.25204/iktisad.844790

Özbey, S., Aktemur Gürler, S. (2019). Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden Çocukların Motivasyon Düzeyleri İle Sosyal Becerileri Ve Problem Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi, 8(1),* 587-602.

Özen Altınkaynak, Ş., Akman, B. (2019). Okul öncesi dönemdeki çocukların okula uyum becerilerine anne baba tutumlarının etkisi. *Toplum ve Sosyal Hizmet, 30(1),* 19-36 . DOI: 10.33417/tsh.516679

Rehberlik Araştırma Merkezleri Yönetmeliği. (1968). T.C. Resmi Gazete (12814, 31 Ocak 1968).

Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliği. (1985). Tebliğler Dergisi (2201, 16 Aralık 1985).

Rosenberg, M. (1989). Self-Concept research: A historical overview. *Social Forces, 68(1),* 34-44.

Sezgin, F., Koşar, D., Koşar, S., Er, E. (2016). Liselerde akademik başarısızlık: Nedenleri ve önlenmesine ilişkin öğretmen ve okul yöneticilerinin görüşleri. İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 17(1), 95-111. DOI: 10.17679/iuefd.17119535

Şimşek, H., Kula, S. S. (2018). Türkiye'nin göçmen politikasında ihmal edilen boyut: eğitsel uyum programı. *Ahi Evran Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 2*(2), 5-21.

Tatlılıoğlu, K. (2013). Ortaöğretim öğrencilerinin okul başarılarını olumsuz etkileyen nedenlerin belirlenmesine yönelik bir araştırma (Bingöl Örneği). *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi, 39,* 1-21.

Tatlılıoğlu, K., Korkmaz, G. (2015). İlköğretim öğrencilerinin okul başarılarını olumsuz etkileyen nedenlerin belirlenmesine yönelik bir araştırma (Konya Örneği). Çankırı Karatekin Üniversitesi Karatekin Edebiyat Fakültesi Dergisi, 6(6), 93-116.

Tuzcuoğlu, N., Efe Azkeskin, K., İlçi Küsmüs, G., Cengiz, Ö. (2019). Okul öncesi dönem çocuklarının öz düzenleme becerileri ile benlik algıları arasındaki ilişkisinin incelenmesi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi, Ekim 2019 Özel Sayısı,* 607-623. DOI: 10.21733/ibad.613920

Yıldız, F. N. Y., Kardaş, F. (2021). Ergenlerde akademik öz-yeterlik, içsel motivasyon, azim ve psikolojik dayanıklılığın iyi oluş ile ilişkisinin incelenmesi. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 18(1),* 1073-1099. DOI: 10.33711/yyuefd.957391

Yoleri, S., Tanış, H. M. (2014). İlkokul Birinci Sınıf Öğrencilerinin Okula Uyum Düzeylerini Etkileyen Değişkenlerin İncelenmesi. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 4(2),* 130-141. DOI: 10.14230/joiss82

BÖLÜM 7

KİŞİSEL REHBERLİK

Öğr. Gör. Dr. Nurseven KILIÇ

Giriş

Bu bölümde eğitim-öğretim sürecinin ayrılmaz bir parçası olan rehberlik hizmetleri içerisinde problem alanlarına göre eğitsel, mesleki ve kişisel rehberlik olmak üzere üçe ayrılan hizmetlerden kişisel rehberliğe yer verilmiştir. Kişisel rehberlik hizmetleri tüm öğretim kademelerinde süreklilik gösterecek ve bütün öğrencileri kapsayacak şekilde öğrencilerin kişisel ve sosyal gelişimlerine yardımcı olmak amacıyla yürütülmektedir. Hangi öğretim kademesinde olursa olsun rehberlik hizmetlerinin genel ilkeleri ve amacı değişmemekle birlikte farklı öğretim kademelerinde kişisel rehberlik hizmetleri öğrencilerin bireysel ihtiyaçlarına ve gelişimsel özelliklerine göre farklılık göstermektedir. Bu bölümün özelinde kişisel rehberlik hizmetlerinin tanımı, kapsamı ve niteliği, gelişimsel rehberlik bağlamında kişisel rehberliğin uygulanması, öğretmene düşen rol ve sorumluluklar ile okulöncesinden ortaöğretime kadar tüm öğretim kademelerine göre öğrencilere kazandırılacak yeterliliklere dair rehberlik hizmetleri konularına yer verilmiştir.

Kişisel Rehberliğin Tanımı

Geleneksel anlayış, rehberlik hizmetlerini, bireyin problem alanlarına göre *"eğitsel", "mesleki"* ve *"kişisel"* rehberlik olarak . Bu açıdan kişisel rehberlik, bireyin eğitsel ve mesleki planlarıyla ilgili konuları kapsamaz. Bunun yerine, bireyin duygu ve düşüncelerinden, sosyal ilişkilerinden ve davranışlarından doğan problemlerle ilgilenir (Tan, 2000).

Geleneksel yaklaşım rehberliği "krize yönelik ve çare bulucu" hizmetler olarak görmektedir. Mesleki rehberliğin önemli hale gelmesiyle ortaya çıkan reh-

Kaynakça

American School Counselor Association (2019). *The ASCA national model: A framework for school counseling programs*, (4th Edition). Alexandria, VA: Author

Gibbons, M. M., & Hughes, A. N. (2016). The high school. In J. Ziomek-Daigle (Ed.), *School counseling classroom guidance: Prevention, accountability, and outcomes* (pp. 191-241). Sage.

Gysbers, N. C., & Henderson, P. (2012). *Developing and managing your school guidance & counselling program* (5th Edition). Alexandria, VA: American Counseling Association.

Jayne, K. M., & Stulmaker, H. L. (2019). Person-centered school counseling. In C. T. Dollarhide & M. E. Lemberger-Truelove (Eds.), *Theories of school counseling for the 21st century* (pp. 49-74). Oxford University Press.

Karaca, R., & İkiz, F. E. (2010). *Psikolojik danışma ve rehberlikte çağdaş bir anlayış* (2. Baskı). Nobel Yayıncılık.

Kepçeoğlu, M. (1994). *Psikolojik danışma ve rehberlik,* Ankara: Özerler Matbaası.

Kılıçaslan-Çelikkol, A. (2017). Kişisel rehberlik (6. Baskı). E. İşmen-Gazioğlu ve Ş. Mertol-İlgar (Ed.) içinde, *Öğretmen ve öğretmen adayları için rehberlik* (132-154). Pegem Akademi.

Kinra, A. K. (2008). *Guidance and counselling.* Pearson Education.

Kuzgun, Y. (2000). Psikolojik danışma ve rehberlik (6. Genişletilmiş Baskı). Ankara: ÖSYM Yayınları.

Myrick, R. D. (2011). *Developmental guidance and counseling: A practical Approach* (5th Edition). Educational Media Corporation.

Nazlı, S. (2016). *Kapsamlı gelişimsel rehberlik programı* (Geliştirilmiş 6. Baskı). Anı Yayıncılık.

Özbay, Y. (2012). Psikolojik danışma ve rehberlik (13. Baskı). G. Can (Ed.) içinde, *Kişisel rehberlik* (127-158). Pegem Akademi.

Rogers, C. (1951). *Client-centered therapy: Its current practice, implications and theory.* London, England: Constable and Company.

Şahin, H. (2012). Psikolojik danışma ve rehberlik (Geliştirilmiş 8. Baskı). A. Kaya (Ed.) içinde, *Kişisel rehberlik ve psikolojik danışma* (157-196). Anı Yayıncılık.

Şirin, A. (2004). Psikolojik danışma ve rehberlik: Eğitimde üçüncü boyut. C. Karagözoğlu ve İ. Kemertaş (Eds.) içinde, *Rehberlik çeşitleri* (89-112). Birsen Yayınevi.

Tan, H. (2000). *Psikolojik danışma ve rehberlik,* M.E.B. öğretmen kitapları dizisi, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Tan, H., & Baloğlu, M. (2011). *Psikolojik danışma ve rehberlik* (3. Baskı). Nobel Yayıncılık.

Taylı, A. (2012). Psikolojik danışma ve rehberlik (4. Baskı). M. Güven (Ed.) içinde, *Kişisel rehberlik ve psikolojik danışma* (161-198). Anı Yayıncılık.

Yeşilyaprak, B. (2016). *21. yüzyılda eğitimde rehberlik hizmetleri: Gelişimsel yaklaşım* (Gözden Geçirilmiş 26. Baskı). Nobel Yayıncılık.

BÖLÜM 8

KARİYER GELİŞİMİ VE KURAMLAR

Doç. Dr. Bünyamin ATEŞ
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Enes SAĞAR

GİRİŞ

Kariyer kavramının temeli Fransızca ve Latince'ye dayanıp; tarihsel süreci ise 19 yüzyıla kadar uzanır. Kariyer, kişinin yaşam sürecinde diğer rolleri ile bütünsel bir şekilde ortaya koyduğu özellikle iş ve mesleki alanındaki ilerleme, duraklama ve gerilemeyi kapsayan gelişimsel bir süreçtir. Kariyer, meslek ve iş ile bağlantılı bir kavram olmakla birlikte yaşamın değişik alanlarındaki rol ve sorumluluklarla bütünsel bir şekilde yaşam boyu devam eden içinde gelişmeyi, gerilemeyi, durağanlığı da barındıran bir kavramdır. Ancak her ne kadar kariyer gelişiminde bireyin yaşamındaki diğer rolleri dikkate alınsa da kariyer gelişiminde odak noktanın meslek ve iş ile ilgili süreçler olduğu söylenebilir.

Kariyer gelişimi kişiye özgü olup aynı meslek ve iş kolundaki bireylerde farklılık gösterebilir. Kişi aynı meslek alanının farklı uzmanlık alanlarında kariyerini sürdürebilir ya da bir alandan başka bir alana geçiş yapabilir. Yaşam koşullarındaki değişim ve gelişmeler beraberinde bireyin kariyer ve dolayısıyla mesleki alanında da değişimi getirmiştir. Değişim ve gelişmeler bireyin kariyer gelişimini de doğrudan etkileyecek bir şekilde yeni mesleklerin ortaya çıkmasına, bazı mesleklerin yok olmasına ve yine mevcut mesleklerin gerektirdiği özelliklerin değişmesine yol açmıştır. Bu bağlamda da kariyer gelişim süreci geçmişe göre daha kritik bir öneme sahiptir.

Bireylerin kariyer gelişim sürecinde mesleki rolleri yaşamlarında temel rollerinden biri olmakla birlikte meslekler kişilerin yaşam biçimlerini etkileyen önemli faktörlerdir. Ayrıca bireyler kariyerleri, meslekleri aracılığı ile bazı gereksinim ve değerlerini de karşıladıkları bilinen bir gerçektir. Genellikle kişilerin kendi

Kaynaklar

Ateş, B. & Sağar, M. E. (2021a). Üniversite öğrencilerinde öz-yeterliğin yordayıcısı olarak bilişsel esneklik, duygu düzenleme becerileri ve psikolojik sağlamlık. *İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *13*(3), 679-695.

Ateş, B. & Sağar, M. E. (2021b). Psikolojik danışman adaylarında akademik başarının yordayısıcı olarak psikolojik sağlamlık, bilişsel esneklik ve öz-yeterlik. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *24*(1), 1-9.

Ateş, B. & Sağar, M. E. (2022). Öğretmen adaylarında psikolojik esnekliğin, öz-yeterliğin ve iletişim becerilerinin yaşam doyumu üzerindeki yordayıcı rolü. *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi*, *11*(1), 219-227.

Bandura, A. (1977). Toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological Review*, *84*(2), 191-215.

Bandura, A. (1984). Recycling misconceptions of perceived . *Cognitive Therapy and Research*, *8*(3), 231-255.

Dawis, R. V. (2005). The minnesota theory of work adjustment. S. D. Brown & R. W. Lent (Ed.). *Career development and counseling: Putting theory and research to work* (pp.3-23). John Wiley & Sons, Inc.

Dose, J. J. (1997). Work values: An integrative framework and illustrative application to organizational socialization. *Journal of Occupational and Organizational Psychology*, *70*, 219-240.

Ginzberg, E. (1952). Toward a theory of occupational choice. *Occupations: The Vocational Guidance Journal*, *30*(7), 491-494.

Ginzberg, E. (1972). Toward a theory of occupational choice: A restatement. *Vocational Guidance Quarterly*, *20*(3), 2-9.

Ginzberg, E. (1988). Toward a theory of occupational choice. *Career Development Quarterly*, *36*(4), 358-363.

Gottfredson L. S. (2002). Gottfredson's theory of circumscription, compromise, and self-creation. D. Brown & Associates.(Ed.). *Career choice and development.* (pp.85- 148). (4th ed.). John Wiley & Sons, Inc.

Gottfredson, L. S. (1981). Circumscription and compromise: A developmental theory of occupational aspirations. *Journal of Counseling Psychology*, *28*(6), 545-579.

Gottfredson, L. S. (2005). Applying Gottfredson's theory of circumscription and compromise in career guidance and counseling. S. D. Brown & R. W. Lent (Ed.). *Career development and counseling: Putting theory and research to work* (pp.71-100). John Wiley & Sons, Inc.

Holland, J. J., Gottfredson, D. C., & Power, P. G. (1980). Some diagnostic scales for research in decision making and personality: Identity, information, and barriers. *Journal of Personality and Social Psychology*, *39*(6), 1191-1200.

Holland, J. L. (1959). A Theory of vocational choice. *Journal of Counseling Psychology*, *6*(1), 35-45.

Holland, J. L. (1962). Some explorations of a theory of vocational choice: I. one-and two-year longitudinal studies. *Psychological Monographs: General and Applied*, *76*(26), 1-49.

Krumboltz, J. D. (1992). The wisdom of indecision. *Journal of Vocational Behavior*, *41*, 239-244.

Krumboltz, J. D., Mitchell, A. M., & Jones, G. B. (1976). A social learning theory of career selection. *The Counseling Psychologist*, *6*(1), 71-81.

Kuzgun, Y. (2004). *Meslek rehberliği ve danışmanlığa giriş.* (2. Baskı). Nobel Yayın Dağıtım.

Lent, R. W. (2013). Social cognitive career theory. S. D. Brown & R. W. Lent (Ed.). *Career development and counseling: Putting theory and research to work* (pp.115-146). (2th ed.). John Wiley & Sons, Inc.

Lent, R. W., & Brown, S. D. (2006). On conceptualizing and assessing social cognitive constructs in career research: A measurement guide. *Journal of Career Assessment*, *14*(1), 12-35.

Lent, R. W., & Brown, S. D. (2013). Understanding and facilitating career development in the 21st century. S. D. Brown & R. W. Lent (Ed.). *Career development and counseling: Putting theory and research to work* (pp.1-26). (2th ed.). John Wiley & Sons, Inc.

Lent, R. W., Brown, S. D. & Hackett, G. (2002). Social cognitive career theory. D. Brown & Associates.(Ed.). *Career choice and development.* (pp.255- 311). (4th ed.). John Wiley & Sons, Inc.

Lent, R. W., Brown, S. D., & Hackett, G. (1994). Toward a unifying social cognitive theory of career and academic interest, choice, and performance. *Journal of Vocational Behavior*, *45*, 79-122.

Locke, E. A. (1969). What is job satisfaction?. *Organizational Behavior and Human Performance*, *4*, 309-336.

Mitchell, K. E., Levin, A. S., & Krumboltz, J. D. (1999). Planned happenstance: Constructing unexpected career opportunities. *Journal of Counseling & Development*, *77*, 115-124.

Nathan, R., & Hill, L. (2006). *Career counselling.* (2th ed.). Sage Publications.

Roe, A. (1957). Early determinants of vocational choice. *Journal of Counseling Psychology*, *4*(3), 212-217.

Ros, M., Schwartz, S. H., & Surkiss, S. (1999). Basic individual values, work values, and the meaning of work. *Applied Psychology*, *48*(1), 49-71.

Sampson, J. P., Lenz, J. G., Reardon, R. C., & Peterson, G. W. (1999). A cognitive information processing approach to employment problem solving and decision making. *The Career Development Quarterly*, *48*, 3-18.

Sampson, J. P., Peterson, G. W., Lenz, J. G., & Reardon, R. C. (1992). A cognitive approach to career services: Translating concepts into practice. *The Career Development Quarterly*, *41*, 67-74.

Santrock, J. W. (2018). *Educational psychology.* (6th ed.). McGraw-Hill.

Savickas, M. L. (1997). Career adaptability: An integrative construct for life-span, life-space theory. *The Career Development Quarterly*, *45*, 247-259.

Savickas, M. L. (2002). Career construction: A developmental theory of vocational behavior. D. Brown & Associates. (Ed.). *Career choice and development.* (pp.149-205). (4th ed.). John Wiley & Sons, Inc.

Savickas, M. L. (2005). The theory and practice of career construction. S. D. Brown & R. W. Lent (Ed.). *Career development and counseling: Putting theory and research to work* (pp.42-70). John Wiley & Sons, Inc.

Savickas, M. L. (2013). Career construction theory and practice. S. D. Brown & R. W. Lent (Ed.). *Career development and counseling: putting theory and research to work* (pp.147-183). (2th ed.). John Wiley & Sons, Inc.

Schwartz, S. H. (1992). Universals in the content and structure of values: Theoretical advances and empirical tests in 20 countries. *Advances in Experimental Social Psychology*, *25*, 1-65.

Schwartz, S. H., & Bilsky, W. (1987). Toward a universal psychological structure of human Values. *Journal of Personality and Social Psychology*, *53*(3), 550-562.

Somer, O., & Goldberg, L. R. (1999). The structure of Turkish trait-descriptive adjectives. *Journal of Personality and Social Psychology*, *76*(3), 431-450.

Spokane, A. R., Luchetta, E. J., Richwine, M. H. (2002). Holland's theory of personalities in work environments. D. Brown & Associates.(Ed.). *Career choice and development.* (pp.373- 426). (4th ed.). John Wiley & Sons, Inc.

Super, D. E. (1953). A theory of vocational development. *American Psychologist*, *8*(5), 185-190.

Super, D. E. (1977). Vocational maturity in mid-career. *Vocational Guidance Quarterly, 25*(4), 294–302.

Super, D. E. (1980). A life-span, life-space approach to career development. *Journal of Vocational Behavior*, *16*, 282-298.

Super, D. E. (1988). Vocational adjustment: Implementing a self-concept. *The Career Development Quarterly*. *36*, 351–357.

Super, D. E., & Jordaan, J. P. (1973). Career development theory. *British Journal of Guidance and Counselling*, *1*(1), 3-16.

Swanson, J. L. & Schneider, M. (2013). Minnesota theory of work adjustment. S. D. Brown & R. W. Lent (Ed.). *Career development and counseling: Putting theory and research to work* (pp.29-53). (2th ed.). John Wiley & Sons, Inc.

Taylor, H. T. (1994). A senior practitioner's perspective of Frank Parsons. *Journal of Career Development*, *20*(4), 321-325.

BÖLÜM 9

BİREYİ TANIMA TEKNİKLERİ

Dr. Öğr. Üyesi Fatıma Firdevs ADAM

Bireyler genetik olarak dünyaya büyümek, gelişmek ve öğrenmek için tüm insani potansiyelleriyle donatılmış olarak gelirler. Bu doğal donanımı, yaşam kalitesinin iyileştirilmesine tam olarak katkıda bulunmak, potansiyelinin tam teşekkülüne ulaşması için rehberlikle zenginleştirilmiş bir çevre gerektirir. Rehberlik, bireye hayatında seçimler ve/veya düzenlemeler yaparken yardım etmek için bilimsel prosedürdür. Ayrıca kişinin bağımsızlığını ve kendi benliğinden sorumlu olma becerisini geliştirmesine yardımcı olmayı amaçlar. Okul veya aile ile sınırlı olmayan evrensel bir hizmettir. Hayatın her alanında (evde, iş ve sanayide, devlette, sosyal hayatta, hastanelerde ve hapishanelerde) gerçekten de yardıma ihtiyacı olan ve yardım edenlerin olduğu her yerde mevcuttur. Rehberlik bireyi bedensel, ruhsal, toplumsal yönleri ile bir bütün olarak ele almakta, bireyin kendisi ve toplum için en uygun biçimde tüm olarak gelişmesinde büyük sorumluluğu bireye bırakmaktadır.

Bireye doğru ve sağlıklı bir şekilde rehberlik yapabilmek, potansiyelini ölçmek amacı ile çeşitli araç ve teknikler kullanılır. Rehberlik hizmetlerinde kullanılan başlıca araç ve teknikler ya standartlaştırılmış (test teknikleri) ya da standartlaştırılmamış (test dışı) tekniklerdir. Her iki teknik kategorisi de birincil verilerin elde edilmesinde kullanılır. Kullanılan tekniklerin güvenilir ve objektif bilgi vermesi gerekir. Standartlaştırılmış zekâ, ilgi ve yetenek testleri güvenilir ve geçerli bilgiler sağlar. Daha az zaman alırlar ve kolayca puanlanabilirler. Bunun yanı sıra standartlaştırılmamış teknikler de yararlıdır ve bazen standart testlerle verilenlerden daha faydalı bilgiler verir. Örneğin, standartlaştırılmamış bir teknik olan otobiyografi, bir kişinin duygusal sorunlarının yanı sıra umutları ve özlemleri hakkında ipuçları ve içgörüler sağlar. Benzer şekilde, vaka çalışması danışmanın bireyi bütün olarak anlamasına yardımcı olur. Bununla birlikte bir tekniğin kullanımı, danışmanın bundan ne elde etmek istediğine bağlıdır (Reddy vd., 2017).

Kaynakça

Airasian, P. W. (2001). *Classroom assessment: Concepts and applications*. McGraw-Hill, PO Box 548, Blacklick, OH 43003.

Akboy, R. & İkiz, E. (2007). Psikolojik danısma ve rehberlikte cagdas bir anlayıs (Contemporary understanding in Psychological counseling and guidance). Ankara: Nobel Yayın.

Allen, B. P., & Potkay, C. R. (1973). Variability of self-description on a day-to-day basis: longitudinal use of the adjective generation technique. *Journal of Personality*.

American Psychological Association, Committee on Psychological Tests and Assessment. (2003).

Ateş, B. & Sağar, M. E. (2022). Çocuklarda gelişim alanları. B. Ateş (Ed.). *Çocuk psikolojisi* içinde (s. 15-39). Vizetek Yayıncılık.

Ateş, B. (2021). Mesleki rehberlik. S. Fahri (Ed.) *Rehberlik ve psikolojik danışma* içinde (s. 137-170) Pegem Akademi Yayıncılık.

Bakırcıoğlu, R. (2000). Psikolojik danışma ve rehberlik. *Toraman Matbaacılık, Ankara*.

Baloğlu, M., & Tan, H. (2006). Psikolojik danışma ve rehberlik: Teori ve uygulama. *Ankara: Nobel Yayın ve Dağıtım*.

Bolitho, J. (2011). Reading into wellbeing: bibliotherapy, libraries, health and social connection. *Australasian Public Libraries and Information Services*, *24*(2), 89-90.

Bondy, M. (1974). Psychiatric antecedents of psychological testing (before Binet). *Journal of the History of the Behavioral Sciences*.

Campbell, P., & Siperstein, G. N. (1994). *Improving Social Competence: A Resource for Elementary*

Civelek, P., & Uyanık, G. (2021). Sedanter 5 yaş çocukların aktivitelerine yönelik ebeveyn görüşleri.

Complementary paradigms. Psychological Assessment, 9, 374–385.

DeVellis, R. F. (2003). *Scale development: Theory and application* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.

DuBois, P. H. (1970). *A history of psychological testing.* Boston: Allyn & Bacon.

Eisman, E. J., Dies, R. R., Finn, S. E., Eyde, L. D., Kay, G. G., Kubiszyn, T.W., Meyer, G. J., & Moreland, K. (2000). Problems and limitations in the use of psychological assessment in the contemporary health care delivery system. Professional Psychology: Research and Practice, 31, 131– 140.

Elkind, D. (1999). Educational research and the science of education. *Educational Psychology Review*, *11*(3), 271-287.

Erözkan, A. (2014). Psikolojik danışma ve rehberlikte test dışı teknikler. *Mentis Yayıncılık, Ankara*.

Fancher, R. E. (1996). *Pioneers of psychology* (3rd ed.). New York: Norton.

Finn, S. E., & Tonsager, M. E. (1997). Information-gathering and therapeutic models of assessment:

Fischer, C. T. (2000). Collaborative, individualized assessment. *Journal of Personality Assessment, 74,* 2–14.

Gençdoğan,B (2021). Psikolojik Testler. Nobel Yayınevi.

Gibson, R. L., & Mitchell, M. H. (1990). Intro duction to counseling and guidance (3rd ed.). New York: Macmillan.

Gronlund, G. & James, M. (2005). Focused observations: how to observe children for assessment and curriculum planning. St. Paul: Red Leaf Press.

Gullo, D. F. (2005). *Understanding assessment and evaluation in early childhood education* (Vol. 95). Teachers College Press.

Hartmann, D. P., & Wood, D. D. (1990). Observational methods. In *International handbook of behavior modification and therapy* (pp. 107-138). Springer, Boston, MA.

Hathaway, S. R., & McKinley, J. C. (1940). A multiphasic personality schedule (Minnesota): I. Construction of the schedule. *The Journal of Psychology*, *10*(2), 249-254.

International Test Commission. (2000). International guidelines for test use: Version 2000.

Kaner, S. (1990). Psikodrama kuram: teknik ve araçlar.

Kaptan, S. (1998). *Bilimsel araştırma teknikleri ve istatistik yöntemleri*. Tekışık Matbaası.

Karagözoğlu, C., & Kemertaş, İ. (2004). Psikolojik Danışma ve Rehberlik. *Birsen Yayınevi, İstanbul*.

Karataş, Z., & Yavuzer, Y. (2015). *Bireyi tanımada test dışı teknikler*. Nobel.

Kaufman, A. S. (2000). Tests of intelligence. In R. J. Sternberg (Ed.), *Handbook of intelligence* (pp. 445–476). New York: Cambridge University Press.

Kaya, H. (2008). Kamu ve özel sektör kuruluşlarının örgütsel kültürünün analizi ve kurum kültürünün çalışanların örgütsel bağlılığına etkisi: Görgül bir araştırma.

Kepçeoğlu, M. (2001). Psychological counseling and guidance. Alkım Yayınevi.

Kepçeoğlu, M. (2004). Psikolojik Danışma ve Rehberlik. İstanbul: Alkım Yayınevi.

Kutlu, Y., Armstrong, M., Bostanci, N., Yilmaz, S., & Buzlu, S. (2008). The Relationships between Substance use and Psychosocial Factors in Turkish Nursing Students. *Journal of Addictions Nursing*, *19*(4), 201-206.

Kuzgun, Y. (1992). Karar stratejileri ölçeği: Geliştirilmesi ve standardizasyonu. *VII. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları*, *161*, 170.

Lezak, M. D. (1995). Executive functions and motor performance. *In neuropsychological assessment*, 650-685.

Linn, J.E. & Gronlund, M.A. (1995). Measurement and Assessment in Teaching. New Jersey: Prentice-Hall.

Martin, D., Martin, M., Gibson, S. S., & Wilkins, J. (2007). Increasing prosocial behavior and academic achievement among adolescent African American males. *Adolescence*, *42*(168), 689-699.

Maruish, M. E. (Ed.). (2004). The use of psychological testing for treatment planning and outcome assessment (3rd ed., Vols. 1–3). Mahwah, NJ: Erlbaum.

Meyer, G. J., Finn, S. E., Eyde, L. D., Kay, G. G., Moreland, K. L., Dies, R. R., Eisman, E. J., Kubiszyn, T.W., & Reed, G. M. (2001). Psychological testing and psychological assessment: A review of evidence and issues. American Psychologist, 56, 128–165.

Montensen D.G. & Schemuller. A.M. (1964). Guidance in today's school. New York: Mc Milan Hill.

Öğretir, A.D. (2008). Oyun ve oyun terapisi. Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitimi Fakültesi Dergisi, 22, 94-100.

Öncü, H. (2012). Bibliyoterapi Yönteminin Okullarda Psikolojik Danişma ve Rehberlik Amaciyla Kullanilmasi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, *161*(161), 147.

Öner, U. ve Yeşilyaprak, B. (2006). Bibliyoterapi: Psikolojik danışma ve rehberlik programlarında çocuk edebiyatından yararlanma. ll. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyat Sempozyumu Bildiriler Kitabı içinde (ss. 559-565). Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi.

Öner,U., (2007). Bibliyoterapi. Çankaya Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Journal of Arts and Sciences, Sayı: 7 s. 133-150.

Özgüven. İ.E. (2005). Bireyi tanıma teknikleri. PDREM Yayınları.

Özoğlu, S. Ç. (1992). Davranış bilimlerinde anket (bilgi toplama aracının) geliştirilmesi. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, *25*(2), 321-337.

Payne. D.A. (2003). Applied educational assessment. (2nd ed.). Wardsworth Group, USA.

Reddy, V. Y., Doshi, S. K., Kar, S., Gibson, D. N., Price, M. J., Huber, K., ... & PREVAIL and PROTECT AF Investigators. (2017). 5-year outcomes after left atrial appendage closure: from the PREVAIL and PROTECT AF trials. *Journal of the American College of Cardiology*, *70*(24), 2964-2975.

Rosenbaum, P. S. (1965). *The grammar of English predicate complement constructions* (Doctoral dissertation, Massachusetts Institute of Technology).

Selçuk, Z. (2000). Bireyi tanıma teknikleri. (Ed. Yıldız Kuzgun). İlköğretimde rehberlik. (2.Baskı). Nobel Yayınları.

Shaughnessy, J. J., & Zechmeister, E. B. (1997). Single case research designs. *Research Methods in Psychology,*, 305-335.

Tan, H. (2000).Psikolojik danışmanlık ve rehberlik. Teori ve Uygulama. MEB Yayınları.

Topses, G. (2007). Öğrenci davranışlarını etkileyen psikolojik etmenler ve sorunlar. *Sınıf yönetimi*, 11-36.

U.S. Department of Education, for Civil Rights. (2000). The use of tests as part of high-stakes decision-making for students: A resource guide for educators and policy-makers. Washington, DC

Urbina, S. (2014). *Essentials of psychological testing*. John Wiley & Sons.

Viglione, D. J., & Rivera, B. (2003). Assessing personality and psychopathology with projective methods.

Yavuzer, H. (1997). Resimleriyle Çocuk. Remzi Kitabevi, İstanbul.

Yeşilyaprak, B. (2005). Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi.

Yeşilyaprak, B. (2008). Eğitim ve öğretimde yeni paradigmalar. *Eğitim ve Öğretimde Çağdaş Yaklaşımlar Sempozyumu*, 3-4.

Yeşilyaprak, Y. (2002). Rehberlik ve psikolojik danışma (8. bs.). *Ankara: ÖSYM Yayınları*.

Zechmeister, E. B., Shaughnessy, J. J., & Zechmeister, J. S. (1997). *A practical introduction to research methods in psychology*. McGraw-Hill Humanities, Social Sciences & World Languages.

Ziskin, J. (1995). *Coping with psychiatric and psychological testimony* (5th ed., Vols. 1–3). Los Angeles: Law and Psychology Press. https://alonot.com/wp-content/uploads/2019/02/Rehberlik-Murat-Civelek.pdf

BÖLÜM **10**

PSİKOLOJİK DANIŞMA VE REHBERLİKTE ÖRGÜTLENME

Öğr. Gör. Ezgi DEMİRCİ

Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri yasal dayanağını başta 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu olmak üzere 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu,222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu,3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanunu ve 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu'ndan almaktadır. Bunun yanında MEB Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği ile il ve ilçe düzeyindeki rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri ve psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin verildiği özel ve resmî eğitim kurumları ile rehberlik ve araştırma merkezlerindeki rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin nasıl yürütüleceği belirlenmiştir.

Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetlerinin Amaçları ve İlkeleri Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin amaçları MADDE 4 – (1) Türk Millî Eğitiminin genel amaçları çerçevesinde eğitimde rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri; kendini tanıyan, kendine sunulan eğitsel ve mesleki fırsatları değerlendirebilen, sorumluluk alabilen bireyler yetiştirilmesini ve bireylerin toplum içinde sağlıklı bir şekilde yaşamlarını sürdürebilmeleri için sosyal duygusal, akademik ve kariyer gelişimlerini desteklemeyi amaçlar.

Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin ilkeleri MADDE 5 – (1) Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri:

1. Planlı, programlı, bilimsel esaslara dayalı olarak sunulan profesyonel bir hizmettir.
2. Eğitim sürecinin bütünlüğü içerisinde öğretim sürecini destekleyecek nitelikte sunulur.
3. Öğrencinin bütüncül gelişimine hizmet eder.

Kaynaklar

Meb.”Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği” http://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2020_08/14231603_Rehberlik_ve_Psikolojik_DanYYma_Hizmetleri_YonetmeliYi_2.pdf

Güven, M. (2020), Türkiye’de Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri, Milli Eğitim Yayınları

https://orgm.meb.gov.tr/

BÖLÜM **11**

GELENEKSEL VE POST-MODERN PSİKOLOJİK DANIŞMA KURAMLARI

Doç. Dr. Bünyamin ATEŞ

Bu bölümde geleneksel ve post-modern psikolojik danışma kuramları hakkında bilgi verilmiştir. Bu bağlamda bölümde kuramların temel felsefesi, kavramları, psikolojik danışma süreçleri ve teknikler ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

Psikanalitik Kuram

Freud tarafından geliştirilen bu kuramda insanın doğası determinist "nedensellik" bir bakış açısı ile ele alınır. Psikanalitik yaklaşım uzun süreli, geçmişe, sorunlara ve sorunların nedenlerine, kaynaklarına odaklanan, danışanın sorunları ile ilgili içgörü kazanması amaçlayan, danışanı hasta olarak ele alan, danışana teşhis koymaya çalışan, danışma sürecinde psikolojik danışmana aktif bir rol ve sorumluluk yükleyen, negatif bir dil yapısı kullanan ve danışanın amaçlarını da bu dil yapısı ile ifade eden bir yaklaşımdır. Bu yaklaşımın başlıca temel kavramları şunlardır:

Psikanalitik Kuramın Temel Kavramları

İçgüdü-dürtü: Freud, insanın içgüdüler/dürtüler adını verdiği doğuştan getirilen güçler tarafından güdülendiğini ileri sürer. İçgüdü, bedensel bir ihtiyacın psikolojik ifadesi, fizyolojik bir gereksinimi doyurma arzusudur. İnsanın bütün zihinsel ve fiziksel faaliyetleri bu içgüdülerce gerçekleştirilir ve yönlendirilir. Freud içgüdüleri *"yaşam ve ölüm içgüdüleri"* olmak üzere iki temel gruba ayırmıştır. Bu iki temel içgüdülerden biri olan yaşam içgüdüleri bireysel yaşamın ve insan ırkının devamını sağlar. Açlık, susuzluk ve cinsellik bu gruba girmektedir. Freud, yaşam içgüdüleri ile ilgili kavramına tüm zevk veren eylemleri dahil etmiştir. Yaşam içgüdülerini çalıştıran enerji türüne ise "libido" denilmektedir. Freud'un en fazla üzerinde durduğu yaşam içgüdüsü cinsellik olmuştur. Çocuk-

Kaynaklar

Ateş, B. & Gençdoğan, B. (2017). Üniversite öğrencilerinin sosyal fobi ile başa çıkmalarında çözüm odaklı grupla psikolojik danışmanın etkisinin incelenmesi. İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, *18*(1), 188-203.

Ateş, B. (2015). Üniversite öğrencilerinde güvengenliğin yordayıcısı olarak sosyal destek algıları. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 35,* 70-86.

Ateş, B. (2016). of solution focused group counseling for high school students in order to struggle with school burnout. *Journal of Education and Training Studies, 4*(4), 27-34.

Ateş, B. (2020). The of solution-focused brief approach on adolescent subjective well-being: An experimental study. *Journal of Family, Counseling and Education, 5*(2), 26-39.

Ateş, B. (2021). *Çözüm odaklı kısa süreli psikolojik danışma, kuram ve uygulama* (6. Baskı). Vizetek Yayıncılık.

Chance, P. (2014). *Learning and behavior.* (7th ed.). Wadsworth, Cengage Learning.

Corey, G. (2008). *Psikolojik danışma kuram ve uygulamaları.* (Çev. T. Ergene). Mentis Yayıncılık.

De Jong, P. & Berg, I. K. (1998). *Interviewing for solutions*. Brooks/ Cole.

De Shazer, S. & Berg I. K. (1997). 'What works?' Remarks on research aspects of solution-focused brief therapy. *Journal of Family Therapy*,*19,*121-124.

De Shazer, S. (1985). *Keys to solution in brief therapy*. W.W. Norton & Company Inc.

Dufrene, R. L., Henderson, K. L., & Eckart E. C. (2016). Adlerian theory. D. Capuzzi & M. D. (Ed.). *Counseling and psychotherapy: Theories and interventions* (pp.121-146). (6th ed.). American Counseling Association.

Frank, M. L. B. (2016). Existential theory. D. Capuzzi & M. D. (Ed.). *Counseling and psychotherapy: Theories and interventions* (pp.147-168). (6th ed.). American Counseling Association.

Greenberg, G., Ganshorn, K. & Danilkewich, A. (2001). Solution-focused therapy, counseling model for busy family physicians. *Canadian Family Physician*, *47,* 2289-2295.

Haley, M., Golden, S. H., & Nate, R. D. (2016). Gestalt theory. D. Capuzzi & M. D. (Ed.). *Counseling and psychotherapy: Theories and interventions* (pp.195-226). (6th ed.). American Counseling Association.

Hazler, R. J. (2016). Person-centered theory. D. Capuzzi & M. D. (Ed.). *Counseling and psychotherapy: Theories and interventions* (pp.169-193). (6th ed.). American Counseling Association.

Hergenhahn, B. R. & Olson, M. H. (2001). *An introduction to theories of learning.* (6th ed.). Prentice-Hall, Inc.

Herlihy, B. & Park, C. N. (2016). Feminist theory. D. Capuzzi & M. D. (Ed.). *Counseling and psychotherapy: Theories and interventions* (pp.367-390). (6th ed.). American Counseling Association.

Iveson, C. (2002). Solution-focused brief therapy. *Advances in Psychiatric Treatment, 8,* 149-157.

Johnson, A. L. (2016). Psychoanalytic theory. D. Capuzzi & M. D. (Ed.). *Counseling and psychotherapy: Theories and interventions* (pp.73-96). (6th ed.). American Counseling Association.

A., & Walters. M. G. (2014). *Introduction to psychological theories and psychotherapy.* Oxford University Press.

Kottler, J. A., & Montgomery, M. J. (2011). *Theories of counseling and therapy: An experiential approach.* (2th ed.). SAGE Publications, Inc.

Lethem, J. (2002). Brief solution focused therapy. *Child and Adolescent Mental Health*, *7*(4), 189-192.

Murphy, J. J. (1997). *Solution-focused counseling in middle and high schools*. American Counseling Association.

O'Connell, B. (2001). *Solution-focused stress counselling*. Continuum.

Powers, Y. O., & Kalodner, C. R. (2016). Cognitive behavior theories. D. Capuzzi & M. D. (Ed.). *Counseling and psychotherapy: Theories and interventions* (pp.227-252). (6th ed.). American Counseling Association.

Pritchard, A. (2009). *Ways of learning: Learning theories and learning styles in the classroom.* (2th ed.). Routledge.

Sagar, M. E. (2021). Intervention for social anxiety among university students with a solution-focused group counseling program. *International Journal of Progressive Education, 17*(3), 316-326.

Sağar, M. E. (2022a). Çözüm odaklı grupla psikolojik danışmanın üniversite öğrencilerinin problemlerini azaltmadaki etkisi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* (64), 1-23.

Sağar, M. E. (2022b). The of solution-focused group counseling on the resilience of university students. *E-International Journal of Educational Research, 13*(1), 103-117.

Sağar, M. E., Özabacı, N. (2022). Investigating the of solution-focused group counselling and group guidance programs to promote healthy ınternet use of university students. *African Educational Research Journal, 10*(1), 14-27.

Santrock, J. W. (2011). *Educational psychology.* (5th ed.). McGraw-Hill.

Schunk, D. H. (2012). *Learning theories: An educational perspective.* (6th ed.). Pearson Education, Inc.

Seligman, L., & Reichenberg, L. W. (2010). *Theories of counseling and psychotherapy: Systems, strategies, and skills.* (3th ed.). Pearson Education, Inc.

Seligman, M. E. & Maier, S. F. (1967). Failure to escape traumatic shock. *Journal of Experimental Psychology*, *74*(1), 1-9.

Sharf, R. S. (2012). *Theories of psychotherapy and counseling: Concepts and cases.* (5th ed.). Cengage Learning.

Sommers-Flanagan, J., & Sommers-Flanagan, R. (2015). *Counseling and psychotherapy theories in context and practice: Skills, strategies, and techniques.* (2th ed.). John Wiley & Sons, Inc.

Sparrer, I. (2012). *Çözüm odaklı yaklaşıma ve sistemik yapısal dizime giriş.* (Çev. E. Suvarierol). Pan Yayıncılık.

Vernon, A. (2016). Rational Emotive Behavior Therapy. D. Capuzzi & M. D. (Ed.). *Counseling and psychotherapy: Theories and interventions* (pp.283-309). (6th ed.). American Counseling Association.

West-Olatunji, C. A., & Rush-Ossenbeck, M. (2016). Constructivist theories: Solution-focused and narrative therapies. D. Capuzzi & M. D. (Ed.). *Counseling and psychotherapy: Theories and interventions* (pp.419-444). (6th ed.). American Counseling Association.

Wheeler, G., & Axelsson, L. (2015). *Gestalt therapy.* American Psychological Association.

Wubbolding, R. E. (2016). Reality therapy/choice theory. D. Capuzzi & M. D. (Ed.). *Counseling and psychotherapy: Theories and interventions* (pp.311-338). (6th ed.). American Counseling Association.

BÖLÜM **12**

PSİKOLOJİK DANIŞMA VE REHBERLİKTE PROGRAM GELİŞTİRME

Arş. Gör. Emine ER
Arş. Gör. Asil DERİN KILIÇ

Giriş

Bir okul düşleyiniz. Dikkatinizi okul programından, öğretim yöntemlerinden ve sınıfın fiziki koşullarından öğrencilere doğru yöneltiniz. Yaşları benzer, aynı sınıfta, aynı öğretmen(ler)den ders alan bu öğrencilerin eşsiz ve farklı kişilik özellikleri, deneyimleri, tutumları ve ihtiyaçları bulunmaktadır. Bu duruma somut bir örnek verecek olursak, aşağıda betimlenen sınıfı zihninizde canlandırınız (Myrick, 1989).

Ada, akranları tarafından çok sevilen dördüncü sınıf öğrencisidir. Sabahları okula hazırlanırken neşelidir ve arkadaşlarıyla buluşmayı dört gözle bekler. Başarı testlerinden ortalamanın çok üzerinde puanlar alan Ada, öğretmenin en sevdiği öğrencilerden biridir. Ayrıca piyano ve jimnastik derslerine devam etmektedir.

Bir sonraki sırada oturan Asel oldukça utangaç olup sınıf etkinliklerine de tam anlamıyla katılım gösterememektedir. Ancak başarı testlerinden genel anlamda ortalama puanlar alabilmektedir. Ebeveynleri ayrılan Asel, derslerine odaklanmakta oldukça zorluk yaşamaktadır. Asel derste sık sık hayaller kurar ve öğretmeni adını söylediğinde şaşırır. Öğretmeni, Asel'in problemli bir öğrenci olmadığını belirtmektedir.

Çapraz sırada Cem oturmaktadır. Cem derslere oldukça hevesli bir şekilde katılmasına rağmen ortalama bir başarı göstermektedir. Öğretmeni, Cem'in dikkatleri üzerine topladığını ve kendisini ara sıra öfkelendirdiğini ifade etmektedir. Cem derste söz hakkı almak için parmağını kaldırmakta ancak kendisine söz hakkı verilmeden soruların cevabını oturduğu yerden söylemektedir. Sınıf arkadaşları Cem'in yüksek sesle konuşmasını ve uygun olmayan davranışlarını görmezden

Kaynaklar

Adıgüzel, C. O. (2019). *Eğitim programlarının geliştirilmesinde ihtiyaç analizi el kitabı*. (2. baskı). Anı Yayıncılık.

Ateş, B. (2021). *Çözüm odaklı kısa süreli psikolojik danışma, kuram ve uygulama* (6. Baskı). Vizetek Yayıncılık.

Demirel, Ö. (2020). *Eğitimde program geliştirme: Kuramdan uygulamaya.* (29. baskı). Pegem Akademik Yayıncılık.

Duran, V. (2021). Eğitimde program geliştirme süreci ve aşamaları. G. Ekici & S. M. Özdemir (Eds.), *Çağdaş bakış açısıyla eğitimde program geliştirme ve değerlendirme* içinde (ss. 105-143). Nobel Akademik Yayıncılık.

Erişti & Polat (2020). Program geliştirme sürecinin planlanması ve ön uygulama. B. Oral & T. Yazar (Eds.), *Eğitimde program geliştirme ve değerlendirme* içinde (2. baskı, ss. 242-267). Pegem Akademi Yayıncılık.

Erkan, S. (2011). *Okul psikolojik danışma ve rehberlik programlarının hazırlanması.* (4. baskı). Pegem Akademi Yayıncılık.

Fer, S. (2021). *Eğitimde program geliştirme: Kuramsal temellere bakış.* (4. baskı). Pegem Akademik Yayıncılık.

Güven, S. (2016). Okul psikolojik danışma ve rehberlik programlarının geliştirilmesi. M. Güven (Ed.), *Psikolojik danışma ve rehberlik* içinde (8. baskı, ss. 242-263). Anı Yayıncılık.

Gysbers, N. C. (2001). School guidance and counseling in the 21st century: Remember the past into the future. *Professional School Counseling,* 5(2), 96–105. https://psycnet.apa.org/record/2001-05971-002

Gysbers, N. C. & Henderson, P. (2012). *Developing and managing: Your school guidance & counseling program.* (5th edition). American Counseling Association.

Gysbers, N. C., & Henderson, P. (2001). Comprehensive guidance and counseling programs: A rich history and a bright future. *Professional School Counseling, 4*(4), 246–256. https://eric.ed.gov/?id=EJ634439

MEB (2018). *Rehberlik hizmetleri program hazırlama kitapçığı.* Erişim adresi: https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_09/03112108_rehberlik_programi_hazirlama_kitapcigi.pdf

MEB (2020a). *Millî Eğitim Bakanlığı Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği.* Erişim adresi: https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/08/20200814-

MEB (2020b). *Sınıf Rehberlik Programı (Okul Öncesi, İlkokul, Ortaokul, Ortaöğretim/Lise).* Erişim adresi: https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2020_07/17143025_SINIF_REHBERLYK_PROGRAMI_2020.pdf

Myrick, R. D. (1989). *Developmental guidance: Practical considerations. Elementary School Guidance & Counseling, 24*(1), 14-20. https://www.jstor.org/stable/42868885

Myrick, R. D. (2011). *Developmental guidance and counseling: A practical approach.* (5th edition). Educational Media Corporation.

Nazlı, S. (2019). *Kapsamlı gelişimsel rehberlik programı.* (7. baskı). Anı Yayıncılık.

New Brunswick Department of Education (2002). *Implementing a comprehensive and developmental school counseling program.* Erişim adresi: https://www2.gnb.ca/content/dam/gnb/Departments/ed/pdf/K12/ImplementingAComprehensiveDevelopmentalSchoolCounsellingProgram.pdf

Oliva, P. F. & Gordon, W. R. (2012). *Developing the curriculum.* (8th edition). Pearson Education.

Sönmez, V. & Alacapınar, F. G. (2014). *Örneklendirilmiş bilimsel araştırma yöntemleri.* Anı Yayıncılık.

Terzi, Ş. (2004). Okul psikolojik danışma ve rehberlik programlarının geliştirilmesi. A. Kaya (Ed.), *Psikolojik danışma ve rehberlik* içinde (ss. 359-387). Anı Yayıncılık.

Uşun, S. (2016). *Eğitimde program değerlendirme: Süreçler-yaklaşımlar ve modeller.* (2. Baskı). Anı Yayıncılık.

Yeşilyaprak, B. (2020). *Eğitimde rehberlik hizmetleri: Gelişimsel yaklaşım.* (29. baskı). Nobel Akademik Yayıncılık.

BÖLÜM **13**

ÖZEL EĞİTİM VE REHBERLİK

Arş. Gör. Emine ER
Arş. Gör. Asil DERİN KILIÇ

Eğitimde feda edilecek tek bir fert yoktur.

Mustafa Kemal ATATÜRK

GİRİŞ

2. sınıftayken özel öğrenme güçlüğü tanısı alan (disleksi ve diskalkuli) Deniz, 4. sınıf öğrencisi olup 2 yıldır okuma ve matematik alanlarına özgü özel eğitim hizmeti almaktadır. Ancak bu yıl özel eğitim desteğine rağmen önemli bir akademik gelişim gösterememiştir. Deniz'in sınıf öğretmeni Hayal öğretmenin bir süreliğine doğum iznine ayrılması nedeniyle yerine ücretli bir öğretmen görevlendirilmiştir. Doğum izninden dönen Hayal öğretmen, Deniz'in 4. sınıf programındaki çoğuna ulaşamadığını fark eder ve özel eğitim öğretmeniyle görüşür. Hayal öğretmen bu görüşme sonucunda, yerine görevlendirilen ücretli öğretmenin sınıftaki öğrencilerin davranışlarını yönetme noktasında zorluk yaşaması nedeniyle akademik konulara yeterince zaman ayıramadığını öğrenmiştir. Deniz'in ebeveynleriyle bir araya gelen Hayal öğretmen, kendilerine Deniz'in daha kısıtlayıcı bir eğitim ortamına yerleştirilmesini önermiştir. Deniz'in ebeveynleri yıl sonuna yaklaşılması nedeniyle Hayal öğretmenin endişelerini kendileriyle paylaşması noktasında geç kalındığını düşünerek öfkelenmiştir. Deniz'in ailesi bu durumu okul müdürüyle paylaşmış ve okul müdürü de aileyi okul psikolojik danışmanına yönlendirmiştir. Okul psikolojik danışmanı Deniz'in ebeveynleri ve öğretmenleriyle bir toplantı düzenlemeden önce sorunu doğru anlayabilmek adına öncelikle okul müdürüyle görüşmüştür. Müdür, okul psikolojik danışmanına Deniz'in öğretmeninin doğum izninde olması nedeniyle yerine ücretli öğretmenin görevlendirildiğini ve bu öğretmenin ise Deniz'in durumunun farkında olmadığını ifade eder. Sonuç olarak Deniz'in durumuna ilişkin gerekli ön bilgiye sahip olan okul psikolojik danışmanı; Deniz'in ebeveynlerinin yanı

Kaynaklar

American Psychiatric Association (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders (DSM-5)*. American Psychiatric Publication.

Asfuroğlu, B. & Fidan, S. (2016). Özgül öğrenme güçlüğü. *Osmangazi Tıp Dergisi, 38*(Özel Sayı 1), 49-54. https://dx.doi.org/10.20515/otd.17402

Ataman, A. (Ed.). (2017). *Temel eğitim öğretmenleri için kaynaştırma uygulamaları ve özel eğitim*. Vize Akademik Yayınları.

Aykut, Ç. (2013). Kendini izleme stratejisi: Uygulama için 10 adım. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi, 14*(2), 55-65. https://dx.doi.org/10.1501/Ozlegt_0000000184

Brubaker, R., Bundy, M. B., Winslow, M. P. & Belcher, K. (2010). School psychologists' beliefs about autism: Impact on classroom intervention acceptability. *Journal of the Trainer's of School Psychologists, 29*, 51-64. https://www.scopus.com/record/display.uri?eid=2-s2.0

Burak, A. & Ahmetoğlu, E. (2022). Perceptions of teachers, school counselors and school administrations' perceptions of factors success of inclusive practices. *Educational Academic Research, 44*(1), 54-65. https://doi.org/10.54614/AUJKKEF.2022.848582

Cavkaytar, A. (2014). Özel eğitime gereksinim duyan çocuklar ve özel eğitim. İ. H. Diken (Ed.), *Özel eğitime gereksinimi olan öğrenciler ve özel eğitim* içinde (9. baskı, ss. 3-27). Pegem Akademi Yayıncılık.

Cavkaytar, A. (2018). Özel eğitim alanı. A. Cavkaytar & D. Tekin-Ersan (Eds.), *Özel eğitim ve kaynaştırma* içinde (ss. 1-25). Eğiten Kitap.

Cavkaytar, A. & Tekin-Ersan, D. (Eds.). (2018). *Özel eğitim ve kaynaştırma*. Eğiten Kitap.

Cavkaytar, A., Melekoğlu, M. & Yıldız, G. (2014). Geçmişten günümüze özel gereksinimli olma ve zihin yetersizliği: Dünyada ve Türkiye'de kavramların evrimi. Anadolu Üniversitesi *Sosyal Bilimler Dergisi, Eğitim Özel Sayısı*, 111-122. https://earsiv.anadolu.edu.tr/xmlui/handle/11421/15158

Crothers, L. M., Hughes, T. L., Kolbert, J. B. & Schmitt, J. (2020). *Theory and cases in school-based consultation: A resource for school psychologists, school counselors, special educators, and other mental health professionals* (2nd ed.). Routledge.

Çakıroğlu, O. (2016). Özel eğitimde temel kavramlar. V. Aksoy (Ed.), *Özel eğitim* içinde (ss. 1-19). Pegem Akademi Yayıncılık.

Çiçek, İ. (2020). Özel eğitimle ilgili temel kavramlar ve tarihsel süreç. R. Karabulut (Ed.), *Özel gereksinimli çocuklar ve özel eğitim* içinde (ss. 1-23). Eğiten Kitap.

Elijah, K. (2011). Meeting the Guidance and Counseling Needs of Gifted Students in School Settings. *Journal of School Counseling, 9*(14), 1-19. https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ933180.pdf

Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü (2022). *Engelli ve yaşlı istatistik bülteni*. Erişim adresi: https://www.aile.gov.tr/eyhgm/sayfalar/istatistikler/engelli-ve-yasli-istatistik-bulteni/

Ergenekon, Y. (2018). Zihin yetersizliği olan öğrenciler. A. Cavkaytar & D. Tekin-Ersan (Eds.), *Özel eğitim ve kaynaştırma* içinde (ss. 259-295). Eğiten Kitap.

George, P. (2005). A rationale for instruction in the regular classroom.*Theory into Practice, 44*(3), 185–193. https://doi.org/10.1207/s15430421tip4403_2

Görgün, B. & Melekoğlu, M. A. (2019). Özel öğrenme güçlüğü olan öğrencilerin akıcı okuma ve okuduğunu anlama becerilerini geliştirmeye yönelik bir okuma destek programının geliştirilmesi. *İlköğretim Online, 18*(2), 698-713. https://doi.org/10.17051/ilkonline.2019.562034

Güven, D. (2021). Destek eğitim odası öğretmeninin rol ve sorumlulukları. *Trakya Eğitim Fakültesi Dergisi, 11*(1), 450-463. https://doi.org/10.21565/ozelegitimdergisi.731858

L., Närhi, V., Savolainen, H. & Schwab, S. (2021). Classroom behavi-

oural climate in inclusive education–a study on secondary students' perceptions. *Journal of Research in Special Educational Needs, 21*(4), 312-322. https://doi.org/10.1111/1471-3802.12529

Humes, C. W., Szymanski, E. M. & Hohenshil, T. H. (1989). Roles of counseling in enabling persons with disabilities. *Journal of Counseling & Development, 68*(2), 145-150. https://eds.s.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=0&sid=4822752c-9797-4b5f-90d8-2f3e31d643c8%40redis

Iswari, M., Marlina, M. Nurhastuti, N. Murni, I. & Armaini, A. (2019). Friendly inclusive environment toward learning in inclusive education. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research, 405*, 1-7. https://doi.org/10.31227/osf.io/ja7wc

Karabulut, A. (2018). Bütünleştirmede destekleyici özel eğitim hizmetleri: Danışmanlık, sınıf içi destek ve kaynak oda. M. Çitil (Ed.), *Özel eğitimde bütünleştirme* içinde (ss. 41-54). Vize Akademik Yayınları.

Milli Eğitim Bakanlığı (2018). *Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği*. Erişim adresi: https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=24736&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5

Milli Eğitim Bakanlığı (2022). *Millî eğitim istatistikleri örgün eğitim 2021-2022*. Erişim adresi: https://sgb.meb.gov.tr/www/icerik_goruntule.php?KNO=460

Nar, S. & Cavkaytar, A. (2019). Orta ve ağır düzeyde zihin yetersizliği olan bireyler ve eğitime erişimleri. *Anadolu Journal of Educational Sciences International, 9*(2), 929-953. https://doi.org/10.18039/ajesi.578185

O'Shaughnessy, M. (2008). Labelling children with special educational needs: To label or not to label? *Journal of Inclusive Education in Ireland, 21*(2), 67–76. https://www.reachjournal.ie/index.php/reach/article/view/116

Özdemir, D. (2022). *Özel öğrenme güçlüğü tanısına sahip kaynaştırma öğrencilerinin sınıftaki sosyal uyumlarına yönelik öğretmen görüşlerinin incelenmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Biruni Üniversitesi.

Rakap, S. & Kalkan, S. (2017). Zihinsel ve gelişimsel yetersizliği olan çocuklar: Tarama, tanılama ve değerlendirme. Ü. Şahbaz (Ed.) *Zihin yetersizliği ve otizm spektrum bozukluğu* içinde (ss. 39-55). Vize Akademik Yayınları.

Rose, R. (2001) Primary School Teacher Perceptions of the Conditions Required to Include Pupils with Special Educational Needs, *Educational Review, 53*(2), 147-156. https://doi.org/10.1080/00131910120055570

Sarı, H. & Pürsün, T. (2016). *Özel eğitimde etkili kaynaştırma/bütünleştirme*. Nobel Yayıncılık.

Sucuoğlu, B. (2006). *Etkili kaynaştırma uygulamaları*. Ekinoks Yayınevi.

Tarver-Behring, S. & Spagna, M. E. (2004). Counseling with exceptional children. *Focus on Exceptional Children, 36*(8), 1-12. https://core.ac.uk/download/pdf/162643962.pdf

Tarver-Behring, S., Spagna, M. E. & Sullivan, J. (1998). School counselors and full inclusion for children with special needs. *Professional School Counseling, 1*(3), 51-56. https://www.jstor.org/stable/42731803

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (1982, 9 Kasım). Resmi Gazete (Sayı: 17863 (Mükerrer)). Erişim Adresi: https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2709.pdf

Vuran, S. (2018). Otizm spektrum bozukluğu olan öğrenciler. A. Cavkaytar & D. Tekin-Ersan (Eds.), *Özel eğitim ve kaynaştırma* içinde (ss. 27-53). Eğiten Kitap.

Wilmshurst, L. & Brue, A. W. (2005). *A parent's guide to special education*. American Management Association.

Wulan, R. & Sanjaya, W. (2022). Developing Positive School Climate for Inclusive Education. *Journal of Education for Sustainability and Diversity, 1*(1), 54–66. https://doi.org/10.57142/jesd.v1i1.6

RİZE BELEDİYESİ VATANDAŞ MEMNUNİYETİ VE BELEDİYE HİZMETLERİ

Doç. Dr. Ömer ÇELİKKOL

...Geleceğin Fikirleri...

RİZE BELEDİYESİ VATANDAŞ MEMNUNİYETİ VE BELEDİYE HİZMETLERİ

Yazar
Doç. Dr. Ömer ÇELİKKOL

ISBN: 978-625-94017-3-7

Copyright © Vizetek
Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi'ne aittir. Vizetek Yayıncılık'ın izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.
Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.
Sayın okuyucularımız, bandrolsüz yayınları satın almamanızı diliyoruz.
Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

Yayın Koordinatörü: Ferit RESULOĞULLARI
Kapak Tasarımı & Mizanpaj: Sadık HANGÜL
1. Baskı: Ankara|Eylül, 2023

vizetek

Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA
Tel.: (0312) 482 00 11
Web: www.vizetek.com.tr
E-mail: vizetekyayincilik@gmail.com
Yayıncı Sertifika No: 41575

Baskı: Vadi Grafik Tasarım ve Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420. Cad. No: 58/1 Yenimahalle/ANKARA,
Tel: 0 312 395 85 71
Matbaa Sertifika No: 47479

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER 3

I.BÖLÜM 6

ARAŞTIRMANIN AMACI VE KAPSAMI 6

1.1 Giriş 6
1.2 Araştırmanın Yöntemi 8
1.3 Araştırmanın Uygulaması 9
1.4 Güvenirlik ve Geçerlilik 9
1.5 Örneklem Grubuna İlişkin Genel Bilgiler 9
1.5.1 Örneklem Grubu 9
1.5.2 Cinsiyet 10
1.5.3 Yaş Dağılımı 11
1.5.4 Eğitim Durumu 12

II.BÖLÜM 14

BELEDİYE HİZMETLERİNE DÖNÜK ÖRNEKLEM GRUBU DEĞERLENDİRMELERİ 14

2.1 Belediye Hizmetlerinden Memnuniyet Düzeyleri 14
2.2 Rize Belediye Sınırı İçerisindeki Mahallelerdeki Sorun Alanları 15
2.2.1 Yol ve Asfaltlama 15
2.2.2 Kaldırım ve Kavşak Düzenlemeleri 16
2.2.3 Kanalizasyon Hizmetleri 17
2.2.4 Yeşil Alan Hizmetleri 18
2.2.5 Temizlik (Çevre Temizliği, Çöp Toplama) 19
2.2.6 Trafik ve Ulaşım Hizmetleri 20
2.2.7 İmar ve Plansız Yapılaşma 21
2.2.8 Park-Bahçe ve Çocuk Oyun Alanları 22
2.2.9 Cadde ve Sokak Aydınlatması 23
2.2.10 Zabıta/İşyeri Denetim Hizmetleri 24
2.3 Rize Belediyesinin Çözmesi Gereken En Acil Sorunlar 25
2.4 Rize Belediyesinin Yaptığı ve Beğendiğiniz İcraatları 25
2.5 Rize Belediyesinin Yaptığı ve Beğenilmeyen İcraatları 25
2.6 Rize Belediyesine Gitme Durumu 26
2.7 Belediye Başkanının Başarılı Bulunması 26
2.8 Yeniden Adaylıkta Oy Verme Yönelimi 27
2.9 Rize'nin Ana Teması Nedir? Ne Olmalıdır? 31

III. BÖLÜM 33

BELEDİYE BAŞKANI PROF.DR. REŞAT KASAP'IN KİŞİSEL ÖZELLİKLERİ 33

3.1 HALKA YAKINLIK VE KOLAY ULAŞILABİLİR OLMA 33
3.2 ALÇAK GÖNÜLLÜ VE MÜTEVAZİ OLMA 33
3.3 RİZE'Yİ İLERİKİ YILLARA TAŞIMA 34
3.4 TARAFSIZ VE ADALETLİ OLMA 35
3.5 BİLGİLİ VE TECRÜBELİ OLMA 36
3.6 DÜRÜST VE GÜVENİLİR OLMA 36
3.7 RİZE'YE YAKIŞMA 37
3.8 ÇALIŞKAN VE AZİMLİ OLMA 38

IV. BÖLÜM 40

RİZE BELEDİYESİNİN PERFORMANS DURUMU 40

4.1 YOL-ASFALT, BORDÜR ÇALIŞMALARI 40
4.2 SİNEK VE HAŞARATLA MÜCADELE 41
4.3 KÜLTÜREL ETKİNLİKLER 42
4.4 SPOR TESİSLERİ 43
4.5 RUHSAT-İMAR İŞLERİ PERFORMANS 44
4.6 TEMİZLİK (ÇEVRE TEMİZLİĞİ, ÇÖP TOPLAMA) 45
4.7 YEŞİL ALAN-PARK HİZMETLERİ 46
4.8 ZABITA DENETİM HİZMETLERİ 47
4.9 ULAŞIM HİZMETLERİ 48
4.10 KENT TANITIMI 49
4.11 BELEDİYE PERSONELİ İLE İLGİLİ ORTALAMA MEMNUNİYET DÜZEYİ 49

V.BÖLÜM 51

ÇAPRAZ TABLOLAR 51

5.1 RİZE BELEDİYESİNİN HİZMETLERİNE YÖNELİK SORUN DÜZEYİ ÇAPRAZ TABLOLARI 51
5.1.1 RİZE BELEDİYESİ HİZMETLERİNE YÖNELİK GENEL MEMNUNİYET DÜZEYİ 51
5.1.2 KALDIRIM VE KAVŞAK DÜZENLEME HİZMETLERİ SORUN DÜZEYİ 53
5.1.3 KANALİZASYON HİZMETLERİ SORUN DÜZEYİ 55
5.1.4 YEŞİL ALAN HİZMETLERİ SORUN DÜZEYİ 57
5.1.5 TEMİZLİK (ÇEVRE TEMİZLİĞİ, ÇÖP TOPLAMA) SORUN DÜZEYİ 59
5.1.6 TRAFİK HİZMETLERİ SORUN DÜZEYİ 61
5.1.7 İMAR VE PLANSIZ YAPILAŞMA SORUN DÜZEYİ 63
5.1.8 CADDE VE SOKAK AYDINLATMASI SORUN DÜZEYİ 65
5.1.9 GÜVENLİK (HIRSIZLIK, KAPKAÇ, VS.) SORUN DÜZEYİ 67
5.1.10 ZABITA/İŞYERİ DENETİM HİZMETLERİ SORUN DÜZEYİ 69

5.1.11 Sağlık Hizmetleri Sorun Düzeyi 71
5.1.12 Yol-Asfalt, Bordür Hizmetleri Başarı Düzeyi 73
5.2 Rize Belediyesinin Başarı Düzeyini Belirlemeye Yönelik Mahalle Çapraz Tabloları 75
5.2.1 Sinek ve Haşaratla Mücadele Başarı Düzeyi 75
5.2.2 Kültürel Etkinlikler Başarı Düzeyi 77
5.2.3 Spor Tesisleri Başarı Düzeyi 79
5.2.5 Ruhsat-İmar İşleri Başarı Düzeyi 81
5.2.6 Temizlik (Çevre Temizliği, Çöp Toplama) Hizmetleri Başarı Düzeyi 83
5.2.7 Yeşil Alan-Park Hizmetleri Başarı Düzeyi 85
5.2.8 Zabita Denetim Hizmetleri Başarı Düzeyi 87
5.2.9 Ulaşım Hizmetleri Başarı Düzeyi 89
5.2.9 Kent Tanıtımı Başarı Düzeyi 91
5.3 Belediye Başkanına Yönelik Çapraz Tablolar 93
5.3.1 Belediye Başkanının Başarı Durumu 93
5.3.2 Belediye Başkanına Yeniden Oy Verme Durumu 95

VI.BÖLÜM 97

SONUÇ VE ÖNERİLER 97

6.1 Sonuç 97
6.2 Sorun Alanlarına Yönelik Çözüm Önerileri 99
6.2.1 Yol ve Asfaltlama İçin Çözüm Önerileri 99
6.2.2 Kaldırım ve Kavşak Düzenlemelerine Yönelik Çözüm Önerileri 100
6.2.3 Kanalizasyon Hizmetlerine Yönelik Çözüm Önerileri 100
6.2.4 Yeşil Alan Hizmetlerine Yönelik Çözüm Önerileri 101
6.2.5 Temizlik (Çevre Temizliği, Çöp Toplama) Hizmetlerine Yönelik Çözüm Önerileri 101
6.2.6 Trafik ve Ulaşım Hizmetlerine Yönelik Çözüm Önerileri 101
6.2.7 İmar ve Plansız Yapılaşmaya Yönelik Çözüm Önerileri 102
6.2.8 Park-Bahçe ve Çocuk Oyun Alanlarına Yönelik Çözüm Önerileri 102
6.2.9 Cadde ve Sokak Aydınlatmasına Yönelik Çözüm Önerileri 103
6.2.10 Zabita/İşyeri Denetim Hizmetlerine Yönelik Çözüm Önerileri 103
6.2.11 Belediye Başkanının Başarılı Olmasına Yönelik Çözüm Önerileri 103
6.2.12 Rize'nin Ana Teması Nedir? Ne Olmalıdır? Sorularına Yönelik Çözüm Önerileri 104

VII.BÖLÜM 105

GENEL DEĞERLENDİRME 105

EKLER

SEÇİLMİŞ MAHALLE GRAFİKLERİ

I.BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN AMACI VE KAPSAMI

1.1 Giriş

Nüfusu belli bir sayının üzerinde olan yerleşim birimlerinde kurulan "yerel yönetim" olarak adlandırılan belediyeler, bulundukları çevrede yasanın emrettiği hizmetleri doğrudan vatandaşlarına aktaran demokratik usullere göre belirlenmiş yönetim kurumlarıdır. Belediyelerin; kentin altyapısı, çöp toplama, yolların temizlenmesi, itfaiye hizmetleri, zabıta hizmetleri, kent içerisinde imar ile ilgili izin ve belgeler, kentin ekonomik işleri, sağlık hizmetleri, dini görevler, nikâh işleri, yurt açma ve ucuz konut yapma, ulaştırma alanındaki işler, eski tarihi eserleri koruma, kültür merkezi açma, spor alanları yaratma, tiyatro müze ve sinema salonları açma gibi çok çeşitli alanlarda hizmet verme görevi bulunmaktadır. Bu belirtilen görevlerin yerine getirilmesinde tüm vatandaşlara eşit olarak hizmetin adil dağılımı ve niteliği tüm dünyada genel bir tartışma konusudur. Bu yüzden Belediyeler periyodik zamanlarda çeşitli yöntemler ile sundukları hizmetleri değerlendirme yoluna gitmektedir.

Bu bağlamda "Belediye hizmetlerinin temel hedeflerinden biri Belediye sınırlarında ikamet eden vatandaşların yaşam memnuniyetinin artırılmasıdır." argümanı karşımıza çıkmaktadır.

Yaşam memnuniyeti, bireylerin kendi yaşam örüntüleri ve standartları ile ilişkili süreçlerin bir bütünüdür. Bireylerin yaşam memnuniyeti birçok şeyden etkilenebilir. Bunlardan bazıları, çalışma hayatı, gelir durumu, sağlık durumu, eğitim seviyesi, çevre faktörleri, sosyal ve fiziki güvenliği, ekonomik güvenlik ve sosyal ilişkilerdir. Yaşam memnuniyeti, kapsamlı bir mutluluğun önemli bir öğesi olarak ifade edilmektedir. Yaşam memnuniyeti tümdengelimci bir yaklaşımla, daha çok kişilik gibi etmenlere bağlı olarak yaşamın genel değerlendirmesidir. Tümevarımcı bir yöntemle ise yaşam alanlarındaki memnuniyet, iş, aile, sağlık gibi farklı alanların toplamı olarak iyi olmayı açıklamaktadır. Bu çalışmada tümevarımcı bir yaklaşıma ilişkin ölçümler ve değerlendirmeler yapılmaktadır.

Bu bağlamda vatandaşların memnuniyet beklenti ve gereksinimlerinin hangi ölçüde karşılanabildiğinin ortaya konulması gerekmektedir. Rize, tarihsel olarak oldukça eski dönemlere dayanan ve 1867 yılında belediyesi kurulan bir kenttir. Kentin genel nüfusu 2017 yılına göre 331.041'dir. Bu nüfus, 164.978 erkek ve 166.063 kadından oluşmaktadır. Yüzde olarak ise: %49,84 erkek, %50,16 kadındır.

II.BÖLÜM

BELEDİYE HİZMETLERİNE DÖNÜK ÖRNEKLEM GRUBU DEĞERLENDİRMELERİ

2.1 Belediye Hizmetlerinden Memnuniyet Düzeyleri

Örneklem grubuna ilk olarak dört seçenekli Belediye hizmetlerinden memnuniyet yönelimleri sorulmuştur. Buna göre örneklem grubunun **%50,39'lık** bir bölümü belediye hizmetlerinden "çok-kısmen memnun" iken, **%46,16'lık** bölümü "memnun değildir". "Fikrim yok" şeklinde yönelim gösterenler ise %3,44'lük bir bölümdür. Bu sonuçlar mahalle bazında detaylandırıldığında ise:

Belediye hizmetlerinden **memnuniyet düzeyi en düşük mahalleler** sırasıyla; Camiönü (%69,2), Reşadiye (%66,7), Ekrem Orhon (%64,7), Alipaşa (%61,5), Engindere (%61,1) ve Atmeydanı (%57,5) mahallesidir.

Belediye hizmetlerinden **memnuniyet düzeyi en yüksek mahalleler** sırasıyla; Boğaz (%61,5), Çorapcılar (%45,5), Eminettin (%35,0), Kale (%39,1). Bu mahallelerin nüfusu ve dolayısıyla örneklem grubu az kişiden oluşmaktadır.

Tablo 7. Örneklem Grubunun Hizmet Memnuniyet Durumu

Memnuniyet Düzeyi	Frekans	Yüzde
Çok Memnun	151	14,86
Kısmen Memnun	361	35,53
Memnun Değil	469	46,16
Fikrim yok-Cevap yok	35	3,44
Toplam	**1016**	**100,0**

III. BÖLÜM

BELEDİYE BAŞKANI PROF.DR. REŞAT KASAP'ın KİŞİSEL ÖZELLİKLERİ

Örneklem grubuna Sayın Başkan ile ilgili olarak; Halka Yakın/Kolay ulaşılabilir, Alçakgönüllü/Mütevazı, Rize'yi ileriki yıllara hazırlar, Tarafsız/Adaletli, Bilgili/Tecrübeli, Dürüst/Güvenilir, Rize'ye yakışıyor, Çalışkan/Azimli olma özellikleri sorulmuştur. Elde edilen veriler aşağıda sunulmuştur.

3.1 Halka Yakınlık ve Kolay Ulaşılabilir Olma

Başkanın "Halka Yakın/Kolay ulaşılabilirliğine" katılım oranı "Tamamen-Kısmen Katılıyorum" **%44,74** iken, "Katılmıyorum-Hiç katılmıyorum" yönelimini belirtenler ise; **%32,64** oranındadır. Bu durum olumlu algılanabilir ancak "Fikrim yok-Cevap yok" yönelimi çok anlamlı bir oranda yüksektir. **Neredeyse her beş katılımcıdan biri (%23) bu özelliğe dönük görüş belirtmemiştir.**

Grafik 19. Halka Yakınlık / Kolay Ulaşılabilirlik Grafik Gösterimi

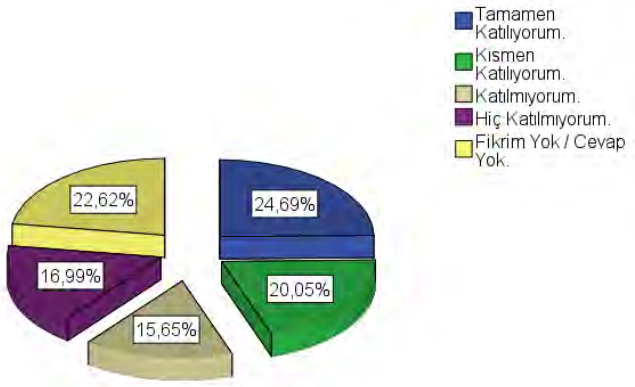

3.2 Alçak Gönüllü ve Mütevazi Olma

Başkan'nın "Alçakgönüllü/Mütevazı olma" özelliğine katılım oranı "Tamamen-Kısmen Katılıyorum" **%53** iken, bu özelliğe "Katılmıyorum-Hiç katılmıyorum" yönelimini belirtenler ise; %10,63 oranındadır. **Başkanın en öne çıkan yönlerinden biridir ve en yüksek puana sahip kişisel özelliktir. Ancak "Fikrim yok-Cevap yok" yönelimi de (%36,39) çok yüksek bir orandadır.**

IV. BÖLÜM

RİZE BELEDİYESİNİN PERFORMANS DURUMU

4.1 Yol-Asfalt, Bordür Çalışmaları

Belediyenin temel işlevlerinden biri olan yol-asfalt, bordür çalışmalarını örneklem grubu içinde "Kısmen başarılı ve Başarılı" görenlerin oranı **%61,63**, "Başarısız" görenlerin oranı ise: **%35,73'dür**. "Fikrim yok" diyenler oranı (%2,64) ise çok düşüktür. Bu alanı mahalle bazında detaylandırdığımızda ise;

Belediyenin bu alandaki çalışmaları başarısız gören mahalleler; Yağlıtaş %55,6, Atmeydanı %47,5, Ekrem Orhon %56,7, Hamzabey %76,9, Kaplıca %50,0, Paşakuyu %50,0'dir.

Buna karşılık; Boğaz, Değirmendere, Eminettin, Kale ve Bozkale mahalleri bu hizmet alanını yüksek oranda başarılı bulmuşlardır.

Rize Belediyesi Muhtarlık İşleri Müdürlüğü, Mart 2014-Mart 2018 Yılları Arası Yatırımları Raporuna göre;

- **Atmeydanı,**
- **Yağlıtaş,**
- **Ekrem Orhon,**
- **Paşakuyu**
- **Hamzabey gibi şikâyet oranları yüksek mahallelere Fen İşleri Yol-Asfalt, Bordür Çalışması hizmetleri yapmıştır.**

Bu sonuçlar bağlamında çok açık olarak görülen şudur ki, hizmet ulaştırmadığınız mahalleler bu durumu çok net olarak beyan etmekte ve bunu kendi siyasal yönelimlerine yansıtmaktadır. Ancak hizmet ulaşmasına rağmen şikâyetlerin varlığı hizmetin kalitesi ile ilgili olabilir. Acil bir şekilde şikayetçis bölgelere ekiplerin gönderilmesi ve çalışma yaptırılması gerekmektedir. Belediye bürokrasisinin savunmacı ve hatta vatandaşı suçlayıcı tavırları doğrudan belediye başkanın başarı hanesine olumsuzluk olarak kaydedilmektedir.

V.BÖLÜM

ÇAPRAZ TABLOLAR

5.1 Rize Belediyesinin Hizmetlerine Yönelik Sorun Düzeyi Çapraz Tabloları

5.1.1 Rize Belediyesi Hizmetlerine Yönelik Genel Memnuniyet Düzeyi

Rize Belediyesinin hizmetlerinden memnuniyet düzeyi en düşük mahalleler; Camiönü %69,2, Reşadiye %66,7, Ekrem Orhon %64,7, Alipaşa %61,5, Engindere %61,1 ve Atmeydanı %57,5 'dır.

Rize Belediyesinin hizmetlerinden genel anlamda çok memnun olan mahalleler; Boğaz %61,5, Çorapçılar %45,5, Değirmendere %40,0, Kale %39,1, Yağlıtaş %33,3 (Veri yeterli değil)'dır.

Tablo 10: Belediye Hizmetlerinden Memnuniyet Düzeyi Çapraz Tablosu

Mahalle * A1. Belediyenin mahallenize yaptığı hizmetlerden memnun musunuz?

			A1. Belediyenin mahallenize yaptığı hizmetlerden memnun musunuz?				
			Çok Memnun	Kısmen Memnun	Memnun Değil	"Fikrim yok" / Cevap Yok	Toplam
Mahalle	Alipaşa	Count	3	2	8	0	13
		% within Mahalle	23,1%	15,4%	61,5%	0,0%	100,0%
	Atmeydanı	Count	1	16	23	0	40
		% within Mahalle	2,5%	40,0%	57,5%	0,0%	100,0%
	Bağdatlı	Count	6	4	11	3	24
		% within Mahalle	25,0%	16,7%	45,8%	12,5%	100,0%
	Boğaz	Count	8	3	2	0	13
		% within Mahalle	61,5%	23,1%	15,4%	0,0%	100,0%
	Camiönü	Count	1	7	18	0	26
		% within Mahalle	3,8%	26,9%	69,2%	0,0%	100,0%
	Çamlıbel	Count	3	15	16	1	35
		% within Mahalle	8,6%	42,9%	45,7%	2,9%	100,0%
	Çarşı	Count	9	18	33	1	61
		% within Mahalle	14,8%	29,5%	54,1%	1,6%	100,0%
	Çorapçılar	Count	5	4	2	0	11
		% within Mahalle	45,5%	36,4%	18,2%	0,0%	100,0%
	Dağsu	Count	2	5	2	0	9
		% within Mahalle	22,2%	55,6%	22,2%	0,0%	100,0%
	Değirmendere	Count	4	5	1	0	10
		% within Mahalle	40,0%	50,0%	10,0%	0,0%	100,0%
	Ekrem Orhon	Count	9	3	22	0	34
		% within Mahalle	26,5%	8,8%	64,7%	0,0%	100,0%
	Eminettin	Count	7	7	6	0	20
		% within Mahalle	35,0%	35,0%	30,0%	0,0%	100,0%
	Engindere	Count	3	3	11	1	18
		% within Mahalle	16,7%	16,7%	61,1%	5,6%	100,0%

VI.BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1 Sonuç

Belediyeler; kent niteliği taşıyan bir yerleşim yerinde yaşayanların ortak yerel gereksinmelerini karşılamakla görevli, kamu tüzel kişiliğine sahip ve karar organları halk tarafından seçimle oluşturulmuş yerel yönetim birimleridir. Bu nedenle verdikleri hizmetin niteliği halkın yerelde mutlu bir yaşam sürmesi yanında, yaşam kalitesini ve kentin çekiciliğini artıracaktır.

Kamu hizmetlerinin üretim ve sunumunda vatandaşla ilişkileri açısından mahalli idareler ve özellikle belediyeler ön plana çıkmaktadır. Belediyeler, kamu yönetimi içinde halka en yakın olan ve uyguladıkları politikalarıyla halkın gündelik yaşamını doğrudan etkileyen idarelerdir. Bu idareler kanunlardan aldıkları yetkilerle sorumlu bulundukları bölgelerde yaşayan insanların birçok ihtiyacını karşılamakta ve bunun için çok ciddi kaynak kullanmaktadırlar. Vatandaşlar kendilerine sunulan hizmetleri kabul edip kullanmak yerine artık hizmetlerin belirlenmesi, sunulması ve değerlendirilmesi süreçlerine katılma yönünde bilinç sahibi olmaya başlamışlardır. Vatandaş odaklı yönetim yaklaşımı olarak nitelenen bu süreçte “kamu kurumları ne üretirse halk onu tüketir” anlayışı yerine “vatandaşların ihtiyaçlarına göre üretim anlayışı” hâkim olmaya başlamıştır. Bu durum vatandaşların kamu hizmetlerine yönelik kalite beklentisini de yükseltmiştir. Bu bağlamda Belediyelerin vatandaş memnuniyeti ve Belediye hizmetleri ile ilgili görüşlerinin belirlenmesi ve buna göre bir çalışma stratejisi oluşturulması yapısal bir gerekliliktir.

Belediye yönetimince sunulan hizmetlerin vatandaşları ne kadar tatmin ettiği ya da vatandaşların beklentilerini ne oranda karşıladığını tespit edebilmek oldukça zor bir konudur. Vatandaşları memnun edecek belediye hizmetlerine yönelik genel kabul görmüş temel özellikleri belirlemek de bu bağlamda oldukça zor gözükmektedir.

Bu bağlamda vatandaşların hizmet memnuniyetini ölçmeyi zorlaştıran üç farklı ana nedenden söz edilebilir. Bunlardan birincisi, her bir ayrı belediyenin hizmet sundukları vatandaşların sosyo-ekonomik yapıları ve beklentilerinin farklılık arz etmesidir. İkincisi neden, belediyelerin alt yapı, mali kaynak, kalifiye personel, iş, araç-gereç ve hizmet donanımı imkânlarının farklı olmasıdır. Üçüncüsü ise belediye ile vatandaşların hizmete ilişkin

VII.BÖLÜM

GENEL DEĞERLENDİRME

Rize Türkiye'mizin en ilgi çeken kentlerinden biridir. Nufusu ve yüzölçümünün çok üzerinde bir özgül ağırlığı bulunmaktadır. Böylesi göz önünde olan bir kentte Belediye Başkanlığı yapmak çok zor ve dikkat isteyen bir iştir. Ulusal ve yerel medyanın, sosyal medya adı verilen yeni medya kaynaklarının ilgilendiği bir kentir. İlk defa Sayın Başkan kendi performansını ve karnesini belirlemek amacıyla böylesi bir araştırma yaptırmıştır. Araştırmanın amacı Belediyenin çalışmalarını çeşitli parametreler ile incelemek ve kalan hizmet süresinde gerekli tedbirleri almaktır.

Araştırma çeşitli bölümlerde yapılmış ve detaylıca analiz edilmiştir. Buna göre sonuç olarak;

- Araştırmada vatandaşların Belediye Başkanı olarak Prof.Dr. Reşat Kasap beyi kabullenme ve destekleme içeriğine sahip ve kritik olarak görülen beş madde önemsenmektedir. Bunlar; Belediye hizmetlerinden memnuniyet düzeyi, belediye başkanını başarılı bulma, yeniden adaylıkta oy verme yönelimi, Rize'yi ileriki yıllara taşır, Rize'ye yakışıyor şeklindedir. Bu oranlar kısa, orta ve uzun vadede yol gösterici olmalıdır.

Tablo 33: Belediye Başkanına Yeniden Oy Verme Durumu Çapraz Tablosu

Kritik Önermeler	Kesin Destekleyenler Oranı	Kesinlikle Desteklemeyenler Oranı
Belediye Hizmetlerinden Memnuniyet Düzeyi	%14,86 (Kısmen Memnu %35,53)	%46,16
Belediye Başkanını Başarılı Bulma	%15,46 (Kısmen başarılı %37,56)	%41,30
Yeniden Adaylıkta Oy Verme Yönelimi	%25,18	%42,09
Rize'yi İleriki Yıllara Taşır.	%15,38	%28,69
Rize'ye Yakışıyor.	%20,71	%27,33

- Sayın Başkanın tanıtım, halkla ilişkiler ve görünürlük problemi söz konusudur. Araştırma boyunca çeşitli maddelerde ve açık uçlu soru analizlerinde sürekli karşımıza çıkan bir sorun alanıdır. Bu bağlamda iyi bir iletişim iş birliği gerektirir.

THE ORIGINALS YÖKDİL SAĞLIK BİLİMLERİ DENEME SINAVLARI

Authors: Eyüp GÜNDÜZ & Anıl BAYSAL

ISBN: 978-605-72552-6-6

All responsibility for the content of the book belongs to authors.

Copyright © Vizetek

All rights reserved. No part of this book may be reproduced or utilized in any form or by any means, electronic or mechanical, including photocopying and recording, or by any information storage and retrieval system, without permission in writing from the publisher.

Publications Coordinator: Ferit RESULOĞULLARI

Graphic Design: SADIK HANGÜL

1.Edition: Ankara- June, 2023

Printing:
Bizim Dijital Matbaa
Ostim, Serhad Mah. Uzay Çağı Cad. 1128. Sk. No:6 Yenimahalle/ANKARA
Tel: 444 9 296

Publisher Certificate No: 41575
Printing Certificate No: 41356

Communication:
Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA
Phone: (0312) 482 00 11
Web: www.vizetek.com.tr
E-mail: vizetekyayincilik@gmail.com

STEM Eğitimi Uygulamaları III

Editör

Doç. Dr. Hasan ÖZCAN

...Geleceğin Fikirleri...

STEM Eğitimi Uygulamaları III

Editör: Hasan ÖZCAN

Yazarlar:

Hakkı İlker KOŞTUR - Mustafa SARIKAYA -Semih ESENDEMİR - Selçuk Yusuf ARSLAN
Fatma TAŞKIN EKİCİ - Erhan EKİCİ - Emine ŞAHİN TOPALCENGİZ - Burçin ACAR ŞEŞEN
Yasemin EREN - İlknur GÜVEN - Ramazan ÇEKEN - Burcu GÜNGÖR CABBAR - Ayşenur AYTEKİN
Betül ŞEN GÜMÜŞ - Gülümser ŞENTÜRK -Metin ŞARDAĞ - Onur Can İLKYAZ - Nihal ARAR
Gültekin ÇAKMAKCI - Celal KARACA

ISBN: 978-605-72552-2-8

Copyright © Vizetek

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi'ne aittir. Vizetek Yayıncılık'ın izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Sayın okuyucularımız, bandrolsüz yayınları satın almamanızı diliyoruz.

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

Yayın Koordinatörü: Ferit RESULOĞULLARI

Kapak Tasarımı & Mizanpaj: Sadık HANGÜL

1. Baskı: Ankara|Haziran, 2023

vizetek

Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA

Tel.: (0312) 482 00 11

Web: www.vizetek.com.tr

E-mail: vizetekyayincilik@gmail.com

Yayıncı Sertifika No: 41575

Baskı: Vadi Grafik Tasarım ve Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420. Cad. No: 58/1 Yenimahalle/ANKARA,
Tel: 0 312 395 85 71

Matbaa Sertifika No: 47479

STEM Eğitimi Uygulamaları III

Editör

Doç. Dr. Hasan ÖZCAN

Yazarlar

Dr. Öğr. Üyesi Hakkı İlker KOŞTUR

Prof. Dr. Mustafa SARIKAYA - Semih ESENDEMİR

Dr. Selçuk Yusuf ARSLAN - Prof. Dr. Fatma TAŞKIN EKİCİ

Doç. Dr. Erhan EKİCİ - Dr. Emine ŞAHİN TOPALCENGİZ

Prof. Dr. Burçin ACAR ŞEŞEN - Yasemin EREN

Prof. Dr. İlknur GÜVEN - Doç. Dr. Ramazan ÇEKEN

Burcu GÜNGÖR CABBAR - Ayşenur AYTEKİN

Betül ŞEN GÜMÜŞ - Gülümser ŞENTÜRK

Doç. Dr. Metin ŞARDAĞ - Onur Can İLKYAZ - Nihal ARAR

Prof. Dr. Gültekin ÇAKMAKCI - Dr. Öğr. Üyesi Celal KARACA

vizetek

Editörler Doç. Dr. Hasan ÖZCAN, *Aksaray Üniversitesi*

1. Bölüm **El-Cezeri'nin Su Deposu: Bir Yoğunluk Dersi**
Dr. Öğr. Üyesi Hakkı İlker KOŞTUR, *Başkent Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0001-8557-4385
Prof. Dr. Mustafa SARIKAYA, *Gazi Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-5917-0237

2. Bölüm **Küresel Sorunların Çözümüne Yönelik STEM Eğitimi Uygulamaları**
Semih ESENDEMİR, *Millî Eğitim Bakanlığı*
ORCID ID: 0000-0003-3657-034X
Dr. Selçuk Yusuf ARSLAN, *Millî Eğitim Bakanlığı*
ORCID ID: 0000-0002-2546-0842

3. Bölüm **Doğada STEM Eğitimi: Orman Okulları**
Prof. Dr. Fatma TAŞKIN EKİCİ, *Pamukkale Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0001-7798-6021
Doç. Dr. Erhan EKİCİ, *Adnan Menderes Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-8060-9363

4. Bölüm **Tasarım Temelli Çevrim içi STEM Eğitimi ile Kimya**
Dr. Emine ŞAHİN TOPALCENGİZ, *Arkansas Ünv.-Muş Alparslan Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-2916-6886
Prof. Dr. Burçin ACAR ŞEŞEN, *İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa*
ORCID ID: 0000-0002-1585-0441

5. Bölüm **STEM Eğitiminde Sürdürülebilirlik**
Yasemin EREN, *Hacettepe Üniversitesi*
ORCID ID: 0009-0001-7384-375X

6. Bölüm **Tasarım Odaklı Düşünme Yaklaşımına Dayalı STEM Eğitimi Uygulamaları**
Prof. Dr. İlknur GÜVEN, *Marmara Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0003-0086-8662

Bölümler ve Yazarlar

7. Bölüm **STEM Yaklaşımı ile Doğada Deprem Eğitimi**

Doç. Dr. Ramazan ÇEKEN, *Aksaray Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0003-3584-7132

8. Bölüm **Sistem Düşüncesi Yaklaşımı ile Homeostasi Öğretimi**

Dr. Öğr. Üyesi Burcu GÜNGÖR CABBAR, *Balıkesir Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0001-9805-731X

9. Bölüm **Çevrim içi ve Hibrit Eğitimde STEM Eğitimi Uygulamaları**

Ayşenur AYTEKİN, *Özel Maya Okulları*
ORCID ID: 0009-0008-4136-611X

Betül ŞEN GÜMÜŞ, *Özel Maya Okulları*
ORCID ID: 0009-0000-5529-2256

10. Bölüm **Sürdürülebilir Kalkınma Öğretimine Yönelik STEM Eğitimi Uygulamaları**

Gülümser ŞENTÜRK, *Millî Eğitim Bakanlığı*
ORCID ID: 0000-0002-5304-1848

11. Bölüm **Okul Toplum Proje Uygulamaları**

Doç. Dr. Metin ŞARDAĞ, *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0003-2162-8289

Onur Can İLKYAZ, *Millî Eğitim Bakanlığı*
ORCID ID: 0000-0002-4744-0658

Nihal ARAR, *Millî Eğitim Bakanlığı*
ORCID ID: 0000-0002-2178-6546

Prof. Dr. Gültekin ÇAKMAKCI, *Hacettepe Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0003-2003-2520

12. Bölüm **Çevrim içi Ölçme ve Değerlendirme: Bir STEM Etkinliği**

Dr. Öğr. Üyesi Celal KARACA, *Aksaray Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-4082-2207

Editör Hakkında

Doç. Dr. Hasan ÖZCAN

Hasan Özcan Yozgat'ta doğdu. İlk ve orta öğrenimini Eskişehir'de, lisans öğrenimini ise Balıkesir Üniversitesi Necatibey Eğitim Fakültesinde tamamladı. Yüksek lisans öğreniminde "İlköğretim ve Yükseköğretim Öğrencilerinin Farklı Disiplin Alanları Açısından Enerji Konusu Üzerine Kavramsal Anlamaları", doktora öğreniminde ise "Fen Bilgisi Öğretmen Adaylarının Fen İçeriği ile İlişkilendirilmiş Bilimin Doğası Konusundaki Pedagojik Alan Bilgilerinin Gelişimi" üzerine çalıştı. Gazi Üniversitesinde tamamladığı doktora tezi, Nafi Atuf Kansu Eğitbilim Araştırmaları tarafından en iyi doktora tezi ödülüne layık görüldü ve ödülünü TED Üniversitesinde düzenlenen tören ile aldı. Niğde Ömer Halis Demir, Balıkesir, Gazi ve Aksaray Üniversitelerinde yaklaşık 20 yıl akademisyen olarak çalıştı. Ulusal ve uluslararası düzeyde yaklaşık 60 makale ve 15 kitap yayımladı. Bilimsel toplantılarda 100'den fazla bildiri sundu. 14th IHPST Biennial Conference, International STEM Education Conference ve Uluslararası Öğretmenler Konferansının eş başkanlıklarını yürüttü. AB ve TÜBİTAK projeleri ile diğer ulusal projelerde yürütücü ve araştırmacı olarak görevler aldı. Enschede, Trieste, Torino, Riga, Cluj Napoca, Reggio Calabria ve Barselona yaz üniversitesi organizasyonlarına katıldı. Hâlen Aksaray Üniversitesi Eğitim Fakültesi Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Bölümü, Fen Bilgisi Eğitimi Ana Bilim Dalında öğretim üyesi olarak çalışmakta; STEM PD direktörlüğü ile STEM Eğitimi Dergisi'nin editörlüğünü yürütmektedir. İyi derecede İngilizce bilen Özcan, evli ve 2 çocuk babasıdır.

ÖN SÖZ

Yirmi birinci yüzyılda eğitim alanında gerçekleştirilmiş köklü bir değişim hareketi olarak nitelenebilecek STEM eğitiminin, ülkelerin rekabetçi politikalarına, eğitim perspektifinden önemli katkılar sağladığı ifade edilebilir. Doksanlı yılların ikinci yarısında ABD'de, sonrasında da Avrupa ülkeleri ile Güney Kore, Japonya ve Çin gibi gelişmiş ekonomilerin ilgisini çeken STEM eğitimi, çok geçmeden bu ülkelerin ve ülkemizin öğretim programlarında yerini almıştır. STEM eğitimi ile hedef kazanımlara erişim, geleneksel olarak ayrı ayrı sunulan disiplinler yerine, öğrencilere öğrenme deneyimleri sunan disiplinlerarası bir yaklaşım ile sağlanmaktadır. Burada süreç hem öğrenci hem de öğretmenin ilgi alanı ve öğrenme yaşantısı ile şekillenmektedir.

Ülkemizde STEM eğitimi ile ilgili teorik anlamda çok sayıda kaynak bulunmakla birlikte uygulama örneklerinin sınırlı sayıda olduğu söylenebilir. Elinizde bulunan bu kitabın fikri temelleri, söz konusu eksikliğin giderilmesi bağlamında bir Avrupa Birliği projesinin sonucu olarak 2019 yılında kurulan STEM PD Uygulama Topluluğu (STEM CoP) bünyesinde tartışılmıştır. STEM CoP bilgi alışverişi için bir platform sağlamayı ve ağ üyelerinin her biri aracılığıyla, öğretmenlerin mesleki gelişimine katkı sağlayarak STEM eğitimini okullarda önemli ölçüde iyileştirmeyi amaçlamaktadır. Bu, STEM eğitimi konusundaki mesleki gelişimin, araştırmaya dayalı olarak öğretmenlerin ihtiyaçlarına uygun bir şekilde tasarlanması ve sunulması anlamına gelmektedir.

Bu amaçla 12 bölüm olarak ortaya çıkan STEM Eğitimi Uygulamaları III kitabında farklı STEM Eğitimi Uygulamaları, ders tasarımları ile birlikte yer almaktadır.

Kitabın ortaya çıkmasında büyük emekleri olan ve uzun süre birlikte uyum içerisinde çalıştığımız değerli yazarlara, süreç boyunca önemli katkılar sunan değerli Prof. Dr. Gültekin Çakmakcı'ya ve Ferit Resuloğulları başta olmak üzere Vizetek Yayıncılık ekibine çok teşekkür ederim.

Oğulları olmaktan her zaman gurur duyduğum sevgili annem ve babam ile hayatımın her aşamasında olduğu gibi kitabın hazırlanması sürecinde de yanımda olarak her türlü hoşgörü ve fedakârlığı gösteren sevgili eşim Prof. Dr. Sibel Özcan'a, canım kızım Duru ve canım oğlum Fatih'e çok teşekkür ederim.

Doç. Dr. Hasan ÖZCAN

Aksaray Üniversitesi

Direktör, STEM PD Uygulama Topluluğu (STEM CoP)

ÖN SÖZ

Çoğu ülke bilim, teknoloji, mühendislik ve matematik (STEM) alanlarında ileri düzeyde olabilmek için itici faktörlerden biri olan çocukların bu anları anlamlı bir şekilde öğrenmelerine fırsat sağlamak ve sonraki eğitim yaşamlarında bu alanları tercih etmeleri için ilgilerini artırmak için stratejiler geliştirmektedirler. Bu sebeple ülkelerin ihtiyaç ve öncelikleri de göz önünde bulundurularak oluşturulan STEM eğitimine ait kuramsal temellerin yanında bu alandaki iyi örneklere olan ihtiyaç da önem kazanmaktadır. STEM Eğitimi Uygulamaları kitabında alanında uzman akademisyen ve öğretmenler tarafından STEM eğitimi alanındaki farklı kuramsal temeller ve bunların formal, informal ve non- formal ortamlardaki uygulama ve değerlendirme stratejileri paylaşılmaktadır.

STEM eğitimi alanındaki çalışmalar çoğunlukla tepeden-aşağıya (top-down) olarak kabul edilebilecek bir yaklaşımla sadece kuramsal veya sahada henüz denenmemiş uygulama önerilerinden oluşmaktadır. STEM Eğitimi Uygulamaları kitabında ise çoğunlukla sahadan-yukarıya (bottom-up) olarak kabul edilebilecek bir yaklaşımla alanında uzman uygulayıcı olan öğretmen ve akademisyenlerin uygulamaları göze çarpmaktadır. Bu sebeple özellikle kitabın editörü Doç. Dr. Hasan Özcan, Vizetek Yayıncılık ve STEM PD Community of Practice (www.stempd.net) ekibine alanında uzman uygulayıcılara farklı bakış açılarıyla örnek uygulamalarını paylaşmalarına fırsat sağladıkları için teşekkür ederiz. Bu kitapta tartışılan kuramdan uygulamaya ile uygulamadan kurama ekseninde değişen farklı bakış açıları ve uygulamaların, alana zenginlik kazandıracağı görüşündeyim. Bu kitap ayrıca diğer öğretmenlerin de örnek uygulamalarını ve çalışmalarını eğitim camiasıyla bu tür yayınlarla paylaşmaları için cesaretlendirecek ve araştırmacı olarak öğretmen (teachers as researchers) ekosisteminin oluşmasına olanak sağlayacaktır. Bu özellikleri sebebiyle STEM Eğitimi Uygulamaları kitabı öğretmen adaylarına, öğretmenlere, bilim merkezi açıklayıcılarına (facilitators/explainers), akademisyenlere ve politikacılara ufuk açacak niteliktedir.

Prof. Dr ÇAKMAKCI

Hacettepe Üniversitesi

STEM & Maker Lab www.hstem.hacettepe.edu.tr

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM 1:
El-Cezeri'nin Su Deposu: Bir Yoğunluk Dersi.....1
Hakkı İlker KOŞTUR - Mustafa SARIKAYA

BÖLÜM 2:
Küresel Sorunların Çözümüne Yönelik STEM Eğitimi Uygulamaları 25
Semih ESENDEMİR - Selçuk Yusuf ARSLAN

BÖLÜM 3:
Doğada STEM Eğitimi: Orman Okulları..... 47
Fatma TAŞKIN EKİCİ - Erhan EKİCİ

BÖLÜM 4:
Tasarım Temelli Çevrim İçi STEM Eğitimi İle Kimya 89
Emine ŞAHİN TOPALCENGİZ - Burçin ACAR ŞEŞEN

BÖLÜM 5:
STEM Eğitiminde Sürdürülebilirlik.....147
Yasemin EREN

BÖLÜM 6:
Tasarım Odaklı Düşünme Yaklaşımına Dayalı STEM Eğitimi Uygulamaları 171
İlknur GÜVEN

BÖLÜM 7:
STEM Yaklaşımı ile Doğada Deprem Eğitimi.....211
Ramazan ÇEKEN

BÖLÜM 8:
Sistem Düşüncesi Yaklaşımı ile Homeostasi Öğretimi.....237
Burcu GÜNGÖR CABBAR

BÖLÜM 9:
Çevrim İçi ve Hibrit Eğitimde STEM Eğitimi Uygulamaları.....257
Ayşenur AYTEKİN - Betül ŞEN GÜMÜŞ

BÖLÜM 10:
Sürdürülebilir Kalkınma Öğretimine Yönelik STEM Eğitimi Uygulamaları 287
Gülümser ŞENTÜRK

BÖLÜM 11:
Okul Toplum Proje Uygulamaları 313
Metin ŞARDAĞ - Onur Can İLKYAZ
Nihal ARAR - Gültekin ÇAKMAKCI

BÖLÜM 12:
Çevrimiçi Ölçme ve Değerlendirme: Bir STEM Etkinliği 333
Celal KARACA

BÖLÜM **1**

El-Cezeri'nin Su Deposu: Bir Yoğunluk Dersi*

Hakkı İlker KOŞTUR* - Mustafa SARIKAYA**

**Dr. Öğr. Üyesi, Başkent Üniversitesi Eğitim Fakültesi*
***Prof. Dr. (Em.), Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi*

Bölüm Özeti: *Yoğunluk, yanlış anlaşılmaların ve kavram yanılgılarının en çok karşılaşıldığı kavramlardan biri olarak görülmektedir. Yoğunluk konusu ile ilgili kazanımlar incelendiğinde ilgili kavram öğrenilirken öğrencilerin tasarladıkları deneyler sonucunda çeşitli maddelerin yoğunluklarını birimi ile birlikte keşfetmeleri gerektiği görülmektedir. El-Cezeri'nin su deposu, yoğunluğun keşfedilmesi amacıyla fen bilimleri dersinin fen okuryazarlığı amaçlarına uygun olarak hazırlanmış bir etkinlik örneğidir. Etkinlikte, bir su deposu içerisinde birbirlerine bir tepe noktasında iple bağlı olarak bulunan, yoğunlukları ve kütleleri farklı olan iki cismin, su seviyesinin değişmesi ile hareketlerinin materyal tasarımı yoluyla gözlemlenmesi ve açıklanması amaçlanmaktadır. Aslen El-Cezeri tarafından tasarlanmış olan bu düzenek, günlük hayatta birçok alanda kullanılan şamandıra mekanizmasının tarihsel bir bakış açısıyla fen bilimleri dersine uyarlanmış şekli olarak tanımlanabilir. Çalışmada önerilen ders planında iki adet etkinlik bulunmaktadır. Birinci etkinlik, kütle ve hacim hesabı yapılarak yoğunluk kavramının keşfedilmesini içermektedir. İkinci etkinlik olan El-Cezeri'nin su deposu etkinliği ise günlük hayattan bir problem ile başlamakta ve öğrencilerden bu probleme çözüm üretmeleri istenmektedir. Su deposu etkinliği, ayrılan zamana ve araç-gereç yeterliliğine bağlı olarak hem gösteri hem de tasarım etkinliği olarak planlanabilir. Etkinlik, yüzme-batma ve kaldırma kuvveti gibi kavramları da içermesi nedeniyle lise düzeyinde 10. sınıf fizik dersi etkinliği olarak da planlamaya uygundur. El-Cezeri, söz konusu düzeneği 12. yüzyılda yayınladığı Olağanüstü Mekanik Araçların Bilgisi Hakkında Kitap adlı eserinde açıklamış ve su saati gibi karmaşık tasarımlarının bir parçası olarak kullanmıştır. Bu çalışmada, El-Cezeri'nin hayatı ve buluşları ile günlük hayatta karşılaşılan şamandıra düzenekleri hakkında kısaca bilgi verilmiş, su deposunun etkinlik olarak hazırlanması ve fen bilimleri dersinde verimli*

* Birinci yazarın, ikinci yazar danışmanlığında hazırlamış olduğu "Bilim tarihi temelli laboratuvar öğretiminin sınıf öğretmeni adaylarının fen bilimleri dersi beceri ve duyuş öğrenme alanlarına etkisi" isimli doktora tezinden üretilmiştir.

bir şekilde kullanılabilmesi için dikkat edilmesi gereken hususlara detaylı olarak değinilmiştir. Bilim tarihi ile desteklenmiş yoğunluk ders planında, yapılandırıcı yaklaşıma dayalı fen eğitiminin temel bileşenlerinden birisi olan bilimsel süreç becerilerinin geliştirilmesine yönelik çok sayıda örneğe yer verilmiştir. Çalışmanın, 2018 yılı fen bilimleri dersi öğretim programında bulunan özel amaçlar ve alana özgü becerilerin ders planları ve etkinliklerde etkili bir şekilde geliştirilebilmesi açısından farklı ve faydalı bir örnek teşkil etmesi beklenmektedir.

Giriş

Çocuklar çevrelerindeki olaylarla ilgili meraklarını giderebilmek için kendi kendilerine çıkarım yaparak veya çevrelerinde bulunan büyüklere sorular sorarak bilgi edinebilmektedir. Bu gibi öğrenmeler nedeniyle çocuklar fen derslerine birtakım bilgiler ile gelmekte, önyargıları, korkuları veya hatalı bilgileri de beraberlerinde getirmektedir. Formel olmayan bu öğrenmelerin doğruluğu şüpheli olmakla birlikte ortaya çıkan yanlış öğrenmeler kalıcı ve değişime dirençli olabilir (Abdul-Gafoor ve Akhilesh, 2008). Bu gibi yanlış veya hatalı öğrenmelere genel olarak kavram yanılgısı adı verilmektedir. Kavram yanılgıları, örgün eğitim süreci içinde de oluşabilmektedir. Özellikle anlamlı öğrenme ve eleştirel düşünmeye dayalı öğrenme ortamı yerine bilginin ezberlenmesi ve klasik sınavlarla değerlendirilen öğrenme ortamında kavram yanılgılarının kalıcı olduğu, öğretim süreci sonunda bile giderilemediği bilinmektedir (Abdul-Gafoor ve Akhilesh, 2008).

Kavram yanılgılarının en sık karşılaşıldığı kavramlardan birisi de yoğunluk konusu olup, fizik konuları arasında da en zor öğrenilen kavramlar arasında görülmektedir (Xu ve Clarke, 2012). Fen bilimleri derslerine yönelik kavram yanılgıları da incelendiğinde yüzme-batma, dolayısıyla buna bağlı olarak yoğunluk kavramı ile sıkça karşılaşılmaktadır (Kıray ve Şimşek, 2021). Bu durumun nedenleri arasında yoğunluğun soyut bir kavram olması ve yoğunluğun matematiksel bir formül ile hesaplanabilmesi gösterilebilir. Ayrıca yüzme ve batma, günlük hayatta sıkça karşılaşılan olaylar olması nedeniyle geçmiş tecrübeler önemli rol oynamaktadır (Smolleck, 2011). Yoğunluk konusunun tam olarak anlaşılabilmesi için kütle, hacim, yüzme, batma ve kaldırma kuvveti konularının da bilinmesi gerekmektedir (Kıray ve Şimşek, 2021). Yoğunluk konusunda ortaya çıkan yanlış anlaşılmalardan birisi de yoğunluğun karşılaştırma içeriyor olmasıdır. Örnek vermek gerekirse, bir madde suya bırakıldığında batıyor ancak yağa veya alkole bırakıldığında yüzüyor olabilir. Bu durum göreceli yoğunluk olarak tanımlanmıştır. Göreceli yoğunluğun da tam olarak anlaşılabilmesi için yine 6. sınıf konusu olan dengelenmiş ve dengelenmemiş kuvvetlerin, ayrıca Arşimet kanunlarının bilinmesi gerekmektedir (Kıray vd., 2015).

Yoğunluk kavramı güncel öğretim programında ortaokul 6. sınıf konusu olsa da erken çocukluk döneminde ve ilkokulda uygulanan çeşitli etkinlikler yüzme ve batma kavramları ile ilgili tecrübe elde etmelerini sağlamaktadır. Bu nedenle 6. sınıfa hâlihazırda kavram yanılgıları ile gelen öğrenciler olması gayet doğaldır. Yoğunluk, 6. sınıf seviyesinde 4. ünitenin ikinci konusunda 4 kazanım aracılığı ile öğretilmektedir. Bu konunun öğretilmesi için 8 ders saati önerilmektedir. Konunun kazanımları aşağıda belirtildiği gibidir (MEB, 2018a):

1. Yoğunluğu tanımlar.

Kaynaklar

Abdul-Gafoor, K., Akhilesh, P.T. (2008). Misconceptions in Physics among secondary school students. *Journal of Indian Education, 34*(1), 77-90.

CAPS [Curriculum and Assessment Policy Statement]. (2011). *Republic of South Africa, department of basic education, senior phase, grades 7-9, natural sciences*. Government printing works.

https://www.education.gov.za/Portals/0/CD/National%20Curriculum%20Statements%20and%20Vocational/CAPS%20SP%20%20NATURAL%20SCIENCES%20GR%207-9%20%20WEB.pdf?ver=2015-01-27-160159-297

Dawkins, K. R., Dickerson, D. L., McKinney, S. E., & Butler, S. (2008). Teaching density to middle school students: Preservice science teachers' content knowledge and pedagogical practices. *The Clearing House: A Journal of Educational Strategies, Issues and Ideas, 82*(1), 21-26.

Hill, D.R. (1974). *The book of knowledge of ingenious mechanical devices*. Dordrecht: D. Reidel.

Kiray, S. A., Aktan, F., Kaynar, H., Kilinc, S., & Gorkemli, T. (2015, December). A descriptive study of pre-service science teachers' misconceptions about
Asia-Pacific Forum on Science Learning and Teaching, 16(2), 1-28.

Kiray, S. A., & Simsek, S. (2021). Determination and evaluation of the science teacher candidates' misconceptions about density by using four-tier diagnostic test. *International Journal of Science and Mathematics Education, 19*(5), 935-955.

Külcü, R. (2005). Ortaçağ Anadolu'sunun büyük mühendisi El-Cezeri. *Akademia* Mühendislik ve Fen Bilimleri Dergisi, 1(1), 1-9.

MEB [Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı], (2018a). *Fen bilimleri dersi öğretim programı (İlkokul ve Ortaokul 3, 4, 5, 6,* . Ankara.

MEB. (2018b). *Milli* Eğitim Bakanlığı ortaöğretim fizik dersi öğretim programı (9, 10, 11 ve 12. Ankara. http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/201812103112910-orta%C3%B6%C4%9Fretim_fizik_son.pdf

NCCA. (2015). *Ireland national council for curriculum and assessment, junior cycle (ages 12-15)*. Department of Education and Skills.

https://www.curriculumonline.ie/Junior-Cycle/Junior-Cycle-Subjects/Science/Expectations-for-Students-Learning-Outcomes/

NGSS Lead States. (2013). *Next generation science standards: for states, by states*. Washington, DC: The NationalAcademies Press.

Ontario. (2007). *The Ontario curriculum, grades 1-8, science and technology*. Ontario Ministry of Education, Canada. https://www.edu.gov.on.ca/eng/curriculum/elementary/scientec18currb.pdf

Shaaban, E., Abou-Ali, I, & Chatila, H. (2019). Investigating science misconceptions of pre-service early childhood education teachers at the lebanese university, faculty of education. *The eurasia proceedings of educational and social sciences, 15*, 55-64.

Smolleck, L. (2011). Playing with science: An investigation of young children's science conceptions and misconceptions. *Current Issues in Education, 14*(1), 1-32.

TIMSS https://timss2019.org/wp-content/uploads/frameworks/T19-Assessment-Frameworks-Chapter-2.pdf

Xu, L., & Clarke, D. (2012). Student
in learning density: A distributed cognition perspective. *Research in Science Education, 42*(4), 769-789.

BÖLÜM **2**

Küresel Sorunların Çözümüne Yönelik STEM Eğitimi Uygulamaları

Semih ESENDEMİR* - Selçuk Yusuf ARSLAN**

**Millî Eğitim Bakanlığı, **Dr., Millî Eğitim Bakanlığı*

Bölüm Özeti: *Gezegenimizin karşı karşıya kaldığı sorunlar bizden sonraki nesillere daha yaşanabilir bir dünya bırakmamızı oldukça zorlaştırmaktadır. Ülkeler işbirliği içinde küresel sorunlara ortak çözümler aramaktadır. Bu noktada Birleşmiş Milletler tarafından ortaya konan Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları her geçen gün daha fazla önem kazanmaktadır. Şüphesiz bu amaçlardan dört numaralı "Nitelikli Eğitim" kilit konumdadır. Nitelikli eğitim amacına ulaşılması diğer amaçların da gerçekleştirilmesine katkı sağlayacaktır. Birçok ülke nitelikli eğitime ulaşmak için eğitim sistemlerini yeniden düzenlemekte ve yeni eğitim yaklaşımları benimsemektedir. Bu yaklaşımlardan biri de STEM yaklaşımıdır. STEM yaklaşımı gerçek dünya problemlerine odaklanmaktadır. Bu yönüyle küresel sorunların çözümünde STEM yaklaşımın işe koşulabileceği söylenebilir. Bahsedilen küresel sorunların başında iklim değilikliği gelmektedir. Küresel iklim değişikliği denilince akla ilk gelen sıcaklık artışı olsa da küresel iklim değişikliği bundan çok daha fazlasıdır. Kuraklık, sel, şiddetli kasırgalar gibi aşırı hava olaylarının sıklığının ve etkisinin artması, okyanus ve deniz suyu seviyelerinin yükselmesi insan nüfusunun yanı sıra bitkiler, hayvanlar ve ekosistemler için ciddi tehlikeler oluşturmaktadır. İklim değişikliğinin önemli sonuçlarından biri, Grönland ve Antarktika›da yer alan buz tabakalarının hızlıca erimesidir. Bu devasa buzulların önemli ölçüde erimesi, dünyanın her yerindeki kıyı şeritleri boyunca deniz seviyesinin yükselmesine neden olmaktadır. Bu bölüm ile deniz seviyesindeki artış ile hızlanan buzul erimesi arasındaki ilişki ele alınarak eriyen buz tabakalarının deniz seviyesindeki değişimi nasıl etkilediği incelenmiştir. Fen bilimleri dersini merkeze alan, bunu mühendislik ve teknolojiyle destekleyen bu uygulama ile öğrencilerin farklı becerileri geliştirilmeye çalışılmıştır. Teknoloji boyutunda BBC micro:bit kullanılmıştır. Bu mikrobilgisayarın seçilme nedeni ücretsiz bir simülatöre sahip olmasıdır. Düşük maliyetli bu çözüm sayesinde uygulama herkes tarafından kolaylıkla uygulanablir. Ayrıca uygulama kodlama ön bilgisi gerektirmediğinden farklı branşlardan öğretmenler için de uygundur.*

Giriş

İnsanoğlunun gezegenimizin kaynaklarını bilinçsiz kullanması sonucu son yarım yüzyıldır sürdürülebilirlik kavramı oldukça sık konuşulmaktadır. Gerek kurumlar gerekse bireyler sonraki kuşaklara daha yaşanabilir bir gezegen bırakmak için çözüm aramaktadır. STEM yaklaşımı akla inovasyon ve istihdam gibi daha çok ekonomi ile ilgili kavramları getirse de bu yaklaşımın özellikle gerçek dünya problemlerine odaklanması sürdürülebilir bir gezegen için önemli görülmektedir. Bu bölüm STEM yaklaşımının küresel sorunların çözümünde işe koşulmasına odaklanmaktadır.

20. yüzyılda yaşanan ekonomik ve sosyal gelişmelerin gezegene verdiği zarar sürdürülebilirlik kavramının da ortaya çıkmasına ortam hazırlamıştır. Bazin (2012) sürdürülebilirliğe yönelik bazı dönüm noktaları olduğunu ifade etmektedir. Bunlardan ilki sürekli ekonomik büyümenin çevreye tehlike yarattığını vurgulayan Meadows Raporu olarak gösterilmektedir. 1987 yılına gelindiğinde şu an en yaygın sürdürülebilir kalkınma tanımı, Birleşmiş Milletler tarafından yayılan Brundtland raporundadır. 1992 yılında ise Rio Zirvesi, insan faaliyetleri ile çevre arasındaki ilişkiye odaklanmıştır. 1997 yılında imzalanan Kyoto protokolü gelişmiş ülkelerin iklim değişikliği ile mücadele etmek için rakamsal uluslararası düzeyde konuşulması ile öne çıkmıştır. Yaşanan bu gelişmeler uluslararası kamuoyunun sürdürülebilir kalkınmaya yönelik çalışmalarının artmasını sağlamıştır.

Yakın tarihe bakıldığında ise 6-8 Eylül 2000 tarihleri arasında Birleşmiş Milletler Binyıl Bildirgesini duyurmuştur. Doğaya saygı, sorumlulukların paylaşılması gibi temel değerlerin kabul edildiği bildirge, gezegenin karşı karşıya kaldığı ortak sorunların da yüksek sesle konuşulmasına zemin hazırlamıştır (Birleşmiş Milletler, 2000). Bu zirvenin en önemli çıktısı şüphesiz Binyıl Kalkınma He olmuştur. Dünya ülkeleri, üzerinde hemfikir oldukları sekiz hedefi 2015 yılına kadar gerçekleştirmeyi taahhüt etmiştir. Bu aşağıda görülmektedir (UNDP Türkiye, 2010):

- 1. Hedef: Mutlak yoksulluk ve açlığı ortadan kaldırmak
- 2. Hedef: Herkesin temel eğitim almasını sağlamak
- 3. Hedef: Kadınların konumunu güçlendirmek ve toplumsal cinsiyet eşitliğini geliştirmek
- 4. Hedef: Çocuk ölümlerini azaltmak
- 5. Hedef: Anne sağlığını iyileştirmek
- 6. Hedef: HIV/AIDS, sıtma ve diğer salgın hastalıklarla mücadele etmek

Kaynakça

Akın, G. (2013). Yüzyılımızın Temel Sorunlarından Biri; Buzulların Erimesi. *Antropoloji, (25),* 9-27. https://doi.org/10.1501/antro_0000000027

Antonioli, F., Anzidei, M., Amorosi, A., Presti, V., Mastronuzzi, G., Deiana, G., De Falco, G., Fontana, A., Fontolan, G., Lisco, S., Marsico, A., Moretti, M., Orru, P.E., Sannino, G.M., Serpelloni, E. & Vechio, A., (2017). Sea-level rise and potential drowning of the Italian coastal plains: Flooding risk scenarios for 2100. *Quaternary Science Reviews 158.* 29-43. https://doi.org/10.1016/j.quascirev.2016.12.021

Arslan, S. Y. (2021). *Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarının Gerçekleştirilmesinde STEM Yaklaşımı: Türk Eğitim Sistemi İçin Politika Önerisi* [Doktora Tezi]. Hacettepe Üniversitesi

Bazin, M. S. (2012). *Sürdürülebilir kalkınma.* İstanbul: Caretta Kitap.

Bilim Genç TÜBİTAK. 2021. *Küresel ısınma nedeniyle deniz seviyelerinin yükselmesi Dünya'yı nasıl etkileyebilir?* https://bilimgenc.tubitak.gov.tr/makale/kuresel-isinma-nedeniyle-deniz-seviyelerinin-yukselmesi-dunyayi-nasil-etkileyebilir adresinden edinilmiştir.

Bilim ve Teknik. (2020). *Bilimsel çalışmalarıyla öne çıkan Türk bilim kadınları.* https://e-dergi.tubitak.gov.tr/edergi/yazi.pdf;jsessionid=zbChCwbtwyYb1qb9L4IlRhTO?dergiKodu=4&cilt=53&sayi=1052&sayfa=97&yaziid=43950 adresinden edinilmiştir.

Birleşmiş Milletler. (2000). *United nations millenium declaration.* https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/globalcompact/A_RES_55_2.pdf adresinden edinilmiştir.

Birleşmiş Milletler. (2015). *The millennium development goals report*. https://www.un.org/millenniumgoals/2015_MDG_Report/pdf/MDG%202015%20rev%20(July%201).pdf adresinden edinilmiştir.

Briant, J. (2015). *Development goals for the new millennia: Discourse analysis of the evolution of the 2001 millennium development goals and 2015 sustainable development goals* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). ProQuest Dissertations & Theses Global. (1681011420).

Britannica. (2022). *David Attenborough.* https://www.britannica.com/biography/David-Attenborough adresinden erişilmiştir.

Hanania, J., & Donev, J. (2016). *Energy education - land vs sea ice*. https://energyeducation.ca/encyclopedia/Land_vs_sea_ice adresinden edinilmiştir.

İTÜ. (2022). *İTÜ Akademi Prof. Dr. Burcu Özsoy*. https://akademi.itu.edu.tr/ozsoybu/ adresinden edinilmiştir.

NASA Vital Sings. (2022). *Global climate change vital sings of the planet*. https://climate.nasa.gov/vital-signs/ocean-heat/ adresinden edinilmiştir.

Özsoy, B. (2013). Deniz Buzulları-Antartika. *Antartika'da Türk Araştırma Üssü Kurulması* Çalıştayı, s.45, İstanbul.

Stohlmann, M., Moore, T. J., & Roehrig, G. H. (2012). Considerations for teaching integrated STEM education. *Journal of Pre-College Engineering Education Research (J-PEER)*, 2(1), 4.

Şeremet, Ş., Kızılay, E., & Armağan, F. Ö. (2022). Fen Eğitiminde 5E Öğrenme Modeli ile İlgili Çalışmaların İncelenmesi. *SDU International Journal of Educational Studies, 9*(1), 1-16. https://doi.org/10.33710/sduijes.977784

Torres, J.M. (2018). *Creating STEM leaders to address global challenges.* https://www.newswise.com/articles/creating-stem-leaders-to-address-global-challenges adresinden edinilmiştir.

UNDP Türkiye. (2010). *Binyıl kalkınma hedefleri raporu*. http://www.surdurulebilirkalkinma.gov.tr/wp-content/uploads/2016/07/UNDP-TR-TR-2010-MDG-Report_TR.pdf adresinden edinilmiştir.

UNDP Türkiye. (2015). *Sürdürülebilir kalkınma nelerdir?* http://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/sustainable-development-goals.html adresinden edinilmiştir.

UNESCO. (2016). *School-Related Gender-Based Violence*. France: UNESCO.

UNESCO. (2017). *Cracking the code: Girls' and women's education in science, technology, engineering and mathematics (STEM).* https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000253479 adresinden edinilmiştir.

BÖLÜM **3**

Doğada STEM Eğitimi: Orman Okulları

Fatma TAŞKIN EKİCİ* - Erhan EKİCİ**

**Prof. Dr., Pamukkale Üniversitesi, **Doç. Dr., Adnan Menderes Üniversitesi*

Bölüm Özeti: *Bilim, doğal dünyada olan biteni ve bunların nasıl işlediğini öğrenmenin bir yolu olarak tanımlanabilir. Çevremiz ve yaşadığımız dünya aslında bilim ile iç içedir. Eğitim kelimesinin karşılığının zihinlerde "okul" ile ilişkisinden dolayı eğitimin sadece dört duvar arasında kurumlarda gerçekleşebileceğine dair görüşler vardır. Bunun yanında son yıllarda okul dışı öğrenme ve okul sonrası aktivitelere verilen önem artmaya devam etmektedir. Orman okulu düşüncesi ilk olarak Winconsin-Medison Üniversitesinde geliştirilmiş ve ilk orman okulları Laona, Wabeno ve Crandon'da kurulmuştur. Bugün tanımladığımız ve bildiğimiz orman okulu yaklaşımı ise 1950'li yıllarda Goesta Frohm'un "Skogsmulle" fikrini ortaya koyduğundan beri vardır. Orman okulu, dünya ile derin ve anlamlı bir bağlantıya ve bir öğrencinin dünyaya nasıl uyduğuna dair bir anlayışa ilham verir. Öğrenme her ortamda gerçekleşebilir ve öğrenme ortamları öğrenene göre düzenlendiğinde öğrenmedeki pekiştireçler daha fazla olur. Bu durum doğal öğrenme ortamlarından olan "orman okulu" ortamını tam olarak karşılamaktadır. Öğrenciler, öğretim programı içeriğini gerçek dünyada deneyimlediklerinde, öğrendiklerini yeni ve farklı bir şekilde uygulayabilirler. Alan gezileri ve ders dışı programlar öğrencilerin STEM ile ilgili alanlara ilgi duymaları için bir katalizör görevi üstlenir, onları STEM ile ilgili kariyerlerini sürdürmeye motive eder. Doğaya uyum yaklaşımımız, öğrencilerin gerçek dünyadaki sorunları çözerek, özgüven kazanarak yeteneklerini sürekli olarak geliştirmeleri anlamına gelir. Doğada var olan durumları yeniden keşfe çıkmak tüm öğrenenler için ilham verici ve motive edicidir. Doğada var olan düzeni kullanarak tasarımlar yapmak STEM becerilerini geliştirmek için önemli fırsatlar içermektedir. Bu sebeple doğada STEM ve Orman okulları yapısı tanıtıldıktan sonra orman okulunda yapılabilecek STEM aktivite örnekleri verilmiştir.*

Giriş

İnsanların orman ile ilişkilerinin azalmasıyla, çevre bilinci ve çevreye yönelik duyarlılığı azalan bir nesil yetişmektedir. Büyük kentlerdeki yaşantının küçük çocuklar için her imkânın sunduğu düşünülse de aslında birçok yönden kısıtlayıcı bir ortamda gerçekleşmektedir. Evinden veya apartmanlarından dışarı çıkamadan büyüyen çocuklar doğadan ve çevre bilincinden uzak olarak yetişmektedir. Çevre bilincinin tekrar oluşturulması, doğa ile barışık ve ilişki içerisinde bireyleri hayata hazırlamak için eğitim modelinin içerisine küçük yaşlardan itibaren doğa temelinde içerik ve konuların dâhil edilmesi gerekmektedir.

Okul dışı eğitim, açık havada eğitim, sınıfın dışında eğitim, informal eğitim gibi doğada eğitimi temele alan yaklaşımlar 19. yüzyılın başlarından beri ileri sürülmektedir. Bu yaklaşımlara dayalı öğretim programlarının bu eğitimi alan çocukların potansiyellerini en üst düzeyde kullanmaları için ve anlamlı-derinlemesine öğrenme sağlamak için altyapı sunduğu belirtilmektedir (Şahin, 2014). Doğa ve çevreyle barışık yetişen çocuklar birçok konuda zengin bir deneyim ve bilgi ile büyüme fırsatı yakalamaktadırlar.

İnsan hayatının ve topluma sağlıklı bireyler kazandırmanın en önemli kavramlarından biri olan eğitim önce ailede başlar ve okulda devam eder. 18. yüzyılda Rousseau "Doğacı Eğitim" yaklaşımını ortaya attığında, eğitim ve psikoloji alanında birçok teorisyen ve felsefeci için çocuk gelişimine uygun, zorbalık ve eşitsizlikten uzak eğitim teorilerine temel oluşturmuştur. Bu teoriler zamanla uygulamalara dâhil edilerek Demokratik Okullar, Özgür Okullar, Montessori Okulları, Açık Okullar, Waldorf Okulları, Ev Eğitimi gibi modeller ortaya çıkmıştır. Orman okulu yaklaşımı da bu modellerden biri olarak görülebilir.

Orman okulu öğrencilere ağaçların olduğu ormanlık bir alanda uygulamalı öğrenme deneyimleri ile özgüven geliştirme konusunda fırsatlar sunan bir süreçtir (FSA, 2019). Bir grup öğrenci ve öğretmenlerinin en az haftada bir kere, tüm yıl boyunca ormanlık bir ortamda vakit geçirmelerini içerir. Orman okullarının felsefesinde her yaştan kişilere olumlu dış mekân deneyimleri yaşatmak, onları teşvik etmek ve onlara ilham verici faaliyetlere dâhil etmek amacı vardır. Orman okulları, yerel ormanlık bölgeleri düzenli olarak ziyaret eden her yaştan çocukların katılabileceği oyun yoluyla, doğal çevre hakkında bilgi edinme, başkalarıyla iş birliği yapma, hayatlarında karşılaştıkları risklerle başa çıkma ve en önemlisi problem çözme becerilerini geliştirerek inisiyatif kullanma fırsatı sunmaktadır (Topçuoğlu, 2019). Orman okulları yaklaşımı kavramının kapsamı ele alındığında STEM veya STEM-A etkinlikleri için elverişli ortam ve olanakların varlığı tahmin edilebilmektedir. Bu bölümde "*Doğada STEM-A*" ve "*Orman Okulları Yaklaşımı*" bir arada ele alınarak kesişen içerikler tartışılacaktır.

Kaynakça

Afterschool Alliance. (2013). *Defining Youth Outcomes for STEM Learning in Afterschool.* Washington, DC. [Last Retrieved on 2022 May 02] Available from: http://www.afterschoolalliance. org/STEM_Outcomes_2013.pdf.

Atasoy, E. (2006). Çevre için eğitim: Çocuk doğa etkileşimi. Bursa: Ezgi Kitabevi.

Atchley R.A., Strayer D.L. & Atchley P. (2012). "Creativity in the Wild: Improving Creative Reasoning Through Immersion in Natural Settings." *PLoS ONE 7*:e51474

Avcı, F. (2019). Doğa ve inovasyon: Okullarda biyomimikri, Anadolu Öğretmen Dergisi, 3(2), 214-233, DOI: 10.35346/aod.604872

Barab, S.A. & Hay, K.E. (2001). Doing science at the elbows of experts: Issues related to the science apprenticeship camp. *Journal of Research in Science Teaching, 38*(1), 70–102.

Baran, E., Canbazoğlu-Bilici, S., Mesutoglu, C. & Ocak, C. (2016). Moving STEM beyond schools: Students' perceptions about an out-of-school STEM education program. International Journal of Education in Mathematics, *Science and Technology, 4*(1), 9-19.

Bell, P., Tzou, C., Bricker, L. & Baines, A.M.D. (2012). Learning in Diversities of Structures of Social Practice: Accounting for How, Why and Where People Learn Science. *Human Development, 55*, 269-284.

Bicer, A., Beodeker, P., Capraro, R.M. & Capraro, M.M. (2015). The of STEM PBL on students' mathematical and scientific vocabulary knowledge. *International Journal of Contemporary Educational Research, 2*(2), 69-75.

Blackwell, S. (2015b). *The Archimedes Forest Schools Model.* Archimedes Earth Press.

Boyacı, A. (2008) *Eğitim Sosyolojisi ve Felsefesi.* Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 973.

Bozkurt-Altan, E., Üçüncüoğlu, İ. & Öztürk, N. (2019). Preparation of Out-of-School Learning Environment based on Science, Technology, Engineering, and Mathematics Education and Investigating its *Science Education International, 30*(2), 138-148.

Bricker, L. A., & Bell, P. (2014). "What comes to mind when you think of science? The perfumery!": Documenting science-related cultural learning pathways across contexts and timescales. *Journal of Research in Science Teaching, 51*, 3, 260-285.

Bunting, C. (2006). *Interdisciplinary teaching through outdoor education.* Human Kinetics.

Cakir, N. K., & Guven, G. (2019). Arduino-Assisted robotic and coding applications in science teaching: Pulsimeter activity in compliance with the 5E learning model, *Science Activities*, *56*(2,) 42–51.https://doi.org/10.1080/00368121.2019.1675574

Calabrese-Barton, A. & Tan, E. (2009). Funds of knowledge, discourses and hybrid space. *Journal of Research in Science Teaching, 46*(1), 50-73.

Children & Nature Network. (2012). Children & Nature Worldwide: An Exploration of Children's Experiences of the Outdoors and Nature with Associated Risks and Benefits. http://www.childrenandnature.org/downloads/CECCNNWorldwideResearch.pdf adresinden edinilmiştir.

Collado, S., Staats, H., & Corraliza, J. A. (2013). Experiencing nature in children's summer camps: cognitive and behavioural consequences. *Journal of Environmental Psychology, 33*, 37–44.

Çelikel, S.B. ve Uçar, S., (2020). Biyomimikri: Doğayla Uyumlu Yeni Bir Tasarım Modeli, Humanities Sciences (NWSAHS), 15(2):51-60, DOI: 10.12739/NWSA.2020.15.2.4C0235.

Dabney, K.J., Tai, R.H., Almarode, J.T., Miller-Friedmann, J.L., Sonnert, G., Sadler, P.M. & Hazari, Z. (2012). Out-of-school time science activities and their association with career interest in STEM. *International Journal of Science Education, Part B, 2*(1), 63-79.

Dubetz, T. & Wilson, J.A. (2013). Girls in engineering, mathematics and science, GEMS: A science outreach program for middle-school female students. *Journal of STEM Education, 14*(3), 41-47.

Duschl, R. (2007). Quality argumentation and epistemic criteria. In S. Erduran & M. P. Jiménez-Aleixandre (Eds.), *Argumentation in science education: Perspectives from classroom-based research* (pp. 159-175). Dordrecht: Springer.

Ejbye-Ernst, N. & Bentsen, P. (2015). Bevægelse, læring og trivsel i udeskole. Kaskelot, (207), 24-29.

Feder, M.A. & Jolly, E. (2017). *What do we Know About Stem in Out-of-School Setings?* A National Research Council Report. STEM Ready America.

Feinstein, N. (2010). Salvaging science literacy. *Science Education, 95*(1), 168–185.

Ferreira, S. (2012). Moulding urban children towards environmental stewardship: The Table Mountain National Park experience. *Environmental Education Research, 18*(2), 251–270.

Hsu, P., Roth, W., & Mazumder, A. (2009). Natural Pedagogical Conversations in High School Students ' Internship. *Journal of Research in Science Teaching, 46*(5), 481–505.

Jack-Todd, N. & Todd, J. (1993). From eco-cities to living machines: Principles of ecological design. North Atlantic Books: Berkeley.

James, J. J., Bixler, R. D., & Vadala, C. E. (2010). From play in nature, to recreation then vocation: A developmental model for natural history-oriented environmental professionals. *Children, Youth and Environments, 20*(1), 231–256.

Kansu, N. A. (2017). *Pedagoji tarihi.* Ankara: Telgrafhane Yayınları.

King, N.S. & Pringle, R.M. (2019), Black girls speak STEM: counter stories of informal and formal learning experiences, *Journal of Research in Science Teaching, 56(*5), pp. 539-569.

Larson, L. R., Castleberry, S. B., & Green, G. T. (2010). of an environmental education program on the environmental orientations of children from gender, age, and ethnic groups. *Journal of Park & Recreation Administration, 28*(3), 95–113.

Marshall, G. (2013). *How to grow a school forest: A Handbook for Wisconsin Educators.* Winconsin: University of Winconsin.

Massey, S. (n.d.). The Benefits of a Forest School Experience for Children in their Early Years. Available at:http://www.worcestershire.gov.uk/cms/pdf/Worcs%20Forest%20School%20 Research%20Academic%20Journal.pdf adresinden edinilmiştir.

McJunkin, M.A. (1991). Elementary Chıldren's Concepts Of The Water Cycle. [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Oklahoma State University, USA

National Research Council (NRC). (2015). *Identifying and Supporting Productive STEM Programs in Out-of-School Settings, Committee on Successful Out-of-School Stem Learning*, Board on Science Education, Division of Behavioral and Social Sciences and Education. Washington, DC: The National Academies Press.

National Research Council. 2009. *Learning Science in Informal Environments: People, Places, and Pursuits*. Washington, DC: The National Academies Press. https://doi.org/10.17226/12190.

National Science Foundation. (2019). *STEM education data*. Retrieved from https://www.nsf.gov/nsb/ sei/edTool/index.html

Nixon, C. (2015). *Remembering why forest schools are important: Nurturing environmental consciousness in the early years*, [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. McGill University, Montreal

O'Brien, L and Murray, R. (2006). A marvellous opportunity for children to learn: a participatory evaluation of Forest School in England and Wales. Forest Research, Farnham. 52 pp. Downloadable fromhttp://www.fore-stresearch.gov.uk/fr/INFD-5Z3JVZ

Oktay, A. (2011). Eğitimin temel kavramları ve eğitim düşüncesinin tarihsel gelişimi. *Eğitim Bilimine Giriş*. (Edt. Ayla Oktay). Ankara: Pegem Akademi Yayınları (s. 1-24.)

Okur-Berberoğlu, E., & Uygun, S. (2013). Sınıf dışı eğitimin dünyadaki ve Türkiye'deki gelişim durumunun örgün ve yaygın eğitim kapsamında incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 9*(2), 32-42.

Öztoprak, Z. (2020). Kentleşme ve Ekonomi Özel Sayısı, Cilt Volume 11, Yıl Year 2020-Special Issue, 1180-1204.

Polman, J. L., Saul, W. E., Newman, A., Farrar, C., Singer, N., Turley, E., … Mccarty, G. (2010). *A Cognitive Apprenticeship for Science Literacy Based on Journalism.* In International Conference of the Learning Sciences (pp. 1–8).

Polman, J.L. & Miller, D. (2010). Changing Stories: Trajectories of Identification Among African American Youth in a Science Outreach Apprenticeship. *American Educational Research Journal, 47*(4), 879–918. doi:10.3102/0002831210367513

Russell et al. (2013). "Humans and nature: How knowing and experiencing nature well-being." The Annual Review of Environment and Resources, 38. 473-502. Available at:http://www.annualreviews.org/doi/pdf/10.1146/annurev-environ-012312-110838

Schmid S, Bogner FX (2018) Is there more than the sewage plant? University freshmen's conceptions of the urban water cycle. *PLoS ONE 13*(7): e0200928. https://doi.org/10.1371/journal.pone.0200928

Selçuk-Aslan, S. ve Gönenç-Sorguç, A. (2007). Mimarlık tasarımı paradigmasında biomimesis'in etkisi. Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi, 2 (22), 451-459.

Seyrek, A., Türker, S., Bozkaya, T. ve Üçüncü, Z. (2019). *Fen Bilimleri Dersi 7. Sınıf Ders Kitabı*, Tutku Yayıncılık, Ankara

Stasiuk, P. (2014). *Early nature lessons in Denmark's forest preschools.* Retrieved July 10, 2014, fromhttp://denmark.dk/en/meet-the-danes/forest-preschools/

Stevens, R., Bransford, J., & Stevens, A. (2005). The LIFE Center's Lifelong and Life-wide Diagram. Available from:http://www.life-slc.org/about/citationdetails.html

Sullivan, F.R. (2008). Robotics and science literacy: Thinking skills, science process skills and systems understanding. *Journal of Research in Science Teaching, 45*(3), 373-394.

Şahin, A., Ayar, M.C., & Adıgüzel, T. (2014). STEM related after-school program activities and associated outcomes on student learning. *Educational Science: Theory and Practice, 14*(1), 309-322.

Şahin, D. (2014). Erken çocukluk dönemine yönelik temel eğitim programları ve yaklaşımlar. İ. H. Diken (Ed.), *Erken Çocukluk Eğitimi.* Ankara: Pegem Akademi.

Şardağ, M., Ecevit, T., Top, G., Kaya, G. ve Çakmakcı, G. (2018). Fen ve mühendislik uygulamaları. A. Tekbıyık ve G. Çakmakcı (Eds.), *Güncel Öğretim Programlarına Uygun ve STEM Destekli Fen Bilimleri Öğretimi* (ss. 239-264). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Şişman, H. ve Yıldırım, A. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (10. baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Topçuoğlu, M. (2019). İstanbul Üniversitesi Eğitim ve Araştırma Ormanında Orman Okulu ve Eğitim Modelinin Belirlenmesi. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul-Cerrahpaşa Üniversitesi.

Uitto, A., Juuti, K., Lavonen, J. & Meisalo, V. (2006). Students' interest in biology and their out-of-school experiences. *Journal of Biological Education, 40*(3), 124-129.

Warren, B., Ogonowski, M., & Pothier, S. (2003). "Everyday" and "Scientific": Rethinking Dichotomies in modes of thinking in science learning. In A. Nemirovsky, A. S. Rosebery, J. Solomon, & B. Warren (Eds.), *Everyday matters in mathematics and science education* (pp. 119–152). Mahwah, N.J.: Erlbaum.

Wells, N. M., & Lekies, K. S. (2006). Nature and the life course: Pathways from childhood nature experiences to adult environmentalism. *Children, Youth and Environments, 16*(1), 1–24.

Yazıcı, T. & Çobanoğlu, E.O. (2017). Türkiye'de Sınıf Dışı Eğitim Ve Tarihsel Kökenleri. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 5*(9) 385-401.

Yıldırım, B. (2019). Fen bilgisi öğretmen adaylarının STEM eğitiminde biyomimikri uygulamalarına yönelik görüşleri. Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 39 (1), 63-90.

Yıldız, H. (2012). Endüstri ürünleri tasarımı kapsamında biyomimetik tasarımın yeri ve metodolojisi. (Doktora tezi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul). Erişim adresi: https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Yükseköğretim Kurulu. (2018). *Matematik öğretmenliği lisans programı*.https://www.yok.gov.tr/Documents/Kurumsal/egitim_ogretim_dairesi/Yeni-Ogretmen-Yetistirme-Lisans-Programlari/Matematik_Ogretmenligi_Lisans_Programi.pdf adresinden edinilmiştir.

BÖLÜM **4**

Tasarım Temelli Çevrim İçi STEM Eğitimi İle Kimya

Emine ŞAHİN TOPALCENGİZ* - Burçin ACAR ŞEŞEN**

*University of Arkansas, Muş Alparslan Üniversitesi

**İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa

Bölüm Özeti: *Ağız ve diş sağlığı hastalıkları günümüzde yaygın olarak rastlanan halk sağlığı sorunlarındandır. Oral hastalıklar olarak da isimlendirilen bu rahatsızlıklar küçük yaşlardan itibaren doğru davranışların alışkanlık hâline getirilmesi ile azaltılabilemektedir. Bu nedenle ağız ve diş sağlığı ile ilgili eğitimlerin ailede başlayarak, okullarda öğretmenler tarafından gerçekleştirilmesi önemlidir. Öğretmenlerin ve geleceğin öğretmenleri olacak öğretmen adaylarının ağız ve diş sağlığı ile ilgili becerilerileri lisans eğitimlerinde kazanmaları gerekir. Lisans düzeyinde ağız ve diş sağlığıyla ilgili bilgi, beceri ve alışkanlıkları kazanan öğretmen ve öğretmen adaylarının etkili yöntem ve teknikleri kullanarak öğrencilerine ağız ve diş sağlığıyla ilgili bilgi ve alışkanlıkları kazandırmaları beklenir. Fen bilimleri öğretmen adaylarının ağız ve diş sağlığı ile ilgili bilgi, beceri ve alışkanlıklarını kazanmaları amacıyla "Diş Macunu Formülasyonu Tasarlama STEM Modülü" geliştirilmiştir. Modüldeki etkinlikler, Wendell vd. (2010)'nin modeli ve Hynes, vd. (2011)'in önerdiği 9 basamaklı mühendislik tasarım süreci kullanılarak geliştirilmiştir. Modülde iki mini tasarım görevi ve bir büyük tasarım görevi bulunmaktadır. Modül geliştirildikten sonra 17 fen bilimleri öğretmen adayı ile STEM uygulamaları senkron ve asenkron olarak gerçekleştirilmiştir. Öğretmen adaylarından büyük tasarım görevi olarak çay ve kahve tüketen bireyler için diş beyazlatıcı, doğal malzemeler içeren, uygun fiyatlı ve tadı güzel bir diş macunu formülü geliştirmeleri istenmiştir. Öğretmen adayları bu görevi yerine getirmek için mini tasarım görevlerinde dişin bölümleri, diş çürüklerinin nedenleri, diş çürümesinin kimyası, farklı içeceklerdeki pH, şeker içeriği, diş sağlığını koruma yöntemleri, organik asit türlerinin belirlenmesi, asitli içeceklerin diş minesine etkisini öğrenmişlerdir. Büyük tasarım görevinde ise diş macunu formülü geliştirmişlerdir. Hazırladıkları diş macunlarını değerlendirirken fiziksel özelliklerini (tat, koku, doku), kimyasal özelliklerini (pH) göz önünde bulundurmuşlardır ve Vita Skalası'nı kullanarak beyazlatma özelliğiyle ilgili değerlendirmeler yapmışlardır.*

Diş macunu formülünün geliştirilmesi ve deneme süreci ile ilgili üç-altı dakikalık videolar çekmişlerdir. Videolar çevrim içi öğrenme platformunda paylaşıldıktan sonra, çevrim içi sınıf ortamında tartışmalar yapılmıştır. Son adımda ürettikleri diş macunlarını tanıtmak ve pazarlamak amacıyla reklam afişi veya videosu çekmişlerdir. Öğretmen adayları mühendislik tasarım sürecinin tüm basamaklarının adım adım gerçekleştirildiği modül ile STEM yaklaşımının ağız ve diş sağlığına yönelik bilgilerin öğrenilmesinde nasıl uygulandığını deneyimleyerek öğrenmişlerdir. Bu çalışma fen bilimleri öğretmen adaylarının diş beyazlatma sürecini, diş çürümesini ve ağız ve diş sağlığının korunmasını kimyasal süreçlerle ilişkilendirerek yorumlama becerilerini kazandırmıştır. Bu çalışmanın yüzyüze ya da çevrim içi STEM öğrenme etkinlikleri hazırlamak ve uygulamak isteyen araştırmacı ve öğretmenlere örnek olacağı düşünülmektedir.

Giriş

Teknoloji alanındaki gelişmeler birçok disiplinde olduğu gibi eğitimde, eğitim ortamlarında, eğitim yaklaşımlarında, öğrenme yöntem ve tekniklerinde, ders materyallerinde değişiklikleri beraberinde getirmiştir (Demir, 2014). STEM eğitimleri de teknolojik gelişmelerden etkilenmiştir. Özellikle yüz yüze gerçekleştirilen STEM eğitimlerinde öğrenci yetkinliklerinin istenilen düzeyde sağlanamaması, zaman ve malzeme sınırlılıkları gibi problemlerle karşılaşılmaktadır (Eroğlu ve Bektaş, 2016). Bu zorlukların STEM çıktılarına etkilerinin azaltılmasına yönelik olarak son yıllarda çevrim içi ortamlarda STEM eğitimine yönelik ilgi artmıştır (Chen vd., 2018) ve farklı yaş gruplarına yönelik olarak STEM dersleri ve STEM öğretmen eğitimleri tasarlanmıştır (Aykan ve Yıldırım, 2021; Qiang vd., 2020; Reynold vd., 2020).

Çevrim içi STEM eğitimleri senkron (eş zamanlı) ve asenkron (eş zamanlı olmayan) olarak yürütülebilmektedir. Çevrim içi STEM eğitimlerinde öğrenciler öğrenme sürecinde aktif rol almaktadır ve öğrenme süreci dijital araçlar ile desteklenmektedir. Çevrim içi bir STEM dersi tasarlanırken proje tabanlı, problem tabanlı öğrenme gibi öğrencilerin iş birliğine olanak sağlayan, araştırma ve sorgulama becerilerinin gelişmesine katkıda bulunan öğrenme yöntemleri seçilmelidir (Barril, 2018). Çevrim içi STEM derslerinin içerikleri gündelik hayata dayandırılmakta ve öğrencilere öğretilecek kavramlar ile gündelik hayat olayları arasında ilişki kurulmaktadır (Chen vd., 2018). Ayrıca ders esnasında öğrenmeyi destekleyecek farklı öğrenme kaynakları (örneğin video, simülasyon gibi) kullanılmaktadır (Chen vd., 2018). Çevrim içi STEM derslerinde ders değerlendirmeleri farklı değerlendirme yöntemleri kullanılarak düzenli olarak yapılmalıdır (Dipietro vd., 2008). Öğrencilere akranları ve dersin öğretmeni ile iletişim kurabilecekleri yüz yüze ve çevrim içi iletişim kanallarını içeren farklı iletişim yolları sunulmakta; ders sayfası, ödevleri, değerlendirme yöntemleri, görüşme saatleri, ödev teslim tarihi gibi konularla ilgili açık, anlaşılır dille açıklamalar yapılmaktadır (Chen vd., 2018; Leo, 2021).

STEM dersleri doğası gereği laboratuvar veya özel donanımlı derslikler in kullanımı ve aktif katılım gerektiren dersler olduğundan, çevrim içi STEM derslerinde uygun öğretimsel yaklaşımlar kullanılarak öğrenci öğrenme sürecinde aktif kılınmalıdır (Chen vd., 2018; Sedaghatjou vd., 2021). Tasarım temelli öğrenme, STEM öğrenme ortamlarında etkin kullanılabilecek öğretimsel yaklaşımlardan biridir. Bu yaklaşım, öğrenenlerin fen bilimleri, matematik ve teknoloji alanlarındaki bilgilerini mühendislik alanında uygulamaya koyabildiği, öğrenenlerin öğrenme sürecinde aktif rol aldığı bir yaklaşımdır (Gómez Puente vd., 2011). Tasarım temelli öğrenme ile öğrenenlerin farklı disiplinlerdeki bilgi-

Kaynakça

Abdullah, Rini, & Ardiansyah (2018). The comparison of students' misconception on acid base topic after general chemistry ıı course and chemistry school ıı course at chemistry education of University of Riau. *Applied Science and Technology*, *2*(2), 71-75.

Akyürek, M. (2020). Uzaktan eğitim: Bir alanyazın taraması. *Medeniyet Eğitim Araştırmaları Dergisi*, *4*(1), 1-9.

Allen, I. E., & Seaman, J. (2016). *Online report card: Tracking online education in the United States.* The Sloan Consortium and Babson Survey Research Group.

Altınyüzük, C. (2008). *İlköğretim sekizinci sınıf öğrencilerinin fen bilgisi dersi kimya konularındaki kavram yanılgıları.* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İnönü Üniversitesi.

Ataş Demir, M. (2018). *Kalsiyum ve fosfat içerikli farkli remineralizasyon ajanlarinin yapay mine çürükleri üzerine etkisi.* [Yayımlanmamış uzmanlık tezi]. Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi.

Aydın-Günbatar, S. (2020). Making homemade indicator and strips: a STEM+ activity for acid-base chemistry with entrepreneurship applications. *Science Activities*, *57*(3), 132-141.

Aykan, A., & Yıldırım, B. (2021). The Integration of a lesson study model into distance STEM education during the COVID-19 pandemic: Teachers' views and practice. *Technology, Knowledge and Learning*, 1-29.

Bahçekapılı, E. (2010). *Eş zamanlı çevrimiçi bir öğrenme ortamı tasarımı.* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi.

Bahçe Memiş, H. (2016). *Teobromin, mine matriks protein türevi, kazein fosfopeptit amorf kalsiyum fosfat ve deniz tuzunun ortodontik braketler etrafındaki minenin remineralizasyonuna etkisinin in vitro olarak incelenmesi*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. İstanbul Üniversitesi.

Baran, E., Canbazoglu Bilici, S., Mesutoglu, C., & Ocak, C. (2019). The impact of an out-of-school STEM education program on students' attitudes toward STEM and STEM careers. *School Science and Mathematics*, *119*(4), 223-235.

Barril, L. (2018). Assessment for culturally inclusive collaborative inquiry-based learning. In Handbook of distance education, (pp. 311–320). Routledge.

Benek, I., & Akcay, B. (2022). The of socio-scientific STEM activities on 21st century skills of middle school students. *Participatory Educational Research*, *9*(2), 25-52.

Brunsell, E. (2012). *Integrating engineering and science in your classroom*. NSTA press.

Büyükdede, M., & Tanel, R. (2019). of the STEM activities related to work-energy topics on academic achievement and prospective teachers' opinions on STEM activities. *Journal of Baltic Science Education, 18*(4), 507-518.

Chen, B., Bastedo, K., & Howard, W. (2018). Exploring design elements for online STEM courses: Active learning, engagement & assessment design. *Online Learning Journal*, *22*(2), 59–76.

Cromley, J. G., Perez, T., & Kaplan, A. (2016). Undergraduate STEM achievement and retention: Cognitive, motivational, and institutional factors and solutions. *Policy Insights from the Behavioral and Brain Sciences*, *3*(1), 4-11.

Çevik, M. (2018). Impacts of the project based (PBL) science, technology, engineering and mathematics (STEM) education on academic achievement and career interests of vocational high school students. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, *8*(2), 281-306,

Çetingül, İ., & Geban, Ö. (2011). Using conceptual change texts wıth analogies for misconceptions in acids and bases (Kavramsal Değişim Metinleriyle Verilen Analojilerin Asit Baz Konusundaki Kavram Yanılgıları İçin Kullanımı). *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *41*, 112-123.

DeCoito, I., & Estaiteyeh, M. (2022). Online teaching during the COVID-19 pandemic: Exploring science/STEM teachers' curriculum and assessment practices in Canada. *Disciplinary and Interdisciplinary Science Education Research*, *4*(1), 1-18.

Delen, A. (2021). *Türkiye'de e-öğrenme ortamlarına ilişkin yapılan araştırmalardaki eğilimler: 2004-2020 dönemi tezlerin incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi.

Demir, E. (2014). Uzaktan Eğitime Genel Bir Bakış. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 39*, 203-212.

Demir, F. (2018). *Beyazlatıcı diş macunlarına maruz bırakılan restoratif materyalin renk ve yüzey değişikliklerinin incelenmesi.* [Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi]. Sağlık Bilimleri Üniversitesi.

Dipietro, M., Ferdig, R. E., Black, E. W., & Preston, M. (2008). Best practices in teaching K-12 online: Lessons learned from Michigan Virtual School teachers. *Journal of Interactive Online Learning,* 7(1), 10–35.

Doğan, Y. E., Doğan, A. N., Burhanettin, A. V. C. I., Balkaya, H., Dündar, M. A., Erdal, M. E. R. T., & Öztürk, A. (2021). İlköğretim birinci sınıf öğrencilerinde ağız ve diş sağlığı durumu ve etkileyen faktörler. *Turkish Journal of Public Health*, *19*(1), 31-40.

El-Deghaidy, H., & Mansour, N. (2015). Science teachers' perceptions of STEM education: Possibilities and challenges. *International Journal of Learning and Teaching, 1*(1), 51-54.

Eroğlu, S., & Bektaş, O. (2016). STEM eğitimi almış fen bilimleri öğretmenlerinin STEM temelli ders etkinlikleri hakkındaki görüşleri. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, *4*(3), 43-67.

Gómez Puente, S. M., van Eijck, M. & Jochems, W. (2011). Towards characterising design-based learning in engineering education: a review of the literatüre. *European Journal of Engineering Education*, *36*(2), 137-149.

Guo, R., Shen, Y., & Li, L. (2018). Using social media to improve student-instructor communication in an online learning environment. *International Journal of Information and Communication Technology Education*, *14*(1), 33-43.

Güzey, S. S., Moore, T. J., Harwell, M., & Moreno, M. (2016). STEM integration in middle school life science: Student learning ve attitudes. *Journal of Science Education and Technology*, *25*, 550-560.

Gür, B. (2020). *Ağız bakımında kullanılan gereçler, kullanımları ve toplumdaki yeri*. [Yayımlanmamış Bitirme Tezi]. İstanbul Üniversitesi.

Han, J., Kelley, T., & Knowles, J. G. (2021). Factors student STEM learning: and outcome expectancy, 21st century skills, and career awareness. *Journal for STEM Education Research*, *4*(2), 117-137.

Hardy, J. G., Sdepanian, S., Stowell, A. F., Aljohani, A. D., Allen, M. J., Anwar, A., ... & Wright, K. L. (2021). Potential for chemistry in multidisciplinary, ınterdisciplinary, and transdisciplinary teaching activities in higher education. *Journal of Chemical Education*, *98*(4), 1124-1145.

Hilts, A., Part, R., & Bernacki, M. L. (2018). The roles of social on student competence, relatedness, achievement, and retention in STEM. *Science Education*, *102*(4), 744–770.

Kamay, İ. C. (2015). Diş Çürüğü ve Tarihteki Öyküsü. *Antropoloji*, *29*, 17-28.

Karaşah-Çakıcı, Ş., Kol, Ö., & Yaman, S. (2021). The of STEM education on students' academic achievement in science courses: A meta-analysis. *Journal of Theoretical Educational Science*, *14*(2), 264-290.

Kareemee, S., Suwannatthachote, P., & Faikhamta, C. (2019). Guidelines for Online PLC with a lesson study approach to promote STEM education. *The Journal of Behavioral Science*, *14*(3), 32-48.

Keteci, E. H. (2021). *Çevrim içi stem uygulamalarının (E-STEM) öğrencilerin kavram öğrenmeleri ve bilimsel süreç becerilerine etkisi.* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi.

Kim, D., & Bolger, M. (2017). Analysis of Korean elementary pre-service teachers' changing attitudes about integrated STEAM pedagogy through developing lesson plans. *International Journal of Science and Mathematics Education, 15*(4), 587-605.

Koçanalı, B., Ak, A. T., & Çoğulu, D. (2014). Çocuklarda diş çürüğüne neden olan faktörlerin incelenmesi. *Pediatric Research*, *1*(2), 76-9.

Kolodner, J. L., Camp, P. J., Crismond, D., Fasse, B., Gray, J., Holbrook, J., Puntambekar, S., & Ryan, M. (2003). Problem-based learning meets case-based reasoning in the middle school science classroom: Putting Learning by Design™ into practice. *The Journal of the Learning Sciences, 12*(4), 495-547.

Lashley, M., McCleery, R. (2020) Intensive Laboratory experiences to safely retain experiential learning in the transition to online learning. *Ecology and Evolution, 10*(12), 12613-12619.

Leo, M. (2021). *Technology in the Classroom: The dances of Web 2.0 Applications to Enhance Social Connections in STEM Courses*. [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. University of California.

Levine, J. B. (2017). Teeth-Whitening Technology Biology and anatomy are critical factors. *Inside Dentistry, 13*(3). 30.04.2022 tarihinde https://www.aegisdentalnetwork.com/id/2017/03/teeth-whitening-technology adresinden erişildi.

Martinez, B. L., Kararo, A. T., Parent, K. N., Underwood, S. M., & Matz, R. L. (2021). Creating and testing an activity with interdisciplinary connections: entropy to osmosis. *Chemistry Education Research and Practice.*

Margot, K. C., & Kettler, T. (2019). Teachers' perception of STEM integration and education: a systematic literature review. *International Journal of STEM Education*, *6*(1), 2.

McGill, T. L., Williams, L. C., Mulford, D. R., Blakey, S. B., Harris, R. J., Kindt, J. T., Lynn, D. G., Marsteller, A. P., McDonald, E. F., & Powell, N. L. (2019). Chemistry unbound: Designing a new four-year undergraduate curriculum. *Journal of Chemical Education*, *96*(1), 35-46.

Mehalik, M. M., Doppelt, Y., & Schuun, C. D. (2008). Middle-school science through design-based learning versus scripted inquiry: Better overall science concept learning and equity gap reduction. *Journal of Engineering Education, 97*(1), 71-85.

Menon, D., & Devadas, M. S. (2019). Engaging preservice secondary science teachers in an ngss-based energy lesson: A nanoscience context. *Journal of Chemical Education*, *96*(3), 528-534.

Mostacedo-Marasovic, S. J., Lally, D., Petitt, D. N., Holly, H. W., & Forbes, C. (2022). Supporting undergraduate students' developing water literacy during a global pandemic: a longitudinal study. *Disciplinary and Interdisciplinary Science Education Research*, *4*(1), 1-12.

Mubarak, S. & Yahdi, (2020). Identifying undergraduate students' misconceptions ın understanding acid base materials. *Jurnal Pendidikan IPA Indonesia*, *9*(2), 276-286.

Ophardt, C. E. (2003). *Sugar and Tooth Decay*. Virtual Chembook, Elmhurst College. http://chemistry.elmhurst.edu/vchembook/548toothdecay.html.

Özcan, H., & Koca, E. (2019). The impact of teaching the subject "pressure" with STEM approach on the academic achievements of the secondary school 7th grade students and their attitudes towards STEM. *Eğitim ve Bilim*, *44*(198).

Özdemir, E. B. (2021). Views of science teachers about online STEM practices during the COVID-19 period. *International Journal of Curriculum and Instruction*, *13*(1), 854-869.

Özkan, F. (2017). *7. Sınıf sindirim sistemi konusunda iki aşamalı test geliştirilerek kavram yanılgılarının tespit edilmesi.* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Erciyes Üniversitesi.

Pabuçcu, A., & Geban, Ö. (2015). 5E öğrenme döngüsüne göre düzenlenmiş uygulamaların asit- baz konusundaki kavram yanılgıla-

rına etkisi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *15*(1), 191-206.

Perdana, R., Apriani, A. N., Richardo, R., Rochaendi, E., & Kusuma, C. (2021). Elementary Students' Attitudes towards STEM and 21st-Century Skills. *International Journal of Evaluation and Research in Education, 10*(3), 1080-1088.

Pereira, W. D. S., & Fernandes, J. C. (2022). An interdisciplinary activity to teach the concept of pH in chemistry. *Science Activities*, *58*(4), 143-150.

Priyadarshini, S., Perveen, Z., Mehrotra, A., David, S. J., Agarwal, A., & Kumar, A. (2021). Prevalence of misconception regarding oral health among the general population of Northern India: A KAP Study. *Journal of Medical and Dental Science Research*, *8*(5), 01-6.

Reynolds, J.A., Cai, V., Choi, J., Faller, S., Hu, M., Kozhumam, A., Schwartzman, J., & Vohra, A. (2020) Teaching during a pandemic: Using high-impact writing assignments to balance rigor, engagement, - lity, and workload. *Ecology and Evolution* 10: 12573-12580.

Sedaghatjou, M., Harpreet, K., & Williams, K. (2020). Developing interactive demonstrations for the online mathematics classroom. In J. Howard, II, J, Beyers (Eds.), *Teaching and learning mathematics online* (pp. 337–355). Chapman and Hall/CRC.

Sezer, C. (2019). *Bilişim teknolojileri ve yazılım dersinde öğrenme yönetim sistemi kullanımının öğrenci akademik başarı, tutum ve motivasyona etkisi.* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Necmettin Erbakan Üniversitesi.

Siverling, E. A., Suazo-Flores, E., Mathis, C. A., & Moore, T. J. (2019). Students' use of STEM content in design justifications during engineering design-based STEM integration. *School Science and Mathematics*, *119*(8), 457-474.

Simonson, M. R., Smaldino, S. E., & Zvacek, S. (2015). *Teaching and learning at a distance: Foundations of distance education* (6.Baskı). Information Age Publishing.

Şeker, O., & Sarı, H. (2019). Estetik diş hekimliğinde renk ve beyazlatma. *Dental and Medical Journa*l, *1*(1), 1-20. 30.04.2022 tarihinde https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/639212 adresinden erişildi.

Şenol, N. (2020). *Gizli çürük tanı yöntemleri ve incelenmesi* [Yayımlanmamış Bitirme Tezi]. İstanbul Üniversitesi.

Qiang, Z., Obando, A.G., Chen, Y., & Ye, C. (2020). Revisiting distance learning resources for undergraduate research and lab activities during COVID-19 pandemic. *Journal of Chemical Education 97*(9), 3446-3559.

Taş, N. (2016). *Okul çağı çocuklarının ağız ve diş sağlığı eğitiminde broşür ve video yöntemiyle bilgilendirmenin karşılaştırmalı olarak değerlendirilmesi.* [Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi]. Hacettepe Üniversitesi.

Tatar, E. (2018). *Çocuk diş hekimliği uygulamalarında kullanılan farklı remineralizasyon preparatlarının etkinliklerinin değerlendirilmesi* [Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi]. Dicle Üniversitesi.

Tokuç, M., & Yildirim, S. (2021). Ailelerin Çocuklarının Ağız ve Diş Sağlığı Konusundaki Tutum ve Davranışlarının Değerlendirilmesi. *Türkiye Klinikleri. Diş hekimliği Bilimleri Dergisi*, *27*(3).

Tuncer, Z. (2021). *Uzaktan eğitimle uygulamalı ders alan öğrencilerin uzaktan eğitime yönelik görüş ve tutumlarının belirlenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi.

Uyanık, S. (2021). Ortaokul öğrencilerine sosyobilimsel konu temelli çevrimiçi STEM eğitimine yönelik örnek bir tasarım geliştirilmesi ve değerlendirilmesi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi.

Uysal, E., & Cebesoy, Ü. B. (2020). Tasarım temelli FeTeMM etkinliklerinin fen bilgisi öğretmen adaylarının bilimsel süreç becerilerine, tutumlarına ve bilgilerine etkisinin incelenmesi (Investigating the of design-based stem activities on pre-service science teachers' science process skills attitudes). *SDU International Journal of Educational Studies, 7*(1), 60-81.

Yahşi, D. (2006). *Farklı laboratuvar yaklaşımlarının ilköğretim 8. Sınıf öğrencilerinin asit-baz konularındaki kavramları anlamalarına ve kavram yanılgılarının giderilmesine etkisi*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Abant İzzet Baysal Üniversitesi.

Yıldırım, B., & Altun, Y. (2015). STEM eğitim ve mühendislik uygulamalarının fen bilgisi laboratuvar dersindeki etkilerinin incelenmesi. *El-Cezeri Journal of Science ve Engineering*, *2*(2), 28-40.

Yılmaz, A., Erdem, E, & Morgil, İ. (2002). Öğrencilerin elektrokimya konusundaki kavram yanılgıları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *23*, 234-242.

Yüceler, R., Aydın-Günbatar, S., & Demirdöğen, B. (2020). Stop bridge collapse: a STEM activity about preventing corrosion of metals. Science Activities, *57*(4), 154-164. DOI: 10.1080/00368121.2020.1850408.

Yüksel, R. (2017). *Amasya ilindeki sınıf öğretmenlerinin ağız ve diş sağlığı konusundaki bilgi ve davranışları*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Hacettepe Üniversitesi.

Wentzel, K. R., & Wigfield, A. (1998). Academic and social motivational on students' academic performance. *Educational Psychology Review*, *10*(2), 155-175.

Zb, A. A., Novalian, D. D., Rozal, E. E., Sulman, F. F., & Habibi, M. M. (2021). STEM Approach in Online Lectures: How Does it Contribute to Cognitive Aspects? *Indonesian Journal of Science and Education*, *5*(2), 88-97.

BÖLÜM **5**

STEM Eğitiminde Sürdürülebilirlik

Yasemin EREN

Hacettepe Üniversitesi

Bölüm Özeti: *Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA), diğer bir deyişle Küresel Amaçlar, yoksulluğu ortadan kaldırmak, gezegenimizi korumak ve tüm insanların barış ve refah içinde yaşamasını sağlamak için evrensel bir eylem çağrısıdır. SKA, kapsayıcı bir gündemdir. Yoksulluğun kök nedenlerine iner ve hem insanlar hem gezegenimiz için pozitif değişiklik yapmak üzere insanları birleştirir. Özellikle son birkaç yılda ise sürdürülebilirlik konusundaki ilginin sorumluluk alanının genişlediğini, geleceğin iş dünyasının yetiştiricileri olan eğitimcilere yeni görevler yüklediği görülmektedir. Hedef kitlemiz olan ortaokul öğrencilerinin yaşı, küresel seviyedeki problemleri fark etmelerini sağlayabileceğimiz bir yaş seviyesidir. Bu problemler, halihazırda gerçek dünya problemleri olarak hazırbulunuşluklarına göre öğrencilere sunulabilir. Öğrenci, tüm dünyayı etkileyen problemleri tanıyarak globalleşme hakkında fikir edinip ortak amaçlar için çalışılması gerekliliğini fark eder. STEM ile SKA ilişkisine bakıldığında, STEM'in içeriği ve ile SKA paraleldir. Hem de gerçek dünya problemleri hazırdır. Öğrenciye globalleşme farkındalığı da verilebilmesi açısından çok önemlidir. Üstelik disiplinler arası çalışma, kişilik özellikleri...vb. tüm becerilerin geliştirilebilmesine yönelik uygun ortam oluşturulması, öğrencinin doğrudan sahneye çıkabilmesi çok daha kolaydır. Verilen örnekler tamamen gerçek hikayeler olacaktır, sürecin çıktıları da somut olacaktır. Bu konudaki teknolojik gelişmelerin topluma etkilerini gelecekte görecek olsak da bu teknolojiyi kullanacak neslin teknik becerilerini geliştirmenin yanında onları sabır, merhamet, hoşgörü, iyilik, yardımseverlik, sosyallik, çevreye duyarlılık gibi değerlerle donatmalı; sosyal becerilerini geliştirmeliyiz. Bu ortaokul projesiyle Avrupa genelinde ve ötesinde fen eğitimini geliştirmek, sürdürülebilir yaşam, ekolojik okuryazarlık ve okul programları alanlarında eğitim programı ve materyal geliştirilmesi, incelenmesi, kısaca öğrencilere iş hayatında ihtiyaç duyacakları 21. yüzyıl becerileri ve yeterlilikleri için sürdürülebilirliğin öneminin vurgulandığı uyarlanabilir bir ders planı sunmak amaçlanmaktadır. Yapay*

zekâ öğretim süreçleri için de örnek teşkil edebilecek uygulama içeren bu ders planı ortaokul seviyesindeki öğretmenlerimize kendi imkân ve kısıtlılıkları doğrultusunda değişiklik yaparak ele alabilecekleri sürdürülebilirlik hakkında kaynak ve öneriler verilmiştir. Ayrıca öğretmene ve öğrenciye ne şekilde kullanılabileceğini ortaya koymasıyla alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Giriş

Modern bilimsel ve teknolojik araçlardan 3B (üç boyutlu) yazıcılar, 2PP teknolojisi (iki fotonlu polimerleştirme tekniği), sanal gerçeklik ve robotik gibi yeniliklerin, gerçek dünya problemlerini çözme çalışmalarındaki rolü büyüktür. Günümüzde bilgiye dayalı teknolojik dönüşüm, toplumların dinamiklerini çok boyutlu ve sarsıcı bir şekilde etkilemektedir. Taş aletlerin ilk kullanımı ile başlayan süreç, giderek karmaşıklaşan algoritmalar ve yapay zekâ ile medeniyetimizi her zamankinden daha fazla etkilemektedir. Birçok bilim insanının ifade ettiği gibi makine öğrenimi ve yapay zekâ alanındaki gelişmeler "yazının bulunması" kadar önemli bir eşiktir (Köroğlu, 2017).

Yapay zekâ, bilgi işlem gücü ve verilere erişimin artmasıyla gittikçe gelişmektedir. Bilgi çağı hızla gelişmeye devam ettikçe yapay zekâ teknolojisinin de bir o kadar hayatın içine gireceği ve toplumları dönüştüreceği düşünülmektedir. Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü (WIPO, 2019:13) tarafından yayınlanan raporda yapay zekâ ile ilgili 340.000 buluş başvurusunda bulunulduğu 1,6 milyon bilimsel yayın yapıldığı açıklanmıştır. Buradan yola çıkarak yapay zekânın toplum, ekonomi, ulaşım, üretim, sağlık, eğitim, savunma gibi sektörlerde gittikçe önemi artan ve çeşitli yeni fırsatlar sunan disiplinler arası bir araştırma alanı olduğu vurgulanmaktadır. Yapay zekâ çok sayıda alt alanı kapsayan bir kavramdır. Bu alt alanlar; öğrenme, planlama, temsil, akıl yürütme ve algılama gibi genel alanlardan satranç ve go oyunu, matematiksel teoremleri ispatlama, şiir yazma, otonom araba kullanma ve hastalıkları teşhis etme gibi belirli alanlara kadar uzanır. Dolayısıyla hayatımızdaki iş alanları ve bu alanların yapay zekâ ile ilişkilerine bakıldığında yapay zekânın evrensel bir alan olarak kabul edilebileceğini söyleyebiliriz.

Devletlerin yapay zekânın dönüştürücü etkisini kabul edip kendi ülke ve vatandaşlarının menfaatine kullanmak için ulusal öncelikler, stratejiler ve düzenlemeler yapmak ve kendilerini geleceğin bilgi toplumuna hazırlamak için bir gayret ve rekabet içinde olduğu ve bunu bir yükümlülük olarak gördüğü aşikârdır (OECD, 2019). Bu gelişmeler çerçevesinde yapay zekâ teknolojilerinde lider ve söz sahibi olup hızlı yol kat eden ülkelerin gelecek yüzyılın "süper güçleri" arasında olacağı öngörülmektedir. Bunun yanında dünyaca ünlü İngiliz astrofizikçi ve evren bilimci Stephen Hawking, yapay zekânın gelişimi ile ilgili temkinli olmanın gerekliliğine dikkat çekmiş ve bu konuyla ilgili endişelerini dile getirmiştir. Hawking, bir teknoloji konferansındaki konuşmasında katılımcılara yapay zekâyı kontrolümüzde tutmanın insan neslini canlı tutmak için çok önemli olduğunu vurgulamıştır. Hawking öngörüsünü şu cümlelerle açıklamıştır (Hruska, 2017): "Bilgisayarlar teorik olarak insan zekâsını taklit edebilir ve hatta aşabilir.

Kaynakça

Artificial Intelligence (AI). Retrived from https://www.ibm.com/cloud/learn/what-is-artificial-intelligence

Artificial intelligence in society. Retrived from https://doi.org/10.1787/eedfee77-en.

Basri KH. Gediz (Kütahya) İlçesinde Etnobotanik Özellikler. Tıbbı ve Aromatik Bitkiler Sempozyumu; 2012;13-15 Eylül:15-20.

Doğru, Barış. Edt:, "100 Maddede Sürdürülebilirlik Rehberi" İş Dünyası ve Sürdürülebilir Kalkınma Derneği (SKD Türkiye) http://www.skdturkiye.org/files/yayin/100-maddede-surdurulebilirlik-rehberi.pdf adresinden 14.04.2022 tarihinde alınmıştır.

Hollister, M. (2020, March 30). World Economic Forum. Retrived from We Forum: https://www.weforum.org/agenda/2020/03/covid-19-crisis-artificial-intelligence-creativity/

Hruska,J. (2017). 'Stephen Hawking: AI Could Be the Worst Event in the History of Civilization. ExtremeTech.' Retrived from https://www.extremetech.com/computing/258646- stephen-hawking-believes-ai-could-be-the-worstevent-in-the-history-of-civilization.

22 Mayıs Dünya Biyolojik Çeşitlilik Günü. https://www.tema.org.tr/basin-odasi/basin-bultenler/biyocesitlilik-hayattir adresinden alınmıştır.

Köroğlu, Y. (2017). "Yapay Zekânın Teorik ve Pratik Sınırları", BOUN, s.1-19

McKinsey. (2018). Modeling The Global Impact of AI. McKinsey Global Institute.

MDG, Millennium Development Goals 2015. https://mdgs.un.org/unsd/mdg/default.aspx

OECD. (2019). Hello, World: Artificial Intelligence and its use in the Public Sector. OECD Observatory of Public Sector Innovation (OPSI), 36, 1–148.

Önal S. Klasik Türk Edebiyatında Lale ve Edebi Bir Tür Örneği Olarak Lale Şiirleri. Turkish Studies 2009;4(2):911-927.

Samancı, O. (2016). Okul ve Hayat Başarısında Ailenin Rolü. Erzurum: Nitel Yayınları.

Samancı, O., Uçan, Z. Çocuklarda Sosyal Beceri Eğitimi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Mart 2017 21(1): 281-288.

Torlak H, Vural M, Aytaç Z. Mevlâna Düşüncesinde Bitkiler. In: Türkiye'nin Endemik Bitkileri. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları; 2010. pp:150-159.

Türkiye Yapay Zekâ İnisiyatifi. 'AI Zaman Çizelgesi' (2017). Turkiye.AI. from TRAI:

UNICEF, 2014. https://www.unicef.org/turkey/bas%C4%B1n-b%C3%BC1-tenleri/bm-raporu-2015-y%C4%B11%-C4%B1-sonuna-kadar-daha-fazla-bin-y%C4%B11-kalk%C4%B1nma-hedefi-ger%C3%A7ekle%C5%9Fmesi

WIPO. (2019). "Wipo Technology Trends" (Artificial Intelligence).

Yapay Zekâ Stratejileri ve Türkiye. *ULİSA*. Mayıs, 2020. https://aybu.edu.tr/GetFile?id=d-4f60a1b-fa0c-4a74-9e49-bf32e6a30f57.pdf adresinden alınmıştır.

Yiğit, R. ve Yılmaz, H. (2011). "İlköğretim II. kademe öğrencilerinin sosyal beceri düzeyleri ile benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi". *Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi* 31, 335-347.

BÖLÜM 6

Tasarım Odaklı Düşünme Yaklaşımına Dayalı STEM Eğitimi Uygulamaları

İlknur GÜVEN

Marmara Üniversitesi

Bölüm Özeti: *İnsan odaklı ve kullanıcı deneyimini merkeze alan Tasarım Odaklı Düşünme yaklaşımı problem çözmeye dayalı yaklaşımları benimseyen eğitim ortamlarında kullanılmaktadır. Tasarım odaklı düşünme yaklaşımı ile konfor alanından çıkılır ve öğrenme başlar. Öğretmenlerin öğrencilerini daha iyi anlamak için insan merkezli tasarım tekniklerini kullanmaları, öğrencilerin değişen öğrenme ortamına daha fazla dahil olmalarını sağlar. Öğretmenin kendi sınıf deneyiminin tasarımcısı haline gelmesi, öğretmenin rolünü profesyonelleştirir ve öğrencilerin ihtiyaçları tarafından yönlendirilen özgün ve değerli değişime ve gelişime yol açar. Tasarım odaklı düşünme okul öncesinden ortaöğretimin sonuna kadar her kademede entegre STEM eğitimini kavramsallaştırmak ve geliştirmek için önemli ve kullanışlı bir yaklaşım olarak karşımıza çıkmaktadır. Empati, Tanımlama, Fikir Üretme, Prototip ve Test etme aşamalarından oluşur. Bu bölümde Tasarım Odaklı Düşünme yaklaşımının ne olduğu, aşamaları detaylı olarak açıklanmış ve sınıf ortamında kullanılmasına yönelik örnek bir etkinlik ve ders planı detaylı olarak verilmiştir. Tasarım odaklı düşünme yaklaşımı kullanılırken gerçek dünyadaki problemleri çözmeye odaklanmak gerektiğinden, verilen ders planında bu duruma özen gösterilerek "arıların yok olma tehlikesi" problemine dikkat çekilmiştir. Buna yönelik olarak öğrencilerin yaşadıkları toplumda bu durumun ne derece farkında olunduğunun belirlenmesi ve ne gibi çözümler üretilebileceğine yönelik tasarımlar yapılması konusunda bir etkinlik planlanmıştır. Etkinlik sonunda kullanılabilecek dereceli rubrik, önerilen kaynaklar ve bu alanda uzman bilim insanları hakkında bilgiler verilmiştir. Uygulayıcıya yönelik tavsiyelerde bulunulmuştur.*

Giriş

Problemlerin varlığı canlıların varoluşundan itibaren yaşamın bir parçası ve normalidir. İnsanlar problemler ile karşılaşırlar, onları çözmek için çözümler üretirler, bu çözümleri uygulayarak hayatlarını sürdürürler. Bu problemlere yönelik çözüm arayışları ve uygulanışları aslında hayatın ta kendisidir. Ancak problemler insan hayatının geçirdiği her türlü değişimle daha da karmaşık hale gelmiş ve insanlar ve kültürler-arası etkileşim arttıkça çoğu problem de yerel olmaktan çıkıp küresel hale gelmiştir. Buna bağlı olarak karşılaşabilme ihtimalimiz olan problemlerin çeşidi de hızlı bir şekilde artmıştır. Günümüzde yaşanan ciddi problemler için ise artık geçici çözümler işe yaramaz olmuş, bu problemler için daha sürdürülebilir çözümler bulma arayışına girişilmiştir. İnsanlar her alanda her türlü problem için her zaman en doğru çözümleri bulup uygulama eğiliminde olduğundan, problemlerin çözümüne yönelik sayısız yaklaşım geliştirilip uygulanmaktadır. Günümüzün acil küresel sorunlarının çözümleri için; yaratıcı, yenilikçi, eleştirel düşünebilen problem çözücü bireylere ihtiyaç vardır.

Yaşadıkça var olan sorunları ve çözümleri değişen ve gelişen insanın tıpkı kendisi gibi sürekli, gelişen ve yaşayan bir süreç olan "tasarım" bir olgudur; insanların çevrelerinde keşfettikleri bir problemdir, bir sorunun çözümünü çeşitli yöntemlerle anlayarak, hissederek ve deneyimleyerek ifade etme sanatıdır (Kozan, 2021). İnsanlar binlerce yıldır tasarımla uğraşırken (Kozan, 2021; Campos, 2014), tasarım ve tasarım temelli araştırma disiplini literatürde sadece birkaç on yıldır var olmuştur (Brown, 2008; Gloppen, 2011; Martin, 2010; Vogel, 2009; Wetzler, 2013; Campos, 2014). Aslında herkes her gün farklı düzeyde birçok tasarım yapar, ancak önemli olan tasarlayıp tasarlamadığımız değil, etkili bir şekilde tasarlayıp tasarlamadığımızdır (Scott & Lock, 2021). Nobel ödüllü Herbert A. Simon (2019, s. 111)'a göre "tasarım yapmak, mevcut durumları tercih edilen durumlara dönüştürmeyi amaçlayan eylem yolları bulmaktır". "Gündelik Şeylerin Tasarımı" kitabının yazarı Don Norman (2013) 21. yüzyıl tasarımını geleneksel anlamda bir model ya da eşya tasarımı değil bir düşünme biçimi olarak tanımlamaktadır. Dünyanın büyük (major) problemlerini tanımlamanın bir yoludur ve tasarımcılar bunu yaparken "tasarım odaklı düşünme" yaklaşımını kullanırlar. Amerika Birleşik Devletleri'nde kuruluşların yenilik yapmasına ve büyümesine yardımcı olmak için insan merkezli bir yaklaşım benimseyen ödüllü küresel bir tasarım firması olan IDEO'da, yıldırıcı derecede karmaşık bazı zorlukların üstesinden gelmek için yıllardır "tasarım odaklı düşünme" yaklaşımı kullanılmaktadır (IDEO, 2013). IDEO, genellikle "tasarım odaklı düşünme" terimini ve uygulamasını icat etmekle tanınır. Ancak tasarım odaklı düşünme, onlarca yıldır devam eden küresel derin köklere sahiptir. IDEO 1978'deki kuruluşundan

Kaynakça

Akbıyık, S & Kaya, V.H. (2020). Eğitimde İnovasyon İçin Tasarım Odaklı Düşünme. T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü, Ankara.

Arifin, N. R., & Mahmud, S. N. D. (2021). A Systematic Literature Review of Design Thinking Application in STEM Integration. Creative Education, 12, 1558-1571. https://doi.org/10.4236/ce.2021.127118

Avcı, S.S.; Şimşek, K., Güzelyurt, L., Çiftçi, A., Akça, B. & Olgun, H. (2023). Tasarım Odaklı Düşünme ile Proje Hazırlama Öğretmen Rehber Kitabı. T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü, Ankara.

Brown, T. (2008) Design Thinking. Harvard Business Review, 86(6), 84–92.

Carroll, M. Goldman, S., Britos, L., Koh, J. Royalty, A. Ve Hornstein, M. (2010). Destination, Imagination and the Fires Within: Design Thinking in a Middle School Classroom. International Journal of Art & Design Education 29(1). https://doi.org/10.1111/j.1476-8070.2010.01632.x

Camacho, M. (2016). David Kelley: From Design to Design Thinking at Stanford and IDEO. The Journal of Design, Economics, and Innovation. 2(1):88-101. DOI: 10.1016/j.sheji.2016.01.009

Ciftci, A. (2020). Tasarım Odaklı Düşünme Temelli Bir Enerji Dönüşümleri Modülünün Geliştirilmesi ve Uygulanması. (Yayınlanmamış doktora tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Istanbul.

De Campos, L. R. (2014). Design Thinking in Education: A Case Study Following One School District's Approach to Innovation For the 21st Century. University of San Francisco

Doran, P., Tsourlidaki, E., Mentxaka, I., Vicente, T., Gomes, M. & Doran, R. (2021). Design Thinking In Steam Education. A legacy from the Islands Diversity for Science Education Project. Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union. Grant agreement no: 2017-1-PT01-KA201-035919.

Early Childhood STEM Working Group, (2017). Early STEM Matters: Providing high-quality STEM Experience for All Young Learners. University of Chicago STEM Education & Erikson Institute. https://d3lwefg3pyezlb.cloudfront.net/docs/Early_STEM_Matters_FINAL.pdf. 14.Mayıs.2022

Efeoglu, A., Møller, C., Sérié, M., & Boer, H. (2013). Design Thinking: Characteristics and Promises. In Proceedings 14th International CINet Conference on Business Development and Co-creation (pp. 241-256). https://www.researchgate.net/publication/265694304_Design_thinking_characteristics_and_promises

Engineering is Elementary (EiE). (2011). Engineering curriculum for grades 1–5. Boston:Museum of Science http://www.eie.org/eie-curriculum.

English, L. D. (2016). STEM education K-12: Perspectives on integration. International Journal of STEM Education, 3(3). https://doi.org/10.1186/s40594-016-0036-1.

English, L. D. (2018). Learning while designing in a fourth-grade integrated STEM problem. International Journal of Technology and Design Education. https://doi.org/10.1007/s10798-018-9482-z

English, L. D., & King, D. T. (2015). STEM learning through engineering design: Fourth-grade students'investigations in aerospace. International Journal of STEM Education, 2 (14). https://doi.org/10.1186/s40594-015-0027-7.

Gloppen, J. (2011). The strategic use of service design for leaders in service organizations. Form Akademisk, 4, 3–25.

Goldman, S., & Kabayadondo, Z. (2017). Taking design thinking to school. in S. Goldman & Z. Kabayadondo (Eds.), Taking design thinking to school (pp. 3–19). New York, NY: Routledge.

Gompel, K.V. (2019). Cultivating 21st Century Skills: An Exploratory Case Study of Design Thinking as a Pedagogical Strategy For Elementary Classrooms (Yayınlanmamış Doktora Tezi) Pepperdine University Graduate School of Education and Psychology. ProQuest Number: 22582555

Hamarat, E. & Arkan, A. (2018). 2023 Eğitim Vizyon Belgesi'nde Gelecek Becerileri. Seta Perspektif (222)

Hasso Plattner Institute of Design at Stanford (2010). An Introduction to Design Thinking Process Guide. https://web.stanford.edu/~mshanks/MichaelShanks/files/509554.pdf

IDEO (2013). Design Thinking for Educators Toolkit. https://www.ideo.com/post/design-thinking-for-educators

Interaction Design Foundation, (2018). The Basics of User Experience Design. https://www.interaction-design.org/literature/topics/design-thinking#:~:text=Design%20thinking%20is%20a%20non,are%20ill%2Ddefined%20or%20unknown adresinden edinilmiştir.

Kelley, T. R., & Knowles, J. G. (2016). A conceptual framework for integrated STEM education. International Journal of STEM Education, 3 (11). https://doi.org/10.1186/s40594-016-0046-z

Kelley, T. R., & Sung, E. (2017). Examining elementary school students' transfer of learning through engineering design using think-aloud protocol analysis. Journal of Technology Education, 28(2), 83–108.

Kelly, G. J., & Cunningham, C. M. (2019). Epistemic tools in engineering design for K-12 education. Science Education, 103, 1080–1111.

Kozan, E. (2021). Tasarım Odaklı Düşünce. Istanbul: Abakus.

Li, Y., Schoenfeld, A.H., diSessa, A.A. et al. (2019). Design and Design Thinking in STEM Education. Journal for STEM Education Research (2), 93–104. https://doi.org/10.1007/s41979-019-00020-z

Lindberg,T., Meinel, C. and Wagner, R. (2011). Design Thinking: A Fruitful Concept for IT Development. in: Design Thinking: Understand – Improve – Apply, Understanding Innovation, H. Plattner et al. (eds.), Springer-Verlag Berlin Heidelberg. DOI: 10.1007/978-3-642-13757-0 1,

Lubinski, D. (2010). Spatial ability and STEM: A sleeping giant for talent identification and development. Personality and Individual

Martin, R. (2010). Design thinking: Achieving insights via the "Knowledge Funnel." Strategy & Leadership, 38, 37-41.

McFadden, J., & Roehrig, G. (2019). Engineering design in the elementary science classroom: Supporting student discourse during an engineering design challenge. International Journal of Technology and Design Education, 29, 231–262

MEB (2016). STEM Eğitimi Raporu. Ankara: Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü.

MEB (2018a). Milli Eğitim Bakanlığı 2023 Vizyon Belgesi. https://2023vizyonu.meb.gov.tr

MEB (2018b). STEM Eğitimi Öğretmen El Kitabı. Ankara: Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü.

MEB, (2018c). Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 3, 4, 5, 6, 7

MEB, (2018d). Matematik Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 Ankara.

MEB, (2018e). Teknoloji Ve Tasarım Dersi Öğretim Programı (Ortaokul 7 ve 8. Ankara.

NGSS (2013). DCI Arrangements of the Next Generation Science Standards. https://www.nextgenscience.org/overview-dci

Norman, D. (2013). The Design of Everyday Things. NY: Basic Books.

Quinn, E. (2021). Students as Designers. İçinde: Teacher as Designer, Design Thinking for Educational Change David Scott ve Jennifer Lock (eds). Springer Nature Singapore Pte Ltd. DOI: https://doi.org/10.1007/978-981-15-9789-3

Rauth, I., Köppen, E., Jobst, B. & Meinel, C. (2010). Design Thinking: An Educational Model towards Creative Confidence. First International Conference on Design Creativity, ICDC 2010, 29 November - 1 December 2010, Kobe, Japan

Rittel, H.W. J.(1972). On the Planning Crisis - Systems Analysis of the First and Second Generation. Bedriftsokonomen, (8). 390-396. https://www.academia.edu/16199984/On_the_Planning_Crisis_Systems_Analysis_of_the_First_an_d_Second_Generations_Characteristics_of_the_System_s_Analyst_and_Designe_r

Rowe, P. (1987, 1991). Design thinking. (3rd printing) Cambridge, MA: MIT Press.

Saykılı, A. (2018). Dünden yarına eğitim paradigmaları: Sanayi modeli eğitim dijital çağda yeterli mi?. Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi, 4(2), 189-198.

Schnittka, C. G. (2012). Engineering education in the science classroom: A case study of one teacher's disparate approach with ability-tracked classrooms. Journal of Pre-College Engineering Education Research (J-PEER), 2(1), Article 5. https://doi.org/10.5703/1288284314654.

Scott, D. & Lock, J.(2021). Teacher as Designer, Design Thinking for Educational Change. Springer Nature Singapore Pte Ltd. DOI: https://doi.org/10.1007/978-981-15-9789-3

Simon, H. A. (2019). The sciences of the artificial. (3rd ed.). MIT press,DOI: https://doi.org/10.7551/mitpress/12107.001.0001 (Original work published in 1996).

Standford Üniversitesi (2014). BUILT TO LEARN! Redesigning Shelter: An Integrated Design Thinking and STEM Curriculum. d.Loft STEM Learning» projesi müfredat programı. https://dloft.stanford.edu/sites/g/files/sbiybj8036/f/built_to_learn_shelter_curriculum.pdf

Strimel, G. J., Kim, E., Grubbs, M. E., & Huffman, T. J. (2019). A meta-synthesis of primary and secondary student design cognition research. International Journal of Technology and Design Education. https://doi.org/10.1007/s10798-019-09505-9.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2019). On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023), Ankara.

Uttal, D. H., & Cohen, C. A. (2012). Spatial thinking and STEMeducation: When, why, and how? Psychology of Learning and Motivation, 57, 147–181.

Vogel, C. M. (2009). Notes on the evolution of design thinking: A work in progress. Design Management Review, 20, 16–27.

Wetzler, J. R. (2013). A case study of a "collaborative organizational innovation" intervention, combining action research and design-thinking methodologies (Yayınlanmamış doktora tezi). ProQuest Dissertations and Theses. (1416422265)

Wright, N., & Wrigley, C. (2019). Broadening design-led education horizons: Conceptual insights and future research directions. International Journal of Technology and Design Education, 29, 1–23

BÖLÜM **7**

STEM Yaklaşımı ile Doğada Deprem Eğitimi

Ramazan ÇEKEN

Doç. Dr., Aksaray Üniversitesi

Bölüm Özeti: *Deprem, yer kabuğu kırılmaları nedeniyle meydana gelen titreşimlerin sebep olduğu bir doğa olayıdır. Canlıların yaşamında değişiklikler meydana getirebilmesi nedeniyle söz konusu doğa olayının disiplinlerarası bir bakışla iyi anlaşılması gerekmektedir. Deprem eğitimi, insanlara bu noktada önemli destekler sunabilecek farkındalık çalışmaları içerir. Bu nedenle deprem eğitimi, temel eğitim düzeyi eğitim ve öğretim programlarında önemli bir yere sahiptir. Farklı sınıf düzeylerinde hemen her ders kapsamında ele alınmakta ve disiplinlerarası nitelik taşımaktadır. Temel eğitim düzeyinde yer alan deprem eğitimi ile ilgili içerikler, öğrenci etkinliklerine de konu olabilmektedir. 2005-2014 yılları arasında Millî Eğitim Bakanlığı ve 2017-2021 yılları arasında da Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu tarafından gerçekleştirilmiş olan öğrenci projeleri yarışmasında deprem eğitimi, öğrencilerin çalışmalarında ele alınan fen konularından biri olarak yer bulmuştur. Her iki döneme ilişkin öğrenci projelerinin, deprem eğitimine ilişkin içerikler bakımından incelendiği araştırmalarda, söz konusu proje çalışmalarında öğrenciler deprem ile ilgili olarak genellikle erken uyarı sistemleri, deprem sonrası ilk yardım süreçleri, güvenli bina tasarımı ve deprem farkındalığı gibi konulara odaklanmıştır. Ancak öğrencilerin deprem eğitimi açısından önemli konular olarak kabul edilmesi gereken levhaların tektoniği, fay hatları, zemin sıvılaşması, deprem çeşitleri gibi makro evrene ilişkin içerikleri projelerine yeterince yansıtamadıkları da görülmektedir. Makro ve mikro evrene ilişkin içeriklerin etkinliklere yansıtılmasında yaşanan zorluklar, öteden beri öğrencilerin etkili, kalıcı ve anlamlı öğrenmelerinin önündeki engellerden biri olarak kabul edilmektedir. Bu çalışmada önerilen etkinlikler ile söz konusu makro evren içerikleri olarak kabul edilen deprem çeşitleri, fay hattı, levhaların tektoniği (levhaların-kıtaların hareketi) ve zemin sıvılaşması ile ilgili olarak STEM eğitimi uygulamalarına örnek olması beklenen uygulamalar tanıtılmaktadır. Tanıtımı yapılan etkinliklerde; kıtaların sadece deniz seviyesinin üzerinde kalan kısımlardan ibaret olma-*

dığı, uzantılarının gerçekte başka levhaların altına doğru ilerleyebileceğine ilişkin bakış açısı ele alınmaktadır. Etkinlikler ile sert ve yumuşak zeminin iyi öğrenilmesi bu amaca yönelik olarak her iki zemin türünün karşılaştırıldığı üç boyutlu materyal hazırlanmasına odaklanılmıştır. Etkinlik önerilerinde, insanların deprem eğitimi ile ilgili konulardan hangisine daha az odaklandıklarından yola çıkarak deprem farkındalığının artırılması . Zemin sıvılaşması, fay hattı, levhaların hareket yönü ile sert ve yumuşak zemin konularının ele alındığı etkinlikler STEM disiplinlerini odağa alacak şekilde tasarlanmış, ilgili kavramların farklı disiplinler ile bağlantısı ortaya konularak bütüncül ve disiplinlerarası bir bakış açısı geliştirilmeye çalışılmıştır. Etkinliklerin özellikle temel eğitim düzeyinde çocuklarda az bilinen söz konusu deprem kavramları ile ilgili farkındalıklarının, doğada açık alanda gerçekleştirilebilecek etkinlikler ile yükselmesine katkı sunması beklenmektedir.

Giriş

Deprem ve etkileri

Yer kabuğunda meydana gelen kırılmalardan dolayı aniden meydana gelen titreşimlerin dalgalar şeklinde yayılması ve bu sırada geçtikleri ortamları sarsması, deprem olarak adlandırılır (İşçi, 2008). Depremin büyüklüğü, belirtilen doğa olayı ile yer katmanlarından salınan veya açığa çıkan enerjiyi dolaylı olarak ifade eden bir sayıdır (Bormann, 2020). Beklenmedik, farklı büyüklükte, kuvvetli ve insan müdahalesine kapalı olması gibi nedenlerle deprem (McClure vd., 2007), meydana getirdiği ani ve dramatik yıkımlar ile canlıların yaşamlarında önemli ve kalıcı etkiler bırakabilmektedir. Bu nedenle depremden sonra insanlarda, korku ve kaygı gibi ruhsal ve sosyal etkiler meydana gelebilmektedir (Voort ve Vanclay, 2015; Şeker ve Akman, 2014).

İnsanlar depremi önlenemez olarak kabul etmelerine rağmen, söz konusu afetten korunmaya yönelik olarak yeterince önlem alıcı davranışlar sergileme eğilimi göstermemektedirler (McClure vd., 2007). Bu durum insanların deprem eğitimi alması gerektiğine gönderme yapmaktadır. Çünkü bireylerin deprem öncesi, sırası ve sonrasında nasıl tepki verebilecekleri onların deprem bilgileri ve farkındalıkları ile ilişkilidir. Deprem eğitimi ise bireylere deprem farkındalığı sağlaması bakımından kritik önem taşımaktadır (Gülay, 2010).

Deprem eğitimi

Türkiye'de Ulusal Deprem Stratejisi ve Eylem Planı'nın hedef, strateji ve eylemleri; depremin öğrenilmesi, deprem için güvenli bir yerleşme ve yapılaşma, depremin etkileri ile baş edilebilmesi (Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı [BAADYB], 2013) olarak sıralanmıştır. Deprem ile yaşamayı öğrenme, yapıların depreme dayanıklı olacak şekilde tasarlanması ve inşa edilmesi anlamına gelmektedir. Bu noktadan hareketle; yapıların inşa edilmesi ve fiziksel çevrenin düzenlenmesi sürecinde sorumluların disiplinlerarası bir bakışa, deprem bilincine ve eğitim ile kazanılmış bir yetkinliğe sahip olması gerekmektedir (Akıncıtürk, 2003).

2013-2018 yılları arasında uygulanmış olan Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programı'nda (FBDÖP) deprem ile ilgili içerikler olarak "öğrencilerin deprem ile ilgili temel kavramları bilmelerine, Türkiye'deki fay hatları hakkında bilgi sahibi olmalarına, deprem tehlikesine karşı alınabilecek önlemlere ve deprem sırasında yapılması gerekenlere" odaklanılmıştır (Milli Eğitim Bakanlığı, [MEB], 2013). 2018 yılında uygulamaya konulmuş olan FBDÖP ise deprem içeriklerini daha genel bir bakış açısı ile "yıkıcı doğa olayları ve korunma yolları" başlığı altında

Kaynakça

Australian Curriculum Assessment and Reporting Authority (ACARA). (2015). *Content for year 9-learning area content descriptions. Australian curriculum, assessment and reporting authority*. AC: Australian Curriculum. Retrieved from: https://docs.acara.edu.au/resources/Content_for_Year_9_-Learning_area_content_descriptions.pdf

Akıncıtürk, N. (2003). Yapı tasarımında mimarın deprem bilinci. *Uludağ Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi, 8*(1), 189-201.

Aşçı M., Rıfat O. ve Zübeyde Ç. (2013). Yersarsıntısının (deprem Türkçesi) yanılgılar, yanlışlar, gerçekler). *Turkish Studies, 12*(21), 59-72.

Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (BAADYB). (2013). *Ulusal deprem stratejisi ve eylem planı (*İkinci *Baskı)*. Ankara. 31. 08. 2019 tarihinde https://www.afad.gov.tr/upload/Node/2403/ adresinden erişlmiştir.

Bormann P. (2020) Earthquake, magnitude. In: Gupta H. (eds) Encyclopedia of Solid Earth Geophysics. *Encyclopedia of Earth Sciences Series*. Springer, Cham. DOI: 10.1007/978-3-030-10475-7_3-1

Boujaoude, S. (2000). What might happen if……? *The Science Teacher. 67*(4), 44-47.

Cavlazoğlu, B. and Stuessy, C. (2017) Changes in science teachers' conceptions and connections of STEM concepts and earthquake engineering, *The Journal of Educational Research, 110*(3), 239-254, DOI: 10.1080/00220671.2016.1273176

Çeken, R. (2019). Öğrenci projelerinde deprem farkındalığı. IESKO 2019 VI. *International Earthquake Symposium Kocaeli 2019*, September 25-27, 2019, Kocaeli, Turkey.

Das, V. M. (2015). Our understanding of the universe (from ancient to present time). *Advences in Social Sciences Research Journal, 3*(1), 318-339. DOI: 10.14738/assrj.31.875.

Demirci, A. ve Yıldırım, S. (2015). İstanbul'da ortaöğretim öğrencilerinin deprem bilincinin değerlendirilmesi. *Millî Eğitim, 207*, 89-117.

Dorn. (2010). *Washington state K-12 standards*. Washington: State Superintendent of Public Instruction.

Erdil, E. F. (2013). *Yapı-zemin etkileşiminin Antalya il ölçeğinde araştırılması*. Akdeniz Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.

Francek, M. (2013) A Compilation and review of over 500 geoscience misconceptions. *International Journal of Science Education, 35*(1), 31-64. DOI:10.1080/09500693.2012.736644

Gulay, H. (2010). An earthquake education program with parent participation for preschool children. *Educational Research and Reviews, 5*(10), 624-630. DOI: 10.5897/ERR.9000035

İşçi, Y. (2008). Social impacts of earthquakes caused by gas extraction in the province of Groningen, The Netherlands. *Environmental Impact Assessment Review 50,* 1–15.

Kırıkkaya, E. B., Çakın, O., İmalı, B. and Bozkurt, E. (2011). Earthquake training is gaining importance: the views of 4th and 5th year students on earthquake. *Procedia-Social and Behavioral Sciences, 15*, 2305-2313. DOI:10.1016/j.sbspro.2011.04.098

Liyanapathirana, D. S. and Poulos, H. G. (2002). A numerical model for dynamic soil liquefaction analysis. *Soil Dynamics and Earthquake Engineering, 22*, 1007–1015.

Lomnitz, C. and Wisner, B. (2012). *Earthquakes*. Earthquake," in B. Wisner, J.C. Gaillard and I. Kelman, eds., Handbook of Hazards and Disaster Risk Reduction press. , chapter 26, London: Routledge.

McClure J., Sutton R. M. and Wilson M. (2007). How information about building design influences causal attributions for earthquake damage. *Asian Journal of Social Psychology, 10*, 233–242.

Ministry of Education (ME). (1993). *Science in the New Zealand curriculum*. Wellington: Ministry of Education.

Millî Eğitim Bakanlığı (MEB). (2013). İlköğretim *kurumları (ilkokullar ve ortaokullar) fen bilimleri dersi (3, 4, 5, 6, 7 ve* öğretim *programı*. Ankara: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.

Millî Eğitim Bakanlığı (MEB). (2018). *Fen bilimleri dersi* öğretim *programı (ilkokul ve ortaokul 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sını ar)*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı.

Next Generation Science Standards (NGSS). (2017). *DCI arrangements of the next generation science standards.* Next Generation Science Standards for States, by States. https://www.nextgenscience.org/sites/de-

Okay, N. (2017). Türkiye'nin ilk kadın jeolog ve deprem uzmanı. *Mavi Gezegen, 23*, 5-15.

Ontario Ministry of Education (OME). (2007). *The Ontario science and technology curriculum*. Ontario: Ministry of Education. Retrived from: http://www.edu.gov.on.ca

Pallant, A., Lord, T., Pryputniewicz, S. and McDonald, S. (*2022). Models for developing explanations of earth's dynamic plate system. Science* Scope, 45(4), 21-28.

Ross, K.E.K. and Shuell, T.J. (1990). *The earthquake information test: Validating an instrument for determining student misconceptions.* Paper presented at the Annual Meeting of the Northeastern Educational Research Association, Ellenville, NY, October 31– November 2, 1990.

Rynn, M. W., Brennan, E., Hughes, P. R., Pedersen, I. S. and Stuart, H. J. (1992). The 1989 Newcastle, Australia, earthquake: The facts and the misconceptions. *Bulletin of the New Zealand Society for Earthquake Engineering, 25*(2), 77–144. https://doi.org/10.5459/bnzsee.25.2.77-144

Salmi, H. Kaasinen, A. and Kallunki, V. (2012). Towards an open learning environment via Augmented reality (AR): Visualising the invisible in science centres and schools for teacher education. *Procedia-Social and Behavioral Sciences, 45*, 284–295. Retrieved from: https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877042812023014

Stäblein, G. (1983). Alfred Wegener, from Research in Greenland to Plate Tectonics. *GeoJournal*, *7*(4), 361–368. http://www.jstor.org/stable/41143144

Subedi, S., Hetényi, G., and Shackleton, R. (2020). Impact of an educational program on earthquake awareness and preparedness in Nepal. *Geoscience Communication, 3*(2), 279–290, https://doi.org/ 10.5194/gc-3-279-2020

Şeker, B. D. ve Akman, E. (2014). Van depremi sonrası duygusal, bilişsel ve davranışsal tepkiler: polis örneklemi incelemesi. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 15*(27), 215-231. DOI:10.21550/sosbilder.269510

Thibaut, L., Ceuppens, S., De Loof, H., De Meester, J., Goovaerts, L., Struyf, A., Boeve-de Pauw, J., Dehaene, W., Deprez, J., De Cock, M., Hellinckx, L., Knipprath, H., Langie, G., Struyven, K., Van de Velde, D., Van Petegem, P. and Depaepe, F. (2018). Integrated STEM education: A systematic review of instructional practices in secondary education. *European Journal of STEM Education, 3*(1), 1-12. https://doi.org/10.20897/ejsteme/85525

Ural, N. ve Görgün, B. (2018). *Deprem sırasında boşluk suyu basıncı oluşumu üzerine inceleme*. 2ND International Symposium on Natural Hazards and Disaster Management 04-06 May 2018 (ISHAD2018 Sakarya, Turkey).

White, D. (2014) What is STEM education and why is It important? *Florida Association of Teacher Educators Journal, 1*(14), 1-9. (2014). 05.06.2019 tarihinde 264457053_What_is_STEM_education_and_why_is_it_important adresinden erişilmiştir.

Wei, B., Su, G. and Li, Y. (2020). Evaluating the cognition and response of middle/high school students to earthquake—a case study from the 2013 Mw6.6 Lushan earthquake-hit area, China. *International Journal of Disaster Risk Reduction, 51*. https://doi.org/10.1016/j.ijdrr.2020.101825

Voort, N. V. D. ve Vanclay, F. (2015). Deprem nedir ve nasıl korunuruz? *Yaşar Üniversitesi E-Dergi, 3*(9), 959-983.

Ek 1. Deprem Eğitimine Katkı Sağlayanlar

Bilim insanı	STEM alanına katkısı
Prof. Dr. Nuriye Pınar Erdem (1914–2006)	Türkiye'nin ilk kadın jeoloğu ve deprem uzmanıdır. Marmara ve Ege depremlerinin üretmiş olduğu fay hatlarının tehlikelerini, daha 1940'lı yıllarda ortaya koymuştur. Türkiye'de ilk deprem kataloğunun hazırlanmasında görev almıştır. Fransa'da Bordeaux Üniversitesi'nde zooloji, botanik ve jeoloji bilimlerinde lisans düzeyinde öğrenim görmüş; kimya sertifikası da alarak eğitimini tamamlamıştır. Farklı disiplinlerde eğitim almıştır. Bu birikimi ile farklı alanlarda çalışmalarını derinleştirmiştir. Nitekim paleontoloji ile ilgili çalışmalara da katılarak Anadolu'da üç yeni echinid türü saptamıştır. Nuriye Pınar Erdem'in çalışmaları hem oldukça erken zamanlarda gerçekleştirilmesi hem farklı disiplinlerin birikimi ile yeni çalışmaları gerçekleştirmesi bakımından önem taşımaktadır (Okay, 2017).
Prof. Dr. Ahmet Mete Işıkara (1941–2013)	Jeofizik mühendisidir. Yerin manyetik alanının değişimi üzerinde çalışmalar gerçekleştirmiştir. Manyetik ve elektromanyetik yöntemler ile yer kabuğunun yapısına ilişkin araştırmalarda bulunmuştur. Depremlerin önceden belirlenebilmesi ile ilgili çalışmalara katılmıştır. Türkiye onu, 1999'da meydana gelen 7,4 şiddetindeki Marmara depremi ile tanımıştır. Deprem farkındalığı konusunda halkın bilinçlendirilmesine önemli katkıları olmuş bir bilim insanıdır. Bu süreçte halkın onu çok yakından takip ettiği bilinmektedir. Bu nedenle "Deprem Dede" olarak da anılmaktadır. Bir deprem eğitimcisi görevini üstlenerek halkın depreme duyarlı olması, binaların sağlam olacak şekilde yapılması ile ilgili olarak halkın deprem bilincinin gelişmesine katkısı olmuştur. Doğa bilimleri ile ilgili deneyimlerini halkın eğitimde kullanabilen ve böylece doğa ve sosyal bilimlerin odağında olabilecek şekilde deprem eğitimine bütüncül bir bakışla, disiplinlerarası bakabilen bir bilim insanıdır. Onun depremin farklı boyutlarını dikkate alarak toplumu bir bütün olarak bilinçlendirme çabasının, bilim ve toplumun buluşmasına etkisi olmuştur.
Alfred Wegener (1880-1930)	En çok tanınmış olan Alman kutup araştırmacısıdır. 1880'de Berlin'de doğmuş, 1930'da Grönland buz tabakaları üzerinde ölmüştür. Araştırmaları için Grönland'a dört kez seyahat yapmıştır. Kutup bölgesindeki kıtaların sürüklenmesine ilişkin hipotezi ile bilinmektedir. Alfred Wegener, modern anlamda levha tektoniği kavramını ileri sürmüştür. Ölümünden 50 yıl sonra dünyanın farklı yerlerinden bir araya gelmiş olan 1300 civarında bilim insanı, onun teori ve saptamalarını tartışmışlardır (Stäblein, 1983).

Ek 2. Değerlendirme Soruları

1. Deprem, yerkürenin içinde meydana gelen akıntı nedeniyle oluşur. Bu akıntı yeryüzüne bazen yanardağlardan çıkabilmektedir. Yanardağı lavlarının yeryüzüne çıkarken izlediği yolu, etkinlikte kullandığınız farklı renk topraklar ile model oluşturarak gösteriniz.

*Bu çalışmada, çocuklar*ın *magmadan gelen eriyiği, kırmızı-turuncu renge yakın olarak algılamaları beklenmektedir. Lav için kırmızı toprak, dağ için diğer renk toprakları kullanabilirler.* Çocuklar modellerini, lavın dağdan inerek oluşturabileceği farklı yeryüzü şekill*eri ile zenginleştirebilirler. Yine de modelde fazla ayrıntıya odaklanmamak gerekir.*

2. Zemin sıvılaşması, deprem yükünü artırmaktadır. Bu nedenle bu bölgelerdeki yapılar, sert zeminde olan yapılara göre depremden daha çok zarar görebilmektedir. Zemin sıvılaşması ile ilgili olarak bir etkinlik gerçekleştirilecektir. Etkinlik malzemeleri olarak bir adet kova, kovanın içini doldurabilecek miktarda kum, yeterli miktarda su ve bir binayı sembolize edecek düzgün geometrik şekle sahip taş kullanılacaktır. Zemin sıvılaşması ile ilgili olarak verilen araç ve gereçler ile nasıl bir etkinlik gerçekleştirebilirsiniz?

Bu etkinlik ile çocukların, depreme maruz kalan yumuşak zemin üzerindeki bir yapının depremden nasıl etkilenebileceğini gözlemlemesi mümkün olabilir. Etkinlikte kovanın içine konulan kumun üzerine su ilave edilecektir. Kum yeterince ıslak hâle geldikten sonra üzerine taş konulacaktır. Kovada el ile sarsıntı oluşturulacaktır. Bu sırada taşın hareketi ile zemini temsil eden kumun durumu incelenir. Çocuklardan etkinliğin her bir aşamasını kendilerinin keşfetmelerini, malzemelerin kullanım sırasını ve gözlem sonuçlarını kaydetmeleri beklenmektedir.

3. Türkiye'de saptanmış olan deprem fay hatları ile dağların konumunu ilgili haritalardan inceleyiniz. Fay hatlarının konumu ile dağların uzanması arasında bir benzerlik saptayabildiniz mi?

Bu problemde çocuklardan fiziki haritada Anadolu'da dağların uzanma şekillerini tespit etmeleri ve ayrıca deprem haritasında da fay hatlarını saptamaları beklenmektedir. Dağların uzanması ve fay hatlarına ilişkin haritalar üzerinde

ilişkilendirme ve karşılaştırma yapabilme, çocukların sonraki öğrenmeleri için kritik değer taşımaktadır.

4. Ege bölgesi ovaları, çöküntü ova oluşumuna örnek teşkil etmektedir. Buna karşın Anadolu'da bazı platolar, levhaların birbirini itmesi ile yükselmesi sonucunda oluşmuştur. Her iki arazi yapısının şekli ile ilgili olarak etkinliklerde kullanmış olduğunuz toprak örneklerini kullanarak bir model oluşturunuz.

Çocuklardan bu model ile çöküntü ovalarla platolar ve rakımı yüksek ovaların fiziki konumlarını iyi anlamaları, buna ilişkin model tasarlamaları beklenmektedir.

BÖLÜM **8**

Sistem Düşüncesi Yaklaşımı ile Homeostasi Öğretimi

Burcu GÜNGÖR CABBAR

Dr. Öğr. Üyesi, Balıkesir Üniversitesi

Bölüm Özeti: *Sistem düşüncesi; bir sistemi bütünüyle ele almakta ve özellikle sistemin parçaları arasındaki etkileşimleri ve ilişkileri dikkate alarak bir sistemi parçalarının toplamından daha fazlası olarak değerlendiren bütüncül bir bakış açısı sunmaktadır. İnsan biyolojisi gibi karmaşık sistemleri anlamak önemlidir. İnsan vücudunu biyolojik bir sistem olarak anlamak, öğrencilerin çeşitli gerçekleri ve ilkeleri bilmesini ve anlamasını gerektirir. Homeostasis, geçmiş on yıllarda biyolojide önemli ve zor bir konu olarak kabul edilmiştir. Öğretmenler ayrıca homeostatik sistemi biyolojideki en zor konulardan biri olarak tanımlamışlardır. Bu araştırmada sistem düşüncesi araçları kullanılarak kandaki şeker düzeyini düzenleyen mekanizmaların öğretimi için bir etkinlik örneği paylaşılacaktır. Sistem düşüncesi yaklaşımı biyoloji eğitimi konularının öğretiminde kullanılabilecek önemli bir yaklaşımdır. Bu çalışmada yer alan yöntem ve etkinlik önerileri ülkemizde alan eğitiminde henüz çok rastlamadığımız bir yaklaşımın önerisidir. Zaman boyunca davranış grafiği, stok akış diyagramı ile sistem düşüncesi araçları kullanılarak tasarlanan etkinlik öğrencilerin kandaki şekerin nasıl dengede kaldığı ile ilgili yapılar ve süreçleri hakkında bilgi sahibi olmalarını sağlamıştır. Çıkarım merdiveni ile yapılan değerlendirme sonucunda öğrencilerin veriye dayalı çıkarımlarda bulunabildikleri görülmüştür.*

Giriş

Eğitimde Sistem Düşüncesi

Barry Richmond sistem düşüncesini, yapıların temeli hakkında kapsamlı bir anlayış geliştirerek davranışlar ile ilgili güvenilir çıkarımlar yapma sanatı ve bilimi olarak tanımlamıştır (Richmond, 1994). Sistem düşüncesi, bir sistemi bütünüyle ele almakta ve özellikle sistemin parçaları arasındaki etkileşimleri ve ilişkileri dikkate alarak bir sistemi parçalarının toplamından daha fazlası olarak değerlendiren bütüncül bir bakış açısı sunmaktadır. Bu bakış açısı; sistemleri durağan, kapalı, mekanik, doğrusal ve saptanabilir olarak ele alan ve çoğu sistemin karmaşıklığını göz ardı ederek dünyayı sadece küçük bir resim halinde yansıtan ve bu nedenle karmaşık gerçek dünya sistemlerini açıklamakta yetersiz kalan indirgemecilikten ayrışmaktadır (Hui-Zhang ve Ahmed, 2020). Bilim dünyasının indirgemeci bakış açısından uzaklaşma sürecinde sistem düşüncesi teorileri önemli rol oynamıştır. 1920'li yıllarda biyolojik canlı sistemlerinin işlevlerini açıklamak amacıyla Ludwig von Bertala tarafından geliştirilen "Genel Sistem Teorisi" bu teorilerden biridir. Genel Sistem Teorisi; en genel hatlarıyla doğal, davranışsal ya da sosyal olayların tamamının sistemin mevcudiyetini sağladığını; bir bütünün parçalarının ve bu parçalar arasındaki karşılıklı ilişkilerin bütünü oluşturduğunu; biyolojik, davranışsal ve sosyal sistemlerin özünde açık sistemler olduğunu ve çevreyle bağlantıları doğrultusunda daha küçük kapalı/açık sistemlere ayrılabileceğini; her açık sistemin girdi ve çıktıların ilerlediği bağlantı kanalları aracılığıyla madde, enerji veya bilgi alışverişinde bulunması dolayısıyla dinamik olduğunu ve sistemin faaliyetlerinde ve davranışlarını yönetmede geri beslemelerin önemli rol oynadığını vurgulamaktadır (Von , 1969). Sistem düşüncesinin öncülerinden biri olan Peter Michael Senge'nin Beşinci Disiplin kitabı ile "Sistem Düşüncesi" terimi yaygınlaşmıştır. Sistem düşüncesini ''bütünü görmeyi amaçlayan bir disiplin, nesneler yerine karşılıklı ilişkileri görmeyi ve durağanlık yerine değişim örüntülerini görmeyi amaçlayan bir çerçeve'' olarak tanımlayan (Senge, 2006) ve sistem düşüncesini "Beşinci Disiplin" olarak ele aldığı kitabında Senge; sistem düşüncesi ile çalışan dört diğer disiplinin de altını çizmiştir: ''kişisel ustalık, zihinsel modeller, ortak vizyon ve takım öğrenmesi'' (Ramage ve Shipp, 2009). Senge'ye göre (2006), sistem düşüncesi ve zihin modelleri birbirleri için oldukça gereklidir. Bunlardan biri örtük varsayımları keşfetmeye ve test etmeye, diğeri ise karmaşık problemlerin sebeplerini gün yüzüne çıkarılmasına ve bu varsayımların yeniden düzenlemesine yardımcı olmaktadır. Benzer şekilde, sistem düşüncesi sadece değişkenleri fark etmek için değil aynı zamanda sistemin içindeki değişkenlerin etkileşimlerindeki gecikme ve geri beslemelerin ilişkilerini keşfetmek için de önemlidir. Öyle ki Senge'ye göre (2006, s. 203), sistem dü-

Kaynaklar

Barrass, R. (1984). Some misconceptions and misunderstandings perpetuated by teachers and textbooks of biology. *Journal of Biological Education, 18*(3), 201-206.

Ben-Zvi Assaraf, O. & Orion, N. (2005). Development of system thinking skills in the context of earth system education. *Journal of Research in Science Teaching, 42*(5), 518-560.

Ben-Zvi Assaraf, O. B. Z., Dodick, J. & Tripto, J. (2013). High school students' understanding of the human body system. *Research in Science Education, 43*(1), 33–56. https://doi.org/10.1007/s11165-011-9245-2.

Boersma, K. T., Waarlo, A. J. & Klaassen, K. (2011). The feasibility of systems thinking in biology education. *Journal of Biological Education, 45*(4), 190–197. https://doi.org/10.1080/00219266. 2011.627139

Buddingh, J. (1996). *Working with personal knowledge in biology classrooms on the theme of regulation and homeostasis in Conceptual Understanding of Homeostasis living systems.* In: K. M. Fisher and M. R. Kirby (Eds.), Knowledge acquisition, organization, and use in biology (pp. 126-134). Berlin: Springer-Verlag.

Cox, M., Elen, J. & Steegen, A. (2018). A test to measure students' systems thinking abilities in geography. *European Journal of Geography, 9*(1), 105–120.

Evagorou, M., Korfiatis, K., Nicolaou, C. & Constantinou, C. (2009). An investigation of the potential of interactive simulations for developing system thinking skills in elementary school: A case study with fifth-graders and sixth-graders. *International Journal of Science Education, 31*(5), 655-674.

Finley, F. N., Stewart, J. & Yarroch, W. L. (1982). Teachers' perceptions of important and science content. *Science Education, 66*(4), 531-538.

Gilissen, M. G. R., Knippels M. P. J. & Joolingen, W.R. (2020) Bringing systems thinking into the classroom, *International Journal of Science Education*, 42:8, 1253-1280, DOI: 10.1080/09500693.2020.1755741

Göktepe, E. (2022). *Eğitimde sistem düşüncesi.* Pegem Akademi. Ankara

Hrin, T. N., Milenković, D. D., Segedinac, M. D. & Horvat, S. (2017). Systems thinking in chemistry classroom: The of systemic synthesis questions on its development and assessment. *Thinking Skills and Creativity, 23,* 175–187. https://doi.org/10.1016/j.tsc.2017.01.003

Hui-Zhang, B. & Ahmed, S. A. M. (2020). *Systems Thinking* - Ludwig Von , Peter Senge, and Donella Meadows. In B. Akpan & T. J. Kennedy (Eds.), *Science education in theory and practice: An introductory guide to learning theory* (pp. 419-436). Springer.

Hung, W. (2008). Enhancing systems-thinking skills with modeling. *British Journal of Educational Technology, 39*(6), 1099-1120.

Kesercioglu, T. & Güçlüer, E. (2011). A study on 7th grade students misconceptions on the unit of "systems of our body.". *Western Anatolia Journal of Educational Sciences, 10*(1), 23-28.

Lin, C. & Hu, R. (2003). Students' understanding of energy and matter cycling in the context of the food chain, photosynthesis, and respiration, *International Journal of Science Education, 25*:12, 1529-1544, DOI: 10.1080/0950069032000052045

Liu, L. & Hmelo-Silver, C. E. (2009). Promoting complex systems learning through the use of conceptual representations in hypermedia. Journal of Research in Science Teaching: The *Journal of the National Association for Research in Science Teaching, 46*(9), 1023-1040.

McFarland, J. L., Price, R. M., Wenderoth, M. P., Martinková, P., W., Michael, J., Wright, A. (2017). Development and validation of the homeostasis concept inventory. *CBE—Life Sciences Education, 16*(2), ar35.

Meadows, D. H. (2008). *Thinking in systems*: A primer. chelsea green publishing.

Michal, Z. & Klein, S. (2015). Conceptual understanding of homeostasis. International *Journal of Biology Education*, 4(1), 1-27.

Modell, H. I. (2000). How to help students understand physiology? Emphasize general models. *Advances in Physiology Education, 23*(1), S101-107.

Molderez, I. & Ceulemans, K. (2018). The power of art to foster systems thinking, one of the key competencies of education for sustainable development. *Journal of Cleaner Production, 186*, 758– 770. https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2018.03.120

Moriya, M.& Michal, Z. (2021). Applying a system thinking learning approach to improve perception of homoeostasis - a fundamental principle of biology, *Journal of Biological Education, 55:*4, 341-367, DOI: 10.1080/00219266.2019.1687105

Nicoll, G. (2001). A report of undergraduates' bonding misconceptions. *International Journal of Science Education, 23*(7), 707-730.

OECD., K. (2018). *OECD science, technology and innovation Outlook 2018*. Paris: OECD Publishing.

Ramage, M. & Shipp, K. (2009). *Systems thinkers.* London: Springer.

Meadows, D. L., Randers, J. & Behrens, W. W. (1972). *The limits to growth: A report for the club of Rome's project on the predicament of mankind.* New York: Universe Books.

Raved, L. & Yarden, A. (2014). Developing seventh grade students' systems thinking skills in the context of the human circulatory system. *Frontiers in Public Health, 2,* 260.

Richmond, B. (1994). System dynamics/systems thinking: Let's just get on with it. In Paper Delivered at the 1994 *International Systems Dynamics Conference in Sterling*, Scotland.

Senge, P. M. (2006). *The fifth discipline: The art and practice of the learning organization.* New York: Doubleday.

Simpson, W. D. & Marek, E. A. (1988). Understandings and misconceptions of biology concepts held by students attending small high schools and students attending large high schools. *Journal of Research in Science Teaching, 25*(5), 361-374.

Shu-Nu Chang (2007) Externalising students' mental models through concept maps, *Journal of Biological Education*, 41:3, 107-112, DOI: 10.1080/00219266.2007.9656078

Sweeney, L. B. & Sterman, J. D. (2000). Bathtub dynamics: Initial results of a systems thinking inventory. *System Dynamics Review,* 16(4), 249–286. https://doi.org/10.1002/sdr.198.

Westbrook, S. L. & Marek, E. A. (1992). A cross-age study of student understanding of the concept of homeostasis. *Journal of Research in Science Teaching, 29*(1), 51-61.

Von , L. (1969). *General system theory: Foundations, development, application (revised ed.).* New York: George Braziller

Yararbaş, Ü. & Göktepe, E. (2020). How Sweet Is Sugar?, System Dynamics Society Conference.

BÖLÜM 9

Çevrim İçi ve Hibrit Eğitimde STEM Eğitimi Uygulamaları

Ayşenur AYTEKİN* - Betül ŞEN GÜMÜŞ*

*Özel Ankara Maya Ortaokulu

Bölüm Özeti: *2020 yılında hayatımıza giren pandemi süreciyle birlikte çevrim içi eğitim ihtiyacı ortaya çıkmış olup geleceğin eğitim süreci de bu yönde evrilmeye başlamıştır. Eğitmenlerin, öğrencilerin sürece aktif katılımını sağlayabileceği çevrim içi etkinlikler önem kazanmıştır. Çevrim içi eğitimde yüz yüze eğitime göre etkileşim çok daha kısıtlı görünse de çevrim içi eğitim; doğru araçların kullanımı ile her bir çocuğa eş zamanlı, doğrudan ulaşabilme imkânını da beraberinde getirmektedir. Bu süreçte öğrenciler ile etkileşimi artırabilmek, çalışmayı daha etkin ve ilgi çekici kılıp katılımı artırmak amacıyla ikinci nesil araçlar olarak tanımlanan ve ortaklaşma ile paylaşma imkânı sağlayan web 2.0 araçları kullanımı ihtiyacı doğmuştur. Yapılan araştırmalar göstermektedir ki çevrim içi ve hibrit eğitimde STEM yaklaşımına dair uygulamalar yeterli değildir. Bu nedenle çalışmamızda yer verilen iki etkinlik, alana örnek olması açısından önemlidir.*

Tasarlanan etkinlikler, 5.sınıf (10-11 yaş grubu) öğrencileri ile yapılmıştır. Önerilen süre 160 dakikadır (bir hafta ara ile ikişer ders saati). Özellikle öğrencilerin hâlihazırda sahip oldukları kazanım ve hayat deneyimlerini kullanarak üst düzey kazanımlara ulaşabilecekleri etkinlikler tasarlanmıştır. Öğrencilerin üst düzey kazanımlara ulaşma sürecinde, hazır bulunuşlukları ve bilişsel düzeyleri göz önünde bulundurularak soru sorma, problem çözme, yaratıcı düşünme becerilerini ve iş birliğine dayalı çalışma gibi 21. yüzyıl becerilerini geliştirmenin yanı sıra bir ürün ortaya çıkarmaları . Etkinliklerin uygulama aşamalarında, 1970'li yıllarda Roger Bybee tarafından geliştirilen, kullanım amacı mümkün olan her yolla öğrencileri heyecanlandırmaya ve ilgilerini sağlamaya devam etmek ve önceki kavramları tanımlamak olan 5E modeli (Bybee vd., 2006) kullanılmıştır. Süreç, analitik rubrikler ile değerlendirilmiştir.

Giriş

2019 yılının sonu, 2020 yılının başında insanlık Çin'in Wuhan kentinde çıktığı iddia edilen bir virüsün tehdidi ile karşı karşıya gelmiştir. Bu virüsün hızla yayılması tüm dünyayı tehdit etmiş, küresel etkisi farklı önlemlere ve uygulamalara olan gereksinimi de arttırmıştır (Telli ve Altun, 2020). Dünyada 770 milyon kişilik öğrenen kitle (öğrenci vb.) bu süreçten etkilenmiş ve çevrim içi eğitim bir ihtiyaç haline gelmiştir (Zhong, 2020). Çevrim içi eğitim ile yüz yüze eğitim karşılaştırması üzerine yapılan araştırmalar öğretmenin rolü, öğrencinin rolü ve öğrenme ortamları ile ilgili aşağıdaki tabloyu ortaya koymuştur (Bozkurt, 2013)

Tablo1. *Klasik yüz yüze eğitim ve çevrimiçi eğitimdeki rollerin karşılaştırılması (Bozkurt, 2013)*

Öğrenme Şekli	Öğretmenin Rolü	Öğrencinin Rolü	Öğrenme Ortamı
Yüz yüze eğitimde geleneksel sistem.	İdareci, uzman, denetleyici, disiplin sağlayıcı, bilgi sağlayıcı, zaman denetleyicisi, hedef belirleyici.	Dinleyici, alıcı, pasif öğrenici, öğretmenin değerlendirmesine bağımlı, çırak.	Objektif, öğretmen merkezli, son derece yapısal, yüzeysel öğrenme.
Çevrim içi öğrenmede destekleyici sistem.	Kaynak, yardımcı, moderatör, destekleyici, koç, gözlemci, danışman.	Problem çözücü, keşfedici, işbirlikçi, moderatör, hedef belirleyici, katılımcı.	Yapıcı, öğrenci merkezli, işbirlikçi, öğrenme odaklı, öğretmene daha az bağımlı, üretici, öğrenme stratejilerine önem veren.

Tablodan da anlaşıldığı üzere çevrim içi eğitimde öğretmen rolünün denetleyici ve disiplin sağlayıcıdan çıkıp moderatör ve danışman rolüne büründüğü; öğrencilerin ise pasif, dinleyici rolünden keşfedici ve problem çözücü role büründüğü gözlenmektedir. Bu da bize çevrim içi eğitimin bilgi ve beceri kazandırmada yetersiz olmadığını, hatta doğru kullanıldığında etkili bir öğrenme ortamı yaratabileceğini göstermektedir.

İktisadi İş birliği ve Gelişme Teşkilatı (OECD) (2018) öğrenme çerçevesi 2030 raporunda bilgi, beceri, tutum ve değerler üzerinde durulmaktadır. Eğitim sürecinde yer alan bireylerin sorumluluk alabilmesi ve bilgi okuryazarı olarak problemlere çözüm üretebilmesi vurgulanmaktadır. STEM'in de bu konularda iyi bir araç olduğu söylenebilmektedir (Kardeş, 2020). Öğrencilerin bilgileri anlamlandırmada önemli bir yere sahip olan STEM yaklaşımına, örgün ve yaygın eğitimde olduğu kadar uzaktan eğitim sürecinde de yer verilmelidir (Kazu ve

Kaynaklar:

Aykan, A.,& Yıldırım, B. (2021). The Integration of a lesson study model into distance STEM education during the COVID-19 Pandemic: Teachers' Views and Practice. *Technology, Knowledge and Learning*, 1-29.

Bozkurt, A. (2013). Açık ve Uzaktan Öğretim: Web 2.0 ve Sosyal Ağların Etkileri, *Akademik Bilişim 2013*, 689-694.

Bybee, R. W., Taylor, J. A., Gardner, A., Van Scotter, P., Powell, J. C., Westbrook, A., & Landes, N. (2006). The BSCS 5E instructional model: Origins and *Colorado Springs, Co: BSCS*, 5, 88-98.

Dabbagh. N., Bannan-Ritland. B. (2005), Online Learning Concepts, Strategies and Application, *Pearson Education Press*, 3, 53.

Kardeş, S. K. (2020). Okul öncesi eğitim programının 21. yüzyıl becerileri ve STEAM eğitimi bağlamında incelenmesi. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, *16*(2), 109-119.

Kazu, İ. Y., İşık, S. N. (2021). *Stem yaklaşımın uzaktan eğitim ile sürdürebilirliğinin incelenmesi. Edited By Salih Zeki GENÇ Enver YOLCU, 2021, 1.*

Means, B., Peters, V., Neisler, J., & R. (2020). STEM Courses During the COVID Pandemic: Lessons from Spring 2020, *Digital Promise Global*.

Poyraz, G. T. (2018). *STEM eğitimi uygulamasında Kayseri ili örneğinin incelenmesi ve uzaktan STEM eğitiminin uygulanabilirliği* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Anadolu Üniversitesi

Telli, S. G.,& Altun, D. (2020). Coronavirüs ve çevrimiçi (online) eğitimin önlenemeyen yükselişi. Üniversite Araştırmaları Dergisi, *3*(1), 25-34.

Zhong, R. (2020). The coronavirus exposes education's digital divide. The New York Times, 18, 2020. https://www. nytimes. com/2020/03/17/technology/china-schools-coronavirus

BÖLÜM **10**

Sürdürülebilir Kalkınma Öğretimine Yönelik STEM Eğitimi Uygulamaları

Gülümser ŞENTÜRK

Meram Şehit Pilot Ayfer Gök Ortaokulu

Bölüm Özeti: *Dünyamız internet, sağlık, eğitim faktörlerine bağlı olarak sürekli değişim göstermektedir. Doğal kaynakların devamlılığı, çevre ve doğanın korunması sürdürülebilir gelecek için önem arz etmektedir. Gelecek kuşaklara doğal kaynaklar, temiz su, temiz hava, temiz enerji, şehir ve yaşam alanları bırakabilmek için önlemler almamız gerekmektedir. Sürdürülebilirlik kavramını genişleterek eğitim ve öğretim ile birlikte yürütmek gerekmektedir. Eğitim ve öğretimde çevreye duyarlılık, vatandaşlık kuralları, sürdürülebilir ve verimli ortamların oluşması, ulusal amaçlar doğrultusunda yeniden yapılanması ve ulusal eğitim örtüştürülmesi gerekmektedir. Bunun için eğitim öğretim amaçlarının ve günümüz dünya değişimi ile birleşmesi, eğitiminde sürdürülebilirliğe katkı yapacak şekilde düzenlenerek ele alınması gerekmektedir. Ayrıca Sürdürülebilir kalkınma içerinde de herkes için adil, eşitlikçi ve ulaşılan bir eğitim yapısı da yer almaktadır. Bu nedenle çalışmada, sürdürülebilirlik ve eğitim he- öğretimde uygulanabilir olması adına STEM yaklaşımı seçilmiştir. Eğitimde sürdürülebilirlik için STEM yaklaşımını teknoloji ve tasarım dersine entegre etme biçimi gösterilmiştir. Millî Eğitim Bakanlığı'nın hazırladığı ders kazanımlarına da değinilerek, geleceğin ulaşım araçları konusu eğitim de sürdürebilir temelli STEM yaklaşımına göre hazırlanmıştır. Sağlıklı yaşam, temiz çevre, yenilenebilir enerjinin avantajları konu kazanımlarıyla birleştirilmiştir. STEM yaklaşımında Bloom taksonomisi basamakları izlenerek ders planı ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Ayrıca ders içerikleri 2030 sürdürebilir OECD UNESCO ve MEB'in ortaya koyduğu verilere dikkat edilerek hazırlanmıştır. Çalışma özetle; STEM tabanlı iç içe geçmiş kazanımlar, kümelenerek multidisipliner ölçüde genişletilerek harmanlanmıştır. Teknoloji ve tasarım dersinin STEM odaklı planlanması sonucunda öğrencilerde ders başarısının, motivasyonun arttığı gözlenmiştir. Uzamsal zekâ, bilişsel zekâ kavramlarını öğrencide geliştirme;3D(üç boyutlu) nesneleri konumlandırma ve tasarlama becerilerini, istendik yönde geliştirdikleri gözlenmiştir.*

Aktif öğretimin sonunda öğrencilere ölçme değerlendirme yapılmıştır. Ölçme değerlendirme, ders sürecini biçimlendirecek biçimde ele alınmış ve ölçekler ilgili ek bölümlerde belirtilerek, test, çoktan seçmeli, klasik, web 2 araçları, akran değerlendirme, öz değerlendirme formları içerikte açıklanmıştır.

Anahtar Kelimeler: *STEM, Sürdürülebilir Kalkınma; Teknoloji ve Tasarım, Yenilenebilir Enerji*

Giriş

Birleşmiş milletler (BM),2016 yılında sürdürülebilir kalkınma için temel olarak birkaç küresel amaçlar tespit etmiştir. Bu amaçlar; toplumların nitelikli devamlılığının sürebilmesi için, sürdürülebilir kalkınma olarak hazırlamıştır. Hazırlanan bazıları; eğitim öğretimin niteliğinin artması, doğal çevre ve yaşama alanlarının genişletilmesi, amaçlar için ortaklıklar, iklim krizi gibi başlıklar yer almıştır. Klasik eğitim öğretim yapılarının değişiminin gerekliliğine vurgu yapan BM'nin sürdürülebilir kalkınma yeni ve harmanlanmış öğretim ortamlarının oluşturulması üzerinde durmuştur. Bu çalışmanın alanı ise; BM'nin belirttiği kalkınma içerisinde nitelikli eğitim maddesine yönelik araştırmadan faydalanılarak düzenlenmiştir (UNDP,2022). Ayrıca; bu çalışmada BM verilerinin yanında OECD verilerinden de yararlanılmıştır. OECD verileri ve BM'nin Kalkınma eğitim tanımı ve kapsamı yeniden ele alınmış; nitelikli, sürekli ve sürdürülebilir temellerde dönüştürülmesi gerektiği belirtilmiştir. Toplumların nitelikli devamlılığı için OECD, yeni bir eğitim tanımı yapmıştır. Bahsedilen tanım, The Future of Education andSkills Education 2030 the Future We Want OECD (2018, s: 3) adlı yayınladığı dergide şu şekildedir:"….Eğitim, gençleri iş dünyasına hazırlamaktan (çok daha) fazlasını hedeflemelidir; öğrencileri aktif, sorumlu ve ilgili vatandaşlar olmak için, (bireyleri onların) ihtiyaç duydukları becerilerle donatması gerekir…"Buradan anlaşıldığı üzere eğitim; var olan iş imkanına göre gelişim sağlayan bireyler yetiştirmek yerine, ülkelerine ve dünyaya uyum sağlayan, sorumluluk sahibi, duyarlı dünya vatandaşı yetiştirmek olarak güncellenmiştir. İfadede evrensel ilkelere saygılı, duyarlı vatandaşlık oluşturmanın önemi aktarılmıştır. Bu nedenle öğrenmelerini düzenleyen öğrenci ile isteklerini yönlendiren amaçlı vatandaş yetiştirmek eğitimin yeni kapsamını oluşturmaktadır. Bu eğitim kapsamında; öğrenen bireyler kendi kendine yetebilen vatandaş olarak; bilinçli, günlük hayat problemlerinin farkında olan, öğrendiği bilgiyi eyleme dökebilen ve duyarlı davranışlar gösterebilen yapıda olması gerektiği savunulmuştur. Yine The Future of Education andSkills Education 2030 the Future We Want OECD (2018, s: 3) dergide öğrenen aracı kavramı ortaya atılmıştır. Bireylerin öğrenen aracı rolleri ise; aldıkları eğitim ile yaşamları boyunca karmaşık problemlerin farkına varma çözüm üretme ve çözümleri günlük hayatta kullanacak düzeyde olmaları gerekliliği vurgulanmıştır. Bireylerin, dünyaya katılma (ortak değer, ortak sorunu ele alma) ve bunu yaparken (de) insanları, olayları ve koşulları daha iyi yönde etkileme (irdeleme, fark etme) sorumluluğunu da yükleyerek eğitim kavramının genişletilmesine ve önemine değinmiştir. Tüm bu çerçevede hem OECD 2030 eğitim hem BM sürdürülebilir kalkınma ortak eğitim zeminde ele alınmıştır. Eğitim amaçları, tüm insanlığı ilgilendiren konulara yönelik olarak tasarlanmalı ve bu zeminde verimli öğretim ortamlarının oluşturulmasını, sağlanması aktarılmıştır. Bu açıdan bakıldığında öğrenme ortamları, bireyin vatandaş olarak kendi ihtiyaç duydukları becerileri kazanabilecekleri koşullara getirilmelidir. Öğretim ortam-

Kaynakça

Documenta Ophthalmologica. (1997).*The great mind of Thomas Young.* https://www.academia.edu/91817099/The_great_mind_of_Thomas_Young_1773_1829_adresinden edilmiştir.

Environment & Socienty Portal. (2022). *Hans Carl von Carlowitz and sustainability.* https://www.environmentandsociety.org/tools/keywords/hans-carl-von-carlowitz-and-sustainability adresinden edinilmiştir.

Ersözlü, K. (2022) *Gottfried Wilhelm Leibniz*. https://www.academia.edu/32087641/Leibniz adresinden edinilmiştir.

EuropeanSchoolNet. (2017-2020).*STEM* eğitimi. *science education department focus.* http://www.eun.org/focus-areas/stemadresinden edinilmiştir.

Hürkuş. V. (2008). *Havada 1915- 1925.*3. Baskı. Teyyareci Vecihi Hürkuş Derneği Yayınları. İstanbul.

Gümüş. U. (2020). *Bloom taksonomisini öğrenme oluşturmak için nasıl kullanabilirsiniz* Davranış bilimleri enstitüsü. https://www.dbe.com.tr/tr/kurumsal/11/ -ri-olusturmak-icin-nasil-kullanabilirsiniz/ adresinden edinilmiştir.

Kiira Kärkkäinen and Stéphan Vincent-Lancrin OECD. (2013).*sparking innovation in stem education with technology and collaboration a case study of the hp catalyst initiative*.https://www.oecd.org/education/ceri/OECD_EDU-WKP(2013)_%20Sparking%20Innovation%20in%20STEM%20education.pdfadresinden edinilmiştir.

Khan Academy. (2022).*Enerji ve iş nedir?*https://tr.khanacademy.org/science/physics/work-and-energy/work-and-energy-tutorial/a/what-is-work adresinden edinilmiştir.

Khan Academy. (2022). *Newton'nun hareket yasaları*.https://tr.khanacademy.org/science/11-sinif-fizik/x6d58198d8bb19947:untitled-1/x6d58198d8bb19947:untitled-27/v/newton-s-1st-law-of-motion adresinden edinilmiştir.

Millî Eğitim Bakanlığı (2018). Öğretim programlarını izleme ve değerlendirme sistemi. *Matematik uygulamaları dersi öğretim programı (Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu 5, 6, 7 ve 8.* . http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=404 adresinden edinilmiştir.

Millî Eğitim Bakanlığı (2018).Öğretim *programlarını izleme ve değerlendirme sistemi. Matematik dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8.* http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=329adresinden edinilmiştir.

Millî Eğitim Bakanlığı (2018). Öğretim programlarını izleme ve değerlendirme sistemi. *Fen bilimleri dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 3, 4, 5, 6, 7 ve 8.* http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=325 adresinden edinilmiştir.

Millî Eğitim Bakanlığı (2018). Öğretim programlarını izleme ve değerlendirme sistemi. *Bilim uygulamaları dersi öğretim programı (ortaokul ve imam hatip ortaokulu 5, 6, 7 ve 8.* http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=406 adresinden edinilmiştir.

Millî Eğitim Bakanlığı (2020). *Fen bilimleri dersi (ortaokul 8. sınıf) 2019 – 2020 eğitim öğretim yılı ikinci* dönem öğretim programı (kritik konu ve *kazanımlar).*https://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/TTKB/Ortaokul/8/Fen%20Bilimleri/fen-bilimleri-8.pdf adresinden edinilmiştir.

Milli Eğitim Bakanlığı (2020).*Matematik dersi (ortaokul 8. sınıf) 2019 – 2020 eğitim öğretim yılı ikinci dönem öğretim programi (kritik konu ve kazanımlar*).https://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/TTKB/Ortaokul/8/Matematik/matematik_8.pdf adresinden edinilmiştir.

Millî Eğitim Bakanlığı (2022). Öğretim programlarını izleme ve değerlendirme sistemi. Veliler için http://mufredat.meb.gov.tr/Veliler.aspx adresinden edinilmiştir.

Millî Eğitim Temel Kanunu (1973). Öğretmen yetiştirme ve geliştirme genel müdürlüğü.

Milli Eğitim Temel Kanunu (1) – .(1973). Öğretmen yetiştirme ve geliştirme genel müdürlüğü https://oygm.meb.gov.tr › 08144011_KANUN 5101 https://oygm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_11/08144011_KANUN.pdf adresinden edinilmiştir.

Mutdoğan S. (2021). Sürdürülebilirlik kavramı ve güneş enerjisi. https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=H7t8EAAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA15&dq=Hans+-Carl+von+Carlowitz+hayat%C4%B1&ots=KQbiqyWNp-&sig=hmx6H7GQYpyii-G35u2mRuNz2tJM&redir_esc=y#v=onepage&q&f=falseadresinden edinilmiştir.

OECD.EDU/WKP (2017). 10.*Directorate for education and skills. harnessing spatial thinking to support stem learning oecd education working paper no. 161.* https://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=EDU/WKP(2017)10&docLanguage=En adresinden edinilmiştir.

OECD (2018). *The future of education and skills education 2030.the future we want.www.oecd.org › eğitim › 2030 › E2030 Durum Belgesi (05.04.2018).pdf*https://www.oecd.org/general/searchresults/?q=E2030%20Position%20paper adresinden edinilmiştir.

*OECD (2019). OECD future of education and skills 2030 oecd learning compass 2030 a series of concept notes. www.oecd.org › OECD_Learning_Compass_2030_Concept_Note_Series. Pdf.*https://www.oecd.org/general/searchresults/?q=E2030%20Position%20paperadresinden edinilmiştir.

*OECD (*2021). *Beyond academic learning. first results from the survey of social and emotional skills.9-27.* https://doi.org/10.1787/92a11084-en.https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/92a11084-en.pdf?expires=1650917674&id=id&accname=guest&checksum=DC621D1BE-33B825100328C00D37C6610

OECD (2021). *OECD survey on socıal and emotıonal skılls technıcal report*.https://www.oecd.org/education/ceri/social-emotional-skills-study/sses-technical-report.pdf adresinden edinilmiştir.

T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (2016-2021). *Nitelikli **e**ğitim.kapsayıcı ve hakkaniyete dayanan nitelikli eğitimi sağlamak ve herkes için yaşam boyu öğrenim fırsatlarını teşvik etme***.** http://www.surdurulebilirkalkinma.gov - kes-icin-kapsayici-ve-hakkaniyetli-egitim/ adresinden edinilmiştir.

Thorsen EE G., Hesse B. Gebhardt T. Weikl F. Diğerleri (2021). The Kroof experiment: realization and of a recurrent drought experiment plus recovery in a beech/spruce forest*. Ecosphere an esa open Access journal.* https://doi.org/10.1002/ecs2.3399

Tom Theis and Jonathan (2012).*Sustainability: a comprehensive foundation*.chrome- extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://ia600604.us.archive.org/19/items/ost-earth-sciences-col11325/col11325.pdf.

https://archive.org/details/ost-earth-sciences-col11325/page/n3/mode/2up

https://cnx.org/contents/F0Hv_Zza@45.1:HdWd2hN5@2/Forewordadresinden edinilmiştir.

Uluslararası Maarif Dergisi (2021). *Sürdürülebilir kalkınma için eğitim.* Yıl 2, sayı 5. *Birol AKGÜN. sürdürülebilir bir gelecek için eğitim.*https://www.turkiyemaarif.org/uploads/Uluslararasi_Maarif_Dergisi_5.pdf

UNESCO Türkiye Millî Komisyonu(2015). *Sürdürülebilir kalkınma 2030 ihtisas komitesi.* https://www.unesco.org.tr/Pages/108/219/S%C3%BCrd%C3%BCr%C3%BClebilir-Kalk%C4%B1nma-2030-H eri-%C4%B0htisas-Komitesiadresinden edinilmiştir.

UNDP İstanbul Uluslararası Özel Sektör ve Kalkınma Merkezi (2022) https://www.undp.org/tr/turkiye/projects/surdurulebilir-kalkinma-amaclari-yatirim-inisiyatifi

BÖLÜM **11**

Okul Toplum Proje Uygulamaları

Metin ŞARDAĞ* – Onur Can İLKYAZ**

Nihal ARAR*** – Gültekin ÇAKMAKCI****

**Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, **Rekabet Kurumu Ortaokulu-Van*

****Hürriyet Ortaokulu-Van, ****Hacettepe Üniversitesi*

Bölüm Özeti: *Küresel ölçekte toplumların yüzleştikleri problemlerin üstesinden gelinmesi sürecinde iş birliği gerekli unsurlardan biri olarak görülmektedir. Bu iş birliği sürecinde üniversiteler, bilim eğitimi kurumları, STK'lar, girişimciler, toplumun üyeleri ve aileler temel paydaşlar arasında yer almaktadırlar. Bu doğrultuda toplumun aktif bir şekilde sorumlu olarak karar verme sürecine dahil olabilmesi için daha gelişmiş bilim ve teknoloji anlayışına sahip olmaları gerekmektedir. Açık okullaşma bağlamında okul toplum projeleri bahsi geçen durumlar için bir çıkış noktası olarak değerlendirilebilir. Bu bölümde açık okullaşmanın ne olduğu açık okullaşma bağlamında okul toplum projelerinin nasıl gerçekleştirilebileceği üzerinde durulacak ve uygulama örnekleri sunulacaktır. Bu sayede kendi eğitim ortamlarında okul toplum projeleri gerçekleştirmek isteyen bireyler için bir yol haritası gösterilmiş olacaktır. Ayrıca formal, non formal ve informal eğitim sağlayıcıları, işletmeler ve sivil toplum arasındaki iş birliğinin nasıl gerçekleştirilebileceği ve kullanılabileceği irdelenecektir.*

Giriş

Günümüz dünyasının hızla değişmesi, beraberinde vatandaşların toplumsal ve küresel zorluklarla ve bu zorlukların kendileri, aileleri ve topluluklar üzerindeki etkilerine yönelik daha derin bir anlayışa sahip olmalarını gerektirmektedir (European Commission, 2015). Karşılaşılan problemlerin karmaşık ve çok boyutlu yapısı, iş birliğine dayalı çözümler üretme ve eyleme geçme süreçlerini gerekli kılmaktadır.

Toplum, aktif ve sorumlu olarak karar verme süreçlerine dâhil olacaksa daha iyi bilim ve teknoloji anlayışına sahip olması gerekmektedir. Bu bağlamda tüm toplumsal aktörlerin bilimle ilgili ve anlamlı katılımını sağlamak, istihdam ve rekabet edebilirliği geliştirmek ve bilim çalışmalarına, bilime dayalı kariyerlere katılımı artırmak için formal, non formal ve informal eğitim sağlayıcıları, işletmeler ve sivil toplum arasındaki iş birlikleri geliştirilmelidir (European Commission, 2015).

Avrupa, hem küresel rekabette geri plana düşmemek hem de yukarıda bahsedilen gereksinimler için planlamalar gerçekleştirmektedir. Bu planlamalar dâhilinde;

1. Avrupa'nın sahip olduğu yetenek havuzunun etkili bir şekilde kullanılabilmesi için inovatif ve risk dostu kültürün teşvik edilmesi,
2. Okulların, bireylerin özgüveni artıran bir kültürü destekleyecek düzende olması, toplumun yaşam boyu öğrenmeyi devam ettiren ve yeni girişimlerin başarısızlıklarına izin veren bir yapıda olması,
3. Avrupa üniversitelerinin aktif ve başarılı bir şekilde açık bilimi, açık inovasyonu, dünyaya açıklığını destekleyen araştırma ve yüksek eğitim kurumları olması amaçlanmaktadır (European Commission, 2017).

Yukarıda belirtilen gereksinimler ve amaçlar göz önünde bulundurulduğunda açık okullaşmanın önemli katkılar sunabilecek bir anlayışı bünyesinde barındırdığı söylenebilir. Açık okullaşma, okulların diğer paydaşlarla iş birliği içinde toplum refahını etkileyen yerler olması, ailelerin okul yaşamı ve aktivitelerinde gerçek paydaşlar olmalarına teşvik edilmesi, işletmelerle sivil toplumdan gelen uzmanların aktif bir şekilde sınıfa gerçek yaşam projeleri getirmelerine imkân sağlaması anlayışını içermektedir (European Commission, 2015). Daha genel bir ifadeyle okul kapılarını dış dünyaya açarak ilgili paydaşlarla iş birliği içerisinde eğitim anlayışını içermektedir.

Açık okullar;

- Tüm toplumsal aktörlerin bilimle ilgili ve anlamlı katılımını sağlamak, bilim çalışmalarının anlayışını ve bilime dayalı kariyerlerin, istihdam edile-

Kaynakça

Britannica, T. Editors of Encyclopaedia (2022a, January 13). *Friedrich Wilhelm Georg Kohlrausch*. *Encyclopedia Britannica*. https://www.britannica.com/biography/Friedrich-Wilhelm-Georg-Kohlrausch

Britannica, T. Editors of Encyclopaedia (2022b, April 10). *Rachel Carson*. *Encyclopedia Britannica*. https://www.britannica.com/biography/Rachel-Carson

European Commission. (2015). *Science education for responsible citizenship: Report to the European Commission of the expert group on science education*. Publications https://doi.org/doi/10.2777/12626

European Commission. (2017). *LAB – FAB – APP: Investing in the European future we want: Report of the independent High Level Group on maximising the impact of EU research & innovation programmes*. Publications https://doi.org/doi/10.2777/477357

Harvey, E. J. (2020, March 24). *Who was Alexander von Humboldt?* https://www.smithsonianmag.com/smithsonian-institution/who-was-alexander-von-humboldt-180974473/

Knothe, G. (2001). Historical perspectives on vegetable oil-based diesel fuel. *Inform 12*, 1103–1107.

Knothe, G., & Razon, L. F. (2017). Biodiesel fuels. *Progress in Energy and Combustion Science*, 58, 36-59.

Michals, D. (2015). *Rachel Carson.* https://www.womenshistory.org/education-resources/biographies/rachel-carson

Rachel Carson (2022, 17 Mayıs). *Wikipedia* içinde. https://tr.wikipedia.org/wiki/Rachel_Carson

Reece, J. B., Urry, L. A., Cain, M. L., Wasserman, S. A., Minorsky, P. V., & Jackson, R. B. (2013). *Campbell Biology (Campbell biyoloji).* Çeviri Editörleri, Gündüz, E., Türkan, İ., Palme Yayıncılık.

Sotiriou, S., Cherouvis, S., Zygouritsas, N., Giannakopoulou, A., Milopoulos, G., Mauer, M., Stockert, A., Bogner, F., Verboon, F., & Kroon, S. d. (2017). *Open schooling roadmap: A guide for school leaders and innovative teachers*. E. S. A.

Tunçdemir, C. (2021, 18 Şubat). *En büyük bilim seyyahı: Alexander von Humboldt.* https://www.atlasdergisi.com/kesfet/bilim-haberleri/en-buyuk-bilim-seyyahi-alexander-von-humboldt.html?doing_wp_cron=1652799113.5714659690856933593750

Winston, R. (2013). *Science year by year: The ultimate visual guide to the discoveries that changed the world (Bilim tarihi (Dünyamızı değiştiren buluşların en güncel görsel kılavuzu) kronolojik zaman çizelgeli).* Çeviri Cankoçak, K. & Türkoğlu, M. M., Alfa Basım Yayım Dağıtım.

BÖLÜM **12**

Çevrimiçi Ölçme ve Değerlendirme: Bir STEM Etkinliği

Celal KARACA

Dr. Öğr. Üyesi, Aksaray Üniversitesi

Bölüm Özeti: *Pandemi süreciyle birlikle daha önce uzaktan eğitim tecrübesine sahip olmayan farklı disiplinlerden eğitimciler, uzaktan eğitim sürecine dahil olmuş, senkron (eş zamanlı) ve asenkron (eş zamansız) öğretim tecrübesi edinmiştir. Bu acil uzaktan eğitim süreci teknolojinin eğitimciler tarafından iyi kullanılmasının önemini bir kez daha ortaya koymuştur. Eğitim Teknolojileri; dijital eğitim materyallerinin hazırlanması, uzaktan eğitim süreçlerinin yönetilmesi, eğitim sonrasında ölçme değerlendirme yapılması gibi bir çok konuda eğitimcilere katkı sunmaktadır. Yine uzaktan eğitim sürecinde, web tabanlı ölçme değerlendirme araçlarına olan ihtiyaçta artmıştır. Eğitimciler uzaktan eğitimde kullanabilecekleri ölçme değerlendirme araçlarına ihtiyaç duymuşlardır.*

Çevrimiçi ölçme değerlendirme araçlarını kullanmak sadece uzaktan eğitim sürecinde değil, yüzyüze eğitim sürecinde de eğitimcilere birçok avantaj sunmaktadır. Bu araçlar öğrencilere bakan yönüyle; derse hazırlık, dikkat çekme, öğrenme eksikliklerinin tespit edilmesi gibi amaçlarla kullanılabilmektedir. Yine bu araçlar çevrimiçi ölçme değerlendirme süreçlerini daha eğlenceli hale getirerek, aynı zamanda bir oyunlaştırma etkinliği olarakta kullanılabilmektedir. Eğitimcilere bakan yönüyle; öğrencilerin ders motivasyonunu artırma, ilgilerini çekme, hızlı ve ekonomik bir ölçme yapma, öğrenme eksikliklerini kolaylıkla tespit etme, görsel ve grafik desteğiyle daha etkili ve kolay bir veri analizi yapma gibi avantajlar sunmaktadır. Tüm bu avantajlarının yanında özellikle formel sınav uygulamaları için sınav güvenliğinin sağlanması konusu, ön plana çıkan bir dezavantajdır.

Kitabın bu bölümünde, eğitimcilere çevrimiçi ölçme değerlendirme araçlarının kullanımı konusunda katkı sunulması . Bu kapsamda e-sınav hazırlamaya ve uygulamaya imkân sağlayan, tüm dünyada çok yaygın olarak kullanılan, web tabanlı bir ölçme değerlendirme aracı incelenmektedir. Bu araç kullanılarak nasıl e-sınav hazırlanabileceği, nasıl sanal sınıf oluşturulabileceği, oluşturulan sanal öğrencilerin eklenmesi, sanal üzerinden ölçme değerlendirmenin yapılması, sonuçların analizi ve raporlaştırılması gibi konular bir STEM etkinliği ile anlatılmaktadır.

Giriş

1980'lerde K-12 eğitimine fen, matematik ve teknolojinin entegrasyonu olarak ortaya çıkan STEM; daha sonra mühendislik disiplininde dâhil olması ile dört disiplinin bütünsel olarak ele alındığı bir yaklaşıma dönüşmüştür (Wells, 2016). STEM, öğrencilerin problem çözmek için farklı alanlarda yer alan bilgi ve becerilerden yararlanmalarını sağlayan bir eğitim yaklaşımıdır (Vasquez, 2014). STEM eğitiminde fen, teknoloji, mühendislik ve matematik temel alan olarak kabul edilmekte, diğer alanlarla da bağlantı kurulması (Banks ve Barlex, 2014). Bir STEM etkinliğinde öğrenciler belli başlı bir disipline odaklanmak yerine, etkinliğe tüm disiplinlerin harmanlayarak bütüncül olarak yaklaşmaktadırlar. STEM eğitimi fen, teknoloji, mühendislik ve matematik bilimlerinin tek bir çatı altında öğretilmesini içeren disiplinlerarası bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu disiplinler arası çalışma sayesinde de öğrencilerin, problem çözme, eleştirel düşünme gibi 21. yy becerilerinin gelişimi desteklenmektedir. STEM eğitiminin amacı, STEM alanlarında derinlemesine gelişim sağlamak ve teknolojiye karşı gelişim elde etmektir (Bybee, 2010).

Dünya ülkeleri, uluslararası rekabette başarılı olmak ve ekonomik refah düzeylerini artırmak için daha nitelikli insan gücü yetiştirmek istemektedirler. STEM eğitim yaklaşımı da ülkelerin istediği bu insan gücünün sahip olması gereken 21.yüzyıl becerilerini öğrencilere kazandırmayı (Breiner vd., 2012). Eleştirel düşünme, problem çözme, iş birliği, liderlik, esnek düşünme, inisiyatif alabilme, girişimcilik, etkili iletişim, kendi kendini yönetme ve geliştirme, yaratıcılık gibi beceriler, 21. yüzyıl becerileri olarak ifade edilmektedir (Wagner, 2008; Windschitl, 2009).

STEM eğitimi ile ilgili alan yazın incelendiğinde, STEM eğitiminin iyi yapılandırılıp doğru uygulanması durumunda birçok olumlu eğitsel çıktı sağlanabileceği görülmektedir. Alan yazında STEM eğitimi sonunda olumlu eğitsel çıktı elde eden pek çok çalışmaya rastlamak mümkündür. Örneğin; Yamak ve diğerleri (2014), İlköğretim öğrencileriyle yaptıkları STEM etkinliklerinin, öğrencilerin fene karşı tutumlarını ve bilimsel süreç becerilerini olumlu etkilediğini tespit etmişlerdir. Özcan ve Koca (2019), STEM yaklaşımı ile geliştirilen bir öğretim modülünün, ilköğretim öğrencilerinin akademik başarısına ve STEM yaklaşımına yönelik tutumlarına olan etkisini araştırmışlardır. Çalışma sonunda STEM temelli uygulamalara yer verilmesinin öğrencilerin akademik başarılarını artırdığı, tutum puanlarında artış olduğu ve çalışma sonunda öğrencilerin STEM eğitimine ilişkin olumlu görüşlere sahip olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin üniversite düzeyinde STEM bölümlerini seçimleri ile öğrencilerin STEM etkinliklerine katılımı arasında bir ilişkinin olup olmadığını araştıran Lee (2017), öğrencilerin

Kaynakça

Adıgüzel, A. (2021). Salgın sürecinde uzaktan eğitim ve öğrenci başarısını değerlendirmeye ilişkin öğretmen görüşleri. *Milli Eğitim, 49(1),* 253-271.

Altan, E. B., Yamak, H. & Kırıkkaya, E. B. (2016). Hizmet öncesi öğretmen eğitiminde FeTeMM eğitimi uygulamaları: Tasarım temelli fen eğitimi. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 6*(2), 212-232.

Aslan Tutak, F., Akaygün, S. & Tezsezen, S. (2017). Collaboratively learning to teach STEM: Change in participating preservice teachers' awareness of STEM. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 32*(4), 794-816.

Balta, Y. (2014). *Türkiye' de Çevrimiçi Eğitimde Ders Veren Öğretim Elemanlarının Çevrimiçi Ölçme Değerlendirme Yöntemlerine İlişkin Görüşleri*, Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Fırat Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.

Banks, F., & Barlex, D. (2014). *Teaching STEM in the secondary school: Helping teachers meet the challenge.* Abingdon: Routledge.

Bartlett, M. (2018). Using Flipgrid to improve students' connectivity in an online classroom. *eLearn magazine, 2018(12)*, 55-61.

Bıyıklı, C., & Özgür, A. O. Öğretmenlerin senkron uzaktan eğitim sürecinde yaşanan sorunlara ilişkin çözüm önerileri. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, *7(1),* 110-147.

Bower, M. (2015). A typology of Web 2.0 learning Technologies. *British Journal of Eucational Technology*, *47(4*), 763–777.

Breiner, M. J., Johnson, C. C., Harkness, S. S. & Koehler, C. M. (2012) What Is STEM? A discussion about conceptions of STEM in education and partnerships, *School Science and Mathematics*, *112* (1), 3-11.

Buz, G. (2012). *Web Tabanlı Ölçme Değerlendirme Uygulamalarının Başarı Analizi*, yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Beykent Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Bybee, R. W. (2010). Advancing STEM education: A 2020 vision. *The Technology and Engineering Teacher, 70*(1), 30-35.

Delen, İ. & Uzun, S. (2018). Matematik öğretmen adaylarının FeTeMM temelli tasarladıkları öğrenme ortamlarının değerlendirilmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *33*(3) , 617-630.

Demir, E. (2014). Uzaktan eğitime genel bir bakış. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 39*, 203- 211.

Doğan, A.C.(2009). *Öğretim Elemanlarının Ölçme ve Değerlendirme Araçlarına Yönelik Görüşleri* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ankara Üniversitesi.

Firly-Amalia, D. (2020, June). *Quizizz Website as an Online Assessment for English Teaching and Learning: Students' Perspectives. Paper presented at the Jo-ELT (Journal of English Language Teaching)*, Universitas Negeri Jakarta, Endonezya.

Gaytan J. & McEwen B. C. (2007) online instructional and assessment strategies, *American Journal of Distance Education*, *21(3)*, 117-132.

Gelbal, S. ve Kelecioğlu, H. (2007). Öğretmenlerin ölçme ve değerlendirme yöntemleri hakkındaki yeterlik algıları ve karşılaştıkları sorunlar. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 33,* 135-145.

Gipps, C. V. (2005). "What is the role for ICT-based assessment in universities?" *Studies in Higher Education 30(2),* 171-180.

Hacıoğlu, Y. (2017). *Fen, Teknoloji, Mühendislik ve Matematik (STEM) Eğitimi Temelli Etkinliklerin Fen Bilgisi Öğretmen Adaylarının Eleştirel Düşünme Becerilerine Etkisi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.

Karaşahin, Ç. (2011). *Sınıf öğretmenlerinin ölçme-değerlendirmeye ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Onsekiz Mart Üniversitesi.

Kim, C., Kim, D., Yuan, J., Hill, R. B., Doshi, P. & Thai, C. N. (2015). Robotics to promote elementary education pre-service teachers'

STEM engagement, learning, and teaching. *Computers & Education, 91,* 14-31.

Koç, A. (2008). *Bilişim teknolojilerinin temelleri eğitiminin ölçme değerlendirme sisteminin geliştirilmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Bahçeşehir Üniversitesi.

Köklükaya, A. N. (2010). *Alternatif ölçme ve değerlendirme teknikleri ile ilgili fen bilgisi öğretmen adaylarının yeterliklerinin belirlenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Sakarya Üniversitesi.

Lee, A. (2017). Multilevel structural equation models for investigating the of computer-based learning in math classrooms on science technology engineering and math (STEM) major selection in 4-year post secondary institutions. *Teachers College Record, 119*(*2*), 1-38.

Özcan, H. & Koca, E. (2019). STEM yaklaşımı ile basınç konusu öğretiminin ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin akademik başarılarına ve STEM'e yönelik tutumlarına etkisi. *Eğitim ve Bilim*, *44*(198).

Ramsaran-Fowdar, R.R., Baguant, P., Fowdar, S. (2011). A Critical Analysis of e-Assessment with Particular Emphasis on the use of Different Types of Online Quizzes. *International Journal of Learning 18(1)*, 191–202.

Vasquez, J. A. (2014). STEM beyond the acronym. *Educational Leadership, 72*(4), 10–15.

Yağcı, M. (2012). Çevrim içi sınav ortamlarının öğrencilerin akademik başarılarına etkisi. *Education Sciences, 7(1)*, 331-339.

Yamak, H., Bulut, N., & Dündar, S. (2014). 5. Sınıf öğrencilerinin bilimsel süreç becerileri ile fene karşı tutumlarına FeTeMM etkinliklerinin etkisi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 34*(2), 249-265.

Yaşar, M. (2014). Öğretmen adaylarının "eğitimde ölçme ve değerlendirme" dersine yönelik tutumlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 4(2),* 64-83.

Yıldız, M. (2020, October). Çevrim içi öğrenme ortamlarında alternatif ölçme değerlendirme yöntemlerine ilişkin var olan dur*um*. Paper presented at the Presidential Of The Symposıum. Online Co- sponsored by Acpa and Ashe.

Yılmaz, E.O. ve Aktuğ, S. (2011). *Uzaktan eğitimde çevrimiçi ders veren öğretim elemanlarının uzaktan eğitimde etkileşim ve iletişim üzerine görüşleri*. Akademik Bilişim 2011, Malatya.

Yılmaz, N. & Pekbay, C. (2017, Mayıs). *Fen bilgisi ve ilköğretim matematik öğretmen adaylarıyla yapılan bir FeTeMM etkinliğinin tanıtılması üzerine bir çalışma*. International Congress on Politic, Economic and Social Studies, Sarajevo Bosnia Herzegovina.

Wagner, T. (2008). Rigor redefined. *Educational Leadership, 66*(2), 20-24.

Wells, J. G. (2016). PIRPOSAL model of integrative STEM education: Conceptual and pedagogical framework for classroom implementation. *Technology and Engineering Teacher, 75*(6), 12-19.

Windschitl, M. (2009). Cultivating 21st century skills in science learners: How systems of teacher preparation and Professional development will have to evolve. Presentation given at the *National Academies of Science Workshop on 21st Century Skills*, Washington,

STEM Eğitimi Uygulamaları IV

Editör

Doç. Dr. Hasan ÖZCAN

...Geleceğin Fikirleri...

STEM Eğitimi Uygulamaları IV

Editör: Hasan ÖZCAN

Yazarlar:

Merve TAŞÇI - Fatma ŞAHİN - Tuğba ECEVİT - Yasemin EREN

Rumeysa DEMİR - Serap ÖZKURT - Vildan ŞİMŞEK - Yakup TOPRAK

Burcu BİLGİÇ UÇAK - Özlem SAYGIN - Ayşegül GENÇER

Gülsüm TİRYAKİ BAYRAM - Hayriye Tuğba KILIÇ - Rabia KILINÇ

Ramazan AKAN - Esra Duygu ERKOL

ISBN: 978-605-72552-3-5

Copyright © Vizetek

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi'ne aittir. Vizetek Yayıncılık'ın izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Sayın okuyucularımız, bandrolsüz yayınları satın almamanızı diliyoruz.

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

Yayın Koordinatörü: Ferit RESULOĞULLARI

Kapak Tasarımı & Mizanpaj: Sadık HANGÜL

1. Baskı: Ankara|Haziran, 2023

vizetek

Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA

Tel.: (0312) 482 00 11

Web: www.vizetek.com.tr

E-mail: vizetekyayincilik@gmail.com

Yayıncı Sertifika No: 41575

Baskı: Vadi Grafik Tasarım ve Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420. Cad. No: 58/1 Yenimahalle/ANKARA,
Tel: 0 312 395 85 71

Matbaa Sertifika No: 47479

STEM Eğitimi Uygulamaları IV

Editör

Doç. Dr. Hasan ÖZCAN

Yazarlar

Merve TAŞÇI - Prof. Dr. Fatma ŞAHİN
Dr. Öğr. Üyesi Tuğba ECEVİT - Yasemin EREN
Rumeysa DEMİR - Serap ÖZKURT - Vildan ŞİMŞEK
Yakup TOPRAK - Burcu BİLGİÇ UÇAK
Dr. Özlem SAYGIN - Dr. Ayşegül GENÇER
Gülsüm TİRYAKİ BAYRAM - Hayriye Tuğba KILIÇ
Rabia KILINÇ - Dr. Ramazan AKAN - Esra Duygu ERKOL

vizetek

Editörler Doç. Dr. Hasan ÖZCAN, *Aksaray Üniversitesi*

1. Bölüm **STEM Eğitiminde Tersine Mühendislik Uygulamaları**

Merve TAŞÇI, *İstanbul Ümraniye Necip Fazıl Ortaokulu*
ORCID ID: 0000-0002-8170-2762

Prof. Dr. Fatma ŞAHİN, *Marmara Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-6291-0013

2. Bölüm **STEM Eğitiminde Mühendislik ve Girişimcilik Tasarım Modeli**

Dr. Öğr. Üyesi Tuğba ECEVİT, *Düzce Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-5119-9828

3. Bölüm **Havacılık ve Uzayda STEM Eğitimi Uygulamaları**

Yasemin EREN, *Hacettepe Üniversitesi*
ORCID ID: 0009-0001-7384-375X

4. Bölüm **Bir STEM Eğitimi Uygulaması Örneği: Bilenoğlan ile Mühendis Bilgebaşı**

Rumeysa DEMİR, *Kütahya Andız İlkokulu*
ORCID ID: 0000-0002-4435-0382

Serap ÖZKURT, *Ankara Borsa İstanbul Sincan Kayalıboğaz İlkokulu*
ORCID ID: 0009-0007-7000-2676

5. Bölüm **STEM Eğitiminde Eleştirel Düşünme Becerileri**

Vildan ŞİMŞEK, *Alanya İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü Ar-Ge birimi*
ORCID ID: 0000-0002-6455-9757

6. Bölüm **Sürdürülebilir Enerjiye Yönelik STEM Eğitimi Uygulamaları: Elektrik Konusu Örneği**

Yakup TOPRAK, *Diyarbakır İl Milli Eğitim Müdürlüğü*
ORCID ID: 0000-0002-5048-1792

Burcu BİLGİÇ UÇAK, *Diyarbakır İl Milli Eğitim Müdürlüğü*
ORCID ID: 0000-0002-6664-7865

Bölümler ve Yazarlar

7. Bölüm **Hidroponik Sistemde Bitki Yetiştirme STEM Öğrenme Senaryosu**

Dr. Özlem SAYGIN, *Antalya Erünal Sosyal Bilimler Lisesi*
ORCID ID: 0000-0002-1227-2017

Dr. Ayşegül GENÇER, *Antalya Manavgat Fethi Yılmaz Sezer Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi*
ORCID ID: 0000-0001-5003-2295

8. Bölüm **Yaratıcı Düşünme Becerilerine Yönelik STEM Eğitimi Uygulamaları**

Gülsüm TİRYAKİ BAYRAM, *İstanbul Eyüpsultan Mustafa Kemal İlkokulu*
ORCID ID: 0000-0002-1968-0443

9. Bölüm **STEM Etkinliklerine Yönelik Metaforik Algılar**

Hayriye Tuğba KILIÇ, *Gaziantep Şehit Mehmet Öter İlkokulu*
ORCID ID: 0009-0008-5274-6126

Rabia KILINÇ, *Antalya Kepez Altınova İlkokulu*
ORCID ID: 0009-0009-6934-2424

10. Bölüm **Temel Eğitimde STEM Eğitimi Uygulamaları: Zeytin Okuryazarlığı**

Dr. Ramazan AKAN, *Bursa Nilüfer Akçalar Fahriye Sayarel İlkokulu*
ORCID ID: 0000-0002-0525-0389

Esra Duygu ERKOL, *Aydın Germencik-Ortaklar Kurtuluş İlkokulu*
ORCID ID: 0000-0001-7992-4780

Editör Hakkında

Doç. Dr. Hasan ÖZCAN

Hasan Özcan Yozgat'ta doğdu. İlk ve orta öğrenimini Eskişehir'de, lisans öğrenimini ise Balıkesir Üniversitesi Necatibey Eğitim Fakültesinde tamamladı. Yüksek lisans öğreniminde "İlköğretim ve Yükseköğretim Öğrencilerinin Farklı Disiplin Alanları Açısından Enerji Konusu Üzerine Kavramsal Anlamaları", doktora öğreniminde ise "Fen Bilgisi Öğretmen Adaylarının Fen İçeriği ile İlişkilendirilmiş Bilimin Doğası Konusundaki Pedagojik Alan Bilgilerinin Gelişimi" üzerine çalıştı. Gazi Üniversitesinde tamamladığı doktora tezi, Nafi Atuf Kansu Eğitbilim Araştırmaları tarafından en iyi doktora tezi ödülüne layık görüldü ve ödülünü TED Üniversitesinde düzenlenen tören ile aldı. Niğde Ömer Halis Demir, Balıkesir, Gazi ve Aksaray Üniversitelerinde yaklaşık 20 yıl akademisyen olarak çalıştı. Ulusal ve uluslararası düzeyde yaklaşık 60 makale ve 15 kitap yayımladı. Bilimsel toplantılarda 100'den fazla bildiri sundu. 14th IHPST Biennial Conference, International STEM Education Conference ve Uluslararası Öğretmenler Konferansının eş başkanlıklarını yürüttü. AB ve TÜBİTAK projeleri ile diğer ulusal projelerde yürütücü ve araştırmacı olarak görevler aldı. Enschede, Trieste, Torino, Riga, Cluj Napoca, Reggio Calabria ve Barselona yaz üniversitesi organizasyonlarına katıldı. Hâlen Aksaray Üniversitesi Eğitim Fakültesi Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Bölümü, Fen Bilgisi Eğitimi Ana Bilim Dalında öğretim üyesi olarak çalışmakta; STEM PD direktörlüğü ile STEM Eğitimi Dergisi'nin editörlüğünü yürütmektedir. İyi derecede İngilizce bilen Özcan, evli ve 2 çocuk babasıdır.

ÖN SÖZ

Yirmi birinci yüzyılda eğitim alanında gerçekleştirilmiş köklü bir değişim hareketi olarak nitelenebilecek STEM eğitiminin, ülkelerin rekabetçi politikalarına, eğitim perspektifinden önemli katkılar sağladığı ifade edilebilir. Doksanlı yılların ikinci yarısında ABD'de, sonrasında da Avrupa ülkeleri ile Güney Kore, Japonya ve Çin gibi gelişmiş ekonomilerin ilgisini çeken STEM eğitimi, çok geçmeden bu ülkelerin ve ülkemizin öğretim programlarında yerini almıştır. STEM eğitimi ile hedef kazanımlara erişim, geleneksel olarak ayrı ayrı sunulan disiplinler yerine, öğrencilere öğrenme deneyimleri sunan disiplinlerarası bir yaklaşım ile sağlanmaktadır. Burada süreç hem öğrenci hem de öğretmenin ilgi alanı ve öğrenme yaşantısı ile şekillenmektedir.

Ülkemizde STEM eğitimi ile ilgili teorik anlamda çok sayıda kaynak bulunmakla birlikte uygulama örneklerinin sınırlı sayıda olduğu söylenebilir. Elinizde bulunan bu kitabın fikri temelleri, söz konusu eksikliğin giderilmesi bağlamında bir Avrupa Birliği projesinin sonucu olarak 2019 yılında kurulan STEM PD Uygulama Topluluğu (STEM CoP) bünyesinde tartışılmıştır. STEM CoP bilgi alışverişi için bir platform sağlamayı ve ağ üyelerinin her biri aracılığıyla, öğretmenlerin mesleki gelişimine katkı sağlayarak STEM eğitimini okullarda önemli ölçüde iyileştirmeyi amaçlamaktadır. Bu, STEM eğitimi konusundaki mesleki gelişimin, araştırmaya dayalı olarak öğretmenlerin ihtiyaçlarına uygun bir şekilde tasarlanması ve sunulması anlamına gelmektedir.

Bu amaçla 10 bölüm olarak ortaya çıkan STEM Eğitimi Uygulamaları IV kitabında farklı STEM Eğitimi Uygulaması örnekleri, ders tasarımları ile birlikte yer almaktadır.

Kitabın ortaya çıkmasında büyük emekleri olan ve uzun süre birlikte uyum içerisinde çalıştığımız değerli yazarlara, süreç boyunca önemli katkılar sunan değerli Prof. Dr. Gültekin Çakmakcı'ya ve Ferit Resuloğulları başta olmak üzere Vizetek Yayıncılık ekibine çok teşekkür ederim.

Oğulları olmaktan her zaman gurur duyduğum sevgili annem ve babam ile hayatımın her aşamasında olduğu gibi kitabın hazırlanması sürecinde de yanımda olarak her türlü hoşgörü ve fedakârlığı gösteren sevgili eşim Prof. Dr. Sibel Özcan'a, canım kızım Duru ve canım oğlum Fatih'e çok teşekkür ederim.

Doç. Dr. Hasan ÖZCAN

Aksaray Üniversitesi

Direktör, STEM PD Uygulama Topluluğu (STEM CoP)

ÖN SÖZ

Çoğu ülke bilim, teknoloji, mühendislik ve matematik (STEM) alanlarında ileri düzeyde olabilmek için itici faktörlerden biri olan çocukların bu anları anlamlı bir şekilde öğrenmelerine fırsat sağlamak ve sonraki eğitim yaşamlarında bu alanları tercih etmeleri için ilgilerini artırmak için stratejiler geliştirmektedirler. Bu sebeple ülkelerin ihtiyaç ve öncelikleri de göz önünde bulundurularak oluşturulan STEM eğitimine ait kuramsal temellerin yanında bu alandaki iyi örneklere olan ihtiyaç da önem kazanmaktadır. STEM Eğitimi Uygulamaları kitabında alanında uzman akademisyen ve öğretmenler tarafından STEM eğitimi alanındaki farklı kuramsal temeller ve bunların formal, informal ve non- formal ortamlardaki uygulama ve değerlendirme stratejileri paylaşılmaktadır.

STEM eğitimi alanındaki çalışmalar çoğunlukla tepeden-aşağıya (top-down) olarak kabul edilebilecek bir yaklaşımla sadece kuramsal veya sahada henüz denenmemiş uygulama önerilerinden oluşmaktadır. STEM Eğitimi Uygulamaları kitabında ise çoğunlukla sahadan-yukarıya (bottom-up) olarak kabul edilebilecek bir yaklaşımla alanında uzman uygulayıcı olan öğretmen ve akademisyenlerin uygulamaları göze çarpmaktadır. Bu sebeple özellikle kitabın editörü Doç. Dr. Hasan Özcan, Vizetek Yayıncılık ve STEM PD Community of Practice (www.stempd.net) ekibine alanında uzman uygulayıcılara farklı bakış açılarıyla örnek uygulamalarını paylaşmalarına fırsat sağladıkları için teşekkür ederiz. Bu kitapta tartışılan kuramdan uygulamaya ile uygulamadan kurama ekseninde değişen farklı bakış açıları ve uygulamaların, alana zenginlik kazandıracağı görüşündeyim. Bu kitap ayrıca diğer öğretmenlerin de örnek uygulamalarını ve çalışmalarını eğitim camiasıyla bu tür yayınlarla paylaşmaları için cesaretlendirecek ve araştırmacı olarak öğretmen (teachers as researchers) ekosisteminin oluşmasına olanak sağlayacaktır. Bu özellikleri sebebiyle STEM Eğitimi Uygulamaları kitabı öğretmen adaylarına, öğretmenlere, bilim merkezi açıklayıcılarına (facilitators/explainers), akademisyenlere ve politikacılara ufuk açacak niteliktedir.

Prof. Dr ÇAKMAKCI

Hacettepe Üniversitesi

STEM & Maker Lab www.hstem.hacettepe.edu.tr

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM 1:
STEM Eğitiminde Tersine Mühendislik Uygulamaları 1
Merve TAŞÇI - Fatma ŞAHİN

BÖLÜM 2:
STEM Eğitiminde Mühendislik ve Girişimcilik Tasarım Modeli 29
Tuğba ECEVİT

BÖLÜM 3:
Havacılık ve Uzayda STEM Eğitimi Uygulamaları 65
Yasemin EREN

BÖLÜM 4:
Bir STEM Eğitimi Uygulaması Örneği: Bilenoğlan ile Mühendis Bilgebaşı 97
Rumeysa DEMİR - Serap ÖZKURT

BÖLÜM 5:
STEM Eğitiminde Eleştirel Düşünme Becerileri 123
Vildan ŞİMŞEK

BÖLÜM 6:
Sürdürülebilir Enerjiye Yönelik STEM Eğitimi Uygulamaları:
Elektrik Konusu Örneği 157
Yakup TOPRAK - Burcu BİLGİÇ UÇAK

BÖLÜM 7:
Hidroponik Sistemde Bitki Yetiştirme STEM Öğrenme Senaryosu 181
Özlem SAYGIN - Ayşegül GENÇER

BÖLÜM 8:
Yaratıcı Düşünme Becerilerine Yönelik STEM Eğitimi Uygulamaları 209
Gülsüm TİRYAKİ BAYRAM

BÖLÜM 9:
STEM Etkinliklerine Yönelik Metaforik Algılar 259
Hayriye Tuğba KILIÇ - Rabia KILINÇ

BÖLÜM 10:
Temel Eğitimde STEM Eğitimi Uygulamaları: Zeytin Okuryazarlığı 305
Ramazan AKAN - Esra Duygu ERKOL

BÖLÜM **1**

STEM Eğitiminde Tersine Mühendislik Uygulamaları

Merve TAŞÇI* - Fatma ŞAHİN**

*İstanbul Ümraniye Necip Fazıl Ortaokulu - **Marmara Üniversitesi

Bölüm Özeti: *STEM; bilim, matematik, teknoloji ve mühendislik alanlarının entegrasyon edilerek eğitime sunulmakta olup bütünleşik bir yapıda ele alınan pedagojik bir yaklaşımdır. Bilim, teknoloji, mühendislik ve matematik disiplinlerinin bir araya gelip bütünleştirilmesi STEM yaklaşımı açısından önemli ve gereklidir. STEM yaklaşımı sayesinde öğrencilerden gerçek hayattaki problemlerle ilişki kurularak bilim, teknoloji, mühendislik ve matematik konularını disiplinler arası bakış açısıyla bakarak okul, toplum, iş ve girişimlerinde kullanmaları, yaşam becerilerini geliştirmeleri, temel fen bilimleri konularını anlamaları beklenmektedir.STEM bilgi ve becerileri; eleştirel düşünme, iletişim ve iş birliği gibi 21. yüzyıl becerilerini içermektedir. 21. yüzyılın eğitim alanında en önemli değişim hareketi olan STEM'e ilişkin öğrencilerin sahip oldukları tutumlar önemlidir. Bu araştırmada tersine mühendislik uygulamalarının 8. sınıf öğrencilerinde STEM tutum ve algısına etkisinin tespit edilip STEM eğitiminde tersine mühendisliğe yer verilmesidir. Çalışmanın örneklemini 2018-2019 eğitim öğretim yılında Şanlıurfa ili Eyyübiye ilçesinde bulunan bir devlet okulundaki 8. sınıftaki 28'i deney, 28'i kontrol grubu olmak üzere toplam 56 öğrenciden oluşturmaktadır. Kontrol grubunda dersler fen bilimleri öğretim programı çerçevesinde yapılandırmacı yaklaşım yöntem ve teknikleriyle işlenirken, deney grubunda fen bilimleri öğretim programı yanında tersine mühendislik uygulamaları da eklenerek işlenmiştir. Araştırma nicel araştırma yaklaşımından; Gülhan (2016) tarafından geliştirilen STEM tutum ve algı testi ile toplanmıştır. Tersine mühendislik uygulamalarının etkililiğini karşılaştırmak amacıyla deney ve kontrol grubu öğrencilerine ilgili testler ön ve son test olarak uygulanmış olup gruplar arası puanlar karşılaştırılmıştır. Araştırmada; tersine mühendislik uygulamaları destekli eğitimin 8. sınıf öğrencilerinde STEM tutum ve algılarını geliştirmede yapılandırıcı yaklaşımdan daha etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.*

Giriş

Mühendislik, bilim ve teknoloji alanlarındaki 20. yüzyılda toplumlarda büyük gelişmelere yol açmıştır (NEA, 2008). Araştırmacılar ve ekonomistler de bu alanlardaki gelişmenin hızlandırılmasını beklemektedirler (Amerika Birleşik Devletleri Ticaret Bakanlığı, 2012). STEM bilgi ve becerileri; eleştirel düşünme, iletişim ve iş birliği gibi 21. yüzyıl becerilerini içermektedir (21.yy. Becerileri, 2004). Gelecekteki iş sektörleri (sanayi, ekonomi, inşaat, sağlık gibi) üst düzey STEM becerilerine sahip bireyleri isteyecektir (Carnevale ve ark., 2011; MetLife ve Harris, 2011). Bu elemanlara olan talebin artması, okulları STEM ve 21. yüzyıl becerilerinde yetkin mezun sayısını arttırmaya zorlamaktadır.

ABD bugün keşif ve yenilikte dünya lideri olmaya devam ediyor olmasına rağmen STEM alanlarına ilgili öğrenci bulmakta zorlanmaktadır. ABD 2006 PISA (Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı) değerlendirme sonucunda 30 İktisadi İş birliği ve Gelişme Teşkilatı ülkesi arasında bilim okuryazarlığında 24'üncü, matematik okuryazarlığında 25. sırada yer almıştır. Benzer şekilde, 2007 TIMSS sekizinci sadece %10'u ileri uluslararası bilim ölçütünde performans gösterebilmiştir (Gonzales, 2008). Amerika Birleşik Devletleri 2011 NAEP (Ulusal Eğitimsel Gelişimin Değerlendirilmesi) sınavında öğrencilerin % 73'ü sekizinci sınıftan sonra matematikle ilgili bir alanı seçmeyi düşündüğünü göstermiştir (NCES, 2011). Bu akademik performans sonuçlarına karşılık, endüstri STEM ile ilgili becerilere sahip nitelikli işçi bulma konusunda zorluklar yaşadıklarını bildirmektedir. İşsizlik oranlarının yüksek olmasına rağmen, bugün yüz binlerce iş sektörü hala nitelikli eleman bulamamaktadır. Bu çarpıcı ekonomik ve eğitim sonuçları, STEM eğitimine ve 21. yüzyılda ABD'deki beceri gelişimine yapılan yatırımlarda bir artışa neden olmuştur. Eğitim araştırmacıları, program değerlendiricileri yeni eğitim ve öğretim araçları ve yöntemleri geliştirmeye başlamışlardır. Bu da STEM'e yönelimi arttırmıştır. Bilim ve Teknoloji Danışmanları, STEM'e genel ilgi ve tutumu genç öğrenciler arasında artırmanın, STEM'deki genel akademik yeterlilik seviyesini arttırmak kadar önemli olduğunu ileri sürmektedir (NRC, 2011; PCAST, 2010).

Birçok ülke bilgi, kavram ve becerilerini sistematik olarak bütünleştirerek anlamlı öğrenme oluşturmak ve STEM mesleklerinde yeterli mühendisler yetiştirme için STEM programlarını geliştirmeye başlamışlardır (Goldin, 2003). Aynı zamanda STEM uygulamaları ile öğrencilere başarı duygusunu aşılamak ve STEM alanlarına karşı olumlu tutum geliştirmek amaçlanmaktadır (Porter ve ark. 2006).

STEM'de tutum araştırmalarına bakıldığında fen, teknoloji ve matematiğe karşı ayrı ayrı tutumu değerlendiren çok çalışma vardır (Kind vd., 2007; Moore

Kaynakça

Aiken, L. R. (1970). Attitudes toward mathematics. *Review of Educational Research*, *40*(4), 551–596.

Aiken, L. R. (1976). Update on attitudes and other variable in learning mathematics. *Review of Educational Research*, *46*(2), 293–311.

Ayar, M. C. (2015). First-hand experience with engineering design and career interest in engineering: An informal STEM education case study. *Educational Sciences: Theory & Practice*, *15*(6), 1655-1675.

Bame, E., Dugger, W., Jr., de Vries, M., & McBee, J. (1993). Pupils' attitudes toward technology—PATT-USA. *Journal of Technology Studies*, *19*(1),40–48.

Baran, E., Canbazoğlu-Bilici, S., ve Mesutoğlu, C. (2015). Fen, teknoloji, mühendislik ve matematik (FeTeMM) spotu geliştirme etkinliği. *Araştırma Temelli Etkinlik Dergisi (ATED), 5*(2), 60-69.

Bellingham, WA: Western Washington University. Tyler-Wood, T., Knezek, G., & Christensen, R. (2010). Instruments for assessing interest in STEM content and careers. *Journal of Technology and Teacher Education*, *18*(2), 345–368.

Carnevale, A. P., Smith, N. & Melton, M. (2011). *STEM: Science, Technology, Engineering, Mathematics*. Georgetown University Center on Education and the Workforce: Washington, DC.

Cosentino, C., (2008). *The Impact of ıntegrated programming on student attitude and achievement in grade 9 academic mathematics and science*. Master's Thesis. Brock University, Ontario.

Coulson, R. (1992). Development of an instrument for measuring attitudes ofe arly childhood educators towards science. *Research in Science Education*, *22*, 101–105.

Christensen, R., Knezek, G., & Tyler-Wood, T. (2015). Alignment of hands-on STEM engagement activities with positive STEM dispositions in secondary school students. *Journal of Science Education and Technology*, *24*(6), 898-909.

Cunningham, C., & Lachapelle, C. (2010). The impact of Engineering is Elementary (EiE) on students' attitudes toward engineering and science. Paper presented at the American Society for Engineering Education Conference and Exposition, Louisville, KY. Retrieved from http://www.eie.org/engineering-elementary/research/articles

Frantom, C. G., Green, K. E., & E. R. (2002). Measure development: The children's attitudes toward technology scale (CATS). *Journal of Educational Computing Research*, *26*(3), 249–263.

Ganesh, T. G. (2011). Analyzing subject-produced drawings: The use of the draw-an-engineer assessment in context.

Goldin, G. A. (2003). Developing complex understandings: On the relationship of mathematics education research in mathematics. Educational Studies in Mathematics, 54, 171–202.

Gonzales, P., Williams, T., Jocelyn, L., Roey, S., Kastberg, D., & Brenwald, S. (2008). *Highlights From TIMSS 2007: Mathematics and science achievement of U.S. fourth- and eighth-grade students in an international context* (NCES 2009–001 Revised). Washington, DC: National Center for Education Statistics, Institute of Education Sciences, U.S. Department of Education.

Gülhan, F. ve Şahin, F. (2016). Fen-teknoloji-mühendislik-matematik entegrasyonunun (STEM) 5. Sınıf öğrencilerinin bu alanlarla ilgili algı ve tutumlarına etkisi. *International Journal of Human Sciences,* 602- 620. doi:10.14687/ijhs.v13i1.3447

Guzey, S. S., Tank, K., Wang, H., Roehrig, G., & Moore, T. (2014). A high-quality professional development for teachers of grades 3–6 for implementing engineering into classrooms. *School Science and Mathematics*, *114*(3), 139–149.

Hart, L. E., & Walker, J. (1993). The role of - ct in teaching and learning mathematics. In D. T. Owens (Ed.), *Research ideas for the classroom: Middle grades mathematics* (pp. 22–38). New York: MacMillan Publishing.

Hirsch, L. S., Berliner-Heyman, S., Cano, R., Kimmel, H. & Carpinelli, J. (2011). Middle school girls' perceptions of engineers before and after a female only summer enrichment program. Frontiers in Education Conference (FIE) 2011, (pp. S2D-1-S2D-6). Rapid City, SD.

Holbrook, A., Panozza, L. & Prieto, P. (2009). Engineering in children's fiction - not a good story? International Journal of Science and Mathematics Education, 7(4), 723–740.

Karahan, E., Canbazoglu-Bilici, S., ve Una, A. (2015). Integration of media design processes in science, technology, engineering, and mathematics (STEM) education. *Eurasian Journal of Educational Research,* 60, 221-240. doı: 10.14689/ejer.2015.60.15

Kennedy, J. Quinn, F., & Taylor, N. (2016). The school science attitude survey: a new instrument for measuring attitudes towards school science. *International Journal of Research & Method in Education*, *39*(4), 422-445.

Kennedy, J., Lee, E., & Fontecchio, A. (2016). STEAM approach by integrating the arts and STEM through origami in K-12. *2016 IEEE Frontiers in Education Conference (FIE).*

Kind, P., Jones, K., & Barmby, P. (2007). Developing attitudes towards science measures. *International Journal of Science Education*, *29*(7), 871– 893.

Knezek, G., Christensen, R., & Tyler-Wood, T. (2011). Contrasting perceptions of STEM content and careers. *Contemporary Issues in Technology and Teacher Education*, *11*(1), 92–117.

Kong, Y.T. ve Huo, S.C., (2014). An of STEAM activity programs on science learning ınterest. *Advanced Science and Technology Letters, 59*, 41-45.

Kong, Y.T., Huh, S.C. ve Hwang, H.J., (2014). The of theme based STEAM activity programs on self , scientific attitude, and ınterest in scientific learning. International Information Institute (Tokyo). *Information, 17*(10) 5153-5159.

Li, Y., Huang, Z., Jiang, M. & Chang, T. W. (2015). The on Pupils' Science Performance and Problem-Solving Ability through Lego: An Engineering Design-based Modeling Approach. 19(3), 143–156.

Lyons, J. & Thompson, S. (2005, June). A study examining change in underrepresented student views of engineering as a result of working with engineers in the elementary classroom. Paper presented at 2005 Annual Conference, Portland, Oregon.

Ma, X., & Kishor, N. (1997). Assessing the relationship between attitude toward mathematics and achievement in mathematics: A meta-analysis. *Journal for Research in Mathematics Education*, *28*(1),27–47.

Maltese AV, Tai RH. Pipeline persistence: examining the association of educational experiences with earned degrees in STEM among US students. Sci Educ. 2011; 95:877–907.

MetLife & Harris Interactive (2011). *The MetLife Survey of the American Teacher: Preparing Students for College and Careers*.

Miller, J. & Phillips, A. (2014). Middle school STEAM camp perspectives and attitudes towards STEM. In M. Searson & M. Ochoa (Eds.), *Proceedings of Society for Information Technology & Teacher Education International Conference 2014 (pp. 1940-1944).* Chesapeake, VA: Association for the Advancement of Computing in Education (AACE).

Moore, R., & Sutman, F. (1970). The development, field test and validation of an inventory of scientific attitudes. *Journal of Research in Science Teaching*, *7*, 85–94.

National Academy of Engineering. (2008). *Grand challenges for engineering*. Washington, DC: The National Academies Press.

National Center for Education Statistics. (2011). *The Nation's Report Card: Mathematics 2011* (NCES 2012–458). Washington, DC: Institute of Education Sciences, U.S. Department of Education.

National Research Council. (2011). *Successful K-12 STEM Education: Identifying - ctive Approaches in Science, Technology, Engineering, and Mathematics.* Board on Science Education and Board on Testing

and Assessment, Division of Behavioral and Social Sciences and Education. Washington, DC: The National Academies Press.

Oh, Y. J., Jia, Y., Lorentson, M., & Labanca, F. (2012). Development of the educational and career interest scale in science, technology, and mathematics for high school students. *Journal of Science Education and Technology*, *December*,1–11.

Osborne, J., Simon, S., & Collins, S. (2003). Attitudes towards science: A review of the literature and its implications. *International Journal of Science Education*, *25*(9), 1049–1079.

Özdoğru, E., (2013). *Fiziksel olaylar öğrenme alanı için lego program tabanlı fen ve teknoloji eğitiminin öğrencilerin akademik başarılarına, bilimsel süreç becerilerine ve fen ve teknoloji dersine yönelik tutumlarına etkisi.* Yüksek lisans tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

Partnership for 21st Century Skills. (2004). *Homepage*. Retrieved March, 2006, from http://www.21stcenturyskills.org/index.php

PCAST, President's Committee of Advisors on Science and Technology. (2010). Prepare and Inspire: K-12 Education in Science, Technology, Engineering, and Math (STEM) for America's Future. Washington, DC:

Porter A. L., Roessner, J. D., Oliver, S. & Johnson, D. (2006). A Systems Model of Innovation Processes in University STEM Education. Journal of Engineering Education 95(1). DOI: 10.1002/j.2168-9830.2006.tb00874.x

Ricks, M. M. (2006). *A study of the impact of an informal science education program on middle school students'science knowledge, science attitude, STEM high school and college course selections, and career decisions.* Doktoral Thesis, The University of Texas, Austin.

Savran Gencer, A., (2015) Fen eğitiminde bilim ve mühendislik uygulaması: fırıldak etkinliği. Araştırma Temelli Etkinlik Dergisi (ATED), 5(1), 1-19.

Seong-Hwan, C., (2013). The of robots in education based on STEAM. *Journal of Korea Robotics Society, 8*(1), 58-65.

Sjaastad, J. (2012). Sources of Inspiration: The role of significant persons in young people's choice of science in higher education, *International Journal of Science Education*, 34(10), 1615-1636.

Song, J.B., Shin, S.B. ve Lee, T.W., (2010). A Study on of STEM integration education using educational robot. *The Korean Society of Computer And Information, 15*(6), 81-89.

Sung, E. S ve Na, S., (2012). The of the integrated STEM education on science and technology subject and attitude toward engineering in high school students. *Korean Technology Education Association, 12*(1), 255-274.

Şahin, A., Ayar, M. C. ve Adıgüzel, T. (2014). Fen, teknoloji, mühendislik ve matematik içerikli okul sonrası etkinlikler ve öğrenciler üzerindeki etkileri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri. 14*(1), 1-26. doi: 10.12738/estp.2014.1.1876

Thayer, K. (2017). How Does Reverse Engineering Work? Erişim: 26 Mayıs 2023,

https://insights.globalspec.com/article/7367/how-does-reverse-engineeringwork

Thorndike-Christ, T. (1991). *Attitudes toward mathematics: Relationships to mathematics achievement, gender, mathematics course-taking plans, and career interests*.

United States Department of Commerce. (2012). *The Competitiveness and Innovative Capacity of the United States.* Washington, DC: United States Department of Commerce.

Wang, T.-L., & Berlin, D. (2010). Construction and validation of an instrument to measure Taiwanese elementary students' attitudes toward their science class. *International Journal of Science Education*, *32*(10), 2413–2428.

West, A.B., Sickel, A. J. & Cribbs, J. D. (2015). The Science of Solubility: Using Reverse Engineering to Brew a Perfect Cup of Coffee. *Science Activities: Classroom Projects and Curriculum Ideas, 52(3),* 65-73.

Wright, G., & Terry, R. (2010). Emerging research-pathways: Assessing teacher technology literacy and student interest in engineering and technology in K-12 Education. *Proceedings of World Conference on Educational Multimedia, Hypermedia and Telecommunications*, *2010* (1), 2597–2604.

Yamak, H., Bulut, N. ve Dündar, S. (2014). 5. sınıf öğrencilerinin bilimsel süreç becerileri ile fene karşı tutumlarına FeTeMM etkinliklerinin etkisi. *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 34*(2), 249-265. Erişim adresi: http://dergipark.ulakbim.gov.tr/gefad/article/view/5000078351

Yıldırım, B. & Selvi, M. (2015). Adaptation of STEM attitude scale to Turkish. *Turkish Studies, 10*(3), 1107-1120.

Yıldırım, B. ve Türk, C. (2018). Sınıf Öğretmeni Adaylarının STEM Eğitimine Yönelik Görüşleri: Uygulamalı Bir Çalışma. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 8(2), 195-213.*

Zan, R., Brown, L., Evans, J., & Hannula, M. S. (2006). in mathematics education: An introduction. *Educational Studies in Mathematics*, *63*(2), 113–121.

BÖLÜM **2**

STEM Eğitiminde Mühendislik ve Girişimcilik Tasarım Modeli

Tuğba ECEVİT

Düzce Üniversitesi

Bölüm Özeti: *Bölüm Özeti: STEM eğitimi uygulamaları pek çok ülkede yaygın hale gelmiş olsa da STEM eğitimi uygulamalarının istenilen şekilde ve etkililikte yürütülemediği görülmektedir. STEM eğitimi ile ilgili yapılan araştırmalar incelendiğinde STEM eğitimi kavramının öğretmenler ve öğretmen adayları tarafından yeterli düzeyde anlaşılmadığı, STEM eğitimi kavramına yönelik yaygın yanlış ve eksik inanışların olduğu görülmektedir. Bu bölümde, öncelikle öğretmen ve öğretmen adaylarının STEM eğitimi kavramına yönelik algılarını geliştirmek amacıyla mevcut yaygın mitler üzerinde tartışılarak Mühendislik ve Girişimcilik Tasarım Modeli tanıtılmış ve fen derslerine nasıl entegre edilebilceği üzerinde durulmuştur. Öğretmen ve öğretmen adaylarına rehber materyal olması amacıyla Mühendislik ve Girişimcilik Tasarım Modeli kapsamında örnek bir uygulama planı "En fazla kütle taşıyan tekne tasarımı" hazırlanmıştır. Mühendislik ve girişimcilik odaklı bu STEM uygulamasında öğrencilerin, en fazla kütleyi taşıyabilen alüminyum tekne tasarlamaları amaçlanmaktadır. Etkinlikte öğrencilerin teknenin taşıyabileceği maksimum yük miktarı ile teknenin hacmi, şekli, yüzey alanı ve yoğunluğu arasındaki bağlantıyı kavramaları . Etkinlikte fen bilimleri konu alanında kütle, hacim, ağırlık, yoğunluk, yüzme, batma ve kaldırma kuvveti gibi kavramlar ön plana çıkmaktadır. Bu kavramlara ilişkin öğrencilerde yaygın görülen kavram yanılgıları üzerinde durulmuştur. Öğretmenlerin, öğrencilerdeki olası kavram yanılgılarını bilmeleri öğretim süreçlerini daha iyi planlama ve yönetmelerine imkan tanıyacaktır. Etkinlik planı, öğretmenlerin süreci daha etkili ve verimli yönetebilmeleri için Mühendislik ve Girişimcilik Tasarım Modeli doğrultusunda geliştirilmiştir. Her bir aşamadaki öğretmen müdahaleleri ve geribildirimleri, öğrencilerin STEM alanlarına yönelik bilgi ve becerilerini geliştirmeye hizmet eder niteliktedir. Etkinlik sırasında öğrencilerin kullanması amacıyla Mühendislik ve Girişimcilik Tasarım Modeli öğrenci Rapor Formatı geliştirilmiştir. Bu rapor formatı öğrencilerin mühendislik tasarım becerilerini, bilimsel süreç becerilerini ve düşünme be-*

cerilerini kullanmayı gerektirir nitelikte tasarlanmıştır. Son olarak etkinliği uygulamaya yönelik öneriler sunulmuştur. Ek olarak; etkinlik konu alanı ile ilgili bilim insanlarına, alternatif ölçme ve değerlendirme sorularına ve kariyer planlarına yer verilmiştir.

Giriş

Dördüncü sanayi devrimini yaşadığımız günümüzde meydana gelen gelişmeler ülkelerin eğitime bakış açısını da etkilemiştir. Bu bakış açısı doğrultusunda ülkeler 21. yüzyıl iş dünyası için gerekli bilgi, beceri, donanıma sahip öğrenciler yetiştirmek için farklı eğitim yaklaşımları üzerinde durmaktadır. Bu eğitim yaklaşımlarından biri de yaparak yaşayarak düşünerek öğrenmeye dayanan, disiplinler arası bir yaklaşımı olan, Bilim (Science), Teknoloji (Technology), Mühendislik (Engineering) ve Matematik (Mathematics) oluşan STEM eğitimidir. STEM eğitimi, fen ve matematik gibi temel bilim alanlarının, mühendislik ve teknolojinin sağladığı uygulama olanaklarına entegre edilerek öğretilmesi ve okul öncesi eğitiminden yükseköğretime kadar eğitim sürecini kapsayan disiplinler arası/ötesi bir yaklaşım olarak kabul edilmiştir (Bybee, 2010; Gonzelez & Kuenzi, 2012).

STEM eğitiminin temelini oluşturan düşünce, STEM disiplinlerinin okullarda birbirinden bağımsız olarak öğretilmesi ancak bu disiplinlerin gerçek yaşamda bütünleşik olarak yer almasıdır (STEM Task Force Report, 2014). Okullarda, öğrencilere disiplinlere özgü kavram ve becerilerin ayrı ayrı öğretilmesi, öğrencilerde bütüncül bir bakış açısı oluşturamadığından öğrenciler gündelik ve mesleki yaşamlarında karşılaştıkları problemlere çözüm üretememektedirler. Aslında öğrenciler okullarda edindiği bilgi ve becerileri karşılaştığı yeni durumlara transfer etmekte güçlük yaşamaktadırlar (Honey vd., 2014; Moore & Smith, 2014; Wang, vd., 2011). Öğrencilerin Fen, Teknoloji, Mühendislik ve Matematik derslerinde öğrendikleri bilgileri bir bütünün parçaları olarak görmeleri STEM eğitimi yaklaşımıyla mümkündür (Banks & Barlex, 2014).

STEM eğitimi bugün pek çok ülkede uygulanmaktadır (Akgündüz vd., 2015). Ancak STEM eğitiminin istenilen şekilde ve etkililikte yürütülemediği görülmektedir. Çünkü STEM eğitimi ile ilgili çalışmalar incelendiğinde birçok çalışmada öğretmenler ve öğretmen adayları tarafından STEM eğitiminin yeterli düzeyde anlaşılmadığı, STEM eğitimi ile ilgili kavram yanılgılarının veya STEM eğitimi kavramına yönelik yaygın mitlerin olduğu görülmektedir (Morrison, 2006; Yıldırım, 2021; Akgündüz, 2015)

Tablo 1. *STEM eğitimi yaklaşımı kavramına yönelik yaygın mitler (Akgündüz, 2015; Morrison, 2006; Yıldırım & Selvi, 2016)*

STEM eğitimi, fen deneyi veya etkinliğidir.
STEM eğitimi, kodlama etkinliğidir.
STEM eğitimi, robotik kodlama etkinliğidir.
STEM eğitiminde sadece Legolar kullanılır.

Kaynakça

Akgündüz, D. (2015). *STEM nedir? Ne değildir?* Montessorietkinlikler. https://www.montessorietkinlikler.com/stem-nedir-ne-degildir/

Akgündüz, D., Aydeniz, M., Çakmakçı, G., Çavaş, B., Çorlu, M. S., Öner, T., & Özdemir, S. (2015). STEM eğitimi Türkiye raporu. *İstanbul: Scala Basım*.

Altan, E. B., Yamak, H., Kirikkaya, E. B. & Kavak, N. (2018). The use of design-based learning for STEM education and its tiveness on decision making skills. *Universal Journal of Educational Research*, *6*(12), 2888-2906. doi:10.13189/ujer.2018.061224

Arşimet (2022, 22 Ekim). Wikipedia içinde https://tr.wikipedia.org/wiki/Ar%C5%9Fimet

Aydin Gunbatar, S., Tarkin-Celikkiran, A., Kutucu, E. S. & Ekiz-Kiran, B. (2018). The of a design-based elective STEM course on pre-service chemistry teachers' content knowledge, STEM conceptions, and engineering views. *Chemistry Education Research and Practice*, *19*(3), 954-972. doi:10.1039/C8RP00128F

Banks, F., & Barlex, D. (2014). *Teaching STEM in the secondary school: Helping teachers meet the challenge.* Routledge.

Blaise Pascal (2022, 22 Ekim). Wikipedia içinde. https://tr.wikipedia.org/wiki/Blaise_Pascal

Brophy, S., Klein, S., Portsmore, M., & Rogers, C. (2008). Advancing engineering education in P-12 classrooms. *Journal of Engineering Education, 97*(3), 369-387. doi: 10.1002/j.2168-9830.2008.tb00985.x

Bybee, R. W. (2010). *K-12 engineering education standards: Opportunities and barriers. In National Research Council* (Ed.), Standards for K-12 engineering education? (pp. 55–66). Washington: The National Academies Press.

Bybee, R. W. (2010b). What is STEM education? *Science,* 329(5995), 996-996.

Cakmakci, G. (in press). Integrating epistemic practices of engineering in education. In W.M.W. So & Z. Wan (Eds.) Cross-disciplinary STEM Learning for Asian Primary Students: Design, Practices and Outcomes. New York: Routledge.

Costantino, T. (2018). STEAM by another name: Transdisciplinary practice in art and design education. *Arts education policy review*, *119*(2), 100-106.

Ercan, S. & Şahin, F. (2015). Fen eğitiminde mühendislik uygulamalarının kullanımı: Tasarım temelli fen eğitiminin öğrencilerin akademik başarıları üzerine etkisi. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi*, *9*(1), 128-164

Gonzalez, H. B., & Kuenzi, J. J. (2012, August). *Science, technology, engineering, and mathematics (STEM) education: A primer*. Washington, DC: Congressional Research Service, Library of Congress.

Guzey, S. S., Moore, T. J. & Harwell, M. (2016). Building up STEM: An Analysis of teacher-developed engineering design-based STEM integration curricular materials. *Journal of Pre-College Engineering Education Research 6*(1), 11-29. doi:10.7771/2157-9288.1129

Hammack, R., & Ivey, T. (2017). Elementary teachers' perceptions of engineering and engineering design. *Journal of Research in STEM Education*, *3*(1/2), 48-68.

Honey, M., Pearson, G., & Schweingruber, H. (2014). STEM Integration in K-12 Education: Status. *Prospects, and an Agenda for Research*.

Isaac Newton (2022, 22 Ekim). Wikipedia içinde. https://tr.wikipedia.org/wiki/Isaac_Newton

Kelley, T. R., & Knowles, J. G. (2016). A conceptual framework for integrated STEM education. *International Journal of STEM education, 3*(1), 1-11.

Kolodner, JK (2006). Case-based Reasoning, in Sawyer, R. K. (Ed.). *The Cambridge handbook of thelearning sciences* (Vol. 2, No. 5). Cambridge University Press. https://doi.org/10.1017/CBO9781139519526

Koray, Ö., & Tatar, A. G. N. (2003). İlköğretim öğrencilerinin kütle ve ağırlık ile ilgili kavram yanılgıları ve bu yanılgıların 6., 7. ve 8. sınıf düzeylerine göre dağılımı. *Pamuk-*

kale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, *13*(13), 187-198.

Lachapelle, C. P., Cunningham, C. M., Jocz, J., Kay, A. E., Phadnis, P., Wertheimer, J., & Arteaga, R. (2011). Engineering is Elementary: An evaluation of years 4 through 6 field testing. *Boston, MA: Museum of Science*.

Lambert, M., Diefes-Dux, H., Beck, M., Duncan, D., Oware, E., & Nemeth, R. (2007). *What is engineering? – Am exploration of P-6 grade teachers' perspectives.* Proceedings of the 2007 American Society for Engineering Education Annual Conference & Exposition, Milwaukee, WI.

Margot, K. C., & Kettler, T. (2019). Teachers' perception of STEM integration and education: a systematic literature review. *International Journal of STEM education*, *6*(1), 1-16.

Milli Eğitim Bakanlığı [MEB] (2018). *Fen bilimleri dersi öğretim programı*. (ilkokul ve Ortaokul 3, 4, 5, 6, 7 ve 8). Ankara: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.

Moore, T. & Harrison, A. (2007). *Floating and sinking: Everyday science in middle school.* 1- 14. https://www.aare.edu.au/data/publications/2004/moo04323.pdf , 22 Ekim 2022.

Moore, T. J. & Smith, K. A. (2014). Advancing the state of the art of STEM integration. *Journal of STEM Education: Innovations and Research, 15*(1), 5-10.

Moore, T. J., Stohlmann, M. S., Wang, H. H., Tank, K. M., Glancy, A. W., & Roehrig, G. H. (2014). Implementation and integration of engineering in K-12 STEM education. In *Engineering in pre-college settings: Synthesizing research, policy, and practices* (pp. 35-60). Purdue University Press.

Morrison, J. (2006). *TIES STEM education monograph series, attributes of STEM education.* Baltimore, MD: TIES.

NASA. (2018). Engineering Design Process. Retrived from goo.gl/Fg4Sfo

National Commission on Mathematics and Science Teaching for the 21st Century. (2000). *Before it's too late: A report to the nation from the national commission on mathematics and science teaching in the 21 st century.* U.S. Department of Education. Retrived from goo.gl/Lkanvj

National Research Council. (2009). *Engineering in K-12 education: Understanding the status and improving the prospects.* Washington, DC: National Academies Press.

National Science Board. (2007). *A national action plan for addressing the critical needs of the U.S. science, technology, engineering and mathematics education system.* Washington, DC: U.S. Government Printing

NGSS Lead States. (2013). *Next generation science standards: for states, by states*. Washington: The National Academies Press.

Oware, E., Capobianco, B., & Diefes-Dux, H.A. (2007). *Young children's perceptions of engineers before and after a summer engineering outreach course*. Presentation at the 37th Annual ASEE/IEEE Frontiers in Education Conference, Milwaukee, WI.

Özsevgeç, T. & Çepni, S. (2006). Farklı - daki öğrencilerin yüzme ve batma kavramlarını anlama düzeyleri. *Milli Eğitim Dergisi*, 172, 297-311.

Petroski, H. (2003). Engineering: Early education. *American Scientist, 91*(3), 206-209. Retrieved from http:// www.jstot.org/stable/27858205

Reid, D.J., Zhang, J. & Chen, Q. (2003). Supporting for scientific discovery learning in simulation environment. *Journal of Computer Assisted Learning*, 19, 9–20.

Schunn, C. (2009). How kids learn engineering: The cognitive science. *The Bridge: Linking Engineering and Society, 39*(3), 32-37. Retrieved from http://www.nae.edu/TheBridge

Shulman, L. S. (1986). Those who understand: Knowledge growth in teaching. *Educational Researcher, 15*(2), 4-14. Retrieved from http://www.jstor.org/stable/1175860

Sipiora, M. P. (2012). Psychology as a STEM discipline and as the logos of the soul. *The Humanistic Psychologist, 40,* 232-233.

STEM Education Review Group (2016). STEM Education in the Irish School System: A report on Science, Technology, Engineering and Mathematics (STEM) Education.

STEM Task Force Report. (2014). *Innovate: A Blueprint for science, technology, engineering, and mathematics in California public education.* Dublin, CA: Californians Dedicated to Education Foundation.

Ünal, S. & Coştu, B. (2005). Problematic issue for students: Does it sink or *Asia- Pasific Forum on Science Learning and Teaching*, 6 (1), 1.

Wang, H. H., Moore, T. J., Roehrig, G. H. & Park, M. S. (2011). STEM integration: Teacher perceptions and practice. *Journal of Pre-College Engineering Education Research, 1*(2), 1-13. doi:10.5703/1288284314636

Yasar, S., Baker, D., Kurpius-Robinson, S., Krause, S., & Roberts, C. (2006). Development of a survey to assess K-12 teachers' perceptions of engineers and familiarity with teaching design, engineering, and technology. *Journal of Engineering Education, 95*(3), 205-216. doi: 10.1002/j.2168-9830.2006.tb00893.x

Yıldırım, B, (2021). *Teoriden pratiğe STEM eğitimi uygulama kitabı.* Nobel Yayıncılık.

Yıldirim, B., & Selvi, M. (2016). Examination of the of STEM education integratedas a part of science technology society and environmentcourses. *Journal of Human Sciences*, *13*(3).

Yıldız, M,, (2022). STEM uygulamalarının ilkokul öğrencilerinin 21, yüzyıl becerilerine, bilimin doğası düşüncelerine ve astronomi ilgilerine etkisi. Yüksek Lisans Tezi.

Yıldız, M., & Ecevit, T. (2022). İlkokulda Bir STEM Etkinliği: Paleontolog Olarak Fosillerle Çalışmak. *Journal of Inquiry Based Activities*, *12*(1), 51-69.

Zhang, J., Chen, Q., Sun, Y. & Reid, D.J. (2004). Triple scheme of learning support design for scientific discovery learning based on computer simulation: Experimental research. *Journal of Computer Assisted Learning*, 20, 269-282.

BÖLÜM **3**

Havacılık ve Uzayda STEM Eğitimi Uygulamaları

Yasemin EREN

Hacettepe Üniversitesi

Bölüm Özeti: *Havacılık ve uzay konu alanı modern dünyamızın her yönünde etkisini göstermektedir. Atmosfer içindeki havacılık (aeronautical), atmosfer içi ve uzaydaki tüm havacılığın (aerospace) temeliyse, havacılığın temelinde de STEM meslekleri yer almaktadır. Havacılık alanındaki çalışmalarda birçok disiplin iç içe olduğundan STEM yaklaşımı burada önem kazanır. Kullanmaktan keyif aldığımız teknolojiden bir ülkenin ekonomik büyümesine ve istikrarına kadar çok çeşitli bilimsel disiplinleri içerir ve önemi büyüktür. Ayrıca, ülkelerin egemenliklerini korumalarını sağlamada hayati bir rol oynar. Ülkemizde de gerek Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) UZAY, gerekse yakın zamanda kurulan Türkiye Uzay Ajansı (TUA) düşünüldüğünde biz eğitimcilerin öğrencilerimizi bu bilinçle ve ilgiyle yetiştirmemiz önem taşımaktadır. Ülkemizi daha da ileriye taşıyacak bu alanda çalışan nitelikli işgücünün temelleri zorunlu eğitim döneminde atılmaktadır. Öğrencilerin bu konudaki farkındalıklarını artırmak için bu alanın ihtiyacına yönelik içerik hazırlanarak, halihazırdaki konuların havacılık ve uzay sektörüyle daha fazla ilişkilendirilmesi, öğretim programının güncellenmesi gerekmektedir. Bu bölümde havacılık ve uzay konusundaki farkındalıkların artması, bu alanda çalışan mühendislere ilişkin kariyer bilincinin oluşturulması amacıyla havacılık ve uzay mühendisliğinin öğrencilere tanıtılması ve eğitim ortamlarında bu alanlara yönelik çalışma sayısının arttırılması için ortaokul öğretmenleri özelinde örnek uygulamalar içeren detaylı bir ders planı oluşturularak tüm öğretmenlere ilham vermesi amaçlanmıştır. Ders planındaki etkinlikler sadeleştirilerek ilkokul, detaylandırılarak lise seviyesinde kullanılabilir haldedir, kolayca uyarlanabilir.*

Giriş

Bilim ve teknolojinin yirmi birinci yüzyılda geldiği nokta, birçok konunun uluslararası alandaki rekabetteki önemini daha da artırmıştır. Tıptan mekaniğe toplumlardaki büyük gelişmeler STEM alanlarına ilgi duyan veya bu alanlarda eğitim gören yani disiplinleri birarada yorumlayabilen insanlar sayesinde olmuştur. Sayı olarak hala nispeten küçük olmasına rağmen, STEM işgücünün bir ülkenin rekabet edebilirliği, ekonomik büyümesi ve genel standardı üzerinde büyük bir etkisi vardır (U.S. Department of Commerce, Economics and Statistics Administration, 2011). Aynı zamanda ülkelerin egemenliklerini korumalarını sağlamada da hayati bir rol oynar.

Günümüzde havacılık, modern dünyanın en önemli ve etkili bilimlerinden biri olmuştur ve gelecekte de öyle olması beklenmektedir. Havacılık, bir ülkenin gayri safi yurtiçi hasılasının (GSYİH) önemli bir yüzdesini doğrudan etkileyen çok sayıda bilimi bir araya getiren birkaç teknolojiden biridir. Havacılık kelimesi, 1863'te Fransız yazar ve eski deniz subayı Gabriel La Landelle tarafından Latince avis (kuş) kelimesinden avier fiilinden türetilerek ortaya çıkar**ıl**mıştır. Havacılık atmosfer içindeki (aeronautical) ve uzaydaki (aerospace) olmak üzere ikiye ayrılır. İki alandaki çalışmalar da çok farklı disiplinlerden uzmanların birlikte çalışmasını gerektirir.

Uçak operasyonları, aerodinamik, yapısal mühendislik, uçuş kontrol sistemleri, uçak tasarımı, akışkanlar dinamiği, hava navigasyonu, uçak imalatı, fizik ve malzeme bilimleri gibi çok sayıda disiplini kapsar.

Havacılık Endüstrisi ise her türlü hava aracının üretimine, işletilmesine kısaca hava araçlarıyla ilgili tüm faaliyetlere ayrılmış iş sektörüdür. Hava yolculuğunun neredeyse tüm yönleri ve onu destekleyen operasyonlar havacılık işine dahildir. Bu, tüm havayolu sektörünün yanı sıra uçak üretimi, araştırma kuruluşları, askeri havacılık ve çok daha fazlasını kapsadığı anlamına gelmektedir.

Havacılık sektörü yüzyılı biraz aşkın bir süre içinde uçmayı öğrenmekten daha uzağa, daha hızlı, daha ağır uçakları uçurmayı öğrenmeye; şimdi ise dünya çapında her gün 100.000'den fazla ticari uçuşun gerçekleştirilmesi aşamasına geçmiştir. Robotik, yapay zekâ, nesnelerin interneti, insansız hava aracı sistemleri gibi gelişmekte olan teknolojiler havacılık alanına yönelmiştir. Havacılık endüstrisine yapılan yatırımların artması da güvenliği, verimliliği ve yolcu deneyimini iyileştiren yeni havacılık ürünlerinin geliştirilmesini sağlamıştır. Örneğin yapay zekâ, hava trafik kontrol sistemlerini iyileştirmek için kullanılırken, insansız hava araçları gözetleme, teslimat ve ölçme amacıyla kullanılmıştır. Bu nedenle havacılık küresel çerçevede teknoloji geliştirme ve yeniliklerin itici gücü olarak görülmektedir.

Kaynakça

Akkurt, H. (2018). Bitmeyen şarkımız Nuri Demirağ hayatı ve mücadelesi. Ankara: DH Basın Yayın Matbaacılık.

Ankara Hava Kuvvetleri Müzesi (2022). https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/ankara/gezilecekyer/hava-kuvvetler-muzes adresinden alınmıştır.

Balçın, M.D. ve Ergün, A . (2019). Altıncı sınıf öğrencilerinin gözünden havacılık ve uzay mühendisi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi* Dergisi, 45, 1-21.

Birleşmiş Milletler Dış Uzay İşleri Ofisi (UNOOSA). Anlaşmalar. https://www.unoosa.org/oosa/index.html adresinden alınmıştır.

Biyografya. (2020, 12 19). Lagâri Hasan Çelebi. Biyografya: https://www.biyografya.com/biyografi/6945 adresinden alınmıştır.

Cakir, N. K., & Guven, G. (2019). Arduino-Assisted robotic and coding applications in science teaching: Pulsimeter activity in compliance with the 5E learning model, *Science Activities*, *56*(2,) 42–51. https://doi.org/10.1080/00368121.2019.1675574

Capobianco, B. M., Diefes-dux, H. A., Mena, I. & Weller J. (2011). What is an Engineer? Implications of Elementary School Student Conceptions for Engineering Education. Journal of Engineering Education, 100(2), 304–328.

Carroll, M. (2019). Stretch, dream, and do- a 21st century design thinking & STEM Journey. *Journal of Research in STEM Education*, *1*(1), 59–70. https://doi.org/10.2149/jstem.v1i1.9

Çetin, B, Y., & Asiltürk, E. (2017). Ortaokul beşinci sınıf öğrencilerinin mühendislik imajları. *The Journal of New Trends in Educational Sciences*, 1(1), 55-66.

Derneği, T. V. (2020). Vecihi Hürkuş'un Hayatı: https://tayyarecivecihi.com/vecihi-hurkus/ adresinden alınmıştır.

Doherty, P. (1999). Kağıt Uçaklar. *Exploratorium Dergisi Çevrimiçi*. Cilt 23, Sayı 2.

Ergün, A. & Balçın, M. D. (2018b). Perceptions and attitudes of secondary school students towards engineers and engineering. *Journal of Education and Practice*. 9(10), 90-106.

Ergün, A. ve Balçın, M. D. (2018a). Ortaokul öğrencilerinin mühendis algılarının çizimler aracılığıyla belirlenmesi. *Uluslararası Bilim ve Eğitim Kongresi*, 23-25 Mart, Afyon.

Eshach, H. (2007). Bridging In-school and Out-of-school Learning: Formal, Non-Formal, and Informal Education. Journal of Science Education and Technology,16, 171-190

Fralick, B., Kearn, J., Thompson, S., & Lyons, J. (2009). How middle schoolers draw engineers and scientists. *Journal of Science Education and Technology,* 18(1), 60-73. DOI: 10.1007/s10956- 008-9133-3

Frehill, L.M. (1997). Education and occupational sex segregation: The decision to major in engineering. The Sociological Quarterly, 38(2), 225-249.

Gardner, R., & Mushin, I. (2013). Teachers telling: Informings in an early years classroom. *Australian Journal of Communication, 40*(2), 63 -81. http://hdl.handle.net/10072/56270

Gerber, B.L., Marek, E.A., & Cavallo, A.M.L. (2001). Development of an informal learning opportunities assay. *International Journal of Science Education* 23(6), 569-583.

Gibbin, R. D., & Davis, L. A. (Eds.). (2002). *Raising public awareness of engineering*. National Academies Press.

Gibbons, S. J., Hirsch, L. S., Kimmel, H., Rockland, R., & Bloom, J. (2004, October). Middle school students' attitudes to and knowledge about engineering. *In International conference on engineering education*, Gainesville, FL.

Güray, S. (2021). Uçuş Notları. Nevşehir: Kapadokya Üniversitesi Yayınları.

International Civil Aviation Organization, ICAO (2019). *Aviation Benefits Report.* https://www.icao.int/sustainability/Documents/AVIATION-BENEFITS-2019-web.pdf adresinden alınmıştır.

Kaçar, M. (1997). Hasan Çelebi, Lâgarî. TDV İslâm Ansiklopedisi: https://islamansiklopedisi.org.tr/hasan-celebi-lagari adresinden alınmıştır.

Karatas, F. O., Micklos, A., & Bodner, G. M. (2011). Sixth-grade students' views of the nature of engineering and images of engineers. *Journal of Science Education and Technology*, 20(2), 123– 135.

Library, W. D. (2017, 05 17). *Codex on the Flight of Birds.* https:// www.wdl.org/: https:// www.wdl.org/en/item/19477/ adresinden alınmıştır.

Melber, L.H. & Abraham, L.M. (1999). Beyond the classroom: Linking with informal education. *Science Activities*, 36, 3-4.

Mevzuat Bilgi Sistemi (MBS, 2017). Millî Eğitim Bakanliği Eğitim Kurumlari Sosyal Etkinlikler Yönetmeliği. https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=23639&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5 adresinden alınmıştır.,

Mühendislik Tasarım Süreci Basamakları. https://www.sciencebuddies.org/science-fair-projects/engineering-design-process/engineering-design-process-steps adresinden alınmıştır.

National Center for Education Statistics Kids Zone. Create a graph. https://nces.ed.gov/nceskids/createagraph/ adresinden alınmıştır.

National Science Foundation. (2019). *STEM education data*. Retrieved from https:// www.nsf.gov/nsb/ sei/edTool/index.html

ODTÜ (2018). Havacılık ve uzay mühendisliği bölümü. 11.10.2021 tarihinde http://ae.metu.edu.tr/about/sss.pdf adresinden alınmıştır.

Pekarik, A. J. (1997). Understanding visitor comments: The case of time Barbie. *Curator: The Museum Journal,* 40(1), 56-68.

Şardağ, M., Ecevit, T., Top, G., Kaya, G. ve Çakmakcı, G. (2018). Fen ve mühendislik uygulamaları. A. Tekbıyık ve G. Çakmakcı (Eds.), *Güncel Öğretim Programlarına Uygun ve STEM Destekli Fen Bilimleri Öğretimi* (ss. 239-264). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Savunma Sanayi Başkanlığı (SSB, 2021). https://www.ssb.gov.tr/Default.aspx?LangID=1 adresinden alınmıştır.

Sözbilir, M. (2003). A review of selected literature on students' misconceptions of heat and temperature. *Boğaziçi University Journal of Education*, *20*(1), 25-41.

STEM Careers List. https://www.jmu.edu/stemcenter/career-list-compiled.shtml adresinden alınmıştır.

Stohlmann, M., Moore, T. J., & Roehrig, G. H. (2012). Considerations for teaching integrated STEM education. *Journal of Pre-College Engineering Education Research, 2*(1), 28-34. https://doi.org/10.5703/1288284314653

Tayyareci.com. (2020, 12 19). Fesa Evrensev. http://www.tayyareci. com/: http://www.tayyareci.com/fesabey.htm adresinden alındı.

The Bureau of Labor Statistics (BLS) *Occupational Outlook Handbook* (2019). https://www.bls.gov/opub/mlr/2019/article/70-years-of-the-occupational-outlook-handbook.htm

U.S. Department of Commerce, Economics and Statistics Administration, 2011. *STEM: Good Jobs Now and for the Future*. https://www.jmu.edu/stemcenter/stem-jobs-commerce.pdf

Ünlü, Z. K., & Dökme, İ. (2016). Özel Yetenekli Öğrencilerin FeTeMM'in Mühendisliği Hakkındaki İmajları. *Trakya University Journal of Education Faculty*, 7(1), 196-204.

Van Achterberg, C., Grootaert, P., & Shaw, M. R. (2010). Flight interception traps for arthropods. Retrived from: https://nms.iro.bl.uk/concern/book_contributions/c289bc0a-98c7-4216-b17a-fa82f8d5597f

Wita, S. (2017). Field Trip-Based Assessment To Assess Student's Values in Science Teaching and Learning. *International Conference on Science Education.*

BÖLÜM **4**

Bir STEM Eğitimi Uygulaması Örneği: Bilenoğlan ile Mühendis Bilgebaşı

Rumeysa DEMİR* - Serap ÖZKURT **

**Kütahya Andız İlkokulu - ** Ankara Borsa İstanbul Sincan Kayalıboğaz İlkokulu*

Bölüm Özeti: *Bu araştırma STEM yaklaşımında hikâye anlatımı yönteminin kullanıldığı 5 E modeline uygun adımlardan oluşan çevre korumaya yönelik etkinlikleri içermektedir. Etkinlikler, masal senaryosu gelişim dönemine uyarlanarak farklı yaş gruplarında uygulanabilir. Araştırmanın amacı çevre ile ilgili bir masaldan yola çıkılarak, hikâye anlatımı yöntemiyle öğrencilerin problem durumunu yorumlamalarını ve bu duruma özgün çözümler üreterek, bu fikirleri bir ürün olarak ortaya çıkarmalarını sağlamaktır. Bu amaç doğrultusunda araştırma sonunda STEM etkinlikleri içeren uygulama örneklerinin ortaya konulması da amaçlanmıştır. Araştırma hazırlanan etkinlik örneklerinin çevre ile ilgili kazanımları gerçekleştirmede öğretmenlere yardımcı olması ve STEM yaklaşımında hikâye anlatımı yöntemini kullanmak isteyen öğretmenlere fikir vermesi açısından önemlidir.*

Giriş

Çevre, canlı ve cansız varlıkların birlikte yer aldığı alandır. Canlı varlıkların yaşamlarını sürdürebilmeleri için ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri gerekmektedir. Bu ihtiyaçlar için gerekli ortam, canlıların çevresinde mevcuttur. Çevre ile ilgili çeşitli kaynaklar incelendiğinde, sanayileşme sürecine kadar daha dengeli ilerleyen çevre düzeninin, gün geçtikçe bozulmaya başladığına yönelik bilgilere rastlanmaktadır. İnsanoğlunun kaynakları bilinçli kullanmaması ve tüketim odaklı yaklaşımları sonucu atıklar insan sağlığını olumsuz etkilemiş, çevrenin dengesini bozmaya başlamıştır (Kaçtıoğlu ve Şengül, 2010). Çevrenin dengesinin bozulmasında en önemli etken insanoğlunun bilinçsiz üretim ve tüketim faaliyetleri olması nedeniyle son zamanlarda daha büyük bir gereklilik halini almıştır (Can ve Akkuş, 2016). Çevre korumaya yönelik bilinçlenme çalışmalarına gerek sahip olunan toplumsal değerlerle gerek evrensel değerlerle bağlantı kurularak eğitim müfredatlarında yer verilmesi önem arz etmektedir **(**Bonnett ve Williams, 1998). Özellikle son yıllarda kaynakların sınırsız olduğu görüşü bir kenara bırakılarak evrensel değerimiz olan çevrenin korunması adına sürdürülebilir bir çevre önlemleri almaya yönelik çalışmalar yapılmaya başlanmıştır.

Türkiye'de çevreye öncelik verilen çalışmalar henüz yeterli gelmemektedir. OECD ülkelerinin çevresel niteliklerini kazanabilmek ve çevre koruma bilinci geliştirmek adına ülkemizdeki tüm paydaşların sorumluluk alması gerekmektedir. Özellikle de çevre bilincini artırmaya yönelik çevre eğitimleri, çevre korunmasında faydalı olabilecektir (İstemil, 2008). Çevre koruma ile ilgili kullanılabilecek eğitim yaklaşımları ve beraberindeki çeşitli etkinlik uygulamaları bu konuda geleceğe dair bilinçli bir yapı taşı oluşturmada etkili olabilecektir.

Öğrencilerin çeşitli yaş gruplarında çevre konusunda kavram yanılgılarına sahip oldukları görülmektedir. Çevreyi korumak için geri dönüşüm ürünleri kullanılmaması gerektiği düşüncesi bu yanılgılardan biri olarak görülmektedir (Peker ve Erol, 2020). Ayrıca ağaçların kesilmesinin çevre kirliliğine neden olacağını ya da hayvan gübrelerinin kirli olduğunu, toprağı kirlettiğini ifade eden ilkokul öğrencileri vardır (Kivrak ve Uyanık, 2020). Çevre ile ilgili "Yalnızca canlı varlıklardan oluşur." görüşünü belirten öğrenciler olmuştur (Littledyke, 2004). Ozon tabakasında delikler oluşarak bu deliklerden giren Güneş ışınlarının Dünya'nın aşırı ısınmasına ve küresel ısınmaya sebep olduğunu ifade eden öğrenciler de görülmektedir 2001). Öğrencilerin çevre konusunda kavram yanılgılarına örnekler Tablo 1'de verilmiştir.

Kaynakça

Bybee, R. W. (2019). Using the BSCS 5E instructional model to introduce STEM disciplines. *Science and Children*, *56*(6), 8-12.

Bonnett, M., ve Williams, J. (1998). Environmental education and primary children's attitudes towards nature and the environment. *Cambridge Journal of Education*, *28*(2), 159-174.

Can, D., Üner, S., ve Akkuş, H. (2016). Ortaöğretim öğrencilerinin çevre okuryazarlıklarının belirlenmesi. *Ondokuz Mayis University Journal of Education Faculty*, *35*(2), 23-35.

Capobianco, B. M., ve Rupp, M. (2014). STEM teachers' planned and enacted attempts at implementing engineering design-based instruction. *School Science and Mathematics*, *114*(6), 258-270.

Demir, E., ve YALÇIN, H. (2014). Türkiye'de çevre eğitimi. *Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi*, (2), 7-18.

Gajić, V. (2011). Dr James Lovelock and story about GAIA hypothesis. *Medicinski pregled*, *64*(11-12), 607-611.

Gönül, S. (2019) Sınıf öğretmenlerinin hikâye anlatıcılığının derslerde kullanımına ilişkin görüşleri. *Editör: Halis DEMİR*, 76...

Hassan, M. N., Abdullah, A. H., Ismail, N., Suhud, S. N. A., ve Hamzah, M. H. (2019). Mathematics Curriculum Framework for Early Childhood Education Based on Science, Technology, Engineering and Mathematics (STEM). *International electronic journal of mathematics education*, *14*(1), 15-31.

İstemil, A. (2008). Türkiye'nin çevre yönetiminin güçlendirilmesi ve sürdürülebilir kalkınmasının sağlanmasına yönelik OECD tavsiyeleri. *Uluslararası Ekonomik Sorunlar*, *32*, 35-37.

H., Stanisstreet, M., ve Boyes, E. (2001). Knowledge about the'Greenhouse have college students improved?. *Research in Science ve Technological Education*, *19*(2), 205-221

Kaçtioğlu, S., ve Şengül, Ü. (2010). Erzurum kenti ambalaj atiklarinin geri dönüşümü için tersine lojistik ağı tasarimi ve bir karma tamsayili programlama modeli. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, *24*(1), 89-112

Kivrak, A. H., ve Uyanık, G. (2020). İlkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin çevre kirliliğine yönelik zihinsel modellerinin belirlenmesi. *Eğitim ve Teknoloji*, *2*(1), 1-15.

Littledyke*, M. (2004). İlkokul çocuklarının bilim ve çevre sorunları hakkındaki görüşleri: çevresel bilişsel ve ahlaki gelişim örnekleri. Çevre eğitimi araştırması, *10* (2), 217-235.

Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) (2018). Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.

Peker, E. A., ve Erol, T. A. Ş. (2020). 5. Sınıf öğrencilerinin "Canlılar dünyasını gezelim ve tanıyalım" ünitesi ile ilgili kavram yanılgıları. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *17*(1), 643-670.

Sanjaya, I. G. M. (2018, April). The development of learning material using learning cycle 5E model based stem to improve students' learning outcomes in Thermochemistry. In *Journal of Physics: Conference Series* (Vol. 1006, No. 1, p. 012039). IOP Publishing.

Sias, C. M., Nadelson, L. S., Juth, S. M., ve Seifert, A. L. (2017). The best laid plans: Educational innovation in elementary teacher generated integrated STEM lesson plans. *The Journal of Educational Research*, *110*(3), 227-238.

T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2020, Türkiye Çevre Durum Raporu. https://webdosya.csb.gov.tr/db/ced/icerikler/tc-dr_2020-rapor-v18-web-20210217135643.pdf (Erişim Tarihi: 17.11.2022)

BÖLÜM **5**

STEM Eğitiminde Eleştirel Düşünme Becerileri

Vildan ŞİMŞEK

Alanya İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü Ar-Ge birimi

Bölüm Özeti: *STEM eğitimi, okul öncesinden üniversite düzeyine kadar birçok eğitim seviyesinde uygulanmaktadır. Bu eğitimin ana amacı, öğrencilere 21. yüzyıl becerilerini kazandırmak ve STEM alanlarında kariyer seçmelerini teşvik etmektir. Erken çocukluk döneminde, çocukların merak, keşfetme, araştırma ve sorgulama duyguları oldukça yoğundur. Bu nedenle bu dönemdeki çocuklar STEM becerilerini geliştirmeye ve bu alana pozitif tutum geliştirmeye yatkındır. Bu önemli dönemde, okul öncesi çağındaki çocuklarla yapılan STEM eğitimi, eleştirel düşünme, yaratıcılık ve problem çözme becerilerini geliştirmeye yöneliktir. Bu çalışmada, okul öncesi çağındaki çocuklarla gerçekleştirilen STEM eğitiminin eleştirel düşünme becerilerine etkisi araştırılmıştır. Çalışma yöntemi, ön test-son test kontrol grubu yarı deneysel desen olarak uygulanmıştır. Çalışma grubunu, 12 kontrol ve 19 deney grubundan oluşan 31 çocuk oluşturmuştur. Veriler, 5-6 yaşındaki çocukların eleştirel düşünme becerilerini değerlendirmek amacıyla geliştirilen 5'li likert tipinde eleştirel düşünme beceri ölçeği ile toplanmıştır. "Pengueni Kurtarın" etkinliği planı, 5E modeli kullanılarak uygulanmış ve çocukların erime-donma ve sıcaklık kavramlarıyla tanışması sağlanmıştır. Bu uygulama sonucunda, çocuklar eleştirel ve yaratıcı düşünme becerilerini kullanarak gerçek hayatta ortaya çıkan bir sorunun çözümüne odaklanmışlardır. Elde edilen bulgulara göre, STEM etkinliğinin çocukların eleştirel düşünme becerilerine olumlu etkisi olduğu ortaya çıkmıştır. Bu sonuçlar, okul öncesi dönemdeki çocukların STEM eğitimi konularında fazla zaman geçirdikçe, eleştirel düşünme becerilerinin iyileştiğini göstermektedir. Bununla birlikte, bu bulgular sadece bu çalışmada ele alınan çocuklar üzerinde geçerli olabilir ve daha geniş bir çalışmaya ihtiyaç duyulabilir. Bununla birlikte, bu çalışma okul öncesi döneminde STEM eğitimi etkinliklerinin çocukların eleştirel düşünme becerileri üzerine pozitif bir etkisi olduğunu göstermektedir ve bu etkinliklerin daha sık ve etkin bir şekilde uygulanmasını önermektedir.*

Giriş

STEM eğitimi, fen, teknoloji, mühendislik ve matematik alanları arasında bağ kurarak disiplinler arası entegrasyonu sağlayan bir eğitim anlayışıdır (Akgündüz vd., 2015; Bybee, 2010). STEM eğitiminin amacı, disiplinler arası bilgiyi sentezleyebilen; problem çözme, eleştirel düşünme, bilimsel süreç becerileri gibi 21. yüzyıl becerilerine sahip, mühendislik becerileri gelişmiş; yenilikçi, yaratıcı, öz güvenli, girişimci, teknoloji okuryazarı olan bireylerin yetiştirilmesini sağlamaktır (Erdoğan ve Çiftçi, 2017; Akbaba, 2017; Bicer vd., 2014; Bybee, 2010, Elliott, Oty, McArthur ve Clark, 2001; Gülhan ve Şahin, 2016; Kennedy ve Odell, 2014; Hanover Research, 2012; Morrison, 2006; Olivarez, 2012; Roberts, 2012; Şahin, Ayar ve Adıgüzelden, 2014). MEB YEĞİTEK tarafından 2016 yılında yayımlanan raporda STEM eğitiminin okul öncesi dönemden itibaren üniversiteye kadar uygulanması gerektiği belirtilmiştir (Şimşek, 2022). Çocukların STEM becerilerine ve STEM alanlarına erken yıllardan itibaren ilgi duymaya başlaması, 4C (critical thinking, communication, collaboration, creativity) becerilerinin gelişmesine katkı sağlaması ve okul öncesi öğretim programının STEM eğitimine uygun olması (Polat ve Bardak, 2019; Şimşek, 2022) bu gerekliliği doğurmuştur (Aydeniz ve Bilican, ed. Çepni, 2018).

Merak, yaratıcılık, iş birliği ve eleştirel düşünme gibi okul öncesi dönemin ana kavramları STEM eğitim yaklaşımı için de önemli kavramlardır. Bu nedenle (2013), STEM eğitiminin okul öncesi dönemde başlaması gerektiğini savunmaktadır. Alanyazın incelendiğinde, okul öncesinde çocuklarla yapılan STEM çalışmalarının, gelecekteki gerçek yaşam problemlerine güncel çözümler sunacak, ekonomideki ve teknolojideki ilerlemelere katkıda bulunacak bireylerin hazırlanmasında önemli etken olacağı belirtilmektedir (Aronin ve Floyd, 2013; 2013; DeJarnette, 2012). Archer ve diğerleri (2010) tarafından yapılan bir çalışma, çocukların bilime karşı tutumlarının hayatın ilk yıllarında şekillendiğini ortaya koymaktadır. (2013), okul öncesi eğitimi ile fen, teknoloji, mühendislik ve matematik alanları arasında güçlü bir ilişki olduğunu ileri sürmüştür.

Günümüzde eğitim dünyası, 21. yüzyıl becerilerine sahip insan yetiştirmeyi amaçlayan disiplinler arası bir eğitim anlayışı olan STEM eğitimine odaklanmıştır. Ülkemizde de STEM eğitiminin doğru olarak uygulandığında eğitimde niteliği artıracağı düşünülmektedir (Polat ve Bardak, 2019). Gonzalez ve Freyer (2014), erken çocuklukta STEM alanları ile ilgili etkinliklerle tanışan çocukların gelecekte meslek seçimlerinde bu bölümlere yönelmelerini sağlayacağını belirtmişlerdir. Okul öncesi dönemde çocuklara STEM becerilerini kazandırabilmek için öğretmen eğitimi, aile ve doğru bir eğitim programı üçlüsünün bütünlüğü oldukça önemli görülmektedir (Uyanık ve Günşen, 2017). Bu doğrultuda Aba-

Kaynakça

Abanoz, T. ve Deniz, Ü. (2019). STEM yaklaşımına uygun fen etkinliklerinin okul öncesi dönem çocuklarının bilimsel süreç becerilerine etkisinin incelenmesi. *Turkish Studies Educational Sciences*, 14(6), 2787-2802. DOI:10.29228/TurkishStudies.38820.

Akbaba, C. (2017). *Okullarda maker ve STEAM eğitim hareketlerinin incelenmesi.* Master Project, Trakya University.

Akgül, P. (2010). Üstkavramsal Faaliyetlerle Zenginleştirilmiş Kavramsal Değişim Metinlerinin Fen Bilgisi Öğretmen Adaylarının "Isı ve Sıcaklık" Konusundaki Kavramsal Anlamalarına Etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara

Akgün, A., & AYDIN, M. (2009). Erime ve çözünme konusundaki kavram yanılgılarının ve bilgi eksikliklerinin giderilmesinde yapılandırmacı öğrenme yaklaşımına dayalı grup çalışmalarının kullanılması. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, *8*(27), 190-201.

Akgündüz, D., Ertepınar, H., Ger, A. M., Kaplan Sayı, A. & Türk, Z. (2015). STEM eğitimi çalıştay raporu: *Türkiye STEM eğitimi üzerine kapsamlı bir değerlendirme*. İstanbul Aydın Üniversitesi: STEM Merkezi ve Eğitim Fakültesi. http://etkinlik.aydin.edu.tr/dosyalar/IAU_STEM_Egitimi_Calistay_Raporu_2015.pdf

Archer, L., DeWitt, J., Osborne, J.F., Dillon, J., Willis, B., & Wong, B. (2010). "Doing" Science versus "Being" a scientist: Examining 10/11-year-old schoolchildren's constructions of science through the lens identity. *Science Education*.

Aronin, S., & Floyd, K. K. (2013). Using an Ipad in inclusive preschool classrooms to introduce STEM concepts. *Teaching Exceptional Children,* 45(4), 34-39.

Aydeniz, M., & Bilican, K. (2018). STEM eğitiminde global gelişmeler ve Türkiye için çıkarımlar. S. Çepni. (Ed.), *Kuramdan uygulamaya STEM eğitimi* (s.69-90). Ankara: Pegem Akademi.

Aytekin, Ü. (2010). *Ortaöğretim Öğrencilerin Isı-Sıcaklık Konusundaki Bilgilerin Belirlenmesi ve Bu Bilgilerin Günlük Hayata Uyarlama Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Ankara.

Bayram, A. (2010). *Probleme Dayalı Öğrenme Yönteminin İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Fen ve Teknoloji Dersi "Isı ve Sıcaklık" Konusunda Sahip Oldukları Kavram Yanılgılarını Gidermede Etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Bicer, A., Navruz, B., Capraro, R., & Capraro, M. (2014). STEM schools vs. non-STEM schools: Comparing students mathematics state based test performance. *International Journal of Global Education,* 3(3), 8-19.

Bilen, K. ve Şimşek, V. (2019). Çocuklar İçin Felsefe (P4C) Eğitiminin Okulöncesi Çocuklarının Eleştirel Düşünme Becerilerine Etkisi. Köksal D. (Ed.), X. *Uluslararası eğitimde araştırmalar kongresi özet kitabı* içinde (s. 65). Antalya:Alanya

Breiner, J. M., Harkness, S. S., Johnson, C. C. & Koehler, C. M. (2012). What Is STEM? A Discussion about conceptions of STEM in education and partnerships. *School Science and Mathematics,* 112(1), 3-11.

Brophy, S., Klein, S., Portsmore, M., & Rogers, C. (2008). Advancing engineering education in P-12 classrooms. *Journal of Engineering Education*, 97(3), 369-387.

Bybee, R. W. (2010). Advancing STEM education: A 2020 vision. *Technology and Engineering Teacher*, 70(1), 30-35. www.iteea.org.

Bybee, R. W. (2010). What is STEM education? *Science*, 329(5995), 996-996.

Capraro, R.M. ve Slough, S.W. (2013). Why PBL? Why STEM? Why Now? An introduction to STEM project-based learning: An integrated science, technology, engineering, and mathematics (STEM) approach. R.M. Capraro, M.M Capraro. ve J.R. Morgan (Editörler), *STEM project-based learning: An integrated science, technology, engineering, and mathematics (STEM) approach* (s. 1-6). Rotterdam: Sense Publishers.

JD. (2013). Why STEM education must start in early childhood. *Education Week*, 32 (23), 27–32.

DeJarnette, N. K. (2012). America's children: Providing early exposure to STEM (Science, Technology, Engineering and Math) initiatives. *Education,* 133(1), 77–83.

Duman, M. Ş., & Avcı, G. (2016). Sanal laboratuvar uygulamalarının öğrenci başarısına ve öğrenilenlerin kalıcılığına etkisi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *18*(1), 13-33.

Elliott, B., Oty, K., McArthur, J., & Clark, B. (2001). The of an interdisciplinary algebra/science course on students' problem solving skills, critical thinking skills and attitudes towards mathematics. *International Journal of Mathematical Education in Science and Technology*, 32(6), 811- 816.

Erdogan, N., ve Stuessy, C. L. (2015). Examining inclusive STEM schools' role in the college and career readiness of students in the United States: A multi-group analysis of students' achievement outcomes. *Educational Sciences: Theory & Practice*, 15(6), 1517-1529.

Erdoğan, İ. ve Çiftçi, A. (2017). Investigating the Views of Pre-service Science Teachers on STEM Education Practices. *International Journal of Environmental and Science Education,* 1055-1065.

Gonzalez, M ve Freyer, C. (2014). A Collaborative Initiative: STEM and Universally Designed Curriculum for AtRisk Preschoolers. *National Teacher Education Journal*, 7(3),21-29.

Şahin, F. (2016). Fen-teknoloji-mühendislik-matematik entegrasyonunun (STEM) 5. sınıf öğrencilerinin bu alanlarla ilgili algı ve tutumlarına etkisi [The of science-technology-engineering-math (STEM) integration on 5 th grade students' perceptions and attitudes towards these areas]. *International Journal of Human Sciences*, 13(1), 602-620. doi:10.14687/ijhs.v13i1.3447

Hanover Research. (2012). *Best practices in elementary STEM programs*. Retrieved from http://school.elps.k12.mi.us/ad_hoc_mms/committee_recommendation/4.pdf

Heyman, G. D. (2008). Children's critical thinking when learning from others. *Current Directions in Psychological Science, 17*(5), 344–347. https://doi.org/10.1111/j.1467-8721.2008.00603.x

Hübscher, I., Esteve-Gibert, N., Igualada, A., ve Prieto, P. (2017). Intonation and gesture as bootstrapping devices in speaker uncertainty. *First Language*, *37*(1), 24-41.

Kalogiannakis, M. and Papadakis, S. (2019) 'Evaluating pre-service kindergarten teachers' intention to adopt and use tablets into teaching practice for natural sciences', *Int. J. Mobile Learning and Organisation, Vol.* 13, No. 1, pp.113–127.

Karadağ, F., Demirtaş, F:Y. ve Yıldız, T. (2017). 5-6 Yaş Çocuklar İçin Felsefi Sorgulama Yoluyla Eleştirel Düşünmenin Değerlendirilmesi Ölçeğinin geliştirilmesi. *International Online Journal of Educational Sciences, 9* (4), 1025 -1037.

Karakuyu, Y. (2006). *Lise ve Dengi Okul Öğrencilerini Isı ve Sıcaklık İle İlgili Kavram Yanılgılarının Belirlenmesi.* Yayınlanmamış Doktora Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Isparta.

Kennedy, T.J., & Odell, M. R.L. (2014). Engaging Students In STEM Education. *Science Education International,* 25(3). 246-258.

Keser, A. (2007). *Afyonkarahisar İl Merkezindeki 9. Sınıf Öğrencilerinin Isı ve Sıcaklık Konusundaki Kavram Yanılgıları.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocatepe Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Afyonkarahisar.

Kırıkkaya, E. B. ve Güllü, D. (2008). İlköğretim Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Isı-Sıcaklık ve Buharlaşma-Kaynama Konularındaki Kavram Yanılgıları. İlkogretim Online, 7(1), 15-27.

MEB (2013). *Okul öncesi Eğitimi Programı.* Ankara: MEB Yayınları.

Morrison, J. (2006). TIES STEM education monograph series, attributes of STEM education. *Baltimore, MD: TIES*

Olivarez, N. (2012). *The impact of a STEM program on academic achievement of eighth grade students in a South Texas midd-*

le school. (Yayınlanmamış doktora tezi), Texas A & M University.

Papadakis, S., & Kalogiannakis, M. (2020). Mobile learning applications in early childhood education. *Information Science Reference/ IGI Global*. https://doi.org/10.4018/978-1-7998-1486-3

Papadakis, S., Vaiopoulou, J., Sifaki, E., Stamovlasis, D., & Kalogiannakis, M. (2021). Attitudes towards the use of educational robotics: Exploring pre-service and in-service early childhood teacher profiles. *Education Sciences*, *11*(5), 204.

Papadakis, S., Zaranis, N., & Kalogiannaki, M. (2019). Parental Involvement and Attitudes towards Young Greek Children's Mobile Usage. *International Journal of Child-Computer Interaction*, 22, Article ID: 100144. https://doi.org/10.1016/j.ijcci.2019.100144

Papadopoulos, I., & Bisiri, E. (2020). Fostering Critical Thinking Skills in Preschool Education: Designing, Implementing and Assessing a Multiliteracies-Oriented Program Based on Intercultural Tales. *Multilingual Academic Journal of Education and Social Sciences*, *9*(2), 1-19.

Pasnik, S., & Hupert, N. (2016). Early STEM Learning and the Roles of Technologies. Waltham, MA: *Education Development Center, Inc.*

Polat, Ö. & Bardak, M. (2019). Erken Çocukluk Döneminde STEM Yaklaşımı. *International Journal of Social Science Research* ,8 (2) , 18-41 . Retrieved from https://dergipark.org.tr/tr/pub/ijssresearch/issue/51160/608627

Reed, H. C., Hurks, P. P., Kirschner, P. A., & Jolles, J. (2015). Preschoolers' causal reasoning during shared picture book storytelling: A cross-case comparison descriptive study. *Journal of Research in Childhood Education*, *29*(3), 367-389.

Roberts, A. (2012). A justification for STEM education. Technology and Engineering Teacher, 71(8), 1-4

Schnittka, C.G. (2009). *Save the penguins engineering teaching kit.* Charlottesville, VA: VMSEEI. Available at: http://www.uky.edu/ ,csc222/ETK/SaveThePenguinsETK.pdf

Schnittka, C., Bell, R., & Richards, L. (2010). Save the penguins: Teaching the science of heat transfer through engineering design. *Science Scope*, 34(3), 82-91.

Siregar, NC, Rosli, R., Maat, SM ve Capraro, MM (2019). Fen, teknoloji, mühendislik ve matematik (STEM) programının öğrencilerin matematik başarısına etkisi: Bir meta-analiz. *Uluslararası Elektronik Matematik Eğitimi Dergisi,* 15 (1), em0549.

Smith, L. (2021). Bir Penguenin Dertleri. Çınar Yayınları.

Sternberg, R. J. (1986). *Critical Thinking: Its Nature, Measurement and Improvement*.

Stone-MacDonald, A., Bartolini, V., Douglass, A., & Love, M. (2012). *Focusing a new lens: STEM professional development for early education and care educators and programs.* Retrieved from: http:// www.communityinclusion.org/ecs/stem/FocusingNewLensFINALfullreport.pd.

Şahin, A., Ayar, M. C. & Adıguzel, T. (2014). STEM related after-school program activities and associated outcomes on student learning. *Educational Sciences: Theory & Practice*, 14(1), 309-322.

Şimşek. V. 2022. *STEM eğitimi uygulamalarının okul öncesi dönemde yaratıcılık ve eleştirel düşünme becerilerine etkisi.* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, Lüsanüstü Eğitim Enstitüsü, Alanya.

Uyanık Balat, G., & Günşen, G. (2017). Okul öncesinde STEM yaklaşımı. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(42), 337-348.

Walan, S., & Enochsson, A. B. (2019). The potential of using a combination of storytelling and drama, when teaching young children science. *European Early Childhood Education Research Journal*, *27*(6), 821-836.

Yıldırım, B. (2020). Preschool STEM activities: Preschool teachers' preparation and views. *Early Childhood Education Journal*. https://doi.org/10.1007/s10643-020-01056-2

BÖLÜM 6

Sürdürülebilir Enerjiye Yönelik STEM Eğitimi Uygulamaları: Elektrik Konusu Örneği

Yakup TOPRAK* - Burcu BİLGİÇ UÇAK*

**Diyarbakır İl Milli Eğitim Müdürlüğü*

Bölüm Özeti: *Değişen ve gelişen teknolojilere bağlı olarak her dönem elektrikten daha fazla verim alınmaya çalışılmış, alternatif enerji kaynakları araştırılmıştır. Böylelikle yenilenebilir enerji kaynaklarının önemi anlaşılmıştır. Bunun için elektrik konusunun temelden itibaren doğru ve eksiksiz öğrenilmesi önemlidir. Elektrik konusunun doğru anlaşılmasıyla elektrik enerjisinin nasıl üretildiği, enerji kaynakları, elektriğin kullanım alanları ve alternatif elektrik kaynaklarının önemi üzerine yapılacak diğer çalışmalar için zemin oluşturulmaktadır. Bu çalışma, temel eğitimden başlamak üzere eğitim programında her yıl yerini alan ve teknoloji temeline dayanan elektrik konusu ile ilgili kavramların anlaşılması, kavram yanılgılarının ortadan kaldırılması ve devre elemanlarının işlevlerinin disiplinlerarası bir yaklaşımla öğrenilmesini sağlamak amacındadır. Bu öğrenme sürecinde öğrencilerin, sürece aktif katılımını sağlayan Rodger Bybee tarafından geliştirilen 5E modeli aşamaları kullanılmıştır. Bu beş aşamada öğrencilerin kendi deneyimleri yoluyla gözlem ve çıkarım yapmalarına ve yeni durumları tasarlayıp üretebilmelerine olanak sağlayan, yaparak yaşayarak öğrenme metotlarının kullanıldığı öğrenme etkinliği tasarlamaları amaçlanmaktadır. Aynı zamanda elektrik konusu ile ilgili kavram yanılgılarının giderilmesini sağlayan, alternatif enerji kaynaklarını doğrudan deneyimledikleri etkinlikler uygulanmıştır. Geliştirilen bu etkinlik ampul, kablo, pil, bağlantı, ampermetre, voltmetre gibi araçlar kullanarak elektrik ile ilgili temel kavramların ve bileşenlerin deneyimsel olarak keşfedilmesini sağlamak amacıyla kurgulanmış ve 5. sınıf öğrencileri ile uygulanmıştır. Etkinlikte günümüzde her alanda görebileceğimiz yenilenebilir enerji kaynaklarına dikkat çekmek için pil yerine güneş paneli ve rüzgâr türbini kullanılarak temiz ve alternatif enerji kaynakları konusunda farkındalık yaratılmış; bilgisayar ortamında simülasyon programlarıyla oluşturulan modeller ile karşılaştırılmış ve örnekler sanal ortamda çoğaltılmıştır. Öğrencilerin elektrik konusundaki temel kavramları, devre elemanları, bağlanma şekillerini değerlendirirken kavram yanılgılarını da giderecek bilgi*

ölçen sorular ve tartışma sorularının yer aldığı dijital plickers uygulaması kullanılmıştır. Bu çalışma öğrenciler, öğretmen adayları ve öğretmenlere uygulanabilir. Etkinlikler sonrasında elektrik konusunda temel kavramların öğrenilmesi, yenilenebilir enerji kaynakları konusunda farkındalık oluşturulması ve kavram yanılgılarının giderilmesi konusunda katkı sağlaması beklenmektedir.

Giriş

Bilgi ve teknolojinin hızla ilerlediği günümüzde eğitim programları da bu değişimlere uyum sağlamak amacıyla yenilikçi yaklaşımları ön plana çıkarmaktadır. Bu yaklaşımlar, uygulamada öğretim süreçlerine odaklanılmasına ve küreselleşen dünyaya uyum sağlamak amacıyla eğitim öğretim doğrudan etki edecektir (Taştan vd.,2021). Bununla beraber derslerin içeriklerinde uygulanan programlar, öğretim yöntem ve teknikler de çeşitlenerek günün şartlarına, ihtiyaçlarına cevap vermek üzere şekillenmektedir.

STEM (Science, Technology, Engineering, Mathematics) yaklaşımı günümüzde önemli rol oynamaktadır (Mann vd.,2011). STEM yaklaşımı, öğrencilerin öğretim sürecine aktif katılmalarına, keşfederek öğrenmelerine ve öğrenme sürecinde deneyim sağlamalarına imkân tanımaktadır. Bu yaklaşımı probleme dayalı öğrenme, deneysel etkinlik yöntemi ve proje tabanlı öğrenmeden ayıran en önemli yanı öğrencilerin küçük gruplar halinde çalıştıkları, çoğu zaman sınıf içerisinde gerçekleştirilen, sadece ürün odaklı değil, aynı zamanda süreç ve beceri odaklı olan bir eğitim yaklaşımı olmasıdır (Akarsu vd.,2020). Bu özelliğinden dolayı temel kavramların doğru bir şekilde öğretilmesi, öğrenme süreci boyunca öğrencilerin aktif olması ve öğrenme gerçekleşirken süreç odaklı değerlendirmeye uygun olması açısından STEM ders etkinliklerinin konular ve kavramlar öğretilirken uygulanması önemlidir.

Çalışmada ilkokul, ortaokul ve lise kademelerinde temel kavramsal bilgilerden daha karmaşık teorik bilgilere kadar genişleyen "elektrik" konusu ile ilgili STEM yaklaşımına uygun bir etkinlik sunulmuştur. Elektrik, günlük hayatta kullanımı en yoğun olan enerji türüdür. 1850'li yıllarda aydınlatma işlerinde havagazının yerini alarak başlayan ve üretiminin yaygınlaşmasıyla elektrik, sanayinin gelişmesine yol açmıştır (Erol, 2007). Geçmişten günümüze tarım, ulaşım, tıp, sanayi, teknoloji ve daha birçok alanda kullanılmasından dolayı hayatımızın vazgeçilmez bir parçası haline gelmektedir. Elektrik tüketiminin toplumsal gelişmişlik seviyesi ile ilişkilendirilmesini içeren kaynaklar, doğa bilimleri için önemi ve gelecekte yaşanacak olası enerji sorunları elektrik konusuna disiplinlerarası nitelik katmaktadır.

Bir ülkenin ekonomisinin zenginleşmesi ve nüfusunun artmasıyla beraber elektrik tüketimi de artmakta, bu da elektriğin temiz, düşük maliyetli ve çeşitli enerji kaynakları yoluyla üretilmesi konusunda ülkeleri teşvik etmektedir. Zira ülkemizde ilerleyen yıllarda ekonomik büyümenin olacağı ama buna rağmen elektrik üretiminin yetersiz kalacağı öngörülmektedir (Ağır ve Kar., 2010). Günümüzde, elektrik enerjisi üretiminde doğalgaz, kömür, petrol, nükleer, su, güneş, rüzgâr, jeotermal gibi kaynaklar kullanılmaktadır. Bu kaynaklardan en çok kul-

Kaynakça

Akarsu, M., Okur Akçay, N. ve Elmas, R. (2020). STEM Eğitimi Yaklaşımının Özellikleri ve Değerlendirilmesi. *Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Dergisi*, Özel Sayı.

Ağır, H., Kar, M. (2010). Türkiye'de elektrik tüketimi ve ekonomik gelişmişlik düzeyi ilişkisi: yatay kesit analizi. *Sosyoekonomi,* 6(12), 149-175.

Ateş, S., ve Polat, M. (2005). Elektrik devreleri konusundaki kavram yanılgılarının giderilmesinde öğrenme evreleri metodunun etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* 28(28), 39-47.

Aykutlu I, Şen A (2012). Üç aşamalı test, kavram haritası ve analoji kullanılarak lise öğrencilerinin elektrik akımı konusundaki kavram yanılgılarının belirlenmesi*. *Eğitim ve Bilim*, 37(166), 275 - 288.

Bilim, N. (2016).Türkiye'nin Elektrik Enerjisi Üretimindeki Dışa Bağımlılığın Azaltılması İçin Uygulanması Gereken Politikalar. *Selçuk University Journal of Engineering Scienceand Technology*, 4(2):145-145.

Britannica. (2023). Britannica/ Science/ Physics/ Physicists/ Michael Faraday https://www.britannica.com/biography/Michael-Faraday

Britannica. (2023, Ocak 3b). Britannica/ Technology / Thomas Edison https://www.britannica.com/biography/Thomas-Edison

Bungartz, H.J., Zimmer, S., Buchholz, M., - ger, D., *Modeling and Simulation: An Application-Oriented Introduction*. Springer Verlag Berlin Heidelberg, 2014.

Bybee, R. W. (1989). Science and technology education for the elementary years: Frameworks for curriculum and instruction.

Bybee, R. W., Taylor, J. A., Gardner, A., Scotter, P. V., Powell, J. C., Westbrook, A., &Landes, N. (2006). The BSCS 5E instructional model: Origins, and applications. Colerado: Colerado Springs.

Bybee, R. W., Carlson-Powell, J., &Trowbridge, L. W. (2008). Teaching secondary school science: Strategies for developing scientific literacy. Upper Saddle River, N.J: Pearson/ Merrill/PrenticeHall.

Chen, A. K., Kwen, B.H. (2005). Primary Pupils ‟ Conceptions About Some Aspect of Electricity. http://www.aare.edu.au/98pap/ang98205.htlm

Cohen, R., Eylon, B. andGaniel, V. (1983). Potential and current in simple electric circuits: A study of students‟concepts. *American Journal of Physics*, 51 (5), 407 – 412.

Çelen, S., (2017). Sanayi 4.0 ve Simülasyon. *International Journal of 3d Printing Technologies and Digital Industry* 1:1 (2017) 9-269

Çolak, K., Kaymakcı, S., Akpınar, M., (2015). Sosyal bilgiler ders kitaplarında ve öğretmen adaylarının görüşlerinde yenilenebilir enerji kaynaklarının yeri. *Eğitim Bilimleri Dergisi / Journal of Educational Sciences,* Ocak, Cilt-Sayı 41 ss/pp. 59-76.

Dewey, J. & Dewey, E. (1915). Schools of Tomorrow. Newyork. E.P. Dutton&Company.

Duit, R. & Rhöneck, C. (1997). Learning and Understanding Key Concepts of Electricity. http//www.physics.ohio-state.edu/jossem/ICPE/C2MC.htlm

Dunlop, O. E. (1944). Radio's Men of Science: Radio's 100 Men of Science. By Orrin E. Dunlap, Jr. New York: Harper and Brothers.

Engelhardt, P. V. &Beichner, R. J. (2004). Students' understanding of direct current resistive electrical circuits. American Journal of Physics, 72, 98-115.

Erol, E. (2007). Türkiye'de Elektrik Enerjisinin Tarihi Gelişimi: 1902–2000. [Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi]. http://nek.istanbul.edu.tr:4444/ekos/TEZ/42928.pdf

Friedlander G. D., 1978, Garip Bir Deha Tesla, *Elektrik Mühendisliği Dergisi,* Temmuz-Ağustos Sayısı, s.276-279

Güney Ege Bölgesi (Aydın, Denizli, Muğla) Yenilenebilir Enerji Raporu, 2011.

In A. Tiberghien, E. L. Jossem, & J. Barojas (Eds.) (2012, November 14). Connecting research in physics education with teacher education, (section C2). *International Commission on Physics Education*. Retrie-

ved. www.physics.ohio-state.edu/~jossem/ICPE/BOOKS.html

IEA. Key World Energy Statistics (2010, 26 Kasım). http://www.iea.org/textbase/nppdf/free/2010/key_stats_2010.pdf

Heller, M. P., Finley, N.F. (1992). Variableuses of alternative conceptions, a case study in current electricity. *Journal of Research in Science Education*. 29 (3), 259 – 276.

Jiménez-Aleixandre, M. P. & Erduran, S. (2008). *Argumentation in ScienceEducation: An Overview*. Yayımlandığı Kitap S. Erduran ve M. P. Jiménez-Aleixandre (Editörler), *Argumentation in ScienceEducation: Perspectives From Classroom Based Research* (3-27). Dordrecht The Netherlands: Springer.

Karakuyu, Y. ve Tüysüz, C. (2011). Elektrik Konusunda Kavram Yanılgıları ve Kavramsal Değişim Yaklaşımı. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* 10(2):867 -890 ISSN: 1303-0094

Küçüközer, H. 2003, Lise I Öğrencilerinin Basit Elektrik Devreleri Konusuyla İlgili Kavram Yanılgıları, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25, 142-148.

Mann, E. L., Mann, R. L., Strutz, M. L., Duncan, D., &Yoon, S. Y. (2011). Integrating engineering into K-6 curriculum: Developing talent in the STEM disciplines. *Journal of Advanced Academics*, 22(4), 639-658.

Özgür, H., Çuhadar, C., & Akgün, F. (2018). Eğitimde oyunlaştırma araştırmalarında güncel eğilimler. *Kastamonu Education Journal*, 26(5), 1479-1488. doi:10.24106/kefdergi.380982

Özkan Z., Samur Y., 2017, Oyunlaştırma Yönteminin Öğrencilerin Motivasyonları Üzerine Etkisi, *Ege Eğitim Dergisi,* 2017 (18) 2: 857-886

Sencar, S., Yılmaz, E.E. ve Eryılmaz, A. (2001). High school students ‟ misconceptions about simple electric circuits. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* 21: 113-120

Shipstone, D.M. et al. (1988). A study of students' understanding of electricity in five European countries. *International Journal Science Education*, 10(3), 303-316.

Taştan Akdağ, F. ve Güneş, T. (2021). 7. Sınıf elektrik ünitesinde yapılan STEM uygulamalarının öğrencilerin akademik başarı ve bilimsel süreç becerileri üzerine etkisi. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(2), 24- 36. doi: 10.17539/amauefd.944114.

UNDP (2010) Energy Priority Areas. http://www.undp.org/energy

University of St Andrews (2023). Mac Tutorarchive: George Simon Ohm. https://maths-history.st-andrews.ac.uk/Biographies/Ohm/

Wikiwand. (2023 Ocak 2). https://www.wikiwand.com/en/Nikola_Tesla#CITEREF-Carlson2013

Wikipedia. (2023 Ocak 2). https://en.wikipedia.org/wiki/James_Watt#cite_note-63

Yıldırım H. İ., Yalçın N., Şensoy Ö. (2008). İlköğretim 6., 7. Ve 8. Sınıf Öğrencilerinin Elektrik Akımı Konusunda Sahip Oldukları Kavram Yanılgıları. Mart Cilt:16 No:1 *Kastamonu Eğitim Dergisi,* 67-82.

BÖLÜM **7**

Hidroponik Sistemde Bitki Yetiştirme STEM Öğrenme Senaryosu*

Özlem SAYGIN* - Ayşegül GENÇER**

*Antalya Erünal Sosyal Bilimler Lisesi

**Antalya Manavgat Fethi Yılmaz Sezer Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi

Bölüm Özeti: *21. yüzyılın bitki yetiştirme yöntemlerinden birisi olan hidroponik tarım; su kaynaklarının azalması, kentleşmenin hızla artması, toprak kirliliği, nüfus artışı ve gıda kıtlığı gibi nedenlerle geleceğin tarım yöntemlerinden biri olarak görülmektedir. Bu STEM (Science, Technology, Engineering, Mathematics) projesi ile öğrencilerin hidroponik sistemde bitki yetiştirmeyi öğrenerek geleceğin sorunlarına çözüm bulma, eleştirel düşünme, üretkenlik, iş birliği ve sosyal alan becerilerini geliştirmeleri amaçlanmıştır. Öğrenme senaryosu 5E öğrenme halkası modeline göre hazırlanmıştır. Etkinlikler bir devlet lisesinde 10. sınıf öğrencileri ile yapılmıştır. STEM etkinlikleri fizik, kimya, biyoloji, matematik ve bilişim teknolojileri dersleri olmak üzere toplam 10 ders saatinde gerçekleştirilmiştir. Öğrenciler, hidroponik sistem uygulaması olarak derin su kültürü yapmıştır. Bitki büyümesi için gerekli koşulları, suyun kalitesini, temel mineralleri ve ışığın dalga boyunun önemini araştırmıştır. Gruplar, seçtikleri hidroponik sistem kurulumu ile ilgili internet araştırması yaparak İngilizce ve Türkçe videolar izlemiştir. Derin su kültürü kabının içerisine, her litre su için 2 ml A ve 2 ml B besini koyulmuş, yetiştirilecek bitki için gerekli EC ve pH ayarlamaları yapılmıştır. Kimya dersinde öğrenciler, bitkilerin hangi minerallere ihtiyaç duyduğunu ve karışımdaki kimyasal madde oranlarının nasıl hesaplanacağını öğrenmiştir. Fizik dersinde ise ışığın dalga boyunun bitki büyümesi üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Bitkilerin düşük ışıklı ortamlarda daha hızlı büyüyebilmesi için yoğun kırmızı ışıklı LED aydınlatma kullanılmıştır. Ardından Arduino üzerinden zamanlaması 16 saat (aydınlatma) AÇIK ve 8 saat (karanlık) KAPALI olacak şekilde programlanmıştır. Öğrenciler her gün suyun EC, pH ve sıcaklığını ölçerek kaydetmişlerdir. Gerekli EC ve pH ayarlamaları günlük olarak yapılmıştır. Matematik dersinde, günlük pH artışlarını ve suyun sıcaklığını gösteren grafikler çizilmiştir. 5 hafta sonra marul-*

* Bu çalışma 3rd International STEM Education Conference'ta sunulmuştur.

lar yeterince büyümüş ve toplanmıştır. Değerlendirme olarak öz değerlendirme, tasarım değerlendirme ve öğretmen değerlendirme formları kullanılmıştır. Öğrenciler topraksız koşullarda bitki yetiştirme konusunda bilgi ve deneyim sahibi olmuşlar, yeni bir şeyler denemekten keyif almışlar ve bitki yetiştirmenin çaba gerektirdiğini anlamışlardır. Öğrenme senaryosunun öğretmenlerin bu konuda yeni projeler geliştirmesine katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

Giriş

Dünya nüfusunun 2050 yılına kadar 9,7 milyara ulaşacağı düşünülmektedir. Aynı zamanda tarıma elverişli alanların %50'sinin tarım için kullanılamaz hale geleceği tahmin edilmektedir (United Nations, 2017). Bu nedenle, yüksek talebi karşılamak için gıda üretiminin %110'a kadar artırılması gerekmektedir. Talep karşılanmazsa gıda krizinin artarak devam etmesi beklenmektedir (Okemwa, 2015). Bu krizin en büyük sebepleri; iklim değişikliği, savaşlar, erozyon ve ülkelerin yoksulluğudur. İnsanların su ve gübreye erişemez hale gelmeleri gıda üretimini azaltmaktadır. Tüm bu sebeplerle, dünya yeni tarım teknikleri geliştirmeye ve uygulamaya ihtiyaç duymaktadır. Günümüzde tarım sistemleri temelde toprak, su ve afetlere dayanıklılığa bağlıdır. Bu nedenle, mevcut tarım sistemlerinin ekonomik politikalarının değiştirilmesi ve geliştirilmesine ihtiyaç vardır (Gashgari, 2018).

Kökeni 17. yüzyıla dayanan hidroponik sistem; bitkiler için su, pH, sıcaklık ve bitki besin elementleri gibi optimum şartların sağlanabildiği bir yöntemdir. Bu yöntemin geliştirilmesi için çalışan bilim insanlarının bazıları Ek 1'de verilmiştir. Topraksız tarım olarak bilinen bu yöntemde, gübre solüsyonları direkt suya verildiği için gübre ve pestisit artıklarından kaynaklanan çevre kirliliği de önlenmektedir (Şevik, 2011). "Hidroponik", Yunanca su anlamına gelen "hidro" ve iş anlamına gelen "ponis" kelimesinden türetilmiştir. Herhangi bir hidroponik sistemin ana bileşeni su olduğundan, kaliteli su kaynağının kullanılması çok önemlidir (Maurya, 2017).

Hidroponik sistemler, 'açık' veya 'kapalı' olarak kategorize edilebilmektedir. Açık sistemde, besin çözeltisi bitki köklerine verilir, ancak drenaj veya toprağa sızma nedeniyle su ve besin maddeleri kaybolmaktadır. Kapalı sistemde ise besin solüsyonu tekrar tekrar kullanılmak üzere kapalı bir döngüde dolaştırılmaktadır. Kapalı sistemler, açık hidroponik sistemlerden daha az su ve gübre gerektirmektedir. Ancak besin solüsyonunun zaman zaman yenilenmesi ve ayrıca hastalık oluşumunu önlemek için gerekmektedir. Ayrıca, çeşitli kimyasal elementlerin bitkinin optimum büyüme gereksinimlerini karşılamak üzere dengede tutulmasını sağlamak için besin çözeltisinin kimyasal içeriğinin periyodik olarak ayarlanması gerekmektedir (Venter, 2017). Çeşitli hidroponik sistem türleri altı gruba ayrılmaktadır. Bunlar; fitil sistemi, derin su kültürü, sel ve drenaj sistemi (Ebb and Flow), damlama, NFT (Besleyici Film Teknolojisi) ve aeroponik sistemlerdir.

Fitil sistemi; havalandırıcı, pompa veya elektrik kullanılmaması ile dikkat çekmektedir. Aslında elektrik kullanımını gerektirmeyen tek hidroponik sistemdir. Fitil sistemlerinin çoğunda bitkiler doğrudan perlit veya vermikülit gibi emici

Kaynakça

Akgün, A. ve Gönen, S. (2004). Çözünme ve fiziksel değişim ilişkisi konusundaki kavram yanılgılarının belirlenmesi ve giderilmesinde çalışma yapraklarının önemi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(10): 22-37.

Atkins, P. W. (2015). *Chemistry: a very short introduction.* Oxford: Oxford University Press. ISBN 978-0199683970.

Bar-On, Y.M., Phillips, R., Milo, R. (2018). The biomass distribution on Earth. *Proceedings of the National Academy of Sciences (PNAS)*, 115(25): 6506-6511. https://doi.org/10.1073/pnas.1711842115

Bıyık, Y. ve Civelekoğlu, G. (2018). Ulaşım sektöründen kaynaklı karbon ayak izi değişiminin incelenmesi, *Bilge International Journal of Science and Technology Research*, 2(2):157-166. DOI: 10.30516/bilgesci.427359

Boamah, M.D., Lozier, E.H., Kim, J., Ohno, P.E., Walker, C.E, Miller T.F. and Geiger, F.M. (2019). Energy conversion via metal nanolayers, *Proceedings of the National Academy of Sciences (PNAS),* 116(33): 16210-16215. https://doi.org/10.1073/pnas.1906601116

Bozkurt, O. ve Koray, Ö. C. (2002). İlköğretim öğrencilerinin çevre eğitiminde sera etkisi ile ilgili kavram yanılgıları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23: 67-73. http://www.efdergi.hacettepe.edu.tr/yonetim/icerik/makaleler/952-published.pdf

Deuber, C.G. (1928). "Mineral nutrition and chlorophyll development in seedlings". *American Journal of Botany*. 15 (4): 271–276. https://doi.org/10.1002/j.1537-2197.1928.tb04901.x

Ekolojist. (2018). Karbon Ayak İzini Azaltacak 20 Yöntem. https://ekolojist.net/karbon-ayak-izini-azaltacak-20-yontem/

French, A. and Roth, E. *Soilless Agriculture: An in-depth overview*. Retireved from https://www.agritecture.com/blog/2019/3/7/soilless-agriculture-an-in-depth-overview

Gashgari, R., Alharbi, K., Mughrbil, K., Jan,K., Glolam, A.(2018). *Comparison between Growing Plants in Hydroponic System and Soil Based System*, Proceedings of the 4th World Congress on Mechanical, Chemical, and Material Engineering (MCM'18) Madrid, Spain. August 16 – 18, 2018, Paper No. ICMIE 131, DOI: 10.11159/icmie18.131.

Gül, K. S., Kırmızıgül, A. S., Ateş, H. (2022). Temel eğitim ve ortaöğretimde STEM eğitimi üzerine alan yazın incelenmesi: Türkiye örneği. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 13 (1): 544-568.

Gümüşel, B. (2021). *Farklı bitki besin elementi kompozisyonlarının su kültüründe yetiştirilen marul bitkisinin gelişimi ve kimi bitki besin elementi içeriğine etkisi.* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Bursa: Uludağ Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Güntut, M., Güneş, P., Çetin, S. (2021). *Ortaöğretim Kimya Ders Kitabı*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı.

Hydroponics, (2019). https://sensorex.com/hydroponic-systems-explained/

Maurya, A., Menon, V., Sonwane, V., Thakur, S., Pai, G. (2017) Study Of Hydroponic Systems And Their Variations. *International Journal Of Agricultural Science And Research*, 7(5): 547-556.

MEB (2018a). *Ortaöğretim Biyoloji Dersi Öğretim Programı*. Ankara: MEB yayınları.

MEB (2018b). *Ortaöğretim Kimya Dersi Öğretim Programı*. Ankara: MEB yayınları.

MEB (2018c). *Ortaöğretim Fizik Dersi Öğretim Programı*. Ankara: MEB yayınları.

MEB (2018d). *Ortaöğretim Matematik Dersi Öğretim Programı*. Ankara: MEB yayınları.

MEB (2018e). *Ortaöğretim İngilizce Dersi Öğretim Programı*. Ankara: MEB yayınları.

Okemwa, E. (2015). of Aquaponic and Hydroponic Gardening to Traditional Gardening," *International Journal of Scientific Research and Innovative Technology*, 2, (2313-3759).

Okumuş, A. (2019). Dünyada Hidrofonik (Topraksız Tarım) Tarım, *Journal of Soilles Agriculture*, Vol 1, 3-5.

Polat, G. (2012). *Ortaöğretim 9.sınıf öğrencilerinin öğretim öncesi ve sonrası çevre sorunu ve ekolojik ayak izi anahtar kavramları ile ilgili bilişsel yapılarının ortaya konması*. [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Pradhan, B. ve Deo, B. (2019). Soilless farming – the next generation green revolution, *Current Science*, 116(5): 728-732. https://www.currentscience.ac.in/Volumes/116/05/0728.pdf

Şen, Ş. ve Yılmaz, A. (2012). Erime ve çözünme ile ilgili kavram yanılgılarının ontoloji temelinde incelenmesi. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(1), 54-72.

Şevik, M. A. (2011). Topraksız Tarımda (Hidroponik Kültür) Bitki Patojeni Virüsler, *Anadolu Tarım Bilimleri Dergisi,* 26(2): 176-180. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/187492

Tarım ve Orman Bakanlığı (2022). İklim değişikliği ve tarım. https://www.tarimorman.gov.tr/TRGM/Belgeler/%C4%B0klim%20De%C4%9Fi%C5%9Fikli%C4%9Fi%20ve%20Tar%C4%B1m.pdf

Tüysüz, C.; Demirel, O. E. (2020). Probleme ve argümantasyona dayalı öğrenme yöntemlerinin "karışımlar" ünitesindeki etkilerinin incelenmesi. *MSKU Eğitim Fakültesi Dergisi,* 7(1): 43-61. https://doi.org/10.17556/erziefd.795465

Uygunsoy, F. (2016). *Durgun su kültüründe yetiştirmeye uygun marul tiplerinin belirlenmesi.* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Antalya: Akdeniz Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

United Nation (2017). "World population projected to reach 9.8 billion in 2050, and 11.2 billion in 2100," 21 June 2017. Retrieved from https://www.un.org/development/desa/en/news/population/world-population-prospects-2017.html

Wikipedia. Hoagland_solution https://en.wikipedia.org/wiki/Hoagland_solution

Wikipedia. Karbon ayak izi. https://tr.wikipedia.org/wiki/Karbon_ayak_izi

World's Water Organization–Pacific Institute (1996). Water Data. Retrieved from https://www.worldwater.org/water-data/

Varga T, Hixson KK, Ahkami AH, Sher AW, Barnes ME, Chu RK, Battu AK, Nicora CD, Winkler TE, Reno LR, Fakra SC, Antipova O, Parkinson DY, Hall JR and Doty SL. (2020). Endophyte-Promoted Phosphorus Solubilization in Populus. *Frontiers in Plant Science*, (11):56791. https://doi.org/10.3389/fpls.2020.567918

Venter, G. (2017) types of hydroponic systems: farming for tomorrow. *Farmer's Weekly*, Vol. 2017, No. 17009. https://journals.co.za/doi/10.10520/EJC-5ae2a7c0f

BÖLÜM **8**

Yaratıcı Düşünme Becerilerine Yönelik STEM Eğitimi Uygulamaları

Gülsüm TİRYAKİ BAYRAM

İstanbul Eyüpsultan Mustafa Kemal İlkokulu

Bölüm Özeti: *İnsanların arayış içinde olması ve ihtiyaçların artması nedeniyle gelişen teknoloji, nüfus yoğunluğu ve insanların ihtiyaçlarından fazla tüketmesi sonucunda Dünyamız gittikçe kirlenmekte, ömrü azalmaktadır. Doğal kaynaklarımız tükenme noktasına gelmekte, bitki ve hayvanların nesli tükenmiş veya tükenme tehlikesi altına girmektedir. Bu nedenlerle ülkeler eğitim programlarının içine çevre eğitimini eklemektedir. Bireylerin derinlemesine öğrenmesinin gerçekleşmesini sağlayan ve problem çözme becerilerini geliştiren, karmaşık problemleri; yaratıcı, farklı bir bakış açısıyla çözmelerini sağlayan eğitim yaklaşımlarına ihtiyaç duyulmaktadır. STEM eğitiminin bu noktada önemi anlaşılmaktadır. STEM (Science, Technology, Engineering and Mathematics) eğitimi ile bireyler 21. yy becerilerinin gelişmesini, iletişim, grupla çalışma, sorgulama, araştırma, liderlik becerilerinin gelişmesini sağlarlar. STEM eğitimi bütüncül bir yaklaşım ile öğrencilerin yaşam becerilerini ve üst düzey düşünme becerilerini geliştirir. Yeni bir fikir üretebilmek ve problemleri farklı bakış açılarıyla görebilmek yaratıcılık gerektirmektedir. Yaratıcılığın sadece üstün yetenekli bireylerde gelişmiş olduğu ya da doğuştan getirilen bir özellik olarak görülmesi nedeniyle, yaratıcı düşünme becerileri geliştirme çalışmaları arka planda kalmaktadır. Oysa yaratıcılık geliştirilebilen, her bireyde belli oranda bulunan bir beceridir. Bu çalışmada öğrenciler STEM planları ile çevre problemlerine çözüm bulmaya çalışmışlardır. Aynı zamanda STEM planlarına yaratıcı düşünme tekniklerinden zihin haritası, sinektik, PMI (Plus, Minus, Interesting), SCAMPER (Substitude, Combine, Adapt, Modify-minify,magnify, Put to other uses, Eleminate, Reverse, Rearrange) eklenerek öğrencilere kazandırılması yaratıcı düşünme becerilerilerine katkıda bulunmak amaçlanmıştır. Öğrencilere STEM eğitimi içerisinde, çevre konularında farkındalık yaratmak ve yaratıcı düşünme i teknikleri eklenerek yapılan etkinlikler doğrultusunda öğrencilerden olumlu dönütler alınmıştır.*

Giriş

Dünyamızdaki çevre sorunları hayatı her alanda olumsuz etkileyecek boyutlardadır. Sanayileşme, teknolojinin hızla artması, doğal kaynakların bilinçsiz kullanımı, insan nüfusunun artışı gibi sebepler doğaya olumsuz etkiyi hızlandırmıştır. Dünyadaki tüm ülkeler çevre kirliliği, içme suyunun kirlenmesi, sera etkisi ve ozon tabakasında oluşan zararlar, küresel ısınma, ormanların yok olması gibi problemler başta olmak üzere çok sayıda çevre probleminin etkisini azaltmaya çalışmaktadır (Artun & Bakırcı, 2012; Atabek-Yiğit, Balkan-Kıyıcı, & Yavuz Topaloğlu, 2019). Bu problemlerin sorumluları olan insanlar ve insanların sınırsız bir şekilde tüketme istekleridir (Akkurt-Çağlar, 2017).

Bu doğrultuda UNESCO, 1975-1995 yılları arasında Uluslararası Çevre Eğitimi Programını, Sürdürülebilir Gelecek İçin Eğitim programı ifadesi ile değiştirmiştir (Öz, Bakır, & Yıldırım, 2013). Bu güncellemenin ardından ilköğretim kademelerinde çevre-okul temasına ağırlık verilmiştir. Çevre ziyaretleri, çevre insan dengesi, çevre insan ilişkileri ve çevre sorunlarının farkına varılmasına yönelik konulara ağırlık verildiği görülmüştür. Matematik, Hayat Bilgisi, Türkçe ve Fen derslerinin çevre eğitim programları ile etkileşimi sağlanmıştır (Aktepe & Girgin, 2009).

Son yıllarda yapılan çalışmalarda Sürdürülebilir Kalkınma kavramını sıklıkla duymaktayız. 1987 yılında yayımlanan Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu raporu ile önem kazanmaya başlayan Sürdürülebilir Kalkınma kavramı, "gelecek kuşakların kendi ihtiyacını karşılayabilmelerini tehlikeye sokmadan günümüz kuşaklarının ihtiyaçlarını karşılayabilen kalkınma" şeklinde açıklanmıştır (Brunland, 1991). Başka bir ifade ile sürdürülebilir kalkınma, insan ve doğa dengesini koruyarak, doğal kaynakları tüketmeden, bugünün ve geleceğin yaşam ihtiyaçlarını karşılayabilecek kalkınma programıdır. Sosyal, ekonomik, kültürel, mekânsal ve ekolojik boyutları olan geniş bir kavramdır (Kaya & Tomal, 2011).

Sürdürülebilir kalkınma bir girişim olmasına rağmen, bir yaşam felsefesi haline dönüştürülmediği sürece sorunların çözümüne tam olarak katkı sağlamayacaktır. Bu nedenle çevreye karşı farkındalık geliştiren bireylerin yetiştirilmesini sağlayacak çevre eğitimi büyük bir öneme sahiptir (Özdemir, 2010). Çeşitli kuruluşlar bu amaç uğruna çeşitli çalışmalar yapmaktadırlar. Sivil toplum örgütlerinden Uluslararası Çevre Eğitim Vakfı (FEE), toplumların sürdürülebilir çevre konularını anlayıp, öğrenme ve fırsat yaratma olanaklarını sağlayan bir programdır. Gönüllü olarak çalışılan programlardan biri de Eko-Okullar Eğitim Programıdır. Uluslararası olan program, ülkemizde Türkiye Çevre Eğitim Vakfı tarafından yürütülen; isteyen her anaokulu, ilkokul ve ortaokulun katıldığı çevre eğitim uygulamalarıdır. Bir başka kuruluş REC Türkiye'dir. REC (Kaynak,

Kaynakça

Açıkgöz, K. (2006). *Aktif Öğrenme.* İzmir: Biliş Yayıncılık.

Akgündüz, D. (2016). *STEM'i Rahat Bırakın: Türkiye'de STEM adına yapılan hatalar ve öneriler.* 11 14, 2022 tarihinde https://www.academia.edu/42921055/STEMi_Rahat_B%C4%B1rak%C4%B1n_T%C3%BCrkiyede_STEM_Ad%C4%B1na_Yap%C4%B1lan_Hatalar_Ve_%C3%96neriler adresinden erişilmiştir.

Akkurt-Çağlar, A. (2017). 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin çevre sorunlarına yönelik algıları. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*(9), s. 310-320.

Aktamış, H., & Ergin, Ö. (2006). Fen Eğitimi ve Yaratıcılık. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi, 20*, s. 77-83.

Aktepe, S., & Girgin, S. (2009). İlköğretimde eko-okullar ve klasik okulların çevre eğitimi açısından karşılaştırılması. *İlköğretim Online, 8*(2), s. 401-414.

Ambrose, D. (2005). Creavity in teaching: essential knowledge, skills and dispositions. J. K. Baer (Dü.) içinde, *Creativity Across Domains Faces of the* (s. (1. edition, ss.281-298)). Lawrence Erlbaum.

Artun, H., & Bakırcı, H. (2012). Ülkelerin çevre eğitimine etki eden faktörlerinin değerlendirilmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi, 20*(2), s. 365-384.

Atabek-Yiğit, E., Balkan-Kıyıcı, F., & Yavuz Topaloğlu, M. (2019). İlkokul öğrencilerinin çevre sorunları ile ilgili kavramlara yönelik algılarının belirlenmesi. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 19*(3), s. 732-744.

Aydın, İ., & Çilci, N. (2020). SCAMPER (Yönlendirilmiş Beyin Fırtınası) Tekniğinin 5. ve 6. Sınıf Öğrencilerinin Yaratıcı Yazıları Üzerindeki Etkisi. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergis, 21*, s. 223-261.

BAUSTEM. (2022). *STEM Ders Planı Şablonu.* https://inteach.org/defterler: https://inteach.org/defterler adresinden erişilmiştir.

Bender, M. T. (2005). John Dewey'in Eğitime Bakışı Üzerine Yeni Bir Yorum. *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi, 6*(1), s. 13-19.

Berker, K. H., & Park, K. (2011). of integrative approaches among science, technology engineering, and mathematics (STEM) subjects on students' learning: A preliminary meta-analysis. *Journal of STEM Education: Innovations & Research, 12*(5), s. 23-37.

Bessis, P., & Jaqui, H. (1973). *Yaratıcılık Nedir?* (D. S. Gürbaskan, Çev.) İstanbul: İstanbul Reklam Ofset.

Bono, E. d. (2022, 11 15). *The Direct Teaching of Thinking as a Skill* . https://www.um.edu.mt/library/oar/bitstream/123456789/51782/1/Education2%281%29A1.pdf adresinden erişilmiştir.

Brunland, G. H. (1991). *Ortak Geleceğimiz, Dunya Cevre ve Kalkınma Komisyonu Raporu* (3.Baskı b.). (B.Corakcı, Çev.) Ankara: Turkiye Cevre Sorunları Vakfı Yayını.

Buser, J. K., Buser, T. J., Gladding, S. T., & Wilkerson, J. (2011). The Creative Counselor: Using the SCAMPER Model in Counselor Training. *Journal of Creativity in Mental Health, 6*(4), s. 256-273. doi:10.1080/15401383.2011.631468

Costello, C. (2022). *PMI - Plus, Minus, Interesting.* Virtual Library: https://www.virtuallibrary.info/pmi-plus-minus-interesting-strategy.html adresinden erişilmiştir.

Çorlu, M., & Çallı, E. (2017). *STEM Kuram ve Uygulamaları.* Pusula Yayıncılık.

Ercan, S. (2010). *Fen Öğretiminde Yaratıcı Düşünme Tekniklerinden Sinektik Kullanımına Yönelik Bir Eylem Araştırması.* Sakarya: Sakarya üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Erdener, N. (2003). Eğitimde Yaratıcı Düşünme-Tasarım ve Öngörü Yeteneğinin Geliştirilmesi http//www.kho.edu.tr/yayınlar/btym/bilgibankası/genelkon/114 adresinden erişilmiştir.

Erdoğdu, M. Y. (2006). Yaratıcılık Değerlendirme Ölçeğinin Türk Kültürüne Uyarlanması. *Eğitim Fakültesi Dergisi, 7*(12), s. 61-79.

Erem, N. H. (2015). *Yaratıcı Düşünme Tekniklerinin 5. Sınıf Öğrencilerinin Görsel Okuma ve Görsel Sunu Becerilerine Etkileri.* Erzurum: Atatürk üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Eroğlu, S., & Bektaş, O. (2016). STEM eğitimi almış fen bilimleri öğretmenlerinin STEM temelli ders etkinlikleri hakkındaki görüşleri. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi - Journal of Qualitative Research in Education, 4*(3), s. 43-67.

Gilliard, M. (2019). *PMI – Artı Eksi İlginç.* 11 15, 2022 tarihinde Innovation-creativity: https://www.innovation-creativity.com/pmi-plus-minus-interesting/ adresinden erişilmiştir.

Gordon, W. (1961). *Synectics: The Development of Creative Capacity.* New York: Harper & Row.

Gordon, W., & Poze, T. (1980). *SES Synectics and Gifted Education Today.* New York: Thousand Oaks.

Guilford, J. P. (1950). Creativity. *American Psychologist, 5*(9), s. 444-454.

Güneş, F. (2013). *Türkçe öğretimi yaklaşım ve modeller.* Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Hummell, L. (2004). *Synectics for Creative Thinking in Technology Education.* Boston: Allyn & Bacon.

Karabey, B., & Yürümezoğlu, K. (2015). Yaratıcılık ve üstün yetenekliliğin zekâ kuramları açısından değerlendirilmesi. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi, 40*, s. 86-106.

Kaya, M., & Tomal, N. (2011). Sosyal bilgiler dersi öğretim programının sürdürülebilir kalkınma eğitimi açısından incelenmesi. *1*, s. 49-65.

Kaymaz, O. B. (2022). *Dijital Oyun Prototipleme Eğitiminin 10 yaş Çocuklarının Yaratıcı Düşünme Becerilerine Etkisi.* Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çocuk Gelişimi ve ev Yönetimi Eğitimi Anabilim Dalı.

Kurnia, E. (2013). *The of using plus minus interesting technique toward students' speaking ability at the second year of state Senior high school 2 Pekanbaru.* Department of English Education, Teacher Training State Islamic University of Sultan Syarif Kasim Riau Pekanbaru. http://repository.uin-suska.ac.id/10079/1/2013_20131042PBI.pdf adresinden erişilmiştir.

MEB. (2019). *Kazanım Merkezli STEM Uygulamaları.* Ankara: T.C. MEB Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğü. https://ookgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2019_01/29164143_STEM_KitapYk.pdf adresinden erişilmiştir.

Michalko, M. (2006). *Thinkertoys: A Handbook of Creative-Thinking Techniques.* Ten Speed Press.

Mulej, N., & Mifsud, M. (2022, 11 15). *EDWARD DE BONO' S DIRECT TEACHING OF THINKING (CoRT) COMING TO SLOVENIAN SCHOOLS.* Edward de Bono Foundation: http://www.irdo.si/skupni-cd/cdji/cd-irdo-2011/referati/f-mulej-nastja.pdf adresinden erişilmiştir.

OECD-Pisa. (2021). *pisa 2021 Creative Thinking Framework(Third Draft).* 11 15, 2022 tarihinde https://www.oecd.org/pisa/publications/PISA-2021-creative-thinking-framework.pdf adresinden erişilmiştir.

Öz, S., Bakır, S., & Yıldırım, M. Z. (2013). Fen bilgisi öğretmen adaylarının milli parklarda çevre eğitimine yönelik görüşleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*(3), s. 21-35.

Özdemir, O. (2010). Doğa deneyimine dayalı çevre eğitiminin ilköğretim öğrencilerinin çevrelerine yönelik algı ve davranışlarına etkisi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 27*(27), s. 125-138.

Özden, Y. (1999). *Eğitimde Dönüşüm, Eğitimde Yeni Değerler.* Ankara: Pegem Akademi.

Özden, Y. (2005). *Öğrenme ve Öğretme.* Ankara: Pegem Yayıncılık.

REC. (2022). *Kaynak, Çevre ve İklim Derneği (REC)*. 11 14, 2022 tarihinde https://rec.org.tr/hakkimizda/rec-turkiye/: https://rec.org.tr/hakkimizda/rec-turkiye/ adresinden erişilmiştir.

Ritter, S. M., & Monster, N. (2017). Enhancement of Creative Thinking Skills Using a

Cognitive-Based Creativity Training. *Journal of Cognitive Enhancement*, s. 243-253. doi: 10.1007/s41465-016-0002-3

Rıza, E. T. (2001). Yaratıcılıkta Neler Aranır? *Yasadıkça Egitim Dergisi, 72*, s. 8-15.

San, İ. (1991). *Yaratıcı Drama. Eğitsel Boyutları.* İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi i 1.İzmir Kongresi.

Seligmann, E. (2007). *Reaching Students Through Synectics: A Creative Solution.* University of Northern Colorado.

Senemoğlu, N. (2005). *Gelişim, Öğrenme ve Öğretim; Kuramdan Uygulamaya.* Ankara: Spot Matbaacılık.

Sharma, H. L., Priyamvada, & Chetna. (2020). PMI (PLUS-MINUS-INTERESTING): AN ATTENTION- DIRECTED STRATEGY FOR ENHANCING CREATIVE THINKING AMONGELEMENTARY SCHOOL STUDENTS. *Mukt Shabd Journal, 9*(6), s. 2376-2394.

Starko, A. J. (2014). *Creativity in the Classroom: Schools of Curious Delight* (5. Bs. b.). Routledge.

Şekil 4, e.-k. (2022, 11 15). e-kaynak. https://matematikdelisi.com/Orta/Sinif5/Konu/DenkKesirler/denk-kesirler-ve-sadelestirme-denk-kesirler.html adresinden erişilmiştir.

Tabaru, G. (2017). *İlkokul 4. sınıf öğrencilerine fen bilimleri dersinde uygulanan stem temelli etkinliklerin çeşitli değişkenlere etkisi.* Niğde: Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

TEMA. (2022). *Türkiye Erozyonla Mücadele, Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı (TEMA)*. 11 14, 2022 tarihinde tema.org: https://www.tema.org.tr/hakkimizda/kurumsal/kurulus-oykumuz adresinden erişilmiştir.

Torrance, E. (1974). *Torrance Test of Creative Thinking Verbal Tests Forms A and B.* Bensenville: Figural A&B: Scholostic Service Inc.

TÜBİTAK 4004, D. E. (2022). *https://www.tubitak.gov.tr/tr/destekler/bilim-ve-toplum/ulusal-destek-programlari/icerik-4004-doga-egitimi-ve-bilim-okullari*. 11 14, 2022 tarihinde https://www.tubitak.gov.tr/tr/destekler/bilim-ve-toplum/ulusal-destek-programlari/icerik-4004-doga-egitimi-ve-bilim-okullari: https://www.tubitak.gov.tr/tr/destekler/bilim-ve-toplum/ulusal-destek-programlari/icerik-4004-doga-egitimi-ve-bilim-okullari adresinden erişilmiştir.

Vakfı, T. Ç. (1987). *Ortak Geleceğimiz Dünya Çevre Ve Kalkınma Komisyonu* (3.Baskı b.). Ankara: Türkiye Çevre Sorunları Vakfı Yayını.

Wallas, G. (1925). *Art of Thought.* New York: Harcourt Brace.

Yanık, O. (2007). *Beslenme Saati Yaratıcılık.* İstanbul: Bamm Yayınevi.

Yıldırım, B., & Türk, C. (2017). Sınıf Öğretmeni Adaylarının STEM Eğitimine Yönelik Görüşleri: Uygulamalı Bir Çalışma. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 8*(2), s. 195-213.

Yılmaz, B. (2019). *Bilimin Doğası Okuryazarlık Düzeyi ile Bilimsel Yaratıcılık Seviyesi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi.* Adıyaman: Adıyaman Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

BÖLÜM **9**

STEM Etkinliklerine Yönelik Metaforik Algılar

Hayriye Tuğba KILIÇ* - Rabia KILINÇ**

*Gaziantep Şehit Mehmet Öter İlkokulu

**Antalya Kepez Altınova İlkokulu

Bölüm Özeti: *Bu çalışmada ilkokul üçüncü sınıf öğrencilerinin (9-10 yaş) STEM (Science, Technology, Engineering, Mathematics) etkinliklerine yönelik metaforik algılarını belirlemek amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda olgu bilim deseninde nitel bir araştırma gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya Gaziantep ilinde Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı bir ilkokulda yer alan 10 kız 11 erkek üçüncü sınıf öğrencisi dâhil edilmiştir. Öğrencilere "STEM denilince aklıma ..... geliyor; çünkü ..... " şeklinde yarı-yapılandırılmış görüşme formu (Ek-4) verilerek formdaki cümleyi tamamlamaları istenmiştir. Formdaki yanıtlar kaydedildikten sonra öğrencilerden STEM ile ilgili metaforik algılarını tanımlamaya yönelik bir resim çizmeleri istenmiştir. Öğrencilerin kimliklerini gizlemek için kız çocukları "K" ve erkek çocukları ise "E" harfiyle kodlanmıştır. Verilerin analizinde betimsel analiz ve doküman incelenmesinden yararlanılmıştır. Üretilen metaforlar incelenip değerlendirildikten sonra kategorize edilmiş ve öğrencilerin çizdikleri resimler, açık uçlu sorularla yorumlamayla değerlendirilmiştir. Ortaya çıkan bulgular doğrultusunda öğrencilerin en çok ürettiği metafor "teknoloji (%23,809)" olmuştur. Üretilen metaforik algılara bağlı STEM etkinliklerinin öğrencilerin bilgi ve beceri düzeylerinde etkili olduğu, öğrencilere problemleri çözme, yenilikçi düşünme, takım çalışması gibi 21. yüzyıl becerileri kazandırmayı sağladığı görülmektedir. Yapılan çalışma gösteriyor ki; olgu bilim deseninde nitel araştırma sonrası ulaşılan bulgular sonucunda 21. yy. becerilerinin gelişmesinde ve öğrenciler tarafından kazanılmasında STEM etkinliklerinin yeri önemlidir.*

Giriş

Dünyada ve ülkemizde oldukça popüler olan STEM eğitimi, bireylere STEM okuryazarlığı kazandırmayı . STEM, 21. yüzyıl becerilerini kazandırmayı amaçlayan bir eğitim yaklaşımıdır. Bu yaklaşım insanlara problemleri anlama, keşfetme, çözümler üretme, değerlendirme, eleştirel düşünme, yenilikçi düşünme ve takım olarak çalışma gibi becerileri kazandırmayı amaçlar. STEM kelimesi daha kapsamlı açıklanacak olursa Fen, Teknoloji, Mühendislik ve Matematik (Science, Technology, Engineering, Mathematics) kelimelerinin ilk oluşan bir öğrenme, uygulama ve geliştirme yaklaşımı olarak bu dört disiplini birbirine bağlayan bir sistemdir (Yıldırım ve Selvi, 2015). STEM, dört disiplini bir araya getirerek bir problemin çözümüne yönelik ve gerçek dünyayla ilişkili öğretim yöntemlerini içeren ve bunları disiplinler arası bir program ile bütünleştiren bir öğretim anlayışıdır (Fioriello, 2010). Öğrenme öğretme sürecinde bireye fen, teknoloji, mühendislik ve matematik disiplinlerine ait becerileri disiplinler arası bağlantı kurarak entegre eden bir eğitim yaklaşımı (Bybee, 2010) şeklinde de tanımlanabilir. STEM eğitimi, bireylere birçok beceri alanı kazandırır ve okul öncesi eğitimden yükseköğretime kadar tüm sınıf seviyelerinde uygulanabilen bir eğitim yaklaşımıdır. STEM öğrencilerin disiplinler arası bir açıdan bir durumu incelemelerini ve yenilikçi eğitim anlayışıyla birlikte bilgi ve becerilerini artırmayı bir yaklaşımdır. STEM, öğrencilerin ezberden uzak sorgulayarak, araştırarak öğrenmelerini ve değişen dünyaya uyum sağlamaları için gerekli olan becerileri edinmelerini amaçlar. Ayrıca farklı disiplinleri bir araya getiren STEM bütünleşik model oluşturarak, öğrencilerin karşılaştıkları problemlere daha geniş bir perspektiften bakmalarını sağlamaktadır. Bu sayede öğrencinin çok yönlü düşünmesine ve problem durumlarına farklı çözümler bulmasına ve bu çözümleri test etmesine olanak sağlamaktadır.

STEM etkinlikleri, öğrencilere problemleri çözme, yenilikçi düşünme, takım çalışması gibi 21. yüzyıl becerileri kazandırmayı . Bu nedenle, ülkemizde yaygınlaşmaya başlayan STEM etkinliklerine öğrencilerin bakış açısını belirlemek önemlidir. Metafor analizi tekniği öğrencilerin algılarının belirlenmesinde etkili bir araç olarak kullanılabilir.

Türkçede mecaz, eğretileme, istiare, benzetme gibi anlamlara gelen metafor; bir kavramsal ifadeyi başka bir kavramsal ifade ile anlatmak olarak tanımlanmıştır. (Kövecses, 2002, s.4). ve Johnson (2005, s.27), metaforun özünün bir tür şeyi başka bir tür şeye göre anlamak ve tecrübe etmek olduğunu vurgulamışlardır.

Literatürde üçüncü sınıf ilkokul öğrencilerinin STEM etkinliklerine yönelik algılarının metaforlar aracılığıyla belirlendiği bir araştırma yok denecek ka-

Kaynakça

Altunel, M. (2018). STEM eğitimi ve Türkiye: fırsatlar ve riskler. *Seta Perspektif*, 207, 1-7.

Akçöltekin, A. (2019). Bilimsel araştırmalara yönelik öğretmen öz yeterlilik ölçeğinin geliştirilmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, *27*(6), 2713-2727.

Creswell, J. W. (2014). Araştırma Deseni (Nitel, Nicel ve Karma Yöntem Yaklaşımları). (Çvr. Edt. S. B. Demir). Ankara: Eğiten Kitap.

Creswell JW, & Poth CN. (2016). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches.* Sage publications.

Dilber A, Ecevit T, & Büyükşahin Y. (2020). Fen Bilimleri öğretmen adaylarının STEM eğitimine yönelik metaforik algıları. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi.21*(3):1839-73.

Ergün A & Kıyıcı G. (2019). Fen bilgisi öğretmeni adaylarının STEM eğitimine ilişkin metaforik algları. *Kastamonu Eğitim Dergisi, 27*(6):2513-27.

Finegold, M. ve Garsky, P. (1991). Students'concepts of force as applied to related physical systems: a search for consistency. *International Journal of Science Education. 13*(19), 97–113.

Gunstone, R. F. (1987). Student understanding in mechanics: a large population survey, *American Journal of Physics*. 55, 691–696

Gülhan, F., & Şahin, F. (2020). Ortaokul öğrencilerinin STEAM (bilim, teknoloji, mühendislik, matematik, sanat) alanlariyla ilgili algilarinin metaforlar araciliğiyla belirlenmesi. *Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *10*(1), 131-148.

Gömleksiz M, & Yavuz S. (2018). *Fen bilgisi öğretmen adaylarının STEM eğitimine yönelik metaforik algıları*. ERPA.

Halloun, I.A., & Hestenes, D. (1985), Common sense concepts about motion, *American Journal of Physics, 53*(11), 1056-1065.

Hapkiewicz, A. (1992). Finding a list of science misconceptions. *MSTA Newsletter*, *38*(Winter),11-14.

Hapkiewicz, A. (1999). Naive ıdeas in earth science. *MSTA Journal, 44*(2), 26–30.

Palmer, D. (2001). Students'alternative conceptions and scientifically acceptable conceptions about gravity. *International Journal of Science Education, 23*, 691–706.

Project Galileo-NSF (1998). *Faculty enhancement conference: Teaching* ıntroductory *physics*, Conservation Laws First.

Şahin B. (2013). Öğretmen adaylarının "Matematik Öğretmeni", "Matematik" ve "Matematik Dersi" kavramlarına ilişkin sahip oldukları metaforik algılar. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi.9*(1):313-21.

Şimşek, D., Yurtcan, M. T., & Oktay, Ö. (2019). Fen bilgisi öğretmeni adaylarının kuvvet ve hareket konularındaki kavram yanılgıları. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 21*(3), 195-214.

Ünlü, P., & Gök, B. (2007). Öğrencilerin düzgün dairesel harekette merkezcil kuvvet hakkındaki kavram yanılgılarının araştırılması. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *27*(3), 141-150.

Zengin E, & Uğraş M. (2019). Sınıf öğretmen adaylarının STEM eğitimine ilişkin metaforik algılarının belirlenmesi. *EKEV Akademi Dergisi*, 23(77), 57-76.

BÖLÜM **10**

Temel Eğitimde STEM Eğitimi Uygulamaları: Zeytin Okuryazarlığı

Ramazan AKAN* - Esra Duygu ERKOL**

*Bursa Nilüfer Akçalar Fahriye Sayarel İlkokulu

**Aydın Germencik-Ortaklar Kurtuluş İlkokulu

Bölüm Özeti: *Erken çocukluktan başlamak üzere ilköğretim ve diğer kademelerde bulunan öğrencilerin sağlıklı beslenme ve kahvaltıların vazgeçilmezi zeytin hakkında bilgilerini ve farkındalıklarını arttırmak, zeytin çekirdeklerinden elde edilen ürün tasarımları ile öğrencilerde girişimcilik ruhunu beslemek amaçlanmıştır. Zeytinin hayatımızdaki önemi yadsınamayacak kadar kıymetlidir. Öğrencilerin bu farkındalığa ulaşmasını destekleyerek zeytin okuryazarlığını kazandırmak arasında yer almaktadır. İnsanlığa beslenme olarak katkı sunmasının yanında "Kahvaltılarımızın vazgeçilmezi zeytin", ekonomik olarak sunduğu fayda bakımından da zeytinden elde edilen ürünler ile beslenme, öz bakım, sağlık sektörünü içine alan ürünler ekonomide dikkat çekici bir paya sahiptir. Dünyada önemli zeytin üreticisi ülkeler arasında Türkiye de yer almaktadır. Bu bağlamda zeytin en önemli tarımsal ürünlerimizden birisidir. İnsanların sağlıklı olma isteği ile daha çok bitkisel ve organik ürünlere yönelik talebi artmıştır. Basın yayın organlarında ve internet ortamında özellikle de sosyal medyada sağlıklı olmak, sağlığını iyilik hali ile sürdürmeye yönelik görseller ya da reklamlar abartılı bir söylem ile öğrenciler için cazip hale getirilmektedir. Öğrencilerin dikkatini çekmesi ve öğrenciyi etkilemesi sonucu sağlıksız ve içeriği doyurucu olmayan trans yağ içeren gıdaları tüketme eğiliminin arttığının gözlemlenmesi üzerine kahvaltı için vazgeçilmez olan zeytin okuryazarlığını geliştirmeye yönelik etkinlikler gerçekleştirilmiştir. Zeytin okuryazarlığı fen, sanat, mühendislik, matematik, teknoloji ile ilişkilendirilebilecek disiplinler arası bir kavramdır. Zeytin, öğretim programı içerisinde yer almasa da temel eğitim 4. sınıf fen bilimleri ders kitabında sağlıklı beslenme, proteinler konusu içinde geçmektedir. Bu çalışmada sekiz etkinliğe yer verilmiştir. Bunlar, Hikâye etkinliği olarak Zeytinler Yol Bulmaya Yardımcı Olur mu? Poster Sunumu etkinliği ile Zeytin Okuryazarlığı Hakkında Konuşalım, dijital oyun ve eşleştirme; örüntü ile İnteraktif Oyunlar ve Zeytinin Matematiği, tasarım çalışması ile Boyuyorum Tasarlıyorum, ürün karşılaştırılması yapılarak Zeytin Okuryazarı*

Marketlerde, gezi etkinliği ile Yaparak Yaşayarak Öğreniyorum, söyleşi ile bilim uzmanı ile söyleşi; tasarlanan ürünlerin satışı ile Sergilenen Ürünlerle Girişimcilik etkinlikleri" gerçekleştirilmiştir. Etkinlikler okul öncesi ve ilköğretim 4.sınıf öğrencileri ile küçük grup çalışmaları oluşturularak iş birliği ve yaparak yaşayarak öğrenme yöntemine göre zeytin, çekirdek, yapıştırıcı, karton kullanılarak grup çalışmaları ile gerçekleştirilmiştir. Hazırlanan etkinlikler okul öncesinden temel eğitime olmak üzere farklı kademelerde yer alan farklı gruplara uygulanabilir. Etkinliklerin uygulanma aşamasında ve sonrasında öğrencilerde zeytin okuryazarlığı ile girişimcilik konularında sorgulama, merak, keşif, problem çözme becerilerinde farkındalığın artması beklenmektedir.

Giriş

Besinler, canlıların büyüme, gelişme ve üreme ihtiyaçlarını karşılamak için enerji ve gerekli maddeleri sağlayan önemli bir kaynaktır (Bushell ve Nicholson, 1985: Roth, 1985; Bishop, Roth ve Anderson,1986; Mackean, 1986; Mayes, 1988;). Çocukluk döneminde beslenme, fiziksel, zihinsel ve diğer alanlardaki gelişim açısından önemlidir.

Bilinçli ve sağlıklı beslenme alışkanlığının çocukluk döneminde kazanılması, aile ve toplum için faydalı olabilir. Protein içeren gıdalar ve kahvaltının vazgeçilmezi olarak sağlıklı besinler arasında yer alan zeytin, antibiyotik özelliği sayesinde tedavi edici bir nitelikte de sağlıklı ve besleyicidir.

Sağlıklı beslenme temeli erken çocukluk döneminde atılmalıdır ve bu konuda erken çocukluk eğitimi oldukça önemlidir (Merdol, 1999). Besinler, besin öğelerinin türü, kalitesi ve miktarına göre dört ana grupta toplanır (Baysal, 2000; ADA, 2004) ve bunlar "süt ve süt ürünleri'', "et-yumurta-kuru baklagiller, sebzeler, meyveler, tahıllar, yağlar ve şekerlerdir''.

Çocukların enerji ihtiyacı, hangi oranda ve hangi yiyeceklerin tüketilmesi gerektiği konularında bilgilendirilmelidir. Bunun için veliler ve öğretmenlerin sağlıklı beslenme bilincinde olması ve aktif bir rol alması önemlidir (FAO (Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü), 1995; FAO/ILSI 1997). Bu bağlamda Türkiye'de ve diğer ülkelerde topraklarımız ve toprakların önemli bir bölümünü kapsayan zeytin yetiştiriciliği, topraklarımıza sunduğu fayda, soluduğumuz havaya verdiği oksijen, sofralarımızda tüketilmesi ve birçok üründe de yağ, şampuan, gıda, koku, sabun sektöründe yer alması bakımından oldukça önemlidir. Öğrencilerimize zeytin okuryazarlığı bilincini kazandırmak, bu bilinç sürecinde zeytin materyalini kullanarak oluşturmaları beklenen tasarımlar ile girişimcilik

.

Zeytin okuryazarlığı kavram yanılgıları konusunda Şahin (2018) 'in sağlıklı beslenme üzerine 5. uygulanan kavram yanılgılarına dair çalışması bulunmaktadır (Şahin, F. 2018). Yapılan alanyazın taramasına göre besinler konusunda kademeler bazında beslenme üzerine kavram yanılgıları tespitine rastlanılmamıştır. Aymen Peker ve Taş (2020) 5. sınıf öğrencilerinin *"Canlılar Dünyasını Gezelim ve Tanıyalım"* ünitesi ile ilgili kavram yanılgılarını tespit etmek amacıyla çalışma yürütmüşlerdir.

Bozkurt ve Cansüngü (2002), 6. ve 7.sınıf öğrencilerinin küresel çevre problemlerinden sera etkisi hakkındaki kavram yanılgılarını tespit etmeyi amaçlamışlardır. Uygulama sonunda sera etkisi ile ilgili kavram yanılgılarını tespit etmişler. Yapılan araştırmalar sonucunda kavram yanılgıları hakkında öğrencilerin yeterli

Kaynakça

American Dietetic Association (2004). Position of the American dietetic association: dietary guide lines for healthy children aged 2 to 11 years. *Journael of the American Dietetic Association*.104 (6), 60-77.

Aymen Peker, A., & Taş, E. (2020). 5. Sınıf öğrencilerinin *"Canlılar Dünyasını Gezelim ve Tanıyalım*" ünitesi ile ilgili kavram yanılgıları. *YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17 (1), 643-670.

Baki, A. (1999). Cebirle ilgili işlem yanılgılarının değerlendirilmesi. III. Fen Bilimleri Eğitimi Sempozyumu. M.E.B. ÖYGM

Baysal, A. (2000). Genel beslenme. 10. Baskı, S.146, Hatipoğlu Yayınevi, Ankara.

Bell. B.F. (1985). Students' ideas about plant nutrition: what are they? *Journal of Biological Education* 19(3), 213-218.

Blosser, P. E. (1983). What research says the role of the laboratory in science teaching. School Science and Mathematics, 83(2), 165-169.

Bishop, B.A., Roth, K.J. and Anderson, C.W. (1986). Respiration and photosynthesis: A Teaching Module. Occasional Paper Number 90. IRT, Univ. Of Michigan.

Bushell, J. and Nicholson, P. (1985). Biology alive. Collins Educational.

Çakır, S.Ö. ve Yürük, N. (1999). Oksijenli ve oksijensiz solunum konusunda kavram yanılgıları teşhis testinin geliştirilmesi ve uygulanması. III. Fen Bilimleri Eğitimi Sempozyumu. M.E.B. ÖYGM

Çetin, G. (2004). Besin zinciri ve besin ağı kavramlarının anlaşılması üzerine kültürler arası bir çalışma: *Türkiye- İngiltere Örneği. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* 4(7): 69-79.

Dara, R. (2010). Sofralara geldi bahar baharatlar- Kokulu otlar yerel ve evrensel tatlar. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

FAO/ILSI (1997). Preventing micronutrient malnutrition: A Guide to Food-based Approaches. A Manual for Policy Makers and Programme Planners.

Ferrer. L., Leong, Y.P. Lee, S.M. Hill. D. and Francis, R. (1990). Food for thought: Students' ideas about nutrition. Journal of Science and Mathematics in South East Asia, 1 3(1), 42- 47.

Francisco, J. E., Wagner, J. E., Nowak, D. J., De la Maza, C. L, Rodriguez, M., Crane, D. E., 2008. Analyzing the cost of Santiago, Chile's policy of using urban forests to improve air quality. Journal of Environmental Management, 86 (1), 148-157.

Kavrama, M. (2013). İlköğretim II. kademe öğrencilerinin vitamin kavramı konusundaki kavram yanılgıları. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Ankara.

Köse, S., Ayas, A. & Taş, E. (2003). Bilgisayar destekli öğretimin kavram yanılgıları üzerine etkisi: fotosentez. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(14), 106-112.

Mackean. D.G. (1986). GCSE Biology. John Murray.

Mayes. P.A. (1988). Nutrition, digestion and absorption. In Murray, R.K. Granner, O.K. Mayes. P.A. and Rodwell. V.W. (Eds.) Harper's Review of Biochemistry. 21s1 Edn. Appleton and Lange.

MEB. (2018). Fen bilimleri Dersi (3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Öğretim programı. http://mufredat.meb.gov.tr/Programlar.aspx

Merdol, T. K. (1999). Okul öncesi eğitim veren kişi ve kurumlar için, beslenme eğitim rehberi. Özgür Yayınları, İstanbul.

Özkaya, M. Tunalıoğlu, R. Eken, Ş. Ulaş, M. Tan, M. Danacı, A. İnan, N. Tibet, Ü. 2010. Türkiye zeytinciliğinin sorunları ve çözüm önerileri VII. ziraat mühendisliği teknik kongresi. 11-15 Ocak, Türkiye VII. Ziraat mühendisliği teknik kongresi. *Bildiriler Kitabı*. Cilt 1.Syf:515-538, Ankara, (2010).

Polat, Z. Tunalıoğlu, R. Zeytin'in (Olea European L.) ekolojik, ekonomik ve görsel değerlerini bir bütün olarak görebilmek. Zeytin Bilimi 3 (2) 2012, 115-122. Derleme.

Roth. K. (1985). Food for Plants: Teacher's guide research series number 153. Michigan State University.

Şahin, F. (2018). Ortaokul öğrencilerinde besinlerle ilgili karşılaşılan kavram yanılgıları. Konya.

Türk Dil Kurumu (2022). *Türkçe Sözlük.* (11. Baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları

https://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=325

https://www.turkiyegazetesi.com.tr/fotogaleri/bilim-adamlari-kanitladi-hem-yagi-hem-cekirdegi-tam-bir-sifa-deposu-24711?p=8

https://www.fao.org/platforms/green-agriculture/news/news-detail/food-loss-and-waste-a-complex-issue-requiring-a-complex-approach/en

https://www.schooleducationgateway.eu/en/pub/teacher_academy/catalogue/detail.cfm?id=258639

https://regionalsavefoodconference.com/en/ Welcome 14.11.2022 tarihinde ulaşılmıştır.

SINIF YÖNETİMİ

Editör

Prof. Dr. Adem BAYAR

...Geleceğin Fikirleri...

SINIF YÖNETİMİ

(Bilimsel Özgün Kitap)

Editör: Adem Bayar

Yazarlar:

Adem Bayar - Ahmet Kaya - Ahmet Şahin - Damla Barlas - Davut Elmacı - Fethi Kayalar

Filiz Kayalar - Gülenaz Selçuk- Ramazan Gök - Remzi Yıldırım- Sema Nur Yanık Özdemir

Sinem Arslan Dönmez -Zeki Öğdem

ISBN: 978-625-8499-30-8

Copyright © Vizetek

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi'ne aittir. Vizetek Yayıncılık'ın izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Sayın okuyucularımız, bandrolsüz yayınları satın almamanızı diliyoruz.

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

Yayın Koordinatörü: Ferit RESULOĞULLARI

Kapak Tasarımı & Mizanpaj: Sadık HANGÜL

1. Baskı: Ankara|Mart, 2022

2. Baskı: Ankara|Nisan, 2023

vizetek

Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA

Tel.: (0312) 482 00 11

Web: www.vizetek.com.tr

E-mail: vizetekyayincilik@gmail.com

Yayıncı Sertifika No: 41575

Baskı: Vadi Grafik Tasarım ve Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420. Cad. No: 58/1 Yenimahalle/ANKARA,
Tel: 0 312 395 85 71

Matbaa Sertifika No: 47479

SINIF YÖNETİMİ

Editör

Prof. Dr. Adem BAYAR

Yazarlar

Prof. Dr. Adem BAYAR

Doç. Dr. Ahmet KAYA

Doç. Dr. Ahmet ŞAHİN

Damla BARLAS

Dr. Öğr. Üyesi Davut ELMACI

Doç. Dr. Fethi KAYALAR

Dr. Öğr. Üyesi Filiz KAYALAR

Dr. Öğr. Üyesi Gülenaz SELÇUK

Doç. Dr. Ramazan GÖK

Dr. Öğr. Üyesi Remzi YILDIRIM

Sema Nur YANIK ÖZDEMİR

Öğr. Gör. Sinem ARSLAN DÖNMEZ

Dr. Öğr. Üyesi Zeki ÖĞDEM

vizetek

Editör Prof. Dr. Adem BAYAR – *Amasya Üniversitesi*

Bölüm 1: **Sınıf Yönetiminde Temel Kavramlar**
Prof. Dr. Adem BAYAR – *Amasya Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-8693-9523

Bölüm 2: **Sınıf Yönetimini Etkileyen Etkenler**
Dr. Öğr. Üyesi Gülenaz Selçuk – *Manisa Celal Bayar Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-3578-6010

Damla Barlas- *Manisa Celal Bayar Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-1760-384X

Bölüm 3: **Sınıf Yönetimi ve Disiplin Modelleri**
Prof. Dr. Adem BAYAR – *Amasya Üniversitesi*
ORCID ID:0000-0002-8693-9523

Bölüm 4: **Sınıf Kurallarının Oluşturulması**
Doç. Dr. Fethi Kayalar – *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0001-6142-4243

Dr. Öğr. Üyesi Filiz Kayalar – *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0001-7739-5256

Bölüm 5: **Sınıf Ortamının Fiziksel Özellikleri**
Dr. Öğr. Üyesi Gülenaz Selçuk – *Manisa Celal Bayar Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-3578-6010

Bölüm 6: **Bir Lider Olarak Öğretmen**
Dr. Öğr. Üyesi Remzi Yıldırım – *Manisa Celal Bayar Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-6918-5416

Bölüm 7: **Sınıfta Motivasyon**
Doç. Dr. Ahmet Şahin – *Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-1254-393X

Bölüm 8: **Sınıfta Zaman Yönetimi**
Dr. Öğr. Üyesi Zeki Öğdem – *Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-2051-3976

Bölümler ve Yazarlar

Bölüm 9: **Sınıfta Öğrenme-Öğretme Sürecinin Yönetimi**

Dr. Öğr. Üyesi Filiz Kayalar – *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0001-7739-5256

Doç. Dr. Fethi Kayalar – *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0001-6142-4243

Bölüm 10: **Sınıfta İstenmeyen Sorun Davranışlar ve Yönetimi**

Doç. Dr. Ramazan Gök – *Akdeniz Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-5432-8971

Öğrt. Gör. Sinem Arslan Dönmez – *Alanya Hamdullah Emin Paşa Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0003-4816-420X

Bölüm 11: **Sınıf İçi İletişim**

Doç. Dr. Ahmet Şahin – *Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-1254-393X

Bölüm 12: **Sınıf Yönetiminde Okul-Aile İş Birliği**

Sema Nur Yanık Özdemir
ORCID ID: 0000-0003-2057-7256

Doç. Dr. Ramazan Gök – *Akdeniz Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-5432-8971

Bölüm 13: **Özel Eğitime Gereksinimi Olan Öğrenciler ve Sınıf Yönetimi**

Dr. Öğr. Üyesi Davut Elmacı – *Amasya Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0001-9712-0727

Bölüm 14: **Öğretim Kademelerine Göre Sınıf Yönetimi**

Doç. Dr. Ahmet Kaya – *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0001-8899-9178

ÖN SÖZ

Öğrenme öğretme etkinliklerinin gerçekleştiği sınıfta öğretmenlere düşen rol ve sorumluluklar gün geçtikçe artmaktadır. Bu bağlamda sınıfın yaşanılabilir bir ortam haline dönüştürülmesi, öğrencilerin öğrenme üzerine odaklanmaları ve öğretmenlerin gerek enerjilerini gerekse ders için ayrılan zamanları etkili bir biçimde öğrenme doğrultusunda kullanabilmeleri için sınıf yönetimi konusunda hem teorik hem de uygulama açısından yeterli donanıma sahip olmaları beklenmektedir.

İlgili eserde sınıf yönetimi tüm boyutları ile ele alınmaya çalışılmış olup sınıf yönetimi konusunda gereksinim duyulabilecek hemen hemen her konuya yer verilmiştir. Her bölüm sonunda yer alan örnek olaylarda somut örneklere yer verilerek konu gündelik hayatla ilişkilendirilmeye çalışılmıştır. Ayrıca bölüm sonunda yer alan tartışma sorularıyla konunun tüm boyutları ile pekiştirilmesi amaçlanmıştır.

İlgili eser öğretmen adaylarının yanı sıra akademisyenler, araştırmacılar, öğretmenler ve sınıf yönetimi konusunda bilgi sahibi olmak isteyen tüm bireyler için bir rehber kitap olma gayesi gütmektedir.

Bu eser, alanında uzman bilim insanlarının ciddi katkıları ve emekleri ile ortaya çıkmıştır. Bundan dolayı her bir yazarımıza ayrı ayrı teşekkürlerimi sunuyorum.

Eserin yayınlanmasına katkı sunan herkese ve bilhassa Vizetek Yayıncılık çalışanlarına teşekkür ederim.

Editör

Prof. Dr. Adem BAYAR

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ vii

BÖLÜM 1:
SINIF YÖNETİMİNDE TEMEL KAVRAMLAR 1
Prof. Dr. Adem BAYAR

BÖLÜM 2:
SINIF YÖNETİMİNİ ETKİLEYEN ETKENLER 19
Dr. Öğr. Üyesi Gülenaz SELÇUK
Damla BARLAS

BÖLÜM 3:
SINIF YÖNETİMİ VE DİSİPLİN MODELLERİ 43
Prof. Dr. Adem BAYAR

BÖLÜM 4:
SINIF KURALLARININ OLUŞTURULMASI 61
Doç. Dr. Fethi KAYALAR
Dr. Öğr. Üyesi Filiz KAYALAR

BÖLÜM 5:
SINIF ORTAMININ FİZİKSEL ÖZELLİKLERİ 89
Dr. Öğr. Üyesi Gülenaz SELÇUK

BÖLÜM 6:
BİR LİDER OLARAK ÖĞRETMEN 109
Dr. Öğr. Üyesi Remzi YILDIRIM

BÖLÜM 7:
SINIFTA MOTİVASYON 137
Doç. Dr. Ahmet ŞAHİN

BÖLÜM 8:
SINIFTA ZAMAN YÖNETİMİ 187
Dr. Öğr. Üyesi Zeki ÖĞDEM

BÖLÜM **9:**
SINIFTA ÖĞRENME-ÖĞRETME SÜRECİNİN YÖNETİMİ 211
Dr. Öğr. Üyesi Filiz KAYALAR
Doç. Dr. Fethi KAYALAR

BÖLÜM **10:**
SINIFTA İSTENMEYEN SORUN DAVRANIŞLAR VE YÖNETİMİ 233
Doç. Dr. Ramazan GÖK
Öğr. Gör. Sinem ARSLAN DÖNMEZ

BÖLÜM **11:**
SINIF İÇİ İLETİŞİM 259
Doç. Dr. Ahmet ŞAHİN

BÖLÜM **12:**
SINIF YÖNETİMİNDE OKUL- AİLE İŞ BİRLİĞİ 285
Sema Nur YANIK ÖZDEMİR
Doç. Dr. Ramazan GÖK

BÖLÜM **13:**
ÖZEL EĞİTİME GEREKSİNİMİ OLAN ÖĞRENCİLER VE SINIF YÖNETİMİ 313
Dr. Öğr. Üyesi Davut ELMACI

BÖLÜM **14:**
ÖĞRETİM KADEMELERİNE GÖRE SINIF YÖNETİMİ 341
Doç. Dr. Ahmet KAYA

BÖLÜM **1**

SINIF YÖNETİMİNDE TEMEL KAVRAMLAR

Prof. Dr. Adem BAYAR

"Öğrencinin ilk çalışması çalışmayı öğrenmektir; zekânın eğitimine giden yol, iradenin disiplininden geçer."

Andre Maurois

Öğrenme Hedefleri

Bu bölümü bitirdikten sonra bir okuyucu:

- Eğitimin tanımını yapabilecek,
- Öğretimin tanımı yapabilecek,
- Öğrenmenin tanımını yapabilecek,
- Eğitimin amaçları hakkında bilgi verebilecek,
- Yönetimin tanımı yapabilecek,
- Eğitim yönetiminin tanımını yapabilecek,
- Örgütün tanımını yapabilecek,
- Eğitim örgütü olarak okulun tanımını yapabilecek,
- Okul yönetimin tanımını yapabilecek,
- Sınıfın tanımını yapabilecek,
- Sınıf yönetiminin tanımını yapabilecek,
- Sınıf yönetiminin boyutlarını kısaca tartışabilecek,
- Sınıf yönetimi modellerini açıklayabilecek ve
- Başlıca sınıf yönetimi yaklaşımlarını tartışabilecektir.

1. GİRİŞ

İnformal olarak ilk öğrenmelerini aile ve yakın çevresinde gerçekleştiren okul çağına gelmiş bireyler, 17. yüzyıldan itibaren kendilerine sadık vatandaşlar yaratmak amacını güden devletlerce kurulan ve okul olarak adlandırılan eğitim kurumlarına gitmeye başlarlar. Böylece bireyler bir yandan informal eğitime devam ederlerken diğer yandan artık planlı ve programlı olarak yapılan formal eğitim sürecine de girmiş olurlar. Bu bağlamda eğitim, çağdaş hayatta yer alan önemli kavramlardan biridir (Şimşek, 2015).

Günümüz dünyasında yetişmiş insan gücüne sahip olan ülkeler uluslararası rekabette daha ön sıralarda yer almaktadır. Bu bağlamda eğitimin ve eğitimin gerçekleştiği okulların çağdaş donanımlarla donatılmış ve kaliteli olması bir zorunluluktur. Eğitimin birçok işlevi olmasına rağmen, ihtiyaç duyulan yetişmiş insan gücünü yetiştirmek eğitimin en önemli işlevleri arasında yer almaktadır (Ekinci, 2016). Kısaca kasıtlı kültürlenme süreci olarak da tanımlanan eğitimde, başarı gelişigüzelliğe bırakılamayacak kadar ciddi bir uğraştır. Çünkü eğitimle birlikte toplumlar bir taraftan sahip oldukları kültürel değerleri korurlarken diğer taraftan var olan kültürel değerleri gelecek kuşaklara aktarırlar. Böylece toplumun sürekliliğin sağlanmasında eğitim önemli bir görevi yerine getirmiş olur.

Eğitim örgütleri olarak okullarda yalnızca formal değil; aynı zamanda informal öğrenmeler de gerçekleşir. Okul sisteminin bir alt bileşeni olan eğitim-öğretim etkinlikleri öğretmenlerin planlamaları doğrultusunda profesyonelce gerçekleştirilir. Önceden tanımlanmış eğitimsel yapılan etkinliklerle ulaşabilmede öğretmenler bütün mesailerini harcarlar. Ancak genel olarak bakıldığında özellikle ders süresi için ayrılan zamanın ancak yarısının kullanılabilmesi ve eğitim-öğretim araç gereçlerinin yeteri kadar etkili bir şekilde kullanılamaması öğretimsel ulaşmayı ciddi anlamda tehdit etmektedir. Bu bağlamda sıklıkla istenmeyen davranışlarla karşılaşan öğretmenler, zamanlarının ve enerjilerinin büyük çoğunluğunu öğrenciler üzerinde hâkimiyet kurmaya harcadıkları için öğretim yapmaya pek vakitleri ve enerjileri kalmamaktadır. Bu bağlamda sınıf yönetimi konusunda öğretmenlerin birtakım yeterliliklere sahip olmaları öğretmenlik mesleği açısından önem arz etmektedir. Çünkü öğretmenlerin en önemli rolleri olan öğreticilik rolünü en iyi şekilde gerçekleştirebilmeleri için yönetim konusunda da yetkin olmaları gerekmektedir. Bir binanın sağlam temeller üzerine oturtulması binanın sağlam olması açısından nasıl tartışılmaz bir ihtiyaç ise sınıf yönetimi konusunda da öğretmenlerin yeterlilik sahibi olabilmeleri için bazı kavramları bilmeleri gerekmektedir. Bu bölümde sınıf yönetimi ile ilgili bazı temel kavramlar üzerinde durulmuştur.

13. KAYNAKÇA

Açıkalın, A. (1998). *Okul yöneticiliği*. Ankara: Pegem Yayıncılık.

Açıkgöz-Ün, K. (1996). *Etkili öğrenme ve öğretme*. İzmir: Kanyılmaz Matbaası.

Ada, Ş., & Küçükali, R. (2009). *Türk eğitim sistemi ve okul yönetimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Ağaoğlu, E. (2002). Sınıf yönetimiyle ilgili genel olgular. Ed. Z. Kaya içinde, Sınıf Yönetimi, Ankara: PegemA Yayıncılık.

Aydın, M. (1994). *Eğitim yönetimi*. Ankara: Hatipoğlu Yayınevi.

Aydın, A. (2000). *Sınıf yönetimi*. İstanbul: Alya Yayınları.

Babaoğlan, E., & Yıldırım, C. (2011). Sınıf öğretmenlerinin kullandığı sınıf yönetim modelleri, e- *Journal of New World Sciences Academy Education Sciences,6*(2), 1635-1650.

Balay, R. (2003). *2000'li yıllarda sınıf yönetimi*. Ankara: Sandal Yayınları.

Balcı, A. (1996). Etkili Okul ve Türkiye'de Uygulanabilirliği. Ankara: Yeni Türkiye Eğitim Özel Sayısı.

Balıkçı, A. (2020). Okul yöneticileri ve öğretmenlere göre okulun anlamlandırılması. *OPUS–Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 16*(30), 2426-2447. DOI: 10.26466/opus.761574.

Balıkçı, A. (2020). Okul ve okulu etkileyen faktörler. (A. Bayar, Ed.), *Eğitime Giriş,* (ss. 413-444) içinde. Ankara: PegemA Yayınları.

Başar, H. (2001). *Sınıf yönetimi*. Ankara: PegemA Yayınları.

Başar, H. (2005). *Sınıf yönetimi*. 12. Baskı. Ankara: Anı Yayıncılık

Başaran, İ. E. (1988). *Eğitim yönetimi*. Ankara: Sevinç Matbaası.

Başaran İ. E. (1989). *Yönetim*. Ankara: Gül Yayınevi.

Bursalıoğlu, Z. (1991). *Okul yönetiminde yeni yapı ve davranış*. Ankara: Pegem Yayıncılık.

Celep, C. (2002). *Sınıf yönetimi ve disiplini*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Cooper, J. M. (2003). *The teacher as a reflective decision maker. Classroom Teaching Skills, Derl*.: J. M. Cooper Hou , Boston, USA.

Çelik, V. (2005). *Sınıf yönetimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Demirel Ö., & Ün, K. (1987). *Eğitim terimleri sözlüğü*. Ankara: Şafak Matbaası Yayını.

Demirel, Ö. (2002). *Öğretme sanatı*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Demirtaş. H. (2012). Sınıf yönetiminin temelleri. Ed. H. Kıran içinde, *Etkili Sınıf Yönetimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Ekinci, C. E. (2016). Eğitimin ekonomik temelleri. Ed. Özcan Demirel ve Zeki Kaya, *Eğitim Bilimine Giriş,* (s. 161-197). Ankara: Pegem Akademi.

Erden, M., & Akman, Y. (2005). *Eğitim psikolojisi*. Ankara: Arkadaş Yayınevi.

Erdoğan, İ. (2003). *Sınıf yönetimi*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.

Ertürk, S. (1972). *Eğitimde program geliştirme*. Ankara: Yelkentepe Yayınları, No: 4

Fidan, N. (1986). *Okulda öğrenme ve öğretme*. Ankara: Kadıoğlu Matbaası.

Gökalp, N. (2005). Öğrenme ve etkin öğrenme. *Journal of Istanbul Kültür University*, 1, 1-8.

Gülşen C., & Gökyer, N. (2012). *Türk eğitim sistemi ve okul yönetimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Gürsel, M. (2003). *Okul yönetimi kuramsal ve uygulamalı*. Konya: Eğitim Kitabevi.

Helvacı, M. A. (2007). Türk eğitim sistemi ve sorunları. Türk eğitim sistemi ve okul yönetimi. (Editör. Kadir Keskinkılıç) Ankara: PegemA Yayıncılık.

Jones, G. R., George, J. M., & Hill, C. W. L. (2000). *Contemporary management*. The McGraw- Hill Companies, Inc. Boston.

Karip, E., (Ed.) (2002). *Sınıf yönetimi*. Ankara: Pegema Yayıncılık.

Kaya, Y. K. (1991). *Eğitim yönetimi: Kuram ve Türkiye'deki uygulama*. Ankara: Set Ofset Matbaacılık Ltd. Sti.

Marzano, R.J., Marzano, J.S., & Pickering, D.J., (2009). *Classroom management that works: Research- based strategies for every teacher. A*lexandria, VA: Alexandria, VA: Association for Supervision and Curriculum Development.

Pehlivan Aydın, İ. (2002). *Alternatif okullar*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Oğuzkan, A. F. (1993). *Eğitim terimleri*. Ankara: Gül Yayınları.

Özdemir, S. (2000). *Eğitimde örgütsel yenileşme*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Sabancı, A. (2014). *Sınıf yönetiminin temelleri*. Ed. M.Çelikten & M. Teyfur içinde, Yapılandırmacı Yaklaşıma Göre Sınıf Yönetimi. Ankara: Anı Yayıncılık.

Sarı, H., & Dilmaç, B. (2004). Sınıf yönetiminin temelleri. İçinde M. Gürsel, H. Sarı, ve B. Dilmaç (Ed.). Sınıf yönetimi (ss. 71-98). Konya: Eğitim Kitabevi.

Sarıçoban, A. (2005). Classroom management skills of the language teachers. *Journal of Language and Linguistic Studies, 1*(1), 1-15.

Sarıtaş, M. (2000). Sınıf yönetimi ve disiplinle ilgili kurallar geliştirme ve uygulama. Ed. L. Küçükahmet içinde, *Sınıf Yönetiminde Yeni Yaklaşımlar*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Sarıtaş, M., (2000). Sınıf yönetimi ve disiplinle ilgili kurallar geliştirme ve uygulama. İçinde L. Küçükahmet (Ed.). *Sınıf Yönetiminde Yeni Yaklaşımlar* (ss. 47-90). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Schermerhorn, J. R. (2001). *Management*. John Wiley & Sons Inc., New York, USA.

Senemoğlu, N. (2000). *Gelişim, öğrenme ve öğretme*. Ankara: Gazi Kitapevi.

Şimşek, S. (2015). Eğitimle ilgili temel kavramlar, Ed. Nevin Saylan, *Eğitim Bilimine Giriş (9. Baskı*), (s. 1-18). Ankara: Anı Yayıncılık.

Şişman, M. (1999). *Öğretmenliğe giriş*. Ankara: PegemA Yayıncılık.

Taymaz, H. (1995). *Okul yönetimi*. Ankara: Saypa Yayınları.

Toprakçı, E. (2002). *Sınıf örgütünün yönetimi*. Ankara: Ütopya Yayınevi.

Üstüner, M. (2004). *Sınıf yönetimi* (Yayınlanmamış Ders Notları) Malatya.

Weinstein, C. S. (1996). *Secondary classroom management*. McGraw-Hill.

Yücel, C. (2010). *Eğitim bilimine giriş*. Ankara: Anı Yayınları.

BÖLÜM **2**

SINIF YÖNETİMİNİ ETKİLEYEN ETKENLER

Dr. Öğr. Üyesi Gülenaz SELÇUK
Damla BARLAS

"Eğitim ve öğretimde uygulanacak yol, bilgiyi insan için fazla bir süs, bir zorbalık pratik ve kullanılması mümkün bir cihaz haline getirmektir."

Mustafa Kemal Atatürk

Öğrenme Hedefleri

Bu bölümü bitirdikten sonra bir okuyucu;

- Sınıf yönetimini etkileyen etkenleri sıralayabilecek,
- Sınıf yönetimini etkileyen sosyal etkenleri açıklayabilecek,
- Sınıf yönetimini etkileyen psikolojik etkenleri açıklayabilecek,
- Sınıf yönetimini etkileyen eğitsel etkenleri açıklayabilecek,
- Sınıf yönetimini etkileyen etkenler arasındaki ilişkileri karşılaştırabilecek ve
- Etkili sınıf yönetiminde öğretmenin rolünü kavrayabilecektir.

1. GİRİŞ

Eğitim-öğretim etkinliklerinin gerçekleştirildiği yerler olarak tanımlanan sınıfların etkili bir şekilde yönetilmesi, istendik yönde ulaşmak noktasında büyük önem arz etmektedir. Sınıf yönetimi, eğitim-öğretim sürecinde kural ve etkili zaman yönetimini destekleyerek öğrenci başarısına etki edecek bir öğrenme ortamı oluşturmak ve bunu sürdürmek yolunda öğretmenlerin üstlendiği sorumluluklardan en önemlisidir (Brophy, 1999, aktaran McLeod vd., 2003). Ayrıca sınıf yönetimi, öğretmenlerin hem akademik hem de sosyal-duygusal öğrenmeyi destekleyen ve kolaylaştıran bir sınıf ortamı oluşturmak için yaptıkları eylemlerdir. Sınıf yönetiminin, öğrencilerin akademik başarısını desteklemek ve sosyal-ahlaki gelişimini sağlamak yönünde iki belirgin amacı da bulunmaktadır (Evertson & Weinstein, 2006).

Etkili bir sınıf yönetiminin olmadığı öğrenciye kazandırılması gereken istendik davranışların gerçekleşme olasılığı da azalacaktır. Öğretmenlerin bu kazanımları işlevsel hale getirmeleri bağlamında etkili sınıf yönetim becerilerine sahip olmaları gerekmektedir. Burden ve Cooper (2004), etkili sınıf yönetiminin ve disiplinin sağlanması için öğretmenlerin yedi alanda önemli sorumluluğu bulunduğunu ifade etmektedirler;

- Sınıf yönetimi ve disiplininin sağlanmasına yönelik doğru felsefi bakış açısı oluşturmak,
- Fiziksel çevreyi düzenlenmek,
- Öğrenci davranışlarını yönetmek,
- Saygılı ve destekleyici öğrenme ortamı sağlamak,
- Öğretim sürecini yönetmek,
- Güvenli ve sağlıklı sınıf ortamı oluşturmak,
- Sınıf yönetiminin ulaşmak için öğrenci aileleri, meslektaşları ve diğer ilgililerle iletişim halinde bulunmak.

Öğrenci öğrenmesine etki eden faktörlerin incelendiği bir çalışmada; ‘öğretmenlerin sınıf yönetimi becerileri’, ‘bilişüstü süreçler’, ‘bilişsel süreçler’, ‘aile desteği ve ev ortamı’, ‘öğrenci-öğretmenin sosyal alanda iletişimi’, ‘sosyal ve davranışsal yaklaşımlar’, ‘motivasyonel ve duygusal yaklaşımlar’, ‘akran grupları’, ‘öğretimin niteliği’, ‘okul kültürü’, ‘sınıfın iklimi’, ‘sınıf kuralları’, ‘programın tasarımı’, ‘öğrenci-öğretmenin akademik iletişimi’, ‘sınıf değerlendirmesi’, ‘toplum etkisi’, ‘psikomotor beceriler’, ‘öğretmen/yöneticinin karar vermesi’, ‘eğitim programları ve öğretim’, ‘ebeveyn katılım politikası’, ‘sınıf uygulamaları ve desteği’, ‘sınıf dışı zaman’, ‘program, okul, çevre ve öğrencilerin demografik

6. KAYNAKÇA

Ada, Ş. (2009). Öğrenci davranışlarını etkileyen sınıf içi ve sınıf dışı faktörler. İçinde M. D. Karslı (Ed.), *İlköğretimde Sınıf Yönetimi*. Kök Yayıncılık.

Akar, İ. (2007). Öğrenci davranışını etkileyen etmenler. İçinde Z. Kaya (Ed.), *Sınıf Yönetimi* (ss.237-265). Pegem Akademi Yayıncılık.

Ataseven, H. (2001). *İlköğretim 1. Sınıf öğrencilerinin sınıfta olumlu ve olumsuz davranışlar göstermelerini etkileyen aileyle ilgili etmenler.* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.

Aydın, A. (1998). *Sınıf yönetimi.* Anı Yayıncılık.

Aydın, A. (2006). *Sınıf yönetimi.* Eylül yayınları.

Aydın, A. (2017). *Sınıf yönetimi*. Pegem Akademi Yayıncılık.

Aytekin, H. (2000). Sınıf yönetimi ve disiplinle ilgili kurallar geliştirme ve uygulama. İçinde L. Küçükahmet (Ed.), *Sınıf Yönetimi* (ss.71-81). Nobel Yayıncılık.

Bacanlı, H. (2007). *Eğitim psikolojisi.* Pegem Akademi Yayıncılık.

Balay, R. (2006). Management strategies of administrators and teachers. *Asian Journal of Management Cases, 3*(1), 5-24.

Balkar, B. (2008). Öğrenciler arasındaki sosyal ve ekonomik farklılıkların öğrenci ilişkileri ve öğretim süreci üzerindeki etkisine ilişkin öğretmen görüşleri. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 17*(3), 29-46.

Başar, H. (2016). *Sınıf yönetimi.* Anı Yayıncılık.

Beyazkürk, D., Anlıak, Ş., & Dinçer, Ç. (2007). Çocuklukta akran ilişkileri ve arkadaşlık. *Eurasian Journal of Educational Research, 26,* 13-26.

Blase, J., & Blase, J. (1999). Principals' instructional leadership and teacher development. *Educational Administration Quarterly, 35*, 349-378.

Burden, P.R., & Cooper, J.M. (2004). *An educator's guide to classroom management.* Hou-
.

Bursalıoğlu, Z. (2015). *Okul yönetiminde yeni yapı ve davranış.* Pegem Akademi Yayıncılık.

Can, N. (2007). Sınıfta bir lider olarak öğretmen. İçinde M.Şişman & S.Turan (Eds.), *Sınıf Yönetimi*, (ss.14-26). Öğreti Yayınları.

Carlson, E.A., Sroufe, L., Collins, W., Jimerson, S., Wienfield, N., Henninghausen, K., Egeland, B., Hyson, D., Anderson, F., & Meyer, S. (1999). Early environmental support and elementary school adjustment in middle adolescence. *Journal of adolescent research, 14*(1), 72-95.

Celep, C. (2009). *Sınıf yönetiminde kuram ve uygulama*. Pegem Akademi Yayıncılık.

Cerit, Y. (2003). Okul ve öğretmenlik. İçinde M.D. Karslı (Ed.), *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*. Pegem Akademi Yayıncılık.

Çağlayan, A. (2003). *Eğitimde yönetim, yönetimde kalite*. Bilge Yayınları.

Çalık, T. (2021). Sınıf yönetimi ile ilgili temel kavramlar. İçinde T. Çalık & M.M. Arslan (Eds.), *Sınıf Yönetimi* (ss.2-13). Pegem Akademi Yayıncılık.

Çavaş, B., Kışla, T., & Twinning, P. (2005). *"Eğitimde bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımına yönelik bir araştırma: dICTatEd yaklaşımı",* http://kn.open.ac.uk/public/getfile.cfm?documentfileid=455115.05.2011.

Çetin, F. (2009). *Eğitim fakültelerinde görev yapan öğretim elemanlarının sınıf yönetimi ile ilgili davranışlarının incelenmesi.* [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. Gazi Üniversitesi, Ankara.

Dönmez, B. (2019). Sosyal bir sistem olarak sınıf. İçinde M. Şişman & S. Turan (Eds.), *Sınıf Yönetimi* (ss.46-58). Pegem Akademi Yayıncılık.

Erden, M. (1999). *Öğretmenlik mesleğine giriş.* Alkım Yayınevi.

Erdoğan, İ. (2001). Sınıf yönetimi ve disiplin ile ilgili kurallar geliştirme ve uygulama. İçinde İ. Erdoğan (Ed.), *Yeni Bir Binyıla Doğru Türk Eğitim Sistemi: Sorunlar ve Çözümler. Sistem* Yayıncılık.

Erdoğan, İ. (2011). *Sınıf yönetimi.* Alfa Yayınları.

Ergün, M. (1994). *Eğitim sosyolojisine giriş.* (4. Baskı). Ocak Yayınları.

Evertson, C.M., & Weinstein, C. S. (2006). *Handbook of classroom management: research, practice and contemporary ıssues.* Lawrence Erlbaum Associates, Inc.

Fields, K. M. (1991). Teacher participation in decision making. *Dissetion Abstracts İnternational, 52* (5), 1589.

Gelişli, Y. (2017). Sınıf yönetiminde aile ile iş birliği. İçinde M. Ç. Özdemir (Ed.), *Sınıf Yönetimi* (ss.45-74). Pegem Akademi Yayıncılık.

George, J. M. & Jones, G. (2012). *Understanding and managing organizational behavior.* (6th Edition.) Prentice Hall.

Gökçedağ, S. (2001). *Lise öğrencilerinin okul başarısı ve kaygı düzeyi üzerinde anne-baba tutumlarının etkilerinin belirlenip karşılaştırılması.* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

Gündüz, Y. (2001). *Öğretmenlerin sınıf yönetimindeki yeterlikleri.* [Yüksek Lisans Tezi]. Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.

Gündüz, Y. (2008). Sınıfta kural oluşturma ve kural geliştirme. İçinde S. Peker, Y. İnandı, Y. Gündüz, & A. Balyer (Eds.), *Sınıf Yönetimi* (ss.45-63). Yapım Tanıtım Yayıncılık.

Güven, M. (2007). Ana-baba ile ilişkiler. İçinde E.Karip (Ed.), *Sınıf Yönetimi* (ss.234-246). Pegem Akademi Yayıncılık.

Harris, B. (1989). *In-service education for development*. Allyn and Bacon Inc.

C. K. (2001). *Arranging the physical environment of the classroom to support teaching/learning Series on Highly Practices-Classroom Environments*

Hoşgörür, V. (2019). İletişim. İçinde Z. Kaya (Ed.), *Sınıf Yönetimi* (ss.151-178). Pegem Akademi Yayıncılık.

İnandı, Y., & Peker, S. (2008). Sınıf yönetimine etki eden değişkenler. İçinde S. Peker, Y. İnandı, Y. Gündüz & A. Bolyer (Eds.), *Sınıf Yönetimi* (ss.45-63). Yapım Tanıtım Yayıncılık.

Kraft, M. A., & Dougherity, S.M. (2013). The of teacher-family communication on student engagement: Evidence from a randomized field experiment. *Journal of Research on Educational* (3), 199-222.

Kumar, D.K., & P. (2019). *Using smartphone to enhance education. In Teaching Surrounded by Smart Phones.* Springer.

Levin, J., & Nolan, J. F. (2000). *Principles of classroom management: A professional decision- making model (*3rd Edtion). Allyn & Bacon.

Liou, S.R. (2008). An Analysis of the concept of organizational commitment. *Nursing Forum, Philadelphia, 43*(3), 116-125.

Maslow, A.H. (1943). A theory of human motivation. *Psychological Review, 50*, 370-396.

McLeod, J., Fisher, J., & Hoover, G. (2003). *The key elements of classroom management: Managing time and space, student behavior, and instructional strategies.* Association for Supervision and Curriculum Development.

MEB. (2017). *Öğretmenlik mesleği genel yeterlikleri*. Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü.

Metzger, D. (2004). Rethinking classroom management. *Social Studies and Young Learners, 17*(2), 13-15.

Mitchem, K.J. (2005). Be proactive: Including students with challenging behavior in your classroom. *Intervention in school and clinic, 40*(3),188-191.

Nizam, F. (2004). Eğitim-öğretimde kitle iletişim araçlarının kullanım olanakları ve avantajları. *KATÜ Akademik Bilişim*, 1-17.

Okutan, M. (2008). *Sınıf yönetiminde örnek olaylar.* (3. Baskı, s.196). Pegem Akademi Yayıncılık.

Özdemir, G. (2019). Sınıf yönetimini etkileyen etmenler. İçinde O. Sarıgöz, R. Tösten & M. Baş (Eds.), *Sınıf Yönetimi.* Anı yayıncılık.

Özdemir, S. (2017). Eğitim okul ve sınıf yönetimi. İçinde M. Çağatay Özdemir (Ed.), *Sınıf Yönetimi*, (3. Baskı, ss.1-15). Pegem Akademi Yayıncılık.

Özdemir, S. (2017). Sınıf ortamını etkileyen sınıf içi ve dışı etkenler. İçinde M. Çağatay Özdemir (Ed.), *Sınıf Yönetimi* (3. Baskı, ss.197-229). Pegem Akademi Yayıncılık.

Podorf, F. M. (1993). The relationship betvveen parcipatory management and teacher morale at the primary level in selected school districts in the State of New Jersey. *Dissertation Abstracts International, 53*(9), 3072.

Preeti, B. (2014). Education and role of media in education system. *International Journal of Scientific Engineering and Research (IJSER), 2*(3), 174-177.

Samudi, S, Slambolchi, A., & Mobarakabadi, H. (2016). Literature review on organizational commitment : A comprehensİve summary. *Applied mathematics in engineering, management and technology, 4*(3), 47-57

Schermerhorn, J.R., Osborn, R.N., & Uhl-Bien, M. (2014). *Organizational behavior*. (13th Edition). John Wiley & Sons, Inc.

Stewart, S.C., & Evans, W.H. (1997). Setting the stage for success: Assesing the instructional environment. *Preventing school failure, 41*(2), 53-56.

Sümbül, A.M. (2006). Bir meslek olarak öğretmenlik. İçinde Ö. Demirel & Z. Kaya (Eds.), *Eğitim Bilimine Giriş* (ss.95-136). Pegem Akademi Yayıncılık.

Şişman, M. (2006). *Eğitim bilimine giriş.* Pegem Akademi Yayıncılık.

Şişman, M., & Turan, S. (2004). Eğitim ve okul yönetimi. İçinde Yüksel Özden (Ed.), *Eğitim ve okul yöneticiliği el kitabı* (ss.99-146). Pegem Akademi Yayıncılık.

Taş S. (2015). Sınıf yönetimini etkileyen etkenler. İçinde H. Kıran & K. Çelik (Ed.), *Etkili Sınıf Yönetimi* (11. Baskı). Anı Yayıncılık.

Taş, A. (2015). Sınıf yönetimini etkileyen etkenler. İçinde H. Kıran (Ed.), *Etkili Sınıf Yönetimi* (ss.34-60). Anı Yayıncılık.

Tezcan, M. (1994). *Eğitim sosyolojisi*. (9. Baskı). Ankara Üniversitesi Yayınları.

Toprakçı, E. (2008). *Sınıfa dayalı yönetim.* Pegem Akademi Yayıncılık.

Ünal, S., & Ada, S. (2008). *Sınıf yönetimi*. Ege Basım.

Vural, S. (2000). Sınıf ortamında öğretim araçları. İçinde L. Küçükahmet (Ed.), *Sınıf Yönetimi*. Nobel Yayıncılık.

Wang, M.C., Haertel, G.D., & Walberg, H.J. (1993-1994). Synthesis of research: What helps students learn. *Educational Leadership, 51*(4), 74-79.

Yanpar, T. (2008). *Öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı.* Anı Yayıncılık.

Yavuzer, H. (1993). *Çocuk psikolojisi*. Remzi Kitabevi.

Yörükoğlu, A. (2000). *Değişen toplumda aile ve çocuk.* Özgür Yayınları.

Yüksel, A. (2013). *Sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetimi becerilerinin değerlendirilmesi (Afyonkarahisar İli Örneği).* [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Yüner, B. (2021). Sınıf ortamının fiziksel, sosyal ve eğitsel boyutlarının düzenlenmesi. İçinde N. Cemaloğlu & K. Yenel (Eds.), *Sınıf Yönetimi* (ss.53-75). Pegem Akademi Yayıncılık.

BÖLÜM **3**

SINIF YÖNETİMİ VE DİSİPLİN MODELLERİ

Prof. Dr. Adem BAYAR

"Başarı, zamanla kazanılan ve planlayabileceğin her şeyin ötesinde getiriler sağlayan küçük günlük disiplinler vasıtasıyla oluşur."

Robin Sharma

Öğrenme Hedefleri

Bu bölümü bitirdikten sonra bir okuyucu;

- Disiplinin ne olduğunu tanımlayabilecek,
- Disiplin sorunlarının başlıca nedenlerini tartışabilecek,
- Disiplin sorunlarının olası sonuçları hakkında konuşabilecek,
- Başlıca disiplin modellerini maddeler halinde sıralayabilecek,
- Davranış değiştirme modeli hakkında bilgi verebilecek,
- Güvengen davranış modeli hakkında bilgi verebilecek,
- Ussal sonuçlar modeli hakkında bilgi verebilecek,
- Kounin modeli hakkında bilgi verebilecek,
- Etkili iletişim odaklı modeli (Ginott modeli) hakkında bilgi verebilecek,
- Öğretmen etkililiği eğitimi modeli (öğretmen merkezli model) hakkında bilgi verebilecek,
- Gerçeklik terapisi/kontrol modeli hakkında bilgi verebilecek,
- Sorumluluğa dayalı sınıf yönetim modeli hakkında bilgi verebilecek,
- Sınıf yönetimi modeli (olumlu disiplin modeli) hakkında bilgi verebilecek ve
- Bu bölümde öğrendiklerini gündelik hayatla ilişkilendirerek tartışabilecektir.

1. GİRİŞ

Sosyal bir yaşam alanı olarak eğitim öğretim etkinliklerinin gerçekleştiği - da öğrenciler sadece akademik öğrenmeler değil; aynı zamanda sosyal öğrenmeler de gerçekleştirir. Gerek akademik gerekse sosyal başarının söz konusu olduğu okul ve kabul edilebilir davranış göstermenin söz konusu olabilmesi için öğrencilerin davranışlarını birtakım kurallar doğrultusunda göstermeleri gerekmektedir. Nerede nasıl davranılacağının öğretildiği sınıf ortamı bu bağlamda davranışların disipline edildiği yerler olarak dikkat çekmektedir. Ancak disiplin kavramı kültürel süslenen bir kavram olup Türk kültüründe disiplin kavramı ceza kavramı ile bir tutulup genelde olumsuz çağrışımlara neden olmaktadır. Ayrıca disiplin kavramı ile bir kişinin başka bir kişi üzerinde hâkimiyet kurması gibi bir algı yine toplumumuzda kanıksanmış bir gerçeklik olarak karşımıza çıkmaktadır. Hâlbuki disiplin, kavram olarak hem cezadan hem de hâkimiyet kurma çabasından çok daha farklı bir anlama sahiptir.

Sınıf içi disiplinin sağlanması sınıf kurallarının varlığına ve bunların titizlikle uygulanmasına bağlıdır. Bu bağlamda sınıf içi disiplin kültürünün ve olumlu bir sınıf atmosferinin oluşturulması sürecinde öğrencilerin de düşüncelerine dayanılarak demokratik bir anlayış çerçevesinde oluşturulan sınıf kuralları öğretmenlerin ellerini güçlendirecek en önemli araçlardan biri olacaktır.

Gerek okul gerekse sınıftaki uygulamaların okul dışı zamanlarda ve aile ortamlarında da desteklenmesi açısından veliler de disiplin konusunda bilgilendirilmeli ve özellikle öğrencilerin okul dışı zamanlarda öz disiplin alışkanlıklarının kazandırılmasında veli desteği mutlaka alınmalıdır. Bundan dolayı okul yönetimi, öğretmenler ve ebeveynler bir araya gelerek disiplin konusunda ortak hareket etmelidir. Çünkü öğrencilerin hem akademik hem de sosyal başarılarında önemli bir yere sahip olan gizil bir güç olarak da kabul edilen ortak etrafında yönetim-öğretmen-aile arasında inşa edilmiş olan iş birliği sayesinde gerek okul-

.

2. DİSİPLİNİN TANIMI

İlgili alan yazına bakıldığında Latince *disciplina* sözcüğünden türeyen disiplin kavramına ilişkin farklı tanımlamalara rastlanılmaktadır. Örneğin; Çelik'e (2012) göre disiplin, var olan kanun, kural, prensip ve düzenlemelere göre hareket etme olarak tanımlanabilir. Balay (2002) ise disiplin kavramını davranışın denetimi olarak tanımlamıştır. Türk Dil Kurumu (TDK) sözlüğünde ise disiplin; "Kişilerin içinde yaşadıkları topluluğun genel düşünce ve davranışlarına uymalarını sağlamak amacıyla alınan önlemlerin bütünü" (TDK, 2022) şeklinde tanımlanmıştır. Celep'e (2002) göre insanların haklarını korumaya yönelik bir eylem ola-

8. KAYNAKÇA

Alderman, T. (2001). In good discipline one size doesn't fit all. The Education Digest.http://eddigest.com, 34-41.

Atıcı, M. (2007). A small scale-study on student teachers' perceptions of classroom management and methods for dealing with misbehaviour. *Emotional and Behavioural culties, 12* (1), 15-27.

Axelrod, S. (1977). *Behavior modificaton for the classroom teacher*. New York: McGraw-Hill.

Balay. R. (2002). *2000'li, yıllarda sınıf yönetimi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Balıkçı, A. (2017). Okul yöneticisi-öğretmen iletişimi. (E. Yılmaz, H. Yılmaz, Ed.), *Eğitimden Damlalar,* (ss. 61-70) içinde. Konya: Palet.

Balıkçı, A. (2019). Sınıfta disiplin ve disiplin modelleri. (E. Doğan-Kılıç, Ed.), *Sınıf Yönetimi,* (ss. 83-100) içinde. Ankara: Murat Yayınları.

Burden, P. R. (1995). *Classroom management and discipline*. Longman Publisher, USA.

Celep, C. (2002). *Sınıf yönetimi ve disiplini*. (Yenilenmiş 2. Baskı). Anı yayıncılık, Ankara.

Cummings, C. (2001). *Strategies for classroom management*. Teaching, inc. Virginia, USA.

Çelik, K. (2012). Disiplin oluşturma ve kural geliştirme. H. Kıran içinde *Etkili Sınıf Yönetimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Demirtaş, H. (2012). Sınıf yönetiminin temelleri. H. Kıran içinde. *Etkili Sınıf Yönetimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Dreikurs, R., Grunwald, B., & Pepper, F. (1982). *Maintaining sanity in the classroom: Classroom management techniques* (2nd ed.). New York: Harper Row.

Edwards, C. H. (1997). *Classroom discripline and management*. Printice Hall, Inc: New Jersey.

Gordon, T. (1996). *Etkili öğretmenlik eğitimi*. (Çev. Emel Aksoy). İstanbul: Sistem Yayıncılık.

Humphreyes, T. (1999). *Disiplin nedir? Ne değildir? (*Çeviri: Berat Çelik). İstanbul. Epsilon Yayıncılık.

Karataş S., & Güngören, Ö. (2021). Sınıfta disiplin ve sınıf kuralları. N. Ünver & M. Ergün içinde. *Erken Çocukluk Eğitiminde Sınıf Yönetimi*. Ankara: Pegem Akademi.

Moore, Nelson, L. (1987). *Positive discipline*. New York: Ballantine Books.

Queen, J. A., Blackwelder, B. B., & Mallen, L. P. (1997). *Responsible classroom management for teachers and students.* Columbus, OH: Merrill.

Şişman, M. (2018). Sınıf yönetimi ve disiplin modelleri. M. Şişman & S. Turan içinde. *Sınıf Yönetimi.* Ankara: Pegem Akademi.

Tertemiz, N. (2011). Sınıf yönetimi ve disiplin modelleri. L. Küçükahmet içinde. *Sınıf Yönetimi*. Ankara: Pegem Akademi.

Tertemiz, N. (2017). Sınıf yönetimi ve disiplin modelleri. G. Yüksek & S. Büyüklan Filiz içinde. *Sınıf Yönetimi*. Ankara: Pegem Akademi.

Üstün, A. & Demirbağ, H. (2003). Sınıfta Demokratik Disiplin Anlayışı. Eğitim Araştırmaları. 11, 87–95.

Yılmaz, M. , Üstün, A. & Odacı, H. (2009). Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının İletişim Becerileri Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi . Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi , 1 (1)

BÖLÜM **4**

SINIF KURALLARININ OLUŞTURULMASI

Doç. Dr. Fethi KAYALAR
Dr. Öğr. Üyesi Filiz KAYALAR

"Başarı, her gün uygulanan birkaç basit disiplinden başka bir şey değildir."

Jim Rohn

Öğrenme Hedefleri

Bu bölümü bitirdikten sonra bir okuyucu;

- Sınıf kurallarının tanımını yapabilecek,
- Sınıf kurallarının amaçlarını tartışabilecek,
- Sınıf kurallarının yararlarını açıklayabilecek,
- Sınıf kurallarının nasıl belirlenebileceğini açıklayabilecek,
- Dijital sınıf kurallarının tanımını yapabilecek
- Stratejiler, normlar ve standartları açıklayabilecek,
- Prosedürler ve rutinleri açıklayabilecek,
- Sınıf yönergeleri ve prosedürleri tartışabilecek,
- Kurallar için uygun sonuçlar geliştirmeyi açıklayabilecek ve
- Kuralları öğretme ve değerlendirmeyi tartışabilecektir.

1. GİRİŞ

Sınıf, tüm eğitim sisteminin önemli bir unsurudur. Sınıf yönetimi, öğretmenlerin etkili bir öğrenme ortamı oluşturmak, öğrencileri iş birliğine yönlendirmek ve onların sorumluluklarını artırmak amacıyla öğrencilerin davranışlarını yönetmek için uyguladıkları strateji ve yöntemler olarak görülmektedir. Sınıf yönetimi örgün eğitimin kritik bir parçasıdır. Etkili bir sınıf yönetimi ve öğrenme süreci için öğretmen faktörü oldukça önemlidir. Öğretmenlerin öğrencileri ile sağlıklı bir iletişim kurmaları, öğretme-öğrenme etkinlikleri sırasında sınıf içi etkinlikleri verimli bir şekilde düzenlemeleri ve bu etkinliklerin eğitim kazanımlarına dönüşmesini sağlamaları sınıf yönetimi açısından önemlidir. Bunun yanı sıra sınıf öğretmenlerin sınıfta meydana gelen olaylardan haberdar olmaları ve sınıf ortamını öğrenenlerin özelliklerine ve gereksinimlerine göre düzenlemeleri beklenir. Bir sınıf başarılı ve etkili bir şekilde yönetilebildiği takdirde öğrencilerin başarı düzeyleri yükseltilebilir. Disiplinli ve kuralları belirlenmiş bir sınıf, öğrencinin sadece öğrenim sürecinde değil aynı zamanda hayatının geri kalanında da başarılı olmasını sağlar. Okul öncesi, ilkokul, ortaokul, ortaöğretim ve hatta yükseköğretim öğrencileri için eksiksiz bir sınıf kuralları ve düzenlemeleri kılavuzu etkili sınıf yönetimi için son derece gereklidir.

Üretken, disiplinli ve etkili bir eğitim sistemi için sınıf kuralları esastır. Kurallar, bir öğrenci için yapılması ve yapılmaması gerekenleri listeler. Kurallar uygulanırken, bir öğrenci belirli eylemleri ve bunlarla ilişkili ödülleri veya cezaları bilir. Sınıf kuralları Sayesinde öğrenciler arasında sorumluluk, ahlaki davranış, hoşgörü, iş birliği ve samimiyet duygusu gelişir. Bu nedenle sınıf kuralları göz ardı edilecek bir şey değildir. Bu bağlamda sınıf kuralları, bir sınıftaki öğrencilerin iyi davranışları için temel, basit ve gerekli normlardır. Sınıf kuralları yaşamda saygı, onur, haysiyet, disiplin, dürüstlük, sadakat, bağlılık ve cesareti temsil eder. Tüm bu değerler, her sınıf veya seviyedeki öğrencinin kişiliğine aktarılır. Sınıf kuralları ve düzenlemeleri, öğrenciler üzerinde baskıcı veya zorlayıcı bir dizi eylem olmayıp daha çok üretken ve işbirlikçi sınıf yönetimi için gereklidirler. Tutarlı ve değerlere dayalı sınıf kuralları, okulda yaratıcı ve elverişli eğitim davranışlarını teşvik eder. Makul, olumlu, basit, açık, uygulanabilir, saygılı ve kapsayıcı sınıf kuralları, etkili öğrenmenin gerçekleşmesi için güvenli, elverişli ve her şeyi kapsayan bir sınıf ortamı yaratır.

2. SINIF KURALLARI

Kurallar denilince, bireyler arasında düzenli, verimli ve sorunsuz etkileşimi sürdürmek için var olan yazılı ve yazılı olmayan düzenlemeler akla gelmektedir. Mevcut tüm kuralların yazılı bir metinden oluşturulması gerekmez. Sosyal or-

12. KAYNAKÇA

Brady, K., Forton, M., Porter, D., & Wood, C. (2003). Rules in school. Greenfield, MA: Northeast Foundation for Children.

Brophy, J. E. (1988a). Educating teachers about managing classrooms and students. Teaching and Teacher Education, 4, 1, 1–18.

Brophy, J. E. (1988b). Research on teacher - cts and abuses. Elementary School Journal, 89, 1, 3–21.

Canter, L. (1996). Assertive Discipline. Seal Beach, CA: Canter and Associates

Curwin, R. L. & Mendler, A. N. (1999). Discipline with Dignity. USA: ASD.

Dreikurs, R. (1964). Children: The Challenge. Hawthorn Press, USA

Emmer, E. T. & Evertson, C. M. (2008). Classroom management for secondary teachers, 8th ed. Boston: Allyn and Bacon.

GoGuardian Team (2020). How to Create Digital Classroom Rules for Your Students. Alıntılama 04. Mart. 2022 https://www.goguardian.com/blog/how-to-create-digital-classroom-rules-for-your-students

Johnson, S. M., Bolstad, D. D., & Lobitz, G. K. (1976). Generalization and contrast phenomena in behavior modification with children. In E. J. Mash, L. A. Hamerlynck, and L. C. Handy (Eds.), Behavior modification and families. New York: Brunner/Mazell.

Jones, V. F., & Jones, L. S. (2012). Comprehensive classroom management: Creating communities of support and solving problems, 10th ed. Boston: Allyn and Bacon.

Kazdin, A. E. & Bootzin, R. R. (1972). The token economy: An evaluative review. Journal of Applied Behavior Analysis, 5, 343–372.

Özdal, A. K., & Çağanağa, Ç. K. (2017). Evaluation of School and Classroom Rules in Primary Schools In Accordance With Teachers' Opinions in Northern Cyprus. Eurasia Journal of Mathematics, Science and Technology Education, 13(8), 5445-5463.

Walker, H. M. (1979). The acting-out child: Coping with classroom disruption. Boston: Allyn and Bacon.

BÖLÜM **5**

SINIF ORTAMININ FİZİKSEL ÖZELLİKLERİ

Dr. Öğr. Üyesi Gülenaz SELÇUK

"Eğitim bir vazoyu suyla doldurmak değil, bir çiçeğe kendi tarzında büyüyebilmesi için yardımcı olmaktır."

John Dewey

Öğrenme Hedefleri

Bu bölümü bitirdikten sonra bir okuyucu;

- Sınıf ortamının fiziksel özelliklerini sıralayabilecek,
- Fiziksel ortam özelliklerinden öğrenci sayısı ve sınıfın büyüklüğünü açıklayabilecek,
- Fiziksel ortam özelliklerinden hava kalitesi ve iklimlendirmeyi açıklayabilecek,
- Fiziksel ortam özelliklerinden ışık ve aydınlatmayı açıklayabilecek,
- Fiziksel ortam özelliklerinden renklerin etkilerini açıklayabilecek,
- Fiziksel ortam özelliklerinden akustik ve gürültüyü açıklayabilecek ve
- Fiziksel ortam özelliklerinden yerleşim düzeninin etkili iletişime yansımalarını açıklayabilecektir.

1. GİRİŞ

Etkili ve verimli eğitim-öğretimi gerçekleştirmek için sınıf yönetimine etki eden önemli değişkenlerden biri de sınıf ortamının fiziksel özellikleridir. Sınıf ortamı, öğretim etkinliklerinin niteliğini doğrudan etkilemektedir. İyi düzenlenmiş bir sınıf ortamı hem öğrenciyi güdülemekte hem de öğrenmeyi arttırarak öğrenilenlerin kalıcı olmasına olanak sağlamaktadır (Alderman, 1990; Fry, 1985). Earthman (2004), eğitim felsefesinden bağımsız olarak öğrenciler için düzenlenen öğretim ortamlarının fiziksel özelliklerinin, öğretim etkinliklerinin verimliliğini büyük ölçüde etkilediğini ifade etmektedir.

Halis (2003), iyi düzenlenen öğrenciyi güdülediğini, öğrencinin özsaygı seviyesini arttırdığını, öğrenmeyi ve davranışlarını olumlu yönde etkilediğini vurgulamaktadır. Bunun yanında sınıf ortamı, öğrenciler için bir sembol niteliği taşırken; öğretmenlerin de davranışa ve öğrenmeye yaklaşımını etkiler. MacAulay (1990) öğretmenlerin sınıfı; öğrencilerin akademik, sosyal ve duygusal ihtiyaçları doğrultusunda düzenlemesi gerektiğinin önemine işaret etmektedir.

Yavuzer (2000) sınıfın genel görünümünün, öğrencilerin öğrenmeye hazır hale gelmesine ortam hazırladığını vurgularken aynı zamanda iyi havalandırılmış, temiz ve aydınlık bir sınıfın derse karşı olumlu yaklaşımların oluşmasına da aracılık ettiğini ifade etmektedir. Ayrıca Yavuzer, öğrencilerin çalışmalarının sınıf ortamında sergilenmesinin onların güdülenmesine; sınıf duvarlarına asılmış görsel malzemelerin ise olumlu zihinsel ortamın oluşmasına olanak sağlayacağına dikkat çekmektedir. Erden (2001) ise, sınıf büyüklüğünün öğrenci sayısına uygun, öğrenciye eşyalarını yerleştirebileceği, rahatça dolaşabileceği, etkinlik yapabileceği alan bırakacak şekilde olmasının kaliteli bir öğrenme ortamının oluşmasına hizmet edeceğini vurgulamaktadır.

Tutkun'a (2019) göre, fiziksel ortamı iyi oluşturulmuş bir sınıf;

- Öğrencilerin güdülenmesine,
- İstenmeyen davranışların azalmasına,
- Etkinliklerden yararlanma istek ve yönelimin artmasına,
- Fiziksel olarak özellikle öğrencilerin rahat hissetmelerine ve
- Birlikte çalışma isteğinin oluşmasına katkıda bulunmaktadır.

Öte yandan; program türüne uygun olmayan ve öğretmenin belirlediği etkinlikler doğrultusunda düzenlenmemiş bir sınıf ortamında, önceden belirlenen ders akışı ve öğrencilerin öğrenme süreci kısıtlanmaktadır. Şişman (2000), fiziksel ortamla ilişkili her değişkenin eğitime destek ya da engel olduğunu belirtmektedir. Bu noktada OECD (2009); bir okula yatırılan/ayrılan fiziksel, insani ve mali

6. KAYNAKÇA

Ada, S. (2000). Sınıf yönetimini etkileyen faktörler. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi,12*(12), 1-8.

Akbaşlı, S. (2010). Öğrenme ve öğretme sürecinin yönetimi. İçinde C. Gülşen (Ed.), *Kuram ve Uygulamada Sınıf Yönetimi* (61-100). Anı Yayıncılık.

Alderman, M. K. (1990). Motivation for at-risk students. *Educational Leadership*, *48*(1), 27-30.

Aydın, A. (2008). *Sınıf yönetimi.* (6. Baskı). Pegem Akademi Yayıncılık

Aydın, A. (2006). *Sınıf yönetimi.* Eylül Yayınları.

Başar, H. (2009). *Sınıf yönetimi*. (15. Baskı). Anı Yayıncılık.

Celep, C. (2002). *Sınıf yönetimi ve disiplini.* Anı Yayıncılık.

Celep, C. (2008). *Sınıf yönetiminde kuram ve uygulama*. Pegem Akademi Yayıncılık.

Çeliköz, N. (2006). Sınıf ortamının fiziksel özellikleri ve organizasyonu. İçinde R. Arı & M. E. Deniz (Eds.), *Sınıf yönetimi* (55-88). Nobel Yayıncılık.

Earthman, G.I. (2004). *Prioritization of 31 criteria for school building adequacy.* American Civil Liberties Union Foundation of Maryland.

Erden, M. (2001). *Sınıf yönetimi*. Alkım Yayınevi.

Erden, M. (1998). *Öğretmenlik mesleğine giriş*. Alkım Yayınevi.

Erol, O., Özaydın, B., & Koç, M. (2010). Sınıf yönetiminde karşılaşılan olaylar, öğretmen Tepkileri ve öğrenciler üzerindeki etkileri: Unutulmayan sınıf anılarının analizi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, *16*(1), 25-47.

Finn, J.D., & Achilles, C. M. (1990). Answers and questions about class size: A statewide experiment. *American Educational Research Journal. 27(3),* 557-577.

Fry, D. K. (1985). Helping students remember. In J. Katz (Ed.), *Teaching as though students mattered* (79-85). Jossey-Bass Inc.

Gaines, K. S., & Curry, Z. D. (2011). The Inclusive Classroom: The of Color on Learning and Behavior. *Journal of Family & Consumer Sciences Education*, *29*(1).

Güner, Ç. (2000). Gürültünün sağlık üzerine etkileri. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, *9*(7), 1-4.

Halis, İ. (2003). Modern toplumda okul ve sınıf. İçinde Ö. Üre (Ed.), *Sınıf yönetimi* (1-24). Mikro Yayınları.

Hataway, W. (1987). Light colour and air quality: important elements of the learning environments. *Education Canada*, *7*, 35-44.

Hull, J. (1990). *Classrom skills teacher guide.* David Fulton Publication.

Işık, H. (2019). Öğrenme ortamlarının fiziksel düzeni. İçinde M. Şişman, & S. Turan (Eds.), *Sınıf Yönetimi* (61-68). Pegem Akademi Yayıncılık.

Kozan, D., Emeksever, A., & Onur Sezer, G. (2019). Öğrenme ortamlarının fiziksel düzeni açısından sınıf öğretmenlerinin karşılaştıkları sorunlar. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 19*(4), 1177-1189.

Lackney, J. A. (1999). *Assessing school facilities for learning/assessing the impact of the physical environment on the educational process.* Educational DesignInstitute at Mississippi State University.

MacAulay, D. J. (1990). Classroom environment: A literature review. *Educational Psychology, 10*(3), 239-253.

McLeod, J., Fisher, J., & Hoover, G. (2003). *The key elements of classroom management: Managing time and space, student behavior, and instructional strategies.* Association for Supervision and Curriculum Development.

MEB. (2010). Kurulması ve kapatılmasına ilişkin esaslar. *Tebliğler Dergisi, 2631.*

Medd, D. (1983). *Okul mobilyaları*. (Çev. G. Andaç & S. Kaya). Bayındırlık Bakanlığı Yapı İşleri Genel Müdürlüğü Yayınları.

Memiş, Ö., & Ekren, N. (2019). İnsan odaklı aydınlatma. *International Periodical of Recent Technologies in Applied Engineering, 1,* 30-35.

Myers, D. (2000). *Studies say classroom size matters.* Las Vegas Business Press.

OECD. (2009). *Creating teaching and learning environments: First results from TALIS*. OECD Publishing.

Otrar, M., Ekşi, H., & Durmuş, A. (2005). Sınıfın fiziksel yapısı ve organizasyonu. İçinde M. Gürsel, H. Sarı & B. Dilmaç (Eds.), *Sınıf Yönetimi* (40-61). Eğitim Kitabevi.

Özden, Y. (2012). Sınıf içinde öğrenme öğretme ortamının düzenlenmesi. İçinde E. Karip (Ed.), *Sınıf Yönetimi.* Pegem Akademi Yayıncılık.

Özel, A., & Bayındır, N. (2008). *Yapılandırmacı anlayışa göre sınıf yönetimi*. Pegem Akademi Yayıncılık.

Özerbaş, D.S. (2007). Sınıfta olumlu öğrenme ortamı oluşturma. İçinde M.Ç. Özdemir (Ed.), *Sınıf Yönetimi* (51-76). Ekinoks Yayınları.

Savage, T. V. (1999). *Teaching self-control through management and discipline.* Allyn and Bacon.

Stone, J. (2003). Environmental view and color of a simulated telemarketing task. *Journal of Environmental Psychology, 23*(1),63-78.

Şahin Sak, I.T., Sak, R., & Tuncer, N. (2013). Sınıfın fiziksel özelliklerinin öğretim süreci ve davranış yönetimi üzerindeki etkisi: Okulöncesi öğretmenlerinin algıları. *Cumhuriyet International Journal of Education, 2*(4), 38-46.

Şensoy, S., & Sağsöz, A. (2015). Öğrenci başarısının fiziksel koşulları ile ilişkisi. *Journal of Kirsehir Education Faculty, 16*(3), 87-104.

Tabancalı, E. (2007). Sınıf ortamının fiziksel özellikleri. İçinde H.Kıran (Ed.), *Etkili Sınıf Yönetimi* (61-80). Anı Yayıncılık.

Tuncer, M., Bal, S., Özüt, A., & Köse, N. (2012). Ortaöğretim kurumları öğrenme ortamlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Gaziantep University Journal of Social Sciences, 11*(1), 85-101.

Tutkun, Ö.F. (2019). Sınıf düzeni. İçinde Z. Kaya (Ed.), *Sınıf yönetimi* (235-265). Pegem Akademi Yayıncılık.

USEPA (1996). Indoor air quality basics for schools. *Journal for a Just and Caring Education, 2*(2), 121-132.

Ünal, S., & Ada, S. (2000). *Sınıf yönetimi.* Marmara Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi Yayınları.

Weinstein, C. S. (1992). Designing the instructional environment: Focus on seating. In *Proceedings of Selected Research and Development Presentations at the Convention of the Association for Educational Communications and Technology.* Series on Highly Practices-Classroom Environment.

Yavuzer, H. (2000). *Eğitim ve gelişim özellikleriyle okul çağı çocuğu*. (3. Basım). Remzi Kitabevi.

Yegen, M. (2019). *Sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetimi yeterliklerinin öğretmen ve öğrenci görüşlerine göre değerlendirilmesi.* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Bayburt Üniversitesi, Bayburt.

Yüner, B. (2021). Sınıf ortamının fiziksel, sosyal ve eğitsel boyutlarının düzenlenmesi. İçinde N. Cemaloğlu & K. Yenel (Eds.), *Sınıf Yönetimi* (53-75). Pegem Akademi Yayıncılık.

BÖLÜM 6

BİR LİDER OLARAK ÖĞRETMEN

Dr. Öğr. Üyesi Remzi YILDIRIM

"Eğitim öğrencilere saygıyla başlar."

Ralph Waldo Emerson

Öğrenme Hedefleri

Bu bölümü bitirdikten sonra bir okuyucu;

- Liderliğin tanımını yapabilecek,
- Liderlik türleri hakkında bilgi sahibi olabilecek,
- Liderlik ve kullanılan güç kaynaklarını tanıyabilecek,
- Sınıf yönetiminde liderliğin önemini kavrayabilecek,
- Bir lider olarak öğretmen özelliklerini bilebilecek ve
- Liderlik sürecinde karşılaşılan sorunlar hakkında fikir sahibi olabilecektir.

1. GİRİŞ

Öğrenme, insanoğlunun sahip olduğu en önemli yeteneklerden birisi olarak yaşamını devam ettirebilmesi adına onu diğer canlılardan ayıran bir özelliğidir. Öğrenme insanoğlu için kaçınılmaz bir ihtiyaç olarak her zaman var olmuş, bu ihtiyacını da ağırlıklı olarak diğer insanların yardımıyla karşılamıştır. İnsanoğlu bu ihtiyacını karşılamak için öğrenme ve öğretme amaçlı çabalar sarf edegelmiş, bu amaç etrafında birliktelikler kurmuştur. İnsanların ortak amaçlarını meydana getirmek için bir araya gelmeleriyle oluşan yapılara örgüt adı verilir. Örgütler insanların ortak amaçlarını gerçekleştirmesinde önemli bir role sahiptir. Öğrenme ve öğretme amacını gerçekleştirmek üzere ortaya çıkan yapılar ise eğitim örgütleri olarak adlandırılmaktadır.

Başlangıçta ağırlıklı olarak informal yollarla, yakın çevresinde bulunan bilenler yardımıyla gerçekleşen öğrenme süreci, artan bilgi birikimi neticesinde öğretenlerin uzmanlaşmasını gerekli kılmış ve öğrenme sürecinin formal bir yapıya, okul adı verilen eğitim örgütlerine dönüştürmüştür. Bugün pek çok alternatif öğrenme yolları olmakla birlikte okullar formal yollarla eğitim sürecinin gerçekleştirildiği en önemli yerler olarak varlığını korumaktadır. İnsanoğlu yaşamında formal ve informal öğrenmeler her zaman birlikte gerçekleşmektedir. Ancak formal ve informal öğrenmenin edinilen bilginin doğruluğu ve kalıcılığı noktasında birbirlerine karşı birtakım avantaj ve dezavantajları vardır. Formal öğrenme sürecinde planlı ve programlı bir süreç gerçekleştirilmeye çalışıldığından her zaman kesinleşmiş, güvenilir, doğru ve istendik bilgilerin verilmesi söz konusu iken, informal öğrenme sürecinde bu durum her zaman böyle gerçekleşmeyebilir. Bu bağlamda informal öğrenmede yanlış ve arzu edilmeyen bilgi ve davranışlar öğrenilebilir. Ancak informal öğrenme ile edinilen bilgi ve becerilerin kalıcılık noktasında formal öğrenme yoluyla edinilenlerin önünde olduğunun altı çizilebilir. Bu noktada formal öğrenme sürecinde sarf edilen çabaya ait en önemli birisinin verilen bilginin kalıcı hale gelmesini sağlamak olduğu vurgulanabilir.

Eğitim – öğretim sürecinde sarf edilen çabanın amacına ulaşması, -rin gerçekleştirilmesi için pek çok faktörün etkisi olmakla birlikte tüm eğitim sisteminin vücut bulduğu sınıf ortamının ve sınıf ortamı yönetiminden birinci derecede sorumlu olan öğretmenlerin bu açıdan ön planda olduğu söylenebilir. Öğretmenlerin sınıf yönetim sürecini gerçekleştirirken, sınıfı arzu edilen noktaya taşıyabilmeleri adına sahip olması gereken birtakım genel yeterlilik alanları vardır (MEB, 2017). Bu genel yeterlilik alanları mesleki bilgi, mesleki beceri, tutum ve değerler olarak sıralanmıştır. Tüm bu alanlarda başarının sağlanması için öğretmenlerin taşıması gereken özelliklerden birisi de liderlik, öğretmenlerin

11. KAYNAKÇA

Ali, A. (2012). Leadership and its in organizations – a review of intellections. *International Journal of Learning and Development*, 2 (6), 73 – 85. (Erişim: 09.02.2022). http://dx.doi.org/10.5296/ijld.v2i6.2690

Aydın, M. (2010). *Eğitim Yönetimi* (9. Baskı). Ankara: Hatipoğlu Yayınları.

Bakan, İ. (2008). Örgüt kültürü ve liderlik türlerine ilişkin algılamalar ile yöneticilerin demografik özellikleri arasındaki ilişki: bir alan araştırması. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 8 (14), 13 – 40. (Erişim: 21.01.2022). https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/107411

Bakan, İ. ve Büyükbeşe, T. (2010). Liderlik türleri ve güç kaynaklarına ilişkin mevcut – gelecek durum karşılaştırması. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 12 (19), 73 – 84. (Erişim: 21.01.2022). https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/107352

Baransel, A. (1993). *Çağdaş Yönetim Düşüncesinin Evrimi Cilt 1*. İstanbul: İÜ İşletme Fakültesi Yayını.

Bayram, Ş. (2013). *Liderlik Kavramı ve Liderlik Türlerinin İnovasyon Üzerindeki Etkileri*. (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gebze. (Erişim: 21.01.2022). https://acikbilim.yok.gov.tr/bitstream/handle/20.500.12812/621662/yokAcikBilim_465376.pdf?sequence=-1

Bolden, R. (2004). What is leadership?. *Leadership South West Research Report 1.* Exeter: University of Exeter. (Erişim: 11.01.2022). https://business-school.exeter.ac.uk/documents/discussion_papers/cls/what_is_leadership.pdf

Can, N. (2006). Öğretmen liderliği ve engelleri. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 1 (2), 137 – 161. (Erişim: 09.02.2022). https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/801747

Can, N. (2010). *Öğretmen Liderliği* (2. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Clark, C. M. ve Peterson, P. L. (1986). *Teachers' Thought Processes* (Dijital Baskı). Michigan: Michigan State University. (Erişim: 08.02.2022). http://education.msu.edu/irt/PDFs/OccasionalPapers/op072.pdf

Çelik, V. (1999). *Eğitimsel Liderlik* (2. Baskı). Ankara: Pegem Yayınları.

Çırpan, H. (1999). Lider mi, yönetici mi?. *Active Bankacılık ve Finans Dergisi*, 7 (Haziran – Temmuz), 1 – 5. (Erişim: 13.01.2022). https://sites.google.com/site/paribustr/h_cirpan.pdf

Demir, C., Yılmaz, M. K. ve Çevirgen, A. (2010). Liderlik yaklaşımları ve liderlik tarzlarına ilişkin bir araştırma. *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 2 (1), 129 – 152. (Erişim: 21.01.2022). https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/201525

Edwards, C. H. (1997). *Classroom Discipline and Management* (5. Baskı). New Jersey: Prentice – Hall.

Eren, E. (1998). *Örgütsel Davranış ve Yönetim Psikolojisi* (16. Baskı). İstanbul: Beta Yayınları.

Gatewood, R. D., Taylor, R. R. ve Ferrell, O. C. (1995). *Management: Comprehension, analysis, and application*. Chicago: Irwin.

Gordon, T. (2003). *Etkili Öğretmenlik Eğitimi* (Çev. Karakale, S.). İstanbul: Profil Kitap (Özgün çalışma 2015, 8. Baskı).

Greenberg, J. ve Baron, R. A. (1997). *Behavior in Organizations* (6. Baskı). New Jersey: Prentice – Hall, Inc.

Hamzah, N. Noor, M. A. M. ve Yusof, H. (2016). Teacher leadership concept: A review of literature. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, 6 (12), 185 – 189. (Erişim: 03.02.2022). https://doi.org/10.6007/IJARBSS/v6-i12/2483

Hoy, W., K. ve Miskel, C., G. (2012). *Eğitim Yönetimi: Teori, Araştırma ve Uygulama* (Çeviri Editörü: Turan, S.). Ankara: Nobel Yayınevi.

Hughes, R. (2009). Time for leadership development interventions in the public health nutrition workforce. *Public Health Nutrition*, 12

(8), 1029 – 1029. (Erişim: 11.01.2022). https://doi.org/10.1017/S1368980009990395

Karslı, M. D. (1997). Stratejik liderlik becerileri. *21. Yüzyılda Liderlik Sempozyumu (5 – 6 Haziran 1997) Bildiriler Kitabı Cilt 2*. İstanbul: Deniz Harp Okulu Basımevi.

Kılıç, E.D., Üstün, A., ve Önen, Ö. (2011). Öğrenen örgütlerde etkili liderlik: Burdur

örneği. Educational Policy Analysis and Strategic Research, 6(1), 5-22.

Koşar, S. (2012). Okul yönetiminde dinamikler: güç, politika ve etkileme. Özdemir, S. (Editör), *Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi* (1. Baskı içinde: 96 – 123). Ankara: Pegem Akademi.

MEB (2017). *Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlilikleri.* Ankara: Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü. (Erişim: 10.01.2022). http://oygm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_12/11115355_öğretmenlik_mesleği _genel yeterlikleri.pdf

Mintzberg, H. (1983). *Power in And Around Organizations*. USA: Prentice – Hall, Inc.

Nesler, M.S., Quigley, B.M., Aguinis, H, Lee, S.J. ve Tedeschi, J.T. (1999). The development and validation of a scale measuring global social power based on French and Raven's power taxonomy. *Journal of Applied Social Psychology*, 29 (4), 750 – 771. (Erişim: 23.01.2022). http://www.hermanaguinis.com/JASP1999.pdf

Pondy, L. R. (1966). A systems theory of organizational *Academy of Management Journal*, 9 (3), 246 – 256. (Erişim: 22.01.2022). https://doi.org/10.5465/255122

Purkey, W. W. (1970). *Self Concept and School Achievement* (Dijital Baskı 2010). New Jersey: Prentice – Hall Inc.

Sabuncuoğlu, Z. ve Tüz, M. (1998). *Örgütsel Psikoloji* (4. Baskı). Bursa: Alfa Yayınevi.

Senemoğlu, N. (2002). *Gelişim, Öğrenme ve Öğretim* (17. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.

Sethuraman, K. ve Suresh, J. (2014). - ve leadership styles. *International Business Research*, 7 (9), 165 – 172. (Erişim: 13.01.2022) http://dx.doi.org/10.5539/ibr.v7n9p165

Stogdill, R. M. (1974). *Handbook of Leadership: A survey of Theory and Research*. New York: Free Press.

Yıldırım, R. (2020). Öğretmenlerin öğrencilere liderliği. *Ejercongress 2020 Conference Proceedings*, 2020 (8), 745 – 751. (Erişim: 03.02.2022). https://drive.google.com/file/d/1IqC8pbZBHhYgMSUeGJcVQKWthTrNrrrm/view

Yıldırım, R. (2021). Power types used in classroom management. *Osmangazi Journal of Educational Research*, 8 (1), 97 – 110. (Erişim: 29.01.2022). https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1684158

Yukl, G. ve Falbe, C. M. (1990). tactics and objectives in upward, downward, and lateral attempts. *Journal of Applied Psychologly*, 75 (2), 132 – 140. (Erişim: 26.01.2022). http://communicationcache.com/uploads/1/0/8/8/10887248/influence_tactics_and_objectives_in_upward_downward_and_lateral_influence_attempts.pdf

Yukl, G. ve Tracey, B. (1992). Consequences of tactics used with subordinates, peers, and the boss. *Journal of Applied Psychology*, 77 (4), 525 – 535. (Errişim: 24.01.2022). https://ecommons.cornell.edu/bitstream/handle/1813/71422/Tracey42_Consequences_of_influence.pdf?sequence=1

Yükcü, S. ve Atağan, G. (2009). Etkinlik, etkililik ve verimlilik kavramlarının yarattığı karışıklık. Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 23 (4), 1 – 13. (Erişim: 03.02.2022). https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/29717

Zaleznik, A. (1977). Managers and leaders: are they *Harvard Business Review*, 2004 (January). (Erişim: 13.01.2022). https://hbr.org/2004/01/managers-and-lea-

BÖLÜM 7

SINIFTA MOTİVASYON

Doç. Dr. Ahmet ŞAHİN

"Yolunu değiştirmeden devam ettiğin sürece, ne kadar yavaş gittiğinin önemi yoktur."

Konfüçyüs

Öğrenme Hedefleri

Bu bölümü bitirdikten sonra bir okuyucu;

- Öğrenme sürecinde motivasyonun neden merkezi öneme sahip olduğunu anlayabilecek,
- İçsel ve dışsal motivasyon arasındaki farkı kavrayabilecek,
- Sınıf içerisinde öğrencilerin nasıl motive edilebileceği hakkında bilgi ve beceri sahibi olacak,
- Beklenti, değerlik ve araçsallığın motivasyon için neden merkezi öneme sahip olduğunu açıklayacak,
- Eşitliğin önemini ve eşitsizliğin tehlikelerini tartışabilecek ve
- Örgütsel adaletin neden bu kadar önemli olduğunu ve nasıl teşvik edileceğini anlatabilecektir.

1. GİRİŞ

Geçmişten günümüze insan davranışlarının altında yatan nedenler merak konusu olmuştur. İnsanlar neden bazı davranışları kendiliğinden yaparlarken bazılarını yapmak istemezler? Neden bazıları kitap okumayı severken bazıları sevmez? Neden bazı bireyler yeni bir şeyler öğrenmekten ve başarmaktan zevk alırlarken ve mutlu olurlarken bazılarının hoşuna gitmez? Bu soruların sonu olmayıp çoğaltılabilir. İşte tüm bu soruların cevabı motivasyon denilen kavramda gizlidir ve bu kavram öğrenme için temel teşkil etmektedir. Dolayısıyla öğretmenlerin sahip olması gereken temel bilgi ve becerilerden birisi de öğrencileri güdüleyebilmektir.

2. MOTİVASYON

Motivasyon insanları belirli davranışlara iten faktörlerle ilgilidir. Dolayısıyla motivasyon hem örgütsel psikoloji hem de eğitsel açıdan önemli konulardan birisidir (Jex ve Britt, 2014; Long ve diğ., 2011). Motivasyon önemlidir, çünkü bireylerin neden öyle davrandıklarını açıklar (George ve Jones, 2012). Örgütsel açıdan motivasyon, organizasyonlardaki birçok davranış biçimini anlamanın anahtarıdır. Aynı zamanda, çeşitli davranış biçimlerinin altında yatan dinamikleri anlamak, aynı davranışları tahmin etme yeteneğini de geliştirir (Jex ve Britt, 2014). Eğitsel açıdan ise motivasyon bilişsel odaklanma ve kararlılığı sağlayarak öğrenme düzeyini artırmaktadır.

Sıklıkla kullanılan ancak yeterince anlaşılmayan bir kavram olan motivasyon (George ve Jones, 2012) aynı zamanda, bireye özgü olup insan davranışlarından gözlemlenen bir olaydır (Koçel, 2020). Ancak, motivasyon doğrudan gözlemlenebilir değildir. Bilişsel, duyuşsal ve eylemsel süreçler arasında birbirine yakın ve karşılıklı ilişkilerden oluşan karmaşık bir yapıyı temsil eder. Motivasyonu görmek ya da hissetmek olası değildir. Ancak farklı motivasyon düzeylerinin göstergesi olan etkileri gözlemlenebilir (Kanfer, Chen ve Pritchard, 2008). Jex ve Britt (2014) bu durumu şöyle açıklamaktadır: *"Motivasyon bir bakıma yerçekimi gibidir. Yerçekimini göremiyoruz veya hissedemiyoruz, ancak bir binanın penceresinden atlanırsa etkilerini net şekilde görebiliriz."* (s.290).

Motivasyonun doğasını anlamak önemlidir. Motivasyon, davranışların biçimini, yönünü, çaba yoğunluğunu ve süresini etkiler. Davranış biçimi, kişinin yapmayı planladığı faaliyet türleridir. Örneğin, bazı bireyler göreve dayalı performansa odaklanmayı seçebilirken, bazıları da çabalarını kişilerarası ilişkiler kurmaya harcayabilirler. Motivasyonun yönü ise bireylerin kendileri için belirledikleri hedeflere ulaşmak için izledikleri belirli yolları ifade eder (Jex ve Britt, 2014). Kısacası, motivasyon, çalışanların belirli bir anda ne yaptığını yani çabalarının yönlendirildiği yönü belirler (Colquitt, LePine ve Wes-

9. KAYNAKÇA

Adams, J. S. (1965). Inequity in social exchange. In L. Berkowitz (Ed.), *Advances in experimental social psychology* (Vol. 2, pp. 267–299). New York: Academic Press.

Alderman, M. K. (2004). *Motivation for Achievement*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.

Amabile, T. M. (1993). *Motivational synergy: Toward new conceptualizations of intrinsic and extrinsic motivation in the workplace. Human Resource Management Review, 3*(3), 185–201. doi:10.1016/1053-4822(93)90012-s

Amabile, T. M. (1997). Motivating Creativity in Organizations: On Doing What You Love and Loving What You Do. *California Management Review, 40*(1), 39–58. doi:10.2307/41165921

Amabile, T. M., Conti, R., Coon, H., Lazenby, J., & Herron, M. (*1996*). Assessing the work environment for creativity. *Academy of Management Journal, 39(5), 1154–1184.*

Anderman, L. H., & Anderman, L. H. (2013). *Classroom Motivation*. Boston: Pearson Education.

Atkinson, J. W. (1964). *Introduction to motivation.* Princeton, NJ: D. Van Nostrand Company.

Aydıntan, B. (2021). *İşletmelerde liderlik ve motivasyon*: *Pozitif yaklaşımlar*. Ankara: Gazi Kitabevi.

Banarjee, M. (1995). *Organization Behaviour* (3rd ed.). New Delhi: Allied Publishers Limited.

Bandura, A. (1976). *Social learning theory*. New Jersey: Prentice-Hall.

Bandura, A. (1977). Toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological Review, 84*(2), 191–215. doi:10.1037/0033-295x.84.2.191

Bandura, A. (1997). *The exercise of control*. New York: W.H. Freeman and Company.

Colquitt, J., LePine, J., & Wesson, M. (2018). *Organizational behavior: Improving performance and commitment in the workplace* (6th ed.). New York: McGraw Hill.

Deci, E. L., & Ryan, R. M. (*1985*). *Intrinsic motivation and self-determination in human behavior.* New York: Plenum.

Eren, E. (2014). *Örgütsel davranış ve yönetim psikolojisi* (14th ed.). İstanbul: Beta Basım Yayım.

George, J. M., & Jones, G. R. (2012). *Understanding and managing organizational behavior*. New Jersey: Prentice Hall.

R. W., & Moorhead, G. (2014). *Organizational behavior: Managing people and organizations* (11th ed.). Mason, OH: South-Western College Pub.

Gürgan, U. (2019). Sınıfta güdüleme. (Edt: R. Sarpkaya). *Sınıf yönetimi* (ss.295-330). Ankara: Anı yayıncılık.

Herzberg, F., Mausner, B. & Snyderman, B. B. (1993). *The motivation to work*. New York, NY: Macmillan Publishers.

Jex, S. M., & Britt, T. W. (2014). *Organizational psychology: A scientist-practitioner approach* (3rd ed.). New Jersey: Wiley.

Kanfer, R., Chen, G., & Pritchard, R. D. (2008). The three C's of work motivation: Content, context, and change. In R. Kanfer, G. Chen, & R. D. Pritchard (Eds.), *Work motivation: Past, present, and future* (pp. 1–16). New York, NY: Routledge.

Kim, K., Oh, I.-S., Chiaburu, D. S., & Brown, K. G. (2012). Does positive perception of oneself boost learning motivation and performance? *International Journal of Selection and Assessment, 20*(3), 257–271. doi:10.1111/j.1468-2389.2012.00598.x

Koçel, T. (1995). *İşletme yöneticiliği: Yönetici geliştirme organizasyon ve davranış* (5.Baskı). İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.

Koçel, T. (2020). *İşletme yöneticiliği* (18. Baskı). İstanbul: Beta Basım Yayım.

Landy, F. J., & Conte, J. M. (2012). *Work in the 21st century: An introduction to industrial and organizational psychology* (4th ed.). Hoboken, NJ: Wiley.

Latham, G. P., & Locke, E. A. (1991). Self regulation through goal setting. *Organizational Behavior and Human Decision Process*, *50*, 212–247

Latham, G. P. (2009). Motivate employee performance through goal setting. In E. A. Locke (Ed.), *Handbook of principles of organizational behavior: Indispensable knowledge for Evidence-Based management* (2nd ed., pp. 161–178). Wiltshire: Wiley.

Locke, E. A., & Latham, G. P. (2002). Building a practically useful theory of goal setting and task motivation: A 35-year odyssey. *American Psychologist, 57*(9), 705–717. doi:10.1037/0003-066x.57.9.705

Long, M., Wood, C., Littleton, K., Passenger, T., & Sheehy, K. (2011). *The psychology of education* (2nd ed.). Abingdon, OX: Routledge.

Luthans, F. (2011). *Organizational Behavior: An evidence-based approach*. New York, NY. McGraw-Hill Education.

Maslow, A. H. (1954). *Motivation and personality*. London: Harper & Row.

McShane, S. L., & Glinow, M. A. V. (2010). *Organizational behavior: Emerging knowledge and practice for the real world* (5th ed.). New York, NY: Irwin/ McGraw-Hill.

McShane, S., & Glinow, V. M. (2017). *Organizational behavior: Emerging knowledge, global reality* (8th ed.). New York, NY: McGraw Hill.

Mitchell, T. R., & Daniels, D. (2003). Motivation. In W. C. Borman, D. R. Ilgen, R. J. Klimoski, & I. B. Weiner (Eds.), *Handbook of psychology, industrial and organizational psychology* (Vol. 12, pp. 225–254). Hoboken, NJ: Wiley.

Ormrod, J. E., Anderman, L. H., & Anderman, L. H. (2017). *Educational psychology* (9th ed.). Essex: Pearson.

PotentialUnearthed. (2017, November). *Expectancy theory – Victor Vroom*. Retrieved January 24, 2021, from https://www.potentialunearthed.co.uk/wp-content/uploads/2017/11/Vrooms-Expectancy-of-Needs-theory.pdf

Sağlam, A. Ç. (2007). *Eğitim örgütlerinde kuramdan uygulamaya güdüleme*. Ankara: Nobel.

Silverthorne, C. P. (2005). *Organizational psychology in cross-cultural perspective.* New York: New York University Press.

D. J., & Csikszentmihalyi, M. (2009). Flow in schools: Cultivating engaged learners

and optimal learning environments. In R. Gilman, E. S. Huebner, & M. J. Furlong (Edt.), *Handbook of positive psychology in schools* (ss. 131–145). New York: Routledge

Schunk, D. H., Meece, J. L., & Pintrich, P. R. (2014). *Motivation in education: Pearson new ınternational edition*. Essex: Pearson.

Skinner, B. F. (1965). *Science and human behavior*. New York: Free Press.

Sprick, R. S., Sprick, J., Coughlin, C., & Edwards, J. (2021). *Discipline in the secondary classroom: Encouraging responsible behavior and enhancing motivation* (4th ed.). Hoboken, NJ: Jossey-Bass.

Steers, R. M., Mowday, R. T., & Shapiro, D. L. (2004). The future of work motivation theory. *Academy of Management Review, 29*,379–387.

Sullo, B. (2009). *The Motivated Student: Unlocking the enthusiasm for learning* (Illustrated ed.). Alexandria, VA: Association for Supervision & Curriculum Development.

Şahin, A. (2018). *Yönetsel ve eğitsel araç olarak eğitim kurumlarında mizah.* Ankara: Anı Yayıncılık.

Şimşek, M. Ş., Akgemci, T., & Çelik, A. (2001). *Davranış bilimlerine giriş ve örgütlerde davranış*. Ankara: Nobel Yayın-Dağıtım.

Thomas, K. W., & Velthouse, B. A. (1990). Cognitive elements of empowerment: An "interpretive" model of intrinsic task motivation. *The Academy of Management Review, 15*(4), 666-681. doi:10.2307/258687

Tozkoparan, G. (2012). Motivasyonda süreç kuramları. C. Serinkan (Ed.) *Liderlik ve motivasyon* (ss.105-132). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Ünal, A., & Gülmez, D. (2017). Motivasyon kuramları ve uygulamalar. S. Özdemir & N. Cemaloğlu (Edt.), *Örgütsel davranış ve yönetimi* (ss. 89–128). Ankara. Pegem Akademi.

Viau, R. (2015). *Okulda motivasyon: Okulda güdüleme ve güdülenmeyi öğrenme* (Çev. Y. Budak). Ankara: Anı Yayıncılık.

Wiseman, D., & Hunt, G. (2014). *Best practice in motivation and management in the classroom.* Springfield, Illinois: Charles C. Thomas.

Zencirkıran, M. & Keser, A. (2018). *Örgütsel davranış*. Bursa: Dora Basım Yayın.

Zimmerman, B. J. (1999). and educational development. In A. Bandura (Ed.), *in Changing Societies* (pp. 202–231). New York: Cambridge University Press.

BÖLÜM **8**

SINIFTA ZAMAN YÖNETİMİ

Dr. Öğr. Üyesi Zeki ÖĞDEM

"Etkili zaman yönetimi, başarılı bir çalışmanın anahtarıdır ve her türlü problemden kaçınmanın merkezinde yer alır."

Race

Öğrenme Hedefleri

Bu bölümü bitirdikten sonra bir okuyucu;

- Zaman kavramının tanımını yapabilecek,
- Zaman yönetiminin tanımını yapabilecek,
- Zaman yönetimi kavramlarını açıklayabilecek,
- Zaman yönetimin etkilerini tartışabilecek,
- Okul müdürü, öğretmen ve öğrencilerin zaman yönetim stratejilerini açıklayabilecek,
- Zaman kayıp durumlarını açıklayabilecek ve
- Zamanı etkili yönetme yollarını bilebilecektir.

1. GİRİŞ

Günümüz hayat şartlarında zaman ve zaman yönetimi sürekli olarak değerlendirilen, bireylerin ve toplumların nitelikli yaşamak adına oldukça fazla anlamlar yüklemeye çalıştıkları önemli konulardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü zaman denilen kavram, hiçbir bireyin hükmedemediği, tasarruf edemediği, ödünç alıp veremediği, kiralayamadığı ya da satın alamadığı ve geri getiremediği son derece değerli bir kaynaktır. Zaman, bireylerin mutlu olduklarında, dolu dolu yaşadıklarında hiç farkına varamadıkları, problemli anlarında ise hiç geçmek bilmeyen bir kavramdır (Ekici, 2017). Fakat günümüzde bireyin yaşam şekli ve bireyin yaptığı işin gerekleri, geçmişe göre çok farklılaşmış ve daha da karmaşıklaşmıştır. Teknolojik gelişmeler ışığında düşünüldüğünde, önceden günlerce ya da aylarca süren işler, artık çok kısa sürede halledilebilmektedir. Gerek iş gerekse sosyal yaşam tarzının bu denli değişmesi ve hızlanması, bireyler üzerindeki zaman baskısını daha çok artırmıştır. Bu durum insanların zamanlarını etkili ve verimli bir şekilde yönetmelerini gündeme getirmiştir (Kocabaş & Erdem, 2003).

2. ZAMAN KAVRAMI

Zamanın ne olduğu bilinse de ne olduğu tam olarak tanımlanamaz. Bu bağlamda zamanı tanımlamak yerine ne olduğu özelliklerini ortaya konularak açıklanabilir. Sözgelimi zaman değerli bir kaynaktır. Zaman tekrar yerine koyulamayan bir kaynaktır. (Adair, 2017). Zaman; saniyeler, dakikalar, saatler, günler, haftalar, aylar ve yıllar cinsinden ifade edilen temel bir kaynaktır. Geri dönüşü olmayan, sınırlı ve dinamiktir. Geri döndürülemez çünkü harcanan her dakika sonsuza kadar gider, bir günde sadece 24 saat olduğu için sınırlıdır ve asla statik olmadığı için dinamiktir (Ayeni, 2020).

Peter Drucker da zaman kavramı ile ilgili "en az bulunan ve en kıymetli bir kaynak" ifadelerini kullanmıştır. Bu yüzden zaman ve zamanı yönetmek başarılı olmak için önem arz etmektedir (Akatay, 2003). Zaman arka arkaya dizilmiş olayların ve olguların algılanmasıdır. Zaman olayların ölçülebildiği bir süreçtir. İnsanoğlunun asırlar boyunca azlığından en çok yakındığı kaynak, zamandır (Büyükalan Filiz, 2017). Zaman, insanın duyu organlarıyla algılayamadığı, fiziki, felsefi, psikolojik ve sosyolojik boyutları olan bir olgu ve gerçek olarak da tanımlanmaktadır (Karslı, 2020). Türk Dil Kurumu (TDK)'na göre ise, zaman tanımlaması şu şekildedir; Bir işin, bir oluşun içinde geçtiği, geçeceği veya geçmekte olduğu süredir. Zaman önemli ve değerli bir kaynaktır ki geçmişten günümüze kadar önemi hakkında bir sürü önemli söz söylenmiştir (Çiftçi & Yaman, 2020):

- Vakit nakittir.
- Eğer hayatı seviyorsan, zamanı öldürme. Çünkü hayatın zamana bağlıdır.

14. KAYNAKÇA

Adair, J. (2017). Etkili Zaman Yönetimi Zamanı Akıllıca Değerlendirme Klavuzu. (*Çev. Ömer Çolakoğlu), Babıali Kültür Yayıncılık,*

Akatay, A. (2003). Örgütlerde zaman yönetimi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (10), 281-300.

Akinfolarin, A. V. & Rufai, R. B. (2017). Extent of information and communication technology (ICT) utilization for students' learning in tertiary institutions in Ondo State, Nigeria. International Journal of Advance Research and Innovative Ideas in Education, 3(3), 2369- 2376

Akomolafe, C.O.(2012). A comparative study of principals' administrative in public and private secondary schools in ekiti state, nigeria. Journal of Education and Practice,3(13) 39-45

Ayeni, A. J. (2020). Principals' Instructional Time Management and Students' Academic Performance in Secondary Schools in Ondo North Senatorial District of Ondo State, Nigeria. *Journal of Education and Learning (EduLearn)*, *14*(1), 123-133.

Bliss, E. C. (1976). *Getting things done: The ABCs of time management*. New York: Scribner. https://www.wheredatapp.com/wp-content/uploads/2011/05/ABCs-of-Time-Management-for-website.pdf adresinden 17.12.2021 tarihinde erişim sağlanmıştır.

Büyükalan Filiz, S. (2017). Sınıfta zaman yönetimi. (Ed.Galip Yüksel & Sevil Büyükalan Filiz). Sınıf Yönetimi kitabı içinde. Ankara: Pegem

Claessens, B. J., Van Eerde, W., Rutte, C. G., & Roe, R. A. (2005). A review of the time management literature. *Personnel review*.

Çiftçi, S., & Yaman, E.A. (2020). Sınıfta zaman yönetimi. (Ed. Bülent Dilmaç & Halil Ekşi). Sınıf Yönetimi kitabı içinde. Ankara: Pegem

Ekici, G. (2017). Sınıfta zamanının etkili yönetimi. (Ed. M.Çagatay Özdemir). Sınıf Yönetimi kitabı içinde. Ankara: Pegem

Ekundayo, H. T., & Kolawole, O. A. (2013). Time management skills and administrative of principals in Nigerian secondary schools. *Journal of Educational and Developmental Psychology*, *3*(1), 28-36.

Eriçok, B. (2021). Sınıfta zaman yönetimi. (Ed. Necati Cemaloğlu & Kübra Yenel). Sınıf Yönetimi kitabı içinde. Ankara: Pegem

Farrell, M. (2017). Time management. *Journal of Library Administration*, *57*(2), 215-222.

García-Ros, R., Pérez-González, F., & Hinojosa, E. (2004). Assessing time management skills as an important aspect of student learning: The construction and evaluation of a time management scale with Spanish high school students. *School Psychology International*, *25*(2), 167-183.

Ghiasvand, A. M., Naderi, M., Tafreshi, M. Z., Ahmadi, F., & Hosseini, M. (2017). Relationship between time management skills and anxiety and academic motivation of nursing students in Tehran. *Electronic physician*, *9*(1), 3678.

Grissom, J. A., Loeb, S., & Mitani, H. (2015). Principal time management skills: Explaining patterns in principals' time use, job stress, and perceived *Journal of Educational Administration*.

Güçlü, N. (2001). Zaman yönetimi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, *25*(25), 87-106. https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/108508 adresinden 17.12.2021 tarihinde erişim sağlanmıştır.

Habes, M., Alghizzawi, M., Khalaf, R., Salloum, S. A., & Ghani, M. A. (2018). The relationship between social media and academic performance: Facebook perspective. *Int. J. Inf. Technol. Lang. Stud*, *2*(1), 12-18.

Horng, E.L., Klasik, D. and Loeb, S. (2010). Principal's time use and school - ness. American Journal of Education, 116 (4), 491-523.

Karslı, M.D. (2020). Sınıfta öğrenme zamanının yönetimi. (Ed.Mehmet Şişman & Selahattin Turan). Sınıf Yönetimi kitabı içinde. Ankara: Pegem

Khan, I. A., Khan, U. A., Ahmad, S. M., & Naseer-ud-Din, M. (2015). The of training on principals' time management practices: A focus on time management areas, school's level, locality and complexity. *FWU Journal of Social Sciences*, *9*(2), 82-94.

Kirschner, P. A., & Karpinski, A. C. (2010). Facebook® and academic performance. *Computers in human behavior*, *26*(6), 1237-1245.

Kocabaş, İ., & Erdem, R. (2003). Yönetici adayı öğretmenlerin kişisel zaman yönetimi davranışları. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *13*(2), 191-202.

Macan, T. (1994). Time management: Test of a process model. Journal of Applied Psychology, 79(3), 381- 391.

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), (2016). Millî Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği. https://ogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2016_11/03111224_ooky.pdf adresinden 25.12.2021 tarihinde erişim sağlanmıştır.

Mohamed, O., Hamal, R. B., & Mohamed, K. (2018). A study on time management: case of Northeast Normal University international students. *European Journal of Alternative Education Studies*.

Toker Gökçe, A. (2020). Sınıfta zaman yönetimi. (Ed. Türkan Argon & Şenay Sezgin Nartgün). Sınıf Yönetimi kitabı içinde. Ankara: Pegem

Trueman, M., & Hartley, J. (1996). A comparison between the time-management skills and academic performance of mature and traditional-entry university students. *Higher education*, *32*(2), 199-215.

Tsai, H. C., & Liu, S. H. (2015). Relationships between time-management skills, Facebook interpersonal skills and academic achievement among junior high school students. *Social Psychology of Education*, *18*(3), 503-516.

Üstün, A., Nural, E. ve Değer, Ş. (2005). Ortaöğretim öğretmenlerinin sınıfta zaman yönetimine ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi: Trabzon ili örneği. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 5(1), 47-66.

Victor, A. A. (2017). Time Management Strategies as a Panacea for Principals' Administrative in Secondary Schools in Enugu State, Nigeria. *Online Submission*, *3*(9), 22-31.

BÖLÜM **9**

SINIFTA ÖĞRENME-ÖĞRETME SÜRECİNİN YÖNETİMİ

Dr. Öğr. Üyesi Filiz KAYALAR
Doç. Dr. Fethi KAYALAR

"Bilmek yeterli değil, uygulamak gerek; istemek yeterli değil yapmak gerek."

Johann Wolfgang von Goethe

Öğrenme Hedefleri

Bu bölümü bitirdikten sonra bir okuyucu;

- Öğrenme ve öğretme kavramını bilebilecek,
-
- Öğrenmenin temel bileşenlerini tartışabilecek,
- Önemli üç öğrenme teorisini tartışabilecek ve
- Öğrenme-öğretme süreçlerinin yöntemlerini bilebilecektir.

1. GİRİŞ

Bir öğretmen için dersi dört gözle bekleyen motive olmuş ve meraklı öğrencilerden daha güzel ne olabilir? Ne yazık ki gerçekler beklentileri karşılamayabilmektedir. Çünkü bazı öğrenciler dersle ilgilenmediklerini veya dersin içeriğine ilgi duymadıklarını az veya çok hemen belli ederler. Bu öğrenciler ilgisiz olduklarının farkında olmadan duvarlardaki sıvayı inceleyerek, pencereden dışarıyı seyrederek ya da sadece boşluğa bakarak ortaya koyarlar. Peki, bu durumda ne yapılmalı? Eğitimin temel amacı öğrenme eylemin belirli bir amaca yönelik şekillenmesini ve istendik davranışların ortaya çıkmasını sağlamaktır. Eğitim bağlamında öğrenme, öğrencilerde öğrenme sürecinin gerçekleşmesini sağlamak için tasarlanmış bir dizi etkinliktir. Öğrenme, eğitimin en önemli süreci ve ürünüdür. Ancak öğrenme-öğretme süreci sadece bilgi aktarımının olduğu bir zaman dilimi değildir. Öğretmek, sadece bilgi aktarmak olmayıp aynı zamanda eğitimciler ve öğrenciler arasında pedagojik, didaktik ve psikolojik unsurlar içeren eğitimsel değerlerin bir dönüşümünün gerçekleştiği bir süreçtir. Öğretme–öğrenmede 1739 sayılı Türk Milli Eğitim Kanununun -2 nci maddesi, *"Beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek"*, temel ilke olarak benimsenmelidir. Bu ilkeden hareketle bu bölümde öğretme ve öğrenme süreçleri ile ilgili bazı yöntemler hakkında bilgi verilmiştir. Öğrenme ve öğretme kavramları eğitim bağlamında açıklanmaya çalışılmıştır. Üç temel teori hakkında bilgi verilmiştir. Her bir öğrenme–öğretme sürecinin avantaj ve dezavantajları maddeler halinde aktarılmıştır.

2. ÖĞRENME VE ÖĞRETME

Sadece eğitim alanına özgü olmayan öğrenme, insanoğlunun dünyaya geldiği andan itibaren gelişerek ve değişerek devam eden bir süreçtir. Birinin bilmeden bilmeye geçişi ve bilinçsizce ortaya çıkan her davranış değişikliği bir öğrenme sonucu gerçekleşmektedir. Öğrenme sürecini Gagne (1977), tutum, ilgi veya değerler gibi insan eğilimlerindeki ve yeteneklerindeki değişiklikleri içeren, yani çeşitli performans türlerini gerçekleştirme yeteneğini artıran bir davranış değişikliği süreci olarak tanımlamaktadır. Gagne, öğrenmenin sadece bilgiyi içeren bireysel olgunluğun şekillenmesinde değil, aynı zamanda düşünme becerileri, sosyal becerileri ve daha az önemli olmayan değerleri içeren toplum yaşam becerilerinin şekillenmesinde önemli bir role sahip olduğu görüşündedir. Eren (1993) öğrenmeyi, öğrenme, bilgi ve deneyim edinme sonucunda davranışta meydana

10. KAYNAKÇA

Ash, D. (2000). Setting the stage for inquiry. In Foundations, Volume 2: Inquiry: Thoughts, Views, and Strategies for the K-5 Classroom (pp. 63-69). Washington, DC: National Science Foundation.

Bacanlı, H. (2015). Eğitim psikolojisi. Ankara: Pegem Akademi

Demirel, Ö. (2000). Eğitimde Program Geliştirme. Ankara: Pegem A Yayınevi

Eren, E. (1993), Yönetim Psikolojisi, İstanbul: Beta.

Fidan, N. (1996), Okulda Öğrenme ve Öğretme, Ankara:Alkım.

Gagne, R.M. (1977) The conditions of learning. 3rd Edition, Holt, Rinehart, and Winston, New York.

Kazancı, O. (1989), Eğitim Psikolojisi, Kuram ve İlkelerden Uygulamaya, Ankara.

Ming-tak, H. & Wai-shing, L. (2008). Classroom management: Creating a positive learning environment. Hong Kong: Hong Kong University Press.

Öztemel, K. (2016). Öğrenme psikolojisi. (Ed. Cengiz Şahin). Eğitim psikolojisi. Ankara: Nobel Yayıncılık.

Perkins D.N. (1999). The Many Faces of Constructivısm. Educational Leadership, 6-11.

Polat, C. & Odabaş. H. (2008). Bilgi toplumunda yaşam boyu öğrenmenin anahtarı: bilgi okuryazarlığı küreselleşme demokratikleşme ve Türkiye uluslararası sempozyumu bildiri kitabı = International Symposium on Globalization. Democratization and Turkey Proceedings (596-606). Antalya: Akdeniz Üniversitesi.

Selçuk, Z. (2001). Gelişim ve Öğrenme, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.

Skinner, B. F. (1968), The Technology of Teaching, Prentice Hall, USA.

BÖLÜM **10**

SINIFTA İSTENMEYEN SORUN DAVRANIŞLAR VE YÖNETİMİ

Doç. Dr. Ramazan GÖK
Öğr. Gör. Sinem ARSLAN DÖNMEZ

"Bir eylemin sonuçları, onun tekrar meydana gelme olasılığını etkiler."

B. F. Skinner

Öğrenme Hedefleri

Bu bölümü bitirdikten sonra bir okuyucu;

- Sınıftaki istenmeyen davranışları tanımlayabilecek,
- Sınıfta davranışın oluşumunu açıklayan kuramları tanımlayabilecek,
- İstenmeyen davranışların nedenlerini açıklayabilecek,
- Sınıfta istenmeyen davranışların önlenmesi için neler yapılacağı hakkında bilgi sahibi olabilecek ve
- İstenmeyen davranışların yönetiminde sorun çözme stratejilerini kavrayabilecektir.

1. İSTENMEYEN DAVRANIŞIN TANIMI

Genel ve özel amaçlara uygun olarak etkili bir öğretim ve öğrenimin sağlanabilmesi için öğretim sürecinin düzenli ve disiplinli bir şekilde kurgulanması önem arz etmektedir (Erbaş, 2015). Ancak, eğitim-öğretim etkinliklerinde planlanan düzeyde başarı sağlanabilmesi her zaman mümkün olmamaktadır. Öğretmenden ve dış etkenlerden kaynaklı problemler mevcut olsa da genel olarak bu durumu belirleyen en önemli öğeler öğrenci davranışlarıdır (Boz, 2019). Sınıf içerisinde istenmeyen davranışlar ortaya çıkabilmektedir. İlgili literatüre bakıldığında istenmeyen davranış ile ilgili olarak zaman içinde birbirinden farklı tanımlamalar ortaya konmuştur. Lawrence, Steed ve Young (1984) istenmeyen davranışları *öğretim sürecini ve/veya okulun normal işleyişini ciddi biçimde bozan davranış* olarak tanımlamaktadırlar. Bayar (2014) ise okul ve sınıf ortamında eğitim öğretim çalışmalarını sekteye uğratan her türlü davranışı istenmeyen davranış olarak ifade etmektedir. Yani, çocukların sınıf içerisindeki eğitim-öğretim etkinliklerini olumsuz yönde etkileyen davranışları, istenmeyen davranış olarak adlandırılmaktadır (Gangal ve Öztürk, 2019). Bu tür davranışlar düşük notlar ve başarı puanları, okulu bırakma, öğretim süresi kaybı ve öğretmen için mesleki tükenmişlik gibi olumsuz sonuçlara sebep olabilmektedir (Zoromski, ve ark., 2020). Öğrenciler bu davranışları planlamaksızın anlık gösterebilecekleri gibi istendik bir şekilde de sergileyebilmektedirler (Karahancı, 2013).

Davranışların istenir olup olmaması, toplumların yapısına ya da zaman içinde yaşanan değişimlere bağlı olarak değişiklik gösterebilir. Örneğin bir davranış, belirli bir kültürde ya da zamanda istenmeyen bir davranış olarak görülürken, farklı bir kültürel yapıda ya da zamanda istenmeyen davranış olarak görülmeyebilir. Bu sebeple, istenmeyen davranış tanımlamasının yapılması sürecinde farklılıklara ve zaman içinde değişiklik gösteren pedagojik yaklaşımlara dikkat edilmesi önemlidir (Okutan, 2015).

Öğretmenler öncelikle eğitim öğretimin etkili bir şekilde devam edebilmesi için istenmeyen davranışların ortaya çıkma olasılığını en aza indirmeye çalışmalıdırlar. Ancak tüm önleyici faaliyetlere rağmen, istenmeyen davranış az ya da çok her sınıf ortamında ortaya çıkar. Bu durumda öğretmenlerin sınıf yönetiminde yeterlik ve yetkinliğini arttırarak istenmeyen davranışlarla başa çıkmasını sağlayacak farklı teknik ve stratejiler konusunda bilgi sahibi olmaları gereklidir (Bayar, 2014).

12. KAYNAKÇA

Aktaş, A. (2019). *Sınıf yönetiminde sınıf içi disiplin sorunları ve çözüm yöntemleri konusunda yönetici ve öğretmen görüşleri*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Maltepe Üniversitesi.

Akyavuz, E. K. (2019). İlkokul öğrencilerinin sergiledikleri istenmeyen davranışlar. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi, 35,* 30-40.

Alter, P. ve Haydon, T. (2017). Characteristics of classroom rules: a review of the literature. *Teacher Education and Special Education, 40(2),* 114-127.

Altınkaynak, Ş. Ö, Bayrak, H.U., Taşkın, N., ve Akman, B. (2018). Çocukların ödül ve ceza algıları ile öğretmenlerin disiplin hakkındaki görüşleri. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi, 33,* 1-12.

Arslan, E. (2019). *Erken çocuklukta davranış yönetimi*. Eğiten Matbaacılık.

Atasoy, M. ve Altun, M. (2018). Sınıf yönetiminde karşılaşılan bazı örnek olaylar. *Kilis 7 Aralık Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 2(2),* 42-50.

Ateş, H. K. ve Mazı, M. G. (2017). Sınıf yönetimi. *Kesit Akademi Dergisi, 3(7),* 443-478.

Aydın, A. (2008). *Sınıf yönetimi* (12. Baskı). Pegem Akademi.

Babaroğlu, A. (2018). Eğitim ortamları açısından okul öncesi eğitim kurumları. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 18(3)*, 1313-1330.

Baker, J., Clark, T., Maier, K., ve Viger, S. (2008). The of instructional context on the academic engagement of students with behavior problems. *Teaching and Teacher Education*, *24*, 1876–1883. https://doi.org/10.1016/j.tate.2008.02.019

Bayar, A. (2014). Sınıf İçi İstenmeyen (Sorun) Davranışları Yönetmek (3. Baskı). M. Çelikten, & M. Teyfur içinde, *Yapılandırmacı Yaklaşıma Göre Sınıf Yönetimi* (s. 101-118). Anı Yayıncılık.

Bayar, M. ve Şama, E. (2019). Sosyal Ağların Sınıf İçi Değer Yapısı ve İstenmeyen Öğrenci Davranışları Üzerine Bir Derleme Çalışması. *Çağdaş Yönetim Bilimleri Dergisi, 6* (1), 54-70.

Başaran, M., Doğan, E., Karaoğlu, E. ve Şahin, E. (2020). Koronavirüs (COVİD-19) pandemi sürecinin getirisi olan uzaktan eğitimin etkinliği üzerine bir çalışma. *Academia Eğitim Araştırmaları Dergisi, 5(2),* 368-397.

Bayın, Ü. (2020). *Ergenlerde ve algılanan sosyal destek*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Sakarya Üniversitesi.

Bayrak, A., Karataş, H. ve Gürol, M. (2018). *Öğretmenlerin sınıfta sergiledikleri olumsuz tutum ve davranışlar üzerine bir araştırma*. The 6th International Congress on Curriculum and Instruction'da sunulan bildiri.

Bentham, S. (2006). *A teaching asistant's guide to managing behavior in the classroom.* Routledge Taylor & Francis Group.

Boz, A. (2019). Öğretim elemanlarının istenmeyen davranışları ile öğrenci yabancılaşması arasındaki ilişki. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 49*, 20-45.

Can, E. ve Arslan, B. (2018). Öğretmenlerin sınıf yönetimi yeterliliklerine ilişkin öğrenci görüşleri. *Giresun Üniversitesi Kara Deniz Sosyal Bilimler Dergisi, 2018, 10(18),* 195-219.

Cangelosi, J. S. (2013). *Classroom management strategies: gaining and maintaining students' cooperation* (7th Edt.). Wiley.

Celep, C. (2004). *Sınıf yönetimi ve disiplini.* Anı Yayıncılık.

Celep, C. (2011). *Sınıf yönetimde kuram ve uygulama* (6. Baskı). Pegem Akademi.

Çabakçor, B. Ö., Akşan, E., Öztürk, T., Çimer, S. O. (2011). İlköğretim matematik öğretmeni adaylarının matematik derslerinden aldığı ve tercih ettikleri geribildirim türleri. *Turkish Journal of Computer and Mathematics Education, 2011, 2(1),* 46-68.

Çakır, R. ve Çolak, C. (2019). Lise öğrencilerinin okul terki riskine ilişkin görüşleri. *Giresun Üniversitesi Kara Deniz Sosyal Bilimler Dergisi, 11(21)*, 269-286.

Çelik, S., Toraman, S. Ö. ve Çelik, K. (2018). Öğrenci başarısının derse katılım ve öğretmen yakınlığıyla ilişkisi. *Kastamonu Üniversitesi Kastamonu Eğitim Dergisi, 26 (1*), 209-217.

Çiftçi, K. ve Erçetin, Ş. Ş. (2021). Öğretim elemanlarının sınıf yönetiminde karşılaştıkları problemler. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 10(25),* 675-700.

Çoban, G.S. ve Cizrelioğulları, M. N. (2021). Okul öncesi öğretmenlerinin sınıf yönetimine dair görüşleri. *Journal of Computer and Education Research, 9(17),* 249-277.

Dal, M. ve Akan, D. (2018). Okul öncesi öğretmenlerinin öğrencilerin istenmeyen davranışlarıyla baş etmede kullandıkları sınıf yönetimi stratejileri. *International Journal of Human Sciences, 15(2),* 1116-1128.

Darjan, I., Predescu, M. ve Tomita, M. (2017). Functions of aggressive behaviors-implications for interventions. *Journal of Psychological and Educational Research, 1(18),* 74-91.

Demir Başaran, S. (2015). Sınıfta Fiziksel Çevrenin Yönetimi. D. Erbaş (Ed.), *Sınıfta Etkili Öğretim ve Denetim (Etkinlikler ve Örnekler)* içinde (s. 3-25). Pegem Akademi.

Doğan, S. (2020). Öğretmen algısına göre istenmeyen öğrenci davranışları. *Çağdaş Yönetim Bilimleri Dergisi, 7(2),* 148-159.

Dursun, A. (2010). *Okul öncesi dönemdeki çocukların davranış problemleriyle anne-baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.

Er, E. ve Kutlu, M. (2020). Akılcı duygusal davranışçı yaklaşımına dayalı özgüven geliştirme programının 7. sınıf öğrencilerinin özgüven düzeylerine etkisi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 7(13),* 43-53.

Erbaş, D. (2005). Olumlu davranışsal destek. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi, 6(1),* 1-18.

Erbaş, D. (2015). Sınıfta Davranış Yönetimi. D. Erbaş (Ed.), *Sınıfta etkili öğretim ve yönetim (Etkinlikler ve örnekler)* içinde (s. 291-245). Pegem Akademi.

Eren, M. (2018). *Disiplin cezası alan ve almayan lise öğrencilerinin saldırganlık, empati becerisi ve anne-baba tutumları açısından değerlendirilmesi*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Gelişim Üniversitesi.

Erol, O. , Özaydın, B. ve Koç, M. (2010). Sınıf yönetiminde karşılaşılan olaylar, öğretmen tepkileri ve öğrenciler üzerindeki etkileri: unutulmayan sınıf anılarının analizi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, 1(1),* 25-47.

Finn, J. D., Fish, R. M. ve Scott, L. A. (2008). Educational Sequelae of High School Misbehavior. *The Journal of Educational Research, 101 (5),* 259-274. DOI: 10.3200/JOER.101.5.259-274

Gangal, M. ve Öztürk, Y. (2019). Okul öncesi öğretmenlerinin istenmeyen davranışlar ve başa çıkma yolları. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi, 7(3),* 1100-1118.

Gangal, M. (2020). *Uygulamalı sınıf yönetimi eğitimi ve pedagojik dokümantasyon uygulamalarının okul öncesi eğitim öğretmenlerinin sınıf yönetimi becerilerine etkisi.* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Hacettepe Üniversitesi.

Güven, E. S. (2020). *Ortaokul öğretmenlerinin sınıfta karşılaştığı disiplin sorunları ve bunlara çözüm bulma stratejileri*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Uludağ Üniversitesi.

Güzel, H. (2017). Lise öğrencilerinin istenmeyen öğretmen davranışlarına yönelik algılarının incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 38,* 209-220.

Henricsson, L. ve Rydell, A. M. (2004). Elementary school children with behavior problems: teacher-child relations and self-perception. A prospective study. *Merrill-Palmer Quarterly, 50(2),* 111-138.

Islami, S. (2018). The of teaching techniques to improve the classroom management based on Adler-Dreikurs approach on the degree of the and psychological well-being of teachers. *European Journal of Behavioral Sciences, 1(3),* 5-18.

İhtiyaroğlu, N. (2017). Yapısal ve psikolojik güçlendirmenin öğretmen motivasyonu üzerindeki etkisi. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 7(2),* 361-378.

İlgar, Ş. ve Örs, E. (2021). Çocuklarla iletişimde kullanılan övgü sözlerinin öğretmen, öğretmen adayı ve ebeveyn açısından analizi. *Social Science Development Journal, 6(26),* 78-98.

İnci, T. ve Çubukçu, Z. (2020). Sınıf içi gösterilen istenmeyen davranışlar ve nedenleri. *Elektronik Eğitim Bilimleri Dergisi, 9(18),* 208-219.

Kalkan, H. (2019). *Resmi ve özel ortaokullarda görev yapan öğretmenlerin proaktif davranış sergileme düzeyleri ile özyeterlik algıları arasındaki ilişkinin analizi*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İnönü Üniversitesi.

Karabacak, E., Kangalgil, M. ve Kaya, M. (2021). Halk oyunları eğitimin 9-16 yaş grubu öğrencilerin özgüven düzeyleri üzerine etkisinin incelenmesi. *Türkiye Bilimsel Araştırmalar Dergisi, 6 (1*), 12-22.

Karabatak, S. H. (2018). Öğretmenlerin proaktif davranış düzeyleri ile beş faktör kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Mecmua Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, 3(5),* 48-64.

Karabay, Ş.O. ve Ası, D.Ş. (2019). Okul öncesi öğretmenleri sınıftaki farklı durumlarla nasıl başa çıkıyorlar? Öğretmen bildirimlerine dayalı bir çalışma. *Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi, 5(1),* 87-108.

Karaca, N. (2021). *Algılanan nepotizm kronizm e partizanlığın örgütsel intikam üzerine etkisi.* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İnönü Üniversitesi.

Karahancı, E. (2013). S*ınıf öğretmenlerinin öğrencilerin düşük düzeyde istenmeyen davranışlarına yönelik tepkilerinin nitel bir analizi.* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Hacettepe Üniversitesi.

Karataş, H., Bayrak, A. ve Gürol, M. (2018). *Öğretmenlerin sınıfta sergiledikleri olumsuz tutum ve davranışlar üzerine bir araştırma.* The 6th International Congress on Curriculum and Instruction'da sunulan bildiri.

Kaya, M. (2019). İstenmeyen öğrenci davranışlarına yönelik yönetim stratejileri ve yöntemlerinin incelenmesi. *Necmettin Erbakan Üniversitesi Ereğli Eğitim Fakültesi Dergisi, 1(2),* 98-109.

Kaya, N. G., Ataman, A. (2017). Üstün yetenekli öğrencilerin istenmeyen davranışlarına yönelik öğretmenlerin eğitim ihtiyaçlarının belirlenmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 37(3),* 835-853. https://doi.org/10.17152/gefad.332459

Keleş, Z. (2017). *İlköğretim okulları birinci kademe sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetiminde karşılaştıkları istenmeyen öğrenci davranışları ve bu davranışlarla baş etme yöntemleri.* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Yeditepe Üniversitesi.

Kırbaş, Ş. ve Atay, A. (2017). Sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetiminde yaşadığı sorunlar ve çözüm önerileri. *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 12(28),* 517-538.

Lawrence, J., Steed, D. M. ve Young, P. (1984). European voices on disruptive behaviour in schools: Definitions, concern, and types of behaviour. *British Journal of Educational Studies, 32(1),* 4-17. DOI: 10.1080/00071005.1984.9973666

Medikoğlu, O. ve Dalaman, O. (2018). Öğretmenlerin derste karşılaştıkları istenmeyen öğrenci davranışları ve bu davranışlara yönelik çözüm stratejileriyle ilgili öğretmen görüşlerinin belirlenmesi. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi, 4(1),* 20-32.

Meyers, S., Rowell, K., Wells, M., ve Smith, B. C. (2019). Teacher empathy: A model of empathy for teaching for student success. *College Teaching, 67(3*), 160-168.

Okutan, M. (2015). *Sınıf Yönetiminde örnek olaylar* (5.Baskı). Pegem Akademi.

Oktay, A. (2019). Öğretmen adaylarının sınıf yönetiminde tercih ettikleri disiplin modelleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 50,* 427-450.

Özan, M. B., Polat, H. ve Karagözoğlu, A. A. (2020). *Ortaöğretim kurumlarında rehberlik servisine yönlendirilen öğrencilerin istenmeyen davranışları ve çözümüne ilişkin rehber öğretmen görüşleri.* Uluslararası Pegem Eğitim Kongresi'nde sunulan bildiri.

Özdaş, F. ve Akpınar, B. (2018). Ortaokullarda istenmeyen öğrenci davranışlarına ilişkin

öğretmen görüşlerinin değerlendirilmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 17(68),* 1489-1501.

Özlü, F. (2020). *İstenmeyen öğrenci davranışları ve öğretmenlerin kullandıkları başa çıkma stratejilerine ilişkin sınıf öğretmeni görüşleri*. [Yayımlanmamış Tezsiz Yüksek Lisans Projesi]. Pamukkale Üniversitesi.

Özmen, Z. K. (2017). Öğretmenlerin, öğrencilerin istenmeyen davranışlarında kullandıkları başa çıkma yöntemleri. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 4 (8*), 55-71.

Özyürek, M. (2013). *Olumlu sınıf yönetimi* (4. Baskı). Kök Yayıncılık.

Polat, S., Arslan, Y. ve Satıcı, A. (2016). *Öğretmenlerin mesleki tutumları ile sınıf disiplin modeli tercihleri arasındaki ilişki*. 10. Ulusal Eğitim Yönetimi Kongresi'nde sunulan bildiri.

Rawlings, L. R., Allanson, P. B. ve Noter, C. E. (2017). Routines are the foundation of classroom management. *Education, 137(4),* 398-412.

Sadık, F. ve Aslan, S. (2015). İlkokul sınıf öğretmenlerinin disiplin problemleri ile ilgili görüşlerinin incelenmesi. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 10(3),* 115-138.

Sarıtaş, M. (2006). Öğretmen Adaylarının değerlendirmelerine göre sınıfta istenmeyen öğrenci davranışlarını değiştirmek ve düzeltmek amacıyla yararlanılan stratejiler. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 19(1)*, 167-187.

Sirem, Ö. ve Baş, Ö. (2021). Okuma güçlüğü yaşayan öğrencilerin sınıftaki davranışlarının incelenmesi üzerine nitel bir araştırma. *Milli Eğitim Dergisi, 50(230),* 645-662.

Sürücü, A. ve Ünal, A. (2018). Öğrenci motivasyonunu arttıran ve azaltan öğretmen davranışlarının incelenmesi. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 8 (14),* 255-295.

Şahin, A. (2011). Öğretmen algılarına göre etkili öğretmen davranışları. A*hi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,12(1),* 239-259.

Şahin, F. ve Cemaloğlu, N. (2021). Ortaöğretim kurumlarında örgütsel öğrenmeyi destekleyici ve engelleyici faktörler. *Başkent Üniversitesi Eğitim Enstitüsü Dergisi, 8(1),* 28-39.

Şama, E. ve Tarım, K. (2007). Öğretmenlerin başarısız olarak algıladıkları öğrencilere yönelik tutum ve davranışları. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 5(1),* 135-154.

Tekel, E. (2020). İstenmeyen öğrenci davranışları: bir erkek lisesi örneği. *Uluslararası Bilim ve Eğitim Dergisi, 3(1),* 57-68.

Tekin, E. ve Güven, S. (2020). Ortaöğretim kurumlarında görev yapan branş öğretmenlerinin sınıf yönetiminde karşılaştıkları istenmeyen davranışlar ile kişilik tiplerinin karşılaştırılması. *Turkish Studies-Educational Sciences, 15(1),* 155-184.

Temiz, S. (2020). Okul öncesi öğretmenlerinin karşılaştıkları öğrenci davranış problemleri, bu problemlerin öğretme-öğrenme sürecine etkileri ve bunları yönetme stratejileri. *Uluslararası Liderlik Eğitimi Dergisi, 1(1),* 1-10.

Tertemiz, N. (2000). Sınıf yönetimi ve disiplin. L. Küçükahmet (Ed.). *Sınıf Yönetiminde Yeni Yaklaşımlar* içinde (s. 119-145) Nobel Yayın Dağıtım.

Usta, I., Karalar, S. ve Demiralay, T. (2019). Örgütsel adalet algısı ve örgütlerde intikam niyeti arasındaki ilişkiyi belirlemeye yönelik bir araştırma. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 9(2),* 535-557.

Ünal, A. (2012). İstenmeyen davranışların yönetimi. R. Sarpkaya (Ed.). *Sınıf Yönetimi* (6. Baskı) içinde (s. 255-290). Anı Yayıncılık.

Weinstein, C. S., Romano, M. E., & Mignano, A. J. (2011). *Elementary classroom management: lessons from research and practice.* McGrow-Hill Companies.

Yaraş, Z., Turan, M. (2021). Sınıf yönetimi engeli olarak istenmeyen davranışlar: kalitatif bir değerlendirme. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 58,* 573-600.

Yenen Avcı, Y. (2020). Sınıf içi olumsuz davranış ölçeği geliştirme çalışması. C. Arslan, E.

Hamarta, S. Çiftçi ve M. Uslu (Ed.). *Akademik araştırmalar 2020* içinde (59-65). Çizgi Kitabevi Yayınları.

Yıldırım, İ. ve Akan, D. (2018). İstenmeyen öğretmen davranışları ile öğrencilerin okula yönelik tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 19(3),* 88-103.

Yıldırım, İ. ve Aydın, N. (2019). Liselerde istenmeyen öğrenci davranışlarını konu edinen çalışmaların meta sentez yöntemiyle incelenmesi. *İlköğretim Online, 18(4),* 1574-1608.

Yoleri, S. (2020). *Erken çocukluk eğitiminde sınıf yönetimi* (2. Baskı). Eğiten Kitap Yayıncılık.

Yumuşak, G. ve Balcı, Ö. (2018). Öğretmenlerin istenmeyen öğrenci davranışları ile başa çıkma yöntemleri ve bu yöntemlerin etkinliğine ilişkin görüşleri. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 21(40),* 223-254.

Yücel, C., Karataş, E., Sengil Akar, Ş., Demirhan, G. ve Binici, U. (2012). Sınıf yönetimini etkileyen etmenler. R. Sarpkaya (Ed.). *Sınıf Yönetimi* (6. Baskı) içinde (s. 27-56). Anı Yayıncılık.

Zoromski, A., Evans, S. W., Owens, J. S., Holdaway, A., & Royo Romero, A. S. (2020). Middle school teachers' perceptions of and use of classroom management strategies and associations with student behavior. *Journal of Emotional and Behavioral Disorders, 1-14. DOI:10.1177/1063426620957624*

BÖLÜM **11**

SINIF İÇİ İLETİŞİM

Doç. Dr. Ahmet ŞAHİN

"İletişimdeki en önemli şey söylenmemiş olanı duymaktır."

Peter Drucker

Öğrenme Hedefleri

Bu bölümü bitirdikten sonra bir okuyucu;

- İletişimin ne olduğu açıklayabilecek.
- Kişilerarası iletişim sürecini anlayabilecek ve öğeler arası ilişkileri kavrayabilecek.
- İletişim ve öğrenme arasında ilişki kurarak sınıf içi iletişimin önemini açıklayabilecek.
- İletişim engellerinin farkına vararak iletişimi nasıl daha etkili hale getirebileceğini tartışabilecek ve
- Kişilerarası iletişim becerilerini geliştirebilmek için gerekli bilgiye sahip olabilecektir.

1. GİRİŞ

Öğretmen ve öğrenci arasındaki ilişki, iyi bir sınıf yönetimi için başlangıç noktasıdır (Marzano ve diğ., 2005) ve sınıf yönetiminin başarısı, öğretmen ve öğrenciler ile öğrencilerin kendi aralarında gerçekleşen sağlıklı bir iletişim ile mümkündür (Erdoğan, 2008). Öğretmen ile öğrenciler arasındaki ilişkinin kalitesi ne kadar artarsa, sınıf yönetiminin diğer tüm yönleri de çok daha sorunsuz hale gelecektir (Marzano ve diğ., 2005).

İletişimin içerik ve ilişki şeklinde iki temel yönü vardır. Öğretmenler ve öğrenciler arasında sadece içerik paylaşımı gerçekleşmez, aynı zamanda karşılıklı ilişkilerde söz konusudur (Simonds ve Cooper, 2014). Etkili öğretmen öğrencileriyle etkili şekilde iletişim kurabilen kişidir. Öğretme ve öğrenme süreçlerinin kendisi birer iletişim sürecidir. Öğretim sürecinde öğretmen ders içeriğini öğrencinin anlayabileceği şekilde kodlar ve uygun kanal vasıtasıyla öğrencilere gönderir. Öğrenciler ise alıcı olarak öğrenmeye hazırlarsa duyu organları tarafından mesajı kabul ederler. Bu defa öğrencilerin özellikleri ve hazırbulunuşlukları devreye girer. Öğrencilerin bilgi birikimleri, deneyimleri, düşünceleri ve duyguları kabul edilen mesajın anlamlandırılması aşamasında rol oynar. Anlamlandırma ne kadar doğru ve üst düzeyde gerçekleştirilirse iletişim amacına ulaşacak ve etkililiği de o denli yüksek olacaktır. Anlamlandırma aşamasından sonra öğrenci davranış değişikliğini gösterecektir. Aslında alıcıda gerçekleşen bu sürece öğrenme denilir. Görüldüğü üzere öğrenme ve öğretme süreçlerinin kendileri özünde bir iletişim sürecidir. İşte bu yüzden sınıf içi iletişim öğretmenler açısından oldukça önemlidir ve öğretmenlerin etkili iletişim becerilerine sahip olması kaçınılmazdır.

Bu bölümde öncelikle iletişim ne olduğu üzerinde durulacak ve ardından iletişim sürecinin temel öğeleri açıklanacaktır. Etkili bir iletişim için öğretmenlerin iletişim sürecinin nasıl gerçekleştiğine dair teorik birikime sahip olması önemlidir. Süreçte yer alan ve etkili olabilecek öğeleri bilmek, birçok iletişim sorununun üstesinden gelebilmeye fırsat tanıyacaktır. Başarılı bir iletişimin önündeki en büyük sorun iletişim engelleri denilen faktörlerden kaynaklanmaktadır. Bunlar iletişimin amacına ulaşmasını zorlaştıran, dolayısıyla iletişimin kalitesini ve başarısını azaltan şeylerdir. İletişim engelleri ne kadar iyi tanınır ve kontrol altına alınırsa o kadar bu engellerin üstesinden gelinir ve iletişim daha etkili hale getirilir. Bu bölümde son olarak öğretmenler için temel kişiler arası iletişim becerilerinden bahsedilmektedir. Amaç, kişilerarası iletişime dair bilgi ve bilinç kazandırarak öğretmenlerin sınıf içi öğretme ve öğrenme süreçlerinde iletişimi etkili şekilde kullanabilecekleri temel becerileri kazanmalarına yardımcı olmaktır.

9. KAYNAKÇA

Aamodt, M. G. (2010). *Industrial/organizational psychology: An applied approach* (6th ed.). Belmont, CA: Cengage Learning.

Amatullah, T., Avanzato, R., Baxter, J., Gibbins, T., Graham, L., Fradkin-Hayslip, A., Siegrist, R., Swantak-Furman, S. & Waid, N. (2019). *Foundations of education.* Retrieved from: https://courses.lumenlearning.com/suny-oneonta-education106/.

Coyle, M.B. (1993). Quality interpersonal communication- An overview. *Manage*, *44*(4), 4-5.

Dökmen, Ü. (20039. *İletişim çatışmaları ve empati*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.

Dubrin, A.J. (1997). *Human relations: Interpersonel, job-oriented skills* (6th ed.). New Jersey: Prentice Hall.

Dubrin, A.J. (2005). *Fundamentals of organizational behavior* (3rd ed.). Australia: Thomson South-Western.

DuBrin, A. J. (2019). *Fundamentals of organizational behavior* (6th ed.). USA: Academic Media Solutions.

Erdoğan, İ. (2000). *Okul yönetimi ve öğretim liderliği*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.

Erdoğan, İ. (2008). *Sınıf yönetimi: Ders, konferans, panel ve seminer etkinliklerinde başarının yolları*. İstanbul: Alfa Yayınları.

Eren, E. (2003). *Yönetim ve organizasyonlar: Çağdaş ve küresel yaklaşımlar* (6. baskı). İstanbul: Beta Basım Yayım.

Eren, E. (2014). *Örgütsel davranış ve yönetim psikolojisi* (14. baskı). İstanbul: Beta Basım Yayım.

Greatbatch, D., & Clark, T. (2002). Laughing with the gurus. *Business Strategy Review, 13*(3), 10–18.

Gibson, J.L., Ivancevich J.M. & Donnelly Jr., J.H. (2000). *Organizations: Behavior structure processes* (10th ed.). Boston: Irwin McGraw-Hill.

Gibson, J.L., Ivancevich J.M., Donnelly Jr., J.H. & Konopaske, R. (2011). *Organizations: Behavior structure processes* (14th ed.). New York, NY: McGraw-Hill/Irwin.

Gürgen, H. (1997). *Örgütlerde iletişim kalitesi.* İstanbul: Der Yayınları.

Harris, T. E., & Nelson, M. D. (2008). *Applied organizational communication: Theory and practice in a global environment* (3rd ed.). New York, NY: Lawrence Erlbaum Associates.

Hellriegel, D., & Slocum, J. W. (2011). *Organizational behavior* (13th ed.). Mason, OH: South-Western.

Ivancevich, J.M. & Matteson, M.T. (1990). *Organizational behavior and management* (2nd ed.). Homewood, IL: BPI IRWIN.

Ivancevich, J.M. & Matteson M.T. (1996). *Organizational behavior and management* (4th ed.). Boston: Irwin McGraw-Hill.

Lewis, P.S., Goodman, S.H. & Fandt, P.M. (1994). *Management: Challenges in the 21st century*. New York: West Publishing Company.

Liebenau, J. & Backhouse, J. (1990) *Understanding information*. Hampshire: MacMillan

Lunenburg, F.C. & Ornstein, A.C. (1991). *Educational administration concepts and practices*. Belmont, CA: Wadsworth Publishing Company.

Lunenburg, F. C., & Ornstein, A. C. (2012). *Educational administration: Concepts and practices* (6th ed.). Belmont, CA: Wadsworth Publishing.

Luthans, F. (2011). *Organizational behavior: An evidence-based approach* (12th ed.). New York, NY: McGraw-Hill Education.

Marzano, R. J., Gaddy, B. B., Foseid, M. C., Foseid, M. P. & Marzano, J. S. (2005). *A handbook for classroom management that works*. Alexandria, VA: Association for Supervision and Curriculum Development.

Melcher, A.J. & Beller, R. (1967). Toward a theory of organization communication: Consideration in channel selection. *Academy of Management Journal, 10*(1), 39-52.

Nartgün, Ş. S. (2018). Sınıfta iletişim. T. Argon ve Ş. S. Nartgün (Ed*.), Sınıf yönetimi* (s.85-114). Ankara: Pegem Akademi.

Nelson D.L. & Quick J.C. (1995). *Organizational behavior foundations, realities, and challenges.* New York: West Publishing Company.

Newstrom, J.V. & Davis, K. (1993). *Organizational behavior human behavior at work* (9th ed.). New York: McGraw-Hill.

Özen, Y. (2001). *İlköğretimde iletişim: Sınıfta yönetim*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Romero, E. J., & Cruthirds, K. W. (2006). The use of humor in the workplace. *Academy of Management Perspectives*, May, 58-69.

Romero, E., & Pescosolido, A. (2008). Humor and group . *Human Relations*, *61*(3), 395–418.

Sabuncuoğlu, Z. & Tüz, M. (2001). *Örgütsel psikoloji.* Bursa: Ezgi Kitabevi.

Sathyanarayana, K. (2007). *The power of humor at the workplace*. New Delhi: Response Books.

Schermerhorn J.R. (1996). *Management and organizational behavior: Essentials.* New York: John Wiley & Sons.

Schermerhorn, J. R., Hunt, J. G., Osborn, R. N., & Uhl-Bien, M. (2010). *Organizational behavior* (11th ed.). Hoboken, NJ: John Wiley & Sons, Inc.

Silver, F. (2018). *Why is it important for teachers to have good communication skills?* Retrieved from: https://work.chron.com/important-teachers-good-communication-skills-10512.html

Simonds, C. J., & Cooper, P. J. (2014). *Communication for the classroom teacher*. USA: Pearson.

Sims, R.R. (2002). *Managing organizational behavior*. Westport, Connecticut: Quorum Books.

Singer, M.G. (1990). *Human resource management.* Boston: PWS-KENT Publishing Company.

Shochley-Zalabak, P.S. (2006). *Fundamentals of organizational communication: Knowledge sensitivity skills values* (Sixth Edition). Boston: Pearson Education.

Spaulding A. & O'Hair M.J. (2000). Public relations in a communication context: Listening, nonverbal and skills. In T.J. Kowalski (Ed.) *Public Relations in Schools* (pp. 137-162). New Jersey: Merrill an imprint of Prentice-Hall.

Stott, A. (2018, Aralık 21). *Teaching communication skills*. Retrieved February 3, 2022, from https://www.edutopia.org/article/teaching-communication-skills

Sword, R. (2020, November 16). communication in the classroom: Skills for teachers. Retrieved January 26, 2022, from https://www.highspeedtraining.co.uk/hub/communication-skills-for-teachers/

Şahin, A. (2007). *İlköğretim okulu yöneticilerinin kişilerarası iletişim becerileri ve çatışma yönetimi stratejileri arasındaki ilişki* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Akdeniz Üniversitesi, Antalya.

Şahin, A. (2018). *Yönetsel ve eğitsel araç olarak eğitim kurumlarında mizah*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Voice21. (b.t.). *The oracy framework.* Retrieved February 2, 2022, from https://voice21.org/wp-content/uploads/2019/10/The-Oracy-Framework-1-1.pdf

Weihrich, H. & Koontz, H. (1993). *Management*: *A global perpective* (10th ed.). Singapore: McGraw-Hill.

Weinstein, C. S., Romano, M., & Mignano, A. J. (2011). *Elementary classroom management: Lessons from research and practice* (5th ed.). New York, NY: McGraw-Hill Education.

William, J.L. (2004). Good communication skills essential for your practice. *Ophthalmology Times. 29(*16), 73-74.

BÖLÜM **12**

SINIF YÖNETİMİNDE OKUL- AİLE İŞ BİRLİĞİ

Sema Nur YANIK ÖZDEMİR
Doç. Dr. Ramazan GÖK

"Çevre insanların eylemlerini şekillendirir."

B. F. Skinner

Öğrenme Hedefleri

Bu bölümü bitirdikten sonra bir okuyucu;

- Ailenin öğrenci başarısındaki yeri ve önemini açıklayabilecek,
- Ailenin öğrenci başarısı üzerindeki olumlu ve olumsuz etkilerini açıklayabilecek,
- Ailenin öğrencinin eğitim- öğretim sürecinden beklentisini tartışabilecek,
- Okul-Aile iş birliğinin tanımını yapabilecek,
- Okul-Aile iş birliğinin ve önemini öğretmen, aile ve öğrenci açısından açıklayabilecek,
- Okul Aile birliği yönetmeliğinin esaslarına hâkim olabilecek
- Okul-Aile iş birliğinde öğretmenin rolünü tanımlayabilecek,
- Öğretmen ve aile arasındaki iletişim türlerini açıklayabilecek,
- Öğretmen ve aile arasındaki olası problemleri ve çözümlerini tartışabilecek ve
- Başarılı bir okul aile birliği için getirilebilecek önerileri tartışabilecektir.

1. GİRİŞ

Sınıf yönetiminde Okul- Aile İş birliğinin öneminin ele alındığı bu bölümde; öncelikle ailenin okuldan, öğrenci başarısından beklentisi ve başarıya etkisi açıklanacaktır. Daha sonra okul-aile iş birliğinin öğretmen, aile ve öğrenci için önemine, amacına, gerekçelerine, okul-aile iş birliği yönetmeliğine, bu iş birliğinde öğretmene düşen görevlere, öğretmen ve aile arasında iletişime ve türlerine yer verilecektir. Ayrıca öğretmen ve aile arasındaki farklılıklar ve bu farklılıklar sonucunda oluşabilecek problemler ve çözüm önerileriyle birlikte ulusal boyutta okul- aile iş birliği açıklanacaktır. Son olarak ise başarılı okul- aile iş birliği için önerilere yer verilecektir.

2. AİLE VE EĞİTİM

2.1. Ailenin Öğrenci Başarısı Üzerindeki Etkisi

Aile insanoğlunun varlığının devamını sağlayan, toplum olma sürecini ortaya çıkaran, topluma has özellikleri geçmişten geleceğe aktaran ekonomik, genetik, psikolojik vb. özelliklere sahip toplumun en küçük kurumudur (Sayın, 1990). Aile, çocuğun her konuda yanındadır. En büyük destekçisidir. Bu destek belirli bir süre sonra başka insanlarla, toplumun başka kurumlarıyla paylaşılmaktadır. Bu kurumlardan biri kuşkusuz eğitim kurumlarıdır. Öğrencinin eğitim sürecinde okul ve öğretmenleri kadar ailenin de önemi olduğu bilinmektedir. Aileler akademik başarının oldukça önemli olduğu Türk eğitim sisteminde öğrencilerin başarısı için ellerinden geleni yapmaya çalışmaktadırlar.

Birey çevresindekilerden empati, dürüstlük, sevgi, saygı, ilgi, takdir, güven, bilgi ve gerek maddi gerekse manevi destek beklemektedir. Çevreden beklenen bu tarz kişisel, sosyal, psikolojik ve ekonomik desteklere ise sosyal destek denmektedir (Yıldırım, 2018). Özetle, sosyal destek bireyin davranışlarında olumlu yönde değişiklikler yapabilmesi için çevresindeki değer verdiği insanlardan aldığı destektir (Cassel, 1974). Çocukların sosyal destek kaynaklarından en önemlileri aileleri, arkadaşları ve öğretmenleridir. Ebeveynler ve öğretmenler tarafından öğrencinin ihtiyacı olan destek karşılanmadığında çocuklar bu desteği arkadaşlarından almakta ya da kendi kendilerine yetmeye çalışmaktadırlar. Bu da çocukların yanlış çözüm yolları tercih etmelerine, yanlış davranışlar sergilemelerine sebep olabilmektedir (Morrison, John, Stephanie, Douglas & Keith, 1997). Sosyal destek sağlanması öğrencinin sadece akademik başarısına değil duygu durumuna, davranışlarına da katkı sağlayarak gelişimini desteklemektedir (Yıldırım, 2018). İyi bir aile desteği ile ortalama bir zekaya sahip çocuk hem akademik hem davranışsal anlamda çok iyi başarılar elde edebilmektedir (Gelişli, 2017).

8. KAYNAKÇA

Akbaşlı, S., Diş, O. (2019). Öğretmen Görüşlerine Göre Okul- Aile İşbirliğinin Okul Ortamına Yararları. *Turkish Studies, 14 (7),* 3597-3613.

Akkök, F., İncioğlu, M. ve Elbir, N. (2002). Etkili anne-baba olmak için bilmek istediklerinizi. Ankara: Özel Arı Okulları.

Aslanargun, E. (2007). Okul- Aile İşbirliği ve Öğrenci Başarısı Üzerine Bir Çalışma. *Sosyal Bilimler Dergisi (18),* 119-135.

Aslanargun, E., Avcı, H., Avcu, A., Dönmez, S. A., İpek, K., Nair, E. (2004). Velilerin Okula Yönelik İlgi Yetersizliklerinin Sebepleri, Bilecik: Pazaryeri İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü Yayınları.

Aydın, A. (2019). Sınıf Yönetimi. Ankara: Pegem Akademi.

Başaran, S. T. ve Koç, F. (2001). Ailenin Çocuğun Okuldaki Eğitimine Katılım Sorunları ve Katılımın Sağlanması İçin Alternatif Bir Model. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.

Bayrakçı, M., Dizbay, S. (2013). Ortaöğretim Kurumlarında Okul- Aile Birliklerinin Yönetime Katılım Düzeyleri, *Sakarya University Journal Of Education*, 3 (1), 98-112.

Berger, E. H. (1987). Parent Involvement: Yesterday and Today. *The Elementary School Journal, 3,* 96-108.

Bilgin, M. (1990). Merkez ilçelerindeki ortaokullarda okul ile ailenin işbirliği ve sorunları. (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Brown, P. C. (1989). Involving parents in the education of their children. ERIC Clearinghouse on Elementary and Early Childhood Education, Urbana, IL. (Erişim tarihi: 07.01.2022). Erişim Adresi http://www.eric.ed.gov

Burns, C.P., Roe B.D., Ross E.P. (1992). Teaching Reading in Today's Elementary Sccho-

.

Cassel J. (1974). Psychosocial Processes and "Stress": Theoretical Formulation. *International Journal of Health Services*, 4(3):471-482. doi:10.2190/WF7X-Y1L0-BFKH-9QU2

Crozier, G. (1999). Parental Involvement: who wants it? International Studies ın Sociology of Education. 9 (3), 219-238.

Çalışkan, N. & Ayık, A. (2015). Okul Aile Birliği ve Velilerle İletişim. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1 (2)* , 69-82 .

Çatalkaya, E. (2020). İlköğretim Velilerine Göre Okul Aile İşbirliği. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Aydın.

Çelik, V. (2005). Sınıf Yönetimi. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Çınkır, Ş., Nayır, F. (2017). Okul Aile İşbirliği Standartlarına İlişkin Veli Görüşlerinin İncelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (H. U. Journal of Education), 32*(1): 245-264

Çukuroğlu, S. (2021). Veli Liderliğine İlişkin Öğretmen Algıları. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Aydın.

Ergün, M. (1994). Eğitim sosyolojisine giriş. Ankara: Ocak Yayınları.

Gelişli, Y. (2017). Sınıf Yönetiminde Aile İle İşbirliği. M.Ç. Özdemir (ed.) Sınıf Yönetimi içinde (45-74. ss.), Ankara: Pegem Akademi.

Genç, S.Z. (2016). Eğitim Sürecinde Aile Okul ve Toplum. Ankara: Pegem Akademi.

Gümüşeli, A. İ. (2004). Ailenin Katılım ve Desteğinin Öğrenci Başarasına Etkisi. *Özel Okullar Birliği Bülteni, 2(6),* 14- 17.

Hollingsworth, P. M. & Hoover H. H. (1999). İlköğretimde öğretim yöntemleri. (Çev: Tanju Gürkan), A. Ü. Rektörlüğü Yayınları.

Işık, H., (2007). Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Gerçekleştirilen Okul-Aile İşbirliği Çalışmalarının Anne-Baba Görüşlerine Dayalı Olarak İncelenmesi, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

İnam, A. (1992). Aynı çatı altında canlar: Aile kavramının bir yorumu. *Din Öğretimi Dergisi*, 36-41.

Karabağ, E. (2007). Velinin Liderliği. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gaziosman Paşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı Tokat.

Katz, L. G. (1995). Mothering and teaching some significant distinctions. L. G. Katz (Ed.) Talks with Teachers of Young Children: A Collection içinde. Norwood, NJ: Ablex. (Erişim adresi https://books.google.com.tr/books/about/Talks_with_Teachers_of_Young_Children.html?id=WzhnQgAACAAJ&redir_esc=y)

Kılıç, Z. (2019). Sınıf Öğretmenlerinin ve Anne-Babaların Gözünden Okul Aile İşbirliği. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Armağan Özel Sayısı, (525-558).

Kıncal, R. Y. (1991). Okul aile birliğinin fonksiyonlarını gerçekleştirme düzeyi. (Yayımlanmamış doktora tezi), Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Kurtkan, A. (1987). Eğitim Sosyolojisi. İstanbul: Türk Dünya Araştırmaları Vakfı.

MEB (1973). Milli Eğitim Temel Kanunu, "1739 Sayılı Kanun", Resmî Gazete, 14574, 24 Haziran, 1973

MEB, (2012). Millî Eğitim Bakanlığı Okul- Aile Birliği Yönetmeliği. (09.02.2012 tarih ve 28199 sayılı Resmî Gazete).

MEB. (1991). Üçüncü Millî Eğitim Şûrası. (Erişim Tarihi: 16.01. 2022). Erişim Adresi: http://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29164646_3_sura.pdf

MEB. (2005). Millî Eğitim Bakanlığı, Okul Aile Birliği Yönetmeliği, Tebliğler Dergisi, Sayı 2573.

Morrison, G. M., John, L., Stephanie, S. M., Douglas, C. 8., & Keith, W. (1997). Sources of support for school-related issues: Choices of Hispanic adolescents varying in migrant status. *Journal of Youth and Adolescence*, 26 (2), 233-251

Nural, E., Kaya, C.D. ve Kaya, E. Okul Aile Birliği İşleyişi, Sorunlarına İlişkin Yöneticilerin, Okul Aile Birliği Üyelerinin Görüşleri. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi, 2 (4),* 58- 69.

Oğuz, O. (2008). Öğretmen Aile İşbirliğinin Öğrenci Başarısına Etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Öğdem, Z. (2021). Öğretmen- Veli Görüşmelerinin Yönetimi. T. Çalık ve M. M. Arslan. (Ed.) Sınıf Yönetimi içinde (176-186). Ankara: Pegem Yayıncılık.

Özeke Kocabaş, E. (2006). Eğitim Sürecindeki Aile Katılımı: Dünyada ve Türkiye'deki Uygulamalar. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 3 (26),* 143- 153.

Özen Kapız, S. (2002). İş- Aile Yaşamı Dengesi ve Dengeye Yönelik Yeni Bir Yaklaşım: Sınır Teorisi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 4* (3), 139- 153.

Özgan, H. Aydın, Z. (2010). Okul- Aile İşbirliğine İlişkin Yönetici, Öğretmen ve Veli Görüşleri. *e-Journal of New World Sciences Academy Education Sciences, 5 (3),* 1169-1189.

Parker, F. L., Piotrkowski, C. S., Kessler-Sklar, S., Baker, A. J., Peay, L., & Clark, B. (1997) The impact of parent involvement in Head Start on parents and children. Final Report [and] Executive Summary. Administration for Children, Youth and Families (DHHS). Washington, DC.

Rosenthal, D.M. & Sawyers, J.Y. (1996). Building Successful Home/School Partnerships: Strategies for Parent Support and Involvement. *Childhood Education, 4(72),* 194-200.

Sarıtaş, M. (2011). Öğretmen-Veli Görüşmelerinin Yönetimi. M. Şişman ve S. Turan (Ed) Sınıf Yönetimi içinde. Ankara: Pegem Yayıncılık.

Sayın, Ö. (1990). Aile sosyolojisi. İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.

Şişman, M. (2002), Eğitimde Mükemmellik Arayışı. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Şişman, M. (2004), Öğretim Liderliği. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Taymaz, H. (2001). Okul Yönetimi. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

TDK, (2022). Türk Dil Kurumu resmi internet sitesinden (Erişim Tarihi: 19.01.2022), Erişim Adresi http://www.tdk.gov.tr/index.php.

Teyfur, M. (2014). Yapılandırmacı Sınıf Yönetiminde Okul- Aile İşbirliği. M. Çelikten ve M. Teyfur (Ed). Yapılandırmacı Yaklaşıma Göre Sınıf Yönetimi içinde (25- 44. ss.), Ankara: Anı Yayıncılık.

Tezcan, M. (1992) Eğitim Sosyolojisi, Ankara: Zirve Ofset

Tuzcuoğlu, N. (2007). Türk Milli Eğitiminde Okul ve Okulu Destekleyen Sistemler. A. Oktay (Ed.). Eğitim Bilimine Giriş İçinde. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Uluğ, F. (1999). Eğitimde Grup Süreçleri. Ankara: Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları.

Vural, B. (2004), Öğrencinin Başarısı İçin Aile Okul Birlikteliği. İstanbul: Hayat Yayınları.

Yavuzer, H. (1998), Ana- Baba ve Çocuk. İstanbul: Remzi Yayınları.

Yıldırım, İ. (2018). Anne Baba Desteği ve Başarı Anne Babalar Çocuklarına Nasıl Destek Olabilirler. Ankara: Anı Yayıncılık.

Yıldırım, M.C., Dönmez, B. (2008). Okul- Aile Birliğine İlişkin Bir Araştırma (İstiklal İlköğretim Okulu Örneği). Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 7 (23) , 98-115

BÖLÜM **13**

ÖZEL EĞİTİME GEREKSİNİMİ OLAN ÖĞRENCİLER VE SINIF YÖNETİMİ

Dr. Öğr. Üyesi Davut ELMACI

Beni hor görme kardeşim
Sen altınsın, ben tunç muyum?
Aynı vardan var olmuşuz
Sen gümüşsün, ben sac mıyım?

Aşık Veysel

Öğrenme Hedefleri

Bu bölümü bitirdikten sonra bir okuyucu;

- Özel eğitimin tanımını yapabilecek,
- Özel eğitime gereksinimi olan öğrencileri tanımlayabilecek,
- Kaynaştırmayı/bütünleştirmeyi ve kaynaştırma/bütünleştirme türlerini bilecek,
- Kaynaştırma/bütünleştirmenin gerekliliğini tartışabilecek,
- Uyarlamanın tanımını yapabilecek,
- Sınıf yönetimi ile uyarlamayı ilişkilendirebilecek ve
- Özel gereksinim gruplarına göre örnek uyarlamalar tasarlayabilecektir.

1. GİRİŞ

Eğitim ortamları, çeşitlilikleri içinde barındıran, farklı gereksinimleri ve öğrenme ihtiyaçları olan bireylerin bulunabildiği ortamlardır. Dolayısıyla öğrenme sürecinin bu çeşitlilikleri göz önünde bulundurarak gerçekleşmesi beklenmelidir. Öğrenme ortamlarında çeşitlilik sağlayan gruplardan birisi de özel eğitime gereksinimi olan öğrencilerdir. Özel eğitime gereksinimi olan öğrencilerin bir kısmı özel ya da özel eğitim okullarında diğer öğrencilerden ayrı bir şekilde eğitim görürken bir kısmı da diğer öğrencilerin arasında kaynaştırma/bütünleştirme öğrencisi olarak eğitimlerine devam etmektedirler.

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB)'nın 2020-2021 yılı istatistiklerine göre okul öncesinde 549, ilkokulda 114.991, ortaokulda 144.769 ve lisede ise 59.572 kaynaştırma öğrencisi bulunmaktadır (MEB, 2021). Okul öncesi dönemdeki kaynaştırma öğrencisi sayısının az olması bağımsız özel eğitim anaokullarının yaygınlaşması ve covid-19 salgınından kaynaklanabilir. Tanılama sürecindeki sınırlılıklar nedeni ile bu sayıların daha fazla olabileceği de unutulmamalıdır.

Bu sayılar, öğretmen adaylarının tipik öğrenciler yanında bir şekilde özel eğitime gereksinimi olan öğrencilerin de bulunacağını göstermektedir. Dolayısıyla öğretmenlerin sınıf yönetimi sürecinde özel eğitime gereksinimi olan öğrencileri de göz önünde bulundurarak düzenlemeler yapması gerekmektedir. Yapılacak düzenlemeler tüm öğrencilerin öğrenme sürecine katılımlarını sağlamayı amaçlamalıdır. Buna yönelik olarak öğretmenlerin öğretim programını inceleyerek aynı konunun farklı şekillerde nasıl öğretilebileceğine ilişkin yollar aramaları, öğrencilerin öğrenmelerini gözlemleyerek her birinin öğrenmesini destekleyecek farklı öğretim yöntemleri geliştirmeleri ve bütün öğrencilerin bir arada çalışmalarını ve öğrenmelerini sağlayacak şekilde sınıfı yönetmeleri gerekir (MEB, 2013).

2. ÖZEL EĞİTİM

Özel eğitimin anlamı, bulunulan topluma, kültüre ve dönemlere göre değişebilmektedir. Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde (ÖEHY) özel eğitim, akranlarından önemli ölçüde farklılıklar gösteren bireylerin gereksinimlerini karşılamak üzere uygun programlar ve personeller aracılığıyla uygun ortamlarda gerçekleştirilen eğitim olarak kabul edilmektedir (ÖEHY, 2018). Bu tanıma bakıldığında bireyin herhangi bir yeterliliği ya da özelliği tipik olarak kabul edilen bireylerden önemli ölçüde farklılık gösteriyorsa o bireyin gereksinimlerinin karşılanması özel bir çaba ve yöntem gerektirmektedir. Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'de (ÖEKHK) ise özel eğitim, engellilik durumuna vurgu yapılarak benzer şekilde tanımlanmaktadır (ÖEKHK, 1997).

10. KAYNAKÇA

Arslan, A. (2017). Evrensel tasarıma dayalı öğrenme ve evrensel olarak tasarlanmış eğitim programları. *Karaelmas Eğitim Bilimleri Dergisi, 5*(2), 328-334.

Batu, S. ve Kırcaali-İftar, G. (2006). *Kaynaştırma* (2. Baskı). Ankara: Kök Yayıncılık.

Bayar, M. ve Üstün, A. (2017). İlkokullarda Görev Yapmakta Olan Öğretmenlerin Kaynaştırma Eğitimine İlişkin Duygu, Tutum ve Kaygılarının Değerlendirilmesi. Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic,*12* (14), 73-88.

Baykoç-Dönmez, N., Sümer, A. ve Uyaroğlu, B. (2015). Görme engelli çocuklar ve eğitimleri. N. Baykoç (Ed.), *Özel gereksinimli çocuklar ve özel eğitim* içinde (s. 217-238). Ankara: Eğiten Kitap.

Büyükalan Filiz, S. ve Bayar, M. (2020). Özel Eğitim Okullarında Çalışan Öğretmenlerin Tükenmişlik Nedenleri ve Tükenmişliğe İlişkin Çözüm Önerileri**.** Journal Of Social, Humanities and Administrative Sciences, 6 (33), 1890-1902.

Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme. (2009, 14 Temmuz). *Resmi Gazete* (Sayı: 27288). Erişim adresi: https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2009/07/20090714-1.htm

Engelliler Hakkında Kanun. (2005, 7 Temmuz). *Resmi Gazete* (Sayı: 25868). Erişim adresi: https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5378.pdf

Güzel-Özmen, R. (2005). Kaynaştırma ortamlarında öğretimsel düzenlemeler. A. Ataman (Ed.), *Özel gereksinimli çocuklar ve özel eğitime giriş* içinde (s. 71-103). Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.

Kargın, T. (2017). Bireyselleştirilmiş eğitim programı (BEP) hazırlama ve öğretimin bireyselleştirilmesi. İ.H. Diken (Ed.), *Özel eğitime gereksinimi olan öğrenciler ve özel eğitim* içinde (s. 69-101). Ankara: Pegem Akademi.

Kargın, T., Güldenoğlu, B., & Şahin, F. (2010). Genel eğitim özel gereksinimli öğrenciler için yapılması gereken uyarlamalara ilişkin sınıf öğretmenlerinin görüşlerinin incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 10*(4), 2431-2464.

Kirk, S., Gallagher, J. ve Coleman, M. R. (2017). Özel gereksinimli çocukların eğitimi (Çev. Ed. S. Rakap). Ankara: Nobel Yayıncılık.

Kolb, D. (2015). *Experiential learning: Experiences as the source of learning and development* (2nd edition). New Jersey: Pearson Education.

Kolb, A. Y., & Kolb, D. A. (2013). *The Kolb Learning Style Inventory Version 4.0: A comprehensive guide to the theory, psychometrics, research on validity and educational applications.* Experience Based Learning Systems. Retrieeved from: https://learningfromexperience.com/downloads/research-library/the-kolb-learning-style-inventory-4-0.pdf

Lewis, R. B., Wheeler, J. J. & Carter, S. L. (2017). *Teaching students with special needs in general education classroom* (9th edition). United States of America: Pearson.

Milli Eğitim Bakanlığı. (2021). *Milli eğitim istatistikleri örgün eğitim 2020/'21*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.

Milli Eğitim Bakanlığı. (2016). *Destek eğitim odası kılavuz kitapçığı.* Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı. (2016).

Milli Eğitim Bakanlığı. (2013). *Birlikte başarırız: Bütünleştirme kapsamında eğitim uygulamaları öğretmen kılavuz kitabı.* Ankara: MEB Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü.

Milli Eğitim Bakanlığı. (2010). *Okullarımızda neden niçin nasıl kaynaştırma: Yönetici, öğretmen ve aile kılavuzu.* Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.

North Carolina State University. (1997). *The principles of universal design- Version 2.0 (4/1/97).* Retrieved from: https://projects.ncsu.edu/ncsu/design/cud/pubs_p/docs/poster.pdf

Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname. (1997, 6 Haziran). *Resmi Gazete* (Sayı:23011). Erişim adresi: https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/4.5.573.pdf

Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği. (2018, 7 Temmuz). *Resmi Gazete* (Sayı: 30471). Erişim adresi: https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/07/20180707-8.htm

Özyürek, M. (2005). *Olumlu sınıf yönetimi*. Ankara: Kök Yayıncılık.

Şahin, S. ve Gül-Akoğlu, D. (2015). Öğrenme güçlükleri olan çocuklar ve eğitimleri. N. Baykoç (Ed.), *Özel gereksinimli çocuklar ve özel eğitim* içinde (s. 255-270). Ankara: Eğiten Kitap.

Şahin, S., Yaban, H. ve Acar, E. (2015). Bireyselleştirilmiş eğitim programları bireyselleştirilmiş öğretim programları. N. Baykoç (Ed.), *Özel gereksinimli çocuklar ve özel eğitim* içinde (s. 71-86). Ankara: Eğiten Kitap.

Tekin, E. (2005). Etkili öğretim. A. Ataman (Ed.), *Özel gereksinimli çocuklar ve özel eğitime giriş* içinde (s. 104-117). Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.

Tomlinson, C. A. (2017). *How to entiate instruction in academically diverse classrooms* (3rd edition). USA: ASCD Publication.

Zavaraki, E. Z. & Schneider, D. (2019). Blended learning approach for students with special educational needs: A systematic review. *Journal of Education & Social Policy, 6*(3), 155-164. doi: 10.30845/jesp.v6n1p19

BÖLÜM **14**

ÖĞRETİM KADEMELERİNE GÖRE SINIF YÖNETİMİ

Doç. Dr. Ahmet KAYA

"Bütün sınıfta, müzik dersinden ikmale kalan bendim"

Barış Manço

Öğrenme Hedefleri

Bu bölümü bitirdikten sonra bir okuyucu;

- Öğretim kademelerini açıklayabilecek,
- Sınıf yönetimi yaklaşımlarını açıklayarak örneklendirebilecek,
- Psikomotor (Devinsel) gelişimi açıklayabilecek,
- Psikoseksüel gelişimi açıklayabilecek,
- Bilişsel gelişimi açıklayabilecek,
- Dil gelişimini açıklayabilecek,
- Psikososyal gelişim ve ahlâk gelişimini analiz edebilecek ve
- Gelişim alanlarının ve düzeylerinin eğitim süreci ve sınıf yönetimine ilişkin doğrularını analiz edebilecek.

1. GİRİŞ

Öğretim kademelerine göre sınıf yönetimi konusunun daha iyi anlaşılabilmesi için bölümde öncelikle genel hatlarıyla "Örgün Eğitim Kademeleri"nden ve mevzuatından bahsedilmiş, akabinde örgün eğitim kademeleri konusunun da *Sınıf Yönetim Modellerinden "Gelişimsel Model"* ile örtüşmesinden dolayı bu modeller kısaca özetlenmiştir. Son olarak da "Gelişimsel Model"in de içerik olarak *Gelişim Psikolojisi* bulgularına dayalı bir sınıf yönetimi davranışı önermesi sebebiyle ilgili gelişim alanları kısaca özetlenerek bu gelişim alanlarının ve düzeylerinin sınıf yönetimine ilişkin doğurgularından bahsedilmiştir.

2. TÜRK EĞİTİM SİSTEMİNDE ÖRGÜN EĞİTİM KADEMELERİ

Türk eğitim sistemi, Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) gözetiminde ve denetiminde faaliyetlerine devam eden bir süper (büyük) sistem özelliğindedir. MEB Merkez ve Taşra örgütünün büyüklüğü, MEB'de görev yapan öğretmen, çalışan, hizmet verilen öğrenci sayısı vb. onu süper sistem haline getirmiştir.

Yürürlükteki "1982 Anayasası"na göre her Türk vatandaşının eğitim-öğretim görme hakkı vardır (Madde 42):

> *"Madde 42- Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz. Öğrenim hakkının kapsamı kanunla tespit edilir ve düzenlenir. Eğitim ve öğretim, Atatürk ilkeleri ve inkılâpları doğrultusunda, çağdaş bilim ve eğitim esaslarına göre, Devletin gözetim ve denetimi altında yapılır."*

MEB, anayasal olarak kendisine verilen bu görevi yapabilmek ve toplumun eğitim öğretim talebini karşılamak için okullar ve eğitim kurumları açmakta, okulları donatmakta ve okullarda personel görevlendirmektedir. Eğitim ve öğretim hizmetlerini etkili ve verimli sunabilmek için MEB tarafından 1739 Sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu çerçevesinde "Öğretim Kademeleri" dünyadaki çağdaş eğitim sistemlerinin kademelendirilmesine benzer şekilde oluşturularak sunulmaktadır. Bu kademeler (Akın, 2019; Gülşen & Gökyer, 2015; Gül, 2018; Gürsel, 2013):

1. Okulöncesi Eğitim Kademesi,
2. İlkokul Kademesi,
3. Ortaokul Kademesi,
4. Ortaöğretim Kademesi ve
5. Yüksek Öğretim Kademesi şeklindedir.

1739 Sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nda Örgün Eğitim Kademeleri şu şekilde yer almaktadır:

9. KAYNAKÇA

Ada, S. Baysal, Z. N. (2018). *Sınıf yönetimi.* Ankara: Nobel Yayınları.

Akın, U. (2019). *Türk eğitim sistemi ve okul yönetimi.* Ankara: Pegem Akademi.

Aydın, A. (2017). *Sınıf yönetimi.* Ankara: PegemA Yayınları.

Bakioğlu, A. (2014). *Sınıf yönetimi.* Ankara: Nobel Yayınları.

Balay, R. (2021). *2000'li yıllarda sınıf yönetimi.* Ankara: Pegem

Balyer, İ. (2018). *Sınıf yönetimi.* İstanbul: Efe Akademi Yayınları.

Başar, H. (1999). *Sınıf yönetimi.* Ankara: Millî Eğitim.

Celep, C. (2000). *Sınıf yönetimi ve disiplini.* Ankara: Anı.

Cherry, K (2012). Freud's stages of psychosexual development. Erişim Adresi: https://www.verywellmind.com/freuds-stages-of-psychosexual-development-2795962

Çelik, V. (2003). *Sınıf yönetimi.* Ankara: Nobel.

Deutsch M, Krauss R. M. (1972). Les theories on psychologie sociale, (B. Onur, Çev.). Paris: Mouton.

Erbaş, D. (2010). *Sınıfta etkili öğretim ve yönetim: Etkinliklerle ve örneklerle.* Ankara: Data yayıncılık.

Erden, M. (2016). *Sınıf yönetimi.* Ankara: Arkadaş Yayınevi.

Erdoğan, İ. (2017). *Sınıf yönetimi.* İstanbul: Alfa Yayıncılık.

Erikson, E. H. (1968). *Identity: Youth and crisis.* New York: W.W. Norton

Gül, İ. (2018). *Türk eğitim sistemi ve okul yönetimi.* Ankara: Pegem Akademi.

Gülşen, C, & Gökyer, N. (2015). *Türk eğitim sistemi ve okul yönetimi.* Ankara: Anı Yayıncılık.

Güner Yıldız, N. (2013). *Sınıf yönetimi.* Ankara: Nobel Yayınları.

Güneş, F. (2007). *Yapılandırıcı yaklaşımla sınıf yönetimi.* Ankara:Nobel

Güneş, F. (2017). *Sınıf yönetimi yaklaşım ve modeller.* Ankara: PegemA Yayınları.

Gürsel, M. (2013). *Türk eğitim sistemi ve okul yönetimi (Kavramlar, süreçler ve uygulamalar).* Konya: Çizgi Kitabevi.

Kılbaş, Ş. (2014). *Sınıf yönetimi.* Ankara: Akademisyen Yayınevi.

Kohlberg, L. (1984). *The psychology of moral development/2: Essays on moral development.* New York: Harper & Row.

Köktaş, K. Ş. (2003). *Sınıf yönetimi*. Ankara: Nobel.

Miller, P. H. (1997). *Theories of developmental psychology.* New York: W. H. Freeman and Company.

Millî Eğitim Temel Kanunu (1) Kanun Numarası: 1739 Kabul Tarihi: 14/6/1973 Yayımlandığı R.Gazete : Tarih : 24/6/1973 Sayı : 14574 Yayımlandığı Düstur : Tertip : 5 Cilt : 12 Sayfa : 2342

Namlı, F. (2012). Sana itirafım var. *Kelebeğin Rüyası kitabı içinde.* (Mehmet Âkif İnan Hatıra Yarışmaları, 2005 yılı Türkiye İkincisi, Filiz Namlı). Ankara: Eğitim-Bir-Sen Yayınları.

Nas, R. (2015). *Sınıf yönetimi.* Bursa: Ezgi Kitabevi.

Orhan, R., & Ayan S. (2018). Psiko-motor ve gelişim kuramları açısından spor pedagojisi. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 8*(2), 523-540. Erişim adresi: https://dergipark.org.tr/en/pub/kusbd/issue/38953/432289

Özen, Y. (2001). *İlköğretimde iletişim "sınıfta yönetim".* Ankara: Nobel.

Özer, D. S., Özer, K. (2007). *Çocuklarda motor gelişim.* Ankara: Nobel Yayıncılık.

Özyürek, M. (2013). *İlköğretimde sınıf yönetimi.* Ankara: Kök Yayıncılık.

Toprakçı, E. (2002). *Sınıf örgütünün yönetimi.* Ankara: Ütopya.

Wadsworth, B. (1996). *Piaget's theory of cognitive and development.* N.Y: Longman.

İnternet Kaynakçası

http://rpdci.blogspot.com/2013/06/psikoseksuel-gelisim-donemleri.html

https://tr.wikipedia.org/wiki/Piaget_teorisi

https://kpsskonular.com/egitim-bilimleri/gelisim-psikolojisi/dil-gelisimi/

https://www.cocukvegenc.com/psikososyal-gelisim/

https://silo.tips/download/kohlberg-e-gre-ahlak-geliimi-kohlberg-ahlak-geliiminin-gelenek-ncesi-geleneksel

https://tr.wikipedia.org/wiki/Psikomotor_geli%C5%9Fme

ETKİNLİKLERLE İLKOKULDA SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİ

Doç. Dr. Ömür GÜRDOĞAN BAYIR
Dr. Öğr. Üyesi Nur Leman BALBAĞ

...Geleceğin Fikirleri...

ETKİNLİKLERLE İLKOKULDA SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİ

Yazarlar
Ömür GÜRDOĞAN BAYIR - Nur Leman BALBAĞ

ISBN: 978-605-81351-3-0

Copyright © Vizetek

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi'ne aittir. Vizetek Yayıncılık'ın izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Sayın okuyucularımız, bandrolsüz yayınları satın almamanızı diliyoruz.

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

Yayın Koordinatörü: Ferit RESULOĞULLARI
Kapak Tasarımı & Mizanpaj: Sadık HANGÜL
1. Baskı: Ankara|Eylül, 2017
2. Baskı: Ankara|Eylül, 2018
3. Baskı: Ankara|Nisan, 2023

vizetek

Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA
Tel.: (0312) 482 00 11
Web: www.vizetek.com.tr
E-mail: vizetekyayincilik@gmail.com
Yayıncı Sertifika No: 41575

Baskı: Bizim Dijital Matbaa
Ostim, Serhad Mah. Uzay Çağı Cad. 1128. Sk. No:6, Yenimahalle/Ankara
Tel: 444 9 296
Matbaa Sertifika No: 41356

ÖN SÖZ

Sosyal Bilgiler, öğrencilerin yaşamı okul ortamında deneyimlemesine olanak sağlayacak bir derstir. Bu nedenle, öğrencilerin yaşamları boyunca kullanacağı bilgi, beceri, değer, tutum ve alışkanlıkların kazandırılmasında kilit bir rol oynamaktadır. Eğitim-öğretim sürecinde bu derece öneme sahip bir dersin nasıl işlendiği öğrencilerin beklenen kazanımları edinmesini etkileyecektir.

Öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersinde kendisinden beklenenleri gerçekleştirmesi onların derse olan tutumları ve bakış açılarıyla yakından ilişkilidir. Özellikle içerisinde yer alan kavram ve ilkelerden kaynaklı öğrenciler tarafından çoğunlukla ezbere dayalı bir ders olarak görülen Sosyal Bilgiler dersinde öğrencilerin algılarını değiştirmek gerekmektedir. Bu noktada, sınıf öğretmenlerinin dersin işlenişi bölümünü öğrencilerin ilgisini çekecek nitelikte düzenlemesi gerekmektedir. Sosyal Bilgiler dersinin işleniş sürecinde öğrenciyi etkin kılacak yaklaşım, yöntem ve tekniklerin kullanılması önemlidir. Ayrıca öğrenme-öğretme sürecini destekleyecek gerçek yaşam problemleri, anekdotlar, güncel olaylar vb. konular sınıfa getirilmeli, öğrencilerin son dönemde iç içe olduğu teknolojik araç-gereçlerden yararlanılmalıdır. Sosyal Bilgiler dersi doğasına uygun olarak okul dışına da taşınmalı; müze, ören yerleri, fabrikalar gibi alanlardan yararlanılmalıdır. Öğrencilerin yaşamının bir parçası olan oyunlar Sosyal Bilgiler dersinde de kullanılmalıdır.

Sosyal Bilgiler öğretimi bağlamında ele alınan bu kitapta alanyazındaki bilgi birikiminden yararlanılarak 2017 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programına yönelik etkinlikler tasarlanmıştır. Etkinlikler kazanımlar bazında ele alınmıştır. Her bir kazanımın altında farklı etkinliklere yer verilerek farklı koşullarda çalışan öğretmenler göz önünde bulundurulmaya çalışılmıştır. Ayrıca bu kitapta öğretmen adaylarının da kuram ile uygulama sürecini birleştirmesi amaçlanmıştır. Bu kitabın Sosyal Bilgiler öğretimi konusunda çalışanlara, sınıf öğretmenlerine ve sınıf öğretmeni adaylarına yararlı olması dileğiyle…

Doç. Dr. Ömür GÜRDOĞAN BAYIR

Dr. Öğr. Üyesi Nur Leman BALBAĞ

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ III
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİ 1
KAZANIMLAR ve ETKİNLİK ÖRNEKLERİ 9
1. BİREY VE TOPLUM 9
ETKİNLİK 1: Kimlik belgelerini karşılaştırıyorum 9
ETKİNLİK 2: Kimlik tasarlıyorum 11
ETKİNLİK 3: Kimlikte neler var? 11
ETKİNLİK 4: Kişisel albüm 12
ETKİNLİK 5: Benim tarih şeridim 12
ETKİNLİK 6: Film şeridi 13
ETKİNLİK 7: Her şeyin bir oluş sırası var 15
ETKİNLİK 8: Bireysel ilgilerim 17
ETKİNLİK 9: Spor merkezleri 17
ETKİNLİK 10: İlgilerim ve kararlarım 17
ETKİNLİK 11: Kendimi tanıyorum 18
ETKİNLİK 12: Ne kadar önemli? 19
ETKİNLİK 13: Farklılıklarımızla mutluyuz 19
..... 20
ETKİNLİK 15: Duygularım resimlerimde 22
ETKİNLİK 16: Herkes farklı 22
ETKİNLİK 17: Farklı düşünebiliriz 23
..... 24
..... 24
ETKİNLİK 20: Parmak izi 26
ETKİNLİK 22: Farklılıklara saygı 27
ETKİNLİK 23: Şarkılar ne çok şey anlatır 28

2. KÜLTÜR VE MİRAS 30
ETKİNLİK 24: Benim ailem 30
ETKİNLİK 25: Ailemizin “en”leri 30

ETKİNLİK 26: Ailemi tanıtıyorum 32
ETKİNLİK 27: Eski eşyaların dili 36
ETKİNLİK 28: Geçmişten geliyorum 38
ETKİNLİK 29: Geçmişimi öğreniyorum 40
ETKİNLİK 30: Bir gezgin anısı 44
ETKİNLİK 31: Mektubumuz var 46
ETKİNLİK 33: Yap-boz 47
..... 48
ETKİNLİK 35: Geleneksel oyunları anlatıyorum 48
ETKİNLİK 36: Sözlü tarih 50
ETKİNLİK 37: Huzurevi gezisi 50
ETKİNLİK 38: Aşık oyunu 51
ETKİNLİK 39: Arapsaçı 53
ETKİNLİK 40: Bilgisayar oyunları mı? 53
ETKİNLİK 41: Metinleri analiz ediyorum 54
..... 56
ETKİNLİK 43: Milli Mücadele 56
ETKİNLİK 44: Bir kadın kahramanımız 57
ETKİNLİK 45: Milli Mücadele kahramanlarımız 58

3. İNSANLAR, YERLER VE ÇEVRELER 60
ETKİNLİK 46: Sıcak- Soğuk 60
Arıyoruz 60
ETKİNLİK 50: Kardeşime sürpriz yaptım 63
ETKİNLİK 51: Ne nerede? 65
ETKİNLİK 52: Okulumuzun acil durum yerleri 66
ETKİNLİK 53: Evim nerde? 66
ETKİNLİK 54: Minik mimarlar 66
ETKİNLİK 55: Evimizin krokisi 66
ETKİNLİK 56: Hikâye yazıyorum 67

ETKİNLİK 57: Doğal mı beşeri mi? 67
ETKİNLİK 58: Örneklerden yola çıkarım 68
ETKİNLİK 59: Çevremdeki unsurlar 68
ETKİNLİK 60: Manzara resmi 68
ETKİNLİK 61: Havanın halleri 70
ETKİNLİK 62: Sembollerle hava olayları 72
ETKİNLİK 63: Y 72
ETKİNLİK 64: Meteoroloji uzmanıyım 72
ETKİNLİK 65: Şehrimi Tanıyorum 73
ETKİNLİK 66: İlimizin bir şiiri 73
ETKİNLİK 67: Tabu 74
ETKİNLİK 68: İllerimiz ve komşularımız 74
ETKİNLİK 69: Doğal afetleri biliyor muyuz? 75
ETKİNLİK 70: Bizim ülkemiz 75
ETKİNLİK 71: Benim sloganım 78
ETKİNLİK 72: Filmlerden öğreniyorum 78
ETKİNLİK 73: Deprem çantası 79
ETKİNLİK 74: Balık kılçığı 79
ETKİNLİK 75: Farklı açılardan doğal afetler 81

4. BİLİM, TEKNOLOJİ VE TOPLUM 83
ETKİNLİK 76: Tombala 83
ETKİNLİK 77: T 83
ETKİNLİK 78: Ben olmasaydım… 85
ETKİNLİK 79: Artık yaşam daha kolay 87
ETKİNLİK 80: Neymiş, ne olmuş? 87
ETKİNLİK 81: Ben kimim? 90
ETKİNLİK 82: Ayrılıp-birleşme 90
ETKİNLİK 83: Karikatür çiziyorum 91
ETKİNLİK 84: Nasıl da değişmiş 91

ETKİNLİK 85: Ne biliyorum-ne öğrendim....92
ETKİNLİK 86: Müze gezisi....94
ETKİNLİK 87: Eski bir eşya....94
ETKİNLİK 88: Gelecekte nasıl olacak?....96
....96
ETKİNLİK 90: Küçük mucitler....101
ETKİNLİK 91: Yeni bir ürün....101
ETKİNLİK 92: Reklam tasarlıyorum....102
ETKİNLİK 93: Bir girişimci öyküsü....102
ETKİNLİK 94: Röportaj veriyorum....104
ETKİNLİK 95: Yararlı mı- zararlı mı?....104
ETKİNLİK 96: Oyuncağımı kuramıyorum....105
ETKİNLİK 97: Münazara....105
ETKİNLİK 98: Proje....105
ETKİNLİK 99: Anekdotlar....106
ETKİNLİK 100: Bir problem var....108

5. ÜRETİM, DAĞITIM VE TÜKETİM....109
ETKİNLİK 101: Alışveriş yapıyoruz....109
ETKİNLİK 102: Market alışverişi....110
ETKİNLİK 103: Karikatür ne anlatıyor?....110
ETKİNLİK 105: İsteklerimiz ve ihtiyaçlarımız....112
ETKİNLİK 106: Sorular soruyoruz ve yanıtlıyoruz....114
ETKİNLİK 107: Üretim-dağıtım-tüketim....114
ETKİNLİK 108: Çevremizdeki ekonomik faaliyetler....116
ETKİNLİK 109: Sessiz sinema....116
ETKİNLİK 110: Kelime ilişkilendirme testi....116
ETKİNLİK 111: Meslekleri tanıyorum....118
ETKİNLİK 112: Alışverişte nelere dikkat etmek gerekir?....118
ETKİNLİK 113: Nasıl alışveriş yapılır?....118

ETKİNLİK 114: Bir çözümü olmalı....119
ETKİNLİK 115: Sınıfta panel yapıyoruz....119
ETKİNLİK 116: Bilinçli bir tüketici nasıl olmalı?....119
ETKİNLİK 117: Ailemle alışveriş....121
ETKİNLİK 118: Bilinçli tüketici bilinçli toplum....121
ETKİNLİK 119: Aile bütçesi....122
ETKİNLİK 120: Bir bütçem var....122
ETKİNLİK 121: Benim Bütçem....122
ETKİNLİK 122: Fulya'nın bir günü....124
ETKİNLİK 123: Benim gazetem....125
ETKİNLİK 124: İsraf-tasarruf....125
ETKİNLİK 125: Siz olsaydınız….....126
ETKİNLİK 126: İsraf önlenmeli mi?....126

6. ETKİN VATANDAŞLIK....133
ETKİNLİK 127: Haklarım Var....133
ETKİNLİK 128: Ben olsam…....135
ETKİNLİK 129: Ne hissederdim....135
ETKİNLİK 130: Haklarımız....135
ETKİNLİK 131: Çocuk hakları....136
ETKİNLİK 132: Sorumluluk listesi....136
ETKİNLİK 133: Issız bir köy....136
ETKİNLİK 134: Yapmasak ne olur?....137
ETKİNLİK 135: Sorumluluklarımız....137
ETKİNLİK 136: Görev paylaşımı....139
ETKİNLİK 137. Benim oyunum....139
ETKİNLİK 138: Nasıl bir okul?....140
ETKİNLİK 139: Öğrenci kulüpleri....140
ETKİNLİK 140: Benim bayramım....140
ETKİNLİK 141: Ya özgür olmasaydık....141
ETKİNLİK 142: Bağımsızlık ve özgürlük....141

ETKİNLİK 143: Atatürk'e mektup 143
ETKİNLİK 144: Nasıl durumda olurdum? 143

7. KÜRESEL BAĞLANTILAR 144
ETKİNLİK 145: Dünyayı tanıyorum 144
ETKİNLİK 146: Uzaklardan mektup geldi 144
ETKİNLİK 147: Bulmaca 145
ETKİNLİK 148: Ülkeleri tanıyorum 147
ETKİNLİK 149: Nesi var 147
ETKİNLİK 150: Benim Komşularım 147
ETKİNLİK 151: Türk Cumhuriyetleri 147
ETKİNLİK 152: Türk Cumhuriyetleri ve komşularımız 148
ETKİNLİK 153: Bir kart oyunu 148
ETKİNLİK 155: Turist rehberiyim 150
ETKİNLİK 156: Benzerliklerimiz- farklılıklarımız 150
ETKİNLİK 157: Farklı bir kültür 150
ETKİNLİK 158: Farklı ülkelerde çocuk oyunları 152
ETKİNLİK 159: Görsellerle farklı kültürler 152
ETKİNLİK 160: Ne hissetmiş olabilirler? 154
ETKİNLİK 161: Benim ülkem… 154
ETKİNLİK 162: Farklı kültürlerle dünyamız 154

YARARLANILAN VE BAŞVURULABİLECEK KAYNAKLAR ... 157

İNTERNET KAYNAKLARININ WEB ADRESLERİ 159

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİ

Toplumlarda demokrasinin sürdürülebilmesi ve toplumların gelişmişlik düzeyine ulaşması bireylerin etkin ve nitelikli vatandaşlar olarak yetişmesi ile olanaklıdır. Yerel ve küresel sorunlara duyarlı ve bu sorunların çözümünde etkin rol alan vatandaşlar ülkelerinin gelişmişlik düzeyini artırmada son derece önemli rol oynamaktadır. Bu kapsamda etkin vatandaşların sahip olması gereken bilgi, beceri, değer ve tutumlar öğrencilere erken yaşlardan itibaren kazandırılmalıdır. Başka bir ifadeyle, öğrencilerin etkin vatandaşlara dönüşebilmeleri için üst düzey düşünme, iletişim, bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanma, işbirliği yapabilme, çatışma çözebilme vb. beceriler; sorumluluk, barış, bilimsellik, saygı, etik vb. değerler, günümüzde gelişimlere paralel olarak haklarına ve yerel-küresel sorunlar ilişkin bilgiler kazandırılmalıdır.

Eğitim-öğretim sürecinde etkin vatandaş yetiştirme temel vurgusuna sahip olan ders Sosyal Bilgilerdir. Sosyal Bilgiler dersi alanda farklı tanımlamaları yapılan ve doğası düşünüldüğünde önemli görülen bir derstir. Bu ders toplumun gereksinim duyduğu özellikleri kazandıran ve yaşamın içinden olarak görülen bir çalışma alanıdır.

Sosyal Bilgiler dersi, genel anlamda toplumla ilgilenen, bireylerin sağlıklı ve sosyal ilişkiler geliştirmesini önemseyen ve bireylerin çevreyi çevrenin bireyleri nasıl etkilediğini ele alan bir derstir (Shamsi, 2004). Değişen koşullarda karar alan ve problem çözen etkin vatandaşların yetiştirilmesinde Sosyal ve Beşeri Bilimlerden aldığı bilgiyi ve yöntemi kullanan bir ders olarak tanımlanan (Öztürk, 2009) Sosyal Bilgiler, öğrencilerin toplumu ve dünyayı tanımalarını sağlamaktadır (Öztürk, Yiğit ve Karaduman, 2012). Sosyal Bilgiler, bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren; insanın sosyal ve çevresiyle etkileşimini geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında inceleyen; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir derstir (MEB, 2004). Alanyazında yapılan Sosyal Bilgiler tanımlarından yola çıkarak bu dersin ortak noktalarını şöyle açıklayabiliriz (Gürdoğan Bayır, 2010):

- Toplu öğretim anlayışını benimsemesi
- Öğrencilere çeşitli bilgi, beceri, tutum ve davranış kazandırmayı amaçlaması

2. KÜLTÜR VE MİRAS

SB.4.2.1. Sözlü, yazılı, görsel kaynaklar ve nesnelerden yararlanarak ailesinin geçmişine dair soyağacı oluşturur.

ETKİNLİK 24: Benim ailem

Öğretmen "Öğrencilere ailenizde geçmişe ait hangi nesneleri gördünüz?" sorusunu yöneltir. Öğrencilerden gelen yanıtlar doğrultusunda geçmişte kullanılan , gramofon, cep saati, gaz lambası, büyüklerinin aile ile ilgili anlattıkları anılar, geçmişe ait bağış makbuzları, tapular vb. üzerinden konuşulur. Daha sonra öğretmen öğrencilerden aile büyüklerine ve kendilerine ait yanlarında getirdikleri çıkarmalarını ister. Öğrenciler yanlarında getirdikleri renkli fon kartonlarından kendilerine aile albümü oluştururlar. Öğrenciler aile albümlerinin sonuna ailesiyle ilgili hislerini içeren metin oluştururlar.

ETKİNLİK 25: Ailemizin "en"leri

Öğretmen öğrencilerine bugünkü dersimizde ailemize ait özellikleri öğreneceklerini söyler. Daha sonra şu soruları yöneltir:

- Aile büyüklerinizi tanıyor musunuz?
- Evinizde geçmişe ait nesneler var mı? Varsa onları görünce ne hissediyorsunuz?
- Ailemizin bizim için önemini nasıl bir cümleyle açıklarsınız?

Öğretmen ve öğrenciler bu sorular üzerinde konuştuktan sonra öğretmen öğrenciler için hazırladığı aşağıda yer alan soy ağacı şablonunu dağıtır.

YARARLANILAN VE BAŞVURULABİLECEK KAYNAKLAR

Ayan, S. (2016). *Oyunla renklendir hayatı.* Ankara: Vize Yayıncılık.

Balbağ, N. L. (2016). İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin küresel vatandaşlık algılarının belirlenmesi ve sosyal bilgiler dersinde Gerçekleştirilen uygulamalar. *Yayımlanmamış doktora tezi.* Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

Baştürk, S. (2013). Öğretim ilke ve yöntemleri. Ankara: Vize Yayıncılık.

Calp, Ş., Şahin, D., Bulut, P. ce Kuşdemir, Y. (2016). İlkokulda drama uygulamaları. Ankara: Vize Yayıncılık.

Demirel, Ö. (2015). Öğretim ilke ve yöntemleri öğretme sanatı. Ankara: Pegem Akademi.

Deveci, H. (2005). Sosyal Bilgiler dersinde gazete kullanımı. *The Turkish Online Journal of Educational Technology*, 4(3), 159-166.

Dilek, D. (2016). *Sosyal bilgiler öğretimi.* Ankara: Pegem Akademi.

Doğanay, A. (2008). Çağdaş sosyal bilgiler anlayışı ışığında yeni sosyal bilgiler programının değerlendirilmesi. Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 17(2), 77-96.

Erden, M. (Tarihsiz). S*osyal bilgiler öğretimi***.** Ankara, Alkım Yayınevi.

Erginer, E. (2015). Öğretim ilke ve yöntemleri uygulamalı bir çalışma. Ankara: Pegem Akademi.

Ersoy, A. F. (2007). Sosyal bilgiler dersinde öğretmenlerin etkili vatandaşlık eğitimi uygulamalarına ilişkin görüşleri. *Yayımlanmamış doktora tezi.* Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

Gültekin, M. (2008). Sosyal bilgiler dersi öğretim programı. İçinde Yaşar, Ş. (Ed.), *Hayat Bilgisi Ve Sosyal Bilgiler Öğretimi***,** (ss. 57-78). Eskişehir: Açıköğretim Fakültesi Yayınları.

Gültekin, M. (2015). *Hayat bilgisi öğretimi.* Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Gürdoğan Bayır, Ö. (2010). Sosyal bilgiler dersinde güncel olaylardan yararlanmanın öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerine etkisi. *Yayımlanmamış yüksek lisans tezi.* Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

Kabapınar, Y. (2012). *Kuramdan uygulamaya hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi.* Ankara: Pegem Akademi.

Küçükahmet, L. (1997). *Eğitim programları ve öğretim ilke ve yöntemleri.* Ankara: Gazi Kitabevi.

MEB. (2005). İlköğretim sosyal bilgiler dersi öğretim programı ve kılavuzu. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.

MEB. (2017). *Sosyal bilgiler öğretim programı.* Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Temel

Eğitim Genel Müdürlüğü.

Öcal, A. (2015). *Dezavantajlı gruplar ve sosyal bilgiler.* Ankara: Pegem Akademi.

Öztürk, C. (2009). Sosyal bilgiler: toplumsal yaşama disiplinler arası bir bakış. İçinde Öztürk, C. (Ed.). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*, (ss. 2-30). Ankara: Pegem A Akademi.

Safran, M. (2008). Sosyal bilgiler öğretimine bakış. İçinde Tay, B. ve Öcal, A. (Eds.), Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi, (ss. 1-19), Ankara: Pegem Akademi.

Sever, R. ve Koçoğlu, E. (2015). *Sosyal bilgiler eğitiminde mekânsal öğrenme ortamları.* Ankara: Pegem Akademi.

Sever, R., Aydın, M. ve Koçoğlu, E. (2016). Alternatif yaklaşımlarla sosyal bilgiler eğitimi. Ankara: Pegem Akademi.

Shamsi, N. (2004). *Modern teaching of social studies.* New Delhi: Anmol Publications.

Sözer, E. (2008). Sosyal bilgiler öğretiminde kullanılan ilke, strateji, yöntem ve teknikler. İçinde Yaşar, Ş. (Ed.), *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi,* (ss. 79-100), Eskişehir: Açıköğretim Fakültesi Yayınları.

Şimşek, A. ve Kaymakçı, S. (2015). *Okul dışı sosyal bilgiler öğretimi.* Ankara: Pegem Akademi.

Şimşek, S. (2016). *Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenleri için sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Anı yayıncılık.

Turan, R., Sünbül, A. M. ve Akdağ, H. (2009). *Sosyal bilgiler öğretiminde yeni yaklaşımlar-I.* Ankara: Pegem Akademi.

Zarillo, J. J. (2012). Sosyal bilgiler öğretimi ilkeler ve uygulamalar. Tay, B. ve Demir, S. B. (Çev.). Ankara: Anı Yayıncılık.

İNTERNET KAYNAKLARININ WEB ADRESLERİ

http://www

https://gaiadergi.com/savas-ve-cocuk-yan-yana-gelmemesi-gereken-iki-kelime/

http://ekonomi.dunyabulteni.net/hayat/172583/suriyeli-cocuklar-savasi-cizdi-video

http://www.ntv.com.tr/galeri/teknoloji/facebookun-kurucusu-zuckerberg-hakkinda-bilinmeyenler,9kwb_9hPc02Nu_FTliCSYA/iBzsoKX4JkO_kX7QkxjD1Q

http://kimkurdu.com/simit-sarayinin-kurucusu-kimdir-geleneksel-turk-lezzetinin-21-yuzyila-mukemmel-adaptasyonu/

https://www.mynet.com/teknolojinin-zararlari-22076-mykadin

http://www.eokulgiris.com/israf-ile-ilgili-siirler-kisa.html

http://www.yardimcikaynaklar.com/yasam-kaynagimiz-olan-suyu-israf-etmemek-icin-bizlere-dusen-gorevler-nelerdir/

http://musvaliadilyazarortaokulu.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/49/01/735856/fotograf_galerisi_1181446.html

http://israf.org/sayfa/ELEKTRIKTE-ISRAFA-HAYIR/525

http://gelisenbeyin.net/geri-donusum.html

-diyelim/sayfa/1

http://girisimturkiye.com/2016/04/30/5-turk-girisimci-ve-basari-hikayeleri/

http://www.birdolapkitap.com/2011/06/16/bilincli-tuketiyorum/

http://www.koeri.boun.edu.tr/sismo/2/wp-content/uploads/2016/02/2015.pdf

THE ORIGINALS YÖKDİL SOSYAL BİLİMLER DENEME SINAVLARI

Authors: Eyüp GÜNDÜZ & Anıl BAYSAL

ISBN: 978-605-72552-5-9

All responsibility for the content of the book belongs to authors.

Copyright © Vizetek

All rights reserved. No part of this book may be reproduced or utilized in any form or by any means, electronic or mechanical, including photocopying and recording, or by any information storage and retrieval system, without permission in writing from the publisher.

Publications Coordinator: Ferit RESULOĞULLARI

Graphic Design: SADIK HANGÜL

1.Edition: Ankara- June, 2023

Printing:
Bizim Dijital Matbaa
Ostim, Serhad Mah. Uzay Çağı Cad. 1128. Sk. No:6 Yenimahalle/ANKARA
Tel: 444 9 296

Publisher Certificate No: 41575
Printing Certificate No: 41356

Communication:
Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA
Phone: (0312) 482 00 11
Web: www.vizetek.com.tr
E-mail: vizetekyayincilik@gmail.com

STEM Eğitimi
Perspektif, Süreç ve Uygulamalar

Editörler

Prof. Dr. Şengül S. ANAGÜN

Doç. Dr. Muhammet ÖZDEN

...Geleceğin Fikirleri...

STEM Eğitimi

Perspektif, Süreç ve Uygulamalar

Editörler: Şengül S. ANAGÜN - Muhammet ÖZDEN

Yazarlar:

Evrim GENÇ KUMTEPE - Ahmet Oğuz AKÇAY - Osman ÇİL - Yasemin HACIOĞLU
Engin KARAHAN - Muhammet ÖZDEN - Gülbin ÖZKAN - Nihal YILDIZ YILMAZ
Ümran ALAN - Mehmet Arif BOZAN - Meltem IRMAK - Hilal YANIŞ KELLECİ - Esra KIZILAY
Aysel KORKMAZ - Emine Aysın ŞENEL - Neslihan ÜNLÜOL ÜNAL - Duygu YILMAZ ERGÜL
Hicran ÖZKUL - Feyzanur ARDIÇ - Gizem TEKİN POYRAZ

ISBN: 978-625-99269-4-0

Copyright © Vizetek

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi'ne aittir. Vizetek Yayıncılık'ın izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Sayın okuyucularımız, bandrolsüz yayınları satın almamanızı diliyoruz.

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

Yayın Koordinatörü: Ferit RESULOĞULLARI
Kapak Tasarımı & Mizanpaj: Sadık HANGÜL
1. Baskı: Ankara|Ağustos, 2023

vizetek

Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA
Tel.: (0312) 482 00 11
Web: www.vizetek.com.tr
E-mail: vizetekyayincilik@gmail.com
Yayıncı Sertifika No: 41575

Baskı: Vadi Grafik Tasarım ve Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420. Cad. No: 58/1 Yenimahalle/ANKARA,
Tel: 0 312 395 85 71
Matbaa Sertifika No: 47479

STEM Eğitimi
Perspektif, Süreç ve Uygulamalar

Editörler

Prof. Dr. Şengül S. ANAGÜN

Doç. Dr. Muhammet ÖZDEN

Yazarlar

Prof. Dr. Evrim GENÇ KUMTEPE

Doç. Dr. Ahmet Oğuz AKÇAY

Doç. Dr. Osman ÇİL

Doç. Dr. Yasemin HACIOĞLU

Doç. Dr. Engin KARAHAN

Doç. Dr. Muhammet ÖZDEN

Doç. Dr. Gülbin ÖZKAN

Doç. Dr. Nihal YILDIZ YILMAZ

Dr. Öğr. Üyesi Ümran ALAN

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Arif BOZAN

Dr. Öğr. Üyesi Meltem IRMAK

Dr. Öğr. Üyesi Hilal YANIŞ KELLECİ

Dr. Öğr. Üyesi Esra KIZILAY

Dr. Öğr. Üyesi Aysel KORKMAZ

Dr. Öğr. Üyesi Emine Aysın ŞENEL

Dr. Öğr. Üyesi Neslihan ÜNLÜOL ÜNAL

Dr. Öğr. Üyesi Duygu YILMAZ ERGÜL

Dr. Hicran ÖZKUL

Öğretmen Feyzanur ARDIÇ

Öğretmen Gizem TEKİN POYRAZ

vizetek

Editörler Prof. Dr. Şengül S. ANAGÜN; *Eskişehir Osmangazi Ünv. Eğitim Fakültesi*
Doç. Dr. Muhammet ÖZDEN; *Kütahya Dumlupınar Ünv. Eğitim Fakültesi*

1. Bölüm **Bütünleşik STEM Eğitimi**
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Arif BOZAN; *İstanbul Aydın Ünv. Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0003-3554-4828
Doç. Dr. Engin KARAHAN; *Orta Doğu Teknik Ünv. Eğitim Fakültesi*
ORCİD ID:0000-0003-4530-211X

2. Bölüm **STEM Eğitimi ve Sanat: STEAM**
Doç. Dr. Gülbin ÖZKAN; *Yıldız Teknik Ünv. Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0001-8390-5259

3. Bölüm **Matematik Odaklı STEM Eğitimi**
Doç. Dr. Ahmet Oğuz AKÇAY; *Eskişehir Osmangazi Ünv. Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0003-2109-976X
Öğretmen Feyzanur ARDIÇ
ORCID ID: 0000-0003-1898-8638

4. Bölüm **Mühendislik Odaklı Bütünleştirilmiş STEM Eğitimi**
Dr. Hicran ÖZKUL; *Kütahya Dumlupınar Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-1248-1628
Doç. Dr. Muhammet ÖZDEN, *Kütahya Dumlupınar Ünv. Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0003-4325-0803

5. Bölüm **STEM Eğitimine Sosyal Bilimler Alanlarının Entegrasyonu**
Doç. Dr. Nihal YILDIZ YILMAZ; *Karamanoğlu Mehmetbey Ünv. Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0002-6840-1594

6. Bölüm **Uzaktan Öğrenmede STEM Eğitimi**
Prof. Dr. Evrim GENÇ KUMTEPE; *Anadolu Ünv. Açıköğretim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0002-2568-8054
Öğretmen Gizem TEKİN POYRAZ
ORCID ID: 0000-0002-8257-0108

7. Bölüm **Erken Çocuklukta STEM Eğitimi**
Dr. Öğr. Üyesi Ümran ALAN; *Anadolu Ünv. Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0003-4588-8405

Bölümler ve Yazarlar

8. Bölüm **İlkokulda STEM Eğitimi**

Doç. Dr. Osman ÇİL; *Kırşehir Ahi Evran Üni. Eğitim Fakültesi*
ORCID ID:0000-0001-5903-9864

Doç. Dr. Ahmet Oğuz AKÇAY; *Eskişehir Osmangazi Ünv. Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0003-2109-976X

9. Bölüm **STEM Eğitiminde Farklılaştırılmış Öğretim Uygulamaları**

Dr. Öğr. Üyesi Neslihan ÜNLÜOL ÜNAL; *Karamanoğlu Mehmetbey Ünv. Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0001-0003-6762-1563

10. Bölüm **STEM Öğretmen Eğitimi**

Dr. Öğr. Üyesi Emine Aysın ŞENEL; *Anadolu Ünv. Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0003-3190-8030

11. Bölüm **STEM Eğitiminde Değerlendirme Yaklaşımları**

Dr. Öğr. Üyesi Duygu YILMAZ ERGÜL; *Gazi Ünv. Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0001-9769-3576

Dr. Öğr. Üyesi Meltem IRMAK; *Gazi Ünv. Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0003-3233-3267

Dr. Öğr. Üyesi Hilal YANIŞ KELLECİ; *Gazi Ünv. Eğitim Fakültesi*
ORCID ID:0000-0002-9686-8538

12. Bölüm **Sosyobilimsel Konular ve STEM Eğitimi**

Doç. Dr. Yasemin HACIOĞLU; *Giresun Ünv. Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0002-1184-4204

13. Bölüm **Sürdürülebilir Gelişme için STEM Eğitimi**

Dr. Öğr. Üyesi Aysel KORKMAZ; *Yozgat Bozok Ünv. Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0003-1216-0397

14. Bölüm **Girişimcilik ve STEM Eğitimi**

Dr. Hicran ÖZKUL; *Kütahya Dumlupınar Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-1248-1628

Doç. Dr. Muhammet ÖZDEN; *Kütahya Dumlupınar Ünv. Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0003-4325-0803

15. Bölüm **STEM Kariyeri**

Dr. Öğr. Üyesi Esra KIZILAY; *Erciyes Ünv. Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0001-8329-0186

Önsöz

Okullardaki fen eğitiminin temel amacının bilim okuryazarı bireyler yetiştirmek olduğu ulusal ve uluslararası çok sayıda dokümanda sıklıkla vurgulanmaktadır. Bilim okuryazarlığının ne olduğunu ve bilim okuryazarı bir bireyin sahip olması gereken yeterlikleri tanımlamak oldukça güçtür. Bununla birlikte fen ve mühendislik uygulamaları hakkında temel bilgiler edinmek, fen bilimleri ile ilgili kariyer bilinci geliştirmek ve girişimcilik becerileri edinmek gibi yeterliklerin bilim okuryazarlığı ile ilişkili olduğu söylenebilir. Öte yandan var olan araştırmalar bireylere sözü edilen yeterliliklerin hâlâ istenilen düzeyde kazandırılamadığını göstermektedir. Bu nedenle pek çok ülke fen eğitiminde reformlar yapmış ve yapmaya devam etmektedir. Yapılan reform girişimlerinin ortak noktasını fen dersi öğrenme-öğretme sürecine çağdaş öğrenme-öğretme yaklaşımları entegre etmek oluşturmaktadır. Bu yaklaşımlardan biri de STEM (science, technology, engineering, mathematics) eğitimidir.

STEM eğitimi, STEM disiplinlerinin içerik bilgisinin gerçek yaşam sorunlarının çözümünde birlikte kullanılmasını vurgulamaktadır. Bu yaklaşımın amacı fen, matematik, mühendislik ve teknoloji disiplinlerindeki kavramların birbirleriyle ilişkisini öğrencilerin görmesini sağlamak ve öğrencilere STEM alanlarını tanıtarak onların bu disiplinlere olan ilgilerini arttırmaktır. Böylece bilim ve teknoloji alanlarında uluslararası düzeyde rekabet edebilecek yeterlikler kazanacak bireyler yetiştirilebileceği düşünülmektedir. Bu doğrultuda ülkeler okulöncesi eğitimden yükseköğretime bütün eğitim basamaklarında STEM eğitimi uygulamalarına yer vermeye çalışmaktadırlar. Türkiye'de de son yıllarda STEM eğitimi ile ilgili giderek artan bir alanyazın bulunmaktadır. Ancak STEM eğitiminin teorik çerçevesine ve öğretme-öğrenme süreci ile nasıl bütünleştirileceğine dönük bilinenlerin ve yapılan uygulamaların sınırlı olduğu gözlenmektedir. Bu kapsamda elinizdeki kitabın söz konu eksiklikleri giderecek bir kaynak olarak öğretmenlere ve öğretmen adaylarına katkı sağlayacağı umulmaktadır. Kitapta yer alan bölümler de uygulayıcıların öğretim uygulamalarının niteliğini artıracak ve onların STEM eğitimi ile ilgili anlayışlarını geliştirecek şekilde hazırlanmıştır.

Kitapta 15 bölüm yer almaktadır. Birinci bölümde Bütünleşik STEM Eğitimi, ikinci bölümde STEAM yaklaşımı, üçüncü bölümde matematik odaklı STEM eğitimi, dördüncü bölümde mühendislik odaklı STEM eğitimi, beşinci bölümde STEM eğitimi ile sosyal bilimler alanlarının entegrasyonu, altıncı bölümde uzaktan eğitim ortamlarında STEM eğitimi, yedinci bölümde erken çocukluk döneminde STEM eğitimi, sekizinci bölümde ilkokulda STEM eğitimi, dokuzuncu bölümde STEM eğitiminde farklılaştırılmış öğretim uygulamaları,

onuncu bölümde STEM öğretmen eğitimi, on birinci bölümde sosyobilimsel konular ve STEM eğimi, on ikinci bölümde sürdürülebilirlik ve STEM eğitimi, on üçüncü bölümde STEM kariyeri ve on dördüncü bölümde STEM eğitiminde girişimcilik konu edilmiştir. Bölümler yazılırken ele alınan konuyla ilgili kuramsal bilgilerin yanı sıra uygulama örneklerine de yer verilmesine dikkat edilmiştir. Öğretmen ve öğretmen adaylarının kitaptaki bilgileri kendi öğretim uygulamalarına dönüştürmelerine rehberlik etmek yazarların önceliği olmuştur.

Alana katkı sağlaması dileğiyle….

Prof. Dr. Şengül S. ANAGÜN

Doç. Dr. Muhammet ÖZDEN

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM 1:
Bütünleşik STEM Eğitimi 1
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Arif BOZAN
Doç. Dr. Engin KARAHAN

BÖLÜM 2:
STEM Eğitimi ve Sanat: STEAM 19
Doç. Dr. Gülbin ÖZKAN

BÖLÜM 3:
Matematik Odaklı STEM Eğitimi 41
Doç. Dr. Ahmet Oğuz AKÇAY
Öğretmen Feyzanur ARDIÇ

BÖLÜM 4:
Mühendislik Odaklı Bütünleştirilmiş STEM Eğitimi 61
Dr. Hicran ÖZKUL
Doç. Dr. Muhammet ÖZDEN

BÖLÜM 5:
STEM Eğitimine Sosyal Bilimler Alanlarının Entegrasyonu 91
Doç. Dr. Nihal YILDIZ YILMAZ

BÖLÜM 6:
Uzaktan Öğrenmede STEM Eğitimi 121
Prof. Dr. Evrim GENÇ KUMTEPE
Öğretmen Gizem TEKİN POYRAZ

BÖLÜM 7:
Erken Çocuklukta STEM Eğitimi 147
Dr. Öğr. Üyesi Ümran ALAN

BÖLÜM 8:
İlkokulda STEM Eğitimi 175
Doç. Dr. Osman ÇİL
Doç. Dr. Ahmet Oğuz AKÇAY

BÖLÜM 9:
STEM Eğitiminde Farklılaştırılmış Öğretim Uygulamaları 193
Dr. Öğr. Üyesi Neslihan ÜNLÜOL ÜNAL

BÖLÜM 10:
STEM Öğretmen Eğitimi 219
Dr. Öğr. Üyesi Emine Aysın ŞENEL

BÖLÜM 11:
STEM Eğitiminde Değerlendirme Yaklaşımları 245
Dr. Öğr. Üyesi Duygu YILMAZ ERGÜL
Dr. Öğr. Üyesi Meltem IRMAK
Dr. Öğr. Üyesi Hilal YANIŞ KELLECİ

BÖLÜM 12:
Sosyobilimsel Konular ve STEM Eğitimi 277
Doç. Dr. Yasemin HACIOĞLU

BÖLÜM 13:
Sürdürülebilir Gelişme için STEM Eğitimi 297
Dr. Öğr. Üyesi Aysel KORKMAZ

BÖLÜM 14:
Girişimcilik ve STEM Eğitimi 319
Dr. Hicran ÖZKUL
Doç. Dr. Muhammet ÖZDEN

BÖLÜM 15:
STEM Kariyeri 339
Dr. Öğr. Üyesi Esra KIZILAY

BÖLÜM **1**

Bütünleşik STEM Eğitimi

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Arif BOZAN
Doç. Dr. Engin KARAHAN

İçindekiler

1. Bütünleşik STEM Eğitimi
   1.1. Bütünleşik STEM Öğretimi
   1.2. Bütünleşik STEM Eğitiminde Pedagojik Yaklaşımlar
2. STEM Eğitiminde Teorik Çerçeveler
Kaynakça

1. BÜTÜNLEŞİK STEM EĞİTİMİ

İçerisinde bulunduğumuz çağda teknoloji birçok olguyu hızla değiştirmektedir ve bu değişim toplumdaki her bir unsuru güçlü bir şekilde etkilemektedir. Bu dönüşümün en hızlı ve etkili bir şekilde yaşandığı alanların başında eğitim gelmektedir. Yaşanılan değişime ve çağa uygun olarak geliştirilen eğitim yaklaşımlarından olan "Science, Technology, Engineering, Mathematics" (STEM) eğitimi küresel boyutta gün geçtikçe daha fazla popülarite kazanmaktadır. STEM eğitiminde yer alan dört farklı disiplin kendi aralarında etkileşimlidir ve iç içedir. STEM eğitim yaklaşımının temelinde günlük yaşamda karşılaşılan sorunları ya da durumları disiplinlerarası bir bakış açısıyla ele almak bulunmaktadır (Bybee, 2010). Dolayısıyla, STEM eğitim yaklaşımının etkili uygulanmasında disiplinlerin entegrasyonunun doğru bir şekilde gerçekleştirilmesi kilit öneme sahiptir.

Gün geçtikçe artan ihtiyaçlar ve değişen yaşam koşulları STEM alanlarına yönelik yetişmiş bireylere olan ihtiyacı ortaya koymaktadır. Buna ilişkin en açık örnek yakın zamanda yaşanılan COVID-19 pandemisi ve doğurduğu sonuçlardır. Pandemiyle birlikte disiplinlerarası çalışmaların probleme çözüm geliştirilmesindeki önemi görülmüştür. Sağlık, ekonomi, mühendislik ve eğitim gibi alanlar süreç boyunca birlikte çalışmalar yürüterek pandeminin bireysel ve toplumsal etkilerini minimum düzeye indirmeye çalışmışlardır. Daha somut örneklendirmek gerekirse aşı üretiminden eğitim süreçlerinin çevrimiçi ortamlarına transferine kadar birçok alanda STEM alanlarında uzmanlığa sahip bireylere olan ihtiyaç ön plana çıkmıştır. Dolayısıyla, özellikle yerel ve küresel ölçekte karşılaşılması muhtemel kriz anlarında STEM disiplinlerine yönelik yeterliklere sahip bireylere duyulacak ihtiyaç ortadadır. Bu noktada STEM disiplinlerinin gerçek yaşam problemleri bağlamında entegrasyonu eğitimciler açısından bir meydan okuma olarak görülmektedir. Bütünleşik STEM eğitimi dört disiplinin entegrasyonunun etkili ve anlamlı entegrasyonunu sağlamak adına önemli bir potansiyele sahiptir. Gerek öğrencilerin 21. yüzyılda ihtiyaç duyacağı becerileri kazandırmada gerekse de öğretmenlerin STEM özelinde yeterliklerini arttırmada bir çerçeve vazifesi görmektedir.

STEM disiplinlerinin entegrasyonuna ilişkin modellerden birisi "Bütünleşik STEM" eğitimidir. Bütünleşik STEM eğitimi, "bilim, teknoloji, mühendislik ve matematiğin en az ikisinin, gerçek dünya olguları ya da problemleri arasındaki bağlantılara dayalı olarak tek bir tema, ünite veya derste birleştirme çabası" olarak tanımlanmıştır (Moore, Stohlmann, Wang, Tank, Glancy ve Roehrig, 2014, s.38). Bu kapsamda güçlü bir entegrasyon için gerçek yaşam bağlamı öne çıkmaktadır. Disiplinlerin birbirlerinden farklı yapıları ve doğaları entegrasyon açısından bir engel olarak karşımıza çıkarken, gerçek yaşam bağlamında bu disiplinlerin iç içe

Kaynakça

Barnett, M. Connolly, K. G., Jarvin, L., Marulcu, I., Rogers, C., Wendell, K. B., ve Wright, C. G. (2008). *Science through LEGO engineering design a people mover: Simple machines.* Retrieved from http://www.legoengineering.com/wp-content/uploads/2013/05/LEcom_Compiled_Packet_Machines_LowRes.pdf

Bastow, S., Dunleavy, P. veamp; Tinkler, J. (2014). *The Impact of the social sciences: how academics and their research make a ence.* Sage Publication.

Becker, K., ve Park, K. (2011). of integrative approaches among science, technology, engineering, and mathematics (STEM) subjects on students' learning: A preliminary meta-analysis. *Journal of STEM Education, 12*(5 ve 6), 23–37.

Brunsell, E. (2012) The engineering design process. Brunsell, E. (Ed.) *In Integrating engineering + science in your classroom* (3-5). Arlington, Virginia: National Science Teacher Association [NSTA] Press.

Bryan, L. A., Moore, T.J., Johnson, C. C., ve Roehrig, G.H (2016). Integrated STEM education. In C. C. Johnson, E. E. Peters-Burton, ve T. J. Moore (Eds.), S*TEM Road Map: A Framework for Integrated STEM Education.* Routledge.

Bybee, R. W. (2010). Advancing STEM Education: A 2020 Vision, Technology and Engineering Teacher. *Technology and Engineering Teacher, 70*(1), 30–35.

Bybee, R. W. (2013). *The case for STEM education: Challenges and opportunities*. NSTA press

Cheng, K. A. (2001). Teaching mathematical modelling in Singapore schools. *The Mathematics Educator, 6*(1), 62-74.

Çorlu, M.S. (2018). STEM bütünleşik öğretmenlik. *Harvard Business Review* Türkiye, 7, 102-108.

English, L. D., King, D. ve Smeed, J. (2017). Advancing integrated STEM learning through engineering design: Sixth-grade students' design and construction of earthquake resistant buildings. *The Journal of Educational Research, 110*(3), 255-271.

Guzey, S.S., Caskurlu, S., ve Kozan, K. (2020). Integrated STEM pedagogies and student learning. In C. C. Johnson, M. J. Mohr-Schroeder, T. J. Moore ve L. D. English (Eds.), *Handbook of research on STEM education.* Routledge.

Güllü, H., ve Akçay, A. O. (2022). Sınıf öğretmenlerinin 21. yüzyıl becerileri ile FETEMM farkındalıkları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 15*(1), 1-15.

Honey, M., Pearson, G. ve Schweingruber, H. A. (Eds.). (2014). *STEM integration in K-12 education: Status, prospects, and an agenda for research*. National Academies Press.

Kelley, T. R., veamp; Knowles, J. G. (2016). A conceptual framework for integrated STEM education. *International Journal of STEM Education, 3*(1), 1-11.

MEB (2019). *Kazanım merkezli STEM uygulamaları.* T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğü. https://ookgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2019_01/29164143_STEM_KitapYk.pdf

Moore, T., Stohlmann, M., Wang, H., Tank, K., Glancy, A., and Roehrig, G. (2014). Implementation and integration of engineering in K-12 STEM education. In S. Purzer, J. Strobel, and M. Cardella (Eds.), *Engineering in Pre-College Settings: Synthesizing Research, Policy, and Practices* (ss. 35–60). Purdue University Press

National Academy of Engineering and National Research Council. (2009). *Engineering in K-12 education: Understanding the status and improving the prospects.* Washington, DC: The National Academies Press. https://doi.org/10.17226/12635.

National Research Council (2009). Learning Science in Informal Environments: People, Places, and Pursuits. P. Bell, B. Lewenstein, A. W. Shouse, ve M. A. Feder (Eds.), *Committee on Learning Science in Informal Environments.* The National Academy Press.

National Research Council. (2012). *A framework for K-12 science education: practices, cros-*

scutting concepts, and core ideas. The National Academies Press

Nguyen, M. (2017). The Digital and Story in Digital Storytelling. In M. Nuñez-Janes, A. Thornburg, A. Booker, I. Penier, S. Pack ve A. Leverton (Eds), *Deep Stories:Practicing, Teaching, and Learning Anthropology with Digital Storytelling* (1st ed., pp. 72-89). De Gruyter. https://www.jstor.org/stable/j.ctvbkjvdr

Noonan, R. (2017). of the Chief Economist, Economics and Statistics Administration, U.S. Department of Commerce. (March 30, 2017). *STEM jobs: 2017 update* (ESA Issue Brief # 02-17). http://www.esa.gov/reports/stem-jobs-2017-update

Özkul, H. (2021). *İlkokul öğrencilerinin fen kariyer bilinçlerinin ve bilimsel süreç becerilerinin bütünleştirilmiş STEM eğitimi yoluyla geliştirilmesi: Bir eylem araştırması.* (Doktora Tezi). Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Kütahya.

Pahnke, J., O'Donnell, C., ve Bascope, M., (2019). *Using Science to Do Social Good: STEM Education for Sustainable Development.* International Dialogue on STEM Education (IDoS), Haus der Kleinen Forscher: Berlin, Germany.

Park, N. ve Ko, Y. (2012). Computer education's teaching-learning methods using educational programming language based on STEAM education. In *IFIP international conference on network and parallel computing* (pp. 320-327). Springer.

Pepin, M. (2012). Enterprise education: A Deweyan perspective. *Education and Training, 54*(8), 801–812.

Quigley, C. F., Herro, D. ve Jamil, F. M. (2017). Developing a conceptual model of STEAM teaching practices. *School Science and Mathematics, 117*(1-2), 1-12.

Saragih, S., ve Habeahan, W. L. (2014). The improving of problem solving ability and students'creativity mathematical by using problem based learning in SMP Negeri 2 Siantar. *Journal of Education and Practice, 5(*35), 123–133.

Scalzo-Yi, A. (2019). *100 easy STEAM activities*. Page Street Publishing.

Smale-Jacobse, A. E., Meijer, A., Helms-Lorenz, M., ve Maulana, R. (2019).
instruction in secondary education: A systematic review of research evidence. *Frontiers in Psychology, 10*, 1–23.

Stohlmann, M., Moore, T. J., ve Roehrig, G. H. (2012). Considerations for Teaching Integrated STEM Education. *Journal of Pre-College Engineering Education Research (J-PEER), 2*(1), 28-34. https://doi.org/10.5703/1288284314653

Stone-MacDonald, A., Wendell, K., Douglass, A., ve Love, M. L. (2015). *Engaging young engineers: Teaching problem solving skills through STEM*. Brookes Publishing.

BÖLÜM **2**

STEM Eğitimi ve Sanat: STEAM

Doç. Dr. Gülbin ÖZKAN

İçindekiler

2. STEM Eğitimi ve Sanat: STEAM
- 2.1. STEM Eğitiminden STEAM Eğitimine Geçiş
- 2.2. STEAM Eğitiminin Kuramsal Çerçevesi
- 2.3. Sanat Alanının Katkıları ve STEAM Eğitimi
- 2.4. Yaratıcılık ve STEAM Eğitiminin Yaratıcılığa Etkisi

2.5. STEAM Eğitimde Tasarım Süreçleri

Kaynakça

2. STEM EĞİTİMİ VE SANAT: STEAM

Günümüzde disiplinler arası çalışmalar fen, teknoloji, mühendislik, sanat ve matematik alanlarında üreten, gelişmelere açık olan ve sorgulama becerileri gelişmiş bireyler yetiştirmenin öneminin altını çizmektedir. Bu bireylere olan ihtiyacın artmasıyla STEM (fen, teknoloji, mühendislik ve matematik) eğitiminin öğrenme-öğretme ortamında kullanılması yaygınlaşmıştır. STEM eğitim yaklaşımına sanat alanının eklenmesiyle birlikte STEAM (fen, teknoloji, mühendislik, sanat ve mühendislik) eğitimi de son yıllarda ön plana çıkmaya başlamıştır. STEAM eğitiminin öğrenenlere olan katkılarına bakıldığında değişime ve gelişmeye açık olduğundan geleneksel öğretim yaklaşımlarına göre daha çok tercih edilmeye başlandığı görülmektedir. Sanat alanının eklenmesiyle bu yaklaşımın öğrencilerin yaratıcılıklarını geliştirmek, ürünlerine estetik bir bakış açısı getirmek, problem çözme becerilerini geliştirmek gibi pek çok olumlu etkileri olduğu bilindiğinden STEAM eğitiminin kuramsal çerçevesini anlamak önem taşımaktadır. Bu bölümde, öncelikle STEM eğitiminden STEAM eğitimine geçiş süreci açıklanacaktır. Daha sonra STEAM eğitiminin kuramsal çerçevesi sunulacaktır. Sanat alanının önemi açıklanacak ve STEAM eğitiminin yaratıcılığın geliştirilmesi üzerindeki katkılarından bahsedilecektir. Son olarak da STEAM eğitiminin eğitim-öğretim ortamındaki tasarım süreçlerine değinilerek, STEAM eğitimi uygulamaları sırasında karşılaşılan zorluklar açıklanacaktır.

2.1. STEM Eğitiminden STEAM Eğitimine Geçiş

STEM (science, technology, engineering and mathematics) eğitimi öğrencilere fen, teknoloji, mühendislik ve matematik disiplinlerini bütüncül olarak öğretmeyi amaçlayan bir yaklaşımdır (Dyrberg ve Holmegaard, 2018). Bu yaklaşım, öğrencilerin ayrı disiplinlerde çalıştıkları ortak bir tema sağlar ve disiplinler arasındaki bağlantı temanın kendisiyle sınırlıdır. Bu yaklaşımda STEM disiplinleri birbiri arasında bağlantılar kurularak öğretim ortamına uygulamalarıyla birlikte entegre edilmektedir (Bybee, 2010). Bununla birlikte, bilimi öğrenmek sadece STEM eğitiminin uygulamalarıyla ilgili değildir. STEM eğitimi hem bilimsel içeriğin öğrenilmesi hem de süreci kapsamaktadır. Bilim, fizik, kimya, biyoloji, yer bilimi, astronomi ile ilişkili doğa yasaları ve ilgili gerçeklerin, ilkelerin, kavramların veya sözleşmelerin uygulanması dahil olmak üzere doğal dünyanın bilgisidir. Öğrenmek, hem bu bilginin bir gövdesi (içeriği) hem de bir süreç olarak bilmenin bir yoludur (Escalada, 2016). STEM eğitimi bu öğrenme sürecinde dört disiplinin birleşiminden daha fazlasıdır ve STEM öğretimi tüm bu disiplinler aynı anda kullanılarak bağlantılar kurularak gerçekleştirilir (Bybee, 2010).

Kaynakça

Abed, O. H. (2016). Drama-based science teaching and its on students' understanding of scientific concepts and their attitudes towards science learning. *International Education Studies*, *9*(10), 163-173.

Aktamış, H., ve Ergin, Ö. (2006). Fen eğitimi ve yaratıcılık. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi, 20*, 77-83.

Ariningtyas, A., Wardani, S., ve Mahatmanti, W. (2017). of student worksheets contained with salt hydrolysis material ethnosis to improve science literacy of high school students. *Journal of Innovative Science Education, 6*(2), 186-196.

Ayvacı, H. Ş., ve Ayaydın, A. (2017). Bilim, teknoloji, mühendislik, sanat ve matematik (STEAM). In S. Çepni (Ed.), *Kuramdan Uygulamaya STEAM+A, STEAM+E Eğitimi* (pp. 115-130). Ankara: Pegem Akademi.

Baek, Y. S., Park, H. J., Kim, Y., Noh, S., Park, J. Y., Lee, J., . . . Han, H. (2011). STEAM education in Korea. *Journal of Learner-Centered Curriculum and Instruction, 11*(4), 149-171.

Bakhshi, H., Schneider, P., ve Walker, C. (2008). Arts and humanities research and innovation. *AHRC, the National Endowment for Science, Technology and the Arts, NESTA*, 1–37.

Bequette, J. W., ve Bequette, M. B. (2012). A place for art and design education in the STEM conversation. *Art Education*, *65*(2), 40-47.

Brunsell, E. (2012). The engineering design process. In E. Brunsell (Ed.), *Integrating engineering and sci ence in your classroom* (pp. 3–6). Arlington: NSTA Press.

Bybee, R. W. (2010). What is STEM education? *Science*, *329*(5995), 996-996.

Carr, R. L., Bennett, L. D., ve Strobel, J. (2012). Engineering in the K-12 STEM standards of the 50 US States: An analysis of presence and extent. *Journal of Engineering Education, 101*(3), 539–564.

Chandler, R. (1999). Creative parallel spaces in science and art: Knowledge in the information age. *The Journal of Arts Management, Law, and Society, 29*(3), 163-176.

Cho, B., ve Lee, J. (2013). *The of creativity and on learning through the STEAM education on elementary school contexts.* Tarih: 20.05.2022, Erişim: http://210.101.116.28/W_files/kiss10/7g701019_pv.pdf

Choi, Y., Lim, Y., ve Son, D. (2017). A semantic network analysis on the recognition of STEAM by middle school students in South Korea. *Eurasia Journal of Mathematics Science and Technology Education, 13*(10), 6457-6469.

Connor, A. M., Karmokar, S., ve Whittington, C. (2015). From STEM to STEAM: Strategies for enhancing engineering and technology education. *International Journal for Engineering Pedagogy*, *5*(2), 37–47.

Conradty, C., ve Bogner, F. X. (2018). From STEM to STEAM: How to monitor creativity. *Creativity Research Journal, 30*(3), 233-240.

Daud, A. M., Omar, J., Turiman, P., ve Osman, K. (2012). Creativity in science education. *Procedia-Social and Behavioral Sciences, 59*, 467-474.

Dyrberg, N. R., ve Holmegaard, H. T. (2019). Motivational patterns in STEM education: a self-determination perspective on first year courses. *Research in Science ve Technological Education*, *37*(1), 90-109.

Eisner, E. (2008). *Art and knowledge.* In J. G. Knowles ve A. L. Cole (Eds.). Handbook of the arts in qualitative research. Thousand Oaks, California: Sage.

English, L. D. (2017). Advancing elementary and middle school STEM education. *International Journal of Science and Mathematics Education, 15*(1), 5–24.

Escalada, L. (2016). *Physical science content and inquiry.* In STEM Learning with Young Children: Inquiry Teaching with Ramps and Pathways, edited by S. Counsell, L. Escalada, R. Geiken, M. Sander, J. Uhlenberg, B. Van Meeteren, S. Yoshizawa, and B. Zan, 52–71. New York, NY: Teachers College Press.

Fisher, R. (2005). *Teaching children to think*. UK: Stanley Thornes.

Forbes, N. S. (2008). A module to foster engineering creativity: An interpolative design problem and an extrapolative research project. *Chemical Engineering Education, 42*(4), 166–172.

Fosnot, C. T. (2013). *Constructivism: Theory, perspectives, and practice*. New York: Teachers College Press.

Gettings, M. (2016). Putting it all together: STEAM, PBL, scientific method, and the studio habits of mind. *Art Education*, *69*(4), 10-11.

Gonzalez, H. B., ve Kuenzi, J. (2012). *Science, technology, engineering, and mathematics (STEM) education: A primer*. Washington DC: Congressional Research Service, Library of Congress.

Gross, K., ve Gross, S. (2016). Transformation: Constructivism, design thinking, and elementary STEAM. *Art Education*, *69*(6), 36-43.

Guzey, S., Harwell, M., Moreno, M., Peralta, Y., ve Moore, T. J. (2017). The impact of design-based STEM integration curricula on student achievement in engineering, science, and mathematics. *Journal of Science Education and Technology*, *26*(2), 207-222.

Henriksen, D. (2014). Full STEAM ahead: Creativity in excellent STEM teaching practices. *The STEAM Journal, 1*(2), 1-7.

Herro, D., ve Quigley, C. (2016). STEAM enacted: A case study of a middle school teacher implementing STEAM instructional practices. *Journal of Computers in Mathematics and Science Teaching*, *35*(4), 319-342.

Herro, D., ve Quigley, C. (2017). Exploring teachers' perceptions of STEAM teaching through professional development: implications for teacher educators. *Professional Development in Education, 43*(3), 416-438.

Hoachlander, G., ve Yanofsky, D. (2011). Making STEM real: By infusing core academics with rigorous real-world work, linked learning pathways prepare students for both college and career. *Educational Leadership, 68*(6), 60-65.

Ibarra, L., ve Sommerstad, A. (2019). Notes from artists: Making the invisible visible and art as the bridge to science and interconnectedness. In *Promoting Language and STEAM as Human Rights in Education* (pp. 151–159).

Innamorato, G. (1998). Creativity in the development of scientific giftedness: Educational implications. *Roeper Review, 21*(1), 54-59.

Jeong, S., ve Kim, H. (2015). The of a climate change monitoring program on students' knowledge and perceptions of STEAM education in the Republic of Korea. *Eurasia Journal of Mathematics, Science and Technology Education, 11*(6), 1321-1338.

Jho, H., Hong, O., ve Song, J. (2016). An analysis of STEM/STEAM teacher education in Korea with a case study of two schools from a community of practice perspective. *Eurasia Journal of Mathematics, Science and Technology Education*, *12*(7), 1843-1862.

Jolly, A. (2014). STEM vs. STEAM: Do the arts belong. Tarih: 17.05.2022. Erişim: https://www.edweek.org/tm/articles/2014/11/18/ctq-jolly-stem-vs-steam.html

Jung, Y. K., ve Hong, H. (2020). A theoretical need for applying learning to STEAM education. *Journal of Problem-Based Learning*, *7*(1), 42-49.

Keane, L., ve Keane, M. (2016). STEAM by Design. *Design and Technology Education*, *21*(1), 61-82.

Keefe, D. F., ve Laidlaw, D. H. (2013). *Virtual reality data visualization for team-based STEAM education: Tools, methods, and lessons learned.* Paper presented at the International Conference on Virtual, Augmented and Mixed Reality, Berlin.

Kelley, T. R., ve Knowles, J. G. (2016). A conceptual framework for integrated STEM education. *International Journal of STEM Education, 3*(1), 1-11.

Kim, B. H., ve Kim, J. (2016). Development and validation of evaluation indicators for teaching competency in STEAM education in Korea. *Eurasia Journal of Mathematics,*

Science and Technology Education, *12*(7), 1909-1924.

Kim, H. (2015). The of a climate change monitoring program on students' knowledge and perceptions of STEAM education in the republic of Korea. *Eurasia Journal of Mathematics, Science and Technology Education*, *11*(6), 1321-1338.

Kim, Y., ve Park, N. (2012). *The of STEAM education on elementary school student's creativity improvement.* Paper presented at the Computer Applications for Security, Control and System Engineering, Jeju Island, Korea.

Korea Foundation for the Advancement of Science and Creativity (KOFAC). (2018). Guide book for teachers: Joyful class filled with STEAM education.

Korea Foundation for the Advancement of Science and Creativity (KOFAC). (2012). Guide book for teachers: Joyful class filled with STEAM education.

Kuenzi, J. J. (2008). *Science, technology, engineering, and mathematics (STEM) education: Background, federal policy, and legislative action.* Nebraska: Digital Commons, University of Nebraska – Lincoln.

Kummanee, J., Nilsook, P., ve Wannapiroon, P. (2020). Digital learning ecosystem involving STEAM gamification for a vocational innovator. *International Journal of Information and Education Technology*, *10*(7), 533-539.

Kwak, H., ve Ryu, H. (2016). Analysis on the research trends in STEAM education. *Journal of Science Education*, *40*(1), 72-89.

Lage-Gómez, C., ve Ros, G. (2021). Transdisciplinary integration and its implementation in primary education through two STEAM projects. *Journal for the Study of Education and Development*, *44*(4), 801-837.

Liao, C. (2019). Creating a STEAM Map: A Content Analysis of Visual Art Practices in STEAM Education. In *STEAM Education: Theory and Practice* (pp. 37–55).

Liliawati, W., Rusnayati, H., Purwanto, ve Aristantia, G. (2017). Implementation of STEAM Education to Improve Mastery Concept. *IOP Conference Series: Materials Science and Engineering*, *288*(1), 1–5.

Lin, C., Hu, W., Adey, P., ve Shen, J. (2003). The of CASE on scientific creativity. *Research in Science Education, 33*(2), 143-162.

Manches, A., ve Plowman, L. (2017). Computing education in children's early years: A call for debate. *British Journal of Educational Technology, 48*(1), 191-201.

Martín-Páez, T., Aguilera, D., Perales-Palacios, F. J. ve Vílchez-González, J. M. (2019). What are we talking about when we talk about STEM education? *A review of literature. Science Education*, *103*(4), 799–822.

McKinley-Hicks, M. (2022). *Negotiating Engagement in STEAM Education: A Longitudinal Investigation of Participants' Experiences in an Art-Science Program*. Doktora Tezi, Boston College.

Moore, T. J., Stohlmann, M. S., Wang, H. H., Tank, K. M., Glancy, A. W., ve Roehrig, G. H. (2014). Implementation and integration of engineering in K-12 STEM education. In *Engineering in pre-college settings: Synthesizing research, policy, and practices* (pp. 35-60). Purdue University Press.

Moreno, N. P., Tharp, B. Z., Vogt, G., Newell, A. D., ve Burnett, C. A. (2016). Preparing students for middle school through after-school STEM activities. *Journal of Science Education and Technology, 25*(6), 889–897.

Mungmachon, M. R. (2012). Knowledge and local wisdom: Community treasure. *International Journal of Humanities and Social Science*, *2*(13), 174-181.

Nami, Y., Marsooli, H., ve Ashouri, M. (2014). The relationship between creativity and academic achievement. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, *114*, 36-39.

National Academy of Engineering and National Research Council (NAE and NRC). (2009). *Engineering in K–12 Education: Understanding the Status and Improving the Prospects.* Washington, DC: NAP.

Oh, J., Lee, J., ve Kim, J. (2013). Development and application of STEAM based education program using scratch: Focus on 6th

graders' science in elementary school. In J. Park, J. Ng, H. Jeong ve B. Waluyo (Eds.), *Multimedia and ubiquitous engineering, lecture notes in electrical engineering* (Vol. 240, pp. 493-501). Dordrecht: Springer.

Ozkan, G., ve Umdu Topsakal, U. (2021). Investigating the of STEAM education on students' conceptual understanding of force and energy topics. *Research in Science ve Technological Education*, *39*(4), 441-460.

Park, H., Byun, S. Y., Sim, J., Han, H., ve Baek, Y. S. (2016). Teachers' perceptions and practices of STEAM education in South Korea. *Eurasia Journal of Mathematics, Science ve Technology Education, 12*(7), 1739–1753.

Park, N., ve Ko, Y. (2012). Computer education's teaching-learning methods using educational programming language based on STEAM education. In *IFIP international conference on network and parallel computing (pp. 320-327).* Springer, Berlin, Heidelberg.

Plucker, J. A., Guo, J., ve Dilley, A. (2018). Guided programs and strategies for nurturing creativ- ity. In *APA handbook of giftedness and talent.* (pp. 387-397). American Psychological Association.

Putra, T. T. (2012). Meningkatkan kemampuan ber- pikir kreatif siswa dengan pembelajaran berba- sis masalah. *Jurnal Pendidikan Matematika*, *1*(1), 22-26.

Quigley, C. F., ve Herro, D. (2019). *An educator's guide to steam: Engaging students using real-world problems*. Teachers College Press.

Quigley, C. F., Herro, D., ve Jamil, F. M. (2017). Developing a conceptual model of STEAM teaching practices. *School Science and Mathematics*, *117*(1-2), 1-12.

Rabalais, M. E. (2014). *STEAM: A national study of the integration of the arts into STEM instruction and its impact on student achievement.* (PhD Thesis), University of Louisiana, Lafayette.

Root-Bernstein, R. S., ve Root-Bernstein, M. M. (2013). *Sparks of genius: The thirteen thinking tools of the world's most creative people*. NY

Said-Metwaly, S., Fernández-Castilla, B., Kyndt, E., ve Van den Noortgate, W. (2018). The factor structure of the Figural Torrance Tests of Creative Thinking: A meta-confirmatory factor analysis. *Creativity Research Journal, 30*(4), 352-360.

Sanders, M. E. (2008). Stem, stem education, stemmania. *The Technology Teacher, 68*(4), 20–26.

Senemoğlu, N. (1999). *İlköğretimde etkili öğretme ve öğrenme el kitabı: Öğrenme ürünleri ve öğretimi*. Burdur: Süleyman Demirel Üniversitesi Burdur Eğitim Fakültesi.

Simon, H. A. (2001). Creativity in the arts and the sciences. *The Kenyon Review, 23*(2), 203-220.

Sousa, D. A., ve Pilecki, T. (2013). *From STEM to STEAM: Using brain-compatible strategies to integrate the arts*. UK: Corwin Press.

Stagg, B. C. (2020). Meeting Linnaeus: Improving comprehension of biological classification and attitudes to plants using drama in primary science education. *Research in Science ve Technological Education*, *38*(3), 253-271.

Stagg, B. C., ve Verde, M. F. (2019). Story of a Seed: educational theatre improves students' comprehension of plant reproduction and attitudes to plants in primary science education. *Research in Science ve Technological Education*, *37*(1), 15-35.

Steele, A., ve Ashworth, E. L. (2018). Emotionality and STEAM integrations in teacher education. *Journal of Teaching and Learning*, *11*(2), 11-25.

Torlakson, T. (2014). *Innovative A blueprint for science, technology, engineering, and mathematics in california public education.* Califonia: State Superintendent on Public Intruction

Torrance, E. P. (1974). *Torrance Tests of Creative Thinking: Norms-technical manual*. Bensenville, Illinois: Scholastic Testing Service.

Vande Zande, R. (2010). Teaching design education for cultural, pedagogical, and economic aims. *Studies in Art Education, 51*(3), 248-261.

Vasquez, J. A., Sneider, C. I., ve Comer, M. W. (2013). *STEM lesson essentials, grades 3-8: Integrating science, technology, engineering, and mathematics* (pp. 58-76). Portsmouth, NH: Heinemann.

Warner, C. D., ve Andersen, C. (2004). Snails are science: Creating context for science inquiry and writing through process drama. *Youth Theatre Journal*, *18*(1), 68-86.

Weisberg, W. R. (2007). Creativity and knowledge: A challenge to theories. In R. J. Sternberg (Ed.), *Handbook of creativity*. Newyork: Cambridge University Press.

Wendell, K. B. (2008). *The theoretical and empirical basis for design-based science instruction for children*. Unpublished Qualifying Paper, Tufts University.

Wittayakhom, N., ve Piriyasurawong, P. (2020). Learning Management STEAM Model on Massive Open Online Courses Using Augmented Reality to Enhance Creativity and Innovation. *Higher Education Studies*, *10*(4), 44-53.

Wynn, T., ve Harris, J. (2012). Toward a STEM+ arts curriculum: Creating the teacher team. *Art Education, 65*(5), 42-47.

Yakman, G. (2008). *STEAM education: An overview of creating a model of integrative education.* Paper presented at the Pupils' Attitudes Towards Technology (PATT-19) Conference: Research on Technology, Innovation, Design ve Engineering Teaching, Salt Lake City, Utah, USA.

Yakman, G. (2019). *Why STEAM education?* Tarih: 20.05.2022. Erişim: https://steamedu.com/wpcontent/uploads/2016/12/WhySTEAMshortWebApr2019.pdf

Yakman, G., ve Lee, H. (2012). Exploring the exemplary STEAM education in the US as a practical educational framework for Korea. *Journal of the Korean Association for Science Education, 32*(6), 1072-1086.

BÖLÜM **3**

Matematik Odaklı STEM Eğitimi

Doç. Dr. Ahmet Oğuz AKÇAY
Öğretmen Feyzanur ARDIÇ

"Matematiğin hiçbir dalı yoktur ki, ne kadar soyut olursa olsun, bir gün gerçek dünyada uygulama alanı bulmasın."

Nikolay Lobaçevski

İçindekiler

Giriş
3. Matematik Eğitimi ve STEM
3.1. Probleme Dayalı Öğrenme ve STEM
3.2. Matematiksel Modelleme ve STEM
3.3. Matematik Dersi Öğretim Programı ve STEM
3.3.1. Matematik Kazanım Merkezli STEM Uygulamaları
Etkinlik 1. Otopark Tasarlıyorum
Etkinlik 2. Kum Saati Tasarlıyorum
Kaynakça

Giriş

Bireyler günlük yaşantılarında birçok problemle karşılaşmaktadır. Özellikle içinde bulunduğumuz dönemin ağır koşullarında her bireyin matematiksel düşünme becerilerine sahip olması gerekmektedir. Bireyler; üniversite için başka şehre taşınırken, yeni bir aile kurarken, ilk mesleğine adım atarken matematikle iç içe olurlar. Başka bir ifadeyle bireyler hayatlarının matematiğini iyi yapmaları gerekmektedir. İnsanların yaşamlarını daha iyi koşullarda idame ettirebilmeleri akıl yürütme, problem çözme gibi becerilere sahip olmalarına bağlıdır. Gelişmiş ülkeler, matematiksel düşünme becerisini insanların kişisel konforundan çok ülkenin refah seviyesi için önemsemektedirler. Problem çözebilen, kriz yönetebilen, doğru karar verebilen bireyler; yaşadığı ülkenin ekonomisine katkı sağlamaktadır. Bu doğrultuda bireylerin küçük yaşlardan itibaren iyi bir eğitim almaları ülkelerin küresel anlamda iyi bir yere sahip olmasının ilk adımı olmaktadır.

Yaşadığımız yüzyılda yeni açılan iş alanları insanların temel matematik işlemlerinden çok daha fazlasını bilmeyi gerekli kılmaktadır. Teknoloji geliştikçe, farklı iş alanları arttıkça eğitim içeriği de sürekli yenilenmek durumunda kalmıştır (Ardıç, 2021). Gelişmiş toplumlar geçmişten bu yana eğitimde birçok farklı yaklaşım denemişlerdir. Günümüzün en popüler eğitim yaklaşımı STEM [science (bilim), technology (teknoloji), engineering (mühendislik) ve mathematics (matematik)] yaklaşımıdır. Ülkemizde de STEM eğitimi hızla yaygınlaşmakta ve uygulama alanları artmaktadır.

Küçük yaşlardan itibaren doğru uygulanan bir STEM eğitimi; bireye günlük yaşantısının matematiğini iyi hesaplamayı öğretir ve beraberinde konfor alanı sağlar. Günlük yaşantısındaki problemleri daha pratik yollardan çözmeyi, araştırmayı, sorgulamayı öğrenen birey bunu iş yaşamında da uygulayıp yaşadığı topluma fayda sağlayarak ülkesinin gelişmesine katkıda bulunmaktadır.

3. MATEMATİK EĞİTİMİ VE STEM

Yaşadığımız çağda gerçekleşen teknik ve bilimsel gelişmelerin temelinde birçok bilim dalı yatmaktadır. Matematik, bu dallardan biri olmasının yanında, başka branşlarla da ilişkisi olan temel bir bilimdir. Günümüzde sağlık, teknoloji, mühendislik, ekonomi gibi alanlarda yaşanan gelişmelerin, matematik alanının gelişimi ile doğrudan ilgili olduğu düşünülmektedir. Matematik, bireylerin muhakemesel boyutta düşünebilmelerini sağlayarak, neden-sonuç ilişkileri kurabilmelerini ve günlük yaşamda karşılarına çıkabilecek problemleri çözebilmelerini sağlar (Yenilmez, 2010). Aynı zamanda, matematik alanında elde edilen bilgiler, kişilere analiz etme ve sentez yapma olanağı sunabilmektedir. Böylece, matematiğe karşı yetenekleri gelişmiş olan bireyler, hayatta karşılarına çıkabilecek

Kaynakça

Acar, D., Tertemiz, N., ve Taşdemir, A. (2020). STEM eğitimi ile öğrenim gören öğrencilerin matematik ve fen bilimleri problem çözme becerileri ve başarıları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Bartın Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, *3*(2), 12-23.

Amato, S. A. (2004). Improving student teachers' attitudes to mathematics. In *Proceedings of the 28th Conference of the International Group for the Psychology of Mathematics,* Vol. 2, pp. 25–32.

Ardıç, F. (2021). *Okul sonrası öğrenme ortamlarında matematik odaklı STEM etkinliğine yönelik öğrenci görüşleri.* Yüksek lisans tezi. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Barış, N. (2019). *Bilsem' de Görev Yapan Fen Bilimleri Ve Matematik Öğretmenlerinin Stem* Eğitim Uygulamalarının Araştırılması. Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara

Blum, W. ve Niss, M. (1991). Applied mathematical problem solving, modelling, applications, and links to other subjects—State, trends and issues in mathematics instruction. Educational Studies in Mathematics, 22(1), 37-68.

Bybee, R. W. (2010). What is STEM education? *Science*, *329*(5995), 996-996.

Ceylan, Ö. ve Karahan, E. (2021). The of STEM-focused mathematics applications on mathematics attitudes and knowledge of 11th grade students. *Anadolu Journal of Educational Sciences International, 11*(2), 660-683. https://doi.org/10.18039/ajesi.793601

Ceylan, Ö. ve Karahan, E. (2021). STEM Odaklı Matematik Uygulamalarının 11. Sınıf Öğrencilerinin Matematik Tutum ve Bilgileri Üzerine Etkisi. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, *11*(2), 660-683. DOI: 10.18039/ajesi.793601

Cheng, K. A. (2001). Teaching mathematical modelling in Singapore schools. *The Mathematics Educator, 6*(1), 62-74.

Doğan, M. F., Gürbüz, R., Erdem, Z. Ç., ve Şahin, S. (2019). Using mathematical modeling for integrating STEM disciplines: A theoretical framework. *Turkish Journal of Computer and Mathematics Education (TURCOMAT)*, *10*(3), 628-653.

Karahan, E. ve Bozkurt, G. (2017). *STEM eğitiminde matematik odaklı gerçek dünya problemleri ve matematiksel modelleme.* S. Çepni (Ed.), Kuramdan uygulamaya STEM+A+E Eğitimi, içinde (s. 353-372). Pegem Akademi. https://doi.org/10.14527/9786052410561.11

Kelana, J. B., Wardani, D. S., Firdaus, A. R., Altaftazani, D. H., ve Rahayu, G. D. S. (2020, October). The of STEM approach on the mathematics literacy ability of elementary school teacher education students. In *Journal of Physics: Conference Series* (Vol. 1657, No. 1, p. 012006). IOP Publishing. https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1742-6596/1657/1/012006/pdf

Korkmaz, E. (2010). İlköğretim matematik ve sınıf öğretmeni adaylarının matematiksel modellemeye yönelik görüşleri ve matematiksel modelleme yeterlikleri (Yayınlanmamış doktora tezi). Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Balıkesir.

LaForce, M., Noble, E., ve Blackwell, C. (2017). Problem-based learning (PBL) and student interest in STEM careers: The roles of motivation and ability beliefs. *Education Sciences*, *7*(4), 92. https://doi.org/10.3390/educsci7040092

Lesh, R., ve Doerr, H. M. (2003). Foundations of a models and modeling perspective on mathematics teaching, learning, and problem solving. In R. Lesh, ve H. M. Doerr (Eds.), Beyond constructivism: Models and modeling perspectives on mathematics problem solving, learning, and teaching (pp. 3-33). MahLawrence Erlbaum

MEB. (2013). *Ortaöğretim matematik dersi öğretim programı*, Ankara.

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2018). *Ortaöğretim matematik dersi (9, 10, 11 ve 12. öğretim programı.* http://mufredat.meb.gov.

tr/Dosyalar/201821102727101-OGM%20MATEMAT%C4%B0K%20PRG%2020.01.2018.pdf

Millî Eğitim Bakanlığı Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğü. (2019). *Kazanim merkezli STEM uygulamaları.* https://ookgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2019_01/29164143_STEM_KitapYk.pdf

Milli Eğitim Bakanlığı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü [YEĞİTEK]. (2018). *STEM eğitimi öğretmen el kitabı.* https://scientix.eba.gov.tr/images/upload/Event_35/Gallery/STEM%20E%C4%9Fitimi%20%C3%96%C4%9Fretmen%20El%20Kitab%C4%B1.pdf

Milli Eğitim Bakanlığı. (2016). STEM eğitimi raporu. Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü. http://yegitek.meb.gov.tr/www/meb-yegitek-genel-mudurlugu-stem-fen-teknoloji-muhendislik-matematik-egitim-raporu-hazirladi/icerik/719

Milli Eğitim Bakanlığı. (2017). *Ortaöğretim matematik dersi öğretim programı*, Ankara.

Narlı, S. (2016). *İlişkilendirme becerisi ve muhtevası, Matematik Eğitiminde Teoriler*, Editörler: E. Bingölbali, S. Arslan, İ. Ö. Zembat, Ankara: Pegem Akademi.

National Council of Teachers of Mathematics. (2014*). Principles to actions: Ensuring mathematical success for all.* Reston, VA: Author.

OECD (2006). Assessing scientific, reading and mathematical literacy, a framework for PISA 2006. [Online]: Retrieved on 26-January-2016, at URL: http://www.oecd-ilibrary.org.

Öner, A. T., ve Cantürk Günhan, B. (2020). Matematik Eğitiminde STEM ve Uygulamaları (s. 245-264). Ünlü, M. (Ed.), Uygulama örnekleriyle Matematik Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar. Pegem Akademi.

Özsoy, G. (2005). Problem çözme becerisi ile matematik başarısı arasındaki ilişki. *GÜ, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 25*(3), 179-190.

Saragih, S., ve Habeahan, W. L. (2014). The improving of problem solving ability and students'creativity mathematical by using problem based learning in SMP Negeri 2 Siantar. *Journal of Education and Practice, 5*(35), 123–133. Retrieved from http://www.iiste.org/Journals/index.php/JEP/article/view/17463

Suh, J. ve Seshaiyer, P. (2017). Modeling mathematical ideas: Developing Strategic Competence in Elementary and Middle School. London: Rowman ve Littlefield Publishers.

Umay, A. (1996). Matematik öğretimi ve ölçülmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *12*(12), 145-149.

Urhan, S. ve Şenol, D. (2016). Matematiksel modelleme etkinliklerinin derslerde kullanımı: Öğretmen görüşleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, *15*(59), 1279-1295.

Yamak, H., Bulut, N. ve Dündar, S. (2014). 5. sınıf öğrencilerinin bilimsel süreç becerileri ile fene karşı tutumlarına STEM etkinliklerinin etkisi, *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *34*(2), 249-265.

Yenilmez, K. (2010). Matematiğin tanımı ve diğer bilimlerle ilişkisi, *Temel Matematik I-II*, Editör: A. Kaçar, Ankara: Pegem Akademi.

Yıldız, Ş., ve Yenilmez, K. (2019). Matematiksel modelleme ile ilgili lisansüstü tezlerin tematik içerik analizi. *Journal of Social Sciences Eskisehir Osmangazi University/Eskisehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *20*. DOI: 10.17494/ogusbd.

BÖLÜM **4**

Mühendislik Odaklı Bütünleştirilmiş STEM Eğitimi

Dr. Hicran ÖZKUL
Doç. Dr. Muhammet ÖZDEN

İçindekiler

Giriş
4. Mühendislik
4.1. Mühendislik Tasarım Süreci
4.1.1. Problem Durumunu Belirleme
4.1.2. Çözümler Getirme ve Kriterler Oluşturma
4.1.3. Malzeme Seçimi ve Eskizler Çizme
4.1.4. Prototip Oluşturma ve Test Etme
4.1.5. Geliştirme
4.1.6. Değerlendirme
4.2. Mühendislik Odaklı Bütünleştirilmiş STEM Eğitimi
4.3. Mühendislik Odaklı Bütünleştirilmiş STEM Eğitimi ile Edinilebilecek Beceriler
Etkinlik: Kendi Köprümü Oluşturuyorum
Kaynakça

Giriş

Günümüzde bilim ve teknolojideki gelişmeler hızla devam etmekte ve bu durum toplumlar arasındaki rekabeti de arttırmaktadır. Toplumlar küresel rekabette öne geçebilmek için bilimsel ve teknolojik açıdan nitelikli bireylere ihtiyaç duymaktadırlar. Bu çağdaki bireylerin nitelikli olarak kabul edilmesi için eleştirel ve analitik düşünebilme, karşılaştığı problemlere çözümler üretebilme ve bu problemler karşısında bilimsel muhakeme yapabilme, iş birliği ile grupla uyum içerisinde çalışabilme gibi 21. yüzyıl becerilerini kapsayan özelliklere sahip olmaları gerekmektedir. İlgili becerilere sahip olmak için de çağa uygun şekilde yaklaşımlarda bulunulmasının gerektiği, geleneksel yaklaşımlarda olduğu gibi bilgi öğrenciye doğrudan aktarılarak bir başarı elde edilemeyeceği bilinmektedir. Bu kapsamda hem çağa ayak uydurabilmek hem de ekonomide ön plana çıkmanın sağlanması için var olan öğretim programlarının yeniden incelenerek geliştirilip değiştirilmesi önerilmektedir (Akgündüz ve diğ., 2015a; Akgündüz, Ertepınar, Ger, Kaplan Sayı ve Türk, 2015b; Roehrig, Moore, Wang ve Park, 2012; Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği [TÜSİAD], 2014). Bu bağlamda ülkemizde de diğer ülkelerle rekabet edebilmek üzere bütün öğretim programlarında güncellenmeye gidilmiş olup bu programlardan birisi de fen bilimleri dersi öğretim programı olmuştur (Aksoy ve Taşkın, 2019; Ünal, Çoştu ve Karataş, 2004).

Ülkemizdeki fen öğretimi programlarında sıklıkla etkili kararlar veren, iş birliğine ve iletişime açık, problemleri ve sorunları çözen, analitik ve hesaplamalı düşünen, girişimci ve kariyer bilincine sahip 21. yüzyılda ihtiyaç duyulan bireyler yetiştirme arzusu vurgulanmaktadır (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB, 2013, 2017, 2018]. Öte yandan öğrenciler derslerde fen, matematik ve teknoloji disiplinlerini gerçek dünya ile bütünleştiremedikleri için özelliklerde insan yetiştirilememektedir (Osborne, Simon ve Collins, 2003). Çünkü geleneksel eğitim yaklaşımlarında bilgi yalnızca ders kitaplarından aktarılmakta ve bilginin gerçek yaşamdaki yeri ve önemi gösterilmemektedir (Yager, 1992). Bu durumun oluşmasındaki en başta gelen sebeplerden biri de okuldaki disiplinler arasındaki bağlantıların derslerde belirtilmemesi, disiplinlerin ayrı ayrı birbirinden bağımsız bir şekilde öğretilmeye çalışılmasıdır (National Academy of Engineering and National Research Council [NAE ve NRC], 2009; National Research Council [NRC], 2012;). Ayrıca nitelikli iş gücü talebini karşılamak ve gündelik hayattaki sorunları çözebilmek için de disiplinler arası bütünleştirilmeye gidilmesi gerektiği bilinmektedir (Dugger, 2010; NRC, 2012; TÜSİAD, 2014). Nitekim güncel eğitim reformları da disiplinler arası yaklaşımlara yönelmekte olup, evreni anla-

Kaynakça

Adams, J. L. (1996). *Bir mühendisin dünyası*. (Çev. C. Soydemir) Tübitak.

Akgündüz, D., Aydeniz, M., Çakmakçı, G., Çavaş, B., Çorlu, M. S., Öner, T. ve Özdemir, S., (2015a). *STEM eğitimi Türkiye raporu: "Günümüz modası mı yoksa gereksinim mi?"*. İstanbul: İstanbul Aydın Üniversitesi STEM Merkezi.

Akgündüz, D., Ertepınar, H., Ger, A. M., Kaplan Sayı, A. ve Türk, Z. (2015b). *STEM eğitimi çalıştay raporu: Türkiye STEM eğitimi üzerine kapsamlı bir değerlendirme.* İstanbul Aydın Üniversitesi: STEM Merkezi ve Eğitim Fakültesi.

Aksoy, G. ve Taşkın, G. (2019). Öğretim programlarının değişmesini etkileyen faktörlerin, sosyal bilgiler ve fen bilimleri dersi müfredatlarını etkileme boyutu. Milli Eğitim Dergisi, 48(224), 75-99.

Ananiadou, K., ve Claro, M. (2009). *"21st century skills and competences for new millennium learners in OECD countries"* OECD Education Working Papers, No. 41, OECD Publishing. Retrieved from http://dx.doi.org/10.1787/218525261154

Apedoe, X. S., Reynolds, B., Ellefson, M. R., ve Schunn, C. D. (2008). Bringing engineering design into high school science classrooms: the heating/cooling unit. *Journal of Science Education and Technology, 17*(5), 454-465. doi: 10.1007/s10956-008-9114-6

Apedoe, X. S., Reynolds, B., Ellefson, M. R., ve Schunn, C. D. (2008). Bringing engineering design into high school science classrooms: the heating/cooling unit. *Journal of Science Education and Technology, 17*(5), 454-465. doi: 10.1007/s10956-008-9114-6.

Barnett, M. Connolly, K. G., Jarvin, L., Marulcu, I., Rogers, C., Wendell, K. B., ve Wright, C. G. (2008). *Science through LEGO engineering design a people mover: simple machines.* Retrieved from http://www.legoengineering.com/wp-content/uploads/2013/05/LEcom_Compiled_Packet_Machines_LowRes.pdf

Bozan, M. A. ve Anagün, S. Ş. (2019). Sınıf öğretmenlerinin STEM odaklı mesleki gelişim süreçleri: Bir eylem araştırması. *Anadolu Journal of Educational Sciences International, 9*(1), 279-313.

Bozkurt, E. (2014). *Mühendislik tasarım temelli fen eğitiminin fen bilgisi* öğretmen *adaylarının karar verme becerisi, bilimsel süreç becerileri ve sürece yönelik algılarına etkisi.* (Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Brophy, S., Klein, S., Portsmore, M., ve Rogers, C. (2008). Advancing engineering education in P-12 classrooms. *Journal of Engineering Education, 97*(3), 369-387.

Brophy, S., Klein, S., Portsmore, M., ve Rogers, C. (2008). Advancing engineering education in P-12 classrooms. *Journal of Engineering Education, 97*(3), 369-387.

Brunsell, E. (2012) The engineering design process. Brunsell, E. (Ed.) In *Integrating engineering + science in your classroom* (3-5). Arlington, Virginia: National Science Teacher Association [NSTA] Press.

Bryan, L. A., Moore, T. J., Johnson, C. C., ve Roehrig, G. H. (2016). Integrated STEM education. In C. C. Johnson, E. E. Peters-Burton ve T. J. Moore (Eds.). *STEM Road Map: A Framework for Integrated STEM Education* (pp. 23-37). New York: Routledge.

Bybee, R. W. (2010). What is STEM education? *Science, 329*(5995), 996-996. Retrieved from https://doi.org/10.1126/science.1194998.

Bybee, R. W. (2011). Scientific and engineering practices in K-12 classrooms: understanding "a framework for K-12 science education. *Science And Children, 49*(4), 10-16.

Bybee, R. W. (2013). *The case for STEM education: Challenges and opportunities.* NSTA press.

Cavlazoglu, B. ve Stuessy, C. (2017b). Identifying and verifying earthquake engineering concepts to create a knowledge base in STEM education: A modified Delphi study. *International Journal of Education in Mat-*

hematics, Science and Technology, 5(1), 40-52. doi:10.18404/ijemst.60674

Cotabish, A., Dailey, D., Robinson, A., ve Hughes, G. (2013). The of a STEM intervention on elementary students' science knowledge and skills. *School Science and Mathematics, 113*(5), 215-226.

Crismond, D. P., ve Adams, R. S. (2012). The informed design teaching and learning matrix. *Journal of Engineering Education, 101*(4), 738-797.

Cunningham, C. M. (2016). Engineering education for elementary students. In M. J. de Vries, L. Gumaelius ve I. B. Skogh (Eds.). *Pre-university engineering education,* (pp. 81-99). Rotterdam, The Netherlands: Sense Publishers.

Çallı, E. (2017). STEM-FeTeMM eğitiminde mühendislik yaklaşımı. İçinde M. S. Çorlu ve E. Çallı (Ed.). *STEM kuram ve uygulamalarıyla fen, teknoloji, mühendislik ve matematik eğitimi* (s. 11-14). İstanbul: Pusula 20 Teknoloji ve Yayıncılık.

Çorlu, M. S. (2017). STEM: Bütünleşik Öğretmen Çerçevesi. İçinde M. S. Çorlu ve E. Çallı (Ed.). *STEM kuram ve uygulamalarıyla fen, teknoloji, mühendislik ve matematik eğitimi* (s. 1-10). İstanbul: Pusula 20 Teknoloji ve Yayıncılık.

Çavaş, P. ve Çavaş, B. (2018). STEM eğitiminde mühendislik uygulamaları. İçinde D. Akgündüz (Ed.). *Okul* öncesinden üniversiteye *kuram ve uygulamada STEM eğitimi.* (s. 113-131). Ankara: Anı Yayıncılık.

Daugherty, J. (2012). Infusing Engineering Concepts: Teaching Engineering Design. *National Center for Engineering and Technology Education.*

Dugger, W. E. (2010, December). Evolution of STEM in the United States. *The 6th Biennial International Conference on Technology Education Research Bildiriler Kitabı,* Gold Coast, Queensland, Australia.

Dym, C. L., Agogino, A. M., Eris, Ö., Frey, D. D., ve Leifer, L. J. (2005). Engineering design thinking, teaching, and learning. *Journal Of Engineering Education, 94*(1), 103-120.

Eide, A.R., Jenison, RD., Marshaw, L.H., ve Northrup,L. (2001). *Engineering fundamentals and problem solving*. (4th ed.) Boston: McGraw-Hill.

Engineering is Elementary (2013). *The engineering design process*. United States of America: Museum of Science. Retrieved from http://www.eie.org

English, L. D. (2017). Advancing elementary and middle school STEM education. *International Journal of Science and Mathematics Education*, *15*(1), 5-24.

English, L. D. (2018). Learning while designing in a fourthgrade integrated STEM problem. *International Journal of Technology and Design Education, 29*(5), 1011-1032 https://doi.org/10.1007/s10798-018-9482-z.

English, L. D., Hudson, P., ve Dawes, L. (2013). Engineering-based problem solving in the middle school: Design and construction with simple machines. *Journal of Pre-College Engineering Education, 3*(2), article 5. doi:10.7771/2157-9288.1081.

English, L. D., King, D. ve Smeed, J. (2017). Advancing integrated STEM learning through engineering design: Sixth-grade students' design and construction of earthquake resistant buildings. *The Journal of Educational Research*, *110*(3), 255-271.

Ercan, S. (2014). *Fen Eğitiminde Mühendislik Uygulamalarinin Kullanimi: Tasarim Temelli Fen Eğitimi.* (Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Ercan, S., ve Şahin, F. (2021). Mühendisliğin Fen Eğitimine Entegrasyonu: Mü(Fen)dislik. *International Symposıum On Changes And New Trends In Education,* 391-396.

Fan, S.-C., ve Yu, K. C. (2017). How an integrative STEM curriculum can benefit students in engineering design practices. *International Journal of Technology and Design Education*, *27,* 107-129.

Fortus, D., Dershimer, R. C., Krajcik, J. S., Marx, R. W., ve Mamlok-Naaman, R. (2004). Design-based science and student learning. Journal of Research in Science Teaching, 41(10), 1081-1110.

Gonzalez, H. B., ve Kuenzi, J. J. (2012). Science, technology, engineering, and mathematics (STEM) education: A primer. *Congressional Research Service, Library of Congress.* Retrieved from http://steamwise.io/docs/congressional-research-service-R42642.pdf

Gustafson, B., MacDonald, D., ve Gentilini, S. (2007). Using talking and drawing to design: Elementary children collaborating with university industrial design students. *Journal of Technology Education, 19(*1), 19-34.

Guzey S. S., Tank, K., Wang, H., Roehrig, G., ve Moore, T. J. (2014). A high-quality professional development for teachers of grades 3-6 for implementing engineering into classrooms. *School Science and Mathematics, 114*(3), 139-149.

Guzey, S. S., Harwell, M., Moreno, M., Peralta, Y. ve Moore T. J. (2017). The ımpact of design-based STEM ıntegration curricula on student achievement in engineering, science, and mathematics. *Journal of Science Education and Technology, 26*(2)*,* 207-222. doi:10.1007/s10956-016-9673-x.

Guzey, S. S., Moore, T. J., Harwell, M. ve Moreno, M. (2016). STEM integration in middle school life science: Student learning and attitudes. *Journal of Science Education and Technology, 25*(4), 550-560.

Guzey, S. S., Ring-Whalen, E. A., Harwell, M., ve Peralta, Y. (2019). Life STEM: A case study of life science learning through engineering design. *International Journal of Science and Mathematics Education, 17*(1), 23-42.

Gülhan, F. ve Şahin, F. (2016). Fen-teknoloji-mühendislik-matematik entegrasyonunun (STEM) 5. sınıf öğrencilerinin bu alanlarla ilgili algı ve tutumlarına etkisi. *International Journal of Human Sciences,* 602-620.

Harlen, W. (1999). Purposes and procedures for assessing science process skills. *Assessment in Education: principles, policy ve practice, 6*(1), 129-144.

Harlen, W. (1999). Purposes and procedures for assessing science process skills. *Assessment in Education: principles, policy ve practice, 6*(1), 129-144.

Hill-Cunningham, P. R., Mott, M. S., ve Hunt, A. B. (2018). Facilitating an elementary engineering design process module. *School Science and Mathematics, 118*(1-2), 53- 60.

Hynes, M., Portsmore, M., Dare, E., Milto, E., Rogers, C., Hammer, D., ve Carberry, A. (2011). Infusing engineering design into high school STEM courses. Retrieved from http://ncete.or 20Engineering%20Hynes.pdf.

Karahan, E. (2017). STEM eğitimi. İçinde Ö. Taşkın (Ed.). *Fen eğitiminde güncel konular*. (s. 318-333). Ankara: Pegem Akademi.

Karahan, E., Akçay, A. ve Tiftikçi, C. (2019). Elementary School Students Designing Engineering-Based Rube Goldberg Machine Projects: A Case Study. *Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry, 10(*4) , 386-408 . DOI: 10.17569/tojqi.598606

Kelley, T. R., ve Knowles, J. G. (2016). A conceptual framework for integrated STEM education. *International Journal of STEM Education, 3*(1), 1-11.

Kelley, T. R., ve Sung, E. (2017). Sketching by design: Teaching sketching to young learners. *International Journal of Technology and Design Education, 27*(3), 363-386.

King, D., ve English, L. D. (2016). Engineering design in the primary school: Applying STEM concepts to build an optical instrument. *International Journal of Science Education*, *38*(18), 2762-2794.

Knezek, G., Christensen, R., Tyler-Wood, T., ve Periathiruvadi, S. (2013). Impact of Environmental Power Monitoring Activities on Middle School Student Perceptions of STEM. *Science Education International*, *24*(1), 98-123.

Koştur, H. İ. (2017). FeTeMM eğitiminde bilim tarihi uygulamaları: El-cezeri örneği. *Başkent University Journal of Education, 4*(1), 61-73.

Koyunlu Ünlü, Z., Dökme, İ. ve Ünlü, V. (2016). Adaptation of the science, technology, engineering, and mathematics career interest survey (STEM-CIS) into Turkish. *Eurasian*

Journal of Educational Research, 63, 21-36.

Kuzgun, Y. (2006). *Meslek rehberliği ve danışmanlığına giriş.* Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Lachapelle C. P., ve Cunningham C. M. (2014). Engineering in Elementary Schools. In Purzer, Ş., Strobel, J. ve Cardella, M. E. (Eds.). *Engineering in pre-college settings: Synthesizing research, policy, and practices.* (pp. 86-121). Purdue University Press.

MacDonald, D., ve Gustafson, B. (2004). The role of design drawing among children engaged in a parachute building activity. *Journal of Technology Education, 16*(1), 55-71.

Massachusetts. Department of Elementary and Secondary Education. (2016). 2016 Massachusetts science and technology/engineering curriculum framework. *Massachusetts Department of Elementary and Secondary Education.*

McFadden, J., ve Roehrig, G. (2018). Engineering design in the elementary science classroom: supporting student discourse during an engineering design challenge. *International Journal of Technology and Design Education*, *29*(2), 231-262.

Mentzer, N. (2011). High school engineering and technology education integration through design challenges. *Journal of STEM Teacher Education, 48*(2), 103-136.

Miaoulis, I. (2001). Introducing engineering into the K-12 learning environments. *Environmental Engineer, 37*(4), 7-10.

Miaoulis, I. (2014). *K-12 engineering: the missing core discipline.* In S. Purzer, J. Strobel, ve M. Cardella (Eds.). Engineering in pre-college settings: Research into practice (pp. 21-34). West Lafayette, Indiana: Purdue University Press.

Milli Eğitim Bakanlığı. (2013). *İlköğretim kurumları (ilkokullar ve ortaokullar) fen bilimleri dersi (3, 4, 5, 6, 7 ve 8. öğretim programı.* Ankara, MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.

Milli Eğitim Bakanlığı. (2016). *STEM eğitim raporu.* Ankara: Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü (YEĞİTEK).

Milli Eğitim Bakanlığı. (2017). İlköğretim kurumları fen bilimleri (3-8. dersi öğretim programı, Ankara: Temel Eğitim Genel Müdürlüğü.

Milli Eğitim Bakanlığı. (2018). *Fen bilimleri dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 3, 4, 5, 6, 7 ve 8.* Ankara: MEB Yayınları.

Moore, T. J., Glancy, A. W., Tank, K. M., Kersten, J. A., Smith, K. A., ve Stohlmann, M. S. (2014a). A framework for quality K-12 engineering education: Research and development. *Journal of Pre-College Engineering Education Research (J-PEER), 4*(1), 2.

Moore, T. J., Stohlmann, M. S., Wang, H. H., Tank, K. M., Glancy, A. W., ve Roehrig, G. H. (2014b). Implementation and integration of engineering in K-12 STEM education. S. Purzer, J. Strobel, ve M. Cardella (Eds.). In *Engineering in pre-college settings: Synthesizing research, policy, and practices* (pp. 35-60). Purdue University Press.

National Academy of Engineering and National Research Council. (2009). Engineering in K-12 education: Understanding the status and improving the prospects. Washington, DC: The National Academies Press. Retrieved from https://doi.org/10.17226/12635Roehrig, G. H., Moore, T. J., Wang, H. H., ve Park, M. S. (2012). Is adding the E enough? Investigating the impact of K-12 engineering standards on the implementation of STEM integration. *School Science and Mathematics*, *112*(1), 31-44.

National Academy of Engineering and National Research Council. (2014). *STEM integration in K-12 education: Status, prospects, and an agenda for research.* Washington, DC: The National Academies Press. Retrieved from https://doi.org/10.17226/18612

National Academy of Engineering. (2010). *Standards for K-12 engineering education?* Washington, DC: The National Academies Press.

National Academy of Engineering. (2010). *Standards for K-12 engineering education?* Washington, DC: The National Academies Press.

National Research Council. (2011). *Successful K-12 STEM education: Identifying approaches in science, technology, engineering, and mathematics.* Washington: National Academies Press.

National Research Council. (2012). *A framework for K-12 science education: Practices, crosscutting concepts, and core ideas.* Washington: The National Academies Press.

Niles, S. G., ve Harris Bowlsbey, J. (2013). *21. yüzyılda kariyer gelişimi müdahaleleri.* (*Çev. F. Korkut* Owen). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Osborne, J., , Simon, S. ve Collins, S. (2003) Attitudes towards science: A review of the literature and its implications, *International Journal of Science Education, 25*(9), 1049-1079.

Özden, M. (2020). Fen bilimleri öğretiminde öğrenme-öğretme süreci. İçinde Ş. S. Anagün (Ed.). *Fen* öğretim *programları.* (s. 185-216). Ankara: Anı Yayıncılık.

Özkul, H. (2021). İlkokul Öğrencilerinin Fen Kariyer Bilinçlerinin ve Bilimsel Süreç Becerilerinin Bütünleştirilmiş STEM Eğitimi Yoluyla Geliştirilmesi: Bir Eylem Araştırması. (Doktora Tezi). Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Kütahya.

Özkul, H. ve Özden, M. (2020). Mühendislik odaklı bütünleştirilmiş STEM uygulamalarının ortaokul öğrencilerinin bilimsel süreç becerilerine ve STEM meslek ilgilerine etkisinin incelenmesi: Bir karma yöntem Araştırması. *Eğitim ve Bilim. 45*(204), 41-63.

Öztürk, M. (2017). İlkokul 4. sınıf öğretmenleri ve öğrencilerinin *FeTeMM* eğitimine ilişkin yeterlik inançları ve tutumlarının incelenmesi (Yüksek Lisans Tezi). Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

P21. (2018). *Partnership for 21st century learning 2015*. Retrieved from http://www.p21.org/storage/documents/EarlyLearning_Framework/P21_ELF_Framework_Final.pdf

P21. (2018). *Partnership for 21st century learning 2015*. Retrieved from http://www.p21.org/storage/documents/EarlyLearning_Framework/P21_ELF_Framework_Final.pdf

Park, D. Y., Park, M. H. ve Bates, A. B. (2016). Exploring young children's understanding about the concept of volume through engineering design in a STEM activity: A case study. *International Journal of Science and Mathematics Education*, *16*(2), 275-294.

Pekbay, C. (2017). *Fen teknoloji mühendislik ve matematik etkinliklerinin ortaokul öğrencileri üzerindeki etkileri* (Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Petroski, H. (2003). Early education. *American Scientist, 91*(3), 206-209. Retrieved from http://dx.doi.org/10.1511/2003.3.206

Pinelli, T. E., ve Haynie, W. J. III. (2010). A case for the nationwide inclusion of engineering in the K-12 curriculum via technology education. *Journal of Technology Education, 21*(2), 52-68.

Roehrig, G. H., Moore, T. J., Wang, H. H., ve Park, M. S. (2012). Is adding the E enough? Investigating the impact of K-12 engineering standards on the implementation of STEM integration. *School Science and Mathematics*, *112*(1), 31-44.

Sheppard, S. D., Macantangay, K., Colby, A., ve Sullivan, W. M. (2008). *Educating engineers: Designing for the future of the field.* San Francisco, CA: Jossey-Bass.

Song, S., ve Agogino, A. M. (2004). Insights on designers' sketching activities in new product design teams. *In Proceedings of the DETC'04 ASME 2004 design engineering technical conference and computers and information in engineering conference* (pp. 1-10). Salt Lake City, Utah.

Stohlmann, M., Moore, T. J., ve Roehrig, G. H. (2012). Considerations for teaching integrated STEM. *Journal of Pre-College Engineering Education Research (J-PEER), 2*(1), 28-34.

Strong, M. G. (2013). *Developing elementary math and science process skills through engineering design* ınstruction (Doctoral dissertation). Hofstra University, New York.

Şen, C. (2018). *Mühendislik tasarımı odaklı bütünleşik STEM etkinliklerinde üstün zekâlı*

ve yetenekli öğrencilerin kullandığı beceriler (Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Temiz, B. K. ve Tan, M. (2003). İlköğretim fen öğretiminde temel bilimsel süreç becerileri. *Eğitim ve Bilim Dergisi. 28*(127), 18-24.

Topaloğlu Yavuz, M., Balçın, M. D. ve Balkan Kıyıcı, F. (2016). Fen bilimleri **öğretim** programında yer alan fen ve kariyer bilinci konusuna yönelik **öğretmen** düşünceleri. *VIII. Uluslararası Eğitim Araştırmaları Kongresinde sunulan tam metin bildiri* (s. 1186-1194). Çanakkale.

Trilling, B., ve Fadel, C. (2009). *21st century skills: Learning for life in our times.* Francisco: Jossey-Bass.

Türk Sanayicileri ve İş İnsanları Derneği. (2014). Fen, teknoloji, mühendislik ve matematik alanında eğitim almış iş gücüne yönelik talep ve beklentiler araştırması. Erişim adresi http://www.tusiad.org.tr/__rsc/shared/file/STEM-ipsos-rapor.pdf.

Uluyol, Ç. ve Eryılmaz, S. (2015). 21. yüzyıl becerileri ışığında fatih projesi değerlendirmesi. *Gazi* Üniversitesi *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 35*(2), 209-229.

Ünal, S., Çoştu, B. ve Karataş, F. Ö. (2004). Türkiye de fen bilimleri eğitimi alanındaki program geliştirme çalışmalarına genel bir bakış. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *24*(2), 183-202.

Wagner, T. (2008). Rigor redefined. *Educational Leadership, 66* (2), 20 - 24.

Wang, H. H., Moore, T. J., Roehrig, G. H., ve Park, M. S. (2011). STEM integration: Teacher perceptions and practice. *Journal of Pre-College Engineering Education Research (J-PEER), 1*(2), 2.

Watt, E. ve Andrews, G. (2018). How can we store water during a drought? A sustainability engineering design problem for fourth graders. *Science and Children, 56*(1), 68-73.

Wendell, K. B., Connolly, K. G., Wright, C. G., Jarvin, L., Rogers, C., Barnett, M., ve Marulcu, I. (2010). Incorporating engineering design into elementary school science curricula. *American Society for Engineering Education Annual Conference ve Exposition,* Louisville, KY.

Yager, R. (1992). Viewpoint: What we did not learn from the 60s about science curriculum reform. *Journal of Research in Science Teaching, 29*, 905–910.

Yeşilyaprak, B. (2013). Mesleki Rehberlik ve Kariyer Danışmanlığına Giriş. İçinde B. Yeşilyaprak. (Ed.). Mesleki Rehberlik ve Kariyer Danışmanlığı: Kuramdan Uygulamaya (s. 2-39). Ankara: Pegem Akademi.

Yıldırım, B. ve Altun, Y. (2015). STEM eğitim ve mühendislik uygulamalarının fen bilgisi laboratuar dersindeki etkilerinin incelenmesi. *El-Cezerî Fen ve Mühendislik Dergisi*, *2*(2), 28-40.

BÖLÜM **5**

STEM Eğitimine Sosyal Bilimler Alanlarının Entegrasyonu

Doç. Dr. Nihal YILDIZ YILMAZ

İçindekiler

Giriş

5. Sosyal Bilimler ve Alanları

5.1. STEM Eğitimine Sosyal Bilimler Alanlarının Entegrasyonu

5.1.1. STEM Eğitimine Tarih Bilimlerinin Entegrasyonu

5.1.2. STEM Eğitimine Coğrafya Bilimlerinin Entegrasyonu

5.1.3. STEM Eğitimine Diğer Sosyal Bilimler Alanlarının Entegrasyonu

5.2. Sosyal Bilgiler Öğretim Programının STEM Eğitimi ile İlişkilendirilme Süreci ve Uygulamaları

5.2.1. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Tarih Konularının STEM Eğitimi ile İlişkilendirilme Süreci ve Uygulamaları

5.2.2. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Coğrafya Konularının STEM Eğitimi ile İlişkilendirilme Süreci ve Uygulamaları

5.2.3. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Diğer Alanların STEM Eğitimi ile İlişkilendirilme Süreci ve Uygulamaları

Etkinlik: Kendi Arabamla Evime Gidiyorum!

Etkinlik: Bütçemi Oluşturma Terazim

Kaynakça

Giriş

STEM eğitimi gün geçtikçe önemini artırmakta olup eğitim kademeleri içinde okul öncesinden lise seviyesine kadar öğretim programlarına dahil edilmiştir. Özellikle fen bilimleri, matematik, sanat tasarım ve bilişim teknolojileri derslerinde doğrudan uygulanmaktadır. STEM eğitimi ile ilgili literatür incelendiğinde her ne kadar bilim, teknoloji, mühendislik ve fen alanları ile ilişkili dersleri kapsıyor gibi görünse de sosyal bilimlerin pek çok alanına da uygulanabilirdir. Çünkü sosyal bilimler tarih, coğrafya, sanat, arkeoloji, ekonomi, eğitim ve sosyoloji gibi pek çok birbirinden farklı fakat birbiri ile ilişkili alanı kapsamaktadır. Bu alanların eğitiminde;

- STEM eğitimi içerinde yer alan fen alt başlığı ile sosyal bilimlerin alt alanlarının bilimsel alan olarak ilişkilendirilmesi ve birlikte kullanılması önem arz etmektedir.
- STEM eğitimi içerisinde yer alan teknoloji alt başlığı ise günümüz dünyasında hemen hemen her alana entegre edilmektedir. Dolayısıyla sosyal bilimlerin alt alanlarının eğitiminin teknolojiden bağımsız düşünülmesi olanaksızdır.
- STEM eğitimi içerisinde yer alan mühendislik alt başlığı ise günümüz sanayi toplumunun vazgeçilmez unsurudur. Çünkü hemen hemen her alandaki sanayileşme ya da makineleşme mühendisliklerin uzmanlık alanlarını genişletmiştir. Dolayısıyla sosyal bilimlerin alt alanlarında da mühendislik bilgileri doğrudan ya da dolaylı şekilde kullanılmaktadır.
- STEM eğitimi içerinde yer alan matematik alt başlığı ise hayatın tüm alanında kullanılmaktadır. Sayıların olmadığı bir bilim alanı düşünmek imkansızdır denilebilir. Bu nedenle sosyal bilimlerin alt alanlarının öğretiminde matematiğin temelinde yer alan sayılar farklı farklı şekillerde kullanılmaktadır.

Tüm bu sebeplerle STEM eğitimini alt başlıklarında bulunan alanlar ile sosyal bilimlerin alt dallarını bağımsız düşünmek yerine birbiri ile entegrasyonunu sağlamak öğrencilerin başarısına katkı sağlayacaktır. STEM eğitimi ile sosyal bilimler alanlarının entegrasyonu öğrencilerin öğrenmelerini kolaylaştıracaktır. Çünkü, sosyal bilimlerin alt alanları daha çok sözel bilgiye yani klasik sistemde ezbere dayalı bilgilerin olduğu alanlardır. STEM eğitimini kullanmak bu ezberci bilgiyi en aza indirecektir. Ayrıca, sosyal bilimlerin alt öğrenme alanlarında STEM eğitimi kullanmak farklı bir öğretim yöntemi olacaktır. Ne kadar farklı öğretim yöntemi kullanılırsa o oranda daha çok öğrenme gerçekleşeceğinden dolayı öğrencilerin öğrenmelerine daha çok katkı sağlayacaktır. STEM alanlarının diğer derslerle ilişkilendirilerek bütünleşik bir yaklaşımla kullanmak yoluyla daha fazla duyuya hitap etmesi sağlanacak ve bilgilerin kalıcılığı da artacaktır.

Kaynakça

Bastow, S., Dunleavy, P. ve Tinkler, J. (2014). The Impact *of the social sciences: how academics and their research make a ence*. Sage Publication.

Bilgili, A. S. (2021). Geçmişten günümüze sosyal bilimler ve sosyal bilgiler. A. S. Bilgili (Ed.). *Sosyal bilgilerin temelleri* (10. Baskı, 1-32). Pegem A Yayıncılık

Carrell, J., Keaty, H., ve Wong, A. (2020). Humanities-driven stem- using history as a foundation for stem education in honors. *Honors in Practice*, 16. https://digitalcommons.unl.edu/nchchip/315/

Çatak, M. (2020). Programlara göre sosyal bilgilerin tarihi gelişimi. S. Şimşek (Ed.). *Sosyal bilgiler öğretimi* (2. Baskı, 1-27). Anı Yayıncılık.

Çelik, A. (2018). *Bilişimle girişimcilik: 5. Sınıf öğrencilerinin tasarım odaklı doğaçyapma etkinliğinde bilişimle üretim yapmalarına ilişkin bir durum çalışması* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Çevik, M., Şentürk, C. ve Abdioğlu, C. (2019). *STEM'den STEM+'ya teori ve uygulama.* Eğiten Kitap

Gencer, A. S., Doğan, H., Bilen, K., ve Bilge, C. A. N. (2019). Bütünleşik STEM eğitimi modelleri. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* 45(45), 38-55. doi: 10.9779/PUJE.2018.221

Güntaş, S., İskifoğlu, T. Ç., ve Özdem, S. (2019). Eğitim alanında stem ve sosyal bilimlerle ilgili araştırmalar: içerik analizi. *International Journal of New Trends in Arts, Sports ve Science Education (IJTASE).* 8(2), 42-48.

Koştur, H. İ. (2017). FeTeMM eğitiminde bilim tarihi uygulamaları: El-Cezeri örneği. *Başkent University Journal of Education,* 4(1), 61-73. http://buje.baskent.edu.tr/index.php/buje/article/view/75

Maguth, B. M. (2012). In defense of the social studies: Social studies programs in STEM education. *Social Studies Research and Practice.* 7 (2), 65-90. https://doi.org/10.1108/SSRP-02-2012-B0005

MEB (2018). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 4, 5, 6 ve 7.

MEB (2019). *Kazanım merkezli STEM uygulamaları.* T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğü. https://ookgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2019_01/29164143_STEM_KitapYk.pdf

National Center for History in the School (2022). Historical Thinking Standards: Introduction to Standards in Historical Thinking. https://phi.history.ucla.edu/nchs/historical-thinking-standards/

National Council for the Social Studies. (2022). About National Council for the Social Studies. https://www.socialstudies.org/about

National Council for the Social Studies. (2022). Social Studies: The Original STEM. https://www.socialstudies.org/executive-directors-message/social-studies-original-stem

Ramirez, A. (2020). Building critical thinkers by combining stem with history. https://www.edutopia.org/article/building-critical-thinkers-combining-stem-history

Oyana, T., Garcia, S., Hawthorne, T., Haegele, J., Morgan, J., ve Young, N. (2015). Nurturing diversity in STEM fields through geography: The past, the present, and the future. *Journal of STEM Education,* 16(2). https://www.learntechlib.org/p/151710/.

Kılıçoğlu, G. (2015). Sosyal bilgiler tanımı, dünyada ve ülkemizde gelişimi ve önemi. M. Safran (Ed.). *Sosyal bilgiler öğretimi.* (4. Baskı, 3-16). Pegem Akademi.

Koçoğlu, E. (2015). Sosyal bilgiler eğitiminde temel disiplinler ve çalışma alanları. R. Sever (Ed.). *Sosyal bilgiler öğretimi.* (1. Baskı, 49-84). Nobel Akademik Yayıncılık.

Sever, R. (2015). Sosyal bilgiler öğretimine giriş. R. Sever (Ed.). *Sosyal bilgiler öğretimi*. (1. Baskı, 3-24). Nobel Akademik Yayıncılık.

Sönmez, V. (2010). *Sosyal bilgiler öğretimi ve öğretmen kılavuzu (Yeni programa göre düzenlenmiş yeni ders planı örnekleri).* 6. Baskı. Anı yayıncılık.

Taşlı, İ. (2020). Sosyal bilgiler dersinde coğrafya konularının öğretimi. S. Şimşek (Ed.). *Sosyal bilgiler öğretimi* (2. Baskı, 283-309). Anı yayıncılık.

Zarillo, J. J. (2016). Coğrafya. B. Tay, S. B. Demir (Çev. Ed.) ve E. Gençtürk (Çev.). *Sosyal bilgiler öğretimi ilkeler ve uygulamalar.* (1. Baskı, 229-248). Anı Yayıncılık. (Orijinal eserin yayın tarihi 2012, 4. Baskı).

Ek 1. Doğaçyapma Süreç Döngüsü Değerlendirme Formu

Doğaçyapma Süreç Döngüsü Değerlendirme Formu			
	Geliştirilmeli	**İyi**	**Çok iyi**
Sorunu tanımlama ve analiz etme			
Olası çözümleri bulma ve en iyisini seçme			
Bir örnek yapma ve bunu test etme			
Ürünü paylaşma			
Ürünü değerlendirme ve daha iyisini düşünme			

BÖLÜM **6**

Uzaktan Öğrenmede STEM Eğitimi

Prof. Dr. Evrim GENÇ KUMTEPE
Öğretmen Gizem TEKİN POYRAZ

İçindekiler

Giriş
6. STEM EĞİTİMİ VE YAKLAŞIMLARI
6.1. STEM Eğitimi ve Yaklaşımları
6.1.1. Silo yaklaşımı
6.1.2. Gömülü yaklaşım
6.1.3. Bütünleşik Yaklaşım
6.2. Alan yazında STEM eğitimi
6.3. Uzaktan STEM Eğitimi
6.4. Uzaktan STEM Eğitimindeki Öğretim Yaklaşımları
6.4.1. Kitlesel açık çevrimiçi dersler
6.4.2. Harmanlanmış öğrenme modeli
6.5. Sonuç
Kaynakça

Giriş

Digital çağ olarak adlandırdığımız içinde bulunduğumuz bugünün değişken yapısıyla uyum içerisinde yaşayabilmek için bilim ve teknoloji hakkında temel bilgilere ve bilim okuryazarlığı becerilerine sahip olmanın yanı sıra bilime aktif katılım gösteren bireylere ihtiyaç duymaktayız. Burada söz edilen geleneksel okullaşmanın aksine söz konusu bilgi ve becerilerle özellikle genç neslin neler yapabileceğini vurgulamaktadır. Bu sayede bireyler sadece kariyerleri için bilim ve teknolojiyi takip etmekle kalmayıp aynı zamanda yüzyılın entegre yaklaşımı olarak da tanımlanan STEM alanlarında okuryazar ve çözüm üretebilen bir anlayışa sahip vatandaşlar olabileceklerdir (Yager, 2012). 2000'li yılların başında bir reform hareketi olarak başlayan ve son 20 yılda büyük bir ivme kazanan "STEM Eğitimi" K-12 düzeyinden yükseköğretime kadar tüm eğitim düzeylerinde sesini hızla duyurmuş ve söz konusu bütünleşik yaklaşımla izole edilmiş disiplinler birbirine yakınsamaya başlamıştır. STEM eğitimi sadece yüz yüze geleneksel eğitim ortamlarında değil popülerleşen uzaktan eğitim ortamlarında da uygulanan bir eğitim modeli olarak karşımıza çıkmaktadır.

Son yıllarda STEM eğitiminin şemsiye bir kavram olarak ortaya çıkmasından sonra bilim, matematik ve teknolojideki araştırmalar yeniden hız kazanmıştır. STEM, bilim (science), teknoloji (technology), mühendislik (engineering) ve matematik (mathematics) alanlarının kısaltması olarak kullanılan bütünleşik bir eğitim yaklaşımıdır. 2000'li yılların başında Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Ulusal Bilim Vakfı (National Science Foundation-NFS) tarafından ortaya atılan STEM eğitimi bugüne kadar adı geçen kurum tarafından çok sayıda proje ile finanse edilmiştir.

STEM eğitimi; bilim, teknoloji, mühendislik ve matematik ile ilgili herhangi bir politikaya, duruma veya öğretim programına uygulanabilmesine rağmen, bugüne kadar özellikle K-12 eğitiminde ve hatta yükseköğretimde ağırlıklı olarak fen bilimi ve matematik alanlarındaki konulara odaklanmıştır. Dört disiplini bir paradigmaya dahil eden, STEM eğitimi, doğal olarak öğrencileri, yaratıcı ve yenilikçi, problem çözen, sorgulayan mühendisler ve tasarımcılar olmaya hazırlamayı amaçlayan bütünleştirici bir müfredat gerektirir. Bu yaklaşımın ortaya çıkışında ABD Ulusal Akademileri 2006'da STEM alanlarındaki düşüş durumunu kaydetmiş ve öğrencileri 21. yüzyılın şartlarına hazırlama süreci için şu üç öneride bulunmuştur:

1. K–12 düzeyinde fen ve matematik eğitimini geliştirerek yetenek havuzunu artırmak;
2. Fen, matematik ve teknoloji alanlarında ilave eğitimlerle öğretmenlerin becerilerini güçlendirmek;

Kaynakça

Ajit, G., Lucas, T., ve Kanyan, L. (2021). A Systematic Review of Augmented Reality in STEM Education. *Studies of Applied Economics, 39*. 1-22. 10.25115/eea.v38i3%20(2).4280.

Allan, C. N., Campbell, C., ve Crough, J. (2019). Blended Learning Designs in STEM Higher Education. Springer.

Allen, I. E., ve Seaman, J. (2017). Online Report: Grade Level: Tracking Online Education in the United States. Babson Survey Group.

Anderson, T., ve Dron, J. (2011). Three generations of distance education pedagogy. The *International Review of Research in Open and Distance Learning, 12*(3), 80-97.

Azuma, R., Baillot, Y., Behringer, R., Feiner, S., Julier, S., ve MacIntyre, B. (2001). Recent advances in augmented reality. *IEEE Computer Graphics and Applications, 21*(6), 34-47.

Barata, G., Gama, S., Jorge, J. ve Goncalves, D. (2013). Engaging Engineering Students with Gamification. *2013 5th International Conference on Games and Virtual Worlds for Serious Applications (VS-GAMES)*, Poole, UK, 2013, pp. 1-8.

Bazelais, P., ve Doleck, T. (2018). Blended learning and traditional learning: A comparative study of college mechanics courses. *Educ Inf Technol* **23**, 2889–2900. https://doi.org/10.1007/s10639-018-9748-9

Bond, C.E. ve Cawood A.J. (2021). A role for virtual outcrop models in blended learning – improved 3D thinking and positive perceptions of learning. *Geoscience Communication, 4,* 233-244, 10.5194/gc-4-233-2021

Brown, J. (2014). STEM 101: Intro to tomorrow's jobs. *Occupational Outlook Quartely,* Washington, DC.

Chen, M. (2001). A potential limitation of embedded-teaching for formal learning. *Proceedings of the Twenty-Third Annual Conference of the Cognitive Science Society* (194-199). Edinburgh, Scotland: Lawrence Erlbaum Associates. *Cognitive Science Society,* 194-199. Edinburgh, Scotland: Lawrence Erlbaum Associates, de Smale, S., Overmans, T., Jeuring, J. ve van de Grint, L. (2016). The of simulations and games on learning objectives in tertiary education: A systematic review. İçinde de Gloria, A., Veltkamp, R. (eds), *Games and Learning Alliance. GALA 2015. Lecture Notes in Computer Science*, vol. 9599. Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-319-40216-1_55

Deterding, S., Khaled, R., Nacke, L., ve Dixon, D. (2011b). Gamification: Toward a definition. CHI 2011 Gamification Workshop Proceedings, pp. 12–15.

Deterding, S., Dixon, D., Khaled, R., ve Nacke, L. (2011a). From game design elements to gamefulness: Defining "Gamification". In Proceedings of the *15th international academic MindTrek conference: Envisioning future media environments* (pp. 9-15). ACM.

Dickstein, M. (2010). *STEM for all students: Beyond the silos. Creative Learning System*

Freeman, Brigid, Marginson, Simon and Tytler, Russell 2019, An international view of STEM education. In Sahin, A. and Mohr-Schroeder, M. (ed), STEM education 2.0: Myths and truths-what has K-12 STEM education research taught us?, Brill, Leiden, Netherlands, pp.350-363.

Gonzalez, H. B., ve Kuenzi, J. J. (2012). Science, technology, engineering, and mathematics (STEM) education: A primer. Congressional Research Service, Library of Congress.

Ibáñez, M.B., Delgado-Kloos, C. (2018). Augmented reality for STEM learning: A systematic review. *Computers ve Education, 123*, 109-123. Inc.

Jayarajah, K., Rauf, R. A. A. ve Saat, R. M. (2014.) A Review of Science, Technology, Engineering ve Mathematics (STEM) Education Research from Year 1999 until 2013: A Malaysian Perspective. *Eurasia Journal of Mathematics, Science and Technology Education*, 10 (3), 155-163.

Kapp, K. M. (2012). The gamification of learning and instruction: game-based methods

and strategies for training and education. John Wiley ve Sons.

Keegan, D. (2000). The Future of Distance Education. Routledge.

Kummanee, J., Nilsook, P., ve Wannapiroon, P. (2020). Digital learning ecosystem involving STEAM gamification for a vocational innovator. *International Journal of Information and Education Technology 10*(7), 533-539.

Laws, R. D., Howell, S. L., and Lindsay, N. K. (2003). Scalability in Distance Education: Can We Have Our Cake and Eat it Too? *Online Journal of Distance Learning Administration, 6*(4).

Lynch, T., ve Ghergulescu, I. (2017). Review of virtual labs as the emerging technologies for teaching stem subjects, *INTED2017 Proceedings*, pp. 6082-6091.

Martin, F., ve Bolliger, D. U. (2018). Engagement matters: Student perceptions on the importance of engagement strategies in the online learning environment. *Online Learning, 22*(1), 205–222.

Means, B., Toyama, Y., Murphy, R., Bakia, M., ve Jones, K. (2010). *Evaluation of evidence-based practices in online learning: A meta-analysis and review of online learning studies*. U.S. Department of Education. https://eric.ed.gov/?id=ED505824.

MIT OpenCourseWare. (n.d.). https://ocw.mit.edu/index.htm adresinden alınmıştır.

Morrison, J. (2006). STEM education monograph series: Attributes of STEM education. *Teaching Institute for Essential Science*. Baltimore, MD.

National Center for Women ve Information Technology (NCWIT). (2017). Women in IT: The Facts. https://www.ncwit.org/resources/women-it-facts adresinden alınmıştır.

National Science Board (NSB). (2016). *Science and Engineering Indicators 2016.* https://www.nsf.gov/nsb/sei/ adresinden alınmıştır.

National Science Foundation. (2014). *Science and Engineering Indicators 2014*. Virginia: NFS

Nepeina, K., Istomina, N. and Bykova, O. (2020). The role of field training in STEM education: theoretical and practical limitations of scalability. *European Journal of Investigation in Health, Psychology and Education, 10* (1), 511-529.

Ng, P.H.F., Kar, J.F.Y., Wong, A., Leung, W.R., Lai, K., Ngai, G. (2022). Implement Virtual Reality Tour in Blended Learning. In: Li, R.C., Cheung, S.K.S., Ng, P.H.F., Wong, LP., Wang, F.L. (eds) Blended Learning: Engaging Students in the New Normal Era. ICBL 2022. Lecture Notes in Computer Science, vol 13357. Springer, Cham.

Pellas, N., Dengel, A. ve Christopoulos, A. (2020). A Scoping Review of Immersive Virtual Reality in STEM Education. *IEEE Transactions on Learning Technologies, 13*(4), 748-761.

Pirker, J., Gutl, C., ve Astatke, Y. (2015). Enhancing online and mobile experimentations using gamification strategies. *3rd Experiment International Conference (exp.at'15)*, Ponta Delgada, Portugal, pp. 224-229.

Roberts, A. ve Cantu, D. (2012). Applying STEM instructional strategies to design and technology curriculum. Linköping University Electronic Press.

Sanchez-Gordon, S., Luján-Mora, S. Research challenges in accessible MOOCs: a systematic literature review 2008–2016. *Univ Access Inf Soc* **17**, 775–789 (2018).

Sanders, M. (2009). STEM, STEM education, STEMmania. *The Technology Teacher*, 68(4), 20-26.

Saragih, M.J., Rizky, R.M., Cristanto, Y., -di, Y. ve Zamzami, E.M. (2020). Application of Blended Learning Supporting Digital Education 4.0. *Journal of Physics: Conf. Ser.* 1566.

Truchly, P., Medvecký, M., Podhradský, P. ve Vančo, M. (2018). Virtual Reality Applications in STEM Education. *2018 16th International Conference on Emerging eLearning Technologies and Applications (ICETA)*, Stary Smokovec, Slovakia, pp. 597-602.

TÜSİAD. (2014). *STEM (Science, Technology, Engineering and Mathematics, Fen, Teknoloji, Mühendislik, Matematik) alanında eğitim almış iş gücüne yönelik talep ve beklentiler araştırması*. TÜSİAD

U.S. Department of Education (2021). National Center for Education Statistics, Integrated Postsecondary Education Data System (IPEDS), Spring 2021, Fall Enrollment component.

Veletsianos, G., ve Houlden, S. (2019). An analysis of learning and over the last 40 years of distance education. *Distance Education, 40*(4), 454 468.

Warschauer, M., ve Matuchniak, T. (2010). New technology and digital worlds: Analyzing evidence of equity in access, use, and outcomes. *Review of Research in Education, 34*(1), 179-225.

Werbach, K., Hunter, D. (2012). *For the Win: How Game Thinking Can Revolutionize Your Business*. Philadelphia: Wharton Digital Press.

Xie, Y., Michael F., ve Kimberlee, S. (2015). Stem Education. *Annual Review of Sociology*. 1-27

Yager, R. E. (2012). Exemplary science for building interest in STEM careers. Arlington, VA: NSTA.

Zollinger R., DiCindio C. (2021). Community ecology: Museum education and the digital divide during and after COVID-19. *Journal of Museum Education*, 46(4), 481–492.

BÖLÜM **7**

Erken Çocuklukta STEM Eğitimi

Dr. Öğr. Üyesi Ümran ALAN

İçindekiler

Giriş
7. Erken Çocukluk Eğitimi
7.1. STEM Eğitimi
7.2. Erken Çocukluk Eğitimi ve STEM Eğitimi İlişkisi
7.3. Erken Çocuklukta STEM Eğitimi Uygulamaları
7.4. Örnek STEM Etkinliği: Kâğıt Uçaklar Uçmaya Hazır!
Kaynakça

Giriş

Erken çocukluk yıllarını güvenli, sağlıklı ve gelişimsel olarak uygun deneyimler yaşayarak geçiren çocukların hem kendileri hem de toplumları için sağladığı faydaların bilimsel çalışmalarla ortaya koyulması ile erken çocukluk eğitimi önem kazanmış ve tüm çocuklara nitelikli erken çocukluk eğitimi sağlamaya yönelik yapılan yatırımların hem bugüne hem de geleceğe yapılan yatırım olduğu anlaşılmıştır. Öyle ki Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarından biri olan Nitelikli Eğitim Amacı altında "2030'a kadar bütün kız ve erkek çocuklarının onları ilköğretime hazır hale getirecek kaliteli okul öncesi eğitimine erişimlerinin güvence altına alınması" bir hedef olarak belirtilmiştir (United Nations [UN], 2015). Erken çocukluk eğitimi gibi dünya genelinde önem kazanan bir diğer konu STEM eğitimi olmuştur. STEM eğitimi ile yenilikçi zihin yapılarına sahip, 21. yüzyıl becerileri ile donatılmış, bilgi ve bilişim çağını yakalamış, yaratıcı, girişimci ve üretken nesillerin yetiştirilmesi, toplumun refah düzeyinin ve ekonomik gücünün artırılması amaçlanmaktadır (Akgündüz ve Ertepınar, 2016; Çorlu vd., 2014). Erken yılların bireylerin ve toplumun şekillenmesindeki önemi göz önüne alındığında söz konusu bu amaçlara ulaşılabilmesi için STEM eğitiminin erken yıllardan başlayarak eğitim sürecinde yer alması gerektiği açıkça görülmektedir (Alan, 2020). Bu bakış açısı ile tasarlanan kitabın bu bölümünde sırası ile erken çocukluk eğitimi ve STEM eğitimine ilişkin genel bir çerçeve sunulmakta, ardından erken çocukluk eğitimi ve STEM eğitimi arasındaki ilişki ve uyum aktarılmaktadır. Bu bölüm içerisinde yer alan son başlıkta ise erken çocukluk eğitiminde STEM uygulamalarında eğitimcilere rehberlik edebilecek bazı önerilere yer verilmekte ve örnek bir etkinlik planı paylaşılmaktadır.

7. ERKEN ÇOCUKLUK EĞİTİMİ

İnsan yaşamı, her biri kendine özgü bazı temel özelliklere sahip çeşitli dönemlerden oluşmaktadır. 0-8 yaş aralığını kapsayan "erken çocukluk" da bu dönemlerden biridir. Erken çocukluk dönemi hem kendi içerisinde hem de yaşamın gelecek yılları için oldukça değerlidir. Erken çocukluk döneminde fiziksel, dilsel, sosyal-duygusal ve bilişsel gelişim ve öğrenme yaşamın diğer dönemlerine göre daha fazla, daha hızlı ve daha karmaşıktır ve yine bu dönemde gelecek yıllar ve öğrenmeler için temeller oluşturulur (Dunphy, 2008; National Association for the Education of Young Children [NAEYC], ve National Association of Early Childhood Specialists in State Departments of Education [NAECS/SDE], 2002). Bu nedenle yaşamın yapıtaşı yılları ya da yaşamın temeli olarak da isimlendirilen erken çocukluk, insan yaşamının büyük ölçüde bu zaman dilimindeki yaşantılara dayalı olarak şekillendiği ve belirlendiği oldukça önemli bir dönemdir (Gordon ve Browne, 2010)

Kaynakça

Akarsu, M., Okur-Akçay, N, ve Elmas, R. (2020). STEM eğitimi yaklaşımının özellikleri ve değerlendirilmesi. *Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Dergisi*, *37*, 155-175.

Akçay Malçok, B., ve Ceylan, R. (2022). The effects of STEM activities on the problem-solving skills of 6-year-old preschool children. *European Early Childhood Education Research Journal*, *30*(3), 423-436. https://doi.org/10.1080/1350293X.2021.1965639

Akgündüz, D., ve Ertepınar, H. (2015). *STEM Eğitimi Türkiye raporu: Günün modası mı yoksa gereksinim mi?* İstanbul Aydın Üniversitesi.

Alan, Ü. (2020). *Okul öncesi dönem çocuklarına yönelik geliştirilen STEM eğitimi programının etkililiğinin incelenmesi.* [Doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Alan, Ü., ve Erbil-Kaya, Ö.M. (2016). Erken çocukluk eğitimi. Ö.M. Erbil-Kaya (Ed.), *Kurum uygulamaları* içinde (ss. 2-26). Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Aldemir, J., ve Kermani, H. (2017). Integrated STEM curriculum: Improving educational outcomes for Head Start children. *Early Child Development ve Care,187*(11), 1694–1706. https://doi.org/10.1080/03004430.2016.1185102.

Atik, A. (2019). *STEM etkinliklerinin bilimsel süreç becerileri üzerine etkisi: 5 yaş örneği* [Yüksek lisans tezi, Trabzon Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Aydın, T. (2019). *STEM uygulamalarının okul öncesi öğrencilerinin bilimsel süreç becerileri ve bilişsel alan gelişimlerine etkisi* [Yüksek lisans tezi, Fırat Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Bagiati, A. (2011). *Early engineering: A developmentally appropriate curriculum for young children* (Publication No. 3512219) [Doctoral dissertation, Purdue University]. ProQuest Dissertations Publishing.

Bagiati, A., ve Evangelou, D. (2016). Practicing engineering while building with blocks: Identifying engineering thinking. *European Early Childhood Education Research Journal, 24*(1), 67-85. https://doi.org/10.1080/1350293X.2015.1120521

Bal, E. (2018). *FeTeMM (Fen, Teknoloji, Mühendislik, Matematik) etkinliklerinin 48-72 aylık okul öncesi çocuklarının bilimsel süreç ve problem çözme becerileri üzerindeki etkisinin incelenmesi* [Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Banko, W., Grant, M. L., Jabot, M. E., McCormack, A. J., ve O'Brien, T. (2013). *Science for the next generation: Preparing for the new standards*. National Science Teachers Association Press.

Başaran, M. (2018). *Okul öncesi eğitimde STEM yaklaşımının uygulanabilirliği (Eylem araştırması)* [Doktora tezi, Gaziantep Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Baumgart, N.A. ve Kroll, L. R. (2018). *STEAM concepts for infants and toddlers.* Redleaf Press.

Binkley, M., Erstad, O., Herman, J., Raizen, S., Ripley, M., Miller-Ricci, M., ve Rumble, M. (2012). Defining twenty-first century skills. In P. B. McGaw, ve E. Care (Eds.), *Assessment and teaching 21st century skills* (pp. 17-66). Springer. https://doi.org/10.1007/978-94-007-2324-5_2

Bredekamp, S. (2017). *practices in early childhood education: Building a foundatiton.* Pearson.

Brewer, J. A. (2013). *Introduction to early childhood education: Preschool through primary grades.* Pearson.

Bybee, R. W. (2010). Advancing STEM education: A 2020 vision. *Technology and Engineering Teacher, 70*(1), 30-35.

Campbell, F. A., Ramey, C. T., Pungello, E., Sparling, J., ve Miller-Johnson, S. (2002). Early childhood education: Young adult outcomes from the Abecedarian Project. *Applied Developmental Science*, *6*(1), 42-57.

Campbell, F. A., Wasik, B. H., Pungello, E. P., Burchinal, M., Barbarin, O., Kainz, K., et

al. (2008). Young adult outcomes from the Abecedarian and CARE early childhood educational interventions. *Early Childhood Research Quarterly, 23*(4), 452–466.

Carter, V. R. (2013). *Defining characteristics of an integrated STEM curriculum in K-12 education*. (Publication No. 3566045) [Doctoral dissertation, University of Arkansas]. ProQuest Dissertations Publishing.

Chaillé, C., ve McCormick Davis, S.M. (2016). *Integrating math and science in early childhood classrooms through big ideas: A constructivist approach*. Pearson Education.

Chesky, N.Z., ve Wolfmeyer, M. R. (2015). *Philosophy of STEM education: A critical investigation.* Palgrave Macmillan.

J. D. (2013). STEM education must start in early childhood. *Education Week*, *32*(23), 27-32.

Copple, C., ve Bredekamp, S. (2008). Getting clear about developmentally appropriate practice. *Young Children, 63*(1), 54-55.

Çorlu, M. S., Capraro, R. M. ve Capraro, M. M. (2014). Introducing STEM education: Implications for educating our teachers for the age of innovation. *Eğitim ve Bilim 39*(171), 74-85.

Deniz-Özgök, A. (2019). *60-75 aylık çocukların STEM etkinliklerinde problem çözme ve bilişsel düşünme becerilerinin incelenmesi* [Yüksek lisans tezi, Bahçesehir Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Donnelley-Smith, A. R. (2018). *of early childhood teachers in science, technology, engineering, and mathematics* (Publication No. 2158966856) [Doctoral dissertation, Brandman University]. ProQuest Dissertation and Thesis Database.

Drake, S. M., ve Burns, R. C. (2004). *Meeting standards through integrated curriculum.* ASCD.

Dunphy, E. (2008). *Supporting early learning and development through formative assessment: A research paper.* National Council for Curriculum and Assessment.

Durkin, A. (2018). *Can providing young children with opportunities to participate in STEM activities encourage cooperative learning?* (Pubication No. 13424228). [Master's thesis, Hofstra University]. ProQuest Dissertation and Thesis Database.

Enderson, M. C., Reed, P. A., ve Grant, M. R. (2020). Secondary STEM teacher education. In C.C. Johnson, M. J. Mohr-Schroeder, T. J. Moore, ve L. D. English (Eds.), *Handbook of research on STEM education* (pp. 349-360). Routledge. https://doi.org/10.4324/9780429021381

English, L. D. (2016). STEM education K-12: Perspectives on integration. *International Journal of STEM Education, 3*(3), 1-8. https://doi.org/10.1186/s40594-016-0036-1

Ersoy, Z. (2018). İlkokullar *için STEM programını uygulayan okulöncesi ve sınıf* öğretmenlerinin *STEM* öğretimi öz *yeterliklerinin incelenmesi* [Yüksek lisans tezi, Bahçeşehir Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Essa, E. (2007). *Introduction to early childhood education*. Thomson Delmar Learning.

Falloon, G., Hatzigianni, M., Bower, M., Forbes, A., ve Stevenson, M. (2020). Understanding K-12 STEM education: A framework for developing STEM literacy. *Journal of Science Education and Technology, 29*, 369-385. https://doi.org/10.1007/s10956-020-09823-x

Fitzgerald, A., Hausler C., ve , L. (2020). More than coding: Positioning STEM education in policy and practice. In A. Fitzgerald, C. Hausler, ve L. (Eds.), *STEM education in primary classrooms: Unravelling contemporary approaches in Australia and New Zealand* (pp. 1-11). Routledge.

Floreal, R. (2019). *Teachers and leaders working together towards STEM integration: An early childhood school-based case study*. (Publication No. 13813609) [Doctoral thesis, Northeastern University]. ProQuest Dissertations ve Theses Global.

Gestwicki, C. (2017). *Developmentally appropriate practice: Curriculum and development in early education*. Cengage Learning.

Gordon, A., ve Browne, K. (2011). *Beginnings ve beyond: Foundations in early childhood education.* Cengage Learning.

Guo, Y., Wang, S., Hall, A. H., Breit-Smith, A., ve Busch, J. (2016). The of science instruction on young children's vocabulary learning: A research synthesis. *Early Childhood Education Journal*, *44*(4), 359-367. https://doi.org/10.1007/s10643-015-0721-6

Holdren, J. P., Lander, E., ve Varmus, H. (2010). *Prepare and inspire: K-12 science, technology, engineering, and math (STEM) education for America's future*. President's Council of Advisors on Science and Technology. https://nsf.gov/attachments/117803/public/2a--Prepare_and_Inspire--PCAST.pdf adresinden erişilmiştir.

Jackson, C. D. ve Mohr-Schroeder, M. J. (2018). Increasing STEM literacy via an informal learning environment. *Journal of STEM Teacher Education, 53*(1), 43-53. https://doi.org/10.30707/JSTE53.1Jackson

Jackson, C., Mohr-Schroeder, M. J., Bush, S. B., Maiorca, C., Roberts, T., Yost, C., ve Fowler, A. (2021). Equity-oriented conceptual framework for K-12 STEM literacy. *International Journal of STEM Education*, *8*(38), 1-16. https://doi.org/10.1186/s40594-021-00294-z

Johnson, C. C. (2013). Conceptualizing integrated STEM education. *School Science and Mathematics*, *113*(8), 367-368. https://doi.org/10.1111/ssm.12043

Jolly, A. (2017). *STEM by design: Strategies and activities for grade 4-8.* Routledge.

Jorgensen, R., ve Larkin, K. (2018). What is unique about junior STEM?. In R. Jorgensen, ve K. Larkin (Eds.), *STEM education in the junior secondary: The state of play* (pp.5-14). Springer. https://doi.org/10.1007/978-981-10-5448-8

Katz, L. G. (2010). *STEM in the early years.* STEM in Early Education and Development (SEED) Conference, Cedar Falls, IOWA, United States. http://ecrp. uiuc. edu/beyond/seed/katz. html

Lippard, C. N., Lamm, M. H., Tank, K. M., ve Choi, J. Y. (2019). Pre-engineering thinking and the engineering habits of mind in preschool classroom. *Early Childhood Education Journal*, *47*(2), 187-198. https://doi.org/10.1007/s10643-018-0898-6

Milli Eğitim Bakanlığı, (2013). *Okul öncesi eğitim programı.* Milli Eğitim Bakanlığı.

Mohr-Schroeder, M. J., Bush, S. B., Maiorca, C., ve Nickels, M. (2020). Moving towards an equity-based approach for STEM literacy. In C.C. Johnson, M. J. Mohr-Schroeder, T. J. Moore, ve L. D. English (Eds.), *Handbook of research on STEM education* (pp. 29-38). Routledge. https://doi.org/10.4324/9780429021381

Moomaw, S. (2013). *Teaching STEM in the early years: Activities for integrating science, technology, engineering, and mathematics.* Readleaf Press.

Moore, T. J., Johnston, A. C., ve Glancy, A. W. (2020). STEM integration: A synthesis of conceptual frameworks and definitions. In C.C. Johnson, M. J. Mohr-Schroeder, T. J. Moore, ve L. D. English (Eds.), *Handbook of research on STEM education* (pp. 3-16). Routledge. https://doi.org/10.4324/9780429021381

National Association for the Education of Young Children (NAEYC) (2020). *Developmentally appropriate practice.* https://www.naeyc.org/sites/default/files/globally-shared/downloads/PDFs/resources/position-statements/dap-statement_0.pdf

National Association for the Education of Young Children (NAEYC), ve National Association of Early Childhood Specialists in State Departments of Education (NAECS/SDE). (2002). *Early learning standards: Creating the conditions for success.* https://www.naeyc.org/sites/default/files/globally-shared/downloads/PDFs/resources/position-statements/position_statement.pdf

National Research Council. (2011). *Successful K-12 STEM education: Identifying approaches in science, technology, engineering, and mathematics.* National Academies Press.

OECD (2018). *Early learning matters.* https://www.oecd.org/education/school/Early-Learning-Matters-Project-Brochure.pdf

OECD (2019). OECD Future of Education and Skills 2030. OECD Learning Compass 2030. A Series of Concept Notes.

OECD (2020), *Early learning and child well-being: A study of five-year-olds in England, Estonia, and the United States*. https://doi.org/10.1787/3990407f-en.

Park, M.H., Dimitrov, D. M., Patterson, L. G., ve Park, D.Y. (2017). Early childhood teachers' beliefs about readiness for teaching science, technology, engineering, and mathematics. *Journal of Early Childhood Research, 15*(3), 275-291. https://doi.org/10.1177/1476718X15614040

Reynolds, A. J., Temple, J. A., Ou, S. R., Robertson, D. L., Mersky, J. P., Topitzes, J. W., ve Niles, M. D. (2007). of a school-based, early childhood intervention on adult health and well-being: A 19-year follow-up of low-income families. *Archives of Pediatrics ve Adolescent Medicine*, *161*(8), 730-739. https://doi.org/10.1001/archpedi.161.8.730

Save The Children (t.y.) Save the Children (t.y.). *Investing for impact: Advancing early childhood education programs in the U.S.* https://www.savethechildren.org/content/dam/usa/reports/ed-cp/investing-for-impact-early-childhood-programs-us.pdf

Scalzo-Yi, A. (2019). *100 easy STEAM activities*. Page Street Publishing.

Schweinhart, L. J., Barnes, H. V., Weikart, D. P., Barnett, W. S., ve Epstein, A. S. (1993). *Significant benefits: The High-Scope Perry preschool study through age 27* (Vol. 10). High/Scope Press.

Schweinhart, L. J., Montie, J., Xiang, Z., Barnett, W. S., Belfield, C. R., ve Nores, M. (2005). *Lifetime The High/Scope Perry Preschool study through age 40* (Monographs of the High/Scope Educational Research Foundation, 14). High/Scope Press.

Shuey, E. and M. Kankaraš (2018), "The Power and Promise of Early Learning"*, OECD Education Working Papers*, No. 186, OECD Publishing, Paris, https://dx.doi.org/10.1787/f9b2e53f-en.

STEM Task Force Report. (2014). *Innovate: A blueprint for science, technology, engineering, and mathematics in California public education*. Dublin, CA: Californians Dedicated to Education Foundation.

Stone-MacDonald, A., Wendell, K., Douglass, A., ve Love, M. L. (2015). *Engaging young engineers: Teaching problem solving skills through STEM*. Brookes Publishing.

Su, J., ve Yang, W. (2023). STEM in early childhood education: A bibliometric analysis. *Research in Science ve Technological Education*, 1-22. https://doi.org/10.1080/02635143.2023.2201673

Tang, K. S., ve Williams, P. J. (2019). STEM literacy or literacies? Examining the empirical basis of these constructs. *Review of Education*, *7*(3), 675-697. https://doi.org/10.1002/rev3.3162

Tank, K. M., Rynearson, A. M., ve Moore, T. J. (2018). Examining student and teacher talk within engineering design in kindergarten. *European Journal of STEM Education*, *3*(3), 10. https://doi.org/10.20897/ejsteme/3870

Tao, Y. (2019). Kindergarten teachers' attitudes toward and confidence for integrated STEM education. *Journal for STEM Education Research, 2*(2), 154-171. https://doi.org/10.1007/s41979-019-00017-8

Texley, J., ve Rud, R. M. (2018) *Teaching STEM literacy: A constructivist approach for ages 3 to 8.* Redleaf Press.

Tippett, C. D., ve Milford, T. M. (2017). Findings from a pre-kindergarten classroom: Making the case for STEM in early childhood education. *International Journal of Science and Mathematics Education*, *15*(1), 67-86. https://doi.org/10.1007/s10763-017-9812-8

United Nations [UN]. (2015). *Transforming our world: the 2030 Agenda for sustainable development. A/RES/70/1.* https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/21252030%20Agenda%20for%20Sustainable%20Development%20web.pdf

Üret, A., ve Ceylan, R. (2021). Exploring the of STEM education on the creativity of 5-year-old kindergarten child-

ren. *European Early Childhood Education Research Journal*, *29*(6), 842-855. https://doi.org/10.1080/1350293X.2021.1913204

Vasquez, J. A. (2015). STEM-Beyond the acronym. *Educational Leadership*, *72*(4), 10-15.

Vasquez, J. A., Comer, M., Gutierrez, J. (2020). *Integrating STEM teaching and learning into the K-2 classrooms.* NSTA Press.

Vasquez, J. A., Comer, M., Villegas, J. (2017). *STEM lesson guideposts: Creating STEM lessons for your curriculum*. Heinemann.

Vasquez, J. A., Sneider, C., ve Comer, M. (2013). *STEM lesson essentials, grades 3-8: Integrating science, technology, engineering and mathematics.* Heinemann.

Vurucu, C. (2019). *Erken çocukluk döneminde bilim ve mühendislik uygulamalarının öğrencilerin bilimsel süreç becerilerine, karar verme ve problem çözme becerilerine etkisi* [Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Wan, Z. H., Jiang, Y., ve Zhan, Y. (2021). STEM education in early childhood: A review of empirical studies. *Early Education and Development*, *32*(7), 940-962. https://doi.org/10.1080/10409289.2020.1814986

Yamada, R. (2018). Educational policy across the world: How STEM disciplines deal with twenty-first century learning outcomes and challenges. In J. N. Hawkins, A. Yamada, R. Yamada, ve W. J. Jacob (Eds.), *STEM research and learning in the world ranking movement: A comperative perspective,* (pp. 1-16). Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1007/978-3-319-98666-1

Zollman, A. (2012). Learning for STEM literacy: STEM literacy for learning. *School Science and Mathematics*, *112*(1), 12-19. https://doi.org/10.1111/j.1949-8594.2012.00101.x

BÖLÜM **8**

İlkokulda STEM Eğitimi

Doç. Dr. Osman ÇİL
Doç. Dr. Ahmet Oğuz AKÇAY

İçindekiler

Giriş
8. İlkokullarda STEM EĞİTİMİ
8.1. İlkokulda STEM Eğitimi ve Motivasyon
8.2. İlkokulda STEM Eğitimi ve Akademik Başarı
8.3. İlkokulda STEM Eğitimi ve Beceri Gelişimi
8.4. İlkokul Programlarında STEM'in Yeri
8.5. İlkokul Öğretmen Yetiştirme ve STEM
8.6. İlkokulda STEM Uygulamaları
Etkinlik: Yeni Bir Limonata Üretiyorum
8.7. İlkokulda STEM Eğitimi ve Değerlendirme
Kaynakça

Giriş

Fen bilimleri, matematik, mühendislik ve teknoloji ile ilişkili mesleklerde çalışan bireylerin içinde yaşamış oldukları toplumların ekonomik gelişiminin desteklenmesinde ve yaşam standartlarının yükseltilmesinde etkin rol oynamaktadır. Bu sebeple STEM temelli mesleklerde uzmanlaşmış çalışanlara yönelik ihtiyaç sürekli arttırmakta (Langdon, ve diğ., 2011) ve pek çok ülkeyi eğitim sistemlerini bu ihtiyacı göz önünde bulundurarak güncellemek için istekli hale getirmektedir (MEB, 2016). STEM temelli eğitim ile karar verme, liderlik, takım çalışması, süreç yönetimi gibi toplumsal ve mesleki yaşamda gerekli 21. yüzyıl becerilerin geliştirilmesine yönelik eğitim sunulmasının önemi vurgulanmıştır (Allen ve van der Velden, 2012). Millî Eğitim Bakanlığının Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün yayımlamış olduğu raporda STEM temelli etkinliklerin Türk eğitim sistemine etkin bir şekilde entegre edilmesine yönelik aksiyon planını açıklamış ve STEM eğitimine yönelik vizyonu ortaya koymuştur (MEB, 2016). Bu bağlamda, beceri gelişimini temel alan STEM eğitimi yaklaşımı MEB tarafından bireyleri erken yaştan itibaren çağın gerekliliklerine uygun olarak donatmak için kullanılabilecek etkin bir öğretim yaklaşımı olarak kabul edilmektedir.

8. İLKOKULLARDA STEM EĞİTİMİ

Son yıllarda teknolojik yenilikler hayatımıza girmekte ve bunun sonucunda mühendislik bilimi bu değişim doğrultusunda gelişmektedir. Bu değişim ve gelişimin sonucu olarak ise toplumların bireylerden beklentileri de etkilenmektedir. Toplumun ihtiyacı olan bireyleri yetiştirmek için ise bu beklentileri karşılayacak bireylerin küçük yaşlardan itibaren yetiştirilmesi gerekmektedir (Ambrose ve diğ.2010; Government of Western Australia Department of Education, n.d.).

21. yüzyılın yeni eğitim yaklaşımlarından olan STEM eğitimi dünyada olduğu gibi ülkemizde de öğretmenler ve araştırmacılar tarafından üzerinde durulan bir eğitim yaklaşımıdır. Birçok çalışma STEM eğitiminin derslere entegre edilmesinin öğrencinin öğrenmesine katkı sağladığına işaret etmekte ve STEM eğitiminde farklı disiplinlerin bir arada kullanılması kavramların öğrenilmesine katkı sağladığı vurgulanmıştır. Örneğin, English ve King (2015) yapmış oldukları çalışmada dördüncü sınıf öğrencilerinin matematik ve fen becerilerini kullanarak mühendislik tasarım süreci aracılığıyla model uçakları tasarlatmışlar ve bu sürecin öğrencilerin gelişimine etkili olduğunu vurgulamaktadır. Başka bir ifadeyle öğrencilerin konuyu daha iyi anlamaları, STEM alanlarıyla ilişkili kariyer seçimi ve bilime daha fazla ilgili duymalarını arttırmak için STEM eğitiminin erken yaşlarda verilmesi önerilmektedir (Becker ve Park, 2011). Öğrenme sürecinde yeni bilginin daha önceden öğrenilen bilgi doğrultusunda inşa edinmesi ve erken

Kaynakça

ABET. (2004). *ABET criteria for accrediting engineering programs*. Accreditation Board for Engineering and Technology, Baltimore, MD.

Acar, D., Tertemiz, N., ve Taşdemir, A. (2020). STEM eğitimi ile öğrenim gören öğrencilerin matematik ve fen bilimleri problem çözme becerileri ve başarıları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Bartın Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, *3*(2), 12-23.

Akçay, A. O., Karahan, E., ve Kurtuluş, A. (2020). Safe building design by small architects: A design activity developed for elementary mathematics course. *Ilkogretim Online*, *19*(4).

Akçay, B. (2019). *STEM etkinliklerinin anaokuluna devam eden 6 yaş çocukların problem çözme becerilerine etkisi* (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.

Akgunduz, D. (2016). A Research about the placement of the top thousand students placed in STEM fields in Turkey between the years 2000 and 2014. *EURASIA Journal of Mathematics, Science and Technology Education*, *12*(5), 1365-1377.

Allen, J., ve van der Velden, R. (2012). Skills for the 21st century: Implications for education. Maastricht, Netherlands: Maastricht University.

Allen, S. ve Peterman, K. (2019). Evaluating informal STEM education: Issues and challengesin context. In A. C. Fu, A. Kannan, ve R. J. Shavelson (Eds.), *Evaluation in Informal Science, Technology, Engineering, and Mathematics Education.* New Directions for Evaluation, 161, 17–33.

Ambrose, S. A., Bridges, M. W., DiPietro, M., Lovett, M. C., ve Norman, M. K. (2010). *How learning works: Seven research-based principles for smart teaching*. John Wiley ve Sons.

Ashford, V. D. (2016). *STEM after school programming: The on student achievement and attitude* (Yayımlanmamış doktora tezi). Wingate University, Charlotte.

Balat, U. G., ve Günşen, G. (2017). Okul öncesi dönemde stem yaklaşımı, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, 5*(42), 337-348.

Becker, K., ve Park, K. (2011). of integrative approaches among science, technology, engineering, and mathematics (STEM) subjects on students' learning: A preliminary meta-analysis. *Journal of STEM Education, 12*(5 ve 6), 23–37.

Bircan, M. A. (2019). *STEM eğitimi etkinliklerinin ilkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin steme yönelik tutumlarına, 21. yüzyıl becerilerine ve matematik başarılarına etkisi* (Yayımlanmış doktora lisans tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.

Bleicher, R. E. (2007). Nurturing confidence in preservice elementary science teachers. *Journal of Science Teacher Education, 18*(6), 841–860. doi:10.1007/s10972-007-9067-2

Bruning, R. H., Schraw, J. G., Norby, M. M., ve Ronning, R. R. (2004). *Cognitive psychology and instruction*. Pearson.

Bursal, M., ve Paznokas, L. (2006). Mathematics anxiety and preservice elementary teachers' confidence to teach mathematics and science. *School Science and Mathematics, 106*(4), 173-180

Bybee, R. W. (2010). What is STEM education? *Science*, *329*(5995), 996-996.

Cantrell, P., Young, S., ve Moore, A. (2003). Factors science teaching of preservice elementary teachers. *Journal of Science Teacher Education, 14*(3), 177–192. doi:10.1023/A:1025974417256

J. D. (2013). STEM education must start in early childhood. *Education Week, 32*, 32-27. https://www.edweek.org/ew/ar-

Çimentepe, E. (2019). *STEM etkinliklerinin akademik başarı, bilimsel süreç becerileri ve bilgisayarca düşünme becerilerine etkisi* (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Niğde.

Çolak, S., ve İlhan, N. (2022). Fen bilimleri dersi beceri temelli sorulara (yeni nesil) yönelik

kuramsal ve kavramsal çerçeve. *İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 9*(17), 17-36.

Cotabish, A., Dailey, D., Robinson, A., ve Hughes, G. (2013). The of a STEM intervention on elementary students' science knowledge and skills. *School Science and Mathematics, 113*(5), 215-226.

English, L. D., ve King, D. T. (2015). STEM learning through engineering design: Fourth-grade students' investigations in aerospace. *International Journal of STEM Education, 2*(1), 1–18. https://link.springer.com/article/10.1186/s40594-015-0027-7

Epstein, D.,ve Miller, R. T. (2011). *Slow the mark: Elementary school teachers and the crisis in STEM education.* Report from The Center for American Progress. https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED536070.pdf

Erol, A., ve İvrendi, A. (2021). Erken çocuklukta STEM eğitimi. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, *5*(1), 255-284.

Government of Western Australia: Department of Education (n.d). *STEM in Early childhood*. https://www.education.wa.edu.au/stem-in-early-childhood

Guzey, S.S., Caskurlu, S., ve Kozan, K. (2020) Integrated STEM pedagogies and student learning. In *Handbook of Research on STEM Education*; Johnson, C.C., Mohr-Schroeder, M.J., Moore, T.J., English, L.D., Eds.; Taylor ve Francis, pp. 65–75.

Hester, K. ve Cunningham, C. M. (2007, Haziran). Engineering is elementary: an engineering and technology curriculum for children. *2007 American Society for Engineering Education Annual Conference and Exposition*.

Langdon, D., McKittrick, G., Beede, D., Khan, B., ve Doms, M. (2011). *STEM: Good Jobs Now and for the Future.* ESA Issue Brief# 03-11. US Department of Commerce. https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED522129.pdf

Maass, K., Geiger, V., Ariza, M. R., ve Goos, M. (2019). The role of mathematics in interdisciplinary STEM education. *ZDM*, *51*(6), 869-884.

Marginson, S., Tytler, R., Freeman, B., ve Roberts, K. (2013). *STEM: Country comparisons: international comparisons of science, technology, engineering and mathematics (STEM) education*, Final report. Australian Council of Learned Academies, Melbourne, Vic.

MEB (2016). *STEM eğitimi raporu*. Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü. http://yegitek.meb.gov.tr/www/meb-yegitek-genel-mudurlugu-stem-fen-teknoloji-muhendislik-matematik-egitim-raporu-hazirladi/icerik/719

MEB (2018). *2023 Eğitim Vizyonu*. Milli Eğitim Bakanlığı.

Millî Eğitim Bakanliği Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğü (2019). *Kazanim merkezli STEM uygulamaları.* https://ookgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2019_01/29164143_STEM_KitapYk.pdf

MEB (2016). *STEM eğitimi raporu.* Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü. http://yegitek.meb.gov.tr/www/meb-yegitek-genel-mudurlugu-stem-fen-teknoloji-muhendislik-matematik-egitim-raporu-hazirladi/icerik/719

Murphy, T. (2011). *Elementary school teachers need to be educated in science and math*. https://www.usnews.com/news/articles/2011/08/29/stem-education--its-elementary

Nadelson, L. S., Callahan, J., Pyke, P., Hay, A., Dance, M., ve Pfiester, J. (2013). Teacher STEM perception and preparation: Inquiry-based STEM professional development for elementary teachers. *The Journal of Educational Research*, *106*(2), 157-168.

National Research Council. (2012). *A framework for K-12 science education: Practices, crosscutting concepts, and core ideas.* Washington, DC: The National Academies Press. https://doi.org/10.17226/12635

Nurlenasari, N., Lidinillah, D. A. M., Nugraha, A., ve Hamdu, G. (2019). assessing 21 st century skills of fourth-grade student in STEM learning. *Journal of Physics: Conf. Series.* https://doi.org/10.1088/1742-6596/1318/1/012058

Okulu, H. Z., ve Ünver, A. O. (2021). Mühendisliğin stem eğitimine entegrasyonunda kuramsal bir inceleme. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 8*(2), 545-558.

Öztürk, D. (2020). *İlkokul 4. sınıf fen bilimleri dersinde STEM etkinliklerinin akademik başarıya etkisi* (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Ordu Üniversitesi, Ordu.

P21CL. (2019). *Framework for 21st Century Learning.* http://static.battelleforkids.org/documents/p21/P21_Framework_Brief.pdf

Rehmat, A. P. (2015). *Engineering the path to higher-order thinking in elementary education: A problem-based learning approach for STEM integration* (Yayımlanmış doktora tezi). University of Nevada, Las Vegas.

Rinke, C. R., Gladstone-Brown, W., Kinlaw, C. R., ve Cappiello, J. (2016). Characterizing stem teacher education: and constraints of explicit STEM preparation for elementary teachers. *School Science and Mathematics, 116*(6), 300–309. https://doi.org/10.1111/ssm.12185

Sanders, M. E. (2008). *Stem, stem education, stemmania*. https://vtechworks.lib.vt.edu/bitstream/handle/10919/51616/STEMmania.pdf?sequence=1veisAllowed=y

Sen, C., Ay, Z. S., ve Kiray, S. A. (2018). STEM skills in the 21st century education. *Research Highlights in STEM Education*, 81-101.

Tabaru, G. (2017). *İlkokul 4. sınıf öğrencilerine fen bilimleri dersinde uygulanan STEM temelli etkinliklerin çeşitli değişkenlere etkisi* (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Niğde Ömer Halisdemir Üniver-sitesi, Niğde.

Thomas, M. E. (2013). *The of an integrated STEM curriculum in fourth grade students' mathematics achievement and attitudes* (Yayımlanmış doktora tezi). Trevecca Nazarene University, Nashville.

Voogt, J., ve Roblin, N. P. (2012). A comparative analysis of international frameworks for 21st century competences: Implications for national curriculum policies. *Journal of curriculum studies*, *44*(3), 299-321.

Yıldız, M., ve Ecevit, T. (2022). İlkokulda bir stem etkinliği: paleontolog olarak fosillerle çalışmak. *Journal of Inquiry Based Activities*, *12*(1), 51-69.

BÖLÜM **9**

STEM Eğitiminde Farklılaştırılmış Öğretim Uygulamaları

Dr. Öğr. Üyesi Neslihan ÜNLÜOL ÜNAL

İçindekiler

Örnek olay örnekleri
9. Farklılaştırılmış Öğretim
9.1. Farklılaştırılmış Öğretimin Temelleri
9.2. Farklılaştırılmış Öğretim Uygulamaları
9.3. Farklılaştırılmış Öğretimde Öğrenme Ortamı
9.4. Farklılaştırılmış Öğretimin Etkililiği
9.5. Farklılaştırılmış Öğretim Uygulamalarıyla STEM Eğitimi
9.5.1. Farkılılaştırılmış Sınıf Etkinlikleri ile STEM Dersi Örneği
9.6. Farklılaştırılmış Öğretim ve STEM Eğitiminde Destekleyici Stratejiler
9.6.1. Üst bilişsel strateji öğretimi
9.6.2. Geri Bildirim
9.6.3. Teknoloji
Kaynakça

Örnek Olay 1

Zeynep 10 yaşında dördüncü sınıfa giden ve sınıf arkadaşları ile iyi geçinen bir öğrencidir. Boş zamanlarında resim yapmakta ve müzik dinlemektedir. Zeynep'in öğretmeni Sevil Hanım geçen yıl Zeynep'in çok güzel bir konuşma yeteneği, değişik ilgi alanları ve becerileri olmakla beraber okumada ve matematikte akranlarından önemli derecede geride olduğu fark etmiştir. Bu durum onun aynı zamanda fen bilgisi gibi diğer derslerini de etkilemektedir. Zeynep'in bu başarısızlığını anlamlandıramayan Sevil öğretmen Zeynep'i tanılama sürecine yönlendirmiş ve sonucunda Zeynep'e öğrenme güçlüğü tanısı koyulmuştur. Sevil öğretmen okuldaki özel eğitim öğretmeni ile birlikte Zeynep'in öğrenme ihtiyaçlarının farklı olduğuna karar vererek Zeynep'in ihtiyaç ve becerilerine yönelik öğretimini farklılaştırma yollarına başvurmuştur.

Örnek Olay 2

Sevgi ailesinin işi sebebiyle şu anki sınıfına sonradan katılan ve sınıf içerisinde çok sessiz duran altıncı sınıf öğrencisidir. Matematik ve fen bilgisinde sınıf ortalamasının altında bir başarıya sahiptir. Türkçe dersinde ise Sevgi tamamen okumada ve sorulara sözel olarak cevap vermede isteksiz davranmakta, bu da başarısını olumsuz etkilemektedir. T çoğunlukla tek başına vakit geçiren Sevgi'nin arkadaşları ile iletişimi neredeyse hiç yoktur. Sınıf içerisinde ise ancak öğretmeni soru sorduğunda sesi kısık bir şekilde öğretmenine cevap vermektedir. Sevgi'nin Türkçe öğretmeni Mehmet Bey Sevgi'nin bazı çıkarırken zorlandığını fark etmiştir. Örneğin, Sevgi /k/ sesi yerine /t/ sesini çıkarmakta, "kızım" sözcüğünü "tızım" olarak okumaktadır. Aynı zamanda Sevgi'nin akıcı konuşmasında da problem vardır. Sevgi kendini ifade edemediğinde ya cümleyi tamamlamadan ortamdan uzaklaşma ya da ağlama davranışı göstermektedir. Ailesi Sevgi'nin bu durumunun düzeleceğini beklemiş fakat bir gelişme kaydedememişlerdir.

Örnek Olay 3

Melih 7 yaşında birinci sınıfa giden ve konuşmayı çok seven bir öğrencidir. Arkadaşları ile iletişim kurarken genellikle liderlik özelliği göstermektedir. Melih'in öğretmeni Melih'in okuma, yazma ve matematiksel işlemler bakımından üçüncü sınıf seviyesinde olduğunu gözlemlemiştir. Fakat Melih her sabah okula gitmede çok isteksiz davranmaktadır. Okula gittiğinde öğretmeni Melih ile özel olarak ilgilenmek istese de diğer öğrencilerin öğrenme ihtiyaçlarını karşılamaktan Melih'e zaman bulamamaktadır. Melih tüm gününü arkadaşlarının konuyu anlamalarına yardım etmekle geçirmekte ve kendisinin öğrenme ihtiyaçları karşılanmadığı için

Kaynakça

Alenizi, M. A. K.,ve Alanazi, M. S. (2016). The of Metacognitive Teaching Strategies to Enhance Elementary School Pupils' Reading Skills in the Northern Border Areas of Saudi Arabia. International Journal of English Linguistics, 6(4), 213−226. https://doi.org/10.5539/ijel.v6n4p213

Basham, J. D., Israel, M., ve Maynard, K. (2010). An ecological model of STEM education: Operationalizing STEM for all. Journal of Special Education Technology, 25(3), 9-19. https://doi.org/10.1177/016264341002500303

Bell, R.L., Maeng, J.L., ve Binns, I.C. (2013). Learning in context: technology integration in a teacher preparation program informed by situated learning theory. Journal of Research in Science Teaching, 50, 348–379. https://doi.org/10.1002/tea.21075

Bender, W. N. (2012). instruction for students with learning disabilities: New best practices for general and special educators. Corwin Press.

Bender, W. N. (2016). 20 strategies for STEM instruction. Learning Sciences International.

Bender, W. N., (2008). Instruction for Students with Learning Disabilities: Best Teaching Practices for General andSpecial Educators, Second Edition, Thousand Oaks, CA: Corwin.

Bergerud, D., Lovitt, T. C., ve Horton, S. (1988). The textbook adaptations in life science for high school studentswith learning disabilities. Journal of Learning Disabilities, 21(2),70 – 76. https://doi.org/10.1177/002221948802100202

Black, P. and Harrison, C. (2004). Science Inside the Black Box: Assessment for Learning in the Science Classroom', London: NfER Nelson.

Bryant, D. P., Bryant, B. R., ve Hammill, D. O. (2000). Characteristic behaviors of students with LD who have teacher-identified math weaknesses. Journal of Learning Disabilities, 33(2), 168 – 177. https://doi.org/10.1177/002221940003300205

Coubergs, C., Struyven, K., Engels, N., Cools, W., and De Martelaer, K.(2013). Binnenk- Leerkansen Voor Alle Leerlingen. Leuven:Uitgeverij Acco.

Denessen, E.,ve Douglas, A. S. (2015). Teacher expectations and within-classroom - rentiation. In The Routledge international handbook of social psychology of the classroom (pp. 296-303). Routledge.

Deunk, M. I., Smale-Jacobse, A. E., de Boer, H., Doolaard, S., and Bosker, R.J. (2018). practices: a systematic review and metaanalysis of studies on the cognitive of practices inprimary education. Educational Research Review, 24, 31–54. https://doi.org/10.1016/j.edurev.2018.

EFA Global Monitoring Report, 2015. Education for All 2000-2015: Achievements and Challenges. Paris, UNESCO.

Flavell, J. H. (1979). Metacognition and cognitive monitoring: A new area of cognitive—developmental inquiry. American Psychologist, 34(10), 906. https://doi.org/10.1037/0003-066X.34.10.906

Gümüş, M.M., Ekdi, E., Acar, H., Demir, M. C., Taruk, M. Ağaçhanlı, S. ve Demir, Y. (2021). Türkiye'de kaynaştırma eğitimi, uygulamaları, tarihi ve yıllara göre kaynaştırma eğitimi öğrenci sayıları. Journal of Social and Humanities Sciences Research, 8(68), 903-914. http://dx.doi.org/10.26450/jshsr.2403

Hall, T. (2002). instruction. Wakefield, MA: National Center on Accessing the General Curriculum. Retrieved [June, 2022] from http://www.cast.org/publicati-

Hand, B., Norton-Meier, L. A., Gunel, M. ve Akkus, R. (2016). Aligning Teaching to Learning: A 3-year Study Examining the Embedding of Language and Argumentation into Elementary Science Classrooms. International Journal of Science and Mathematics Education, 14 (5), 847–863. https://doi.org/10.1007/s10763-015-9622-9

Henley, M., Ramsey, R. S., ve Algozzine, R. F. (2002). Characteristics of and strategies for teaching students with mild disabilities. Allyn ve Bacon, 75 Arlington Street, Suite 300, Boston, MA 02116.

Hertberg-Davis, H. L.,ve Brighton, C. M. (2006). Support and sabotage principals' on middle school teachers' responses to Journal of Secondary Gifted Education, 17(2), 90-102. https://doi.org/10.4219/jsge-2006-685

Holman, J.,ve Yeomans, E. (2018). Improving Secondary Science. Guidance Report. Education Endowment Foundation.

Karatza, Z. (2019). Information and communication technology (ICT) as a tool of instruction: An informative intervention and a comparative study on educators' views and extent of ICT use. International Journal of Information and Education Technology, 9(1), 8-15. https://doi.org/10.18178/ijiet.2019.9.1.1165

J. M., Mock, D. R., Tankersley, M., ve Landrum, T. J. (2008). service delivery models. In R. J. Morris ve N. Mather (Eds.), Evidence-based interventions for students with learning and behavioral challenges (pp. 359–378). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.

Klein, P. S., Nir-Gal, O., ve Darom, E. (2000). The use of computers in kindergarten, with or without adult mediation; on children's cognitive performance and behavior. Computers in Human Behavior, 16(6), 591-608. https://doi.org/10.1016/s0747-5632(00)00027-3

Ku, K. Y.,ve Ho, I. T. (2010). Metacognitive strategies that enhance critical thinking. Metacognition and learning, 5(3), 251-267. https://doi.org/10.1007/s11409-010-9060-6

Landrum, T A. (2010). Learning styles in the age of instruction. Exceptionality, 18(1), 6-17. https://doi.org/10.1080/09362830903462441

Lee, M.,ve Erdogan, I. (2007). The of science-technology-society teaching on students' attitudes toward science and certain aspects of creativity. International Journal of Science Education, 11, 1315 – 1327. https://doi.org/10.1080/09500690600972974

Lloyd, J. W.,ve Hallahan, D. P. (2007). Advocacy and reform of special education. In J. B. Crockett, M. M. Gerber, ve T. J. Landrum (Eds.), Achieving the radical reform of special education: Essays in honor of James M. (pp. 245–263). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.

Marino, M. (2010). Defining a technology research agenda for elementary and secondary students with learning and other higherincidence disabilities in inclusive science classrooms. Journal of Special Education Technology, 25(1), 1 – 27. https://doi.org/10.1177/016264341002500101

McLean, A. J., Bond, C. H., ve Nicholson, H. D. (2015). An anatomy of feedback: a phenomenographic investigation of undergraduate students' conceptions of feedback. Studies in Higher Education, 40(5), 921-932. https://doi.org/10.1080/03075079.2013.855718

Moon, N. W., Todd, R. L., Morton, D. L., ve Ivey, E. (2012). Accommodating students with disabilities in science, technology, engineering, and mathematics (STEM). Atlanta, GA: Center for Assistive Technology and Environmental Access, Georgia Institute of Technology, 8-21.

Muijs, D. and Reynolds, D. (2010). Teaching: Evidence and Practice, London: Sage.

National Academies of Science, Committee on Science, Engineering, and Public Policy. (2005). Rising Above the Gathering Storm: Energizing and Employing America for a Brighter Economic Future. Washington, DC: The National Academies Press.

Norris, S. P. ve Phillips, L. M. (2012). Reading science: How a naive view of reading hinders so much else. In A. Zohar ve Y. J. Dori (Eds.), Metacognition in science education (pp. 37–56). Dordrecht: Springer.

Parsons, S. A., Dodman, S. L., and Cohen Burrowbridge, S. (2013). Broadening the view of instruction shouldn't end with planning but should continue as teachers adapt their instruction

during lessons. Kappan. 95, 38–42. https://doi.org/10.1177/003172171309500107

Reis, S. M.,ve Renzulli, J. S. (2004). Current research on the social and emotional development of gifted and talented students: Good news and future possibilities. Psychology in the Schools, 41(1), 119-130. https://doi.org/10.1002/pits.10144

Ritter, O. N. (2018). Integration of educational technology for the purposes of instruction in secondary STEM education. Doctoral Dissertation. University of Tennessee.

Rose, D. H.,ve Meyer, A. (2006). A practical reader in universal design for learning. Harvard Education Press. 8 Story Street First Floor, Cambridge, MA 02138.

Scalise, K., Timms, M., Morrjani, A., Clark, L., Holtermann, K., ve Irvin, P. S. (2011). Student learning in science simulations: design features that promote learning gains. Journal of Research in Science Teaching, 48, 1050–1078

Schleicher, A. (2016). Teaching Excellence Through Professional Learning and Policy Reform: Lessons from Around the World. Paris: International Summit on the Teaching Profession; OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/9789264252059-en

Scruggs, T., Mastropieri, M., ve Okolo, C. (2008). Science and social studies for students with disabilities. Focus on Exceptional Children, 41, 1 – 25. https://doi.org/10.17161/fec.v41i2.6835

Smale-Jacobse, A. E., Meijer, A., Helms-Lorenz, M., ve Maulana, R. (2019). -tiated instruction in secondary education: A systematic review of research evidence. Frontiers in psychology, 2366. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.02366

Sternberg, R. J. (1985). Implicit theories of intelligence, creativity, and wisdom. Journal of personality and social psychology, 49(3), 607. https://doi.org/10.1037/0022-3514.49.3.607

Stollman, S. H. M. (2018). Instruction in Practice: A TeacherPerspective. Leiden: ICLON, Leiden University Graduate School of Teaching.

Street, C. D., R., Fields, H., Kuehne, L., Handlin, L., Getty, M., ve Parker, D.R. (2012). Expanding Access to STEM for At-Risk Learners: A New Application of Universal Design for Instruction. Journal of Postsecondary Education and Disability, 25(4), 363-375.

Subban, P. (2006). instruction: a research basis. Int. Educ.J. 7, 935–947. Available online at: au/education/iej/articles/v7n7/Subban/BEGIN.HTM

Suprayogi, M. N., Valcke, M., and Godwin, R. (2017). Teachers and theirimplementation of instruction in the classroom. Teacher Education. 67, 291–301. https://doi.org/10.1016/j.tate.2017.06.020

Tomlinson, C. A. (1999). The classroom: Responding to the needs of all learners. Alexandria, VA: Association of Supervision and Curriculum Development.

Tomlinson, C. A. (2000). of Instruction in the Elementary Grades. ERIC Digest.

Tomlinson, C. A. (2009) Learning profiles and achievement. School Administrator, 66(2), 28–34.

Tomlinson, C. A., Brighton, C., Hertberg, H., Callahan, C. M., Moon, T. R., Brimijoin, K.,vd. ve Reynolds, T. (2003). -tiating instruction in response to student readiness, interest, and learning profile in academically diverse classrooms: A review of literature. Journal for the Education of the Gifted, 27(2-3), 119-145. https://doi.org/10.1177/016235320302700203

Unesco (2017). A Guide for Ensuring Inclusion and Equity in Education. Paris: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. Available online at: https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000248254

Unluol Unal, N., Karal, M. A., ve Tan, S. (2020). Developing Accessible Lesson Plans with Universal Design for Learning (UDL). International Journal of Disability, Development and Education, 69(4), 1442-1456. https://doi.org/10.1080/1034912X.2020.1812539

Ünal, N. Ü., KARAL, M. A., & Sema, T. A. N. (2022). Examining the of interactive feedback procedure on the individualized education program (IEP) goals. Bartın University Journal of Faculty of Education, 11(3), 602-616.

Van Casteren, W., Bendig-Jacobs, J., Wartenbergh-Cras, F., Van Essen, M., ve Kurver, B. (2017). en - vaardigheden in HetVoortgezet Onderwijs. Nijmegen: ResearchNed

BÖLÜM **10**

STEM Öğretmen Eğitimi

Dr. Öğr. Üyesi Emine Aysın ŞENEL

İçindekiler

Giriş
10. STEM Odaklı Öğretmen Eğitiminin Önemi
10.1. STEM İçin Öğretmen Yeterlikleri
10.2. STEM Pedagojik Alan Bilgisi
10.2.1. STEM Alan Bilgisi
10.2.2. STEM Pedagoji Bilgisi
10.2.3. 21. Yüzyıl Beceri Bilgisi
10.2.4. STEM Entegrasyon Bilgisi
10.2.5. Bağlam Bilgisi
10.3. STEM Okur-yazarlığı
10.4. Öğretmen Yetiştirme Programları ve STEM
10.5. Türkiye'de Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi ve STEM
10.6. Türkiye'de Hizmet İçi Öğretmen Eğitimi ve STEM
10.7. Türkiye'de Bazı STEM Öğretmen Eğitimi Örnekleri
Kaynakça

Giriş

İçinde bulunduğumuz 21.yy ve teknoloji çağında Fen, Teknoloji, Matematik ve Mühendislik alanına gittikçe artan bir ilgi söz konusudur. Bilginin doğası değişmekte, disiplinler arası alanlar daha önemli hale gelmekte, konular arası bağlantılar daha çok vurgulanmaktadır. Bilgi ve öğretmen bütünleştirilmesi 21.yy'da değer yaratmada yeni bir itici güç haline gelmiştir. Değişen bu durumlar karşısında eğitim sistemleri STEM alanları arasında bütünleşmeye odaklanmıştır. Bütünleştirilmiş STEM eğitimi bütün dünyada şimdiye dek olmadığı kadar popülerdir (Song, 2020).

Son yıllarda ister gelişmiş isterse gelişmekte olan ülkeler olsun tüm dünyada eğitim sistemleri STEM eğitimi üzerine odaklanmaktadır. STEM eğitiminin eğitim sistemlerinin gündemini bu kadar meşgul etmesinin temel bazı nedenleri bulunmaktadır. Bu nedenlerden bazıları öğrencilerin öğrenmelerine katkı sağlayacağı düşünülen pedagojik faktörler iken bazıları da bilimsel, teknolojik ve ekonomik faktörlerdir. STEM eğitiminin temelinde öğrencilerin akranlarıyla birlikte iş birliği yaptıkları disiplinler arası çalışmalar yer alır. Bu iş birliğinin yarattığı sinerji ile öğrenciler okulda öğrendikleri ile gerçek yaşam arasında bağlantı kurarlar. Bu yolla elde edilen bilgi ve beceriler öğrencilerin araştırma, sorgulama, eleştirme, yeni fikirler üretme, problem çözme gibi becerilerinin gelişmesine katkı sağlarken aynı zamanda teknolojiyi işlevsel olarak kullanma, ürün ortaya çıkarma, yenilik yapma gibi becerilerini de üst düzeye çıkarmaktadır (Karademir, 2022, s.658). Yapılan araştırmaların sonuçları göstermektedir ki STEM eğitiminin öğrencilerin derinlemesine öğrenme deneyimi yaşayarak başarılarının artmasını, STEM alanlarına ilişkin olumlu tutum geliştirmelerini, bilimsel süreç becerilerinin ve problem çözme becerilerinin gelişmesini sağladığı gibi; STEM alanları ile ilgili mesleklere ilgi duyma ve tercih etmelerini de sağlayacağı düşünülmektedir.

Teknolojideki değişiklikler içinde yaşadığımız yüzyıla damgasını vurmuş, iş dünyasının da bireylerden beklentilerini büyük oranda değiştirmiştir. Artık bireylerden araştıran sorgulayan, bilimsel düşünen, eleştiren, iş birliği yapabilen, üretken bireyler olmaları beklenmektedir. Yeni yetişen bireylerin geleceğin dünyasına bu özelliklerle donanmış bireyler olarak hazırlanabilmeleri için eğitim sistemlerinde bazı değişikliklere gidilmektedir (Yıldırım, 2017, s.275).

Bilinmektedir ki hızına yetişilemeyen bilimsel ve teknolojik gelişmeler ve bu gücü elinde bulunduran ülkeler dünyada söz sahibi olmakta ve tüm süreçlere hükmedebilmektedir. Bilim ve teknolojideki değişim ve ilerlemeler endüstrideki gelişmeleri de beraberinde getirmekte, bunun sonucu olarak da ekonomik büyüme gerçekleşmektedir. STEM eğitimi bu rekabet ortamında geride kalmamak için bir zorunluluk olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kaynakça

Akaygün, S. (2022). STEM eğitimi yaklaşımında öğretmen eğitimi. M. Akarsu, N. Okur-Çay ve R. Elmas (Ed.), *STEM eğitimi yaklaşımı* 193-212). Ankara: Pegem Akademi.

Akgündüz, D. (2018). STEMD eğitiminin kuramsal çerçevesi ve tarihsel gelişimi. D. Akgündüz (Ed.), *Okulöncesinden üniversiteye kuram ve uygulamada STEM eğitimi* (19-49). Ankara: Anı Yayıncılık.

Akgündüz, D. Ve Ertepınar, H. (2018). Eğitim fakültesinde bütünleşik fen, teknoloji, mühendislik ve matematik (STEM) öğretimi uygulamaları. D. Akgündüz (Ed.), *Okulöncesinden üniversiteye kuram ve uygulamada STEM eğitimi* (284-318). Ankara: Anı Yayıncılık.

Aslan-Tutak, F., Akaygün, S. ve Tezsezen, S. (2017). İşbirlikli FeTeMM (Fen, Teknoloji, Mühendislik, Matematik) eğitimi uygulaması: Kimya ve matematik öğretmen adaylarının FeTeMM farkındalıklarının incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* 32(4), 794-816.

Aşık, G., Doğança-Küçük, Z., Helvacı, B. ve Çorlu, M. S. (2017). Bütünleşik öğretmenlik projesi: öğretmen eğitimine sürdürülebilir bir yaklaşım. *Turkish Journal of Education*, 6(4), 200-215.

Aşirolu, S. (2022). Eğitim yöneticilerinin ve öğretmenlerin perspektifinden STEM eğitimi. *H. Nuhoğlu (Ed.), Eğitimcinin STEM Öğrenme Yolculuğu* (541-567). Ankara: Pegem Akademi.

Aydin-Gunbatar, S., Ekiz-Kiran, B. ve Oztay, E. S. (2020). Pre-service chemistry teachers' pedagogical content knowledge for integrated STEM development with LESMeR model. *Chemistry Education Reaserch and Practice,* 21(4), 1063-1082.

Belet-Boyacı, Ş. D. ve Güner-Özer, M. (2019). Öğrenmenin geleceği: 21. yüzyıl perspektifiyle Türkçe dersi öğretim programları. *AJESI- Anadolu Journal of Educational Science International* 9(2), 708-738.

Bozkurt-Altan, E., Yamak, H. Ve Kırıkkaya, E.B. (2026). Hizmetöncesi öğretmen eğitiminde FETEMM eğitimi uygulamaları: Tasarın temelli fen eğitimi. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* 6(2), 212-232.

Buldur, A. ve Sarı, N. (2023). Öğretmen adaylarının 21. Yüzyıl beceri algıları ile STEM eğitimi tutumları arasındaki kronik ilişki. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* 58, 486-515.

Corlu, M.S. (2014). FeTeMM eğitimi makale çağrı mektubu. *Turkish Journal of Education,* 3(1), 4-10.

Çepni, S. ve Ormancı, Ü. (2018). Geleceğin dünyası. S. Çepni (Ed.), *Kuramdan uygulamaya STEM+A+E eğitimi* (1-52). Ankara: Pegem Akademi.

Çolakoğlu M. H. ve Günay-Gökben, A. (2017). Türkiye'de eğitim fakültelerinde FeTeMM (STEM) çalışmaları. *İnformal Ortamlarda Araştırmalar Dergisi,* 3, 46-69.

De Cito,I. Ve Myszkal, P. (2018). Connecting science instruction and teachers' self - cy and beliefs in STEM education. *Journal of Science Teacher Education,* 29(6), 485-503.

Eckman, E. W., Williams, M.A. and Silver-Thorn, M.B. (2016). An integrated STEM teacher preparation: the value of a teching cooperative educational experience. *Jornal of STEM Teacher Education,* 51(1), 71-82.

ElSayary, A., Zein, R. ve San Antonio, L. (2022). Using interactive technology to develop pre-service teachers' STEM competencies in early childhood education program. *EURASIA Journal of Mathematics, Science and Technology Education,* 18(2), 1-12.

Eryılmaz, S. ve Uluyol, Ç. (2015). 21.yy becerileri ışığında Fatih projesi değerlendirmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi,* 35(2), 209-229.

Gül, K. S. ve Taşar, M. F. (2020). A review of researches on STEM in preservice teacher education. *İlköğretim Online- Elementary Education Online,* 19 (2), 515-539.

Holmes, K., Mackenzie, E., Berger, N. ve Walker, M. (2021). Linking K-12 STEM peda-

gogy to local contexts: a scoping review of benefits and limitations. *Frontiers Educatin,* 6, 1-10.

https://inteach.org/STEM-lider-ogretmen-mesleki-gelisim-programi adresinden 10.05.2023 tarihinde erişilmiştir.

https://inteach.org/ileri-stem-egitimi adresinden 10.05.2023 tarihinde erişilmiştir.

https://inteach.org/hakkimizda/ adresinden 10.05.2023 tarihinde erişilmiştir.

İdin, Ş. (2019). Sınıf öğretmenliği eğitiminde STEM yaklaşımı ve uygulamaları. C. Aydoğdu ve S. Kıngır (Ed.), *Fen öğretimi* (147-167). Ankara: Nobel Yayıncılık.

Kalemkuş, J. (2021). Fen bilimleri dersi öğretim programı kazanımlarının 21. Yüzyıl becerileri açısından incelenmesi. *AJESI- Anadolu Journal of Educational Science International,* 11(1), 63-87.

Kara, Y. (2018). Öğretmen yetiştirme anlayışındaki dönüşümler ve STEM öğretmeni eğitimi. S. Çepni (Ed.), *Kuramdan uygulamaya STEM+A+E eğitimi* (605-620). Ankara: Pegem Akademi.

Karademir, E. (2022). Disiplinlerarası bir yaklaşım olarak STEM. M. Gültekin, T. Yazar ve B. Oral (Ed.), *21. Yüzyıl becerileri bakış açısından eğitim ve öğretimde farklı yaklaşımlar* (653-670). Ankara: Pegem Akademi.

Karahan, E. (2017). Stem eğitimi. Ö. Taşkın (Ed.). *Fen eğitiminde güncel konular* (317-334). Ankara: Pegem Akademi.

Karahan, E. (2018). Stem eğitim merkezleri. S. Çepni (Ed.), *Kuramdan uygulamaya STEM+A+E eğitimi* (93-113). Ankara: Pegem Akademi.

Karataş, F. Ö. (2018). Eğitimde geleneksel anlayışa yeni bir s(i)tem. S. Çepni (Ed.), *Kuramdan uygulamaya STEM+A+E eğitimi* (53-68). Ankara: Pegem Akademi.

Nadelson, L. S. ve Seifert, A. L. (2017). İntegrated STEM defined: contexts, challenges and the future. *The Journal of Educational Research,* 110(3), 221-223.

Partnership for 21st Century Learning P21 (2019). Framework for 21st Century Learning definitions. http://static.battelleforkids.org/documents/p21/P21_Framework_DefinitionsBFK.pdf adresinden 09.05.2023 tarihinde erişilmiştir.

Sarı, U. ve Yazıcı, Y.Y. (2020). STEM eğitimi ve arduino uygulamaları hakkında öğretmen adaylarının görüşleri. *SDU International Journal of Educational Studies,* 7(2), 246-261.

Song, M. (2020). Integrated STEM Teaching competencies and performances as percieved by secondary teachers in South Korea. *International Journal of Comperative Education and Development,* 22(2), 131-146.

stemokulu.com/eğitim-programlarımız/ adresinden 10.05.2023 tarihinde erişilmiştir.

Şen, M. ve Öztekin, C. (2019). Interaction among cotextual knowledge and pedagogical content knowledge: sociocultural perspective. *Education and Science,* 44, 57-97.

Tang, K.-S. and Williams, P. J. (2019). STEM literacy or literacies?: examining the empirical basis of these constructs. *Review of Education*, 7(3), 675-697.

Türk, N., Kalaycı, N. ve Yamak, H. (2018). New trends in higher education in the globalizing world: STEM in teacher education. *Universal Journal of Educational Research,* 6(6), 1286-1304.

Wang, H. H., Moore, T. J., Roehrig, G. H. and Park, M. S. (2011). STEM integration: Teacher perceptions and practice. *Journal of Pre-Collage Engineering Education Research,* 1(2), 1-13.

Yıldırım, B. ve Altun,Y. (2015). STEM eğitim ve mühendislik uygulamalarının fen bilgisi laboratuar dersindeki etkilerinin incelenmesi. *El Cezeri Journal of Science and Engineering*, 2(2).

Yıldırım, B. ve Selvi, M. (2016). Examination of the of STEM education integrated as a part of science, technology, society and environment courses. *Journal of Human Sciences,* 13(2), 3684-3695). doi: 10.14687/jhs.v13i3.3876

Yıldırım, B. (2017). Fen eğitiminde STEM. M.P. Demirci Güler (Ed.). *Fen bilimleri öğretimi* (275-297). Ankara: Pegem Akademi.

Yıldırım, B. (2018). *Teoriden pratiğe STEM eğitimi uygulama kitabı.* Ankara: Nobel Yayıncılık.

Yıldırım, B. (2019). Fen öğretiminde STEM uygulamaları. H. Bağ ve S. Say (Ed.), *Fen Öğretiminde yeni yaklaşımlar-I* (191-209). Ankara: Pegem Akademi.

Yıldırım, B. (2020a). Öğretmen yetiştirme üzerine bir model önerisi: STEM öğretmen enstitüleri eğitim modeli. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* 50, 70-98. doi:10.9779/pauefd.586603

Yıldırım, B. (2020b). *Köy enstitülerinden STEM öğretmen enstitülerine.* Ankara: Nobel Yayıncılık.

YÖK (2020, 18 Ağustos). "YÖK'ten Eğitim Fakültelerinin Müfredatlarına Yönelik Tarihi Karar", https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/2020/egitim-fak%C3%BClterine-yetki-devri.aspx adresinden 09.05.2023 tarihinde erişilmiştir.

BÖLÜM **11**

STEM Eğitiminde Değerlendirme Yaklaşımları

Dr. Öğr. Üyesi Duygu YILMAZ ERGÜL
Dr. Öğr. Üyesi Meltem IRMAK
Dr. Öğr. Üyesi Hilal YANIŞ KELLECİ

İçindekiler

Giriş
11.1. Bilgi Öğrenme Alanında Değerlendirme
11.2. Beceri Öğrenme Alanında Değerlendirme
11.2.1. Yaratıcı ve Yenilikçi Düşünme
11.2.2. Eleştirel Düşünme
11.2.3. Problem Çözme
11.2.4. İş Birliği Yapma
11.2.5. İletişim Becerileri
11.3. Duyuş Öğrenme Alanında Değerlendirme
11.3.1. Tutum
11.3.2. Motivasyon
11.3.3. Farkındalık
11.3.4. Öz-yeterlik
11.3.5. İlgi (Kariyer ilgisi)
11.4. STEM Eğitiminde Değerlendirmeye Yönelik Öneriler
Kaynakça

Giriş

STEM reformlarının başarısı, değerlendirme yöntem ve yaklaşımlarının reform anlayışı ve değerleri ile paralel hale getirilmesine bağlıdır. Değerlendirme, öğrencilerden beklenen performansların somut örneklerini ortaya koyarak hem öğretmenler hem de öğrenciler için öğrenme çıktılarını netleştirmesi bakımından önemlidir. Değerlendirmeler genellikle öğrencilerin öğrenme çıktılarına ulaşıp ulaşmadığı, öğretmenlerin etkililiği ve okul kalitesi hakkında bilgi verir.

STEM eğitimi doğası gereği öğrencilerin sadece kavramları öğrenmesinden öte yeterliliklerinin geliştirilmesini . STEM eğitimiyle öğrencilerin farklı disiplinlere ait bilgileri anlamaları, farklı düşünme biçimleri oluşturmaları, eleştirel düşünmeleri, problemlere hızlı ve kolay çözümler getirebilmeleri ve hayat boyu öğrenmeye hazır hale gelmeleri beklenmektedir. Dolayısıyla, STEM eğitiminde değerlendirme, öğrencilerin farklı disiplinlerdeki bilgi, beceri, anlayış, tutum ve yönelimlerinin ölçülmesini içeren daha kapsamlı bir değerlendirme sürecini ifade etmektedir. Bu bölümde STEM eğitimiyle ilgili yapılan çalışmalarda öğrencilerin hangi yapılarındaki gelişimlerinin değerlendirildiği ve bunların değerlendirilmesinde ne gibi yöntemler kullanıldığı özetlenecektir. Sonrasında STEM eğitimi araştırmalarında değerlendirmeye yönelik önerilerde bulunulacaktır.

STEM eğitiminin farklı öğrenme alanlarında çıktıları bulunmaktadır. Bu bölümde bilgi, beceri ve duyuş öğrenme alanlarındaki çıktıların nasıl değerlendirildiği ile ilgili bilgiler sunulup literatürdeki değerlendirme araçlarına örnekler verilecektir.

11.1.Bilgi Öğrenme Alanında Değerlendirme

STEM eğitimi yaklaşımıyla gerçekleştirilen araştırmalarda çoğunlukla farklı beceriler ve fen, teknoloji, mühendislik, matematik alanlarına yönelik farkındalık ve ilgi geliştirilmeye çalışılmıştır. STEM eğitiminin önemli çıktılarından biri olan bilgi öğrenme alanıyla ilgili yapılan araştırmaların daha az sayıda olduğu görülmektedir (Zengin vd., 2020). Oysaki fen, teknoloji, mühendislik ve matematiğin entegre edildiği STEM eğitiminin öğrencilerin STEM disiplinlerindeki bilgilerini ve akademik performanslarını ve bu dört disipline ait bilgiler arasında ilişki kurabilme becerilerini geliştirdiği bilinmektedir (National Research Council, 2014).

Öğrencilerin bilgi öğrenme alanıyla ilgili olarak genellikle kavramsal anlamaları, akademik başarıları ve öğrenmenin kalıcılığı değerlendirilmiştir. Öğrencilerin kavramsal anlamalarının tespit edilmesiyle ilgili son yıllarda yapılan çalışmaların sayısı artmaktadır. Farklı örneklem gruplarının STEM etkinlikleri sonucunda kavramsal anlamalarında bir değişim olup olmadığı tespit edilmeye

Kaynakça

Acar, D. (2018). *FeTeMM eğitiminin ilkokul 4. sınıf öğrencilerinin akademik başarı, eleştirel düşünme ve problem çözme becerisi üzerine etkisi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.

Akçay Malçok, B., ve Ceylan, R. (2021). The effects of STEM activities on the problem-solving skills of 6-year-old preschool children. *European Early Childhood Education Research Journal, 30*(3), 423-436. https://doi.org/10.1080/1350293X.2021.1965639

Alnıak, S. (2019). *Examination of of STEM education on students' problem solving-skills and attitues in physics* [Unpublished master thesis]. Marmara University.

Appianing, J., ve Van Eck, R. N. (2015). Gender in college students' perceptions of technology-related jobs in computer science. *International Journal of Gender, Science and Technology, 7*(1), 28-56.

Asigigan, S. İ., ve Samur, Y. (2021). The effect of gamified STEM practices on students' intrinsic motivation, critical thinking disposition levels, and perception of problem-solving skills. *International Journal of Education in Mathematics, Science and Technology*, *9*(2), 332-352. https://doi.org/10.46328/ijemst.1157

Aslan-Tutak, F., Akaygün, S., ve Tezsezen, S. (2017). İşbirlikli FeTeMM (Fen, Teknoloji, Mühendislik, Matematik) eğitimi uygulaması: Kimya ve matematik öğretmen adaylarının FeTeMM farkındalıklarının incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 32*(4), 794-816. https://doi.org/10.16986/HUJE.2017027115

Aydın, G., Saka, M., ve Guzey, S. (2017). 4-8. Sınıf Öğrencilerinin Fen, Teknoloji, Mühendislik, Matematik (STEM= FETEMM) Tutumlarının İncelenmesi. *Mersin University Journal of the Faculty of Education, 13*(2), 787-802. https://doi.org/10.17860/mersinefd.290319

Aydoğan, Y., Ömeroğlu, E., Büyüköztürk, Ş., ve Özyürek, A. (2012). *Problem çözme becerileri ölçeği rehber kitap*. Koza Yayın Dağıtım.

Azzam, A. (2009). Why creativity now? A conversation with Sir Ken Robinson. *Educational Leadership, 67*(1), 22–26.

Bapoğlu-Dümenci, S. S., Muş, E., ve Demir, E. (2021). Analysis of case problems by STEM activities in children's stories and their effect on problem-solving skills. *Bartın University Journal of Faculty of Education, 10*(2), 378-389. https://doi.org/10.14686/buefad.816297

Bartholomew, S. R., ve Williams, P. J. (2020). STEM Skill Assessment: An Application of Adaptive Comparative Judgment. In J. Anderson, ve Y. Li (Eds), *Integrated approaches to STEM education* (pp. 331-349). Springer.

Belet-Boyacı, D. Ş., ve Atalay, N. (2016). A scale development for 21st century skills of primary school students: a validity ve reliability study. *International Journal of Instruction, 9*(1), 1308-1470. https://doi.org/10.12973/iji.2016.9111a

Biçer, B. G., Uzoğlu, M., ve Bozdoğan, A. E. (2018). Fen bilimleri öğretmenlerinin STEM hakkındaki görüşlerinin belirlenmesine yönelik ölçek geliştirme çalışması. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 9*(16), 551-574. https://doi.org/10.26466/opus.461791

Bircan, M. A. (2019). *STEM eğitimi etkinliklerinin ilkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin STEM'e yönelik tutumlarına, 21. yüzyıl becerilerine ve matematik başarılarına etkisi* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Ondokuz Mayıs Üniversitesi.

Blalock, C.L., Lichtenstein, M. J., Owen, S., Pruski, L. Marshall, C., ve Toepperwein, M. (2008). In Pursuit of Validity: A comprehensive review of science attitude instruments 1935–2005. *International Journal of Science Education, 30*(7), 961-977. https://doi.org/10.1080/09500690701344578

Brophy, S., Klein, S., Portsmore, M., ve Rogers, C. (2008). Advancing engineering education in P-12 classrooms. *Journal of Engineering Education, 97*(3), 369-387. https://doi.org/10.1002/j.2168-9830.2008.tb00985.x

Cassidy, S., ve Eachus, P. (2002). Developing the computer user (CUSE) scale: Investigating the relationship between computer , gender and experience with computers. *Journal of Educational Computing Research, 26*(2), 133–153. https://doi.org/10.2190/JGJR-0KVL-HRF7-GCNV

Chamely-Wiik, D., Haky, J. E., Louda, D. W., Romance, N., Goode, A. B., ve Vitale, M. R. (2019). The of a university/secondary school partnership on the communication skills of STEM graduate students. *International Journal of Science Education, 9*(1), 72-81. https://doi.org/10.1080/21548455.2018.1543978

Chiang, F. K., Chang, C. H., Wang, S., Cai, R. H., ve Li, L. (2022). The of an interdisciplinary STEM course on children's attitudes of learning and engineering design skills. *International Journal of Technology and Design Education, 32*, 55-74. https://doi.org/10.1007/s10798-020-09603-z

Çalışıcı, S. (2018). *FeTeMM uygulamalarının 8.sınıf öğrencilerinin çevresel tutumlarına, bilimsel yaratıcılıklarına, problem çözme becerilerine ve fen başarılarına etkisi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.

Çil, E., ve Çepni, S. (2018). STEM eğitiminde ölçme değerlendirme. S. Çepni (Ed.), *Kuramdan uygulamaya STEM eğitimi* içinde (ss. 555-604). Pegem.

Çevik, M. (2017). Ortaöğretim öğretmenlerine yönelik FeTeMM farkındalık ölçeği (FFÖ) geliştirme çalışması. *Journal of Human Sciences, 14*(3), 2436-2452. https://doi.org/10.14687/jhs.v14i3.4673

Debora, R., ve Pramono, R. (2021). Implementation of STEM learning method to develop children's critical thinking and problem solving skills. *Jurnal Obsesi: Jurnal Pendidikan Anak Usia Dini, 6*(3), 1221-1232. https://doi.org/10.31004/obsesi.v6i3.1722

Demir, M. K. (2006). *İlköğretim dördünce ve beşinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler derslerinde eleştirel düşünme düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Gazi Üniversitesi.

Demirer, I. (2019). *STEM Etkinliklerinin Kimya İle İlgili Kavramları Anlamaya Etkisi* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi.

Dewanti, B. A., ve Santoso, A. (2020). Development of 21st Century Learning Skills Assessment Instruments in STEM-Based Science Learning (Science, Technology, Engineering, and Mathematics). *Prisma Sains: Jurnal Pengkajian Ilmu dan Pembelajaran Matematika dan IPA IKIP Mataram, 8*(2), 99-111. https://doi.org/10.33394/j-ps.v8i2.3041

Douglas, K. A., Gane, B. D., Neumann, K., ve Pellegrino, J. W. (2020). Contemporary methods of assessing integrated STEM competencies. In C. C. Johnson, M. J. Mohr-Schroeder, T. J. Moore and L. D. English (Eds.), *Handbook of Research on STEM Education* (pp. 234-254). Routledge.

Dönmez, İ. (2020). STEM motivasyon ölçeğinin Türkçeye uyarlanması: geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 17*(1), 486-510. https://doi.org/10.33711/yyuefd.693825

Du, X., ve Lyublinskaya, I. (2022). Study of computer attitudes in STEM problem solving for students with disabilities. *Computer Applications in Engineering Education*. https://doi.org/10.1002/cae.22574

Ekici, D. İ., ve Balım, A. G. (2013). Ortaokul öğrencileri için problem çözme becerilerine yönelik algı ölçeği: Geçerlilik ve güvenirlik çalışması. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 10*(1), 67-86.

Ekmekçi, M. (2022). *5E öğrenme modeline göre hazırlanmış STEM eğitimi etkinliklerinin 7. sınıf öğrencilerinin kuvvet ve enerji ünitesindeki kavramsal anlamalarına etkisi* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Çukurova Üniversitesi.

Ennis, R. H., ve Chattin, G. S. (2018). An annotated list of English-language critical thinking tests. Retrieved from http://criticalthinking.net/wp-content/uploads/2018/01/An-Annotated-List-of-English-Language-Critical-Thinking-Tests.pdf

Ennis, R. H., Millman, J., ve Tomko, T. N. (2005). *Cornell Critical Thinking Tests Levels X ve Level Z Manual*. Critical Thinking Company.

Eroğlu, S., ve Bektaş, O. (2022). The of 5E-based STEM education on academic achievement, scientific creativity, and views on the nature of science. *Learning and Individual ences, 98*, 102181. https://doi.org/10.1016/j.lindif.2022.102181

Faber, M., Unfried, A., Wiebe, E. N., Corn, J., Townsend, L. W., ve Collins, T. L. (2013, June). *Student attitudes toward STEM: The development of upper elementary school and middle/high school student surveys*. In 2013 ASEE Annual Conference ve Exposition (pp. 23-1094).

Facione, P. A. (1990). The California Critical Thinking Skills Test-College Level. Technical Report# 1. Experimental Validation and Content Validity.

Facione, P., ve Facione, N. (1992). *CCTDI: A disposition inventory.* Millbrae, CA: The California Academic Press.

Farrell, L., Cochrane, A., ve McHugh, L. (2015). Exploring attitudes towards gender and science: The advantages of an IRAP approach versus the IAT. *Journal of Contextual Behavioral Science, 4*(2), 121-128. https://doi.org/10.1016/j.jcbs.2015.04.002

Fleming, K., Foody, M., ve Murphy, C. (2020). Using the Implicit Relational Assessment Procedure (IRAP) to examine implicit gender stereotypes in science, technology, engineering and maths (STEM). *The Psychological Record, 70*(3), 459-469. https://doi.org/10.1007/s40732-020-00401-6

Gao, X., Li, P., Shen, J., ve Sun, H. (2020). Reviewing assessment of student learning in interdisciplinary STEM education. *International Journal of STEM Education, 7*(1), 1-14. https://doi.org/10.1186/s40594-020-00225-4

Glynn, S. M., Brickman, P., Armstrong, N., ve Taasoobshirazi, G. (2011). Science motivation questionnaire II: Validation with science majors and nonscience majors. *Journal of Research in Science Teaching, 48*(10), 1159–1176. https://doi.org/10.1002/tea.20442

Guilford, J. P. (1967). *The nature of human intelligence*. New York: McGraw-Hill.

Guzey, S. S., Harwell, M., ve Moore, T. (2014). Development of an instrument to assess attitudes toward science, technology, engineering, and mathematics (STEM). *School Science and Mathematics, 114*(6), 271-279. https://doi.org/10.1111/ssm.12077

Gülhan, F. (2016). *Fen-Teknoloji-Mühendislik-Matematik entegrasyonunun (STEM) 5. sınıf öğrencilerinin algı, tutum, kavramsal anlama ve bilimsel yaratıcılıklarına etkisi* [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. Marmara Üniversitesi.

Grant, B. L., Liu, X., ve Gardella, J. A. (2015). Supporting the development of science communication skills in STEM university students: understanding their learning experiences as they work in middle and high school classrooms. *International Journal of Science Education, 5*(2), 139-160. https://doi.org/10.1080/21548455.2013.872313

Hacıoğlu, Y., ve Gülhan, F. (2021). The of STEM education on the students' critical thinking skills and STEM perceptions. *Journal of Education in Science Environment and Health*, *7*(2), 139-155. https://doi.org/10.21891/jeseh.771331

Hackman, S. T., Zhang, D., ve He, J. (2021). Secondary school science teachers' attitudes towards STEM education in Liberia. *International Journal of Science Education, 43*(2), 223-246. https://doi.org/10.1080/09500693.2020.1864837

Hatcher, D., ve Possin, K. (2020). Commentary: Thinking critically about critical-thinking assessment. In D. Fasko, Jr. ve F. Fair (Eds.), *Critical thinking and reasoning: theory, development, and assessment* (pp. 298-322). Brill-Sense.

Hebebci, M. T., ve Ertuğrul, U. S. T. A. (2022). The of integrated STEM education practices on problem solving skills, scientific creativity, and critical thinking dispositions. *Participatory Educational Research, 9*(6), 358-379. https://doi.org/10.17275/per.22.143.9.6

Heppner, P.P. and Petersen, C.H. (1982) The development and implications of a personal Problem-Solving Inventory. *Journal of Counseling Psychology, 29*, 66. https://doi.org/10.1037/0022-0167.29.1.66

Herro, D., Quigley, C., Andrews, J., ve Delacruz, G. (2017). Co-Measure: developing an assessment for student collaboration in STEAM activities. *International Journal of STEM Education, 4*(1), 1-12. https://doi.org/10.1186/s40594-017-0094-z

Huang, B., Jong, M. S. Y., King, R. B., Chai, C. S., ve Jiang, M. Y. C. (2022). Promoting secondary students' twenty-first century skills and STEM career ınterests through a crossover program of STEM and community service education. *Frontiers in Psychology, 13*, 1-11. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.903252

Hu, W., ve Adey, P. (2002). A scientific creativity test for secondary school students. *International Journal of Science Education, 24*(4), 389–403. https://doi.org/10.1080/09500690110098912

İnce, K., Mısır, M. E., Küpeli, M. A., ve Fırat, A. (2018). 5. Sınıf Fen Bilimleri Dersi Yer Kabuğunun Gizemi Ünitesinin Öğretiminde STEM Temelli Yaklaşımın Öğrencilerin Problem Çözme Becerisi ve Akademik Başarısına Etkisinin İncelenmesi. *Journal of STEAM Education, 1*(1), 64-78.

Jellen, H. G., ve Urban, K. K. (1986). The TCT-DP (Test for Creative Thinking-Drawing Production): An instrument that can be applied to most age and ability groups. *Creative Child ve Adult Quarterly, 11*(3), 138–155.

Karakaya, F., ve Yılmaz, M. (2022). STEM etkinlikleri öz-yeterlik algı ölçeği'nin geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 20*(2), 610-629. https://doi.org/10.37217/tebd.1095954

Kardaş, N., Anagün, Ş. S., ve Yalçınoğlu, P. (2014). Problem çözme envanterini ilköğretim öğrencilerine uyarlama çalışması: Doğrulayıcı faktör analizi sonuçları. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 13*(51), 182-194.

Kılıç, H. E., ve Şen, A. İ. (2014). UF/EMI eleştirel düşünme eğilimi ölçeğini Türkçeye uyarlama çalışması. *Eğitim ve Bilim*, *39*(176), 1-12. http://dx.doi.org/10.15390/EB.2014.3632

Kier, M. W., Blanchard, M. R., Osborne, J. W., ve Albert, J. L. (2013). The development of the STEM career interest survey (STEM-CIS). *Research in Science Education, 44*(3), 461–481. https://doi.org/10.1007/s11165-013-9389-3

Koç, A. (2019). *Okul öncesi ve temel fen eğitiminde robotik destekli ve basit malzemelerle yapılan STEM uygulamalarının karşılaştırılması* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Erciyes Üniversitesi.

Koyunlu Unlu, Z., Dokme, I., ve Unlu, V. (2016). Adaptation of the science, technology, engineering, and mathematics career interest survey (STEM-CIS) into Turkish. *Eurasian Journal of Educational Research, 63*, 21–36. http://dx.doi.org/ 10.14689/ejer.2016.63.2

Kökdemir, D. (2003). *Belirsizlik durumlarında karar verme ve problem çözme* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Ankara Üniversitesi.

Kuznetcova, I., Porter, C., Peri, J., ve Glassman, M. (2022). The Construction and Validation of the Visuospatial (VSSE) Scale. *Journal of Science Education and Technology, 31*, 414–427. https://doi.org/10.1007/s10956-022-09964-1

Lee, M. H., Hsu, C. Y., ve Chang, C. Y. (2019). Identifying Taiwanese teachers' perceived for science, technology, engineering, and mathematics (STEM) knowledge. *The Asia-Pacific Education Researcher, 28*(1), 15-23. https://doi.org/10.1007/s40299-018-0401-6

Lee, K. T., ve Lee E. T. (2002). teaching in the information era: Fostering an ICT-based integrated learning environment schools. *Asia-Pacific Journal for Teacher Education and Development, 5*(1), 21-45.

Li, Y., Huang, Z., Jiang, M., ve Chang, T. W. (2016). The on pupils' science performance and problem-solving ability through Lego: An engineering design-based modeling approach. *Journal of Educational Technology ve Society, 19*(3), 143-156.

Linh, N. Q., Duc, N. M., ve Yuenyong, C. (2019). Developing critical thinking of students through the STEM educational orientation program in Vietnam. *Journal of Physics: Conference Series 1340*(1), 012025. https://doi.org/10.1088/1742-6596/1340/1/012025

Luo, T., Wang, J., Liu, X., ve Zhou, J. (2019). Development and application of a scale to measure students' STEM continuing motivation. *International Journal of Science Education, 41*(14), 1885-1904. https://doi.org/10.1080/09500693.2019.1647472

Luo, T., So, W. W. M., Li, W. C., ve Yao, J. (2021). The development and validation of a survey for evaluating primary students' in STEM activities. *Journal of Science Education and Technology, 30*(3), 408-419. https://doi.org/10.1007/s10956-020-09882-0

Mater, N. R., Haj Hussein, M. J., Salha, S. H., Draidi, F. R., Shaqour, A. Z., Qatanani, N., ve S. (2022). The of the integration of STEM on critical thinking and technology acceptance model. *Educational Studies*, *48*(5), 642-658. https://doi.org/10.1080/03055698.2020.1793736

McGunagle, D., ve Zizka, L. (2020). Employability skills for 21st-century STEM students: the employers' perspective. *Higher Education, Skills and Work-Based Learning, 10*(3), 591-606. https://doi.org/10.1108/HESWBL-10-2019-0148

Miller, A. L., ve Dumford, A. D. (2016). Creative cognitive processes in higher education. *Journal of Creative Behaviour, 50*(4), 282–293. https://doi.org/10.1002/jocb.77

Milner, D. I., Horan, J. J., ve Tracey, T. J. (2014). Development and evaluation of STEM interest and tests. *Journal of Career Assessment, 22*(4), 642-653. https://doi.org/10.1177/1069072713515427

Mutakinati, L., Anwari, I., ve Kumano, Y. (2018). Analysis of students critical thinking skill of middle school through STEM education project-based learning. *Jurnal Pendidikan IPA Indonesia*, *7*(1), 54-65. https://doi.org/10.15294/jpii.v7i1.10495

National Research Council, (2011). *Successful K-12 STEM education: Identifying approaches in science, technology, engineering, and mathematics.* National Academies Press.

National Research Council, (2014). *Developing assessments for the next generation science standards*. National Academic Press.

Ö. (2019). *FeTeMM etkinliklerinin kavramsal anlama ve motivasyon üzerine etkilerinin incelenmesi: fizikte dalgalar* [Yüksek Lisans Tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.

Oh, Y. J., Jia, Y., Lorentson, M., ve LaBanca, F. (2013). Development of the educational and career interest scale in science, technology, and mathematics for high school students. *Journal of Science Education and Technology, 22*(5), 780–790. https://doi.org/10.1007/s10956-012-9430-8

Oh, J., Lee, J., ve Kim, J. (2013). Development and application of STEAM based education program using Scratch: Focus on 6th graders' science in elementary school. In Park, J., Ng, J.K.Y., Jeong, H.Y., ve Waluyo, B. (Eds), *Multimedia and Ubiquitous Engineering* (pp. 493–501) Springer. https://doi.org/10.1007/978-94-007-6738-6_60

Oğuz, V., ve Köksal Akyol, A. (2015). Problem Çözme Becerisi Ölçeği (PÇBÖ) geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Çukurova University Faculty of Education Journal, 44*(1), 105-122. https://doi.org/10.14812/cufej.2015.006

Oktavia, Z., ve Ridlo, S. (2020). Critical thinking skills reviewed from communication skills of the primary school students in the STEM-based project-based learning model. *Journal of Primary Education*, *9*(3), 311-320. https://doi.org/10.15294/jpe.v9i3.27573

Owens, A. D., ve Hite, R. L. (2022). Enhancing student communication competencies in STEM using virtual global collaboration project based learning. *Research in Science ve Technological Education, 40*(1), 76-102. https://doi.org/10.1080/02635143.2020.1778663

Ozkan, G., ve Topsakal, U. U. (2019). Exploring the of STEAM design processes on middle school students' creativity. *Int. J. Technol. Des. Educ., 31*, 1–22. https://doi.org/10.1007/s10798-019-09547-z

Öner, G., ve Özdem Yılmaz, Y. (2019). Ortaokul öğrencilerinin problem çözme ve sorgulayıcı öğrenme becerileri algıları ile STEM'e yönelik algı ve tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi, 8*(3), 837-861. http://dx.doi.org/10.30703/cije.574134

Özcan, H., ve Koca, E. (2019). STEM'e yönelik tutum ölçeğinin Türkçeye uyarlanması: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 34*(2), 387-401. https://doi.org/10.16986/HUJE.2018045061

Özkızılcık, M. (2018). *Fen bilgisi öğretmen adaylarının FeTeMM'e yönelik bilişsel yapılarının problem çözme becerilerinin ve FeTeMM öğretimi yönelimlerinin incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Uşak Üniversitesi.

Partnership for 21st Century Skills (2015). *Partnership for 21st century learning 2015*. Retrieved from http://www.p21.org/storage/documents/P21_framework_0515.pdf.

Paul, R., ve Elder, L. (2006). The miniature guide to critical thinking: Concepts and tools. The Foundation for Critical Thinking. Available online: https://www.criticalthinking.org/files/Concepts_Tools.pdf

Pekbay, C. (2017). *Fen teknoloji mühendislik ve matematik etkinliklerinin ortaokul öğrencileri üzerindeki etkileri* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Hacettepe Üniversitesi.

Plucker, J. A. (2004). Generalization of creativity across domains: Examination of the method hypothesis. *Journal of Creative Behavior, 38*(1), 1–12. https://doi.org/10.1002/j.2162-6057.2004.tb01228.x

Polya, G. (1997). *Nasıl çözmeli, matematikte yeni bir boyut* (F. Halatçı, Çev.) İstanbul: Sistem.

Quinlan, C. L., Picho, K., ve Burke, J. (2022). Creating an instrument to measure social and cultural indicators for persistence of HBCU undergraduates in STEM. *Research in Science Education, 52*(5), 1583-1601. https://doi.org/10.1007/s11165-021-09992-8

Reynders, G., Lantz, J., Ruder, S. M., Stanford, C. L., ve Cole, R. S. (2020). Rubrics to assess critical thinking and information processing in undergraduate STEM courses. *International Journal of STEM Education, 7*(9), 1-15. https://doi.org/10.1186/s40594-020-00208-5

Rogers, C. R. (1954). Toward a theory of creativity. *ETC: A Review of General Semantics*, *11*(4), 249-260.

Sarıcan, G., ve Akgündüz, D. (2018). The impact of integrated STEM education on academic achievement, thinking skills towards problem solving and permanence in learning in science education. *Cypriot Journal of Educational Sciences, 13*(1), 94-113.

Savran Gencer, A. S., ve Doğan, H. (2020). The assessment of the fifth-grade students' science critical thinking skills through design-based stem education. *International Journal of Assessment Tools in Education*, *7*(4), 690-714. https://doi.org/10.21449/ijate.744640

Serin, O., Serin, N. B., ve Saygılı, G. (2010). İlköğretim düzeyindeki çocuklar için Problem Çözme Envanteri'nin (ÇPÇE) geliştirilmesi. *İlköğretim Online, 9*(2), 446-458.

Shaby, N., Staus, N., Dierking, L. D., ve Falk, J. H. (2021). Pathways of interest and participation: How STEM-interested youth navigate a learning ecosystem. *Science Education, 105*(4), 628-652. https://doi.org/10.1002/sce.21621

Shofiyah, N., Wulandari, F. E., Mauliana, M. I., ve Pambayun, P. P. (2022). Teamwork skills assessment for STEM Project-Based Learnig. *Jurnal Penelitian Pendidikan IPA*, *8*(3), 1425-1432. https://doi.org/10.29303/jppipa.v8i3.1678

Sinatra, G. M., Mukhopadhyay, A., Allbright, T. N., Marsh, J. A., ve M. S. (2017). Speedometry: A vehicle for promoting interest and engagement through integrated

STEM instruction. *The Journal of Educational Research, 110*(3), 308-316. https://doi.org/10.1080/00220671.2016.1273178

Somwaeng, A. (2021). Developing early childhood students' creative thinking ability in STEM Education. *Journal of Physics: Conference Series 1835*(1), 012009. https://doi.org/10.1088/1742-6596/1835/1/012009

Sondergeld, T. A., Johnson, C. C., ve Walten, J. B. (2016). Assessing the impact of a statewide STEM investment on K–12, higher education, and business/community STEM awareness over time. *School Science and Mathematics, 116*(2), 104-110.

Stein, B., ve Haynes, A. (2011). Engaging faculty in the assessment and improvement of students' critical thinking using the critical thinking assessment test. *Change: The Magazine of Higher Learning, 43*(2), 44-49. https://doi.org/10.1080/00091383.2011.550254

Stein, B., Haynes, A., Redding, M., Ennis, T., ve Cecil, M. (2007). Assessing critical thinking in STEM and beyond. In M. Iskander (Ed.), *Innovations in E-Learning, instruction technology, assessment, and engineering education* (pp. 79-82). Springer.

Sternberg, R. J. (2009). Domain-generality versus domain-specificity of creativity. In P. Meusburger, J. Funke ve E. Wunder (Eds.), *Milieus of Creativity: An interdisciplinary approach to spatiality of creativity* (pp. 25-38). Springer.

Susilowati, E., Miriam, S., Suyidno, S., Sholahuddin, A., ve Winarno, N. (2020). Integration of learning science, technology, engineering, and mathematics (STEM) in the wetland environment area to increase students' creativity. *Journal of Physics: Conference Series 1491*(1), 012047. https://doi.org/10.1088/1742-6596/1491/1/012047

Şahin Topalcengiz, E. ve Yıldırım, B. (2019). The development and validation of Turkish version of the elementary teachers' and attitudes towards STEM (ET-STEM) scale. *Journal of Education in Science, Environment and Health (JESEH), 5*(1), 12-35. https://doi.org/10.21891/jeseh.486787

The Dayton regional STEM Center, 2017. STEM education quality framework. https://daytonregionalstemcenter.org/wp-content/uploads/2012/07/Final-Framework-copyrighted.pdf

Toker, Y., ve Ackerman, P. L. (2012). Utilizing occupational complexity levels in vocational interest assessments: Assessing interests for STEM areas. *Journal of Vocational Behavior, 80*(2), 524-544. https://doi.org/10.1016/j.jvb.2011.09.001

Torrance, E. P. (2011). The nature of creativity as manifest in its testing. In R. J. Sternberg (Ed.), *The nature of creativity: contemporary psychological perspectives*, (pp. 43–75). Cambridge University Press.

Tyler-Wood, T., Knezek, G., ve Christensen, R. (2010). Instruments for assessing interest in STEM content and careers. *Journal of Technology and Teacher Education, 18*(2), 345-368.

Ugras, M. (2018). The of STEM activities on STEM attitudes, scientific creavity and motivation beliefs of the students and their views on STEM education. *International Online Journal of Educational Sciences, 10*(5), 165-182. https://doi.org/10.15345/iojes.2018.05.012

Unfried, A., Faber, M., Stanhope, D. S., ve Wiebe, E. (2015). The development and validation of a measure of student attitudes toward science, technology, engineering, and math (S-STEM). *Journal of Psychoeducational Assessment, 33*(7), 622-639. https://doi.org/10.1177/0734282915571160

Ünal, M., ve Aral, N. (2014). Fen eğitiminde problem çözme ölçeğinin geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenirlik çalışmaları. *Eğitim ve Bilim, 39*(176), 267-278. http://dx.doi.org/10.15390/EB.2014.3585

Ünlü, C., ve Şenler, B. (2020). STEM Ebeveyn Farkındalık Ölçeğinin Türkçeye Uyarlaması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi (EKUAD), 6*(2), 189-198. https://doi.org/10.38089/ekuad.2020.13

Velasco, R. C. L., Hite, R., ve Milbourne, J. (2022). Exploring advocacy

among K-12 STEM teacher leaders. *International Journal of Science and Mathematics Education, 20*(3), 435-457. https://doi.org/10.1007/s10763-021-10176-z

Vulperhorst, J. P., Wessels, K. R., Bakker, A., ve Akkerman, S. F. (2018). How do STEM-interested students pursue multiple interests in their higher educational choice?. *International Journal of Science Education, 40*(8), 828-846. https://doi.org/10.1080/09500693.2018.1452306

Waddell, B. (2019). *of STEM lessons on critical thinking* [Unpublished master's thesis]. The Graduate College at the University of Nebraska

Wahono, B., ve Chang, C. Y. (2019). Assessing teacher's attitude, knowledge, and application (AKA) on STEM: An to foster the sustainable development of STEM education. *Sustainability, 11*(4), 1-18. https://doi.org/10.3390/su11040950

Walan, S., ve Gericke, N. (2021). Factors from informal learning contributing to the children's interest in STEM–experiences from the out-of-school activity called Children's University. *Research in Science ve Technological Education, 39*(2), 185-205. https://doi.org/10.1080/02635143.2019.1667321

Wang, L., ve Chiang, F. K. (2020). Integrating novel engineering strategies into STEM education: APP design and an assessment of engineering-related attitudes. *British Journal of Educational Technology, 51*(6), 1938-1959. https://doi.org/10.1111/bjet.13031

Wang, S., Ching, Y. H., Yang, D., Swanson, S., Baek, Y., ve Chittoori, B. (2020). Developing US elementary students' STEM practices and concepts in an afterschool integrated STEM project. In *Integrated Approaches to STEM Education* (pp. 205-226). Springer.

Watson, S., Williams-Duncan, O. M., ve Peters, M. L. (2022). School administrators' awareness of parental STEM knowledge, strategies to promote STEM knowledge, and student STEM preparation. *Research in Science ve Technological Education, 40*(1), 1-20. https://doi.org/10.1080/02635143.2020.1774747

Wilkins, K. G., Bernstein, B. L., Harrison, C. J., Bekki, J. M., ve Atkinson, R. K. (2012). *Development of the science technology engineering and mathematics - Active listening skills assessment (STEMALSA)*. In Proceedings of the 2012 Frontiers in Education Conference (FIE). Seattle, Washington.

Yalçın, V., ve Erden, Ş. (2021). The of STEM activities prepared according to the design thinking model on preschool children's creativity and problem-solving skills. *Thinking Skills and Creativity, 41,* 100864. https://doi.org/10.1016/j.tsc.2021.100864

Yaman, S. (2003). *Fen bilgisi eğitiminde probleme dayalı öğrenmenin öğrenme ürünlerine etkisi.* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Gazi Üniversitesi.

Yaman, S., ve Dede, Y. (2008). Yetişkinler için problem çözme becerileri ölçeği. *Journal of Educational Sciences ve Practices, 7*(14), 251-269.

Yang, K. L., Wu, H. K., Yeh, Y. F., Lin, K. Y., Wu, J. Y., ve Hsu, Y. S. (2021). Implementers, designers, and disseminators of integrated STEM activities: and commitment. *Research in Science ve Technological Education*, 1-19. https://doi.org/10.1080/02635143.2021.2008343

Yanış Kelleci, H. (2020). *Eğitsel robotik uygulamalarına dayalı STEM eğitimi kapsamında öğretmen adaylarının eğitsel robotik TPAB öz-yeterlik inançlarının bilimsel yaratıcılık ve bilgi işlemsel düşünme becerilerinin incelenmesi* [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. Gazi Üniversitesi.

Yıldırım, B., ve Selvi, M. (2015). Adaptation of STEM attitude scale to turkish. *Electronic Turkish Studies, 10*(3). https://doi.org/10.54535/rep.1080132

Yıldırım, B., ve Selvi, M. (2017). STEM uygulamaları ve tam öğrenmenin etkileri üzerine deneysel bir çalışma. *Eğitimde Kuram ve Uygulama, 13*(2), 183-210. https://doi.org/10.17244/eku.310143

Yılmaz, H. ve Çavaş, P. (2007). Reliability and validity study of the students' motivation toward science learning (SMTSL) questionnaire. *Elementary Education Online, 6*(3), 430-440.

Yılmaz, H., Koyunkaya, M. Y., Güler, F., ve Güzey, S. (2017). Fen, teknoloji, mühendislik, matematik (STEM) eğitimi tutum ölçeğinin Türkçe'ye uyarlanması. *Kastamonu Eğitim Dergisi, 25*(5), 1787-1800.

Yuliati, L., Parno, P., Hapsari, A. A., Nurhidayah, F., ve Halim, L. (2018). Scientific literacy and physics problem solving skills trough inquiry-based learning for STEM education. *Journal of Physics: Conference Series, 1108,* 012026, https://doi.org/10.1088/1742-6596/1108/1/012026

Yurttaş, Ş. (2021). *Grupla mühendislik tasarım temelli robotik uygulamalarının öğrencilerin günlük yaşama dayalı problem çözme becerileri üzerindeki etkisi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Uludağ Üniversitesi.

Zhang, L. F. (2003). Contributions of thinking styles to critical thinking dispositions. *The Journal of Psychology*, *137*(6), 517-544. https://doi.org/10.1080/00223980309600633

Zengin, N., Kaya, G., ve Pektaş, M. (2020). STEM temelli araştırmalarda kullanılan ölçme ve değerlendirme yöntemlerinin incelenmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *40*(2), 329-355.

BÖLÜM **12**

Sosyobilimsel Konular ve STEM Eğitimi

Doç. Dr. Yasemin HACIOĞLU

İçindekiler

Giriş
12.1. Sosyobilimsel Konular
12.2. Sosyobilimsel Konuların Öğretiminin Önemi
12.3. Sosyobilimsel Konuların Disiplinler Arası Doğası
12.4. Sosyobilimsel Konular Bağlamında STEM Eğitimi
12.5. Sosyobilimsel Konular Bağlamında STEM Eğitimi Uygulama Örneği
Kaynakça

Giriş

Son yıllarda yaşadığımız sorunların tüm dünyayı etkilemesi ve küresel olması herkes için bilimsel okuryazarlığın önemini her geçen gün gözler önüne sermektedir (DeBoer, 2000). Yakın zamanda yaşıyor olduğumuz COVİD-19 salgını, çevre sorunları, gıda yetersizlik tehlikesi, küresel ısınma etkileri ve buna benzer bilim ve toplum ile ilişkili birçok problem karşısında yaşadıklarımız bu durumu açıkça ortaya koymuştur. Bu sorunlarla baş edebilmek için farklı disiplinlerde bilim insanları çalışıyor olsa da bu problemlerin toplumu ilgilendiren sosyal boyutları da tartışmalı ve karmaşıktır.

Toplumları oluşturan bireylerin hızla gelişen bu karmaşık sosyobilimsel zorluklarla baş edebilmek için küresel bir vatandaşlık bilincine ulaşılması beklenmektedir. (Brandt vd., 2013; Ertas vd., 2015; Gibbs, 2017; Moore vd., 2018). Son çeyrek asırda yapılan çalışmalarda sosyobilimsel konular bağlamında fen öğretiminin bilimsel okuryazarlığı geliştirmede etkili olduğu ortaya koyulmaktadır (Ke vd., 2022). Bununla birlikte bu çok boyutlu ve kesin doğru çözümü olmayan karmaşık, sosyal ve kültürel keşişimi içeren toplumsal olan sosyobilimsel sorunlara (Sadler vd., 2019; Zeidler vd., 2005) yönelik olarak henüz köklü, yerleşmiş bilimsel bilgilerin olmaması ve devam eden bilimsel çalışmalara dayandırılması nedeniyle karar verilip çözümü zordur (Herman, 2015; Herman vd., 2022; Ulusal Bilimler, Mühendislik ve Tıp Akademileri [NASEM], 2017). Çünkü toplumdaki bilimsel bakış açısında olan bireyler makul seviyede kesinlik arayışı içerisindedir (Mitchell, 2009). Ancak gerek medya gerek politika yansımaları bu durumu kullanırlar ve bilimsel açık aramada ve halkı buna yönlendirmektedirler (Latour, 2004). Bu nedenle karmaşık ve devam eden bilimsel çalışmalara dayalı sosyobilimsel konular yanlış anlamalara çok fazla açıktırlar (Powell, 2016). Yanlış bilgi ve bilgilendirmeler sosyobilimsel konuları daha da karmaşık hale getirerek toplumu riske sokmaktadır (NASEM, 2017). Bireyler tartışmalı ve karmaşık bir sosyobilimsel konu ile karşı karşıya kaldığında sadece bilim ve teknolojiye olan yaklaşımı ile değil, bilim ve toplum arasındaki ilişkiyi kuran inanç, ideoloji, sosyo-ekonomik durum, cinsiyet gibi sosyo kültürel faktörlerle tepki gösterir ya da aksiyon alırlar (Allchin, 2012; Cobern, 1993, 1996; Herman, 2015, Herman vd., 2020, 2021; Hodson, 2009; Kahan, 2015; Kahan vd., 2011; McComas vd., 1998; Oulton vd., 2004; Zeidler vd. 2013). Toplumu oluşturan bireylerin vatandaş olmaları nedeniyle bilim, teknoloji ve toplum etkileşimlerinden kaynaklanan sosyal konulardaki anlaşmazlıkların çözümünde aktif rol oynamaktadırlar (Patronis vd., 1999; Ke vd., 2022). Bu nedenledir ki karmaşık ve çok disiplinli bilgi ve beceri gerektiren sosyobilimsel konularda etkin vatandaş yetiştirebilmek için sosyobilimsel karar vermeyi teşvik eden ve bilimsel okuryazarlığı geliştirecek öğrenme ortamları sağlanmalıdır (Aikenhead, 2006; Bingle ve Gaskell, 1994;

Kaynakça

Adanır, Y. ve Hacıoğlu, Y. (2021). A project based STEM activity: Let's build a mini farm on our schoolyard. *Journal of Inquiry Based Activities, 11*(2), 125–136.

Aikenhead, G. (2006). *Science education for everyday life: Evidence-based practice*. Teachers College Press.

Albe, V. (2008). Students' positions and considerations of scientific evidence about a controversial socioscientific issue. *Science ve Education*, *17*(8), 805-827.

Allchin, D. (2012). Toward clarity on whole science and knows. *Science Education, 96*(4), 693–700.

American Association for the Advancement of Science. (2011). *Vision and change in undergraduate biology education: A call to action*. https://live-visionandchange.pantheonsite.io/wp-content/ uploads/2011/03/ Revised-Vision-and-Change-Final-Report.pdf

Barth, M., Godemann, J., Rieckmann, M., ve Stoltenberg, U. (2007). Develop- ing key competencies for sustainable development in higher education. *International Journal of Sustainability in Higher Education*, *8*(4), 416– 430. https://doi.org/10.1108/14676370710823582

Baytelman, A. ve Constantinou, C. P. (2017). Investigating the relationship between content knowledge and the construction of ethical arguments on socioscientific issues. *ESERA 2017 Conference,* Dublin City University.

Ben-Horin, H., Pion, C., ve Kali, Y. (2016). Designing technology to foster socioscientific reasoning by promoting internal values of learning. In *12th Chais Conference for the Study of Innovation and Learning Technologies: Learning in the Technological Era, The Open University of Israel*.

Benek, I., ve Akcay, B. (2021). The of socio-scientific STEM activities on 21st century skills of middle school students. *Participatory Educational Research*, *9*(2), 25-52.

Bingle, W. H., ve Gaskell, P. J. (1994). Scientific literacy for decision-making and the social construction of scientific knowledge. *Science Education*, *78*(2), 185–201. https://doi.org/10.1002/sce.3730780206.

Bossér, U. ve Lindahl, M. (2019). Students' positioning in the classroom: A study of teacher-student interactions in a socioscientific issue context. *Research in science education, 49*, 371-390. https://doi.org/10.1007/s11165-017-9627-1.

Bozkurt Altan, E. ve Hacıoğlu, Y. (2018). fen bilimleri öğretmenlerinin derslerinde STEM odaklı etkinlikler gerçekleştirmek üzere geliştirdikleri problem durumlarının incelenmesi. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi, 12* (2), 487-507 . https://doi.org/10.17522/balikesirnef.506462.

Bozkurt Altan, E., Ozturk, N., ve Turkoglu, A. Y. (2018). Socio-scientific issues as a context for STEM education: A case study research with pre-service science teachers. *European Journal of Educational Research*, *7*(4), 805-812.

Brandt, P., Ernst, A., Gralla, F., Luederitz, C., Lang, D. J., Newig, J., ... ve von Wehrden, H. (2013). A review of transdisciplinary research in sustainability science. *Ecological Economics*, *92*, 1–15. https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2013.04.008.

Bulduk, Ö. (2022). *Sosyo-bilimsel konu öğretiminde modellemenin öğrencilerin çevre bilincine ve mantıksal düşünme becerilerine etkisi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi.

Bulte, A. M., Westbroek, H. B., de Jong, O., ve Pilot, A. (2006). A research approach to designing chemistry education using authentic practices as contexts. *International journal of science education*, *28*(9), 1063-1086.

Bybee, R. W. (1997). *Achieving scientific literacy: From purposes to practices*. Heinemann.

Chang, H. Y., Wu, H. K., ve Hsu, Y. S. (2013). Integrating a Mobile Augmented Reality Activity to Contextualize Student Learning of a Socioscientific Issue. *British Journal of Educational Technology*, *44*(3). http://dx.doi.org/10.1111/j.1467-8535.2012.01379.x

Cian, H. (2020). Assessing student knowledge, values, and personal experience to determine associations with socioscientific reasoning. *The Electronic Journal for Research in Science ve Mathematics Education, 24*(1), 56-85.

Cobern, W. W. (1993). Contextual constructivism: The impact of culture on the learning and teaching of sci- ence. In K. G. Tobin (Ed.), *The practice of constructivism in science education* (pp. 51–69). Erlbaum.

Cobern, W. W. (1996). Worldview theory and conceptual change in science education. *Science Education, 80*(5), 579–610.

Dawson, V., ve Venville, G. J. (2009). High-school students' ınformal reasoning and argumentation about biotechnology: An indicator of scientific literacy? *International Journal of Science Education*, *31*(11), 1421-1445.

Dori, Y. J., Tal, R. T., ve Tsaushu, M. (2003). Teaching biotechnology through case studies—can we improve higher order thinking skills of nonscience majors?. *Science Education*, *87*(6), 767-793.

Driver, R., Newton, P., ve Osborne, J. (2000). Establishing the norms of scien- tific argumentation. *Science Education, 84,* 287–312 https://doi.org/10. 1002/(sici)1098-237x(200005)84:3<287::aid-sce1>3.0.co;2-a.

Durak, B. ve Topçu, M. S. (2020). Sosyobilimsel konular ve STEM eğitimi. M. Genç (Ed). *Kuramdan Uygulamaya Sosyobilimsel Konular* içinde (s. 397-409). Nobel.

Eastwood, J. L., Sadler, T. D., Zeidler, D. L., Lewis, A., Amiri, L. ve Applebaum, S. (2012). Contextualizing nature of science instruction in socioscientific issues. *International Journal of Science Education, 34*(15), 2289-2315. https://doi.org/10.1080/09500693.2012.667582

Eggert, S., Nitsch, A., Boone, W. J., Nückles, M., ve Bögeholz, S. (2017). Supporting students' learning and socioscientific reasoning about climate change—the of computer-based concept mapping - ds. *Research in Science Education*, *47*(1), 137-159.

Ertas, A., Rohman, J., Chillakanti, P., ve Baturalp, T. B. (2015). Transdisciplinary collaboration as a vehicle for collective intelligence: A case study of en- gineering design education. *International Journal of Engineering Educa- tion*, *31*(6), 1526–1536.

Fang, S. C., Hsu, Y. S. ve Lin, S. S. (2019). Conceptualizing socioscientific decision making from a review of research in science education. *International Journal of Science and Mathematics Education, 17*, 427– 448. https://doi.org/10.1007/s10763-018-9890-2

Fila, N. D. ve Purzer, S. (2013, June*). The quality of engineering decision making in student design teams.* 120th ASEE Annual Conference ve Exposition'da sunulmuş bildiri, Atlanta, USA.

Fleming, R. (1986). Adolescent reasoning in socio-scientific issues: I. Social cognition. *Journal of Research in Science Teaching, 23,* 677-687.

Genç, M. ve Genç, T. (2017). Türkiye'de sosyo-bilimsel konular üzerine yapılmış araştırmaların içerik analizi. *E-Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi, 4*(2), 27-42. https://doi.org/10.30900/kafkasegt.291772

Gibbs, P. (2017). *Transdisciplinary higher education: A theoretical basis re- vealed in practice*. Springer.

Gresch, H., Hasselhorn, M., ve Bogeholz, S. (2013). Training in decision-making strategies: An approach to enhance students' competence to deal with socio-scientific issues. *International Journal of Science Education, 35*(15), 2587–2607. https://doi.org/10.1080/09500693.2011.617789.

Hacıoğlu, Y. ve Gülhan, F. (2021). The of STEM education on the students' critical thinking skills and STEM perceptions. *Journal of Education in Science Environment and Health (JESEH), 7* (2), 139-155. https://doi.org/10.21891/jeseh.771331.

Hacıoğlu, Y., ve Dönmez Usta, N. (2020). Digital game design-based STEM activity: Biodiversity example. *Science Activities*, *57*(1), 1-15. https://doi.org/10.1080/00368121.2020.1764468.

Herman, B. C. (2015). The of global warming science views and sociocultural factors on willing- ness to mitigate global warming. *Science Education. 1*(1), 1-38.

Herman, B. C., Clough, M. P., ve Rao, A. (2022). Socioscientific ıssues thinking and action in the midst of science-in-the-making. *Science ve Education*, 1-35. https://doi.org/10.1007/s11191-021-00306-y.

Herman, B. C., Newton, M. H., ve Zeider, D. (2021). Impact of place-based socioscientific issues instruc- tion on students' contextualization of socioscientific orientations. Science Education. https://doi.org/10.1002/sce.21618.

Herman, B. C., Zeidler, D. L. ve Newton, M. (2018). Students' emotive reasoning through place-based environmental socioscientific issues. *Research in Science Education, 50,* 2081–2109, https://doi.org/10.1007/s11165-018-9764-1

Herman, B. C., Zeidler, D. L. ve Newton, M. H. (2020). Emotive reasoning through place-based environ- mental socioscientific issues. *Research in Science Education, 50*, 2081–2109.

Hodson, D. (2003). Time for action: Science education for an alternative future. *International Journal of Science Education*, *25*(6), 645–670. https://doi.org/10.1080/09500690305021.

Hodson, D. (2009). *Teaching and learning about science: Language, theories, methods, history, traditions and values*. Sense.

Holbrook, J., ve Rannikmae, M. (2009). The meaning of scientific literacy. *International Journal of Environmental and Science Education*, *4*(3), 275-288.

Johnson, J., Macalalag, A. Z. ve Dunphy, J. (2020). Incorporating socioscientific issues into a STEM education course: exploring teacher use of argumentation in SSI and plans for classroom implementation. *Disciplinary and Interdisciplinary Science Education Research, 2*(9), 1-12. https://doi.org/10.1186/s43031-020-00026-3.

Kahan, D. M. (2015). Climate-science communication and the measurement problem. *Advances in Political Psychology, 36*, 1–43.

Kahan, D. M., Jenkins-Smith, H., ve Braman, D. (2011). Cultural cognition of scientific consensus. *Journal of Risk Research., 14*, 147–174.

Kahn, S. (2015). Another "M" for STEM? Moral considerations for advancing STEM literacy. *K-12 STEM Education*, *1*(4), 149-156.

Karahan, E., Guzey, S. S., ve Moore, T. (2014). Saving pelicans. *Science Scope*, *38*(3), 28.

Karisan, D. ve Zeidler, D. L. (2017). Contextualization of nature of science within the socioscientific issues framework: A review of research. *International Journal of Education in Mathematics, Science and Technology, 5*(2), 139-152. DOI:10.18404/ijemst.270186

Ke, L., Sadler, T. D., Zangori, L., ve Friedrichsen, P. J. (2021). Developing and using multiple models to promote scientific literacy in the context of socio-scientific issues. *Science ve Education*, *30*(3), 589-607.

Khishfe, R., ve Lederman, N. (2006). Teaching nature of science within a controversial topic: Integrated versus nonintegrated. *Journal of Research in Science Teaching: The Journal of the National Association for Research in Science Teaching*, *43*(4), 395-418.

Klein, J. T. (1990). *Interdisciplinarity: History, theory, and practice*. Wayne State University.

Klein, J. T. (2013). The transdisciplinary moment(um). *Integral Review, 9*(2), 189–199.

Klosterman, M. L., ve Sadler, T. D. (2010). Multi-level assessment of scientific content knowledge gains associated with socioscientific issues-based instruction. *International Journal of Science Education*, *32*(8), 1017-1043.

Kolstø, P. (2006). The sustainability and future of unrecognized quasi-states. *Journal of Peace Research*, *43*(6), 723-740.

Kolsuz, S. (2018). *Sosyo-bilimsel konuların işlenmesinde STEAM Uygulamaları* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi.

Latour, B. (2004). Why has critique run out of steam? From matters of fact to matters of concern. *Critical Inquiry, 30*(2), 225–248.

Lederman, N. G., ve Lederman, J. S. (2014). Research on teaching and learning of nature of science. In N. G. Lederman, ve S. K. Abell (Eds.), *Handbook of research on science education*, (vol. 2, pp. 600–620). Routledge. https://doi. org/10.4324/9780203097267.ch30.

Lee, H., Yoo, J., Choi, K., Kim, S. W., Krajcik, J., Herman, B. C., ve Zeidler, D. L. (2013). Socioscientific issues as a vehicle for promoting character and values for global citizens. *International Journal of Science Education*, *35*(12), 2079-2113.

Lenhart, C., ve Bouwma-Gearhart, J. (2022). Engaging students around the complex socioscientific ıssue of sustainability:
and tensions of faculty working across disciplines to develop transdisciplinary curricula. *CBE—Life Sciences Education*, *21*(2). https://doi.org/10.1187/cbe.21-03-0075.

Lou, S.J., Shih, R.C., Diez, C. R., ve Tseng, K.H. (2011). The impact of problem-based learning strategies on STEM knowledge integration and attitudes: An exploratory study among female Taiwanese senior high school students. *International Journal of Technology ve Design Education, 21*, 195–215. http://doi.org/10.1007/ s10798-010-9114-8

McComas, W. F., Clough, M. P., ve Almazroa, H. (1998). The role and character of the nature of science in science education. In W. F. McComas (Ed.), *The nature of science in science education: Ration- ales and strategies* (pp. 3–39). Kluwer.

Milli Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2018). *Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programı. (İlkokul ve*
MEB.

Mitchell, S. D. (2009). *Unsimple truths: Science, complexity, and policy*. University of Chicago.

Moore, M., Martinson, M. L., Nurius, P. S., ve Kemp, S. P. (2018). Transdisciplinarity in research: Perspectives of early career faculty. *Research on Social Work Practice*, *28*(3), 254–264. https://doi.org/10.1177/ 1049731517708033.

Newton, M. H. ve Zeidler, D. L. (2020). Developing socioscientific perspective taking. *International Journal of Science Education, 42*(8), 1302-1319. https://doi.org/10.1080/ 09500693.2020.1756515.

Oulton, C., Dillon, J., ve Grace, M. M. (2004). Reconceptualizing the teaching of controversial issues. *International Journal of Science Education, 26*(4), 411–423.

Öztürk, N. ve Bozkurt- Altan, E. (2020). Sosyo-bilimsel konular temelli STEM eğitimi. M. Çevik (Ed.) *Ders Planları Kurgusunda Öğretme-Öğrenme Yaklaşımlarıyla STEM Eğitimi* içinde (s. 278-300). Nobel.

Patronis, T., Potari, D., ve Spiliotopoulou, V. (1999). Students' argumentation in decision-making on a socio-scientific issue: Implications for teaching. *International Journal of Science Education*, *21*, 745–754. https:// doi.org/10. 1080/095006999290408.

Pokerznik, M. A. (2011). Usefulness of Nature of Science, Socioscientific Issues and Argumentation in Achieving Scientific Literacy. *Science Education Journal*, *42*(1), 40-44.

Powell, J. L. (2016). The consensus on anthropogenic global warming matters. *Bulletin of Science, Technology, ve Society, 36*(3), 157–163.

Ram, R. (2020). Engaging young people in science education through socioscientific issues of biosecurity. *Kōtuitui: New Zealand Journal of Social Sciences Online, 15*(1), 22-37. https://doi.org/10.1080/1177083X.2019.1637908

M., ve Grace, M. (2003). *Science education for citizenship: Teaching socio-scientific issues*. McGraw-Hill Education (UK)./open University Press.

Rittel, H. W. J., ve Webber, M. (1973). Dilemmas in a general theory of planning. *Policy Sciences*, *4*(2), 155–169

Roberts, D. A. (2007). Scientific literacy/science literacy. In S. K. Abell ve N. G. Lederman, /Eds.). *Handbook Of Research On Science Education* (Pp 729-780). Lawrence Erbaum.

Roberts, D. A., ve Bybee, R. W. (2014). Scientific literacy, science literacy, and science education. In N. G. Lederman, ve S. K. Abell (Eds.), *Handbook of research on science education*, (vol. II, pp. 545–558). Routledge. https://doi. org/10.4324/9780203097267. ch27.

Roehrig, G., Keratithamkul, K., ve Hiwatig, B. M. R. (2021). Intersections of integrated STEM and socio-scientific issues. In *Socioscientific Issues-Based Instruction for Scientific Literacy Development* (pp. 256-278). IGI Global.

Sadler, T. ve Fowler, S. R. (2006). A threshold model of content knowledge transfer for socioscientific argumentation. *Science Education, 90*(6), 986-1004. https://doi. org/10.1002/sce.20165

Sadler, T. D. (2004). Informal reasoning regarding socioscientific issues: A critical review of research. *Journal of Research in Science Teaching: The Journal of the National Association for Research in Science Teaching, 41*(5), 513-536. https://doi. org/10.1002/tea.20009

Sadler, T. D. (2011). Situating socio-scientific issues in classrooms as a means of achieving goals of science education. In *Socio-scientific issues in the classroom* (pp. 1-9). Springer.

Sadler, T. D., ve Zeidler, D. L. (2005). Patterns of informal reasoning in the context of socioscientific decision making. *Journal of Research in Science Teaching: The Journal of the National Association for Research in Science Teaching*, *42*(1), 112-138.

Sadler, T. D., Barab, S. A., ve Scott, B. (2007). What do students gain by engaging in socioscientific inquiry? *Research in Science Education*, *37*(4), 371-391.

Sadler, T. D., Foulk, J. A., ve Friedrichsen, P. J. (2017). Evolution of a model for socio-scientific issue teaching and learning. *International Journal of Education in Mathematics, Science and Technology*, *5*(2), 75-87.

Sadler, T. D., Friedrichsen, P., ve Zangori, L. (2019). A framework for teaching for socio-scientific issue and model based learning (SIMBL). *Educaç e Fronteiras/ Education and Borders, 9*(25), 8–26.

Sadler, T.D. (2009). Situated learning in science education: Socio-scientific issues as contexts for practice. *Studies in Science Education, 45*, 1–42. https://doi. org/10.1080/03057260802681839

Santos, W. L. D. (2009). Scientific literacy: A Freirean perspective as a radical view of humanistic science education. *Science Education*, *93*(2), 361-382.

Schleicher, A., Zimmer, K., Evans, J., ve Clements, N. (2009). PISA 2009 Assessment Framework: Key Competencies in Reading, Mathematics and Science. *OECD Publishing (NJ1)*.

Siribunnam, S., Bednarova, R., ve Nuangchalerm, P. (2019, October). The of SSI overlap STEM Education on Secondary Students' Socio-scientific decision making. In *Journal of Physics: Conference Series* (Vol. 1340, No. 1, p. 012006). IOP Publishing.

Tarhan, U. (2019). *T- İnsan*. İstanbul: Destek.

Topçu, M. S. (2008). *Sosyobilimsel konular ve öğ*retimi (2. Baskı). Pegem.

Topçu, M. S., Muğaloğlu, E. Z. ve Güven, D. (2014). Fen eğitiminde sosyobilimsel konular: Türkiye örneği. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 14*(6), 1-22. DOI: 10.12738/estp.2014.6.2226

Tsai, H. W. (2007). *A study of STEM instructional model applied to science and technology in junior high school*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), National Pingtung University of Science and Technology.

Ulusal Araştırma Konseyi [National Research Council -NRC], (2012). *A framework for k-12 science education: Prac- tices, crosscutting concepts, and core ideas.* The National Academies Press. https://doi. org/10.17226/13165.

Ulusal Bilimler, Mühendislik ve Tıp Akademileri [National Academies of Sciences, Engineering, and Medicine-NASEM] (2017). *Communicating science - vely: A research agenda*. Washington: The

National Academies Press. https://doi.org/10.17226/23674.

Venville, G. J., ve Dawson, V. M. (2010). The impact of a classroom intervention on grade 10 students' argumentation skills, informal reasoning, and conceptual understanding of science. *Journal of Research in Science Teaching*, *47*(8), 952-977.

Wahono, B., Chang, C. Y., ve Khuyen, N. T. T. (2021). Teaching socio-scientific issues through integrated STEM education: An effective practical averment from Indonesian science lessons. *International Journal of Science Education*, *43*(16), 2663-2683.

Wohlwend, K. E., Vander Zanden, S., Husbye, N. E., ve Kuby, C. R. (2011). Navigating discourses in place in the world of Webkinz. *Journal of Early Childhood Literacy*, *11*(2), 141-163.

Woodin, T., Carter, V. C., ve Fletcher, L. (2010). Vision and change in biology undergraduate education, a call for action—Initial responses. *CBE—Life Sciences Education*, *9*(2), 71–73. https://doi.org/10.1187/cbe.10-03-0044

Yacoubian, H. A. (2015). A framework for guiding future citizens to think critically about nature of science and socioscientific issues. *Canadian Journal of Science, Mathematics and Technology Education*, *15*(3), 248-260.

Yager, S. O., Yager, R. E., ve Lim, G. (2006). The advantages of an STS approach over a typical textbook dominated approach in middle school science. *School science and Mathematics*, *106*(5), 248-260.

Yenilmez Türkoğlu, A. ve Öztürk, N. (2019). Sosyo-bilimsel konulara ilişkin fen bilgisi öğretmen adaylarının zihinsel modelleri. *Başkent University Journal of Education, 6*(1), 127-137.

Zeidler, D. L. (2003). *The role of moral reasoning on socioscientific issues and discourse in science education*. Kluwer Academic. https://doi.org/10. 1007/1-4020-4996-x.

Zeidler, D. L. (2014). Socioscientific issues as a curriculum emphasis: Theory, research and practice. In N. G. Lederman, ve S. K. Abell (Eds.), *Handbook of research on science education*, (Vol. II, pp. 697–726). Routledge. https://doi. org/10.4324/9780203097267.ch34.

Zeidler, D. L., ve Nichols, B. H. (2009). Socioscientific issues: Theory and practice. *Journal of Elementary Science Education*, *21*(2), 49-58.

Zeidler, D. L., ve Sadler, T. D. (2008). Social and ethical issues in science education: A prelude to action. *Science ve Education*, *17*(8), 799-803.

Zeidler, D. L., Sadler, T. D., Simmons, M. L., ve Howes, E. V. (2005). Beyond STS: A research-based framework for socioscientific issues education. *Science Education, 89*(3), 357–377. https://doi.org/10. 1002/sce.20048.

Zeidler, D. L., Walker, K. A., Ackett, W. A. ve Simmons, M. L. (2002). Tangled up in views: Beliefs in the nature of science and responses to socioscientific dilemmas. Science Education, 86(3),343-367. https://doi.org/10.1002/sce.10025

Zeidler, D. L., Herman, B. C., Ruzek, M., Linder, A. ve Lin, S. S. (2013). Cross-cultural epistemological orientations to socioscientific issues. *Journal of Research in Science Teaching, 50*(3), 251–283.

Zeidler, D. L. (2016). STEM education: A deficit framework for the twenty first century? A sociocultural socioscientific response. *Cultural Studies of Science Education,11*, 11–26. https://doi.org/10.1007/s11422-014-9578-z.

Zohar, A., ve Nemet, F. (2002). Fostering students' knowledge and argumenta- tion skills through dilemmas in human genetics. *Journal of Research in Science Teaching*, *39*(1), 35–62. https://doi.org/10.1002/tea.10008.

BÖLÜM **13**

Sürdürülebilir Gelişme için STEM Eğitimi

Dr. Öğr. Üyesi Aysel KORKMAZ

İçindekiler

Giriş
13.1. Sürdürülebilir Gelişmenin Tanımı ve Tarihsel Gelişimi
13.2. Sürdürülebilir Gelişmenin Boyutları
13.3. Sürdürülebilir Gelişme için Eğitim
13.4. Sürdürlebilir Gelişme için Eğitim ve STEM Eğitimi
Kaynakça

Giriş

Sürdürülebilir gelişme kavramı, ilk defa 1987 yılında yayınlanan Brundtland raporunda kullanılan ve ortaya çıktığı andan itibaren sürekli gelişim ve değişim gösteren bir kavramdır. Birbirini etkileyen ve birinden etkilenen çevresel, sosyal ve ekonomik boyutların kesişiminden oluşan sürdürülebilir gelişme, insan, gezegen ve refaha odaklanmaktadır. Yerel, bölgesel ve küresel düzeyde sürdürülebirlikle ilgili sorunların artışından dolayı, 2015 yılında BM Zirvesi'nde ülkeler Sürdürülebilirlik için 17 Küresel Amaç'a ve bu amaçların altında yer alan hedef ve göstergelere 2030 yılına kadar ulaşmayı tahaattüd etmiştir. Küresel amaçlara ulaşmanın en etkili yolun eğitim olduğunu belirten UNESCO, sürdürülebilirliğe yönelik bilgi, beceri, doğru tutum ve davranışlara sahip bireylerin yetiştirilmesi için sürdürülebilir gelişme için eğitim önemini vurgulamıştır. Günümüz ve gelecek nesillerin ve gezegenin refahı için küresel problemlere çözümler üretmek amacıyla STEM (bilim, teknoloji, mühendislik ve matematik) eğitimi kullanılmaktadır. Bu bölümde sırasıyla, sürdürülebilir gelişmenin tanımı ve tarihsel gelişimine, küresel amaçlara, sürdürülebilirliğin boyutlarına, sürdürülebilir gelişme için eğitime ve sürdürlebilir gelişme için STEM eğitimine değinilmektedir.

13.1. Sürdürülebilir Gelişmenin Tanımı ve Tarihsel Gelişimi

Etimolojik olarak *"sürdürülebilir*" veya *"sürdürülebilirlik*" latince aşağıdan yukarı (sub) ve tutmak (tenēre) anlamına gelen *"sustinēre"* kelimesinden türetilmiş ve korumak, sürdürmek, destek, ayakta durmak ve dayanmak anlamına gelmektedir (Online Etymology Dictionary, t.y.). Latince'den İngilizce'ye 1970 yılların başında "sustain" sürdürmek veya devam ettirmek anlamında bir eylem olarak kullanılan sürdürülebilirlik, yirminci yüzyılın sonlarından itibaren *"uzun vadede insan toplumunun sürdürülmesi veya sürekliliği"* anlamına gelen bir kavram olarak kullanılmaya başlanmıştır (Caradonna, 2014). Bu durum, sürdürülebilirliğin insanoğlu için eylemden öte, duygu ve düşüncelerini temsil eden anlamlı bir kavram olarak dönüşümün göstergesi olabilir.

Sürdürülebilirlik, hızlı bir şekilde artan insan nüfusunun varlığı için dünyanın doğal kaynaklarının kapasitesinin yeterli olup olmadığı 1800'lü yılların başında Malthus Nüfus Teorisi'yle ön plana çıktığı düşülmektedir (Caradonna, 2014). Malthus teorisine göre, insan nüfusunun sürekli geometrik bir artış gösterdiği, ancak doğal kaynakların aritmetik bir hızla arttığını ve bu nedenle nüfusun ihtiyaçları doğal kaynakların kapasitesini aşabileceği vurgulanmaktadır (Malthus, 1830). Hızlı nüfus artışıyla ilgili önlemler alınmaz ise doğal kaynakların tükenmesine veya yok olmasına ve insanların açlık, yoksulluk, hastalık, savaş gibi felaketlerle mücadele etmesine neden olacaktır (Aguirre, 2002). Doğa ve doğadaki

Kaynakça

Acar, B., ve Yaman, M. (2011). The of context-based learning on students' levels of knowledge and interest. *Hacettepe University Journal of Education, 40*(1), 1-10.

Aguirre, M. S. (2002). Sustainable development: why the focus on population?. *International Journal of Social Economic, 29*(12), 923-945. 10.1108/03068290210447978

American Association for the Advancement of Science, Project 2061. (1995). *Science for all Americans summary*. Washington, DC: American Association for the Advancement of Science.

Allen, C., ve Clouth, S. (2012). Green economy, green growth, and low-carbon development–history, definitions and a guide to recent publications. *Division for Sustainable Development, Department of Economic and Social United Nations, New York, August. Division for Sustainable Development, Department of Economic and Social United Nations, New York, August,(1),* 1-63. https://sustainabledevelopment.un.org/content/docu ments/GE%20 Guidebook.pdf

Allen, C., Metternicht, G. ve Wiedmann, T. (2019). Prioritising SDG targets: assessing baselines, gaps and interlinkages. *Sustain Sci* 14, 421–438. https://doi.org/10.1007/s11625-018-0596-8

Angus, J. (1995). The United Nations World Summit for Social Development: Copenhagen. *Social Policy Journal of New Zealand, 3*(4), 1-5.

Branderhorst, G. (2020). *Update to limits to growth: Comparing the World3 model with empirical data* [Unpublished doctoral dissertation]. Harvard University.

Caradonna, J. L. (2014). *Sustainability: A history.* Oxford University Press.

Colomer, J., Cañabate, D., Stanikūnienė, B., ve Bubnys, R. (2021). Formulating modes of cooperative leaning for education for sustainable development. *Sustainability*, *13*(6), 3465. https://doi.org/10.3390/su13063465

Davis, J. (2012). ESD starts where STEM stops: Integrating the social sciences into STEM. In *Proceedings of the 2nd International STEM in Education Conference* (pp. 177-183). Beijing Normal University.

Dempsey, N., Bramley, G., Power, S., ve Brown, C. (2011). The social dimension of sustainable development: Defining urban social sustainability. *Sustainable development, 19*(5), 289-300.

Dillard, J., Dujon, V., ve King, M. C. (2008). Understanding the social dimension of sustainability. New York: Routledge.

Elliott, J. A. (2012). *An introduction to sustainable development.* Routledge.

Folke, C., Biggs, R., Norström, A. V., Reyers, B., ve Rockström, J. (2016). Social-ecological resilience and biosphere-based sustainability science. *Ecology and Society,* 21(3). https://www.jstor.org/stable/26269981?casa_token=WnSYI4sh-1wAAAAA%3A7hoC-zGMYzNLOSWnQNLkkaR1CMdp-8SAqJby098PrtunoFjPxchIX7xL2egT-CP-YcIK_bGQ_GoUVG-kP-2FvgFgA-gWpSFsUwGCYmNmckbafB15TePnf3l-4veseq=5#metadata_info_tab_contents

Food and Agriculture Organization (FAO) (2021). *World Food and Agriculture – Statistical Yearbook 2021.* https://www.fao.org/3/cb4477en/cb4477en.pdf

Ghasek, P. (2022). *The Legacies of the Stockholm Conference*. https://www.iisd.org/system/files/2022-05/still-one-earth-conference-legacy.pdf

Goodland, R. (1995). The concept of environmental sustainability. *Annual review of ecology and systematics,* 16, 1-24.

Goniadis, G. (2015). *Introduction to sustainable: A brief handbook for students by students.* https://www.ihu.edu.gr/icsd/docs/introduction-to-sustainable-development.pdf

Hesthamar, A., ve Kristiansen, B. (2020). *The journey towards a sustainability strategy for University of Stavanger* [Unpublished master's thesis], University of Stavanger.

Holdren, G. R., Glantz, C. S., Berg, L. K., Delinger, K., Fosmire, C. J., Goodwin, S. M., ... ve Schramke, J. A. (1995). Environmental settings for selected US Department of Energy installations-support information for the programmatic environmental impact statement and the baseline environmental management report (No. PNL-10550). Pacific Northwest National Lab.(PNNL), Richland, WA (United States).

International Union for Conservation of Nature (IUCN) (1980). *Word conservation strategy.* https://portals.iucn.org/library/efiles/documents/wcs-004.pdf

International Union for Conservation of Nature (IUCN) (1991). *Caring for the earth: A strategy for sustainable living*. https://wedocs.unep.org/handle/20.500.11822/30889

Interantional Conference on Population and Development (1994). *Programme of action.* https://www.unfpa.org/sites/default/files/event-pdf/PoA_en.pdf

Koning, J. (2001). *Social Sustainability in a Globalizing World Context, theory and methodology explored*. https://www.researchgate.net/profile/Juliette-Koning/publication/242642851_Social_Sustainability_in_a_Globalizing_World_Context_theory_and_methodology_explored/links/55128bca0cf270fd7e32e75f/Social-Sustainability-in-a-Globalizing-World-Context-theory-and-methodology-explored.pdf

, F. O. (2019). *Application of Sustainability Concepts in Selected Countries* [Unpublished master thesis]. University of Pardubice

Levett, R. (1998). Sustainability indicators—integrating quality of life and environmental protection. *Journal of the Royal Statistical Society: Series A (Statistics in Society), 161*(3), 291-302.

Ling, L. S., Pang, V., ve Lajium, D. (2019). The planning of integrated STEM education based on standards and contextual issues of Sustainable Development Goals (SDG). *Journal of Nusantara Studies (JONUS), 4*(1), 300-315.

Lobo, A., Pietriga, E., ve Appert, C. (2015). An Evaluation of Interactive Map Comparison Techniques. In Proceedings of the *33rd Annual ACM Conference on Human Factors in Computing Systems - CHI '15 (pp.3573–3582). New York, USA: ACM Press.* doi:10.1145/2702123.2702130

Malthus, T. R. (1830). *A summary view of the principle of population*. William Clowes.

McKenzie, S. (2004). *Social sustainability: towards some definitions.* https://www.unisa.edu.au/siteassets/episerver-6-files/documents/eass/hri/working-papers/wp27.pdf

Meadows, D. H., Meadows, D. L., Randers, J., ve Behrens, W. W. (1972). *The limits to growth: A report for the Club of Rome's project on the predicament of mankind.* Universe Books.

Moldan, B., Janoušková, S., ve Hák, T. (2012). How to understand and measure environmental sustainability: Indicators and targets. *Ecological Indicators*, 17, 4-13.

National Research Council. (2014). *STEM Integration in K-12 Education: Status, Prospects, and an Agenda for Research.* The National Academies Press.

Nguyen, T. P. L., Nguyen, T. H., ve Tran, T. K. (2020). STEM education in secondary schools: Teachers' perspective towards sustainable development. *Sustainability, 12*(21), 8865.

Online Etymology Dictionary (t.y.). *Sustain.* Retrieved July 18, 2022, from https://www.etymonline.com/word/sustain

Opp, S. M. (2017). The forgotten pillar: a definition for the measurement of social sustainability in American cities. *Local Environment, 22*(3), 286-305.

Özgenç, N. (2015). Sürdürülebilirlik temelinde yoksulluk kavraminin yeniden yorumlanmasi: Yoksulluk düğümü. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi,* (35), 101-136.

Pahnke, J., O'Donnell, C., ve Bascopé, M. (2019). Using science to do social good: STEM education for sustainable development. http://www.innovec.org.mx/home/images/positionpaper-idos2019-usingsciencetodosocialgood.pdf

Purvis, B., Mao, Y., ve Robinson, D. (2019). Three pillars of sustainability: in search of conceptual origins. *Sustainability science, 14*(3), 681-695.

Raimond dit Yvon, M. (2013). *Defining local sustainability: Usage and potentialities of sustainable development ındicators in French cities* [Unpublished master' thesis]. Uppsala University.

Rogers, P. P., Jalal, K. F., ve Boyd, J. A. (2012). *An introduction to sustainable development.* Glen Education Foundation.

Shirazi, M. R., ve Keivani, R. (2019). Social sustainability discourse: A critical revisit. In *Urban social sustainability* (pp. 1-26). Nww York: Routledge.

Stehle, S. M., ve Peters-Burton, E. E. (2019). Developing student 21 st Century skills in selected exemplary inclusive STEM high schools. *International Journal of STEM education, 6*(1), 1-15.

Stockholm Resilience Centre (2016). *Sustainable development goals: The SDGs wedding cake.* https://www.stockholmresilience.org/research/research-news/2016-06-14-the-sdgs-wedding-cake.html

Soper, E., Fano, E., ve Hammonds, J. (2015). *Green STEM: How environment based education boost student engagement and academic achievement in science, technology, engineering, and math*. National Wildlife Federation.

Youth Workers 4 Global Goals (YW4GG) (2021). *What are the Sustainable Development Goals?*. Retrieved from https://www.salto-youth.net/downloads/toolbox_tool_download-file-2422/Module%201_EN.pdf

Thatcher, A. (2014). *Theoretical definitions and models of sustainable development that apply to human factors and ergonomics.* https://www.researchgate.net/publication/347950678_The_Emergent_Nature_of_Networked_Sustainable_Procurement

Tokuç, A. (2013). *Rio Declaration on Environment and Development*. https://doi.org/10.1007/978-3-642-28036-8_19

United Nations. (UN) (1972). *Declaration of the United Nations Conference on the Human Environment. UN Documents: Gathering a Body of Global Agreements.* http://www.un-documents.net/unchedec.htm

United Nations. (UN) (1992). *Rio Declaration on Environment and Development.* https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/globalcompact/A_CONF.151_26_Vol.I_Declaration.pdf

United Nations. (UN) (1995a). *Report of the World Summit for Social Development: Copenhagen, 6-12 March 1995.* https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N95/116/51/IMG/N9511651.pdf?OpenElement

United Nations. (UN) (1995b). *The United Nations Fourth World Conference on Women.* https://www.un.org/womenwatch/daw/beijing/platform/plat1.htm#statement

United Nations. (UN) (2000). *General Assemby.* https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/globalcompact/A_RES_55_2.pdf

United Nations. (UN) (2002). *Report of the World Summit on Sustainable Development.* https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N02/636/93/PDF/N0263693.pdf?OpenElement

United Nations. (UN) (2005). *General Assemby.* https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N05/487/60/PDF/N0548760.pdf?OpenElement

United Nations. (UN) (2012). *The Future We Want.* http://www.surdurulebilirkalkinma.gov.tr/wp-content/uploads/2016/06/Future_We_Want.pdf

United Nations. (UN) (2015). *Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development. Outcome Document for the United Nations Summit to Adopt the Post-2015 Development Agenda.* https://sdgs.un.org/2030agenda

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation (UNESCO). (1997). *Educating for a Sustainable Future: A Transdisciplinary Vision for Concer-*

ted Action. https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000110686

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO) (2005). *United Nations Decade of Education for Sustainable Development 2005–2014: UNESCO International Implementation Scheme.* https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000148654

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO) (2010). *UNESCO strategy for the second half of the United Nations Decade of Education for Sustainable Development*. https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000215466

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO) (2012). *Education for sustainable development: building a better, fairer world for the 21st century.* https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000216673

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO) (2014). *Shaping the Future We Want. UN Decade of Education for Sustainable Developmnet (2005–2014).* https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000230171

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation (UNESCO). (2016). *YouthXchange-Green skills and lifestyles.* https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000245646

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation (UNESCO). (2019a). Education for sustainable development beyond 2019. https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000245646.

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation (UNESCO). (2019b). *Exploring STEM Competences for the 21stCentury.* https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000368485

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO) (2020). *Education for sustainable development: a roadmap.* https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000374802.locale=en

Urválková, E. S., ve Surynková, P. (2021). Sustainable development indicators—Untapped tools for sustainability and STEM education: An analysis of a popular Czech educational website. *Sustainability, 14*(1), 121; https://doi.org/10.3390/su14010121

Weitz, N., Carlsen, H., Nilsson, M., ve Skånberg, K. (2018). Towards systemic and contextual priority setting for implementing the 2030 Agenda. *Sustainability science, 13*(2), 531-548.

Whitfield, K. (2015). *Quick guide to sustainable development: History and concepts.* https://senedd.wales/research%20documents/qg15-003%20-%20sustainable%20development%20history%20and%20concepts/qg15-003.pdf

World Commission on Environment and Development (WCED) (1987). *Our Common Future.* Oxford: Oxford University Press.

Wu, P. I., Liou, J. L., ve Su, M. T. (2014). Examination of the diverse views of sustainable development: an approach to monetize the environment, economy, and society. *Environmental economics, 5*(1), 62-75.

BÖLÜM **14**

Girişimcilik ve STEM Eğitimi

Dr. Hicran ÖZKUL
Doç. Dr. Muhammet ÖZDEN

İçindekiler

Giriş
14.1. Girişimcilik
14.2. Girişimci
14.3. Girişimcilik Eğitimi
14.4. Girişimcilik ve Fen Eğitimi
14.5. Girişimcilik ve STEM Eğitimi
Kaynakça

Giriş

Son yıllarda artan teknolojik ve bilimsel gelişmeler sonucunda bireylerin kendilerinden beklenen özelliklere sahip olabilmeleri için öğretim programlarının değişmesi ve programlara çağa uygun özelliklerde bireylerin yetiştirilmesini hedefleyen becerilerin eklenmesi yönünde pek çok tavsiyeler bulunmaktadır (Akgündüz ve diğ., 2015; Türkiye Sanayicileri ve İş Adamları Derneği [TÜSİAD], 2014). Bu özelliklerden birisi de girişimcilik becerisine sahip bireylerin sayısının arttırılması yönündedir. Bakıldığında girişimcilik denildiğinde ilk akla gelen ekonomi ve iktisat alanları olsa da son yıllarda eğitimde de girişimcilik becerisinin başlıca istenen unsurlardan olduğu görülmüştür (Khan, 2011). Girişimcilik; yaratıcı olma, başarıya odaklanma ve fırsatları değerlendirme gibi toplumu geliştirici özellikleri içinde barındırdığından tüm dünyada önemi sürekli artmaktadır. Özellikle günümüzde ihtiyaçlar giderek karmaşıklaştığı için problemler de farklılaşmaktadır. İlgili problemlere çözüm üretecek özellikte bireylerin yetiştirilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de yenilikçi, başarma güdüsü yüksek ve lider ruhlu girişimci bireylerin yetiştirilmesinin de önemli bir ihtiyaç olduğu belirtilmektedir (Eroğlu, 2019).

Girişimcilerden beklenen özellikleri kazanmalarında en başta gelen faktörlerden biri eğitim faktörüdür (Kızılgöl ve İşgüden, 2008). Çocukların küçük yaştan itibaren girişimciliğin kapsadığı özelliklere sahip olarak yetiştirilmeleri 21. yüzyıl için önemli bir husustur. İlgili özelliklerin çağımızın en güncel eğitim sistemlerinden olan STEM eğitimi ile kazandırılabileceği düşünülmektedir. Bu kapsamda STEM eğitiminin pek çok yönüyle öğrencilerde girişimcilik özelliklerini geliştirebileceği söylenebilir.

14.1. Girişimcilik

Günümüzde giderek önem kazanan beceri alanlarından birisi de girişimcilik becerisidir. Girişimcilik becerisinin iktisattan eğitime pek çok alanda önemi büyüktür. Çünkü bir ülkenin ekonomik anlamda büyümesini sağlayan en önemli etmenlerden birinin girişimci özelliklere sahip bireylerin yetiştirilmesi olduğu bilinmektedir (Özdevecioğlu ve Cingöz, 2009). Girişimcilik becerisini kazanmak ülkelerin ekonomilerinin gelişmesi ve kalkınması için büyük önem arz etmektedir. Ekonomide girişimci bir bireyden ülkeyi kalkındıracak yeni ve farklı işler kurması ve buluşlar yapması beklenir (Duran, Büber ve Eren Gümüştekin, 2013).

Girişimcilik; bir bireyin yaptığı bir eylemle ya da örgütlenmeyle ortaya çıkmasına sebep olduğu sonuçların itibarını, parasını ve kişiliğini kabul edilebilir bir oranda tehlikeye atma becerisine denir (Top, 2006). Bir başka tanıma göre girişimcilik; bireylerin yaşadıkları çevredeki üretmeyi sağlayacak fırsatları gö-

Kaynakça

Achor, E. E. ve Wilfred-Bonse, K. U. (2013). The need to integrate entrepreneurship education into science education teachers' curriculum in Nigeria. *Journal of Science and Vocational Education, 7*, 111-123.

Adeyemo, S. A. (2009). Understanding and acquisition of entrepreneurial skills: A pedagogical re-orientation for classroom teacher in science education. *Journal of Turkish science education, 6*(3), 57-65.

Agommuoh P. C., ve Akanwa, U. N. (2014). Senior secondary school physics teachers assessment of enterpreneurial skills needed for global competitiveness. *IOSR Journal of Research ve Method in Education, 4*(1), 25-29.

Ahmad, J., ve Siew, N. M. (2021). Development of a Children Entrepreneurial Science Thinking Test for STEM Education. *Journal of Baltic Science Education*, *20*(4), 528-545.

Aide'Ojeifo, S. (2012). Entrepreneurship education in Nigeria. *Journal of Education and Practice, 3*(14), 78-82.

Akdemir, A. (1996). *Girişimcilik Kültürü: Para ile mutlu olunur mu*? Kütahya.

Akgündüz, D., Aydeniz, M., Çakmakçı, G., Çavaş, B., Çorlu, M. S., Öner, T. ve Özdemir, S., (2015). *STEM eğitimi Türkiye raporu: "Günümüz modası mı yoksa gereksinim mi?"*. İstanbul: İstanbul Aydın Üniversitesi STEM Merkezi.

Aldianto, L., Anggadwita, G., ve Umbara, A. N. (2018). Entrepreneurship education program as value creation: Empirical findings of universities in Bandung, Indonesia. Journal of Science and Technology Policy Management, 9(3), 296- 309. https://doi.org/10.1108/ JSTPM-03-2018-0024

Altınbay, A. (2016). Girişimcilikte iş kurma süreci. İçinde E. Taşkın ve C. Duran (Ed.). *Girişimcilik ve İş Planı.* (s. 48-63). Kütahya: Akademia Yayınevi.

Anette, C. (2011). Mapping of teachers' preparation for entrepreneurship education. Final report. Brussels: GHK.

Bacanak, A. (2013). Fen ve teknoloji dersinin öğrencilerde girişimcilik becerisinin gelişimine etkisi üzerine öğretmen görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 13*(1), 609-629.

Balbağ, M. Z., Leblebicier, K., Karaer, G., Sarıkahya, E., ve Erkan, Ö. (2016). Türkiye'de Fen Eğitimi ve Öğretim Sorunları. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi 53,* 5-12.

Bayrakdar, S. (2011) Avrupa birliği mesleki eğitim programlarında girişimcilik eğitimlerinin ekonomik kalkınmadaki önemi. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 12*(1), 245-264.

Bozkurt, Ö. (2006). Girişimcilik eğiliminde kişilik özelliklerinin önemi. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi, 1*(2), 93-111.

Bozkurt, Ö., ve Erdurur, K. (2013). Girişimci kişilik özelliklerinin girişimcilik eğitimindeki etkisi: potansiyel girişimciler üzerinde bir araştırma. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi, 8*(2), 57-78.

Branes, J. L., Branes, S. K. ve Dyrenfurth, M. J. (2014). Developing Cognitive Innovation Skills through a problem-solving approach in science and technology to develop solution entrepreneurs. *American Society of Engineering Education.* 2014 ASEE Annual Conference ve Exposition.

Bull, I. ve Willard, G. E. (1993). Towards a theory of entrepreneurship. *Journal of Business Venturing, 8,* 183-195.

Bybee, R. W. (2010). Advancing STEM education: A 2020 vision. *Technology and engineering Teacher, 70*(1), 30-35.

Çelik, A. (2018). *Bilişimle girişimcilik: 5. Sınıf öğrencilerinin tasarım odaklı doğaçyapma etkinliğinde bilişimle üretim yapmalarına ilişkin bir durum çalışması* (Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Chen, X. (2009). Students who study science, technology, engineering, and mathematics (STEM) in postsecondary education. http://ies.ed.gov/pubsearch/pubsinfo.asp?pubid=2009161.

Dahl, B., ve Grunwald, A. (2021). How lower secondary pupils work with design in green entrepreneurship in STEM education competitions. *International Journal of Technology and Design Education*, 1-27.

Dedovets, Z., ve Rodionov, M. (2015). The development of students core competencies through the STEM education opportunities in classroom. *International Journal of Social, Behavioral, Educational, Economic and Management Engineering, 9*(10), 2748–2751.

Değer, T. (2022). *Fen bilgisi öğretmen adaylarının girişimcilik becerisine yönelik mesleki becerilerinin gelişimine yaşam becerileri eğitimi kılavuzuna dayalı öğretmen etkisinin incelenmesi.* (Yüksek Lisans Tezi). Kafkas Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Kars.

Deveci, İ. ve Çepni, S. (2017). Girişimcilik eğitimi modüllerinin fen bilimleri öğretmen adayları üzerindeki yansımaları. *Ege Eğitim Dergisi, 2*(18), 813- 856.

Deveci, İ. (2016). Perceptions and competence of Turkish pre-service science teachers with regard to entrepreneurship. Australian Journal of Teacher Education, 41(5). http://dx.doi.org/10.14221/ajte.2016v41n5.10

Deveci, İ. (2018). E-STEM (girişimcilik, fen, teknoloji, mühendislik, matematik). İçinde S. Çepni (Ed.). *Kuramdan uygulamaya STEM+A+E eğitimi.* (s. 137-167). Ankara: Pegem Akademi.

Deveci, İ., ve Çepni, S. (2014). Fen bilimleri öğretmen eğitiminde girişimcilik. *Journal of Turkish Science Education, 11*(2), 161-188.

Doğaner, M. ve Altunoğlu, A.E. (2010). Adnan menderes üniversitesi nazilli iktisadi ve idari bilimler fakültesi işletme bölümü öğrencilerinin girişimcilik eğilimleri. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi, 2*(2), 1309-8039.

Duran, C. ve Taşkın, E. (2016). Girişimcilik ve girişimcilikle ile ilgili olan kavramlar. İçinde E. Taşkın ve C. Duran (Ed.). *Girişimcilik ve İş Planı.* (s. 16-42). Kütahya: Akademia Yayınevi.

Duran, C., Büber, H., ve Eren Gümüştekin, G. (2013). Girişimcilik hislerine eğitimin katkısı: Kütahya Meslek Yüksek Okulu makine programı örneği. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi, 8*(2), 33-56

Eltanahy, M., Forawi, S., ve Mansour, N. (2020a). Incorporating entrepreneurial practices into STEM education: Development of interdisciplinary E-STEM Model in high school in the United Arab Emirates. *Thinking Skills and Creativity, 37*, 1-9. https://doi.org/10.1016/j.tsc.2020.100697

Eltanahy, M., Forawi, S., ve Mansour, N. (2020b). STEM leaders and teachers views of integrating entrepreneurial practices into STEM education in high school in the United Arab Emirates. *Entrepreneurship Education*, *3*(2), 133-149.

Erdoğan, B. Z. (2012). *Girişimcilik ve kobiler*. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.

Eroğlu, S. (2019) *Ortaokul öğrencilerinin girişimcilik düzeylerinin ve sosyal bilgiler dersinde girişimcilik becerisi kazandırılmasına ilişkin öğretmen görüşlerinin belirlenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Eshach, H. (2007). Bridging in-school and out-of-school learning: Formal, non-formal, and informal education. *Journal of Science Education and Technology, 16*(2), 171–190.

European Commission, (2013). Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, Entrepreneurship 2020 Action Plan: Reigniting the Entrepreneurial Spirit in Europe, available at: http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ. do?uri¼COM:2012:0795:-FIN:en:PDF

European Commission, (2014). *Entrepreneurship Education: A Guide for Educators. This publication is financed under the Competitiveness and Innovation Framework Programme which aims to encourage the competitiveness of European enterprises.* Entrepreneurship 2020 Unit Directorate-General for Enterprise and Industry, Brussels.

Eyüboğlu, D. (2007). Girişimcilik Eğitimi, MPM Yayın No:697, Ankara

Ezeudu, F. O., Ofoegbu, T. O., ve Anyaegbunnam, N. J. (2013). Restructuring STM (Science, Technology, and Mathematics) education for entrepreneurship. *US-China Education Review, 3(*1), 27–32.

Farny, S., Frederiksen, S. H., Hannibal, M., ve Jones, S. (2016). A CULTure of entrepreneurship education. *Entrepreneurship ve Regional Development, 28*(7- 8), 514-535.

Fleming, P. (1999). Education for Entrepreneurship in the Curriculum at University Level. *Industry and Higher Education, 13*(6), 405-408. doi:10.5367/000000099101294753

Gunawan, S., ve Shieh, C. J. (2020). of the application of stem curriculum integration model to living technology teaching on business school students' learning - ness. *Contemporary Educational Technology, 12*(2), 1–7. https://doi.org/10.30935/cedtech/8583

Gürol, M. (2006). *Küresel Arena'da girişimci ve girişimcilik.* Ankara: Gazi Kitabevi.

Hahn, D., Minola, T., Van Gils, A. ve Huybrechts, J. (2017). Entrepreneurial education and learning at universities: Exploring multilevel contingencies. *Entrepreneurship ve Regional Development, 29*(9-10), 945-974. https://doi.org/10.1080/08985626.2017.1376542

Handayati, P., Wulandari, D., Soetjipto, B. E., Wibowo, A., ve Narmaditya, B. S. (2020). Does entrepreneurship education promote vocational students' entrepreneurial mindset?. *Heliyon, 6*(11), e05426.

Harlen, W. (2013). Assessment ve Inquiry Based Science Education. *Triestly Italy: Global Network of Science Academies (IAP) Science Education Program (SEP).*

Hershman, T. (2016). Entrepreneurship and STEM Education. Entered the national consortium for entrepreneurship education. Retrieved July 21, 2022, from: http://www.entre-ed.org/entrepreneurshi p-stem-education/.

Hoppe, M., Westerberg, M., ve , E. (2017). Educational approaches to entrepreneurship in higher education: A view from the Swedish horizon. *Education+Training, 59(*7/8). https://doi.org/10.1108/ET-12-2016-0177

Jin, K., Li, H., Yang, L., ve Song, Q. (2014). Introducing Entrepreneurship Thinking into STEM Curriculum through Hands-on Projects. *International Conferences New Perspectives in Science Education,* Accepted, Edition 3, Florence, Italy.

Jin, L., Madison, K., Kraiczy, N. D., Kellermanns, F. W., Crook, T. R., ve Xi, J. (2017). Entrepreneurial team composition characteristics and new venture performance: A meta–analysis. *Entrepreneurship Theory and Practice, 41*(5), 743-771.

Jones, B., ve Iredale, N. (2014). Enterprise and entrepreneurship education: Towards a comparative analysis. *Journal of Enterprising Communities: People and Places in the Global Economy, 8*(1), 34-50. https://doi.org/10.1108/JEC-08-2012-0042

Karadeniz, Y. (2010). Türkiye'de girişimcilik eğitimi. *Anahtar Dergisi,* Temmuz: 42-44.

Kelley, T. R., ve Knowles, J. G. (2016). A conceptual framework for integrated STEM education. *International Journal of STEM Education, 3*(1), 1-11.

Kelley, T. R., Knowles, J. G., Holland, J. D., ve Han, J. (2020). Increasing high school teachers for integrated STEM instruction through a collaborative community of practice. International *Journal of STEM Education, 7*(14). https://doi.org/10.1186/s40594-020-00211-w

Khan, M. I. (2011). Entrepreneurship education: Emerging trends and ıssues in developing countries. *Uluslararası Yükseköğretim Kongresi:* Yeni Yönelimler ve Sorunlar (UYK- 2011). 27-29, İstanbul.

Kızılgöl, Ö. ve İşgüden, B. (2008). Bandırma'nın girişimcilik potansiyelinin değerlendirilmesi. İşletme Fakültesi Dergisi, 9(2), 257-279.

Kreitner, R. (2004). *Management.* Boston: Hou , Ninth Editions.

Lackeus, M. (2015). Entrepreneurship in education: What, why, when, how entrepreneurship360background paper, Eurpean Commission, OECD.

Lee, S. Y. (2021). Analysis of the experiences and attitudes of elementary school preservice teachers on entrepreneurship education and core competencies of entrepreneurship. Asia-Pacific Journal of Business Venturing and Entrepreneurship, 16(1), 99-111.

Levenburg, N. M., Lane, P. M., ve Schwarz, T. V. (2006). Interdisciplinary dimensions in entrepreneurship. *Journal of Education for Business, 81*(5), 275-281. https://doi.org/10.3200/JOEB.81.5.275-281

Marangoz, M. (2012). *Girişimcilik.* İstanbul: Beta.

Marvel, M. R., Davis, J. L., ve Sproul, C. R. (2016). Human Capital and Entrepreneurship Research: A Critical Review and Future Directions. *Entrepreneurship Theory and Practice, 40*(3), 599-626. doi:10.1111/etap.12136

Mayer, R. (2004). Should there be a three-strikes rule against pure discovery learning? The case for guided methods of instruction. American Psychologist, 59(1), 14–19.

Miller D. (1983). The correlates of entrepreneurship in three types of firms. *Management Science, 29*, 770–791.

Milli Eğitim Bakanlığı, (2018a). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (İlkokul ve Ortao-*MEB. Ankara.

Milli Eğitim Bakanlığı. (2013). *İlköğretim kurumları (ilkokullar ve ortaokullar) fen bilimleri dersi (3, 4, 5, 6, 7 ve 8. öğretim programı.* Ankara, MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.

Milli Eğitim Bakanlığı. (2017). İlköğretim kurumları fen bilimleri (3-8. dersi öğretim programı, Ankara: Temel Eğitim Genel Müdürlüğü.

Milli *Eğitim Bakanlığı. (2018b). Fen bilimleri dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 3, 4, 5, 6, 7 ve 8.* Ankara: MEB Yayınları.

Moberg, K. (2014). Two approaches to entrepreneurship education: The diferent efects of education for and through entrepreneurship at the lower secondary level. The International Journal of Management Education, 12, 512–528.

Morton, K., Gücelioğlu, Ö. ve Toromon, A. (1987) Türkiye'de Girişimcilikle İlgili Sorunlar ve Çözümler, Yayın No: TÜSİ-AD-T/87.10.103, İstanbul

Morrison, J. S. (2006). Attributes of STEM education: The student, the school, the classroom. TIES (Teaching Institute for Excellence in STEM), Erişim adresi: http://www.wytheexcellence.org/media/STEM_Articles.pdf.

Murphy, S., MacDonald, A., Danaia, L., ve Wang, C. (2018). An analysis of Australian STEM education strategies. *Policy Features in Education.* https://doi.org/10.1177/1478210318774190

Nybye, N., ve Rasmussen, A. (2014). Progressionsmodel: Entreprenørskab og innovationsundervisning [Progression Model: Entrepreneurship and Innovation]. *Dansk Universitetspædagogisk Tidsskrift, 9*(16), 155–168.

Önel, A. (2018). Girişimci öğrenciler ve öğretmenlerle girişimci Türkiye›ye. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 7*(2), 256-286.

Okeke, E. A. C. (2007). *Making science education accessible to all: An inaugural lecturer of the University of Nigeria Nsukka.* Nsukka: UNN Senate Ceremonial Committee.

Onwuachu, W. C. ve Okoye, P. O. (2012). Relevance of basic science curriculum for entrepreneurship skill acquisition. *Knowledge Review, 26*(4), 6-13.

Özdemir, A., Özgüner, M. ve Alkış, H. (2018). Üniversitelerde verilen girişimcilik eğitimi girişimci kişilik özelliklerini nasıl etkiler? Deneysel bir araştırma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi, 21*(2), 430- 447.

Özden, K., Temurlenk, M. S., Başar, S. (2008) Girişimcilik eğilimi: Kırgızistan - Türkiye Manas üniversitesi ve Atatürk üniversitesi örgencileri üzerine bir araştırma., *2. Uluslararası Girişimcilik Kongresi,* 07-10 Mayıs, Bişkek

Özdevecioğlu M. ve A. Cingöz, (2009) "Sosyal Girişimcilik ve Sosyal Girişimciler: Teorik Çerçeve" *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve*

İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Sayı:32, 81-95,

Özkul, H. ve Özden, M. (2020). Mühendislik odaklı bütünleştirilmiş STEM uygulamalarının ortaokul öğrencilerinin bilimsel süreç becerilerine ve STEM meslek ilgilerine etkisinin incelenmesi: Bir karma yöntem Araştırması. *Eğitim ve Bilim. 45*(204), 41-63.

P21. (2018). *Partnership for 21st century learning 2015*. Retrieved from http://www.p21.org/storage/documents/EarlyLearning_Framework/P21_ELF_Framework_Final.pdf

Pepin, M. (2012). Enterprise education: A Deweyan perspective. *Education and Training, 54*(8), 801–812.

Rasmussen, E., Mosey, S., ve Wright, M. (2011). The evolution of entrepreneurial competencies: A longitudinal study of university spin-venture emergence. *Journal of Management Studies, 48*(6), 1314-1345. https://doi.org/10.1111/j.1467-6486.2010.00995.x

Ronstadt, R. (1990). The Educated Entrepreneurs: A New Era of Entrepreneurial Education is Beginning. In C. A. Kent (Ed.), *Entrepreneurship education: Current developments, future directions* (pp. 69– 88). New York, NY: Quorum Books.

Runyan, R., Droge, C. ve Swinney, J. (2008). Entrepreunial orientation versus small business orientation: what are their relationships to firm performance, *Journal of Small Business Management, 46*(4), 567-588.

Sağlamyürek, B. (2019). *Fen mühendislik ve girişimcilik uygulamalarının 5. sınıf öğrencilerinin bilimsel süreç becerilerine ve çevresel tutum düzeylerine etkisi.*(Yüksek Lisans Tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.

Seikkula-Leino, J. (2011). The implementation of entrepreneurship education through curriculum reform in Finnish comprehensive schools. *Journal of Curriculum Studies*, *43*(1), 69-85.

Şahin, A., Ayar, M. C. ve Adıgüzel, T. (2014). STEM related after- school program activities and associated outcomes on student learning. *Educational Sciences: Theory and Practice, 14*(1), 309-322.

Sarı, U., Çelik, H., Pektaş, H. M., ve Yalçın, S. (2022). of STEM-focused Arduino practical activities on problem-solving and entrepreneurship skills. *Australasian Journal of Educational Technology*, 135–149. https://doi.org/10.14742/ajet.7293

Şen, E. ve Aslan, İ. (2017). Girişimci kişilik özelliklerinin girişimcilik eğilimi üzerine etkisi. *Journal Of Socıal And Humanıtıes Scıences Research, 4*(15), 1847- 1855

Shahin, M., Ilic, O., Gonsalvez, C., ve Whittle, J. (2021). The impact of a STEM-based entrepreneurship program on the entrepreneurial intention of secondary school female students. *International Entrepreneurship and Management Journal*, 1- 32. https://doi.org/10.1007/s11365-020-00713-7

Shane, S., ve Venkataraman, S. (2001). Entrepreneurship as a field of research: A response to Zahra and Dess, Singh, and Erikson. *Academy of Management Review, 26*(1), 13-16. https://doi.org/10.5465/amr.2001.27879269

Sijde, V.D.P., Ridder, A., Blaauw, G., ve Diensberg, C. (Eds.). (2008). *Teaching entrepreneurship: cases for education and training.* Springer Science ve Business Media.Heidelberg: Physica-Verlag

Sorensen, K. B., ve Davidsen, H. M. (2017). A holistic design perspective on entrepreneurship education. *Universal Journal of Educational Research, 5*(10), 1818-1826. https://doi.org/10.13189/ujer.2017.051020

Tajeddini, K. (2010). of customer orientation and entrepreneurial orientation on innovativeness: evidence from the hotel industry in Switzerland. *Tourism Management, 31*, 221-231.

Tan, S. S. ve Frank Ng, C. K. (2006). A problem-based learning approach to entrepreneurship education. *Education and Training, 48*(6), 416-428.

Tanrısever, N., H. (2004). *Avrupa birliğinde girişimciliğin teşvik edilmesi için izlenen politikalar ve Türkiye'deki politikaların avrupa birliği uygulamalarına uyumu.* (Uzmanlık

Tezi). Avrupa Birliği Genel Sekreterliği/ Planlama İşleri Genel Sekreter Yardımcılığı Sektörel Ve Bölgesel Politikalar Dairesi Başkanlığı, Ankara.

Tatlı, Y. ve Korucuk, S. (2015). İş kurma yol ve yöntemleri. Trabzon: Gündüz.

The Enterprising School. (2002). The Enterprising School, A guide for the development of Enterprise education in schools. The Commonwealth Department of Education, Science and Training, Carlton South: Curriculum Corporatio

Top, S. (2006). *Girişimcilik keşif süreci.* İstanbul: Beta yayınevi.

Türk Sanayicileri ve İş İnsanları Derneği. (2014). Fen, teknoloji, mühendislik ve matematik alanında eğitim almış iş gücüne yönelik talep ve beklentiler araştırması. Erişim adresi http://www.tusiad.org.tr/__rsc/shared/file/STEM-ipsos-rapor.pdf.

Uçar, S. (2018). Girişimcilik ve STEM eğitimi. İçinde D. Akgündüz (Ed.). *Okul* öncesinden üniversiteye *kuram ve uygulamada STEM eğitimi.* (s. 97-109). Ankara: Anı Yayıncılık.

UNESCO (2008). Promoting entrepreneurship education in secondary schools. Final report of UNESCO interregional seminar on promoting entrepreneurship in secondary schools held in Bangkok. https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000160087 adresinden erişilmiştir.

Watts, C. A.,ve Wray, K. (2012). Using toolkits to achieve STEM enterprise learning outcomes. *Education+ Training, 54*(4), 259-277.

Wei, X., Liu, X., ve Sha, J. (2019). How does the entrepreneurship education the students‘ innovation? Testing on the multiple mediation model. *Frontiers in Psychology,* 10, 1557. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.01557

Winkler, C., Troudt, E. E., Schweikert, C., ve Schulman, S. A. (2015). Infusing business and entrepreneurship education into a computer science curriculum-A case study of the STEM virtual enterprise. *Journal of Business and Entrepreneurship, 27(*1), 1-21.

Yavari, F., Heydarinejad, S., ve Habibi, A. (2013). Study of entrepreneurship characteristics among physical education students and of university's courses on its development. *International Journal of Sport Studies, 3*(1), 67-73.

Yelkikalan, N., Akatay, A., Yıldırım, H. M., Karadeniz, Y., Köse, C., Koncagül, Ö. ve Özer, E. (2010). Dünya ve Türkiye Üniversitelerinde Girişimcilik Eğitimi. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi. 2010*(2), 51-59.

Yıldırım Söylemez, E. (2016). Üretim yönetimi ve üretim planlama. İçinde E. Taşkın ve C. Duran (Ed.). *Girişimcilik ve İş Planı.* (s. 98-139). Kütahya: Akademia Yayınevi.

Yıldırım, M. H., Demirel, Y., İçerli, L. (2011). İşletme sahibi yöneticilerin girişimci kişilik özellikleri ile girişimcilik becerileri arasındaki ilişkinin tespiti: Aksaray örneği. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi, 3*(2), 189- 199.

Yıldırım, N. ve Maşeroğlu, P. (2016). Kimyayı günlük hayatla ilişkilendirmede tahmin-gözlem-açıklamaya dayalı etkinlikler ve öğrenci görüşleri. *Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry, 7*(1), 117-145.

Yılmaz, E. ve Sünbül, A. M. (2009). Üniversite öğrencilerine yönelik girişimcilik ölçeğinin geliştirilmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 21,* 195-203.

Yüceol, N. (2018). *Girişimcilik eğitimi alan kişilerin girişimci kişilik özellikleri ve girişimcilik eğilimi arasındaki ilişki üzerine bir araştırma.* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.

Yurtseven, R. ve Ergün, M. (2018). İlkokul öğrencilerinin girişimcilik becerilerinin geliştirilmesine yönelik öğretmen görüşleri. I*nternational Journal of Social Science Research, 7*(1), 118-140.

BÖLÜM **15**

STEM Kariyeri

Dr. Öğr. Üyesi Esra KIZILAY

İçindekiler

15. 21. Yüzyıl Becerileri
15.1. Beceriler ve Geleceğin Meslekleri
15.2. STEM Eğitimi ve STEM Kariyerleri
15.2.1. Farklı Ülkelerde STEM Kariyerleri
15.2.1.1. ABD'de STEM Kariyerleri
15.2.1.2. Avrupa Ülkelerinde STEM Kariyerleri
15.2.1.3. Türkiye'de STEM Kariyerleri
15.3. Öğretim Programlarında STEM Kariyerlerinin Yeri
15.4. STEM Kariyerlerine Yönelik Örnek Etkinlik
Kaynakça

15. 21. YÜZYIL BECERİLERİ

2000 yılıyla başlayan çağ, dijital çağın başlangıç noktası olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımlamanın sebebi, bilgideki artış ve teknolojideki müthiş ilerleme olarak görülmektedir. Bu açıdan bireylerin hem artan bilgi birikimini takip edebilmesi hem de teknolojik gelişmelere ayak uydurabilmesi için bazı beceriler önemli hale gelmiştir (Akgündüz, 2016; Beers, t.y.). 21. yüzyıl olarak tanımladığımız bu çağdaki beceriler, 21. yüzyıl becerileri olarak tanımlanmıştır.

21. yüzyıl becerilerinin neler olduğu konusunda birçok kaynak bulunmaktadır. P21 adı verilen ve öğrencilerin öğrenmelerini destekleyen ortaklık, 21. yüzyıl öğrenme çerçevesindeki becerileri üçe ayırmıştır. Beceriler; yaşam ve kariyer becerileri, öğrenme ve inovasyon becerileri, bilgi-medya ve teknoloji becerileri olarak belirlenmiştir. Bunlar dışında bu becerilerle bağlantılı anahtar konular ve 21. yüzyıl temalarına yer verilmiştir (Tablo 1) (Battelle for Kids, 2019).

Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD), 2030 öğrenme çerçevesi içerisinde bilgi, beceri, tutum ve değerler başlıklarına yer vermiştir. Beceriler; biliş ve üst-biliş, sosyal ve duygusal, fiziksel ve uygulamalı olarak üçe ayrılmıştır. Öğrencilerin çağımızda artan bilgiyi takip edip kullanabilmeleri için bu becerilere ihtiyaçları vardır. Bunun için bilişsel ve üst-bilişsel beceriler (örneğin eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, öğrenmeyi öğrenme ve öz düzenleme) gibi becerilere gerek duyulmaktadır. Sosyal ve duygusal beceriler (örneğin empati, öz yeterlilik ve iş birliği) ve pratik ve fiziksel beceriler (örneğin, yeni bilgi ve iletişim teknolojisi cihazlarını kullanma) de çağımızda gerekli görülmektedir (OECD, 2018).

Tablo 1. P21 ortaklığının belirlediği beceriler (Battelle for Kids, 2019)

21. Yüzyıl anahtar konulardaki disiplinler arası temalar
Küresel farkındalık
Finansal, ekonomik, işletme ve girişimci okuryazarlığı
Yurttaşlık okuryazarlığı
Sağlık okuryazarlığı
Çevre okuryazarlığı
Öğrenme ve inovasyon becerileri
Yaratıcılık ve inovasyon
Eleştirel düşünme ve problem çözme
İletişim

Kaynakça

Afterschool Alliance, A. (2015). *Full STEM ahead: Afterschool programs step up as key partners in STEM education*. Washington, DC. http://www.afterschoolalliance.org/AA3PM/STEM.pdf

Akgündüz, D. (2016). Yeni nesil okulda teknoloji entegrasyonu. M. Yavuz (Ed.), *Yeni Nesil Okul "Araştıran Okul"* içinde (s. 133-185). Konya: Eğitim Yayınevi.

ATC21S (2017, Mayıs). http://www.atc21s.org/

Battelle for Kids (2019). *Frameworks ve resources.* https://static.battelleforkids.org/documents/p21/P21_Framework_Brief.pdf

BCG (2019). https://www.bcg.com/capabilities/operations/embracing-industry-4.0-rediscovering-growth.aspx

Beers, S. Z. (t.y.). *21st Century Skills: Preparing Students for THEIR Future.*

Brown, J. (2014). *A new era in STEM education*. STEM Education Coalition. http://www.stemedcoalition.org/2014/12/02/a-new-era-in-stem-education/

Bybee, R. W. (2013). *The case for STEM education: Challenges and opportunities*. Arlington, Virginia: NSTA Press.

Carnevale, A. P., Smith, N. ve Melton, M. (t.y.). *STEM: science, technology, engineering, mathematics*. Georgetown University Center on Education and the Workforce.

Center for the Future of Work (2017). *21 jobs of the future: A guide to getting – and staying – employed for the next 10 years.* https://www.cognizant.com/us/en/whitepapers/documents/21-jobs-of-the-future-a-guide-to-getting-and-staying-employed-over-the-next-10-years-codex3049.pdf

Çolakoğlu, M. H., ve Günay Gökben, A. (2017). Türkiye'de eğitim fakültelerinde FeTeMM (STEM) çalışmaları. *İnformal Ortamlarda Araştırmalar Dergisi*, *2*(2), 46-69.

Education Council (2015). *National STEM school education strategy: A comprehensive plan for science, technology, engineering and mathematics education in Australia*. http://www.educationcouncil.edu.au/site/DefaultSite/filesystem/documents/National%20STEM%20School%20Education%20Strategy.pdf

European Schoolnet (2018, October). *Science, technology, engineering and mathematics education policies in Europe. Scientix observatory report.* http://www.scientix.eu/documents/10137/782005/Scientix_Texas-Instruments_STEM-policies-October-2018.pdf

Fayer, S., Lacey, A. ve Watson, A. (2017). *STEM occupations: Past, present, and future.* https://www.bls.gov/spotlight/2017/science-technology-engineering-and-mathematics-stem-occupations-past-present-and-future/pdf/science-technology-engineering-and-mathematics-stem-occupations-past-present-and-future.pdf

Frey, T. (2011). The coming of the terabyters: Lifelogging for a living. *The Futurist*, 35-36.

P. ve Care, E. (2015). The ATC21S method. P. ve E. Care (Eds.), *Assessment and Teaching of 21st Century Skills: Methods and Approach* içinde (s. 3-33). Springer.

Hejazi, A. (2011). Future world shapers. *The Futurist*, 40-41.

Honey, M., Pearson, G. ve Schweingruber, H. (Eds.) (2014). *STEM integration in K-12 education: Status, prospects, and an agenda for research.* The National Academies Press.

IQAir (2021). *2021 world air quality report*. https://www.iqair.com/world-most-polluted-cities/world-air-quality-report-2021-en.pdf

Kayseri İl Milli Eğitim Müdürlüğü (2013). *STEM projesi ile bilim adamları yetiştirilecek*. http://kayseri.meb.gov.tr/stem/index.aspx (2017 yılında erişilmiştir)

Kearney, C. (2016). *to increase students' interest in pursuing mathematics, science and technology studies and careers. National measures taken by 30 countrie*s – 2015 Report, European Schoolnet, Brussels.

Kuşçu, P. C. (2018). Yeni bir dönem: "Sanayi 4.0". İŞKUR Meslek Seçimine Destek, 5. Korza Yayıncılık.

MEB EARGED (2011). *MEB 21. yüzyıl öğrenci profili.* Ankara. https://www.meb.gov.tr/earged/earged/21.%20yy_og_pro.pdf

MEB (2016). *STEM eğitimi raporu*. Ankara. http://yegitek.meb.gov.tr/STEM_Egitimi_Raporu.pdf

MEB (2018a). *Fen bilimleri dersi öğretim programı.* Ankara.

MEB (2018b). *Matematik dersi öğretim programı.* Ankara.

MEB (2018c). *Teknoloji ve tasarım dersi öğretim programı.* Ankara.

National Research Council. (2011). *Successful k-12 STEM education: ıdentifying approaches in science, technology, engineering, and mathematics.* The National Academies Press.

Noonan, R. (2017). of the Chief Economist, Economics and Statistics Administration, U.S. Department of Commerce. (March 30, 2017). STEM jobs: 2017 update (ESA Issue Brief # 02-17). http://www.esa.gov/reports/stem-jobs-2017-update

OECD (2018). *The future of education and skills - Education 2030.* https://www.oecd.org/education/2030/E2030%20Position%20Paper%20(05.04.2018).pdf

OECD (2019). *OECD future of education and skills 2030 - Conceptual learning framework.* https://www.oecd.org/education/2030-project/teaching-and-learning/learning/skills/Skills_for_2030_concept_note.pdf

Okrent, A. ve Burke, A. (2021). *The STEM labor force of today: scientists, engineers, and skilled technical workers.* https://ncses.nsf.gov/pubs/nsb20212/u-s-stem-workforce-definition-size-and-growth#a-traditional-definition-s-e-workers-in-the-stem-workforce

Pring, B., Brown, R. H., Davis, E., Bahl, M. ve Cook, M. (2017). *21 jobs of the future: a guide to getting – and staying – employed for the next 10 years*. Cognizant. https://www.cognizant.com/whitepapers/21-jobs-of-the-future-a-guide-to-getting-and-staying-employed-over-the-next-10-years-codex3049.pdf

Public Schools of North Carolina (t.y.). *North Carolina's science, technology, engineering, and mathematics (STEM) education strategic plan*. http://www.dpi.state.nc.us/docs/stem/overview/education-strategic-plan.pdf

Talwar, R., ve Hancock, T. (2010). *The shape of jobs to come: Possible new careers emerging from advances in science and technology (2010-2030)*. Fast Future Research, Final report, January.

TÜBİTAK (2010). *Ulusal bilim, teknoloji ve yenilik stratejisi: 2011-2016*. Ankara. https://www.tubitak.gov.tr/tubitak_content_files/BTYPD/strateji_belgeleri/UBTYS_2011-2016.pdf

TÜSİAD (2014). *STEM Zirvesi 22 EKİM 2014, İstanbul*. http://www.tusiadstem.org/kesfet/etkinlikler/7-stem-zirvesi-22-ekim-2014-istanbul

UKCES (2014). *Careers of the future background report*. https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/385238/cotf_final.pdf

UKCES (2015). *Reviewing the requirement for high level STEM skills.* https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/444052/stem_review_evidence_report_final.pdf

URL-1 (2022, 21 Temmuz). *Ten 21st-century skills every student needs.* https://www.weforum.org/agenda/2016/03/21st-century-skills-future-jobs-students/

URL-2 (2022, 23 Temmuz). *STEM meslekleri listesi.* http://www.bls.gov/oes/stem_list.xlsx

URL-3 (2022, 23 Temmuz). *Occupational employment and wage statistics*. https://www.bls.gov/oes/additional.htm

URL-4 (2022, 23 Temmuz). *Employment in STEM occupations.* https://www.bls.gov/emp/tables/stem-employment.htm

URL-5 (2022, 24 Temmuz). *Ulusal hava kalitesi izleme ağı.* https://play.google.com/store/apps/details?id=com.infoline.havaizleme.androidvehl=trvegl=US

URL-6 (2022, 24 Temmuz). *Bursa'nın ilçeleri.* https://tr.wikipedia.org/wiki/Bursa%27n%C4%B1n_il%C3%A7eleri

Wagner, C. G. (2011). Emerging careers and how to create them. *The Futurist*, 30-33.

World Economic Forum (2015). *New vision for education: Unlocking the potential of technology.* Geneva. http://www3.weforum.org/docs/WEFUSA_NewVisionforEducation_Report2015.pdf

World Economic Forum (2020). *The future of jobs report 2020.* https://www3.weforum.org/docs/WEF_Future_of_Jobs_2020.pdf

Yavuz, M. (2016). "Yeni nesil okul"un kavramsal inşası. M. Yavuz (Ed.), *Yeni Nesil Okul "Araştıran Okul"* içinde (s. 3-11). Eğitim Yayınevi.

YÖK (2022). *2021-2022 öğretim yılı yükseköğretim istatistikleri.* https://istatistik.yok.gov.tr/

TÜRK EĞİTİM SİSTEMİNİN ÖRGÜTSEL YAPISINDA OKUL YÖNETİMİ

Editörler

Prof. Dr. Adem BAYAR - Dr. Öğr. Üyesi Abdullah BALIKÇI

...Geleceğin Fikirleri...

TÜRK EĞİTİM SİSTEMİNİN ÖRGÜTSEL YAPISINDA OKUL YÖNETİMİ

(Bilimsel Özgün Kitap)

Editörler: Adem BAYAR - Abdullah BALIKÇI

Yazarlar:

Adem BAYAR - Sait AKBAŞLI - Abdullah SELVİTOPU - Gülenaz SELÇUK - Ömür ÇOBAN

Sezen TOFUR - Abdullah BALIKÇI - Yakup ÖZ - Sevda KUBİLAY

Kübra YENEL - Yasin AVAN

ISBN: 978-625-8499-86-5

Copyright © Vizetek

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi'ne aittir. Vizetek Yayıncılık'ın izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Sayın okuyucularımız, bandrolsüz yayınları satın almamanızı diliyoruz.

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

Yayın Koordinatörü: Ferit RESULOĞULLARI

Kapak Tasarımı & Mizanpaj: Sadık HANGÜL

1. Baskı: Ankara|Şubat, 2023

vizetek

Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA

Tel.: (0312) 482 00 11

Web: www.vizetek.com.tr

E-mail: vizetekyayincilik@gmail.com

Yayıncı Sertifika No: 41575

Baskı: Vadi Grafik Tasarım ve Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420. Cad. No: 58/1 Yenimahalle/ANKARA,
Tel: 0 312 395 85 71

Matbaa Sertifika No: 47479

TÜRK EĞİTİM SİSTEMİNİN ÖRGÜTSEL YAPISINDA OKUL YÖNETİMİ

Editörler

Prof. Dr. Adem BAYAR - Dr. Öğr. Üyesi Abdullah BALIKÇI

Yazarlar

Prof. Dr. Adem BAYAR

Prof. Dr. Sait AKBAŞLI

Doç. Dr. Abdullah SELVİTOPU

Doç. Dr. Gülenaz SELÇUK

Doç. Dr. Ömür ÇOBAN

Doç. Dr. Sezen TOFUR

Dr. Öğr. Üyesi Abdullah BALIKÇI

Dr. Öğr. Üyesi Yakup ÖZ

Öğr. Gör. Dr. Sevda KUBİLAY

Dr. Kübra YENEL

Dr. Yasin AVAN

Not: Unvan ve alfabetik sıraya göre listelenmiştir.

vizetek

Editörler Prof. Dr. Adem BAYAR – *Amasya Üniversitesi*

Dr. Öğr. Üyesi Abdullah BALIKÇI – *İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa*

Bölüm 1: **Yönetim ve Kuramları**

Doç. Dr. Sezen TOFUR

Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Eğitim Fakültesi

ORCID ID: 0000-0001-6518-9156

Bölüm 2: **Yönetim Süreçleri ve Eğitime Yansımaları**

Prof. Dr. Adem BAYAR

Amasya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi

ORCID ID: 0000-0002-8693-9523

Bölüm 3: **Türk Eğitim Sisteminin Hukuksal Dayanakları**

Öğr. Gör. Dr. Sevda KUBİLAY

Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Sosyal Bilimler MYO

ORCID ID: 0000-0003-2786-0177

Prof. Dr. Sait AKBAŞLI

Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi

ORCID ID: 0000-0001-9406-8011

Bölüm 4: **Okul Kültürü ve Yönetimi**

Dr. Öğr. Üyesi Abdullah BALIKÇI

İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi

ORCID ID: 0000-0002-9824-0197

Bölüm 5: **Okul Gelişimi ve Yönetimi**

Doç. Dr. Sezen TOFUR

Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Eğitim Fakültesi

ORCID ID:0000-0001-6518-9156

Bölüm 6: **Çatışma Yönetimi**

Prof. Dr. Adem BAYAR

Amasya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi

ORCID ID: 0000-0002-8693-9523

Bölümler ve Yazarlar

Bölüm 7: **Türk Eğitim Sistemi Okul Yönetimi Etkileşimi**

Dr. Öğr. Üyesi Abdullah BALIKÇI
İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi
ORCID ID:0000-0002-9824-0197

Bölüm 8: **Okulda Eğitim Öğretim Hizmetlerinin Yönetimi**

Dr. Yasin AVAN
Millî Eğitim Bakanlığı
ORCID ID: 0000-0003-2622-2982

Bölüm 9: **Okul Yönetimi ve Denetim**

Doç. Dr. Abdullah SELVİTOPU
Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Eğitim Fakültesi
ORCID ID:0000-0001-7045-468X

Doç. Dr. Ömür ÇOBAN
Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Eğitim Fakültesi
ORCID ID: 0000-0002-4702-4152

Bölüm 10: **Okul Yönetiminde Kaynaklar ve Kaynakların Kullanımı**

Dr. Öğr. Üyesi Yakup ÖZ
Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Eğitim Fakültesi
ORCID ID: 0000-0003-2113-2929

Bölüm 11: **Okul Yönetimi ve Çevre**

Doç. Dr. Gülenaz SELÇUK
Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Eğitim Fakültesi
ORCID ID:0000-0002-3578-6010

Arş. Gör. Dr. Kübra YENEL
Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Eğitim Fakültesi
ORCID ID: 0000-0002-4237-9763

ÖN SÖZ

Yönetimin günümüzde önemi gittikçe artan bir kavram olarak kabul edilmesi farklı alanlara yansımasının anlaşılmasını da beraberinde getirmiştir. Yönetim kavramının nüfuz ettiği alanlardan birisi olan okul yönetimi, eğitim sistemi içinde güncel gelişmelerden hareketle gözden geçirilmesi gereken bir alandır.

Ayrıca eğitim ve yönetimle ilgili farklı teori ve yaklaşımları ortaya koyan araştırmaların olması okul yönetiminin de alandaki gelişmelere bağlı olduğu eğitim sistemi içindeki yeri bağlamında sorgulamayı gerektirmektedir. Yaşanan gelişmeler Türk Eğitim Sistemi'nin örgütsel yapısı içinde okul yönetiminin yeniden ortaya konmasını gerekli hale getirmektedir.

Türk Eğitim Sisteminin Örgütsel Yapısında Okul Yönetimi isimli bu kitap, belirtilen gerekçeyi hayata geçirecek şekilde okul yönetimini farklı boyutlarıyla ve bilimsel bir içerikle ortaya koymaya çalışmaktadır. Bundan dolayı bu kitap, eğitim bilimleri ve bilhassa eğitim yönetimi alanıyla ilgilenen akademisyenlere, eğitim politikacılarına, okul yöneticilerine, öğretmenlere, öğrencilere ve alanla ilgilenen tüm bireylere hitap etmektedir.

İlgili kitap alanında uzman bilim insanlarının ciddi katkıları ile ortaya çıkmıştır. Bundan dolayı bu eserin ortaya çıkmasında emek sarf etmiş olan tüm meslektaşlarımıza ayrı ayrı teşekkürlerimizi arz ederiz.

Bu kitabın yayınlanmasına katkı sunan herkese ve bilhassa Vizetek Yayınevi çalışanlarına teşekkür ederiz.

Editörler

Prof. Dr. Adem BAYAR - Dr. Öğr. Üyesi Abdullah BALIKÇI

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM 1:
YÖNETİM VE KURAMLARI.....1
Doç. Dr. Sezen TOFUR

BÖLÜM 2:
YÖNETİM SÜREÇLERİ VE EĞİTİME YANSIMALARI..... 25
Prof. Dr. Adem BAYAR

BÖLÜM 3:
TÜRK EĞİTİM SİSTEMİNİN HUKUKSAL DAYANAKLARI.....49
Öğr. Gör. Dr. Sevda KUBİLAY
Prof. Dr. Sait AKBAŞLI

BÖLÜM 4:
OKUL KÜLTÜRÜ VE YÖNETİMİ 87
Dr. Öğr. Üyesi Abdullah BALIKÇI

BÖLÜM 5:
OKUL GELİŞİMİ VE YÖNETİMİ 113
Doç. Dr. Sezen TOFUR

BÖLÜM 6:
ÇATIŞMA YÖNETİMİ.....141
Prof. Dr. Adem BAYAR

BÖLÜM 7:
TÜRK EĞİTİM SİSTEMİ OKUL YÖNETİMİ ETKİLEŞİMİ.....165
Dr. Öğr. Üyesi Abdullah BALIKÇI

BÖLÜM 8:
OKULDA EĞİTİM ÖĞRETİM HİZMETLERİNİN YÖNETİMİ..... 191
Dr. Yasin AVAN

BÖLÜM 9:
OKUL YÖNETİMİ VE DENETİM.....225
Doç. Dr. Abdullah SELVİTOPU
Doç. Dr. Ömür ÇOBAN

BÖLÜM 10:
OKUL YÖNETİMİNDE KAYNAKLAR VE KAYNAKLARIN KULLANIMI.....251
Dr. Öğr. Üyesi Yakup ÖZ

BÖLÜM 11:
OKUL YÖNETİMİ VE ÇEVRE.....289
Doç. Dr. Gülenaz SELÇUK
Arş. Gör. Dr. Kübra YENEL

BÖLÜM **1**

YÖNETİM VE KURAMLARI

Doç. Dr. Sezen TOFUR

Öğrenme Hedefleri

Bu bölümün amacı, öğretmen adaylarının yönetim ve kuramları hakkında yeterli bilgiye sahip olmalarına yardımcı olmaktır.

Öğrenme Hedefleri

Bu bölümü bitirdikten sonra bir okuyucu:

- Yönetimin ne anlam ifade ettiğini açıklayabilecek,
- Genel yönetim kuramları, alt yönetim kuram ve yaklaşımlarının gelişimsel süreçleri hakkında bilgi sahibi olunabilecek,
- Genel yönetim kuramları, alt yönetim kuram ve yaklaşımlarını açıklayabilecek ve
- Yönetim kuramlarının insana ve örgüte yaklaşımı hakkında bilgi sahibi olunabilecektir.

1. YÖNETİM

Yönetim en eski bilimdir (Bursalıoğlu, 2012). Yönetim düşüncesinin tarihi, insanlık tarihi kadar eskidir. Arapça kökenli olan yönetim kelimesi "Yön verme, çekip çevirme ve yönlendirme" anlamlarına gelmektedir. Batı dillerine baktığımızda ise etimolojik köken olarak "At eğitimi, atı yönlendirmek" anlamlarını taşıyan "manage"'den geldiği söylenebilir (Özdemir, 2018). Sözlük anlamı olarak baktığımızda ise Türkçe sözlükteki (Türk Dil Kurumu [TDK], 2019) ifadesiyle; "Yönetme işi, çekip çevirme, idare", "dümen" olarak tanımlanmaktadır. Bunun yanında eğitim sözlüğünde (Demirel, 2020); *"Bir örgütte çalışan insanların eylemlerini düzenli ve iş birliği içinde ve eşgüdümleyerek örgüt amaçlarını gerçekleştirmek için yönlendirme"* olarak açıklanmıştır. Eğitim yönetimi terimleri sözlüğündeki (Balcı, 2021) haliyle ise; *"(1) Örgütün amaçlarını gerçekleştirmek üzere örgütteki madde ve insan kaynaklarının örgütlenmesi, eşgüdümlenmesi, yöneltilmesi (liderlik edilmesi, personelcilik ve güdülenme) ve değerlendirilmesi süreçleri bütünü, (2) Örgüte hayat verme süreci"* gibi anlamlara gelmektedir.

Gündelik kullanımı incelendiğinde Türkçe'de yönetim kademesindeki kişilerin bütünü, işleri çekip çevirme anlamlarında kullanılabilmektedir. İngilizce'de ise "management" ve "administration" olmak üzere iki kullanımı mevcuttur. Britanya İngilizcesinde ve Amerikan İngilizcesindeki kullanımları değişmektedir. Britanya İngilizcesinde hiyerarşik yapılanmanın üst kademelerindeki yönetimi anlatmak için "management" kullanılırken, alt kademelerdeki gündelik yönetimsel işler için "administration" ifadesi kullanılmaktadır. Amerikan İngilizcesinde durum bunun tam tersidir (Özdemir, 2018). Bunun yanında kesin bir ayrım olmamakla birlikte kâr amacı gütmeyen örgütlerin yönetimi için "administration", kar amacı güden örgütlerin yönetimi için "management" kullanıldığı da belirtilmektedir (Balcı, 2021).

Farklı düşünürler tarafından farklı bakış açılarıyla tanımlanan "Yönetim" Bursalıoğlu (2008) tarafından *"örgütü amaçları doğrultusunda yaşatmak"* olarak vurgulanmıştır. Aslında görevi her daim bu yönde olan yönetim kavramı, insan ve toplum yaşamında gerçekleşen değişimlerle birlikte süreç içerisinde dönüşüme uğramıştır; ancak hep var olmayı sürdürmüştür. Bu dönüşüm sürecinde yönetim ve nasıl olması gerektiğine dair farklı bakış açıları getirilerek farklı yönetim kuramları benimsenmiştir (Balyer, 2017).

2. YÖNETİM KURAMLARI

Yöneticiyi gerçeğe götüren en güvenilir araç olarak açıklanabilen kuramlar haber alma ve eylemler için en güvenilir araçlardır. Yönetimde deneyimin yadsınamaz yeri olmakla birlikte kuram ve uygulama arasında ikilikten bahsedilemez (Bursalıoğlu, 2008).

5. KAYNAKÇA

Aktan, C. C. (2012). Organizasyonlarda toplam kalite yönetimi. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri*

Dergisi, 4(2), 235-262.

Al, H. (2002). *Kamu Yönetiminde Paradigma Değişimi* [Yayınlanmamış Doktora Tezi] Sakarya

Üniversitesi.

Aydın, M. (1994). *Eğitim yönetimi.* Ankara: Hatipoğlu.

Aydoğan, İ. (2018). Örgüt ve yönetim kuramları. N. Can (Ed.). *Kuram ve uygulamada eğitim yönetim*i

(ss. 2-32) içinde. Ankara: PegemA.

Aypay, A. (2010). Sosyal bir sistem olarak okul. S. Turan (Çev. Ed.). *Eğitim yönetimi teori, araştırma*

ve uygulama (ss.1-38) içinde. Ankara: Nobel.

Balcı, A. (2021). *Açıklamalı eğitim yönetimi terimleri sözlüğü*. Ankara: PegemA.

Balyer, A. (2017). *Eğitim yönetiminde yeni yaklaşımlar.* Ankara: Anı.

Başaran, İ. Ö., & Çınkır, Ş. (2011*). Türk eğitim sistemi ve okul yönetimi*. Ankara: Ekinoks.

Bernard C. I. (1991). Informal organizations and their relation to formal organizations,In Edited by Jay

M. Shafritz & Albert C. Hyde, *Classics of public administration*. Belmont, California: Wadsworth Publishing Company.

, L. (1951).General system theory: a new approach to the unity of science. *Human Biology,*

23(4), 337-345.

Bolman, L. G., & Deal, T. E. (2013). *Organizasyonları yeniden yapılandırmak*. A. Aypay & A.

Tanrıöğen, (Çev.). İstanbul: Seçkin.(Orijinal çalışma basım tarihi: 2008).

Boulding, K. (1956). General system theory: the skeleton of science. *Management science*. 2(3), 197-208.

Bursalıoğlu, Z. (2008). *Okul yönetiminde yeni yapı ve davranış*. Ankara: PegemA.

Bursalıoğlu, Z. (2012). *Eğitim yönetiminde teori ve uygulama.* Ankara: PegemA.

Campell, R. F., Corbally, F. J., & Nystrand, R. O. (1983). *Introduction to educational administration.*

Boston: Allyn and Bacon, Inc.

Çalık, T. (2021). Yönetim kuramları ve insan. S. Özdemir (Ed). *Türk eğitim sistemi ve okul yönetimi*

(ss.47-67) içinde. Ankara: PegemA.

Çevik, H. H. (2012). *Kamu yönetimi kavramlar, sorunlar, tartışmalar*. Ankara: Seçkin.

Demirel, Ö. (2020). *Eğitim sözlüğü*. Ankara: PegemA.

Dinçer, Ö., & Fidan, Y. (1996). *İşletme yönetimine giriş*. İstanbul: Beta.

Doğan, E. (2014). Eğitimde toplam kalite yönetimine geçiş. C. Elma & K. Demir (Eds.). *Yönetimde*

çağdaş yaklaşımlar (ss.173-191) içinde. Ankara:Anı.

Erdoğan, İ. (2019). *Eğitim ve okul yönetimi*. İstanbul: Alfa.

Gabor, A. (2000). *The capitalist philosophers: the geniuses of modern business – their lives, times,*

and ıdeas. New York, NY: Random House.

Gabor, A. & Mahoney, J. T. 2010. *Chester Barnard and the systems approach to nurturing*

organizations, College of Business, University of Illinois, Working Paper 10–0102

Genç, N. (2017). *Yönetim ve organizasyon: çağdaş sistemler ve yaklaşımlar*. Ankara: Seçkin.

Güngör, S., & Özcan, U. (2022). Karar kuramı ve karar verme. *Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi*,

(33), 119-125. DOI: 10.31590/ejosat.1035682

Hoy, W. K., & Miskel, C. G. (1991). *Educational Adminstration.* NY: McGraw-Hill.

Hoy, W. K., & Miskel, C. G. (2010). *Eğitim yönetimi: teori, araştırma ve uygulama*. S. Turan (Çev. Ed.). Ankara: Nobel.

Karip, E. (2014) Yönetim biliminin alanı ve kapsamı. S. Turan (Ed.). *Eğitim yönetimi teori araştırma ve uygulama* (ss.1-42) içinde. Ankara: PegemA.

Mcgregor, D (1960) Theory x and theory y. Pugh D., (Ed), In *Organization theory* (pp 358–374), London, UK: Penguin Books.

Morgan, G. (1998). *Yönetim ve örgüt teorilerinde metafor*. İstanbul: Türkiye Metal Sanayicileri Sendikası.

Mullins, L. J. (2006). *Essential of organizational behavior*. Spain: Prencite Hall.

Özdemir, İ. (2014). Postmodern düşüncenin Türkiye'de eğitim sistemine yansımaları. *Milli Eğitim, 204*, 18-41.

Özdemir, M. (2018). *Eğitim yönetimi alanın temelleri ve çağdaş yönelimler*. Ankara: Anı.

Özdemir, S. (2000). *Eğitimde örgütsel yenileşme*. Ankara: PegemA.

Özden, Y. (2005). *Eğitimde yeni değerler eğitimde dönüşüm*. Ankara: PegemA.

Öztürk, C. (2016). Argyris'in olgunlaşma teorisine liderlikte durumsallık yaklaşımlarından çözüm arayışları. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 5*(8), 3085-3098

, J. (1992). *Managing with power*: *politics and in organizations.* Boston: Harvard Business School Press.

Sarker, S.I, & Khan, M.N.A. (2013) Classical and neoclassical approaches of management: an overview. *IOSR Journal of Business and Management, 14* (6): 1, 3, 4.

Sarpkaya Yengin, P. (2014). Yönetim kuramları ve eğitime yansıması. R. Sarpkaya. (Ed.). *Türk eğitim sistemi ve okul yönetimi* (ss. 142-175) içinde. Ankara: Anı.

Senge, P. M. (1993). *Beşinci disiplin*. A. İldeniz & A. Doğukan (Çev.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Smith, C.C. (2001). Total quality management at the national training center; an evaluation, Capella

University. Proquest Dissertations Publishing. https://www.proquest.com/openview/6defbfdced44ea66fab315d407bd4d56/1?pq-origsite=gscholar&cbl=18750&diss=y Erişim Tarihi: 28.02.2022.

Spicer, M. W. (2005). Public administration enquiry and social science in the postmodern condition: some implications of value pluralism. *Administrative Theory & Praxis, 27*(4), 669-688.

Şişman, M. (2010). Okullarda yapı. S. Turan (Çev. Ed.) *Eğitim yönetimi teori, araştırma ve uygulama* (ss.82-162) içinde. Ankara: Nobel.

Taylor, F. W. (2007). *Bilimsel yönetimin ilkeleri.* H. B. Akın (Çev.). Konya: Çizgi.

TDK, (2019). *Türkçe sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu.

Tofur, S., & Yıldırım, R. (2021). Okul müdürlerinin okul yönetim süreçleriyle ilgili görüşlerinin incelenmesi (Demirci ilçesi örneği). *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 20*(78), 961-987. DOI: 10.17755/esosder.823787

Torrington, D., & Weighman, J. (1985). *The Business of management*. UK Exeter: Prentice Hall International.

Tozlu, A. (2016). Karar verme yaklaşımları üzerinde Herbert Simon hegemonyası. *Sayıştay Dergisi*, *102*, 27-45.

BÖLÜM **2**

YÖNETİM SÜREÇLERİ VE EĞİTİME YANSIMALARI

Prof. Dr. Adem BAYAR

Başkalarını bilen kimse bilgili, kendini bilen kimse bilgedir.

Başkalarını yönetmek kuvvettir; kendini yönetmek iradedir.

Lao Tzu

Öğrenme Hedefleri

Bu bölümün amacı, öğretmen adaylarının yönetim süreçleri ve eğitime yansımaları hakkında yeterli bilgiye sahip olmalarına yardımcı olmaktır.

Öğrenme Hedefleri

Bu bölümü bitirdikten sonra bir okuyucu kendi cümleleriyle;

- Yönetimin bir süreç olduğunu açıklayabilecek,
- Karar vermenin yönetim açısından önemini açıklayabilecek,
- Karar basamakları ve tiplerini açıklayabilecek,
- Karar verme biçimlerini açıklayabilecek,
- Karar verme modellerini anlatabilecek,
- Planlamanın yönetimdeki önemini açıklayabilecek,
- Örgütlemenin ne olduğunu açıklayabilecek,
- İletişimin yönetimdeki önemini kavrayabilecek,
- İletişim engelleri hakkında bilgi sahibi olabilecek,
- Yönetimde etki ve koordinasyonun önemini tartışabilecek,
- Değerlendirmenin yönetimdeki gerekliliğini açıklayabilecek ve
- Bu bölümde öğrenmiş oldukları bilgileri kendi cümleleriyle açıklayabilecektir.

1. GİRİŞ

Günlük hayattaki olaylara dikkatlice bakıldığında birçok güzel oluşumun zaman aldığı ve bir süreç içerisinde gerçekleştiği görülmektedir. Bu bağlamda örgütsel ulaşmak için tüm etkinliklerin planlanması, uygulanması ve değerlendirilmesi olarak kısaca açıklanabilen yönetim, bir süreç olarak algılanmalıdır. Yönetimi ilk defa bir süreç olarak gören ve bunu açıkça dile getiren kişi Henry Fayol'dır (Ada & Küçükali, 2009). Henry Fayol yönetimi ileriyi görme, örgütleme, kumanda etme, eşgüdüm sağlama ve kontrol etme olarak bir dizi basamaklar halinde ifade etmiştir. Burada esas olan bu basamaklar arasında sağlam ve sürdürülebilir ilişkiler kurmaktır (Ada & Baysal, 2012). Bu bağı kurmak elbette yöneticinin işidir. Çünkü yönetim görevinden sorumlu bireyler çeşitli disiplinler üzerine oluşturulan kuramsal yönetim anlayışlarını kişisel bilgi ve tecrübeleri ile harmanlayarak uygulamaya geçirmek durumundadırlar (Taymaz, 2007).

Ilgar'a (2005) göre yönetim süreçleri, örgütün amaçlarına ulaşabilmesi için birtakım yöntemler doğrultusunda örgüt ve çalışanlarının yönlendirilmesidir. Ilgar'ı destekler mahiyette Erdoğan (2000) yönetim süreçlerini yöneticilik görevinde bulunan bireylerin yapmakla yükümlü olduğu işler olarak görmüştür.

Okul yönetimi sorumluluğunu üstlenen okul yöneticileri kararlı ama aceleci olmadıkları müddetçe okulun ortak amacı olan eğitimin kalitesini dolayısı ile öğrencilerin akademik başarılarını arttırmada önemli bir rolü yerine getirirler. Elbette ki yönetimin süreç olarak görülmesi sürekli değişim ve gelişim düşüncesini ortaya koyması açısından oldukça önemlidir. Bunun doğal bir sonucu olarak öğrencilerin özellikle akademik başarılarının yanı sıra sosyal başarılarının artış göstermesinde de önemli katkılar sağlar. Sonuç olarak okul yöneticisinin yapmakla yükümlü olduğu iş ve eylemler her okulda aynıdır (Ilgar, 2005).

Yönetim süreçleri denildiği zaman okul yönetiminde yer alan okul yöneticilerinin üstlenmiş olduğu sorumlulukların tamamı akla gelmelidir (Erdoğan, 2000). Okul yöneticiliği basit bir iş olmayıp aksine birden farklı unsurun yer aldığı ve karmaşık işlerin aynı anda ancak birbirlerine karıştırılmadan yürütülmesi gerekilen önemli bir uğraş alanıdır. Şüphesiz farklı geçmişlere sahip olan öğretmenler arasındaki ahengin sağlanmasında, farklı sosyo-kültürel özelliklere sahip öğrencilerin arasındaki "Hepimiz kardeşiz." düşüncesinin oluşturulmasında, öğretmen öğrenci arasındaki etkileşimin olumlu yönde olmasında ve veli ile öğretmen arasındaki iletişimin etkili düzeyde olmasında okul yönetiminin önemi ve gerekliliği tartışılmaz bir konudur. Bu bağlamda bir okul ne kadar iyi yönetilir ise okuldaki olumlu iklim ve öğrencilerin akademik ve sosyal başarıları o denli yüksek olacaktır. Sonuç olarak bir okulun bütün başarılı olmasındaki anahtar kişi okul müdürüdür (Balcı, 2001; Buluç, 2009). Elbette bu başarı sadece akademik

10. KAYNAKÇA

Ada, Ş. & Küçükali, R. (2009). *Türk eğitim sistemi ve okul yönetimi.* Ankara: Anı Yayıncılık.

Ada, S. & Baysal, N. Z. (2012). *Türk eğitim sistemi ve etkili okul yönetimi (2. Baskı).* Ankara: Pegem Akademi.

Adem, M. (2008). *Eğitim planlaması.* Ankara: Ekinoks.

Ataklı, A. (1996). *İlkokullarda yönetici davranışlarının öğretmenlerin verimliliğine etkisi.* İstanbul: MEB Yayınları.

Aydın, M. (2007). *Eğitim yönetimi*. Ankara: Hatipoğlu Yayınevi.

Aydın, M. (1994). *Eğitim yönetimi*. Ankara: Hatipoğlu Yayınevi.

Balcı, A. (2001). *Etkili okul ve okul geliştirme: kuram, uygulama ve araştırma (Geliştirilmiş 2.*

Baskı). Ankara: PegemA Yayıncılık.

Başaran, İ. E. (2000). *Yönetim.* Ankara: Umut Yayın Dağıtım.

Binbaşıoğlu, C. (1983). *Eğitim yöneticiliği*. Ankara: Binbaşıoğlu Yayınevi.

Bintuğ, A. (1978). *Yönetim görevleri.* Ankara: Kalite Matbaası.

Bozkurt, E. (1999). Bireylerin iletişim sorunları ile iletişim becerilerinin geliştirilmesi. *Milli Eğitim Dergisi,* 142, 58-60.

Buluç, B. (2009). İlköğretim okullarında bürokratik okul yapısı ile okul müdürlerinin liderlik stilleri arasındaki ilişki. *Eğitim ve Bilim*, 34 (152), 71-86.

Bursalıoğlu, Z. (2008). *Okul yönetiminde yeni yapı ve davranış.* Ankara: PegemA Yayıncılık.

Bursalıoğlu, Z. (2005). *Eğitim yönetiminde teori ve uygulama.* Ankara: PegemA Yayıncılık.

Bursalıoğlu, Z. (1998). *Okul yönetiminde yeni yapı ve davranış.* Ankara: Pegem Özel Eğitim ve Hizmetleri.

Bursalıoğlu, Z. (1991). *Okul yönetiminde yeni yapı ve davranış.* Ankara: PegemA Yayıncılık.

Çağlar, İ. (2016). Örgütsel İletişim Süreci. (İ. Çağlar ve S. Kılıç, Ed.). *Genel, teknik ve etkili İletişim.* Ankara: Nobel.

Erdoğan, İ. (2000). *Okul yönetimi ve öğretim liderliği.* İstanbul: Sistem Yayıncılık

Eren, E. (1998). *Yönetim ve organizasyon.* İstanbul: Beta Basım Yayım.

Genç, N. (2013). *Meslek yüksek okulları için yönetim ve organizasyon*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Gülşen C. & Gökyer, N. (2012). *Türk eğitim sistemi ve okul yönetimi.* Ankara: Anı Yayıncılık.

Gürsel, M. (2003). *Okul yönetimi kuramsal ve uygulamalı*. Konya: Eğitim Kitabevi.

Hatiboğlu, Z. (1993). *Temel yönetim ve organizasyon.* İstanbul: Beta Yayınları.

Ilgar, L. (2005). *Eğitim yönetimi okul yönetimi sınıf yönetimi.* İstanbul: Beta Yayınları

Ilgar, İ. Ş. (2006). Ölçme ve değerlendirme. (Ed. S. Uşun ve D. Özdemir Alıcı) *Öğretimde planlama*

ve değerlendirme içinde (ss. 228-243). İstanbul: Lisans Yayınları.

Kaya, Y. K. (1996). *Eğitim yönetimi kuram ve Türkiye'deki uygulama*. Ankara: Bilim Yayınları.

Küçükahmet, L. (2003). Öğretimde planlama ve değerlendirme. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Lunenburg F. C. & Ornstein, A. C. (1991). *Educational administration: Concepts and practices (2nd*

Edition). Belmont, California: Wadsworth Publishing Company.

Nartgün, Ş. (2000). *Stratejik planlama ve eğitim. Yönetimde çağdaş yaklaşımlar, uygulamalar ve sorunlar.* Ankara: Anı Yayıncılık.

Önen, Ö. (2016). Yönetim süreçleri. (Ed., E. Doğan Kılıç), *Türk eğitim sistemi ve okul yönetimi*, (ss. 87-107) içinde. Ankara: Eğiten Kitap.

Özalp, İ. (2010). *İşletme yönetimi (5. Baskı).* Eskişehir: Nisan Kitabevi.

Şahin, A. (2007). Türk kamu yönetiminde yönetsel iletişim ve bu konuda düzenlenen bir anket çalışmasının sonuçları. *Maliye Dergisi,* 152, 81-102.

Şimşek, M. Ş. & Çelik, A. (2012). *Yönetim ve organizasyon*. Ankara: Eğitim Yayınevi.

Şimşek, M. Ş. (2010). *Yönetim ve organizasyon (12. Baskı).* Konya: Eğitim Kitabevi.

Taymaz, H. (1997). *Eğitim sisteminde teftiş.* Ankara: Tapu ve Kadastro Vakfı Matbaası.

Taymaz, H. (2003). *Okul yönetimi*. PegemA Yayıncılık: Ankara.

Taymaz, H. (2007). *İlköğretim ve ortaöğretim okul müdürleri için okul yönetimi.* Ankara: PegemA Yayıncılık.

Tortop, N., İşbir, E. G. & Aykaç, B. (1993). *Yönetim bilimi.* Ankara: Yargı Yayınları.

Toytok, E. H. (2017). Yönetim süreçleri. (Ed. A. Üstün ve A. Bayar). *Son değişikliklerle Türk eğitim sistemi ve okul yönetimi* içinde (ss. 89-99). Ankara: Pegem Akademi.

Tutar, H., Yılmaz, M. K. & Erdönmez, C. (2003). *Genel ve teknik iletişim*. Ankara: Nobel.

Urwick, L. (1943). *Elements of administration*. New York: Herper & Brothers.

Yılmaz, K. (2008). Yönetim süreçleri. (Ed. H. Memduhoğlu ve K. Yılmaz). *Türk eğitim sistemi ve okul yönetimi* içinde (ss. 167-190). Ankara: PegemA Yayıncılık.

BÖLÜM **3**

TÜRK EĞİTİM SİSTEMİNİN HUKUKSAL DAYANAKLARI

Öğr. Gör. Dr. Sevda KUBİLAY - Prof. Dr. Sait AKBAŞLI

Öğrenme Hedefleri

Bu bölümün amacı, öğretmen adaylarının Türk eğitim sisteminin hukuksal dayanakları hakkında yeterli bilgiye sahip olmalarına yardımcı olmaktır.

Öğrenme Hedefleri

Bu bölümü bitirdikten sonra okuyucu;

- Hukuk ve hukuk devletinin ne anlam ifade ettiğini açıklayabilecek,
- Hukuk kurallarının özelliklerini ve hukukun kaynaklarını ifade edebilecek,
- Eğitim hukukunun temel alanlarından haberdar olabilecek,
- Eğitim hakkı, öğrenci hak ve sorumlulukları hakkında bilgi sahibi olacak,
- Ulusal belgelerde eğitim hukukunun nasıl yer aldığı hakkında bilgi edinebilecek ve
- Eğitim hukukun yer aldığı uluslararası sözleşmelerden haberdar olabilecektir.

1. HUKUK VE HUKUK KURALLARI

Türkiye Cumhuriyeti, Anayasa'da hukuk devleti olarak tanımlanmıştır. Hukuk devletinin işleyişinde insan hakları tanınır ve korunur. Devlet işlem ve eylemlerinden sorumludur ve hukukun üstünlüğü söz konusudur. Güçler ayrılığı ve yargı bağımsızlığı vardır (Anayurt, 2013).

Hukuk devleti, hukuk kurallarını uygulayan ve bu kurallara sıkı sıkıya bağlı olan, hukuksal güvenliğin hâkim olduğu bir devlet yapısıdır. Hukukun üstünlüğü tartışılmaz, keyfi uygulama ve yaptırımlara yer verilmez. Hukuk kuralları sadece vatandaşlar için değil, kanun koyucular ve devlet için de bağlayıcıdır. Temel hak ve özgürlükler hukuk kuralları ile güvence altına alınır ve yargı denetimine açıktır (Gözübüyük, 2008). Hukuk devletinde iyi tanımlanmış ve yerleşik yasalar vardır, tüm vatandaşlar ve devletin tüm temsilcileri bu yasalara tabidir (Botero & Ponce, 2010). Bu yasalar kontrolsüz güç kullanımı engeller (Tamanaha, 2004). En temelde, hukukun üstünlüğü terimi, hukukun devlete ve yönetici elitin bireysel üyelerine anlamlı kısıtlamalar getirebildiği bir sistemi ifade eder (Peerenboom, 2004).

Devlet yasama gücü ile kanunları koyarken, yürütme ile idari olarak görevlerini yerine getirir. Birey karşısında hâkim güç devlet olduğu için, devletin de işlem ve eylemlerinin denetimi yargı yoluyla mümkündür. Hukuk devletinin genel karakteri şöyle tanımlanabilir: Hak ve özgürlükler tanımlanmış ve güvence altına alınmıştır ve uygulamalarda anayasaya uygunluk önemlidir. Yargı denetiminin önü açıktır, yasama, yürütme ve yargı arasında güçler ayrılığı vardır. Demokratik bir düzen hâkimdir, yargı bağımsız ve tarafsızdır. Ayrıca hukukun evrensel ilkelerine güçlü bir bağlılık söz konusudur (Gözler, 2013). Gutmann ve Voight (2018), bir ülkenin uzun vadeli kalkınmasında hukukun üstünlüğünün yadsınamaz bir etkisi olduğunu belirtmişlerdir. Hukukun üstünlüğü demokrasinin sağlıklı bir şekilde uygulanmasını ve adil bir gelir dağılımını garanti eder (Rigobon & Rodrik, 2005).

Hukuk devletinde tüm kurumların bu hukuksal zeminde görevlerini ifa etmeleri gerekir. Bu kurumlardan biri de Milli Eğitim Bakanlığı'dır. Tüm faaliyet ve eylemlerini hukuka uygun bir çerçevede yürütmek zorundadır. Devletin temel sorumlulukları arasında yer alan eğitim hizmetlerinin sunulmasına ilişkin düzenlemeler de kurallarla düzenlenmiştir. Eğitim hizmetlerinin sunulmasında ve eğitim sisteminin işleyişinde şu hukuksal dayanaklar esas alınır: Anayasa, eğitim ve öğretime ilişkin kanunlar, yönetmelikler, Milli Eğitim Şuraları, Kalkınma Planları (Başar, 2014).

Milli Eğitim Bakanlığı bu kamu hizmetini Türkiye'nin her ilinde İl Milli Eğitim Müdürlükleri ile 851 ilçede bulunan İlçe Milli Eğitim Müdürlükleri aracılığı ile devam ettirmektedir. Bu kamu hizmetinin hukuka uygun olarak sürekli olması, düzenli bir şekilde yürütülmesi, eşitlik ilkesini gözetmesi ve genele hizmet

7. KAYNAKÇA

Akbaşlı, S. (2022). Yönetim, eğitim yönetimi ve kalkınma. A. Bayar & A. Balıkçı (Ed.), *Kalkınma ve Eğitim* (s. 95-125), Konya: Eğitim Yayınevi.

Akıntürk, T. (2009). *Hukukun Temel Kavramları*. (11. baskı), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Akyüz, E. (1981). *Eğitim Hukuku* (Ders Notu). Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.

Akyüz E. (2010). *Çocuk Hukuku*, *Çocukların Hakları ve Korunması*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Aktaş, S. (2020). Hukuk devleti idealine felsefi bir bakış. *Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi, 1*, 1-32.

Anayurt, Ö. (2013). *Hukuka giriş ve hukukun temel kavramları* (13. Baskı), Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Ankara Üniversitesi. (2019). *Öğrenci Hakları ve Sorumlulukları*. Erişim adresi: http://oidb.ankara.edu.tr/ogrenci-haklari-ve-sorumluluklari/

Aral, N., & Gürsoy, F. (2001). Çocuk hakları çerçevesinde çocuk ihmal ve istismarı. *Milli Eğitim Dergisi,* 151. https://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/151/aral_gursoy.

Aybay, R. (2006). *Açıklamalı İnsan Hakları Evrensel Bildirisi*. Ankara: Şen Matbaa.

Aydın, İ. (2006). *Eğitim ve Öğretimde Etik*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Badavan, Y. (2017). Türk eğitim sisteminin yasal dayanakları. M. M. Arslan (Ed.), *Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi* (s. 115-156), Ankara: Sosyal Yayınları.

Başar, M. A. (2014). Eğitimin hukuksal temelleri. H. Arslan (Ed.), *Eğitim Bilimlerine Giriş*, (s.183-2017) içinde. Çanakkale: Başak Yayınları.

Başaran, İ. E. (2006). *Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi*. Ankara: Ekinoks Yayınları.

Bingöl, B. (2012). Türkiye için bir eğitim hukuku teorisinin gerekliliği, *Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2,* 25-38.

Birinci, G. (2017). İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin kısa tarihi I: Milletler Cemiyeti'nden Birleşmiş Milletler'e. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi, 7*(2), 50-81.

Botero, J. C., & Ponce, A. (2010). Measuring the rule of law. *The World Justice Project – Working Paper Series,* No. 001, 1-120.

Cılga, İ. (1999). Türkiye'de çocuk hakları çalışmaları, Cumhuriyet ve çocuk. II. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi. Ankara: *AÜ Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını*, 506-516.

Çalışkan, A. Z. (2007). Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarında eğitim ve öğrenim hakkı. *E.Ü. Hukuk Fakültesi Dergisi, XI* (3–4), 295-314.

Çınkır, Ş., & Karaman-Kepenekci, Y. (2003) Öğrenciler arası zorbalık, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi, 34*, 236–253.

Demirkasımoğlu, N. (2012). Türk Eğitim Sistemi'nde öğrencilerin hak ve sorumluluklarının yasal dayanakları. *A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 45*(1), 307-326.

Demirtaş, Z. (2019). Uluslararası antlaşmalar çerçevesinde engellilerin eğitim hakkı. *Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Akademik Dergisi, 2,* 39-59.

Gözler, K. (2013). *Hukukun Temel Kavramları*. (10. baskı), Bursa: Ekin Kitabevi.

Gözübüyük, A. Ş. (2008). *Hukuka Giriş ve Hukukun Temel Kavramları*. Ankara: Turhan Kitabevi.

Gutmann, J., & Voight, S. (2018). The rule of law: Measurement and deep roots. *European Journal of Political Economy, 54*, 68-82. https://doi.org/10.1016/j.ejpoleco.2018.04.001

Gülcan, M. G. (2019). *Eğitim Hukuku.* Ankara: Pegem Akademi.

Hekimler, A. (2009). İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin kabul edilişinin 60. yıldönümünde taşıdığı anlam ve önemi. *Sosyal Bilimler Metinleri, 2009*(1), 1-24.

Kalkınma Bakanlığı (2013). Onuncu Kalkınma Planı 2014–2018. https://dspace.ceid.org.tr/xmlui/bitstream/handle/1/114/ekutuphane3.4.1.6.pdf?sequence=1&isAllowed=y Erişim tarihi: 18.03.2022.

Kalkınma Bakanlığı (2019). On Birinci Kalkınma Planı 2019–2023. https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2019/07/OnbirinciKalkinmaPlani.pdf Erişim tarihi: 18.03.2022.

Kamu İdarelerinde Stratejik Planlamaya İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik. (2018). *Resmi Gazete, 30344,* 26.02.2018.

Karaman-Kepenekci, Y. (2008). *Eğitimciler için İnsan Hakları ve Vatandaşlık*. Ankara: Ekinoks.

Karaman-Kepenekci, Y., & Özcan-Yücedağ, A. (2001) Okullarda suçun önlenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 33*(1–2), 153–163.

Karaman-Kepenekci, Y., & Taşkın, P. (2017). *Eğitim Hukuku.* Ankara: Siyasal Kitabevi.

Kıral, B. (2019). Türk eğitim sisteminin yasal dayanakları. U. Akın (Ed.), *Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi* (s.27-55) içinde. Ankara: Pegem Akademi.

Kubilay, S. (2022). Eğitimde kaynak kullanımı ve kalkınma. A. Bayar & A. Balıkçı (Ed*.), Kalkınma ve Eğitim* (s. 59-95) içinde. Konya: Eğitim Yayınevi.

Millî Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim Ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği. (2014). *T.C. Resmi Gazete, 29072*, 26.07.2014.

Millî Eğitim Bakanlığı İlköğretim Kurumları Yönetmeliği. (2003). *T.C. Resmi Gazete*, 27 Ağustos, 2003.

Millî Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği. (2013). *T.C. Resmi Gazete, 28758*, 7 Eylül, 2013.

Millî Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik. (2018). *T.C. Resmi Gazete, 30522*, 1 Eylül 2018.

Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü. (2006). *Okullarda Şiddetin Önlenmesi*, Genelge No: 2006/26.

Milli Eğitim Bakanlığı 2019-2023 Stratejik Planı. https://ogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_10/21161923_MEB_2019-2023_Stratejik_Plani.pdf Erişim tarihi: 18.03.2022.

Muratoğlu, T. (2016). Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kuruluşu, görevleri ve yargılama usulü. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, 27*, 307-364.

Nişancı, D. (2015). 6545 sayılı kanun ile getirilen yenilikler ışığında 5237 sayılı Türk ceza kanununda çocukların cinsel istismarı suçu. *TBB Dergisi*, 120, 209- 260.

Okul Kantinlerine Dair Özel Hijyen Kuralları Yönetmeliği. (2013). *T.C. Resmi Gazete*, 28550, 09.02.2013.

Öktem, D. (2012). Türkiye'deki çocuk adalet sisteminin yönetimi ve yaş ayrımcılığına ilişkin paradigmanın incelenmesi. *Türkiye'de Çocuk Adalet Sisteminin Yönetimi*, İHOP, Ankara, Uluslararası Çocuk Merkezi Yayınları, Ankara.

Övür, M. (2019). *Öğretmen adaylarının eğitim hukuku ile ilgili eğitim ihtiyaçları: Bir eylem araştırması*. (Doktora tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Özekes, M. (2018). *Sorular, Şemalar, Örneklerle Temel Hukuk Bilgisi*. (9. baskı). İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.

Öztekin, A. (2015). Devletin asli ve sürekli görevleri (temel kamu hizmetleri) ve özellikleri. *Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi, 30*, 10-19.

Peerenboom, R. (2004). Varieties of rule of law: An introduction and provisional conclusion. In Peerenboom, R. (ed), *Asian Discourses of Rule of Law*, Routledge Curzon.

Rigobon, R., & Rodrik, D. (2005). Rule of law, democracy, openness, and income: Estimating the interrelationships. *Economics of transition, 13*(3), 533-564.

Sağlam, F. (2019). İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde tüm hak ve özgürlüklere yönelik kurallar üzerine bir deneme. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 25*(2), 1236-1252.

Sever, S. (2002). Çocuk kitaplarına yansıtılan şiddet (Milli Eğitim Temel Yasası ve Çocuk Haklarına Dair Sözleşme bağlamında bir değerlendirme). *A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 35*(1-2), 26-37.

Sincar, M., & Özbek, M. (2016). Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi'nin öğrenci kayıtlarında esas alınmasına ilişkin okul yöneticilerinin görüşleri. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori ve Uygulama*, 3, 29-52.

Şahin, S., & Polat, O. (2012). Türkiye'de ve dünyadaki gelişmiş ülkelerde çocuk katılım hakkı algısının ve uygulamalarının karşılaştırılması. *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi, 4*(1), 275-282.

Tamanaha, B. Z. (2004). *On the rule of law: History, politics, theory*. New York: Cambridge Univ. Press

Taymaz, H. (2003). *Okul Yönetimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Tevhid-i Tedrisat Kanunu- 430 Sayılı Kanun. (1924). *T.C. Resmi Gazete, 63*, 6 Mart 1924.

TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu. (2018). *Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi*: Resmi Gazete Tarih: 27 Mayıs 1949 ve Resmi Gazete Sayı 7217.

T.C. Anayasası (1982). *T.C. Resmi Gazete, 17863*, 09.11.1982.

Topsakal, C. (2012). Eğitim fakültesi öğretmen adaylarının öğrenci haklarına ilişkin bilgi düzeyleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri (KUYEB), 12*(2), 751- 771.

Türk Dil Kurumu (TDK) Sözlükleri. "Anaysa", https://sozluk.gov.tr/ Erişim tarihi: 15.03.2022.

UNICEF. Çocuk Haklarına Dair Sözleşme. https://www.unicef.org/turkey/%C3%A7ocuk-haklar%C4%B1na-dair-s%C3%B6zle%C5%9Fme Erişim tarihi: 18.03.2022.

Ülker, İ. (2010). *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde ve Türk Anayasa Hukukunda Eğitim Hakkı ve Özgürlüğü* (Yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Konya.

Yaşar, N. (2000). *İnsan Hakları Avrupa Sisteminde ve Türk Hukukunda Eğitim Hakkı ve Özgürlüğü*, İstanbul: Filiz Kitabevi.

20. Milli Eğitim Şurası Kararları (2021). https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_12/08163100_20_sura.pdf Erişim tarihi:20.03.2022.

222 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu. (1961). *T. C. Resmi Gazete 10705*, 12 Ocak, 1961. Erişim tarihi:10.03.2022.

657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu (1965). *T.C. Resmi Gazete, 12056*, 23.07.1965. Erişim tarihi:15.03.2022.

2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu. (1981). *T.C. Resmi Gazete, 17506,* 06.11.1981. Erişim tarihi:10.03.2022.

3308 Sayılı Mesleki Eğitim Kanunu. (1986). *T.C. Resmi Gazete, 19139*, 19.06.1986. Erişim tarihi:10.03.2022.

5580 Sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu. (2007). *T.C. Resmi Gazete, 26434,* 14.02.2007. Erişim tarihi:15.03.2022.

6698 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu (2016). *T.C. Resmi Gazete, 29677*, 07.04.2016. Erişim tarihi:15.03.2022.

7354 Numaralı Öğretmenlik Meslek Kanunu (2022). *T.C. Resmi Gazete, 31750*, 14.02.2022. Erişim tarihi:15.07.2022.

BÖLÜM **4**

OKUL KÜLTÜRÜ VE YÖNETİMİ

Dr. Öğr. Üyesi Abdullah BALIKÇI

Bu bölümü 21.08.2014 tarihinde vefat eden sevgili annem Gülsüm BALIKÇI'ya ve 25.11.2020 tarihinde vefat eden sevgili babam Hüsamettin BALIKÇI'ya ve bana her daim desteğini sunan sevgili eşime ve üç çocuğuma ithaf ediyorum.

Öğrenme Hedefleri

Bu bölümün amacı, öğretmen adaylarının okul kültürü ve yönetimi hakkında yeterli bilgiye sahip olmalarına yardımcı olmaktır.

Öğrenme Hedefleri

Bu bölümü bitirdikten sonra okuyucu;

- Okul kültürüne ve okul yönetimine ilişkin kavramların ne anlama geldiğini tam olarak kavrayabilecek,
- Kültürün okula katkısını kavrayabilecek,
- Okul kültüründe dikkat edilmesi gerekenleri kavrayabilecek,
- Resmi belgelerde okul kültürüne nasıl değinildiğini ifade edebilecek,
- Okul kültürü okul yönetimi etkileşimini açıklayabilecek,
- Konuyla ilgili yurt içinde yapılan bazı araştırma sonuçlarından haberdar olabilecek ve
- Konuyla ilgili yurt dışında yapılan bazı araştırma sonuçlarından haberdar olabilecektir.

1. TEMEL KAVRAMLAR

Bu bölümde konuya ilişkin temel kavramlar açıklanmıştır. Konuya ilişkin açıklanan kavramlar yönetim, okul, okul yönetimi, kültür ve okul kültürüdür.

1.1. Yönetim

Örgütlerin amaçlarına ulaşma noktasında faaliyetlerini yönetmesinin günümüzde gittikçe artan bir yoğunlukta tartışılması, yönetim kavramının açıklanmasını beraberinde getirmektedir. Kavrama ilişkin olarak farklı içerikte tanımlara rastlamak mümkündür. Türk Dil Kurumu [TDK] (2019), yönetim kavramını "*yönetme işi, çekip çevirme, idare"* şeklinde tanımlarken Eren (2001), yönetim denilince akla şu hususların gelmesi gerektiğini ifade etmektedir:

1. Yönetim, birden fazla amacı gerçekleştirmeye yöneliktir.
2. Yönetim belli birtakım maddi ve manevi kaynakları amaçlar doğrultusunda kullanmaya yöneliktir.
3. Yönetim için yönetici ve yönetilenin olması gerekir.
4. Yöneticinin kararlarının uygulanabilmesi için yönetilenlerin düşüncelerine başvurması gerekir.
5. Yönetimin sağlıklı işleyebilmesi için yönetenle yönetilen arasında ahenk, uyum ve iletişimin olması gerekir.
6. Yöneticinin, yönetilenlerin bilgi, tecrübe ve kapasitelerini örgütte iş bölümü yaparak yararlanması gerekir.
7. Yöneticinin amaçlara ulaşma noktasında zamanı iyi bir şekilde planlaması ve yönetebilmesi gerekir.
8. Yönetici, yönetimi rasyonel bir süreç olarak değerlendirmelidir. Yani yönetici eldeki kaynakları etkili ve verimli bir şekilde kullanmanın yolunu bulabilmelidir.

Yukarıdaki ifadelerin yanı sıra Tortop, İskip ve Aykaç (1999), yönetim kavramını, eldeki tüm kaynakların örgütün amaçları doğrultusunda etkili ve verimli kullanılmasına dayalı bir bilim olarak tanımlamaktadırlar. Tanımlarda kaynaklardan kastedilenin insan, para, araç-gereçler, zaman olabileceğini belirtirken; yönetimdeki amacı Aydın (2000), kaynakları en iyi biçimde kullanarak işlerin iyi bir şekilde yapılması şeklinde izah etmektedir. Yazar, ayrıca yönetimin amaçlarına ulaşması için yönetilenlerle ilişkilerinin sağlıklı olmasını önemsemekte ve yöneticilerin, belirtilen amaca ulaşabilmesi için dikkat etmesi gerekenleri şu şekilde sıralamaktadır:

9. KAYNAKÇA

Aycan, Z., Kanungo, R. N., & Mendonça, M. (2016). *Kültürler arası bağlamda örgütler ve yönetim* (Çev. A. Kayapalı). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.

Aydın, M. (2000). *Eğitim yönetimi.* Ankara: Hatipoğlu.

Aydın, A. H. (2011). *Yönetim bilimi.* Ankara: Seçkin.

Ayık, A. (2007). *İlköğretim okullarında oluşturulan okul kültürü ile okulların etkililiği arasındaki ilişki* (Yayımlanmamış doktora tezi). Atatürk Üniversitesi, Erzurum.

Balıkçı, A., & Aypay, A. (2016). Okul yöneticilerinin örgütsel rolleri. (A. Aypay, Ed.), *Türkiye'de eğitim yöneticiliği ve maarif müfettişliği* (ss. 279-292) içinde. Ankara: PegemA.

Balyer, A. (2019). *Eğitim yönetiminde yeni yaklaşımlar.* Ankara: Anı.

Başaran, İ. E. (1993). *Eğitim yönetimi.* Ankara: Kadıoğlu.

Bolay, S. H. (2009). *Felsefe doktrinleri ve terimleri sözlüğü*. Ankara: Nobel.

Brown III, G. (2015). Strong one lasting one: An elementary school principal's ability to establish a positive school culture by building trust. *Journal of Cases in Educational Leadership*, *18*(4), 309–316. doi: 10.1177/1555458915606768

Bursalıoğlu, Z. (2000). *Okul yönetiminde yeni yapı ve davranış.* Ankara: PegemA.

Cameron, K. S., & Qinn, R. E. (2017). *Örgüt kültürü.* (M. G. Gülcan, N. Cemaloğlu, Çev. Ed.). Ankara: PegemA.

Cevizci, A. (2010). *Eğitim sözlüğü.* Ankara: Say.

Demir, G. (2019). O*kul yöneticilerinin değişimi uygulama yeterlilikleri ile okul kültürü arasındaki ilişki* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Uşak Üniversitesi, Uşak.

Demirtaş, Z. (2010). Okul kültürü ile öğrenci başarısı arasındaki ilişki. *Eğitim ve Bilim*, *35* (158), 3-13.

Doğan-Kılıç, E. (2016). *Kurumsal kimlik.* İstanbul. Eğiten kitap.

Eagleton, T. (2016). Kültür yorumları (Çev. Ö. Çelik). İstanbul: Ayrıntı.

Eilers, A. M., Camacho, A. (2007). School culture change in the making leadership factors that matter. *Urban Education*, *42*(6). DOI:10.1177/0042085907304906

Erdoğan, İ. (2014). *Eğitim ve okul yönetimi.* İstanbul: Alfa.

Erdoğan, S. (2019). *Okul yöneticilerinin kültürel sermaye düzeyleri ile okul kültürü arasındaki ilişki* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.

Eren, E. (2001). *Yönetim ve organizasyon. İstanbul: Beta.*

Fırat, N. (2007). *Okul kültürü ve öğretmenlerin değer sistemleri* (Yayımlanmamış doktora tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

Godfrey, D. (2016). Leadership of schools as research-led organisations in the English educational environment: cultivating a research-engaged school culture. *Educational Management Administration & Leadership*, *44*(2), 301–321. DOI: 10.1177/1741143213508294

Güçlü, N. (2014). Kültür. (N. Güçlü, Ed.), *Okul kültürü* (ss. 1-42) içinde. Ankara: PegemA.

Hamel, G., & Breen, B. (2007). *Yönetimin geleceği*. (F. Gülfidan, Z. Dicleli, Çev.). Ankara: MESS.

Hindle, T. (2014). *Yönetimde çığır açan fikirler ve gurular,* (Ü. Şensoy, Çev.). Ankara: Türkiye İş Bankası.

Hofstede, G. (1984). Cultural dimensions in management and planning. *Asia Pacific Journal of Management,* 81-99.

Hofstede, G. (2011). Dimensionalizing cultures: The Hofstede model in context. *Online Readings in Psychology and Culture, 2*(1). https://doi.org/10.9707/2307-0919.1014

Hoy, W. K., & Miskel, C. G. (2010). Okullarda kültür ve iklim. (M. Şişman, Ş. Uysal, Çev.). S.Turan (Çev. Ed.), *Eğitim yönetimi: teori, araştırma ve uygulama* içinde, (ss. 163-201). Ankara: Nobel.

Kağıtçıbaşı, Ç. (2019). *Benlik aile ve insan gelişimi.* İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.

Kağıtçıbaşı, Ç, & Cemalcılar, Z. (2020). *Dünden bugüne insan ve insanlar sosyal psikolojiye giriş.* İstanbul: Evrim.

Kıral, E. (2008). Kültür olarak örgütler. (A. Balcı, Ed.), *Örgüt mecazları* (ss. 57-77) içinde. Ankara: Ekinoks.

Koşar, S., & Çalık, S. (2011). Okul yöneticilerinin yönetimde gücü kullanma stilleri ile örgüt kültürü arasındaki ilişki. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, 17*(4), 581-603.

Kuyumcu, M. (2007). *İlköğretim okullarında okul kültürü ve takım liderliği (Elazığ ili örneği)* (Yayımlanmamış doktora tezi)**.** Fırat Üniversitesi, Elazığ.

Macneil, A. J. Prater, D. L., & Busch, S. (2009). The of school culture and climate on student achievement. *International Journal of Leadership in Education*, *12*(1), 73-84. DOI: 10.1080/13603120701576241

Maral, S. (2015). *İlkokul ve ortaokul müdür yardımcılarının örgütsel bağlılıklarının bir yordayıcısı olarak okul kültürü (Yalova ili örneği)* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.

McEwan, E. K. (2018). *Etkili okul yöneticilerinin on özelliği*, N. Cemaloğlu (Çev. Ed.). Ankara: PegemA.

Milli Eğitim Bakanlığı [MEB]. (1973). *Milli Eğitim Temel Kanunu.* http://meb.gov.tr. Erişim Tarihi: 04.02.2022.

Milli Eğitim Bakanlığı [MEB]. (1982). *Türkiye Cumhuriyeti Anayasası.* http://meb.gov.tr. Erişim Tarihi: 04.02.2022.

Milli Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2017). *Millî eğitim bakanlığı eğitim kurumları sosyal etkinlikler yönetmeliği.* http://meb.gov.tr. Erişim Tarihi: 04.02.2022.

Milli Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2019). *2023 Vizyon belgesi.* http://meb.gov.tr. Erişim Tarihi: 05.02.2022.

Milli Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2019). *Milli eğitim bakanlığı strateji belgesi (2019-2023).* http://meb.gov.tr. Erişim Tarihi: 05.02.2022.

Milli Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2021). *20. Milli eğitim şurası*. http://meb.gov.tr. Erişim Tarihi: 04.02.2022.

Mutlu, B. (2008). *İstanbul ortaöğretim okullarında okul kültürü ve öğretmenlerin örgütsel sosyalleşmeleri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Beykent Üniversitesi, İstanbul.

Osiname, A. T. (2018). Utilizing the critical inclusive praxis: the voyage of five selected school principals in building inclusive school cultures. *Improving Schools*, *21*(1). DOI: 10.1177/1365480217717529

Owens, M. A. (2010). Creating a successful professional culture: reorganizing to rebuild a challenging school. *Journal of Cases in Educational Leadership*, *13*(4), 1–10. DOI: 10.1177/1555458910377785

Önsal, A. (2012). *Okul müdürlerinin iletişim becerileri ile okul kültürü arasındaki ilişki (İstanbul İli Anadolu Yakası örneği)* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Maltepe Üniversitesi, İstanbul.

Özakpınar, Y. (1999). *Kültür ve medeniyet anlayışları ve bir medeniyet teorisi*. İstanbul: Ötüken.

Özden, Y. (2002). *Eğitimde yeni değerler.* Ankara: PegemA.

Rebelo T. M., & Gomes, A. D. (2011). Conditioning factors of an organizational learning culture. *Journal of Workplace Learning*, *23*(3), 173-194. https://doi.org/10.1108/13665621111117215

Salfi, N. A., & Saeed, M. (2007). Relationship among school size, school culture and students' achievement at secondary level in Pakistan. *International Journal of Educational Management*, *21*(7), 606-620. https://doi.org/10.1108/09513540710822201

Schein, E. H. (1984). Coming to a new awareness of organizational culture. *Sloan Management Review, 25*(2), 3-16.

Schein, E. H. (1996). The missing concept in organization studies. *Administrative Science Quarterly, 41*(2), 229-240.

Schoen, L., & Teddlie, C. (2008). A new model of school culture: A response to a call for conceptual clarity. *School and School Improvement*, *19*(2), 129-153. DOI: 10.1080/09243450802095278

Stanford, N. (2014). Organizasyon kültürü, (Ü. Şensoy, Çev.). Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Strateji ve Bütçe Dairesi Başkanlığı (SBB) (2019). *11. Kalkınma Planı,* www.sbb.gov.tr. Erişim Tarihi: 04.02.2022.

Stringer, P. M. (2009). Capacity building for school improvement: a case study of a New Zealand primary school. *Educ Res Policy Prac, 8*, 153–179. DOI: 10.1007/s10671-009-9073-6

Sullivan, l. J. (2010). *The of school culture, school goals, and teacher collaboration on teachers' attitudes toward their professional development plans* (Doctoral dissertation). Retrieved from ProQuest Dissertations and Theses (UMI Number: 3406649).

Şahin, S. (2003). *Okul müdürlerinin liderlik stilleri ile okul kültürü arasındaki ilişkiler* (Yayımlanmamış doktora tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

Şimşek, Y. (2003). *Okul müdürlerinin iletişim becerileri ile okul kültürü arasındaki ilişki (Eskişehir ili örneği)* (Yayımlanmamış doktora tezi). Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.

Şirin, H. (2009). Okul ve özellikleri. (S. Özdemir, Ed.), *Türk eğitim sistemi ve okul yönetimi,* (ss. 49-77) içinde. Ankara: Nobel.

Şişman, M. (1995). Örgüt kavramının kültürel açıdan çözümlenmesi ve eğitim örgütleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim yönetimi, 1*(1), 79-94.

Şişman, M. (2002). *Örgütler ve kültürler.* Ankara: PegemA.

Şişman, M. (2015). *Türk eğitim sistemi ve okul yönetimi.* Ankara: PegemA.

Terzi, A. R. (2005). İlköğretim okullarında örgüt kültürü. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, 43, 423-442.*

Tichnor-Wagner, A., Harrison, C., & Cohen-Vogel, L. (2016). Cultures of learning in high schools. *Educational Administration Quarterly,* 52(4), 602–642. DOI: 10.1177/0013161X16644957

Topcu, İ. (2019). *Okul iklimi ve kültürü.* Ankara: Anı.

Tortop, N., İskip, E. G., & Aykaç, B. (1999). *Yönetim bilimi.* Ankara: Yargı.

Türk Dil Kurumu (TDK). (2019). *Kültür, okul, yönetim,* https://sozluk.gov.tr/ Erişim Tarihi: 28.01.2022.

Westhuizen, O. C. V., Oosthuizen, I., & Wolhuter, C. C. (2008). The relationship between an organizational culture and student discipline in a boarding school. *Education and Urban Society*, *40*(2), 205-225. DOI: 10.1177/0013124507303992

Westhuizen, P. C. V., Mosoge, M. J.,Swanepoel, L. H., & Coetsee, L. D. (2005). Organizational culture and academic achievement in secondary schools. *Educatıon And Urban Society, 38*(1), 89-109. DOI: 10.1177/0013124505279959

Yıldırım, K. (2014). Örgüt kültürünü oluşturan unsurlar. (N. Güçlü, Ed.) *Okul kültürü,* (ss. 71-96) içinde. Ankara: PegemA.

Yılmaz, E. G. (2010). *Okul kültürü öğrenci başarısı ilişkisi: İstanbul ili ilköğretim okullarında ampirik bir araştırma* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Zeytin, N. (2008). *İlköğretim okullarında bürokratikleşme ve okul kültürü* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

Zhu, C., Devos, G. D., & Tondeur, J. (2014). Examining school culture in Flemish and Chinese primary Schools. *Educational Management Administration & Leadership*, 42(4), 557-575. DOI: 10.1177/1741143213502190

BÖLÜM **5**

OKUL GELİŞİMİ VE YÖNETİMİ

Doç. Dr. Sezen TOFUR

Öğrenme Hedefleri

Bu bölümün amacı, öğretmen adaylarının okul gelişimi ve yönetimi hakkında yeterli bilgiye sahip olmalarına yardımcı olmaktır.

Öğrenme Hedefleri

Bu bölümü bitirdikten sonra okuyucu;

- Okulun ne anlam ifade ettiğini açıklayabilecek,
- Okulun amaç ve işlevleri ile ilgili bilgi sahibi olunabilecek,
- Okulun tarihsel süreçteki gelişimi hakkında bilgi sahibi olacak,
- Okul gelişimini farklı kuramlar açısından değerlendirebilecek,
- Okulun örgütsel tasarım modelleri ile ilgili bilgi sahibi olunabilecek,
- Okul gelişiminin anlamını açıklayabilecek,
- Okul gelişiminin planlanması ile ilgili bilgi sahibi olunabilecek ve
- Okul gelişiminde okul yöneticilerinden beklentileri açıklayabilecektir.

1. OKULUN TANIMI

Okul yönetiminin kalbi okulda atar. Okul; eğitim örgütü ya da kuruluşu olarak ifade edilebilir. Bireylerin gelişimine etki eden planlı olarak oluşturulmuş özel bir çevredir. Bu çevrede genel çevrenin olumsuz etkilerini ortadan kaldırarak olumlu etkilerini pekiştirmek amaçlanır. Okullar, eğitim sistemlerinin amaç ve ilkeleri altında öğrencilere bilgi, beceri ve davranış kazandırılan yerlerdir (Balcı, 2021). Örgütsel bir sistem olarak okul, eğitim sözlüğünde (Demirel, 2020); "Yönetim, öğretmen, öğrenciler ve ilgili başka görevlilerin içinde gerekli okul çalışmalarını sürdürdükleri yapı" olarak tanımlanmıştır. Okullar, öğretme ve öğrenmenin gerçekleştiği hizmet örgütleridir. Okulun temel amacı; öğrenci öğrenmesidir. Okulun varlık nedeni bu hizmet üzerine kuruludur (Hoy & Miskel, 1991; 2010).

Toplumun kendisi için oluşturduğu her şey, her bir bireyine okul yolu ile kazandırılır. Toplum bu sayede fikirlerinin gerçekleşeceğine inanır. Bireyselliği savunan anlayışla toplumsallığı savunan anlayış okulda birleşir (Dewey, 2008). Okullar; fiziki ve sanal mekânlar olarak Millî Eğitim Bakanlığı'na (MEB) bağlı veya ilgili eğitim öğretim faaliyetlerinin devam ettirildiği yerlerdir (MEB, 2021). Birtakım amaçları gerçekleştirmek üzere oluşturulmuş sosyal örgütlerdir. Bu sosyal örgütün meydana gelmesini sağlayan en önemli faktör birey ve toplumun ihtiyaçlarıdır. Genel anlamda okul; belirli bir yeri olan, belirli bir zamanda devam eden, öğretmeni ve öğrencisi değişken olan, geniş bir hitap çevresi olan, planlı ve programlı bir şekilde eğitim öğretim faaliyetlerini sürdüren, öğrenme-öğretme faaliyetlerini devam ettiren, genel ve mesleki çeşitleri olan bir kuruluştur (Özdemir, 2000). Okulun amaç ve işlevlerine farklı açılardan yaklaşıldığında okul, farklı biçimlerde tanımlanabilir (Şişman, 2010):

1. *İnsani açıdan okul*: Okulu insani açıdan ele aldığımızda okulların varlık nedeninin okul ile etkileşen tüm bireylerin eğitim ile ilgili ihtiyaç ve beklentilerini karşılamak olduğunu söyleyebiliriz.
2. *Rasyonel/İşlevsel açıdan okul:* Okullar belirli amaçları gerçekleştirmek üzere oluşturulmuş yapılardır.
3. *Sistem teorisi açısından okul:* Okul, çevreden aldığı girdileri süreç içerisinde işleyip dönüştürerek çevreye çıktılar sunan hizmet ya da ürüne çeviren araçlardır.
4. *Eleştirel teori açısından okul:* Eğitim ve okul, toplumu yeniden yapılandırmanın bir yolu olarak görülür. Toplumun içerisinde bulunduğu sosyal, politik, ekonomik değişkenleri dönüştürür.
5. *Nesnel açıdan okul:* Okul nesnel bir oluşumdur. Bütün okulların ortak gerçeklikleri olabileceğinden hareketle tüm okullar için geçerli modeller geliştirilir.

12. KAYNAKÇA

Açıkalın, A. (2016). *Toplumsal, kurumsal ve teknik yönleriyle okul yöneticiliği*. Ankara: PegemA.

Altun, T., & Bebek, G. (2016). Öğretim elemanlarının okul geliştirme ve etkili okul paradigmalarının

temel bileşenleri hakkındaki görüşlerinin incelenmesi. *Alan Eğitimi Araştırmaları Dergisi, 2*(2), 96-107.

Aslan, M., & Beycioğlu, K. (2010). Okul gelişiminde temel dinamik olarak değişim ve yenileşme:

Okul yöneticileri ve öğretmenlerin rolleri. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Dergisi, 7*(1), 153-173.

Ateş, A., & Ünal, A. (2019). Bir ortaokulda uygulanan okul geliştirme projesini anlamak: Bir durum

çalışması. *Egitimde Nitel Araştırmalar Dergisi – Journal of Qualitative Research in Education, 7*(3), 1033-1061. doi: 10.14689/issn.2148-624.1.7c.3s.6m

Aydın, İ. (2003). *Eğitim öğretimde etik*. Ankara: PegemA.

Aydın, İ. (2016). *Akademide etik*. Ankara: PegemA.

Aypay, A. (2010). Sosyal bir sistem olarak okul. S. Turan (Çev. Ed.). *Eğitim yönetimi teori, araştırma*

ve uygulama (ss.1-38) içinde. Ankara: Nobel.

Aytaç, T. (1999). Okul merkezli yönetim. *Eğitim ve Bilim, 23*(111), 69-75.

Balcı, A. (2014). *Etkili okul, okul geliştirme*. Ankara: PegemA.

Balcı, A. (2021). *Açıklamalı eğitim yönetimi terimleri sözlüğü*. Ankara: PegemA.

Başar, H. (2014). *Sınıf yönetimi*. Ankara: Anı.

Başaran, İ. Ö., & Çınkır, Ş. (2011). *Türk eğitim sistemi ve okul yönetimi*. Ankara: Ekinoks.

Bicen, A. (2010). *Tam Gün Eğitimde Gerçekleştirilen Sosyal Faaliyetlerin Öğretmen Görüşlerine*

Göre Değerlendirilmesi [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Yakın Doğu Üniversitesi.

Bozbayındır, F., & Alev, S. (2018). Öğretmenlerin öz yeterlilik, proaktif kişilik ve değişime açıklık

algıları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 19*(2), 293-311. DOI:10.17679/inuefd.346666

Bozbayındır, F., & Alev, S. (2020a). Okul yöneticilerinin okul gelişim modeli ile ilgili görüşleri.

OPUS–Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 15(24), 2640-2673. DOI: 10.26466/opus.667359

Bozbayındır, F., & Alev, S. (2020b). Okul yöneticilerinin okul gelişim modeli ile ilgili görüşleri.

Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 15 (10), 2640-2673.

Buluç, B. (1996). Yönetimde örgütleme süreci. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi. 2* (4),

513-522.

Bursalıoğlu, Z. (2012). *Eğitim yönetiminde teori ve uygulama.* Ankara: PegemA

Dağlı, E. (2009). *İlköğretim Okullarında Okul Gelişim Yönetim Ekibi Çalışmalarının Yönetici ve*

Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Gazi Üniversitesi.

Dağlı, G., & Silman, F. (2009). KKTC'de bir müfredat laboratuvar ilkokulunda okul gelişim

modelinin uygulanabilirliğine ilişkin bir durum çalışması. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD), 10*(1), 153-167.

Demirel, Ö. (2020). *Eğitim sözlüğü*. Ankara: PegemA.

Dewey, J. (2008). *Okul ve toplum*. H. A. Başman (Çev.). Ankara: PegemA.

Dönmez, B. (2002). Bir okul geliştirme modeli olarak laboratuvar okulları uygulamasının

değerlendirilmesi. *Eğitim ve Bilim, 27*(126). 70-83.

Erdoğan, İ. (1996). Okul merkezli yönetim. *Yaşadıkça Eğitim, 49*, 26-28.

Erdoğan, İ. (2019). *Eğitim ve okul yönetimi*. İstanbul: Alfa.

Gökyer, N. (2011). İlköğretim okullarındaki okul gelişim yönetim ekibi üyelerinin görevlerine ilişkin algıları. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (25). 245-358

Gülşen, G., & Gökyer, N. (2016). *Türk eğitim sistemi ve okul yönetimi.* Ankara: Anı.

Gümüş, E., & Şişman, M. (2012). *Eğitim ekonomisi ve planlaması*. Ankara: PegemA.

Harris, A. (2000). What works in school improvement? Lessons from the field and future directions. *Educational Research, 42* (1), 1- 11.

Hoy, W. K., & Miskel, C. G. (1991). *Educational Adminstration*. NY: McGraw-Hill.

Hoy, W. K., & Miskel, C. G. (2010). *Eğitim yönetimi: teori, araştırma ve uygulama.* S. Turan (**Çev.** Ed.). Ankara: Nobel.

Karip, E. (2014) Yönetim biliminin alanı ve kapsamı. S. Turan (Ed.). *Eğitim yönetimi teori araştırma ve Uygulama* (ss.1-42) içinde. Ankara: Pegem.

Koç Akran, S. (2020). Okul gelişim modeli projesinden beklentiler: Okul yöneticilerinin görüşleri *Anatolian Journal of Educational Leadership and Instruction, 8*(1), 1-17.

Kömür, E. (2010). *Osmanlı Devleti Enderun Mektebi'nde Eğitim Sistemi ve Türk Eğitim Sistemine Etkileri* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Beykent Üniversitesi.

MEB, (1973). *1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu*. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1739.pdf Erişim Tarihi:28.02.2022

MEB, (1999). *Tebliğler Dergisi*, *62*(2506),

http://tebliglerr.meb.gov.tr/index.php/tuem-sayilar/viewcategory/63-1999 Erişim tarihi:24.02.2022

MEB, (2007). *Temel Eğitim Projesi II. Fazı: Bt Entegrasyonu Temel Araştırması.* Ankara: Bilgitek Eğitim Danışmanlık ve Taahhüt A.Ş. https://ocw.metu.edu.tr/pluginfile.php/3298/course/section/1180/BT%20Entegrasyonu.pdf Erişim tarihi: 10.07.2022

MEB, (2011). *İlköğretim Kurumları Standartları Uygulama Yönergesi*. http://mevzuat.meb.gov.tr/dosyalar/1268.pdf Erişim tarihi:26.02.2022.

MEB, (2014a). Milli Eğitim Kalite Çerçevesi. http://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2022_06/16110804_MEB_Kalite_Cercevesi.pdf Erişim Tarihi: 15.07.2022.

MEB, (2014b). *Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği*, https://www.mevzuat.gov.tr/File/GeneratePdf?mevzuatNo=19942&mevzuatTur=KurumVeKurulusYonetmeligi&mevzuatTertip=5 . Erişim tarihi:24.02.2022.

MEB, (2019). *2023 Eğitim Vizyonu*. https://www.gmka.gov.tr/dokumanlar/yayinlar/2023_E%C4%9Fitim%20Vizyonu.pdf Erişim tarihi: 26.02.2022.

MEB (2021). *Millî Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2020/2021*. Ankara: MEB.

MEB (2022). MEB'den Eğitimde Kalite İçin Dev Adım: Eğitimde Kalite Güvence Sistemi Kuruldu. https://www.meb.gov.tr/mebden-egitimde-kalite-icin-dev-adim-egitimde-kalite-guvence-sistemi-kuruldu/haber/25529/tr Erişim Tarihi: 15.07.2022.

MEB Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü (2021a). *10 Yıllık Serüven*. http://hbogm.meb.gov.tr/www/10-yillik-seruven/icerik/1155 . Erişim Tarihi: 24.02.2022.

MEB Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü (2021b). *Okullar Hayat Olsun*. http://hbogm.meb.gov.tr/dergi/dergi.pdf . Erişim tarihi:24.02.2022.

Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı, İlköğretim Dairesi (2006). *Okul Gelişim Modeli Projesi.* Lefkoşa. http://talimterbiye.mebnet.net/Projeler/okulgelisimprojesi.pdf Erişim tarihi: 28.02.2022.

Özdemir, İ. (2014). Postmodern düşüncenin Türkiye'de eğitim sistemine yansımaları. *Milli Eğitim, 204*, 18-41.

Özdemir, M. (2018). *Eğitim yönetimi alanın temelleri ve çağdaş yönelimler*. Ankara: Anı.

Özdemir, S. (2000). *Eğitimde örgütsel yenileşme*. Ankara: PegemA.

Özden, Y. (2008). *Eğitimde yeni değerler*. Ankara: Pegem A.

Özer, M. (2018). Enderun okulu. M. Akçakaya (Ed.), *Türk-islam tarihinde yönetim uygulamaları* (s.189-232) içinde. Ankara: Gazi Kitabevi Yay.

Özdemir, B. Ş., & Beltekin, N. (2012). Türk Eğitim Sisteminin dönüşümünde uluslararası aktörler: IMF ve Dünya Bankası örnekleri, *YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, *9(*1), 33-35.

Resmî Gazete, (2013). 4 Ağustos 2013 ve 28728 sayı. https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/08/20130804-11.htm Erişim tarihi:24.02.2022

Resmi Gazete (2015). 23 Mayıs 2015 ve 29364 sayı. https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/05/20150523-21.htm Erişim tarihi: 15.07.2022

Resmi Gazete (2022). 11 Mart 2022 ve 31775 sayı. https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2022/03/20220311-6.htm Erişim tarihi: 16.07.2022

Milletlerarası Andlaşma, (1988, 2 Haziran). Resmî Gazete, (Sayı: 19830). Erişim adresi: https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/19830.pdf

Sarpkaya Yengin, P. (2014). Yönetim kuramları ve eğitime yansıması. R. Sarpkaya. (Ed.). *Türk eğitim sistemi ve okul yönetimi* (ss. 142-175) içinde. Ankara: Anı.

Sönmez, V. (2015). *Eğitim bilimine giriş*. Ankara: Anı.

Şahin, İ. (2015). The opinions of principals about the school development management team. *Elementary Education Online, 14*(2), 621-633.

Şişman, M. (2010). *Eğitim bilimine giriş.* Ankara: PegemA.

Şişman, M. (2011). *Öğretim liderliği*. Ankara: PegemA.

Şişman, M. (2012). *Eğitimde mükemmellik arayışı*. Ankara: PegemA.

Tofur, S. (2015). 21. yy Türk eğitim politikalarının oluşturulmasında kaynaklık eden belgelerin Fullan'ın kavramsallaştırması açısından değerlendirilmesi: 1980 –2014 [Yayımlanmamış doktora tezi] Eskişehir Osmangazi Üniversitesi.

Tofur, S. (2021). Kalkınma ve eğitim planlaması. A. Bayar & A. Balıkçı (Eds.). *Kalkınma ve eğitim* (ss.35-58) içinde. Konya: Eğitim.

Türkel, S. (n.d.). Milli Eğitimi Geliştirme Projesi. https://www.meb.gov.tr/earged/earged/Milli_Egitimi_Gelistirme.pdf Erişim tarihi: 10.07.2022

Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Genel Kurul Tutanağı, (1996). 20. Dönem 1. Yasama Yılı 45. Birleşim 24 Nisan 1996 Çarşamba. https://www5.tbmm.gov.tr//develop/owa/tutanak_b_sd.birlesim_baslangic_yazici?P4=87&P5=B&page1=44&page2=44 Erişim tarihi: 01.07.2022

Ünal, S., & Ada, S. (2016). *Eğitim bilimine giriş*. Ankara: Nobel.

Yapıcı, M. (2006). Eğitim ve yabancılaşma. *Journal of Human Sciences, 8*(1). https://www.j-humansciences.com/ojs/index.php/IJHS/article/view/98 Erişim tarihi: 28.02.2022.

Yıldırım, N. (2013). Okul gelişimi. S. Özdemir (Ed.). *Eğitim yönetiminde kuram ve uygulama* (ss.355-380) içinde. Ankara: PegemA.

BÖLÜM 6

ÇATIŞMA YÖNETİMİ

Prof. Dr. Adem BAYAR

Hayatta çatışmadan kaçınabilmek olanağı yoktur;
bu yüzden, ondan korkmak yerine, yararlanmak gerekir.

Ziya Bursalıoğlu

Öğrenme Hedefleri

Bu bölümün amacı, öğretmen adaylarının çatışma yönetimi konusu hakkında yeterli bilgiye sahip olmalarına yardımcı olmaktır.

Öğrenme Hedefleri

Bu bölümü bitirdikten sonra bir okuyucu kendi cümleleriyle;

- Çatışmanın tanımı yapabilecek,
- Çatışmanın nedenlerini maddeler halinde sıralayabilecek,
- Çatışma nedenlerinden iş bölümünü açıklayabilecek,
- Çatışma nedenlerinden işlevsel bağımlılığı açıklayabilecek,
- Çatışma nedenlerinden ortak karar vermeyi açıklayabilecek,
- Çatışma nedenlerinden kaynakların yetersizliğini açıklayabilecek,
- Çatışma nedenlerinden iletişimi açıklayabilecek,
- Çatışma nedenlerinden örgütün büyüklüğünü açıklayabilecek,
- Çatışma nedenlerinden bürokrasiyi açıklayabilecek,
- Çatışma nedenlerinden denetim biçimini açıklayabilecek,
- Çatışma çözümüne yönelik yaklaşımları maddeler halinde sıralayabilecek,
- Çatışma çözümüne yönelik yaklaşımlardan problem çözme yöntemini açıklayabilecek,

- Çatışma çözümüne yönelik yaklaşımlardan taviz verme yöntemini açıklayabilecek,
- Çatışma çözümüne yönelik yaklaşımlardan zorlama yöntemini açıklayabilecek,
- Çatışma çözümüne yönelik yaklaşımlardan üstün amaçlar yöntemini açıklayabilecek,
- Çatışma çözümüne yönelik yaklaşımlardan kaynakların arttırılması yöntemini açıklayabilecek,
- Çatışma çözümüne yönelik yaklaşımlardan kaçınma yöntemini açıklayabilecek,
- Çatışma çözümüne yönelik yaklaşımlardan yatıştırma yöntemini açıklayabilecek,
- Çatışma çözümüne yönelik yaklaşımlardan uzlaştırma yöntemini açıklayabilecek,
- Çatışma çözümüne yönelik yaklaşımlardan yetki kullanma yöntemini açıklayabilecek,
- Çatışma çözümüne yönelik yaklaşımlardan davranış değiştirme yöntemini açıklayabilecek ve
- Bu bölümde öğrenmiş oldukları bilgileri kendi cümleleriyle açıklayabilecektir.

1. GİRİŞ

Yaşam mücadelenin ta kendisidir. Yaşamak ise bu mücadelede karşılan sorunların üstesinden gelme gücüdür. Tüm canlılar gibi insanda yaşamını devamlı kılabilmek için mücadele ederken birtakım sorunlarla karşılaşır. Bu sorunlarla karşılaşma esnasında ortaya çıkan gerçeklik ise çatışma olarak tanımlanabilir. Bu düşünceden hareketle çatışma insan yaşamının her anında var olan ve kimi zaman insana güçlü olma ve dayanma gücü veren bir öğreti niteliğindedir.

Örgütsel açıdan bakıldığında ise örgütsel çatışma kavramını yönetimde ilk defa vurgulayan bilim insanı Marry Parker Follet'tir (Ada & Küçükali, 2009). Özellikle değişim ve yenileşme karşısında örgütlerde var olana sahip çıkma ve devam ettirme gibi bir anlayış söz konusu olduğunda ister istemez örgütte çatışmalar ortaya çıkacaktır. Kısaca, ortak birtakım amaçları gerçekleştirmek için bir araya gelmiş insan yığını olarak tanımlanabilecek örgütün sahip olduğu imkânlar ve kaynaklar oldukça sınırlıdır. Örgüt yöneticileri var olan bu sınırlı imkânlarla örgütsel ulaşmayı çalışırlarken diğer taraftan örgüt içi meydana gelen çatışmaların olası çözümleri için var olan kaynakları kullanmak durumundadır. Bundan dolayı örgüt yöneticileri enerji ve zamanlarının bir kısmını da çatışmaların çözümü için kullanmak zorunda kalırlar. Çatışmaya bu açıdan bakıldığında aslında en güzeli örgütlerde hiç çatışmanın meydana gelmemesidir. Ancak birden fazla bireyden meydana gelen okul örgütlerinde çatışmalardan kaçınmak olanaksızdır. Bu gerçekten yola çıkarak çatışmadan kaçınmak ve korkmak yerine faydalanmak için var olan çatışmaların üzerine gidilmelidir. Çünkü çatışma, insan yaşamının önemli ve ayrılmaz bir parçasıdır (Turan, 2014). Benzer şekilde Karip (2000) çatışmanın toplumsal bir gerçeklik olduğunu, insanın olduğu her yer ve zamanda çatışmanın olabileceğini savunmaktadır.

Demokratik toplumlar birbirlerini saygı ile dinleyebilen ve farklı görüşlere müsamaha gösterebilen bireylerden meydana gelir. Bu açıdan bakıldığında demokratik bir okul örgütü esnek olması sebebiyle çatışmalardan ziyadesiyle yararlanma yolunu güder. Çünkü var olan bu esneklik örgütün yeni normlar geliştirmesine ve elde mevcut olan normların yeniden düzenlenmesine olanak tanır. Bu anlamda örgütteki bireylerin rolleri ve bu rollerden dolayı sahip oldukları sorumlulukların yalın ve net bir şekilde tanımlanmış olması gerekmektedir (Turan, 2014).

2. ÇATIŞMANIN TANIMI

İlgili alan yazın tarandığında çatışmaya ilişkin farklı tanımlamaların olduğu görülmektedir. Örneğin, Şimşek ve Kıngır'a (2009) göre çatışma, iki kişi ya da grup arasında ortaya çıkan anlaşmazlıklar bütünüdür. Bir başka tanıma göre ise çatış-

8. KAYNAKÇA

Ada, Ş. & Küçükali, R. (2009). *Türk eğitim sistemi ve okul yönetimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Akkirman, A. D. (1998). Etkin çatışma yönetimi ve müdahale stratejileri. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 13* (2), 1-11.

Artan, İ. E. (2002). Örgütlerde kişisel gelişim. (Ed. A. E. Aslan). Ankara: Nobel Yayın.

Aydın, M. (1994). *Eğitim yönetimi*. Ankara: Hatiboğlu Yayınevi.

Aydın, M. (2000). *Eğitim yönetimi*. Ankara: Hatiboğlu Yayınevi.

Balcı, A. (2000). *Örgütsel gelişme kuram ve uygulama*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Baykal, K. & Kovancı, A. (2008). Yönetici ve astlar arasındaki anlaşmazlıkların çözümüne yönelik bir araştırma. *Havacılık ve Uzay Teknolojileri Dergi*si, 3 (3), 21-38.

Boulding, K. (1962). *and defense*. New York: Harper.

Burke, R. J. (1969). *Methods of resolving interpersonel Personnel Administration,32*(4), 48-55.

Bursalıoğlu, Z. (1974). *Okul yönetiminde yeni yapı ve davranış*. Ankara: AÜEF Yayını.

Bursalıoğlu, Z. (2003). *Eğitim yönetiminde teori ve uygulama (7. Baskı).* Ankara: PegemA Yayıncılık.

Corwin, R. G. (1969). *Patterns of organizational . Administrative Science Quarterly, 14* (4), 507-520.

Cüceloğlu, D. (1991). *İnsan ve davranışı.* İstanbul: Remzi Kitabevi.

Çağlayan, O. A. (2006). *Örgütsel çatışma yönetimi ve bir araştırma* (Yükseklisans Tezi), Denizli: Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çilek, A. (2017). Çatışma yönetimi (Ed. A. Üstün & A. Bayar). *Son Değişikliklerle Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi içinde,* (ss.141-155). Ankara: Pegem Akademi.

Dökmen, Ü. (2009). *Sanatta ve Günlük Yaşamda İletişim Çatışmaları ve Empati.* İstanbul: Remzi Kitabevi.

Demirtaş, H., Üstüner, M. & Özer, N. (2007). Okul yönetiminde karşılaşılan sorunların öğrenci ve okul ile ilgili değişkenler açısından incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi,13*(51), 421–455.

Dicle, Ü. (1974). *Bir yönetim aracı olarak örgütsel haberleşme*. Ankara: MPM Yayını.

Eren, E. (2001). *Yönetim ve organizasyon (5. Baskı).* İstanbul: Beta Yayım.

Ertürk, M. (2000). *İşletmelerde yönetim ve örgüt (3. Baskı*). İstanbul: Beta Basım Yayın Dağıtım.

Genç, N. (2005). *Yönetim ve organizasyon*. *Çağdaş sistemler ve yaklaşımlar*. Ankara: Seçkin.

Gülşen, C. & Gökyer, N. (2012). *Türk eğitim sistemi ve okul yönetimi*. (2.Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.

Fisher, R. & Ury, W. (1991). *Getting to yes*. NY: Basic Books.

Huzcynk, A. & Butanun, D. (1991). *Organizational behavior*. New York: Forework by Derek.

İpek, C. (2000). Örgütsel çatışma ve çatışma yönetiminde uygulanabilecek örgüt geliştirme araçları. (Ed. C. Elma & K. Demir). *Yönetimde Çağdaş Yaklaşımlar, Uygulama ve Sorunlar* içinde. Ankara: Anı Yayıncılık.

İpek, C. (2014). Örgütsel çatışma ve çatışma yönetiminde uygulanabilecek örgüt geliştirme araçları. (Ed. C. Elma & K. Demir). *Yönetimde Çağdaş Yaklaşımlar, Uygulama ve Sorunlar* (4. Baskı) içinde (ss.235-270). Ankara: Anı Yayıncılık.

Kahn, R.L., Wolfe, D.M., Quinn, R.P. & Snoek, L. D. (1964). *Organizational stress: Studies in role and ambiguity*. New York: John Wiley Sons Inc.

Karip, E. (2003). *Çatışma yönetimi (3. Baskı).* Ankara: Pegem Yayıncılık.

Karip, E. (2000). *Çatışma Yönetimi. (2. Bask*ı). Ankara: Pegem A yayıncılık

Koçel, T. (1998). *İşletme Yöneticiliği.* İstanbul: Beta Yayınları.

Koçel, T. (2007). *İşletme yöneticiliği. Yönetim ve organizasyon- organizasyonlarda dav-*

ranış-klasik-modern-çağdaş yaklaşımlar. İstanbul:

Korkmaz, M. (1994). *Örgütlerde Çatışma ve Nedenleri.* Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Leavitt, H. J., Dill, W. R. & Eyring, H. B. (1973). *The organizational world*. New York: Harcourt Brace Jovanovich Inc.

Öğülmüş, S. & Özdemir, S. (1995). Sınıf ve okul büyüklüğünün öğrenciler üzerindeki etkisi. *Eğitim Yönetimi, 1*(2), 261–271.

Özer, K. (2003). *Gerçekçi Yönetişim: Yönetici / Liderlik Modeli (2. Baskı).* İstanbul: Sistem Yayıncılık.

Rahim, M. A. (2002). Toward a theory of managing organizational *International Journal of Management, 13*, 26-235.

Rahim, M. A. (2000). Emprical studies on managing *The International Journal of 1* (1), 5-8.

Rahim, M. A., Magner, R. N. & Shapiro, L. D. (2000). Do justice perceptions styles of handling with supervisors?: What justice perceptions, precisely?. *The International Journal of Management, 11* (1),9-31.

Robbins, S.R. (1974). *Managing organizational* . New Jersey: Prentice Hall, Inc.,

Robbins, P. S. (1994). *Management.* New Jersey; Prentice Hall.

Selznick, P. (1953). *TVA and the grass roots.* Berkely, University of California Press.

Smith, C. G. (1966). A comparative analysis of some conditions and consequences of intra-organizational *Administrative Science Quarterly. 10(*4), 504-529.

Sorenson, R. L. (1999). Management Strategies Used by Successfull Family

Businesses*. Family Business Review, 12* (4), 325-339.

Şahin, A., Emini, T. E. & Ünsal, O. (2006). Çatışma yönetimi yöntemleri ve hastane örgütlerinde bir uygulama. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 15,* 553-568.

Şimşek, M. Ş. & Kıngır, S. (2009). *Çağdaş yönetim araçlarından seçmeler*. Ankara: Nobel Yayınları.

Şimşek, M. Ş. (2002). *Yönetim ve organizasyon*. Konya.

Turan, S. (2009). Çatışma yönetimi. (Ed. S. Turan). *Eğitim Yönetimi: Teori, Araştırma ve Uygulama* (s. 133-153). Ankara: Pegem A Akademi.

Turan, S. (2014). *Eğitim yönetimi, teori, araştırma ve uygulama*. Ankara:Pegem Akademi.

Tengilimoğlu, D. (1991). Kişilerarası çatışma ve çatışmayı teşhis modelleri. *TODAİ Dergisi, 24* (2).

Wall, J. A. & Callister, R. R. (1995). and its management. *Journal of Management,* 21 (3), 515-558.

Yıldırım, A. (2005). *Empati ve çatışmalar*. Ankara: Yargı Yayınevi.

BÖLÜM **7**

TÜRK EĞİTİM SİSTEMİ OKUL YÖNETİMİ ETKİLEŞİMİ

Dr. Öğr. Üyesi Abdullah BALIKÇI

Bu bölümü 21.08.2014 tarihinde vefat eden sevgili annem Gülsüm BALIKÇI'ya ve 25.11.2020 tarihinde vefat eden sevgili babam Hüsamettin BALIKÇI'ya ve bana her daim desteğini sunan sevgili eşime ve üç çocuğuma ithaf ediyorum.

Yazar

Öğrenme Hedefleri

Bu bölümün amacı, öğretmen adaylarının Türk eğitim sistemi okul yönetimi etkileşimi hakkında yeterli bilgiye sahip olmalarına yardımcı olmaktır.

Öğrenme Hedefleri

Bu bölümü bitirdikten sonra okuyucu;

- Türk Eğitim Sisteminin örgütsel yapısı hakkında bilgi sahibi olabilecek,
- Okul yönetiminin eğitim sistemi içindeki yerini kavrayabilecek,
- Türk Eğitim Sisteminde okul yönetiminin yapısı hakkında haberdar olabilecek ve
- Türk Eğitim Sisteminde okul yönetimine ilişkin araştırmaların bazılarından haberdar olabilecektir.

1. TÜRK EĞİTİM SİSTEMİNİN ÖRGÜTSEL YAPISI

Türk Eğitim Sistemi'nin yapısına ilişkin olarak 4 yasal metin ön plana çıkmaktadır. Bunlar T.C. Anayasası, 1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu, Öğretmenlik Meslek Kanunu ve 1 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'dir.

1.1. T.C. Anayasası

Türkiye Cumhuriyeti Anayasa'sı 1982 yılında yürürlüğe girmiştir (17863 Sayılı). Anayasa'da eğitimle ilişkilendirilebilecek maddeler söz konusudur. Bu maddeler aynı zamanda Türk eğitim sistemini de düzenlemektedir. 10, 24, 42, 62, 130, 131 ve 132. maddeler eğitimle ilgilidir (Sezgin-Nartgün, 2016). Anayasa'da eğitimle ilgili maddeler içinde 42. madde Milli Eğitim Bakanlığı'na devlet adına görev yapma sorumluluğunu yüklemektedir. *Eğitim ve öğrenim hakkı ve ödevi* başlıklı 42. maddedeki *"...Eğitim ve öğretim, Atatürk ilkeleri ve inkılapları doğrultusunda, çağdaş bilim ve eğitim esaslarına göre, Devletin gözetim ve denetimi altında yapılır..."* (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 1982) şeklinde ifade belirtilen durumu açıklar niteliktedir.

1.2. Tevhid-i Tedrisat Kanunu

430 No'lu Tevhid-i Tedrisat Kanunu 1934 yılında (63 sayılı) kabul edilmiştir. Kanun, eğitim konusunda yetkili merciin Milli Eğitim Baknlığı olduğunu ilan etmektedir. Bu durum 1. maddede "*Türkiye dahilindeki bütün müessesatı ilmiye ve tedrisiye Maarif Vekaletine merbuttur."* (MEB, 1934) şeklinde ifade edilmektedir.

1.3. Milli Eğitim Temel Kanunu

1739 No'lu Milli Eğitim Temel Kanunu 1973 yılında (14574 Sayılı) yürürlüğe girmiştir. Kanun'un Türk Milli Eğitimi'nin temel ilkelerini ortaya koyan 2. bölümünün 17. maddesinde belirtilen *"her yerde eğitim"* ilkesi Milli Eğitim Bakanlığı'nın eğitim kademlerine ilişkin sorumluluğuna işaret etmektedir. Belirtilen durum *"...Resmi, özel ve gönüllü her kuruluşun eğitimle ilgili faaliyetleri, Milli Eğitim amaçlarına uygunluğu bakımından Milli Eğitim Bakanlığının denetimine tabidir."* şeklinde kanunda yer almaktadır. Aynı kanunda Türk Milli Eğitim Sistemi'nin genel yapısı *"Madde 18 – Türk milli eğitim sistemi, örgün eğitim ve yaygın eğitim olmak üzere, iki ana bölümden kurulur. Örgün eğitim, okul öncesi eğitimi, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim kurumlarını kapsar. Yaygın eğitim, örgün eğitim yanında veya dışında düzenlenen eğitim faaliyetlerinin tümünü kapsar."* olarak belirtilmektedir. Bunun yanında Kanun kapsamında yer alan öğretmenlik mesleği (madde 44, 48, 50, 50A, gibi), okul binaları ve tesisleri

7. KAYNAKÇA

Açıkalın, A. (1998). *Toplumsal kurumsal ve teknik yönleriyle okul yöneticiliği.* Ankara: Pegem.

Akbaşlı, S., & Balıkçı, A. (2013). Okul yöneticisi ve öğretmen görüşlerine göre okul yöneticiliğinin meslekleşmesinin değerlendirilmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 9*(2), 366-377.

Aslanargun, E. (2011). Türkiye'de okul yönetimi ve atama yönetmelikleri. e-Journal of New World Sciences Academy *Education Sciences, 6*(4), 2646-2659.

Aslanargun, E., & Bozkurt, (2012). Okul müdürlerinin okul yönetiminde karşılaştığı sorunlar. Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 11(2), 349 -368.

Aydın, M. (2000). *Eğitim yönetimi.* Ankara: Hatipoğlu.

Badarna, L. K., & Ashour, M. A. (2016). Role of school administration in solving students' problemsamong Bedouin schools within the Green line in Palestine. Journal of Education and Practice, 7(6), 182-190.

Balcı, A., & Pehlivan-Aydın, İ. (2001). *Eğitim yönetimi.*Ankara: Devlet Kitapları.

Balıkçı, A. (2017). Okul yöneticisi-öğretmen iletişimi. (E. Yılmaz, H. Yılmaz, Ed.), *Eğitimden Damlalar,* (ss. 61-70) içinde. Konya: Palet.

Balıkçı, A., Aypay, A., & Akbaşlı, S. (2016). Okul yöneticilerinin örgütsel rolleri. (A. Aypay, Ed.), *Türkiye'de Eğitim Yöneticiliği ve Maarif Müfettişliği,* (ss. 279-292) içinde. Ankara: PegemA.

Baş, M. (2011). *İngiltere'deki okul müdürü yetiştirme programının (npqh) incelenmesi: Türkiye için bir model önerisi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.

Bedirhanoğlu, N. (2019). *Bir ilköğretim kurumunda okul yönetimi tarafından gerçekleştirilen fiziksel iyileştirmelerin etkisine ilişkin paydaş görüşleri* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Akdeniz Üniversitesi, Antalya.

Boyacı, A. (2020). *Türkiye'de eğitim yöneticisi yetiştirme politikaları.* Ankara: PegemA.

Breen, B. (2007). *Yönetimin geleceği.* (Çev. F. Gülfidan). Ankara: MESS.

Bursalığolu, Z. (2000). *Okul yönetiminde yeni yapı ve davranış.* PegemA: Ankara.

Bursalığolu, Z. (2003). *Eğitim yönetiminde teori ve uygulama.* PegemA: Ankara.

Çağlayan, A. (2006). *Geçmişten günümüze eğitim kurumları.* İstanbul: Gülhane.

Demirkapı, S. 2019). *Öğretmenlerin okul yöneticisi olmak istememe nedenlerinin incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya.

Erdoğan, İ. (2014). *Eğitim ve okul yönetimi.* İstanbul: Alfa.

Erzen, A. (2021). *Öğretmenler ile okul yöneticileri bakış açısıyla başarılı okul yöneticisi ve yönetici seçimi üzerine bir araştırma: kayseri ili uygulaması* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Kapadokya Üniversitesi, Nevşehir.

Harward Business Essentials, (2017). *Yöneticinin el kitabı.* (Çev. Ü. Şensoy). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Hill, L. A. (2010). *Yöneticiliğe giden yol.* (Çev. Ü. Şensoy). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Hoy, W. K., & Miskel, C. G. (2010). *Eğitim yönetimi.* (Çev. S. Turan). Ankara: Nobel.

Kara, A.(2017). *Ortaöğretim kurumlarında görev yapan öğretmenlerin okul müdürü görevlendirilmesine ilişkin görüşleri* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Aksaray Üniversitesi, Aksaray.

Karataş, H. (2020). *Okul müdürü yönetim tarzları ile öğretmenlerin motivasyon düzeyleri arasındaki iliikinin incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Niğde.

Kartal, S. (2008). İlk ve ortaöğretim kurumlarında velinin okul yönetimine katılımı. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD), 9*(1), 23-30.

Kılıç, A. (2021). *Okul yöneticisi olarak kadınlar: sorunlar ve beklentiler (Kilis ili örneği)* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Kilis.

Koç, B. (2020). *Sivas il merkezinde bulunan bir okulun okul yönetimi bağlamında incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas.

Küçükali, R. (2011). *Yönetim felsefesi.* Ankara: Nobel.

McEwan, E. K. (2018). *Etkili okul yöneticilerinin 10 özelliği.* (Çev. Ed. N. Cemaloğlu). Ankara: Pegem Akademi.

Meenyinikor, J. N.D., Chiemezie, O. F., & Ezekiel, B. P. (2013). Secondary school administration and human capital development in Rivers State, Nigeria. African Educational Research Journal*, 1(2), 64-71.*

Milli Eğitim Bakanlığı [MEB]. (1934). *Tevhid-i tedrisat kanunu*. http://meb.gov.tr. Erişim Tarihi: 04.02.2022.

Milli Eğitim Bakanlığı [MEB]. (1973). *Milli eğitim temel kanunu*. http://meb.gov.tr. Erişim Tarihi: 04.02.2022.

Milli Eğitim Bakanlığı [MEB]. (1982). *Türkiye cumhuriyeti anayasası*. http://meb.gov.tr. Erişim Tarihi: 04.02.2022.

Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], (2013). *Millî eğitim bakanlığı ortaöğretim kurumları yönetmeliği.* http://meb.gov.tr. Erişim Tarihi: 04.02.2022.

Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], (2014). *Millî eğitim bakanlığı okul öncesi eğitim ve ilköğretim kurumları yönetmeliği.* http://meb.gov.tr. Erişim Tarihi: 04.02.2022.

Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], (2014). *Millî eğitim bakanlığı eğitim kurumları sosyal etkinlikler yönetmeliği.* http://meb.gov.tr. Erişim Tarihi: 04.02.2022.

Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], (2018). C*umhurbaşkanlığı teşkilatı hakkında cumhurbaşkanlığı kararnamesi (cumhurbaşkanlığı kararname numarası:1).* http://meb.gov.tr. Erişim Tarihi: 05.02.2022.

Milli Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2019). *2023 Vizyon belgesi.* http://meb.gov.tr. Erişim Tarihi: 05.02.2022.

Milli Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2019). *Milli eğitim bakanlığı strateji belgesi (2019-2023).* http://meb.gov.tr. Erişim Tarihi: 05.02.2022.

Milli Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2021). *20. Milli eğitim şurası*. http://meb.gov.tr. Erişim Tarihi: 04.02.2022.

Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], (2021). *Millî eğitim bakanlığına bağlı eğitim kurumlarına yönetici seçme ve görevlendirme yönetmeliği.* http://meb.gov.tr. Erişim Tarihi: 05.02.2022.

Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], (2021). *Öğretmenlik uygulama yönergesi.* http://meb.gov.tr. Erişim Tarihi: 05.02.2022.

Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], (2022). *Öğretmenlik meslek kanunu.* http://meb.gov.tr. Erişim Tarihi: 20.06.2022.

Mintzberg, H. (1973). *The nature of managerial work.* Harper ve Row, Publishers, New York, USA.

Obied, T. (2020). Role of school administration in providing an attractive and safe school environment to students under vision 2030. *Propósitos y Representaciones, 8* (SPE3). http://dx.doi.org/10.20511/pyr2020.v8nSPE3.748

Okçu, V. (2011). Türkiye'de okul yöneticilerinin yetiştirilmesi ve atanmasına ilişkin mevcut durum, beklentiler ve öneriler. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 10*(37), 244-266.

Örücü, D. (2014). Öğretmen adaylarının okul, okul yönetimi ve türk eğitim sistemine yönelik metaforik algıları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi 20*(3), 327-358.

Phonsa, K., Sroinam, S., & Phonghinyo, P. (2019). Strategies for developing the 21st century skills of school principals under Loei primary educational service area office. Asian Journal of Education and Training, *5(1), 198-206. DOI: 10.20448/journal.522.2019.51.198.206*

Ping-man Wong (2004) The professional development of school principals: Insights from evaluating a programme in Hong Kong. *School Leadership & Management, 24*(2), 139-162. DOI: 10.1080/1363243041000695796

Recepoğlu, E., & Kılınç, A. Ç (2014). Türkiye'de okul yöneticilerinin seçilmesi ve yetiştirilmesi, mevcut sorunlar ve çözüm önerileri. Turkish Studies, 9(2), 1817-1845.

Rosen, R. H.(1998). *İnsan yönetimi.* (Çev. G. Bulut). Ankara: MESS.

Seçkin, T. (2019). *Okul müdürü görevlendirmelerinde esas alınan kriterlere ilişkin okul müdürlerinin görüşleri* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Sebahattin Zaim-Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Sezgin-Nartgün, Ş. (2016). Türk eğitim sisteminin yasal dayanakları. (E. Doğan Kılıç, Ed.), *Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi,* (ss. 17-36). Ankara: Eğiten Kitap.

Strateji ve Bütçe Dairesi Başkanlığı (SBB) (2019). *11. Kalkınma Planı,* www.sbb.gov.tr. Erişim Tarihi: 04.02.2022.

Terzi, Ç. (2011). Türk eğitim sistemi'nde okulların örgüt ve yönetim yapısı ile yapılandırmacı eğitim yaklaşımı arasındaki ilişkinin çözümlenmesi. *Anadolu Journal of Educational Sciences International, 1*(1), 75-82.

Ustabaş, P. (2017). *Ortaokul öğrencilerinin okula uyumunda okul yönetimi ve öğretmenlerden beklentileri: Hopa ilçesi örneği* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Avrasya Üniversitesi, Trabzon.

Yeşilmen, F. (2016). *Okul yönetimi, örgütsel iletişim ve okul yönetiminde yönetici ve öğretmenlerden kaynaklanan sorunların incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Aydın Üniversitesi, İstanbul.

Yıldız, B. (2020). *Türkiye'de okul yöneticisi yetiştirme atama sistemi ve uygulamalarına yönelik görüşler* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Siirt Üniversitesi, Siirt.

BÖLÜM **8**

OKULDA EĞİTİM ÖĞRETİM HİZMETLERİNİN YÖNETİMİ

Dr. Yasin AVAN

Öğrenme Hedefleri

Bu bölümün amacı, öğretmen adaylarının okulda eğitim öğretim hizmetlerinin yönetimi konusunda yeterli bilgiye sahip olmalarına yardımcı olmaktır.

Öğrenme Hedefleri

Bu bölümü bitirdikten sonra bir okuyucu kendi cümleleriyle;

- Okulda eğitimle ilgili iş ve hizmetleri sayabilecek,
- Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin amaçlarını, rehber öğretmen/psikolojik danışman, okul müdürü ve öğretmenlerin görevlerini açıklayabilecek,
- Okulda güvenli bir ortam oluşturmak için alınan tedbirleri kavrayabilecek,
- Okul ve sınıf içi özel eğitim hizmetlerine yönelik neler yapılabileceğini açıklayabilecek,
- Sosyal etkinlikler ve toplum hizmeti kavramlarını açıklayabilecek, gerçekleştirebilecek faaliyetleri sayabilecek,
- Bayrak töreninin nasıl yapıldığını kavrayabilecek ve esaslarını bilecek,
- Çocuk kulüplerinin amacını, kuruluş şeklini ve işleyiş biçimini kavrayabilecek,
- Öğrenciden beklenen davranışları, disiplin cezalarını ve itiraz işlemlerini, ödül türlerini açıklayabilecek,
- Okul aile birliğinin kuruluş amacını, önemini, birlik organlarını, birlik gelirlerini kavrayabilecek,
- Nöbet hizmetinin özellik ve esaslarını açıklayabilecek,

- Alan zümre, sınıf/ şube öğretmenler kurulu toplantılarının amaç ve önemini kavrayıp işleyiş esaslarını açıklayabilecek,
- Öğretmenler kurulu toplantılarının yapılma amacını ve bu toplantılarda ne tür kararlar alınabileceğini açıklayabilecek ve bu toplantıların okul için önemine vurgu yapabilecek,
- Ünitelendirilmiş yıllık ve ders planları işlemlerinin tanımlarını, özelliklerini, yapılış ilkelerini, içeriklerinin nasıl olması gerektiği konularını kavrayabilecek,
- Yıllık çalışma planıyla bir öğretim yılının nasıl planlandığına ilişkin bilgi sahibi olabilecek,
- Sınıf ve okul ortamında bulunan ders araç-gereçleri hakkında bilgi sahibi olabilecek,
- Kütüphane hizmetlerinin nasıl yapılacağını kavrayıp kütüphanenin işleyiş biçimini açıklayabilecek ve
- Ölçme değerlendirmenin önem, amaç ve ilkelerini kavrayıp bu konuda dikkat edilecek hususların farkına varabilecektir.

1. GİRİŞ

Eğitim, insanların toplum olma bilinciyle hareket etmesi, toplum ve insan niteliğini geliştirme çabası ve kültürlenme süreci olarak ifade edilebilir. Eğitim, çağımızda gelişim ve dönüşümün öncü ajanıdır. Ülkemizde bir tür kamu hizmeti olarak da tanımlanan eğitim hizmetleri büyük oranda devlet eliyle yürütülmektedir. Bu işlerden sorumlu olan bakanlık ise Millî Eğitim Bakanlığı'dır. Millî Eğitim Bakanlığı'nın eğitim öğretime ilişkin kararlarının aktif olarak uygulandığı yerler okullardır. Eğitim örgütleri faaliyet gösterdiği çevre, örgüt yapısı, kültür ve iklimi, insan kaynağı niteliği, bağlı olduğu merkezin eğitim politikaları, sahip olunan finansal kaynaklar gibi pek çok faktörden etkilenmektedir. Bu doğrultuda okulun lideri olan okul müdüründen, sahip olduğu bürokratik gücün yanında, eğitim paydaşlarıyla takım halinde çalışması, yeni ve yaratıcı fikirleri ortaya koyması, öğretmen, öğrenci ve velileri karar alma süreçlerine katarak ortak akıl geliştirmesi ve adeta okulu yeniden inşa ederek kurum gerçekleştirmesi beklenmektedir.

Ülkeler, milli gelir seviyesini artırmak ve daha güvenilir bir gelecek yaratmak için eğitimi öncü bir araç olarak kullanmaktadırlar. Toplumlar bu yüzden gelişime ve dönüşüme aracılık edecek okul gibi örgütsel yapılar inşa etmişlerdir. Okullar toplumsal dönüşümün başladığı önemli bir güç merkezidir. Değişim ajanı olan okul, vizyoner liderlere ihtiyaç duyar. Okul müdürlerinin görevleri kanun ve yönetmelik gibi hukuksal normlarla açıklanmıştır. Okulların toplum üzerinde etkili olması sadece hukuksal normlarla değil başarılı bir liderlikle mümkün olabilir. Başarılı öğretim liderlerinin okul paydaşları ile sürekli etkileşim halinde olması beklenmektedir. Okulda yapılan eğitim öğretim faaliyetleri okulun ilk amacını teşkil etmektedir. Okulun en temel görevi, öğrencilerin öğrenme istek ve heyecan kaybını önlemek ve öğrenme güdüsünü en üste çıkarmaktır (Açıkalın, Şişman ve Turan, 2015). Gerçekte eğitimin amacı "umudu yeşertmek ve hayatı güzelleştirmektir" (Aydın, 2015, s. 15). Öğrenci ve toplumun umudunu canlı tutmak, iyi yönde toplumsal değişimi yaratmak, eğitim öğretim hizmetlerini nitelikli şekilde sunmak için okul yönetimi ve öğretmenlerin yapacağı iş ve işlemler Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yayınlanan yönetmelik ve yönergelerde açıkça belirtilmiştir (Resmî Gazete, 2013; 2014).

2. OKULDA EĞİTİMLE İLGİLİ İŞ VE HİZMETLER

Öğretmen ve okul müdürleri görevlerinin gereği olarak sınıf içi öğretimle öğrencilere bilgi beceri, davranış ve tutum kazandırılırken, eğitsel faaliyetler kapsamında yapmaları gereken birtakım iş ve hizmetler bulunmaktadır. Aşağıda bu konu başlıklarına sırasıyla değinilmiştir.

6. KAYNAKÇA

Açıkalın, A., Şişman, M. ve Turan, S. (2015). *Bir insan olarak okul müdürü*. Pegem Akademi.

Aydın, A. (2015). *Eğitim politikası*. Pegem Akademi.

Bursalıoğlu, Z. (2011). *Okul yönetiminde yeni yapı ve davranışlar: Okul yönetiminde insan ilişkileri*. Pegem Akademi.

Ceylan, M. (2011). *Okul yönetim işleri*. C. Bayrak (Ed.) Türk eğitim sistemi ve okul yönetimi içinde, (1. Baskı, ss.159-178). Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Hoy, W. K. ve Miskel, C. G. (2015). *Eğitim yönetimi: Teori, araştırma ve uygulama*. (Turan, S., Çev Ed.). Nobel Yayıncılık.

Kılınç, A.Ç. (2018). *Çağdaş liderlik yaklaşımları*. N. Güçlü ve S.Coşar (Ed.) Eğitim yönetiminde liderlik teori araştırma ve uygulama içinde (2. Baskı, ss. 69-89). Pegem Akademi.

MEB.(2005).Eğitim ve öğretim çalışmalarının planlı yürütülmesine ilişkin yönerge. http://mevzuat.meb.gov.tr/dosyalar/284.pdf adresinden 20.07.2022 tarihinde erişilmiştir.

MEB. (2014). *Millî Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Çocuk Kulüpleri Yönergesi.* http://mevzuat.meb.gov.tr/dosyalar/1706.pdf adresinden 01.08.2022 tarihinde erişilmiştir.

MEB.(2017).*Milli Eğitim Bakanlığı Eğitim Kurulları ve Zümreleri Yönergesi. http://mevzuat.meb.gov.tr/dosyalar/1865.pdf* adresinden 01.08.2022 tarihinde erişilmiştir.

MEB. (2019). Millî Eğitim Bakanlığı Mevzuat Bankası. Avrupa ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğünün 2019/11 sayılı genelgesi http://mevzuat.meb.gov.tr/dosyalar/2015.pdf adresinden 22.07.2022 tarihinde erişilmiştir.

MEB. (2020).*Millî* ***Eğitim Bakanlığı Bayrak Yönergesi***. http://mevzuat.meb.gov.tr/dosyalar/536.pdf adresinden 05.08.2022 tarihinde erişilmiştir.

MEB. (2022a). *Teftiş Kurulu Başkanlığı. İlkokullar Rehberlik ve Denetim Rehberi*. https://tkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2022_05/30132527_ilkokullar_rehberlik_ve_denetim_rehberi.pdf adresinden 01.08.2022 tarihinde erişilmiştir.

MEB. (2022b). *Teftiş Kurulu Başkanlığı. Ortaokullar Rehberlik ve Denetim Rehberi*. https://tkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2022_05/30133514_ortaokullar_rehberlik_ve_denetim_rehberı.pdf adresinden 01.08.2022 tarihinde erişilmiştir.

MEB. (2022c). *Teftiş Kurulu Başkanlığı. Lise ve Dengi Okullar Denetim Rehberi*. https://tkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2022_05/30132734_lyse_ve_dengy_okullar_rehberlik_ve_denetim_rehberı.pdf adresinden 01.08.2022 tarihinde erişilmiştir.

Öğdem, Z. ve Tüzel, E. (2019). *Eğitim ö****ğretimle ilgili hizmetler***. S. Özdemir (Ed.) Türk eğitim sistemi ve okul yönetimi içinde, (5.Baskı, ss.277-373). Pegem Akademi.

Resmî Gazete. (2001). *Millî Eğitim Bakanlığı Okul Kütüphaneleri Yönetmeliği* 22.08.2001 Tarih ve 24501 sayılı Resmî Gazete.

Resmî Gazete. (2012). *Millî Eğitim Bakanlığı Okul-Aile Birliği Yönetmeliği* Tarihi: 09.02.2012 tarih ve 28199 sayılı Resmî Gazete.

Resmî Gazete. (2013). *MEB Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği*. 07.09.2013 tarih ve 28758 sayılı Resmî Gazete.

Resmî Gazete.(2014). *Millî Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği* 26.07.2014 tarih ve 29072 sayılı Resmî Gazete.

Resmî Gazete. (2017). *Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Kurumları Sosyal Etkinlikler Yönetmeliği.* 8 Haziran 2017 tarih 30090 ve sayılı Resmî Gazete.

Resmî Gazete. (2018). *Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği.* 07.07.2018 tarih ve 30471 sayılı Resmi Gazete.

Resmî Gazete. (2020). *Millî Eğitim Bakanlığı Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği.* 14 Ağustos 2020 tarih ve 31213 sayılı Resmî Gazete.

Resmî Gazete. (2021). *Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği 14*.10.2021 tarih ve 31628 sayılı Resmî Gazete.

Yeşilyaprak, B. (2000). *Eğitimde rehberlik hizmetleri*. Nobel Yayın Dağıtım.

Özdemir, M. (2015). *Eğitim örgütlerinde insan kaynakları yönetimi: Kuram uygulama teknik*. Anı Yayınları.

Özer, M. (2021). *Eğitim politikalarında sistemik uyum.* Maltepe Üniversitesi Yayınları.

Şişman, M. (2011). *Eğitimde mükemmellik arayışı, etkili okullar*. Pegem Akademi Yayınları.

Taymaz, H. (2003). *İlköğretim ve ortaöğretim okul müdürleri için okul yönetimi*. PegemA

Yılmaz, D., Kılıçoğlu, G. ve Turan, S. (2014). *Örgütsel değişim.* S. Turan (Ed). Eğitim yönetimi teori, araştırma ve uygulama içinde *(1.Baskı,* ss 253-292). Pegem Akademi.

BÖLÜM **9**

OKUL YÖNETİMİ VE DENETİM

Doç. Dr. Abdullah SELVİTOPU
Doç. Dr. Ömür ÇOBAN

Öğrenme Hedefleri

Bu bölümün amacı, öğretmen adaylarının okul yönetimi ve denetim hakkında yeterli bilgiye sahip olmalarına yardımcı olmaktır.

Öğrenme Hedefleri

Bu bölümü bitirdikten sonra okuyucu;

- Denetim ve okul yönetimi bağlamında denetimin ne anlama geldiğini tam olarak kavrayabilecek,
- Denetimin okul yönetimi açısından önemini kavrayabilecek,
- Denetimin tarihsel gelişim sürecini kavrayabilecek,
- Denetim modellerini okul yönetimi açısından değerlendirebilecek,
- Denetim türlerini Millî Eğitim Sistemi çerçevesinde daha iyi kavrayabilecek ve
- Eğitim denetimi uygulamalarının geleceğine ilişkin bir perspektif kazanabilecektir.

1. GİRİŞ

Modern yönetim bilimin boyutlarından olan denetim ve değerlendirme, eğitim kurumlarında önemli işlevlere sahiptir. Yönetimin temel amacının örgütü hedeflerine ulaştırmak olduğu düşünüldüğünde, denetim mekanizmasının varlığı ve sağlıklı işleyişi söz konusu ulaşma süreçlerinde büyük önem taşımaktadır. Yaklaşık 18 milyon öğrenci, 1.2 milyona yakın öğretmen sayısıyla birçok ülkenin nüfusundan fazla olan devasa bir eğitim sisteminde denetim ve değerlendirme unsuru, işleyişin her aşamada sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi için gereklidir. Bu bölümde denetim kavramının tarihsel gelişimi, boyutları, denetim modelleri ve ilkelerinin yanı sıra okul yönetiminde denetime ilişkin gelecek uygulamalar ele alınmıştır.

2. DENETİM (TEFTİŞ)

Denetim kavramına ilişkin alan yazında pek çok farklı tanımla karşılaşılabilir. Bu durumun temel sebebi yapılan bütün tanımlamalarda mutlaka bir sınırlılığın olduğu ve söz konusu sınırlılığı aşmak için daha farklı tanımlar üretme motivasyonu olarak düşünülebilir. Diğer yandan tanımı yapan kişi ya da kişilerin denetime ilişkin okudukları alan yazının kaynağı, yaşadıkları dönem, inandıkları çeşitli felsefe ve ideolojiler de tanımların çok farklı şekillerde yapılmasına sebep olabilmektedir. Bu bağlamda denetime ilişkin tanımların çeşitlilik göstermesinin doğal olduğu düşünülebilir. Türk Dil Kurumu Sözlüğünde denetlemek *"Bir işin doğru ve usulüne uygun olarak yapılıp yapılmadığını incelemek, kontrol etmek"* olarak tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu, [TDK], 2022). Söz konusu tanım okul yönetiminde denetim uygulamalarına uyarlandığında, okullarda yürütülen eğitim ve öğretim işlerinin Millî Eğitim Bakanlığının genel ve özel amaçları bağlamında sürdürülmesi ve bu süreçte kontrol sağlanması gerektiği anlamına geldiği söylenebilir. Alan yazında okul denetimine ilişkin yapılan tanımlarda öğretimin eşgüdümünü sağlamak (Scott, 1924), liderlik rolü ve işlevi (Knoll, 1987; Wiles & Bondi, 2000), okul içi pozitif iklim oluşturmak için öğretmene yardım etmek (Henson, 2010) ve okulun amaçlarından sapmasını önlemek için okul içi işleyişi izleme ve değerlendirme (Lunenberg & Ornstein, 2021) gibi kavramların ön plana çıktığı gözlenmiştir. Diğer yandan denetim, durum saptama, değerlendirme ve düzeltme-geliştirme öğelerinin bir araya gelmesiyle oluşan bir süreç olarak da düşünülebilir (Başar, 2000). Özetle, denetim, örgütü daha verimli bir biçimde amaçlara yöneltmeyi önemli bir araç olarak değerlendirilebilir (Öztürk, 2007). Bu konuda Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde hizmet veren Teftiş Kurulu Başkanlığının aşağıda sunulan bazı görevleri eğitim denetiminin kapsamına ilişkin önemli bilgiler sunmaktadır.

10. KAYNAKÇA

Akan, D., Yalçın, S., & Yıldırım, İ. (2013). İlköğretim kurumları standartları (İKS) uygulamasına dair

okul yöneticilerinin görüşleri (Erzincan ili örneği). *Millî Eğitim, 42*(197), 129-144.

Aküzüm, C. (2012). *Türkiye'de ilköğretim okullarında eğitim denetimi (Bir meta-sentez çalışması).*[Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Fırat Üniversitesi.

Altun, B. & Sarpkaya, P.Y. (2020). The actors of teacher supervision. *Journal of Human Sciences, 17*(1), 284-303.

Arslan, K. (2020). Eğitimde yapay zekâ ve uygulamaları. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, 11* (1),71-88.

Arslantaş, H. İ., Tösten, R. & Avcı, Y. E. (2020). Liselerde ders denetimi uygulamalarının değerlendirilmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *16*(2), 417-431.

Aydın, İ. (2019). *Öğretimde denetim durum saptama değerlendirme ve geliştirme*. Ankara: Pegem Yayıncılık.

Aydın, M. (1986). *Çağdaş eğitim denetimi*. IM Eğitim Araştırma.

Başar, H. (2000). *Eğitim denetçisi "rolleri, yeterlikleri, seçilmesi, yetiştirilmesi" (5.Basım)*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Başaran, İ. E. (2008). *Örgütsel davranış "insanın üretim gücü"*. Ankara: Ekinoks Eğitim Danışmanlık.

Bayburt, B., & Eğin, F. (2021). Teknoloji ve sanayideki gelişmelerin yansıması olarak Eğitim 4.0. *Bilgi ve Yönetim Dergisi, 16* (2), 137-154.

Beycioğlu, K. & Dönmez, B. (2009). Eğitim denetimini yeniden düşünmek. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *10*(2), 71-93.

Bostancı, A. B., Özbey, H. & Şanlıbulut, M. (2011). Öğretmen denetiminde sanatsal denetim yaklaşımının uygulanmasına yönelik öğretmen ve müfettiş görüşleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Dergisi,* 22, 238-254.

Çoban, Ö. (2011). *Okul aktörlerinin ilköğretim kurumları standartları konusundaki görüşlerinin değerlendirilmesi.* [Yüksek Lisans Tezi]. Gazi Üniversitesi.

Demir, M. (2009). *İlköğretim müfettişlerinin ders teftişlerinin öğretmenler tarafından değerlendirilmesi.* [Yüksek Lisans Tezi]. Yeditepe Üniversitesi.

DuFour, R. (2004). What is a professional learning communiy? *Educational Leadership. 61*(8), 6-11.

Efe, M. Z. (2022). *Öğretmenlerin algısına göre mesleki öğrenme topluluğu ile okul yöneticisinin ders denetimi arasındaki ilişkinin incelenmesi*. [Yüksek Lisans Tezi]. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi.

Eisner, E. W. (1982). *An artistic approach to supervision. Supervision of Teaching*. Washington: ASCD.

Er, H., Turan, S., & Kaymakçı, S. (2021). Toplum 5.0 sürecinin gelişimi ve eğitime etkisinin değerlendirilmesi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* (39), 27-66.

Glickman, C.D., Gordon, S.P., & Ross-Gordon, J.M. (2014). *Denetim ve öğretimsel liderlik, gelişimsel bir yaklaşım*. M.B. Aksu & E. Ağaoğlu (Çev. Ed.). Ankara: Anı.

Glickman, D. C., Gordon, S. P. & Ross-Gordon, J. M. (2004). *Supervision and instructional leadership.* Pearson Education Inc. USA.

Henson, K., T. (2010). *Supervision: A collaborative approach to instructional improvement*. Waveland: Long Grove, IL.

Karadağ, N., & Bellibaş, M.Ş. (2017). İlkokulların mesleki öğrenme toplulukları olma durumlarının değerlendirilmesi. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori ve Uygulama, 8* (16), 24-42.

Knoll, M. K. (1987). *Supervision for better instruction*. New Jersey: Prentice Hall, Inc.

Lucio, W. H., & McNeil, J. D. (1969). *Supervision: A synthesis of thought and action* (2nd ed.). New York, NY: McGraw-Hill.

Lunenburg, F. C., & Ornstein, A. C. (2021). *Educational administration: Concepts & practices*. (7th ed.). Sage Publications.

Marzano, R. J., Frontier, T. & Livingston, D. (2011). *supervision - supporting the art and science of teaching*. Virginia: ASCD Member Book.

MEB. (2022). *Eğitim istatistikleri*. Ankara: MEB.

MEB. (2021). *Teftiş Kurulu Başkanlığı Rehberlik ve Denetim Rehberleri ve Genel Esaslar*. Erişim Adresi: https://tkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2022_05/30111335_GENEL_ESASLAR.pdf

MEB ve UNICEF (2015). *Okul öncesi eğitim ve ilköğretim kurumları standartları kılavuz kitabı*. Ankara: MEB.

Özdemir, N. (2020). How to improve teachers' instructional practices: The role of professional learning activities, classroom observation and leadership content knowledge in Turkey. *Journal of Educational Adiministration, 58* (6), 585-603.

Özmen, F. & Batmaz, C. (2006). İlköğretim okul müdürlerinin öğretmen denetimindeki etkililikleri–hizmet yılı ve görev türü değişkenine göre öğretmen görüşleri. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 2*, 102–120.

Öztürk, A., T. (2007). *Türk kamu yönetiminde bireyden devlete yönetsel denetim süreci; sorunlar, öneriler ve çözüm yolları.* Ankara: Platin Yayıncılık.

Resmî Gazete. (2018). *1 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi* (Millî Eğitim Bakanlığı). Erişim: https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/19.5.1.pdf Resmî Gazete. (2017). *Millî Eğitim Bakanlığı teftiş kurulu yönetmeliği.* Erişim: https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=23861&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5

Schechter, C. & Feldman, N. (2010). Exploring organizational learning mechanisms in special eduation. *Journal of Educational Administration, 48* (4), 490-516.

Scott, C. E. (1924). *Educational supervision*. USA: Hard Press Publishing.

Senge, P. M. (2011). *Beşinci disiplin* (15. baskı). Ayşegül İldeniz ve Ahmet Doğukan (Çev.). Yapı Kredi.

Sergiovanni, T. J. & Starratt, R. J. (2002). *Supervision: A redefinition.* (7th Ed). NY: Mc Graw Hill.

Şahin, F., & Cemaloğlu, N. (2021). Ortaöğretim kurumlarında örgütsel öğrenmeyi destekleyici ve engelleyici faktörler. *Başkent University Journal of Education, 8* (1), 28-39.

Taş, H.Y. (2018). Dördüncü sanayi devriminin (Endüstri 4.0) çalışma hayatına ve istihdama muhtemel etkileri. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 9* (16), 1817-1836.

Taymaz, H. (2010). *Eğitim sisteminde teftiş "kavramlar, ilkeler, yöntemler" (7. Baskı)*, Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Taymaz, H. (1982). *Teftiş: Kavramlar, ilkeler, yöntemler*. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.

Türk Dil Kurumu, [TDK]. (2022). *Güncel Türkçe sözlük*. Erişim: https://sozluk.gov.tr/

Ünal, A. (2016). Yeni nesil denetim. M.Yavuz (Ed.), *Yeni nesil okul* içinde (ss.223-304). Eğitim.

Ünal, A. & Yıldırım Erol, S. (2011). The expectation of elementary school principals from education supervisions. *E-Journal of New World Science Academy, 6* (4), 2630-2645.

Ünal, I. (1989). Eğitim örgütlerinde örgütsel değişme aracı olarak denetim. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 22* (1), 443-458.

Wahlstrom, K.L. & Louis, K.S. (2008). How teachers experience principal leadership. The roles of Professional community, trust, - cacy, and shared responsibility. *Educational Administration Quarterly, 44* (4), 458-495.

Wiles, J. & Bondi, J. (2000). *Supervision a guide to practice*. New Jersey: Prentice Hall.

BÖLÜM **10**

OKUL YÖNETİMİNDE KAYNAKLAR VE KAYNAKLARIN KULLANIMI

Dr. Öğr. Üyesi Yakup ÖZ

Öğrenme Hedefleri

Bu bölümün amacı, öğretmen adaylarının okul yönetiminde kaynaklar ve kaynakların kullanımı hakkında yeterli bilgiye sahip olmalarına yardımcı olmaktır.

Öğrenme Hedefleri

Bu bölümü bitirdikten sonra okuyucu;

- Toplumsal bir sistem olarak okulun kaynaklarının önemini kavrayabilecek,
- İnsan kaynakları yönetimi açısından öğretmenlerin ve okul yöneticilerinin mesleki gelişimlerini değerlendirebilecek,
- Okulların finansal kaynakları ve bunların temininde yaşanan sorunları kavrayabilecek,
- Materyal kaynaklar bağlamında okulların fiziki alt yapıları ve okullarda bilgi iletişim teknolojilerinin kullanımı konusunda fikir yürütebilecek ve
- Öğrencilerin ders ve ders dışı etkinliklere ayırdığı zaman kaynağı konusunda bilgi sahibi olabilecektir.

1. TOPLUMSAL BİR SİSTEM OLARAK OKUL VE KAYNAKLARI

Okullar içerisinde bulundukları toplumların doğal bir parçası, onları yansıtan bir ayna ve yeniden üreten toplumsal kurumlardır. Eğitimin işlevleri üzerinden değerlendirildiğinde okullar, tarihte eğitimin kitlesel bir hale dönüştüğü modern dönemle beraber, temelde toplumun ve devletin beklentilerine göre yeni nesillerin yetiştirildiği yerlerdir. Okullar, özellikle ilkokuldan başlayarak, kimi ülkelerde ve Türkiye'de daha üst eğitim kademelerinin de zorunlu hale gelmesiyle devletlerin makbul vatandaşlarını, toplumun bireylerini ve ekonomik sistemin ihtiyaç duyduğu işgücünü üreten ve çağın gerektirdiği yetkinliklerle donatan yegâne toplumsal kurumlardır.

Modern dönem öncesinde toplumun belli bir kesiminin erişebildiği eğitimin, günümüzde kitleselleşmesi ve belli kademelere kadar zorunla hale gelmesiyle, okullar, büyük toplumsal sistemin bir alt parçası ya da bir alt sistem olarak değerlendirilebilirler. Toplumsal bir sistem olarak okul, açık bir sistemdir. Girdilerini içinde bulunduğu toplumdan alır, dolayısıyla içinde bulunduğu toplumun koşullarından çeşitli şekillerde etkilenir; eğitim-öğretim süreci sonunda ürettikleri çıktılarla yine içinde bulunduğu toplumu etkiler (Hoy & Miskel, 2005).

Okulların kaynakları, okul bir toplumsal sistem olarak değerlendirildiğinde girdiler üzerinden değerlendirilebilir. Bu doğrultuda öğretim programı, okul binası ve binadaki diğer olanaklar, ders araç-gereçleri, öğretmenler, öğrenciler ve okul yöneticileri, öğretim programının gerçekleştirilmesi için gereken zaman, okul bütçesi, ilgili yönetim birimi (merkezi hükümet, eyalet, belediyeler vb.) veya diğer kuruluşlar ve hayırseverler tarafından okullara aktarılan finansal kaynak bu girdilerin arasında sayılabilir. Bunlar aynı zamanda okulun kaynaklarıdır.

Okul kaynaklarının yeterli olup olmaması ya da niteliği yine okulun içinde bulunduğu toplum ve çevre tarafından şekillenir. Örneğin, sosyoekonomik olarak görece daha yukarıdaki bir konumda bulunan ailelerin çocuklarının, öğrencilerin çoğunluğunu oluşturduğu bir okulda derslerle ilgili materyaller, öğrenciler için fazladan yabancı dil dersleri ya da müfredat dışı etkinlikler daha çeşitli, sayıca daha çok olabilir veya daha nitelikli olarak tasarlanabilir. Böyle bir okulda okul aile birliği üyeleri okulun işleyişine ve eğitim-öğretim sürecinin verimliliğine daha çok katkı sağlayabilir (Özkan, Karakurt & Yaşar, 2022). Bu konu makro düzeyde değerlendirildiğinde, bazı ülkelerin gayri safi yurtiçi hâsılasından (Gayri Safi Yurtiçi Hasıla - GSYH) eğitime daha fazla finansal kaynak ayırmaları, yine hem nicelik hem de nitelik konusunda okulun diğer kaynaklarının daha etkili ve verimli kullanılmasına, bir ülke ya da şehirdeki bölgeler arası eşitsizliklerden doğan dezavantajların daha kolay ortadan kaldırılmasına katkı sağlayabilir.

5. KAYNAKÇA

Acar, E. A., Erbaş, Y. H., & Eryaman, M. Y. (2021). Okul öncesi öğretmenlerinin Covid-19 pandemi sürecinde uzaktan eğitime ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, *7*(4), 31-54.

Acar, O. K. (2019). Personel yönetiminden insan kaynakları yönetimine: Cumhuriyet dönemi kamu personel yönetim tarihçesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *24*(1), 119-146.

Açıkalın, A. (2014). Eğitimde İnsan Kaynağının Yönetimi. S. Turan içinde. *Eğitim Yönetimi Teori, Araştırma ve Uygulama*.

Ağalday, B., & Gül, M. Okul Müdürlerinin Finansal Kaynak Sağlamada Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerilerine İlişkin Fenomenolojik Bir İnceleme. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *23*(1), 155-177.

Aksoy, T. (2021). Okul öncesi dönemdeki çocukların eğitiminde teknoloji kullanımına ilişkin öğretmen görüşleri. *Temel Eğitim*, (11), 30-38.

Altunay, E. (2017). Okul yöneticilerinin görüşleri doğrultusunda eğitim finansmanı politikaları: Sorunlar, nedenler ve çözümler. *Bartın University Journal of Faculty of Education*, *6*(2), 689-714.

Altunay, E. (2021). Okulların finansman yönetimi açısından okul yöneticilerinin politik becerileri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *36*(1), 90-106.

Aral, N., & Kadan, G. (2021). *Pandemi sürecinde okul öncesi öğretmenlerinin yaşadıkları problemlerin incelenmesi*. Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi. 1(2). 99-114.

Atan, U., & Dalkıran, A. (2008). İlköğretim okullarındaki görsel sanatlar dersi öğretmenleri ve fiziki altyapı standartlarına yönelik bir durum değerlendirmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *5*(10), 161-184.

Bayraktar, C. (2012). Keynes ve refah devleti. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *10*(2), 247-261.

Boyacı, A. (2013). İnsan kaynakları yönetimi. *Eğitim Yönetiminde Kuram ve Uygulama* içinde. Editör: Servet Özdemir. Ankara: Pegem Akademi.

Boyacı, A. (2020). *Türkiye'de Eğitim Yöneticisi Yetiştirme Politikaları*. Ankara: Pegem Akademi.

Bulut, N. (2003). Küreselleşme: Sosyal devletin sonu mu?. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, *52*(2), 173-197.

Can, E. & Kılıç, S. (2019). Okul öncesi eğitim: Temel sorunlar ve çözüm önerileri. *Milli Eğitim*, *48*(1), 483-519.

Castetter, W., & Young, I. P. (2000). *The human resource function in educational administration*. Columbus, Ohio: Merrill.

Cinoğlu, M., & Bağcı, E. (2018). İlkokullarda serbest etkinlikler uygulamaları dersinin değerlendirilmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, *17*(66), 712-727.

Çelik, O. T. (2021). Öğretmen işgücünün yönetimi. *Eğitimde Örgütsel Davranış* içinde. Editör: Funda Nayır. Ankara: Anı Yayıncılık.

Çopur, M., & Sarpkaya, P. Y. (2020). Temel eğitim okullarının finansmanı hakkında yönetici görüşleri. *Turkish Studies-Educational Sciences*, *15*(3), 2245-2270.

Erdem, A. R. (2019). Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı okulların finansmanı. In *V. INES Human and Civilization Congress From Past To Future, Full Text Book* (pp. 798-805).

ERG (2019). *PISA 2018 Ne Diyor?*. https://www.egitimreformugirisimi.org/pisa-2018-ne-diyor/#:~:text=PISA%202018%20sonu%C3%A7lar%C4%B1nda%20T%C3%BCrkiye'nin,puan%C4%B1%202018'de%20466%20oldu. 16 Ekim 2022 tarihinde erişilmiştir.

ERG. https://www.egitimreformugirisimi.org/egitim-360-alternatif/#egitiminfinansmani. 10 Ekim tarihinde erişilmiştir.

Ersen, H. (2003). *Topyekün mükemmelleşme sürecinde insan kaynakları ve kalite*. *İstanbul: SOYAK*.

Ertürk, A. (2020). 2023 Eğitim Vizyonu: Sorunlara çare mi?. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *48*, 321-345.

Fidan, N. K. (2008). İlköğretimde araç gereç kullanımına ilişkin öğretmen görüşleri. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, *1*(1), 48-61.

Gürel, M., & Sarışık, S. (2022). Ortaokullarda maddi ihtiyaçlar ve bu ihtiyaçların giderilme yollarının okul yöneticilerinin görüşlerine göre incelenmesi. *Eğitim Yönetimi ve Politikaları Dergisi*, *3*(1), 12-21.

Hendriks, M. A., & Scheerens, J. (2013). School leadership revisited: a review of empirical studies guided by models. *School leadership & management*, *33*(4), 373-394.

Hoy, W. K., & Miskel, C.G. (2005). *Educational administration.* (7 ed.). New York: McGraw-Hill

Indicator Dasboard. http://sdg4-data.uis.unesco.org/. 16 Ekim 2022 tarihinde erişilmiştir.

İlköğretim ve Eğitim Kanunu. https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.4.222.pdf. 10 Ekim tarihinde erişilmiştir.

İnan, C. (2006). Matematik öğretiminde materyal geliştirme ve kullanma. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, (7), 47-56.

Karataş, A., & Kınalıoğlu, İ. H. (2018). Köy okullarında çalışan sınıf öğretmenlerinin sorunları. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *11*(3), 207-220.

Kaya, S., & Tarkın Çelikkkıran, A. (2020). Kimya öğretiminde öğretim teknolojilerinin kullanımına yönelik öğretmen görüşlerinin incelenmesi. *Trakya Eğitim Dergisi*, *10*(3), 897-916.

Komisyon (2020a). *Okulda maddi kaynakların yönetimi*. Ankara: Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü.

Komisyon (2020b). İnsan kıymetlerinin yönetimi. Ankara: Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü.

Köde, K., & Çoklar, A. N. (2020). Öğretmenlerin dijital ve dijital olmayan materyalleri seçim ve kullanım kriterlerinin incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, *18*(2), 893-909.

Lunenburg, F. C. (2012). Organizational structure: Mintzberg's framework. *International Journal Of Scholarly, Academic, İntellectual Diversity*, *14*(1), 1-8.

McLagan, P. A. (1989). Models for HRD practice. *Training and Development Journal*, 41(9), 49–59.

MEB (2013). Milli Eğitim İstatistikleri, Örgün Eğitim 2012-2013. https://sgb.meb.gov.tr/istatistik/meb_istatistikleri_orgun_egitim_2012_2013.pdf. 05 Ekim 2022 tarihinde erişilmiştir.

MEB (2014). Milli Eğitim İstatistikleri, Örgün Eğitim 2013-2014. https://sgb.meb.gov.tr/istatistik/meb_istatistikleri_orgun_egitim_2013_2014.pdf. 05 Ekim 2022 tarihinde erişilmiştir.

MEB (2015). Milli Eğitim İstatistikleri, Örgün Eğitim 2014-2015. https://sgb.meb.gov.tr/istatistik/meb_istatistikleri_orgun_egitim_2014_2015.pdf. 05 Ekim 2022 tarihinde erişilmiştir.

MEB (2016). Milli Eğitim İstatistikleri, Örgün Eğitim 2015-2016. https://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2016_03/30044345_meb_istatistikleri_orgun_egitim_2015_2016.pdf. 05 Ekim 2022 tarihinde erişilmiştir.

MEB (2017). Milli Eğitim İstatistikleri, Örgün Eğitim 2016-2017. https://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/08151328_meb_istatistikleri_orgun_egitim_2016_2017.pdf. 05 Ekim 2022 tarihinde erişilmiştir.

MEB (2018a). Milli Eğitim İstatistikleri, Örgün Eğitim 2017-2018. https://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_09/06123056_meb_istatistikleri_orgun_egitim_2017_2018.pdf. 05 Ekim 2022 tarihinde erişilmiştir.

MEB (2018b). https://www.gmka.gov.tr/dokumanlar/yayinlar/2023_E%C4%9Fitim%20Vizyonu.pdf. 10 Ekim 2022 tarihinde erişilmiştir.

MEB (2019a). Milli Eğitim İstatistikleri, Örgün Eğitim 2018-2019. https://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2019_09/30102730_meb_istatistikleri_orgun_egitim_2018_2019.pdf. 05 Ekim 2022 tarihinde erişilmiştir.

MEB (2019b). http://oygm.meb.gov.tr/www/yurt-disindaki-turk-okullarinda-gorevli-ogretmenlerin-egitimine-iliskin-is-birligi-protokolu-imzalandi/icerik/723. 13 Aralık 2021 tarihinde erişilmiştir.

MEB (2020a). Milli Eğitim İstatistikleri, Örgün Eğitim 2019-2020. https://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2020_09/04144812_meb_istatistikleri_orgun_egitim_2019_2020.pdf. 05 Ekim 2022 tarihinde erişilmiştir.

MEB (2020b). http://oygm.meb.gov.tr/www/yurt-disi-turkler-ogretmen-akademisi-tanitim-toplantisi-yapildi/icerik/818. 13 Aralık 2021 tarihinde erişilmiştir.

MEB (2021a). Milli Eğitim İstatistikleri, Örgün Eğitim 2020-2021. https://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_09/10141326_meb_istatistikleri_orgun_egitim_2020_2021.pdf. 05 Ekim 2022 tarihinde erişilmiştir.

MEB (2021b). https://www.meb.gov.tr/ogretmen-adaylarina-pedagojik-formasyon-hakki/haber/23930/tr. 13 Aralık 2021 tarihinde erişilmiştir.

MEB (2022). Milli Eğitim İstatistikleri, Örgün Eğitim 2021-2022. https://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2022_09/15142558_meb_istatistikleri_orgun_egitim_2021_2022.pdf. 05 Ekim 2022 tarihinde erişilmiştir.

Menteşe, S., Üstün, A., & Gökdelen, A. (2012). İlköğretim okulu yöneticilerinin okulun parasal kaynaklarını yönetme yeterlikleri (Ordu il örneği). *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *5*(2), 41-65.

Nalçacı, A., & Ercoşkun, M. H. (2005). İlköğretim sosyal bilgiler derslerinde kullanilan materyaller. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (11), 141-154.

OECD (2013). *Pısa 2012 results: What makes schools successful? Resources, policies and practices (Volume IV).* PISA, OECD Publishing.

OECD (2020). *PISA 2018 results (Volume V): policies, successful schools*. Paris: PISA, OECD Publishing.

Özer, N., Demirtaş, H., & Ateş, Ö. F. (2015). Okullarin mali durumlarina ve bütçe yönetiminde yaşanan sorunlara ilişkin müdür görüşleri. *E-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, *6*(1), 17-39.

Özkan, M., Karakurt, N., & Yaşar, İ. (2021). Zengin okul çevresi, büyük öz kaynak: okul aile birliği gelirlerinin okul çevresinin sosyoekonomik düzeyine göre incelenmesi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, (12), 17-32.

Resmi Gazete (1965). https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/12056.pdf. 16 Kasım 2022 tarihinde erişilmiştir.

Resmi Gazete (2013). https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/09/20130907-4.htm. 16 Ekim 2022 tarihinde erişilmiştir.

Resmi Gazete (2014). https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/06/20140618-8-1.pdf. 16 Kasım 2022 tarihinde erişilmiştir.

Resmi Gazete (2019). https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2019/07/20190710-6.htm. 16 Ekim 2022 tarihinde erişilmiştir.

Resmi Gazete (2021a). https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/02/20210205-1.htm. 10 Ekim 2022 tarihinde erişilmiştir.

Resmi Gazete (2021b). https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/10/20211014-1.htm. 10 Ekim 2022 tarihinde erişilmiştir.

Resmi Gazete (2022). https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2022/02/20220214-1.htm. 16 Kasım 2022 tarihinde erişilmiştir.

Seferoğlu, S. S. (2015). Okullarda teknoloji kullanımı ve uygulamalar: Gözlemler, sorunlar ve çözüm önerileri. *Artı Eğitim*, *123*, 90-91.

Sıkça sorulan Sorular. http://fatihprojesi.meb.gov.tr/sss.html. 16 Ekim 2022 tarihinde erişilmiştir.

Solmaz, S., & Yetim, A. A. (2018). Yeni kamu yönetimi anlayışı bağlamında türk spor yapılanmasındaki değişimin değerlendirilmesi. *SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, *16*(3), 7-19.

Toker Gökçe, A., & Uslu, Ö. F. (2018). İlkokullarda okul müdürlerinin mali kaynak gerektiren ihtiyaçları karşılama yolları. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *19*(1), 315-334.

Tural-Kural, N. (2012). *Eğitim finansmanı*. Sözcü Kitabevi.

Turan, S. (2020). Covid-19 sürecinde okul müdürlerinin teknolojik liderliği. *Milli Eğitim Dergisi*, *49*(1), 175-199.

TÜİK (2020). Eğitim İstatistikleri 2020. https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Egitim-Harcamalari-Istatistikleri-2020-37199#:~:text=T%C3%9C%C4%B0K%20Kurumsal&text=T%C3%BCrkiye'de%20e%C4%9Fitim%20harcamalar%C4%B1%202020,5%2C4%20ile%20ilkokul%20oldu. 10 Ekim 2022 tarihinde erişilmiştir.

Vizyonumuz-Misyonumuz. http://fatihprojesi.meb.gov.tr/about.html. 16 Ekim 2022 tarihinde erişilmiştir.

Yalçın, M. S., & Durdağı, A. (2018). Ortaöğretim finansmanının sağlanmasında kamu kesiminin görev ve sorumlulukları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *33*(4), 1002-1019.

Yıldırım, K. (2013). Eğitim ekonomisi ve finansmanı. *Eğitim yönetimi kuram ve uygulama* içinde. Editör: Servet Özdemir. Ankara: Pegem Akademi.

Yıldız, S. (2020). Türkçe öğretiminde teknolojik materyal kullanımı. *Journal of World of Turks/Zeitschrift für die Welt der Türken*, *12*(1), 95-105.

Yolcu, H. (2021). Eğitimde eşitsizliğin yansıması: Kamu ilköğretim okullarının kaynak arayışı içinde *Mehmet Bilir'e Armağan*. Editörler: Meral Uysal, Ahmet Yıldız, Ş. Erhan Bağcı, Nurcan Korkmaz. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

Yürektürk, F. N., & Coşkun, H. (2020). Türkçe öğretmenlerinin teknoloji kullanımına ve teknoloji destekli Türkçe öğretiminin etkililiğine dair görüşleri. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, *8*(3), 986-1000.

BÖLÜM **11**

OKUL YÖNETİMİ VE ÇEVRE

Doç. Dr. Gülenaz SELÇUK
Arş. Gör. Dr. Kübra YENEL

"En iyi ve en akıllı anne-baba kendi çocuğu için ne isterse, toplum da bütün çocuklar için onu istemelidir. Okullarımız için bundan başka bir ideal, sığ ve sevimsiz olur ve o temele dayanan toplumun yaptığı işler, demokrasimizi zedeleyebilecek bir görünüm arz eder."

Okul ve Toplum, John Dewey

Öğrenme Hedefleri

Bu bölümün amacı, öğretmen adaylarının okul yönetimi ve çevre konusu hakkında yeterli bilgiye sahip olmalarına yardımcı olmaktır.

Öğrenme Hedefleri

Bu bölümü bitirdikten sonra bir okuyucu;

- Okul yönetimi ile çevre bağlantısı hakkında bilgi sahibi olabilecek,
- Okul yönetimi ile çevre ilişkisini açıklayabilecek,
- Türkiye'deki okulların çevre ile ilişkilerini yorumlayabilecek ve
- Okul yönetimi ve çevre ilişkisi hakkında yapılan bazı araştırmalardan haberdar olabilecektir.

1. GENEL SİSTEM TEORİSİ

Sistem, karşılıklı etkileşim içinde bulunan unsurların önceden belirlenen hedefleri gerçekleştirmek amacıyla bir bütün oluşturacak şekilde organize edilmesidir (Sezgin, 1989). Genel Sistem Kuramı, 1951'de Ludwigvon tarafından ortaya atılmıştır. Genel Sistem Kuramı'na göre, birimler arası ilişkilerin içine yerleştirilebileceği kuramsal ve sistemli bir çerçeve kurmak gereklidir. Bertalan-

.

Lawrence ve Lorsch (1967), örgüt performansının, örgütlerin yapılarını çevrenin taleplerine uyum sağlama düzeyine bağlı olduğunu belirtmektedirler. Böyle bir teorinin altında yatan temel varsayım, örgütsel değişkenlerin birbirleriyle ve çevredeki koşullarla karmaşık bir ilişki içinde olduğudur. Örgütle ilgili çeşitli kuramlar da kendilerine göre örgüt olgusunun farklı tanımlarını yapmışlardır. Örneğin; Klasik Yönetim Kuramı'na göre örgütler, "bir iş başarmak amacıyla kurulmuş sosyal araçlar" olarak tanımlanırken, Olumsallık Kuramı'na (Contingency Theory) göre, "çevre ile karşılıklı değişim süreçlerinde uyum sağlayıcı organizmalar" olarak görülmüş, Bilişsel Örgüt Kuramı'na göre ise "paylaşılan bilgi sistemleri' olarak tanımlanmıştır (Şişman, 1994). Bu nedenle, örgütlere çevreleri ile bütün olan sistemler olarak bakmak gerekmektedir.

Bununla birlikte, Sistem Teorisi'nin bazı eleştirilen noktaları da bulunmaktadır. İlk eleştiri, bu sistemin değerlendirmesi yani ölçümle ilgilidir. İkinci eleştiri ise bir örgütün hayatta kalma araçlarının gerçekten önemli olup olmadığı meselesidir. Robbins (1990), bu yaklaşıma yönelik bir eleştirinin, odak noktasının "örgütsel etkililiğin kendisinden ziyade etkililiğe ulaşmak için gerekli araçlar" olduğuna dikkat çekmiştir (s. 62). Örgütte araçların veya sürecin ölçümü, hedefe ulaşma yaklaşımının belirli nihai ölçmekle kıyaslama yapıldığında daha zor olabilir.

1.1. Sistemin Ögeleri

Sistem yaklaşımı, uzun vadeli büyüme veya sürdürülebilirliğe dayalı olarak etkinliği ölçen harici bir standartlar dizisini temsil etmektedir. Etkili sistemler, sistem teorisyenleri tarafından, dengenin statik çağrışımlarından kaçınan ve temelde kararsız olan sistemlerin dinamik, süreçsel, potansiyel sürdürme özelliklerini ortaya çıkaran *homeostasis* adını verdiği denge durumuyla tarif edilir (Buckley, 1967). Bir örgütün etkili hale gelebilmesi için sadece hayatta kalmasını değil aynı zamanda büyümesini de sağlayan *homeostasisi* koruyabilmesi gerekmektedir. Bu perspektif, hedefe ulaşma yaklaşımından daha geniş ve daha kapsamlıdır. Tüm örgüt için uygun olabilecek veya olmayabilecek güçlü iç koalisyonlar tarafından belirlenen ulaştıracak etkinlikleri ölçmekle sınırlı değildir. ve Sa-

5. KAYNAKÇA

Adams, D. (2002). *Education and national development: Priorities, policies, and planning.* Asian Development Bank Comparative Research Centre, The University of Hong Kong.

Aydın, İ. (2004). Okul çevre ilişkileri. *Eğitim ve okul yöneticiliği el kitabı* (Y. Özden Ed.) içinde. Ankara.

Başar, H. (2005). *Sınıf yönetimi.* Ankara: Pegem.

Bentley, A. F. (1908). *The process of goverment, A study of social pressures, The University of Chicago.* https://www.cambridge.org/core/journals/american-political-science-review/article/abs/ adresinden erişilmiştir.

Bozkurt, E. (2017). Okul çevre ilişkileri ve okula toplumsal katılım. A. Üstün & A. Bayar (Eds.), Son değişikliklerle Türk eğitim sistemi ve okul yönetimi içinde (ss. 185-197). Ankara: Pegem.

Bozkurt, E., Bayar, A., & Üstün, A. (2018). Okul Yöneticilerinin Okul Çevre İlişkileri ile İlgili Sorunları ve Çözüm Önerileri. Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, *11*(3), 2561-2574.

Bray, M. (1996). *Counting the full cost: Parental and community financing of education in East Asia*. Washington, DC: The World Bank in collaboration with UNICEF.

Buckley, W. (1967). *Sociology and modern systems theory*

Bursalıoğlu, Z. (1971). Eğitim örgütüne sistem yaklaşımı. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 4*(1), 65-73.

Bursalıoğlu, Z. (1999). *Okul yönetiminde yeni yapı ve davranış*. Ankara: Pegem.

Caplan, J., Hall, G., Lubin, S., & Fleming, R. (1997). *Literature review of school-family partnerships*. North Central Regional Educational Laboratory.

Cutlip, S., Center, A., & Broom, G. (2006). - *ctive public relations* (9th ed.). Upper Saddle, NJ: Pearson Prentice Hall.

Çalık, C. (2007). Okul çevre ilişkisinin okul geliştirmedeki rolü: Kavramsal bir çözümleme. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 27*(3), 123-140.

Danisman, Ş. (2017). The of parent involvement on student achievement. In Karadağ, E. (Ed.) *The factors student achievement* (pp. 271-290). Springer, Cham.

Denhardt R., & Glaser M. (1999). Communities at risk: A community perspective on urban social problems. *National Civic Review, 88*(2), 145-153.

Devlin, T., & Knight, B. (1990). *Public relations and marketing in schools.* London: Longman.

Dinçer, M. K. (1998). *Lobicilik*. İzmir: Alfa.

Dönmez, B. (2019). *Sosyal bir sistem olarak sınıf.* Şişman, M. ve Turan, S. (Eds.) Sınıf yönetimi (16. baskı) içinde ss. 45-59. Ankara Pegem.

Epstein J. L. (1987). Toward a theory of family-school connections: Teacher practices and parent involvement. In Hurrelman K., Kaufmann F., Losel F. (Eds.), *Social intervention: Potential and constraints* (pp. 121-136). New York: Aldine.

Epstein J., & Sanders M. (2006). Prospects for change: Preparing educators for school, family, and community partnerships. *Peabody Journal of Education, 81*(2), 81-120.

Fishel, M., & Ramirez, L. (2005). Evidence-based parent involvement interventions with school-aged children. *School Psychology Quarterly, 20*(4), 371.

Foskett, N. (Ed.). (1992). *Managing external relations in schools: A practical guide.* Psychology Press.

J. (2001). Principal leadership of parent involvement. *Journal of Educational Administration*, *39*(2), 162-186.

Gürsel, M. (2008). *Türk eğitim sistemi ve okul yönetimi kavramlar-süreçler ve uygulamalar.* Ankara: Eğitim.

Hara, S. R., & Burke, D. J. (1998). Parent involvement: The key to improved student achievement. *School Community Journal, 8*(2), 9-19.

Henderson, A. T., & Berla, N. (Eds.) (1994). *A new generation of evidence: The family is critical to student achievement.* Washington, DC: Center for Law and Education.

Hiraoka, F. (2007). *Closed systems* (Doctoral dissertation). Stony Brook University, New York, USA.

İnandı, Y., & Peker, S. (2008). *Sınıf yönetimine etki eden değişkenler.* S. Peker, Y. İnandı, Y. Gündüz & A. Balyer (Eds.) Sınıf yönetimi içinde ss. 45-67. İstanbul: Yapım.

Kapani, M. (2005). *Politika bilimine giriş.* Ankara: Bilgi.

Kapusuzoğlu, Ş. (2006). *Sınıf içi ve sınıf dışı öğrenci davranışlarını etkileyen faktörler*. (M. Yalçınkaya & İ. Günbayı, İ. Eds.) Sınıf yönerimi içinde ss. 155-188. İstanbul: Lisans.

Katz, D., & Kahn, R. L. (1966). *The social psychology of organizations.* New York: John Wiley & Sons.

Keen, C., & Greenall, J. (1987). *Public relations management in colleges, polytechnics and universities. Banbury*: HEIST.

Khalifa, M. (2012). A re-new-ed paradigm in successful urban school leadership: Principal as community leader. *Educational Administration Quarterly, 48*(3), 424-467.

Lawrence, P. R., & Lorsch, J. W. (1967). - tiation and integration in complex organizations. *Administrative Science Quarterly*, 1-47.

Levin-Epstein, M. (2004). School-college partnership fosters academics, parent involvement, support. *Pro Principal, 16*(9), June 2004.

Mestry, R., & Grobler, B. (2007). Collaboration and communication as strategies for parent involvement in public schools. *Educational Research and Reviews, 2*(7), 176-185.

Milli Eğitim Temel Kanunu. (1973). https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.1739.pdf adresinden erişilmiştir.

Nye, C., Turner, H., & Schwartz, J. (2006). Approaches to parent involvement for improving the academic performance of elementary school age children. *Campbell Systematic Reviews, 2*(1), 1-49.

Özcan, K. (2014). Çevresel baskı gruplarının okul yönetimine etkileri (Adıyaman ili örneği). *International Journal of Educational Research, 5*(1), 88-113.

Perker, Z. S. (2012). Sistem yaklaşımı bağlamında bir girdi ve sistem olarak. *Engineering Sciences*, *7*(2), 554-571.

, J., & Salancik, G. R. (1978). *The external control of organizations: A resource dependence perspective*. New York: Harper & Row.

Powell, D. R. (1989). Families and early childhood programs. *Research Monograph 3*, National Association for the Education of Young Children, Washington, DC.

Robbins, S. P. (1990). *Organization theory: Structure, design, and applications* (3rd ed.).

Rosenblatt, Z., & Peled, D. (2002). School ethical climate and parental involvement. *Journal of Educational Administration, 40*(4), 349-367.

Schmitz, (2012). *Mastering public relations.* Washington: Saylor Academy.

Sezgin, İ. (1989). *Mesleki ve teknik eğitimde program geliştirme*. Ankara: Gazi Üniversitesi.

Siddle Walker E. V. (1993). Caswell County training school, 1933-1969: Relationships between community and school. *Harvard Educational Review, 62*(3), 161-182.

Sürücü, G. (2011). *Okul-çevre ilişkilerinin okul yönetimine etkileri.* Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Şişman, M. (I 994). Örgüt kültürü (Eskişehir il merkezindeki ilkokullarda bir araştırma). *Anadolu Üniversitesi Yayınları,732*, 39.

Toprakçı, E. (2001). Güç merkezleri açısından okulun örgütsel farklılıkları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, 26*(26), 277-287.

Tschannen-Moran, M. (2001). Collaboration and the need for trust. *Journal of Educational Administration, 39*(4), 308-331.

Turan, İ. (1987). *Siyasal demokrasi, siyasal katılma, baskı grupları ve sendikalar*. Eğitim Dizisi: 6. İstanbul: Türkiye Belediye-İş Sendikası.

Williams, V. (1989). Schools and their communities: issues in external relations. In (J. Sayer and V. Williams Eds.) *Schools and external relations managing the new partnerships*. London: Cassell Education.

Yalçınkaya, M. (2002). Açık sistem teorisi ve okula uygulanması. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *22*(2), 103-116.

Yiğit, B., & Bayrakdar, M. (2006). *Okul-çevre ilişkileri.* Ankara: Pegem.

TÜRK EĞİTİM TARİHİ

Editör

Prof. Dr. Mehmet SAĞLAM

...Geleceğin Fikirleri...

TÜRK EĞİTİM TARİHİ

Editör:

Mehmet SAĞLAM

Yazarlar:

Nebahat GÖÇERİ - Nihat KARAER - Mehmet SAĞLAM - Şenol SEZER - Savaş KARAGÖZ
Hacı ÇOBAN - Hüseyin MERTOL - Sibel YAZICI - Nazike KARAGÖZOĞLU - Ceren UTKUGÜN
Esra MİNDİVANLİ AKDOĞAN - Hamza YAKAR - Muhammet Fatih ALKAN - Enver DURUALP
İrfan Davut ÇAM - Erol ÇİYDEM - Erol POLAT

ISBN: 978-605-7523-95-2

Copyright © Vizetek

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi'ne aittir. Vizetek Yayıncılık'ın izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Sayın okuyucularımız, bandrolsüz yayınları satın almamanızı diliyoruz.

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

Yayın Koordinatörü: Ferit RESULOĞULLARI

Kapak Tasarımı & Mizanpaj: Sadık HANGÜL

1. Baskı: Ankara|Eylül, 2021
2. Baskı: Ankara|Ekim, 2021
3. Baskı: Ankara|Aralık, 2021
4. Baskı: Ankara|Eylül, 2023 (Genişletilmiş)

vizetek

Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA
Tel.: (0312) 482 00 11
Web: www.vizetek.com.tr
E-mail: vizetekyayincilik@gmail.com
Yayıncı Sertifika No: 41575

Baskı: Vadi Grafik Tasarım ve Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420. Cad. No: 58/1 Yenimahalle/ANKARA,
Tel: 0 312 395 85 71
Matbaa Sertifika No: 47479

TÜRK EĞİTİM TARİHİ

Editör

Prof. Dr. Mehmet SAĞLAM

Yazarlar

Prof. Dr. Nebahat GÖÇERİ

Prof. Dr. Nihat KARAER

Prof. Dr. Mehmet SAĞLAM

Doç. Dr. Sibel YAZICI

Doç. Dr. Nazike KARAGÖZOĞLU

Doç. Dr. Şenol SEZER

Doç. Dr. Savaş KARAGÖZ

Doç. Dr. Hacı ÇOBAN

Doç. Dr. Hüseyin MERTOL

Doç. Dr. Erol ÇİYDEM

Doç. Dr. Hamza YAKAR

Dr. Öğr. Üyesi Ceren UTKUGÜN

Dr. Öğr. Üyesi Esra MİNDİVANLİ AKDOĞAN

Dr. Öğr. Üyesi Muhammet Fatih ALKAN

Dr. Öğr. Üyesi Enver DURUALP

Dr. Öğr. Üyesi İrfan Davut ÇAM

Öğretmen Erol POLAT

vizetek

Editörler Prof. Dr. Mehmet SAĞLAM, *Yozgat Bozok Ünv. Eğitim Fakültesi*

1. Bölüm **Eğitim Tarihinin Konusu, Önemi ve Kaynakları**

Doç. Dr. Hamza YAKAR, *Kırşehir Ahi Evran Ünv. Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0002-9334-3525

2. Bölüm **İslam Öncesi Türklerde Eğitim**

Doç. Dr. Hacı ÇOBAN, *Yozgat Bozok Ünv. Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0001-6464-9608

3. Bölüm **Orta Asya Müslüman Türk Devletlerinde Eğitim**

Doç. Dr. Savaş KARAGÖZ, *Aksaray Ünv. Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0002-4410-9214

4. Bölüm **Büyük Selçuklu, Anadolu Selçuklu ve Beylikler Döneminde Eğitim**

Doç. Dr. Savaş KARAGÖZ, *Aksaray Ünv. Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0002-4410-9214

5. Bölüm **Osmanlı Devleti'nde Eğitim: Kuruluştan Tanzimat Dönemine Kadar Eğitim**

Dr. Öğr. Üyesi Muhammet Fatih ALKAN,
Tokat Gaziosmanpaşa Ünv. Eğitim Fakültesi
ORCID ID: 0000-0002-5600-0160

6. Bölüm **Osmanlı Devleti'nde Eğitim: Tanzimat'tan I. Meşrutiyet'e Kadar Eğitim**

Prof. Dr. Nebahat GÖÇERİ, *Sivas Cumhuriyet Ünv. Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 000-0001-6374-4734

7. Bölüm **Osmanlı Devleti'nde Eğitim: II. Abdülhamid Dönemi'nde Eğitim (1876-1909)**

Dr. Öğr. Üyesi Enver DURUALP, *Bartın Ünv. Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0002-9979-5506

8. Bölüm **Osmanlı Devleti'nde Eğitim: II. Meşrutiyet Dönemi'nden Cumhuriyet'in Kuruluşuna Kadar Eğitim**

Dr. Öğr. Üyesi İrfan Davut ÇAM, *Ondokuz Mayıs Ünv. Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0002-0232-6376

9. Bölüm **Cumhuriyet Döneminde Eğitim: Tevhid-İ Tedrisat, Maarif Teşkilatı Kanunu, İlmiye Heyetleri, Halk Dershaneleri, Harf Devrimi, Millet Mektepleri, Halk Odaları, Türk Ocakları, Yabancı Uzmanlar**

Doç. Dr. Şenol SEZER, *Ordu Ünv. Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0001-8800-6017

10. Bölüm **Osmanlı İmparatorluğu Döneminden Günümüze Okul Öncesi Eğitimi ve İlköğretim**

Doç. Dr. Nazike KARAGÖZOĞLU, *Yozgat Bozok Ünv. Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0002-7410-3286

11. Bölüm **Cumhuriyet Döneminde Eğitim: Geçmişten Günümüze Ortaöğretim**

Dr. Öğr. Üyesi Ceren UTKUGÜN, *Afyon Kocatepe Ünv. Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0002-5911-9175

12. Bölüm **Cumhuriyet Döneminde Eğitim: Geçmişten Günümüze Halk Eğitimi**

Prof. Dr. Nihat KARAER, *Burdur Mehmet Akif Ersoy Ünv. Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0002-1946-9162

Doç. Dr. Hüseyin MERTOL, *Tokat Gaziosmanpaşa Ünv, Fen Edebiyat Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0001-8048-0814

Öğretmen, Erol *POLAT, Karabağ 75. Yıl İlköğretim Okulu*
ORCID ID: 0000-0001-7642-0069

13. Bölüm **Cumhuriyet Döneminde Eğitim: Geçmişten Günümüze Yükseköğretim**

Doç. Dr. Erol ÇİYDEM, *Kastamonu Ünv. Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0001-7166-4160

14. Bölüm **Cumhuriyet Döneminde Eğitim: Öğretmen Yetiştirme**

Prof. Dr. Mehmet SAĞLAM, *Yozgat Bozok Ünv. Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0002-7166-7393

15. Bölüm **Cumhuriyet Döneminde Eğitim: Geçmişten Günümüze Milli Eğitim Şûraları**

Dr. Öğr. Üyesi Esra MİNDİVANLİ AKDOĞAN,

Atatürk Ünv. Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi
ORCID ID: 0000-0002-6508-3412

16. Bölüm **Cumhuriyet Döneminin Önde Gelen Eğitimcileri**

Doç. Dr. Sibel YAZICI, *Afyon Kocatepe Ünv. Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0002-1238-0720

ÖNSÖZ

Eğitimdir ki, bir milleti ya özgür, bağımsız, şanlı, yüksek bir topluluk halinde yaşatır ya da esaret ve sefalete terk eder.

Mustafa Kemal ATATÜRK

Eğitim, önemli bir toplumsal kurum olarak geçmişten günümüze insanoğlunun gelişim sürecini etkilemiş ve şekillendirmiştir. Tarihsel süreç içerisinde dönemlerin koşullarına göre eğitim; üretim, toplumsal düzen ve ilişkilerinin şekillenmesinde önemli bir belirleyici olmuştur. Özellikle de 19. Yüzyıldan itibaren devletler, toplumsal nizam ve gelişimleri için eğitime önemli misyonlar yüklemişlerdir. Sanayi devrimi ve devamında ortaya çıkan ulus devletlerinin inşasında eğitim başat rol almıştır. Bu süreçten sonra genel anlamda eğitim, kurumları, müfredatları, programları ve politikaları belirgin tartışma alanları haline gelmiş ve bu alanlara atfedilen değer artmıştır. Bu kapsamda Türk Eğitim Tarihi dersi de bu temaları kapsamış ve Eğitim Fakültelerinin müfredatlarında yer almıştır. Eğitim Fakültelerinin mevcut programlarına göre bu ders zorunlu olarak her öğretmenlik programında okutulmaktadır. Eğitim öğretimin temel paydaşlarından olan öğrenci ve öğretim elemanlarının; tarihsel süreç içerisinde toplumsal değişim, dönüşümü görebilme ve eğitim ile diğer kurumlar arasındaki etkileşimi izleyebilmesi ve dönüşümü anlamlandırabilmesi için Türk eğitiminin tarihi hakkında bilgi sahibi olmaları elzemdir. Mevcut hiçbir durum dünden bağımsız var olabilme gerekçelerini oluşturamaz. Bu yönüyle düşünüldüğünde, farkındalık kaygısı taşıyan Türk toplumunun her bireyi için Türk eğitim sisteminin tarihsel değişim

.

Türk Eğitim Tarihi adlı mevcut çalışma, farklı üniversitelerde görev yapan akademisyenlerin kapsamlı ve özverili çabalarının ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Çalışma, özgün ve alanyazına katkı sağlayacak nitelikte ve Türk eğitim tarihi kapsamındaki konulara ilgi duyacak her okuyucuya yol gösterici detaylı bilgileri içermektedir. Kitap, Türklerin İslamiyet öncesi, Büyük Selçuklu, Anadolu Selçuklu, Anadolu Beylikleri, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerindeki eğitimleri hakkında önemli detayları kapsamaktadır. Osmanlı İmparatorluğu'nun son yüzyıllarında başlayan batılılaşma süreciyle birlikte eğitimde kayda değer adımlar atılmış ve bugünkü farklı eğitim kademeleri ve onlara ilişkin kurumları oluşturulmuş ancak bir türlü eğitim çok başlı ve eğilimli olma çelişkisinden kurtulamamıştır. Cumhuriyetle eğitim nosyonu; bir bağımsızlık, kalkınma, aydınlanma aracı olarak görülmüş ve bu ruhla köklü değişiklikler ve çalışmalar yapılmıştır. Bugünün öğrencileri ancak yarının öğretmen adayları veya öğretmenleri, ülkelerinin eğitimine ilişkin gelişim süreçlerinden haberdar olmadan mevcut eğitim sis-

temi veya yapısını anlayamazlar. Bu yönüyle Türk Eğitim Tarihi kitabı eğitime ve onun gelişim süreçlerine ilgi duyan herkes için önemli bir kaynaktır. Elbette her çalışma gibi bu çalışma da titizlikle hazırlanmış olsa bile, bu durum çalışmanın birtakım eksikliklerini tamamen gideremeyecektir. Bu kaygıyla, her kesimden okuyucunun eleştiri ve değerlendirmeleri kıymetli olacağı inancındayım. Türk Eğitim Tarihi kitabının alanyazına, kıymetli öğrenci, akademik çevre ve tüm okuyuculara katkı sunmasını ümit etmekteyim.

Bu çalışmanın olgunlaşması ve bir yayına dönüşmesine katkıda bulunan kıymetli yazarlar ve Vizetek Yayıncılık çalışanlarına teşekkür ederim.

Editör

Prof. Dr. Mehmet SAĞLAM

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ v

BÖLÜM 1:
Eğitim Tarihinin Konusu, Önemi ve Kaynakları 1
Doç. Dr. Hamza YAKAR

BÖLÜM 2:
İslam Öncesi Türklerde Eğitim 15
Doç. Dr. Hacı ÇOBAN

BÖLÜM 3:
Orta Asya Müslüman Türk Devletlerinde Eğitim
(Karahanlılar, Gazneliler, Samanoğulları ve Tolunoğlulları) 35
Doç. Dr. Savaş KARAGÖZ

BÖLÜM 4:
Büyük Selçuklu, Anadolu Selçuklu ve Beylikler Döneminde Eğitim 73
Doç. Dr. Savaş KARAGÖZ

BÖLÜM 5:
Osmanlı Devleti'nde Eğitim: Kuruluştan Tanzimat
Dönemine Kadar Eğitim 105
Dr. Öğr. Üyesi Muhammet Fatih ALKAN

BÖLÜM 6:
Osmanlı Devleti'nde Eğitim: Tanzimat'tan I. Meşrutiyet'e Kadar Eğitim 131
Prof. Dr. Nebahat GÖÇERİ

BÖLÜM 7:
Osmanlı Devleti'nde Eğitim:
II. Abdülhamid Dönemi'nde Eğitim (1876-1909) 179
Dr. Öğr. Üyesi Enver DURUALP

BÖLÜM 8:
Osmanlı Devleti'nde Eğitim: II. Meşrutiyet Dönemi'nden Cumhuriyet'in
Kuruluşuna Kadar Eğitim 211
Dr. Öğr. Üyesi İrfan Davut ÇAM

BÖLÜM 9:
Cumhuriyet Döneminde Eğitim: Tevhid-İ Tedrisat, Maarif Teşkilatı Kanunu, İlmiye Heyetleri, Halk Dershaneleri, Harf Devrimi, Millet Mektepleri, Halk Odaları, Türk Ocakları, Yabancı Uzmanlar 245
Doç. Dr. Şenol SEZER

BÖLÜM 10:
Osmanlı İmparatorluğu Döneminden Günümüze Okul Öncesi Eğitimi ve İlköğretim..... 285
Doç. Dr. Nazike KARAGÖZOĞLU

BÖLÜM 11:
Cumhuriyet Döneminde Eğitim: Geçmişten Günümüze Ortaöğretim..... 327
Dr. Öğr. Üyesi Ceren UTKUGÜN

BÖLÜM 12:
Cumhuriyet Döneminde Eğitim: Geçmişten Günümüze Halk Eğitimi..... 355
Prof. Dr. Nihat KARAER
Doç. Dr. Hüseyin MERTOL
Erol POLAT

BÖLÜM 13:
Cumhuriyet Döneminde Eğitim: Geçmişten Günümüze Yükseköğretim..... 371
Doç. Dr. Erol ÇİYDEM

BÖLÜM 14:
Cumhuriyet Döneminde Eğitim: Öğretmen Yetiştirme..... 399
Prof. Dr. Mehmet SAĞLAM

BÖLÜM 15:
Cumhuriyet Döneminde Eğitim: Geçmişten Günümüze Milli Eğitim Şûraları... 419
Dr. Öğrt. Üyesi Esra MİNDİVANLİ AKDOĞAN

BÖLÜM 16:
Cumhuriyet Döneminin Önde Gelen Eğitimcileri..... 463
Doç. Dr. Sibel YAZICI

BÖLÜM **1**

Eğitim Tarihinin Konusu, Önemi ve Kaynakları

Doç. Dr. Hamza YAKAR

1. Giriş

Tarih, her millet için vazgeçilmez ve önemlidir. İnsanın içerisinde yaşadığı çevreyi, kendisini, yaşadığı toplumu öğretmeyi ve anlamayı sağlayan bilim tarihtir. Bu yönüyle tarih, günümüzde yaşanan olayları geçmişin bir iz düşümü olarak görmemize yardım etmekte ve geleceği de buna göre düşünmemize imkân tanımaktadır (Togan, 1985, s. 18). Tarih geçmişin yaşatılmasını değil, gerçeklerin ortaya çıkarılmasını kendisine hedef olarak seçmiştir. Bu yüzden, tarih bilgisinin topluma iyi bir şekilde yansıtılması için, bilimsel bir tutumdan beslenerek doğrulardan hareket edilmesi oldukça önemlidir (Özbaran, 1983). Tarihte, olayları çok yönlü ve geniş boyutlu ele alarak değerlendirmek için, tarihte yaşananları kişiler, gruplar veya sadece halka bağlayarak açıklamak yetmez. Bunun ötesinde, tarihte yaşanan olayları anlamak için kişilerle beraber, toplumsallığı, halkın durumunu, yazılmış mektupları, vesikaları, kayıt defterlerini ve sanat eserlerini inceleyerek tarihî olaylara çok yönlü bir bakış açısı getirmek önemlidir (Köprülü, 1999).

Tarih bilinci insanlığın varoluşundan günümüze kadar insanlarda var olan bir özelliktir. Eğer insana, topluma ve kültüre ilişkin bir izah yapılacaksa, tarihe değinmek olmazsa olmaz koşuldur. Tarihten bahsetmeden insandan, toplumdan ve kültürden söz etmek çok fazla mümkün değildir (Bıçak, 1996). Günümüzde, kimliğini kaybederek başka toplumlar tarafından sömürülen ve kültürel kimliğini yitiren toplumlar oldukça fazladır. Dünya toplumları içerisinde bireylerin kimliğinin korunmasının yolu, sağlam bir tarih bilincini geliştirmekten geçmektedir. Tarih bilincinin gelişmesi, günümüz dünyasında bireylerin sağlam bir kimlik inşa etmesinde oldukça önemlidir. Çünkü geçmişini bilen insanların özgüvenleri artar

Kaynakça

Acun, F. (2011). Tarih kaynakları. A. Şimşek (Editör), *Tarih nasıl yazılır? Tarihyazımı için çağdaş bir metodoloji* İçinde (ss. 119-149), (2. Baskı), İstanbul: Tarihçi Kitabevi.

Akhan, O., ve Altıntaş, S. (2019). Öğretmen adaylarının Türk eğitim tarihi dersine yönelik tutumları. *Türkiye Bilimsel Araştırmalar Dergisi, 4*(2), 90-100.

Akyüz, Y. (2010). *Türk eğitim tarihi*. (17. Baskı), Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Alabaş, R. (2016). Türk eğitim tarihi dersinin önemi hakkında öğretmen adaylarının görüşleri. *Cumhuriyet International Journal of Education, 5*(4), 89-102.

Aslan, D. (2014). Modern Türkiye tarihini dönemlendirme meselesi. *Türk Tarih Eğitimi Dergisi, 3*(2), 65-81.

Bıçak, A. (1996). Tarih bilinci. *Felsefe Dünyası,* (20), 46-58.

Cücük, E., ve Doğan, A. (2018). Türkiye'de eğitim tarihi alanında hazırlanmış doktora tezlerinin incelenmesi. *Tarihin Peşinde Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 10*(20), 129-166.

Çay, A. M. (2009). *Türk tarihine genel bakış*. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Türkiye Kültür Portalı Projesi, https://www.kulturportali.gov.tr/portal/turk-tarihine-genel-bakis adresinden, 20.05.2021 tarihinde erişilmiştir.

Demircan, A. (2007). Tarih üzerine bazı düşünceler. *Milel ve Nihal, İnanç, Kültür ve Mitoloji Araştırmaları Dergisi, 4*(3), 69-89.

Elban, M. (2015). Tarih eğitimi ve vatanseverlik üzerine bazı düşünceler. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi, 4* (3), 1302-1319. DOI: 10.7884/teke.495.

Ergün, M. (1997). *Atatürk devri Türk eğitimi.* Ankara: Ocak Yayınları.

Güven, İ. (2018). *Türk eğitim tarihi*. (7. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Kamer, S. T., ve Şimşek, A. S. (2016). Türk eğitim tarihi dersine yönelik öğretmen adaylarının tutumlarının ölçülmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 17*(2), 663-678.

Kapar, M. A. (Ed.). (2017). *Ortaöğretim tarih 9 ders kitabı*. Ankara: Devlet Kitapları Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Kara, C. (2019). Türk eğitim tarihi, Türk eğitim tarihinin konusu, yöntemi ve kaynakları. M. Kılınç ve S. K. Kurt (Editörler), *Türk eğitim tarihi* İçinde (ss. 3-10). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Karagöz, S. (2020). Türk eğitim tarihi dersinin eğitim fakültesi öğrencilerinde eleştirel düşünme, sorgulama ve sorumluluk bilinçlerinin gelişimine katkısı (Aksaray üniversitesi örneği). *OPUS-Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 16*(27), 210-235. DOI: 10.26466/opus.733260.

Koçoğlu, E. (2020). Eğitim tarihine kavramsal bakış. M. Köçer ve E. Koçoğlu (Editörler), *Eğitim tarihi* İçinde (ss. 1-13). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Köprülü, F. (1999). *Türk Edebiyatı Tarihi'nde usul*. Ankara: Edebiyat Araştırmaları, Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Köymen, M. A. (1991). Türk tarihinde araştırma medotu. *Millî Kültür, 81*, 12-22.

Kütükoğlu, M. S. (1998). *Tarih araştırmalarında usûl*. İstanbul: Kubbealtı Neşriyâtı.

Özbaran, S. (1983). Tarihçi ve toplum. *Tarih İncelemeleri Dergisi, 1*(1), 1-7.

Özel, O. (2009). *Dün sancısı: Türkiye'de geçmiş algısı ve akademik tarihçilik*. İstanbul: Kitap Yayınevi.

Öztürk, F. (2018). *Türk eğitim düşüncesinin tarihsel temelleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Şahin, M., ve Güncü, M. (2019). Lise tarih ders kitaplarında eğitim tarihi. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi, 19*(38), 345-359.

Şimşek, H. (2009). Eğitim tarihi araştırmalarında yöntem sorunu. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 42*(1), 33-51.

Togan, Z. V. (1985). *Tarihte usul*. İstanbul: Enderun Kitabevi.

Uygun, S. (2012). Eğitim tarihi alanında yapılmış lisansüstü tezlerin analizi. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,1(*33), 263-282.

Yükseköğretim Kurulu [YÖK], (2018a). *Sınıf öğretmenliği lisans programı.* https://www.yok.gov.tr/kurumsal/idari-birimler/egitim-ogretim-dairesi/yeni-ogretmen-yetistirme-lisans-programlari adresinden, 20.05.2021 tarihinde erişilmiştir.

Yükseköğretim Kurulu [YÖK], (2018b). *Yeni öğretmen yetiştirme lisans programları.* https://www.yok.gov.tr/kurumsal/idari-birimler/egitim-ogretim-dairesi/yeni-ogretmen-yetistirme-lisans-programlari adresinden, 15.05.2021 tarihinde erişilmiştir.

BÖLÜM **2**

İslam Öncesi Türklerde Eğitim

Doç. Dr. Hacı ÇOBAN

1. Giriş:

Eğitim ve öğretim insanoğlunun yaratılışından itibaren başlayan[1] ve hayat boyu süren bir olgudur. Temel görevi bireyi hayata hazırlamak olan eğitim sürekli değişip gelişme özelliğine de sahiptir. Kişileri hayata hazırlamak için toplumun kültürünü, karakterini, nesillerin gelişim düzeylerini, ilgi ve ihtiyaçlarını dikkate alarak iyi bir planlama yapılmalıdır. Geçmişte yaşamış bireylerin tecrübeleri, bilgi birikimleri, becerileri ve iyi değerlerinin yeni kuşaklara aktarılabilmesi için eğitim ve onu uygulayacak kurumlar oluşturulmalıdır. Modern zamanlarda devletler iyi insan ve vatandaş yetiştirebilmek, aynı zamanda kaliteli iş gücüne sahip olabilmek için eğitim işlerini asli görevlerinden kabul ederek kurumlar oluşturmuşlardır. Günümüz modern eğitiminde problemlerle karşılaşan bireylerin bu problemlere çözüm üretmesi ve bunları uygulaması yeteneklerinin geliştirilmesi

gın, Özkan 2016:498).

Eski çağ Türklerinde yazının bulunup kullanılmasından önce uzun süre boyunca sözlü anlatım gelenekleriyle eğitim yapıldığı anlaşılmaktadır. İslam öncesi Türk topluluklarında boy teşkilatlanması geçerliliğini koruduğu için boyların mensupları arasında eğitim ve talim işleri sırasında kahramanlık hikâyeleri, masallar menkıbe ve efsaneler anlatılarak eğitime katkı sağlanmaktaydı. Özellikle Türk devletlerinin kanun ve törelerinin öğretilmesi eğitim için esas unsur idi. Türklerin eğitimi aile, sosyal çevre ve yerleşmiş adet ve geleneklere dayanmaktadır. Türklerin çocuklarının eğitiminde uyguladıkları metot günlük yaşantılarına

1 Bakara suresi 31. ayette mealen "Allah Âdem'e bütün varlıkların isimlerini öğretti" şeklinde öğretimin insanın yaradılışıyla başladığını Kuran-Kerim de açıklamaktadır.

Kaynakça:

Ağca Mustafa (2017), "Türk Dil Ve Kültür Evreninde Eski Uygur Türklerinin Yeri", Türk Ekini, Dil ve Kültür Dergisi, Sayı 3, Yıl:2019, ss.50-54.

Ahmetbeyoğlu Ali, Uygurlar, İstanbul Üni. Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi Ders notları, http://auzefkitap.istanbul.edu.tr/kitap/tarih_ao/uygurlar.pdf, (Erişim tarihi 20.03.2021).

Aksan Doğan,(2003), En Eski Türkçe'nin İzlerinde, 2.basım Miltilingual Yayınları, İstanbul.

Aksoy İlhan,(2011) "Türklerde Aile Ve Çocuk Eğitimi", Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt: 4, Sayı: 16, s.14.

Akyüz Yahya, (2012), Türk Eğitim Tarihi M.Ö. 1000 - M.S. 2012, Gözden geçirilmiş ve resimlendirilmiş 22. baskı, Pegem Akademi Yayınları, Ankara.

Amanjolov Altay,(1989) "Ataların Sözleri" Çeviren: Mehmet Ölmez, Erdem Dergisi, 5 (15) ,1989, ss. 797-802.

Amanjolov Altay S.,(2006), Türk Filolojisi ve Yazı Tarihi, Aktaran: Kenan Koç, Ötüken Neşriyat, İstanbul.

Arslan Ali (Editör),(2017), Eğitim Bilimine Giriş, 1.basım, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.

Atik Kayhan, (2018), "Türklerdeki Atabeylik Sisteminin Karşılaştırmalı Tarih Açısından Değerlendirilmesi" Asos Journal, Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 6, Sayı: 78, Eylül, 2018,ss.128-134.

Ayda Adile,(1987), *Türklerin İlk Ataları*, Ayyıldız Matbaası A.ş. Ankara 1987.

Baykara Tuncer(2012), Türk Kültürü, IQ Kültür sanat Yayıncılık, 5.baskı, İstanbul.

Baykuzu Tilla Deniz,(2008),"Hunların Kayıp Kitapları ve Sutralar",Bilig, Kış/2008, Sa:44,ss.195-210.

Baykuzu Tilla Deniz,(2012) Asya Hun İmparatorluğu, Kömen Yayınları, I.baskı Konya.

Bilhan Saffet, (1989), "Asya Eğitim Felsefesine Tarihsel Bir Yaklaşım, İslamiyet Öncesi Türkler", Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, Cilt 22, Sayı 1, Yıl 1989, ss.43-70.

Büyükkaragöz Savaş, Hüsnü Livatyalı, (1994), "İslamiyet Öncesi Türk Eğitim Ve Öğretim Sistemi", Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı:3, Yıl 1994, ss.135-144.

Chaliand Gerard,(2001), Göçebe İmparatorluklar Moğolistan'dan Tuna'ya M.Ö. *V.yy-XVI. yy,* Çev. Engin Sunar, I.baskı, Doğan Kitapçılık A.Ş. İstanbul.

Çoban Hacı,(2013), Anadolu'da Kimmer-İskitler Ve Orta Anadolu'daki İzleri, Basılmamış Doktora Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar

Çoban Hacı, (2019),"Atilla Ve Avrupa Hunları-Batı Roma İlişkilerinde Evlilik Meselesi**",** Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi Cilt:7, Sayı:17, ss:57 – 68, Haziran 2019.

Deer Jozsef,(1954), "İstep Kültürü", Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi, Cilt 12, Sayı 1-2.pp.159-176.

Diyarbekirli Nejat, (1973), "Kazakistan'da Bulunan Esik Kurganı", Cumhuriyetin 50. Yılına Armağan, İstanbul, pp.291- 304: Res14.

Durmuş İlhamı, (1994), "Eski Türklerde Yazı", Milli Folklor Dergisi, Sayı 22, Yıl 1994.pp37-39.

Durmuş İlhami,(2009), "Bozkır Kültür Çevresi Türk Tarihi Araştırmaları Ve Kronoloji", Gazi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, Sayı:5,Güz. pp.129-141

Durmuş İlhami,(2016),Türk Tarihinin Öncüleri, Akçağ Yayınları 3.baskı Ankara.

Durmuş İlhami, (2018), Türk Kültürüne Giriş, Akçağ Yayınları, 2. Baskı, Ankara.

Durmuş İlhami,(2019) " Kazakistan'da Sakalar", Asya Araştırmaları Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi | Sayı: 2 / Cilt: 3, Yıl 2019,pp.185-196.

Eberhard Wolfram,(1996) Çinin Şimal Komşuları, Çev: Nimet Uluğtuğ, Türk Tarih kurumu, 2.baskı, Ankara

Esin Emel,(1997) Türk Kültür Tarihi İç Asya'daki Erken Safhalar, II.baskı, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara.

Esin Emel, (2001),Türk Kozmonolojisine Giriş, Kabalcı Yayınevi, İstanbul.

Esin Emel,(2006),Türklerde Maddi Kültürün Oluşumu, Kabalcı Yayınevi, İstanbul.

Gömeç Sadettin,(1999), Uygur Türkleri Tarihi ve kültürü, Gözden geçirilmiş 2. Baskı, Akçağ Yayınları, Ankara.

Grousset Rene,(1980), Bozkır İmparatorluğu, Atilla/Cengiz Han/Timur, Çev: M. Reşat Uzmen, 1.baskı, Ötüken Neşriyat, İstanbul.

Gündüz Mustafa,(2014), "Eski Çağda Eğitim", Eğitim Tarihi, (I.Ünite), Editör: Mehmet Şişman, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Ankara, pp.1-29.

Hali Servet, Selcan Rencüzoğulları,(2017), "İslamiyet Öncesi Dönemde Türklerde Eğitim", 21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum, Cilt: 6 Sayı: 17, Yaz.0-0.

Hasanov Zaur, (2009), Çar İskitler, Aktaran; İlyas Topsakal, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları İstanbul.

Işık Hasan,(2016) "İlk Türk Devletlerinde Eğitim", Türk eğitim Tarihi El Kitabı, Yazarlar; Güray Kırpık ve Diğerleri, 1.baskı, Yayınları, Ankara.

Kafesoğlu İbrahim, (2010) Türk Milli Kültürü, Ötüken Neşriyat, 30.basım, İstanbul.

Kargın Elif Keskin, Muhlis Özkan,(2016), "Problem Çözme Yöntemiyle Öğretimin Ortaokul Öğrencilerinin Fen Bilimleri Dersindeki Akademik Başarılarına Etkisi", Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 29 (2), pp. 497-513.

Kartalcık, Vedat "Geçmişten Günümüze Türk Dünyasında Alfabe Gelişimi", https://core.ac.uk/reader/ 153447150 (Erişim tarihi 06.03.2021).

Keleş Nejdet,(2016), "İndo-Germenler Ve Türklerin Avrasya İlişkileri, Karışımları Ve Etkileşimleri (İlk Çağ'dan Orta Çağ'a)", Editör: Meryem Nakiboğlu, 1.baskı, Boy Yayınları, Denizli.

Kuran-ı Kerim Meali,(2013), Diyanet İşleri Başkanlığı yayınları 23.baskı, Ankara, (Bakara 31.)

Klyashtorny S.G., T. İ. Sultanov, (2003),Kazakistan Türkün Üç Bin Yılı, Selenge Yayınları, İstanbul.

Özkan Salih, (2019), Türk Eğitim Tarihi, Nobel yayınları, 8.baskı, Ankara.

Rasonyı Laslo, (1988) Tarihte Türklük, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 1988.

Sakaoğlu Necdet, (1992) "Medeniyet Değişmeleri Çerçevesinde Türklerde Ailede Eğitim", V. Eğitim Ve Aile, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Sosyo-Kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi, C.I, Ankara, https://docplayer.biz.tr/1245511-T-c-basbakanlik-aile-arastirma-kurumu-sosyo-kulturel-degisme-surecinde-turk-ailesi.html#show_full_text,

Sarıtaş Eyüp,(2015), "Eski Türklerde Eğitim", Türk Eğitim Tarihi, Editör: Prof.Dr. İsmail Güven, Pegem Akademi Yayınları, 6.baskı, Ankara.

Sertkaya Osman Fikri,(2001), "Eski Türkler Okur Yazar Mıydı", Göktürk Devletinin 1450. Kuruluş Yıldönümü-Sempozyum Bildirileri, Yeni Avrasya Yayınları, Ankara,

Sertkaya Osman Fikri, (2008), "Göktürklerin (Runik) Anıt Ve Yazıtların Envanter, Alfabe Ve Bibliyografya Problemleri üzerine", Dil Araştırmaları Dergisi, Sayı: 2 Bahar 2008, pp.7-34.

Şanal Mustafa, Eray Alaca,(2020), Türk Eğitim Tarihi Orta Asya'dan Günümüze, Pegem Akademi Yayınları, I. baskı, Ankara.

Şanver Mehmet, Berrin Sarıtunç, Özgür Erakkuş, Lamiya Mustafayeva,(2017) "Din, Ahlâk Ve Değerler Eğitimi Açısından Türk

Kültüründeki Eğitim Anlayışlarıyla Farklı/ Alternatif Eğitim Anlayışları Arasında Bir Mukayese". Social Sciences Studies Journal (SSSJournal), Vol:3, Issue:6, pp.884-893.

Tarhan M.Taner,(2002) "Ön Asya Dünyasında İlk Türkler Kimmerler Ve İskitler", *Türkler*, Cilt 1 Yeni Türkiye Yayınları, Ankara.

Togan A. Zeki Velidî,(1981), Umumi Türk Tarihine Giriş, Cild I, İstanbul üniversitesi edebiyat fak.yay. Enderun Kitabevi 3.baskı, İstanbul.

User Hatice Şirin,(2006), Başlangıcından Günümüze Türk Yazı Sistemleri, I.baskı, Akçağ Yayınları, Ankara.

Ünal Mehmet Ali,(2007), Osmanlı Müesseseleri Tarihi, 7.baskı, Fakülte Kitabevi, Isparta.

Ünal Orçun,(2019), "The Issyk and Ai Khanum Inscriptions Revisited", Ural-Altaische Jahrbücher NF, C: 27, pp.170-210.

Ünalan Sıddık, Hakan Öztürk, (2008), İslamiyet'ten Önce Türkler 'de Eğitim ve Öğretim. Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 13(2): pp.89-109, Yıl: 2008.

Vasiliyev Dimitri D.,(2000), "Kök -Türklerin Okuma Yazma Bilmeleri Sorunu", Erdem, Cilt12, Sayı,36 ,Yıl:2000,pp. 1045-1054.

Yasın Yusufcan,(2014), " 8 -13. Yüzyıllarda Uygurlarda Eğitim", Uluslararası Uygur Araştırmaları Dergisi, Sayı: 4.pp.151-159

Zekiyev Mirfatih Z.,(2007) Türklerin ve Tatarların Kökeni, Çev. D. Ahsen Batur, 2.Baskı, Selenge Yayınları, İstanbul.

BÖLÜM **3**

Orta Asya Müslüman Türk Devletlerinde Eğitim (Karahanlılar, Gazneliler, Samanoğulları ve Tolunoğulları)

Doç. Dr. Savaş KARAGÖZ

1. Giriş

Türkler İslamiyet'i kabul etmekle beraber İslamiyet'in hem kılıcı hem de kalkanı olmuş, Hindistan'dan Balkanlara kadar geniş ülkelerde İslâm dininin yerleşmesini ve kökleşmesini sağlamışlardır. İslamiyet'in bilimin yüce tutması ve Türklerin kendilerinin de köklü bir bilim sevgisine sahip olmaları ilim ve bilimde Türklerin söz sahibi olmalarını sağlamıştır. Türklerin İslamiyet'i kabulüyle birlikte, İslamiyet'e birçok hizmetleri olmuştur. Bu hizmetleri yerine getirirken medreseler gibi kurmuş oldukları ilim ve kültür merkezlerinden yararlanmışlar, ilim ve bilim adına çok sayıda düşünür yetiştirmişlerdir. İslamiyet'i ilk kabul eden İdil Bulgar Devleti ve sonrasında Karahanlılar, Gazneliler, Samanoğulları ve Tolunoğuları gibi Türk devletleri, ilim ve bilim severliklerinin devamı olarak mescit, cami ve sistemli olmasa da kurmuş oldukları medreselerle kendilerinden sonra kurulacak olan Türk Devletlerinin de eğitim anlayışlarına katkılar sunarak hem İslamiyet'i yaymışlar hem de korumuşlardır. İslamiyet'le birlikte bu dinin öğrenilmesi ve öğretilmesi için eğitim kurumlarına ihtiyaç duyulmuştur. Peygamber Efendimiz' den itibaren mescitler ve camiiler bu ihtiyacı gidermiş ancak daha sonraları İslam dinin daha iyi anlaşılması, zararlı mezheplere karşı korunması amacıyla daha bilimsel kurumlara ihtiyaç duyulmuştur. Bu ihtiyaç, zaten Türklerin eski inanışları içerisinde yer alan Viharalar benzeri Medreselerin açılmasıyla giderilmeye çalışılmıştır. Bu medreseler önceleri özel olarak kendini din alanında geliştirmiş kişilerce, öğrenci sayıları sınırlı bir şeklide açılmıştır. Türk yöneticiler bu şekilde verilen eğitimi daha da geliştirmişler, bulunmuş oldukları coğrafyanın her köşesine medreseler yaptırarak medreselere devlet desteğini sağlamışlardır. Türkler

Kaynakça

Ainiding, N. (2014). *Karahanlı döneminde Uygur Türklerinde İslam dini eğitimi ve din adamları*. III. Türkiye Lisansüstü Çalışmaları Kongresi - Bildiriler Kitabı I, 176-184. 15-18 Mayıs 2014, Sakarya

Aksu, A. (2001). Karahanlılar ve İslam'ın yayılmasındaki katkıları. *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 5* (1) , 281-310.

Akyüz H.(2002). *Kutadgu Bilig'de Sosyo-Pedagojik ve Siyasal Söylem*. Erzurum: Eser Ofset.

Akyüz, Y. (1982). Farabi'nin Türk ve Dünya eğitim tarihindeki yeri. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES), 15* (2) , 81-88. DOI: 10,1501/Egifak_0.000.000.892

Akyüz, Y. (1982). İbni Sina'nın Türk ve Dünya eğitim tarihindeki yeri. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES),15* (1), 1-13. DOI: 10,1501/Egifak_0.000.000.815

Akyüz, Y. (2016). Türk Eğitim Tarihi(29. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayınları,

Arslan, S. (2015). Eğitim ve etik. *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 10*(7), 111-124.

Aslanapa. O. (2011). *Türk Sanatı.* İstanbul: Remzi Kitabevi.

Atay, H. (1979). İslam'da öğretim. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 23*(1), 1-29.

Aydın, H. (2010). Dinî-felsefî temelleri ışığında Farabi'nin eğitim ütopyası, *Kelam Araştırmaları 8* (1), 123-150.

Aydınlı, O.(2019). İmâm Mâtürîdî'nin yetiştiği ilmi ortam ve Semerkant'ta ilim merkezleri. *Diyanet İlmi Dergi 55*(3), 565-599.

Ayhan, H.(1973). İslam tarihinde ilk eğitim ve öğretim müesseseleri, İslam Medeniyeti Dergisi, *III*(30),7-10.

Balık, İ . (2020). Türkiye Selçuklularında medrese öğrencilerinin sosyo ekonomik durumları. *Selçuk Üniversitesi Selçuklu Araştırmaları Dergisi, 13*(1), 135-148.

Baltacı, C. (2004). *Osmanlı Medreseleri Cilt 1*. İstanbul: İrfan Yayınevi.

Batur, Z. ve Beştaş, M. (2011). Divanu Lugat'it Türk'te çocuk dünyası ve çocuk eğitimi. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 6*(2), 247-262

Beyhâkî. (2019). Târîh-i Beyhakî, (Necati Lügal). Ankara: TTK Basımevi.

Bilhan, S.(1982). 900 yıllık bir Türk öğretim kurumu. Buğrahan Tamgaç medresesi. *A.Ü.Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi. 2(1)*, 117-124.

Bouamrane, C. (1988). İslam tarihinde eğitim-öğretim kurumları.(hzl. Yrd. Doç. Dr. Nesimi Yazıcı) Parlornma de la Pensre Jslamique, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 30*(1), 279-285.

Buharalı, E. (2006). Üç Türk hükümdarının yaptırdığı üç sağlık kurumu; Tolunoğulları, Zengiler ve Memluklülerde sağlık hizmetleri. *Tarih Araştırmaları Dergisi, 25* (40) , 29-39. DOI: 10.1501/Tarar_0000000256

Cantay, G.(1992). *Anadolu Selçuklu ve Osmanlı Dârü'ş-şifaları*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 1992.

Çandır, M. (2018). Ahmet Yesevî'nin şiirlerinin değerler eğitimi bakımından incelenmesi. *VI. Uluslararası Şeyh Şa'ban-I Velî Sempozyumu –Yesevîlik*. Kastamonu Üniversitesi. 23-25 Kasım 2018. Kastamonu. ss.628-650.

Çatakoğlu, M.Ş.(2002). *Anadolu Selçuklu dönemi ilmi faaliyetleri ve bu faaliyetlerin Osmanlı kuruluş dönemi ilmi faaliyetlerine tesiri.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi Sanatları Anabilim Dalı Isparta

Çetin, A.(1999). İrfan ordusunun temelleri Türklerde medreseler (Karahanlı, Selçuklu ve Beylikler Devri Medreseleri). *Dini Araştırmalar, 2*(5), 177-202.

Çilenti, K. (1982). Bilimin Gelişimi İçinde İbn-i Sina ve Eğitim Teknolojisi. *A. Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 15(1),*14-17.

Çubukçu, İ.A.(1986). Biruni. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi,* 27(1),89-95. DOI: 10.1501/Ilhfak_0000000677.

Dağ, M. ve Öymen, H. R. (1974). İslam Eğitim Tarihi. Ankara: MEB Yayınları.

Dündar, M.(2014). *Mısır Eyyubilerinde eğitim ve öğretim faaliyetleri.* Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü(Yayımlanmamış Doktora Tezi) Erzurum.

Erdiller, Z. B. (2012). Erken çocukluk eğitiminde temel kuram ve yaklaşımlar, erken çocukluk eğitimi, (Ed: İbrahim H. Diken). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Ergeshov, E.ve Yegenov, N.(2018). Hoca Ahmet Yesevî ve Onun Eğitim Sisteminin Temeli. *Oş Devlet Ünıversitesi İlahiyat Fakültesi İlmi Dergisi*, *24*(1), 45-60

Ergun, M. (2018). Selçuklular Dönemi'nde eğitim ve bilim ı. *Avrasya Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi, 2*(1) , 1-40. Retrieved from https://dergipark.org.tr/tr/pub/adea/issue/37888/404299

Ergün, M.(2015). *Suriye, Mısır ve Anadolu medreseleri (15.Yüzyıl Ortalarına Kadar).* Ankara: Pegem Yayıncılık.

Esin, E. (1972). *Muyanlık Uygur "buyan" yapısından (vihâra) hakanlı muyancılığına (ribât) ve Selçuklu han ile medresesinde gelişme*. Malazgirt Armağanı. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Fazlıoğlu, İ. (2001). Selçuklular döneminde Anadolu'da felsefe ve bilim (bir giriş), *Cogito 29*, 152-167.

Gündoğdu, Y.B.(2016). Mescitlerin ayrılmaz bir unsuru olarak eğitim. *International Journal Of Social Science, 45*(3), 313-325.

Güneş, A. (1993). Dini Eğitim Kurumları. *Diyanet Dergisi*, *29* (1).71-85.

Güven, A. Ş. (2017). Aktarılan Değerler Açısından Divan-ı Hikmet. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, 60(1),295-310.*

Güven, İ. (1998). Türkiye Selçukluları'nda Medreseler. Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES) 31 (1) ,125-146 . DOI: 10.1501/Egifak_0000000249

Karışî, C. (1987). Surah Lugatine İlave (Uygurca tercümesi el yazma), *Nenjing Üniversitesi Yuan Sülalesi ve Şimaldeki Milletler Tarihi Mecmuası, 10*-11.

Kaya, U.(2017). Kutadgu Bilig ve Yusuf Has Hacib'in eğitimle ilgili görüşleri. *Düzce Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 1*(1),1-26 .

Kaygın, H, Yokuş, İ.(2015). Yaşam Boyu değerler eğitimi kurumları olarak camiler: hutbelerde değerler eğitimi. *International Journal of Sport Culture and Science* , 3 (Özel Sayı 2) , 476-485 . DOI: 10.14486/IJSCS413

Kazıcı, Z. (1991). İslam Eğitim Tarihi. İstanbul: MÜİF Vakfı Yayınları

Kitapçı, Z. (2004). *Doğu Türkistan ve Uygur Türkleri arasında İslamiyet.* Konya: Yedi Kubbe Yayınları

Kocasavaş,Y.(2006). Kutadgu Bilig'de eğitim-öğretim anlayışı. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi, 2*(1), 53-66.

Korkmaz, Z.(1995). *Kaşgarlı Mahmud Kimdir?*. Türk Dili Üzerine Araştırmalar, C.1. Ankara: TDK Yayınları.

Köktürk, *M.(1997)*. *Farabi*'de Psikoloji, *PAÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*,*2(1)*.55-71.

Kuran, A. (1979) *Anadolu medreseleri*; Ankara: Kültür Yayınları:

Kuyrukçu, E.Y.(2020). Anadolu Selçuklu medreselerinin yapısal ve mekânsal özellik bağlamında değerlendirilmesi: Konya Sırçalı medrese örneği. *Online Journal of Art and Design,* 8(1), 1-18.

Makdisi, G. (2004). *Ortaçağ'da yükseköğretim, İslam dünyası ve Hristiyan batı*. İstanbul: Gelenek Yayınları.

Makdisi, G. (2004). Ortaçağ'da *Yüksek Öğretim*. İstanbul: Gaye Kitabevi Dağıtım.

Merçil,E.(2000). Müslüman Türk Devletleri Tarihi; İstanbul: T.T.K. Yayınları.

Muti, İ. (2002). Uygurların İslam'ı kabul ettikleri ilk dönemlerdeki İslam medreseleri. *Divan*, *1*(1), 299-311

Okudan, G.(2020). Afganistan ve Hindistan fatihi sultan Gazneli Mahmûd. Ankara: İksad Publications. ISBN: 978-625-7279-92-5.

Onay, A.(2006). Cami eksenli din hizmetleri. *Değerler Eğitimi Dergisi, 4* (12), 149-175.

Önder, M. (2014). *Türk eğitim tarihi*. Ankara: Anı Yayıncılık:

Önder, M.(2017). *Farabi, Biruni ve İbn-i Sina da Eğitim ve Eğitim Yöntemleri*. Uluslararası Eğitim Teknolojileri Sempozyumu Bildiri Kitabı Sivas, 2017. 98-106. Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Fakültesi ISBN: 978-605-4561-56-8

Özaydın, A.(2002). *Türklerin İslamiyet'i kabulü. Türkler I*. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.

Özaydın, A., Kamalov, İ., Hunkan, Ö. S. ve Cöhce, S. (2013). İlk Müslüman Türk Devletleri: Anadolu Üniversitesi Yayını(2. Baskı). Eskişehir: Web-Ofset

Özcan, M . (2020). Atebetü'l-Hakâyık'ta eğitim, bilim ve akıl. *Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 6* (2) , 329-338. DOI: 10.31463/aicusbed.786743

Özköse, K.(2016). Ahmed Yesevî'nin hikmetlerinde aşk terennümü. *Diyanet İlmî Dergi*, *52*(4), 11-28

Pakalın, M.Z.(1993). *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Sözlüğü*. İstanbul: MEB Yayınları.

Polat, S . (2015). Karahanlı Devleti'nde eğitim faaliyetleri. *Uluslararası Eğitim Bilim ve Teknoloji Dergisi, 1* (1) , 42-52 . Retrieved from https://dergipark.org.tr/tr/pub/uebt/issue/21609/232107

Sağlam, M. (2012). 11-16. yüzyılda Anadolu'daki siyasi durumun şekillendirdiği medrese mimarisi ve medrese eğitimi. *Journal of Education and Future. 1*(1),143-172.

Savan, M. (2013, Nisan). El-Biruni. (17 Nisan 2013 tarihli veri https:// islambilimtarihi. wordpress.com /tag/el-biruni/ adresinden 22.05.2021 tarihinde elde edilmiştir.

Sayılı, A. 1947, Higher Education in Medieval Islam, The Madrasa*. Ankara Üniversitesi Yıllığı. 2,* 30-69.

Sıddıqi, J.(2017). Mescitten medreseye dönüşümün kurumsal ve düşünsel açıdan incelenmesi. *KTÜİFD*, *1*(2), 147 - 163.

Sönmez, S. (2004). Kutadgu Bilig'de sosyopedagojik ve siyasal söylem adlı eser münasebetiyle. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, 11* (24), 267-278.

Şanal, M. (2003). Osmanlı Devleti'nde medreselere ders programları, öğretim metodu, ölçme ve değerlendirme, öğretimde ihtisaslaşma bakımından genel bir bakış, *Erciyes Üniv. SBE Dergisi, 14* (1) 149-168.

Taşdemirci, E.(1988). Medreselerin doğuş kaynakları ve ilk zamanları. *Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2*(1), 269-278.

Taşdemirci, E.(2001), *Türklerde Eğitim, Türk Düşünce Tarihi.* Ankara*:* Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını.

Tosun, C.(2016). Hoca Ahmed-i Yesevî'nin Dîvân-ı Hikmet'inde eğitim. *Diyanet İlmi Dergi 52(*4), 147-168.

Türktaş, M. (1999). Divani) Lügatit- Türk'te yer alan ve xı. yüzyılda türkler arasında oynanan oyunlar. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 5* (5), 61-65.

Utbî, M.A. (1858). Târih-i Yemini. (J. Reynolds), By Barrison Printed, London.

Yakıt, İ. (2017). Birunî'nin etnik mensubiyeti hakkında tartışmalar. *Türk Dünyası Araştırmaları* 116(228), 9-22.

Yardım, A.(1999). *Osmanlı Devrinde Darü'l-hadisler.* Osmanlı Ansiklopedisi VIII, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.

Yazıcı, N. (1992). İlk Türk İslam devletleri tarihi. Ankara: Ankara Ünv. İlahiyat Fak. Yayınları.

Yıldırım, K.(2009). İslam kültüründe küttab egitimi üzerine bir inceleme. İlmi Dergi Diyanet. *45*(3). 125-144.

Yılmaz, H.(2013). *Camilerin eğitim fonksiyonu.* İstanbul: Ensar Neşriyat.

Yüksel, D. (2001). İlk Müslüman-Türk Devletlerinin siyasî, kültürel ve medeniyet tarihi üzerine. *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 11* (11), 67-99.

BÖLÜM **4**

Büyük Selçuklu, Anadolu Selçuklu ve Beylikler Döneminde Eğitim

Doç. Dr. Savaş KARAGÖZ

1. Giriş

Türk Devletleri, İslamiyet'i kabul etmekle beraber İslamiyet'in yayılması ve İslamiyet'in korunması konusunda da büyük başarılar göstermişlerdir. Bu başarılarının en büyük sırrı, ilme verdikleri önem ve bu doğrultuda kurmuş oldukları medreseler olmuştur. Türk Devletlerinde yaygın eğitim şeklinde gelenek olan alp tipi insan yetiştirme anlayışı, İslamiyet'le birlikte Alperen tipi şekline bürünerek cihad anlayışı gelişmiştir. Şüphesiz Alperen tipi insan yetiştirme anlayışının gelişmesi ve yerleşmesinde eğitim kurumları ve eğitimcilerin rolü büyük olmuştur. Topluma ve kendine yararlı bireyler yetiştirmede en büyük görev medreseler, atabeyler, ahilik gibi kurumlar Türk toplumunun ihtiyaç duyduğu bireyleri yetiştirmişlerdir. Dönemin şartlarına uygun birey yetiştirme konusunda bu kurum ve kuruluşların yanı sıra ilim adamlarının da katkısı büyük olmuştur. Konumuz gereği bu bölümde, Büyük Selçuklu Devleti ve sonrası kurulan Türk devletleri, Anadolu Selçukluları ve Beylikler dönemi eğitimi üzerinde durulacaktır. Bu bölüm içinde şu balıklar ele alınacaktır.

- Büyük Selçuklular Döneminde Eğitim
- Nizamiye Medreseleri
- Medresede Okutulan Dersler
- Medrese Öğretim Kadrosu
- Atabeylik
- Ahilik (Fütüvvet) Teşkilâtı
- Selçuklularda Yaygın Eğitim Kurumları

Kaynakça

Aktaş Yasa, A. (2002). 13. Yüzyıl Selçuklu Konya'sında eğitim kurumları. *Düşünen Siyaset Bilim Tarihi*, 16(1), 117-131.

Ayar, M. T.(2009). *Nizâmülmülk, Siyasetnâme*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Arslan, H. (2015), Ahilik teşkilatının sosyo-iktisadi yapısı ve örneklik değeri, *Akademik Bakış Dergisi,*49(1), 248-271.

Aslanapa, O. (1991). *Anadolu'da İlk Türk Mimarisi, Başlangıcı ve Gelişmesi.* Ankara: Atatürk Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları.

Aydın, M. (1991). Yunus'tan Mesajlar. Uluslararası Yunus Emre Sempozyumu Bildirileri, Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu. Atatürk Kültür Merkezi Yayını.

Balcı, D. (2019). Bir kurum ve eğitimi örneği olarak ahilik teşkilatında eğitim. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 33* (46), 363-384.

Balık, İ . (2020). Türkiye Selçuklularında medrese öğrencilerinin sosyo ekonomik durumları. *Selçuk* Üniversitesi Selçuklu Araştırmaları Dergisi, 13(1). 135-148.

Biçer, B . (2012). Kuruluş devrinde nizamiye medreselerinin müderrisleri. *Tarih Okulu Dergisi*, *XVI* (I), 263-287.

Bozkurt, N.(2003). Medrese. İslam Ansiklopedisi, Cilt: 28, Ankara: Türk Diyanet Vakfı Yayını.

Can, C.(2007). *Garibname'de İnsan ve İnsan Tipleri.* İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü(Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), İstanbul 2007.

Canatan, K.(2009). Geleneksel siyaset ve devlet felsefesinin bir yorumu olarak siyasetnâme - büyük devlet adamı Nizâmülmülk'ün devlet ve siyaset anlayışı üzerine. *Literature and History of Turkish or Turkic, 4*(7), 194-220.

İzgi, C. (1997). Osmanlı Medreselerinde İlim, (Riyazi İlimler) cilt:1: İstanbul: İz Yayıncılık.

Cezar, M. (1977). *Anadolu öncesi: Türklerde şehir ve mimarlık*. İstanbul: Türkiye İş Bankası yayınları.

Çağatay, N.(1989). *Bir Türk Kurumu Olan Ahilik.* Ankara: *Türk* Tarih *Kurumu* Yayınları.

Çakmak İgalçı, E. E. (2018). Tasavvufî ve Eğitimci Kişiliği ile Yunus Emre. *Toplum Bilimleri Dergisi*, 12(23), 100-116.

Çetin, A.(1999). İrfan Ordusunun Temelleri Türklerde Medreseler (Karahanlı, Selçuklu ve Beylikler Devri Medreseleri). *Dini Araştırmalar, 2*(5), 177-202.

Çoban, M . (2018). Değerler Eğitimi ve Ahîlik İlkeleri. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 4* (1), 87-102 . DOI: 10.31592/aeusbed.337602

Dedebağı H.(2011). Nasreddin Hoca'nın eğitim vizyonu. *ESKİ-yeni dergi*. 42, 38-43.

Demir, R. (2020). *Yûnus Emre'nin eserlerinde din ve değerler eğitimi.* Ankara: İKSAD yayınları.

Demiralp, Y.(1999). Erken Dönem Osmanlı Medreseleri(1300-1500), Ankara: Kültür Bakanlığı yayınları.

Durukan, A.(2014). Beylikler Dönemi Kültür Ortamından Bir Kesit. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic 9*(10), 391-502.

Ekinci Y.(1991). Ahîlik, Ankara: MEB basımevi.

Ergun, M . (2018). Selçuklular Dönemi'nde Eğitim ve Bilim I. *Avrasya Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi, 2*(1), 1-40. Retrieved from https://dergipark.org.tr/tr/pub/adea/issue/37888/404299

Ergün, M.(2015). *Suriye, Mısır ve Anadolu medreseleri (15.Yüzyıl Ortalarına Kadar).* Ankara: Pegem Yayıncılık.

Gül, İ. (2018). Hacı Bektaş-ı Veli Öğretisinde Aklın ve İlmin Yeri, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi,* 88(1), 97-109.

Güven, İ. (1992).Büyük Selçuklu devletinde eğitim ve öğretime genel bir bakış. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 25*(2), 833-848.

Güven, İ. (1998). Türkiye Selçukluları'nda Medreseler . *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES), 31* (1) ,125-146 . DOI: 10.1501/Egifak_0000000249

Hızlı, M. (1987). Kuruluşundan Osmanlılara kadar medreseler. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi,2* (1), 273-281.

İvgin, H.(1996). *Ahîlerde Ahlâkî Değerler ve Bunların Ticarette Uygulanması*, I. Uuslararası Ahilik Kültürü Sempozyumu, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Karagöz, S. (2021). *Türk Eğitim ve Kültür Tarihinde Değerler Eğitimiyle İlgili Örnekler.* (Edit: S. Tunay Kamer). Toplum ve Kültür Bağlamında Karakter ve Değerler Eğitimi. (Ankara:Pegem Yayınları, 2021).

Kaya, B. (2019). Nizamiye medreseleri ve eğitim geleneği. Çekmece İzü *Sosyal Bilimler Dergisi, 7*(14). 49-66

Kayadibi, D. (2011). Anadolu Selçuklular döneminde ahi teşkilatında eğitim. *Istanbul Journal of Sociological Studies*,*0*(26),177-188.

Kayhan, H.(2018). Irak Selçuklularında sosyal, ekonomik, kültürel ve dini yapı hakkında. *Cihannüma Tarih ve Coğrafya Araştırmaları Dergisi 4* (1),1-14.

Kazıcı, Z. (1991). İslam Eğitim Tarihi. İstanbul: MÜİF Vakfı Yayınları.

Kazıcı, Z. (2018). İslâm Medeniyeti ve Müesseseleri Tarihi(18. Baskı). İstanbul: M. Ü. İlâhiyat Fakültesi Yayınları.

Kemaloğlu, M.(2015). XI.-XIII. Yüzyıl Türkiye Selçuklu Devletinde eğitim öğretim (Medreseler) *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi 2*(5),62-79.

Kenan, S. (2015). Modern Üniversitelerin Oluşum Süreci. *Osmanlı Araştırmaları, 45*(1). 333- 367.

Kırpık, G.(2010). *Anadolu Selçuklularında medreselerin kuruluşu, yapısı ve işleyişi. Selçuklu tarihi kültür ve medeniyet* (Bildiriler I). Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Koç, R. ve Tanhan, F. (2010). Yunus Emre'nin şiirlerinde değerler sistemi. *X Uluslararası Yunus Emre Sevgi Bilgi Şöleni*. 06-08 Mayıs 2010. Eskişehir. 621-634.

Köprülü, F.(1976). *Türk Edebiyatında İlk Muta-* . Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.

Kuran, A. (1979). *Anadolu Medreseleri*. Ankara: Kültür Yayınları.

Kurtoğlu, F. S. (2019). Kök değerler açısından Hacı Bektaş Velî'nin eserleri. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, 89* (1), 55-70.

Kuşçu, AD.(2008). Orta Doğu'da Şiî-Sünni mücadelesinde Selçuklu ve Zengi medreselerinin yeri. *Akademik Orta Doğu Dergisi*, *4*(1), 21-44.

Merçil, E.(2009). Kirman Selçuklularında sosyo ekonomik ve kültürel hayat. *TDV İslâm Ansiklopedisi (36. Cilt), 379-380. https://islamansiklopedisi.org.tr/selcuklular#5.*

Özgüdenli, O. G.(2020). *Selçuklular I: Büyük Selçuklu Devleti Tarihi (1040-1157).* İstanbul: TDV İSAM Yayınları.

Öngül, A.(2003). Selçuklularda eğitim faaliyetleri ve yetişen ilim adamlarına genel bir bakış. *Celal Bayar Üniversitesi S.B.E dergisi, 1(2),67-78.*

Özdemır. Ş.(2011). Mevlana'nın eğitimci kişiliği. *Fırat* Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, *16*(1),1-13.

Özkan, Ş.(2007). *Medrese tabirinin ilk defa ortaya çıkışı, Selçuklular zamanında medreselerin kuruluş sebebleri ve medrese eğitimi.* Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dalı (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Konya

Jawad, S.(2012). Nizâmiye medreseleri ve eğitim felsefesi açısından değerlendirmesi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,(Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara.

Sağlam, M. (2012). 11-16. yüzyılda Anadolu'daki siyasi durumun şekillendirdiği medrese mimarisi ve medrese eğitimi. *Journal of Education and Future*. *1*(1),143-172.

Soysaldı, İ. (2005). Yunus Emre'nin insan anlayışı. *Diyanet ilmi Dergi*, *41*(2), 87-110.

Şahbaz, M.2018). Sahibata Fahrü'd-din Ali döneminde inşa edilen medreselerin Türkiye Selçuklu eğitimindeki yeri. *Social Sciences Studies Journal (SSSJournal), 4*(22), 3846-3861

Tatçı, M. (2017). *Yunus Emre yorumları-işitin ey yârenler* (5. baskı). İstanbul: H Yayınları

Uluçay, M. (2018). Eğitimde gelenekten faydalanma: Nasrettin hoca örneği. *The Journal of Social Science, 2*(3), 117-125 . DOI: 10.30520/tjsosci.431890

Ünver, İ. (2006). Yunus Emre üzerine. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, *19*(1), 489-498.

Yavuz, K.(2003). Âşık Paşa. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, *13*(1),29-39. Retrieved from https://dergipark.org.tr/tr/pub/sutad/issue/26283/276965

Yıldız, H. D.(1989). *Irak Selçukluları.* (İlmi Müşavir ve Redaktör) Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi Cilt 7, İstanbul: Çağ Yayınları.

BÖLÜM **5**

Osmanlı Devleti'nde Eğitim: Kuruluştan Tanzimat Dönemine Kadar Eğitim

Dr. Öğr. Üyesi Muhammet Fatih ALKAN

1. Giriş

Osmanlı Devleti'nin eğitim ve teşkilat biçiminin temellerini, Selçuklu Devleti'nden almış olduğu mirasın oluşturduğunu söylemek mümkündür. Osmanlı kuruluşunda rol oynayan eğitimli insanların Selçuklu dönemi medreselerinden yetişmesi, Osmanlı ile Selçuklu gelenekleri arasındaki bağı açık bir şekilde göstermektedir. Selçuklularda olduğu gibi Osmanlı Devleti'nde de modernleşme hareketlerine kadar sıbyan mektepleri ve medreseler temel örgün eğitim kurumları olmuşlardır. Enderun gibi önemli bir saray mektebi, devlete birçok üst düzey yönetici yetiştirmiştir. İlk yıllardan itibaren Acemioğlanlar ocağı birçok askeri birimin eleman ihtiyacını karşılamış, yeniçeriliğin kaldırılması ile yerini Batı tarzı askeri okullara bırakmıştır. Osmanlı tebaası içerisinde yer alan her millet, kendi eğitimlerini kendi inançları doğrultusunda gerçekleştirme özgürlüğüne sahip olmuştur. Ek olarak, camiler, tekke ve zaviyeler, kütüphaneler, gibi yaygın eğitim kurumları da halkın eğitiminde rol oynamıştır. Tanzimat Dönemi'ne (1839) doğru Avrupa devletleri ile rekabet gücü azalan Osmanlı Devleti, her alanda reform hareketlerine girişmiştir. Ardı ardına gelen askeri başarısızlıkların da etkisiyle eğitimde yenileşme hareketleri, Batı tarzında askeri okulların açılması ile başlamıştır. Bu bölümde öncelikle kuruluştan yenileşmeye kadar Osmanlı eğitim özellik ve kurumları ele alınmaktadır. Devamında ise 18. Yüzyıldan itibaren kendini göstermeye başlayan Batı tarzı eğitim anlayışı ve bu anlayışın yansımaları olan eğitim kurumları incelenmektedir. Şüphesiz, 600 yıllık sürede küçük bir beylikten bir dünya gücüne dönüşen, daha sonra ise parçalanan büyük bir imparatorlukta eğitim-öğretim işlerinin nasıl yürütüldüğünü, hangi kurumların nasıl roller oynadığını ve tarihsel süreç içerisinde bunların nasıl değişti-

Kaynakça

Ágoston, G. (2009a). Devşirme. G. Ágoston, & B. Masters (Ed.), *Encyclopedia of the Ottoman Empire* (s. 183-185). New York: Infobase Publishing.

Ágoston, G. (2009b). Military acculturation. G. Ágoston, & B. Masters (Ed.), *Encyclopedia of the Ottoman Empire* (s. 379-382). New York: Infobase Publishing.

Ahunbay, Z. (2004). Mimari. *TDV İslâm Ansiklopedisi, 29*, 7-9. TDV İslâm Araştırmaları Merkezi. Mayıs 23, 2021 tarihinde https://islamansiklopedisi.org.tr/mektep#3-mimari adresinden alındı

Akkutay, İ. (1999). Osmanlı eğitim sisteminde enderun mektebi. *Osmanlı, V*, 187-193.

Akyıldız, A. (2019). Mekteb-i Maârif-i Adliyye. *TDV İslâm Ansiklopedisi, Ek-2*, 236-238. TDV İslâm Araştırmaları Merkezi. Haziran 24, 2021 tarihinde https://islamansiklopedisi.org.tr/mekteb-i-maarif-i-adliyye adresinden alındı

Akyüz, Y. (2016). *Türk eğitim tarihi: M.Ö. 1000-M.S. 2016 (29. Baskı)*. Ankara: Pegem Akademi.

Alkan, M. (2009). Softa. *TDV İslâm Ansiklopedisi, 37*, 342-343. İstanbul: TDV İslâm Araştırmaları Merkezi. Haziran 16, 2021 tarihinde https://islamansiklopedisi.org.tr/softa adresinden alındı

Baltacı, C. (2002). Osmanlı Devleti'nde eğitim ve öğretim. H. C. Güzel, K. Çiçek, & S. Koca (Ed.), *Türkler: Cilt 11 - Osmanlı* (s. 830-873). Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.

Baltacı, C. (2004). Osmanlılar'da mektep. *TDV İslâm Ansiklopedisi, 29*, 6-7. TDV İslâm Araştırmaları Merkezi. Mayıs 23, 2021 tarihinde https://islamansiklopedisi.org.tr/mektep#2-osmanlilarda-mektep adresinden alındı

Beydilli, K. (2003). Matbaa. *TDV İslâm Ansiklopedisi, 28*, 105-110. TDV İslâm Araştırmaları Merkezi. Haziran 25, 2021 tarihinde https://islamansiklopedisi.org.tr/matbaa#1 adresinden alındı

Beydilli, K. (2006a). Mühendishâne-i bahrî-i hümâyun. *TDV İslâm Ansiklopedisi, 31*, 514-516. TDV İslâm Araştırmaları Merkezi. Haziran 24, 2021 tarihinde https://islamansiklopedisi.org.tr/muhendishane-i-bahri-i-humayun adresinden alındı

Beydilli, K. (2006b). Mühendishâne-i berrî-i hümâyun. *TDV İslâm Ansiklopedisi, 31*, 516-518. TDV İslâm Araştırmaları Merkezi. Haziran 24, 2021 tarihinde https://islamansiklopedisi.org.tr/muhendishane-i-berri-i-humayun adresinden alındı

Bloom, J. M., & Blair, S. S. (2009). *The groove encyclopedia of Islamic art & architecture* (Cilt II). New York: Oxford University Press.

Bozkurt, N. (2003). Medrese. *TDV İslâm Ansiklopedisi, 28*, 323-327. TDV İslâm Araştırmaları Merkezi. Haziran 5, 2021 tarihinde https://islamansiklopedisi.org.tr/medrese#1 adresinden alındı

Bozkurt, N. (2004). Mektep. *TDV İslâm Ansiklopedisi, 29*, 5-6. TDV İslâm Araştırmaları Merkezi. Mayıs 23, 2021 tarihinde https://islamansiklopedisi.org.tr/mektep#1 adresinden alındı

Büyükboyacı, Ş. (2020). İslamiyet sonrası Türklerde eğitim -II- Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan Tanzimat'a kadar olan dönemde eğitim. E. Çetin, & Ö. Yıldız (Ed.), *Türk eğitim tarihi* (s. 73-126). İstanbul: Lisans Yayıncılık.

Ceylan, O. (2003). Top döküm binaları (Tophane-i Amire) ve onarımları. *Tasarım Kuram, 2*(3), 43-56.

Çelebi, İ. (1999). Osmanlı medreselerinin kuruluşu, yükseliş ve çöküş nedenleri. *Osmanlı, V*, 168-175.

Çelik, A. (2007). Hatıralarla sıbyan mektepleri. *Atatürk Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi, 27*, 125-135.

Doğan, İ. (2010). *Türk eğitim tarihinin ana evreleri: Kurumlar, kişiler, söylemler.* Ankara: Nobel.

Doğan, M. A. (2009). Missionary schools. G. Ágoston, & B. Masters (Ed.), *Encyclopedia of the Ottoman Empire* (s. 385-388). New York: Infobase Publishing.

Eroğlu, H. (2010). Osmanlılar'da şehzade. *TDV İslâm Ansiklopedisi, 38*, 480-483. TDV İslâm Araştırmaları Merkezi. Haziran 22, 2021 tarihinde https://islamansiklopedisi.org.tr/sehzade#2-osmanlilarda adresinden alındı

es-Sakkar, S. (2006). Muid. *TDV İslâm Ansiklopedisi, 31*, 86-87. TDV İslâm Araştırmaları Merkezi. Haziran 19, 2021 tarihinde https://islamansiklopedisi.org.tr/muid--medrese adresinden alındı

Findley, C. V. (2012). *Bureaucratic reform in the Ottoman Empire.* New Jersey: Princeton University Press.

Gelişli, Y. (2002). Osmanlı ilköğretim kurumlarından sıbyan mektepleri (kuruluşu, gelişimi ve dönüşümü). H. C. Güzel, K. Çiçek, & S. Koca (Ed.), *Türkler - Cilt 15 - Cumhuriyet* (s. 45-63). Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.

Gökçe, F., & Oğuz, N. (2010). Minority and foreign schools on the Ottoman education system. *e-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi, 1*(1), 41-57.

Halaçoğlu, A. (1998). Humbaracı. *TDV İslâm Ansiklopedisi, 18*, 349-350. TDV İslâm Araştırmaları Merkezi. Haziran 23, 2021 tarihinde https://islamansiklopedisi.org.tr/humbaraci#1 adresinden alındı

Hızlı, M. (1999). Osmanlı sıbyan mektepleri. *Osmanlı, V*, 207-217.

Hızlı, M. (2002). Osmanlı klasik döneminde medrese. H. C. Güzel, K. Çiçek, & S. Koca (Ed.), *Türkler: Cilt 11 - Osmanlı* (s. 791-810). Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.

İhsanoğlu, E. (2009). Education. G. Agoston, & B. Masters (Ed.), *Encyclopedia of the Ottoman Empire* (s. 198-204). USA: Infobase Publishing.

İhsanoğlu, E. (2021). *Studies on Ottoman science and culture.* New York: Routledge.

İlgürel, M. (1988). Acemi oğlanı. *TDV İslâm Ansiklopedisi, 1*, 324-325. TDV İslâm Araştırmaları Merkezi. Haziran 22, 2021 tarihinde https://islamansiklopedisi.org.tr/acemi-oglani adresinden alındı

İpşirli, M. (1995). Enderun. *TDV İslâm Ansiklopedisi, 11*, 185-187. TDV İslâm Araştırmaları Merkezi. Haziran 19, 2021 tarihinde https://islamansiklopedisi.org.tr/enderun adresinden alındı

İpşirli, M. (1997). Osmanlı Devleti'nde harem. *TDV İslâm Ansiklopedisi, 16*, 135-138. TDV İslâm Araştırmaları Merkezi. Haziran 22, 2021 tarihinde https://islamansiklopedisi.org.tr/harem--kadinlar#2-osmanli-devletinde-harem adresinden alındı

İpşirli, M. (1998). Huzur dersleri. *TDV İslâm Ansiklopedisi, 18*, 441-444. TDV İslâm Araştırmaları Merkezi. Haziran 24, 2021 tarihinde https://islamansiklopedisi.org.tr/huzur-dersleri adresinden alındı

İpşirli, M. (2003). Medreseler: Osmanlı dönemi. *TDV İslâm Ansiklopedisi, 28*, 327-333. TDV İslâm Araştırmaları Merkezi. Haziran 6, 2021 tarihinde https://islamansiklopedisi.org.tr/medrese#2-osmanli-donemi adresinden alındı

İpşirli, M. (2006). Müderris-Osmanlılar'da. *TDV İslâm Ansiklopedisi, 31*, 468-470. TDV İslâm Araştırmaları Merkezi. Haziran 19, 2021 tarihinde https://islamansiklopedisi.org.tr/muderris#2-osmanlilarda adresinden alındı

Kadıoğlu, S. (2009). Mühendishane. G. Ágoston, & B. Masters (Ed.), *Encyclopedia of the Ottoman Empire* (s. 395-396). New York: Infobase Publishing.

Kara, M. (2011). Tekke. *TDV İslâm Ansiklopedisi, 40*, 368-370. TDV İslâm Araştırmaları Merkezi. Haziran 24, 2021 tarihinde https://

islamansiklopedisi.org.tr/tekke#1 adresinden alındı

Kazıcı, Z. (1999). Osmanlı eğitim ve öğretim sisteminde genel medreseler. *Osmanlı, V*, 161-167.

Khuluq, L. (2005). Modernization of education in the late Ottoman Empire. *Al-Jami'ah Journal of Islamic Studies, 43*(1), 23-55.

Kılıçarslan, Y. (1993). Cebeci. *TDV İslâm Ansiklopedisi, 7*, 182-183. TDV İslâm Araştırmaları Merkezi. Haziran 23, 2021 tarihinde https://islamansiklopedisi.org.tr/cebeci adresinden alındı

Masters, B. (2009). Missionaries. G. Ágoston, & B. Masters (Ed.), *Encyclopedia of the Ottoman Empire* (s. 384-385). New York: Infobase Publishing.

Önkal, A., & Bozkurt, N. (1993). Cami. *TDV İslâm Ansiklopedisi, 7*, 46-56. TDV İslâm Araştırmaları Merkezi. Haziran 24, 2021 tarihinde https://islamansiklopedisi.org.tr/cami#1-dini-ve-sosyokulturel-tarihi adresinden alındı

Özcan, A. (1994). Devşirme. *TDV İslâm Ansiklopedisi, 9*, 254-257. TDV İslâm Araştırmaları Merkezi. Haziran 20, 2021 tarihinde https://islamansiklopedisi.org.tr/devsirme adresinden alındı

Özcan, A. (1997). Harbiye. *TDV İslâm Ansiklopedisi, 16*, 115-119. TDV İslâm Araştırmaları Merkezi. Haziran 24, 2021 tarihinde https://islamansiklopedisi.org.tr/harbiye adresinden alındı

Özcan, A. (2002). Osmanlı Devleti'nin askeri yapısı. H. C. Güzel, K. Çiçek, & S. Koca (Ed.), *Türkler: Cilt 10 - Osmanlı* (s. 199-223). Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.

Özcan, N. (2003). Mehter. *TDV İslâm Ansiklopedisi, 28*, 545-549. TDV İslâm Araştırmaları Merkezi. Haziran 22, 2021 tarihinde https://islamansiklopedisi.org.tr/mehter adresinden alındı

Özcan, N. (2006). Muzıka-yi Hümâyun. *TDV İslâm Ansiklopedisi, 31*, 422-423. TDV İslâm Araştırmaları Merkezi. Haziran 22, 2021 tarihinde https://islamansiklopedisi.org.tr/muzika-yi-humayun adresinden alındı

Öztürk, C. (2008). Rüşdiye. *TDV İslâm Ansiklopedisi, 35*, 300-303. TDV İslâm Araştırmaları Merkezi. Haziran 24, 2021 tarihinde https://islamansiklopedisi.org.tr/rusdiye adresinden alındı

Sakaoğlu, N. (2003). *Osmanlı'dan günümüze eğitim tarihi.* İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Sarı, N. (2004). Mekteb-i tıbbiye. *TDV İslâm Ansiklopedisi, 29*, 2-5. TDV İslâm Araştırmaları Merkezi. Haziran 24, 2021 tarihinde https://islamansiklopedisi.org.tr/mekteb-i-tibbiyye adresinden alındı

Sarıkaya, Y. (1999). Osmanlı medreselerinde aklî ilimlerin ihmali meselesi üzerine bazı mülâhazalar. H. Y. Nuhoğlu (Dü.), *Osmanlı Dünyasında Bilim ve Eğitim Milletlerarası Kongresi* (s. 145-158). İstanbul: İslam Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi.

Shaw, S. (1976). *History of the Ottoman Empire and modern Turkey: Volume 1, empire of the gazis: The rise and decline of the Ottoman Empire 1280-1808.* Cambridge: Cambridge University Press.

Şentürk, H. (2018). Osmanlı eğitim sisteminde sıbyan mektepleri hakkında bir değerlendirme. *Genç Kalemler, 4*(5), 88-91.

Taşdemirci, E. (1988). Medreselerin doğuş kaynakları ve ilk zamanları. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1*(2), 269-278.

Unan, F. (1999). Osmanlılarda medrese eğitimi. *Osmanlı, V*, 149-160.

Unat, F. R. (1964). *Türkiye eğitim sisteminin gelişmesine tarihi bir bakış.* Ankara: Milli Eğitim Basımevi.

Uzun, M. İ. (2004). Mektep ilâhisi ve gülbangi. *TDV İslâm Ansiklopedisi, 29*, 10-11. TDV İslâm Araştırmaları Merkezi. Mayıs 28, 2021 tarihinde https://islamansiklopedisi.org.tr/mektep#4-mektep-ilahisi-ve-gulbangi adresinden alındı

Uzunçarşılı, İ. H. (1988a). *Osmanlı tarihi (Cilt 1: Anadolu Selçukluları ve Anadolu Beylikleri hakkında bir mukaddime ile Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan İstanbul'un fethine kadar)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Uzunçarşılı, İ. H. (1988b). *Osmanlı Tarihi (Cilt 2: İstanbulun fethinden Kanuni Sultan Süleyman'ın ölümüne kadar)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Yaşar, A. (2019). Kahvehane. *TDV İslâm Ansiklopedisi, Ek-2*, 3-5. TDV İslâm Araştırmaları Merkezi. Haziran 24, 2021 tarihinde https://islamansiklopedisi.org.tr/kahvehane adresinden alındı

Yazıcı, N. (2010). Takvîm-i Vekāyi. *TDV İslâm Ansiklopedisi, 39*, 490-492. TDV İslâm Araştırmaları Merkezi. Haziran 25, 2021 tarihinde https://islamansiklopedisi.org.tr/takvim-i-vekayi adresinden alındı

Yıldız, A. (1992). *Türklerde askeri müzik.* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) İstanbul. İstanbul Teknik Üniversitesi.

Yolalıcı, M. E. (1999). XIX. Yüzyıl ve sonrası Osmanlı Devleti'nde eğitim ve öğretim kurumları. *Osmanlı, V*, 231-296.

BÖLÜM 6

Osmanlı Devleti'nde Eğitim: Tanzimat'tan I. Meşrutiyet'e Kadar Eğitim

Prof. Dr. Nebahat GÖÇERİ

1. Giriş

Tanzimat Dönemi, Osmanlı Devleti'nin yalnızca idari ve siyasi kurumlarının değil, aynı zamanda toplumun da yüzünü Batı'ya çevirdiği ve Avrupalı devletlerden etkilenmeye başladığı bir sürecin başlangıcı sayılabilecek kadar önemlidir. Kelime olarak Tanzimat, düzenleme, nizamlama ya da yapılandırma anlamlarına gelmektedir. (Eryılmaz, 1990, s. 95; 2006; s.96). "Tanzimat" kavramı, "nizam verme" anlamına gelen "tanzim" sözcüğünün çoğuludur (Berkes, 2008, s. 213). Ortaylı'ya göre ise "Tanzimat" sözcüğü ile hukuki yapının ıslahı, kanun ve düzen getirilmesi kastedilmektedir (Ortaylı, 2008, s. 126; Turan, 2019,s. 40-41). "Tanzimat" sözcüğü fermanın içinde yer almaz, ama terim daha sonra metnin içinde sadece bir yerde geçen "kavanini-i nizamiye" ifadesinden türetilmiştir. Bundan "kanunlar yayınlayarak tanzim edileceği" anlamı çıkarılmış ve Tanzimat denilmiştir. Daha sonraları bunun "hayırlı bir girişim" olduğu düşünülerek "Tanzimat-ı Hayriyye" adı verilmiştir. (Ergin, 1977, s. 411).

Tanzimat Dönemine üç padişah damgasını vurmuştur. Tanzimat Fermanı ilan edilmeden az önce ölen II. Mahmud, amcası III. Selim'in başlattığı yenileşme hareketlerini devam ettirdi. Osmanlı tarihinde önemli bir yenileşme dönemi olan Tanzimat dönemi (3 Kasım 1839-22 Kasım 1876) II. Mahmud'un oğlu olan I. Abdülmecid (Doğumu: 1823-Ölümü: 1861) ile başlatılır. Tanzimat döneminin üçüncü padişahı da Abdülaziz'dir(1830-1876). Tanzimat dönemi Osmanlı'nın ilk anayasası olan Kanun-ı Esasi'nin (1876) hazırlanması ve ilan edilmesi ile sona erer. Bu dönemde çok şeyler olmuş, çok şeyler yapılmıştır.

Kaynakça

Akyüz, Y. (1989). *Türk eğitim tarihi.* Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

Baytal, Y.(2001). 'Tanzimat ve II. Abdülhamid Dönemi Eğitim Politikaları'. *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi, 11* (1), 23-32.

Berkes, N. (2008). *Türkiye'de* çağdaşlaşma.(12. Baskı). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Duman, T. & Karagöz, S. (2016). An evaluation of Turkish teacher education system compared to other models in different countries. *International Journal of Educational Research Review, 1* (1), 1-13.

Erdoğdu, T. (1995). *Maarif-i umumiye nezareti teşkilatı-I-II.* İstanbul: Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.

Ergin. O. (1977). *Türk maarif tarihi.* İstanbul: Eser Matbaası.

Eryılmaz, B. (1990). *Osmanlı devletinde gayrımüslim teb'anın yönetimi*. İstanbul: Risale Yayınları.

Eryılmaz, B. (2006). *Tanzimat ve yönetimde modernleşme*. İstanbul: İşaret Yayınları.

Karagöz, S. (2020). Öğretmen *yetiştirme sürecinin niteliğini artırmaya yönelik örnek uygulama (darulmuallimin tatbikat mektebi örneği)*. İPCEDU. Ankara: Pegem Yayınları.

Karagöz, S. (2016). Cumhuriyet öncesi dönem eğitim ve öğretim programları ile ilgili görüş ve öneriler. *OPUS – Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 6*(11) , 651-676.

Karagöz, S. (2018). *İkinci meşrutiyetten harf inkılabına süreli yayınlarda eğitim (1908-1928).* Ankara: Vize Yayıncılık.

Koçer, H.A. (1967). *Türkiye'de Öğretmen Yetiştirme Problemi (1848-1967),* Ankara: Yargıçoğlu Matbaası,

Maarif-i Umumiye Nezareti(1915). *Darülmuallimin ve darülmuallimat nizamnamesi.* (1331/1915). İstanbul: Matbaa-i Âmire.

Maarif-i umumiye nizamnamesi (1.Baskı b.). (1286). Matbaa-i Âmire.

Maarif Vekaleti(1925). *Maarif ihsaiyat mecmuası.* (1341). İstanbul.

Maarif Vekaleti(1915). *Mekatib-i hususiyye talimatnamesi.* (1331).İstanbul.

Mahmud Cevad, İ.-Ş. N. (1338). *Maarif-i umumiyye nezareti tarihçe-i teşkilat ve icraatı.* (M. Â. Kemal, Dü.) İstanbul: Matbaa-i Âmire.

Ortaylı, İ. (2008). İmparatorluğun *en uzun yüzyılı*.(26. Baskı). İstanbul: Timaş Yayınları

Taştekin, O.(2019). 18. Yüzyıl ve Sonrası Osmanlı Eğitim Kurumları. *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi*, 23(3),1143-1166. https://doi.org/10.18505/cuid.544458

Turan, H.(2019).III. Selim'den Tanzimat'a Osmanlı Devleti'nde Yeniden Yapılanma Hareketleri. *Ankara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, 11* (1), 37-46.

Soyupek, H. (2004). *İkinci meşrutiyetten günümüze Türkiye'de arapça öğretimi.* Isparta: Basılmamış doktora tezi.

BÖLÜM **7**

Osmanlı Devleti'nde Eğitim: II. Abdülhamid Dönemi'nde Eğitim (1876-1909)

Dr. Öğr. Üyesi Enver DURUALP

1. Giriş

Ağabeyi V. Murat'ın akıl hastalığı gerekçesi ile hal edilmesi üzerine Kanun-i Esasi'yi ilan etmek şartıyla 31 Ağustos 1876'da tahta çıkarıldı. Kanun-i Esasi 23 Aralık 1876 tarihinde ilan edildi ve Meclis-i Mebusan kuruldu. İlk Osmanlı Meclisi 19 Mart 1877 tarihinde toplandığında yaklaşık bir yıl boyunca devam edecek 1877-78 Osmanlı Rus savaşı kapıya dayanmıştı. II. Abdülhamid Osmanlı-Rus Savaşı devam ederken 13 Şubat 1878 tarihinde meclisi dağıtarak Meşrutiyet'e son verdi ve otokratik bir yönetim kurdu (Somel, 2014:132). Böylelikle 1878-1908 yılları arası devam eden ve II. Abdülhamid'e özgü bir yönetim olarak değerlendirilen Mutlakiyet dönemi başlamış oldu. Padişahın mutlak iradesinin yeniden tesis edildiği bu dönem, otokratik modernleştirme girişimleriyle modern Türkiye'nin altyapısının hazırlandığı ve eğitimden ulaşıma kadar her alanda "muasır medeniyet seviyesine" ulaşma isteğinin çok belirgin olduğu bir dönemdi (Çetinsaya, 2016: 382).

II. Abdülhamid 19. yüzyıl Tanzimat politikalarının birer birer ettiği, devlet hazinesinin dış borçlar nedeniyle battığı, Balkan vilayetlerinde birbiri peşi sıra büyük isyanların çıktığı, Avrupa'nın büyük devletleriyle diplomatik alanda mücadeleye girildiği, emperyalizmin, sömürgeciliğin ve kapitalist ekonominin şahlandığı zor ve riskli bir dönemde 33 sene devleti çok fazla kayba uğratmadan yaşatmayı başardı. Bunun önemli dayanaklarından biri ister sivil ister askeri alanda olsun onun modern eğitime verdiği önemdir (Çetinsaya, 2016:356-357; Gündüz, 2015:78). Zira eğitim 19. yüzyılın sonlarında hem modernleşmenin konusu olarak düzenlenen bir alan hem de siyasal sistemin merkezileşmesine para-

Kaynakça

Acar, Ş., Bir, A. ve Kaçar, M. (2016). Osmanlı'da Sivil Mühendis Yetiştirmek Üzere Açılan Hendese-i Mülkiye Mektebi. *Osmanlı Bilimi Araştırmaları, 17*(2), 1-26.

Ağırakça, G. P. (2013). *Mekteplerde Ahlâk Eğitim ve Öğretimi (1839-1923)*. İstanbul: Çamlıca Yayınları.

Akcan, E. (2015). Colmar Von Der Goltz Paşa'nın Osmanlı Ordusu ve Asker-Sivil Aydınlar Üzerindeki Etkisi. *Atatürk Dergisi, 4*(1), 13-35.

Akyüz, Y. (2008). *Türk Eğitim Tarihi M.Ö. 1000 - M.S. 2008*. Ankara: Pegem Akademi.

Alkan, M. Ö. (2000). Osmanlı İmparatorluğu'nda Eğitim ve Eğitim İstatistikleri 1839-1924. H. İnalcık ve Ş. Pamuk (Derleyenler), *Osmanlı Devleti'nde Bilgi ve İstatistik*. (ss. 125-145). Ankara: T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü.

Alkan, M. Ö. (2000a). *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Modernleşme Sürecinde Eğitim İstatistikleri 1839-1924*. Ankara: T.C. Başbakanlık Devlet istatistik Enstitüsü Yayınları.

Altın, H. (2009). *II. Abdülhamid ve II. Meşrutiyet Devirlerinde Öğretmen Yetiştirme Meselesi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara, Türkiye.

Alkan, N. (2011). *Sultan II. Abdulhamit ve Osmanlı Modernleşmesi, Devr-i Hamid Cilt 4*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Yayınları. Altın, H. (2011). Osmanlı Son Döneminde Muallim Okulları Dışındaki Öğretmen Yetiştiren Kurumlara Genel Bir Bakış. *Kilis 7 Aralık Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 1*(1), 11-24.

Altın, H. (2018). II. Abdülhamid Döneminde Bir Eğitim Kurumu: Dârülmuallimîn-i Âliye. *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 8*(16), 93-111.

Balcı, S. (2008). Osmanlı Devleti'nde Modernleşme Girişimlerine Bir Örnek: Lisan Mektebi. *Tarih Araştırmaları Dergisi, 27*(44), 77-98.

Baytal, Y. (2000). Tanzimat ve II. Abdülhamid Dönemi Eğitim Politikaları. *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, 11, 23-32.

Binbaşıoğlu, C. (1995). *Öğretmen Yetiştirme Açısından Türkiye'de Eğitim Bilimleri Tarihi Üzerinde Bir Araştırma*. İstanbul: MEB Yayınları.

Ceylan, N. (2019). Cevri Kalfa ve Mektebi. *İnsan ve Sosyal Bilimler Dergisi, 2*(2), 331-347.Çeşme, V. (2014). Osmanlı'da Ziraati Modernleştirme Sürecinde Halkalı Ziraat Mektebi (1892-1928): Kuruluşu ve İdari Yapısı. *Osmanlı Bilimi Araştırmaları, 15*(2), 39-80.

Çetin, A. (1982). Maarif Nazırı Ahmed Zühdü Paşa'nın Osmanlı İmparatorluğu'ndaki Yabancı Okullar

Hakkında Raporu. *Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 10-11, 189-219.

Çetin, Y. ve Avcı, M. A. (2010). Çağdaşlaşma Sürecinde Sanayi-i Mektebi'nin Kuruluşu ve Asker Ressamların Bu Okuldaki Eğitim Faaliyetleri Üzerine Bir Değerlendirme. *Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, (25), 51-66.

Çetinsaya, G. (2016). II. Abdülhamid'in İç Politikası: Bir Dönemlendirme Denemesi. Osmanlı Araştırmaları, (47), 353-409.

Doğan, İ. (1991). *Tanzimat'ın iki Ucu Münif Paşa ve Ali Suavi*. İstanbul: İz Yayıncılık.

Doğan, İ. (2018). *Türk Eğitim Tarihi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Dölen, E. (2008). II. Meşrutiyet Döneminde Darülfünun. *Osmanlı Bilimi Araştırmaları,* 10(1), 1-46.

Eğri, S. (2014). II. Abdülhamid Döneminde Eğitim Sisteminde Modernleşme Çabaları: Kızların Eğitimi ve Bursa İnas Rüşdiye Mektebi. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 1*(26), 127-148.

Eraslan, C. (1995). *II. Abdülhamid ve İslam Birliği-Osmanlı Devleti'nin İslam Siyaseti 1856–1908*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Erdem, Y. T. (2013). *II. Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Kızların Eğitimi*. Ankara: TTK Yayınları.

Erdoğan-Coşkun, A. (tarihsiz). *Eğitim Sosyolojisi.* İstanbul: İ.Ü. Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi Yayınları.

Erdoğdu, A. T. (1996). Maarif-İ Umumiyye Nezareti Teşkilatı-I. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 51*(1), 183-247.

Ergin, O. (1977). *Türk Maarif Tarihi Cild:1-2*. İstanbul: Eser Matbaası.

Fortna, B. C. (2005). *Mekteb-i Hümayun: Osmanlı İmparatorluğu'nun Son Döneminde İslâm, Devlet ve Eğitim*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Gencer, M. (2003). *Jöntürk Modernizmi ve Alman Ruhu*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Georgeon, F. (2006). *Sultan Abdülhamid*. (A. Berktay, Çev.). İstanbul: Homer Kitabevi.

Güçtekin, N. (2013). İstanbul'daki Müslim Özel Mektepleri: 1873-1922 (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbuş Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.

Günay, R. ve Görür, H. İ. (2013). Osmanlı Devleti'nde Sağır, Dilsiz ve A'mâ Mektebi. *Tarih Araştırmaları Dergisi, 32*(53), 55-76.

Gündüz, M. (2008). II. Abdülhamid Dönemi Eğitimi ve İdeolojisi Üzerine Tartışmalar. Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, 6(12), 243-286.

Gündüz, M. (2010). Osmanlı Mirası Cumhuriyet'in İnşası. İstanbul: Lotus Yayınları.

Gündüz, M. (2015). *Osmanlı Eğitim Mirası Klasik ve Modern Dönem Üzerine Makaleler*. Ankara: Doğu Batı Yayınları.

Günergun, F. ve Yıldırım, N. (2001). Cemiyet-i Tıbbiye-i Şahane'nin Mekteb-i Tıbbiye-yi Şahane'ye Getirdiği Eleştiriler (1857-1867). *Osmanlı Bilimi Aratırmaları, 3*(1), 19-63.

Hayta, N. ve Ünal, U. (2015*). Osmanlı Devleti'nde Yenileşme Hareketleri (XVIII. Yüzyıl Başlarından Yıkılışa Kadar)*. Ankara: Gazi Kitabevi.

İhsanoğlu, E. (1993). "Dârülfünun", TDVİA, Cilt 8, s. 521-525.

İleri, T. (1998). *Maarif Salnamelerine Göre, XX. Yüzyıl Başlarında (1898- 1903) Amasya'da Eğitim ve Eğitim Kurumları* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). 19 Mayıs Üniversitesi, Samsun, Türkiye.

Kapcı, H. Z. (2013). Osmanlı Eğitim Sisteminde Disiplin: Darülhayr-i Âli Örneği. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 6*(28), 166-180.

Karcı, B. (2019). Gayrimüslim Mekteplerinde Osmanlı Türkçesi'nin Öğretimini Yaygınlaştırmak İçin Yapılan Bazı Çalışmalar (1874-1909). *ÇKÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 10*(Özel), 19-44.

Kaya, Ş. (2010). Bazı Liman Kentlerindeki Örnekler Işığında Tanzimat Dönemi ve Sonrasında İnşa Edilen Gümrük Binalarının Mimari Özellikleri. *Sosyal Bilimler Dergisi*, (4), 73-92.

Keçeci-Kurt, S. (2011). Osmanlı Devleti'nde Özel İslam Mektepleri (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Atatürk Üniversitesi, Erzurum, Türkiye.

Koçer, H. A. (1991). Türkiye'de Modern Eğitimin Doğuşu ve Gelişimi. İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Kurnaz, Ş. (1991). *Cumhuriyet Öncesinde Türk Kadını*. Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu.

Kurnaz, Ş. (1996). *Meşrutiyet Dönemi Türk Kadını*. İstanbul: MEB Yayınları.

Kanal, H. (2016). Sultan II. Abdülhamid'in Osmanlı Eğitimine Yaptığı Önemli Bir Katkı: Emlâk-ı Hümâyûn'a İnşa Edilen Okullar. *SUTAD*, (40), 151-176.

Kılıç, D. (2019). *II. Abdülhamit Devri Eğitim Islahatlarının Sivas'a Yansıması (1876-1909)*

(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas, Türkiye.

Koçak, B. (2019). *Cumhuriyetin Kökenleri: On Dokuzuncu Yüzyılda Osmanlı Modernleşmesi. İmgelem, 3*(5), 207-238.

Koçer, H. A. (1991). *Türkiye'de Modern Eğitimin Doğuşu ve Gelişimi*. İstanbul: Milli Eğitim Yayınları.

Koçyiğit, Ö. K. (2019). II. Abdülhamit Dönemindeki Mesleki Okulların Modernleşmeye Etkileri (Yayınlamamış Yüksek Lisans Tezi). Namık Kemal Üniversitesi, Tekirdağ, Türkiye.

Kodaman, B. (1991). "Aşiret Mekteb-i Hümâyunu", TDVİA, Cilt 4, s. 9-11.

Kodaman, B. (1999). *Abdülhamid Devri Eğitim Sistemi*. Ankara: TTK Yayınları.

Koyuncu, N. (2012). Hukuk Mektebinin Doğuşu. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 16*(3), 163-183.

Maarif Vekâleti. (1923). *Mekatib-i Hususiye Talimatnamesi*. İstanbul: Maarif Vekâleti.

Mahmut Cevat, (2001). *Maarif-i Umumiye Nezareti Tarihçe-i Teşkilat ve İcraatı XIX. Asır OsmanlıMaarif Tarihi*. İstanbul: Yeni Türkiye Yayınları.

Memioğlu, A. Z. (2003). İmparatorluktan Cumhuriyete İlk Öğretimimiz. *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (21), 241-252.

Mutlu, Ş. (1999). *Osmanlı İmparatorluğu'nda Yabancı Okullar* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.

Nurdoğan, A. M. (2010). Osmanlı Devleti'nde Tüccar Kaptan Yetiştirme Çabaları**.** *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, (31), 103-122.

Özcan, T. (2017). *Merkezi ve Modern Eğitim Kapsamında Osmanlı Gayrimüslim Cemaat ve Yabancı Okulları*. Ankara: Gece Kitaplığı.

Özkan, E. (2020). 19. Yüzyılda Mekteb-i Mülkiye Mezunlarının Devlet Kademelerinde İstihdam Edilmeleri Üzerine Örnekler. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 30*(2), 415-426.

Öztürk, C. (2000). "İdâdî", TDVİA, Cilt 21, s. 464-466.

Palalı, İ. (2021). Osmanlı Devleti'nde İlköğretimde Yenileşme ve Urfa İlk Mektepleri. *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi, 127*(250), 83-102.

Parmaksız, E. (2008). *II. Abdülhamid Dönemi (1876-1909) Eğitim Sistemi, Eğitim Yapıları ve Askeri Rüşdiyeler* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.

Polat, H. (2013). *Mülkiye Baytar Mektebi (1894-1922)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.

Sakaoğlu, N. (1991). *Osmanlı Eğitim Tarihi*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Sarı, N. (2004). "Mekteb-İ Tıbbiyye", TDVİA, Cilt 29, s. 2-5.

Selçuk, M. (2010). İstanbul Darülfünun Edebiyat Fakültesi (1900-1923) (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.

Sevinç, N. (2007). *Osmanlıdan Günümüze Misyoner Faaliyetleri*. İstanbul: Bilgeoğuz Yayıncılık.

Sırma, İ. S. (2000). *Belgelerle II. Abdülhamid Dönemi*. İstanbul: Beyan Yayınları.

Somel, S. A. (2010). *Osmanlı'da Eğitimin Modernleşmesi (1839-1908) İslamlaşma, Otokrasi ve Disiplin* (O. Yener, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.

Somel, S. A. (2014). *Osmanlı İmparatorluğu Ansiklopedisi* (N. Elhüseyni, Çev.). İstanbul: Alfa Basım Yayım.

Şanal, M. (2011). II. Abdülhamid Döneminde İlköğretim, Ortaöğretim ve Yükseköğretim Uygulamaları. M. M. Hülagü, Ş. Batmaz

ve G. Alan (Hazırlayanlar), *Devr-i Hamid: Sultan II. Abdülhamid Cilt 3*. (ss.375-403). Kayseri: Erciyes Üniversitesi Yayınları.

Taşdemirci, E. (2001). Türklerde Eğitim. H. G. Topdemir (Hazırlayan), *Türk Düşünce Tarihi*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.

Tenger, S. (2005). *Rüştiye Mekteplerinin Tarihi Gelişimi ve Din Eğitimi ve Öğretimi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara, Türkiye.

Tekeli, İ. (1983). Osmanlı İmparatorluğu'ndan Günümüze Eğitim Kurumlarının Gelişimi. M. Belge (Editör), *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi Cilt 3*. (ss.649-673). İstanbul: İletişim Yayınları.

Tekeli, İ. ve İlkin, S. (1999). *Osmanlı İmparatorluğu'nda Eğitim ve Bilgi Üretim Sisteminin Oluşumu ve Dönüşümü.* Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Tekin, Z. ve Göksal, E. (2017). II. Abdülhamit İstanbul'unda Yabancı Okullara Genel Bakış. *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi, 6*(3), 318-336.

Tümer-Erdem, Y. (2009). Osmanlı Eğitim Sisteminde Teftiş. *OTAM Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, (26), 55-93.

Unat, F. R. (1964). *Türkiye Eğitim Sisteminin Gelişmesine Tarihi Bir Bakış*. Ankara: MEB Yayınları.

Ünal, U. (2015). *II. Meşrutiyet Öncesi Osmanlı Rüşdiyeleri (1897-1907)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Tutal, B. (2019). II. Abdülhamit Dönemi'nde Öğretmen Maaşları (1880-1910) (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Uşak Üniversitesi, Uşak, Türkiye.

Yazıbaşı, M. A. (2014). II. Meşrutiyet Dönemi Sıbyan/İptidai ve Rüştiye Mekteplerinde Ahlâk Eğitim ve Öğretimi (1908-1918) (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara, Türkiye.

Yıldız, A. (2017). Osmanlı İmparatorluğu'nda Sivil ve Türkçe Tıp Eğitimine Geçiş. *Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası, 70*(3), 127-134.

BÖLÜM 8

Osmanlı Devleti'nde Eğitim: II. Meşrutiyet Dönemi'nden Cumhuriyet'in Kuruluşuna Kadar Eğitim

Dr. Öğr. Üyesi İrfan Davut ÇAM

1. Giriş

II. Meşrutiyet Dönemi, uzun bir süre rafa kaldırılmış olan *Kanûn-ı Esâsî*'nin 23 Temmuz 1908 tarihinde yeniden ilan edilmesiyle birlikte başlamıştır. Yeni dönem, büyük bir coşkuyla karşılanmış; ancak bu coşku yaşanan birtakım gelişmeler nedeniyle kısa sürmüştür. Geçici bir süre dinmiş olan olaylar yeniden baş göstermiştir. Osmanlı coğrafyasında olağanüstü koşullar yeniden hüküm sürmeye başlamıştır. Bu koşullar, dönemin takip eden yıllarında daha da ağırlaşarak imparatorluğun yıkılışına kadar devam etmiştir. Genel olarak olağan dışı bir halin egemen olduğu bu dönemde eğitim alanında neler yaşandı? Bu bölümün hareket noktası olan bu soruya, geniş bir kurum yelpazesi içerisinde bir cevap verilmeye çalışılmıştır.

2. Ana Mektep Eğitimi

II. Meşrutiyet Dönemi'nde önemsenen eğitim basamaklarının başında ana mektep eğitimi gelmektedir. Dönemin ilk yıllarından itibaren konuya büyük bir dikkat ve istekle eğilme yönünde kayda değer bir çaba sarf edilmiştir. Osmanlı aydınlarının ve eğitimcilerinin bu konuda duyarlı davrandıkları açıktır. Kitleleri konuya dair bilinçlendirmek adına Osmanlı basınından faydalanılmıştır. Gazete ve dergi sütunlarında ana mektep eğitimini konu edinen çeşitli yazıların yer bulması bunun açık bir göstergesi olarak kabul edilebilir.

Kaynakça

Akyıldız, A. (2019). Mekteb-i Mülkiyye. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* içinde (Cilt Ek-2, s.238-240). Ankara: TDV.

Akyüz, Y. (1978). *Türkiye'de öğretmenlerin toplumsal değişmedeki etkileri (1848-1940)*. Ankara: Doğan Basımevi.

Akyüz, Y. (2011). *Türk eğitim tarihi m.ö.1000-m.s.2011*. Ankara: Pegem Akademi.

Alkan, M. Ö. (2000). *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e modernleşme sürecinde eğitim istatistikleri 1839-1924*. Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası.

Alkan, M. Ö. (2005). İmparatorluk'tan Cumhuriyet'e modernleşme ve ulusçuluk sürecinde eğitim. Kemal H. Karpat (Der.), *Osmanlı Geçmişi ve Bugünün Türkiye'si* içinde (s.73-242). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Ana mektebi. (1909a). *Sabah*, 7085, 3.

Ana mektebi. (1909b). *Sabah*, 7116, 3.

Aytekin, H. (1991). *İttihâd ve Terakkî dönemi eğitim yönetimi*. Ankara: Gazi Üniversitesi Basın-Yayın Yüksekokulu Matbaası.

1324-1325 sene-i tedrîsiyyesine mahsûs olmak üzere tanzîm olunan muvakkat programdır (Yayın yeri ve tarihi yok).

BOA., MF.MKB., 162/26, 2 Eylül 1324/15 Eylül 1908.

Çam, İ. D. (2019). *Eğitim ve ideoloji: II. Meşrutiyet döneminde çocuk eğitimine yönelik yaklaşımlar (1908-1922)* (Doktora tezi). (Erişim Adresi:https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/).

Çiydem, E. ve Ahi, B. (2019). II. Meşrutiyet dönemi okul öncesi eğitim alanında pedagojik yaklaşım ve etkilenmeler. *Cumhuriyet International Journal of Education*, *8*(1), 24-43.

Çocuk bağçeleri. (1909). *Sabah*, 7011, 1.

Dölen, E. (2008). II. Meşrutiyet döneminde Dârülfünûn. *Osmanlı Bilimi Araştırmaları*, *10*(1), 1-46.

Ergin, O. (1977). *Türkiye maarif tarihi* (Cilt 3-4). İstanbul: Eser Matbaası.

Ergün, M. (1996). *II. Meşrutiyet devrinde eğitim hareketleri (1908-1914)*. Ankara: Ocak Yayınları.

Faik Reşid (1927). *Maârif düstûru* (Cilt 1). İstanbul: Millî Matbaa.

Gurbetoğlu, A. ve Atlı, S. (2014). Kazım Nami Duru'nun okul öncesi eğitime katkıları ve "Çocuk Bahçesi Rehberi" adlı eserinin incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, *15*(1), 225-243.

Gündüz, M. (Haz.) (2013). *Osmanlı eğitim mirası: Klasik ve modern dönem üzerine makaleler*. Ankara: Doğu Batı Yayınları.

Hatemî, H. (1985). 19.yüzyılda medreseler. *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi* içinde (Cilt 2, s.501-510). İstanbul: İletişim Yayınları.

İhsanoğlu, E.(1993). Dârülfünûn. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* içinde (Cilt 8, s.521-525). Ankara: TDV.

İhsanoğlu, E.(1998). Osmanlı eğitim ve bilim müesseseleri. E. İhsanoğlu (Ed.), *Osmanlı Devleti ve Medeniyeti Tarihi* içinde (Cilt 2, s.223-361). İstanbul: IRCICA.

Koçak, C. (1985). Tanzimat'tan sonra özel ve yabancı okullar. *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi* içinde (Cilt 2, s.485-494). İstanbul: İletişim Yayınları.

Maârif nâzırımızla mülâkât. (1914). *İkdâm*, 6244, 1.

Maârif-i Umûmiyye Nezâreti. (1331/1915a). *Mekâtib-i ibtidâiyye-i umûmiyye ta'lîmâtnâmesi.* İstanbul: Matbaa-i Âmire.

Maârif-i Umûmiyye Nezâreti. (1331/1915b). *Mekâtib-i ibtidâiyyeye mahsûs ta'lîmâtnâme: Usûl-i terbiye-usûl-i tedrîs*. Dersaâdet: Matbaa-i Âmire.

Maârif-i Umûmiyye Nezâreti. (1331/1915c). *Mekâtib-i husûsiyye ta'lîmâtnâmesi*. İstanbul: Matbaa-i Âmire.

Maârif-i Umûmiyye Nezâreti. (1332/1916). *Ticârî, sınâî, zirâî, umûmî şû'beleri hâvî idadilere mahsûs müfredât programı*. İstanbul: Matbaa-i Âmire.

Maârif-i Umûmiyye Nezâreti. (1329/1913a). *Mekâtib-i ibtidâiyye ders müfredâtı: Bir ve iki dershâne ve muallimli mekteblere mahsûs*. İstanbul: Matbaa-i Âmire.

Maârif-i Umûmiyye Nezâreti. (1329/1913b). *Mekâtib-i ibtidâiyye ders müfredâtı: Altı, beş, dört ve üç dershâne ve muallimli mekteblere mahsûs*. İstanbul: Matbaa-i Âmire

Maârif-i Umûmiyye Nezâreti. (1329/1913c). *Mekâtib-i sultaniyyenin sunûf-ı ibtidâiyye ve tâliye ders programları*. İstanbul: Matbaa-i Âmire.

Maârif-i Umûmiyye Nezâreti. (1329/1913d). *Tedrisât-ı ibtidâiyye kanûn-ı muvakkatı*. İstanbul: Matbaa-i Âmire.

Maârif-i Umûmiyye Nezâreti. (1327/1911). *1325-1326 senesinde mekâtib-i ibtidâiyyede tedrîs edilecek dürûsun ta'rîf-nâmesi*. İstanbul: Matbaa-i Âmire.

Maârif-i Umûmiyye Nezâreti İstatistik Müdiriyyeti. (1327/1911). *Dersaâdet ve vilâyâtda kâin mekâtib-i resmiyye ve husûsiyyeye ve Dersaâdet'de bulunan medâris-i İslâmiyye ile kütübhânelere dâir istatistik mecmûasıdır*. Dâr-ül-Hilâfet-ül Âliyye: Matbaa-i Âmire.

Maârif-i Umûmiyye Nezâreti-Meclis-i Maârif. (1327/1911). *Mekâtib-i idadiyyeye mahsûs ta'lîmâtnâme*. İstanbul: Matbaa-i Âmire.

Mekâtib-i idadiyye. (1913). *Sabah*, 8524, 2.

Mekâtib-i idadiyye programı. (1908). *İkdâm*, 5149, 2.

Mekâtib inşâ ve ta'mîr keşifnâmeleri. (1909). *Sabah*, 7194, 2.

Atuf (1932). *Türkiye maarif tarihi hakkında bir deneme-ikinci kitap*. İstanbul: Milliyet Matbaası.

Ne zaman uyanacağız? Hemşirelerimiz hanımlara. (1914). *İkdâm*, 6124, 1.

Öztürk, C. (2000). İdâdî. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* içinde (Cilt 21, s.464-466). Ankara: TDV.

Öztürk, C. (2007). *Atatürk devri öğretmen yetiştirme politikası* (2. bs.). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Sabri Cemil (1913). Mektebler ve mektebciler: Çocuk bağçeleri. *Yeni Fikir*, *3*(16), 495-500.

Sarıkaya, Y. (2008). II. Meşrutiyet ve medreseler: Geleneksel bir kurumun modernleşme sürecinde var olma mücadelesi. *Dîvân Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi*, *13*(25), 37-73.

Satı' (1334/1918). Meşrutiyet'den sonra maârif tarihi, *Muallim*, *2*(19), 654-665.

Somel, S. A. (2013). *Gayrimüslim okulları nasıl azınlık okullarına dönüştü*. İstanbul: Tarih Vakfı.

Temizyürek, F. ve Dinçer, F. (2014). Cumhuriyet dönemi eğitim tarihinde önemli bir isim: Kâzım Nami Duru. *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 19, 173-193.

Türk, İ. C. (2011). Osmanlı Devleti'nde okul öncesi eğitim. *Milli Eğitim Dergisi*, 192, 160-173.

Urfa Meb'ûsu Re'fet (1341/1925). Türkiye'de ibtidâî maârif. *Türk Yurdu*, *2*(7), 38-41.

Uyanık, E. (2009). II. Meşrutiyet döneminde toplumsal mühendislik aracı olarak eğitim: İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin eğitim politikaları (1908-1918). *Amme İdaresi Dergisi*, *42*(2), 67-88.

Uyanık, E. ve Çam, İ. D. (2013). II. Meşrutiyet döneminde medreselerde ıslahat tartışmaları. F. Gedikli (Ed.), *Medrese Geleneği ve Modernleşme Sürecinde Medreseler* içinde (Cilt 1, ss.247-260). Muş: M.Ş.Ü. Yayınları.

Yeni mekteb. (1331/1915). *Tedrisât Mecmûası-Şuûn-ı Maârif Kısmı*, *5*(1-28), 3.

Y.F. (1329/1913). Ta'lîm, terbiye harekâtı ve tenkîd: Beş senelik idadiler ne oluyormuş?. *Yeni Fikir*, *3*(13), 423-425.

BÖLÜM 9

Cumhuriyet Döneminde Eğitim: Tevhid-İ Tedrisat, Maarif Teşkilatı Kanunu, İlmiye Heyetleri, Halk Dershaneleri, Harf Devrimi, Millet Mektepleri, Halk Odaları, Türk Ocakları, Yabancı Uzmanlar

Doç. Dr. Şenol SEZER

1. Giriş

Cumhuriyet döneminde yapılan devrimler, Osmanlı Devleti'nin Tanzimat dönemiyle başlayan Batılılaşma çabalarının devamı olarak görülebilir. Tanzimat dönemi, iyi eğitimli bir toplum yaratma istek ve gereksinimlerinin şiddet kazandığı, yenilik eğilimlerinin arttığı bir süreçtir. Aralıksız on yıldan fazla süren savaşlar nedeniyle ülkede o zamana kadar hissedilmemiş bir aydın kıtlığına tanık olunmuştur. Yeni kurumlar aydın yurttaşlara duyulan ihtiyacı şiddetli bir şekilde artırmıştır. Bu ihtiyaç o denli ani, şiddetli ve kapsamlı olmuştur ki eğitimli ve aydın insana duyulan ihtiyaç diğer gereksinimleri gölgede bırakmıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin Osmanlıdan devraldığı sosyal mirasın, değişim bilincinden yoksunluk, teknik açıdan ilkel ve zayıf üretim, feodal ve paylaşılmayan bir siyasi otorite, kaderci zihniyet ve mahalli kültüre bağlılık olduğu görülmektedir. Eskiden devletler, sahip oldukları askeri güç, topraklarının genişliği ve nüfus miktarı ile etkin olurken; bu durum zamanla değişikliğe uğramış, devletlerin sosyal ve ekonomik alandaki gücü her şeyin önüne geçmiştir. Bu gelişme milletlerin, ekonomik olarak gelişmesiyle birlikte toplum kalkınmasını da gerçekleştirmesini zorunlu hale getirmiştir. Toplumlardaki eğitim eksikliği halkı boş inançlara yöneltebilmektedir. Bu nedenle toplumun kalkınması için ona çağdaş eğitim verilmesi zorunlu hale gelmiştir.

Kaynakça

Acar, B. (1998). İzmir basınında Menemen Olayı. *Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Dergisi, 8*(3), 137-146.

Ahmad, F. (2006). *Bir kimlik peşinde Türkiye* (1.Baskı). (Çev. Sedat Cem Karadeli). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Akyüz, Y. (2014). *Türk eğitim tarihi* (26. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Albayrak, M. (1994). *Millet mekteplerinin yapısı ve çalışmaları (1928-1935)*. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, 29*(10), 471-483.

Alıcı, D. (2008). Bir eğitim devrimcisi: Mustafa Necati. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 4*(1), 65-79.

Arı, A. (2002). Tevhid-i Tedrisat ve laik eğitim. G.*Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 22*(2), 181-192.

Arıkan, M. ve Deniz, A. (2004). Türk Ocaklarının kapatılışı, borçları ve emlâkinin tas- *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, 15*, 401-432.

Avcı, C. (2013). Harf inkılâbı ve millet mektepleri. *Mediterranean Journal of Humanities, 3*(1), 43-60.

Başgöz, İ. (2016). *Türkiye'nin eğitim çıkmazı ve Atatürk*. İstanbul: Pan Yayıncılık.

Beals, L. (1956). *Rehberliğin lüzumu hakkında rapor*. Ankara: Maarif Vekâleti.

Binbaşıoğlu, C. (1999). *Cumhuriyet dönemi eğitim bilimleri*. Ankara: Tekışık Yayıncılık.

Binbaşıoğlu, C. (2005). *Türk eğitim düşüncesi tarihi*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Bozkurt, İ. ve Bozkurt B. (2009). Yeni alfabenin kabulü sonrası Mersin'de açılan millet mektepleri ve çalışmaları. Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi, 8(18), 117-135.

Buyse, O. (1939). *Teknik öğretim hakkında rapor*. İstanbul: Maarif Vekaleti.

Çeçen, A. (1990). *Atatürk'ün kültür kurumu halkevleri*. Ankara: Gündoğan Yayınları.

Çelik, B. (2004). *İttihatçılar ve Arnavutlar*. İstanbul: Büke Kitapları.

Çiftcioğlu, İ. (2007). Atatürk'ün Türk eğitimi hakkındaki görüş ve uygulamaları. *Akademik Bakış Dergisi, 4*(13), 1-26.

Demir, G. T. ve Altunay-Şam, E. (2017). Millet mekteplerinin temelini oluşturan halk dershane ve konferansları talimatnamesi üzerine bir inceleme. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, 5*(49), 337-350.

Demirel, R. (2009). *Tevhid-İ Tedrisat Kanunu ve Atatürk dönemi uygulamaları*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Demirtaş, B. (2008). Atatürk döneminde eğitim alanında yaşanan gelişmeler. *Akademik Bakış Dergisi, 1*(2), 155-176.

Dewey, J. (1939). *Türkiye hakkında rapor*. İstanbul: Maarif Vekaleti Yayınları.

Dickerman, W. (1956). *Türkiye Cumhuriyeti'nde halk eğitimi hakkında rapor*. Ankara: Maarif Vekaleti.

Doğan, İ. (2012). *Türk eğitim tarihinin ana evreleri*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

Duman, S. (2008). *Türk modernleşme sürecinde Sivas halkevi (1933-1951)*. Ankara: Berikan Yayınları,

Ekizceli, A. (1996). *Yabancı uzmanların Türk eğitim sistemi hakkında verdikleri raporlar (1924-1960) üzerine bir analiz.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.

Erdem, A. R. (2012). Atatürk'ün liderliğinde üniversite reformu: Yükseköğretim ve bilim tarihimizde dönüm noktası. *BELGİ, 1*(4), 376-388.

Ergün, M. (1997). *Atatürk devri Türk eğitimi.* Ankara: Ocak Yayınları.

Erkmen, A. (2020). Atatürk döneminde Türkiye'de halk eğitimi faaliyetleri. *Turkish Studies, 15*(8), 3521-3544. https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.46351

Ferriêre, A. (1929). *Faal usuller ve yeni Türkiye mektepleri* (1. Cilt). İstanbul: İkdam Kitap Matbaası.

Geray, C. (2002). *Halk eğitimi*. Ankara: İmaj Yayınevi.

Gutek, G. L. (2019). *Eğitime ve ideolojik yaklaşımlar.* (Çev. Nesrin Kale). Ankara: Ütopya Yayınevi.

Güneş, M. (2012). Adnan Menderes ve halkevleri. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi, 12*(25), 141-155.

Gürses, Ö. (2018). *Atatürk'ün halkçılık politikasında halkevlerinin yeri ve önemi (1932-1938)*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hitit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Çorum.

İnan, M. R. (1988). *Gazi'nin halkçılık ülküsü, halkevleri ve sonrası*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Kara, A. (2006). *Cumhuriyet döneminde kalkınmanın mihenk taşı halkevleri (1932-1951)*. Ankara: 24 Saat Yayıncılık.

Karadağ, N. (1988). *Halkevleri tiyatro çalışmaları (1932-1951).* Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Kardaş, A. (2014). Cumhuriyet Döneminde bir modernleşme hareketi olarak Siirt halkevleri ve halkodaları (1934-1951). *Turkish Studies, 9*(7), 411-444.

Kaya, Y. (2001). *Köy Enstitüleri: Antigone'den* mızraklı ilmihale. (Cilt 1). İstanbul: Tiglat Matbaacılık.

Kaymak, M. (2019). Sosyolojinin öncüleri ve eğitim görüşleri. İçinde, M. Çağatay Özdemir & A. Selcen Arslangilay, Eds.). *Eğitim sosyolojisi,* (ss.1-41). Ankara: Pegem Akademi.

Kılıç, F. (2017). Yeni Türk alfabesinin yaygın eğitim yoluyla öğretilmesi. *Ankara Üniversitesi, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, 61*, 207-248.

Kılınç, M. (2018). Millet Mekteplerinin 1929 yılı eğitim öğretim faaliyetlerinin Cumhuriyet Gazetesine göre basına yansımaları. *International Journal of Social Science Research, 7*(1), 93-102.

Koçer, H. A. (1992). *Türkiye'de modern eğitimin doğuşu ve gelişimi*. İstanbul: Milli Eğitim Yayınları.

Kühne, A. (1939). *Mesleki terbiyenin inkişafına dair rapor*. İstanbul: Devlet Basımevi.

Maaske, R. J. (1956). *Türkiye'de öğretmen yetiştirme hakkında rapor*. Ankara: Maarif Vekaleti.

Malche, A. (1939). *İstanbul Üniversitesi hakkında rapor*. İstanbul: Devlet Basımevi.

Montesquieu. (2014). *Romalıların yükselişi ve çöküşü.* (Çev. A. Saki). İstanbul: Köprü Kitap.

Olgun, K. (2019). *Türkiye'de halkevleri gerçeği teftiş raporları ışığında birinci yılında halkevleri (Halkevleri ve Kocaeli halkevi örneği)*. Adıyaman: İksad Yayınevi.

Olur, N. (1994). *Türkiye eğitiminde çağdaşlaşma*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırma Enstitüsü Yayınları.

Öz, A. (2014). Heyet-i ilmiye toplantıları ve millî eğitim şûralarında din eğitimi. *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, *16*(29), 129-156.

Özdemir, Y. ve Aktaş, E. (2011). Halkevleri (1932'den 1951'e). *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, 45*, 235-262.

Öztürk, C. (1996). *Atatürk devri öğretmen yetiştirme politikaları*. Ankara: Türk Tarih Basımevi.

Öztürkmen, A. (1998). *Türkiye'de folklor ve milliyetçilik*. Ankara: İletişim Yayınları.

Parker, B. (1939). *Türkiye'de ilk tahsil hakkında rapor*. İstanbul: Devlet Basımevi.

Sadoğlu, H. (2010). *Türkiye'de ulusçuluk ve dil politikaları*. (2. Baskı). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Seraslan, H. (2007). *Hamdullah Suphi Tanrıöver.* Konya: Tablet Yayınları.

Sertel, M. Z. (1931, 19 Mart). 'Türk Ocakları nasıl ıslah edilebilir'. *Son Posta*, s. 3.

Sevim, A., Öztoprak, İ. ve Tural, M. A. (2006). *Atatürk'ün söylev ve demeçleri*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.

Sulubulut, M. (2014). *Eğitim alanında Türkiye'ye davet edilen yabancı uzmanlar (1923-1960)*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırşehir.

Sungu, İ. (1938). *Tevhid-i Tedrisat. Belleten II.* Ankara: Talim ve Terbiye Kurulu.

Şahin, M. (1996). *Türkiye'de öğretmen yetiştirme uygulamalarında yabancı uzmanların yeri*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, İzmir.

Tanır, E. D. ve Aslan, C. (2019). Birinci Heyet-i İlmiye ve çalışma esasları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 52*(1), 251-276.

Tanrıöver, H. S. (2000). *Dağ yolu* (Cilt 1). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.

Taşdemirci, E. (2010). *Türk eğitim tarihi.* Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.

Toksoy, N. (2007). *Halkevleri: Bir kültürel kalkınma modeli olarak*. Ankara: Orion Yayınevi.

Torun, E. (2006). *II. Dünya Savaşı sonrası Türkiye'de kültürel değişimler: İç ve dış etkenler* (1945-1960). Antalya: Yeniden Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Yayınları.

Tunalı, S. (2013). Halkevlerinde yürütülen sanat çalışmaları (1932-1950). *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 15*(2), 59-76.

Tunca, E. A. (1999). *Atatürk Dönemi'nde (1919-1938) Türkiye'nin tanıtım politikası ve bu politika içerisinde Türk devrimlerinin yeri.* (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Tunca, E. A. (2006). Türk harf devriminin halka tanıtımı çalışmaları. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 2*(2), 111-122.

Tunçay, M. (1999). *Türkiye Cumhuriyeti'nde tek parti yönetiminin kurulması (1923-1931)*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Türkoğlu, A. ve Uça, S. (2011). Türkiye'de halk eğitimi: Tarihsel gelişimi, sorunları ve çözüm önerileri. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, *2*(2), 48-62.

Ulu, C. (2014). Osmanlıda alfabe tartışmaları ve Latin alfabesinin kabulü sürecinde Mustafa Kemal'in çıktığı yurt gezileri: Tekirdağ örneği. *Tarih Araştırmaları Dergisi, 33*(55), 277-302.

Ülkütaşır, M. Ş. (2000). *Atatürk ve harf devrimi.* Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Ünder, H. (1999). Birinci Heyeti İlmiyede Tevhid-i Tedrisat tartışması. *Tarih ve Toplum, 31*(186), 349-354.

Wofford, K. V. (1952). *Türkiye köy ilkokulları hakkında rapor*. (Çev. Fatma Varış). Ankara: Millî Eğitim Basımevi.

Yalçın, A. (2019). Cumhuriyet dönemi yabancı eğitim uzmanlarından John Dewey ve Beryl Parker'ın raporlarında 'iyi vatandaş' algısı. *Eğitimde Kuram ve Uygulama, 15*(Özel Sayı 1), 59-70.

Yetkin, Ç. (1983). *Türkiye'de tek parti dönemi (1930-1945)*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.

Yiğit, A. A. (1996). *Atatürk dönemi eğitim ve kültür politikası (1923-1938)*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara.

Zeyrek, Ş. (2006). *Türkiye'de halkevleri ve halkodaları (1932-1951)*. Ankara: Anı Yayıncılık.

BÖLÜM **10**

Osmanlı İmparatorluğu Döneminden Günümüze Okul Öncesi Eğitimi ve İlköğretim

Doç. Dr. Nazike KARAGÖZOĞLU

1. Giriş

Bireylere verilen eğitim toplumun kaderini belirleyen temel unsurlardandır. Toplumların güçlü bir şekilde ayakta kalabilmesi, tarihine ve kültürüne sahip çıkarak nesilden nesile aktaran ama aynı zamanda yaşanan çağın gereklerine uyum sağlayabilen bireylerin yetiştirilmesi ile mümkün olabilmektedir. Yetiştirdiğimiz insan tipi, içinde yaşadığımız toplumun geleceğini de şekillendirir. Bir ülke; vatandaşlarının vatanseverliği kadar güvenli, çalışkanlığı kadar ileri, doğruluk ve dürüstlüğü kadar huzurlu bir yer olabilecektir. Osmanlı Devletinin, beylikten imparatorluğa uzanan uzun ve güçlü ömür sürmesinde en önemli etkenlerden biri eğitime verdiği önemdir. Osmanlı padişahlarının fethedilen yerlerde camilerin yapımına önem vermesi dine olan hizmet aşkını ve bağlılıklarını göstermekle birlikte caminin hemen yanı başında bir mektebin inşa edilmesi de eğitime verilen önemin göstergesidir.

Bütün toplumlarda olduğu gibi Türklerde de eğitim ailede başlamış ve örgün eğitim kurumlarında düzenli ve planlı etkinliklerle devam ettirilmiştir. Osmanlı Devleti'nin kuruluş ve yükselme dönemlerinde eğitim dediğimizde Selçuklardan devralınmış olan mektepler ve medreseler akla gelmektedir. Sıbyan mekteplerinde başlayan eğitim rüşdiye, idadi, sultani kademeleri ile devam etmiş, medreseler varlığını cumhuriyet dönemine kadar sürdürmüştür. İptidai mektepler sıbyan mekteplerinin ıslahı ihtiyacından doğan eğitim kurumları olarak Osmanlı eğitim sisteminde yer almıştır. Örgün eğitim kurumlarında verilen temel eğitim bireyin hayatı anlaması ve yaşadığı topluma uyum sağlayabilmesi adına atılan ilk ve önemli bir adımdır. Bu bölümde temel eğitim olarak nitelendirilen okul

Kaynakça

Akyüz, Y. (1994). *Türk eğitim tarihi (Baslangıçtan1993'e)*. İstanbul: Kültür Koleji Yayınları.

Akyüz, Y. (2013). *Türk eğitim tarihi (M.Ö.1000-M.S.2013).* Ankara: Pegem Akademi.

Alkan, M.Ö. (2008). Osmanlı İmparatorluğu'nda modernleşme ve eğitim. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi ,* (12) , 9-84. https://dergipark.org.tr/tr/pub/talid/issue/43479/530650

Aytekin, H. (1991). *İttihad ve terakki dönemi eğitim yönetim*. Ankara: Gazi Eğitim Fakültesi Yayınları.

Berker, A. (1945). *Türkiye'de ilk öğretim*, (1839-1908). Ankara: Milli Eğitim Basımevi.

Binbaşıoğlu, C. (2014). *Başlangıçtan günümüze Türk eğitim tarihi*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Demirtaş, Z. (2007). Osmanlı'da sıbyan mektepleri ve ilköğretim örgütlenmesi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 17*(1), 173-183.

Ergin, O. (1977). Türkiye maârif tarihi C. I-II. İstanbul: Eser Matbaası.

Ergün, M. (1996). *İkinci meşrutiyet devrinde eğitim hareketleri (1908-1914).* Ankara: Ocak Yayınları.

Ergün, M. (2000). Medreseden mektebe Osmanlı eğitim sistemindeki değişme. *Yeni Türkiye*, 32, 735-753.

Ferşatoğlu, F.H. (2017). Bir ihtişamlı başlangıç: Bed-i besmele. *Din ve Hayat Dergisi, 31*, 110.

Gelişli, Y. ve Yazıcı, E. (2012). Türkiye'de uygulanan okul öncesi eğitim programlarının tarihsel süreç içerisinde değerlendirilmesi, *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi, 29*, 85-93.

Güçlü, M. (2020). Klasik dönem Osmanlı eğitim anlayışı (1302-1606). M. Köçer ve E. Koçoğlu (Ed.), *Eğitim tarihi* içinde (s.141-172). Ankara: Pegem Akademi.

Güven, İ. (2018). *Türk eğitim tarihi* (7. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Hızlı, M. (2008). Osmanlılarda ilköğretimin tarihi. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, 6*(12), 85-105.

İlhan Beyaztaş, D., Kaptı, S., Senemoğlu, N. (2013). Cumhuriyetten günümüze ilkokul/ilköğretim programlarının incelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi (JFES), 46*(2), 319-344. DOI: 10.1501/Egifak_0000001308

Kara, İ. ve Birinci, A. (2016). *Bir eğitim tasavvuru olarak mahalle/sıbyan mektepleri, hatıralar-yorumlar, tetkikler*. İstanbul: Dergah Yayınları.

Kılıç, Ş. (2019). *Okul Öncesi Eğitimde Temel Sorunlar ve Çözüm Önerileri.* (Yüksek Lisans Tezi). Kırklareli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Koçer, H. A. (1987). *Türkiye'de modern eğitimin doğuşu (1773-1923).* Ankara: Uzman Yayınları.

Kodaman, B. (1999). *Abdülhamid devri eğitim sistemi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Maârif-i Umûmiye Nezâreti. (1329). *Tedrisât-ı İbtidâiye Kanun-ı Muvakkati.* İstanbul : Matbaa-i Âmire.

Maârif-i Umûmiye Nezareti. (1330). Mekatib-i İbtidaiye Ders Müfredatı. İstanbul: Matbaa-i Âmire.

Maârif-i Umûmiye Nezareti. (1330). "Ana Mekteplerine Mahsus Müfredat". Mekatib-i İbtidaiye Ders Müfredatı içinde. İstanbul: Matbaa-i Âmire.

Mekatib-i İbtidaiye-i Umumiye Talimatnamesi. (1331/1915). İstanbul: Matbaa-i Amire.

Maarif Vekâleti (1340/1924). İlkmektep Müfredat Programı. İstanbul: Matbaa-i Amire.

Maarif Vekâleti (1926). İlkmekteplerin Müfredat Programı. İstanbul: Devlet Matbaası.

Maarif Vekâleti (1929) İlkmektepler Talimatnamesi. İstanbul: Devlet Basımevi.

Maarif Vekâleti (1930). İlkmektep Müfredat Programı. İstanbul: Devlet Matbaası.

Maarif Vekâleti (1936). İlkokul Programı. İstanbul: Devlet Basımevi.

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) "Cumhuriyetin İlk Dönemi Eğitim Kurumları (1921-1926) Telif ve Tercüme Heyeti", 1-4. https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29164441_heyeti_ilmiye.pdf

MEB, Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2019-2020 https://sgb.meb.gov.tr/www/mill-egitim-istatistikleri-orgun-egitim-2019-2020/icerik/396

MEB, Geçmişten günümüze milli eğitim şuraları. https://ttkb.meb.gov.tr/www/gecmisten-gunumuze-mill-egitim-sralari/icerik/328

MEB (1948). İlk Okul Programı. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

MEB (1961). İlkokul Programı. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

MEB (1968). İlkokul Programı. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

MEB, (1994). Anasınıfı Programı (61-72). İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

MEB (1997). İlköğretim Okulu Programı. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

MEB (2002). 36-72 Aylık Çocuklar İçin Okul Öncesi Eğitim Programı, İstanbul: Ya-Pa Yayınları.

MEB (2005). İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi 1-5. Öğretim Programı. https://ttkb.meb.gov.tr

MEB (2006). 36-72 Aylık Çocuklar İçin Okul Öncesi Eğitim Programı, İstanbul: Ya-Pa Yayınları.

MEB (2013). Okul Öncesi Eğitim Programı. http://tegm.meb.gov.tr/dosya/okuloncesi/ooproram.pdf

MEB (2018). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (4, 5, 6 ve 7. https://ttkb.meb.gov.tr

MEB (2018). 2023 Eğitim Vizyonu Belgesi. https://2023vizyonu.meb.gov.tr/doc/2023_EGITIM_VIZYONU.pdf

Oktay, A. (1983). Türkiye'de Okul Öncesi Eğitimin Dünü ve Bugünü. *Eğitim ve Bilim Dergisi, 7* (42), 3-7.

Öztürk, F. (2018)**.** *Türk eğitim düşüncesinin tarihsel temelleri.* Ankara: Pegem Akademi.

Ural, O. ve Ramazan, M. O. (2007). Türkiye'de okul öncesi eğitimin dünü ve bugünü. S. Özdemir, H. Bacanlı ve M. Sözer (Ed.),*Türkiye'de okul öncesi eğitim ve ilköğretim sistemi temel sorunlar ve çözüm önerileri* içinde (s.11-56). Ankara: Türk Eğitim Derneği.

Ülken, H. Z. (1992). *Türkiye'de çağdaş düşünce tarihi*. İstanbul: Ülken Yayınları.

Ünal, U. (2014). *Arşiv belgelerine göre Osmanlı eğitiminde modernleşme*. İstanbul: T. C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, 134.

Öztürk, C. (2008). "Rüşdiye", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C.35, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi, s. 301.

Sakaoğlu, N. (2008) İptidai'den Darülfünun'a mektep hayatı. http://www.obarsiv.com/e-_voyvoda_0708.html.

Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı (2020). Öğretim programlarını değerlendirme raporu. https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2020_08/24113242_ogretimprogramlari_dr.pdf

Tekeli, İ. ve İlkin, S. (1999). *Osmanlı İmparatorluğu'nda eğitim ve bilgi üretim sisteminin oluşumu ve dönüşümü*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Türk, E. (2003). Dünden Bugüne Milli Eğitim Bakanlığı Kuruluş ve Tarihsel Süreç. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim, 4,* 44.

Unat, F. R. (1964). *Türkiye eğitim sisteminin gelişmesine tarihi bir bakış*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.

Uygun, S. (2007). Eğitimin Tarihsel Temelleri. Figen Ereş (Ed.), *Eğitim Bilimine Giriş* içinde(s. 153-195). Ankara: Maya Akademi Yayınları.

Vatandaş, C. (2010). Cumhuriyetin ilk yıllarında bir toplumsal değişim aracı olarak eğitimin modernleştirilmesi. *Sosyoloji Konferansları Dergisi, 42*, 41-62.

Yazıbaşı, M. (2018). Son dönem Osmanlı ahlak risalelerinde öne çıkan değerler (1908-1918). *Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi,10*, 347-363.

Yücel, M. S. (2016). Cumhuriyet'in ilk yıllarında anaokulları. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi 9*(43), 995-1004.

BÖLÜM **11**

Cumhuriyet Döneminde Eğitim: Geçmişten Günümüze Ortaöğretim

Dr. Öğr. Üyesi Ceren UTKUGÜN

1. Giriş

Ortaöğretim kurumları bürokrasinin, sanayi tesislerinin, hizmet ve tarım sektörünün ihtiyacı olan orta düzeydeki memur, sekreter, usta, işçi, teknisyen, sağlık memuru, hemşire, din adamı vb. gibi ara insan gücünü yetiştirmede önemli rol oynar. Ortaöğretimin diğer bir görevi de yükseköğretim kurumlarına öğrenci yetiştirmektir (Fidan ve Erden, 1986; Önsoy, 1991). Bu sebeple ilköğretim ile yükseköğretim arasındaki aşamayı oluşturan ortaöğretim kurumları, ilköğretimin sağladığı temel bilgi ve becerilerin ötesinde, genel ya da mesleki-teknik alanlarda öğrencilere daha geniş ve daha derin genel ve mesleki kültür kazandıran kurumlar olarak önemli bir eğitim basamağını oluşturmaktadır (Sözer, 1996).

Ortaöğretim düzeyinde okulların kurulmaya başlanması Osmanlı Devleti'nde 1773 yılından itibaren ilköğretime dayalı olarak öğrenci almaya başlayan askeri okulların, öğretmen okullarının kurulmasına kadar uzanmakla birlikte bugünkü ortaöğretim sisteminin oluşumu Cumhuriyet döneminde gerçekleşmiştir (Sakaoğlu, 2005; Koçer, 1987). Cumhuriyet döneminde ortaöğretim alanında yapılan çalışmaları daha iyi anlayabilmek için öncelikle Cumhuriyetin Osmanlı Devleti'nden devraldığı mirası ve ortaöğretim tarihçesini incelemek gerekmektedir.

2. Osmanlı Devleti'nden Cumhuriyet'e Giden Süreçte Ortaöğretim Kurumları

Osmanlı Devleti'nde eğitimde modernleşme teşebbüsleri kapsamında hem Batı tarzı askeri okullara öğrenci hazırlamak, hem de iyi memur yetiştirmek amacıyla rüşt çağındaki çocukların devam edeceği okul anlamına gelen Rüştiyeler, 1838

Kaynakça

Akyüz, Y. (2005). *Türk eğitim tarihi (Başlangıçtan 2005'e kadar)*. İstanbul: Alfa Yayınları.

Aslan, E. (2010). Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk ders kitapları. *Eğitim ve Bilim*, 35(158), 215-231.

Aslan, E. (2011). Osmanlı'nın Mekatib-i İptidaiye'sinden Türkiye Cumhuriyeti'nin İlk Mektepler'ine geçişte tarih programlarında değişim. *Atatürk Yolu*, 12(48), 749-778.

Aslan, E. (2012). İmparatorluktan Cumhuriyet'e geçiş sürecinde ortaöğretim tarih programlarında değişim I: Ortamektep. *Turkish Studies*, 7(2), 99-128.

Aytuna, H. (1974). *Orta dereceli okullarda öğretmenlik ve problemleri*. İstanbul: Milli Eğitim Yayınları.

Baloğlu, Z. (1990). *Türkiye'de eğitim*. İstanbul: Tüsiad Yayınları.

Batır, B. (2018). 1940 sonrasında eğitim. M. Gündüz (edt.), *Türk eğitim tarihi* içinde, (151-175), İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık.

Bayra, E. ve Süzgün, H. (2014). 6287 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu sonrası öğretmen yetiştirme sisteminde Anadolu Öğretmen Liselerinin Yeri (Sinop ili örneği). *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(3), 187-196.

Ceylan, M. (1992). *3308 Sayılı Çıraklık ve Mesleki Eğitimi Kanunu uyarınca Endüstri Meslek Lisesi öğrencilerine yaptırılan meslek eğitimi uygulamasının değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Cicioğlu, H. (1985). *Türkiye Cumhuriyeti'nde ilk ve ortaöğretim (Tarihi gelişimi)*. Ankara: AÜ Basımevi.

Dinç, S. (2015). *Türk eğitim tarihinde yapılan Milli Eğitim Şuraları ve uygulamaları*. Ankara: Akademisyen Kitabevi.

Dönmez, C. (2005). Atatürk ve Cumhuriyet döneminde ortaöğretim. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14, 255-268.

Dönmez, C. (2006). Atatürk'ün eğitim ile ilgili görüş ve uygulamalarına toplu bir bakış. *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(1), 91-109.

DPT. (1976). *Planlı dönemde yükseköğretim*. Ankara: DPT Yayınları.

Ergun, M. (1982). *Atatürk devri Türk eğitimi*. Ankara.

Ergün, M. (1996). II. Meşrutiyet devrinde eğitim hareketleri (1908-1914). Ankara: Ocak Yayınları.

Fidan, N. ve Erden, M. (1986). *Eğitim bilimine giriş*. Ankara: Kadıoğlu Matbaası.

Gelişli, Y. (2000). Anadolu Öğretmen Liseleri'nin kuruluşu ve gelişimi. Milli Eğitim, 146. https://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/146/gelisli.htm.

Gül, P. (2006). Ahilikten meslek yüksekokullarına Türkiye'de mesleki eğitimin gelişimi. Ürün Sosyalist Dergi, 19, https://www.urundergisi.com/makaleler.php?ID=1635.

Güven, İ. (2018). *Türk eğitim tarihi*. Ankara: Pegem Akademi.

http://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2020_09/04144812_meb_istatistikleri_orgun_egitim_2019_2020.pdf

Kazamias, A. (1996). *Education and the quest for modernity in Turkey*. London: George Allen and Unwin Ltd.

Koçer, H. A. (1987). *Türkiye'de modern eğitimin doğuşu*. Ankara: Rüzgarlı Matbaası.

MEB. (1975). *Mesleki ve Teknik Öğretim Kurumları Yönetmeliği*, Ankara: MEB Yayınları.

MEB. (2019). Geçmişten günümüze - la mesleki ve teknik eğitim. Ankara: MEB Yayınları.

MEB. (2020). Milli Eğitim İstatistikleri: Örgün Eğitim 2019/'20.

Meşeci, F. (2018). Erken Cumhuriyet/Atatürk döneminde eğitim. M. Gündüz (edt.), *Türk eğitim tarihi* içinde, (117-151), İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık.

Oğuzkan, F. (1981). *Türkiye'de ortaöğretim.* İstanbul: Boğaziçi Yayınları.

Öcal, M. (2003). İmam ve hatip mektepleri mezunlarından bazıları ile yapılan mülakatlar ve şehadetname örnekleri. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 12(2), 51-101.

Öcal, M. (2008). *Tanıkların dilinden cumhuriyet dönemi din eğitimi ve dini hayat*. İstanbul: Ensar Neşriyat.

Öcal, M. (2018). Tanzimat'tan günümüze din eğitimi. M. Gündüz (edt.), *Türk eğitim tarihi* içinde, (229-1255), İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık.

Önsoy, R. (1991). Cumhuriyetten bu güne ilk ve ortaöğretimimiz ve bazı meseleleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6, 1-23.

Özkan, S. (2008). *Türk eğitim tarihi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Öztürk, A. A. (1997). *Türkiye'de millî eğitimdeki gelişmeler (1950-1960)*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İzmir.

Öztürk, C. (2000). İdadi. İslam Ansiklopedisi, c. 21, 464-466, İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları.

Resmi Gazete, 11 Nisan 2012.

Resmi Gazete, 24 Haziran 1973.

Sakaoğlu, N. (1992). *Cumhuriyet dönemi eğitim tarihi*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Sakaoğlu, N. (2005). *Osmanlı'dan günümüze eğitim tarihi*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Soysal, M. (1986). *100 soruda anayasanın anlamı*. İstanbul: Gerçek Yayınları.

Sözer, E. (1996). Türk eğitim sisteminde ortaöğretim programları ve uygulamalar. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Der*gisi, 5(5), 116-128.

Tekeli, İ. (1983). Osmanlı İmparatorluğu'ndan günümüze eğitim kurumlarının gelişimi. *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, C. III, 649-673, İstanbul: İletişim Yayınları.

Tezcan, M. (1985). *Eğitim sosyolojisi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

Timur, T. (1994). *Türk devrimi ve sonrası*. Ankara: İmge Kitabevi.

Türk, E. (2015). (edt.). *Türk Eğitim Sistemi ve Ortaöğretim*. Ankara: Ortaöğretim Genel Müdürlüğü.

Türköne, M. (1996). İmam Hatip Liseleri. *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, C. 12, 466-469. İstanbul: İletişim Yayınları.

Unat, F. R. (1964). *Türkiye eğitim sisteminin gelişmesine tarihi bir bakış*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.

Yücel, H. A. (1983). *Türkiye'de orta öğretim*. İstanbul: Kültür Bakanlığı Yayınları.

BÖLÜM **12**

Cumhuriyet Döneminde Eğitim: Geçmişten Günümüze Halk Eğitimi

Prof. Dr. Nihat KARAER
Doç. Dr. Hüseyin MERTOL
Erol POLAT

1. Giriş

İnsanlık tarihi boyunca eğitim ve öğretim çok önemli bir yere sahip olmuştur. İnsanlar eğitim sayesinde kendilerini geliştirip çevresi hakkında geniş bilgiler toplayabilmektedir. Bireylerin yeteneklerinin gelişimine katkısı olan eğitim aynı zamanda toplumların kalkınmasını ve gelişmişlik düzeyini de belirlemektedir. Eğitim toplumların temel yapısını oluşturan en önemli araçlardan birisidir (Yamaner, 1999). Eğitimi kısaca tanımlayacak olursak; eğitim bireylerde istendik yönde kısıtlı bir şekilde davranış değişikliği meydana getirme sürecidir. Eğitim sistemleri geçmişten günümüze kadar birçok evreden geçmiştir. Tarih öncesi çağlarda bile insanlar eğitim yolu ile birbirlerine bildiklerini aktarmışlardır.

Eğitim sistemleri her dönemde karşımıza farklı bir özellikle çıkmıştır. Örnek verecek olursak ilk ve orta çağlarda eğitim sistemleri din ve dogmatik sistemlerin etkisinde kalırken yeni ve yakın çağlarda eğitim sistemlerinde bilimin etkisi daha fazla öne çıkmıştır. Özellikle yaşadığımız dönemde eğitim sistemlerinde teknoloji çok fazla öneme sahiptir. Bu nedenle eğitim her dönemde sürekli ve dinamik bir yapıda olmuştur. Toplumlar geliştikçe eğitim ve eğitim sistemleri de hızlı bir şekilde gelişmektedir.

Yaşadığımız çağda bilim ve teknolojide yaşanan ilerlemeler, toplumları kültürel, politik ve sosyolojik olarak etkilemektedir. Kişilerin yaşanan bu değişimlere ayak uydurması için gerekli bilgi beceri ve değerleri kavraması gerekmektedir (Türkoğlu, 2011).

Kaynakça

Ataş, U. (2003). *Millet mektepleri (1928-1935)* (Anadolu Üniversitesi yayınlanmamış yüksek lisans tezi).

Ay, G. (2002). *Ülkemizde Halk Eğitiminin Amacı, Önemi ve Gerekliliği Sempozyumu.* T.C. Kültür Bakanlığı. Ankara.

Başgöz, İ. (1995). *Türkiye'nin Eğitim Çıkmazı ve Atatürk*. T.C Kültür Bakanlığı. Başbakanlık Basımevi. Ankara.

Dündar, A. (2002). *Eğitim ve Dil.* Filiz Matbaacılık. Ankara.

Geray, C. (2002). *Halk Eğitimi*. İmaj Yayınevi. Ankara.

Gezer, M. (2012). *Demokrat Parti İktidarının Halk Eğitimi Politikaları* (Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü yayınlanmamış yüksek lisans tezi).

İhsanoğlu, E. (2002). Osmanlı medrese geleneğinin doğuşu. *Belleten*, *66*(247), 849-904.

Karadede, B. (2019). *Halk eğitim merkezleri etkinliklerinin incelenmesi* (Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü yayınlanmamış yüksek lisans tezi).

Kara, A. (2019). Harf İnkılabı'nın Yaygınlaştırılmasında Halkodalarının Rolü ve Önemi. Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı.

MEB. (2010). Millî Eğitim Bakanlığı Yaygın Eğitim Kurumları Yönetmeliği

MEB. (1990). 13. Milli Eğitim Şurası.

MEB. (1996). 15. Milli Eğitim Şurası.

Olgun, K. (2019). Türkiye'de Halkevleri Gerçeği Teftiş Raporları Işığında Birinci Yılında Halkevleri (Halkevleri ve Kocaeli Halkevi Örneği) Iksad yayınevi: Ankara

Öner, A. (2014). Hayat boyu eğitimin sağlanmasında halk eğitimi merkezlerinin değerlendirilmesi: Yenişehir Halk Eğitimi Merkezi örneği. *Toros Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*.

Tekin, M. (1991). Halk Eğitimi Merkezleri Etkinlikleri Yönetimi. *Eğitim ve Bilim*, *15*(82).

Türkoğlu, A., & Sanem, U. Ç. A. (2011). Türkiye'de halk eğitimi: tarihsel gelişimi, sorunları ve çözüm önerileri. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, *2*(2), 48-62.

Üçler, C. (2006). *1988-2005 yılları arasında gerçekleştirilen Milli Eğitim Şuraları ve alınan kararların uygulamaları* (Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yayınlanmamış doktora tezi).

Yamaner, Ş. (1999). *Atatürkçü Düşüncede Ulusal Eğitim*. Toplumsal Dönüşümsel Yayınları. İstanbul.

Yararlanılan İnternet Kaynakları

http://ttkb.meb.gov.tr/www/gecmisten-gunumuze-mill-egitim-sralari/icerik/328 Erişim Tarihi: 21.05.2021

https://hbogm.meb.gov.tr/www/teskilat_semasi.php Erişim Tarihi: 21.05.2021

http://www.meb.gov.tr/hayat-boyu-ogrenme-kurslarinda-uzaktan-egitim-basladi/haber/22095/tr Erişim Tarihi: 21.05.2021

Yararlanılan Resim Kaynakları

http://www.serenti.org/halkevleri-neden-acildi-nasil-kapatildi/ Erişim Tarihi: 15.06.2021

https://www.turkocaklari.org.tr/basin-aciklamalari/tarihi-turk-ocagi-binasi-3504 Erişim Tarihi: 15.06.2021

https://apelasyon.com/yazi/73/millet-mektepleri Erişim Tarihi: 15.06.2021

https://www.yurtgazetesi.com.tr/guncel/cumhuriyet-cocuklarina-egitim-veren-koy-enstituleri-81-yasinda-h179358.html Erişim Tarihi: 15.06.2021

BÖLÜM **13**

Cumhuriyet Döneminde Eğitim: Geçmişten Günümüze Yükseköğretim

Doç. Dr. Erol ÇİYDEM

1. Giriş

Yükseköğretim, "ortaöğretimden geçen kimselere fakülte, yüksekokullar ve enstitüler gibi türlü eğitim kurumlarınca planlanan öğretim" olarak tanımlanabilir. Bugün yükseköğretim denildiğinde daha çok üniversiteler akla gelmektedir. Üniversite kavramı ise etimolojik köken olarak, Latince "universitas" kavramından gelmektedir. Bu kavramın anlamı, şehirdeki cemiyetler ve loncalar anlamındadır (Kenan, 2015: 346). Günümüzde (2021) yükseköğretimin başlıca amaçları arasında şunlar bulunmaktadır:

- Yüksek düzeyde bilimsel çalışma ve araştırma yapmak,
- Bilgi ve teknoloji üretmek,
- Bilim verilerini yaymak,
- Ulusal alanda gelişme ve kalkınmaya destek olmak,
- Yurt içi ve yurt dışı kurumlarla iş birliği yaparak bilim dünyasının seçkin bir üyesi olmak,
- Evrensel ve çağdaş gelişmeye katkıda bulunmak (Türkiye Bilimler Akademisi, 2011: 1312).

Üniversitelerin gelişim sürecine ve içinde bulunulan çağın gerekliliklerine göre bahsedilen bu amaçlardan bazıları daha öncelikli olabilir. Unutulmamalıdır ki, üniversiteler, içinde bulundukları toplumların ekonomik ve sosyal yapısını, siyasal ve kültürel özlemlerini, başarılarını ve çelişkilerini yansıtmaktadırlar (Meray, 1971: 13).

Kaynakça

58. Hükümet Programı. (2002). T. C. Resmî Gazete. (Sayı: 24951).

Akyürek, G. (2011). *Bilgiyi Yeniden İnşa Etmek Tanzimat Döneminde Mimarlık, Bilgi ve İktidar*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt.

Akyüz, Y. (2019). Türk Eğitim Tarihi. (31. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Arslan, A. Ve Akpınar, Ö. (2005). İnas Darülfünunu (1914-1921). Osmanlı Bilimi Araştırmaları, VI(2), 225-234.

Baltacı, C. ve Akın, F. (2007). 1946 Üniversite Reformu. Süleyman Demirel Üniversitesi, 12(1). 83-94.

Bayraktar, L. (2009). Hüseyin Avni Başman (1887-1965). Türk Yurdu, 98(261). 17 Haziran 2021 tarihinde https://www.turkyurdu.com.tr/yazar-yazi.php?id=2281 adresinden alındı.

Çiydem, E. (2017). Toplumsal Modernleşme Projesi Olarak Tanzimat Dönemi (Eğitim Islahatı Bağlamında) (1839-1876). Yayımlanmamış Doktora Tezi. Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.

Darülfünun-ı Osmanî Nizamnamesi. (1919). İstanbul: Matbaa-ı Amire.

Darülfünun-ı Şahane Nizamnamesi. (1318). Darülhilafetülaliyye: Matbaa-ı Tahir Bey.

Darülfünunu'nun ilgasına ve Maarif Vekaletince Yeni Bir Üniversite Kurulmasına Dair Kanun, (1933, 6 Haziran), Resmi Ceride, (Sayı: 2420).

Dölen, E. (2007). İstanbul Darülfünunu'nda ve Üniversitesi'nde Yabancı Öğretim Elemanları. N. K. Aras, E. Dölen ve O. Bahadır içinde Türkiye'de Üniversite Anlayışının Gelişimi (1861-1961) (s. 89-162). Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi.

Dölen, E. (2008). II. Meşrutiyet Döneminde Darülfünun. Osmanlı Bilimi Araştırmaları, 10(1). 1-46.

Duru, Z. (2019). Kerim Erim'in Akademik Yaşamı ve Matematik Çalışmaları. Osmanlı Bilimi Araştırmaları, 20(1), 47-91.

Erat, V. (2019). Osmanlı'dan Günümüze Rektör Belirleme Usulü. Turkish Studies, 14(2). 371-383.

Erdem, A. R. (2012). Atatürk'ün Liderliğinde Üniversite Reformu: Yükseköğretim ve Bilim Tarihimizde Dönüm Noktası. Belgi, 4. 376-388.

Ergin, O. (1977) Türk Maarif Tarihi. İstanbul: Eser Matbaası.

Ersoy, U. (2009). Ortadoğu Teknik Üniversitesi-ODTÜ. T. Çelik ve İ. Tekeli içinde Türkiye'de Üniversite Anlayışının Gelişimi II (1961-2007) (s. 619-632). Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi.

Gazi Hazretlerinin Üniversiteye Cevabı. (1933, 21 Teşrinisani). Cumhuriyet. (No: 3429).

Güçlü, M. (2020). Mehmet Rüştü Uzel'in Türk Eğitim Tarihindeki Yeri ve Önemi. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (48). 391-402.

Hirsch, E. E. (1998). Dünya Üniversiteleri ve Türkiye'de Üniversitelerin Gelişmesi (Cilt I). (İkinci Baskı). Ankara: Ankara Üniversitesi.

http://www.meb.gov.tr/milli-egitim-bakanliginin-kisa-tarihcesi/duyuru/8852 (20 Haziran 2021 tarihinde erişildi).

https://atauni.edu.tr/tr/ata-tarihce/kurumsal (15 Haziran 2021 tarihinde erişildi).

https://bolgeselkalkinma.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/ihtisaslasma-kapsaminda-5-universite-belirlendi.aspx (18 Haziran 2021 tarihinde erişildi).

https://istatistik.yok.gov.tr/ (18 Haziran 2021 tarihinde erişildi).

İhsanoğlu, E. (2010). Darülfünun. İstanbul: İrcica.

İstanbul Darülfünunu'nun ilgasına ve Maarif Vekaletince Yeni Bir Üniversite Kurulmasına Dair Kanun. (1933, 6 Haziran). T.C. Resmi Gazete. (Sayı: 2420).

İstanbul Darülfünunu'nun Şahsiyet-i Hükmiyesi Hakkında Kanun ve İstanbul Darülfünunu Talimatnamesi. (1924). (İstanbul: Yeni Matbaası)

İstanbul Darülfünunu'nun Şahsiyet-i Hükmiyesi Hakkında Kanun. (r. 1340, 24 Mayıs). Resmi Ceride. (Sayı:71).

İstanbul Teknik Üniversitesi Hakkında Kanun. (1944, 20 Temmuz). T.C. Resmî Gazete. (Sayı: 5761).

İstanbul Üniversitesi Açıldı. (1933, 19 Teşrinisani). Cumhuriyet. (No: 3427).

İstanbul Üniversitesinin Bugünkü Durumu ve İstikbali. (Yazan: Prof. Dr. Philipp Schwartz). (2007). N. K. Aras, E. Dölen ve O. Bahadır içinde Türkiye'de Üniversite Anlayışının Gelişimi (1861-1961) (s. 474-497). Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi.

Kalkınma Planı (Birinci Beş Yıl) 1963-1967. (1963). Devlet Planlama Teşkilatı. https://sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/10/Birinci_Bes_Yillik_Kalkinma_Plani-1962-1967.pdf web adresinden 14.06.2021 tarihinde indirilmiştir.

Karaca, M. (Editör). (2012). İstanbul Teknik Üniversitesi ve Mühendislik Tarihimiz. (Haz. M. Kaçar, T. Zorlu vd.). İstanbul.

Kenan, S. (2015). Modern Üniversitenin Oluşum Süreci. Osmanlı Araştırmaları, XLV. 333-367.

Kenan, S. (2013). Türk Eğitim Düşüncesi ve Deneyiminin Dönüm Noktaları Üzerine bir Çözümleme, Osmanlı Araştırmaları, XLI, 1-31.

Kılıç, R. (1999). Türkiye'de Yükseköğretimin Kapsamı ve Tarihsel Gelişimi. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 3. 289-310.

Maarif Vekilinin Beyanatı, (1933, 1 Ağustos). Cumhuriyet, (No: 3317).

Maarif-i Umumiye Nazırı Devletlü Paşa Hazretleri Tarafından İrad Buyurulan Nutuk (h. 1286, 20 Zilkade). Takvim-i Vekayi. (Sayı: 1192).

Mahmud Cevad, İbnü'ş Şeyh (2002). *Maarif-i Umumiye Nezareti Tarihçe-i Teşkilât ve İcrâât*ı. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı.

Malche, A. (1939). İstanbul Üniversitesi Hakkında Rapor. İstanbul: Devlet Basımevi.

Meray, S. L. (1971). Üniversite Kavramı ve Modelleri. Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 26(10). 13-66.

Namal, Y. (2012). Türkiye'de 1933-1950 Yılları Arasında Yükseköğretime Yabancı Bilim Adamlarının Katkıları. Yükseköğretim ve Bilim Dergisi. 2(1), 14-19.

Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname. (2016). T.C. Resmî Gazete. (Sayı: 29872).

Sağlam, M. (2020). Çok Partili Dönemde Eğitim (1950-1980), E. Çetin ve Ö. Yıldız (Ed.) içinde Türk Eğitim Tarihi, (s.319-348), Ankara: Lisans Yayıncılık.

Sargın, S. (2007). Türkiye'de Üniversitelerin Gelişim Süreci ve Bölgesel Dağılımı. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 3(5), 133-150.

Suret-i Hatt-ı Hümayun Şevket-makrûn. (h. 1261, 12 Muharrem). Takvim-i Vekâyi. (Sayı: 280).

Suret-i Münife-i Hatt-ı Hümayun. (h. 1262, 27 Receb). Takvim-i Vekayi, (Sayı: 303)

Süslü, A. (1986). Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinin 50 Yıllık Tarihi. Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları.

Takvim-i Vekâyi. (h. 1262, 27 Receb). (Sayı: 303).

Tekeli, İ. (2009). Türkiye'de Üniversitelerin YÖK Sonrasındaki Gelişme Öyküsü (1981-2007). T. Çelik ve İ. Tekeli içinde Türkiye'de Üniversite Anlayışının Gelişimi II (1961-2007) (s. 55-313). Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi.

Tekeli, İ. (2010). Cumhuriyet Öncesinde Üniversite Kavramının Ortaya Çıkışı ve Gerçekleştirilmesinde Alınan Yol. N. K. Aras, E. Dölen ve O. Bahadır (Ed.) içinde Türkiye'de Üniversite Anlayışının Gelişimi (1861-1961), (2. Baskı). (s.19-51). Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi.

Tekin, S. (1992). Dr. Reşit Galip ve Üniversite Reformu. Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi, 1(2). 179-211.

Teknik Üniversite Dün Törenle Açıldı. (1944, 21 İkinciteşrin). Cumhuriyet. (Sayı: 7277).

Tevhid-i Tedrisat Kanunu. (r. 1340, 6 Mart). Resmî Ceride, (Sayı: 63).

Tunçay, M. (2007). 1946 ve Sonrasında Üniversite. N. K. Aras, E. Dölen ve O. Bahadır içinde Türkiye'de Üniversite Anlayışının Gelişimi (1861-1961) (s. 317-320). Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi.

Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA). (2011). Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü Sosyal Bilimler. Ankara.

Üniversitede Yeni Sene Tedrisatı. (1933, 23 Teşrinisani). Cumhuriyet. (No: 3431).

Üniversiteler Kanunu. (1946, 18 Haziran). T. C. Resmî Gazete. (Sayı: 6336).

Üniversiteler Kanunu. (1973, 7 Temmuz). T. C. Resmî Gazete.

Yalçınkaya, A. (1990). Cemâleddin Efgânî ve Türk Siyasal Hayatı Üzerindeki Etkileri. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Yazar, T. ve Averbek, E. (2018). 1933 Üniversite Reformundan Günümüze Türkiye'de Üniversitelerin Tarihsel Gelişimi. Turkish Studies. 13(4), 1341-1360.

Yeni Üniversitenin Kadrosu. (1933, 1 Ağustos). Cumhuriyet. (No: 3317).

Yükseköğretim Kanunu. (1981, 6 Kasım). T. C. Resmî Gazete. (Sayı: 17506).

Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Kanunu, Yükseköğretim Kanunu, Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanunu, Telsiz Kanunu ile 78 ve 190 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun. (2006). T. C. Resmî Gazete. (Sayı: 26111).

Yükseköğretimde İhtisaslaşma ve Misyon Farklılaşması Bölgesel Kalkınma Odaklı Üniversiteler. (2020). Ankara. 18 Haziran 2021 tarihinde https://www.yok.gov.tr/Documents/Yayinlar/Yayinlarimiz/2020/bolgesel_kalkinma_odakli_universiteler.pdf adresinden alındı.

BÖLÜM **14**

Cumhuriyet Döneminde Eğitim: Öğretmen Yetiştirme

Prof. Dr. Mehmet SAĞLAM

1. Giriş

Batılılaşma sürecinden günümüze kadar hem Osmanlı hem de Cumhuriyet döneminde öğretmen yetiştirme eğitime yönelik çalışmaların merkezinde yer almış ve bu kapsamda önemli çalışmalar yapılmıştır. Bilindiği üzere Osmanlı'da modern öğretmen yetiştirme sürecine girilmeden önce sıbyan mekteplerinde imamlar, medreselerde de müderrisler ders vermekteydi. Ancak, 17. yüzyıldan itibaren Avrupa'da yeni usullerle öğretmenlik mesleğini icra edecek kişilerin yetiştirilmesi için öğretmen okullarının açılmaya başladığını ve bu yeni öğretmen tipolojisinin o güne kadar ders verenlerden farklılaştığını görmekteyiz. Onları farklı kılan bireylerin gelişim süreçlerinden haberdar olan ve ona uygun yöntem ve tekniklerle eğitim vermeye başlıyor olmalarını ön plana alan yaklaşımdır. Batılılaşma sürecine bağlı olarak Osmanlı eğitim sisteminde de bu öğretmen tipolojisine ihtiyaç duyulduğu yapılan çalışmalarda anlaşılmaktadır. Farklı kademelerde görev alacak öğretmen ihtiyacını karşılayacak darülmuallimin, darülmuallimat ve darülmuallimin aliye gibi okulların 19. yüzyılda açılmaya başladığı bilinmektedir (Duman, 2009, Erdem, 2015: 20).

Cumhuriyet'in kuruluşu ile öğretmen, toplumun değişim ve dönüşümünün baş aktörü olarak görülmüş ve bu kapsamda özellikle ilkokul öğretmenin nasıl yetiştirileceği başta olmak üzere farklı kademlerde görev alabilecek öğretmenlerin yetiştirilmesi devletin öncelikleri arasında yer almıştır. Örneğin, bu amaçla, geçmişten günümüze doğru Köy muallim mektepleri, Gazi Orta Muallim Mektebi, Köy Enstitüleri, Eğitim Enstitüleri, Yüksek Eğitim Enstitüleri ve Eğitim Fakülteleri gibi kurumlar açılmıştır. Ayrıca, özellikle 1950'li yıllardan itibaren pedagojik

Kaynakça

Abazaoğlu, İ., Yıldırım, O., & Yıldızhan, Y. (2016), Geçmişten Günümüze Türk Eğitim Sisteminde Öğretmen Yetiştirme, *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6, 143-160.

Akyüz, Y. (2019), *Türk Eğitim Tarihi*, Ankara: Pegem Akademi.

Akyüz, Y. (2015), *Türk Eğitim Tarih*i, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, No, 149.

Altın, H. (2008), 1869 Maarif-i Umumiye Nizamnamesi ve Öğretmen Yetiştirme Tarihimizdeki Yeri, İlahiyat Fakültesi Dergisi, 13, 1, 271-283.

Başkan A, G. & Aydın A. (2006), Türkiye'deki Öğretmen Yetiştirme sistemine Karşılaştırmalı Bakış, Ç. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 15, 35-42.

Başkan A, G. (2001). Öğretmenlik Mesleği ve Öğretmen Yetiştirmede Yeniden Yapılanma, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 20, 16-25.*

Binbaşıoğlu, C. (2014), *Başlangıçtan Günümüze Türk Eğitim Tarihi*, Ankara: Anı Yayıncılık.

Birbudak S, T. (2016), Mşerutiyet ve Milli Mücadele Yıllarında Eğitim, Bahattin DEMİRTAŞ vd. içinde *Türk Eğitim Tarihi*, Ankara: Yayınları, 173-190.

Büyükduman, İ., *Türkiye'de Öğretmen Yetiştirme*, 27.04.2021 tarihinde academia.edu.4120789/Türkiyede_ögretmen_Yetiştirme adresinden alınmıştır, 1-24.

Deretarla, G. (2018), Türkiye'de Okul Öncesi Eğitim, Gelengül HAKTANIR içinde *Erken Çocukluk Eğitimine Giriş*, Ankara: Anı Yayıncılık, 111-138.

Demirtaş, B. (2016), 1923-1960 Döneminde Türk Eğitimi, , Bahattin DEMİRTAŞ vd. içinde *Türk Eğitim Tarihi*, Ankara: Yayınları, 191-256.

Deringöl, Y. (2007), Türkiye'de Cumhuriyet Döneminden Günümüze İlköğretim Öğretmenleri Yetiştirilmesinin Tarihsel Boyutu ve Eğitimcilerin Görüşlerinin Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma, *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2, 17-37.

Dogan, C. (2005), Türkiye'de Sınıf Öğretmeni Yetiştirme Politikaları ve Sorunları, *bilig,* 35, 133-149.

Duman, T. (2019), *Türkiye'de Ortaöğretime Öğretmen Yetiştirme*, Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Duman, T. & Karagöz, S. (2016), An Evaluation of Turkish Teacher Education System Compared to Other Models in Different Countries, *International Journal of Educational Research Review*, I, 1-13.

Duman, T. (2009), Türkiye'de Öğretmen Yetiştirme ve Sorunları, *Türk Yurdu Dergisi*, 262, 21 Şubat 2021 tarihinde https://www.turkyurdu.com.tr/yazar-yazi.php?id=2309 sitesinden alındı.

Erdem, A.R. (2015), Türkiye'de Öğretmen Yetiştirmenin A, B, C'si, *Journal of Teacher Education and Educators,* 4 (1), 16-38.

Ergün, M. (September-2015), Modern Eğitim Sistemlerinin Kurulması ve Gelişmesinde Öğretmenlerin Rolü, *International Teacher Education Conference*, Petersburg, Russia, 174-179.

Ergün, M. (2010), Öğretmenliğin Evrimi ve Gelecekteki Öğretmenlerin Yetiştirilmesi, İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,11, 1-13.

Ergün, M. (2008), Öğretmen Yetiştirme Tarihimizde Köy Eğitmeni Yetiştirme Kursları, Öğretmen Okullarının 160*. Yılı.* 69-77.

Ergün, M. (2003). Türkiye Eğitiminde Ortaöğretim Reformu, 2000'li Yıllarda Lise Eğitimine Çağdaş Yaklaşımlar Sempozyumu (8-9 Haziran 2002), İstanbul: Kültür Üniversitesi Yayınları, 307-312.

Ergün, M. *Türkiye'de Öğretmen Yetiştirme Çalışmalarının Gelişmesi*, 05.05.2021 tari-

hinde dergipark.or - le/88465 adresinden alınmıştır, 10-18.

Eşme, İ. (2001), *Yüksek Öğretmen Okulları*, İstanbul: Bilgi Başarı Yayınevi.

Gündoğdu, K. & Çelik, M. (2007), Türkiye'de Okul Öncesi Eğitimin Tarihsel Gelişimi, *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi,* 16, 172-190.

Güneş, F. (2016), Öğretmen Yetiştirme Yaklaşım ve Modelleri, *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir eğitim Fakültesi Dergisi,* 17 (3), 413-435.

Güven, İ. (2015), Türk Eğitim Tarihi, Ankara: Pegem Akademi.

Güven, İ. (2014), *Türk Eğitim Tarihi*, Ankara: Pegem Akademi.

İnan, A. (2019), *Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler,* İstanbul: İş Bankası Yayınları.

Karavar, H. (2020), Tek Parti Döneminde Eğitim (1923-1946), Emrah ÇETİN & Özgür YILDIZ içinde *Türk Eğitim Tarihi*, İstanbul: Lisans Yayıncılık, 295-318.

Kuru, M. & Uzun, H. (2008), Türkiye'de Öğretmen Adaylarının Seçiminde 1954 Örneği, *GÜ, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28 (3), 207-232.

Maarif Teşkilatına Dair KanuN, (1926), 08. 08. 2021 tarihinde https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc004/kanuntbmmc004/kanuntbmmc00400789.pdf adresinden alınmıştır.

Milli Eğitim Temel Kanunu, (1973), 08.08.2021. tarihinde https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1739.pdf adresinden alınmıştır.

Oğuzhan, F. (1982), Ülkemizde Öğretmen eğitiminin Gelişimi, XI. Milli Eğitim Şurası, 27.04.2021 tarihinde core.ac.uk/dowload/pdf/236385508.pdf adresinden alınmıştır, 37-45.

Özpolat, A. (Bahar, 2005), Öğretmenlik Mesleğindeki Değişmelerin Tarihsel-Toplumsal Bağlamı, *Millî Eğitim*, 21 Şubat 2021 tarihinde http://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/milli_egitim_dergisi/166/index3-ozpolat.htm sitesinden alındı.

Gurbetoğlu, A., *Tanzimat'tan Günümüze Türkiye'de Öğretmen Yetiştirme* Çabaları ve Geçmişten AlınmayanDersler, 27.04.2021tarihindegurbetoglu.com/files/Tanzimat'tan%20Günümüze%20Öğretmen%20Yetiştirme%Sistemi%ve%20Geçmişten%20Alınmayan%Dersler.pdf adresinden alınmıştır, 1-15.

Sağlam, M. (2020), Çok Partili Dönemde Eğitim (1950-1980), Emrah ÇETİN & Özgür YILDIZ içinde *Türk Eğitim Tarihi*, İstanbul: Lisans Yayıncılık, 319-348.

Şanal, M. & Karagöz, S. (2006), Türk Eğitim Tarihi İçerisinde Kayseri Zincirdere Köy Muallim Mektebi ve Faaliyetler (1926-1932), *Milli Eğitim*, Güz, 172, 183-202. (1926-1932)

Şehirli, A. (2020), I. Dünya Savaşı ve Milli Mücadele Döneminde Eğitim, Emrah ÇETİN & Özgür YILDIZ içinde *Türk Eğitim Tarihi*, İstanbul: Lisans Yayıncılık, 255-294.

Tangülü, Z. (2012), Demokrat Parti Dönemi Eğitim Politikaları (1950-1960), *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 10 (2), 389-410

Tokdemir, M. A. (2016), 1960'tan Günümüze Ülkemizde Eğitim, Bahattin DEMİRTAŞ vd. içinde *Türk Eğitim Tarihi*, Ankara: Gra- Yayınları, 257-279.

Ural, A. (2014), Türkiye Cumhuriyeti'nde Eğitim Hareketleri, Çağatay ÖZDEMİR içinde *Eğitim Sosyolojisi*, 285-319.

URL1, Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri, 27.04. 2021 tarihinde ogym.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_12/11115355_YYRETMENLYK_MESLYY_GENEL_YETERLYKLERY.PDF adresinden alınmıştır.

URL2, Türkiye Öğretmenler ve Eğitim Personeli, *Eurydice,* 27.04.2021 tarihinde eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/teachers-and-education-staff-99-tr adresinden alınmıştır, 1-5.

URL3, Prof. Dr. Ali yıldırım İle Türkiye'de Öğretmen Yetiştirme Süreci Üzerine, *tedmem,* 27.04.2021 tarihinde https://tedmem.org/soylesi/prof-dr-al-yildirim-ile-türkiye-de-ogretmen-yetistirme-sureci-uzerine adresinden alınmıştır, 1-20.

Uygun, S. (2010a), Türkiye'de Öğretmen Adaylarının Seçimi ile İlgili Bazı Uygulamaların Tarihsel Analizi, *GÜ, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30, (3), 707-730

Uygun, S. (2010b), M. Emin Soysal'ın Hayatı ve Köy Enstitüleri Tarihindeki Yeri, *Milli Eğitim,* 185, 148-161.

Ünal, U. (2016), III. Selim'den Meşrutiyet'e Osmanlı'da Eğitim (1789-1876), Bahattin DEMİRTAŞ vd. içinde Türk Eğitim Tarihi, Yayınları, 151-172.

Ünüvar, P. & Pişkin, Ç. (2014), Türkiye'de Okul Öncesi Eğitimin Gelişimi, Serdal SEVEN içinde *Okul Öncesi Eğitime Giriş,* Ankara: Pegem Akademi, 19-42.

XI. Milli Eğitim Şurası (8-11 Haziran 1982). 08.08.2021 tarihinde http://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29165200_11_sura.pdf adresinden alınmıştır.

Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi, 11 Ocak 2020 tarihinde https://istatistik.yok.gov.tr/, adresinden alınmıştır.

Yüksel, S. (2020), Geçmişten Günümüze Öğretmenlik Mesleğinin Gelişimi ve Mesleğin Geleceğine İlişkin Yönelimler, Dilşat PEKER ÜNAL & Fatih DEMİR *içinde Eğitime Adanmış Yarım Asır Prof. Dr. Tayip DUMAN'a Armağan*, Ankara: Pegem Akademi, 772-786..

BÖLÜM **15**

Cumhuriyet Döneminde Eğitim: Geçmişten Günümüze Milli Eğitim Şûraları

Dr. Öğr. Üyesi Esra MİNDİVANLİ AKDOĞAN

1. Giriş

Millî Eğitim Şûraları, Millî Eğitim konusunda uzman görüşleri doğrultusunda izlenecek yol, belirlenecek politikalar konusunda gerekli önerileri sunan, Millî Eğitim Bakanlığı düzeyinde hangi şartlarda ve içerikte toplanması gerektiğine ilişkin yönetmeliği bulunan, Millî Eğitim Bakanlığı'nın en yüksek danışma kuruludur.

Cumhuriyetin henüz kurulmadığı, kurtuluş mücadelesinin verildiği dönemlerde yeni kurulacak olan ülkenin eğitim konusunda politikalarını belirlemek üzere çeşitli çalışmalar yapılmış, toplantılar düzenlenmiştir. 16-21 Temmuz 1921'de Sakarya Savaşı'ndan önce toplanan Maarif Kongresi bu alanda yapılan ilk toplantılardan biri olarak kabul edilmektedir. Kurtuluş mücadelesinin verildiği yıllarda eğitim ile ilgili böyle bir toplantının yapılması, eğitime verilen önemin göstergesi olması açısından manidardır. Mustafa Kemal Paşa'nın kongrenin açılışını yapmak üzere cepheden gelmesi de kendisinin konuyu ne kadar dikkate aldığının göstergelerindendir. Mustafa Kemal Paşa kongre açılış konuşmasında bugüne kadar yaşanan geri kalmışlığın sebebinin eğitim olduğunu ifade etmiş ve millî kültür ve karaktere uygun bir programın hazırlanmasını istemiştir (Gül, 2018). Kongrede genel olarak okul ve öğrenci mevcudunun tespiti, belirlenen okul ve öğrenci mevcudu doğrultusunda yapılması gereken uygulamaların şekillendirilmesi ve eğitime millî bir yön vermek amacıyla nasıl bir yol izleneceği konuları tartışılmıştır (MEB, 2021). Dönemin Maarif Vekili Hamdullah Suphi Bey başkanlığında yürütülen kongrede halk eğitimi konusunda da tartışmalar yapılmış ve 4 yıl olan ilkokulun 5 yıla çıkarılması gerektiği ifade edilmiştir. İlkokul programlarının mevcut şartlara göre yeniden düzenlenmesi gerektiği ve mesleki

Kaynakça

Bozkurt, B. (2020). Cumhuriyet Türkiye'sinin eğitim sisteminin inşası sürecinde Heyet-i İlmiye toplantıları. *Belgi*. 2 (19). 1748-1765. DOI:10.33431/belgi.651389

Deniz, M. (2001). *Millî Eğitim Şûralarının tarihçesi ve eğitim politikalarına etkileri.* Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Durmuş, A. (2018). Millî Eğitim Şûraları ve öğretim programlarında özel yetenekli çocukların eğitimi. *Milli Eğitim Dergisi.* 47 (1), 445-448. https://dergipark.org.tr/tr/pub/milliegitim/issue/40518/485089

Ergin, O. (1977). *Türk Maarif Tarihi*. İstanbul: Eser Matbaası.

Gül, O.K. (2018). Maarif kongresi, heyet-i ilmiyeler ve uluslararası ortaöğretim öğretmenleri kongresi üzerine bir değerlendirme. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi.* 10(19). 509-523.

Kapluhan, E. (2014). 1921 Maarif Kongresi'nin Türk eğitim tarihindeki yeri ve önemi. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(8). 123-134.

Kılıç, Z. & Güven, S. (2017). Türk milli eğitim şûralarında alınan kararların incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi.* 10 (53), 588-600.

MEB (1990). XIII. Millî Eğitim Şûrası 15-19 Ocak 1990 Yaygın Eğitim. Ankara: Mesleki ve Teknik Açıköğretim Okulu Matbaası.

MEB (1991a). *Birinci Maarif Şûrası 17-29 Temmuz 1939*. İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.

MEB (1991b). İkinci Maarif Şûrası 15-21 Şubat 1943. İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.

MEB (1991c). Üçüncü Millî Eğitim Şûrası 2-10 Aralık 1946. İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.

MEB (1991d). *Dördüncü Millî Eğitim Şûrası 22-31 Ağustos 1949.* İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.

MEB (1991e). *Beşinci Millî Eğitim Şûrası 5-14 Şubat 1953*. İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.

MEB (1991f). *Altıncı Maarif Şûrası 18-23 Mart 1957.* İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.

MEB (1991g). *Yedinci Millî Eğitim Şûrası 5-15 Şubat 1962*. İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.

MEB (1991h). *Sekizinci Millî Eğitim Şûrası 28 Eylül-3 Ekim 1970*. İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.

MEB (1991i). *Dokuzuncu Millî Eğitim Şûrası 24 Haziran-4 Temmuz 1974*. İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.

MEB (1991j). *Onuncu Millî Eğitim Şûrası 23-26 Haziran 1981***.** İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.

MEB (1991k). *On birinci Millî Eğitim Şûrası 23-26 Haziran 1981***.** İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.

MEB (1993). *On dördüncü Millî Eğitim Şûrası 27-29 Eylül 1993*. İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.

MEB (1996). *On beşinci Millî Eğitim Şûrası*. İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.

MEB (1999). *On altıncı Millî Eğitim Şûrası.* Ankara: Millî Eğitim Basımevi.

MEB (2007). 17. Millî Eğitim Şûrası. Ankara.

MEB (2021). https://ttkb.meb.gov.tr/www/gecmisten-gunumuze-mill-egitim-sralari/icerik/328

MEB (2021). http://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2022_06/16110804_20._MYLLI_EYYTYM_YURASI_KARARLARI.pdf

MEB (2022). https://www.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2022_02/20144118_Yuzyuze_Egitime_Donuste_180_Gun-sayfalar-104-113_1.pdf

Merey, Z. & Kaymakçı, S. (2018). Millî Eğitim Şûraları'nda Vatandaşlık, Demokrasi ve İnsan Hakları Eğitimine İlişkin Alınan

Kararların Değerlendirilmesi. *YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi. 15(1). 819-854.*

Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı (1989). *XII. Millî Eğitim Şûrası 18-22 Temmuz 1988 Ankara.* İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.

Öz, A. (2014). Heyet-i İlmiye toplantıları ve millî eğitim şûralarında din eğitimi. *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi.* XVI (9). 129-156.

Resmi Gazete (1933). Maarif Vekâleti merkez teşkilâtı ve vazifeleri hakkında kanun. https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/2434.pdf

Resmi Gazete (2014). *Millî Eğitim Şûrası Yönetmeliği.* https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=19846&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5

Tanır, E.D. & Aslan, C. (2019). I. Heyet-i İlmiye ve çalışma esasları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi.* 52 (1). 251-276. DOI: 10.30964/auebfd.525230

Uluğ, F. (1999). Meslek eğitimi ağırlıklı ortaöğretim için yapısal yönelimler: 16. Milli Eğitim Şurasına yönelik bir değerlendirme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi.* 17 (17), 37-51. https://dergipark.org.tr/tr/pub/kuey/issue/10379/127007

Yazar, T. & Keskin, İ.(2018). Millî Eğitim Şuralarında yaşam boyu öğrenme, halk eğitimi, yetişkin eğitimi ve yaygın eğitimi ile ilgili kararların değerlendirilmesi. *HAYEF: Journal of Education*. 15 (1), 63-83. DOI: 10.26650/hayef.2018.15.1.0002

BÖLÜM **16**

Cumhuriyet Döneminin Önde Gelen Eğitimcileri

Doç. Dr. Sibel YAZICI

1. Giriş

Osmanlı Devleti'nin gerilemesinin en önemli nedenlerinden biri eğitim ve öğretimdeki yetersizlik ve ihmallerdir. Bununla birlikte kuruluş ve yükselme dönemlerinde yapılandırılan eğitim sisteminin yıllar geçtikçe geliştirilmesi siyasi ve askeri başarıları destekleyen önemli bir neden olmuştur. Devletin bu kuvvetli yıllarında takip edilen eğitim politikaları eğitim kurumlarının bozulmadan varlığını sürdürmesini sağlamıştır. Ancak yükselme döneminin sonlarına doğru batının birçok alanda olduğu gibi bilim-teknik ve eğitimde kaydettiği gelişmelerin takip edilememesi ve eğitimin ehil olmayan insanların egemenliğinde devam etmesi, Osmanlı eğitim sisteminin çağın gereklerinden yoksun kalmasına neden olmuştur. Osmanlı Devleti askeri alanındaki eğitim hareketleri ile geleneksel sistemini terk etmeye başlamış, devlet yönetimi merkez ve taşra örgütlerinde batılı bir sistem oluşturma çabasına girmiştir. XVIII. yüzyılın sonlarından itibaren eğitimde batı tarzı reformlar yapılmaya çalışılması ikili bir eğitim sisteminin ortaya çıkması ile sonuçlanmıştır. Eğitimde yakalanamayan millî ve çağdaş seviye, Birinci Dünya Savaşı ve Millî Mücadele yıllarında işgallerin getirdiği ortamla birlikte eğitim sisteminin iyice gerilemesine yol açmıştır. Bu durum genel bütçenin önemli bir bölümünün savunma giderlerine harcanmasına neden olurken, yükseköğretim ve lise öğrencilerinin askere alınması yetişmiş nitelikli insan gücünün kaybına neden olmuştur. Neticede Millî Mücadele'nin kazanılıp Cumhuriyet'in ilan edilmesinden sonra Türk toplumunu çağdaş medeniyet seviyesine ulaştırmak, ülkenin ilerlemesini önündeki engelleri kaldırmak, laik ve millî bir yapı oluşturmak için inkılâplaşma süreci başlatılmıştır (Demirtaş, 2008).

Kaynakça

Alp, H. (2018/2). Halil Fikret Kanat'ın muallimler mecmuasında yayınlanmış iki yazısı: mekteplerimizin yeni teşkilatı hakkında I-II. *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, 17 (34), 337-358.

Arı, K. (2009). Mustafa Necati'nin ölümü ve sonrasında onun eğitimci yönüne vurgular. Yay. Haz: K. Kocabaş ve Z. Arıkan, *Ölümünün 80. Yılında Mustafa Necati ve cumhuriyet eğitim devrimi sempozyumu bildirileri* içinde (s. 108-120), İzmir: Yeni Kuşak Köy Enstitüleri Yayınları.

Aslan, C. (2014). *Erken cumhuriyet dönemi'nde eğitim bilimleri alanında yurt dışına öğrenci gönderilmesi olgusu (1923-1940).* Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Ata, B. (2010). 1938'de lise bakalorya sınavında bir kopya olayı ve eğitim bilimci Ali Haydar Taner'in başına gelenler. *Türk Yurdu Dergisi*, 99 (278).

Aytaç, K. (1984). İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu. *Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 17/1-2, 237-248.

Binbaşıoğlu, C. (2002). Halil Fikret Kanad'ın yaşamı, eserleri ve Türk eğitimine hizmetleri. Haz. C. Kavcar, *Halil Fikret Kanad yaşamı ve hizmetleri* içinde (s.14-28), Ankara; Türk Eğitim Derneği (TED)Yayınları.

Çakmak, F. (2010). İsmail Hakkı Tonguç'un düşüncesinde iş ve üretime yönelik eğitim ve bunun Türk köyüne olan yansımaları. Edt: K. Kocabaş, *Aramızdan ayrılışının 50. yıldönümünde İsmail Hakkı Tonguç ve okul öncesinden yüksek öğretime eğitim sorunları, çözüm önerileri sempozyum bildirileri* içinde (s. 627-639), İzmir: Yeni Kuşak Köy Enstitüler Derneği Yayınları.

Demirtaş, B. (2008). Atatürk döneminde eğitim alanında yaşanan gelişmeler. *Akademik Bakış*, 1 (2), 155-176.

Dikici, E. (2019). Öncü, kurucu ve modern sosyologların eğitim görüşleri. Edt: Nazmi Avcı ve Yaşar Erjem, *Eğitim sosyolojisi* içinde (s. 37-71), Lisans Yayınevi, İstanbul.

Durmaz, N. (2012). *Mehmet Emin Erişirgil'in hayatı ve felsefesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Erdal, K. (2005). *Halide Edib Adıvar ve Halide Nusret Zorlutuna'nın Eserlerinde Öğretmen ve Eğitim,* Yayınlanmamış Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.

Erdal, K. (2006). Benim küçük dostlarım. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, XIX (1), 105-134.

Erdem, A. R. (2011). Atatürk'ün eğitim liderliğinin başarısı: Türk eğitim devrimi. *Belgi Dergisi,* Sayı:2, 163-181.

Ergün, M. (1990). Türk eğitim sisteminin batılılaşmasını belirleyen dinamikler. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi,* 17, 453-457.

Ergün, M. (2021). *Atatürk Devri Türk Eğitimi*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Başkanlığı.

Erişirgil, M. (2007). *Bir adamının romanı Ziya Gökalp*. Yay. Hazırlayanlar: Aykut Kazancıgil, Cem Alpar, Nobel Yayın: Ankara.

Erişirgil. M.E. (2010). *Bildiklerim.* Yay. Haz: M. Bülent Varlık, Ankara: Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yay.

Eronat, C. (1993). Babam Hasan Âli Yücel. Yayına Hazırlayan: Ferhan Oğuzkan, *Türk eğitim derneği eğitimcilerimizi anma ve tanıtma dizisi:* 1 içinde (s. 12-20), Ankara: Türk Eğitim Derneği Yayınları.

Güçlü, M. (2013). Cumhuriyet'in öncü eğitimcilerinden Dr. Halil Fikret Kanad'ın süreli yayınlarda yayımlanan yazılarının değerlendirilmesi *Turkish Studies*, 8 (11), 113-129.

Güven, İ. (2001). Mustafa Necati'nin Türk Eğitiminin gelişimine katkıları. *Milli Eğitim*

Dergisi, sayı 149, hgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/149/guven.htm (20.05.2021).

İnce, R. (2010). *Halil Fikret Kanad'ın hayatı, eserleri ve eğitim anlayışı*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Karaca, N. (2012). Bilimin rehberliğinde değişimden yana olan pozitivist bir düşünür: Mehmet Emin Erişirgil. *folklor/edebiyat*, 18 (70), 145-164.

Karadeniz, Ç. (2011). *Halil Fikret Kanad'ın düşüncesinde milliyet ideali,* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Karakaş, Ö. (2006). *Atatürk ve İnönü'nün iki milli eğitim bakanı (Saffet Arıkan ve Hasan Ali Yücel) döneminde kültür siyaseti (1935–1946).* Yayınlanmamış doktora tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: İzmir.

Koç, M. A. (2021). *Modern dönemde Türkiye ve İran'da dil ve milliyetçilik düşüncesinin gelişimi: Ziya Gökalp ve Ahmed Kesrevî üzerinden mukayeseli bir perspektif. Kavramlar ve Kuramlar: Düşünce Bilimleri Kitabı* İçinde (s. 513-534), Mardin Artuklu Üniversitesi Yayınları.

Miser, R. (2002). Halil Fikret Kanad ve halk eğitimi. *Haz. C. Kavcar, Halil Fikret Kanad yaşamı ve hizmetleri* içinde (s.44-59), Ankara; Türk Eğitim Derneği (TED)Yayınları.

Ogan İtmeç, H. (2008). *Profesyonel kimliğe ilişkin bir kariyer öyküsü: eğitimci Refet Angın*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Oğuzkan, F. (1993). Hasan Âli Yücel'in hayatı ve hizmetleri. Yayına Hazırlayan: Ferhan Oğuzkan, *Türk eğitim derneği eğitimcilerimizi anma ve tanıtma dizisi:* 1 içinde (s. 3-12), Ankara: Türk Eğitim Derneği Yayınları.

Okay, M. O. (1996). *Gökalp Ziya*, TDV İslâm Ansiklopedisi, TDV İslam Araştırmaları Merkezi, https://islamansiklopedisi. org.tr/gokalp-ziya#1 (erişim tarihi: 28.03.2021).

Ortak, Ş. (2004). *Atatürk dönemi eğitim politikalarında yabancı uzman raporlarının etkileri.* Yayınlanmamış doktora tezi, Atatürk Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Erzurum.

Ortak, Ş. (2010). Maarif Vekili Mustafa Necati Bey'in Avrupa gezisi (1927). *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12 (22), 34-41.

Özüçetin, Y. ve Mutlu, M. (2016). TBMM müzakerelerinde ortaya koyduğu düşünce ve ile eğitimci bir milletvekili: İsmail Hakkı Baltacıoğlu. *International Journal of Eurasia Social Sciences*, 7 (23),135-151.

Sabiha Kocabıçak, (Ocak 2005). 100 yaşın eşiğinde bir eğitimci: Refet Angın'la bir sohbetin öğrettikleri-öğretmen her şeyden önce rehber olmalıdır. *Yöret Postası*, 21. http://www.yoret.org.tr/download/posta/77.doc (erişim tarihi: 24.04.2021).

Sağlam, M. (2019). Türkiye'de sosyoloji ve eğitim sosyolojisinin gelişimi. Edt. N. Avcı ve Y. Erjem, *Eğitim Sosyolojisi* içinde (s. 76-114), İstanbul: Lisans Yayıncılık.

Selçuk, M. (2012). *İstanbul Darülfünunu edebiyat şubesi*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Araştırma Merkezi Yayını.

Şener, S. (1996) . İ. Hakkı Baltacıoğlu yaşamı ve hizmetleri. Yay. Hazırlayan: A. Ferhan Oğuzkan, *Türk Eğitim Derneği IV. Anma Toplantısı* içinde (s. 63-76), Ankara: Gün Ofset.

Taşkesen, Ü. S. (2006). *Hasan Âli Yücel'in eğitim felsefesi ve Türk milli eğitimine katkıları.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Tezcan, M. (2002). *Halil Fikret Kanad'ın "Eğitim Sosyolojisi" anlayışı*. Haz. C. Kavcar, *Halil Fikret Kanad yaşamı ve hizmetleri* içinde (s.31-43), Ankara; Türk Eğitim Derneği (TED)Yayınları.

Tonguç, İ.H. (1943). Köy enstitülerimizde eğitim ve öğretim ilkleri, *DTCF Dergisi*, 1 (5), 137-147.

Tonguç, E. (1997). *İsmail Hakkı Tonguç (yaşamı, öğretisi, eylemi)*. Ankara: Güldiken Yayınları.

Tonguç, E. (2003). Babam İsmail Hakkı Tonguç. *Bütün Dünya Dergisi,* https://core.ac.uk/download/pdf/129512898.pdf (erişim tarihi:08.05.2021).

Tozlu, S. (1989). *İsmayil Hakkı Baltacıoğlu'nun eğitim sistemi üzerine bir araştırma,* Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yay.

TSE Öncü Çocuk Dergisi (2010). *Refet Angın*. 15 (53), 34-36.

Turan, Ş. (1999). *Atatürk'ün düşünce yapısını etkileyen olaylar, düşünürler, kitaplar*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Türkoğlu, P. (1997). *Tonguç ve enstitüleri*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Tütengil, C. O. (1956). Ziya Gökalp üzerine notlar. İ*stanbul University Journal of Sociology*, 2 (10-11), 101-105.

Ulubey, Ö. ve Aykaç, N. (2017). Türkiye Cumhuriyetin ilanından 2005'e eğitim felsefelerinin ilkokul programlarına yansıması. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13 (3), 1173-1202.

Unat, F.R. (1961). Hasan Âli Yücel. *Belleten*, XXV (98), 291-306.

Uz, F. (2019). *İnkılap'tan ihtilal'e eğitim: pedagog İsmail Hakkı Baltacıoğlu.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.

Ülken, H. Z. (1979). *Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi*. İstanbul: Ülken Yayınları.

Yanardağ, A. (2018). Erken cumhuriyet dönemi milli eğitim tartışmalarında Ali Haydar Bey'in "milli terbiye" başlıklı raporu. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, Sayı: 63, 387-418.

Yılmaz, S. (2015). *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e kadın öğretmen kimliği*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Zorlutuna, H. N. (1978). *Bir devrin romanı*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

TÜRK TARİHİ VE KÜLTÜRÜ

Editör
Dr. Ali Sinan BİLGİLİ

...Geleceğin Fikirleri...

TÜRK TARİHİ VE KÜLTÜRÜ

Editör: Dr. Ali Sinan BİLGİLİ

Yazarlar: Dr. Ali Sinan Bilgili - Dr. Birol Keskin - Dr. Cihan Kara
Dr. Fatih Kaya - Dr. Gül Geyik - Dr. Hacı Çoban - Dr. Hatice Gedik
Dr. Memet Kuzey - Dr. M. Sait Korkmaz - Dr. Müslime Güneş
Dr. Nurettin Birol - Dr. Serdar Bulut - Dr. Y. Atila Şehirli

ISBN: 978-625-8499-24-7

Copyright © Vizetek

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi'ne aittir. Vizetek Yayıncılık'ın izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T. C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Sayın okuyucularımız, bandrolsüz yayınları satın almamanızı diliyoruz.

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

Yayın Koordinatörü: Ferit RESULOĞULLARI

Kapak Tasarımı & Dizgi: Sadık HANGÜL

1. Baskı: Ankara|Mart, 2022

2. Baskı: Ankara|Ocak, 2023

vizetek

Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA

Tel. : (0312) 482 00 11

Web: www. vizetek. com. tr

E-mail: vizetekyayincilik@gmail. com

Yayıncı Sertifika No: 41575

Baskı: Vadi Grafik Tasarım ve Reklamcılık Ltd. Şti.

İvedik Org. San. 1420. Cad. No: 58/1 Yenimahalle/ANKARA

Tel: 0 312 395 85 71

Matbaa Sertifika No: 47479

TÜRK TARİHİ VE KÜLTÜRÜ

Editör

Dr. Ali Sinan BİLGİLİ

Yazarlar

Dr. Ali Sinan BİLGİLİ

Dr. Birol KESKİN

Dr. Cihan KARA

Dr. Fatih KAYA

Dr. Gül GEYİK

Dr. Hacı ÇOBAN

Dr. Hatice GEDİK

Dr. Memet KUZEY

Dr. M. Sait KORKMAZ

Dr. Müslime GÜNEŞ

Dr. Nurettin BİROL

Dr. Serdar BULUT

Dr. Y. Atila ŞEHİRLİ

vizetek

Bölümler ve Yazarlar

Editörler Dr. Ali Sinan Bilgili, *Atatürk Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0003-3182-3002

1. Bölüm **Türkler Hakkında Genel Bilgiler**
Dr. Hatice Gedik, *Aksaray Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0001-9090-7754

2. Bölüm **Tarihte Türk Devletleri-1 (Tarihî Ana Silsile Devletleri)**
Dr. Ali Sinan Bilgili, *Atatürk Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0003-3182-3002

3. Bölüm **Tarihte Türk Devletleri-2 (İz Bırakan Türk Devletleri)**
Dr. Fatih Kaya, *İnönü Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-9011-8656
Dr. Birol Keskin, *Atatürk Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-9593-4118

4. Bölüm **Çağdaş Türk Devletleri**
Dr. M. Sait Korkmaz, *Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0001-5640-9487

5. Bölüm **Türklerde Devlet Teşkilatı ve Yönetim Anlayışı**
Dr. Memet Kuzey, *Bayburt Üniversitesi*
ORCID ID: 0000 0002 9866 8134

6. Bölüm **Türklerde Hukuk**
Dr. Müslime Güneş, *Aydın Adnan Menderes Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-9088-3390

7. Bölüm **Türklerde Ordu**

Dr. Nurettin Birol, *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-9510-2442

8. Bölüm **Türklerde Sosyal Yapı ve Aile**

Dr. Cihan Kara, *Artvin Çoruh Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-8230-810X

9. Bölüm **Türklerde Din ve Halk İnançları**

Dr. Hacı Çoban, *Yozgat Bozok Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0001-6464-9608

10. Bölüm **Türklerde Eğitim ve Bilim**

Dr. Y. Atila Şehirli, *Trakya Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0001-6191-0284

11. Bölüm **Türk Dili**

Dr. Serdar Bulut, *Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0001-6286-4873

12. Bölüm **Türk Edebiyatı**

Dr. Serdar Bulut, *Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0001-6286-4873

13. Bölüm **Türklerde Sanat ve Mimari**

Dr. Gül Geyik, *Atatürk Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0003-4149-5938

ÖN SÖZ

Tarih, bir milletin bütün fertlerinin bilmesi, benimsemesi, koruması ve geliştirmesi gereken kültür hazinelerinden birisidir. Zira tarih, bir milletin neredeyse bütün varlığına eşittir. Kültür ve medeniyet kavramlarının kapsamına giren her şey, tarih içinde ve tarih boyunca gelişmiş ve bize tarihten miras kalmıştır.

Tarih bilen ve kültürlü insanların oluşturduğu toplumlar ancak şuurlu toplumlardır. Bu sebepledir ki eğitim sisteminin her kademesinde tarih ve kültür konularına yer verilmiştir. İlkokuldan yüksek öğretime kadar, nesilden nesile aktarılması tarih şuuru ve kültür birikimi için muhtelif eserler kaleme alınmıştır.

Türk tarihi ve kültürü hakkında ciltleri dolduracak bilgi bulunmaktadır. Ancak günümüz insanının hızlı bir şekilde akıp giden hayatında bu ciltler dolusu bilgiyi okuyacak zamanın olmadığı bir hakikattir. Bu sebeple okuyucuların makul bir sürede öz ve doğru bilgi sahibi olmasını sağlayacak nitelikte eserlere ihtiyaç vardır. Her bölümü o alanın uzmanı tarafından hazırlanan bu eserimiz, eğitimde kullanılabilecek bir kitap olduğu gibi, Türk tarihi ve kültürü hakkında kısa okumalarla bilgi sahibi olmak isteyenler için de önemli bir kaynak olacaktır.

Eserin birinci bölümünde Hatice Gedik hanımefendi tarafından konuya giriş mahiyetinde Türkler hakkında genel bilgiler verilmiştir. Türk adı, Türklerin ana yurdu, Türk kültürünün erken evreleri ve Türk göçleri bu bölümün konularıdır.

Eserin ikinci bölümünde Ali Sinan Bilgili Beyefendi tarafından tarihî süreçte ana silsile şeklinde devam eden Türk devletleri hakkında bilgi verilmiştir. Hunlar, Göktürkler, Uygurlar, Karahanlılar, Gazneliler, Selçuklular ve Osmanlıların kısa bir tarihi bu bölümde anlatılmıştır.

Eserin üçüncü bölümünde Fatih Kaya ve Birol Keskin Beyefendiler, tarihte iz bırakan Türk devletleri hakkında bilgiler verilmiştir. Avarlar, Hazarlar, Harezmşahlar, Timurlar, Akkoyunlular, Karakoyunlular, Safeviler, Delhi Türk Sultanlığı, Babürler, Altınordu ve Memlüklerin tarihinden kısa bilgiler verilmiştir.

Eserin dördüncü bölümünde M. Sait Korkmaz Beyefendi tarafından çağdaş Türk devletleri hakkında bilgi verilmiştir. Azerbaycan, Türkmenistan, Kırgızistan, Kazakistan, Özbekistan ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin tarihi, coğrafi konumu, nüfusu, siyasi yapısı, ekonomisi, eğitim ve kültür durumu hakkında bilgi verilmiştir.

Eserin beşinci bölümünde Memet Kuzey Beyefendi tarafından İslam öncesi Türk devletlerinde ve Karahanlı, Gazneli, Selçuklu, Memlük ve Osmanlılarda devlet teşkilatı, yönetim ve cihan hâkimiyeti anlayışı ile Türkiye Cumhuriyeti'nin merkez, il ve belediye teşkilatları hakkında bilgi verilmiştir.

Eserin altıncı bölümünde Müslime Güneş Hanımefendi tarafından İslam öncesi ve İslami dönemde Türklerde hukuk sistemi, örfi ve şer'i açıdan Osmanlı hukuku, batılılaşma dönemi hukukta gelişmeler, gayrimüslim hukuku, Osmanlı yargı teşkilatı, Cumhuriyet dönemi hukuki gelişmeleri, 1921, 1924, 1961 ve 1982 anayasaları, laik hukuk hakkında bilgi verilmiştir.

Eserin yedinci bölümünde Nurettin Birol Beyefendi; tarafından İslam öncesi ve İslami dönem Türk devletlerinde ordu teşkilatı, devşirme sistemi, deniz ve hava kuvvetleri, Osmanlı ordusunun Hristiyan kuvvetleri, Cumhuriyet dönemi Türk silahlı kuvvetleri hakkında bilgi verilmiştir.

Eserin sekizinci bölümünde Cihan Kara Beyefendi tarafından İslam öncesi ve İslami dönemde Türk sosyal yapısının temel unsurları, kentliler, konargöçerler, göçerler, köleler, yabancılar, kadınının devlet ve toplum hayatındaki yeri, Osmanlılarda millet sistemi, Batılılaşma sürecinde Türk sosyal hayatı ve aile yapısı hakkında bilgi verilmiştir.

Eserin dokuzuncu bölümünde Hacı Çoban Beyefendi tarafından İslam öncesinde Türklerin dinî inançları, Şaman, Türk halk inançları, İslam ve Türkler, Türklerin İslamiyet'e girişinin sebepleri, Türklerin İslam dünyasına katkısı ve hizmetleri, Türk-İslam dünyasında tasavvuf ve tarikatlar hakkında bilgi verilmiştir.

Eserin onuncu bölümünde Y. Atila Şehirli Beyefendi tarafından İslam öncesinde ve İslami dönemde Türklerde eğitim ve bilim, Osmanlı ve çağdaşı devletlerde eğitim ve bilim, Osmanlı'da eğitim düşünürleri ve eğitimciler, Osmanlı şehzadelerinin yetiştirilmesi, mektepler, batılı tarzda okullar, Cumhuriyet döneminde ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim, bilimsel gelişmeler ve bilim adamları hakkında bilgi verilmiştir.

Eserin onbirinci bölümünde Serdar Bulut Beyefendi tarafından Türk dilinin tarihî gelişimi, Türkçenin kökeni, Türklerin kullandığı alfabeler, onikinci bölümde yine aynı yazar tarafından İslam öncesi ve İslami dönem edebiyatımız, sözlü ve yazılı edebiyatımız, divan, halk ve tasavvuf edebiyatı, Tanzimat, Servetifünun, millî edebiyat akımları, Cumhuriyet Dönemi edebiyatı hakkında bilgi verilmiştir.

Eserin on üçüncü bölümünde Gül Geyik Hanımefendi tarafından İslam öncesi Türk sanat ve mimarisi ve Osmanlı öncesi ve Osmanlı Dönemi Türk sanat ve mimarisi hakkında önemli bilgiler verilmiştir.

Eserin öğrenci ve okuyucu ile buluşmasını sağlayan yayıncımız Ferit Resuloğulları Beyefendiye ve dizgisinden baskısına kadar eseri düzenleyen Vizetek Yayıncılık ailesine teşekkür ederim. Kitap projemizde yer alarak eseri vücuda getiren ve yukarıda isimlerini belirttiğim değerli hocalarıma şükranlarımı sunarım.

Editör

Prof. Dr. Ali Sinan BİLGİLİ

Erzurum, 2022

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ vii

BÖLÜM 1:
Türkler Hakkında Genel Bilgiler 1
Dr. Hatice GEDİK

1. Giriş 1
2. Türk Adı ve Soyu 2
3. Türklerin Ana Yurdu 3
4. Türk Kültürünün Erken Evreleri 3
5. Türk Göçleri 7
6. Özet 11

BÖLÜM 2:
Tarihte Türk Devletleri (Tarihî Ana Silsile Devletleri) 15
Dr. Ali Sinan BİLGİLİ

1. Giriş 15
2. Hunlar (MÖ 220-MS 567) 15
3. Göktürkler (552-745) 18
4. Uygurlar (745-840) 21
5. Karahanlılar (840-1212) 22
6. Gazneliler (963-1186) 24
7. Selçuklular (1038-1307) 25
8. Osmanlılar (1281-1923) 30
9. Konunun Özeti 53

BÖLÜM 3:
Tarihte Türk Devletleri (İz Bırakan Türk Devletleri) 59
Dr. Fatih KAYA - Dr. Birol KESKİN

1. Giriş 59
2. Avarlar (558-805) 59
3. Hazarlar (558-965) 61
4. Harezmşahlar (1097-1231) 62
5. Timurlar (1370-1507) 63
6. Akkoyunlular (1350-1502) 65
7. Karakoyunlular (1351-1469) 66
8. Delhi Türk Sultanlığı (1206-1526) 67
9. Safevîler (1501-1736) 68

10. Babürler (1526-1826) 70
11. Altın Orda (1241-1502) 71
12. Memlûkler (1250-1517) 72
13. Özet 74

BÖLÜM 4:
Çağdaş Türk Devletleri 77
Dr. M. Sait KORKMAZ
1. Giriş 77
2. Azerbaycan Cumhuriyeti 77
3. Türkmenistan Cumhuriyeti 81
4. Kırgızistan Cumhuriyeti 85
5. Kazakistan Cumhuriyeti 88
6. Özbekistan Cumhuriyeti 92
7. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti 95
8. Özet 98

BÖLÜM 5:
Türklerde Devlet Teşkilatı ve Yönetim Anlayışı 103
Dr. Memet KUZEY
1. Giriş 103
2. İslam Öncesi ve İslami Dönemde Türk Cihan Hâkimiyeti Mefkûresi 103
3. İslam Öncesi Türk Devletlerinde Devlet Teşkilatı 106
4. İlk Müslüman Türk Devletlerinde Devlet Teşkilatı 110
5. Osmanlılarda Devlet Teşkilatı 121
6. Türkiye Cumhuriyeti Döneminde Devlet Teşkilatı 128
7. Özet 131

BÖLÜM 6:
Türklerde Hukuk 135
Dr. Müslime GÜNEŞ
1. Giriş 135
2. İslamiyet Öncesi Türk Hukuk Sistemi 135
3. İlk Müslüman Türk Devletlerinde ve Selçuklularda Hukuk Sistemi 137
4. Osmanlılarda Hukuk Sistemi 138
5. Cumhuriyet Dönemi'nde Hukuk Anlayışı ve Laik Hukuk 146
6. Özet 149

BÖLÜM 7:
Türklerde Ordu 153
Dr. Nurettin BİROL
1. Giriş 153
2. İslam Öncesinde Türk Ordusu (Hun, Göktürk, Uygur Dönemlerinde Ordu) 153
3. İlk Türk-İslam Devletlerinde Ordu 156
4. Osmanlı Askerî Teşkilatı 163
5. Cumhuriyet Dönemi Türk Ordusu 174
6. Özet 177

BÖLÜM 8:
Türklerde Sosyal Yapı ve Aile 181
Dr. Cihan KARA
1. Giriş 181
2. İslam Öncesi Türklerde Sosyal Yapı ve Aile 182
3. İslam Döneminde Sosyal Yapı ve Aile 188
4. Osmanlılarda Sosyal Yapı ve Aile 191
5. Batılılaşma Sürecinde Sosyal Yapı ve Aile 195
6. Özet 198

BÖLÜM 9:
Türklerde Din ve Halk İnançları 201
Dr. Hacı ÇOBAN
1. Giriş 201
2. İslam Öncesi Dönemlerde Türklerin Dinî İnançları 201
3. Türk Halk İnançları; Gök, Tabiat, Hayvanlar, Ölüm vs. 205
4. İslam ve Türkler 207
5. Türk İslam Dünyasında Tasavvuf ve Tarikatlar 211
6. Özet 212

BÖLÜM 10:
Türklerde Eğitim ve Bilim 219
Dr. Y. Atila ŞEHİRLİ
1. Giriş 219
2. İslam Öncesi Dönemde Eğitim ve Bilim 219
3. İlk Türk-İslam Devletleri Döneminde Eğitim ve Bilim 221
4. Osmanlı Çağdaşı Devletlerde Eğitim ve Bilim 228
5. Osmanlılarda (1299-1922) Eğitim ve Bilim 233

6. Cumhuriyet Döneminde Eğitim ve Bilim 250
7. Özet 254

BÖLÜM 11:
Türk Dili 261
Dr. Serdar BULUT
1. Giriş 261
2. Dil ve Dil Çeşitleri 261
3. Kökenlerine ve Yapılarına Göre Dünya Dilleri 267
4. Türkçenin Köken ve Yapı Bakımından Dünya Dilleri Arasındaki Yeri 268
5. Türk Dilinin Tarihi Gelişimi 269
6. Türklerin Kullandığı Alfabeler ve Örnek Metinler 279

BÖLÜM 12:
Türk Edebiyatı 287
Dr. Serdar BULUT
1. Giriş 287
2. İslam Öncesi Türk Edebiyatı 288
3. İslam Dönemi Türk Edebiyatı 292
4. Batılılaşma Sürecindeki Türk Edebiyatı 298
5. Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı (1923-Günümüze Kadar) 302

BÖLÜM 13:
Türklerde Sanat ve Mimari 309
Dr. Gül GEYİK
1. Giriş 309
2. İslamiyet Öncesi Türk Sanatı ve Mimarisi 309
3. Türk-İslam Sanatı ve Mimarisi 313
4. Osmanlı Sanat ve Mimarisi 321
5. Süsleme Sanatları 328

BÖLÜM **1**

Türkler Hakkında Genel Bilgiler

Dr. Hatice GEDİK

1. Giriş

Türk tarihinin ilk devresi, "Avrasya"nın bozkırlar bölgesinde cereyan etmiştir. Bozkır coğrafi şartları eski Türk yaşayışı, düşünce tarzı, inancı, dünya görüşü, örfü ve gelenekleri üzerinde etkili olmuştur. Bozkırlarda yaşayan topluluklar, "çoban" kültürünü (besicilik) meydana getirmiştir. Türklerin oluşturdukları kültüre, yaşadıkları coğrafi sahadan dolayı "Bozkır Kültürü" denilmiştir. Türk bozkır kültürünün geliştiği bölge (Altay-Sayan Dağları'nın güneybatısı düzlükleri), rakımı 500 ila 1000 metre arasında değişen, bol otlakları ile besiciliğe çok elverişli hatta kuru ziraata imkân verecek ölçüde rutubetli bir yayla durumundadır. Bozkır kültürü için, Karadeniz kuzeyi düzlüğüyle Kuzey Türkistan arasındaki İskit sahası da çok elverişli bölgelerdendir. Bir göçebe sanat tarzı olan "Hayvan Üslubu" burada doğup gelişmiş, "Avrasya"ya yayılmıştır.

"Andronovo kültürü" çekirdeği etrafında gelişmiş olan bozkır kültürü, Altay yaylalarında proto-Türkler (Türklerin ataları) tarafından ortaya konmuştur. At ve demir, bozkır kültürünün iki temel unsurudur. En eski çağlardan beri Türklerin siyasi, dinî, ekonomik ve sosyal hayatında at merkezî bir rol oynamıştır. Türkler, sürüler hâlinde yetiştirdikleri atın etini yerler; onu kurban olarak sunarlar ve her sene yabancı ülkelere ihraç ederek ekonomik gelir elde ederlerdi. Türkler at üstünde yerler, içerler, alışveriş yaparlar, sohbet ederler ve uyurlardı. Bozkır Türk'ü, ata, gökten inmiş, bir nevi kutsal hayvan gözü ile bakmıştır.

Demir, bozkır kültüründe çok etkili bir madendir. Türklerin yerleşik topluluklar (çiftçi-köylü) üzerinde kolayca siyasi hâkimiyet kurmalarını sağlayan demir, fetih hareketlerinde asıl rol oynayan madendir.

Kaynakça

Ceylan, A. (2015). Taştaki Türkleri Okumak, *Düşünce Dünyasında Türkiz Siyaset ve Kültür Dergisi*, Yıl: 6 / Sayı: 34 / Temmuz - Ağustos 2015 / ISSN 1309–601X. Ss. 9-52).

Esin, E. (2001). Türk Kültür Tarihi İç Asya'daki Erken Safhalar. Ankara: Atatürk Kültür Merkezî.

Kafesoğlu, İ. (2005). *Türk Millî Kültürü*. Ötüken Neşriyat AŞ.

Koca, S. (2017). Eski Orta Asya'da Tabiat, İklim ve İnsan Unsuru. *Asya Araştırmaları Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, *1*(1), 1-18.

Kocaispir, Ahmet (2020). Anav Kültürü ve Ön Asya Kültürleriyle Etkileşimi. (Yayımlanmamış doktora tezi). Atatürk Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü. Erzurum.

Şehribanoğulları, G. (2019). İslamiyet Öncesi Türk Toplumlarında Evren Sembolleri, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,

Yıldırım, Elvin (2017). Andronovo Kültürü. (Yayımlanmamış doktora tezi). Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.

BÖLÜM **2**

Tarihte Türk Devletleri (Tarihî Ana Silsile Devletleri)

Dr. Ali Sinan BİLGİLİ

1. Giriş

Bu bölümde Türklerin bilinen ilk siyasi organizasyonu, yani devleti olan Hunlardan başlayarak ana eksen diye tanımladığımız Göktürk, Uygur, Karahanlı, Gazneli, Selçuklu ve son olarak Osmanlı Devletlerinden bahsedilecektir. Bu devletlerin ortak özelliği, Türk ve insanlık tarihine yön verme özelliğine sahip olmalarıdır. Kavimler Göçü, Türk kelimesinin devlet adı olması, İslam'ın kabulü ve muhafazası, Anadolu, Suriye, Mısır ve Balkanların fethi, İstanbul'un fethi ile yeni bir çağın açılması vs. tarihe yön veren olaylardan bazılarıdır.

2. Hunlar (MÖ 220-MS 567)

Büyük Hun Devleti

Türklerin tarihte kurduğu biline ilk devleti Hun Kağanlığı'dır. Bu devletin hangi tarihte kurulduğu kesin olarak bilinmemektedir. Çin kaynaklarında geçen Hsiung-nu (MÖ 318) isminin Hunları kastettiği tahmin edilmektedir. Devletin ilk kağanı (Yabgu) MÖ 220-209 tarihleri arasında hüküm süren T'ou-man'dır. MÖ 209'da T'ou-man, oğlu Mo-tu (Mete) (MÖ 209-174) tarafından ortadan kaldırılmıştır. Mete, Tung-hular, Yüe-chihler, Kırgızlar ve Ting-lingleri hâkimiyeti altına aldıktan sonra, MÖ 199'da Çin seddini aşarak Çin'e girmiştir. Bu sefer sonunda Çin İmparatoru, Mete'nin üstünlüğünü ve vergi vermeyi kabul etmiştir. Mete zamanında Hun Devleti'nin sınırları Baykaş Gölü'nden Mançurya'ya, Baykal Gölü'nden Çin Seddi'ni aşarak Tibet'e ulaşmıştır.

Kaynakça

Abay, A. , (2017), Avrupa Hun İmparatorluğu (IV-V. Yüzyıl), Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi

Ahmetbeyoğlu, A. , (2012), "Attila'nın Oğlu Dengizik'in Devleti İhya Mücadelesi", Tarih İncelemeleri Dergisi, XXVII/2, 301-314

Ahmetbeyoğlu, A. , (Trz.), Uygurlar, İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi Yay.

Aktepe, M. M. (1988), "Abdulhamid I", TDVİA, 1, 213-216

Alizade, R. , (2019), Göktürk, Uygur ve Oğuz Kültürü, Doğu Kütüphanesi

Beydilli, K. (2002), "Küçük Kaynarca Antlaşması", TDVİA, 26, 524-527

Beydilli, K. (2007), "Paris Antlaşması", TDVİA, 34, 169-172

Beydilli, K. (2010), "Şark Meselesi", TDVİA, 38, 352-357

Beydilli, K. (2013), "Yaş Antlaşması", TDVİA, 43, 343-347

Beydilli, K. (2013), "Yeni Osmanlılar", TDVİA, 43, 430-433

Çandarlıoğlu, G. , (2012), "Uygurlar", TDVİA, 42, 242-244

Çandarlıoğlu, G. , (2013), Uygur Devletleri Tarihi ve Kültürü, İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yay.

Eberhard, W. , (1942), Çin'in Şimal Komşuları (trc. Nimet Uluğtuğ), Ankara

Emecen F. -Beydilli, K. (1999), Osmanlı Devleti Tarihi, İstanbul.

Emecen F. -Beydilli, K. (2007), "Osmanlılar", TDVİA, 33, 580-589

Emecen, F. (2007), "Osman II", TDVİA, 33, 453-456

Emecen, F. (2007), "Osman II", TDVİA, 33, 453-456

Emecen, F. (2009), "Selim I", TDVİA, 36, 407-414

Emecen, F. (2009), "Selim II", TDVİA, 36, 414-418

Emecen, F. (2010), "Süleyman I", TDVİA, 62-74

Esin, E. (1972). "Butan-ı Halaç", Türkiyat Mecmuası, XVII, 25-67

Genç, R. , (1987), "Karahanlılar", Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi, (Redaktör: H. D. Yıldız), 6, İstanbul: Çağ Yay.

Göde, K. (1995), "Eratnaoğulları", TDVİA, 11, 295-296

Gömeç, S. , (2004), "Attila'nın Çocuklarının Adı", Ankara DTCF Tarih Araştırmaları, 23/36

Gömeç, S. , Uygur Türkleri Tarihi Ve Kültürü, Ankara: Akçağ Yay.

Hunkan, Ö. S. (2009), "Satuk Buğra Han", TDVİA, 36, 181-182

İbnü'l-Esir, (1986), El-Kâmil t-Tarih IV, (çvr: B. Eryarsoy), İstanbul

İlgürel, M. (1989), "Ahmed I", TDVİA, 2, 30-33

İlgürel, M. (1993), "Celali İsyanları", TDVİA, 7, 252-257

İnalcık, H. (1992), "Bayezid I", TDVİA, 5, 231-234

İnalcık, H. (2003), "Mehmed I", TDVİA, 28, 391-394

İnalcık, H. (2003), "Mehmed II", TDVİA, 28, 395-407

İnalcık, H. (2006), "Murad I", TDVİA, 31, 156-164

İnalcık, H. (2006), "Murad II", TDVİA, 31, 164-172

İnalcık, H. (2007), "Orhan", TDVİA, 33, 375-386

İnalcık, H. (2007), "Osman I", TDVİA, 33, 443-453

İzgi, Ö. , (1987), Uygurların Siyasi ve Kültürel Tarihi: Hukuk Vesikalarına Göre, Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yay.

İzgi, Ö. , (1989), Çin Elçisi Wang Yente'nin Uygur Seyahatnamesi, Ankara: TTK Yay.

Kaçalin, MS, (2007), Orhon Yazıtları, TDVİA, 33, 390-393

Kafesoğlu, İ. , (1977), Türk Millî Kültürü, Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü

Konukçu, E. , (2002) "Akhunlar", Türkler, 1, Ankara: Yeni Türkiye Yay.

Köprülü, M. F. (), "Halaç", İA, V/I, s. 109-116

Merçil, E. (2006), Müslüman Türk Devletleri Tarihi, Ankara: TTK Yay.

Mes'udî, (2004). Mürüc ez-Zeheb, (Çev. A. Batur), İstanbul: Selanga Yay.

Neagoe, M. , (2010), Üç Bozkırlı Atila Cengiz Han Timur, İstanbul: Bilgeoğuz yay

Necef, E. N. , (2005), Karahanlılar, İstanbul: Selenge Yay.

Németh, G. , (2002), "Attila ve Hunları ", Türkler, I, Ankara: Yeni Türkiye Yay.

Omelyan, P. (1977), "Karahanlılar", MEBİA, VI, İstanbul: MEB Yay.

Ögel, B. , (1948), "İlk Töles Boyları", Belleten, XII/48, s. 795-831.

Ögel, B. , (1951), "Şine Usu Yazıtının Tarihi Önemi", Belleten, XV/59, s. 361-380.

Ögel, B. , (1955), "Uygur Devleti'nin Teşekkülü ve Yükseliş Devri", Belleten. , XIX/75, s. 331-376.

Ögel, B. , (1981), Büyük Hun İmparatorluğu Tarihi, I, Ankara: Kültür Bakanlığı Yay.

Özaydın, A. (2001), "Karahanlılar", TDVİA, 24, 404-412

Özcan, A. (2001), "Karlofça Antlaşması", TDVİA, 24, 504-507

Özcan, A. (2006), "Mustafa II", TDVİA, 31, 275-280

Sümer, F. (2009), "Selçuklular", TDVİA, 36, 392-397

Taşağıl, A. (2014), Göktürkler, Ankara: TTK Yay.

Togan, Z. V. , (1970), Umumi Türk Tarihine Giriş, İstanbul: İÜ. Edebiyat Fak. Yay.

Tolan, Ö. (2014), "Avrupa Hunlarında Devlet Teşkilatı ve Sosyoekonomik Yapı", Tarih Okulu Dergisi, XX.

Tufan, G. (2008), Safeviler", TDVİA, 35, 457-459

Tufan, G. (2010), "Şah İsmail", TDVİA, 38, 256

Turan, O. (1969), Türk Cihan Hâkimiyeti Mefkûresi Tarihi, İstanbul: Turan Neşriyat Yurdu

Turan, Ş. (1992), "Bayezid II", TDVİA, 5, 234-238

Yetiş, K. , (1994), "Destan", TDVİA, 9, 202-205

Yıldırım, K. , Hun Tarihi, İstanbul Üniversitesi, Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi

Yılmazer, Z. (2006), "Murad IV", TDVİA, 31, 177-183

BÖLÜM **3**

Tarihte Türk Devletleri (İz Bırakan Türk Devletleri)

Dr. Fatih KAYA
Dr. Birol KESKİN

1. Giriş

Tarık Somer, "Türk devletleri, ulu bir çınarın dalları ve filizleri gibi düşünülmelidir. Solan ve hayat gücünü yitiren dalların yerine, çok daha canlı ve güçlü filizler fışkırmıştır. Elbette ki bu çınarın gövdesi ve yerin derinliklerine inen kökleri Türk milletidir. " diyerek Türk devlet felsefesinin özünü ortaya koymuştur.

Türkler, binlerce yıllık tarihleri boyunca, Çin'den Orta Avrupa'ya, Anadolu'dan Hindistan'a, Sibirya'dan Afrika'ya kadar uzanan coğrafyada yüzün üzerinde köklü devlet kurup, eşsiz bir medeniyet inşa ettiler.

2. Avarlar (558-805)

Hunlardan sonra Avrupa'yı özellikle de Balkan coğrafyasını etkileyen ikinci büyük Türk topluluğu olan Avarların menşei, Türk boyları ile olan yakınlıkları ve hangi Türk soyundan oldukları konusu uzun süre tartışılmıştır. Bununla birlikte bugün arkeolojik kazılar ve yazılı kaynaklar, Avarların Türk olduğunu delilleriyle ortaya koymaktadır. Son yıllarda yapılan dil çalışmaları da Avarların iki ayrı kavimden (Avar-Hun) meydana geldiğini kabul etmektedir (Baştav, 1987: 195). Temelde Uar-Hun adlı iki boydan meydana gelen Avarların tarihi, 350'li yıllara kadar uzanmaktadır. Yaklaşık 350'li yıllarda Juan Juan idaresinden kurtulup batıya doğru yönelen Avarlar, Tanrı dağları ve Kuşan bölgesini, Maveraünnehir'i ve Soğdiana'yı ele geçirerek Afganistan merkezli Akhun (Eftalit) Devleti'nin kuruluşunda önemli bir rol oynadılar. Ardından İranî bir kavim olan Alanları ve Ogurları hâkimiyet altına aldılar.

Kaynakça

Ahmetbeyoğlu, A. (2014). *Sorularla Eski Türk Tarihi,* Yeditepe Yayınları, İstanbul.

Aka, İ. (1987). *Timurlular ve Timur Devleti* (1370-1507). (Tarihte Türk Devletleri II), Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.

Aka, İ. (2012). "Timurlular", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c. 41, ss. 177-180.

Ayaz, F. Y. (2007). Türk Memlûkler Döneminde Mısır Halkının Siyasi Olaylara Karşı Tutumu. Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 7 (1), ss 45-94.

Aydın, M. ve Kaya, F. (2021). İlk Müslüman Türk Devletlerinde Eğitim (İtil/İdil Bulgarları, Karahanlılar ve Gazneliler), (Edit: Hasan Aydemir, Remzi Kılıç, Erkan Göksu ve Erol Koçoğlu), Türk Eğitim Tarihi, Nobel Akademi Yayıncılık, Ankara.

Basuğuy, B. (2013). Bâbürlü İmparatorluğu'nun Siyasi Tarihi Üzerine Bir Değerlendirme. *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Y. 3 (3), 5, ss. 29-48

Baştav, Ş. (1987). *Avar İmparatorluğu,* (Tarihte Türk Devletleri I), Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.

Birol, N. (2009). *Türklerin İslamiyeti Kabul Etmeleri ve İlk Müslüman Türk Devletleri,* (Edit. Reşat Genç ve İsmail Cansız), Türk Tarihi ve Kültürü, Lisans Yayıncılık, İstanbul.

Çandarlıoğlu, G. (2003). İslam Öncesi Türk Tarihi ve Kültürü. Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul.

Çavdaroğlu, B. E. (2017). Askerî Dönüşüm Çağında Mercidabık ve Ridaniye Savaşları Üzerine Bir Tahlil. *Ulakbilge*, 5(14). SS 1269-1284. DOI: 10. 7816/ulakbilge-05-14-04

Çay, A. (1987). *Akkoyunlu ve Karakoyunlular*, (Tarihte Türk Devletleri). Ankara Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları, c. II, Ankara.

Çay, A. (1987). *Safaviler-Avşarlar-Kaçarlar* (Tarihte Türk Devletleri). Ankara Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları, c. II, Ankara.

Erol, B. G. (2013). "Coğrafi ve Memlûkler ile Portekizliler Arasındaki Mücadeleler". *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi,* 6 (24), ss. 109-122. Issn: 1307-9581

Farooqı, N. R. (1994). *Delhi Sultanlığı.* TDV İslam Ansiklopedisi DİA Yayınları. IX. C. İstanbul.

Güler, A. ve Akgül, S. (2013). *Herkes İçin Türk Tarihi,* Sarkaç Yayınları (Alter Yayınları), Ankara.

Gündüz. T. (2008). *Safaviler*. TDV İslam Ansiklopedisi DİA Yayınları. XXXV. C. İstanbul.

Kafalı, M. (1976). *Altın-Orda Hanlığının Kuruluş ve Yükseliş Devirleri*. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Matbası, İstanbul.

Kopraman, K. Y. (2005). *El-Memâlîk El-Bahriye (Bahrî Memlûkler) Devri (1250-1382).* (Ed: Semih Yalçın), Berikan Yayınevi. Ankara.

Korel, H. (2019). "Delhi Türk Sultanlığında Eğitim Kurumları XIII-XV. Yüzyıllar". *Akdeniz Araştırmaları Dergisi Cedrus,* S. VII, ss. 681-694 DOI: 10. 13113/CEDRUS/201931.

Kurat, A. N. (2011). Avarlar. (Yayına haz: Serkan Acar). *Tarih İncelemeleri Dergisi*, *26*(1), 81-110.

Merçil, E. (1997). *Müslüman Türk Devletleri Tarihi*. Türk Tarih Kurumu Basımevi (3. Baskı). Ankara.

Robinson, F. (2007). *The Mughal Emperors*. Thames & Hudson Ltd. London:

Roux. J. P. (2007). *Türklerin Tarihi-Pasifikten Akdenize*. (Çev. Kazancıgil, A. ve Aslan, L. Ö.). Kabalcı Yayınevi. İstanbul.

Soofizadeh, A. (2017). "Kaçar ve Osmanlı Devletleri Arasında Belirsiz Sınır Meseleleri". *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi (SUTAD),* Güz S. 42, ss. 437-449 https://doi. org/10. 21563/sutad. 377347.

Sümer, F. (1989). "Akkoyunlular", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c. 2, ss. 270-273.

Sümer, F. (2001). "Karakayunlular", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c. 24, ss. 434-438.

T M. S. (2012). "İran Türk Safevi Devleti'nin Kuruluşu ve Türk Tarihine Stratejik Etkisi. " *TURAN-SAM Turan Stratejik Araştırmalar Merkezî Dergisi,* 4(13), ss105-115.

Taneri, A. (1987). *Harizmşahlar Devleti (1097-1231),* (Tarihte Türk Devletleri II), Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.

Taneri, A. (1997). "Harizmşahlar", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c. 16, İstanbul, ss. 228-231.

Yakubovski, A. Y. (1976). *Altın Ordu ve Çöküşü*. (Çev. Eren, H). Millî Eğitim Basımevi. Ankara.

Yılmaz, A. (2015). *Moğol İstilasından Sonra Kurulan Bazı Türk Devletleri*, Türk Tarihi ve Kültürü, (ed. Cemil Öztürk), Cemil, Pegem Yayıncılık, 6. Baskı, Ankara.

Yiğit, İ. (1994). "Memlûkler. " *TDV İslam Ansiklopedisi DİA Yayınları*. XXIX. C. İstanbul.

Yücel. U. M. (2010). *Türk Tarihine Giriş,* (Tarih lisans programı). İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan eğitim Fakültesi, İstanbul.

BÖLÜM **4**

Çağdaş Türk Devletleri

Dr. M. Sait KORKMAZ

1. Giriş

1991'de SSCB'nin dağılmasıyla Azerbaycan, Kırgızistan, Özbekistan, Kazakistan ve Türkmenistan gibi Türk devletleri bağımsızlıklarına kavuşmuştur. Bunlardan önce 1974'de ilan edilen Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti bulunmaktadır.

2. Azerbaycan Cumhuriyeti

Tarih

Güney Kafkasya'da bulunan devletlerden en büyüğü Azerbaycan Cumhuriyeti'dir. Azerbaycan Cumhuriyeti'nde nüfusunun tamamına yakınını Türkler oluşturmaktadır. Tarihsel süreç içerisinde zaman zaman Rusların istilasına uğrayan ülkede nüfusun %91'ini Azerbaycan Türkleri, geriye kalan kısmını Ruslar ve diğer Kafkas halkları oluşturur. Rus Çarlığı ile Kaçar hanedanı arasında 1813'de imzalanan Gülistan ve 1828'de imzalanan Türkmençay antlaşmalarıyla Azerbaycan toprakları Kuzey Azerbaycan ve Güney Azerbaycan olarak ikiye ayrılmıştır.

Azerbaycan, Müslüman Türklerin eline Selçuklu İmparatorluğu'nun kurulmasıyla (1040) geçmiştir. Selçuklulardan sonra İldenizliler, Harzemşahlar, İlhanlılar, Timurlular, Karakoyunlular, Akkoyunlular, Safeviler, Osmanlılar ve Kaçarların hükümran olduğu Azerbaycan, 28 Mayıs 1918'de Azerbaycan Demokratik Cumhuriyeti'nin ilânıyla bağımsız bir devlet oldu. 27 Nisan 1920'de Azerbaycan'ı işgal eden Kızıl Ordu bu devlete son verdi. 28 Nisan 1920'de Azerbaycan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti kuruldu. 12 Mart 1922'de Transkafkasya Sovyet Federal

Kaynakça

Abay, E. G. (2020). Ermenistan'da Halk Dağlık Karabağ'daki Mağlubiyetin Ardından Sokaklara İndi. Anadolu Ajansı, https://www. aa. com. tr/tr/azerbaycan-cephe-hatti/ermenistan-da-halk-daglik-karabag-daki-maglubiyetin-ardindan-sokaklara-indi/2037933, adresinden 19. 05. 2021 tarihinde erişilmiştir.

Abay, E. G. ve Cura, A. (2020). Azerbaycan Cumhurbaşkanı Aliyev: Kardeşimiz Türkiye'nin Desteğini Hep Hissettik. Anadolu Ajansı, https://www. aa. com. tr/tr/azerbaycan-cephe-hatti/azerbaycan-cumhurbaskani-aliyev-kardesimiz-turkiyenin-desteginihep-hissettik/2039281, adresinden 19. 05. 2021 tarihinde erişilmiştir.

Abazov, R. (1999). Policy of Economic Transition in Kyrgyzstan, *Central Asian Survey, 18*(2).

Abbaslı, N. (2011). *Yüzyılın Soykırımı Hocalı.* İstanbul: Bilge Karınca.

Ağayev, E. (2013). Azerbaycan'ın etnik yapısı. *Yeni Türkiye*, *53*, 1030-1048.

Akengin, H. (2017). Türk dünyası ve Orta Asya Türk Cumhuriyetleri üzerine jeopolitik bir değerlendirme. *Marmara Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, *4*(1), 1-11.

Alasya, H. F. (1992). *Kıbrıs ve Rum-Yunan Emelleri,* K. K. T. C. Millî Eğitim ve Kültür Bakanlığı.

Aslanlı, A. (2001). Tarihten Günümüze Karabağ Sorunu. *Avrasya Dosyası*, *7*(1), 393-430.

Atalay, İ. (2013). *Kıtalar ve ülkeler coğrafyası*. İzmir: Meta Yayıncılık.

Atasoy, E. (2010). *Kıtalar ve ülkeler coğrafyası*. Ankara: Ezgi Kitabevi.

Attar, A. (2005). *Karabağ sorunu kapsamında Ermeniler ve Ermeni siyaseti*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezî Yayınları.

Aygan, H. (2018). Doğu ve Batı Türklüğünün Ortak Tarihî Devirleri ve Münasebetleri (Ed.) A. Aköz, Ş. Panahov, D. Yörük ve H. Muşmal, *XIX. Yüzyıl Rusya ve* İran'nın *Azerbaycan Politikalarının Günümüze Yansımaları* (11-23), Konya: Palet Yayınları.

Azerbaycan Cumhuriyeti Devlet İstatistik Komitesi (2021). https://www. stat. gov. az/ source/demoqraphy/?lang=en adresinden 19. 05. 2021 tarihinde erişilmiştir.

Boranbayeva, G. S. (2004). SSCB Dönemi ve Bağımsızlık Sonrası Kazakistan Cumhuriyeti'nde Kazak Dilinin Genel Durumu. *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi, 1,*(1), 20-41.

Buniyatov, Z. M. (1991). Azerbaycan, *TDV İslam Ansiklopedisi, 4*, 442-445.

Buniyatov, Z. M. (1991). Azerbaycan, *TDV İslam Ansiklopedisi, 4*, 442-445.

Çığır, E. (2010). Özbekistan'da demografik yapı, (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.

Çoban, A. (2006). Kıtalar ve ülkeler coğrafyası (Ed.) E. Gümüş, Y Güçlü, *Orta Asya ülkeleri* (373-408). İstanbul: Lisans Yayıncılık.

Demir, A. F. (2003). Orta Asya Cumhuriyetlerinde İslam ve Etnisite (Ed.) E. Efegil ve P. Akçalı, *Orta Asya'nın sosyo-kültürel sorunları* (101-128). İstanbul: Gündoğan Yayınları.

Demir, E. (2006). Kıtalar ve ülkeler coğrafyası (Ed.) E. Gümüş, Y Güçlü, Türkiye'nin komşu ülkeleri (323-372). İstanbul: Lisans Yayıncılık.

Devlet, N. (1989). *Çağdaş Türk Dünyası*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Yayınları.

Dışişleri Bakanalığı (2021). https://www. mfa. gov. tr/kazakistan-siyasi-gorunumu. tr. mfa adresinden 19. 05. 2021 tarihinde erişilmiştir.

Dışişleri Bakanlığı (2021). (https://www. mfa. gov. tr/azerbaycan-siyasi-gorunumu. tr. mfa adresinden 19. 05. 2021 tarihinde erişilmiştir.

Dışişleri Bakanlığı (2021). https://www. mfa. gov. tr/ozbekistan-siyasi-gorunumu. tr. mfa adresinden 19. 05. 2021 tarihinde erişilmiştir.

Dışişleri Bakanlığı (2021). https://www. mfa. gov. tr/turkmenistan-siyasi-gorunumu. tr. mfa adresinden 19. 05. 2021 tarihinde erişilmiştir.

Dışişleri Bakanlığı (2021). Kazakistan'ın Siyasi Görünümü / T. C. Dışişleri Bakanlığı (mfa. gov. tr) adresinden 19. 05. 2021 tarihinde erişilmiştir.

Dışişleri Bakanlığı. 2021. https://www. mfa. gov. tr/vize-online-onbasvuru-sistemi. tr. mfa adresinden 19. 05. 2021 tarihinde erişilmiştir.

Efendiyev, O. (2007). Azerbaycan Sefeviler Dövleti, Bakü: Şerq-Qerb.

Ergün, M. (1997). Azerbaycan eğitim sistemi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, *12*(12), 499-514.

Eroğlu, H. (2002). Kuzey Kıbrıs Türk cumhuriyetini yaratan tarihi süreç ve son gelişmeler. *Atatürk Araştırma Merkezî Dergisi*, *18*(54), 735-793.

Erol, M. S. (2019). Tokayev'in Ulusa Sesleniş Konuşması: Kazakistan'ın İkinci Atılımı, https://www. ankasam. org/tokayevin-ulusa-seslenis-konusmasi-kazakistanin-ikinci-atilimi/ adresinden 19. 05. 2021 tarihinde erişilmiştir.

Ersungur, M. , Kızıltan, A. ve Karabulut, K. (2007). Türkiye ile diğer Türk Cumhuriyetlerinin ekonomik ilişkilerinin analizi. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, *14*(35), 285-310.

Falay, N. (2017). Asya'da Eski Türklerin Orta Çağdaki Sosyo-Ekonomik Yapıları ve Yaşamlar. *Maliye Araştırma Merkezî Konferansları*, (62), 1-43.

Gazioğlu, A. C. (2002). Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti. *TDV İslam Ansiklopedisi, 26,* 516-519.

Göçmen, S. (2006). Türk Cumhuriyetleri ve toplulukları tarihi, Ankara: Akçay yayınları.

Gökdağ, B. A. (2002). Dil Planlaması Bağlamında Türk Yazı Dillerinin Görünümü, *Türkler Ansiklopedisi, TTK, 19*, 69-87.

Gül, Y. E. (2019). *Günümüzde Türk devletlerinde örgün eğitim.* Ankara: Nobel Bilimsel Eserler.

Güler, Y. (2004). Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Kuruluşuna kadar Kıbrıs Meselesi. *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (Ahi Evran Üniv. Kırşehir Eğt. Fak. Derg.), 5*(1), 101-112.

Güner, İ. ve Ertürk, M. (2005). *Kıtalar ve ülkeler coğrafyası*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

Gürbüz, Y. E. (2011). Orta Asya'nın ortasında bir ada: Kırgızistan. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (15), 419-447.

Gürsoy, C. R. (2002). Kıbrıs. *TDV İslam Ansiklopedisi, 25,* 370-371.

Hasanoğlu, M. (2008). Azerbaycan Cumhuriyeti'nde devletin yeniden yapılandırılması ve yerel yönetimlerin güçlendirilmesi çabaları. *Sayıştay Dergisi*, (69), 73-90.

Hazar, M. (2004). Özbekistan'da Nevruz törenleri ve merasimlerin Özbek hayatındaki yeri. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, *3,* 95-98.

Hizmetli, S. (2011). Kazak Ulusu ve Kazak Tarihi Üzerine: Dünü ve Bugünü. *İstem,* (17), 23-43.

Ibrahimov, R. (2002). Türkiye-Türk Cumhuriyetleri İlişkileri: Dünü, bugünü, yarını. *Yeni Fikir Dergisi*, *3*(7), 64-86.

Kazakistan Kolejleri ve Üniversiteleri, (2014). https://www. collegeatlas. org/kazakhstan-colleges-universities. html adresinden 19. 05. 2021 tarihinden erişildi.

KKTC Millî Eğitim ve Kültür Bakanlığı (2021) http://www. mebnet. net/?q=node/35 adresinden 19. 05. 2021 tarihinde erişilmiştir.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Cumhuriyet Meclisi (2021). http://www. cm. gov. nc. tr/SiyasiGrup adresinden 19. 05. 2021 tarihinde erişilmiştir.

Laumulin, M. (1999). Uluslararası ilişkilerde Kazakistan: Güvenlik, jeopolitika, siyaset, bilim. *KC Cumhurbaşkanlığı Kazakistan Stratejik Araştırmalar Enstitüsü*, Almatı.

Makhmutova, M. (2001). Developing New Rules in the Old Environment (Eds). Munteanu and

V. Popa, *Local Government in Eastern Europe Local Government in* Kazakhstan (403-469). Budapest: Open Society Institute.

Muhammedcanov, A. (2007). Özbekistan, *TDV İslam Ansiklopedisi*, *34*, 111-113.

Okutan, M. (1996). Azerbaycan eğitim sistemi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, *5*(5), 97-108.

Ortaylı, İ. (2015). *Türklerin Tarihi.* İstanbul: Timaş Yayınları.

Özarslan, B. B. (2014). Soykırım suçunun önlenmesi ve cezalandırılması sözleşmesi açısından Hocalı katliamı. *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*, *4*(1), 187-214.

Özbekistan Bülteni (2012). DEİK / Türk–Özbek İş Konseyi.

Özden Cankara, P. ve Çerez, O. (2021). Türkiye-Ermenistan ilişkilerini negatif yönde etkileyen faktörler: Dağlık Karabağ Örneği. *Journal of International Social Research*, *14*(77).

Özey, R. (2010). *Türkiye ve Komşu Ülkeler Coğrafyası*. İstanbul: Aktif Yayınevi.

Özey, R. (2010). *Ülkeler coğrafyası*. İstanbul: Aktif Yayınevi.

Özey, R. (2014). *Ülkeler coğrafyası*. İstanbul: Aktif Yayınevi.

Saray, M. (2002). Kazakistan, *TDV İslam Ansiklopedisi, 25*, 124-125.

Saray, M. (2002). Kırgızistan, *TDV İslam Ansiklopedisi, 25,* 442-445.

Somçağ, S. (2006). *AB-Kıbrıs-Ermenistan, Bir Teslimiyet Güncesi*, İstanbul.

Şahin, C. (1999). Ülkeler coğrafyası. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.

Şahin, C. (2003). *Ülkeler coğrafyası*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.

Ticaret Bakanlığı (2020). Türkmenistan Ülke https://www. sto. org. tr/Portals/15/dis%20ticaret/ulke/Turkmenistan_ulke_ pdf adresinden 19. 05. 2021 tarihinde erişilmiştir.

Turgut Kahyaoğlu, S. (2015) Karşılaştırmalı eğitim (Ed.) A. Türkoğlu, *Azerbaycan Eğitim Sistem* (114-139). Ankara: Anı yayıncılık.

Yeniçağ Gazetesi, (2021). https://www. yenicaggazetesi. com. tr/kktcnin-nufusu-aciklandi-326782h. htm adresinden 19. 05. 2021 tarihinde erişilmiştir.

BÖLÜM **5**

Türklerde Devlet Teşkilatı ve Yönetim Anlayışı

Dr. Memet KUZEY

1. Giriş

Ebu'l-gazi Bahadır Han, "Yasef ölürken büyük oğlu Türk'ü yerine koyup diğer oğullarına: Türk'ü kendinize hükümdar bilip onun sözünden çıkmayınız dedi. Türk, pek bilgili ve akıllı idi. Babasının vefatından sonra birçok yerleri dolaşıp nihayet bir yeri hoş bulup orada oturdu, Çadırı ilk yapan hükümdar budur. Türklerde bu gün bile yaşayan adetler ondan kalmıştır." diye yazar. Bu metine göre Türk soyunun Nuh (a. s)'ın oğlu Yasef'e dayandırılması, Türk adını ilk kez taşıyan insanın hükümdar olması, hükümdarlık için gerekli taşıması, farklı coğrafyaları gezmesi, konargöçer hayatının simgesi çadırı kurması ve Türk kültürünün temelini oluşturması Türk Cihan Hâkimiyeti Mefkûresinin ve devlet teşkilatının ne kadar kadim ve sürekli olduğunu gösterir.

2. İslam Öncesi ve İslami Dönemde Türk Cihan Hâkimiyeti Mefkûresi

Türklerin Cihan Hâkimiyeti Mefkûresinin felsefi temelini dünyayı tek bir hükümdar altında birleştirerek cihan devleti olma düşüncesi oluşturur. Cihan hükümdarlığı için gerekli olan asalet ve asalete kaynak teşkil eden hâkimiyetin Tanrı tarafından verildiği düşüncesi oluşturur. Bu cihangirlik anlayışı Oğuz-name'ye göre Oğuz Kağan "Ben artık bütün dünyanın kağanıyım. ", veziri Irkıl Hoca "Ey Kağanım Gök-Tanrı bütün dünya sana bağışlasın. " ve "Güneş bayrağımız, gök-yüzü otağımız. " ifadeleri ile ilk kez dile getirilmiştir.

Kaynakça

Ahmetbeyoğlu, A. (?). *Uygurlar.* İstanbul: İstanbul Üniversitesi.

Ak, M. (?). *Memlükler Tarihi.* İstanbul: İstanbul Üniversitesi.

Akkoyunlu, T. (2013). Türklerin İslamiyet'i kabulü ve devlet yönetimindeki etkileri. *Türkoloji Üzerine Araştırmalar, (7),*7-37.

Aktan, A. (1995). Bahri memlûklerden Sultan Kalavun ve Hanedanı. *Belleten*, 59 (226), 605-620.

Arslan, N. , T. (2005). İdari ve mali paylaşım açısından merkezî yönetim yerel yönetim ilişkileri. İ. Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 33, 189-208.

Bozkurt, F. (2017). *Kaşgarlı Mahmud Divân-ı Lugat-İt-Türk.* İstanbul: Salon Yayınları.

Bulduk, Ü. (2018). Devlet Yönetimi. M. B. Çelik içinde, *İslam Öncesi Türk Tarihi ve Kültürü* (s. 153-170). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Cöhce, S. (2018). Gazneliler (siyasi tarih, devlet teşkilatı, kültür ve medeniyet). S. Kucur içinde, *İlk Müslüman Türk devletleri* (s. 170-202). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

Çakır, A. (2007). Bozkır kültür çevresinde sosyal yapı ve teşkilatlanma. Ankara: Gazi Üniversitesi Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.

Demir, A. (2012). Osmanlı hukuku ve adliye teşkilatı. T. Gündüz içinde, *Osmanlı teşkilat tarihi el kitabı.* (s. 343-388). Ankara: Garfiker Yayınları

Demirel, D. (2011). Tanzimat'tan Cumhuriyet'e kamu yönetiminde yeniden yapılanma (1839-1923), 473, 97-111.

Donuk, A. (1978). *Eski Türklerde devlet ve teşkilatı. Yayınlanmamış doktara tezi.* İstanbul: Edebiyat Fakültesi Umumi Türk tarihi Kürsüsü, İstanbul Üniversitesi.

Ergin, M. (2007). *Orhun Abideleri.* İstanbul : Boğaziçi Yayınları.

Esen, E. , ve Kalağan, G. (2020). Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi'nde merkezî idarenin dönüşümü. *Vizyoner Dergisi, 11*, 260-277.

Güler, H. (2018). Memlûk Sultanlarının saray törenleri (1250-1517). *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, 6(79)*, 288-298).

Gülpınar, Ş. (2010). *Osmanlı'da Tanzimat döneminde merkezîyetçilik ve bu bağlamda yapılan idari düzenlemeler. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.* Karaman: Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi .

Gümüşçü, O. , & Küçükaşçı, M. S. (2016, https://islamansiklopedisi. org. tr/koy (08. 05. 2020).). *Köy*. TDV İslam Ansiklopedisi: https://islamansiklopedisi. org. tr/koy (08. 05. 2020). adresinden alındı

Hacıfettahoğlu, M. (2015). *Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi dönemi siyasal rejimi ve anayasal düzeni. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. .* Ankara: Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi.

Halaçoğlu, Y. (1998). *XIV-XVII. Yüzyıllarda Osmanlılarda Devlet Teşkilatı ve Sosyal Yapı.* Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Hive Hanı Ebu'l-Gazi Bahadır Han. (2019). *Türk şecersi Türk'ün soyağacı (Çev:Yunus Yiğit).* İstanbul: İlgi Kültür ve Sanat.

Hudaykov, Y. S. (2021). Hun-Siyenpi Dönemi Orta Asya Göçebelerinin Askerî Teşkilatının Oluşm ve İşleyişinin Hususiyetleri (Çev: Yusuf Akbaba ve Oktay Berber). *ESOGÜ Tarih Dergisi 4 (1)*, 75-82).

Hunkan, Ö. S. (2018). Karahanlılar (Türk Kağanlığı): İdari teşkilat, kültür ve medeniyet. S. S. Kucur içinde, *İlk Müsülüman Türk devletleri* (s. 114-137). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

Kafesoğlu, İ. (2017). *Türk Millî Kültürü.* İstanbul: Ötüken.

Kafesoğlu, İ. (2019). *Selçuklular ve Selçuklu Tarihi Üzerine Araştırmalar.* İstanbul: Ötüken.

Kuzey, M. (2020). Türklerde devlet, idari, askerî ve sosyal yapı, Ed. Ali Sinan Bilgili içinde, *Türk kültür coğrafyası* (s. 208-235). Ankara: Pegem Akademi

Marufoğlu, S. (2011). Osmanlı taşra eyaletlerinde hizmetler ve ücretler. *History Studies*, *3*, 3.

Merçil, E. (2016). *Büyük Selçuklu Devleti.* İstanbul: Bilge Kültür ve Sanat Yayınları.

Mızrak, E. Ç. (2017). *Bozkır kavimleri.* İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Okudan, G. (2019). *Sarayı, askerî ve idari yönleriyle Karahanlı Devleti'nin teşkilat tarihi.* Ankara: Iksad.

Ortaylı, İ. (2008). *Türkiye teşkilat ve idare tarihi*. Ankara: Cedit Neşriyat.

Ögel, B. (2019a). *Büyük Hun İmparatorluğu tarihi I. Cilt.* Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Ögel, B. (2019b). *Türklerde Devlet Anlayışı.* İstanbul: Ötüken.

Öz, M. (2018) . Devlet, saray, hanedan, padişah ve divan, Ed. Ahmet Nezihi Turan ve Mehmet Öz içinde, *Osmanlı merkez ve taşra teşkilatı* (s. 2-23). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi

Özbek, S. (2013). Memlûklerde meşruiyet arayışları ve saltanat inşasına yönelik çabalar «sultanı öldüren sultan olur». 32(53). *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 155-172.

Palabıyık, M. H. (1996). *Gazneli Devleti saray teşkilatı. yayınlanmamış doktora tezi.* Erzurum: Sosyal Bilimler Enstitüsü, Atatürk Üniversitesi.

Şahin, K. (2005). Eski Türklerde merkezî idare. *Türk İdare Dergisi 448,*, 149-164.

Şaşmaz, M. (2014). Türkiye'nin idari taksimatı (1920-2013), C. I, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Şinik, B. , & Görgün, Ç. (2014). Erken cumhuriyet döneminde Türkiye'de merkezîleşme arayışları: Mülki idarede yeniden yapılanma. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 69(4)*, 77-805.

Taşağıl, A. (2012). *Göktürkler. C. I-III.* Ankara: TTK Yayınları.

Tekindağ, M. C. (1960). 14. asrın sonunda Memlûk ordusu. *Tarih Dergisi, 11(15)*, 85-94.

TDK (2011). Türkçe sözlük. Ankara:Türk Dil Kurumu Yayınları.

Tok, O. (2012: Osmanlı askerî teşkilatı T. Gündüz içinde, *Osmanlı teşkilat tarihi el kitabı* (s. 113-214). Ankara: Grafiker Yayınları

Turan, O. (2020). *Türk Cihân Hâkimiyeti Mefkûresi tarihi.* İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Türk Tarih ve Tetkik Cemiyeti. (1932). *Tarih I.* İstanbul: Maarif Vekaleti

Uluçay, M. (2020). *İlk Müslüman Türk Devletleri.* İstanbul: Ötüken.

Yazıcı, N. (2018). *İlk Türk-İslam Devletleri tarihi.* Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Yıldırım, K. (?). *Hun Tarihi.* İstanbul : İstanbul Üniversitesi.

Yıldırım, Y. (2021). *Yeni devlet ideolojisinin toplumsal yansımaları: Cumhuriyet dönemi kurumları ve sembolleri (1923-1938). yayınlanmamış yüksek lisans tezi.* Denizli: Sosyal Bilimler Enstitüsü, Pamukkale Üniversitesi.

Yürük, H. (2020). Osmanlı devletinde adalet sistemi ve teşkilatı içinde bir örnek şahsiyet adliye naziri Abdurrahman Nureddin Paşa. *Adalet Dergisi*, 0 (65) , 631-654.

BÖLÜM 6

Türklerde Hukuk

Dr. Müslime GÜNEŞ

1. Giriş

Hukuk sözcüğünün kökeni Arapça "hak" sözcüğünden kaynaklı olup "haklar" anlamına gelmektedir. Türk Dil Kurumuna göre hukuk kelimesi "Toplumu düzenleyen ve devletin yaptırım gücünü belirleyen yasaların bütünüdür. ". Günümüzde en çok kabul edilen tanımı ise "Belirli bir zamanda belirli bir toplumdaki ilişkileri düzenleyen ve uyulması devlet zoruna (müeyyide) bağlanmış kurallar bütünüdür. ".

İnsanlık tarihinde ilkel toplumdan uygar topluma geçildikçe kişilerin birbirleriyle ve bağlı oldukları devletle ilişkileri yoğunlaştı. Çatışmaları, anlaşmazlıkları gidermek, yanlış davranışları önlemek veya cezalandırmak ve kişinin topluma ve devlete, devletin vatandaşa karşı yükümlülüklerini saptamak için bazı kurallara ihtiyaç duyuldu. Önceden gelenek halinde bulunan bu kurallar, zamanla yazılı hale getirildi. Bu kurallar, insan haklarının kazanılması ve korunması konusunda uzun bir mücadele sonucunda ortaya çıkmış olup unutulmaması, inkâr edilmemesi için, birer sözleşmeye, senede bağlanmıştır. Böylece anayasalar ortaya çıkmıştır. Hukuk kurallarını diğer toplumsal kurallardan ayıran en önemli özelliği çiğnenmeleri durumunda yaptırım uygulanmasıdır. Hukuk kuralları, çağın ve toplumun ihtiyaçlarına göre değiştirilir ya da yenilenir.

2. İslamiyet Öncesi Türk Hukuk Sistemi

Eski Türklerde yazılı hukuk kuralları yoktu. Töre denilen, nesilden nesile aktarılan kurallar vardı. Orhun kitabelerinde töre kelimesi on bir yerde geçmektedir. Töre, eski Türk devletlerinin dayandığı bir çeşit anayasaydı. Türklerin kullandıkları ve korumaya çalıştıkları hukuk sistemi, yasa, anlamına gelen törü'den gel-

Kaynakça

Arsal, S. M. (1947). Türk Tarihi ve Hukuk, (1. Baskı).

Arsel, İ. (1965). Türk Anayasa Hukukunun Umumi Esasları.

Akşin S. (2007). Kısa Türkiye Tarihi, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Altunya, N. (2002). Vatandaşlık Bilgisi, (1. Baskı).

Atay, M. A. (1963). İsmet Sungurbey, Açıklamalı Medeni Kanun ve Borçlar Kanunu.

Aygün, M. Y. (1998). Medeni Kanun'un Kabulünün 72'inci Yılında Tarihi Gelişimi Açısından Türk Özel Hukuku ve Medeni Kanun. Türkiye Barolar Birliği Dergisi.

Aygün, M. Y. (1983). Özel hukuk Açısından Hukuk Devrimi.

Bayles, M. D. (2015). Hukuk Felsefesi Neye Dairdir? Hukuk Kuramları, Tanımları, Kavramları ya da Kavrayışları mı? (U. Dinç, Çev.), İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, 73(2).

Barthold, W. ve Köprülü, F. İslam Medeniyeti Tarihi,Diyanet İşleri Başkanlığı . 1973

Cin, H. ve Akgündüz, (1990). Türk-İslam Hukuk Tarihi, (1. Baskı). Timaş Yayınları.

Cin, H. (1984). Türk Tarihi ve Hukuk, Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2(2).

Cin, H. (1992). Tanzimat Dönemi'nde Osmanlı Hukuku ve Yargılama Usulleri, 150. Yılında Tanzimat, (1. Baskı).

Erbay, H. (2018). Eski Hukuk Sisteminden Yeni Hukuk Sistemine Geçiş Süreci, Nedenleri ve Türk Hukuk Devrimi. Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2(2).

Erdoğan, M. (2001). Türkiye'de Anayasalar ve Siyaset, (Baskı sayısı). Liberte Yayınları.

Ergin, K. (2017, Mayıs, 11-14). Türk Devletlerinde Hukuk Anlayışı. [Sözlü Sunum]. I. Uluslararası Türklerin Dünyası Sosyal Bilimler Sempozyumu, Antalya, Türkiye.

Ertan, T. F. (Ed.). (2011). Başlangıcından Günümüze Türkiye Cumhuriyeti Tarihi, (1. Baskı). Siyasal Kitabevi.

Gözler, K. (1998). Hukuka Giriş, (15. Baskı).

İnan, A. A. (2010). Medeni Bilgiler ve Mustafa Kemal Atatürk'ün El Yazıları, (1. Baskı). (Atatürk Araştırma Merkezî Yayınları).

İnan, A. A. (1968). Türk Kadım Haklarının Kazanılması. (1. Baskı).

Kafesoğlu, İ. (2004). Türk Millî Kültürü. (1. Baskı).

Kafesoğlu, İ. (1987). Türk Bozkır Kültürü(1. Baskı) Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü Yayınları.

Kula, O. B. (2018). Türkiye'de Aydınlanma ve Atatürk Devrimleri, (1. Baskı).

Mumcu, A. (1973). Tarih Açısından Türk Devriminin Temelleri ve Gelişimi, (2. Baskı).

Mumcu, A. (1983). "Atatürk ve Anayasa", Uluslararası Atatürk Sempozyumu Bildirileri ve Tartışmalar,Türkiye İş Bankası Yayınları.

Onar, S. S. (Yayın yılı). İslam Hukuku ve Mecelle, Tanzimat tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi,

Rasonyi, L. (1971). Tarihte Türklük, (1. Baskı).

Şerafettin, T. (2014). Türk Kültür Tarihi, (5. Baskı). Bilgi Yayınevi.

Tahiroğlu, B. Tanzimat'tan Sonra Kanunlaştırma Hareketleri.

Tanör, B. ve Beygo, T. (1964). 1924 Anayasası Türk Anayasaları.

Tanör, B. (2010). Osmanlı- Türk Anayasal Gelişmeleri , Yapı Kredi Yayınları.

Timur, T. (1979). Kuruluş ve Yükseliş Dönemi'nde Osmanlı Toplumsal Düzeni.

Timur, T. (2013). Türk Devrimi ve Sonrası, (1. Baskı).

Toprak, Z. (2020). Kurucu Felsefenin Evrimi, (2. Baskı) Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Velidedeoğlu, H. V. (1951). Türk Medeni Hukukunun Umumi Esasları.

Yamaner, Ş. (1998). Atatürk Öncesi ve Sonrası Toplumsal Değişim, (1. Baskı). Toplumsal Dönüşüm Yayınları.

BÖLÜM 7

Türklerde Ordu

Dr. Nurettin BİROL

1. Giriş

Türk devletlerinde ordu, devletin en temel kurumlarından biri idi. Türklerin tarihte çok sayıda devlet kurmaları ve geniş bir coğrafyada hâkim millet olmaları teşkilatlı, iyi donatılmış kuvvetli kara orduları silahları ve uyguladıkları savaş taktikleri sayesinde olmuştu. İslam öncesinde ve İlk Türk İslam devletleri döneminde Türk ordusu bu yönüyle çoğu komşu kavimler tarafından örnek alınmıştır. Deniz kuvvetlerimiz ise Çaka Bey ile Ege denizinde başlamış ve 16. yüzyılda Preveze zaferiyle zirveye ulaşmıştı. Havacılıkta ise gelişen teknoloji ve havacılık alanında zamanında teşebbüse geçilmişse de uzun süren savaşlar ve alınan kötü sonuçlar ile siyasi bazı olumsuz tavırlar zaman zaman bu alandaki gelişmeleri sekteye uğratmıştı.

2. İslam Öncesinde Türk Ordusu (Hun, Göktürk, Uygur Dönemlerinde Ordu)

İslam öncesi Türk askerînin en önemli özelliği; mücadeleci disiplinli ve iyi savaşçı olmalarıydı. Ordu, devletin temel kurumu olarak tarihimizde önemli bir yere sahipti. Türklerin tarihte çok sayıda devlet kurmalarının sebebi de güçlü ordulara sahip olmaları sayesinde mümkün olmuştu. İslam öncesi Türk devletlerinde askerliğe özel bir meslek gözüyle bakılmazdı. Çünkü her Türk savaşa hazır durumunda olmalıydı. Bunun için Türk ordusu daimiydi ve ücretli değildi. İleri gelen idarecilerin hemen hepsi aynı zamanda silahlı kuvvetlerin başında savaşa hazır kumandanlardı. Yani, eski Türk siyasi kuruluşlarında askerî teşkilatlardan her biri, İdari mekanizmanın bir cephesini meydana getiriyordu ki bu da devletin askerî karakterini ortaya

Kaynakça

Anat, H. Yakup-Almaz; Ahmet, *Karahanlılar Tarihi*, Oku Yay. İstanbul, 2003.

Çağ Yayınları (Ed. Hakkı D. Yıldız, *Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi*, C. 6-12 İstanbul, 1988.

Erendor, Metin; *Türk Ordusu Tarihi*, Ötüken'den Ankara'ya, Kamer Yay. İstanbul. 2019

Genç, Reşat, *Karahanlı Devlet Teşkilatı*, T. T. K. Yayınları, Ankara, 2002.

Halaçoğlu, Yusuf; "Osmanlı Devlet Teşkilatı" *Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi*, İstanbul. 1993, C. 12 ss. 337-354

_____; *XIV-XVII. Yüzyıllarda Osmanlı Devlet Teşkilatı ve Sosyal Yapı*, Ankara 1991.

Kafesoğlu, İbrahim; *Türk Millî Kültürü*, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2000.

Karal, Enver Ziya; *Osmanlı Tarihi. C. V-VIII*, T. T. K. Ankara. 1998

Kopraman, Kazım Yaşar; *Mısır Memlûkleri Tarihi*, KB Yay. , Ankara, 1989.

Köseoğlu, Nevzat; *Türk Dünyası Tarihi ve Türk Medeniyeti Üzerine Düşünceler*, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 1997.

Köymen, Mehmet Altay; *Alparslan ve Zamanı*, MEB Yay. İstanbul 1972.

_____; *Selçuklu Devri Türk Tarihi*, MEB Yay. Ankara, 1963.

Merçil, Erdoğan; *Genel Türk Tarihi*, Altın Kitaplar, Ankara, 1997.

_____; *Müslüman Türk Devletleri Tarihi*, TTK, Ankara, 1993.

_____; *Gazneliler Devleti Tarihi*, KB Yay. Ankara, 1989.

Ögel Bahaeddin; *Türk Kültürünün Gelişme Çağları*, Ankara, 1979.

Turan, Osman; *Selçuklular Tarihi ve Türk İslam Medeniyeti*, Boğaziçi Yay. , İstanbul, 1993.

_____; *Türk Cihan Hakimiyeti Mefkûresi Tarihi*, İstanbul. 1978

Turan, "*Türkiye Selçuklularında ve Anadolu Beyliklerinde Teşkilat*", Türkler, Ankara, 2002.

Uluçay, Çağatay; *İlk Müslüman Türk Devletleri Tarihi*, MEB Yay. , İstanbul,1977.

Uzunçarşılı, İ. Hakkı; *Osmanlı Tarihi C. I-IV*. TTK. Yayınları Anakara,1998

Ünal, Uğur; Sultan Abdülaziz Devri Osmanlı Kara Ordusu (1861-1876) TTK. Ankara. 2016

Yiğit, İsmail, "Memlükler", *TDV İslam Ansiklopedisi, C. 29* s-97-100

BÖLÜM **8**

Türklerde Sosyal Yapı ve Aile

Dr. Cihan KARA

1. Giriş

Dört bin yıllık bu uzun dönemde Çin, Hint, Fars, Bizans, Arap ve nihayet Batı kültürü ile karşılaşan ve iç içe yaşamak durumunda kalan Türklerin, kimliklerini kaybetmemeleri, sahip oldukları kültürlerini devam ettirmeleri ne denli sağlam bir kültüre ve sosyal yapıya sahip olduklarını göstermektedir. Hiç kuşkusuz bu sağlam Türk kültürünün temelinde hiçbir millete benzemeyen çok sağlam bir sosyal yapı ve bu yapının özünde de aile vardır.

Türklerin askerî, siyasi ve hepsinden önce teşkilatçılık fevkalade olması çok bilinen bir gerçektir. Bu gelişmiş millî karakterin ve özelliklerin temelinde Türk ailesinin ve sosyal yapısının önemli bir rolu vardır.

Şerif Mardin'e göre ekonomik sistemde şehir hayatının önem kazanması ile Gazi sisteminin ortadan kalkmasının ve bürokratlaşmasının sonucunda iki tip yaşantı billurlaştı: Biri sultanın ve sarayın etrafında toplananların hayatı, diğeri de "çevre"nin hayatı. Burada "çevre" kelimesi aşiret kalıntılarını, köylüleri ve hatta İstanbul'daki alt bile kapsayabilecek bir genişlikte kullanılmaktadır. Türk toplumunun yapısı, genel olarak beyler ve halk olmak üzere iki tabakadan meydana gelmektedir. Bu ayrılma sosyal olmaktan ziyade, idari ve siyasi bir vasıf taşımaktadır. Beyler toplumun idari ve siyasi sorumluluğunu taşıyan bir tabakadır. Dolayısıyla Türklerde batıdaki ve diğer doğu ülkelerinde var olan keskin hatlı bir
söz edilemez. Köymen'e göre, yaşayabilmek için doğaya ve başka uluslara karşı daima bir mücadele halinde bulunan Türk toplumunun kendi içinde "âdeta sınıfsız, kaynaşmış bir kitle" görünümü olduğu söylenebilir.

Kaynakça

Aksoy, Mustafa (2004). Türklerde sosyal yapı, Türk tarihi ve kültürü içinde (ed. C. Öztürk), 2. Baskı, Ankara, Pegem Akademi Yayınları.

Arsal, Sadri Maksudi (2014). Türk tarihi ve hukuk, Türk tarihinin ana hatları. Tarihi Türk devletlerinin kuruluşu ve hukuki müesseseleri. Türklerin Hukuki Türe ve yasaları. Ankara, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları IV/A-2-1. 7. Dizi – Sayı: 1.

Aydın, Erdoğan (2006). Osmanlı gerçeği, 8. Baskı, İstanbul, Cumhuriyet Kitapları.

Belge, Murat (2017). Osmanlı'da kurumlar ve kültür, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2. Basım, İstanbul.

Bilgili, Ali Sinan (2009). Geçmişten günümüze sosyal bilimler ve sosyal bilgiler, sosyal bilgilerin temelleri içinde (ed. S. Bilgili), 2. Baskı, Ankara, Pegem Akademi yayınları.

Çolak, Yılmaz (2002). "Kültür Devlet İlişkisi Çerçevesinde 28 Şubat müdahalesi", Cumhuriyet Döneminde Siyasal Düşünce ve Modernleşme, 7. Ulusal Sosyal Bilimler Kongresi içinde, Ed. A. A. Dikmen, Türk Sosyal Bilimler Derneği, Ankara, İmaj Yayıncılık.

Doğan, İsmail (2004). "Türklerde aile", Türk tarihi ve kültürü içinde (ed. C. Öztürk), 2. Baskı, Ankara, Pegem Akademi Yayınları.

Erkul, Ali (2006). "Eski Türklerde aile" Türkler Ansiklopedisi, C. 3, Ed. Hasan Celal Güzel, Kemal Çiçek, Salim Koca, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, s. 97-104.

Gökbel, Ahmet (2006). Kıpçaklarda sosyo-kültürel ve dini yapı, Türkler Ansiklopedisi, C. 3, Ed. Hasan Celal Güzel, Kemal Çiçek, Salim Koca, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, s. 177-185.

Halaçoğlu, Yusuf (2006). "Türk tarihi üzerinde çalışmalar", Türkler Ansiklopedisi, C. 1, Ed. Hasan Celal Güzel, Kemal Çiçek, Salim Koca, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, s. 55-60.

Harari, Yuval Noah (2018). Homo deus yarının kısa tarihi, Çev. Poyzan Nur Taneli, 15. Baskı, Kolektif Kitap, İstanbul,

İnalcık, Halil (1993). Osmanlı imparatorluğu, toplum ve ekonomi üzerinde arşiv çalışmaları, incelemeler, I. Baskı, İstanbul, Eren Yayınları.

İnalcık, Halil (2009). Doğu batı makaleler II, 2. Baskı, Ankara, Doğu Batı Yayınları.

İnalcık, Halil (2020). Osmanlı imparatorluğu klasik çağ (1300-1600), çev. R. Sezer, 27. Baskı, İstanbul, Kronik Yayınları.

İnalcık, Halil (2020c). Osmanlı tarihinde İslamiyet ve devlet, 6. Baskı, İstanbul, Türkiye iş Bankası Kültür Yayınları.

İnalcık, Halil, (2020b). Osmanlı tarihinde efsaneler ve gerçekler, 16. Baskı, İstanbul, Kronik Yayınları.

Kafesoğlu, İbrahim (2002). Türk millî kültürü, 22. Basım, İstanbul, Ötüken Yayınları.

Karal, Enver Ziya (1981). Atatürk'ten düşünceler, İstanbul, Millî Eğitim Basımevi.

Karpat, H. Kemal (2002). Osmanlı modernleşmesi, toplum, kurumsal değişim ve nüfus, çev. A. Z. Durukan, K. Durukan,1. Baskı, Ankara, İmge Kitabevi.

Köprülü, Mehmet Fuat (2018). Osmanlı imparatorluğunun kuruluşu, yayına haz. O. Köprülü, 3. Basım, İstanbul, Alfa Yayınları.

Köymen, Mehmet Altay (2006). "Selçuklu Devrinin Özellikleri", Türkler Ansiklopedisi, C. 4, Ed. Hasan Celal Güzel, Kemal Çiçek, Salim Koca, Ankara, Yeni Türkiye Yayınları, s. 634-638.

Köymen, Mehmet Altay (2018). Prof. Dr. Mehmet Altay Köymen, toplu makaleler III. Cilt, memleket meselelerine dair fikirler, kanaatler ve tespitler; Haz. S. Tarifci, K. K. Kaya, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Mardin, Şerif (2020). Türk modernleşmesi, 27. Baskı, İstanbul, İletişim Yayınları.

Mengüşoğlu, Takiyettin (2017). Felsefeye giriş, 3. Baskı, Ankara, Doğu Batı Yayınları.

Meydan, Sinan (2017). 1923 kuruluş ayarlarına dönmek, I. Baskı, İstanbul, İnkılap Kitabevi.

Ortaylı, İlber (2004). Osmanlı imparatorluğunda iktisadi ve sosyal değişim makaleler I, 2. Baskı, Ankara, Turhan Kitabevi Yayınları.

Ögel, Bahaeddin (2019). Büyük hun imparatorluğu tarihi cilt 1, Ankara, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları IV/A-1-1. Dizi – Sayı: 24.

Öngül, Ali (2018). İlk Müslüman Türk devletleri tarihi, 1. Basım, İstanbul, Çamlıca Yayınları.

Özaydın, Abdulkerim (2006). "Türklerin İslamiyeti Kabulü", Türkler Ansiklopedisi, C. 4, Ed. Hasan Celal Güzel, Kemal Çiçek, Salim Koca, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, s. 239-262.

Şahin, Özgür (2019). Siyasetnamelere Göre Karahanlılar ve Gazneliler Devletlerinde Hukuk Anlayışının Temelleri, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Orta Çağ Tarihi Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.

Timur, Taner (1994). Osmanlı toplumsal düzeni, Ankara, İmge Yayınları.

Turan, Osman (2006). Türkler ve İslamiyet, Türkler Ansiklopedisi, C. 4, Ed. Hasan Celal Güzel, Kemal Çiçek, Salim Koca, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, s. 290-304.

Turan, Osman (2016). Türk cihan hâkimiyeti mefkûresi tarihi, Türk dünya nizamının millî, İslami ve insani esasları, 25. Baskı, İstanbul, Ötüken Yayıncılık.

Turan, Şerafettin (1995). Türk devrim tarihi, yeni Türkiye'nin oluşumu (1923-1938), Cilt 3, I. Baskı, Ankara, Bilgi Yayınevi.

Türkdoğan, Orhan (2014). Millî kültür, modenleşme ve islam, 1. Basım, Konya, Çizgi Kitabevi.

Yazıcı, Nesimi (2004). İlk Müslüman Türk devletleri, Türk tarihi ve kültürü içinde (ed. C. Öztürk), 2. Baskı, Ankara, Pegem Akademi Yayınları.

Yusuf Has Hâcib. (1998). Kutadgu Bilig. (çev. Reşit Rahmeti Arat). (Yedinci Baskı). Ankara, TTK Yayınları.

Yücekök, Ahmet (1983). Türkiye'de din ve siyaset, İstanbul, Gerçek Yayınları

BÖLÜM **9**

Türklerde Din ve Halk İnançları

Dr. Hacı ÇOBAN

1. Giriş

Türkler tarihleri boyunca birçok defa yurt değiştirmenin yanında din ve medeniyet de değiştirmişlerdir. Eski Türklerin dinî inançları yaşadıkları bozkır coğrafyasının etkisiyle ve kendi zengin kültürel birikimleriyle şekillenmiştir. Bunun dışında siyasi, ekonomik ve kültürel etkileşim sonucu ilişkide bulundukları komşu kavimlerin de etkisiyle yeni din anlayışları benimsedikleri anlaşılmaktadır. Burada vurgulanması gereken en önemli husus Türk milletinin farklı dinleri asla başka kavimlerin zorlaması ve baskısı sonucunda benimsememiş olmasıdır. Kabul ettikleri dinlerin hemen hemen tamamını kendi istedikleri için, çoğunlukla yönetici ailelerden başlamak üzere, kabul etmişlerdir.

2. İslam Öncesi Dönemlerde Türklerin Dinî İnançları

2. 1. Göktanrı Dinî İnancı ve Kutsalları

Eski Türkler Gök Tanrı (Kök Tengri) inancı adı verilen ve itikat temelinde her şeyi yaratan tek bir Tanrı olan dine inanmışlardır. Bu dinde; ölüm sonrası yeni hayatın başladığı (ahiret inancı) kabul edilmektedir. Öbür dünyada iyiliklerin ve alplığın mükâfatlandırılacağına (cennet/cehennem) inanılmaktadır. Ölen atalara saygı duyularak ölen ata ruhları ve tanrılar için kurban kesmek anlayışı vardır. Türklerin millî dinleri olarak bilinen Gök Tanrı dinî ilahi dinlerden kitabı ve tapınak yerleri ve bilinen peygamberi olmamasıyla ayrılmaktadır. Eski Türkler yaratıcı tek bir güç olan Gök Tanrı'nın yönetici aileye Kut veren, Hakan'a güç, ülük veren bir yaratıcı olduğunu kabul etmişlerdir. Gök Tanrı, Yir-sub, Yağız-Yer ve Atalar ruh-

Kaynakça

Aladağ, İ. (2018), "Anadolu Selçukluları Ve Beylikler Devrinde Dini Yapıların Toplum Hayatına Etkileri", Akademik matbuat, Cilt:2, Sayı:2, Kasım.

Alay, O. (2019),"Sözlü Gelenek Öznesi Olarak Saz Şairi, Âşık Ve Halk Şairi Terimleri", Türk Dili, http://tdk. gov. tr ' wp-content ' uploads ' 2019/09(Erişim Tarihi;12. 04. 2021).

Anohin, A. V. (1998), "Altay Şamanlığına ait Maddeler", Abdülkadir İnan, Makaleler ve İncelemeler, I. Cilt, Türk Tarih Kurumu yayınları, Ankara.

Artun, E. (2021) "Türklerde İslamiyet Öncesi İnanç Sistemleri-Öğretiler-Dinler", http:// www. turkoloji. cu. edu. tr/halkbılım/erman_artun_inanc_sistemleri. pdf (Erişim Tarihi 23. 05. 2021).

Atmaca, E. (2020), "Karai Mezhebi ve Bu Mezhebi Benimseyen Karay Türkleri",Mesos: Disiplinlerarası Orta Çağ Çalışmaları Dergisi, II, ss. 57-81. Doi: 10. 37223/mesos. 2020. 3.

Aybudak, Utku. (2018). "Asabiye Kavramı Işığında Türklerin Sufileşmesi Ve Tarikatlar", Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı: 33, Denizli, ss. 363-370.

Aydın, M. (1997), "Türklerin Dini Tarihi Üzerinde Bir Değerlendirme", Türkiyat Araştırmaları Dergisi Sayı:4, ss. 1-9, Konya.

Aydın, M. (2004), "Anadolu'da Hristiyan Türkler (Başlangıcından Cumhuriyete)", SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı:11, ss. 1-28.

Bardakçı, M. N. (2002),"Türklerin Sosyal ve Kültürel Hayatında Tasavvuf ve Tarikatlar" Türkler, Cilt:7, ss:681-699.

Bardakçı, M. N. (2011), "Türklerin İslamlaşma Sürecinde Dönüm Noktası: Ahmed Yesevî ve Tasavvuf Dünyası", Türk yurdu dergisi, Cilt:31,Sayı 287, Yıl 100-Temmuz, ss. 45. 55.

Baş, M. (2016) "Dinlerde Ve Geleneksel Türk Dini Tarihinde Dağlarla İlgili İnanışlar Üzerine Bir İnceleme", Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt: 9 Sayı: 46, Ekim.

Bayat, F. (2019) Türk Şaman Metinleri (Efsaneler Ve Memoratlar), Gözden geçirilmiş ve genişletilmiş 3. baskı, Ötüken Yayınları, İstanbul.

Bice, H. (2011), "Pîr-i Türkistan'ın İzinde -Türk Yurtlarında Tasavvuf ve Günümüze Yansımaları-", Türk Yurdu, Cilt:31, Sayı:287, Temmuz.

Ceyhan S. (Editör),(2018), Türkiye'de tarikatlar: tarih ve kültür, gözden geçirilmiş 2. Baskı, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara.

Danişmend, İ. H. (1978),Türk Irkı Niçin Müslüman Oldu, Millî Ülkü Yayınevi, 2. baskı, Konya.

Demirci, M. (2002), "Müslüman Türklerde Tasavvuf" Türkler, Cild, V, ss. 489-497, Ankara.

Durmuş, İ. (2018), Türk Kültürüne Giriş, Akçağ Yayınları, 2. baskı, Ankara.

Eliade, M. (2006),Şamanizm, Çeviren: İsmet Birkan, İmge Kitabevi, 2. baskı, Ankara.

Erdem, M. (1998) "Geleneksel Türk Dini ve İslam, Dini Araştırmalar, Eylül-Aralık, C: I, Sa:2.

Eroğlu, T. , Kılıç, H. (2010). Türk İnançları ve İnanışlar. Journal of Social Policy Conferences, 0(49), Retrieved from https://dergipark. org. tr/tr/pub/iusskd/issue/897/10045

Esin, E. (1997), Türk Kültür Tarihi İç Asya'daki Erken Safhalar, Atatürk Kültür Merkezî Yayınları, 2. basım, Ankara.

Gömeç, S. Y. , (2003). Eski Türk İnancı Üzerine Bir Özet. Tarih Araştırmaları Dergisi, 22 (33) ss. 79-104. DOI: 10. 1501/Tarar_0000000139.

Gömeç, S. Y,(2019) "Eski Türk Dininin Temel

Özellikleri", Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi / Journal of Turkish History Researches, Prof. Dr. Bahaeddin Ögel Sayısı, Vol:4, Sayı:1.

Grousset, R. (1980), Bozkır İmparatorluğu, çev. R. Uzmen, Ötüken Yayınları, 1. baskı, İstanbul.

Gumilev, L. N. (2003) Hazar Çevresinde Bin Yıl, Çev: D. Ahsen Batur, 3. baskı, Selenge yayınları, İstanbul.

Gumilev, L. N. (2007) Eski Türkler, Çev: D. Ahsen Batur, Selenge Yayınları,6,baskı İstanbul.

Güngör, E. ,(1988) Tarihte Türkler, Ötüken Yayınları, İstanbul

Güngör, H. , Köylü, B. (2014), Türk Halk İnanışları Ders Notları, Tezmer, Kayseri.

Güngör, H. (2002) Eski Türklerde Din ve Düşünce, Türkler, C. 3, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara.

Güngör, H. (2007) "Geleneksel Türk Dininden Anadolu'ya Taşınanlar", Yaşayan Eski Türk İnançları Bilgi Şöleni: Bildiriler, Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, Ankara

Güzel, A. , Torun, A. (2003),Türk Halk Edebiyatı El Kitabı, Akçağ Yayınları, 1. baskı, Ankara

Güzel, A. ,(2021) "Tasavvuf Kavramı ve Türklerde Tasavvufun Oluşumu", https://www. turk edebiyati. org/ tasavvuf -kavrami-ve-turklerde-tasavvufun-olusumu/(Erişim Tarihi 12. 06. 2021)

Hacıgökmen, M. A. (2013), "Türklerde Yas Âdeti Temelleri ve Sonuçları" Tarihçiliğe Adanmış Bir Ömür, Prof. Dr. Nejat Göyünç Armağanı, Selçuk Üniversitesi Matbaası, ss. 393-422, Konya.

İnan, A. (1976), Eski Türk Dini Tarihi, Millî Eğitim Basımevi, 1. Basım, İstanbul.

İnan, A. (1988), "Türk Şamanizmi Hakkında", Makaleler ve İncelemeler, I. Cilt, Türk Tarih Kurumu yayınları, Ankara.

İnan, A. (1988) "Müslüman Türklerde Şamanizm Kalıntıları", Makaleler ve İncelemeler, I. Cilt, Türk Tarih Kurumu yayınları, Ankara.

Kara, M. (2006), Tasavvuf ve Tarikatlar Tarihi, Dergah yayınları, 7. baskı İstanbul.

Kafesoğlu, İ. (1972), "Eski Türk Dini", İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Enstitüsü Dergisi, Sayı:3 Ekim.

Kafesoğlu, İ,(2010), Türk Millî Kültürü,30. basım, Ötüken Neşriyat, İstanbul.

Kitapçı, Z. (1994), Orta Asya'da İslamiyet'in Yayılışı ve Türkler, 3. baskı, Damla Ofset Matbaacılık, Konya.

Koca, S. (1996). "Türkler ve İslamiyet" Erdem, Cilt:8, Sayı:22. ss. 263-286.

Koca, S. (2016), Türk Kültürünün Temelleri, Berikan Yayınevi, 4. baskı, Ankara.

Koçak, K. (2012) "Bozkır Kültüründe Alp Karakterinin Ortaya Çıkışında Türk Geleneklerinin Etkisi" NEÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 1, ss. 125-135.

Ligeti, L. (1982), "Asya Hunları", Gyula Nemeth, Atilla ve Hunlar, Tercüme: Şerif Baştav, Ankara Üni. Dil Tarih Coğrafya Fak. Yayını, Ankara.

Merçil, E. (2000) Müslüman-Türk Devletleri Tarihi, Türk Tarih Kurumu Basımevi,4. baskı, Ankara.

Ögel, B. (1991) İslamiyet'ten Önce Türk Kültür Tarihi, Orta Asya kaynak ve Buluntularına Göre, Türk Tarih Kurumu basımevi, 4. baskı, Ankara.

Öngören, R. (2011) "Tarikat/ Tasavvuf ", TDV İslam Ansiklopedisi, C: 40, ss 95-105 /119-126, İstanbul, https://islamansiklopedisi. org. tr/tarikat/ tasavvuf (Erişim Tarihi 14. 05. 2021)

Öz, M. (2021) "Türklerin İslamiyet'i Kabulü", https://www. akademikkaynak. com/turklerin-islamiyeti-kabulu. html Erişim tarihi 23. 05. 2021)

Özaydın, A. (2012), "Türkler' in İslamiyet'i Kabulü", TDV İslam Ansiklopedisi, Cilt:41,ss. 474-480, İstanbul.

Öztürk, M. (2013) "İslamiyet'ten Önce Türklerin Din Anlayışı ve Gök Tanrı Dini", History Studies A Tribute to Prof. Dr. Halil İnalcık, Volume 5/2.

Radlof, W. (1976), Sibirya'dan Seçmeler, Çev: Ahmet Temir,1. baskı, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul.

Rasonyi, L. (1988) Tarihte Türklük, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü yayınları, Ankara.

Saray, M. (1989), Selçuklu Devri Türk Tarihi, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.

Şahbaz, M. (2018), "İslam Öncesi Türklerde Dağ Kültü Ve İnancı", Social Sciences Studies Journal (SSSJournal) Vol:4 Issue:19, ss:2250-2261.

Tanyu, H. (1973). Dinler Tarihi Araştırmaları, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.

Tanyu, H. (1980),İslamlıktan Önce Türklerde Tek Tanrı İnancı, Ankara Üniversitesi basımevi, Ankara.

Turan, O. (1971),Selçuklular ve İslamiyet, Turan Neşriyat yurdu, İstanbul.

Turan, O. (1978) Türk Cihan Hâkimiyeti Mefkûresi Tarihi, II. baskı, Nakışlar Yayınevi, C:I-II, İstanbul.

Tümer, G, Küçük, A. (1997) Dinler Tarihi, Ocak Yayınları, 3. baskı, Ankara.

Tümer, T. (1992) ," Budizm Buda'nın milâttan önce VI. yüzyılda Hindistan'da kurduğu din ve felsefe sistemi", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi C: 6, https://islamansiklopedisi. org. tr/budizm. (Erişim tarihi 19. 04. 2021)

Uğurlu, S. (2012) "Eski Türklerin Dini", AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt:12, 20. Yıl, Özel Sayı,12: ss. 323-335, Bolu.

Vâczy, P. (1982) "Hunlar Avrupa'da", Gyula Nemeth, Atilla ve Hunlar, Tercüme: Şerif Baştav, Ankara Üniversitesi, Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Yayını, Ankara.

Yazıcı, N. (2002), İlk Türk-İslam Devletleri Tarihi, 2. baskı Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara.

Yıldırım, N. (2009), "Zerdüşt Ve Öğretisi" Doğu Araştırmaları Dergisi, Sa:3, 2009/1,ss. 5-24.

Yıldız, H. D. (1981), "İslamiyet ve Türkler", Diyanet Dergisi Hicret özel sayısı, Gaye Matbaacılık Sanayii, Ankara.

Yılmaz, Ö. (2015), Geçmişten Günümüze Tasavvuf ve Tarikatlar, Akçağ Yayınları, 1. Baskı Ankara.

Yurdaydın, H. G. (1981),"Türk - İslam Kültürü'ne Giriş", Diyanet Dergisi Hicret özel sayısı, ss. 249-283, Gaye Matbaacılık Sanayii, Ankara.

BÖLÜM **10**

Türklerde Eğitim ve Bilim

Dr. Y. Atila ŞEHİRLİ

1. Giriş

İnsanlık tarihi boyunca kurulmuş olan tüm devletler ihtiyaç duydukları özelliklere sahip bireylerin yetiştirilmesi için formal ya da informal yollardan çaba harcamışlardır. Okullar gibi eğitim-öğretim kurumlarının yanı sıra devleti oluşturan unsurlardan biri olan insan topluluğu yani halk da bu sürece doğrudan ya da dolaylı yollardan katkı sunmuştur. Bu durum Türkler tarafından kurulan devletler için de geçerlidir. Bu bağlamda İslamiyet öncesi dönemde kurulmuş olan Türk devletleri ele alındığında yaşanılan coğrafyanın, Çin ile olan ilişkilerin, toplumsal kuralların yani törenin ve inancın eğitimi etkileyen temel öğeler olduğu göze çarpmaktadır.

2. İslam Öncesi Dönemde Eğitim ve Bilim

2. 1. Hun ve Göktürklerde Eğitim ve Bilim

2. 1. 1. Hun Devleti'nde Eğitim

Hunlar konargöçerlerin kurduğu bir devlettir. Örgün eğitimden ziyade yaygın eğitim söz konusudur. Şu ana kadar Hun yazı diline rastlanmamıştır. Ancak onların da Göktürk alfabesine benzer bir alfabe kullandıkları tahmin edilmektedir.

a. Hunlarda Savaş Eğitimi: Hunların sürekli savaş tehdidiyle karşı karşıya olmaları savaş eğitimine önem vermelerine neden olmuştur. Mete ordusunda disiplin ve itaati ön plana çıkarmıştır. Ok atmak, kılıç çalmak, ata binmek, mızrak atmak, kalkan kullanmak, savaşta strateji uygulamak vs. Hunların gençlere verdiği savaş eğitimidir.

Kaynakça

Akkutay, Ülker; *Enderun Mektebi,* Ankara: Gazi Üni. Basın Yayın Yüksekokulu Basımevi, 1984.

Akyüz, Yahya; Türk Eğitim Tarihi, Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2011.

Baltacı, Cahit; *İslam Medeniyeti Tarihi,* s. 66-72. İstanbul: İlahiyat Fakültesi Yay. , 2016.

Baltacı, Cahit; *XV-XVI. Asırlarda Osmanlı Medreseleri,* İstanbul, 1976.

Barthold, Wilhelm; İslam Medeniyeti Tarihi, Ankara, 1963.

Bilge, Mustafa; *İlk Osmanlı Medreseleri,* İstanbul: İstanbul Üni. Edebiyat Fakültesi Basımevi, 1984.

Bilgili, Ali Sinan, (2011), "Osmanlılarla Çağdaş Türk Devletlerinde Eğitim", *Türk Eğitim Tarihi*, (Edt. S. Arıbaş-M. Köçer), İstanbul: Lisans Yay.

Büyükboyacı, Şengül, *"Osmanlı Devleti'nin Kuruluşundan Tanzimata Kadar Olan Dönemde Eğitim"* Türk Eğitim Tarihi, (Editörler: Emrah Çetin-Özgür Yıldız), Lisans Yayınları, İstanbul, 2020.

Cihan, Ahmet; "Osmanlı Medreselerinde Sosyal Hayat", *Osmanlı (Toplum),* C. 5, Ankara: Yeni Türkiye, 1999.

Çağ Yayınları (Ed. Hakkı D. Yıldız); *Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi*, C. 6-12, İstanbul, 1988.

Çelebi, İlyas; "Osmanlı Medreselerinin Kuruluşu, Yükselişi ve Çöküş Nedenleri" *Osmanlı (Toplum),* C. 5, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 1999.

Doğan, İsmail. *Türk Eğitim Tarihi'nin Ana Evreleri (Kurumlar, Kişiler, Söylemler),* Ankara: Nobel Yay. , 2010.

Ergin, Osman; *Türkiye Maarif Tarihi,* C. 1-2, İstanbul: Eser Yayınları, 1977.

Ergün, Mustafa; *İkinci Meşrutiyet Devrinde Eğitim Hareketleri.* Ocak: Ankara, 1996.

Eyice, Semavi; *"Beyazıt II Camii ve Külliyesi",* İstanbul: DİA, VI, 1992.

Genç, Reşat; Karahanlı Devlet Teşkilatı, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 2002.

Güven, İsmail; *Türk Eğitim Tarihi (7. Baskı).* Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2018.

Halaçoğlu, Yusuf; *XIV-XVII. Yüzyıllarda Osmanlılarda Devlet Teşkilatı ve Sosyal Yapı,* Ankara, 1998.

Hali, Servet, Rencüzoğulları, Selcan; İslamiyet Öncesi Dönemde Türklerde Eğitim. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi,* 6(17); 425-437, 2017.

Haykıran, Kemal Ramazan, *"İlhanlılar Devrinde Sürdürülen Eğitim Faaliyetlerine Bir Bakış ve İlhanlı HükümdarıOlcaytû Han'ın Eğitim Politikası",* Tarih Okulu Dergisi, 2016, Cilt,9, sayı 26, s. 15-21, ISSN: 1308-5298 / 2148-4260, DOI : 10. 14225/Joh948.

Hali, Servet, *"İslamiyet Sonrası Dönemde Türklerde Eğitim",* Türk Eğitim Tarihi, (Editörler: Emrah Çetin-Özgür Yıldız), Lisans Yayınları, İstanbul, 2020.

İhsanoğlu, Ekmeleddin; *Osmanlı'da Eğitim ve Bilim Müesseseleri,* Osmanlı Medeniyeti Tarihi, (Edt. E. İhsanoğlu), C. 1. İstanbul: Feza Yay. ,1999.

İzgi, Cevat; *Osmanlı Medreselerinde İlim,* İstanbul: İz Yay. , C:1,1997.

Kafesoğlu, İbrahim; *Türk Millî Kültürü,* İstanbul: Ötüken Yay. , 1997.

Karal, Enver Ziya; *Osmanlı Tarihi,* V,VI,VII,-VIII, Ankara, 1983.

Kaynar, Reşat; Mustafa Reşit Paşa ve Tanzimat, Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2010.

Karavar, Hilal, *"Tek Parti Döneminde Eğitim (1923-1946)",* Türk Eğitim Tarihi, (Editörler: Emrah Çetin-Özgür Yıldız), Lisans Yayınları, İstanbul, 2020.

Karasoy, Yakup; "Ahi Kelimesi ve Türk Kültüründe Ahilik" *Selçuk Üni. Türkiyat Araş. Dergisi,* Sayı:14, 2003.

Kodaman, Bayram; Abdülhamid Devri Eğitim Sistemi, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları,1991.

Kodaman, Bayram; *II. Abdülhamit Devrinde Eğitim,* Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi. (Ed. K. Seyithanoğlu), 12. İstanbul: Çağ Yayınları, 1993.

Lewis, Bernard; *Modern Türkiye'nin Doğuşu,* Ankara, 1984.

Maksudoğlu, Mehmet; *Osmanlı Tarihi 1299-1922,* İstanbul,1999.

Merçil, Erdoğan; "Gazneli Devleti" *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi,* C. 13, İstanbul, 2013.

Ortaylı, İlber; İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı, İstanbul: Hil Yayınları, 1983.

Oğuz, İsmail, *"Çağdaş Türk Devletlerinde Eğitim",* Türk Eğitim Tarihi, (Editörler: Emrah Çetin-Özgür Yıldız), Lisans Yayınları, İstanbul, 2020.

Özaydın, Abdulkadir; "Karahanlılar" *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi,* C: 24, İstanbul, 2001.

Özcan, Nuri; Osmanlılar, *İslam Ansiklopedisi Cilt 33,* İstanbul: T. Diyanet Vakfı Yayınları, 2007.

Özkan, Salih; *Türk Eğitim Tarihi,* Ankara: Nobel Akademik Yay. , 2008.

Özmen, Cengiz; *"Tanzimat Döneminde Eğitim",* Türk Eğitim Tarihi, (Editörler: Emrah Çetin-Özgür Yıldız), Lisans Yayınları, İstanbul, 2020.

Pakalın, Mehmet Zeki; *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü,* I-II-III, İstanbul,1993.

Sakaoğlu, Necdet; *Osmanlı'dan Günümüze Eğitim Tarihi.* İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2003.

Şehirli, Y. Atila; *"I. Dünya Savaşı ve Millî Mücadele Döneminde Eğitim (1914-1923)",* Türk Eğitim Tarihi, (Editörler: Emrah Çetin-Özgür Yıldız), Lisans Yayınları, İstanbul, 2020.

Taşdemirci, Ersoy; "Osmanlı İmparatorluğunda Medreseler", *Erciyes Üni. SBE. ,* Kayseri, S:3.

Tatcı, Mustafa; *"Yunus Emre"*, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi,* C. 43, İstanbul, 2013.

Unat, Faik Reşit; *Türkiye'de Eğitim Sisteminin Gelişmesine Tarihi Bir Bakış,* Ankara: Millî Eğitim,1964.

Uygun, Selçuk; *Eğitimin Tarihsel Temelleri. Eğitim Bilimine Giriş.* Ankara: Maya Akademi Yayınları,2007.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı; *Osmanlı Devleti'nin İlmiye Teşkilatı,* Ankara, 1965.

Ünalan, Sıddık, Öztürk, Hakan; İslamiyet'ten Önce Türkler'de Eğitim ve Öğretim, *İlahiyat Fak. Dergisi, 13(2),*2008.

Yazıcı, Fatih, *"II. Meşrutiyet Döneminde Eğitim",* Türk Eğitim Tarihi, (Editörler: Emrah Çetin-Özgür Yıldız), Lisans Yayınları, İstanbul, 2020. Yiğit, E. Özlem, *"İslamiyet Öncesi Dönemde Türklerde Eğitim",* Türk Eğitim Tarihi, (Editörler: Emrah Çetin-Özgür Yıldız), Lisans Yayınları, İstanbul, 2020.

Yokuş, Gürol; *"Meşrutiyet ve II. Abdülhamid Döneminde Eğitim",* Türk Eğitim Tarihi, (Editörler: Emrah Çetin-Özgür Yıldız), Lisans Yayınları, İstanbul, 2020.

https://tr. wikipedia. org/wiki/Anasayfa

BÖLÜM **11**

Türk Dili

Dr. Serdar BULUT

1. Giriş

Türkçe, Türklerin kullandığı dilin adıdır. Bu dil, gerçek anlamda bakıldığı zaman, dünya üzerinde farklı ülkelerde yaşayan bütün Türklerin ana dili olarak kullandığı dildir. Türk dili olarak da adlandırılan Türkçe kadar dünya üzerinde derinliği ve coğrafi genişliği olan pek az dil vardır. Türkçeyi, sadece Türkiye Cumhuriyeti içinde kullanılan konuşma ve yazı dili olarak düşünmek, Türkiye Cumhuriyeti dışında yaşayan diğer Türkleri Türkiye Cumhuriyeti'nde yaşayan Türklerden ayırmak demektir. Türkçe, doğudan batıya Çin Seddi'ne, Sibirya'dan Hindistan'a ve Akdeniz kıyılarına kadar uzanan çok geniş bir coğrafyada konuşulan bir dildir. Aşağı yukarı 250 milyon konuşuru olan Türkçe, dünyanın en çok konuşulan beşinci dili konumundadır. Coğrafi olarak çok fazla yayılım gösteren ve tarihi çok eskilere dayanan Türkçe, Moğolca, Mançuca, Tunguzca, Korece ve Japoncanın da yer aldığı Altay dil ailesinin en fazla konuşulan dilidir.

2. Dil ve Dil Çeşitleri

2. 1. Dil Nedir?

Dil canlı bir varlıktır. Zaman zaman birtakım değişiklikler, kendi bünyesinden doğan çeşitli sebeplerle bazı gelişmeler gösterir. İnsanlar arasında anlaşmayı sağlayan dil, insanları diğer canlılardan ayıran iki önemli özellikten biridir. Dil ve farklı çevrelere uyum sağlayabilme becerisi, insanı diğer canlılardan ayırmaktadır.

İnsanı diğer canlılardan ayıran en önemli unsur olan dil, sözlü veya yazılı biçimiyle, herkes tarafından sürekli kullanılır. Tam da bu nedenle dille ilgili konu-

Kaynakça

Bkz. 12. Bölüm Kaynakça

BÖLÜM **12**

Türk Edebiyatı

Dr. Serdar BULUT

1. Giriş

Türkçe tarihi süreçte edebiyat dili olarak farklı aşamalardan geçmiştir. Yazılı eski kaynakların önemli bir kısmında, edebiyata özgü ögeler kullanılmış olsa da günümüzdeki anlamda estetik bir amaçla üretilmiş metinler değillerdir.

Bilinen ilk Türk şair Aprın Çor Tigin'dir ve Aprın Çor Tigin, Mani dininin etkisinde şiirler yazmıştır fakat bu şiirler estetik açıdan sonraki dönemlerle kıyaslanınca eksik kalan şiirlerdir. Edebi olarak Türkçe gelişimini sonraki dönemlerde devam ettirmiştir ve hem Göktürkler Dönemi'nde hem de Karahanlılar Dönemi'nde özellikle İslamiyet'in kabulü sonrası edebi anlamda eser üretimi devam etmiştir. Önce Orhun Abideleri sonra Karahanlılar Dönemi'nde Balasagunlu Yusuf Has Hacip'in 1069 yılında kaleme aldığı Kutadgu Bilig ile başlayan edebî eser üretimi Kaşgarlı Mahmud ile devam etmiş ve yine bu dönemde Edib Ahmet Yükneki ve Hoca Ahmed Yesevi ile edebî anlamda süreç devam etmiştir. Harezm, Kıpçak ve Çağatay Türkçesi Dönemlerinde de Türkçe gelişimini sürdürmüş ve özellikle Harezm Dönemi'nde dini eserler verilirken Kıpçak Dönemi'nde sözlük çalışmaları önem kazanmış, Çağatay Dönemi'nde ise Ali Şir Nevai ve Hüseyin Baykara'nın çalışmaları ile Herat şehri bir edebiyat ve kültür şehri hâlini almıştır. Özellikle Türkolojinin babası olarak adlandırabileceğimiz Kaşgarlı Mahmud ile 30'un üzerinde eser vererek Türkçeye önemli katkılar sağlayan Ali Şir Nevayi'nin hizmetlerini burada çok önemli bir yere koymak lazım.

Osmanlı Dönemi'nde edebiyat daha da gelişmiş bir hal alırken, edebiyat dili de Arapça ve Farsça ögelerin geniş yer aldığı Osmanlıca olarak bilinen bir Türkçedir. Özellikle 17. yüzyıla kadar Arapça ve Farsçanın etkisi çok hissedilmemiş,

Kaynakça

Açа, M. ; Altınkaynak, E. ve Özdemir, H. (2011). *Türk Dili ve Kompozisyon.* Ankara: Karadeniz Dergi Yayınları.

Akalın, Ş. H. (2008). *Binyıl Önce Binyıl Sonra Kâşgarlı Mahmud ve Divanü Lugati't Türk*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Akar, A. (2005). *Türk Dili Tarihi.* Ankara: Akçağ Yayınları.

Aksan, D. (1990). *Her Yönüyle Dil, Ana Çizgileriyle Dilbilim 1.* Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Aksan, D. (1996). *Türkçenin Sözvarlığı*. Ankara: Engin Yayınları.

Akün, Ö. F. (1994). Divan Edebiyatı. (Ed.) İslam Ansiklopedisi İçinde (s. 389-427). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Akyüz, K. (1990). *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri.* Ankara: İnkılâp Kitabevi.

Alishan, R. Leo M. (1852). *Armenian Popular Songs / Հայոց ևրգք ռամկականք*. Venice, S. Lazarus.

Aliş, Ş. (2005). Türk Edebiyatı. (Ed. Cemil Öztürk). *Türk Tarihi ve Kültürü,* (3. Baskı) İçinde (s. -393-405). Ankara: PegemA Yayıncılık.

Alkayış, F. (2020). Dil Kavramı. Dil Kavramı. (Ed. Serdar Yavuz). *Sorularla Türk Dili* İçinde (s. 17-35). Elazığ: ASOS Yayınları.

Altınkaynak, E. (2006). *Gregoryan* Kıpçak *Dil Yadigarları.* İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.

Alyılmaz, C. (2015). İpek *Yolu Kavşağının Ölümsüzlük Eserleri.* Ankara: Atatürk Üniversitesi Yayınları.

Argunşah, M. ve Güner, G. (2015). *Codex Cumanicus.* İstanbul: Kesit Yayınları.

Argunşah, M. ; Sağol Yüksekkaya, G. ve Tabaklar, Ö. (2010). *Karahanlıca-Harezmce-Kıpçakça Dersleri.* İstanbul: Kesit Yayınları.

Avcıoğlu, İ. (2015). *Uygulamalı Türk Dili ve Kompozisyon Bilgileri.* Ankara: Gece Kitaplığı Yayınevi.

Bahâr, M. (1373 hş.) *Sebkşinâsî/Târîh-i Tatavvur-i Nesr-i Fârsî.* Tahran.

Balı-Kaplan, Z. (2014). Türk Tiyatrosunda Trajedi, (Yayımlanmamaış Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Prof. Dr. Müzeyyen Buttanrı), Eskişehir: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstisüsü.

Banarlı, N. S. (1997). *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi I*. İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.

Bayat, F. (2006). *Türk Dili Tarihi.* Çorum: Karam Yayınları.

Bilgin, A. (1995). Tasavvuf ve Tekke Edebiyatı. İlmi Araştırmalar, 1(1), 61-82.

Bilgin, A. ve Hacıeminoğlu, N. (2002). Kıpçak Türkçesi. İslam Ansiklopedisi (25. Cilt) İçinde (s. 421-424). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Bilgin, A. A. (2006). Nehcü'l-Ferâdîs. İslam Ansiklopedisi (32. Cilt) İçinde (s. 540-541). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Bozdoğan, A. (2014). Fecr-i Ati Topluluğu ve "Musavver Muhit" Mecmuası. *Türklük Bilimi Araştırmaları TÜBAR-XXXV,* 19(35), 43-60.

Bulut, S. (2014). İmlâ ve T Sorununda Telefon İle İnternetin Rolü. *Tarih Okulu Dergisi,* 7(XVII), 831-849.

Bulut, S. (2017). Asya Coğrafyası'nın Büyük Edibi Ali Şîr Nevâî'nin Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri ve Türk Dili'ne Katkıları. *Asya Studies,* 1(1), 23-41.

Bulut, S. (2020). Dil Kavramı. (Ed. Serdar Yavuz). *Sorularla Türk Dili* İçinde (s. 69-150). Elazığ: ASOS Yayınları.

Buran, A. ve Alkaya, E. (2011). Özbek Türkçesi Alfabe ve Metin Örnekleri. (Editörler: Ahmet Buran ve Mehmet Mahur Tulum). Çağdaş Türk *Yazı Dilleri-I* İçinde (s. 184-198), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Caferoğlu, A. (1988). *Türk Dili Tarihi.* İstanbul: Enderun Kitabevi.

Çakır, Ö. (2009). Servet-i Fünûn Edebiyatı'nın Öğretiminde Görsel Materyal Kullanımı. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 6(11), 211-236.

Dayanç, M. (2012). Millî Edebiyat Dönemi, Millîyetçi Edebiyat ve Millî Edebiyat Kavramı Üzerine Düşünceler. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* 13(1), 91-103.

Demir, N. (2019). *Türkçe Ses ve Biçim Bilgisi.* Ankara: Altınordu Yayınları.

Demir, N. ve Yılmaz, E. (2009). *Türk Dili Yazılı ve Sözlü Anlatım.* Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Demir, T. B. (2021). Ural-Altay Kuramı (Karatay, Osman (2020). Ural-Altay Kuramı, İstanbul: Selenge Yayınları, 128 s. , ISBN 978- 605-4944-66-8.). *Uluslararası İdil-Ural ve Türkistan Araştırmaları Dergisi,* 3(5), 131-136.

Doğan, A. (2007). Fecr-i Âti Topluluğu. (Hazırlayanlar: İsmail Çetişli, Nurullah Çetin, Abide Doğan, Alim Gür, Şenol Demir, Cengiz Karataş). İkinci Meşrutiyet Dönemi Türk Edebiyatı İçinde (s. 487-515). Ankara: Akçağ Yayınları.

Eker, S. (2019). Çağdaş Türk Dili, (12. Baskı). Ankara: Grafiker Yayınları.

Ekici, M. (2019). 13. Dede Korkut Destanı: "Salur Kazan'ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi" Boyunu Beyan Eder Hanım Hey! *Millî Folklor,* 31(122), 5-13.

Elçin, Ş. (1997). *Halk Edebiyatı Araştırmaları I.* Ankara: Akçağ Yayınları.

Enginünn, İ. (2004). *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı.* İstanbul: Dergâh Yayınları.

Ercilasun, A. B. (2005). *Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla TÜRK Dili Tarihi,* (2. Baskı). Ankara: Akçağ Yayınları.

Ercilasun, A. B. (1996). "Batı Türkçesinin Doğuşu", Uluslararası Türk Dili Kongresi (26 Eylül-3 Ekim 1988), Ankara.

Ercilasun, B. (1997). Edebiyatta Millîlik ve Millîyetçilik. (Hazırlayan: Bilge Ercilasun). *Yeni Türk Edebiyatı Üzerine İncelemeler 1* İçinde (s. 450-466). Ankara: Akçağ Yayınları.

Erdem, M. D. ; Karataş, M. ve Hirik, E. (2015). *Yeni Türk Dili.* Ankara: Maarif Mektepleri.

Ergin, M. (1990). Üniversiteler İçin Türk Dili. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.

Ergin, M. (2003). *Türk Dil Bilgisi.* İstanbul: Bayrak Yayınları.

Gabain, A. V. (1988). *Eski Türkçenin Grameri,* (Çev. Mehmet Akalın). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Galanti, A. (2005). İbranicenin Gelişmesine Arapçanın Katkısı. (Sadeleştirenler: Nurettin Ceviz & Musa Yıldız). *NÜSHA,* 5(16), 91-99.

Gökdağ, B. A. ; Tekin, F. ve Kesik, B. (2013). *Türk Dili ve Kompozisyon Bilgileri.* İstanbul: Vizyon Yayıncılık.

Gökyay, O. Ş. (1994). Dede Korkut. İslam Ansiklopedisi (9. Cilt) İçinde (s. 77-80). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Greenberg, J. H. (1950). Studies in African Linguistic Classification: IV. Hamito-Semitic. *Southwestern Journal of Anthropology*, 6: 47-63.

Günay, D. (2004). *Dil ve İletişim.* İstanbul: Multilingual Yayıncılık.

Güzel, A. ve Torun, A. (2003). Türk Halk Edebiyatı El Kitabı. Ankara: Akçağ Yayınları.

Güzel, A. ve Torun, A. (2003). *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı.* Ankara: Akçağ Yayınları.

Harbalıoğlu, N. ; Öger, A. ve Hirik, E. (2017). *Karamanlıca Eserler Kataloğu.* Ankara: Gazi Kitabevi.

Husain, S. S. (1992). Bengalce. *Türkiye İslam Ansiklopedisi* (5. Cilt) İçinde (s. 439-442). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

İz, F. ve Kut, G. (1985). Mercümek Ahmed. *Büyük Türk Klasikleri,* (C. 2). İstanbul: Ötüken Söğüt Yayınları.

Karamanlıoğlu, A. F. (1972). *Türk Dili.* İstanbul: Dergah Yayınları.

Karaosmanoğlu, Y. K. (1990). *Gençlik ve Edebiyat Hatıraları,* (2. Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.

Kaya, Ö. (2007). Ali Şîr Nevāyî'nin Divanları. *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 46- 56.

Kayasandık, A. ; *Direkci, B. ; Yavuz, O. ve Karasoy, Y. (2017). Uygulamalı Türk Dili ve Kompozisyon Bilgileri, (15. Baskı). Konya: Palet Yayınları.*

Kolcu, A. İ. (2015). *Servet-i Fünun Edebiyatı.* Erzurum: Salkımsöğüt Yayınları.

Korkmaz, Z. (1995). *Türk Dili Üzerine Araştırmalar 1-2.* Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Korkmaz, Z. (2010). *Gramer Terimleri Sözlüğü.* Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Korkmaz, Z. (2014). *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Korkmaz, Z. ; Ercilasun, A. B. ; Glensoy, T. ; Parlatır, İ. ; Zülfikar, H. ve Birinci, N. **(**2007). Türk Dili ve Kompozisyon. Ankara: Ekin Yayınları.

Kornfilt, J. (1997). *Turkish.* London and New York: Routledge.

Köprülü, M. F. (1943). Babur. İslam Ansiklopedisi İçinde (s. 184-186). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Köprülü, M. F. (1986). *Edebiyat Araştırmaları.* Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Kut, Günay (1989). Ali Şîr Nevâî. İslam Ansiklopedisi İçinde (s. 449-453). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Lyons, John (1983). *Kuramsal Dilbilime Giriş*, (Çeviren: Ahmet Kocaman). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Mecit, S. (2017). *Anadolu Selçukluları: Bir Hanedanın Evrimi*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Mohamad, Q. (2020). Türkçe ve Hintçe-Urduca Ortak Kelimeler Yardımıyla Hindistanlı Öğrencilere Türkçe Öğretimi, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), (Danışman: Prof. Dr. Nurettin Demir), Ankara: Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.

Norman, J. *(2003). The Chinese Dialects: Phonology. (Eds. Graham Thurgood & Randy LaPolla). The Sino-Tibetan Languages İçinde (s. 72-83). Routledge.*

Oruç, Ş. (2016). Türkçede Ana Dil ve Ana Dili. *Journal of Turkish Language and Literature*, 2(1), 311-322.

Ölmez, M. (1999). "Süryani Eski Uygurca Bir Tıp Metni I", 3. Uluslararası Türk Dili Kurultayı 1996, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 815-820.

Öner, M. (1998). *Bugünkü Kıpçak Türkçesi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Parlatır, İ. ve Çetin, N. (1999). *Genç Kalemler Dergisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Saussure, F. De. (1978). *Genel Dilbilim Dersleri I.* Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Sevengil, R. A. (1959). *Türk Tiyatrosu Tarihi I-Eski Türklerde Dram San'atı.* Ankara: Devlet Konservatuarı Yayınları.

Sivrioğlu, U. T. (2013). Avesta Dilinin Tarihi Coğrafyası. *Turkish Studies*, 8(8), 1141-1165.

Somuncu, S. (2019). Tanzimat Dönemi Türk Edebiyatında Şiir-II (İkinci Kuşak). (Editörler: Ramazan Korkmaz & Gökhan Tunç) *Tanzimat Dönemi Türk Edebiyatı II* İçinde (s. 1-34). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Soyupek, H. (2017/1). Arapça'nın Sevâhilî Dilinin Gelişmesine Katkısı. *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi,* 0(38), 71-90.

Şen, C. (2008). Fecr-i Âti Encümen-i Edebîsi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* 1(1), 79-93.

Şirin User, H. (2006). *Başlangıçtan Günümüze Türk Yazı Sistemleri*. Ankara: Akçağ Yayınları.

TDK (2011). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Tekin, Ş. (1992). Eski Türkçe. *Türk Dünyası El Kitabı* İçinde (s. 142-192). (Dil-Kültür-Sanat), Cilt. 2.

Tekin, T. (1988). *Orhun Yazıtları.* Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Tekin, T. (1997). *Tarih Boyunca Türkçenin Yazımı.* Ankara: Simurg Yayınları.

Tekin, T. (2003). Altay Dilleri Teorisi. Talat Tekin, Makaleler 1, Altayistik, s. 73-86, Ankara 2003. .

Tekin, T. (2003). *Makaleler 1, Altayistik.* (Yayına Hazırlayanlar: Emine Yılmaz & Nurettin Demir). Ankara: Grafiker Yayınları.

Tezcan, S. (1978). En Eski Türk Dili ve Yazını. (Yayınlayan: Aydın Sayılı). *Bilim, Kültür ve Öğretim Dili Olarak Türkçe* İçinde (s. 271-323). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Tonga, N. (2007). Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatında Divan Şiiri Tartışmaları ve Gelenekten Faydalanma. *Turkish Studies,* 2(4), 771-782.

Topaloğlu, A. (1989). *Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü.* İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Uludağ, S. (2001). *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü.* İstanbul: Kabalcı Yayınevi.

Ulupınar, E. C. (2019). XIX ve XX. Yüzyıllara Ait Ermenice Derleme Şiir Kitaplarında Türk İmgesi, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), (Danışman: Prof. Dr. Birsen Karaca), Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ermeni Dili ve Kültürü Bilim Dalı.

Üstüner, A. (2015). *Türkçenin Tarihî Gelişmesi.* İstanbul: Bilge Kültür Sanat.

Vardar, B. (1982). *Dilbilimin Temel Kavram ve İlkeleri.* Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Vardar, B. (1988). *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: ABC Tanıtım Basımevi.

Wasey, A. (2014). 50th Report of the Commissioner for Linguistic Minorities in India.

Yavuz, S. (2020). Dil Kavramı. (Ed. Serdar Yavuz). *Sorularla Türk Dili* İçinde (s. 207-241). Elazığ: ASOS Yayınları.

Yıldırım, N. (2005). İran Dilleri-I. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 6(2), 25-38.

Yıldız, S. N. (2017). Sultan İçin Bir Nedîm: Râvendî ve Anadolu Selçukluları. (Editörler: A. C. S. Peacock & S. N. Yıldız). (Çeviren: A. S. Aykut). *Anadolu Selçukluları: Orta Çağ Ortadoğusu'nda Saray ve Toplum* İçinde (s. 79-94). *İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.*

Yüce, N. (2006). Mukaddimetü'l-Edeb. İslam Ansiklopedisi (31. Cilt) İçinde (s. 120-121). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

BÖLÜM **13**

Türklerde Sanat ve Mimari

Dr. Gül GEYİK

1. Giriş

Orta Asya'da temelleri atılan Türk sanatı, binlerce yıllık bir gelişim ve değişim süreci içerisinde, Kafkasya, İran, Afganistan, Anadolu, Suriye, Mısır, Hindistan, Kuzey Afrika, Balkanlar, Avrupa gibi oldukça geniş bir coğrafi bölgede etki alanını genişletmiştir. Hunlarla birlikte başlayan Türk sanatı, birbirini takip eden devirlerde, kendi benliğini de koruyarak yeni yorum ve yönelimlerle ifade bulmuştur. Sanatsal ifadeyi ortaya çıkaran en önemli etkenlerden olan din, millî benlik ve kültürel hayat Türk sanatında da yoğun olarak hissedilmiş hem İslamiyet öncesi Türk sanatında hem de İslami dönemde bu duygularla eserler verilmiştir.

İslamiyet öncesi Türk sanatı, Gök Tanrı inancı ve bir kült olan Şamanizm'in etkisiyle şekillenmiş, sanat eserlerinde görülen çeşitli öğeler İslami Dönem'de de uygulanmaya devam etmiştir. Bu açıdan, Türk sanatı araştırmalarında, İslamiyet Öncesi Türk Sanatı ve Türk İslam Sanatı şeklinde iki ana başlığa ayrılan Türk sanatı, birbirinden bağımsız olarak değerlendirilemeyecek bir gelişim aşamasına sahip olmuştur. Bunun yanı sıra kendi öz benliğini koruyan Türk sanatı, çeşitli kültür ve coğrafyalarla karşılaşarak hem bu kültürleri etkilemiş hem de yeni yorumları kendi bünyesine katmıştır.

2. İslamiyet Öncesi Türk Sanatı ve Mimarisi

2. 1. Hunlar

Türk sanatı, Türklerin ilk defa kurumsal bir devlet kurdukları Hunlar dönemine kadar indirgenmektedir. Hunlar, sadece savaş yetenekleri ile değil, özellikle el sanatlarındaki üstün yetenekleriyle de ön plandadırlar.

Kaynakça

Ahmet Taşağıl, Uygurlar 840'dan Önce, Bilge Kültür Sanat Yayınevi, İstanbul 2021.

Anadolu Selçuklu Çağı Mimarisi (Proje Danışmanı: Kenan Bilici), Selçuklu Belediye Başkanlığı, 2016.

Arash Kazemivand Niar, "Büyük Selçuklu Mimarisinde Açık Avlulu ve Eyvanlı Camilerin Kökeni", Modern Türklük Araştırmaları Dergisi, C. 13, S. 4, 2016, ss. 79-101.

Bahaeddin Ögel, İslamiyet'ten Önce Türk Kültür Tarihi Orta Asya Kaynak ve Buluntularına Göre, Türk Tarih Kurumu, 2014.

Doğan Kuban, Divriği Mucizesi, YKY, İstanbul 1999.

Doğan Kuban, Osmanlı Mimarisi, YEM Yayınevi, İstanbul 2021.

Doğan Kuban, Selçuklu Çağında Anadolu Sanatı, YKY, İstanbul 2008.

Doğan Yavaş-Ahmet Vefa Çobanoğlu, "İnce Minareli Medrese", TDV İslam Ansiklopedisi, C. 22, 2000, ss. 269-270.

Ersoy, A. (2018). Türklerde Sanat, C. Öztürk (Ed.), Türk Tarihi ve Kültürü içinde (ss. 345-368). Ankara: Pegem Akademi

Filiz Karakuş, "Anadolu Selçuklu Dönemi Sultan Hanları Üzerine Bir İnceleme", Turkish Online Journal of Desing Art and Communication, C. 12, S. 1, 2022, ss. 71-109.

Gönül Öney, Beylikler Devri Sanatı 14. -15. Yüzyıl 1300-1453, Türk Tarih Kurumu, 2000.

Gönül Öney, Gazneli Saray Süslemelerinin Anadolu Selçuklu Saray Süslemelerine Akisleri", Sanat Tarihi Dergisi, C. 3, S. 3, 1984, ss. 123-152.

Gülru Necipoğlu, Sinan Çağı Osmanlı İmparatorluğu'nda Mimari Kültür, (Çev. Gül Çağalı Güven), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2013.

Haldun Özkan, Saltuklu Mimarisi, Atatürk Üniversitesi Yayınevi, Erzurum 2016.

Hüseyin Yurttaş- Burak Muhammet Gökler, "Bir Minare İki Usta", Doğu Esintileri, S. 13, 2020, ss. 117-158.

İbrahim Çeşmeli, İskitler, Hunlar ve Göktürkler'de Din ve Sanat, Cinius Yayınevi, İstanbul 2017.

İlhan Özkeçeci, "İlk Dönem Hâkânî (Karahanlı) Camilerinde Bazı Tuğla Süsleme Unsurları", İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, C. 5, S. 4, 2016, ss. 721-738.

Jean Paul Roux, Orta Asya Tarih ve Uygarlık, (Çev. Lale Arslan Özcan), Kabalcı Yayınları, 2006.

Levent Alyap, "Köl Tigin Anıtının Batı Yüzü Üzerine Görsel Bir Tasarım Denemesi", Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi, S. 3/1, 2014, ss. 1-21.

Nebi Bozkurt, "Halı", TDV İslam Ansiklopedisi, C. 15, 1997, ss. 251-262.

Nejat Diyarbekirli, Hun Sanatı, Millî Eğitim Bakanlığı Kültür Yayınları, İstanbul 1972.

Oktay Aslanapa, Türk Halı Sanatının Bin Yılı, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 2005.

Oktay Aslanapa, Türk Sanatı, Remzi Kitabevi, İstanbul 2016.

Oleg Grabar, İslam Sanatının Oluşumu, (Çev. Nuran Yavuz), YKY, İstanbul 1998.

Osman Eravşar, Anadolu Selçuklu Kervansarayları, Selçuklu Belediyesi Kültür Yayınları-Atlas, 2011.

Selçuk Mülayim, "Süleymaniye Camii ve Külliyesi", TDV İslam Ansiklopedisi, C. 38, 2010, ss. 114-119.

Şehnaz Biçer Özcan, "Uygur Minyatürlerinde Metin-Resim İlişkisi ve Sonrası", ISTEM Dergisi, 16/31, 2018, ss. 125-145.

Türk İslam Sanatları Tarihi, (Editör: Abdülkadir Yayınları, Ankara 2019.

Turan, Ş. (1990). Türk Kültür Tarihi: Türk Kültüründen Türkiye Kültürüne ve Evrenselliğe, Ankara: Bilgi Yayınevi.

Yaşar Çoruhlu, Erken Devir Türk Sanatı, Kabalcı Yayınları, İstanbul 2007.

Yaşar Çoruhlu, Türk Mitolojisinin Ana Hatları, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2020.

KAPSAYICI TÜRKÇE ÖĞRETİMİ UYGULAMALARI

Türkçeyi ikinci/yabancı dil olarak öğrenen ve Türkçe becerileri zayıf dezavantajlı öğrencilere yönelik kapsayıcı etkinlikler

Dr. Yusuf KIZILTAŞ

...Geleceğin Fikirleri...

KAPSAYICI TÜRKÇE ÖĞRETİMİ UYGULAMALARI

Yazar: Yusuf KIZILTAŞ

ISBN: 978-625-8499-49-0

Copyright © Vizetek

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi'ne aittir. Vizetek Yayıncılık'ın izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Sayın okuyucularımız, bandrolsüz yayınları satın almamanızı diliyoruz.

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

Yayın Koordinatörü: Ferit RESULOĞULLARI

Kapak Tasarımı & Mizanpaj: Sadık HANGÜL

1. Baskı: Ankara|Eylül, 2022

Baskı: Vadi Grafik Tasarım ve Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420. Cad. No: 58/1 Yenimahalle/ANKARA,
Tel: 0 312 395 85 71

Yayıncı Sertifika No: 41575

Matbaa Sertifika No: 47479

vizetek

Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA

Tel.: (0312) 482 00 11

Web: www.vizetek.com.tr

E-mail: vizetekyayincilik@gmail.com

KAPSAYICI TÜRKÇE ÖĞRETİMİ UYGULAMALARI

Türkçeyi ikinci/yabancı dil olarak öğrenen ve Türkçe becerileri zayıf dezavantajlı öğrencilere yönelik kapsayıcı etkinlikler

Dr. Yusuf KIZILTAŞ

vizetek

Özgeçmiş

Dr. Yusuf KIZILTAŞ

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sınıf Öğretmenliği bölümünden mezun olan yazar, 2007 yılında öğretmenlik mesleğine başlamıştır. Farklı tarihlerde ve okullarda sırasıyla vekil öğretmenlik, sınıf öğretmenliği (sözleşmeli + kadrolu), müdür yetkili öğretmenlik, kurucu müdürlük, okul müdürlüğü gibi görevler yürütmüştür. Van iline bağlı bir köy okulunda toplamda beş yıl görev yapan yazar iki yıl da bu köyde gönüllü kalmıştır. Köy okulunda müdür yetkili öğretmen olarak görevine icra ederken bir yandan da tezli yüksek lisansını Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi'nde Eğitim Programları ve Öğretimi Bilim Dalında tamamlamıştır. 2017 yılında müdür olarak görev yaptığı okulda sağladığı üstün başarılarla Van ilinde fark yaratan öğretmenler arasında birinci seçilen yazar aynı zamanda Van il temsilcisi (yılın öğretmeni) olarak TBMM'de, Cumhurbaşkanlığı Külliyesi'nde, Çankaya Köşkü'nde ve bazı siyasiler tarafından makamlarında ağırlanmıştır. Okul müdürlüğü görevini yürütürken 2015-2019 yılları arasında da doktora eğitimini Gazi Üniversitesi Sınıf Eğitimi Bilim Dalında alan yazar 2020 yılı itibari ile Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sınıf Öğretmenliği ABD'de doktor öğretim üyesi olarak göreve başlamıştır. Yurt içinde ve dışındaki bilimsel dergilerde birçok makalesi yayımlanan ve uluslararası kongrelerde çeşitli bildiriler sunan yazar, 2022 yılında yayımlanan 'Ana Haber Bülteni: Öğretmenlere ve Öğretmen Adaylarına Yönelik' isimli ilk kitabı ile yazarlık hayatına adım atmıştır. Hâlihazırda farklı bölümlerin; İlk Okuma Yazma Öğretimi, Türkçe Öğretimi, Kapsayıcı Dil Öğretimi, Risk Altındaki Çocuklar ve Eğitimi, Karakter ve Değer Eğitimi, İnsan İlişkileri ve İletişim gibi çeşitli derslerine girmektedir. On iki yıllık saha deneyimini akademisyenlikle bütünleştiren yazarın kendisini adadığı gayesi; geleceğimizin mimarları olan çocuklarımızı yetiştirecek öğretmen adaylarımızı en iyi şekilde donatmaktır.

E-posta: yusufkiziltas@yyu.edu.tr
Twitter: @ysfkiziltas
Instagram: @yusufkiziltasyk

Önsöz

Kapsayıcı Türkçe öğretimi, sınıf içerisinde dil becerileri bağlamında çeşitli nedenlerden dolayı akranlarının gerisinde kalan öğrencilerin eksikliklerini tamamlamayı sağlar. Dezavantajlı ilkokul öğrencilerinin, dil yeterlik düzeyine erişebilmeleri için etkinliklerin çeşitlendirilmesini ve kapsamlarının genişletilmesini gerektirmektedir. Dezavantajlı olmayan gruplara Türkçe öğretimi bazen birkaç etkinlik ve birkaç teknikle başarılı bir şekilde gerçekleşirken dezavantajlı öğrencilerde bu öğretim, daha fazla çeşitlilik gerektirmektedir. Uygulanan bir etkinliğin içine farklı etkinlikler de katmak gerekir. Daha açık bir ifade ile söylemek gerekirse etkinliklerin kapsamını da genişletmek gerekir. Böyle bir durumda sınıf içerisinde en arka sırada oturan, derslere katılım göstermeyen, Türkçeyi ikinci dil olarak edinen, Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen, özel öğrenme güçlükleri olan, içe dönük gibi çeşitli durumlardaki öğrencileri de derse katmak mümkün olur. Türkçe öğretimi, birkaç öğrenci veya öğrenci grubuyla beraber işlenmenin ötesine taşınır. Nihayetinde farklı düzeylerdeki ve durumlardaki öğrenciler de öğretimin ve dersin kapsamına dâhil edilir. Böylece Türkçe öğretimi, kapsayıcı bir nitelik göstermeye başlar. Bu süreçte, kazanımları, birden fazla etkinlik yoluyla işlemek ve özellikle de heterojen gruplar oluşturmak daha da etkili sonuçlar almayı sağlar. 'Kapsayıcı Türkçe Öğretimi Uygulamaları' kitabı, bu anlamda önemli bir konuma sahiptir. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından dağıtılan ders/çalışma kitaplarındaki bazı önemli eksiklikleri de ortaya koymaktadır. Aynı şekilde ders kitapları dışında ek kaynak olarak kullanılan kitaplardaki eksikleri de gözler önüne sermektedir. Dolayısıyla bu kitap hem sınıf öğretmenliği lisans öğrencilerini hem de sınıf öğretmenlerini destekleyici bir özelliğe sahiptir. Aynı şekilde yabancı uyruklu öğrencilerin eğitim gördüğü PICTES (Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi Projesi) okutan öğretmenler için de çok önemli bir kaynaktır. Öğretmen ve öğretmen adaylarının Türkçe öğretimi kapasitelerini artırmayı 'Kapsayıcı Türkçe Öğretimi Uygulamaları' kitabı, kılavuz ve destek mahiyetinde olup özellikle de akranlarının gerisinde kalan dezavantajlı öğrenciler açısından, geleneksel Türkçe öğretiminin dışına nasıl çıkılabildiğini somut bir şekilde ortaya koymaktadır. Kazanımlara uygun etkinliklerin nasıl ve ne şekilde uygulanacağını tek tek dijital resimlerle gösteren kitabın bu yönü, ihtiva ettiği diğer ilklerden biridir.

'Kapsayıcı Türkçe Öğretimi Uygulamaları' ders kitabının içeriğinde, ilkokul düzeyindeki ait birçok Türkçe kazanımları yer almaktadır. Ayrıca tüm sı- ortak olan çok sayıda kazanım da mevcuttur. Kazanımların uzun yıllardır müfredatta yer alan kazanımlar olduğu söylenebilir. Kazanımlara uygun etkinliklerin uygulanmasında farklı sınıf düzeylerine ait ders kitaplarındaki metinler, şiirler vs. kullanılmıştır. Böyle bir uygulamanın tercih edilmiş olmasının nedeni, aslında etkinliklerin tüm sınıf düzeylerine uygulanabileceğini göstermektir. Sınıf

düzeylerinin değişmesi etkinlikleri etkilememektedir. Aynı şekilde uzun vadede kazanımların da değişme ihtimali hesaba katılarak konu eksenli de bir sistematik de tercih edilmiştir. Her öğretmenin, sınıf düzeyine uygun metni, şiiri belirledikten sonra etkinlikleri başarılı bir şekilde uygulaması mümkündür. Ancak uygulanacak metinlerin, şiirlerin ya da diğer edebi türlerin seçiminde ders kitaplarındaki içeriklerin öncelikli olmasına da dikkat edilmelidir. 'Kapsayıcı Türkçe Öğretimi Uygulamaları' destek kitabında yer alan her bir kazanım altında birçok etkinlik yer almaktadır. Etkinlik sayılarının azaltılması durumunda sınıf seviyesi iyi olan öğretmenlerin Türkçe öğretimi için de kılavuz bir kitap olabilir. Etkinlikler; ağırlıklı olarak, grup çalışmalarına uygun bir şekilde kurgulanmıştır.

Kapsayıcı Türkçe öğretimi, ek bir hazırlık ve emek gerektirir. Hazırlık sürecine öğrencilerin dâhil edilmesi de öğretimin bir parçası haline getirilebilir. Emeğin ve hazırlığın yoğun olduğu bu süreçte daha fazla zamana da ihtiyaç duyulmaktadır. Kapsayıcı Türkçe öğretimi için ilkokullarda belirli saatler dil öğretim saati olarak ayarlanabileceği gibi etkinliklerin içeriğine göre görsel sanatlar, beden eğitimi, müzik gibi dersler de kullanılabilir. Öyle ki bu derslerle ilgili etkinliklerin ağırlıkta olduğuna rastlanmaktadır. Bu uygulama aynı zamanda kaynaşıklık ilkesinin bir gereğidir de.

'Kapsayıcı Türkçe Öğretimi Uygulamaları' kitabında sadece kazanımlar ve kazanımların nasıl işleneceğini gösteren dijital resim destekli etkinlikler yer almaktadır. O yüzden kitapta kuru ve işlevsiz bilgilere yer vermekten kaçınılmıştır. İlkokul Türkçe ders kitaplarında yer alan kazanımların neredeyse tamamına ve temel konulara yer verilmiştir. Tekrar eden kazanımlar, ortak başlıklar/etkinlikler altında birleştirilerek sunulmuştur. Dilin dört temel becerisine (dinleme, konuşma, okuma, yazma) yönelik kitapta etkinliklere yer verilmiştir. Sınıfta çeşitli nedenlerden dolayı akranlarının gerisinde kalan öğrencilerin Türkçe dil becerilerini geliştirecek destek ve kılavuz niteliğindeki kitabın, öğretmenler/öğretmen adayları için başucu niteliğinde olduğu söylenebilir.

Dr. Yusuf KIZILTAŞ

İçindekiler

Özgeçmiş iv
Önsöz v

TÜRKÇE DİNLEME BECERİSİNİ GELİŞTİRMEYE YÖNELİK UYGULAMALAR 1
Dinleme Becerisi 2
Konu: Dinleyeceği/izleyeceği metnin konusunu tahmin etme 3
Dijital öyküleme 3
Etkileşimli Sesli Okuma 3
Konu: Konu: Dinlenen ya da izlenen olayların süreçleri hakkında tahminde bulunmak 9
ELVES Yöntemi 9
Dinle ve Bir Hikâye Çiz 9
Konu: Olayları oluş sırasına göre anlatma 15
Nöbet Sende 15
Diziler Yöntemi 15
Konu: Dinlenen metnin ana fikrini/duygusunu belirlemek 21
Sadece Bir Dakika Oturumları (JAM) 21
Ayrılıp Birleşerek İzleme Stratejisi (JİGSAW) 21
Konu: Dinlenen metne dair sorular oluşturma ve yanıtlama 27
Tahmin Oyunları 27
Düşün-Eşleş-Paylaş Tekniği 27
Konu: Dinlemede sözel olmayan unsurlar ve nezaket kuralları 32
Duruşma Yöntemi 32
Grupla Dil Öğretim Yöntemi 32
Dinleme Becerisinin Değerlendirilmesi 38

TÜRKÇE KONUŞMA VE İLETİŞİM BECERİLERİNİ GELİŞTİRMEYE YÖNELİK UYGULAMALAR 39
Konuşma Becerisi 40
Konu: Büyük harflerin doğru yazımı 41
Ortak Üç Şey 41
Sınıf Çemberleri 41
Konu: Zıt Anlamlı Kelimeler 50
Geri Sayım (4, 3, 2, 1...) 50
Sözcük Çağrışımı 50

Konu: Eş Anlamlı Sözcükler ... 57
Öğretmen Bir iPod ... 57
Film Şeritleri ... 57
Konu: Etkili ve nezaket kurallarına uygun konuşma. Konuşma stratejileri ... 65
Okuma Konferansları ... 65
Bir Şey Söyle ... 65
Konu: Soru işareti ve soru işaretinin doğru kullanımı ... 71
Soru Üretme ... 71
Pazarlamacı ... 71
Konu: Dilimize yabancı dillerden alınmış kelimelerin Türkçe karşılıklarını yazmak ... 77
Bilgi Boşluğu Etkinlikleri ... 77
Bir Şeyi Tahmin Etme ... 77

Konuşma Becerisinin Değerlendirilmesi ... 83

TÜRKÇE OKUMA BECERİSİNİ GELİŞTİRMEYE YÖNELİK UYGULAMALAR ... 85
Okuma Becerisi ... 86
Konu: Sözlüğü ve bölümlerini diğer okuma materyallerindeki çeşitli birimleri tanıtmak ... 87
3P Yöntemi ... 87
Bölümleme ... 87
Konu: Okuma esnasında noktalama işaretlerine dikkat etmek. ... 94
Tekrarlı/Tekrarlayıcı Okuma ... 94
Paragrafın Önceden Dinlenmesi ... 94
Konu: Akıcı okumada prozodi ... 100
Şifreli Kelime Zarfları ... 100
Daire Döndürme ... 100
Konu: İstiklâl Marşı ... 106
Koro Okuma ... 106
Çocuk Merkezli Okuma Müdahalesi ... 106
Konu: Okuma öncesi, sırası ve sonrası kullanılacak stratejiler ... 112
Kullanılacak Ana Etkinlikler/Teknikler/Stratejiler ... 112
Amaç Oluşturma ... 112
Göz Gezdirme ... 112
Tahmin Etme ... 112
Altını Çizme ... 112
Not Alma ... 112

Zihinde Canlandırma 112
Özetleme 112
POSSE 112
Konu: Kelime dağarcığını geliştirme... 118
Kelime Merdiveni Bulmaca 118
Kelime Zarfları Hazırlama ve Uygulama 118
Konu: Kelime dağarcığını geliştirme. Görsellerden üzerinden metnin konusunu tahmin etme 124
Bir Kelime Patlat 124
Bir Kelime Silme 124
Konu: Hikâye analizi 130
Hikâye Haritası 130
Hikâye Yüzü 130
Konu: Geri dönüşüm işaretleri ve özel gereksinimli bireylere yönelik semboller. 136
PQ4R 136
Beklenti Rehberi 136
Konu: Farklı türdeki medya metinlerini okumak, anlamak ve değerlendirmek. 143
Cümle Açık Artırma 143
Taslak Çizim 143

Okuma Becerisini Değerlendirme 149

TÜRKÇE YAZMA BECERİSİNİ GELİŞTİRMEYE YÖNELİK UYGULAMALAR 151

Yazma Becerisi 152
Konu: Şiir yazma becerisi. 153
Mini Saga 153
Kılavuz Kelime Hikâyeleri 153
Konu: Günlük tutmak, kartpostal/tebrik kartı yazmak 159
Gözde Kelime Hikâyeleri 159
Talimatlara ve Yönergelere Dayalı Yazma 159
Konu: Kısa yönergeler yazma. 165
Devamını Sen Anlat 165
Kulaktan Kulağa 165
Konu: Hikâye edici metinler yazma. 171
Neler Oluyor Hikâyeleri 171
Hikâye Robotu 171

Konu: Kimlik formu oluşturma ve doldurma. 177
Mektup Yazma 177
Hızlı Yazma 177
Konu: Grafik ve görseller çizerek anlatımı zenginleştirmek 183
Sipariş Verebilir Miyim 183
Önce Tasarla Sonra Pazarla 183
Konu: Eş sesli kelimeler 189
Dilek Ağacı 189
Yazma Döngüsü 189
Konu: Kısaltmalar ve kısaltmalara getirilen ekler. 195
Ben Kimim 195
Görsellerle Hikâye Yazma 195
Konu: Bağlaçlar. 201
Yapışkan Notlar Tekniği 201
Anlatı Şeritleri 201
Konu: Mecaz ve gerçek anlam. 207
Büyüleyici Gerçekler Tekniği 207
Çay Partisi 207
Yazma Becerisi Değerlendirilmesi 213
Kaynakça 214

Kaynakça

Aksu, D. (2021). Dinleme öğretimi.M. Kocaarslan içinde, *İlkokul öğrencileri için etkinliklerle Türkçe öğretimi* (s. 128-162). Ankara: Vizetek

Akyol, H. (2019). *Programa uygun Türkçe öğretim yöntemleri.* Ankara: Pegem Akademi.

Akyol, H., Yıldırım, K., Ateş, S., Çetinkaya, Ç., & Rasinski, T. V. (2014). *Okumayı değerlendirme.* Ankara: Pegem Akademi.

Aslan, A. (2021). *İlkokul Türkçe 3 ders kitabı.* Ankara: Gizem Yayıncılık.

Balcı, M., & Melanlıoğlu, D. (2020). Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi programı üzerine. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (KÜSBD), 10*(2), 173-198.

Baştuğ, A. (2021). *Akıcı okumayı geliştirme: Kavramlar, uygulamalar, değerlendirmeler.* Ankara: Pegem Akademi.

Baştuğ, A., Hiğde, A., Çam, E., Örs, E., & Efe, P. (2019). *Okuduğunu anlama becerilerini geliştirme.* Ankara: Pegem Akademi.

Bayat, S., & Çelenk, S. (2015). İlköğretim birinci sınıf öğrencilerinin okuma yazma becerileri başarı düzeylerinin belirlenmesi. *İlköğretim Online, 14*(1), 13-28.

Bryd, D. R. (2011). Putting the writing process into action in the L2 classroom: Pre-writing techniques that work. *The Journal of Language Teaching and Learning, 1*, 64-77.

Calp, Ş., & Calp, M. (2020). Kapsayıcı dil öğretimi. E. Ünal içinde, *Kapsayıcı dil öğretimi* (s. 294-328). Ankara: Vizetek.

Ceyhan, S., & Yıldız, M. (2020). *Örnek kitap okuma planlarıyla:İlkokulda etkileşimli sesli okuma.* Ankara: Pegem Akademi.

Çelik, F. (2019). Yabancılara Türkçe öğretiminde konuşma becerisini geliştirme. *Journal Of International Social Sciences Academic Researches Dergisi, 3*(3), 32-41.

Coşkun, H. (2019). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde ölçme ve değerlendirme. M. N. Kardaş içinde, *Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi* (s. 293-315). Ankara: Pegem Akademi.

Coşkun, İ., & Duran Baytar, S. (2020). Yazma becerisi. E. Ünal içinde, *Kapsayıcı dil öğretimi* (s. 185-210). Ankara: Vizetek.

Ekinci, M. (2020). Yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan yazma etkinliklerinin incelenmesi: Bir ders kitabı analiz. *International Journal of Language Academy, 8*(5), 65-75.

Erdal, N. (2021). *İlkokul Türkçe 2 ders kitabı.* Ankara: Ada Matbaacılık.

Folse, K. S. (2008). Six vocabulary activities for the English language classroom. *English Teaching Forum, 3*, 12-21.

Garcia-Sanchez, S., & Lujan-Garcia, C. (2015). *M-learning and u-learning environments to enhance EFL communicative competence.* Handbook of Mobile Teaching and Learning in Education. Berlin/Heidelberg, Springer, 1-15.

Göçer, A. (2015). Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde konuşma becerisinin gelişim durumunun belirlenmesi. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (ERZSOSDER), II*, 47-56.

Göçer, A. (2018). *Süreç ve sonuç değerlendirme yöntem ve araçlarıyla Türkçe eğitiminde ölçme ve değerlendirme.* Ankara: Pegem Akademi.

Güzel, A. (2014). *İki dilli Türk çocuklarına Türkçe öğretimi.* Ankara: Akçağ.

Hussain, S. S. (2017). Teaching writing to second language learners: Bench-marking strategies. *Arab World English Journal (AWEJ), 8*(2), 208-227.

Kaftan Ayan, H., Arslan, Ü., Kul, S., & Yılmaz, N. (2021). *İlkokul Türkçe 4 ders kitabı.* Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Kaplan, T. (2018). *Yabancılara Türkçe öğretiminde otantik yazma çalışmalarının öğrencilerin yazma becerisi ve tutumuna etkisi (Yayımlanmamş doktora tezi).* Sakarya: Sakarya Üniversitesi.

Karafelik, F., Bozkır, İ., & Koç, A. (2020). *Türkçe 4 çalışma kitabı.* S. Sidekli (Ed.) Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Keskin, H., & Yazıcı, E. (2021). Okuma öğretimi ve anlama. M. Kocaarslan içinde, *İlkokul öğrencileri için etkinliklerle Türkçe öğretimi* (s. 15-52). Ankara: Vizetek.

Klippel, F. (1985). *Keep talking communicative activities for language teaching.* Cambridge: Cambridge University Press.

Kurudayıoğlu, M. (2003). Konuşma eğitimi ve konuşma becerisini geliştirmeye yönelik etkinlikler. *TÜBAR, XIII*, 287-309.

Küngerü, A. (2016). Bir ifade aracı olarak dijital öykü anlatımı. *Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi (AKAR), 1*(2), 33-45.

MEB. (2020). *Türkçe 3 çalışma kitabı*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

MEB. (2021). *Türkçe 2 çalışma kitabı.* Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Miller, J. C. (2010). *Listening and speaking activities for adult ESL learners* . https://www.cal.org/adultspeak/pdfs/instructional-activity-packet.pdf

Nusrat, A. (2016). Developing ESL learners' writing skills: A needs analysis. *Journal of Teaching and Education, 5*(2), 251–264.

Paige, D. D., & Lavell, T. M. (2014). Reading in the middle and secondary grades. *International Electronic Journal of Elementary Education, 7*(1), 83-96.

Patterson, D. (2013). Fluency building activities for the EFL classroom. *Working Papers in Language Education and Research, 1*(1), 71 - 84.

Perveen, A., Asif, M., & Mehmood, S. (2016). of language games second language vocabulary acquisition. *Sci.Int.(Lahore), 28*(1), 633-637.

Rahmawati, M. Z. (2014). Mini saga as a tool to improve students' ability in writing and editing. *The 61 TEFLIN International Conference*, (s. 311-314). UNS S

Richards, J. C. (2006). *Communicative language teaching today.* New York: Cambridge University Press.

Sezgin, Z. Ç. (2021). Konuşma öğretimi. M. Kocaarslan içinde, *İlkokul öğrencileri için etkinliklerle Türkçe öğretimi* (s. 163-186). Ankara: Vizetek.

Sidekli, S. (2020). Okuma eğitimi. E. Ünal içinde, *Kapsayıcı dil öğretimi* (s. 115-158). Ankara: Vizetek.

Susar Kırmızı, F., & Yurdakal, İ. H. (2021). Konuşma becerisi ve öğretimi. E. Ünal içinde, *Kapsayıcı dil öğretimi* (s. 73-114). Ankara: Vizetek.

Taneri, P. O. (2019). Kapsayıcı değerlendirme. P. O. Taneri içinde, *Kuramdan uygulamaya kapsayıcı eğitim* (s. 93-124). Ankara: Pegem Akademi.

Tiryaki, E. N. (2013). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde yazma eğitimi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi, 1*(1), 38-44.

Yaşar, E., & Anılan, H. (2020). Kapsayıcı dil öğretimi. E. Ünal içinde, *Kapsayıcı dil öğretimi* (s. 15-73). Ankara: Vizetek.

Zhu, D. (2012). Using games to improve students'communicative abiility. *Journal of Language Teaching and Research, 3*(4), 801-805.

https://www.youtube.com/watch?v=XLfLHXfWrcY
https://www.youtube.com/watch?v=dqESNf8ClYw
https://www.youtube.com/watch?v=AFBqIxAMTbg
https://www.youtube.com/watch?v=uMUc-Dm1pW8
https://www.youtube.com/watch?v=FsTRgRL3ivc
https://www.youtube.com/watch?v=OvkwBwWB2ec
https://www.youtube.com/watch?v=N-QWXYuYQdQ

İLKOKUL İÇİN TÜRKİYE YETERLİLİKLER ÇERÇEVESİ VE ETKİNLİK ÖRNEKLERİ

Editörler

Doç. Dr. Murat ÇALIŞOĞLU

Dr. Öğr. Üyesi Büşra KOÇAK MACUN

...Geleceğin Fikirleri...

İlkokul İçin Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi ve Etkinlik Örnekleri

Editörler: Murat ÇALIŞOĞLU - Büşra KOÇAK MACUN

Yazarlar:

Emre ÜNAL - İbrahim ÇOŞKUN - İsa KORKMAZ - Sabri SİDEKLİ - Taner ALTUN - Veli TOPTAŞ
Alper KAŞKAYA - Fatih KARİP - Murat ÇALIŞOĞLU - Murat ÇOBAN - Mustafa TAHİROĞLU
Büşra KOÇAK MACUN - Ömer ERBASAN - Sinan ARI - Ahmet GÜLAY - Esra Nur DEMİRTAŞ
Emre KÜÇÜK - Büşra USLUOĞLU - Hicret ÖZDEMİR

ISBN: 978-625-94310-3-1

Copyright © Vizetek

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi'ne aittir. Vizetek Yayıncılık'ın izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Sayın okuyucularımız, bandrolsüz yayınları satın almamanızı diliyoruz.

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

Yayın Koordinatörü: Ferit RESULOĞULLARI

Kapak Tasarımı & Mizanpaj: Sadık HANGÜL

1. Baskı: Ankara|Aralık, 2023

vizetek

Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA

Tel.: (0312) 482 00 11

Web: www.vizetek.com.tr

E-mail: vizetekyayincilik@gmail.com

Yayıncı Sertifika No: 41575

Baskı: Vadi Grafik Tasarım ve Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420. Cad. No: 58/1 Yenimahalle/ANKARA,
Tel: 0 312 395 85 71

Matbaa Sertifika No: 47479

İLKOKUL İÇİN TÜRKİYE YETERLİLİKLER ÇERÇEVESİ VE ETKİNLİK ÖRNEKLERİ

Editörler
Doç. Dr. Murat ÇALIŞOĞLU
Dr. Öğr. Üyesi Büşra KOÇAK MACUN

Yazarlar
Prof. Dr. Emre ÜNAL
Prof. Dr. İbrahim ÇOŞKUN
Prof. Dr. İsa KORKMAZ
Prof. Dr. Sabri SİDEKLİ
Prof. Dr. Taner ALTUN
Prof. Dr. Veli TOPTAŞ
Doç. Dr. Alper KAŞKAYA
Doç. Dr. Fatih KARİP
Doç. Dr. Murat ÇALIŞOĞLU
Doç. Dr. Murat ÇOBAN
Doç. Dr. Mustafa TAHİROĞLU
Dr. Öğr. Üyesi Büşra KOÇAK MACUN
Dr. Öğr. Üyesi Ömer ERBASAN
Dr. Öğr. Üyesi Sinan ARI
Öğr. Gör. Dr. Ahmet GÜLAY
Öğr. Gör. Esra Nur DEMİRTAŞ
Arş. Gör. Emre KÜÇÜK
Uzm. Büşra USLUOĞLU
Öğretmen Hicret ÖZDEMİR

vizetek

Editörler Doç. Dr. Murat ÇALIŞOĞLU *Ağrı İbrahim Çeçen Ünv. Eğitim Fakültesi*
Dr. Öğr. Üyesi Büşra KOÇAK MACUN *Ağrı İbrahim Çeçen Ünv. Eğitim Fakültesi*

1. Bölüm **Yirmi Birinci Yüzyıl Becerileri ve Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi**

Dr. Öğr. Üyesi Büşra KOÇAK MACUN *Ağrı İbrahim Çeçen Ünv. Eğitim Fakültesi.*
ORCID ID: 0000-0001-6872-6404

Prof. Dr. Sabri SİDEKLİ *Muğla Sıtkı Koçman Ünv. Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0003-3202-6451

2. Bölüm **Ana Dilde İletişim**

Öğretmen Hicret ÖZDEMİR *Çamardı Öğretmenevi ve ASO.*
ORCID ID: 0009-0003-2815-5215

Prof. Dr. Emre ÜNAL *Niğde Ömer Halisdemir Ünv. Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0002-1213-3965

3. Bölüm **Yabancı Dillerde İletişim**

Prof. Dr. İbrahim COŞKUN *Trakya Ünv. Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0002-6270-7613

Dr. ***Öğr***. Üyesi Ömer ERBASAN *Trakya Ünv. Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0001-7852-2747

4. Bölüm **Matematiksel Yetkinlik**

Prof. Dr. Veli TOPTAŞ *Kırıkkale Ünv. Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0001-8852-1852

Uzm. Büşra USLUOĞLU *Kırıkkale Ünv, Sosyal Bilimler Enstitüsü*
ORCID ID: 0000-0002-7152-6419

5. Bölüm **Bilim/Teknolojide Temel Yetkinlikler**

Öğr. Gör. Dr. Ahmet GÜLAY *Trabzon Ünv. Teknoloji Transferi ve Proje Yönetimi Uyg. ve Arş. Merkezi*
ORCID ID: 0000-0002-7700-0768

Prof. Dr. Taner ALTUN *Trabzon Ünv. Fatih Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0001-9946- 7257

6. Bölüm **Dijital Yetkinlik**

Doç. Dr. Murat ÇOBAN *Ağrı İbrahim Çeçen Ünv. Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0003-2415-5747

Bölümler ve Yazarlar

7. Bölüm **Öğrenmeyi Öğrenme**

Prof. Dr. İsa KORKMAZ *Necmettin Erbakan Ünv. Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0002-6647-1812

Öğr. Gör. Esra Nur DEMİRTAŞ *Niğde Ömer Halisdemir Ünv. Niğde Zübeyde Hanım Sağlık Hizmetleri MYO*

ORCID ID: 0000-0002-3533-0697

8. Bölüm **Sosyal Yetkinlikler**

Doç. Dr. Mustafa TAHİROĞLU *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Ünv. Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0001-8862-3234

9. Bölüm **Vatandaşlık İle İlgili Yetkinlikler**

Doç. Dr. Murat ÇALIŞOĞLU *Ağrı İbrahim Çeçen Ünv. Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0003-1765-9074

Dr. Öğr. Üyesi Sinan ARI *Bayburt Ünv. Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0003-0769-7317

10. Bölüm **İnisiyatif Alma ve Girişimcilik**

Doç. Dr. Alper KAŞKAYA *Erzincan Binali Yıldırım Ünv. Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0002-6695-6422

Arş. Gör. Emre KÜÇÜK *Erzincan Binali Yıldırım Ünv. Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0001-5881-0100

11. Bölüm **Kültürel Farkındalık Ve İfade**

Doç. Dr. Fatih KARİP *Ağrı İbrahim Çeçen Ünv. Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0002-8957-1568

Önsöz

İnsan var olduğu günden beri yaşadığı dönemin gerekliliklerini ve yeterliliklerini ihtiyaçlarına göre belirlemiş ve bunları yaşadığı toplumun tüm bireyleri için hedef edinmiştir. Aslında gelişen teknoloji, biriken bilgi, çeşitlenen ihtiyaç ve imkânlar insan hayatını kolaylaştırması gerekirken karmaşaya sürüklemektedir. Neden karmaşa, insan bilimin ilerlemesi bilginin artması ve teknolojinin gelişmesiyle yalnızca dünyayı değil kendini keşfetmeye başlamaktadır. İşte bu keşif insan zihninin neleri keşfedebileceği hususunda sınırları zorlamakta ve daha fazla edinilmektedir. İşte bu doğrultusunda 21. yüzyıl becerileri ve yeterliklerine yönelik ulusal ve uluslararası alan yazın tarandığında ilgili kaynakların sayfalarında aslında bize çok tanıdık gelen kavramlarla karşılaşmaktayız. Eleştirel düşünce, iletişim, liderlik, iş birliği, uyarlanabilirlik, verimlilik ve hesap verebilirlik, yenilik, evrensel vatandaşlık, girişimcilik ve bilgiye erişme, bilgiyi analiz etme ve sentezleme becerileri ne kadar dillerde ve zihinlerde pelesenk olmuş bilinen beceriler gibi görünse de yüzyılın toplum yetkinlikleri ve ihtiyaçlarına göre anlamları, içerdiği süreç bileşenleri ve işlevleri değişmektedir.

İlgili alanyazın tarandığında 21. yüzyıl becerileri, sosyal ve duygusal beceriler, dil ve iletişim becerileri, üst düzey düşünme becerileri, benlik becerileri, öğrenme becerileri, çalışma becerileri ve okuryazarlık becerileri olarak - dığı görülmektedir. Tabi ki bu her bir becerinin altında onlarca beceriye atıfta bulunmaktadır. 21. Yüzyıl becerileri ile ilişkilendirilerek belirlenen Türkiye Yeterlilikleri Çerçevesi doğrultusunda alanında yetkin olan eğitim biliminin farklı alanlarında uzmanlaş değerli bilim insanlarının katkılarıyla bu kitap kaleme alınmıştır. Türkiye Yeterlilikleri Çerçevesi kitabında öncelikle 21. Yüzyıl becerileri neler olduğu ve bu beceriler doğrultusunda ortaya konan Türkiye yeterlilikler çerçevesinin neleri kapsadığı hakkında bilgi verilmiştir. Kitabın ikinci bölünde iletişimde ve akademik becerilerin temelinde yatan en temel ve en önemli olan beceri anadilde iletişim yetkinliği ele alınmıştır. Üçüncü bölümde, uluslararası iletişimde aynı anda iki ve daha fazla insan olmak için Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün dediği gibi bir lisans bir insan iki lisans iki insan hedefindeki iki ve daha fazla insan olabilmek için yabancı dillerde iletişim yetkinliğinin kazanılması üzerine vurgu yapılmıştır. Kitabın diğer bölümlerinde sırasıyla yer alan yetkinlikler şunlardır. Okulöncesi eğitimden başlayıp ömrümüzün sonuna kadar kullanacağımız, bilgisayar kodlarının temeli olan, günlük yaşamımızın ekonomisinin yönetilmesini sağlayan, geleceğe dönük olasılıklarımızın istatistiki olurluğunu ortaya koymamıza fırsat vererek bizi heyecanlandıran matematik yetkinliğine yer verilmiştir. Artık teknolojinin hızla ilerlediği yüzyılda teknolojiye ayak uyduran değil onu üreten tarafta olmamız gerekliliği aşikârdır bu nedenle bilim/teknolojide te-

mel yetkinliğin önemine vurgu yapılmıştır. Teknolojiyle birlikte teknolojik araç üretmenin yeterli olmadığı bu araçların otonom hareketliliğini sağlamanın yanında eğitim her yerde sloganın gerçekliğini göstermek için dijital yetkinlik ve dijitali üretmek önem kazanmaktadır. Çevremizde hep şunu duyar olduk bunu bana kimse anlatmadı, göstermedi ben bilmiyorum işte burada öğrenmeyi öğrenme yetkinliği devreye girmekte. Artık birilerinin bir şeyler öğretmesi için değil öğrenmeyi kendi çabaları ve üst biliş becerilerini harekete geçirebilen bireyler için öğrenmeyi öğrenme yetkinliği önem arz etmektedir. Yalnızca öğrenmek insanı mutlu etmiyor aynı zamanda bunu paylaşmak, birlikte iş yapmak, yardımlaşmak, sorumluluk almak ve görev bilinciyle yaşamak hem mutluluk hem de başarının anahtar yetkinlikleri olarak görülmektedir. İnsanın yaşadığı topluluğun sorumluluğunu taşıması, özelde kendisinin genelde çevresinin gelişimi ve ülke vatandaşlarının ferahı için çaba sarf etmesi vatandaşlık yetkinliklerini değerli kılmaktadır. Yaşadığı toplum içerisinde yönetim kadrosunda veya bilişsel gelişim sürecinde daha iyiye ulaşabilmek için yakalanan fırsatları zamanında değerlendirmek için inisiyatif alma ve girişimcilik etkinliği önem kazanmaktadır. Yaşanan toplumda huzurun sağlanması ve farklılıkların zenginliğe dönüştürülmesi bu zenginliklerle devletin hem kendi hem de halkıyla barışık olması bugünü yarınlara ve yarınları yeni yarınlara umutla, mutlulukla ve başarıyla taşıyan devlet ve millet olmak için kültürel farkındalık ve ifade yetkinliğine sahip bireylerin yetişmesi önem teşkil etmektedir. Asıl itibariyle 21. yüzyıl becerileri doğrultusunda ortaya konana Türkiye Yeterlilikleri Çerçevesi Cumhuriyetimizin 100. yılında yeni yüz yıl için ortaya konulmuş bireysel ve toplumsal olarak mutlu, başarılı ve umutlu olmanın yeterlilikleridir. İlkokul İçin Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi Etkinlik Örnekleri kitabından üst düzeyde faydalanmanızı ve elde ettiğiniz bilgilerin katma değerinin yüksek olmasını temenni ederim.

Prof. Dr. Sabri SİDEKLİ

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM 1:
YİRMİ BİRİNCİ YÜZYIL BECERİLERİ VE TÜRKİYE YETERLİLİKLER ÇERÇEVESİ....1
Dr. Öğr. Üyesi Büşra KOÇAK MACUN
Prof. Dr. Sabri SİDEKLİ

BÖLÜM 2:
ANA DİLDE İLETİŞİM 11
Hicret ÖZDEMİR
Prof. Dr. Emre ÜNAL

BÖLÜM 3:
YABANCI DİLLERDE İLETİŞİM 25
Prof. Dr. İbrahim COŞKUN
Dr. Öğr. Üyesi Ömer ERBASAN

BÖLÜM 4:
MATEMATİKSEL YETKİNLİK....37
Prof. Dr. Veli TOPTAŞ
Uzm. Büşra USLUOĞLU

BÖLÜM 5:
BİLİM/TEKNOLOJİDE TEMEL YETKİNLİKLER....63
Öğr. Gör. Dr. Ahmet GÜLAY
Prof. Dr. Taner ALTUN

BÖLÜM 6:
DİJİTAL YETKİNLİK 81
Doç. Dr. Murat ÇOBAN

BÖLÜM 7:
ÖĞRENMEYİ ÖĞRENME 109
Prof. Dr. İsa KORKMAZ
Öğr. Gör. Esra Nur DEMİRTAŞ

BÖLÜM 8:
ÖĞRENMEYİ ÖĞRENME 129
Doç. Dr. Mustafa TAHİROĞLU

BÖLÜM 9:
VATANDAŞLIK İLE İLGİLİ YETKİNLİKLER.....143
Doç. Dr. Murat ÇALIŞOĞLU
Dr. Öğr. Üyesi Sinan ARI

BÖLÜM 10:
İNİSİYATİF ALMA VE GİRİŞİMCİLİK.....161
Doç. Dr. Alper KAŞKAYA
Arş. Gör. Emre KÜÇÜK

BÖLÜM 11:
KÜLTÜREL FARKINDALIK VE İFADE.....191
Doç. Dr. Fatih KARİP

BÖLÜM **1**

YİRMİ BİRİNCİ YÜZYIL BECERİLERİ VE TÜRKİYE YETERLİLİKLER ÇERÇEVESİ

Dr. Öğr. Üyesi Büşra KOÇAK MACUN
Prof. Dr. Sabri SİDEKLİ

Giriş

Geçmişten bugüne kadar yaşanan gelişmeler, bilim ve teknolojinin de etkisiyle dünyanın çok yönlü olarak yeniden şekillenmesine zemin hazırlamıştır. Bu değişim aşağıdaki soruları da beraberinde getirmiştir (Trilling ve Fadel, 2009):

- Dünya nasıl değişti ve bu eğitim açısından ne anlama geliyor?
- Başarılı olmak için herkesin şimdi neyi öğrenmesi gerekiyor?
- Bütün bunları nasıl öğrenmeliyiz?
- 21. yüzyıl öğreniminin 20. yüzyıldaki öğrenimden farkı nedir ve gerçekte neye benzer?
- 21. yüzyıl öğrenimi yüzyıl boyunca nasıl gelişecek?
- 21. yüzyılın öğrenme yaklaşımı küresel sorunlarımızın çözümüne nasıl yardımcı olacak?

Tüm bu soruların cevabı ise 21. yüzyılın getirdiği değişimlere ayak uydurabilecek bireylerin eğitim yoluyla şekillenmesinden geçmektedir. 21. yüzyıl gerekliliklerinin değişmesiyle önem kazanmaya başlayan becerilerin üretilmesi konusunda eğitim sistemi üzerindeki baskılar her geçen gün artmaktadır (Kylonen, 2012).

Hacıoğlu'na (1990) göre 21. yüzyılı karakterize eden özellikler şunlardır (Akt. Cansoy, 2018): 21. yüzyılda bilgi birikiminde ciddi bir artış gerçekleşecek ve problemler daha karmaşık hale gelecektir. Bununla birlikte hızlı değişim ve istikrarsızlık söz konusu olacaktır. Örgütlü ve sistemli yapılar daha özerk biçimde yönetilecek ve insan unsuru daha çok önem kazanarak daha fazla çalışan sağlanmaya çalışılacaktır. Devam eden ülkeler arası göçler sonucunda ülkelerin demografik yapıları değişecek ve bu ülkelerin iş yapma biçimlerini farklılaştırarak çok kültürlü bir yapıyı da ortaya çıkaracaktır.

Yukarıda verilen özellikler değerlendirildiğinde de değişim, bilgi, insan, kültür ve iş kavramları karşımıza çıkmaktadır. Yirmi birinci yüzyıl her yönüyle bu kavramları derinden etkileyen bir süreçtir.

Bununla birlikte dünyada ve Türkiye'de yaşanan gelişmeler, bu gelişmelere uyum sağlayacak bireylerin sahip olması beklenen nitelikleri de değiştirmiştir. Bununla birlikte bireylerin sahip olması gereken temel bilgi, beceri ve değerlerin yanı sıra bunları edinme süreci de farklılık göstermektedir. Kazanılmış bu becerilerin hayatın farklı alanlarında kullanılabilmesi için iyi bir altyapıya ve donanıma sahip olunması da bir gereklilik olarak kabul edilmektedir (MEB, 2017). Eleştirel düşünme ve problem çözme gibi geçmiş yüzyıllarda ihtiyaç duyulan becerilerin çoğu bugün hala geçerli olsa da 21. yüzyılda bu becerilerin günlük yaşamda nasıl öğrenildiği ve uygulanabilirliği hızla değişmektedir. Ayrıca, dijital medya okuryazarlığı gibi elli yıl önce hayal bile edilmeyen, kazanılması gereken bazı yeni beceriler de bulunmaktadır (Trilling ve Fadel, 2009).

Yirmi birinci yüzyıl büyük beklentilerle karşılanan bir zaman dilimidir ve bu beklentilere her geçen gün bir yenisi daha eklenmektedir. Bireylerin bu yüzyılda sahip olması düşünülen beceri ve yeterlilikler söz konusu olduğunda bir dizi beceri ve bunlarla ilişkilendirilmiş yeterlilikler sayılmaktadır. Alanyazında 21. yüzyıl becerileri kavramının kesin bir tanımı olmamakla birlikte, teknoloji ve kültürdeki değişimlerin işyerinde değişen taleplere yol açtığı fikrini aktarmayı amaçlamaktadır. Dolayısıyla günümüzün ve geleceğin işyerlerinde gerekli olan beceriler geçmişte gerekli olanlardan farklıdır (Levy ve Murnane, 2004).

Partnership for 21st Century Skills (P21) beceri ve yeterlilik çerçevesi en çok kabul gören ve incelenen beceriler çerçevesinin başında gelmektedir. Bu çerçeve ABD'de birçok farklı şirket ve derneğin (Cisco, Apple, National Education Association) bir araya gelerek gerçekleştirdiği bir çalışmanın ürünüdür. P21'de öğrencilerin meslek ve yaşamlarında gerekli olan yeterlikler ve özellikler tanımlanmaktadır (Voogt ve Roblin, 2012).

21. yüzyıl becerilerinin neler olduğu konusunda ise alanyazında genel bir görüş birliği olmakla birlikte farklı görüşler de bulunmaktadır. P21 olarak anılan 21. yüzyıl becerileri (Yalçın, 2018) Şekil 1'de gösterilmiştir.

Kaynakça

Cansoy, R. (2018). Uluslararası çerçevelere göre 21. yüzyıl becerileri ve eğitim sisteminde kazandırılması. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 7*(4), 3112-3134.

Europass (ty). *Avrupa Yeterlilikler Çerçevesi (AYÇ).* https://europa.eu/europass/tr/europass-araclari/avrupa-yeterlilikler-cercevesi adresinden erişilmiştir.

Koçak Macun, B. (2020). *Değerler ve iletiler bağlamında 7-15 yaş grubu çocuklar için yazılan kurmaca çocuk kitaplarının incelenmesi.* (Tez No. 653396) [Doktora tezi, Atatürk Üniversitesi-Erzurum]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

Kylonen, P. C. (2012). Measurement of 21st century skills within the common core state standards. Paper presented at the Invitational *Research Symposium on Technology Enhanced Assessments*, May 7-8.

Levy, F., & Murnane, R. J. (2004). *The new division of labor: How computers are creating the next job market.* Princeton University Press.

Macun, B., & Ulutaş, İ. (2019). Okul öncesi eğitimine devam eden çocukların duygusal zekâ düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi ve öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. T*urkish Studies Educational Sciences, 14*(4), 1545-1564. https://doi.org/10.29228/TurkishStudies.22821.

Macun, B. (2023). Değer kavramının tanımı, önemi ve değer sını andırmaları. E. Sezgin (Ed.). Çocuk gelişiminde değerler eğitimi. içinde (s. 1-20). Eğiten Kitap.

MEB (2017). *Müfredatta yenileme ve değişiklik çalışmalarımız üzerine...*https://uskudar.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_08/24010456_mYfredat_tanYtYm_kitapYY.pdf adresinden erişilmiştir.

MEB (2019). *Türkçe dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sını ar).* https://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/20195716392253-02-Türkçe%20Öğretim%20Programı%202019.pdf adresinden erişilmiştir.

MEB (2023). *21. Yüzyıl becerileri ve değerlere yönelik araştırma raporu.*https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2023_05/11153521_21.yy_becerileri_ve_degerlere_yonelik_arastirma_raporu.pdf adresinden erişilmiştir.

MYK (2015). *Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi.* https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/01/20160102-3-1.pdf adresinden erişilmiştir.

Resmi Gazete (2016). Türkiye Yeterlilikler Çerçevesine Dair Tebliğ (Tebliğ No: 2015/1) https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/01/20160102-3.htm adresinden erişilmiştir.

Trilling, B., & Fadel, C. (2009). *21st century skills: Learning for life in our times*. Francisco: Jossey-Bass.

TYÇ (ty). *Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi* https://www.tyc.gov.tr/uploads/dosyalar/1620213194b56212ce761efbabbbd18d0cc30c4e3e.pdf adresinden erişilmiştir.

Voogt, J., & Roblin, N. P. (2012). A comparative analysis of international frameworks for 21st century competences: Implications for national curriculum policies. *Journal of curriculum studies, 44*(3), 299-321.

Yalçın, S. (2018). 21. yüzyıl becerileri ve bu becerilerin ölçülmesinde kullanılan araçlar ve yaklaşımlar. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES), 51*(1), 183-201.

BÖLÜM **2**

ANA DİLDE İLETİŞİM

Hicret ÖZDEMİR
Prof. Dr. Emre ÜNAL

Giriş

İletişim son yıllarda teknolojinin de gelişmesiyle birlikte hiç olmadığı kadar artmıştır. Geçmişte yüz yüze iletişim ön planda iken bugün dijital ortamlarda iletişim neredeyse yüz yüze iletişimin yerini tutmaktadır. Her iki durumda da dikkat edilmesi gereken hususlar bulunmaktadır. Bu bölümde de iletişim kavramına vurgu yapılırken anadilde iletişimin ne olduğu, önemi ve nasıl sürdürülebileceği ile ilgili konu başlıkları ele alınmaktadır.

Duygu, düşünce ve dilekleri ifade etmeye yarayan sembollerin hepsine dil denilmektedir. Banguoğlu (2004); dili, insanların kendilerini ifade etmek için kullandıkları sesli işaretler sistemi olarak ifade etmekte ve vücut dili ile de bazı duygu, düşünce ve dileklerin anlatılabildiğini belirtmektedir. Aksan'a (2007) göre ise dil, birey ve toplumdan ayrı düşünülemeyecek olan bilim, teknik, sanat gibi birçok alanla ilgili çok yönlü ve sırları bugün bile çizilememiş büyülü bir varlıktır. Dilin incelenmesini insanın özüne yaklaşmak olarak gören Chomsky (2006), dili insanın ayırt edici özelliklerinden biri olarak ifade etmektedir. Martinet (1998) ise dili insan tecrübesinin topluluktan topluluğa değişen biçemlerde, anlamsal bir içerikle sessel ifade birimlerine, anlam birimlerine ayrıştırılmasını sağlayan bir bildirişim aracı şeklinde ifade etmektedir. Dili daha sistematik *açıklayan Ergin (2005), insanlar arasındaki anlaşmayı sağlayan doğal bir araç, seslerden örülmüş canlı bir varlık olarak açıklamaktadır.*

Dil Nedir?

Toplumsal bir varlık olan insanı diğer canlılardan ayıran en önemli özellik dildir. Bir toplumun kültürünü oluşturan en önemli yapı taşı olan dil duygu, düşünce ve fikirlerin aktarılmasını sağlayan araçtır (İşcan, 2007). Toplumu bir arada tutan, geleneklere, göreneklere, vatana, millete bağlılığı sağlayan dil, kültür aktarımına yardımcı olan güçlü bir araçtır.

İnsan sosyal bir varlıktır. Toplum içerisinde ailesi ve çevresiyle birlikte yaşar ve buna bağlı olarak kullandığı dil de sosyal bir özellik taşıyarak çevresiyle etkileşim içerisinde olmasını sağlar. Dilin bu özelliği kişinin; ailesinin, çevresinin, toplumun ve böylece dünyanın gelişimine katkı sağladığını ortaya koyar (Güneş, 2013). Dil topluluğu toplum yapan unsurdur. Dil sayesinde insanlar birbirleriyle anlaşır ve yaşarlar. Ortak değerler nesillere aktarılır. Nesiller arasında köprü kurularak aradaki kültürel bağı oluşturur. Böylece yeni nesiller de atalarına ve onların tecrübelerine erişebilir (Barın, 2004).

Günlük yaşantıda dil farklı amaçlar için kullanılır. Öğrenme aracı olarak, öğrenme becerilerini geliştirir; iletişim aracı olarak, duygu ve düşüncelerin aktarılması ve kabul edilmesi sağlanır. Çevresi ile etkileşim sürecinde gelişen dil, sosyal gelişime katkı sağlar. Problem çözümleme, analiz etme, eleştirme gibi zihinsel becerilere katkı sağlayarak zihinsel gelişime yardımcı olur (Güneş, 2013). Dil seslerden ve simgelerden oluşan herkes tarafından aynı şekilde anlaşılması için kuralları olan bireyin düşüncesini somutlaştıran iletişim aracıdır.

İnsanlar için vazgeçilmez bir ihtiyaç olan iletişim, sosyal bir varlık olmanın doğal bir sonucudur. Bu iletişim sürecinin temel unsuru ise dilidir. Dilin etkili bir şekilde kullanılması ve hâkimiyeti, bireylere toplum içinde ilgi ve saygı kazandırabilir. Dilin hayati önemi, insanları dil öğrenme ve öğretme konularında araştırma yapmaya teşvik etmiştir.

Dil, iletişim aracı olmanın yanı sıra kültürün gelecek nesillere aktarılmasında kilit bir role sahiptir. Aynı zamanda kültürü oluşturan bir yapıya sahiptir. Anneler, dil aracılığıyla çocuklarına seslenirken, âşıklar duygularını şarkılara dökerler. Şairler, dil ile gönüllere dokunurlar. Dil, bir milleti bir arada tutan ve onun kimliğini belirleyen temel unsurdur. Okuma, yazma, anlama, sorgulama, düşünme gibi zihinsel süreçlerin yanı sıra duyguları ve düşünceleri ifade etme, toplumsal etkileşim, kültür aktarımı gibi pek çok süreçte dil önemli bir rol oynar (Şahin, 2019).

Kaynakça

Aksan, D. (2007). *Her yönüyle dil ana çizgileriyle dilbilim*. Türk Dil Kurumu.

Akyol, H. (2010). *Türkçe ilkokuma yazma öğretimi* (9.baskı.). Pegem Akademi.

Banguoğlu, T. (2004). *Türkçenin grameri*. Türk Dil Kurumu.

Barın, E. (2004). Yabancılara Türkçe öğretiminde ilkeler. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD)*, (1), 19-30.

Boğa Zengin, S. (2010). Çocuk kitaplarının dinleme becerisini geliştirme aracı olarak kullanılması. (Tez No. 278006) [Yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi-Ankara]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

Bozkurt, E. (1993). Ana dilini kullanma yeterliğinin okuldaki öğrenme ve öğretim sürecine etkisi. *Ondokuz Mayis University Journal of Education Faculty*, *8*(1), 47-50.

Chall, J. S. (1983). *Chall's stages of reading development*. https://lilaacdotcom.files.wordpress.com/2013/05/challs-stages-of-reading-development.pdf adresinden erişilmiştir.

Chomsky, N. (2006). *Language and mind.* Cambridge University Press.

Demirel, Ö., & Şahinel, M. (2006). *Türkçe öğretimi*. Pegem Akademi.

Doğan, Y. (2010). Dinleme becerisini geliştirmede etkinliklerden yararlanma. *TÜBAR*, 27, 263-274.

Dökmen, Ü. (2003). İletişim çatışmaları ve *empati.* Sistem Yayıncılık.

Er, N., Karademir, E., & Tezel, Ö. (2021). Ana dilde iletişim yetkinliğine yönelik ölçek geliştirilmesi ve öğretmen adaylarının yetkinlik düzeyleri. *Journal of Mother Tongue Education/Ana Dili Eğitim Dergisi*, *9*(3), 670-685.

Ergin, M. (2005). *Türk dil bilgisi.* Bayrak.

Florez, M. C. (1999). *Improving adult English language learners'speaking skills.* National Clearinghouse for ESL Literacy Education.

Gilakjani, A. P., & Sabouri, N. B. (2016). Learners' listening comprehension in English language learning: A literature review. *English Language Teaching, 9*(6), 123-133.

Gökdağ, H., & Sarı, H. (2021). Dil ve iletişim yetersizliğine sahip çocukların dil edinim süreçleri. *PESA Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, *7*(2), 105-115.

Güneş, F. (2007a). *Ses temelli cümle yöntemi ve zihinsel yapılandırma*. Nobel.

Güneş, F. (2007b). *Türkçe öğretimi ve zihinsel yapılandırma.* Nobel.

Güneş, F. (2013). *Türkçe öğretimi yaklaşımlar ve modeller.* Pegem Akademi.

Güneş, F. (2020). *Türkçe öğretimi: yaklaşımlar ve modeller.* Pegem Akademi.

Hengirmen, M. (2002) *Türkçe dil bilgisi*. Engin.

İşcan, A. (2007). Dil ve ana dil olarak Türkçe üzerine. *Erciyes Dergisi*, 30, 5-6.

Kaplan, M. (1987). *Türk edebiyatı üzerine araştırmalar 2*. Dergâh.

Karaca, M. F., & Bayır, Ş. (2018). Türk işaret dili incelemesi: iletişim ve dil bilgisi. *Ulusal Eğitim Akademisi Dergisi*, *2*(2), 35-58.

Korkmaz, Z. (2007). *Gramer terimleri sözlüğü*. (3. Baskı). Türk Dil Kurumu.

Martinet, A. (1998). İşlevsel genel dilbilim. (B. Vardar, Çev.). Birey ve Toplum.

MEB (2005). İlköğretim Türkçe dersi öğretim programı ve kılavuzu (1-5. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.

Morley, J. (2001). Aural comprehension instruction: Principles and practices. M. Celce-Murcia (Eds.), *Teaching English as a second or foreign language* in (pp. 69-85). Heinle and Heinle.

Nas, R. (1999). *Metinlerle ilkokuma yazma öğretimi.* Ezgi Kitabevi.

Oğuz, A. (2009). Öğretmen adaylarının sözlü ve yazılı anlatımı becerilerine ilişkin öz yeterlik algıları. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, *8*(10), 18-42.

Purdy, M. (1997). What is listening? M. Purdy & D. (Eds.). *Listening in everyday life: A personal and professional approach* in (pp. 1-20). University Press of America.

Rost, M. (2001). Listening. R. Carter, & D. Nunan (Eds.), *The cambridge guide to*

teaching English to speakers of other languages in (pp. 7-13). Cambridge University Press. http://dx.doi.org/10.1017/CBO9780511667206.002

Sarıçoban, A. (1999). *The teaching of listening*. http://iteslj.org/Articles/Saricoban-Listening.html adresinden edinilmiştir.

Sidekli, S. (2010). Eylem araştırması: ilköğretim dördüncü sınıf öğrencilerinin okuma ve anlama güçlüklerinin giderilmesi. *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi(TÜBAR),* 27, 563-580.

Şahin, A. (2019). Dil bilgisi ve imla öğretimi. H. Akyol & A. Şahin (Ed.), Türkçe öğretimi içinde (s.121-134) Pegem Akademi

Teaching Students with Reading and Disabilities: A Guide for Educators (2004). http://publications.gov.sk.ca/documents/1
pdf adresinden edinilmiştir.

Türk Dil Kurumu (2020). https://sozluk.gov.tr/ adresinden erişim sağlanmıştır.

Türkben, T. (2021). Konuşma eğitimi. E. Karagöl (Ed.). *Türkçe öğrenme ve öğretim yaklaşımları* içinde (s. 167-205). Pegem Akademi.

Ünal, E. (2017). 2015 PISA sonuçlarına göre Türk öğrencilerin evde sahip oldukları olanakların okuma becerisini yordama düzeyleri. *International Journal of Eurasia Social Sciences, 8*(30), 1342-1356.

Üstün, B. (2005). Çünkü iletişim çok şeyi değiştirir!. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, *8*(2), 88-94.

Vural, İ., Tuna, Y., Birsen, Ö., Erzurum, F., Küçük, M., & Çolak, F. Ü. (2012). İletişim. Pegem Akademi.

Yalçın, A. (2018). *Son bilimsel gelişmeler ışığında Türkçenin öğretim yöntemleri.* Akçağ.

Yalçın, S. K., & Şengül, M. (2007). Dilin iletişim süreci içerisindeki rolü ve işlevleri. *Electronic Turkish Studies*, *2*(2), 749-769.

Yazar, S., & Yazar, İ. (2018). Dinleme öğretimi. S. M. Taşkaya & R. Karadağ (Ed.), *Türkçe öğretimi* içinde (s. 80-102). Lisans.

Yüce, S. (2005). İletişim ve dil: yöntemler, Avrupa dil portföyü Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi. *Journal of Language and Linguistic Studies*, *1*(1), 81-88.

Zıllıoğlu, M. (1996). İletişim nedir*?*. Cem.

BÖLÜM **3**

YABANCI DİLLERDE İLETİŞİM

Prof. Dr. İbrahim COŞKUN
Dr. Öğr. Üyesi Ömer ERBASAN

Giriş

Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi'nde yer alan bir diğer yetkinlik de yabancı dillerde iletişimdir. Günümüzde yabancı dillerde iletişim, geçmişte hiç olmadığı kadar önem kazanmıştır. Ulaşım ve iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler ülkeler arası mesafeleri her anlamda azaltmış, karşılıklı etkileşimi de geçmişte hiç olmadığı kadar artırmıştır.

Yabancı dillerde yetkinlik uzunca bir süredir vazgeçilmez bir ekonomik ve sosyal kaynak olarak değerlendirilmiştir. Kültürel ve dil çeşitliliği göz önünde bulundurulduğunda bu yeterlilik belirli bir dilde teknik beceriyle sınırlı olmayıp farklı kültürlere açıklığın ve saygının bir parçasıdır (Güngör, 2007).

Yabancı dillerde yetkinlik şu şekilde açıklanmaktadır (Mesleki Yeterlilik Kurumu, 2015, s. 24).

> Çoğunlukla ana dilde iletişimin temel beceri boyutlarını paylaşmakta olup duygu, düşünce, gerçek ve fikirleri hem sözlü hem de yazılı olarak kişinin istek ve ihtiyaçlarına göre eğitim, öğretim, iş yeri, ev ve eğlence gibi uygun bir dizi sosyal ve kültürel bağlamda anlama, ifade etme ve yorumlama becerisine dayalıdır. Yabancı dillerde iletişim, aracılık etme ve kültürlerarası anlayış becerilerini de gerektirmektedir. Bireyin yeterlilik seviyesi, bireyin sosyal ve kültürel geçmişi, çevresi, ihtiyaçları ve ilgilerine bağlı olarak dinleme, konuşma, okuma ve yazma boyutları ile farklı diller arasında değişkenlik gösterecektir.

Tanımlamadan da anlaşılacağı üzere yabancı dillerde iletişim yetkinliği temelde dilin dinleme, konuşma, okuma ve yazma boyutlarına dayanmaktadır. Dört temel dil becerisi olarak adlandırılan bu becerilerdeki yetkinlik yabancı dil yetkinliğinin de temelini oluşturmaktadır. Bununla birlikte iletişim, sadece dilin dört boyutuyla sınırlandırılamayacak kadar karmaşık ve çok boyutludur. İletişimin hangi bağlamda kurulacağı ve hangi kültürel ortamda gerçekleştiği de oldukça önemlidir. Her bireyin dil yeterliliği, sosyal ve kültürel bağlamına göre şekillenir.

Dil, sadece kelimelerin düzenli bir şekilde sıralanmasından daha fazlasını ifade eder. Kişinin eğitim düzeyi, iş yeri kültürü, aile yapısı ve kişisel ilgileri, dil becerilerini etkiler. Ayrıca dilin en güçlü özelliklerinden biri duyguları ve düşünceleri ifade etme yeteneğidir. Yabancı dillerde bu ifadeyi gerçekleştirmek, kelime dağarcığı ve dilbilgisi kuralları kadar kültürel çeşitliliği veya farklılığı anlama yeteneğini de gerektirir. Bu nedenle yabancı dilde iletişim yetkinliğini bir bütün olarak değerlendirmek daha anlamlı olacaktır.

Yabancı Dilin Önemi

Yabancı dil bilmek günümüzde bir seçenek veya hobi olmaktan çıkarak bir gereklilik ve zorunluluk haline gelmiştir. Bunun pek çok nedeni olsa da en önemli nedeni teknolojik gelişmelerle birlikte ülkeler arasındaki ilişkilerin gelişmesidir. Günümüzde internet ve sosyal medya araçları ile dünya üzerindeki her milletten insanlarla iletişim kurmak, her dilde yazılmış eserlere ve bilgilere erişmek hiç olmadığı kadar kolay ve hızlıdır. Dolayısıyla yabancı dil bilmek, daha önce hiç olmadığı kadar yeni fırsatlar sunmaktadır.

İçinde yaşadığımız çağ, pek çoklarına göre bilgi çağı olarak tanımlanmaktadır. Günümüzde bazı ülkeler başı çekse de bilgi üretimi hiçbir toplumun tekelinde olmayıp çok farklı dillerle paylaşılabilmektedir. Bu nedenle yabancı dil bilen bireyler bilgiye erişim konusunda bilmeyenlere göre hep önde olmayı başarabilmişlerdir. Bu durumun farkında olan ülkeler erken yaşlardan itibaren bireylerin çok dilli yetişmesi için eğitim sistemlerini düzenlemişlerdir.

Bilim dünyasında uluslararası saygın bilimsel eserler üretmenin yolu da yabancı dilden geçmektedir. Sevdi'ye (2023) göre farklı dillerden bilim insanlarıyla iletişim kurarak birlikte çalışabilmek ve üretilen bilgiyi geniş kitlelere yaymak için de yabancı dil bir gerekliliktir.

Yaman'a (2017) göre yabancı dilin oldukça önemli olduğu bir diğer alan da ticarettir. Yabancı dil olmadan uluslararası ticaretten pay almak oldukça güçtür. Yabancı dil sayesinde pek çok üretici diğer ülkelere ürününü tanıtmakta, ortaklık yapabilmekte, mal ve hizmet tedarik edebilmekte ve karlılığını artırmaktadır. Buna paralel olarak yabancı dil yeterliliğine sahip olan kişiler iş dünyasında çok

Kaynakça

Aydın, A. (2023). *Uluslararası işletmelerdeki yerel çalışanların İngilizce dil yetkinliği, iletişim kaygısı ve kariyer başarısı.* (Tez No. 805197) [Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi-İstanbul]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

Demirpolat, B. C. (2015). Türkiye'nin yabancı dil öğretimiyle imtihanı sorunlar ve çözüm önerileri. *SETA Analiz*, 131. https://file.setav.org/Files/Pdf/20150707131308_131_yabancidil_web.pdf adresinden erişilmiştir.

English First (2023). *EF English proficiency* ındex. https://www.ef.com/wwen/epi/ adresinden erişilmiştir.

Güngör, H. F. (2007). *Avrupa Birliği için yaşam boyu öğrenim temel yeterlikleri ve bu yeterliklerden "yabancı dillerde iletişim" bağlamında Türkiye'nin durumu*. (Tez No. 208437) [Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi-İzmir]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

Mesleki Yeterlilik Kurumu (2015). *Türkiye yeterlilikler çerçevesi*. Ankara. https://www.tyc.gov.tr/uploads/dosyalar/zennwjxfhuop5gb.pdf adresinden erişilmiştir.

Milli Eğitim Bakanlığı (2023). *Ortaöğretim kurumları haftalık ders çizelgeleri.* https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2023_09/14104459_2023-37_Ortaogretim_Kurumlari.pdf adresinden erişilmiştir.

Sevdi, A. (2023). Gelişen ve değişen dünyada yabancı dilin önemi. *Genç Mütefekkirler Dergisi, 4*(1), 204-218.

Şahin, K. (2018, Aralık). Türkiye'de yabancı dil öğretimi, sorunlar ve çözüm yolları [Sözlü sunum]. *X. National Teacher Symposium,* İstanbul, Türkiye.

Yaman, E. (2017). Yabancı dili öğrenmek mi? yabancı dille öğrenmek mi? *Eğitim-Öğretim Bilim Araştırma Dergisi 13*(39), 59-62.

BÖLÜM **4**

MATEMATİKSEL YETKİNLİK

Prof. Dr. Veli TOPTAŞ
Uzm. Büşra USLUOĞLU

Giriş

Matematik, çocukların çevrelerinde gözlemlediklerini belirli kurallarla açıklamalarına yardımcı olan bir bilimdir. Okul çağındaki bir çocuğun matematik ile tanıştıktan sonra matematiksel farkındalıklar kazanması öğretimin bir parçasıdır. Matematiksel anlamda yetkin olmak, matematik öğretiminde beklenen ve istenen bir öğrenme çıktısıdır. Okul sisteminde matematiksel yetkinlik, temel aritmetik becerilerini, cebir, kesirler, ondalık sayılar, yüzde gibi ara kavramları ve geometrik şekilleri anlama ve hesaplamanın bütününü kapsamaktadır. Bu gelişimin bilişsel, duyuşsal ve psikomotor becerilere yansıması matematiksel yetkinlik için gerekli olan bir ön koşuldur. Olkun ve Toptaş (2016, s. 184), matematiği, aritmetik, cebir, geometri gibi sayı ve ölçü temeline dayanarak niceliklerin özelliklerini inceleyen bilimlerin ortak adı olarak tanımlamışlardır.

Derin bir matematiksel anlayışı geliştirmek, matematik öğrenmenin temel amaçlarındandır. Tüm öğrencilerin matematik materyalini derinlemesine anlaması ve problem çözme, yaratıcı düşünme ve matematik okuryazarlığı dahil olmak üzere üst düzey matematik becerilerine sahip olması matematiksel yetkinliği açıklamaktadır. Niss ve Højgaard (2019) matematiksel yetkinliği, matematiğin dilini ve materyallerini kullanmayı bilmek ve matematikle ilgili sorunları fark ederek cevap aramak olarak tanımlamıştır. Ayrıca matematiğe dair bilgi ve eylemlerin fiziksel, zihinsel ve davranışsal olarak ortaya çıkması gerektiğinin de altını çizmişlerdir. Cooke ve Hurst (2012) ise matematik bilgisini kullanmaya

istekli ve gayretli olmayı matematiksel yetkinlik olarak ifade etmiştir. Kısacası matematiksel yetkinlik, bireylerin matematiğe karşı ilgi ve isteği olması, matematiği nerede ve nasıl kullanılacağını bilme bilgisidir.

Yirmi birinci yüzyıl becerileriyle birlikte gelen ve bireylerin yeni çağa uyumunu sağlayarak yaşamını kolaylaştırmak için pek çok yeni yetkinlik fikri ortaya atılmıştır. Özellikle eğitim öğretim çerçevesinde bu yeniliklerin olması bilginin sadece 'ne' olması gerektiğiyle ilgili değil aynı zamanda 'nasıl' kullanılması ve faydalarının ne olduğuyla da ilişkilidir. Türkiye'de 2018 yılı Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından yayınlanan öğretim programı çerçevesinde sekiz yetkinlik bulunmaktadır. Bunlardan bir tanesi de matematiksel düşünme tarzını benimseyen ve günlük hayata aktarılmasının önemini vurgulayan matematiksel yetkinliktir. Ayrıca öğretim programında yer alan matematik dersine ilişkin özel amaçlar şu şekildedir (MEB, 2018, s. 9):

Öğrenci;

1. *Matematiksel okuryazarlık becerilerini geliştirebilecek ve etkin bir şekilde kullanabilecektir.*
2. *Matematiksel kavramları anlayabilecek, bu kavramları günlük hayatta kullanabilecektir.*
3. *Problem çözme sürecinde kendi düşünce ve akıl yürütmelerini rahatlıkla ifade edebilecek, başkalarının matematiksel akıl yürütmelerindeki eksiklikleri veya boşlukları görebilecektir.*
4. *Matematiksel düşüncelerini mantıklı bir şekilde açıklamak ve paylaşmak için matematiksel terminolojiyi ve dili doğru kullanabilecektir.*
5. *Matematiğin anlam ve dilini kullanarak insan ile nesneler arasındaki ilişkileri ve nesnelerin birbirleriyle ilişkilerini anlamlandırabilecektir.*
6. *Üst bilişsel bilgi ve becerilerini geliştirebilecek, kendi öğrenme süreçlerini bilinçli biçimde yönetebilecektir.*
7. *Tahmin etme ve zihinden işlem yapma becerilerini etkin bir şekilde kullanabilecektir.*
8. *Kavramları farklı temsil biçimleri ile ifade edebilecektir.*
9. *Matematiği öğrenmede deneyimleriyle matematiğe yönelik olumlu tutum geliştirerek matematiksel problemlere öz güvenli bir yaklaşım geliştirecektir.*
10. *Sistemli, dikkatli, sabırlı ve sorumlu olma özelliklerini geliştirebilecektir.*
11. *Araştırma yapma, bilgi üretme ve kullanma becerilerini geliştirebilecektir.*

Kaynakça

Abrantes, P. (2001). Mathematical competence for all: Options, implications and obstacles. *Educational Studies in Mathematics*, *47*(2), 125-143.

Antonides, J., & Battista, M. T. (2022). Towards an elaboration of concreteness fading: Reflections on a constructivist teaching experiment. In *Proceedings of the 44th annual meeting of the North American Chapter of the International Group for the Psychology of Mathematics Education. Middle Tennessee State University*.

Barner, D., Chow, K., & Yang, S. J. (2009). Finding one's meaning: A test of the relation between quantifiers and integers in language development. *Cognitive psychology*, *58*(2), 195-219.

Barroso, C., Ganley, C. M., McGraw, A. L., Geer, E. A., Hart, S. A., & Daucourt, M. C. (2021). A meta-analysis of the relation between math anxiety and math achievement. *Psychological Bulletin*, *147*(2), 134.

Beilock, S. L., & Maloney, E. A. (2015). Math anxiety: A factor in math achievement not to be ignored. *Policy Insights from the Behavioral and Brain Sciences*, *2*(1), 4-12.

Beng, Y. H., & Yunus, A. S. B. M. (2015). What to measure in the level of mathematical thinking among preuniversity Science students? In *Research and Education in Mathematics (ICREM7), 2015 International Conference on IEEE*, 165–168.

Boaler, J. (2015). *Mathematical mindsets: Unleashing students' potential through creative math, inspiring messages and innovative teaching*. John Wiley & Sons.

Brezovnik, A. (2015). The benefits of fine art integration into mathematics in primary school. *CEPS Journal*, *5*(3), 11-32.

Bruner, J. (1966). *Learning about learning. A conference report.* https://eric.ed.gov/?id=ED015492 adresinden 16.10.2023 tarihinde erişilmiştir.

Bruner, J. S., & Kenney, H. J. (1965). Representation and mathematics learning. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, *30*(1), 50-59.

Burton, L. (1984). Mathematical thinking: The struggle for meaning. *Journal for Research in Mathematics Education*, *15*(1), 35-49.

Büchele, S., & Feudel, F. (2023). Changes in students' mathematical competencies at the beginning of higher education within the last decade at a German university. *International Journal of Science and Mathematics Education* 21*,* 2325–2347 https://doi.org/10.1007/s10763-022-10350-x

Capraro, M. M., & Nite, S. B. (2014). STEM integration in mathematics standards. *Middle Grades Research Journal*, *9*(3), 1-10.

Cooke, A., & Hurst, C. (2012). Mathematics competency and situational mathematics anxiety: What are the links and how do these links teacher education programs?. In *AARE 2012 Conference Proceedings & Program* (pp. 1-8). Australian Association for Research in Education (AARE).

Crescentini, A., & Zanolla, G. (2014). The evaluation of mathematical competency: elaboration of a standardized test in Ticino (Southern Switzerland). *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, *112*, 180-189.

Czerniak, C. M., Weber Jr, W. B., Sandmann, A., & Ahern, J. (1999). A literature review of science and mathematics integration. *School Science and Mathematics*, *99*(8), 421-430.

Çakır, H. (2013). Bilgisayar oyunlarına ilişkin ailelerin yaklaşımı ve öğrenci üzerindeki etkilerin belirlenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *9*(2), 138-150.

da Silva, D. L. (2023). Piaget-wallon debate on the origin and development of symbolic thought. In *The Transnational Legacy of Jean Piaget: A View from the 21st Century* (pp. 141-156). Springer International Publishing.

Das, K. (2019). Role of ICT for better mathematics teaching. *Shanlax International Journal of Education*, *7*(4), 19-28.

De Jong, T., Ainsworth, S., Dobson, M., van der Hulst, A., Levonen, J., Reimann, P., ... & Swaak, J. (1998). Acquiring knowledge in

science and mathematics: The use of multiple representations in technology based learning environments. In *Learning with multiple representations* (pp. 9-40). Pergamon/Elsevier.

Doğanay, A. (2007). Üst düzey düşünme becerilerinin öğretimi. Doğanay A. (Ed.), Öğretim ilke ve yöntemleri içinde (s. 328-380). Pegem A.

Dossel, S. (2016). Maths anxiety. *Australian Mathematics Teacher*, *72*(3), 40-44.

Duval, R. (1995). Geometrical pictures: Kinds of representation and specific processings. In *Exploiting mental imagery with computers in mathematics education* (pp. 142-157). Springer Berlin Heidelberg.

Ersoy, E., & Başer, N. E. (2013). Matematiksel düşünme ölçeğinin geliştirilmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, *21*(4), 1471-1486.

Evans, T. M., Kochalka, J., Ngoon, T. J., Wu, S. S., Qin, S., Battista, C., & Menon, V. (2015). Brain structural integrity and intrinsic functional connectivity forecast 6 year longitudinal growth in children's numerical abilities. *Journal of Neuroscience*, *35*(33), 11743-11750.

Feser, J., Vasaly, H., & Herrera, J. (2013). On the edge of mathematics and biology integration: improving quantitative skills in undergraduate biology education. *CBE—Life Sciences Education*, *12*(2), 124-128.

Freudenthal, H. (1968). Why to teach mathematics so as to be useful. *Educational studies in mathematics*, 3-8.

Freudenthal, H. (2012). *Mathematics as an educational task*. Springer Science & Business Media.

Goldin, G. A., & Shteingold, N. (2001). Systems of representation and the development of mathematical concepts. In Cuoco, A. A. & Curcio, F. R. (Eds), *The role of representation in school mathematics* (pp 1- 23). Reston VA: National Council of Teachers of Mathematics.

Hanich, L. B., Jordan, N. C., Kaplan, D., & Dick, J. (2001). Performance across areas of mathematical cognition in children with learning *Journal of educational psychology*, *93*(3), 615-626.

Heinze, A., Star, J. R., & V L. (2009). Flexible and adaptive use of strategies and representations in mathematics education. *ZDM*, *41*, 535-540.

Henderson, P. B., Baldwin, D., Dasigi, V., Dupras, M., Fritz, J., Ginat, D., ... & Walker, H. (2001). Striving for mathematical thinking. In *Working group reports from ITiCSE on Innovation and technology in computer science education* (pp. 114-124).

Henn, H. W. (2007). Modelling in school-chances and obstacles. *The Monhana Mathematics Enthusiast, Monograph,* 3, 125-138.

Hill, F., Mammarella, I. C., Devine, A., Caviola, S., Passolunghi, M. C., & Szűcs, D. (2016). Maths anxiety in primary and secondary school students: Gender developmental changes and anxiety specificity. *Learning and individual ences*, *48*, 45-53.

İlkörücü, Ş., & Broutin, M. S. T. (2023). Matematik öğretmenlerinin beyin-eğitim ilişkisini derslerinde uygulamalarına ilişkin durum çalışması. *Uluslararası İnsan ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, *8*(1), 68-84.

İzgiol, D. (2014). *Teknoloji destekli çoklu temsil temelli öğretimin öğrencilerin lineer cebir öğrenimine ve matematiğe yönelik tutumlarına etkisi.* (Tez No. 368255) [Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi-*İzmir*]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

Jupri, A., Usdiyana, D., & Sispiyati, R. (2020). Peran representasi matematis dalam pembelajaran perkalian bentuk aljabar melalui pendekatan matematika realistik. *Jurnal Element*, *6*(1), 89–98. https://doi.org/10.29408/jel.v6i1.1716

Kilpatrick, J., J., & Findell, B. (2001). *Adding ıt up: helping children learn mathematics*. National Academies Press.

Landau, E. (2022). *Are all brains good at math?*. https://nautil.us/are-all-brains-good-at-math-238539/ adresinden 18.10.2023. tarihinde erişilmiştir.

Lesh, R., Post, T., & Behr, M. (1987). Representations and translations among representations in mathematics learning and problem solving. In C. Janvier (Eds.), *Problems of*

representation in the teaching and learning of mathematics (pp. 33-40). La rence Erlbaum Associates.

Liang, K., Ma, X., Zhang, J., Zhang, B., Xin, F., Yuan, Q., ... & Tang, Y. (2023, June). A pilot movement integrity with intelligent play program (mıp): on math performance and enjoyment for preschoolers in china. In *Child & Youth Care Forum* (Vol. 52, No. 3, pp. 703-719). Springer US.

Lithner, J., & Palm, T. (2010). Learning - culties and mathematical reasoning. *In The First Sourcebook on Nordic Research in Mathematics Education: Norway, Sweden, Iceland, Denmark, and Contributions from Finland* (pp. 283-298).

Mainali, B. (2019). Investigating the relationships between preferences, gender, task difficulty, and high school students' geometry performance. *International Journal of Research in Education and Science (IJRES), 5*(1), 224-236.

Math Centre. (2023). *Mathematical language*. https://www.mathcentre.ac.uk/resources/uploaded/mc-ty mathlanguage1-2009-1.pdf adresinden 14.10.2023 tarihinde erişilmiştir.

MEB (2018). *Matematik dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8.* Milli Eğitim Bakanlığı.

National Council of Teachers of Mathematics (NCTM) (2000*). Principles and Standards for School Mathematics.* NCTM.

National Council of Teachers of Mathematics (NCTM). (2006). *Curriculum focal points for prekindergarten through grade 8 mathematics: A quest for scoherence*. National Council of Teachers of Mathematics.

National Council of Teachers of Mathematics. (2014). *Principles to actions: Ensuring mathematics success for all.* National Council of Teachers of Mathematics.

Niss, M., & Højgaard, T. (2019). Mathematical competencies revisited. *Educational Studies in Mathematics*, 102, 9-28.

Niss, M. (2003). Mathematical competencies and the learning of mathematics: The Danish KOM project. In *3rd Mediterranean conference on mathematical education* (pp. 115-124).

Niss, M. (2015). Mathematical competencies and PISA. *In Assessing mathematical literacy* (pp. 35-55). Springer.

Olkun, S., & Toptaş, V, (2016). İlkokullar *için resimli matematik terimleri sözlüğü*. Son Çağ.

Pagiling, S. L. (2019). Exploration of students' representation in solving pythagorean theorem problems based on cognitive style. *Journal of Physics: Conference Series*, *1321*(3), 1–6. https://doi.org/10.1088/1742-6596/1321/3/032004

Panasuk, R. M., & Beyranevand, M. L. (2010). Algebra students' ability to recognize multiple representations and achievement. *International Journal for Mathematics Teaching.*

Perkins, D. N., & Unger, C. (1994). A new look in representations for mathematics and science learning. *Instructional Science*, 22, 1-37.

Resnick, L. B. (2020). From protoquantities to operators: Building mathematical competence on a foundation of everyday knowledge. In *Analysis of arithmetic for mathematics teaching* (pp. 373-429). Routledge.

Richmond, A. S., & Hagan, L. K. (2011). Promoting higher level thinking in psychology: Is active learning the answer?. *Teaching of Psychology*, *38*(2), 102-105.

Romano, E., Babchishin, L., Pagani, L. S., & Kohen, D. (2010). School readiness and later achievement: replication and extension using a nationwide Canadian survey. *Developmental psychology*, *46*(5), 995-1007.

Santia, I., & Sutawidjadja, A. (2019). Exploring mathematical representations in solving ıll-structured problems: the case of quadratic function. *Journal on Mathematics Education*, *10*(3), 365-378.

Sarama, J., & Clements, D. H. (2009). *Early childhood mathematics education research: Learning trajectories for young children*. Routledge.

Schoenfeld, A. H. (1992). Learning to think mathematically: Problem solving, metacognition, and sense making in mathematics. In D. A. Grouws (Eds.), *Handbook of research on mathematics teaching* (p. 340-370). Lawrence Erlbaum Associates, Inc.

Selling, S. K. (2016). Learning to represent, representing to learn. *Journal of Mathematical Behavior*, 41, 191–209. https://doi.org/10.1016/j.jmathb.2015.10.003

TED (2020). *Mathematical thinking in today's economy.* https://www.ted.com/talks/estelle_chen_mathematical_thinking_in_today_s_economy adresinden 13.10.2023 tarihinde erişilmiştir.

Toptaş, V. (2015). Matematiksel dile genel bir bakış. *International Journal of New Trends in Arts, Sports & Science Education (IJTASE)*, *4*(1), 18-22.

Toptaş, V. (2019). The opinions of primary school teachers about arousing mathematical curiosity in students. *International Journal of Education Technology & Scientific Researches*, *4*(10), 384-398.

Usluoğlu, B. (2020). *İlkokul 3 ve 4. sınıf matematik ders kitaplarındaki etkinliklerin yenilenmiş Bloom taksonomisine göre incelenmesi*. (Tez No. 628643) [Yüksek lisans tezi, Kırıkkale Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

USP (2023). *Galileo Galilei- II Saggiatore.* https://sites.icmc.usp.br/andcarva/il_saggiatore.pdf adresinden 10.10.2023 tarihinde erişilmiştir.

Van de Walle, J., Karp, K. S., & Bay-Williams, J. M. (2021). İlkokul ve ortaokul matematiği. (S. Durmuş, Çev.). Nobel.

Van den Heuvel-Panhuizen, M. & Drijvers, P. (2020). Realistic mathematics education. *Encyclopedia of mathematics education*, 713-717.

Wegerif, R. (2007). Teaching thinking: metaphors and taxonomies. *Dialogic Education and Technology: Expanding the Space of Learning*, 125-157.

Widana, I. W. (2017). Higher order thinking skills assessment (HOTS). *JISAE J. Indones Student Assessment Eval (3) 32-34.*

Wu, S. S., Barth, M., Amin, H., Malcarne, V., & Menon, V. (2012). Math anxiety in second and third graders and its relation to mathematics achievement. *Frontiers in psychology*, *3*(162), 1-11.

Wu, X., Zhang, Y., Wu, R., & Chang, H. H. (2021). A comparative study on cognitive diagnostic assessment of mathematical key competencies and learning trajectories. *Current Psychology*, 1-13.

Yanuarto, W. N. (2017). How a brain says: fingermath for empowering children's creativity. *Journal of Education and Learning (EduLearn)*, *11*(4), 404-409.

Yeşilyurt, E. (2020). Yaratıcılık ve yaratıcı düşünme: Tüm boyut ve paydaşlarıyla kapsayıcı bir derleme çalışması. *OPUS International Journal of Society Researches*, *15*(25), 3874-3915.

Zimmermann, B., David, G., & Fritzlar, T. (1999). Kreatives denken und ınnovationen in mathematischen wissenschaften. In *Tagungsband zum interdisziplinaeren Symposium an der Friedrich-Schiller-Universitaet Jena, Germany*.

BÖLÜM **5**

BİLİM/TEKNOLOJİDE TEMEL YETKİNLİKLER

Öğr. Gör. Dr. Ahmet GÜLAY
Prof. Dr. Taner ALTUN

Giriş

Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Konseyi tarafından 2006 yılında hayat boyu öğrenme bağlamında tüm bireylerin kazanması sekiz anahtar yetkinlik tasarlanmıştır. Bu kapsamda 2008 yılında Avrupa Birliği üyesi veya üyelik sürecindeki ülkeler tarafından ulusal yeterlilik çerçeveleri geliştirilmeye başlanmıştır. Türkiye'de bu çerçeve 2016 yılında yürürlüğe girmiş ve 2017 yılından itibaren anahtar yetkinliklere öğretim programlarında yer verilmiştir. Bu anahtar yetkinliklerden biri de "bilim/teknolojide temel yetkinlikler" dir (Mesleki Yeterlik Kurumu [MYK], 2015). Bilimde yetkinlik, doğal dünyayı açıklamak, problemleri tanımlamak ve kanıta dayalı bilimsel çözümler ortaya koymak amacıyla gerekli bilgileri ve yöntemleri kullanabilme becerisi ve isteğidir. Teknolojide yetkinlik, bu bilgileri ve yöntemleri bireylerin isteklerine ve ihtiyaçlarına yönelik kullanabilmedir. Bu bağlamda bilim/teknolojide yetkinlik, vatandaşlık bağlamında bireylerin faaliyetlerinin ve sorumluluklarının sonucunda ortaya çıkan değişimleri kavrama becerisi olarak tanımlanmaktadır (Bilasa ve Taşpınar, 2017). Bu bakımdan öğretim kurumlarından ve süreçlerinden öğrencileri merak eden, sorular soran, araştıran ve kanıta dayalı bilimsel sonuçlara ulaşabilen, bilimsel araştırmanın özelliklerini kavrayabilen, sebep-sonuç ilişkisi kurabilen, insanların doğaya ilişkin sorumluluklarını, bilimsel ve teknolojik faaliyetlerinin sebep olduğu değişimleri ve doğaya etkisini fark edebilen, doğal hayatın temel ilkelerini, bilimsel kavramlarını, yöntemlerini, teknolojiyi, teknolojik faaliyetleri ve ürünleri tanı-

yan, takip eden, aktif kullanan ve onlara değer veren bireyler olarak yetiştirmesi beklenmektedir (Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı, [TTKB], 2017). Ayrıca eğitim kurumlarının öğrencilerin gözlem yapabilmesini, akıl yürütebilmesini, eleştirel düşünebilmesini ve problem çözebilmesini sağlaması gerekmektedir (Aykaç, 2023; Otuz vd., 2018). Kitabın bu bölümünde bu temel yetkinlikler (Bkz Şekil 1) problem çözme yeterlilikleri, bilimsel süreç becerileri, bilime ilişkin yetkinlikler, teknolojik yetkinlikler başlıkları altında açıklanmış ve etkinlikler ile örneklendirilmiştir.

Şekil 1. Bilim/Teknolojide Temel Yetkinlikler

Problem Çözme Yeterlilikleri

Problem, bireylerin günlük yaşamlarında karşılaştıkları durumlar veya sorunlar olarak tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu [TDK], 2023). Problem çözme ise, bireylerin mevcut bilgi birikimiyle açıklayamadıkları bu sorunları fark etmesi, anlaması, çözüme kavuşturmak için öneriler geliştirmesi, bilişsel süreçleri kullanarak bunları sınaması ve sonuçlara ulaşması (Akdeniz, 2012; Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Teşkilatı [OECD], 2013) ve etkili kararlar verebilmesidir (NCTM, 2000). Bu süreçte bireyler bilişsel stratejileri etkili kullanarak sorunları çözebildiğinden (Altun, 2014) problem çözme, geliştirilmesi gereken en önemli 21. yüzyıl becerilerinden birisidir (World Economic Forum [WEF], 2020). Bu bağlamda öğrencilerin problem çözebilmesi için gözlem, keşif, inceleme ve düzenleme, pratik, sayısal, hayal, iletişim ve sosyal yeterliliklere sahip olması gerekmektedir (Watts, 1991). Bu yeterliliklerin (Bkz Şekil 2) edinilmesi ile öğren-

Kaynakça

Akdeniz, A. R. (2012). Problem çözme, bilimsel süreç ve proje yönteminin fen eğitiminde kullanımı. A. P. Ayas, S. Çepni, A. R. Akdeniz, H. Özmen, N. Yiğit, H. Ş. Ayvacı (Ed.), *Kuramdan uygulamaya fen ve teknoloji öğretimi* (10. bs.) içinde (ss. 179-205). Pegem Akademi.

Altun, M. (2014). *Ortaokullarda (5, 6, 7 ve 8. da) matematik öğretimi* (10. bs.). Alfa Aktüel.

Amerikan Ulusal Araştırma Kurumu, (2006). *Techtally: Approaches to assessing technological literacy.* National Academy Press.

Arduç, M. A., & Kahraman, S. (2021). Türkiye'de bilimsel okuryazarlık alanında yapılan araştırmaların içerik analizi. İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 8(16), 16-43. https://doi.org/10.29129/inujgse.934792

Aykaç, B. (2023). 2019 Türkçe dersi öğretim programı ortaokul kazanımlarının anahtar yetkinlikler açısından incelenmesi. *USBAD Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi 5*(11), 69-87. https://doi.org/10.47994/usbad.1238319

Ayvacı, H. Ş., Bülbül, S., & Ünsal, H. (2019). Farklı programlarda öğrenim gören öğretmen adaylarının teknoloji okuryazarlık seviyelerinin çeşitli değişkenler çerçevesinde karşılaştırılması. *Fen Matematik Girişimcilik ve Teknoloji Eğitimi Dergisi, 2*(1), 1-16. Retrieved from https://dergipark.org.tr/tr/pub/fmgted/issue/47360/525194

Bartan, M. (2020). Okul öncesi öğretmen adaylarının temel bilimsel okuryazarlık düzeyleri ile bilimsel tutumlarının incelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 49,* 293-308. https://doi.org/10.9779/pauefd.531635

Benzer, E. (2020). Bilimsel okuryazarlık ve medya okuryazarlığı arasındaki ilişki: Fen bilgisi öğretmen adayları örneği. *Araştırma ve Deneyim Dergisi, 5*(1), 10-23. https://dergipark.org.tr/tr/pub/adeder/issue/55076/710548

Bilasa, P., & Taşpınar, M. (2017). Hayat boyu öğrenme kapsamında anahtar yeterliliklerin belirlenmesi: Türkiye için durum analizi. *Milli Eğitim Dergisi, 46*(215), 129-144. https://dergipark.org.tr/tr/pub/milliegitim/issue/36134/405900 adresinden erişilmiştir.

Bozkurt, O. (2018). *Fen bilimleri laboratuvar uygulamaları* (5. bs.). Eğiten Kitap.

Buxton, C. A., & Provenzo Jr., E. F. (2007). *Teaching science in elementary and middle school, a cognitive and cultural approach* (2rd ed.). Sage.

Çepni, S. (2007*). Fen ve teknoloji laboratuvar uygulamaları-ı.* Celepler Matbaacılık.

Çepni, S. (2010). *Araştırma ve proje çalışmalarına giriş* (5. bs.). Celepler Matbaacılık.

Çepni, S. (2012). Bilim, fen, teknoloji kavramlarının eğitim programlarına yansımaları. A. P. Ayas, S. Çepni, A. R. Akdeniz, H. Özmen, N. Yiğit, H. Ş. Ayvacı (Ed.), *Kuramdan uygulamaya fen ve teknoloji öğretimi* (10. bs.) içinde (ss. 1-11). Pegem Akademi.

Ekiz, D. (2015). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (4. bs.). Anı.

Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Teşkilatı, (2013). *PISA 2012 assessment and analytical framework. Mathematics, reading, science, problem solving and financial literacy.* OECD Publishing.

Garmire, E., & Greg, P. (2006). *Tech tally approaches to assessing technological literacy.* The National Academies Pres.

Harlen, W. (1999). Purposes and procedures for assessing science process skills. *Assessment in Education: Principles, Policy & Practice, 6*(1), 129-144. https://doi.org/10.1080/09695949993044

Herman, N. D., Maknun, J., Barliana, M. S., & Mardiana, R. (2018). Technology literacy level of vocational high school students. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research, 299,* 519-522. https://doi.org/10.2991/ictvet-18.2019.118

Huppert, J., Lomask, S. M., & Lazarowitz, R. (2002). Computer simulations in the high school: Students' cognitive stages, science process skills and academic achievement in microbiology. *International Journal of Science Education, 24*(8), 803-821. https://doi.org/10.1080/09500690110049150

Juhji, J., & Nuangchalerm, P. (2020). Interaction between scientific attitudes and science process skills toward technological pedagogical content knowledge. *Journal for The Education of Gifted Young Scientists, 8*(1), 1-16. https://doi.org/10.17478/jegys.600979

Krueain, N., & Thongperm, O. (2014). Teaching of science process skills in Thai contexts: Status, supports and obstacles. *Procedia - Social and Behavioral Sciences, 141,* 1324–1329. https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2014.05.228

Lee, A. T., Hairston, R. V., Thames, R., Lawrence, T., & Herron, D. S. (2002). Using a computer simulation to teach science process skills to college biology and elementary majors. *Computer Simulations Bioscene, 28*(4), 35-42. Retrieved from https://aquila.usm.edu/fac_pubs/14849

Martin, D. J. (2009). *Elementary science methods: A constructivist approach* (5th ed.). Wadsworth Cengage Learning.

Martin, D. J., Jean-Sigur, R., & Schmidt, E. (2005). Process-oriented inquiry-a constructivist approach to early childhood science education: Teaching teachers to do science. *Journal of Elementary Science Education, 17*(2), 13-26. Retrieved from https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/BF03174678.pdf

Mesleki Yeterlik Kurumu (2015). *Türkiye yeterlilikler çerçevesi*. https://www.tyc.gov.tr/indir/turkiye-yeterlilikler-cercevesi-kitapcigi-i3.html adresinden erişilmiştir.

Millî Eğitim Bakanlığı (2018). *Fen bilimleri dersi (3-8. öğretim programı.* Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Myers, B. E., Washburn, S. G., & Dyer, J. E. (2004). Assessing agriculture teachers' capacity for teaching science integrated process skills. *Journal of Southern Agricultural Education Research, 54*(1), 74-85. Retrieved from https://citeseerx.ist.psu.edu/document?repid=rep1&type=pdf&doi=9a5d188ff3aa8881486e27b6754c5d099edaf94e

NCTM, (2000). *Principles and standards for school mathematics.* National Council of Mathematics Teachers.

Oslund, K. L. (1992). *Science porcess skills: Assessing hands-on student performance.* Pearson Education, Inc.

Otuz, B., Görkaş-Kayabaşı, B., & Ekici, G. (2018). 2017 Sosyal bilgiler dersi öğretim programının beceri ve değerlerinin anahtar yetkinlikler açısından analizi. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi, 11*(4), 944-972. https://doi.org/10.30831/akukeg.409791

Rambuda, A. M., & Fraser, W. J. (2004). Perceptions of teachers of the application of science process skills in the teaching of Geography in secondary schools in the Free State province. *South African Journal of Education, 24*(1), 10-17. Retrieved from ht-

tps://www.ajol.info/index.php/saje/article/view/24960

Settlage, J., & Southerland, S. A. (2007). *Teaching science to every child: Using culture as a starting point*. Routledge.

Smith, K. V., Loughran, J., Berry, A., & Dimitrakopoulos, C. (2012). Developing scientific literacy in a primary school. *International Journal of Science Education, 34*(1), 127-152. https://doi.org/10.1080/09500693.2011.565088

Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı (2017). *Müfredatta yenileme ve değişiklik çalışmalarımız üzerine…* Ankara.

Tekin, N., Aslan, O., & Yağız, D. (2016). Fen bilimleri öğretmen adaylarının bilimsel okuryazarlık düzeyleri ve eleştirel düşünme eğilimlerinin incelenmesi. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 5*(1), 23-50. https://doi.org/10.17539/aej.76710

Tuzcuoğlu, N., & Hastürk, H. G. (2022). Kırsal alanda görev yapmakta olan sınıf öğretmenlerinin teknolojik okuryazarlıklarının incelenmesi. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 10*(19), 303-319. https://doi.org/10.46778/goputeb.1084315

Türk Dil Kurumu (2023). https://sozluk.gov.tr/ adresinden erişilmiştir.

Uluslararası Teknoloji Eğitimi Derneği, (2007). *Standards for technological literacy: Content for the study of technology* (3rd ed.). Author.

Van Laar, E., Van Deursen, A. J. A. M., Van Dijk, J. A. G. M., & De Haan, J. (2017). The relation between 21st-century skills and digital skills: A systematic literature review. *Computers in Human Behavior, 72*, 577-588. https://doi.org/10.1016/j.chb.2017.03.010

Watts, M. (1991). *The science of problem solving, a practical guide for science teachers*. Cassell Education Limited.

World Economic Forum (2020). Schools of the future. Retrieved from http://www3.weforum.org/docs/WEF_Schools_of_the_Future_Report_2019.pdf

BÖLÜM 6

DİJİTAL YETKİNLİK

Doç. Dr. Murat ÇOBAN

Giriş

Yirmi birinci yüzyıl, dijital teknolojinin insan varlığının her yönüne benzersiz bir şekilde bütünleşmesine tanık olmuş; toplumların işleyişini ve bireylerin dünyayı deneyimleme biçimini temelden yeniden şekillendirmiştir. Bu dijital dönüşüm, akıllı cihazların çoğalması, her yerde bulunan internet bağlantısı, yapay zekâ ve *blockchain* gibi devrim niteliğindeki teknolojilerin ortaya çıkmasıyla karakterize edilmektedir (Schwab, 2017; Brynjolfsson ve McAfee, 2014). Dördüncü Sanayi Devrimi'nin uçurumunda dururken, bu teknolojik ilerlemelerin etkisi kolaylık ve verimlilik alanlarının çok ötesine geçerek sosyal, ekonomik ve kültürel yapıların dokusuna da nüfuz etmektedir.

Tarihsel olarak, dijital teknolojinin evrimi internetin ve kişisel bilgisayarların gelişimine kadar uzanabilir. Başlangıçta askeri ve akademik bir ağ olarak tasarlanan internet, hızla genişleyerek kıtalar arası insanları birbirine bağlayan küresel bir iletişim altyapısına dönüşmüştür (Nylén ve Holmström, 2015). 20. yüzyılın sonlarında kişisel bilgisayarların ortaya çıkışı, bilgiye erişimi yaygınlaştıran ve bireylerin dijital içerikle kişisel düzeyde etkileşim kurmasını sağlayan dönüştürücü bir değişime işaret ediyordu (Ceruzzi, 2003; Edwards, 1996).

Ancak gerçek dönüm noktası, yirmi birinci yüzyılın başlarında akıllı telefonların ve mobil cihazların yaygın biçimde benimsenmesiyle başladı. Bu el tipi cihazlar yalnızca iletişim araçlarından daha fazlası haline geldi ve bir parmak hareketiyle erişilebilen geniş bir dijital evrene açılan portallara dönüştüler. Sosyal

medya platformlarının yükselişi, insan etkileşiminin dijitalleşmesini, iletişimin, ilişkilerin ve bilginin yayılmasının yeniden tanımlanmasını daha da hızlandırdı (Boyd ve Ellison, 2007; Hinton ve Hjorth, 2019; Kaplan ve Haenlein, 2010).

Bu bağlamda dijital okuryazarlık kavramı, dijital ortamın dinamik ve karmaşık doğasına bir yanıt olarak ortaya çıkmaktadır. Dijital okuryazarlık yalnızca bir beceri değildir; bireylerin giderek birbirine bağlı ve bilgi açısından zengin bir dünyada gezinmesini sağlayan dönüştürücü bir kazanımdır (Gilster, 1997; Jenkins, 2007).

Dijital içeriği çözme, analiz etme ve yaratma yeteneği artık özel bir uzmanlık alanı değil, modern topluma etkili katılım için temel bir yeterliliktir. Ek olarak, nesnelerin interneti, büyük veri analitiği ve makine öğrenimi gibi teknolojilerin devam eden yakınlaşması, dijital okuryazarlığın etkisini katlanarak artırmaktadır. Akıllı şehirler, birbirine bağlı cihazlar ve algoritmik karar verme gibi teknolojiler günlük yaşamın ayrılmaz bileşenleri haline geldikçe, fiziksel ve dijital alanlar arasındaki sınırlar daha fazla bulanık hale gelmeye başlamıştır. Bu bağlamda dijital okuryazarlık, temel teknik yeterliliğin de ötesine geçen; bu teknolojik gelişmelerin etik, sosyal ve ekonomik sonuçlarını anlamak için bir ön koşul haline gelmektedir (Ribble ve Miller, 2013; Wachter-Boettcher, 2017).

Dijital devrimin arka planını araştırırken, devam eden bu dönüşümün derin sonuçlarını anlamak çok önemlidir. Teknolojik inovasyonun hızlı temposu, benzeri görülmemiş fırsatları ve zorlukları ortaya çıkararak insanlığın ilerlemesinin yönünü ve hızını da şekillendirmektedir. Dijital öğelerin hemen hemen her yerde olduğu bu çağda, dijital okuryazarlığı teşvik etmek yalnızca bireysel bir yetkilendirme meselesi değil, aynı zamanda adil erişim, bilgili vatandaşlık ve sorumlu teknolojik yönetim sağlamak için toplumsal bir zorunluluk haline gelmiştir. Dolayısıyla dijital okuryazarlığın anlaşılması ve araştırılması, doğası gereği teknolojik evrimin daha geniş anlatısını ve onun çağdaş toplumun dokusuyla karmaşık etkileşimini anlamakla bağlantılıdır.

Dijital Okuryazarlığın Tanımlanması

Dijital okuryazarlık tek boyutlu bir beceri değil, teknolojik gelişmelerle birlikte gelişen çok yönlü ve dinamik bir kavramdır. Cihazları çalıştırma ve yazılımda gezinme gibi temel becerilerin ötesinde, dijital okuryazarlık çok çeşitli becerileri kapsamaktadır. Bunlar arasında bilgiyi eleştirel bir şekilde değerlendirmeyi ve yönetmeyi içeren bilgi okuryazarlığı (Bruce, 1997); çeşitli medya türlerini anlamayı ve yorumlamayı gerektiren medya okuryazarlığı (Livingstone, 2004); bireylerin dijital içeriği etkili bir şekilde analiz etmesine ve sentezlemesine olanak tanıyan eleştirel düşünme (Facione vd., 2020); sorumlu ve saygılı dijital etkileşimlere rehberlik eden etik hususlar (Ess, 2020) olduğu söylenebilir. Dijital

Kaynakça

Agustino, S. (2012). *Immersive environments, augmented realities, and virtual worlds: assessing future trends in education: assessing future trends in education*. IGI Global.

Alcolea-Díaz, G., Reig, R., & Mancinas-Chávez, R. (2020). UNESCO's media and ınformation literacy curriculum for teachers from the perspective of structural considerations of ınformation. *Comunicar, 62*, 103-114. https://doi.org/10.3916/C62-2020-09

Aufderheide, P. (2018). Media literacy: from a report of the national leadership conference on media literacy. In *Media Literacy Around the World* (pp. 79-86). Routledge.

Bates, A. W. (2015). *Teaching in a digital age: Guidelines for designing teaching and learning*. BC Campus.

Black, P., & Wiliam, D. (1998). Assessment and classroom learning. *Assessment in Education: principles, policy & practice*, *5*(1), 7-74.

Blakeslee, S. (2004). The CRAAP test. L*OEX Quarterly, 31*(3), 4. http://commons.emich.edu/loexquarterly/ adresinden, 20 Kasım 2023 tarihinde erişilmiştir.

Bonk, C. J., & Graham, C. R. (2012). *The handbook of blended learning: Global perspectives, local designs*. John Wiley & Sons.

Boyd, D., & Ellison, N. (2007). Social network sites: Definition, history, and scholarship. *Journal of Computer-Mediated Communication, 13*(1), 210–230.

Breakstone, J., McGrew, S., Smith, M., Ortega, T., & Wineburg, S. (2018). Why we need a new approach to teaching digital literacy. *Phi Delta Kappan*, *99*(6), 27-32.

Brookhart, S. M. (2013). *How to create and use rubrics for formative assessment and grading.* Alexandria, VA: Association for Supervision and Curriculum Development.

Bruce, C. (1997). Seven faces of information literacy in higher education. 28 Kasım 2023 tarihinde http://sky.fit.qut.edu.au/~bruce/il/faces.jsp adresinden erişilmiştir.

Brynjolfsson, E., & McAfee, A. (2014). *The second machine age: work, progress, and prosperity in a time of brilliant technologies*. W. W. Norton & Company.

Buckingham, D. (2013). *Media education: literacy, learning and contemporary culture.* John Wiley & Sons.

Castek, J., Manderino, M., & Jacobs, G. E. (2018). Digital problem solving: The literacies of navigating life in the digital age. *Journal of Adolescent & Adult Literacy*, *61*(6), 681-685.

Ceruzzi, P. E. (2003). *A history of modern computing.* MIT Press.

Chan, B. S., Churchill, D., & Chiu, T. K. (2017). Digital literacy learning in higher education through digital storytelling approach. *Journal of International Education Research*, *13*(1), 1-16.

Clark, J. E. (2010). The digital imperative: Making the case for a 21st-century pedagogy. *Computers and Composition*, *27*(1), 27-35.

Dillenbourg, P., Järvelä, S., & Fischer, F. (2009). *The evolution of research on computer-supported collaborative learning: From design to orchestration* (pp. 3-19). Springer Netherlands.

Edwards, P. N. (1996). *The closed world: computers and the politics of discourse in cold war America*. MIT Press.

Eshet, Y. (2004). Digital literacy: A conceptual framework for survival skills in the digital era. *Journal of Educational Multimedia and Hypermedia*, *13*(1), 93-106.

Ertmer, P. A., & Ottenbreit-Leftwich, A. (2013). Removing obstacles to the pedagogical changes required by Jonassen's vision of authentic technology-enabled learning. *Computers & Education*, *64*, 175-182.

Ess, C. M. (2020). Internet research ethics and social media. *Handbook of Research Ethics and Scientific Integrity*, 283-303.

Facione, P. A., Facione, N. C., & Gittens, C. A. (2020). What the data tell us about human reasoning. In *Critical Thinking and Reasoning* (pp. 272-297). Brill.

Fraillon, J., Ainley, J., Schulz, W., Friedman, T., & Duckworth, D. (2020). *Preparing for life*

in a digital world: IEA international computer and information literacy study 2018 international report (p. 297). Springer Nature.

Gilster, P. (1997). *Digital literacy*. Wiley Computer Publications.

Greenfield, P. M. (1984). *Mind and media: The of television, videogames, and computers.* Harvard University Press.

Harris, J. B. & Hofer, M. J. (2011). Technological pedagogical content knowl,edge (TPACK) in action: A descriptive study of secondary teachers' curriculum-based, technology-related instructional planning. *Journal of Research on Technology in Education*, *43*(3), 211-229.

Hinton, S., & Hjorth, L. (2019). *Understanding social media*. SAGE Publications.

Hobbs, R. (2020). *Mind over media: propaganda education for a digital age*. W. W. Norton & Company.

Hobbs, R., & Jensen, A. (2009). The past, present, and future of media literacy education. *Journal of Media Literacy Education, 1*(1), 1–11.

Jenkins, H. (2007). Confronting the challenges of participatory culture: Media education for the 21st century (Part One). *Nordic Journal of Digital Literacy*, *2*(1), 23-33.

Kaplan, A. M., & Haenlein, M. (2010). Users of the world, unite! The challenges and opportunities of Social Media. *Business Horizons*, *53*(1), 59-68.

Livingstone, S. (2004). Media literacy and the challenge of new information and communication technologies. *The Communication Review*, *7*(1), 3-14.

Livingstone, S., & Bulger, M. (2013). *A global agenda for children's rights in the digital age.*

Livingstone, S., & Helsper, E. (2007). Gradations in digital inclusion: Children, young people and the digital divide. *New Media & Society*, *9*(4), 671-696.

Lythreatis, S., Singh, S. K., & El-Kassar, A. N. (2022). The digital divide: A review and future research agenda. *Technological Forecasting and Social Change*, *175*, 121359.

Martin, A. (2008). Digital literacy and the "digital society". *Digital Literacies Concepts Policies Practices, 30*, 151–176.

Mayer, R. E. (2009). *Multimedia learning*. Cambridge University Press.

Means, B., Toyama, Y., Murphy, R., & Baki, M. (2013). The of online and blended learning: A meta-analysis of the empirical literature. *Teachers College Record*, *115*(3), 1-47.

Mishra, P., & Koehler, M. J. (2006). Technological pedagogical content knowledge: A framework for teacher knowledge. *Teachers College Record*, *108*(6), 1017-1054.

Norris, P. (2001). *Digital divide: civic engagement,* ınformation *poverty, and the* ınternet *worldwide.* Cambridge University Press.

Nylén, D., & Holmström, J. (2015). Digital innovation strategy: A framework for diagnosing and improving digital product and service innovation. *Business Horizons*, *58*(1), 57-67.

Pennycook, G., Bear, A., Collins, E. T., & Rand, D. G. (2020). The implied truth Attaching warnings to a subset of fake news headlines increases perceived accuracy of headlines without warnings. *Management Science*, *66*(11), 4944-4957.

Popham, W. J. (2008). *Transformative assessment: association for supervision and curriculum development.* 1703 North Beauregard Street, Alexandria, VA 223111714.

Prensky, M. (2001). Digital natives, digital immigrants. *On the Horizon, 9*(5), 1-6.

Rheingold, H. (2012). *Net smart: How to thrive online*. Mit Press.

Ribble, M., & Miller, T. N. (2013). Educational leadership in an online world: Connecting students to technology responsibly, safely, and ethically. *Journal of Asynchronous Learning Networks*, *17*(1), 137-145.

Schwab, K. (2017). *The fourth industrial revolution*. Currency.

Siero, N. B. (2017). *Guidelines for supporting teachers in teaching digital literacy* (Master's thesis, University of Twente).

Smith, E. E., & Storrs, H. (2023). Digital literacies, social media, and undergraduate learning: what do students think they need to know? *International Journal of Educational Technology in Higher Education*, *20*(1), 1-19.

Spante, M., Hashemi, S. S., Lundin, M., & Algers, A. (2018). Digital competence and digital literacy in higher education research: Systematic review of concept use. *Cogent Education*, *5*(1), 1519143.

Van Deursen, A. J., & Helsper, E. J. (2015). The third-level digital divide: Who benefits most from being online? In *Communication and information technologies annual* (pp. 29-52). Emerald Group Publishing Limited.

Voogt, J., Fisser, P., Good, J., Mishra, P., & Yadav, A. (2015). Computational thinking in compulsory education: Towards an agenda for research and practice. *Education and Information Technologies*, *20*, 715-728.

Wachter-Boettcher, S. (2017). *Technically wrong: Sexist apps, biased algorithms, and other threats of toxic tech*. WW Norton & Company.

Wang, C. H., & Wu, C. L. (2022). Bridging the digital divide: the smart TV as a platform for digital literacy among the elderly. *Behaviour & Information Technology*, *41*(12), 2546-2559.

Warschauer, M. (2004). *Technology and social* ınclusion*: rethinking the digital divide.* The MIT Press.

Williams, R. (2018). Fighting "fake news" in an age of digital disorientation: Towards "real news," critical media literacy education, and independent journalism for 21st century citizens. In *Critical media literacy and fake news in post-truth America* (pp. 53-65). Brill.

BÖLÜM 7

ÖĞRENMEYİ ÖĞRENME

Prof. Dr. İsa KORKMAZ
Öğr. Gör. Esra Nur DEMİRTAŞ

Giriş

Öğrenme insan zihninin temel faaliyetlerinden birisidir. Bebek doğduğu günden itibaren yeni geldiği çevreyi tanıma ve anlama sürecine girmektedir. Bebeğin zihninde oluşturmaya başladığı yeni şemalar veya güncellediği var olan şemalar vasıtasıyla insan beyninin aktif ve dinamik işleyişi doğumdan ölüme kadar devam etmektedir. Beyindeki milyarlarca nöron hücrelerinde dentritlerin birbirleriyle etkileşime girerek gelişim göstermeleri aslında beyinde gerçekleşen öğrenmelerin birer yansımasıdır.

"Beyinde gerçekleşen öğrenmede neler etkili olmaktadır veya beyinde gerçekleşen öğrenme daha etkili öğrenme nasıl olmaktadır?" sorusu eğitim psikologlarının temel konularından biridir. Hatta "Birey öğrenmesinde kendisinin sorumluluk durumu nedir veya yakın çevresinin sorumlulukları nasıl açıklanmaktadır?" gibi sorular ve tartışmalar öğrenme psikolojisinde önemli bir yer tutmaktadır. Bu çalışmada ÖĞRENMEYİ ÖĞRENME süreci incelenecek olup, öğrenmeyi öğrenme ilkelerinin üzerinde durulacaktır.

Öğrenmeyi Öğrenme

Bireyin kendi öğrenme eylemini etkili zaman ve bilgi yönetimini de kapsayacak şekilde bireysel olarak veya grup hâlinde düzenleyebilmesi için öğrenmenin peşine düşme ve bu konuda ısrarcı olma yetkinliğidir. Bu yetkinlik, bireyin var olan imkânları tanıyarak öğrenme ihtiyaç ve süreçlerinin farkında olmasını ve başarılı

bir öğrenme eylemi için zorluklarla başa çıkma yeteneğini kapsamaktadır. Yeni bilgi ve beceriler kazanmak, işlemek ve kendine uyarlamak kadar rehberlik desteği aramak ve bundan yararlanmak anlamına da gelir. Öğrenmeyi öğrenme; bilgi ve becerilerin ev, iş yeri, eğitim ve öğretim ortamı gibi çeşitli bağlamlarda kullanılması ve uygulanması için önceki öğrenme ve hayat tecrübelerine dayanılması yönünde öğrenenleri harekete geçirir (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2019). Öğrenci yetkinliklerini ortaya çıkarmak için eğitim ve öğretim sürecinin dijital anlamda da okul dışında yürütülmesi, öğrenmeyi öğrenme yetkinliğine sahip bireyler yetiştirmenin önemini arttırmaktadır.

Bilginin hızla değiştiği bugünlerde bilginin bireye aktarılmasından ziyade bireylerin ihtiyaç duydukları bilgiye nasıl ve hangi yollarla ulaşacaklarının öğretilmesi önemli hale gelmiştir. Bu durum eğitim ve öğretim sürecinde öğrencilerin başarılı olmasının anahtarı olarak "öğrenmeyi öğrenme" kavramını ortaya çıkarmaktadır. Öğrenme, bireylerin vücudunda yaşantı ürünü olarak meydana gelen nispeten kalıcı izli davranış değişikliği olarak karşımıza çıkmaktadır (Senemoğlu, 2005). Öğrenmeyi öğrenme ise; bireylerin sahip olduğu zekâyı kullanarak düşünme yetilerini geliştirmesi sonucu ortaya çıkmış düşünsel bir etkinliktir (Özden, 2023). Öğrenmeyi öğrenen bireyler, bilgiyi neden ve nasıl edinmesi gerektiğini bilirler. Öğrenmeyi öğrenme yetkinliği sayesinde bireyler öğrenme süreci, ihtiyaçlarını belirleme, ulaşılabilir kaynaklar ve bu süreç içerisinde karşılaşacakları problemlerle ilgili farkındalık oluşturabilirler (Pettenati ve Cigognini, 2009) ve kalıcı öğrenmeler gerçekleştirebilirler. Çünkü bireylerden öğretim süreci içerisinde kendisine sunulan bilginin anlaşılması, yorumlanması ve özümsemesi beklenmektedir.

Öğrenmeyi öğrenme sürecinde, bireyin doğumdan ölüme kadar yaşam serüveninde kendi öğrenmelerinde ne derece sorumluluk aldığı veya alması gerektiği eğitim psikolojisi bulguları doğrultusunda açıklanmalıdır. Dünyada her birey yaşamı boyunca bir öğrenme süreci içindedir. Bu öğrenme süreci, tüm toplumlarda örgün (formal-resmi) eğitim faaliyetleri olarak bireylerin 20 yaş altı dönemlerini kapsamaktadır. Bu toplumlarda özellikle 6-15 yaş aralığı vatandaşların eğitim ihtiyacı karşılanır ve beşeri sermaye olarak nitelendirilir. Bu zaman diliminde bireylere devletler tarafından temel becerileri kazandırma sorumluluğu verilmektedir ve bireylerin katılımı zorunlu tutulur.

Öğrenme bireyin yaşamında örgün olsun veya olmasın temel ihtiyaçlarından biridir. Bireyin yaşadığı toplumda sosyalleşme ve kültürlenme sürecinde bireylerin becerilerini geliştirmeleri, güncellemeleri, yenilemeleri kaçınılmaz bir gerçekliktir. Örgün eğitim sürecinde her öğrenenin kendi sorumluluğu yanında dışarıdan sorumlu öğretenler bulunmaktadır. Fakat örgün eğitim dışında yaşamın içinde bulunan bireyler kendi öğrenmelerinden kendileri sorumludur. Özellikle

Kaynakça

Bakar, E. (2023). Türkiye'de öğretim programlarında "öğrenmeyi öğrenme" yetkinliğinin yeri ve önemi. *Educational Academic Research*, (50), 104-116.

Başaran, M., Doğan, E., Karaoğlu, E., & Şahin, E. (2020). Koronavirüs (Covid19) pandemi sürecinin getirisi olan uzaktan eğitimin etkililiği üzerine bir çalışma. *Academia* Eğitim Araştırmaları Dergisi, *5*(2), 368–397.

Bozkurt, A. (2020). Koronavirüs (Covid-19) pandemi süreci ve pandemi sonrası dünyada eğitime yönelik değerlendirmeler: Yeni normal ve yeni eğitim paradigması. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi AUAD,* 6(3), 112–142.

Çatal, N. (2019). *Sınıf öğretmenlerinin öğrenmeyi öğrenme becerisine ilişkin görüş ve yeterlikleri.* (Tez No. 586222) [Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi-Ankara]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

Daniel, S. J. (2020). Education and the COVID19 pandemic. *Prospects*, *49*(1–2), 91–96.

Demirel, M. (2008). Yaşam boyu öğrenmenin anahtarı: Öğrenmeyi öğrenme. *2. Ulusal Eğitim Psikolojisi Sempozyumu,* Türkiye.

Gelen, İ. (2017). P21-Program ve öğretimde 21. yüzyıl beceri çerçeveleri (ABD uygulamaları). *Disiplinlerarası* Eğitim Araştırmaları Dergisi, *1*(2), 15–29.

Marzano, R. J., Pickering, D. J., & Pollock, J. E. (2001). *Classroom* ınstruction *that works: research based strategies for* ıncreasing *student achievement.* Association for Supervision and Curriculum Development

McQuirter, R. L. (2020). Lesssons on change: Shifting to online learning during Covid-19. *Brock Education Journal*, *29*(2), 47–51.

MEB (2017). Öğretmen strateji belgesi 2017-2023. https://oygm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_07/26174415_Strateji_Belgesi_RG-Yılan-_26.07.2017.pdf adresinden erişilmiştir.

MEB (2019). *Türkçe dersi öğretim programı (İlkokul ve ortaokul 1,2,3,4,5,6,7 ve 8. sı-* https://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/20195716392253-02-Türkçe%20Öğretim%20Programı%202019.pdf adresinden erişilmiştir.

Moreno, A., & Martin, E. (2007). The development of learning to learn in Spain. *The Curriculum Journal, 18*(2), 175-193.

OECD (2016). *Education at a Glance 2016: OECD Indicators*, OECD Publishing, Paris. http://dx.doi.org/10.187/eag-2016-en

Özden, Y. (2023). *Eğitimde yeni değerler* (15. Baskı). Pegem Akademi.

Partnership for 21st Century Learning & The American Association of Colleges for Teacher Education (2010). *21st century knowledge and skills in educator preparation* https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED519336.pdfadresinden erişilmiştir.

Partnership for 21st Century Learning (2019). *Framework for 21st Century Learning Brief.* http://static.battelleforkids.org/documents/p21/P21_Framework_Brief.pdf adresinden erişilmiştir.

Partnership for 21st Century Skills. (2015). *21st century skills, education & competitiveness. A resource and policy guide.* Partnership for 21st Century Skills. http://www.p21.org/storage/documents/21st_centuryskills_education_and_competitiveness_guide.pdf. adresinden erişilmiştir.

Pettenati, M. C., & Cigognini, M. E. (2009). Designing e-tivities to increase learning-to-learn abilities. *Elearning Papers*, 12, 1-13.

Scott, D. (2014). Knowledge and the curriculum, *The Curriculum Journal*, *25*(1), 14-28.

Senemoğlu, N. (2005). *Gelişim öğrenme ve öğretim* (12. Baskı). Gazi Kitabevi.

Smith, R. M. (1990). *The promise of learning to learn. Learning to learn accross the life span*. Jossey-Bass.

Tovar. L. A. (2008). *Learning how to learn: implications for non traditional adult students*. Lewis University. Retrieved from https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED501597.pdf

Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi (2016). Retrieved from https://myk.gov.tr/i mages/articles/editor/130116/TYC_teblig_2.pdf. adresinden erişilmiştir.

Vainikainen, M. P., & Hautamäki, J. (2022). Three studies on learning to learn in Finland: Anti-Flynn 2001–2017. *Scandinavian Journal of Educational Research*, *66*(1), 43-58.

BÖLÜM **7**

ÖĞRENMEYİ ÖĞRENME

Doç. Dr. Mustafa TAHİROĞLU

Giriş

İnsanoğlu doğası gereği sosyal bir varlıktır ve yaşamını sürdürebilmesi için diğer insanlarla bir arada yaşamak durumundadır. Ancak bir arada yaşayabilmek için de doğal olarak içinde yaşadığı topluma uyum sağlamak zorundadır. Elbette bu uyum sağlama işi görüldüğü kadar basit değildir. Bireyin sosyal yapı içerisinde sağlıklı bir şekilde (iletişim, etkileşim, sosyal kabul vb.) yer alabilmesi için öncelikle toplumun kültürünü, değerlerini, davranış ölçütlerini vb. pek çok özelliklerini anlaması, kavraması ve bünyesinde barındırmasının yanında belli sosyal beceri ve yetkinliklere de sahip olması gerekmektedir. Öte yandan bireyin sosyal yapı içerisinde bireysel özelliklerini de koruması gerekmektedir. Bu vb. nedenlerle toplumsal etkileşim için sosyal kabul görebilmeleri, başkalarıyla çekinmeden iletişime girebilmeleri, sosyal kurallara uyabilmeler ve en önemlisi de bunları kendi bireysel özelliklerini koruyarak yapabilmeleridir. Fakat çocuğun bu becerilerini yaşamının akışı içerisinde sistematik ve sağlıklı bir şekilde geliştirmesi, bir müdahale olmadan pek kolay görünmemektedir.

Çünkü çocukların sosyalleşme süreçleri genellikle yaşamları içerisinde çevreleriyle kurdukları etkileşim ve maruz kaldıkları (aile, diğer yetişkinler, akranları…) koşullar doğrultusunda sistematik olmayan programsız bir şekilde gelişmektedir. Fakat bu durum sosyal becerilerin sağlıklı bir şekilde gelişmesini her zaman destekleyemeye bilmektedir. Durum böyle olunca da çocukların sosyal becerilerinin günümüz koşullarına uygun bir şekilde geliştirilmesi için planlı

ve sistematik bir öğrenme sürecine ihtiyaç olduğu açıkça görülmektedir (Pektaş, 2019). Yukarıda da belirtildiği gibi kişinin sosyalleşebilmesi için ihtiyaç duyacağı pek çok bilgi, beceri ve değer maruz kaldıkları koşullar doğrultusunda gelişmektedir. Bu koşullar içerisinde de elbette en önemli süreç, maruz kalınan eğitim-öğretim süreçleridir.

Önceleri genellikle sosyal öğrenme süreçleriyle edinilen bu kazanımlar, okulun insan yaşamına dâhil olmasıyla birlikte oldukça önemli gelişmelere sahne olmuştur. Özellikle, çocukların daha geniş, hareketli bir çevreyle karşılaşmaları ve yaşamları için gerekli olan bilgi, beceri ve değerleri sistematik bir şekilde almaya başlamaları hayati bir önem taşımaktadır (Hayran, 2010, s. 30). Çünkü özellikle günümüz koşullarında kişinin sosyalleşmesi için gerekli olan beceri ve değerler her ne kadar sosyal yaşam içerisinde gelişse de, sistematik ve planlı bir şekilde desteklenmesi ancak okullar aracılığı ile yapılabilmektedir.

Eğitim öğretim süreçlerinin amaçları incelendiğinde de; okulların en temel işlevlerinin çocukların gelişim özelliklerini ve bireysel farklılıklarını da göz önünde bulundurarak zihinsel, fiziksel, sosyal ve duygusal açılardan sağlıklı şekilde gelişimlerini desteklemek ve onları çağın gereklerine uygun bir şekilde yaşama ve geleceğe hazırlamak olduğu görülmektedir. Zaten, eğitim sistemimizin de en temel amacı "değerlerimiz ve yetkinliklerle bütünleşmiş bilgi, beceri ve davranışlara sahip bireyler yetiştirmek" olarak belirlenmiştir (MEB, 2018, s.3-4). Bu amaç doğrultusunda çocukların sağlıklı bir şekilde sosyalleşmelerini gerçekleştirmelerine ve gelecek yaşama hazırlanmalarına yardımcı olmayı amaçlayan dersler içerisinde 'sosyal bilgiler dersi' merkezi bir konuma yerleştirilmiştir (Aslan, 2016). Doğanay'a (2008) göre temelde "İnsanın toplumsal ve çevresiyle etkileşimini zaman süreci içinde ele alan sosyal bilgiler, ilköğretim programı içinde önemli bir yere sahiptir. Demokratik sürece aktif katılıma odaklı bir vatandaşlık anlayışını temel amaç olarak sosyal bilgiler, çocuğun toplumsallaşmasına önemli katkılar yapar (s. 78)." "Çünkü sosyal bilgiler, doğrudan vatandaşlık eğitimi üzerine odaklanmış tek ders olma özelliğine sahiptir (Öztürk, 2007, s. 22)."

Öte yandan sosyal bilgiler dersi özellikle ilköğretim yıllarında çocukların, geçmişte yaşanmış, günümüzde yaşanan ve gelecekte de yaşanacak olan birey, toplum ve çevreyle ilgili olaylar, olgular, durumlar ve sorunlar hakkında bilgi sahibi olarak sorumluluklarını öğrenmelerine; insan ilişkilerini kavramalarına, ulusal ve uluslararası özellikleri kavramalarına, siyasal, politik ve demokratik olguları anlamalarına yardımcı olarak gerekli görülen sosyal yetkinliklere sahip bireyler yetiştirmeyi temel bir ders olarak görülmektedir (Yanpar Şahin, 1994; MEB, 2005; Öztürk, 2007; Doğanay, 2008; Keskin, 2009; Sever, 2015; Aktekin, 2016; Aslan, 2016; Zarrillo, 2016). Çünkü sosyal bilgiler, değişen ülke

Kaynakça

Aktekin, S. (2016). Sosyal bilgiler ve siyaset bilimi. D. Dilek (Ed.), *Sosyal bilgiler eğitimi* içinde (s. 179-208). Pegem Akademi.

American Psychological Assological, (2018). *apa dictionary of psychology: social competence. https://dictionary.apa.org/social-competence*

Aslan, E. (2016). Geçmişten günümüze sosyal bilgiler. D. Dilek (Ed.), *Sosyal bilgiler eğitimi* içinde (s. 3-52). Pegem Akademi.

Ateş, B. (2016) Lise öğrencilerinin algılanan sosyal yetkinlik puanlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *9*(1), 185-194.

Bacanlı, H. (2014). *Sosyal beceri eğitimi* (5. Baskı). Pegem Akademi.

Doğanay, A. (2008). Çağdaş sosyal bilgiler anlayışı ışığında yeni sosyal bilgiler programının değerlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 17*(2), 77-96.

Erözkan, A. (2013). İletişim becerileri ve kişilerarası problem çözme becerilerinin sosyal yetkinliğe etkisi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, *13*(2), 731-745.

Gedviliene, G., Gerviene, S., Pasvenskiene, A., & Ziziene, S. (2014). The social competence concept development in higher education. *European Scientific Journal*, *10*(28), 36-49. https://core.ac.uk/download/pdf/236413046.pdf

Gülaçtı, F. (2019). *Sosyal beceri eğitimine yönelik programın üniversite öğrencilerinin, sosyal beceri, öznel ve psikolojik iyi olma düzeylerine etkisi.* (Tez No. 235823) [Doktora tezi, Atatürk Üniversitesi-Erzurum]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

Hayran, Z. (2010). Çok *uyaranlı* eğitim ortamlarının öğrencilerin kavram gelişimine etkisi. (Tez No. 309531) [Doktora tezi, Ankara Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

İnci, G., & Sönmez Kartal, M. (2018). Davranışsal beceri öğretimi. M. A. Melekoğlu (Ed.), *28. ulusal özel eğitim kongresi, Tam metin bildiri kitabı* içinde (s.56-64).

Junge, C., Valkenburg, P.M., Dekovi, M., & Branje, S. (2020). The building blocks of social competence: Contributions of the consortium of ındividual development. *Developmental Cognitive Neuroscience*, 45, 1-11. https://doi.org/10.1016/j.dcn.2020.100861

Keskin, Y. (2009). Türkiye'de ilkokul programlarında yer alan sosyal bilgiler içerikli derslere ait öğretim programlarının gelişimine tarihsel bir bakış. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 13*(2), 107-130.

MEB (2005) İlköğretim sosyal bilgiler dersi öğretim programı ve *k*ılavuzu *(4-5. s* Devlet Kitapları Müdürlüğü.

MEB (2017). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 4, 5, 6 ve 7. sınıflar***)**. http://mufredat.meb.gov.tr

Milli Eğitim Bakanlığı, (2018). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 4, 5, 6 ve 7.* **)**. http://mufredat.meb.gov.tr

Otuz, B., Görkaş Kayabaşı, B., & Ekici, G. (2018). 2017 Sosyal bilgiler dersi öğretim programının beceri ve değerlerinin anahtar yetkinlikler açısından analizi. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi [Journal of Theoretical Educational Science], 11*(4), 944-972. http://dx.doi.org/10.30831/akukeg.409791

Önalan Akfırat, F. (2006). Sosyal yeterlilik, sosyal beceri ve yaratıcı drama. *Yaratıcı Drama Dergisi*, *1*(1), 39-58.

Öztürk, C. (2007). Sosyal bilgiler: Toplumsal yaşama disiplinlerarası bir bakış. C. Öztürk (Ed.), *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi: yapılandırmacı bir yaklaşım* (3. Baskı) içinde (s. 21-50). Pegem-A.

Pektaş, S. (2019). *M*üzikal etkinliklere dönüştürülmüş sosyal öykü uygulamalarının gelişimsel yetersizliği olan çocuklara sosyal beceri öğretiminde etkililiği. (Tez No. 547000) [Doktora tezi, İnönü Üniversitesi-Malatya]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

Samancı, O., & Uçan, Z. (2017). Çocuklarda sosyal beceri eğitimi. *Atatürk Üniversitesi*

Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, *21*(1), 281-288.

Sazak Pınar, E. (2008). Genel eğitim engelli olan ve olmayan öğrencilerin sosyal becerilerinin desteklenmesi. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *1*(16), 171-187. https://doi.org/10.11616/AbantSbe.236

Sever, R. (2015). Sosyal bilgilerde mekânsal öğrenme ortamlarıyla ilgili temel kavramlar. R. Sever & E. Koçoğlu (Ed.), *Sosyal bilgiler eğitiminde mekânsal öğrenme ortamları* içinde (s. 1-15). Pegem.

Toper, Ö., Kaya, G., Genel, M., & Yıldız Akdemir, M. (2021). Özel eğitim öğretmenlerine piramit modeli aracılığıyla sunulan davranışsal beceri öğretiminin pekiştireç değerlendirme öğretimi üzerindeki etkililiği. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* 52, 179-205. https://doi.org/10.9779/pauefd.742142

Yanpar Şahin, T. (1994). İlkokul 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde akademik benlik kavramı, ders içi öğrenme ve ders dışı çalışma yolları ile başarı ilişkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 10*(10), 43-48.

Zarrillo, J. J. (2016). *Sosyal bilgiler öğretimi: İlkeler ve uygulamalar*. (B. Tay & S. B. Demir, Çev. Ed.). Anı. (Orijinal eserin yayın tarihi 2012, 4. baskı).

BÖLÜM 9

VATANDAŞLIK İLE İLGİLİ YETKİNLİKLER

Doç. Dr. Murat ÇALIŞOĞLU
Dr. Öğr. Üyesi Sinan ARI

Giriş

Bir toplumun varlığını sürdürebilmesi o toplumun bir parçası olan her bir bireyin iyi birer vatandaş olma bilincine sahip olması ile daha mümkün olabilir. Çünkü vatandaşlık, devlet ile toplumu oluşturan birey arasında bir bağ oluşturan kavramdır. En yalın ifadesi ile vatandaşlık, devletin tek iradesi ile koşullarını, hükümlerini belirlediği bir hukukî durumu gerçekleştiren ve kişilerle arasında kurulan bağ şeklinde ifade edilmektedir (Hablemitoğlu ve Özmete, 2012, s. 39). Anlamı toplumsal değerlere, bağlamsal özelliklere göre değişen vatandaşlık çok boyutlu bir kavramdır (Trevino ve Carrasc, 2021). Bu bağlamda Marshall vatandaşlığı gelişmekte olan medenî haklar, politik haklar ve sosyal haklar olmak üzere üç kategoride ele almaktadır. Bireyin özgürlüğü için gereken haklar medenî haklar temelinde, politik güce katılma politik haklar çerçevesinde ve eğitim ve kamu hizmetleri sosyal haklar kapsamındadır (Marshall, 1950, s. 11). Buna göre bireyler bu haklarla vatandaş olmaktadır.

Vatandaşlığın sosyal ve politik olmak üzere iki doğası olduğunu belirten Alazzi ve Chiodo (2008), vatandaşların birbirleri ile olan etkileşimini vatandaşlığın sosyal doğası ile ilişkilendirirken vatandaşların devletle olan etkileşimini vatandaşlığın politik doğası ile ilişkilendirmiştir. Vatandaşlığı oluşturan kategoriler şöyle gösterilebilir:

Şekil 1. Vatandaşlığı Oluşturan Kategoriler (Çiçek, 2023, s. 10)

Yukarıda verilen şekilde görüleceği üzere vatandaşlıktan bahsedilince:

- Toplum ve kültürle ilgili temel kavramlar,
- Millî kültür ve kültürlerarası etkileşim,
- Demokrasi, adalet, eşitlik, vatandaşlık, değer, insan hakları konularıyla ilgili yerel, ulusal, uluslararası kuruluşlar hakkında bilgi sahibi olma,
- Toplumsal ilişkiler ve uyum gibi daha birçok konu içeren bir kavram olduğunu söylemek mümkündür.

Geçmişten Günümüze Vatandaşlık?

Türkçe sözlükteki karşılığı "yurttaşlık" olan vatandaşlık, bir yurtta doğup büyüme veya yaşamış olma durumu, yurttaş olma olarak ifade edilmiştir (Türk Dil Kurumu [TDK], 2023). Kelime kökeni Latincedeki *civitas* kavramına dayanmakta ve şehirde bir arada yaşayan, aynı şehri paylaşanlar anlamına gelmektedir (Kuş, 2020, s. 1). Kadıoğlu (2008) ise kelimenin köken olarak *cite* veya *city* kelimelerinden türeyen Antik Yunan'daki şehir devletlerine mensup olma durumunu ifade eden *citizen* ya da *citoyen* kelimesinden doğduğu belirtmektedir. Antik Yunan'da dikkate alınan yönetilenleri ifade eden bu kavram siyasi olarak yönetimde sorumlu, söz sahibi ve vatansever bireylerin ayrıcalığı üzerine temellendirilmiştir (Faulks, 2000).

Ancak Yunan şehir devletlerinde yaşayan yabancılar, köleler, kadınlar vatandaş olarak kabul görmemektedir (Ağaoğulları, 2006). Dolayısı ile Antik Yunan'da günümüzdeki gibi bir vatandaşlık anlayışından bahsetmek mümkün değildir. Roma Dönemi'ndeki vatandaşlık anlayışına gelindiğinde ise bu dönemdeki

Kaynakça

Ağaoğulları, M. A. (2006). *Kent devletinden imparatorluğa*. İmge.

Alazzi, K., & Chiodo, J. J. (2008, May). Perceptions of social studies students about citizenship: A study of Jordanian middle and high school students. In *The Educational Forum*, *72*(3), 271-280. Taylor & Francis Group.

Altunya, N. (2003). *Vatandaşlık bilgisi*. Nobel.

Aybay, R. (1982). *Yurttaşlık (vatandaşlık) hukuku: Ders kitabı ve temel yasa metinleri.* Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.

Boumeau, J. (1998). *Fransa'da devrim döneminde yurttaşlar ve yurttaşlık*. (Y. Küey, Çev.). Kesit.

Clarke, P. B. (1996). *Deep citizenship.* Pluto Pres.

Çiçek, S. (2023). *Ortaokul öğrencilerinin iyi vatandaşlık düzeylerinin incelenmesi.* (Tez No. 799027) [Doktora tezi, Akdeniz Üniversitesi-Antalya]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

Doğan, İ. (2005). *Modern toplumda vatandaşlık demokrasi ve insan haklarının kültürel temelleri*. Pegem.

Durgun, S. (2018). *Memalik-i şahaneden vatan'a.* İletişim.

Faulks, K. (2000). *Citizenship*. Routledge.

Hablemitoğlu, Ş., & Özmete, E. (2012). Etkili vatandaşlık eğitimi için bir öneri. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, *1*(3), 39-54.

Kadıoğlu, A. G. (2008) Vatandaşlık ve siyasal katılım. Yazıcı, S., Gözler, K., Keyman, F., & Göztepe, E. (Ed.), *Prof. Dr. Ergun Özbudun'a Armağan (Ergun Özbudun Onuruna Yazılar)* içinde (s. 225-246). Yetkin.

Kılıçoğlu, G. (2009). Sosyal bilgiler tanımı, dünyada ve ülkemizde gelişimi ve önemi. C. Öztürk (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretimi* içinde (s. 3-16). Pegem Akademi.

Kuş, Z. (2020). *Vatandaşlık eğitimi*. Pegem Akademi.

Marshall, T. (1950). *Citizenship and social class and other essays.* Cambridge University Press.

MEB (2005). *Sosyal bilgiler dersi 4, 5, 6 ve 7. öğretim programı.* Milli Eğitim Basımevi.

MEB (2023). *Sosyal bilgiler dersi 4, 5, 6 ve 7. öğretim programı.* Milli Eğitim Basımevi.

Öztürk, C. (2015). Sosyal bilgiler: Toplumsal yaşama disiplinler arası bir bakış. C. Öztürk (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretimi* içinde (s. 2-30). Pegem Akademi.

Polat, E. G. (2011). Osmanlı'dan günümüze vatandaşlık anlayışı. *Ankara Barosu Dergisi*. 3, 127-157.

Potter, J. (2002). *Active citizenship in schools: A good practice guide to developing a whole-school policy.* Kogan Page.

Serbestoğlu, İ. (2011). Zorunlu bir modernleşme örneği olarak Osmanlı Tabiiyet Kanunu. *OTAM Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, *29*(29), 193-214. DOI: 10.1501/OTAM_0000000572

Tanık, B. (2020). *Program geliştirme.* Yedi İklim.

Tanör, B. (2004). *Osmanlı Türk anayasal gelişmeleri.* Yapı Kredi.

TDK (2023). Türk Dil Kurumu. https://sozluk.gov.tr/

Treviño, E., & Carrasco, D. (2021). Good citizenship and youth: understanding global, contextual, and conceptual tensions. In *Good Citizenship for the Next Generation: A Global Perspective Using IEA ICCS 2016 Data* (pp. 1-12). Springer International Publishing..

UAÖ(2023). *Uluslararası Af Örgütü 2022/2023 raporu.* https://www.amnesty.org.tr/public/uploads/files/Rapor/TR_2022-23%20AnnualReport.pdf adresinden erişilmiştir.

BÖLÜM **10**

İNİSİYATİF ALMA VE GİRİŞİMCİLİK

Doç. Dr. Alper KAŞKAYA
Arş. Gör. Emre KÜÇÜK

Giriş

Bir zamanlar insan yetiştirme modeli adına sahip olduğumuz düşünceler inançlar belki ihtiyaçları karşılamaktaydı. Teknolojinin olmadığı, iş gücünün fiziksel kapasiteyle doğru orantılı olduğu, yaşamak için insanların dayanıklı ve fiziksel anlamda güçlü olması gerektiği, bilgiye ulaşmanın güç olduğu dönemlerde sahip olduğumuz insan yetiştirme modelimiz belki ihtiyaca cevap verebiliyordu. Bir zamanlar öğrenme öğretme sürecine yönelik sahip olduğumuz bakış açıları belki yeterliydi ancak artık yeterli değiller. Geldiğimiz noktada "yeterince iyi" kavramı maalesef anlamını yitirmeye başlamakta. Her şeyin bir şekilde birbirine bağımlı ve bağlantılı olduğu, her şeayin çok kısa süre içerisinde mükemmelleşmeye evrildiği, insanların yaşamlarını devam ettirebilmeleri için birçok beceriye sahip olmaları gereken bir dünyada geliştirilmesi gereken tek şey insanın kendisi olarak kalmaktadır.

Şiddetli değişim kasırgasının tam da ortasında "dijitalleşmiş, arttırılmış, mobilize edilmiş, aracısızlaştırılmış ve otomatikleşmiş bir dünyadayız ve bilim kurgunun bilimsel gerçeğe dönüştüğü zamanlara tanık olmaktayız. Sürücüsüz araçlar, düşünebilen ve öğrenebilen bilgisayarların olduğu bir dünyada insandan beklenen nitelikler, yetenekler de geçmişten beklenenlerle aynı olmayacaktır. İhtiyacımız olan beceriler önemli ölçüde farklılaştı ve artık tam olarak neyi bilmemiz gerektiğinin net olmadığı bilginin baş döndürücü bir hızda değişime uğradığı bir zamanda yaşıyoruz.

Böyle bir çağda insanın ihtiyacı olan nedir? Değişimin baş döndürücü bir hızda gerçekleştiği bu zaman diliminde insan kendisi için oluşan fırsatları nasıl yakalayabilecektir? Günümüzde başarı ya da başarısızlık olguları değişimi yönlendirebilmek ile değişim tarafından yönlendirilmek temelinde açıklanabilmektedir. Bu değişim fırtınası ise katlanarak devam edecek gibi görünmektedir. Eskinin hantal ve bağlantısız her şeyi şimdi bağlantılı ve akıllı, arabalar, şehirler, evler, tarlalar hatta vücutlarımız bile sensörlerle iletişimde ve bütün bu gerçekler değişimin daha da hızlanmasına hizmet etmektedir. Kuantum bilgisayarlar, kapsamlı veriyi, tekno-araçlar yapay zekâ ve derin öğrenmeyi ve robotik bilimini beslemektedir. Ancak hala dijitalleştirilememiş, ya da otomatikleşmemiş şeyler son derece değerli olmaya devam etmektedir. Yaratıcılık, yenilikçilik, risk alma, karar verme, hayal gücü, sezgi, duygu ve ahlak gibi insani nitelikler gelecekte daha da önem kazanacaktır. Dolayısıyla denilebilir ki; çağımızın bir gerçeği olan bu değişim sürecine uyum sağlama, karşılaşılan problemlere çözüm üretme ve değişimin yönlendirdiği değil değişimi yönlendirebilen bireyler yetiştirme konusunda yaratıcı, yenilikçi düşünen, risk alabilen, karar verme becerilerine sahip hayal gücü güçlü ve güçlü sezgilere sahip bireyler yetiştirebilmekten geçmektedir. Bütün bu kazanımlara sahip bireylerin en temel özellikleri ise girişimci olmaları ve inisiyatif alabiliyor olmalıdır. Girişimcilik ve inisiyatif alma becerisi bireylerin yenilikçi ve özgün düşünebilmelerini, etkili karar verme becerilerine sahip olmalarını, sorun çözme becerilerine sahip olmalarını dolayısıyla değişim tarafından yönlendirilen değil değişimi yönlendirebilen bireyler olabilmelerini sağlamaktadır.

İnisiyatif Alma ve Girişimcilik Nedir?

İnisiyatif alma ve girişimcilik bireyin düşüncelerini eyleme dönüştürme becerisini ifade eder. Yaratıcılık, yenilik ve risk almanın yanında ulaşmak için planlama yapma ve proje yönetme yeteneğini de içerir. Bu yetkinlik, herkesi sadece evde ve toplumda değil işlerine ait bağlam ve şartların farkında olabilmeleri ve iş fırsatlarını yakalayabilmeleri için aynı zamanda iş hayatında desteklemekte; toplumsal ve ticari etkinliklere girişen veya katkıda bulunan kişilerin ihtiyaç duydukları daha özgün bilgi ve beceriler için de bir temel teşkil etmektedir. Etik değerlerin farkında olma ve iyi yönetişimi desteklemeyi de kapsar. (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2018).

İnisiyatif alma ve girişimcilik, kişisel gelişimde önemli yetkinliklerdir. İnisiyatif almak, bir şeyleri yapmak için kendi kararını verme ve sorumluluk üstlenme becerisidir. Girişimcilik ise bir fikri hayata geçirme ve değer yaratma sürecidir.

Kaynakça

Bacanlı, H. (2011). *Eğitim psikolojisi*. Pegem Akademi.

Beer, M., Eisenstat, R. A., & Spector, B. (1990). Why change programs don't produce change. *Harvard Business Review*, *68*(6), 158-166

Begley, T., & Boyd, D. (1987). A comparison of entrepreneurs and managers of small business firms. *Journal of Management*, *13*(1), 99–108.

Blenker, P., Korsgaard, S., Neergaard, H., & Thrane, C. (2011). The questions we care about: paradigms and progression in entrepreneurship education. *Industry and Higher Education*, 25, 417-427.

Boekaerts, M. (2010). The crucial role of motivation and emotion in classroom learning. In Dumont, H., Istance, D. & Benavides, F. (Eds.), *The Nature of learning.* OECD Publishing.

Brown, J., Abdallah, S. S., & Ng, R. (2011). Decision making styles East and West: Is it time to move beyond cross-cultural research?. *International Journal of Sociology and Anthropology*, *3*(12), 452-459.

Budak, S. (2000). *Psikoloji sözlüğü*. Bilim ve Sanat.

Bushe, G. R., & Kassam, A. F. (2005). When is appreciative inquiry transformational? A meta-case analysis. *The Journal of Applied Behavioral Science*, 41, 161-181.

Byrnes, J. P. (2002). The development of decision-making. *Journal of Adolescent Health*, *31*(6), 208-215.

Calp, Ş. (2013). *Algılanan akademik yeterlik algılanan özerklik desteğinin özerk akademik motivasyon ve akademik başarıyla ilişkisi.* (Tez No. 356655) [Doktora tezi, Gazi Üniversitesi-Ankara]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

Can, H. (1991). *Organizasyon ve yönetim*. Adım.

Cote Sparks, S., & Cote, D.L. (2012). Teaching choice making to elementary students with mild to moderate disabilities. *Intervention in School and Clinic, 47*(5), 290–296.

Çetin, M. E. (2013). *Ağır ve çoklu yetersizliği olan bireylerin tercihlerinin değerlendirilmesi ve seçim yapma becerisinin öğretimi*. (Tez No. 333504) [Doktora tezi, Gazi Üniversitesi-Ankara]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

Deci, E. L., & Ryan R. M. (1985*). Intrinsic motivation and self-determination in human behavior*. Plenum Press.

Doğanay, A. (2017). Öğretim ilke ve yöntemleri. Pegem.

Ergül, S., Sarıtaş, D., & Özcan, H. (2020). Hipotetik tga (tahmin-gözlem-açıklama) döngüsü ile kimyasal değişimin doğasının öğretimi; asit-baz indikatör tepkimesi örneği. *Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, *22*(2), 490-506.

Ersever, H. Ö. (1996). *Karar verme becerileri kazandırma programının ve etkileşim grubu deneyiminin üniversite öğrencilerinin karar verme stilleri üzerindeki etkileri*. (Tez No.51580) [Doktora tezi, Ankara Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

Eurydice Raporu. (2016). *Avrupa'da okulda girişimcilik eğitimi*. Eğitim, İşitsel- Görsel ve Kültür Yürütme Ajansı.

Gazda, G. M. (1989). *Group counseling: A developmental approach*. Allyn & Bacon.

Güneş, F. (2012). Bologna Süreci ile yükseköğretimde öngörülen beceri ve yetkinlikler. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, *2*(1), 1-9.

Harchik, A. E., Sherman, J. A., Sheldon, J. B., & Bannerman, D. J. (1993). Choice and control new opportunities for people with developmental disabilities. *Annals of Clinical Psychiatry*, *5*(3), 151-161.

Hassi, A. (2016). of early entrepreneurship education at the primary school level: Evidence from a f ield research in Morocco. *Citizenship Social & Economics Education*, *2*(15), 83-103.

Hornaday, J. A., & Aboud, J. (1971). Characteristics of successful entrepreneurs. *Personel Psychology, 24*(2), 141–55.

https://www.vcplist.com/wp content/uploads/2014/10/Lackeus 2014_WP_Entrepreneurship-in-Education-FINAL-for-OECD-141023.pdf adresinden erişilmiştir.

Hytti, U., Kuopusjärvi, P., Vento-Vierikko, I., Schneeberger, A., C., & O'Gorman, C. (2002). State-of-art of enterprise education in Europe. *Results from the ENTREDU project. Turku. Finland*.

Kalyoncu, A. T. (2012). *Yirmi birinci yüzyılda öğrencilerin sahip olması gereken bazı temel becerilere ilişkin yönetici ve öğretmen görüşleri*. (Tez No. 323269) [Yüksek lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi-İstanbul]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

Kaşkaya, A. (2018). Kuramdan uygulamaya hayat bilgisi öğretimi. S. Sidekli (Ed.), *Hayat bilgisi öğretimi sürecinde temel yaşam becerileri* içinde (s. 121-188). Eğiten Kitap.

Kearney, C. A., & McKnight, T. J. (1997). Preference, choice and persons with disabilities: a synopsis of assessments, interventions and future directions. *Clinical Psychology Review*, *17*(2), 217-238.

Kourilsky, M. (1980). Predictors of entrepreneurship in a simulated economy. *The Journal of Creative Behavior*, *14*(3), 175-198.

Kourlisky. M. L., & Walstad, W. B. (1998). Entrepreneurial atitudes and knowledge of black youth. *Entrepreneurship Theory and Practice*, *23*(2), 5-18.

Kuzgun, Y. (1992). Karar stratejileri ölçeği: geliştirilmesi ve standardizasyonu. *VII. Ulusal psikoloji kongresi bilimsel çalışmaları.* (s.161-170). Ankara: Türk Psikologlar Derneği.

Küçükahmet, L. (2001). Öğretim ilke ve yöntemleri. Nobel.

Lackeus, M. (2015). *Entrepreneurshıp in educatıon – what, why, when, how.*/ https://www.vcplist.com/wp-content/uploads/2014/10/Lackeus-2014_WP_Entrepreneurship-in-Education-FINAL-for-OECD-141023.pdf adresinden erişilmiştir.

Lee, S. M., & Peterson, S. J. (2000). Culture, entrepreneurial orientation and global competitiveness. *Journal of World Business*, 35, 401-416. https://doi.org/10.1016/S1090-9516(00)00045-6

McCormick, K.M., Jolivette, K., & Ridgley, R. (2003). Choice making as an intervention strategy for young children. *Young Exceptional Children*, *6*(2), 3-10.

MEB (2005). İlköğretim 1*., 2., 3. hayat bilgisi dersi öğretim programı ve kılavuzu.* Ders Kitapları Müdürlüğü Basımevi.

MEB (2018). *Hayat bilgisi dersi öğretim programı (1,2 ve 3.* https://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/2018122171428547-HAYAT%20B%C4%B0LG%C4%B0S%C4%B0%C3%96%C4%9ERET%C4%B0M%20PROGRAMI.pdf adresinden 24.11.2023 tarihinde alınmıştır.

MEB (2023a) *K12 beceriler çerçevesi Türkiye bütüncül modeli.* Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

MEB (2023b). *Hayat bilgisi dersi öğretim programı* (1, 2 ve 3. https://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=1263 adresinden 24.11.2023 tarihinde alınmıştır.

Öncül, B. (2013). İlköğretim 4. sınıf öğrencilerinin karar verme becerilerine ilişkin sınıf öğretmenlerinin görüşleri. (Tez No.354938) [Yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi-Eskişehir]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

Özbey, Ç. (2007). Özel eğitimde kavram ve beceri öğretimi. YA- PA.

Paço, A., & Palinhas, M. J. (2011). Teaching entreprenership to children: a case study. *Journal of Vocational Education and Training*, *63*(4), 593-608.

Partnership for 21st century skills (2008). *21st skills, education and competitiveness* https://les.eric.ed.gov/fulltext/ED519337.pdf

Rabbior, G. (1990). Elements of a successful entrepreneurship/economic/education program.In C.A. Kent (Ed.), *Entrepreneurship education: Current developments, future directions.* Quorum books.

Robbins, S. P., & Coulter, M. (1996). *Management, upper saddle river*. Prentice-Hall.

Sağır, C. (2006). *Karar verme sürecini etkileyen faktörler ve karar verme sürecinde etiğin önemi: uygulamalı bir araştırma*. (Tez No. 206839) [Yüksek lisans tezi, Trakya Üni-

versitesi-Edirne]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

Sardoğan, M. E., Karahan, T. F., & Kaygusuz, C. (2006). Üniversite öğrencilerinin kullandıkları kararsızlık stratejilerinin problem çözme becerisi, cinsiyet, sınıf düzeyi ve fakülte türüne göre incelenmesi. *Eğitim Fakültesi Dergisi*, *2*(1), 78-97.

Serin, M. K., & Sarı, M. H. (2020). Matematik dersinde beceri öğretimi. H. Bozdemir Yüzbaşıoğlu & S. Kaymakcı (Ed.), İlkokulda beceri eğitimi içinde (s. 223-282). Pegem Akademi.

Shane S. A. (2003). *A general theory of entrepreneurship: the* ındividual-opportunity *nexus*. Edward Elgar.

Tatlılıoğlu, K. (2014). Üniversite öğrencilerinin karar vermede öz-saygı düzeyleri ile karar verme stilleri arasındaki ilişkinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2*(1), 150-170.

TDK (2023). https://sozluk.gov.tr/ adresinden 27 Kasım 2023 tarihinde erişilmiştir.

Uebe-Emden, N., & Schuhen, M. (2007). Junior Enterprises as an innovative way for learning entrepreneurship-the German national confederation BDSU as an example of entrepreneurial spirit. *Proceedings of IntEnt*, *17*.

Uzunkol, E. (2021). Hayat bilgisi dersinin amacı, kapsamı ve içeriği. V. Aktepe & M. Gündüz (Ed.), *Kuramdan uygulamaya hayat bilgisi öğretimi* içinde (s. 2-19). Pegem Akademi.

Van Tubbergen M., Warschausky S.,Birnholz J., & Baker S. (2008). Choice beyond preference: Conceptualization and assessment of choice-making skills in children with significant impairments. *Rehabilitation Psychology*, 53, 93-100.

Wadsworth, B. J. (2015). *Piaget'nin duyuşsal ve bilişsel gelişim kuramı*. (Z. Selçuk, M. Kandemir, A. Kaşkaya, & M. Palancı, Çev.). Pegem Akademi.

Wilks, J. (1986). The relative ımportance of parents and friends in adolescent decision making. *Journal of Youth and Adolescence*, *15*(4), 323-334.

Yurtseven, R. (2020). Entrepreneurship education in primary school: purpose, content and teaching process, *Uluslararası Bilim ve Eğitim Dergisi*, *3*(2), 135-153.

BÖLÜM **11**

KÜLTÜREL FARKINDALIK VE İFADE

Doç. Dr. Fatih KARİP

Giriş

Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi'nde eğitim öğretim programımız öğrencilerin hem ulusal hem de uluslararası düzeyde; kişisel, sosyal, akademik ve iş hayatlarında ihtiyaç duyacakları beceri yelpazeleri olan yetkinlikleri belirlemiştir. Bu yetkinliklerden *Kültürel farkındalık ve ifade:* Müzik, sahne sanatları, edebiyat ve görsel sanatlar dâhil olmak üzere çeşitli kitle iletişim araçları kullanılarak görüş, deneyim ve duyguların yaratıcı bir şekilde ifade edilmesinin önemini ifade etmektedir.

Öğrencinin etrafını kuşatan gerçek ya da sanal sınırsız denebilecek görsel, işitsel formda kültürel uyaran bulunmaktadır. Özellikle günümüzde öğrencilerin şekillenmesinde hızlı ve etkili bir role sahip olan bu kültürel uyaranların doğru tanımlanması, ayıklanması etkili kullanılması eğitim öğretim faaliyetlerinin sorumlulukları arasında yer almaktadır.

Bu yüzyılla birlikte, görsel imgelerle dolu bir kültürün egemen olduğu bir dünyada yaşanmaktadır. Çünkü bireyin yaşam alanları gazete, dergi, afiş, televizyon, tablet, akıllı telefonlar, sinema, video, internet gibi araçlarla üretilen imgelerle çevrilidir (Balcı, 2015). Özellikle postmodern zamanlarda hiçbir editör sürecinden geçmeden çok hızlı, çok yoğun ve çok etkili görsel bilgi ve uyaranlara maruz kaldığımız bu bilgilerin motivasyonumuzu, karar verme mekanizmamızı, yaşam felsefemizi etkileyeceğini de dikkate aldığımızda Kültürel okuryazarlığın son derece önemi olduğu görülecektir.

Bu bağlamda öğretim programında yer alan Kültürel farkındalık ve ifade ile tam olarak kültürel okuryazarlıktır. "Kültürel farkındalık" ifadesi ile bireyin etrafını saran tüm kültür bileşenlerini anlaması anlamlandırması etkili bir biçimde kullanması kültür okurluğunu; "kültürel ifade" ile bireyin duygu ve düşüncelerini kültür bileşenleri ile ifade etme becerisini, dolayısıyla kültür yazarlığını ortaya koymaktadır.

Bu bağlamda kültürel hayata aktif katılma, yerel, ulusal ve uluslararası kültürel mirasın farkında olma, önemli kültürel çalışmalar ve popüler kültür hakkında bilgi sahibi olma, kültürel ve dilsel çeşitliliğin farkında olma, hayatta estetik faktörlerin önemini kavrama, sanat eserlerine ve sanat çalışmalarına değer verme ve sanatı takdir etme kültürel farkındalık ve ifade noktasında öğretim programlarımızın en önemli kazanımları arasında yer almaktadır.

Bu bölümde kültürel okuryazarlık eğitimi bağlamında kültür, sanat, sanat eğitimi, görsel kültür ve kültürel okuryazarlık kavramları açıklanacaktır. Bölüm sonunda sanat eğitiminin kültürel okuryazarlık sürecine katkısını ortaya koyan örnek ders planları yer alacaktır.

Kültür

Kültür kavramının etimolojisi incelendiğinde karşımıza çıkan ilk sözcüklerden biri "üretmek" olacaktır. İnsanoğlu varlığını sürdürebilmek için üretmek zorundadır. Bunun için aramak, elde etmek, çoğaltmak, çeşitlendirmek, almak, vermek, ilişki kurmak gibi tüm bu süreçler kültür kavramının doğmasında etkili olmuştur. Kültür kavramının etimolojik kökeni ya da sosyal teoriler bağlamına ilişkin ele alındığında kültür kavramına yönelik pek çok tanımın olduğunu görmekteyiz. Toplumbilimlerinde kültür kavramına içerik ve anlam bakımından günlük kullanımın sınırları dışında bir bağlam getirilmiştir (Göktürk, 2016). Çoğu kültür teorisi ve bu teoriler çerçevesinde yapılan kültür tanımları kültürün boyutlarından yalnızca birine ağırlık vermektedir. Dolayısıyla tek bir kültür bilimi ve tanımının olamayacağı, kültür kavramını inceleyen birçok bilimin ve tanımın olduğu görülmektedir (Köktürk, 2015).

Türk Dil Kurumu sözlüğünde kültür kavramı; 1. Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunların yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın ve doğal toplumsal çevresine egemenliğin ölçüsünü gösteren araçların bütünü, hars, ekin. 2. Bir topluma veya halk topluluğuna özgü düşünce ve sanat eserlerinin bütünü şeklinde tanımlanmıştır (sozluk.gov.tr). Günlük hayatta kültür, incelik, kibarlık, bilgili olmak, beden eğitimi, sanat işleri, medeniyet gibi birbirlerinden az çok farklı anlamlarda kullanılmaktadır (Alver ve Doğan, 2020). Kültür kavramının en geniş anlamlı kullanım-

Kaynakça

Alver, K., & Doğan, N. (2020). *Kültür sosyolojisi*. Çizgi Kitapevi.

Artut, K. (2017). *Okul öncesinde resim eğitimi kuramsal bilgiler çocuk resimlerinin analizi temel uygulamalar*. Anı.

Artut, K. (2020). *Sanat eğitimi kuramları ve yöntemleri*. Anı.

Balcı, S. K. (2015). Sanat eğitimi alan bireylerde estetik algı oluşturmak için görsel kültür eğitiminin gerekliliği. *The Journal of Academic Social Science Studies, 36,* 465-477.

Çetin, Z., & Koyuncuoğlu, B. (2019). Çocukta sanat ve yaratıcılık, iz bırakmak. Nobel.

Demir, Ş,, & Kıngır, S. (2022). *Öğretmenlik mesleğinin genel yeterliklerinde kültürel okuryazarlık. Eğitim Fakültesi Dergisi, 8*(1), 75-103. Doi:10.17932/IAU.EFD.2015.013/efd_v08i1004

Duncum, P. (2002). Visual culture art education: why, what and how. *International Journal of Art & Design Education, 21*(1), 14-23.

Dündar, R., & Kızık, M. M. (2023). Sosyal bilgiler öğretmenlerine göre kültürel okuryazarlık. *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi, 7*(1), 144-157.

Ersoy, A. (1995). *Sanat kavramlarına giriş*. Yorum Sanat.

Göktürk, I. (2016). *Kültür sosyolojisi kültürel çalışmalar ve toplumbilimlerinin yeniden biçimlenmesi.* Doğu Kitapevi.

Günay, V. D. (2016). *Kültürbilime giriş dil, kültür ve ötesi*. Papatya bilim.

Karslı, Ö. (2016). Ernst Cassirer'de kültürün anlamı, *Jomelips*, *1*(2), 38-59.

Kırışoğlu, O. T. (2009). *Sanat kültür ve yaratıcılık görsel sanatlar ve kültür eğitimi-öğretimi.* Pegem Akademi.

Kırışoğlu, O. T. (2014). *Sanat bir serüven*. Pegem Akademi.

Köktürk, M. (2015). *Kültürün dünyası kültür felsefesine giriş*. Hece.

Mamur, N. (2014). Görsel sanatlar öğretmen eğitiminde görsel kültür öğretimi (Pensilvanya eyalet üniversitesi örneği). *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum, 3*(8), 103-120.

Mercin, L., & Alakuş, A. O. (2007). Birey ve toplum için sanat eğitiminin gerekliliği. *Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi, 9,* 14-20.

Mülayim, S. (2008). *Sanata giriş*. Bilim Teknik.

Onursoy, S. (2017). Görsel kültür ve görsel okuryazarlık. *Türk Kütüphaneciliği, 31*(1), 47-54.

Özsoy, V., & Mamur, N. (2019). *Görsel sanatlar öğrenme ve öğretim yaklaşımları*. Pegem Akademi.

Sak, U. (2014). *Yaratıcılık gelişimi ve geliştirilmesi*. Vize.

Sözen, M., & Tanyeli, U. (1992). *Sanat kavram ve terimleri sözlüğü.* Remzi Kitapevi.

Sur, E. (2022). Okuryazarlık kavramı ve Türkiye'deki okuryazarlık araştırmaları üzerine bir inceleme. *Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi (AKEF) Dergisi, 4*(2), 445-467.

Şahin, M. (2019). Kültür değişimleri ve eğitim. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi, 5*(3), 458-466.

Şimşek, B. K. (2012). *Yaratıcılık özgürlüktür*. Nobel.

Tolstoy, L. N. (1948). *Sanat nedir?* (M. Beyhan, Çev.). Türkiye İş Bankası.

Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu yayınları, https://sozluk.gov.tr/ Erişim Tarihi:02.10.2023.

Uçar, A. (2014). Çağdaş sanatta kimlik süreç ve yaratıcılık. Nobel.

Uncu, G., & Çalışır, G. (2018). Sanatta çirkinin temsili. *International Journal of Social Science, 71*, 455-480.

UNESCO (1982). *Mexico City declaration on cultural policies*. Erişim Tarihi: 10.10.2023 https://culturalrights.net/en/documentos.php?c=18&p=190#:~:text=The%20Mexico%20City%20Declaration%20on,and%20closer%20communication%20among%20people.

Uzun, Y., & Çelik, G. (2020). Akademisyenlerin okuryazarlık algısındaki değişimler. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 15*(22), 1134-1156.

Ünver, E. (2002). *Sanat e*ğitimi. Nobel.

Williams, R. (1993). *Kültür*. (S. Aydın, Çev.). İmge Kitapevi.

Countries' Mathematics Curricula and Approaches

Editors

Assoc. Prof. Ahmet Oğuz AKÇAY

Assoc. Prof. Osman ÇİL

...Geleceğin Fikirleri...

Countries' Mathematics Curricula and Approaches

Editors: Ahmet Oğuz AKÇAY - Osman ÇİL

Authors: Simon Bhekumuzi KHOZA - Ahmet Oğuz AKÇAY - Emre EV ÇİMEN - Muhammet ARICAN
Mustafa DEMİR - Okan KUZU - Osman ÇİL - Rachel A. AYIEKO - Rene T. ESTOMO
Elif GUVEN DEMİR - Mehmet Arif BOZAN - Mohammed W. RIZKALLAH
Muhammed Serhat SEMERCİOĞLU - Mustafa Çağrı GÜRBÜZ - Sergio MARTÍNEZ-JUSTE
Tunahan FİLİZ - Yasemin KUZU - Aygül KARTAL - Elif Nagihan GÖKBEL - Pierre SUTHERLAND
Yasin MEMİŞ - Cem KURDAL - Büşra Nur BAYRAK - Cemre SARACLAR - Felix MWAWASI
Noha OSMAN

ISBN: 978-625-94310-0-0

Copyright © Vizetek

All rights reserved. No part of this book may be reproduced or utilized in any form or by any means, electronic or mechanical, including photocopying and recording, or by any information storage and retrieval system, without permission in writing from the publisher.

All responsibility for the content of the book belongs to authors.

Publications Coordinator: Ferit RESULOĞULLARI
Graphic Design: Sadık HANGÜL
1. Edition: Ankara|December, 2023

vizetek

Communication: Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA
Tel.: (0312) 482 00 11
Web: www.vizetek.com.tr
E-mail: vizetekyayincilik@gmail.com
Publisher Certificate No: 41575

Printing:: Vadi Grafik Tasarım ve Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420. Cad. No: 58/1 Yenimahalle/ANKARA,
Tel: 0 312 395 85 71
Printing Certificate No: 47479

Countries' Mathematics Curricula and Approaches

Editors

Assoc. Prof. Ahmet Oğuz AKÇAY

Assoc. Prof. Osman ÇİL

Authors

Prof. Simon Bhekumuzi KHOZA

Assoc. Prof. Ahmet Oğuz AKÇAY

Assoc. Prof. Emre EV ÇİMEN

Assoc. Prof. Muhammet ARICAN

Assoc. Prof. Mustafa DEMİR

Assoc. Prof. Okan KUZU

Assoc. Prof. Osman ÇİL

Assoc. Prof. Rachel A. AYIEKO

Assoc. Prof. Rene T. ESTOMO

Asst. Prof. Elif GUVEN DEMİR

Asst. Prof. Mehmet Arif BOZAN

Asst. Prof. Mohammed W. RIZKALLAH

Asst. Prof. Muhammed Serhat SEMERCİOĞLU

Asst. Prof. Mustafa Çağrı GÜRBÜZ

Asst. Prof. Sergio MARTÍNEZ-JUSTE

Asst. Prof. Tunahan FİLİZ

Asst. Prof. Yasemin KUZU

Aygül KARTAL, Ph.D

Elif Nagihan GÖKBEL, Ed.D

Pierre SUTHERLAND, Ph.D

Yasin MEMİŞ, Ph.D

Res. Asst. Cem KURDAL

Specialist Büşra Nur BAYRAK

Specialist Cemre SARACLAR

Specialist Felix MWAWASI

Specialist Noha OSMAN

vizetek

Editors Assoc. Prof. Ahmet Oğuz AKÇAY, *Eskişehir Osmangazi University Faculty of Education*
Assoc. Prof. Osman ÇİL, *Kırşehir Ahi Evran University Faculty of Education*

Part 1 **Mathematics Curricula and Approaches in Germany**

Assoc. Prof. Okan KUZU, *Kırşehir Ahi Evran University Faculty of Education*
ORCID ID: 0000-0003-2466-4701

Part 2 **Mathematics Curricula and Approaches in Belgium**

Assoc. Prof. Emre EV ÇİMEN,
Eskişehir Osmangazi University Faculty of Education
ORCID: 0000-0002-6835-6578

Specialist Büşra Nur BAYRAK, *Independent Researcher*
ORCID: 0000-0002-9304-9529

Part 3 **Mathematics Curricula and Approaches in UK**

Assoc. Prof. Muhammet ARICAN, *Boğaziçi University Faculty of Education*
ORCID ID: 0000-0002-0496-9148

Pierre SUTHERLAND, Ph.D, *Sparx Learning*
ORCID ID: 0000-0003-3457-5745

Chapter 4 **Mathematics Curricula and Approaches in China**

Aygül KARTAL, Ph.D., *Ministry of National Education*
ORCID ID: 0000-0001-5120-6816

Asst. Prof. Elif GÜVEN DEMİR, *Düzce University Faculty of Education*
ORCID ID: 0000-0001-6685-5341

Chapter 5 **Mathematics Curricula and Approaches in the Philippines**

Assoc. Prof. Rene T. ESTOMO,
Iloilo State University of Fisheries Science and Technology
ORCID ID: 0009-0002-6768-0875

Assoc. Prof. Muhammet ARICAN, *Boğaziçi University Faculty of Education*
ORCID ID: 0000-0002-0496-9148

Chapters and Authors

Chapter 6 **Mathematics Curricula and Approaches in South Africa**

Assoc. Prof. Okan KUZU, *Kırşehir Ahi Evran University Faculty of Education*
ORCID ID: 0000-0003-2466-4701

Prof. Simon Bhekumuzi KHOZA, *University of KwaZulu-Natal*
ORCID ID: 0000-0002-7153-2990

Chapter 7 **Mathematics Curricula and Approaches in South Korea**

Asst. Prof. Tunahan FİLİZ, *Bayburt University Faculty of Education*
ORCID ID: 0000-0002-3149-8783

Chapter 8 **Mathematics Curricula and Approaches in Spain**

Asst. Prof. Yasemin KUZU, *Kırşehir Ahi Evran University Faculty of Education*
ORCID ID: 0000-0003-4301-2645

Asst. Prof. Sergio MARTINEZ-JUSTE, *University of Zaragoza*
ORCID ID: 0000-0002-2607-6789

Chapter 9 **Mathematics Curricula and Approaches in Japan**

Res. Asst. Cem KURDAL, *Bayburt University Faculty of Education*
ORCID ID: 0009-0008-0880-4093

Assoc. Prof. Mustafa DEMİR, *Bayburt University Faculty of Education*
ORCID ID: 0000-0002-0159-8986

Chapter 10 **Mathematics Curricula and Approaches in Canada**

Yasin MEMİŞ, Ph.D., *Independent Researcher*
ORCID ID: 0000-0001-6961-3452

Chapter 11 **Mathematics Curricula and Approaches in Kenya**

Assoc. Prof. Rachel A. AYIEKO, *Duquesne University Faculty of Education*
ORCID ID: 0000-0001-8391-7065

Elif Nagihan GÖKBEL, Ed.D., *Thomas Jefferson University*
ORCID ID: 0000-0003-1852-1755

Specialist Felix MWAWASI, *Duquesne University Faculty of Education*
ORCID ID: 0000-0001-6195-9934

Chapter 12 **Mathematics Curricula and Approaches in Egypt**

Asst. Prof. Mohammed W. RIZKALLAH, *Sharjah Education Academy*
ORCID ID: 0009-0002-6201-9607

Specialist Noha OSMAN, *Hypatia for Education Services*
ORCID ID: 0009-0007-9658-2007

Chapter 13 **Mathematics Curricula and Approaches in Poland**

Asst. Prof. Muhammed Serhat SEMERCİOĞLU, *Gümüşhane University*
ORCID ID: 0000-0001-9689-0850

Specialist Cemre SARACLAR, *Independent Researcher*
ORCID ID: 0000- 0000-0002-7187-0578

Chapter 14 **Mathematics Curricula and Approaches in Singapore**

Asst. Prof. Mehmet Arif BOZAN, *Istanbul Aydın University Faculty of Education*
ORCID ID: 0000-0003-3554-4828

Asst. Prof. Mustafa Çağrı GÜRBÜZ, *Istanbul Aydın University Faculty of Education*
ORCID ID: 0000-0003-1851-2672

Chapter 15 **Mathematics Curricula and Approaches in Türkiye**

Assoc. Prof. Osman ÇİL, *Kırşehir Ahi Evran University Faculty of Education*
ORCID ID: 0000-0001-5903-9864

Assoc. Prof. Ahmet Oğuz AKÇAY, *Eskişehir Osmangazi University Faculty of Education*
ORCID ID: 0000-0003-2109-976X

Preface

The book titled “Countries’ Mathematics Curricula and Approaches” , which we prepared in both Turkish and English, will provide academics, educators, curriculum developers, undergraduate and graduate students with an overview of mathematics education in various countries in continents of the world. It is a resource book that provides up-to-date and in-depth information on the place of countries in international exams in mathematics education, mathematics curricula (pre-school, primary, secondary, high school), methods and approaches used in mathematics teaching and measurement and evaluation.

This book has been prepared with the contributions of very valuable professors working in the of mathematics education in various universities in Türkiye and abroad. In this context, care has been taken to ensure that the relevant sections of the book are written by educators and scientists who have been in those countries before or who have worked on the education programs of those countries. With the contribution of these foreign academics to the book, it is thought that the mathematics education of the countries is transferred directly

.

CONTENTS

Chapter 1
MATHEMATICS CURRICULA AND APPROACHES IN GERMANY 1
Assoc. Prof. Okan KUZU

Chapter 2
MATHEMATICS CURRICULA AND APPROACHES IN BELGIUM 15
Assoc. Prof. Emre EV ÇİMEN - Specialist, Büşra Nur BAYRAK

Chapter 3
MATHEMATICS CURRICULA AND APPROACHES IN UNITED KINGDOM 43
Assoc. Prof. Muhammet ARICAN - Pierre SUTHERLAND, Ph.D

Chapter 4
MATHEMATICS CURRICULA AND APPROACHES IN CHINA 53
Aygül KARTAL, Ph.D - Asst. Prof. Elif GÜVEN DEMİR

Chapter 5
MATHEMATICS CURRICULA AND APPROACHES IN THE PHILIPPINES 77
Assoc. Prof. Rene T. ESTOMO - Assoc. Prof. Muhammet ARICAN

Chapter 6
MATHEMATICS CURRICULA AND APPROACHES IN SOUTH AFRICA 87
Assoc. Prof. Okan KUZU - Prof. Simon Bhekumuzi KHOZA

Chapter 7
MATHEMATICS CURRICULA AND APPROACHES IN SOUTH KOREA 101
Asst. Prof. Dr. Tunahan FİLİZ

Chapter 8
MATHEMATICS CURRICULA AND APPROACHES IN SPAIN 117
Asst. Prof. Yasemin KUZU - Asst. Prof. Sergio Martínez-Juste

Chapter 9
MATHEMATICS CURRICULA AND APPROACHES IN JAPAN 133
Res. Asst. Cem KURDAL - Assoc. Prof. Mustafa DEMİR

Chapter 10
MATHEMATICS CURRICULA AND APPROACHES IN CANADA: ONTARIO MATHEMATICS CURRICULUM.....147
Dr. Yasin MEMİŞ

Chapter 11
MATHEMATICS CURRICULA AND APPROACHES IN KENYA.....159
Assoc. Prof. Rachel Angela AYIEKO
Elif Nagihan GÖKBEL, Ed.D. - Specialist, Felix MWAWASI **.....159**

Chapter 12
MATHEMATICS CURRICULA AND APPROACHES IN EGYPT.....179
Asst. Prof. Mohammed W. RİZKALLAH
Specialist, Noha OSMAN

Chapter 13
MATHEMATICS CURRICULA AND APPROACHES IN POLAND.....193
Asst. Prof. Muhammed Serhat SEMERCİOĞLU
Specialist, Cemre SARAÇLAR

Chapter 14
MATHEMATICS CURRICULA AND APPROACHES IN SINGAPORE 205
Asst. Prof. Mehmet Arif BOZAN
Asst. Prof. Mustafa Çağrı GÜRBÜZ

Chapter 15
MATHEMATICS CURRICULA AND APPROACHES IN TÜRKİYE.....223
Assoc. Prof. Osman ÇİL
Assoc. Prof. Ahmet Oğuz AKÇAY

Chapter **1**

MATHEMATICS CURRICULA AND APPROACHES IN GERMANY

Assoc. Prof. Okan KUZU

"The future of a country depends on the education of its people"
Albert Einstein

In Germany, the Federal Ministry of Education and Research (Bundesministerium für Bildung und Forschung [BMBF]) is under the responsibility of the federal government and carries out education and research policies throughout the country, but each state has its own ministry of education[1]. These ministries act independently of each other and plan education policies and curricula in accordance with the political structures of their respective states. Although the general framework of curricula is set by the ministry, schools also have a wide range of rights to determine their own pedagogical order. Each state has its own binding core curriculum. Based on this core curriculum, state curricula can be updated by decisions taken by the school administration and teachers. Although competency-based core curricula are narrow in scope, teachers and schools have a wide scope of action and decision-making in determining the general framework of the curriculum (Çiçek et al., 2021).

1 For example, in North Rhine-Westphalia (Nordrhein-Westfalen [NRW]) there is a "Ministry for School and Education (Ministerium für Schule und Bildung)" and in Bavaria there is a "Ministry for Education and Culture (Bayerisches Staatsministerium für Unterricht und Kultus)".

In Germany, parents are not allowed to educate their children at home[2] (Deutscher Bundestag [DB], 2009) and the structure of the education system includes levels of education: "Pre-school (Kindergarten)", "Primary/ Elementary School (Grundschule)", "Lower Secondary Education/Junior Secondary Education/Intermediate Secondary Education (Sekundarstufe I)", "Upper Secondary Education/Senior Secondary Education (Sekundarstufe II)" and "Higher Education (Universität, Fachhochschule)". Although the starting age varies by state, pre-school education is generally provided for all children between the ages of three and six. This is followed by nine years[3] of compulsory education and children are enrolled in the Grundschule, which lasts four years. In the fourth grade, based on the children's abilities, performance and the evaluation of teachers and parents, a recommendation is made as to which Sekundarstufe I school the children should attend. In this process, high-achieving students are assigned to "Academic High School/Grammar School (Gymnasium)", which prepares them for academic studies; middle-achieving students are assigned to the "Vocational Secondary School (Realschule)", which prepares them for a vocational education; and low-achieving students are assigned to the "Basic Secondary School (Hauptschule)", which prepares them for a lower-level vocational school. There is a dynamic process between these schools and if a student from a higher level school fails, he/she can transfer to a lower level school without loss of years, and a student from a lower level school can transfer to a higher level school in the same way.

In Germany, Sekundarstufe II is not compulsory and covers grades 10/11-12/13. In this level, students can choose from a variety of schools according to their ions and academic achievements in the previous level. This level includes "Upper Secondary Schools (Gymnasiale Oberstufe)" and "Vocational Schools[4]". Students in Gymnasiale Oberstufe schools receive a high school diploma after taking the high school leaving exam (Abitur) in their year and are entitled to study at a higher education institution with the so-called "General

2 Homeschooling refers to the education of children at home instead of in a formal school environment. In Germany, homeschooling is generally prohibited and children are required to attend public schools. However, in cases where children have health problems or special needs, homeschooling requests are evaluated by the state and school administration.

3 Although the duration of compulsory education in Germany varies by state, it is generally nine years. However, there are also states where the compulsory education period is 10 and 12 years.

4 Vocational training schools in Germany include part-time vocational school (Berufsschule), one-year vocational training school (Berufsgrundbildungsjahr), full-time vocational school (Berufsfachscule), technical upper school (Fachoberschule), technical school providing upper-level vocational training (Fachoschule) and upper vocational grammar school Gymnasium/Facgymnasium).

References

Çiçek, Y., Kuzu, O., Çalışkan, N. (2021). A comparison of mathematics curriculum of Turkey and Germany in the context of geometry learning domain. *Istanbul Aydin University Journal of Social Sciences, 13*(1), 225-260.

DB (2009). *Homeschooling in westlichen Industrienationen Verbreitung, Evaluationsergebnisse*, Elternmotive.

Kuzu, O. (2017). Investigation of preservice mathematics and science teachers' acquisition on the integral topic. *Ahi Evran University Journal of Kırşehir Education Faculty, 18*(3), 948-970.

Kuzu, O. (2020) Preservice mathematics teachers' competencies in the process of transformation between representations for the concept of limit: A qualitative study. *Pegem Journal of Education and Instruction, 10*(4), 1037-1066

Mullis, I. V. S., Martin, M. O., Fishbein, B., Foy, P., & Moncaleano, S. (2021). *TIMSS 2019 international results in mathematics and science (Grade 4).* Boston College: TIMSS & PIRLS International Study.

Mullis, I. V. S., Martin, M. O., Foy, P., & Hooper, M. (2016). *TIMSS 2015 international results in mathematics.* Boston College: TIMSS & PIRLS International Study.

MKFFI NRW (2018). *In kindertagesbetreuung und schulen im primarbereich in Nordrhein-Westfalen*. Düsseldorf: Ministerium für Kinder, Familie, Flüchtlinge und Integration des Landes Nordrhein-Westfalen.

MSB NRW (2012). *Lehrplan für die primarstufe in Nordrhein-Westfalen, fach mathematik*. Ministeriums für Schule und Bildung des Landes Nordrhein-Westfalen.

MSB NRW (2019*). Kernlehrplan für die sekundarstufe I gymnasium in Nordrhein-Westfalen*, *mathematics*. Düsseldorf: Ministerium für Schule und Bildung des Landes Nordrhein-Westfalen.

MSW NRW (2014). *Kernlehrplan für die sekundarstufe II gymnasium/Gesemtschule in Nordrhein-Westfalen, mathematik.* Düsseldorf: Ministerium für Schule und Weiterbildung des Landes Nordrhein-Westfalen.

Reiss, K., Weis, M., Klieme, E., & Köller, O. (2019). *PISA 2018. Grundbildung im Nationalen Vergleich*. Münster: Waxmann Verlag.

Chapter **2**

MATHEMATICS CURRICULUM AND APPROACHES IN BELGIUM

Assoc. Prof. Emre EV ÇİMEN
Specialist, Büşra Nur BAYRAK

Kingdom of Belgium (*Koninkrijk België* (Dutch), *Royaume de Belgique* (French), *Königreich Belgien* (German)) is a country founded in 1830, whose capital is Brussels, with a surface area of 30.528 km² and a population of approximately 11.5 million as of July 2023. The languages of Belgium, a member of the European Union and NATO, located in Western Europe, bordering the Netherlands, Germany, Luxembourg and France, are Flemish, French and German (De Schaepdrijver, 2010).

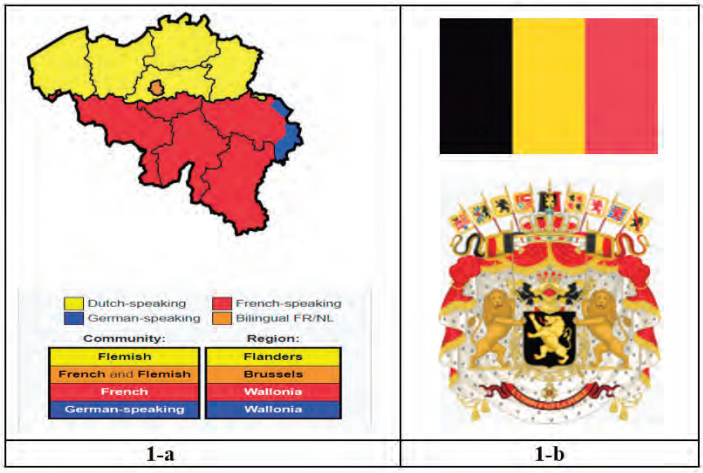

Figure 1. Regions and Communities, Flag, & Coat of Arms of Belgium (Wikipedia, 2023)

Belgium consists of three regions: the Flemish Region in the north (yellow), where Flemish-speaking Flemish people live, the Walloon Region in the south (red), where French-speaking Walloons live, and the Brussels-Capital Region in the middle (orange), where people belonging to these two communities live together. There is also a German-speaking community in the eastern Walloon Region (blue) (Figure 1-a). The Belgian national has three colors: black, yellow and red. These are the colors of the heraldry of the Duke of Brabant: a yellow lion with red paws and a red tongue on a black The slogan on the coat of arms, written in three languages as "Eendracht maakt macht (Dutch), L'union fait la force (French) and Einigkeit macht stark (German)" and translated as "Unity is strength", also reveals the multicultural structure of the country (Figure 1-b). There are ten provinces in Belgium, named as Antwerp, East Flanders, West Flanders, Limburg, Flemish Brabant, Walloon Brabant, Liege, Hainaut, Namur and Luxembourg (Wikipedia, 2023).

The Brussels-Capital region where French and Flemish languages are spoken together is situated as a transition zone between the French and Flemish Communities. Belgium is a West European country known for its cultural diversity, historical riches, beautiful cities and delicious food. Belgium's multicultural structure, which includes communities and ethnic groups, has been decisive for the country's education system, curriculum and approaches. In the following sections, information about the Belgian education system in general and mathematics education in particular is presented.

An Overview of the Belgian Education System

Belgium has an education system shaped according to three language communities and communities. As a general evaluation, education is provided in all three communities depending on their mother tongue. Education is compulsory and free for all children between the ages of 6 and 18. There are also private schools that paid education as an alternative to public schools. Education levels can be as; pre-school, primary education, secondary education and higher education. University education is optional and diverse. Pre-school education stage is between the ages of 2.5 and 6, and though it is not compulsory, it is known that families generally send their children to pre-school education. Primary school education starts from the age of 6 until the age of 12-13 and is compulsory. There are school type options for a student who primary school (Demirbilek, 2022). For example, as options, there are schools that provide general education, as well as vocational schools that vocational and technical education. A student who completes secondary education receives a secondary education diploma; at this stage, students who complete vocational

References

Algemene Doelstellingen. (2023). Available online: https://pro.g-o.be/blog/Documents/KO%20Wiskundige%20initiatie.pdf.

Çoban, A., & Ergenekon, Ö. (2021). Türkiye ve Avrupa Birliği kurucu ülkelerinin okul öncesi eğitim sistemlerinin karşılaştırılması. *International Journal of Social Humanities Sciences Research*, *8*(72), 1683-1699.

De Bock, D., Deprez, J., & Janssens, D. (2020). The enrichment of Belgian secondary school mathematics with elements of the Dutch model of Realistic Mathematics Education since the 1980s. *International Reon the Netherlands Didactics of Mathematics*, 189-208.

Demirbilek, M. (2022). Ortaöğretime geçişte alternatif modeller. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (53), 133-149.

EURYDICE. (2023). Eurypedia: The European Encyclopedia on National Education Systems. https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/.

EURYDICE. (2023). Eurypedia: The European Encyclopedia on National Education Systems: Belgium French Community. https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/belgium-french-community/overview.

EURYDICE. (2023). Eurypedia: The European Encyclopedia on National Education Systems: Belgium Flemish Community. https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-edu-

ty/overview.

Goosen, K., Boone, S., Dehertogh, B., Kavadias, D., Mahieu, P., Van Avermaet, P., Van Kerckhove, C. (2017). *Is dat iets voor mij, juf? Leerlingen versterken in het keuzeproces van basis naar secundair.* Leuven: Lannoo-Campus).

Güçlü Yılmaz, F. (2014). Farklı ülkelere göre yaygın mesleki eğitim. *Çağdaş Yönetim Bilimleri Dergisi*, *1* (1) , 36-44. Retrieved from https://dergipark.org.tr/en/pub/cybd/issue/50119/643176.

Leerplannen-Wiskunde. (2023). Available online: https://pro.g-o.be/pedagogische-begeleiding-leerplannen-nascholing/leerplannen/leerplannen-bao/wiskunde

MoNE. (2019). PISA *2018 Türkiye raporu.* Ankara: MEB Yayınları. Available online: https://pisa.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2023_05/15170226_PISA_2018_Turkiye_On_Raporu.pdf.

Nicaise, I., Spruyt, B., Van Houtte, M., & Kavadias, D. (2014). *Het onderwijsdebat. Waarom de hervorming van het secundair onderwijs broodnodig is.* Antwerpen: EPO.

Nusche, D., & Miron, G. (2015). OECD reviews of school resources: Flemish community of Belgium 2015. OECD Publishing.

OnderwijsPro. (2023). Available online: https://pro.katholiekonderwijs.vlaanderen/I-Wis-a

Pedagogische Begeleiding, Leerplannen & Nascholing. (2023). Available online: https://pro.g-o.be/pedagogische-begeleiding-leerplannen-nascholing/leerplannen/leerplannen-bao/wiskunde

Remillard, J. T., Van Steenbrugge, H., Machalow, R., Koljonen, T., Krzywacki, H., Condon, L., & Hemmi, K. (2021). Elementary teachers' on their use of digital instructional resources in four educational contexts: Belgium, Finland, Sweden, and US. *ZDM–Mathematics Education*, *53*(6), 1331-1345.

Verhoeven, J., & Dom, L. (2001). Het onderwijssysteem in België-Vlaamse Gemeenschap (2001))

Wikipedia. (2023). Communities, regions, and language areas of Belgium. Available online: https://en.wikipedia.org/wiki/ Communities,_regions,_and_language_areas_of_Belgium.

Ysenbaert, J., Van Avermaet, P., & Van Houtte, M. (2020). Evaluatie & diversiteit in het basis-en secundair onderwijs: deelrapport: casestudieonderzoek.

Chapter 3

MATHEMATICS CURRICULA AND APPROACHES IN UNITED KINGDOM

Assoc. Prof. Muhammet ARICAN
Pierre SUTHERLAND, Ph.D

An Overview of the UK Education System

The educational landscape in the UK is partitioned into distinct stages: Early Years, Primary, Secondary, Further Education (FE), and Higher Education (HE). There is a mandate of education for all children between the ages of 5 (4 in Northern Ireland) and 16 (The United Kingdom Government, 2023a).

Early Years education, provided to all three and four-year-olds, transpires in various settings, including state nursery schools, nursery classes, and reception classes within primary schools. Primary education spans three age ranges: nursery (under 5), infant (5 to 7 or 8) in Key Stage 1, and junior (up to 11 or 12) in Key Stage 2. The objectives of primary education are the attainment of basic literacy and numeracy amongst all pupils, as well as establishing foundations in science, mathematics, and other subjects.

Secondary education is delivered through various types of schools, including comprehensive schools, grammar schools, and academies. Academies are state-funded schools that operate with greater autonomy from local authority control (The United Kingdom Government, 2023a). After secondary education, pupils are typically entered for a range of external examinations, most frequently the General of Secondary Education (GCSE) in England, Wales, and Northern Ireland and National in Scotland. Further Education (FE) covers all non-advanced courses taken after the period of compulsory education and is distinct from the education in universities (higher education) (Senior, 2023).

The United Kingdom's educational framework is characterized by distinct developmental stages delineated by the age of enrolled students. Commencing with the Early Years Foundation Stage (EYFS), catering to youngsters aged 3 to 5, the initial phase, commonly referred to as "Reception." This stage prioritizes a pedagogical approach known as "learning through play," wherein teacher evaluations are informed by this instructional philosophy. Subsequently, Key Stages 1 through 5 collectively constitute a substantial portion of a students' educational trajectory within the UK educational landscape.

Key Stage 1 includes the infant stage of primary education, typically for children aged 5 to 7 or 8. This stage focuses on basic literacy and numeracy skills and introduces foundational knowledge in science and mathematics. Key Stage 2 extends to the junior stage of primary education, catering to children up to the age of 11 or 12. The curriculum expands on the foundational knowledge from Key Stage 1 and prepares students for secondary education. Key Stages 3, 4, and 5 occur during secondary education, with students typically aged 11-14, 14-16, and 16-18, respectively. These stages involve more specialized and advanced study, culminating in external examinations like the GCSEs at the end of Key Stage 4 and A-levels or other quali such as BTECs, Apprenticeships, and the International Baccalaureate (IB) at the end of Key Stage 5.

The UK's Performances in International Mathematics Assessments

In the UK, schools and students participate in several international mathematics assessments, including Program for International Student Assessment (PISA), the Trends in International Mathematics and Science Study (TIMSS), International Mathematical Olympiad (IMO), and International Kangaroo Mathematics Competition.

The UK has been a consistent participant in PISA, which is applied on a three-year cycle, conducted by the Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). PISA assesses the performance of 15-year-old students in reading, mathematics, and science. The UK's mathematics scores have ranged 2022 PISA sonuçları aşağıda belirttiğim şekilde girilirse bunun 489 to 529. It is important to note that while the UK's mathematics rankings have over the years (ranging from 8th to 28th out of the participating countries/economies), its performance has generally been above or near the average score for the OECD countries. In recent years, the UK's rankings have stabilized to some extent. In Table 1, we summarize the UK's exam scores and rankings for mathematics

References

Blausten, H., Gyngell, C., Aichmayr, H., & Spengler, N. (2020). Supporting mathematics teaching for mastery in England. In F. Reimers (Ed.), *Empowering teachers to build a better world: How six nations support teachers for 21st Century education* (pp. 29–49). Springer.

Cambridge Assessment International Education (2023, July). *What is assessment for learning?* Retrieved from https://cambridge-community.org.uk/professional-deve-

Department for Education (2013, December). *New maths hubs to raise standards.* Retrieved from https://www.gov.uk/government/news/new-maths-hubs-to-raise-standards

Herts for Learning Education (2016). *The 'CPA' approach.* Retrieved from https://www.hfleducation.org/blog/cpa-approach

Leong, Y. H., Ho, W. K., & Cheng, L. P. (2015). Concrete-pictorial-abstract: Surveying its origins and charting its future. *The Mathematics Educator, 16*(1), 1–18.

Senior, R. D. (2023, July). *Higher / further education: What's the ence?* Retrieved from https://robertdesenior.com/2011/05/12/higherfurther-education/

The Organisation for Economic Co-operation and Development (2023, June). *PISA results.* Retrieved from https://www.oecd.org/pisa/publications/

The United Kingdom Government (2023a, July). *Education system in the UK.* Retrieved from https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/219167/v01-2012ukes.pdf

The United Kingdom Government (2023b, July). *The national mathematics curriculum.* Retrieved from https://www.gov.uk/national-curriculum

The United Kingdom Government (2023c, July). *School curriculum.* Retrieved from https://www.gov.uk/education/school-curriculum

The Trends in International Mathematics and Science Study (2023, June). *TIMSS international results in mathematics.* Retrieved from: https://timssandpirls.bc.edu/isc/publications.html

Chapter 4

MATHEMATICS CURRICULA AND APPROACHES IN CHINA

Aygül KARTAL, Ph.D
Asst. Prof. Elif GÜVEN DEMİR

East Asians have garnered attention due to their consistent success in international exams, which has prompted a closer examination of their education systems. The People's Republic of China deserves close scrutiny due to its remarkable achievements in mathematics in international exams and its unique teaching approach rooted in cultural heritage. This chapter provides an in-depth exploration of the education system, mathematics curriculum, and teaching methodologies employed in the People's Republic of China. As one of the most countries in the region, boasting a substantial population and a rich history spanning thousands of years, China's educational practices hold valuable insights.

Overview of the Education System

China, a civilization steeped in a rich history spanning thousand years, has carefully incorporated its cultural heritage into its education system, resulting in the development of a truly distinctive educational framework. The teachings and philosophy of Confucius had a great on the Chinese education system. With a current population of 1 billion 425 million, the People's Republic of China has 260 million students, 15 million teachers, and 514,000 schools. To govern and oversee these institutions and organizations, the Chinese education law was enacted on September 1, 1995, and remains in to this day. According to this law, all schools must adopt Marxism-Leninism, Maoism, and free socialism in China. Education in China is regarded as a vital

component of socialist modernization emphasizing the development and progress of a socialist society. China's constitution outlines a three-tiered system of government comprising the central, provincial, and county levels, each with distinct responsibilities and jurisdictions. In China, teachers are held in high regard and command respect. The nation celebrates Teacher's Day on September 10th, which is recognized as a public holiday dedicated to honoring educators. The education law of the country includes a provision emphasizing the importance of respecting teachers. Back in 1993, a comprehensive teaching law was enacted, outlining the responsibilities and duties associated with the profession. Teaching has emerged as a favored career choice, particularly in major urban centers. China boasts a substantial workforce of approximately 15 million full-time teachers.

Secondary and lower-level education in China is administered by the district authorities operating under the supervision of the State Council. Higher education in China is managed and supervised by the provincial authorities. At the provincial level, there are municipalities, autonomous regions, and specially administered regions, each with their own governance and administrative structures. Throughout the country, Chinese serves as the language of instruction in schools. However, in educational institutions predominantly composed of ethnic minority groups, the mother tongue of that particular ethnic community or the commonly spoken language in the region may be recognized and used for instruction. According to Article 12 of the Education Law of the People's Republic of China, emphasis is placed on the promotion and dissemination of the Chinese language and the use of standardized typefaces. The education budget, expenditures, and all accounts are reported by the consultative council and the local people's government at the provincial level. Subsequently, these reports are subject to scrutiny by the People's congresses for oversight and review (MOE, 1999).

Education in China encompasses kindergarten, primary, secondary, and tertiary levels, with a compulsory education period of nine years. Until 2020, kindergarten education was not mandatory; however, since then, the state has played an active role in promoting three-year preschool education. Students start kindergarten at the age of 2-3 and attend primary school at the age of 6. Table 1 shows the starting age and duration of schooling at various levels of education according to OECD (2015).

References

Cai, J., & Nie, B. (2007). Problem solving in Chinese mathematics education: Research and practice. *ZDM*, *39*(5), 459-473. https://doi.org/10.1007/s11858-007-0042-3

Chen, S., & Wang, Y. (2001). *China's growth and poverty reduction*. World Bank Publications

Chen, Q., (2014). Using TIMSS 2007 data to build mathematics achievement model of fourth graders in Hong Kong and Singapore. *International Journal of Science and Mathematics Education*, *12*(6), 1519-1545. https://doi.org/10.1007/s10763-013-9505-x

Cui, Y., Zhang, D. & Leung, F. K. S. (2021). The of parental educational involvement in early childhood on 4th grade students' mathematics achievement. *Early Education and Development*, *32*(1), 113-133. https://doi.org/10.1080/10409289.2019.1677131

Ding, L., Jones, K. & Sikko, S. A. (2017). An expert teacher's use of teaching with variation to support a junior mathematics teacher's professional learning. In R. Huang ve Y. Li (Ed.), *Teaching and learning mathematics through variation: Confucian heritage meets western theories* (ss. 241-266). SensePublishers. https://doi.org/10.1007/978-94-6300-782-5_14

Ding, M., Li, Y., Li, X., & Gu, J. (2012). Knowing and understanding instructional mathematics content through intensive studies of textbooks. In Y. Li, & R. Huang (Eds.), How *Chinese teach mathematics and improve teaching.* New York: Routledge.

Fan, L., Wong, N. Y., Cai, J., & Li, S. (2004). *How Chinese learn mathematics: Perspectives from insiders*

Gu, F., Huang, R., & Gu, L. (2017). Theory and development of teaching through variation in mathematics in China. In R. Huang & Y. Li (Eds)*, Teaching and learning mathematics through variation: Confucian heritage meets western theories* (pp. 13-41). Brill. https://brill.com/display/book/edcoll/9789463007825/BP000003.xml

Gu, L., Huang, R., & Marton, F. (2004). Teaching with variation: An way of mathematics teaching in China. In L. Fan, N.Y. Wong & S. Li (Eds). *How Chinese learn mathematics: Perspectives from insiders*, 309-348.

Huang, R., & Li, Y. (2017). *Teaching and learning mathematics through variation: Confucian heritage meets western theories*. https://doi.org/10.1007/978-94-6300-782-5

Huang, R., Mok, I. A. C. & Leung, F. K. S. (2006). Repetition or variation: practising in the mathematics classrooms in China. In D. J. Clarke, C. Keitel & Y. Shimizu (Eds.) *Mathematics classrooms in twelve countries*. Brill. https://doi.org/10.1163/9789087901622_019

Jacques, L. (2018). *What is teaching with variation and is it relevant to teaching and learning mathematics in England?* Research Proceedings of the 9th British Congress on Mathematics Education University of Warwick, UK. www.bsrlm.org.uk/bcme-9/

Kassa, B. G., & Ding, L. (2019). *The use of variation theory in a problem-based task design study*. Eleventh Congress of the European Society for Research in Mathematics Education, Utrecht University, Netherlands https://hal.science/hal-02423413.

Li, Y., & Huang, R. (Eds.). (2012). *How Chinese teach mathematics and improve teaching.* New York: Routledge.

Lai, M. Y., & Murray, S. (2012). Teaching with variation: a chinese way of promoting deep understanding of mathematics. *International Journal for Mathematics Teaching and Learning*, 1-25.

Lu, Y. (2016). *A comparison of math teaching and learning in China and the United States -: problem solving skills in geometry of chinese and u.s. students* [Ohio State University]. https://etd.ohiolink.edu/apexprod/rws_olink/r/1501/10?clear=10vep10_accession_num=osu1461285925.

Ministry of Education (2001). Curriculum standards for school mathematics of nine-year compulsory education (trial version). Bei-

jing: Beijing Normal University Press.

Ministry of Education (1999). *The decision on furthering the educational reform and promoting suzhi education.* http://www.moe.gov.cn/english/ vocational_v.htm

Ministry of Education (2009). *Education law of the people's republic of china.* China

Mullis, I. V. S., Martin, M. O., ve Foy, P. (2005). *TIMSS 2003 international results in mathematics*. Boston College.

Mullis, I. V. S., Martin, M. O., Foy, P., ve Arora, A. (2012). *TIMSS 2011 international results in mathematics*. Boston College.

Mullis, I. V. S., Martin, M. O., Foy, P., ve Hooper, M. (2016). *TIMSS 2015 international results in mathematics*. Boston College.

Mullis, I. V. S., Martin, M. O., Foy, P., Kelly, D. L., ve Fishbein, B. (2020). *TIMSS 2019 international results in mathematics and science*. Boston College. https://www.iea.nl/publications/study-reports/international-reports-iea-studies/timss-2019-international-report

Mullis, I. V. S., Martin, M. O., Foy, P., Olson, J. F., C., Erberber, E., Arora, A., ve Galia, J. (2008). *TIMSS 2007 international results in mathematics*. Boston College.

National Research Council. (1993). Measuring what counts: A conceptual guide for mathematics assessment. Washington, DC: National Academy Press.

OECD (2022). *Education at a glance.* OECD Publishing, *Paris,* https://doi.org/10.1787/3197152b-en.

OECD (2010). *PISA 2009 Results: What students know and can do: student performance in reading, mathematics and science (Volume I)*. OECD. https://doi.org/10.1787/9789264091450-en

OECD (2014). *PISA 2012 Results: What students know and can do student performance in mathematics, reading and science (Volume I, Revised edition, February 2014)*. OECD Publishing. http://dx.doi.org/10.1787/9789264201118-en

OECD (2016). *PISA 2015 Results (Volume I): Excellence and equity in education*. OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/9789264266490-en

OECD (2019). *PISA 2018 Results (Volume I): What students know and can do*. OECD. https://doi.org/10.1787/5f07c754-en

Pang, M., Bao, J., ve Ki, W. (2017). Bianshi' and the variation theory of learning. In R. Huang & Y. Li (Eds.), *Teaching and learning mathematics through variation: Confucian heritage meets western theories* (pp. 43–67). Boston: Sense Publishers. https://doi.org/10.1007/978-94-6300-782-5_3

Peng, A., Cao, L., ve Yu, B. (2020). Reciprocal learning in mathematics problem posing and problem solving: An interactive study between Canadian and Chinese elementary school students. *Eurasia Journal of Mathematics, Science and Technology Education*, *16*(12), em1913. https://doi.org/10.29333/ejmste/9130

Smith, M. S., & O'Day, J. (1991). Systemic school reform. In S. H. Fuhrman, & B. Malen (Eds.), *The politics of curriculum and testing* (pp. 233-267). London: Taylor & Francis.

Qi, C., Wang, Mok, I. A. C., ve Huang, D. (2017). Teaching the formula of perfect square through bianshi teaching. In *Teaching and learning mathematics through variation* (pp.127-150). Brill. https://doi.org/10.1007/9789463007825_009

Qiu, X.-L., ve Leung, F. K. S. (2022). Equity in mathematics education in Hong Kong: Evidence from TIMSS 2011 to 2019. *Large-scale Assessments in Education*, *10*(1), 3. https://doi.org/10.1186/s40536-022-00121-z

Sun, X. (2011a). An ınsider's perspective: "variation problems" and their cultural grounds in Chinese curriculum practice. *Journal of Mathematics Education*, *4*(1), 101-114.

Sun, X. (2011b). "Variation problems" and their roles in the topic of fraction division in Chinese mathematics textbook examples. *Educational Studies in Mathematics*, *76*, 65-85. https://doi.org/10.1007/s10649-010-9263-4

Sun, X. H. (2019). Bridging whole numbers and fractions: Problem variations in Chinese mathematics textbook examples. *ZDM*, *51*(1), 109-123. https://doi.org/10.1007/s11858-018-01013-9

Tu, R. (2009). Assessment of mathematics education in China. J*ournal of Mathematics Education, 2*(1),115-120.

UNESCO. (2011). World data on education (7th Edition). (IBE/2011/CP/WDE/II) Geneva: UNESCO/International Bureau of Education.

Wang, F., King, R. B. ve Leung, S. O. (2023). Why do East Asian students do so well in mathematics? A machine learning study. *International Journal of Science and Mathematics Education*, *21*(3), 691-711. https://doi.org/10.1007/s10763-022-10262-w

Wong, N.-Y., Lam, C. C. ve Chan, A. M.-Y. (2012). Teaching with variation: Bianshi mathematics teaching. İçinde *How Chinese Teach Mathematics and Improve Teaching*. Routledge.

Yanhui, X. (2018). On "one problem multiple change" in Chinese "bianshi" mathematics teaching. *The Teaching of Mathematics*, *21*(2), 80-96. *The Teaching Of Mathematics, 21*(2),80-96.

Zhang, J., Wang, R., Huang, R., ve Kimmins, D. (2017). Strategies for using variation tasks in selected mathematics textbooks in China. In R. Huang ve Y. Li (Ed.), *Teaching and learning mathematics through variation: Confucian heritage meets western theories* (pp. 213-239). SensePublishers. https://doi.org/10.1007/978-94-6300-782-5_13

Zhu, Y., ve Leung, F. K. S. (2012). Homework and mathematics achievement in hong kong: evidence from the TIMSS 2003. *International Journal of Science and Mathematics Education*, *10*(4), 907-925. https://doi.org/10.1007/s10763-011-9302-3

Chapter 5

MATHEMATICS CURRICULA AND APPROACHES IN THE PHILIPPINES

Assoc. Prof. Rene T. ESTOMO
Assoc. Prof. Muhammet ARICAN

An Overview of the Philippines Mathematics Education

The Philippines was colonized for several times in the history: First by the Spaniards (1521–1898), followed by the Americans (1898–1946), with a brief Japanese intrusion (1941–1946). The Americans granted the Philippines its independence on June 12, 1898. These events have contributed to the educational system the Philippines has today.

The documented levels of basic education during the earliest times were primary, intermediate, and high school levels. Records show that the curriculum's formal of mathematics was written in the Education Act of 1901, also known as the Philippine Commission Act No. 74, which added arithmetic to the primary grade levels. Arithmetic, algebra, and geometry were several years after the curriculum was revised. Some recorded highlights in mathematics education include the inclusion of mathematics in the secondary academic curriculum in 1904, the development of a philosophy-enriched mathematics curriculum in the mid-60s, textbooks for mathematics in 1974, and participation of Filipino students in the Trends in International Mathematics and Science Survey (TIMSS) in 1998 (UP National Institute for Science and Mathematics Education Development [UP-NISMED], 2001).

More than 100 years after the known curriculum in 1901, the most comprehensive revision in the history of Philippine curricula was made in 2013. Republic Act No. 10533, also known as "the Enhanced Education Act of 2013 or the K to 12 curriculum," envisions to provide Filipino students avenues to develop mastery of concepts and skills to become lifelong learners, trains them

for middle-level skills employment, and ensures readiness for tertiary education. The curriculum has four levels: Mandatory Preschool (K), Grade School (Grades 1 to 6), Junior High School (Grades 7 to 10), and Senior High School (Grades 11

Filipino Students' Performance in International Assessments

The Philippines has participated in two international assessments so far: TIMSS and Program for International Student Assessment (PISA). We should note that the Philippines is not a consistent participant of these international assessments.

In TIMSS (2023), the assessment records suggest the Filipino students' low achievement in mathematics. Students' performance in all three assessment periods was below the TIMSS average compared to similar age groups of other participating countries. The average scores obtained by Filipino students in the TIMSS fourth grade and eight grade mathematics exams resulted the Philippines to be at the bottom of the ranking of countries. Table 1 below shows the average TIMSS scores and ranking of the Philippines.

Table 1. The Philippines' mathematics performance in TIMSS

Year	Grade Level	Average Score	Ranking
1999	8th Grade	345	36th out of 38
2003	4th Grade	358	23rd out of 25
2019	4th Grade	297	Last

The Philippines participated in the PISA exam for the time in 2019. Similar poor performance was observed among the 15-year-old Filipino students participating in this assessment. The average score in mathematics was 357, and it placed the Philippines in the bottom rank. Likewise, in the 2022 PISA, the Philippines obtained an average score of 355 and ranked in the 76th place out of 81 countries.

These low results in TIMSS and PISA assessments prompted the Philippine Department of Education (DepEd) to implement measures to mitigate possible long-term on students' education. Programs like Net Zero, KITE, and Sulong EduKalidad, to name a few, are aimed at improving the declining academic performance of students (Department of Education, 2023).

Mathematics Curricula of the Philippines

The K to 12 Basic Curriculum in mathematics mandates developing students' critical thinking and problem-solving skills. In this curriculum, critical thinking is broadly as an active and skillful conceptualization, application,

References

Cardino, J and Ortega-Dela Cruz, R, (2020). Understanding of learning styles and teaching strategies towards improving the teaching and leaning of mathematics. *LUMAT: International Journal on Math, Science and Technology Education, 8*(1), 19–43. https://doi.org/10.31129/LUMAT.8.1.1348

Congress of the Philippines (2013). *Republic Act No. 10533: An act enhancing the Philippine basic education system by strengthening its curriculum and increasing the number of years for basic education, appropriating funds therefore and for other purposes.* Retrieved from https://www gov.ph/2013/05/15/republic-act-no-10533/

Department of Education (2023, August). *Department of Education website.* https://www.deped.gov.ph/

DepEd Order (2015). *Policy guidelines on classroom assessment for the K to 12 basic education program.* Retrieved from https://www.deped.gov.ph/2015/04/01/do-8-s-2015-policy-guidelines-on-classroom-assessment-for-the-k-to-12-basic-education-program/

DepEd Order (2016). *Policy guidelines on daily lesson preparation for the K to 12 basic education program.* Retrieved from https://www.deped.gov.ph/2016/06/17/do-42-s-2016-policy-guidelines-on-daily-lesson-preparation-for-the-k-to-12-basic-education-program/

Mathematics Curriculum Guide (2016). *Department of Education website.* Retrieved from https://www.deped.gov.ph/k-to-12/about/k-to-12-basic-education-curriculum/grade-1-to-10-subjects/

Trends in International Mathematics and Science Study (2023, August). *Mathematics and science achievement of fourth and eighth graders*. Retrieved from https://nces.ed.gov/timss/

The Organization for Economic Cooperation and Development (OECD). *PISA Results*. https://www.oecd.org/pisa/

UP National Institute for Science and Mathematics Education Development (UP-NISMED) (2001, June). *One hundred years of science and mathematics education in the Philippines*. NISMED Diliman Quezon City.

Verzosa, D. M. B., & Vistro-Yu, C. P. (2019). Prospects and challenges in implementing a new mathematics curriculum in the Philippines. In C. P. Vistro-Yu and T. L. Toh (Eds.), *School mathematics curricula: Asian perspectives and glimpses of reform* (pp. 207–226). https://doi.org/10.1007/978-981-13-6312-2_11

Chapter 6

MATHEMATICS CURRICULA AND APPROACHES IN SOUTH AFRICA

Assoc. Prof. Okan KUZU
Prof. Simon Bhekumuzi KHOZA

Education is the most powerful weapon you can use to change the world
Nelson Mandela

South Africa, known as the Republic of South Africa, is a country located in the south of the African continent and is home to a diverse group of people, cultures, religions and languages. Consisting of nine provinces, South Africa has a unitary state structure under a national government. Although each province has its own local government, the national government provides the overall administration of the country. While in federally structured countries (e.g., Germany, Switzerland, Canada) each state has its own education policy and curriculum, South Africa's general education system is based on a basic curriculum set by the national government, although there are minor in implementation between the provinces.

In 1994, it was determined that the education system of South Africa, which became a democratic republic with the introduction of democratic reforms and the coming to power of the African National Congress (ANC) under the leadership of Nelson Mandela, needed a complete overhaul. The lack of a single standard programme for school, education in the pre-democratic government country and the fact that there were more than 18 ministries[1] responsible for

1 For example, there used to be the "Bantu Education Department" for Black South Africans, the "Department of Coloured Communities and Local for Coloured South Africans, the "Indian Education Department" for South Africans of Indian descent, and the "Department of White Education" for White South Africans.

education in the country, most of which used curricula, can be said as a few reasons for educational reforms (Hoadley, 2018; Umugiraneza et al., 2022). There are three main curricula in South Africa, although the curricula have been updated over time. As of 1994, a common curriculum called the "South African Temporary Basic Education Programme" was established, primarily as a step to ensure uniformity and until a new and permanent national curriculum was established. In 1998, further of the education system was put on the agenda and a programme called the "South African Schools Restructuring Programme" was established. The programme was part of the 1998 South African curriculum called "Curriculum 2005 (C2005)". C2005 was driven by 12 prescribed critical outcomes with 8 learning areas (Hoadley, 2018). Since 2002, there has been a national program called the "National Curriculum Statement" (NCS), which sets out the curriculum and standards for primary and secondary school learners. NCS introduced prescribed content for each of the 8 learning areas to be combined with 12 critical outcomes introduced by C2005. In 2011, NCS was replaced by another curriculum called "Curriculum and Assessment Policy Statement (CAPS)" which is the current curriculum. CAPS moved from the C2005 learning areas to subjects with prescribed content (Khoza, 2023).

Since South Africa was subjected to racial discrimination, injustice and inequality prior to democratization, today, it aims to reduce inequality and ensure social justice in the country and has built its education policies and education systems on some basic values. These are democracy, social justice and equality, anti-racist, anti-gender discrimination, respect for human sensitivity, open society, rule of law, respect and reconciliation. In this context, education in South Africa is managed and regulated by two national ministries. These are the Department of Basic Education (DBE), which is responsible for primary and secondary education or high schools, and the Department of Higher Education and Training (DHET), which is responsible for technical vocational education and training colleges (TVET), universities of technology and universities. These ministries are in charge of developing and implementing education policies.

Compulsory education in South Africa starts at the age of 6-7 and continues until the age of 15. Pre-school education covers the 0-6 age range and is voluntary. In this process, the curricula for 0-4 year-olds and 5-6 year-olds . Children between the ages of 5 and 6 start the primary school preparation phase called Grade R (Grade Reception). This is followed by primary school, starting with Grade 1 and ending with Grade 7, and secondary school, which includes Grade 8 and Grade 9. After 9 years of compulsory education, the optional high school level called further education and training (FET) begins. During FET, from Grade

References

Chetty, M., Moloi, M.Q., Poliah, R.R., & Tshikororo, J. (2016). *The SACMEQ IV project in South Africa: A study of the conditions of schooling and the quality of education.* Pretoria: Department of Basic Education.

DBE (2011a). *Curriculum and assessment policy statement, Foundation phase (Grades 1-3), Mathematics.* Pretoria: Department of Basic Education.

DBE (2011b). Curriculum and assessment policy statement, Further education and training phase (Grades 10-12), Mathematics. Pretoria: Department of Basic Education.

DBE (2011c). *Curriculum and assessment policy statement, Intermediate Phase (Grades 4-6), Mathematics*. Pretoria: Department of Basic Education.

DBE (2011d). *Curriculum and assessment policy statement, Senior Phase (Grades 7-9), Mathematics*. Pretoria: Department of Basic Education.

DBE (2015). *The South African national curriculum framework for children from birth to four*. Pretoria: Department of Basic Education.

Hoadley, U., & Jansen, J. (2014). *Curriculum: Organizing knowledge for the classroom* (3rd ed.). Oxford University Press Southern Africa.

Khoza, S.B. (2023). Can Teachers' Identities Come to the Rescue in the Fourth Industrial Revolution? *Technology, Knowledge and Learning*, 28(2), 843–864. https://doi.org/10.1007/s10758-021-09560-z

Moloi, M.Q., & Chetty, M. (2011). *The SACMEQ III project in South Africa: A study of the conditions of schooling and the quality of education.* Pretoria: SACMEQ Educational Policy Research Series.

Moloi, M., & Strauss, J. (2005). *The SACMEQ II project in South Africa: A study of the conditions of schooling and the quality of education*. Harare: SACMEQ Educational Policy Research Series.

Mullis, I. V. S., Martin, M. O., Fishbein, B., Foy, P., & Moncaleano, S. (2021a). *TIMSS 2019 international results in mathematics and science (Grade 4).* Boston College: TIMSS & PIRLS International Study.

Mullis, I. V. S., Martin, M. O., Fishbein, B., Foy, P., & Moncaleano, S. (2021b). *TIMSS 2019 international results in mathematics and science (Grade 8).* Boston College: TIMSS & PIRLS International Study.

Mullis, I. V. S., Martin, M. O., Foy, P., & Hooper, M. (2016). *TIMSS 2015 international results in mathematics.* Boston College: TIMSS & PIRLS International Study.

Umugiraneza, O., Bansilal, S., & North, D. (2022). An analysis of teachers'confidence in teaching mathematics and statistics. *Statistics Education Research Journal*, *21*(3), 1-1. https://doi.org/10.52041/serj.v21i3.422

Yılmaz, G., Ertem, E., & Güven, B. (2010). Dynamic geometry software of Cabri's on 11 grade students' to learn in trigonometry issues. *Turkish Journal of Computer and Mathematics Education, 1*(2), 200-216.

Chapter 7

MATHEMATICS CURRICULA AND APPROACHES IN SOUTH KOREA

Asst. Prof. Dr. Tunahan FİLİZ

An Overview of the South Korean Education System

South Korea is one of the world's leading economy, technology, and education countries. To achieve this, they make investments in education. South Korea has developed a successful education system by supporting the accumulation from the past with a modern understanding of the of education (Gümüş, 2020). The governments governing the country have guided education with the policies they have developed and contributed to the development of education by allocating a share of the budget to education. The developing education system has brought important achievements. South Korea is among the leading countries in the world in terms of literacy rate. Its high performance in reading, math, and science at the international level is remarkable.

The purpose of the education system in South Korea is based on the Hongik-Ingan ideal. This ideal aims to help individuals perfect their character, teach the requirements of democratic citizenship, and involve individuals in the life of a democratic society (Ministry of Education and Human Resources Development [MEHRD], 2022). The 27th and 31st issues of the Constitution regulate the Korean education system. According to these articles, every citizen has equal access to education according to their abilities. Moreover, although compulsory education is free of charge, citizens are held responsible for ensuring that all children under their custody receive compulsory education. The provision of education services is based on political neutrality, and it is stated that education should continue throughout life (MEHRD, 2022).

Today, the South Korean education system is divided into 6+3+3+3+4 levels. In South Korea, primary education lasting six years is compulsory and free. Secondary education in Korea is divided into two sub-levels (3+3) middle school and high school (İpek, 2023). In the South Korean education system, secondary school is the second level of compulsory education and lasts three years. The South Korean higher education system has 2-year junior colleges, 4-year senior colleges, universities, and postgraduate and professional education institutions. South Korean education levels are presented below (See Figure 1).

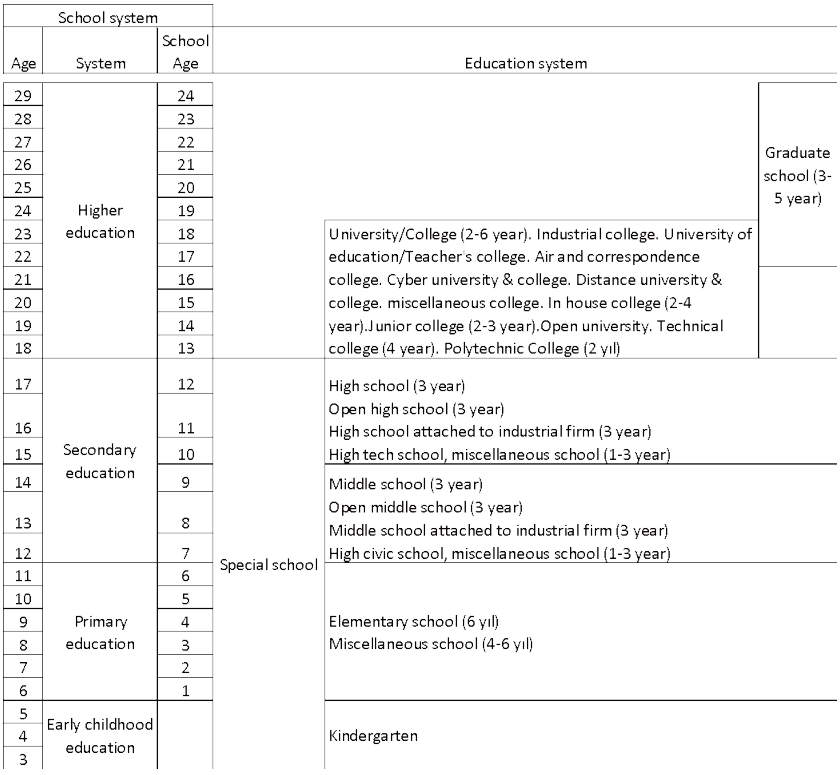

Figure 1. General structure of the Korean education system (MOE, 2023)

South Korea's Status in International Mathematics Education (TIMSS and PISA)

When Korean students' international mathematics assessment exams (TIMSS and PISA) are analyzed, they are academically successful (Pang, 2014). South Korea has shown successful results in mathematics in international assessment exams from the past to the present. According to Trends in International Mathematics and Science Study (TIMSS) 2015 results, Korea ranked third in fourth grade and second in eighth grade in mathematics achievement according to

References

Alacacı, C. (2016). Gerçekçi matematik eğitimi. E. Bingölbali, S. Arslan, & İ. Ö. Zembat (Ed.), *Matematik eğitiminde teoriler* içinde (s. 341-352). Ankara: Pegem Akademi

Aunio, P., & Niemivirta, M. (2010). Predicting children's mathematical performance in grade one by early numeracy. *Learning and ence, 20*(5), 427- 435.

Björklund, C. (2010). Broadening the horizon: Toddlers' strategies for learning mathematics. *International Journal of Early Years Education, 18*(1), 71-84.

Boydak-Özan, M., & Yaraş, Z. (2017). Türk eğitim sisteminin karşılaştırmalı olarak incelenmesi. *The Journal Of Academic Social Science Studies,* 57, 263-280. http://dx.doi.org/10.9761/JASSS6996

Choe, S. H. (2002). *Kore'de okul eğitiminin kalitesini artırmak: Orta okullarda iyi matematik öğretimi üzerine niteliksel bir vaka çalışması (Korece)*. Kore Müfredat ve Değerlendirme Enstitüsü Araştırma Raporu (RRC 2002-4-3).

Ginsburg, H. P., Lee, J., & Boyd, J. S. (2008). Mathematics education for young children: What it is and how to promote it. *Social Policy Report of the Society for Research in Child Development, 22*(1), 3-23.

Gümüş, M. (2020). Güney Kore eğitim, matematik eğitimi ve PISA başarısı: Türkiye İçin Dersler. *Akademik Platform Eğitim ve Değişim Dergisi*, *3*(1), 1-47.

Han, I & Kim, Y. (2013). Assessment in Korean mathematics classroom. In J. Kim, I. Han, M. Park, & J. K. Lee (Eds.). (2013). *Mathematics education in Korea* (s. 253-288). W

Han, I, Ryang, D., & Suh, B. (2013). Assessments administrated by the schools, by of- of education, and by nation. In J. Kim, I. Han, M. Park, & J. K. Lee (Eds.). (2013). *Mathematics education in Korea* (s. 220-252). W

Hwang, H. & Han, H. (2013). Current national mathematics curriculum. In J. Kim, I. Han, M. Park, & J. K. Lee (Eds.). (2013). *Mathematics education in Korea* (s. 21-42). World

İpek, C. (2023). Güney Kore eğitim sistemi. *Karşılaştırmalı eğitim sistemleri (*9. Baskı, s. 375-407) içinde. Pegem Akademi.

Kim S. (2005). *How to assess students in mathematics class*. Seoul: KICE.

Kim, G., Kwon, N. Y., & Kim, R. Y. (2013). Issues, trends, and future directions in research on mathematics curriculum in Korea. In J. Kim, I. Han, M. Park, & J. K. Lee (Eds.). (2013). *Mathematics education in Korea* (s. 62-79). W

Kim, J. H., & Park, D. (2010). The determinants of demand for private tutoring in South Korea. *Asia Education Review*, *11*, 411-421.

Kim, S., & Lee, J. H. (2010). Private tutoring and demand for education in South Korea. *Economic development and cultural change*, *58*(2), 259-296.

King, R. B., & Bernardo, A. B. I. (Ed.). (2016). *The Psychology of Asian Learners: A Festschrift in Honor of David Watkins*. Springer. https://doi.org/10.1007/978-981-287-576-1

Lee, J. (2013). History of mathematics curriculum in Korea. In J. Kim, I. Han, M. Park, & J. K. Lee (Eds.). (2013). *Mathematics education in Korea* (s. 1-20). World Publishing.

Lee, J.-E. (2014). Curriculum reform and research trends in early childhood mathematics education in korea. İçinde *Mathematics Education in Korea* (s. 153-169). World

Lew, H. (2019). Current Mathematics Curriculum of South Korea and Its Embodiment into Textbooks. In C. P. Vistro & T. L. Toh (Eds.). (2019). School mathematics curricula (s. 127-150). Springer.

Lew, H. C., Ryu, S. R., Lee, K. H., & Shin, B. M. (2012). *Mathematics 1, 2, 3*. Seoul: Chon Jae Publishing Company.

Lim, Y., & Park, H. (2022). Who have fallen behind? The educational reform toward - entiated learning opportunities and growing educational inequality in South Korea. *International Journal of Educational Development*, *92*, 102599.

McMillan, J. H. (2003). *Classroom assessment principle and practice for instruction*. Boston: Allyn & Bacon.

Ministry of Education and Human Resources Development (2022). National Report of the Republic of Korea.

Ministry of Education, Science and Technology & Ministry of Health and Welfare (2013). The Nuri curriculum for 3 – 5 years: Guidelines for teachers: Seoul, Korea: Author.

Ministry of Education, Science, and Technology. (2009). *Mathematics curriculum.* Seoul: MEST.

Ministry of Education, Science, and Technology. (2011). *Mathematics curriculum*. Seoul: The Author.

Ministry of Education. (2023). Education in Korea. Seoul: MOE.

Mullis, IV, Martin, MO, Foy, P. ve Hooper, M. (2016). TIMSS 2015 uluslararası matematik sonuçları. Boston College'daki TIMSS & PIRLS Uluslararası Çalışma Merkezi.

Nam, J., Kwon, S., Yim, J., & Park, K. S. (2013). Teaching and learning practices in mathematics classrooms: Focused on problem solving. In *Mathematics Education in Korea* (s. 198-219). World Publishing.

OECD. (2019). *PISA 2018 Results (Volume I): What students know and can do*. Organisation for Economic Cooperation and Development. https://www.oecd-ilibrary.org/education/pisa-2018-results-volume-i_5f07c754-en

Pang, J. (2009). Good mathematics instruction in South Korea. *ZDM*, *41*(3), 349-362. https://doi.org/10.1007/s11858-009-0169-5

Pang, J. (2012). Changing teaching practices toward mathematics instruction in the Korean context: Characteristics and implications. *ZDM*, *44*(2), 137-148. https://doi.org/10.1007/s11858-012-0388-z

Pang, J. S. (2014). Changes to the Korean mathematics curriculum: Expectations and challenges. In Y. Li & G. Lappan (Eds.). (2014). *Mathematics curriculum in school education* (s. 260–276). Dordrecht: Springer.

Pang, J., & Seah, W. T. (2021). Excellent Mathematical Performance Despite "Negative" of Students in Korea: The Values Perspective. *ECNU Review of Education*, *4*(2), 285-306. https://doi.org/10.1177/2096531120930726

Park, H. (2013). *Re-evaluating education in Japan and Korea: De-mystifying stereotypes*. Routledge.

Park, J. S., & Park, J. H. (2012). The changes of assessment at middle school level in Korea. *ZDM*, *44*(2), 201-209. https://doi.org/10.1007/s11858-012-0408-z

Shin, L. S., Hwang, H. J., Kim, D.W., Lee, D. H., Song, M. H., Shin, H. G., et al. (2011). *Research on the mathematics curriculum according to the revised curriculum in 2009*. Seoul: Korea Foundation for the Advancement of Science and Creativity.

Tam, J. (2016). Filial piety and academic motivation: High-achieving students in an international school in South Korea. *International Journal of Multicultural Education*, *18*(3).

Yoon, H., Bae, Y., Lim, W., & Kwon, O. N. (2021). A story of the national calculus curriculum: How culture, research, and policy compete and compromise in shaping the calculus curriculum in South Korea. *ZDM – Mathematics Education*, *53*(3), 663-677. https://doi.org/10.1007/s11858-020-01219-w

Chapter 8

MATHEMATICS CURRICULA AND APPROACHES IN SPAIN

Asst. Prof. Yasemin KUZU
Asst. Prof. Sergio Martínez-Juste

"The most shortcut way to improve the sciences is to know, teach and do math"
Neils Henrik Abel

Spain is a state subject to the freedom of social and democratic law, advocating justice, equality and political pluralism as the highest values of the legal system. The general purpose of the education system in the country, whose political structure is a parliamentary monarchy, is to enable everyone to from quality education services. In this context, the principle of equal opportunity in education was adopted, and everyone was encouraged by law to receive basic, free and unprivileged education. Schools other than universities are managed by the Ministry of Education and Vocational Training. (MEFP). While the Ministry exercises its powers in the management of education, it is supported by the autonomous regional administrations and local education authorities in Spain. (Eurydice, 2023). So that; Spain is a country with autonomous regions, and these regions determine their education policies partly according to their own needs. Therefore, the education system sometimes shows regional For example; although the language of the education system is Spanish, education is provided in its own language in some autonomous regions such as Catalonia and the Basque Region. Therefore, the education system in Spain is a hybrid system in which autonomous regions have the authority to implement their own education policies, while being based on standards determined at the national level. The main laws and legal regulations regarding the Spanish education system are as follows:

- *Ley Orgánica de Educación - LOE:* 2006 yılında kabul edilen bu kanun, İspanya'nın eğitim sisteminin temel yasal çerçevesini oluşturur. LOE, eğitimin genel ilkelerini ve öğrenci haklarını düzenlemektedir.
- *Ley Orgánica de Universidades - LOU:* This law, adopted in 2001, regulates university education and the functioning of universities. It emphasizes the autonomy and academic freedom of universities.
- *Ley Orgánica de Modificación de la Ley Orgánica de Educación-LOMLOE:* This law, adopted in 2020, is a law that brings significant changes to Spain's education system and replaces the previous education law, LOMCE (Ley Orgánica para la Mejora de la Calidad Educativa). Within the scope of this law, it is aimed to modernize the system, restore the equality and inclusiveness of the system, improve the results and increase school success, as well as consolidate the education system as the main basis of information policies. (Eurydice, 2023).

There are three types of schools in Spain. These; public schools, semi-private schools that are privately established but by both the government and private investors and and private schools. The duration of compulsory education (six years in primary school and four years in secondary school) is 10 years and covers the age range of 6-16. Children under the age of 6 can receive pre-school education, although it is not compulsory. Students who complete compulsory primary and secondary education can receive education at vocational training centers or universities if they wish. While primary and secondary school education is free, universities generally charge a fee. The stages of the Spanish education system are presented in Table 1.

Table 1. Stages of the Spanish education system

Stage	Type	Age	Level
Early Childhood Education	Non-compulsory	0-3 years 3-6 years	Nursery Kindergarten
Primary education	Compulsory	6-12 years	Primary school
Secondary education	Compulsory Optional	12-16 years 16-18 years (Baccalaureate, students who want to get a bachelor's degree)	Primary school
High education	Optional	18 years or older (vocational education, vocational plastic arts and design education, sports education, higher arts education and university) There are three cycles in Spanish universities: bachelor, master and doctorate.	Post-secondary education college and vocational training centers Universities

References

Beltrán-Pellicer, P., Martínez-Juste, S., & Alsina, Á. (2023). Organizadores curriculares y finalidades de la educación: oportunidades para la mejora docente. *Márgenes Revista de Educación de la Universidad de Málaga*, *4*(2), 7–30.

Beltrán-Pellicer, P., Martínez-Juste, S. y Muñoz-Escolano, J.M. (In press). Exploring the gap between intended and enacted curriculum: perceptions of future and in-service teachers. *Investigación en Educación Matemática XXVI*. SEIEM.

Beltrán-Pellicer, P., & Alsina, Á. (2022). La competencia matemática en el currículo español de Educación Primaria. *Márgenes Revista de Educación de la Universidad de Málaga*, *3*(2), 31–58.

Bingolbali, F., & Bingolbali, E. (2019). One curriculum and two textbooks: opportunity to learn in terms of mathematical problem solving, *Mathematics Education Research Journal, 31*, 237–257.

Cai, J. (2003). What research tells us about teaching mathematics through problem solving. *Research and issues in teaching mathematics through problem solving*, 241–254.

Canavarro, A. P. (2022). El desarrollo del nuevo currículo en Matemáticas para la Educación Básica en Portugal. In T. F. Blanco, C. Núñez-García, M. C. Cañadas, & J. A. González-Calero (Eds.), *Investigación en Educación Matemática XXV* (pp. 53–61). SEIEM.

Contreras, L. C. (2022). La nueva propuesta curricular y la formación del profesor. In T. F. Blanco, C. Núñez-García, M. C. Cañadas, & J. A. González-Calero (Eds.), *Investigación en Educación Matemática XXV* (pp. 63–79). SEIEM.

Creemers, B. P. M., Kyriakides, L. (2008). The dynamics of educational
London, Rouledge.

Departamento de Educación, Cultura y Deporte del Gobierno de Aragón (DECD) (2022). *Ordenación curricular*. https://educa.aragon.es/en/ordenacion-curricular1

English, L. D., & Gainsburg, J. (2015). Problem solving in a 21st-century mathematics curriculum. In L. D. English, & D. Kirshner (eds.). *Handbook of international research in mathematics education. Third edition*. Routledge, 313–335.

Eurydice, (2023). *Educational support and guidance.* Eurydice. *https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/spain/educational-support-and-guidance*

Gomendio, M. (2021). Spain: The evidence provided by International large-scale assessments about the Spanish Education System: Why nobody listens despite all the noise. In *Improving a Country's Education: PISA 2018 Results in 10 Countries*, (Eds. Nuno Crato) 175-201.

Gonzales, P. A. (2001). *Pursuing excellence: Comparisons of international eighth-grade mathematics and science achievement from a US perspective, 1995 and 1999: Initial findings from the Third International Mathematics and Science Study-Repeat*. DIANE Publishing.

Hanushek, E. A., Woessman, L. (2011). The economics of international in educational achievement. In Hanushek, E.A., Machin, S., Woessmann, L. (Eds.), Handbook of the economics of education (vol. 3), North Holland, Amsterdam, pp. 89– 200.

Liljedahl, P. (2021). *Building Thinking Classrooms*. Corwin.

Martens, K. & Niemann, D. (2010). Governance by comparison: How ratings and rankings impact national policy-making in education. TranState Working Papers, 139, University of Bremen, Collaborative Research Center 597: Transformations of the State.

Ministerio de Educación y Formación Profesional (MEFP) (2022a). *Real Decreto 95/2022, de 1 de febrero, por el que se establece la ordenación y las enseñanzas mínimas de la Educación Infantil*. MEFP.

Ministerio de Educación y Formación Profesional (MEFP) (2022b). *Real Decreto 157/2022, de 1 de marzo, por el que se establecen la ordenación y las enseñanzas mínimas de la Educación Primaria*. MEFP.

Ministerio de Educación y Formación Profesional (MEFP) (2022c). *Real Decreto 217/2022, de 29 de marzo, por el que se establece la ordenación y las enseñanzas mínimas de la Educación Secundaria Obligatoria*. MEFP.

Ministerio de Educación y Formación Profesional (MEFP) (2022d). *Real Decreto 243/2022, de 5 de abril, por el que se establecen la ordenación y las enseñanzas mínimas del Bachillerato*. MEFP.

NCTM (2000). *Principles and Standards for School Mathematics*. NCTM.

Mullis, I. V., Martin, M. O., Foy, P., & Arora, A. (2012). *TIMSS 2011 international results in mathematics*. International Association for the Evaluation of Educational Achievement. Herengracht 487, Amsterdam, 1017 BT, The Netherlands.

Mullis, I. V. S., Martin, M. O., Foy, P., & Hooper, M. (2016). TIMSS 2015 International Results in Mathematics. *Retrieved from Boston College, TIMSS & PIRLS International Study Center.*

Mullis, I. V. S., Martin, M. O., Foy, P., Kelly, D. L., & Fishbein, B. (2020). *TIMSS 2019 International Results in Mathematics and Science.* Retrieved from Boston College, TIMSS & PIRLS International Study Center.

OECD. (2011). PISA 2009 results: Students on line: Digital technologies and performance (Vol. I). Paris: OECD Publishing.

OECD, (2016). PISA 2015 Results (Volume II): Policies and Practices for Successful Schools. Paris: OECD Publishing.

OECD, (2019). PISA 2018 results. Volume I: What students know and can do. Paris: OECD Publishing.

Chapter 9

MATHEMATICS CURRICULA AND APPROACHES IN JAPAN

Res. Asst. Cem KURDAL
Assoc. Prof. Mustafa DEMİR

Overview of Japan Education System

Japan stands out with its rapid and radical development and level of development. Especially after the defeat in World War II, increasing the quality of workforce and education played a key role in Japan becoming the 3rd largest economy in the world (Ekinci, 2010). Therefore, this process, which we encounter as a Japanese miracle, has increased the number of academic studies on Japan's education system in our country as well as all over the world.

Japan's education is shaped by preserving its cultural values and protecting them against outsiders. Education in Japan aims to provide mathematical skills to be able to adapt to this change, have high literacy, and follow rapidly advancing technology in a world where rapid changes are experienced (Karsak, 2018). According to the Basic Education Law, Japan's educational objectives are; It aims to develop a democratic culture and contribute to world peace. In this process, it encourages the Japanese people to be mentally and physically strong individuals who embrace justice. While it gives respect to individual rights and values, it increases the sensitivity of responsibility. While the education system attaches importance to raising hard-working and conscious people, it aims to contribute to the creation of a free, open-minded, democratic, and open society (Erdoğan, 2000).

Japan aimed to establish a democratic education system by emphasizing the right to equal education and adopted an education system based on an approach that emphasizes academic freedom, competitiveness, prioritizing the interests

of society, productivity, and self-control skills. The Japanese see education as a lifelong process and consider it a critical tool in the development of individuals and society. (MEXT, 2018).

The Japanese government allocates a large share to education among the investments it has made and will continue to make and attaches importance to education at an early age. Educational activities are carried out by the Ministry of Education, Culture, Sports, Science and Technology (MEXT). With the opening of primary and secondary schools in Japan, the modern national education system was transitioned in 1872 and became free in 1900. Again, this year, primary and secondary school education was determined as nine years (Tösten & Ekinci, 2012). Pre-school education, which is left to the private sector and in nurseries and kindergartens, covers children aged 1-5. It is aimed at providing the child with a perception of individuals outside himself, and mental development through an education based on games and music (Karsak, 2018).

The education system in Japan has a structure that lasts a total of 16 years, including 6 years of primary school, 3 years of secondary school, 3 years of high school, and 4 years of university. Compulsory education consists of 9 years and includes primary and secondary school. Students do not need to take exams to join primary school. The location of the primary school that students will attend is determined by Local Education Commissions based on geographical factors. Primary schools focus on children between the ages of 6 and 12 and provide students with training in manual skills, mental and physical development, adoption of Japanese customs and traditions, a sense of achievement and awareness of responsibility. In addition to academic courses such as Japanese, physical education, art, mathematics, and social moral knowledge, their programs also focus on knowledge and skills useful in daily life. (Kıral & Kıral , 2009). One of the important functions of primary schools is to prepare students for secondary school.

Secondary schools, which are compulsory and are attended by children between the ages of 12 and 15, are a continuation of primary schools and also provide foreign language instruction. Although high school, which is entered by examination, is not compulsory, over 90% of students complete high school. This rate is an indicator of the importance the Japanese place on education. To enter university, which is by both public and private institutions, students must pass a two-stage examination. The student, who must pass the national level exam, is then subjected to the exams prepared by each university. In addition to passing these exams, the grade point average in high school is also important (Durdu, 2017). The main purpose of the education provided by Japanese

Referance

Akyol, B., & Yavuzkurt, T. (2020). Organization of adult education in the countries that are successful in the PISA exam: Singapore, Finland and Japan and comparison with Turkey. Dicle University Social Sciences Institute Journal, (24).

Artut, P., & Ulum, H. (2019). Examination of Japanese Primary School Mathematics Curriculum Standards and Teaching Guide, S. Olkun et al. (Ed.), The Child in Holistic Perspective (1st ed., pp. 193 -213). Pegem Academy.

Asami-Johansson, Y. (2011). A study of problem solving oriented lesson Structure in mathematics in Japan. Of Cerme 7 Feb. 9th to Feb. 13th 2011 Rzeszów, Poland. University of Rzeszów.

Asami-Johansson, Y., & Attorps, I. (2015, February). Applying the structured problem solving in teacher education in Japan–a case study _ In CERME 9-Ninth Congress of the European society for Research in Mathematics Education (pp. 2741-2747).

Aydın, A., Sarıer, Y., & Uysal, Ş. (2012). Comparison of PISA mathematics results in terms of socioeconomic and sociocultural variables. Education and Science, *37* (164), 20-30.

Baldry, F., Mann, J., Horsman, R., Koiwa, D., & Foster, C. (2023). the use carefully _ planned board work to support the productive discussion of multiple students responses in a Japanese problem- solving lesson _ Journal of Mathematics teacher Education, 26 (2), 129-153.

Brown, A. (1994). Learning Progression. *Educational Researcher, 23* (8), 4-12.

Cave, P. (2022). Young children's mathematical activities at preschool oath home in Japan. International Journal of Early years Education, 30 (4), 781-795.

Conway, P. F., & Sloane, F. C. (2005). International Trends in Post - Primary Mathematics Education. Stationery Research Report commissioned by the National Council for Curriculum oath Assessment (NCCA)

Durdu, B. (2017). Historical development of the Japanese education system (Thesis No. 456651) [Master's thesis, Erciyes University-Kayseri]. Council of Higher Education Thesis Center.

Ekinci, A. (2010). Good examples from the Japanese education system to the Turkish education system. Journal of National Education, 40 (188), 32-49.

Erdogan, I. (2000). Contemporary education systems. System Publishing.

Ertürk, R. (2020). Comparison of PISA results of countries at development levels according to the human development index. *Adnan Menderes University Social Sciences Institute Journal, 7* (1), 41-57.

Günay, D. and Gür, B. S. (2009). University entrance systems and ÖSS in the world. I. Bircan (Ed.) University entrance system congress in Turkey's 2023 vision (pp. 234-243). Atılım University.

Hayashi, A., & Tobin, J. (2020). Teaching embodied: Cultural practice in Japanese preschools. University of Chicago Press.

Hino, K. (2007). Toward the problem- centered classroom: Trends in mathematical problem solving in Japan. *ZDM, 39,* 503-514.

EducationGPS. (2023). Japan Student Performance. https://gpseducation.oecd.org/ -try=JPN&treshold=5&topic=PI

Turkish Education Association. (2023, June 25). Our common denominator is education. https://tedmem.org/mem-notlari/degerlatma/timssde-ortaya-konan-egilimler-1995-2015

Ministry of Education. (2023). TIMSS- Trends in International Mathematics oath Science Study: International Mathematics and Science Trends Survey. https://timss.meb.gov.tr/www/timss-nedir/icerik/4

TIMMS & PIRLS. (2023, June 23). TIMSS 2019 Encyclopedia: Education Policies oath Curriculum in Mathematics oath ScienceJapan. https://timssandpirls.bc.-edu/timss2019/encyclopedia/japan.html

Japan Society of Mathematical Education. Mathematics program in Japan (kindergarten to upper secondary school). Japan Society of Mathematical Educatio, January, 1990.

Kıral, B., & Kıral, E. (2009). Comparison of Japan primary education system and Turkey primary education system, Dicle University Ziya Gökalp Faculty of Education Journal, (12), 53-65.

Lewis, C. (2015). What is improving science? Do we need it in education? Educational researchers, 44 (1), 54-61.

Li, Y. (2021, August). Study on the application of computer network resources in Japanese teaching of Journal of Physics: Conference Series (Vol.1992, No.3, p.032071). IOP Publishing.

Ministry of Education, Culture, Sports, Science, and Technology (2018, June 20). Outline of Higher Education. http://www.mext.go.jp/english/

Ministry of Education, Culture, Sports, Science, and Technology. (2008, June 20). Chuugakkou gakusyuu shidou youryou [Course of Study for lower secondary schools]. https://www.mext.go.jp/en/policy/education/elsec/title02/detail02/1373859.htm

Ministry of Education, Culture, Sports, Science, and Technology. (2009, June 15). Koutougakkou gakusyuu shidou youryou [Course of Study for upper secondary schools]. https://www.mext.go.jp/list_001/list_016/__icsFiles/afieldfile/2009/03/19/mext_2007_e.pdf

Ministry of Education, Culture, Sports, Science, and Technology. (2008, June 20). Guidelines for teaching elementary school (Englishversion). http://www.mext.go.jp/a_menu/shotou/newcs/youryou/eiyaku/1261037.htm

Ministry of Education, Culture, Sports, Science, and Technology. (2009, June 10). Koutougakkou gakusyuu shidou youryou [Course of study for upper secondary schools]. https://www.mext.go.jp/list_001/list_016/__icsFiles/afieldfile/2009/03/19/mext_2007_e.pdf

OECD (2019). PISA 2018 Results (Volume VI): Are students ready to thrive in an interconnected world? DOI: https://doi.org/10.1787/d5f68679-en .

Karsak, O., & H., G. (2018). An overview of the Japanese education system. Turkish Studies, 13 (4), 965-997.

Özerbaş, M.A., & B. N. (2022). Comparative examination of the education systems of England, Japan, Norway, Finland, Singapore, Russia and Turkey. Manas Journal of Social Research, 11 (1), 63-80.

Schumer, G. (1999). Mathematics education in Japan. Journal of Curriculum Studies, 31 (4), 399-427.

Shimizu, Y. (2020). Lesson study in mathematics education. Encyclopedia of mathematics education, 472-474.

Stites, M. L, Sonnenschein, S., Chen, Y., Imai-Matsumura , K., & Gürsoy, H. (2021). Facilitating Preschool Children's Mathematics Development in China, Japan, and the United States: Is the Classroom Library Considered? Education Sciences, 11 (12), 792.

Takahashi, A. (2006). Characteristics of Japanese mathematics lessons Tsukuba journal of educational study in mathematics, 25(1), 37-44.

Takahashi, A. (2021). Teaching mathematics through problem- solving: A pedagogical approach from Japan. Routledge.

Tösten, R. & Ekinci, İ. (2012). Higher education in the Japanese education system, The Journal of Academic Social Science Studies Jasss, 5 (8), 1185-1196.

Trouche, L., Gueudet, G., & Pepin, B. (Eds .). (2019). The'resource'approach to mathematics education SpringerNature.

Türkoğlu, A. (1998). Comparative education with examples from world countries. Baki Bookstore

Uçar, R., & Uçar, İ., H. (2004). A review on the Japanese education system: comparison with the Turkish education system from various aspects, Yüzüncü Yıl University Faculty of Education Journal, 1 (1), p. 1-18.

National Research Council. (1989). Everybody counts: A report to the nation on the future of mathematics education. Washington, D.C: National Academy Press

Watanabe, K. (2023). Comprehensive mathematics education development research for the development of basic computational developing skills countries. *Impact, 1,* 35-37.

Yada, A., Tolvanen, A., Malinen, O.P., Imai-Matsumura, K., Shimada, H., Koike, R., & Savolainen, H. (2019). Teachers ' self- - cy oath the sources of A cross-cultural investigation in Japan and Finland. Teaching oath teacher Education, 81, 13-24.

Yoshida, M. (2005). Using lesson study to develop blackboard practice, In: Wang-Iverson P, Yoshida M (eds) Building our understanding of lesson study. Research for Better Schools, Philadelphia, pp. 93–100.

Chapter **10**

MATHEMATICS CURRICULA AND APPROACHES IN CANADA: ONTARIO MATHEMATICS CURRICULUM

Dr. Yasin MEMİŞ

An Overview of the Canadian Education System

Each province of Canada can organise its own education system and administrative structure. Therefore, there is no single national education system or a national mathematics program in Canada. In most provinces, however, the Canadian educational system can be into three basic levels (Rostamian, 2019) when viewed holistically: kindergarten, elementary (grades 1-8), and secondary (grades 9-12). Preschool education begins between the ages of 4-5, and grade education usually begins around 6. In most states, school attendance is mandatory until the age of 16. In the 9th grade, students' education is shaped by their desire to attend university or get a job.

The Council of Ministers of Education Canada (CMEC) implements the Pan-Canadian Assessment Programme (PCAP) approximately every 3 years across the country to enable all provinces to evaluate their instructional processes due to the in the provinces. In this assessment, 8th-grade students are assessed according to three main learning areas: reading, mathematics, and science (PCAP, 2019). This exam allows provinces to compare their teaching processes with other provinces (Figure 1).

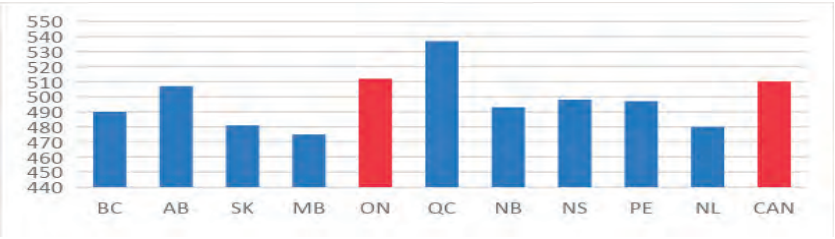

Figure 1. 2019 PCAP maths results (PCAP, 2019)

The graph above shows that the provinces of Quebec (QC) and Ontario (ON) perform better than Canada (CAN). According to national 1) and international examinations, Ontario (ON) is Canada's second most successful province in mathematics. Since Canada has several provinces, the Ontario mathematics program was selected for analysis in this section.

Ontario's Maths Success in International Examinations

In this section, the mathematics achievements of Canada and the province of Ontario are compared in the context of Trends in International Mathematics and Science Study (TIMSS) and Programme for International Student Assessment (PISA). According to the 2018 PISA mathematics achievement, Canada ranked 12th. While Canada scored 512 in 2018 PISA mathematics, Ontario province scored 513, close to Canada's overall achievement (OECD, 2019).

On the other hand, Canada and its provinces have also achieved notable success in mathematics, according to the TIMSS assessment. In the latest TIMSS 2019 results for the 4th grade, Canada obtained the same achievement score (512) as Ontario (Mullis et al., 2019). Therefore, it can be said that both Canada and Ontario, , demonstrate above-average performance in international mathematics assessments. Furthermore, based on these exam evaluations, Ontario is generally recognized as one of the most successful provinces, often trailing only behind Quebec, and its achievement score is quite close to the Canadian average.

Mathematics Curriculum

geting the three basic levels:

- **Kindergarten:** There is a single program available for preschool education, including English and French.
- **Elementary (Grades 1-8):** There are separate curriculum programs for schools providing English education (consisting of 8 subjects) and schools providing French education (consisting of 11 subjects).

References

Becker, C., & Mastrangelo, S. (2017). Ontario's Early Learning-Kindergarten Program: A transformative early childhood education initiative. *Young Children*, 72(4)

Council of Ministers of Education, Canada. (CMEC; 2016). *Measuring up: Canadian Results of the OECD PISA 2018 Study*. https://www.cmec.ca/Publications/Lists/Publications/Attachments/396/PISA2018_PublicReport_EN.pdf

Falloon, G. (2016). An analysis of young students' thinking when completing basic coding tasks using Scratch Jnr. On the iPad. *Journal of Computer Assisted Learning*, *32*(6).

Gilligan-Lee, K. A., Hawes, Z. C., & Mix, K. S. (2022). Spatial thinking as the missing piece in mathematics curricula. *Science of Learning*, *7*(1),

Mullis, I. V. S., Martin, M. O., Foy, P., Kelly, D. L., & Fishbein, B. (2020). *TIMSS 2019 International Results in Mathematics and Science.* https://timssandpirls.bc.edu/timss2019/international-results/

OECD (2019). PISA 2018 Results (Volume I): *What Students Know and Can Do.* https://doi.org/10.1787/5f07c754-en

Ontario Ministry of Education [OME]. (2016). *Kindergarten Curriculum.* -tario.ca/books/edu_the_kindergarten_program_english_aoda_web_oct7.pdf

Ontario Ministry of Education [OME]. (2020). *The Ontario Curriculum, Grades 1–8, Mathematics*. https://www.dcp.edu.gov.on.ca/en/curriculum/elementary-mathematics/downloads

Pan-Canadian Assessment Program [PCAP]. (2019). *PCAP 2019*

Mathematics, Reading, and Science Highlights. https://www.cmec.ca/docs/pcap/pcap2019/PCAP2019-Highlights-EN.pdf

Rostamian, A. (2019). *TIMSS 2019 Encyclopaedia Education Policy and Curriculum in Mathematics and Science: Canada. IEA. https://timssandpirls.bc.edu/timss2019/encyclopedia/canada.html*

Chapter **11**

MATHEMATICS CURRICULA AND APPROACHES IN KENYA

Assoc. Prof. Rachel Angela AYIEKO
Elif Nagihan GÖKBEL, Ed.D.
Specialist, Felix MWAWASI

Problem-solving is a needed skill in the present workforce and everyday skills to be functional and competitive. The book *Principles to Actions: Ensuring Success for All* emphasizes the importance of promoting productive struggle and providing opportunities for students to engage in problem-solving and reasoning (NCTM, 2014). In mathematics, students should start developing these competencies early to enable them to transfer and expand their skills to more advanced mathematics as they progress through school. Problem-solving, creativity, and reasoning are 21st-century skills emphasized in mathematics learning (Pelligrino & Hilton 2012). These competencies are essential for graduates to compete in the current technology era and world economy. Previous studies indicate that teacher quality, curriculum resources, teaching approaches, and teacher knowledge are factors related to student achievement in higher-level skills in mathematics achievement (Ayieko, Kanyongo & Nelson, 2018; Ottmar, Rimm-Kaufman, & Larsen, 2015). However, do the curriculum in mathematics across one of the countries in Africa support for building these skills in the early grades? A case of third grade in the one of the sun Saharan African countries might insights to this question.

In Africa, there have been initiatives to improve the teaching and learning of mathematics. One of the initiatives was the development of the Center for Mathematics, Science, and Technology Education in Africa (CEMASTEA), established in 2003 in Kenya. CEMASTEA functions as the Secretariat for

Strengthening of Mathematics and Science Education in Africa (SMASE-Africa) network and has expanded its programs to include primary and secondary training for teachers, workshops for education research, and technology integration in teaching (https://www.cemastea.ac.ke/index.php/world-news/background) Recently, CEMASTEA was charged with supporting the implementation of STEM in the Competency-Based Curriculum (CBC). With this initiative, the students' mathematics performance is expected to improve. A study of the opportunities to learn from the various mathematics curricula builds on the information needed to support students' learning development of 21st-century skills.

In this chapter we highlight the opportunities to learn available in the evolving math curricula for standard three. , we examined the organization of content, activities, and the level of cognitive demand of tasks used in three curricula: (a) The Kenya Primary Math, (b) The Primary Math and Reading (PRIMR) initiative, and (iii) The Competency Based Curriculum (CBC). In particular we present the expected opportunities to learn, the level of cognitive demand in the topic of numbers and operations.

A curriculum analysis helps understand how the curriculum might the low mathematics competence levels of primary school students in Kenya (Ayieko, Kanyongo, & Nelson, 2018) and the dismal average performance in mathematics at the end of high school. In other words, this would illuminate some factors related to students' struggles in learning more advanced mathematics in Kenya.

The advancement in technology and demands of the 21st century require that graduates have key competencies to be successful. Competency is more than knowledge and skills and includes the capability to solve complex societal problems (OECD, 2005). Rychen and Salganik (2000) stated that critical competencies include an active and approach to life. They added that key competencies go beyond binary thinking and incorporate higher-order thinking or complex mental capabilities. Similarly, other scholars have emphasized higher-order thinking, curiosity, managing complexity, sound reasoning, and problem-solving as part of 21st-century skills (e.g., NCREL & Metiri Group, 2003; OECD, 2005; Zhao, 2009). These key competencies articulated as the 4 Cs are critical thinking, communication, collaboration, and creativity (Partnership for 21st-century Skills, 2007, 2019). In their review, Mishra and Kereluik (2011) stated that problem-solving is using critical thinking to identify and resolve a problem. Problem-solving skills lead to successful learning and achievement at all levels. In sum, problem-solving is "not only the most important end of mathematics, but it is also a means for learning mathematics." (Beckmann, 2022, p.1)

References

Ayieko, R., Kanyongo, G., & Nelson, B. (2018). Understanding the relationships between teacher quality and sixth-grade students' mathematics competencies in Kenya and Zimbabwe. *Africa Journal of Teacher Education*, *7(1)*66-94.

Beckmann, S. (2014). *Mathematics for elementary teachers with activities*. Boston, MA: Pearson Education.

Bill, V., & Sherin, M. G. (2019). *The Five Practices in Practice [Elementary]: Successfully Orchestrating Mathematics Discussions in Your Elementary Classroom* Corwin Press, a SAGE company.

Carpenter, T. P., Fennema, E. , Franke, M.L., Levi,L. & and Empson, S. B. (2015). Children's

Mathematics: Cognitively Guided Instruction. 2nd ed. Portsmouth, NH: Heinemann. Doyle, W. (1988). Work in mathematics classes: The context of students' thinking during instruction. Educational psychologist, 23(2), 167-180.

Gehrke, N. J., Knapp, M. S., & Sirotnik, K. A. (1992). Chapter 2: In search of the school curriculum. *Review of Research in Education*, *18*(1), 51 –110.

Gove, A., Korda Poole, M., & Piper, B. (2017). Designing for scale: on rolling out reading improvement in Kenya and Liberia. *New directions for child and adolescent development*, *2017*(155), 77-95. https://doi.org/10.1002/cad.20195

Klees, S. J., Stromquist, N. P., J., & Valy, S. (2019). The 2018 world development report on education: a critical analysis. *Development and Change*, *50*(2), 603-620.

Monson, D., Cramer, K., & Ahrendt, S. (2020). Using models to build fraction understanding. *Mathematics Teacher: Learning and Teaching PK-12*, *113*(2), 117-123. https://doi.org/10.5951/MTLT.2019.0105

National Council of Teachers of Mathematics. (2014). Principles to actions: Ensuring mathematics success for all. Reston, VA: National Council of Teachers of Mathematics.

National Council of Teachers of Mathematics (2022). Problem Solving: An Approach to Understanding and Critiquing Our World (https://www.nctm.org/News-and-Calendar/Messages-from-the-President/Archive/Trena-Wilkerson/Problem-Solving_-An-Approach-to-Understanding-and-Critiquing-Our-World/)

NCREL & Metiri Group. (2003). enGauge 21st century skills: Literacy in the digital age. http://www.ncrel.org/engauge.org/engauge

Mayer, R. E., & Wittrock, M. C. (1996). Problem-solving transfer. *Handbook of educational psychology*, 47-62.

Mishra, P., & Kereluik, K. (2011, March). What 21st century learning? A review and a synthesis. In Society for Information Technology & Teacher Education International Conference(pp. 3301-3312). Association for the Advancement of Computing in Education (AACE)

Partnership for 21st Century Skills (P21) (2019) *A Network of Batelle for Kids: Framework for 21st centurylearning.https://static.battelleforkids.org/documents/p21/P21_Framework_Brief.pdf*

Mwang'ombe, A. M. (2021). Competency Based Curriculum (CBC) in Kenya: Teachers understanding and skills, reality on the ground, successes, challenges and recommendations on the implementation of Competency-Based Curriculum (CBC) in the Kenyan schools.

Ottmar, E. R., Rimm- Kaufman, R. A., Larsen, R. A., & Berry, R. Q. (2015) Mathematical knowledge for teaching, standards-based mathematics teaching practices, and student achievement in the context of responsive classroom approach. *American Educational Research Journal, 52* (4) 787-821. https://doi.org/10.3102/0002831215579484

Pelligrino, J. W. & Hilton, M.L. (2012). Education for life and work: Developing transferable knowledge and skills in the 21st century. Washington DC: National Academies Press.

Piper, B., Ralaingita, W., Akach, L., & King, S. (2016). Improving procedural and conceptual mathematics outcomes: Evidence from a randomised controlled trial in Kenya. *Journal of Development* , *8*(3), 404-422. DOI: 10.1080/19439342.2016.1149502

Piper, B., S. Zuilkowski, and A. Mugenda. 2014. "Improving reading outcomes in Kenya: First-year of the PRIMR Initiative." *International Journal of Educational Development* 37: 11–21. doi:10.1016/j.ijedudev.2014.02.006.

Resnick, L. B., & Science National Research Council (US). Committee on Research in Mathematics. (1987). Education and learning to think.

Smith, M. S. & Stein, M. K. (1998) Selecting and creating mathematical tasks: From research to practice. *Mathematics Thinking in the Middle School* (pp 344- 350).

Stein M. K., Smith, M. S., Henningsen, M. A., & Silver, E. A. (2000). Implementing standards-based mathematics instruction: A casebook for professional development, p. 16. New York: Teachers College Press.

Valverde, G. A., Bianchi, L. J., Wolfe, R. G., Schmidt, W. H., & Houang, R. T. (2002). According to the book: Using TIMSS to investigate the translation of policy into practice through the world of textbooks. Springer Science & Business Media.

Zhao, Y. (2009). Catching up or leading the way. Alexandria, VA: ASCD.

Assoc. Prof. Rachel A. AYIEKO

She is an associate professor in Mathematics Education in the Department of Instruction & Leadership in Education. She is currently the WW Teaching Fellowship Program Director sponsored by the Institute of Citizens and Scholars and the Interim Director of Teacher ation at Duquesne University. Her research interests include exploring the teaching practices that promote conceptual understanding of mathematics, algebra teaching and learning, teacher quality, and the opportunities to learn to teach and learn mathematics using large-scale data sets and classroom observation schemes. Her current work is on studying mentorship of teachers in residency programs.

Elif Nagihan GÖKBEL, Ed.D.

She is the Instructional Design Specialist for Thomas University in Philadelphia, Pennsylvania. She collaborates with faculty on the design and development of courses, learning activities, and assessments. She also assists faculty in incorporating evidence-based practices and technology into teaching. Her research interests include online teaching, instructional technology and professional development.

Specialist, Felix MWAWASI

He is a doctoral candidate and an adjunct faculty in Education Technology, at Duquesne University, Pittsburgh in Pennsylvania. He is a long serving educator in Kenya, as well as a professional development tutor with both The British Council (Kenya) and The Aga Khan University (IED-EA) he mentored fellow educators in various leadership and teacher capacities within the East Africa region. Some of his published work are centered on technology leadership in education.

Chapter **12**

MATHEMATICS CURRICULA AND APPROACHES IN EGYPT

Asst. Prof. Mohammed W. RİZKALLAH
Specialist, Noha OSMAN

Egypt's education system sets itself apart from its neighboring countries, despite being as a developing nation. This is due to its unique approach, shaped by the directives of the Ministry of Education (MoE), leading to several challenges at every academic level- from early education to tertiary. Education is divided into three stages- a mandatory nine-year basic curriculum, followed by three-year secondary education with two choices- general or vocational, and a advanced technical education for further vocational studies. In response to Decree No. 2 of 1994, adjustments were made to the three-year general secondary education program. During the year, all students study the same general subjects. Afterward, second and third-year students take courses that fall into three categories: (1) mandatory courses for all, (2) elective courses that determine whether a student follows the track "Elmi" or the humanities track "Adabi," and (3) advanced elective courses. The technical secondary education program includes three branches: industrial, agricultural, and commercial.

The education system functions on centralized decision-making involving education policies, study programs, curricula development, and the establishment of time frames for teaching and curriculum preparation, as well as student evaluation systems, teacher recruitment, training, and promotion. Conversely, the system also employs decentralized measures for the implementation of teaching processes, technical supervision and support of teachers, and procedures

for monitoring and evaluating students as they advance to higher classes. The MoE is responsible for making national-level education decisions, while the Undersecretary of the Ministry of Education at the governorate level is responsible for issuing executive decisions.

Within the Egyptian educational landscape, schools exist mainly as governmental public schools; private schools; and international schools. In any case, the system is structured similarly, with students attending two or more years of preschool, six years of primary school, three years of middle school - known as preparatory school, and three years of high school - referred to as secondary school. Education at public schools in Egypt is free and compulsory for the nine years of primary and secondary school.

Education in Egypt is a vast learning system comprising over 23 million students and approximately 1 million teachers across 56,569 schools (TIMSS 2019 encyclopedia, n.d.). Between 2016 and 2021, Egypt's publicly and privately owned schools witnessed a steady growth in numbers. While there is a between the number of educational institutions in each sector, with public schools vastly outnumbering their private counterparts, both have seen constant growth to cater to the increasing population. Collier International's 2020 report on Egypt's K-12 education sector predicted that Egypt's school age group is expected to increase from 23 million in 2020 to around 40 million in 2030. This which will represent approximately 30.6% of the population, includes children aged 3-17.

Despite its to cope with over 23 million students, Egypt's spending on education stood at 2.48% of GDP in 2020, steadily falling from previous years where it had reached 3.93% in 2015, 4.05% in 2016, and 2.61% in 2019 (UIS, n.d.).

Egypt's Status in Mathematics Education in International Examinations

In 2003, 2007, 2015, and 2019, Egypt's eighth-grade students participated in the Trends in International Mathematics and Science Study (TIMSS). The TIMSS sets the Advanced Benchmark at 625, the High Benchmark at 550, the Intermediate Benchmark at 475, and the Low Benchmark at 400. The TIMSS 2019 results highlight that of the participating students in Egypt, 1%, 7%, 27%, and 55% reached the Advanced Benchmark, High Benchmark, Intermediate Benchmark, and Low Benchmark respectively.

Table 1 below illustrates Egypt's scores in mathematics across the years 2003, 2007, 2015, and 2019, while Table 2 displays the percentage of students reaching

international benchmarks during the same years. Table 3 further explains average scores by mathematics content domains in 2019.

Table 1. Egypt's TIMSS Scores in Mathematics, Grade 8 - 2003, 2007, 2015, 2019

Year	Score	International Ranking	Number of Participating Countries
2019	413	34	64
2015	392	33	57
2007	391	38	59
2003	406	36	49

Note. Adapted from

https://www.iea.nl/sites/default/files/2020-12/TIMSS%202019-International-Results-in-Mathematics-and-Science.pdf. Copyright 2020 by the International Association for the Evaluation of Educational Achievement (IEA).

Table 2 below further elaborates on the percentage of students in Egypt who reached the Advanced Benchmark, High Benchmark, Intermediate Benchmark, and Low Benchmark in 2003, 2007, 2015, and 2019. In those years, the majority of students achieved the Low Benchmark of 400 while only 0-1% were able to score the Advanced Benchmark of 625. In any given year, approximately 68 - 82% reached the Low and Intermediate Benchmarks.

Table 2. Percentages of Students in Egypt Reaching International Benchmarks of Mathematics Achievement Across Assessment Years

Year	Advanced International Benchmark (625)	High International Benchmark (550)	Intermediate International Benchmark (475)	Low International Benchmark (400)
2019	1	7	27	55
2015	0	5	21	47
2007	1	5	21	47
2003	1	6	24	52

Note. Adapted from

https://www.iea.nl/sites/default/files/2020-12/TIMSS%202019-International-Results-in-Mathematics-and-Science.pdf Copyright 2020 by the International Association for the Evaluation of Educational Achievement (IEA).

Table 3 displays students' scores in terms of Mathematics Content Domains in 2019. On average, students scored lower on the Data and Probability Content Domain and achieved similar scores in the Number, Algebra, and Geometry Content Domains. The Number Content Domain includes integers; fractions and decimals; ratios, proportions, and percent, while the Algebra Content

Domain covers expressions, operations, equations; relationships; and functions and the Geometry Content Domain includes topics such as two- and three-dimensional perimeters, areas, and volumes. The Data and Probability Content Domain requires students to interpret, organize, and represent data.

Table 3. Average Achievement in Mathematics Content Domains - 2019 TIMSS Scores

Overall Mathematics Average Scale Score	Number Average Scale Score	Algebra Average Scale Score	Geometry Average Scale Score	Data and Probability Average Scale Score
413	414	413	417	380

Note. Adapted from

https://www.iea.nl/sites/default/files/2020-12/TIMSS%202019-International-Results-in-Mathematics-and-Science.pdf. Copyright 2020 by the International Association for the Evaluation of Educational Achievement (IEA).

Mathematics Curricula

Public schools

The mathematics curriculum at public schools is set forth by the MoE. In both government and private schools, the curriculum, class periods, educational activities, and criteria for student assessment are consistent and aligned with the National Center for Examinations and Educational Evaluation's examination standards (TIMSS 2019 encyclopedia, n.d.). Therefore, there are no fundamental discrepancies in the approaches used in these two types of schools.

Preschool

In 1996, the MoE took charge of overseeing kindergartens in Egypt. Consequently, a Preschool Curricula Development Committee was formed to create essential teaching materials aimed at enhancing the children's skills and abilities. It is worth noting that most of these development actions were focused on health and nutrition, as they found a correlation between better health and future education. Since then, Egypt has made a series of policy changes that impact the curricula and pre-primary education programs, which sometimes are referred to as kindergartens or nurseries. Arabic language, mathematics, manners, hygiene, environment, drawing, handicrafts, physical education, music, rhythmic activities, and poetry form part of the kindergarten programs (Abd Al-Latif, 2014). Preschool mathematics topics include representing numbers, sets, place value, addition and subtraction, and measurement.

Primary school

The primary math curriculum at public schools, which ranges from the to the sixth grade, steadily prepares students for the following years of formal education. Beginning with basic operations, statistics, measurement, and geometry in the grade, the curriculum expands to include simple transformations and .

Middle school

In middle school, the mathematics curriculum includes topics in algebra, probability and statistics, geometry, ratios and proportions, and functions. The curriculum during this stage covers the three years of preparatory school.

High school

The three-year high school mathematics curriculum includes selected topics in algebra, relations, functions, trigonometry, matrices, exponents, logarithms, limits and continuity, permutations, combinations, and calculus.

International schools

The math curricula at international schools are designed to present students with the standards of the school's system. For example, American school curricula follow the Common Core standards while British schools implement the British National curriculum. This applies to all institutions from preschool to high school and is further in teaching methodologies, assignments, and evaluations. Teachers employ a range of teaching methods to cater to learning styles, including group work, problem-based learning, and interactive technology tools. The curriculum also emphasizes critical thinking skills, with students encouraged to explore and apply mathematical concepts in real-world situations. The language of instruction will depend on the school's language.

Preschool

International preschools, similar to their public counterparts, include nurseries and kindergartens. Tailored to the international curriculum by the preschool, the math curriculum will usually entail number recognition, counting, comparing sets, measurement, and basic addition and subtraction.

Primary school

At international primary schools in Egypt, the math curriculum is typically designed to provide a strong foundation in mathematical concepts and skills.

Students are introduced to basic arithmetic operations, such as addition, subtraction, multiplication, and division, before moving on to more complex topics like algebra, geometry, and statistics.

Middle school

International middle schools typically build upon the foundations laid in primary schools, with a math curriculum that is more advanced and challenging. Students are introduced to more complex mathematical concepts, such as algebraic equations, geometric shapes and measurements, probability, and statistics.

High school

The high school math curriculum is designed to prepare students for college-level courses and beyond. The focus is on advanced mathematical concepts such as calculus, trigonometry, and equations. Students are challenged to apply these concepts in real-world situations through problem-based learning activities, research projects, and collaborative group work.

Methods and Approaches Used in Mathematics Teaching

Public schools

The Egyptian mathematics classes, whether at the university or pre-university level, are teacher-centered in their delivery and assessment (Ministry of Education, 2008). Mathematics courses in Egypt are taught using a lecture format, and students are expected to memorize procedures and applications. Moreover, examinations are devoid of context; students are assessed through tests that merely their ability to memorize and apply procedural rules, rather than their understanding of mathematical concepts (Asabere-Ameyaw, Raheem, & Anamuah-Mensah, 2012). This disconnect from contextual experiences hinders student understanding of how mathematics education applies to real life, contributing to the perception that mathematics education is not useful for daily practicalities (Newburgh, 2008).

Pedagogical considerations also contribute to the current state of pedagogic malfunction. Even though Egypt was the civilization in the world to create a schooling system, Egypt's educational system is currently considered among the worst in the world (Schwab, 2010). Mathematics classes that are designed solely for students to achieve high grades on tests may lead to disengagement, and contribute to the formation of negative attitudes towards mathematics courses in general; this is especially true for students who struggle to master mathematical processes by

rote learning (Parker, Marsh, Ciarrochi, Marshall, & Abduljabbar, 2014).

Research suggests that Egyptian students are not with what universities them and sense that there is a gap between what they learn in university and what they believe they need to learn to succeed in their careers, lives, and future professions (Al-Harthi, 2011). This is a natural extension of the views students have developed during their formal years of education. Based on their experiences in mathematics classes, many students believe mathematics to be merely an academic formality (Nagi & Nagi, 2011).

The disparity between students' perspectives regarding mathematics and the methods undertaken at public school math classes can lead to negative and sometimes even life-long The perception that mathematics is not useful in real life, and the resulting lack of motivation contributes to students' mischaracterization of themselves as having learning (Brown, Colins, & Duguid, 1989). The negative attitudes that students develop towards mathematics during their formal school years can inhibit their success and motivation in pursuing mathematics throughout their lifetime (Hannula, 2002; Ma, 1997; Ma & Xu, 2004). In the Egyptian context, there are many more students majoring in the arts than in the sciences and mathematics (Assaad & Barsoum, 2007). Students' choice of major, and consequently their choice of career, can change if these students' attitudes toward mathematics are improved (Conklin et al., 2013).

International schools

As previously mentioned, international schools in Egypt do not follow a approach in terms of teaching methodologies. One commonly used approach is the inquiry-based method, where students are encouraged to ask questions, explore mathematical concepts, and actively participate in group discussions to develop a deep understanding of the subject matter.

Another approach is problem-based learning (PBL), where students are presented with real-world problems and challenged to apply mathematical concepts to solutions. Teachers also use technology tools such as interactive whiteboards, graphing calculators, and online simulations to enhance student engagement and help visualize abstract concepts. Additionally, small group work and peer-to-peer collaboration are often employed to foster teamwork, communication skills, and critical thinking.

In employing these methods, international schools in Egypt attempt to create situated learning environments for students, leading to a more positive attitude toward mathematics, and eventually, better results. International schools' to

shift away from teacher-centric classrooms and rely on PBL and similar methods are backed up by literature that examines PBL in mathematics classrooms. In a study conducted to compare the results of biomechanics students engaged in PBL activities as opposed to those who were taught using traditional methods, Mandeville and Stoner (2015) found that the results for students engaged in PBL surpassed those of their counterparts taught in traditional lectures. Tandogan and Orhan (2007) noted that PBL improved seventh-grade students' attitudes toward mathematics and science with parallel progress in their performance in these subjects.

Measurement and Evaluation in Mathematics Education

Public schools

The MoE is currently implementing a curriculum standardization approach that disregards geographical locations, cultures, and contexts during its design. As a result, central institutions prepare and distribute standardized exams. Minor variations are acceptable for select grade levels' exams, but the ministry must approve them to ensure they meet the established criteria and minimize discrepancies.

Conventionally, standardized tests are used to measure achievement in Egypt (Sayed, & Manṣūr, 2000), with less focus on students' conceptual understanding of the content. The MoE disseminates its content to teachers through two distinct channels: ministry textbooks that embed learning standards and a curricular framework delivered to schools by superintendents. Teachers have a twofold role in their profession: , to deliver the content, and secondly, to evaluate the level of achievement of the learning objectives through various types of exams conducted over the three years of secondary education (Latif and Mahmoud, 2012).

The Assessment at the Ministry of Education prepares the of exams, whereas school teachers develop the other type under the supervision of ministry superintendents. The Central Assessment designs standardized second- and third-year secondary exams, while school administrations develop and provide exams. However, schools must follow a set of criteria established by the ministry to ensure fairness and consistency.

It is of paramount importance to note that the score obtained in the standardized third-year exam, commonly known as the "Thanaweya Amma" exam, holds a bearing on the student's higher education path. This score can determine the university or higher institute in which the graduating student enrolls and, in some instances, can even dictate the learner's

References

Abd Al-Latif, M. Mahmoud. (2014). Motatalebat tatweer marhalet reyad atfal fe Misr fe daw' khebraty fe al welayat al motaheda wa farance: Derasa mokarna. *Al O'loum Al Tarbaweya Wa al Nafseya Journal, 2,* 773–829.

Azar, F. S., & Mahmoudi, L. (2014). Relationship between mathematics, and students' performance in statistics: The meditational role of attitude toward 147 mathematics and mathematics anxiety. *Journal of Educational Sciences and Psychology, IV (LXVI)* (1)

Al-Harthi, H. K. (2011). University student perceptions of the relationship between university education and the labour market in Egypt and Oman. *PROSPECTS*, *41*(4), 535-551.

Assaad, R., & Barsoum, G. F. (2007). *Youth exclusion in Egypt: In search of "second chances"*. Dubai: Wolfensohn Centre for Development at the Brookings Institution.

Asabere-Ameyaw, A., Dei, G. J. S., Raheem, K., Anamuah-Mensah, J., (2012). *Contemporary issues in African sciences and science education* (1. 1 ed.). Rotterdam: SensePublishers.

Brown, J. S., Colins, A. and Duguid, P. (1989). Situated cognition and the culture of learning. *Educational Researcher*, *18*(1), 32-42.

Butler, A., & Christofili, M. (2014). Project-based learning communities in developmental education: A case study of lessons learned. *Community College Journal of Research and Practice*, *38*(7), 638-650

College and career readiness solutions. ACT. (n.d.). https://www.act.org/

Conklin, A. M., Dahling, J. J., & Garcia, P. A. (2013). Linking commitment, career , and outcome expectations: A test of social cognitive career theory. *Journal of Career Development, 40*(1), 68-83

Cotič, M., & Zuljan, M. V. (2009). Problem-based instruction in mathematics and its impact on the cognitive results of the students and on 150 aspects. *Educational Studies, 35*(3), 297-310

Di Martino, P., & Zan, R. (2011). Attitude towards mathematics: A bridge between beliefs and emotions. *ZDM, 43*(4), 471-482.

Erickson, D. K. (1999). A Problem-Based Approach to Mathematics Instruction. *The Mathematics Teacher, 92*(6), 516-521.

Est tests. EST Tests. (n.d.). https://www.estests.com/

Farooq, M. S., & Shah, S. Z. U. (2008). Students' attitude towards mathematics. *Pakistan Economic and Social Review*, *46*(1), 75-83

Gordon, S. P. (2013). Comments on mathematics education: the mathematics curriculum must evolve. *Mathematics and Computer Education*, *47*(2), 126.

Han, S., Capraro, R., & Capraro, M. M. (2015). How science, technology, engineering, and mathematics (stem) project-based learning (pbl) high, middle, and low achievers The impact of student factors on achievement. *International Journal of Science and Mathematics Education*, *13(*5), 1089-1113.

Hannula, M. S. (2002). Attitude towards mathematics: emotions, expectations and values. *Educational Studies in Mathematics*, *49*(1), 25-46.

Information Center - Ministry of Education. (n.d.). 2021-2020.ءاصحالا باتكلا يونسلا. Statistics Yearbook. https://emis.gov.eg/Site%20Content/book/020-021/main_book2021.html

Kalchman, M. (2011). Using the math in everyday life to improve student learning. *Middle School Journal*, *43*(1), 24 - 31.

Khan, S. B., Mehmood, I., Abbasi, F., & Khalil-Ur-Rehman. (2011). self-understanding of basic ideas of mathematics and classroom performance. *Interdisciplinary Journal of Contemporary Research in Business*, *3*(7), 795.

Köğce, D., Yıldız, C., Aydın, M., & Altındağ, R. (2009). Examining elementary school students' attitudes towards mathematics in

terms of some variables. *Proceedia Social and Behavioral Sciences*, *1*(1), 291-295

Latif, A., and M. M. Mahmoud. 2012. "Teaching a standard-based communicative English textbook series to secondary school students in Egypt: Investigating teachers' practices and beliefs." *English Teaching: Practice and Critique*, 11(3), 78–97.

Lave, J., & Wenger, E. (1991). *Situated learning: Legitimate peripheral participation*. Cambridge university press.

Ma, X. (1997). Reciprocal relationships between attitude toward mathematics and achievement in mathematics. *The Journal of Educational Research, 90*(4), 221-229.

Ma, X., & Xu, J. (2004). Determining the causal ordering between attitude toward mathematics and achievement in mathematics. *American Journal of Education*, *110*(3), 256-280.

Mandeville, D., & Stoner, M. (2015). Assessing the of problem-based learning on undergraduate student learning in biomechanics. *Journal of College Science Teaching, 45*(1), 66.

Marzano, R. J. (2003). What works in schools: Translating research into action. Association for Supervision & Curriculum Development.

Ministry of Education-Egypt (MOE) (2008). *The development of education in Egypt (2004–2008): A national Report*, Cairo, Retrieved from (22.10.2011) http://www.ibe.unesco.org/ National_Reports/ICE_2008/egypt_NR08.pdf

Mullis, I. V. S., Hooper, M., Foy, P., & Martin, M. O. (n.d.). TIMSS 2015 International Results in Mathematics. TIMSS 2015. https://timssandpirls.bc.edu/timss2015/

Mullis, I. V. S., Martin, M. O., & Foy, P. (2008, December). TIMSS 2007 International Mathematics Report - Boston College. TIMSS 2007 International Mathematics Report. https://timss.bc.edu/TIMSS2007/PDF/T07_M_IR_FrontMatter.pdf

Mullis, I. V. S., Martin, M. O., Foy, P., Kelly, D. L., & Fishbein, B. (n.d.). TIMSS 2019 international results in Mathematics and science. TIMSS 2019 International Results in Mathematics and Science. https://timssandpirls.bc.edu/timss2019/

Mullis, I. V. S., Martin, M. O., Gonzalez, E. J., & Chrostowski, S. J. (n.d.). TIMSS 2003 International Mathematics Report. https://timss.bc.edu/PDF/t03_download/T03TECHRPT.pdf

Nagi, S. Z., & Nagi, O. (2011). and mobility in contemporary Egypt. 161 *Population Review*, *50*(1).

Newburgh, R. (2008). Why do we lose physics students? In C. L. Petroselli (Ed.), *Science education issues and developments* (2nd ed., pp. 1–4). New York: Nova Science Publishers, Inc.

Norwich, B. (1987). and mathematics achievement: A study of their relation. *Journal of Educational Psychology*, *79*(4), 384.

Parker, P. D., Marsh, H. W., Ciarrochi, J., Marshall, S., & Abduljabbar, A. S. (2014). Juxtaposing mathematics and self-concept as predictors of long-term 163 achievement outcomes. *Educational Psychology*, *34*(1), 29-48.

Sayed, F. H., & Manṣūr, A. (2000). *Transforming education in Egypt: Western and domestic policy reform (1st ed.)*. Cairo; New York; American University in Cairo Press.

Schwab, K. (Ed.). (2010). *The Global Competitiveness Report 2010-2011*. Geneva: World Economic Forum.

Tandogan, R. O., & Orhan, A. (2007). The Effects of Problem-Based Active Learning in Science Education on Students' Academic Achievement, Attitude and Concept Learning. *Online Submission*, *3*(1), 71-81.

TIMSS 2019 encyclopedia: Education policy and curriculum in mathematics and Science. TIMSS 2019 Encyclopedia: Egypt. (n.d.). https://timssandpirls.bc.edu/timss2019/encyclopedia/egypt.html

UIS. (n.d.). Sustainable development goals : Government expenditure on education as a percentage of GDP. http://data.uis.unesco.org/index.aspx?queryid=3865

Williamson, F. (2012, August 10). The importance of feedback. Retrieved from http://www.uws.edu.au/student_learning_

Egyptian Curriculum - Mathematics. Discovery Education. (n.d.). https://discoveryeducation.ekb.eg/egyptian-curriculum-math/

قيرصلما ضقنلا ةمكحم. (n.d.). *Egyptian Court of Cassation - Law No. 139 of 1981*. Egyptian Court of Cassation.

Chapter **13**

MATHEMATICS CURRICULA AND APPROACHES IN POLAND

Asst. Prof. Muhammed Serhat SEMERCİOĞLU
Specialist, Cemre SARAÇLAR

Developing and implementing an education system that aligns with the current era and adapting the knowledge and skills of educators to this system constitute the foundational elements of educational policies (Bay Dönertaş, 2023). In general, the progress of the education system is directly related to the opportunity for all students, irrespective of their family's status or ethnicity, to access quality education within a reputable institution. In this regard, it can be asserted that comparative studies examining educational content and practices contribute to the formulation of universal theories and the enhancement of education (Ergin et al., 2021).

Poland is an illustrative case study in this context. Following Poland's political transformation in 1989 and its subsequent accession to the European Union in 2004, various facets of the education system, including its structure, organization, management, and core curriculum, underwent substantial changes. A fundamental tenet of the Polish education system is enshrined in the 'Constitution of the Republic of Poland (Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej),' which mandates that 'Every citizen is obliged to receive compulsory education until the age of 18, and the state provides it free of charge and equally to all its citizens.

Overview of the Poland Education System

The basis of the Polish education system can be elucidated through its frequent changes and reforms, a characteristic shared with our own educational system. As

an example, the most recent in the Polish education system reduced the duration of high school to two years while introducing a secondary school level (Polish Ministry of National Education Reform, 2023). Before delving into these pertinent alterations, it is imperative to outline the overarching educational objectives in Poland, as follows (Virtualcampuses, 2023):

1. Ensure the provision of education in a just, compassionate, and democratic environment for students in Poland.
2. Facilitate the discovery and nurturing of each student's skills and talents.
3.
4. Provide the necessary workforce with professional competence.
5. Foster students' holistic development by acknowledging their unique abilities.

In 2016, and in subsequent years, the Polish Ministry of Education convened nearly 2,000 industry representatives, academics, and educators to develop the current program in alignment with overarching objectives. Consequently, the following priorities were established (Polish Ministry of Education Reform, 2023):

- Provision of a secure internet connection to every school.
- Enhancement of students' digital competence.
- Ensuring equitable educational opportunities for students enrolled in smaller schools across the nation, particularly in sparsely populated regions.
- Facilitating comprehensive access to digital resources available on the Internet.
- For preschools: Acquisition of new books and the implementation of activities to foster reading among children aged 3-6.
- For other schools: Procurement of new books and equipment for school libraries.
- A decision was made to allocate increased funding from the national budget to educational institutions.

Another facet of the education reform has led to an increase in teacher salaries. Since 2018, there has been a gradual increase of 20% in teachers' salaries, accompanied by enhancement in their social Furthermore, measures have been taken to promote the development of digital literacy and foreign language among educators (Polish Ministry of National Education Reform, 2023).

References

Bay Dönertaş, A. (2023). Eğitim Bilimleri Araştırmaları. Özgür Yayınları: Gaziantep.

Ergin, İ., Çelik, S. A., & Akkaya, B. (2021). A comparative study on the education systems in the Turkic countries. *Pegem Journal of Education and Instruction*, *11*(3), 67-80.

Eurydice. (2022, Kasım 12). Polonya'da Eğitimin Sosyo-Ekonomik Boyutuhttps://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/poland/political-social-and-economic-background-and-trends

Eurydice. (2023a, Temmuz 19). Polonya Eğitim Sistemine Genel Bakış https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/poland/overview

Eurydice. (2023b, Ağustos 15). Polonya İlköğretim ve Liseleri. https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/poland/assessment-vocational-upper-secondary-education

Gruszczyk-Kolczyńska, E. (2007). *Dziecięca matematyka: książka dla rodziców i nauczycieli*. Sklep WSİP Publishing.

İlköğretim Temel Matematik Müfredatı. (2023, Ağustos 1). https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/podstawa-programowa-materialy-dla-nauczycieli2

Martin, M. O., von Davier, M., & Mullis, I. V. (2020). Methods and Procedures: TIMSS 2019 Technical Report. *International Association for the Evaluation of Educational Achievement*.

OECD iLibrary. (2023, Haziran 30). What is PISA? https://www.oecd.org/pisa/

Parmaksız, R. Ş., & Yavuz, Ö. (2016). Türkiye ve Polonya eğitim sistemlerinin karşılaştırılması. *Karaelmas Eğitim Bilimleri Dergisi*, *4*(1), 59-70.

Philips, D. & Schweisfurth, M. (2008). Comparative and international education. London: Continuum International Publishing Group.

Polonya Eğitim Bakanlığı Ders Senaryoları. (2023, Temmuz 28). Matematik Ders işleme Senaryoları. https://www.gov.pl/web/edukacja-ekologiczna/scenariusze-lekcyjne

Polonya Eğitim Bakanlığı Eğitim Reformu. (2023, Haziran 10). Polonya Eğitim Reformuna Genel Bakış. https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/reforma-edukacji

Polonya Eğitim Bakanlığı TIMSS Raporu (2020, Aralık 8) TIMSS 2019 Polonya Raporu (znamy wyniki międzynarodowego badania). https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/wyniki-badania-timss-2019.

Sitek M., Spalik, K., Sułowska, A. (2019) Program Międzynarodowej Oceny Umiejętności Uczniów *Programme For Internatıonal Student Assessment*, s.12-15.

Polonya Eğitim Bakanlığı. (2023, Ağustos 3). Ortaokul Temel Eğitim Müfredatı. https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/podstawa-programowa--materialy-dla-nauczycieli-szkol-ponadpodstawowych

Polonya Matematik Eğitim Müfredatı. (2023, Temmuz 27). Lise Matematik Eğitim Müfredatı. https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/podstawa-programowa

Redakcyjne, M. (2023, Şubat 5). Poziom edukacji w Polsce oceniany wysoko. https://togethermagazyn.pl/poziom-edukacji-w-polsce-oceniany-wysoko/

TIMSS Uluslararası Raporu. (2020, Aralık 18). TIMSS 4.Sınıf Matematik Raporu. https://timss2019.org/reports/wp-content/themes/timssandpirls/download-center/achievement/T19_Ch1-achievement-mathematics-4.pdf

Virtualcampuses, (2023, Temmuz, 24). Educational System in Poland. http://virtualcampuses.eu/index.php/Poland#Educational_system_in_Poland

Asist. Prof. M. Serhat SEMERCİOĞLU

SEMERCIOGLU, who has a bachelor's degree in primary school teaching and a doctorate degree in primary school education, is currently working as a faculty member and department head at Gümüşhane University. He has published more than 20 publications in national and international journals/books and presented many papers in domestic/international meetings. *SEMERCIOGLU*, who was in WSG University of Bydgoszcz / Poland for a while within the scope of Erasmus lecturing (guest lecturer) program, took part in the writing commissions of TTKB approved Primary School 1st Grade Mathematics Lesson and Workbook and Teacher's Guide. *SEMERCIOGLU*, who has the "Best Author" award in his has studies on mathematics teaching for primary school students and refugee children, literacy teaching and professional skills of primary school teachers.

Uzman, Cemre SARAÇLAR

Saraçlar started her undergraduate education at Afyon Kocatepe University and completed her master's degree with a thesis in primary school education at Eskişehir Osmangazi University. Since her graduation, she has written articles and book chapters in the of STEM education, refugee children, Mathematics Teaching. She has worked as a guide in the TÜBİTAK 4005 project and as a presenter in international symposiums. She is currently working in a pre-school education institution in Poland within the scope of the European Volunteering Project and working on the Polish preschool mathematics curriculum.

Chapter **14**

MATHEMATICS CURRICULA AND APPROACHES IN SINGAPORE

Asst. Prof. Mehmet Arif BOZAN
Asst. Prof. Mustafa Çağrı GÜRBÜZ

An Overview of the Singapore Education System

Singapore, which has a population of approximately 6 million, has attracted attention with its success in the Program for International Student Assessment (PISA) application in recent years. To determine the reasons for its success, it would be appropriate to examine the Singaporean education system. In Singapore, the Ministry of Education (MoE) provides support to schools according to the number of students. In addition, a separate budget is allocated for low-income families and disadvantaged students for the provision of course materials and food needs. In Singapore, children between the ages of 3–6 take part in pre-school education. There is no formal assessment of children's achievements in the preschool period. Their evaluation starts at the primary school level. Primary school comprises 6 years of education. Standardized education is provided for all children for the 4 years. In years 5 and 6, students have the opportunity to choose their courses. When children enter middle school, they and their families are faced with a decision-making process. In middle school, they have three options: regular (academic), regular (technical), and express. Although the general framework is the same in all three options, students experience a more accelerated process in expression, while in regular (technical) there is more emphasis on practice. In addition to this, students can from methods as a course. For example, in mathematics, they can choose the accelerated method, while in science they can choose the applied method.

References

Minister of Education Singapore (2012). Mathematics syllabus primary one to six (Updated up to Primary 3). https://www.moe.gov.sg/-/media/files/syllabus/2021-pri-mathematics-1-to-3.pdf adresinden erişilmiştir.

Minister of Education Singapore (2021). Mathematics syllabus primary one to six. https://www.moe.gov.sg/-/media/files/primary/mathematics_syllabus_primary_1_to_6.pdf adresinden erişilmiştir.

Kaur, B., Zhu, Y., & Cheang, W. K. (2019). Singapore's participation in international benchmark studies—TIMSS, PISA and TEDS-M. Kaur, B., Tay, E. (Ed.) *Mathematics Education in Singapore* (s.101-137) içinde. Springer

Wu, X., Wu, R., Chang, H. H., Kong, Q., & Zhang, Y. (2020). International comparative study on PISA mathematics achievement test based on cognitive diagnostic models. *Frontiers in psychology*, *11*, 22-30.

Milli Eğitim Bakanlığı. (2020). TIMSS 2019 Türkiye Ön Raporu. http://www.meb.gov.tr/15-timss-2019-turkiye-on-raporu/duyuru/22128 adresinden elde edilmiştir.

Kaur, B., & Har, Y. B. (2009). Mathematical problem solving in Singapore schools, B. Kaur, Y. B. Har, & Kapur, M. (Ed.) *Mathematical Problem Solving: Yearbook 2009, Association of Mathematics Educators* (s. 3-13) içinde. World Scientific

Kaur, B. (2019). Overview of Singapore's Education System and Milestones in the Development of the System and School Mathematics Curriculum. Toh, T., Kaur, B., Tay, E. (Ed), *Mathematics education in Singapore* (s.13-35). Springer.https://doi.org/10.1007/978-981-13-3573-0_2

Toh, T.L. School calculus curriculum and the Singapore mathematics curriculum framework. *ZDM Mathematics Education 53*, 535–547 (2021). https://doi.org/10.1007/s11858-021-01225-6

Bozkurt, A., Kurt, S. Ç., & Tezcan, S. (2020). Türkiye (5-8. ve Singapur (P5-6., S1-2. matematik öğretim programlarının cebir öğrenme alanı bağlamında karşılaştırılması. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1-22.

Camadan, D. (2012). Singapur eğitim sistemi. Ö. Demirel, (Ed.), *Gelecek için eğitim / Farklı ülkelerde program geliştirme çalışmalar,* (2. Baskı) içinde. Pegem Akademi.

Mullis, I. V. S., Martin, M. O., Foy, P., Kelly, D. & Fishbein, B. (2020). TIMSS 2019 International Results In Mathematics and Science. Boston College, TIMSS & PIRLS International Study Center. https://timssandpirls.bc.edu/timss2019/international-results/ adresinden elde edilmiştir.

OECD. (2014). *What students know and can do: student performance in Mathematics, Reading and Science*. Paris: OECD.

OECD (2020). *PISA 2018 Results (Volume VI): Are students ready to thrive in an ınterconnected world?*. PISA, OECD. https://doi.org/10.1787/d5f68679-en.

Gürbüz, M. Ç. & Altun, M. (2019). PISA uygulamalarının tanıtımı [Introduction of PISA applications]. S. Çepni (Ed.), *PISA ve TIMSS mantığını ve sorularını anlama* (2. baskı, s. 1-16) içinde. Pegem Akademi.

Altun, M. & Gürbüz, M. Ç. (2019). Matematik okuryazarlığı [Mathematical Literacy]. S. Çepni (Ed.), *PISA ve TIMSS mantığını ve sorularını anlama* (2.baskı, s. 180-230) içinde. Pegem Akademi.

Scleicher, A. (2019). *Foreword*. Toh, T., Kaur, B., Tay, E. (Ed.), Mathematics *education in Singapore* (s. 5-7) içinde. Springer. https://doi.org/10.1007/978-981-13-3573-0_2

Schmidt, W. H., McKnight, C. C., Houang, R. T., Wang, H. C., Wiley, D. E., Cogan, L. S., & Wolfe, R.G. (2001). *Why schools matter: A cross-national comparison of curriculum and learning.* Wiley & Sons.

Sykes, G., Schneider, B., & Plank, D. N. (2009). *Handbook of education policy research.* Routledge.

Barber, M. and Mourshed, M. (2007). *How the world's best-performing school systems come out on top.* McKinsey & Company.

Tan, O. S., Low, E. L., Tay, E. G., & Yan, Y. K. (2021). *Singapore Math and Science Education Innovation*. Springer.

Chapter **15**

MATHEMATICS CURRICULA AND APPROACHES IN TÜRKİYE

Assoc. Prof. Osman ÇİL
Assoc. Prof. Ahmet Oğuz AKÇAY

The political, social and cultural norms of countries the basic aims and philosophy of education systems, and are in developing unique curricula (Kul & Aksu, 2016). The program development process the educational objectives, the contents to be presented to the students, the learning, measurement and evaluation processes, and the relationships between these elements. (Demirel, 2017). Curricula basically explain in which framework the ministries of education want to educate individuals. In other words, curricula that the behaviors of stakeholders such as teachers, students and inspectors who are actively involved in the creation, implementation and supervision of educational processes (Malhotra, 2006) can be used as a tool to shape the interests, desires, beliefs and experiences of these stakeholders.

Mathematics curricula, like many other subjects, have been frequently updated in order to increase social welfare and to raise individuals with 21st century skills who can think critically and creatively, produce solutions to the problems they face, and have high communication and collaboration skills. In particular, in the early 2000s, mathematics curricula were restructured in line with Türkiye's EU accession goals (Ersoy, 2006). International exams such as TIMSS and PISA, which were organized in this period, provided opportunities for countries to evaluate their own teaching systems and encouraged countries that did not perform well in these exams to implement radical changes in their curricula. The Turkish Ministry of National Education has restructured or updated the mathematics curricula to students at pre-school, primary and

secondary education levels in order to improve students' content knowledge and skills in mathematics and to raise individuals who can respond to the needs of the various professions in accordance with the requirements of the age.

An Overview of the Turkish Education System

Celebrating the 100th anniversary of the founding of the Republic, the Republic of Türkiye has a population of 85 million 279 thousand 553 people and ranks 18th in terms of population size (TUIK, 2023b). As of 2022, 26.5% of Türkiye's population consists of children (TUIK, 2023a). The majority of the child population is involved in education and training activities. As of May 2023, the schooling rate for 3-year- olds was 21%, for 4-year-olds 42% and for 5-year-olds 99.9% (Özer, 2023). In the 2021-2022 academic year, the net enrollment rate was 93.2% in primary schools, 89.8% in secondary schools and 89.7% in secondary education (TUIK, 2023).

The Turkish education system is under the supervision and control of the state and is managed by a centralized system. The stages of education in the Turkish Education system are given below.

Reference

Aydın, M., Laçin, S., & Keskin, İ. (2018). Teachers' views on the implementation of secondary mathematics curriculum. *International e-Journal of Educational Studies*, *2*(3), 1-11.

Baykul, Y. (2021). *Mathematics Teaching in Primary School*. PEGEM Academy Publishing.

Cil, O. (2022). A comparative exploration of Turkish and Irish curricula via TIMMS cognitive domains. *Issues in Educational Research, 32*(2), 434-452.

Çelenk, S., Tertemiz, N., & Kalaycı, N. (2000). *Primary education programs and developments*. Nobel Publication Distribution.

Çil, O., Kuzu, O., & Şimşek, A. S. (2019). Examining the 2018 secondary mathematics curriculum according to the revised bloom taxonomy and the elements of the curriculum. *Van Yüzüncü Yıl University Journal of Faculty of Education*, *16*(1), 1402-1418.

Demirel, Ö. (2017). *Program Development in Education: From Theory to Practice*. PEGEM Academy Publishing.

Doruk, M., Duran, M., & Kaplan, A. (2018). Undergraduate students' ability to interpret the of limit. *Sakarya University Journal of Education*, *8*(1), 177-194.

Erdoğan, M., Kayır, Ç. G., Kaplan, H., Ünal, Ü. Ö. A., & Akbunar, Ş. (2015). 2005 and teachers' opinions about the curricula developed in 2005 and after: A content analysis of studies conducted between 2005-2011. *Kastamonu Journal of Education, 2*3(1), 171-196.

Ersoy, Y. (2006). Innovations in elementary mathematics curriculum-I: Objectives, content and outcomes. *İlköğretim Online*, *5(*1), 30- 44.

Gürbüz, R., Toprak, Z., Yapıcı, H., & Doğan, S. (2011). Topics perceived as in secondary mathematics curriculum and their reasons. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, *10*(4), 1311-1323.

Kul, Ü., & Aksu, Z. (2016). Comparison of Turkey, Singapore, and South Korea mathematics curricula in terms of pedagogical content knowledge components. *Erzincan University Journal of Faculty of Education*, *18*(2), 900-921.

Kuzu, O. (2020). Preservice mathematics teachers' competencies in the process of transformation between representations for the concept of limit: A qualitative study. *Pegem Journal of Education and Instruction*, *10*(4), 1037-1066.

Kuzu, O., Çil, O., & Şimşek, A. S. (2019). Examination of 2018 mathematics curriculum objectives according to the revised bloom taxonomy. *Erzincan University Journal of Faculty of Education*, *21*(3), 129-147.

Malhotra, V. (2006). *Methods of teaching mathematics*. Crescent Publication.

MoNE (2005). Primary mathematics curriculum and guide. National Education Publications.

MoNE (2012, May 9) Circular No. B.08.0.ÖKM.0.00.00.00/401 onPractices for 12 Years of Compulsory Education. http://mevzuat.meb.gov.tr/dosyalar/1567.pdf

MoNE (2013). *Preschool education program*. Turkish Ministry of National Education General Directorate of Basic Education.

MoNE (2018a). *Mathematics course curriculum*. Ministry of National Education, Board of Education and Discipline Presidency.

MoNE (2018b). *Secondary mathematics curriculum*. Ministry of National Education, Board of Education and Discipline.

VQA (2015). *Turkish framework*. Vocational Authority of Turkey.

Özgen, K., Aygün, N., & Hanazay, H. (2017). High school students' graphing skills in trigonometric functions. *Necatibey Faculty of Education Electronic Journal of Science and Mathematics Education*, *11*(2), 52-81.

Sezgin Memnun, D. (2013). An overview of primary mathematics programs in the Republican period in Turkey. *Mehmet Akif Ersoy*

University Journal of Faculty of Education, 13(25), 71- 91.

Şen, Ö. (2017). Comparison of mathematics course secondary school curricula: 2009-2013-2017. *Current Research in Education*, *3*(3), 116-128.

Yenilmez, K., & Sölpük, N. (2014). Investigation of theses about mathematics curriculum (2004-2013). *Journal of Education and Training Research*, *3*(2), 33-42.

Gazette (2012). *Regulation Amending the Ministry of National Education Primary Education Institutions Regulation,* 28360, 21.07.2012.https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/07/20120721- 9.htm

Özer M., (2023). An evaluation of the transformation of the education system in Turkey in the last 20 years based on the latest OECD report. *Journal of Higher Education and Science, 13*(2), 148-163. https://doi.org/10.5961/highereducsci.1315684

TUIK. (2023a).İstatistiklerle Çocuk, 2022. Sayı:49674. https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Cocuk-2022-49674#:~:text=Be%C5%9F%20ya%C5%9F%20net%20okulla%C5%9Fma%20oran%C4%B1,oran%C4%B1%20%89%2C7%20oldu.

TUIK. (2023b).DünyaNüfus Günü, 2023. Sayı: 49688. https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Dunya-Nufus-Gunu-2023-49688#:~:text=T%C3%BCrkiye%2C%2085%20milyon%202 79%20bin,1%2C1%27ini%20olu%C5%9Fturdu.

ÖĞRENME GÜÇLÜĞÜ OLAN ÖĞRENCİLER İÇİN ÜRETEN NESİLLER KILAVUZU

Editör

Doç. Dr. Devrim ERGİNSOY OSMANOĞLU

...Geleceğin Fikirleri...

ÖĞRENME GÜÇLÜĞÜ OLAN ÖĞRENCİLER İÇİN ÜRETEN NESİLLER KILAVUZU

Editör: Devrim ERGİNSOY OSMANOĞLU

Yazarlar:

Arzu KİRMAN BİLGİN - Tufan İNALTEKİN - Şenay ÖZEN ALTINKAYNAK -Selma ERDAĞI
Sibel ER NAS - Cevriye ERGÜL - Devrim ERGİNSOY OSMANOĞLU - Nesli KALA

ISBN: 978-625-94130-2-0

Copyright © Vizetek

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi'ne aittir. Vizetek Yayıncılık'ın izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Sayın okuyucularımız, bandrolsüz yayınları satın almamanızı diliyoruz.

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

Yayın Koordinatörü: Ferit RESULOĞULLARI

Kapak Tasarımı & Mizanpaj: Sadık HANGÜL

1. Baskı: Ankara|Ekim, 2023

vizetek

Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA

Tel.: (0312) 482 00 11

Web: www.vizetek.com.tr

E-mail: vizetekyayincilik@gmail.com

Yayıncı Sertifika No: 41575

Baskı: Vadi Grafik Tasarım ve Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420. Cad. No: 58/1 Yenimahalle/ANKARA,
Tel: 0 312 395 85 71

Matbaa Sertifika No: 47479

ÖĞRENME GÜÇLÜĞÜ OLAN ÖĞRENCİLER İÇİN ÜRETEN NESİLLER KILAVUZU

Editör

Doç. Dr. Devrim ERGİNSOY OSMANOĞLU

Yazarlar

Doç. Dr. Arzu KİRMAN BİLGİN

Doç. Dr. Tufan İNALTEKİN

Doç. Dr. Şenay ÖZEN ALTINKAYNAK

Doç. Dr. Selma ERDAĞI

Doç. Dr. Sibel ER NAS

Prof. Dr. Cevriye ERGÜL

Doç. Dr. Devrim ERGİNSOY OSMANOĞLU

Dr. Öğr. Üyesi Nesli KALA

vizetek

Bölümler ve Yazarlar

Editörler Doç. Dr. Devrim ERGİNSOY OSMANOĞLU

1. Bölüm **Özel Gereksinimli Öğrenciler ve Beceri Eğitimi**
Prof. Dr. Cevriye ERGÜL, *Ankara Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0001-6793-6449

2. Bölüm **Üreten Nesiller Kılavuzu Peynircilik Etkinlikleri**
Doç. Dr. Şenay ÖZEN ALTINKAYNAK, *Kafkas Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-6614-4168
Doç. Dr. Arzu KİRMAN BİLGİN, *Kafkas Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-5588-7353

3. Bölüm **Üreten Nesiller Kılavuzu Kazcılık Etkinlikleri**
Doç. Dr. Tufan İNALTEKİN, *Kafkas Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-3843-7393
Doç. Dr. Şenay ÖZEN ALTINKAYNAK, *Kafkas Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-6614-4168

4. Bölüm **Üreten Nesiller Kavılca Buğdayı Etkinlikleri**
Doç. Dr. Tufan İNALTEKİN, *Kafkas üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-3843-7393
Doç. Dr. Devrim ERGİNSOY OSMANOĞLU, *Kafkas Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0003-4698-7499

5. Bölüm **Üreten Nesiller Kılavuzu Seracılık Etkinlikleri**
Doç. Dr. Sibel ER NAS, *Trabzon Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-5970-2811
Doç. Dr. Arzu KİRMAN BİLGİN, *Kafkas Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-5588-7353

6. Bölüm **Üreten Nesiller Kılavuzu Arıcılık Etkinlikleri**
Dr. Öğr. Üyesi Nesli KALA, *Kafkas üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-4608-708X
Doç. Dr. Devrim ERGİNSOY OSMANOĞLU, *Kafkas Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0003-4698-7499

7. Bölüm **Üreten Nesiller Kılavuzu Kültürel Ürünler Etkinlikleri**
Doç. Dr. Arzu KİRMAN BİLGİN, *Kafkas Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-5588-7353
Doç. Dr. Selma ERDAĞI, *Kafkas Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0003-0235-2678

8. Bölüm **Üreten Nesiller Kılavuzu Dijital Hikâyeler Etkinlikleri**
Doç. Dr. Selma ERDAĞI, *Kafkas Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0003-0235-2678
Doç. Dr. Tufan İNALTEKİN, *Kafkas üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-3843-7393

ÖN SÖZ

Değişen ve gelişen dünyada eğitim ve öğretimin amacı, ortaya çıkan ve çıkabilecek sorunlara çözümler üretebilecek, değişen koşullara uyum sağlayabilecek bireyler yetiştirmektir. Eğitimin amaçlarına ulaşabilmesi, her bir öğrencinin yeteneklerine göre eğitim almasına bağlıdır. Eğitim sisteminin içinde var olan ve dezavantajlı grup olarak değerlendirilebilecek bir grup ise öğrenme güçlüğü olan çocuklardır. Öğrenme güçlüğü, bir bireyin bilişsel yeteneklerinin normal veya normalüstü seviyede olmasına rağmen bilgiyi işleme, anlama veya ifade etme becerilerinde yaşadığı güçlüktür. Öğrenme güçlüğü bireyin akademik becerileri edinme ve uygulama sürecinde yaşadığı zorluklarla kendini gösterir. Bu güçlükler ilkokulun ilk yıllarından itibaren başlamakta üniversite dâhil tüm eğitim kademelerinde gözlenebilmektedir. Öğrenme güçlüğü olan çocuklar, genellikle okuma, yazma ve matematik alanlarında akademik problemler yaşamaktadır. Soyut kavramları öğrenmede ve edindikleri bu bilgileri hayata geçirmekte güçlük çekerler. Bu sebeple gelişmesi beklenen bilgi ve becerileri yaparak yaşayarak edinmeleri gerekmektedir. Bu çocuklar birçok iş yapabilir ve meslek sahibi olabilirler. Ancak öğrenme güçlüğü olan çocuklar meslek sahibi olabilmeleri için öğretim etkinlikleri, güçlük yaşanan alanlarda destek sağlamak ve öz güveni artırmak amacıyla tasarlanmalıdır. Öğrenme Güçlüğü Olan Öğrenciler İçin Üreten Nesiller Kitabı da bu gerekçeyle öğrenme güçlüğü olan öğrencilere yönelik psikolojik dayanıklılık, girişimcilik becerisi, kavramsal anlama ve doğa bilinci değişkenlerini geliştirme üzerine odaklanmış etkinlikler önermektir. Kitabın içeriği Kars yöresine ait tarım, hayvancılık ve kültürel ürünler bağlamında kavlıca buğdayı, Kars peynirciliği, arıcılık, kazcılık, seracılık, kültürel ürünler ve dijital öyküler modüllerinden oluşmaktadır.

Kitap, fen bilgisi ve özel eğitim öğretmenleri, rehberlik ve psikolojik danışmanlar ve ilgili akademisyenler için öğrenme güçlüğü olan öğrencilere rehber niteliği taşımaktadır. Üreten nesiller kılavuzunun öğrenme güçlüğü olan öğrencilerin girişimcilik becerilerini geliştirmede ve girişimcilik sürecinin başarılı olabilmesi için bu beceriyle yakından ilgili olan psikolojik dayanıklılık, kavramsal anlama ve doğa bilinci özelliklerinin geliştirilmesi üzerine olumlu etkilerinin olacağına inanılmaktadır. İlgili kaynağın, tüm ortaokul öğrencileri için yapılacak olan girişimcilik eğitimi çalışmalarına da yol göstereceği düşünülmektedir.

Bu kitabın geliştirilme sürecinde katkı sunan Kars ili Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı orta okullarda görev yapan toplam 30 fen bilgisi öğretmenine ben ve bölüm yazarı arkadaşlarım adına teşekkür ederim. Bu kitap "Öğrenme Güçlüğü Yaşayan Öğrencilere Yönelik Üreten Nesiller Kılavuzunun Tasarlanması, Uygulanması ve Değerlendirmesi" isimli 221K148 kodlu TUBİTAK projesi kapsamında geliştirilen kılavuzu kapsamaktadır.

Kitabın hazırlanmasında emeği geçen ve bölüm yazarlığı yaparak katkı sağlayan hocalarıma çok teşekkür ederim.

Editör:

Doç. Dr. Devrim ERGİNSOY OSMANOĞLU

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM 1:
ÖZEL GEREKSİNİMLİ ÖĞRENCİLER VE MESLEKİ BECERİLERİN EDİNİMİ.....1
Prof. Dr. Cevriye ERGÜL

BÖLÜM 2:
ÜRETEN NESİLLER KILAVUZU PEYNİRCİLİK ETKİNLİKLERİ.....7
Doç. Dr. Şenay ÖZEN ALTINKAYNAK
Doç. Dr. Arzu KİRMAN BİLGİN

BÖLÜM 3:
ÜRETEN NESİLLER KILAVUZU KAZCILIK ETKİNLİKLERİ.....31
Doç. Dr. Tufan İNALTEKİN
Doç. Dr. Şenay ÖZEN ALTINKAYNAK

BÖLÜM 4:
ÜRETEN NESİLLER KILAVUZU KAVILCA BUĞDAYI ETKİNLİKLERİ.....83
Doç. Dr. Tufan İNALTEKİN
Doç. Dr. Devrim ERGİNSOY OSMANOĞLU

BÖLÜM 5:
ÜRETEN NESİLLER KILAVUZU SERACILIK ETKİNLİKLERİ.....113
Doç. Dr. Sibel ER NAS
Doç. Dr. Arzu KİRMAN BİLGİN

BÖLÜM 6:
ÜRETEN NESİLLER KILAVUZU ARICILIK ETKİNLİKLERİ.....137
Dr. Öğr. Üyesi Nesli KALA
Doç. Dr. Devrim ERGİNSOY OSMANOĞLU

BÖLÜM 7:
ÜRETEN NESİLLER KILAVUZU KÜLTÜREL ÜRÜNLER ETKİNLİKLERİ.....171
Doç. Dr. Arzu KİRMAN BİLGİN
Doç. Dr. Selma ERDAĞI

BÖLÜM 8:
ÜRETEN NESİLLER KILAVUZU DİJİTAL HİKÂYE ETKİNLİKLERİ.....181
Doç. Dr. Selma ERDAĞI
Doç. Dr. Tufan İNALTEKİN

BÖLÜM **1**

ÖZEL GEREKSİNİMLİ ÖĞRENCİLER VE MESLEKİ BECERİLERİN EDİNİMİ

Prof. Dr. Cevriye ERGÜL

Bölüm Özeti

Gelişim özellikleri ve eğitim gereksinimleri açısından tipik gelişim gösteren akranlarından önemli ölçüde farklılık gösteren öğrenciler özel gereksinimli öğrenci olarak tanımlanmaktadır. Özel öğrenme güçlüğü ya da özgül öğrenme bozukluğu olarak da bilinen öğrenme güçlüğü ise, bilginin işlemlenmesi ile ilgili merkezi sinir sistemi süreçlerinden bir veya daha fazlasında gözlenen bir yetersizlik olarak tanımlanmaktadır. Yaşam boyu süren bu yetersizlik, bireylerin sözlü ve yazılı dili anlamasını ve kullanmasını sağlayan algı, dikkat, bellek, işlemleme gibi temel bilişsel fonksiyonlarının bir ya da birkaçında oluşan yetersizlikleri nedeniyle dinleme, konuşma, okuma, yazma, matematik, motor koordinasyon, planlama, organizasyon ve sosyal ilişkiler gibi alanlarda problemler yaşaması ile kendini göstermektedir. Öğrenme güçlüğü olan öğrencilere okul yaşamları boyunca sunulan eğitim sadece onların akademik becerilerinin geliştirilmesine yönelik olabilmektedir. Oysa başarılı ve üretken bir yetişkinlik için öğrenme güçlüğü olan öğrencilere, onları okul yaşamları boyunca bu sürece hazırlayacak ve yetenekleri ve ilgileri çerçevesinde mesleki beceriler edinmelerini sağlayacak erken ve etkili bir mesleki eğitimin sunulması gerektiği açıktır. Bu bağlamda kitabın ilk bölümünde, öğrenme güçlüğü olan öğrencilerde mesleki becerilerin edinimi, mesleki eğitim ve önemi, nitelikli bir mesleki eğitimin bileşenleri konuları ele alınmış, bu öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarına uygun nitelikli eğitim fırsatları oluşturulmasına ilişkin öneriler sunulmuştur.

Giriş

Gelişim özellikleri ve eğitim gereksinimleri açısından tipik gelişim gösteren akranlarından önemli ölçüde farklılık gösteren öğrenciler özel gereksinimli öğrenci olarak tanımlanmaktadır. Sayıları son yıllarda hızlı bir artış gösteren bu öğrencilere özel eğitim hizmetleri sunulmakta ve bu hizmetlerle onların topluma katılımlarını ve mümkün olduğunca bağımsız yaşayabilmesini sağlayacak becerilerin kazandırılması amaçlanmaktadır. Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğinde (2018) bu amaç "Türk Millî Eğitiminin genel amaç ve temel ilkeleri esas alınarak; özel eğitim ihtiyacı olan bireylerin eğitim ihtiyaçları, yeterlilikleri, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda kapasitelerini en üst düzeyde kullanmaları, üst öğrenime, meslek hayatına ve toplumsal yaşama hazırlanmalarını amaçlar." şeklinde açıklanmıştır. Bu açıdan bakıldığında öğrencinin yetişkinlik yaşamına hazırlanmasını içeren bu amacın özel gereksinimli bireyin mesleki beceriler edinmesini ve bir işe yerleşerek başarılı bir şekilde meslek yaşamını sürdürmesini önemli bir bileşen olarak ele aldığı anlaşılmaktadır. Buna karşın, uygulamada bu amacın istenildiği oranda başarıyla yürütüldüğünü söylemek zordur. Okul döneminde sunulan eğitim öğrencinin gelişimsel ihtiyaçları dikkate alınarak daha çok öz bakım, günlük yaşam ve akademik becerilerin öğretimine odaklanmakta, mesleki becerilerin kazandırılmasına yönelik eğitim ise sınırlı kalmaktadır. Ek olarak, tüm gençler için oldukça zor olan bu süreç, öğrenme süreçlerinde zorluk yaşayan ve genel olarak gelişim döneminde çeşitli açılardan geride kalan özel gereksinimli öğrenciler için çok daha zor olabilmektedir. Yapılan araştırmalar özel gereksinimli gençlerin lise diploması alma, lise sonrasında herhangi bir eğitime devam etme, istihdam edilme ve mesleki eğitim programlarına katılma oranlarının tipik gelişim gösteren akranlarına göre kat kat daha geride olduğunu göstermektedir.

Öğrenme Güçlüğü Olan Öğrencilerde Mesleki Becerilerin Edinimi

Özel gereksinimli öğrenciler arasında yer alan ve yaklaşık yarısını oluşturan öğrenme güçlüğü olan öğrenciler de benzer sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Ayrıca yüksek yaygınlığı nedeniyle yaşadıkları problemler özellikle son yıllarda daha çok dikkat çekmektedir.

Özel öğrenme güçlüğü ya da özgül öğrenme bozukluğu olarak da bilinen öğrenme güçlüğü, bilginin işlemlenmesi ile ilgili merkezi sinir sistemi süreçlerinden bir veya daha fazlasında gözlenen bir yetersizlik olarak tanımlanmaktadır. Yaşam boyu süren bu yetersizlik, bireylerin sözlü ve yazılı dili anlamasını ve kullanmasını sağlayan algı, dikkat, bellek, işlemleme gibi temel bilişsel fonksiyonlarının bir ya da birkaçında oluşan yetersizlikleri nedeniyle dinleme, konuşma, okuma, yazma, matematik, motor koordinasyon, planlama, organizasyon ve sosyal ilişkiler gibi alanlarda problemler yaşaması ile kendini göstermektedir. Öğrenme güçlüğü olan bireylerin yaşadıkları sorunlar, herhangi bir zihinsel yetersizlikten kaynaklanmamakta, aksine ortalama veya ortalamanın üzerinde bir zekâya sahip oldukları bilinmektedir. Öğrenme güçlüğünde gözlenen en yaygın özelliklerden bir diğeri de öğrencilerin farklı alanlarda farklı düzeylerde başarı gösterebilmesidir. Bazı alanlarda akranları düzeyinde veya üstünde performans gösterebilirlerken bazı alanlarda ise akranlarının çok altında performans gösterebilmektedirler. Yaşadıkları güçlükler genel olarak okul yaşamlarında yaygın başarısızlık deneyimleri yaşamalarına, akademik başarılarının düşmesine neden olmakta ve yetişkinlik yaşamlarında da devam eden başarısızlığa dönüşmektedir.

Öğrenme güçlüğü olan bireyler, yaşadıkları öğrenme zorlukları, zayıf sosyal beceriler, motivasyon düşüklüğü, kendilik algısının ile kendini yönetme ve organizasyon becerile-

Kaynakça

Bender, W. N. (2014). Öğrenme güçlüğü olan bireyler ve eğitimleri. Ankara: Nobel Yayıncılık.

Carter, E. W., Trainor, A. A., Cakiroglu, O., Swedeen, B., & Owens, L. A. (2010). Availability of and access to career development activities for transition-age youth with disabilities. *Career Development for Exceptional Individuals, 33*(1), 13-24.

Hulleman, C. S., & Harackiewicz, J. M. (2009). Promoting interest and performance in high school science classes. *Science, 326*, 1410–1412.

Luecking, R., & Fabian, E. S. (2000). Paid internships and employment success for youth in transition. *Career Development for Exceptional Individuals, 23*(2), 205-221.

Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği (2018). http://mevzuat.meb.gov.tr/dosyalar/1963.pdf

Rojewski, J. W. (1996). Occupational aspirations and early career-choice patterns of adolescents with and without learning disabilities. *Learning Disability Quarterly, 19*(2), 99-116.

Solberg, V. S., Wills, J., & Osman, D. S. (2012). *Promoting quality individualized learning plans: A "how to guide."* Washington, DC: National Collaborative on Workforce and Disability for Youth, Institute for Educational Leadership.

Sum, A., & McLaughlin, J. (2010). *Dire straits for many American workers: The economic case for new job creation strategies in 2010 for the nation's teens and young adults* (20-24). Boston: The Center for Labor Market Studies Northeastern University. Retrieved from http://www.nyec.org/content/documents/DireStraitsfortheNation'sTeensandYoungAdults.pdf

Test, D. W., Mazzoti V. L., Mustian, A. L., Fowler, C. H., Kortering, L., & Kohler, P. (2009). Evidence-based secondary transition predictors for improving post school outcomes for students with disabilities. *Career Development for Exceptional Individuals, 32*(3), 160-181.

vanBruinswaardt, C., Solberg, V. S., & Jarukitisakul, C. (2015). *Designing statewide career development strategies and programs*. Washington, DC: National Collaborative onWorkforce and Disability for Youth, Institute for Educational Leadership.

Wehman, P. (2013*). Life beyond the classroom: Transition strategies for young people with disabilities* (5th ed.). Baltimore, MD: Paul H. Brookes Publishing Co.

BÖLÜM **2**

ÜRETEN NESİLLER KILAVUZU PEYNİRCİLİK ETKİNLİKLERİ

Doç. Dr. Şenay ÖZEN ALTINKAYNAK
Doç. Dr. Arzu KİRMAN BİLGİN

Bölüm Özeti

Bölümde ilk olarak öğrenme güçlüğü yaşayan ortaokul öğrencilerinin neden üreten nesiller başlıklı etkinliklere ihtiyaçları olduğu anlatılmaktadır. Üreten nesiller kılavuzu içeriğinin dördüncü modülünü Kars Peynirciliği oluşturmaktadır. Kars yöresine ait birçok peynir çeşidi bulunmaktadır. Kars kaşarı, Kars gravyeri, Kars çeçili, Malakan peyniri bu türlerden birkaçıdır. Kars peynirleriyle tanınan bir şehirdir. Bu nedenle bu projede bağlam olarak kullanılmış ve öğrenme güçlüğü çeken öğrencilere Kars peynirciliği üzerine kavramsal anlamaya, girişimciliğe ve doğa bilincine dair bilgiler kazandırılmaya çalışılmıştır. Modül 4'ün içeriğinde ilk olarak öğrencileri büyükbaş hayvancılık yaptıklarını hayal etmeleri ve hayallerindeki çiftliği tasarlamaları sağlanacaktır. Kavramsal anlama, girişimcilik ve doğa bilinci kazanımlarının ele alındığı etkinliklerde tiyatro, gezi, zihin haritası, örümcek harita, anlam çözümleme tablosu, çalışma yaprakları, tahmin-gözlem–açıklama, vızıltı 22 ve röportaj gibi tekniklerden yararlanılmıştır. Psikolojik dayanıklılığın iletişim, stresle başa çıkma, problem çözme ve atılganlık boyutlarına ilişkin kazanımlara canlandırma, tartışma, soru-cevap, oyun, beyin fırtınası gibi yöntem ve tekniklerle ulaşılması . İş fikri ve ürün oluşturma etkinlikleri aile katılım etkinlikleri şeklinde yürütülmüştür. Etkinlik sonucunda öğrencilerin onlara verilen sütle aileleriyle birlikte istedikleri bir peyniri yapmaları ve şenlikte pazarlamaları planlanmaktadır. Yapılacak ziyaretler sürecinde öğrencilerin çektikleri tabletlere kaydedilecektir. Tüm modüllerin tamamlanmasının ardından öğrenciler süreçteki deneyimlerini dijital hikayeler şeklinde tasarlayacaktır.

Giriş

Öğrenme güçlüğü okul çağı çocuklarda en sık gözlenen yetersizlik alanıdır (Fletcher, Lyon, Fuchs ve Barnes, 2007). Tüm okul çağı çocukların %5-15 arasında değişen oranlarda öğrenme güçlüğü yaşadıkları bildirilmektedir (Cramer, 2014; Lerner, 2000). Öğrenme güçlüğü algı, dikkat, bellek ve işlemleme gibi temel bilişsel süreçlerde yaşanan problemler nedeniyle dinleme, konuşma, okuma, yazma ve matematik gibi becerilerin ediniminde gözlenen güçlükler olarak tanımlanmaktadır (Fletcher vd., 2007; Jena, 2013; National Center for Learning Disabilities, 2014; 2000). Öğrenme güçlüğünün en temel özelliklerinden biri zeka düzeyinin normal sınırlar içinde veya üstünde olmasına rağmen güçlüklerin gözlenmesidir (Harwell ve Jackson, 2008). Diğer bir deyişle, çocukların yaşadıkları güçlükler düşük zeka düzeyinden kaynaklanmamakta, aksine üstün yetenekli çocuklarda dahi öğrenme güçlükleri gözlenebilmektedir. Öğrenme güçlüğünde gözlenen en yaygın özelliklerden bir diğeri de çocukların farklı alanlarda farklı düzeylerde başarı gösterebilmesidir (Jena, 2013; Rief ve Stern, 2010). Bazı alanlarda sınıf düzeyinde veya üstünde performans gösterebilirlerken, bazı alanlarda ise sınıf düzeyinin çok altında performans gösterebilmektedirler.

Öğrencilerin yaşadıkları güçlükler genel olarak okul yaşamlarında yaygın başarısızlık deneyimleri yaşamalarına, akademik başarılarının düşmesine neden olmakta ve yetişkinlik yaşamlarında da devam eden başarısızlığa dönüşmektedir (Jitendra ve Gajria, 2011; Lerner, 2000). Öğrenme güçlüğü olan bireyler ilerleyen yıllarda yükseköğretime devam etmeme, düşük-statülü işlerde çalışma, sosyal ilişkilerinde sorunlar yaşama gibi tüm yaşamı etkileyen problemlerle karşı karşıya kalmaktadırlar (Smith, Conely, Smith, & McElwee, 2016). Davranış özellikleri açısından ise girişimde bulunmak yerine geri çekilme ve stresten kaçabilmek için kendilerini yeni deneyimlere kapatma davranışlarını sıkça sergilediklerini görmek mümkündür. Bu davranış kalıpları yetersiz benlik imajı, depresyon, sosyal güçlükler, içe kapanma ve uyum sorunları gibi olumsuz birçok durumun yaşanma olasılığını arttırmakta (McLeod, 1993; Silver, 1992; Tomblin, Zhang, Backwalter ve Catts, 2000) ve sonuçta sosyal çevrede aile ve okulda, arkadaşlarının arasında dışlanmalarına ve reddedilmelerine yol açmaktadır (Bayraktar, 2018). Öğrenme güçlüğü olan öğrencilerin bu zorluklarla baş etmelerinde girişimcilik becerisini kazanmanın önemli bir rol oynayacağı söylenebilir. Çünkü girişimcilik becerisini kazanmak, bireylerin girişimci olma süreçlerini hızlandırır ve bu alanda başarılı olmalarını sağlar (Sorgner & Fritsch, 2018). Girişimcilik becerisi bireylerin sosyal ve toplumsal hayatlarını olumlu yönde geliştiren bir değişken olarak görülmektedir (Lee & Wang, 2017). Dolayısıyla öğrenme güçlüğü olan öğrencilerin girişimcilik becerilerini kazanmalarına vesile olmak ülkelerin toplumsal ve sosyal problemlerini çözmelerinde yardımcı bir unsur olarak görülebilir. Sadece toplumsal ve sosyal değil öğrencilerin yaşadıkları ekonomik problemlerin çözülmesine yardımcı olunabilir. Bir ülkenin % 10'luk bir bölümünün ekonomik anlamda ihtiyaçlarını gidermesi o ülkeye katma değer de kazandıracaktır. Bu yüzden özellikle öğrenme güçlüğü olan öğrencilerin girişimcilik becerisini kazanmasının değerli olduğu söylenebilir. Özellikle ortaokul çağları bu becerinin kazanılması için kaçırılmaz bir fırsat olarak görülmektedir (Meehan, Fawcett, Adkins & Pavey, 2020). Çünkü araştırmalar, öğrenme güçlüğü olan başarılı kişilerin, erken yaşlardan itibaren eksiklikleriyle başa çıkma yolları geliştirebilecekleri ve başkalarının zor buldukları görevleri yerine getirebilmeyi öğrenebilecekleri vurgulamaktadır (Logan, Hansen, Nieminen & Wright, 2001). Dolayısıyla bu bireyler için öğrenme farklılıklarından ötürü göz ardı edilmeyi reddeden, topluma uyum sağlama ve sunulan imkânlardan faydalanmaları gerektiğine ısrar eden bir eğitim yapısı inşa edilmelidir. Pavey, Alexander-Passe ve Meehan (2020) öğren-

Kaynaklar

Bayraktar, M. (2018). Özel Öğrenme Güçlüğü Gösteren Öğrencilerin Özellikleri: Öğrenme Güçlüğü Ve Özel Yetenek (Pp.23-36). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık

Borsos, E., Patocskai, M., & Boric, E. (2018). Teaching in nature? Naturally!. *Journal of Biological Education*, *52*(4), 429-439.

Cramer, S. (2014). Dyslexia's impact (The Duke report). Developed in collaboration with the Centre for Child and Family Policy at Duke University USA. London, England: Dyslexia and Literacy International. Retrievedfromwww.dyslexia-international.org/

Donovan, M. S., & Cross, C. T. (2002). Minority students in special and gifted education. Washington, DC: National Academy Press.

Ejilibe, O. C. (2012). Entrepreneurship in biology education as a means for employment. *Knowledge Review, 26*(3), 96-100.

Elo, J. & Kurtén, B. (2020). Exploring points of contact between enterprise education and open-ended investigations in science education. *Education Inquiry*, *11*(1), 18-35. https://doi.org/10.1080/20004508.2019.1633903.

Er Nas, S., Şenel Çoruhlu, T., Çalık, M., Ergül, C., & Gülay, A. (2019). Öğrenme güçlüğü yaşayan ortaokul öğrencilerine yönelik fen deneyleri kılavuzunun etkililiğinin incelenmesi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi, 20(3), 501-534. doi: 10.21565/ozelegitimdergisi.484937

Fan, X.,& Hu, X. (2019). Current situation of college students' entrepreneurship and employment in the country side in the context of rural revitalization. *Asian Agricultural Research*, 11, 8-15.

Fejes, A.,Nylund, M., &Wallin, J. (2019). How do teachers interpret and transform entrepreneurship education? *Journal of Curriculum Studies, 51*(4), 554-566. https://doi.org/10.1080/00220272.2018.1488998

Fletcher, J. M., Lyon, G. R., Fuchs, L. S., & Barnes, M. A. (2007). Learning disabilities: From identification to intervention. New York: Guilford Press.

Franks, K. &Frederick, H. (2013). Dyslexic and entrepreneur: typologies, commonalities and *Journal of Asia Entrepreneurship and Sustainability*, *9*(1), 95-116.

Friend, M. (2011). Special education: Contemporary perspectives for school professionals. Boston: Pearson.

Glago, K., Mastropieri, M. A., & Scruggs, T. E. (2009). Improving problem solving of elementary students with mild disabilities. Remedial and Special Education, 30(6), 372-380. doi:10.1177/0741932508324394

Harwell, M. J., & Jackson, R. W. (2008). The complete learning disabilities handbook: Ready to use strategies and activities for teaching student with learning disabilities (3rd ed.). San Francisco: Jossey Boss.

Hessels, J., Rietveld, C. A., & van der Zwan, P. (2014). Unravelling two myths about entrepreneurs. *Economics Letters, 122,* 435-438.

Jena, S. P. K. (2013). Learning disability: Teory to practice. New Delphy: Sage Publication.

Jitendra, A. K., & Gajria, K. (2011). Reading comprehension instruction for students with learning disabilities. *Focus on Exceptional Children, 43*(8), 1-16. doi: 10.17161/fec.v43i8.6690

Lee, J.,& Wang, J. (2017). Developing entrepreneurial resilience: Implications for human resource development. European *Journal of Training and Development, 41,* 519–539.

Lerner, J. (2000). Learning disabilities: Theories, diagnosis and teaching strategies. Boston: .

Logan, J. (2009). Dyslexic Entrepreneurs: The Incidence; Their Coping Strategies and Their Business Skills, Dyslexia**,** 15, 328-346. https://doi.org/10.1002/dys.388

Logan, K.,Hansen, C., Nieminen, P., & Wright, H. (2001). Student support teams: Helping students succeed in general education class rooms or working to place students in special education? *Education and Training in Mental Retardation and Developmental Disabilities*, *36*(3), 280–292.

Marek, E. A. (1986). They misunderstand, but they'll pass. The Science Teacher, 32–35.

McLeod, Terry. (1993). "Social – Behavioral Characteristics" Learning Disabilities Best Practices for (Ed. William Bender) USA: Butter-Heinneman.

Meehan, M.,Fawcett, A. J., Adkins, P., & Pavey, B. (2020). Characteristics of entrepreneurs who experience dyslexia: an interview study on the role of school in supporting an entrepreneurial mindset. Asia Pacific Journal of Developmental 7(2), 199—233. https://doi.org/10.3850/S2345734120000118

Morris, M.,Schindehutte, M., & Lesser, J. (2002). Ethnic Entrepreneurship: Do Values Matter? *New England Journal of Entrepreneurship*, *5*, 35–46.

Murnieks, C. Y.,Klotz, A. C., & Shepherd, D. A. (2020). Entrepreneurial motivation: A review of the literature and an agenda for future research. *Journal of Organizational Behavior, 41*(2), 115–143. https://doi.org/10.1002/job.2374.

National Center for Learning Disabilities. (2014). The state of learning disabilities (3th ed.). New York, NY: Author

Onwuachu, W. C. & Okoye, P. O. (2012). Relevance of basic science curriculum for entrepreneurship skill acquisition. *Knowledge Review, 26*(4), 6-13.

Pavey, B., Alexander-Passe, N., & Meehan, M. (2020). *Entrepreneurship, Dyslexia, and Education: Research, Principles, andPractice.* Routledge

Poblete, C., Sena, V., & Fernandez de Arroyabe, J. C. (2019). How do motivational factors - ence entrepreneurs' perception of business opportunities in stages of entrepreneurship? *European Journal of Work and Organizational Psychology*, *28*(2), 179–190. https://doi.org/10.1080/1359432X.2018.1564280.

Pounder, P. A. (2016). Entrepreneurship education in the Caribbean: Learning and teaching tools. *Brock Education Journal, 26*(1), 83–101.

Prabhu, J. J. (2019). Entrepreneurship and innovation: EU economic development, growth and business opportunities. *International Journal of Trend in Scientific Research and Development, 4*(1), 451-455.

Rief, S. F., & Stern, J. (2010). The dyslexia checklist: A practical reference for parents and teachers (Vol. 3). John Wiley & Sons.

Sepulveda, P.,&Nicolson, R. I. (2020). Entrepreneurship, dyslexiaandthe modern world: A positivepsychologyapproach. In B. Pavey, N. Alexander-Passe, & M. Meehan, (Eds.) (2020 in press). Entrepreneurship, DyslexiaandEducation. Routledge, London.

Silver, L. (1992) .The Misunderstood Child. Library of Congress Catolog.

Smith, R.,Conley, G., Smith, A. M., & McElwee, G. (2016). Assessing the impact of 'farming with dyslexia'onlo calrural economies. *Local Economy*, *31*(5), 529-538.

Sorgner, A.,&Fritsch, M. (2018). Entrepreneurial career paths: occupational context and the propensity to become self-employed. Small Business Economics, 51, 129-152. https://doi.org/10.1007/s11187-017-9917-z

Teixeira, A. A. C.,& Pereira, I. (2019). The perceived usefulness of the business plan in formal entrepreneurshipeducation: the perspective of alumni entrepreneurs. *Entrepreneurship Education*, 2, 91–133. https://doi.org/10.1007/s41959-019-00017-0.

Tipton, J. M. (2019). Twenty-First Century Skill Building for Students With Special Needs Through Problem-Based Learning: An Examination Of Home school Teacher Blogs. Doctoral Dissertation. WaldenUniversity.

Tomblin, J. B., Zhang, X., Backwalter, P., & Catts, H. (2000). The association of reading disability, behavioral disorders, and language impairment among second grade children. Journal of Child Psychology and Psychiatry and Allied Disciplines, 41(4), 473-482.

G. E. (2000). Extra examination time for students with learning disabilities: An examination of the maximum potential thesis. Applied Measurement in Education, 13(1), 99-117. doi.org/10.1207/s15324818ame1301_5

Goodman, J. F., & Bond L. (1993). The individualized education program: A retrospective critique. Journal of Special Education, 26(4), 408-422.

BÖLÜM **3**

ÜRETEN NESİLLER KILAVUZU KAZCILIK ETKİNLİKLERİ

Doç. Dr. Tufan İNALTEKİN
Doç. Dr. Şenay ÖZEN ALTINKAYNAK

Bölüm Özeti

Üreten nesiller kılavuzunun birinci modülünü kazcılık oluşturmaktadır. Kars kazı, ülkemizin Kars ve Ardahan bölgelerinde yer alan özel bir ırktır. Kars' ta yaşayanların kışın önemli protein kaynaklarından olan Kars kazı damakta bıraktığı tadıyla da başka bölgelerdeki kazlardan ayrılır. Bu modül öğrenme güçlüğü olan öğrencilerin psikolojik dayanıklılık, kavramsal anlama, doğa bilinci ve girişimcilik becerilerinin, Kars kazı bağlamı kullanılarak kazandırılmasına odaklanmaktadır. Modül, öğrencilerin bireysel ve takım halinde çalışmalarını, görsellerle destekli etkinlikleri, beyin fırtınaları ve tartışmaları içermektedir. Psikolojik dayanıklılığın iletişim, stresle başa çıkma, problem çözme ve atılganlık boyutlarına ilişkin kazanımlara bibliyoterapi, drama, tartışma, soru-cevap, oyun, beyin fırtınası gibi yöntem ve tekniklerle ulaşılması . Çeşitli görsellerle desteklenmiş etkinlikler ve çalışma kâğıtları yoluyla öğrencilerin kazlarda üreme ve gelişme konusuna ilişkin kavramları anlamaları ve doğa bilincinin desteklenmesi . Girişimcilik becerisi için hazırlanan çalışmalar ise öğrencilerin kazcılık iş fikri ve planlaması üzerine aile destekli etkinlikleri içermektedir. Ayrıca girişimcilik çalışmaları sonucunda ortaya çıkan ürünlerin planlanan bir şenlikte tanıtılması amaçlamaktadır. Modülün içerisinde alan gezisi çalışmaları yoluyla öğrencilerin kazcılık bağlamına ilişkin bilgi ve deneyimlerinin kalıcı olması amaçlanmaktadır. Bu gezilerde öğrenciler, tabletleri yoluyla gerçek deneyimlerini . Projenin diğer modüllerinin tamamlanmasının ardından öğrenciler bu süreçteki deneyimlerini dijital hikâyelere dönüştüreceklerdir.

Kazcılık Modülü Uygulama Programı

Gün	Ders	Saat	Etkinlik Adı	Ele Alınacak Kazanımlar
1	1	9^{30}-10^{00}	••Doğa Demek Gelecek Demek	••Yaşadığı coğrafyadaki hayvan ve bitkilerin önemini kavrar.
	2	10^{10}-10^{40}	••Kazlarımızın Yüzdüğü Dereden Geriye Ne Kaldı?	••Yaşadığı çevrenin bir parçası olduğunu gözlemlerine dayanarak fark eder.
	3	10^{50}-11^{20}	••Altın Yumurtlayan Kars Kazının Yaşamı ••Kaz Biliklerim Erkek Mi Dişimi Olacak! ••Büyüyen Kazlarımın Sırları ••Kazların Efendisi ••Kaz Yaşamının Renkleri	••Bir kazın üremesi, büyümesi ve gelişmesine dair temel süreçleri kavrar ••Bir kazın beslenmesine ve bakımına (sağlığına) dair temel süreçleri kavrar
	4	11^{30}-12^{00}	••Hangi yumurta benim?	••Kazın diğer kümes hayvanlarından farkını kavrar
	5	13^{00}-13^{30}	••Kime Göre Ben Neyim?	••Duygularını konuşarak rahatça ifade eder, jest ve mimiklerini etkili kullanır.
	6	13^{40}-14^{10}	••Dileğini Söyle	
2	1	9^{30}-10^{00}	••Ne Gördüm Ne Biliyorum?	••Bir kazın yaşam koşullarına dair gözlem notlarını kaydeder
	2	10^{10}-10^{40}	••Gördüklerimden Afiş Hazırlıyorum!	••Bir kazın yumurtası ve kaz biligleri (yavrusu) üzerine dair gözlem notlarını kaydeder
	3	10^{50}-11^{20}	••Kaz Yaşamının Başladığı Yer	••Kaz çiftliği sahibi ile röportaj yoluyla merak ettiği soruları sorar ve deneyimlerini not eder
	4	11^{30}-12^{00}	••Doğa ve Yaşam	••Yaşadığı çevrenin bir parçasını olduğunu gözlemlerine dayanarak fark eder. ••İnsan ve doğa arasındaki etkileşimin olumlu ve olumsuz yönlerini tartışır. ••Yaşadığı çevrede canlı ve cansız varlıklar arasındaki etkileşime örnekler verir
	5	13^{00}-13^{30}	••Sayı Avcıları	••Stres nedenlerini fark eder, olumsuz duygularını sözel ifadeler kullanarak açıklar, stresli durumlarla baş etme becerilerini kavrar, stresli durumlarda aktif başa çıkma stratejilerini kullanır, başkalarının haklarını gözetir.
	6	13^{40}-14^{10}		
3	1	9^{30}-10^{00}	••Bana Ne söyleyebilirsin?	••Bir kazın yaşam koşulları hakkında temel bilgileri kavrar
	2	10^{10}-10^{40}	••Yemeğimi seçerim	••Kaz çiftliği sahibi ile röportaj yoluyla merak ettiği soruları sorar ve deneyimlerini not eder
	3	10^{50}-11^{20}	••Kafkasların kazı	••İnsan ve doğa arasındaki etkileşimin olumlu ve olumsuz yönlerini tartışır.
	4	11^{30}-12^{00}	••Var olmak veya Yok Olmak	
	5	13^{00}-13^{30}	••Kara Kaz	••Karşılaştığı problemleri fark eder. ••Karşılaştığı problemlere çözüm yolları üretir. ••İhtiyaç duyduğunda yardım isteyeceği kişileri tanır.
	6	13^{40}-14^{10}		
4	1	9^{30}-10^{00}	••Benden ne olmaz ki?	••Bir kazın ürünleri üzerine temel bilgileri kavrar
	2	10^{10}-10^{40}	••Benim tadımı bozma	••Kaz etinin işlenmesi sürecini deneyimler ••Yaşadığı çevrenin bir parçasını olduğunu gözlemlerine dayanarak fark eder. ••İnsan ve doğa arasındaki etkileşimin olumlu ve olumsuz yönlerini tartışır. ••Yaşadığı çevrede canlı ve cansız varlıklar arasındaki etkileşime örnekler verir
	3	10^{50}-11^{20}	••Geleceğe mirasımız Kars kazımız	
	4	11^{30}-12^{00}	••Doğayı korumak, Kars kazını nesiller boyu yaşatmak	
	5	13^{00}-13^{30}	••Yumurtalar Kuluçkada	••Haksızlığa uğradığında neler yapabileceğini söyler ••Atılganlığın gerektirdiği hak arama davranışını yapar. ••Başkalarının haklarını gözetir. ••Rahatsız olduğu durumları dile getirir.
	6	13^{40}-14^{10}	••Davranışım Hangisi	

BÖLÜM **4**

ÜRETEN NESİLLER KILAVUZU KAVILCA BUĞDAYI ETKİNLİKLERİ

Doç. Dr. Tufan İNALTEKİN
Doç. Dr. Devrim ERGİNSOY OSMANOĞLU

Bölüm Özeti

Üreten nesiller kılavuzu içeriğinin ikinci modülünü kavılca buğdayı oluşturmaktadır. Kavılca buğdayı ülkemizin genetiği değiştirilmemiş iki buğdayından biridir ve Kars yöresine ait bir bitki türüdür. Özel bir buğday türü olması bu projede bağlam olarak kullanılmasını sağlamıştır. Kavramsal anlama, girişimcilik ve doğa bilinci kazanımlarının ele alındığı etkinliklerde gezi, çalışma yaprakları, tahmin-gözlem–açıklama, resimli yaşam döngüsü haritası, afiş hazırlama ve eğitsel oyun gibi tekniklerden yararlanılmıştır. Psikolojik dayanıklılığın iletişim, stresle başa çıkma, problem çözme ve atılganlık boyutlarına ilişkin kazanımlara drama, tartışma, soru-cevap, oyun, beyin fırtınası gibi yöntem ve tekniklerle ulaşılması . İş fikri ve ürün oluşturma etkinlikleri aile katılım etkinlikleri şeklinde yürütülmüştür. Etkinlik sonucunda kavılca ekmeği, kavılca pilavı, kavılca keki, kavılca kurabiyesi vb. ürünlerin ortaya çıkması ve şenlikte pazarlanması planlanmaktadır. Yapılacak ziyaretler sürecinde öğrencilerin çektikleri tabletlere kaydedilecektir. Tüm modüllerin tamamlanmasının ardından öğrenciler süreçteki deneyimlerini dijital hikâyeler şeklinde tasarlayacaktır.

Kavılca Buğdayı Modülü Uygulama Programı

Gün	Ders	Saat	Etkinlik Adı	Kazanımlar
1	1	9^{30}-10^{00}	••Kulaktan Kulağa	••Yaşadığı çevrenin bir parçası olduğunu gözlemlerine dayanarak fark eder. ••Yaşadığı çevrede canlı ve cansız varlıklar arasındaki sürekli etkileşime örnekler verir.
	2	10^{10}-10^{40}	••Sessiz Anlatma	
	3	10^{50}-11^{20}	••Arkamdaki Ses	••İletişimin günlük yaşantıdaki önemini açıklar. ••İletişim engellerinin nedenlerini söyler. ••İletişim engellerinin olumsuz etkilerini fark eder. ••Etkili iletişim kurmaya yönelik öneriler geliştirir.
	4	11^{30}-12^{00}	••Beni Bul	
	5	13^{00}-13^{30}	••Kavılca Ekelim	Toprağı işler, kavılca eker ve deneyimlerini kaydeder. Yaşadığı çevrenin bir parçası olduğunu gözlemlerine dayanarak fark eder. Yaşadığı çevrede canlı ve cansız varlıklar arasındaki sürekli etkileşime örnekler verir.
	6	13^{40}-14^{10}		
2	1	9^{30}-10^{00}	••En Eski Buğdayımızın Hikâyesi: Kavılca'nın Yolculuğu	••Kavılcanın üremesi, büyümesi ve gelişmesine dair temel süreçleri kavrar.
	2	10^{10}-10^{40}		
	3	10^{50}-11^{20}		
	4	11^{30}-12^{00}	••Kavılca Mucizesi	
	5	13^{00}-13^{30}	••Sosyal Atom	••Duygularını konuşarak rahatça ifade eder, jest ve mimiklerini etkili kullanır ihtiyaç duyduğunda yardım isteyeceği kişileri tanır.
	6	13^{40}-14^{10}		
3	1	9^{30}-10^{00}	••Kavılca Çiçeğini Çizelim	••Kavılcanın çiçek oluşumu üzerine deneyimlerini kaydeder. ••Doğanın hassas bir dengeye sahip olduğu ile ilgili çıkarım yapar. ••Yaşadığı çevrede canlı ve cansız varlıklar arasındaki sürekli etkileşime örnekler verir.
	2	10^{10}-10^{40}		
	3	10^{50}-11^{20}		
	4	11^{30}-12^{00}	••Kavılcanın Geleceği	
	5	13^{00}-13^{30}	••Duvardaki Rol	••Olumsuz duygularını sözel ifadeler kullanarak açıklar. ••Stresli durumlarla baş etme becerilerini kavrar.(Aktif ve pasif başa çıkma stratejilerini tanır.) ••Stresli durumlarda aktif başa çıkma stratejilerini kullanır. ••İhtiyaç duyduğunda çevresindeki kişilerden yardım ister.
	6	13^{40}-14^{10}	••Güç Birliği	
4	1	9^{30}-10^{00}	••Hasat Zamanı	••Kavılca hasatını gözlemleyerek deneyimlerini kaydeder. ••İnsan ve doğa arasındaki etkileşimin olumlu ve olumsuz yönlerini tartışır. ••Yaşadığı çevrede canlı ve cansız varlıklar arasındaki sürekli etkileşime örnekler verir.
	2	10^{10}-10^{40}		
	3	10^{50}-11^{20}		
	4	11^{30}-12^{00}		
	5	13^{00}-13^{30}	••Çöz Beni	••Karşılaştığı problemleri fark eder. ••Problemlerin olası nedenlerini söyler. ••Karşılaştığı problemlere çözüm yolları üretir. ••Problemin çözümünün işe yararlılığını değerlendirir.
	6	13^{40}-14^{10}	••Ben Problem Çözerim	

BÖLÜM **5**

ÜRETEN NESİLLER KILAVUZU SERACILIK ETKİNLİKLERİ

Doç. Dr. Sibel ER NAS
Doç. Dr. Arzu KİRMAN BİLGİN

Bölüm Özeti

Üreten nesiller kılavuzu içeriğinin ikinci modülünü seracılık oluşturmaktadır. Seracılık, Kars ve yöresinde son birkaç yıldır değerlendirilen iş fikirleri arasındadır. Çünkü Kars ve yöresi çernezyom toprak türüne sahiptir. Bu toprak türü humus açısından zengindir. Bu yüzden tarıma oldukça elverişlidir. Fakat iklimin karasal olması tarımı engellemektedir. Seracılık yolu ile bu zor durum aşılmaktadır. İl dışından gelen çiftçilerin ilkbahar, yaz ve sonbahar dönemlerinde Kars'ta seracılık yaparak geçimlerini sağlamaları Karslılar tarafından dikkat çekmiştir. Böylelikle seracılık son yıllarda tercih edilen bir girişim türü olmuştur. Bu sebeple seracılık, eğitici modül olarak kullanılmak istenmiştir. Öğrencilerin elde ettiği organik domates, salatalık, biber ve patlıcanlar şenlikte pazarlanacaktır. Öğrenciler düzenlenen sınıf dışı öğrenme ortamlarında başarı öyküsü oluşturma süreçleri için deneyimlerini . Bu nedenle bu projede bağlam olarak kullanılmış ve öğrenme güçlüğü çeken öğrencilere seracılık üzerine kavramsal anlamaya, girişimciliğe ve doğa bilincine dair bilgiler kazandırılmaya çalışılmıştır. Modül 2'nin içeriğinde ilk olarak öğrencilere seracı bir girişimcinin başarı hikâyesi bir belgesel olarak izletilecektir. Bu şekilde seracılık üzerine öğrencilerin ön bilgileri oluşturulmaya çalışılacaktır. Kavramsal anlama, girişimcilik ve doğa bilincinin ele alındığı derslerde resimli anlam çözümleme tablosu, geziler, gözlem raporları, röportaj, TGA, röportaj gibi etkinliklerden yararlanılmıştır. Psikolojik dayanıklılığın iletişim, stresle başa çıkma, problem çözme ve atılganlık boyutlarına ilişkin kazanımlara tartışma, soru-cevap, oyun, beyin fırtınası gibi yöntem ve tekniklerle ulaşılması . Girişimcilik şenliği için düşünülen iş planı tasarlama etkinliği öğrencilerin girişimcilik becerilerini geliştirmeye yöneliktir. İş fikri ve ürün oluşturma etkinlikleri sonucunda domates, salatalık, patlıcan, biber vb. ürünlerin ortaya çıkması ve şenlikte pazarlanması sağlanmalıdır. Yapılacak ziyaretleri ve gözlemleri tabletlere kaydetmeleri sağlanmalıdır. Öğrencilerin kaydettiği bu başarı öyküsü oluşturma süreçlerinde kullanılabilir. Başarı öykülerinin ise tüm modüllerin tamamlanmasının ardından dijital hikâyeler şeklinde tasarlanması önerilmektedir.

Seracılık Modülü Uygulama Programı

Gün	Ders	Saat	Etkinlik Adı	Ele Alınacak Göstergeler
1	1	9^{30}-10^{00}	••Belgesel İzleyelim ••Sera Ürünlerini Tanıyalım	••Yaşadığı çevrede canlı ve cansız varlıklar arasındaki sürekli etkileşime örnekler verir. ••İş fikri geliştirir. ••Potansiyel müşterilerini tanımlar. ••Bir bitkinin üremesi, büyümesi ve gelişmesine dair temel süreçleri kavrar.
	2	10^{10}-10^{40}		
	3	10^{50}-11^{20}		
	4	11^{30}-12^{00}		
	5	13^{00}-13^{30}	••Beni kim tanır?	••Duygularını konuşarak rahatça ifade eder, iletişim engellerinin nedenlerini söyler, iletişim engellerinin olumsuz etkilerini fark eder.
	6	13^{40}-14^{10}		
2	1	9^{30}-10^{00}	••Sera Ürünlerinin Hayat Döngüsü ••Bitkileri Tanıyalım	••Bir bitkinin üremesi, büyümesi ve gelişmesine dair temel süreçleri kavrar.
	2	10^{10}-10^{40}		
	3	10^{50}-11^{20}		
	4	11^{30}-12^{00}		
	5	13^{00}-13^{30}	••Sen Hangisisin? ••İp Yumağı	••Stresli durumlarla baş etme becerilerini kavrar.(Aktif ve pasif başa çıkma stratejilerini tanır) ••Stresli durumlarda aktif başa çıkma stratejilerini kullanır.
	6	13^{40}-14^{10}		
3	1	9^{30}-10^{00}	••Sera Gezisi ••Fide Ekimi	••Yaşadığı çevrenin bir parçası olduğunu gözlemlerine dayanarak fark eder. ••Sera ve seracılığın amacı üzerine temel özellikleri kavrar. ••İş fikri geliştirir. ••Fide ekimi uygulamaları yaparak deneyimlerini kaydeder.
4	1	9^{30}-10^{00}	••Gözlemleyelim Soralım ••Bitki Bakımı Yapalım	••Çiçek oluşumları üzerine deneyimlerini kaydeder. ••Bitki bakımı yapar ve deneyimlerini kaydeder. ••Yaşadığı çevrede canlı ve cansız varlıklar arasındaki sürekli etkileşime örnekler verir.
	2	10^{10}-10^{40}		
	3	10^{50}-11^{20}		
	4	11^{30}-12^{00}		
	5	13^{00}-13^{30}	••Birlikte Hayal Et	••Karşılaştığı problemleri fark eder, karşılaştığı problemlere çözüm yolları üretir, problemleri çözmek için planlama yapar.
	6	13^{40}-14^{10}		
5	1	9^{30}-10^{00}	••Ürünlerimizi Toplama Zamanı	••Ürünleri toplayarak deneyimlerini kaydeder. ••İnsan ve doğa arasındaki etkileşimin olumlu ve olumsuz yönlerini tartışır. ••Doğanın hassas bir dengeye sahip olduğu ile ilgili çıkarım yapar. ••(Bir seracı ile röportaj yaparak sağlanacaktır.)
	2	10^{10}-10^{40}		
	3	10^{50}-11^{20}		
	4	11^{30}-12^{00}		
	5	13^{00}-13^{30}	••Durum Kartlarını Sırala	••Sahip olduğu hakları söyler. ••Haksızlığa uğradığında neler yapabileceğini söyler. ••Atılganlığın gerektirdiği hak arama davranışını yapar. ••Rahatsız olduğu durumları dile getirir.
	6	13^{40}-14^{10}		
6	1	9^{30}-10^{00}	••İş Planı Hazırlayalım	••Seracılık üzerine seçeceği bir iş fikri üzerine iş planını tasarlar. İş planın odaklandığı göstergeler şu şekildedir: 1. iş fikri geliştirir, 2. potansiyel müşterilerini tanımlar, 3. müşteriye ulaşım kanallarını belirler, 4. iş akış şeması çizer/yazar veya söyler, 5. personelinin görev ve sorumluluklarını belirler, 6. işinin giderlerini hesaplar, 7. ürününün karını hesaplar, 8. ürününü pazarlar.
	2	10^{10}-10^{40}		
	3	10^{50}-11^{20}		
	4	11^{30}-12^{00}		
	5	13^{00}-13^{30}	••Hangi Dili Kullanmalı? ••Haber Saati	••Stresli durumlarla baş etme becerilerini kavrar, (Aktif ve pasif başa çıkma stratejilerini tanır.), stresli durumlarda aktif başa çıkma stratejilerini kullanır.
	6	13^{40}-14^{10}		

BÖLÜM 6

ÜRETEN NESİLLER KILAVUZU ARICILIK ETKİNLİKLERİ

Dr. Öğr. Üyesi Nesli KALA
Doç. Dr. Devrim ERGİNSOY OSMANOĞLU

Bölüm Özeti

Kars ve yöresinde olan bireylerin önemli geçim kaynaklarından biri de arıcılıktır. Kars ve yöresinde olan Kafkas arıları kış mevsimi soğuk geçen ve bol kar yağışı alan bölgelerde kendi amacı doğrultusunda başarılı olan iki önemli arı ırkından biridir. Kars'ın yöresine has çiçekli bitkilerinin olması Kafkas arılarının ürettikleri ürünlerin lezzetli olmasını sağlamaktadır. Bir kovandan ortalama 30 kg bal çıkması ve kilogramının yüksek fiyatlardan satılması Kars'ta olan insanlar için tercih edilen bir girişimcilik türü haline gelmiştir. Kars'a gelen yerli ve yabancı turistler özellikle arı ürünlerini satın almaktadırlar. Bu nedenle arıcılık, bu projede bir modül olarak kullanılmak istenmiştir. Öğrenciler Modül 5'te artırılmış gerçeklik destekli çalışma yaprağı ile arılar ile projedeki ilk deneyimlerini yaşarlar. Modülün uygulama sürecinde, öğrenme güçlüğü olan çocukların tümüyle aktif olduğu yöntem ve teknikler tercih edilmiştir. Modülün kavramsal anlama, girişimcilik ve doğa bilinci kazanımlarının ele alındığı etkinliklerde çizimler, drama, grup ve sınıf tartışmaları, tahmin-gözlem–açıklama (TGA), anlam çözümleme tablosu, gezi-gözlem gibi tekniklerden yararlanılmıştır. Girişimcilik kazanımlarıyla ilgili iş fikri ve ürün oluşturma etkinlikleri planlanmıştır. Psikolojik dayanıklılığın iletişim, stresle başa çıkma, problem çözme ve atılganlık boyutlarına ilişkin kazanımlara bibliyoterapi, drama, tartışma, soru-cevap, oyun, beyin fırtınası gibi yöntem ve tekniklerle ulaşılması hedeflenmektedir. Öğrencilerin arıcılık hakkında deneyim kazanabilmeleri için modülün uygulama sürecinde iki kez Veterinerlik Fakültesi Arıcılığı Araştırma, Geliştirme ve Uygulama Merkezi ziyareti yapılacaktır. Modül 5'e ait eğitim süreçleri proje ekibi tarafından yürütülecektir. Gezi-gözlem sürecinde gözlemlenmesi gereken eğitim süreçleri için ilgili merkezin uzmanlarından yardım istenecektir. Üreten nesiller kılavuzunun beşinci modülü aşağıdaki gibidir.

Arıcılık Modülü Uygulama Programı

Gün	Ders	Saat	Etkinlik Adı	Ele Alınacak Kazanımlar
1	1	9^{30}-10^{00}	••Haydi Bal Arılarıyla Tanışalım	••Bir arının temel bölümlerini kavrar.
	2	10^{10}-10^{40}	••Ben Kimim? ••Arı türlerini öğreniyorum	••Bir bal arısı kolonisinin üyelerinin (kraliçe arı, işçi arı ve erkek arı) üremesi, büyümesi ve gelişmesine dair temel süreçleri kavrar.
	3	10^{50}-11^{20}	••Arının Yaşam Döngüsünü Öğreniyorum	••Bal arılarının yaşam döngülerini kavrar.
	4	11^{30}-12^{00}	••Arı Irklarını Keşfedelim	••Kafkas arı ırkının özelliklerini kavrar. Kafkas arı ırkının beslenmesine ve bakımına (sağlığına) dair temel süreçleri kavrar.
	5	13^{00}-13^{30}	••Ah Şu Parazitler	••İletişimin günlük yaşantıdaki önemini açıklar. ••Jest ve mimiklerini etkili kullanır. ••İletişim engellerinin nedenlerini söyler. ••İletişim engellerinin olumsuz etkilerini fark eder.
	6	13^{40}-14^{10}		
2	1	9^{30}-10^{00}	••Haydi, Arı Ürünlerini Öğrenelim	••Arı ürünleri üzerine (bal, arı sütü, arı zehiri, polen, propolis) temel bilgileri kavrar.
	2	10^{10}-10^{40}		
	3	10^{50}-11^{20}	••Arıcılığa Başlıyorum	••Arıcılık hakkındaki temel bilgileri kavrar.
	4	11^{30}-12^{00}		
	5	13^{00}-13^{30}	••Duygularım ve Ben	••Olumlu ve olumsuz duygularını fark eder. ••Olumsuz duygularını sözel ifadeler kullanarak açıklar. ••Stresli durumlarla baş etme becerilerini kavrar. Aktif ve pasif başa çıkma stratejilerini tanır. ••Stresli durumlarda aktif başa çıkma stratejilerini kullanır.
	6	13^{40}-14^{10}		
3	1	9^{30}-10^{00}	••Arılığı Keşfedelim	••Veterinerlik Fakültesi Arıcılığı Araştırma, Geliştirme ve Uygulama Merkezi ziyareti yoluyla arıcılık üzerine deneyimlerini kaydeder.
	2	10^{10}-10^{40}		
	3	10^{50}-11^{20}		
	4	11^{30}-12^{00}		
	5	13^{00}-13^{30}	••Hatalarımla Büyüyorum	Problemlerin olası nedenlerini söyler, karşılaştığı problemlere çözüm yolları üretir, problemi çözerken gerekli durumlarda çözüm yollarını değiştirebilir ve stresli durumlarla baş etme becerilerini geliştirir.
	6	13^{40}-14^{10}		
4	1	9^{30}-10^{00}	••Haydi İş Planı Hazırlayalım	••Arıcılık üzerine seçeceği bir iş fikri üzerine iş planını tasarlar. İş planın odaklandığı göstergeler şu şekildedir: 1. İş fikri geliştirir. 2. Potansiyel müşterilerini tanımlar. 3. Müşteriye ulaşım kanallarını belirler. 4. İş akış şeması çizer/yazar veya söyler. 5. Personelinin görev ve sorumluluklarını belirler. 6. Ürününün giderlerini hesaplar. 7. Ürününün karını hesaplar. 8. Ürününü pazarlar.
	2	10^{10}-10^{40}		
	3	10^{50}-11^{20}		
	4	11^{30}-12^{00}		
	5	13^{00}-13^{30}	••Polen ve Petek'in Hikayesi	••Başkalarının haklarını gözetir, sorumluluk alır, sorumluluklar yerine getirilmediğinde olası sonuçları söyler.
	6	13^{40}-14^{10}		
	7	14^{20}-14^{50}	••Son Samuray	••Kafkas bal arısının gelecek nesillere ulaşması için neler yapılması gerektiğini kavrar.
5	1	9^{30}-10^{00}	••Bal Hasadı Festivali	••Veterinerlik Fakültesi Arıcılığı Araştırma, Geliştirme ve Uygulama Merkezi ziyareti yoluyla peteklerin sağılması (hasadı) ve dolum işlemlerini gözlemler.
	2	10^{10}-10^{40}		
	3	10^{50}-11^{20}		
	4	11^{30}-12^{00}		
	5	13^{00}-13^{30}	••Bir Torba Dolusu Çözüm	••Problemlerin olası nedenlerini söyler. ••Karşılaştığı problemlere çözüm yolları üretir. ••İhtiyaç duyduğunda çevresindeki kişilerden yardım ister. ••İhtiyaç duyduğunda yardım isteyeceği kişileri tanır.
	6	13^{40}-14^{10}		
	7	14^{20}-14^{50}	••Bir Arının Hayal Kırıklığı	••Kafkas bal arısının gelecek nesillere ulaşması için doğanın nasıl korunması gerektiğini kavrar.

BÖLÜM **7**

ÜRETEN NESİLLER KILAVUZU KÜLTÜREL ÜRÜNLER ETKİNLİKLERİ

Doç. Dr. Arzu KİRMAN BİLGİN
Doç. Dr. Selma ERDAĞI

Bölüm Özeti

Eğitimin temel amaçlarından biri de kültürümüzü bir sonraki nesile aktarmadır. Kültür sadece günlük yaşantımızdaki üzerimize düşen sorumlulukları yerine getirmek için gereken bir kavram değil aynı zamanda bireylerin ekonomi açısından temel ihtiyaçlarını karşılayan bir fırsat olduğu da söylenebilir. Bulunduğunuz bölgenin kültürel değerlerini iş fikrine dönüştürmek girişimci olmak isteyenlerin kullandıkları çözüm yolları arasındadır. Bu bölümde öğrenme güçlüğü olan öğrencilerin kültürel değerleri kullanarak nasıl girişimci ürüne dönüştürebileceklerine yönelik örnek etkinlikler yer almaktadır. Örnek etkinlikler için Kars'ın kültürel değerleri dikkate alınmıştır. Kalesi, Anı Harabeleri, Çıldır Gölü, kazı, peyniri, balı, elması, kayısısı ve açık hava müzesini andıran caddeleriyle yerli ve yabancı turistlerin dikkatini çeken bir yerleşim yeri olan Kars, girişimci ürünler oluşturmak ve öğrenme güçlüğü olan öğrencilere psikolojik dayanıklılık ve girişimcilik becerisi kazandırmak, kültür kavramını kavramsal boyutta anlamak ve doğa bilinci oluşturmak için uygun bir etkinlik malzemesidir. Bu bölümde sunulan etkinlikler birçok farklı kültür için uyarlanarak öğretmenler ve araştırmacılar tarafından kullanılabilir.

Giriş

Kültür aktarımı, bir millete ait kültürel özelliklerin yeni nesillere anlatılması, kavratılması ve benimsetilmesidir. Kültür, içeriğinin genişliği dikkate alındığında pek çok şekilde ifade edilebilecek bir kavramdır. En basit tanımı ile kültür, bir milleti diğer milletlerden ayıran niteliklerin bütünüdür (Melanlıoğlu, 2008). Millet olma bilincini ve toplumların varlığını devam ettirebilmesinin en önemli yolu kültür aktarımıdır. Sosyalleşme sürecinde insanın içinde yer aldığı toplumu tanıması ve kültürel özelliklerini anlayarak kendine uygun bir şekilde benimsemesi önem arz etmektedir. Bu süreçte bireyin çevresinden etkilenerek ve bireysel özellikleriyle şekillendirerek edindiği birikimlerin bütünü kişinin kültürel sermaye kazanımlarını oluşturur. Fransız sosyolog Pierre Bourdieu tarafından sıkça dile getirilen ve bu vasıtayla literatüre giren kültürel sermaye kavramı yüksek kültüre ait bilginin toplamı ve eğitim yoluyla elde edilen becerilerin bir bütünü olarak tanımlanır. Bourdieu'e kültürel sermayenin üç biçimde var olabileceğini ifade etmiştir.

- Anonim kültürel sermaye
- Bir insanın hem bilinçli hem de bilinçsiz olarak sosyalleşme ve gelenek süreçleriyle edindiği her şey bilgidir. Bu tür bir kültürel sermaye değiştirilemez; Bourdieu'ya göre, kişi onu alışkanlığına dahil ettiğinde azar azar edinilir (kişiliği ve düşünce tarzı).
- Nesnel kültürel sermaye
- Nesneleşmiş kültürel sermaye; kitap, sözlük, tablo, heykel, müzik enstrümanı, seramik sanat ürünü, el yazması eser gibi kültürel değere sahip nesneler üzerinden anlam kazanan sermaye olduğu gibi, kullandığımız otomobille hatta alışveriş yaptığımız marketle dahi (Saraceno, 2014) dışarıya mesaj veren bir kültürel sermaye çeşididir. Kültürel sermaye değeri oluşturan ürünlere sahip olmak kişiye ekonomik bir kazanç da katmaktadır. Söz konusu kültürel ürün-ler, ekonomik sermaye olarak aktarılabilir (Gerni, 2013: 58-59).
- Kurumsallaşmış kültürel sermaye
- Kültürel sermayenin bu formunda sermaye; kanunen garanti altına alınmıştır, formeldir ve bire-yin kişilik özelliklerinden bağımsız bir yapı kazanmıştır (Gerni, 2013). Bireylerin edinmiş ol-dukları mezuniyet belgeleri, diplomalar, akademik derece ve ünvanlar, ehliyetler, sertifikalar, ruhsatlar, başarı belgeleri, kurumsallaşmış sermaye türüne örnek teşkil ederler.

UNESCO'nun Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi (1954) ile uluslararası bir farkındalık yaratmaya çalıştığı somut olmayan kültürel miras terimi altında toplanan unsurlar, aslında birkaç kuşak öncesine kadar "kendiliğinden" aktarılarak var olmaya devam eden ya da süreç içinde "kendiliğinden" kaybolan ürünlerdi. Bir toplumun içine doğmakla birlikte o toplumun kültürüyle kültürlenen birey için masalları, efsaneleri, kültürel değer yargılarını, inanışları, yeme içme, giyim biçimlerini öğrenmek o topluluğun bir bireyi olması dolayısıyla kendiliğinden gerçekleşen doğal bir süreçti. Aile ve yakın aile bireyleri tarafından yeni nesillere aktarılan bu değerler (Oğuz, 2008: 8-10) geleneksel bilginin önce değer kaybedişi sonrasında yerel bilgilerin" aktarımını sekteye uğrattı (Teke, 2013). Dünya Miras Sözleşmesi'nin ön sözünde kültürel ve doğal mirasın herhangi bir parçasının bozulmasının veya yok olmasının, bütün dünya milletlerinin mirası için zararlı bir yoksullaşma teşkil ettiği, kültürel ve doğal mirasın parçalarının istisnaî bir öneme sahip olduğu ve bu nedenle tüm insanlığın dünya

Kaynaklar

Taşdemir, M. S. (2019). The role of cultural capital in classroom. *ELT Research Journal, 8*(2), 83-104.

Garton, S., & Graves, K. (2014). Identifying a research agenda for language teaching materials. *The Modern Language Journal, 98*(2), 654-657.

De Graaf, N. D., De Graaf, P. M., & Kraaykamp, G. (2000). Parental cultural capital and educational attainment in the Netherlands: A refinement of the cultural capital perspective. *Sociology of Education, 73*(2), 92-111.

Chhabra, D., Healy, R. & Sills, E. (2003). Staged authenticity and heritage tourism. *Annals of Tourism Research, 30*(3), 702-719

Saraceno, C. (2014). Do we need capital accounts for culture?, paper presented at Joint IEA/ISI Strategic Forum 2014 and Workshop of the High Level Expert Group on the Measurement of Economic Performance and Social Progress on Intra-generational and Inter- generational Sustainability, Rome, 22-23 September.

Bourdieu, Pierre (1986). The Forms of Capital, in John Richardson (ed.) Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education (pp. 241- 58), Connecticut: Greenwoo

Oğuz, M. Ö. (2008). Türkiye'nin Somut Olmayan Kültürel Mirası. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları

Melanlıoğlu, D. (2010). Kültür aktarımı açısından Türkçe öğretim programları. *Eğitim ve Bilim, 33*(150), 64-73.

Teke, S. G. (2013). Geleneksel tarzlar, modern modeller: resmî, resmî olmayan eğitim ve somut olmayan kültürel miras. *Millî Folklor, 25*(100), 31-39.

Gerni, M., Nişancı, M., Çelik, A. A., & Yurttançıkmaz, Z. Ç. (2013). Geçiş Ekonomilerinde Girişimciliğin Ekonomik Büyüme Üzerine. International Conference on Eurasian Economies. Session 6c: Bölgesel Konular, s.761-767.

BÖLÜM 8

ÜRETEN NESİLLER KILAVUZU DİJİTAL HİKÂYE ETKİNLİKLERİ

Doç. Dr. Selma ERDAĞI
Doç. Dr. Tufan İNALTEKİN

Öğrenme Güçlüğü Olan Öğrenciler İçin Dijital Hikâyeler

Eğitimdeki amacın, gelişen toplum yapısına uygun donanıma sahip bireyler yetiştirmek olduğuna göre dil eğitimi alan bireylerin yazma becerilerinin de geliştirilmesi ve ihtiyaçlarını karşılar düzeye temel olarak getirilmesi gerekir. Ortaokulu bitiren bir bireyden metin düzeyinde duygu ve düşüncelerini açıklayabilmesi beklenir (Coşkun, 2011). Eğitimde, kişiyi toplumun bir bireyi olarak yetiştirirken herhangi bir yardıma ihtiyaç duymaksızın kişinin düşüncelerini anlatacak düzeyde yazım yapabilmesi önemlidir. ve ilgilendirme becerilerinin gelişmesi bakımından son derece önemli olan yazılı anlatım çalışmaları kişinin kendisini anlatma becerisine katkı sağlar (Yalçın, 2006: 45). Duygu, düşünce ve bilgilerini yazılı bir şekilde, dil kurallarına uyarak ortaya koyabilen ve bunu paylaşabilen bir birey kendini hem akademik açıdan hem de sosyal açıdan geliştirecektir. Bu gelişim bireyin başarı ve özgüvenini artıracaktır.

Karatay (2011), yazma sürecinin en önemli basamaklarından birinin yayınlamak olduğunu belirtmiştir. Öğrencilerin yazılarının sınıf panosu, duvar gazetesi, okul dergileri ya da gazeteleri ve günümüzde özellikle birçok internet sitesinde yayınlayabilmek mümkündür. Yazıların yayınlanması onların yazma alışkanlığı kazanmasında onları güdüler, cesaretlendirir ve onların özgüvenlerini arttırır. Yazı yazmayı alışkanlığa dönüştürme işi tamamen istekli olma ile başlar. Çünkü zorla bir ürün ortaya koymak ya da koydurmaya çalışmak yazmaya karşı tutum ve motivasyonu olumsuz yönde etkileyecektir. Kişinin bireysel çabası ve isteği yazma beceri ve alışkanlığının temelidir.

Yazma alışkanlığı edinmede ürünü paylaşma ve geri dönütler oldukça önem arz etmektedir. Ürün Karahan'a göre (2017), "yazma kaygısı bireyin yazacağı konuya hâkim olmaması, yazım kurallarını tam kullanamaması ya da beğenilmeme korkusu gibi birçok durumdan kaynaklanabilir." Özellikle Türkçe öğretmenlerinin, öğrencilerin bireysel farklılıklarını da göz önüne alarak bu davranışların gözlemlemesi öğrenci ve aileleri doğru bir şekilde yönlendirmesi öğrencilerin başarı seviyelerini etkileyecektir.

Cowley (2002, akt. Temur, 2015, s. 5) öğrencileri yazmaya karşı motive etmek için öğretmenlere şu önerilerde bulunmaktadır:

- Öğrencilerinizi neden yazmaları gerektiği konusunda bilgilendiriniz. Yazma sebebini açıklayınız.
- Yazılı anlatım için iyi bir sınıf ortamı oluşturunuz. Duygularını düşüncelerini rahat ifade eden öğrenciler etkili de yazabilirler.
- Yazmayı eğlenceli bir iş haline getiriniz.
- Nasıl bir sporcu ısınma hareketleri yaparak maça hazırlanıyorsa yazma çalışmalarına da hazırlık yaparak başlayınız.
- Öğrencileriniz hangi konulara ilgi duyuyorlarsa o konu başlıklarını ilk yazma etkinlikleri olarak seçiniz.
- Onları yazma çalışmalarında cesaretlendiriniz.
- Bazı öğrencileriniz yazmaya karşı isteksiz olabilir. Bu yüzden yazma çalışmalarını iyice stres üretecek şekilde sıkıcı olmamasına dikkat ediniz. Bu durum bile yazmaya karşı pek çok engeli ortadan kaldırabilir.
- Öğrencilerinize yazmanın önemli bir beceri olduğunu hissettiriniz.
- Öğrencilerinizi ödüllendiriniz.
- Öğrencilerin bilgisayara olan ilgisini, yazma çalışmalarında bir araç olarak kullanabilirsiniz.

Zenginleştirilmiş eğitim ortamları eğitim ve öğretimde etkiyi ve kalıcılığı artırarak sınıf içindeki farklılaştırılmış öğretim sürecinin bir parçası olacaktır. Öğretmenlerin öğrencilerini tanıması, onların sahip oldukları yetenekler, akademik düzeyler, bireysel öğrenme stilleri ve öğrenme tercihlerini anlaması ve her öğrencinin kendine özgü öğrenme ihtiyacına uygun olarak öğretimi şekillendirmeyi gerekir (Bender, 2002). Yazma beceri ve alışkanlığı kazandırmada öğretmenlere oldukça büyük görev düşmektedir. Yazma etkinliklerini zorunlu ve sıkıcı değil de öğrencinin ilgisini çekebilecek farklı uygulamalarla yaptırmak daha faydalı olacaktır. Teknolojinin geliştiği ve artık öğrenmelerin dijital ortamlarda yapıldığı günümüzde, yazma çalışmalarının bilgisayar ortamlarında ya da dijital ortamlarda yapılması öğrenci için yazmaya farklı bir bakış açısı kazandıracaktır.

Kalem yerine klavyenin kâğıt yerine ekranın kullanıldığı dijital ortamlardaki yazma eylemi hız, kolay düzeltme ve paylaşma gibi önemli üstünlükleri yazara sunmaktadır. Bu nedenle yazma eğitimi sürecinde, becerinin kazandırılmasında esas olan kalem ve kâğıt üzerinden hareket edilmesi olsa da, elektronik yazma becerisi öğretmenlerin dikkat etmesi gereken bir konudur (Maden, Banaz ve Maden, 2018). Yine Maden, Banaz ve Maden ‘e göre (2018) bugünün kuşağına okul ortamında sadece kalemle yazma çalışmaları yaptırılmasının yeterli olmayacaktır. Okul ortamında öğrencilerin dijital ilgi ve yeteneklerinden yararlanılmalı, onlara yazdıklarını online platformlarda paylaşma imkânı sunulmalıdır. Elektronik metinler ve kitapları okuyarak bilgi edinmeleri ve klavyeleri kullanarak paylaşmaları sağlanmalıdır. Böylece öğrenciler kendi yaşıtları arasında yazdıklarını rahatlıkla paylaşabilen, yetenekleri ölçüsünde de yazarlığını geliştirebilen bir seviyeye ulaşabileceklerdir. Teknolojiyi kullanarak yazma becerisini geliştirmenin ve bunu alışkanlığa dönüştürmenin bir yolu da dijital hikâye yazmaktır.

Karmaşık bir olayın öykülerle sunulması, öğrencide anlamlı bir öğrenmenin gerçekleşmesini kolaylaştırmaktadır (Turgut ve Kışla, 2015). Tarih boyunca, öykü anlatma bilgiyi, bilgeliği ve

Kaynakça

Baki, Y. (2015). *Dijital Öykülerin Altıncı Sınıf Öğrencilerinin Yazma Sürecine Etkisi.* Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.

Baki, Y. (2019). Türkçe öğretmeni adaylarının yaratıcı yazma becerilerinin geliştirilmesinde dijital öykülerin etkisi. Ana Dili Eğitimi Dergisi, 7(4), 964-995. doi: https://doi.org/10.16916/aded.597269

Balaman, F. (2016). Dijital Öykülemenin Üniversite Öğrencilerinin Demokratik Değer Yragılarına Etkisi: Mustafa Kemal Üniversietsi Örneği. Current Research in Education, 2(1), 42-52.

Bender, N. W. (2002). Öğrenme Güçlüğü Olan Öğrenciler için Farklılaştırılmış Öğretim, (H.

Coşkun, E. (2011). *Yazma Eğitiminde Aşamalı Gelişim*. M. Özbay içinde, Yazma Eğitimi. Ankara: Pegem Akademi.

Çıralı, H. (2014). *Dijital Hikâye Anlatımının Görsel Bellek ve Yazma Becerisi Üzerine Etkisi.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Dayan, G., ve Girmen, P. (2018). Türkçe eğitimi yazma sürecinde dijital öyküleme. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 6(3), 207–228.

Dogan, B. and Robin, B. (2009). Educational uses of digital storytelling: Creating digital storytelling contests for K-12 students and teachers. In I. Gibson, R. Weber, K. McFerrin, R. Carlsen, & D. Willis (Eds.), Proceedings of Society for Information Technology & Teacher Education International Conference 2009 (ss. 633-638). Chesapeake, VA: AACE.

Fischer-Tietze, R. (2001). Aptal Çocuk Yoktur. Öğrenme Bozuklukları Nasıl Oluşur ve Nasıl Yarımcı Olabilirsiniz. (Çev. Emel Özdemir). İstanbul, Özgür Yayınevi.

Foley, L. M. (2013). *Digital Storytelling İn Primary-Grade Classrooms*. Unpublished Doctoral Dissertation, Arizona State University, Pheonix.

Karakoyun, F. (2014). Çevrimiçi Ortamda Oluşturulan Dijital Öyküleme Etkinliklerine İlişkin Öğretmen Adayları ve İlköğretim Öğrencilerinin Görüşlerinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.

Karatay, H. (2011). Süreç Temelli Yazma Modelleri: Planlı Yazma Ve Değerlendirme. M. Özbay (Ed.) Yazma eğitimi (s. 21-42). Ankara: PegemA Yayıncılık.

Lunce, C. (2011). Digital storytelling as an educational tool. Indiana Libraries, 30(1), 77-80.

Kavaslıoğlu, Z. S., (1993). "Öğrenme Güçlüğü Gösteren Çocuklar" Ankara Üniversitesi Dergisi. Cilt: 26 Sayı: 2. 601-607

Kocaman-Karoğlu, A. (2016). Okul öncesi eğitimde dijital hikâye anlatımı üzerine öğretmen görüşleri. Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry (TOJQI), 7(1), 175-205. DOI: 10.17569/tojqi.87166.

Kurudayıoğlu, M. ve Bal, M. (2014). Ana Dili Eğitiminde Dijital Hikâye Anlatımlarının Kullanımı. Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, (28), 74-95.

Özerbaş, M.A ve Öztürk, Y (2017). Türkçe dersinde dijital hikâye kullanımının akademik başarı, motivasyon ve kalıcılık üzerinde etkisi. TÜBAV Bilim, 10(2), 102-110. Erişim adresi: https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/309745.

Maden, S., Banaz, E., Ve Maden, O. A. (2018). Türkçe Öğretmeni Adaylarının Dijital Ortamlardaki Yazma Alışkanlıkları. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 7 Sayı: 1.

Robin, B. (2008). Digital storytelling: A powerful technology tool for the 21st century classroom. Theory into Practice, 47(3), 220-228. doi: https://doi.org/10.1080/00405840802153916.

Sadık, A. (2008). Digital storytelling: *A meaningful technology-integrated approach for engaged student learning.* Educational Technology Research and Development, 56(4), 487-506.

Temur, T. (2015). *Etkinliklerle Yazılı ve Sözlü Anlatım.* Turan Temur ve Ahmet Çakıroğlu içinde, Genel Bilgiler. Ankara: Pegem Akademi.

Turgut, G., ve Kışla, T. (2015). Bilgisayar Destekli Hikaye Anlatımı Yöntemi: Alanyazın Araştırması. Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry, 6(2), 97-121.

Ürün Karahan, B. (2017). Türkçe Öğretmeni Adaylarının Yazma Kaygıları ile Yazma Alışkanlıkları Arasındaki İlişki. *Itobiad: Journal of the Human & Social Science Researches*, *6*(5).

Uslu Pehlivan, E., ve Kurtoğlu Erden, M. (2019). Değer eğitiminde dijital öykü kullanımı. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Xu, Y., Park, H., ve Baek, Y. (2011). A new approach toward digital storytelling: An activity focused on writing in a virtual learning environment. Educational Technology & Society, 14(4), 181-191.

Yalçın, A. (2006). *Türkçe Öğretim Yöntemleri*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Yangın, B. (2002). *Kuramdan Uygulamaya Türkçe Öğretimi*, Mersin: Dersal Yayıncılık.

Yamaç, A. (2015). İlkokul Üçüncü Sınıf Öğrencilerinin Yazma Becerilerinin Gelişiminde Dijital Hikâyelerin Etkisi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

ÇOCUKLARA YABANCI DİL ÖĞRETİMİ
Kuram ve Uygulama

Doç. Dr. Kürşat CESUR

...Geleceğin Fikirleri...

ÇOCUKLARA YABANCI DİL ÖĞRETİMİ

Kuram ve Uygulama

Yazar: Kürşat CESUR

ISBN: 978-625-8499-93-3

Copyright © Vizetek

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi'ne aittir. Vizetek Yayıncılık'ın izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Sayın okuyucularımız, bandrolsüz yayınları satın almamanızı diliyoruz.

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

Yayın Koordinatörü: Ferit RESULOĞULLARI

Kapak Tasarımı & Mizanpaj: Sadık HANGÜL

1. Baskı: Ankara|Şubat, 2023

vizetek

Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA

Tel.: (0312) 482 00 11

Web: www.vizetek.com.tr

E-mail: vizetekyayincilik@gmail.com

Yayıncı Sertifika No: 41575

Baskı: Vadi Grafik Tasarım ve Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420. Cad. No: 58/1 Yenimahalle/ANKARA,
Tel: 0 312 395 85 71

Matbaa Sertifika No: 47479

ÇOCUKLARA YABANCI DİL ÖĞRETİMİ
Kuram ve Uygulama

Doç. Dr. Kürşat CESUR

vizetek

ÖNSÖZ

Oyun, çocuklar için en iyi öğrenme aracıdır. Çocuklar sadece dil öğrenmek için okula gitmezler. Onlar için temel motivasyon kaynağı eğlenerek öğrenmektir. Bu kitap çocuklara yabancı dil öğretiminin temellerini, teorik altyapısını, çocuklarla kullanılabilecek birçok pratik oyun ve etkinlikleri ve bu oyun ve etkinliklerle ile ilgili öğretmen adaylarının görüşlerini içerir.

Türkiye'de yabancı dil öğrenenlerin büyük çoğunluğunun İngilizce öğrendikleri düşünüldüğünde kitap daha çok İngilizce öğretilirken dikkat edilen yöntem, teknik ve aktiviteleri içerir. Ana dil gelişiminde de faydalı olabilecek tüm bu teorik bilgiler, oyunlar ve etkinlikler; okul öncesi, ilkokul ve ortaokul seviyelerinde yabancı dil öğretimi için kullanılabilir. Kitap akademisyenler ve öğretmen adayları için de birçok teorik bilgi ve pratik uygulamaları bünyesinde barındırdığından önemli bir kaynak niteliğindedir.

2013 yılından beri vermekte olduğum Çocuklara İngilizce Öğretimi dersindeki birikimlerimi topladığım bu kitap, herkesin istifade edebilmesi için Türkçe olarak hazırlanmıştır. Ailelere, öğretmenlere ve dahi tüm kullanıcılara kolaylık sağlaması açısından oyunlar ve etkinliklerin açıklamalarının yanında, QR kodları verilmiştir. QR kodlarının yönlendirdiği kaynaklar, videolar ve görsellerle desteklendiği için etkinliklerin anlaşılması daha kolay olacaktır. Bu anlamda kitap kuram ve uygulama arasında köprü niteliği taşımaktadır.

Bu kitabın planlanmasında, oluşumunda ve son haline gelmesinde desteklerini esirgemeyen Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, İngiliz Dili Eğitimi Anabilim Dalı Doktora öğrencilerinden Leyla DENİZ ERTAŞOĞLU, Kubilay KAZANCI, Miranda KARJAGDİ ÇOLAK, Rabia BÖREKCİ, Senanur ÇINAR, Temel Serdar YILMAZ, Şükran TÜRKMEN ÇİÇEK ve Zeynep ÖZEKİNCİ'ye; Yüksek Lisans öğrencilerinden Emre UYGUN, Said Yasir KARAMAN, Ece Aslıtürk ALADAĞ, İlayda ERGÜN, Gökçe Nur TÜRKMEN ve Emel Nur ER'e; adını sayamadığım, 2018 yılından bu yana TenTen 4 Kids YouTube kanalı için hazırlamaya başladığımız eğitsel videoların her birinde görev alan Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi mezunu kıymetli öğretmenlerime; ayrıca kitabı yazarken göstermiş oldukları sabır, motivasyon ve destek için sevgili eşim Öğr. Gör. Çiğdem CESUR'a, oğlum Vatan'a, kızım Gönül Aykız'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Öğrencileriniz ya da çocuklarınızla eğlenceli vakitler geçirmeniz dileğiyle…

Doç. Dr. Kürşat CESUR

Çanakkale, 2023

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ v

I. Giriş 1
Bölümlerin Ana Hatları 2
I. Giriş 2
II. Yabancı Dil Öğretiminde Çocuklar 2
III. Dil Teorileri ve Bilişsel Gelişim 2
IV. Sınıf Yönetimi ve Disiplin 3
V. Çocuklara Dil Becerilerinin Öğretimi 3
VI. Çocuklara Dil Alanlarının Öğretimi 3
VII. Çocukların Değerlendirilmesi 3
VIII. Oyunlar 4
IX. Çocuklar için Örnek Oyunlar ve Aktiviteler 4
X. Sihirbazlık Numaralarının Kullanımı 4
XI. Çocuklar için Yararlı İnternet Siteleri 4
XII. Oyunlar ve Aktivitelerin Uygulamalı Kullanımı 4
XIII. Sonuç 4

II. Yabancı Dil Öğretiminde Çocuklar 6
Çocuklar Kimlerdir? 6
Çocukların Karakteristik Özellikleri Nelerdir? 8
Çocukların Gelişim Aşamaları 11
Fiziksel Aşama 12
Psikolojik (Duygusal-Sosyal) Aşama 13
Bilişsel (Entelektüel) Aşama 14
Ahlaki (İletişimsel) Aşama 15
Sonuç ve Öneriler 15
Kaynakça 16

III. Dil Teorileri ve Bilişsel Gelişim 19
İnsanlar Nasıl Öğrenir: Dil Öğrenmenin Doğası 19
Dil Öğrenimine İlişkin Önemli Teoriler 23
Davranışçılık ve Yapısalcılık 23
Bilgi İşleme Teorileri 25
Doğuştancılık 27
Chomsky'nin Evrensel Dilbilgisi 28
Bilişselcilik 28
Yapılandırmacılık 30
Bilişsel ve Dil Gelişimine Piagetci Bakış 30
Vygotskci Sosyokültürel Teori ve Dil Gelişimi 31

Schumann'ın Yeni Kültürde Kültürleşmesi ... 31
Krashen'in Monitör Hipotezi ... 32
Etkileşimci ... 33
Hangisi En Yararlı Teori? ... 34
Kaynakça ... 37

IV. Sınıf Yönetimi ve Disiplin ... 39
Öğretmenler İçin İpuçları ... 39
Çocuğu Tanıyın ... 39
Sınıf Öğretmenleriyle İş Birliği Yapın ... 40
Öğrencilerinizin Aileleriyle İlgili Bilgi Edinin ... 40
Önceki Yıl Öğretmenleriyle İletişim Kurun ... 40
Çocuklarla Olan İlk Dersinize Önem Verin ... 41
Sınıf Yönetimini Metaforlarla Anlamak ... 41
Bebek Kuvözü ... 41
Sanat Stüdyosu ... 42
Ameliyathane ... 42
Memleketinin Büyükelçiliği ... 42
Oyun Alanı ... 43
Disiplin Nedir? ... 43
Disiplinli Bir Sınıf İçin İpuçları ... 43
Yönetici Olarak Öğretmen ... 44
Zamanı Yönetmek ... 45
Öğrenci Davranışını Yönetme ... 46
Sınıfları Yönetme ... 46
Oturma Planı ... 47
Öğrencileri Organize Etmek ... 47
Sonuç ... 48
Kaynakça ... 49

V. Çocuklara Dil Becerilerinin Öğretimi ... 50
Çocuklara Dinleme Becerisinin Öğretimi ... 50
Çocuklar İçin Dinleme Aktiviteleri ... 51
Isınma Aktiviteleri ... 51
Dinleme ve Yanıt Verme Aktiviteleri ... 51
Dinleme Sonrası Aktiviteleri ... 52
Çocuklara Okuma Becerisinin Öğretimi ... 54
Okuma Öncesi Aktiviteleri ... 55
Okuma Sırası Aktiviteleri ... 55
Hikayeler ve Drama ... 55

Çocuklara Konuşma Becerisinin Öğretimi 56
Hazırlama 57
Konuşma Alıştırması 57
Çocuklara Yazma Becerisinin Öğretimi 58
Ürün Temelli Yaklaşım 59
Süreç Temelli Yaklaşım 59
Kaynakça 62

VI. Çocuklara Dil Alanlarının Öğretimi 63
Çocuklara Kelime Öğretmenin İlkeleri 64
Sınıfta Kelime Bilgisi Öğretme 64
Çocuklara Telaffuz Öğretmenin İlkeleri 68
Sınıfta Telaffuz Öğretimi 68
Çocuklara Dilbilgisi Öğretiminin İlkeleri 70
Sınıfta Dilbilgisi Öğretimi 71
Kaynakça 75

VII. Çocukların Değerlendirilmesi 77
Çocuklar Kimdir ve Sosyal Boyut Nedir? 77
Değerlendirmede İlkeler ve Anahtar Kavramlar 78
Çocuklar Neden Değerlendirilmeli? 79
Dil Öğretmenlerinin Değerlendirmede Alternatifleri 81
Seçilmiş Yanıt Değerlendirmesi 81
Yapılandırılmış Yanıt Değerlendirmeleri 82
Performans 82
Gözlem 83
Konferanslar 84
Portfolyolar 84
Öz ve Akran Değerlendirmesi 84
Sözsüz Yanıtlar 85
Sonuç 85
Kaynakça 86

VIII. Oyunlar 87
Oyun Tabanlı Öğrenme Ortamları (OTÖO) 87
Oyunların Tanımı 87
Oyunlar ve Çocuklar 88
Oyunların Yabancı Dil Öğrenimine Faydaları 89
Oyunlar Ne Zaman ve Nasıl Kullanılmalı? 90
Dijital Oyunların Öğrenmedeki Rolü 91

Başarılı Dijital Oyunların Özellikleri 91
Oyun Oynamanın Çocuklar Üzerindeki Etkisi 92
Kaynakça 95

IX. Çocuklar İçin Örnek Oyunlar ve Aktiviteler 97
Jeopardy 98
Dartwin 98
Wordmaze 98
Bankrupt 99
Pictionary 99
Football Game 100
Word Basket 100
Surprising Jump 100
Domino 101
Bingo 101
Word Cup 102
Board Game 102
Family Feud 102
Let's Get Dressed 103
Bowl and Say 103
Around the Table 104
Instruction Machine 104
The Mime Seat 105
Countdown 105
Quack Quack 105
Last Man Standing 106
Drop and Pick 106
Word Scramble 107
Trick or Treat 107
Spin the Bottle 107
Flick the Eraser 108
Monogame 108
Word Wars 109
Wabacadoo 109
Create the Mood 109
Kaynakça 110

X. Sihirbazlık Numaralarının Kullanımı 111
11th Card Trick 112
Cut the Cards 112

Guessing the 4th Card....113
Coins: Prepositions of Place....114
Magic Boxes....114
Memorize the Order (Memorize and Find)....114
Perfect Cut....115
Rub Your Finger....115
Magic of Thirteen....115
Magic of Twelve....116
27 Card Trick (Traveller)....116
Magic Zoo!....117
Pick a card! The Upside-Down Card!....117
Give me a Number....118
Mind Reader....118
Spelling Game (Magic of Nine)....118
Kaynakça....119

XI. Çocuklar İçin Yararlı İnternet Siteleri....120
Storyjumper.com....126
Kahoot!....126
Hi-Tech English....127
Learn English Kids....128
Code.org....128
Busyteacher.org....129
Toontastic.withgoogle.com....129
Cram.com....130
Kaynakça....131

XII. Oyunlar ve Aktivitelerin Uygulamalı Kullanımı....133
Yöntem....133
Bulgular ve Tartışma....134
Sonuç....141
Kaynakça....142

XIII. Sonuç....143
Kaynakça....145

I. Giriş

Çocukları sevmek, onlara değer vermek ve geleceğimiz olan küçüklerimizi önemsemek herkesin içinden gelmelidir, fakat bunu bir meslek olarak yapmanın üstesinden çok az kişi gelebilir. Çocukları sevip değer vererek ve de onların özelliklerini dikkate alarak, onlara uygun etkinliklerle birlikte bu işe gönül vermek oldukça zordur.

Dil ediniminin bir prestij olarak görüldüğü günümüz dünyasında dil eğitimine çok küçük yaşlardan başlamak, özellikle son 20 yılda oldukça hızlı bir şekilde yaygınlaşmıştır. Bu durum 2012 yılında Millî Eğitim Bakanlığının İngilizce eğitiminin ikinci sınıfta başlatılması kararı ile ülkemizde de benzer şekilde etkilerini göstermiştir. Çocukların bu dönemde esnek bir beyin yapısına sahip olmaları dili yetişkinlere göre daha kolay edinmelerini sağlar, bu kolaylık yabancı dil eğitiminin erken başlatılmasının nedenlerinden biridir. Verilen bilgiyi kalıcı olarak öğrenen çocuk beyninin yabancı dil ile geliştirilmesi, ilerleyen yaşlarda olumlu etkilerini gösterecektir. İngiliz dili küresel dünyanın vazgeçilmez bir unsuru olduğu sürece bu alanda bilgi sahibi olmak, İngilizce öğretmenlerinin yanı sıra diğer alan öğretmenlerinin, ebeveynlerin ve öğretmen adaylarının da ilgi alanı olmalıdır.

Dil eğitiminin diğer alanlara göre farklılıkları olmasının yanı sıra bu yaş aralığındaki çocukların özellikleri de diğer yaş gruplarından farklıdır, bu nedenle *çocuklara yabancı dil eğitimi* alanında özellikle üzerinde durulması gereken unsurlar vardır. Çocuklara dil öğretiminde öncelikli amaç dili sevdirmektir. Yabancı dili eğlenceli oyunlar, ilgi çekici etkinlikler ve uygulamalarla öğrenen öğrencinin dil gelişimi, bu alanı sadece bir ders veya yapılması gereken bir görev olarak gören öğrencininkinden oldukça farklı olacaktır.

İngilizce eğitimi ve çocuklara İngilizce eğitimi alanlarında yazılmış kitaplar, İngiliz dilinde olması nedeniyle sadece İngilizce öğretmenlerine ve İngilizce bilen öğretmenlere hitap etmektedir. Bu kitap sadece yabancı dili bilen öğretmenlere değil, bu alanda bilgi edinmek ve başlangıç olarak bir kitaptan yararlanmak

II. Yabancı Dil Öğretiminde Çocuklar

Günümüz dünyasında, teknolojik aletlerin hayatımıza yoğun bir şekilde yerleşmesinden dolayı, sosyal medya ve internetin etkileriyle, çocuklar farklı yabancı dillere maruz kalmaktadır. Bu diller arasında en sık kullanılan İngilizcedir. Dünya dilleri arasında, küresel bir dil, *lingua franca*, olmasıyla da bilinen İngilizcenin çocuklara öğretimi, son yirmi yılda tüm dünyada yaygınlaşmıştır (Rich, 2014; Wolf ve Butler, 2017). Çocuklar yabancı dili formal ortamlarda bilinçli olarak ya da formal olmayan ortamlarda, günlük yaşantıları içerisinde doğal olarak öğrenirler. Dil öğrenim durumlarını düzenlemek ve öğrenme çıktılarının sürdürebilirliğini sağlamak için çocuklar ve de küçük çocuklar hakkında daha fazla bilgiye ihtiyaç duyarız.

Bu doğrultuda mevcut bölüm, bize aşağıdakiler hakkında detaylı bilgi sunacaktır.

- Çocuklar kimlerdir?
- Çocukların karakteristik özellikleri nelerdir?
- Çocukların gelişim aşamaları nelerdir?

Çocuklar Kimlerdir?

Yabancı dil öğretiminde *çocuklar* terminolojisini açıklayan birçok tanım bulunmaktadır. Birçok kaynakta çocuk terimi, ilkokul öncesinden ortaokula kadar olan çocuklar için kullanılır (Dalle ve Kleckova, 2018). Nunan (2011), bu terimin 3 yaşından 15 yaşına kadar olan çocukları kapsadığını söylerken, Pinter (2006) 3 ile 13-14 yaş arasını kapsadığını belirtir. Yaş gruplarının geniş alınmasının kafa karışıklığına ve yüzeysel düşünceye yol açacağı düşünülürken (Ellis, 2014), bazı araştırmacılar ve dilbilimciler katı vazgeçmemiş, bazıları ise çocukları *çocuklar* ve *küçük çocuklar* olarak . Belirli yaşlar kullanılarak yapılan çocukların gelişim evreleriyle örtüşemeyebileceği tartışması halen devam etmektedir ve gruplara, öğrenme/öğretme ve eğitim ortamlarına göre yapılan tanımlamalar, yaşa göre

Kaynakça

Aragão, R. (2011). Beliefs and emotions in foreign language learning. *System*, *39*(3), 302-313. Doi: https://doi.org/10.1016/j.system.2011.07.003.

Barcelos, A., R., Kalaja, P. (2011). Introduction to beliefs about SLA revisited. *System*, *39*(3), 281-289. Doi: https://doi.org/10.1016/j.system.2011.07.001.

Bastable, S. B., & Dart, M. A. (2011). Developmental stages of the learner. In S. B. Bastable, P. Gramet, K. Jacobs, & D. L. Sopczyk (Eds.), *Health professional as educator: principles of teaching and learning* (pp. 151-197). Jones & Bartlett Learning, LLC.

Bialystok, E. (2001). *Bilingualism in development: Language, literacy, and cognition*. Cambridge University Press. Doi: https://doi.org/10.1017/CBO9780511605963.

Bley-Vroman, R. (1988). The fundamental character of foreign language learning. In Rutherford, W. E., & Smith, M. S. (eds.), *Grammar and second language teaching: A book of readings*, (pp. 19-30). Heinle & Heinle Publishing.

Çın, A. (2021). İlk çocukluk döneminde çocuğun ahlak eğitimi. *Journal of Oriental Scientific Research (JOSR), 13*(1), 545-562. Doi: https://doi.org/10.26791/sarkiat.881973.

Dalle, T., & Kleckova, G. (2018). Young learners. In J. I. Liontas & M. DelliCarpini (Eds.)*, The TESOL Encyclopedia of English Language Teaching* (pp. 1–6). Wiley-Blackwell Publishing. Doi:10.1002/9781118784235.eelt0197

Dörnyei, Z. (2005). *Psychology of the language learner: Individual ences in second language acquisition*. Lawrence Erlbaum Associates.

Eisenberg, N., Spinrad, T. L., & Eggum, N. D. (2010). Emotion-related self-regulation and its relation to children's maladjustment. *Annual Review of Clinical Psychology*, *6*, 495–525. Doi: https://doi.org/10.1146/annurev.clinpsy.121208.131208.

Ellis, G. (2014). "Young learners": clarifying our terms. *ELT Journal*, *68*(1), 75–78. Doi: https://doi.org/10.1093/elt/cct062.

Ekşi, G. Y., & Aşık, A. (2015). Enriching microteaching in teaching english to young learners (TEYL): An action research. *International Online Journal of Education and Teaching (IOJET)*, *2*(1), 26-41.

Ersöz, A. (2007). *Teaching English to young learners*. EDM.

Garton, S., & Copland, F. (2018). *The Routledge handbook of teaching English to young learners*. (2nd edition) Taylor & Francis Group Publishing. Doi: https://doi.org/10.4324/9781315623672.

Goleman, D. (2005). *Emotional Intelligence*: *Why It Can Matter More Than IQ*. Random House Publishing Group.

Gürsoy, E. (2011). The critical period hypothesis revisited: the implications for current foreign language teaching to young learners. *Journal of Language Teaching and Research*, *2*(4), 757-762. Doi: https://doi.org/10.4304/jltr.2.4.757-762.

Hakuta, K., Bialystok, E., & Wiley, E. (2003). Critical evidence: A test of the critical-period hypothesis for second-language acquisition. *Psychological Science*, *14*(1), 31–38. Doi: https://doi.org/10.1111/1467-9280.01415.

Harter, S. (1996). Developmental changes in self-understanding across the 5 to 7 shift. In A. J. Same- & M. M. Haith (eds.), *The five-to-seven-year shift: The age of reason and responsibility* (pp. 207–236). University of Chicago Press.

Haznedar, B., & Uysal, H. H. (2010). Embracing theory and practice in teaching languages to young learners. In Haznedar, B., Uysal, H. H. (eds.), *Handbook for teaching foreign language to young learners in primary schools*, (pp. 1-20). Anı Publishing.

Henson, J., & Henson, C. (2005). *It's not easy being green: And other things to consider*. Hyperion.

Jančiauskas, R. (2012). Characteristics of young learners' psychological well-being and self-esteem in physical education lessons. *Baltic Journal of Sport and Health Sciences*, *2*(85), 18-24. Doi: https://doi.org/10.33607/bjshs.v2i85.279.

Johnson, J. S., & Newport, E. L. (1989). Critical period in second language learning: The of maturational state on the acquisition of English as a second language. *Cognitive Psychology*, *21*(1), 60-99. Doi: https://doi.org/10.1016/0010-0285(89)90003-0.

Knagg, J., & Ellis, G. (2012). *Global issues in primary ELT* [Conference presentation]. 46th annual conference of the International Association of Teachers of English as a Foreign Language (IATEFL), Glasgow, UK. https://www.teachingenglish.org.uk/article/british-council-signature-event-global-primary-elt-issues

Linse, C., & Nunan, D. (2005). *Practical English language teaching: Young learners*. McGraw-Hill Companies Inc Publications.

McCrae, R., R., & Costa, P. T. (2003). *Personality in adulthood: A five-factor theory perspective*. Guilford Press.

McKay, P. (2006). *Assessing young language learners*. Ernst Klett Sprachen Publication.

Meadows, S. (1993). *The child as thinker: The development and acquisition of cognition in childhood*. Routledge Publication.

Muñoz, C. (2014). Contrasting of starting age and input on the oral performance of foreign language learners. *Applied Linguistics*, *35*(4), 463–482. Doi: https://doi.org/10.1093/applin/amu024.

Nicholas, H., & Lightbown, P. M. (2008). Defining child second language acquisition, defining roles for L2 instruction. In J. Philp, R. Oliver, & A. Mackey (Eds.), *Second language acquisition and the younger learner: Child's play?* (pp. 27–51). John Benjamins Publishing Company. https://doi.org/10.1075/lllt.23.04nic

Nikolov, M. (2016). Assessing young learners of English: Global and local perspectives (1st ed., Ser. Educational Linguistics). Springer. Doi: https://doi.org/10.1007/978-3-319-22422-0.

Nunan, D. (2011). *Teaching English to young learners*. Anaheim University Press.

Piaget, J. (1983). Piaget's theory. In P. H. Mussen, & W. Kessen (Eds.), *Handbook of child psychology: Vol. I History, Theory, and Methods* (pp. 41-102). John Wiley.

Pinter, A. (2006). *Teaching young language learners: An accessible guide to the theory and practice of teaching English to Children in primary education*. Oxford University Press.

Pinter, A. (2011). *Children learning second languages (Research and practice in applied linguistics)*. Palgrave Macmillan.

Puchta, H., & Williams, M. (2012). *Teaching young learners to think: ELT activities for young learners aged 6–12 (Helbling Photocopiable Resources)* (1st ed.). Cambridge University Press.

Rich, S. (2014). *International perspectives on teaching English to young learners (2014th ed.)*. Palgrave Macmillan.

Santrock, J. (2011). *Essentials of life-span development* (2nd ed.). McGraw-Hill Publications.

Santrock, J. W. (2006). *Life span developmental psychology*. New York: McGraw Hill Publications.

Sarısoy, B., & Erişen, Y. (2018). Öğretmenler için duygusal zekâ becerileri eğitim programının tasarlanması, uygulanması ve değerlendirilmesi. *İlköğretim Online Dergisi*, *17*(4), 2188-2215. Doi: 10.17051/ilkonline.2019.507002.

Scott, W. A., & Ytreberg L. (1990), *Teaching English to children (Longman keys to language teaching)*. Longman Publication Group.

Shin, J. K. (2006). Ten helpful ideas for teaching English to young learners. *English Teaching Forum*, *44*(2), 2-13. Doi: https://doi.org/10.13016/m2vsev-fxly.

Shin, J. K. (2018). Literacy programming for young learners. *The TESOL Encyclopaedia of English Language Teaching*, 1-7. Doi: https://doi.org/10.1002/9781118784235.eelt0124.

Spencer-Oatey, H., & Franklin, P. (2009). *Intercultural Interaction: A Multidisciplinary approach to intercultural communication (Research and Practice in Applied Linguistics)* (2009th ed.). Palgrave Macmillan.

Victori, M. & Tragant, E. (2003). Learner strategies: A cross-sectional and longitudinal study of primary and high-school EFL teachers. In M. García Mayo & M. García Lecumberri (Ed.), *Age and the acquisition of English as a foreign language* (pp. 182-209). Multilingual Matters. Doi: https://doi.org/10.21832/9781853596407-010.

Wolf, M. K., & Butler, Y. G. (2017). An overview of English language proficiency assessments for young learners. *English Language Proficiency Assessments for Young Learners*, 3–21. Doi: https://doi.org/10.4324/9781315674391-1.

Wood, D. (1998). *How children think and learn: The social contexts of cognitive development*. Van Haren Publishing.

Yan, İ. (2008). *Duygu-zekâ ilişkisi ve duygusal zekanın yöneticiler üzerindeki etkilerine yönelik bir çalışma* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.

III. Dil Teorileri ve Bilişsel Gelişim

Dil iletişimde temel araçtır. Ayrıca dil, insan yaşamının temel odak noktasıdır (Cook, 2013). Cook (2013), ek olarak, dilin sevgiyi veya nefreti yansıtmak, amaçlara ve kariyerlere ulaşmak, zevk veya tatmin elde etmek için kullanıldığını belirtmektedir. Diğer canlılar birtakım iletişim kalıplarına sahip olabilse de dil, karmaşık yapısıyla yalnızca insana aittir (Nath, 2010). Aynı şekilde Cook (2013) bunun insana dair en spesifik şey olduğunu açıkça dile getirmektedir. Dil, istenilen mesajın alıcıya iletilmesine yarayan bir araçtır. Öte yandan dil, üretilen sembol sistemleri aracılığıyla fikirleri, duyguları ve arzuları iletmenin insani ve içgüdüsel olmayan bir yöntemidir (Nath, 2010). Ayrıca, dilin öğrenmedeki temel rolü de küçümsenmemelidir.

Dil öğrenimi genel olarak ikinci veya yabancı dilde iletişim kurma ve dili çeşitli iletişimsel durumlarda uygun şekilde kullanma becerisinin geliştirilmesi olarak tanımlanmaktadır (Braun vd., 2006). Dil öğrenme sürecini analiz etmeye ve açıklığa kavuşturmaya çalışan çok sayıda teori ve yaklaşım vardır. Bu bölümde, dil öğrenimindeki temel teoriler belirlenmekte ve açıklanmakta, ardından dili ikinci veya yabancı dil olarak nasıl edindiğimizi anlamak ve de dil öğrenenleriyle yabancı dil öğretmenlerine öğretme ve öğrenme süreçlerinde yardımcı olmak için dil öğrenimi ile bilişsel gelişim dikkate alınmaktadır.

Bu doğrultuda ilk olarak öğrenmenin ne olduğu ve dil öğrenmenin doğası kısaca açıklanmıştır. İkinci olarak, dil öğrenimi ile ilgili en önemli kuramlar, geleneksel yaklaşımlardan başlayarak çağdaş yaklaşımlara doğru sıralanmıştır. Son olarak, hangi teorinin en yararlı ve uygun olduğu tartışılmış ve ana dil öğrenme

İnsanlar Nasıl Öğrenir: Dil Öğrenmenin Doğası

Thorndike (1911) ve Ebbinghaus (1962), psikolojinin bağımsız bir bilim olarak başlangıcından bu yana psikolojik araştırmalarda öğrenmeye odaklanıldığını belirtmektedir (aktaran De Houwer vd., 2013). İlk olarak, bir dili bilmek için

Kaynakça

Bernhardt, E. B. (1984). Toward an information processing perspective in foreign language reading. *The Modern Language Journal*, *68*(4), 322-331.

Bialystok, E. (1978). A theoretical model of second language learning. *Language Learning, 28,* 69-84.

Bransfor, J. D., Brown, A. L., & Cocking, R. R. (Eds.) (2000). *How people learn. Brain, mind, experience, and school*. National Academic Press.

Braun, S., & Kohn, K., & Mukherjee, J. (Eds.) (2006). *Corpus technology and language pedagogy: New resources, new tools, new methods* (English corpus linguistics vol. 3, 1st ed.). Peter Lang.

Brown, H. D. (2002). English language teaching in the post-method era: Toward better diagnosis, treatment, and assessment. In J. Richards & W. Renandya (Eds.), *Methodology in language teaching: An anthology of current practice* (pp. 9-18). Cambridge University Press.

Bruner, J. (1973). *Going beyond the information given.* Norton.

Chomsky, N. (1980). *Rules and representations*. Columbia University Press.

Cole, M. (1996). *Cultural psychology: A once and future discipline*. Harvard University Press.

Cook, V. J. (2007). The nature of the L2 user. In L. Roberts & A. Gurel (Eds.), *EUROSLA Yearbook 7*, 205-220.

Cook, V. J. (2013). *Second language learning and teaching*. Routledge.

Dai, J., & Chen, Z. (2007). *Contemporary English language teaching: Theory and practice.* Hefei: University of Science and Technology of China Press.

De Houwer, J., Barnes-Holmes, D., & Moors, A. (2013). What is learning? On the nature and merits of a functional definition of learning. *Psychonomic Bulletin Review*, *20*(4), 631-642.

Dimitriadis, G., & Kamberelis, G. (2006). *Theory for education*. Taylor & Francis

Dulay, H., Burt, M., & Krashen, S. D (1982). *Language Two* (1st ed). Oxford: Oxford University Press.

Fosnot, C. T. (2005). Constructivism revisited: Implications and In C. T. Fosnot (Ed.), *Constructivism: Theory, perspectives, and practice* (pp. 276–291). Teachers College Press

Galperin, P. I. (1982). Stages in the development of mental acts. In M. Cole & I. Maltzman (Eds.), *A Handbook of contemporary Soviet Psychology* (pp. 249-273). Basic Books.

Haenen, J., Schrijnemakers, H., & Stufkens, J. (2003). Sociocultural theory and the practice of teaching historical concepts. In A. Kozulin, B. Gindis, V. S. Ageyev & S. M. Miller (Eds.), *Vygotsky's Educational Theory in Cultural Context* (pp. 246-266). Cambridge University Press.

Huitt, W. (2003). *The information processing approach to cognition*. Educational Psychology Interactive. Retrieved from http://www.edpsycinteractive.org/topics/cognition/infoproc.html

Hutchinson, T., & Waters, A. (1987). *English for specific purposes: A learning-centred approach*. CUP.

Khanekah, K. R. (2017). Child language acquisition versus second language learning: Any bearing on teaching. *International Journal of Humanities and Cultural Studies, 3*(4), 138-147.

Krashen, S. D. (1975). The critical period for language acquisition and its possible bases. *Annals of the New York Academy of Sciences, 263*(1), 211-224. https://doi.org/10.1111/j.1749-6632.1975.tb41585.x

Krashen, S. D. (1981a). Bilingual education and second language acquisition theory. In California State Department of Education (Ed.), *Schooling and Language Minority students: A theoretical framework* (pp. 51-79). Evaluation, Dissemination and Assessment, California State University.

Krashen, S. D. (1981b). *Second language acquisition and second language learning.* Pergamon Press.

Krashen, S. D., & Terrell, T. (1983). *The natural approach.* Pergamon.

Kumar, C. P. (2013). The eclectic method-theory and its application to the learning of English. *International Journal of Scientific and Research Publications*, *3*(6), 1-4.

Littlewood, W. T. (1984). *Foreign and second language learning*. Cambridge University Press.

Lutz, S., & Huitt, W. (2003). *Information processing and aemory: Theory and applications.* Educational Psychology Interactive. Retrieved from http://www.edpsycinteractive.org/papers/infoproc.pdf

McLaughin, B. (1980). On the use of miniature artificial languages in second language research. *Applied Psycholinguistics I*, 357-369

McLaughlin, B., Rossman, T., & McLeod, B. (1983). Second language learning: An information-processing perspective. *Language Learning*, *33*(2), 135-158.

Mergel, B. (1998). *Instructional design & learning theory*. University of Saskatchewan. Retrieved from http://www.a3net.net/elearning/Instructional_design-comparison-mergel.pdf.

Mitchell, R., Myles, F., & Marsden, E. (2019). *Second language learning theories*. Routledge

Mwanza, D. S. (2017). The eclectic approach to language teaching: Its conceptualization and misconceptions. *International Journal of Humanities Social Sciences and Education*, *4*(2), 53-67.

Nath, B. K. (2010). *Major language theorists learning of mathematics*. Department of Education University of Calicut Kerala. Retrieved from https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED512896.pdf

Palmer, D. C. (2000). Chomsky's nativism: A critical review. *The Analysis of Verbal Behavior*, *17*, 39.

Piaget, J. (1950). *The psychology of intelligence.* London: Routledge and Kegan Paul.

Prendes, A. A. G., & Resko, A. M. (2011). *Cognitive-behavioral theory.* Sage Publications.

Pritchard, A. (2017). *Ways of learning: Learning theories for the classroom*. Routledge.

Rao, X. (2018). *University English for academic purposes in China*. Springer.

Rice, M. L. (1986). Children's language acquisition. American Psychologist, *44*(3), 149-156.

Richards, J., & Rodgers, T. (2001). *Approaches and methods in language teaching*. Cambridge University Press

Saville-Troike, M. (2006). *Introducing second language acquisition*. Cambridge University Press.

Schumann, J. H. (1986). Research on the acculturation model for second language acquisition. *Journal of multilingual & multicultural development*, *7*(5), 379-392.

Skinner, B. F. (1957). Verbal behavior. In B. F. Skinner (ed), *Foundation Reprint Series*. Cambridge.

Smith, D. (2018). Nativism. In T. K. Shackelford & V. A. Weekes-Shackelford (Eds.), *Encyclopedia of evolutionary psychological science* (pp. 1-4, letter N). Springer.

Spolsky, B. (1988). Bridging the gap: A general theory of second language learning. *TESOL Quarterly*, *22*(3), 377-396.

Strauss, S. (2000). Theories of cognitive development and learning and their implications for curriculum development and teaching. In B. Moon, M. Ben-Peretz, & S. Brown (Eds.), *Routledge international companion to education* (pp. 28-50). Routledge.

Suharno, S. (2010). Cognitivism and its implication in the Second Language Learning. *PAROLE: Journal of Linguistics and Education*, *1*, 72-96.

Vygotsky, L. S. (1978a). Interaction between Learning and Development. *Reading on the Development of Children*, *23*(3), 34-41.

Vygotsky, L. S. (1978b). *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Harvard University Press.

Xia, Y. (2014). Language theories and language teaching- from traditional grammar to functionalism. *Journal of Language Teaching and Research, 5*(3), 559-565.

IV. Sınıf Yönetimi ve Disiplin

Sınıf yönetimi, öğretmenler tarafından kullanılan bir terimdir ve pratik anlamda, öğretimi tehlikeye atan yıkıcı davranışlarla kesintiye uğramadan sorunsuz çalışan bir ders akışını ifade eder. İyi bir sınıf yönetimi tesadüfen oluşmaz, iyi bir öğrenme ortamı için gerekli olan sınıf içi koşulların ve öğrenci davranışlarının net bir şekilde anlaşılmasını içeren bir sürecin sonucu olarak gerçekleşir. Diğer bir deyişle, sınıf yönetiminin önleyici bir boyutu vardır (Savage ve Savage, 2010) ve bu yönüyle koşulların doğru planlanması ile ilgilidir.

Öğretmenler İçin İpuçları

İşine bağlı bir öğretmen, her öğrencinin benzersiz olduğu inancıyla yola çıkar; bu nedenle öğrencilerinizi anlamak ve ihtiyaçlarını karşılamak, çağdaş bağlamda çocukların öğretmeni olarak sizin için iki ön koşuldur. Aşağıdaki bölümde, yeni bir çocuk sınıfına öğretmeye başlamadan önce dikkate alınması gereken birkaç pratik fikri inceleyeceğiz.

Çocuğu Tanıyın

Deneyimli olsun ya da olmasın çocukların olduğu bir sınıfa girmeden önce öğretmenlerin öğrencilerini tanıması ve bu anlamda öğretmen ile öğrenci arasındaki boşluğu kapatması gerekir. Öğretmenler bunu yapmakta başarısız olduklarında, benmerkezci hale gelirler ve bu, iletişim eksikliğine ve yanlış anlamalara neden olabilir. Bundan kaçınmanın bir başka yolu, çocukların gözlerinden görmek ve sözlerinin çocuklar tarafından nasıl duyulacağının ve yorumlanacağının farkında olmaktır. Donaldson'ın da öne sürdüğü gibi, "çocuklar son derece aktif ve verimli öğrenenler, yetkin sorgulayıcılar ve anlamaya isteklidirler" (1979, s. 36). Bu nedenle, dillerindeki seçimler ve çocukların evlerinden ve aile kültüründen getirdikleri kavramlar konusunda netlik sağlandığında, öğrenme ve öğretimin daha verimli gerçekleşeceğine şüphe yoktur. Diğer bir deyişle, öğretim süreci

Kaynakça

Bubb, S. (2003). *The insider's guide for new teachers: Succeed in training and induction.* Routledge Falmer.

Case, A. (2020, May 1). *First day: First classes with young learners*. OneStopEnglish. http://www.onestopenglish.com/children/methodology/classroom-management/first-day/first-day-first-classes-with-young-learners/153574.article

Donaldson, M. C. (1979). *Children's minds*. W. W. Norton & Company.

Enright, D. S., & McCloskey, M.L. (1985). Yes, Talking! Organizing the classroom to promote second language acquisition. *TESOL Quarterly, 19*, 431-453. doi:10.2307/3586272

Gatens, B. (2020, May 1). *5 metaphors that help you see your classroom in a whole new light.* SHARE. https://blog.sharetolearn.com/curriculum-teaching-strategies/classroom-metaphors/

Honea, M. J. (1982). Wait time as an instructional variable: An on teacher and student. *Clearinghouse*, *56*(4), 167-170.

Langdon, C. A. (1996). The third phi delta kappa poll of teachers' attitudes toward the public schools. *Phi Delta Kappan, 78*(3), 244–250.

Linse, C. T., & Nunan, D. (2005). *Practical English language teaching: Young learners*. McGraw-Hill/Contemporary.

Metzger, D. (2004). Rethinking classroom management: teaching and learning with students. *Social Studies and the Young Learner, 17*(2), 13-15.

Murray, B. P. (2002). *The new teacher's complete sourcebook: grades K-4*. Scholastic Professional Books.

Rowe, M. B. (1986). Wait time: Slowing down may be a way of speeding up. *Journal of Teacher Education, 37*(1), 43-50.

Savage, T. V., & Savage, M. K. (2010). *Successful classroom management and discipline: Teaching self-control and responsibility.* SAGE.

Scrivener, J. (2005). *Learning teaching a guidebook for English language teachers* (2nd ed). Oxford Macmillan Education.

Scrivener, J., & Thornbury, S. (2012). *Classroom management techniques*. Cambridge University Press.

Scott, W. A., & Ytreberg, L. H. (1990). *Teaching English to Children*. Longman.

Shin, J.K. & Crandall, J. (2014). *Teaching young learners of English: From Theory to Practice*. Heinle Cengage learning.

Shrum, J. L. (1985a). Wait-time and the use of target or native languages. *Foreign Language Annals, 18*(4), 305-313.

Shrum, J. L. (1985b). Wait time and student performance level in second language classrooms. *Journal of Classroom Interaction, 20*(1), 29-35.

Tobin, K. G. (1986). of teacher wait time on discourse characteristics in mathematics and language arts classes. *American Educational Research Journal, 23*(2), 191-200.

Walters, J., & Frei, S. (2007). *Managing classroom behavior and discipline*. Shell Education.

Weinstein, C. S. (1979). The physical environment of the school designing the instructional environment: Focus on seating. *Review of Educational Research, 49*(4), 577-610.

V. Çocuklara Dil Becerilerinin Öğretimi

Çocukların dil becerilerinin temel alanları olan konuşma, yazma, okuma ve dinleme alanlarında dil yeterliliklerini geliştirmeleri beklenmektedir ve öğrencilerin dil öğrenmek için bu becerilere sahip olmaları bir ön koşuldur. Bu nedenle, bu becerilerin nasıl öğretileceğini ele almadan önce, çocukların özelliklerini tanımlamak mantıklı olacaktır. Çocuklar anadillerini zaten bilirler ve bir nebze de olsa dil öğrenmede deneyimlidirler ve dil edinmelerini sağlayacak becerileri, içgüdüleri ve özellikleri zaten oluşturmuşlardır. Bu nedenle, ana dil becerileriyle bağlantılı olarak, soyut bir sistem olan dilde geniş bir ilgiye sahip olduklarından dille alakalı görevlerin birçok yönünü analiz edebilir ve bunlara odaklanabilirler (Pinter, 2012). Öte yandan çocuklar aktif, yeni fikirler öğrenmeye hevesli ve renkli bir hayal gücüne sahiptirler (Shin ve Crandall, 2014), bu nedenle yaptıkları etkinlikten keyif alabilir ve etkinlikleri eğlenceli hale getirebilirler. Son olarak, çocukların en önemli özellikleri sosyal olmaya, topluluğun bir parçası olmaya, başkalarıyla iş birliği yapmaya ve akranlarından öğrenmeye başlamış olmalarıdır (Scott ve Yteberg, 1990). Çocuklara beceri öğretirken, çocukların bu özellikleri akılda tutulmalıdır.

Çocuklara Dinleme Becerisinin Öğretimi

Dinleme, öğrencilerin diyaloğu anlamalarını sağlayan bir süreçtir ve bu anlama sürecinin odak noktası, sözcüklerin bir araya getirilmesi, hangi içeriğin kullanılacağı veya hangi dilbilgisi yapısının kullanılacağı gibi bireysel dilsel birimlerin rolüdür (Richards ve Schmidt, 2002). Dinleme, öğrencilere veri sağlaması nedeniyle dil ediniminde anahtar bir terimdir (Nunan, 2010) ve süreç boyunca karşılaşılan sorunları çözmelerini sağlayan diğer beceriler için temel bir adımdır. Dinleme, tümdengelim (top-down) işlemleme ve tümevarım (bottom-up) işlemleme olmak üzere iki süreci kapsar. Tümdengelim işlemleme sürecinde belirli bir durumda çoktan mevcut olan şema uygulanır ve tümevarım işlemleme sürecinde ise duyulanlara ve anlamaya çalışılanlara odaklanılır (Helgesen ve Brown, 2007).

Kaynakça

Anderson, N. L. (2012). Reading instruction. In A. Burns and J. C. Richards (Eds.), *The Cambridge guide to pedagogy and practice in second language teaching* (pp. 218-225). Cambridge University Press.

Cameron, L. (2001). *Teaching languages to young learners*. Ernst Klett Sprachen.

Goldilocks and the three bears. (2018, February 06). Retrieved June 09, 2020, from https://learnenglishkids.britishcouncil.org/short-stories/goldilocks-and-the-three-bears

Hadfield, J., & Hadfield, C. (2013a). *Simple listening activities-Oxford basics*. Oxford University Press.

Hadfield, J., & Hadfield, C. (2013b). *Simple reading activities-Oxford basics*. Oxford University Press.

Hadfield, J., & Hadfield, C. (2013c). *Simple speaking activities-Oxford basics*. Oxford University Press.

Hadfield, J., & Hadfield, C. (2013d). *Simple writing activities-Oxford basics*. Oxford University Press.

Helgesen, M., & Brown, S. (2007). *Practical English language teaching: Listening*. McGraw-Hill ESL/ELT.

Ioannou-Georgiou, S. (2003). *Assessing young learners*. Oxford University Press.

Larsen-Freeman, D. (2000). *Techniques and principles in language teaching*. Oxford University.

Linse, C. T., & Nunan, D. (2005). *Practical English language teaching: Young learners.* McGraw-Hill/ Contemporary.

Magic Paintbrush (2020, May 7) Retrieved June 09, 2020, from https://learnenglishkids.britishcouncil.org/sites/kids/files/attachment/short-stories-story-time-the-magic-paintbrush-transcript.pdf

McDonough, J., & Shaw, C. (2004). *Materials and methods in ELT: A teacher's guide* (2nd ed.). Wiley-Blackwell.

Nunan, D. (2004). *Task-based language teaching*. Ernst Klett Sprachen.

Nunan, D. (2010). *Teaching English to young learners*. Anaheim University Press.

Nunan, D., & Carter, R. (Eds.). (2001). *The Cambridge guide to teaching English to speakers of other languages*. Ernst Klett Sprachen.

Pinter, A. (2012). Teaching young learners. In A. Burns & J. C. Richards (Eds.), *The Cambridge guide to pedagogy and practice in second language teaching* (pp. 103-111). Cambridge, UK: Cambridge University Press.

Pinter, A. (2012). Teaching young learners. *The Cambridge guide to pedagogy and practice in second language teaching*, *103*.

Product and process writing: A comparison ... (n.d.). Retrieved June 10, 2020, from https://www.teachingenglish.org.uk/article/product-process-writing-a-comparison

Richards, J. C., & R. Schmidt, R. (2002). *Longman Dictionary of Applied Linguistics and Language Teaching.* Longman.

Scott, W. A., & Ytreberg, L. H. (1990). *Teaching English*. Longman.

Shin, J. K., & Crandall, J. (2014). *Teaching young learners English: From theory to practice*. National Geographic Learning.

Short stories. (n.d.). Retrieved June 09, 2020, from https://learnenglishkids.britishcouncil.org/short-stories

Twinkle twinkle little star. (2018, February 09). Retrieved June 09, 2020, from https://learnenglishkids.britishcouncil.org/songs/twinkle-twinkle-little-star

VI. Çocuklara Dil Alanlarının Öğretimi

İngilizce, öğrencilerin alıcı ve üretici olarak ustalaşmaları beklenen okuma, yazma, dinleme ve konuşma olmak üzere dört dil becerisinden oluşur. Bunu takiben, öğrencilerin becerilerde ustalaşmak için bilmeleri gereken kelime bilgisi, ve dilbilgisi gibi dil alanları vardır. Farklı yaşlardaki çocuklar birbirlerinden farklı davranır ve performans gösterirler çünkü bazıları erken gelişirken bazıları daha geç gelişir. Çocukların gelişim süreçleri bazı iç ve dış faktörler açısından çocuktan çocuğa değişir. Aynı yaşta olsalar bile performansları değişebilir. 7-12 yaş arası çocukların karakteristik özellikleri öğretmenler tarafından tanımlanmalı ve dikkate alınmalıdır (Scott ve Ytreberg, 2001). Küçük çocuklara öğretmenlik yapmak, öğretmenlerin varsa gelişimlerinin ne ölçüde olduğunu gözlemlemelerini mümkün kılar. Özellikle dil öğretmenlerine, ikinci bir dilin öğretiminde kendilerine yardımcı olacak ortalama bir çocuğun özellikleri sunulabilir. Dil öğretimi alanında, öğrenciler 5-7, 7-12, 12-18 gibi benzeri kategorilere ayrılır. Bu bölümde, 7-12 yaş aralığındaki çocuklar yabancı dil öğrenen çocuklar olarak ele alınmaktadır. Çocuklar, dünyada uyulması gereken kurallar olduğunun farkındadırlar, ancak kuralları her zaman anlayamayabilirler. Buna paralel olarak öğretmenlerin de sistemlere, rutinlere sahip olmaları ve derslerini buna göre tasarlayıp düzenlemeleri önerilmektedir. Çocuklar, sık sık sorular sorarak öğrenme konusunda hevesli ve olumlu bir tutuma sahiptirler ve kelimelerin altındaki mantığı gözlemlemek ve anlamak için fiziksel dünya ile sözlü kelimelere güvenirler. 5-7 yaş arası dil öğrencileri dil becerilerini farkında olmadan çok önce kullanırken, 8-10 yaşındakiler temel kavramları formüle edebilir ve dünya görüşleri hakkında karar verebilirler.

Çocuklar, dilin kendisiyle oynayarak tekerlemeler, şarkılar, hikayeler, oyunlar aracılığıyla konuşmalarına izin verilirse ikinci dili daha etkili bir şekilde edinirler (Linse, 2005). Anlamsız konuşmaları bile kabul edilebilir çünkü saçma sapan da olsa konuşurken kendilerini duyabilirler. 7-12 yaş arası dil öğrenen öğrencilerin çoğu, dilin çevrelerinde olup bitenlerden ayrı bir şey olduğunun zaten farkındadırlar.

Kaynakça

Beck, I. L., & McKeown, M. G. (2007). Increasing young low-income children's oral vocabulary repertoires through rich and focused instruction. *The Elementary School Journal*, *107*(3), 251-271.

Bolton, G. (1985) Changes in thinking about drama in education. *Theory into Practice*, *24*,151-157.

Cook, H. (1971) *The Play Way.* Frederick A. Stokes.

Decarrico, J. S. (2001). Vocabulary learning and teaching. *Teaching English as a second or foreign language*, *3*, 285-299**.**

eHowEducation. (2014, May 20). *Drama games for primary school children: Preschool education & beyond*. YouTube.https://www.youtube.com/watch?v=uGxKZlOnOus

Fowles, C. (2002). Vocabulary notebooks: implementation and outcomes. *ELT Journal*, *54*(4), 380-389.

Franklin, S., Peat, M., & Lewis, A. (2003). Non-traditional interventions to stimulate discussion: The use of games and puzzles. *Journal of Biological Education*, *37*(2), 76- 82.

Freeman, G. D., Sullivan, K., & Fulton, C. R. (2003). of creative drama on self-concept, social skills, and problem behavior. *The Journal of Educational Research*, *96*(3), 131-138.

Heathcote, D. & Herbert P, (1985). A drama of learning: Mantle of the expert. *Theory into Practice*, 24, 173-180.

Helbling English. (2012, September 4). *Learning new words.* YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=0fUlS_aGQ1I

Hewings, M. (2004). *Pronunciation practice activities: A resource book for teaching English pronunciation*. Cambridge University Press.

Johnstone, R. M. (2002). *Addressing 'the age factor': Some implications for languages policy*. Council of Europe.

Kelly, G. (2000). *How to teach pronunciation*. Longman.

Komorowska, H. (2005). *Metodyka Nauczania Języków Obcych*. Fraszka Edukacyjna.

Linse, C. (2005). *Young Learners*. McGraw Hill.

National Geographic Learning: Young Learners (2015, September 14). *Teaching the song with video*. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=ypbU0tsV2x4

Nation, P. (2004). Vocabulary learning and intensive reading. *English Australia Journal*, *21*(2), 20-29.

O'Neill, C. (1982). *Drama Structures.* Hutchinson.

Ratnam, S. J. (2018, September 22). *English working model, sentence formation*. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=EK6b_IBCd0s

Read, Carol. (2007). *500 activities for the primary classroom*. Macmillan Education.

Roit, M. (2002). *Open court professional development guide: Vocabulary*. Columbus, SRA/McGraw-Hill.

Salah, T. (2018, October 6). *Top 5 Games! How to teach vocabulary to kids & adults*. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=qH7FR4Qx1Ec

Scott, W.A & Ytreberg, L.H. (2001). *Teaching English children*. Longman.

Scrivener, J. (2011). *Learning teaching: The essential guide to English language teaching*. Macmillan Education.

Thornbury, S. (2002). *How to teach vocabulary*. Harlow: Longman.

Wagner, B.J. (1998) *Educational Drama and Language Arts: What Research Shows.* Heinemann.

Ward, W. (1930) *Creative dramatics: For the upper grades and junior high school*. D. Appleton Century.

Way, B. (1967). *Development through drama*. Humanities Press.

Whisenand, T., & Dunphy, S. (2010). Accelerating student learning of technology terms: The crossword puzzle exercise. *Journal of Information Systems Education*, *21*(2), 141-148.

Wilkins, D. A. (1972). *Linguistics in language teaching*. London: Edward Arnold Ltd.

VII. Çocukların Değerlendirilmesi

Çocukları değerlendirmek, yabancı dil öğretiminde en çok ihmal edilen alanlardan biridir. Çoğu öğretmen dil değerlendirme konusunda ya çok az mesleki eğitim almış veya hiç almamıştır. Öte yandan, "araştırmalar, çocuklarla öğretim ve değerlendirmenin her zaman ulusal müfredatta amaçlandığı gibi yapılmadığını göstermiştir" (Wolf ve Butler, 2017, s. 5). Ayrıca Cameron (2001), yaş, dil öğreniminin içeriği, yöntemler, amaçlar ve öğrenme teorileri gibi yabancı dilde değerlendirmeyi farklı kılan faktörleri vurgulamaktadır. Bu faktörler yabancı dil öğretiminde değerlendirme konusunda kullanılacak yöntemlerin çeşitli olmasına neden olur (Rea-Dickins, 2000). Bu nedenle, çocukların düşünme becerileri, sosyal ve duygusal gelişimleri, bilgileri ve fiziksel büyümeleri açısından gelişimlerini değerlendirmenin alternatif yollarını düşünmek gerekir (Gelfer ve Perkins, 1996).

Bu bölüm, eğitimcilerin çocukları değerlendirmeyle ilgili temel konulara genel bir bakış sağlamasına yardımcı olmak için tasarlanmıştır.

Çocuklar Kimdir ve Sosyal Boyut Nedir?

Cameron'a (2001) göre, yabancı dil öğretimi bağlamında çocuklar 5 ile 12 yaş arasındadır. "Çocuklar, yabancı veya ikinci bir dil öğrenen ve bunu örgün eğitimin ilk altı veya yedi yılında yapan kişilerdir" (McKay, 2006, s. 1).

Milyonlarca çocuk dünya çapında devlet okullarında ve özel okullarda bir yabancı dil, çoğunlukla da İngilizce öğrenir. Çocuklar için yabancı dil programları, kursları ve derslerin sayısı günümüzde yüksek oranda artmaktadır (Nikolov, 2016). Hükümetler, İngilizce dil programlarını ilkokullarda daha erken başlatır ve hatta çocuklara İngilizce dil kursları sunan anaokulları bile vardır (Puskas, 2016). Küreselleşme ile ikinci veya yabancı dil öğrenmeye yönelik artan bir eğilim söz konusudur. "...bir kişinin kendi ana dilinden başka bir dili kullanabilmesinin önemi, giderek küreselleşen bir dünyada fark edilir hale gelmiştir"

Kaynakça

Aschbacher, P. A. (1991). Performance assessment: State activity, interest, and concerns. *Applied Measurement in Education, 4*(4), 275-288. https://doi.org/10.1207/s15324818ame0404_2

Brown, J.D., & Hudson, T. (1998). The alternatives in language assessment. *TESOL Quarterly, 32*(4), 653-675. https://doi.org/10.2307/3587999

Brumen, M., & Cagran, B. (2011). Teachers' perspectives and practices in assessing young foreign language learners in three Eastern European countries. *International Journal of Primary, Elementary and Early Years Education, 3*(13), 541-559. https://doi.org/10.1080/03004279.2010.488243

Cameron, L. (2001). *Teaching languages to young learners*. Cambridge University Press.

Gelfer, J. I., & Perkins, P. G. (1996). A model for portfolio assessment in early childhood education programs. *Early Childhood Education Journal, 24*(1), 5-10. https://doi.org/10.1007/bf02430543

Huerta-Macias, A. (1995). Alternative assessment: Responses to commonly asked questions. *TESOL Journal, 5*(1), 338-343. https://doi.org/10.1017/cbo9780511667190.048

Jalongo, M. R., Dragich, D., Conrad, N. K., & Zhang, A. (2002). Using wordless picture books to support emergent literacy. *Early Childhood Education Journal, 29*(3), 15-22. https://doi.org/10.1080/00094056.1997.10521908

Janisch, C., Liu, X. & Akrofi, A. (2007). Implementing alternative assessment: Opportunities and obstacles. *The Educational Forum, 71*(3), 221-230. https://doi.org/10.1080/00131720709335007

Krayenoord C. F. V., & Paris, S. G. (1996). Story construction from a picture book: An assessment activity for young learners. *Early Childhood Research Quarterly, 11*(1), 41-61. https://doi.org/10.1016/s0885-2006(96)90028-9

Linse, C. T., & Nunan, D. (2005). *Practical English language teaching: Young learners*. McGraw-Hill/ Contemporary.

McKay, P. (2006). *Assessing young language learners*. Cambridge University Press.

Moya, S. S., & O'Malley, M. (1994). A portfolio assessment model for ESL. *The Journal of Educational Issues of Language Minority Students, 13*(3), 13-36.

Narahara, M. M. (1998). *Gender stereotypes in children's picture books*. Exit Project EDEL 570, University of California, Long Beach.

Nikolov, M. (2016). *Assessing young learners of English: Global and local perspectives*. Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-319-22422-0

Pierce, L. V., & O'Malley, J. M. (1992). *Performance and portfolio assessment for language minority students* (Vol. 9). National Clearinghouse for Bilingual Education.

Puskas, A. (2016). *The challenges and practices of teaching young learners.* J. Selye University Faculty of Education: Komarno.

Rea-Dickins, P. (2000). Assessment in early years language learning contexts. *Language Testing, 17*(2), 115-122. https://doi.org/10.1177/026553220001700201

Shaaban, K. (2001). Assessment of young learners. *English Teaching Forum, 39*(4), 34-40.

Singh, C. K. S., Samed, A. A., Hussein, H., & Sulaiman, T. (2015). Developing a portfolio assessment model for the teaching and learning of English in Malaysian L2 classroom. *English Language Teaching*, *8*(7), 164-173. https://doi.org/10.5539/elt.v8n7p164

Wolf, K. M., & Butler, G. B. (2017). *English language proficiency assessments for young learners*. Routledge Taylor & Francis Group.

VIII. Oyunlar

Oyunların çocukların bilişsel ve fiziksel gelişiminde gözle görülebilen bir rolü olduğu yaygın olarak kabul edilmektedir çünkü bir etkinlik ne kadar eğlenceli ve ilginçse, çocukların katılımı için o kadar caziptir. Dil son derece güçlüdür ama aynı zamanda çok da eğlenceli olabilir. Aslında, eğlence duygusu dili daha güçlü hale getirebilir. Dil ve oyun birbirini tamamlar ve zenginleştirir. Bu ikisinin birleşiminden dil oyunları ortaya çıkar (Rooyackers, 2002, Önsöz).

Oyun Tabanlı Öğrenme Ortamları (OTÖO)

Oyun tabanlı ortamlar bazı araştırmacılar tarafından yeni öğrenme ve öğretme araçları olarak kabul edilmektedir (Pannese ve Carlesi, 2007). Goto Butler (2019) oyun tabanlı ortamı "öğrenenlerin eğitsel oyunlarla ya da ikinci dil gelişimi ve pedagojisi için özel olarak tasarlanmış bireşimli oyun kapsamlı ortamlarda çalıştığı durumlar" olarak tanımlarken, oyunla geliştirilmiş ortamları "genel oyun oynama bağlamları" olarak ifade eder (s. 307).

Öğrenmeye yönelik oyunlar tasarlanırken dikkate alınması gereken temel boyutlar; etkinlik odaklılık, bilişsel dağılım, özneler arası hedef odaklılık olabilir. Yukarıdaki noktalar uygulamaya konulduğunda, oyunlar "öğrenme ve bilgi oluşturmanın sosyal etkileşimle inşa edilen sosyal süreçler olarak yeniden formüle edilmesine katkıda bulunabilir; bu nedenle, zihindeki geleneksel bilgi ve öğrenme anlayışının ötesine geçerek, bireysel eylemliliği bir topluluğa ait olma duygusuyla dengelemeye çalışırlar" (D'Aprile vd., 2015, s. 26).

Oyunların Tanımı

Kuşkusuz, tanımı üzerinde çok az fikir birliği olan 'oyun' için sayısız tanım vardır ancak Hays (2005, s. 15) oyunu "belirli bir bağlamda yer alan, belirli bir hedefi, bir dizi kuralı ve kısıtlamaları olan, yapay bir şekilde oluşturulmuş, rekabetçi

Kaynakça

Aghlara, L. & Tamjid, N. H. (2011). The of digital games on Iranian children's vocabulary retention in foreign language acquisition. *Procedia – Social and Behavioral Sciences, 29*, 552-560.

Bateson, G. (1972). A theory of play and fantasy. In G., Bateson (Ed.). *Steps to an ecology of mind: Collected essays in anthropology, psychiatry, evolution, and epistemology* (pp. 183-198). Jason Aronson.

Butler, Y. G., Someya, Y., & Fukuhara, E. (2014). Online games for young learners' foreign language learning. *ELT Journal, 68*(3), 265-275.

Chen, I. J. (2005). Using games to promote communicative skills in language learning. *TESL Journal, 2*, 125-132.

D'Aprile, G., Bitonto, P., De Asmundis, R., & Ulloa Severino, A. (2015). Social, constructivist and informal learning processes: Together on the edge for designing game-based learning environments. *Journal of e-Learning and Knowledge Society, 11*(3), 23-39.

De Wilde, V. & Eyckmans, J. (2017). Game on! Young learners' incidental language learning of English prior to instruction. *Studies in Second Language Learning and Teaching, 7*(4), 673-694.

Dörnyei, Z. (2009). *The psychology of second language acquisition*. Oxford University Press.

Dourda, K., Bratitsis, T., Griva, E., & Papadopoulou, P. (2014). Content and language integrated learning through an online game in primary school: A case study. *The Electronic Journal of e-Learning, 12*(3), 243-258.

Ellis, N. C. (2009). Optimizing the input: Frequency and sampling in usage-based and form-focused learning. In M. H. Long & C. J. Doughty (Eds.), *The handbook of language teaching* (pp.139-158). John Wiley and Sons.

Garris, R., Ahlers, R., & Driskell, J. E. (2002). Games, motivation, and learning: A research and practice model. *Simulation and Gaming, 33*(4), 441-467.

Gee, J. P. (2007). *Good video games + good learning*. Peter Lang.

Gee, J. P. (2012). Foreword. In H. R. Reinders (Ed.), *Digital Games in Language Learning and Teaching* (pp. xii-xiv). Palgrave Macmillan.

Goto Butler, Y. (2019). Gaming and young learners. In S., Garton & F. Copland (Eds.). *The Routledge handbook of teaching English to young learners* (pp.305-320). Routledge.

Hadfield, J. (1998). *Elementary vocabulary games*. Pearson Limited.

Hays, R. T. (2005). *The of instructional games: A literature review and discussion.* (Technical Report 2005-004). Naval Air Warfare Center Training Systems Division.

Jensen, S. H. (2017). Gaming as an English language learning resource among young children in Denmark. *Calico Journal, 34*(1), 1-19.

Keller, J. M. (1987). Development and use of arcs model of instructional design. *Journal of Instructional Development, 10*(3), 2-10.

Klimova, B. F. (2015). Games in the teaching of English. *Procedia – Social and Behavioral Sciences, 191*, 1157-1160.

Korkmaz, Ş. (2012). Games. In E. Gürsoy & A. Arıkan (Eds.), *Teaching English to young learners: An activity-based guide for prospective teachers* (pp. 305-326). Eğiten Kitap.

Linaza, J. (1984). Piaget's marbles: The study of children's games and their knowledge of rules. *Oxford Review of Education, 10*(3), 271-274.

Mead, G. H. (1934). *Mind, self and society*. University of Chicago Press.

Pannese, L. & Carlesi, M. (2007). Game and learning come together to maximize The challenge of bridging the gap. *British Journal of Educational Technology, 38*(3), 438-454.

Piaget, J. (1999). *Play, dreams and imitation in childhood*. Routledge.

Prensky, M. (2001). *Digital Game-based Learning*. McGraw Hill.

Reinhardt, J. & Skyes, J. M. (2012). Conceptualizing digital game-mediated L2 learning and pedagogy: Game-enhanced and game-based research and practice. In H., Reinders (Ed.) *Digital games in language learning and teaching*. (pp.32-49). Palgrave Macmillan.

Rooyackers, P. (2002). *101 language games for children: Fun and learning with words, stories and poems.* Hunter House Inc.

Sadeghi, K. & Dousti, M. (2013). The of length of exposure to CALL technology on young Iranian EFL learners' grammar gain. *English Language Teaching, 6*(2), 14-26.

Sykes, J. & Reinhardt, J. (2013). *Language at play: Digital games in second and foreign language teaching and learning*. Pearson.

Turgut, Y. & İrgin, P. (2009). Young learners' language learning via computer games. *Procedia – Social and Behavioral Sciences, 1*, 760-764.

Uberman, A. (1998). The use of games for vocabulary presentation and revision. *English Teaching Forum, 36*(1), 20-27.

Vygotsky, L. S. (1978). *Mind and Society*. Harvard University Press.

Williams, A. (2017). History *of digital games: Development in art, design and interaction*. Focal Press.

Wilson, K. A., Bedwell, W. L., Lazzara, E. H., Salas, E., Burke, C. S., Estock, J. L., & Conkey, C. (2009). Relationships between game attributes and learning outcomes: Review and research proposals. *Simulation and Gaming, 40*(2), 217-266.

IX. Çocuklar İçin Örnek Oyunlar ve Aktiviteler

Bu bölümde bulunan oyunların hepsi TenTen 4 Kids Youtube kanalında, "Games For Young Learners" oynatma listesinde bulunmaktadır. Bu bölümde tanıtılan oyunların yanı sıra Cesur (2020), "TenTen 4 Kids Çocuklar İçin Eğlenceli Aktiviteler" kitabında çeşitli kart oyunlarından bahsetmektedir. Kitapta ve bu bölümde oyun açıklamalarının yanında bulunan QR kodlar kullanıcıları kolaylıkla oyun videolarına ve kelime yönlendirmektedir. Ayrıca Cesur (2019), "Opening many locks with a master key: Six EFL games played with a set of cards" makalesinde kart oyunlarını tanıtmış ve vermiş olduğu video linkleriyle oyunlara kolayca erişim sağlamayı amaçlamıştır. Oyunlar, İngilizce öğretimi için sunulsa da oyunların hepsi diğer diller için uyarlanabilir niteliktedir. Oyunların yanlarında, uygulama videolarının QR kodları bulunmaktadır.

Makale için QR

Kitap için QR

Kaynakça

Cesur, K. (2019). Opening many locks with a master key: Six EFL games played with a set of cards. *English Teaching Forum*, *57*(4), 1-8.

Cesur, K. (2020). *TenTen 4 Kids: Fun Activities for Starters*. YDS Publishing.

X. Sihirbazlık Numaralarının Kullanımı

Dil öğretiminde motivasyon oldukça önemlidir. Çocuklara dil öğretirken, öğrenmeyi sevdirmek temel amaç olmalıdır. Bu bölümde anlatılan sihirbazlık numaraları alternatif etkinlikler olarak kullanılabilir. Her öğretmenin yapabileceği basit yöntemlerle öğrencilerinizi şaşırtabilir, ilgilerini derse çekebilirsiniz. Sihirbazlık numaraları yaygın olarak bilinse de dil öğretiminde kullanımı oldukça azdır. Bu bağlamda, Cesur (2020) literatüre sınıfta kullanılabilecek 4 adet kart sihirbazlığı kazandırmıştır. Magician, Guessing the 4th Card, 11th Card Trick ve Cut the Cards isimli bu sihirbazlık numaraları TenTen 4 Kids Youtube kanalında da bulunmaktadır. Aşağıdaki bölümlerde yazar tarafından yabancı dil öğretimine uyarlanmış sihirbazlık numaralarını ve alt başlıklarının yanlarında da bu sihirbazlık numaralarının videolarının QR kodlarını bulabilirsiniz.

Youtube Oynatma Listesi için QR

Makale için QR

Kaynakça

Cesur, K. (2020). Opinions on the use of magic card tricks in teaching English to young learners. *Trakya Eğitim Dergisi, 10*(1), 263-275. DOI: 10.24315/tred.582738.

XI. Çocuklar İçin Yararlı İnternet Siteleri

Birçok ülke teknolojiyi dil eğitimine entegre etmeye çalışırken, internet yabancı dil öğretmek ve öğrenmek için yaygın olarak benimsenen bir araç haline gelmiştir (Susser ve Robb, 2004; Warschauer, 2005; Yang ve Chan, 2008). Dil eğitmenleri ve öğrenenler internetten sadece uzaktan eğitimde değil, aynı zamanda harmanlanmış öğrenme şeklinde geleneksel sınıf ortamlarında da faydalanmaktadır (Mayadas vd., 2009; Ozkan ve Koseler, 2009). Dünya çapındaki ağın bu kadar yaygın kabul görmesinin nedeni, etkili dil pratiği için çeşitli ayırt edici nitelikler sunmasıdır. Öncelikle, eğitmenler ve öğrenciler, hedef dili anadili olarak konuşan kişiler tarafından kaydedilmiş sesleri dinlemek, gazete ya da dergilerden metinler okumak gibi çok çeşitli özgün materyallere web sayesinde sadece akıllı telefonlarını, bilgisayarlarını ya da tabletlerini kullanarak evlerinin rahatlığında erişebilirler. Bu kaynaklar, internet bağlantı teknolojisinin her geçen gün gelişmesiyle birlikte daha da genişlemekte ve daha kolay erişilebilir hale gelmektedir (Kastuhandani, 2014). İkinci olarak, internetteki multimedya metin, ses, resim ve videoyu kapsayabildiği ve entegre edebildiği için bu özgün kaynakları çeşitli şekillerde sunar, bu da farklı öğrenme stillerine ve zekâlara sahip öğrencilerin ilgisini çekme ve ihtiyaçlarını karşılama olasılığını artırır (Lewis, 2004; Kastuhandani, 2014). Ayrıca, dil öğrenenler istedikleri zaman anadili konuşucuları ya da çeşitli kültürlerden gelen öğrencilerle iletişimsel pratik yapma fırsatına sahip olabilirler (Warschauer vd., 2000) ve bu da hedef dilin edinimini kolaylaştırır. Bu aynı zamanda öğrenenleri kültürel ve dilsel çeşitlilikle tanıştırır ve böylece diğer kültürlere karşı hoşgörüyü ve dünya toplumuna katılımı teşvik eder (Lewis 2004; Kastuhandani, 2014). Dil girdisi ve iletişim fırsatları sağlamanın bu tür çeşitli yolları sonucunda, öğretmenler tarafından internet kullanımı hem bireyselleştirilmiş yalın ödevleri hem de öğrenciler arasındaki işbirlikçi etkileşimi geliştirebilir ve daha öğrenen merkezli, sosyo-kültürel olarak yapılandırmacı dil öğrenme ve öğretme ortamlarına dönüştürebilir (Camilleri vd., 2003; Tiene ve Luft, 2002). Bazı araştırmalar web tabanlı etkinliklerin kullanımının öğrencilerin hem alıcı (dinleme ve okuma) hem de üretici (konuşma ve yazma) becerilerini olumlu

Kaynakça

Abbott, G., McKeating, D., Greenwood, J., & Wingard, P. (1981). *The teaching of English as an international language. A practical guide.* Collins.

Camilleri, M., Sollars, V., Poór, Z., Del Piñal, T. M., & Leja, H. (2003). *Information and communication technologies and young language learners*. Council of Europe Publishing.

Davies, G. (2001). New technologies and language learning: A suitable subject for research? In A. Chambers & G. Davies (Eds.), *ICT and language learning: A European perspective* (pp. 13–27). Lisse: Swets & Zeitlinger.

Dornyei, Z. (1996). Moving language learning motivation to a larger platform for theory and practice. In R. L. Oxford (Ed.), *Language learning motivation: Pathways to the New Century* (pp. 71–80). University of Hawaii Press.

Gu, P. (2002). Web-based project learning and EFL learners: A Chinese example. *Teaching English with Technology*, *2*(4), 4-41. http://www g.pl/call/j_article10.htm

Hoecherl-Alden, G. (2000). Turning professional: Content-based communication and the evolution of a cross-cultural language curriculum. *Foreign Language Annals*, *33*(6), 614-621. https://doi.org/10.1111/j.1944-9720.2000.tb00930.x

Kastuhandani, F. C. (2014). Technology and young learners. *LLT Journal: A Journal on Language and Language Teaching*, *17*(1), 1-8. https://doi.org/10.24071/llt.2014.170101

Kung, S. C., & Chuo, T. W. (2002). Students' perceptions of English learning through ESL/EFL websites. *TESL-EJ*, *6*(1), 1-14.

Lewis, G. (2004). The internet and young learners. Oxford University Press.

Lin, A. (2003). An initial study on EFL learners' attitude towards multimedia application in language learning. *Teaching English with Technology: A Journal for Teachers of English, 3* (2). http://www g.pl/call/j_prev.htm

Liu, M., Traphagan, T., Huh, J., Koh, Y. I., Choi, G., & McGregor, A. (2008). Designing web sites for ESL learners: A usability testing study. *CALICO Journal*, *25*(2), 207-240.

Mayadas, A. F., Bourne, J., & Bacsich, P. (2009). Online education today. *Science, 323, (5910),* 85-89.

Osuna, M. M., & Meskill, C. (1998). Using the World Wide Web to integrate Spanish language and culture: A pilot study. *Language Learning & Technology*, *1*(2), 71-92. http://llt.msu.edu/vol1num2/article4/

Ozkan, S., & Koseler, R. (2009). Multi-dimensional students' evaluation of e-learning systems in the higher education context: An empirical investigation. *Computers & Education*, *53*(4), 1285-1296. https://doi.org/10.1016/j.compedu.2009.06.011

Peterson, M. (1998). The virtual learning environment: The design of a website for language learning. *Computer Assisted Language Learning*, *11*(4), 349-361. https://doi.org/10.1076/call.11.4.349.5669

Plass, J. L. (1998). Design and evaluation of the user interface of foreign language multimedia software: A cognitive approach. *Language Learning & Technology*, *2*(1), 40-53. http://llt.msu.edu/vol2num1/article2/

Robb, T. N., & Susser, B. (2000). The life and death of software: Examining the selection process. *CALICO Journal*, *18*(1) 41-52. https://www.jstor.org/stable/24147689?

Susser, B., & Robb, T. N. (2004). Evaluation of ESL/EFL instructional web sites. In S. Fotos & C. Browne (Eds.), *New perspective on CALL for second language classrooms* (3rd ed.) (pp. 279-295). Lawrence Erlbaum Associates.

TenTen 4 Kids. (2020, March 3). *Useful websites* [Video]. Youtube. https://www.youtube.com/play-

list?list=PL2MMHmzRhac6Q6xH_LuBEVUO8ghgd99Je

Tiene, D., & Luft, P. (2002). Classroom dynamics in a technology-rich learning environment. *Learning & Leading with Technology*, *29*(4), 10-13.

Tsou, W., Wang, W., & Tzeng, Y. (2006). Applying a multimedia storytelling website in foreign language learning. *Computers & Education*, *47*(1), 17-28. https://doi.org/10.1016/j.compedu.2004.08.013

Warschauer, M. (2005). Socio-cultural Perspectives in CALL. In J. Egbert & G. M. Petrie (Eds.), *CALL research perspectives* (pp. 41-51). Lawrence Erbaum Associates.

Warschauer, M., Shetzer, H., & Meloni, C. (2000). *Internet for English teaching*. TESOL Publications.

Williams, M., & Burden, R. (1997). *Psychology for language teachers: A social constructivist approach.* Cambridge University Press.

Yang, Y. T. C., & Chan, C. Y. (2008). Comprehensive evaluation criteria for English learning websites using expert validity surveys. *Computers & Education*, *51*(1), 403- 422. https://doi.org/10.1016/j.compedu.2007.05.011

Yeh, S. W., & Lo, J. J. (2009). Using online annotations to support error correction and corrective feedback. *Computers & Education*, *52*(4), 882-892. https://doi.org/10.1016/j.compedu.2008.12.014

XII. Oyunlar ve Aktivitelerin Uygulamalı Kullanımı

Bu bölümde oyunlar ve aktivitelerin uygulamalı kullanımı hakkında yapılan çalışmanın araştırma modeline, örneklemine, verilerine ve bu verilerin analizine yer verilmiştir. Katılımcıların en çok tercih ettikleri oyunlar, farklı bölümlerden olan katılımcıların oyunlardaki tercih benzerlik ve farklılıkları, bu oyunların özellikleri ve bu özelliklere dair tartışma ve bulgulara dair bilgilendirmeye değinilmiştir.

Yöntem

Çalışma örneklemi 161 katılımcıdan oluşmaktadır. Katılımcılar Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi öğretmen adayları olup, Türkçe öğretmenliği (39 katılımcı), Japonca öğretmenliği (10 katılımcı), sınıf öğretmenliği (54 katılımcı), ve okul öncesi öğretmenliği (58 katılımcı) bölümlerinden seçilmişlerdir (bkz. Tablo 1). Nitel araştırma yöntemi kullanılmış olan bu çalışmada, nitel verilerden temalar ve kodlar kullanılarak nicel veriler elde edilmiştir. Nitel veriler katılımcılara "Öğretmen olduğunuzda, öğrendiğiniz oyunlardan branşınız için hangisini en etkili kullanabileceğinizi düşünüyorsunuz? Seçtiğiniz oyunu farklı yaş gruplarına, öğrenci sayısına ve konuya göre nasıl oynatırsınız?" sorusu sorularak, Cesur (2020) "Tenten 4 Kids Çocuklar İçin Eğlenceli Aktiviteler" kitabında ve Youtube'un TenTen 4 Kids kanalında da bulunan ve çocuklara yabancı dil öğretiminde kullanılabilecek kart oyunları içerisinden kendilerine en uygun hangi oyunu gördükleri ve derslerinde uygulamak istedikleri sorularak alınan cevaplardan elde edilmiştir. Alınan cevaplar oluşturulan kodlara ve temalara göre kategorilere ayrılması ile elde edilerek bu verilerin analizi yapılmıştır.

Kaynakça

Akca, İ. A., & Atmaca, Ç. (2022). Improving phonological awareness skills of young learners of English in an EFL Context. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (56) , 314-335.

Gozcu, E., & Caganaga, C. K. (2016). The importance of using games in EFL Classrooms. *Cypriot Journal of Educational Sciences*, *11*(3), 126-135.

Koçyiğit, S., Tuğluk, M. N. & Kök, M. (2010). Çocuğun gelişim sürecinde eğitsel bir etkinlik olarak oyun. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (16), 324-342.

Liu, F., Vadivel, B., Rezvani, E., & Namaziandost, E. (2021). Using games to promote English as a foreign language learners' willingness to communicate: Potential and teachers' attitude in focus. *Frontiers in Psychology*, *12,* Article 762447. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.762447

Mahmoud, A. A., & Tanni, Z. A. (2014). Using games to promote students' motivation towards learning. *English Journal of Al-Quds Open University for Educational & Psychological Research & Studies, 2*(5), 11-33.

Saha, S. K., & Singh, S. (2021). Investigating the development of speaking skill through language games in technologically underequipped EFL classroom. *MEXTESOL Journal*, *45*(3), 1-15.

Yolageldili, G., & Arıkan, A. (2011). of using games in teaching grammar to young learners. *Online Submission*, *10*(1), 219-229.

XIII. Sonuç

Bu kitapta öğrenim yıllarının erken bölümlerinde bulunan ilkokul ve okul öncesi yılları çocuklar üzerinde durulmuştur. Çocuk beyninin erken yaşlarda daha etkili öğrenmeye izin veren bir esneklikte olması, bu yaşlardaki eğimin önemini artırmaktadır. Bu yaşlarda bulunan çocukların öğrenim hayatları süresince öğretmenler tarafından göz önünde bulundurulması gereken özelliklerine de dikkat çekilmiştir.

Yabancı dil öğretmenleri de diğer öğretmenler gibi öğrencileri ile iletişim halinde bulunmalıdır. Çocuk ve öğretmen ilişkisi ve de sınıf disiplini bir arada dengeli bir şekilde yürütülmelidir. Öğrencilerin aileleri ile ilgili bilgi sahibi olmak, önceki yılların öğretmenleriyle iletişimde bulunmak dil eğitimini kolaylaştıran ve öğrenciyle iletişim kurulmasında kolaylık sağlayabilecek faktörlerdendir. Öğrencilerin geçmişleri, öğrenim stilleri, karakter özelliklerini bilmek bu sebeple önem taşır. Sınıfta disiplin sağlamak da öğrenimin devamı için gereklidir ancak öğrenciyle ilgili her ne kadar bilgiye sahip olunsa ve öğrenciyle iyi iletişim ortamı kurulsa da unutulmamalıdır ki çocukları sınıf ortamında kontrol etmek kolay olmayacaktır.

Çocuklardan da diğer yaş gruplarında olduğu gibi okuma, dinleme, yazma ve konuşma alanlarında temel dil becerileri gelişimlerini kazanmaları beklenir. Temel dil becerilerinin öğretiminde çeşitli etkinlikler kullanılabilir ve bu yapılırken çocukların neye ilgi duyduğu ve yeterlilik seviyeleri de dikkate alınmalıdır. Kelime, dilbilgisi ve öğretimi drama yoluyla, resimli sözcükler, bulmacalar, oyunlar ve kelime kartları aracılığıyla yapılabilir.

Yabancı dil öğretiminde son yıllarda önemi daha da artmakta olan bir araç ise oyunlardır. Oyunlar sayesinde çocuklar daha doğal öğrenmeyi deneyimlerler ve öğrenim hayatının tümüyle ciddi ve onlar için sıkıcı olan yönünün olumsuz etkilerinden uzaklaşmış olurlar. Oyunlar ayrıca öğrencilerin bilişsel ve duyusal gelişimlerini de destekler. Onların kendi başlarına bazı işleri başarabilmeye alıştırır,

Kaynakça

Cesur, K. (2020). *Tenten 4 Kids: Fun activities for starters.* YDS Publishing.

"Tenten 4 Kids: Fun Activities for Starters" Kitabının PDF Hali için QR

YARATICILIK
Gelişimi ve Eğitimi

Prof. Dr. Uğur SAK

...Geleceğin Fikirleri...

YARATICILIK Gelişimi ve Eğitimi

Yazar: Prof. Dr. Uğur SAK

ISBN: 978-605-7523-01-3

Copyright © Vizetek

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi'ne aittir. Vizetek Yayıncılık'ın izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Sayın okuyucularımız, bandrolsüz yayınları satın almamanızı diliyoruz.

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

Yayın Koordinatörü: Ferit RESULOĞULLARI

Kapak Tasarımı & Mizanpaj: Sadık HANGÜL

1. Baskı: Ankara|Eylül, 2014

2. Baskı: Ankara|Kasım, 2016

3. Baskı: Ankara|Eylül, 2018

4. Baskı: Ankara|Şubat, 2020

5. Baskı: Ankara|Nisan, 2023

vizetek

Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA

Tel.: (0312) 482 00 11

Web: www.vizetek.com.tr

E-mail: vizetekyayincilik@gmail.com

Yayıncı Sertifika No: 41575

Baskı: Bizim Dijital Matbaa

Ostim, Serhad Mah. Uzay Çağı Cad. 1128. Sk. No:6, Yenimahalle/Ankara

Tel: 444 9 296

Matbaa Sertifika No: 41356

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ……..…1

BÖLÜM I. YARATICILIK TANIMLARI VE KURAMLARI

1. Yaratıcılık Mitleri……...……5
2. Yaratıcılık Nedir?.....13
   - Yaratıcılık Tipleri ve Dereceleri...…….….16
   - Yaratıcılık ve Zeka…….……..18
3. Yaratıcılık Kuramları..……25
   - Eski Çağlarda Yaratıcılık……..……..25
   - Dört Evre Kuramı……...…….……26
   - Maslow'un Yaklaşımı…….……27
   - Çağrışımsal Düşünme Kuramı…….……29
   - Janusyan Düşünme Kuramı……...……31
   - Zihnin Yapı Kuramı……34
   - Yön Verme Kuramı…….……36
   - Yatırım Kuramı……...……..38
   - Sistemler Kuramı……41

BÖLÜM II. YARATICILIĞIN GELİŞİMİ

4. Yaratıcı Kişilerin Özellikleri……..……47
   - Bilişsel Özellikler……...……...…50
   - Kişilik Özellikleri……52
5. Yaratıcılığı Engelleyen Etkenler…..……..55
   - Tecrübeler ve Bilgi……...……...…..55
   - Alışkanlıklar…….……58
   - Kurallar...……..59
   - Kültür..……..61
6. Çocuklarda Yaratıcılığın Gelişimi…….……65
   - Yetenek Düzeyi ve Yaratıcılığın Gelişimi……65
   - Yaşa Göre Yaratıcılığın Gelişimi……...…….67
   - Yaratıcılıkta Dördüncü Sınıf Düşüşü……68
   - Yaratıcı Çocukların Özellikleri…….…….70
   - Çocukluk İlgileri ve Yaratıcılığın Gelişimi……...71

7. Yaratıcılık ve Aile…….……75
Ebeveyn Davranışları ve Çocukların Yaratıcılıkları……75
Aile Tipleri ve Çocukların Yaratıcılıkları……..78
Aileden Mesleki Kalıtım ve Yaratıcılık……82
8. Yaratıcılık, Zaman ve Yaş……...87
Yaratıcılık ve Zamanın Ruhu……87
Yaratıcılık Yaş ve Yaşlanma……...88

BÖLÜM III: YARATICILIĞIN GELİŞTİRİLMESİ VE YARATICI DÜŞÜNME TEKNİKLERİ

9. Yaratıcılığı Geliştirme Boyutları……93
Bilişsel Boyutlar……...……94
Duygusal Boyutlar…….……..95
Tutumsal Boyutlar…..……..96
Kişilerarası Boyutlar..……..96
Çevresel Boyutlar……õ…97
10. Morfolojik Sentez……99
11. Sinektik...……...……õ…109
12. TRİZ……125
13. SCAMPER.……õ141
14. Özellik Listeleme…….……õõõõ161
15. Yaratıcı Problem Çözümü (YPÇ)……..……..169
16. Yaratıcı Zıt Düşünme (YAZID)……...……197

KAYNAKÇA……..…….…….205

ÖNSÖZ

> Sivri bir sopa ile bir ırmakta balık yakalamaya çalışan ancak her defasında başarısız olan açlık mücadelesi içindeki bir mağara adamını hayal edin. Irmak balık kaynıyor ancak mağara adamı aile bireylerini doyuracak balık yakalayamıyor. Mağaraya geri dönen adam, mağara içindeki bir örümcek ağına takılıp kalmış sineklere gözü ilişir ve "Aha!" diye bağırır. Adam düşünmeye başlar: "Örümcekler, ağlar ve avlar! Ne akıllıca! Balıklar, ağlar ve avlar!" Bu, muhteşem bir analojik düşünme örneğidir. Mağara adamı, aile bireylerinin de yardımıyla ağaç dallarından bir ağ yapar ve o akşam mağarasına düzinelerce balık ile döner. Ailenin en temel ihtiyacı karşılanmıştır. O, büyük bir adamdır artık!
>
> *Yazar*

Yaratıcılık yalnızca bireyin zihninde oluşan bir düşünce değil çok farklı kaynakların birlikte oluşturduğu sinerji ile ortaya çıkan bir başarıdır. Bu nedenle yaratıcılığı geliştirmek yalnızca bireyi yetiştirmekle değil kaynakları iyileştirmekle de olabilmektedir. Bu kitabın ana hedefi de yaratıcılığı ve gelişimini çok farklı perspektiflerden incelemek ve yaratıcılığı geliştirme yollarını ele almaktır. Kitap bu yönüyle araştırmaya dayalı bir derleme eserdir.

Yaratıcılık yalnızca bilimin, edebiyatın veya sanatın gelişimi için değil her bireyin –yetişkin ya da çocuk– ihtiyacı olan bir yetenektir. Yaratıcılığı her yerde görebiliriz. Bunların kimileri büyük kimileri ise küçük olabilir. Damak tadına göre yemek yapması gereken bir aşçı, arkadaşları tarafından oyuna kabul edilmeyen ve kendi oyun

grubunu kurmaya çalışan bir çocuk, söylenecek sözün kalmadığı bir toplantıda patronlarını ikna etmesi gereken bir genel müdür, iflas etmek üzere olan bir işadamı, sanatına saygınlık kazandırmaya çalışan bir ressam, yerçekimi teorilerinin yanlışlığına inanan ve karşıt bir teori bulmaya çalışan bir bilim insanı yaratıcı olmak zorundadır.

Yaratıcılık, her insanda bir miktar vardır. İnsanlar ya yaratıcıdır ya da değildir düşüncesi doğru bir gerçeği yansıtmamaktadır. Çünkü yaratıcı yeteneğin gelişen bir yapısı vardır. Ancak bireysel donanımlara ve olanaklara göre kimileri daha fazla kimileri ise daha az yaratıcı olabilir. Toplumsal değerlere ve ölçütlere göre herkes yaratıcı olarak kabul edilmese de bireyler kendi değer ve ölçütlerine göre yaratıcı olabilirler. Dün çözemediğiniz problemi bugün çözebiliyorsanız, dün farkında olmadığınız bir problemi bugün keşfetmişseniz, bugün daha yaratıcısınızdır.

Bu kitap yaratıcılığı daha iyi anlamak ve yaratıcılığın bilinmeyen yönlerini keşfetmek isteyen, daha fazla yaratıcı olmak ve yaratıcılığı öğretmek isteyen kişiler için yazılmıştır. Yaratıcı davranışı anlamak ve yaratıcı olmaya çalışmak insanlık tarihini değiştirdiği gibi sizin de yaşamınızı değiştirebilir. Yaratıcı düşünme yalnızca evrensel sorunların değil en küçük bireysel sorunların çözümünde rehberiniz olabilir. Yaratıcı düşünme hakkındaki bilgimiz hala çok sınırlı olmakla beraber bilimsel araştırmalarda elde ettiğimiz bilgilerle yaratıcı bireyler, yaratıcı buluşların ortaya çıkışları, yenilikçi düşünceler, yaratıcılığın çocuklarda ve yetişkinlerde geliştirilmesi, yaratıcı düşünme teknikleri ve buna benzer pek çok konu hakkında düne göre çok daha derin bilgilere ve tecrübelere sahibiz.

Uğur Sak

Mayıs, 2014

I

YARATICILIK TANIMLARI VE KURAMLARI

1

YARATICILIK MİTLERİ

Yaratıcı düşünme sürecinde çoğu zaman geleneksel düşüncelerin dışına çıkılır ve sıradışı yaklaşımlar denenir. Bu bölümün yazım organizasyonunda da bu tür bir yaklaşımla baştan sona doğru değil sondan başa doğru bir yaklaşımı denemeyi istedim. *Geçmişi bilen kişilerin bugünü daha iyi anlayabileceği* düşünülür. Oysa *bugünü bilen kişilerin geçmişi daha iyi anlayabileceği* de en az birinci tez kadar doğrudur. Öyleyse yaratıcılık nedir tartışmasını yapmadan önce yaratıcılık konusunda yaygın olan mitleri yani doğru olmayan inanışları ve söylentileri öncelikle ele alarak bölüme başlamalıyız. Bu tür bir tartışma, yaratıcılığı ve yaratıcı bireyleri yanlış anlamamıza neden olan yaygın inanışlar ile tanışmamıza yardımcı olacaktır. Yanlışı bilen kişi onu zıtlaştırarak bazen doğruya ulaşabilir. Yanlış inanışlar tartışıldıktan sonra yaratıcılığı bilimsel temellere dayanarak tanımlayabiliriz.

Yaratıcılık ve Mitler

Yaratıcılık hakkındaki toplumsal inanışlarımız bazen o denli değişmeye başlar ki bunlar birer gerçek olmaktan çıkıp tamamen söylencelere yani mitlere dönüşürler. Yaratıcılık hakkında doğru bildiğimiz şey gerçekte doğru olmayabilir veya kısmen doğru olabilir. Yaratıcılık mitleri yalnızca yanlış değil aynı zamanda tehlikeli de olabilirler. Çünkü mitler bizleri yaratıcı olamayacağımıza inandırırlar (Sawyer, 2006), yaratıcı kişileri cezalandırmamıza, yaratıcı olmayanları ödüllendirmemize ve yaratıcılığı yanlış kanallarda aramamıza neden olurlar. Eğer biraz şizofrenik, depresif, çocuksu, oynak veya aykırı değil isek, yaratıcı karakter imajına uymayacağımıza

2
YARATICILIK NEDİR?

Bilimsel bir kavram üzerine çalışmalar yapan bir bilim insanı öncelikle bu kavramı tanımlamalı ve kavram hakkındaki bakış açısını ortaya koymalıdır. Çünkü çalışmanın devamı bu tanım ile ilişkilidir. Çalışmanın devamında ortaya konan düşünceler bazılarınca doğru bulunmayabilir. Ancak bu, çalışmanın yanlış olduğu anlamına da gelmeyecektir. Çünkü okuyan ile yazanın tanımları veya kavram hakkındaki algıları farklı olabilir. Bu da derin çelişkiler yaratabilir. Eğer bir kişi kuşu, "bütün kuşlar uçar" şeklinde tanımlarsa tanımında hata yapmış olabilir (devekuşu gibi bazı kuşlar uçamazlar) ancak tanıma dayalı yaptığı diğer çıkarsamalara okuyucunun ileri süreceği veya çelişkiye düşeceği çok şey olmayacaktır. Eğer bir kişi yaratıcılığı yenilik olarak algılıyor ise, yeni ürünleri takdir edecektir, eğer yarar olarak algılıyor ise toplumsal yararı olan ürünlere değer verecek diğerlerini önemsiz görecektir.

Yaratıcılığa yüklemiş olduğumuz anlam nedir? Bir bireyi veya bir ürünü nasıl yaratıcı kabul ederiz? Yaratıcılık dediğimizde her insan aynı şeyi mi düşünür? Yaratıcı birini düşündüğünüzde zihninizde kimi canlandırırsınız? Yaratıcılığın anlamı konusundaki soruları çoğaltabiliriz. Yaratıcılığın birçok tanımı vardır çünkü yaratıcılık insanın çalışma alanlarının tamamında vardır. Pek tabi olarak kavramsal anlamlar tecrübelere göre de değişmektedir. Tecrübelerimizi çeşitli disiplinlerde, mesleklerde veya kültürlerde ediniriz. Her meslek alanında çalışan yaratıcılığı farklı algılayabilir. Çünkü her mesleğin çalışma dinamikleri ve problemleri farklılaşmaktadır. Ortak

3
YARATICILIK KURAMLARI

Yaratıcılık alanında araştırmalar yapan kuramcılar yaratıcılığı açıklamak için genel olarak dört unsuru temel almışlardır. Bazı teorisyenler yaratıcı bireylerin özelliklerini, bazıları yaratıcı bireylerin buluşları süresince kullandıkları yaratıcı düşünme süreçlerini, bazıları yaratıcı ürünü, diğerleri ise yaratıcılığın oluştuğu ortamı veya kültürü kuramlarının temel çıkış noktası yapmışlardır. Teorisyenler genel olarak şu sorulara yanıt aramışlardır: Yaratıcı kişinin özellikleri nelerdir? Yaratıcı kişi buluş sırasında nasıl düşünmektedir? Bir ürünün yaratıcılık özellikleri nelerdir? Yaratıcılığı toplum veya kültür nasıl etkilemektedir?

Eski Çağlarda Yaratıcılık

Yaratıcılık hakkında bilim insanlarının düşünceleri eski çağlara kadar gitmektedir. Plato, şiirdeki yaratıcı süreç hakkındaki görüşlerini Sokrat'a yanıt olarak kaleme almıştır. Şairleri, duyularının dışına taşıyan kutsal esinlenmenin etkisi altında olmakla tasvir etmiştir. O'na göre bir şair duyularını ve mantığını kullanarak değil mistik dışsal kaynakları olan büyük bir esinlenme altında yaratıcı şiirlerini üretirler (Rothenberg & Hausman, 1976, ss. 32). Yaratıcı süreç boyunca şair duyularının kontrolü dışındadır ve yalnızca esinlenme ile üretmektedir. Plato'ya göre yaratıcılık gerçekte açıklanabilecek bir olgu değildir.

Aristo ise, yaratıcı ürünlerin mistik esinlenmelerle veya eşsiz yaratıcı süreçlerle oluştuklarına inanmamıştır. O'na göre yaratıcı süreç doğanın yasaları ile uyumludur. İnsanlığın yaptığı bütün şeyler bir

II
YARATICILIĞIN GELİŞİMİ

4

YARATICI KİŞİLERİN ÖZELLİKLERİ

Daha önce yaratıcılığın birey, toplum ve bireyle toplumun etkileşimi ile oluştuğunu söylemiştik. Hatta bazı kuramlara göre yaratıcılığın bireyden çok toplumda aranmasının yaratıcılığı daha doğru anlamamıza yardımcı olacağını da belirtmiştik. Çünkü toplumsal ihtiyaçlar toplumsal değerleri ve öncelikleri belirler, toplumsal değerler de yeniliğin değerini belirler. Ancak yaratıcı yeniliğe izin ve değer veren ve teşvik eden her ne kadar toplum olsa da bunu gerçekleştiren bireydir. Yaratıcılığa neden olan bireysel özellikleri bilmeden yapılan yaratıcı yeteneği geliştirme çabalarımız deneme-yanılma ile sonuçlanabilir. Yaratıcı kişilerin ortak özelliklerinin bilinmesi hem yaratıcı sürecin doğasını daha iyi anlamamızı sağlayacak hem de yaratıcı yeteneği bütünsel veya parça parça geliştirme uygulamalarına yol gösterecektir.

Yaratıcılığı olumlu etkileyen çok sayıda bireysel özellik bulunmaktadır. Ancak yaratıcılığı bireysel özellikler ile açıklamaya çalışırken yalnızca bireyin bilişsel becerilerine indirgersek yanılmış oluruz. Aksine yaratıcılık bireyin bütün yaşamında araştırılmalıdır. *Yaratıcılık bireyin algılarında, kişiliğinde, sosyal ilişkilerinde, iş alışkanlıklarında, düşünme ve dünyayı algılama biçiminde yatmaktadır.* Yaratıcı bireylerin ortak özellikleri yalnızca olumlu özellikler olarak da düşünülmemelidir. Bu kişilerin sosyal ortamlarda ve toplumun genelinde kabul görmeyen ve rahatsızlık yaratan olumsuz özellikleri de bulunmaktadır.

5
YARATICILIĞI ENGELLEYEN ETKENLER

Her insan yüksek yaratıcı potansiyel ile doğmayabilir ancak yaratıcılığını artırabilir. Alışkanlıklarımız, kurallar, korkular, baskıcı çevre ve geçmişte edindiğimiz tecrübeler bile zaman zaman yaratıcı düşünmemizi engelleyebilir. Bu gibi etmenlerden etkilenen insanlar çoğu zaman yaratıcılıklarını kullanmayı tercih bile etmezler. Öyleyse yaratıcılığın ortaya çıkışı yalnızca bireye değil bireyin yaşadığı çevreye de bağlıdır. Hatta *insan, kendi iradesinin ve çevrenin izin verdiği derecede yaratıcı olabilir* dersek çok iddialı bir tez ortaya atmış olmayız. Alışkanlıklar, kurallar ve gelenekler, algısal bariyerler, duygusal bariyerler ve kültürel bariyerler yaratıcılığı engelleyen yaygın etmenlerdir (Davis, 1992). Ancak bu etmenler tamamen bariyer olarak da düşünülmemelidir çünkü tecrübe ve kültür gibi bazı etmenler yaratıcı sürece hem ket vurabilir hem de destek olabilir. Örneğin tecrübe olmadan yaratıcılık olmaz.

Tecrübeler ve Bilgi

Yaratıcılığın en gerekli koşullarından biri bilgidir yani tecrübedir. Basit makinaların çalışma mekanizmalarını bilmeyen birinin karmaşık bir makine icat etmesini bekleyemeyiz. Ancak tecrübe ve bilgi iki tarafı keskin kılıç gibidir. Yaşamla edindiğimiz tecrübeler bazen yaratıcı fikir üretmemizi engelleyebilirler. Peki, bu nasıl gerçekleşebilir? Tecrübe yaratıcılığımızı nasıl engelleyebilir?

6

ÇOCUKLARDA YARATICILIĞIN GELİŞİMİ

Geleneksel gelişim kuramları çocukluktan yetişkinliğe kadar süren gelişimde kalıtımsal, evrensel ve kaçınılmaz eğilimlerin ve evrelerin olduğunu kabul etmektedir (Feldman, 1987). Peki, benzer evrensel ve kaçınılmaz gelişim rotaları çocuklarda yaratıcılığın gelişimi için de geçerli midir?

Nasıl ki bütün üst bilişsel becerilerin gelişimsel bir rotası varsa yaratıcılığın da gelişimsel bir yolu var diyebiliriz. Örneğin çocuklarda genellikle yürüme konuşmadan önce gelişir. Aynı şekilde çocuklarda fark etme, ayırt etme ve bilgiyi algılama becerisi yaratıcılık becerilerinden çok daha önce gelişir. Ancak konuşma becerisinin ortaya çıkışı hiçbir zaman yürüme becerisinin varlığına bağlı değildir. Bir çocuk yürümeyi öğrenmeden önce konuşmayı öğrenebilir ki bu sıradışı durum olağanüstü üstün zekâlı bebeklerde görülebilir. Ancak yaratıcılığın ortaya çıkabilmesi için algılama gibi bazı önkoşul becerilerin daha önce gelişim göstermeleri zorunludur. Diğer bir deyişle çocuklarda yaratıcılığın gelişimi pek çok zihinsel becerinin öncül olarak gelişimine bağlıdır.

Yetenek Düzeyi ve Yaratıcılığın Gelişimi

Gelişimsel evreler kimi çocuklarda çok kısa kimilerinde ise çok uzun sürebilir. Örneğin emekleme bazı çocuklarda yalnızca bir ay bazılarında ise birkaç ay sürebilir. Yaratıcılık ile ilgili becerileri erken gelişen çocuğun, yaratıcılığın en azından birkaç gelişimsel ev-

7
YARATICILIK VE AİLE

Çocukların yaratıcılıklarının gelişimindeki ilk ve en önemli sosyal grubun aile olduğunu ileri sürebiliriz. Hatta iddiamızda bir adım daha ileri giderek çocuğun bütün yaşamı dikkate alındığında ailenin çocuğun yaratıcılığının gelişiminde eğitimle beraber en önemli rolü oynayan kurum olduğunu ortaya atabiliriz. Çünkü çocukların yaşamlarındaki ilk öğretmenleri ebeveynleridir ve çocuğun yaratıcılığının ilk kez ortaya çıkışına aile üyeleri izin vermektedir. Örneğin çocuğun yaratıcı davranışlarının aile tarafından aşırı bastırılması yaratıcılığının ortaya çıkışına daha ilk yıllarda engel oluşturur.

Ebeveyn Davranışları ve Çocukların Yaratıcılıkları

Ebeveynler çocuklarının yaratıcı yeteneklerinin gelişimlerini çok farklı yönlerde şekillendirirler (Greenspan, Solomon & Gardner, (2004). Bunlar arasında ebeveynlerin azim ve çalışkanlık modeli oluşturmaları, düşünmeyi teşvik etmeleri, yeni fikirleri desteklemeleri, öneri ve yönlendirme yapmaları, etkinliklere katılım beklentisi oluşturmaları, yüksek standart koymaları, özdeğerlendirmeyi teşvik etmeleri, duygusal destek olmaları, yeni olanaklar oluşturmaları ve yaşamlarını yeteneklerini geliştirecek şekilde düzenlemeleri sayılabilir. Otoriter ebeveynler aşırı konformist olabilirler ve yaratıcı düşünceyi dizginleyebilirler. Bunun aksine yaratıcı çocukların evlerinde daha az konformist ve gelenekçi ebeveynlik ile karşılaşmak mümkündür (Kerr & Chopp, 1999). Katı olmayan ve esnek ebeveynlik tarzı, ifade özgürlüğünü destekler ve bağımsızlığı artırarak çocukta yaratıcılığın ortaya çıkışını cesaretlendirir. Yaratıcı bireylerin

8

YARATICILIK, ZAMAN VE YAŞ

Yaratıcılık ve Zamanın Ruhu (Zeitgeist)

Zamanın ruhu ya da diğer adıyla zeitgeist, tarihte belirli alanlarda büyük buluşların ve icatların gerçekleştiği belirli dönemler için kullanılan bir kavramdır. Zeitgeist düşüncesine göre zaman, bir keşfin ya da icadın ne zaman ortaya çıkacağının en önemli belirleyicisidir. Buluşu gerçekleştiren deha için zeitgeist gerekli ancak kendi başına yetersiz bir koşulu yani uygun ortamı hazırlar.

Yaratıcılığın özellikle keşiflerin ve icatların ortaya çıkışları belirli politik, ekonomik, ideolojik ve kültürel ortamlarda çok daha yüksektir. Örneğin bilimsel keşiflerin ve ilerlemelerin oluşumları savaş zamanlarına nazaran barış zamanlarında daha fazla gerçekleşmektedir. Benzer şekilde mistisizmi, idealizmi ve devletçiliği destekleyen kültürel ideolojilere nazaran deneyciliği, materyalizmi, nominalizmi, determinizmi ve bireyselliği teşvik eden kültürlerde daha fazla yaratıcılık ve keşifler olmaktadır (Simonton, 1988, 2004). Yaratıcılık, özgür ve temel ihtiyaçları karşılanmış toplumlarda daha fazla görülür.

Zamanın ruhuna yani zeitgeste göre sosyokültürel sistemler yaratıcı keşfin ve icadın ortaya çıkış zamanını belirler. Sosyokültürel determinizm açısından bakılırsa bilimsel tarihin bir döneminde belirli keşiflerin ve icatların ortaya çıkmaları kaçınılmaz bir gerçektir. Bunu, aynı dönem içinde aynı sorun üzerinde eş zamanlı ama bağımsız olarak yapılan çoklu keşiflerin ortaya çıkmasında görebiliriz. Newton ve Leibniz birbirlerinden haberleri olmadan kalkülüsü aynı

III
YARATICILIĞIN GELİŞTİRİLMESİ

9
YARATICILIĞI GELİŞTİRME BOYUTLARI

Önceleri yaratıcılığın kalıtsal bir yetenek olduğu ve bu nedenle yaşamla değişmeyeceği düşünülmüştür. Yirminci yüzyılda yaratıcılık üzerine yapılan bilimsel araştırmaların çoğalması ve yaratıcılık eğitimlerinin olumlu sonuçlar vermesi nedeniyle bu yanlış algı zamanla kaybolmaya başlamıştır. Yaratıcılığın öğretilebilir ve geliştirilebilir olmasının bilincine varılması önemli sonuçlar doğurmuştur. Örneğin bu bilincin gelişmesi ve yaratıcılık hakkındaki çeşitli algıların kırılması ile yaratıcılık eğitimi okul programlarında ve şirket yönetimlerinde önemli yer edinmeye başlamıştır.

Yaratıcılığın gelişimini etkileyen sayısız unsur bulunmaktadır. Yaratıcılığı etkileyen unsur sayısı kadar yaratıcılığı geliştiren unsurun bulunduğunu iddia etmek pek yanlış olmaz. Çünkü olumlu yönde değiştirilen her unsur yaratıcılığı az ya da çok olumlu yönde etkileyecektir. Örneğin anne-çocuk etkileşiminin katı kurallardan daha esnek kurallara dönüştürülmesi çocuğun yaratıcı düşünme becerilerinin gelişimini destekleyecektir. Yaratıcılığı etkileyen yalnızca aile içi unsurların sayısı bile düşündüğümüzden çok fazla olabilir.

Peki, yaratıcılığı geliştirmek için neler yapabiliriz? Yaratıcılığı geliştirebileceğimiz unsurları veya faktörleri ne tür kategoriler içinde inceleyebiliriz? Yaratıcılığın çok boyutlu bir doğasının olduğunu ve çok farklı faktörlerden etkilendiğini biliyoruz. Yaratıcılığın gelişimini etkileyen faktörleri bilişsel, duygusal, tutumsal, kişilerarası ve çevresel bileşenler olmak üzere beş kategoride ele alabiliriz (Plucker

10
MORFOLOJİK SENTEZ

Morfolojik sentez tekniği ilk olarak Fritz Zwicky tarafından havacılık alanında parametreler üzerinde analizler yapmak ve sistematik yenilikler üretmek amacıyla kullanılmıştır (Zwicky, 1969). Yapısal kombinasyonlar (birleşimler) ve değişimler yoluyla yenilikler üretmeye yarayan teknik daha sonraları özellik listeleme ve morfolojik sentez tekniği olarak farklı şekillerde kullanılagelmiştir. Morfolojik sentez tekniği ile iki veya daha fazla nesnenin ögeleri belirlenir ve bu ögeler birleştirilerek yenilikler üretilir. Birleştirilen ögeler çoğu zaman orijinal kimliklerini birleşim içinde yitirmeleri nedeniyle morfolojik sentez tekniğinin kullanımı yapısal değişimleri ve yenilikleri de beraberinde getirmektedir.

Yaratıcılık bazen düşünmenin algısal aşamasında başlayabilmektedir. Çünkü uyaranları ve yeni bilgiyi bu aşamada biçimlendirir ve çoğu zaman bu aşamada anlamlandırırız. Algılarımızın yeniden yapılandırılması, yeni biçimlere dönüştürülmesi ve bir bütünlük içinde birleştirilmesi yaratıcı ürünler elde etmenin önemli kanalları olabilirler.

Sahip olduğumuz ve yeni edindiğimiz bilgileri sıradışı biçimlerde birleştirmek, özgün ürünler yaratabilme olasılığımızı da artırabilir. Dehaların fikirleri, hipotezleri, ilkeleri, kuramları veya imgeleri defalarca birleştirdikleri, birleşimleri ayrıştırdıkları, yeniden yapılandırdıkları ve yeniden birleştirdikleri görülür. Örneğin hidrojen ve oksijen gazlarının doğru oranlarda birleştirilmesi sonucu elde edi-

11
SİNEKTİK

Sinektik, Yunanca "syn" kelime kökünden gelmekte olup, farklı olan ve birbirleriyle yakından ilgili görünmeyen bilgilerin veya elementlerin birleştirilmesi anlamına gelmektedir (Gordon, 1987). Sinektik tekniği ise birlikte olabileceği düşünülmeyen veya fark edilmeyen bilgilerin problem çözümünde analojiler, metaforlar ve paradokslar yoluyla bilinçli ve sistematik bir yolla birleştirilmesi sürecine dayanan bir tekniktir (Gordon 1961, 1971; Gordon & Poze, 1968, 1978). Analoji, genel görünüşünde birbirine benzemeyen ve aynı kavram altına konamayan şeyler arasındaki benzerliklere dayanarak çıkarım yapmadır. Buna bir anlamda benzeşim kurma da diyebiliriz. Metafor ise, bir durumu ya da bir şeyi kendisiyle ilişkisi olmayan başka bir durum ya da şeyle sözel veya görsel semboller kullanarak ifade etmektir.

Sinektik ile problem çözme sürecinde analojiler sistematik bir biçimde kullanılır. Çoğumuz günlük yaşamımızda karşılaşmış olduğumuz problemleri çözmek amacıyla bilinçli olarak ya da bilinçsizce analojileri bir dereceye kadar kullanıyor olabiliriz. Analojilerin farklı düzeylerde ve sistematik bir yolla kullanılması alışılmışın dışında düşünebilmeye yardım eder. Sinektik, problem çözümü sürecinde bireyi alışıldık problemin dışında duygusal ve irrasyonel düşüncelerle yolculuğa çıkarmaktadır. Yaratıcı buluşlar ve çözümler bu yolculukta ortaya çıkmaktadır.

12
Triz

Triz stratejilerinin buluşçusu olan Genrich Altshuller, mühendislik alanında dünya genelindeki binlerce patenti incelemiş (yaklaşık 200,000) ve bazı temel ilkeleri uygulayarak kolaylıkla çözülebilecek yaklaşık 1,500 adet teknik çelişkinin veya sorunun olduğunu saptamıştır (Altshuller, 2005). Daha sonra ise en etkili olduğunu düşündüğü çözümleri incelemiştir. Bu çalışmalar teknik sistemlerin işleyişleri, gelişimleri ve evrimleri hakkında önemli ipuçları vermiştir. Altshuller problem çözümünde analitik bir yaklaşım geliştirerek kendi deyimiyle 40 ilkeden oluşan Triz stratejilerinin temellerini atmıştır. Altshuller *"problemi çözmek için yüzyıllarca ilhamın gelmesini beleyebilirsin ya da temel ilkeleri kullanarak problemi 15 dakikada çözebilirsin"* diyerek Triz'in buluşlarda ve problem çözmede ne denli etkili olabileceğini iddia etmiştir.

Altshuller'e göre teknik sistemlerin evrimi objektif yasalarca yönetilir. Bu yasalara göre teknik bir sistemin evrimi boyunca en ileri işlevsel performansına ulaşmış bir parçanın iyileştirilmesi başka bir parça ile çelişki oluşturmasına yol açacaktır. Bu çelişki ise daha az gelişmiş bir parçanın iyileştirilmesi zorunluluğunu doğuracaktır. Bu süreç kendi kendine devam ederek sistemi en ideal noktaya taşıyacaktır. Evrimsel sürecin anlaşılması, teknik sistemlerin gelecekteki gelişimlerindeki eğilimleri öngörmemize yardımcı olacaktır.

Triz Terimleri

Triz stratejilerini ele almadan önce bu stratejileri yeterince anlayabilmek ve problem çözümünde etkili bir şekilde kullanabilmek için

13
SCAMPER

Scamper tekniği, *"yeni olan her şey var olan şeylerin dönüşümleridir"* düşüncesine dayanmaktadır. Gerçekte de bu fikir yaratıcı olduğu kadar kendi içinde de çok güçlü düşünceler barındırmaktadır. Örneğin otomobil veya bilişim teknolojilerindeki yenilikler tamamen eskilerin değişimleri ile ortaya çıkmaktadır. Var olan her ürün değiştirilerek yaratıcı ürünlere dönüştürülebilir ve insanlığın var olan veya var olabilecek ihtiyaçlarını karşılayabilirler. Kısacası, Scamper için bir değiştirme, dönüştürme tekniği diyebiliriz.

Scamper sözcüğü, Eberle (1977, 1996, 2008) tarafından uydurulmuş yapma bir sözcük olup yalnızca teknik adı olarak bilinir. Tekniğin adı, onu oluşturan düşünme eylemlerini ifade eden yedi sözcüğün baş harflerinden oluşmaktadır. Bu sözcükler İngilizce fiillerdir (Substitute, Combine, Adapt, Modify/Magnify, Put to other purposes, Eliminate/Minify, Reverse/Rearrange). Bu fiillerin Türkçe karşılıkları tablo 7'de verilmiştir.

Scamper'in çıkış kaynağı Alex Osborn'un 1960'larda kaleme aldığı "Applied Imagination" adlı kitabıdır. Eberle, bu kitapta Osborn'un ortaya attığı yaratıcı düşünmeyi kıvılcımlayıcı soruları derleyerek Scamper'i geliştirmiştir. Teknik, yedi farklı türden oluşan fikir kıvılcımlayıcı soru listesidir. Gerçekte bu türler yalnızca soru paketleridir; ama düşünce kıvılcımlayıcı, fikir üretici ve problem çözümü veya ürün geliştirme sürecinde düşünme sürecini değiştirici sorulardır. Her tür kendine özgü sorular içerir. Bu nedenle Scamper tekniğinin belirli aşamaları yoktur. Sorun durumuna göre veya soru-

14
ÖZELLİK LİSTELEME

Küçük değişimler bazen büyük etkiler yaratabilir. Yaratıcılık bir anlamda eskileri değiştirme, detaylandırma ve uyarlama yeteneği olarak da düşünülebilir. Hatta Barron (1988)'a göre yaratıcı sürecin özünde, varolanı değiştirebilme yeteneği yatmaktadır. Çünkü yenilikler çoğu zaman eskilerin üzerine inşa edilirler.

Eski biçimlerin ve türlerin çeşitli değişimler geçirmeleri yeni biçimlerin ve türlerin ortaya çıkmalarına neden olabilir. Atmış olduğumuz her yaratıcı adımın altında yapmış olduğumuz değişiklikler yatmaktadır. Çoğu zaman bu değişiklikleri, müdahalede bulunduğumuz şeyin (ürün, nesne, fikir vb.) bir takım unsurlarını ya da özelliklerini değiştirerek gerçekleştiririz.

1930'larda Robert Crawfort'un geliştirdiği Özellik Listeleme Tekniği (ÖLT), var olan bir ürünün parçalarını farklılaştırarak yeni ürün geliştirmek için kullanılır (Crawford, 1964). Özellik Listeleme Tekniği, şirketlerin özellikle yenilikçi ürünler üreten araştırma ve geliştirme bölümlerinde çok sık olarak kullanılan bir tekniktir. ÖLT'ü bir ürünün, problemin veya nesnenin unsurlarında değişimler yaparak yeni sonuçlar elde etmeye yarayan bir teknik olarak düşünebiliriz. ÖLT kullanılarak bir nesne ya da düşünce kısmen farklı bir biçime dönüştürülebileceği gibi tamamen yeni bir ürün de yaratılabilir. Aslında çoğumuz bu tür değişimleri günlük yaşamımızda farkında olmadan ve sistematik bir yol izlemeden sık sık uyguluyor olabiliriz.

15
YARATICI PROBLEM ÇÖZÜMÜ (YPÇ)

Yaratıcı Problem Çözümü tekniği (YPÇ), yapılandırılmış aşamalardan oluşan ve problemlere yaratıcı çözümler üretmek kadar yaratıcı problem çözme becerilerini geliştirmeyi de hedefleyen bir tekniktir. İlk olarak Osborn'un ve Parnes'in çalışmalarıyla ortaya çıkan bu teknik günümüze dek geliştirilerek kapsamı genişletilmiştir (Osborn, 1953; Parnes, 1967; Triffinger, Isaksen & Stead-Dorval, 2006). YPÇ; fırsat oluşturma, bilgi bulma, problem bulma, fikir üretimi, çözüm seçimi ve kabul bulma olarak yapılandırılmış altı aşamadan oluşmaktadır.

Son yıllarda bu aşamaların isimleri fırsat oluşturma, bilgiyi keşfetme, problem şekillendirme, fikir üretme, çözüm geliştirme ve kabul oluşturma olarak değiştirilmiştir (Triffinger, Isaksen & Stead-Dorval, 2006). YPÇ'nin her aşaması öncelikle fikir üretimi ile başlar daha sonra bu fikirlerin eleştirilmesi ve seçimi ile devam eder. Her aşamanın başlangıcında çoğul düşünme (bir probleme ilişkin olarak çok sayıda fikir üretimi), sonrasında ise tekil düşünme (bir probleme ilişkin olarak en doğru veya en iyi fikrin seçimi) becerileri kullanılır. Bu aşamalar şekil 5 ve tablo 9'da gösterilmiştir. YPÇ'yi kullandığımızda aşağıdaki eylemleri gerçekleştirecek ve bunlara ilişkin becerilerimizi geliştireceğiz.

- Yeni fırsatların, zorlukların ve amaçların tanılanması

16

YARATICI ZIT DÜŞÜNME

Yaratıcı Zıt Düşünme (YAZID) tekniği Rothenberg'in janusyan düşünme kuramı temel alınarak Sak tarafından geliştirilmiştir (Sak, 2009). YAZID tekniğinin etkileri bazı araştırmalarda incelenmiştir. Bu araştırmalarda YAZID'ın öğrencilerin yaratıcı yeteneklerini geliştirdikleri saptanmıştır (Eker, 2013; Sak & Öz, 2010). Janusyan Düşünme Kuramı'nı daha önce yaratıcılık kuramları bölümünde ayrıntıları ile incelemiştik. Bu nedenle bu kısımda kurama kısaca değinilecek ve daha sonra YAZID tekniği ayrıntıları ile tartışılacaktır.

Janusyan düşünme bir tür düşünme süreci olup bir kavramın, düşüncenin, tezin, teorinin veya imgenin çoklu zıtlıklarını eş zamanlı olarak algılamaktır (Rothenberg, 1996). Diyelim ki bir düşünme sürecinde bir problemi çözmeye çalışıyoruz. Bu aşamada fikir üretirken zıt fikirler veya önermeler bilinçli olarak belirlenir veya geliştirilir, daha sonra bu zıtlar birleştirilerek yeni düşünceler, kavramlar, teoriler veya buluşlar üretilir. Janusyan düşünme şu önermelere dayanmaktadır (Sak, 2009): Varolan düşünce doğrudur; varolan düşüncenin zıttı da bu düşünce kadar doğrudur; zıtlar bir düşünce içinde eş zamanlı olarak çelişki oluşturacak şekilde var olurlar; zıtlar doğu-batı gibi birbirlerinin tamamen zıtlarıdırlar ve bu zıtlık düşünceyi her yönüyle açıklar.

Janusyan düşünme süreci dört aşamadan oluşmaktadır. Birinci aşama bireyin bilgi birikimini oluşturduğu motivasyon dönemidir. Bu dönemde birey yalnızca bilgi birikimi oluşturmakla kalmaz aynı

KAYNAKÇA

Adams, R. B. (1978). *King C. Gillette: The man and his wonderful shaving device.* Boston: Little, Brown & Co.

Altshuller, G. (2005). *40 principles: Triz keys to technical innovation.* Extended ed. Worcester, MA: Technical Innovation Center, Inc.

Ambrose, D. (1995). Creatively intelligent: Post-industrial organizations and intellectually impaired bureaucracies. *The Journal of Creative Behavior, 29,* 1, 1–15.

Barron, F. (1963). *Creativity and psychological health.* Princeton, NY: Van Nostrand.

Barron, F. (1969). *Creative person and creative process.* New York: Holt, Rinehart, & Winston.

Barron, F. (1988). Putting creativity to work. R. J. Sternberg (Ed.), *the nature of creativity* (pp. 76-98). New York: Cambridge University Press.

Boden, M. A. (2004). *The creative mind myths and mechanisms.* 2nd ed. London: Routledge.

Carlson, S. Rama, P. Artchakov, D., & Linnankoski, I. (1997). Effects of music and white noise on working memory performance in monkeys. *Neuroreport, 13,* 2853-2856.

Ceci, S. J., Barnett, B. M., & Kanaya, T. (2003). Developing childhood proclivities into adult competencies: The overlooked multiplier effect. R. J. Sternberg & E. L. Grigorenko (Eds.), *Psychology of abilities, competencies and expertise* (sn. 70-92). New York: Cambridge University Press.

Chabris, C. (1999). Prelude or requiem for the Mozart effect. *Nature, 400,* 826-826.

Chan, J. C. (2005). Family Influences on the Creative Experiences of Children from Grade Five to Six in Taiwan. *Journal of Education and Psychology, 28,* 4, 591 – 615.

Cohen, L. M., & Gelbrich, J. A. (1999). Early childhood interests: seeds of adult creativity. In A. S. Fishken, B. Cramond, & P. Olszewski-Kubilius (Eds.), *Investigating creativity in youth: research and methods* (pp. 147-177). New Jersey: Hampton Press.

Cox, C. M. (1926*). The early mental traits of three hundred geniuses.* Stanford, CA: Stanford University Press.

Cropley, A. (1999). Definitions of creativity. M. A. Runco & S. R. Pritzker (Eds.), *Encyclopedia of creativity,* (vol 2, pp. 511-524. New York: Academic Press.

Crawford, R. P. (1964). *Direct creativity, with attribute listing.* Wermont: Fraser Pub. Co.

Crawford, R. P. (1978). The techniques of creative thinking. In G. A. Davis & J. A. Scott (Eds.), Training creative thinking. Melbourne, FL: Krieger.

Csikszentmihalyi, Ç (1988). The dangers of originality. Creativity and the artistic process. In M. M. Gedo (Ed.), *Psychoanalytic perspectives on art* (pp. 213-224). Hillsdale, NJ: Analytic Press.

Csikszentmihalyi, M. (1996). *Creativity: Flow and the psychology of discovery and invention.* New York: HarperPerennial.

Csikszentmihalyi, M. (1999). Implications of systems perspective for the study of creativity. R. J. Sternberg (Ed.), *Handbook of creativity* (pp. 313-335). New York: Cambridge University Press.

Csikszentmihalyi, M., Rathunde, K., & Whalen, S. (1993). *Talented teenagers: The roots of success and failure.* New York: Cambridge University Press.

Crutchfield, R. (1962). Conformity and creativity. In H. Gruber, G. Terrel & M. Wertheimer (Ed.*), Contemporary approaches to creative thinking.* New York: Atherton Press.

Davis, G. A. (1973). Psychology of problem solving. New York: Basic Books.

Davis, G. A. (1992). *Creativity forever.* 3rd ed. Iowa: Kendall/ Hunt Publishing Company.

Delisle, J. R. (1992). *Guiding the social and emotional development of gifted youth.* New York: Longman.

Eberle, B. (1977). *Scamper.* Buffolo, NY: DOK.

Eberle, B. (1996). *Scamper on.* Waco, TX: Prufrock Press.

Eberle, B. (2008). *Scamper.* Waco, TX: Prufrock Press.

Eker, A. (2013). Yaratıcı Zıt Düşünme (YAZID) tekniğinin 6., 7. ve 8. Sınıf öğrencilerine yönelik düşünce eğitimi dersindeki sosyal geçerliğinin araştırılması. Yüksek Lisan Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.

Ericsson, K. A. (2001). Attaining excellence through deliberate practice: Insights from the study of expert performance. M. Ferrari (Ed.), *the pursuit of excellence in education* (pp. 21-55). Manwah, NJ: Erlbaum.

Ericsson, K. A., Krampe, R. T., & Tesch-Römer, C. (1993). The role of deliberate practice in the acquisition of excellence. *Psychological Review, 100,* 363-406.

Feldman, (D. H. (1987). Developmental psychology and art education: Two fields at the cross roads. *Journal of Aesthetic Education, 21*(2), 243-259.

Feldman, D. H. (1988). Creativity: Dreams, insights and transformations. R. J. Sternberg (Ed.), *the nature of creativity* (pp. 271-297). New York: Cambridge University Press.

Feldman, D. H. (1991). *Nature's gambit: Child prodigies and the development of human potential.* New York: Teachers College Press.

Finocchiaro, M. A. (1989). *The Galileo affair: A documentary history.* Berkeley, CA: University of California Press.

Galton, F. (1869). *Hereditary genius: an inquiry into its laws and consequences.* Landon: Macmillan.

Gardner, H. (1982). *Art, mind, and brain.* New York: Basic Books.

Gardner, H. (1988). Creative lives and creative works: s synthetic scientific approach. R. J. Sternberg (Ed.), *the nature of creativity* (pp. 298-324). New York: Cambridge University Press.

Gardner, H. (1993). Seven creators of the modern era. In J. Brockman (Ed.), *Creativity* (pp. 28-47). New York: Simon & Schuster.

Gardner, H., & Winner, E. (1982). First intimations of artistry. In S. Strauss (Ed.), *U-shaped behavioral growth* (pp. 147-168). New York: Academic Press.

Getzels, J. W., & Csikszentmihalyi, M. (1972). The creative artist as an explorer. In J. McVicker Hunt (Ed.), *Human intelligence,* (pp. 182-192). New Brunswick, NJ: Transaction Books.

Getzels, J. W., & Jackson, P. W. (1962). *Creativity and intelligence: explorations with gifted students.* New York: Wiley.

Gordon, W. J. J. (1961). *Synectics.* New York: Harper.

Gordon, W. J. J. (1971). *The new art of the possible: The basic course in synectics.* Cambridge, MA: Porpoise Books.

Gordon, W. J. J., & Poze, T. (1968). *The metaphorical way of learning and knowing: Applying synectics to sensitivity and learning situations.* Cambridage, MA: Propoise Books.

Gordon, W. J. J., & Poze, T. (1978). Learning dysfunction and connecting making. *Psychiatric Annals, 8*, 79-88.

Greenspan, D. A., Solomon, B., & Gardner, H. (2004). The development of talent in different domains. In L. V. Shavinina & M.

Ferrari (Eds.), *Beyond knowledge* (pp.119-135). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.

Gruber, H. E. (1973). Courage and cognitive growth in children and scientists. In M. Schwebel & J. Raph (Eds.), *Piaget in the classroom* (pp. 73-105).

Guilford, J. P. (1967). *The nature of human intelligence.* New York: McGraw-Hill.

Guilford, J. P. (1988). Some changes in the Structure of Intellect Model. *Educational and Psychological Measurement, 48,* 1-6.

Kerr, B., & Chopp, C. (1999). Families and creativity. In M. A. Runco & S. R. Pritzker (Eds.), *Encyclopedia of creativity,* (vol 1; pp. 709-715). New York: Academic Press.

Ludwig, A. M. (1995). *The price of greatness. Resolving the creativity and madness controversy.* New York: Guilford Press.

MacKinnon, D. W. (1978). *In search of human effectiveness.* Buffalo, NY: Creative Education Foundation.

Martindale, C. (1975). What makes a person different? *Psychology Today, July,* 44-50.

Maslow, A. H. (1954). *Motivation and personality.* New York: harper & Row.

Maslow, A. H. (1968). *Toward a psychology of being.* Princeton, NY: Van Nostrand.

Mednick, S. A. (1962). The associative bases of the creative process. *Psychological Review, 69,* 3, 220-232.

Merton, R. K. (1961). The role of genius in scientific advance. *New Scientist, 12,* 306-308.

Mistry, J., & Rogoff, B. (1985). A cultural perspective on the development of talent. F. Horowitz & M. O'Brien (Eds.), *the gifted and talented: Developmental perspectives,* (pp. 125-145). Washington, DC: American Psychological Association.

Osborn, A. F. (1953). *Applied imagination.* New York: Scribners.

Parnes, S. J. (1967). *Creative behavior guidebook.* New York: Scribners.

Parnes, S. J., Noller, R., & Biondi, A. (1976). *Creative action book.* New York: Charles Scribners.

Plucker, J. A., & Runco, M. A. (1999). Enhancement of creativity. In M. A. Runco & S. R. Pritzker (Eds.), *Encyclopedia of creativity,* (vol 1; pp. 669-675). New York: Academic Press.

Perkins, D. N. (1988). Creativity and the quest for mechanism. R. J. Sternberg & E. E. Smith (Eds.), *the psychology of human thought* (pp. 309-306). New York: Cambridge University Press.

Rauscher, F.H., Shaw, G.L., & Ky, K.N. (1993). Music and spatial task performance, *Nature,* 365-611.

Rauscher, F. H., Shaw, G., & Ky, K. N. (1995). Listening to Mozart enhances spatial-temporal reasoning: Towards a neurophysiological basis. *Neuroscience Letters, 185,* 1, 44-47.

Rauscher, F. H., Robinson, K. D., & Jens, J. J. (1998). Improved maze learning through early music exposure in rats. *Neurological Research, 20,* 427–432.

Renzulli, J. S. (1978). What makes giftedness? Reexamining a definition. *Phi Delta Kappan, 60,* 180-184.

Renzulli, J. S. (2005). The three-ring conception of giftedness: A developmental model for promoting creative productivity. In R. J. Sternberg & J. E. Davidson (Eds.), *Conception of giftedness* (2nd ed., pp. 266-279). New York: Cambridge University Press.

Roberts, R. M. (1989). *Serendipidity: accidental discoveries in science.* New York: John Wiley and Sons.

Roe, A. (1952). *The making of a scientist.* New York: Dodd, Mead.

Rosenblatt, E., &Winner, E. (1988). The art of children's drawings. *Journal of Aesthetic Education, 22,* 3–15.

Rothenberg, A. (1971). The process of janusian thinking in creativity. *Archives of General Psychiatry, 24,* 195–205.

Rothenberg, A. (1990). *Creativity and madness: New findings and old stereotypes.* Baltimore: Johns Hopkins University Press.

Rothenberg, A. (1996). The janusian process in scientific creativity. *Creativity Research Journal, 9,* 207–209.

Rothenberg, A. (2004). Family background and genius: Nobel laureates in science. *Canadian Journal of Psychiatry, 50,* 14, 918-925.

Rothenberg, A., & Hausman, C. R. (1976). *The creativity question.* Durham, N. C: Duke University Press.

Rothenberg, A., & Wyshak, G. (2004). Family background and genius. *Canadian Journal of Psychiatry, 49,* 3, 185-191.

Runco, M. (2007). *Creativity: Theories and themes: Research, development, and practice.* San Diego, CA: Elsevier Academic Press.

Runco, M. A., & Charles, R. (1997). Developmental trends in creative potential and creative performance. In M. A. Runco (Ed.), *Creativity research handbook* (Vol. 1, pp. 115-151).

Russ, S. W. (1999). Emotion/Affect. M. A. Runco & S. R. Pritzker (Eds.), *Encyclopedia of creativity,* (vol 1; pp. 659-668). New York: Academic Press.

Sack, K. (1998). Georgia's Governor seeks musical start for babies. *The New York Times,* p. A12. May 15.

Sak, U. (2004a). About giftedness, creativity and teaching the creatively gifted in the classroom. *Roeper Review, 26*(4), 216-222.

Sak, U. (2004b). A Synthesis of research on psychological types of gifted adolescents. *Journal of Secondary Gifted Education, 15*(2), 70-79.

Sak, U. (2009a). Creative Reversal Act: Teaching the ways creators think. *Gifted Education International, 25*(1), 5–13.

Sak, U. (2009b). *Üstün Yetenekliler Eğitim Programları.* Ankara: Maya Akademi.

Sak, U., & Maker, C. J. (2006). Developmental variation in children's creative mathematical thinking as a function of schooling, age and knowledge. *Creativity Research Journal, 18*(3), 279-291.

Sak, U., & Öz, Ö. (2010). The effectiveness of the Creative Reversal Act (CREACT) on students' creative thinking. *Thinking Skills and Creativity, 5*(1), 33-39.

Scott, G., Leritz, L. E., & Mumford, M. D. (2004). The effectiveness of creativity training: A quantitative review. *Creativity Research Journal, 4*, 361–388.

Sheldon, K. M. (1999). Conformity. In M. A. Runco & S. R. Pritzker (Eds.), *Encyclopedia of creativity,* (vol 1; pp. 341-346). New York: Academic Press.

Sawyer, R. K. (2006). *Explaining creativity: The science of human innovation.* Oxford: Oxford University Press.

Simonton, D. K. (1984). Creative productivity and age: A mathematical model based on a two-step cognitive process. *Developmental Review, 4*, 77-111.

Simonton, D. K. (1988). *Scientific genius: A psychology of science.* New York: Cambridge University Press.

Simonton, D. K. (1989). Age and creative productivity: Nonlinear estimation of an information-processing model. *International Journal of Aging and Human Development, 29,* 23-37.

Simonton, D. K. (1994). *Greatness: Who makes history and why.* New York: Guilford Press.

Simonton, D. K. (1997). Creative productivity: A predictive and explanatory model of career trajectories and landmarks. *Psychological Review, 104,* 66-89.

Simonton, D. K. (2004). *Creativity in science: Chance, logic, genius, and zeitgeist.* Cambridge, England: Cambridge University Press.

Simonton, D. K. (2009). *Genius 101.* New York: Springer.

Sternberg, R. J. (Ed). (1988). *the nature of creativity: Contemporary psychological perspectives.* New York: Cambridge University Press.

Sternberg, R. J. (1999). A propulsion model of creative contributions. *Review of General Psychology, 3,* 83–100.

Sternberg, R. J., Kaufman, J. C., & Pretz, J. E. (2002). *The creativity conundrum.* New York: Psychology Press.

Sternberg, R. J., & Lubart, T. I. (1991). An investment theory of creativity and its development. *Human Development, 34*(1), 1–31.

Sternberg, R. J., & Lubart, T. I. (1995). *Defying the crowd.* New York: The Free Press.

Tardif, T. Z., & Sternberg, R. J. (1988). What do we know about creativity, R. J. Sternberg (Ed.), *the nature of creativity* (pp. 429-440). New York: Cambridge University Press.

Treffinger, J., Isaksen, S. G., & Stead-Dorval, K. B. (2006). *Creative problem solving: An introduction,* 4th ed. Waco, TX: Prufrock Press.

Torrance. E. P. (1968). A longitudinal examination of the 4th grade slump in creativity. *Gifted Child Quarterly, 12,* 195-197.

Torrance, E. P. (1962). *Guiding creative talent.* Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.

Van Gundy, A. B. (1987). Organizational creativity and innovation. S. G. Isaksen (Ed.), *Frontiers of creativity research* (pp. 358-379). Buffalo, NY: Bearly Limited.

Wallas, G. (1926). *The art of thought.* New York: Harcourt Brace.

Ward, T. B. (1994). Structured imagination. The role of category structure in exemplar generation. *Cognitive Psychology, 27,* 1-40.

Winner, E., Rosenblatt, E., Windmueller, G., Davidson, L., & Gardner, 1986). *Children's perception aesthetic properties of the arts: Domain-specific or pan-artistic? British Journal of Developmental Psychology, 4,* 149-160.

Wilson, T. L., & Brown, T. L. (1997). Reexamination of the effect of Mozart's music on spatial-task performance. *The Journal of Psychology, 131,* 365-370.

Zwicky, F. (1969). *Discovery, invention, research through the morphological analysis.* Toronto: The Macmillan Company.

YAŞAM İÇİN EĞİTİM

Waldorf Eğitimine Giriş

Lena Merkle Yeşildağ - Cavit Yeşildağ

...Geleceğin Fikirleri...

YAŞAM İÇİN EĞİTİM Waldorf Eğitimine Giriş

Yazarlar
Lena Merkle Yeşildağ - Cavit Yeşildağ

ISBN: 978-605-81351-1-6

Copyright © Vizetek

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi'ne aittir. Vizetek Yayıncılık'ın izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Sayın okuyucularımız, bandrolsüz yayınları satın almamanızı diliyoruz.

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

Yayın Koordinatörü: Ferit RESULOĞULLARI
Kapak Tasarımı & Mizanpaj: Sadık HANGÜL
Kapak Tasarımı & Mizanpaj: Charlotte FISCHER
1. Baskı: Ankara|Eylül, 2018
2. Baskı: Ankara|Ekim, 2021
3. Baskı: Ankara|Nisan, 2023

vizetek

Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA
Tel.: (0312) 482 00 11
Web: www.vizetek.com.tr
E-mail: vizetekyayincilik@gmail.com
Yayıncı Sertifika No: 41575

Baskı: Bizim Dijital Matbaa
Ostim, Serhad Mah. Uzay Çağı Cad. 1128. Sk. No:6, Yenimahalle/Ankara
Tel: 444 9 296
Matbaa Sertifika No: 41356

YAŞAM İÇİN EĞİTİM

Waldorf Eğitimine Giriş

Lena Merkle Yeşildağ - Cavit Yeşildağ

vizetek

Önsöz

Ülkemiz eğitim sisteminin içerik ve kapsam itibariyle geleceğin nesillerini yetiştirmede sıkıntı yaşadığı bilinen bir gerçektir. Sınav sonuçlarına göre başarısı belirlenen, ezbere dayalı soyut bilgelerle yaşama hazırlanması beklenen çocuk ve gençlerin geleceğin dünyasında kendilerini ifade etmede sorun yaşayacaklarını tahmin etmek için uzman olmaya gerek bile yoktur.

Tabi ki, bu noktada geleceğin nasıl şekilleneceğini bilmek zordur. Gelecek hakkında kesin bilgi sahibi de değiliz hiçbirimiz. Ancak biliyoruz ki dünyamız şimdikinden çok ama çok farklı olacaktır. Bu nedenle günümüz çocuk ve gençlerini gelecek için hazırlamamız gereklidir.

19. yüzyıl eğitim ideolojileri tarafından şekillendirilen eğitim sistemleriyle geleceğin olası zorlukları ile başa çıkmak mümkün değildir. Eğitim, iş dünyası ve toplum arasında denge kuracak, farklı değerlerin hayat bulduğu, yaratıcı işbirliklerine temel oluşturacak, esnek ve yaratıcı düşünmenin desteklendiği yaklaşımlara ihtiyaç bulunmaktadır.

Bu bağlamda günümüz eğitim kurumlarının en büyük amaçlarından birisi yalnızca ezbere dayalı bilgi dağıtmak değil 'öğrenme sanatını öğretme' olmalıdır. Bizler toplumun birer parçası olarak geleceği sağlam zeminler üzerine kurabilmek için yaratıcı, etik ve empatik olmak zorundayız. Bu etmenler sağlıklı ve özgür bir eğitimin yanısıra geleceğin sağlıklı insanı için de temel etmenlerdir.

Bu kapsamda Waldorf Eğitimi sağlıklı bireyler yetiştirebilmek için 1919 yılından bu yana dünyanın birçok ülkesinde kendine sağlam ve güvenilir bir yer edinmiştir. Ülkemizde de son yıllarda adından söz ettirmeye başlayan Waldorf Eğitiminin yaklaşımları ve uygulamaları ile sağlıklı nesiller yetiştirmede önemli bir pedagojik bakış açısı sağlayacağı kesindir.

Giriş

Ülkemizde de son yıllarda eğitimin nasıl olması gerektiği konusu fazlası ile tartışılan konuların başında gelmektedir. Soyut ve ezbere dayalı bir sistem ile çocuk ve gençlerin yaşama sağlıklı bir şekilde hazırlanma imkânlarının olmadığı da artık fazlası ile bilinen bir gerçek olarak ortada durmaktadır.

Eğitimin bir sanat olduğu düşüncesiyle yola çıkan Rudolf Steiner, sağlıklı nesillerin yetiştirilmesinde izlenecek pedagojik yolu Waldorf Eğitimiyle 1919 yılında ortaya koymuştur. Aradan geçen zamanda eğitimin bütünsel olarak ele alınması ve çocuk gelişiminin temel dinamikleri ile örtüşmesinin ne kadar önemli olduğu birçok bilimsel çalışma ile de doğrulanmıştır.

Son 10 yılda ülkemizde eğitimde alternatif çözümler aranmaya başlanmış ve farklı modeller uygulamaya konmuştur ve Waldorf Eğitimi de adından söz ettirmeye başlamıştır. Bu süreçte Waldorf Eğitiminin içeriğini ortaya koyacak bir kaynağa olan ihtiyaç farklı ortamlarda dile getirilmiştir.

Bu eksiğin giderilmesi yolunda bir kaynak olarak düşünülebilecek bu kitabın ilk kısmı Lena Merkle Yeşildağ'ın Anaokulundan Liseye kadar devam eden Waldorf yolculuğuna ayrılmıştır. Çocukluktan gençlik yıllarına kadar olan dönemde Waldorf pedagojisinin çocuk gelişimine olan zengin katkısının gözler önüne serildiği bu bölüm öykümsü bir yaklaşımla konuları ele almaktadır.

Kitabın ikinci bölümü ise Waldorf Eğitiminin temel hatlarını ortaya koymaktadır. Tarihsel olarak nasıl bir ortamda Waldorf Eğitiminin hayat bulduğu, Rudolf Steiner'in yaşamından kesitler ve çocuk gelişiminin detaylarına bu bölümde yer verilmektedir.

Anaokulundan Liseye kadar olan dönemde Waldorf Eğitiminin detaylarının yer verildiği üçüncü bölüm ise pedagojik prensiplerin nasıl hayat bulduğunu ortaya koymaktadır. Waldorf müfredatın nasıl şekillendirildiğinin açıklandığı bölümde sanatın ve bütünsel yaklaşımların çocuk gelişimine olan etkileri, okuma yazma süreci ile matematik öğretiminin detayları yer almaktadır.

Pedagojik bütünlük sağlayacak konuların yer aldığı dördüncü bölümde ise okuyucuya eğitimsel dinamiklere ilişkin farklı açılardan bakış açısı kazandırmak amaçlamaktadır.

Kitabın son bölümü ise Lena Merkle Yeşildağ ve Cavit Yeşildağ'ın 2015 yılından bu yana Waldorf Eğitimine ilişkin ülkemizde yaptıkları çalışmalarına yer vermektedir.

Bu kitabın ortaya çıkmasında Lena Yeşildağ'ın kendi Waldorf deneyimi ve lisans eğitiminde edindiği bilgiler ile Cavit Yeşildağ'ın İngiltere'de bulunduğu zaman zarfında Waldorf Eğitiminin önde gelen isimlerinden olan Dr. Brien Masters'dan aldığı seminer bilgileri ile farklı Waldorf okullarında gerçekleştirdiği uygulama çalışmaları önemli pay sahibi olmuştur.

Tüm bu bilgi birikimi ve deneyimlerin bir sonucu olarak ortaya çıkan bu kitabın eğitimin önemine inanan tüm kesimler için bir danışma kaynağı olacağına inanıyor, ülkemizde eğitim çalışmalarının iyileştirilmesi kapsamında önemli bir ihtiyacı karşılayacağını düşünüyoruz.

Lena Merkle Yeşildağ - Cavit Yeşildağ
2018

İÇİNDEKİLER

Önsöz V
Giriş VII

BÖLÜM 1

LENA MERKLE'NİN PERSPEKTİFİNDEN WALDORF EĞİTİMİ - [X]

Lena Merkle'nin Perspektifinden Waldorf Eğitimi 1

BÖLÜM 2

GENEL HATLARIYLA WALDORF EĞİTİMİ - [10]

Waldorf Eğitimine Giriş 11
Rudolf Steiner 20
Çocuk Gelişimi 23
Rudolf Steiner'ın Çocuk Gelişimine Bakışı 27
Üç Katmanlı Çocuk Gelişimi 31

BÖLÜM 3

WALDORF EĞİTİMİ - [38]

Waldorf Anaokulu 39
İlkokul - Ortaokul 45
Blok Ders 53
Yazma-Okuma 60
Sayıların Dünyası 71
Lise (14-19 Yaş Arası) 92

BÖLÜM 4

EĞİTİMSEL DİNAMİKLER - [94]

Müfredat 95
Öğrenme Süreci 102
Beyin Gelişimi ve Waldorf Eğitimi 110
Çoklu Zeka 117
Duyusal Entegrasyon ve On İki Duyu Organı 121
Elektronik Medyanın Çocuklar Üzerindeki Etkisi 138
Yedi Yaşam Süreci ve Eğitim 144
Oyun ve Çocuk Gelişimi 151
Beslenme 157

BÖLÜM 5

BİZ NELER YAPABİLDİK ? - [162]

Biz Neler Yapabildik? 163
Sempozyum Notları 165
Kaynakça 172

KAYNAKÇA

Acar, İ .(2013) Early Childhood Development And Education Through Nature-Child Interactions: A Conceptual Paper, University of Nebraska-Lincoln, College of Education and Human Sciences, Department of Child, Youth and Family Studies, Lincoln-Nebraska-the U.S.A.

Britton, J. (1972) Education Towards Freedom, Pelican Books, UK.

Childs, G.(2005) Steiner Education in Theory and Practice, Floris Books, Edinburgh,UK.

Edmunds, L.F. (1962) Rudolf Steiner Education, Steiner Press, London, UK

Elkind,D.(2007) The Power of Play,What Learning Comes Naturally, Persuus Book, U.S.A.

Erikson, E. (1995). *Childhood and Society* (new revised edition ed.). London: Vintage

Friedlaender,D and Beckham, Kyle .(2015) Growing a Waldorf-Inspired Approach in a Public School District, Stanford Center for Opportunity Policy in Education,Stanford.

Freisen, D. "Too Much, Too Soon? "Principal, Vol. 63,No. 4, March 1984, pp. 14-18.

Frommer, E. (1994) Voyage Through Childhood into the Adult World, Hawthorn Press,Stroud,UK

Gardner, H. (1993). Frames of mind: The theory of multiple intelligences. New York: Basic Books

Harwood, A. C. (1971) The Recovery of Man in Childhood: A study in the educational work of Rudolph Steiner. London: Hodder and Stoughton.

Havighurst, R. J. (1982). *Developmental Tasks and Education*. New York: Longman.

Hogenboom, M and Woodward, B. (2013) Autism Holistic Approach, Floris Books, Edinburgh,UK

Howard, S. (2006) What Children Need: The Essentials of Waldorf Early Childhood Education, newsletter of the Waldorf Early Childhood Association of North America, Gateways.

Johnson, A and Neagley, M. (2011) Education From the Heart, Plymouth, UK.

Kristen,H. and Lopez Boo,F.(2015)Early Child Development and Nutrition, Department of International Health, Center for Human Nutrition, Johns Hopkins Bloomberg School of Public Health,, Review From ASN EB Symposium,pp.357-363

König, K. (2004) The First Three Years of the Child, Floris Books, Edinburgh, UK.

König, K. (2006) A Living Physiology, Camphill Press, UK

Masters, B. (2005) Adventures in Steiner Education, Sophia Books, Sussex, UK.

Mitchell, D and Gerwin, D.(2007) Survey of Waldorf Graduates, Research Institute for Waldorf Education, New Hampshire,UK.

Large, M. (2003) Set Free Childhood, Hawthorn Press, Stroud, UK.

O'Connor, B.(2011) Childhood Development and Media Use: A Literature Review ofthe Effects of Media on Children's Physical and Psychosocial Development, Washington University of Spokane,U.S.A.

Oldfield, L. (2001) Free to Learn, Hawthorn Press, Stroud, UK

Petrash, J. (2002) Understanding Waldorf Education: Teaching from the Inside Out. Edinburgh, UK: Floris

Peck, B. (2003) Waldorf Kindergarten Education, Hawthorn Press, Stroud, UK

Rawson, M and Avison, K. (2013) Towards Creative Education, Floris Books, Edinburgh, UK

Rawson M. and Masters, B., ed.s (1997) Towards Creative Teaching: Working with the Curriculum of Classes 1 – 8 in Steiner Waldorf Schools. Forest Row, Sussex, UK: Steiner Schools Fellowship Publications

Robinson, K. (2013) Creative Schools, Penguin Books, New York, USA

Sigman,A.(2010) The Impact Of Screen Media On Children: A Eurovision For Parliament, Health Education Lecturer, Fellow of the Society of Biology, Associate Fellow of the British Psychological Society,pp.89-121

Steiner, R. (1981) The Renewal of Education, Kolisko Archive, Forest Row, Sussex, UK

Steiner, R. (1981) A modern Art of Education, Steiner Press, London, UK

Steiner, R. (1971) Human Values in Education, Steiner Press, London, UK

Steiner, R. (1976) Practical Advice for Teachers. Steiner Press, London,UK

Steiner, R. (1976) The Study of Man, Steiner Press, London, UK

Steiner, R. (1991) Three Lectures on the Curriculum of the Waldorf Schools

Steiner, R. (1997) The Roots of Education, Anthroposophical Press, NY,USA

Schwartz, E. (1992). Holistic assessment in the Waldorf school. Holistic Education Review, 5 (4), 31-37

Wilkinson, R. (2005) The Temperaments in Education. Rudolf Steiner College Press, Fair Oaks CA.

Wilkinson, R. (1996) The Spiritual Basis of Steiner Education, Sophia Books, London, UK

Zimmermann, H., et al. (1994) Forming the Lessons of Grades One Through Eight. Dornach Switzerland: The Pedagogical Section of the Anthroposophical Society and the Pedagogical Research Center

YENİ NESİL OKURYAZARLIKLAR

Editör

Doç. Dr. Ayşenur KULOĞLU

...Geleceğin Fikirleri...

YENİ NESİL OKURYAZARLIKLAR

Editör: Ayşenur KULOĞLU

Yazarlar:

Ayşenur KULOĞLU

Fatma TUTUŞ

Merve ÖZER

ISBN: 978-625-99269-1-9

Copyright © Vizetek

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi'ne aittir. Vizetek Yayıncılık'ın izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Sayın okuyucularımız, bandrolsüz yayınları satın almamanızı diliyoruz.

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

Yayın Koordinatörü: Ferit RESULOĞULLARI

Kapak Tasarımı & Mizanpaj: Sadık HANGÜL

1. Baskı: Ankara|Temmuz, 2023

vizetek

Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA

Tel.: (0312) 482 00 11

Web: www.vizetek.com.tr

E-mail: vizetekyayincilik@gmail.com

Yayıncı Sertifika No: 41575

Baskı: Vadi Grafik Tasarım ve Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420. Cad. No: 58/1 Yenimahalle/ANKARA,
Tel: 0 312 395 85 71

Matbaa Sertifika No: 47479

YENİ NESİL OKURYAZARLIKLAR

Editör

Doç. Dr. Ayşenur KULOĞLU

Yazarlar

Doç. Dr. Ayşenur KULOĞLU

Fatma TUTUŞ

Merve ÖZER

vizetek

Esma ve Ömer'e
Kerim ve Göktuğ'a

ÖNSÖZ

Okuryazarlık ya da okuryazar olma, en basit tanımıyla yazılı bir eseri sözcükler yardımıyla okuyabilmek; okuma ve yazma becerisine sahip olmaktır. Ancak çağın değişimine bağlı olarak okuryazarlık kavramına yönelik tanımlarda da değişiklik olmuştur. 21. yüzyılda okuryazarlık sözcüğü, teknolojiyi kullanma becerisine sahip olmayla ilişkilendirilmektedir. Basit tanımına göre sadece okur yazar olma ile bağdaştırılan sözcük, günümüzde bilgiyi toplamak, ulaşılan bilgilerin analizini ve değerlendirmesini yaparak bilgiyi aktarmak amacıyla teknolojiyi kullanabilme faaliyetleri olarak açıklanmaktadır. Günümüzde gençlerin sahip oldukları okuryazarlık becerilerinin, aile büyüklerininkinden farklı olması okuryazarlık kavramının içinde bulunduğumuz döneme göre farklılaştığının göstergesidir.

Teknolojinin hızlı gelişimine bağlı olarak okuryazarlık, oluşturulan bir etkinlik olmak dışında, dili kullanarak farklı zihinsel becerileri ortaya çıkaran ve iletişim becerilerine yön veren bir eğitim kavramı olarak açıklanmaya başlanmıştır. Böylece okuryazarlık becerilerine sahip olmak, üst düzey bilişsel becerilere sahip olmakla ilişkilendirilmiştir. Bu nedenle okuryazar bireyler olma oldukça önemli görülmeye başlamıştır. Okuryazarlık becerilerine sahip olma, gelişmiş teknoloji içerisinde bilgiye hangi kaynaklardan ulaşacağını bilme, ulaşılan bilgilerin gerekli ve doğru bilgi olduğunu ayırt edebilme, bilgiyi eleyebilme, bilgileri sıralayabilme, bilgileri kullanabilme ve bilgiyi sunum aşamasına getirebilme açısından değerlidir.

Bu kitabın konusunu 21. yüzyıl okuryazarlıkları olarak bilinen; bilgi ve iletişim teknolojileri okuryazarlığı, bilgi okuryazarlığı, dijital okuryazarlık, erken okuryazarlık, finans okuryazarlığı, görsel okuryazarlık, medya okuryazarlığı, ölçme ve değerlendirme okuryazarlığı, pedagoji okuryazarlığı, program okuryazarlığı, teknoloji okuryazarlığı ve veri okuryazarlığı oluşturmaktadır.

Kıymetli öğrencilerim Fatma Tutuş ve Merve Özer ile yapmış olduğumuz titiz çalışmalar sonucunda sunulan bu kitabın okuyucularımıza yararlı olmasını diliyorum. Özverili ve disiplinli bir şekilde çalışmalarından dolayı değerli öğrencilerime teşekkür ediyorum.

Editör

Doç. Dr. Ayşenur KULOĞLU

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM 1: BİLGİ VE İLETİŞİM TEKNOLOJİLERİ OKURYAZARLIĞI 1

BÖLÜM 2: BİLGİ OKURYAZARLIK 9

BÖLÜM 3: DİJİTAL OKURYAZARLIK 21

BÖLÜM 4: ERKEN OKURYAZARLIK 33

BÖLÜM 5: FİNANS OKURYAZARLIĞI 39

BÖLÜM 6: GÖRSEL OKURYAZARLIK 49

BÖLÜM 7: MEDYA OKURYAZARLIĞI 57

BÖLÜM 8: ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME OKURYAZARLIĞI 67

BÖLÜM 9: PEDAGOJİ OKURYAZARLIĞI 77

BÖLÜM 10: EĞİTİM PROGRAMI OKURYAZARLIĞI 83

BÖLÜM 11: TEKNOLOJİ OKURYAZARLIĞI 91

BÖLÜM 12: VERİ OKURYAZARLIĞI 101

BÖLÜM **1**

BİLGİ VE İLETİŞİM TEKNOLOJİLERİ OKURYAZARLIĞI

Giriş

İnsanlık tarihi boyunca gelişim ve dönüşümler yaşanmıştır. Bu gelişmeler dönemsel olarak artmış ya da azalmıştır. Hayatımıza teknolojinin dahil olması bu gelişmeleri hızlandırmış ve bilgi miktarını arttırmıştır. Bilgiye ilişkin bu artış içerisinde yer aldığımız 21. yüzyılı bilgi çağı olarak adlandırmamıza ve teknolojiyle birlikte farklı formlarda bilgi türlerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Değişimler sadece bilgi üzerinde değil aynı zamanda teknolojiyle birlikte gelişim gösteren iletişim üzerine de olmaktadır. Bilgi ve iletişimde görülen değişimler özellikle teknolojiyle birleşince daha da hızlanmıştır.

Bilgi teknolojisi ile ilgili birçok tanım yapılmıştır: Bilginin aranması, analiz edilmesi, ağlar ile iletilmesi gibi bilgi ile ilgili bütün işlemler için kullanılan teknoloji (Tonta, 1999; TDK, 2020); verilerin toplanması, saklanması, analiz edilmesiyle birlikte bilgi üretilmesi, toplanması, analiz edilmesi gibi işlemler de teknolojinin kullanılması (Kocaman, 2019); bilginin üretilmesi, işlenmesi gibi işlemlerle birlikte bilginin yeniden yapılandırılması, yaygınlaştırılması ve bu süreçlerde korunmasına yardımcı olan bütün teknolojilerdir (Polat, 2015).

Tanımlar incelendiğinde bilgiye dair bütün işlemlerin (üretmek, ulaşmak, yaymak, korumak vb.) teknolojiyle birlikte gerçekleştirilmesidir. Bilgi teknolojisi büyük bir hızla gelişerek birçok alanın farklılaşmasına sebep olmuştur. Bu alanlar eğitim, ekonomi, sağlık, iletişim gibi insanların günlük yaşamında olan alanlardır. Bilgi teknolojisinin gelişimi ve hayatın içerisinde yayılması, bireylerin bu teknolojik gelişmeleri anlamaları ve kullanabilmeleri bilgi teknolojileri okuryazarlığı olarak ifade edilmiştir. Bilgi teknolojileri okuryazarlığı, teknolojinin na-

KAYNAKÇA

Afşin, F. (2015). İlköğretim 6. Sınıf Sosyal Bilgiler öğretim programında yer alan konuların öğretiminde bilgi-iletişim teknolojilerinin kullanılmasının öğrenci başarısına etkisinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi *(Elazığ İli Örneği)*. (Yüksek Lisans Tezi). https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Akgün, F. (2020). Öğretmen adaylarının bilgi ve iletişim teknolojileri yeterlikleri ve bilgi işlemsel düşünme becerilerinin çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(1), 629-654.

Akkoyunlu, B. (1995). Bilgi teknolojilerinin okullarda kullanımı ve öğretmenlerin rolü, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11, 105-109.

Arat, R. (2015). *Ortaokullarda kullanılan bilgi iletişim teknolojilerinin öğretmenlerin sınıf yönetimi becerilerine etkisi.* (Yüksek Lisans Tezi). http://acikerisim.akdeniz.edu.tr/bitstream/handle/123456789/2498/T03649.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Aşkar, P. ve Olkun, S., (2005). PISA 2003 sonuçları açısından okullarda bilgi ve iletişim teknolojileri kullanımı. *Eurasian Journal of Educational Research*, 19, 15-34.

Aydın, M. K. (2019). Öğretme-öğrenme sürecinde bilgi ve iletişim teknolojileri kullanımını etkileyen faktörlere ilişkin bir model önerisi. (Doktora Tezi). https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Aydoğmuş, M. ve Karadağ, Y. (2020). Öğretmen adaylarının bilgi ve iletişim teknolojileri (BİT) yeterlikleri: On Dokuz Mayıs Üniversitesi Örneği. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(3), 686-705.

Cüre, F. ve Özdener, N. (2008). Öğretmenlerin bilgi ve iletişim teknolojileri (Bilgi ve iletişim teknolojileri) uygulama başarıları ve bilgi ve iletişim teknolojilerine yönelik tutumları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34, 41-53.

Çavaş, B., Kışla, T. ve Twining, P. (2004). Eğitimde bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımına yönelik bir araştırma: Dictated yaklaşımı. *Akademik Bilisim*, 4, 11-13.

Çubukçu, Z. (2011). Yaşam boyu öğrenmenin gereği olarak bilgi ve iletişim teknolojileri. *E-Journal of New World Sciences Academy*, 6(1), 1023-1038.

Demirhan, S. (2012). *Fen ve teknoloji öğretmenlerinin bilgi ve iletişim teknolojilerine ilişkin öz yeterlik algıları ve bilgi iletişim teknolojilerini kullanım durumları.* (Yüksek Lisans Tezi). https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

ETS, (2002), *Digital Transformation A Framework for ICT Literacy*, A Report of the International ICT Literacy Panel. https://www.ets.org/Media/Research/pdf/ICTREPORT.pdf

Göktaş, Y., Yıldırım, Z. ve Yıldırım, S. (2008). Bilgi ve iletişim teknolojilerinin eğitim fakültelerindeki durumu: Dekanların görüşleri. *Eğitim ve Bilim*, 33(149), 30-50.

Günbatar, M.S. (2014). Bilgi ve iletişim teknolojilerine yönelik bir tutum ölçeği geliştirme çalışması. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi(KEFAD)*, 15(1), 121-135.

Haşit, G. (2011). *Bilgi ve iletişim teknolojileri kullanımının teknoloji kabul modeli ile incelenmesi ve sınıf öğretmenleri üzerinde bir uygulama.* (Yüksek Lisans Tezi). https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Haznedar, Ö. (2012). *Yönelik tutumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi.* (Yüksek Lisans Tezi). https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Kaleci, F. (2018). *Bilgi ve iletişim teknolojilerinin matematik eğitimi sürecine entegrasyonuna* yönelik hizmet içi eğitim programı uygulaması ve etkililiği. (Doktora Tezi). https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Kocaman, M. (2019). İlkokul yöneticilerinin bilgi teknolojilerini kullanımına ilişkin öz-yeterlik algıları (Yüksek Lisans Tezi). https://

tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Küplü, N. (2012). *Devlet ilköğretim ve özel ilköğretim okullarının teknoloji yeterlilikleri ve bu okullarda görev yapan sınıf öğretmenlerinin bilgi teknolojileri okuryazarlık düzeylerinin karma metot yöntemiyle değerlendirilmesi (Çanakkale İli Örneği).* (Yüksek Lisans Tezi). https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Papastergiou, M. (2010). Enhancing physical education and sport science students' and attitudes regarding information and communication technologies through a computer literacy course. *Computers & Education*, 54, 298-308

Partnership for 21st Century Skills (P21). (2009). *Framework for21st century learning.* P21 | Battelle for Kids.

Pekdağ, B. (2005). Fen eğitiminde bilgi ve iletişim teknolojileri. *BAÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi,* 7(2),86-94.

Polat, N. (2015). *Ortaokullarda görev yapan fen bilimleri öğretmenlerinin derslerindeki fizik konularında bilgi teknolojilerini kullanma düzeyleri ve kullanmama nedenlerinin tespiti (Van ili örneği).* (Yüksek Lisans Tezi). https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Sanchez, J., Salinas, A. and Haris, J. (2011). Education with ICT in South Korea and Chile. *International Journal of Educational Development*, 31, 126-148.

Su, K. D. (2008). An integrated science course designed with information communication technologies to enhance university students' learning performance. *Computers & Education*, 51, 1365-1374.

Şad, S. N. ve Nalçacı, Ö. İ. (2015). Prospective teachers' perceived competencies about integrating information and communication technologies into education. *Mersin University Journal of the Faculty of Education*, 11(1), 177-197. https://doi.org/10.17860/efd.16986

Tonta, Y. (1999). Bilgi toplumu ve bilgi teknolojisi. *Türk Kütüphaneciliği*, 13(4), 363-375.

Tondeur, J. (2007). *Development and validation of a model of ICT integration in primary education.* Doctoral Dissertation. https://www.researchgate.ne

Turan, H. (2021). *Bilgi ve iletişim teknolojilerinin ekonomik büyüme kapsamında incelenmesi.* (Yüksek Lisans Tezi). https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Türk Dil Kurumu (TDK). (2020). *Bilgi teknolojisi*. https://sozluk.gov.tr/

White, N., C., and Kelley, L. (2002). *Getting the most from technology in schools.* https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED471137.pdf

Yadigaroğlu, M. (2014). *Kimya öğretmenlerinin teknolojik pedagojik alan bilgisi modeline yönelik bilgi ve becerilerinin geliştirilmesi amacıyla bir hizmet içi eğitim kurs programı geliştirilmesi ve etkililiğinin araştırılması.* (Doktora tezi). https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Yurdakul, I. K. (2011). Öğretmen adaylarının teknopedagojik eğitim yeterliklerinin bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanımları açısından incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 40, 397-408

Zainab, A.N., Abdullah, A. and Edzan, N. N. (2002). An ınformation and communication technology (ICT) enabled knowledge-based Malay society. *Malaysian Journal of Information Science*, 7(1), 1-15.

Zuppo, C. M. (2012). Defınıng ıct ın a boundaryless world: The development of a workıng hıerarchy. *International Journal of Managing Information Technology*, 4(3), 13-22.

BÖLÜM **2**

BİLGİ OKURYAZARLIK

Giriş

TDK (2015)'ye göre bilgi, insanın aklıyla ulaşabileceği olgular, gerçekler ve ilkelerin tümü; gözlem ve araştırma yoluyla elde edilen doğru; zekanın aktif bir biçimde çalışması sonucuna bağlı olarak meydana çıkan düşünce ürünü; zihnin ulaştığı ana düşünceler olarak açıklanmaktadır. Akpınar'a (2017) göre bilgi, bilen ile bilinen arasındaki bağlantıdan ortaya çıkan üründür. Bilgi öğelerindeki bilen, bilince sahip olan insanı; bilinen ise öğrenilen bilginin alındığı nesneyi ifade etmektedir. Öner'e (1995) göre ise en geniş tanımıyla bilgi, görüneni yani algılananı tanımadır.

Öğrenme, insanların yaşamında önemli bir ihtiyaç olarak görülmektedir. Çünkü insanın doğumuyla başlayıp hayat boyunca devam eden bir süreçtir. Bu nedenle öğrenme ihtiyacının karşılanması için gerekli olan ölçütlerden ilki bilgiye ulaşmadır. Bilgiye ulaşmada farklı yöntemler kullanılmaktadır. Bunlardan bazıları; duyu organları ya da deneyimler sonucu, insanlarla etkileşim sonucu, uzman kişilerden öğrenme sonucu, aklı kullanma sonucu, bilimsel teknikleri kullanma sonucu, tümdengelim veya tümevarım yöntemlerini kullanma sonucu ulaşılan bilgilerdir (Mouly, 1963; akt. Kaptan, 1995). Bilgiye ulaşmada kullanılan yöntemler konusunda Christensen, Johnson ve Turner (2015) benzer görüşleri farklı bir dille ifade etmişlerdir. Onlara göre bilgiye sezgi (bilinç öncesi süreç), otorite (baskın grubun söyledikleri), rasyonalizm (akıl yürütme) ve deneyimle ulaşılır.

Bilginin insan hayatındaki yeri ve öneminin anlaşılması için insanlığın varoluşundan bugüne kadar geçen süre incelenmelidir. Çünkü toplumsal bir varlık olan insan, geleceğine yön verebilmek, öğrenme ihtiyacını karşılayabilmek

KAYNAKLAR

Akpınar, B. (2017). Program geliştirmenin felsefi temelleri. B. Oral ve T. Yazar (Ed.), *Eğitimde program geliştirme ve değerlendirme* (s. 41-83). Pegem Akademi.

ALA (1989). *Presidential committee on information literacy: Final report.* http://www.ala.org/acrl/publications/whitepapers/presidential

American Association of School Librarians. *Information literacy standards for student learning.* American Library Association.

Association of College and Research Libraries. (2000). *Information literacy competency standards for higher education.* Erişim adresi: https://alair.ala.org/bitstream/handle/11213/7668/ACRL Information Literacy Competency Standards for Higher Education.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Behrens, S. J. (1994). A conceptual analysis and historical overview of ınformation literacy. *College & Research Libraries*, *55*, 309-322.

Breivik, *P. S. (1985).* Putting libraries back in the ınformation society. *American Libraries, 16*(10), *723.*

Bruce, C. (2003). *Seven faces of information literacy: Towards inviting students into new experiences*.https://www.researchgate.net/publication/239229387_The_Seven_Faces_of_Information_Literacy.

Bruce, C. S. (2011). Information literacy programs and research: on ınformation literacy programs and research: an internationalreview' by Christine Bruce. 2000. The Australian Library Journal 49, 3: 209-218. *Australian Library Journal, 60*(4), 334-338.

Bundy, A. (2004). *Australian and New Zealand infomation literacy farmework.* https://www.semanticscholar.org

Christensen, L. B., Johnson, R. B. & Turner, L. A (2015). *Araştırma yöntemleri desen ve analiz.* (Çeviri Editörü: Ahmet Apay). Anı Yayınları.

Doyle, C. S. (1992). *Outcome measures for information literacy within the National Educational Goals of 1990.* Final report to National Forum on Information Literacy. Fla- AZ: National Forum on Information Literacy.

Eisenberg, M.B. & Berkowitz, R.E. (2000). *Teaching information & technology skills: The Big in secondary schools.* Linworth Publication

Eisenberg, M.B., Lowe, C.A. & Spitzer, L. (2004). *Information literacy: Essential skills for the information age*. (2nd. Ed.). Libraries Unlimited.

Irving, A. (1985). *Study and information skills across the curriculum.* Heinemann Educational Books

Kaptan, S. (1995). *Bilimsel araştırma ve istatistik teknikleri (10. b)*. Tekışık Web Ofset Tesisleri.

Kuhlthau, C. C. (1995). The process of learning from information. *School Libraries Worldwide, 1*(1), 1-12.

Kurbanoğlu, S. S. (2010). Bilgi okuryazarlığı: kavramsal bir analiz. *Türk Kütüphaneciliği, 24*(4), 723-747.

Kurudayıoğlu, Y. ve Tüzel, A. (2010). 21. yüzyıl okuryazarlık türleri, değişen metin algısı ve Türkçe eğitimi. *Türklük Bilimi Araştırmaları,* (28), 0-298

Lau, J. (2006). *Guidelines on information literacy for lifelong learning: final draft. IFLA.* Erişim adresi: g/VII/s42/pub/ILGuidelines2006.pdf.

Naik, M. M. (2014). Importance of information literacy. *International Journal of Digital Library Services, 4*(3), 92-100.

New South Wales Department of Education (2017). *The information process (ISP)*. Erişim adresi: https://education.nsw.gov.au/teaching-and-learning/curriculum/learning-across-the-curriculum/school-libraries/teaching-and-learning/information-skills/the-information-process.

Öner, N. (1995). *Felsefe yolunda düşünceler*. MEB, Öğretmen Kitapları Dizisi.

Özgüven, Ü. (2019). Öğrencilerin bilgi okuryazarlığı becerilerini geliştirmede kullanıcı eğitiminin rolü: Çanakkale *Onsekiz Mart*

Üniversitesi örneği [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bilgi ve Belge Yönetimi Anabilim Dalı.

Polat, C. (2006). Bilgi çağında üniversite eğitimi için bir açılım: bilgi okuryazarlığı öğretimi. *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (30), 249-266.

SCONUL Working Group on Information Literacy (2011). *The SCONUL Seven Pillars of Information Literacy Core Model For Higher Education*. Erişim adresi: http://www.sconul.ac.uk/sites/default/files/documents/coremodel.pdf.

Society of College, National and University Libraries. (1999). *Information skills in higher education: A SCONUL position paper.* Erişim adresi*:* http://www.sconul.ac.uk/groups/information_literacy/sp/papers/Seven_pillars2.pdf

Stripling, B. & Pitts, J. (1988). *Brainstorms and blueprints: Teaching research as a thinking process*. Englewood, CO: Libraries Unlimited.

Tamdoğan, O. G. (2006). Enformasyon Okuryazarlığı: 'Değer' Yaratma Fırsatı. Erol Yılmaz, Ebru Kaya (Haz.). *Türkiye'de Bilgi Hizmetleri ve Yeni Yaklaşımlar: 42. Kütüphane Haftası Bildirileri*, 27 Mart-2 Nisan 2006, (s. 101-130). Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği

Taylor, R.S. (1979). Reminiscing About the Future: Professional Education and the Information Environment. *Library Journal*, *104*(16), 1871-1875.

TDK (Türk Dil Kurumu). (2015). *Genel Açıklamalı Sözlük*. Ankara: TDK Yayınları.

Uçak Özenç, N. (2000). Bilgi üzerine kuramsal bir yaklaşım. *Bilgi Dünyası, 1*(1), 143-159. doi: https://doi.org/10.15612/BD.2000.397

Zurkowski, P. G. (1974). *The Information Service Environment Relationships and Priorities.* National Commission on Libraries and Information Science.

BÖLÜM 3

DİJİTAL OKURYAZARLIK

Giriş

İlerleyen zaman, yaşanan gelişmeler ile birlikte hayatımıza teknoloji, dijital gibi birçok kavramı getirmiştir. Teknoloji günlük hayatımızda da çokça duyduğumuz ve kullandığımız hayatımızın içerisinde yer alan bir kelimedir. Teknolojiye ilişkin birçok tanım yapılmıştır. Bu tanımların geneline bakıldığında teknoloji; insanların çevreye, topluma uyum sağlayabilmeleri, yaşamlarını maddi manevi kolaylaştırabilmeleri adına ürettikleri bilgi ve araçların bütünü olarak ifade edilebilir (Beşli, 2007; Kaya, 2006; TDK,2023a). Üretilen bilgi, araç gereçler ile dijital kavramı ortaya çıkmaktadır. Dijital kelimesi Fransızca kökenli olup sayı, sayısal veri anlamlarına geldiği gibi verilerin elektronik ekranlarda, cihazlarda gösterilebilmesi olarak da tanımlanabilir (TDK, 2023b). Dijital ifadesi sadece elektronik ekranlarda ki veri olarak sınırlı değildir; farklı biçimlerde, bilginin sayısal ifadelere dönüştürülerek insanlar tarafından kullanılabilecek hale getirilmesidir (Bozkurt vd., 2021).

Dijital kavramı yaşanan gelişmelerle birlikte yaygınlık kazanmış ve farklı kavramları da beraberinde getirmiştir. Bu kavramlardan biri olan dijitalleştirme eldeki verilerin teknolojik araçlarla birlikte kodlanmasıdır. Dijitalleştirmenin başlangıcı olarak 17. yüzyıldaki Leibniz'in çalışmaları gösterilmektedir (Vogelsang, 2010). Telgraf teknolojisiyle devam eden dijitalleştirme, günümüze kadar gelişerek gelmiş ve yazılı, sözlü, var olan verilerin rakamlarla kodlanarak bilgisayarlar veya diğer teknolojik araçlar tarafından algılanabilir hale getirilmesi olarak tanımlanmıştır (Güner, 2022). Diğer bir kavram ise dijitalleşme olmuştur. Dijital bilginin merkezde olduğu dijital teknolojilerin ve verilerin kullanılması (Clerck, 2017, akt. Rietmann, 2021), toplumsal hayatın birçok alanının dijital iletişim ve

KAYNAKÇA

Acat, M. B. (2007). Dil eğitiminde işlevsel yaklaşımın okuma ve okuduğunu anlama becerilerini kazanmaya etkisi. *Eurasian Journal of Educational Research*, *27*, 1-13.

Almas, A. G. & Krumsvik, R. (2008). Digitally literate teachers in leading edge schools in Norway. *Journal of in Service Education*. 33(4).

American Library Association (ALA), (2013). *American library association presidential committee on information literacy*. Erişim adresi: www.ala.org.

Ateş, S. (2023). Öğretmenlerin bilgi güvenliği farkındalık ve dijital okuryazarlık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. (Yüksek lisans tezi). https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Bawden, D. (2008). Origins and concepts of digital literacy. *Digital literacies: Concepts, policies and practices*, *30*(2008), 17-32.

Beşli, Z. (2007). *Teknoloji ve toplum: Ortaöğretim öğrencilerinde teknoloji kullanımı ve etkileri* (Yüksek lisans tezi). https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Bozkurt, A. , Hamutoğlu, N. B. , Liman Kaban, A. , Taşçı, G. & Aykul, M. (2021). Dijital bilgi çağı: Dijital toplum, dijital dönüşüm, dijital eğitim ve dijital yeterlilikler. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 7 (2) , 35-63. DOI: 10.51948/auad.911584

Brennen, S. & Daniel K. (2016). Digitalization. *The International Encyclopedia of Communication Theory and Philosophy.* https://doi.org/10.1002/9781118766804.wbiect111

ECU (2022). *Digital literacy framework.* https://www.ecu.edu.au/centres/library-services/teaching-support/digital-literacy-framework

Elder, L. & Paul, R. (1994). Critical thinking: Why we must transform our teaching. *Journal of Developmental Education.* 18(1).

Eshet-Alkalai, Y. (2004). Digital literacy: A conceptual framework for survival skills in the digital era. *Journal of Educational Multimedia and Hypermedia*, 139(1), 93- 106.

Europian Council. (2006). Recommendation of the European Parliament and the Council of 18 December 2006 on key competencies for lifelong learning. *Brussels: Journal of the European Union,* 30(12), 2006. https://eurolex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:394:0010:0018:en:PDF

Gilster, P. (1997). *Dijital literacy*. New York: Wiley.

Grant, G. E. (1988). *Teaching Critical Thinking*. New York: Praeger Publishers.

Güner, A. (2022). *Dijitalleşmenin çağdaş sanat müzeleri ve galerilere etkileri*. (Doktora tezi). https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

International Society for Technology in Education. (2007). National educational technology standards and performance indicators for students. Eugene, OR: International Society for Technology in Education. *Contemporary Issues in Technology and Teacher Education*, 9(1).

JISC(2014). *Developing digital literacies.* https://www.jisc.ac.uk/guides/developing-digital-literacies

Jones-Kavalier, B. (2006). *Connecting the digital dots: Literacy of the 21st century.* https://er.educause.edu//media/files/articles/2006/4/eqm0621.pdf?la=en&hash=072FD518E173153E68975F73DA646847D9736291

Kaya, Z. (2006). Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme (2. Baskı). Ankara: Pegem Yayıncılık.

Kim, S. ve Kim, R. (2002). A study of internet addiction: Status, causes, and remedies. *Journal of Korean Home Economics Association English Edition*, 3(1).

Korkmaz, Ç. (2019). *Sınıf öğretmenlerinin yaşam boyu öğrenme eğilimleri ile yaşam boyu ve 21.yüzyıl öğreten beceri düzeyleri arasındaki ilişki.(*Yüksek lisans tezi). https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/ veri tabanından erişildi.

Kozan, M. & Bulut Özek, M. (2019). BÖTE bölümü öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeyleri ve siber zorbalığa ilişkin duyarlılıklarının incelenmesi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 29(1). 107-120.

Krumsvik, R. (Ed.) (2007*). Skulen og den digital learings revolusjon [The school and the digital learning revolution; in Norwegian].* Oslo: Universitets for laget

La Trobe University (2022). https://www.latrobe.edu.au/__data/assets/pdf_file/0005/995963/digital-literacies-framework.pdf

Martin, A. (2008). Digital Literacy and the Digital Society. C. Lankshear, M. Knobel (Ed.), *Digital Literacies: Concepts, Policies and Practices* içinde (151- 174). New York: Peter Lang.

Martin, A., & Grudziecki, J. (2006). DigEuLit: Concepts and tools for digital literacy development. *Innovation in Teaching and Learning in Information and Computer Sciences*, 5(4), 249–267.

NFER (2010). *National foundation for educational research*. Erişim adresi: https://www.nfer.ac .uk/media/1173/ar_10_11.pdf

Ng, W. (2012). Can we teach digital natives digital literacy?. *Computers and Education*, 59(3), 1065-1078

Özen, A. & Ergenekon, Y. (2011). Özel eğitimde etkinlik temelli öğretim uygulamaları. https://earsiv.anadolu.edu.tr/xmlui/handle/11421/15581

Özoğlu, C. (2019). Öğretmen adaylarının yaşam boyu öğrenme eğilimleri ile dijital okuryazarlıkları arasındaki ilişki (Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Örneği). (Yüksek Lisans Tezi). https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Öztürk, Y. (2020).*Dijital okuryazarlık hakkında lise öğrencilerinin kendilerine ve anne-babalarına yönelik görüşleri Kırıkkale il örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Rietmann, C. (2021). Digital pioneers in the periphery? Toward a typology of rural Hidden Champions in times of digitalization, *Journal of Small Business & Entrepreneurship*, DOI: 10.1080/08276331.2021.1979909

Tapscott, D. (1998). *Growing up digital: the rise of the Net generation*. New York: McGraw-Hill.

TDK (2023a). *Teknoloji* kelimesinin anlamı. https://sozluk.gov.tr/

TDK (2023b). *Dijital* kelimesinin anlamı. https://sozluk.gov.tr/

Trilling, B. & Fadel, C. (2009). *21st century skills: Learning for life in our times*. CA: John Wiley & Sons.

Vogelsang, M. (2010). *Digitalization in open economies: Theory and policy implications*. Berlin: Springer-Verlag.

BÖLÜM **4**

ERKEN OKURYAZARLIK

Giriş

Erken okuryazarlık, çocukların örgün eğitimin ilk kademesine başlamadan önce okuma ve yazmaya yönelik edindikleri bilgi, beceri ve tutumlar olarak ifade edilir (Whitehurst ve Lonigan, 1998). Lerner (2000) erken okuryazarlığı çocukların; dilin, sözcüklerin, öykülerin, kitapların, şiirlerin dünyasına erken dönemde girmesi olarak açıklar. Stegelin'e (2002) göre erken okuryazarlık, çocukların doğumdan itibaren aktif okuryazar olma sürecine kadar geçen dönemde okuma ve yazma ile ilgili bildikleri her şeydir. Duyan'a göre (2022) çocukların okul öncesi dönemde kazanmış oldukları okuma yazmaya ilişkin bilgi, beceri, tutumlar yani ön öğrenmelerdir.

Erken Okuryazarlığın Önemi

Yapılan tanımlar değerlendirildiğinde erken okuryazarlığın, erken yaşlarda okuma ve yazmayı öğrenme anlamında olmadığı; sadece okuma ve yazmaya yönelik becerilerin farkında olmayı ifade ettiği görülmektedir. Erken dönemlerde kazanılmış bu beceri ve farkındalıkların, çocukların ileriki dönemlerde okuduklarını anlamada, okumaya yönelik tutumlarında ve akademik başarılarında etkili olduğu ifade edilmektedir (Fletcher, 1997).

Yapılan araştırmada erken okuryazar olan bireylerin, okula başladıklarında akıcı okuyup yazabildiği, okuduğunu anlayabildiği ve çözümlemede başarılı oldukları görülürken, erken okuryazarlık becerileri kazanmamış çocukların zayıf okuyan, başarı ve ilerleme de zorluk çeken çocuklar olduğu görülmektedir (Sandvik vd., 2014; Zou, 2017).

KAYNAKÇA

Adams, M. J. (1990) *Beginning to read: Thinking and learning about print*. MIT Press.

Anthony, J. L. & Francis, D. J. 2005. Development of phonological awareness. *Current Directions in Psychological Science, 14*(5), 255-259.

Bruner, J. (1975). The ontogenesis of speech acts. *Journal of Child Language*, 3, 1-19.

Cabell, S.Q. (2007). *Assessment in emergent literacy*, Plural.

Clay, M. M. (1975). *What did I write?* Heinemann.

Çetin, A. (2019). *Erken okuryazarlık becerileri eğitim programının erken okuryazarlık ve erken matematik becerileri üzerine etkisinin incelenmesi.* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Çetin, Ö. Ş. (2014). The ınvestigation of pre-school children's print awareness and skills for writing preparation. *Journal of Theoretical Educational Science*, *7*(3), 342-360.

Deacon, S. H., & Kirby, J. R. (2004). Morphological awareness: Just "more phonological"? The roles of morphological and phonological awareness in reading development. *Applied Psycholinguistics*, *25*(2), 223.

Duyan, K. G. (2022). *Anasınıfı eğitimi alan çocukların erken okuryazarlık becerileri ile ev erken okuryazarlık düzeylerinin incelenmesi.* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

Fletcher, E. B. (1997). *The relationship between visual – motor development and handwriting in kindergarten children* [Unpublished master thesis]. Bufallo University.

Gök, N. F. (2013). *Anaokullarında erken okuryazarlık çevresinin değerlendirilmesi ve sınıf ortamının çocukların erken okuryazarlık davranışlarına etkisi*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Güneş, F. (2007). *Türkçe öğretimi ve zihinsel yapılandırma*. Nobel Yayıncılık.

Kargın, T., Ergül, C., Büyüköztürk, Ş., ve Güldenoğlu, B. (2015). Anasınıfı çocuklarına yönelik erken okuryazarlık testi (EROT) geliştirme çalışması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi, 16*(3), 237-268.

Lerner, J. (2000). Learning disabilities: *Theories, diagnosis, and teaching strategies.* .

Niessen, L.N. (2003). *Intercorrelations among emergent literacy skills* [Unpublished PhD Theses]. University of Kansas, Department of Comminicative Disordersand Sciences.

Sandvik, J. M., Van Daal, V. H., and Ade`r, H. J. (2014). Emergent literacy: Preschool teachers' beliefs and practices. *Journal of Early Childhood Literacy*, *14*(1), 28-52.

Spira, E. G., Bracken, S. S., & Fischel, E. J. (2005). Predicting improvement after first-grade reading The of oral language, emergent literacy, and behavior skills. *Developmental Psychology, 41*(1), 225-234.

Stegelin, D. A. (2002). Early literacy education: *First steps to dropout prevention.* Clemson University: National Dropout Prevention Center and Network.

Teale, W. H. & Sulzby, E. (Eds.). (1986). *Emergent literacy: Reading and writing (vii-xxv).* Ablex Publishing.

Teale, W. H. & Sulzby, E. (1989). Emergent Literacy: New Perspectives. In R. Robinson, M. McKenna, and J. Wedman (Eds.). *Issues and trends in literacy instruction* (139-143). Allyn & Bacon.

Torgesen, J. K., & Wagner, R. K. 1998. Alternative diagnostic approaches for specific developmental reading disabilities. *Learning Disabilities Research and Practice, 13*, 220-232.

Whitehurst, G. J., & Lonigan, C. J. (1998). Child development and emergent literacy. *Child Development, 69*(3), 848–872.

Yavuzer, H. (2000). *Okul çağı çocuğu*. Remzi Kitabevi.

Zou, B. J. (2017). *Understanding American Preschool Teachers' Teaching Beliefs About Literacy Instruction*. Annual International Conference on Modern Education and Social Science.

BÖLÜM **5**

FİNANS OKURYAZARLIĞI

Giriş

Tarihin ilk dönemlerinden itibaren insanların en temel konularından biri alışveriş olmuştur. Öncelikle takas usulü gerçekleştirilen alışveriş işlemleri ilk paranın keşfedilmesiyle birlikte değişime uğramıştır. Takas usulü ihtiyaç duyulan ürün ve miktarına göre karşı tarafa denk düşecek miktarda ürün vermektir. Bu işlem Lidyalıların parayı keşfetmesiyle birlikte değişmiştir. Paranın bulunmasıyla birlikte madeni para (gümüş, altın vb. madenler de kullanılarak) ve kağıt para kullanılmaya başlanmıştır. Dünya nüfusunun artması ve genişlemesi, para kullanımını hızlı bir şekilde dünya geneline yayılması günlük hayatımızda sıkça kullandığımız

Ekonomi kelimesi Eski Yunan'da "ev yönetimi" anlamına gelirken zamanın ilerlemesi, teknolojinin gelişimi, üretim ve tüketim alanlarının farklılaşması bu tanımı farklı biçimlere dönüştürmüştür. Ekonomiye ilişkin yapılmış tanımlar: Ekonomi, insanların sınırsız ihtiyaç ve istekleri doğrultusunda sınırlı kaynaklarla yapılacak olan üretim ve tüketim arasındaki dengenin korunmasına yönelik tüm hareketlerdir (Tuzcu, 2021). Ekonomi, insanların temel ihtiyaçlarının yani barınma, yeme, içme gibi faaliyetlerinin ve hayata dair isteklerini nasıl elde edebileceklerini inceler (Parasız, 2008). Ekonomi, günlük yaşamın içerisinde yer alan davranışları, durumları irdeleyen, değerlendiren, problemleri çözmeye çalışan bir bilim dalıdır (Kılıçaslan, 2012 akt. Bildirici, 2017). Ekonomi doğada bulunan sınırlı kaynakların tüketimi sürecinde insan davranışlarının incelenmesidir (Robbins, 1945).

KAYNAKÇA

Aktaş, U. (2020*). Sağlık yönetimi alanında lisansüstü eğitim alan öğrencilerin finansal okuryazarlık, finansal farkındalık ve temel finansal yönetim bilgisi düzeylerini belirlemeye yönelik bir araştırma*, (Doktora Tezi). https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Bayram, S.S. (2010). *Finans okuryazarlık ve para yönetimi davranışları: Anadolu Üniversitesi öğrencileri üzerine uygulama*. (Yüksek lisans tezi). https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Biçer, E.B. & Altan, F. (2016). Üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık ile ilgili tutum ve davranışlarının değerlendirilmesi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(4), 1501-1517.

Bildirici, Z. (2017). *Türkiye ve Avrupa'da okul öncesi eğitim akademisinin karşılaştırmalı analizi*, (Yüksek lisans tezi). https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Coşkun, S. (2016). Üniversite öğrencilerinin finansal davranış ve tutumlarının belirlenmesi: Finansal okuryazarlık algıları üzerine bir araştırma. İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 5(7), 2257-2258.

Danacı, M. C. & Çetintaş, Ö. (2020). Bankalarda finansal teknoloji ve yenilikler. *Turkish Business Journal*, 1 (2) , 179-187.

Durmuşkaya, S. & Kavas, Y.B. (2018). Akademik gelişim ve finansal okuryazarlık arasındaki ilişkinin tespiti üzerine bir araştırma. *Yönetim ve Ekonomi*, 25(3), 925-939.

Emhan, A.(2009). Risk yönetim süreci ve risk yönetmekte kullanılan teknikler. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,* 23(3), 209-220.

FODER (2012). *Finans Okuryazarlık ve Erişim Derneği*. https://www.fo-der.org/

Gökmen, H. (2012). *Finansal okuryazarlık*. İstanbul: Hiperlink Yayınları.

Güney, S., & Sarı, S. S. (2015). Muhasebe denetiminin etkinliğini sağlamada iç kontrolün rolü. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *5*, 62-80.

Hung, A., Parker, A. M. & Yoong, J. (2009). *Defining and measuring financial literacy* [Working Paper no WR-708]. Rand Corporation, Santa Monica.

Kaygusuz, M. (2012). *Yöneticiler için finansal yönetim ve finansal piyasalar*. Ekin Yayınevi.

Kılıç, Y., Ata, H.A., Seyrek, İ.H. (2015). Finansal okuryazarlık: Üniversite öğrencilerine yönelik bir araştırma. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 66, 129-150.

Lusardi, A. (2008). *Financial literacy: An essential tool for* ınformed *consumer choice?*. National Bureau of Economic Research.

Lusardi, A., & Mitchell, O. S. (2014). The economic importance of financial literacy: Theory and evidence. *American Economic Journal: Journal of Economic Literature*, *52*(1), 5-44.

Önlen, M.(2022). *Sosyal bilgiler dersinde matematiksel modelleme etkinlikleriyle finansal okuryazarlık becerisinin geliştirilmesi,* (Doktora Tezi). https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/

Parasız, İ. (2008). İktisada g*iriş*. Bursa: Ezgi Kitapevi.

Philippas, N.D. & Avdoulas, C. (2020). Financial literacy and financial well-being among generation-Z university students: Evidence from Greece. *The European Journal of Finance*, 26(4).

President's Advisory Counsil on Financial Literacy [PACFL]. (2008). *Annual report to the president.* https://www.treasury.gov/about/organizationalstructure/offices/Domestic-Finance/Documents/PACFL_Draft-AR-0109.pdf sayfasından erişilmiştir.

Robbins, L. (1945) *An essay on the eignificance of economic science*. London: MacMillan and Co.

Süzgün, R. (2022). *7.sınıf matematik ders kitabının PISA finansal okuryazarlık boyutları açısından incelenmesi ve öğretmen görüşlerinin alınması. (Yüksek lisans tezi).* https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Şahin, M. A. (2018). Finans ve iş ahlakı. İş Ahlakı,8, 232-259.

Tarhan Mengi, B. & Yılmaz Türkmen, S. (2013). Yatırım hileleri. Öneri Dergisi, 10(39), 31-39.

TDK (2023). *Finans kelimesinin anlamı*. Türk Dil Kurumu Sözlükleri (sozluk.gov.tr)

Tuzcu, G. (2021). *Eğitim ekonomisi*. Ankara: Pegem Akademi.

Van Rooij, M., Lusardi, A., Alessie, R. (2011). Financial literacy and stock market participation. *Journal of Financial Economics*, 101(2), 449-472.

Yetiz, F. (2016). Bankacılığın doğuşu ve Türk bankacılık sistemi. *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9(2).

BÖLÜM 6

GÖRSEL OKURYAZARLIK

Giriş

Teknolojik aletlerin yaygınlaşmasına paralel olarak gelişen görsel kültür anlayışı 21. yüzyıl toplumlarında önemli bir yer edinmiştir. Hatta görmeye dayalı kültürün, yazılı kültür egemenliğinin önüne geçtiği söylenebilir (Aslan, 2012). Benzer görüşü savunan Lester'de (2006) okumanın, dinleme ve izleme karşısında eski gücünün kalmadığını ifade etmektedir. İşler (2002), gelişen teknolojilerin önemli bir yer edinmesine bağlı olarak hayatımızda çoğu şeyin değiştiğini ve sözel okuryazarlıkların artık tek başlarına çok anlam ifade etmediğini belirtmiştir.

Günümüzde ekranı artık sadece televizyon değil, bilgisayar ve yanımızdan bir saniye olsun ayıramadığımız akıllı cep telefonları da kapsamaktadır. Bilgisayar ve akıllı telefonların yaygınlaşmasıyla gelişim gösteren sosyal medya araçları, yeni bir iletişim dili ortaya çıkarmıştır. Her ekranın ve sosyal medya araçlarının kendilerine özgü iletişim dillerinin, tasarımlarının, kullanımlarının ve paylaşım türlerinin olması görsel okuryazarlık kavramını önemli bir hale getirmiştir (Keskinkılıç, 2014).

Görsel okuryazarlık kavramı, John Debes tarafından gündeme getirilmiştir. Debes görsel okuryazarlığı ilk olarak bilgi, teori ve teknolojinin iç içe ilerleyişi şeklinde ele almıştır (Debes, 1969). Debes'e göre görsel okuryazarlık görme duyusunu kullanarak görme yeterliliğini gerçekleştirmektir. Bu yeterliliğe sahip bireyler çevrelerindeki nesneleri, sembolleri, görsel hareketleri fark etme ve yorumlama becerilerine sahiptirler. Bu becerilere sahip kişiler, görsel iletişimi kullanmada ve başkalarıyla etkili iletişim kurmada iyidirler (Avgerinou ve Ericson, 1997).

KAYNAKÇA

Arnheim, R. (1969). *Visual thinking*. University of California Press, Ltd.

Arnheim, R. (2007). *Görsel Düşünme* (1. basım). Barışcan H. ve Sökmen S. (Eds.). (Çev. Rahmi Öğdül). Metis Yayınları.

Aslan, H. (2012). *Gelecekçi sanat eğitimi modellerine temel oluşturması bakımından görsel okuryazarlık ve eleştirel pedagoji ilişkisi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Ondokuzmayıs Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Atkinson, R. L., Atkinson, R. C. ve Hilgard, E. (1995). *Psikolojiye giriş* I. (Çev. Kemal Atakay, Mustafa Atakay, Aysun Yavuz). Sosyal yayınlar.

Avgerinou, M. ve Ericson, J. (1997). A review of the consept of visual literacy, *British Journal of Educational Tecnology, 28*(4), 280-291.

Aydın, A. (2001). *Gelişim ve öğrenme psikolojisi*. Alfa Yayınları.

Baudrillard, J. (2008). *Medya ve zedelenen anlam*. Su Yayınevi. http://www.sonsuz.us/?q=node/1516.

Becer, E. (2002). *İletişim ve grafik tasarım.* Dost Kitabevi Yayınları.

Berger, A. A. (1996). *Kitle iletişiminde çözümleme yöntemleri.* (Çev. M. Barkan, N. Bayram, D. Güler). Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.

Binark, M. ve Bek, M: G. (2007). *Eleştirel medya okuryazarlığı: Kuramsal yaklaşımlar ve uygulamalar*. Kalkedon Yayınları.

Bleed, R. (2005). Visual literacy in higher education. *ELI Explorations, Educause Learning Initiative*. http://net.educause.edu/ir/library/pdf/eli4001.pdf. Erişim tarihi: 19.04.2023

Borges, M. (2012). Görsel bir alfabetik çizimde resimli kağıt. *Yaratıcı Süreçler ve Çocukluk Odaklı Kültürel Söylemler*. 268-272.

Braden, R.A. & Hortin, J. A. (1982). "Identfying the theoretical foundations of visual literacy". *Journal of Visual/Verbal Language, 2*, 37-42.

Debes, J. (1969). The Loom of Visual Literacy: An Overview. *Audiovisual Instruction, 14*(8), 25-27.

Demirel, U. (2018). *Temel tasarım derslerinin görsel okuryazarlıkla ilişkisinin değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Ford, S. M. (2010). *Visual literacy: how do they do it?* Undergraduate honor theses hhtp://digitalcommons.usu.edu/honors/68.

Gökbulut, N. (1992). *Temel sanat eğitiminde görsel alanın arındırılmasına ilişkin bir uygulama örneği*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Güneş, F. (2013). Görsel okuma eğitimi. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 2*(1), 1 17.

Hall, (1997). *Codage/Décodage'*, Sociologie de la Communication, Paul Béaud (ed.). Réseaux.

İşler, A. Ş. (2002). Günümüzde görsel okuryazarlık ve görsel okuryazarlık eğitimi, *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 15*(1), 153-161.

Keskinkılıç, F. (2014). *İlköğretim programlarında yer alan görsel okuryazarlık kazanımlarının değerlendirilmesi.* (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Köksal, K., Temur, T., Akçam, H. (2006). İlköğretim 1. sınıf öğrencilerinin görsel okuma becerileri üzerine bir araştırma. *Gazi Üniversitesi Ulusal Sınıf Öğretmenliği Kongresi Bildiri Kitabı.* 189-196.

Lester, P. M. (2006). *Visual communication: Images with messages*. Thomson Wadsworth.

Lohr, L. L. (2008). *Lesson in visual literacy*. Creating graphics for learning and performance (I. print). Pearson Merrill Prentice Hall.

Matara, B. (2010). *Fotoğrafik anlam üretimi üzerine*. e-dergi.atauni.edu.tr/index.php/.

Taşpınar Eraslan, Ş. (2017). Teori ve uygulamada görsel düşünme stratejileri. *Atatürk Üni-*

versitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, *21*(3), 1167-1179.

Tekin, H. (1996). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme*. Yargı Yayınları.

Turgut, M. F. (1997). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme metotları*. Yargıcı Matbaası.

Tüzel, S. (2013). Çok katmanlı okuryazarlık öğretimine ilişkin Türkçe öğretmen adaylarının görüşlerinin incelenmesi. *Eğitimde Kuram ve Uygulama Dergisi, 9*(2), 133-151.

Yakın, B. (2012). *Tasarım sürecinde görsel düşünme ve görsel anlatım ilişkisine analitik bir yaklaşım* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü.

Yerlikaya, M. (2015). *Güzel sanatlar eğitimi bölümü resim-iş eğitimi anabilim dalı öğrencilerinin görsel okuryazarlıkları* (Yayımlanmamış doktora tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Yılmaz, R. & Yılmaz, R. (2015). Eğitim ve görsel okuryazarlık ilişkisi üzerine bir inceleme. *Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* 6(1), 101-121.

BÖLÜM 7

MEDYA OKURYAZARLIĞI

Giriş

İnsanlar toplumsal varlıklar olarak bir arada yaşamışlar ve birbirleriyle iletişim kurmuşlardır. İletişimle ilgili birçok farklı tanımlar yapılmıştır. Mesajların insanlar arasında yayılmasını sağlayan yöntemlerin tümü (Gönenç, 2012), duygu, düşünce, haber veya bilgilerin farklı yollarla çevreye aktarılması (TDK,2023) olarak tanımlanmıştır. İletişime dair teorilere ortaya konularak genişletilmiştir.

İletişim teorisinde iletişime üç farklı bakış açısıyla bakılmaktadır (Ruler, 2018):

- Göndericinin alıcı tarafından geliştirilen anlamı oluşturmaya veya tek yönlü bir anlam oluşturmaya,
- İki veya daha fazla toplu olarak yeni anlamlar oluşturduğu iki yönlü bir anlam oluşturma süreci,
- Anlamın kendisinin sürekli gelişimine odaklanılan çok yönlü anlam oluşturma sürecidir.

İletişim yöntemleri zaman içerisinde gelişim ve değişim göstermiştir. Tarih öncesi dönemlerde çığlık atma, ses çıkarma, bedensel hareketler, jest ve mimiklerin kullanımı, mağara duvarlarına çizilen resimler gibi farklı yollar ile iletişim kurulmuştur. İnsanlar tarafından seslerin anlamlı sözcüklere dönüştürülmesi ile diller ortaya çıkmış ve daha hızlı ve anlamlı bir iletişim süreci başlamıştır.

İnsan nüfusunun hızla artmasıyla birlikte medeniyetler kurulmuş ve dünyaya yayılmışlardır. Medeniyetler ve insanlar arası iletişime duyulan ihtiyacın artmasıyla birlikte farklı iletişim yolları ortaya çıkmıştır. Alfabe, yazı, resim kağıt gibi

KAYNAKÇA

Andersen, N. (2002). *New media and new media literacy. Thinking critically about media: Schools and families in partnership cable in the classroom.* Retrieved: http://www.medialit.org/reading-room/new-media-new-media-literacy.

Apak, Ö. (2008). *Türkiye, Finlandiya ve İrlanda ilköğretim programlarının medya okuryazarlığı eğitimi açısından incelenmesi.* (Yüksek Lisans Tezi). https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Aufderheide, P. (1997). *Media literacy: A report on the national leadership conference on media literacy.* Routledge.

Aydoğan, F. & Kırık, A. M. (2012). Alternatif medya olarak yeni medya. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 18, 58-69.

Bilici, İ. E. (2017). *Medya okuryazarlığı ve e*ğitimi. Ankara: Nobel Yayınevi.

Bozkurt, C. (2020). *Medya ve toplumsal bellek: Toplumsal olayların hatırlanması çerçevesinde sosyal medya çerçevesinde sosyal medya ve geleneksel medyanın karşılaştırılması*, (Yüksek Lisans Tezi). https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Buckingham, D. (2003). *Media education: Literacy and contemporary culture*, Cambridge, UK: UKL Polity/Blackwell.

Chen, X., Ding, G. (2009). New media as relations. *Chinese Journal of Communication*. 2(3), 367-379. DOI: 10.1080/17544750903209242

Croteau, D., Hoynes, W. (2006). *The business of media: Corporate media and the public interest.* London: Pine Forge Press.

Enli, G. (2017) New media and politics, *Annals of the International Communication Association*, 41 (3), 220-227, DOI: 10.1080/23808985.2017.1392251

Facer, K., Sutherland, R., Furlong, R. & Furlong, J. (2001). What's the point of using computers? The development of young people's computer expertise in the home. *New Media and Society*, 3, 199–219.

Ferguson, R. 1999. The mass media and the education of students in a democracy: Some issues to consider. *Social Studies*, 90(6), 257–61.

Gönenç, E.Ö. (2012). İletişimin tarihsel süreci. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 28, 87-102.

Güneş, A. (2013). Kil tabletlerden elektronik tabletlere: İletişim araçlarının tarihsel gelişim süreci. *E-Journal of New World Sciences Academy*. 8(3), 277-300.

Kırmızı Uysal, N. (2021). *Sosyal medya ve kitle iletişim araçlarının aile içi iletişime etkisi üzerine bir inceleme: Ümraniye örneği* (Yüksek Lisans Tezi). https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Kırmusaoğlu, L. (2021). *Ebeveynlerin medya okuryazarlığına dair bilgi düzeyleri ve medya aracılıkları ve dijital oyunların çocuklarına olan etkileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Livingstone, S. (2004). Media literacy and the challenge of new information and communication technologies, *The Communication Review*, 7(1), 3-14, DOI: 10.1080/10714420490280152

Mora, N. (2008). Medya ve kültürel kimlik. *Uluslararası İnsani Bilimler Dergisi*, 5(1), 1-14.

NAMLE (National Association for Media Literacy Education) (2007). *Media literacy defined*. https://namle.net/resources/media-literacy-defined/

Özad, B. E. (2011). Medya Okuryazarlığı ve Yetişkinlerin Öğrenmesi. ed. Nurçay Türkoğlu, Melda Cinman Şimşek. *Medya Okuryazarlığı*. s. 87-95. İstanbul: Parşomen Yayıncılık.

Polat, H.(2018). Geleneksel medya da temsil sorunu: Yeni medya olarak alternatif bir mecra. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, 38, 45-60.

Ruler, B. V. (2018). Communication theory: An underrated pillar on which strategic communication rests. *International Journal of Strategic Communication*, 12(4), 364-381.

Scharrer, E.(2003). Making a case for media literacy in the curriculum: Outcomes and assessment. *Journal of Adolescent & Adult Literacy*, 46(4), 26–33.

Scheibe, C. & Rogow, F. (2011). *The Teacher's Guide to Media Literacy Critical Thinking in a Multimedia World.* Corwin.

Soydan, E., Alpaslan, N. (2014). Medyanın doğal afetlerdeki işlevi*, İstanbul Sosyal Bilimler Dergisi,* (7), 53-64.

Steinbrink, J.E. & Cook, J. W. (2003). Media literacy skills and the "War on Terrorism.". *The Clearing House*, 76(6), 284–88.

TDK (2023). İletişim kelimesinin anlamı. https://sozluk.gov.tr/

Yıldız, M.(2020). Kitlesizleştirme kavramının haber sitelerine ve tasarıma yansımaları. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, 606-617.

BÖLÜM **8**

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME OKURYAZARLIĞI

Giriş

Ölçme, öğrencilerin öğrenmeye yönelik gelişim ve hazır olma seviyelerinin araştırılmasına, öğrenememe nedenlerinin tespit edilmesine, öğrenenlerin yeterli ve yetersiz oldukları alanların belirlenmesine ve öğretim programlarının yeterliliklerinin tespit edilmesine katkı sağlayan etkinlikler bütünüdür (Yaşar, 2014). Ölçme işleminde süreç, ölçülmek istenen özelliklerin neler olduğunu belirlemekle başlar ve "ne kadar" sorusuna cevap alınmaya çalışılır (Gronlund ve Linn, 1990; Tan ve Erdoğan, 2004).

Karar verme aşamasında destek sağlama görevi üstlenen ölçme, gözlem sonuçlarının sayı veya sembollerle ifade edilmesi anlamında kullanılmaktadır (Turgut, 1997; Turgut ve Baykul, 2012). Benzer bir tanımda bulunan Büyüköztürk ve arkadaşları (2008) ölçmeyi, birey ya da nesnelerin niteliklerinin uygun araçlarla izlenip sonuçlarının sayı ya da sembollerle açıklanması şeklinde ifade etmişlerdir. Boylu (2019), herhangi bir şeyin sayılarla ifade edilmesi; Özçelik (2013), var olanı gözlemleyip sonuçlarını sayısal bir şekilde ifade dilmesi olarak açıklamışlardır.

Ölçme işleminin aşamaları; ölçülmek istenen özelliklerin belirlenmesi, bu özelliklere uyan sembol ve sayıların tespit edilmesi ve kurallara uygun bir ölçmenin yapılmasıdır (Baykul, 2015; Tan ve Erdoğan, 2004). Yapılan tanımlar ve açıklamalar doğrultusunda Yılmaz (2002) aşağıdaki şemayı oluşturmuştur:

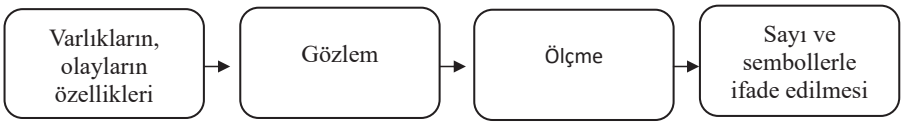

Şekil 1. *Ölçme tanımı şeması (Yılmaz, 2002)*

KAYNAKÇA

American Federation of Teachers, National Council on Measurement in Education, & National Education Association (1990). *The standards for Teacher competence in the educational assessment of students.* http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED323186.pdf

Atılgan, H., Kan, A. & Doğan, N. (2009). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme* (4. Baskı). Anı Yayıncılık.

Bayat, K., & Rezaei, A. (2015). Importance of teachers ‟Assessment Literacy". *International Journal of English Language Education, 3*(1), 139-146.

Baykul, Y. (2015). *Eğitimde ve psikolojide ölçme: Klasik test teorisi ve uygulaması* (3.Baskı). Pegem Akademi Yayıncılık.

Boylu, E. (2019). *Kuramdan uygulamaya yabancı dil olarak türkçe öğretiminde ölçme ve değerlendirme* (1. Baskı)**.** Pegem Akademi.

Brookhart, S. M. (2011). Educational assessment knowledge and skills for teachers. *Educational Measurement: Issues and Practice, 30*(1), 3-12.

Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (14. baskı). Pegem Yayınları.

Demirel, Ö. (2002). *Planlamadan değerlendirmeye öğretme sanatı*. Pegem A.

Ergül, A. Ö. (2019). *Öğretmenlerin ölçme ve değerlendirme okuryazarlık düzeylerinin farklı değişkenler açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Gronlund, N. E. & Linn R. L. (1990). Constructing objective test items: multiple-choice forms. *Measurement and Evaluation in Teaching*, 166-191.

Güler, N. (2018). *Eğitimde ölçme değerlendirme* (12. Baskı). Pegem Akademi Yayıncılık.

İşman, A. & Eskicumalı, A. (2003). *Eğitimde planlama ve değerlendirme*. Değişim Yayınları

Kolcuoğlu, B. (2022). *Yabancı dil olarak Türkçe öğretenlerin ölçme ve değerlendirme okuryazarlıkları üzerine bir inceleme* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Aydın Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

Llosa, L. (2011). Standarts-based classroom assessment of English proficiency; A review of issues, current developments, and future directions for research. *Language Testing, 28*(3), 367-382.

MEB, (2017). *Öğretmenlik mesleği genel yeterlikleri*. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.

Mede, E. ve Atay, D. (2017). English language teachers "Assessment literacy: The Turkish context." *Ankara Üniversitesi TÖMER Dil Dergisi,168*(1), 43-60.

Mellati, M., & Khademi, M. (2018). Exploring teachers‟ assessment literacy: Impact on learners‟ writing achievements and implications for teacher development. *Australian Journal of Teacher Education, 43*(6), 1-18.

Mertler, C. A. (2003, October). *Pre-service versus in-service teachers" assessment literacy: Does classroom experience make a ence?* Paper presented at the annual meeting of the Mid- Western Educational Research Association, Columbus, Ohio.

Nartgün, Z. (2007). Aynı puanlar üzerinden yapılan mutlak ve bağıl değerlendirme uygulamalarının notlarda farklılık oluşturup oluşturmadığına ilişkin bir inceleme. *Ege Eğitim Dergisi*, *8*(1), 19-40

Özçelik, D. A. (2013). *Okullarda ölçme ve değerlendirme,* (2. Baskı). Pegem Akademi.

Popham, W. J. (2004). Why assessment illiteracy is professional suicide. *Educational Leadership, 62*(1), 82-83.

Popham, W. J. (2006). Needed: A dose of assessment literacy. *Educational Leadership, 63*, 84-85.

Rohaya, T., ve Mohd Najib, N. G. (2008). Development and validation of instrument tomeasure Malaysian Secendary School teachers‟ assessment literacy level. *Proce-*

edings of Seminor Penyelidikan Pendidikan Pascaljazah. Universiti, Teknologi Malaysia.

Stiggins, R. (1991). Assessment literacy. *Phi Delta Kappan*, *72*, 534-539.

Tan, Ş. ve Erdoğan, A. (2004). *Eğitimi plânlama ve değerlendirme*. Pegem A.

Turgut, F. (1997). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme metotları* (10. Baskı). Gül Yayınevi.

Turgut, M. F. & Baykul, Y. (2012). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme*. Pegem Akademi.

Turgut M. F. & Baykul, Y. (2014). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme* (6. Baskı). Pegem Akademi.

Webb, N. (2002). *Assessment literacy in a standards-based urban education setting.* Paper presented at the annual meeting of the American Educational Research Association, New Orleans.

Yaşar, M. (2014). Öğretmen adaylarının "eğitimde ölçme ve değerlendirme" dersine yönelik tutumlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *4*(2), 64-83.

Yıldırım, C. (1983). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme.* ÖSYM Yayınları.

Yılmaz, H. (2002). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme* (6. Baskı). Çizgi Kitabevi.

BÖLÜM 9

PEDAGOJİ OKURYAZARLIĞI

Giriş

Eğitim, insanlığın varoluşuyla ortaya çıkmış, gelişmeye bağlı olarak değişerek devam etmiştir. Eğitimin tarihi çok eski olsa da bazı sorunlara deneysel olarak cevap bulmaya çalışması yakın zamanlarda görülmeye başlanmıştır. Bunun nedeni ise eğitimin uygulamalı bir bilim dalı olmasının ve deneysel çalışmaların gündeme gelmesinin son yüzyılda ortaya çıkmış olmasıdır (Turgut, 1969; akt. Karakuş, 2015). Bu şekilde eğitimin bilim dalı olarak ele alınması, gelişim ve değişim göstererek ihtiyaçlara cevap bulmaya çalışılması sonucu pedagoji biliminin meydana geldiği söylenebilir (Koçoğlu, Tekdal ve Çetinkaya, 2022).

Pedagoji kavramı Yunancada "paidagogeo" kelimesinden türemiştir. "Paid, çocuk; ago, yönetmek" anlamında kullanıldığı için paidagogeo sözcüğünün "çocuk yönetmek" anlamına geldiği söylenebilir (Doğan, 2014). Bunun yanı sıra aynı sözcük "çocuğu eğleme ve oyalama" anlamında da karşımıza çıkmaktadır (Kanad, 1997).

Bugünkü anlamıyla pedagoji farklı çerçevelerden bakılarak anlamlandırılmaya çalışılmıştır. TDK'ye (2022) göre pedagoji, eğitim bilimi; Doğan'a (2014) göre yeni doğan ile yetişkin arasındaki insanların eğitimi, çocuk eğitimi; Li 'ye (2008) göre ahlaki ve felsefi uygun eğitim faaliyetlerinin incelenmesi, seçilmesi ve uygulanması; Matuga'ya (2001) ve Mir'e (2013) göre öğrenme ve öğretme sanatı; Avcı'ya (2020) göre ise eğitim faaliyetlerinin işleyişi ve sürdürülmesine yönelik her şeydir.

Yapılan tanımlardan yola çıkarak Karakuş (2015) pedagojinin özelliklerini şu şekilde açıklamıştır:

KAYNAKÇA

Avcı, A. (2020). *Pedagojik formasyon eğitimi alan müzik öğretmeni adaylarının mesleki yeterlikleri (Yayımlanmamış doktora tezi).* Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Cajkler, W. & Wood, P. (2016). Lesson study and pedagogic literacy in initial teacher education: Challenging reductive models. *British Journal of Educational Studies*, *64*(4), 503-521

Doğan, S. (2014). *Mesnevi'de eğitim yöntemi ve pedagojik yaklaşımlar.* Türk Dünyası Bilgeler Zirvesi: Gönül Sultanları Buluşması, 345-369.

Kanad, H. F. (1997). *Kısaltılmış pedagoji*. Milli Eğitim Basımevi.

Karakuş, M. (2015). *Lise öğretmenlerinin pedagojik okuryazarlık becerileri ile iş doyumları arasındaki ilişki düzeyleri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Harran Üniversitesi, eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Koçoğlu, E. & Özeren, E. (2021). Eğitimde pedagojik okuryazarlık. E. Koçoğlu (Ed.). *Eğitimde okuryazarlık becerileri-I*. Pegem Akademi (pp.75-89).

Koçoğlu, E., Tekdal, D. & Çetinkaya, N. (2022). Pedagogical literacy scale: A scale development study. *Educational Research and Reviews*, *17*(6), 176-186.

Li, Y. J. (2008). *In/From the art of Wenda Gu And Trinh Minh-Ha, toward A transnational model of art education* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). The Pennsylvania State University.

Matuga, J. M. (2001). Electronic pedagogical practice: The art and science of teachingand learning on-line. *Educational Technology ve Society, 4*(3), 77-84.

Mir, G. A. T. (2013). *What is my pedagogy? Shifting understandings and practices of teachers in government schools in Kashmir. India*. (Unpublished master thesis) University of Toronto.

TDK. (2022). *Güncel Türkçe sözlük.* https://sozluk.gov.tr/.

Usta, M.E. & Karakuş, M. (2016). Pedagojik okuryazarlık ölçeğinin geliştirilmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi, 24*(1), 133-146.

BÖLÜM **10**

EĞİTİM PROGRAMI OKURYAZARLIĞI

Giriş

Eğitim, insanın dünyaya gelmesiyle başlayıp hayatı boyunca devam eden, bireylere bazı bilgi, tutum ve beceri kazandırarak sonunda davranış değişikliği meydana getiren bir süreçtir (Erden, 1998). Bolat'a (2014) göre eğitim, belli ölçütlerin göz önünde bulundurulması sonucu hazırlanmış, öğrenme ve öğretme sürecini içeren, belli bir sistem içerisinde ilerleyen kültür aktarımıdır. Kültürlemeyi gerçekleştirmek ve bireye istendik davranışlar kazandırmak için eğitsel bir kılavuz olan eğitim programına ihtiyaç vardır.

TDK'ye (2016) göre program, yapılacak işe ait bölümleri, bölümlerin aşamalarını ve zamanını gösteren tasarı olarak ifade edilmektedir. Eğitim programı, eğitimin neler olduğunun, bu hangi içeriklerle desteklenecekleriniin, hangi yollarla ulaşılacağının ve ulaşma düzeyinin nasıl ölçüleceğinin belirlendiği kılavuzdur (Çetinkaya ve Tabak, 2019). Doğan'a (1975) göre eğitim programı, öğrencilerde beklenen düzeyde öğrenmeyi gerçekleştirmek amacıyla planlanmış olan etkinlikler; Ertürk'e (1979) göre, öğrenme yaşantıları planı; Aykaç'a göre (2014), bireylere sunulacak amaçları, amaçlara ulaşmak için seçilen içeriği, içeriğin öğrenciye nasıl sunulacağını belirleyen öğrenme-öğretme sürecini ve sonunda bunların hepsini ölçmek için kullanılan değerlendirme etkinliğini kapsayan geniş bir yelpaze; Akpınar'a göre (2013), hedefe varmak amacıyla takip edilen güzergâh veya yol olarak açıklanmaktadır.

Tanımlardan da anlaşılacağı üzere eğitim programı, planlı bir şekilde oluşturulmuş kılavuzlardır. Eğitim programı, aralarında dinamik bir ilişkinin olduğu, birbiriyle uyumlu boyutlardan oluşur. Bireyleri "niçin eğitiyoruz?", eğitirken "ne

KAYNAKÇA

Akar, C. (2001). *İlköğretim sosyal bilgiler programının değerlendirilmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Akçay, C. (2013). *Türk eğitim sistemi ve okul yönetimi.* Kriter Yayınevi.

Akpınar, B. (2013). *Eğitimde program geliştirme*. Data Yayınları.

Ariav, T. (1988). *Growth ın teachers' curriculum knowledge throuhg the process of curriculum analysis.* American Educational Research Association.

Aykaç, N. (2014). *Öğretim ilke ve yöntemleri*. Pegem Akademi

Bay, E., Kahramanoğlu R., Döş B., & Turan Özpolat, E. (2017). Programa bağlılığı etkileyen faktörlerin analizi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* (43), 110-137. https://doi.org/10.21764/efd.02208.

Bolat, Y. (2014). Öğrenci gözüyle sınıfın örtük programı. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 7*(18), 510-536.

Bolat, Y. (2017). Eğitim programı okuryazarlığı kavramı ve eğitim programı okuryazarlığı ölçeği. *Turkish Studies*, *12*(18),121-138.

Burakgazi Gelmez, S. (2019). Programa bağlılık: Kara kutuyu aralamak. *Başkent University Journal Of Education, 6*(2), 236-249.

Bümen, N.T., Çakar, E. & Yıldız, D.G. (2014). Türkiye'de öğretim programına bağlılık ve bağlılığı etkileyen etmenler kuram ve uygulamada. *Eğitim Bilimleri Dergisi, 14*(1), 203- 228.

Çetinkaya, S. & Tabak, S. (2019). Öğretmen adaylarının eğitim programı okuryazarlık yeterlilikleri. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 38*(1), 296-309.

Dane, A. V. & Schneider, B. H. (1998) Program integrity in primary and early secondary prevention: are implementation out of control? *Clinical Psychology Review*, *18,* 4-23.

Demirel, Ö. (2010). *Kuramdan uygulamaya eğitimde program geliştirme*. Pegem Yayıncılık

Demirel, Ö. (2017). *Eğitimde program geliştirme kuramdan uygulamaya*. *Pegem Atıf İndeksi*, 1-398.

Doğan, H. (1975). Program geliştirmede sistem yaklaşımı. *Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 7*(14), 361-385.

Dusenbury, L., Brannigan, R., Falco, M., & Hansen, W. (2003). A review of research on fidelity of implementation: Implications for drug abuse prevention in school settings. *Health Educ Res., 18*(2), 237-256.

Erdamar, F. S. (2020). *Sınıf öğretmenlerinin program okuryazarlık algıları ve ilkokul yöneticilerinin öğretmenlerin program okuryazarlık becerisine yönelik algılarının ilerlemeci felsefe bağlamında analizi.* [Yayımlanmış doktora tezi]. Fırat Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Erdem, C. & Eğmir, E. (2018). Öğretmen adaylarının eğitim programı okuryazarlığı düzeyi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 20*(2), 123-138.

Erdem, S. (2016). *Ortaokul-lise öğrencilerine ve ingilizce öğretmenlerine göre İngilizce öğretiminde karşılaşılan sorunlar.* [Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi]. Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Erden, M. (1998). *Öğretmenlik mesleğine giriş*. Alkım Yayınları.

Ertürk, S. (1979). *Eğitimde program geliştirme*. Yelkentepe Yayınları.

Ertürk, S. (2020). *Eğitimde program geliştirme.* Edge Akademi.

Fidan, N. ve Erden, M. (1987). *Eğitim bilimine giriş.* Repa Eğitim Yayınları.

Gökalp, M. (2020). *Eğitimde program geliştirme ve değerlendirme*. Pegem Akademi.

Guardado, M. & Light, J. (2020). *Curriculum development in English for academic purposes: A guide to practice.* Switzerland: Palgrave Macmillan.

Gültekin, M. (2016). Eğitim, öğretim ve programlarla ilgili temel kavramlar. M. Gültekin ve İlker Usta (Ed.). *Çocuk gelişiminde program içinde* (1-26). Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Gültekin, M. (2020). Program geliştirmeye ilişkin temel kavramlar. Oral, B. ve Yazar, T. (Ed.). (2020). *Eğitimde program geliştirme ve değerlendirme* (2-37). Ankara.

Kurudayıoğlu, Y. & Tüzel, A. (2010). 21. Yüzyıl okuryazarlık türleri, değişen metin algısı ve Türkçe eğitimi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, *28*, 0-298.

Marsh, J.M. (2004). *Key concepts for understanding curriculum.* RouthledgeFalmer.

Ornstein, A. C. & Hunkins, F. P. (2017). *Curriculum foundations, principles, and issues*. Pearson Education Limited.

Önal, İ. (2010). Tarihsel değişim sürecinde yaşam boyu öğrenme ve okuryazarlık: Türkiye deneyimi. *Bilgi Dünyası, 11*(1), 101-121.

Öner, F. (2023). *İlkokul İngilizce öğretmenlerinin program okuryazarlık becerileri: resmi ve işlevsel program bağlamında bir inceleme.* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Shulman, L.S. (1986). Those who understand: Knowledge Growth in tecahing. *Educational Researcher, 15*(2), 4-14.

Sönmez, V. ve Alacapınar, F.G. (2015). *Örnekleriyle eğitimde program değerlendirme.* Anı Yayınları.

Sünbül, A. (1996). *Öğretmen niteliği ve öğretimdeki rolleri. Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, 8*(8), 597-608.

Talla, M. (2012). *Curriculum development perspectives, principles and ıssues* (1st ed.). Pearson India.

TDK (2016). http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid. Erişim tarihi: 05.04.2023.

Yaşaroğlu, C. & Manav, F. (2015). Öğretim programına bağlılık ölçeği geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Interjournal Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi,* 2(4), 247-258.

BÖLÜM **11**

TEKNOLOJİ OKURYAZARLIĞI

Giriş

İnsanlar var oldukları andan itibaren gelişim göstererek varlıklarını sürdürmüştür. Bu gelişim günlük yaşamı kolaylaştırmak için olduğu gibi ekonomi, sağlık, barınma gibi birçok farklı alanda görülmüştür. Yaşamları kolaylaştırmak, işlemleri hızlandırmak adına araçlarda icat edilmeye başlanmıştır. Araçların kullanım bilgisi, daha iyi formlarda geliştirilmeye çalışılması zamanla beceri gerektiren bir durum haline gelmiştir. Araç icat etme, geliştirme, kullanabilme beraberinde bir bilgi birikimi gerektirmektedir ve bu bilgi birikimi teknoloji kelimesi ile ifade edilmektedir (Kline, 1985). Bu tanımdan yola çıkıldığında teknolojinin tarih boyunca var olduğu ve günümüze kadar büyük bir gelişimle geldiği söylenebilir. İnsan nüfusunun artması ihtiyaçların artmasına ve sorunların çıkmasına neden olmuştur. İhtiyaçların giderilebilmesi, sorunlara hızlı, kolay çözümler üretebilmesi adına teknoloji geliştirilmiş ve bunun için birçok faaliyette bulunulmuştur.

Teknolojiye ilişkin birçok tanım yapılmıştır. Heidegger (2003) teknolojiyi "alet, kullanma aleti" olarak görürken, Brady, Young, Mcleod (2015) bilgi paylaşımı, iletişim ve yararlı olan bir araç; ITEA (2007) doğayı, yaşamı ihtiyaçlar amaçlar doğrultusunda dönüştürmek olarak tanımlamıştır (akt. Brown, Dinecola, 2019). Ana Britannica (1994) teknolojinin yaşam içerisinde gerekli ihtiyaçların karşılanabilmesi ve bu süreçte icatlar yapılması, değişim ve gelişimlerin yaşanması olarak tanımlamıştır (akt. Yiğit, 2011). Teknolojiye ilişkin farklı tanımlar yapıldığı gibi farklı perspekti modellerde geliştirilmiştir. Sharif modeline göre teknoloji araç olarak görülürken Pitt modelinde insan etkinliği olarak görülmektedir (Taqavi,2019). Sharif'in geliştirdiği çok yönlü modelde;

KAYNAKÇA

Aydın, F. (2009). *Teknolojinin doğasına yönelik fen bilgisi öğretmen adaylarının görüşlerinin ve kavramlarının gelişimi ve öğretimde ikilemlerin etkililiği.* (Doktora Tezi). https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/

Ayvacı, H.Ş., Bülbül, S. & Ünsal, H. (2019). Farklı programlarda öğrenim gören öğretmen adaylarının teknoloji okuryazarlık seviyelerinin çeşitli değişkenler çerçevesinde karşılaştırılması. *Fen, Matematik Girişimcilik ve Teknoloji Eğitimi Dergisi*, 2(1), 1-16.

Bacanak, A., Karamustafaoğlu, O. & Köse, S. (2003). Yeni bir bakış: Eğitimde teknoloji okuryazarlığı. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(14), 191-196.

Barr, V., & Stephenson, C. (2011). Bringing computational thinking to K-12: What is involved and what is the role of the computer science education community?. *ACM Inroads*, 2(1), 48-54.

Berber, Ö. (2017). *Okul yöneticilerinin teknoloji okuryazarlığının incelenmesi.* https://dspace.trakya.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/trakya/1940/0142135.pdf?sequence=1

Brady, S.R., Young, J.A. & Mclead, D.A. (2015). Utilizing digital advocacy in community organizing: Lessons learned from organizing in virtual spaces to promote worker rights and economic justice. *Journal of Community Practice*, 23(2), 255-273.

Brown, M.E. & Dinecola, C. (2019). Technology and communit-engaged research. *Journal of Technology in Human Services,* 38(2),1-19.

Debbağ, M. & Fidan, M. (2019). Bilişim teknolojileri ve yazılım dersi öğretim programının teknoloji okuryazarlığı boyutları açısından incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* 50, 22-50. DOI: 10.21764/maeuefd.342552

DiGironimo, N. (2011) What is Technology? Investigating Student Conceptions about the Nature of Technology*, International Journal of Science Education*, 33:10, 1337-1352, DOI: 10.1080/09500693.2010.495400

Ejikeme, A.N. & Okpala, H.N. (2017). Promoting chieldren's learning through technology literacy: Challenges to school librarians in the 21st century. *Education and Information Technologies*, 22, 1163-1177.

Erdaş, E., Aksüt, P. & Aydın, F. (2015). Fen ve teknoloji öğretim programlarının tejknoloji okuryazarlığı boyutları açısından incelenmesi: Boylamsal bir çalışma. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(2), 132-146.

Feola, E.I. (2016). Digital literacy and new technological perspectives. *Universal Journal of Educational Research*, 4(9), 2174-2180.

Garmire, E. & Pearson, G. (2006). *Tech tally: Approaches to assessing technologıcal literacy*. The National Academies Press.

Heidegger, M. (2009). The question concerning technology. Craig Hanks (Ed.). Technology and Values Essential Readings içinde (99-113) Blackwell Publishing Ltd.

International Technology Education Association (2007). *Standards for technological literacy: Content for the study of technology*. http://www.iteaconnect.org/TAA/Publications/TAA_Publications.html

Judson, E. (2010). Improving technology literacy: Does it open doors to traditional content?. *Educational Technology Research and Development*, 58,271-284.

Keskin, H. (2008). İlkem ikinci kademe öğrencilerinin fen ve teknoloji dersine ilişkili bilimsel okuryazarlık seviyeleri

Keskin, H. (2008). İlkem ikinci kademe öğrencilerinin fen ve teknoloji dersine ilişkili bilimsel okuryazarlık seviyeleri

Keskin, H. (2008). İlkem ikinci kademe öğrencilerinin fen ve teknoloji dersine ilişkili bilimsel

okuryazarlık seviyeleri

Keskin, H. (2008). İlkem ikinci kademe öğrencilerinin fen ve teknoloji dersine ilişkili bilimsel okuryazarlık seviyeler

Keskin, H. (2008). İlkem ikinci kademe öğrencilerinin fen ve teknoloji dersine ilişkili bilimsel okuryazarlık seviyeleri

Keskin, H. (2008). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin fen ve teknoloji dersine ilişkin bilimsel okuryazarlık seviyeleri.(Yüksek lisans tezi). https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/

Kline, S. J. (1985). What is technology?. *Bulletin of Science, Technology & Society*. 1, 215-218.

Moore, D. R. (2011). Technology literacy: The extension of cognition. *International Journal of Technology and Design Education*, 21, 185-193.

National Academy of Engineering (NAE, 2005). NAE annual report 2005. https://www.nae.edu/43364/NAE-Annual-Report-2005

Özçelik, A. & Yıldız, K. (2019). Okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin kendilerini teknoloji okuryazarı olarak değerlendirmelerine ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *ZfWT*, 11(2), 341-360.

Taqavi, M. (2020) Sharif ve Pitt'in Teknoloji Modellerinin Eleştirisi, *World Futures*, 76:1, 1-16, DOI: 10.1080/02604027.2019.1671091

Wang, Y., Ngien, A. & Ahmed, S. (2022) Nationwide adoption of a digital contact tracing app: Examining role of privacy concern, political trust, and technology literacy, *Communication Studies*, 73:4, 364-379, DOI: 10.1080/10510974.2022 .2094982

Yiğit, E. Ö. (2011). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının teknolo*ji okuryazarlığı düzeylerinin ve teknoloji ile bütünleştirilmiş sosyal bilgiler öğretimine yönelik görüşlerinin belirlenmesi*. (Doktora Tezi). https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/

Yüksel, A. & Günce, N. (2017),"Meslek yüksekokullarında yenilikçi okuryazarlık oranının artırılmasına yönelik bir model önerisi". *International Journal of Academic Value Studies*, 3 (17), 66-76.

BÖLÜM **12**

VERİ OKURYAZARLIĞI

Giriş

Günümüzde veriler her yerde bulunmakta ve dijitalleşmeyle birlikte birçok farklı form ve gösterim ile birlikte karşımıza çıkabilmektedir. Veri kavramı olgu, olay, kavramların farklı formlarda gösterilmesi olarak tanımlanabilmektedir. Veri kavramına ilişkin farklı tanımlar yapılmıştır. Veri, insanlar tarafından veya otomatik yollarla iletilmeye, yorumlanmaya veya işlenmeye uygun bir şekilde bilginin fiziksel temsili (OECD,2006). Bir özelliğin, hareketin, olayların olgusal temsili (Carriere-Swallow & Haksar, 2019), İyi kararların temeli, bilgi ve değer yaratmanın başlangıcı (Schüller, 2019), sosyal bir olgu (Letouze, 2015), içerisinde toplanma, depolanma, tanımlama olan bilgi parçası (MEB, 2020), bilişim sistemleri üzerinde üretilebilen, saklanabilen, işlenebilen her türlü bilgi (Dülger, 2019 akt. Çelikel, 2021) olarak tanımlanabilir.

Veri kavramına ilişkin yapılan tanımlar incelendiğinde anlamlandırılabilen, işleme açık bilgi parçaları olarak genel bir tanım yapılabilir. İngiliz matematikçi Humby veri için "yeni petrol" ifadesini kullanarak veri kavramının değerinin üzerinde durmuştur. Ekonomi, eğitim, sağlık gibi günlük yaşantımızda da karşımıza çıkan veriler yaşanan teknolojik gelişmelerle birlikte devasa bir hacme ulaşmıştır. Kapsam açısından da genişleyen veriler yapılandırılmış ve yapılandırılmamış olarak ikiye ayrılmıştır (MEB, 2023).

- Yapılandırılmış veriler: Verileri toplayan tarafından sorgulananların cevabıdır. Tanımlama işlemi kolaydır.
- Yapılandırılmamış veriler: Toplanan verilerin farklı amaçlarda formlarda kullanıldığı kolay analiz edilmeyen veriler.

KAYNAKÇA

Carriere-Swallow, Y., Haksar, V. (2019). *The economics and implacations of data: An integrated perspective.* https://www.imf.org/en/Publications/Departmental-Papers-Policy-Papers/Issues/2019/09/20/The-Economics-and-Implications-of-Data-An-Integrated-Perspective-48596

Cui, Y., Chen, F., Lutsyk, A., Leighton, J.P. & Cutumisu, M. (2023) Data literacy assessments: a systematic literature review, *Assessment in Education: Principles, Policy & Practice*, 30:1, 76-96, DOI: 10.1080/0969594X.2023.2182737

Çelikel, S. (2021). *Kişisel verilerin korunması hukuku kapsamında veri sorumlusu ve veri sorumlusunun yükümlülükleri* (Doktora tezi). https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/

Datnow, A. & Hubbard, L. (2016). Teacher capacity for and beliefs about data-driven decision making: A literature review of ınternational research. *Journal of Educational Change*, 17(1). 7-28.

Deahl, E. (2014). Better the data you know: Developing youth data literacy in schools and ınformal learning environments. *SSRN Electronic Journal*, DOI:10.2139/ssrn.2445621

Dunlap, K. & Piro, J.S. (2016) Diving into data: Developing the capacity for data literacy in teacher education, *Cogent Education*, 3:1, DOI: 10.1080/2331186X.2015.1132526

Dünya Bankası Raporu (2021). *World development report 2021: Data for better lıves*. https://www.worldbank.org/en/publication/wdr2021

Edwards, F., Cowie, B. & Trask, S. (2022) Using colleague coaching to develop teacher data literacy, *Professional Development in Education*, DOI: 10.1080/19415257.2022.2081247

Forbes Councils. (2019). *How one woman is bridging the world's data literacy gap by educating the next generation.* Retrieved from *Forbes,* Leadership: https://www.forbes.com/sites/forbesmarketplace/2019/09/11/how-one-woman-is-bridging-the-worlds-data-literacy-gap-by-educating-the-next-generation/?sh=64d078917998.

Ghodoosi, B., West, T.,Li, Q., Torrisi-Steele, G. & Dey, S. (2023) A systematic literature review of data literacy education, *Journal of Business & Finance Librarianship*, 28:2, 112-127, DOI: 10.1080/08963568.2023.2171552

Grillenberger, A., & Romeike, R. (2018, October 4–6). Developing a theoretically founded data literacy competency model. *Proceedings of the 13th Workshop in Primary and Secondary Computing Education Conference*. Potsdam, Germany

Gummer, E., & Mandinach, E. (2015). Building a conceptual framework for data literacy. *Teachers College Record*, *117*(4), 1–22.

Halliday S.D. (2019) Data literacy in economic development, *The Journal of Economic Education,* 50(3), 284-298, DOI: 10.1080/00220485.2019.1618762

Kennedy-Clark, S. & Reimann, P. (2022) Knowledge types in initial teacher education: a multi-dimensional approach to developing data literacy and data , *Learning: Research and Practice,* 8(1), 42-58, DOI: 10.1080/23735082.2021.1957140

Kjelvik, M. K., & Schultheis, E. H. (2019). Getting messy with authentic data: Exploring the potential of using data from scientific research to support student data literacy. *CBE—Life Sciences Education*, *18*(2), 1–8.

Koltay, T. (2016). Data literacy for researchers and data librarians. *Journal of Librarianship and Information Science*. 49(1), https://doi.org/10.1177/0961000615616450

MacGillivray, H. (2017). *Data literacy: What, why and how? Data and statistics: The sciences, the literacies and collaboration*. Presentation. UN World Data Forum.

Maybee, C., & Zilinski, L. (2015). Data informed learning: A next phase data literacy framework for higher education. *Proceedings of the Association for Information Science and Technology*, *52*(1), 1–4.

Mayer-Schönberger, V., & Cukier, K. (2013). *Big data: A revolution that will transform how we live, work, and think.* Houghton

MEB (2020). *Uzaktan eğitim sürecinde okul yönetiminde veri okuryazarlığı.* https://golyakaiho.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/81/05/746734/dosyalar/2020_12/19003205_4a33f76ccfcb866050d841429fb65d09.pdf?CHK=a-

MEB (2023). *Veri okuryazarlığı becerileri etkinlik kitabı*. https://ogm.meb.gov.tr/www/okuryazarlik-becerileri-etkinlik-kitaplari-yonetici-ve-ogretmen-kutuphanesinde-yayimlandi/icerik/1724

Members of the National Forum on Education Statistics (2012). *Forum guide to taking action with education data*. https://nces.ed.gov/pubs2013/2013801.pdf

OECD (2006). *PISA 2006 technical report*. https://www.oecd.org/pisa/data/42025182.pdf

Pangrazio, L. & Sefton-Green, J. (2020) The social utility of 'data literacy'. *Learning, Media and Technology*, 45:2, 208-220, DOI: 10.1080/17439884.2020.1707223

PARIS 21. (2021). *New paper on advancing data literacy in the post- pandemic World*. https://paris21.org/news-center/news/new-paper-advancing-data-literacy-post-pandemic-world

Phadkule, P. (2022) Data literacy for public policymaking – lessons from Covid-19 crisis in India, *Journal of Asian Public Policy*, DOI: 10.1080/17516234.2022.2143085

Pothier, W. G., & Condon, P. B. (2019). Towards data literacy competencies: Business students, workforce needs, and the role of the librarian. *Journal of Business & Finance Librarianship*, *25*(3–4), 123–146.

Ridsdale, C., Rothwell, J., Smit, M., Ali-Hassan, H., Bliemel, M., Irvine, D. & Wuetherick, B. (2015). Strategies and best practices for data literacy education: Knowledge synthesis report. *Knowledge Synthesis Report, Dalhousie University.* Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/284029915_Strategies_and_Best_Practices_for_Data_Literacy_Education_Knowledge_Synthesis_Report

Schüller, K. (2019). Ein Framework für data literacy. *ASTa Wirtschafts- und Sozialstatistisches Archiv*, 13(3), 297-317.

Shorish, Y. (2015). Data information literacy and undergraduates: A critical competency. *College & Undergraduate Libraries*, *22*(1), 97–106.

Winterberry, G. (2018) *The data centric organization*. https://www.iab.com/wp-content/uploads/2018/02/DMA-IAB-Winterberry-Group-The-Data-Centric-Org-2018-February-2018.pdf

W A., Gooch, D., Montaner, J. J. C., Rashid, U., & Kortuem, G. (2016). Creating an understanding of data literacy for a data-driven society. *The Journal of Community Informatics*, *12*(3), 9–26.

YENİ NESİL ÖĞRETMEN

Editörler

Prof. Dr. Hülya GÜLAY OGELMAN

Doç. Dr. Seda SARAÇ

Yrd. Doç. Dr. Dervişe AMCA TOKLU

...Geleceğin Fikirleri...

YENİ NESİL ÖĞRETMEN

Editörler

Hülya GÜLAY OGELMAN - Seda SARAÇ Dervişe AMCA TOKLU

ISBN: 978-605-7523-61-7

Copyright © Vizetek

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi'ne aittir. Vizetek Yayıncılık'ın izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Sayın okuyucularımız, bandrolsüz yayınları satın almamanızı diliyoruz.

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

Yayın Koordinatörü: Ferit RESULOĞULLARI

Kapak Tasarımı & Mizanpaj Sadık HANGÜL

1. Baskı: Ankara|Mayıs, 2021

2. Baskı: Ankara|Ekim, 2021

3. Baskı: Ankara|Nisan, 2023

vizetek

Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA

Tel.: (0312) 482 00 11

Web: www.vizetek.com.tr

E-mail: vizetekyayincilik@gmail.com

Yayıncı Sertifika No: 41575

Baskı: Bizim Dijital Matbaa

Ostim, Serhad Mah. Uzay Çağı Cad. 1128. Sk. No:6, Yenimahalle/Ankara

Tel: 444 9 296

Matbaa Sertifika No: 41356

YENİ NESİL ÖĞRETMEN

Editörler

Prof. Dr. Hülya GÜLAY OGELMAN

Doç. Dr. Seda SARAÇ

Yrd. Doç. Dr. Dervişe AMCA TOKLU

vizetek

Editörler:
Prof. Dr. Hülya GÜLAY OGELMAN, *Sinop Üniversitesi, 0000-0002-4245-0208*
Doç. Dr. Seda SARAÇ, *Bahçeşehir Üniversitesi, 0000-0002-4598-4029*
Yrd. Doç. Dr. Dervişe AMCA TOKLU, *Yakın Doğu Üniversitesi, 0000-0003-2336-1741*

Bölüm 1: Sürdürülebilir Kalkınma için Lider Öğretmen
Prof. Dr. Şirin KARADENİZ, *Bahçeşehir Üniversitesi, 0000-0002-1932-0691*
Dr. Öğr. Üyesi Ahmet AYDEMİR, *MLA College, 0000-0002-0615-4495*

Bölüm: 2 Akran İlişkilerini Geliştiren Öğretmen
Prof. Dr. Hülya GÜLAY OGELMAN, *Sinop Üniversitesi, 0000-0002-4245-0208*

Bölüm 3: Etkili İletişimci Öğretmen
Dr. Merve ŞEPİTCİ SARIBAŞ, *0000-0001-6969-7203*
Prof. Dr. Gülümser GÜLTEKİN AKDUMAN, *Gazi Üniversitesi, 0000-0003-2965-7017*

Bölüm 4: Gelişim Zihniyet Yapısına Sahip Öğretmen
Doç. Dr. Seda SARAÇ, *Bahçeşehir Üniversitesi, 0000-0002-4598-4029*
Dr. Öğr. Üyesi Tuğba ABANOZ, *Ankara Üniversitesi, 0000-0001-8905-4002*

Bölüm 5: Fark'anda (Mindful) Öğretmen
Prof. Dr. R. Bilge UZUN, *Bahçeşehir Üniversitesi, 0000-0001-6107-7384*
Uzm. Özen YAZGAN, *Bahçeşehir Koleji, 0000-0002-5770-4012*

Bölüm 6: STEM Lider Öğretmen
Dr. Öğr. Üyesi Defne YABAŞ, *Bahçeşehir Üniversitesi, 0000-0001-5575-510X*
Prof. Dr. M. Sencer ÇORLU, *Bahçeşehir Üniversitesi, 0000-0002-1741-028X*

Bölüm 7: Kültüre Duyarlı Öğretmen
Prof. Dr. Erol DURAN, *Uşak Üniversitesi, 0000-0001-7581-3821*
Dr. Nesime ERTAN ÖZEN, *Milli Eğitim Bakanlığı, 0000-0002-9811-4916*

Bölüm 8: Tasarımcı Öğretmen
Doç. Dr. Nihal YURTSEVEN, *Bahçeşehir Üniversitesi, 0000-0002-1338-4467*

Bölüm 9: Lider Öğretmen
Doç. Dr. Seher ÇETİNKAYA, *Ordu Üniversitesi, 0000-0002-1330-106X*
Prof. Dr. Neslihan DURMUŞOĞLU SALTALI, *Necmettin Erbakan Üniversitesi, 0000-0002-6912-7080*

Bölüm 10: Travmaya Duyarlı Öğretmen
Prof. Dr. Özlem KARAIRMAK, *Bahçeşehir Üniversitesi, 0000-0001-6101-4463*
Dr. Ece GÖKMENOĞLU, *Milli Eğitim Bakanlığı, 0000-0002-5184-9739*

Bölümler ve Yazarlar

Bölüm 11: Eğitim Hukukunu Bilen Öğretmen
Dr. Betül TARHAN, *University of Georgia, 0000-0002-6339-1876*

Bölüm 12: Dijital Okuryazar Öğretmen
Dr. Öğr. Üyesi Ergün AKGÜN, *Bahçeşehir Üniversitesi, 0000-0002-7271-6900*
Dr. Güneş AKÇA, *Bahçeşehir Üniversitesi, 0000-0001-8390-6251*

Bölüm 13: Araştırmacı Öğretmen
Dr. Öğr. Üyesi Döndü ÖZDEMİR ÖZDEN, *Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, 0000-0002-0784-2206*
Doç. Dr. Muhammet ÖZDEN, *Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, 0000-0003-4325-0803*
Doç. Dr. Metin DEMİR, *Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, 0000-0001-9223-7811*

Bölüm 14: Öğrenmede Öz Düzenlemeyi Destekleyen Öğretmen
Doç. Dr. Seda SARAÇ, *Bahçeşehir Üniversitesi, 0000-0002-4598-4029*

Bölüm 15: Oyun Dostu Öğretmen
Doç. Dr. Yavuz SAMUR, *Bahçeşehir Üniversitesi, 0000-0003-4269-7099*
Dr. Zeynep CÖMERT, *Bahçeşehir Üniversitesi, 0000-0002-1841-4194*
Öğr. Gör. Sultan EDİP, *Türk-Alman Üniversitesi, 0000-0002-5748-7951*

Bölüm 16: Veri Okuryazarı Öğretmen
Öğr. Gör. Sultan EDİP, *Türk-Alman Üniversitesi, 0000-0002-5748-7951*
Dr. Zeynep CÖMERT, *Bahçeşehir Üniversitesi, 0000-0002-1841-4194*

Bölüm 17: Merak Eden Öğretmen
Dr. Öğr. Üyesi Gürsu AŞIK, *Bahçeşehir Üniversitesi, 0000-0003-2004-8856*
Uzm. Gupse TEMUR, *0000-0002-0475-442X*

Bölüm 18: Çevre Dostu Öğretmen
Prof. Dr. Alev ÖNDER, *Bahçeşehir Üniversitesi, 0000-0002-2736-4600*
Uzm. Merve TEZEL, *Milli Eğitim Bakanlığı, 0000-0001-6816-6144*

Bölüm 19: Demokratik Öğretmen
Dr. Nazife KOYUTÜRK KOÇER, *Milli Eğitim Bakanlığı, 0000-0002-2812-6380*
Prof. Dr. Gülümser GÜLTEKİN AKDUMAN, *Gazi Üniversitesi, 0000-0003-2965-7017*

Bölüm 20: Farklılaştıran Öğretmen
Dr. Serkan DEMİR, *Beşiktaş Bilim ve Sanat Merkezi, 0000-0002-2331-9861*

Bölüm 21: Yaratıcılığı Destekleyen Öğretmen
Doç. Dr. Serpil PEKDOĞAN, *İnönü Üniversitesi, 0000-0003-0027-3001*

Bölüm 22: Profesyonel Öğrenme Topluluklarının Bir Parçası Olarak Öğretmen
Uzm. Mine TÜRKMEN, *Bahçeşehir Koleji, 0000-0003-4464-3553*
Doç. Dr. Nihal YURTSEVEN, *Bahçeşehir Üniversitesi, 0000-0002-1338-4467*

Bölüm 23: Uzaktan Eğitimde Yetkin Öğretmen
Dr. Öğr. Üyesi Ergün AKGÜN, *Bahçeşehir Üniversitesi, 0000-0002-7271-6900*

Bölüm 24: Sistem Düşünürü Öğretmen
Doç. Dr. Hasret NUHOĞLU, *Maltepe Üniversitesi, 0000-0002-9985-4203*
Uzm. Meltem CEYLAN ALİBEYOĞLU, *Darüşşafaka Eğitim Kurumları, 0000-0001-7657-4236*
Emre GÖKTEPE, *Sistem Düşüncesi Derneği, 0000-0001-5994-0206*

Başöğretmen Gazi Mustafa Kemal ATATÜRK başta olmak üzere
tüm öğretmenlerimize…

ÖNSÖZ

"***Eserinin üzerinde imzası olmayan yegâne sanatkâr öğretmendir***."

Gazi Mustafa Kemal Atatürk

Öğretmenlik yeryüzündeki en kutsal mesleklerden biridir. Öğretmenlerin aldığı sorumlulukların çok ve çeşitli oluşu, insan eğitmenin zorluğu, çalışma şartları gibi birçok unsurdan kaynaklı olarak öğretmenler adeta sekiz kollu ahtapotlara benzemektedir. Yaşanan sosyo-kültürel değişimler, teknolojinin eğitimde daha yaygın kullanımı başta olmak üzere çeşitli değişimler ve bu değişimlerin yansımaları, öğretmenlerin görevlerini, sorumluluklarını, yeterliliklerini yeniden yeniden düşünmeyi gerektirmektedir. "Yeni Nesil Öğretmen" isimli bu kitap, öğretmenlik mesleğiyle ilgili yeniden düşünme sürecinin bir ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Kitapta, yeni nesil öğretmenlik kavramı, sürdürülebilir kalkınma, akran ilişkileri, etkili iletişim, gelişim zihniyet yapısı, fark'anda (Mindful), STEM, kültüre duyarlılık, tasarımcılık, liderlik, travmaya duyarlılık, eğitim hukuku, dijital okuryazarlık, araştırmacılık, öz düzenleme, oyun, veri okur yazarlığı, merak, çevre, demokratik olma, farklılaştırma, yaratıcılık, profesyonel öğrenme toplulukları, uzaktan eğitim ve sistem düşünürlüğü konu başlıkları bağlamında ele alınmıştır. Kitaptaki her bölüm, konu ile ilgili önemli yayınlara imza atmış, çeşitli üniversitelerde ve okullarda, bilim ve sanat merkezinde görev yapan alan uzmanları tarafından kaleme alınmıştır. Yazarlar içinde deneyimli akademisyenlerin yanı sıra akademik kariyerine devam eden öğretmenlerin de yer alması, kitabın konusu olan "yeni nesil öğretmen" kavramıyla da örtüşmektedir. Yazar ekibine emeklerinden, katkılarından dolayı teşekkür ederiz.

"Yeni Nesil Öğretmen" isimli kitabın okul öncesi ve ilkokul başta olmak üzere tüm kademelerdeki öğretmenlere, öğretmen adaylarına ve araştırmacılara katkılar sağlamasını ümit ediyoruz. Kitabın hazırlanmasında Vizetek Yayıncılık'tan Ferit RESULOĞULLARI başta olmak üzere emeği geçen tüm yayınevi çalışanlarına da teşekkür ederiz.

Editörler

Prof. Dr. Hülya GÜLAY OGELMAN

Doç. Dr. Seda SARAÇ

Yrd. Doç. Dr. Dervişe AMCA TOKLU

Nisan 2021

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ ix

BÖLÜM 1: Sürdürülebilir Kalkınma için Lider Öğretmen 1
Prof. Dr. Şirin KARADENİZ - Dr. Öğr. Üyesi Ahmet AYDEMİR

Giriş 1
1. Sürdürülebilirlik 2
2. Sürdürülebilir Kalkınma 2
3. Binyıl Kalkınma Hedefleri 3
4. Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları 4
5. Sürdürülebilir Kalkınmada Güncel Durum 14
6. Sürdürülebilirliğin Sağlanmasında Nitelikli Eğitimin Rolü 17
7. Sürdürülebilir Kalkınma için Eğitim 17
8. Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları'nın Ortak Temaları 19
9. Sürdürülebilirlik Lideri Öğretmenin Yetkinlikleri 22
10. Sürdürülebilir Kalkınma için Gelişim Kaynakları 28
Sonuç 31
Kaynakça 32

Şekil Listesi

Şekil 1. Binyıl Kalkınma Hedefleri 3
Şekil 2. Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları Temaları 3
Şekil 3. Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları 4
Şekil 4. Kimseyi Geride Bırakma 5
Şekil 5. Eylem On Yılı 17
Şekil 6. Eşitlik ve Hakkaniyet 20
Şekil 7. Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi Piramidi 21
Şekil 8. ECE Modeli 24
Şekil 9. CSCT Modeli 27
Şekil 10. KOM-BiNE Modeli 28
Şekil 11. Öğrencileri Dünyayı İyileştirmeleri Konusunda Güçlendirmede 13 Adım 30

BÖLÜM 2: Akran İlişkilerini Geliştiren Öğretmen 33
Prof. Dr. Hülya GÜLAY OGELMAN

Giriş 33
1. Akranların Önemi 34
2. Akran İlişkilerini Geliştirmek 34
2. 1. Bakış açısı 34

2. 2. Çocukları bütünsel olarak ve akran ilişkileri açısından tanımak 35
2. 3. Öz değerlendirme 37
2. 4. Mesleki etik 38
2. 5. Model olma 39
2. 6. Öğretmen-çocuk ilişkisi 39
2. 7. Devamlılık-kapsayıcılık 39
2. 8. Önleyici, koruyucu bir yaklaşım 40
2. 9. Sınıf yönetimi 40
2. 10. İşbirliği 41
2. 11. Özel durumlarda akran ilişkilerini desteklemek 41
2. 12. Etkinlikler / programlar 43
2. 13. Akran desteği 43
3. Akran İlişkilerini Geliştirmeye Yönelik Etkinlik Örnekleri 44
4. Konu ile İlgili Yararlanılabilecek Kaynaklar 48
Sonuç 49
Kaynakça 51

Şekil Listesi

Şekil 1. Akran İlişkilerini Geliştirmenin Temel Unsurları 50

BÖLÜM 3: Etkili İletişimci Öğretmen 53
Dr. Merve ŞEPİTCİ SARIBAŞ - Prof. Dr. Gülümser GÜLTEKİN AKDUMAN
Giriş 53
1. Etkili İletişim Kavramı 54
2. Etkili İletişimin Amacı ve Önemi 56
3. Eğitim Ortamlarında İletişimin Ögeleri 57
4. Etkili İletişim İçin Gerekli Olan Unsurlar 60
4. 1. Algı 61
4. 2. Sözsüz iletişim 61
4. 3. Etkili konuşma 65
4. 4. Etkili dinleme 66
4. 5. Kendini açma 67
4. 6. Empati 68
5. Etkili İletişimin Süreçleri 69
6. Etkili İletişim Sürecine Engel Olan Etmenler 70
7. Kamera Karşısında Etkili İletişim 72
8. Etkili İletişimci Öğretmen ve Çocuk İlişkisi 74

9. Etkili İletişimci Öğretmen ve Ebeveyn İlişkisi 77
10. Etkili İletişimci Öğretmen ve Yönetici İlişkisi 77
Sonuç 78
Kaynakça 80

Şekil ve Tablo Listesi

Şekil 1. İletişimin Ögeleri 57
Tablo 1. Sözsüz İletişim Yolları, Sözsüz İletişim Yollarının Anlamları ve Sözsüz İletişim Yollarına Dair Bazı Öneriler 62
Tablo 2. İletişim Engelleri ve İletişim Engellerini Azaltmaya Yönelik Bazı Öneriler. 70
Tablo 3. Kamera Karşısındayken Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar ve Öneriler. 74

BÖLÜM 4: Gelişim Zihniyet Yapısına Sahip Öğretmen 85
Doç. Dr. Seda SARAÇ - Dr. Öğr. Üyesi Tuğba ABANOZ
Giriş 85
1. Zihniyet Yapısı Nedir? 86
2. Zihniyet Yapısı Türleri: Sabit Zihniyet ve Gelişim Zihniyet Yapısı 86
3. Zihniyet Yapıları ve Eğitim 87
4. Gelişim Zihniyet Yapısına Sahip Öğretmen 89
4.1. Gelişim zihniyet yapısını destekleyen öğretmen 91
4.1.1. Öğrenenleri beyin gelişimi ve nöroplastisite konusunda bilgilendirmek.. 91
4.1.2.Hataları ve başarısızlıkları normalleştirmek 92
4.1.3.Geribildirim verirken doğru dili kullanmak 94
Sonuç 95
Kaynakça 97

Tablo Listesi

Tablo 1. Gelişim Zihniyet Yapısı ve Sabit Zihniyet Yapısına Sahip Kişilerin Özellikleri 87
Tablo 2. Sabit Zihniyet Yapısına ve Gelişim Zihniyet Yapısına Sahip Öğretmenlerin Özellikleri 90
Tablo 3. Sabit Zihniyet Yapısını ve Gelişim Zihniyet Yapısını Destekleyen Geribildirim Örnekleri 95

BÖLÜM 5: Fark'anda (Mindful) Öğretmen 99
Prof. Dr. R. Bilge UZUN - Uzm. Özen YAZGAN
Giriş 99
1. Fark'andalık Nedir? 100
2. Fark'andalık Gelişimi ve Tarihçesi 102
3. Beyin ve Fark'andalık 102

4. Eğitimde Fark'andalık Uygulamaları 103
5. Fark'anda Öğretmen Olmak 106
6.Öğretmenler için Fark'andalık Pratiği Geliştirmek 107
7. Sınıf Yönetimi ve Fark'andalık 108
8. Çocuklara Fark'anda Olmayı Anlatmak 109
9. Çocuklarda Fark'andalık Uygulamalarının Etkileri 110
10. Çocuklar için Fark'andalık Uygulamaları 111
10.1. Fark'anda Nefes 111
10.2. Fark'anda Dinleme 112
10.3. Beden Tarama 113
10.4. Fark'anda Yürüme 114
10.5. Fark'anda Görme 114
10.6. Fark'anda Düşünceler 115
Sonuç 116
Kaynakça 117

Tablo Listesi

Tablo 1. Çocuk ve Gençler için Fark'andalık Programları 104

BÖLÜM 6: STEM Lider Öğretmen 119
Dr. Öğr. Üyesi Defne YABAŞ - Prof. Dr. M. Sencer ÇORLU
Giriş 119
1. STEM: Fen Bilimleri, Teknoloji, Mühendislik ve Matematik (FeTeMM) Eğitimi 120
2. Türkiye'de STEM Eğitimi 123
3. STEM: Bütünleşik Öğretmenlik Çerçevesi 125
4. Bütünleşik Öğretmenlik Bilgi ve Becerileri Projesi 130
4.1. STEM lider öğretmen mesleki gelişim programı 132
4.2. Erken STEM müfredat geliştirme programı 134
4.3. Genç STEM araştırmacı ve uygulayıcıları programı 136
4.4. Projenin özgün değeri ve yaygın etkisi 136
5. LabStar: Eğitimciler ile Mühendisler İşbirliğinde bir Ar-Ge Ürünü 137
Sonuç 137
Kaynakça 139

Şekil Listesi

Şekil 1. STEM: Bütünleşik Öğretmenlik Çerçevesi 126
Şekil 2. STEM Çemgisi 130
Şekil 3. STEM Lider Öğretmen Mesleki Gelişim Programı 133
Şekil 4. Erken STEM Bütünleşik Öğretmenlik Çerçevesi 134

BÖLÜM 7: Kültüre Duyarlı Öğretmen 143
Prof. Dr. Erol DURAN - Dr. Nesime ERTAN ÖZEN
Giriş 143
1. Kültür 144
1.1.. Kültür türleri 145
1.1.1. Uluslararası kültür 145
1.1.2. Millî kültür 146
1.1.3. Toplumdaki farklı kültürler 147
2. Kültür ve Öğretmen 148
2.1. Uluslararası kültüre duyarlı öğretmen 149
2.2. Millî kültüre duyarlı öğretmen 151
2.3. Toplumdaki farklı kültürlere duyarlı öğretmen 151
3. Öğretmenler İçin Uygulama Önerileri ve Etkinlik Örnekleri 152
3.1. Etkinlik örnekleri 154
Sonuç 158
Kaynakça 160

Şekil ve Tablo Listesi

Şekil 1. Kültür ve Eğitim-Kültür ve Öğretmen İlişkisi 149
Tablo 1. Kültüre Duyarlı Öğretmen Özellikleri 150
Şekil 2. Öğretmenlerin Kültüre Duyarlı Bir Eğitim Yapabilmeleri İçin Öneriler ve Stratejiler 153
Tablo 2. Kültüre Duyarlı Bir Sınıf Ortamı Oluşturmak İçin Yapılabilecek Etkinlikler ve Uygulamalar 154

BÖLÜM 8: Tasarımcı Öğretmen 163
Doç. Dr. Nihal YURTSEVEN
Giriş 163
1. Tasarımcı Öğretmen Kavramına Genel Bakış 164
2. Tasarımcı Öğretmen Yeterlikleri 166
2.1. Öğretimi kurgulama 166
2.2. Etkili öğretim 168
2.3. Meslektaş iş birliği 174
3. Tasarımcı Öğretmene Yolculuk Sürecinde 10 Önemli Adım 176
Sonuç 179
Kaynakça 180

Şekil ve Tablo Listesi

Şekil 1. Öğrenci Başarısını Etkileyen Faktörler 166
Şekil 2. Mesleki Öğrenme Toplulukları ve Öğretim Kalitesi 175

BÖLÜM 9: Lider Öğretmen 183
Doç. Dr. Seher ÇETİNKAYA - Prof. Dr. Neslihan DURMUŞOĞLU SALTALI
Giriş 183
1. Liderliğin Tanımı 183
2. Liderlik Stilleri 184
3. Lider Öğretmenliğin Tanımı 186
4. Neden Lider Öğretmenlik? 187
5. Lider Öğretmenin Özellikleri 188
6. Lider Öğretmenlerin Kullandıkları Stratejiler 189
7. Lider Öğretmenin Rolleri 190
8. Lider Öğretmenliğin Önündeki Engeller 193
9. Lider Öğretmenliğin Faydaları 195
10. Lider Öğretmenliğin Geliştirilmesi 196
Sonuç 198
Kaynakça 199

BÖLÜM 10: Travmaya Duyarlı Okul ve Öğretmen 203
Prof. Dr. Özlem KARAIRMAK - Dr. Ece GÖKMENOĞLU
Giriş 203
1. Travma ve Travmatik Etki 205
2.Travmaya Duyarlı Sistemin Ortaya Çıkışı 210
3. Okul Ortamında Öne Çıkan İki Temel Psikolojik İhtiyaç: Ait ve Güvende Hissetme .. 212
4. Travmaya Duyarlı Okul 213
5. Travmaya Duyarlı Okul Sisteminin Temel Bileşeni: Travmaya Duyarlı Sınıf ... 217
6. Travmaya Duyarlı Öğretmen 221
Kaynakça 227

Şekil Listesi
Şekil 1. Otonom Sinir Sistemine Bağlı Fizyolojik Tepkiler 207
Şekil 2. Travmatik Etki, Travmatik Risk ve Olası Tetikleyiciler 209
Şekil 3. Çocuklarda Gözlemlenen Travmatik Etkiler 216
Şekil 4. Travmaya Duyarlı Öğretmen için İpuçları 218
Şekil 5. Travmaya Duyarlı Öğretmen Modeli 225

BÖLÜM 11: Eğitim Hukukunun Önemini Bilen Öğretmen 233
Dr. Betül TARHAN
Giriş 233
1. Hukukun Kaynakları 236
1.1. Türk hukuk sistemi 236
1.2. Yazılı hukuk 237
1.3. Gelenek hukuku (Örf ve Âdet Hukuku) 238
1.4. İçtihat hukuku (Yargısal İçtihat) 238
1.5. Bilimsel içtihat 238
2. Çocukların Hakları 239
2.1. Çocukların suçtan korunması ve ıslahı 240
3. Veli Kavramı ve Hakkı 241
3.1. Öğrenci velisi 242
4. Öğretmenlerin Hakları 243
5. Eğitim Yöneticilerinin Hakları ve Sorumlulukları 245
Sonuç 246
Kaynakça 247

BÖLÜM 12: Dijital Okuryazar Öğretmen 249
Dr. Öğr. Üyesi Ergün AKGÜN - Dr. Güneş AKÇA
Giriş 249
1. Dijital Okuryazarlık Nedir? 250
1.1. Dijital okuryazarlık becerileri 251
1.2. Dijital okuryazarlığın temelleri ve diğer okuryazarlıklarla ilişkisi 252
2. Öğretmenler için Dijital Okuryazarlık 254
2.1. Dijital platformda etkili arama stratejileri 254
2.1.1. Arama motorları 254
2.1.2. Arama stratejileri 256
2.2. Etkili dijital iletişim 257
2.2.2. Dijital ortamda etkili yazılı iletişim kurma 259
2.2.3. Etkili video konferans görüşmesi yapma 260
2.3. Dijital güvenlik ve gizlilik 261
2.4. Dijital etik 262
2.5. Siber zorbalık 263
2.6. Dijital sağlık 264
3. Örnek Olay, Etkinlik ve Uygulama Önerileri 264
3.1. Etkili arama stratejileri 264

3.2. Etkili dijital iletişim 265
3.3. Dijital güvenlik ve gizlilik 265
3.4. Dijital etik 265
3.5. Siber zorbalık 265
3.6. Dijital sağlık 266
4. Öğretmenler için Dijital Araç ve Kaynak Önerileri 266
5. Profesyonel Mesleki Gelişim Önerileri 268
Sonuç 269
Kaynakça 270

Şekil ve Tablo Listesi

Şekil 1. Dijital okuryazar 250
Tablo 1. Dijital Okuryazarlığın Temel Unsurları 251
Şekil 2. Dijital Okuryazarlık ve Diğer Okuryazarlıklar İle İlişkileri 252
Tablo 2. Arama Motorları ve Özellikleri 255
Şekil 3. İletişim Süreci 257
Şekil 4. Örnek Kamera Görüş Alanı 261
Şekil 5. Güvenli Site Örneği 261
Şekil 6. Dijital Etik Kuralları 262

BÖLÜM 13: Araştırmacı Öğretmen 271
Dr. Öğr. Üyesi Döndü ÖZDEMİR ÖZDEN - Doç. Dr. Muhammet ÖZDEN
Doç. Dr. Metin DEMİR

Giriş 271
1. Araştırmacı Öğretmen 272
1.1. Eylem araştırması 274
1.2. Bireysel araştırma 276
1.3. Anlatı araştırması 278
1.4. Durum çalışması 279
2. Araştırma Süreci 282
3. Neden Araştırmacı Öğretmen Eğitimi? 286
Sonuç 287
Kaynakça 289

Şekil ve Tablo Listesi

Tablo 1. Araştırmacı Öğretmenlerin Kullandıkları Yöntemlerinin Karşılaştırılması ... 281
Şekil 1. Araştırma Döngüsü 283

BÖLÜM 14: Öğrenmede Öz Düzenlemeyi Destekleyen Öğretmen 293
Doç. Dr. Seda SARAÇ
Giriş 293
1. Öz Düzenleme 294
2. Öğrenmede Öz Düzenleme 294
2.1. Ön Düşünme 295
2.2. Performans 297
2.3. Öz Yansıtma 297
3. Öğrenmede Öz Düzenleme Becerilerinin Desteklenmesi 298
4. Öğrenmede Öz Düzenleme Becerilerini Destekleyen Öğretmen 300
4.1. Öğrencilerin amaca yönelik öğrenmelerini desteklemek 300
4.2. Öğrencilerin başarabileceklerine inanmalarını sağlamak 301
4.3. Öğrencilerin öğrenme stratejileri repertuarlarını geliştirmek 302
4.4.Öğrencilerin kendi öğrenmelerinin sorumluluğunu almalarını sağlamak.. 302
5. Öğretmenin Öz düzenleme Becerileri 303
Sonuç 304
Kaynakça 306

Şekil ve Tablo Listesi

Şekil 1. Öğrenmede Öz Düzenleme Döngüsü 295
Tablo 1. Öz Düzenleme Becerileri Yüksek ve Düşük Olan Öğrenciler Karşılaştırılması 299
Tablo 2. Öz Düzenleme Becerilerini Destekleyen Öğretmen Davranışları 303
Tablo 3. Öz Düzenleme Becerileri Yüksek Olan Öğretmenlerin Özellikleri 304

BÖLÜM 15: Oyun Dostu Öğretmen 311
Doç. Dr. Yavuz SAMUR - Dr. Zeynep CÖMERT - Öğr. Gör. Sultan EDİP
Giriş 311
1. Oyun, Oyunun Eğitimdeki Yeri ve Önemi 312
2. Oyun Dostu Öğretmen 313
2.1. Oyun dostu öğretmenin önemi 314
2.2. Oyun dostu öğretmenin bileşenleri 314
2.2.1 Yaratıcı olmak 314
2.2.2. Hayat boyu öğrenmeyi sürdürmek 315
2.2.3. Öğrendiklerini paylaşmak 316
2.2.4. Devinim olmak 317
2.3. Nasıl oyun dostu öğretmen olunur? 317

3. Oyun Dostu Öğretmenin Süper Güçleri 319
3.1. Oyun tasarlama gücü 320
3.2. Oyun uyarlama gücü 322
3.3. Oyunlaştırma gücü 323
3.4. Dijital güçleri 326
4. Oyun Dostu Öğretmenlere Öneriler 326
Sonuç 327
Kaynakça 328

Şekil Listesi

Şekil 1. Oyun Dostu Öğretmen'in bileşenleri 314
Şekil 2. Oyun Dostu Öğretmen Olma Aşamaları 318
Şekil 3. Oyunun Sınıftaki Yeri 319
Şekil 4. (OTAM) Oyun Tasarımı Anahtar Modeli (Özkan, 2018) 321
Şekil 5. Oyun ve Oyunlaştırmanın Karşılaştırılması 323
Şekil 6. On Adımda Eğitimde Oyunlaştırma (Samur ve Cömert, 2019) 325

BÖLÜM 16: Veri Okuryazarı Öğretmen 331
Öğr. Gör. Sultan EDİP - Dr. Zeynep CÖMERT
Giriş 331
1. Veri Okuryazarlığı 332
1.1. Veri okuryazarlığı'nda konseptler ve ilgili beceriler 333
1.1.1. Veri tabanına giriş 333
1.1.2. Veriyi anlama 333
1.1.3. Veriyi yorumlama 334
1.1.4. Veriyi Kullanma 335
2. Eğitimciler İçin Veri Okuryazarlığı 335
2.1. Veri okuryazarı öğretmenin öğretim sürecinde yapabilecekleri 339
2.1.1. Veri temelli öğrenci gelişim takibi 339
2.1.2. Veriye dayalı ölçme-değerlendirme ve hedef belirleme 340
2.1.3. Veriye dayalı başarı tahmini 341
2.1.4. Ders planı revize etme 342
3. Örnek Olay, Etkinlik ve Uygulama Önerileri 342
3.1. Veri temelli öğrenci gelişim takibi 342
3.2. Veriye dayalı ölçme-değerlendirme ve hedef belirleme üzerine öneriler 343
3.3. Veriye dayalı başarı tahmini üzerine öneriler 345
3.4. Ders planı revize etme üzerine öneriler 346
4. Öğrenci Gelişimini Takip Etmeye Yönelik Web 2.0 Araçları 346

5. Ders Etkinliği Hazırlamaya Yönelik Web 2.0 Araçlar 347
6. Profesyonel Mesleki Gelişim Önerileri 348
Sonuç 348
Kaynakça 350

Şekil ve Tablo Listesi

Şekil 1. Veri Okuryazarlığı, İstatistik Okuryazarlığı, Bilgi Okuryazarlığı İlişkisi 332
Şekil 2. Veri Tabanına Giriş Becerileri 333
Şekil 3. Veriyi Anlama Giriş Becerileri 334
Şekil 4. Veriyi Yorumlama Becerileri 334
Şekil 5. Veri Kullanımı Becerisi 335
Şekil 6. Gummer ve Mandinach'a (2015) göre Veri Okuryazarı Bireyin Yetkinlik ve Yeterlilikleri 336
Şekil 7. Veri Okuryazarı Bireyin Yetkinlik ve Yeterliliklerine Dair Örnekler 337
Şekil 8. Öğretmenler İçin Veri Okuryazarlığı 338
Tablo 1. 5'li Derecelendirme ile Kazanım Hedeflerinin Puanlandığı ve Öğretmen Yorumlarının Bulunduğu Tablo Örneği 343
Şekil 9. Tablo 1 Verilerinden Elde Edilen Grafik 343
Tablo 2. 1. Sınıf Hayat Bilgisi Dersinin "Teknolojik Araç ve Gereçleri Güvenli Bir Şekilde Kullanır." Kazanımı İçin Rubrik Örneği 344
Tablo 3. Sınıf Bazlı Ölçme-Değerlendirme Ve Hedef Belirleme Üzerine Bir Tablo Örneği 345

BÖLÜM 17: Merak Eden Öğretmen 351
Dr. Öğr. Üyesi Gürsu AŞIK - Uzm. Gupse TEMUR
Giriş 351
1. Merak 351
2. Öğrenmeyi Yönlendiren Merak 353
3. Merak Uyandıran Öğretmen 355
4. Merak için Soru Sorma 357
Sonuç 359
Kaynakça 361

Şekil Listesi

Şekil 1. Merak çocuklara farklı ufuklar açar 353
Şekil 2. Merakın dünyasını anlamak, meraklı bir dünya için ilk adımdır 356
Şekil 3. "Merak nedir?" sorusuna birinci sınıf öğrencisinin verdiği cevap 358

BÖLÜM 18: Çevre Dostu Öğretmen 363
Prof. Dr. Alev ÖNDER - Uzm. Merve TEZEL
Giriş 363
1. Çevre Dostu Öğretmen Olmak 364
2. Çevre Dostu Öğretmenin İzleyeceği Yol 365
2.1. Okul öncesi fiziksel ortamının güvenli olması 366
2.2. Okul öncesi eğitim ortamının sosyal ve psikolojik yönden güvenli olması 367
2.3. Çevreyle ilgili değerler çalışması 368
2.4. Doğada drama oyunları 371
2.5. Doğal çevreyi koruma amaçlı etkinlikler 371
2.6. Dönüşüm konusunda çalışmalar 372
2.7. Grup odasında diğer canlı yaşam örnekleriyle birlikte yaşama 373
2.8. Doğada etkinliklerin planlanması ve uygulanması 374
2.9. Alan gezileri 376
2.10. Çevre dostu öğretmen ve aile iş birliği 377
2.11. Çevre dostu öğretmen sivil toplum örgütleri iş birliği 377
3. Çevre Dostu Öğretmenin Eğitimi 378
Sonuç 379
Kaynakça 380

BÖLÜM 19: Demokratik Öğretmen 383
Dr. Nazife KOYUTÜRK KOÇER - Prof. Dr. Gülümser GÜLTEKİN AKDUMAN
Giriş 383
1. Demokrasi Kavramı 383
1.1. Demokrasinin temel unsurları 384
1.1.1. Özgürlük ve eşitlik 384
1.1.2. Siyasal temsil 385
1.1.3. Siyasal katılım 385
1.1.4. Haklar 386
1.2. Demokratik değerler 386
1.3. Demokratik eğitim 387
1.4. Demokratik okul 388
1.5. Demokratik sınıf 391
2. Demokratik Öğretmen 393
2.1. Demokratik öğretmen tutum ve davranışları 393
2.1.1. Sınıfta özgürlük 394
2.1.2. Sınıfta eşitlik ve adalet 395

2.1.3. Sınıfta hoşgörü, işbirliği ve dayanışma 396
2.1.4. Sınıftaki karar süreçlerine öğrenci katılımı 397
2.2. Demokratik öğretmen ve aile işbirliği 398
3. Türk Eğitim Sisteminde Demokrasinin Yeri ve Önemi 400
Sonuç 401
Kaynakça 402

Şekil Listesi

Şekil 1. Demokratik Sınıflarda Geliştirilmesi Gereken Beceriler 392
Şekil 2. Demokratik Öğretmen Davranışları 394

BÖLÜM 20: Farklılaştıran Öğretmen 407
Dr. Serkan DEMİR
Giriş 407
1. Eğitimde Bireysel Farklılıklar 409
2. Bireysel Farklılıklara Yönelik Öğrenme Ortamları Oluşturmak 414
3. Farklılaştıran Lider Öğretmen Olmak 417
4. Ders Öğelerini Farklılaştırma 418
Sonuç 424
Kaynakça 425

Şekil ve Tablo Listesi

Tablo 1. Farklılaştıran Öğretmenin Özellikleri 408
Şekil 1. Farklılaştıran Öğretmenlerin Sahip Olması Gereken Özellikler 409
Şekil 2. Eğitimde Bireysel Farklılıklar 410
Tablo 2. Alternatif Değerlendirme Yöntemleri 422

BÖLÜM 21: Yaratıcılığı Destekleyen Öğretmen 427
Doç. Dr. Serpil PEKDOĞAN
Giriş 427
1. Yaratıcılığa Kavramsal Bakış 428
2. Yaratıcılık Kuramları 428
2.1. Psikoanalitik yaratıcı düşünme kuramı 429
2.2. Gestalt yaratıcı düşünme kuramı 429
2.3. Hümanist yaratıcı düşünme kuramı 429
2.4. Çağrışımcı yaratıcı düşünme kuramı 430
2.5. Algısal Yaratıcı Düşünme Kuramı 430
3. Faktöriyalist (Karmaşık) Yaratıcı Düşünme Kuramı 431
3.1. Çevresel yaratıcı düşünme kuramı 431

4. Yaratıcılığı Etkileyen Faktörler 431
5. Yaratıcı Bireylerin Özellikleri 433
6. Çocuklarda Yaratıcılığın Gelişimi 433
7. Yaratıcı Olarak Öğretmen 435
7.1. Okulların rolü 435
7.2. Öğretmenin rolü 437
8. Yaratıcı Etkinlik Türleri 440
8.1. Problem çözme ve karar verme becerilerini geliştirici etkinlikler 441
8.2. SCAMPER etkinlikleri 441
8.3. Bütünleşik etkinlikler 443
8.4. Zihinsel resim yapma 443
8.5. Düşünce matrisi 443
Sonuç 444
Kaynakça 445

BÖLÜM 22: Profesyonel Öğrenme Topluluklarının Bir Parçası Olarak Öğretmen 449
Uzm. Mine TÜRKMEN - Doç. Dr. Nihal YURTSEVEN
Giriş 449
1. Öğretmenlerin Profesyonel Gelişimi 451
2. Profesyonel Öğrenme Topluluklarına Genel Bakış 454
2.1. Profesyonel öğrenme toplulukları (PÖT) 454
2.2. Profesyonel öğrenme topluluklarının özellikleri 457
2.3. Profesyonel öğrenme topluluklarının boyutları/unsurları 458
2.3.1. Paylaşılan ve destekleyici liderlik 458
2.3.2. Paylaşılan ortak değerler ve vizyon 460
2.3.3. İş birlikli öğrenme ve uygulama 461
2.3.4. Bireysel uygulamaların paylaşımı 461
2.3.5. Destekleyici koşullar (ilişkiler-yapılar) 462
2.4. Profesyonel öğrenme topluluklarının faydaları 463
3. Okullarda Profesyonel Öğrenme Topluluklarının Kurulması 464
Sonuç 465
Kaynakça 467

Şekil ve Tablo Listesi

Şekil 1. PÖT Temel Sorular 455
Tablo 1. Etkin PÖT'ün Taşıdığı Üç Temel Varsayım/Özellik ve Odaklandığı Sorular 457
Şekil 2. PÖT'ün Boyutları 458

BÖLÜM 23: Uzaktan Eğitimde Yetkin Öğretmen 471
Dr. Öğr. Üyesi Ergün AKGÜN
Giriş 471
1. Uzaktan Eğitim Teknolojileri 473
1.1. İçerik yönetim sistemleri ve öğrenme yönetim sistemleri 473
1. 2. Video konferans araçları 476
1. 3. Kitlesel açık çevrimiçi dersler 480
1. 4. Açık eğitim kaynakları 481
2. Uzaktan Eğitimde Ders Tasarımı ve Önerileri 481
2. 1. ADDIE modeli 482
2. 2. ARCS motivasyon modeli 483
2. 3. Sorgulama topluluğu modeli 484
Sonuç 486
Kaynakça 488

Şekil Listesi
Şekil 1. Uzaktan eğitim ile mekan bağımsız iletişim 471
Şekil 2. Eşzamanlı Derslerde Dikkat Edilmesi Gerekenler 479
Şekil 3. ADDIE Modeli Öğretim Tasarımı Aşamaları 481
Şekil 4. ARCS Motivasyon Modeli. 483
Şekil 5. Sorgulama Topluluğu Modeli 485

BÖLÜM 24: Sistem Düşünürü Öğretmen 491
Doç. Dr. Hasret NUHOĞLU - Uzm. Meltem CEYLAN ALİBEYOĞLU - Emre GÖKTEPE
Giriş 491
1. Sistem Düşüncesi Nedir? 492
2. Eğitimde Sistem Düşüncesine Neden İhtiyaç Duyulur? 493
3. Eğitimde Sistem Düşüncesi Nasıl Uygulanır? 496
3.1. Sistem Düşüncesi Araçları 496
3.2. Sistem Düşüncesini Anlamak ve Uygulamak Zor Mudur? 499
4. Öğretmen Yeterlikleri Çerçevesinde Sistem Düşünürü Öğretmen 499
4.1. Ulusal Düzeyde Öğretmen Yeterlilikleri ile Sistem Düşüncesi İlişkisi 499
4.2. Uluslararası Düzeyde Öğretmen Yeterlilikleri ile Sistem Düşüncesi İlişkisi 502
5. Sistem Düşüncesi Öğretim Programlarına Nasıl Bir Katkı Sağlar? 504
6. Sistem Düşünürü Öğretmene Uygulama Önerileri 506
7. Sistem Düşüncesi İle Sürdürülebilir Bir Dünya Nasıl Yaratılır? 509
Kaynakça 511

Şekil ve Tablo Listesi

Şekil 1. Sistem Düşüncesi Ve Buz Dağı 493
Tablo 1. 2015-2020-2025 Yetkinlikleri 495
Şekil 2. Osmanlı Devleti Topraklarının Mili Mücadele Boyunca Zaman Boyunca Davranış Haritası ve Grafiği 497
Şekil 3. Stok-Akış Diyagramı 497
Şekil 4. Stok-Akış Diyagramı Örneği - Nüfus Stoku, Akışları ve Etkenleri 498
Şekil 5. Stok-Akış Diyagramı ve Nedensel Döngü Diyagramı Karşılaştırma 498
Tablo 2. Öğretmenlik Mesleği Temel Yeterlikleri 500
Şekil 6. Başarı-Motivasyon Döngüsü ve Diğer Etkenler 502
Tablo 3. Öğretmen Yeterlikleri 503
Şekil 7. Stok Akış Diyagramı Kullanılarak Nedensel Döngü Diyagram Oluşturulması 508

BÖLÜM **1**

Sürdürülebilir Kalkınma için Lider Öğretmen

Prof. Dr. Şirin KARADENİZ - Dr. Öğr. Üyesi Ahmet AYDEMİR

Giriş

21. yüzyılın güncel durumuna bakıldığında teknoloji, sağlık ve eğitim alanlarında insan hayatını olumlu etkileyen birçok gelişmenin olduğu görülmektedir. Sağlık alanında, Koronavirüs örneğinde olduğu gibi, daha önce tedavisi olmayan hastalıklara çözümler bulunurken teknoloji sayesinde birçok operasyon geçmişe göre daha yüksek başarı oranlarıyla gerçekleşmektedir. Yapay zekâ ve makine öğreniminin yanı sıra sürekli güncellenen donanım ve yazılımlar sayesinde insanların bilgiye ve birbirine erişimi hiç olmadığı kadar kolaylaşmış durumdadır. Uzaktan eğitimdeki teknolojik gelişmelerin sonucunda öğrenciler dünyanın neresinde olurlarsa olsunlar öğretmenleriyle sanal ortamda bir araya gelmekte ve derslerine devam edebilmektedir.

Atılan bu adımlar insanlığa birçok fayda sağlasa da tüm birey ve toplumlar için aynı seviyede erişilebilir olmamıştır. Teknoloji, sağlık ve eğitim sektörlerindeki gelişmeler erişimi olan bireylerin hayatını kolaylaştırırken, bu hizmetlere erişimi olmayanların hayatını gittikçe zorlaştırmıştır. Bunun sonucunda doğal kaynaklardan güvenli istihdama, insan haklarından yenilenebilir enerjiye erişimi olan ve olmayanlar arasındaki sosyal, ekonomik, kültürel ve dijital uçurumlar derinleşmiştir. Yani 21. yüzyılın insan dostu gelişmeleri yalnızca belirli bir kesime ulaşabilmiş ve erişilebilirlik ve kapsayıcılık anlamında sınıfta kalmıştır. Bu durumun en önemli sebeplerinden birisi sanayi devrimleri ve endüstriyel gelişmelerin ekonomik büyüme odaklı olmasıdır. Ulus devletlerin arzuladığı ekonomik büyüme gerçekleşirken bu büyümenin sonucunda ortaya çıkan gelir adaletsizliği, doğal kaynakların tükenmesi, sosyokültürel sınıf ayrımları ve iklim değişikliği gibi ciddi problemler bahsi geçen büyümenin devam etmesi uğruna ikinci plana atılmıştır. Bunun sonucunda da sürdürülmesi mümkün olmayan bir döngü ortaya çıkmış ve dünyamız insanlığın ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanır hale gelmiştir.

Kaynakça

Bertschy, F., Künzli, C. & Lehman, M. (2013). Teachers' competencies for the implementation of educational offers in the field of education for sustainable development. *Sustainability*, 5067-5080.

Blake, Paul & Wadhwa, Divyanshi (2020) Year in Review: The impact of COVID-19 in 12 charts, World Bank Blogs (https://blogs.worldbank.org/)

Bürgener, L., & Barth, M. (2018). Sustainability competencies in teacher education: Making teacher education count in everyday school practice. *Journal of Cleaner Production*, *174*, 821-826.

Carneiro, R. (2015). Learning: The treasure within—Prospects for education in the 21st century. European Journal of Education, 50(1), 101-112.

Du Pisani, J. A. (2006). Sustainable development–historical roots of the concept. *Environmental Sciences*, *3*(2), 83-96.

Education for Sustainable Development (https://en.unesco.org/themes/education-sustainable-development)

Elmose, S. & Roth, W.-M. (2005) Allgemeinbildung: Readiness for living in risk society. Journal of Curriculum Studies, 37, 11–34.

ENSI: CSCT (https://www.ensi.org/Projects/Our_Projects/CSCT/)

Imperatives, S. (1987). Report of the World Commission on Environment and Development: Our common future.

International Labor Organization (https://www.ilo.org/)

Küresel Amaçlar (https://www.kureselamaclar.org/)

Maslow, A. H. (1943). A theory of human motivation. *Psychological Review, 50*(4), 370–396.

Nikolić, V., & Vukić, T. (2020). Sustainability competencies from the university discourse. *Knowledge Based Sustainable Development*, 71.

OECD (http://www.oecd.org/)

OXFAM International (https://www.oxfam.org/en)

Raising awareness and assessing sustainability literacy on SDG 7 (https://sustainabledevelopment.un.org/sdinaction/hesi/literacy)

Reich, F., & Steiner, R. (2013). Competences for education for sustainable development in teacher education. *Center for Educational Policy Studies* (*CEPS) journal*, *3*(1), 9-24.

Reimers, F. (2017). Empowering Students to Improve the World in Sixty Lessons. CreateSpace Independent Publishing Platform.

Sachs, J., Schmidt-Traub, G., Kroll, C., Lafortune, G., Fuller, G. & Woelm, F. (2020). Sustainable Development Report 2020. Cambridge University Press.

Sahlberg, Pasi (2018) Eğitimde Finlandiya Modeli, Metropolis

School Closures Caused by Coronavirus (Covid-19) (https://en.unesco.org/covid19/educationresponse/)

Sleurs, W. (2008) Competencies for ESD (Education for Sustainable Development) Teachers: A Framework to Integrate ESD in the Curriculum of Teacher Training Institutes.

T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilâtı Müsteşarlığı ve Birleşmiş Milletler Mukim Koordinatörlüğü (2010). Binyıl kalkınma hedefleri raporu Türkiye 2010.

Türkiye Belediyeler Birliği (https://www.tbb.gov.tr/)

UN Women (2019) Progress on the Sustainable Development Goals: The gender snapshot 2019.

UNDP Türkiye (https://www.tr.undp.org/)

UNECE (2013). Learning for the future. Competences in Education for Sustainable Development.

UNESCO (1998). Education for the twenty-first century: issues and prospects: contributions to the work of the International Commission on Education for the Twenty-first Century.

United Nations (2020). The Sustainable Development Goals Report 2020. United Nations Publications.

What is ESD? (https://en.unesco.org/themes/education-sustainable-development/what-is-esd)

WHO Coronavirus (COVID-19) Dashboard (https://covid19.who.int/)

Yousafzai, M. (2013). Address to the United Nations Youth Assembly.

BÖLÜM **2**

Akran İlişkilerini Geliştiren Öğretmen

Prof. Dr. Hülya GÜLAY OGELMAN

Giriş

"Bildiklerimiz bir damla, bilmediklerimiz bir okyanus."
Isaac Newton

Öğretmenler, eğitim ve öğretim sürecinde çocukların desteklenmesi, programın uygulanması gibi temel süreçlerde akran ilişkilerinin doğrudan ve/veya dolaylı etkileriyle karşılaşmaktadır. Öğretmen-çocuk ilişkisinin yanı sıra çocuk-çocuk ilişkisi de çocuğun gelişimini, sınıf dinamiğini şekillendirebilir. Öğretmenler, her dönem akran ilişkileriyle ilgili farklı deneyimler elde edebilecektir. Örnek olarak, öğretmenler oyunlarda girişken olan çocukların yanı sıra sosyal ipuçlarını yanlış anlayan, göz teması zayıf olan, empati ve bakış açısı alma becerilerinde sorunlar yaşayan çocuklarla karşılaşılabilir (Gaigg, 2012). Her çocuk için akran ilişkileri serüveni farklı şekilde gelişebilecektir. Bu bağlamda bazı çocuklar için diğer çocuklarla ilişki kurmak ve ilişkileri geliştirmek çok kolay olmayabilir (National Research Council (US) and Institute of Medicine (US) Committee on Integrating the Science of Early Childhood Development, 2000). Bunun yanı sıra beklenilmeyen durumlar da görülebilir. Şöyle ki, okulun ilk zamanlarında sosyal yeterliliğe sahip bir çocukta ikinci dönem saldırganlık, baskıcı olma gibi davranış sorunları ortaya çıkabilir. Akran ilişkileri açısından oldukça uyumlu, rahat ve oldukça az sorunun yaşandığı çocuk gruplarıyla da karşılaşılabilir. Öğretmenin çocuk-çocuk ilişkisindeki çeşitlilik gösteren durumlara hazırlıklı olması gereklidir. Bu nedenle akran ilişkilerinin geliştirilmesi, eğitim hedeflerinde yer alması gereken önemli konulardandır.

Kaynakça

Akfırat, N., ve Önalan Akfırat, F. (2021). Psikolojik danışma rehberlik hizmetleri ve drama. İçinde T. Erdoğan (Ed.) *Drama: Okul Öncesinden İlköğretime Kuramdan Uygulamaya*. (ss. 529-569). Eğiten Kitap.

Akkök, F. (1999). İlköğretimde sosyal becerilerin geliştirilmesi-öğretmen. Özgür Yayınları.

Buhs, E. S., Ladd, G. W., ve Herald, S. L. (2006). Peer exclusion and victimization: Processes that mediate the relation between peer group rejection and children's classroom engagement and achievement? *Journal of Educational Psychology*, *98*, 1–13.

Chen, J., Justice, L. M., Tambyraja, S. R., ve Sawyer, B. (2020). Exploring the mechanism through which peer effects operate inpreschool classrooms to influence language growth. *Early Childhood Research Quarterly*, *53*, 1-10.

Currie, J. (2016). Supporting learners within a secondary school context using the my frıends youth skills for life programme: Five participants and their experience. *KAIRARANGA 17*(2), 43-50.

Çubukçu, Z., ve Girmen, P. (2009). İlköğretim öğrencilerinin empati becerisine sahip olma düzeyleri. Çağdaş Eğitim Dergisi, 34 (370), 15-21.

DuBois, D. L., Neville, H. A., Parra, G. R., ve Pugh-Lilly, A. O. (2002). Testing a new model of mentoring. *New Directions for Youth Development, 93*, 21–57.

Early D. M., Maxwell K. L., Ponder B. D., ve Pan Y. (2017). Improving teacher-child interactions: A randomized controlled trial of Making the Most of Classroom Interactions and my teaching partner professional development models. *Early Childhood Research Quarterly, 38,* 57–70.

Gaigg, S. B. (2012). The interplay between emotion and cognition in autism spectrum disorder: Implications for developmental theory. *Frontiers in Integrative Neuroscience, 6*(113), 1–35.

Gözcü Binbir, S., ve Ertürk Kara, H. G. (2020). Aile-öğretmen iletişimi ve işbirliği ile çocukların sosyal becerileri arasındaki ilişkinin in celenmesi. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori ve Uygulama, 11*(21), 133-153.

Gülay, H., ve Akman, B. (2009). *Okul öncesi dönemde sosyal beceriler*. PegemA Yayıncılık.

Gülay, H., ve Yenibayrak, F. (2010). *5-6 yaş çocukları i*çin sosyal beceri etkinlikleri. PegemA Yayıncılık.

Güneş, H. (2012). *Oyun zamanı: eğlendirici ve eğitici çocuk oyunları*. Kök Yayıncılık.

Jennings P. A., ve Greenberg M. T. (2009). The prosocial classroom: Teacher social and emotional competence in relation to student and classroom outcomes. *Review of Educational Research, 79*, 491–525.

Ladd, G. W., Birch, S. H., ve Buhs, E. S. (1999). Children's social and scholastic lives in kindergarten: Related spheres of infl uence? *Child Development*, *70,* 1373–1400.

Laugeson, E., ve Frankel, F. (2010). *Social skills for teenagers with developmental and autism spectrum disorders: The PEERS treatment manual*. Routledge.

Longobardi, C., Prino, L. E., Marengo, D., ve Settanni, M. (2016). Student-teacher relationships as a protective factor for school adjustment during the transition from middle to high school. Frontiers in Psychology, 7, 1988. 10.3389/fpsyg.2016.01988

Malvaso, C., Delfabbro, P., Hackett, L., ve Mills, H. (2016). Service approaches to young people with complex needs leaving out-of-home care. *Child Care in Practice, 22*(2), 128-147.

Müller, C. M., Hoffmann, V., Begert, T., ve Cillessen, A. H. N. (2018). Peer influence on disruptive classroom behavior depends on teachers' instructional practice. *Journal of Applied Developmental Psychology, 56*, 99-108.

National Research Council (US) and Institute of Medicine (US) Committee on Integrating the Science of Early Childhood Development (2000). From Neurons to Neighborhoods: The Science of Early Childhood Development. In J. P. Shonkoff, & D. A. Phillips (Eds.) National Academies Press (US).PMID: 25077268.

Olweus, D. (1994). Bullying at school: Basic facts and effects of a school based intervention program. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, 35*(7), 1171-1190.

Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri (2017). Milli Eğitim Bakanlığı. http://oygm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_12/11115355_YYRETMENLYK_MESLEYY_GENEL_YETERLYKLERY.pdf

Önder, A. (2020). *Erken çocukluk eğitiminde eğitici drama*. İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi.

Önder, A. (2017). *Okul öncesi çocukları için eğitici drama uygulamaları*. Eğiten Kitap.

Öztürk Aynal, Ş., Kumandaş, H., ve Ersanlı, K. (2013). Okul öncesi öğretmenlerine yönelik mesleki etik ilkeleri ölçeği geliştirme çalışması. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi, 14*(1), 429-442.

Pauwels, J. L., Hanish, L. H. D., Smeekens, S., Cillessen, A.. H. N.,van den Berg, Y. H. M. (2019). Predicting the development of victimization from early childhood internalizing and externalizing behavior. *Journal of Applied Developmental Psychology, 62*, 294-305.

Rossetti, Z., ve Keenan, J. (2018). The nature of friendship between students with and without severe disabilities. *Remedial and Special Education, 39*(4), 195–210.

Sabancı, A. (2009) Views of primary school administrators, teachers and parents on parent involvement in Turkey. *Eurasian Journal of Educational Research, 36*, 245–262.

Sanchez, B., Pinkston, K. D., Cooper, A. C., Luna, C., ve Wyatt, S. T. (2018). One falls, we all fall: How boys of color develop close peer mentoring relationships. *Applied Developmental Science, 22*(1), 14-28.

Schwab, S., ve P. Rossmann, P. (2020). Peer integration, teacher-student relationships and the associations with depressive symptoms in secondary school students with and without special needs. *Educational Studies, 46*(3), 302-315.

Selman, R. L. (1980). *The growth of interpersonal understanding: Developmental and clinical anayses*. Academic Press.

Selman, R. L. (1981). The development of interpersonal competence: The role of understanding in conduct. *Developmental Review, 1*, 401-422.

Shapiro, L. E. (2004). *101 Ways to teach children social skills: A ready-to-use, reproducible activity book.* The Bureau for At-Risk Youth.

Stefanek, E., Strohmeier, D., van de Schoot, R., ve Spiel, C. (2011). Bullying and victimization in ethnically diverse schools: Risk and protective factors on individual and class level. *International Journal of Developmental Science, 5*, 73–84.

Tarkoçin, S., ve Yıldızhan Bora, B. (2018). Okul öncesi öğretmenlerinin mesleki etik ile ilgili görüşlerinin incelenmesi (Bingöl ili örneği). *Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergisi/JRES* 5(2), 101-125.

Thornberg, R., Wänström, L., ve Pozzoli, T. (2017). Peer victimisation and its relation to class relational climate and class moral disengagement among school children. *Educational Psychology An International Journal of Experimental Educational Psychology, 37*, 524-536.

Ünlü, Ö. (2020). Kaynaştırma uygulamaları ve okula uyum. H. Gülay Ogelman (Ed.). *Yaşamın İlk Yıllarında Okula Uyum* (ss. 241-268). Eğiten Kitap.

Visconti, K. J., ve Troop-Gordon, W. (2010). Prospective relations between children's responses to peer victimization and their socioemotional adjustment. *Journal of Applied Developmental Psychology, 31*, 261-272.

BÖLÜM **3**

Etkili İletişimci Öğretmen

Dr. Merve ŞEPİTCİ SARIBAŞ - Prof. Dr. Gülümser GÜLTEKİN AKDUMAN

Giriş

Çok sessiz bir çocuktu. Kimseyle konuşmak istemezdi. Nasıl iletişim kurarım, nasıl konuşmasını sağlarım, nasıl aramıza döndürmeyi başarırım diye düşünüp duruyordum. Çeşitli oyuncaklar koydum önüne, ilgilenmedi. Kaç kere gününün nasıl geçtiğini sordum, cevap vermedi. Bir gün elindeki küçük anahtarlıkla oynuyordu. Yanına oturdum. Anahtarlığının ne kadar güzel olduğunu söyledim. Kendi anahtarlığımı getirdim, gösterdim. Anahtarlıklarla oynamaya başladık. Oyun sırasında ona gülümsedim, ilk defa eline dokundum ve sırtını sıvazladım. Sırtını sıvazladığımda bana gülümsedi. Çok heyecanlandım. Belki de ilk kez bu kadar çok iletişime geçmiştik onunla. Açmıştım ona giden kapıları. Sırtını sıvazlamam mı güven vermişti ona? Yoksa benim de anahtarlığımın olması mı? O günden sonra her gün anahtarlığını getirdi. Hem onun anahtarlıklarıyla hem de benim anahtarlıklarımla oynuyorduk. Anahtarlıklara ilgi duyuyordu belli ki… Hoşuna gidiyordu sırtının sıvazlanması… Açmıştım onun kapılarını. Anlamıştım onun ilgilerini, ihtiyaçlarını…

Öğretmen K.

Dünyadaki tüm kapıların anahtarı etkili iletişimdir (Ferhangi ve diğ., 2014). İletişim, her zaman her yerdedir. Bu nedenle insanlar, isteseler de istemeseler de bir iletişim ağı içerisinde yaşamakta ve çeşitli sebeplerle çevresindekilerle iletişim kurmaktadırlar (Berk, 2007). İletişim, anlam üretmek için mesajları kullanma süreci olarak ele alınabilmektedir (Pearson, 2011). Yine bir başka tanıma göre iletişim, kişilerin sistemli bir biçimde anlamlar meydana getirebilmek için semboller kullanarak paylaşım yaptıkları süreçtir (Wood, 2009).

Kaynakça

Adair, J. (2003). *Etkili iletişim*. Babıali Kültür.

Adler, R. B., ve Rodman, G. R. (2003). *Understanding human communication.* Oxford University.

Altıntaş, E., ve Çamur, D. (2001). *Sözsüz iletişim ve beden dili.* Nobel.

Apaydın, Ç., Vilkinas, T., ve Cartan, G. (2011). Predictors of leadership effectiveness for Turkish secondary school teachers. *University Journal of Faculty of Educational Sciences, 44*(1), 107-129.

Aron, E. N., Aron, A., ve Davıes, K. M., (2005). Adult shyness: The interaction of temperamental sensitvity and an adverse childhood environment. *Personality and Social Psychology Bulletin, 31*(2), 181-192.

Aydın, A. (2007). *Eğitim psikolojisi*. Tek Ağaç Eylül.

Aydın, A. (2007). *Sınıf yönetimi*. Tek Ağaç Eylül.

Baltaş, Z., ve Baltaş, A. (2000). İletişim becerinizin anahtarı *sessiz diliniz: Bedenin dili.* Remzi.

Barbier, A., ve Lawenir, C. B. (2001). *Diderot'dan internete medya tarihi*. Okuyan.

Beebe, S. A., Beebe, S. J., ve Redmond, M. V. (2005). *Interpersonal communication.* Pearson.

Behrstock, E., ve Coggshall, J. (2010). Realizing the promise of generation Y. *Eductional Leadership, 67*(8), 28-34.

Benson, J., ve Reyman, J. (2009). *Learning to write publicly: Promises and pitfalls of using weblogs in the composition classroom*. https://www.bgsu.edu/departments/english/cconline/LearningtoWritePublicly.pdf

Berk, E. (2007). *Yazınsal iletişim ve halkla ilişkiler.* Yeni İnsan.

Berko, R. M., Aitken, J. E., ve Wolvin, A. (2010). *Interpersonal concepts and competencies: Foundations of interpersonal communication.* Rowman & Littlefield.

Borich, G. D. (1997). *Effective teaching methods*. Prentice-Hall.

Boz, İ. (2003). *Sınıf yönetme sanatı.* Zambak.

Brounstein, M. (2001). *Communicating effectively for dummies.* Hungry Minds.

Broussard, C. A. (2003). Facilitating home-school partnerships for multiethnic families: School social workers collaborating for success. *Children & Schools, 25*(4), 211-222. https://doi.org/10.1093/cs/25.4.211

Buckman, R. (2001) Communication skills in palliative care: A practical guide. *Neurologic Clinics, 19*(4), 989-1004. https://doi.org/10.1016/s0733-8619(05)70057-8

Cameron, J. M. (2021). https://www.pexels.com/tr-tr/arama/ileti%C5%9Fim/

Can, H. (2002). *Organizasyon ve yönetim.* Siyasal.

Cantoni, L., ve Tardini, S. (2006). *Internet*. Routledge.

Celep, C. (2008). *Sınıf yönetiminde kuram ve uygulama*. Anı.

Chai, C. S., ve Lim, C. P. (2011). The internet and teacher education: Traversing between the digitized world and schools. *The Internet and Higher Education, 14*(1), 3-9.

Clark, R. C., ve Mayer, R. E. (2008). *E-learning and the science of instruction: Proven guidelines for consumers and designers of multimedia learning*. John Wiley & Sons.

Communication Research Associates (2004). *Communicate! Workbook for interpersonal communication*. Kendall/Hunt.

Cooper, B. (2002). *Teachers as moral models? The role of empathy in teacher/pupil relationships* (Unpublished doctoral dissertation). Leeds Metropolitan University.

Cooper, K. (1989). *Sözsüz iletişim: İnsan yönetiminde vücut dilini nasıl kullanırsınız*. İlgi.

Cummings, A. (2008). Spanish teachers' beliefs and practices on computers in the classroom. *Hispania, 91*(1), 73-92. https://doi.org/10.2307/20063625

Cüceloğlu, D. (2014). İnsan insana. Remzi.

Çalışkan, N., ve Karadağ, E. (2010). *Tüm Özel Öğretim Kurumları Derneği*. http://www.toder.org/images/makaleler/ogretim_surecinde_iletisim_ogeleri_ve_beden_dilinin_onemi.doc

Çetinkaya, B. (2018). Kişilerarası ilişkiler ve iletişimde kendini açma. A. Kaya (Ed.), *Kişilerarası ilişkiler ve etkili iletişim* (ss. 136-155). Pegem Akademi.

Davis, M., Paleg, K., ve Fanning, P. (2015). İletişim becerileri. Alter.

Debasish, S. S., ve Das, B. (2009). *Business communication.* PHI Learning.

DeVito, J. (2013). *The interpersonal communication book*. Pearson.

Dilmaç, B. (2004). *Sınıf yönetimi.* Eğitim.

Dinçer, M. K. (2015). İletişimin kalbi: Sözsüz iletişim becerileri. Nobel.

Dökmen, Ü. (2005). İletişim çatışmaları ve empati. Sistem.

Duran, N., Önal, A., ve Kurtuluş, C. (2006). E-öğrenme ve kurumsal eğitimde yeni yaklaşım öğrenim yönetim sistemleri. *Bilgi Teknolojileri Kongresi IV, Akademik Bilişim, Bildiriler Kitabı* (ss. 97-101), Pamukkale Üniversitesi.

Elias, H., Noordin, N., ve Mahyuddin, R. H. (2010). Achievement motivation and self-efficacy in relation to adjustment among university students. *Journal of Social Sciences, 6*(3), 333-339. https://doi.org/10.3844/jssp.2010.333.339

Emmers Sommer, T. M. (2004). The effect of communication quality and quantity indicators on intimacy and relational satisfaction. *Journal of Social and Personal Relationships, 21*(3), 399-411. https://doi.org/10.1177/0265407504042839

Erdoğan, İ. (2008). *Eğitim ve okul yönetimi*. Alfa.

Ergin, A. (2008). *Eğitimde etkili iletişim*. Anı.

Eroğlu, E. (2008). Eğitim ortamlarında etkili iletişim ve boyutları. U. Demiray (Ed.), *Etkili iletişim* (ss. 223-242). Pegem Akademi.

Erol, K., & Erol, E. E. (2015). Dil-iletişim ilişkisi kapsamında beden dilinin işlevi. *The Journal of Academic Social Science Studies, 35*, 89- 97. https://doi.org/10.9761/JASSS2834

Eunson, B. (2015). *Communicating in the 21st century.* Wiley.

Evertson, C. M., ve Emmer, E. T. (2013). İlkokul öğretmenleri için sınıf yönetimi. Nobel.

Fauxels (2021). https://www.pexels.com/tr-tr/arama/ileti%C5%9Fim/

Ferhangi, A. A., Seferzade, H., ve Khademi, M. (2014). *Organizational communication theory.* Resa.

Fielding, M. (2006). *Effective communication in organisations*. Juta Academic Lansdowne.

Floyd, K. (2011). *Interpersonal communication*. McGraw-Hill.

Fujishin, R. (2009). *Creating communication: Exploring and expanding your fundamental communication skills*. Rowman & Littlefield.

Gamble, T., ve Gamble, M. (2012). *Communication works*. McGraw Hill.

Gerretson, H., ve Reinsvold, L. (2007). Science and mathematics teachers' professional use of computerbased technologies. *The Researcher, 21*(1), 22-31.

Goleman, D. (2004). *Duygusal zekâ*. Varlık/Bilim.

Goman, C. K. (2015). İş yerinde beden dili: İş yaşamında sözsüz dili çözme kılavuzu. Alfa.

Good, T. L., ve Brophy, J. (2008). *Looking in classrooms*. Allyn and Bacon.

Gopal, N. (2009). *Business communication.* New Age International.

Gordon, T. (2001). *Etkili ana baba eğitimi-aile iletişim dili*. Sistem.

Gordon, T. (2001). *Etkili ana baba eğitiminde uygulamalar.* Sistem.

Gordon, T. (2007). *Etkili öğretmenlik eğitimi*. Sistem.

Gökdağ, D. (2008) Etkili iletişim. U. Demiray (Ed.), *Etkili İletişim* (ss. 75-108). Pegem Akademi.

Grice, P. (1989). *Studies in the way of words.* Harvard University.

Guffey, M. E. (2000). *Business communication: Process and product*. South-Western College.

Gürgen, H. (1997). Örgütlerde iletişim kalitesi. Der.

Gürses, Y. (2006). *Eğitim örgütlerinde yöneticilerin etkili iletişim kurma becerilerinin belirlenmesine yönelik bir araştırma* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dumlupınar Üniversitesi.

Hall, S. (1997). Codage/Décodage. P. Béaud, P. Flichy, D. Pasquier & L. Quéré (Eds.), *Sociologie de la communication* (pp. 27-39). Réseaux.

Hamsa, A., ve Sultan, S. (2014). Interrogation in teacher-student İnteraction in Bahasa Indonesia learning at elementary school. *Journal of Education and Learning, 8*(3), 249-256. https://doi.org/10.11591/edulearn.v8i3.266

Hargie, O., Dickson, D., ve Hargie, O. (2011). *Skilled interpersonal communication: Research, theory, and practice*. Routledge.

Harrison, S. (2003). *Mutlu çocuk.* Dharma.

Hayes, J. (2002). *Interpersonal skills at work*. Routledge.

Hendrick, S. S., ve Hendrick, C. (2006). Measuring respect in close relationships. *Journal of Social and Personal Relationships, 23*(6), 881-899. https://doi.org/10.1177/0265407506070471

Hoffmann, R. M. (1995). Disclosure needs and motives after a near-death experience. *Journal of Near Death Studies, 13*(4), 237-237.

Hoşgörür, V. (2012). İletişim. Z. Kaya (Ed.), *Sınıf y*önetimi (ss. 149-179). Pegem Akademi.

Hoy, K. W., ve Miskel, C. G. (2010). *Eğitim yönetimi, teori, araştırma ve uygulama*. Nobel.

Imber, J., ve Toffler, B. A. (2000). *Dictionary of marketing terms*. Barron's Educational Series.

İdil, Z. (2009). İlköğretim I. kademe düzeyinde 4. ve 5. sınıflarda öğretmenlerin sınıf içi etkili iletişimin öğrenci davranışı üzerindeki etkileri (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Beykent Üniversitesi.

İzgören, A. Ş. (2017). *Dikkat vücudunuz konuşuyor*. Elma.

James, J. (2013). *Beden dili kutsal kitabı*. Koridor.

Jones, V. F., ve Jones, L. S. (2004). *Comprehensive classroom management: Craeting communities of support and solving problems*. Allyn & Bacon.

Kaya, Z. (2012). Olumlu öğrenme ortamı oluşturma. Z. Kaya (Ed.), *Sınıf y*önetimi (ss. 115-148).

Kısaç, İ. (2002). Öğretmen-öğrenci iletişimi. E. Karip (Ed.), *Sınıf yönetimi* (ss. 87-100). PegemA.

Korkut Owen, F., ve Bugay, A. (2014). İletişim becerileri ölçeği'nin geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 10*(2), 51-64.

Lasswell, H. D. (2007). The structure and function of communication in society. İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi, 24, 215-228.

Layiç, Ş. (2007). *Etkili iletişimin temeli beden dili*. Yakamoz.

Lazar, J. (2001). *İletişim bilimi*. Vadi.

Lindenfield, G. (1997). *Kendine güvenen çocuk yetiştirme* (G. Tümer, Çev.). HYB.

Lunenburg, C. F., ve Ornstein, C. A. (2013). *Eğitim yönetimi*. Nobel.

Manovich, L. (2001). *The language of new media*. Massachusetts Institute of Technology.

Martin, A. (2005). DigEuLit - a european framework for digital literacy: A progress report. *Journal of eLiteracy, 2*(2), 130-136.

Martin, M., ve Waltman Greenwood, C. (2000). Çocuğunuzun okulla ilgili sorunlarını çözebil*irsiniz*. Sistem.

Martinovic, D., ve Zhang, Z. (2012). Situating ICT in the teacher education program: Overcoming challenges, fulfilling expectations. Teaching and Teacher Education, 28(3), 461-469. https://doi.org/10.1016/J.TATE.2011.12.001

Maxwell, J. C., ve Dornan, J. (2002). *Etkili insan olmak*. Sistem.

McCornack, S. (2012). *Reflect & relate: An introduction to interpersonal communication*. Bedford/St. Martin's.

McKay, M., Davis, M., ve Fanning, P. (2012). İletişim becerileri. HYB.

Mcquail, D., ve Windahl, S. (2010). İletişim modelleri: Kitle iletişim çalışmalarında. İmge.

Memduhoğlu, H. B. (2007). Türk eğitim sisteminde okulların yönetimi ve okul yöneticilerinin yetiştirilmesi sorunsalı. *Milli Eğitim Dergisi,* 176, 86-97.

Moore, K. D. (2000). **Ö***ğretim becerileri* (N. Kaya, Çev.). Nobel.

Morgan, C. T. (2017). *Psikolojiye giriş*. Eğitim.

Mueller, S. (2020). *19 brilliantly effective communication techniques.* http://www.planetofsuccess.com/blog/2016/effective-communication-techniques/

Mutlu, E. (2008). İletişim sözlüğü. Ayraç.

Navarro, J., ve Karlins, M. (2012). *Beden dili: Eski FBI ajanından insanların beden dilini okuma rehberi*. Alfa.

O'Hair, D., Friedrich, G. W., ve Dixon, L. D. (2005). *Strategic communication in business and the professions*. Houghton Mifflin Harcourt.

Özden, Y. (2002). Sınıf içinde öğrenme öğretme ortamının düzenlenmesi. E. Karip (Ed.), *Sınıf yönetimi* (ss. 33-62). PegemA.

Özer, D. (2011). *Etkili iletişim becerilerinin sosyal ortama uyum sağlamadaki i*şlevi (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Fırat Üniversitesi.

Pala, A. (2008). Öğretmen adaylarının empati kurma düzeyleri üzerine bir araştırma. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 23*(23), 13-23.

Pearson, J. C. (2011). *Human communication*. McGraw-Hill.

Pease, A. (2003). *Beden dili: Karşınızdakinin düşüncelerini anlamanın yolu*. Rota.

Pollard, A. (2006). *Reflective teaching*. Continuum.

Rani, K. U. (2016). Communication barriers. *Journal of English Language and Literature, 3*(2), 74-76.

Rayudu, C. S. (2010). *Communication.* Himalaya.

Reardon, K. K. (1987). *Where minds meet*. Wadsworth.

Reissland, N., ve Harris, P. (1991). Children's use of display rules in pride-eliciting situations. *British Journal of Developmental Psychology, 9*(3), 431-435. https://doi.org/10.1111/j.2044-835X.1991.tb00887.x

Rider, E. A., ve Keefer, C. (2006). Communication skills competencies: Definitions and a teaching toolbox. *Medical Education, 40*(7), 624-629. https://doi.org/10.1111/j.1365-2929.2006.02500.x

Riggio, R. E. (2006). Nonverbal skills and abilities. V. Manusov & M. L. Patterson (Eds.), *The sage handbook of nonverbal communication* (pp. 79-95). Sage.

Robbins, S. P., ve Judge, T. (2015). Örgütsel davranış. Nobel.

Rollnick, S., Kınnersley P., ve Butler, C. (2002). Context-bound communication skills training: Development of a new method. *Medical Education, 36*(4), 377-383. https://doi.org/10.1046/j.1365-2923.2002.01174.x

Rungapadiachy, D. M. (1998). *Interpersonal communication and psychology for health care professionals*: *Theory and practice*. Butterworth-Heinemann.

Russell, M., Bebell, D., O'Dwyer, L., ve O'Connor, K. (2003). Examining teacher technology use: Implications for preservice and ınservice teacher preparation. *Journal of Teacher Education, 54*(4), 297-310. https://doi.org/10.1177/0022487103255985

Schober, O. (2000). *Beden dili: Davranış anahtarı*. Arion.

Shahzad, S., Hukamdad, A. R., Qadeer, Z., ve Khan, S. (2011). Impact of communication skill of heads' on students'. *Academic Achievement, 3*(2), 303-306.

Sillars, S. (2003). İletişim. Milli Eğitim Bakanlığı.

Sime D., ve Priestly M. (2005). Student teachers' first reflections on ınformation and communications technology and classroom learning: ımplications for ınitial teacher education. *Journal of Computer Assisted Learning, 21*(2), 130-142. https://doi.org/10.1111/j.1365-2729.2005.00120.x

Smart, K. L., ve Featheringham, R. (2006). Developing effective interpersonal communication and discussion skills. *Business Communication Quarterly, 69*(3), 276-283. https://doi.org/10.1177/1080569906291231

Smith, P. J. (2005). Learning preferences and readiness for online learning. *Educational Psychology, 25*(1), 3-12. https://doi.org/10.1080/0144341042000294868

Solomon, A., Wilson, G., ve Taylor, T. (2012). *100% information literacy success*. Wadsworth.

Sonnby Borgström, M., Jönsson, P., ve Svensson, O. (2003). Emotional empathy as related to mimicry reactions at different levels of information processing. *Journal of Nonverbal Behavior* 27, 3-23. https://doi.org/10.1023/A:1023608506243

Şen, S (2006). *S*ınıf içi iletişimde beden dili *Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi öğretmenlerinin beden dilini kullanma düzeylerinin belirlenmesine yönelik bir araştırma* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi.

Tanrıkulu, B. (2009). İnsan kaynakları yönetiminin etkinliğinde iletişimin rolü. Çağın Polisi Dergisi. https://www.caginpolisi.com.tr/insan-kaynaklari-yonetiminin-etkinliginde-iletisimin-rolu-2/

Tayfun, R. (2011). *Etkili iletişim ve beden dili*. Nobel.

Tubbs, S., ve Moss, S. (1991). *Human communication*. Mc Graw-Hill.

Tuna, Y. (2011). Etkili iletişimde bilişsel, duyuşsal ve davranışsal süreçler. U. Demiray (Ed.), *Etkili iletişim* (ss. 203-222). Pegem Akademi.

Tutar, H. (2003). **Örgütsel** *iletişim*. Seçkin.

Tutar, H., Yılmaz, M. K., ve Erdönmez, C. (2003).

Genel ve teknik iletişim. Nobel.

Türkmen, İ. (2003). *Yöneticiler için etken iletişim modeli*. Milli Prodüktivite Merkezi.

Viswanathan, R. (2010). *Business communication.* Himalaya.

Walsh, C. S. (2007). Creativity as capital in the literacy classroom: Youth as multimodal designers. *Literacy, 41*(2), 79-85. https://doi.org/10.1111/j.1467-9345.2007.00461.x

Webster, R. (2018). *Beden dili rehberi*. Olimpos.

West, R. L., ve Turner, L. H. (2009). *Understanding interpersonal communication: Making choices in changing times*. Thomson/Wadsworth.

Wood, J. T. (2009). *Communication in our lives*. Thomson/Wadsworth.

Worth, R. (2004). *Career skills library: Communication skills*. Feguson.

BÖLÜM **4**

Gelişim Zihniyet Yapısına Sahip Öğretmen

Doç. Dr. Seda SARAÇ - Dr. Öğr. Üyesi Tuğba ABANOZ

Giriş

Beyin, bir kas gibi, zorlu öğrenme deneyimlerinden geçtikçe güçlenir (Aronson, Fried, & Good, 2002).

KENDİNİZİ DEĞERLENDİRİN:

( ) Belli bir zekâ düzeyine sahipsinizdir ve onu değiştirmek için yapacak çok bir şey yoktur.

( ) Zekânız, kendinizle ilgili çok fazla değiştiremeyeceğiniz bir şeydir.

( ) Yeni şeyler öğrenebilirsiniz, ancak temel zekâ düzeyinizi gerçekten değiştiremezsiniz.

1: Katılıyorum.

2: Kararsızım.

3: Katılmıyorum.

Zekânın ve yeteneklerin doğuştan geldiğini ve değiştirilemeyeceğini mi düşünüyorsunuz? Yoksa başarıya ulaşmak için zekâ ve yetenekten çok çaba göstermenin ve emek vermenin değerli olduğunu mu? Yukarıdaki mini testte yer alan ifadeler için "katılıyorum" seçeneğini işaretlediyseniz bu sizin, zekânın geliştirilemez olduğuna inandığınızı yani sabit zihniyet yapısına sahip olduğunuzu göstermektedir. Eğer çoğunlukla "katılmı-

Kaynakça

Aronson, J., Fried, C. B. ve Good, C. (2002). Reducing the effects of stereotype threat on African American college students by shaping theories of intelligence. *Journal of Experimental Social Psychology,* 38, 113-125.

Barbouta, A., Barbouta, C. ve Kotrotsiou, S. (2020). Growth mindset and grit: how do university students' mindsets and grit affect their academic achievement. *International Journal of Caring Sciences,* 13(1), 654-664.

Blackwell, L. S., Trzesniewski, K. H., ve Dweck, C. S. (2007). Implicit theories of intelligence predict achievement across an adolescent transition: A longitudinal study and an intervention. *Child Development*, *78*(1), 246-263.

Boaler, J. (2015). *Mathematical mindsets: Unleashing students' potential through creative math, inspiring messages and innovative teaching*. John Wiley & Sons.

Boaler, J. (2020). *Sınırsız Zihin*. Koç Üniversitesi Yayınları.

Boaler, J., ve Anderson, R. (2018). Considering the rights of learners in classrooms: The importance of mistakes and growth assessment practices. *Democracy and Education*, *26*(2), 7.

Campbell, A., Craig, T. ve Collier-Reed, B. (2020) A framework for using learning theories to inform 'growth mindset' activities. *International Journal of Mathematical Education in Science and Technology,* 51(1), 26-43.

Claro, S., Paunesku, C. ve Dweck, C.S., (2016). Growth mindset tempers the effects of poverty on academic achievement. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 113(31), 8664-8668.

Cury, F., Da Fonseca, D., Zahn, I., ve Elliot, A. (2008). Implicit Theories and IQ test performance: A sequential mediational analysis. *Journal of Experimental Social Psychology,* 44, 783-791.

Dweck, C. S. (1986). Motivational processes affecting learning. *American Psychologist*, *41*(10), 1040.

Dweck, C. S. (2020). *Aklını en doğru şekilde kullan*. Yakamoz Kitap.

Dweck, C. (2015). Carol Dweck revisits the growth mindset. *Education Week*, *35*(5), 20-24.

Dweck, C. (2014). Teachers' Mindsets: "Every Student has Something to Teach Me" Feeling overwhelmed? Where did your natural teaching talent go? Try pairing a growth mindset with reasonable goals, patience, and reflection instead. It's time to get gritty and be a better teacher. *Educational Horizons*, *93*(2), 10-15.

Dweck, C. (2014, Kasım). *Gelişebileceğinize inanmanın gücü* [Video]. TED Konferansları https://www.ted.com/talks/carol_dweck_the_power_of_believing_that_you_can_improve?language=tr#t-603288

Dweck, C. S. (2012). Mindsets and human natüre: promoting change in the Middle East, the schoolyard, the racial divide, and willpower. *American Pscyhologist,* 67(8), 614-622.

Dweck, C. S. (2008). Mindsets and math / science achievement. http://www.growthmindsetmaths.com/uploads/2/3/7/7/23776169/mindset_and_math_science_achievement_-_nov_2013.pdf Erişim Tarihi: 27.12.2020.

Dweck, C. S. (2006). *Mindset: The New Psychology Of Success*. Random House.

Gervey, B., Chiu, C., Hong, Y. ve Dweck, C.S. (1999). Differential Use of Person Information in Decision-Making about Guilt Versus Innocence: The role of Implicit Theories. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 25(1), 17-27.

Gleason, S. M. (2016). *Investigation of teacher mindset and classroom practices.* (Unpublished Doctoral Dissertation). William James College, Massachusetts, USA.

Glenn, D. (2010). Carol Dweck's mindset. *Chronicle of Higher Education,* 56(35), B6-B9.

Henebery, B. (2019, December 6). PISA 2018: Why Estonia now tops the tables in Europe. The Educator. http://www.theeducatoronline.com/k12/news/pisa-2018-why-estonia-now-tops-the-tables-in-europe/268834 adresinden indirilmiştir.

Heyman, G. D. ve Dweck, C. S. (1998). Children's thinking about traits: Implications for judgements of the self and others. *Child Development,* 69(2), 391-403.

Limeri, L. B., Carter, N. T., Choe, J., Harper, H. G., Martin, H. R., Benton, A. ve Dolan, E.

L. (2020). Growing a growth mindset: characterizing how and why undergraduate students' mindsets change. *International Journal of STEM Education,* 7(35).

Moser, J. S., Schroder, H. S., Heeter, C., Moran, T. P., ve Lee, Y. H. (2011). Mind your errors: Evidence for a neural mechanism linking growth mind-set to adaptive posterror adjustments. *Psychological Science*, 22(12), 1484-1489.

Mouratidis, A., Michou, A., ve Vassiou, A. (2017). Adolescents' autonomous functioning and implicit theories of ability as predictors of their school achievement and week-to-week study regulation and well-being. *Contemporary Educational Psychology,* 48, 56-66.

Mueller, C. M., ve Dweck, C. S. (1998). Praise for intelligence can undermine children's motivation and performance. *Journal of Personality and Social Psychology*, 75, 33–52.

OECD (2020), "Growth mindset" in PISA 2018 Results (Volume III): What School Life Means for Students' Lives, OECD Publishing.

O'Keefe P.A., Dweck C. S. ve Walton G. M. (2018) Implicit theories of interest: Finding your passion or developing it?. *Psychological Science*. 29(10):1653-1664.

Plaks, J.E, Grant, H. ve Dweck, C.S. (2005). Violations of Implicit Theories and the Sense of Prediction and Control: Implications for Motivated Person Perception. *Journal of Personality and Social Psychology,* 88(2), 245-262.

Rattan, A., Good, C., ve Dweck, C. S. (2012). "It's ok—Not everyone can be good at math": Instructors with an entity theory comfort (and demotivate) students. *Journal of Experimental Social Psychology*, *48*(3), 731-737.

Robinson, C. (2017). Growth mindset in the classroom. *Science Scope,* 41(2), 18.

Schroder, H. S., Fisher, M. E., Lin, Y., Lo, S. L., Danovitch, J. H., ve Moser, J. S. (2017). Neural evidence for enhanced attention to mistakes among school-aged children with a growth mindset. *Developmental Cognitive Neuroscience*, *24*, 42-50.

Steuer, G. ve Dresel, M. (2015). A constructive error climate as an element of effective learning environments. *Psychological Test and Assessment Modeling,* 57(2), 262-275.

Stipek, D. J. (2002). *Motivation to learn: integrating theory and practice.* Allyn and Bacon.

Swann, W. B., ve Snyder, M. (1980). On translating beliefs into action: Theories of ability and their application in an instructional setting. *Journal of Personality and Social Psychology*, *38*(6), 879.

Trouilloud, D., Sarrazin, P., Bressoux, P., ve Bois, J. (2006). Relation between teachers' early expectations and students' later perceived competence in physical education classes: Autonomy-supportive climate as a moderator. *Journal of Educational Psychology*, *98*(1), 75.

Utman, C. H. (1997). Performance effects of motivational state: A meta-analysis. *Personality and Social Psychology Review*, *1*(2), 170-182.

Yeager, D.S., Hanselman, P., Walton, G.M. ... ve Dweck, C. (2019) A national experiment reveals where a growth mindset improves achievement. *Nature* 573**,** 364–369.

Yeager, D. S. ve Dweck, C. S. (2012). Mindsets promote resilience: when students believe that personal characteristics can be developed. *Educational Psychology,* 47 (4), 302-314.

Zhang, J., Kuusisto, E., ve Tirri, K. (2017). How teachers' and students' mindsets in learning have been studied: research findings on mindset and academic achievement. *Psychology*, 8, 1363-1377.

BÖLÜM **5**

Fark'anda (Mindful) Öğretmen

Prof. Dr. R. Bilge UZUN - Uzm. Özen YAZGAN

Giriş

Çağımızın en yaygın sorunlarından olan depresyon ve kaygı bozukluğu, günümüzde çocuk ve gençlerde de giderek artmaktadır (Williams ve Penman, 2015). Buna neden olan faktörler arasında okul çağı çocuklarının yaşamlarında seyreden akademik beklentiler, dışlanma, akran baskısı, zorbalık, ödev ve sorumluluklar olduğu düşünülmektedir (Bazzano ve diğerleri, 2018). Bu nedenle tüm dünyada eğitim sistemleri değişirken çocukların sosyal, duygusal, zihinsel ve ruhsal olarak iyi olmasını öncelik haline getiren programlar dikkat çekmektedir. Bu amaçla, çocukların ruh sağlığını korumayı hedefleyen, sosyal ve duygusal gelişimi destekleyen pek çok farklı program uygulanmaktadır. Bunlardan biri, son yıllarda sıklıkla adını duyduğumuz fark'andalık (mindfulness) yaklaşımıdır. Son yıllarda fark'andalık temelli okul program ve uygulamaları, beden ve zihin sağlığına yönelik bilimsel olarak ortaya konulan olumlu etkileri nedeniyle eğitim alanında yıllar içerisinde giderek artan bir ilgi ile karşılanmaktadır (Greenberg ve Harris, 2012). Kaygı ve depresyon oranları çocuk ve gençlerde giderek artış gösterse de pek çok çocuk ve ebeveyn için profesyonel desteğe erişimin güç olması okulda yürütülen fark'andalık temelli programları önemli kılmaktadır. Bu programlar akıl ve ruh sağlığının korunmasında çocuk ve ergenler için bir yol olarak görülmektedir (Mathis ve diğerleri, 2019).

Yaklaşım ve uygulamalar değişse de eğitim sisteminin en önemli unsurlardan biri kuşkusuz öğretmenlerdir. Bu bağlamda, öğretmenlerin fark'andalık becerilerini geliştirmelerinin okul ve çocuklar üzerinde ne gibi etkileri olabileceği merak konusudur. Bu doğrultuda bu bölümde fark'andalık kavram ve uygulamalarına yer vererek, eğitimde fark'andalık uygulamaları ve uygulamaların öğretmenler üzerinde ve öğrenciler üzerindeki etkileri ele alınacak, öğretmenlerin uygulamalarına olanak sağlayan basit uygulama örnekleri sunulacaktır.

Kaynakça

Ameli, R. (2016). *25 Farkındalık dersi: şimdi sağlıklı yaşama zamanı.* Nobel Akademik Yayıncılık.

Bazzano, A. N., Anderson, C. E., Hylton, C., ve Gustat, J. (2018). Effect of mindfulness and yoga on quality of life for elementary school students and teachers: results of a randomized controlled school-based study. *Psychology research and behavior management*, *11*, 81.

Black, D. S., ve Fernando, R. (2014). Mindfulness training and classroom behavior among lower-income and ethnic minority elementary school children. *Journal of child and family studies*, *23*(7), 1242-1246.

Carson, R. L., & Templin, T. J. (2007, April). *Emotional regulation and teacher burnout: Who says that the management of emotional expression doesn't matter*. In American Education Research Association Annual Convention, Chicago.

Çakır, S.G., & Uzun, B. (2018) Farkandalık (Mindfulness) ve Kabul Temelli Terapiler. Psikolojik Danışma ve Psikoterapi Kuramları: Örnek Uygulamalarla Temel ve Güncel Kuramlar, 19. Bölüm, PegemA Yayınları.

Çatak P. D. ve Ögel K. (2010). Farkındalık temelli terapiler ve terapötik süreçler. *Klinik Psikiyatri Dergisi, 13*,85-91.

Çollak, N. (2018). *Okul öncesi dönem çocuklarına yönelik 8 haftalık mindfulness (bilinçli farkındalık) programı ve programın çocuklar üzerindeki etkileri* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Bahçeşehir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Collard, P. (2014). *The Little Book of Mindfulness: 10 minutes a day to less stress, more peace*. Hachette UK.

Flook, L., Smalley, S. L., Kitil, M. J., Galla, B. M., Kaiser-Greenland, S., Locke, J., ... ve Kasari, C. (2010). Effects of mindful awareness practices on executive functions in elementary school children. *Journal of applied school psychology*.

Frey, A. ve Totton, A. (2016). *Şimdi, buradayım.* Destek Yayınları.

Fox, K. C., Nijeboer, S., Dixon, M. L., Floman, J. L., Ellamil, M., Rumak, S. P., ... ve Christoff, K. (2014). Is meditation associated with altered brain structure? A systematic review and meta-analysis of morphometric neuroimaging in meditation practitioners. *Neuroscience & Biobehavioral Reviews*, *43*, 48-73.

Germer, C. K. (2018). Öz şefkatli Farkındalık-Tahrip Edici Duygularla Başa Çıkabilmek. Diyojen Yayıncılık

Greenberg, M. T., ve Harris, A. R. (2012). Nurturing mindfulness in children and youth: Current state of research. *Child Development Perspectives*, *6*(2), 161-166.

Greeson, J. M. (2009). Mindfulness research update: 2008. *Complementary health practice review*, *14*(1), 10-18.

Hanh, T. N. (2019). *Farkındalığın Mucizesi*. Kuraldışı Yayıncılık.

Hedges, D. W., ve Woon, F. L. (2011). Early-life stress and cognitive outcome. *Psychopharmacology*, *214*(1), 121-130.

Hooker, K. E., ve Fodor, I. E. (2008). Teaching mindfulness to children. *Gestalt review*, *12*(1), 75-91.

Hölzel, B. K., Carmody, J., Vangel, M., Congleton, C., Yerramsetti, S. M., Gard, T., ve Lazar, S. W. (2011). Mindfulness practice leads to increases in regional brain gray matter density. *Psychiatry Research: Neuroimaging*, *191*(1), 36-43.

Jennings, P. A. (2019). *Öğretmenler İçin Farkındalık: Sınıfta Huzur ve Verimlilik İçin Kolay Beceriler*. Pegasus Yayınları.

Jennings, P. A., Brown, J. L., Frank, J. L., Doyle, S., Oh, Y., Davis, R., ... ve Greenberg, M. T. (2017). Impacts of the CARE for Teachers program on teachers' social and emotional competence and classroom interactions. *Journal of Educational Psychology*, *109*(7), 1010.

Kabat-Zinn, J. (1990). *Full catastrophe living: Using the wisdom of your body and mind to face stress, pain and illness*. Delacorte.

Kabat-Zinn, J. (2003). Mindfulness-based interventions in context: past, present, and future. *Clinical psychology: Science and practice*, *10*(2), 144-156.

Kabat-Zinn, J. (2009). *Wherever You Go, There You Are: Mindfulness Meditation In Everyday Life*. Hachette UK.

Kabat-Zinn, J. (2019). *Yeni Başlayanlar için Farkındalık*. Pegasus.

Karacaoğlan, B. ve Şahin, N. H. (2016). Bilgece farkındalık ve duygu düzenleme becerisinin iş tatminine etkisi. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, *8*(4), 421-444.

Kounin, J. S. (1970). *Discipline and group managementin classrooms.* Holt, Rinehart and Winston.

Lyons, K. E., ve DeLange, J. (2016). Mindfulness matters in the classroom: the effects of mindfulness training on brain development and behavior in children and adolescents. In *Handbook of Mindfulness in Education* (pp. 271-283). Springer, New York, NY.

Maslach, C., ve Leiter, M. P. (2006). Burnout. *Stress and quality of working life: current perspectives in occupational health*, *37*, 42-9.

Mathis, E. T., Dente, E., ve Biel, M. G. (2019). Applying Mindfulness-Based Practices in Child Psychiatry. *Child and Adolescent Psychiatric Clinics*, *28*(2), 209-220.

Meiklejohn, J., Phillips, C., Freedman, M. L., Griffin, M. L., Biegel, G., Roach, A., ... ve Isberg, R. (2012). Integrating mindfulness training into K-12 education: Fostering the resilience of teachers and students. *Mindfulness*, *3*(4), 291-307.

Napoli, M., Krech, P. R., ve Holley, L. C. (2005). Mindfulness training for elementary school students: The attention academy. *Journal of applied school psychology*, *21*(1), 99-125.

Özyeşil, Z. (2011). *Üniversite öğrencilerinin öz-anlayış düzeylerinin bilinçli farkındalık kişilik özellikleri ve bazı değişkenler açısından incelenmesi* (Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Rechtschaffen, D. (2014). *The way of mindful education: Cultivating well-being in teachers and students*. WW Norton & Company.

Saltzman, A. (2014). *A still quiet place: A mindfulness program for teaching children and adolescents to ease stress and difficult emotions*. New Harbinger Publications.

Schonert-Reichl, K. A., ve Roeser, R. W. (Eds.). (2016). *Handbook of mindfulness in education: Integrating theory and research into practice*. Springer.

Semple, R. J., Reid, E. F., ve Miller, L. (2005). Treating anxiety with mindfulness: An open trial of mindfulness training for anxious children. *Journal of Cognitive Psychotherapy*, *19*(4), 379.

Snel, E. (2016). *Bir Kurbağa Gibi Sakin ve Dikkatli*. Pegasus Yayınları.

Uzun, B. (2020b). *En Uzun yollar Tek Adımla Başlar*, İnkılap yayınları.

Uzun, B. (2020a) *Farkandalık ve Özgüven*, Çocuklarda Öz Güven Hakkında Her şey, 4. Bölüm, Edt. Z. Kızıltepe, Nobel Yayınları.

Uzun, B & Kral, T. (2021). Fark et, anda kal; namıdiğer Mindfulness: Farkandalık Uygulamalarının dünü, bugünü ve kültürümüze duyarlılığı (Be aware, stay in the moment aka Mindfulness: Past, present and cultural sensitivity of mindfulness. *Uluslararası Bilim ve Eğitim Dergisi, 4*(1), 16-27.

Uzun, B. & Kürküt, E. (2021) *Travmaya Duyarlı Mindfulness*, Travma Psikolojisi, 16. Bölüm, Edt. Ö. E. Baker, İ. Aksöz, T. Doğan, PegemA Yayınları.

Uzun, B. & Saraç, S. (2020) *Erken Çocukluk Döneminde Fark'andalık namı diğer Mindfulness*, Erken Çocuklukta Güncel Konular, Edt. E. Görgü & T. Sezer, 11. Bölüm, Nobel Yayınları.

Vickery, C. E., ve Dorjee, D. (2016). Mindfulness training in primary schools decreases negative affect and increases meta-cognition in children. *Frontiers in Psychology*, *6*, 2025.

Willard, C. (2016). Growing Up Mindful: Essential Practices to Help Children, Teens, and Families Find Balance, Calm, and Resilience, Sounds True

Williams, M. ve Penman, D. (2015*). Farkındalık: Çılgın Bir Dünyada huzur Bulmak İçin Pratik Bir Rehber*. Pegasus Yayınları.

Yazğan, Ö. (2019*). İlkokul çocuklarına yönelik Mindful Okul Programı ve programın çocuklar üzerindeki etkileri* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Bahçeşehir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Zelazo, P. D., ve Lyons, K. E. (2012). The potential benefits of mindfulness training in early childhood: A developmental social cognitive neuroscience perspective. *Child Development Perspectives*, *6*(2), 154-160.

BÖLÜM 6

STEM Lider Öğretmen

Dr. Öğr. Üyesi Defne YABAŞ - Prof. Dr. M. Sencer ÇORLU

Giriş

İnovasyonun önem kazandığı içinde bulunduğumuz 21.yy dünyası, bireyleri karmaşık, dinamik problemlerle ve veriye dayalı karar verme süreçleriyle baş başa bırakmaktadır. 21.yy öğrenme ve inovasyon becerileri kapsamında yaratıcılık ve inovasyon, analitik düşünme ve problem çözme, iletişim ve işbirliği önemli beceriler olarak tanımlanmıştır (The Partnership for 21st Century Learning, 2015). Bu beceriler arasında ön plana çıkan inovasyon, disiplinler arası düşünme ve takım çalışması gerektiren gerçek yaşamla bağlantılı ve etkileşimli bir süreç olarak tanımlanmaktadır (Organisation for Economic Co-operation and Development [OECD], 2010).

Disiplinlerarası düşünme, iletişim, iş birliği vb. becerileri içerisinde barındıran inovasyonun 21.yy dünyasında önem kazanmasının yanı sıra bilimin doğası ve yöntemlerinde de değişim gözlenmektedir (Aşık ve diğerleri, 2017). Söz konusu değişimler, yaşamın kendisi olan öğrenme ortamlarında da inovasyona dayalı bir dönüşüm olmasını ön görmektedir. İnovasyon büyük ölçüde, fen, teknoloji, mühendislik ve matematik (STEM) alanlarındaki gelişim ile ilişkilendirildiğinden, bu disiplinlerde yetkin ve inovasyon kapasitesine sahip bireylerin yetiştirilmesi önem kazanmaktadır (Corlu ve diğerleri, 2014). Toplumların, 21.yy dünyasında rekabet gücüne sahip olabilmek için STEM alanlarında yetişmiş bir iş gücüne sahip olmaları gerekmektedir.

21.yy becerilerini kullanabilen, STEM alanlarında inovasyon kapasitesi ile yetişmiş bireylere olan ihtiyaç ile birlikte, STEM eğitiminin öğrenme ortamlarında nitelikli ve derinlikli bir şekilde gerçekleşebilmesi için kuramsal ve uygulamalı çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Bu çalışmalardan biri Türkiye'de öncü niteliğinde olan STEM: Bütünleşik Öğretmenlik Çerçevesidir (Corlu, 2017). Bütünleşik Öğretmenlik Çerçevesi STEM uygulamaları için öğretmenlere kuramsal bir yol haritası sunmaktadır. Öğretmenlerin, bu

Kaynakça

Abanoz, T. (2020). *STEM yaklaşımına uygun fen etkinliklerinin okul öncesi dönem çocuklarının bilimsel süreç becerilerine etkisinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Akaygun, S., ve Aslan-Tutak, F. (2016). STEM images revealing stem conceptions of pre-service chemistry and mathematics teachers. *International Journal of Education in Mathematics, Science and Technology*, *4*(1), 56-71.

Aşık, G., Doğança-Küçük, Z., Helvacı, B., ve Corlu, M. S. (2017). Integrated teaching project: A sustainable approach to teacher education. *Turkish Journal of Education*, *6*(4), 200-215.

Avvisati, F., Echazarra, A., Givord, P ve Schwabe, M. (2019). PISA 2018 Turkey Country Notes. https://www.oecd.org/pisa/publications/PISA2018_CN_TUR.pdf

Basu, S. J., ve Barton, A. C. (2010). A researcher-student-teacher model for democratic science pedagogy: Connections to community, shared authority, and critical science agency. *Equity & Excellence in Education*, *43*(1), 72-87.

Başaran, M. (2018). *Okul öncesi eğitimde STEM yaklaşımının uygulanabilirliği (Eylem araştırması)* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gaziantep Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Berlin, D. F., & White, A. L. (2010). Preservice mathematics and science teachers in an integrated teacher preparation program for grades 7–12: A 3-year study of attitudes and perceptions related to integration. *International Journal of Science and Mathematics Education*, *8*(1), 97-115.

Blumenfeld, P. C., Soloway, E., Marx, R. W., Krajcik, J. S., Guzdial, M., ve Palincsar, A. (1991). Motivating project-based learning: Sustaining the doing, supporting the learning. *Educational psychologist*, *26*(3-4), 369-398.

Bransford, J., Brown, A., ve Cocking, R. (2000). *How People Learn: Brain, Mind, and Experience & School.* National Academy Press.

Bruner, J.S. (1960). *The Process of Education.* Harvard University Press.

Bybee, R. W. (2010). Advancing STEM education: A 2020 vision. *Technology and engineering teacher*, *70*(1), 30.

Capraro, R. M., ve Han, S. (2014). STEM: The education frontier to meet 21st century challenges. *Middle Grades Research Journal*, *9*(3), 15-18.

Capraro, R. M., ve Slough, S. W. (2013). Why PBL? Why STEM? Why now? An introduction to STEM project based learning. In R. M. Capraro, M. M. Capraro, & J. Morgan (Eds.). *STEM project-based learning: An integrated Science, Technology, Engineering, and Mathematics (STEM) approach.* (pp. 1-5). Sense Publishers.

Capraro, R. M., Capraro, M. M., Scheurich, J. J., Jones, M., Morgan, J., Huggins, K. S., ... ve Han, S. (2016). Impact of sustained professional development in STEM on outcome measures in a diverse urban district. *The Journal of Educational Research*, *109*(2), 181-196.

Chin, C., ve Chia, L. G. (2006). Problem-based learning: Using ill-structured problems in biology project work. *Science Education*, *90*(1), 44-67.

Cobb, P., ve McClain, K. (2004). Principles of instructional design for supporting the development of students' statistical reasoning. In *The challenge of developing statistical literacy, reasoning and thinking* (pp. 375-395). Springer.

Corlu, M. S. (2011). An aesthetic representation of Alfred North Whitehead's philosophy of mathematics education. Philosophy of Mathematics Education Journal, 26, #12.

Corlu, M. S. (2012). *A pathway to STEM education: Investigating pre–service mathematics and science teachers at Turkish universities in terms of their understanding of mathematics used in science* (Yayınlanmamış doktora tezi). Texas A&M University, College Station.

Corlu, M.S. (2015). FeTeMM-STEM eğitimi nedir? Geleceğin matematik sınıflarında hangi yaklaşımları sorunlu kılar? *Türkiye Özel Okullar Derneği Dergisi, 8* (34, 23-24.)

Corlu, M. S. (2017). STEM: Bütünleşik Öğretmenlik Çerçevesi. M. S. Corlu & E. Çallı (Eds.), *STEM Kuram ve Uygulamaları* (ss. 1–10). Pusula.

Corlu, M. S. (2018, July). STEM bütünleşik öğretmenlik: Yaparak öğrenmeden üreterek öğrenmeye *Harvard Business Review*, *(7)*, 102-108.

Corlu, M. S., Capraro, R. M., ve Capraro, M. M. (2014). Introducing STEM education: Implications for educating our teachers in the age of innovation. *Eğitim ve Bilim*, *39*(171), 74-85.

Darling-Hammond, L., Hyler, M. E., ve Gardner, M. (2017). Effective teacher professional development. *Learning Policy Institute*. https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED606743.pdf

Desimone, L., Garet, M. S., Birman, B. F., Porter, A., ve Yoon, K. S. (2003). Improving teachers' in-service professional development in mathematics and science: The role of postsecondary institutions. *Educational Policy*, *17*(5), 613-649.

Desimone, L., Porter, A. C., Birman, B. F., Garet, M. S., ve Yoon, K. S. (2002). How Do District Management and Implementation Strategies Relate to the Quality of the Professional Development That Districts Provide to Teachers?. *Teachers College Record*, *104*(7), 1265-1312.

Doğanca-Kucuk, Z., Yabas, D., Boyaci, H. S., & Corlu, M. S. (2021). The impact of the earlySTEM program on teacher and student outcomes: The role of teachers' involvement in the program development. *International Journal of Education in Mathematics, Science and Technology, 9*(3), 371-405.

Dugger, W. E. (2010, December). Evolution of STEM in the United States. Paper presented In *the 6th Biennial International Conference on Technology Education Research Gold Coast, Queensland, Australia*.

Fortus, D., Krajcik, J., Dershimer, R. C., Marx, R. W., ve Mamlok-Naaman, R. (2005). Design-based science and real-world problem-solving. *International Journal of Science Education*, *27*(7), 855-879.

Fullan, M. (2007). *The new meaning of educational change*. Routledge.

Furner, J. M., ve Kumar, D. D. (2007). The mathematics and science integration argument: A stand for teacher education. *Eurasia Journal of Mathematics, Science and Technology Education*, *3*(3), 185-189.

Genek, E. (2018). STEM eğitimi uygulanan ilkokul öğrencilerinin bilimsel yaratıcılık düzeylerinin incelenmesi (Yüksek Lisans Tezi). Bahçeşehir Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Girgin, Ş. (2018). Ethnographic Case Study of Early STEM Education: Investigating Students' Authentic Learning Experience. (Master's Thesis). Yıldız Technical University, Graduate School of Natural and Applied Sciences

Gonzales, H. B., ve Kuenzi, J. J. (2012). Science, technology, engineering, and mathematics (STEM) education: A primer. Congressional Research Service.

Guskey, T. R., ve Yoon, K. S. (2009). What works in professional development?. *Phi delta kappan*, *90*(7), 495-500.

Hancock, V., & Betts, F. (2002). Back to the future preparing learners for academic success in 2004. *Learning and Leading with Technology*, *29*(7), 10-13.

Helvacı, B. (2018). Interdisciplinary Stem Education: Exploring Technology and Engineering Integration in Mathematics and Science Classes. (Master' Thesis). Yıldız Technical University, Graduate School of Natural and Applied Sciences:

Hord, S. M., ve Sommers, W. A. (2008). *Leading professional learning communities: Voices from research and practice*. Corwin Press.

Hulsizer, M. R., ve Woolf, L. M. (2009). *A guide to teaching statistics: Innovations and best practices*. John Wiley & Sons.

Hung, D., Tan, S. C., ve Koh, T. S. (2006). From traditional to constructivist epistemologies: A proposed theoretical framework based on activity theory for learning communities. *Journal of İnteractive Learning Research*, *17*(1), 37-55.

Jardine, D. W. (2006). On the integrity of things: Reflections on the integrated curriculum. In D. W. Jardine, S. Friesen & P. Clifford (Eds.), *Curriculum in abundance (pp. 171-179)*. Erlbaum.

Jonsdottir, A. H., Lentin, J., Calian, V., Hafsteinsson, E. K., & Stefansson, G. (2020). Using real data for statistics education in an open-source learning environment. *Teaching Statistics,* 1-8.

Juntunen, M., ve Aksela, M. (2013). Life-cycle analysis and inquiry-based learning in chemistry teaching. *Science Education International*, *24*(2), 150-166.

Keiler, L. S. (2018). Teachers' roles and identities in student-centered classrooms. *International journal of STEM education*, *5*(1), 1-20.

Kurutaş, B.S. (2020). Exploration of Effective Professional Development Characteristics from The Perspective of Integrated Teaching Project's Coordinator, Facilitator, and Participants. (Master's Thesis). Boğaziçi University, Institute for Graduate Studies in Science and Engineering.

Makar, K., ve Ben-Zvi, D. (2011). The role of context in developing reasoning about informal statistical inference. *Mathematical Thinking and Learning, 13* (1-2), 1-4

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). 2019. PISA 2018 Türkiye Ön Raporu. http://www.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2019_12/03105347_PISA_2018_Turkiye_On_Raporu.pdf

Milli Eğitim Bakanlığı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü (MEB YEĞİTEK) (2016). STEM Eğitimi Raporu. http://yegitek.meb.gov.tr/www/meb-yegitek-genel-mudurlugu-stem-fen-teknoloji-muhendislik-matematik-egitim-raporu-hazirladi/icerik/719

Nadelson, L. S., Callahan, J., Pyke, P., Hay, A., Dance, M., & Pfiester, J. (2013). Teacher STEM perception and preparation: Inquiry-based STEM professional development for elementary teachers. *The Journal of Educational Research*, *106*(2), 157-168.

National Research Council. (2011). *Successful K-12 STEM education: Identifying effective approaches in science, technology, engineering, and mathematics*. National Academies Press.

Organisation for Economic Co-operation and Development. (2010). Measuring innovation: A new perspective.http://www.oecd.org/document/22/0,3746, en_41462537_41454856_44979734_1_1_1_1,00.html

Öner, A. T., ve Capraro, R. M. (2016). Is STEM academy designation synonymous with higher student achievement?. *Education & Science/ Egitim ve Bilim*, *41*(185), 1-17.

Özel, S. (2013). W3 of STEM Project-Based Learning. In R.M.Capraro, M.M.Capraro, & J.R.Morgan (Eds), *STEM project-based learning: An integrated Science, Technology, Engineering, and Mathematics (STEM) approach* (pp. 41-49). Sense Publishers.

P21 Partnership for 21st Century Learning. (2015). Learning and Innovation Skills. In P21 Framework Definitions, 3-4. Retrieved from http://www.p21.org/storage/documents/docs/P21_Framework_Definitions_New_Logo_2015.pdf

Pinar, W., Reynolds, W., Slattery, P., ve Taubman, P. (2008). *Understanding curriculum; an introduction to the study of historical and contemporary curriculum discourses*. NY: Peter Lang

Rockland, R., Bloom, D. S., Carpinelli, J., Burr-Alexander, L., Hirsch, L. S., ve Kimmel, H. (2010). Advancing the E in STEM Education. *Journal of Technology Studies*, *36*(1), 53-64.

Satchwell, R. E., ve Loepp, F. L. (2002). Designing and Implementing an Integrated Mathematics, Science, and Technology Curriculum for the Middle School. *Journal of Industrial Teacher Education*, *39*(3), 41-66.

Scleicher, A. (2019). *PISA 2018 Insights and Interpretatitons* [eBook]. OECD. https://www.oecd.org/pisa/PISA%202018%20Insights%20and%20Interpretations%20FINAL%20PDF.pdf

Scott, C. E. (2009). *A comparative case study of the characteristics of science, technology, engineering, and mathematics (STEM) focused high schools* (Yayınlanmamış doktora tezi). George Mason University, Fairfax, VA.

Supovitz, J. A., ve Turner, H. M. (2000). The effects of professional development on science teaching practices and classroom culture. *Journal of Research in Science Teaching: The Official Journal of the National Association for Research in Science Teaching*, *37*(9), 963-980.

Şenkutlu, N. (2018). A Systematic Analysis of an Initial STEM Professional Development Program: A Case Study. (Master's Thesis). Bilkent University, the Program of Curriculum and Instruction:

Tunç, C. (2019). STEM: Bütünleşik Öğretmenlik Çerçevesine Yönelik Hizmet İçi Eğitim Programının Uygulanması ve Değerlendirilmesi. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gaziantep Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü

TUSIAD. (2014). Fen, teknoloji, mühendislik ve matematik alanında eğitim almış iş gücüne yönelik talep ve beklentiler araştırması. https://tusiad.org/tr/yayinlar/raporlar/item/8054-stem-alaninda-egitim-almis-isgucune-yonelik-talep-ve-beklentiler-arastirmasi

Türk, N. (2019). Eğitim Fakültelerinin Lisans Programlarına Yönelik Fen, Teknoloji, Mühendislik ve Matematik (STEM) Öğretim Programının Tasarlanması, Uygulanması ve Değerlendirilmesi. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Wei, R. C., Darling-Hammond, L., ve Adamson, F. (2010). *Professional development in the United States: Trends and challenges*. TX: National Staff Development Council.

Yoon, K.S., Duncan, T., Lee, S.W.-Y., Scarloss, B., ve Shapley, K. (2007). *Reviewing the evidence on how teacher professional development affects student achievement.* Institute of Education Sciences, National Center for Education Statistics.

BÖLÜM **7**

Kültüre Duyarlı Öğretmen

Prof. Dr. Erol DURAN - Dr. Nesime ERTAN ÖZEN

Giriş

Toplumların kendi millî kültürlerini korumaları elzemdir. Bu gereklilik insanlık tarihi boyunca devam etmiştir ve devam da edecektir. Her millet kendi kültürünü korumak için bireysel, toplumsal ve ulusal anlamda önlemler alır ve araçlar kullanır. Millî kültürün devamı hayati önem taşımaktadır. Ancak bu durum uluslararası kültüre ve toplumdaki farklı kültürlere duyarlı olmayı engellememelidir. Bu duyarlılık insani bir durumdur.

Tüm toplumlarda topluma ait davranışlar, değerler, normlar ve inançlar vardır. Bu ögeler toplumdan topluma değişkenlik göstermektedir. Okul, toplum kültürünün kuşaktan kuşağa aktarılmasında önemli bir faktördür. Bireyin yetiştiği toplumun yanı sıra öğretmen toplum kültürünün öğrenilmesini sağlayan bir kültürlenme aracıdır.

Günümüzde yaşanan göçler ile bireyler, kültürlerini gittikleri yerlere taşımaktadır. Öğretmen, toplum kültürünü yeni kuşaklara aktarırken aynı zaman da çeşitli kültürler hakkında bilgi sahibi ve toplum için yararlı olan kısmını aktarıcı olmalıdır. Dolayısı ile öğretmenin kendi kültürünün yanı sıra çeşitli kültürlere de meraklı olması beklenmektedir.

Günümüzde ülkeler arasında sınırları aşan ekonomik, toplumsal, siyasi değişimler kültürler arasında da yoğun bir etkileşim yaratmaktadır (İçli, 2001). Yaşamın devamı için gerekli ihtiyaçlar bu etkileşimi bir bakıma zorunlu kılmaktadır (Göçer, 2012). Küreselleşme ve uluslararası göçlerin artması kültürel çeşitliliği önemli bir konu hâline getirmiştir (Çelik, 2020). Öğretmen adaylarının kültüre duyarlı bir anlayış geliştirmeleri ve öğrenme öğretme ortamının öğrencilerin en üst düzeyde fayda sağlaması için kültürel farklılıklara duyarlı olarak tasarlanması önemlidir (Çoban, Karaman ve Doğan, 2010). Gay (2000), kültürel uyumun öğretim uygulamalarına yansıtılması gerektiğini ve bu nedenle öğretmenlerin öğrencilerinin farklı öğrenme tarzlarına uygun öğretim teknikleri

Kaynakça

Aktan, C. C. ve Tutar, H. (2007). Bir sosyal sabit sermaye olarak kültür. *Pazarlama ve İletişim Kültürü Dergisi*, *6*(20), 1-11.

Alakuş, A. O. (2004). Kültür kavramı tanımlamalarına ilişkin bir analiz. *Milli Eğitim Dergisi*, *64,* 1-3.

Altınbaş, D. (2006). Avrupa ve çokkültürlülük: Fransa örneği. *Stratejik Analiz*, *78*, 52-61.

Ambe, E. B. (2006). Fostering multicultural appreciation in pre-service teachers through multicultural curricular transformation. *Teaching and Teacher Education, 22,* 690-699.

Aronson, B., ve Laughter, J. (2016). The theory and practice of culturally relevant education: A synthesis of research across content areas. *Review of Educational Research*, *86*(1), 163-206.

Arslan, H. (2013). Multicultural education: Approaches, dimensions and principles. H. Arslan ve G. Rață (Ed.), *Multicultural education: From theory to practice* içinde (s.15-34). Cambridge Scholars Publishing.

Banks, J. A. (1991). Teaching multicultural literacy to teachers. *Teaching Education*, *4*(1), 133-142.

Banks J. (2004). Multicultural education: Historical development, dimensions, and practice. J. Banks ve C. A. M. Banks (Ed.), *Handbook of research on multicultural education* içinde (s.3-29). Jossey-Bass.

Başbay, A. ve Bektaş, Y. (2009). Çokkültürlülük bağlamında öğretim ortamı ve öğretmen yeterlilikleri. *Eğitim ve Bilim, 34*(152), 30-43.

Bayır, M. (2020). Öğretmenin benimsediği değerlerin öğrenme sürecine etkisi. *Nosyon: Uluslararası Toplum ve Kültür Çalışmaları Dergisi, 4*, 14-24.

Bax, S. (2003). The end of CLT: a context approach to language teaching. *ELT Journal, 57*(3), 278-287.

Çakır, M. (2003). Almanya'daki çok kültürlü ortamlarda Türkçenin anadili olarak kullanımı. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2*(1), 39-58.

Canatan, K. (2002). Hollanda'da çokkültürlü toplum tartışmaları ve karşı-çokkültürcü söylemin analizi. *Avrupa Günlüğü, 2*, 317-332.

Çeçen, A. (1996). *Kültür ve politika*. Gündoğan.

Çelik, H. (2008). Çokkültürlülük ve Türkiye'deki görünümü. *U.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 9*(15), 319-332.

Çelik. O. T. (2020). Kültürel çeşitlilik ve eğitim. F. Nayır (Ed.), *Kültürel değerlere duyarlı eğitim* içinde (s.1-52). Anı.

Cengiz, R. (2018). Çok kültürlülük bağlamında Arnavut etnisitesi; Niksar (Tokat) örneği. *International Social Sciences Studies Journal, 4*(27), 6002-6012.

Çiçek, C. (2012). *İknanın yapısı süreç, araç ve yöntemleriyle*. Eğitim.

Çoban, A. E, Karaman, N. G. ve Doğan, T. (2010). Öğretmen adaylarının kültürel farklılıklara yönelik bakış açılarının çeşitli demografik değişkenlere göre incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Dergisi, 10*(1), 125-131.

Davis, B. M. (2012). *How to teach students who don't look like you: Culturally responsive teaching strategies*. Corwin.

Erinç, S. M. (1992). *Sanat giriş ve estetik*. Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi.

Eser, E. (2014). Küreselleşme süreci ve eğitime etkisi. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *2*(2), 211-224.

Ford, D. Y., ve Kea, C. D. (2009). Creating culturally responsive instruction: For students' and teachers' sakes. *Focus on Exceptional Children*, *41*(9), 1-6.

Garcia, E. E. (1993). Language, culture and education. *Review of research in education*, *19*(1), 51-98.

Gay, G. (2000). *Culturally responsive teaching: theory, research, and practice*. Teachers College.

Gezon, L. ve Kottak, C. (2016). *Kültür*. A. Gürsoy (Çev. Ed). Nobel.

Goe, L., Bell, C., ve Little, O. (2008). *Approaches to evaluating teacher effectiveness: A research synthesis*. National Comprehensive Center for Teacher Quality.

Göçer, A. (2012). Dil-kültür ilişkisi ve etkileşimi üzerine. *Türk Dili, 729*, 50-57.

Gökalp, Z. (1992). *Terbiyenin sosyal ve kültürel temelleri*. Millî Eğitim Bakanlığı.

Gökalp, Z. (1997). *Türkçülüğün esasları*. İnkîlap.

Gül, V. ve Kolb, S. (2009). Almanya'da yaşayan genç Türk hastalarda kültürel uyum, iki kültürlülük ve psikiyatrik bozukluklar. *Türk Psikiyatri Dergisi, 20*(2), 138-143.

Güngör, E. (1996). *Kültür değişmesi ve milliyetçilik*. Ötüken.

Güvenç, B. (1972). *İnsan ve kültür: antropolojiye giriş*. Sosyal Bilimler Derneği.

Halstead, J. M., ve Taylor, M. J. (2000). Learning and teaching about values: A review of recent

research. *Cambridge Journal of Education, 30*(2), 169-202.

Hidalgo, F., Chávez-Chávez, R., ve Ramage, J. (1996). Multicultural education: landscape for reform

in the twenty-first century. J. Sikula, T. Buttery ve E. Guyton (Ed.), *Handbook of research on teacher education* içinde (s.761-778). MacMillan.

İçli, G. (2001). Küreselleşme ve kültür. *C.Ü Sosyal Bilimler Dergisi, 25*(2), 163-172.

Jupp, J. (2002). *From white Australia to Woomera: The story of Australian immigration*. Cambridge University.

Kan, Ç. (2009). Değişen değerler ve küresel vatandaşlık eğitimi. *Kastamonu Eğitim Dergisi, 17*(3), 895-904.

Kana'iaupuni, S., Ledward, B., ve Jensen, U. (2010). *Culture-based education and its relationship to student outcomes*. Honolulu, Hawai'i: Kamehameha Schools Research and Evaluation.

Kaplan, M. (1987). *Türk milletinin kültürel değerleri*. Kültür ve Turizm Bakanlığı.

Kaplan, M. (2006). *Kültür ve dil*. Dergâh.

Katsara, O. (2015). Reaffirming the teacher role within the context of culturally responsive pedagogy: A case study and relevant issues. *ELT World Online, 7*, 1-23.

Kıvılcım, F. (2013). Küreselleşme kavramı ve küreselleşme sürecinin gelişmekte olan ülke Türkiye açısından değerlendirilmesi. *Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi, 5*(1), 219-230.

Kongar, E. (1989). *Kültür üzerine*. Remzi Kitabevi.

Korlaelçi, M. (1993). Din-kültür ilişkisi. *Felsefe Dünyası, 8*, 35-47.

Kottak, C. P. (2002). *Antropoloji–insan çeşitliliğine bir bakış*. Ütopya.

Ladson-Billings, G. (1990). Like lightning in a bottle: Attempting to capture the pedagogical excellence of successful teachers of Black students. *Internation Journal of Qualitative Studies in Education*, *3*(4), 335-344.

Ladson-Billings, G. (1994). *The dreamkeepers: successful teachers of African American children*. Jossey-Bass.

Ladson-Billings, G. (2001). *Crossing over to Canaan: the journey of new teachers in diverse classrooms.* Jossey-Bass.

Ladson-Billings, G. (2006). "Yes, but how do we do it?" Practicing culturally relevant pedagogy. J. G. Landsman ve C. W. Lewis (Ed.), *White teachers diverse classrooms: Creating inclusive schools, building on students' diversity, and providing true educational equity* (s. 33–46). Stylus.

Lin, C. (2020). Understanding cultural diversity and diverse identities. *Quality Education*, 929-938.

Macionis, J. J. (2012). *Sosyoloji*. V. Akan (Çev. Ed.). Nobel Akademi.

Mahiroğulları, A. (2005). Küreselleşmenin kültürel değerler üzerine etkisi. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, *50*, 1275-1288.

Malinowski, B. (2016). *Bilimsel bir kültür teorisi*. D. Uludağ (Çev.) Doğu Batı.

Mazurkiewicz, R. P. (2020). Cultural diversity versus multiculturalism. *World Politics*, *1*, 229-250.

MEB. (2019). *Promoting integration of Syrian children into Turkish education system*. https://pictes.meb.gov.tr/izleme/.

Morrison, C. A., Robbins, H. H., ve amp; Rose, D. G. (2008). Operationalizing culturally relevant pedagogy: A synthesis of classroom-based research. Equity & Excellence in Education, 41, 433-452.

OECD. (2019). *TALIS 2018 results (Vol. I): Teachers and school leaders as lifelong learners*. OECD.

Özkalp, E. (1994). *Sosyolojiye giriş*. Anadolu Üniversitesi.

Özen, Y. (2014). Türk millî kültüründe değerler ve değerlerin milletleşmeye etkisi. *Hikmet Yurdu Düşünce-Yorum Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, *7*(14), 59-87.

Özlem, D. (2008). *Kültür bilimleri ve kültür felsefesi*. Doğu Batı.

Porto, M. (2010). Culturally responsive L2 education: An awareness-raising proposal. *Elt Journal*, *64*(1), 45-53.

Sayılı, A. (1988). Atatürk ve millî kültürümüzün temel unsurlarından bilim ile entellektüel kültür ve teknoloji. *Erdem*, *3*(9), 609-672.

Schaefer, R. T. (2000). *Racial and ethnic groups*. Prentice Hall.

Şimşek, Ş., Çelik, A. ve Akgemci, T. (2001). *Davranış bilimlerine giriş ve örgütlerde davranış*. Nobel.

Steger, M. B. (2009). *Globalization: A very short introduction*. Ashford Colour.

Tabakcı, N. (2008). *Kültürlerarası iletişim sürecinde alt kültürde kimliğin oluşumu (Türkiye'deki Karaçay topluluğu örneği)*. Doktora tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.

Tanrıkulu, M. (2015). Türkiye coğrafyasında genel kültür, alt kültür ve mozaik kültür. *TÜCAUM VIII. Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 473-480.

Tarhan, K. (2018). Küreselleşme evrensel bir kültür mü oluşturdu? *Business Economics and Management Research Journal*, *1*(2), 73-80.

Taylor, E. B. (1958). *The origins of culture and religion in primitive culture*. Harper & Brothers.

Turan, Ş. (1994). *Türk kültür tarihi*. Bilgi.

Turhan, M. (2016). *Kültür değişmeleri*. Altınordu.

Uygur, N. (2006). *Kültür kuramı.* Yapı Kredi.

Ünlü, İ. (2012). İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin kültür algılarının incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 13*(1), 77-92.

Yamakoğlu, C. (2020). *Kültür unsurları*. http://turkdili.gen.tr/kueltueruen-unsurlar-.html. Adresinden 13.02.2021 tarihinde alınmıştır.

BÖLÜM **8**

Tasarımcı Öğretmen

Doç. Dr. Nihal YURTSEVEN

Giriş

"Sürdürülebilir toplumsal değişim, öğretmenin gücüyle öğrencinin zihninde ve kalbinde hayat bulur ve gelişir." Doğan Cüceloğlu
Anısına saygıyla…

Binlerce yıldır devam eden ve en kadim mesleklerden biri olan öğretmenlik mesleği, dünyadaki tüm eğitim sistemlerinin temel yapı taşıdır. Bu mesleği eşsiz kılan deneyimler, yalnızca öğretme eylemiyle sınırlı olmayıp, öğretmenlik mesleği doğası gereği öğretmenlere bir bireyin hayatına ve ruhuna dokunma, geleceğine yön verme ve potansiyelini ortaya çıkarma gibi fırsatlar da sunmaktadır. Bu fırsatlar, öğretmenlik mesleğini sürdüren profesyonellerin, meslekî yaşamları boyunca ihtiyaç duyacakları motivasyon, ilham, başarı duygusu ve meslekî tatmin gibi temel ihtiyaçlarını karşılamaktadır.

Öğretmenlik mesleğine atfedilen bu kutsal değere ve yukarıda sayılan, onu farklı kılan özelliklere rağmen öğretmenler meslekî yaşamlarında bir takım sorunlarla mücadele etmektedir. Bu sorunların nedenleri çok çeşitli olabileceği gibi, büyük bir kısmının da sınırlı meslekî gelişim imkanlarıyla ya da öğretmen özerkliği ile ilişkili olduğunu söylemek mümkündür. Oysa meslekî gelişim, bir öğretmenin meslekî yaşamına başladığı andan emekliliğe kadar ihtiyaç duyduğu can suyudur. Meslekî gelişim, Eğitim İzleme Raporu'nda (2020) değinildiği gibi, öğretmenlerin doğrudan sınıf içi uygulamalarına yansıtabilecekleri bilgi ve becerileri kapsamalı, bu bilgi ve beceriler aynı zamanda onların bireysel gelişimine katkıda bulunmalıdır. Bu koşul, mesleğin sürdürülebilirliği açısından önem arz etmektedir. Diğer taraftan, öğretmen özerkliği, dünyanın birçok yerinde tar-

Kaynakça

Altun, S., ve Yurtseven, N. (2019). *Tasarımcı öğretmen: UbD el kitabı.* Asos Yayıncılık.

Brophy, J. (2003). *Teaching problem students*. The Guilford Press.

Brown, M ve Edelson, D. C. (2003). Teaching as design: Can we better understand the ways in which teachers use materials so we can better design materials to support their changes in practice? LeTUS Report. http://www.inquirium.net/people/matt/teaching_as_design-Final.pdf.

Burge, B., Lenkeit, J., ve Sizmur, J. (2015). PISA in practice: Cognitive activation in maths. Slough: NFER.

Bümen, N. (2020). Türkiye'de eğitim programı uzmanı olmak. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 8*(2).

Caine, R. N. ve Caine, G. (1994). *Making connections: Teaching and the human brain.* Innovative Learning Publications.

Carl, A. E. (2009). *Teacher empowerment through curriculum development: Theory into practice*. Juta and Company.

Cochran, K. F., DeRuiter, J. A., ve King, R. A. (1993). Pedagogical content knowing: An integrative model for teacher preparation. *Journal of Teacher Education, 44.*

Darling-Hammond, L., Holtzman, D. J., Gatlin, S. J., ve Vazquez Heilig, J. (2005). Does teacher preparation matter? Evidence about teacher certification, Teach for America, and teacher effectiveness. *Education Policy Analysis Archives, 13*(42).

Doğan, S., Tatık, R. Ş., ve Yurtseven, N. (2017). Professional learning communities assessment: Adaptation, internal validity, and multidimensional model testing in Turkish context. *Educational Sciences: Theory & Practice, 17*(4).

Doğan, S., ve Yurtseven, N. (2018). Professional learning as a predictor for instructional quality: A secondary analysis of TALIS. *School Effectiveness and School Improvement, 29*(1).

Eğitim İzleme Raporu: Öğretmenler (2020). Eğitim Reformu Girişimi.

Fauth, B., Decristan, J., Rieser, S., Klieme, E., ve Büttner, G. (2014). Student ratings of teaching quality in primary school: Dimensions and prediction of student outcomes. *Learning and Instruction, 29.*

Filmer, D., Molina, E., ve Wane, W. (2020). Identfying effective teachers: Lessons from four classroom observation tools. Policy Research Working Paper 9365. https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/34382/Identifying-Effective-Teachers-Lessons-from-Four-Classroom-Observation-Tools.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Gredler, M. E. (2008). *Learning and instruction: Theory into practice.* Pearson.

Guill, K., Lüdtke, O., ve Köller, O. (2020). Assessing the instructional quality of private tutoring and its effects on student outcomes: Analyses from the German National Educational Panel Study. *British Journal of Educational Psychology, 90*(2).

Hattie, J. (2012). *Visible learning for teachers: Maximizing impact on learning.* Routledge.

Hipp, K. A., ve Huffman, J. B. (2003, January). *Professional learning communities: Assessment--development--effects.* Paper presented at the International Congress for School Effectiveness and Improvement, Sydney, Australia.

Hord, S. M. (2008). Evolution of the professional learning communities. *National Staff Development Council, 29*(3).

Huang, S., Jiang, Y., Yin, H., ve Jong, M. S. (2021). Does ICT use matter? The relationships between students' ICT use, motivation, and science achievement in East Asia. *Learning and Individual Differences, 86*. https://doi.org/10.1016/j.lindif.2020.101957.

Jackson, R. R. (2011). *How to plan rigorous instruction: Mastering the principles of great teaching series.* Association for Supervision and Curriculum Development.

Kalantzis, M. ve Cope, B. (2010). The teacher as designer: Pedagogy in the new media age. *E-Learning and Digital Media, 7*(3).

Maier, M. F., Hsueh, J., ve McCormick, M. (2020). Rethinking classroom quality: What we know and what we are learning. *MDRC.*

Marzano, R. J. (2003). *What works in schools: Translating research into action.* Association

for Supervision and Curriculum Development.

Mishra, P., ve Koehler, M. J. (2006). Technological pedagogical content knowledge: A framework for integrating technology in teachers' knowledge. *Teachers College Record, 108*(6).

Morrissey, M. S. (2000). *Professional learning communities: An ongoing exploration.* Southwest Educational Development Laboratory.

Nilsen, T., Gustafsson, J. E., ve Blömeke, S. (2016). Conceptual framework and methodology of this report. In T. Nilsen & J. E. Gustafsson (Eds.), *Teacher quality, instructional quality and student outcomes: Relationships across countries, cohorts and time* (pp.1-20). IEA, Springer Open. Retrieved from: https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/978-3-319-41252-8.pdf.

Olivier, D. F., Hipp, K. K., ve Huffman, J. J. (2010). Assessing and analyzing schools as professional learning communities. In K. K. Hipp & J. B. Huffman (Eds.), *Demystifying professional learning communities* (pp. 29–42). Rowman & Littlefield Education.

Owen, S. (2014). Teacher professional learning communities: Going beyond contrived collegiality toward challenging debate and collegial learning and professional growth. *Australian Journal of Adult Learning, 5*4(2).

Robinson, K. ve Aronica, L. (2016). *Creative schools: The grassroots revolution that's transforming education.* Penguin Books.

Shulman, L. S. (1987). Knowledge and teaching: Foundations of the new reform. *Harvard Educational Review, 57.*

Siemens, G. (2005). Connectivism: Learning theory for the digital age. *International Journal of Instructional Technology and Distance Learning, 2*(1). http://www.itdl.org/Journal/Jan_05/index.htm.

Stoll, L. ve Kools, M., (2017). The school as a learning organization: A review revisiting and extending a timely concept. *Journal of Professional Capital and Community, 2*(1).

Tomlison, C. A. (2001). *How to differentiate instruction in mixed ability classrooms.* Association for Supervision and Curriculum Development.

Tomlinson, C. A. (2014). *The differentiated classroom: Responding to the needs of all learners.* Association for Supervision and Curriculum Development.

Wiggins, G. Ve McTighe, J. (2005). *Understanding by design*. Association for Supervision and Curriculum Development.

Woolfolk, A. (2017). *Educational psychology.* Pearson.

BÖLÜM **9**

Lider Öğretmen

Doç. Dr. Seher ÇETİNKAYA - Prof. Dr. Neslihan DURMUŞOĞLU SALTALI

Giriş

Günümüzde değişen yaşam koşulları bireyler ve toplumlar üzerinde sosyal ve ekonomik imkanlar, eğitim sistemi, meslekler, mesleklerin rol ve görev tanımları gibi birçok değişimi beraberinde getirmiştir. Eğitim sisteminde bu değişimlere paralel olarak geleneksel öğretmenlik rol ve davranışlarında da değişiklikler yaşanmaktadır. William Arthur Wood'un *"Sıradan öğretmen anlatır, iyi öğretmen açıklar, yetenekli öğretmen yapar ve gösterir, lider öğretmen ilham kaynağı olur."* sözünde de vurgulandığı üzere öğretmenlerin eğitim sistemindeki rolleri artık sadece ders anlatan kişi tanımıyla sınırlı değildir. Öğretmenlerin iyi birer lider olarak bireylere ilham kaynağı olabilmesi beklenmektedir. Kitabın bu bölümünde lider öğretmenlik konusu ayrıntılı bir biçimde ele alınmıştır.

1. Liderliğin Tanımı

Liderlik, insanlık tarihi kadar eski bir kavramdır. Sosyal bir oluşumun var olduğu her ortamda doğal olarak ortaya çıktığından toplumu oluşturan tüm alt kurumlarda liderlik de vardır (Özkan, 2016). Liderlik toplumsal bir ihtiyaçtan ortaya çıkmaktadır ve tarih içinde toplumların ihtiyaçları, kültürleri, yaşayış biçimleri, hayatta karşılaştıkları problemler ve bu problemlerin çözümüne yaklaşımları değişmektedir. Bu değişimler liderlik kavramında da değişimleri beraberinde getirmektedir. Ayrıca farklı disiplin alanları liderlik kavramına farklı bakış açıları geliştirdiğinden (Özkan, 2016) ve liderlik yönetim alanında en çok araştırma yapılan konuların başında geldiğinden (Çakırer, 2017) literatürde liderliğin birçok tanımı bulunmaktadır.

Çakırer (2017) liderliği başkalarını etkileme ve yön sanatı olarak tanımlamaktadır. Liderlik bireyin, tanımlanmış başarıya ya da örgütsel amaçlara ulaşmak için diğer grup

Kaynakça

Altunay, E. (2017). Sınıf yönetiminde öğretmenlerin öğretimsel liderlik rolleri. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 20*(37), 19-44.

Avcı, A. (2015). Dönüşümcü ve işlemci liderlik stilleri: kavramsal çerçevesi ve eğitim örgütleri açısından etkileri. *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, *5*, 85-108.

Bakioğlu, A. (1998). Lider öğretmen. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, *10*(10), 11-19.

Bass, B. M., Avolio, B. J., Jung, D. I., ve Berson, Y. (2003). Predicting unit performance by assessing transformational and transactional leadership. *Journal of applied psychology*, *88*(2), 207.

Bermejo-Toro, L. Prieto-Ursúa, M. ve Hernández, V. (2016) Towards a model of teacher wellbeing: Personal and job resources involved in teacher burnout and engagement. *Educational Psychology, 36*(3), 481-501.

Beycioğlu, K. (2009). İlköğretim okullarında öğretmenlerin sergiledikleri liderlik rollerine ilişkin *bideğerlendirme (Hatay ili örneği).* Yüksek Lisans Tezi. İnönü Üniversitesi Sosyal BilimlerEnstitüsü.

Beycioglu, K., ve Aslan, B. (2010). Öğretmen Liderliği Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Elementary Education Online*, *9*(2). 764-775.

Beycioğlu, K., ve Aslan, B. (2012). Öğretmen ve yöneticilerin öğretmen liderliğine ilişkin görüşleri: Bir karma yöntem çalışması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, 2*(2), 191-223.

Blase, J., ve Blase, J. (2006). *Teachers bringing out the best in teachers: A guide to peer consultation for administrators and teachers.* Thousand Oaks, Corwin Press.

Blegen, M. B., ve Kennedy, C. (2000, May). Principals and teachers, leading together. *NASSP Bulletin, 84*(616), 1–6.

Bon, J. (2014). *The power of teacher leaders: Their roles, influence, and impact.* Routledge.

Boyd-Dimock, V., ve McGree, K. (1995). Leading change from the classroom: Teachers as leaders. *Issues…… About Change Archive, 4*(4). https://sedl.org/change/issues/issues44.html Erişim tarihi: 03.03.2021

Brooks, J., Jean-Marie, G., Normore, A., ve Hodgins, D. (2007). Distributed leadership for social justice: Exploring how influence and equity are stretched over an urban high school. *Journal of School Leadership, 17*(4), 378–408.

Caine, G. ve Caine, R. N. (2000). The learning community as a foundation for developing teacher leaders. *NASSP Bulletin, May 2000,* 6-13.

Can, N. (2006). Öğretmen liderliği ve engelleri. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, *1*(2), 137-161.

Can, N. (2014). *Öğretmen liderliği.* Pegem Akademi.

Can, N. (2009). Öğretmenlerin sınıfta ve okulda liderlik davranışları. *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *8*(2), 385 -399

Cheng, A. Y. N. ve Szeto, E. (2016). Teacher leadership development and principal facilitation: Novice teachers' perspectives. *Teaching and Teacher Education, 58*, 140-148.

Cherkowski, S. (2018). Positive teacher leadership: building mindsets and capacities to grow wellbeing. *International Journal of Teacher Leadership, 9*(1), 63-78.

Clarke, M., Killeavy, M., ve Ferris, R. (2015). Mentor teachers as leaders and followers in school-based contexts in the Republic of Ireland. *International Journal of Educational Management, 29*(3), 368-379.

Cosenza, M. N. (2015). Defining teacher leadership: Affirming the teacher leader model standards. *Issues in Teacher Education*, *24*(2), 79-99.

Coyle, M. (1997). Teacher leadership vs. school management: Flatten the hierarchies. *Teacher Leadership, 70*(5), 236–239.

Crowther, F. Hann, L. McMaster,J. ve Fergurson, M. (2000) *Leadership for successful school revitalisation: Lessons from recent Australian Research,* Paper presenters at the annual meeting of AERA.

Crowther, F., Ferguson, M. ve Hann, L. (2009). *Developing teacher leaders: How teacher leadership enhances school success.* Corwin Press, Thousand Oaks.

Çakırer, M.A. (2017). *Lider öğretmen.* Ekin Yayınevi.

David, R., Teddlie, C., ve Reynolds, D. (2000). *The international handbook of school effectiveness research.* Psychology Press.

Diamond, J.B. ve Spillane, J.P. (2016), School leadership and management from a distributed perspective: a 2016 retrospective and prospective, *Management in Education, 30*(4), 147-154.

Donaldson, M. L., ve Johnson, S. M. (2007). Overcoming the obstacles of leadership. *Educational Leadership, 65*(1), 8-13.

Fang, C. H., Chang, S. T., ve Chen, G. L. (2009). Applying structural equation model to study of the relationship model among leadership style, satisfaction, organization commitment and Performance in hospital industry. In *2009 May International Conference on EBusiness and Information System Security*.

Fisher, H. (2009). *Overcoming barriers of teacher leadership*. Thesis for: Doctor of Education https://www.researchgate.net/publication/233795327_Overcoming_Barriers_of_Teacher_Leadership Erişim tarihi: 15.02.2021

Gandolfi, F. (2016). Fundamentals of leadership development*, Executive Master's in Leadership Presentation*, Georgetown University.

Hackney, C. Ve Henderson, J. (1999). Educating School Leaders for Inquiry Based Democratic Learning Communities. *Educational Horizons, 77*(3), 67-73.

Harris, A. (2003). Teacher leadership as distributed leadership: Heresy, fantasy or possibility? *School Leadership & Management*, *23*(3), 313-324.

Harris, A., ve Muijs, D. (2002). Teacher leadership: Principles and practice. Research Note. University of Warwick.

Harrison, C. ve Killion, J. (2007). Ten roles for teacher leaders. *Educational Leadership, 65*(1), 74-77.

Haydon, T., Leko, M. M., ve Stevens, D. (2018). Teacher stress: sources, effects, and protective factors. *Journal of Special Education Leadership, 31*(2), 99-108.

Hulpia, H., ve Devos, G. (2010). How distributed leadership can make a difference in teachers' organizational commitment? A qualitative study. *Teaching and teacher education, 26*(3), 565-575.

Katzenmeyer, M. ve Moller, G. (2009), *Awaking the sleeping giant: helping teachers develop as leaders.* Corwin Press, Thousand Oaks.

Killion, J. (2001). *What works in elementary schools: Results-based staff development*. OH: National Staff Development Council.

Lambert, L. (2003). Leadership redefined: An evocative context for teacher leadership. *School Leadership & Management, 23*(4), 421-430.

Larner, M. (2004). *Pathways: Charting a course for professional learning*. NH:Heinemann.

Lieberman, A., Saxl, E. R., ve Miles, M. B. (2000). Teacher leadership: Ideology and practice. *The Jossey-Bass Reader on Educational Leadership*, *1*, 348-365.

Little, J. W. (1995). Contested Ground: The basis of teacher leadership in two restructuring highschools. *The Elementary School Journal, 96*(1), 47-63.

Louis, K. S., Marks, H. M., ve Kruse, S. (1996). Teachers' professional community in restructuring schools. *American Educational Research Journal 33*(4), 757-789.

Lunenburg, F. C. ve Ornstein A. C. (2013). *Eğitim yönetimi.* Nobel Yayınları.

Margolis, J. ve Deuel, A. (2009). Teacher leaders in action: motivation, morality, and money, *Leadership and Policy in Schools,* 8(3), 264-286.

Margolis, J. (2008). When teachers face teachers: Listening to the resource "right down the hall". *Teaching Education, 19*(4), 293-310.

Margolis, J., ve Doring, A. (2013). What do today's teachers want (and not want) from teacher leaders?. *The New Educator, 9*(3), 192-209.

Margolis, J., ve Huggins, K. S. (2012). Distributed but undefined: New teacher leader roles to change schools. *Journal of School Leadership, 22*(5), 953-981.

Marzano, R., Pickering, D., ve Pollock, J. (2001). Classroom instruction that works: Research - based strategies for increasıng student achievement. Association for supervision and curriculum development, Alexandria, Virginia USA. E-book http://leilehuamentorprogram.

weebly.com/uploads/1/6/5/6/16563028/classroom-instruction-that- works_pdf.pdf Erişim tarihi: 12.02.2021.

Muijs, D. ve Reynolds, D. (2001). *Effective teaching. research and practice.* Paul Chapman Publishing.

Murphy, J. (2007). Teacher leadership: barriers and supports. *International handbook of school effectiveness and improvement: Review, reflection and reframing. In Townsend*, T. (Ed.). Springer Publishing. 681-706.

Nanjundeswaraswamy, T. S., ve Swamy, D. R. (2014). Leadership styles. *Advances in Management*, *7*(2), 57-62.

Ng, L. ve Rivera, J. (2018). Exploring transformational leadership and fellowship in a cultural context: The case of the Philippines, *Asia-Pacific Social Science Review, 17*(3), 136-141.

Ovando, M. N. (1994). Effects of Teachers' Leadership on Their Teaching Practices. https://eric.ed.gov/?id=ED380446 Erişim tarihi: 20.2.2021

Özkan, M. (2016). Liderlik hangi sıfatları, nasıl alıyor? Liderlik konulu makalelerin incelenmesi. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *15*(2), 615-639.

Podsakoff P. M., MacKenzie S. B., Moorman R. H. ve Fetter R. (1990). Transformational leader behaviors and their effects on followers trust in leader, satisfaction and organizational citizenship behaviors, *Leadership Quarterly, 1,* 107-142

Pugh, K. J., ve Zhao, Y. (2003). Stories of teacher alienation: a look at the unintended

consequences of efforts to empower teachers. *Teaching and Teacher Education, 19*, 187-302.

Reeves, D. B. (2009). The learning leader/model teachers. *Educational Leadership, 66*(5), 85-86.

Shen, J., Wu, H., Reeves, P., Zheng, Y., Ryan, L., ve Anderson, D. (2020). The association betweeteacher leadership and student achievement: A meta-analysis. *Educational Research Review, 31*(2020), 1-19.

Silva, D. Y., Gimbert, B., ve Nolan, J. (2000). Sliding the doors: Locking and unlocking possibilities for teacher leadership. *Teachers College Record, 102*(4), 779–804.

Smylie, M. A. (1996). Research on teacher leadership: Assessing the state of the art. In B. J. Biddle, T. L. Good, & I. F. Goodson (Eds.), *International handbook of teachers and teaching* (ss. 521–592). Kluwer.

Visone, J. D. (2018). Empowerment through a teacher leadership academy. *Journal of Research in Innovative Teaching & Learning, 11(*2), 192-206.

Voon, M. L., Lo, M. C., Ngui, K. S., ve Ayob, N. B. (2011). The influence of leadership styles on employees' job satisfaction in public sector organizations in Malaysia. *International Journal of Business, Management and Social Sciences*, *2*(1), 24-32.

Wasley, P. A. (1991). *Teachers who lead: The rhetoric of reform and realities of practice*. Teachers College Press.

York-Barr, J. ve Duke, K. (2004). What do we know about teacher leadership? findings from two decades of scholarship. *Review of Educational Research, 74*(3), 255-316.

Yücel, Y. (2020). *Öğretmen liderliği eğitim programının öğretmenlerin öğretmen liderliği becerilerine etkisi.* (Yüksek lisans tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi.

BÖLÜM **10**

Travmaya Duyarlı Okul ve Öğretmen

Prof. Dr. Özlem KARAIRMAK - Dr. Ece GÖKMENOĞLU

Giriş

"Travmamızdan ya da beyin kimyamızdan ibaret değiliz. Travma kim olduğumuzun bir parçası, ancak biz ondan çok daha fazlasıyız."

Sam J. Miller, Destroy All Monsters

Çocukluk ve ergenlik çağı, son dönemde artan şekilde ruh sağlığı sorunları yaşanan dönemler arasına girmiştir (Amaral, vd., 2020). Dünya Sağlık Örgütü (2020) verilerine göre; küresel düzeyde rastlanan sağlık bozulmalarının %16'sı ergenlerin yaşadığı ruh sağlığı sorunlarıdır. Ruh Sağlığı Vakfı (2020) ise çocuk ve ergen popülasyonunda neredeyse her on kişiden birinin depresyon, kaygı ya da davranış bozukluğu gibi ruh sağlığı sorunları yaşadığını ve ruh sağlığı problemlerinin maruz kaldıkları yaşam deneyimlerinin sonucu olarak ortaya çıktığını belirtmektedir. 2000'li yılların başlarında 85.052 kişinin katılımıyla yapılan bir araştırmaya göre; ruh sağlığındaki bozulmaların yarı oranda 14 yaş itibariyle ortaya çıkmakta, ancak önemli bir kısmı tespit ya da tedavi edilememektedir (Kessler, vd., 2007). Ruh Sağlığı Vakfı'nın (2020) daha güncel olan verilerine göre ise; ruh sağlığı sorunu yaşayan çocuk ve ergenlerin büyük çoğunluğu (%70) için belirtilerinin erken dönemde fark edilmesi, önleyici ve iyileştirici müdahalelerin hayata geçirilmesi gibi uygun şartlar bulunmamaktadır. Öte yandan, bir toplumun refah seviyesinin yükselmesi ve her anlamda ilerleyebilmesi, çocukların gelişimlerini sürdürdükleri ev, okul gibi ortamların ne kadar olumlu olduğu ile doğru orantılıdır (Harvard University Center on the Developing Child, 2021). Çocukların bir toplumun geleceği olduğu varsayımından hareket edecek olursak çocuk ruh sağlığını korumanın ve iyilik halini gözetmenin ön-

Kaynakça

Aber, L., Brown, J. L., Jones, S. M., Berg, J., & Torrente, C. (2011). School-based strategies to prevent violence, trauma, and psychopathology: The challenges of going to scale. *Development and Psychopathology, 23*, 411–421.

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü. (2018). Çocuk hizmetleri istatistikleri 2018 yıl sonu verileri. 20 Mart 2021 tarihinde https://www.ailevecalisma.gov.tr/tr-tr/istatistikler/aile-ve-sosyal-politikalar-alanindaki-istatistikler/cocuk-hizmetleri-istatistikleri/ adresinden ulaşılmıştır.

Alford, C. F. (2014). *Trauma and forgiveness: Consequences and communities*. Cambridge University Press.

Amaral M. O., Silva D. M., Costa M. G., Gonçalves A. M., Pires S. M., Cruz C. M., Cabral, L. D. R. & Gil, N. C. D. S. P. (2020). ProMenteSã: A teacher training intervention program for mental health promotion at schools. *Acta Paul Enferm, 33*, 1-8

Anda, R., Felitti, V., Bremner, D., Walker, J., Whitfield, C., Perry, B., Dube, S., & Giles, W. (2006). The enduring effects of abuse and related adverse childhood experiences: A convergence of evidence from neurobiology and epidemiology. *European Archives of Psychiatry & Clinical Neuroscience, 256*, 174-186.

Anna Freud National Centre for Children and Families. (2021). Mentally healthy schools: Whole-school approach. https://www.mentallyhealthyschools.org.uk/whole-school-approach/learnmore/ *adresinden 13 Mart 2021 tarihinde ulaşılmıştır*.

Atallah, D. G., Koslouski, J. B., Perkins, K. N., Marsico, C., & Porche, M. V. (2019). *An evaluation of Trauma and Learning Policy Initiative's (TLPI) inquiry-based process: Year three*. Boston, MA: Boston University, Wheelock College of Education and Human Development.

Bellis, M. A., Hughes, K., Ford, K., et al. (2019). Life course health consequences and associated annual costs of adverse childhood experiences across Europe and North America: A systematic review and meta-analysis. *Lancet Public Health, 4*(10):517-528.

Benjet, C., Bromet, E., Karam, E., Kessler, R., McLaughlin, K., Ruscio, A., ... Hill, E. (2016). The epidemiology of traumatic event exposure worldwide: Results from the World Mental Health Survey Consortium. *Psychological Medicine, 46*, 327–343.

Bennett, B. (2007). Creating a school community for learning and healing, *The New Educator, 3*(4), 323-334.

Blaustein, M. E. (2013). Childhood trauma and a framework for intervention. E. Rossen & R. Hull (Eds.), *Supporting and educating traumatized students: A guide for school-based professionals* içinde. (ss. 3–21). USA: Oxford University Press.

Bremner, D. (2003). Long-term effects of childhood abuse on brain and neurobiology. *Child and Adolescent Psychiatric Clinics of North America, 12*, 271-292.

Brown, N. M., Brown, S. N., Briggs, R. D., Germán, M., Belamarich, P. F., & Oyeku, S. O. (2017). Associations between adverse childhood experiences and ADHD diagnosis and severity. *Academic Pediatrics, 17*(4), 349–355.

Centers for Disease Control and Prevention & Kaiser Permanente. (2016). The ACE study survey data [Yayınlanmamaış veri]. Department of Health and Human Services, Centers for Disease Control and Prevention, U.S.: Atlanta, Georgia.

Centers for Disease Control and Prevention. (2020). Preventing adverse childhood experiences. *20 Mart 2021 tarihinde https://www.cdc.gov/violenceprevention/aces/fastfact.html adresinden ulaşılmıştır.*

Centers for Disease Control and Prevention. (2020). *CDC-Kaiser Permanente Adverse Childhood Experiences (ACE) Study*.

Chafoueas, S. M., Johnson, A. H., Overstreet, S., & Santos, N. M. (2016). Toward a blueprint for trauma-informed service delivery in schools. *School Mental Health, 8*, 144–162.

Child Welfare Information Gateway (2015). *Developing a trauma-informed child welfare system*. https://www.childwelfare.gov/pubPDFs/trauma_informed.pdf *7 Mart 2021 tarihinde adresinden alınmıştır.*

Cole, S. F., O'Brien, J. G., Gadd, M. G., Ristuccia, J. Wallace, D. L., & Gregory, M. (2005). *Helping traumatized children learn: Supportive school environments for children Traumatized by family violence*. A Report and Policy Agenda. Boston: Massachusetts Advocates for Children, Harvard Law School & Task Force on Children Affected by Domestic Violence.

Cole, S. F., Eisner, A., Gregory, M., & Ristuccia, J. (2013). *Helping traumatized children learn 2: Creating and advocating for trauma-sensitive schools*. Boston: Massachusetts Advocates for Children & Harvard Law School.

D' Andrea, W., Ford, J., Stolbach, B., Spinazzola, J., & van der Kolk, B. A. (2012). Understanding interpersonal trauma in children: Why we need a developmentally appropriate trauma diagnosis. *American Journal of Orthopsychiatry, 82*(2), 187–200.

Daniel, B., & Wassell, S. (2002). *The school years: Assessing and promoting resilience in vulnerable children 2*. UK: Jessica Kingsley Publishers.

de Mattos Souza LD, Molina ML, da Silva RA, et al. (2016). History of childhood trauma as risk factors to suicide risk in major depression. *Psychiatry Research, 246*, 612–616.

Dong, M., Dube, S. R., Felitti, V. J., Giles, W. H., Anda, R. F. (2003). Adverse childhood experiences and self-reported liver disease: New insights into the causal pathway. *Arch Intern Med, 163*(16),1949-1956.

Dong, M., Giles, W. H., Felitti, V. J., Dube, S. R., Williams, J. E., Chapman, D. P., Anda, R. F. (2004). Insights into causal pathways for ischemic heart disease: Adverse childhood experiences study. *Circulation,110*(13),1761-1766

Dünya Sağlık Örgütü. (2020). Adolescent health epidemiology. *17 Mart 2021 tarihinde https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/adolescent-mental-health adresinden ulaşılmıştır.*

Dünya Sağlık Örgütü. (2021). Injuries and violence. *18 Mart 2021 tarihinde https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/injuries-and-violence adresinden ulaşılmıştır.*

Ellis, A. & Dryden, W. (1997). *The practice of rational emotive behavior therapy.* (2. Ed.). New York: Springer.

Fazel, M., Hoagwood, K., Stephan, S., & Ford, T. (2014). Mental health interventions in schools in high-income countries. *The Lancet Psychiatry, 1*(5), 377–387.

Feit, M. N., Joseph, J., Petersen, A. C., & Institute of Medicine and National Research Council. (2014). *New directions in child abuse and neglect research*. Washington: National Academies Press.

Felitti, V. J., Anda, R. F., Nordenberg, D., et al. (1998). Relationship of childhood abuse and household dysfunction to many of the leading causes of death in adults. The Adverse Childhood Experiences (ACE) Study. *Am J Prev Med.;14*(4):245-258.

Fondren, K., Lawson, M., Speidel, R., McDonnell, C. G. & Valentino, K. (2020). Buffering the effects of childhood trauma within the school setting: A systematic review of trauma-informed and trauma-responsive interventions among trauma-affected youth, *Children and Youth Services Review, 109*, 1-18.

Fredericks, J. A., Blumenfeld, P. C. & Paris, A. H. (2004). School engagement: Potential of the concept, and state of the evidence. *Review of Educational Research, 74*(1), 59-109.

Freud, S. & Breuer, J. (2011). *Histeri üzerine çalışmalar*. (Çev. Emre Kapkın). İstanbul: Payel.

Gherardi, S.A., Flinn, R.E. & Jaure, V.B. (2020). Trauma-sensitive schools and social justice: A critical analysis. *The Urban Review, 52*, 482–504.

Goleman, D. (2018). *Herkes için duygusal dayanıklılık.* Resilience: Duygusal dayanıklılığınızı artırın *içinde*. (Çev. L. Göktem). İstanbul: Optimist.

Gordon, T. (2015). *Etkili öğretmenlik eğitimi*. (Çev. S. Karakale). (8. Baskı). İstanbul: Profil.

Graham, J., D. English, A. Litrownik, R. Thompson, E. Briggs, and S. Bangdiwala. (2010). Maltreatment chronicity defined with reference to development: Extension of the social adaptation outcomes findings to peer relations. *Journal of Family Violence 25*(3), 311-324.

Guarino, K. & Chagnon, E. (2018). *Trauma-sensitive schools training package*. Washington, DC: National Center on Safe Supportive Learning Environments.

Haliburn, J. (2013). Traumatic attachment as adaptation: The biopsychosocial impact. *Psychology of Trauma* içinde. (Ed. Brouwer, M., & Leeuwen, T. van.). New York: Nova Science.

Harvard University Center on the Developing Child. (2010). *The foundations of lifelong health are built in early childhood.* Cambridge, MA: Center on the Developing Child at Harvard University.

Harvard University Center on the Developing Child. (2021). Resilience. *19 Mart 2021 tarihinde https://developingchild.harvard.edu/science/key-concepts/resilience/ adresinden ulaşılmıştır.*

Herman, J. (2016). *Travma ve iyileşme*. (Çev. T. Tosun). İstanbul: Literatür.

Holt, M. K., Finkelhor, D., & Kantor, G. K. (2007). Multiple victimization experiences of urban elementary school students: Associations with psychosocial functioning and academic performance. *Child Abuse and Neglect, 31*, 503–515.

Huang, P. (2017). *ADHD and adverse childhood experiences.* Children's hospital of Philadelphia Center for Injury Research and Prevention, Research in Action. *19 Mart 2021 tarihinde https://injury.research.chop.edu/blog/posts/adhd-and-adverse-childhood-experiences adresinden ulaşılmıştır.*

İstanbul Milli Eğitim Müdürlüğü. (2021). İstanbul veli akademileri. 18 Nisan 2021 tarihinde *http://istmem.meb.gov.tr/veliakademisi/* adresinden ulaşılmıştır.

Jennings, P. A. (2019). Teaching in a trauma sensitive classroom: What educators can do to support students. *American Educator*, 12-15.

John Hopkins Urban Health Institute. (2015). *Healing together: Community level trauma, its causes, consequences and solutions.* 20 Mart 2021 tarihinde https://traumasensitiveschools.org/wp-content/uploads/2015/11/urban-health-jhu-SDH_2015_Summary_Report.pdf adresinden ulaşılmıştır.

Karaırmak, Ö. (2006). Psikolojik sağlamlık, risk faktörleri ve koruyucu faktörler. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 3*(26), 129-142.

Kahn, R. S., Brandt, D. & Whitaker, R. C. (2004). Combined effect of mothers' and fathers' mental health symptoms on children's behavioral and emotional well-being. *Arch Pediatr Adolesc Med, 158*(8), 721–729.

Kataoka, S. H., Langley, A., Vona, P., Acuña, A., Jaycox, L., Escudero, P., Rojas, C., Ramirez, E., & Stein, B. D. (2018). Applying a trauma informed school systems approach: Examples from school community-academic partnerships. *Ethnicity and Disease, 28*, 417–426.

Kessler, R. C. , Angermeyer, M., Anthony, J. C. , vd.. (2007). Lifetime prevalence and age-of-onset distributions of mental disorders in the World Health Organization's World Mental Health Survey Initiative. *World Psychiatry, 6*(3), 168–176

Kim, J., & D. Cicchetti. (2010). Longitudinal pathways linking child maltreatment, emotion regulation, peer relations, and psychopathology. *Journal of Child Psychology and Psy-chiatry, 51*(6), 706-716.

Lansford, J. E., Miller-Johnson, S., Berlin, L. J., Dodge, K. A., Bates, J. E., & Pettit, G. S. (2007). Early physical abuse and later violent delinquency: A prospective longitudinal study. *Child Maltreatment 12*(3), 233-245.

Larkin, H., Felitti, V. J., & Anda, R. F. (2014). Social work and adverse childhood experiences (ACE) research: Implications for practice and health policy. *Social Work in Public Health, 29*(1), 1–16.

Levine, P. A. & Kline, M. (2008). *Trauma-proofing your kids: A parent's guide for instilling confidence, joy and resilience.* USA: North Atlantic.

Marzillier, J. (2014). *The trauma therapies*. United Kingdom: Oxford University Press.

Massachusetts Advocates for Children and Harvard Law School. (2020). *The trauma and learning policy initiative*. USA.

Maya Vakfı. (2019). *Travmaya duyarlı okul programı raporu*. https://mayavakfi.org/travmaya-duyarli-okul-programi/ *adresinden 13 Mart 2021 tarihinde ulaşılmıştır.*

Merrick, M.T., Ford, D.C., Ports, K. A., Guinn, A. S. (2018). Prevalence of adverse childhood experiences from the 2011-2014 behavioral risk factor surveillance system in 23 States. *JAMA Pediatrics, 172*(11), 1038-1044.

Merrick, M. T., Ford, D. C., Ports, K. A., vd. (2019). Vital signs: Estimated proportion of adult health problems attributable to adverse childhood experiences and ımplications for prevention — 25 states, 2015–2017. Morbidity and Mortality Weekly Report, 68, 999-1005.

Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü. (2019). Psikososyal destek programı uygulama kılavuzu. 18 Nisan 2021 tarihinde *https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2019_09/30111750_uygulama_kYlavuzu.pdf* adresinden ulaşılmıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü & UNICEF. (2019). *Psikososyal önleyici destek programı*. Ankara: Teknik tanıtım.

Moore, K. A., & Ramirez, A. N. (2016). Adverse childhood experience and adolescent wellbeing: Do protective factors matter?. *Child Indicators Research, 9*(2), 299–316.

Perez, C. M., & C. S. Widom. (1994). Childhood victimization and long-term intellectual and academic outcomes. *Child Abuse and Neglect, 18*(8), 617-633.

Perry, B. D., & M. Szalavitz. (2006). *The boy who was raised as a dog: And other stories from a child psychiatrist's notebook—What traumatized children can teach us about loss, love, and healing.* New York: Basic.

Ports, K. A., Holman, D. M., Guinn, A. S., Pampati, S., Dyer, K. E., Merrick, M. T., Lunsford, N. B., & Metzler, M. (2019). Adverse childhood experiences and the presence of cancer risk factors in adulthood: A scoping review of the literature from 2005 to 2015. *Journal of Pediatric Nursing, 44*, 81–96.

Rogers, C. R. (1971). Can schools grow persons? *Educational Leadership, 29,* 215–217.

Rogers, C. R. (2007). The necessary and sufficient conditions of therapeutic personality change. *Psychotherapy: Theory, Research, Practice, Training, 44*(3), 240–248.

Ruh Sağlığı Vakfı. (2020). Children and young people. *17 Mart 2021 tarihinde https://www.mentalhealth.org.uk/a-to-z/c/children-and-young-people. adresinden ulaşılmıştır.*

Schiraldi, G. R. (2017). *The resilience workbook: Essential skills to recover from stress, trauma, and adversity*. CA: New Harbinger.

Stein, M. D., Conti, M. T., Kenney, S., Anderson, B. J., Flori, J. N., Risi, M. M., & Bailey, G. L. (2017). Adverse childhood experience effects on opioid use initiation, injection drug use, and overdose among persons with opioid use disorder. *Drug and Alcohol Dependence, 179*, 325–329.

Strine, T. W., Dube, S. R., Edwards, V. J., Prehn, A. W., Rasmussen, S., Wagenfeld, M., Dhingra, S., Croft, J. B. (2012). Associations between adverse childhood experiences, psychological distress, and adult alcohol problems. *Am J Health Behav, 36*(3), 408-423.

Strine, T. W., Edwards, V. J., Dube, S. R., Wagenfeld, M., Dhingra, S., Witt Prehn, A., Rasmussen, S., McKnight-Eily, L., & Croft, J. B. (2012). The mediating sex-specific effect of psychological distress on the relationship between adverse childhood experiences and current smoking among adults. *Substance Abuse Treatment, Prevention and Policy, 7*(30), 1-13.

Suárez-Orozco, C., Onaga, M., & de Lardemelle, C. (2010). Promoting academic engagement among immigrant adolescents through school-family-community collaboration. *Professional School Counseling, 14*(1), 15–26.

Substance Abuse and Mental Health Services Administration [SAMHSA]. (2014). SAMHSA's Concept of Trauma and Guidance for a Trauma-Informed Approach. *U.S. Department of Health and Human Services, 14*, 4884.

Substance Abuse and Mental Health Services Administration [SAMHSA]. (2015). *Trauma-informed approach and trauma-specific interventions*. *http://www.samhsa.gov/nctic/traumainterventions* adresinden 7 Mart 2021 tarihinde ulaşılmıştır.

Substance Abuse and Mental Health Services Administration [SAMHSA]. (2019). Trauma and violence. *18 Mart 2021 tarihinde https://www.samhsa.gov/trauma-violence adresinden ulaşılmıştır.*

Statman-Weil, K. (2015). Creating trauma sensitive classrooms. *National Association for the Education of Young Children*, 72-79.

Steel, W. (2008). Trauma's impact on learning and behavior: A case for interventions in school. Trauma and Loss Research and Interventions, 2(2).

Strøm, d. F., Schultz, J. H., Wentzel-Larsen, T. & Dyb, G. (2016). School performance after experiencing trauma: a longitudinal study of school functioning in survivors of the Utøya shootings in 2011. *European Journal of Psychotraumatology, 7*(0), 1–10.

Thomas, B. S., Johnson, P. (2007). *Empowering children through art and expression: Culturally sensitive ways of healing trauma and grief*. London ve Philadelphia: Jessica Kingsley.

Thompson, R., Wiley, T. R. A., Lewis, T., English, D. J., Dubowitz, H., Litrownik, A. J., Isbell, P., & Block, S. (2012). Links between traumatic experiences and expectations about the future in high risk youth. *Psychological Trauma: Theory, Research, Practice, and Policy, 4*(3), 293-302.

Thompson, M. P., Kingree, J. B., Lamis, D. (2019). Associations of adverse childhood experiences and suicidal behaviors in adulthood in a U.S. nationally representative sample. *Child Care Health Development, 45*, 121– 128.

Türk Dil Kurumu. (2019). https://sozluk.gov.tr/ *adresinden 14 Ocak 2021 tarihinde ulaşılmıştır.*

Ulusal Çocuk Travmatik Stres Ağı Okul Komitesi. (2008). *Child trauma toolkit for educators.* Los Angeles: CA, & Durham.

Ulusal Çocuk Travmatik Stres Ağı (2003). *What is child stress?* Los Angeles: CA & Durham.

Ulusal Davranış Sağlığı Konseyi. [National Council for Behavioral Health]. (2019). *Fostering resilience and recovery: A change package for advancing trauma-informed primary care*. 20 Mart 2021 tarihinde https://www.thenationalcouncil.org/consulting-areas-of-expertise/trauma-informed-primary-care/ adresinden ulaşılmıştır.

van der Kolk, B. A., Brown, P. & van der Hart, O. (1989). Pierre Janet on post-traumatic stress. *Journal of Trauma Stress 2*, 365–378.

van der Kolk, B. A. (2005). Developmental trauma disorder: Toward a rational diagnosis for children with complex trauma histories. *Psychiatric Annals, 35*(5), 401–408.

van der Kolk, B. A. (2014). *The body keeps the score: Brain, mind, and body in the healing of*

trauma. New York: Viking.

Birman, D., Trickett, E. J., & Vinokurov, A. (2002). Acculturation and adaptation of Soviet Jewish refugee adolescents: Predictors of adjustment across life domains. *American Journal of Community Psychology, 30*(5), 585–607.

Williamson, D. F., Thompson, T. J., Anda, R. F., Dietz, W. H., Felitti, V. (2002). Body weight and obesity in adults and self-reported abuse in childhood. *Int J Obes Relat Metab Disord, 26*(8), 1075-1082.

Wolmer, L., Hamiel, D., Margalit, N., Versano-Eisman, T., Findler, Y., Laor, N., & Slone, M. (2016). Enhancing children's resilience in schools to confront trauma: The impact on teachers. *Israel Journal of Psychiatry and Related Sciences, 53*(2), 25–32.

BÖLÜM **11**

Eğitim Hukukunun Önemini Bilen Öğretmen

Dr. Betül TARHAN

Giriş

Eğitim özgürcedir. Eğitim özgürlüğünden yararlanmak ancak hukukun belirlediği koşullar ve devletin üst denetimi altında olur.
— Karl Marx

Karl Marx'ın sözünde de olduğu gibi, eğitimin herkes için temel bir hak olduğu her halde üzerinde evrensel olarak anlaşma sağlanan sınırlı sayıda ilkeden birisidir. Bu temel hak zaman içinde gelecek olan yöneticilerin kişisel yorumlarına, insafına ve çıkarlarına teslim edilemez. O nedenle, eğitim hakkının ve bu hakkın nasıl kullanılacağının yasalar, yönetmelikler ve yönergelerle güvence altına alınması, eğitimin de bir hukukunun olması zorunludur. İnsan ediminin her alanında olduğu gibi eğitim alanında da bu alanda yer alan katılanların haklarının, görevlerinin ve sorumluluklarının belirlenmesi, bu hakların engellenmesi, görev ve sorumlulukların yerine getirilmemesi durumunda ne yapılacağı ve nasıl yapılacağının da belirlenmesi gerekir.

Eğitim alanında yer alan katılanlar veya paydaşların kimler olduğunu kesin çizgilerle belirlemek ve kısıt getirmek çok zor; çünkü, eğitim bir topluluktaki herkesi kapsayan, herkesi ilgilendiren bir konudur. Ancak, eğitim içinde yer alan katılanlar denince kuşkusuz akla ilk gelenler öğrenciler, öğretmenler, kurum yöneticileri, veliler, aileler ve kurum-üstü düzeydeki yetkeler olacaktır. Özgür bir eğitimden özgürce yararlanabilmek; bu özgürlüğün teminatı olan hukuk tarafından sağlanabilecektir. Paydaşların hiçbirinin de mağdur edilmemesi gerekir. Örneğin, bir öğretmenden neler beklenmeli, neler beklenmemelidir? Velilerin çocuklarının kurumsal eğitimi bağlamında hiçbir sorumlulukları,

Kaynakça

Aday Memurların Yetiştirilmesine İlişkin Genel Yönetmelik. *Resmî Gazete*, 27/6/1983, No: 18090. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/3.5.836061.pdf

Akyüz, E. (2016). *Çocuk Hukuku.* Pegem Yayınevi

Attay, E. (2009) *İdare hukuku*. Turhan Kitabevi.

Balcı, A. (2011). Eğitim yönetiminin değişen bağlamı ve eğitim yönetimi programlarına etkisi. *Eğitim ve Bilim*, *36*(162), 196-208.

Bozkurt, İ. (2010) *Velinin Velâyetten Doğan Hak Görev ve Yetkileri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Bursalıoğlu, Z. (2002). *Okul yönetiminde yeni yapı ve davranış.* Pegem Yayıncılık.

Dayton, J. (2012). *Education Law: Primnciples, Policies & Practice*. Wisdom Builders Press.

Günday, M. (2011) *İdare hukuku*. İmaj Yayıncılık. https://ookgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2020_02/25111828_Ozel_Ogretim_Kurumlari_Yonetmeligi_19022020.pdf

Karaman Kepenekci, Y. Ve Taşkın, P. (2017). *Eğitim Hukuku*. Siyasal Yayınevi.

Millî Eğitim Bakanlığı (1996). *Milli eğitim politikası ve şuralar*. Milli Eğitim Basımevi.

Milli Eğitim Bakanlığı Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliği. Resmi Gazete, 20/03/2012, No: 28239.

Millî Eğitim Bakanlığı Teftiş Kurulu Yönetmeliği. *Resmî Gazete*, 27/8/2017, No: 30160. https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/08/20170820-1.htm

Serozan,R.(2005).*Çocuk hukuku*.Vedat Kitapçılık

BÖLÜM **12**

Dijital Okuryazar Öğretmen

Dr. Öğr. Üyesi Ergün AKGÜN - Dr. Güneş AKÇA

Giriş

Dijital teknolojilerin daha yaygın ve ulaşılabilir hale gelmesiyle birlikte toplumun her kesiminden insan, bu teknolojileri daha çok kullanmaya başlamıştır. Ancak bu durum dijital teknolojiyi kullanan herkesin bu araçları uygun ve doğru şekilde nasıl kullanacağını bildiği anlamına da gelmemektedir. Öte yandan günümüz çocuklarının doğdukları andan itibaren teknoloji ve dijital araçlarla iç içe olması da onların bu araçları en iyi şekilde nasıl kullanacağını bildiği anlamını da taşımamaktadır.

Dijital okuryazarlık kavramını açıklamadan önce okuryazarlık kavramının tanımlamak gerekirse en temel ifadeyle okuryazarlık kelimesinin kökeni, okuma ve yazma yeteneğini ifade etmektedir (UNESCO, 2011). Daha geniş bir tanımlama ile okuryazarlık, çeşitli bağlamlarla ilişkili basılı ve yazılı materyalleri kullanarak tanımlama, anlama, yorumlama, oluşturma, iletişim ve hesaplama becerisidir (UNESCO, 2004). İlköğretim birinci sınıfta öğretilmeye başlanan okuma-yazma için gerekli beceriler kapsamında temelde harfler, heceler, yazım kuralları, rakamlar, temel matematik işlemleri gibi beceriler öğretilmektedir. Bunun gibi teknolojinin hızla geliştiği günümüz dünyasında bu çağda yaşamanın da temel becerileri öğretilmelidir. Bu noktada teknoloji okuryazarlığı, dijital okuryazarlık, bilgi ve iletişim teknolojileri okuryazarlığı, veri okuryazarlığı vb. farklı okuryazarlıklar gündeme gelmiştir. Bu okuryazarlıklar belirli noktalarda birbirlerinden ayrılsa da birbiriyle ilişkili kavramlardır. Bu bölümde bu kavramlardan öğretmenler için dijital okuryazarlık becerilerinden bahsedilecektir. Öğretmenler bu becerileri kendi yaşamlarında kullanabilecek ve öğrencilere de bu becerileri aktarabilecektir. İçinde bulunduğumuz dijital dünyada yaşamanın getirdiği birtakım becerilere sahip olmak, hayatımıza teknolojiyi daha etkin bir şekilde entegre etmek ve teknoloji ile doğru bir şekilde yaşamak için önemli bir role sahiptir.

Kaynakça

Aksaray, S. (2011). Siber zorbalık. *Journal of the Cukurova University Institute of Social Sciences*, *20*(2).

Bawden, D. (2001). Information and digital literacies: a review of concepts. *Journal of Documentation*, 57(2), 218-259. doi: https://doi.org/10.1108/EUM0000000007083.

Gupta, G. K. (2006). Computer literacy: Essential in today's computer-centric world. *ACM SIGCSE Bulletin, 38*(2), 115-119.

Hansen, J. W. (2003) To change perceptions of technology programs. *Journal of Technology Studies*, 29, 16-19.

Hobbs, R. (2010). *Digital and Media Literacy: A Plan of Action. A White Paper on the Digital and Media Literacy Recommendations of the Knight Commission on the Information Needs of Communities in a Democracy*. Aspen Institute.

Hoben, J. B. (1954). English communication at Colgate re-examined. *Journal of Communication*, *4*(3), 76-83. doi: https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.1954.tb00232.x.

Huvila, I. (2012). *Information Services and Digital Literacy: In search of the boundaries of knowing.* Elsevier.

Knobel, M. ve Lankshear, C. (2006). Digital literacy and digital literacies: Policy, pedagogy and research considerations for education. *Nordic Journal of digital literacy*, *1*(01), 12-24.

Koltay, T. (2011). The media and the literacies: Media literacy, information literacy, digital literacy. *Media, Culture & Society, 33*(2), 211-221. doi: https://doi.org/10.1177/0163443710393382.

O'Keeffe, R. J. (2014). Baby boomers and digital literacy: Their access to, and uses of, digital devices and digital media.

Potter, W. J., ve Christ, W. G. (2007). *Media literacy*. The blackwell encyclopedia of sociology.

Potyrała, K., ve Tomczyk, Ł. (2021). Teachers in the lifelong learning process–examples of digital literacy. *Journal of Education for Teaching*, 1-19.

Ribble, M. (2012). Digital citizenship for educational change. *Kappa Delta Pi Record*, *48*(4), 148-151. doi: https://doi.org/10.1080/00228958.2012.734015.

Shields, M. (2005). Information literacy, statistical literacy, data literacy. *IASSIST Quarterly*, *28*(2-3), 6-6.

Stokes, S. (2002). Visual literacy in teaching and learning: A literature perspective. *Electronic Journal for the integration of Technology in Education, 1*(1), 10-19.

UNESCO (2004). *The plurality of literacy and its implications for policies and programmes position paper*. UNESCO.

UNESCO, I. (2011). *Digital literacy in education*. Policy Brief.

European Commission (2007). A European Approach to Media Literacy in the Digital Environment. Erişim adresi: https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM%3A2007%3A0833%3AFIN%3AEN%3APDF.

Ghasemi, H. ve Rasekh, N. (2020). Identifying Dimensions of Communication Literacy: Thematic Analysis Approach. *Journal of Health Literacy, 4*(4), 18-29.

American Library Association (1998). A Progress Report on Information Literacy: An Update on the American Library Association Presidential Committee on Information Literacy: Final Report. Erişim adresi: http://www.ala.org/acrl/publications/whitepapers/progressreport

Velentzas, J. ve Broni, G. (2014). Communication cycle: Definition, process, models and examples. *Recent advances in financial planning and product development*, 117-131.

BÖLÜM **13**

Araştırmacı Öğretmen

Dr. Öğr. Üyesi Döndü ÖZDEMİR ÖZDEN - Doç. Dr. Muhammet ÖZDEN
Doç. Dr. Metin DEMİR

Giriş

Öğretmenlerden yeni bilgileri takip etme, farklı öğrenme özelliklerine sahip öğrenciler için öğretimi bireyselleştirme, tüm öğrencilerin yüksek standartlara ulaşmalarına yardımcı olma, yeni teknolojileri sınıfa tanıtma, öğrenci gelişiminde uzman olma, okul yönetimine yardım etme, ebeveynlere ve topluma ulaşma gibi görevleri yerine getirmeleri beklenmektedir (Castleberry, 2010). Diğer yandan -her zaman açıkça ifade edilmese de- ebeveynler ve toplumun öğretmenlerden asıl beklentisinin öğrencilerin başarısını geliştirmek olduğu söylenebilir. Bu nedenle öğretmen eğitimcileri öğretmenlerin sınıf bağlamını anlamalarına yardımcı olacak ve öğrenci başarısını geliştiren yaklaşımlara yönelmektedir (Cochran-Smith ve Lytle, 1999; Strickland, 2001). Bu yaklaşımlardan en günceli araştırmacı öğretmen yetiştirmedir (Massey, 2002).

Araştırmacı öğretmen, eğitimde değişimi sağlamak ve öğretmenlerin kendi mesleki gelişimlerine yardımcı olmak için ortaya çıkmış bir eğitim hareketidir (Leiberman ve Miller, 2001). Araştırmacı öğretmenler daha iyi öğretme-öğrenme ortamları ve fırsatları yaratabilmek için hem mesleklerinin hem de sınıflarının gerçeklerini sorgularlar. Uygulamalarını ve öğrettikleri bağlamı sistematik olarak araştırarak mesleki gelişimlerini arttırma şansına sahip olurlar. Öte yandan hizmet öncesinde bir öğretmen adayı olarak da araştırma yaptıkça, gelecekteki uygulamalarına yansıtacakları önemli kazanımlar elde ederler (Snow-Gerono, 2003). Bu anlayış ile yetişen öğretmenler, kendi sınıf bağlamlarındaki sorunlar hakkında meslektaşları ile iş birliği yaparak ve veri toplayıp analiz ederek (Cochran-Smith ve Lytle, 1998) toplumun, okulun ve öğrencilerin beklentilerini karşılayabilirler.

Türkiye'de öğretmen yetiştirme lisans programlarında öğretmen adaylarının araştırma yapma yeterliklerini geliştirmek üzere bilimsel araştırma yöntemlerine yönelik dersler

Kaynakça

Anderson, G., ve Herr, K. (1999). The new paradigm wars: Is there room for rigorous practitioner knowledge in schools and universities? *Educational Researcher, 28*(5), 12-21.

Aslan, G. (2017). Öğrencilerin temel eğitimden ortaöğretime geçiş (TEOG) sınav başarılarının belirleyicileri: Okul dışı değişkenlere ilişkin bir analiz. *Eğitim ve Bilim, 42*(190), 211-236.

Berberoğlu, G., Çalışkan, M., ve Karslı, N. (2019). Türkiye'de PISA fen okuryazarlık puanlarını yordayan değişkenler. *Uluslararası Bilim ve Eğitim Dergisi, 2*(2), 38-49.

Borko, H., Liston, D., ve Whitcomb, J. (2007). Genres of empirical research in teacher education. *Journal of Teacher Education, 58*(1), 3-11.

Braun V., ve Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology, 3*(2), 77-101.

Bullough, R. V., ve Gitlin, A. D. (2001). *Becoming a student of teaching: Linking knowledge production and practice.* Routledge Falmer.

Buyruk, H. (2014). Öğretmen performansının göstergesi olarak merkezi sınavlar ve eğitimde performans değerlendirme. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 4*(2), 28-42.

Castleberry, E. A. (2010*). Influences of professional development on teachers and teacher retention: Perceptions of teachers and professional development administrators* (Yayınlanmamış doktora tezi). ProQuest Dissertations and Theses veri tabanından elde edilmiştir.

Christensen, L. B., Johnson, R. B., ve Turner, L. A. (2014). *Research methods, design, and analysis.* Pearson.

Christopher, J. (2017). *Testimony in narrative educational research: A qualitative interview, narrative analysis, and epistemological evaluation* (Yayınlanmamış doktora tezi). ProQuest Dissertations and Theses veri tabanından elde edilmiştir.

Cochran-Smith M., ve Lytle, S. L. (1998). Teacher research: The question that persists. *International Journal for Leadership in Education, 1*(1), 19-36.

Cochran-Smith, M., ve Lytle, S. L. (2004). Practitioner inquiry, knowledge, and university culture. In J. Loughran, M. L. Hamilton, V. K. Laboskey, & T. Russell (Eds.), *International handbook of self-study of teaching and teacher education practices* (ss. 602-650). Dordrecht: Springer.

Cochran-Smith, M., ve Donnell, K. (2006). Practitioner inquiry: Blurring the boundaries of research and practice. In J. Green, G. Camilli, & P. B. Elmore (Eds.), *Handbook of complementary methods in education research* (ss. 503-518). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.

Cochran-Smith, M., ve Lytle, S. L. (1999). The teacher research movement: A decade later. *Educational researcher, 28*(7), 15-25.

Cochran-Smith, M., ve Lytle, S. L. (2009). *Inquiry as stance: Practitioner research for the next generation.* Teachers College Press.

Collins Baş, A. (1999). *A Case study of instructional supervision at a private secondary school* (Yayınlanmamış doktora tezi). https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/SearchTez adresinden alınmıştır.

Connelly, F. M., ve Clandinin, D. J. (1999). *Shaping a professional identity: Stories of educational practice.* Teachers College Press.

Creswell, J. W. (2015). *Educational research: Planning, conducting, and evaluating quantitative and qualitative research*. Pearson.

Creswell, J.W. (2003). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed method approaches*. Sage.

Demirel, Ö. (2020). *Eğitim sözlüğü.* Pegem Akademi.

Dönmez, İ. (2018). *Ben nasıl bir öğretmenim? öğrencilerimin fen-teknoloji-mühendislik-matematik (STEM) kariyer gelişimi üzerine öz-incelemem* (Yayınlanmamış doktora tezi). https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/SearchTez adresinden alınmıştır.

Dyson, A. H., ve Genishi, C. (2005). *On the case: Approaches to language and literacy research.* Teachers College Press.

Ekiz, D. (2003). *Eğitimde araştırma yöntem ve metodlarına giriş.* Anı Yayıncılık.

Erkuş, A. (2011). *Davranış bilimleri için bilimsel araştırma süreci.* Seçkin.

Ersoy, A., ve Bozkurt, M. (2015). Understanding an elementary school teachers' journey of using technology in the classroom from sand table to interactive whiteboard. *International electronic Journal of Elementary Education, 8*(1), 1-20.

Ersoy, A., ve Bozkurt, M. (2016). Anlatı araştırması. A. Saban ve A. Ersoy (Ed.), *Eğitimde Nitel Araştırma Desenleri* içinde (ss. 209-250). Anı Yayıncılık.

Feldman, A., Paugh, P., ve Mills, G. (2004). Self-study through action research. In J. Loughran, M. L. Hamilton, V. K. Laboskey, & T. Russell (Eds.), *International handbook of self-study of teaching and teacher education practices* (pp. 943-977). Springer.

Godden, V. E. (1994). *Teachers as researchers: A study of K-12 teacher researchers, their systematic inquiry, and the types of research support they value* (Yayınlanmamış doktora tezi). ProQuest Dissertations and Theses veri tabanından elde edilmiştir.

Gürgür, H. (2017). Eylem araştırması. A. Saban ve A. Ersoy (Ed.). *Eğitimde nitel araştırma desenleri* içinde (ss. 31-78). Anı Yayıncılık.

Hamilton, M. L., ve Pinnegar, S. (1998). Introduction: Reconceptualizing teaching practice. In M. L. Hamilton, S. Pinnegar, T. Russell, J.Loughran, ve V. LaBoskey (Eds.), *Reconceptualizing the education of teachers: Self-study in teacher education* (pp. 1-4). Falmer Press.

Henderson, B., Meier, D. R., Perry, G., ve Stremmel, A. J. (2012). The nature of teacher research. *Voices of Practitioners.* https://www.naeyc.org/sites/default/files/globally-shared/downloads/PDFs/resources/pubs/Nature%20of%20Teacher%20Research.pdf adresinden alınmıştır.

Hunter, S. (2010). Analysing and representing narrative data: The long and winding road. *Current Narratives*, *2*, 44-54.

Jain, R. (2013). *Practitioner-reseach as dissertation: Exploring the continuities between practice and research in a community college ESL classroom* (Yayınlanmamış doktora tezi). ProQuest Dissertations and Theses veri tabanından elde edilmiştir.

Johnson, A. P. (2015). *Eylem araştırması el kitabı.* Anı Yayıncılık.

Johnson, B. (1993). *Teacher-as-researcher.* United States Department of Education, Office of Educational Resources Information Center.

Johnson, K. E. (2007). Tracing teacher and student learning in teacher-authored narratives. *Teacher Development, 11*(2), 175-188.

Kemmis, S., McTaggart, R., ve Nixon, R. (2014). *The action research planner: Doing critical participatory action research*. Springer.

Küçükoğlu, A., Taşgın, A., ve Çelik, N. (2014). Öğretmen adaylarının bilimsel araştırma sürecine ilişkin görüşleri üzerine bir inceleme. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 173*(173), 11-24.

LaBoskey, V. K. (2004). The methodology of self-study and its theoretical underpinnings. In J. Loughran, M. L. Hamilton, V. K. LaBoskey, ve T. Russell (Eds.), *International handbook of self-study of teaching and teacher education practices* (pp. 817-869). Dordrecht.

Liamputtong P. (2009). *Qualitative research methods*. Oxford University Press.

Lieberman, A., ve Miller, L. (2001). *Teachers caught in the action: Professional development that matters.* Teachers College Press.

Lincoln, Y. S., ve Guba, E. G. (1985). *Naturalistic inquiry.* Sage.

Lytle, S. L., ve Cochran-Smith, M. (1990). Learning from teacher research: A working typology. *Teachers College Record, 92*(1), 83-103.

Massey, D. D. (2002). *Teachers conducting research: An examination of the short -term and sustained influences of teacher research on classroom teachers* (Yayınlanmamış doktora tezi). ProQuest Dissertations and Theses veri tabanından elde edilmiştir.

McMillan, J. H. (2004). *Educational research: Fundematals for the consumer*. Pearson Education, Inc.

Merriam, S. B. (2001). *Qualitative research and case study applications in education.* Jossey-Bass.

Millî Eğitim Bakanlığı. (2020*). 2020 liselere geçiş sistemi (LGS) merkezi sınavla yerleşen öğrencilerin performansı.* Eğitim Analiz ve Değerlendirme Raporları Serisi No: 13. http://www.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2020_08/10084528_

No14_LGS_2020_Merkezi_Sinavla_Yerlesen_Ogrencilerin_Performansi.pdf adresinden alınmıştır.

Mills, G. (2011). *Action research. A guide for the teacher researcher*. Person Education, Inc.

Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research ve evaluation methods*. Sage.

Pinnegar, S., ve Hamilton, M. L. (2009). *Self-study of practice as a genre of qualitative research.* Springer.

Ritter, J. (2017). Those who can do self-study, do self-study: But can they teach it? *Studying Teacher Education*, *13*(1), 20-35.

Samaras, A. P. (2011). *Self-study teacher research: Improving your practice through collaborative inquiry.* Sage.

Schulte, A. K. (2009). *Seeking integrity in teacher education. Transforming student teachers, transforming myself.* Springer.

Selanik Ay, T. (2010). *Sosyal bilgiler dersinde yerel toplum çalışmalarından yararlanma: Bir eylem araştırması* (Yayınlanmamış doktora tezi). https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/SearchTez adresinden alınmıştır.

Snow-Gerono, J. L. (2003). *Living an inquiry stance toward teaching: teachers' perceptions of teacher ınquiry in a professional development school context* (Doktora tezi). ProQuest Dissertations and Theses veri tabanından elde edilmiştir.

Sönmez, V., ve Alacapınar, F. G. (2011). *Örneklendirilmiş bilimsel araştırma yöntemleri.* Anı Yayıncılık.

Souto-Manning, M. (2009). Teacher as researcher: Teachers search and research. *Childhood Education, 86*(1), 49-51.

Stremmel, A. J. (2007). The value of teacher research: Nurturing professional and personal growth through inquiry. *Voices of Practitioners, 2*(3), 1-9.

Stremmel, A. J., Fu, V. R., ve Hill, L. T. (2002). The transformation of self in early childhood teacher education: Connections to the Reggio Emilia approach. In V. R. Fu, A. J. Stremmel, ve L. T. Hill (Eds.), *Teaching and learning: Collaborative exploration of the Reggio Emilia approach* (pp. 135-145). Merrill/Prentice Hall.

Strickland, D. S. (2001). The interface of standards, teacher preparation, and research: Improving the quality of teachers. In C. M. Roller (Ed.), *Learning to teach reading: Setting the research agenda* (pp. 20-29). International Reading Association.

Stringer, E. T. (2007). *Action research*. Sage.

Taşdemir, M., ve Taşdemir, A. (2011). Öğretmen adaylarının bilimsel araştırmaları inceleme yeterlikleri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *26*, 343-353.

Uzuner, Y. (1999). Niteliksel araştırma yaklaşımları. A. A. Bir. (Ed.*), Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri* içinde (ss. 173-193). Açıköğretim Fakültesi Yayınları.

Webster, L., ve Mertova, P. (2007). *Using narrative inquiry as a research method.* Routledge.

Whitin, D., Mills, H., ve O'Keefe, T. (1990). *Living and learning mathematics: Stories and strategies for supporting mathematical literacy.* Heinemann.

Yıldırım A., ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri.* Seçkin Yayıncılık.

Yin, R. K. (2014). *Case study research: Design and methods*. Sage.

YÖK (2018). *Öğretmen yetiştirme lisans programları.* https://www.yok.gov.tr/kurumsal/idari-birimler/egitim-ogretim-dairesi/yeni-ogretmen-yetistirme-lisans-programlari adresinden alınmıştır.

BÖLÜM **14**

Öğrenmede Öz Düzenlemeyi Destekleyen Öğretmen

Doç. Dr. Seda SARAÇ

Giriş

"Öğrenme, kişinin kendi kendisiyle ilişkisi ile ve mümkün olan en iyi sonuçları elde etmek için gerekli çabayı gösterme, kendini yönetme ve eleştirel öz değerlendirme yapma yeteneği ile ilgilidir."

Linda B. Nilson (2013)

Avrupa Komisyonu 2018 yılında yayınlamış olduğu raporda, "öğrenmeyi yönetme" becerisini yaşam boyu öğrenme için anahtar becerilerden biri olarak belirtmektedir. Rapora göre "öğrenmeyi yönetme" kişinin kendi öğrenimini planlaması, organize etmesi, izlemesi ve gözden geçirmesi olarak tanımlamaktadır (Sala ve diğerleri 2020). Komisyonun raporunda "öğrenmeyi yönetme" olarak adlandırılan bu kavramın, eğitim bilimcilerin 20. yüzyılın başlarından itibaren yaptıkları çalışmalarla ortaya koydukları "öğrenmede öz düzenleme" kavramı ile örtüştüğü görülmektedir.

Öğrenmede öz düzenleme kavramı, eğitim bilimcilerin öğrencilerin akademik başarılarını etkileyen faktörlere ilişkin yaptıkları çalışmalardan elde ettikleri sonuçların bir sentezi olarak düşünülebilir. Çalışmalar, öğrenme motivasyonu, doğru çalışma stratejileri kullanımı, hedefler doğrultusunda çalışma, kendine güvenme ve bir işi yapabileceğine dair inanç gibi birçok faktörün akademik başarıyı etkilediğini göstermiştir. 1990'lı yıllardan itibaren bir grup eğitimci tüm bu becerilerin belli bir görevin tamamlanması için gerekli olan beceriler olduğunu, bir bütün olarak ele alınabileceği sonucuna varmışlar ve bu beceriler bütününü öğrenmede öz düzenleme becerileri olarak tanımlamışlardır (Erden ve Saraç, 2021; Pintrich, 2004; Schunk ve Zimmerman, 2001, 2012). Eğitim

Kaynakça

Adagideli, F. H. (2017). Matematiksel problem çözme etkinliklerinde küçük çocukların üstbilişsel düzenleme becerilerinin incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, *18*(2), 193-211.

Adagideli, F. H., Saraç, S. ve Ader, E. (2015). Assessing Preschool Teachers' Practices to Promote Self-Regulated Learning. *International Electronic Journal of Elementary Education*, *7*(3), 423-440.

Bai, B. ve Wang, J. (2020). The role of growth mindset, self-efficacy and intrinsic value in self- regulated learning and English language learning achievements. *Language Teaching Research*, 1-22.

Bandura, A. (1986). The explanatory and predictive scope of self-efficacy theory. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 4(3), 359-373.

Bandura, A. (2012). On the functional properties of self-efficacy revisited. *Journal of Management,* 38, 9-44.

Boekaerts, M. (1997). Self-regulated learning: A new concept embraced by researchers, policy makers, educators, teachers, and students. *Learning and Instruction*, *7*(2), 161-186.

Boekaerts, M., ve Cascallar, E. (2006). How far have we moved toward the integration of theory and practice in self-regulation? *Educational Psychology Review*, *18*(3), 199-210.

Bronson, M.B. (2000). *Self-Regulation in Early Childhood: Nature and Nurture.* Guilford.

De Corte, E., Verschaffel, L. ve Masui, C. (2004). The CLIA-model: a framework for designing powerful learning environments for thinking and problem solving. *European Journal of Psychology of Education,* 19(4), 365–384.

Dignath, C ve Büttner, G. (2008). Components of fostering self-regulated learning among students. A meta-analysis on intervention studies at primary and secondary school level. *Metacognition and Learning*, 3 (3), 231-264.

Dignath, C. ve Büttner, G. (2018). Teachers' direct and indirect promotion of self-regulated learning in primary and secondary school mathematics classes–insights from video-based classroom observations and teacher interviews. *Metacognition and Learning*, 13(2), 127-157.

Dignath, C. ve Sprenger, L. (2020). Can You Only Diagnose What You Know? The Relation Between Teachers' Self-Regulation of Learning Concepts and Their Assessment of Students' Self-Regulation. *Frontiers in Education*, *5,* 288.

Dignath, C. ve Veenman, M. V. (2020). The Role of Direct Strategy Instruction and Indirect Activation of Self-Regulated Learning—Evidence from Classroom Observation Studies. *Educational Psychology Review*, 1-45.

Dignath, C., Buettner, G. ve Langfeldt, H. P. (2008). How can primary school students learn self-regulated learning strategies most effectively?: A meta-analysis on self-regulation training programmes. *Educational Research Review*, *3*(2), 101-129.

Dignath-van Ewijk, C. ve van der Werf, G. (2012). What teachers think about self-regulated learning: Investigating teacher beliefs and teacher behavior of enhancing students' self-regulation. *Education Research International*, 2012 (4), 1-10.

DiPerna, J. C., Volpe, R. J. ve Elliott, S. N. (2005). A model of academic enablers and mathematics achievement in the elementary grades. *Journal of School Psychology*, 43, 379–392.

Dweck, C. S. (2000). *Self-Theories: Their Role in Motivation, Personality, and Development.* Psychology Press.

Erden, M. ve Saraç, S. (2021). *Okul Başarısının Sınırları: Zekâ ve Özdüzenleme.* İyi İnsan Yayınları.

Glogger-Frey, I., Herppich, S., ve Seidel, T. (2018). Linking teachers' professional knowledge and teachers' actions: Judgment processes, judgments and training. *Teaching and Teacher Education*, *76*(1), 176-180.

Gordon, S. C., Dembo, M. H. ve Hocevar, D. (2007). Do teachers' own learning behaviors influence their classroom goal orientation and control ideology? *Teaching and Teacher Education,* 23, 36–46.

Grau, V. ve Whitebread, D. (2012). Self and social regulation of learning during collaborative activities in the classroom: The interplay of individual and group cognition. *Learning and Instruction*, *22*(6), 401-412.

Greene, J. A. (2018). *Self-Regulation in Education*. Routledge.

Hattie, J. A., Biggs, J. ve Purdie, N. (1996). Effects of learning skills interventions on student learning: a meta-analysis. *Review of Educational Research*, 66(2), 99–136.

Karlen, Y., Hertel, S. ve Hirt, C. (2020). Teachers' professional competences in self-regulated learning: An approach to integrate teachers' competences as self-regulated learners and as agents of self-regulated learning in a holistic manner. *Frontiers in Education*, 5, 159.

Kistner, S., Rakoczy, K., Otto, B., Dignath-van Ewijk, C., Büttner, G. ve Klieme, E. (2010). Promotion of self-regulated learning in classrooms: Investigating frequency, quality, and consequences for student performance. *Metacognition and Learning*, *5*(2), 157-171.

Kitsantas, A., Steen, S., ve Huie, F. (2009). The role of self-regulated strategies and goal orientation in predicting achievement of elementary school children. *International Electronic Journal of Elementary Education*, *2*(1), 65-81.

Kopp, C.B. (1982). Antecedents of Self-Regulation: A Developmental Perspective. *Developmental Psychology*, 18, 199–214.

Kramarski, B. ve Michalsky, T. (2009). Investigating pre-service teachers' professional growth in self-regulated learning environments. *Journal of Educational Psychology, 101*(1), 161–175.

Kramarski, B. ve Michalsky, T. (2010). Preparing preservice teachers for self-regulated learning in the context of technological pedagogical content knowledge. *Learning and Instruction,* 20, 434–447.

Nilson, L. (2013). *Creating self-regulated learners: Strategies to strengthen students? Self-Awareness and Learning skills*. Stylus Publishing, LLC.

Linnenbrink, E. A. ve Pintrich, P. R. (2003). The role of self-efficacy beliefs instudent engagement and learning intheclassroom. *Reading & Writing Quarterly*, 19(2), 119-137.

Meece, J. L. ve Holt, K. (1993). A pattern analysis of students' achievement goals. *Journal of Educational Psychology,* 85(4), 582.

Moos, D. C. ve Ringdal, A. (2012). Self-regulated learning in the classroom: A literature review on the teacher's role. *Education Research International*, 1, 1–15.

Neitzel, C. ve Connor, L. (2017). Messages from the milieu: Classroom instruction and context influences on elementary school students' self-regulated learning behaviors. *Journal of Research in Childhood Education*, 31(4), 548-560.

Pajares, F., ve Schunk, D. H. (2002). Self and self-belief in psychology and education: A historical perspective. J. Aronson (Ed.), *Improving Academic Achievement* içinde (ss. 3-21). New York, USA: Academic Press.

Paris, S. G. ve Paris, A. H. (2001). Classroom applications of research on self-regulated learning. *Educational Psychologist*, 36(2), 89-101.

Patrick, H., Anderman, L. H., Ryan, A. M., Edelin, K. C. ve Midgley, C. (2001). Teachers' communication of goal orientations in four fifth-grade classrooms. *The Elementary School Journal*, 102(1), 35-58.

Peel, K. L. (2020). Everyday classroom teaching practices for self-regulated learning. *Issues in Educational Research*, 30(1), 260-282.

Peeters, J., De Backer, F., Kindekens, A., Triquet, K. ve Lombaerts, K. (2016). Teacher differences in promoting students' self-regulated learning: Exploring the role of student characteristics. *Learning and Individual Differences*, *52*, 88-96.

Peeters, J., De Backer, F., Kindekens, A., Triquet, K., ve Lombaerts, K. (2016). Teacher differences in promoting students' self-regulated learning: Exploring the role of student characteristics. *Learning and Individual Differences*, *52*, 88-96.

Peeters, J., De Backer, F., Reina, V. R., Kindekens, A., Buffel, T. ve Lombaerts, K. (2014). The role of teachers' self-regulatory capacities in the implementation of self-regulated learning practices. *Procedia-Social and Behavioral Science.* 116, 1963–1970.

Perry, N. E. (2013). Classroom processes that support self-regulation in young children [Monograph]. *British Journal of Educational Psychology, Monograph Series II: Psychological Aspects of Education—Current Trends*, 10, 45–68.

Perry, N. E. (2019). Recognizing early childhood as a critical time for developing and supporting self-regulation. *Metacognition and Learning*, *14*(3), 327-334.

Perry, N. E., Hutchinson, L. R., Yee, N. ve Määttä, E. (2018). Advances in understanding young children's self-regulation of learning. In D. H. Schunk & J. A. Greene (Eds.), *Educational psychology handbook series. Handbook of self-regulation of learning and performance* (ss. 457–472). Routledge/Taylor & Francis Group.

Perry, N. E., Lisaingo, S., Yee, N., Parent, N., Wan, X. ve Muis, K. (2020). Collaborating with teachers to design and implement assessments for self-regulated learning in the context of authentic classroom writing tasks. *Assessment in Education: Principles, Policy & Practice*, *27*(4), 416-443.

Pintrich, P. R. (2004). A conceptual framework for assessing motivation and self-regulated learning in college students. *Educational Psychology Review.* 16, 385–407.

Pintrich, P.R. (2000). The role of goal orientation in self-regulated learning. In M., Boekarts, P.R., Pintrich & M., Zeidner (Eds.). *Handbook of Self-Regulation,* (ss.451-502). Academic Press.

Raffaelli , M., Crockett, L. J. ve Yuh-Ling Shen (2005) Developmental stability and change in self-regulation from childhood to adolescence, *The Journal of Genetic Psychology*, 166 (1), 54-76.

Randi, J. (2004). Teachers as self-regulated learners. *Teachers College Record*, *106*(9), 1825-1853.

Rattan, A., Good, C. ve Dweck, C. S. (2012). "It's ok—Not everyone can be good at math": Instructors with an entity theory comfort (and demotivate) students. *Journal of Experimental Social Psychology*, *48*(3), 731-737.

Renninger, K. A. ve Hidi, S. (2015). *The power of interest for motivation and engagement*. Routledge.

Robinson, C. (2017). Growth mindset in the classroom. *Science Scope*, 41(2), 18.

Sala, A., Punie, Y., Garkov, V. ve Cabrera, M. (2020). LifeComp: The European Framework for Personal, Social and Learning to Learn Key Competence (No. JRC120911). Joint Research Centre. https://ec.europa.eu/jrc/en/publication/eur-scientific-and-technical-research-reports/lifecomp-european-framework-personal-social-and-learning-learn-key-competence Erişim Tarihi: 4 Nisan 2020.

Saraç, S. ve Güleç, E. (2019). Gelişimde satır araları ı: yaşamın ilk yıllarında özdüzenlemenin gelişimi. H. G. Ogelman (Ed.), *Gelişim Bağlamında Yaşamın İlk Yılları Erken Çocukluk Döneminde Gelişim* içinde (ss. 567-591). Eğiten Kitap.

Saraç, S. ve Tarhan, B. (2020). Preschool Teachers' Promotion of Self-Regulated Learning in the Classroom and Role of Contextual and Teacher-Level Factors. *International Electronic Journal of Elementary Education*, *13*(2), 309-322.

Saraç, S., Karakelle, S. ve Whitebread, D. (2019). Children's Independent Learning Development Checklist 3-5 (CHILD 3-5): Validity and Reliability Study for The Turkish Form. *Elementary Education Online*, *18*(3).

Schunk, D. H. ve Zimmerman, B. J. (2012). *Motivation and self-regulated learning: Theory, research, and applications*. Routledge.

Stringher, C. (2016). Assessment of Learning to learn in early childhood: an Italian framework. *Italian Journal of Sociology of Education*, 8(1), 102-128.

Turner, J. C., Midgley, C., Meyer, D. K., Gheen, M., Anderman, E. M., Kang, Y. ve Patrick, H. (2002). The classroom environment and students' reports of avoidance strategies in mathematics: A multimethod study. *Journal of Educational Psychology*, 94(1), 88.

Whitebread, D., Bingham, S., Grau, V., Pino-Pasternak, D., and Sangster, C., Coltman, P., Almeqdad, Q. ve Demetriou, D. (2009). The development of two observational tools for assessing metacognition and self-regulated learning in young children. *Metacognition and Learning*, 4(1), 63-85.

Whitebread, D. (2000) *The Psychology of Teaching and Learning in the Primary School*. RoutledgeFalmer.

Whitebread, D. ve Neale, D. (2020). Metacognition in early child development. *Translational Issues in Psychological Science*, 6(1), 8.

Winne, P. H. (1995). Inherent details in self-regulated learning. *Educational Psychologist*, 30(4), 173-187.

Zepke, N. ve Leach, L. (2010). Improving student engagement: Ten proposals for action. *Active Learning in Higher Education*, 11(3), 167–177.

Zimmerman, B. J. (2000). Attainment of self-regulation: A social cognitive perspective. In M.Boekaerts, P. R. Pintrich ve M. Zeidner (Eds.), *Handbook of self-regulation* (ss. 13–39). Academic Press.

Zimmerman, B. J. (2002). Becoming a self-regulated learner: An overview. *Theory into practice*, *41*(2), 64-70.

Zimmerman, B. J. ve Moylan, A. R. (2009). Self-regulation: where metacognition and motivation intersect, In D. J. Hacker, J. Dunlosky ve A. C. Graesser (Eds.) *Handbook of Metacognition in Education* (ss. 299-315). Routledge.

Zimmerman, B. J. ve Schunk, D. H. (2008). Motivation an essential dimension of self-regulated learning. In D. H. Schunk & B. J. Zimmerman (Eds.), *Motivation and self-regulated learning: Theory, research, and applications* (ss. 1–30). Routledge.

Zimmerman, B. J. ve Schunk, D. H. (2011). *Handbook of self-regulation of learning and performance*. Routledge/Taylor & Francis Group.

Zimmerman, B. J. ve Schunk, D. H. (2001). *Self-regulated learning and academic achievement: Theoretical perspectives*. Routledge.

Zimmerman, B.J., Bonner, S. ve Kovach, R. (2009). *Developing self-regulated learners. Beyond achievement to self-efficacy*. American Psychological Association.

BÖLÜM **15**

Oyun Dostu Öğretmen

Doç. Dr. Yavuz SAMUR - Dr. Zeynep CÖMERT - Öğr. Gör. Sultan EDİP

Giriş

Eğlenme ve öğrenme deneyimini bir araya getiren oyun temelli öğrenme bireyin akademik, sosyal ve bedensel gelişimi için etkinliği kanıtlanmış bir yöntemdir (Bodnar ve Clark, 2017; Chen ve Chuang, 2021; Edip, 2019; Toe ve Paatsch, 2010; Okada ve Matsuda, 2019; Samur, 2019; Tolchinsky ve Jefferson, 2011). Oyun temelli öğrenme deneyimi için öğretmenler kendi eğitsel oyunlarını tasarlayabilir ya da var olan bir oyunu eğitsel içerikler ile zenginleştirme yolunu tercih edebilir (van Eck, 2006). Böylece oyun öğrenmenin gerçekleştiği bağlam haline getirilebilir. Bunun yanı sıra öğretmenler belirledikleri öğrenme içeriğine uygun olarak ev ödevi ya da sınıf içi etkinliklerde de öğrencilerin kendi oyunlarını tasarlamasını isteyerek oyunları öğrenme deneyiminin bir parçası haline getirebilir (van Eck, 2006). Oyunların bu yolla kullanımı öğrencilerin akademik başarısının yanı sıra yaratıcılığının gelişimi açısından önemli katkılar sağlamaktadır (Bulut, 2015). Oyunlara ek olarak öğrenme içeriğini ilgi çekici ve merak uyandırıcı hale getirmek için oyunlaştırma da öne çıkan yöntemlerden bir diğeridir. Araştırmalar oyunlaştırma ile öğrencilerin motivasyonlarının desteklenerek ders katılımlarının arttığını göstermektedir (Buckley ve Doyle, 2016; Glover, 2013; Özkan ve Samur, 2017). Oyunları ya da oyunlaştırmayı öğrenme deneyiminin bir parçası haline getirecek olan kişi ise "Oyun Dostu Öğretmen"dir. Oyun Dostu Öğretmen, oyun ve oyunlaştırmanın bir öğrenme problemini çözümlemek için tasarımın hem eğitimci hem de oyun tasarımcısı gözüyle ele alabilen ve derslerinde eğitsel oyunlardan ve oyunlaştırmalardan yararlanan, kendi eğitsel oyunlarını tasarlayan, oyunlara eğitimin hemen hemen her alanında değer veren ve kullanmaya çalışan kişidir.

Öte yandan araştırmalar bugün okul sıralarında oturan öğrencilerin oyun tercihleri arasında en çok fiziksel oyunları oynamak istediklerini gösterse de yaşlarına uygun olma-

Kaynakça

Akgün, E., Nuhoğlu, P., Tüzün, H., Kaya, G. ve Çınar, M. (2011). Bir eğitsel oyun tasarımı oyun modeli geliştirilmesi . *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama, 1*(1), 41-61.

Alacapinar, F. G. (2012). İlköğretim okulu öğrencileri okullarında hangi durumları problem olarak algılamakta ve bunlara nasıl çözümler önermektedirler?. *Ilkogretim Online, 11*(1), 195-200.

Amory, A. (2007). Game object model version II: a theoretical framework for educational game development. *Education Tech Research Dev, 55*, 51-77.

Amory, A., ve Seagram, R. (2003). Educational Game Models: Conceptualization and Evaluation. *South African* , 206-217.

Anderson, S. E., Gooze, R. A., Lemeshow, S., ve Whitaker, R. C. (2012). Quality of early maternal– child relationship and risk of adolescent obesity. *Pediatrics,* 129(1), 132-140.

Arkün-Kocadere, S. ve Çağlar, S. (2015). The design and implementation of gamified assesment. *Journal of e-Learning and Knowledge Society*, 11(3), 85-99.

Arkün-Kocadere, S., ve Samur, Y. (2015). Oyundan oyunlaştırmaya. A. İşman, H. F. Odabaşı, & B. Akkoyunlu (Ed*.), Eğitim Teknolojileri Okumaları* 2016 (ss. 397-411). Pegem Akademi

Bartolomé, N. A., Zorrilla, A. M., ve Zapirain, B. G. (2011, July). Can game-based therapies be trusted? Is game-based education effective? A systematic review of the Serious Games for health and education. In *2011 16th International Conference on Computer Games (CGAMES)* (pp. 275-282). IEEE.

Baghestanian, S., ve Frey, S. (2016). GO figure: Analytic and strategic skills are separable. *Journal of Behavioral and Experimental Economics*, *64*, 71-80.

Bizzocchi, J., ve Paras, B. (2005). Game, Motivation, and Effective Learning: An Integrated Model for Educational Game Design. *DiGRA 2005: Changing Views: Worlds in Play, 2005 International Conference.*

Blair, C., McKinnon, R. D., ve Daneri, M. P. (2018). Effect of the tools of the mind kindergarten program on children's social and emotional development. *Early Childhood Research Quarterly*, *43*, 52-61.

Bodnar, C. A., ve Clark, R. M. (2017). Can game-based learning enhance engineering communication skills?. *IEEE transactions on professional communication*, *60*(1), 24-41.

Buckley, P., ve Doyle, E. (2016). Gamification and student motivation. Interactive Learning Environments, 24(6), 1162-1175.

Bulut, D. (2015). *Eğitsel oyun tasarlama sürecinin öğrencilerin yaratıcılıklarına etkisi, (*Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Bahçeşehir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Butler, A. C., Marsh, E. J., Slavinsky, J. P., ve Baraniuk, R. G. (2014). Integrating cognitivescience and technology improves learning in a stem classroom. *Educational Psychology Review*, 26(2), 331- 340.

Canan, S. (2015). Kimsenin bilemeyeceği şeyler. *Tuti Kitap*.

Chen, H. L., ve Chuang, Y. C. (2021). The effects of digital storytelling games on high school students critical thinking skills. *Journal of Computer Assisted Learning*, *37*(1), 265-274.

Crawford, C. (1984). The art of computer game design. McGraw- Hill/Osborne Media

ÇAYCI, B. (2018). İlkokullardaki ders süresi ve ders saatlerinin sınıf öğretmeni görüşlerine göre değerlendirilmesi. *International Journal of Eurasian Education and Culture*, *3*(5), 117-131.

Chen, C.-H., Liu, G.-Z., ve Hwang, G.-J. (2016). Interaction between gaming and multistage guiding strategies on students' field trip mobile learning performance and motivation. *British Journal of Educational Technology, 47*(6), 1032-1050.

Cózar-Gutiérrez, R., ve Sáez-López, J. M. (2016). Game-based learning and gamification ininitial teacher training in the social sciences: An experiment with Minecraftedu. *International Journal of Educational Technology in Higher Education, 13*(2), 1-11.

Cömert, Z., ve Akgün, E. (2021). Game preferences of K-12 level students: analysis and prediction using the association rule. İ*lkogretim Online*, *20*(1), 435-455.

Deterding, S., Dixon, D., Khaled, R., ve Nacke, L. (2011). From game design elements to gamefulness: defining gamification. 15th international academic MindTrek conference: Envisioning future media environments, (ss.9-15). ACM.

Domínguez, A., Saenz-de-Navarrete, J., de-Marcos, L., Fernández-Sanz, L., Pagés, C., ve Martínez- Herráiz, J.-J. (2013). Gamifying learning experiences: practical implications and outcomes. *Computers & Education,* 63, 380-392.

Dondlinger, M. J. (2007). Educational video game design: A review of the literature. *Journal Of Applied Educational Technology*, *4*(1), 21-31.

Edip, S. (2019), *Oyun tasarımı anahtarı modeline göre bir kutu oyunu tasarlanması, geliştirilmesi ve değerlendirilmesi* (Yüksek lisans tezi). https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/ (542977)

Ercan, O., Alikaşifoğlu, M., Erginöz, E., Uysal, Ö., ve Kaymak, D. A. (2011). Okul çağındaki çocukların sağlık davranışları araştırması. *Turkish Pediatrics Archive/Turk Pediatri Arsivi*, *46*.

Erickson, L. V., ve Sammons-Lohse, D. (2021). Learning through video games: The impacts of competition and cooperation. *E-Learning and Digital Media*, *18*(1), 1-17.

Fiş Erümit, S. ve Karakuş, T. (2015). Eğitim ortamlarında yeni bir yaklaşım: Oyunlşaştırma. B. Akkoyunlu, A. İşman ve H. F. Odabaşı (Eds). *Eğitim Teknolojileri Okumaları* (ss. 395-414). TOJET.

Fotaris, P., Mastoras, T., Leinfellner, R., ve Rosunally, Y. (2016). Climbing up the leaderboard: An empirical study of applying gamification techniques to a computer programming class. *The Electronic Journal of e-Learning*, 14(2), 94-110.

Garris, R., Ahlers, R., ve Driskell, J. E. (2002). Games, motivation, and learning: A research and practice model. *Simulation & Gaming*, *33*(4), 441-467.

Glover, I. (2013). Play as you learn: gamification as a technique for motivating learners. World Conference on Educational Multimedia, Hypermedia and Telecommunications sunulan bildiri. AACE, Waynesville, NC, Amerika Birleşik Devletleri.

Hainey, T., Connolly, T., Stansfield, M., ve Boyle, L. (2011). The use of computer games in education: A review of the literature. In Handbook of research on improving learning and motivation through educational games: Multidisciplinary approaches (ss. 29-50). IGI Global.

Hamzah, W. M., Ali, N. H., Saman, M. M., Yusoff, M. H., ve Yacob, A. (2015). Influence of gamification on students' motivation in using e-learning applications based on the motivational design model. *International Journal of Emerging Technology Learning*, 10(2), 30-34.

Hanus, M. D., ve Fox, J. (2015). Assessing the effects of gamification in the classroom: a longitudinal study on intrinsic motivation, social comparison, satisfaction, effort, and academic performance. *Computers & Education,* 80, 152-162.

Hinkley, T., Salmon, J. O., Okely, A. D., Crawford, D., ve Hesketh, K. (2012). Preschoolers' physical activity, screen time, and compliance with recommendations. *Medicine and Science in Sports and Exercise, 44*(*3*), 458-465.

Horton, W. (2011). *E-learning by design*. John Wiley & Sons.

Hung, C. M., Huang, I., ve Hwang, G. J. (2014). Effects of digital gamebased learning on students' self- efficacy, motivation, anxiety, and achievements in learning mathematics. *Journal of Computer in Education,* 1(2-3), 151-166

Julien, C., Castelli, D., Bray, D., Lee, S., Burson, S., ve Jung, Y. (2021). Project SMART: A cooperative educational game to increase physical activity in elementary schools. *Smart Health*, *19*, 100163.

Kaplan Akilli, G. ve Çağıltay, K. (2006). An instructional Ddsign/development model for the creation of game-like learning environments: The FIDGE Model. M. Pevics sunulan bildiri, *Affective and Emotional Aspects of Human-Computer Interaction* (s. 93-112).

Kim, B. (2015). Understanding gamification . *Library Technology Reports*, 51(2), 5-35.

Kim, H., ve Ke, F. (2017). Effects of game-based learning in an OpenSimsupported virtual environment on mathematical performance. *Interactive Learning Environments*, 25(4), 543-557.

Korkusuz, M. E. ve Karamete, A. (2013). Eğitsel oyun geliştirme modelleri. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi (EFMED), 7*(2), 78-109.

Laurson, K. R., Eisenmann, J. C., Welk, G.J., Wickel, E. E., Douglas, Gentile, D. A., ve Walsh, D. A., (2008). Combined influence of physical activity and screen time recommendation on childhood overwight. *The Journal of Pediatrics, 153*(*2*), 209-214.

LeBlanc, A. G., ve Chaput, J. P. (2017). Pokémon Go: A game changer for the physical inactivity crisis?. *Preventive medicine*, *101*, 235-237.

Lim-Fei, V., Woo, H. M., ve Lee, M. Y. (2016, September). Serious games to develop social and emotional learning in students. In *Joint International Conference on Serious Games* (ss. 3-12). Springer, Cham.

Meire, D. (2000). *The accelerated learning handbook.* McGrow Hill.

Okada, Y., ve Matsuda, T. (2019). Development of a social skills education game for Elementary School Students. *Simulation & Gaming*, *50*(5), 598-620.

Özkan, Z. (2018). *Bir eğitsel oyun tasarım modeli önerisi: Oyun tasarımı anahtarı. (*Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Bahçeşehir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Özkan, Z., ve Samur, Y. (2017). Oyunlaştırma yönteminin öğrencilerin motivasyonları üzerine etkisi. *Ege Eğitim Dergisi*, *18*(2), 857-886.

Papastergiou, M. (2009). Digital game-based learning in high school computer science education: Impact on educational effectiveness and student motivation. *Computers & Education*, 52(1), 1-12.

Pesare, E., Roselli, T., Corriero, N., ve Rossano, V. (2016). Game-based learning and gamification to promote engagement and motivation in medical learning contexts. *Smart Learning Environments*, 3(5), 1-11.

Piko, B. (2000). Health-related predictors of self-perceived health in a student population: the importance of physical activity. *Journal of Community Health*, *25*(2), 125-137.

Prensky, M. (2003). Digital game-based learning. *Computers in Entertainment (CIE*), 1(1), 21-21.

Salen, K., ve Zimmerman, E. (2008*). Rules of play: Game design fundamentals*. MIT press.

Samur, Y. (2015). Gamifying a hybrid graduate course. Global Learn Conference sunulan bildiri, Fern Universitat in Hagen, Berlin, Germany.

Samur, Y. (2019). Kes Sesi: A mobile game designed to improve kindergarteners' recognition of letter sounds. *Journal of Computer Assisted Learning*, *35*(2), 294-304.

Samur, Y. (2020). *1 Yeni Bildiriminiz Var*. Nemesis Yayıncılık. ISBN: 9786057649256

Samur, Y. Ve Cömert, Z. (2019). Fen ve matematik eğitiminde oyun temelli öğrenme ve oyunlaştırma. D. Akgündüz (Ed.). *Fen ve Matermatik* Eğitiminde Teknolojik Yaklaşımlar (ss.361-390). Anı.

Samur, Y. ve Cömert, A. (2018). *MinecraftEdu ile STEAM Projeleri*. Abaküs

Samur, Y. ve Özkan, Z. (2019). Boşlukları Doldurunuz: Öğrenciler Okulda... Oynamak İstiyor. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *21*(1), 20-43.

Sezer, f., ve İşgör, İ. Y. İlköğretim ve ortaöğretim kurumlarındaki öğrencilerin problem alanlarının tespiti (Erzurum ili örneği). *Milli Eğitim Dergisi, 40*(186), 235-248.

Song, M., ve Zhang, S. (2008). EFM: A model for educational game design. In *International Conference on Technologies for e-Learning and Digital Entertainment* (pp. 509-517).Heidelberg.

Squire, K. D., DeVane, B., ve Durga, S. (2008). Designing centers of expertisefor academic learning through video games. *Theory Into Practice,* 47(3), 240-251.

Staiano, A. E. ve Calvert, S. L. (2012). Digital gaming and pediatric obesity: At the intersection of science and social policy. *Soocial Issues and Policy Review, 6*(1), 54-81.

Tanja, N., Euđen, Č., ve Jelena, P. (2017). The role and aignificance of game in early development of preeschool children. *Puiil: International Journal of Teaching, Education and Learning*, 1(1), 98- 112.

Toe, D. M., ve Paatsch, L. E. (2010). The communication skills used by deaf children and their hearing peers in a question-and-answer game context. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, *15*(3), 228-241.

Tolchinsky, A., ve Jefferson, S. D. (2011). Problematic video game play in a college sample and its relationship to time management skills and attention-deficit/hyperactivity disorder symptomology. *Cyberpsychology, behavior, and social networking*, *14*(9), 489-496.

Van Eck, R. (2006). Digital game-based learning: It's not just the digital natives who are restless. *EDUCAUSE review*, *41*(2), 1-16.

Watson, W. R., Mong, C. J., ve Harris, C. A. (2011). A case study of the inclass use of a video game for teaching high school history. *Computers & Education*, 56(2), 466-474.

Werbach, K., ve Hunter, D. (2012). *For the win*. Wharton Digital Press

Yıldırım, İ., & Demir, S. (2014). Gamification and education Oyunlaştırma ve eğitim. *Journal of Human Sciences, 11*(1), 655-670.

Yurdakal, I. H. (2019). Ortaokul öğrencilerinin teneffüs sürelerine ilişkin görüşleri. *Sınırsız Eğitim ve Araştırma Dergisi*, *5*(1), 56-72.

Zin, N. A., Jaafar, A., ve Yue, W. S. (2009). Digital game-based learning (DGBL) model and development methodology for teaching history. *Wseas Transactıons On Computers, 8*(2), 322- 333.

BÖLÜM **16**

Veri Okuryazarı Öğretmen

Öğr. Gör. Sultan EDİP - Dr. Zeynep CÖMERT

Giriş

İnsanlık tarihi göz önünde bulundurulduğunda insanın bilgi edinmek ve bilgi yaymak için kullandığı en etkili yol okuryazarlık olmuştur. Temelde okuryazarlık sembol ya da harfleri kullanarak bir kod çözme ve zihinsel süreçler sonunda anlam ile eşleştirme becerisidir (Potter, 2005). Zamanla insanın bilgiye ulaşma yolları zenginleşip çözmesi gereken kod ve örüntüler çeşitlendiğinden bugün artık bilgi okuryazarlığı, istatistiksel okuryazarlık ve veri okuryazarlığı gibi becerilerden de bahsedilir olmuştur. Bu yeni okuryazarlık türlerine yakından bakıldığında bilgi okuryazarlığı bireyin bilgi ihtiyacını belirleyerek bu ihtiyaç doğrultusunda en doğru bilgiye en kısa ve en etkili yoldan ulaşma becerisi olarak tanımlanmaktadır (Scield, 2005). Toplumsal gelişim açısından bakıldığında özellikle hızla ve yüksek miktarda üretim yapılmasının hedeflendiği sanayi toplumu için bilgi okuryazarlığı ihtiyaç duyulan iş gücünü belirleyen temel bir beceri olarak nitelendirilmektedir (Puncreobutr, 2016).

Fakat bilimde ve teknolojide kaydedilen gelişmelere bağlı olarak toplumun ihtiyacı sadece çok sayıda ürünün hızlı üretiminden hızla çok sayıda nitelikli ürünün üretimi haline geldiği görülmektedir. Buna bağlı olarak bireyin artık hızla bilgi kaynağına ulaşması, bilgiyi özetleyen istatistiklerden yola çıkarak büyük resmi görebilmesi ve aynı zamanda büyük resmi istatistiklerle özetleyebilmesi yani bir diğer ifade ile istatiksel okuryazarlık becerisine sahip olması beklenir hale gelmiştir (Schield, 2005). Ancak bugün sanayi toplumu yerini bilgi toplumuna bırakırken bilginin kaynağı artık istatistikler değil veriler haline gelmiştir. Özellikle kurum ve kuruluşların ürün ve hizmetlerini bireyin ihtiyaçlarına göre şekillendirme arzusu ile birlikte birçok veriye ulaşmak kolaylaşırken veri miktarı da dramatik bir şekilde artış göstermiştir. Buna bağlı olarak toplumun ihtiyaç duyduğu iş gücünü karşılamak için bireylerin veri toplama, düzenleme, işleme, yönetme, analiz

Kaynakça

Akgün, E. (2020). Data literacy to understand generation alpha. N. Yurtseven (Ed.) *The Teacher of Generation Alpha* (ss.). Peter Lang.

Carlson, J., Fosmire, M., Miller, C. C., ve Nelson, M. S. (2011). Determining data information literacy needs: A study of students and research faculty. *Portal: Libraries and the Academy*, *11*(2), 629-657.

Christoforidou, M., Kyriakides, L., Antoniou, P., ve Creemers, B. P. (2014). Searching for stages of teacher's skills in assessment. *Studies in Educational Evaluation*, *40*, 1-11.

Data Quality Campaign, (2014). *Empowering teacher with data: Policies and practices to promote educator data literacy.* DC.

Fontichiaro, K., ve Oehrli, J. A. (2016). Why data literacy matters. *Knowledge Quest*, *44*(5), 21-27.

Gotch, C. M., ve French, B. F. (2014). A systematic review of assessment literacy measures. *Educational Measurement: Issues and Practice*, *33*(2), 14-18.

Gould, R. (2017). Data literacy is statistical literacy. *Statistics Education Research Journal*, *16*(1), 22- 25.

Gummer, E., ve Mandinach, E. (2015). Building a conceptual framework for data literacy. *Teachers College Record*, *117*(4).

Jacobs, J., Gregory, A., Hoppey, D., ve Yendol-Hoppey, D. (2009). Data literacy: Understanding teachers' data use in a context of accountability and response to intervention. *Action in Teacher Education*, *31*(3), 41-55.

Mandinach, E. B., ve Gummer, E. S. (2016). Every teacher should succeed with data literacy. *Phi Delta Kappan*, *97*(8), 43-46.

McDowall, A., Mills, C., Cawte, K., ve Miller, J. (2020). Data use as the heart of data literacy: An exploration of pre-service teachers' data literacy practices in a teaching performance assessment. *Asia-Pacific Journal of Teacher Education*, 1-16.

Means, B., Padilla, C., DeBarger, A., ve Bakia, M. (2009). Implementing Data-Informed Decision Making in Schools: Teacher Access, Supports and Use. *US Department of Education*

Milli Eğitim Bakanlığı, (2018). *2023 Eğitim Vizyonu*. Milli Eğitim Bakanlığı.http://2023vizyonu.meb.gov.tr/doc/2023_EGITIM_VIZYONU.pdf 29.10.2020 Tarihinde edinilmiştir.

Pothier, W. G., ve Condon, P. B. (2019). Towards data literacy competencies: Business students, workforce needs, and the role of the librarian. *Journal of Business & Finance Librarianship*, 1-24.

Potter, J. (2005), Media Literacy, Third Edition, Sage Publications.

Puncreobutr, V. (2016). Education 4.0: New challenge of learning. *St. Theresa Journal of Humanities and Social Sciences*, *2*(2), 92-97.

Reigeluth, C., ve Duffy, F. (2019). The School System Transformation Process: Guidance for Paradigm Change in School Districts. *Learning, Design, and Technology* , 1-32.

Reigeluth, C., (2017). The learner-centered paradigm of indstuction. A. A. Carr-Chellman ve G.Rowland (Ed.) *Issues in Technology, Learning and Instructional Design* (ss. 133-140.), R Newyork: Routledge Taylor & Francis Group

Ridsdale, C., Rothwell, J., Ali-Hassan, H., Bliemel, M., Irvine, D., Kelley, D., ... ve Wuetherick, B. (2016). Data Literacy: A Multidisciplinary Synthesis of the Literature. In *Nineteenth SAP Academic Conference Americas*.

Schields, M. (2005). Information literacy, statistical literacy, data literacy. *IASSIST quarterly*, *28*(2-3), 6-6.

Yalçınkaya, M. (2002). Açık sistem teorisi ve okula uygulanması. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22.2.

BÖLÜM **17**

Merak Eden Öğretmen

Dr. Öğr. Üyesi Gürsu AŞIK - Uzm. Gupse TEMUR

Giriş

Tüm eğitimcilerin aklında bir yerlerde yer etmiştir, eğitim; bireyin davranışlarında kendi yaşantıları yoluyla kasıtlı istendik değişimler meydana getirme sürecidir. Peki, uygulamada öğrenme gerçekten kendi yaşantıları yoluyla doğal bir süreç midir? Yoksa müfredatın yetişmesi gereken, kişisel farklılıkların fiziksel özelliklerle kısıtlı kaldığı bir süreç midir? Keşfederek deneyimleyerek uygulamanın, dayatılan bazı dokümanlardan öteye geçtiği kaç örnek verebiliriz?

Kitaplarda yazan teorik bilgilerin uygulamalarda temel bulamadığı sır olan bir durum değildir. Bu noktalardan birisi de öğrenme için ön koşul kabul edilen, büyük bir motivasyon kaynağı olarak görülen, bilgi için bir ihtiyaç olduğu düşünülen merak kavramıdır. Bilinen şudur ki her çocuk meraklıdır ve büyüdükçe merakı zamanla söner. Hâlbuki merak eğitim sürecinde güçlendirilirse öğretmek ve öğrenmek bir angarya olmayacaktır.

Kitabın bu bölümünde merak kavramına dair genel bir bakıştan sonra merakın eğitim sürecindeki rolü ele alınacak ve son olarak da merakı sürdürmeye yönelik uygulayıcılara bağlantılı olduğu kavramlarla ilgili bir takım örnekler sunulmaya çalışılacaktır. Unutulmamalıdır ki "Merak uyandıran öğretmen, bir nesli kurtarır" (ERG, 2019).

1. Merak

Modern fiziğin temellerini atmış Albert Einstein; "Benim özel bir yeteneğim yok. Sadece tutkulu bir meraklıyım" der. Yaşadığı yıllarda dünyada üzücü pek çok evrensel olay yaşansa da neyse ki merak kavramı orta-

> *"Benim özel bir yeteneğim yok. Sadece tutkulu bir meraklıyım"*
>
> Albert Einstein

Kaynakça

Acun, N., Kapıkıran, Ş., ve Kabasakal, Z. (2013). Merak ve keşfetme ölçeği II: açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri ve güvenirlik çalışması, *Türk Psikoloji Yazıları*, *16*(31), 74-85.

Aşık, G. ve Özçallı, M. (2008). Curioutivism: A new model to learning. *Proceedings of teaching and learning 2008 Conference,* pp. 716-720. International Association for The Scientific Knowledge (IASK), 26-28 Mayıs 2008, Aveiro-Portekiz.

Ball, P. (2014). *Merak-bilim nasıl herşeyle ilgilenir oldu?* Kolektif Kitap Yayınları.

Berlyne, D. E. (1954). A theory of human curiosity. *British Journal of Psychology, 45*(3), 180-191.

Binson, B. (2009). Curiosity-based learning (CBL) program, *US-China Education Review,* 6(12), 13-22.

Brown, D. C., Buis, A., & Martinez, C. (27 Mayıs 2009). *NASA Selects Student's Entry as New Mars Rover Name*. NASA / Jet Propulsion Laboratory. https://www.nasa.gov/mission_pages/msl/msl-20090527.html

Coşkun, Y., ve Demirel, M. (2012). Üniversite öğrencilerinin yaşam boyu öğrenme eğilimleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 42*, 108-120.

Çelik, G., (2020). Okul Öncesi ve İlkokul Öğretmenlerinin Meraklılık Düzeyleri ile Sınıf İçi Soru Sorma Performanslarının İncelenmesi (*Yayınlanmamış yüksek lisans tezi).* Bahçeşehir Üniversitesi, İstanbul.

Eğitim Reformu Girişimi (ERG), (2019). 16. Eğitimde İyi Örnekler Konferansı, 13 Nisan 2019, https://www.egitimreformugirisimi.org/etiket/16-iok/

Filiz, B. S., Çelik, S., ve Toraman, Ç. (2018). Sınıf içi soru sorma teknikleri ölçeğinin (SİSSTÖ) geliştirilmesi, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, *16*(2), 197-212.

Growth, P. (2016). *7 Positives to being curious*, http://www.blog.daydesigner.com/7-positives/

Gurning, B. ve Siregar, A. (2017). The effect of teaching strategies and curiosity on students' achievement in reading comprehension, *English Language Teaching*, *10*(11), 191-198.

Hüner, B. S. ve Küçüktepe, C. (2018). Öğretmenlerin soru sorma deneyimlerinin sokratik sorgulama entelektüel standartları açısından incelenmesi. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi, INES JOURNAL, 5*(15), 170-191.

Kashdan, T. B. ve Silvia, P. J. (2009). Curiosity and interest: The benefits of thriving on novelty and challenge. *Oxford Handbook of Positive Psychology*, *2*, 367-374.

Kaya, İ. G. (2016). Eğitimde merak ve ilgi, *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, *2*(25), 103-114.

Knuth, E. J. (2002). Fostering mathematical curiosity. *The Mathematics Teacher, 95*(2), 126-130.

Lamnina, M., ve Chase, C. C. (2019). Developing a thirst for knowledge: How uncertainty in the classroom influences curiosity, affect, learning, and transfer. *Contemporary Educational Psychology, 59*, 1-13.

Leslie, I. (2015). *Merak*. NTV Yayınları.

Loewenstein, G. (1994). The psychology of curiosity: A review and reinterpretation. *Psychological Bulletin*, 116(1), 75-98.

Metcalfe, J., Schwartz, B. L., ve Eich, T. S. (2020). Epistemic curiosity and the region of proximal learning. *Current Opinion in Behavioral Sciences*, 35, 40-47.

Piaget, J. ve Cook, M. (1952). *The origins of intelligence in children*. WW Norton & Co, New York.

Sarıbaş, S. ve Babadağ, G. (2015), Temel eğitimin temel sorunları, *Anadolu Eğitim Liderliği ve Öğretim Dergisi, 3*(1), 18-34.

Savran, N. Z. (2002). Cevapta açıklama isteyen soru zamirleri "Welch_ / Was Für Ein_/ Was" Türkçede Hangi Anlamlarla Karşılanır? *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *22*(1), 231-239.

Soydan, S. (2013). Çocuklarda merak duygusunu uyandırmada montessori öğretmenlerinin kullandıkları stratejiler, *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 25*, 269-290.

Yeşil, R. (2008). Sosyal bilgiler derslerinde öğretmen ve öğrenci soruları (Kırşehir örneği), *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD), 9*(1), 59-72.

Wu, Q. ve Miao, C. (2013). Curiosity: From Psychology to Computation, *ACM Computing Surveys*, *46*(2), 10-20.

BÖLÜM **18**

Çevre Dostu Öğretmen

Prof. Dr. Alev ÖNDER - Uzm. Merve TEZEL

Giriş

"Doğa! En küçük bir çaba harcamadan ve mükemmel bir kusursuzlukla en basit maddeden son derece farklı seyler yaratıyor; hepsinin üzerine de ince bir tül örtüyor. Yarattığı her bir parçanın kendine has özellikleri, her bir durumun ayrı açıklaması var ama sonuçta hepsi birlikte bir bütünü oluşturuyorlar."

Goethe

Son yıllarda dünyada meydana gelen iklimsel değişiklikler, küresel ısınma, doğal kaynakların azalması, bitki ve hayvan türlerinin yok olması tehlikesi, yaşanan depremler gibi doğal afetler acil önlem planlarının oluşturulmasını gerektirmiştir. Bu durum insanın yaşamını sorgulamasına ve çevre ile olan etkileşimini tekrar değerlendirmesine zemin hazırlamıştır. Çevre ile bilinçli etkileşim her yaştan bireyin sorumluluğu olarak düşünüldüğünde eğitim programlarının içinde çevre eğitiminin yer alması kaçınılmaz olmuştur. Günümüzde çevre konusu okul öncesi eğitimin önemli bir unsuru haline gelmiştir. Erken yaşlarda çevre hakkında edinilen bilgi ve deneyimin çocukların çevre dostu bir birey haline gelmesinde etkisi söz konusudur. Çocuklara ve ailelere rehberlik eden okul öncesi öğretmenlerinin çevre konusunda yapacağı çalışmalar bu yüzden oldukça önemlidir.

MEB'te okul öncesi öğretmeni olarak çalışan Deniz Öğretmen, çocukların kent yaşamından dolayı her gün yol kenarlarında gördükleri bitkilerin nasıl büyüdüklerini gözlemleme deneyimine sahip olmadıklarının farkındaydı. Bu nedenle çocuklara bitkiler hakkında bilgi vermek ve deneyim yaşamalarını sağlamak için sınıfına çiçek tohumu,

Kaynakça

Abbas, M. Y. ve Othman, M. (2010). Social behavior of preschool children in relation to physical spatial definition. *Procedia-Social and Behavioral Sciences, 5,* 935-941. DOI:10.1016/j.sbspro.2010.07.213.

Adams, W. M. (2006, 29-31 January). *The future of sustainability: Re-thinking environment and development in the twenty-first century. Report of the IUCN Renowned Thinkers Meeting,* 2006, in Zurich, Switzerland. http://cmsdata.iucn.org/downloads/iucn_future_of_sustanability.pdf. adresinden 22 Şubat 2021 tarihinde alınmıştır.

Bilim Kahramanları Derneği (2020). https://bilimkahramanlari.org/dokuman/Atolye_Icerikleri.pdf. adresinden 20 Şubat 2021 tarihinde alınmıştır.

Blanchard, P. B., ve Buchanan, T. K. (2011). Environmental stewardship in early childhood, *Childhood Education, 87*(4), 232-238. DOI: 10.1080/00094056.2011.10523184.

Britsch, S. J. (2001). Emergent environmental literacy in the nonnarrative compositions of kindergarten children. *Early Childhood Education Journal, 28*(3), 153-159.

Cervinka, R. Vd. (2014). *Green Public Health - Benefits of Woodlands on Human Health and Well-being.* Wien: BFWBerichte 147, 85p. ISBN 978-3-902762-36-8. https://bfw.ac.at/cms_stamm/050/PDF/GPH_englisch_gesamt.pdf adresinden 16 Şubat 2021 tarihinde alınmıştır.

Czalczynska-Podolska, M. (2014). The impact of playground spatial features on children's play and activity forms: An evaluation of contemporary playground's play and social value. *Journal of Environmental Psychology, 38,* 132-142. DOI:10.1016/j.jenvp.2014.01.006.

Chlposova, D., Vybostok, J., Kollarova, D., ve Vybohova, D. (2020). Environmental education. In the forest environment and its key factors in pre-elemenatry education. *Ad Alta: Journal of Interdisciplinary Research. 10*(2), 151-160.

Çağlar, A. (2010). *Değerler Eğitiminin* önemi. http://www.toder.org/sayfa/ degerler_egitiminin_ onemi_1.

ÇEVKO https://www.cevkococuk.org/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&i d=16&Itemid=143. adresinden 20 Şubat 2021tarihinde alınmıştır.

Damoah, B. ve Adu, E. O.(2020).Teacher's Awareness of the Integrated Environmental Education Curriculum in South Africa. *E-BANGI Journal*, *17*(6), 280-295.

Davis, J. (2009). Revealing the research 'hole' of early childhood education for sustainability: a preliminary survey of the literature. *Environmental Education Research, 15*(2), 227-241. DOI: 10.1080/13504620802710607.

DEFRA (2018). *A green future: Our 25 year plan to improve the environment.* https://www.gov.uk/government/publications/25-year-environment-plan. adresinden 24 Şubat 2021 tarihinde alınmıştır.

Drissner, J., Haase, H. M. ve Hille, K. (2010) Shortterm Environmental Education - Does it work? - An evaluation of the 'Green Classroom', *Journal of Biological Education, 44*(4) 149-155. DOI: 10.1080/00219266.2010.9656215.

Dilli, R., Dümenci, S. B., ve Kesebir, G. T. (2018). Müzede çevre eğitimi kapsamında okul öncesi dönemi çocuklarına yenilenebilir enerji kaynaklarının anlatılması. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 17*(66), 421-432. DOI:10.17755/esosder.319406.

Edwards, S. ve Cutter-Mackenzie, A. (2011). Environmentalising early childhood education curriculum through pedagogies of play. *Australasian Journal of Early Childhood, 36*(1), 51-59. DOI:10.1177/183693911103600109.

Erten, S. (2004). Çevre eğitimi ve çevre bilinci nedir? Çevre eğitimi nasıl olmalıdır? Çevre ve İnsan Dergisi, *65*(66), 1-13.

Flogaitis, E., ve Agelidou, E. (2003) Kindergarten teachers' conceptions about nature and the environment, *Environmental Education Research, 9*(4), 461-478. DOI: 10.1080/1350462032000126113.

Güzelyurt, T. ve Özkan, Ö. (2019). Okul öncesi dönemde çevre eğitimi: çocuk kitaplarına yönelik bir inceleme. *Elementary Education Online, 18*(1), 20-30. DOI: 10.17051/ilkonline.2019.527146

Jena, A. K. (2012). Awareness, openness and eco-friendly (AOE) model teaches pre-service teachers on how to be eco-friendly. *International Electronic Journal of Environmental Education, 2*(2). 103-117.

Johnson, B., ve Cincera, J. (2015). Examining the relationship between environmental attitudes and behaviour in education programmes. *Socialni studia*, *12*(3), 97–111. DOI: 10.5817/SOC2015-3-97

MEB, (2013). *Milli eğitim bakanlığı temel eğitim müdürlüğü okul öncesi eğitim programı.* http://tegm.meb.gov.tr/dosya/okuloncesi/ooproram.pdf adresinden 21 Şubat 2021 tarihinde alınmıştır.

Oliveira Loureiro, J. ve Dal-Farra, R. A. (2018) Botany and environmental education in elementary school in Brazil: articulating knowledge, values, and procedures. *Environmental Education Research, 24*(12), 1655-1668. DOI :10.1080/13504622.2017.1343280

PAGÇEV http://www.pagcev.org/online-cevre-egitimleri-devam-ediyor-60096c04c3560. adresinden 19 Şubat 2021tarihinde alınmıştır.

Önder, A. (2017). *Okul öncesi çocukları için eğitici drama uygulamaları*. Eğiten Kitap.

Piaget, J. (1973). *The child and reality*. Grossman Publishers.

Robles, M., Näslund-Hadley, E., Ramos, M. C., ve Paredes, J. R. (2015). *Environmentally friendly school* ınfrastructure. https://publications.iadb.org/publications/english/document/Environ mentally-Friendly-School-Infrastructure.pdf. adresinden 22 Şubat 2021 tarihinde alınmıştır.

Russo, S. (2001). Promoting attitudes towards environmental education depends on early childhood education. *Australian Primary & Junior Science Journal, 17*(4), 34-37.

Strong-Wilson, T., ve Ellis, J. (2007). Children and place: Reggio Emilia's environment as third teacher. *Theory Into Practice,* 46(1), 40-47. DOI:10.1080/00405840709336547.

Tema Vakfı https://www.tema.org.tr/calismalarimiz/egitim/doga-egitim-programlari/minik-tema adresinden 20 Şubat 2021 tarinden alınmıştır.

UNESCO/UNEP (1977). *Intergovernmental conference on environmental education.* Tbilisi Major Environmental Problems in Contemporary Society. https://www.gdrc.org/uem/ee/EE-Tbilisi_1977.pdf adresinden 20 Şubat 2021 tarihinde alınmıştır.

UNESCO (1992). *Environmental education activities for primary schools: Suggestions for making and using low cost equipment.* https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000096345 adresinden 22 Şubat 2021 tarihinde alınmıştır.

UNICEF (2020). *Back to school in a brand-new eco-friendly classroom.* https://www.unicef.org/ cotedivoire/en/stories/back-school-brand-new-eco-friendly-classroom adresinden 24 Şubat 2021 tarihinde alınmıştır.

White, R. L., Eberstein, K., ve Scott, D. M. (2018). Birds in the playground: Evaluating the effectiveness of an urban environmental education project in enhancing school children's awareness, knowledge and attitudes towards local wildlife. *Plosone, 13*(3), 1-23.

WHO (2016). *Urban green spaces and health - a review of evidence.* WHO - Regional Office for Europe. www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0005/321971/Urban-green-spaces-and-health-review-evidence.pdf?ua=1 adresinden 24 Şubat 2021 tarihinde alınmıştır.

BÖLÜM **19**

Demokratik Öğretmen

Dr. Nazife KOYUTÜRK KOÇER - Prof. Dr. Gülümser GÜLTEKİN AKDUMAN

Giriş

Bir ülkenin toplumu, kültürü ve siyaseti büyük ölçüde okullardaki eğitimi etkilemektedir. Öte yandan eğitim de toplumun yapısını etkilemektedir. Demokratik toplumlarda demokratik vatandaşlar yetiştirmek eğitimin önemli bir işlevidir. Öğretmen, öğrencilerinden beklenen davranışları öğretmede ve bu davranışları pekiştirmede eğitimden öncelikli sorumlu kişidir (Başaran, 1994). Öğrenme, öğrencinin kendisi tarafından elde edilen bir sonuçtur ve öğrenme yaşantıları sonucunda meydana gelir. Öğretmenin görevi ise çeşitli öğretim yöntem ve tekniklerini kullanarak öğrenme ortamları düzenlemek ve beklenen davranışların öğrenci tarafından kazanılıp kazanılmadığını değerlendirmektir (Fidan ve Erden, 1994). Demokratik vatandaşların yetiştirilmek istendiği bir ülke, demokratik değerleri içselleştiren ve demokratik eğitim ortamları oluşturan öğretmenlerin varlığına ihtiyaç duyar. Buradan hareketle bu bölümde öncelikle demokrasi kavramı ele alınmıştır. Daha sonra demokratik eğitim ve bileşenleri (demokratik sınıf, demokratik okul vb.) hakkında bilgi verilmiştir. Son olarak "Demokratik öğretmen nasıl olmalıdır?" sorusuna cevap aranmıştır. Bölüm içerisinde etkinlik örneklerine yer verilerek öğretmenlere ve öğretmen adaylarına öneriler sunulmuştur.

1. Demokrasi Kavramı

Demokrasi kavramına yönelik farklı tanımlar yapılmıştır. Tam bir tanım üzerinde uzlaşılamama sebebinin ülkelerin farklı kültür, örf ve adetler gibi kendilerine özgü özelliklerinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Aşağıda demokrasi tanımlarına yer verilmiştir.

Demokrasi; Eski Yunan'a dayanan bir kavramdır. Yunanca'da halk anlamına gelen "demos" ve iktidar, güç, yönetim anlamına gelen "kratos" sözcüklerinden oluşmaktadır.

Kaynakça

Ada, S. ve Ünal, S.(2003). *Sınıf yönetimi*. Marmara Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi Yayınları.

Akçay, T. (2006). *Eğitim denklemi*. Okumuş Adam Yayınları.

Almog, O. ve Shechtman, Z. (2007). Teachers' democratic and efficacy beliefs and styles of coping with behavioural problems of pupils with special needs. *European Journal of Special Needs Education, 22* (2), 115–129.

Alt, D. ve Reingolg, R. (Eds.) (2012). *Changes in Teachers' Moral Role: From Passive Observers to Moral and Democratic Leaders.* Sense Publishers.

Altenbaugh, R. J., Engel, D. E., ve Martin, D. T. (1995). *Caring for kids: A critical study of urban school leavers.* Falmer.

Bajaj, M. (2008). *Encyclopedia of peace education.* Information Age Publishing.

Balme, C., ve Bennis, D. (2008). İsrailde demokratik egitim (Democratic education in Israel). In M. Hern & E. C¸ Babaoglu . *Alternatif eğitim: Hayatımızın okulsuzlaştırılması..* Kalkedon Yayınları.

Barber, B. R. (1998). A *Passion for democracy: American essays*. Princeton University Press.

Başaran İ.E. (1994). *Eğitim Bilimine Giriş*. Kadıoğlu Matbaası.

Becher, R. M. (1986). Parent involvement: A review of research and principles of successful practice. In L. G. Katz (Ed.). *Current topics in early childhood education (pp. 86-122).* Ablex.

Bhave, V. (1996). The Intimate and the Ultimate. In Hern, M. (Ed). *Deschooling Our Lives (pp.16– 22).* New Society Publishers.

Branco, M. L. (2010). The meaning of democratic education: Revisiting the concept of educative experience in John Dewey. *Educação e Pesquisa, 36* (2), 599–610.

Büyükkaragöz, S. (1995). *Hoşgörü, demokrasi ve eğitim: sağlıkta, hukukta, eğitimde, demokraside hoşgörü*. Konya Sağlık Eğitim Enstitüsü Yayınları.

Büyükkaragöz, S. ve Kesici, Ş. (1998). *Demokrasi ve insan hakları eğitimi*. Türk Demokrasi Vakfı.

Coşkun, A. (1999). Demokratik öğretmen davranışları. Öğretmen Dünyası Dergisi, 238, 32-35.

Crouch, C. (2004). *Post-democracy.* Polity Press.

Cunningham, C. A. (2014). *Systems Theory for Pragmatic Schooling: Toward Principles of Democratic Education*. Palgrave Macmillan.

Dallimore, E. J., Hertenstein, J. H. ve Platt, M. B. (2004). Classroom participation and discussion effectiveness: student-generated strategies. *Communication Education. 53*, 103-115.

Demir, N. (2010). Demokrasinin temel ilkeleri ve modern demokrasi kuramları. *Ege Akademik Bakış, 10* (2), 597-611.

Dewey, J. (1944). *Democracy and education*. The Free Press, Macmillan Publishing.

Dürr, K., Spajic-Vrkas, V. ve Martins, I.F. (2000). *Strategies for Democratic Citizenship*. Council of Europe.

Eccles, J. S., ve Harold, R. D. (1993). Parent-school involvement during the early adolescent years. *Teachers College Record, 94*, 568-587.

Erdoğan, M. (1998). İnsan haklarına kavramsal bir yaklaşım. *Liberal Düşünce Dergisi, 12*, 7-16.

Ersoy, A.F. (2016). Dördüncü sınıf öğrencilerinin hoşgörü algısı ve deneyimleri: Bir fenomenolojik araştırma. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 12*(1), 454-473.

Fassinger, P. A. (2000). How classes influence students' participation in college classrooms. *Journal of Classroom Interaction, 35*, 38-47.

Fidan, N. ve Erden, M. (1994). *Eğitime giriş*. Meteksan Matbaacılık.

Fischer, F. (2004). Professional expertise in a deliberative democracy: Facilitating participatory inquiry. *The Good Society, 13,* 21–27.

Gardia, A. ve Mehta, D. (2014). Rethinking Teacher Effectiveness in Democratic Citizenship Education for Ensuring Peace. In J. Laker, C. Naval, & K. Mrnjaus (Eds). *Citizenship, Democracy and Higher Education in Europe, Canada and the USA. (pp. 86-106)*. Palgrave Macmillan.

Gawlicz, K. ve Starnawski, M. (2020). *Democratic Schools in Poland As Educational Innovation: A Qualitative Study.* Conference: Proceedings of

the 35th International Business Information Management Association Conference (IBIMA). Seville

Gilligan, C. 1982. *In a different voice: Psychological theories and women's development.* Harvard University Press.

Gollob, R., Krapf, P. ve Weidinger, W. (Eds.). (2010). *Educating for democracy : Background materials on democratic citizenship and human rights education for teachers*. Council of Europe Publishing.

Goodlad, J. I. (1991). *Teachers for the Nation's school*. Jossey-Bass.

Goodlad, J. I. (1996). Democracy, education, and community. In R. Soder (Ed.), *Democracy, Education, and the School (pp 87-124).* Jossey-Bass.

Gözütok, F. D. (2004). Öğretmenliğimi geliştiriyorum. Siyasal Kitabevi

Gözler, K. (2001). *Anayasa hukukuna giriş: genel esaslar ve Türk Anayasa Hukuku*. Ekin Kitabevi Yayınları.

Hecht, Y. (2010). *Democratic education: A beginning of a story*. Developing a Culture of Innovation Company.

Henderson, A. (1981). *Parent participation-student achievement: The evidence grows*. National Committee for Citizens in Education.

Henderson, A. (1987). *The evidence continues to grow: Parent involvement improves student achievement.* National Committee for Citizens in Education.

Hobbs, N. (1978). Families, schools, and communities: An ecosystem for children. *Teachers College Record, 79*, 756-766.

Hoover-Dempsey, K. V., ve Sandler, H. M. (1995). Parental involvement in children's education: Why does it make a difference?. *Teachers College Record, 95,* 310-331.

Hoover-Dempsey, K. V., ve Sandler, H. M. (1997). Why do parents become involved in their children's education?. *Review of Educational Research, 67*, 3-42.

Hotaman, Davut (2009). *"Demokratik Eğitim: Demokratik Bir Eğitim Programı", International Symposium On Democracy and Democracy Education In Europe.* Nobel Yayınları.

Iftikhar, A. (2003). *Education for Democratic Citizenship and Peace.* https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED475576.pdf.

Jenlink, P. M. (2009). *Dewey's Democracy And Education Revisited:Contemporary Discourses for Democratic Education and Leadership.* Rowman & Littlefield Education.

Keesling, J. W., ve Melaragno, R. J. (1983). Parent participation in federal education programs: Findings from the federal programs survey phase of the study of parental involvement. In R. Haskins & D. Adams (Eds.). *Parent education and public policy (pp. 230-256).* Ablex.

Kıncal, R. Y. ve Işık, H. (2003). Demokratik eğitim ve demokratik değerler. *Eğitim Araştırmaları Dergisi, 3* (11), 54–58.

Kıncal, R. Y. ve *Uygun*, S. (*2006*). Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesinin Değerlendirilmesi. *Milli Eğitim Dergisi, 171*, 31-41.

Kızılçelik, S. ve Erjem, Y. (1994). *Açıklamalı sosyoloji terimleri sözlüğü.* Atilla Kitabevi.

Knight, T. ve Pearl, A. (2000). *Democratic education and critical pedagogy. The* Urban Review, 32 (3), 197-226.

Korkmaz, H.E. ve Erden, M. (2014). A Delphi Study: The Characteristics of Democratic Schools. *The Journal of Educational Research, 107* (5), 365-373.

Labaree, D. F. 1997. *How to Succeed in School without Really Learning: The Credentials Race in American Education.* Yale University Press.

Levin, B. (1998). The educational requirement for democracy. *Curriculum Inquiry, 28* (1), 57-79.

Maboçoğlu, M, (1999) *Demokrasi eğitimine uygun öğretmen nasıl olmalıdır? 8. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Bilimsel Çalışmaları*, Trabzon.

Marks, H. (2000). Student engagement in instructional activity: Patterns in the elementary, middle, and high school years. *American Educational Research Journal, 37* (1), 153-184.

Martin, J. R. 1985. *Reclaiming a conversation: The idea of the educated woman.* Yale University Press.

Milli Eğitim Bakanlığı, M.E.B. (1991). *IV. Milli* Eğitim Şurası. Tıpkı Basım.

Milli Eğitim Bakanlığı, MEB (2004). *Milli* Eğitim

Bakanlığı Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri *Yönerges*i. http://mevzuat.meb.gov.tr/.

Milli Eğitim Bakanlığı, M.E.B. (2006). *Milli Eğitim Şuraları*, TTKB Yayınları.

Milli Eğitim Bakanlığı, (MEB) (2017). *Müfredatta yenileme ve değişiklik çalışmalarımız üzerine.* http://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_07/18160003_basin_aciklamasi-program.pdf.

Miretzky, D. (2004). The Communication Requirements of Democratic Schools: Parent-Teacher Perspectives on Their Relationships. *Teachers College Record, 106* (4), 814-851.

Miser, R. (1991). Demokrasi eğitimi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 24* (1), 49-50.

Morrison, K. A. (2008). Democratic Classrooms: Promises and Challenges of Student Voice and Choice, Part One. *Educational Horizons*, *87* (1), 50-60.

Mouffe, C. (1995). *Citizenship*. In Lipset, S. M. (ed.). Encyclopedia of Democracy,. (pp. 217–221.) Congressional Quarterly, Inc.

Neill, A. S. (1978). *Bir Eğitim Mucizesi.* (Çev. G. Dikmen). Hür Yay.

Neill, A. S. (2000). Özgürlük okulu. (Çev. N. S. Arman). Payel Yayınları.

Nichols, S. L., ve Good, T. L. (1998). Students' perceptions of fairness in school settings: A gender analysis. *Teachers College Record, 100*, 369–401.

Noddings, N. 1984. *Caring: A feminine approach to ethics and moral education.* University of California Press.

Noddings, N. (2012). The caring relation in teaching. *Oxford Review of Education, 38* (6), 771–781.

Novak, J. M. (1994). *Democratic teacher education: programs, processes, problems, and prospects*. Suny Press.

Oğuzkan, F. (1985). Öğretmenliğin üç yönü. Kadıoğlu Matbaası.

Öncül, R. (2000). *Eğitim ve eğitim bilimleri sözlüğü*. Milli Eğitim Basımevi.

Özpolat, A. (2004). Demokrasi eğitimi ve okul meclisleri projesi. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi,* 50, 11-13.

Pajares, F. (1996). *Assessing self efficacy beliefs and academic success: the case for specificity and correspondence.* Paper presented at the Annual Meeting of the American Educational Research Association.

Patrick, J. J. (1994). *The Concept of Citizenship in Education for Democracy.* https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED432532.pdf .

Peterson, A. (2019). *Civility and Democratic Education*. SpringerBriefs in Education.

Selçuk, S. (1999*). Demokrasiye doğru*. Yeni Türkiye.

Senemoğlu, N. (2004). Sınıf içi öğretmen davranışları üzerine bir araştırma. *Milli Eğitim Dergisi, 159-160.*

Siti Maziha Mustapha, Nik Suryani Nik Abd. Rahman ve Melor Md. Yunus. (2010). Factors influencing classroom participation: a case study of Malaysian undergraduate student. *Procedia Social and Behavioral Sciences, 9*, 1079-1084.

Skrtic, T. M. (2013). The civic professional in Deweyan democracy. *Borderlands, 2,* 1–16.

Solhaug, T. (2018). Democratic Schools – Analytical Perspectives. *Journal of Social Science Education, 17* (1), 2-12.

Subba, D. (2014). Democratic Values and Democratic Approach in Teaching: A Perspective. *American Journal of Educational Research,* 2 (12A), 37-40.

Sullivan, W. M. (2005). *Work and integrity: The crisis and promise of professionalism in America* . Jossey-Bass.

Şahin, İ. (2009). Demokrasi ve insan hakları eğitimi. *E-Journal of New World Sciences Academy, 4* (4), 1341-1354.

Tanilli, S. (1990). *Devlet ve demokrasi: Anayasa hukukuna giriş.* Say.

Tekin, M., Yıldız, M., Lök, S. ve Taşğın, Ö. (2009). Beden eğitimi ve spor yüksekokulunda öğrenim gören öğretmen adaylarının çeşitli değişkenlere göre demokratik tutum düzeylerinin incelenmesi. *Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi Ve Spor Bilimleri Dergisi, 3* (3), 204-212.

Thommassen, J. (2008). Democratic Values. In R. Dalton & H.D. Klingemann (Eds.). *The Oxford Handbook of Political Behavior (pp. 418-437)*. Oxford University Press.

Toper, T. (2007). İlköğretim ikinci kademede demokrasi eğitimi: ikinci kademe öğretmenlerinin *demokratik tutum ve davranışları sergileme düzeyleri (Kars ili örneği).* Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kars.

Trager, R. ve Dickerson, D. L (2003). *Yirmibirinci* yüzyılda ifade *hürriyeti*. Liberal Düşünce Topluluğu Yayınevi.

Türk Dil Kurumu, (2011). *Güncel Türkçe sözlük.* https://sozluk.gov.tr.

Türkkahraman, M. (1999). Aydınlar demokrasi ve Türkiye. *Yeni Türkiye Dergisi, 29*, 163- 168.

Varvus, M., Walton, S., Kıdo, J., Dıffendal, E. ve King, P. (1999). Weaving the web of democracy: confronting conicting expectations for teachers and schools. *Journal of Teacher Education, 50*, 119–130.

Vieno, A., Perkins, D. D., Smith, T. M. ve Santinello, M. (2005). Democratic school climate and sense of community in school: a multilevel analysis. *American Journal of Community Psychology, 3*6 (3/4), 327-341.

Yağcı, E. (1998). Demokrasi ve eğitim. *H.Ü. Eğitim ve Bilim Dergisi, 22* (107), 15- 22.

Yılmaz, K. ve Yıldırım, G. (2009). Demokrasi eğitimi ve okul meclisleri projesinin uygulanmasına ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşleri. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 29,* 187-207.

BÖLÜM **20**

Farklılaştıran Öğretmen

Dr. Serkan DEMİR

Giriş

Günümüz toplumlarının okullardan beklentisi; öğrenenlerin, bilgi teknolojilerinden yararlanabilen, üst düzey düşünme becerilerine sahip, eleştirel düşünebilen ve karar verebilen, başkalarıyla işbirliği içinde çalışabilen bireyler olarak yetiştirilmesidir. Toplumların bireyden beklentileri eğitim sistemlerini doğrudan etkilemekte, böylece, eğitim sistemlerinin işlerliği de değişim ve dönüşüme uğramaktadır. Eğitim sisteminden bireylerin kendi potansiyellerinin en üst düzeyde ortaya koymalarını, gerçek hayatın problemleriyle başa çıkabilmelerini, öğrenmeyi öğrenme, analitik düşünme, yaratıcı düşünme ve iletişim gibi yaşam becerilere sahip olmalarını beklenmektedir.

Bireylerin, içinde bulundukları topluma uyum sağlayabilmeleri ve hayatlarını sürdürebilmeleri için ihtiyaç duydukları yaşam becerilerini ancak eğitim aracılığıyla kazanabildikleri göz önüne alındığında 21. Yüzyılın beklentilerini karşılayacak ve bu çağın sorunları ile baş edebilecek özellikte bireyler yetiştirilmesi gerekmektedir (Tutkun, 2010). Bireylerin okul öncesinden başlayarak yükseköğretime kadar ve hatta hayat boyu öğrenme süreçlerinde 21.yüzyıl becerilerini dersler kapsamında kazandırılması önemli olarak görülmektedir.

İlgili alan yazını analiz edildiğinde eğitimin sisteminden yukarıda beklenilen hedefleri gerçekleştirmesi ve öğrenenlerin bu becerileri kazandırılması için öğretmenlerin iki hassa noktayı göz önünde bulundurulması gerekliliği vurgulanmıştır. Bu noktalardan biri öğrenme ortamının özellikleri (Arı, 2017; Brooks, 2011; Casanova ve diğerleri, 2018; Kaplan, 2011; Kaya ve Aksu, 2016; Ocak, 2012; Yeşilyurt, 2013) ve diğer önemli nokta ise bireysel farklılıklardır (Lin ve diğerleri, 2014; Tomlinson ve McTighe, 2006; Niculescu ve diğerleri, 2016; Wong ve Hines, 2016). Öğretmenlerin öğrencilere karşı olan tutumu, derste kullanılan yöntem ve teknikler, öğrencilerin öğrenilecek malzemeye

Kaynakça

Arı, A. (2017). *Eğitim Psikolojisi.* Eğitim Yayınevi.

Arseven, A. (2016). Öz Yeterlilik: Bir Kavram Analizi. *Turkısh Studies* 11/19, 63-80 http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies

Aslan, M. (2011). Öğretmen *liderliği davranışları ve sınıf iklimi: öğretmen ve öğrenci görüşleri bağlamında bir araştırma* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Eskişehir Osmangazi Üniversitesi.

Atli, M. H. (2012). Yabancı dil nasıl edinilir?. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(2), 5667.

Bandura, A. (2001). Social cognitive theory: An agentic perspective. *Annual review of psychology* ,52, 1-26

Başol, G. (2019). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme*. Pegem Akademi Yayıncılık

Bayrak, B. K. ve Bayram, H. (2012). Web ortamında probleme dayalı öğrenme yönteminin farklı öğrenme stiline sahip öğrencilerin akademik başarılarına etkisi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(18), 479-497.

Bilgen, Ö.B.(2019). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme*. Pegem Akademi Yayıncılık

Birgin, O., ve Topuz, F. (2017). *Ortaokul 7.sınıfta geogebra destekli geometri öğretiminin*öğrenmedeki kalıcılık üzerine etkisi, *3.*Türk Bilgisayar ve Matematik Eğitimi Sempozyumundasunulmuş sözlü bildiri*,* Afyonkarahisar.

Brooks, D. C. (2011). Space matters: The impact of formal learning environments on student learning. *British Journal of Educational Tec*hnology, 42(5), 719-726.

Casanova, D., Di Napoli, R., ve Leijon, M. (2018). Which space? Whose space? An experience in involvingstudents and teachers in space design. *Teaching in Higher Education*, 23(4), 488–503.

Cassidy, S. (2012). Exploring individual differences as determining factors in student academic achievement in higher education. *Studies in Higher Education*, 37, 793-810.

Conner, J. O., Miles, S. B., ve Pope, D. C. (2014). How many teachers does it take to support astudent? Examining the relationship between teacher support and adverse healthout comes in high-performing, pressure-cooker high schools. *High School Journal*,*98*(1), 22-42. Doi: 10.1353/hsj.2014.0012

Demir, B. ve Usta, E. (2011). Eğitim yazılımlarında ön örgütleyicilerin öğrenme stillerine göre akademik başarıya etkisi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8(2), 733-749.

Doğan, N.(2019). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme*. Pegem Akademi Yayıncılık

Elban, M. (2018). Learning styles as the predictor of academic success of the pre-service history teachers. *European Journal of Educational Research*, 7(3), 659-665. doi:10.12973/eujer.7.3.659

Gardner, H. (1999). *Multiple intelligences: the theory in practice*. Basic Books.

Gregory, G. H ve Chapman, C.(2007). *Differentiated instructional strategies: One size doesn't fit all.* CorwinPress.

Göçer, A. (2014). *Türkçe öğretiminde ölçme ve değerlendirme. İlköğretimde Türkçe öğretimi*. Pegem Akademi Yayınları.

Güven, Y. (2015). *Lider Öğretmenlerin Okul Kültürüne Etkileri* (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi. İstanbul

Heacox, D. (2002). *Differentiating Instruction in the regular classroom: How to reach and teach all learners, grades* 3-12. Free Spirit Publishing.

Kağızmanlı, T. B., ve Tatar, E. (2016). Using computer supported collaborative dynamic learning environment in the instruction of conics. *International Journal of Educational Studies in Mathematics, 3*(2), 9-30.

Kaplan, M. (2011). İlköğretim öğrencilerinin fen ve teknoloji dersi öğrenme ve öğretme ortamına yönelik düşünceleri. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori ve Uygulama*, (4), 77-92.

Kaya, M. F. ve Aksu, R. (2016), Etkili Bir Coğrafya Dersinin Öğretme-Öğrenme Ortamı Nasıl Olmalıdır?, *4th International Geography Symposium, Book of Proceedings*, 289-301.

Lin, H. C. K., Wu, C. H. ve Hsueh, Y. P. (2014). The influence of using affective tutoring system in accounting remedial instruction on learning performance and usability. *Computers in Human Behavior*, 41, 514-522.

MEB (2019). *Türkçe Dersi Öğretim Programı.* MEB

Millwater, J., ve Ehrich, L. C. (2009). *Teacher leadership: Interns crossing to the domain of higher professional learning with mentors? Refereed paper presented at 'Teacher education crossing borders: Cultures, contexts, communities and curriculum' the annual conference of the Australian Teacher* Education Association (ATEA).

Napoles, J., MacLeod, R. B. (2013). The influences of teacher delivery and student progress on preservice teachers' perceptions of teaching effectiveness. *Journal of Research in Music Education,* 61, 249–261. doi:10.1177/0022429413497234

Niculescu, A. C., Tempelaar, D. T., Dailey-Hebert, A., Segers, M. Ve Gijselaers, W. H. (2016). Extending the change–change model of achievement emotions: The inclusion of negative learning emotions, *Learning and Individual Differences,* 47, 289-297

Ocak, G. (2012). Öğretmenlerin Yapılandırmacı Öğrenme Ortamı Kurma Başarılarının Öğretmen ve Öğretmen Adaylarınca Değerlendirilmesi. *Egitim ve Bilim*, 37(166), 25-40.

Onan, B. (2010). Beynin bilişsel işlevleri üzerine yapılan araştırmalar ve ana dili eğitimineyansımaları. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (27) , 521-561

Özgen, K. ve Alkan, H. (2014). Yapılandırmacı öğrenme yaklaşımı kapsamında, öğrencilerin öğrenme stillerine uygun öğrenme etkinliklerinin akademik başarı ve tutuma etkileri: Fonksiyon ve türev kavramı örneklemesi. *Türk Bilgisayar ve Matematik Eğitim Dergisi*, 5(1), 1-38.

Özkara, B. Ö. (2020). Okul öncesi öğretmenlerin beyin temelli öğrenmeye yönelik görüşleri. *Kastamonu Education Journal,* 28(5), 2136-2147. doi: 10.24106/kefdergi.726634

Salar, R., ve Turgut, Ü. (2019). Farklılaştırılmış öğretimin sınıf iklimine etkisi: Nitel bir çalışma. *Cumhuriyet International Journal of Education*, *8*(4), 1048-1068. http://dx.doi.org/10.30703/cije.557684

Tomlinson, C.A. (2014) *The Differentiated Classroom: Responding to the Needs of All Learners*. ASCD, Alexandria.

Tomlinson, C. A. ve Germundson, A. (2007). Teaching as Jazz. *Educational Leadership*, 64(8), 27-31.

Tomlinson, C. A. ve McTighe.J. (2006). *ıntegrating differentiated ınstruction and understanding by design.* Association for Supervision and Curriculum Development.

Tutkun, Ö. F. (2010). 21.Yüzyılda eğitim programının felsefi boyutları. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergis*i, *30* (3), 993-1016.

Yakar, L.(2019). *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*. Pegem Akademi Yayıncılık

Yeşilyurt, E. (2013). Öğretmen adaylarının öğrenim gördüğü ortamların yapılandırmacı öğrenme açısından değerlendirilmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33(1), 1-29.

Wong WI.ve Hines M. Interpreting digit ratio (2D:4D)-behavior correlations: 2D:4D sex difference, stability, and behavioral correlates and their replicability in young children. *Hormones and Behavior.* 78, 86–94.

BÖLÜM **21**

Yaratıcılığı Destekleyen Öğretmen

Doç. Dr. Serpil PEKDOĞAN

Giriş

"Bilimsel insan, zaten var olan gerçekleri keşfeder ancak bilge insan, var olmayan ve var olduğu değerlerin yaratıcısıdır."

Einstein

Çocukluk döneminde hepimiz meraktan ya da içsel duygularla birçok keşif yapmışızdır. Tabi ebeveynler bu durumları pek hoş karşılamadıkları için ya anne-baba evde yokken ya da kuytu bir köşede saç kurutma makinesinin kablosunu koparıp başka bir makineye takıp, bütün şarterlerin aşağı inmesi gibi yaratıcılığımıza yaratıcılık katan birçok denemede elbette bulunmuşuzdur. Ya da bitmek bilmeyen sorularımızla etraftakileri bunaltıp, sorularımıza cevap alamadığımızda keşif yaptığımız zamanlar olmuştur. Aslında geçmişe dönüp bakınca bütün bu girişimlerin temelinde yaratıcılık yani merak ve keşif dürtüsünün yer aldığını görmekteyiz.

Doğuştan yaratıcı olan insan, yaratıcılığı bilen ellerde desteklendiğinde bilinmeyenden farklı ve orijinal ürünler ortaya çıkarmaktadır. Bu süreçte aile ve çevresel faktörlerin yanı sıra öğretmenin yaratıcılık bilgisi ve eğitim serüveninde bunu kullanması çocukların var olan potansiyellerine eşsiz katkılar sunmaktadır. Bu bölümde yaratıcılığın temel kavramlarından yola çıkılarak, okul iklimi, öğretmenin desteği ve kullanılan etkinliklere yönelik kuramsal bilgiler ele alınmıştır.

Kaynakça

Adıgüzel, Ö. (2004). Yaratıcılık kuramları. A. Öztürk, (Ed.), *Çocukta yaratıcılık ve drama içinde* (ss. 16-26). Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Aktan, Z.D. (2015). *Okul öncesi eğitimde yaratıcılık ve geliştirilmesi.* Eğiten.

Akçum, E. (2005). *5–6 yaş Çocuklarının Yaratıcılık ve Öğrenime Hazır Oluş Düzeylerine Okulöncesi Eğitimin Etkisinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Aljughaiman, A., & Mowrer-Reynolds. E. (2005). Teachers' conceptions of creativity and creative students. *Journal of Creative Behavior, 39*, 17- 34.

Amendt-Lyon, N. (2001). Art and creativity in gestalt therapy. *Gestalt Review, 5*(4), 225-248.

Argun, Y. (2011). *Okul öncesi dönemde yaratıcılık ve eğitimi.* Anı Yayıncılık

Atalay, M. C. (2008). *Sosyoekonominin sanat eğitiminde yaratıcılığa olan etkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Konya.

Atkinson, T. (2000). *Learning to Teach: Intuitive Skills and Reasoned Objectivity.* Buckingham & Philadelphia: Open University Pres.

Bayındır. N. (2013). *Çocuklarda yaratıcılık ve geliştirilmesi*. Eğiten.

Beghetto, R. (2008). Prospective teachers`beliefs about imaginative thinking in K-12 schooling. *Thinking Skills and Creativity*, *3*, 134 – 142.

Buser, J. K., Buser, T. J., Gladding, S. T., ve Wilkerson, J. (2011). The creative counselor: Using the SCAMPER model in counselor training. *Journal of Creativity in Mental Health*, *6*(4), 256- 273.

Çelebi Öncü, E. (Ed.). (2014). *Erken çocukluk döneminde yaratıcılık ve geliştirilmesi*. Ankara: Pegem.

Ceylan, E. (2008). *Okul Öncesi Eğitime Devam Eden 5–6 Yas Çocuklarının Bilişsel Tempoya Göre Yaratıcılık Düzeylerinin İncelenmesi.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü. Konya.

Choi, S. Y., ve Kim, M. J. (2014). Creative idea and an analysis of fashion design on Korean image through the SCAMPER technique. *Journal of the Korean Society of Costume*, *64*(1), 1-17.

Craft, A. (2001). An analysis of research and literature on creativity ın education. *Qualifications and Curriculum Authority,* 1-37.

Cremin, T. (2015). Creative Teaching and Creative Teachers. In A. Wilson (Ed.). *Creativity in Primary Education* (pp. 33-44). Sage.

Demirci, C. (2003). Etkin öğrenme yaklaşımının erişiye etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 25,* 38-47.

Çellek, T. (2001). Yaratıcılık: eğitim sistemindeki boyutu. *Cumhuriyet Bilim veTeknik Dergisi*, *741*, 18-19.

De Bono, E. (1999). Rationalist thinking. *Personal Excellence, 1*(1), 32.

Eisenberger, R., ve Shanock, L. (2003). Rewards, intrinsic motivation, and creativity: A case study of conceptual and methodological isolation. *Creativity Research Journal*, *15*(2-3), 121-130.

Ekiz, D. (2003). Sınıf öğretmeni adaylarının öğretmen eğitimindeki modeller hakkında düşünceleri. *Milli Eğitim, 158*, 146-160.

Fautley. M ve Savage, J. (2007). *Creativity in Secondary Education*. Learning Matters Lda.

Fearon, D.D., Copeland, D. ve Saxcon, T. (2013). The relationship between parenting styles and creativity in a sample of Jamaican Children. *Creatıvıty Research Journal, 25*(1), 119–128.

Fisher, R. (1995). *Teaching children to think*. London: Stanley Tornes.

Forsth L. R., & Nordvik, B. (2002). Teaching creativity in school. http://ipo.no/litteratur/creative methods-in-philosophical-practice/

Fox, J.E. ve Schirrmacher, R. (2014). *Sanat ve yaratıcılığın gelişimi.* Aral, N. & Duman, G. (Ed.), Nobel.

Freese, A. (2006). Reframing one's teaching: discovering our teacher selves through reflection and inquiry. *Teaching and Teacher Education, 22*, 110–119.

Gajda, A., Karwowski, M., ve Beghetto, R. A. (2017). Creativity and academic achievement: A meta- analysis. *Journal of Educational Psychology, 109*(2), 269. http://dx.doi.org/10.1037/h0063487.

Gelman, S. A., ve Gottfried, G. M. (2006). Creativity in young children's thought. *Creativity and reason in cognitive development*, 221-243.

Goodman, J. (1984). Reflection and teacher education: A case study and theoretical analysis. *Interchange, 15*(3), 9-26.

Guilford, J. P. (1950). Creativity. *American Psychologist, 5*(9), 444-454.

Grainger, T., Goouch, K., ve Lambirth, A. (2005). *Creativity and writing: Developing voice and verve in the classroom*. Routledge.

Grainger, T., Barnes, J. ve Scoffham, S. (2006). *Creative teaching for tomorrow.*Research report for creative partnerships.

Guilford, J.P. (1975) "Creativity: A Quarter Century of Progress". In *Perspectives in Creativity* .Taylor, Irving A. and J.W. Getzels(eds.). (37-59). Aldine Publishing Company.

Güler, G. (2006). *Sınıf Öğretmeni Adaylarının Yaratıcılık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.

Güneş, F. (2016). Öğretmen yetiştirme yaklaşım ve modelleri. *Journal of Kirsehir Education Faculty*, *17*(3), 413-415.

Hom, E. J. (2014). What is STEM education. *Live Science*, *11*.

Isbell, R., & Raines, S. C. (2012). *Creativity and the arts with young children*. Cengage Learning.

Iscoe, I., ve Pierce-Jones, J. (1964). Divergent thinking, age, and intelligence in white and negro children. *Child Development*, 785-797.

Joubert, MM (2001) The art of creative teaching: NACCCE and beyond, in Craft, A, Jeffrey, B and Liebling, M (Eds.) *Creativity in education,* Continuum.

Harmanlı, Z. (2002). *Yaratıcılık ve yaratıcılığın geliştirilmesinde etkili olan başlıca faktörler.* Ya-Pa Yayın Pazarlama.

Isenberg, J. ve Jalongo, M., (2001). *Creative expression and play in early childhood*. Merrill Prentice Hall.

Isaksen, S. G., Dorval, K. B. Ve Treffinger, D. J. (1998). *Tools for generating options. Toolbox for creative problem solving-Basic tools and resources.* Creative Problem Solving Group.

Jaracz, M., ve Borkowska, A. (2020). Creativity and affective temperament in artistic and non-artistic students: different temperaments are related to different aspects of creativity. *The Journal of Creative Behavior*, *54*(4), 975-984.

Jindal-Snape, D., Davies, D., Collier, C., Howe, A., Digby, R. ve Hay, P. (2013). The impact of creative learning environments on learners: A systematic literature review. *Improving Schools, 16*(1), 21–31.

Jung, R. E., Segall, J. M., Jeremy Bockholt, H., Flores, R. A., Smith, S. M., Chavez, R. S. ve Haier, R. J. (2010). Neuroanatomy of creativity. *Human Brain Mapping, 31*(3), 398-409.

Kamble, M. M.(2016). Teaching for creativity in diverse setting. *Aayushi International Interdisciplinary Research Journal. 3* (7), 29-32.

Kara, Ş. ve Şençiçek, S.(2015). Yaratıcı çocuk yetiştirmede problemler ve çözüm önerileri. Adnan Menderes Üniversitesi. *Eğitim Bilimleri Dergisi, 6*(2), 90-97.

Kaufman, J. C. ve Baer, J. (2002). Could Steven Spielberg manage the Yankees? Creative thinking in different domains. *TheKorean Journal of Thinking and Problem Solving, 12*, 5-14.

Kaya, H. İ. (2010). *Öğretmen eğitiminde yapılandırmacı öğrenmeye dayalı uygulamaların öğretmen adaylarının problem çözme, eleştirel düşünme ve yaratıcı düşünme eğilimlerine etkileri* (Yayımlanmamış doktora tez). Atatürk Üniversitesi, Erzurum.

Keller-Mathers, S. (2005). *Teaching CPS to young thinkers*. Hong Kong Institute of Education. Workshop.

Kemple, K.M. ve Nissenberg, S.A. (2000). Nurturing creativity in early childhood education: families are part of ıt. *Early Childhood Education Journal 28*(1). 67-71.

Kirsch, T. (2009). Gestalt Psyhology And Creativity. In Barbara Kerr (Ed.) Encyclopedia Of Giftedness, *Creativity, And Talent (378-379).* SAGE Publications Inc.

Krueger, J. (2013). Maslow on Creativity: Wisdom or Wishy-Wash. *Psychology Today*, *7*.

Maslow, A. (1968). Some educational implications of the humanistic psychologies. *Harvard Educational Review*, *38*(4), 685-696.

May, R. (2012). *Yaratma Cesareti.* Metis Yayınları.

Mayer, R. E. (1999). Fifty years of creativity research. In R. J. Sternberg (Ed.), *Handbook of creativity* (pp. 449-460). University Press.

Mayesky, M. (2014). *Creative activities and curriculum for young children*. Cengage Learning.

Memmert, D. (2011). Sports and creativity. *Encyclopedia of creativity*, *2*, 373-378.

Mednick, S. (1962). The associative basis of the creative process. *Psychological review*, 69(3), 220- 232.

Mewborn, D. S. (1999). Reflective thinking among preservice elementary mathematics teachers. *Journal for research in mathematics education,* 316-341.

Moghadam, H. E., Poshtareh, S., Ahmadi, N. ve Goodarzi, S. (2016). Enhancing creativity factors which are implemented by Iranian parents. *Procedia - Social and Behavioral Sciences, 217*, 1083-1088.

Morissette, R., & Voynaud, M. (2002). *Accompagner la construction des savoirs: Rosée Morisset te avec la collaboration de Micheline Voynaud.* Chenelière/Didactique.

NACCCE (1999) *All our futures: creativity, culture and education.* Report of the National Advisory Committee on Creative and Cultural Education. Sudbury: DfEE.

Norton, J. L. (1997). Locus of control and reflective thinking in preservice teacher. *Education, 117*(3), 401-408.

Öncü, E.Ç. (2010). *Erken çocukluk döneminde yaratıcılık ve geliştirilmesi*. Pegem.

Özden, Y. (2005*). Öğrenme ve Öğretme.* Pagem A Yayıncılık.

Özer, M. ve Polat Yıldırım, A. (2019).Okul öncesi dönemde yaratıcılığı geliştirmeye yönelik ebeveyn deneyimlerinin incelenmesi. *Egitimde Nitel Araştırmalar Dergisi – Journal of Qualitative Research in Education, 7*(3), 1309-1327. doi: 10.14689/issn.2148-624.1.7c.3s.17m.

Öztunç, M. (1999). *Yaratıcı Düşünme Üzerine Ailenin Etkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü. Sakarya.

Pala, M. (1999). *Çocuk Yuvalarında ve Aileleriyle Birlikte Yaşayan 7-11 Yaş Grubu Çocuklarda Yaratıcılığın İncelenmesi.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.

Pekdoğan, S. (2016). *Çocuklarda karar verme becerileri ve etkinlik örnekleri*. Eğiten.

Peters, J.T. ve Waterman, R.H. (1995). *Yönetme ve Yükseltme Sanatı*. Altın Yayınları.

Piirto, J. (2011). Creativity for 21st century skills. In *Creativity for 21st Century Skills* (pp. 1-12). Sense Publishers.

Plucker, J. A., Beghetto, R. A., & Dow, G. T. (2004). Why isn't creativity more important to educational psychologists? Potentials, pitfalls, and future directions in creativity research. *Educational psychologist*, *39*(2), 83-96.

Rinaldi, C. (2005). Is a curriculum necessary*? Children in Europe, 9*, 19.

Robinson, K. (2008). *Yaratıcılık aklın sınırlarını aşmak*. Kitap Yayınevi.

Rowe, A. J. (2007). *Yaratıcı Zeka*. Prestij Yayınları.

Runco, M. A. (2008). Creativity and education. *New Horizons in Education*, *56*, 96 – 104.

Runco, M. A., ve Johnson, D. J. (2002). Parent's and teacher's implicit theories of children's creativity: A cross-cultural perspective. *Creativity Research Journal, 14*(3/4), 427-438.

Runco, M.A., (2014). *Creativity: Theories and themes: Research, development, and practice*. Academic Press.

Russ, S. W. (1993). *Affect and creativity: The role of affect and play in the creative process*. Psychology Press.

Sak, U. (2014). *Yaratıcılık gelişimi ve geliştirilmesi*. Vize.

Sanchez, M. P., Martínez, O. L., ve García, C. F. (2003). *La creatividad en el contexto escolar: Estrategias para favorecerla*. Pirámide.

Sawyer, R. K. (2012). *Explaining Creativity. [electronic resource]: The Science Of Human Innovation*. Oxford University Press.

Selby, E. C., Shaw, E. J., ve Houtz, J. C. (2005). The creative personality. *Gifted Child Quarterly*, *49*(4), 300-314.

Senemoğlu, N. (2005). *Gelişim ve öğrenme*. Pegem A.

Sezgin, E. (2004). *Okul öncesi Eğitimine Devam Eden 5–6 Yas Çocukların Yaratıcı Düşüncelerine Çeşitli Değişkenlerin Etkisi (*Yayımlan-

mamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Steiner, G. (1965). *Creative organization*. The University of Chicago Press.

Sternberg, R.J., ve Lubart, T.I. (1996). Investing in creativity. *American Psychologist, 51*, 677-688. doi:10.1037/0003-066X.51.7.677. Sungur, N. (1997). *Yaratıcı düşünce*. Evrim .

Tanju, E.H. (2010).Yaratıcı düşünme kuram ve yaklaşımları. İçinde E. Çelebi Öncü (Ed.), *Erken Çocukluk Döneminde Yaratıcılık ve Geliştirilmesi* (s. 18-43). Pegem A.

Torrance, E.P. (1987). *Teaching for Creativity*. Bearly Limited.

Töremen, F. (2001). *Öğrenen okul*. Nobel.

Ülger, K. (2012). Öğrencilerin yaratıcı düşünme becerileri ile problem çözme becerileri arasındaki ilişki. *E-International Journal of Educational Research*, *3*(2), 50-62.

Üstündağ, T. (2002). *Yaratıcılığa yolculuk.* Pegem.

Vygotsky, L. S. (1967). Imagination and creativity in childhood. *Journal of Russian and Eastern European Psychology, 42*(1), 7-97.

Wallach, M. A., ve Kogan, N. (1965). *Modes of thinking in young children: A study of the creativity- intelligence distinction.* Holt, Rinehart & Winston.

Wertheimer, M. (2014). Music, thinking, perceived motion: The emergence of Gestalt theory. *History Of Psychology, 17*(2), 131-133. doi:10.1037/a0035765

Yavuzer, H. (1989). *Yaratıcılık.* İstanbul Boğaziçi Üniversitesi Basımevi

Yıldırım, B. (2006). *Öğretmenlerin Yaratıcılığa Bakış Açısı ve Anasınıfı Çocuklarının Yaratıcılık Düzeylerinin Öğretmenin Yaratıcılık Düzeyine Göre İncelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Yıldız, Ü.F. ve Şener, T. (2007). *Okul öncesi dönemde yaratıcılık eğitimi*. Nobel.

Yıldız, V. ve İsrael, E. (2002). Yaratıcılığı geliştirmede bir yol: SCAMPER. *Yaşadıkça Eğitim, (74- 75),* 53-55.

Yurtseven, H. R. (2001). *Yaratıcı yönetim*. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Yayınları

Zeytun, S. (2010). *Okul Öncesi Öğretmenliği Öğrencilerinin Yaratıcılık ve Problem Çözme Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

URL1.https://cdnacikogretim.istanbul.edu.tr/auzefcontent/19_20_Bahar/cocukluk_doneminde_sanat_ e_yaraticilik/2/ 03.02.2021 tarihinde erişilmiştir.

BÖLÜM **22**

Profesyonel Öğrenme Topluluklarının Bir Parçası Olarak Öğretmen

Uzm. Mine TÜRKMEN - Doç. Dr. Nihal YURTSEVEN

Giriş

Eğitim geleceğe yapılan en önemli yatırımdır. Eğitim denince akla öncelikli olarak çocuklar ve genç bireyler gelir. Bu noktada hem tek tek bireylerin geleceğine hem de bireyler üzerinden toplumun geleceğine yatırım akla gelmektedir. Eğitim sadece günü yakalamayı, güncel yaşantıyı takip edebilmeyi sağladığı için değil aynı zamanda geleceği yapılandıracak olması nedeniyle önemlidir. Bu sebeple her birim zaman periyodunda, her kademede eğitim anlayışı ve eğitim sisteminin değerlendirilerek, yorumlanarak yeniden şekillendirilmesi, geleceğin şekillendirilebilmesi adına kaçınılmazdır. Günümüzde her sahadaki gelişme ve bilginin katlanma hızı arttıkça, gelecek belirsizliğinin daha da artacağı, mevcut her kabulün biraz daha kırılgan hale geleceği düşünülmektedir. Bu anlamda gün geçtikçe daha belirsiz hale gelen öngörüler geleceğe göre pozisyon almayı zorlaştırmaktadır. Gelecekte neyin önemli olacağı, buna bağlı olarak neyin öğretilmesi gerektiği küresel anlamda en can alıcı soru olarak kalmaya devam ederken; çözüm üretmesi, insanlığa her konuda ışık tutması beklenen yapay zekâ çalışmalarının bile belirsizlik konusunda şu an için işleri daha karmaşık hale getirmiş olabileceğinden bahsedilebilir. Bazı toplumlar veya karar vericiler bu belirsizlik denizinde neyin öğretileceği konusunda yeteri kadar endişe duymuyor, kaygılanmıyor ve henüz bu konuda inisiyatif sahibi olmadığını düşünerek rekabete girmiyor olabilir. Çünkü herkesin bu denizin içinde olması, yalnız olunmadığı hissi ile rahat hareket edilmesine neden olabilmektedir. Toplumlar ne öğretileceğinin cevabını etrafa bakarak, diğerleri ne öğretiyor sorusu ile kolayca bulabiliyor. Araştırmacıları çok karmaşık verilerle işin içinden çıkamamaktan kurtaran, halihazırda uluslararası "neyin ne kadar öğretilebildiğini" ölçen mekanizmalar mevcuttur. Sadece bunlara bakarak bile en azından asgari olarak ne öğretileceği bulunabilir. Örnek olarak matematikteki dört işlemin gerekliliğini, öğretilmesi gereken bir yetenek olduğunu ulusların birbirlerinden sakladıklarından, saklamak isteyeceklerinden, saklayabileceklerinden söz edilemez.

Kaynakça

Akgemci, T. ve Güleş H.K. (2009) *İşletmelerde Stratejik Yönetim.* Gazi Kitabevi.

Altun, B. (2020). *Sürdürülebilir Öğretmen Gelişimi: Mesleki Öğrenme Toplulukları* (Yayınlanmı Doktora Tezi). Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Altun, B. ve Yengin Sarpkaya, P. (2014). Öğretmen ve okul müdürlerinin ders denetimine ilişkin görüşleri. *In Eurasian Research Congress, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.*

Andrews, D. ve Lewis, M. (2004). Building sustainable futures: Emerging understandings of the significant contribution of the professional learning community. *Improving Schools*, *7*(2), 129-150.

Argyris, C. (1999). *On organizational learning*. Blackwell Business.

Aslan, M. ve Ağıroğlu-Bakır, A. (2014). Paylaşılan liderliğin öğretmenlerin örgütsel bağlılığı üzerindeki etkisi. *e-International Journal of Educational Research, 5* (3), 56-71.

Balyer, A. (2016). Öğretmen liderler: Öğretmen algıları üzerine nitel bir araştırma. *Elementary Education Online*, *15*(2).

Bassett, D., Haldenby, A., Tanner, W. ve Trewhitt, K. (2010). *Every teacher matters*. Reform.

Bennis, W. (1999). *Bir Lider Olabilmek.* Sistem Yayınları.

Beycioğlu, K., ve Aslan, B. (2010). Öğretmen liderliği ölçeği: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *İlköğretim Online, (elektronik), 9*(2), 764-775.

Borophy, J. (1999). *Generic Aspects of Effective Learning*. Lausanne.

Burke E. K., ve Petrovic S. (2002). "Recent Research Directions in Automated Timetabling", *European Journal of Operational Research* - EJOR, 140/2, 2002

Bümen, N. T., Ateş, A., Çakar, E., Ural, G. ve Acar, V. (2012). Türkiye bağlamında öğretmenlerin mesleki gelişimi: Sorunlar ve öneriler. *Milli Eğitim Dergisi, 42*(194), 31-50.

Cansoy, R. (2019). Öğretmen görüşlerine göre okulların mesleki öğrenme topluluğu olma durumlarının **incelenmesi**. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori ve Uygulama*, *10*(19), 1-27.

Çelik, V. (2012). *Okul kültürü ve yönetimi*. Ankara

Darling-Hammand, L. (2005). Teaching as a profession: lessons in teacher preparation and professional development. *Phi Delta Kappan*, *87*(3), 237-240.

Darling-Hammond, L. (2009). Recognizing and enhancing teacher effectiveness. *The International Journal of Eduational and Psychological Assessment*, 3, 1-24.

Day, C., ve Gu, Q. (2014). *Resilient teachers, resilient schools: building and sustaining quality in testing times.* Routledge.

Demirel, Ö. (2007). *Öğretim İlke ve Yöntemleri, Öğretme Sanatı,* Pegem A Yayıncılık.

Dervişoğulları, M. (2014). *Profesyonel Öğrenme Topluluklarının Boyutlarına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin İncelenmesi* (Yayınlanmış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Dinçer, Ö. (1998). *Stratejik Yönetim ve İşletme Politikası. 5. Baskı*. İstanbul: Beta Yayınları

Dufour, R. (2011). Work together: But only if you want to. *Phi delta Kappan, 92*(5), 57-61.http://www.kappanmagazine.org/site/misc/Kappan92_MustReads1.pdf adresinden 12.10.2012 tarihinde erişilmiştir.

DuFour, R. ve Eaker, R. (1998). *Professional learning communities at work: Best practices for enhancing student achievement*. National Education Service.

Eyüpoğlu, I. S. K. (2015). Eğitim bölgesi fizik öğretmenleri zümre başkanları kurulunun etkinliği. *Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry*, *6*(3), 1-28.

Fray, P. S. (1995). Perfectionism, Humor, And Optimism As Moderators Of Healt Outcomes And Determinants Of Coping Styles Of Women Executives, *Genetic. Social and General Psyhology Monographs*, *121*, 211-245.

Güler, M., Altun, T., ve Türkdoğan, A. (2015). Matematik öğretmenlerinin zümre öğretmenler kurulunun etkililiği hakkındaki görüşlerinin incelenmesi. *İlköğretim Online, 14*(2), 395-406.

Güven, İ. (2004). Etkili bir öğretim için öğretmenden beklenenler. *Milli Eğitim Dergisi*, *164*, 127-141.

Güvenç H. ve Açıkgöz, K. Ü. (2007). İşbirlikli Öğrenme ve Kavram Haritalarının Öğrenme Stratejisi Kullanımı Üzerindeki Etkileri, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, *7* (1), 95-127.

Henderson, N., Milstein, M. M. (2003). *Resiliency In Schools, Making It Happen for Students and Educators.* Corwin Press.

Hipp, K.K. ve Huffman, J.B. (2010). *Demystifying the concept of professional learning communities.* School leadership at its best, Plymouth, Rowman & Littlefield Education

Hord, S. M. (1997). Professional learning communities: Communities of continuous inquiry and improvement. Austin, TX: Southwest Educational Development Laboratory. Retrieved from http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED410659.pdf

Hord, S. M. (2007). Learn in community with others. Journel of Staff Development, 28(3), 39- 40.

İbrahimoğlu, D. (2003). Pozitif düşünce ve beyin gücü. [Online]: http://gelisimportali.net/index2 adresinden 1 Nisan 2009 tarihinde indirilmiştir.

İlgan, A. ve diğerleri. (2011). İlköğretim Okullarının Mesleki Öğrenme Topluluğu Olma Durumlarının Değerlendirilmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi,* 19 (1), 151-166.

Karip, E., ve Köksal, K. (1996). Etkili eğitim sistemlerinin geliştirilmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, *2*(2), 245-257.

Klein, J. D., ve Schnackenberg, H. L. (2000). Effects of informal cooperative learning and the affiliation motive on achievement, attitude, and student interactions. *Contemporary Educational Psychology*, *25*(3), 332-341.

Kocolowski, M. D. (2010). Shared Leadership: Is İt Time For A Change. *Emerging Leadership Journeys, 3* (1), 22-32.

Koç, E. S. (2015). An evaluation of the effectiveness of committees of teachers according to the teachers' views, Ankara province sample. *Procedia-Social and Behavioral Sciences, 174*, 3–9.

Mitchell, C. ve Sackney, L. (2000). *Profound improvement: Building capacity for a learning community.* Swets & Zeitlinger.

Morrissey, M.S. (2000). *Professional learning communities: An ongoing exploration*. Southwest Educational Development Laboratory.

Parlar, H., ve Cansoy, R. (2017). Mesleki öğrenme toplulukları olarak okullar: Okullarda uygulanması ve geliştirilmesi.

Peters, S. M. (2000). *The situational leadership*. Hardcourt Brace Jovanovich Publishers.

Polatcan, M. ve Cansoy, R. (2018). Türkiye'de Etkili Okul Araştırmaları: Ampirik Araştırmaların Analizi. *Sakarya University Journal of Education*, 8(3), 8-24.

Ravhuhali, F., Mashau, T. S., Kutame, A. P. ve Mutshaeni, H. N. (2015). Teachers' professional development model for effective teaching and learning in schools: What works best for teachers?. *International Journal Of Educational Sciences*, *11*(1), 57-68.

Sai, X. ve Siraj, S. (2015). Professional Learning Community in Education: Literature Review. *The Online Journal of Quality in Higher Education*, *2*(2) 65-78.

Sarıçiçek, L. (2014). *Gaziantep Ili Şehitkamil İlçesi'ndeki ilkokullarda öğretmen görüşlerine göre paylaşılan liderlik ve okul iklimi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Zirve Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.Gaziantep.

Schleicher, A. (2019, 27 Ağustos). *Eğitimde en büyük eksiğimiz öğrenmeyi öğretmiyor olmamız.* Yeni Asya Gazetesi. https://www.yeniasya.com.tr/egitim/egitimde-en-buyuk-eksigimiz-ogrenmeyi-ogretmiyor-olmamiz_501616.

Schleicher, A. (2017, 13 Kasım). *PISA Direktörü Andreas Schleicher: öğrettikleriniz artık gereksiz*. Gazete Habertürk. http://www.haberturk.com/pisa-direktoru-andreas-schleicher-ogrettikleriniz-artik-gereksiz-1711035

Senge, P. M. (2011). *Beşinci disiplin*. Yapı Kredi Yayınları.

Sönmez, S. (2005). *İşbirliğine Dayalı Öğrenme Yöntemi, Birleştirme Tekniği İle Bilgisayar Okur-Yazarlığı Öğretiminin Akademik Başarıya ve Kalıcılığa Etkisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Stoll, L., Bolam, R., McMahon, A., Wallace, M. ve Thomas, S. (2006). Professional learning communities: A review of the literature. *Journal of Educational Change,* 7(4), 221-258.

Şahin, E., Maden, S. ve Gedik, M. (2011). Zümre öğretmenler kurulu toplantılarının etkililiğinin türkçe öğretmenlerinin görüşlerine dayalı olarak değerlendirilmesi. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi, 13*(1), 155-172.

Şimşek, Ü., Doymuş, K. ve Bayrakçeken, S. (2004). Lise Düzeyinde Öğrenim Gören Öğrencilere Grupla Öğrenme Metodunun Kazandırdığı Bilgi ve Beceriler, *Malatya: XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı*

Şişman, M. (2002). *Öğretim Liderliği*. Pegem A Yayıncılık.

Timperley, H., Wilson, A., Barrar, H., ve Fung, I. (2007). Teacher professional learning and development: Best evidence synthesis iteration. http://www.oecd.org/education/school/48727127.pdf adresinden indirildi.

Toole, J. C., Louis, K. S. (2002). The role of professional learning communities in international education. In Second international handbook of educational leadership and administration (pp. 245-279). Springer.

Turan, S. (1998). *A study of organizational commitment in human organizations* (Unpublished doctoral dissertation). The Ohio University.

Uslu, B., ve Beycioğlu, K. (2013). İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin Örgütsel Bağlılıkları ile Müdürlerin Paylaşılan Liderlik Rolleri Arasındaki İlişki. *Ondokuz Mayis University Journal of Education*, *32*(2).

Wei, R.C., Andree A., ve Darling-Hammond, L. (2009). How nations invest in teachers: High achieving nations treat their teachers as professionals. *Education Leadership, 5*(66), 28-33.

Yener, S. (2014). *Özel ortaöğretim kurumlarında paylaşılan liderlik davranışı ve işten ayrılma niyeti arasındaki ilişkide psikolojik güvenlik algısının aracı değişken ilişkisinin araştırılması* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Haliç Üniversitesi, Sosyal Bilimler Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.

Yılmaz, A. İ. (2013). *İlköğretim okulu öğretmenlerinin paylaşılan liderlik davranışları* (Yayımlanmamış doktora tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Yılmaz, K. (2004). Okul yöneticilerinin destekleyici liderlik davranışları ile okullardaki güven arasındaki ilişki konusunda ilköğretim okulu öğretmenlerinin görüşleri. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 5*, (8), 2004.

Yumuşak, S., ve Yıldız, H. (2011). Eğitim örgütleri öğrenen organizasyon özellikleri göstermekte midir? Kamu ve özel ilköğretim okullarının Balıkesir ili örneğinde karşılaştırmalı bir analizi. *Business and Economics Research Journal*, *2*(4), 159-177.

BÖLÜM **23**

Uzaktan Eğitimde Yetkin Öğretmen

Dr. Öğr. Üyesi Ergün AKGÜN

Giriş

Uzaktan eğitim, bir plan ve kuramsal bilgi temel alınarak, öğrenci ile öğretmenin mekân ve/veya zaman açısından bağımsız kılındığı bilgi ve iletişim teknolojileri aracılığıyla hedeflenen öğrenmenin gerçekleşmesi için yapılan tüm düzenlemeler olarak tanımlanmaktadır (Keegan, 2003; Moore ve Kearsley 2005). On dokuzuncu yüzyılda dezavantajlı grupların eğitim almasını sağlamak üzere mektupla gerçekleşen öğretim faaliyetleri uzaktan eğitime yönelik ilk örneklerdendir. Zaman içerisinde mektup yerini sırayla radyoya, televizyona ve internete bırakmıştır. Bu noktada uzaktan eğitimin gelişimi incelendiğinde bu sürecin bilgi ve iletişim teknolojilerinde kaydedilen gelişmeler ile paralellik gösterdiği görülmektedir.

Şekil 1. Uzaktan eğitim ile mekan bağımsız iletişim

Kaynakça

An, Y. J., ve Reigeluth, C. (2011). Creating technology-enhanced, learner-centered classrooms: K–12 teachers' beliefs, perceptions, barriers, and support needs. *Journal of Digital Learning in Teacher Education*, *28*(2), 54-62.

Aslan, S., ve Reigeluth, C. M. (2015). Examining the challenges of learner-centered education. *Phi delta kappan*, *97*(4), 63-68.

Bailenson, J. N. (2021). Nonverbal overload: A theoretical argument for the causes of Zoom fatigue. *Technology, Mind, and Behavior*, 1(3), 1-13.

Bergman, J., ve Sams, A. (2012). Flip your classroom: Every student in every class every day. *Virginia: International Society for Technology in Education*, 50(45.00), 40-00

Bozkurt, A., ve Sharma, R. C. (2020). Emergency remote teaching in a time of global crisis due to CoronaVirus pandemic. *Asian Journal of Distance Education*, *15*(1), i-vi.

Brown, M., McCormack, M., Reeves, J., Brook, D. C., Grajek, S., Alexander, B., ... ve Weber, N. (2020). *2020 Educause Horizon Report Teaching and Learning Edition*. Educause.

Dee, T. S., ve Jacob, B. (2011). The impact of No Child Left Behind on student achievement. *Journal of Policy Analysis and management*, *30*(3), 418-446.

Duke, B., Harper, G., ve Johnston, M. (2013). Connectivism as a digital age learning theory. *The International HETL Review*, *2013*(Special Issue), 4-13.

Garrison, D. R., Anderson, T., ve Archer, W. (2000). Critical inquiry in a text-based environment: Computer conferencing in higher education. *The Internet and Higher Education*, 2(2-3), 87–105.

Garrison, D. R., Anderson, T., ve Archer, W. (2001). Critical thinking and computer conferencing: A model and tool to assess cognitive presence. *American Journal of Distance Education*, 15(1), 7–23.

Hodges, C., Moore, S., Lockee, B., Trust, T., ve Bond, A. (2020). The difference between emergency remote teaching and online learning. *Educause review*, *27*, 1-12.

Iqbal, M. (2020). Zoom revenue and usage statistics (2020). *Business of Apps,* 20 Nisan 2021 tarihinde https://www.businessofapps.com/data/zoom-statistics/ adresinden edinilmiştir.

Keegan, D. (2003). *Foundations of Distance Education.* RoutledgeFalmer.

Keller, J. M. (2000). How to integrate learner motivation planning into lesson planning: The ARCS model approach. *VII Semanario, Santiago, Cuba*, 1-13.

Lim, D. H., ve Morris, M. L. (2009). Learner and instructional factors influencing learning outcomes within a blended learning environment. *Journal of Educational Technology & Society*, *12*(4), 282-293.

Loeckx, J. (2016). Blurring boundaries in education: Context and impact of MOOCs. *International Review of Research in Open and Distributed Learning*, *17*(3), 92-121.

Smit, S., Tacke, T., Lund, S., Manyika, J., ve Thiel, L. (2020). *The Future of Work in Europe: Automation, Workforce Transitions, and the Shifting Geography of Employment.* McKinsey Global Institute.

Microsoft, (2020). The class of 2030 and life-ready learning: The technology imperative A summary report. 10 Şubat 2021 tarihinde https://education.minecraft.net/wp-content/uploads/13679_EDU_Thought_Leadership_Summary_revisions_5.10.18.pdf adresinden edinilmiştir.

Moore, M. G. ve Kearsley, G. (2005). *Distance education: A systems view*. Wadsworth Publishing.

Powel, W., ve Gill, C. (2003). Web Content Management Systems in Higher Education. *Educause quarterly*, *26*(2), 43-50.

Sams, A., ve Bergmann, J. (2013). Flip your students' learning. *Educational leadership*, *70*(6), 16-20.

Shah, D. By the numbers: MOOCs during the pandemic. The Report by Class Central, 18 Nisan 2021 tarihinde https://www.class-central.com/report/mooc-stats-pandemic/ adresinden edinilmiştir.

Siemens, G. (2004). Connectivism: A learning theory for the digital age 20 Nisan 2021 tar-

ihinde http://www.elearnspace.org/Articles/connectivism.htm adresinden edinilmiştir.

Watson, S. L., ve Reigeluth, C. M. (2008). The learner-centered paradigm of education. *Educational technology*, 42-48.

World Economic Forum, (2020). Resetting the Future of Work Agenda: Disruption and Renewal in a Post-COVID World. 10 Şubat 2021 tarihinde http://www3.weforum.org/docs/WEF_NES_Resetting_FOW_Agenda_2020.pdf adresinden edinilmiştir.

Valentine, A. (2003). Content management systems a primer: What registrars need to know. *College and University*, *79*(2), 45.

BÖLÜM **24**

Sistem Düşünürü Öğretmen

Doç. Dr. Hasret NUHOĞLU - Uzm. Meltem CEYLAN ALİBEYOĞLU
Emre GÖKTEPE

... sosyal sistemlerin betimlenmesinde modellerin kullanımı yeni bir şey değildir. Her birimiz sürekli model kullanırız. Herkes özel veya iş yaşamında karar vermek için modelleri doğal olarak kullanır. Çevrenizdeki dünyanın zihninizdeki görüntüsü bir modeldir. Kafamızda bir şehir veya devlet yoktur. Yalnızca gerçek sistemi betimlemek için seçtiğimiz kavramlar ve ilişkiler vardır. Zihinsel görüntü bir modeldir. Tüm kararlarımızı modelellere dayanarak alırız... Soru, modelleri kullanmak veya görmezden gelmek değildir. Soru yalnızca, model seçenekleri arasından bir seçim yapmaktır. "

Jay W. Forrester, 1971

Giriş

Yaşadığımız dünya, karmaşık ve dinamik bir yapıya sahip. Karmaşık; çünkü hayatımızı etkileyen çok fazla değişken var ve bu değişkenler birbirlerine karşılıklı neden-sonuç ilişkileri ile bağlı, dinamik; çünkü tüm değişkenler zamanla değişiyor. Karmaşık ve dinamik bir sistemin içinde var olabilmek ve yaşam mücadelesi vererek iyi olma yolunda ilerlemek ciddi bir zorluk oluşturuyor. Bu zorluklarla baş edebilmek, içinde bulunduğumuz sistemi nasıl analiz ettiğimize ve nasıl algıladığımıza bağlı. Bir sisteme ilişkin algılarımızı değiştirebilmemiz, zihinsel modellerimizi değiştirmemizle ilişkili. Zihinsel modeller dünyayı anlamamızı ve yorumlamamızı sağlar, şeyler arasındaki ilişkiyi anlamlandırmamıza yardımcı olur. Bu yönüyle zihinsel modeller zihninizde taşıdığınız bir kavramlar seti, çerçeve veya dünya görüşlerinin bütünüdür. Zihinsel modeller algıları ve davranışları yönlendirir.

Kaynakça

Allen, W., & Kilvington, M. (2019). An introduction to systems thinking and tools for systems thinking.http://learningforsustainability.net/wp-content/uploads/2019/01/Intro-systems-thinking-and-systemic-design-concepts-and-tools.pdf (Erişim tarihi: Nisan 2021)

Box, G. E. (1979). Robustness in the strategy of scientific model building. In Robustness in statistics (pp. 201-236). Academic Press.Can, H. (2020). Implementation of System Thinking Skills Module for the Context of Energy (Doctoral dissertation, Middle East Technical University.

Bozkurt, B. Ü. (2016). Türkiye'de okuma eğitiminin karnesi: PISA ölçeğinden çıkarımlar. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 16 (4), 1673-1686.

Clear, J. (2020). How to Train Your Brain to Think in New Ways. https://jamesclear.com/feynman-mental-models (Erişim tarihi: 1 Mayıs, 2021).

Cumaoğlu, Z. T., & Özdemir Şimşek, P. (2020). Uluslararası sınavlarda fen bilimleri derslerinden alınan sonuçların iyileştirilmesine yönelik fen bilimleri öğretmen görüşleri. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 35(4), 949-970. doi: 10.16986/HUJE.2019053058

Çakmak, S. (2019). Lise öğrencilerinin kelebeğin yaşam döngüsü bağlamında sistem düşünme becerileri (Master's thesis, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü).

European Commission. (2013). *Supporting teacher competence development for better learning outcomes. European: European Commission.* Available in: https://ec.europa.eu/assets/eac/education/experts-groups/2011-2013/teacher/teachercomp_en.pdf (Erişim Tarihi: 1 May 2021)

Independent Group of Scientists appointed by the Secretary-General, Global Sustainable Development Report 2019: The Future is Now – Science for Achieving Sustainable Development, (United Nations, New York, 2019).

Nuhoğlu, H. (2008). İlköğretim Fen ve Teknoloji Dersinde Sistem Dinamiği Yaklaşımının Tutuma, Başarıya Ve Farklı Becerilere Etkisinin Araştırılması, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

Forrester, J. W. (1971). Counterintuitive behavior of social systems. Theory and decision, 2(2), 109-140.

Forrester, J. W. (1994). Learning through system dynamics as preparation for the 21st century. In Keynote Address for Systems Thinking and Dynamic Modelling Conference for K-12 Education.

Huitt, W., & Hummel, J. (2003). Piaget's theory of cognitive development. Educational psychology interactive, 3(2), 1-5.

Hung, W. (2008). Enhancing systems-thinking skills with modelling. British Journal of Educational Technology, 39(6), 1099-1120.

Millî Eğitim Bakanlığı (2017). Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri. Ankara. http://oygm.meb.gov.tr/www/ogretmenlik-meslegi-genel-yeterlikleri/icerik/39 (Erişim Tarihi, Nisan 2021)

Millî Eğitim Bakanlığı (2018). *Türkçe dersi (1-8. sınıflar) öğretim programı*. Ankara: Devlet Kitaplığı Müdürlüğü. http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=663 (Erişim tarihi: Nisan 2021)

Millî Eğitim Bakanlığı (2018). *Matematik dersi (1-8. sınıflar) öğretim programı*. Ankara: Devlet Kitaplığı Müdürlüğü. http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=329 (Erişim tarihi: Nisan 2021)

Millî Eğitim Bakanlığı (2018). *Fen Bilimleri dersi (1-8. sınıflar) öğretim programı*. Ankara: Devlet Kitaplığı Müdürlüğü http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=325 (Erişim tarihi: Nisan 2021)

Millî Eğitim Bakanlığı (2018). *Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı*. Ankara: Devlet Kitaplığı Müdürlüğü http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx-?PID=354 (Erişim tarihi: Nisan 2021)

OECD (2014), PISA 2012 Results: Creative Problem Solving: Students' Skills in Tackling Real-Life Problems (Volume V), PISA, OECD Publishing. http://dx.doi.org/10.1787/9789264208070-en

Semiz, G. K., & Teksöz, G. (2019). Sistemsel Düşünme Becerilerinin Tanımlanması, Ölçülmesi ve Değerlendirilmesi Üzerine Bir Çalışma: Kavram Haritaları. Başkent Univer-

sity Journal of Education, 6(1), 111-126.

Sistem Düşüncesi Derneği (t.y.). Kaynaklar. Eğitimde Sistem Düşüncesi. https://egitimdesistemdusuncesi.org/kaynaklar.php (Erişim tarihi: Nisan 2021)

System Dynamics Society (t.y.). https://system-dynamics.org/what-is-system-dynamics/. (Erişim tarihi: Nisan 2021).

Karaarslan Semiz, G., & Teksöz, G. (2020). Developing the systems thinking skills of pre-service science teachers through an outdoor ESD Course. Journal of Adventure Education and Outdoor Learning, 20(4), 337-356.

OECD. (2018). *The future of education and skills: Education 2030*. https://www.oecd.org/education/2030/E2030%20Position%20Paper%20 (Erişim Tarihi: Nisan, 2021)

OECD. (2020). Program for International Student Assessment (PISA), 2003, 2006, 2009, 2012, 2015, and 2018 Reading, Mathematics and Science Assessments.

EARGED, (2001).21. Yüzyıla girerken Türk eğitim sisteminin ihtiyaç duyduğu çağdaş öğretmen profili, Ankara, Milli Eğitim Basımevi.

National Research Council. (2011). *Assessing 21st century skills: Summary of a workshop*: National Academies Press.

TEDMEM. (2019). TALIS 2018 sonuçları ve Türkiye üzerine değerlendirmeler (TEDMEM Analiz Dizisi 6). Ankara: Türk Eğitim Derneği Yayınları

Tozduman Yaralı, K. (2020). Gelişimsel açıdan eleştirel düşünme ve çocuklarda eleştirel düşünmenin desteklenmesi. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 48, 454-479. doi: 10.9779/pauefd.536546.

World Economic Forum (2020). Future of Jobs Survey. http://www3.weforum.org/docs/WEF_Future_of_Jobs_2020.pdf (Erişim tarihi: Nisan 2021)

YEREL YÖNETİM VE YEREL BASIN ARASINDAKİ HABER İLİŞKİSİ: ANKARA İLİ ÖRNEĞİNDE BİR ANALİZ

Ali Baran FAYIK

...Geleceğin Fikirleri...

YEREL YÖNETİM VE YEREL BASIN ARASINDAKİ HABER İLİŞKİSİ: ANKARA İLİ ÖRNEĞİNDE BİR ANALİZ

Editör: Doç. Dr. Muzaffer ŞAHİN

Yazar: Ali Baran FAYIK

ISBN: 978-625-8499-85-8

Copyright © Vizetek

Özgün bilimsel eser niteliğindeki bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi'ne aittir. Vizetek Yayıncılık'ın izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Sayın okuyucularımız, bandrolsüz yayınları satın almamanızı diliyoruz.

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

Yayın Koordinatörü: Ferit RESULOĞULLARI

Kapak Tasarımı & Mizanpaj: Sadık HANGÜL

1. Baskı: Ankara|Ocak, 2023

vizetek

Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA

Tel.: (0312) 482 00 11

Web: www.vizetek.com.tr

E-mail: vizetekyayincilik@gmail.com

Yayıncı Sertifika No: 41575

Baskı: Vadi Grafik Tasarım ve Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420. Cad. No: 58/1 Yenimahalle/ANKARA,
Tel: 0 312 395 85 71

Matbaa Sertifika No: 47479

YEREL YÖNETİM VE YEREL BASIN ARASINDAKİ HABER İLİŞKİSİ: ANKARA İLİ ÖRNEĞİNDE BİR ANALİZ

Editör

Doç. Dr. Muzaffer ŞAHİN

Yazar

Ali Baran FAYIK

vizetek

* **Bu kitap,**
Fayık A. B. (2022) Doç. Dr. Muzaffer Şahin danışmanlığından Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Gazetecilik Anabilim Dalı Gazetecilik Bilim Dalı, Yüksek Lisans tezinden uyarlanmıştır.

ÖNSÖZ

Bu çalışmada yerel basının yerel yönetimlerle arasındaki haber üretim süreçlerinin nasıl işlendiği, iki kurumun haberin etki gücü nedeniyle 'ortak çıkar' çerçevesinde nasıl buluştuğu ve bu ortak çıkarın basın özgürlüğüne ve bağımsızlığına etki edip etmediği konu alınmıştır. Yerel basın, yerel yönetimlerin icraat, hizmet ve aktivitelerini haber haline getirerek kamuoyuna sunar. Yerel yönetimler ise yaptığı bütün hizmetleri ve çalışmaları kamuoyuna duyurmak için yerel basının iletişim gücünden yararlanmak ister.

Yerel basın çalışanlarının çalışma koşullarının verimliliğe nasıl etki ettiği ve haber üretim pratiklerine nasıl katkı sağladığının aynı zamanda yerel yönetimlerin gazetecilerin 'bağımsız' haber anlayışına etkisinin olup olmadığının üzerinde durulmuştur. Her iki yapı arasındaki ortak nokta ise, yerel alanda kamu hizmeti vermeleridir. Bu ortak alandaki ilişki yerel basın ve yerel yönetim arasında daimi iletişimi zorunlu kılar. Bu iletişim süreci haber ilişkisini etkileyen süreç içerisinde görünür hale gelir.

Yerel basında çalışan basın emekçilerinin ve gazetecilik mesleğinin temel sorunlarına ışık tutan bu çalışma, alanda kronikleşen sorunların hala devam ettirildiğinin de altını çizmektedir. Aynı zamanda var olan sorunlara çözüm yollarının sunulduğu akademik çalışmanın, kitaba evrilerek iletişim fakültesi öğrencilerine ve mesleğin geleceğine katkı yapacağı umut edilmektedir.

Bu çalışma hiçbir zaman kaleminden ödün vermeyen ve her türlü zorlukla mücadele eden basın emekçilerine ve geleceğin gazetecilerine armağandır.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ v

İÇİNDEKİLER vi

TABLOLAR LİSTESİ xiv

1. GİRİŞ 1

2. TÜRKİYE'DE YEREL BASIN VE YEREL YÖNETİM 5

2.1. Basın Kavramının Tanımı 5

2.1.1.Basının Görevleri 5

2.1.2. Basının Sorumlulukları 5

2.2. Yerel Basın Tanımı 6

2.2.1. Yerel Basının Önemi ve Görevleri 7

2.2.2. Yerel Basının Özellikleri 9

2.3. Türkiye'de Yerel Basın 11

2.4. Ankara Yerel Basın Tarihçesi 18

2.5. Yerel Basının Sorunları 19

2.5.1. Ekonomik Sorunlar 20

2.5.2. Teknolojik Sorunlar 21

2.5.3. Nitelikli Personel Sorunu 21

2.5.4. Etik Sorunu 22

2.5.5. Tiraj Sorunu 23

2.5.6. Yerel Basında Sahiplik Sorunu 24

2.5.7. İçerik Sorunu 24

2.5.8. Yerel Basının Rekabet Sorunları 25

2.6. Yerel Yönetim 25

Sayfa

2.6.1. Yerel Yönetim Kavramı 26
2.6.2. Yerel Yönetimlerin Önemi ve Görevleri 27
2.7. Yerel Yönetim İlkeleri 30
2.7.1. Merkezden Yönetim ve Yerinden Yönetim 30
2.7.1.1. Merkezden yönetim 30
2.7.2.2. Yerinden yönetim 31
2.7.2. Vesayet Denetimi 32
2.7.3. Özerklik 32
2.7.4. Etkinlik 33
2.7.5. Sosyal Adalet 34
2.7.6. Tarafsızlık 34
2.8. Türkiye'de Yerel Yönetimler 35
2.9. Yerel Yönetim Kuruluşları 44
2.9.1. İl Özel İdareleri 44
2.9.2. Belediyeler 45
2.9.2.1. Belediyelerin görevleri 46
2.9.3. Köyler 47
3.YEREL YÖNETİM VE YEREL BASIN ARASINDAKİ HABER İLİŞKİSİ 49
3.1. Halkla İlişkiler Tanımı 49
3.2. Osmanlı Devleti ve Türkiye Cumhuriyeti'nde Halkla İlişkiler Faaliyetleri 50
3.3. Yerel Yönetimlerde Basın ve Halkla ilişkiler 52
3.3.1. Basın Bürolarının Görevleri 54
3.3.2 Basın Kurumlarıyla İletişim ve Kullanılan Tanıtım Araçları 55
3.3.2.1. Basın gezileri 56
3.3.2.2. Basın bülteni 57
3.3.2.3. Basın toplantısı 58

Sayfa

3.3.2.4.Tanıtım ve rutin toplantılar 58

3.3.2.5. Basın bildirisi 58

3.3.2.6. Tanıtım ve diğer araçlar 59

3.4. Haber Tanımı 59

4. YEREL YÖNETİM VE YEREL BASIN ARASINDAKİ HABER İLİŞKİSİ: ANKARA İLİ ÖRNEĞİNDE BİR ANALİZ 61

4.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi 61

4.2. Araştırmanın Problemi 61

4.3. Araştırmanın Varsayımları 61

4.4. Araştırmanın Yöntemi 62

4.5. Araştırmanın Evreni ve Sınırlılıkları 63

4.6. Bulgular 64

4.6.1.Yerel Gazeteler 64

4.6.2. Yerel Yönetimler 94

4.6.3. Tablolar 119

4.7. Bulguların Değerlendirilmesi 127

4.7.1. Yerel Gazeteler 127

4.7.2. Yerel Yönetimler 129

5. SONUÇ VE TARTIŞMA 133

KAYNAKLAR 139

EKLER 145

Ek-1. Araştırmanın Soruları 145

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo **Sayfa**

Tablo 4.1. Zafer Gazetesi 120

Tablo 4.2. Sonsöz Gazetesi 121

Tablo 4.3. Gazete İlk Sayfa 122

Tablo 4.4. Anadolu Gazetesi 123

Tablo 4.5. Başkent Gazetesi 124

Tablo 4.6. Güçlü Anadolu Gazetesi 125

Tablo 4.7. 24 Saat Gazetesi 126

1. GİRİŞ

Yerel basın, ortaya çıkışından günümüze kadar hem merkezi hükümet hem de yerel yönetimler üzerinde önemli etkilerde bulunmuştur. Yerel basın görevi itibariyle yayın yaptığı bölgede yaşanan gelişmeleri, yapılan kamu hizmetlerini, vatandaşların haberi olması için bilgilendirici görevde bulunmaktadır. Aynı zamanda yerel basın, yerel yönetimlerin vatandaşlarla iletişim sağlaması ve etkileşim açısından da önemli bir konumdadır. Bu bağlamda yerel basının vatandaşları bilgilendirme, öğretme, eğlendirme ve etrafında olup bitenlerin farkında olması gibi çeşitli amacı vardır.

Yerel basın, demokrasi adına bulunduğu bölgelerdeki yerel yönetimleri yaptıkları haberlerle denetleme ve bölgede yaşayan insanların isteklerini, sorunlarını yerel yönetimlere duyurma anlamında vatandaşlarla ve yerel yönetimler arasında köprü görevinde bulunmaktadır. Aynı zamanda yerel basın çok seslilik açısından da etkili bir faktördür. Ulusal basının dışında yaptıkları görev ve hizmetten dolayı yerel basın, farklı düşüncelerin ortaya çıkmasına ve yerel yönetimlerin denetlenmesi açısından da çok seslilik faktörünü etkili bir biçimde kullanabilmektedir.

Yerel yönetimlerin yöneticileri bölgede yaşayan insanların siyasi tercihleriyle göreve geldiğinden dolayı, yaptığı görevleri halka duyurmak için çeşitli kitle iletişim araçlarını kullanmaktadır. Bunların en başında günümüzde sosyal medya gelmesine rağmen yerel yönetimler basın alanını etkili kullanabilmektedir. Yerel yönetimler, bölgede yaşayan insanları etkileyebilmek ve bölgenin nabzını ölçme anlamında yerel basında yazılan haberleri dikkate almaktadır. Bu bağlamda yerel basında yazılan haberler yerel yönetimler için kendilerine yol göstermesinden dolayı ayrı bir önem taşımaktadır.

Yerel basın yayın yaptığı bölgedeki gelişen durumları ve yerel yönetimlerin yaptıkları hizmetleri, etkinlikleri yerel halka işletmede önemli görevlerde bulunmasına rağmen gelişen teknolojiyi etkin kullanamama ve maddi kaynakların yetersizliğinden dolayı birçok yerel basın kuruluşu ya kapanmakta ya da gazetecilik ilkelerinden ödün vermektedir.

Yerel basın ortaya çıkışından itibaren yayın hayatını sürdürmek için maddi kaynağa ihtiyaç duymuştur. Bu açıdan bakıldığında yerel basın ile yerel yönetimler arasında

KAYNAKLAR

Ahmad, F. (1996). *Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1980).* (A. Fethi, Çev.) İstanbul: Hil Yayın.

Akdemir, T., & Ulusoy, A. (2001). *Mahalli İdareler.* Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Akın, F. (2006, Aralık). 1924 Anayasının Modernleşme Açısından Önemi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 8*(3), s. 1-12.

Akyol, İ. (2012). *Türkiye'de Yerel Yönetimlerin Ortaya Çıkış Sürecinin Günümüz Yerel Yönetim Sistemi Üzerine Etkileri Yüksek Lisans Tezi.* Tokat: Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Alemdar , K. (2009). Türkiye'de Tek Parti Yıllarının İletişim Politikaları:1920-1950. K. Alemdar , & K. Alemdar (Dü.) içinde, *Türkiye'de Kitle İletişimi Dünü-Bugünü-Yarını* (s. 10-17). Ankara: Gazeteciler Cemiyeti Yayınları.

Alver, F. (2011). *Gazetecilik Bilimi ve Kuramları.* İstanbul: Kalkedon Yayınları.

Ankara Büyükşehir Belediyesi Birim Yönetmelikleri. (2022, Mart 03). Nisan 7, 2022 tarihinde Ankara Büyükşehir Belediyesi: https://www.ankara.bel.tr/kurumsal/ankara-buyuksehir-belediyesi-birim-yonetmelikleri adresinden alındı

Asna, A. (1998). *Public Relations.* İstanbul: Der Yayınları.

Atınal, Ş. (1992). *Basının Kamuoyu Oluşturma İşlevine Örnek Olarak Hakimiyet-i Milliye Gazetesi (1920-1934)* . İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Aydın, M. (2009). *Sosyal Politika ve Yerel Yönetimler.* İstanbul: Yedirenk Yayınları.

Aydınlı, H. İ. (2004). *Sosy-Ekonomik Dönüşüm Sürecinde Belediyeler.* Ankara: Nobel Yayınları.

Baş, T., & Akturan, U. (2008). *Nitel Araştırma Yöntemleri.* Ankara: Seçkin.

Bodur, F. (1996). *Yerel Basında Yönetim ve Örgüt Yapısı (Uygulamada Karşılaşılan Sorunlar ve Bir Model Önerisi) Doktora Tezi.* Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Ensitüsü.

BostanOğlu, Ö. (1990, Haziran). Türk Belediyeciliğinde Güncel Tarihsellik. *Amme İdari Dergisi, 23*(2), s. 74-93.

Böğürlü, H. (1990). *Türk Kamu Yönetiminde İl Özel İdareleri Doktora Tezi.* İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Bülbül, A. (2000). *Halkla İlişkiler ve Tanıtım.* Konya: Nobel Yayın Dağıtım.

Canpolat, N. (2012). *Geçmişten Günümüze Örneklerle Türkiye'de Halkla İlişkilerin Gelişimi.* İstanbul: Seçkin Yayıncılık.

Çağlayan, F. (1997). *Yerel Gaetecilik,Televizyonculuk ve Radyoculukta Meslek İçi Eğitim 24-25 Aralık 1997,Adana. Yerel Basın Eğitimler Dizisi 3.* İstanbul: Erdini Basın ve Yayınevi.

Çavuş, S. (2017, Kasım). Yerel Basının Üzerine Tespitler : Aksaray Örneğinde Nitel Bir Arştırma. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, 9*(4), s. 19-32.

Çelik, V., Çelik, F., & Usta, S. (2008, Ağustos 1). Yerel Demokrasi ve Yerel Özerklik İlşkisi. *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Birimler Fakültesi Dergisi, 1*(2), s. 87-104.

Çiçek, Y. (2014, Nisan). Geçmişten Günümüze Türkiye'de Yerel Yönetimler. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosya Bilimler Dergisi, 11*(1), s. 53-64.

Çiftçi, O. (1996, Kasım). Temsil, Katılma ve Yerel Demokrasi. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, 5*(6), s. 5-14.

Davut, D. (1998). *"Türkiye'de Yerel Yönetimlerin Doğuşu ve Siyasi/İdari Gelişme", Türkiye'de Yönetim Geleneği.* (D. Dursun , & H. Al, Dü) İstanbul: İlke Yayınları.

Değirmencioğlu, G. (2011). Yerel Basında Yeni Medya ve Sosyal Paylaşım Sitelerinin Kullanımı: Kocaeli'de yayımlanan Yerel Gazetelerin İnternet Siteleri Üzerine Bir inceleme. *Bilişim Teknolojileri Online Dergisi, 2*(5), 20. doi:10.5824/1309-1581.2011.4.002.x

Demircan, E. S. (2007, Aralık-Temmuz). Yeni Ekonomik Düzende Küreselleşm Yerelleşme Bağlamında Belediyelerde Yeni Yönetim Anlayışı. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*(29), s. 135-159.

Demirkent , N. (2007). Türkiyede Yerel Basına Dair. S. Gezgin (Dü.) içinde, *Türkiye'de Yerel Basın* (s. 167-170). İstanbul: İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları.

Erdoğan, İ. (2007). *Türkiye'de Gazetecilik ve Bilim İletişimi.* Ankara: Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi.

Erdoğan, İ. (2011). *İletişimi Anlamak.* Ankara: Erk Yayıncılık.

Erincik, S. (2018). *Yeni Kamu Yönetimi Perspektifinde Yerel Yönetimlerin Sosyal İçerme Politikalarının Değerlendirilesi: Eskişehir Büyükşehir Belediyesi Örneği Yüksek Lisans ezi.* İstanbul: İsatanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Eroğlu, H. (1986). *İdare Hukuku Genel Esaslar.* Ankara: Turhan Kitapevi.

Eroğul, C. (2013). *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi.* İstanbul: Yordam Kitap.

Ersöz, H. (tarih yok). *Yerel Yönetimler ve Sosyal Hizmet(Ders Notu Niteliğinde).* İstanbul: İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi.

Ertan, B. (2002, Ocak 1). Yerel Yönetim Kavramı. *Çağdaş Yerel Yönetimler, 11*, s. 22-30.

Eryılmaz , B. (2002, Temmuz). Belediylerde Demokrasi Geleneği ve Değişim İhtiyacı. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, 11*(3), s. 6-21.

Eryılmaz, B. (2013). Kamu Yönetiminin Yapısı. B. Eryılmaz, H. H. Çevik, S. Sözen, & S. SÖZEN (Dü.) içinde, *Kamu Yönetimi* (s. 95-127). ESKİŞEHİR: ANADOLU ÜNİVERSİTESİ.

Eryılmaz, B. (2013). Yönetim İlkeleri. B. Eryılmaz, H. Çevik, S. Sözen, & S. Sözen (Dü.) içinde, *Kamu Yönetimi* (s. 30-54). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

gazeteciolmak.blogspot.com. (2011, Aralık 24). Mart 18, 2022 tarihinde Journalism: http://gazeteciolmak.blogspot.com/2012/01/national-press.html adresinden alındı

Gezgin, S. (2007). *Türkiye'de Yerel Basın (Suat Gezginin İçinde Türkiye'de yerel basın).* (S. Gezgin, Dü.) İstanbul: İstabul Üniversitesi İletişim Yayınları.

Girgin, A. (2001). *Türk Basın Tarihi'nde Yerel Gazetecilik.* İstanbul: İnkılap Kitapevi.

Girgin, A. (2002). *Haber Yazmak.* İstanbul: Der Yayınları.

Girgin, A. (2008). *Gazeteciliğin Temel İlkeleri.* İstanbul: Der Yayınları.

Girgin, A. (2009). *Türkiye'de Yerel Basın.* İstanbul: Der Yayınevi.

Gölcü, A. (2019). *Basın ve Toplumsal Tarih.* Konya: Literatürk acedemia.

Görmez, K. (2000, Haziran 1). Demokratikleşme Açısından Merkezi Yönetim-Yerel Yöentim İlişkisi. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Birimler Fakültesi Dergisi, 2*(1), s. 81-88.

Gulyas, A., & Baines, D. (2020). *The Routledge companion to local media and journalism.* ROUTLEDGE.

Gündüz, U. (2018). *Osmanlı'dan Günümüze Basın ve Modernleşme.* Ankara: İmge Kitabevi.

Güneş, İ. (1996, Haziran 1). Yerel Yönetimler ve Siyasal Faktörler. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 4*(4), s. 83-92.

Güreli, N. (2007). Yerel Basının İşlevi ve Demokrasilerde Önemi. *Türkiye'de Yerel Basın* (s. 171-175). içinde İstanbul: İstanbul Ünversitesi İletişim Yayınları.

Güz, N. (1991). *Türkiye'de Basın İktidar İlişkileri (1920-1927).* Ankara: Gazi Üniversitesi Basın-Yayın Yüksekokulu Matbaası.

Güz, N. (2008). *Medya ve Siyaset.* (Z. Damlapınar, Dü.) Konya: Eğitim Kitabevi.

https://www.e-icisleri.gov.tr/Anasayfa/MulkiIdariBolumleri.aspx. (2021). Nisan 6, 2022 tarihinde İçişleri Bakanlığı: https://www.e-icisleri.gov.tr/Anasayfa/MulkiIdariBolumleri.aspx adresinden alındı

Ilgaz, C. (2003, Şubat 23). Türkiye'de Yerel Gazetecilik. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, 0*(16), s. 180-181.

İnuğur, N. (1988). *Türk Basınında İz Bırakanlar.* İstanbul: Der Yayınevi.

İspirli, M. (2000). *Medya Gerçeği ve Haberciler* (1. b.). Ankara: Akçağ Yayınları.

Kabacalı, A. (1990). *Başlangıçtan Günümüze Türkiye'de Basın Sansürü.* İstanbul: Gazeteciler Cemiyeti Yayınları.

Kandemir, C. (2002). Türkiye'de Yerel Televiyon Yayıncılığı. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, 14*, s. 649-665.

kaptan, s. (1989). *Bilimsel Araştırma ve Gözlem Teknikleri.* Ankara: Tekışık Matbaası.

Kazancı, M. (1997). *Kamuda ve Özel Sektörde Halkla İlişkiler.* Ankara: Turhan Kitabevi Yayıyınları.

Keleş, R. (2009). *Yerinden Yönetim ve Siyaset.* İstanbul: Cem Yayınevi.

Koçak, S., & Ekşi, A. (2010, Mayıs). Katılımcılık ve Demokrasi Perspektifinden Türkiye'de Yerel Yönetimler. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*(21), s. 295-307.

Koloğlu, O. (2009). 1980 sonrasında Türkiye'de Muhalif Basın. K. Alemdar içinde, *Türkiye'de Kitle İletişimi Dün-Bugün-Yarın* (s. 347-351). Ankara: Gazeteciler Cemiyeti Yayınları.

Koloğlu, O. (2009). 1980 Sonrasında Türkiye'de Muhalif Basın. K. Alemdar, & K. Alemdar (Dü.) içinde, *Türkiye'de Kitle İletişimi Dün-Bugün-Yarın* (s. 347-351). Ankara: Gazeteciler Cemiyeti Yayınları.

Koloğlu, O. (2020). *Osmanlı'dan 21.yüzyıla Bain Tarihi.* İstanbul: Pozitif Yayınevi.

Konrad Adenauer Vakfı. (1998). *Yerel Basında Gazetecinin Tanımı,İşlevi,Çalışma Koşulları ve Sorunları(2-3 Ekim İstanbul).* İstanbul: Konrad Adenauer Vakfı Yayınları.

Köseoğlu, M. (2010, Eylül). Yerel Yönetim Birliklerinin Sorunları ve Çözüm Önerileri. *Türk İdari Dergisi*(468), s. 85-102.

Kurtbaş, İ., Doğan , A., & Göker, G. (2009, Temmuz). Yerel Medya Sorunsalları ve Sektör Çalışanlarının Sorunlara Bakışları (Elazığ ili Örneği). *Erciyes Üniverstesi İletişim Fakültesi Dergisi, 1*(2), s. 20-41.

Mert, Y. L. (2016, Temmuz 31). Kamu Kurumlarının Halkla İlişkiler Bölümlerinde Örgütlenme Sorunları ve Çözüm Önerileri. *Erciyes İletişim Dergisi, 4*(4), s. 136-154.

Metin , H. (2022). *Ankara Yerel Basınının Yeni Medyaya Evrilme Süreci Üzerine Bir Analiz Yüksek Lisans Tezi.* Ankara: Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Ensititüsü.

Nalcıoğlu Ulusoy, B. (2007). Türkiye'de Yerel Medya Çalışanları,Yerel Medyanın Sorunları ve Çözüm Önerileri. S. Gezgin (Dü.) içinde, *Türkiye'de Yerel Basın* (s. 197-209). İstanbul: İstanbul Üniversitesi İletişim Yayınları.

Narin, F. B. (2016). İnternet Gazeteciliğinde Hipermetin Üretimi. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*(43), 119-149.

Okay, A., & Okay, A. (2005). *Halkla İlişkiler,Kavram,Strateji ve Uygulamaları.* İstanbul: Der Yayınları.

(2014). *Onuncu Kalkınma Raporu Yerel yönetimler Özel İhtisas Komisyon Raporu.* Yerel Yönetimler. Ankara: Kalkınma Bakanlığı.

Ortaylı, İ. (1979). *Türkiye İdare Tarihi.* Ankara: TODAİE YAYINLARI.

Ökmen, M., & Elma , F. (2013). *Türk Dünyasında Yerel Yönetmler.* İstanbul: Türk Dünyası Belediyeler Birliği.

Özer, M. A. (2013). Yerel Yönetimlerin Varlık Nedeni Olarak "Halkla İlişkiler". *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Fakültesi Dergisi, 4*(5), s. 19-50.

Özer, M., & Akça, M. (2014). *Yerel Yönetimler.* Ankara: Gazi Kitabevi.

Özkaya , Y. (2014). *Milli Mücadele'de Ataürk ve Basın (1919-1921.* Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.

Özkul, S. L. (2018). *Kocaeli'de Yerel Yönetimlerin Yerel Basın İle İlişkisi.* Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Öztoprak, İ. (1981). *Kurtuluş Savaşında Türk Basını (Mayıs 1919- Temmuz 1921).* Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Öztürk, A. (1997). *21. Yüzyıl Türkiye'si için Yerel Yönetim Modeli.* İstanbul: Ümraniye Belediyesi Kültür Yayınları.

Öztürk, M. (1992, Aralık). Kamu Yönetiminde ve Belediyelerde Halkla İlişkiler. *Marmara İletişim Dergisi*(1), s. 185-196.

Peltekoğlu, F. B. (2012, Mart 9). Kamuda Halkla İlişkiler. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*(8), s. 145-153.

Pustu, Y. (2016, Ocak-Mart). Yerel Demokrasinin Kökeni. *Sayıştay Dergisi*(100), s. 89-108.

Rigel, N. (2000). *İleri Tasarımında Haber.* İstanbul : Der Yayınları.

Satır, A. (2019). *Rüzgarlı Sokak.* Ankara: Barış Kitap.

Sencer, M. (1986). *Türkiye'nin Yönetim Yapısı.* İstanbul: Alan Yayıncılık.

Sezer, B. U. (1996, Kasım). Yerel Yönetimler ve Halkla İlişkiler. *Çağdaş Yerel Yönetimler, 5*(6), s. 59-67.

Sezgin, M. (2007). *Tütkiye'deki Belediyelerde Halkla İlişkiler Faaliyetleri ve Bir Model Önerisi.* Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Smith, M. (2003). *Resarch Methods in Accountıng.* London: Thousand Oaks: Sage Publications.

Summak, M. E. (2020). *Özel ve Kamu İlişkilerinde Halkla İlişkiler.* Konya: İkdisad Yayınevi.

Şapolyo, E. (1971). *Türk Gaztecilik Tarihi ve Her Yönü ile Basın.* Ankara: Güven Matbaası.

Şeker, M. (2007). *Tekniği,içeriği,çalışan profili,haber kaynakları,ekonmi politiği,gücü ve sorunlarıyla Yerel Basın.* Konya: Tablet Kitabevi.

Şener, S. (1992). *Halkla İlişkiler.* Sakarya: Sakarya Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Yayınları.

Tekeli, İ. (1983). Yerel Yönetimlerde Demokrasi ve Türkiye'de Belediyelerin Gelişimi. *Amme İdari Dergisi, 16*(2).

Tekin, H. H. (2006). Nitel Araştırma Yönteminin Bir Veri Tekniği Olarak Derinlemesine Görüşme. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi, 3*(13), 101-116.

Tekin, H. H. (2012, Şubat 9). Nitel Araştırma Yönteminin Bir Veri Toplama Tekniği Olarak Derinlemesine Görüşme. *İstanbul University Journal of Sociology, 3*(13), 101-116.

Temel, M., Korkmaz, A., Somuncu, B., & Şilen , K. (2013, kasım 26). Yerel Medya Çalışanlarının Sosyo-Demografik Özellikleri ve Sektör Sorunlarına Bakışı:Kayseri ve Nevşehir Yerel Meedyasına Yönelik Alan Araştırması. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 9*(19), s. 125-157. https://dergipark.org.tr/tr/pub/mkusbed/issue/19551/208377 adresinden alındı

Tokgöz, O. (2008). *Temel Gazetecilik* (8. b.). Ankara: İmge Kitabevi.

Topuz, H. (1973). *100 soruda Türk Basın Tarihi.* İstanbul: Gerçek Yayınevi.

Topuz, H. (2003). *2.Mahmut'tan Holdinglere Türk Basın Tarihi.* İstanbul: Remzi Kitabevi.

Tortop, N. (1991). *Mahalli İdareler.* Ankara: Todaie Yayınları.

Tortop, N. (1992, Mayıs). Demokratik Mahalli İdari Anlayışının İlkeleri. *Çağdaş Yerel Yönetimler, 1*(3), s. 3-6.

Tortop, N. (1995). *http://www.ekodialog.com/.* 3 30, 2022 tarihinde Ekodialog: http://www.ekodialog.com/Makaleler/yerel-yonetim-anlayisi-makale.html adresinden alındı

Tutar, H. (1993). *Türk Basını Üzerine İnceleme 21.yüzyılda Türk Basını Tiraj,Promosyon ve Değişim Gerçeği.* Ankara: belirtilmemiş.

Uçak, O., & Erkal, A. (2009, Ocak 30). Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Yerel Basının Gelişim Süreci. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi, 12*(1), s. 92-122.

Ulusoy, A., & Akdemir, T. (2007). *Mahalli İdareler Teori-Uygulama-Maliye.* Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Ulusoy, A., & Akdemir, T. (2009, Haziran). Yerel Yönetimler ve Mali Özerklik: Türkiye ve OECD Ülkelerinin karşılaştırmalı Analizi. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 12*(21), s. 258-287.

Uyar, H. (2004, kış). Türkiye'de ve Dünya'da Yerel Yönetimler: Kısa Bbir Tarihçe. *Aydınlanma 1923 Bağımsız Kemalist Düşün Dergisi*(51), 31-38.

Ünal, F. (2011, Ağustos). Tanzimattan Cumhuriyete Türkiye'de Yerel Yönetimlerin Yasal ve Yapısal Dönüşümü. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*(30), s. 241-248.

Üste, R. (2005, Eylül). Yerel Yönetimlerde Demokratikleşme. *Türk İdari Dergisi*(448), s. 49-60.

Vural, A. (1999). *Yerel Basın Ve Kamuoyu.* Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi.

Yağbasan, M. (2003, Ocak). Yerel Medyanın Etkinliği(Elazığ İli Örneği). *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 13*(1), s. 291-308.

Yaprak, N. (2019, Bahar). Mahalli İdarelerin Türk İdari Tarihi Açısından Gelişim Süreci ve Hizmet Sunum Yöntemleri. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Covid-19 Sosyal Bilimler Özel Sayısı*(37), s. 319-341.

Yaşın, C. (2009). Türkiye'de Yerel Basının Yapısal Özellikleri ve Üretim Koşulları. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*(28), 115-151.

Yavuz , A. (2017). *Yerel Medyanın Özellikleri ve Sorunları : Afyonkarahisar Örneği Yüksek Lisans Tezi.* Uşak: Uşak Üniversitesi Sosyal Biimler Enstitüsü Halkla İlişkiler ve Reklamcılık Anabilim Dalı.

Yayla, Y. (1982). *Anayasalarımızda Yönetim İlkeleri.* İstanbul: İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Yayını.

Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri.* Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yılmaz, N. (2009, Aralık 3). Yerel Basının Etik Konuları. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Degisi, 1*(36), s. 131-141.

Yücel, Ö. (2021). *Yeni Kamu İşletmeciliği Yaklaşımının Yerel Yöenetimler Üzerine Yansımaları (Yüksek Lisans Tezi).* Karaman: Karamanoğlu MehmetBey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yücel, S. (1999). Yerel Basın. K. Alemdar içinde, *Medya Gücü ve Demokratik Kurumlar* (s. 174-179). İstanbul: Alfa Yayınları.

Yücel, Y. (1974, Ekim). Osmanlı İmparatorluğunda Desantralizisyona (Adem-i Merkeziyet) Dair Genel Gözlemler. *Belleten Türk Tarih Kurumu, 38*(152), s. 657-708.

CEHALETLE SAVAŞMAK
VE
REŞAT NURİ GÜNTEKİN'İN ROLÜ

Nazan GÜNTÜRKÜN

...Geleceğin Fikirleri...

CEHALETLE SAVAŞMAK VE REŞAT NURİ GÜNTEKİN'İN ROLÜ

Yazar
Nazan GÜNTÜRKÜN

ISBN: 978-625-99269-0-2

Copyright © Vizetek

Özgün bilimsel eser niteliğindeki bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi'ne aittir. Vizetek Yayıncılık'ın izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Sayın okuyucularımız, bandrolsüz yayınları satın almamanızı diliyoruz.

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

Yayın Koordinatörü: Fulya ÖZÇELİK
Kapak Tasarımı & Mizanpaj: Sadık HANGÜL
1. Baskı: Ankara|Temmuz, 2023

vizetek

Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA
Tel.: (0312) 482 00 11
Web: www.vizetek.com.tr
E-mail: vizetekyayincilik@gmail.com
Yayıncı Sertifika No: 41575

Baskı: Bizim Dijital Matbaa
Ostim, Serhad Mah. Uzay Çağı Cad. 1128. Sk. No:6, Yenimahalle/Ankara
Tel: 444 9 296
Matbaa Sertifika No: 41356

Yağmur Bulutları Katkılarıyla /Ankara 0 312 440 15 51

CEHALETLE SAVAŞMAK
VE
REŞAT NURİ GÜNTEKİN'İN ROLÜ

Nazan GÜNTÜRKÜN

vizetek

“HİÇ KİMSE
GÖRMEK İSTEMEYEN BİRİSİ
KADAR KÖR DEĞİLDİR.”

İBN-İ SİNA

İÇİNDEKİLER

NEDEN YAZDIM? 9
REŞAT NURİ'NİN HEDEFİ 11
REŞAT NURİ'NİN HAYATI 13
REŞAT NURİ'NİN DAVRANIŞ KARAKTERİSTİĞİ 17
ANADOLU NOTLARI ESERİ 20
REŞAT NURİ'NİN TİYATRO SEVDASI 23
SON SIĞINAK ROMANI 30
ACIMAK ROMANI 58
KIZILCIK DALLARI ROMANI 66
MİSKİNLER TEKKESİ ROMANI 96
KAN DAVASI ROMANI 124
BİR KADIN DÜŞMANI / HOMONGOLOS ROMANI 151
DAMGA ROMANI 174
HARABELERİN ÇİÇEĞİ ROMANI 203
GENEL KONUMLANDIRMA HOMONGOLOS 225
GÖKYÜZÜ 228
KAN DAVASI 230
ATEŞ GECESİ 231
YAPRAK DÖKÜMÜ 234
SÖZ BİZDEN ÇIKTI 237
OKURUMA ÖZEL NOTLARIM 239
ROMANLARI 274
HİKÂYELERİ 274
TİYATROLARI 275
ADAPTE OYUNLARI 275
GEZİ YAZISI 275
YARARLANDIĞIMIZ KAYNAKLAR 276
YAZAR HAKKINDA 277

NEDEN YAZDIM?

Yakın geçmişte baba dostumuz "Türkiye Barolar Birliği Başkanı" ve ceza avukatı Faruk Eren'in anılarından küçük bir alıntı var ki bizi yazmaya yönlendirdi. <<Cumhuriyet rejiminin güçlü savunucularından biri, yazdığı bir yazıdan dolayı suçlanır. Pek çok duruşmadan sonra karar noktasına gelinir ve son savunması istenir.>>

<<Ağır Ceza Mahkemesi Başkanı'na cevabını, ayağa kalkarak verir. O anda elindeki bir tomarı, sıranın üzerine koyar. Savunmaktan vazgeçmiştir. Ve hâkime:

"Ben bunları sadece düşündüm efendim." der.

Başkan: "Ama yazmışsın." deyince sanık cevap verir: "Düşününce yazmamak olmuyor ki. Kalem çekiyor efendim." der.

Kendi adımıza yıllardır düşündüğümüz, toplumsal huzursuzluğun yanında baktık ki bizi de kalem çekiyor. Yazmak geldi içimizden. Neyi?

"Cumhuriyet rejimi ve aydınlanma ilkeleri"nin varlığı ve o ışıklı yol; sinsi sinsi, adım adım karanlığa doğru gitmekte… Yaşatılanların önüne BARİKAT kurmak ve "Dur!" demekte geç bile kaldığımızı düşündük.

Düşününce yazmadan olmuyor işte, KALEM ÇEKİYOR. Önümüzde ise odakta CEHALET yatıyor… Cumhuriyetin temel felsefesini ancak EĞİTİM yoluyla rayına oturtabileceğimizi düşünerek… Sonra dedik ki bu konuda kollarımızı sıvarken yanımıza Reşat Nuri Güntekin'i aldık.

Zaten her Müslüman'da olması doğal olan Dinsel inançları, BAĞNAZLIĞIN zehirli telkininden alıp yerine AKLI koyan Reşat Nuri'yi...

Cumhuriyet rejiminin aydınlık yapısında var olan DİN İNANÇLARIMIZI da CEHALET TUTSAKLARINA hatırlatan Reşat Nuri'yi... Ve bunları, sosyal yapımız içine yerleştirerek RAMP ışıkları altına koyan Reşat Nuri'yi ve onun eserlerini…

Bir ereğe ulaşmak için yola çıkan, çağdaş düşünceleri devreden çıkarmayan Reşat Nuri'yi...

Tüm bu nedenlerle; önümüzde duran hem bir DİRENÇ hem de bir SİMGE olan *Yeşil Gece*'yi biz de öne aldık. Romanı ile okuyucuyu; yüzyılların kalıntısı GERİCİLİĞE karşı SAVAŞA ÇAĞIRAN Reşat Nuri'yi...

Böylece, bu çalışmayı yaparken *Kan Davası* romanı ile *Yeşil Gece*'yi özellikle dikkate aldık. Tüm zamanlarında "EĞİTİM ve ÖĞRETİM"in çağdaşlığına işaret eden Reşat Nuri Güntekin'i öne alarak HEDEFİMİZİ de pekiştirmiş olduk.

İşte bu nedenle, tam da bu nedenle: "NEDEN YAZDIM?" başlığındaki amacımızı sunduk.

Artık hedefimiz özellikle *Yeşil Gece* romanı. Bizce asıl şimdi tüm edebiyat öğretmenlerinin, gençlere okutması gereken içeriği ile roman bağırıyor bize:

BENİ, HEMEN, ŞİMDİ OKUYUN diye BAĞIRIYOR. TAM DA ZAMANI! BENİ OKUYUN demekte ısrar ediyor. DAHA NE DESİN REŞAT NURİ BİZLERE?

REŞAT NURİ'NİN HEDEFİ

Güntekin, pek çok romanında Cumhuriyet rejiminin ilkelerini ön plana alır. Eğitim, Reşat Nuri için vazgeçilmez bir gerekliliktir. Bu değerden yoksun bırakılmış Anadolu'nun dört bir yanına seslenmeyi, görev aşkı sayar. Kısaca, tek hedefi vardır: cehaletle savaşmak.

Cumhuriyet Dönemi yazarı olarak uyarırcasına: kendisinin de ait olduğu Bakanlığın adı <<Millî Öğretim Bakanlığı>> değil; <<MİLLî EĞİTİM ve Öğretim Bakanlığı>> olduğunu "Hep unutuyoruz." der. Reşat Nuri'ye göre öğretmenlik; varla yok arası yapılacak bir meslek değildir. Aynı nedenledir ki *Çalıkuşu* romanın da Feride'yi, *Acımak* da Zehra'yı, *Kan Davası*'nda Ömer Öğretmeni, özellikle *Yeşil Gece*'de Ali Şahin karakterini Anadolu'nun içine boşuna yollamamıştır. Her bir "eğitimci" karakterini, Cumhuriyet Dönemi'ndeki aydınlanmanın ve ufku genişletmenin temsilcisi durumunda var etmiştir.

"Cumhuriyet Dönemi" yazarı kimliği ile "gerçekçi" yazarlar arasında oluş nedeni; vurguladığı *ileri görüşlü çabalarıyla* kurguladığı şahıslarının aydın düşüncelerini de öne çıkardığı içindir. Çok uzun süre Türk edebiyatı İstanbul dışına çıkarılmamış eserlerle doluyken Anadolu'ya geçiş ve dönemin gerçek yüzüne dalış yapan Reşat Nuri yalnız değildir. Osmanlı coğrafyasından kalan öğrenimsiz, ilgisiz bırakılmış Anadolu artık cumhuriyet coğrafyasının aydınlık günlerine kapı açmıştır kapıdan girip İstanbul dışına, Anadolu'ya geçiş konusunda <<Ebubekir Tepeyran>> *Küçük Paşa* romanını yazar. Ancak yetersiz kalır. Ardından İzmir'in yetiştirdiği ve ünlü bir ailenin oğlu olan <<HALİT ZİYA UŞAKLIGİL>> çok daha kuvvetli bir

yazarlık sergiler. *Kırık Hayatlar* romanı, İstanbul dışındadır artık. YAKUP KADRİ ve HALİDE EDİP de Reşat Nuri'nin hedeflediği amaçla ANADOLU'dadır... Ancak her iki yazar da bu konuda ısrarlı kalmazlar. Fakat Güntekin, askerî doktor olan babası ile henüz çocuk yaşta il, ilçe, köy, kasaba çok dolaşmıştır. Ayrıca çok sonra bilindiği gibi, müfettişlik görevi ile de gidilen Anadolu'nun sosyal dokusuna tanıklık eder. Kültürel iklimin halini görmüş ve yaşamıştır. Bu nedenledir ki Reşat Nuri, Anadolu insanının aydınlanmasını HEDEF alır; cehaletle savaşmak için de öğretmen kimliğini devreye sokar.

REŞAT NURİ'NİN HAYATI

Yazarların hayatı, onları okuyanlar için merak konusudur. Ayrıca hiçbir yazarı onun yaşam sürecinden kopuk olarak düşünüp değerlendiremeyiz. Pek çok romancının pek çok eserinde yaşamından çıka gelmiş ve hikâyeye oturmuş gözlemler, hassasiyetler vardır. Yazarın değer yargıları, deneyimleri, hayat ve insana bakış açısı ister istemez eserinde kendine yer bulmuştur.

Roger Coillos diyor ki: <<Roman her şeyden önce bir dil sanatı değildir. Tanıklıktır.>> Roger Coillos kuşkusuz ki "Dil hiç önemli değildir." vurgusu yapmıyor. "Tanıklığa" vurgu yapıyor.[1]

Bu bağlamda Reşat Nuri'nin yaşamından çizgiler vermekle bir geleneğin izini sürmek sorumluluğunu taşırken Güntekin'in tanıklık ettiği, okuduğu, gönül verdiği ve ilgi alanına aldığı konulara önem vereceğiz.

İnsanın ilk beslenişi, çocukluktan itibaren başlar. Her yazarın yetiştiği çevre, aile yapısı, yaşam çizgisindeki iniş çıkışlar okurun eserle arasındaki bağda dikkat çekici unsuru oluşturur.

Reşat Nuri Güntekin, nasıl yaşadı? Reşat Nuri, okurları ona ait bilgilerin ışığında yazarı ile alttan alta bağ kurarken Reşat Nuri'nin hayat hikâyesine ne kadar vakıf oldu?

Reşat Nuri'nin kaleminden okuyoruz: <<1893 yılında İstanbul'da Üsküdar'ın Selimiye semtinde dünyaya gelmişim.>>

Güntekin'in doğum yılı için çeşitli kaynaklarda değişik tarihler veriliyor. Bu tarihler, 1889 yılından 1893 yılına kadar

[1] Türk Dili Dergisi, Roman özel sayısı 1964

- - YARARLANDIĞIMIZ KAYNAKLAR - -

Nermin ERDENTUĞ, *Sosyal Adet ve Gelenekler, Ankara 1977*

Mehmet FARAÇ, *Doğu Yakasında Yeni Bir Şey Yok, 2006*

Mehmet ERGÜN, *Kapitalizm Yükselirken Yaprak Dökümü, 1977*

Ahmet OKTAY, *Cumhuriyet Dönemi Edebiyatı ve Reşat Nuri Güntekin, 1993*

Yusuf Ziya ORTAÇ, *Portreler, Reşat Nuri, 1963*

Cahit KAVCAR, *Çalıkuşu ve Türk Eğitimindeki Önemi, 1976*

Olcay ÖNERTUĞ, *Reşat Nuri Güntekin ve Anadolu, 1974*

Bülent Hasan KAHRAMAN, *Reşat Nuri Bir Simge, 1989*

Hulki AKTUNÇ, *Vehim.. ve Roman, 1989*

Hüseyin ÇELİK, *Reşat Nuri'nin romanlarında SOSYAL TENKİD, 1995*

Ahmet Hamdi TANPINAR, *Reşat Nuri ve Eserleri, 1969*

Kenan AKYÜZ, *Modern Türk Edebiyatının ana çizgilerinde Reşat Nuri'nin yeri, 1986*

Salah BİRSEL, *Kahvehaneler, 1975*

KRETSCHMER, *Beden Yapısı ve Karakter, 1927*

Güvenç BOZKURT, *Sosyal ve Kültürel Değişme ve Reşat Nuri, 1976*

Not (1): Dergi ve ansiklopedilerde Reşat Nuri Güntekin hakkında yazılanlar alınmamıştır.

Not (2): Çalışmamızda adı ve/veya eseri geçen kişiler hakkında ise; dip not verilmiştir.

ESRÂR-I HİKMET

Ebu Ali Sina ve Biraderi Ebu'l-Haris'in Hikâyeleri

Derviş Hasan Medhî

Dr. Sevinç AKSAY ALBUZ

...Geleceğin Fikirleri...

ESRÂR-I HİKMET
Ebu Ali Sina ve Biraderi Ebu'l-Haris'in Hikâyeleri
Derviş Hasan Medhî

Dr. Sevinç AKSAY ALBUZ

ISBN: 978-625-99269-3-3

Copyright © Vizetek

Özgün bilimsel eser niteliğindeki bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi'ne aittir. Vizetek Yayıncılık'ın izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Sayın okuyucularımız, bandrolsüz yayınları satın almamanızı diliyoruz.

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

Yayın Koordinatörü: Fulya ÖZÇELİK
Kapak Tasarımı & Mizanpaj: Sadık HANGÜL
1. Baskı: Ankara|Ağustos, 2023

vizetek

Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA
Tel.: (0312) 482 00 11
Web: www.vizetek.com.tr
E-mail: vizetekyayincilik@gmail.com
Yayıncı Sertifika No: 41575

Baskı: Bizim Dijital Matbaa
Ostim, Serhad Mah. Uzay Çağı Cad. 1128. Sk. No:6, Yenimahalle/Ankara
Tel: 444 9 296
Matbaa Sertifika No: 41356

ESRÂR-I HİKMET

Ebu Ali Sina ve Biraderi Ebu'l-Haris'in Hikâyeleri

Derviş Hasan Medhî

Hazırlayan

Dr. Sevinç AKSAY ALBUZ

vizetek

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ 1

GİRİŞ 3

1. İbni Sina Hikâyelerinin Kaynakları 3

2. Esrar-ı Hikmet'in Diğer Nüshaları 4

3. Esrar-ı Hikmet'in Yazarı Derviş Hasan Medhî 7

4. Çalışmaya Konu Olan Esrar-ı Hikmet Nüshasının Özellikleri 9

5. Esrar-ı Hikmet'tin Özeti 10

6. Esrar-ı Hikmet'te Dil ve Üslup 23

METİN 27

1b 27
2a 27
2b 28
3a 29
3b 30
4a 31
4b 31
5a 32
5b 33
6a 34
6b 34
7a 35
7b 36
8a 37
8b 38
9a 38
9b 39
10a 40
10b 41
11a 42
11b 42
12a 43
12b 44
13a 45
13b 45
14a 46
14b 47
15a 48
15b 48
16a 49
16b 50
17a 51
17b 51
18a 52
18b 53
19a 54
19b 54
20a 55
20b 56
21a 57
21b 57
22a 58
22b 59
23a 60
23b 61
24a 61
24b 62
25a 63

25b....64
26a....64
26b....65
27a....66
27b....67
28a....67
28b....68
29a....69
29b....70
30a....70
30b....71
31a....72
31b....73
32a....73
32b....74
33a....75
33b....76
34a....76
34b....77
35a....78
35b....79
36a....79
36b....80
37a....81
37b....82
38a....82
38b....83
39a....84
39b....85
40a....85
40b....86
41a....87
41b....88
42a....88
42b....89
43a....90
43b....91
44a....91
44b....92
45a....93
45b....94
46a....94
46b....95
47a....96
47b....97
48a....97
48b....98
49a....99
49b....100
50a....100
50b....101
51a....102
51b....103
52a....103
52b....104
53a....105
53b....106
54a....107
54b....107
55a....108
55b....109
56a....110
56b....111
57a....111
57b....112
58a....113
58b....114
59a....114
59b....115
60a....116
60b....117
61a....118

61b.....119
62a.....120
62b.....120
63a.....121
63b.....122
64a.....123
64b.....124
65a.....125
65b.....125
66a.....126
66b.....127
67a.....128
67b.....129
68a.....130
68b.....130
69a.....131
69b.....132
70a.....133
70b.....134
71a.....135
71b.....136
72a.....136
72b.....137
73a.....138

KAYNAKÇA 140
ÇEVİRİ YAZI ÇİZELGESİ 141

ÖN SÖZ

Kitabıma çileli bir kadere rağmen hayatını, zekâsını, ruhunu bilime ve bilimi yaymaya adamış yüce bir bilim insanıyla ilgili çalışmaktan büyük mutluluk duyduğumu belirterek İbn-i Sina'nın bir sözü ile başlamak istiyorum: "Nefsini bilimlerle süslemeye ve düzeltmeye çalış. Bilimden başka her şeyi bırak. Bilimde her şey vardır. İnsanın ruhu kandil ve bilim onun aydınlığıdır. İlahi hikmet de kandildeki yağ gibidir. Bu yanar ve ışık saçarsa sana diri denilir, yanmaz ve karanlık kalırsa sen ölü sayılırsın."

Bu kitap, 11 Ocak 2021 tarihinde tarafından Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı'nda Doktora Tezi olarak kabul edilen çalışmamın bazı düzenlemeler yapılarak kitaba dönüştürülmüş biçimidir.

Türk hikâyeciliği İslamiyet öncesine kadar dayanır ancak hikâyelerin çoğu kütüphanelerde incelenmeyi beklemektedirler. Bu çalışma ile mensur halk hikâyeleri üzerine yapılacak araştırmalara da katkıda bulunulacaktır.

Esrar-ı Hikmet ya da *Hikâyet-i Ebu Ali Sina ve Biraderi Ebu'l-Haris*, İbni Sina'nın hayatını efsanevi tarzda anlatan hikâyelerin XVI. yüzyılda Derviş Hasan Medhî tarafından derlenerek III. Murad'a takdim edilen mensur eserlerin ilkidir.

Esrar-ı Hikmet, hem edebî değeri olan hem de o dönemde halkın konuştuğu sanat ve süsten uzak gündelik dilin özelliklerini yansıtan bir eserdir. Eser genel olarak incelendiğinde, Türkçenin doğal söyleyişine uygun sözcük, sözcük tamlamaları, deyim ve atasözleriyle zenginleşmiş, akıcı ve masalsı bir anlatımı olduğu söylenebilir.

Dönemin gündelik konuşmasını yansıtan, yalın diliyle ve büyük bir kısmı günümüze ulaşan söz varlığıyla dikkat çeken *Esrar-ı*

Hikmet, halkın İbni Sina'nın tıp bilgisine olağanüstü yükleyerek İbni Sina'yı hayalinde nasıl şekillendirdiğini ve Lokman Hekim mertebesine çıkardığını da ortaya koymaktadır.

Bilindiği gibi, İbn Sînâ (asıl adı *Ebû Ali el-Hüseyin bin Abdullah bin Ali bin Sînâ*) çok yönlü bir şahsiyettir. Tıpla ilgili kitaplarının yanında felsefe, mantık, psikoloji, metafizik, musiki ile ilgili temel nitelikte pek çok kitap yazmış, ilimdeki kuvveti dolayısıyla yüzyıllarca Asya'da ve Avrupa'da adı dillerden düşmemiştir.

Çalışmalarım süresince kıymetli desteği için Prof. Dr. Ahmet KARADOĞAN'a, her zaman yanımda olan arkadaşım Dr. Öğr. Üyesi Yakup SARIKAYA'ya, en başta Esrar-ı Hikmet'in nüshasına ulaşmamı sağlayan ve tüm süreçte emeğini hiç esirgemeyen Prof. Dr. Recai DOĞAN'a, sonsuz güveniyle daima beni güçlendiren Prof. Dr. Gürhan ÇAĞLAYAN ile onun kadim dostu Prof. Dr. İlter UZEL'e, minnetimi asla yeterince ifade edemeyeceğim tarih araştırmacısı merhum Kamil ŞAHİN'e şükranlarımı sunarım. Ayrıca yılları devirdiğimiz can dostum, pamuk kalpli güzel arkadaşım Prof. Dr. Filiz METE'ye, tüm çetin zamanlarda yetişen kardeşim, en büyük gücüm D. Özdoğan AKSAY'a, her zaman yanımda olan ve beni yüreklendiren kıymetli eşim Prof. Dr. Aytekin ALBUZ'a teşekkürü borç bilirim.

Sevinç AKSAY ALBUZ

Ankara, 2023

GİRİŞ

1. İbni Sina Hikâyelerinin Kaynakları

Dünya tarihinde çok önemli izler bırakmış bir filozof ve bilim insanı olan İbni Sina'nın hem Doğu hem Batı bilim ve felsefesine katkıları tartışılmaz boyuttadır. Avrupa'da "Avicenna" olarak tanınan İbni Sina (asıl adı Ebu Ali el-Hüseyin bin Abdullah bin Ali bin Sina), 980 yılında Buhara yakınlarındaki Efşene köyünde doğmuştur. Henüz on sekiz yaşındayken doktorluk bilgi ve becerilerini edindiği, hastaları ücretsiz tedavi ettiği, Samani şehzade tedavi edince saray kütüphanesini kullanma hakkı kazandığı bilinmektedir.

Eğitimi, becerileri ve zekâsıyla döneminin adeta parlak bir yıldızı olan İbni Sina'nın hakkında anlatılan hikâyelere de -olağanüstü nitelik ve olaylar eklenerek- yansıyan zor bir hayatı olmuştur. Samani Hanedanlığı sona erince Gazneli Mahmut'un emrine girmemek için kaçan ve farklı bölgelerin emirliklerinde vezirlik de dâhil çeşitli görevlerle çalışan İbni Sina, Isfahan'a yerleşmişken Hemedan Emiri marifetiyle hapse düşmüştür. Bir süre Hemedan Emiriyle çalışan Sina, kardeşi ve bir öğrencisiyle uzun ve zorlu bir seyahatten sonra yeniden Isfahan'a kaçar ve Ebu Cafer'in hizmetinde on yıl kalır, doktorluk, danışmanlık ve askerlik yaparken 1037 yılında, elli yedi yaşında iken hastalanarak vefat eder.

İbni Sina, yaşadığı dönemde insanları çok etkilediğinden halk ağzında çeşitli hikâye ve efsanelere konu olmuştur. Esrar-ı Hikmet adıyla toplanan bu hikâyelerin oluşumuyla ilgili de farklı rivayetler oluşmuştur.

Çalışmaya konu olan eserde verilen bilgiye göre Derviş Hasan Medhî, İbn Sînâ'nın hayatıyla ilgili hikâyeyi bizzat İbn Sînâ'nın kardeşi Ebü'l-Hâris'ten dinleyip kaleme aldığını belirtmektedir. İnanırlığı zayıf olsa da bir temele dayandırmaya çabası dikkati çekmektedir.

2. Esrar-ı Hikmet'in Diğer Nüshaları

İlk defa XVI. yüzyılda Derviş Hasan Medhî tarafından toplanıp kitap hâline getirilen hikâyeler (H.1001/M.1592-93) III. Murad'a takdim edilmiştir.

Bu çalışmada ele alınan varyant, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi yazmalar bölümünde, 36104 numarayla kayıtlı nüshadır. Bu nüshanın hâricinde bilinen bazı Esrar-ı Hikmet nüshaları şunlardır:

- "Derviş Hasan Medhî, Esrar-ı Hikmet, Kıssa-i Ebû Ali Sina ve Ebü'l-Haris, (İstanbul) Üniversite Kütüphanesi, Numara. TY 690. Kıssa-i Ebû Ali Sina ve Ebu'l Haris, nüshanın 1b-77a sayfaları arasındadır.
- Hâzâ Hikâyet-i Ebû Ali Sina, Üniversite Kütüphanesi, Numara. TY. 1178. Nüsha H. XI. (M. XVII) asra ait gibi görünmektedir. İbn Sina'nın hikâyeleri yazmanın varak 202 b-239 arasındaki 37 varaklık bir kısmını işgal eder ve sonu noksandır.
- Seyyid Ziyaeddin Yahya, Gencine-i Hikmet, Revan Köşkü Kütüphanesi, Numara 1478. Göremediğimiz Revan Köşkü nüshası hakkında Ahmet Ateş şu bilgileri veriyor: "İstinsah tarihi ve müstensihi belli değildir. Nüsha, görünüşe göre çok yenidir (H. XII. Asır). Baş ve sonu basmanın aynıdır."
- Seyyid Ziyaeddin Yahya, Gencine-i Hikmet, Ankara Cebeci Halk Kitaplığı, Numara. 2164.
- Ebû Ali Sina Hikâyesi, Cahit Öztelli Yazmaları arasında bulunan bu yazma 19 sayfa olup XVIII. yüzyılda yazılmıştır.
- Hâzâ Kitab-ı Ebu Ali Sina, Mehmet Çayırdağ'ın özel kitaplığında olup üç hikâye bir aradadır. Diğer iki hikâyenin hangileri olduğu belirtilmemiştir.
- Yapı Kredi Yazmaları arasında, 862 numarada kayıtlıdır. Nesih hatla, 220 x 163 mm. Ölçüsünde, 44 varakta, 15 satırlı, âharlı, krem kâğıda 1196 (1782) yılında yazılmıştır.
- M. Sabri Koz'un özel kitaplığında (iki nüsha) ve Türk Dil

KAYNAKÇA

Kahya, H. (2020). Ebu Ali Sina ve İbn Haris Hikâyeleri, İstanbul: Kitapyurdu Doğrudan.

Kaya, D. (2001). İbn-i Sina Hikâyesinin Yeni Bir Yazma Nüshası. Kebikeç, 12, 2-5-211.

Şenocak, E. (2005). İbn Sînâ Hikâyeleri Üzerinde Mukayeseli Bir Araştırma. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Fırat Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü /Türk Dili ve Edebiyatı ABD., Elazığ.

Türk, V. (2014). Esrar-ı Hikmet. İstanbul: Kesit.

İÇİMDEKİ SES

Mehmet ÇAY

İÇİMDEKİ SES

Yazar
Mehmet ÇAY

ISBN: 978-605-72552-0-4

Copyright © Vizetek

Özgün bilimsel eser niteliğindeki bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi'ne aittir. Vizetek Yayıncılık'ın izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Sayın okuyucularımız, bandrolsüz yayınları satın almamanızı diliyoruz.

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

Yayın Koordinatörü: Fulya ÖZÇELİK
Kapak Tasarımı & Mizanpaj: Sadık HANGÜL
Kapak Fotoğrafı: Barış ÇAY
1. Baskı: Ankara|Mart, 2023

vizetek

Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA
Tel.: (0312) 482 00 11
Web: www.vizetek.com.tr
E-mail: vizetekyayincilik@gmail.com
Yayıncı Sertifika No: 41575

Baskı: Bizim Dijital Matbaa
Ostim, Serhad Mah. Uzay Çağı Cad. 1128. Sk. No:6, Yenimahalle/Ankara
Tel: 444 9 296
Matbaa Sertifika No: 41356

İÇİMDEKİ SES

Mehmet ÇAY

şiir

Aşık Mehmet söyler sözün
Bazı bazı çalar sazın
Birleşmektir benim özüm
Bir olalım gelin dostlar.

İÇİNDEKİLER

AĞLARIM / 9
ANAM'A / 10
ANLAYAMADIM / 11
AYRI KALDIM KALALI / 12
BABAM'A / 13
BANA / 14
BEBEĞİM / 15
BEN ALİ'Yİ SEVERİM / 16
BENİ / 17
BİLESİN BUNU / 18
BİR OLALIM / 19
BİRLİKTE / 20
BİZİ / 21
BURDA İŞTE / 22
ÇEKEMEZ OLDUM / 23
ÇİÇEKLİYURT / 24
ÇOK GÖRDÜN BANA / 25
ÇÜRÜTTÜ BENİ / 26
DOSTUM / 27
DURSUN / 28
FADİME BACI / 29
FLAŞ / 30
GARDAŞ / 31
GELMEDİ / 32
GELMİYORSUN / 33
GİDİYOR / 34
GÖZLERİN / 35
GÜNEŞ'İN DOĞUP DA BATTIĞI GİBİ / 36
GÜZEL CANLAR / 37
GÜZEL OLUR / 38
GÜZELİN / 39
HANIM'A / 40
HER BİRİMİZ BİR DİYARDA BİR ELDE / 41
KAÇAMAYIZ BU GERÇEKTEN / 42
KADAR / 43
KADER / 44
KALMADI / 45
KAVUŞAM / 46
MUHTAÇ ETME YARADAN / 47

MUTLU YUVA / 48
NASIL GÜVENEYİM SİZE? / 49
NE MUTLU BANA / 50
GELSENE GAYRI / 51
NEREDESİN / 52
NEYDEM FELEK / 53
OLUR MU GÜZELİM BÖYLE OLUR MU? / 54
OLUR MU? / 55
PANTOLON / 56
PARA / 57
PARALARI / 58
PERİŞAN / 59
SAYGI OLMAYAN YERDE / 60
SAZIMLA / 61
SEBEP / 62
SEN OLMAZSAN / 63
SEVDİĞİM / 64
ŞİMDİ NERDESİN / 65
SİZİN / 66
SONU BUYMUŞ / 67
SUSANOĞLU / 68
TURNALAR / 69
ULAŞ'A / 70
UNUTTUM / 71
USANDIM / 72
UTANIR OLDUM / 73
UTKU'YA / 74
VATAN GÖREVİ / 75
YAKIŞMADI / 76
YAREM VAR / 77
YAREN'E / 78
YAŞAMAK İÇİN / 79
YETİŞ PİRİM / 80
YOBAZ MOLLALAR / 81
YOL GÖRÜNÜYOR / 82
ZALIM GURBET / 83
ZAMA BAKIN / 84
ZAMANI GELDİ / 85

AĞLARIM

Akşamdan doğar bir parlak yıldız
Hem gece ağladım hem de gündüz
Gurbete yolladım gülünen nergiz
Yollarına bakar bakar ağlarım.

Gurbetin kahrını çekemez oldum
Kınamayın beni yatamaz oldum
Garip bülbül gibi ötemez oldum
Yollarına bakar bakar ağlarım.

Seher vakti doğar çoban yıldızı
Nolur tanrım nolur kavuştur bizi
Gurbet ele attı bu kader sizi
Yollarına bakar bakar ağlarım

Bu kaderin ne olur kör olsun gözü
Neydem dostlar neydem ayırdı bizi
Ozan Mehmed'im ayrılığa doyan mazi
Yollarına bakar bakar ağlarım

YAPILANDIRMACILIK IŞIĞINDA LOGOTERAPİ

Dr. Volkan KOÇ

...Geleceğin Fikirleri...

YAPILANDIRMACILIK IŞIĞINDA LOGOTERAPİ

Yazar
Volkan KOÇ

ISBN: 978-625-94130-0-6

Copyright © Vizetek

Özgün bilimsel eser niteliğindeki bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi'ne aittir. Vizetek Yayıncılık'ın izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Sayın okuyucularımız, bandrolsüz yayınları satın almamanızı diliyoruz.

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

Yayın Koordinatörü: Ferit RESULOĞULLARI
Kapak Tasarımı & Mizanpaj: Sadık HANGÜL
1. Baskı: Ankara|Ekim, 2023

vizetek

Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA
Tel.: (0312) 482 00 11
Web: www.vizetek.com.tr
E-mail: vizetekyayincilik@gmail.com
Yayıncı Sertifika No: 41575

Baskı: Vadi Grafik Tasarım ve Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420. Cad. No: 58/1 Yenimahalle/ANKARA,
Tel: 0 312 395 85 71
Matbaa Sertifika No: 47479

YAPILANDIRMACILIK IŞIĞINDA LOGOTERAPİ

Dr. Volkan KOÇ

vizetek

Dr. Volkan Koç

Lisans ve yüksek lisans eğitimini Ankara Üniversitesi psikoloji bölümünde tamamladı. Daha sonra Hacettepe Üniversitesi klinik psikoloji doktora programını bitirerek klinik psikoloji doktoru oldu. Yüksek lisans ve doktora eğitimi süresince ağırlıklı olarak bilişsel-davranışçı terapi yaklaşımları üzerine uzmanlaşmış, doktora eğitimi sonrası ise insancıl ve varoluşçu terapi yaklaşımlarına yönelmiştir. Bugünlerde akademik çalışma ve okumaları ağırlıklı olarak kültürlerarası psikoterapi araştırmaları ve varoluşçu çalışmalara yöneliktir.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ vii
GİRİŞ 1

1. LOGOTERAPİ VE YAPILANDIRMACILIK 3
1.1. Logoterapinin temelleri 5
1.2. Felsefe ve bilimde yapılandırmacılık 9
1.3. Psikoloji ve yapılandırmacılık 11

2. LOGOTERAPİ KAVRAMLARI: YAPILANDIRMACI BİR BAKIŞ 15
2.1. Anlam arayışı 17
2.2. Noetik boyut 25
2.3. Tutum ve seçme özgürlüğü 28
2.4. Noöjenik nevroz ve psikolojik bozukluk yaklaşımı 31
2.5. Değerler 34
2.6. Yaratıcılık 37

3. LOGOTERAPİ VE YAPILANDIRMACILIK: TERAPÖTİK SÜREÇ VE UYGULAMALAR 40
3.1. Terapinin doğası ve ortamı 40
3.2. Terapi ilişkisi 43
3.3. Terapötik müdahale veya terapide değişim 48
3.4. Terapide değerlendirme 51
3.5. Terapide tekniklerin yeri 53
3.5.1. Temel merkezleme teknikleri 54
3.5.2. Problem Çözme (davranışçı ve bilişsel teknikler) 56
3.6. Örüntüler ve süreçler 61
3.7. Geçmişin çalışılması 65

4. SONUÇ VE GENEL DEĞERLENDİRME 68
SON SÖZ 73
KAYNAKÇA 75

KAYNAKÇA

Allen, J. A. (1994). Journal of teaching in the constructivist paradigm. *Journal of Teaching in Social Work*, *8*(1-2), 37-54. https://doi.org/10.1300/J067v08n01

Ameli, M. (2016a). Integrating logotherapy with cognitive behavior therapy: A worthy challenge. A. Batthyány (Ed.), *Logotherapy and existential analysis. logotherapy and existential analysis: Proceedings of the Viktor Frankl Institute Vienna, Vol 1* içinde (s. 197-217). Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-319-29424-7_18

Ameli, M. (2016b). Reason, meaning, and resilience in the treatment of depression: Logotherapy as a bridge between cognitive-behavior therapy and positive psychology. P. Russo-Netzer, S. E. Schulenberg ve A. Batthyany (Ed.), *Clinical Perspectives on Meaning* içinde (s. 223-244). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-319-41397-6_11

Ameli, M. ve Dattilio, F. M. (2013). Enhancing cognitive behavior therapy with logotherapy: Techniques for clinical practice. *Psychotherapy*, *50*(3), 387-391. https://doi.org/10.1037/a0033394

American Psychiatric Association. (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders*. American Psychiatric Association. https://doi.org/10.1176/appi.books.9780890425596

Antlová, A., Chudý, Š., Buchtová, T. ve Kučerová, L. (2015). The importance of values in the constructivist theory of knowledge. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, *203*, 210-216. https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2015.08.284

Bacon, S. (2018). *Practicing psychotherapy in constructed reality: ritual, charisma, and enhanced client outcomes*. Lexington Books.

Bakırcıoğlu, R. (2012). *Ansiklopedik eğitim ve psikoloji sözlüğü*. Anı Yayıncılık.

Beck, A. T. (1970). Cognitive therapy: Nature and relation to behavior therapy. *Behavior Therapy*, *1*(2), 184-200. https://doi.org/10.1016/S0005-7894(70)80030-2

Berger, P. L. ve Luckmann, T. (1991). *The social construction of reality: A treatise in the sociology of knowledge*. Penguin Books.

Bilican, F. I. ve Soygüt, G. (2015). Professional development processes of trainee and experienced psychotherapists in Turkey. *Türk Psikiyatri Dergisi*, *26*(4), 249-260. https://doi.org/10.5080/u8024

Braakmann, D. (2015). Historical paths in psychotherapy research. O. C. G. Gelo, A. Pritz ve B. Rieken (Ed.), *Psychotherapy Research: Foundations, Process, and Outcome* içinde (s. 39-65). https://doi.org/10.1007/978-3-7091-1382-0_3

Buber, M. (1958). *I and Thou*. Charles Scribner's Sons.

Budd, R. ve Hughes, I. (2009). The Dodo bird verdict-controversial, inevitable and important: a commentary on 30 years of meta-analyses. *Clinical Psychology & Psychotherapy*, *16*(6), 510-522. https://doi.org/10.1002/cpp.648

Bugental, F. T. (1999). *Psychotherapy isn't what you think: Bringing the psychotherapeutic engagement into the living moment*. Zeig Tucker & Theisen.

Bulka, R. P. (1978). Is logotherapy authoritarian? *Journal of Humanistic Psychology*, *18*(4), 45-54. https://doi.org/10.1177/002216787801800406

Chiari, G. ve Nuzzo, M. L. (1996). Psychological constructivisms: A metatheoretical differentiation. *Journal of Constructivist Psychology*, *9*(3), 163-184. https://doi.org/10.1080/10720539608404663

Chiari, G. ve Nuzzo, M. L. (2009). *Constructivist psychotherapy: A narrative hermeneutic approach*. Routledge.

Clay, R. A. (2002). A renaissance for humanistic psychology. *Monitor on Psychology*, *33*(8), 42.

Cooper, M. (2003). *Existential Therapies*. SAGE.

Cooper, M. (2007). Humanizing psychotherapy. *Journal of Contemporary Psychotherapy: On the cutting edge of modern developments in psychotherapy*, *37*(1), 11-16. https://doi.org/10.1007/s10879-006-9029-6

Corsini, R. J. ve Wedding, D. (2008). *Current psychotherapies* (8. baskı). Brooks/Cole.

Costello, S. J. (2015). The spirit of logotherapy. *Religions*, *7*(1), 3. https://doi.org/10.3390/rel7010003

Crotty, M. (1998). *The foundations of social research: Meaning and perspective in the research process*. Routledge. https://doi.org/10.4324/9781003115700

Crumbaugh, J. C. (1971). Frankl's logotherapy: a new orientation in counseling. *Journal of Religion and Health*, *10*, 373–386.

Cushman, P. (1996). *Constructing the self, constructing America: A cultural history of psychotherapy*. Addison-Wesley.

Dalgleish, T., Black, M., Johnston, D. ve Bevan, A. (2020). Transdiagnostic approaches to mental health problems: Current status and future directions. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, *88*(3), 179-195. https://doi.org/10.1037/ccp0000482

David, D., Cristea, I. ve Hofmann, S. G. (2018). Why cognitive behavioral therapy is the current gold standard of psychotherapy. *Frontiers in Psychiatry*, *9,* 4. https://doi.org/10.3389/fpsyt.2018.00004

Dezelic, M. S. ve Ghanoum, G. (2015). *Meaning-centered therapy manual: Logotherapy & existential analysis brief therapy protocol for group & individual sessions*. Dezelic & Associates, Inc.

Dezelic, M. S. ve Ghanoum, G. (2016). *Trauma treatment - healing the whole person*. Dezelic & Associates, Inc.

Ecker, B. ve Hulley, L. (1995). *Depth oriented brief therapy: How to be brief when you were trained to be deep and vice versa* (1. baskı). Jossey-Bass.

Elliott, K., Barker, K. K. ve Hunsley, J. (2015). Dodo bird verdict in psychotherapy. *The Encyclopedia of Clinical Psychology* içinde (s. 1-5). John Wiley & Sons. https://doi.org/10.1002/9781118625392.wbecp053

Fabry, J. (1988). *Guideposts to meaning*. New Harbinger.

Fall, K. A., Holden, J. M. ve Marquis, A. (2017). *Theoretical models of counseling and psychotherapy* (3. baskı). Routledge.

Feixas, G. ve Botella, L. (2004). Psychotherapy integration: Reflections and contributions from a constructivist epistemology. *Journal of Psychotherapy Integration*, *14*(2), 192-222. https://doi.org/10.1037/1053-0479.14.2.192

Fernández-Álvarez, H. ve Fernández-Álvarez, J. (2019). Commentary: Why cognitive behavioral therapy is the current gold standard of psychotherapy. *Frontiers in Psychiatry*, *10,* 123. https://doi.org/10.3389/fpsyt.2019.00123

Fourie, D. P. (1996). The research/practice gap in psychotherapy: From discovering reality to making sense. *Journal of Contemporary Psychotherapy*, *26*(1), 7-22. https://doi.org/10.1007/BF02307702

Frances, A. (2014). DSM, psychotherapy, counseling and the medicalization of mental illness: A commentary from Allen Frances. *The Professional Counselor*, *4*(3), 282-284. https://doi.org/10.15241/afm.4.3.282

Frankl, V. E. (1967). Logotherapy and existentialism. *Psychotherapy: Theory, Research and Practice, 4*(3), 138-142. https://doi.org/10.1037/h0087982

Frankl, V. E. (1979). Reply to Rollo May. *Journal of Humanistic Psychology*, *19*(4), 85-86. https://doi.org/10.1177/002216787901900410

Frankl, V. E. (1988). *Man's search for meaning*. Pocket Books.

Frankl, V. E. (2004). *On the theory and therapy of mental disorders: an introduction to logotherapy and existential analysis*. Routledge.

Frankl, V. E. (2009). *Ärztliche seelsorge: Grundlagen der logotherapie und existenzanalyse*. Deutscher Taschenbuch Verlag.

Frankl, V. E. (2010). *The feeling of meaninglessness. A challenge to psychotherapy and philosophy* (A. Batthyány, Ed.). Marquette University Press.

Frankl, V. E. (2014). *The will to meaning: foundations and applications of logotherapy*. Plume.

Frankl, V. E. (2018). *Anlam istenci*. Öteki.

Glasersfeld, E. von. (1996). *Radical constructivism: A way of knowing and learning*. Routledge.

Greening, T. (1998). Viktor Frankl, 1905-1997. *Journal of Humanistic Psychology*, *38*(1), 10-11. https://doi.org/10.1177/00221678980381002

Guidano, V. F. (1987). *Complexity of the self: A developmental approach to psychopathology and therapy*. The Guilford Press.

Guidano, V. F. (1991). *The self in process: Toward a post-rationalist cognitive therapy*. The Guilford Press.

Guidano, V. F. ve Liotti, G. (1983). *Cognitive processes and emotional disorders: A structural approach to psychotherapy*. The Guilford Press.

Halling, S. ve Dearborn Nill, J. (1995). A brief history of existential - phenomenological psychiatry and psychotherapy. *Journal of Phenomenological Psychology*, *26*(1), 1-45. https://doi.org/10.1163/156916295X00024

Hayes, S. C. (2004). Acceptance and commitment therapy, relational frame theory, and the third wave of behavioral and cognitive therapies. *Behavior Therapy*, *35*(4), 639-665. https://doi.org/10.1016/S0005-7894(04)80013-3

Heaton, J. M. (2010). Critically engaging CBT. D. Loewenthal ve R. House (Ed.), *Critically engaging CBT* içinde (s. 46-56). Open University Press.

Heller, N. R. ve Northcut, T. B. (2002). Constructivism: A meeting ground for evolving psychodynamic and cognitive-behavioral practice? *Smith College Studies in Social Work*, *72*(2), 197-215. https://doi.org/10.1080/00377310209517655

Hofmann, S. G. ve Hayes, S. C. (2019). The future of intervention science: Process-based therapy. *Clinical Psychological Science:*

A Journal of the Association for Psychological Science, *7*(1), 37-50. https://doi.org/10.1177/2167702618772296

Kazdin, A. E. (2021). Extending the scalability and reach of psychosocial interventions. M. Barkham, W. Lutz ve L. G. Castonguay (Ed.), *Bergin and Garfield's handbook of psychotherapy and behavior change* içinde (s. 763–789). Wiley.

Kelly, G. A. (1991). *The psychology of personal constructs*. Routledge. (Orijinal çalışma basım tarihi 1955).

Kierkegaard, S. (1996). *Papers and journals: a selection.* (A. Hannay, Çev.). Penguin Books. (Orijinal çalışma basım tarihi 1843).

Kimble, M. A. ve Ellor, J. W. (2001). Logotherapy: An overview. *Journal of Religious Gerontology*, *11*(3-4), 9-24. https://doi.org/10.1300/J078v11n03_03

Knekt, P., Lindfors, O., Sares-Jäske, L., Virtala, E. ve Härkänen, T. (2013). Randomized trial on the effectiveness of long- and short-term psychotherapy on psychiatric symptoms and working ability during a 5-year follow-up. *Nordic Journal of Psychiatry*, *67*(1), 59-68. https://doi.org/10.3109/08039488.2012.680910

Koç, V. ve Kafa, G. (2019). Cross-cultural research on psychotherapy: The need for a change. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, *50*(1), 100-115. https://doi.org/10.1177/0022022118806577

Lambert, M. J. (Ed.). (2013). *Bergin and garfield's handbook of psychotherapy and behavior change* (6. baskı). John Wiley & Sons.

Längle, A. (2015). The power of logotherapy and the need to develop existential analytic psychotherapy. *International Journal of Psychotherapy*, *19*(1), 73-80.

Längle, A. ve Sykes, B. M. (2006). Viktor Frankl - Advocate for humanity: On his 100th birthday. *Journal of Humanistic Psychology*, *46*(1), 36-47. https://doi.org/10.1177/0022167805281150

Lincoln, J. ve Hoffman, L. (2019). Toward an integration of constructivism and existential psychotherapy. *Journal of Constructivist Psychology*, *32*(2), 108-125. https://doi.org/10.1080/10720537.2018.1461719

Lingiardi, V., Colli, A., Gentile, D. ve Tanzilli, A. (2011). Exploration of session process: Relationship to depth and alliance. *Psychotherapy*, *48*(4). https://doi.org/10.1037/a0025248

Loewenthal, D. ve House, R. (Ed.). (2010). *Critically engaging CBT*. Open University Press.

Lukas, E. (2000). *Logotherapy textbook*. Liberty Press.

Lukas, E. (2014). *Meaning in suffering* (2. baskı). Purpose Research.

Lyddon, W. J. ve Mclaughlin, J. T. (1992). Constructivist psychology: A heuristic framework. *The Journal of Mind and Behavior*, *13*(1), 89-107.

Maddi, S. R. (2004). Hardiness: An operationalization of existential courage. *Journal of Humanistic Psychology*, *44*(3), 279-298. https://doi.org/10.1177/0022167804266101

Mahoney, M. J. (1991). *Human change processes: The scientific foundations of psychotherapy.* Basic Books.

Mahoney, M. J. (1995). Theoretical developments in the cognitive and constructive psychotherapies. M. J. Mahoney (Ed.), *Cognitive and constructive psychotherapies: Theory, research, and practice* içinde (s. 3-19). Springer Publishing Co.

Mahoney, M. J. (2001). Behaviorism, cognitivism and constructivism: Reflections on people and patterns in my intellectual. *How Therapists Change: Personal and Professional Reflections* içinde (s. 183-200). American Psychological Association.

Mahoney, M. J. (Ed.). (2004). *Cognitive and constructive psychotherapies: Theory, research and practice*. Springer Publishing Company.

Mahoney, M. J. (2006). *Constructive psychotherapy: Theory and practice*. Guilford.

Marshall, M. ve Marshall, E. (2012). *Logotherapy revisited: Review of the tenets of Viktor E. Frankl's Logotherapy*. CreateSpace Independent Publishing Platform.

Masani, P. R. (2001). Three modern enemies of science: Materialism, existentialism, constructivism. *Kybernetes*, *30*(3), 278-294. https://doi.org/10.1108/03684920110385000

Maslow, A. (1962). *Toward a psychology of being*. D. Van Nostrand. https://doi.org/10.1037/10793-000

May, R. (1969). *Existential psychology*. Random House.

McLeod, J. ve Sundet, R. (2022). Psychotherapy as making. *Frontiers in Psychology*, *13*. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.1048665

McNamee, S. (1996). Psychotherapy as a social construction. H. Rosen ve K. T. Kuehlwein (Ed.), *Constructing realities: Meaning-making perspectives for psychotherapists* içinde (s. 115-137). Jossey-Bass/Wiley.

Moleiro, C. (2018). Culture and psychopathology: New perspectives on research, practice, and clinical training in a globalized world. *Frontiers in Psychiatry*, *9*. https://doi.org/10.3389/fpsyt.2018.00366

Mullings, B. (2017). *A literature review of the evidence for the effectiveness of experiential psychotherapies*. PACFA.

Nahum, D., Alfonso, C. A. ve Sönmez, E. (2019). Common factors in psychotherapy. *Advances in Psychiatry* içinde (s. 471-481). Springer International. https://doi.org/10.1007/978-3-319-70554-5_29

Neimeyer, R. A. (1993). An appraisal of constructivist psychotherapies. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, *61*(2), 221-234. https://doi.org/10.1037/0022-006x.61.2.221

Neimeyer, R. A. (1997). Problems and prospects in constructivist psychotherapy. *Journal of Constructivist Psychology*, *10*(1), 51-74. https://doi.org/10.1080/10720539708404611

Nelson, R. (2018). *Creativity crisis: toward a post-constructivist educational future*. Monash University.

Nietzsche, F. (1997). *Twilight of the idols*. Hackett.

Norcross, J. C., Beutler, L. E. ve Goldfried, M. R. (2019). Cognitive-behavioral therapy and psychotherapy integration. K. S. Dobson ve D. J. A. Dozois (Ed.), *Handbook of cognitive-behavioral therapies* içinde (s. 318-345). The Guilford Press.

Norcross, J. C., VandenBos, G. R. ve Freedheim, D. K. (2011). *History of psychotherapy: Continuity and change*. American Psychological Association. https://doi.org/10.1037/12353-000

Parker, I., Georgaca, E., Harper, D., McLaughlin, T. ve Stowell-Smith, M. (1995). *Deconstructing psychopathology.* Sage Publications, Inc.

Pattakos, A. ve Dundon, E. (2017). *Prisoners of our thoughts* (3. baskı). Berrett-Koehler Publishers.

Pury, C. L. S., Kowalski, R. M. ve Spearman, J. (2007). Distinctions between general and personal courage. *The Journal of Positive Psychology*, *2*(2), 99-114. https://doi.org/10.1080/17439760701237962

Raskin, J. D. (2002). Constructivism in psychology: Personal construct psychology, radical constructivism, and social constructionism. *American Communication Journal*, *5*(3), 1-28.

Riegler, A. (2012). Constructivism. L. L'Abate (Ed.), *Paradigms in Theory Construction* içinde (ss. 235-255). Springer.

Sabucedo, P. (2021). Acceptance and commitment therapy (ACT) and humanistic psychotherapy: An integrative approximation. *British Journal of Guidance & Counselling*, *49*(3), 347-361. https://doi.org/10.1080/03069885.2019.1597016

Sartre, J.-P. (1978). *Being and nothingness: an essay on phenomenological ontology*. Pocket Books.

Sartre, J.-P. (1996). *Varoluşçuluk*. Say.

Schneider, K. J., Bugental, J. ve Pierson, J. (2001). *The Handbook of Humanistic Psychology: Leading Edges in Theory, Research, and Practice*. SAGE. https://doi.org/10.4135/9781412976268

Schneider, K. J. ve Leitner, L. M. (2017). Humanistic Psychotherapy. *Reference Module in Neuroscience and Biobehavioral Psychology* içinde. Elsevier. https://doi.org/https://doi.org/10.1016/B978-0-12-809324-5.22689-8

Schulenberg, S. E., Hutzell, R. R., Nassif, C. ve Rogina, J. M. (2008). Logotherapy for clinical practice. *Psychotherapy: Theory, Research, Practice, Training*, *45*(4), 447-463. https://doi.org/10.1037/a0014331

Sharp, W., Schulenberg, S. E., Wilson, K. G. ve Murrell, A. R. (2004). Logotherapy and acceptance and commitment therapy (ACT): An initial comparison of values-centered approaches. *The International Forum for Logotherapy*, *27*, 98-105.

Shiah, Y.-J. (2020). *Introduction and overview: Foundations of Chinese psychotherapies*. Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-030-61404-1_1

Spinelli, E. (2005). *The interpreted world: An introduction to phenomenological psychology* (2. baskı). SAGE.

Spinelli, E. (2014). *Practising existential therapy: The relational world* (2. baskı). SAGE.

Stein, M. (2007). Comments on 'The unknown in psychotherapy and counselling'. *European Journal of Psychotherapy & Counselling*, *9*(4), 435-441. https://doi.org/10.1080/13642530701780333

Sternberg, R. J. ve Grigorenko, E. L. (2001). Unified psychology. *The American Psychologist*, *56*(12), 1069-1079.

Strupp, H. H. ve Howard, K. I. (2004). A brief history of psychotherapy research. D. K. Freedheim, H. J. Freudenberger, J. W. Kessler, S. B. Messer, D. R. Peterson, H. H. Strupp ve P. L. Wachtel (Ed.), *History of psychotherapy: A century of change* içinde (s. 309–334). https://doi.org/10.1037/10110-008

van Deurzen, E. (2002). *Existential counselling & psychotherapy in practice* (2. baskı). SAGE.

van Fraassen, B. C. (1980). *The scientific ımage*. Oxford University Press.

van Fraassen, B. C. (2008). *Scientific representation: Paradoxes of perspective* (1. baskı). Oxford University Press.

von Glasersfeld, E. (2001). The radical constructivist view of science. *Foundations of Science*, *6*, 31-43. https://doi.org/10.1023/A:1011345023932

Wampold, B. E. (2015). How important are the common factors in psychotherapy? An update. *World Psychiatry*, *14*(3), 270-277. https://doi.org/10.1002/wps.20238

Wampold, B. E. ve Imel, Z. E. (2015). *The great psychotherapy debate: The evidence for what makes psychotherapy wor*. Routledge.

Wartenberg, T. E. (2018). *Yeni başlayanlar için varoluşçuluk*. Say.

Watson, J. C., Gordon, L. B., Stermac, L., Kalogerakos, F. ve Steckley, P. (2003). Comparing the effectiveness of process-experiential with cognitive-behavioral psychotherapy in the treatment of depression. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, *71*(4), 773-781. https://doi.org/10.1037/0022-006X.71.4.773

Weir, K. (2023). Rebranding the field. *Monitor on Psychology*, *54*(1), 87-91.

Winnicott, D. W. (1968). Playing: Its theoretical status in the clinical situation. *International Journal of Psychoanalysis*, 591-619.

World Health Organization. (2019). *International statistical classification of diseases and related health problems* (11. baskı). https://icd.who.int/

Yorulmaz, O. (Ed.). (2017). *Psikoterapide güncel konular*. Nobel Akademik.

ÖRNEK ÖĞRETİM MATERYALİ İLE
JİGSAW TEKNİĞİ VE FEN ÖĞRETİMİ

Dr. Gamze YAYLA ESKİCİ
Prof. Dr. Tuncay ÖZSEVGEÇ

vizetek

ÖRNEK ÖĞRETİM MATERYALİ İLE

JİGSAW TEKNİĞİ VE FEN ÖĞRETİMİ

Yazar
Gamze YAYLA ESKİCİ - Tuncay ÖZSEVGEÇ

Copyright © Vizetek
Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi'ne aittir. Vizetek Yayıncılık'ın izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.
Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.
Sayın okuyucularımız, bandrolsüz yayınları satın almamanızı diliyoruz.
Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

Yayın Koordinatörü: Ferit RESULOĞULLARI
Yayına Hazırlayan: Sadık HANGÜL

ISBN:
978-625-94130-3-7

Materyal Türü: Elektronik Kitap (Çevrim içi / Web tabanlı)
Yayım Tarihi: Ekim, 2023
Elektronik Yayın Formatı: PDF
Elektronik Yayın Tipi: Adobe Ebook Reader
İnternet Adresi: www.vizetek.com.tr
Yayınevi Sertifika No: 41575

vizetek

Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA
Tel.: (0312) 482 00 11
Web: www.vizetek.com.tr
E-mail: vizetekyayincilik@gmail.com

ÖRNEK ÖĞRETİM MATERYALİ İLE

JİGSAW TEKNİĞİ VE FEN ÖĞRETİMİ

Dr. Gamze YAYLA ESKİCİ
Prof. Dr. Tuncay ÖZSEVGEÇ

...Geleceğin Fikirleri...

İÇİNDEKİLER

1. BÖLÜM 1: İŞBİRLİKLİ ÖĞRENME YÖNTEMİ [1]

1.1. İŞBİRLİKLİ ÖĞRENME NEDİR?

1.2. İŞBİRLİKLİ ÖĞRENME TEKNİKLERİ

1.3. BİRLEŞTİRME TEKNİĞİ NEDİR?

1.4. BİRLEŞTİRME TEKNİĞİ VE TÜRLERİ

1.5. KAYNAKLAR

2. BÖLÜM 2: JİGSAW (BİRLEŞTİRME) TEKNİĞİ [9]

2.1. JİGSAW TEKNİĞİ İLE İLGİLİ YAPILAN ÇALIŞMALAR

2.1.1.Jigsaw Tekniği ile Yapılan Ulusal Çalışmalar

2.1.2. Jigsaw Tekniği ile Yapılan Uluslararası Çalışmalar

2.2. KAYNAKLAR

3. BÖLÜM 3: JİGSAW TEKNİĞİ VE YAŞAM BECERİLERİ [25]

3.1. 21. YÜZYIL BECERİLERİ

3.2. YAŞAM BECERİLERİ

3.3. JİGSAW TEKNİĞİ VE YAŞAM BECERİLERİ

3.4. KAYNAKLAR

4. BÖLÜM 4: ÖRNEK ÖĞRETİM MATERYALİ VE GELİŞTİRİLMESİ [35]

4.1. ÖĞRETİM MATERYALİNİN GELİŞTİRİLMESİ

4.2. ÖĞRETİM MATERYALİNİN PİLOT ÇALIŞMALARI

4.3. ÖRNEK DERS MATERYALİ

4.4. KAYNAKLAR

ÖNSÖZ

Yaşamın her anında insanlarla iletişim içinde bulunmaktayız. Toplumsal düzende bireysel olarak yapabileceklerimiz oldukça sınırlıdır. Bu sebeple yalnız başına başarıyı yakalamamız da mümkün olmamaktadır. Toplumsal uyumu sağlamak için grupça çalışma ve grup disiplini oldukça önemli olmaktadır. Bu bakımdan "İşbirlikli Öğrenme Yöntemi" ve bu yöntem içinde incelenen "Jigsaw Tekniği" öne çıkmaktadır. Fizik, Kimya ve Biyoloji gibi farklı disiplinleri bir arada bulunduran fen eğitiminde de bu teknikten nasıl faydalanacağı merak konusu olmaktadır. Bu kitap genel hatlarıyla işbirlikli öğrenme yöntemini ve jigsaw tekniklerini tanıtarak fen eğitiminde nasıl kullanılacağına dair örnek uygulamalar sunmaktadır. Kitaptaki tüm içerik danışmanlığını Prof. Dr. Tuncay Özsevgeç'in yaptığı ve Gamze Yayla Eskici'nin yürüttüğü "BİRLEŞTİRME II TEKNİĞİNİN ORTAOKUL 5. SINIFÖĞRENCİLERİNİN YAŞAM BECERİLERİNE VE AKADEMİK BAŞARILARINA ETKİSİ" isimli doktora tezinden türetilmiştir. Kitap sonunda sunulan öğretim materyal için pilot uygulamalar yapılmış ve son hali ayrıntılı olarak incelenerek kullanıma sunulmuştur.

Alana faydalı olması dileğiyle.

Prof. Dr. Tuncay ÖZSEVGEÇ

Dr. Gamze YAYLA ESKİCİ

Ekim, 2023

BÖLÜM 1

İŞBİRLİKLİ ÖĞRENME YÖNTEMİ

1.1. İŞBİRLİKLİ ÖĞRENME NEDİR?

İşbirlikli öğrenme öğrencilerin verilen bir görevi yerine getirmek ya da bir problemi çözmek için küçük gruplar halinde ortak bir amaçla bir konunun birlikte öğrenilmesi yaklaşımıdır (Çepni ve Çil, 2009). Bireysel veya rekabetçi öğrenmeye dayalı geleneksel bütün sınıf öğretiminden, olumlu karşılıklı bağımlılık ve bireysel sorumluluk temelli bir işbirlikli sınıf modeline geçiş kolay olmayabilir, ancak bu durum öğretmen ve öğrenci çeşitliliğin bulunduğu sınıfla geleceğin altın yatırımı olarak görülmektedir (Putnam, 2010).

İşbirlikli öğrenme yöntemlerinin birçok çeşitleri bulunsa da onları 6 temel karakteristik özelliğe göre kategorileştirebiliriz (Slavin, 1995).

1. *Grup hedefleri.* Çoğu işbirlikli öğrenme metodu, bir takım grup hedefleri kullanmaktadır. Bunlar, öğrenci takımı öğrenme tekniğinde bunlar mevcut kriterleri karşılayan takımlara verilen sertifika veya diğer bir tanım olabilir.
2. *Bireysel sorumluluk.* Bu iki şekilde başarılır. Öğrenci takımının öğrenme modellerinde olduğu gibi, grup puanlarının bireysel quiz puanlarının veya diğer değerlendirmelerin toplamı veya ortalamasının olmasıdır. Diğeri ise, görev uzmanlığı olup, her öğrenciye grup görevinin bir parçası için benzersiz bir sorumluluk verilir.
3. *Başarı için eşit fırsat.* Tüm öğrencilerin takımlarına katkıda bulunmak için eşit fırsatta olmasını sağlayan puanlama yöntemlerinin kullanılmasıdır. Bu yöntemler; iyileştirme puanları, eşitlikle rekabet ya da görevlerin bireysel performans seviyelerine uyarlanmasından oluşur.
4. *Takım rekabeti.* Öğrencilerin iş birliği içinde takım halinde motive etmek için takımlar arası rekabet kullanılmaktadır.
5. *Görev uzmanlığı.* Birleştirme tekniği, grup araştırması ve diğer görev uzmanlaşma tekniklerinin önemli bir öğesi olan görev uzmanlığı her grup üyesinin benzersiz bir alt göreve atanmasıdır.
6. *Bireysel ihtiyaçlara adaptasyon.* Çoğu işbirlikçi öğrenme yöntemi grupla tematik öğretim kullanmaktadır, ancak takım destekli bireyselleştirme ve birleştirilmiş işbirlikli okuma ve kompozisyon tekniklerinde öğrencilerin bireysel ihtiyaçlarına yönelik talimatları uyarlanmaktadır.

1.2. İŞBİRLİKLİ ÖĞRENME TEKNİKLERİ

İşbirlikli öğrenme etkinlikleri süresince, pozitif öğrenme oluşturmak için, araştırmacılar öğrencilerin başarılarına katkıda bulunmak için öğretmene yardımcı olabilecek birçok teknik geliştirmişlerdir. Bunlardan (Hines, 2008, aktaran: Karaçöp, 2010): Birleştirme, birlikte öğrenme,

1.5. KAYNAKLAR

Aronson, E. and Patnoe, S. (1997). *The jigsaw classroom: Building cooperation in the classroom* (2nd ed.). Longman.

Chan, K. W. (2004). Using'Jigsaw II'in teacher education programmes. *Hong Kong Teachers's Centre Journal ,* 3, 91-97.

Çepni, S. ve Çil, E. (2009). *Fen ve teknoloji programı ilköğretim 1. ve 2. kademe öğretmen el kitabı* (1. Baskı). Ankara: Pegem A Akademi.

Hines, C. D. (2008). An investigation of teacher use of cooperative learning with low achieving African American students. Unpublished Doctoral Dissertation. Capella Universty, USA.

Hedeen, T. (2003). The reverse Jigsaw: A process of cooperative learning and discussion. *Teaching Sociology*, 31(3), 325-332.

Holliday, D. C. (1995). Jigsaw IV: Using student/teacher concerns to improve JigsawIII ERICdatabase, http://www.eric.ed.gov/ERICDocs/data/ericdocs2sql/content_storage 01/0000019b/80/1a/20/3b.pdf(15.10.2008).

Karaçöp, A. (2010). Öğrencilerin elektrokimya ve kimyasal bağlar ünitelerindeki konuları anlamalarına animasyon ve Jigsaw tekniklerinin etkileri. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.

Putnam, J. W. (2010). *Cooperative learning and strategies for inclusion: celebrating diversity in the classroom* (2nd ed.). Paul H. Brookes publising.

Slavin, R.E., (1980). Cooperative learning. *Review of Education Research*, 50, 315-342.

Slavin, R. E. (1991). Synthesis of research of cooperative learning. *Educational leadership*, *48*(5), 71-82.

Slavin, R. E. (1995). *Cooperative learning: Theory, research, and practice* (2nd ed.). Allyn &Bacon.

Stahl,R., (1994). *Cooperative learning in social studies: A handbook for teachers.* Addison-Wesley Publishing, 360p, Menlo Park, Calif.

BÖLÜM 2

JİGSAW (BİRLEŞTİRME) TEKNİĞİ

2. JİGSAW TEKNİĞİ İLE İLGİLİ YAPILAN ÇALIŞMALAR

2.1.1. Jigsaw Tekniği ile Yapılan Ulusal Çalışmalar

Tablo 4 Jigsaw Tekniği ile İlgili Yapılan Ulusal Çalışmalar

Çalışma	Örneklem	Yöntem	Veri Toplama Aracı	Teknik	Ünite/Ders	Amaç
Akkuş, 2013	51 Fen Ve Teknoloji Öğretmeni, 305 öğrenci (6., 7., 8. sınıflardan)	Yarı-deneysel	Ön başarı testi Akademik başarı testi Görüş Ölçekleri	İşbirlikli Konu Birleştirme, Birleştirme, Okuma Yazma Sunma	Madde ve Isı	Teknikler hakkında öğretmenleri bilgilendirmek, bu tekniğin etkisini incelemek
Özer, 2005	Doküman analizi			Birleştirme		Öğrenme sürecindeki yeni arayışlar incelenerek bunlardan mevcut öğretim sisteminde nasıl yararlanılacağını incelemek
Aksoy ve Gürbüz ,2012	62 Ortaokul 7. Sınıf öğrencisi	Yarı-deneysel	Akademik Başarı Testi	Öğrenci Takımları Başarı Bölümleri, Birleştirme	Yaşamımızda ki Elektrik	İki farklı işbirlikli tekniğin akademik başarı üzerine etkisini belirlemek
Doğru ve Ünlü, 2012	64 Ortaokul 7. Sınıf öğrencisi	Yarı-deneysel	Fen Öğretimine yönelik motivasyon ölçeği, Fen kaygısı ölçeği, Akademik Başarı Testi	Birleştirme IV, Geleneksel	Yaşamımızda ki Elektrik	Birleştirme IV'ün motivasyon, fen kaygısı ve akademik başarıya etkisinin araştırılması
Özdilek ve diğ., 2010	Ortaokul 7. Sınıflardan 72 öğrenci	Yarı-deneysel	Ön bilgi testi, yaşamımızdaki elektrik başarı testi, Birleştirme görüş ölçeği	Birleştirme, geleneksel yöntem	Yaşamımızda ki elektrik	Geleneksel yönteme kıyasla Birleştirme yönteminin yaşamımızdaki elektrik başarısına etkisini ve öğrencilerin teknik hakkındaki görüşlerini belirlemek
Tarhan ve diğ., 2013	61 Ortaokul 6. Sınıf öğrencisi	Yarı-deneysel	Ön bilgi testi, fiziksel ve kimyasal değişim kavram testi, yarı yapılandırılmış görüşme	Birleştirme, öğretmen merkezli teknik	Fiziksel ve kimyasal değişim	Fiziksel ve kimyasal değişim konusunu 6. Sınıf öğrencilerinin anlamasına Birleştirme tekniğinin etkisinin araştırılması
Batdı, 2014	-	Meta analiz	25 makale, 12 tez	Birleştirme	-	Birleştirme tekniğinin öğrencilerin akademik başarılarına etkisini araştırmak
Koç, 2013	43 Ortaokul 7. Sınıf öğrencisi	Yarı-deneysel	Akademik başarı testi, fen bilimleri dersi tutum ölçeği, epistemolojik tutum ölçeği	Birleştirme II, geleneksel yöntem	Işık	Birleştirme II tekniğinin öğrencilerin fen bilimleri dersine yönelik tutumlarına, akademik başarılarına, epistemolojik tutumlarına ve bilgilerinin kalıcılığına etkilerini tespit etmek

2.2. KAYNAKLAR

Akkuş, A. (2013). Fen ve teknoloji öğretmenlerinin işbirlikli öğrenme modeli hakkında bilgilendirilmesi, bu modeli sınıfta uygulamaları ve elde edilen sonuçların değerlendirilmesi: Muş ili örneği. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.

Aksoy, G.ve Gürbüz, F. (2012). İşbirlikli iki farklı tekniğin öğrencilerin akademik başarıları üzerine etkisi. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 11(42), 67-78.

Aronson, E. and Bridgeman, D. (1979). Jigsaw groups and the desegregated classroom: In pursuit of common goals. *Personality and social psychology bulletin*, *5*(4), 438-446.

Aronson, E. and Patnoe, S. (1997). *The jigsaw classroom: Building cooperation in the classroom* (2nd ed.). Longman.

Ayna, C. (2009). Fen ve teknoloji dersinde birleştirme II (Jigsaw II) yönteminin kullanılmasının ve sosyo-ekonomik düzeyin öğrencilerin akademik başarı, fen ve teknoloji dersine yönelik tutum ve motivasyon düzeylerine etkisi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi, Zonguldak.

Bahadır, E. (2011). İlköğretim 8. sınıf "maddenin halleri ve ısı ünitesi" nin öğretiminde işbirlikli öğrenme temelli bilimsel mektupların kullanılmasının öğrencilerin tutum, başarı ve bilimsel-okuryazarlıklarına etkisinin incelenmesi. Yüksek lisans tezi, Erzincan Üniversitesi, Erzincan.

Bayrakçeken, S., Doymuş, K. ve Doğan, A. (2013). *İşbirlikli öğrenme modeli ve uygulanması.* Ankara: Pegem A.

Bektaş, Z. (2012). Maddenin tanecikli yapısı ünitesinin öğretiminde uygulanan birlikte öğrenme ve Jigsaw yöntemlerinin öğrencilerin akademik başarısı ve tutumları üzerine etkisi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.

Chan, K. W. (2004). Using'Jigsaw II'in teacher education programmes. *Hong Kong Teachers's Centre Journal ,* 3, 91-97.

Core, T.S., and Portillo, M.C. (2013). Jigsaw variations and attitudes about learning and self in cognitive psychology. *Society for The Teaching of Psychology,* 40(3), 246-251.

Demir, K. (2008). Bütünleştirilmiş öğretim programının işbirliğine dayalı ve proje tabanlı öğrenme yaklaşımıyla uygulanmasının etkililiği. Yayınlanmamış Doktora Tez. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Demirtaş, F. (2008). İşbirlikli öğrenmede birleştirme ı tekniğinin ilköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin fen ve teknoloji dersine ilişkin tutumların etkisi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.

Doğru, M. ve Ünlü, S. (2012). Jigsaw IV tekniği kullanımının fen öğretiminde öğrencilerin motivasyon, fen kaygısı, akademik başarılarına etkisi. *Mediterranean Journal of Humanities*, 2(2), 57-66.

Dori, Y. J., Yaroslavsky, O., and Lazarowitz, R. (1995). The effect of teaching the cell topic using the jigsaw method on students' achievement and learning activity, ERIC clearinghouse for science. *Mathematics and Environmental Education. Columbus, Ohio. ED*, *387*, 336.

Esmer Orunlu, E. (2012). İlköğretim 7. Sınıf fen ve teknoloji dersi karışımlar konusunun öğretiminde işbirlikli öğrenme yönteminin öğrencilerin başarılarına etkisi.

Fırat, M. (2014). Maddenin Yapısı Ve Özellikleri Ünitesinin Öğretiminde İki Farklı İşbirlikli Öğrenme Yönteminin Öğrencilerin Akademik Başarıları Ve Epistemolojik Tutumları Üzerine Etkisi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.

Fini, A. A. S., Zainalipour, H. and Jamri, M. (2011). An Investigation into the Effect of Cooperative Learning with Focus on Jigsaw Technique on the Academic achievement of 2nd-Grade Middle School Students. *Retrieved from: jlsb. science-line. com on*, *21*(6), 2015.

Gambari, I. A., Olumorin, C. and Yusuf, M. (2013). Effectiveness of computer-supported jigsaw ıı cooperative learning strategy on the performance of senior secondary school students in physics. *Global Media Journal*.

Ghaith, G. M. and Bounzeinneddine, A. R. (2003). Relationship between reading attitudes, erchievement, and leaders' perceptions of their jigsaw II cooperative learning experience. *Reading Psychology*, 24:105–121

Huang, Y. M., Huang, T. C. and Hsieh, M. Y. (2008). Using annotation services in a ubiquitous Jigsaw cooperative learning environment. *Educational Technology & Society*, *11*(2), 3-15.

Huang, Y. M., Liao, Y. W., Huang, S. H., and Chen, H. C. (2014). A Jigsaw-based cooperative learning approach to ımprove learning outcomes for mobile situated learning. *Educational Technology & Society*, *17*(1), 128-140.

Karaçöp, A. (2010). Öğrencilerin elektrokimya ve kimyasal bağlar ünitelerindeki konuları anlamalarına animasyon ve Jigsaw tekniklerinin etkileri. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.

Kılıç, M. A. (2013). Birleştirme tekniğinin 6. Sınıf fen ve teknoloji dersi maddelerin tanecikli yapısı ünitesinin öğretiminde öğrencilerin başarılarına etkisi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

Kılınç, A. (2014). İşbirlikli öğrenme yöntemlerinin (Jigsaw tekniği) asitler ve bazlar konusunda öğrenci başarısına etkisi ve öğrenci görüşleri. Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

Koç, Y. (2013). Fen bilimleri dersinin öğretiminde jigsaw ıı tekniğinin etkisi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *10*(24).

Looi, C. K., Lin, C. P. and Liu, K. P. (2008). Group scribbles to support knowledge building in jigsaw method. *IEEE Transactions on Learning Technologies*, *1*(3), 157-164.

Marhamah, M. and Mulyadi, M. (2013). Jigsaw cooperative learning: a viable teaching-learning strategy?. *Journal of Educational and Social Research*, *3*(7), 710.

Mattingly, R. M. and VanSickle, R. L. (1991). Cooperative learning and achievement in social studies: Jigsaw II.

Miyake, N., Masukawa, H., & Shirouzu, H. (2001). The complex jigsaw as an enhancer of collaborative knowledge building in undergraduate introductory cognitive science courses. In Proceedings of the EURO CSCL.

Özdilek, K., Erkol, M., Doğan, A., Doymuş, K. ve Karaçöp, A. (2010). Fen ve teknoloji dersinin öğretiminde Jigsaw tekniğinin etkisi ve bu teknik hakkında öğrenci görüşleri. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(2), 209-225.

Özer, M. A. (2005). Etkin öğrenmede yeni arayışlar: İşbirliğine dayalı öğrenme ve buluş yoluyla öğrenme. *Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, *35*, 105-131.

Özkıdık, K. (2010). İlköğretim 7. sınıf fen ve teknoloji dersi yaşamımızdaki elektrik ünitesinin öğretiminde işbirlikli öğrenme yönteminin öğrenci başarısına ve tutuma etkisi. Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

Slavin, R. E. (1981). Synthesis of resarch on cooperative learning. *Educational Lidership*, 655-660.

Slavin, R. E. (1995). *Cooperative learning: Theory, research, and practice* (2nd ed.). Allyn &Bacon.

Tarhan, L., Ayyıldız, Y., Ogunc, A. and Sesen, B. A. (2013). A jigsaw cooperative learning application in elementary science and technology lessons: physical and chemical changes. *Research in Science & Technological Education*, *31*(2), 184-203.

Uçar, S. (2014). Birleştirme tekniğinin 6. Sınıf fen ve teknoloji dersi "yer kabuğu nelerden oluşur?" ünitesinin öğretiminde öğrenci başarısına etkisi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

Uygur, E. (2009). İlköğretim 7. Sınıf fen ve teknoloji dersi kuvvet ve hareket ünitesinin öğretiminde işbirlikli öğrenme yönteminin öğrenci başarısına, tutuma ve bilgi kalıcılığına etkisi. Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

Walker, I. and Crogan, M. (1998). Academic performance, prejudice, and the jigsaw classroom: New pieces to the puzzle. *Journal of Community & Applied Social Psychology*, *8*(6), 381-393.

Walker, I. and Crogan, M. (1998). Academic performance, prejudice, and the jigsaw classroom: New pieces to the puzzle. *Journal of Community & Applied Social Psychology*, *8*(6), 381-393.

BÖLÜM 3

JİGSAW TEKNİĞİ VE YAŞAM BECERİLERİ

3.1. 21. YÜZYIL BECERİLERİ

Eğitimin bugüne değil geleceğe yatırım olduğu düşünüldüğünde bireye kazandırılacak davranışlar da sürekli sorgulanmaktadır. Günümüzdeki eğitimin öncelikli amacı; evrensel düşünebilen her türlü bilgiyi sorgulayan üretken bireyler yetiştirmektir. Bulunduğumuz çağda bilgi hızla üretilip tüketildiği için bireyler bu değişime ayak uydurabilecek şekilde eğitilmelidir. Bu bağlamda 21. Yüzyıl becerileri eğitim alanında önemli rol oynamaktadır. NCREL ve Metiri Group (2003) 21. Yüzyıl becerilerini öğrencilerin bilgi çağında başarı olmak için geliştirmesi gereken yetenekler takımı olarak tanımlamaktadır. Ayrıca, bahsi geçen beceriler, eğitimde kazandırılması gereken, bireyin sahip olmasını beklediğimiz beceriler olarak da tanımlanmışlardır (Trilling ve Fadel, 2009). Amerika'da öğrenmenin temel bileşenlerini tanımlamak, öğrencilerin sahip olması gereken becerileri belirlemek ve önemini dile getirmek adına eğitim liderleri, iş toplumu ve politikacıların bir araya gelerek 2002 yılında kurdukları 21. Yüzyıl Becerileri Ortaklığı (Partnership for 21st Century Skills -P21)'e göre 21. yüzyıl becerileri Şekil 1'deki gibidir.

Şekil 1

Yirmi birinci yüzyıl becerileri (Trilling ve Fadel, 2009)

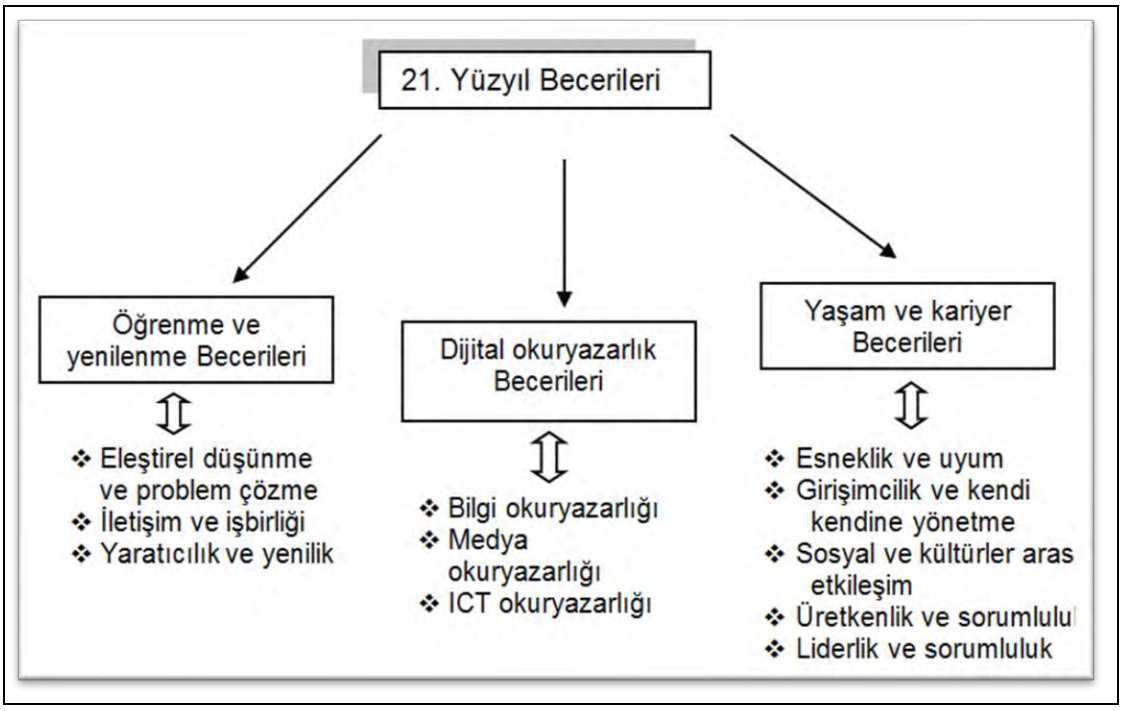

3.2. YAŞAM BECERİLERİ

21. yüzyıl becerilerinin içerisinde incelenen yaşam becerileri, insanların günlük yaşam problemlerini çözmelerine yardımcı olan öğrenmeye dayalı davranışlardan oluşmaktadır (Özmete, 2009). Yaşam becerileri, toplumdaki davranışları örnek alma, birlik olma, yardımlaşma gibi destek kuvvetler ile fayda sağlayabilmedir (Hasselt ve diğ., 1979). Yaşam becerileri sayesinde

3.4. KAYNAKÇA

Akkuş, A. (2013). Fen ve teknoloji öğretmenlerinin işbirlikli öğrenme modeli hakkında bilgilendirilmesi, bu modeli sınıfta uygulamaları ve elde edilen sonuçların değerlendirilmesi: Muş ili örneği. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.

Aronson, E. and Patnoe, S. (2011). *Cooperation in the classroom: The jigsaw method*. London: Pinter & Martin Limited.

Bahçeci, D. ve Kuru, M. (2008). Portfolyo değerlendirmenin üniversite öğrencilerinin öz-yeterlik algısı ve yaşam becerileri üzerine etkisi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, *9*(1), 97-111.

Bayrakçeken, S., Doymuş, K. ve Doğan, A. (2013). *İşbirlikli öğrenme modeli ve uygulanması.* Ankara: Pegem A.

Botvin, G. J. and Griffin, K. W. (2004). Life skills training: Empirical findings and future directions. *The Journal of Primary Prevention*, *25*(2), 211-232.

Cullen, D.M. (2012). Model engagement for your students. *Journal of ChemicalEducation*, 89, 565-566.

Güvenç, G., ve Aktas, V. (2006). Ergenlik döneminde yas, toplumsal cinsiyet, bireysel ve ılıskisel tutumlar, benlik degeri ve yasam becerilerine ılıskin algi arasindaki ılıskiler. *Türk Psikoloji Dergisi*, *21*(57), 45.

Hasselt, V. B., Hersen, M. and Whitehill, M. B. (1979). Social skill assessment and training for children: an evaluative review. *Behaviour Research & Therapy*, 17, 413-437

Manglukar, L., Whitman, C. H. and Posner, M. (2001). Life skills approach to child and adolescent healthy human development. Pan American Health Organization, Swedish International Development, Cooperation Agenty, Sweden.

National Chilcare Accereditation Council (NCAC). (2009). Supporting children's development. 32, 3-5.

Özmete, E. (2008). Gençlere yönelik yaşam becerileri ölçeğinin geliştirilmesi geçerlik ve güvenirlik çalışmaları, *Milli Eğitim*, 36(177), 253-269.

Özmete, E. (2009). Gençlere yönelik yaşam becerileri eğitimi programının geliştirilmesi ve uygulanması. (Araştırma Raporu TÜBİTAK proje no: 104K084). Ankara.

Sevim, O. (2015). Konu jigsawı (birleştirme) tekniğinin ortaokul yedinci sınıf öğrencilerinin başarı ve problem çözme becerilerine etkisi. *Eğitim ve Bilim*, 40(177), 385-400.

Şahbaz, Ö. (2010). İlköğretim 5. sınıf fen ve teknoloji dersinde kullanılan farklı yöntemlerin, öğrencilerin bilimsel süreç becerileri, problem çözme becerileri, akademik başarıları ve hatırda tutma üzerindeki etkileri. Yayımlanmamış doktora tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

Tolga, G. ve Sılay, İ. (2009). Problem çözme stratejilerinin öğrenilmesinde işbirlikli öğrenme yönteminin etkileri. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(1), 58-76.

Trilling, B. and Fadel, C. (2009). *21st century skills: Learning for life in our times*. San Francisco: John Wiley & Sons.

Uzun, N. (2012). A sample of active learning application in science education: thethema "cell" with educational games. *Procedia-Social and BehavioralSciences,* 46, 2932-2936.

Yuen, M., Chan, R. M., Gysbers, N. C., Lau, P. S., Lee, Q., Shea, P. M., ... and Chung, Y. B. (2010). Enhancing life skills development: Chinese adolescents' perceptions. *Pastoral Care in Education*, *28*(4), 295-310.

World Health Organization. (1997). Life skills education for children and adolescents in schools. In Life skills *education for children and adolescents in schools* . Geneva.

BÖLÜM 4

ÖRNEK ÖĞRETİM MATERYALİ VE GELİŞTİRİLMESİ

4.1. ÖĞRETİM MATERYALİNİN GELİŞTİRİLMESİ

İlgili literatürün taranması sonucunda, akran öğrenmesini merkezine alan öğretim materyali taslağının taşıması gereken özellikler belirlenmiş ve bu taslağın başarılı olmasında aşağıda belirtilen üç durum dikkate alınmıştır (Aranson ve Patnoe, 1997, s. 9);

1. Öğrenme süreci başarı ile bağdaşmayan bireysel rekabet ile yapılandırılır.
2. Başarı bir gruptaki öğrenciler arasında işbirlikli davranışların var olmasından sonra olur.
3. Tüm öğrenciler (sınıftaki öncelikli statüsü ne olursa olsun) bireysel öğrenci dışında halihazırda var olmayan hayati bilgi parçaları gibi bilginin eşsiz hediyesini grup arkadaşlarına veren pozisyondadır.

Yukarıda belirtilen özellikler birleştirme II tekniğine göre geliştirilen öğretim materyalinin çatısını oluşturmaktadır. Materyalin taslağı geliştirilirken, bu çatıya dayandırılarak yapılan işlemler ise aşağıda maddeler halinde verilmiştir;

1. Yaşam becerilerinin küçük yaşlardan itibaren kazandırılması ve geliştirilmesi gerektiğinden hareketle Ortaokul 5. sınıf örneklem olarak seçilmiştir.

2. Materyalin geliştirilmesi ile ilgili ulusal ve uluslararası literatür değerlendirilerek doküman analizi çalışmaları yapılmıştır.

3. Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programında 5. sınıflara ait üniteler incelenerek "Yer Kabuğunun Gizemi" ünitesi belirlenmiştir.

4. Slavin (1995, s. 122-127) belirttiği ve Chan (2004) çalışmasında da bahsettiği Birleştirme II Tekniğinin uygulama aşamaları dikkate alınarak, öğretim materyali taslağı hazırlanmıştır.

5. Bu taslak hem uygulama öğretmeni ve öğrencilerin adaptasyonunu artırmak hem de tekniğin öğretim kademesine uygunluğunu test etmek amacı ile ortaokul 5. sınıf "Vücudumuzun bilmecesini çözelim- besinler ve özellikleri" ünitesinde 2 kazanım dâhilinde hazırlanmış ve uygulanmıştır. Yapılan bu pilot uygulama ile, materyaldeki eksik ve aksaklıklar belirlenerek asıl ünitede hazırlanan öğretim materyali taslağına son şekli vermek amaçlanmıştır.

6. Birinci pilot uygulamada öğrencilerin hazırlanan uzman çalışma yapraklarındaki soruların cevaplarını bulmakta zorlandıkları görüldüğünden taslak materyalin eksikleri hakkında araştırmalar ve incelemeler yapılmıştır.

7. Fen eğitimi alanında uzman akademisyenler ve Birleştirme II tekniğinin kurucusu olan Robert Slavin ile mail yoluyla yazışmalar gerçekleştirilerek, önerilen kaynaklar

4.4. KAYNAKLAR

Aronson, E. and Patnoe, S. (1997). *The jigsaw classroom: Building cooperation in the classroom* (2nd ed.). Longman.

Chan, K. W. (2004). Using'Jigsaw II'in teacher education programmes. *Hong Kong Teachers's Centre Journal ,* 3, 91-97.

Slavin, R. E. (1995). *Cooperative learning: Theory, research, and practice* (2nd ed.). Allyn &Bacon.

EĞİTİMDE GÜNCEL ARAŞTIRMALAR - II

Editör

Doç.Dr. Murat ÇALIŞOĞLU

vizetek

EĞİTİMDE GÜNCEL ARAŞTIRMALAR - II

Editör
Murat ÇALIŞOĞLU

Yazarlar
Mehtap KAVURMACI - Mehtap TAN - Adnan TAŞGIN - Esra ALTINTAŞ - Eyüp BOZKURT
Murat ÇALIŞOĞLU - Savaş KARAGÖZ - Serhat ARSLAN - Sıddık BAKIR - Suat POLAT
Şükrü İLGÜN - Büşra KOÇAK MACUN - Muhammed ÇİFTÇİ - Sinan ARI - Ümit Fert ALDIM
Ayşe ÇİFTÇİ - Fatma GEREZ TAŞGIN - ŞAHİN KİLİSLİOĞLU - İdris YILDIZ - Abdulkadir ERCELEP
Alperen CEYLAN - Merve ATASOY ERCELEP - Öznur BAŞTAvSadettin YILDIRIM - Sümeyye AZİTİ
Yusuf ALBUSTANLI - Neslihan AKGEYİK

Copyright © Vizetek

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi'ne aittir. Vizetek Yayıncılık'ın izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Sayın okuyucularımız, bandrolsüz yayınları satın almamanızı diliyoruz.

Kitapta yer alan bölümlerin içeriğinin tüm sorumluluğu bölüm yazarlarına aittir.

Yayın Koordinatörü: Ferit RESULOĞULLARI
Mizanpaj & Kapak Tsarımı: Sadık HANGÜL

ISBN:
978-625-94310-7-9

Materyal Türü: Elektronik Kitap (Çevrim içi / Web tabanlı)

Yayım Tarihi: Aralık, 2023

Elektronik Yayın Formatı: PDF

Elektronik Yayın Tipi: Adobe Ebook Reader

İnternet Adresi: www.vizetek.com.tr

Yayınevi Sertifika No: 41575

vizetek

Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA
Tel.: (0312) 482 00 11
Web: www.vizetek.com.tr
E-mail: vizetekyayincilik@gmail.com

EĞİTİMDE GÜNCEL ARAŞTIRMALAR - II

Editörler

Doç. Dr. Murat ÇALIŞOĞLU

Yazarlar

Prof. Dr. Mehtap KAVURMACI - Prof. Dr. Mehtap TAN

Doç. Dr. Adnan TAŞGIN - Doç. Dr. Esra ALTINTAŞ

Doç. Dr. Eyüp BOZKURT - Doç. Dr. Murat ÇALIŞOĞLU

Doç. Dr. Savaş KARAGÖZ - Doç. Dr. Serhat ARSLAN

Doç. Dr. Sıddık BAKIR - Doç. Dr. Suat POLAT

Doç. Dr. Şükrü İLGÜN - Dr. Öğr. Üyesi Büşra KOÇAK MACUN

Dr. Öğr. Üyesi Muhammed ÇİFTÇİ - Dr. Öğr. Üyesi Sinan ARI

Dr. Öğr. Üyesi Ümit Fert ALDIM - Dr. Ayşe ÇİFTÇİ

Arş. Gör. Dr. Fatma GEREZ TAŞGIN

Arş. Gör. Asiye ŞAHİN KİLİSLİOĞLU

Arş. Gör. İdris YILDIZ - Abdulkadir ERCELEP

Alperen CEYLAN - Merve ATASOY ERCELEP

Öznur BAŞTAvSadettin YILDIRIM

Sümeyye AZİTİ - Yusuf ALBUSTANLI

Neslihan AKGEYİK

...Geleceğin Fikirleri...

Editör Doç. Dr. Murat ÇALIŞOĞLU, *Ağrı İbrahim Çeçen Üni. Eğitim Fakültesi*

1. Bölüm **21. Yüzyıl Eğitimi ve Öğretmen Özellikleri**

Doç. Dr. Savaş KARAGÖZ, *Aksaray Üni. Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0002-4410-9214

2. Bölüm **İlkokullarda Dijital Oyunlardan Faydalanmaya Yönelik Sınıf Öğretmenlerinin Görüşleri**

Doç. Dr. Eyüp BOZKURT, *Fırat Üni. Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0001-8009-3478

Neslihan AKGEYİK, *Fırat Üni. Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0009-0007-9931-1907

Dr. Öğr. Üyesi Ümit Ferit ALDIM, *Fırat Üni. Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0002-3973-148X

3. Bölüm **Hayat Bilgisi Dersinde İstasyon Tekniği Kullanımının Öğrencilerin Akademik Başarısına Etkisi**

Yusuf ALBUSTANLI, *Ağrı İbrahim Çeçen Üni, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü*
ORCID ID: 0009-0006-4160-5091

Doç. Dr. Murat ÇALIŞOĞLU, *Ağrı İbrahim Çeçen Üni. Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0003-1765-9074

4. Bölüm **Akıl ve Zekâ Oyunlarıyla İlgili İlkokul Düzeyinde Yapılmış Lisansüstü Çalışmaların Tematik ve Metodolojik Olarak İncelenmesi**

Alperen CEYLAN, *İnönü Ünv. Eğitim Bilimleri Enstitüsü*
ORCID ID: 0000-0003-3230-2962

Doç. Dr. Eyüp BOZKURT, *Fırat Üni, Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0001-8009-3478

5. Bölüm **Sosyal Bilgiler Öğretiminde Karşılaşılan Temel Sorunlar**

Sadettin YILDIRIM, *Ağrı İbrahim Çeçen Üni. Lisansüstü Eğitim Enstitüsü*
ORCID ID: 0009-0000-4208-3818

Doç. Dr. Suat POLAT
ORCID ID: 0000-0001-9286-8840

Bölümler ve Yazarlar

6. Bölüm **Sadrettin Celal Antel'in *Maarifimiz İçin On Senelik İnkişaf Programı* ile John Dewey'in *Türk Maarifi Hakkındaki Raporunun* Benzerlik ve Farklılıkları**

Doç.Dr.Savaş KARAGÖZ, *Aksaray Üni. Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0002-4410-9214

Doç.Dr.Serhat ARSLAN,*Necmettin Erbakan Üni. Ereğli Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0003-4422-8421

7. Bölüm **Ortaokul Öğrencilerinin Matematik Okuryazarlık Özyeterliklerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi**

Öznur BAŞTA, *Kafkas Üni. Fen Bilimleri Enstitüsü*
ORCID ID: 0000-0002-8050-3948

Doç.Dr. Esra ALTINTAŞ, *Aydın Adnan Menderes Üni. Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0003-3311-7179

Doç.Dr. Şükrü İLGÜN, *Kars Kafkas Üni. Dede Korkut Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0002-2842-2032

8. Bölüm **Sınıf Öğretmenlerinin Evrak ve Diğer İş Yükleri Hakkındaki Görüşleri**

Abdulkadir ERCELEP, *Ağrı İbrahim Çeçen Üni. Lisansüstü Eğitim Enstitüsü*
ORCID ID: 0009-0004-2878-4449

Dr. Öğr. Üyesi Büşra KOÇAK MACUN, *Ağrı İbrahim Çeçen Üni, Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0001-6872-6404

9. Bölüm **Çin, Kanada, Danimarka, Avustralya ve Türkiye' deki Öğretmen Yetiştirme Sistemlerine Yönelik Bir Doküman Analizi**

Merve ATASOY ERCELEP, *Ağrı İbrahim Çeçen Üni. Lisansüstü Eğitim Enstitüsü*
ORCID ID: 0009-0009-6265-0889

Dr. Öğr. Üyesi Sinan ARI, *Bayburt Üni. Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0003-0769-7317

10. Bölüm **Dil Gelişimi ve İki Dillilik**

Dr. Ayşe ÇİFTÇİ, *Çankırı Karatekin Üni. Sağlık Bilimleri Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0002-4766-3835

11. Bölüm **Öğretmen Adaylarının Mobil Bağlamda Öz-Düzenlemeli Öğrenme Stratejilerinin İncelenmesi: Durum Çalışması**

Arş.Gör. Asiye ŞAHİN KİLİSLİOĞLU, *Ağrı İbrahim Çeçen Üni, Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0002-8514-4112

12. Bölüm **Yatay Matematikleştirme Uygulamasının Öğrencilerin Çokgenler Konusu ile İlgili Beceri Temelli Problemleri Çözme Becerileri Üzerine Etkisinin İncelenmesi**

Sümeyye AZİTİ, *Milli Eğitim Bakanlığı*
ORCID ID: 0000-0001-6504-7254

Doç.Dr. Esra ALTINTAŞ, *Aydın Adnan Menderes Üni. Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0003-3311-7179

Doç.Dr. Şükrü İLGÜN, *Kars Kafkas Üni. Dede Korkut Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0002-2842-2032

13.Bölüm **Lisansüstü Öğrencilerin Covid 19 Sürecindeki Uzaktan Eğitim Uygulamalarına İlişkin Memnuniyetlerinin, Öz Yeterliklerinin ve Sürece Yönelik Değerlendirmelerinin İncelenmesi**

Doç. Dr. Adnan TAŞGIN, *Atatürk Üni. Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi*
ORCID: 0000-0002-3704-861X

Arş. Gör. Dr. Fatma GEREZ TAŞGIN, *Atatürk Üni. Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi*
ORCID: 0000-0001-5960-0658

Arş. Gör. İdris YILDIZ, *Atatürk Üni. Hemşirelik Fakültesi*
ORCID: 0000-0001-8911-6074

Prof. Dr. Mehtap KAVURMACI, *Atatürk Üni. Hemşirelik Fakültesi*
ORCID: 0000-0001-7062-4845

Prof. Dr. Mehtap TAN, *Atatürk Üni. Hemşirelik Fakültesi*
ORCID: 0000-0001-9994-114X

Doç. Dr. Sıddık BAKIR, *Atatürk Üni. Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi*
ORCID: 0000-0002-5118-209X

Dr. Öğr. Üyesi Muhammed ÇİFTÇİ, *Atatürk Üni. Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi*
ORCID: 0000-0001-9606-4145

ÖN SÖZ

Bireyin ve buna bağlı olarak ta toplumların sürekli olarak gelişen ve değişen dünya şartlarına ayak uydurmaları gerekir. Bu gelişme ve değişime ayak uyduramayan gerek bireyler gerekse de toplumlar geri kalmaya mahkûmdur. Bundan dolayı başta teknoloji olmak üzere hayatın her alanını içeren yenilik ve gelişmeleri takip etmek zorunludur.

Eğitim, bir toplumun topyekûn gelişmesine, ilerlemesine doğrudan etki eden hayati bir alan olup kendini sürekli yenilemektedir. Dinamik bir alan olan eğitimde her yıl yeni çalışma konuları, farklı yöntem ve tekniklerin kullanımı görülmektedir. Bu bakımdan eğitim alanında yapılan çalışmalarda da bu yeni yaklaşımların takip edilmesi hatta bunların geliştirilmesi gerekmektedir.

Bu amaç ve yaklaşımlar ile ilki 2022 yılında yayımlanan Eğitimde Güncel Araştırmalar kitabımızın ikinci kitabını bu yıl yayımlıyoruz. Bu kitabımızda farklı ülkelerin öğretmen yetiştirme süreçlerinden beceri temelli problemleri çözme becerilerine, matematik okuryazarlığı, öz düzenlemeli öğrenme stratejileri ve sosyal bilgiler eğitiminde karşılaşılan problemlerden 21.yy eğitimi ve öğretmen özelliklerine birbirinden farklı pek çok çalışmaya yer verilmiştir. Kitabın öğretmenlere, öğretmen adaylarına ve akademik her düzeyde çalışma yapan araştırmacılara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Kitabın hazırlanmasında emeği geçen başta bölüm yazarları olmak üzere Vizetek Yayıncılık yönetici ve çalışanlarına teşekkür ediyorum.

Editör

Doç.Dr. Murat ÇALIŞOĞLU

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM 1:
21. Yüzyıl Eğitimi ve Öğretmen Özellikleri 1
Doç. Dr. Savaş KARAGÖZ

BÖLÜM 2:
İlkokullarda Dijital Oyunlardan Faydalanmaya Yönelik Sınıf Öğretmenlerinin Görüşleri 19
Doç. Dr. Eyüp BOZKURT - Neslihan AKGEYİK
Dr. Öğr. Üyesi Ümit Ferit ALDIM

BÖLÜM 3:
Hayat Bilgisi Dersinde İstasyon Tekniği Kullanımının Öğrencilerin Akademik Başarısına Etkisi 47
Yusuf ALBUSTANLI - Doç. Dr. Murat ÇALIŞOĞLU

BÖLÜM 4:
Akıl ve Zekâ Oyunlarıyla İlgili İlkokul Düzeyinde Yapılmış Lisansüstü Çalışmaların Tematik ve Metodolojik Olarak İncelenmesi 61
Yusuf ALBUSTANLI - Doç. Dr. Murat ÇALIŞOĞLU

BÖLÜM 5:
Sosyal Bilgiler Öğretiminde Karşılaşılan Temel Sorunlar 81
Sadettin YILDIRIM - Doç. Dr. Suat POLAT

BÖLÜM 6:
Sadrettin Celal Antel'in *Maarifimiz İçin On Senelik İnkişaf Programı* ile John Dewey'in *Türk Maarifi Hakkındaki Raporunun* Benzerlik ve Farklılıkları 99
Doç. Dr. Savaş KARAGÖZ - Doç. Dr. Serhat ARSLAN

BÖLÜM 7:
Ortaokul Öğrencilerinin Matematik Okuryazarlık Özyeterliklerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi 115
Öznur BAŞTA - Doç. Dr. Esra ALTINTAŞ
Doç. Dr. Şükrü İLGÜN

BÖLÜM 8:

Sınıf Öğretmenlerinin Evrak ve Diğer İş Yükleri Hakkındaki Görüşleri 163

Abdulkadir ERCELEP - Dr. Öğr. Üyesi Büşra KOÇAK MACUN

BÖLÜM 9:

Çin, Kanada, Danimarka, Avustralya ve Türkiye' deki Öğretmen Yetiştirme Sistemlerine Yönelik Bir Doküman Analizi 177

Merve ATASOY ERCELEP - Dr. Öğr. Üyesi Sinan ARI

BÖLÜM 10:

Dil Gelişimi ve İki Dillilik 193

Dr. Ayşe ÇİFTÇİ

BÖLÜM 11:

Öğretmen Adaylarının Mobil Bağlamda Öz-Düzenlemeli Öğrenme Stratejilerinin İncelenmesi: Durum Çalışması 209

Arş.Gör. Asiye ŞAHİN KİLİSLİOĞLU

BÖLÜM 12:

Yatay Matematikleştirme Uygulamasının Öğrencilerin Çokgenler Konusu ile İlgili Beceri Temelli Problemleri Çözme Becerileri Üzerine Etkisinin İncelenmesi 229

Sümeyye AZİTİ - Doç. Dr. Esra ALTINTAŞ

Doç. Dr. Şükrü İLGÜN

BÖLÜM 13:

Lisansüstü Öğrencilerin Covid 19 Sürecindeki Uzaktan Eğitim Uygulamalarına İlişkin Memnuniyetlerinin, Öz Yeterliklerinin ve Sürece Yönelik Değerlendirmelerinin İncelenmesi 255

Doç. Dr. Adnan TAŞGIN - Arş. Gör. Dr. Fatma GEREZ TAŞGIN

Arş. Gör. İdris YILDIZ - Prof. Dr. Mehtap KAVURMACI

Prof. Dr. Mehtap TAN - Doç. Dr. Sıddık BAKIR

Dr. Öğr. Üyesi Muhammed ÇİFTÇİ

BÖLÜM **1**

21. Yüzyıl Eğitimi ve Öğretmen Özellikleri

Doç. Dr. Savaş KARAGÖZ

21'inci yüzyılın cahilleri, okuma yazma bilmeyenler değildir. Okuyup yazamayanlar, ama öğrenemeyenler, unutanlar ve yeniden öğrenmeyenler olacak.

Alvin T

GİRİŞ

Öğretmenlik, öğrencilere bilgi aktarırken sabır, sağduyu, bilgelik ve özveri gerektirir. Öğretmenlik, hedef odaklı, anlamlı ve işlevsel olan kasıtlı ve planlı bir faaliyettir. Öğretmenlik aynı zamanda, öğretmenin öğrenciler üzerinde iyi bir etki bırakarak öğrencilerin toplumda eleştirel, yaratıcı ve işbirlikçi olmayı öğrenmelerini sağladığı dönüştürücü bir meslektir. Henry Adams(1973)'a göre, *"...bir öğretmen sonsuzluğu etkiler; kimse onun etkisinin nerede bittiğini bilemez; dolayısıyla öğretmenlik, toplum üzerinde sürekli bir etkiye sahip olduğu için aynı zamanda aşkın bir meslektir. Öğretmen bir model, taklit edilmesi gereken bir kişi olarak hizmet eder. Bu nedenle öğretmen başkaları için iyi bir örnek olmalıdır".*

İyi bir öğretmen, öğrencilere bu değerleri öğreterek iyi değerleri örneklemeli ve öğrenciler için gerekli bilgileri öğreterek öğrencileri yetkin bir şekilde geliştirmelidir. Ayrıca, öğretmenlik mesleğinin kendine özgü bileşenleri vardır hesap verebilirlik (teknik yeterlilik), otorite, görgü kuralları, sadakat ve öğretmeye bağlılık ve profesyonellik. Bir bilgi dağıtıcısı olarak öğretmen, öğrencilerin aradıkları bilgiyi edinmelerine yardımcı olabilecek bir kaynak kişi olarak iyi bir şekilde zenginleştirilmelidir (Afolabi, 2008).

Eğitim, hayatta başarılı olmak ve başarıya ulaşmak için sermayelerden biri olarak, eğitime her insan tarafından ihtiyaç duyulmaktadır. Hem fiziksel hem de ruhsal olarak sürekli değişen insan kalıpları ve yaşam tarzları, eğitimin kalitesinin iyileştirilmesini ve sürekli olarak güncellenmesini zorunlu kılmaktadır (Chaudharı, 2018).

1. 20. Yüzyılda Öğretmen Olmak

19. yüzyılın eğitim sistemi bugünkünden kesinlikle farklıydı. Öncelikle dersler ve öğrenme şekli farklıydı. Dersler bugün de öğrendiğimiz gramer ve aritmetik gibi alanlara odaklanırken, daha çok bilgi ezberlemeye odaklanıyordu. Geçmişte, öğretmenlerin bilginin tek sağlayıcısı olması beklenirken, öğrenciler sınıfta pasif bir role sahipti. Oysa öğrencinin kendi bilgisi, yeni öğrenmelerin yapılandırılmasında önemli bir role sahiptir (Donovanand Bransford, 2005). 20. yüzyılda verilen eğitim ise, profesyonel ya da kurumsal bir ortamda başarılı olmak ve on yıllar boyunca iyi bir işte çalışmak için gerekli olan iki beceriyi, yaratıcılık yerine uyum ve uygunluğu vurguluyordu. Eğitim ve öğretim, öğretmen merkezliydi ve tekrar, ezberleme ve ders anlatmaya odaklanan öğretim stratejilerine vurgu yapılıyordu; öğrencilerin öğrenmelerini değerlendirmek için öğrenme döngüsünün sonunda testler yapılıyordu(Alismail

KAYNAKLAR

Adams, H.(1973). The Education of Henry Adams. Edited with an Introduction and Notes by Ernest Samuels. Boston: Hou-

Afolabi, S.S. (2008). *Teaching methods and textual material variables as correlates of students'learning outcomes in senior secondary school*. Ph.D students' Seminar series .Dept. of Teacher Education. University of Ibadan. Ibadan. pp79

Alismail, H.A. & McGuire, P. (2015). 21st Century Standards and Curriculum: *Current Research and Practice. Journal of Education and Practice*. *6*(6), 150-156. University of Colorado. EJ1083656.pdf

Amuno, A.(2023). *Discover the 6 Qualities of the 21st Century Teacher*. https://parentingalpha .com /discover-the-6-qualities-of-the-21st-century-teacher/#1-The-teacher-

Ansari, U., & Malik, S. K. (2013). Image of an teacher in 21st century classroom. Journal of educational and instructional studies in the world, 3(4), 61-68.

Bilgin, İ., & Bahar, M. (2008). Sınıf öğretmenlerinin öğretme ve öğrenme stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 28(1), 19-38.

Bloom, B.S. (1956). *Taxonomy of educational objectives – The classification of educational goals – Handbook 1*: Cognitive domain. London: Longman.

Carroll, A.B. (2008) A History of Corporate Social Responsibility. In: Crane, A., Matten, D., McWilliams, A., Moon, J. and Siegel, D.S., Eds., the Oxford Handbook of Corporate Social Responsibility, Oxford University Press, Oxford. https://doi.org/10.1093/ oxfordhb /97801 9921 1593.003.0002

Chalkiadaki, A. (2018). A systematic literature review of 21st Century Skills and competencies in primary education. *International Journal of Instruction, 11*(3), 1–16. Retrieved from http://www.e-iji.net/dosyalar/iji_2018_3_1.pdf

Chaudharı, M.(2018). Teacher in a 21st century classroom. I*nternational Journal of Creative Research Thoughts (IJCRT), 6(1),1996-1998.* www.ijpub.org

Cox J. (2019) Characteristics of a 21st-Century Teacher. ThoughtCo. https://www.thoughtco.com/ characteristics-of-a-21st-century-teacher-2081448

Dede, C. (2010) *Comparing frameworks for 21st century skills*. In: Bellanca J and Brandt R (eds) *21st Century Skills: Rethinking How Students Learn*. Bloomington: Solution Tree Press, pp.51–76.

Demir, İ. (2006). Sosyal ve Ekonomik Bir Olgu Olarak Küreselleşme: Eğitimde Yeni Açmazlar-Yeni Olanaklar. Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 23(23), 85-97.

Dey, B. & Dutta, S.K (2018). Changıng Roles Of Teachers. IJRAR- International Journal of Research and Analytical Reviews. 5(3),16-19.

Dikici, A., Yavuzer, Y., Gündoğdu, R., (2006), Eğitim Fakültesi Mezunlarının Eğitim Bilimleri Derslerine İlişkin Görüşleri Niğde Üniversitesi Örneği. *Milli Eğitim Dergisi, Eğitim ve Sosyal Bilimler Dergisi. 35*(172), 250-262.

Donovan, L., Green, T. D., & Mason, C. (2014). Examining the 21st century classroom: Developing an innovation configuration map. Journal of Educational Computing Research, 50(2), 161-178.

Geng, H. (2021). Redefining the Role of Teachers in Developing Critical Thinking Within the Digital Era. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research, 573*(1),18-21.

Jan, H. (2017). Teacher of 21st Century: Characteristics and Development. *Research on*

Humanities and Social Sciences, 7(9),50 54. www.iiste.org ISSN (Paper)2224-5766 ISSN (Online)2225-0484

Leland, C. H., & Kasten, W. C. (2002). Literacy education for the 21st century: It's time to close the factory. Reading & Writing Quarterly, 18(1), 5-15.

Nakrani G. A.(2017). A perspective 21. Century Teachers and learness Internatıonal Conference On " Lıberatıng Learnıng" organized by Children's University, Educational Research Association, Bharatiya Shiksha Mandal and Higher Education Forum, Gujarat, Dated 7-9 June, 2013. Pp:1-8.

Nishank, R. P., Dhotre, S., & Karwal, A.(2020). *21 st Century Skills A Handbook*. 1. Edition May,2020. The Secretary, Central Board of Secondary Education, Shiksha Kendra, 2, Community Centre, Preet Vihar, Delhi -110092

Oglonbek, D.B., & Shavkat, M.K. (2020). Roles of teachers in education of the 21st century. Science and Education" Scientific Journal, 1(3),554-558.

Palmer T. (2015, 06, 2020) 15 Characteristics of a 21st-Century Teacher. Edutopia. https://www.edutopia.org/discussion/15-characteristics-21st-century-teacher

Rao, N. V. (2020). Redefınıng: The Role Of Teachers In The 21st Century-The Need To Become Modern Knowledge. *Research Journal of English Language and Literature (RJELAL) 8*(1), 2321-3108http://www.rjelal.com; ISSN:2395-2636.ol**. S1.**

Sabnadi R.A. & Mulla Fatima M. & Jadhav Adhikrao D.(2018). *The Role Of Teacher In The 21st Century.* AQAR And Academic And Administrative Audit İn Revised Assessment And Accreditation Framework. Dattajirao Kadam Arts, Science And Commerce College, Ichalkaranji. Friday, 28th December 2018.pp.111-116.

Şimşek, H. (1997). Kaostaki Türkiye, 21. Yüzyılın Eşiğinde Paradigmalar Savaşı. İstanbul: Sistem Yayıncılık.

Uçak., S., & Erdem, H. H. (2020). Eğitimde yeni bir yön arayışı bağlamında "21. yüzyıl becerileri ve eğitim felsefesi". Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi, 6(1), 76-93.

Ujlakyné Szucs, É. (2009). The role of teachers in the 21st century. Sens public. https://doi.org /10.7202/1064225ar. Publisher(s) Département des littératures de langue française ISSN 2104-3272 (digital)

Yavuzer, Y., Gündoğdu, R., Aytekin, H. (2003), Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Empatik Beceri Düzeylerinin İncelenmesi. N.Ü. Eğitim Fakültesi Eğitim ve Bilim Dergisi, 2(2), 96-104.

Zargham, H.(2012). Professional Teacher for 21st Century. *Journal of Engineering, Science & Management Education, 5*(II). 480-482.

BÖLÜM **2**

İlkokullarda Dijital Oyunlardan Faydalanmaya Yönelik Sınıf Öğretmenlerinin Görüşleri

Doç. Dr. Eyüp BOZKURT
Neslihan AKGEYİK
Dr. Öğr. Üyesi Ümit Ferit ALDIM

GİRİŞ

Oyun; belli bir amacı, kuralı olan ya da olmayan, çocuğun isteyerek ve severek yaptığı fiziksel, zihinsel ve sosyal amaçlı aktiviteler olarak tanımlanabilir. (Schell, 2008) oyunu; isteyerek yapılan, hedefler, çatışma, kurallar, kazanma ve kaybetme, etkileşim, meydan okuma ve değer yaratma gibi unsurları içinde barındıran kapalı sistemler olarak tanımlamaktadır. Bir başka tanıma göre oyun, insanların kurallara uygun şekilde eğlenmek için düzenledikleri fiziksel ve zihinsel faaliyetlerdir (Merriam-Webster, 2022). Oyun; çocuğun dünyayı keşfetmesini sağlayan, çocuğu eğlendiren ve güdüleyen, heyecan, merak ve mutluluk duygularını oluşturan bir etkinliktir. Oyunlar, eğlence alanından eğitim-öğretim sürecine kadar birçok sektörde kullanılmıştır ve eğitim öğretim sürecinde de etkili olmuştur. Başta çocuklar ve öğrenciler olmak üzere oyun, eğlence ve öğrenmeyi birleştirdiği için çocuklarda çeşitli becerileri geliştirir (Delgado, Guaplies, Sanz, ve Lovos, 2022). Geçmiş yıllardan günümüze kadar yapılan araştırmalar sonucunda da 'oyun tabanlı öğrenme'nin öğrencilerin akademik başarılarını artırdığını ve birçok yeni kelime öğrenmelerini sağladığı ortaya çıkmıştır (Ghani, ve diğerleri, 2022). Bu anlamda oyun, çocuk gelişiminin en önemli unsurları arasında yer almaktadır.

Oyunlar zaman içerisinde oynanış şekillerine ve türlerine göre değişmiş olsa da hayatımızdaki yerini hep korumuştur. Bilişim teknolojilerindeki gelişmeler hayatımızın her alanını etkilediği gibi, çocuklar için önemli bir yere sahip olan eğitim, öğretim ve eğlence alanında da değişimi etkilemiştir (Akpınar, Aktamış, & Ergin, 2005). Bu değişim ile birlikte oyunlarda kullanılan araç ve gereçler, oyun alanları ve oyuncuların kimler olduğu da değişime uğramıştır ve günümüzde de kullanılan "Dijital Oyun" kavramı ortaya çıkmıştır.

Bilgisayar, tablet, telefon, oyun konsolu ve televizyon gibi platformlarla sanal ortama taşınan yeni tip oyunlar "Dijital Oyun" olarak adlandırılmaktadır. Geçmişten günümüze kadar yapılan araştırmalarda ise dijital oyun kavramına yönelik birçok çalışma yapılmıştır. Prensky (2001) dijital oyunun, çocuğun eğlenerek öğrenmesini sağlayan bir araç olduğunu ifade etmiştir (All, Castellar, & Looy, 2016). Yapılan bir çalışmada öğrencilerin dikkatini çektiği için öğrenme sürecinde dijital oyunları kullanmanın zengin ve eğlenceli bir öğrenim ortamı sağlayacağını söylemiştir (Westhuizen ve Hannaway, 2021). Dijital oyunlar kavramı ilk çıktığı andan itibaren çocukların dikkatini önemli ölçüde çekmiş ve günümüzde de çok geniş kitlelere yayılmıştır. Yapılan bir araştırmaya göre günümüzde 2,81 milyar kişi aktif olarak dijital oyun

KAYNAKÇA

Akçay, D., & Özcebe, H. (2012). Okul öncesi eğitim alan çocukların ve ailelerinin bilgisayar oyunu oynama alışkanlıklarının değerlendirilmesi. *Çocuk Dergisi, 12*(2), 66-71. doi:https://doi.org/10.5222/j.child.2012.066

Akpınar, E., Aktamış, H., & Ergin, Ö. (2005). Fen Bilgisi dersinde eğitim teknolojisi kullanilmasina ilişkin öğrenci. *The Turkish Online Journal of Educational Technology*, 4(1), 93-100.

All, A., Castellar, E., & Looy, J. (2016). Assessing the of digital game-based learning: Best practices. *Computers & Education, 92*, 90-103.

Baltacı, A. (2018). Nitel Araştırmalarda Örnekleme Yöntemleri ve Örnek Hacmi Sorunsalı Üzerine Kavramsal Bir İnceleme. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 7*(1), 231-274.

Barut, L. (2015). *Fen ve teknoloji öğretmenlerinin eğitimde teknoloji kullanımına yönelik tutumları ile bilgisayar öz yeterlik algıları arasındaki ilişki (Tez No: 395678). [Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.*

Baykul, Y. (2014). *Ortaokulda Matematik Öğretimi 5–8 İçin* (Yeni Programa Uygun Geliştirilmiş 2. Baskı b.). Ankara: Pegem Yayıncılık.

Büyüköztürk , Ş., Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2023). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri.* Ankara: Pegem Akademi.

Can, M., & Türkmen, B. (2017). Bilgisayar oyunlarının yabancı dil eğitimine katkısının araştırılması: Anadili Türkçe olan 100 yükseköğretim öğrencisi üzerinde yapılan araştırma örneği. *Tarih Okulu Dergisi, 10*(31), 399-435.

Coleman, J. (1971). Learning through games. The study of games, 322-329.

Çakmak, V. (2016, 6-10/11/2016). Çocuk ve dijital oyun etkileşimine etiksel bir bakış. *Paper presented at the International conference on humanities and cultural studies.* IHACS, Prague.

Delgado, J., Guaplies, R., Sanz, C., & Lovos, E. (2022). Acceptance of Serious Games to Develop Digital Competencies in Higher Education. *Electronic Journal of e-Learning, 20*(3), 351-367.

Doğan, H., & Tok, T. (2018). Türkiye'de eğitim bilimleri alanında yayınlanan makalelerin incelenmesi: Eğitim ve Bilim Dergisi örneği. *Current Research in Education, 4*(2), 94-109.

Gentile, D. (2009). Pathological video-game use among youth ages 8 to 18: A national study. *Psychological Science, 20*(5), 594-602. doi:http://dx.doi.org/10.1111/j.1467-9280.2009.02340

Ghani, A., Taufiq, M., Mahizer, H., Daud, W., Ab Aziz, W., Romli, M., & Rijal, T. (2022). The Impact of Mobile Digital Game in Learning Arabic Language at Tertiary Level. *Contemporary Educational Technology, 14*(1), 1-18.

Görmez, E. (2020). Dijital Oyunlardan Yararlanma Ölçeği (Doyö): Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışması. *Kuram ve Uygulamada Sosyal Bilimler Dergisi, 4*(1), 21-33.

Green, C., & Bavelier, D. (2003). Action video game modifies visual selective attention. Nature,. *423*(6939), 534-537.

M. (2008). Adolescent video game playing: Issues for the classroom. *Education Today, 60*(4), 32-34.

Hofstein, A., & Rosenfeld, S. (1996). Bridging the gap between formal and informal science learning. *Studies in Science Education, 28*(1), 87-112.

Hong, J., Cheng, C., Hwang, M., Lee, C., & Chang, H. (2009). Assessing the educational values of digital games. *Journal of Computer Assisted Learning, 25*, 423-437.

Huizinga, J. (1980). *Homo ludens: A study of the play-element in culture.* Büyük Britanya: Redwood Burn Ltd Trowbridge & Esher.

İşman, A. (2002). Sakarya'da görev yapan öğretmenlerin eğitim teknolojileri yönünden yeterlikleri. *The Turkish Online Journal of Educational Technology*, 1(10), 72-91.

Karakış, H. (2014). *İlköğretim 4. Sınıf Kesirler Ünitesi İçin Geliştirilen Bilgisayar Destekli Etkinliklerin Öğrenci Başarı ve Tutumuna Etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü,.*

Karatay, R., & Torun, E. (2016). Bilgisayar destekli eğitime ilişkin öğretmen tutumlarının belirlenmesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(28), 388-402. https://doi.org/10.16992/ASOS.1176 adresinden alındı

Kiili, K. (2005). Digital game-based learning: Towards an experiential gaming model. *The Internet and higher education, 8*(1), 13-24.

Kurt, Ö. v. (2007). *İlköğretim öğretmenlerinin bilgisayar özyeterlikleri: Balıkesir ili örneği.* Temmuz 11, 2012 tarihinde http://ilkogretim-online.org.tr adresinden alındı

Merriam-Webster. (2022). *Game*. Merriam-Webster.com Dictionary: https://www.merriam-webster.com/dictionary/game adresinden alındı

Mustafaoğlu, R., & Yasacı, Z. (2018). Dijital oyun oynamanın çocukların ruhsal ve fiziksel sağlığı üzerine olumsuz etkileri. *Bağımlılık Dergisi*, 19(3), 51-58.

O'Neil, H., Wainess, R., & Baker, E. (2005). Classification of learning outcomes: Evidence from the computer games literature. *The Cirriculum Journal, 16*(4), 455-474.

Ocak, M. (2013). Eğitsel dijital oyunların eğitimde kullanımı. *Eğitsel dijital oyunlar: Kuram, tasarım ve uygulama* (s. 54-55). içinde Ankara: Pegem Akademi.

Okagaki, L., & Frensch, P. (1994). of video game playing on measures of spatial performance: Gender in late adolescence. *Journal of applied developmental psychology, 15*(1), 33-58.

Ott, M., & Pozzi, F. (2009). Digital games as creativity enablers for children. *Behaviour & Information Technology, 31*(10), 1011-1019.

Özer, F. (2017). *Ciddi oyunların ilkokul 4.sınıf öğrencilerinin Fen Bilimleri dersi akademik başarılarına, derse yönelik motivasyonlarına ve problem çözme becerilerine etkisi (Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.*

Öztütüncü-Doğan, F. (2006). Video games and children: violence in video games. *New Symposium Journal, 44*(4), 161-164.

Papastergiou, M. (2009). Digital game-based Learning in high school computer Science education: Impact on educational - ness and student motivation. *Computers & Education, 52*(1), 1-12.

Park, H. (2012). Relationship between motivation and student's activity on educational game. *International Journal of Grid and Distributed Computing, 5*(1), 101-114.

Prensky, M. (2001b). Fun, play and games: What makes games engaging. *Digital game-based learning, 5*(1), 5-31.

Salmon, L. (2014). Factors that emergent literacy development when engaging with electronic books. *Early Childhood Education Journal, 42*(2), 85-92.

Schell, J. (2008). *The Art of Game Design: A book of lenses.* CRC press.

Spence, I., & Feng, J. (2010). Video games and spatial cognition. *Review of general Psychology, 14*(2), 92-104.

Statista. (2021). Number of active video gamers worldwide from 2015 to 2023. 10 14, 2021 tarihinde https://www.statista.com/statistics/748044/number-video-gamers-world/ adresinden alındı

Sur, D. (2012). *Meslek liselerinin büro yönetimi ve sekreterlik programlarında görev yapan öğretmenlerin eğitim teknolojilerini*

kullanma düzeylerini belirlemeye yönelik bir araştırma (Tez No: 317083). [Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.

Sykes, J., & Reinhardt, J. (2012). *Language at play: Digital games in second and foreign language teaching and learning* (In J. Liskin-Gasparro & M. Lacorte (Series Eds.) b.). New York: Pearson-Prentice Hall.

Şimşek, H., & Yıldırım, A. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri.* Ankara: Seçkin Yayınevi.

Topal Altındiş, Z., & Yaman, Y. (2021). Öğretmenlerin teknoloji entegrasyonuna yönelik öz-yeterlik algılarının incelenmesi. *International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal*, 7(43), 575-585. https://doi.org/10.31576/smryj.831 adresinden alındı

Ulaş, H., & Ozan, C. (2010). Sınıf öğretmenlerinin eğitim teknolojileri açısından yeterlilik düzeyi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(1), 63-84. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/32197 adresinden alındı

Ünal, Ö. (2010). *Fen ve teknoloji öğretmenlerinin teknoloji yeterlilik düzeylerinin belirlenmesi (Hatay ili örneği) (Tez No: 278414). [Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.*

Westhuizen, L., & Hannaway, D. (2021). Digital play for language development in the early grades. *South African Journal of Childhood Education, 1*(1), 1-8.

Yang, Y., & Chang, C. (2013). Empowering students through digital game authorship: Enhancing concentration, critical thinking, and academic achievement. *Computers & Education, 68*, 334-344.

Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri.* Ankara: Seçkin Yayınevi.

Yıldız, E., Şimşek, Ü., & Araz, H. (2016). Dolaşım sistemi konusunda eğitsel oyun yönteminin kullanılmasının öğrencilerin akademik başarı ve fen öğrenimi motivasyonu üzerine etkisi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 13*(36), 20-32.

Yılmaz, E., Tomris, G., & Kurt, A. (2016). Okul öncesi öğretmenlerinin öz yeterlilik inançları ve teknolojik araç gereç kullanımına yönelik tutumları: Balıkesir ili örneği. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 6(1), 1-26. https://doi.org/10.18039/ajesi.18656 adresinden alındı

Yılmaz, H. (2012). *Öğretmenlerin eğitimde teknoloji kullanımı konusunda tutumlarının değerlendirilmesi (Tez No: 341222). [Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi. .*

Yılmaz, M. (2016). *İlkokul öğretmenlerinin eğitimde teknoloji kullanımına ilişkin bilgisayar yeterliliklerinin ve teknoloji tutumlarının değerlendirilmesi (Tez No: 454759). [Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.*

Zucker, T., Moody, A., & McKenna, M. (2009). The of electronic books on pre-kindergarten-to-grade 5 students' literacy and language outcomes: A research synthesis. *Journal of educational computing research, 40*(1), 47-87. doi:https://doi.org/10.2190/EC.40.1.c

BÖLÜM **3**

Hayat Bilgisi Dersinde İstasyon Tekniği Kullanımının Öğrencilerin Akademik Başarısına Etkisi

Yusuf ALBUSTANLI
Doç. Dr. Murat ÇALIŞOĞLU

1. Giriş

Eğitim, tarihsel süreçte hayatımızda sürekli yer tutan kavramlardan biri olmuştur. Eğitimin ne olduğuyla ilgili farklı görüş ve tanımlamalar bulunmaktadır. Eğitim en kapsamlı tanımıyla bireyin davranışlarında olumlu yönde değişiklik meydana getirme sürecidir. Ertürk (1994) eğitimi, "Bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme süreci"; Demirel (1999), "Bireyde kendi yaşantısı ve kasıtlı kültürleme yoluyla istenilen davranış değişikliğini meydana getirme süreci" olarak tanımlamaktadır. Şişman (2021) ise kâmil manada insan meydana getirme ve geliştirme süreci olarak ifade etmektedir. Eğitimciler arasında yapılan en yaygın eğitim tanımı ise "Bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik yönde değişim meydana getirme süreci" şeklinde ifade edilmektedir (Şenel, 2018). Bu tanımlama ve görüşlere göre eğitimin toplumsal yapı ile yakın bir ilişkisi olduğu görülmektedir. Günümüzde ülkeler refah seviyesini yükseltmek için kalkınma programlarında eğitimi önemli bir araç olarak kullanmaktadır (Gedikoğlu, 2005).

Dünyada ve ülkemizde toplumsal, siyasal ve ekonomik alanlarda hızlı bir değişim yaşanmaktadır. Bu hızlı değişim toplumun ihtiyaçlarını değiştirmiş, beklentilerini artırmıştır (Gömleksiz ve Kan, 2009). Bu yaşanan değişiklikler birçok alanı etkilediği gibi eğitim sistemini de etkilemiş ve çağdaş ve modern anlamda yenilikler yapma gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Türk milli eğitim sisteminde de dünyanın farklı bölgelerinde uygulanan ve kabul gören görüşler doğrultusunda eğitim ve öğretim programlarında değişiklik yapılmıştır. Bu değişiklikler Türk eğitim sisteminin de yeniden yapılanma sürecine girmesini sağlamıştır (Taşdemir, 2015). 2005 yılında yapılan program değişikliğiyle, esasicilik anlayışına dayanan felsefi yaklaşımdan uzaklaşılmıştır. Bunun yerine, öğrenciyi merkeze alan, derslerde ezberden uzak, öğretmenin rehber konumda olduğu, alternatif değerlendirme yaklaşımlarını benimseyen ilerlemeci felsefi anlayışa dayanan yapılandırıcı yaklaşım benimsenmiştir (MEB, 2005).

Günümüz eğitim sistemindeki gelişmeler ile birlikte derslerde öğrencinin bilgiyi yapılandırarak öğrendiği, derste öğrenciyi daha çok aktif kılan, eğlenerek öğrenmesine fırsat veren yöntem ve teknikler tercih edilmektedir. Eğitim kalitesinin artırılması da geleneksel yöntem ve teknikler yerine çağdaş yöntem ve tekniklerin etkin bir şekilde kullanılması ile sağlanabilmektedir (Aykaç, 2011).

Hayat Bilgisi dersinde öğrencilere kazandırılmak istenen kazanımların etkili ve kalıcı bir şekilde öğretilmesinde çağdaş yöntem ve tekniklerin kulla-

Kaynakça

Abasız Tercan, M. (2019). *Matematik dersi üst düzey bilişsel becerileri kazandırmada istasyon tekniğinin etkisi*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya.

Aykaç, N. (2011). Hayat bilgisi öğretim programlarında kullanılan yöntem ve tekniklerin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi Sinop ili örneği. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, *19*(1), 113-126.

Benek, İ. (2012). İstasyonlarda öğrenme tekniğinin ilköğretim 7. sınıf öğrencilerinin fen ve teknoloji dersindeki başarılarına etkisi. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van.

Büyüköztürk, Ş. (2012). *Veri analizi el kitabı*. Pegem A.

Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem.

Coşkun, H. İ. (2015). Üç boyutlu çoklu ortamlarda öğrencilerin öğrenme stilleri, bilişsel yükleri ve akademik başarıları arasındaki *ilişki.*[Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Demirel, Ö. (1999). *Plandan değerlendirmeye öğretme sanatı*. PegemA.

Demir, M. R. (2008*). İstasyonlarda öğrenme modelinin hayat bilgisi dersindeki üst düzey beceri erişisine etkisi*. [Yayımlanmamış *Yüksek Lisans Tezi]. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.*

Erdağı, S. (2014). İstasyon tekniğinin fen ve teknoloji dersinin akademik başarısına etkisi. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Kafkas Üniversitesi, Kars.

Ertürk, S. (1994). *Eğitimde program geliştirme*. Meteksan Yayınları.

Gedikoğlu, T. (2005). Avrupa birliği sürecinde Türk eğitim sistemi: sorunlar ve çözüm önerileri. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 1*(1), 66-80.

Gömleksiz, M. N. ve Kan, A. Ü. (2009). Sosyal bilgiler dersi öğretim programının eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme ve girişimcilik becerilerini kazandırmadaki etkililiğinin belirlenmesi (Diyarbakır İli Örneği). *Fırat Üniversitesi Doğu Araştırmaları Dergisi*, *8*(1), 39-49.

Gözütok, F. D. (2007). Öğretim ilke ve yöntemleri. Ekinoks Kitabevi.

Kalaycı, Ş. (2010). Faktör analizi. Ş. Kalaycı (Ed.). *SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri.* Asil Yayın Dağıtım.

Maden, S. ve Durukan, A. G. E. (2010). İstasyon tekniğinin yaratıcı yazma becerisi kazandırmaya ve derse karşı tutuma etkisi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 28, 299-312.

MEB (2005*). İlköğretim 1., 2. ve 3. hayat bilgisi dersi öğretim programı ve öğretmen kılavuzu*. Ankara.

Ocak, G. (2008). Yöntem ve teknikler. Ocak, G. (Ed.), Öğretim ilke ve yöntemleri içinde (s. 212-292). (2. Baskı). Pegem A.

Sarı, D. (2017). İlkokul 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde yaratıcı drama yöntemi kullanımının öğrencilerin akademik başarılarına, tutumlarına ve öğretimin kalıcılığına etkisi. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Ordu Üniversitesi, Ordu.

Şenel, E. A. (2018). Eğitim temel kavramları. Gültekin, M. (Ed.). *Eğitim bilimine giriş* içinde (s. 1-15). Anadolu Üniversitesi.

Şenyurt, Y. S. ve Şahin, Ç. (2022) 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde istasyon tekniği kullanımının öğrencilerin akademik başarı ve tutumlarına etkisi. *Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *1*(2), 259-278.

Şişman, M. (2021). *Eğitime giriş*. Pegem Akademi.

Taşdemir, D. (2015). *Sosyal bilgiler dersi 6. sınıf ülkemizin kaynakları ünitesinin istasyon tekniği ile öğretiminin öğrencilerin akademik başarısı ve derse karşı tutumuna etkisi*.

[Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Fırat Üniversitesi, Elazığ.

Taşdemir, M. (2015). Öğretmen adaylarının Türk milli eğitim sistemi üzerine algıladıkları sorunlar. *Turkish Studies (Elektronik), 10*(7), 881- 898.

Tekin, E. (2022). *Görsel sanatlar dersinde istasyon tekniğinin öğrencilerin başarı ve yaratıcılıklarına etkisi.* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Atatürk Üniversitesi, Erzurum.

Topuzkanamış, E. (2014). Yazma stratejileri öğretiminin Türkçe öğretmenliği birinci sınıf öğrencilerinin yazma başarısına etkisi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (Teke) Dergisi*, *3*(2), 274-290.

Yıldız, S. E. (2022). *Hayat bilgisi dersinde eğitsel oyun temelli etkinliklerin öğrencilerin akademik başarı, tutum ve motivasyon düzeylerine etkisinin incelenmesi*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Atatürk Üniversitesi, Erzurum.

BÖLÜM **4**

Akıl ve Zekâ Oyunlarıyla İlgili İlkokul Düzeyinde Yapılmış Lisansüstü Çalışmaların Tematik ve Metodolojik Olarak İncelenmesi

Yusuf ALBUSTANLI
Doç. Dr. Murat ÇALIŞOĞLU

1. GİRİŞ

Çeşitli hedeflere belirlenmiş kurallar çerçevesinde ulaşmayı içeren, tek veya pek çok oyuncunun yer aldığı, eğlendiren ve motive etkinliklere oyun denilmektedir (Alessi ve Trollip, 2001). Genel olarak oyunlar pek çok işlevi ve etkileri sebebiyle 20. yüzyıldan sonra daha önemli bir konuma gelmiştir (And, 1974). Oyunlar aslında çocukların yaramazlık olarak tabir edilen davranışlardan uzaklaşmasını sağlayan, ihtiyaç dışındaki enerjiyi atmaya yarayan veya taklit için kullanılan faaliyetler olması dışında öğrenme sanatı olarak da kabul edilebilir (Poyraz, 2003). Çünkü oyunlar bilişsel alanları ve üst düzey becerileri geliştirmekte etkilidir ayrıca hem eğlendirip hem de öğretirler (Gülay Ogelman, 2016). Ayrıca oyunlar sosyal beceriler kazandıran ve dil gelişiminde de destekleyici rol oynayan faaliyetlerdir (Özer, 2021). Pek çok alana hitap eden ve eğitici etkisi olan oyunların birkaç çeşidinde de söz etmek mümkündür. Oyunlar kısaca macera ve rol oynama, iş, masa, savaş, akıl be zekâ oyunları şeklinde sınıflandırılabilir (Alessi ve Trollip, 2001).

Oyun çeşitleri içerisinde yer alan akıl ve zekâ oyunları son zamanlarda popülerliği artmış oyun çeşitlerindendir (Güneş, 2021). Çünkü bu oyunlar hem eğiten hem de düşük maliyetle meydana getirilebilecek oyunlardır (Ceylan,2023). Akıl ve zekâ oyunları esasen hem eğlendirip hem öğreten eğitsel içerikli oyunlardır ve beceri gelişimini de desteklerler (Çağır, 2020). Ayrıca akıl ve zekâ oyunları kullanım tarzına göre hem belleği, idrak etmeyi, akıl yürütmeyi arttırabilir hem de kişiye hoş vakit geçirttirir (TBT, 2014). Akıl ve zekâ oyunları okul başarısını arttırmada da etkili olmaktadır (Demirel, 2021). Akıl ve zekâ oyunları matematik öğretiminde ve matematiksel becerilerde etkili olmaktadır (Erdoğan, Eryılmaz Çevirgen ve Atasay, 2017). Ayrıca bu oyunlar akıl yürütme ile problem çözme becerilerinde de etkili olmaktadır (Kurbal, 2015). Akıl ve zekâ oyunlarının da bir başka faydası da geometrik düşünmeyi arttırmasıdır (Dokumacı Sütçü, 2018). Akıl ve zekâ oyunlarının yaratıcı düşünme becerisi (Ott ve Pozzi 2012; Ayar, 2022), dikkat ile görsel algı düzeyleri (Altun, 2017) üzerinde etkili olduğunu da söylemek mümkündür. Bu kadar faydalı olan akıl ve zekâ oyunlarının tek bir çeşidinin de olmadığını söylemek mümkündür. Zekâ oyunları kısaca sınıflandırıldığında akıl yürütme ve işlem oyunları, sözel oyunlar, geometrik-mekânik oyunlar, strateji oyunları, hafıza oyunları, zekâ soruları şeklinde sınıflandırabilir (TTKB, 2013).

Bu oyunları okul öncesi yıllarından başlayarak öğretim kademlerinde yer vermek eğitime katkı sağlayacaktır (Kula, 2020). Zekâ oyunlarının eğitim

KAYNAKÇA

Adalıyılmaz, F. (2022). Akıl ve Zeka Oyunları Öğretiminin Bilgi İşlemsel Düşünme Becerileri Erişisine Etkisi ve Bu Konuda Öğrenci Görüşeleri. *Yüksek Lisans Tezi*. Konya, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Akçelik, D. (2020). İkinciİ Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Zekâ Oyunlarıyla Sözcük Öğretimi. *Yüksek Lisans Tezi*. Trabzon, Trabzon Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Akkaya, S., Kılınç, M., & Kapıdere, M. (2022). Analysis of Mind and Intelligence Games for Primary School Mathematics Curriculum Learning. *Kastamonu Eğitim Dergisi, 30*(3), 576-586.

Alp, G. B. (2023). Sınıf Öğretmenlerinin Zekâ Oyunlarına Yönelik Tututmlarının ve Öğretim Süreçlerinde Zekâ Oyunlarından Yararlanma Durumlarının İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. İzmir, Ege Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Altun, M. (2017). Fiziksel Etkinlik Kartları ile Zeka Oyunlarının İlkokul Öğrencilerinin Dikkat ve Görsel Algı Düzeylerine Etkisi. *Doktora Tezi*. Ankara, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

And, M. (1974). *Oyun ve Bügü Türk Kültüründe Oyun Kavramı.* İstanbul: İş Kültür Yayınları.

Aşuluk, Y. (2020). Zekâ Oyunlarının İlkokul Üçüncü Sınıf Öğrencilerinin Türkçe Dersinde Okuduğunu Anlama Becerilerine Etkisin. *Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Ayar, A. (2022). Akıl ve Zekâ Oyunlarının İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinin Yaratıcı Düşünme, Üst Blişssel Farkındalık, Dikkat ve Sosyal Beceri Düzeylerine Etkisinin İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. İzmir, Ege Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Ayar, A., Tüysüz, H., Alp, G., & Çavaş, P. (2023). Akıl VE Zekâ Oyunları Alanında Yapılan Çalışmaların Sistematiik Bir Analizi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*(66), 51-83.

Budak, D., & Saban, A. (2023). Akıl ve Zekâ Oyunları İle İlgili Bilimsel Araştırmaların İncelenmesi. *Ulusal Eğitim Dergis, 3*(5), 890-904.

Büyüköztürk, Ş. (2007). Deneysel Desenler. Ankara: Anı Yayıncılık

Ceylan, A. (2023). Sınıf Öğretmenlerinin Zekâ Oyunlarına İlişkin Tutumlarının, Bilme Düzeylerinin ve Kullanım Sıklıklarının İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. Elazığ, Fırat Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Çağır, S. (2020). Sosyal Bilgiler Kavramlarının Öğretiminde Zekâ ve Akıl oyunları . *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi.

Çavaş, P., Ayar, A., & Gürcan , G. (2020). Türkiye'de STEM Eğitimi Üzerine Yapılan Araştırmaların Durumu Üzerine Bir Çalışma. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi, 17*(1), 823-854. doi:10.33711/yyuefd.751853

Çoban, A., & Oral, B. (2020). Bilimsel Araştırma Yöntemleri ile İlgili Temel Kavramlar. A. Çoban, B. Oral, Z. Çubukçu, R. Sağ, M. İlhan, N. Güler, . . . M. Aydın, A. Çoban, & B. Oral (Dü) içinde, *Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Bİlimsel Araştırma Yöntemleri* (1. b., s. 1-27). Ankara: Pegem Akademi.

Demirel, T. (2021). Akıl ve Zekâ Oyunlarının Eğitimdeki Yeri. T. Demirel, H. Adalar, T. Bayramin, B. Boncukç, H. Terzi, M. Ekiçi, . . . A. Ünal, & H. Adalar (Dü.) içinde, *Akıl ve Zekâ Oyunlarıyla Beceri Öğretimi Disiplenlerarası Yaklaşım* (1. b., s. 1-15). Ankara: Pegem Akademi.

Devecioğlu, Y., & Karadağ, Z. (2014). Amaç, Beklenti ve Öneriler Bağlamında Zekâ

Oyunlarının Değerlendirilmesi. *Bayburt Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 9*(1), 41-61.

Dokumacı Sütçü, N. (2021). Zekâ Oyunlarıyla İlgili Yapılan Bilimsel Araştırmaların Tematik ve Metodolojik Açıdan İncelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 20*(78), 988-1007.

Ekiz, D. (2020). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri.* Ankara: Anı Yayıncılık.

Erdoğan, A., Çevirgen Yılmaz, A., & Atasay Sunay, M. (2017). Oyunlar ve matematik öğretimi: Stratejik zekâ oyunlarının - rılması. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 10*(3), 287-311.

Esen, B. (2021). Akıl ve Zekâ OyunlarıI Etkinliklerinin İlkokul 3.Sınıf Matematik Dersinde Öğrencilerin Akademik Başarılarına ve Problem Çözme Becerilerine Etkisi. *Yüksek Lisans Tezi*. Mersin, Mersin Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Esen, M. (2019). Zekâ Oyunlarının, 4. Sınıf Öğrencilerinin Problem Çözmeye İlişkin Karar Verme Becersine,Sabırlı Davranış Göstermesine ve Okul Doyumuna Etkisinin İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. Mersin, Mersin Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Gülay Ogelman, H. (2016). Oyunla Öğretim. H. (. Gülay Ogelman içinde, *Yaşamın İlk Yıllarında Oyun: Oyuna Çok Yönlü Bakış* (2. b., s. 151-170). Ankara: Pegem Akademi.

Güneş, D. (2021). Sınıf Öğretmenlerinin Akıl ve Zekâ Oyunlarının İlkokulda Kullanıma Yönelik Değerlendirmeleri. *Yüksel Lisans Tezi*. Balıkesir: Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Gürbüz, O. (2019). Bilimsel Araştırmalarda Kullanılan Veri Toplama Yolları. Ç. Ş. Aytunga Oğuz içinde, *Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (1. b., s. 218-268). Ankara: Pegem Akademi.

İlhan, M., Güler, N., & Taşdelen Teker, G. (2020). Nicel Veri Toplama Araçları. A. Çoban, B. Oral, Z. Çubukçu, R. Sağ, M. İlhan, N. Güler, . . . M. Aydın, B. Oral, & Çoban Ahmet (Dü) içinde, *Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (1. b., s. 77-111). Ankara: Pegem Akademi.

Kahraman, T. (2021). Akıl ve Zekâ Oyunlarının, İlkokul İkinci Sınıf Öğrencilerinin Matematik Dersindeki Akademik Başarı ve Bilişsel Özelliklerine Etkisi. *Yüksek Lisans Tezi*. Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sınıf Eğitimi Ana Bilim Dalı.

Karaduman, M. (2022). Zekâ OyunlarıI Eğitim Programının Zihinsel Yetersizliği Olan Öğrencilerin Yetenek Testleri ile Ölçülen Zihinsel Becerilerine Etkisinin İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. Karaman, Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kula, S. S. (2020). Zekâ Oyunlarının İlkokul 2. Sınıf Öğrencilerine Yansımaları: Bir Eylem Araştırması. *Milli Eğitim Dergisi, 49*(225), 253-282.

Kurbal, M. (2015). 6. Sınıf Zekâ Oyunları Dersi Öğrencilerinin Problem Çözme Stratejilerinin ve Akıl Yürütme Becerilerinin İncelenmes. *Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi .

Lin, C., Shao, Y., Wong, L., & Niramitranon, J. (2011). he Impact of Using Synchronous Collaborative Virtual Tangram in Children's Geometric. *Turkish Online Journal of Educational Technology-TOJET, 10*(2), 250-258.

Marangoz, D. (2018). Mekanik Zekâ Oyunlarının İlkokul 2. Sınıf Öğrencilerinin Zihinsel Beceri Düzeylerine Etkisi. *Yüksek Lisans Tezi*. Sakarya, Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Merve, Tunç, ve Bolat, Y. Matematik Öğretiminde Zekâ Oyunları: Sistematik Bir İnceleme. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, *18*(38), 601-631.

Miles, M., & Huberman, A. (1994). *Qualitative Data Analsis: An Expanded Sourcebook* (2. b.). California: Sage Publications.

Moreau, D. (2013). Two-From Three-Dimensional Mental Rotation Training *The Quarterly Journal of Experimental Psychology, 66*(7), 1399-1413.

Ott, M., & Pozzi, F. (2012). Digital Games as Creativity Enablers for Children. Behaviour & Information Technology. *31*(10), 1011-1019.

Ott, M., Bottino, R., & Tavella, M. (2008). The impact of mind game playing on children's reasoning abilities: from an experience. *In Proceedings of the 2nd European Conference on Game Based Learning (ECGBL)* (s. 51-57). Spain: Academic Conferences-Academic Publishing International, Reading, UK.

Özdevecioğlu, B., & Hark Söylemez, N. (2021). Akıl ve Zekâ Oyunları ile İlgili Olarak Yapılan Lisansüstü Çalışmaların Değerlendirilmesi. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 10*(28), 17-53.

Poyraz, H. (2003). *Okul Öncesi Dönemde Oyun ve Oyuncak* (2. b.). Ankara: Anı Yayıncılık.

Sözer, Y., & Aydın, M. (2020). Nitel Veri Toplama Teknikleri ve Nitel Analiz Süreci. A. Çoban, B. Oral, Z. Çubukçu, R. Sağ, M. İlhan, N. Güler, . . . M. Aydın, B. Oral, & Ç. Ahmet (Dü) içinde, *Kuramdan Uygulama Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (1 b., s. 249-281). Ankara: Pegem Akademi.

Şahin, E. (2019). Zeka Oyunlarının İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinin Problem Çözme Becerilerine ve Problem Çözme Algılarına Etkisi. *Yüksek Lisans Tezi*. Balıkesir, Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Şanlıdağ, M. (2020). Zekâ Oyunları Dersinin Öğrencilerin Matematik Problemi Çözme Tutumlarına ve Problem Çözmeye Yönelik Yansıtıcı Düşünme Becerilerine Etkisi. *Yüksek Lisans Tezi*. Muğla, Muğla Sıtkı Kocaman Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Şen, G. (2022). Akıl ve Zekâ Oyunlarının İlkokul 1. Sınıf Öğrencilerinin Okuma Becerileri ve Okuma Tututmları Üzerindeki Etkisi. *Yüksek Lisans Tezi*. Afyon, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Şişman, Ş. (2022). Akıl ve Zekâ Oyunlarının 8. Sınıf Öğrencilerinin Rutin Olmayan Problemlerİ Çözme Başarısı ve Matematik Tutumlarına Etkisi. *Yüksek Lİsans Tezi*. Kocaelİ, Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Taşkesen, H. (2022). Geometrik Mekanik Zekâ Oyunlarının İlkokul 3.sınıf Öğrencilerinin Akademik Başarıları ve Üç Boyutlu Geometrik Düşünme Becerilerine Etkisi. *Yüksek Lisans Tezi*. Malatya, İnönü Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

TBT, T. B. (2014). *1. Kademe Başlangıç Düzeyinde Zekâ Oyunları Eğitimen Eğitimi Kitabı.* İstanbul.

Thompson, T. (2016). The Of Concrete, Virtual, And Multimodal Tangram Manipulatives On Second Grade Elementary Students' Mathematics Achievement And Development Of Spatial Sense: A Convergent Parallel Mixed Methods Study. *Unpublished doctoral dissertation*. Oklahoma State University.

TTKB. (2013). *Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Akıl ve Zekâ Oyunları Öğretim Programı.* Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı. https://mufredat.meb.gov.tr/Programlar.aspx adresinden alındı

Yağlı, C. (2019). Zeka Oyunlarının İlkokul Öğrencilerinin Dikkat ve Görsel Algı Düzeylerine Etkisi. *Yüksek Lisans Tezi*. Çanakkale, Çanakkale OnSekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Yıldırım, A., & ŞimşeK, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (10. b.). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yıldız , R. (2023). Zekâ Oyunları ve Geleneksel Çocuk Oyunlarının Ortaokul Öğrencilerinde Dİkkat ve Görsel Algıya Etkisi. *Doktora Tezi*. Aksaray, Aksaray Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yüksel, M. (2023). Zekâ Oyunlarıyla Desteklenmiş Oyunla Öğretim Uygulamalarının İlkokul Öğrencilerinin Dört İşlem Becerilerine Etkisi. *Yüksek Lisans Tezi*. Tokat, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

BÖLÜM **5**

Sosyal Bilgiler Öğretiminde Karşılaşılan Temel Sorunlar

Sadettin YILDIRIM
Doç. Dr. Suat POLAT

1. GİRİŞ

19. yüzyılda ekonomik ve sosyal alanlarda yaşanan büyük değişimler, dünya eğitim sistemlerinde köklü değişiklere sebep olmuştur. Bireyi toplumsal kurallara uygun şekilde yetiştirmeyi hedef edinen sosyal bilgiler dersi, bu ekonomik ve sosyal dönüşümlerin sonucunda ortaya çıkmıştır (Kılıçoğlu, 2012; Öztürk, 2015). Sosyal bilgileri temel olarak (Dewey'den akt. Öztürk, 2015) sosyal olan şeyleri çalışmak şeklinde ifade etmek mümkündür. Barth (1991) sosyal bilgileri, önemli sosyal konularda vatandaşlık becerilerini geliştirmek için sosyal ve beşerî bilimleri kaynaştırarak sunan bir ders olarak tanımlamıştır. Öztürk ve Deveci (2011)'ye göre sosyal bilgiler; yaşadığı çevrede görev ve sorumluluklarının bilincinde olan ve bunları yerine getiren bireylerin yetiştirilmesi amacıyla sosyal ve beşerî bilimlere ait bilgilerin toplu olarak öğretildiği disiplinler arası bir çalışma alanıdır. Millî Eğitim Bakanlığı (2005) ise sosyal bilgiler dersini şöyle tanımlamıştır;

> "Sosyal Bilgiler, bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren; insanın sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir" (MEB, 2005).

Sosyal bilgiler ile ilgili önemli bir kurum olan National Council for the Social Studies (NCSS)'ye göre vatandaşlık becerisini geliştirmeyi hedefleyen bu ders, antropoloji, arkeoloji, ekonomi, coğrafya, tarih, hukuk, felsefe, siyaset bilimi, psikoloji, din ve sosyolojinin yanı sıra beşeri bilimler, matematik ve doğa bilimlerinden aldığı bilgileri yoğurarak sunan bir derstir. Sosyal bilgiler dersinin öncelikli amacı, kültürel açıdan farklı ve karşılıklı ilişki içinde bulunulan bu dünyada, gelecek nesillere bilgiye dayalı mantıklı karar alma becerisini kazandırmaktır. (NCSS, 2020).

Sosyal bilgilerin, sosyal bilimlerden elde ettiği bilgileri harmanlayıp bu bilgileri ülkesi açısından etkin ve demokratik vatandaş, toplum

KAYNAKÇA

Acar, R. (2003). *Sosyal bilgiler dersi içeriğinin öğretiminde karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri*. Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Ana Bilim Dalı, Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı, Eskişehir.

Açıkalın, M., ve Gönenç, S. (2017). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler öğretiminde karşılaştıkları sorunlar ve bunlara getirdikleri çözüm önerileri. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *7*(1), 26-41.

Akdeniz, N. (2008). *Altıncı sınıf sosyal bilgiler yeni ders programının uygulanmasında karşılaşılan güçlükler*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Eğitim Programı ve Yönetimi, *Konya*.

Akgül, N. İ. (2006). *Sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler öğretiminde kullandıkları yöntemler ve karşılaşılan sorunlar* (*Niğde ili örneği*). Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Programları ve Öğretim Bilim Dalı, Niğde.

Akmehmetoğlu, H. (2014). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler öğretiminde karşılaştıkları sorunlar (Kastamonu İli Örneği).* Yüksek Lisans Tezi, Kastamonu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Ana Bilim Dalı, Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı, Kastamonu.

Akşit, İ. (2011). İlköğretimde görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler öğretiminde karşılaştıkları sorunlar (Denizli ve Erzurum örneği). Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Ana Bilim Dalı, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı, Denizli.

Arslan, M. (2019). *Değerlerin kazandırılma sürecinde sosyal bilgiler öğretmenlerinin karşılaştıkları sorunlar ve çözüm önerileri*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sosyal Bilimler ve Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı, İstanbul.

Arslantaş, S. (2006). *6. ve 7. da sosyal bilgiler dersi program uygulamalarında karşılaşılan sorunların öğretmen görüşleri açısından incelenmesi. Malatya İli Örneği.* Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Ana Bilim Dalı, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı, Elazığ.

Barth, J. L. (1991). Elementary and junior high/ middle school social studies curriculum. Activities and materials. Lanham: University Press of America, Inc.

Baydar, P. (2009). İlköğretim beşinci sınıf sosyal bilgiler programında belirlenen değerlerin kazanım düzeyleri ve bu süreçte yaşanılan soruların değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Adana.

Bektaş, Taşkın, Ö. (2016). Sosyal bilimler ve sosyal bilgiler. *Sosyal bilgilerin temelleri.* (Edt: R. Turan ve T. Yıldırım), (1. Baskı), Ankara: Anı Yayıncılık.

Creswell, J. W. (2014). Araştırma deseni (Çev. Edt. S. B. Demir). Ankara: Eğiten Kitap. (Eserin orijinali 2013'te yayımlandı).

Creswell, J. W. (2015). Nitel araştırma yöntemleri. (Çev. Edt. M. Bütün ve S. B. Demir). (2.Baskı). Ankara: Siyasal Kitabevi. (Eserin orijinali 2013'te yayımlandı).

Çelikkaya, T., Karakuş, U. ve Demirbaş, Ç. (2010). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin ölçme-değerlendirme araçlarını kullanma düzeyleri ve karşılaştıkları sorunlar. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, *11*(1), 57-76.

Çimen, Y. (2022). **Öğrencilerin sosyal bilgiler öğrenme nedenleri, süreçte karşılaştıkları sorunlar, beklentileri ve sosyal bilgiler öğrenmelerinin yaşamlarına yansımaları.** Yüksek Lisans

Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitimi Ana Bilim Dalı, Kahramanmaraş.

Çoban, A., Temir, M., ve Karaca, S. (2017). Ortaokullarda görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler öğretiminde öğrenci kaynaklı karşılaştıkları sorunlar ve çözüm önerileri. *Sosyal Bilimler Dergisi*, *18*(4), 35-54.

Demirci, M. (2019). *Sosyal bilgiler öğretim programının sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenlerinin görüşlerine göre değerlendirilmesi Kars ili örneği.* Yüksek Lisans Tezi, Kafkas Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Ana Bilim Dalı, Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı, Kars.

Dikmenli, N. (2020). *Ortaokul sosyal bilgiler dersi öğretiminde sosyal bilgiler öğretmenlerinin karşılaştığı problemlere dair öğretmen görüşlerinin yansımaları Akdeniz bölgesinde bir il.* Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı, Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı, Antalya.

Dursun, A. N. (2022). *6. sınıf sosyal bilgiler dersi eba video ve sorularının sosyal bilgiler programıyla uyumunun incelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı, Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı, Konya.

Ekici, Ö. (2018). *Ortaokullarda vatandaşlık eğitiminde yaşanan sorunlara ilişkin sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sosyal Bilgiler Eğitimi Ana Bilim Dalı, Erzurum.

Erköse, E. (2007). *Yenilenen 6. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programının sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin görüşlerine göre değerlendirilmesi (Sakarya il örneği).* Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Ana Bilim Dalı, Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı, Sakarya.

Has, S. (2019). *Sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde kullandıkları yöntem ve teknikleri ile dersin öğretiminde karşılaştıkları sorunlar Muş İli Örneği.* Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı, Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı, Erzurum.

Kabapınar, Y. (2014). *Kuramdan uygulamaya sosyal bilgiler öğretimi.* Ankara: Pegem Akademi.

Karacaoğlu, Ö. C. ve Acar, E. (2010). Yenilenen programların uygulanmasında öğretmenlerin karşılaştığı sorunlar. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *7*(1), 45-58.

Karadeniz, A. (2023). *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Kamu Personel Seçme Sınavına (Kpss) Yönelik Tutumları.* Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, Zonguldak.

Karasoy, D. (2004). *İlköğretim 4. ve 5. sınıfta sosyal bilgiler dersinin öğretimi ve öğretiminde yaşanan güçlükler*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalı, Konya.

Kayacan, F. (2021). *6. Sınıf Sosyal bilgiler ders kitabında yer alan soruların revize edilmiş bloom taksonomisine göre değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkçe Ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, Afyonkarahisar.

Keleş Küfündür, B. (2022). ***Öğretmen adaylarında belirsizliğe tahammülsüzlük ile öğrenme tutumları arasındaki ilişkilerin incelenmesi***. Yüksek Lisans Tezi, T.C. Maltepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, İstanbul.

Kılıçoğlu, G. (2012). *Sosyal Bilgiler tanımı, dünyada ve ülkemizde gelişimi ve önemi.* (Ed. M. Safran). Sosyal bilgiler öğretimi içinde. (s.4-14), Ankara: Pegem Akademi.

Kırtay, A. (2005). *2006 Öğretim yılı 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler programının uygulanmasında karşılaşılan problemler ve çözüm önerileri (Kars ili örneği*). Yüksek Lisans Tezi, Kafkas Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı, Kars.

Koçoğlu, E. ve Egüz, Ş. (2019). Türkiye'de, sosyal bilgiler eğitimine ilişkin alan eğitimcilerinin sorunsal tespitleri. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, *8*(1), 26-37.

Koyuncu, M. (2022). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretim sürecine uygun materyal ve kaynak kullanımı hakkındaki görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, Konya.

Memişoğlu, H. ve Köylü, G. (2015). Sosyal bilgiler dersindeki sorunlar ve çözüm yollarına ilişkin sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri. *Uluslararası Türk Dili, Edebiyatı ve Tarihi Dergisi, 10/11,* 1099-1120.

Naylor, D. T. ve Diem, R. (1987). *Elementary and middle school social studies.* New York: Random House.

Nelson, M. R. (1987). *Children and social studies/creative teaching in the elementary classroom.* Orlando: Harcourt Brace Jovanovich, Publishers.

Oruç, A. (2019). *Güncellenen ortaokul sosyal bilgiler öğretim programının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, *İstanbul Üniversitesi, Cerrahpaşa Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul*.

Öztürk, C. (2007). Sosyal bilgiler: Toplumsal yaşama disiplinlerarası bir bakış. *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi*. (Edt: C. Öztürk), Ankara: Pegem Akademi.

Öztürk, C. (2015). Sosyal Bilgiler: toplumsal yaşama disiplinlerarası bir bakış. (Ed. C. Öztürk). Sosyal bilgiler öğretimi demokratik vatandaşlık eğitimi içinde. (s.2-30). Ankara: Pegem Akademi.

Öztürk, C. ve Deveci, H. (2011). *Farklı ülkelerin sosyal bilgiler öğretim programlarının değerlendirilmesi.* (Ed. C. Öztürk). Farklı Ülkelerin Sosyal Bilgiler Öğretim Programları içinde. (s. 1-41). Ankara: Pegem Akademi.

Öztürk, C. ve Otluoğlu, R. (2002). Sosyal bilgiler öğretiminde yazılı edebiyat ürünlerini ders aracı olarak kullanmanın duyuşsal davranış özelliklerini kazanmaya etkisi. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 15*, 173-182.

Palaz, T. (2017). *Sosyal Bilgiler eğitiminde küresel sorunlar ve öğretimi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Safran, M. (2014). Sosyal bilgiler öğretimine bakış. *Sosyal bilgiler öğretimi.* (Edt: B. Tay ve A. Öcal), (2. Baskı), Ankara: Pegem Akademi.

Seggie, F.N. ve Bayyurt, Y. (2015). Nitel araştırma. Ankara: Anı Yayıncılık.

Tahiroğlu, M. (2006). *İlköğretim okullarının ikinci kademesinde sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin, sosyal bilgiler dersi öğretiminde karşılaştıkları güçlükler (Aksaray ili örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Tepebaş, F. (2010). *Mesleğe yeni başlayan sosyal bilgiler öğretmenlerinin karşılaştıkları sorunlar*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı, İstanbul.

Tonga, D. (2019). Sosyal bilgiler eğitiminde karşılaşılan sorunlar üzerine bir değerlendirme. *Türk-İslam Dünyası Sosyal Araştırmaları Dergisi*, *12*(12), 187-201.

Yavuz, İ. (2010). İlköğretim 6. sınıf sosyal bilgiler derslerinde karşılaşılan sorunlara ilişkin öğretmen görüşleri. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı, Ankara.

Yaylacı, Z. ve Büyükalan, S. (2020). Sosyal bilgiler eğitiminde öğretmen görüşüne başvurulan tezlerin tematik açıdan incelenmesi (2005-2017). *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *20*(1), 1-19.

Yener, Ş. (2015). Sosyal bilgiler öğretiminde karşılaşılan öğretmen ve öğrenci kaynaklı sorunlar: Muş il örneği. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *3*(2), 105-120.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayınevi, Ankara.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri.* (6. Baskı), Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yılmaz, K. (2010). Sosyal bilgiler eğitimindeki sorunlar ve çözüm önerileri: öğretim elemanlarının görüşleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, *8*(4), 839-867.

Yılmaz, K. ve Tepebaş, F. (2011). İlköğretim düzeyinde sosyal bilgiler eğitiminde karşılaşılan sorunlar: mesleğine yeni başlayan sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *2*(1), 157-177.

Yiğit, Ö. F. (2022). *Günümüz dünya sorunları karşısında sosyal bilgiler öğretimi ve sosyal bilgiler ders kitaplarının incelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı, Konya.

Yuvacı, İ. (2018). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin yerel tarih ile ilgili uygulamaları ve karşılaşılan sorunlar-Sivas ili örneği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sivas.

Zengin, S. ve Çoban, A. (2020). Sosyal bilgiler öğretmenliği bölümünde öğrenim gören öğretmen adaylarının uygulamalı eğitimde karşılaştıkları güçlükler. *Türkiye Bilimsel Araştırmalar Dergisi, 5(2),* 146-164.

BÖLÜM **6**

Sadrettin Celal Antel'in *Maarifimiz İçin On Senelik İnkişaf Programı* ile John Dewey'in *Türk Maarifi Hakkındaki Raporunun* Benzerlik ve Farklılıkları

Doç. Dr. Savaş KARAGÖZ
Doç. Dr. Serhat ARSLAN

1. GİRİŞ

Osmanlı Devleti Tanzimat Dönemi 1869 tarihli Maarifi Umumiye Nizamnamesi ile eğitim konusuna ağırlık vermeye başlamıştır. Tanzimat ve Meşrutiyet Dönemleri arasında eğitim öğretim uygulamaları konusunda kayda değer değişim ve dönüşümlerin yaşanmış bu dönemde açılan okullar özellikle Cumhuriyet dönemi eğitim uygulamalarına yön verecek çok sayıda eğitimci kişileri yetiştirme becerisine sahip olmuşlardır. II. Meşrutiyet Döneminden Cumhuriyet Dönemi'ne geçilirken günün şartlarına ve ülke gereceklerine cevap verecek eğitim uygulamalarının nasıl olması gerektiği konusunda gerek yabancı ve gerekse yerli uzman görüşleri önemli hale gelmiştir. Bu eğitimcilerden Sadrettin Celal Antel ve ülkemize davet edilen ve görüşlerine başvurulan J. Dewey Erken Cumhuriyet Dönemi eğitiminin nasıl olması gerektiği konusunda dönemin Maarif Vekâletine raporlar sunmuşlardır.

Sadrettin Celal Antel'in yazmış olduğu kitapları, eğitimle ilgili makaleleri, zekâ ve bilgi testi uygulama ve geliştirmesi, aynı zamanda dile getirmiş olduğu görüşlere uygulama fırsatı sağlayan 44'üncü ilkokul isimli Deneme Okulunu açması Türk Eğitim tarihi alanında önemli bir yere ve etkiye sahip olduğunu göstermektedir (Berkal, 2000; Ata, 2014).

Sadrettin Celal Antel, eğitimin temel felsefenin millilik olduğuna her yazısında vurgu yaparak, bu felsefe sayesinde vatandaşlık bilincinin geliştirilebileceğini belirterek her bireyin üretici olarak yetiştirilmesi gerektiğini savunmuştur. Bu idealin gerçekleşmesinde ise aile ve çevreye büyük görevler düştüğünün ifade etmiştir. Belki de ilk defa o dönem dile getirilen görüşlerden bir tanesi olan okul aile işbirliği kavramı Sadrettin Celal Antel(1917)'in üzerinde durduğu en önemli kavramlardan bir tanesini olmuştur. Milli terbiyenin verilmesinde aile okul işbirliğinin mutlaka sağlanması gerektiğini vurgulayarak Amerikalıların okul-aile işbirliğini örnek vermiştir.

Avrupa'daki çağdaş eğitim uygulamalarını yakın takip eden ve benzer fikirleri ülkemizde uygulamak isteyen, Sadrettin Celâl'in (1917) eğitime ilişkin ilk yazılarında eşya derslerinin önemine dikkat çekmiş, öğrenmede kalıcılığın sağlanmasında yaparak ve yaşayarak öğrenmenin önemini vurgulamıştır(Karagöz, 2014; Ata, 2014).

Sadrettin Celal, yazılarında eğitim programları içerisinde mutlaka eşya derslerinin olmasını ve bu dersteki esas amacın çocuklarda görme, hissetme, düşünme ve duygularını ifade etme becerilerini geliştirmek olduğu üzerinde

KAYNAKLAR

Akkutay, Ü. (1996). *Milli eğitimde yabancı uzman raporları (Atatürk dönemi)*. Ankara: Avni Akyol Ümit Kültür ve Eğitim Vakfı Yayınları.

Ali Haydar (1923). Emek Mektebi 2-Emek Mektebi Fikrinin Tekâmülü Tarihçesi, *Muallimler Mecmuası*, 1(9), 169-176.

Altunya, N. (2019). *Maarif Teşkilatı Hakkında Bir Layiha (1926) Sadrettin Celal (Antel)*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Antel, S. C. (1917). Asri terbiye 1. *Muallim Mecmuası, 1* (4), 122-130.

Ata, B. (2014). Marksist Siyaset ve Durkheimci Pedagoji Arasında Bir Türk aydını: Sadrettin Celal Antel ve Tarih Öğretimi. *Eğitim ve Bilim, 175*(1), 27-40.

Aytaç, K. (2006) . Çağdaş eğitim akımları (yabancı ülkelerde). Ankara: Mevsimsiz Yayınları.

Bakır, K.(2021). Demokratik Eğitim John Dewey'in Eğitim Felsefesi Üzerine. Ankara: Pegem Akademi.

Baltacıoğlu A. (2005).Yayın Tanıtımı, Düzeltme, Katkılar, *Osmanlı Bilimi Araştırmaları VI/2,* 370-373,

Bender, M.T. (2005). John Dewey'nin Eğitime Bakışı Üzerine Yeni Bir Yorum. *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 6* (1).3- 19.

Berkol, B. (2000). 44'üncü ilkokul. *M. Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 12*(1), 53-58.

Demirel, F. (2019). John Dewey ve İsmail Hakkı Tonguç'un Düşüncelerine Göre İnsan Doğasının Eğitimle İlişkilendirilmesi. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES) , 52* (3) , 967-987 . DOI: 10.30964/auebfd.538572

Güçlüol, K. (1985). *John Dewey Raporun'dan Esintiler*. Ankara: Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Yayınları. http://egitimvebilim.ted.org.tr/index.php/ EB/ article/ view/5386/1548.

Karagöz, S. (2014). İkinci meşrutiyetten harf inkılâbına kadar süreli yayınlarda yer alan eğitim görüşleri ve cumhuriyet eğitimine yansımaları (1908 -1928).

Yayımlanmamış doktora tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Karagöz, S. (2018). *Cumhuriyet Dönemi Eğitimine Yön Veren Yerli ve Yabancı Uzman Raporları (1911-1927).* Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Şemin, R. (1987). *Sadrettin Celâl Antel*. Ankara: UNESCO Türkiye Milli Komisyonu.

Siyavuşgil, E. S. (1954). Profesör Sadrettin Celâl Antel. *Pedagoji bülteni I,* İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayını.

BÖLÜM **7**

Ortaokul Öğrencilerinin Matematik Okuryazarlık Özyeterliklerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi

Öznur BAŞTA
Doç. Dr. Esra ALTINTAŞ
Doç. Dr. Şükrü İLGÜN

GİRİŞ

Matematik, günümüzde özellikle bilim, teknoloji ve iş dünyasında önemli bir rol oynamaktadır. Hayatımızın her aşamasında yer edinen matematik, insanlara farklı bakış açıları kazandırarak topluma yön vermektedir. Bu sebeple öğretim programlarında öğrencilerin matematiğe dair yeterlilik ve yetenek kazanarak bunu davranış haline getirmeleri hedeflenmektedir. Ayrıca eleştirel düşünebilen, problem kurabilen ve çözebilen ve yeniliklere uyum sağlayabilen bireyler yetiştirmek bir diğer hedefleri arasındadır (MEB, 2018). Matematik öğretiminin önemi bilinmesine ve bu doğrultuda öğretim programlarında özel hedefler belirlenmesine rağmen uluslararası sınavlarda istenilen seviyede olmadığımız açıkça görülmektedir. Yapılan araştırmalar (Özgen ve Bindak, 2008; Uysal ve Yenilmez, 2011; Zehir ve Zehir, 2016; Altun ve Bozkurt, 2017; Ketonen ve Hotulainen, 2019; Akıllı, 2020) matematik okuryazarlığı üzerinde daha fazla eğilim gösterilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Matematik okuryazarlığı, öğrencilerin matematiksel becerilerini, yorum yapma, işaret ve sembolleri doğru bir şekilde kullanabilme, probleme dair fikir oluşturma ve çözebilme becerilerini kapsamaktadır. Bununla birlikte matematik okuryazarlığı sadece matematik dersine dair yaşantılar olmayıp matematiği hayatın içine entegre etmektir. Matematik okuryazarı bir birey hayatın her aşamasında matematiksel becerilerini kullanıp değişen ve gelişen teknolojiye ayak uydurarak karşılaştığı sorunları analiz edip çözüme ulaştırabilmelidir (Ersoy, 1997).

Matematik okuryazarlığı kavramını etkileyen en önemli psikolojik etkenlerden biri özyeterliktir (De Lange, 2006). Özyeterlik kişinin kendi bilgi ve becerilerine dair duyduğu güven yani bir konuda kendine olan inancıdır. Özyeterliği yüksek olan bireyler başarıya giden yolda daha esnek ve sabırlıdırlar (Hidayat, 2011). Matematik okuryazarlığı açısından değerlendirecek olursak özyeterlik öğrencilerin matematiği yapabileceğini düşünmesi ve bu gücü kendinde hissetmesidir. Matematik okuryazarlık özyeterliği yüksek olan bireyler özyeterliği düşük olanlara göre matematiğe karşı daha ilgilidirler ve karşılaştıkları problemlere daha çözüm odaklı yaklaşırlar (Pajares 1996). Bu bağlamda matematik okuryazarlık özyeterliğinin ne kadar önemli olduğu bilinmektedir ve birçok çalışmada bu konuya yer verilmiştir.

Yapılan çalışmalar incelendiğinde çalışma grubu olarak çoğunlukla öğretmen adaylarının, öğretmenlerin ya da ortaokul kademelerinden birinin seçildiği görülmektedir (Özgen ve Bindak, 2008; Zehir ve Zehir, 2016; Aldan Karademir ve Deveci, 2019; Aksu, 2019). Ortaokul kademelerinin tamamını

KAYNAKÇA

Adal A ve Yavuz İ (2017) Ortaokul öğrencilerinin matematik öz-yeterlik algıları ile matematik kaygı düzeyleri arasındaki ilişki. Uluslararası Alan Eğitimi Dergisi, 3(1): 20-41.

Akçay A O ve Semercioğlu M S (2021) Sınıf Öğretmenlerinin Matematik Okuryazarlığı ÖzYeterlikleri ve Finansal Okuryazarlık Tutum ve Davranış Düzeyleri Arasındaki İlişki. Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi, 12(3): 1223-1233.

Akhan, Ş., & Bindak, R. (2017). Bazı kişisel değişkenlerin ortaokul öğrencilerinin matematik başarısı üzerindeki etkisi: Bir regresyon modeli.

Akıllı, E. (2020). Matematik okuryazarlık eğitiminin 7. sınıf öğrencilerinde akademik başarıya ve epistemolojik inanç düzeyine etkisi (Tez No. 653453) [Yüksek Lisans Tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Aksu, N. (2019). *Farklı ülkelerden Pısa sınavına katılan öğrencilerin matematik okuryazarlığını etkileyen faktörlerin tahmin edilmesi* (Master's thesis, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).

Aktulun Ö U (2018) Examination of the Relationships between Mathematics Literacy Perceptions of Preschool Teachers and Geometric Shape Recognition and Number Skills of Children with Structural Equation Modelling. International Education Studies, 11(12): 63-77.

Akyüz, G. ve Pala, N.M. (2010). PISA 2003 sonuçlarına göre öğrenci ve sınıf özelliklerinin matematik okuryazarlığına ve problem çözme becerilerine etkisi. İlköğretim Online, 9 (2), 668-678.

Albayrak Ataklı, P. (2011). Factors Related to Basıc Numeracy Skills of Adult in Turkey. Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Aldan Karademir, Ç. & Deveci, Ö. (2019). Sınıf Öğretmeni Adaylarının Matematik Öğretiminde Matematik Dili Kullanımları ve Matematik Okuryazarlığı Öz yeterlik Algıları. İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 20 (3), 695-708.

Altıntaş, E. , Özdemir, A. Ş. & Kerpiç, A. (2012). Öğretmen Adaylarının Matematik Okuryazarlığı Özyeterlik Algılarının Bölümlere Göre Karşılaştırılması . Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi , 2 (2) , 26-34 . Retrieved from https://dergipark.org.tr/en/pub/trkefd/issue/21476/230187

Altıntaş, E. , İlgün, Ş. & Karadağ, M. (2022). Ortaokul Öğrencilerinin Matematik Okuryazarlık Öz-Yeterlik Algılarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi , (31) , 255-267 . DOI: 10.54600/igdirsosbilder.1128169

Altun, M. ve Bozkurt, I. (2017). Matematik okuryazarlığı problemleri için yeni bir önerisi. Eğitim ve Bilim, 42(190), 171-180. http://dx.doi.org/10.15390/EB.2017.6916

Anbarlı, D. (2022). Ortaokul öğrencilerinin matematik okuryazarlığı öz yeterlikleri

ile matematik dersi bağlılıkları arasındaki ilişkinin incelenmesi Muğla Sıtkı

Koçman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı

Eğitim Programları ve Öğretim Bilim Dalı, Muğla.

Ayvaz Can, A. (2019). Sınıf öğretmeni adaylarının matematik okuryazarlığı öz-yeterlik düzeylerinin incelenmesi. Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 19(3), 753-766.

Bandura, A. (1997). Toward A Unifying Theory Of Behavioral Change." Psychological Review, 84(2): 191-215

Baypınar, K. & Tarım, K. (2019). The Development of Mathematical Literacy

Scale for Middle School: A Reliability And Validity Study .

Cukurova University Faculty of Education Journal , 48 (1) , 878-909 . Retrieved

from https://dergipark.org.tr/tr/pub/cuefd/issue/44511/415291

Baypınar, K., Tarım, K. ve Keklik, G. (2015). İlköğretim Öğretmenlerinin Matematik Okuryazarlığı Öz-Yeterlik Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (21), 846-870.

Chen, P. P. (2002). Exploring the accuracy and

of seventh-grade mathematics students. Learning and Individual 14, 77-90.

Creswell, J. W. (2012). Educational research Planning, conducting, and evaluating quantitative and qualitative research. New Jersey: Pearson Merrill Prentice Hall.

Çam, A. (2014). 9. sınıf Öğrencilerinin PISA Matematik Testi Başarı Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Eğitim ve Öğretim Bilim Dalı, Çanakkale.

Çoban, M. PISA 2012 çalışmalarının 9. sınıf öğrencilerinin yaşadıkları okuryazarlığının incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. 2018.

Dağdelen, M. (2022). Ortaokul Öğrencilerinin Matematik Kaygıları ile Matematik Okuryazarlığı Özyeterlikleri Arasındaki İlişki . Bilgisayar ve Eğitim Araştırmaları Dergisi , 10 (20), 636-655 . DOI: 10.18009/jcer.1165625

De Lange, J. 2006. Mathematical literacy for living from OECD-PISA perspective, Tsukuba Journal of Educational Study in Mathematics, 25, 13-35. http://www.human.tsukuba.ac.jp/~mathedu/2503.pdf

Delioğlu, H. N. (2017). *Sekizinci sınıf öğrencilerinin matematik başarısı ile sınav ve matematik kaygısı, matematiğe yönelik özyeterlik algısı arasındaki ilişki* (Master's thesis, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü).

Demir, S. B. (2019). Yetişkinlerin matematik okuryazarlığı öz yeterlik düzeyleri ile problem çözme becerileri arasındaki ilişki [Yüksek Lisans Tezi], Bartın Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Duran M (2011) İlköğretim 7.Sınıf Öğrencilerinin Görsel Matematik Okuryazarlığı Özyeterlik Algıları İle Görsel Matematik Başarıları Arasındaki İlişki. Yüksek Lisans Tezi, Erzincan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Erzincan, 77 s.

Edge, D. L. (2009). Math Lıteracy: The Relationship of Algebra, Gender, Ethnicity, Socioeconomic Status, and AVID Enrollment with High School Math Course Completion and College Readiness. Doktora Tezi, Ağustos, 2009, The University of North Texas.

Ersoy M Balkır T Karaaziz M ve Balkır F (2019) Matematik Okuryazarlığı Özyeterliliğinin ve Aile Bütçesini Planlamanın Psikolojik İyi Oluş Üzerine Etkisi. Kıbrıs Türk Psikiyatri ve Psikoloji Dergisi, 1(1): 31-41.

Ersoy, Y. (1997). Okullarda matematik eğitimi: matematikte okuryazarlık. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 13(13), 115-120. https://dergipark.org.tr/tr/pub/hunefd/issue/7824/102840

Fraenkel, J. R., Wallen, N., & Hyun, H. (2012). How to design and evaluate research in education (8. b.). New York: McGraw-Hill.

Gülten D Poyraz C ve Soytürk İ (2012) Öğretmen adaylarının matematik okuryazarlığı özyeterliklerinin "ders çalışma alışkanlıkları" açısından incelenmesi Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi, 1(2): 143-149.

Gürsakal, S. (2012). Pisa 2009 Öğrenci Başari Düzeylerini Etkileyen Faktörlerin Değerlendirilmesi. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 17(1), 441-452.

Hidayat D R 2011 Teori dan Aplikasi Psikologi Kepribadian dalam Konseling. Cetakan Pertama, ISBN: 978-979-450-654-7, Bogor, Ghalia Indonesia, 210 pp.

Kasapoğlu, K. (2014). A logistic regression analysis of Turkey's 15-yearolds' scoring above the OECD average on the PISA'09 reading assessment. Educational Sciences: Theory and Practice, 14(2), 649-667. DOI:10.12738/estp.2014.2.1744

Katrancı, Y. ve Şengül, S. (2019). Ortaokul öğrencilerinin matematik okuryazarlığı ile görsel matematik okuryazarlığı öz-yeterlik algıları arasındaki ilişki. Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi, 9(4), 1113-1138. https://doi.org/10.14527/pegegog.2019.036

Ketonen, E. E. & Hotulainen, R. (2019). Development of low-stakes mathematics and 88 literacy test scores during lower secondary school-A multilevel pattern-centered analysis of student and classroom - ces. Contemporary Educational Psychology, 59. https://doi.org/10.1016/j.cedpsych.2019.101793

Kızıltoprak, (2019). İşbirlikli öğrenmenin ortaokul 8. sınıf öğrencilerinin üçgendekiler akademik başarıları ve görsel matematik okuryazarlığı özyeterlik algıları üzerindeki etkisi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans cevap tezi). Siirt Üniversiteleri , Siirt.

Kükey, E. (2013). Ortaokul 8. Sınıf Öğrencilerinin Matematik Okuryazarlık Düzeylerinin Matematik Başarılarına Etkisi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi, Elazığ

Lee J (2009) Universals and specifics of math self-concept, math , and math anxiety across 41 PISA 2003 participating countries. Learning and individual - ces, 19(3): 355-365.

Milli Eğitim Bakanlığı [MEB] (2018). Matematik Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve ortaokul 1-8. https://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/201813017165445-MATEMAT%C4%B0K%20%C3%96%C4%9ERET%C4%B0M%20PROGRA MI%202018v.pdf

Özer, Y. ve Özberk, E. H. (2011). PISA 2009: Türk öğrencilerin okuma becerileri, fen ve matematik okuryazarlığının bazı değişkenler açısından incelenmesi. 20.Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı, Burdur. https://www.researchgate.net/publication/322093565_PISA_2009_Turk_Ogrenc ilerin_Okuma_Becerileri_Fen_ve_Matematik_Okuryazarliginin_Bazi_Degisken ler_Acisindan_Incelenmesi

Özgen, K. ve Bindak, R. (2008). Matematik okuryazarlığı öz yeterlik ölçeğinin geliştirilmesi. Kastamonu Eğitim Dergisi, 16(2), 517-528. https://dergipark.org.tr/tr/pub/kefdergi/issue/49100/626538

Özgen, K. ve Bindak, R. (2011). Lise öğrencilerinin matematik okuryazarlığına yönelik özyeterlik inançlarının belirlenmesi. Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 11(2), 1073- 1089.

Pajares F (1996) beliefs and mathematical problem solving of gifted students. Cotemporary Educational Psychology, 20: 325-344.

Pişkin Tunç M (2021) Görsel Matematik Okuryazarlığı Öz-Yeterlik Algısının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. Journal of Higher Education & Science/Yükseköğretim ve Bilim Dergisi, 11(1): 75-82.

Reçber, Ş. (2011). *Yedinci sınıf öğrencilerinin matematik özyeterlikleri, matematik kaygıları, matematiğe yönelik tutumları ve matematik başarıları arasındaki ilişkinin cinsiyet ve okul türüne göre incelenmesi* (Yüksek lisans tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi).

Tabachnick, B. G., Fidell, L. S., & Ullman, J. B. (2013). *Using multivariate statistics* (Vol. 6, pp. 497-516). Boston, MA: pearson.

Tekin B ve Tekin S (2004) Matematik öğretmen adaylarının matematiksel okuryazarlık düzeyleri üzerine bir araştırma. MATDER, http://www.matder.org.tr/index.php? option=com_content&view=article&id=77:matematik-ogretmen-adaylarininmatematiksel-okuryazarlik-duzeyleri-uzerine-bir-arastirma-&catid=8:matematikkosesi-makaleleri&Itemid=172

Unutkan, Ö. (2007). Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Matematik Becerileri Açısından İlköğretime Hazır Bulunuşluğunun İncelenmesi. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 32, 243-254.

Usta, H.G. (2014). PISA 2003 ve PISA 2012 Matematik Okuryazarlığı Üzerine Uluslararası Bir Karşılaştırma: Türkiye, Finlandiya. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Ölçme ve Değerlendirme Anabilim Dalı, Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme Bilim Dalı, Ankara.

Uysal, E. & Yenilmez, K. (2011). Sekizinci Sınıf Öğrencilerinin Matematik Okuryazarlığı Düzeyi . Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi , 12 (2) , 1-15 . Retrieved from https://dergipark.org.tr/tr/pub/ogusbd/issue/11000/131632

Uzun, E. ve Yenilmez, K. (2016). İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Öğrencilerinin Matematik Okuryazarlığı Özyeterliklerinin İncelenmesi: ESOGÜ İİBF Öğrencileri Örneği. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 17(1), 71-82.

Yazıcıoğlu, Y. ve Erdoğan, S. (2014). SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Detay Yayıncılık.

Yerliyurt, N. S., & Ersoy, M. (2021). Okul öncesi eğitim programı ile ilgili Dergipark'ta yayımlanan makalelerin incelenmesi: 2013-2020. *OPUS International Journal of Society Researches*, *17*(37), 4104-4153.

Yılmazer, G. (2015). Ortaokul öğrencilerinin aritmetik performans puanları ve matematik okuryazarlığı arasındaki ilişkinin bazı değişkenlere göre incelenmesi (Doctoral dissertation, Sakarya Universitesi (Turkey)).

Zehir, K. ve Zehir, H. (2016). İlköğretim Matematik Öğretmen Adaylarının Matematik Okuryazarlığı Öz-Yeterlik İnanç Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. Uluslararası Eğitim, Bilim ve Teknoloji Dergisi, 2(2), 104-117.

Zimmerman B J (2000) Attaining self-regulation: A social cognitive perspective. Boekaerts M Pintrich P R and Zeidner M (eds.), Handbook of self-regulation,3rd edition, ISBN: 978-1462520459, Academic Press, California, pp 13-39.

Ziya,E.(2008).Uluslararası Öğrenci Başarı Değerlendirme Programına(PISA 2006)Göre Türkiye'deki Öğrencilerin Matematik Başarılarını Etkileyen Bazı Faktörler. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme Bilim Dalı, Ankara.

BÖLÜM **8**

Sınıf Öğretmenlerinin Evrak ve Diğer İş Yükleri Hakkındaki Görüşleri

Abdulkadir ERCELEP
Dr. Öğr. Üyesi Büşra KOÇAK MACUN

Giriş

İnsan, toplum içerisinde hayatını devam ettirebilmek için her zaman bir eğitime ihtiyaç duymuştur. Toplumu oluşturan en önemli etken ailedir. Aile ise bireylerden oluşur. İnsan, hem aile içindeki rolünü bilip nasıl davranması gerektiğini öğrenir, hem de toplum içerisinde huzurlu bir ortamda yaşayabilmesi için toplumdaki rolünü bilir. Bunları öğrenmesi de insanın iyi bir eğitimden geçmesi ile mümkündür (Duran-Dilek, 2014).

Eğitim, öğretim ile iletişimin iç içe olduğu bir süreçtir (Yirmibeşcik, 2015). Eğitimin en iyi temsilcisi öğretmenlerdir. Öğretmenler eğitimin uygulayıcısı, öğrencilerle iletişime geçerek her alanda yakın ilişki kuran, onlara rehber olan kişilerdir (Öztürk, 2019). Ayrıca öğretmen, sadece öğrencileri akademik olarak yetiştiren değil, onları topluma kazandıran ve eğitimin her kademesinde önemli rol alan kişidir (Cerit ve Özdemir, 2015).

Öğretmen bunların yanı sıra bulunduğu her ortamda insanlara ışık olan kişidir. Öğretmen çevresindeki velilere, meslektaşlarına model olarak onlarda önemli etkiler bırakan kişidir. Bu önemli işlerin arasında öğretmenin, rahat bir eğitim ve öğretim gerçekleştirebilmesi için bulunduğu fiziksel ve sosyal ortamı oldukça önemli rol oynamaktadır (Akbaba ve Turhan, 2016).

Öğretmenlerin sınıf ortamında daha iyi eğitim imkânı sunmaları da, onlara verilen evrak ve iş yükleri ile yakından ilgilidir. Bir işin belirli zamanda ve oranda yapılması iş yükü olarak görülür ve bu yükten ortaya çıkanların kayıt altına alınması da evrak yükü olarak dile getirilir (Öztürk ve Erdem, 2020). İş yükü de, fiziksel iş yükü ve zihinsel iş yükü olarak ayrılır. Fiziksel iş yükü, kişinin işi yaparken enerji harcaması, işi yaparken yürüyor olması veya oturuyor olmasıdır. Zihinsel iş yükü ise kişinin hatırlama, hesaplama gibi faktörlerde aktif olduğu iş yüküdür (Ocaktan-Gönen vd., 2021). Öğretmenlere verilen diğer iş yükleri, günlük yoklamaların deftere ve e-okul sistemine girilmesi, e-okul sisteminde öğrenci fotoğrafları ve öğrenci bilgilerinin girilmesi, sosyal kulüp faaliyetlerinin sisteme işlenmesi, belirli gün ve haftaların kutlanılması için hazırlıkların yapılması, okul panoları ve sınıf panolarının her zaman öğretmen tarafından yenilenmesi, haftada iki ve ikiden fazla nöbet tutulması olarak gösterilir. Evrak yükleri ise günlük planlar, yıllık planların hazırlanarak teslim edilmesi, rehberlik faaliyet raporlarının her ay rehberlik servisine teslim edilmesi, kulüp faaliyet raporunun her ay teslim edilmesi, sınıf defterine yoklama girilmesi, belirli gün ve haftaların planının verilmesi, devamsız öğrencilerin takibi ve devamsızlık mektuplarının veliye ulaştırılması olarak sayılabilir.

KAYNAKÇA

Akbaba, A. & Turhan, M. (2016). İlköğretim okul binalarının fiziksel sorunlarına ilişkin öğretmen görüşlerinin incelenmesi (Van İl Örneği). *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,12,* 341-357.

Ay-Keleş, F. (2010). İlköğretim okulu öğretmenlerinin iş yükü algısı ve iş-aile çatışması. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kocaeli Üniversitesi.

Cerit, Y. & Özdemir, T. (2015). Sınıf öğretmenlerinin iş yükü algıları ile işten ayrılma niyeti arasındaki ilişki. *International Journal of Human Sciences, 12(2),* 626-637.

Duran- Dilek, A. (2014). *Sınıf öğretmenlerinin örgütsel bağlılıkları ile iş doyumları arasındaki İlişki(Yozgat ili örneği).* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.

Dursun, A. (2021). Öğretmenlerin ve yöneticilerin aşırı iş yükü ve tükenmişlik algıları arasındaki ilişkinin incelenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul.

Jomuad, P., D., Antiquian, L., Cericos, E., Bacus, J., Vallejo, J., Dionio, B., Bazar, J., Cocolan, J. & Clarin, A. (2021). Teachers' workload in relation to burnout and work performance. *International Journal of Educational Policy Research and Review.8(2).* 48-53.

Kazak, E. (2020). Okulda angarya iş ve işlemlerin performansın niteliği ve iş çıktıları üzerine etkisi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi, 25(4),* 693-744.

Kim, K, (2019). Teachers' administrative workload crowding out instructional activities. *Asia Pacific Journal of Education*, 1-19. DOI: 10.1080/02188791.2019.1572592

Ocaktan-Gönen, D., Karaoğlan, A. D., Akça, A. & Oral, A. (2021). Tekrarlanan işlerde algılanan zihinsel iş yükü. *Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 23(1),* 84-95. DOI:10.25092/baunfbed.829853

Özer–Şahan, S. (2019). Öğretmenlerin öğretim dışı iş yüklerinin algılanan öğretim performansı üzerindeki etkiler. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Aksaray Üniversitesi.

Öztürk, M. A. & Erdem, M.(2020). Sınıf öğretmenlerinin iş yükü algısı ile mesleki tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişki. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 17(1), 926-958. doi:10.33711/yyuefd.751859

Öztürk, M. A. (2019). *Sınıf öğretmenlerinin iş yükü algısı ile mesleki tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişki.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi].

Pacaol, N. (2021). Teacher's workload intensification: A qualitative case study of its implications on teaching quality. *International Online Journal of Education and Teaching (IOJET), 8(1)*. 43-60.

Tekin, S. (2022). Öğretmenlerin iş yükü ile iş yaşam dengesi arasındaki ilişkinin incelenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Timperley, H. & Robinson, V. (2000). Workload and the professional culture of teachers. *Educational Management & Administration, 28(1),* 47-62.

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri.* Seçkin Yayıncılık.

Yıldız, C., Çekmez, E. & Bütüner, S. Ö. (2012). Fenomenografik araştırma yöntemi. *Necati Bey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitim Dergisi, 6(2),* 77-102.

Yirmibeşcik, S. (2015). *Sınıf öğretmenlerinin yöneticilerin iletişim becerilerinden dolayı kazandıkları motivasyonun iş doyumuna etkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Aydın Üniversitesi.

BÖLÜM **9**

Çin, Kanada, Danimarka, Avustralya ve Türkiye' deki Öğretmen Yetiştirme Sistemlerine Yönelik Bir Doküman Analizi

Merve ATASOY ERCELEP
Dr. Öğr. Üyesi Sinan ARI

1. GİRİŞ

Öğretmenlik mesleğinin; bilimsel temellere, uzmanlık bilgisine dayanması, içerisinde formal eğitimi barındırması, toplumun eğitim ve öğretim ihtiyaçlarını doğrudan, dolaylı olarak ise farklı alanlardaki ileriye dönük ihtiyaçlarını gidermesi gibi birçok etken, öğretmenliğin meslek olarak nitelendirilmesinde rol oynamaktadır. Bir diğer tanımda kültürel, sosyal, bilimsel, ekonomik ve teknolojik alanları olan, uzmanlık bilgisinin ve mesleki yeterliliklerin olmasını gerektiren, uğraş alanı eğitim olan bir meslek olarak ifade edilmektedir (Ünsal, 2021). Eğitim sisteminin temel taşlarından biri de okullardır. Okullara yüklenen anlamlar geçmişten günümüze değişiklik göstermiş olsa da, temelinde okullar, merkezi yönetimlerin hedefledikleri politik, sosyal, ekonomik ve psikolojik kazanımların topluma kazandırılması için kullanılan sistemlerdir. Öğrenenlere, problemlerle başa çıkabilecek hayat becerilerini kazandırmak ve onların kendi özleriyle ilgili bilgi ve yeterliliklerine ışık tutmak, 21. yüzyılın okullara yükledikleri görevler arasında görülmüştür (Mete, 2013). Eğitim olgusunun temel ögelerinden biri olan, özenli bir ilginin gerektiği (Üstüner, 2004) ve eğitim hizmetini üreten öğretmen, eğitimin vazgeçilmez unsuru ve varlık nedeni olmuştur. Öğrenenlerin eğitsel hedeflere ulaşmak adına gösterdikleri çabaların, etkili yönetilmesinden sorumlu olan öğretmenlerin nitelikleri, öğrenenlerin göstermiş oldukları başarılar ile doğrudan ilişkilidir (Mete, 2013).

Dünya genelinde başta gelişmekte olan ülkeler olmak üzere, nitelikli öğretmen ihtiyacı, çözülmesi gereken bir sorun olarak görülmekte ve pek çok ulusal-uluslararası kuruluş, nitelikli öğretmen yetiştirme ile ilgili kapsamlı çalışmalar yapmaktadır. Eğitimin kalitesi ülkelerin başarısını, öğretmenin niteliği de eğitimin kalitesini etkilemektedir. Öğrenenlerin başarıları açısından önde olan ülkelerde uygulanan eğitim sistemlerinde ortak özelliklerin öğretmen nitelikleri olduğu ortaya konmuş ve öğretmenlerin nitelikli olması ise onların nitelikli yetiştirilmesine bağlanmıştır (Aykaç, Kabaran ve Bilgin, 2014).Eğitim sisteminin içinde bulunan ve eğitim sisteminin etkililiğini artırma gibi önemli görevler yerine getiren öğretmenlerin, hizmet öncesinde ve hizmet içinde nitelikli şekilde yetiştirilmesi büyük önem taşımaktadır (Mete, 2013). Öğretmenlik eğitimi, belli bir bilgi birikimi, alan bilgisi, eğitim öğretimi planlayabilme ve zamanı yönetebilme, teknolojik okuryazarlık, dili iyi kullanabilme, öğrencilerin farklılıklarını görebilme ve buna göre yönlendirebilme gibi becerilerin olduğu etkinlikleri içerir. Bu türden nitelikli ve çok yönlü eğitim alan öğretmenlerin rehberliğinde bulunan öğrencilerin, eğitim yönünden istendik bir seviyeye ulaşması da olası görülmektedir (Aras ve Sözen, 2012). Bu bağlamda eğitim alanında önde oldu-

KAYNAKÇA

Akdemir, A. S., (2013). Türkiye' de öğretmen yetiştirme programlarının tarihçesi ve sorunları. 8(12), 15-28.

Aktürk, E., Merey, Z., Görmez, E. & Bulut, K., (2019). İskandinav ülkelerinde öğretmen yetiştirme ve mesleki gelişim modeli: Danimarka örneği. ISPEC 3. Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Kongresi Tam Metin Kitabı. 30-33.

Aras, S. & Sözen, S., (2012). Türkiye, Finlandiya ve Güney Kore' de öğretmen yetiştirme programlarının incelenmesi. academia.edu alanından [PDF] alınmıştır.

Arı, S. ve Ünal, E. (2016). An Examination of the content knowledge exam for classroom teaching in accordance with the opinions of the branch experts. *College Student Journal, 50*(4), 569-579.

Ataman, O. & Adıgüzel, A., (2019). Türkiye ve avustralya öğretmen yetiştirme sistemleri ve akreditasyon modellerinin karşılaştırmalı incelenmesi. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 12(2), 678-700. DOI: 10.30831/akukeg.430580

Aykaç, N., Kabaran, H. & Bilgin, H., (2014). Türkiye' de ve bazı avrupa birliği ülkelerindeki öğretmen yetiştirme uygulamalarının karşılaştırmalı olarak incelenmesi (Almanya, Finlandiya, Fransa, İngiltere ve Türkiye örneği). *Turkish Studies*, 9(3), 279-292.

Bolat, Y. (2016). Türkiye, Almanya, Amerika Birleşik Devletleri, Avustralya, Fransa, İngiltere ve Japonya' da Mesleki ve Teknik Eğitime Öğretmen Yetiştirme, *Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi, 2(3),* 39-72.

Boran-Yılmaz, R., Emre-Erden, G., Özgür-Sarıca, B., Akın, M., Yılmaz, Ö. & Berat, G., (2019). PISA' da başarılı ülkelerin öğretmen yetiştirme ve atama sistemlerinin karşılaştırılması. *Akademik Platform Eğitim ve Değişim Dergisi,* 2(2), 217-236.

Bülbül, S. & Güneş, G., (2022). Ottawa üniversitesi (kanada) ve trabzon üniversitesi (türkiye) sınıf öğretmeni yetiştirme sistemlerinin karşılaştırılması. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* 22(1), 338-355.

Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F., (2022). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem Akademi.

Cirit-Gül, A., (2016). Türkiye ile çin, finlandiya, japonya ve hollanda' nın öğretmen yetiştirme ve seçme sistemlerinin karşılaştırılması. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* 7(2), 63-72.

Dursunoğlu, H. (2003). Cumhuriyet döneminde ilköğretime öğretmen yetiştirmenin tarihi gelişimi. *Milli Eğitim Dergisi,* (160).

Kalkan, A., (2021). Türkiye ve bazı gelişmiş ülkelerin öğretmen yetiştirme sistemleri ve programlarının karşılaştırmalı olarak incelenmesi. *Uluslararası Karamanoğlu Mehmetbey* Eğitim Araştırmaları Dergisi, 3(1), 1-16. DOI: 10.47770/ukmead.878302

Kaya, M., (2017). Çeşitli ülkelerin öğretmen eğitiminde kalite güvencesi kurumları ve türkiye için öneriler. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi,* 7(3), 411-418. DOI: 10.5961/jhes.2017.218

Mete, Y. A., (2013). Güney Kore, Japonya, Yeni Zelanda ve Finlandiya' da öğretmen yetiştirme ve atama politikaları. *Turkish Studies*, 8(12), 859-878.

Özkaral, T., C. (2015). İlkokul ve Ortaokul Düzeyinde Sosyal Bilgiler Kapsamındaki Öğretim Programlarının Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi. [Doktora Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi].

Polat, M. & Arabacı, İ. B., (2012). Türkiye' de eğitim fakültelerine öğrenci alım ölçütlerini yeniden düşünmek: Karşılaştırmalı bir yaklaşım. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi,* 1(3), 77-83.

Saygıner, Ş., & Tüzün, H. (2017). İlköğretim Düzeyinde Programlama Eğitimi: Yurt Dışı ve Yurt İçi Perspektifinden Bir Bakış, 19. Akademik Bilişim Konferansı, 8-10 Şubat, Aksaray Üniversitesi.

Ünsal, S. (2021). Öğretmenlik mesleğinin tanımı, önemi ve öğretmenlerin değişen rolleri üzerine nitel betimsel bir araştırma. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 20(42), 1481-1504. doi:10.46928/iticusbe.956111

Yalçınkaya, M. (2019). Avustralya Eğitim Sistemi, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 24(2),* 862-871.

Yavuzkurt, T. & Kıral, B., (2019). Kanada, Bulgaristan ve türkiye öğretmen yetiştirme, eğitim yönetimi ve denetimi sistemlerinin karşılaştırılması. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 9(2), 667-684.

Zengin, M. (2017). Bir uygulama Modeli Olarak Avustralya' daki Okullarda Değerler Eğitimi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 10(52),* 866-883.

İnternet Kaynakları:

URL 1: https://www.oecd.org/pisa/

URL2:https://tr.wikipedia.org/wiki/Uluslararas%C4%B1_%C3%96%C4%9Frenci_De%C4%9Ferlendirme_Program%C4%B1

URL 3: https://slideplayer.biz.tr/slide/2606047/

URL 4: https://okyanusedu.com.tr/avustralya-da-egitim-sistemi-ve-kalitesi/

URL 5: https://www.auegitim.com/avustralya-da-lisans-egitimi/

URL 6: https://gelecekegitimde.com/2015/05/27/gelismis-ulkelerin-ogretmen-yetistirme-modelleri/amp

BÖLÜM **10**

Dil Gelişimi ve İki Dillilik

Dr. Ayşe ÇİFTÇİ

GİRİŞ

İki dillilik, karmaşık bir kavramdır ve literatürde farklı şekillerde uygulanmış ve tanımlanmıştır. Önceki araştırmaların büyük bir kısmı, çeşitli soruları yanıtlamaya odaklanarak, deneysel ve teorik soruları veya hem teorik hem de deneysel konuları ele alan bir dizi soruyu yanıtlamaya odaklanmıştır. Deneysel soruları içeren çalışmalar genellikle; 'İki dilli bir bebek, dil gelişimi açısından tek dilli yaşıtlarıyla aynı kronolojik sırayı mı izler?' gibi sorulara cevap aramayı amaçlar (Oller, Eilers, Urbano ve Cobo-Lewis, 1997). Diğer taraftan teorik sorular, bir dildeki dilbilgisel ve bilişsel bilgi gelişiminin başka bir dildeki gelişime katkıda bulunup bulunmadığı gibi soruları içerir (Cummins, 1981). Üçüncü tür çalışmalar, bir bireyin iki dilli olmanın, tek dilli (monolingual) bireylere kıyasla bilişsel avantajlar sağlayıp sağlamadığına dair soruları yanıtlamayı amaçlar (Bialystok, 1999). Birçok soru ihmal edilmiş olsa da, önceki araştırmalardan açıkça görüldüğü gibi dil girdisi (iki dilli bağlam) ve bir çocuğun her bir dilinde ne kadar yetenekli veya baskın olduğu önemlidir. Başka bir deyişle, insanlar birden fazla dil edinmeye adapte olsalar da iki veya daha fazla dile maruz kalan her çocuk otomatik olarak iki dilli olmayabilir ve çocukların her bir dilde yetenek geliştirmeleri, her bir dildeki maruz kalma türü ve miktarına bağlı olacaktır (De Houwer, 2007). Bu nedenle, iki dillilik kavramı karmaşıktır.

İki dillilik kavramını daha detaylı bir şekilde tartışmadan önce, dil gelişimi ile ilgili genel bir bilgiye sahip olmak gerekmektedir. Dilin nasıl öğrenildiğini anlamaya ve açıklamaya yönelik birkaç girişimde bulunulmuştur. Chomsky (1980) gibi doğalcılar, çocukların dilbilgisel bilgiyi edinme konusunda doğuştan gelen bir kapasiteye sahip olduklarını ve insanların dil edinme yeteneğine sahip olduklarını savunurlar (‘Language Acquisition Device’, LAD), bu da onlara yetersiz girdi ve açık talimat olmaksızın dil edinmelerine izin verir (Chomsky, 1980; Durkin, 1986; Rogers, 1975). Doğalcılar, çoğunlukla dilbilgisi ve fonoloji edinimine odaklanır ve edinimin büyük bir kısmının yaklaşık 4-5 yaş civarında tamamlandığını varsayar (Durkin, 1986). Buna göre, dil edinimi biyolojik bir süreçtir ve bu nedenle diğer olgunlaşma süreçleri gibi bir 'kritik dönem'e tabi tutulur (Poulin-Dubois & Goodz, 2001; cf., Lennenberg, 1969). Bu görüşe göre, bu dönemden sonra dil edinimi daha zordur (Zhao & Morgan, 2004). Bu konuda birçok tartışma vardır, ancak belirli bir yaş veya kritik dönemin sonu için kesin bir nokta olmadığı söylenebilir (Byers-Heinlein & Lew-Williams, 2013) ve bu

KAYNAKÇA

Allman, B. (2005). Vocabulary Size and Accuracy of Monolingual and Bilingual Preschool Children. *ISB4: Proceedings of the 4th International Symposium on Bilingualism*, *1993*, 58–77.

Baker, C. (2011). *Foundations of bilingual education and bilingualism (Vol. 79). Multilingual matters.* (Fifth edit). Multilingual matters.

Bhatia, T. K., & Ritchie, W. C. (2014). *The handbook of bilingualism and multilingualism* (T. K. Bhatia & W. C. Ritchie (eds.); 2nd editio). John Wiley & Sons.

Bialystok, E. (1999). Cognitive complexity and attentional control in the bilingual mind. *Child Development*, *70*(3), 636–644. https://doi.org/10.1111/1467-8624.00046

Bohnacker, U., Lindgren, J., & Öztekin, B. (2016). Turkish- and German-speaking bilingual 4-to-6-year-olds living in Sweden: of age, SES and home language input on vocabulary production. *Journal of Home Language Research*, *1*(0), 17. https://doi.org/10.16993/jhlr.26

Brooks, P. J., & Kempe, V. (2012). *Language Development*. John Wiley & Sons.

Brown, R. (1973). *A first language: The early stages*. George Allen & Unwin.

Butler, Y. G. (2013). Bilingualism/Multilingualism and Second-Language Acquisition. In T. K. Bhatia & W. C. Ritchie (Eds.), *The Handbook of Bilingualism and Multilingualism: Second Edition* (Second edi, pp. 109–136). Blackwell. https://doi.org/10.1002/9781118332382.ch5

Byers-Heinlein, K., & Lew-Williams, C. (2013). Bilingualism in the Early Years: What the Science Says. *LEARNing Landscapes*, *7*(1), 95–112. https://doi.org/10.36510/learnland.v7i1.632

Carey, S., & Bartlett, E. (1978). Acquiring a single new word. *Papers and Reports on Child Language Development*, *15*(March), 17–29.

Chinen, K., & Tucker, G. R. (2005). Heritage Language Development: Understanding the Roles of Ethnic Identity and Saturday School Participation. *Heritage Language Journal*, *3*(1), 1–25. http://www.international.ucla.edu/media/files/chinen_and_tucker.pdf

Chomsky, N. (1980). *Rules and representations*. Pantheon.

Chomsky, N. (1986). *Knowledge of Language: Its Nature, Origin and Use*. Praeger.

Crain, W. (2015). *Theories of development: Concepts and applications*. Taylor & Francis.

Cummins, J. (1981). The role of primary language development in promoting educational success for language minority students. In California State Department of Education (Ed.), *Schooling and Language Minority Students: A Theoretical Framework*. CA.

Cummins, Jim. (2001). Bilingual Children's Mother Tongue: Why Is It Important for Education? *Sprogforum*, *7*(19), 15–20. http://www.iteachilearn.com/cummins/mother.htm

Cummins, Jim. (2005). A Proposal for Action : Strategies for Recognizing Heritage Language Competence as a Learning Resource within the Mainstream Classroom. *Modern Language Journal*, *89*(4), 585–592.

De Houwer, A. (2007). Parental language input patterns and children's bilingual use. *Applied Psycholinguistics*, *28*(3), 411–424. https://doi.org/10.1017/S0142716407070221

De Houwer, A. (2009). *Bilingual First Language Acquisition*. Multilingual matters.

De Houwer, A. (2011). Environmental factors in early bilingual development: The role of parental beliefs and attitudes. *Bilingualism and Migration*, *January 1999*, 75–96. https://doi.org/10.1515/9783110807820.75

De Houwer, A., Bornstein, M. H., & Putnick, D. L. (2014). A Bilingual–Monolingual Comparison of Young Children's Vocabulary Size: Evidence from Comprehension and Production. *Applied Psycholinguistics*, *6*(35), 1189–1211. https://doi.org/https://doi.org/10.1017/S0142716412000744

Durkin, K. (1986). *Language development in the school years* (K. Durkin (ed.)). Taylor & Francis.

Fiestas, C. E., & Peña, E. D. (2004). Narrative discourse in bilingual children: Language and task *Language, Speech, and Hearing Services in Schools*, *35*(2), 155–168. https://doi.org/10.1044/0161-1461(2004/016)

Fishman, J. A. (2001). 300-plus years of heritage language education. In J. K. Peyton, R. Donald A., & M. Scott (Eds.), *Heritage languages in America: Preserving a national resource* (pp. 81–108). Center for Applied Linguistics and Delta Systems.

Gillis, S., & De Houwer, A. (2001). *The Acquisition of Dutch* (S. Gillis & A. De Houwer (eds.)). John Benjamins.

Haman; Luniewska; & Pomiechowska. (2015). Designing Cross-linguistic Lexical Tasks (CLTs) for bilingual preschool children. In J. d. S. Armon-Lotem (Ed.), *Journal of Chemical Information and Modeling* (Vol. 53, Issue 9, pp. 196–240). Multilingual matters. https://doi.org/10.1017/CBO9781107415324.004

Haman, E., Łuniewska, M., Hansen, P., Simonsen, H. G., Chiat, S., Bjekić, J., Blažienė, A., Chyl, K., Dabašinskienė, I., Engel de Abreu, P., Gagarina, N., Gavarró, A., Håkansson, G., Harel, E., Holm, E., Kapalková, S., Kunnari, S., Levorato, C., Lindgren, J., … Armon-Lotem, S. (2017). Noun and verb knowledge in monolingual preschool children across 17 languages: Data from Cross-linguistic Lexical Tasks (LITMUS-CLT). *Clinical Linguistics & Phonetics*, *31*(11–12), 818–843. https://doi.org/10.1080/02699206.2017.1308553

He, A. W. (2011). Heritage language socialization. In E. Duranti, A., Ochs & B. B. Sc- (Eds.), *The handbook of language socialization* (pp. 587–609). John Wiley & Sons.

E. (2015). Language development in bilingual children. In E. L. Bavin & L. R. Naigles (Eds.), *The Cambridge Handbook of Child Langugae* (Second Edi, pp. 483–503). Cambridge University Press.

E., Johnston, J., Pakulak, E., Neville, H., Tamis-lemonda, C. S., Rodriguez, E. T., Beitchman, J., & Brownlie, E. (2013). Language development and literacy. *Encyclopedia on Early Childhood Development*, *May*, 1–94.

E., Rumiche, R., Burridge, A., Ribot, K. M., & Welsh, S. N. (2014). Expressive vocabulary development in children from bilingual and monolingual homes: A longitudinal study from two to four years. *Early Childhood Research Quarterly*, *29*(4), 433–444. https://doi.org/10.1016/j.ecresq.2014.04.012

Issa, T. (2005). *Talking Turkey: the language, culture and identity of Turkish speaking children in Britain*. Trentham Books.

Kidd, E., Lieven, E. V. M., & Tomasello, M. (2010). Lexical frequency and exemplar-based learning in language acquisition: evidence from sentential complements. *Language Sciences*, *32*(1), 132–142. https://doi.org/10.1016/j.langsci.2009.05.002

Kramsch, C. (2017). Applied Linguistic Theory and Second/Foreign Language Education. In N. Van Deusen-Scholl & S. May (Eds.), *Second and Foreign Language Education* (pp. 3–14). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-319-02246-8_1

Krashen, S. (2019). *Principles and Practice in Second Language Acquisition Principles and Practice in Second Language Acquisition* (Issue January 1982).

Leseman, P. P. M. (2000). Bilingual vocabulary development of Turkish preschoolers in the Netherlands. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, *21*(2), 93–112. https://doi.org/10.1080/01434630008666396

Lytra, V. (2011). Negotiating language, culture and pupil agency in complementary school classrooms. In *King's College/Goldsmiths, University of London*.

Lytra, V. (2012). Discursive constructions of language and identity: Parents' competing perspectives in London Turkish complementary schools. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, *33*(1), 85–100. https://doi.org/10.1080/01434632.2011.638076

Lytra, V., Barac, T., Blackledge, A., Bhatt, A., Creese, A., Hamid, S., Martin, P., Wu, C.-J., & Yağcıoğlu-Ali, D. (2008). Language practices, language ideologies and identity construction in London Turkish complementary schools. In V. Lytra & J. N. Jørgensen (Eds.), *Multilingualism and Identities across Contexts: Cross-disciplinary Perspectives on Turkish-speaking Youth in Europe* (pp. 15–43). University of Copenhagen.

Martin, D. (1999). Bilingualism and literacies in primary school: Implications for professional development. *Educational Review*, *51*(1), 67–79. https://doi.org/10.1080/00131919997687

McCarthy, D. A. (1975). *The language development of the preschool child.* Greenwood Press.

Menyuk, P., & Brisk, M. E. (2005). *Language development and education: Children with varying language experiences*. Palgrave macmillan.

Merino, B. J. (1983). Language loss in bilingual Chicano children. *Journal of Applied Developmental Psychology*, *4*(3), 277–294. https://doi.org/10.1016/0193-3973(83)90023-0

Montrul, S. (2004). Subject and object expression in Spanish heritage speakers: A case of morphosyntactic convergence. *Bilingualism: Language and Cognition*, *7*(2), 125–142. https://www.cambridge.org/core/services/aop-cambridge-core/content/view/S1366728904001464

Montrul, S., Polinsky, M., Montrul, S., & Polinsky, M. (2019). Introduction to Heritage Language Development. *The Oxford Handbook of Language Attrition*, *November 2020*, 417–433. https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780198793595.013.33

Okur, M. A. (2014). Classical Texts Of The Geopolitics And The "Heart Of Eurasia." *Ege Universitesi Turk Dunyasi Incelemeleri Dergisi*, *14*(2). https://doi.org/10.13062/tdid.201428262

Oller, D. K., Eilers, R. E., Urbano, R., & Cobo-Lewis, A. B. (1997). Development of precursors to speech in infants exposed to two languages. *Journal of Child Language*, *24*(2), 407–425. https://doi.org/10.1017/s0305000997003097

Ouellette, G. P. (2006). What's meaning got to do with it: The role of vocabulary in word reading and reading comprehension. *Journal of Educational Psychology*, *3*(98), 554–566. https://doi.org/https://doi.org/10.1037/0022-0663.98.3.554

Park, S. M. (2013). Immigrant students' heritage language and cultural identity maintenance in multilingual and multicultural societies. *Concordia Working Papers in Applied Linguistics*, *4*, 30–53.

Pearson, B. Z. (2007). Social factors in childhood bilingualism in the United States. *Applied Psycholinguistics*, *28*(3), 399–410. https://doi.org/10.1017/S014271640707021X

Poulin-Dubois, D., & Goodz, N. (2001). Language in bilingual infants: Evidence from babbling. In J. Cenoz & F. Genesee (Eds.), *Trends in bilingual acquisition 1* (pp. 95–106). John Benjamis Publi-

sing Company. https://books.google.co.uk/books?hl=tr&lr=&id=BdabDFgiGugC&oi=fnd&pg=PA95&dq=Language+differentiation+in+bilingual+infants:+Evidence+from+babbling.&ots=t---VFQfu7&sig=Ceici0jUmE9zn0JQC7tMvF-alxo#v=onepage&q=Language in bilingual infants%3A

Rogers, S. (1975). *Children and Language: Readings in Early Language and Socialization*. Oxford University Press.

Romanie, S. (1995). *Bilingualism* (2nd editio). Wiley-Blackwell.

Rothman, J. (2009). Understanding the nature and outcomes of early bilingualism: Romance languages as heritage languages. *International Journal of Bilingualism*, *13*(2), 153–163. https://doi.org/10.1177/1367006909339814

Smithson, L., Paradis, J., & Nicoladis, E. (2014). Bilingualism and receptive vocabulary achievement: Could sociocultural context make a *Bilingualism: Language and Cognition*, *June 2014*, 1–12.

Tomasello, M. (1990). Cultural transmission in the tool use and communicatory signaling of chimpanzees? In S. Parker & K. Gibson (Eds.), *Language and intelligence in monkeys and apes: Comparative developmental perspectives*. Cambridge University Press.

Unsworth, S., & Hulk, A. (2010). L1 acquisition of neuter gender in Dutch : production and judgement D UTCH : PRODUCTION AND JUDGEMENT S HARON U NSWORTH & A AFKE H ULK. *Language Acquisition and Development: Proceedings of GALA 2009*.

Valdés, G. (2001). Heritage language students: Profiles and possibilities. In J. K. Peyton, R. Donald A., & M. Scott (Eds.), *Heritage languages in America: Preserving a national resource* (pp. 37–77). Center for Applied Linguistics and Delta Systems.

Wagner, R. K., Muse, A. E., & Tannenbaum, K. R. (2007). *Vocabulary acquisition: Implications for reading comprehension* (R. K. Wagner, A. E. Muse, & K. R. Tannenbaum (eds.)). Guilford Press.

Wei, L. (2000). Dimensions of bilingualism. In L. Wei (Ed.), *The Bilingualism Reader* (pp. 2–21). Routledge.

Zhao, A. H. Q., & Morgan, C. (2004). Consideration of Age in L2 Attainment - Children, Adolescents and Adults. *Asian EFL Journal*, *6*(4), 1–8. http://www com/Dec_04_ahqz.pdf

BÖLÜM **11**

Öğretmen Adaylarının Mobil Bağlamda Öz-Düzenlemeli Öğrenme Stratejilerinin İncelenmesi: Durum Çalışması

Arş. Gör. Asiye ŞAHİN KİLİSLİOĞLU

GİRİŞ

Bilgi teknolojilerinin kolay erişilebilirliği, yeni iletişim kanallarının ve dijital kaynakların ortaya çıkması ve sanal öğrenme gruplarının oluşması, "öğrenen" kavramının anlamını teorikte ve pratikte değiştirmiştir. Yeni dijital bağlamda insanlar ilgileri, ihtiyaçları ve motivasyonları doğrultusunda kendi öğrenmelerinin sorumluluğunu almaktadır. Özellikle, Pinterest, Facebook, dijital günlük, Youtube gibi çeşitli Web 2.0 araçlarını kullanarak bireyler ilgi ve ihtiyaçlarına uygun kişisel içerik oluşturabilmektedir. Ayrıca bu araçlar sayesinde benzer ilgi ve ihtiyaca sahip bireylerle iletişime geçerek işbirliği içinde öğrenebilmektedir. Dijital gelişmelerin öğrenen üzerindeki en önemli etkisi; öğrenenin ilgisini, bağımsızlığını ve eylemliliğini destekleyerek bireyi öğrenmesinden birinci derecede sorumlu tutmasıdır. Dijital dünyadaki milyonlarca bilgiden hangisini, nerede, ne için, ne zaman, neden, nasıl kullanacağına ve kiminle paylaşacağına öğrenen karar vermektedir. Kısacası, 21. yüzyılın yeni dünyası dijital ortamlarda, daha kişisel, sosyal ve katılımlı öğrenme süreçlerinde, öğrenmesini kontrol edebilen bireyler gerektirmektedir. Bu nedenle, pek çok ülkede öğrenciyi merkeze alan eğitim programları önem kazanmıştır.

Öğrenci merkezli eğitim programlarının önem kazanmasıyla, öğrencilerin hazır olan bilgiyi aldığı ve öğretim sürecinde pasif durumda yer aldığı geleneksel eğitim sistemi yerini yapılandırmacı yaklaşıma dayanan eğitim sistemine bırakmıştır. Yapılandırmacı yaklaşım, öğrencinin bilgiyi aktif bir şekilde yapılandırmasını amaçlar. Öğrencinin aktifliği, sınıf içi etkinliklere katılmanın çok ötesine gitmektedir. Öğrencinin, öğrenme hedeflerinin belirlenmesinden, öğrenmenin değerlendirmesine kadar tüm öğrenme süreçlerinde yer alması ön görülmektedir (Çatalbaş ve Semerci, 2016). Bu süreçte, öğrenciden, bağımsız hareket edebilmesi, eleştirel düşünebilmesi, öz-değerlendirme yapabilmesi ve kendi öğrenmesinde etkili olabilmesi beklenmektedir (Üredi ve Üredi, 2007). Öğrenci, ancak kendi oluşturduğu öğrenme stratejilerini kullandığında, öğrenmesinin nasıl gerçekleştiğini fark ettiğinde üst düzey öğrenme gerçekleşebilir ve başarılı olur (Çatalbaş ve Semerci, 2016). Bu noktada öğretmenin rolü, bilgiyi ezberletmek ya da aktarmak değil; öğrenmeyi kolaylaştırmak, rehberlik etmek ve öğrencinin kendi öğrenme sorumluluğunu alabileceği ortamlar oluşturmaktır (Üredi ve Üredi, 2007).

KAYNAKÇA

Akınoğlu, O. ve Sarı, A. (2009). Öz düzenlemeli öğrenme: modeller ve uygulamalar. *M. Ü.* Atatürk *Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 29,139-154.

Aksoy, R. N. ve Türker, P.M. (2023). Çevrim içi öğrenme ortamında müzik öğretmeni adaylarının öz düzenleme becerilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Sanat ve Yorum*, *0*(41), 14-22.https://dergipark.org.tr/en/pub/sanatyorum/issue/76563/1274531.

Çatalbaş, A. ve Semerci, Ç. (2016). Hayat bilgisi dersi için hazırlanan öz düzenlemeli öğrenme modeli destekli etkinliklerin öğrencilerin öğrenme ve çalışma sorumluluğuna etkisi. *Abant Izzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 16*(2), 399-412.

Çivril, H. ve Aruğaslan, E. (2021). Uzaktan eğitimde öz düzenlemeli öğrenmenin önemi. *Current Debates on Social Sciences* 7, 20-27.

Dent, L. A. (2013). *The relation between self-regulation and academic achievement: A meta analysis exploring variation in the way constructs are labeled, defined, and meausred* (Doctoral Thesis). The University of Duke.

Düzgün, S. ve Ünal, F. (2022). Acil uzaktan öğrenimde öğrencilerin öz düzenlemeli öğrenmeye yönelik görüşlerinin akademik başarı ile ilişkisi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *24*(3). 531-544. https://doi.org/10.17556/erziefd.1053867

Eker, C. ve Arsal, Z. (2014). Impact of teaching diaries on the use of students' self regulation strategies. *Karaelmas Journal of Educational Sciences, 2*(2014), 80- 93.

Ekici, G. (Ed.) (2015). *Etkinlik örnekleriyle güncel öğrenme-öğretme yaklaşımları-I*. Pegem Akademi.

Graesser, A. ve McNamara, D. (2010). Self-regulated learning in learning environments with pedagogical agents that interact in natural language. *Educational Psychologist*, *45*(4), 234 -244.

Ilgaz, G. ve Gül, A. (2014). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin fen ve teknoloji dersi öz düzenlemeli öğrenme stratejilerinin incelenmesi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 33*(1), 261- 287.

D. F. (2004). Sef-regulated learning in web-based environments: instuctional tools designed to facilitate cognitive strategy use, metacognitive processing, and motivational beliefs. *Journal of Educational Computing Research, 30*(1 ve 2), 139- 161.

Kofal, S. (2023). *Üniversite öğrencilerinin çevrimiçi öğrenmeye yönelik hazırbulunuşluklarının öz düzenlemeli öğrenme becerileri bağlamında incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Lin, H. F. (2013). The of absorptive capacity perceptions on the context-aware ubiquitous learning acceptance. *Campus-Wide Information Systems*, *30*(4), 249-265.

Mandacı, Ş. S. (2010). Sınıf öğretmeni adaylarının matematik öğretimi derslerindeki akademik başarıları ile öz düzenleme becerileri arasındaki ilişki. *e-Journal of New World Sciences Academy Education Sciences*, *5*(3), 1370-1381.

Sha, L., Looi, C.-,-K., Chen, W., and Zhang, B.H. (2012). Understanding mobile learning from the perspective of self-regulated learning. *Journal of Computer Assisted Learning*, 28, 366 378. https://doi.org/10.1111/j.1365-2729.2011.00461.x

Talan, T. ve Gülseçen, S. (2018). Ters-yüz sınıf ve harmanlanmış öğrenmede öğrencilerin öz düzenlemeli öğrenme becerilerinin ve öz-yeterlik algılarının incelenmesi. *Türk Bilgisayar ve Matematik Eğitimi Dergisi, 9*(3), 563-580.

Üredi, I. ve Üredi, L. (2007). Öğrencilerin öz-düzenleme becerilerini geliştiren öğrenme ortamını oluşturulması. *Yeditepe Üniversitesi Dergisi*, *7*(2), 1-29.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (7. Baskı). Seçkin.

Zimmerman, B. J. (2002). *Developing self-regulated learners beyond achievement to* . American Psychological Association.

Zimmerman, B.J. and Martinez-Pons, M. (1986). Development of a structured interview for assessing student use of self-regulated learning strategies. *American Educational Research Journal*, *23*(4), 614-628.

BÖLÜM **12**

Yatay Matematikleştirme Uygulamasının Öğrencilerin Çokgenler Konusu ile İlgili Beceri Temelli Problemleri Çözme Becerileri Üzerine Etkisinin İncelenmesi

Sümeyye AZİTİ
Doç. Dr. Esra ALTINTAŞ
Doç. Dr. Şükrü İLGÜN

GİRİŞ

Yaşadığımız çağda bilgiye verilen önem her geçen gün artarak devam etmekte ve bilginin kavramsal tanımları teknolojinin ilerlemesiyle birlikte değişmektedir. Bu değişimlere paralel olarak insanların hedeflediği kazanımlar da değişim göstermektedir (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2009). Bu hedefler doğrultusunda değişen eğitim sistemine bağlı olarak öğrenme programları da değişmektedir. Öğrenme programları bireylerin günlük hayat becerilerini geliştirmeye katkı sağlamak amacıyla teorik bilgilerin pratiğe uygulanması için tasarılar geliştirmek için çalışır (Demirel, 2005). Öğrenmeye bağlı olarak eğitim süreci bireyin var olduğu toplumun özelliklerini ve ihtiyaçlarını karşılar niteliklerde olmalıdır. Buna bağlı olarak toplumun ihtiyaçları değiştikçe eğitim sürecinde de değişim ve yenilikler yapılmalıdır (Demirel ve Kaya, 2006). Günlük hayatta matematiğin kullanılabilirliğine verilen özen de değişerek artış göstermektedir. Söz konusu bu değişimlere uygun olacak şekilde bireylerin matematiği anlama, uygulama ve şekillendirme becerilerini geliştirmek gerekmektedir (MEB, 2009).

Matematiğin alt öğrenme alanlarından biri olan geometri, mühendislik ve bilim dallarıyla ilişkili olmasından dolayı oldukça önemlidir (Aksu, 2006). Geometri noktanın, çizginin, açının, yüzey ve cisimlerin birbiri arasındaki ölçümlerini, ilişkilerini ve özelliklerini inceleyen bir matematik dalıdır (Türk Dil Kurumu, 2010). Baykul (2000)'a göre geometri; nokta, doğru, düzlem, düzlemsel şekiller, uzay, uzaysal şekiller ve bunlar arasındaki ilişkileri, geometrik şekillerin uzunluk, açı, alan, hacim gibi ölçülerini kapsayan matematik dalıdır. Öğrencilerin doğada var olan şekillerin özelliklerini, günlük hayatta yer alan mimari yapılar gibi gerçek hayat durumlarını anlamaları için geometrik düşünme gereklidir. Geometrik düşünme sadece matematik ile sınırlı olmayıp, tüm branşlarla ilişkilidir ve öğrencilerin bilişsel özelliğinin gelişmesinde önem taşımaktadır. Geometri öğrencilere çözümlemede bulunma, kıyaslama, genellemeler yapma, analiz etme, öğrendiklerini şematize etme gibi birtakım beceriler kazandırmaktadır (Baykul, 1999). Geometri konuları, öğrencilerin bilişsel becerilerinin gelişmesinde önemli bir etkendir. Bunun yanı sıra geometri konuları arasında yer alan cisimler ve şekiller, öğrencilerin gerçek hayat durumlarını tanımalarını destekler (Dağdelen, 2012). Geometri ile öğrencilerin perspektif bakış açıları, problem çözme, tahmin ve strateji geliştirme becerileri gelişir (Köse, 2008).

KAYNAKÇA

Aksu, H. H. (2006). İlköğretimde Aktif Öğrenme Modeli İle Geometri Öğretiminin Geometrik Düşünme Düzeylerine Etkisi. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 3(34), 57–68.*

Akyüz, M. (2010). *Gerçekçi Matematik Eğitimi (Rme) Yönteminin Ortaöğretim 12. Sınıf Matematik (İntegral Ünitesi) Öğretiminde Öğrenci Başarısına Etkisi*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van.

Altun, M. (2002). Sayı Doğrusunun Öğretiminde Yeni Bir Yaklaşım. *İlköğretim Online E-Dergi, 1(2), 33-39*

Altun, M. (2013). *İlköğretim 2. Kademe (6,7,8. da) Matematik Öğretimi* (9. baskı). Bursa: Alfa Aktüel Yayınevi.

Ay, Y. ve Başbay A. (2017). Çokgenlerle İlgili Kavram Yanılgıları Ve Olası Nedenler. *Ege Eğitim Dergisi, 18(1), 83-104.*

Aydın Ünal, Z. (2008). *Gerçekçi Matematik Eğitiminin İlköğretim 7. Sınıf Öğrencilerinin Başarılarına Ve Matematiğe Karşı Tutumlarına Etkisi.* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Atatürk Üniversitesi, Erzurum.

Barnes, H. (2004). Realistic Mathematics Education: Elicitingal Ternative Mathematical Conceptions Of Learners. *African Journal Of Research In Smteducation, 8(1): 53–64.*

Baykul, Y. (1999). *İlköğretim Birinci Kademe Matematik Öğretimi.* Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.

Baykul, Y. (2000). *İlköğretimde Matematik Öğretimi: 1-5. İçin* (4. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık

Bıldırcın, V. (2012). *Gerçekçi Matematik Eğitimi Yaklaşımının İlköğretim 5. da Uzunluk, Alan ve Hacim Kavramlarının Öğretimine Etkisi.* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Ahi Evran Üniversitesi, Kırşehir.

Bintaş, J., Altun, M., ve Arslan, K. (2003, Nisan 8). *Gme İle Simetri Öğretimi.* (Http://Www.Matder.Org.Tr/İndex.Php?Option=-Com_Content&View=Article&İd=57:Simetri-Ogretimi&Catid=8:Matematik-Kosesi-Makaleleri&Itemid=172.

Büyüköztürk, Ş. (2023). *Deneysel Desenler Öntest-Sontest Kontrol Grubu Desen ve Veri Analizi.* Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık. https://depo.pegem.net/9789756802434.pdf

Can, M. (2012). *İlköğretim 3. da Ölçme Konusunda Gerçekçi Matematik Eğitimi Yaklaşımının Öğrenci Başarısına ve Öğrenmenin Kalıcılığına Etkisi.* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.

Çilingir Altıner, E. (2021). Gerçekçi Matematik Eğitimi Üzerine Bir Kuramsal Çalışma. *Eğitim ve Teknoloji Dergisi, 3(1), 48-73.*

Dağdelen, İ. (2012). *İlköğretim Geometri Öğretiminde Simetri Kavramının Origami İle Modellenmesi.* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. On Dokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.

Demirdöğen, N. (2007). *Gerçekçi Matematik Eğitimi Yönteminin İlköğretim 6. da Kesir Kavramının Öğretimine Etkisi.* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi, Ankara.

Demirel Ö.ve Kaya, Z. (Ed.) (2007). *Eğitim Bilimine Giriş: Eğitim İle İlgili Temel Kavramlar* (s. 1-22). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık. https://www.scribd.com/document/39257973/E%C4%9Fitim-Bilimine-Giri%C5%9F-Ozet

Demirel, Ö. (2005). *Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme.* Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Ergün, S. (2010). İlköğretim *7. Sınıf Öğrencilerinin Çokgenleri Algılama, Tanımlama ve Biçimleri.* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

Esen, B. & Saralar-Aras, İ. (2022). Çokgenler Konusunun Öğretiminde Reta Modelinin Öğrencilerin Başarı ve Algılarına Etkisi. *Necmettin Erbakan Üniversitesi Ereğli Eğitim Fakültesi Dergisi, 4(2), 96-121.*

Fauzan, A., Slettenhaar, D. and Plomp, T. (2002). *Traditional Mathematics Education Vs. Realistic Mathematics Education: Hopingforchanges.* The Third International Conference On Mathematics Education And Society, Kopenhag

Field, A. (2013). Discovering Statistics Using Ibm Spss Statistics (4th Ed.). London: Sage.

Güleş Dağlar, S. ve Delil, A. (2012). Yeni İlköğretim 6. Sınıf Matematik Programının Öğrenci ve Öğretmenlerce Değerlendirilmesi. *Celal Bayar Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 2(1-2), 1309-8918.*

Hidayat, R., Hermandra, H., Zetriuslita, Z., Lestari, S., & Qudratuddarsi, H. (2022). Achievement Goals, Metacognition And Horizontal Mathematization: A Mediational Analysis. *TEM Journal, 11(04), 1537-1546*

Kaptan, S. (1998). *Bilimsel Araştırma Ve İstatistik Teknikleri* (11. Baskı), Ankara: Tekışık Web Ofset Tesisleri

Karasar, N. (2005). *Bilimsel Araştırma Yöntemi.* Ankara: 3A Araştırma Eğitim Danışmanlık. https://www.scribd.com/document/400811594/Bilimsel-Ara%C5%9Ft%C4%B1rma-Yontemi-Prof-Dr-Niyazi-KARASAR-%C4%B0kili-pdf

Karpen, S. C. (2017). Misuses Of Regression And Ancova In Educational Research. *American Journal Of Pharmaceutical Education, 81(8), 6501.*

Kaylak, S. (2014). *Gerçekçi Matematik Eğitimine Dayalı Ders Etkinliklerinin Öğrenci Başarısına Etkisi* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya

Köse, N. Y. (2008). *İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Dinamik Geometri Yazılımı Cabri Geometriyle Simetriyi Anlamlandırmalarının Belirlenmesi: Bir Eylem Araştırması.* [Yayınlanmamış doktora tezi]. Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.

Mcmillan, J. H. & Schumacher, S. (2010). *Research In Education: Introduction to Evidence-Based Inquiry.* New Jorsey, USA. https://www.scribd.com/document/509539179/James-H-McMillan-Sally-Schumacher-Research-in-Education-Evidence-Based-Inquiry-Pearson-2013

MEB. (2009). *Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı, Ocak 2009 Tarihli İlköğretim Matematik Dersi 6-8 Öğretim Programı*. https://akademik.adu.edu.tr/ad/egitim/mat/webfolders/Mat_6-8_2009.pdf

MEB. (2018). *Matematik Dersi Öğretim Programı.* Https://Mufredat.Meb.Gov.Tr/Dosyalar/201813017165445-Matemat%C4%B0k%20%C3%96%C4%9eret%C4%B0m%20programı%202018v.Pdf

Öktem, S. P. (2009). *İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Gerçekçi Cevap Gerektiren Matematiksel Sözel Problemleri Çözme Becerileri.* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Çukurova Üniversitesi, Adana.

Özçelik, A. ve Tutak, T. (2015). 7. Sınıf Yüzde ve Faiz Konusunun Gerçekçi Matematik Eğitimine Dayalı Olarak İşlenmesinin Öğrencilerin Başarı ve Tutumlarına Etkisi. *Elektronik Eğitim Bilimleri Dergisi, 6 (12), 1302-7905.*

Özdemir, E. (2008). *Gerçekçi Matematik Eğitimine (Rme) Dayalı Olarak Yapılan "Yüzey Ölçüleri ve Hacimler" Ünitesinin Öğretiminin Öğrenci Başarısına Etkisi ve Öğretime Yönelik Öğrenci Görüşleri.* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir.

Rutherford A (2001). Introducing Anova And Ancova: A Glm Approach (2nd Ed.). London: Sage

Safitri, A., Surya, E., Syahputra, E., Simbolon, M. (2017). Impact Of Indonesian Realis-

tic Mathematics Approach To Students Mathematic Disposition On Chapter Two Composition Function And Invers Fungtion In Grade. *International Journal Of Novel Research In Education And Learning, 4(2), 93-100*

Suaebah, E. (2020). How To Analyze The Students' Mathematization Competencies İn Solving Geometrical Problems?. International Conference On Innovation In Research. Conf. Series 1469 012169 Iop Publishing Doi:10.1088/1742-6596/1469/1/012169

TDK. (2010). *Türk Dil Kurumu Sözlüğü*, (Çevrimiçi) Http://Tdkterim.Gov.Tr/?Kelime=Geometri&Kategori=Terim&Hng=Md, 22.11.2010.

Uyen, B.P., Tong, D.H., Phu Loc, N. ve Phouc Thanh, L. N. (2021). The Of Applying Realistic Mathematics Education Approach In Teaching Statistics In Grade 7 To Students' Mathematical Skills. *Journal Of Education And E-Learning Research, 8(2), 185-197*

Ünal, Z. A. (2008). *Gme'nin İlköğretim 7. Sınıf Öğrencilerinin Başarılarına ve Matematiğe Karşı Tutumlarına Etkisi.* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Atatürk Üniversitesi, Erzurum.

Üzel, D. (2007). *Gme Destekli Eğitimin İlköğretim 7. Sınıf Matematik Öğretiminde Öğrenci Başarısına Etkisi*. [Yayınlanmamış doktora tezi]. Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir.

Yalçın, S. (2020). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri Karma Yöntem.* (Powerpoint Sunumu). https://Acikders.Ankara.Edu.Tr/Pluginfile.Php/180205/Mod_Resource/Content/0/Konu10.1karma.Pdf

Zulkardi, (2002). *Developing A Learning Environment On Realistic Mathematics Education For Indonesian Student Teachers* [Unpublished doctoral dissertation]. Thesis Univesity Of Twente, Enschede.

BÖLÜM **13**

Lisansüstü Öğrencilerin Covid 19 Sürecindeki Uzaktan Eğitim Uygulamalarına İlişkin Memnuniyetlerinin, Öz Yeterliklerinin ve Sürece Yönelik Değerlendirmelerinin İncelenmesi

Doç. Dr. Adnan TAŞGIN
Arş. Gör. Dr. Fatma GEREZ TAŞGIN
Arş. Gör. İdris YILDIZ
Prof. Dr. Mehtap KAVURMACI
Prof. Dr. Mehtap TAN
Doç. Dr. Sıddık BAKIR
Dr. Öğr. Üyesi Muhammed ÇİFTÇİ

GİRİŞ

Covid 19 hastalığı 2019 yılının aralık ayında Çinin Wuhan şehrinde ortaya çıkmış ve çok kısa sürede hastalık dünya çapında yayılmıştır. Mayıs 2020'de ise Covid 19 salgını kontrol edilemez boyuta ulaşmış ve bunun sonucunda Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından pandemi ilan edilmiştir. Pandemi ilanı sonrası enfeksiyon zincirini en aza indirmek ve kırmak amacıyla turizm ve toplu etkinlikler yasaklanmış, ulusal ve uluslararası seyahatlerde kısıtlamaya ve kontrole geçilmiştir (Chinazzi vd., 2020; Ebrahim vd., 2020).

Covid-19 salgını dünya üzerinde çok sayıda ölüme ve önemli sağlık sorunlarına yol açmıştır. Covid 19 salgınına neden olan coronavirüsler zarflı tek sarmallı RNA virüsleridir. Virüsün yapısı incelendiğinde üzerinde bulunan çıkıntılar neticesinde bir taç görünümünde oluğu için Taçlı Virüs denilmiş ve latince olarak taç anlamına gelen Corona ismi verilerek yeni adı Coronavirüs ismini almıştır. Çin'in Wuhan şehrinde ilk olarak ortaya çıkan coronavirüs tüm dünyayı etkisi altına almış, bulaştırıcılığı yüksek düzeyde ve küresel bir sorun olarak pek çok sistemi etkilemiştir (Yaman, 2021). Bunlardan en çok etkilenen unsurlardan birisi de eğitim sistemi olmuştur (Hebebci vd., 2020).

Sınıfların kalabalık olması ve virüsün yayılma hızı kontrol edilemeyeceği için Covid 19 salgılından en çok etkilenen sektör arasında eğitim sistemi ve okullar olmuştur. Salgın nedeniyle Dünya çapında yüz yüze sınıf faaliyetleri durdurulmuş ve pandemi sırasında eğitimin sürekliliği her ülke için en önemli kaygılardan biri olmuştur (Thomason, 2020; Foronda & Armstrong, 2020).

Salgının eğitim üzerindeki etkilerini en aza indirebilmek için eğitimciler ve hükümetlerin yetkili organları tarafından uzaktan eğitim veya çevrimiçi eğitim sistemi, yüz yüze öğrenmeye etkili bir alternatif olarak önerilmiştir ve okullar ya uzaktan ya da hibrit eğitime geçiş yapmışlardır (Thomason, 2020).

Pandemi öncesinde yüz yüze verilen eğitimler uzaktan olacak şekilde düzenlenmiş ve bununla birlikte pek çok sorunu da beraberinde getirmiştir. Öğrencilerin bu sürece uyumu pek çok farklı değişkene bağlı gözükmektedir. Öğrencilerin farklı sosyoekonomik düzeyde olmaları, internet ve bilgisayara ulaşımlarının kısıtlı olması nedeniyle olumsuz yanları ön plana çıkmaktadır (Buheji & Ahmed, 2020). Öğrencilerin kırsal alanda yaşamaları internet altyapısındaki sorunlar nedeniyle aksamaya neden olmuştur. (Sievertsen & Burgessve, 2020). Uzaktan eğitime aslında çağı yakalayabilme ve değişime ayak uydurma açısından önemli bir uygulama olarak bakılabilir. Uzaktan eğitim

KAYNAKÇA

Aktaş, Ö., Büyüktaş, B., Gülle, M., & Yıldız, M. (2020). Covid-19 virüsünden kaynaklanan izolasyon günlerinde spor bilimleri öğrencilerinin uzaktan eğitime karşı tutumları. *Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi, 1*(1),1-9.

Allo, M. D. G. (2020). Is the online learning good in the midst of Covid-19 pandemic? The case of EFL learners. *Jurnal Sinestesia, 10*(1), 1-10.

Alshare, K. A., & Lane, P. L. (2011). Predicting student-perceived learning outcomes and satisfaction in ERP courses: An empirical investigation. *Commun Assoc Inform Systems, 28*(1), 571-584. https:// doi. org/ 10. 17705/ 1CAIS. 02834

Altunçekiç, A. (2022), Developing a distance education belief scale: A validity and reliability study. *Participatory Educational Research (PER), 9*(1), 349-361. http://dx.doi.org/10.17275/per.22.19.9.1

Anderson, T. (2010). Learning outcomes and students' perceptions of online writing: Simultaneous implementation of a forum, blog, and wiki in an EFL blended learning setting. *System, 38*, 185-199.

Bozkurt, A. (2020). Koronavirüs (Covid-19) pandemi süreci ve pandemi sonrası dünyada eğitime yönelik değerlendirmeler: Yeni normal ve yeni eğitim paradigması. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi, 6*(3), 112-142.

Buheji, M., & Ahmed, D. (2020). Planning for 'the new normal'- foresight and management of the possibilities of socio-economic. spillovers due to COVID19 Pandemic. *Business Management and Strategy, 11*(1), 160-179. https://doi.org/10.5296/bms. v11i1.17044

Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2016). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (22. baskı). Pegem Akademi.

Cheong, M.A., Chee, Y., Ng, H.J., & Jen, W. (2020). Keeping the bloodline of haematology medical education during a pandemic. *International Journal of Laboratory Hematology, 42,* e196–e198.

Chinazzi, M., Davis, J.T., Ajelli, M., Gioannini, C., Litvinova, M., Merler, S., Piontti, A.P.Y., Mu, K., Rossi, L., Sun, K., Viboud, C., Xiong, X., Yu, H., Halloran, M.E., Longini, I., & Vespignani, A. (2020). The of travel restrictions on the spread of the 2019 novel coronavirus (COVID-19) outbreak. *Science, 368*(6489), 395-400.

Curtis, E., Comiskey, C., & Dempsey O. (2016). Importance and use of correlational research. *Nurse Researcher, 23*(6), 20-25.

Çelen, F.K., Çelik, A., & Seferoğlu S.S. (2011). Yükseköğretimde çevrim-içi öğrenme: Sistemde yaşanan sorunlar ve çözüm önerileri. *Journal of European Education, 1*(1), 25-34.

DeBourgh, G. A. (1999). *Technology is the tool, teaching is the task: Student satisfaction in distance learning.* Society for Information Technology & Teacher Education International Conference. San Antonio, TX.

Ebrahim, S.H., Ahmed, Q.A., Gozzer, E., Schlagenhauf, P., & Memish, Z.A. (2020). Covid-19 and community mitigation strategies in a pandemic. *Br Med J Publishing Group, 368*,1–2.

M. I., Sugandini, D., & Istanto, Y. (2020). Social media adoption in SMEs impacted by COVID-19: The TOE model. *The Journal of Asian Finance, Economics and Business, 7*(11), 915-925. https:// doi. org/ 10. 13106/ jafeb. 2020. vol7. no11. 915

Elçiçek, M. (2021). Tendencies in Turkey-based academic studies on distance education during the COVID-19 Pandemic. *Journal of Educational Technology and Online Learning, 4*(3), 406-417.

Foronda, C., & Armstrong, B. (2020). *COVID-19: SSH/INACSL position statement on use of virtual simulation during the pandemic.* https://www.ssih.org/COVID-19-Updates/ID/2237/COVID-19-SSHINACSL-Position-Statement-on-Use-of-Virtual-Simulation-during-the-Pandemic

Gökçe, S., Önal, N., & Çalışkan, E. (2021). Uzaktan eğitim sürecini değerlendirmeye yönelik ölçek geliştirme çalışması. *Başkent University Journal of Education, 8*(2), 441-451.

Hebebci, M.T., Bertiz, Y., & Alan, S. (2020). Investigation of views of students and teachers on distance education practices during the coronavirus (COVID-19) pandemic. *International Journal of Technology in Education and Science, 4*(4), 267-282.

Hodges, C., Moore, S., Lockee, B., Trust, T., & Bond, A. (2020). *The ence between emergency remote teaching and online learning.* https://er.educause.edu/articles/2020/3/the-difference-between-emergency-remote-teaching-and-online-learning.

Huang, X., & Mayer, R. E. (2018). Adding features to an online statistics lesson. *Journal of Educational Computing Research, 57*(4), 1003-1037. https://doi.org/10.1177/0735633118771085

Kafes, A.Y., & Yıldırım, A. (2021). Üniversite öğrencilerinin uzaktan eğitim memnuniyeti ölçeği'nin geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Turkish Studies, 16*(6), 1641-1657. https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.50766

Kane, R. T., Shaw, M., Pang, S., Salley, W., & Snider, J. B. (2016). Faculty professional development and student satisfaction in online higher education. *Online Journal of Distance Learning Administration, 19*(2), 105-115.

Karadağ, E., & Yücel, C. (2020). Distance education at universities during the novel coronavirus pandemic: An analysis of undergraduate students' perceptions. *Yükseköğretim Dergisi, 10*(2), 181–192. https:// doi. org/ 10. 2399/ yod. 20. 730688

Kedraka, K., & Kaltsidis, C. (2020). of the Covid-19 pandemic on university pedagogy: students' experiences and considerations. *European Journal of Education Studies, 7*(8), 17-30. https://doi. org/10.46827/ejes.v7i8.3176

Laurence, B. E., Fryer, C. E., Sonnier, J., & Taylor-Bishop, D. (2020). Visualizing the dynamics of COVID-19 modeling with dental students. *Journal of Dental Education, 85*(Suppl 1), 925-926. https://doi.org/10.1002/jdd.12366

Lee, C. Y. (2015). Changes in and task value in online learning. *Distance Education, 36*(1), 59-79, Doi:10.1080/0158791 9.2015.1019967

Miks, J., & McIlwaine, J. (2020). *Keeping the world's children learning through COVID-19.* Research report, UNICEF. https://www.un_cef.org/coronav_rus/keep_ng-worlds-ch_ldrenlearn_ngthrough-cov_d-19

S., Abuhammad, S., Karasneh, R., Al-Azzam, S., Alzoubi, K. H., & M. (2020). Online education for undergraduate health professional education during the COVID-19 Pandemic: Attitudes, barriers, and ethical issues. *Research Square, 16*(3), 42336. https://doi.org/10.21203/rs.3.rs-42336/v1.

Pellas, N. (2014). The of computer , metacognitive self-regulation and self-esteem on student engagement in online learning programs: Evidence from the virtual world of Second Life. *Computers in Human Behavior, 35*, 157-170. https://doi.org/10.1016/j.chb.2014.02.048

Sievertsen, H. H., & Burgess, S. (2020). *Schools, skills, and learning: The impact of COVID-19 on education.* VoxEu. Org.

Thomason A. (2020). *University of Washington cancels in-person classes, becoming First Major US institution to do so amid coronavirus fears.* Chronicle of Higher Education. https://www.chronicle.com/article/u-of-washington-cancels-in-person-classes-becoming-first-major-u-s-institution-to-do-so-amid-coronavirus-fears/

Toquero, CM. (2021). Emergency remote education experiment amid covıd-19 pandemic in learning ınstitutions in the Philippines. *International Journal of Educational Research and Innovation, 15*, 162-176.

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization [UNESCO]. (2020). *Distance learning solutions*. https://en.unesco.org/covid19/edu cation response/solutions

Wargadinata, W., Maimunah, I., Dewi, E., & Rofiq, Z. (2020). Student's responses on learning in the early COVID-19 pandemic. *Tadris, 5*(1), 141–153. https:// doi. org/ 10. 24042/ tadris. v5i1. 6153

Yaman, B. (2021). Covid-19 pandemisi sürecinde Türkiye ve Çin'de uzaktan eğitim süreç ve uygulamalarının incelenmesi. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 17*(Pandemi Özel Sayısı), 3298-3308.

Yükseköğretimim Kurulu [YÖK]. (2022). *YÖK'ten, salgın sürecinde üniversitelerdeki uzaktan eğitimin bir aylık durum tespiti.* https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/2020/uzaktan-egitime-yonelikdegerlendirme.aspx

Erken Çocukluk Dönemi Müzik Eğitiminde
‘‘Tekerleme ve Yuva Şarkısı Kitapları’’
‘‘Resimli Ninni Kitapları’’

(Örnek İki Eser İle)

‘‘Ağaçkakan Moli’nin Büyük Hayali’’ **Resimli Yuva Şarkısı Kitabı**

‘‘Uykusunu Kaybeden Pofuduk’’ **Resimli Ninni Kitabı**

Dr. Esra YÜCESAN

...Geleceğin Fikirleri...

Erken Çocukluk Dönemi Müzik Eğitiminde
''Tekerleme ve Yuva Şarkısı Kitapları''
''Resimli Ninni Kitapları''

(Örnek İki Eser İle)
''Ağaçkakan Moli'nin Büyük Hayali'' **Resimli Yuva Şarkısı Kitabı**
''Uykusunu Kaybeden Pofuduk'' **Resimli Ninni Kitabı**

Yazar
Esra YÜCESAN

ISBN: 978-625-94017-2-0

Copyright © Vizetek

Özgün bilimsel eser niteliğindeki bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi'ne aittir. Vizetek Yayıncılık'ın izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Sayın okuyucularımız, bandrolsüz yayınları satın almamanızı diliyoruz.

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

Yayın Koordinatörü: Fulya ÖZÇELİK
Kapak Tasarımı & Mizanpaj: Sadık HANGÜL
Resimleyen Ebru YÜCESAN ALTAY - Yeşim SARIMEHMET YANMIŞ
1. Baskı: Ankara|Ekim, 2023

vizetek

Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA
Tel.: (0312) 482 00 11
Web: www.vizetek.com.tr
E-mail: vizetekyayincilik@gmail.com
Yayıncı Sertifika No: 41575

Baskı:
Vadi Grafik Tasarım ve Reklamcılık Ltd. Şti.İvedik Org. San. 1420. Cad. No: 58/1
Yenimahalle/ANKARA
Tel: 0 312 395 85 71
Matbaa Sertifika No: 47479

KAYNAKÇA

Akyol, P. K. (2014). Kültürel değişme ve teknolojinin etkisiyle şekillenen günümüz ninnileri ve ninni dinletme geleneği, *bilig, 69*, 127-142. https://dergipark.org.tr/tr/pub/bilig/issue/25364/267714

Alptekin, A. B. (2013). *Türk ninnilerinden seçmeler.* AKÇAĞ.

Aydın, M. A. (2015). *Eğitici ninniler.* Hayat Yayınları.

Bassa, Z. (2019). Çocuk kitaplarında resimleme. M. Gönen (Ed.), *Erken çocukluk döneminde çocuk edebiyatı* (s. 179-223). Eğiten Kitap.

Belin, S. (2021). Peter Hess-ses masajı 1-2-3-4 seminerleri ders notları. *Peter Hess Academy Turkey,* İstanbul.

Bulut, S. (2021). *101 ninni,* (B. Yılmaz, Res.). Can Sanat Yayınları A.Ş.

Can, T. (2020). Uyumaktan korkan balina (N. Tunalı, Res.). Pötikare Yayıncılık Basım Dağıtım Pazarlama Ltd. Şti.

Cardany, A. B. (2012a). Exploring music dynamics through children's literature. *General Music Today, 26*(1), 38-40. https://doi.org/10.1177/1048371312453843

Cardany, A. B. (2012b). Read, sing, play, and create a musical storm. *General Music Today*, *25*(3), 42-46. https://doi.org/10.1177/1048371311434324

Cardany, A. B. (2015). Music activities for little wolf's song. *General Music Today*, *29*(1), 28-31. https://doi.org/10.1177/1048371315590156

Cardany, A. B. (2017). Favorite children's books for vokal exploration and pitch-matching activities. *General Music Today, 30*(3), 22-25. https://doi.org/10.1177/1048371316687607

Dalkıran, E. (2011). 5-6 yaş grubu anaokulu öğrencilerinin ritmik bellek, ritmik algılama ve uygulama becerilerinin ölçülmesi, *e-Journal of New World Sciences Academy*, *6*(2), 279-289. https://dergipark.org.tr/tr/pub/nwsafine/issue/19900/213109

Dilidüzgün, S. (2018). Çağdaş çocuk yazını, Yazın eğitimine atılan ilk adım. Tudem Eğitim Hizmetleri San. Tic. A.Ş.

Erim, S., & Deniz, A. (2021). Erken çocukluk döneminde nitelikli çocuk edebiyatı eserlerinin müzik eğitimindeki rolü. M.S. Gönen ve F. Alisinanoğlu (Ed.), Çocuk ve müzik (s. 67-108). İzge Yayıncılık.

Erol, O. (2021a). *Hayalperest koala* (Ç. Odabaşı, Res.). Masalperest.

Erol, O. (2021b). *İp kuyruklu tavşan* (Ç. Odabaşı, Res.). Masalperest.

Erol, O. (2021c). *Kaybolan dinazor* (Ç. Odabaşı, Res.). Masalperest.

Gezici, N. (2020). Çocuk edebiyatının tanımı, amacı, işlevi ve tarihçesi. Ş. Ceylan (Ed.), *Çocuk edebiyatı* (s. 1-18). Eğiten Kitap.

Göçer, A. (1999). Çocuk ve ninni, Erciyes *Aylık Fikir ve Sanat Dergisi,* Yıl: 22, 260, s. 27-28.

Gönen, M. & Veziroğlu, M. (2019). Çocuk edebiyatının genel M. Gönen (Ed.), *Erken çocukluk döneminde çocuk edebiyatı* (s. 1-13). Eğiten Kitap.

Koz, M. S. (2005). *Her güne bir ninni "Türk halk ninnileri'*, (C. Kızıltuğ, Res.). YKY.

Köklügiller, A. (2021). *Ninniler kitabı.* BAYGENÇ YAYINCILIK.

Liberman, J. M. (2021). *Yolaçık* (Z. Özatalay, Res.). SEV Yayıncılık.

Liberman, J. M. (2022). Mutluluk bir kıvılcım (Z. Özatalay, Res.). SEV Yayıncılık.

Lukens, R. J., Smith J. J. ve C. M. (2021). Çocuk edebiyatına eleştirel bir bakış. Erdem Yayınları Tic. AŞ.

May, B. N., Miner, A. B., Young, T. A., & Ingalls, B. G. (2017). Celebrating the arts with the noisy paint box. *General Music Today*, *30*(3), 5-12. https://doi.org/10.1177/1048371316686643

Milli, Z. M. & Özyoğurtcu, S. (2017). *"bir varmış bir yokmuş" hikayeler ile Schulwerk uygulamaları.* Eğiten Kitap.

Muş, Y. (2014). *Ninniler,* (S. Özkonuk, Res.). TİMAŞ YAYINLARI.

Olgan, R. (2019). Öykü kitabı ve farklı materyaller kullanılarak öykü anlatım yöntemleri. M. Gönen (Ed.), *Erken çocukluk döneminde çocuk edebiyatı* (s. 239-249). Eğiten Kitap.

Özer, Z. (2021). Kutudan gelen sesler (N. Tunalı, Res.). Pötikare Yayıncılık Basım Dağıtım Pazarlama Ltd. Şti.

Özler, S. D. (2018). 3 Nerede Çastara? (N. Tunalı, Res.). Pötikare Yayıncılık Basım Dağıtım Pazarlama Ltd. Şti.

Sever, S. (2019). *Çocuk edebiyatı ve okuma kültürü*. Tudem Eğitim Hizmetleri San. Tic. AŞ

Sun, M. & Seyrek, H. (1998). Okulöncesi eğitiminde müzik. MEY.

Şimşek, E. (2016). Anonim halk şiiri içerisinde ninnilerin yeri, *AKRA Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi, 4*(8), 33-64. https://dergipark.org.tr/tr/pub/akrajournal/issue/29979/328346

Şirin, M. R. (2019). Çocuk edebiyatına eleştirel bir bakış, -Çocuk edebiyatı nedir ne değildir?- Uçan At Yayınları.

Telkırat, A. (2014). *Türk ninnilerinden seçmeler*. Nar Yayınları.

Türkmen, A. S. & Arslan, G. (2016). Konya ili Selçuklu ilçesinde 0-3 yaş grubu çocuğa sahip annelerin ninni söylemeye ilişkin görüş ve uygulamalarının belirlenmesi, *İzmir Dr. Behçet Uz Çocuk Hast. Dergisi*, *6*(2), 113-118. doi: 10.5222/buchd.2016.113 https://jag.journalagent.com/behcetuz/pdfs/BUCHD_6_2_113_118.pdf

Yalçın, A. & Aytaş, G. (2008). *Çocuk edebiyatı*. AKÇAĞ.

Yılmazoğlu, B. (2020). Geleneksel Türk müziğinde ninni olgusunun yeri ve ninnilerin müziksel çözümlemesi (Yüksek Lisans Tezi) Hacettepe Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Ankara.

Yücesan, E. (2023). Öykülere şarkılar. Eğiten Kitap.

Zembat, R., Mertoğlu, E. & Choi, J. (2010). 5-6 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan ritm eğitimi programının çocukta ritm duyusunun gelişimine etkisinin incelenmesi, *Kastamonu Eğitim Dergisi, 18*(1), 47-60. https://dergipark.org.tr/tr/pub/kefdergi/issue/49066/626037